F
II

Q66

99701

99701

SUAREZ, FRANCISCO, S.J., 1548-1617

De virtute, et statu religionis

(First set v. II)

SOL
THOMAS
Book
72, NEWMA
LOND

BT700

PX
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ROOM OVERSIZE

[illegible]
[illegible]

OPERIS DE VIRTVTE, ET STATV RELIGIONIS,

TOMVS SECVNDVS.

AVCTORE P. D. FRANCISCO SVAREZ
Granatenſi, è Societate IESV, Sacræ Theologiæ, in celebri
Conimbricenſi Academia Primario profeſſore.

Ad Illuſtriſſimum, & Reuerendiſſimum D. D. Martinum Alphonſum de Mello, Epiſcopum Lamecenſem, &c.

Acceſsit triplex Index, S. Scripturæ vnus, S. Canonum alter; & tertius, rerum, & verborum copioſiſsimus.

Quæ in hoc volumine continentur, Index proximus indicabit.

LVGDVNI,
Sumptibus Horatij Cardon.

M. DC X.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

BOSTON COLLEGE LIBRARY
CHESTNUT HILL, MASS.

AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM D. D. MARTINVM ALPHONSVM A MELLO EPISCOPVM LAMECENSEM. &c.

MVLTA ſunt, Illuſtriſſime Præſul, quæ me non ſolùm ſpõte concitatum mouerent, ſed cogerent repugnantem, vt quas de Religione lucubrationes nunc promulgo, tuo velim patrocinio defendi, tuo nomine illuſtrari. Enim verò quæcumque tibi liberali ſanè manu aut natura indidit, aut Deus contulit ornamenta, tanto enitent ſplendore, tanta radiant claritate, vt lucem obſcuris, nitorem abiectis, cunctis denique poſsint ſplendorem fœnerari. Nobilitatem ſi requiro, quam meritò Ariſtoteles luci voluit comparare, eam ſic video diffuſis, paſsim non dicam *Ariſt. 2. Rhetor.* Luſitania, ſed Hiſpania radiis collucere, vt meritò poſsim ſperare ex tanto generis ſplendore, qui integras familias ſuo, vt ſic dicam, attractu reddere potuit perilluſtres, multùm lucis, ac venuſtatis in hoc opus poſſe deriuari. Quòd ſi illa, quæ ex tuis Maioribus accepiſti, tantis fulgurãt ornamẽtis, quantò credẽdũ eſt emicare ſplendore, quãta enitere pulchritudine dotes illas, ac decora immortalia, quæ tibi induſtria peperit, ſtudiũ acquiſiuit, diligentia comparauit? Ea ſanè ita per ſe ſunt illuſtria, vt alieno non egeant teſtimonio, cum propria ſic radient venuſtate. Septem illas ſtellas, quas in Chriſti dextera eximia luce micantes ſua in Apocalypſi Ioannes vidit, præſtantes Eccleſiæ Præſules deſignare ſacræ paginæ Interpretes atteſtantur: *Apoc. 1.* indicare nempe voluit Chriſtus Dominus eos Chriſtianæ Reipublicæ Pontifices præponendos, qui & virtutis ſplendore, & ſapientiæ luce, & doctrinæ claritate ſic ſplendeſcant, vt diffuſis, quâ morum, quâ doctrinæ radiis, ſtellas exprimant, & ſydera repræſentent, non vago errantia curſu, ſed firmo in Chriſti dextera emicantia ſplendore. Quis te, illuſtriſſime Præſul, vnum ex his ſydus non agnoſcat, & meritò non decantet? quem per tot annos ſingulari vitæ exemplo, felici doctrinæ vbertate, & eximiæ ſapientiæ luce ſic nouimus tuæ diœceſi præſidentem, vt tenebricoſas vitiorum latebras vitæ exemplo illuſtraueris, obſcuram ſcelerum caliginem doctrinæ ſplendore expuleris, intricatos humanæ mentis receſſus ſapientiæ luce expedieris, ac paſſim occurrentem miſerorum hominum egeſtatem tanta liberalitate ſubleuaueris, vt non obuia ſolum pauperum agmina paueris, paſcáſque quotidie abundanter: ſed latebras, rimuláſque perquiras, quibus egeni, quaſi in tenebris occultantur, vt eos tuæ beneficentiæ luce ab illa vindices egeſtate, aut ſaltem communi recrees alimento. Iteque cum magnis, ac paruis, cum ſummis, ac infimis, debitor ſis iuxta doctrinam Pauli, vtriſque ſic ades, quâ vitæ exemplo, quâ doctrinæ *Rom. 1.* luce, quâ opũ facultate, vt nemo ſit, qui ſe vel à luce, vel à calore tuo abſcondat: nemo, inquam, quia non tuis tantùm, ſed alienis, imò omnibus ſic eluxiſti, ho-

Gregor. Nazian. Oratio. 21. diéque eluces, vt mirificè in te quadret illud Gregorij Nazianzeni cùm Athanaſium dilaudaret, *Creditur*, inquit, *illi populi Alexandrini præſidentia, quod perinde eſt, ac ſi dicam, totius orbis præfectura*, quia ita præfuit Eccleſiæ Alexandrinæ, vt vniuerſo orbi prodeſſet. Sic tu illuſtriſsime Præſul, non Lamecenſi tantùm Eccleſiæ ſydus emicas in manu Dei; ſed toti Luſitaniæ, imò vniuerſo orbi ita ſplendeſcis, vt non ſolùm ad vnam Eccleſiam regendam videaris electus, ſed omnium præfectura dignus poſsis iudicari; ac proinde non ſydus tantùm in manu Dei, ſed lux mundi videaris, quales Princeps paſtorum omnes ſuæ Eccleſiæ paſtores eſſe voluit. Quis ergo dubitet hoc opus, quamuis nullo nitore à me prodeat exornatum, tuo tamen eximio circum poſitum ſplendori, ita luce, ſi non propria, at aliena ſaltem prodíturum illuſtre, vt iam manibus teri, ac omnium oculis mereatur vſurpari? Multò verò minùs mihi dubium eſſe poteſt ſuſceptu- rum te libenter hoc opus tuo vel patrocinio defendendum, vel claritudine illuſtrandum; cùm tuæ in me, laboréſque meos voluntatis pignora habeam perantiqua. Vix pedem intuleram in Luſitaniam, cùm tuam ita ſum expertus beneuolentiam, & tanta liberalitate beneficiis cumulatus, vt cum multa, & maxima eſſent accepta, plura tamen, ac maiora ſemper iuberent ſperare. Nec vana extitit ſpes, aut inanis coniectura: enim verò tuæ in me propenſionis argumenta tam liberali augmento in dies creſcunt, vt non verbis tantùm, ſed factis, non futili oſtentatione, ſed ſolidis teſtimoniis ſatis habeam exploratum, ita tibi me eſſe obligatum, ac beneficiis deuinctum, vt licèt multum inſudem dum exoluo, numquam debitum poſsim compenſare. Quapropter, cùm veriſſimum ſit illud Auguſtini: *Nimis durus eſt amicus, qui dilectionem ſi nolebat impendere, nolit & rependere*: ferrei ſanè ingenij, & intractabilis eſſem, ſi tantæ in me beneuolentiæ, quanta in te ſemper enituit, non aliquid rependerem officij, quo omnibus innoteſceret, non malè omninò in me tot fuiſſe collata beneficia. Eóque libentiùs hos tibi offero commentarios meæ in te indices obſeruantiæ, ac tuo nomine decorandos, quod non leui ducar coniectura, futurum tibi hoc munus periucundum; cùm enim tanta auiditate, quæ à me nondum in publicum euulgantur, & exquiras, & ſoleas lectitare; multò ſpero auidiùs has perleges commentationes, maiori diligentia lucubratas: quæ ſi tuo calculo approbantur, nequibunt ſanè doctis viris diſplicere. Eas ergo ea accipe voluntate, qua à me tibi dicantur, & ſic efficies, vt illis ex tua authoritate nouus accedat ſplendor, & me auctorem nouis pergas beneficiis demereri, quæ etſi rependere nequeo propter ſui magnitudinem, at recognoſcere ſoleo, ac ſæpiùs numen deprecari, vt longior tibi vita perennet, felici tandem præmio coronanda.

Matth. 5.

Auguſt. de Catechiz. rud.

APPRO

APPROBATIO.

OPus Doctoris Franciſci Suarez ex ſacra Religione Societatis Ieſu (cuius titulus eſt, Tomus ſecundus: De Virtute, & Statu Religionis) *vidi de mandato ſupremi Senatus, in quo nihil reperi, quod orthodoxæ fidei, vel ſanctis moribus repugnet, quin potius Author omnia ſummo ſcrutatur iudicio, ac diligentia perpendit, Quare ad communem omnium vtilitatem digniſsimum cenſeo, quod in lucem prodeat, typiſq; mandetur. In Conuentu Diui Philippi, Matriti, 18. die Auguſti 1609.*

M. Fr. Philippus
de Campo.

LICENTIÆ.

ORdine ſanctæ, & ſupremæ Inquiſitionis ſenatus, qua potui diligentia perlegi opus iſtud de Virtute, & Statu Religionis, quod poſt multa alia, eaque præclariſſima, compoſuit inſignis admodum Doctor Franciſcus Suarius ex ſacra Religione Societatis I E S V, Pater vtiq; & literis, & religione præſtantiſſimus, & ſicut alia eruditiſsimis quibuſque admodum fuerunt probata, ita & præſens haud dubie probabitur, quippe quod virtutem Religionis ſecundum ſe, actus illius tam internos, quàm externos, præcepta, & reliqua omnia, quæ ipſam concernunt, mira de more & ſubtilitate, & perſpicuitate contempletur, exponendo interim ad mentem ſanctorum Patrum multa loca ſacræ Scripturæ, quorum expoſitiones tam ſpeculationi, quàm rei morali mirabiliter patrocinantur. Tantùm abeſt, vt aliquid contineat orthodoxæ Fidei, vel ſanctis moribus repugnans. Quare ad communem ſtudentium vtilitatem digniſſimum cenſeo, vt tam eximij laboris fructus in lucem prodeat, typis mandetur. In Conuentu Diui Franciſci de Enxobregas Olyſippone, die 24. Septembris. Anno Domini. 1607.

Fr. Ludouicus ab Angelis.

EGo Hieronymus Diaz ſocietatis I E S V in Luſitana Prouincia prouincialis è facultate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre noſtro generali Claudio Aquauiua, facultatem concedo, vt hoc opus de Virtute Religionis à Patre Franciſco Suario ſocietatis noſtræ, ſacræq; Theologiæ Doctore, & in Conimbricenſi Academia primario profeſſore compoſitum, & eiuſdem ſocietatis grauium doctorumque hominum iudicio approbatum, Typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, ſigillóque noſtro munitas dedimus, Conimbricæ 1. die Iulij Anni Domini. 1608.

Hieronymus Diaz.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis Ieſu, in Prouincia Lugdunenſi.

LVdouicus Michaelis Prouincialis Collegiorum Societatis Ieſu, in Prouincia Lugdunenſi iuxta priuilegium eidem Societati à Rege Chriſtianiſsimo Henrico III die x. menſis Maij, anni 1583. Et Henrico IV. nunc regnante 20. Decembris 1606. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiuſdem Societatis hominibus compoſitos, abſque illorum permiſsione imprimant: permittit Horatio Cardon, Lugdunenſi Bibliopolæ, vt *tomum ſecundum Operis de Virtute, & ſtatu Religionis, Authore P. D. Franciſco Suarez, &c.* ad ſex proximos annos imprimere, ac liberè diuendere poſsit. Datum Lugduni die 6. Maij. 1609.

LVD. MICHAELIS.

Summa Priuilegij à Chriſtianiſsimo Galliarum Rege obtenti.

HEnrici IV. Galliæ & Nauarræ Regis diplomate cautum eſt, ne quis in ſuo regno, aliiſve locis ditioni ſuæ ſuppoſitis, intra proximos annos decem à die conceſsionis præſentium inchoandos, excudat, vendat, excudendum vendendúmve quovis modo ac ratione conetur, librum, qui inſcribitur, *Tomus ſecundus Operis de Virtute, & ſtatu Religionis, Auctore P. D. Franciſco Suarez, &c.* vno Horatio Cardon, Bibliopola Lugdunenſi, excepto, cuive ipſe conceſſerit: Sub pœnis originali diplomate contra delinquentes expreſsis. Datum Lutetiæ, die 17. Iulij, Anno 1609.

Sic ſignatum,

De mandato Regis.

PERREAV.

INDEX TRACTATVVM, ET LIBRORVM, QVI IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

TRACTATVS QVARTVS.

DE *Oratione, Deuotione, & horis* Canonicis *in quatuor libros diuiſus pag.1.*
Lib.1. De *oratione in communi pag.3.*
Lib.2. De *oratione mentali, ac deuotione pag.79.*
Lib.3. De *oratione vocali, in communi, & præſertim de priuata pag.145.*
Lib.4. De *oratione publica Eccleſiæ, horis Canonicis, & laude* Dei, *per cantum & pſalmodiam. pag.180.*

TRACTATVS QVINTVS.

De *iuramento, & adiuratione in quatuor libros diuiſus.*
Lib.1. De *iuramento præſertim aſſertorio pag.298.*
Lib.2. De *iuramento promiſſorio, eiuſque obligatione. pag.340.*
Lib.3. De *præceptis ad iuramentum pertinentibus, & periurio, aliiſque peccatis eis contrarijs. pag.458.*
Lib.4. De *adiuratione pag.628.*

TRACTATVS SEXTVS.

De *Voto in ſex libros diuiſus pag.512.*
Lib.1. *De eſſentia & honeſtate voti, pag.514.*
Lib.2. De *Materia voti, & diuiſionibus quæ ex materia ſumuntur pag.571.*
Lib.3. De perſonis, quæ vouere poſſunt pag.607.
Lib.4. De obligatione voti pag.628.
Lib.5. De peccatis contra voti obligationem. pag.1105.
Lib.6. De irritatione, commutatione, & diſpenſatione voti pag.1139.

Ordo, & numerus capitum vniuſcuiuſque libri in eius initio deſignabitur.

INDEX

INDEX QVÆSTIONVM, ET ARTICVLORVM D. THOMÆ IN 2. 2. QVI IN HOC VOLVMINE EXPLICANTVR.

Explicantur in hoc volumine quæſtiones, & articuli, in quibus D. Thomas de Religionis actibus in hoc opere explicatis, & vitiis illis contrariis in parte ſecunda ſuæ Secundæ partis diſſeruit. Et ideo pro ſtudentium vtilitate loca, in quibus ſinguli articuli exponuntur, in præſenti indicabimus.

QVÆSTIO 88.

De Deuotione.

Articulus 1.
Vtrum deuotio ſit ſpecialis actus tract. 4. lib. 2. c. 6.
Articulus 2.
Deuotio ſit actus Religionis. ibid. cap. 7.
Articulus 3.
Meditatio ſit deuotionis, cauſa. ibid. cap. 8.
Articulus 4.
Lætitia ſit deuotionis effectus, eod. cap. 8. à num. 11.

QVÆSTIO 103.

De Oratione.

Articulus 1.
Oratio ſit actus appetitiuæ virtutis Tract. 4. lib. 1. à princip.
Articulus 2.
Sit conueniens orare Deum. ibid. cap. 6.
Articulus 3.
Oratio ſit actus Religionis. ibid cap. 7. & 8.
Articulus 4.
Vtrum ſolus Deus ſit orandus. tract. ibid. c. 9. & 10.
Articulus 5.
Sit aliquid determinatè petendum, ibid. cap. 17. num. 1. & 2.
Articulus 6.
Debeamus temporalia petere, ibid. cap. 17. & ſequent.
Articulus 7.
Pro aliis orare debeamus. ibid. cap. 13. 14. & 15.
Articulus 8.
Debeamus orare pro inimicis. ibid. cap 16.
Articulus 9.
De ſeptem petitionibus orationis Dominicæ. ibid. lib. 3. cap. 8.
Articulus 10.
Orare ſit proprium rationalis creaturæ. ibid. lib. 1. c. 12. n 7.
Articulus 11.
Sancti in patria orent pro nobis. ibid. cap. 11. & 12.
Articulus 12.
Oratio debeat eſſe vocalis. ibid. lib. 3. cap. 1. & 3.
Articulus 13.
Attentio requiratur ad orationem. ibid. lib. 3. cap. 3. 4. & 5. & lib. 4. cap. 14. & cap. 26.
Articulus 14.
Oratio debeat eſſe diuturna. ibid. lib. 1. cap. 26. lib. 2. cap. 5. & lib. 3. c. 7. & lib. 4. cap. 15. & 27.
Articulus 15.
Oratio ſit efficax ad impetrandum. ibid. lib. 1. à c. 23. ad 27.
Articulus 16.
Oratio ſit meritoria. ibid. cap. 22.
Articulus 17.
De ſpeciebus orationis. ibid. lib. 2. cap. 3. à numer. 3. & libr. 3. capit. 2. à numer. 8.

QVÆSTIO 88.

De Voto.

Articulus 1.
Quid ſit votum. tract. 6. lib. 1. à 1. vſque ad 14. cap.
Articulus 2.
Quid cadat ſub votum. ibid. lib. 2. per totum.
Articulus 3.
De obligatione voti. ibid lib. 4. & 5. totis.
Articulus 4.
De vtilitate vouendi. ibid. lib. 1. cap. 18.
Articulus 5.
Votum ſit actus Religionis. ibid. libr. 1. c. 15. & 16.
Articulus 6.
Melius ſit operari ex voto, quàm ſine voto. ibi. l. 1. cap. 17.
Articulus 7.
An votum ſolemnizetur, &c. attingitur tract. 5. lib. 1. cap. 19. numer. 19. Integra verò eius declaratio remittitur in tractatum de Statu Religionis.
Articulus 8.
Subiecti aliis impediantur à vouendo. ib. l. 3. c. 5. 6. & 7.
Articulus 9.
Pueri poſſint voto obligari, &c. ibid. lib. 3. cap. 2. & 3. & lib. 6. à 1. cap. à vſque ad 8.
Articulus 10.
Poſſit in voto diſpenſari. ibid. lib 6. cap. 9.
Articulus 11.
In ſolemni voto continentiæ poſſit fieri diſpenſatio, remittitur in tractatum de Statu Religionis.
Articulus 12.
Ad cõmutationem, vel diſpenſationem requiratur Prælati auctoritas. ibid. lib. 6. à c. 20. vſque ad 27.

QVÆSTIO 89.

De Iuramento.

Articulus 1.
Quid ſit iuramentum. tract.5. lib. 1.cap.1.
Articulus 2.
Sit licitum iurare.ibid.cap. 2.
Articulus 3.
Conuenienter ponantur tres comites iuramenti. ibid.cap. 3.
Articulus 4.
Iurare ſit actus Religionis.ibid.cap. 4.
Articulus 5.
Iuramentum ſit appetendum, &c.ibid.c.4.n 14.
Articulus 6.
Liceat per creaturas iurare.ibid. cap. 5.
Articulus 7.
Iuramentum habeat vim obligandi.ibid. lib.2.ferè per totum.
Articulus 8.
Maior ſit obligatio iuraméti,quàm voti.ib.l.2. c. 3.
Articulus 9.
Poſſit in iuramento diſpenſari. ibid.lib.2.à c. 38.
Articulus 10.
Iuramentum impediatur per aliquā conditionem perſonæ, vel temporis.tract.5.lib.1.c.14.præſertim à n 9.& tangitur etiam.tract. 5.li.1.c.3.n. 9.

QVÆSTIO 90.

De Adiuratione.

Articulus 1.
Liceat adiurare hominem.tract.5. lib.4.cap.1. & 2.
Articulus 2.
Liceat dæmones adiurare. ibid.li. 4.c. 2. à n. 6.
Articulus 3.
Liceat irrationalia adiurare.ibid. lib. 4. c. 2.à n.12.

QVÆSTIO 91.

De laude Dei.

Articulus 1.
Deus ſi ore laudandus.tract.4. lib.3.cap.1. & lib.4. fere toto.
Articulus 2.
In Diuinis laudibus ſint cantus aſſumendi. ibid. l. 4.c.7.8. & 9.

QVÆSTIO 98.

De Periurio.

Articulus 1.
Falſitas requiratur ad periurium.tract.5.lib.3. ca. 2. 5.9.& 12.
Articulus 2.
Periurium ſit ſemper peccatum.ibid.c.2.
Articulus 3.
An periurium ſit peccatum mortale.ibid.cap. 3. cū multis ſequentibus, præſertim à cap.15.
Articulus 4.
Vtrum peccet ille,qui iniungit iuramentum ei,qui periurat.c.13.& 14.

TRACTATVS.

TRACTATVS QVARTVS
DE ORATIONE, DEVOTIONE, ET HORIS CANONICIS.

MATERIAM de virtute Religionis in duas præcipuas partes in ſuperioribus diuiſimus. Et in priori comprehendimus generalem doctrinam de Diuino cultu,& præceptis ad illam pertinentibus, vitiiſq; contrariis, quam totam in ſuperiori volumine complexi ſumus. In hoc verò reſeruauimus tres ſpeciales actus huius virtutis, Orationem nimirum,Iuramentum, & Votum, quoniam præter rationem cultus,peculiares habent rationes morales, quæ ad cultum ſupponuntur, quarum ſpecialis cognitio neceſſaria eſt, & propriam inueſtigationem, & conſiderationem requirit. Igitur ad inſtitutum accedendo,ab actu orationis tamquam præcipuo, magiſque interno initium ſumimus.

Diſputauit autem Diuus Thomas de hoc actu in 2.2.quæſtion.83.ante quam præmittit tractatum de Deuotione in quæſt.82.Imò hos duos tantùm actus ponit inter actus internos Religionis, ideóque de illis ante alios diſputat. Poſteà verò in quæſtion.91.inter actus externos Religionis, quibus aliquid Diuinum ab hominibus aſſumitur, ponit laudem, & inuocationem Dei,quoniam per illam Diuinum nomen aſſumimus. Nos verò omnes hos actus, & plures alios, propter magnam eorum connexionem in hoc tractatu declarabimus.Conſiderauimus enim,Deuotionem non tàm eſſe cultum,quàm ipſum affectum cultus, & ita ſecundum quamdam rationem eſſe veluti quoddam generale principium coniunctum cum omni externo actu Religionis. Quatenus verò aliquam ſpecialem rationem, & conſiderationem habere poteſt, eſſe quemdam effectum, vel intrinſecam proprietatem orationis, præſertim mentalis, vixque ab ea ſeparari poſſe in ſuo fieri, & eſſe, ideóque nec cognitione ſeparandam eſſe. Deinde animaduertimus,licèt oratio dicatur actus interior Religionis, quia præcipuè debet in mente verſari, tamen etiam eſſe actum exteriorem, quia etiam ore fieri debet.Imò ſi quis rectè conſideret, nullus eſt actus Religionis, ab affectu colendi diſtinctus, qui non poſſit, & ſola mente fieri, & per corpus exhiberi; nam de Adoratione diximus vtroque modo fieri poſſe:& Votum, ac Iuramentum mente,ac ore fieri poſſunt; & conſequenter etiam laus Dei, & inuocatio nominis eius interior,& exterior eſſe poteſt;& inuocatio propriè eſt oratio,laus verò cum oratione eſt coniuncta,ſicut & gratiarum actio, & obſecratio; ideóque de his omnibus in hoc tractatu dicemus.

Deuotio nō tam eſt cultus quam affectus cultus.

Diuidenda igitur eſt Oratio in internam,& externam, ſeu mentalem, & vocalem,ſumiturque diuiſio ex Chryſoſtomo,homilia 79.ad Populum;Nilo, libr. de Oratione capit. 39. & 40. & aliis, quos infrà, vtrumque membrum pertractando,referemus.Illa verò duo membra ita diſtinguuntur, vt Oratio mentalis

Oratio in mentalem & & vocalem diuiditur.

ſola mente conſummetur, ſignúmque externum non requirat; vocalis autem voce quidem conſummatur, neceſſariò tamen poſtulat interiorem actum tamquam formam, ſeu vitam ſuam; ſicut enim actus externus ſine interno nec bonus, nec malus, imò nec moralis eſſe poteſt: ita nec Oratio externa ſine interna nomen orationis meretur. Vnde fit, non rectè addi illi diuiſioni tertium membrum quaſi ſubdiuidendo orationem vocalem in purè vocalem, & quaſi compoſitam ex mentali, & vocali; qua diuiſione vtitur Nauarrus in Enchiridio de Oratione cap. 1 numer. 28. At verò Oratio, quæ ſolis labiis ſine mente, & ſine vllo genere attentionis interioris fit, vmbram habet orationis, non veritatem; ideóque membrum illud neceſſarium non eſt, vt benè notauit Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Bona Operatione capit. 2. Ex illis autē duobus membris prior eſt mentalis oratio, & veluti in ſe præhabet omnes orationis proprietates, per eam tamen orationi vocali conueniunt, quatenus in ea quodammodò includitur. Vnde fit, vt & in multis conueniant, & in multis etiam differant. Præſertim verò eſt hoc loco vna differentia notanda, quòd mentalis oratio, quia non percipitur ab aliis hominibus, priuata ſolùm eſſe poteſt: vocalis tamen oratio, quia externa eſt, & ſenſibilis, & priuata, & publica eſſe poteſt. Iuxta has ergô rationes, & partitiones tractatū hunc in quatuor libros diuidemus. Primus erit de Oratione in communi. Secundus de mentali Oratione, ac Deuotione. Tertius de vocali oratione priuata. Quartus de publica, qui de Horis Canonicis inſcribi poteſt.

Oratio externa ſine interna nomen orationis non meretur.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI DE ORATIONE IN COMMVNI.

Caput 1. Quid nomine orationis intelligendum ſit.
Cap. 2. De Diuiſione orationis in bonam, vel malam.
Caput 3. Vtrum oratio ſit actus intellectus, vel voluntatis.
Caput 4. Vtrum homo poßit mente orare abſque vocis conceptu, & quomodo.
Caput 5. Soluuntur nonnullæ difficultates.
Caput 6. An Deus conuenienter oretur, & honeſtè.
Caput 7. Vtrum oratio ſit elicitus actus virtutis Religionis.
Caput 8. Vtrum oratio ſit actus ſupernaturalis, & infuſus.
Caput 9. Vtrum ſolus Deus orandus ſit.
Caput 10. Quomodo poßint orari creaturæ rationales.
Caput 11. Vtrum omnes ſpiritus beati, & iuſti orare poßint.
Caput 12. Vtrum omnibus viatoribus conueniat orare.
Caput 13. Vtrum ſit orandum pro aliquo in particulari.
Caput 14. Vtrum orandum ſit pro defunctis.
Caput 15. Vtrum pro omnibus orandum ſit.
Caput 16. De oratione pro inimicis.
Caput 17. Vtrum liceat in oratione petere bona temporalia.
Caput 18. Vtrum petendo bona temporalia, petatur aliqua gratia.
Caput 19. Vtrum temporalia mala in oratione peti poßint.
Caput 20. Vtrum ſpiritualia bona abſolutè peti poßint.
Caput 21. Expediuntur aliqua dubia circa petitionem bonorum ſpiritualium.
Caput 22. Vtrum oratio ſit actus meritorius, & ſatisfactorius.
Caput 23. Vtrum oratio impetret, & quidnam.
Caput 24. Vtrum oratio impetratiua ex fide procedere debeat.
Caput 25. Vtrum in oratione impetratoria charitas requiratur.
Caput 26. Vtrum oratio ad impetrandum, perſeuerantiam exigat.
Caput 27. Vtrum orans pro ſe tantùm impetret, vel etiam pro aliis.
Cap. 28. Vtrum oratio ſit ad ſalutem neceſſaria.
Caput 29. Quale ſit orationis præceptum.
Caput 30. De diſcernendo tempore, quo vrget orationis obligatio.

LIBER PRIMVS DE ORATIONE IN COMMVNI.

Ordo diſputationis de oratione.

QVoniam oratio (vt dixi) præter rationem cultus, ſuam peculiarem naturam habet, ſecundum quam proprias conditiones requirit, tã quoad ſuum eſſe phyſicum, & entitatiuum (vt ſic dicã) quàm quoad ſuam honeſtatem, & moralitatem, ideo priùs vtrumque eſſe orationis tam phyſicum, quàm morale à nobis explicandum eſt; poſteà de illius principiis, & cauſis; deinde verò de effectibus dicemus; ac tandem præceptum illius, & neceſſitatem declarabimus. De vitijs autem orationi oppoſitis nihil dicere oportebit, quia præceptum eius affirmatiuum eſt, & per omiſſionem potiſſimùm violatur, quæ ſpecialem conſiderationem non requirit vltra præcepti declarationem. Præſertim, quia de tali omiſſione vix conſtare poteſt, niſi vbi intercedit Eccleſiaſticum præceptum, de quo in lib. 4. potiſſimùm dicendum eſt. Quod ſi interdum peccatur, etiam committendo contra debitum orandi modum; explicando conditiones ad orationem neceſſarias, omnes illos defectus declarabimus: & ita nihil de vitijs contra orationem ſeparatim conſiderandum relinquetur.

CAPVT I.

Quid nomine orationis intelligendum ſit?

1. Orationis etymologia ex D. Hier.

PRincipio circa nomen orationis abſolutè ſumptum, conſiderandum eſt ex Hieronymo Epiſt. 139. ad Cyprianum, orationis nomen aliter apud Latinos, ſeu Rhetores, aliter in Scripturis ſanctis, & vſu Eccleſiaſtico ſumi. *Nam oratio*, ait, *iuxta Grammaticos, omnis ſermo loquentium eſt, cuius etymologiam ſic explicant, oratio eſt oris ratio. In Scripturis autem ſanctis difficilè orationem, iuxta hunc ſenſum legimus, ſed quæ ad preces, & obſecrationes pertinet.* Atque ita oratio dicta eſt à verbo *Orandi*, quod rogare, aut obſecrare ſignificat. Accipitur ergo in præſenti *Oratio* pro ipſo actu orandi, vel obſecrandi, & quia hic actus ſpeciali, & præcipua ratione circa Deum fit, ideo oratio ſimpliciter dicta, & prout nunc à nobis ſumitur, habitudinem dicit ad Deum.

A Nam licèt ad Sanctos orare poſſimus; tamen vel vſque ad Deum tendere debet oratio, vel non eſt actus Religionis, ſed alterius virtutis, vt infrà dicemus.

2. Triplex orationis acceptio. D. Bona. D. Ant. Nauar.

Priùs verò quàm orationem deſcribamus, oportet præmittere vulgarem diſtinctionem de triplici acceptione huius vocis, ſcilicet communiſſimè, communiter, & propriè. Qua vſus eſt D. Bonauentura in 4. diſt. 15. art. 1. q. 4. & D. Antoninus 4. p. tit. 5. c. 8. §. 1. Nauarrus in Enchirid. de Orat. cap. 1. prælud. 5. Oratio communiſſimè ſumpta ſignificare dicitur omnem bonam operationem, quæ acceptio ſumpta eſt ex Gloſſa ordinaria in id 1. ad Theſſalõ. B 5. *Sine intermiſſione orate*, quod ſic exponit, id eſt, *ſemper iuſtè viuite, nam iuſtus numquam deſinit orare, niſi deſinat iuſtus eſſe, ſemper ergo orat, qui ſemper bene agit.* Similia habet in id Lucæ 18. *Oportet ſemper orare, & nunquam deficere.* Et ita notauit Richardus in 4. d. 15. artic. 4. quæſtione 2. & imitatus eſt Bloſius in Can. vit. ſpirit. c. 24. Et videtur hanc ſignificationem elicere ex ipſis verbis Chriſti, & Pauli, quæ ita etiam intellexiſſe videntur Beda, & Euthymius ibi. Hac etiam ſignificatione abuſus eſt VVicleph, qui teſte VValdenſi. to. 3. c. 1. & 2. triplicem diſtinguebat orationem, mentalem, vocalem, & vitalem; & hanc vltimam in bonis operibus ponebat, vt alias duas contemneret, nulliuſque momenti eſſe diceret.

Oratio communiſſimè ſumpta quid ſit. Gloſſ. ord. Richar. Bloſius. Beda. Euthym. VVicl. p. VValdẽ.

3. Tertia acceptio qua oratio dicitur vitalis, vt pote impropriiſſima, reijcitur.

C Vt ergo ab hæreticis diſſentiamus, melius eſt, ſignificationem hanc non admittere; nam re vera eſt impropriiſſima, & (vt opinor) in Scriptura non habet fundamentum. Quia Chriſtus Dominus, & Paulus non adeo metaphoricè, & impropriè, ſed verè, & propriè de oratione loquebantur. Vnde Chriſtus Dominus eius neceſſitatem, & vtilitatem ſtatim declarat exemplo iudicis, qui precibus viduæ eſt flexus, & quaſi deſcripſit illam orationem, dicens, *eſſe clamorem ad Deum*, dum ſubdit: *Audite quid iudex iniquitatis dicit: Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die, ac nocte?*

S. Lucas cap. 18.

4. Explicatur varie illud Chriſti Domini *oportet ſemper orare*, quatenus tertiæ acceptioni ſuffragatur. Gloſ. interl. Lyra.

D Nec verò particulæ illæ *ſemper*, aut *die, ac nocte*, cogunt nos, vt illam ſignificationem admittamus, quia licèt dicatur, ſemper eſſe orandum, ſatis apta eſt illa expoſitio communis, oportere *ſemper*, id eſt, omnibus temporibus congruis, vel temporibus ſtatutis, ab oratione non deſiſtere. Quam expoſitionem præter Gloſſam interlinearem, & Lyram probat. D. Thomas in Paulum, & Bonauentura in Lucã, qui etiam addit, illud *ſemper* rectè explicari, id eſt, *frequenter*, aut *frequentiſſimè*. Sicut enim Scrip-

D. Thom. D. Bona.

tura impoſsibile dicit, aut numquã fieri, quod eſt difficillimum, vel rarò fit, ita ſemper dicit, fieri oportere, quod frequenter faciendum eſt. Maximè, quia communi etiam, & vſitato loquendi modo ſemper facere dicimur id, cui magno affectu incumbimus, ita vt quoties poſſumus, & quandocũque vacat, illud faciamus. Sic de homine ſtudioſo dicimus. *Semper ſtudet*, de puero intemperãte, *Semper comedit*. Ad hunc ergo modum intelligimus, dediſſe Chriſtũ Dominum conſilium ſemper orandi. Vel ſi de præcepto illa verba intelligantur, obligat illud *Semper*, licet non pro ſemper, vt expoſuit Richardus ſuprà, & inferiùs dicturi ſumus. Quæ omnia ipſomet exemplo à Chriſto allegato confirmãtur, ſignificat enim, viduam illam frequenter veniſſe ad iudicem illum, & multo tempore in ſua petitione perſeueraſſe, non verò numquam à petendo ceſſaſſe, aut operando petiuiſſe. Vnde quod ipſe addit, *die, ac nocte*, faciliùs intelligitur de temporibus opportunis vtriuſque partis diei.

Semper facere quomodo aliquid dicamur.

5. Denique verbum etiam illud: *Et numquam deficere*, non cogit nos, vt verbum orandi impropriè pro bona operatione accipiamus, & idem eſt de verbo Pauli, *ſine intermiſſione*. Tùm quia non minus difficile eſt, numquam bonam operationem intermittere, neceſſe eſt enim aliquando ceſſare, ſaltẽ dormiendo. Quod ſi quis dicat etiam tunc orare iuſtum ſine intermiſsione, quia retinet iuſtitiam, & non peccat, vel quia neceſsitate potiùs, quàm voluntate opus bonum intermittit, dicetur etiam ſine intermiſsione orare, qui affectum orandi habitu retinet, & ſola neceſſitate actum intermittit, ergo etiam iuxta illam intelligentiam immeritò exponitur verbum *Orandi*, in illa impropriiſsima ſignificatione. Tum maximè, quia planus ſenſus verborum Chriſti eſt, orationem debere eſſe perſeuerantem, ita vt qui petit, non ſuperetur difficultate, aut mora impetrandi, ſed ſit conſtans; hoc eſt enim *non deficere*, id eſt, non deſpondere animo. Idemque eſt apud Paulum *ſine intermiſsione orate*, non quòd ab oratione inchoata numquam ceſſandum ſit; ſed quòd inſtandum in illa ſit, & non ſit omittenda propter deſperationem obtinendi. Itaque cenſeo, illam primam acceptionem verbi orandi in illa communiſsima ſignificatione abiiciendam eſſe, quia neque ad explicandam Scripturã deſeruit, neque inuenietur vſitata in antiquis Patribus. Nam quòd in Auguſtino citatur in Gloſſa *non deſinere orare, qui non deſinit benè operari*, & apud Auguſtinum non inuenio, & ſi inuenirem, non crederem, dictum eſſe, quia benè operari ſit orare, ſed quia illi aliquando æquiualet, & quia propter operationem bonam, oratio eſt aliquando interrumpenda.

Verus ſenſus illorum verborum, Et numquam deficere.

Ad Theſ.

6. Duplex verò alia ſignificatio huius vocis maximè neceſſaria eſt, præſertim ad orationem mentalem explicãdam. Igitur generali quadam ſignificatione, orationis nomine ſignificari ſolet omnis interior motus animi in Deũ, ſiue per eius cogitationem, ſiue per affectum. Sic videtur definiri à Damaſceno lib. 3. de Fide c. 24. dicente. *Oratio eſt aſcenſio mentis in Deum*. Et eodẽ modo ait Auguſtinus ſer. 230. de Tempore. *Quid autem eſt oratio, niſi aſcenſio animæ de terreſtribus ad cœleſtia, inquiſitio ſupernorũ, inuiſibilium deſiderũ*. Et lib. de Spirit. & anima, cap. 50. *Oratio eſt conuerſio mentis in Deum per pium, & humilem affectum*. Quæ deſcriptiones propriæ videntur Orationis mentalis generatim dictæ. Atq; ita ſumitur frequenter apud ſanctos Patres, quoties ſcribunt de Oratione mentali, & de actibus in ea exercendis, quos infrà ſuis locis cõmemorabimus. Sic etiã interpretatur D. Thomas 2. 2. q. 83. art. 17. & ſuper Paul. illud 1. ad Timoth. 2. *Obſecro fieri obſecrationes, poſtulationes, gratiarũ actiones pro omnibus hominibus, &c*. Cùm enim oratio expreſsè à poſtulatione diſtinguatur, videtur generatim ſumi pro aſcenſu, & cogitatione, qua mens aſcendit ad Deũ, quamuis illa verba Pauli multis modis intelligãtur, vt in ſequentibus videbimus. Deinde quoties in Scriptura dicitur de Chriſto, quòd *pernoctabat in oratione Dei*, vel aliquid ſimile, videtur planè oratio in hac generalitate ſumi, quia veriſimile non eſt, totum illud tempus in ſola petitione, ſed etiam in contemplatione, & conſideratione Diuinarum rerum conſumpſiſſe.

Orationis definitio.

D. Auguſt. Quid ſit oratio.

D. Thom. D. Paul. 1. ad Timoth. 2.

5. Luc. 6.

7. Aduertit autẽ Clichtouæus in Damaſcenũ, cùm dicitur oratio *Aſcenſio mentis in Deum*, non intelligi de quocũque actu mentis, qui verſatur circa Deũ abſolutè, & per ſe ſpectatũ. Nam Chriſtus, inquit, ſemper, ac perpetuò cogitabat de Deo, eumque amabat, & tamen nõ ſemper orabat, etiã hoc generali modo, ſed aliquibus temporibus, in quibus ſpecialiter oraſſe, ſeu in oratione pernoctaſſe dicitur. Tunc ergo (ait prædictus auctor) aſcenſio mentis in Deũ, orationis rationẽ habere dicitur, quãdo eleuatio mentis ſpecialiter fit in honorem, cultũ, vel laudationẽ Dei. Et placet quidem mihi declaratio definitionis orationis, quia oratio actus Religionis eſt, de cuius ratione eſt, vt ab illo affectu Diuini cultus procedãt. Non placet tamen probatio, quam ex Chriſti oratione deſumit, quia non video, quid hoc referat ad explicandum, quomodo Chriſtus quibuſdam temporibus dicatur oraſſe potiùs, quàm aliis. Nam quod ille ait, *licet Chriſtus numquam Dei contemplationem, & meditationem intermitteret, non tamen inceſſanter habuiſſe mentem in Deum eleuatam per confeſsionem Diuinæ laudis, venerationémque, & cultum Dei, cùm ſæpius aliis ſanctis operibus eius mens fuerit occupata*. Hoc, inquam, non probo, quia ſicut occupatio in aliis ſanctis operibus, non diſtrahebat mentem Chriſti, quominùs poſſet Diuinæ contemplationi eſſe intenta, non ſolùm per beatam ſcientiam, ſed etiam per infuſam, ita non impediebat illam, quo minùs in laudem, & cultum Dei ſpeciali affectu, & intentione, totam illam contemplationem ordinaret. Vndè nihil obſtare exiſtimo, quin verè dicamus Chriſtum ſemper, & inceſſanter oraſſe in hac vita, licèt aliquibus temporibus ſpecialiter orauerit etiã mentaliter, applicando intellectũ non ſolum vt operantem independenter à corpore, ſed etiam vt coniunctum, & indigentem phantaſmatibus ad meditandum, & contemplandum res diuinas. Vnde ad hunc orandi modum oportebat eum non dormire, ſed vigilare, ideóque interdum in oratione pernoctaſſe dicitur.

Expenditur magis orationis definitio, & ſtatuitur Chriſtũ Dominũ inceſſanter in hac vita oraſſe per ſcientiã beatã, & per ſe infuſam, peralias verò ad tempus.

8. Aliò tandem modo oratio propriè ſignificare dicitur *petitionem*: quomodo etiam definitur à Damaſceno ſupra, eſſe *petitionem decentium à Deo*. Et hæc ſignificatio eſt frequentiſsima in Scriptura, Matth. 5. *Orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos*, id eſt, rogate, ſeu petite. Et quoties in Scriptura fit mentio Orationis pro aliqua re, vel pro ſe, vel pro alio in hac ſignificatione ſumitur. Et apud Patres eſt paſsim ſermo de hac oratione, & ſpecialiter Nauarrus ita exponit Cyprianũ in cap. *Quando* de Conſecratione, d. 1. Eſtq; hæc ſignificatio cõmunis mẽtali, & vocali orationi, quia vtroq; modo petitio fieri poteſt à Deo, & ita vtraq; propria oratio dicitur. Contrahetur verò definitio ad menta

Oratio propriiſsimè ſumitur pro petitione.

D. Dam. 5. Matt. cap. 5.

Nauar.

ad mentalem orationem, ſi dicamus eſſe petitionem ſolo interiori actu mentis, Deo conuenienter oblatam. Ad vocalem autem contrahetur, ſi dicamus eſſe petitioné à Deo corde, & ore factam. Ipſa ergo petitio propriiſſimo, & ſpeciali modo, oratio dicitur. Atque ita cenſent Diuus Thomas hic, articulo primo, Bonauentura, Richardus, & alij in quarto diſtinctione 15. ac denique omnes, qui de oratione ſcribunt, quos ſtatim latius referemus. Et Auguſtinus Epiſt. 59. q. 5. hanc dicit eſſe magis vſitatam ſignificationem huius vocis, & in ea putat accipi à Paulo in illo loco 1. ad Timot. 2. *Obſecro fieri obſecrationes, orationes*, &c. Quod etiam ibi intelligit Theodoretus. Idem habet Auguſtinus ſerm. 5. de verbis Domini, vbi iuxta hanc expoſitionem exponit verba Chriſti Domini. *Oportet ſemper orare.* De oratione ergo in hac proprietate ſumpta in hoc lib. tractamus, nam de priori acceptione dicemus in ſequenti, ideoque in præſenti priùs definitionem Damaſceni breuiter explicabimus.

Petitio propriiſsimè oratio dicitur.
D. Thom.
D. Auguſt.
D. Paul. 1. Ad Timot. 2.
Theodor.
D. Auguſt.

A

B

9\. Oratio quare petitio nominetur.

Dicitur ergo oratio eſſe petitio, vt per hanc particulam ſeparetur proprius actus orationis, ab aliis actibus rationis, vel intellectus, qui orationes non ſunt. Dicet verò aliquis, eſſe incongruum hunc definiendi modum, tum quia tam obſcurum eſt, quid ſit petitio, quàm quid ſit oratio, tum etiam, quia hæc duo cum proportione ſumpta conuertuntur, vel potiùs ſunt idem. Nam ſicut oratio eſt petitio, ita etiam petitio quælibet eſt quædam oratio, ergo non rectè ponitur petitio loco generis in definitione orationis. At in his verbis non eſt exigenda tam exacta ratio definiendi, ſed vox vna per alias clariores, magiſque vſitatas declaranda eſt. Vt autem res ipſa explicetur, aduertendum eſt, tam nomen *orationis*, quàm *petitionis* ſignificare actum mentis (abſtrahimus enim nunc ab intellectu, vel voluntate) quo vnus inducit alium ad aliquid agendum, & ideo dicitur eſſe actus ad praxim, non ad ſpeculationem pertinens, quia non ad cognitionem, ſed ad opus ordinatur. In ratione autem practica duplex intelligitur eſſe modus excitandi alium ad agendum, ſcilicet, vel ex poteſtate obligationem imponendo, quæ in moralibus eſt, vel impetus quidam impreſſus à mouente, efficaciter impellente alium ad opus, & ſic actus vocatur imperium: Alius modus mouendi alium eſt ſolùm inducendo illum, vt merè voluntariè abſque obligatione à mouẽte impoſita, aliquid faciat, quod mouens deſiderat, neque aliter mouet, quam deſiderium ſuũ ſignificando illi, à quo cupit impleri, & hoc eſt petere. Dico autem, *Abſq; obligatione impoſita ab ipſo petente*, quia non repugnat, per orationem poſtulare ab aliquo, quæ aliàs ipſe tenetur facere, quamquam ipſa petitio non inducat obligationẽ, ſed ſignificet deſiderium, vt alium inducat ad illud implendum. In hoc ergo ratio petitionis conſiſtit, & quia hoc conuenit orationi, ideo meritò petitio dicitur.

Soluitur obiectio, & oſtenditur in quo ratio petitionis conſiſtat.

C

Duplex eſt modus excitandi aliũ ad aliquid agẽdum.

D

10\. Orationi, & petitioni cõmune eſt, quod vtraq; ſit alicuius ad aliquem de re aliqua.

E

Eſt autem vlterius ſciendum, orationi, & petitioni eſſe commune, vt ſit, *alicuius ad aliquem de re aliqua*, quod per ſe ſatis manifeſtum eſt. Nam vtraque eſt actio, & ideò neceſſario eſſe debet ab aliquo. Vtraque etiam ordinatur ad aliquid obtinendũ, vel, vt aliquid fiat ab altero, cuius virtus, vel auxilium neceſſarium eſt ad id, quod poſtulatur, ideò enim oratio, ſeu petitio interponitur, vt in materia de Gratia ſæpe docet Auguſtinus & infra tractabimus. Si ergo oratio, & petitio in hac generalitate ſumantur, ſine dubio conuertũtur, nec rectè poterit vna per aliam definiri tamquam per genus. Vnde D. Thomas dicto art. 1. fatetur, orationem non ſolùm ſuperiori, ſed etiam æquali fieri poſſe, quo ſenſu ſine dubio omnis petitio oratio eſt. In hac verò materia oratio ſumitur pro ſpecie quadã perfectiſſimæ petitionis, quæ religioſa ſit, & ad cultum Dei pertineat; & ideo per petitionem, tamquam per genus definitur. Nam, vt nunc loquimur, non omnis petitio oratio eſt, ideóque aliæ particulæ adduntur, vt declarent excellentiam huius petitionis. Ex quibus vna, & magis indubitata eſt, vt ſit petitio à Deo, hanc enim ſolùm in præſenti orationem appellamus. An verò debeat eſſe immediatè, & expreſsè, vel ſufficiat implicitè, videbimus poſtea. Altera verò particula in cap. ſeq. explicabitur.

D. Thom.
Differentia inter petitionem, & orationem.

CAPVT II.

Vtrum Omnis oratio bona ſit, vel in bonam, & malam ſit diſtinguenda?

1\. Eorum ſententia, qui orationem à mala, & bona abſtrahere exiſtimant.
Nauar.
D. Thom.
Oratio quæ ad Deũ funditur mala eſſe poteſt.

QVidam exiſtimant, orationem abſtrahere à bona, & mala. & ideò non eſſe in eius definitione ponendum, quòd ſit *petitio decentium*, ſed ſimpliciter, quòd ſit petitio alicuius rei à Deo. Ita contendit Nauarrus. dicto tract. de Oratione cap. 1. n. 18. & 29. ex D. Thoma in 4. d. 15. q. 4. art. 1. q. 1. Nã etiam illa oratio, quæ ad Deum funditur, mala eſſe poteſt idque duobus modis. Primò bona malè à Deo petendo, id eſt, ſine debita fide, perſeuerantia &c. Vel mala etiam à Deo poſtulando, vt auxilium ad explendum peccatum, vel vindictã de inimico, vel conſequutionem praui deſiderij, vt latè proſequitur idẽ Nauarrus toto cap. 6. eiuſdẽ operis, multa in particulari inferens, quæ ad præſentẽ materiã non ſpectant. Ergo (vt ille cõcludit) definitio orationis in cõmuni non debuit limitari ad vnũ ex dictis membris. Et confirmatur; Nam vel hic definitur tãtũ bona oratio, vel in cõmuni. Si dicatur hoc ſecundũ, per orationem etiam poſſunt peti à Deo ea, quę non decent. Si autem dicatur primũ, non ſolũ debuit dici in definitione eſſe petitionẽ decentiũ, ſed etiam decenter, quia, vt oratio ſit bona, non ſatis eſt, vt per eam petantur honeſta, ſed neceſſe eſt vt bene, honeſteq; petantur. Et ex hoc principio colligit idẽ Nauar ibi n. 25. contra Abulenſem. Matt. 6. Dæmones, licèt bene orare non poſsint, abſolutè orare poſſe, & aliquando orare.

Cõfirmatio.
Dæmones licet nõ bene, abſolutè tamen orare poſſunt.

2\. Vera ſententia Orationẽ debere eſſe petitionem decentium, atq; adeo bonam.
D. Thom.
Caiet.
Alenſ.
D. Baſil.
Vera oratio etiam ab impiis effundi poteſt.

Nihilominus omnes Theologi definitionẽ Damaſceni probãt, inter quos eſt D. Thomas in eodẽ loco, quẽ Nauar. citat. ita concludit. *Vnde definitio Damaſceni, Oratio eſt petitio decentium à Deo, veriſſimè eſſentiam orationis declarat.* In quæſtiũc. autem 2. addit D. Thomas illam particulã, *Decentium*, non eſſe de eſſentia orationis, ſed intelligit de oratione ſecũdũ cõmunẽ rationẽ petitionis etiã à Deo, nã ſub ratione virtutis etiã ibi fatetur, hoc eſſe de ratione orationis. Et ideo meritò dixit Caietanus. 2. 2. q. 83. ar. 4. orationem, *qua aliquid malum à Deo petitur, non eſſe orationem, ſed execrationẽ*. Eandem definitionẽ probat Alẽſis. 4. p. q. 26. m. 1. ar. 1. vbi plures alias deſcriptiones Sanctorum refert, & explicat, quæ magis ſunt laudes quędã orationis, quã definitiones, pertinẽtq; ad primã, & cõmunẽ acceptionem orationis. Definitio autẽ Damaſceni magis eſt propria, eandẽque ſententiã priùs tradiderat Baſilius hom. in Martyr. Iulit: dicẽs. *Oratio eſt boni cuiuſdã petitio, quæ ad Deũ à piis effunditur.* Vbi illa particula *à piis* redundare videtur, quia vera oratio etiam ab impiis effundi poteſt, niſi per pios intelligamus non tantũ iuſtos, ſed etiã quoſcũq; fideles, vel omnes piè operantes,

quatenus tales ſunt. Quo ſenſu per illam particulam ſignificatur, orationem ipſam debere piè fundi, quod fieri poteſt, etiam ab illo, qui in ſtatu peccati exiſtit.

3. Magis auctoritate firmatur. Gregor. Nyſſen.

Gregorius etiam Nyſſenus in eadem ſententia eſt; nam libro de Orat. ſtatim in principio orationẽ *Sacrum, & Diuinum opus* appellat. Et paulo inferius. *Oratio*, ait, *Cõuerſatio, & ſermocinatio cũ Deo eſt, & malorum ſubuerſio, ac peccatorum emendatio.* Et multa ibi habet ſimilia, quibus ſatis oſtendit, orationem tantùm circa res honeſtas, & decentes verſari poſſe: Vnde inferiùs exponens prima verba orationis Dominicæ. *Oratio*, inquit, *eſt petitio bonorum, quæ Deo cum ſupplicatione offertur.*

D. Chryſ.

Chryſoſtomus etiam hom. 30. in Geneſ. orationem vocat *Colloquium cum Deo*; B ex illo Pſal. 130. *Iucundum ſit ei eloquium meum.*

Pſal. 130. D. Aug.

Auguſtinus præterea enarrat. in Pſalm. 85. circa illa verba, *Omnibus inuocantibus te*, inquit, quoſdam inuocantes Deum, non ipſum inuocare, eos ſcilicet, qui mala volunt, & poſtulant, qui Deum adiutorem ponunt ſuarum cupiditatũ, non deſideriorum exauditorem.

Quidã Deũ inuocantes non ipſum inuocant.

Præterea, orationis nomine omnes intelligunt actum Religionis, quo Deus colitur, nõ colit autem Deum, qui malum aliquod ab eo poſtulat, ſed potiùs contumelia illum afficit, ergo oratio verè, ac ſimpliciter dicta tantùm eſt rerum decentium, & honeſtarum.

4. 1. Sententia in quo ſenſu vera ſit.

Diuiſio ergo illa orationis in bonam, & malam, non tam eſt orationis diuiſio, quàm generalis petitionis, quæ vox vniuerſalior eſt, vt diximus. Diuidi autem poteſt vel ex parte materiæ, ſeu rei, quæ poſtulatur, vt alia eſt petitio diuitiarum, alia ſalutis, &c. Vel ex parte eius, à quo poſtulatur, vt alia eſt petitio à Deo, alia ab homine. Oratio autem propriè dicta ex vtroque capite petitionem contrahit, vt ſcilicet, & ad Deum ſit, & de materia decente. Et ex priori parte rectè infertur poſterior conuenienter intellecta, nam qui à Deo malum aliquod poſtulat, non petit à Deo, vt Deus eſt, ſed Deum apprehendit, ac ſi eſſet homo aliquis, aut dæmon, qui malum culpæ promouere poſſet, & ita reſponſum eſt ad Nauarri fundamentum.

5. Ad cõfirmationẽ reſpõdetur.

Ad confirmationem verò, quam addidimus, primò dici poteſt, ſub illa particula, *Decentium*. includi etiam, vt decenter fiat oratio, quia debet eſſe petitio, & materiæ, & ei, ad quem funditur, proportionata. Secundò, & fortaſſe melius dicitur, in actu virtutis definiendo non eſſe neceſſarium adiungere modum requiſitum ex parte operantis, ſed ſolũ ex parte ipſius actus, quia vel illud priùs ſupponitur tamquam generale, ſolúmque explicatur id, quod eſt proprium, & ſpeciale, vel certè illud priùs eſt extrinſecum, & pertinens ad circumſtantias actus, hoc autem poſteriùs eſt intrinſecum ſpectans ad ſubſtantiam eius. Vnde petitio decentiũ à Deo, quamuis ex parte operantis interdum fiat, modo, tempore, aut loco minùs opportuno, nihilominùs ſubſtantiam, & naturam orationis retinet, eſtque ſubſtantialiter bona, quamuis accidentalem defectum habeat, at verò petitio rei indecentis, etiam ſubſtantiam orationis non retinet. Quapropter ad illationem Nauarri multò melius dicitur (licèt fortaſſe quæſtio de modo loquendi videatur) Dæmones non orare, non ſolùm, quia decentia non appetunt, ſed etiam, quia licèt illa deſiderarent, nec vellent, nec ſperarent à Deo illa recipere: ideóque ratione ſtatus orare non poſſunt.

Dæmones non orant.

6. Oratio ſola voce facta ſine attentione vlla non eſt oratio.

Sed dices: Ergo oratio ſola voce facta ſine attentione vlla eſt ſimpliciter oratio, cuius oppoſitum in principio diximus. Patet ſequela, quia licèt A malè fiat, retinet hanc ſubſtantialem bonitatem, quòd eſt petitio decentium à Deo, ſicut eleemoſyna exterior dici poteſt eleemoſyna, licèt fiat ex prauo fine. Reſpondetur, negando ſequelam, quia illa prolatio verborum, quæ nullo modo attentionem participat, nec formaliter, nec virtute, re vera non eſt petitio, vtique moralis, & humana, qualis debet eſſe oratio: ita enim intelligenda eſt illa particula, quæ loco generis poſita eſt, vt latiùs infrà lib. 3. tractando de Oratione vocali videbimus.

CAPVT III.

Vtrùm Oratio ſit actus intellectus, vel voluntatis?

1. Quæſtio quo ſenſu ab auctoribus tractetur?

PRæſens quæſtio de petitione, quatenus mente fit, tractari debet, nam quid vox illa addat, manifeſtum eſt. Certum præterea apud omnes eſt, ad petitionem faciendam, intellectum, & voluntatem ſuis actibus concurrere, & ſine vtriſque fieri non poſſe.

Memoria & conſideratio Dei actualis eſt in oratione neceſſaria.

Nam in primis neceſſarium eſt, vt intellectus habeat aliquam actualem memoriam, & conſiderationem Dei, quia nemo poteſt petere, niſi ab eo, quem per cognitionem aliquo modo habet præſentem. Deinde ex parte voluntatis ſaltem neceſſarium eſt, deſiderium rei poſtulatæ, nemo enim verè, & ex corde petit, niſi quod deſiderat, oratio autem eſt vera, & non ficta petitio. Quocirca ſi C ſermo eſſet de oratione in communi ſignificatione primo loco ſuperiùs poſita, non eſſet locus huic quæſtioni, ſic enim & actus intellectus, & actus voluntatis interdum oratio appellatur, vt meditatio, & contemplatio, & ſimiles actus, qui manifeſtè ad intellectum ſpectant, & tamen orationis nomine ſignificari ſolent. Similiter quicumque pius affectus in Deum oratio dici ſolet à Patribus, vt ex Auguſtino, & Hugone de S. Victore refert ſuprà Alenſis, & tamen conſtat, huiuſmodi affectum eſſe actum voluntatis. Igitur quæſtio propoſita de propria oratione, quæ eſt petitio, ab auctoribus tractatur, ſuntque in ea diuerſæ ſententiæ.

2. Opinio aſtruens orationem eſſe actum volũtatis.

Quidam aſſerunt, orationem hoc modo eſſe actum voluntatis. Hanc opinionem tenet Medina D Cod. de Pœnit. tract. de Orat. c. 2. Et in hanc partem inclinat Vvaldenſis tom. 3. c. 2. num. 10. vbi orationem mentalem dicit eſſe deſiderium, & pium affectum. Idem ſentit Alenſis 4. p. q. 26. memb. 4. quamuis in priori ſenſu loqui videatur, nam vtrique potentiæ illam attribuit. Eiuſdem ſententiæ videntur eſſe omnes, qui putant imperium pertinere ad voluntatem, & non ad intellectum, quia vt ſuprà dicebamus, & d. q. 83. art. 1. docet D. Thomas, ita ſe habet oratio ad ſuperiorem, ſicut imperium ad inferiorem. Sunt autem in illa ſententia de imperio Bonauentura quamuis ſubobſcurè in 3. d. 17. art. 1. q. 1. ad 3. Ocham. in 3. q. 12. art. 4. concluſ. 3. Almainus tract. 3. Moral. cap. 7. Caſtro de Lege pœnali, lib. 1. cap. 1. & 2. aliíque.

D. Bonau. Ocham. Almai. Caſtro.

3. Probatur. 1.

E Probatur autem primò hæc opinio, quia ille actus eſt in mente oratio, qui per vocalem petitionem explicatur; ſed per hæc verba exteriora; *peto à te, vt hoc facias*, nihil aliud explic o, quàm internum deſiderium, quo teneor, vt mihi hoc beneficiũ facias; quod deſideriũ eſt actus voluntatis, ergo in tali actu conſiſtit oratio mentalis. Minor probatur, quia, qui petit, nihil aliud procurat, niſi vt alter ſatisfaciat voluntati ſuæ, ergo per petitionẽ formaliter nihil aliud agit, quàm ſuam illi oſtendere voluntatem, vt per hoc eum inclinet ad illam explẽdam.

dam. Et ideò dici ſolet petitio eſt ſignificatio deſiderij, quod ſuprà etiam explicauimus. Cui conſonat illud Pſalmi noni: *Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus*, & Gloſſa primæ ad Theſſal. 5. dicens *Oratio eſt deſiderium bonum*, non quidem abſolutum deſiderium habendi ab alio, ſed habendi à Deo, reſpectu cuius tale deſiderium eſt quædam petitio. Vnde etiam Auguſtinus Enarrat. in Pſalm. 37. circa illa verba: *Ante te eſt omne deſiderium meum. Ipſum (inquit) deſiderium tuum oratio tua eſt, & continuum deſiderium continua oratio.*

Pſal.9. Gloſſ. *D.Aug.*

4. Probatur 2. In intellectu tantum eſt cognitio & locutio.

Secundò probatur, quia nullus actus inuenitur in intellectu, qui poſsit eſſe oratio mẽtalis ad Deũ. Nã in intellectu tantùm eſt: aut cognitio, aut locutio, oratio autem non eſt cognitio, vt omnes fatentur, & ſuprà declaratum eſt. Neque etiam reſpectu Dei poteſt eſſe locutio, quæ ſit in intellectu, quia inter ſpirituales naturas locutio, nihil aliud eſt, quàm volitio, per quam loquens vult actum ſuum ab alio intelligi, & videri, ergo interiùs loqui ad Deum nihil aliud eſt, quàm velle vt Deus noſtrum deſiderium videat, & talis locutio erit petitio, ſi per talem actum ſimul quis velit, vt Deus tale deſiderium expleat, ergo quamuis demus, orationem eſſe locutionem, non ideo eſſe poteſt in intellectu.

5. Probatur 3. & vltimo. *Scotus.*

Tertiò, Si oratio eſſet in intellectu, maximè quia conſiſtit in quadam ordinatione vnius ad aliud, & ordinare eſt munus intellectus, at hoc poſterius non eſt in vniuerſum verum, vt rectè notauit Scotus in 2.d.6.q.1. & d.38.q.1. & Quodlib. 17. Nam ſicut intellectus ordinat iudicando, ita volũtas volendo, quando enim vult hoc propter illud, re vera ordinat hoc, vt medium, ad illud, vt finem, & quando vnus Angelus vult conceptum ſuum intelligi ab alio, ordinat ſuum conceptum ad aliũ, ita enim communiter loquuntur Theologi. Et expreſsè D. Thomas 1. p.q. 107. art. 1. cùm diſtinxiſſet tres modos, quibus intelligibile eſt in intelligente, ſcilicet in habitu, & in actu atque vt relatũ ad aliud, ſubdit. *De ſecundo gradu transfertur in tertium per volũtatem, nam per voluntatem conceptus mentis ordinatur ad alterum.* Ordinatio autem, quam includit interna petitio ad Deum, ſolùm eſt, aut manifeſtatiua deſiderij, aut reduci etiam poteſt ad ordinationem medij ad finem, quatenus qui orat, hoc aſſumit vt medium ad conſequendum quod deſiderat, ergo hæc ordinatio rectè tribuitur voluntati.

Sicut intellectus ordinat volẽdo: ita voluntas volendo. *D.Thom.*

6. 2. Opinio ſtatuit orationem, ſeu petitionem mentalẽ alicuius rei à Deo eſſe actionem intellectus. *D.Tho. Caiet. Richard. Gabriel. Nauar.*

Secunda ſententia eſt, petitionem mentalem alicuius rei à Deo eſſe actum intellectus. Ita tenet D.Thomas quæſtione 83. articulo ſecundo. Quem ſequuntur Caietanus. Et omnes Thomiſtæ, Richardus in 4. diſt. 15. articulo 4. quæſtione 1. & Gabriel lection. 61. in Canon. Nauarrus ſuprà, capit. 1. n. 8. & 13. Fũdamentum eſt, quia oratio mentalis eſt locutio mentis, ſicut oratio vocalis eſt locutio oris, ſed locutio mentis pertinet ad intellectũ, & non ad voluntatem, nam manifeſtè ſignificat actũ rationis. Secundò, quia ſi aliquis actus voluntatis eſſet oratio, maximè deſiderium obtinendi aliquid ab alio, at conſtat, deſiderium non eſſe orationem, quia non eſt petitio, multa enim deſideramus ab aliis fieri, quæ ſæpe non audemus ab eis petere, ergo. Tertiò quia iuxta ſententiam D.Thomæ 1.p.q.17. frequentiùs receptam, imperium eſt actus intellectus, eadem autem eſt ratio de oratione, ergo.

7. Ad orationẽ vtraque potentia requiritur. Et qui illatũ actus

In hac, & ſimilibus quæſtionibus ſæpè admonere ſoleo, cauendum eſſe, ne tota diſputatio ad nominis ſignificationem, & impoſitionem reuocetur. Nam ipſius rei intelligentia in hoc poſita eſt, vt ſciamus in petitione interna, quos actus poſſint in-
A tellectus, & voluntas efficere. ita vt neque neceſſarios auferamus, neque ſuperfluos confingamus. His autem intellectis, de impoſitione vocis erit quæſtio, quis illorum actuum nomine petitionis ſignificetur. Nam vt in principio dicebam, certum eſt, cùm homo interiùs petit à Deo, per intellectum, & voluntatem aliquid operari, vel præſuppoſitiuè, vel concomitanter, vel formaliter. Nam in primis neceſſe eſt, vt homo cognoſcat indigentiam illius rei, quam petiturus eſt, & quòd illam habere cupiat. Rurſus oportet, vt iudicet, Deum eſſe auctorem eius, & poſſe illam conferre, ideóque ab ipſo eſſe deſiderãdam, & petendam. Ita igitur conſtat (hæc enim nota ſunt) in hoc negotio intellectum, & voluntatem interuenire. Æquè tamen B certum eſt, his ſolis actibus non fieri petitionem, aut orationem. Sunt quidem illi radix, ſeu cauſa petitionis, ſicut enim appetitus eſt principium inquirendi, & obtinendi rem, ita etiam eſt principium petendi eandem, quia vnus modus acquirendi illã eſt per petitionem. Appetitus autem ſupponit iudicium ſibi proportionatum. Vnde ſicut ante appetitum abſolutum alicuius rei, ſupponitur iudicium de illius conuenientia, ita ante deſiderium habendi talem rem à Deo, neceſſarium eſt iudicium de conuenientia talis rei, vt ab illo obtinendæ, in qua conuenientia includitur, quòd Deus ſit auctor eius, & ſimilia. Sicut autem cõſtat, hoc eſſe neceſſarium ad petendum, ita etiam conſtat, in hoc iudicio præciſè non eſſe factam, imò C neque intrinſecè inchoatam orationem, quia aliud eſt iudicare aliquid eſſe agendum, aliud agere. aut velle, ergo ſimiliter in præſenti. Imò inter homines ſæpe contingit aliquem, qui abſolutè rem quamdam deſiderat, ſi intelligat à tali perſona eſſe obtinendam, vel neceſſarium eſſe illam ab ea petere, hoc ipſo deſiſtere à proſecutione, & appetitu efficaci talis rei, quia potiùs vult tali re carere, quàm ſe aliquo modo ſubdere tali perſonæ, aut tali medio illam procurare.

cam neceſſatio præcedant.

Iudicium ad petendum aliquid à Deo eſt neceſſarium.

8. Quæ iudicia ex parte intellectus requirantur.

Vnde fit, vt ad orationem non ſolùm ſit neceſſarium iudicium de poteſtate alterius ad rem præſtandam, ſed etiam quòd ſit conueniens, eam ab illo procurare, & petere, quia in hoc totum debet ferri voluntas, cùm oratio voluntaria ſit, non po- D teſt autem ferri niſi in id, quod iudicatur conueniens. Ex quo vlteriùs infero, neceſſarium eſſe iudicium non ſolùm de poteſtate, ſed etiam de voluntate alterius ad præbendum, quod petendum eſt: de voluntate, inquam, ſaltem probabiliter futura ſub ea conditione, *ſi fiat petitio.* Quia non poteſt ratio, vt conueniens repræſentari, aut iudicari, niſi iudicium hoc aliquo modo interueniat, quis enim peteret, niſi obtinere ſperaret? aut quomodo ſperabit ſine tali iudicio? Ratio verò eſt, quia petitio, vt petitio, habet rationem vtilis, vnde non poteſt iudicari conueniens, niſi vtilis iudicetur: non poteſt autem iudicari vtilis, niſi adſit dictum iudicium de voluntate alterius, nullam enim vtilitatem affert, E quòd ille poſsit, niſi velit, aut voliturus ſit facere. Magnas ergo habet partes intellectus in hoc negotio, quamquam manifeſtum ſit in his omnibus, quæ explicuimus, nondum eſſe actum orationis, quia oratio voluntaria futura eſt, & totum hoc iudicium antecedit voluntatem orandi.

Petitio, vt petitio habet rationẽ vtilis.

9. Quæ volitiones ex parte volũtatis requirantur ad orationem. Obiectio.

Poſt prædictum ergo iudicium, duo actus intelligi poſſunt ſubſequi in voluntate omninò neceſſarij ad orationem. Primus eſt deſiderium obtinendi à Deo, vel à tali perſona, quia ſine hoc deſiderio non poteſt eſſe vera petitio, vt ſuprà diximus. Se-

cundus eſt, voluntas petendi talem rem à tali per- A ſona. Quod patet ex dicto principio, quod petitio eſt voluntaria, quia eſt humana actio, ergo neceſſe eſt, vt ex voluntate procedat, ergo ad hoc neceſſarius eſt prædictus voluntatis actus. De hoc autem actu duo declaranda ſuperſunt. primum, quomodò hic actus, diſtinguatur à priori deſiderio; ſecundum, quodnam ſit obiectum talis actus, in quo tota huius quæſtionis difficultas conſiſtit, nam intellecto hoc obiecto, declaratum erit, quid ſit oratio. Ratio autem dubitandi eſt, quia etiam deſiderium obtinendi, rem ab alio eſt voluntarium, & tamen nón eſt neceſſarius prior actus, quo quis velit deſiderare, ſed ipſum deſiderium liberè exercendo, voluntariè deſiderat, nam talis actus à voluntate elicitus, intrinſecè, & per ſe ipſum voluntarius eſt, er- B go ſimiliter ſi petitio eſt actus voluntatis, non erit neceſſarius alius actus eiuſdem voluntatis, quæ habeat petitionem pro obiecto, niſi fortè per reflexionem, quæ ſimpliciter neceſſaria non eſt. Deinde ſi deſiderium ſit efficax, & per ſe ipſum poſſit alteri repræſentari, illud ipſum videtur ſufficiens ad voluntariam orationem, abſque alio actu voluntatis, vel intellectus. Nam voluntas iam non habet, quid amplius appetat, quod ad hoc negotium ſpectet, neque etiam intellectus habet, quid amplius iudicet, aut cognoſcat: ſolùm enim poteſt dici de nouo cognoſcere voluntatem ſuam habere tale deſiderium: hæc verò cognitio iam non ſpectat ad orationem, imò nec ad intellectum practi- C cum, ſed ad contemplationem cuiuſdam veritatis, ſeu intuitionem, aut experimentum cuiuſdam noui affectus. Neque etiam erit neceſſaria in eo caſu noua locutio intellectus, quia ſupponimus deſiderium per ſe ipſum alteri manifeſtari, & proponi, ſicut fit Deo.

10. Soluitur obiectio, & oſtenditur petitionē eſſe diſtinctam à deſiderio.

Vt ergo rem hanc declaremus, incipiamus à petitione, prout fit inter homines, in qua voluntas petendi, ſine dubio diſtincta eſt à deſiderio recipiendi rem ab alio, cùm poſſit ſtare hoc deſiderium ſine illa voluntate. Dicetur fortaſſe, hoc eſſe verum de inefficaci deſiderio, ſeu conditionato actu, quo aliquis cupit, non tamen abſolutè vult rem ab alio obtinere. Nam ſi habeat abſolutum deſiderium, fieri non poteſt, quin petat, & conſequenter tale D deſiderium abſolutum videtur eſſe voluntas petēdi. Sed contra hoc eſt, quia etiam poſito illo deſiderio abſoluto, ille actus ad ſummum ſe habet tamquam intentio efficax cuiuſdam finis, ad quem petitio comparatur vt medium, ergo voluntas petendi diſtinguitur ab illo deſiderio, ſaltem vt electio ab intentione Cuius ſignum etiam eſt, quia ſi, ſtante illo deſiderio abſoluto obtinendi rem à Petro, non repræſentetur vt medium neceſſarium, vt ego petam, ſed ſatis ſit, vt alia via altiori notum fiat Petro deſiderium meum, vel quòd alius intercedat, aut rogando, aut imperando, tunc voluntas petendi non ſequitur neceſſariò ex tali deſiderio, ſed generatim volūtas adhibendi hoc, vel illud medium, ergo manifeſtum eſt, voluntatem petendi eſſe di- E ſtinctam à tali deſiderio.

11.

Vnde etiam fit, & petitionem eſſe actum diſtinctum à deſiderio, & reſpectu hominis, id eſt, quando ad hominem funditur, non eſſe actum voluntatis. Primum patet, quia ex deſiderio efficaci alicuius rei ſequitur volūtas petendi illam, ergo aliquid aliud præter ipſum deſiderium, volitum eſt per talem actum Secundum patet, quia voluntas petendi non eſt actus reflexus, quia non imperat alium affectum, neque enim explicari poteſt, quis ille ſit, ergo eſt actus directus, ergo habet pro obiecto actum alterius potentiæ à voluntate. Quod autem ſit tale obiectum facilè inter homines explicatur. Quia petitio inter homines exterior eſt, & vocalis, vnde hæc eſt volita per talem actum: tamen quia locutio exterior, & humana, actus eſt immediatè procedens à ratione, & intellectu dictante verba, quibus locutio fit, quia voces immediatè exprimūt conceptum mentis, vt Ariſtoteles docet, ideo voluntas illa rectè dicitur eſſe de actu rationis, quamuis non merè interno, ſed prodeunte in externū. In hoc ergo ſenſu ſatis conſtat, petitionē vnius hominis ad alium, eſſe actum rationis, quia eſt manifeſtatio talis deſiderij per locutionem rationis. *Ariſtot.*

12. Concluditur orationē eſſe actum rationis.

Ex his ergo ad orationem cum Deo aſcendendo, ſi ſermo eſſet de oratione vocali, eadem proportione facilè conſtaret eſſe actum rationis, & in quo conſiſtat. Vlterius autem animaduertere, & experiri vnuſquiſque poteſt, quamuis nihil ore exprimatur, poſſe interiùs mentaliter fieri eandem locutionem, & petitionem à Deo, quæ voce, vel ſcripto exprimitur, quia exterior prolatio vocis, eſt quid poſterius, & effectus locutionis interioris: Vnde poteſt illud prius eſſe ſine poſteriori, & cauſa de ſe ſufficiens, ſine actuali effectione, quia ille effectus exterius loquendi non eſt merè naturalis, ſed liber. Tale eſt illud 1.Reg.1. *Porro Anna loquebatur in corde ſuo, tantumq́; labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur.* Quamquam enim illa oratio non fuerit purè mentalis, ſed exterior, licèt ſummiſſa voce, tamen inde optimè colligitur, eandem orationem ſola locutione cordis fieri potuiſſe, ſine vlla voce oris, nam ſicut eſt liberum interius loquenti, remiſſiùs, vel altiùs exteriùs loqui, ita etiam penitus non loqui exteriùs, maximè cùm talis locutio reſpectu Dei ad intrinſecum finem orationis neceſſaria non ſit. Nam vt rectè dixit Amb. lib. 6. de Sacram. c. 4. *Orationem tuam ante ille audit, quam tuo ore fundatur.* Et de hoc orandi modo videtur Dauid dixiſſe Pſalm. 26. *Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea.*

1.Reg.1. *D.Ambr.* *Pſal.26.*

13. Mētalis oratio per conceptus medios, quomodo fiat.

Si quis autem rectè conſideret: hæc locutio interior, quam nos experimur, non aliter fit, nec humano modo aliter fieri poſſe videtur, quàm per conceptus mentales ipſarum vocum, quos Dialectici non vltimatos vocant, nemo enim aliter loquitur interiùs, quàm exprimendo mentalia verba in eo idiomate, quod nouit, vt vnuſquiſque in ſe experitur. Ratio autem eſt, quia hæc locutio non eſt cognitio, nec iudicium mentis de aliqua re, ſed expreſsio rei iam conceptæ, quæ conſiſtit in ſigno aliquo, quo talis res, vel conceptus eius exprimitur. Illud autem ſignum non eſt naturale, aut moraliter repræſentans, alioqui eſſet noua cognitio, nā ille modus actualiter repræſentandi in mente non eſt niſi per cognitionem, eſt ergo ſignum repræſentans ad placitum media impoſitione illius vocis. Fit ergo talis locutio per conceptus ipſarum vocum, imò eſt eadem cum illa locutione interiori, à qua proximè procedit exterior, quando fit: ſed tunc dicitur fieri mentaliter, quando in ſignum ſenſibilile non prodit. Loquendo ergo de hoc modo petitionis, & orationis mentalis ad Deum, facile intelligimus eſſe actum intellectus, eſſeque proximum obiectum voluntatis petendi, & orandi, ac denique eſſe omninò diſtinctam à deſiderio, nam eſt quædam repræſentatio, & inſinuatio deſiderij, quam homo ad Deum facit, effundens in conſpectu Domini animam ſuam, vt Scriptura loquitur, quod non eſt inutile, neque vanum, vt in ſequentibus

Locutio quid ſit.

Quid ſit oratio mentalis.

bus declarabimus tractando de oratione vocali.

CAPVT IIII.

Poſſítne homo in hac vita mente petere, ſine conceptibus vocum,& quomodo?

1. In quibus præſens difficultas locũ habeat.

AD huc verò ſupereſt explicandum (quod mihi difficilius eſt) An ſecluſa dicta locutione intellectuali per conceptus ſenſibilium verborum, ſignificantium ad placitum, poſſit homo in hac vita interiùs orare, & petere aliquid à Deo, & ſi poteſt,quis nam ille actus in intellectu, vel in voluntate ſit? Quæ difficultas habet etiam locum in Angelis petentibus aliquid à Deo,atque etiam in Beatis hominibus,nec non in vno Angelo petente aliquid ab alio, & in anima ſeparata rogante Angelum: Suppono enim, non vti conceptibus verborum ſenſibilium quæ in nudis ſpiritibus accidentaria,& extranea ſunt. Tota verò hæc difficultas eſt ſimilis illi, quæ tractari ſolet de locutione ſpirituum inter ſe, ſemper enim, vt verũ ſupponimus, hunc proprium actum orationis,qui eſt petitio, nõ poſſe eſſe, niſi locutionem, nam aliquid addit deſiderio, nihil autem aliud addere poteſt præter locutionem, vt videtur ſatis probatum, quid autem ſit hæc locutio purè ſpiritualis ad Deum, difficilè explicatur. In quo Alenſis 4.p.q.26.art.5.2.q.2.reſpondet, ſpiritus loqui Deo, formando in ſe verbum mentis, quo ſuum deſiderium exprimunt. Sed hoc non ſatisfacit quia hoc verbum nihil aliud eſt niſi cogitatio,vel cognitio, quam ſpiritus habet ſui deſiderij, vt ipſemet Alenſis fatetur, per hanc autem cognitionem vt ſic, loquitur ſpiritus ſibi nõ Deo,niſi hoc verbum ſuum ad Deum ordinet, hoc ergo eſt,quod inquirimus, quid addat hæc ordinatio ſupra ipſum verbum mentis, & nihil in intellectu reperimus,nam ordinatio illa ad alium per voluntatem planè fieri videtur.

Petitio qui eſt proprius actus orationis non eſt ſine locutione.

Alenſ.

Quomodo inuicem ſpiritus loquantu.

2. Oratio purè mentalis, ſi fiat ſine cõceptibus vocum, voluntati debet attribui.

Dico ergo Orationem purè mentalem hominis ad Deum, ſi non fiat mediis conceptibus vocum, non poſſe tribui intellectui, ſed voluntati. Probatur,quia in hoc modo loquendi ad Deum,imitatur homo modum loquendi Angelorum ad Deum,ſed locutio Angelorum ad Deum, non eſt aliquid in intellectu,ſed ſolùm in voluntate, ergo etiam oratio purè ſpiritualis hominis ad Deum, voluntati tribuenda eſt,non intellectui.Minorem videtur expreſsè affirmare D.Thomas 1.p.q.107.art.3.vbi explicans,quomodò Angeli loquantur ad Deum; ait. *Solùm loqui ordinando per volũtatem conceptionem ſuam ad Deum, non vt illi aliquid communicent, ſed vt ab eo aliquid accipiant.* Tota ergo locutio Angeli ad Deũ conſiſtit in hac ordinatione ſub tali intentione: conſtat autem & intentionem eſſe actum voluntatis, & ordinationem illam per actum voluntatis fieri:ergo.

D.T*hom.*

3. D.Greg.

Secundò videtur hæc ſententia D. Gregorij lib. 2 Moral.c.4 aliàs 5. Ibi enim ait, *locutionem Angeli ad Deum per modum laudis eſſe* admirationem, *quam ſtatim dicit eſſe motum cordis, quem conſtat eſſe actum appetitus, ſeu voluntatis.* Verba eius ſunt. *Excitatus cum reuerentia motus cordis magnus eſt ad aures incircumſcripti ſpiritus clamor vocis:* Et infra, clamorem ſanctarum animarum ad Deum pro petitione vindictæ,dicit nihil eſſe aliud,quam deſiderium reſurrectionis,& iudicij, *Nam animarum* (inquit) *verba, ipſa ſunt deſideria.*

Animarum verba ſunt ipſa deſideria.

4. Ratione probatur aſſertio.

Tertiò declaratur ratione,quia in locutione duo poſſumus conſiderare. Vnum eſt id, quod in ipſo loquente fit, vt alteri loquatur, vt nos formamus in nobis conceptus ad loquendum alteri. Alterum eſt, quod à loquente egreditur per modum ſigni, quo alteri ſignificat, quod loqui vult, vt in nobis ſunt verba, quæ per organa corporis in aëre formantur, & vſque ad audientem perueniunt mediis ſpeciebus. Vnde in nobis locutio quoad illud prius,actus immanens eſt, quoad hoc verò poſterius, eſt actio tranſiens. Inter Angelos autem vel non interuenit actio tranſiens extra loquentem, vt multi volunt, vel quicquid ſit de ſpiritibus creatis inter ſe loquentibus, ſaltem reſpectu Dei non eſt hoc neceſſarium, quia neque in ipſo aliquid fieri poteſt per locutionem creaturæ, vt per ſe notũ eſt, nec Deus indiget ſignis intermediis,tum quia cognitio per illa eſt imperfecta: tum etiã quia locutio ad Deum non fit propter manifeſtationem, vel cõmunicationem,ſed propter aliquam vtilitatem loquẽtis,vt rectè D.Thomas dixit d q.83.ar.3 In quo multum differt locutio Dei ad creaturam,vel creaturæ ad Deum.Nam locutio Dei eſt actus tranſiẽs, & recipitur in ipſa creatura, cui Deus loquitur, & inde motio aliqua in illa fit ſpeciali actione Dei,vt expreſsè docet Gregorius ſuprà; nec poteſt aliter intelligi, locutio autem creaturæ ad Deum neceſſariò debet manere in ipſo loquente,in Deo enim eſſe non poteſt, nec in alia re, nam quodlibet tertium, ſeu intermedium eſt impertinens. At verò actus immanens in perſona loquente, qui ſit locutio merè ſpiritualis, non poteſt eſſe niſi actus volũtatis,cùm non ſit conceptus vocum ſenſibilium, vt iam dictum eſt,ergo.

D.*Thom.*

Quod differat locutio Dei ad creaturã, à locutione creaturæ ad Deũ.

D.*Greg.*

5. Inter ſpiritus duplex locutio eſſe poteſt,altera narratiua, ſeu aſſertiua altera verò motiua, ſeu impulſiua. Prior locutio præſenti nõ ſeruit inſtituto.

Quod vt amplius declarem, aduerto: inter ipſos ſpiritus eſſe poſſe duplicem locutionem, vnam voco aſſertiuam,ſeu narratiuam,qua refertur, hoc factum eſſe, vel futurum eſſe, aliam voco motiuam, ſeu impulſiuam per imperium, vel petitionem.De priori non eſt nunc ſermo, probabile verò eſt,inter Angelos non fieri,niſi quatenus loquẽs manifeſtat loquenti conceptum, quem in ſe habet illius rei, quam refert ita eſſe,vel non eſſe. Et tunc ille conceptus ſic manifeſtatus poteſt dici locutio rei ſic conceptæ,quamuis re vera potiùs manifeſtatio, ſeu ordinatio talis conceptus ad alium ſit locutio,quæ ordinatio voluntatis eſt, vt dixi. Quãtùm ad id, quod ponit in ipſo loquente, quidquid ſit,an aliquid efficiat in audiẽte inter ſpiritus creatos:quod reſpectu Dei locum non habet. At verò poſterior locutio per petitionem, & maximè ad Deum, tota eſt voluntatis. Quia & ordinatio per voluntatem fit,& id quod per eam immediatè ordinatur ſeu manifeſtatur, eſt actus voluntatis. Quia is, qui à Deo poſtulat, immediatè indicat, vel proponit per talem locutionem deſiderium ſuum.Quamuis enim petat rem deſideratam, non tamen directè, & immediatè de illa loquitur, ſed quatenus per eam complendum eſt deſiderium, cuius illa eſt obiectum.

Poſterior locutio ad voluntatẽ ſpectat.

6. Quomodo hæc locutio in voluntate conſummetur declaratur.

Ad manifeſtandum autem hoc deſiderium non videtur intelligibile, quis actus intellectus adiungi, vel ſuperaddi poſſit præter voluntatem quaſi reflexiuam, per quam aliquis ordinat ſuum deſiderium ad alium, vt alter illud videns, illud etiam compleat, præbens id, quod deſideratur, Nam in loquente non ſolùm deſiderium ſupponit, ſed etiã cognitio deſiderij obtinendi à Deo aliquid, qui enim deſiderat, cognoſcit ſe deſiderare. Per hanc autem cognitionẽ nõ loquitur quis Deo, ſed ſibi, nam vt rectè dixit D. Thomas 1.p. q. 106. artic. 1. quando aliquis actu conſiderat aliquid, loquitur ſibi,

D.*Thom.*

ſibi, ideo enim talis conceptus actualis verbum mentis dicitur, quandiu autem in eo conceptu ſiſtitur, & non ordinatur ad alterum, nondum eſt locutio ad alium, ergo, qui deſiderat aliquid obtinere à Deo quamuis hoc deſiderium cognoſcat per hunc actum intellectus, nondum loquitur Deo, ſed ſibi, nondũ ergo orat. Quando autem vlteriùs vult, hoc ſuum deſiderium cõiunctum cum recognitione ſuæ indigentiæ, & dependentiæ à Deo, in diuino conſpectu repræſentare, vt inde moueatur Deus ad præbendum id, quod ipſe deſiderat, iam ordinat ſuum deſiderium, ſuúmque conceptum ad Deũ, ergo per hanc voluntatẽ loquitur illi inſinuãdo, & manifeſtando ſuum deſiderium; prout poteſt, ergo in hac voluntate conſummatur propriè, ac formaliter hæc ſpiritualis locutio, & petitio. B

7. Eadem res amplius explicatur. Maximè, quia poſt hanc volũtatem nullus alius actus in intellectu fingi poteſt, qui habeat rationẽ locutionis, vel petitionis, Nam poſt illam voluntatem ſolùm poteſt ſequi in intellectu ſic orantis: cognitio quaſi reflexa, qua cognoſcit ſe id velle. At verò hæc cognitio non ſpectat formaliter ad locutionem cum Deo, tum quia neque ordinatur ad Deum; neque ipſa ordinat aliquid in Deum, ſed eſt locutio hominis ſecum, quatenus format nouum quemdam conceptum actus ſui. Tum etiam, quia talis cognitio ſupponit factam Deo manifeſtationem, vel inſinuationem proprij actus, quantùm ab homine fieri poteſt, ergo ſupponit locutionem iam factam. Sicut quando vnus homo loquitur alteri, etiamſi cognoſcat ſe loqui, illa cognitio non ſpectat per ſe ad locutionẽ, ſed per accidens ſe habet, quia iam ſupponit illam, vt obiectum, neque erit minùs perfecta locutio, etiamſi nõ fiat illa cognitio quaſi reflexiua ſupra ipſammet locutionẽ. Idémque fortè eſt etiam reſpectu Dei, nam ratio, & petitio mẽtalis optimè conſiſtere poteſt, etiamſi homo non aduertat ſe petere, imò tunc fortaſſe erit attentior petitio, quando homo ita eſt intentus circa voluntatem effundendi animam ſuam in conſpectu Dei, vt non valeat actualem, & formalem reflexionem facere ad cognoſcendum id, quod agit. Nullus ergo ſupereſt actus intellectus, in quo talis locutio, ſeu petitio à Deo conſtitui poſſit. C

8. Quæſtionis initio poſitæ reſolutio. Atque hic ſanè diſcurſus mihi partem hanc vehementer probabilem reddit, & quod ad rem quidem ſpectat, fateor in hoc negotio non interuenire alios actus voluntatis, vel intellectus præter explicatos, & in illa volũtate præſentãdi Deo deſideriũ cum quadã recognitione, & ſubiectione ad ipſum, conſummari hunc modum orationis. An verò ſola hæc voluntas vltima, vel etiam recognitio, quam explicuimus ex parte intellectus, dicẽda ſit ipſa locutio, vel petitio, videtur quæſtio parui momenti, ſi tamen in rigore loquamur, videtur conſiſtere in illa voluntate. Cùm autem communiter dicitur, orationem eſſe actum intellectus etiã quoad petitionem, interpretari poſſumus id intelligendum eſſe de oratione, prout in hac vita regulariter ab homine fit. Veriſimile enim eſt, hominem in hac vita rarò, aut numquam petere etiam interiùs, niſi vtendo ſignis mentalibus, & intellectualibus, quæ ſignis vocalibus correſpondent, & ſunt conceptus eorũ. Nihilominus tamen nec impoſſibile, nec miraculoſum, nec valdè extraordinariũ cẽſeo, vt aliquis in hac vita ita diuinã gratia ſubleuetur, vt mentaliter petendo ab hoc etiam genere ſignorũ ſenſibilium mente conceptorum actualiter abſtrahat. Quia illi conceptus vocum, nec propter Deum neceſſarij ſunt, vt per ſe conſtat, nec propter hominem, nam D

A poteſt de rebus tantùm cogitare, & de Deo, & dependentiam ſui, & rerum, quas deſiderat, à Deo recognoſcere, & per voluntatem ſuam totam illam ſuam diſpoſitionem, & deſiderium Deo præſentare. Poteſt ergo totum hoc fieri non vtendo interiùs conceptibus vocum, qui autem id facit, profectò iã orat: tunc autẽ non petit niſi illa voluntate, qua ſuũ deſiderium Deo præſentat, vt ab ipſo impleatur.

CAPVT V.

Nonnullis difficultatibus occurritur.

VT hæc reſolutio partim confirmetur ampliùs, partim explicetur, & amplietur, nonnullas occurrentes difficultates proponam. Prima eſt, quia diuina laus eſt actus orationi ſimilis, & quædam orationis pars latè ſumptæ: at illa fieri poteſt pura mente, non ſolum per conceptus mentales verborum ſenſibilium, ſed etiam per actus merè ſpirituales, ſicut de oratione diximus. Sic enim etiã Angeli laudant Deum, & ſimiliter Beati, qui non indigent noſtris ſignis ad placitum etiam mente conceptis & nihilominus laus Dei in Angelo verbi gratia eſt actus intellectus: & non voluntatis, vt videtur per ſe notum, quia laudare rem, non eſt affici, ſed ſupponit affectum, & rei æſtimationem, ſi vera laus ſit, ergo idem dicendum eſt de oratione. 1. 1. Difficultas ex diuina laude ſumpta. Diuina laus eſt actus orationis ſimilis.

Secundò fieri poteſt ſimilis obiectio de gratiarum actione, quæ iam eſt quædam pars orationis iuxta Paulum 1. ad Timoth. 2. & poteſt ſola mente, & abſque ſignis ſenſibilibus, vel conceptibus eorum fieri, ſicut fit ab Angelis, & aliis Beatis. Vt autem ab eis fit, non eſt actus voluntatis, ſed intellectus, quia de beneficiis acceptis mente gratias agere nihil aliud eſſe videtur, quàm ea, vt accepta recognoſcere, ergo idem dicendum eſt de actu petitionis. 2. 2. Difficultas de gratiarũ actione. D. Paul.

Tertiò naſcitur alia difficultas ex alia parte orationis, quæ dicitur *obſecratio*, ad quam iuxta probabilem expoſitionem ſpectat, rationes, & titulos Deo proponere, propter quos concedat, quod petitur, quod manifeſte eſt opus rationis, ergo eiuſdem opus eſt ipſa petitio, quia eiuſdem facultatis eſſe videtur aliquid petere, & rationes petendi, & obtinendi allegare. 3. 3. Difficultas de obſecratione. Eiuſdem facultatis eſt aliquid petere, & rationẽ petendi allegare.

Quartò eſt ſimilis difficultas de mentali confeſſione peccatorum corã Deo facta, iuxta illud Pſal. 31. *Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino.* Hæc enim confeſſio eſſe poteſt pars orationis, non minùs, quàm confeſſio laudis, & tamen non conſiſtit formaliter in actu voluntatis, ſed intellectus recogitantis, ac recognoſcentis coram Deo proprias iniquitates, ſic enim Ezechias apud Iſaiã c. 39. 25. aiebat: *Recogitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ*: eſt ergo oratio etiam quoad hanc partẽ actus intellectus, ergo quoad omnem aliam. 4. 4. Difficultas de mẽtali cõfeſſione.

Vltima difficultas oritur ex locutione Angelorũ inter ſe, illa enim eſt merè ſpiritualis, & tamen non fit per ſolam volũtatem, ſed per actum intellectus, quia per talem locutionem conceptus Angeli fit E intelligibilis alteri, quod non poteſt fieri per ſolam voluntatem, niſi aliqua mutatio ex parte intellectus accedat. Propter quod linguæ Angelorum (de quibus loquitur Paulus 1. ad Corint. 13.) dicuntur eſſe intellectus eorum, vt ſignificant præcipuè Theophylactus & Theodoretus in eum locum, & Theodoretus addit, eandem eſſe facultatem, per quam Angeli laudant Deum & qua inter ſe loquuntur: conſtat autem laudare per intellectum; ergo per intellectum etiam ad Deum loquuntur, 5. Vlt. Difficultas de locutione Angelorum inter ſe. D. Paulus. Theophil. Theod. Eadẽ facultas eſt, qua Angeli laudant Deum, & qua inter ſe loquũtur.

ergo

tur, ergo etiã per intellectũ petunt: nã petere loqui eſt, ergo in vniuerſum petitio pure mentalis eſt actus intellectus.

Quid probetur difficultatibus propoſitis.

Hæ difficultates, præſertim quatuor priores, oſtendunt in oratione mentali ſecundum omnia, quæ includit, neceſſariò interuenire actus intellectus ſimul cum actibus voluntatis, non tamen probant proprium actum petitionis, vel cuiuſcunque alterius locutionis ſpiritualis ad Deum, formaliter conſiſtere in actu intellectus ſecundum ſe, & non potiùs in actu voluntatis ordinantis ad Deum cogitationem, ſeu recognitionem intellectus.

Laus Dei mentalis quomodo fiat.

7\.

1\. Difficultas enodatur. Laus alicuius per ſe nõ poſtulat vt ſit locutio ad eũ qui laudatur.

CIrca primam ergo difficultatem de laude Dei dicimus, laudem alicuius per ſe, ac formaliter non poſtulare, vt ſit locutio ad eum, qui laudatur, interdum enim laudamus vnum hominem alteri verbi gratia, Petrum, Ioanni & tunc non loquimur cum Petro, quem laudamus, ſed de Petro loquimur Ioanni. Imò aliquando etiam nobis, cùm tantùm loquentes aliquem laudamus, vt vſu ipſo ſatis conſtat: aliquando verò etiam laudamus hominem loquendo ad ipſum, vt per ſe notum eſt. Sic igitur Angeli poſſunt laudare Deum, vel inter ſe loquentes, vel vnuſquiſque tantùm ſecum, vel denique loquendo ad Deum ipſum. Et omnibus quidem his modis laus vera ſupponit recognitionem illius perfectionis Dei, ob quam laudatur: alioqui ficta, & ementita eſſet laudatio. In primo autem modo laus addit locutionem vnius Angeli ad alium, de qua pauca dicemus circa vltimam difficultatem. Secundo autem modo laus nihil addit præter ipſam recognitionem, quia conſiſtit in locutione ad ſe ipſum, quæ locutio abſque vlla controuerſia, intellectu fit, & in cognitione rei, de qua eſt locutio, per ſe conſiſtit, loquendo de perfecta locutione mentali, quæ fit conceptibus rerum, & non verborum. Atque hoc tantùm probat prima difficultas propoſita. Quoad hanc verò partem nõ rectè fit argumentum ad petitionem, quia petitio præſertim purè mentalis, ſemper eſt locutio ad alterum, & non ad ſe ipſum, vt per ſe conſtat.

Laus tripliciter fieri poteſt.

8\.

Laus tertio modo ſumpta in voluntate conſummatur.

Tertio igitur modo laus Dei ad eundem directa per modum locutionis præter recognitionem perfectionis diuinæ, quæ in intellectu eſt non addit nouum actum intellectus (quis enim fingi, aut excogitari poteſt?) ſed addit ſolũ in voluntate ordinationem illius æſtimationis Dei, quæ eſt in intellectu, ad ipſum Deum, quatenus Angelus vult eam Deo repræſentare, & offerre per modum cultus: ergo talis laus in voluntate conſummatur, & quoad hoc rectè æquiparatur laudatio petitioni. Atque hoc, quod in Angelis explicuimus, locum habet in quocumque ſpiritu ſeparato, atque etiam in hominibus in hanc vita degentibus, ſi intra ſe pura mente, & abſque verbis ſenſibilibus, vel conceptibus eorum Deum laudent, nam eadem ratio in his omnibus procedit.

Gratiarum actio mentalis quomodo fiat?

9\.

Secunda difficultas expeditur.

EOdem ferè modo de gratiarum actione (quod in ſecunda difficultate tangitur) philoſophandum eſt. Solùm occurrit obſeruandum, aliud eſſe, habere gratias, aliud agere: Primum enim exerceri poteſt in animo, nulla manifeſtatione facta alteri, neque ipſi benefactori, recognoſcendo tantùm in animo beneficium acceptum. Secundum autem fit manifeſtando illam recognitionem be-

Quid ſit habere gratias & illas agere.

A neficij, quam in animo habemus. Illud ergo primum ſine dubio exerceri poteſt erga Deũ in oratione mentali late ſumpta. Et illud officium plane fit per illum actum, quo aliquis intra ſe recognoſcit beneficium illud, & obligationem ſuam, quæ inde naſcitur, qui actus intellectus eſt: & hoc ſolũ probat difficultas ſecunda, quæ de hoc actu procedit. Ex quo naſci quidem poteſt in voluntate, deſiderium exhibendi Deo gratum animum, quod vel non ſpectat ad propriam gratiarum actionem, ſed generatim ad gratitudinem per obſequia, vel alia officia, per quæ potiùs dicimur referre gratiam, quam habere vel certè, ſi ſpectat illud deſiderium ad propriam gratiarum actionem, iam explicatam,

Quid ſit referre gratiã.

B ſolùm eſt quaſi imperando illam. Nam qui vult eſſe gratus Deo, & non habet, quid referat ipſi pro beneficio accepto, ſaltem oſtendit illi, & quantùm in ſe eſt; manifeſtat ei, quomodo acceptũ beneficium recognoſcat. In qua manifeſtatione talis gratiarum actio conſiſtit. Ideoque gratiarum actio ad benefactorem refertur, in cuius obſequium fit: vnde ſi alicui tertio beneficium narretur, eſſe poterit quædam laus benefactoris, non propria gratiarum actio. Hoc ergo modo poteſt vnuſquiſque gratias agere Deo, ordinando ad ipſum per modum locutionis æſtimationem, & recognitionem proprij beneficij: & ſic præter actum intellectus iam explicatum, nihil addit niſi voluntatem repræſentandi Deo recognitionem beneficij, & offeren-

Gratiarum actio ſolum reſpicit benefactorem.

C di illam in cultum quemdam, & aliqualem recompẽſationem beneficij, quæ proprie gratiarum actio dicitur Et ita quoad hoc in voluntate formaliter conſiſtit, ſeu conſummatur gratiarum actio, & in hoc tantùm poteſt cum petitione, ſeu oratione comparari.

Hæc in voluntate conſiſtit.

Mentalis obſecratio quomodo fiat?

10\.

Expeditur tertia difficultas.

AD eundem ferè modum expedienda eſt tertia difficultas. In obſecratione enim duo intelligi poſſunt: vnum eſt, recogitatio earum rationum, quæ Deum mouere poſſunt ad concedendum id, quod per orationem poſtulatur, quæ proinde augere etiam poſſunt fiduciam impetrandi id, quod poſtulatur. Alterum eſt allegatio, ſeu propo-

Duo poſſunt in obſecratione conſiderari.

D ſitio talium rationum coram Deo, prout fieri intelligitur in oratione, & obſecratione, quæ ad Deum fit. Et in hoc poſteriori actu conſummatur ratio obſecrationis, vt nunc illam ſumimus: nam obſecratio manifeſtè eſt ad alterum nimirum ad eundem, ad quem eſt petitio. Quod ergo ad primum officium ſpectat, manifeſtum eſt, illud eſſe munus intellectus, quod includit inquiſitionem, ac meditationem earum rationum, quæ Deum mouere poſſunt, & iudicium, ac credulitatem earum iuxta materiæ capacitatem, vt poſtea ſuo loco declarabo. Poſterius autem officium non conſiſtit in cognitione aliqua, ſed in locutione earum rationum, quas is, qui orat, ſeu meditatur, aſſecutus eſt. Si quis enim huiuſmodi rationes conſideret

Primo modo ad intellectũ ſpectat.

Secundo modo in voluntate cõſiſtit.

E ſolùm, vt ſe ipſum excitet ad fiduciam, & deſiderium, vel petitionem, nondum obſecrat, vt inter homines conſiderare licet. Nam ſi quis ſecum plures rationes cogitet, ob quas poteſt aliquid à Rege poſtulare, & impetrare, poſtea verò ſimpliciter petitionem faciat, nullam rationem allegando, & proponendo Regi, quæ illum poſſit inducere, & quodammodo obligare nondum obſecrat, ſed tantùm petit. Si verò petitioni adiungit titulos, & rationes, quæ Regem poſſint obligare, præſertim ex parte illius, tunc dicitur obſecrare, ergo

ſicut

ſicut petitio, ita etiam obſecratio locutione perſi- A
tur. Hæc autem locutio in ordine ad Deum (ſicut in aliis dictum eſt) non poteſt eſſe niſi voluntas repræſentandi Deo huiuſmodi titulos, & rationes exaudiendi orationem, nõ vt ipſe denuò illas cognoſcat, ſed vt noſtram fiduciam, & credulitatem, ſeu exiſtimationem, quam de ipſo habemus, in cultum eius exerceamus. Atque in hac locutione debent obſecratio, & petitio conferri, vt rectè fiat comparatio.

Locutio in ordine ad Deum quid ſit.

Interna confeſsio qualis ſit.

11. 4. Difficultas explicatur eodem modo, quo tertia.

IDem cum proportione dicendum eſt de confeſſione interna peccatorum, de qua difficultas quarta proponebatur: nam etiam in illa duo di- B
ſtingui poſſunt. Vnum eſt, interna confeſſio peccati proprij: alterũ eſt, quod talis confeſſio fiat Deo. Et primum quidem planè pertinet ad intellectum, conſiſtitque in interna recognitione peccati. Sed illa per ſe ſumpta, niſi ad alterum ordinetur, non eſt confeſſio alteri facta, ſed ipſi tantùm homini peccata ſua recognoſcenti. Vt ergo ſit confeſſio ad Deum, oportet vt ad ipſum referatur, & ordinetur per modum locutionis, quod non fit, niſi per voluntatem: & in hoc ponenda eſt æquiparatio, ſicut in aliis explicatum eſt.

Breuis digreſsio de oratione Angelorum.

12. Vltima difficultas reſoluitur.

AD vltimam difficultatem (omiſſis multis, quæ dici poſſent de locutione Angelorum, ſeu C
ſpirituum creatorum inter ſe, ne à propoſito digrediamur) duo breuiter dicimus. Primùm eſt, non eſſe æquiparandam locutionem creaturæ ad Deum, cum locutione vnius creaturæ ad aliam; nam locutio ad creaturam fit, vt ei notificetur, quod illi erat ignotum, ſeu vt fiat proximè intelligibile id, quod anteà non ita erat proximè applicatum, vt actu intelligeretur. Quod manifeſtum eſt in locutione hominum inter ſe: finis enim præcipuus, ac neceſſarius illius fuit manifeſtatio propriorum conceptuum, & conſequenter rerum etiã conceptarum, quæ alteri erant ignotæ. Et licèt homines aliquando inter ſe loquantur de rebus aliàs
ſibi notis, illud eſt, vel quia vnus ignorat rem, quã D
alteri narrat, eſſe illi notam, vel vt maiorem talis rei cognitionem, per talem locutionem mutuò aſſequantur, vel vt ad actualem illius conſiderationem ſe ſe inuicem moueant, vel quia in tali locutione delectentur: ſemper autem modus ipſe loquendi talis eſt, quòd per illum poſſet addiſci res, licet antea ignoraretur. Et ad eundem modum ſentiunt Theologi de locutione Angelorum inter ſe; fieri ſcilicet, ad manifeſtandos proprios conceptus, & interiores actus liberos, qui aliis naturaliter ignoti ſunt. At verò locutio ad Deum, non fit per nouam rei manifeſtationem, aut notitiam, quæ illi poſſit acquiri, vt per ſe notum eſt, ſed propter alios fines morales, quos D. Thomas 1. par. q. 107. art. 3. vno verbo comprehendit dicens, *Angelum lo-*
qui ad Deum, vt ab eo aliquid accipiat. Quapropter E
per locutionem ad Deum, non fit obiectum denuò intelligibile aliquo modo ipſi Deo, & ideò licèt daremus, ex hac parte locutionem Angeli ad Angelum eſſe opus intellectus, non inde fit idem dicendum eſſe de locutione Angeli ad Deum.

Nõ eſt æquiparanda locutio vnius creaturæ ad Deum cum locutione vnius creaturæ ad aliam.

Locutio ad hominẽ ignotum manifeſtat.

Locutio ad Deum ſecus habet.

D. Thom.

13. Deinde addo, cùm varij ſint modi explicandi locutionem ſpiritualem inter creaturas, omnes in duas veluti claſſes diuidi. Vna continet eorum ſententias, qui negant loquentem communicare, vel imprimere aliquid ei, ad quem loquitur. Altera cõtinet opiniones eorum, qui exiſtimant non poſſe huiuſmodi locutionem fieri ſine actione reali circa illum, cui fit locutio. Procedendo igitur iuxta prius fundamentum, certè magis conſequenter loquuntur, qui opinantur, locutionem Angeli ex parte loquentis, non fieri per actum intellectus, ſed voluntatis, atque adeò eſſe actum illum, quo vnde Angelus vult ſecretum ſuum, eſſe manifeſtum alteri. Nam inde abſque alia actione tranſeunte, vel immanente, ipſius loquentis, ſequitur in altero notitia rei à loquente manifeſtatæ, quæ eſt auditio illius. Et ideo licet ex parte audientis, locutio illa quaſi paſſiua pertineat ad intellectum, tamen ex parte loquentis pertinet ad voluntatem. Atque ita opinantur Capreolus in 2. diſtinct. 11. q. 2. & Caietanus d. q. 107 art. 1. & alij Thomiſtæ, qui etiam putant eſſe ſententiam D. Thomæ. Et illi etiam fauent Alenſis, Albertus Bonauentura, & alij. Iuxta hanc ergo ſententiam à fortiori ſequitur, locutionem Angeli ad Deum per voluntatem loquentis fieri. At verò iuxta aliud principium, quod locutio inter Angelos non fit ſine actione aliqua loquentis ad audientem, præter voluntatem loquendi, ſeu manifeſtandi ſecretum, neceſſe eſt ponere aliquam actionem. Hæc autem reſpectu loquentis eſt actio tranſiens, quia in alio nempe in audiente recipitur. Ideóque (quicquid ſit de actione vnius Angeli in alium) certiſſimum eſt, non poſſe Angelum loqui hoc modo ad Deum, quia nil in illum poteſt imprimere. Ergo nihil ſupereſt, quod poſſit eſſe locutio, vel petitio Angeli ad Deum, niſi voluntas ordinandi ſuum conceptum, vel affectum ad Deum, non vt illi denuò innoteſcat, ſed vt illi ſe creatura ſubmittat, & eo, quo poteſt, modo deſiderium ſuum illi præſentet: idem ergo cum proportione dicendum eſt de locutione noſtra, purè mentali.

Varietas declarandi locutionẽ ſpiritualiũ inter creatas, ad duplex caput reuocatur.

Iuxta primũ caput reſpõdetur difficultati.

Capreol. *Caiet.*

Alenſ. *Albert.*

Iuxta ſecundum caput ſoluitur difficultas.

CAPVT VI.

Sitne conueniens, & per ſe honeſta oratio ad Deum?

AGimus de oratione propriè dicta pro petitione, vt iam monui, poteſtque eadem quæſtio de oratione vocali tractari, ſed nunc non conſideramus difficultatem, quæ naſci poteſt ex eo, quòd petitio Deo offertur per ſenſibilia ſigna, ſed ſolùm illam, quæ oritur ex præciſa ratione petitionis. Difficultas autem eſt, quia petere aliquid à Deo, aut impium, aut inutile videri poteſt. Probatur, quia vel Deus decreuit aliquid facere, vel non, ſi decreuit, & nos contrarium deſideramus, ac petimus, impiè facimus, tum quia ab illo petimus, vt voluntatem ſuam mutet, tum etiam quia voluntatem noſtram voluntati eius præferri volumus; ſi autem Deus iam decreuit facere, quod nos petimus, inutile eſt id petere, quia infallibiliter fiet, licet non petamus, cùm voluntas Dei non poſſit non impleri. Deinde eſto, non ſit intrinſecè mala huiuſmodi petitio, ſaltem non videtur per ſe honeſta, ſed ad ſummum indifferens. Probatur, quia petitio ſolùm habet rationem vtilis, eſt enim veluti medium quoddam, quod vtile creditur ad obtinendum id, quod petitur, ergo de ſe non habet intrinſecam honeſtatem, ſed talis erit, qualis fuerit res illa, ad quàm obtinendam ordinatur. 1.

In quo ſit difficultas.

Petere aliquid à Deo, aut impium, aut inutile videtur.

Circa orationem varij fuerunt errores inter ſe extremè contrarij. Quidam enim dixerunt, orationem 2.

Varij errores

res circa orationem proponuntur. tionem adeò eſſe cõuenientẽ, vt ipſa ſola ad ſalutem ſufficiat, etiam ſi Sacramenta, & alia ſalutis media prætermittantur. Ita refert de Meſſalianis Theodoretus li.4.de Fabulis hæreticorum, & lib. 4.Hiſto.cap.10.latiùs Caſtro verbo *Oratio*, hæreſi 1. Qui rectè aſſerit, non oportere nos contra hanc hæreſim hoc loco diſputare, quia licet Scriptura doceat, orationem eſſe neceſſariam, vt infra videbimus, numquam docet, illam ſolam ſufficere, ſed potiùs expreſſe tradit aliqua Sacramenta eſſe neceſſaria ad ſalutem, vt in proprijs locis viſum eſt, proponit etiam opera miſericordiæ, & alia præcepta vt neceſſaria ad ſalutem, vt ſatis colligitur ex Matthæi 25.& alibi latiùs tractandum eſt. Vnde eleganter Chryſoſtomus lib. 1. de Orando Deum, poſtquam multa de præſtantia, & vtilitate orationis dixerat, ſibi obiicit; *Verum aliquis forſitan ex eorum numero, qui ſocordiæ, ſegnitiæque dediti, nolunt attentè, & diligenter orare, perſuaſurus ſit in hoc, Deum illa verba dixiſſe. Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei.* Et reſpondet: *At qui ego, ſi crederem, ſolam precationem ad ſalutem noſtram ſufficere, non immeritò ſermonem hunc nobis obiiceret aliquis: nunc cùm profitear deprecationem caput eſſe bonorum omnium baſim, ac radicem vitæ frugiferæ, non eſt, quod quiſquam verbis illis abutatur.*

Primus eam ad ſalutem ſufficere dicit.

Theodor.
Caſtro.

Matt.25.
Chryſoſt.

Alio modo nimium tribuerunt quidam hæretici orationi dicentes, habere vim immutandi Diuinam diſpoſitionem, & prouidentiam. Refert D. Th. 2.2.q.87.art.1.& 3.contra Gentes, capit. 96. Et mouebantur fortaſſe ratione dubitandi in principio propoſita. Sed hic error nõ ſolùm contra fidem eſt, ſed etiam contra rationem naturalem, quia euidẽs eſt, Deum eſſe immutabilem. Item euidens eſt, Deum ab æterno ſciuiſſe, quicquid in tempore ſcit, ergo ſi nunc ſcit orationem noſtram, & propter eam inducitur ad aliquid volendum, etiam ab æterno illam orationem præſciuit, ergo etiam ab æterno voluit, quod in tempore propter illam vult, ergo non poteſt propter orationem mutari Diuinæ prouidentiæ diſpoſitio, nam hæc per diuinam ſcientiam, & voluntatem ſubſiſtit. Nec verò cogitari poteſt, Deum in ipſa æternitate priùs ante præſcientiam orationis aliquid decreuiſſe, & deinde præuiſa oratione, decretum mutaſſe, & aliud diſpoſuiſſe, quàm decreuerat: nam cùm in æternitate ipſa non ſit ſucceſſio, repugnat omninò, in illa eſſe talem mutationem. Neque oportet hic tractare loca Scripturæ, in quibus dicitur interdum Deus dolere, aut pœnitentiam agere de eo, quod decreuit, nam conſtat, has eſſe metaphoricas locutiones, ſignificantes mutationes, quas Deus facit in rebus iuxta exigentiam illarum, ſine mutatione ſui, vt latiùs in prima parte tractaui.

Alter error. D.Tho.

Affirmat per orationẽ mutari diuinam diſpoſitionẽ.

Deus ab æterno ſciuit, quicquid in tempore ſcit.

Impugnatur hic error.

4.

Aliorum error exiſtimãtium, orationem eſſe inutilem ex variis capitibus.

Alij ergo hæretici dixerunt orationem eſſe inutilem ex variis tamen principiis. Quidam, quia putabãt, omnia ex neceſſitate euenire, & hunc fatalẽ ordinem etiam ab ipſo Deo mutari non poſſe. Alij verò quamuis non negauerint cauſas contingentes, & liberas, dixerunt tamẽ, Deum non habere prouidentiam, nec curare has res inferiores. Sed horum errorum fundamenta in prima parte tractantur, & impugnantur, & quatenus ſunt contra rationẽ naturalem in Metaphyſica ſunt à nobis impugnata. Hic verò tractari poſſet, An poſito etiã illo fundamento erroneo, rectè intulerint. Nam certè, quòd ad priores attinet, etiamſi omnia ex neceſſitate euenirent, non videtur ſequi orationem fore inutilem? Nam illa neceſſitas oriretur ex ineuitabili ordine cauſarum, inter quas cauſas, vna poſſet eſſe oratio, & ita ſolum ſequeretur ſi effectus eſſet neceſſariò euenturus, mediante oratione, etiam hominem neceſſariò eſſe oraturũ, & Deum ex neceſſitate etiam eſſe conceſſurum, quod petitur. Et ita non ſequitur, orationem fore inutilem, quandoquidem, illa poſita, poneretur effectus, & ſine illa non poneretur, ſed ad ſummum ſequitur, etiam orationem ipſam ex neceſſitate euenire, ac proinde, neque eſſe moralem actum, nec habere alias vtilitates meriti, vel ſatisfactionis, quæ libertatem & moralitatem ſupponunt.

An oratio eſſet inutilis, rebus neceſſario euenientibus?

Nihilominus Diuus Thom. 2.2.q.83.art.2.apertè ait, ex illo errore (quocumque modo aſſeratur) tolli vtilitatem orationis, & loquitur planè de vtilitate impetrationis, ſeu vt effectus poſtulatus eueniat, & hoc ſequuntur communiter interpretes, vno, vel alio excepto, quod etiam tenet Caſtro verbo, *Oratio*, hæreſ. 3.& ſignificat VValdẽſis tom. 3.cap.1.indicans etiam VViclephum ex eodem errore hunc intuliſſe. Mihi tamen dicendum videtur, illationem non eſſe ita neceſſariam, per locum intrinſecum, vt ſi quis mordicus eam negare velit, euidenti ratione cogi poſſit, aut conuinci. Hoc probat ratio facta, quia poſſet quis dicere, orationem eſſe vnam ex cauſis ſecundis neceſſariis ad effectum. Conuinci tamen poſſet, hoc voluntariè, & ſine fundamento dici, quia iam ſupponitur in illo errore, Deum agere ex neceſsitate naturæ, ergo ſi aliquem effectum neceſſariò facturus eſt, non minori neceſsitate volet illum ſine oratione, quàm cum illa. Nam oratio non eſt cauſa per ſe influens in effectum, ſed mouens moraliter Deum, vt ipſe faciat, quæ igitur vis poteſt eſſe in oratione ad inferendã Deo talem neceſsitatem, ſi ipſe aliàs de ſe non eſt determinatus ad volendũ ex neceſsitate talem effectum, quod ſi ita eſt determinatus abſque oratione, ex neceſsitate facit. Tantum ergo hoc modo video poſſe inferri vnum errorem ex alio, & quamuis illatio fortaſſe non ſit omninò neceſſaria, tamen veriſimillimum eſt, qui in priorem errorem lapſi ſunt, in poſteriorem incidiſſe, quia nõ crediderunt, neceſsitatem in Deo poſſe ab extrinſeco prouenire, ſed tãtum ex ſua intrinſeca natura. Qui verò non poſuerunt, Deum agere neceſſariò ſimpliciter, ſed ſolùm immutabili prouidentia, & inde intulerunt reſpectu omnium cauſarum ſecundarum, omnia ex neceſsitate euenire, non cogebantur vtilitatem orationis negare, quia potuiſſet Deus diſponere, vt per alia media res fierent. Et ita fertur ſenſiſſe Lutherus, atque etiam Caluinus, qui non negarunt eſſe orandum Deum, etiamſi libertatem cauſarum ſecundarum per diuinam prouidentiam tolli putauerint.

5
D.Thõ. vtilitatem orationis auferri dicit, poſita neceſſitate.

Caſtro.
VVald.

Iudicium auctoris.

Oratio non eſt cauſſa in effectu influens, ſed mouens moraliter.

Error ponẽtium neceſſitatem in cauſis ſecundis ex immutabili prouidentia primę cauſæ non tollit vtilitatem orationis.

Facilior eſt illatio ex alio errore negante prouidentiam. Quamquã dicere etiã poſſet aliquis quòd licèt Deus non prouideat his inferioribus; nihilominus & videt, quid in eis agatur, etſi velit, poteſt ea impedire, vel immutare. Quibus ſtantibus, poſſet eſſe vtilis oratio, vt Deus, qui aliàs non prouidet, ſaltem oratus prouideat. Sed qui hoc diceret, iam non negaret diuinam prouidentiam omninò, ſed ſolùm ex parte, vel malè eam explicaret. Vnde, qui negarunt prouidentiam, multò magis negarunt, habere Deum, vel cauſalitatem proximam in his inferioribus, vel ſcientiam omnium particularium, quæ hîc aguntur, & ita neceſſariò ſequitur ex illo errore, orationem eſſe inutilem. Quod autem ad rem præſentem ſpectat, parùm refert, quod vnus error benè ſequatur ex alio,

6
Deo rebus non prouidente nec earum curam habente, oratio eſſet inutilis.

neçne. Nam ſi iſti hæretici vnum errorem benè intulerunt ex alio, euerſo fundamento, quod in aliis locis fit, alter error euertitur, ſi autem per ſe directe circa vtrumque errarunt, probando veritatem Catholicam impugnabuntur ſufficienter, quantùm ad præſens attinet.

7. *Vnde prouenerit Pelagij error circa orationis vtilitatem.*

Ex alio principio fertur Pelagius erraſſe circa vtilitatem orationis, credidit enim homines non indigere auxilio diuino ad benè operandum, neque ad ſalutem, vel remiſſionem peccatorum conſequendam, vnde inferebat, non oportere orare Deum ad hæc, vel ſimilia beneficia petenda, quibus accommodari poteſt illud Eccleſiaſt. 16. *Non exorauerunt pro peccatis ſuis antiqui Gigantes, qui destructi ſunt, confidentes ſuæ virtuti.* Hunc errorem tribuit Pelagio Auguſtinus li. hæreſum in 88. & Epiſt. B 106. Et aliqui tribuunt Origeni, & diſcipulis eius ex verbis Epiphanij. Epiſt. ad Ioannem Hieroſolymitanum, quæ eſt ſexageſima inter Epiſtolas Hieronymi, vbi ſic inquit. *Audent in periculo animæ ſuæ aſſerere, quodcumque eis in buccam venerit, & magis iubere Deo, & non ab eo orare, vel dicere veritatem.* Sed ibi non dicit Epiphanius, erraſſe Origeniſtas circa doctrinam de oratione, ſed peccaſſe, non vtendo illa ad intelligendam veritatem, ac proprio ſenſu, & iudicio eloquia Dei interpretantes, hoc enim exiſtimo eſſe, quod ait, *Audent iubere Deo, &c.* Difficilior verò hic eſt illatio, quam Pelagius faciebat, vt refertur, tùm quia multa bona ſunt petenda à Deo, quæ per ſe propriè nec ad gratiam pertinent, nec pendent ex gratia, vt ſunt C temporalia, & corporalia bona, tum etiam quia Pelagius fatebatur, gratiam prodeſſe ſaltem ad faciliùs benè operandum, vel vincendas tentationes, ergo ſentiebat gratiam eſſe ſaltem vtilem nobis, ergo non eſt, cur negaret, orationem fore vtilem, ſi poteſt gratiam impetrare. Quare non mihi ſatis conſtat, an Pelagius omninò reiiceret orationem tamquam inutilem, vel ſolùm errauerit, eius neceſſitatem negando, de qua re dicemus in capitulo ſeptimo. De Semipelagianis autem conſtat, plùs nimium tribuiſſe orationi etiam merè naturali, vt ex Concilio Arauſicano, & ex Epiſtolis Proſperi, & Hilarij ad Auguſtinum, & ex ipſo Auguſtino libris de Prædeſtinatione Sanctorum, & de Bono perſeuer. & alijs locis conſtat, de quo plura dicemus capit. ſequenti.

Eccle. 16. — *Aug.* — Origeniſtis idem error adſcribitur. *Epiphan.* — Non ita eos ſenſiſſe creditur. — Inferatur ne recte ex errore Pelagij fore inutilem orationem. — Semipelagiani iuſto plùs orationi tribuebant.

8. *Error tollentium orationem, quia putabant Deum non moueri precibus.*

Tandem alij contempſerunt orationem, non ex alijs extrinſecis erroribus, ſed quia putabant Deum non moueri verbis noſtris, aut petitionibus, ſed ſolùm intueri opera noſtra, & iuxta illa retributionem dare. Hunc ſenſum videntur habere verba VVicleph, quæ refert VValdenſis ſupra, *Deus eſt auctor realis, qui non requirit vocem vel cogitationem, ſed omninò vitam ſuæ iuſtitiæ complacentem.* Vnde triplicem diſtinguebat orationem, mentalem, vocalem, & vitalem, id eſt, quæ in bona vita, & bonis operibus conſiſtit, & hanc poſtremam dicebat ſufficere, & aliis prætermiſſis, & hunc errorem ſuſpicatur VValdenſis dicto lib. 1. cap. 13. hauſiſſe VVicleph um ex fonte Philoſophorum, qui vt refert Hierony. in illa verba Matth. 6. *Scit enim Pater cæleſtis, quia his omnibus indigetis,* dixerunt, ſi nouit Deus, antequam oremus, quibus indigeamus fruſtra ſcienti loquimur.

VViclep. VVald.

9. *Concluditur orationē debite factam eſſe actum per ſe honeſtum, rationi*

Dicendum verò eſt, orationem ad Deū, ſi in debita materia, & circumſtantiis fiat, eſſe actū per ſe honeſtū, rationi conſentaneum, & homini valde vtilem. Aſſertio eſt de fide tam frequenter expreſſa in Scripturis, vt ſuperuacaneum ſit, illam pro- A bare. Nam in actu exercito, vt ſic dicam, vtrumque teſtamentum plenum eſt frequentia orationum, & omnes Pſalmi altiſſimam orationem continent, & Chriſtus Dominus frequentiſſimè oraſſe legitur, & vitam ſuam non ſolùm in cœna, & in horto, ſed etiā in Cruce orando conſummaſſe, & de Apoſtolis, & tota Eccleſia fideli ab eius initio idem refertur in Actibus Apoſtolorum. Præter exemplum verò habemus & doctrinam, & præceptum Chriſti Matth. 6. docuit nos orare, & capit. 7. adiecit conſilium, *Petite, & accipietis,* & capit. 26. *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem,* & Lucæ 18. *Oportet ſemper orare,* & ſimilia inueniuntur paſſim. In quibus conſiderandum eſt, indefinitè loqui de oratione, poſſéque optimè de vocali intelligi, tamen inde euidenter colligitur, petitionem ſola mente factam, etiamſi in ſenſibilem vocem non prodeat, & honeſtam, & vtilem eſſe, tùm quia & vox neceſſaria non eſt, vt Deus orationem percipiat, vt per ſe conſtat, tum etiam quia tota efficacia orationis vocalis ex interiori affectu, & intentione pendet, ideóque ſumma vtilitas, & formalis honeſtas eſt in interiori affectu, & interna locutione ad Deum. Vnde eſt illud Pſal. 26. *Tibi dixit cor meum* & illud Pſalm. 38. *Beatus vir, cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit,* & ſtatim, *Domine Deus virtutum exaudi orationem meam,* & Pſalm. 76. *Anticipauerunt vigilias oculi mei, turbatus ſum, & non ſum locutus, cogitaui dies antiquos, &c:* Et alia plura afferemus infrà libro ſequenti. Propterque non ſolùm eſt de fide certum orationem, vt comprehēdit vocalem, ſed etiam orationem in mente conſummatam, eſſe ſanctam, & vtilem. Quin potius Ambroſius libr. 6. de Sacramentis, capit. 4. vt ille docet eſſe interdum ſola mente abſque voce orare, quod etiam alij Patres frequenter docent, vt videbimus infra tractando de Oratione mentali communiter ſumpta. Patrum etiam teſtimonia afferemus infra cap. ſequenti. Ratione oſtendetur facilè, reſpondendo ad rationes dubitandi in principio poſitas.

congruum, & valde vtilem. — *Matth. 6. & 7. & 26.* — *Luc. 18* — Oratio mentalis vtilis etiamſi ad vocalem nō prodeat. — *Pſal. 26. Pſal. 38.* — *Pſal. 76.*

Ad primam reſpondetur, nō eſſe inutile vel impium aliquid à Deo petere, quia nec petimus, vt aliquid ex tempore velit, quod ab æterno nō voluit, 10.
D neque vt mutet decretum, quod ab æterno habuit; vtrūque enim procederet ex falſa de Deo exiſtimatione; ſed petimus, vt media oratione noſtra, id faciat, quod ab æterno decreuit, quia non obſtante illo decreto, ſæpè non faceret ſine oratione noſtra, quia hoc ipſum ipſe decreuit. Hoc totum colligitur ex Scripturis, in quibus legimus Deum multa facere interuentu orationis, & propter illam, vt Ezechiæ oranti adiecit quindecim annos vitæ, Iſaiæ 38. cui dixit Deus *Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas.* Similiter Niniuitis orantibus pepercit. Ionæ 3. & 3. Regum 17. *Exaudiuit Dominus vocem Eliæ, & reuerſa eſt anima pueri intra eum.* Et ideò Chriſtus monebat. *Petite, & accipietis, quærite, & inuenietis, &c.* Matth. 7. Quod non diceret, niſi oratio eſſet aliquo modo cauſa, & ratio obtinendi, E quod petitur. Vnde Iacobi 5. ipſi orationi adſcribitur effectus, *Multum* (inquit) *valet deprecatio iuſti, aſſidua.* Et ibidem. *Oratio fidei ſaluabit infirmum, &c.* Interdum etiam expreſsè dicitur in Scriptura, non eſſe futurum effectum, ſi non interueniat oratio, vt Matth. 17. *Hoc genus dæmoniorum non eijcitur, niſi in oratione, & ieiunio.* Et Iacobi 4. *Non habetis, propter quod non poſtulatis, petitis, & non accipitis, eo quod malè petatis.* Igitur, non obſtante

Reſpōdetur obiectionibus initio poſitis. — Quid petimus à Deo fieri quando ob eo aliquid poſtulamus. — *Iſaiæ 38.* — *Iona. 3. 3. Reg. 17. Matth. 7.* — Oratio eſt cauſſa aliquid à Deo obtinendi. — *Iacob. V.* — *Matt. 17. Iacob. 4.*

obſtante æterna diſpoſitione diuinæ prouidentiæ, A poteſt eſſe oratio vna ex cauſis neceſſarijs ad effectum, ſicut non obſtante diuina præordinatione, ſunt neceſſariæ aliæ cauſæ ſecundæ, vel phyſicæ, vel etiam morales, vt meritoria, vel diſpoſitiua, &c.

Hic verò ſtatim occurrit ſpeculatiua quæſtio, qualis ſit præordinatio diuina æterna circa effectum, qui per orationem obtinetur, An ſcilicet, ſit ex præuiſa oratione, vel potiùs oratio habeat originem ex præfinitione effectus, & ſolùm ſit ratio executionis eius. Sed hæc quæſtio non eſt hoc loco à nobis tractanda, nam in libro de Prædeſtinatione, & de Auxilijs gratiæ ſatis tractata eſt. Vnde breuiter dicimus, licet non repugnet, aliquos effectus communes, & inferioris ordinis, ante præui- B ſam orationem ſolum eſſe antecedenti, & ſimplici affectu intentos, & propter orationem præuiſam efficaciter præordinari: nihilominùs in præcipuis gratiæ effectibus ſentiendum eſſe, quòd licèt per orationes obtineantur, efficaciter præordinati ſint ante præuiſam orationem, & conſequenter, quòd ipſa oratio neceſſaria ſit ad executionem ex Diuina diſpoſitione poſteriori ſecundum rationem, ſicut Incarnatio prædefinita eſt ante præuiſas orationes Patrum, & nihilominùs, mediantibus illis, eſt executioni mandata. Et eodem modo docent Theologi prædeſtinationem iuuari precibus Sanctorum. Sic etiam intelligo, quod Auguſt. dicit ſerm. 1. de ſancto Stephano, quòd *ſi Stephanus non oraſſet, Eccleſia Paulum non haberet.* Atque hæc C videtur eſſe clara ſententia Proſperi lib. 2. de Vocatione Gentium, capit. vlt. dicentis: *Quamuis quod ſtatuit Deus, nulla poſſit ratione non fieri, ſtudia tamen non tolluntur orandi, nec per electionis propoſitum liberi arbitrij deuotio relaxatur, cùm implendæ voluntatis Dei ita ſit præordinatus effectus, vt per laborem operum, per inſtantiam ſupplicationum, per exercitia virtutum fiant incrementa meritorum.* Quod confirmat teſtimonijs Angeli, Tobiæ 6. qui priùs dixit Tobiæ, & Saræ, *Surgite, & deprecamini Deum, vt detur vobis miſericordia, & ſanitas,* & poſtea rationem reddit *tibi enim deſtinata eſt ante ſecula, & tu ſanabis eam.*

Necessitas orationis declaratur, non obſtante diuina præordinatione.

Prædeſtinatio Sanctorum precibus iuuatur.

Aug.

Proſper.

Tob. 6.

Hæc verba non vno habentur Loco apud Tobiam. nec ſolius Angeli ſunt. Verba Angeli ſunt in 6. cap. v. 11. Eſt hic Raguel vir propinquus de tribu tua, & hic habet D *filiam nomine Saram. tibi debetur omnis ſubſtantia eius, & oportet te eam accipere coniugem. Cap. 8. deinde v. 4. habetur. Tunc hortatus eſt virginem Tobias. dixitque ei. Sara ſoror exurge, & deprecemur Deum, hodie, & cras, & ſecundum cras, quia his tribus noctibus Deo iungimur, tertia autem tranſacta nocte, in noſtro erimus coniugio hac: ibi.*

12. Obiectio.

Quæri verò vlteriùs poteſt, ſi Deus ex ſe, & ante orationem præuiſam, habet propoſitum dandi, abſolutum, & efficax, cur poſtulet orationem etiam vt neceſſariam ad effectum, cùm voluntas eius ſufficiens ſit? Reſpondeo, primùm id facere Deum ob generalem rationem, qua vult operari per cauſas ſecundas, quantum commodè poteſt, & E in operibus moralibus, ſeu gratiæ vult cooperationem hominis, vbi locum habere poteſt; nam vbi non poteſt, ipſe ſolus operatur. Et ideò rectè dixit Auguſtinus de Bono perſeuer. capit. 17. *Deum alia danda etiam non orantibus, ſicut initium fidei, alia non niſi orantibus præparaſſe, ſicut vſque in finem perſeuerantiam.* Et Proſper loco citato ſignificat, Deum hoc ordinaſſe propter commodum noſtrum, nimirum, vt non ſolùm ſecundum propoſitum Dei, ſed etiam ſecundum merita noſtra coronemur.

Reſponſio. Cur Deus habens propoſitum damni vult peti à ſe, quod alio qui eſſet daturus.

Aug.

Proſper.

Inſtabis, quia hæc cooperatio, & meritum ex parte hominis, ſatis exercetur per deſiderium iuſtitiæ, aut beatitudinis, vt aliàs dicit Auguſtinus Epiſt. 121. quòd autem hoc deſiderium à nobis per orationem manifeſtetur Deo ſcienti illud, videri ſuperfluum, & non pertinere ad cooperationem creaturæ, neque ad aliam vtilitatem noſtram. Reſpondetur, pertinere in primis ad gloriam, & cultum Dei, vt homo recognoſcat Deum tamquam auctorem gratiæ, & omnis boni, quod facit, quando illi proponit deſiderium ſuum, virtute, & liberalitate illius implendum, & ideò dixit Leo Papa ſer. 1. de Ieiunio decimi menſis. quòd *in orationibus permanet fides recta.* Deinde petendo orationes noſtras, Deus nobis occaſionem præbuit accedendi ad illum, & colloquendi cum illo, quæ eſt & maxima vtilitas, & ſumma dignitas animarum, vt eleganter dixit Chryſoſtomus libr. 1. de Orando Deum, vnde ſic concludit, *Vitam piam, ac Dei cultu dignam miris modis oratio conciliat, conciliatam auget, ac ceu theſaurum recondit in animis noſtris.* Et infrà. *Quid maius, aut diuinius obtingere poſſit, quàm deprecatio, cùm hanc animis ægrotantibus pharmacum quoddam eſſe liqueat. Verè cœleſtis eſt armatura deprecatio, quæ Deo funditur, ſolàque firmam cuſtodiam præbet his, qui ſe Deo tradiderunt.*

13. Obiicitur vlterius.

Auguſt.

Reſpondetur obiecto.

Leo Papa

Chryſ.

Atque hinc facilis eſt reſponſio ad ſecundam rationem dubitandi. Duo enim in oratione conſiderari poſſunt ex parte obiecti eius. Vnum eſt materia, circa quam verſatur. Alterum eſt motiuum, ſeu formalis ratio, ſub qua verſari debet. vt ſit vera oratio. Primum eſt res, quæ poſtulatur, quæ verè dicitur materia orationis, quæ quidem ſecundum ſe ſpectata indifferens eſſe poteſt: tamen vt ſic, non eſt propriè materia orationis, prout nunc de illa agimus, ſicut in cap 2. diximus. Debet ergò eſſe talis materia, quam à Deo petere decens ſit, & ideò ex hoc capite non eſt indifferens oratio, ſed per ſe honeſta. Aliunde verò quamuis re vera homo vtatur oratione tamquam medio ad obtinendum, quod deſiderat, & ſub ea ratione videatur oratio habere rationem boni vtilis, tamen quatenus hoc totum reſpectu Religioſæ orationis materiale eſt, & in eo præcipuè intenditur diuinus cultus, habet oratio per ſe propriam honeſtatem, vt in ſequenti capit. magis declarabimus.

14. 2. Rationi dubitandi fit ſatis. Duo in oratione conſideranda ſunt.

CAPVT VII.

An oratio ſit proprius, & elicitus actus virtutis Religionis?

DVo in præcedenti capite de oratione diximus, nimirum eſſe, & honeſtam, & vtilem, nunc explicare aggredimur, quem gradum in vtraque bonitate habeat. Et in primis de honeſtate dubium videtur, quia multiplex honeſtas in oratione exercetur. Prima eſt fidei, vt paulò antea ex Leone dicebamus, nam qui petit à Deo, profitetur, ſe credere, Deum poſſe dare, quod poſtulatur, eſſéque primum auctorem omnis boni, imò etiam credit eſſe veracem, & fidelem in implendo, quod promiſit. Sed hoc, quod ad fidem attinet, difficile non eſt, probat enim benè, fidem eſſe fundamentum, & radicem orationis, ſicut generaliter eſt *fundamentum rerum ſperandarum,* vt dicitur ad Hebræos 11. & in vniuerſum totius iuſtitiæ, & virtutum omnium, vt dicitur in Concilio Tridentino ſeſſ. 6. capit. 8. Et ſpecialiter

1. Status controuerſiæ declaratur Oratio videtur eſſe actus elicitus fidei.

D. Leo.

Fides eſt fundamentum & radix orationum & omnium virtutum.

Hebr. 11.

Concil. Trident.

Rom. 10.

de oratione dixit Paulus ad Rom. 10. *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?* quia primum aditum ad Deum aperit fides,& conditiones ferè omnes neceſſariæ ad debitum orandi modum in fide radicantur, vt ex inferiùs dicendis conſtabit. Non tamen hinc fit honeſtatem orationis confundi cum honeſtate fidei, ſicut nec ſpes,nec Religio quoad alios actus confunduntur cum fide, quamuis in ea fundentur.

2. Oratio pertinere videtur elicitiuè ad illam virtutem,ex cuius affectu ipſa oratio procedit.

Maior difficultas eſt de virtute illa, ad quam pertinet amare, vel deſiderare bonum illud, quod poſtulatur, vt verbi gratia, ſi quis petat remiſſionem peccatorum ex affectu charitatis, vel petat veram contritionem ex affectu pœnitentiæ,ſeu deſiderio ſatisfaciendi Deo, prout poteſt, vel petat perſeuerantiam ex affectu, & intentione obtinẽdi æternam retributionem, quæ pertinet ad ſpem, & ſic de alijs. Nam in ſingulis ex his affectibus videtur oratio pertinere elicitiuè & propriè ad illam virtutem, ad quam pertinet talis affectus ad rem poſtulatam, erit ergo oratio actus elicitus nunc charitatis,nunc ſpei,nunc pœnitentiæ,vel alterius ſimilis virtutis. Probatur, quia eiuſdem virtutis eſt intendere finem, & applicare medium vtile, vel neceſſarium ad illum finem, ſed oratio ſemper ſumitur vt medium ad obtinendum id, quod deſideratur, ergo ſicut deſiderare rem poſtulatam, non eſt vnius virtutis, ſed diuerſarum, vt declaratum eſt, ita oratio non eſt actus vnius virtutis, ſed poteſt eſſe diuerſarum, pro diuerſitate deſideriorum iuxta materias, & motiua eorum. Confirmatur, ac declaratur,nam ex eodem motiuo aliquis petit aliquid, ex quo illud deſiderat, vt in petitione inter homines manifeſtum eſt; eſtque eadem ratio in petitione ad Deum, quia idem eſt motiuum tendendi ad finem, & ad medium vt ſic,ſed deſiderium per orationem explicatum,nunc eſt ex motiuo charitatis,nunc pœnitentiæ, &c. ergo etiam oratio proximè eſt ex eodem motiuo cum partitione accommoda,ergo elicitur ab eadem virtute.

Probatur.

Confirmatur

3. Concluditur orationem eſſe actum proprium Religionis. *D. Tho. Caiet. Medin.*

In hoc puncto communis reſolutio eſt, orationem eſſe actum proprium Religionis. Ita docet D. Thomas.2.2.q.83.in principio,& in ar.3.& ibi Caietanus & q. 81. art. 4. Vbi dicit orationem eſſe actum elicitum à Religione. Et hoc ſequuntur omnes Theologi in 4. d. 15. & Medina in Codice de oratione q.2.quamquam ille diſtinctione quadam vtatur,vt ſtatim dicam.Confirmaturque aſſertio ex communi ſenſu, & traditione omnium hominum conſtat, nam omnes exiſtimant, magnam partem Religionis ad Deum in oratione poſitam eſſe; neque fuit vmquam vlla hominum congregatio, Deum colens,quæ non propriam ſupplicandi Deo rationem haberet.Omnes ergo credunt orationem eſſe Religionis actum Vt autem rationem huius ſententiæ reddamus, diſtinguenda ſunt duo. Primum eſt affectus orandi. Secundum eſt petitio ipſa,prout à nobis intelligitur fieri per locutionem mentalem, aut vocalem. Difficultas ergo eſt circa ipſum affectum orandi, nam cuius virtutis actus elicitus ille fuerit,eiuſdem erit ipſa petitio,quia petitio, non elicitur à virtute, niſi mediante affectu, nec petitio intellectus habet rationem moralis actus, niſi quatenus eſt ex voluntate, & affectu orandi,à quo tamquam à forma habet, & eſſe morale,& moralem honeſtatem.

Omnes credunt orationem eſſe Religionis actum

Ad probationem præmittitur diſtinctio affectus orandi,& petitionis.

4. Affectus orandi procedere debet ex motiuo colendi Deũ.

Igitur in affectu orandi conſiderandum eſt, ex quo motiuo fieri debeat, vt rectè, & conuenienter fiat in ordine ad Deum. Sic ergo dicimus, affectum orandi eſſe debere ex motiuo colendi Deum, & offerendi illi mentem noſtram,mediante oratione ad colendum ipſum, recognoſcendo, & quaſi proteſtando petitione ipſa noſtram ſubiectionem ad Deum, & noſtram indigentiam, ac dependentiam ab ipſo,& è conuerſo potentiam eius,bonitatem, ac prouidentiam erga nos. Hic ergo affectus ſub hoc motiuo,manifeſte eſt actus elicitus à Religione,cuius proprium munus eſt,cultum Deo reddere, vt ſuprà dictum eſt. Quod autem hoc motiuum poſſibile ſit,etiam eſt per ſe euidens, quia petitio ſic oblata Deo, ex intrinſeca ratione ſua eſt nota ſubiectionis orantis ad Deum tamquam ad excellentem. Quod Denique huiuſmodi eſſe debeat proprium motiuum orandi Deum,declaratur, quia non oramus Deum, vt vel ei manifeſtemus aliquid, quod antea non nouerat,neque vt nouam aliquam voluntatem habeat propter noſtram orationem, quam ab æterno non habuerit, ergo quod maximè intendere poſſumus, & debemus, eſt ipſum colere, & venerari. Dices, nihil aliud nos intendere, niſi conſequi, quod poſtulamus. Sed contra, quia vt per orationem intendamus conſequi, quod poſtulamus, oportet, vt in oratione ipſa apprehendamus aliquid, ratione cuius exigitur à nobis vt medium ad obtinendum poſtulata: hoc autem nihil aliud eſt, niſi quod oratio ſit cultus, & ſubiectio ad Deum, & ita per illam diſponimur ad impetrandum à Deo, quod cupimus. Atque ita intelligendam exiſtimo differentiam inter humanam,& ſpiritualem orationem, quam Guilielmus Pariſienſis in ſua Rhetorica diuina, capit. 2. tradit & ſequitur Gabriel lect.31.in Canonem quòd humana petitio tendit ad diſponendum,vt ſic dicam, vel immutandum eum, ad quem fit, petitio autem ad Deum tendit ad diſponendum ipſum petentem, nam cùm ſe exhibet cultorem Dei, ſe diſponit ad recipiendum,quod poſtulat.

Illud motiuum eſſe poſſibile, & tale eſſe debere probatur.

Obiectio. Solutio.

Diſcrimen orationis humanæ,& ſpiritualis.

Guil. Pariſienſis. Gabriel.

5. Cultus Deo exhibitus in oratione nõ diſtinguitur ab illa.

Vnde intelligitur decipi eos, qui putant cultum illum, quem orando Deo exhibemus, eſſe quid diſtinctum à petitione ipſa, & per modum obiecti ad illam comparari, eſſeque æſtimationem de diuina potentia, & maieſtate, quæ ex oratione ad Deum in ipſo orante, vel in alijs excitatur, vel actu, vel quantùm eſt ex natura talis actus. Hoc enim putant neceſſarium, vt oratio non ſit actus virtutis Theologicæ, ſed moralis, quæ non Deum ipſum immediatè, ſed cultum Dei attingit, & intendit. Hoc autem ideo ab aliquibus excogitatum eſt, quia non ſatis diſtinxerunt illa duo, quæ paulò antea diſtinximus, videlicet, affectum orandi, & orationem ipſam, quæ tamen diſtincta eſſe, euidens eſt, præſertim conſtituendo orationem in intellectu. De affectu ergo rectè dicitur oportere,vt pro obiecto habeat cultum Dei,de petitione autem ipſa non rectè id dicitur; nam ipſa petitio eſt cultus,quem affectus ille intendit,& hoc ſatis eſt, vt ille affectus non ſit actus virtutis Theologicæ, vt ſuprà de tota virtute Religionis oſtenſum eſt.Deinde æſtimatio illa de Deo, quæ inde reſultare poteſt in alijs, extra ipſum operantem, in primis per ſe non habet locum in oratione mentali, ſed tantùm in vocali, deinde eſt effectus valdè extrinſecus, qui non pertinet per ſe ad Religionem, ſed potiùs ad charitatem Dei, vel proximi. Æſtimatio autem de Deo, quæ in ipſo orante conſideratur, potiùs ad orationem ſupponenda eſt:imò ipſa oratio eſt proteſtatio quædam,& nota illius æſtimationis de Deo in conſpectu ipſius Dei, & ideo eſt formalis cultus ipſius Dei.

Dei cultus obiectum eſt affectus orãdi.

Quòd ſiquis vlteriùs conſideret, ex oratione 6

poſſe

Obiectio.

Pſal.40.

Reſponſio.

poſſe hanc æſtimationem augeri,præſertim ſi quis petita impetrauit, iuxta illud Pſalm. 49. *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* Et ita poſſe orantem hoc ipſum per orationem ſuam intendere. Reſpondemus primò, poſſe quidem hoc intendi, non tamen eſſe hunc proprium, & intrinſecum cultum orationis, ſed ille, quem ipſa petitio intrinſecè continet. Vnde licèt orans talis conditionis ſit, vt in ipſo non habeat locum illud augmentum, vt eſt Chriſtus, in quãtùm homo, vel ſunt etiam beati; nihilominùs eius petitio intrinſecè, & per ſe eſt cultus Dei. Addimus ſecũdò, quãdo quis per orationem illum finem intendit, non eſſe æſtimationem illam obiectum petitionis, quia neque illa poſtulatur, neque intendere extrinſecum effectum pertinet ad intellectum, cuius actus ſupponitur eſſe petitio. Eſt ergo illa Dei gloria, ſeu æſtimatio obiectum alterius actus voluntatis, quo talis diuina gloria intenditur, mediante petitione, ſed hoc ſatis non eſſet, vt petitio ipſa eſſet actus proprius, & immediatus Religionis, ſeu proprium, & intrinſecum obiectum affectus Religioſi, niſi ipſa petitio in ſe, & intrinſecè eſſet cultus Dei.

Eidem obiectioni aliter ſatisfit.

7\. Eſt ergo oratio quoad affectum orandi, ſeu petendi, actus propriè, & immediatè elicitus à Religione, quoad petitionem verò ipſam eſt actus proximè imperatus, quatenus locutio intellectualis eſt, licèt in eſſe morali, & virtutis, poſſit etiam dici elicitus loquendo cum multis. Vnde petitio mentalis, licèt dicatur actus internus Religionis, comparatione externorum actuum, qui ſenſibus obijciuntur, quomodo loquitur de illa Diuus Thomas quæſtione 82. & 83. in principijs, nihilominus comparatione voluntatis, in qua eſt Religio, eſt quaſi actus externus, id eſt, alterius potentiæ, loquimur enim de ordinaria petitione, quæ per locutionem intellectus fit. Nam prout in voluntate ipſa conſiderari poteſt, vel non eſt diſtincta ab affectu orandi, vel ſi diſtinguantur tamquam actus directus, & reflexus; vterque erit internus actus voluntatis, quamuis reſpectu virtutis Religionis ipſe affectus orandi ſit immediatior actus, quam petitio.

Oratio eſt actus immediatè elicitus à Religione, quoad affectum petendi, quoad petitionem verò eſt proximè imperatus.

D.Tho.

8\. Ad difficultatem ergo in principio poſitam Medina loco proximè citato indicat eſſe diſtinctione vtendum, *Nam refert*, inquit, *vnde huiuſmodi oratio procedat, ad cognoſcendum, ad quam virtutem oratio pertineat.* Si enim ſolùm procedat ex amore proximi, vel proprio ad amicitiam, ſeu charitatem pertinet, ſi ex animo recognoſcendi Dei potentiam, & miſericordiam ad latriam pertinet. Non cenſeo tamen, diſtinctionem hanc eſſe abſolutè admittendã, quia aliàs nõ magis poſſet oratio adſcribi Religioni tamquam proprius, & elicitus actus eius, potiùs, quàm charitati, vel pœnitentiæ, vel alteri ſimili virtuti, quia in oratione motiua omnium harum virtutum inueniri poſſunt. Dico ergo, orationem ad Deum conuenienti modo factam ſemper eſſe actum elicitum à Religione, ſeu aptum elici, quantùm eſt ex ſpecie ſua. Quod ſanè nec Medina negare videtur, nam ſtatim ſubiungit, quòd quando ad Deum tamquam ab eo dependentes oramus, ipſum colimus, quia per hoc illius potentiam, & noſtram indigentiam profitemur. At quoties conuenienter ad Deum oramus, tamquam ab eo dependentes, & illius potentiam, & noſtram indigentiam recognoſcentes oramus, ergo latriam erga ipſum exercemus, ergo eſt ille actus ex proximo affectu ad Religionem pertinente.

Reſpondetur difficultati poſitæ in principio.

Medina.

Oratio ad Deum conuenienti modo facta ſemper eſt actus elicitus à religione.

9\. Neque obſtat, quòd ad efficiendam huiuſmodi orationem, ex affectu obtinendi rem poſtulatam moueamur: nam tunc conſecutio rei poſtulatæ, quam ſperamus, nos mouet per modum finis extrinſeci, ſeu remoti, reſpectu Religionis. Vnde ſolùm fit, talem orationem eſſe imperatam ex virtute charitatis, vel pœnitentiæ, vel etiam ex amore alicuius commodi proprij honeſtè, quod non eſt inconueniens, ſed omninò verum; ſumiturque ex Diuo Thoma, & Caietano quæſtione 83. artic. 1. ad 2. Et patet, quia ſæpè voluntas ex affectu vnius virtutis applicatur ad vſum alterius in ordine ad aliquem effectum, quem prior virtus appetit. Sic enim ex affectu proprio pœnitentiæ, qualis eſt intentio reſarciendi diuinam iniuriam per peccatum commiſſam, mouetur homo ad eliciendam contritionem, quæ eſt proprius actus charitatis, & ſimiliter è contrario & affectu charitatis, poteſt voluntas moueri ad eliciendum actum pœnitentiæ, non eſt enim inconueniens inter virtutes dari hunc circulum ſecundum actus diuerſos. Ita ergo quoties homo appetit aliquod bonum per quamcumque virtutem voluntatis, & per fidem, vel prudentiam iudicat oportere, à Deo petere auxilium ad illud bonum obtinendum, tunc ex illo affectu applicatur Religio ad illud officium exequendum. Et ita ſe habet Religio tamquam interuentrix, & mediatrix inter alias virtutes, & Deũ, vt petitiones, ſeu deſideria omniũ præſentet.

Conſecutio rei poſtulatæ per orationẽ eſt finis extrinſecus Religionis.

Religio eſt mediatrix inter cæteras virtutes & Deum ad petitiones illarum ipſi præſentandas.

10\. Vbi (vt hoc magis conſtet) conſiderandum eſt, quòd quando vna virtus indiget ope alterius, non ſolùm quoad materialem actum illius (vt ſic dicam) ſed etiam quoad formalem honeſtatem eius; tunc virtus mouens non poteſt eſſe eliciens, ſed tantùm imperans, quia tunc ad talem actum eliciendum neceſſe eſt, vt fiat ex motiuo proprio virtutis motæ, cuius auxilium (vt ſic dicam) ab altera imploratur. Quod apertè explicatur in exemplo dato de virtute pœnitentiæ, quæ intendit expellere peccatum, ſed non poteſt ſine adiutorio charitatis, quia licèt etiam ipſa poſſit aliquem dolorem de peccato elicere, ille per ſe non ſatis eſt, ſed oportet fieri ſummo quodammodo dolore, qui fieri non poteſt, niſi ex proprio motiuo charitatis, & ideò neceſsè eſt, vt ex tali intentione pœnitentiæ, ſi efficax eſt, applicetur voluntas ad eliciendam contritionem propriam charitatis. Ad hunc ergo modum dicimus in præſenti, ad impetrandum à Deo efficaciter, quod petimus, neceſſarium eſſe petere, non quocumque modo, ſed exhibendo Deo cultum, & honorem per ipſam petitionem, quia vt ſuprà oſtenſum eſt, in petitione noſtra reſpectu Dei, nihil aliud conſiderari poteſt, ob quod ſit apta ex parte noſtra ad impetrandum à Deo, qui iam cognoſcebat deſiderium noſtrum priùs, quàm per orationem illud proponeremus Ergo indigent aliæ virtutes auxilio petitionis, non materiali quodammodo, vt ſic dicam, ſed formali, quatenus cultus Dei eſt, & ideo non eliciunt petitionem, ſed Religionem mouent, vt illam eliciat.

Virtus mouens ad actũ aliquẽ quando non eſt eliciens ſed imperans tãtum.

Media cultus exhibitionẽ rem deſideratam à Deo accipimus.

11\. Cùm ergo in propoſita difficultate dicitur, eiuſdem virtutis eſſe intendere finem, & applicare media, diſtinguendum eſt illud verbum *applicare*, nam ſi intelligatur, eliciendo actum, qui aſſumitur vt medium, non eſt in vniuerſum verum, ſed ſolùm, quando ille actus non habet ex intrinſeco motiuo propriam honeſtatem ad aliam virtutem pertinentem, vt declaratum eſt. Si autem intelligatur ſaltem imperando, ſic verum eſt, & nihil ex eo infertur contra dicta. Cùm verò in confirmatione iterum ſumitur, ex eodem

Ratio difficultatis initio poſitæ & eius confirmatio expediuntur.

motiuo aliquid peti,ex quo deſideratur: reſpondeatur id eſſe verum de motiuo per modum finis extrinſeci,non autem de motiuo intrinſeco, & obiectiuo.Sic itaque,quando mouemur ad orandum ex affectu ſalutis, fatemur ſalutem eſſe motiuum orandi, ſed remotum, & per modum finis,nam proximè intendimus per petitionem ipſam Diuinum cultum, & honorem. Quod etiam ſuo modo in petitione, ſeu interceſſione humana contingere poteſt, quamuis non ſit tam intrinſecè neceſſarium, tum quia vnus homo non ita videt cor petentis, ſicut Deus, tùm etiam quia petitio ad hominem, poteſt habere alias rationes impetrandi præter cultum, & honorem eius, qui rogatur.

12. *Obiectio.* *Quoties homo orat abſque formali intentione cultus, non orat conuenienter.*

Dices, Ergò quoties homo orat ad Deum abſque formali intentione cultus, nec exercet actum Religionis, nec conuenienter orat, ita vt exaudiri mereatur. Conſequens eſt valdè durum, & incredibile, quia illa petitio, etiamſi fiat abſque intentione cultus, non eſt mala, quia eſſe poteſt ex fine bono,& in ſe non habet intrinſecam deformitatem, ergo eſt actus bonus, ergo pertinet ad aliquam virtutem,ergo poterit petitio ad Deum, ſeu oratio elici ab alia virtute præter Religionem.

Reſpõdetur. Reſponderi ſolet, negando primam illationem, quia ſi homo orat ad Deum, eo ipſo habet voluntatem orandi, & petendi à Deo rem decentem, vt ſupponimus, & hoc ſatis eſt, vt ille actus ſit Religionis,etiamſi talis perſona nihil actu cogitet tunc de cultu Dei, in actu ſignato, & formali, vt ſic dicam, quia ſatis eſt, quod in actu exercito velit verum cultum,de quo cogitat, prudenter iudicando Deum eſſe orandum.

Data reſponſio inſufficiens iudicatur. Sed hæc reſponſio, maiori indiget explicatione, nam vt interior actus voluntatis ſubſtantialiter conſtituatur in ſpecie alicuius virtutis, neceſſe eſt, vt formaliter tendat in obiectum illius virtutis, quatenus talem honeſtatem habet,vt ex 1.2.ſuppono. Et ratio eſt,quia aliàs ille actus non eſt voluntarius, vt rectus, & honeſtus, ſed ſolùm materialiter, quod ad virtutem non ſufficit, quia voluntas illius obiecti materialis poteſt eſſe mala.

Oratio neceſſariò ex intentione diuinitus cultus debet procedere. In præſenti ergo, vt affectus orandi, ſeu voluntas,à qua procedit oratio, intrinſecè, ac ſubſtantialiter ſit actus virtutis Religionis, neceſſe eſt, vt formaliter ſit ex motiuo diuini cultus, aliàs non poteſt ex illo motiuo ſpeciem ſumere. At verò ſi is, qui petit, nihil cogitat de cultu, non poteſt formaliter velle petitionem ſub ratione cultus, ergo non poteſt actum Religionis elicere.

13. *Aliter obiectio diſſoluitur, duplici notatione præmiſſa.*

Duo ergo mihi dicenda occurrunt. Vnum eſt, vix fieri poſſe, vt aliquis ex vera fide Deum oret, & non ſufficienter cogitet de cultu Dei, quem orando intendat. Quia non eſt neceſſe, vt cogitet de honore, vel cultu ſub his conceptibus generalibus, imò neque quòd diſtinctè ſciat, petitionem eſſe cultum,aut notam,vel ſignum honoris, vel aliquid ſimile,nam ſimplices,licet hæc ignorent,optimè orant.

Quid ſufficiat ad orationem vt actus Religionis ſit. Satis ergo eſt,vt, qui orat,cognoſcat,ſe indigere ope Dei,& quod orando velit ſe Deo ſubmittere tamquam ſuperiori, & potenti, quod ſine dubio facit, quiſquis ex vera fide orat, etiamſi ex magno affectu ad rem poſtulatam, vel ex ingenti timore mali contrarij oret:imò quantò hic affectus magis mouet, tantò ſolent homines etiam ſimplices maiori ſubmiſſione, & reuerentia ſubmitti Deo ad orandum. Hæc ergo apprehenſio ex parte intellectus, & affectio ex parte voluntatis ſufficit, vt illa oratio ſit verus actus Religionis.

14. Dico verò vlteriùs, quòd ſi contingat, aliquem ex nimio affectu ad ſuum commodum,vel alio ſimili,nullo modo cogitare, dum petit de ſubmiſſione, & reuerentia erga Deum, nec de recognoſcenda potentia eius,vel dependentia ab ipſo, aut aliquid æquiualens,ſed ſolùm de obtinendo bono,quod cupit, vel fugiendo malo, quod timet,petitionem eius materialiter quidem eſſe cultum Dei, tamen vt eſt ab ipſo, non eſſe verum actũ Religionis,quia non procedit ex affectu,qui ſit actus à Religione elicitus.

An oratio ex ſolo affectu ad propriam vtilitatem ſit actus Religionis?

Hoc probat ratio facta, poteſtque facilè ſuaderi exemplis aliarum virtutum moralium, quotieſcumque enim exterior actus vel obſeruantiæ, vel miſericordiæ,vel ſimilis fit ſine interiori intentione, & motiuo talis virtutis non eſt actus eius, niſi materialiter tantùm.

An talis oratio bona dicenda ſit,aut mala?

Cùm autem quæritur, An illa oratio tunc ſit bona, vel mala, reſpondeo. Aut ille, qui ſic orat per ſolam naturalem inaduertentiam non intendit diuinum cultum, vel per voluntariam, & culpabilem negligentiam. Quando hoc poſteriori modo fit, actus eſt malus,quia voluntariè fit ſine debito modo, & circumſtantia. Quando verò fit priori modo actus excuſatur à malitia ex illo capite, quia quoad illam circumſtantiam non eſt actus humanus, nec deliberatus, quatenus verò ſecundum ſuam ſubſtantiam ex aliquo actu libero procedit,& propter aliquem finem fit,erit bonus, vel malus iuxta conditionem actus,& finis à quibus procedit.

CAPVT VIII.

Vtrum oratio ſit actus ſupernaturalis, pertinensque ad virtutem per ſe infuſam?

Ratio dubitandi.

Ratio dubitandi eſt, quia vel in oratione conſideratur locutio illa, quæ in intellectu fit, vel affectus orandi, qui eſt in voluntate, neuter autẽ ex his actibus,videtur in ſe ſupernaturalis,nec pertinens ad virtutem per ſe infuſam, ergo. De actu intellectus patet, tum quia illa locutio ſolùm fit per conceptus ipſarum vocum, vt ſuprà declaratum eſt;illi autem ſunt conceptus acquiſiti merè naturales, tum etiam quia ſi actus ille, vt intellectualis eſt, eſſet in ſuo eſſe ſupernaturalis, deberet in intellectu habere aliquam virtutem, vel habitum per ſe infuſum, ad eleuandum intellectum, ad exercendum talem actum;nulla autem talis virtus in intellectu excogitari poteſt. De actu autem voluntatis probatur, quia non eſt magis ſupernaturalis, quàm ſit actus intellectus, ad quem mouet, ſi ergo hic actus intellectus ſupernaturalis non eſt,nec voluntatis erit.

2. *1.Concluſio. Ad orandum ſicut oportet neceſſe eſt ſuper naturale auxilium gratiæ. Concil. Trid.*

In hoc puncto ſtatuendum in primis eſt, ad orandum,ſicut oportet, eſſe neceſſarium ſupernaturale auxilium gratiæ. Videri poteſt, aſſertionem hanc non eſſe ſub his terminis definitam, quia Concilium Tridentinum ſolùm definiuit ſimilem ſententiam de actibus Fidei, Spei, Charitatis, & Pœnitentiæ. Nihilominus cenſeo eſſe de fide, & in Scriptura, & definitionibus Conciliorum ſatis expreſsè contineri. Nemo enim negare poteſt, quin orare, ſicut oportet, ſit res magni momenti, imò capit. ſequenti oſtendemus eſſe neceſſariam ad ſalutem, at Chriſtus dixit *Sine me nihil poteſtis facere.* Ioan. 15. ergo ibi maximè orationem *Ioann. 15.*

orationem comprehendit. Præterea Paulus ad Romanos 8. expreſsè dixit. *Spiritus adiuuat infirmitatem noſtram, nam quid oremus, ſicut oportet, neſcimus, ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, id eſt poſtulare nos docet; & facit. *Qui autem ſcrutatur corda*, id eſt Deus, ad quem oramus, *ſcit*, id eſt, approbat, vt Diuus Thomas exponit, *quid deſideret ſpiritus*, id eſt, quod deſiderare nos facit, *quia ſecundum Deum poſtulat pro Sanctis*, id eſt, quia facit ſanctos; ſeu fideles poſtulare iuxta diuinum beneplacitum, quod eſt orare, ſicut oportet, ergo ad ſic orandum neceſſaria eſt Spiritus ſancti gratia. Præterea illa generalis ſententia Pauli, *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis* 2. ad Corinth. 3. maximè comprehendit piam orationem, vt per ſe notum eſt. Demum Concilium Arauſicanum 2. damnat dicentes *Miſericordiam non conferri petentibus, quærentibus, pulſantibus, &* definit *per infuſionem Spiritus ſancti in nobis fieri, vt hæc omnia, ſicut oportet, agere valeamus.* Vbi tacitè exponit verba Chriſti Domini dicentis. *Petite, & accipietis, quærite, & inuenietis, pulſate, & aperietur vobis.* Lucæ 10. ita eſſe intelligenda, vt non ſolùm gratia Dei ſit petita donare, ſed etiam auxilium ad petendum dare. Quæ etiam eſt doctrina Auguſtini in omnibus libris contra Pelagium, cuius loca referre hic neceſſarium non eſt. Solùm annotabo elegantem locum in ſermon. 171. de tempore, vbi explicando parabolam Chriſti Domini Lucæ 11. de illo, ad quem venit hoſpes noctu, & cùm non haberet, quid apponeret ante illum, iuit ad amicum, &c. Declarat, hoſpitem illum eſſe diuinam gratiam, quæ occaſione inuenta, etiam hominem in tenebris ambulantem, ad orandum excitat. *Quis eſt* (inquit) *iſte hoſpes, qui in nocte venit, & hoſpitem imparatum inuenit, imò ideo nocte venit hoſpes in perpetua, & deficiente paupertate, in nocte venit hoſpes, gratia in ſumma ignorantia, in magna egentia, immittit triſtitiam, quando dicit nocturnus petitor, in tribulatione inuocaui Dominum, & exaudiuit me.* Et infrà, *ideo hoſpes ſuperuenit improuiſus ſubito, cùm quiſpiam tædio afficitur preſſurarum. Superuenet illi orando deſiderium, flendi arripiens votum, illa hora hoſpes venit gratia, vt compungat conſcientiam, ne in ſua moriatur egentia, ſed eat, & petat ad diuitem, &c.* Et concludit rem totam notanda ſententia. *Quicquid boni cogitauerit homo, ſubitò corde percuſſus, ſciat quia hoſpes illi venit de cœlo.* Qua ſignificat orationis initium, vt bona ſit, & vtilis, ab Spiritu ſancto ſemper eſſe, & illum eſſe hoſpitem, qui ad hominem venit, quoties deſiderio, vel cogitatione orandi pulſatur, ille enim hoſpes eſt, qui dicit Apocalyp. 3. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo, &c.* His conſonat Chryſoſtomus homil. 38. in Geneſ. dicens, quòd *Gratia preces noſtras ſemper præuenit.* Vnde li. 2. de Orando Deum *illud*, inquit, *auſculta ſupra vires hominis eſt miſcere cum Deo colloquium, niſi adſit vis, & actus Sancti ſpiritus, ſed oportet illo præſente, ſanctiſque conatibus auxiliante, ita domum ingredi, & flectere genua, poſtremò orare, ac deprecari.*

Rom. 8.

Ad orandum neceſſaria eſt Spiritus S. gratia.

2. Cor. 3.

Concil. Arauſ. 2.

Luc. 10.

Auguſt.

Oratio vt bona ſit, a Spiritu S. ſemper eſt.

3. Orationem eſſe actum ſupernaturalem colligitur ex neceſſitate gratiæ ad ipſam.

Ex hoc certo principio colligimus, orationem, ſi fiat, prout oportet, eſſe actum ſupernaturalem; ideò enim ad illum neceſſaria eſt gratia, quia ſupernaturalis eſt, neque aliunde melius colligimus, actus Fidei, Spei, & Charitatis ſupernaturales eſſe, niſi quia ſine præueniente Spiritusſancti inſpiratione, & eius adiutorio fieri non poſſunt, ſicut oportet, ſed ſimiliter oratio, qualis oportet ſine iiſdem principijs fieri non poteſt, eſt ergo ſupernaturalis actus. Atque hanc rationem videtur tangere Chryſoſtomus loco proxime allegato, dum poſt citata verba ſubiungit. *Poſtquam enim maius eſt hominis viribus ſermonem miſcere cum Deo, opus eſt, vt gratia ſpiritus veniens in nos confirmet, addatque fiduciam, ac doceat nos honoris magnitudinem.* Vt autem modum, & rationem huius ſupernaturalitatis explicemus, diſtinguamus illa duo, quæ in ratione dubitandi proponuntur, ſcilicet, affectum orandi, & petitionem, quatenus locutio intellectus eſt. Et incipiendo ab hoc ſecundo, declaro ſupernaturalitatem illius actus ex verbis Pauli 1. Corinth. 12. *Nemo poteſt dicere, Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto.* Si enim conſideremus materialem illam locutionem, actio quidem proferendi terminos illos in ſua entitate, ſupernaturalis non eſt. Imò etiam ſi quis confiteatur Dominum Ieſum fide quadam humana; illud non profert in Spiritu ſancto, vt in hæreticis manifeſtum eſt. Nam licet illa qualiſcumque humana fides, Spiritus ſancti, reuelationem ſupponat, ille tamen, qui ſic loquitur, non innititur illi reuelationi, ſed ſuæ opinioni, & ideo tunc in Spiritu ſancto non loquitur: tunc ergo aliquis dicit Dominum Ieſum in Spiritu ſancto, quando id confitetur ex vera fide diuina, & in Spiritus ſancti teſtimonio fundata, quod facere non poteſt, niſi eiuſdem Spiritus ſancti inſpiratione, & adiutorio. Ita ergo locutio, quam in intellectu noſtro formamus, ad petendum à Deo, ſi materialiter ſpectetur, quantùm ad conceptus, per quos loquimur, quid naturale eſt, & acquiſitum, ſicut etiam verba, quibus voce petimus, naturalia ſunt. Conſiderando autem locutionem illam, quatenus in firma, & infallibili fide fundari debet, & niti etiam in ſpe certa ex promiſſione diuina, ſic planè eſt actus ſupernaturalis, quia continet ſupernaturalis fidei profeſſionem, & participat ſuo modo firmitatem ſpei, & niſi has conditiones habeat, non eſt, qualis oportet. Atque hac ratione dixit Hilarius in Pſalm. 118. Octon. 3. & 4. *Orationis clamorem in fidei ſpiritu poſitum.*

Ratio dubitandi poſita in principio declaratur.

1. Cor. 12.

Quãdo quis dicit Dominus Ieſus in Spiritu S.

Quando locutio intellectus ad petẽdum à Deo ſit actus ſupernaturalis.

Hilarius.

4. Quamobrẽ ad ſupernaturalitatem orationis pro vt eſt in intellectu, non ſit neceſſarius habitus infuſus.

Atque hinc obiter intelligitur (quod etiam in ratione dubitandi poſtulatur) cur non ſit neceſſarium ponere in intellectu ſpecialem habitum infuſum, à quo immediatè eliciatur oratio, prout in intellectu eſt. Ratio autem eſt, quia ad locutionem ſecundum ſe ſpectatam, non eſt neceſſarius ſpecialis habitus præter ſpecies illarum rerum, de quibus loquimur, & illorum nominum, quibus eas ſignificare ſolemus; nam per conceptus eorum interius loquimur, vt ſuprà dixi. Ad alia autem iudicia, vel cognitiones, quæ antecedunt, vel conſequuntur ad affectum orandi, vel ad dictam locutionem, ſufficiunt virtutes, & dona, quæ ad ſanctè operandum in alijs materijs deſeruiunt, vt fides, per quam primò, & præcipuè intellectus eleuatur in Deum, & conſiderat illum præſentem per immenſitatem, & confitetur omnipotentem, bonum, ac fidelem, &c. Ad iudicandum autem practicè, hunc Deum eſſe colendum per orationem, vel eſſe conueniens, aut expeditè aliquid ab eo petere, ordinariè ſufficit prudentia infuſa; & interdum, ſi homo ſit magis perplexus, ignorando quid orare oporteat, neceſſarium erit donum conſilij, illudque ſufficiet: nam mediante illo Spiritus ſanctus poſtulat pro nobis.

peculiari,& extraordinario modo. Quia verò in o- A ratione mentali latiùs ſumpta alij actus intellectus interueniunt (quos meditationis voce nunc comprehendimus, in ſequenti enim libro fuſiùs explicandi ſunt) omnes illi, vel ſunt immediatè à fide, vel per proprium diſcurſum ex principijs fidei colliguntur, interueniente aliqua alia cognitione naturali experimentali, aut quaſi Theologica, & ideo ordinariè vltra fidem non ſunt neceſſarij alij habitus ad huiuſmodi actus præter illos, qui ipſo vſu acquiruntur. Quando autem contingit, exercere hos actus modo magis ſupernaturali, ſufficienter fiunt per dona ſcientiæ, ſapientiæ, & intellectus, per quæ (vt ego opinor) Spiritus ſanctus mouet ſpirituales viros, quando vel per eleuatam contemplationem, aut per ſupernaturales meditationes di- B uina myſteria conſiderant. Ita ergo ſatis conſtat, qualis, & quanta ſit ſupernaturalitas orationis, prout in intellectu exiſtit.

5. Supernaturalitas affectus orandi declaratur. *Concil. Arauſic.*

Hinc ad voluntatem deueniendo facilè intelligitur, quomodo affectus orandi ſupernaturalis ſit, & infuſus. Quod poſſumus explicare ex definitione illa Concilij Arauſicani, Can. 5. ex qua habetur affectum, ſeu voluntatem credendi eſſe actum ſupernaturalem. Nam inde cum proportione argumentamur. Ideò voluntas credendi ſupernaturalis eſt, quia credere, ſicut oportet, ſupernaturale eſt, neque enim poteſt voluntas ſuis naturalibus viribus mouere intellectum efficaciter, vt ſupra ſe eleuetur, & ſupernaturalem actum eliciat. Ita ergo affectus orandi, ſicut oportet, ſupernaturalis eſt, C quia intellectum mouet efficaciter ad ſupernaturalem actum. Deinde voluntas ad talem affectum proximè mouetur à prudentia infuſa, quæ iudicat de oratione fundenda ex regulis diuinis, non ex humanis, & ideo ad ſupernaturalem affectum mouet. Propter quæ cenſeo, actum illum eſſe in ſubſtantia ſua ſupernaturalem: & Religionem, ad quam pertinet, eſſe virtutem per ſe infuſam, vt ſuprà contra Durandum dixi. Quod ſi in voluntate conſideremus affectum illum, vel deſiderium rei poſtulatæ, ex quo naſcitur affectus, & deſiderium petendi, etiam illud prius deſiderium ſolet eſſe actus ſupernaturalis, vel ipſius Religionis, vt eſt deuotio, ſeu generalis affectus ad cultum Dei, vel poteſt eſſe actus charitatis, vel pœnitentiæ, vt ſuprà declaraui. D

Credere ſicut oportet eſt ſupernaturale.

6. Obiectio.

Dices: Fieri poteſt interdum, vt affectus orandi oriatur ex alio affectu merè naturali, & acquiſito, ad quem non ſit gratia neceſſaria, vt ex deſiderio ſalutis, vel euadendi imminens periculum mortis, vel alio ſimili, negari enim non poteſt, quin hi affectus ſint naturales, & abſque gratia haberi poſſint, ergo etiam affectus orandi, qui inde naſcitur, erit naturalis. Patet conſequentia, quia ſicut voluntas non poteſt per naturalem affectum mouere intellectum ad ſupernaturalem actum, ita nõ poteſt per affectũ naturalẽ ſe ipſam excitare ad ſupernaturalẽ affectum alioquin haberet ſupernaturalis affectio initium à naturali, quod dici non poteſt.

7. Dilutio.

Duobus modis haberi poteſt deſiderium ſalutis corporalis vel aliud ſimile.

Reſponderi poteſt (iuxta opinionem dicentem E gratiam eſſe neceſſariam ad ſingula opera moraliter bona, etiamſi ſint ordinis naturalis) duobus modis haberi poſſe deſiderium ſalutis corporalis, vel aliud ſimile, vel cum omnibus circunſtantijs ad honeſtatem actus, vel ſine illis. Si fiat priori modo iam actus ille eſt ex gratia, & ideo mirum non eſt, vt mouere poſſit ad affectum orandi, ſicut oportet, qui gratiam requirat. Si autem fiat poſteriori modo, etiam petitio, ad quam mouet, non habebit circumſtantias omnes neceſſarias ad ſanctam, & honeſtam petitionem, & ideo nihil refert, quod haberi poſſit ſine gratia. Hæc verò reſponſio procedit ex falſo fundamento, de quo latiùs alibi tractaui, quia nihil impedit, quominùs affectus ad procurandam vitam patris ægroti honeſtus, intra limites naturæ haberi poſſit cum omnibus circumſtantijs neceſſarijs, & ad breue tempus, in quo grauia impedimenta non occurrunt, abſque ſpeciali auxilio gratiæ. Et deinde illa reſponſio non ſatisfacit, quia ſine dubio æquiuocè vtitur nomine gratiæ. Nam gratia illa, quæ dicitur neceſſaria ad honeſtum deſiderium ſalutis, ſolùm eſt naturalis cogitatio data tempore congruo, & opportuno, qua non obſtante, ille affectus ſalutis in ſe merè naturalis eſt, & acquiſitus, affectus autem orandi, ſicut oportet, eſt actus ordinis ſupernaturalis, & ad illum eſt neceſſaria vera gratia inſpirationis, & illuminationis ſupernaturalis, vt probatum eſt, ergo non poteſt illud naturale deſiderium ſalutis, quantumcumque honeſtum hunc orandi affectum excitare, cum ſit longè altioris ordinis.

Reſponſio data refellitur.

8. Germana ſolutio obiectionis.

Dico ergo non eſſe inconueniens, quòd ex bono affectu naturæ, accedente, & quaſi interferente ſe Spiritus ſancti gratia ſubleuetur homo ad affectum ſupernaturalem orandi. Ita ſumitur ex Diuo Thoma 2. 2. quæſtione 83. articulo 16. dicente: *Orationem peccatoris, ex bono naturæ deſiderio Deus audit, ſi neceſſaria ad ſalutem piè, & perſeueranter petat*, talem enim orationem certum eſt ſine auxilio gratię fieri non poſſe, & tamen addit Diuus Thomas poſſe oriri ex deſiderio naturæ. Quando autem hoc deſiderium eſt omnino naturale, non poteſt quidem per ſe mouere ad orationem ſupernaturalem, poteſt tamen excitare aliquo modo fidem per modum obiecti, vel occaſionis, & mediante fide cum adiũtorio Spiritus ſancti generare affectum ſupernaturalem orandi Deum per fidem propoſitum tamquam auctorem omnis boni, qui naturæ legibus non coarctatur. Neque eſt inconueniens, vt naturalis affectus hoc modo præbeat occaſionem orationi ſupernaturali, quia illud deſiderium non ſe habet vt meritum, vel diſpoſitio ad gratiam, ſed ſolùm vt obiectum, quo Spiritus ſanctus vtitur vt inſtrumento ad excitandam animam.

Orationem peccatoris quomodo Deus exaudiat. D. Tho.

9. An gratia Sãctificãs ad orandum ſit neceſſaria Vide Cordubã lib. 1. q. 50. puncto 4.

Duo in oratione conſiderari poſſunt.

Quæret verò aliquis, An ad orandum, ſicut oportet, neceſſaria ſit gratia ſanctificans? Reſpondeo duo poſſe in oratione conſiderari. Primũ, quòd ſit honeſta, pertinenſque ad ordinem ſupernaturalem: ſecundum, quòd ſit efficax ad impetrandum. Ad primum certum eſt, non eſſe neceſſariam gratiam ſanctificantem, quia peccatores fideles poſſunt, & mente, & voce orare, etiamſi in peccato maneant, neque propterea nouam culpam committũt, vt eſt certiſſimum ex communi vſu, & ſenſu Eccleſiæ. Et quia ipſa oratio eſt vnum ex potiſſimis medijs, ad impetrandum à Deo auxilium, ad conſequendam gratiam media pœnitentia debita.

Obiectio.

Dices, videri contra reuerentiam Deo debitam audere cũ Deo loqui in tali ſtatu, & inimicitia eius, & ab eo beneficia poſtulare.

Solutio.

Reſpondetur: Supponimus abeſſe contemptum, & peccatorem cũ timore, & reuerentia poſtulare, & tunc dicimus circumſtãtiam perſonæ, quoad dignitatẽ gratiæ non eſſe ſimpliciter neceſſariam, vt actus illi honeſtè fiant, quia qui ſic orat, non fundatur in dignitate ſua, ſed in Dei bonitate, qui etiam peccatores ad ſe vocat,

Quomodo non peccat, qui etiam extra gratiã Deum orat.

& ad

& ad colloquendum ſecum admittit. Ad hanc ergo honeſtatem conſideranda eſt actualis motio Spiritus ſancti, quæ ſufficit, vt actus ſit etiam ſupernaturalis, etiam ſi habitus gratiæ non intercedat, & ideo Chryſoſtomus in præfatione ad Pſal. 4. & in homilia de profectu Euangelij to. 3. peccatores exhortatur ad orandum, *etiam ſi plurimis malis pleniſſimi ſint*. Imò etiam impetrationem eis promittit. Vnde quod ad ſecundum attinet, non eſt dubium, quin talis oratio ſæpè exaudiatur, an verò, eius impetratio ſit infallibilis, dicemus inferiùs de impetratione tractantes.

Chryſ.

10\. Tandem, quæri poteſt, An homo ſolo lumine naturæ ductus, poſſit aliquomodo orare Deum ex libera tantum voluntate abſque alio auxilio gratiæ? Ad quod breuiter reſpondeo, duo poſſe in oratione ſpectari. Vnum eſt cognitio, & exiſtimatio, quam de Deo ſupponit: alterum eſt ipſa formalis oratio, ſeu petitio Quoad primum certè difficile eſt per ſolum naturale lumen, nulla reuelatione, nec proxima, nec remota interueniente, ea cognoſcere de Deo, quæ neceſſaria ſunt ad petendum ab eo, oportet enim cognoſcere, Deum habere non ſolum ſcientiã eorum, quæ hic aguntur, & ea attendere, curare, ac prouidere, ſed etiam poſſe præter curſum naturæ operari, ad donandum ea, quæ ab ipſo petuntur; quia niſi talis exiſtimatio de Deo habeatur, non poteſt apprehendi vt vtilis oratio, ad aliquid ab ipſo obtinendum. Hæc autem cognitio per ſolum naturæ diſcurſum ſatis difficilis eſt, & ideò vix credo, eſſe poſſibilem talem modum naturalis orationis. At verò ſi ex parte intellectus ſupponatur talis exiſtimatio de Deo, etiamſi tantùm per humanam opinionem, & traditionem concepta ſit, iuxta illam etiam poterit proportionata petitio, ſeu oratio fieri per naturales vires liberi arbitrij, quia talis actus eſt imperfectus, etiamſi poſſit non eſſe malus. Ad hunc modum eſt aliquis motus orationis in hæreticis, & in Iudæis, & in Paganis non idololatris; vt vſu ipſo conſtat. Quia non eſt neceſſe, vt illa oratio ſit intrinſecè mala, quia licet illi infideles in alijs errent circa Deum, in illa exiſtimatione Dei, quam ad orãdum ſupponũt, per ſe non errant, vnde nihil falſum per talem orationem profitentur, neque alteri, quam vero Deo illum cultum tribuũt. Vnde ſi alioqui decentia petãt, & debito modo (quod nõ repugnat) nõ eſt, vnde actus ille habeat malitiã. Nõ eſt autem ſupernaturalis, quia nec fundatur in fide, nec in certa ſpe promiſſionis diuinæ. Et ideo dici poteſt actus ille ex ſuo genere acquiſitus, cui non repugnat interdum honeſtè fieri ſine ſpeciali auxilio gratiæ. Et fortaſſe huiuſmodi orationem vocauit Concilium Arauſicanum 2. Canon. 3. & 6. *Inuocationem humanam*; talem enim videntur poſuiſſe Semipelagiani, eique initium ſalutis, & fidei attribuiſſe. Qui in hoc grauiter errarunt, non quia dicerent, talem actum eſſe poſſibilem (in hoc enim numquam reprehendũtur, vel in illo, vel in alio Concilio, vel ab Auguſtino, aut alijs Patribus) ſed quia talem orationem putabant eſſe poſſe cauſam gratiæ, aut qualem eſſe oportet eam orationem, quæ ad æternam vitam aliquid conferat, de qua re alibi latiùs dictum eſt.

Dubij cuiuſdam explicatio. Quomodo poſſit homo Deum orare ſola libera voluntate.

Quomodo orent hæretici, Iudæi, & Pagani non-idololatræ.

Concil. Arauſ. 2.

CAPVT IX.

Quomodo ſolus Deus à nobis orandus ſit?

1\. HActenus dictum eſt de orationis honeſtate, conuenientia, ac neceſſitate. Oportet nunc exponere omnes circumſtantias in ea ſeruandas, vt ſanctè, & honeſtè fiat. Quod præſtabimus diſcurrendo ferè per omnes circumſtantias humanorum actuum, quatenus peculiari modo in oratione ſpectari poſſunt. Et in primis oratio quatenus petitio eſt, habitudinem dicit ad tres, vel quatuor res, vel perſonas, aut terminos. Oportet enim interuenire eum, qui petit, & ab aliquo petere, & aliquid, & alicui petere. Inter quæ is, à quo fit petitio, videtur eſſe quaſi formale obiectum orationis, & ideo de illo primo loco tractamus cum D. Thoma d.q. 83. art. 4. Satis autem conſtat ex hactenus dictis, orationem ad Deum eſſe fundendam, nam hoc oſtendunt omnia, quæ hactenus de oratione dicta ſunt, quia oratio eſt actus Religionis, & verum, ac debitum Dei cultum continet, ergo ad Deum maximè fundenda eſt.

Oratio dicit habitudinem ad quatuor res.

D. Tho.

Oratio ad Deum in primis fundenda eſt.

2\. Atque hinc vlterius in titulo propoſito tamquam certum ſupponimus, orationem ſub aliqua ratione, & conſideratione ad ſolum Deum eſſe fundendam. Ita docet D. Thomas in d. ar. 4. & conſtabit auctoritate Scripturæ, & Patrum ex dicendis cap. ſequenti. Ratione declaratur, quia oratio ſub aliqua ratione pertinet ad cultum latriæ, ſed cultus latriæ ſoli Deo tribuendus eſt ſecundum fidem, ergo etiam oratio ea ratione, qua continet talem cultum ad ſolum Deum dirigi poteſt. Item ſuprà oſtendimus, Religionis virtutem per ſe, & abſolutè circa ſolum Deum verſari, ſed oratio eſt proprius actus Religionis, & continet cultum valdè abſolutum, ideſt, fundatum in propria excellentia perſonæ, ad quam per ſe primò refertur, nam reſpicit illam vt intelligentem, & vt bonam, ac excellentẽ, & vt potentem ad præſtandum id, quod ab ea poſtulatur, & deſideratur, ergo oratio ſic facta ex Religione ad ſolum Deum conuenienter dirigi poteſt.

Solus Deus orandus eſt ſecundũ aliquã rationẽ. D. *Thom.* Ratione declaratur. Oratio ad cultum latriæ pertinet.

3\. D. Thomas autem in d. ar. 4. proprietatem, vel, vt ſic dicam, ſingularitatem huius orationis ratione quadam declarat, quæ difficultatem ingerit; ait enim, ſi oratio fiat ad aliquem tamquam per ipſum implenda, non poſſe fieri, niſi ad Deum, quia omnis oratio noſtra ordinari debet ad gratiam, vel gloriam conſequendam; ſolus autem Deus per ſe poteſt gratiam, & gloriam præſtare. In qua ratione in primis dubitari poteſt, quomodo verum ſit, omnem orationem noſtram debere ad gratiam, & gloriam conſequendam ordinari. Nam vel eſt ſenſus, hoc eſſe neceſſarium ad honeſtatem orationis, & hoc eſt falſum, vt infrà oſtendemus, quia licet à Deo petere bona temporalia propter naturæ commoditatem rationi conſentaneam, etiam ſi nihil de gratia, vel gloria cogitetur. Vel ſi tantùm requiratur ad melius eſſe, non deſeruit ad concluſionem inferendam, vt conſtat Deinde, quæ eſt neceſſitas recurrendi ad hoc, quòd Deus ſolus ſit auctor gratię, & glorię, vt ſolus ipſe orandus ſit, tamquam is, qui per ſe poteſt facere, quod poſtulatur? quia non ſolùm gratiam, vel gloriam, verùm nec minimum aliquod bonum poteſt aliquis præter Deum per ſe ipſum conferre, ergo ſi oratio fiat ad aliquem vt per ſe auctorem boni poſtulati, de quocumque bono fiat, ad Deum tantum fieri poteſt, etiamſi tale bonum neque ſit gratia, neque gloria, neque ad eam referatur.

D. Thom. ratio ad idem probandum.

Videtur eneruari poſſe.

Licet à Deo petere temporalia.

4\. Dico igitur, propriam, & adæquatam rationem petendi à Deo modo illi proprio, & incommunicabili creaturæ eſſe, quia oratio ad Deum fieri debet tamquam ad principalem auctorem boni poſtulati, qui per ſe ipſum illud conferre poteſt. In illa autem particula, *Per ſe ipſum*, includitur primò, quòd propria virtute poſſit conferre bonum, quod

Vnde probatur adæquate, peculiariter ſolum Deum orandum eſſe.

quod poſtulatur. Secundò, vt in eo bono conferendo, ſi velit, à nullo pendeat. Tertiò, quòd à nemine impediri poſſit. Quartò, vt ipſe ſua virtute, & voluntate poſſit, vel auferre impedimenta, vel diſponere omnia aliunde neceſſaria, vt talis effectus fiat. Itaque in ſumma eſt petere ab aliquo, vt à primo Auctore illius boni, quod petitur, & inſuperabili, vt ſic dicam, in eo conferendo, ſi velit. Oratio ergo procedens ex hac exiſtimatione, & fide in ſolum Deum cadere poteſt. Et ſub ea ratione fieri debet, vt cultum latriæ contineat, vnde niſi ita fiat ad Deum, non rectè fit, & ſi ad alium fieret, non eſſet vera oratio, quam ſuprà diximus, debere eſſe actum honeſtum, ſed eſſet execranda petitio, & actus idololatriæ. Nam per eam tribuerentur creaturæ propria attributa Dei.

5. Ex eodem capite probatur ſolum Deum orandũ eſſe etiã ad naturæ bonum obtinendum. Bonum ex integra cauſſa & malum ex quocumque defectu.

Hæc ergo eſt generalis ratio, ob quam, & ſub qua ſolus Deus orandus eſt, & habet locum in poſtulatione cuiuſcumque boni, ſiue pertineat ad ordinem gratiæ & gloriæ, ſiue ad ordinem naturæ, & ſiue hoc referatur ad illud, ſiue non, dummodò in ſe tale ſit, vt decenter a Deo poſtulari poſſit. Quod ideo addo, quia bonum ex integra cauſa, & malum ex quocumque defectu. Vnde ſi quis poſtularet à Deo tamquam à primo Auctore, & ſub ratione explicata auxilium peculiare ad occidendum inimicum, vel vindictam de illo ſumendam quamuis non erraret profitendo Deum vt primum Auctorem omnis realis effectus, nihilominùs neque illum coleret, neque Religionis actum faceret, quia rem indecentem, & alienam à Dei bonitate ab ipſo poſtularet, oportet autem per orationem non ſolùm profiteri Deum omnipotẽtem, ſed etiam ſumma bonitate, & ſapientia operãtem: Supponenda ergo eſt capacitas materiæ, ſeu decentia reſpectu Dei, & circa illam oratio propria ſolius Dei eſt, quòd ab illo petatur, vt à primo Auctore. Atque ita intelligitur facilè, quomodo oratio non ſolùm ſit actus latriæ infuſæ, quando petuntur dona gratiæ, ſed etiam quãdo petuntur bona naturæ, quia recognoſcere Deum, vt primum Auctorem eorum; modo declarato, & profiteri illud cum firmitate, & certitudine, opus eſt gratię, nõ naturæ.

6. Ratio D. Thomæ ſupra poſita non videtur adæquata.

Cur ergo D. Thomas hanc rationem reduxit ad illud principium, quòd ſolus Deus eſt Auctor gratiæ, & gloriæ. Nam hoc principium magis reſtrictum, & limitatum eſt: Nam Deus non tantùm illo modo à nobis explicato, eſt proprius, & ſingularis auctor gratiæ, & gloriæ, ſed etiam quia ſolus ipſe poteſt eam dare propria virtute, etiam in ratione cauſæ proximæ principalis. Ex quo optimè infertur, gratiam, & gloriam peculiari quidẽ titulo à ſolo Deo eſſe petendam, tamen inde non ſequitur, illam eſſe adæquatam rationem, ſecundum quam ſingulariter eſt orandus Deus: aliàs reliqua omnia bona, quæ non ſunt gratia, & gloria, neque ad eum finem referuntur à petente, æquè poſſent poſtulari à creatura, ac à Deo ipſo, quod conſtat dici non poſſe. Imò etiãſi orans deſideraret bona temporalia propter gratiam, & gloriam, poſſet illa petere ab alio, qui poſſet dare, etiamſi non poſſet ea dare gratiam, & gloriam. Vt ſi quis deſideret ſtudium propter beneficium obtinendum, nihilominus bene petit auxilium ad ſtudendum, ab aliquo, qui poteſt illud dare, quamuis beneficium dare non poſſit. Sic ergo ſi ratio adæquata, ob quam ſolus Deus peculiari modo orandus eſt, eſſet, quia ſolus poteſt dare gratiam, & gloriam, ſolum haberet locum in illa oratione, per quam petitur gratia, & gloria, non verò in petitione inferiorum bonorum, etiamſi ex intentione, & deſiderio petentis propter gratiam, & gloriam petantur.

Gratia & gloria ſingulari quodam titulo à Deo petenda.

7. Quomodo explicetur à Caiet.

In explicanda illa ratione laborat Caietanus, & in ſumma dicit, orationem non ordinatam ad conſecutionem gratiæ, & gloriæ, etiamſi mala non ſit non eſſe ſimpliciter orationem, quia non eſt actus Religionis, neque ad ipſius ordinem pertinet: ſentitque omnem orationem factam in peccato mortali eſſe huiuſmodi, quia non ordinatur ad finem vltimum charitatis. Vnde etiam conſequenter ſentit omnem orationem factam ex fide, & Religione ordinari ad gratiam, & gloriam conſequendam. Vnde concludit Diuum Thomam locutum eſſe de hac oratione, quæ ex fide, & Religione procedit. Sed non video neceſſitatem, ob quam in has anguſtias redigamur, & in rigore, neç veritatem video in illis propoſitionibus. Nam inprimis exiſtimo, fidelem peccatorem poſſe elicere actum orationis ad Deum, qui actus ſecundum ſpeciem ſuam pertineat ad Religionem infuſam, quamuis in illo ſtatu non eliciatur ab habitu, ſed ab auxilio: Nam, vt ſuppono, idem actus ſecundum ſpeciem elici poteſt ab illo, qui non habet habitum, etiam in ſupernaturalibus actibus. Et in præſenti patet, quia poteſt peccator fidelis ex fide petere à Deo, & gratiam, & remiſſionem peccati, media pœnitentia, poteſtque id petere, ſicut oportet, vt per ſe conſtat, & ſuprà etiam dictum eſt. Vnde vlteriùs infero, poſſe peccatorem fidelem petere aliquid à Deo oratione vera, & ſupernaturali, etiam ſi ex intentione ſua non ordinet bonum, quod petit, ad gratiam, & gloriam. Probatur, quia oratio proxime, ac formaliter non habet, quòd ſit ſupernaturalis ex eo, quòd res poſtulata propter ſupernaturalem finem ab orante poſtuletur, nam hic finis extrinſecus eſt, & actus non habet ſpeciem ſuam ex fine extrinſeco, ſed ex obiecto formali, & intrinſeco. Eſt ergo illa oratio ſupernaturalis, quatenus ſit ex fide, & quatenus regulis ſupernaturalibus conformatur, & ideo nititur in Deo, vt in auctore ſupernaturali aliquo modo, ſiue collaturus ſit bonum illud propter ſupernaturalem finem gloriæ, ſiue propter aliam cauſam. Vnde talis petitio boni naturalis ordinis propter conuenientiam cum natura, non addita relatione ad gloriam ex parte petentis, nec formali, nec virtuali non ſolùm in peccatore fideli, ſed etiã in homine iuſto eſſe poteſt modo ſupernaturali, atque adeo ex Religione infuſa, quia ſola gratia habitualis ex ſe non præbet illam relationem.

Non admittitur eius expoſitio.

Peccator fidelis poteſt aliquid petere quod non ordinet ad grãtiam & gloriam.

Vnde penſãda ſit ſupernaturalitas orationis.

8. Obiectio. Dilutio.

Dices. Ipſa oratio eo ipſo, quòd ſupernaturalis eſt, & à virtute infuſa, ex ſe, & ex natura ſua tendit in ſupernaturalem finem gloriæ. Reſpondeo, nos nunc non agere de ipſa oratione, ſed de bono poſtulato per orationem, quando naturale eſt, licet ſupernaturali modo petatur, & ideo etiam tunc bonum illud ex ſe non tendit in finem ſupernàturalem, niſi ab orante referatur; non refertur autem ex eo tantùm, quod ſupernaturaliter petitur, niſi petatur, vt medium ad finem ſupernaturalem. Nam cæcus, qui petebat viſum, certè petebat miraculoſo, atque adeo ſupernaturali modo ſibi reſtitui viſum, & tamen nondum eò perueniebat, vt corporalem viſum propter gloriam deſideraret.

Bonum naturale ſupernaturali modo petitum non tendit ad finem ſupernaturalem ex ſe.

9. Addo denique, etiam in ordine orationis naturalis, & acquiſitæ, quam Caietanus ponit, fatendum eſſe dari proprium, & peculiarem modum orandi Deum, incommunicabilem creaturis, ſic enim

Iudæus, & paganus quo modo adoret Deum.

enim nunc Iudæus, vel paganus, qui verum Deum A agnoſcit, ſolùm ipſum orat tamquam primum auctorem & principium rerum, & contra rationem naturalem ageret, ſi eo modo ab alio, quam à Deo peteret. Et Gentes colentes idola non ſolùm committunt idololatriæ peccatum adorando falſum Deum, ſed etiam petendo, & orando, ipſum, etiam ſi non petant, niſi temporalia bona, & merè naturaliter. Igitur diſtinctio illa triplicis orationis ordinatæ ad gloriam, non ordinatæ & inordinatæ contrariè, quam Caietanus hac occaſione affert, & doctrina, quam in ea fundat, nec neceſſaria, nec ſolida videtur, nec ſufficiens ad explicandam, ac defendendam rationem D. Thomæ.

10.
Auctoris iudicium circa rationem D. Thomæ.
Gratia omne Dei beneficium denotat.

Duo ergo circa illam rationem, & obiectionem factam mihi dicenda occurrunt. Vnum eſt, ra- B tionem illam fore facilem, & ſatis conuenientem, ſi nomine gratiæ non intelligeremus ſolam gratiam ſupernaturalem, ſed in vniuerſum omne beneficium non debitum homini, & dandum illi per ſuperiorem aliquam prouidentiam, quæ, ſi neceſſe ſit, excedat communem curſum naturæ, & cauſarum ſecundarum. Nam re vera omnis oratio, quæ ad Deum fit modo illi proprio, ac ſingulari poſtulat à Deo quantum eſt ex ſe, aliquod ſimile beneficium, nam ſi Deus nihil poſſet conferre, niſi per cauſas naturales, & ſecundum communem curſum earum, inutilis eſſet petitio à Deo, vt ex ſuprà dictis conſtat, ergo qui à Deo petit, ſub illa exiſtimatione, & ea intentione petit, ac proinde ſemper poſtulat aliquomodo gratiam, & talem, qualem nullus alius præter Deum concedere poteſt, quia nullus alius eſt auctor totius naturæ, neque habet in manu ſua curſum eius, niſi ipſe; Nam licet Dæmones poſſint aliquomodo impedire inferiores cauſas, vel applicare illas per motum localem, tamen neque in hoc poſſunt liberè quantùm volunt, ſed quantùm permittuntur; nec etiamſi permittantur, ſemper valent efficere, quod cupiunt, maximè in his, quæ pendent ab arbitrio humano. Deus autem ſimpliciter poteſt conferre beneficium, quod ab eo poſtulatur, & ideo oratio ad Deum ſemper eſt petitio alicuius gratiæ, quam ſolus ipſe conferre poteſt. Certè improbare non poſſum doctrinam hanc, & rationem, quę ſic declarata coincidit cum ea, quam à principio dedimus: tamen neque etiam poſſum aſſerere D. Thomam in hoc ſenſu vſum fuiſſe nomine gratiæ, quia aliud conſtat ex loco Pſalmi, quem allegat, & ex diſcurſu articuli.

Dæmones non poſſunt in his inferioribus, quã tum volunt.

11.
D. Tho.

Vnde poſſumus ſecundò dicere D. Th. non fuiſſe ſollicitum de reddenda adæquata ratione, ob quam Deus ſpeciali quodam, & ſingulari modo orandus eſt, quacũq; ratione, vel fine aliquid decẽs ab eo petatur, ſed cõſideraſſe cõuenientiorem orandi modum, quem ſeruare debent omnes, qui recta fide, ac Religione orant. Atque ita ſpecialem tantum rationem reddidiſſe, propter quàm ſecundum illam orandi rationem ſolus Deus orari poteſt. Quod ſanè etiam Caietanus in re ipſa concedit, E ait enim, Diuum Thomam ſolùm fuiſſe locutum de oratione, qua formaliter, vel virtute petitur gloria, aut aliquod medium ad gloriam, quatenus medium ad illam eſt. Et nihilominus non dicit, omnem aliam orationem fuiſſe malam, aut non poſſe fieri ex fide, & motiuo cultus diuini, quod ſatis eſt, vt illa ad ſolum Deum fundi poſſit, ergo neceſſe eſt, vt concedat illum rationem, quæ ſumitur ex eo quòd ſolus Deus eſt auctor gratiæ, & glorię, non eſſe adæquatam. Poteſt autem inde per propor-

Caiet.
Explicatur B. Thomas.

tionem extendi ratio; nam ſicut gratia, & gloria non poteſt peti ab aliquo tamquam à principali auctore, quia Deus hoc ſibi vendicat tamquam proprium, ita quodlibet bonum à ſolo Deo poſtulari poteſt, quatenus ſingulari, & proprio quodam modo eſt auctor omnis boni. Addere ſubinde poſſumus Diuum Thomam non ſine cauſa ita fuiſſe de oratione loquutum: nam oratio Chriſtiana, vt ſit efficax, debet niti in promiſſione diuina, quæ non eſt de bonis inferioribus, niſi vt ordinantur ad gratiam, & gloriam, & ideò qui aliter petit, quantũ eſt ex ſe, efficaciter non petit, ac ſubinde è conuerſo, qui habet animum petendi, nixus in promiſsione diuina, etiã ſi de gloria nõ cogitet, propter illam petere videtur Et in hoc ſenſu, & reſpectu talis orationis, ratio eſt ſufficiens, & optima, quia ſimul docet veritatem, & conueniẽtem orandi modum.

Quomodo omnis oratio Chriſtiana ad gratiam & gloriam referatur.

12.
Difficultas quædam orta ex ratione.
An vna perſona diuina ſine alia orari poſſit.

Alia occurrit difficultas circa rationem datam: nam ex ea ſequitur, non poſſe nos aliquid poſtulare ab vna perſona diuina, quod ab omnibus non poſtulemus, conſequens eſt falſum, ergo. Sequela patet, quia ratio ex parte Dei, ob quam ad illum ſingulariter oramus, ſiue ſit omnipotens eius voluntas, & bonitas, ſiue ſit eius promiſſio, vna eſt communis omnibus perſonis, ergo & oratio neceſſariò eſſe debet omnibus communis, iuxta illud principium. *Opera Trinitatis ad extra, ſunt indiuiſa*: ob quod etiam adoratio eſt indiuiſa. Minor probatur ex vſu Eccleſiæ: nam ordinariè orat ad ſolum Patrem, cuius ſignum eſt, quia in fine C Collectarum ſubdere ſolet; *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Filium tuum, qui tecum, &c.* Quod ita etiam declaratur in Concilio Carthaginenſi 3, capit. 23. Item in litaniis ſigillatim ad ſingulas perſonas dicit, *Pater de cælis Deus miſerere nobis, Fili, &c.*

Concil. Carthag.

13.
Vide Abulenſem in c. 6. Matth. q. 88.
Difficultati poſitæ reſpondetur, & orationẽ fundi poſſe ad vnam perſonam diuinã ſine reſpectu ad aliam, oſtenditur.

Dicendum verò eſt, numquam eſſe ita orandum ad vnam perſonam, vt excludantur reliquæ. Hoc probat ratio facta, quia nihil poteſt dare vna perſona ſine alijs, eſſetque ſtultum, & erroneum hoc petere, aut ſperare. Nihilominus dicimus ſecundò, licitum eſſe, loqui ſpecialiter in oratione cum vna perſona, non dirigendo locutionem ad alias ex propria, & formali intentione orantis. Hoc D probat vſus Eccleſię. Et ratio eſt, quia illæ perſonæ verè ſunt diſtinctæ, & quatenus à nobis confuſè & abſtractè cognoſcũtur, poſſumus cogitare de vna non cogitando actu de alijs. Rurſus vnaquæque per ſe ſpectata eſt verus Deus, ergo poſſumus ab vnaquaque ſigillatim petere tãquam à vero Deo, & hoc facit Eccleſia in litania, & fortaſſe id facit ad profitendam hanc fidem de diſtinctione perſonarũ, & quòd ſingulæ ſint verus Deus, vt autem profiteatur, omnes eſſe eundem Deũ, ſubiũgit. *Sãcta trinitas vnus Deus, miſerere nobis.* Eodem ergo modo poſſumus nos; & ore, & mente orare.

14.
Oratio petentis per quamdã appropriationem poteſt dirigi ad vnam perſonã diuinam, & non ad aliam.

Sæpe etiam hæc oratio accommodatur vni, vel alteri perſonæ ſecundum quamdam appropriationem. Nam ſicut ſolemus attributa eſſentialia appropriare perſonis, non vt alias perſonas excludamus ab identitate in illis attributis, ſed vt proprietatem aliquam talis perſonæ indicemus, ita etiam oramus ad ſingulas per quandã appropriationẽ, vt aliquid peculiare in illis recognoſcamus. Sic Eccleſię orationes regulariter diriguntur ad perſonam Patris tamquam ad primum principium, & fontem Diuinitatis. Quia ſicut omnipotentia ob hanc cauſam appropriatur Patri, ita ob eandem rationem ad illum dirigit Eccleſia orationes ſuas, quam rationem affert Diuus Thomas in 4. d. 15. q. 4. ar. 5.

Quamobrẽ dirigat Eccleſia ſuas orationes ad Patrem?

4.ar.5.q.3.ad 1.Alia reddi poteſt,quia ſolus Pater proprie dicitur miſiſſe filium ſuum, licet tàm Filius quàm Spiritus ſanctus Incarnationem etiam operati fuerint:vnde quia Eccleſia conſueuit petere propter Chriſtum, ideo ad Patrem, qui illum miſit,orationes dirigit,vt commodiùs addat terminationem illam, *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, &c.* Dum autem ad Patrem orat, non excludit alias perſonas, ſed potiùs virtute includit, vt notauit Tertullianus in lib.de Oratione, & ad hoc ſignificandum addere ſolet in fine orationum verba illa. *Qui tecum viuit, & regnat, in vnitate Spiritus ſancti Deus.* Nonnullæ item orationes Eccleſiæ diriguntur ſpecialiter ad perſonam Filij, fortaſſe,quia ſolus Filius incarnatus eſt, & ideo maximè hoc conſueuit facere Eccleſia in his orationibus, quæ continent aliquem reſpectum, vel habitudinem ad perſonam incarnatam, vt videre licet in orationibus de ſanctiſsimo Euchariſtiæ Sacramento,& in vigilia ſancti Ioannis Baptiſtæ,& in feſto ſanctæ Annæ,& ſancti Ioſeph, & ſimilibus. Inter Collectas autem Eccleſiæ non inuenimus orationem ſpecialiter directam ad perſonam Spiritus ſancti, cuius rationem D. Thom. ſupra ad 2.reddit, quia Spiritus ſanctus procedit vt donum,cuius magis proprium eſt dari,quam dare, & ideo magis conſueuit Eccleſia petere, vt ſibi donetur Spiritus ſanctus à Patre, & Filio, quam ab ipſomet Spirituſancto. Vel fortaſſe id factum eſt, quia Spirituſſanctus neque eſt principium Deitatis,ſicut Pater, neque factus eſt homo ſicut Filius.Quamuis autem in collectis hoc ſeruet Eccleſia,aliis modis dirigit orationes ſuas ad perſonam Spirituſſancti,vt in litania,in hymnis. *Nunc ſancte nobis ſpiritus, & Veni creator ſpiritus*, & in proſa,& alijs ſimilibus.

Tertul.

Quando ſolus filius cõſueuerit orari ab Eccleſia?

Cur Eccleſia non dirigat ſpecialiter ad Spiritum ſanctum aliquã orationẽ ex collectis.

Eccleſia peculiariter etiã orat Spiritũ ſanctum in litaniis & hymnis.

Vltimò dicendum eſt,poſſe nos orare ad Deum non orando determinatè ad aliquam perſonam. Hoc conſtat, quia poſſumus in primis orare ad Deum vt ſic, nihil expreſſe de perſonis cogitando. Imò & ad Deitatem in abſtracto ſolet Eccleſia orare,vt in hymno Martyrum, *Te ſumma Deitas, vnaque poſcimus*, & in quodam hymno Dominicæ, *Præſtet hoc nobis Deitas beata.* Aliquando verò inuocari poteſt tota Trinitas vt ſic. Quod eſt frequens in hymnis Eccleſiæ, & apud ſanctos Patres. Obijciunt autem quidam hæretici;nam hoc eſt contra formã orandi nobis à Chriſto datã, *Pater noſter, qui es in cœlis,* Matth 6.& Ioan. 16. *Siquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Sed licet daremus, in his locis nomen Patris perſonaliter ſumi, nulla eſſet illatio, quia vt diximus, non excluduntur aliæ perſonæ,& ideo licet Chriſtus ſpecialiter nominauerit Patrem, quia ab illo habet Deitatẽ, vt D Th.ſuprà dixit,non excludit alios orandi modos.Deinde dicitur, probabile eſſe, (vt latiùs lib. 3.dicemus)in oratione Dominica nomẽ Patris dirigi ad totam Trinitatẽ,quæ nos creauit,& per gratiam filios adoptauit; & fortaſſe eodem modo ſumitur,in alio loco.Io.16.præſertim quia c.14. dixit idem Chriſtus. *Quodcũque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* Quo ſignificat, quando Pater oratur, etiam ipſum orari, ſicut quòd Pater concedit ipſe etiam facit. Aliud verò dubium hinc oriebatur, quomodo Chriſtus vt homo à nobis orandus ſit.Sed hoc commodius in fine capitis ſequentis dicetur.

5.
Deum orare poſſumus abſque directione orationis ad aliquam perſonam. Oratio etiam fundi poteſt ad Deitatem in abſtracto Similiter orari poteſt tota Trinitas vt ſic. Obiectio *Matth. 6. Ioan. 16.* Dilutio.

D.Tho. Pater totam S. Trinitatẽ denotat in oratione Dominica.

Ioan. 16. Ioan. 14.

***

CAPVT X.

Quomodo rationales creaturæ poſſint à nobis orari?

SVb hoc titulo multa continentur, ſed præcipua difficultas eſt de Sanctis beatis, ſiue Angelis, ſiue hominibus, qua expedita, reliqua facilè reſolui poſſunt. Multi ergo hæretici negarunt, licitum eſſe, orare Sanctos in cœlo exiſtentes. Primus auctor huius hæreſis creditur fuiſſe quidã Euſtathius, vt ſentit Caſtro cõtra Hæreſ.verb. *Sancti*, quia de illo dicitur in Concilio Grangrenſi, loca ſanctorum Martyrum, vel Baſilicas contempſiſſe, quod magis pertinet ad cultum, quàm ad orationem. Et ideo alij putant primum inuentorem huius erroris fuiſſe Vigilãtium ex Hieronymo in Epiſt.53. ad Riparium, & poſtea idem ſecuti ſunt hæretici Apoſtolici, vt cõſtat ex Bernard. ſermon. 66. in Cantica.Idem ſecuti ſunt Cathari,pauperes de Lugduno, & VValdenſes quos ſecutus eſt VVicleph. de quo VValdenſis tom. 3. cap.108.& ſequẽtibus,ac tãdem Lutherus, & poſteriores hæretici eundem errorem profeſſi ſunt, vt refert,& latè impugnat Cardinalis Bellarminus. li.1.de Cultu Sanctorum capit.15. & ſequentibus.

1.
Nonnulli hæretici negarunt eſſe licitum. orare Sanctos beatos.

Caſtro. Concil. Grangrenſ.

VVald.

Cardin. Bellarm.

Multa referuntur huius erroris fundamenta,ſed tria,vel quatuor ſunt præcipua.Primũ, quia oratio continet Religioſum cultum, ſed non licet hunc cultum Sanctis tribuere, ergo neque illos orare. Adde,orationem continere cultum latriæ, nam eſt actus proprius Religionis, vt ſuprà dictum eſt, & ideo Chriſtus ſolum Deum nos docuit orare, tum verbo Mattheus. 6. *Pater noſter, qui es in cœlis, &c.* tum exemplo orando ad Patrem, Ioannis 12.& 17.Matth.26 Secundò quia iniuriam facimus Chriſto,ſi præter illum alium mediatorem inter nos,& Patrem interponamus,ſed hoc facimus orando Sanctos, ergo. Maior probatur, quia Chriſtus eſt *vnicus mediator Dei, & hominum* 1. ad Timoth. 2.Eſt ergo hæc ſingularis excellentia Chriſti, de qua etiam dicitur 1. Ioan. 2. *Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum.* Minor autem probatur, quia vel Sancti ſunt orandi,vt ipſi faciant, & hoc eſt contra honorem Dei, vel vt intercedant,& ſic conſtituuntur mediatores, quod eſt contra honorem Chriſti. Tertiò quia nemo prudenter orat eum,qui non audit,vel non cognoſcit orationes. Sancti autem non cognoſcunt, quæ hic nos agimus, & conſequenter audire non poſſunt voces noſtras,quia corpora non habent,& longè diſtant,nec cogitationes noſtras,quia hoc eſt proprium Dei. Quartò quia promptior eſt Deus ad dandum, quod nos petere poſſumus à Sanctis, vel per Sanctos,quàm Sancti ipſi parati ſint, vel ad dandum,quod poſſunt, vel ad petendum pro nobis quod per ſe dare non poſſunt, ergo & ſuperfluum eſt,ac inutile orare ad Sanctos, & eſt contra fiduciam,quam de Deo ipſo habere debemus, maximè cùm ipſe promiſerit dare,quidquid ab eo petierimus & de oratione per Sanctos facta nullam ſpecialem promiſſionem fecerit.

2.
Hæreticorũ fundamẽta.

Matth.6. Ioan. 12.& 17. Matt.26.

1. ad Timoth. 2. 1.Ioan.2.

Vera autem ſententia, & de fide certa eſt, Sanctos tam homines,quàm Angelos iam beatos, vtiliter,& ſanctè à nobis orari,ſi talis oratio debita intentione,ac modo fiat,vt ab Eccleſia, & eius membris recta fide vtentibus fit.Hæc veritas his temporibus latiſſimè probata eſt à Catholicis Scriptoribus contra nouos hæreticos,& ex his,quæ de Cultu Sanctorum alibi diximus, ferè oſtendi poteſt & ideo breuiter illam confirmabimus, præſertim cùm

3.
Homines ſãctos iã beatos, pariter, & Angelos certo modo vtiliter & ſãctè orari poſſe docet fides Catholica.

Aug.

Probatur ex Scriptura.

cùm vſus Eccleſiæ, quæ columna eſt, & fundamentum veritatis, ad certam fidem illius faciendam ſufficiat. Propter quod dixit Auguſt. Epiſt. 118. ad Ianuarium, inſolentiſſimum eſſe contra vniuerſalem Eccleſiæ praxim diſputare. Habet nihilominùs hæc veritas fundamentum in Scriptura, nam ex illa intelligimus, ſanctos Angelos orare pro nobis, & offerre orationes noſtras Deo, Tobiæ 12. Apocal. 8. Vnde non immeritò colligimus, idem eſſe officium Sanctorum hominum, ex quo æquales Angelis, quoad ſtatum beatitudinis facti ſunt, Matth. 22. Lucæ 20. Apoc. 21. Vnde quia tempore legis veteris homines iuſti non admittebantur ad beatitudinem vſque ad Chriſti mortem, ideo in veteri Teſtamento non legimus, fuiſſe conſuetudinẽ orandi Sanctos mortuos illo tempore, quamuis legamus, quoſdam fideles fuiſſe ſolitos petere orationes aliorum viuentiũ, quæ etiam commendantur in nouo Teſtamento, vt infrà dicemus. Ex quo & magna ex parte eneruantur argutiæ hæreticorũ, & ſumitur optimum argumentum, poſtquam certum habemus, iuſtos homines mortuos aſſumi ad beatitudinem, ſtatim ac perfectè purgati ſunt, etiã illos poſſe à nobis licitè, & vtiliter orari.

Tob. 12. Apoc. 8. Matt. 22. Lucæ 20. Apoc. 21.

Cur in veteri lege oratio non fieret ad homines iuſtos.

4\. *Probatur ex definitionibus Eccleſiæ.*

Secundò habetur hæc veritas ex definitionibus Eccleſiæ: nam in dicto Concilio Gangrenſi, cap. 20. approbantur conuentus, & oblationes, quæ fiunt ad memorias Martyrum, in quibus vel expreſſè, vel virtute continentur orationes ad Martyres. Et in Concilio Nicæno ſecundo, actu ſexto, fit inuocatio ad ſanctiſsimam Virginem, & alios Sanctos, quod etiam in aliis Conciliis frequens eſt, & in multis Cõciliis approbantur litaniæ, quæ expreſsã, & ſpecificam continent inuocationem Sãctorum, de quarum litaniarum vſu dicemus infrà lib. 3. Præterea Conciliũ Conſtãtienſe contrarium errorem damnauit in VViclepho. Ac tandẽ Conciliũ Trid. ſeſſ. 25. decernit retinendum eſſe *Apoſtolicæ Eccleſiæ vſum à primæuis Chriſtianæ Religionis temporibus receptum, Sanctorúmque Patrum conſenſionem, & ſacrorum Conciliorum decreta de Sanctorum interceſsione, & inuocatione.* Hanc autem Sanctorum conſenſionem latiſsimè oſtendit ſolita eruditione Cardinalis Bellarminus ſuprà, & ideo in hoc non immoramur. Videri tamen poteſt etiam Sotus in 4. d. 45. q. 3. & Echius in Enchiridio, capit. 15. Caniſius in Catechiſmo, & alij moderni.

Concil. Nicen. 2.

Concil. Conſtant. Concil. Trident.

Bellarm. Sot. Echius. Caniſius.

5\. *Ratione probatur.*

Ratio potiſſima ſumenda eſt ex reſponſione ad argumenta hæreticorum; poteſtque in hunc modũ formari. Quia oratio ad Sanctos ex ſuo genere eſt actus bonus, & honeſtus, & non eſt iniurioſus Deo, aut Chriſto, nobiſque poteſt multis modis eſſe vtilis Primò, quia exercere actum virtutis, per ſe bonum eſt, ac vtile. Secundò, quia hoc modo, mediante oratione, habemus colloquium cũ Sanctis Tertiò, quia hinc prouocamur ad amorem, & imitationem Sanctorum. Quartò, quia hoc modo noſtra oratio ad Deum fit efficacior ad impetrandum, quia Sancti potentiores ſunt apud Deũ, & magis familiares illi, ergo oratio ad Sãctos ex ſe honeſtiſſima eſt, eiuſque vſus maximè probãdus. Conſequentia euidens eſt, quam nec hæretici negant. Antecedens autem probabitur diſcurrendo per argumenta hæreticorũ.

6\. *Reſpondetur fundamentis hæreticorũ.*

Primum erat de cultu orationis, ad quod in primis dicimus, Sanctos etiam eſſe à nobis Religioſè colendos, non quidem pari cultu cum Deo ipſo, quia illos latria non colimus, ſed honore inferiori ipſis proportionato, qui licèt à virtute Religionis non eliciatur, nihilominus cultus Religioſus non

A immeritò dicitur, vel quia ad cultum Dei refertur, vel quia per actus ſpirituales, & Religioſos tribuitur cum debita intentione, & æſtimatione. Igitur quamuis oratio contineat cultum Religioſum, non inde fit, orationem non poſſe ad Sanctos dirigi. Cũ verò additur, orationem continere cultum latriæ, ſi intelligatur in particulari de oratione Dei, verum eſt, tamen ex puris particularibus nihil infertur. Si autem vniuerſaliter intelligatur, falſum eſt. Vel certè ſi ſit ſenſus, vnum tantùm eſſe orandi modum, falſum etiam eſt, quia etiam inter homines aliter petimus à Rege vt faciat, quod deſideramus: aliter à priuato Regis amico, vt impetret, quod optamus. Et prior petitio dici poteſt continere regium honorem, poſterior verò inferiorem. Sic igitur ad Deum oramus, vt ad principalem auctorem gratiæ, & gloriæ, & omnium beneficiorum, quæ ad illam conferunt, & vt ad cauſam primam, & aliquo modo propriam omnis boni, per honeſtam orationem poſtulati, vt ſuperiori capite oſtenſum eſt. At verò ad Sanctos non hoc modo oramus, ſed vt interceſſores apud Deum ſint, & pro nobis impetrent: Hanc differentiam obſeruauit, & docere nos voluit Eccleſia in litaniis: nam ad perſonas diuinas, & S. Trinitatem orat. *Miſerere nobis.* Ad virginem autem, & reliquos Sanctos dicit. *Ora pro nobis.* Et ſimiliter cùm in Miſſa, vel oratione publica aliquid per Sanctos petit, à Deo directè petit per merita, & interceſsionem Sanctorum. Imò interdum à Deo ipſo petit, vt Sanctus aliquis pro nobis intercedat, vt in Collecta Sancti Lucæ dicitur. *Interueniat pro nobis, quæſumus Domine, Sanctus tuus Lucas Euangeliſta, &c.* Igitur oratio ad Sanctos hac intentione facta, vt ab Eccleſia fit, & à nobis fieri debet, non continet cultum latriæ; quod eſt euidens, quia per hanc orationem non ſubiicimur Sancto, tamquam auctori noſtro, aut primo principio alicuius rei, neque aliquid ei tribuimus, quod eius dignitatem, vel potentiam excedat, quia ſolùm poſtulamus ab illo auxilium impetrationis, quod eſt valdè conſentaneum ipſis, & ſtatui eorum. Nam ſi nos poſſumus impetrare, quid mirum, quod idem ipſi efficacius poſsint? Solent ad hanc differentiam orationum accommodari verba illa Pſal. 120. *Leuaui oculos meos in montes* (id eſt Sanctos) *vnde veniet auxilium mihi,* id eſt, per eorum interceſsionem: nam *auxilium meũ à Domino, qui fecit cœlum, & terram.* Ita ferè Auguſtinus ibi, & tractatu 1. in Ioannem, & lib. de Paſtoribus capit 8.

Deum aliter oramus, & aliter Sanctos.

Oratio quæ fit ſanctis, non continet cultũ latriæ.

Pſal. 120.

Aug.

Dices, interdum Eccleſiam orare Sanctos, vt ipſi faciant, vt ad Virginem orat. *Tuos miſericordes oculos ad nos conuerte, & Ieſum benedictum fructum ventris tui nobis poſt hoc exilium oſtende.* Et Apoſtolos precatur. *Nos à peccatis omnibus, Soluite iuſſu quæſumus.* Vbi ponderanda eſt illa particula, *iuſſu,* nam maiorem potentiam, & efficaciam ſignificat, quam impetrationem. Imò ibidem additur. *Quorũ præcepto ſubditur, Salus, & languor omnium, Sanate ægros moribus: Nos reddentes virtutibus.* Reſpondemus in primis, cultum nõ tam ex verbis, & externis ſignis, quam ex intentione diſcernendum eſſe, ſæpè enim interceſſorem rogamus eiſdẽ verbis, quibus auctorem beneficij, vt quod miſereatur noſtri, quòd hoc bonum nobis concedat, & ſimilia, ſemper tamẽ intelligimus, vt id faciat pro nobis intercedendo. Hic ergo eſt ſenſus Eccleſiæ, & ideo ſemper huiuſmodi orationes concludit vel petendo à Virgine, vt oret pro nobis, vel omnia principaliter 7.

Dilutio.

Quomodo intelligendæ ſunt orationes, quæ à Sanctis aliquid petunt.

Sancti coo perando nobis aliqua beneficia præſtant.

Deo tribuendo. Deinde addo, interdum poſſe A Sanctum cooperari Deo ad aliquod beneficium nobis præſtandum, non ſolùm orando, ſed etiam miniſterium aliquod ſibi à Deo collatum exhibendo. Et tunc licitum eſſe petere à Sancto, vt ipſe nobis conferat illud beneficium, non ſolùm orando, ſed etiam cooperando, prout poteſt, vel quantùm ei à Deo commiſſum eſt. Sic poteſt vnuſquiſque orare ad ſuum Angelum cuſtodem, vt ſe protegat, illuminet, & iuuet, ſaltem plantando, & rigando, quia hoc munus cõmiſſum eſt Angelis à Deo Pſal. 90. Matt. 18. Sic etiam à Sancto aliquo, ſi credamus habere à Deo virtutem miraculorũ, vel ſanitatem poſtulare poſſumus, vt id faciat ſecundum gratiam ſibi à Deo cõceſſam. Quod ſignificare videtur Auguſt. 22. libr. de Ciuitate cap. 10. Vbi de miraculis, B quæ ad memoriam Sanctorum fiunt, ait. *Faciunt autem iſta Martyres, vel potius Deus, vel orantibus, aut cooperantibus eis.* Vbi duplicem cauſalitatem tribuit Sanctis orationem, & cooperationem: vtramque ergo poſſumus ab eis poſtulare. Et ad hunc modũ poſſunt exponi verba adducta ex hymno Apoſtolorum, quamuis in illis præcipuè commemorari videatur poteſtas data Apoſtolis hic viuentibus ad remittenda peccata, & ad ſoluendum, & ligandum, & ad ſanandos, ægrotos, vel alia ſigna facienda, nam hoc ad honorem aliquem ipſorum pertinet, quo eos prouocamus ad ſimilia beneficia nobis obtinenda.

Pſal. 90. Matt. 18.

Auguſt.

8. Oratio ad Sanctos eſt actus elicitus non virtutis Religionis, ſed Duliæ.

Atque ex his colligere poſſumus orationem hãc, quam ad Sanctos fundimus, nõ eſſe actum à virtu- C te Religionis elicitum, per ſe loquendo, ſed à virtute Duliæ, quam eſſe diſtinctam à Religione, ſupra oſtenſum eſt. Probatur, quia hæc oratio non fundatur proximè in excellentia increata, nec in poteſtate ſuprema, ſed in excellentia creatæ ſanctitatis, & virtute impetrandi, vel ad ſummum in poteſtate aliqua miniſteriali. Dixi autem *per ſe loquendo,* quia ex natura talium obiectorum iſte eſt modus connaturalis operandi, & ſecundum hunc modum dubitari non poteſt, quin actus ille orandi non ſit Religionis, ſed Duliæ.

Dubium quoddam, an aliquo modo quis orare poſſit ſanctos ex virtute religionis. *D. Thom.*

Quæri autem poteſt, An aliquo alio modo, extrinſeco quidem, non tamen contra rectam rationem, poſſit quis interdum orare ad Sanctos ex virtute Religionis? Videtur enim poſſe, quia quoad D hoc eadem eſt ratio de deuotione, & de oratione, ſed deuotio ad Sanctos eſſe poteſt ex virtute Religionis, ergo & oratio. Maior certa eſt ex D. Th. 2. 2. q. 82. in principio. Minorem autem ſumo ex eodem Sancto eadem quæſt. art 2. ad 3. Quærit enim ibi, An deuotio ſit actus Religionis? & obiicit in tertio argumento, quòd dicimur eſſe deuoti aliquibus Sãctis viris, & reſpondet. *Quod deuotio, quæ habetur ad Sanctos Dei mortuos, vel viuos, non terminatur ad ipſos, ſed tranſit in Deum in quantùm, ſcilicet, in miniſtris Dei Deum veneramur.* Quibus verbis videtur voluiſſe explicare, quomodo illa deuotio ſit actus Religionis, nam ſi hoc non ſentiret, faciliùs diceret, illam deuotionem ad Sanctos eſſe alterius ra- E tionis, ſicut dicit de deuotione humana ſeruorum ad Dominos In contrarium verò eſt, quia numquã poſſumus orare Sanctos niſi vt miniſtros, vel interceſſores, ergo numquam poteſt illa oratio immediatè elici à virtute Religionis.

9. Dubium illud reſoluitur.

D. Thom.

Reſpondetur in primis, quod ad deuotionem attinet, (vt illud obiter expediamus) etiam deuotionem ad Sanctos quaſi intrinſecam, & connaturalem non eſſe actum elicitum à Religione, ſed à Dulia. Quod nõ credo negaſſe D. Thom. citato loco, ſed id ſuppoſuiſſe, vel incluſiſſe ſub deuotione inferiori, quæ ad inferiorem cultum, vel famulatũ ordinatur. Talis enim eſt deuotio, qualis eſt cultus, vt ibidem D. Thom. ſentit, & eſt clarũ, quia deuotio nihil aliud eſt, quam affectus ad cultum, ſed cultus proprius Sanctorum non pertinet ad Religionem, ſed ad Duliam, vt ex materia de Adoratione ſuppono, ergo & deuotio. Diximus, autem in eadem materia de Adoratione in 1. tom 3. part. poſſe nos, ſi velimus colere Sanctos non immediatè, & formaliter ob eorum intrinſecam ſanctitatem, ſed mediatè ob excellentiam Dei, qui in illis ſingulari modo eſt tamquam in miniſtris, & templis ſuis. Hic enim modus colendi Sanctos, per ſe non eſt malus: imò cedit ſpeciali modo in cultum Dei, quamuis regulariter illo modo non vtamur propter vitandum periculum, & quia alter modus cultus eſt magis proprius rationalis perſonæ. Ille tamen cultus, ſi ita attribuatur, immediatè per virtutem Religionis tribuitur, quia immediata ratio talis cultus eſt ipſa diuina excellentia. Ad hunc ergo cultum videtur pertinere deuotio, quam Diuus Thomas in illa ſolutione explicare voluit: & iuxta eundem modum non eſt improbabile poſſe interdum orari Sanctum ex immediata Religione ad Deum. Nam poſſumus hîc diſtinguere intentionem petendi, & intentionem colendi; nam qui orat Sanctum, neceſſariò habere debet voluntatem petendi immediatè ab illo, vt ipſe impetret à Deo, tamen non videtur neceſſarium, vt velit per illam orationem immediatè, ac principaliter colere ipſum Sanctum, propter eius creatam ſanctitatem, ſed in ipſo colere Deum principaliter, ita vt tota ratio orandi Sanctum ſit, vt per talem orationem, & per eam, quæ poſtulatur à Sancto, Deus ipſe magis colatur, & veneretur. Sed licèt iſte modus ſpeculatiuè non videatur impoſsibilis, tamen nec eſt facilis, neque ad vſum applicandus, vel conſulendus. Nam licèt oratio fundi poſsit ad Sanctum principaliter propter honorem Dei (hoc enim & facile, & optimum eſt) tamen in ea ratione conuenientiſsimè operatur Religio imperando Duliæ, vt eliciat orationem ad Sanctum, quia ipſa Religio principaliter ordinat ad honorem Dei. Et fortaſſe in hoc ſenſu locutus etiam eſt Diuus Thomas de deuotione in citato loco, cùm ait *deuotionem ad Sanctum tranſire ad Deum,* ſcilicet, per imperium Religionis.

Talis eſt deuotio qualis eſt cultus.

Quomodo oratio ad Sãctos ex virtute Religionis oriri poſſit.

D. Thom.

Intentio petendi, & intentio colendi diſtingui non poſſunt.

Illa oratio ad Sanctos non eſt conſulenda.

D. Thom. Quomodo deuotio ad Sanctũ, & ad Deum tranſeat.

10. Satisfit 2. fũdamento hæreticorum.

Secunda obiectio attingit materiam de Chriſto mediatore, quam in primo tomo de Incarnatione latè tractaui, & ideo breuiter hic obiectionem expediam. Duo ergo ſunt modi ad quæſtionem præſentem pertinentes, quibus Chriſtus Dominus dici poteſt mediator inter nos, & Deum, ſcilicet, vel per modum aduocati, & orantis, vel per modum merentis nobis, aut ſatisfacientis pro nobis. Quamuis enim hi duo poſteriores modi ſint aliquo modo diuerſi, tamen in hoc conueniunt, quòd neuter illorum exercetur in ſtatu beatitudinis, ſed vtrumque illud officium compleuit Chriſtus pro nobis, dum fuit viator: nunc autem retinet ſuum theſaurum meritorum, & ſatisfactionum, quod Patri præſentare ſemper poteſt, & ita etiam quoad hanc partẽ mediatoris munus exercere. Alius autem modus intercedendi, ſeu mediandi per modum petentis, & impetrantis de ſe non limitatur ad ſtatum viæ, ſed in beatitudine etiam exerceri poteſt, vt nunc ſupponimus. Duobus ergo modis poſſumus nos intueri Chriſtum,

Chriſtus Dominus dupliciter dici poteſt mediator inter Deum, & homines.

Duobus modis poſſumus intueri Chriſtum vt mediatorẽ.

ſtum, vt mediatorem noſtrũ, vel vti(vt ſic dicam) A mediatione eius in orationibus noſtris. Primò intuendo ad eius merita, & ſatisfactiones, vel etiam ad orationes, quas pro nobis in via perfecit, hæc omnia Deo offerendo, præſentando, & allegando, vt propter illa noſtras orationes exaudiat: quem modum exercet Eccleſia, quoties in fine ſuarum orationum addit, *Per Dominum noſtrum* Ieſum *Chriſtum,&c.* Alter modus recurrendi ad Chriſtum, vt ad mediatorem, eſt petendo ab illo, vt pro nobis intercedat, ſicut Martha ad illum dicebat: Ioan. 11. *Sed & nunc ſcio, quia quæcumque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus.*

11. Cùm ergo hæretici obiiciunt, per orationes ad Sanctos factas fieri iniuriam Chriſto, vt mediatori, inquiro, ſub qua illarum rationum derogetur B per illas proprio muneri, & dignitati Chriſti Domini? Nã ſi de primo loquãtur, non habet locum in formali, & propria quæſtione, quã nunc tractamus. Nam licet illa ſit propriiſsima ratio, ſub qua Chriſtus dicitur vnicus mediator noſter (quia *dedit ſemetipſum in redemptionem pro nobis*, vt in eodem loco 1. ad Timoth. 2. ſubiungitur) hoc nihil obſtat orationibus Sanctorum. Quia cùm Sanctos oramus, non facimus illos mediatores, aut redemptores noſtros illo modo, ſed ſolùm interpellatores, vt fructus meritorum Chriſti nobis applicetur. Vnde hoc ipſum à Sanctis petere poſſumus, & debemus, ſcilicet, vt ſuis orationibus præſentent pro nobis Deo Chriſti merita. Et quamuis hoc non exprimamus in noſtra oratione, in fide, qua ad Sãctos oramus, includitur, nam certò credimus, ipſoſmet Sanctos in cœlo nihil petere à Deo, niſi in Chriſto, & propter Chriſtum iuxta verbum eius: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis,* & iterum: *in illo die in nomine meo petetis.*

1. *Tim.* 2.

Cum ſanctos oramus, ab eis petimus, vt Chriſti Domini merita Deo pro nobis præſentent.

Ioan. 16.

12. Poſſumus etiam Deũ orare propter Sanctorum merita.

Atque hæc quidem reſponſio, quantùm ad orationem attinet, eſt ſufficientiſſima. Replicare autem poſſunt hæretici, quia nos non ſolum oramus ſanctos, ſed etiam oramus Deum, vt propter merita Sanctorum hoc, vel illud nobis concedat, nimirum gratiam, vel remiſſionem peccatorum, vt ex communi vſu Eccleſiæ manifeſtum eſt, ergo facimus Sanctos non tantùm oratores pro nobis, ſed etiam mediatores per ſua merita, & ſatisfa- D ctiones. Et ideo addendũ eſt, etiã hunc modũ orandi propter Sanctos eſſe iuſtum, & ſanctum, prout ab Eccleſia fit, recta fide, abſque præiudicio propriæ prærogatiuæ Chriſti Domini. Quod patet ex vſu Scripturæ etiam ante aduentum Chriſti Domini. Nam Exodi 32. orauit Moyſes: *Recordare Domine Abraham, Iſaac, & Iſrael ſeruorum tuorum.* Et 2. Paralipom. 6. Salomon ita concludit orationem ſuam: *Domine Deus ne auerteris faciem Chriſti tui, memento miſericordiarum Dauid ſerui tui.* Et in Prophetis inuenitur etiã hic modus orãdi, vt Daniel. 3. *Propter Abraham dilectum tuum, & Iſaac ſeruum tuũ, & Iſrael ſanctum tuum:* Non ignorabant autem iſti Sancti Chriſtum eſſe vnicum mediatorem, nec E putabant ipſi fieri iniuriam, aliorum Sanctorum merita Deo repræſentando. Nam licet Chriſtus ſit vniuerſale principium totius meriti, cui inniti debent omnia alia merita, & ſatisfactiones hominũ, nihilominus voluit Deus, vt alij etiam iuſti poſſent mereri, non ſolùm vnuſquiſq; ſibi, ſed etiam aliis ſaltem de congruo, vt ex materia de merito ſuppono, & vt poſſent iuſti ſatisfactiones ſuas ſibi inuicẽ cómunicare ſaltem quoad remiſsionẽ pœnæ temporalis, vt in 4. tom. 3. p. oſtenſum eſt. Si ergo Sãcti potuerunt nobis mereri, & ſatisfactiones ſuas nobis communicare, quid mirum, quòd poſsimus propter eorum merita à Deo petere, & ſancta eorum opera allegare in orationibus noſtris, vt efficaciores reddantur? Vnde Auguſtinus quæſt. 149. in Exodum notat, per illa verba. *Sine me, vt iratus cõteram eos, admoneri nos, cùm merita noſtra nos grauant, ne diligamur à Deo, releuari nos apud Deũ illorum meritis poſſe, quos Deus diligit.* Quod ſanè apertiùs Deus ipſe profeſſus eſt 4. Regum 20. dicens: *Protegam vrbem iſtam propter me, & propter Dauid ſeruum meum.* Et videri poteſt Chryſoſtomus homil. 42. in Geneſim, circa cap. 18. vbi propter paucos iuſtos Deus paratus erat multitudini parcere. Quod autem per hoc Chriſto nihil derogetur, patet, tum quia longè excellentior eſt modus mediationis Chriſti, quàm aliorum Sanctorum, nam ipſe ſolus mediat ſoluendo, & ſatisfaciendo pro omnibus de toto rigore iuſtitiæ, & pro omnibus pœnis temporalibus, & æternis, & pro vniuerſis culpis: tum etiam quia omnium Sanctorum merita fundantur in Chriſti meritis, & ſunt veluti cauſæ particulares, quibus mediantibus merita Chriſti nobis applicantur. Ex hoc ergo capite non irrogamus iniuriam mediatori Chriſto, quando propter merita Sanctorum poſtulamus.

Exod. 32.

2. *Para.* 6.

Daniel 3.

Chriſtus vniuerſale principium totius meriti, & cui inniti debent omnia alia merita.

Auguſt. Exo. 31.

4. *Reg.* 20.

Geneſ. 18.

Alia ratio mediationis Chriſti, quã aliorum Sanctorum.

Si autem conſideremus Chriſtum, vt aduocatum, & interceſſorem pro nobis per orationes ſuas, ſic in primis ponderant aliqui, vbi Chriſtus dicitur *aduocatus noſter*, 1. Ioan. 2. non addi particu- C lam excluſiuam, ſcilicet, quòd ſolus ipſe ſit aduocatus, & ad Rom. 8. cum dicitur Chriſtus *interpellare pro nobis.* non additur, ſolum ipſum interpellare, & ita ſine iniuria Chriſti poſſe nos credere, Sanctos eſſe interpellatores pro nobis, & vt tales poſſe à nobis orari. Vnde Auguſt. tractat... in 1. Canonicam Ioannis expendens eadem verba, eandem obiectionem facit, inquiens: *Sed dicet aliquis, ergo Sancti non petunt pro nobis, ergo Epiſcopi, vel Præpoſiti non petunt pro populo,* & reſpondet: *Sed attendite Scripturas, & videte, quia & præpoſiti commendant ſe populo, & Apoſtolus dicit plebi, orantes ſimul, & pro nobis, orat Apoſtolus pro plebe, orat & plebs pro Apoſtolo, inuicem pro ſe omnia membra orent, caput pro omnibus.*

13. Non ſolùm Chriſtũ Dominum, ſed etiã ſanctos, vt aduocatos orare poſſumus.

1. *Ioan.* 2.

Deinde quamuis certum ſit, Chriſtum, dum fuit in via, pro nobis oraſſe: aliqui tamen credunt, iam nunc in cœlo non orare pro nobis, neque hoc munus mediatoris pro nobis nunc magis exercere, quàm munus ſatisfactoris, vel merentis, quia in hac vita perfecit negotium redemptionis, & omnia, quæ ad illam pertinent, tam quoad ſufficientiam, quàm quoad efficaciam, nõ ſolùm in communi, ſed etiam in particulari cum Deo compoſuit, & ideo nihil habet, quod denuò poſtulare poſſit. Quod ſi verum eſt, nulla poteſt ipſi Chriſto fieri iniuria, petẽdo ab aliis Sanctis, vt pro nobis orent, quia ſi ipſe non intercedit, etiamſi Sancti intercedant, non vſurpabunt munus aduocati, ſeu mediatoris, quod Chriſtus nunc in cœlo non exercet. Nam illud munus iuxta hanc ſententiam, non eſt, orare, ſed ſolùm apparere vultui Dei pro nobis, vt dicitur ad Hæbræos 9. & tacitè ſic exponitur, quod cap. 7. dictum fuerat: *Saluare in perpetuum poteſt, accedens per ſemetipſum ad Deum, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis.* Sancti autem, licèt eos pro nobis interceſſores ponamus, non illo modo interpellant, nec ſe oſtendunt illo modo vultui Dei pro nobis.

14. Nõnulli exiſtimãt Chriſtum Dominum in cœlo non orare pro nobis.

Hebr. 9.

15. At verior ſententia eſt, etiam nũc in cœlo exer-

Contraria opinio veritati proximior cenſetur. Cardinal. Tolet. Nazian. Ambroſ. Auguſt. Cyrillus. Maldon. Auguſt. Rupert. Theod. Cyrillus. Leontius. Ioan. 14. Chriſtus pro bis in cœlo interpellat.

cere Chriſtum mediatoris munus propriè, verè A pro nobis orando, ac intercedendo, vt latè ex Scriptura, & ſanctis Patribus in tom. 1. de Incarnat. oſtendi. Et aſſeruit etiam Cardinalis Toletus in cap. 16. Ioan. Annot. 35. refertque pro illa Nazianzenum, orat. 4. Theologiæ, Ambroſium ad Romanos 8. Auguſtinum tractatu 102. in Ioan. & Cyrillum lib. 11. in Ioanné cap. 9. Eandem ſequutus eſt doctiſſimus Maldonatus in idem caput 16. Ioannis, refertque in illius fauorem Auguſtinum, Rupertũ, Theodorum, Cyrillum, & Leontium. Et certè hoc ipſum videtur ipſemet Chriſtus promiſiſſe Ioannis 14. dicens: *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis.* Nam ibi euidenter loquitur de tempore poſt aſcenſionem ſuam, & verbum *rogandi*, non admittit ſenſum improprium. Neque B eſt, cur ad illum confugiamus, cùm actus orandi Deum omnino proprius, & ex virtute Religionis in quocumque ſtatu deceat Chriſtum, vt hominem; ſic enim in verbis illis locutus eſt, nam vt Deus, non rogat Patrem, ſed cum illo mittit Spiritum ſanctum.

16. Cur Eccleſia non oret Chriſtum Dominum, vt pro nobis intercedat. Ioan. 14.

Verumtamen licèt Chriſtus in cœlo pro nobis oret, nihilominùs non habet vſus Eccleſiæ orare Chriſtum, vt oret pro nobis, ſed vt miſereatur noſtri, vel benefaciat nobis, quia licet vtrumque in eodem capite 14. Ioan. ipſe promiſerit. *Si quid petieritis in nomine meo: hoc faciam.* Et infra: *Ego rogabo Patrem,* tamen primum conuenit illi, vt Deus eſt, ſecundum, vt eſt homo. Nos autem loquentes cũ C Chriſto, & colentes illum, ſemper reſpicimus ad dignitatem perſonalem eius, & ideo loquimur cũ illo tamquam cum vero Deo, & ideo non loquimur cum eo tamquam cum interceſſore, ſed tamquam cum auctore bonorum omnium. Vnde etiam ex hac parte nullam illi iniuriam facimus, orando ad Sanctos, tamquam ad interceſſores, cùm hoc modo non oremus ad ipſum, ſed altiori.

Obiectio.

Dicent fortaſſe hæretici, licet non oporteat orare Chriſtũ, vt pro nobis oret, tamen cùm ipſe aſſumpſerit officium aduocati pro nobis, eo ipſo, quòd alios interceſſores ponimus, illi nos facere iniuriam, quia ſignificamus, vel ipſum non ſufficere, vel in munere aduocati præſtando, non eſſe ſatis ſolicitum pro nobis.

17. Diluitur. Sicut fideles noſtros fratres oramus, ſic ſaltem Sãctos orare poſſumus.

At profectò ſi obiectio eſſet alicuius momenti, D probaret ſubinde, non debere nos fratres noſtros fideles, & iuſtos hic viuentes adhibere apud Deum precatores pro nobis, quia ſufficit interpellatio Chriſti in cœlo, cui fit iniuria, ſi alius interpellator adhibeatur. Conſequens eſt euidenter contra Scripturam, in qua exhortantur fideles, vt alij pro aliis orent. 1. ad Tim. 2. *Obſecro fieri orationes, poſtulationes &c. pro omnibus &c.* Iacob. 5. *Orate pro inuicem, vt ſaluemini.* Et Paulus ſæpè poſtulat à fidelibus, vt pro ipſo orent, ad Coloſſen 4. 2. ad Theſſal. 3. ad Hebræos 13. Vnde nec hæretici hoc negare audent, cum tamen ſequela, ſeu paritas rationis euidens ſit. Cur enim magis facimus iniuriam Chriſto, procurando alios cœleſtes interceſſores, quã E terreſtres? Reſpondetur ergo, non orare nos Sanctos, quia minus, quàm debeamus, de Chriſti voluntate, & fauore confidamus, ſed in primis ob maiorem ipſius Chriſti reuerentiam, quia quaſi non audemus per nos ipſos accedere, ſed per alios meliores, quomodo dixit Bernardus in ſermone, *Signũ magnum*, indigere nos mediatore ad Mediatorem. Secundò propter honorem ipſorum Sanctorum, qui cedit in gloriam ipſius Dei, & Chriſti. Tertiò propter alias rationes diuinæ prouidentiæ, quæ vti

Iacob. 5. Ad Coloſſens. 4. 1. Ad Theſſalon. 3. Ad Hebræos 13.

Bernard. Indigemus mediatore ad ſummum Mediatoré.

voluit his omnibus mediis ad maiorem vnionem, membrorum Chriſti inter ſe, quæ ſicut inter mortales viuentes procuranda eſt, ita etiam inter mortales, & cæleſtes, vt in reſponſione ad obiectionem quartam iterum dicemus.

18. Quomodo poſsimus à Chriſto Domino petere, vt pro nobis intercedat.

Vnde vlteriùs addo, quamuis regulariter, & publicè non oremus Chriſtum, vt pro nobis intercedat ad vitandum ſcandalum, & ne videamur ad illum tamquam ad purum hominem orare, nihilominus non eſſe per ſe, & intrinſecè malum hoc modo ad Chriſtum orare, ſi recta fide, & intentione fiat, id eſt, nõ diuidendo perſonas, ſed naturas, vt bene docuit Caietanus 3. p. q. 25. art. 2. Corduba lib. 1. q. 5. dubitat. 3. puncto 4. Caniſius lib. 5. de Beata virgine, cap. 15. Et nos etiam diximus in primo tomo tertiæ partis. Non quod orare poſſimus conuenienter ad Chriſti humanitatem, quia ſicut humanitas non meretur, ita nec facit, nec poſtulat, quod deſideramus, ſed Chriſtus, quem tamen poſſumus, vt hominem conſiderare, non excludendo ſuppoſitum, ſed rationem ſubſiſtendi in humanitate præciſe ſpectando, nam vt ſic Chriſtus orat pro nobis, & ideo per ſe nihil habet abſurdi, quòd ſub hac ratione oretur à nobis. Quamuis autem hoc verum ſit, nihilominus ſimul etiam poſſumus alios Sanctos orare, vt pro nobis orent. Diuerſo tamen modo: nam ad Chriſtum oramus, *vt per ſe intret ad Deum*, ad Hebr. 7. id eſt, ſua virtute, ſuiſque meritis innixus, ad Sanctos verò, vt per Chriſtum intrent, id eſt, fundati in meritis eius.

Caietan. Corduba. Caniſius.

Humanitas Chriſti non meretur, ſed Chriſtus.

Chriſtũ oramus vt per ſe intret ad Deũ, Sãctos, vt per Deũ.

19. Reſpõdetur ad tertium hæreticorum fundamentũ, probando ſimul Sanctos cognoſcere noſtras orationes.

Tertia obiectio hæreticorum poſtulat, vt explicemus, quomodo Sancti Beati cognoſcant orationes noſtras: nam quod illas cognoſcant certiſſimum eſt, quamuis hæretici oppoſitum ſupponãt. Et quamuis id probare non poſſemus, niſi a poſteriori ex traditione, & vſu Eccleſiæ, id nobis ſufficeret, nam ſine dubio eſſet imprudens, & otioſa actio loquendi, aut petendi ab eo, qui non audit, neque intelligere poteſt, cùm ergo Eccleſia errare non poſſit, orando ad Sanctos, & in ea oratione ſupponat, ipſos cognoſcere, quid ipſa oret, eius auctoritas ſufficit, vt credamus, Sanctos cognoſcere noſtras orationes, maximè cùm id facillimum ſit, & aliunde nihil ſit, quod repugnet. Imò addimus, ex Scripturis poſſe id colligi: nam de Angelis certum eſt, cognoſcere orationes noſtras, non ſolùm quando ad ipſos oramus, ſed etiam quando oramus ad Deum. Prior pars conſtat ex illis teſtimoniis, quibus ſuprà probauimus, iuſtos etiam in antiqua lege ſolitos fuiſſe orare ad ſanctos Angelos. Poſterior verò pars patet ex Tob. 12. vbi Raphael dixit Tobiæ: *Quando orabas cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam Deo.* Cognouit ergo illam, aliàs quomodo eam obtuliſſet? Vnde Apocal. 8. dicitur: *Aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum, de manu Angeli, coram Deo.* Cognoſcunt ergo Angeli orationes Sanctorum, ergo & homines Beati. Probatur conſequentia, tum quia æquiparantur eis in ſtatu beatifico, vt ſupra dictum eſt ex Lucæ 20. & Apocal. 21. Tum etiam quia eiſdem ferè verbis dicitur Apocal. 5. *Quatuor animalia, & viginti quatuor ſeniores cecidiſſe coram agno, habentes citharas, & phialas aureas, & plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum.* Illa autem animalia, & illos ſeniores ex hominibus Beatis fuiſſe certiſsimum eſt, nam ad agnum cantabant: *redemiſti nos Domine in ſanguine tuo.* Ergo etiam beati homines offerunt Deo Viatorum orationes ſibi commendatas; ergo

Angeli cognoſcunt orationes noſtras, quando oramus ad ipſos, & ad Deum.

Tob. 12.

Apoc. 8.

Luc. 20. Apoc. 21. & 5.

ergo cognoſcunt illas.

20. Quo modo Sancti cognoſcant noſtras orationes, non eſt huius loci.

De modo autem, quo Beati cognoſcunt orationes viatorum, eſt diſputatio inter Scholaſticos, An videant illas formaliter in verbo, id eſt, per ipſammet viſionem, qua vident Deum, & beati ſunt? An verò tantùm cauſaliter, id eſt, per nouas reuelationes, quas recipiunt ratione ipſius viſionis, ſeu ſtatus beatifici? quam quæſtionem diſputare ſolent in materia de Beatitudine, & in 1. p. q. 12. eſtque illorum locorum propria, tum quia generalior eſt, non enim de ſolis orationibus, ſed de omnibus effectibus, vel actibus, qui in hoc mundo fiunt, tractari poteſt, tum etiam quia ad præſentem cauſam parum refert, quòd hoc, vel illo modo illas cognoſcant, dummodo certum ſit, eas cognoſcere: eſſeque illis quaſi connaturalem hanc ſcientiam, & quaſi debitam ſtatui Beatorum. Nam beatitudo illa ſatiat Beati appetitum, aliàs non eſſet perfecta beatitudo, meritò autem appetunt Beati ſcire, quæ hic aguntur, ſi ad ipſos aliquo modo pertineant; inter quę maximè locum habent orationes, quæ ad illos fiũt, & actiones eorum viatorum, qui ad curam, & peculiarem amorem horum, vel illorum Beatorum pertinent. Nam quod inter Beatos, & Viatores debeant eſſe hæc charitatis, & beneuolentiæ officia, certiſſimum eſt, cùm vnum corpus myſticum componant, cuius caput Chriſtus eſt, vt dicitur ad Epheſ. 4 & ad Coloſſenſ. 1. Membra autem ſunt Sancti, vel iam triumphãtes in cœlo, vel illuc tendentes in terra, vt ſumitur ex ad Epheſ. 2. & ad Galat. 4. & ad Hebræos 12. Habent ergo hæc membra inter ſe communicationem aliquam iuxta doctrinam Pauli ad Rom. 12. & 1 ad Corinth. 12. Ergo ratione huius vnionis pertinet ad ſtatum vniuſcuiuſque Beati, vt notitiam accipiat earum rerum, quæ hic geruntur, quatenus ad vnumquemq; aliquo modo ſpectant, inter quas vt dixi, pręcipuè poni debent orationes. Vnde fit ſatis probabile, eas cognoſcere formaliter in ipſo Verbo, vt in hac materia docuit D. Thomas 2.2 q. 83. art. 4. ad 2. & in 4. diſt. 45. q. 3. art. 1. vbi alij hanc ſententiam ſequuntur: De qua videri poſſunt, quæ diximus 1. p. tract. 1. lib. 2. c. 28.

Inter Beatos, & viatores debent eſſe mutua charitatis officia. *Epheſ. 4. Coloſ. 1. Epheſ. 2. Galat. 4. Hebr. 12. Rom. 12. 1. Cor. 12.*

Probabile eſt, eas cognoſcere formaliter in verbo. D. Thom.

21. Diſſoluitur quartum fũdamentum quoad 1. partem de vtilitate orationis ad Sanctos.

Quarta obiectio parui momenti eſt, quæ duo attingit, vnum de vtilitate huius orationis, aliud de illius efficacia. Nam prior impugnatur ex eo, quòd Deus eſt promptiſſimus ad dandum, &c. Quod certè, ſi alicuius momenti eſſet, etiam probaret, neque viuos debere à viuentibus petere, vt pro eis intercedant. Quod eſt contra expreſſa teſtimonia Scripturarum ſuprà adducta. Sequela autem, ſeu ſimilitudo rationis, & per ſe patet, & ſupra etiam ſatis probata eſt. Imò etiam probaretur illo modo, noſtras orationes pro nobis ipſis eſſe ſuperfluas, quia Deus habet maiorem voluntatem conferendi nobis beneficia, quàm nos recipiendi. Igitur habet quidem Deus paratiſſimam voluntatem ad dandũ, ſed vult dare ordinato modo, iuxta diſpoſitionem ſuæ prouidentiæ, vnde quædam vult dare non rogatus; alia rogatus à nobis tantùm, alia & à nobis, & ab amicis viuentibus rogatus, alia exoratus etiam à Sanctis cum ipſo regnantibus. Vnde nos non oramus Sanctos, quia de diuina voluntate diffidamus, ſed vt ordinem prouidentiæ ſuæ impleamus, neſcimus enim, quomodo diſpoſuerit aliquid nobis dare, & ideo plures interceſſores adhibemus. Simulque Sanctos eius colendo magis per hoc diſponimur ad beneficia, quæ petimus, recipienda. Atque ita per hoc nihil agimus contra fiduciam, quàm debemus ha-

Deus vult dare ſua beneficia nobis ſed modo ordinata.

Sanctos oramus, vt ordo diuinæ prouidentiæ adimpleatur.

A bere in verbis Chriſti, *Petite, & accipietis*, &: *Si quid petieritis in nomine meo, hoc facite*, quia hæc promiſsio non excludit, quin hæc petitio per nos, vel per alios fieri poſsit, neque etiam excludit, quin faciliùs exaudiatur petitio per vnũ facta, vel oblata, quàm per alium. Nam, vt infrà dicemus, promiſsio hæc vt infallibilis ſit, multas conditiones requirit, quæ interdum inueniri poſſunt, vel ſuppleri, accedente Sanctorum interceſsione, & non ſine illa, propter defectum noſtrum.

Math. 7. Mar. 11. Luc. 11. Ioan. 14. & 16.

Promiſſio hæc multas conditiones requirit.

22. Idem fundamentũ quoad alteram partem de illius orationis efficacia refellitur.

Vnde ad alteram partem, qua impugnatur efficacia huius orationis dicimus, vel ſermonem eſſe de oratione noſtra ad Sanctum, vel de oratione Sancti pro nobis. Quoad priorem, eius efficacia proxime poſita eſt in hoc ſolùm, quod obtinea- B mus à Sanctis, vt orent pro nobis, ſeu faciant, quod in ipſis eſt, vt deſiderium noſtrum à Deo impleatur: hoc enim ſolùm eſt, quod immediatè per hanc orationem poſtulamus: Et quoad hoc confidere ſine dubio poſſemus, & debemus, has orationes, ſi ex parte noſtra conuenienter fiant, & nobis expediant, eſſe efficaces apud Sanctos. Quæ efficacia in eorum charitate, & miſericordia maximè fundatur, nam quò maiore ardent charitate, eò ſunt ad miſerendum promptiores, & quò ſunt de ſua ſalute magis ſecuri, eò ſunt de noſtra magis ſoliciti, vt dixit Cyprianus lib. de mortalitate.

Cyprian.

Efficacia orationum Sanctorum quæ ſit.

Altera verò pars de efficacia orationum ipſorum Sanctorum pro nobis, pertinet magis ad quæ- C ſtionem de oratione ipſorum Sanctorum pro nobis, quam hic potiùs ſupponimus, quam tractamus, & infrà diſputanda eſt, ideóque breuiter duo dicimus. Vnum eſt, quæſtionem illam de efficacia orationis vnius pro alio communiorem eſſe, nam etiam in oratione inter Viatores locũ habet. Certum eſt autem, talem orationem vnius pro alio, vtilem eſſe, ſiue ſit omninò efficax, & infallibilis, ſiue non. Secundum eſt, hanc orationem Sanctorum non eſſe omninò vnius pro alio; nam cùm oramus Sanctos, vt pro nobis orent, eorum orationes noſtras facimus, quia veluti nomine noſtro orant, & deſideria noſtra, ac orationes Deo præſentant. Ideóque tunc tam efficax eſt mihi oratio Sancti pro me facta, quam ſi à me ipſo fieret, quan- D tùm videlicet eſt ex parte huius habitudinis inter eum, qui orat, & pro quo orat, & aliunde fit efficacior ex dignitate Sancti, & ex eius meritis, & interceſsione.

23. Ex doctrina ſuperiori declaratur, an poſsint homines non beati à nobis orari, vt pro nobis intercedant?

Ex hac reſolutione facilè intelligi poteſt, quid dicendum ſit de aliis creaturis rationalibus, non beatis, inter quas quædam ſunt ſanctæ, quædam non, item, quædam ſunt Viatores nobiſcum hic viuentes, quædam vero iam ſunt extra ſtatum viæ. De viuentibus ergo iuſtis iam obiter diximus, orari poſſe à nobis, ſicut etiam ipſi poſſunt orare pro nobis, quod eſt de fide certum, & conſtat ex Scripturis iam citatis. Neque in hoc eſt vlla difficultas, quia & à viuentibus hoc facilè petere poſ- E ſumus, & ex parte petentis eſt actus humilitatis, ex parte verò alterius erit charitatis, & Religionis opus pro alio orare. Solùm hic poteſt quis ſpeculari, an petitio facta viuenti, vt pro me oret, ſit eiuſdem rationis cum oratione, quæ fit ad Sanctũ iam beatũ, & ab eadem virtute eliciatur? Sed hoc ſpectat ad generalem quæſtionem de cultu Sanctorum viuentium, & mortuorum, quam alibi tractaui, & reſolutio eſt, ſubſtantialiter eſſe actum eiuſdem virtutis, quamuis in modo, & circumſtantiis vniuſcuiuſque ſtatui petitio accõmodanda ſit,

Viuentes iuſti orari poſſunt à nobis.

Dubij cuiuſdam enodatio.

& in vniuerſum cultus, ac reuerentia.

24. Alterius dubij reſolutio. Quomodo poſſimus viuos orare, vt pro nobis orent.

Dubitari verò vlteriùs in hoc poteſt, quomodo poſſimus nos ad viuentem orare, cùm non ſimus certi de ſanctitate eius, ad mortuos enim non oramus, niſi certi ſimus de eorum ſtatu per eorum Canonizationem. Ad hoc verò facile reſpondetur in primis ſufficere probabilem fidem de alterius iuſtitia, vnde etiam quoad homines defunctos, vt priuatim nos eorum orationibus commendemus, ſufficit humana fides de eorum ſancta vita, licet ad publicum cultum, & orationem Eccleſiæ auctoritas etiam publica neceſſaria ſit. Deinde addimus, inter viuentes ſufficere generalem rationem præſumendi vnumquemque iuſtum eſſe, quem non conſtat eſſe malũ, vt illius orationes poſtulare poſſimus, quia in hoc nullum eſt periculum erroris, aut ſuperſtitionis. Quin potiùs improbabile non eſt, etiamſi mihi conſtet, alium eſſe in peccato, dummodò fidem habeat, poſſe me illius deprecationem poſtulare, quia oratio peccatoris ex fide, & auxilio Spiritus ſancti facta, poteſt eſſe vtilis, vt infra videbimus. Secùs verò eſt de hominibus iam defunctis, quia ſi damnati ſint, iam non ſunt in ſtatu orandi apud Deum, præſertim pro aliis, neque omnino ſunt iam de corpore Eccleſiæ, ideoque nullam poſſumus habere cum ipſis communicationem. Ac propterea ad vitandum periculum communicandi cum homine iam damnato, ſeu orandi ad illum, neceſſaria eſt multùm probabilis opinio de illius ſalute, vt conuenienter ad illum orare poſſimus.

An poſſit à nobis poſtulari deprecatio hominis exiſtentis in peccato, & ſi nobis id conſtet.

25. An poſſimus ad animas purgatorij orationes fundere? Sent. cõmunis eſt, non eſſe orandum ad eas. *D. Thom. Abulenſ. Sylueſter. Nauar. Paludan. Richard.*

Solet autem hic eſſe peculiare dubiũ de animabus purgatorij, an poſſimus licitè nos ipſis commendare, & ad illas orare? In quo dubio communis ſententia eſt, non eſſe orandum ad animas purgatorij. Ita docet D. Thomas 2.2.q.8.art.4. ad 3. & idem ſentit artic. 11. ad 3. Idem tenet Alenſis 4. par.q.26.memb.3.art.5.§.1.queſtiuncula 3. D. Antoninus 4. p. tit. 5. cap. 3. §. 2. Abulenſ. in 6. cap. Matth.q 87. Sylueſter verb. *Oratio* n. 3. Nauarrus in Enchirid. de Oratione cap. 1. num. 22. Et in hanc partem inclinant Paludanus, Richardus, & alij Theologi in 4. diſt. 15. Duplex videtur eſſe potiſſima ratio huius ſententiæ: Prima, quia animæ exiſtentes in purgatorio non audiunt, nec cognoſcunt orationes noſtras, cùm neque videant Verbum, nec credibile ſit eis fieri ſpeciales reuelationes, cum earum ſtatui non debeantur, ergo neque poſſumus cũ illis loqui. Secundo, quia ipſæ non orant pro aliis, & aliud ſubſidium nobis præſtare non poſſunt, ergo Maior probatur, quia ſunt in ſtatu ſatisfaciendi, & ſoluendi, & quaſi in carcere, ideoque non ſunt in ſtatu orandi pro aliis.

26. Altera opinio aſſerens animas purgatorij poſſe orare pro nobis. *Gabriel.*

Nihilominus Gabriel in Canone Miſſæ, lect. 58. ad finem, licet expreſſe non dicat, poſſe nos ad animas purgatorij orare, dicit tamen, ipſas orare pro nobis, & præſertim pro benefactoribus ſuis, nam ſupponit cognoſcere ſuffragia, & affectus viuentium erga ipſas. Ex quo apertè ſequitur, poſſe nos earum ſuffragia poſtulare, vel tacitè hac intentione illis ſuffragando, vt ipſæ nobis vicem rependant, vel etiam expreſſe earum orationes petendo, quia non poteſt eſſe malum, expreſſe petere, quod licet deſiderare, & interpretatiuè poſtulare. Et hanc ſententiam ſequitur Medina Cod. de Oratione, q. 4. & 5. Et poteſt fundari illa generali ratione, quòd oratio vnius iuſti pro alio iuſto indigente, per ſe honeſta eſt, & officium charitatis, ſed in animabus purgatorij nihil eſt, quod hoc officium pro nobis impediat, neque etiam in

Medina.

A nobis eſt aliquid, cur illud poſtulare non poſſimus, ergo. Minor quoad priorem partem probabitur infra, capite ſequenti, quoad poſteriorem verò probatur, quia ex hoc, quod nos petamus ab illis animabus ſanctis id, quod pro nobis ipſæ præſtare poſſunt, nihil ſequitur, aut contra honorem debitum Deo, aut contra aliquam aliam virtutem, & alioqui id conciliat charitatem, & deuotionem circa animas purgatorij.

In hoc breuiter diſtinguendæ ſunt duæ quæſtiones. Vna eſt, an illæ animæ orent pro Viatoribus, & hanc infrà expediemus. Alia eſt, an nos poſſimus orare ad ipſas? In qua primò clarum eſt, quod ſi ipſæ non orant pro nobis, nec nos poſſumus orare ad ipſas Secundo, ſi ipſæ nõ cognoſcunt noſtras B orationes, etiam videtur otioſum, & ſuperuacaneum orare ad ipſas. Nam quod Medina reſpondet, licet non cognoſcant orationes noſtras, poſſe ipſas generaliter orare pro his, qui ſe illis commendant, & hoc ſatis eſſe, vt nos vtiliter ipſis nos commendemus, quod eſt ad ipſas orare, hoc (inquam) nõ ſatisfacit: quia ſi petitio noſtra ad illarum notitiam peruenire non debet, inutilis eſt, nec poteſt habere rationem virtutis, quamuis poſſimus benefacere animabus, vt ita comprehendamus ſub benefactoribus earum, pro quibus ipſæ ſpecialiter orant. Hoc autem totum non eſt orare, niſi loquamur ad ipſas, quod ſanè rationabiliter facere non poſſumus, ſi credimus, ipſas nos non audire, neque intelligere. 27. Reſolutio quæſtionis poſitæ.

C Addo tamen tertiò, nõ eſſe certum animas purgatorij non cognoſcere orationes noſtras, & non eſſe incredibile eis manifeſtari per ſuos Angelos cuſtodes, vel per noſtros, vel per vtroſque, quia hoc non excedit ſtatum earum, & eſt actus conſentaneus Angelicæ cuſtodiæ, vel propter bonum viuentium, vel propter ſolatium aliquod accidentale eorum, qui purgãtur. Vnde vlteriùs, ſi quis ad illas oret piè credens audiri ab ipſis, nihil peccabit, quia operatur ex pia credulitate, & affectione, & nulli periculo ſe exponit, quia licet fortaſſe non ita ſit, neque animæ illæ huiuſmodi orationes percipiant, nihilominus oratio eius in ſinum eius conuertetur. Et fortaſſe etiã verum eſt, animas il- D las, ſaltem cum beatæ fiunt, cognoſcere orationes omnes, toto illo tempore ad eas fuſas, & eis moueri ad intercedendum in patria pro oratoribus ſuis. Quapropter, qui in hoc modo orandi fructũ, & deuotionem ſenſerit, non videtur ab illo reuocandus, quamquam per ſe loquendo, non videatur neceſſarius, quia deuotio ad animas purgatorij magis oſtenditur, ſuffragando illis per opera ſatisfactoria, & orando pro illis, & hoc ſatis eſt, vt ipſæ moueantur ad orandum pro nobis, quando, & quomodo potuerint iuxta diuinam ordinationem. 28.

Piè orari poſſunt animæ quæ ſunt in purgatorio.

CAPVT XI.

E *Vtrum omnes Spiritus beati, & iuſti orare poſsint?*

SVpponimus, quod certum eſt, diuinas perſonas, vt tales ſunt, orare non poſſe, quia orare eſt actus inferioris, & requirit diſtinctam voluntatem inter eum, qui orat, & ad quem orat; perſonæ autem diuinæ neque habent ſuperiorem extra ſe, neque inter ſe vna eſt inferior alia, & vnicam tantùm habent voluntatem, & ideo neque vna poteſt orare ad aliam, neque omnes ad quempiam alium. Cùm autẽ in ſcriptura dicitur Deus petere, aut rogare aliquid ab homine vt Exod. 32. *Dimitte me, &c.* vel 1.

Perſonæ diuinæ orare non poſſunt vt tales ſunt.

vel Spiritum ſanctum poſtulare pro nobis ad Ro. A 8. vtraque locutio metaphorica eſt, nam in priori oſtẽditur, quantùm valeat oratio iuſti apud ipſum, vt benè explicat Cardinalis Bellarminus lib. 1. de bonis operibus c. 8. In poſteriori autem explicatur, & appropriatur Spirituiſancto ſpiritus orandi, quẽ in nos infundit, vt lib. 2. de Trinit. latiùs dixi. Addidi verò, *vt tales ſunt*, ne Chriſtum, vt hominem cõprehenderem: nam Verbum per humanitatem orare potuit, & poteſt, vt in ſuperioribus tactum eſt; & de illius oratione præter ea, quæ attigimus cap. præced. ex profeſſo tractauimus circa quæſtionem 21. tertiæ partis Diui Thomæ, & ideo nihil hic addere neceſſe eſt.

Verbum per humanitatẽ orare potuit.

2. Secundò de ſanctis Angelis certum eſt, etiam ipſos orare, non ſolùm gratias agendo, & laudando B Deum, & benedicendo ipſum, quæ in Scripturis paſſim leguntur, ſed etiam proprie petendo, & obſecrando, & petitiones noſtras Deo præſentando, vt conſtat ex Tobiæ 12. & ex multis locis Apocal. Item ſuperiùs oſtendimus ex Scripturis, Angelos ſanctos orari ab hominibus, quod ſupponit, ipſos orare pro nobis, quia non oramus ad illos tamquã ad auctores bonorum, ſed tamquam ad interceſſores, loquendo de propria oratione, quæ aliquo modo ad Deum terminanda ſit.

Sãcti Angeli pro nobis orant, & noſtras orationes Deo præſentant. *Tob. 12.*

3. Vnde etiam conſtat, animas ſanctas, & beatas orare ad Deum pro nobis, quod intelligi poteſt, vel in generali, vel in particulari pro tali perſona, & tali negotio, ſeu neceſſitate. De priori modo res eſt clara, quia etiam ante Chriſti aduentum, quando C animæ iuſtæ perfectè purgatæ non videbant Deũ, ſed erant in Sinu Abrahæ, orabant pro viuentibus, vt de Ieremia, & Onia legimus, 2. Machabæorum vlt. & de Samuele, & Moyſe colligitur ex Ierem. 15. ergo multò magis nunc Sancti iam Beati pro viatoribus orabunt, quia non ignorant, in quibus periculis verſemur, & maiori, magiſque perpetua charitate nos diligunt. De alio autem modo orandi pro nobis in particulari res eſt etiam certa de fide, quam præſertim probauit Hieronymus contra Vigilantium. Et ſequitur ex aſſertione præcedẽtis capitis, nam ſi Sancti orantur à nobis in particulari, certè & ipſi ſimili modo orant pro nobis, nam hoc maximè eſt, quod nos ab eis petimus, quódque vniuerſa Eccleſia præcipuè intẽdit, cùm ad eos orat. D Item, quia ſi quid obſtaret, maximè quia vel orationes noſtras, vel neceſſitates in particulari non cognoſcunt, ſed hoc eſt falſum, vt oſtenſum eſt c. præced. ergo. Maior conſtat, quia nulla alia cõditio excogitari poteſt neceſſaria ad orandum, quæ Sanctis beatis deſit. Nam & Deum ſummè reuerentur, & ideo modis omnibus illum libentiſſimè colunt, & apud ipſum plurimùm valent ad intercedendum, quia ſi viatores ad hoc valent, multò magis Beati. Vnde etiam ipſis non orantibus, eorũ merita apud Deũ valẽt, vt propter ipſos Deus nobis benefaciat, & ideò ſolent fideles in hac vita, vt ſuprà diximus per Sanctos iam defunctos Deum obſecrare, vt patet etiam Geneſ. 25. & 26. 3. Reg. 15. & Daniel. 3. Denique noſtris orationibus excitantur, & mouentur E ad orandum pro nobis in particulari, cùm ergo vehementer nos diligãt, dubitari non poteſt, quin ita orent pro nobis, ſicut ab eis poſtulamus. Nã affectũ beneuolentiæ, & miſericordiæ erga nos habent, vt latè Auguſtinus lib. 21. de Ciuitate cap. 18.

Beatæ animæ dupliciter intelligi poſſunt orare pro nobis. 1. Modo in generali pro nobis orant. *2. Mach. Iere. 15.*

2. Modo in particulari etiam orant pro nobis. *Hieron.*

Geneſ. 25. & 26. 3. Reg. 15. Daniel. 3.

4. Nonnulla tamen obiter declaranda occurrunt. Primum eſt, An Beati, cùm ad Deum pro nobis in particulari orant, prænoſcant euentum, ſeu effectũ talis orationis, necne? Nam ſi vident orationẽ non habituram effectum, non poſtulabunt, quia habent voluntatem ſuam maxime conformem diuinæ voluntati, ergo non poſtulabunt aliquid præter id, quod ſciunt, diuina voluntate, eſſe diſpoſitum. Si autem præſciunt, effectum eſſe futurum, non eſt, cur illud poſtulent, quia iam ſciunt noſtram orationem eſſe exauditam, aut Deum ex ſe voluiſſe tale beneficium conferre. Si denique neutrum ſciũt, ſcilicet, An Deus ſit id conceſſurus, necne, hæc ſuſpenſio, & incertitudo videtur ſtatui beatifico repugnare; vel certè ſi hoc non repugnat, etiam non oportebit, vt Beati videant orationes noſtras, quia non magis pertinet ad ſtatum beati Franciſci, verbi gratia, videre orationes ſuorum fratrum ad ſe fuſas, quàm videre euentus illarum, & beneficia per eum fratribus ſuis conferenda, eadémque ratio eſt de cæteris Sanctis, reſpectu quorumcumque orantium, ſeruata proportione.

Dubiũ ſcitu dignum.

Reſpondetur, omnibus his modis poſſe contingere, vt Sancti in cœlo orent, quia nullus eorum repugnat orationi, & nullus etiam eorũ eſt neceſſariò coniunctus cum Sanctorum beatitudine. Et de primis quidem duobus modis habemus certum exemplum in anima Chriſti Domini, illa enim videt in Verbo omnia, quæ in omnibus differentiis temporis futura ſunt, ergo quando orabat, definitè ſciebat, An Deus facturus eſſet, quod orabat, necne, nihilominus rogauit pro Petro, ne deficeret fides eius, & rogauit Patrem, vt mitteret Spiritumſanctum, & efficaciter rogauit pro prædeſtinatis, quæ omnia ſciebat, infallibiliter fuiſſe futura. Et aliunde etiam orauit ad Patrem, vt à ſe transferret, calicem paſſionis, cum certò ſciret, illud non fuiſſe à Patre concedendum. Idem ergo nunc accidere poteſt Sanctis beatis, in cœlo orantibus, & præſertim de ſanctiſſima Virgine id credendum eſt, quia vt piè creditur, videt omnia, quæ Deus in Eccleſia operatur, infra Chriſti animam: ergo quando orat, benè iam nouit, quid Deus facturus ſit ob talem orationem. Idem ergo in quocũque alio Beato accidere poteſt reſpectiuè, ſeu iuxta ſtatum ſuum. Ratio verò eſt, quia neutra præſciẽtia excludit orationem. Nam ſi Beatus videt, orationem futuram eſſe efficacem, tunc libentiùs, & maiori affectu orat, quia ſimul etiam prænoſcit, Deum diſpoſuiſſe id facere per talem orationem. Si autem Beatus prænouit effectum non eſſe concedendum, nihilominùs orare poteſt ſaltem ex affectu ſimplici, & ex amore talis perſonæ. Sicut enim Chriſtus orauit in horto ad oſtendendum affectum ſuæ naturæ, quæ oſtenſio cedebat in honorem, & cultum Dei, & non diſcordabat à voluntate eius, quia ſubiiciebatur illi ſecundum ſuam efficacem voluntatem: ita Beatus poteſt orare Deum, ex affectu ſimplici charitatis ad proximum, ſubiiciendo ſuam voluntatem efficacem voluntati Dei. Et ita exercet actum diuini cultus, & charitatis proximi, & non diſcordat à voluntate Dei. 5.

5. Expeditur.

B. Virgo videt omnia, quæ Deus in Eccleſia operatur.

Quomodo Chriſtus orauit in horto, quamuis ſcirent ſuam orationem nõ exaudiendã.

De tertio autem membro habemus exemplum in Daniele cap. 10. iuxta expoſitionem Hieronymi ibi. & Gregorij 17. Moral. c. 17. quàm ſecutus eſt D. Thomas 1. p. q. 113. ar. 8. ibi enim Gabriel Angelus dicitur cum Daniele oraſſe pro liberatione Iudæorum, & Princeps regni Perſarum (id eſt, Angelus cuſtos illius regni) dicitur eis reſtitiſſe orãdo, ſcilicet, ne Iudæi dimitterentur. *Quia neſciebat*, ait D. Thomas *quid Deus diſpoſuiſſet, & procurabat commodum regni ſibi commendati, donec de Diuina ordinatione ſibi conſtaret.* ergo interdum Sancti beati orant ignorando, quem effectum ſua ratio ſit habitura,

6. *Dan. 10. D. Hier. D. Greg. D. Thom.* Angeli quomodo ſibi inuicem in orationibus repugnent.

donec illum poſtea per reuelationem cognoſcant. Atque ita tenet Caietanus d.q.83.ar.4.& 3.p.q.10. art. 2.vbi ex eodẽ loco Danielis id confirmat, quod etiam ſentit D.Thomas in 4.d.45.q 3. artic.3.ad 3. Ibi tamen, cum D. Gregorius ſignificat, illos Sanctos Angelos non contraria petiuiſſe, ſed tantùm contraria merita ex diuerſis partibus ad diuinum examen retuliſſe, Dei ſententiam expectantes. Vnde ſentit, Beatum numquam petere, niſi quando oratio eius implenda eſt. Sed intelligendum hoc puto de petitione abſoluta, & ex volũtate efficaci, nã ex affectu ſimplici, vt dicebã, poſtulare poſſunt, qui petendi modus ſemper habet conditionem incluſam, ratione cuius poteſt nõ impleri ſine repugnantia ad ſtatum beatificum. Aliqui verò putant, omninò eſſe eandem rationem de orationibus noſtris, & de euentibus earum, ac propterea Sanctos ſimul videre in Verbo, & orationes noſtras, & an repræſentatæ Deo habituræ ſint effectum, ne contingat eis fruſtra ſuſcipere patrocinium noſtrum. Quæ ratio non cogit, nam licet intercedant pro viatore, quando impetraturi non ſunt, non fruſtra intercedent, quia ſaltem exercebunt actum Religionis, & charitatis, & fortaſſe in ordine ad vniuerſalem prouidentiam Dei, & magis oſtendendam eius iuſtitiam poterit talis oratio habere aliquam vtilitatem. Vnde non videtur eſſe omninò eadem ratio de oratione, & de euentu, quia oratio directè pertinet ad perſonam ipſius Beati, & eius cognitio eſt per ſe neceſſaria ad ſtatum ipſius Beati; cognoſcere autem omnes euentus orationum, & diſpoſitionem diuinæ prouidentiæ circa illos, non ita ſpectat ad ſingulos Beatos. Vnde quoad hanc partem probabilem exiſtimo hanc ſententiam Caietani, quia nõ video repugnare ſtatui beatifico, quamuis etiam intelligam, non conuinci ex loco Danielis.

Caiet. D.Thom. D.Greg.

Beati an petãt aliquid, cuius effectũ neſciunt.

7. Vlterius inquiri poteſt, quid ſit, Angelũ, vel Sanctum aliquem beatum offerre Deo, vel præſentare orationem noſtram? Nam quod hoc faciant non ſolùm Angeli, ſed etiam ſanctæ animæ in cœlo, ex Apoc. ſuprà oſtenſum eſt. Quid autem illud ſit, exponere neceſſe eſt, quia non videtur eſſe idẽ, quod orare pro nobis, tum quia tamquam diuerſum videtur poni in Scriptura: tum etiam quia inter homines præſentare Principi petitionem alterius, nõ eſt pro illo petere. Aliunde autem videtur, ſecluſa interceſſione, non habere locum huiuſmodi præſentationem petitionis reſpectu Dei, nam Deus ſtatim per ſe nouit petitionem: vnde non poteſt ei ab alio præſentari. Deinde quia ſecluſa interceſſione, illa præſentatio non eſſet fructuoſa, neque alicuius vtilitatis. Dubium hoc mouet Alẽſis d.q.26. memb.3.art 4.§. 2. in fine & obſcuriſſimè illud reſoluit, tandémque dicere videtur, hanc oblationem orationis noſtræ factam per Angelum eſſe congratulationem quamdam de acceptatione orationis ex parte Dei. Sed hoc mihi non probatur, tum quia congratulatio hæc ſupponit, orationem iam eſſe acceptam Deo, & hoc ipſum eſſe reuelatum Angelo, congratulationem facienti, at verò oblatio orationis non ſupponit acceptationem eius: nam potiùs ad hoc offertur, ſeu præſentatur Deo, vt exaudiatur, & acceptetur, ergo potiùs oblatio eſt via ad acceptationem, quàm congratulatio illius. Tum etiam, quia congratulatio propriè non videtur referri ad Deum, ſed ad hominem, cuius oratio acceptata ſupponitur, nam eſt ſignificatio lætitiæ propter beneficium illi collatum. Reſpectu autem Dei ſolùm poteſt eſſe gratiarum actio, eo quòd orationem acceptauerit, vt ſupponitur, priùs autem eſt orationem offerre, quam gratias agere, eò quòd accepta fuerit.

Quid intelligatur, cum dicitur Sanctus beatus Deo præſentare noſtram orationem?

Alex. Alen. reſolutio.

Non probatur.

Congratulatio quid ſit.

8. Dico ergo, nihil aliud eſſe, Sanctum aliquem offerre, vel præſentare Deo orationem alicuius viatoris, niſi narrare apud Deum, quid viator ille deſideret, ac poſtulet, quod variis modis intelligi poteſt. Primò, quando viator orat ad Sanctum, vt hoc, vel illud ſibi impetret à Deo, & poſteà Sanctus hoc ipſum præſentat, ſeu narrat Deo. Et tunc ſimul ipſe orat, & præſentat orationem alterius, orationem, inquam, non Deo immediatè factam, ſed ſibi. Vnde tunc Sanctus directè orat & intercedit pro viatore, vt deſiderium eius impleatur. Ad hoc autem obtinendum præſentat petitionem ſibi factam, quaſi pro titulo, & ratione obtinendi à Deo id, quod impetrat. Sæpè enim contingit Angelum, vel Sanctum aliquem petere à Deo, & impetrare homini multa bona, quæ ipſe non poſtulauerat ab ipſo Angelo, vel Sancto; & tunc Beatus quidem orat pro viatore, & non præſentat vllam orationem viatoris, nec illo titulo poſtulat. Quando verò præceſſit petitio ex parte viatoris oblata alicui Beato, tunc & Beatus ipſe orat, & præſentat orationem viatoris. Alio modo poteſt hoc contingere, quandò viator optat quidem petere ab ipſomet Deo, ſed non audet per ſe ipſum accedere, & ideò rogat Sanctum aliquem, vt orationem ſuam præſentet Deo. Tunc enim Sanctus per ſe primò præſentat Deo petitionem, quam viator ab ipſomet Deo immediatè poſtulat, ſed in ſignum deuotionis, & humilitatis vult per digniorem perſonam præſentari. Vnde etiamſi intelligamus tunc non adiungere Sanctum propriam, & immediatam interceſſionem, vt oratio viatoris exaudiatur, per hoc ſolùm, quòd alterius orationem præſentat, illi addit (vt ſic dicam) vim, & pondus ad impetrandum, credibile autem eſt ſemper adiungere interceſſionem ſuam. Nihilominus tamen ſatis differunt ratione formali orare Deum pro alio, vel offerre Deo orationes alterius, & hoc poſterius ſemper ſupponit orationem aliquam hominis Sãcto oblatam, illud verò priùs non ſemper ſupponit orationem hominis: nam orant Sancti pro nobis, etiã non rogati à nobis, vt dictum eſt.

Auctoris ſententia de orationis præſentatione.

Viatoris orationem quomodo Sanctus Deo præſentet.

9. Tertiò dubitare poteſt, An Sancti orent non ſolùm pro aliis, ſed etiam pro ſe ipſis? Et ratio dubij eſt: quia oratio fit, vt deſiderium nondum expletum impleatur, ſed hoc deſiderium Beatis repugnare videtur, ergo etiam repugnat beatitudini, vt Sancti pro ſe orent per propriam petitionem, de qua nunc agimus, nam per gratiarum actionem, & laudationem pro beneficiis acceptis clarum eſt poſſe orare: Probatur minor, in qua ſola eſt difficultas, quia deſiderium non impletum cruciat, quantùm eſt ex ſe, & affligit animum, repugnat ergo beatitudini, quæ eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus. In contrarium verò eſt, quia Apocal. 6. dicitur, *vidiſſe Ioannem ſub altari Dei animas interfectorum propter verbum Dei, clamantes ad Deum, vſquequo Domine non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum, &c?* Ex quo loco colligunt omnes, Sanctorum animas poſtulare à Deo gloriam ſuorum corporum. Vnde D. Thomas dicta q.83.art. 11.ad 1. docet, Sãctorum animas orare pro gloria corporis, & pro ſola illa, quantùm ad ipſos ſpectat, quia ſolùm (inquit) deeſt illis gloria corporis. Ex quo videtur ſentire, & Angelos non orare pro ſe ipſis, quia non ſunt capaces corporum, & homines beatos nihil poſſe ſibi poſtulare, quod ad ſtatum animæ ſeparatæ pertineat. At verò Alenſis

An Sancti pro ſe ipſis orent?

Deſiderium non impletũ cruciat.

Apoc.

D.Thom.

Alenſ.

4.p.q.

4.p.q.26.memb.3.ar.4.§.2.dicit, beatos etiam orare pro bono habito, vt continuetur, quod tam in in Angelis, quàm in animabus locum habet. Item ait, eos orare pro conſummatione numeri electorum, & pro iuſtitia in reprobis exequenda.

10. *Sancti non orãt pro pertinẽtibus ad eſſentialem ſuam beatitudinem.*

Veruntamẽ ego exiſtimo primò Sãctos nõ orare pro his, quæ ſpectant ad beatitudinẽ eſſentialẽ ſuã. Probatur, quia illã iã habẽt, ergo vt ſic, illã poſtulare nõ poſsũt. Neq; etiã poſsũt petere augmẽtũ eius, quia ſciunt illud repugnare ſecundũ ordinẽ diuinæ ſapientiæ, & prouidentiæ, & ſecundum naturam illius ſtatus, vnde tale augmentum non deſiderant, & de hoc deſiderio rectè dicitur repugnare ſtatui beatitudinis. Et eadem ratione exiſtimo contra Alenſem non poſtulare conſeruationem, ſeu perpetuitatem ſuæ beatitudinis, quia neque talem cõſeruationem, ſeu perpetuitatem habent in deſiderio, ſed re ipſa iam illã poſſident, & illa fruuntur, illorũ enim gloria menſuratur æternitate, quæ ſuo modo tota eſt ſimul. Et quãuis ſemper à Deo pendeant, & ab eius voluntate, tamen iam certò ſciunt, & ſecuri ſunt, hoc decretum eſſe abſolutum in diuina voluntate, & mandatũ executioni ſine periculo pœnitententiæ. Et eadẽ ratione non eſt, quod deſiderent, aut petant perpetuã conſeruationem ſui eſſe, nam hoc totũ includitur in perpetuitate beatitudinis. Sicut etiã Chriſtus Dominus non orat pro cõſeruatione vnionis, & aliorum bonorum ſuæ humanitati conceſſorum, quia non conſiderat illam conſeruationẽ vt futuram, ſed vt præſentem, & immutabilem.

11. *Secus eſt de his, quæ ad accidentalẽ gloriam ſpectant.*

At verò pro his, quæ ad accidentalem gloriam pertinent, orare poſſunt Sancti iam beati, quia non totam gloriã accidentalem ſimul habent, ſed in illa mutationẽ, & augmentũ recipiunt. Et ad hanc orationẽ pertinet clamor Sãctarum animarũ pro corporibus ſuis, nã gloria corporis, & in ſe accidentaria eſt reſpectu ſtatus beatifici, & coniunctio cum corpore glorioſo, conferet aliquo modo ad accidẽtalem perfectionem gloriæ animæ. Hac etiã ratione poſſunt ſine dubio orare Sancti, pro complemẽto numeri prædeſtinatorũ, nam licet hæc oratio videatur eſſe pro aliis, tamen etiam redundat in ipſos orantes, quatenus ex perfectione illius numeri, mirum in modum augebitur accidẽtalis gloria ſingulorum. Hoc ergo modo etiam Angeli poſſunt orare pro ſe. Nec video, cur non poſſint petere reuelationes aliquarum rerum, quas neſciunt, vel quidpiam ſimile. Sic etiam Chriſtus in nocte Cœnæ orauit ad Patrem. Ioan. 17. *Clarifica Filium tuum*, vbi claritatem ſui nominis per notitiam credentium poſtulauit, quæ pertinet ad accidentalem gloriam Chriſti, vt homo eſt, & veriſimile eſt, eandem orationem facere nunc, & facturum vſque ad diem iudicij, quia illa clarificatio needum perfecta eſt, neque vſque ad diem iudicij finietur. Ita ergo poſſunt alij Sancti orare pro aliquo dono accidentalis gloriæ. Quòd ſi quis obiecerit, quia accidentalis gloria ſequitur ex eſſentiali, ſicut proprietas ex eſſentia; reſpondebimus idem obiici poſſe de gloria corporis, & animæ. Igitur eo ipſo, quòd hæc emanatio nõ eſt tam intrinſeca, & naturalis, quin contingat eſſentialem gloriam eſſe ſine hoc, vel illo dono gloriæ accidentalis, datur locus petitioni boni nondũ habiti. Præſertim, quia in donis gloriæ accidentalis, eſt magna latitudo, & quædam magis neceſſariò conſequuntur, quàm alia. Circa hæc ergo bona, quæ nõdum habentur, poteſt eſſe in Beato ſimplex deſiderium ſine imperfectione ſuo ſtatui repugnante. Quia ſemper habent quidquid eis conuenit ſecundum præſentem ſtatum, & in futurum nihil appetunt etiam accidentale, niſi iuxta beneplacitum diuinæ voluntatis, & certò ſciunt ſemper habituros, quod ſuo ſtatui conueniat per media diuinæ diſpoſitioni conſentanea, inter quæ vnum eſt humilis petitio, & oratio ad Deum.

Chriſtus orat pro clarificatione nominis ſui.

12. *Animæ purgatorij an orent pro ſe?*

Sed iam dicendũ ſequitur de animabus purgatorij, nam de animabus damnatis, ſicut & de Dæmonibus nihil dicere neceſſe eſt, quia cõſtat, damnatos non eſſe in ſtatu orandi. Poſſunt quidem aliquid petere, vel à Deo, vel ab aliquo Sancto, ſicut legimus, Dæmonem petiiſſe à Deo, vt ſibi permitteret tentare Sanctum Iob, Iob 1. & 2. Et ſimiliter legimus diuitem damnatum petiiſſe aliquid ab Abrahamo iuſto Lucæ 16. tamen illa petitio non meretur nomen orationis, quia neque ad cultum Religioſum pertinet, nec ex pio affectu procedit, quomodo nunc de oratione loquimur, vt in principio diximus. Animas autem purgatorij certũ eſt, eſſe capaces huiuſmodi orationis, quia ſunt iuſtæ, & carent multis bonis, quæ ex pio affectu petere poſſunt. Vnde certum exiſtimo orare pro ſe ipſis, vt rectè docuit Alenſis d.art 4.§. 4. Quid autem orent, vel ad quid orent pro ſe ipſis, non eodem modo ab omnibus explicatur.

Dæmones & damnati petere aliquid poſſunt, ſed non orare.
Iob 1. & 2.
Luc 16.
Animæ purgatorij poſſunt orare.
Dubio reſpõdet.
Alenſ.

13. *Quidnã purgatorij animæ pro ſe orent?* *Alenſ.*

Diſtinguit autẽ ibi Alenſis tres proximos fines, ſeu fructus orationis. Primus (vt ait) eſt ad deguſtãdum, ſecundus ad exſoluendum, tertius ad impetrandum. De ſecundo certum eſt non habere locũ in animabus purgatorij, quia non ſunt in ſtatu ſatisfaciendi, & ita non orãt, vt pro reatu pœnæ, quo tenentur, ſatisfaciant, quia cognoſcunt, ibi non cõmutari pœnam ignis in aliquam propriam actionẽ ipſius animæ patientis. De primo etiam fructu ait Alenſis nõ habere locum in animabus purgatorij, & rationem reddit, quia illæ animæ ita ſunt intentæ punitioni, & afflictioni ex dilatione gloriæ, & ſolutioni pœnæ, vt non intendant contemplationi, & dulcedini. Sed profectò ſi de oratione latè ſumpta loquamur, vt dicit aſcenſum mentis in Deum, & comprehendit perfectam contemplationẽ, dubitãdum non eſt, quin animæ illæ perfectiſſimè orent, & ſint in altiſſima contemplatione, & amore Dei, vt in 4.tom.tract.de Purgatorio latiùs dictũ eſt Vbi etiam oſtenſum eſt nõ repugnare illi ſtatui habere aliquod gaudiũ Spei, & Charitatis ſimul cũ dolore pœnarum. At ſi loquamur de oratione ſtrictè pro petitione, vt loquimur, ſic veriſimile eſt, animas illas non poſtulare ſibi aliquam delectationem, vel dulcedinem in illo ſtatu, quia potiùs pati volunt, & quam citiſſimè purgati, imò etiamſi contemplãdo, & amando Deum aliquam delectationem capiant, fortaſsè illam directè nõ intendunt, ſed naturaliter ſequitur ex amore Dei, cui omninò incũbũt.

Animæ purgatorij perfectiſſimè orant loquendo de oratione latè ſumpta.

14. *Animæ purgatorij poſſunt impetrare.* *Alenſ.*

Hic verò propriè agimus de oratione illarũ animarũ quãtùm ad tertium fructũ, ſcilicet, vim impetrãdi, de qua certũ eſt habere locum in illis animabus, vt ibidem Alenſis docet, & concordant alij auctores ſtatim citandi, quia illæ animæ ſunt iuſtæ, & gratæ Deo, ergo ſi aliquid decens petãt, dignæ ſunt exaudiri, quia licèt non ſint in ſtatu merendi, hoc neceſſarium non eſt ad impetrationem orationis. Sed difficultas eſt, quid poſſint ſibi petere, quia nec liberationem à malo, nec conſequutionem alicuius boni poſtulare poſſe videntur. Primum patet, quia ibi non habent aliud malum, niſi pœnam, & detentionem, à qua ſciunt non eſſe liberandas, niſi per condignam ſatispaſſionem, ergo non petunt in hoc remiſſionem aliquam, nec etiam petunt, vt poſt condignam paſſionem pœnæ inde liberentur, quia certò ſciunt, illud futurũ eſſe infallibiliter

Quid poſsĩt illæ petere.

ex

ex lege iuſtitiæ. Secundum autem patet, quia pro illo ſtatu non videntur eſſe capaces alicuius boni, quo careant; præſertim cùm dixerimus veriſimile eſſe, non poſtulare conſolationem aliquam vel voluptatem.

15. Animæ purgatorij poſtulare poſſunt, vt ab illo ſtatu liberentur, & in gloriam ferantur. *Greg.*

Nihilominùs dicendum eſt vtrumque poſſe ſibi poſtulare. Cur enim non poterunt humiliter à Deo petere, vt quàm citiſſime inde liberentur iuxta ordinem ſuæ diuinæ prouidentiæ, ſiue hoc ſit immediate cõdonando ſibi aliquam partem pœnæ propter Chriſtum, ſiue (quod facilius eſt) excitando fideles iuſtos, qui pro eis ſatisfaciant, & ſuffragia, vel indulgentias pro eis applicent. Ita enim refert Gregorius in lib. Dialog. interdum viſas eſſe animas purgatorij petere à viuẽtibus ſuffragia, ergo etiam poterunt orare Deum, vt aliquo modo eis prouideat, quo citò inde liberentur. Et hinc conſequenter orant pro bono gloriæ obtinendo; nam licèt certò ſciant, poſt expiationem pœnæ ſupereſſe ſibi æternum præmium, nihilominus rectè faciunt, deſiderando illud, & deſiderium ſuum Deo explicando Et præterea ſi fortaſsè ibi indigent aliquo leuamine, vel conſolatione, vt faciliùs poſſint illam Dei abſentiam ſuſtinere, non video, cur non poſſint hoc accidentarium bonum petere, vel ex honeſto affectu naturæ, vel etiam ex amore Dei, vt facilius, & ſuauiùs poſſint illum exercere, hoc enim totum illi ſtatui non repugnat.

16. An purgatorij animæ pro viuentibus orẽt: Antiquorum opinio negat. *D. Thom. Alenſ. Nauar.*

Tandem dubitari poteſt, An illæ animæ orent pro viuentibus viatoribus? Antiquorũ enim Theologorum ferè communis opinio fuit animas purgatorij non orare pro aliis, quia ſunt quaſi in carcere, & in ſtatu pœnali, & quaſi ſub vindicta diuini iudicij ideóque nõ ſunt in ſtatu orandi pro aliis. Ita D. Tho d. q 83. ar. 11. ad 3. Alenſis d. §. 4. & alij, quos retuli c. præced. Et refert, ac ſequitur, Nauarrus in Enchirid de Orat. in præludiis n. 26. & 29. Nihilominus multi recentiores Theologi contrariã ſentẽtiam docuerunt poſt Gabrielem lect. 58. in Canon. quẽ ſequutus eſt Medina ſuprà, & Cardinalis Bellarminus lib. 2 de purgatorio c. 15. & Gregorius, de Valentia 3. tom. d. 6. q. 2. p. 6. Quorũ ſententia mihi quidẽ ſatis pia, & probabilis videtur, intellecta præſertim de oratione in generali, vel ex parte rerum, vel ex parte perſonarum Nõ eſt enim hæc ſentẽtia neceſſariò cõnexa cũ alia ſuprà tractata, quæ habet poſſe nos orare, & petere aliquid ab animabus purgatorij nam illa ſupponit rem magis incertam, ſcilicet, quòd illæ animæ cognoſcant noſtras petitiones, vel actiones. Vnde ſi ſupponamus, illas nõ cognoſcere, ac proinde non eſſe orandas à nobis, conſequenter dicendum eſt, illas non poſſe orare pro nobis in particulari, ſcilicet vt hoc, vel illud deſiderium noſtrum impleatur, vel vt in hac, aut illa neceſſitate nobis ſubueniatur, quia ignorant deſideria, aut neceſſitates noſtras in particulari. Tamen in generali orare poſſunt primò, quoad perſonas pro omnibus viatoribus, vel pro Eccleſia militante, vel pro his, qui illam gubernant, aut ſub alia ſimili generali ratione. Videntur etiam poſſe orare pro particularibus perſonis, cum quibus habuerũt in via ſpecialem coniunctionem, vel amicitiam, in hoc tamen, (quia ignorant, An illæ perſonæ adhuc ſint in via, vel in quo ſtatu ſint,) oportebit, vt adhibeant conditionem, ſi adhuc in via exiſtant, &c. Certiùs orare poſſunt pro illis viatoribus, qui ipſis ſuffragantur, & curam habent orandi, vel aliqua opera faciendi pro ſua liberatione, illa enim oratio in particulari eſt pro talibus perſonis, quas Deus optimè nouit, licèt ipſis animabus ignotæ ſint.

Opinio recentiorũ affirmat. *Gabriel. Medin. Bellar. Valentia.*

Animæ purgatorij orare poſſunt pro viatoribus in communi.

Orãt pro illis, qui ipſis ſuffragantur.

A B C D E

Ex parte verò materiæ, ſeu rei poſtulatæ oratio erit generalis proportionata cognitioni, nam illæ animæ benè norunt, in quantis periculis verſemur, & quantum indigeamus diuinis auxiliis, & beneficiis, poſtulare ergo poſſunt, vt Deus nobis ſubueniat, vel vt peccata remittat, tentationes auferat, & ſimilia. Hæc ergo oratio per ſe impoſſibilis non eſt.

Earum oratio etiam eſt de beneficiis in cõmuni.

Quod autem non ſit aliena, neque indecens illi ſtatui, probatur, quia illæ animæ ſunt charæ Deo, & quamuis ab illo pro tunc affligantur, non tamen vt ab inimico, ſed vt à iuſto iudice, & parente optimo, qui eas beatas efficere cupit, & ideo illas purgat, quam pœnam ipſæ maxima voluntate ſuſcipiunt, & patiuntur, vt filij, non vt ſerui, ergo non repugnat illi ſtatui, vt à Deo aliquid petant pro fratribus, & amicis, ac benefactoribus ſuis. Confirmatur, quia nos viatores, quamuis credamus, eſſe magis reos, pœnarum, quàm ſint animæ purgatorij, nihilominus pro aliis rectè oramus, ergo reatus pœnæ, qui durat in illis animabus, non reddit illas indignas, vel improportionatas ad orandum pro aliis. Neque etiam actualis pœna hoc facere poteſt, quia potiùs illa eſt quoddam bonum, & continuè diminuit illum reatum, & per ſe non eſt incompoſſibilis cum affectu, & oratione pro aliis. Aliunde verò hic eſt actus charitatis, vel gratitudinis, cur ergo non poterunt illum exercere illæ animæ? Accedit, quòd ante aduentum Chriſti animæ exiſtentes in Limbo orabant Deum pro viuentibus ſaltem illo generali modo, vt colligitur ex 2. Machabæorum vlt & ex Ieremiæ 15. Affert denique Cardinalis Bellarminus, quod etiam interdum legantur animæ purgatorij feciſſe miracula apud Gregorium lib. 4. Dialogorum, cap. 40. & Petrum Damianum in epiſt. de Miraculis ſui tẽporis, quod licet accidere potuerit, etiam ipſis animabus tunc non orantibus, ſed Deo ea miracula faciente, propter earum præterita merita, tamen inde probabile ſumitur argumentum quòd Deus, qui ita honorat animas illas, etiam dum illas purgat, faciliùs recipiet, & exaudiet orationes illarum. Eſt ergo hæc ſententia pia, & probabilis, & quamuis ſit incerta, ſufficit, vt poſſint Viatores benefacere animabus purgatorij eo fine, vt orationes earum magis participent. Atque hinc tandem concluditur, animas purgatorij etiam poſſe in particulari orare pro nobis, ſi noſtras neceſſitates, vel orationes cognoſcũt, vt ex dictis ſatis conſtat.

17. Non eſſe indecentem illi ſtatui hũc orandi modum.

Probatur.

Cõfirmatur.

2. Macha. vltim. Ierem. Bellarm. Greg. Petr. Da.

CAPVT XII.

Vtrum Viatoribus omnibus conueniat orare?

1. Senſus quæſtionis declaratur.

POteſt hæc quæſtio tractari etiam de Viatoribus Angelis, & de hominibus in ſtatu innocentiæ, ſed non eſt dubium, quin illi etiam fuerint capaces orationis, & quòd illa vti potuerint, & debuerint iuxta ſui ſtatus exigentiam. Neque de illis aliquid peculiare dicendum occurrit, ſed ſub generali lege iuſtorum Viatorum comprehendendi ſunt. Agimus ergo de Viatoribus hominibus ſecundum præſentem ſtatũ, qui in tres ordines diſtribui poſſunt, ſcilicet infidelium, iuſtorum, & fidelium peccatorum. De infidelibus ſuppono non eſſe capaces orationis, de qua loquimur, donec fidem habeant, iuxta illud Pauli ad Romanos decimo. *Quo modo inuocabunt, in quem non crediderunt?* Illa enim verba oſtendunt, fidem eſſe fundamentum veræ orationis, ſeu inuocationis Dei. Nec diſputandum eſt modò,

Infideles nõ ſunt capaces orationis. *Rom. 10.*

eſt modò, an Paganus, vel Gentilis, pro ratione cognitionis, quam de Deo habet, verè poſſit orare, quia non eſt dubium, quin poſſit petere, & fortaſſe honeſta intentione, & ſine circumſtantia moraliter mala, quia ſupponimus petere à vero Deo iuxta cognitionem naturalem, ſeu acquiſitam per traditionem humanam, quam de illo habet. Quicquid tamen ſit de illa petitione, & de honeſtate eius, & de viribus naturæ, aut gratiæ, per quas fieri poteſt, in præſenti quaſi nihil reputatur, quia non eſt oratio verè ſupernaturalis, nec fundata in fide, nec per ſe cōferre poteſt illo modo ad vitam æternam, nec etiam fundari poteſt in diuina promiſſione. Omiſſis ergo infidelibus, de Viatoribus item iuſtis, contraria ratione nihil etiam dicere neceſſe eſt, quia per ſe notum eſt, poſſe orare tam pro ſe, quàm pro aliis. Nam cùm oratio Viatoribus maximè commendetur, ac præcipiatur, nulli inueniri poſſunt aptiores ad orandum, quàm iuſti. Neque oportet inter eos aliqua diſtinctione vti, quia ſiue imperfecti ſint, ſiue perfecti, omnes ſunt grati Deo, & ideo apti ad orandum, tam pro ſe, quàm pro aliis, quamuis quidam ſint aliis aptiores, ſcilicet, qui puriores ſunt, & Deo propinquiores.

Viatores iuſtos orare poſſe tā pro ſe, quam pro aliis, notum eſt.

2. An peccatori fideli conueniat orare?

Solùm ergo de Peccatoribus fidelibus ſupereſt dubium, an illis conueniat orare. Conſtat enim illis non deeſſe poteſtatem orandi, nam ad orandum ex parte intellectus ſufficit fides, & ex parte voluntatis deſiderium bonum, quod ex auxilio gratiæ, ſine ſanctificāte gratia haberi poteſt. Tria igitur poſſunt interrogari. Primum, an liceat illis orare in eo ſtatu. Secundum, an debeant, ſeu teneantur orare, tam pro ſe, quàm pro aliis? Tertium, an eorum oratio efficax ſit? De primo iam ſuprà diximus, talem orationem per ſe non eſſe illicitam, quia in actu orationis non eſt aliqua dignitas ſpecialis, ob quam ſanctitas perſonæ ad illius actus honeſtatem neceſſaria ſit. Et hoc ſupponunt communiter Doctores, quos infrà referemus, dum quærunt, an oratio peccatoris infallibiliter impetret, ſupponunt enim poſſe eſſe bonum, & non diſplicere Deo ex hoc præciſè, quod à peccatore fit. Idem colligitur ex alio certo principio, quòd, qui aliàs tenetur ex præcepto orare, etiamſi ſit in ſtatu peccati mortalis, debet recitare, & orare, implebitque præceptum, nullúmque nouum peccatum committet, etiamſi non ſe diſponat ad gratiam, antequam recitet. Quòd ſi quis dicat, hoc eſſe verum in miniſtris Eccleſiæ, quia non ſuo nomine, ſed Eccleſiæ orant, quia ſanctitas Eccleſiæ ſupplet eorum defectum. Reſpondemus primò, non ſolùm in oratione publica, ſed etiam in priuata verum eſſe principium illud. Nam ſi quis ex voto teneatur recitare roſarium, debet implere obligationem ſuam, licèt non ſit in ſtatu gratiæ, idémque eſt, ſi ex mandato Superioris obligetur ad priuatam orationem. Secundò reſpondemus, ex oratione publica ſumi euidens argumentum ad priuatam, quia ſi miniſter Eccleſiæ non peccat, recitando horas Canonicas, etiam publicè, & ex officio ſecluſo ſcandalo, vt infrà videbimus, multò minùs peccabit, quicumque priuatè orans ex hoc præciſè, quòd eſt in peccato mortali.

An liceat peccatoribus orare in ſtatu peccati.

Tali peccatori eo in ſtatu licet orare.

Obiectioni occurritur.

Alia reſpōſio.

3. Medina occurrit eidem obiectioni, diſtinctione præmiſſa.

Nihilominùs Medina dicto Cod. q. 5. diſtinctionem, ſeu limitationem adhibet, Nam duplices (ait) ſunt peccatores, quidam obſtinati, & in propoſito non recedendi à peccato, alij ſunt pœnitentiam agentes de peccatis. Et de prioribus ait, non ſolùm non exaudiri, ſed de nouo Deum offendere, quem orantes deludunt. Citátque Chryſoſtomum ſuper Matth. (quamuis non deſignet locum) dicentem: *Qui orat, & peccat, non orat, ſed Deum deludit*, & Auguſtinum in quodam ſermone dicentem: *Qua fronte petis, quod promiſit Deus, ſi non facis, quod iuſſit Deus?* Item adducit illud Pſalm. 49. *Quare tu enarras iuſtitias meas, &c.* & illud Eccleſiaſt. 15. *Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.* De aliis verò peccatoribus pœnitentibus ait poſſe orare, & exaudiri à Deo, &c. Quam doctrinam videtur ſumpſiſſe ex Alenſi, 4. part. quæſt. 26. memb. 3. art. 4. §. 3. ad argumenta, & art. 6. §. 1. ad 1.

Chryſoſt. *Auguſt.* *Pſal. 49.* *Eccleſ. 15.*

4. Medinæ diſtinctio non recipitur.

Sed de vtroque membro nimia exaggeratione loquitur. Et in primis, vel non adæquatè diuidit ſtatum peccatoris, vel ſubſiſtere non poſſunt, quæ de vtroque membro dicit: Nam ſi per obſtinatos intelligit omnes, qui habent conſcientiam, peccati, & non habent perfectam pœnitentiam peccatorum, ita vt gratiam conſequantur, quomodo damnare poteſt omnem orationem talium peccatorum? cùm certiſſimum ſit, ea omnia, quæ diximus, habere locum in homine, qui ſcit ſe eſſe in ſtatu peccati mortalis, & pro tunc neque dolet, neque aufert occaſionem proximam, vel ſi dolet; non perfectè, nec cum efficaci propoſito, ſed per imperfectam velleitatem. Si autem in rigore loquitur de obſtinatis, qui habent propoſitum numquam pœnitendi, ſed moriendi in peccato, quomodò ab eis ſolùm diſtinguit eos peccatores, qui ita ſua peccata recognoſcunt, & per pœnitentiam ita ad Deum confugiunt, vt ab eo in ſuam gratiam recipiantur? Et præterea etiam de illis obſtinatis verum non eſt, eorum orationem ſemper fieri in peccatum. Nam in primis cùm ille obſtinatus eſt in via, poteſt ad Deum mentem eleuare per piam cogitationem, & deſiderium, piam, inquam, id eſt, non malam, ſed moraliter bonam, ac religioſam, & ſupernaturalem, ſi talis peccator fidelis ſit: ergo, etiam poteſt petere à Deo complementum illius deſiderij, nullam addendo circumſtantiam malam. Item poſſunt iſti peccatores aliqua bona opera moralia facere, quia non habent voluntatem obſtinatam in omni malo, neque ſunt ſemper in actuali obſtinatione, ſicut damnati, ergo eadem ratione poſſunt aliquam orationem facere abſque praua circumſtantia. Probatur conſequentia, nam ſola illa circumſtantia perſonæ, nimirum, quòd ſit in tali ſtatu, non facit, actum orationis eſſe malum, quia non influit illum ſecundùm talem malitiam, vnde non eſt propriè circumſtantia illius, ſed quaſi materialiter ſe habet. Quin potiùs addo, Viatori quantumuis obſtinato conſulendam eſſe aliquam orationem, tum vt ſaltem dum orat, non peccet; tum etiam, quia fortaſſe Deus ad miſericordiam prouocabitur, vt auferat cor lapideum, & det ei cor carneum, numquam enim obſtinatio huius vitæ tanta eſt, quin mutari valeat per diuinam gratiam ſine miraculo. Non eſt ergo neceſſaria illa limitatio, quantùm ſpectat ad bonitatem, ſeu ſubſtantiam orationis. De impetratione autem poſtea dicemus, vbi etiam examinabimus aliud membrum de peccatoribus pœnitentiam agentibus, quibus nimium videtur Medina tribuere.

Vide Nauarrū dicto Enchiridio, cap. 10. 11. 12.

Peccatori licet obſtinato conſulenda eſt oratio.

Obſtinatio huius vitæ numquā tāta eſt, quin mutari valeat.

5. Peccatores fideles vt tales ſunt, debēt orare eo modo, quo debebāt ante peccatum.

Atque ex his definitum ferè eſt ſecundum punctum propoſitum, an ſcilicet, iſti peccatores orare debeant? quod intelligitur ſuppoſitione facta, quòd ſunt in peccato, & pro tunc nolunt illum ſtatum relinquere; nam abſolutè numquam oportet in peccato orare, quia meliùs ſemper eſt orare in gratia, & ſi peccatum præceſſit, pœnitere ad dignius orandum. Stante verò illa ſuppoſitione

ſitione dicimus, peccatorem teneri eo debito orā- A di, quo tenebatur, præciſo ſtatu peccati, quia non liberatur eo onere propter ſuum prauum ſtatum, maximè, quia vt dixi, & infra latiùs dicam, in eo ſtatu poteſt per ſe loquendo implere obligationem ſuam ſine nouo peccato. Solùm de obligatione orandi impoſita in Sacramento pœnitentiæ in partem ſatisfactionis, dubitari poteſt, an poſſit impleri in ſtatu peccati mortalis, ſed hæc res ad alium locum pertinet, quia non eſt propria orationis, ſed cuiuſcumque operis impoſiti in ſatisfactionem Sacramentalem. Certum tamen eſt, obligationem orandi ſic impoſitam non tolli propter ſuperueniens peccatum, probabiléque exiſtimo, qui talem orationem facit in ſtatu peccati mortalis, ſatisfacere præcepto Confeſſoris, ita, vt non teneatur illam orationem iterare. An verò ſit fructuoſa, vel tunc, vel poſtea recedente fictione, vel an etiam ſit peccaminoſa, quando fit ſine diſpoſitione ad gratiam, in materia de Sacramento pœnitentiæ tractatum eſt.

An oratio impoſita pœnitenti poſſit impleri in peccato mortali?

6\. Poſſet autem ſpecialiter hic quæri, an ex ſtatu peccati interdum oriatur peculiaris obligatio orandi? ſed in hoc conſulenda, & applicanda ſunt, quæ ſupra diximus de præceptis. Nam certum eſt, non dari talem obligationem ex aliquo præcepto poſitiuo diuino, vel Eccleſiaſtico, quia nullum tale ſcriptum, vel traditum habemus. Obligatio autem ex diuino, & naturali præcepto oriri poterit, iuxta neceſſitatem talis peccatoris. Ordinariè enim poteſt peccator immediatè confugere ad Deum C per pœnitentiam perfectam, ſi velit, & per ipſum non ſtet, atque ita numquam obligatur ad orandum in peccato, ſeu prius quàm iuſtificetur. Nam ſupponimus eum habere fidem (ſine qua orare non poteſt, ſicut oportet) ergo per illam immediatè excitari poteſt, vt cum Diuina gratia inſpirante, & adiuuante veram contritionem eliciat immediatè, & abſque præuia oratione. Quamquam regulariter, & moraliter loquendo numquam ſit vera contritio, quin ex ea pullulet oratio humilis, petendo veniam peccatorum. At verò ſi peccator difficultatibus, vel tentationibus grauibus impediatur, ne poſſit ſe ſufficienter diſponere ad gratiam, & alioqui tempus præcepti, vel alicuius neceſſariæ occaſionis inſtet, tunc ex ſtatu pec- D cati, & indigentia eius oritur ſpecialis obligatio orandi, & petendi à Deo vires gratiæ ad illum ſtatum relinquendum. Quàm verò efficax ſit talis oratio, & in vniuerſum de tertio puncto ſupra propoſito, ſcilicet, de impetratione orationis peccatoris dicemus infra agentes de effectibus orationis.

An peccator ſpecialiter ad orandum obligetur ex vi talis ſtatus?

Numquam eſt vera contritio, quin ex ea pullulet humilis oratio.

7\. Ex his ergo omnibus, quæ de perſonis orationis capacibus diximus, intelligimus, verum eſſe, quod D. Thomas dicta q. 83. artic. 10. definit, proprium eſſe rationis creaturæ orare, & videtur ſumere proprium in rigore, prout proprium dicitur, quod conuenit omni, & ſoli. Ideóque in ea reſolutione accipienda eſt differentia *rationalis* latè, prout comprehendit intellectualem creaturam, nam ora- E tio non requirit diſcurſum, ſed intellectum, & ideo oratio non eſt propria hominis, ſed communis Angelis. Per illam ergo particulam ſolùm excluduntur bruta animalia, vt idem D. Thomas declarauit. Qui etiam in ſolutione ad tertium, rectè expoſuit nonnullas locutiones Scripturæ, in quibus videtur brutis attribui oratio, ſeu inuocatio Dei, vt Pſal. 146. *Et pullis coruorum inuocantibus eum*, & Pſalm. 103. *Catuli Leonum rugientes, vt rapiant, &*

Orare proprium eſt rationalis creaturæ. *D. Thom.*

Differentia, rationalis, in qua latitudine ſumatur.

Pſal. 146. Pſ. 103.

quærant à Deo eſcam ſibi. Has, inquit, locutiones metaphoricè intelligendas eſſe pro naturali inſtinctu, quo bruta indicant appetitum ſuum, qui quoniam expleri non poteſt, niſi per prouidentiam auctoris naturæ, ideo illum inuocare dicuntur. Nomen item *creaturæ* latè ſumendum eſt, vt dici poteſt de quocumque ſubſiſtente in natura rationali creata, ſeu compoſito ex illa, quamuis ſuppoſitum ipſum increatum ſit, vt ita comprehendatur Chriſtus, quatenus homo eſt, ſolúmque excludantur Diuinæ perſonæ, vt Deus ſunt, vt in principio capitis 11. diximus. Sic ergo oratio ſoli rationali creaturæ cōuenire poteſt. Vt autem conueniat omni, intelligendum eſt, quantùm eſt ex capacitate naturæ, nam ratione ſtatus aliquæ ſunt creaturæ, quæ iam B orare non poſſunt, vt damnati, & poſt diem iudicij etiam Sancti beati fortaſſe non orabunt propriè petendo, ſed ſolùm laudando, ac benedicendo Deum.

Nomē, creaturæ, quomodo accipiatur.

Oratio ſoli naturæ rationali conuenire poteſt.

CAPVT XIII.

An ſit orandum pro aliquo in particulari?

HÆc quæſtio ſæpè inculcata eſt in ſuperioribus, & ex parte definita, quia vix poteſt explicari, quis orare valeat, niſi declarando, pro quo poſſit, aut debeat orare. Nihilominùs nonnulla ſuperſunt peculiariter in hoc capite explicanda. Supponimus ergo in primis, vnumquemque, qui capax ſit orationis, poſſe pro ſe ipſo orare, & pro aliis, quatenus per orationem iuuari poſſunt, quia ſicut charitas & ad ſe, & ad alios inclinat, & omnibus bonum deſiderat, quantùm illius capaces ſunt, ita etiam inclinat ad orandum pro omnibus. Solet autem in primis hic quæri, an liceat pro ſe, vel pro aliquo ſolo, & in particulari interdum orare. Nam Vvicleph, (vt Vvaldenſis refert tom. 3. cap. 107.) dixit, hoc non licere. Fundamentum eius videtur fuiſſe, quia charitas poſtulat, vt non priuemus proximum beneficio de ſe communi, & omnibus vtili, ſed oratio de ſe talis eſt, vt omnibus ſit vtilis, ſi pro omnibus fiat, neque ſit vtilior vni, etiam ſi pro illo ſolo in particulari fiat, quàm ſi fiat pro omnibus, ergo. Et confirmatur, quia Chriſtus oratione ſua non docuit nos orare pro aliquo in particulari, ſed in communi, vt ex tota oratione *Pater noſter* conſtat. 1.

1\. Quilibet capax orationis orare poteſt, & pro ſe, & pro aliis.

Vvicleph ſuſtulit orationē in particulari pro aliquo factā. *Vvalden.*

Dicendum verò in primis eſt, licitum eſſe, & expediens, & interdum neceſſarium pro aliqua, vel aliquibus perſonis in particulari orare, licet aliquando etiam ſit optimum orare pro communitate aliqua, vel particulari etiam, vel vniuerſali, vt pro tota Eccleſia, pro omnibus hominibus, aut pro omnibus indigentibus. Hæc eſt certa, & Catholica doctrina, & ſententia Vvicleph virtute damnata eſt in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. quatenus inter errores eius ponitur, orationes ſpeciales non magis prodeſſe, quàm generales. Et tota concluſio euidentibus Scripturæ teſtimoniis oſtendi poteſt: nam de oratione in particulari habemus Chriſti exemplum, & verbum Lucæ 22. *Ego rogaui pro te Petre*, & cap. 23. *Pater dimitte illis, &c.* item Actorum 12. *Cum Petrus eſſet in vinculis oratio fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo.* Et Paulus ſæpe in ſuis Epiſtolis poſtulat orari pro ſe, vt ad Epheſ. 6. Et ad Coloſſ. 4. 2. Theſſal. 3. Item in veteri Teſtamento ſunt frequentia exempla, vt Tobiæ 8. *Tobias, & Sara ſurgentes pariter inſtanter orabant ambo ſimul, vt ſanitas daretur eis*, & ſimilia ſunt quàm plurima. Ratio etiam eſt euidens, quia

2\. Licitū, & aliquādo neceſſarium eſt in particulari orare pro hac, vel illa perſona.

Probatur ex diuina Scriptura.

Luc. 22. & 23. Act. 12.

Epheſ. 6. Coloſſ. 4. 2. Theſſ. 3.

Probatur ratione.

quia talis oratio de ſe,& per ſe non habet circumſtantiam malam,quia non ſemper teneor orare pro aliis, ergo non pecco aliquando orando pro me ſolo. Et è conuerſo non ſemper teneor orare pro me, ergo poſſum licitè orare pro aliquo alio. Idémque argumentum eſt, quòd nulla lex, vel ratio obligat nos, vt quoties oramus, pro communitate tota oremus, vbi enim eſt talis lex? Præterea ſæpe oratio pro vno facta erit prudens, & honeſta,non verò pro omnibus, vt Chriſtus rogauit pro Petro,vt ei daretur ſpeciale donum,quod dari omnibus non expediebat. Item rogauit pro crucifixoribus, poſtulando eis remiſſionem illius peccati, quam alijs, qui peccatum illud non commiſerunt,deprecari non poterat. Aliquando etiam poteſt eſſe neceſſaria etiam ex præcepto talis oratio in particulari,nam ſi quis ſit conſtitutus in graui neceſſitate ſpirituali ſibi propria, tenetur ſibi in particulari auxilium poſtulare, idémque eſſe poterit de alio proximo. Poteſtque confirmari hoc exemplo eleemoſynæ corporalis, quam non ſemper teneor dare omnibus,& interdum teneor dare alicui tantùm in particulari, quia ſolus ille indiget, ita ergo eſt in præſenti, nam oratio pro aliis eſt, quaſi quædam eleemoſyna ſpiritualis.

Oratio pro vno particulari poteſt eſſe neceſſaria.

3\. Obiectio.

Reſponderet Vvicleph, per materialem eleemoſynam priuari hominem proprio aliquo bono, & illam diuiſam in multos eſſe minorem in ſingulis, orationem autem non eſſe huiuſmodi,quia non minus prodeſt oranti pro ſe, & alijs, quàm ſi pro ſe ſolo oraret,& oblata pro multis,non minùs prodeſt ſingulis,quàm ſi pro vno fieret.

Dilutio.

Sed contrà, nam licet hoc totum verum eſſet, non ſufficeret ad obligationem, neque vt ſit illicitum orare pro aliquo in particulari, quia ſatis eſt, quod non tenear dare omnibus,aut deſiderare omnibus,etiamſi poſsim. Sicut Deus multa bona confert vni, aut aliquibus,quæ poſſet conferre omnibus ſine dimitione, & rectè facit, ſolùm quia non ex debito confert talia bona. Deinde falſum eſt, quod aſſumitur,nam in primis oratio oblata pro multis quoad vim ſatisfaciendi minus fructuoſa eſt ſingulis,ſi ſub ea ratione eis applicetur, quia habet finitum effectum, qui diuiſus inter plures, neceſſariò eſt minor in ſingulis. Rurſus quoad vim impetrãdi alicui in particulari efficacior eſt, per ſe loquendo oratio pro illo facta determinatè, quàm ſolùm confuſè, vt in tali generalitate continetur. Tum quia & affectus eſt maior ad talem perſonam, & intentio applicandi illi vim impetrãdi eſt magis directa. Tum etiam quia difficilius eſt impetrare multis, quàm vni, vt per ſe notum videtur, ſi cætera ſint paria. Tum denique, quia interdum talis eſt materia orationis,vt vni,vel alteri rectè, & prudenter poſtuletur,non verò omnibus.

Oratio oblata pro multis, quoad vim ſatisfaciendi minus fructuoſa eſt ſingulis, & quoad vim impetrandi.

4\. 1.*Tim*.2.

Aliæ partes aſſertionis ſatis probantur ex loco Pauli 1.ad Timoth.2.vbi obſecrat;orationes,& poſtulationes fieri pro Regibus, & Principibus, ac tandem pro omnibus, quia Deus vult omnes ſaluos fieri, &ad Epheſ. 6. præcipit orare pro omnibus ſanctis, id eſt, fidelibus. Et ex vſu Eccleſiæ id ſatis conſtat. Et quando Vvicleph nõ videatur hoc negare, tamen rectè contra illum conuincitur, ſi eſt licita oratio,verbi gratia, pro Regibus in communi,etiam eſſe licitã pro hoc Rege,vel hoc Pontifice in particulari, quia etiam Reges in communi ſunt quoddam obiectum particulare reſpectu omnium hominum, vel omnium fidelium. Vnde ſi fundamentũ Vvicleph eſſet alicuius momenti, probaret numquam eſſe licitum orare, niſi tantùm pro hominibus, aut Viatoribus in communi, quia omnia alia obiecta, quantumuis communia videãtur, ſunt particularia reſpectu illius communiſſimi, & ideo etiam eſſet contra charitatem illo modo contrahere orationem. Conſequens autem eſt planè ridiculum,imò vix inuenietur aliquis orans illo modo,niſi rariſſimè.

Epheſ.6.

Orationes in Eccleſia pro particularibus fieri iubentur.

Ad fundamentum ergo Vvicleph ex dictis patet reſponſio,nam charitas non ſemper obligat ad faciendum omne id, quod poteſt eſſe vtile proximo. Deinde,oratio in particulari, vel in communi facta longè diuerſam vtilitatem habet, ideóque charitas ipſa poſtulat, vt non ſemper eodem modo fiat, ſed nunc vno,nunc alio modo, prout opportunitas poſtulauerit. Ad confirmationem reſpondetur, Chriſtum Dominum in illo loco tradidiſſe generalem quamdam orandi formulam omnibus communem, ideóque conuenienter per communia etiam verba illam tradidiſſe. Deinde commendare fortaſſe voluit orationem pro communitate, quia illa ex ſuo genere nobilior eſt, & quia ſinguli homines ex ſe ſatis ſolent eſſe propenſi, & ſolliciti eorum,quę ad ſe,vel ad ſuos in particulari ſpectant. In illa verò oratione virtute continetur id, quod vnuſquiſque poteſt ſibi in particulari petere,vt infra videbimus Et ipſemet Chriſtus Dominus aliis locis exemplo ſuo docuit modum particulariter orandi. Imò Ioan. 17.expreſſè dixit: *Non pro mundo rogo,ſed pro eis,quos dediſti mihi.*

5\. Reſpondetur Vviclephi fũdamento. Caritas non obligat ad id faciendum, quod eſt vtile proximo.

Ioan.17.

Hoc ergo iacto fundamento, non eſt in præſenti difficultas de oratione vniuſcuiuſque pro ſe ipſo, nam ex hactenus dictis inductione oſtendi poteſt, omnem illum,qui orare poteſt, pro ſe etiam orare poſſe: nam oſtendimus, etiam ipſos Beatos, & animas purgatorij pro ſe orare poſſe, ergo à fortiori Viatores, quantùm eſt ex ratione, & obligatione ſtatus, nam ſi propter mentis cæcitatem inepti, & quaſi incapaces rationis ſint, illud eſt per accidens, & non conſideratur. Item Chriſtus Dominus in hac vita orauit pro ſe ipſo,vt ſuprà viſum eſt,& non eſt incredibile,etiam nunc in cœlo orare, vt ſupra etiam tactum eſt. Ratio autẽ reddi poteſt, quia omnis,qui orat,creatum intellectum, & voluntatem habet, & ex hac parte poteſt etiam ipſe eſſe capax alicuius boni,quod nõdum habeat, & à Deo expectet, vel deſideret, ergo poteſt tale bonum à Deo poſtulare. Item vnuſquiſque ordinatè amat ſe amore charitatis, ergo conuenienter procurat bonum ſuum,ergo rectè etiam orat pro ſe ipſo iuxta ſuam indigentiam, vel ſtatum. Semper enim eſt hoc ita accipiendum,vt cum proportione intelligatur, ſeu applicetur conuenientia talis orationis,vel etiam neceſſitas. Legatur Alenſis 4.p.q.26.memb.3.art.6.§.1.

6\. Ex ſuperiori doctrina colligitur,eũ qui orare poteſt, etiam pro ſe orare poſſe.

Vnumquemque pro ſe orare poſſe, oſtenditur.

CAPVT XIIII.

An orandũm ſit pro defunctis, ſeu extra viam exiſtentibus?

LOquimur in hoc capite ſolùm de orationibus,quas nos Viatores fundimus,Nam de Sanctis, vel iam Beatis, vel in Purgatorio exiſtentibus, quomodo pro alijs orent, ſatis in ſuperioribus dictum eſt. Et licet in alia vita tres poſſimus diſtinguere perſonarum ordines, ſcilicet, Inferni, Purgatorij,& Beatitudinis. De duobus primis nihil hic dicemus, quia in 4. tom. 3. p. tractando de ſuffragiis, & de purgatorio, ſatis oſtendimus,illa offerẽda eſſe pro animab⁹ purgatorij,qui-

1\. Status quæſtionis.

Suffragia pro animabus ſolis quę ſunt in Purgatorio oſtenda.

bus poſſunt eſſe vtilia, non verò pro exiſtentibus in inferno, quibus prodeſſe non poſſumus,quia ibi iam non ſunt in ſtatu, in quo ſint capaces. Et ita docuit Innocentius III. in cap. *Cum Marthæ*, de Celebratione Miſſarum, & Auguſtinus in Enchiridio, cap. 110.& lib. de Cura pro mortuis agenda.

Innoc. *Auguſt.*

2. Sitne honeſta oratio Viatorū pro Beatis?

Nonnulli negant.

Alenſis dicta q.1.6.memb. 3. ar. 6. dub. vlt. *Auguſt.*

De Beatis autem hic quæri ſolet, an poſſimus nos Viatores orare pro illis. In quo certum videtur, nos non teneri, nec talem orationem eſſe neceſſariam, quia ipſi non indigent, neque ſunt in neceſſitate,quod ergo quæri poteſt, ſolum eſt, an talis oratio poſſit eſſe honeſta, & conueniens? aliqui enim abſolutè negant,quia nihil poſſumus vtiliter petere Beatis, quia eſſentialem Beatitudinem iam habent, accidentalem autem habebunt ſuo tempore ex vi eſſentialis, & ratione ſuorum meritorum, atque adeo per ſe ipſos, ergo ad minimum inutilis eſt,& otioſa talis oratio. Imò Auguſt. ſerm.17.de Verbis Apoſtoli iniurioſam videtur dicens: *Iniuriā facit Martyri, qui orat pro Martyre.*

3. Illorū ratio non conuincit.

Orare pro Beatis nos poſſe probatur.

Auguſt.

Hæc autem ratio non videtur cogere,quia etiam probaret,Beatum non orare pro ſe, cuius contrarium ſupra oſtendimus. Aſſumptum patet, quia neque eſſentialem Beatitudinem ſibi poſtulare poteſt, neque accidentalem poterit, quia propter eſſentialem debita eſt. Vel certè ſi hoc debitum non obſtat,quominùs ipſi illam ſibi petant,cur obſtabit, quominùs à nobis etiam illis deſiderari, & peti poſſit? Præſertim quia etiam diximus,dari aliquam accidentalem gloriam non neceſſariò connexam cum eſſentiali, neque omninò debitam, quam ipſi Beati interdum ſibi poſtulant, ergo ſi à nobis eis poſtuletur,non erit oratiò iniurioſa Sanctis, Quia neque fit tali exiſtimatione, vt eorum eſſentialis Beatitudo, quaſi in dubium reuocetur, quo ſenſu dixit Auguſtinus, iniuriam facere Martyri, qui orat pro Martyre: neque etiam fit talis oratio, ex præſumptione plus valendi apud Deum, quàm valeant ipſi Beati, ſed ſolùm ex affectu charitatis,& quia ſcimus, Deum gaudere multorum interceſſione.Vel certè quia nos poſſumus mereri, quod Beati non poſſunt,poſſumus autem non ſolùm mereri nobis, ſed etiam alijs, cur ergo non poterimus mereri Beatis aliquam accidentalem gloriam? quam fortaſſe non reciperent, niſi nos eam ipſis mereremur. Vnde etiam conſtat talem orationem neque inutilem, neque otioſam eſſe, quia eſt actus charitatis, & Religionis,& poteſt habere fructum alicuius gloriæ accidentalis in Sancto pro quo oratur per modum meriti de congruo vel impetrationis.

4. Quidam putāt poſſe nos à Deo poſtulare pro Sanctis gloriam accidētalem ipſorum.

Innoc.3.

Quomodo pro Sanctis orare poſſimus.

Chryſ.

Alij ergo exiſtimant, poſſe nos orare pro Sanctis dummodò ea petamus, quæ ſuppoſita eorum Beatitudine,poſſint aliquid gloriæ accidentalis addere, vel aliquod extrinſecum bonum claritatis, ſeu gloriæ,& amoris ac honoris apud alios homines. Hanc ſententiam refert Innocentius III. in cap.*Cum Marthæ*. §. *Tertio* de Celebratione Miſſarum,dicens: *Plerique reputant non indignum Sanctorum gloriam vſque ad iudicium augmentari, & ideo Eccleſiam poſſe augmentum glorificationis eorum optare.* Quam ſententiam non refutat, imò indicat iuxta illam poſſe probabiliter intelligi aliquas orationes Eccleſiæ, in quibus offerendo ſacrificium poſtulat, *vt proſit Sanctis ad gloriam, ſicut prodeſt nobis ad medelam.* Vnde Chryſoſtomus in ſua Liturgia dicit, offerri ſacrificium Deo pro Apoſtolis,Martyribus,Prophetis,&c. Poteſtque hæc ſententia præter omnia dicta ſuaderi, quia nos poſſumus Deo agere gratias pro gloria Sanctorum, quam iam habent,vt Auguſtinus, & Innocentius ſuprà docent,& conſtat ex vſu Eccleſiæ,& ex ratione, quia ille affectus,& erga Deum,& erga Sanctos,eſt per ſe bonus,ergo poſſumus illis deſiderare gloriam,quam nondum habent,& habere poſſunt,vel aliquando habituri ſunt, ergo poſſumus Deo hoc deſiderium præſentare, & illius complementum poſtulare,vel vt faciamus aliquo modo debitū,quod non erat,vel pluribus titulis debitum, quod vno tantùm,vel altero erat. Certè in hac ſententia non apparet aliquid abſurdi, neque Innocētius illam reprobat,& ita videtur ſentire Cardinalis Bellarminus lib. 2. de Purgatorio capit. 18.

Aug. *Innoc.* *Bellar.*

5. Ex proxima opinione dubium inſurgit.

Aug. *Bernard.* *Maldonatus*

Vnum tantum video obiici poſſe,quia ſequitur, eodem modo poſſe nos orare pro Deo ipſo,quatenus Deus eſt capax alicuius gloriæ extrinſecæ, vel honoris. Hæc enim non ponunt mutationem in ipſo, ſed in aliis,à quibus glorificatur,vel honoratur, & ideò accreſcere poſſunt Deo, & vocantur bona extrinſeca eius, id eſt, per ſolam extrinſecam denominationem illi conuenientia,tamen hoc titulo eſt tantæ æſtimationis diuina gloria,vt à nobis ex charitate Dei in primis deſiderari poſſit, & debeat. Poteſt ergò etiam à nobis in oratione poſtulari. Imò hoc videtur eſſe primum,quod in oratione Dominica orare docemur illis verbis.*Sanctificetur nomen tuum*, vt expoſuit Auguſtinus li. 2.de Sermone Domini in monte cap.10.& Bernardus ſermone 6.Quadrageſimæ. Hinc ergo naſcitur difficultas, nam ſi dicimur poſſe nos orare pro Sanctis,quia poſſumus aliquod augmentum accidentalis gloriæ illis poſtulare,etiam dicemur nos orare pro Deo, quando petimus ab ipſo, vt ſuam gloriam procuret, & augeat. Et confirmatur, nam Chriſtus Dominus verè pro ſe orauit, quando petiit claritatem nominis ſui,quæ tantum erat quædam extrinſeca gloria per notitiam,& fidē aliorum vt communiter docent expoſitores Ioan. 17. Imò aliqui expoſitores ibi exiſtimant, Chriſtum non tantùm ſibi, vt homini,ſed etiam vt Deo claritatem illam poſtulaſſe. Nec videtur obſtare, quòd oratio fiat ad Deum, quòminùs pro ipſo etiam ſit Deo,nam interdum rogamus hominem, vt ſibi ipſi aliquod bonum faciat, quia licèt poſſit facere, non rogatus fortaſſe non faceret.

6. Solutio dubij ſuboritur.

Gloriæ Dei vtilitas vel commoditas eſt propria illorum qui eum glorificant.

Reſpondeo,differentiam quamdam conſiderari poſſe inter extrinſecam gloriam Dei,& Sanctorum quia Deo ex gloria extrinſeca nihil intrinſecum accreſcit, neque vtilitas aliqua,nec commoditas, aut voluptas, ſed ſola extrinſeca denominatio. At verò Sanctis, etiam Chriſti humanitati ex gloria, ſeu claritate extrinſeca, ſemper naſcitur aliqua intrinſeca perfectio,ſaltem actuale gaudium accidentale. Vndè fit, vt tota vtilitas,vel commoditas illius extrinſecæ gloriæ Dei ſit propria illorum hominum, vel Angelorum,qui ipſum glorificant, ac propterea, quando petimus,vt glorificetur Deus, propriè dicimur orare propter Deum,quia illa petitio tendit in ipſum,vt in finem, vel ad ſummum, vt in obiectum illius gloriæ, non tamē dici poteſt cum proprietate,nos orare pro Deo, quia propriè dicimur orare pro aliquo, quando per orationem, illius commodum, vel vtilitatem quærimus. Reſpectu verò Sanctorū non habet abſurditatē illa locutio,quia ex illa gloria aliquid cōmodi in illos redundat.Præſertim,quia non tantum gloriā extrinſecā,ſed etiā alia gaudia accidētalia per peculiares reuelationes poſſumus illis poſtulare. Addendum verò eſt,licèt in hac locutione ſano modo intellecta,

ćta,vt explicata eſt,non ſit abſurditas, nihilominùs extendendam non eſſe,nec facilè apud vulgus promulgandam, nam nos indigemus ſuffragiis Sanctorum,illi verò non indigent noſtris, vt Innocentius III.dixit.

CAPVT XV.

An pro omnibus hominibus viatoribus orandũ ſit?

1. Variæ quæſtionis acceptiones.

SVpereſt, vt dicamus de viatoribus, de quibus eſt copioſior diſputatio, & magis ad mores. Poſſumus autem, vt ſuprà dixi, orare pro proximis, vel in generali, vel in ſpeciali,quia magna eſt inter eos varietas, quidam enim ſunt reprobi,alij prædeſtinati, quidam fideles, alij infideles, quidam iuſti, alij iniuſti; quidam inimici, alij amici, vel indifferentes, quidam extranei, alij coniuncti, quod poteſt contingere ſecundum diuerſos modos, & gradus, ex quibus multa oriuntur dubia.

Dub. 1. An poſſimus in generali orare pro omnibus viatoribus.

Primũ ſit,an poſſimus orare vniuerſaliter pro omnibus hominibus?agimus autem de oratione priuata, nam de publica, quæ fit,per miniſtros Eccleſiæ,vt tales ſunt,infrà tractandum eſt,habet enim peculiarem rationem, quia & intentioni,& inſtitutioni Eccleſiæ debet eſſe conformis.Ratio igitur dubitandi eſt,quia inter homines viatores multi ſunt reprobi,ſed non eſſet licitum pro illis in particulari orare,ſi eſſent nobis cogniti, ergo neque etiam eſt licitum orare pro hominibus in communi, includendo illos. Conſequentia clara eſt, quia talis oratio vniuerſalis de ſe ad omnia ſingularia deſcendit. Minor autem probatur, quia non licet petere aliquid contra abſolutum decretum Diuinæ voluntatis, ſed petere ſalutem æternam reprobo,eſſet petere aliquid contra decretum abſolutum diuinæ voluntatis, ergo non licet orando petere reprobo æternam ſalutem. Cui autem æterna ſalus per orationem petenda non eſt,certè neque alia bona in oratione petenda ſunt,cũ omnia ſint à Deo poſtulanda in ordine ad æternã ſalutem.

An liceat orare pro reprobis.

2. Ad illius dubij ſolutionem inquirit, liceat ne orare pro eo, quem conſtat eſſe reprobum?

Ad expediendum hoc dubium oportet priùs expedire aliud, quod in eo inuoluitur, & ex quo pendet, nimirum, ſi Deus reuelet aliquem in particulari eſſe reprobum,an,& quo modo liceat pro illo orare, poſſumuſque exemplum ponere in Antichriſto,quem certò ſcimus eſſe damnandum, ac proinde eſſe reprobum. Nam quod pro tali perſona non liceat orare, videtur colligi ex Auguſtino lib. de Correptione, & gratia capit. 15. & Diuo Thoma dicta quæſtion.83.art.7.ad 3. dicentibus, ideo non poſſe nos alicui negare orationis beneficium, quia non poſſumus diſtinguere prædeſtinatos à reprobis,ergo è conuerſo ſi per ſpecialem reuelationem poſſimus diſtinguere hunc à prædeſtinatis, non poterimus orare pro illo. Item ratio facta maximè vrget, quia non poſſumus petere, vt Diuinum decretum mutetur, neque vt non impleatur,quodcumque enim horum deſiderare impium eſſet.ergo & petere.

Auguſt.

D.*Tho.*

3. Medina proximæ dubitationi reſpondit diſtinguendo duos modos reprobandi homines.

Circa hoc Medina dicto Cod de Oratio. quæſt. 6. ſupponit Deum duobus modis reprobare homines. Primò ex ſe,quia ſolo ſuo arbitrio, & voluntate ſine alia cauſa ex parte hominis vult illum perpetuò damnare. Secundò non ex ſe, ſed propter culpam hominis præuiſam cum perſeuerantia in illa vſque ad mortem. Qua diſtinctione ſuppoſita reſpondet,ſi Deus reuelet ſe reprobaſſe aliquem priori modo non eſſe licitum orare pro eo, quia eſſet niti contra voluntatẽ diuinam,& procedit argumentum à nobis factum.Si autem reuelet reprobaſſe aliquẽ poſteriori modo, ea reuelatione non obſtante poſſe nos,& debere orare pro reprobo. Quia tunc oratio non eſt contraria diuinæ voluntati, quia orans non poſtulat,vt reprobus non dãnetur,etiamſi in peccato mortali moriatur, hoc enim eſſet contra diuinã voluntatem, ſed petit, vt illi detur gratia,ne in peccato moriatur.

4. Diſtinctio illa Medinæ reiicitur.

Deus neminem reprobat ex ſe, & ex ſua ſola voluntate.

At verò ſi Medina intelligit re vera dari de facto hos duos modos reprobationis, valdè decipitur,quia iuxta ſanam doctrinam Deus neminem reprobat ex ſe,& ex ſua ſola voluntate, quia nullum prædeſtinat ad malum, neque vllum vult eiicere à Regno ex ſupremo dominio,& abſoluta poteſtate, ſed ſolùm iuxta exigentiam vindicatiuæ iuſtitiæ. Si autem ponit illud membrum tamquam poſſibile de potentia abſoluta, non eſt illud, de quo tractamus. Poſſet autem membrum illud applicari ad reprobationem negatiuã,& ad alios effectus,quos Deus abſolutè vult fieri,aut non fieri,interdum abſque aliqua cauſa ex parte hominis, aliquando verò ob cauſam aliquã datã ab homine,ita tamen,vt illa præuiſa Deus immutabiliter decreuerit aliquid facere ob talem rationem, ſecluſa dependentia ab omni alia conditione.Quo circa loquẽdo de vera reprobatione,iuxta ſententiã Medinæ dicendum videtur,orari poſſe pro æterna ſalute reprobi etiam cogniti per reuelationem. Ex quo à fortiori ſequitur,oratione generali orandum eſſe etiam pro reprobis,non quia ignoremus, qui ſint,ſed quia,etiamſi ſint reprobi,ſunt capaces huius orationis, qua illis petimus gratia, qua ſaluentur. Non explicat autẽ Medina, qualis ſit gratia,quã poſſumus reprobis poſtulare, poteſt enim eſſe vel ſufficiens,vel efficax.Si ergo de efficaci loquatur, videtur falſum quia hoc eſſet directè contrarium diuinæ voluntati,quam ex ſe habuit circa reprobos,vnde non videtur de hac gratia loqui. Si autem loquatur de gratia tantùm ſufficiente, impertinens eſt prior diſtinctio,ſaltem loquendo de reprobatione, prout illam Deus de facto habuit, nam quocumque modo ponatur reprobatio,negari non poteſt,quin Deus det reprobis gratiam,qua ſaluari poſſint,ſi velint, ergo hoc tantum modo poſtulare gratiam reprobo etiam cognito,& quocumque modo reprobato,eſt conſentaneum diuinæ voluntati,ac proinde licitum,& faciendum.

Orari poteſt pro reprobis etiam cognitis per reuelationem.

5. Alia diſtinctio Auctoris ad ſolutionem dubitationis.

Aliter ergo diſtinguendum occurrit, tum de modo orandi ex parte noſtra,tum de modo diuini decreti nobis reuelati Nã dupliciter poſſumus nos aliquid poſtulare à Deo Vno modo ex affectu ſimplici,& includẽte cõditionem aliquam,vel expreſſam,vt fuit in oratione Chriſti in horto,vel implicitam,vt cùm in animo habemus generalẽ intentionem ſubordinandi omnia diuinæ volũtati.Alio modo poſſumus aliquid petere ex affectu abſoluto,& efficaci,quia iam præſcimus,vel ſupponimus id eſſe conſentaneum diuinæ voluntati. Quomodo orauit Chriſtus pro prædeſtinatis, cùm dixit: Ioan.17.*Non pro mũdo rogo,ſed pro his, quos dediſti mihi.* Ex parte autem Dei dupliciter intelligimus ipſum aliquid velle, aut nolle, abſoluto,& immutabili decreto Primò ex totali deliberatione ſine vlla voluntate contrarij effectus,neque efficaci, neque ſimplici, ſeu conditionata,quod genus decreti interdum habet Deus ex ſe ſolo,ſicut habuit circa prædeſtinatos,quando præelegit illos ad gloriam, & circa reprobos habuit ſimile decretum,non dãdi illis gratiam congruã in ſua præſciẽtia.Aliquando verò nõ habet Deus tale decretũ,niſi præuiſa aliqua cauſa ex parte hominis, illa tamen præuiſa decretũ eſt eiuſdem efficacitatis, & eodẽ modo abſolutum.Sic enim licèt ante præuiſum pecca-

Homo poteſt orare ſimplici, vel abſoluto affectu.

Deus abſoluto decreto dupliciter aliquid vult.

tum in homine prædeſtinato,non decernat Deus, vt agat pœnitentiam, nihilominùs peccato præuiſo,vult eius pœnitentiam,& abſolute decernit dare auxiliũ congruum ad illam. Et in malis etiam pœnæ,quæ Deus tantũ vult,præuiſa culpa interdũ contingit,vt ſtatim,ac præuidetur culpa,decretum de aliqua pœna ſit omninò abſolutũ, & excludens omnem conditionem,quale fortaſſè fuit in peccato Dauidis decretũ interficiẽdi filium in pœnam eius, nõ obſtante pœnitentia, & oratione patris, vnde videtur fuiſſe independens ab omni alia conditione,atque adeò omnino immutabile.Alio modo intelligimus Deum habere firmum decretum de aliquo effectu,non tamen ex ſe ſolo, ſed prouocatus ex cauſa aliqua in homine præuiſa,& cum aliquo ſimplici affectu,& quaſi deſiderio contrarij effectus.Et hoc modo credimus voluiſſe Deum damnationem reproborum.

6.

Nõ licet oranti ex efficaci affectu, æternam illius ſalutem poſtulare, quem cõſtat eſſe reprobũ. D. *Tho.* *Auguſt.*

Dico ergo primò.Si per reuelationem certè cõſtaret Titium eſſe à Deo reprobatũ,non eſſet licitũ orare pro illo,petendo æternam ſalutem eius ex abſoluta, & efficaci voluntate orantis,id eſt abſolutè petendo,vt re ipſa ſalutem conſequatur. Hoc tantum intendunt D.Thomas,& Auguſtinus locis citatis,& immeritò Medina quidpiam aliud D.Th. imponit.Hoc etiam probat ratio in principio facta. Hoc etiam nos Chriſtus ſuo docuit exemplo, nam quia illi conſtabat, decretum Patris de ſua paſsione eſſe omninò abſolutum (quamuis illud non habuerit, niſi poſt præuiſum peccatum hominis) ideò non abſolute orauit, vt tranſiret à ſe Calix ille,ſed ſub conditione,*Si poſſibile eſt* explicando ſimplicem affectum ſuæ naturæ,& ſubiiciendo illum Diuinæ voluntati,*Non mea volũtas,ſed tua fiat.* Denique ſic ſuprà diximus Beatos in cœlo, quando illis conſtat de contraria diuina voluntate,non petere ex affectu abſoluto.

Secus eſt de oratione ex affectu ſimplici procedente.

Dico ſecũdò.Non obſtante reuelatione de reprobatione alicuius,poſſumus pro illo orare ex affectu ſimplici,deſiderando,quãtum eſt ex parte noſtra,ſalutem eius,& petẽdo,vt Deus det illi auxilia, quibus ſaluetur,ſi velit.Probatur,quia talis petitio eſt cõſentanea charitati proximi,& nõ eſt repugnans voluntati Dei,imò etiã eſt cõſentanea illi, ergo eſt optima oratio, & exercẽda. Probatur prior pars, quia charitas, quantùm eſt de ſe omnes homines amplectitur,& omnium ſalutem exoptat, vnde ſi aliunde non impediatur, conſentaneum illi eſt talis hominis ſalutempoſtulare. Quòd autem nil obſtet,oſtenditur,probando minorem, quæ ſatis demonſtratur ex illo 1. ad Timot. 2. *Deus vult omnes homines ſaluos fieri*, inde enim habemus, Deũ ex ſe habere affectum ad ſalutem hominũ ſine vlla exceptione,ergo oratio noſtra ex hoc affectu procedens,eſt conformis diuinæ voluntati.Item volũtas abſoluta, & conditionata,quamuis ſint de obiectis oppoſitis inter ſe contrariæ non ſunt, quia conditio excludit contrarietatem,ergo etiam oratio,quæ ſolũ eſt ex affectu ſimplici,non eſt contra diuinam volũtatem etiamſi cognoſcamus illã eſſe abſolutam. Denique non obſtante reuelatione, quòd Deus habeat hoc decretum,nihilominùs ſcimus eſſe paratum, dare auxiliũ reprobo per media cõſentanea diuinæ prouidentiæ,quorum vnum eſt oratio, ergo ſemper habet locum oratio pro tali auxilio,non obſtante quacumque reuelatione.

1. *ad Timot.* 2.

Voluntas abſoluta,& cõditionata etſi ſint de obiectis oppoſitis non ſunt cõtrariæ.

8.

Corollariũ. Non poteſt peti pro tali reprobo auxilium efficax.

Hinc verò colligi videtur, non poſſe aliquem in eo caſu deſiderare reprobo auxilium efficax,ſeu vocationem cõgruam,ex parte Dei.Probatur,quia ex tali reuelatione conſtat, Deũ ex ſe,& abſolutè

A decreuiſſe non dare tali reprobo huiuſmodi auxilium, nam ex hac parte reprobatio non habet fundamentum in homine,ſed in ſola Dei voluntate, ſed non licèt deſiderare etiam ſimplici affectu, vt fiat oppoſitum eius, quod Deus ſic decreuit, quia eſſet deſiderare, vt non impleatur voluntas Dei, ergo,Dices,affectum ſimplicem præſcindere à decreto Dei,& verſari circa obiectum ſecundum ſe, & ideò non eſſe contrarium decreto Dei,quia non tendit ad hoc, vt non obſtante decreto,illud fiat, ſed ſolùm ad conuenientiam illius auxilij ſecundũ ſe ſpectati,ſeu ad hoc,vt Deus habuiſſet contrariũ decretum,ſi ei placitum fuiſſet.Hoc enim deſiderium conditionatum;vtinã Deus decreuiſſet dare huic homini vocationem congruam,& ei placuiſſet,non videtur per ſe habere malitiam, imò ferè huic ſimilis videtur fuiſſe affectus ille, quem ſua oratione in horto explicauit Chriſtus Dominus.

Obiectio.

Solutio. Affectus cõditionatus duplex eſt.

Quapropter diſtinctione vtẽdum videtur de affectu conditionato,quidam enim eſt ita ſimplex, vt ex intẽtione habentis,non ordinetur ad effectum aliquo modo conſequendum,ſed ſolùm habetur propter aliquam rationem honeſtam, & propter eandem in oratione Deo proponitur.Et hoc modo non repugnat deſiderare reprobo auxilium efficax, vt ratio facta probat.Alia verò eſt voluntas conditionata, quæ habet vim intentionis, & ordinatur ad effectum reipſa obtinendum.Et hoc modo non eſſet licitum in illo caſu,petere auxilium efficax reprobo,vt prior ratio probat,eſt tamen licitum petere illi auxilium ſufficiens ex deſiderio ſalutis eius,procurando, & intendendo,vt cũ effectu detur illi tale auxilium,imò etiam deſiderando, vt ex parte ipſius reprobi non fiat inefficax.

Quo modo repugnat deſiderare reprobo auxilium efficax quo etiã modo id non liceat?

9.

Idem eſt dicendum de quauis pœna,quam cõſtet ex abſoluto Dei decreto prouenire.

Atq; hinc conſtat,doctrinam hãc nõ ſolũ habere locum in reprobatione ſimpliciter,quæ eſt æterna pœna,ſed etiã in quacũq; alia pœna, de qua cõſtet per reuelationem certam, & indubitatam eſſe à Deo prolatam ſententiam ex abſoluto decreto.Sic enim decernit Deus interdum pœnas aliquas temporales huius vitæ, vt dixi in materia de Pœnitentia, & poteſt eſſe exemplum in morte filij Dauidis ex adulterio nati,Quando ergo per reuelationem conſtat,tale eſſe decretum Dei,fruſtra eſt cõtra niti. Sicque poteſt intelligi illud Ierem.7.*Tu noli orare pro populo hoc nec aſſumas pro eis laudem & orationem & non obſiſtas mihi,quia non exaudiam te*,& c. 11. *Tu noli orare pro populo hoc, &c.* Ratio verò eſt eadem, fundatur enim in efficacia diuinæ voluntatis,& materiale eſt, quod circa hanc,vel illam pœnam verſetur.

Ierem. 7. & 11.

10.

Obiectio.

Hic verò occurrebat difficultas vulgaris in materia de Spe, nam ſequitur,quòd ſi Deus reuelet alicui reprobationem ſuam,non liceat illi, pro ſua ſalute æterna orare. Conſequens videtur falſum, quia Petrus, etiam ſi Chriſtus illi dixiſſet, *Ter me negabis*, tenebatur non negare, & conſequenter velle, & procurare non negare, ac ſubinde petere auxilium ad non negandum, ergo idem eſſet in illo caſu.Item quia aliàs talis reprobus poſſet omninò deſperare de ſalute ſua,& conſequenter non conari ad illam obtinendam,neque ad benè operandum, & ſimilia. Ad hoc verò dicendum in primis eſt, regulariter, & de lege nõ teneri hominem, cui ſit talis reuelatio accipere illam vt prophetiam, quam vocant ex præſcientia, ſed vt prophetiam comminationis, ſeu periculi, aut in cauſis proximis, quæ reuelatio includit conditionem, & ideo non obſtat,quominus homo conari poſſit, & debeat ad hoc, vt talis conditio non impleatur

Matth. 26.

Solutio.

Is cui facta eſt talis reuelatio,non debet credere eſſe prophetiam præſcientiæ ſed cõminationis.

pleatur. Ideóque talis reuelatio orationẽ non impediret, (A) imò cognito periculo ſtimulos adderet ad orandum,ſicut de Niniuitis legimus. Exiſtimóque non eſſe conſentaneum diuinæ prouidentiæ aliter reuelare homini viatori futuram damnationem ſuam , nimirum cogendo,ſeu obligando illum ad credendum , illam eſſe reuelationem ex abſoluta præſcientia,quia talis credulitas multùm repugnat ſtatui viæ. Quia verò illa reuelatio non videtur ſimpliciter impoſsibilis de potentia abſoluta , ſi ponamus illam fieri, conſequenter dicendum eſt, talem hominem non poſſe efficaciter intendere, aut petere ſalutem æternam; poſſe autem , & debere petere auxilium Dei ad non peccandum , in quocumque actu particulari,& ſimiliter poſſe , & debere conari ad vtendũ illo auxilio cum effectu, (B) quia hoc totum eſt ſimpliciter poſſibile , non obſtante diuina præſcientia. Poteſt etiam petere auxilium ad minuenda peccata , & ad bene operandum,quod per ſe honeſtũ eſt. Vide Gerſonem Alphabet.45.lit.E.

Quidnam poſſit petere ille.

Gerſon.

11. Ex dictis colligitur reſolutio dubij in principio poſiti.

Tandem ex dictis facilè reſpondetur ad primum dubitũ de oratione vniuerſali pro reprobis , ſeu pro omnibus hominibus indifferenter, ſiue reprobi ſint, ſiue prædeſtinati , dicendum eſt enim, ſine dubio ita eſſe orandum pro omnibus hominibus, id enim nos docuit Chriſtus exemplo ſuo, quia pro omnibus mortuus eſt.Ex quo id ipſum obſecrat Paulus 1.ad Timot.2.Et hoc intendunt Auguſtinum & D.Th.cũ aiunt eſſe orandũ pro omnibus quia non conſtat,qui ſint reprobi, qui verò prædeſtinati. (C) Ratio verò eſt, quia charitas obligat ad amãdum omnes,& omnes ſunt in graui neceſſitate, indigẽtque auxilio Dei,cuius ſunt capaces , quamdiu hæc vita durat,& Deus de ſe paratus eſt ad dãdum omnibus.Vnde fit,orari poſſe, & interdum debere pro iuſtis,& iniuſtis,ſiue fidelibus, ſiue infidelibus,& quantumuis excœcatis,obduratis , ſeu obſtinatis,quãtũ in hac vita eſſe poſſũt.Hoc tamen non obſtat,quominùs ex intentione orantis aliter petat pro prædeſtinatis , & aliter pro reprobis illis efficaciter poſtulãdo, vt cum effectu conſequantur gloriam,his ſolum conditionatè, ſcilicet quantum eſt ex parte Dei,ſeu ſi illi non reſiſtant,Quæ intentio interdum haberi poteſt explicite,non eſt tamẽ neceſſarium,ſatis enim eſt habitu,ſeu virtute illam habere, (D) habetur autẽ hoc modo eo ipſo, quod homo petit ex intẽtione charitatis, vel placendi Deo.

1.ad Timot. 2.
Auguſt.
D.Leo.
Debemus orare pro omnibus ſiue reprobi ſiue prædeſtinati ſint.

12. Neminẽ licet excludere , quando cum effectu ſalutem hominum poſtulamus à Deo.
Aug.
D.Tho.
Nullus eſt iudicandus reprobus, quamdiu viuit.
Etſi liceat ab illa re probos formaliter excludere, non tamẽ licet materialiter.

Vnde vlteriùs addendum eſt, non licere ab oratione vniuerſali, qua pro prædeſtinatis oratur, vel abſolutè petitur, vt homines cũ effectu ſaluentur, non licere,inquam,aliquẽ excipere materialiter, vt ſic dicam,ſeu talẽ,aut talẽ perſonã abſolutè excludere.quaſi deſperando de ſalute eius. Hoc etiã intẽdunt Auguſtin. & D.Th.locis ſuprà citatis, loquunturq; ſecundum cõmunẽ rerum ordinem , & ſecluſa extraordinaria reuelatione. Et ita ratio eſt clara, quia nullus eſt iudicandus reprobus, quamdiù hic viuit,ergo ita à nobis iuuandus eſt, quantũ eſt ex parte noſtra,ſicut is,qui eſſe poteſt in numero (E) prędeſtinatorũ.Vnde licèt in hac oratione generali,& ſuo modo efficaci pro prædeſtinatis , liceat formaliter excludere reprobos,non tamen materialiter,vt ſic dicam, hunc, vel illũ hominem,quia priori modo remittitur , vt ita dicam , exceptio ad iudicium Dei , in poſteriori autem modo vſurpat homo,& præuenit diuinum iudicium, quod ignorat.

Obiectio.

Dices,interdum ſunt in aliquo tot ſigna reprobationis,vt magna morali probabilitate iudicetur, illum eſſe reprobum , ergo hoc ſatis erit ad excludendum illum dicto modo , nam ad moralem operationem ſufficit iudicum probabile. Reſpondeo, nulla indicia eſſe ſufficientia ad iudicãdum practicè,& moraliter poſſe deſperari de ſalute alicuius, quantumuis peccatoris,quamdiù viuit,& compos eſt ſui, & excitationis ad pœnitentiam. Sicut nullus (quantumuis peccator ſit,& magna habeat indicia ſuæ reprobationis) poteſt inde accipere iuſtam licentiam deſperandi , aut non orandi pro ſe, imò inde magis obligatur ad orandum, quia videt ſe in maiori periculo verſari , & credere ſemper debet,potentem eſſe gratiam ad ſe liberandũ,& ex parte Dei non defuturam , ſi per ipſum nõ ſteterit. Idem ergo eſt reſpectu proximi,quem debemus ex charitate diligere , ſicut nos ipſos , & cui ſimiliter parata eſt gratia,de ſe habens eandem virtutem.

Reſponſio.

13. Locus Ioan. 1.Can.c.5. breuiter explicatur.

Hic verò ſolent difficultatem ingerere verba Ioan.1. Canon. cap. 5. *Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico,vt roget quis*; nam inde videtur colligi,licitum eſſe aliquem magnum peccatorem ab oratione excludere. Huius occaſione tractare hic ſolent Theologi,an ſit orandum pro eo,qui peccauit peccatum ad mortem? vt videre licet in D Thoma d.ar.7.ad 3. & Alenſi d.ar.6. dub.7. Sed de hoc teſtimonio diſputaui latè in 4. tom. 3. p.& ideò dico breuiter; ſi per peccatum ad mortem intelligamus finalem impœnitentiam , vt Auguſtinus exponit, eum, qui peccatum ad mortem peccauit, eo ipſo damnatum eſſe,ac ſubinde nõ eſſe pro illo orandũ, quia vt dictum eſt,pro damnatis non eſt orandum. Si autem per peccatum ad mortem intelligamus quodcunque aliud ſpeciale peccatum,durante hac vita commiſſum, quantumcumque ſit graue, & in Spiritumſanctum, & licet ſit cum magna pertinacia,& obduratione, ſemper poſſe orari pro huiuſmodi peccatore,quamdiu hic viuit,quia nunquam eſt omninò deſperanda illius correctio.Verba autẽ Ioannis non oſtendunt impoſſibilitatem , ſed difficultatem in obtinendo effectu talis orationis:poſita autem ſunt ad deterrẽdos homines ab huiuſmodi peccatis,ſeu à tali ſtatu peccati,non ad prohibẽdam huiuſmodi orationem. Imo vt exiſtimo , non ſunt ſcripta ad remittendum affectum orandi pro huiuſmodi peccatore,ſed ad exaggerandum , non quancumque orationem,ſed valde feruentem, vel hominis multum Deo grati eſſe neceſſariam pro huiuſmodi peccatore.

Aug.
Peccatũ ad mortẽ quodnam ſit.

CAPVT XVI.

De oratione pro inimicis.

1. *D.Thom.* *Alenſis.* *Medin.* *Nauar.*

PRæterea ſolet hic ſpecialiter tractari,an ſit orãdum pro inimicis, vt patet in D. Thoma ſuprà art.8. Alenſi,d.art.6. dub. 3. Medina , Nauarro, & ferè omnibus Thomiſtis. Sed quia hoc propriè ſpectat ad materiam de Charitate , ideo breuiter ſunt duo diſtinguenda.Vnum eſt,an poſſimus ſanctè,& licite orare pro inimicis ; aliud , an teneamur?De primo nullum eſt dubium,quin opus illud per ſe ſit optimum, & conſulendum,cum Chriſtus dicat Matth. 5. *Orate pro perſequentibus , & calumniantibus vos*, & ratio eſt , quia illud eſt opus charitatis,nam quòd inimicus ſit peccator, non obſtat, quominùs ex charitate diligi poſſit, & conſequenter quòd poſſit pro illo apud Deum intercedi. De ſecundo eſt nonnulla maior difficultas , reſolutio autem vt rectè Diuus Thomas notauit ex lege charitatis dependet, ita ergo tenemur pro inimicis orare,ſicut illos diligere. Non tenemur autẽ illos diligere ,dilectione efficaci in particulari, niſi in caſu neceſſitatis , ſic ergo nec tenemur pro illis in particulari orare , niſi interueniente graui

Quæſtionis titulus explicatur.
Matth.5.
Orandum eſſe pro inimicis probatur.
D.Thom.

Caiet. Quando orãdum ſit pro Inimicis.

neceſſitate. Diſputat verò Caietanus in illo articulo, an hæc neceſſitas habeat locum tantùm, quando inimicus indiget, vel etiam quando veniã petit, etiamſi in alia neceſſitate non ſit? Sed aduertẽdum eſt, aliud eſſe loqui in generali de ſignis beneuolentiæ exhibendis inimico, aliud in particulari de hoc opere orationis. Hic de hoc tantùm in particulari agimus, & de illo verum eſt, non obligari hominem ad orandum pro inimico in particulari, niſi quando ille indiget, & eſt in neceſſitate conſtitutus: ſicut non teneor illi dare eleemoſynam corporalem, niſi quando indiget. De aliis autem ſignis beneuolentiæ proportionatis ad conciliandam neceſſariam amicitiam, verum eſt, exhibenda eſſe ex obligatione, quando inimicus petit veniam, quia tunc eſt articulus neceſſitatis, quoad talia ſigna, quia non exhibere illa in tali occaſione, eſſet morale quoddam inditium odij, vnde eſſet præbere ſcandalum proximo ad continuandam inimicitiam, ſed de hoc aliàs.

2. Animo paratο eſſe debemus ad orandum pro inimico in particulari, quãdo opus fuerit.

Ex hac reſolutione colligitur, licèt non teneamur ordinariè actu orare pro inimico in particulari, teneri nihilominus ad habendam animi præparationem ad orandum in ſpeciali pro illo, ſi indiguerit, ſicut de dilectione inimicorum docet Diuus Thomas 2. 2. q. 25. art. 8. & ſicut in vniuerſum tenemur habere animum præparatum ad ſeruanda præcepta affirmatiua pro illis temporibus, pro quibus obligant. Ad hanc autem præparationem in præſenti videtur ſufficere, vt contrarium propoſitum numquam habeatur, niſi fortaſſe ad vincendam tentationem, vel reſiſtendum odio, neceſſarium ſit, poſitiuum animum ſeu, propoſitum exercere. Addit verò Diuus Thom. dicta quæſtione 83. articul. 8. neceſſarium eſſe, non excludere inimicum à generalibus orationibus, quas pro alijs facimus. Quæ ſententia ab omnibus approbatur. Et ratio eſſe videtur, quia tenemur diligere inimicum ſaltem in generali, quæ generalis dilectio in hoc conſiſtit, vt quando proximos generatim diligimus, non excludatur inimicus, ergo eadem ratione obligat charitas ad non excludendum inimicum à communi beneficio orationis, quando pro alijs generatim funditur.

Inimicus nõ debet excludi ab oratione generali pro aliis facta. *D.Tho.*

3. Circa proximè dicta dubitatio.

Sed hoc nonnullam difficultatem habere videtur, præſertim in praxi, quia non agimus de orationibus publicis, id eſt, quæ fiunt nomine totius Eccleſiæ, cuius nos eſſe poſſumus, vel miniſtri, vel membra, nam in illis orationibus clarum eſt debere nos conformari intentioni Eccleſiæ, & illos excludere, quos ipſa excludit, verbi gratia, excommunicatos, de quibus alibi dictum eſt, & non excludere, quos ipſa non excludit, quia hoc eſſet diſcordare ab intentione eius, quod non licet, eſſetque manifeſtum inditium odij, vel potius officium, quod eſt intrinſecè malum: Agimus ergo de orationibus priuatis, in illis autem per ſe loquendo, & ſecluſo ſcandalo, non videtur intrinſecè malum, excludere inimicum à quacumque oratione, in qua pro aliis oramus. Nam poſſumus orare ſolùm pro amicis, ſub amicis intelligendo omnes illos, qui non ſunt inimici, in qua oratione planè excludimus inimicos, in illo autem orandi modo nulla apparet malitia per ſe loquendo, quia nullum eſt præceptum, quod obliget tunc ad faciendam communiſſimam orationem, ſemper autem poteſt fieri ſub aliqua ratione communi, in qua non includatur inimicus. Quod quidem in oratione mentali eſt facile ad arbitrium orantis, idemque ferè eſt de oratione vocali, quæ non fit

In particulali oratione per ſe non videtur malum excludere inimicum.

iuxta præſcriptam aliquam formam verborum, ſed iuxta voluntatem etiam orantis, imò etiamſi verba ſint præſcripta, & generalia poterunt facilè ex intentione orantis limitari, quæ intentio non videtur intrinſecè mala, quia illud eſt voluntarium beneficium, & non debitum communitati, vt ſupponimus, ergo non peccat orans, conferendo illud quibuſdam, & non aliis. Nam poſſet ſic orare pro iuſtis, & non pro iniuſtis, pro prædeſtinatis, & non pro reprobis, pro cognatis, amicis, aut benefactoribus, & non pro aliis, ergo & pro omnibus non inimicis, in quo excluduntur inimici. Quæ ergo ſunt orationes communes, à quibus non licet inimicos excludere?

Nihilominùs de illa aſſertione dubitandum non eſt, quia, vt dixi, eſt communiter approbata, & quod magis eſt, communi conſenſu, & praxi Eccleſiæ recepta videtur. Vnde contraria eſſet ſcandaloſa, & occaſionem præberet prauis moribus, foueretque internum odium inimicorum, ad quod natura corrupta valde propẽſa eſt. Verus autem ſenſus illius axiomatis, non eſt tam clarus, & certus. Primo ergo intelligi poteſt de orationibus communibus Eccleſiæ, quas peculiari modo cenſentur facere, non ſolùm miniſtri, ſed etiam qui adſunt, & cum illis offerunt, & per illos peculiariter orant, dum eis aſsiſtunt. Ab his ergo orationibus communibus non poſſunt iſti excludere inimicos, vt iam dictum eſt. Secundò inlligi poteſt de orationibus communibus, non omninò voluntariis, ſed factis ex obligatione communis charitatis, quomodo tenemur interdum orare pro Eccleſia, vel pro patria, aut ciuitate, aut ſimili alia communitate, ab his ergo orationibus communibus non poſſumus excludere inimicos, qui ſunt partes illius communitatis, quia illud debitum ad illos ſuo modo pertinet, ratione cuius habent quoddam ius ad bona communia illius communitatis, inter quæ talis oratio computatur. Tertiò quoties oratur pro aliqua communitate ſub aliqua ratione communi, quæ de ſe æquè comprehendit inimicos, ac cæteros, tunc non licet excludere inimicos, etiamſi oratio aliàs merè voluntaria ſit, & abſque obligatione, quia illa eſt quædam irrationabilis acceptio perſonarum, continens virtuale odium. Vnde licet abſolutè non tenear orare pro tali communitate, tamen ſuppoſito, quòd oro, teneor orare ſine tali iniqua exceptione, vt ſi Religioſus pro Religione ſua, & ſuis fratribus oret, & inde excipiat Petrum, vel Paulum ſibi inimicos, grauiter peccat, & ſic in ſimilibus. Quartò, licet in oratione priuata, quæ ſine obligatione fit, voluntarium ſit orare, ſub aliqua ratione vniuerſali, quæ non comprehẽdat inimicum, & in hoc per ſe non appareat intrinſeca malitia, vt obiectio facta probat, nihilominus cauendus eſt talis orandi modus tamquam periculoſus, indicat enim affectum adeo auerſum ab inimico, vt ad odium accedere videatur. Ideóque ſaltem ratione moralis periculi, poteſt ferè damnari talis modus orandi, quando ſcilicet limitatio illa ex directa intentione ſolùm fit ad excludendum inimicum, nam ſi hoc publicè fieret, cenſeretur illud eſſe ſignum quoddam odij, ergo quamuis occultè fiat, cauendum eſt morale periculum odij, quod ibi intercedit, nam qui amat periculum, peribit in illo. Præterquam quòd talis oratio vix poteſt eſſe Deo grata, & accepta, quia vel ex nulla, vel ex valde imperfecta charitate procedere poteſt.

4. Statuitur ex cõmuni conſenſu, non eſſe inimicũ excludẽdum à communi oratione.

A quibus orationibus non ſint excludendi inimici.

Religioſus qui tenetur orare pro ſua congregatione, ſi inde excipit Petrum vel Paulum ſibi inimicos male facit.

CAPVT

CAPVT XVII.

An liceat bona temporalia orando à Deo petere?

1. D.Thom.

HÆc eſt poſtrema habitudo, quam neceſſariò includit oratio, ſcilicet ad rem poſtulatam, de qua tractat Diuus Thomas dicta quæſtione 83. articulo 5. ad 6. & in 5. refert ex Valerio Maximo ſententiam Socratis Philoſophi, qui aſſerebat *nihil vltra petendum à Diis immortalibus, quam vt bona tribuerent.* Itaque cenſuit ille philoſophus, nihil eſſe à Deo determinatè petendum & rationem addidit, quia Deus ſcit, quid vnicuique ſit vtile, nos autem ſæpe in votis habemus id, quod non impetrare melius eſſet Quam rationem confirmare videtur Paulus ad Roman. 8. dicens, B *Quid oremus, ſicut oportet, neſcimus.* Atque hæc etiam ſententia tribui poteſt VViclepho, nam ſicut negauit eſſe orãdum pro aliquo in particulari, ita conſequenter negare potuit, vel debuit eſſe aliquid in ſpeciali in oratione petendum, quia eadem eſt vtriuſq; ratio. Denique hæretici dicti illuminati in eadem ſententia fuiſſe feruntur, dicebant enim, nihil eſſe à Deo petendum, niſi vt fiat voluntas eius, nam hoc ſolùm eſt deſiderandum, & bonis omnibus præferendum iuxta debitum charitatis.

Nihil determinatè petẽdum eſſe docuit Socrates.

Roman. 8.

Illius opinionis fuit VViclepth.

Illuminatos hæreticos etiam ita ſenſiſſe, fertur.

2.

Cõtraria opinio tãquã certa ſtatuitur, de fide tenenda.

Nihilominùs pro certo ſtatuendum eſt, licitum eſſe aliquid determinatè à Deo in oratione petere. Quod cenſeo eſſe de fide, ſufficienterque probari ex oratione Dominica, nam poſtremo lo- C co citati hæretici vnam tantum illius particulam, ſeu petitionem videntur admiſiſſe, ſcilicet *fiat voluntas tua*, cùm tamen Chriſtus Dominus ſex alias nos docuerit, quibus multa in particulari petimus. Exemplo etiam idem nos Chriſtus docuit, rogans pro fide Petri, & pro remiſsione peccati crucifigentium ipſum. Et ex tota Scriptura, præſertim ex libro Pſalmorum, & ex Epiſtolis Pauli conſtat, hunc fuiſſe vſum Sanctorum, quem etiam Eccleſia in ſuis obſeruat orationibus. Quomodo autem hoc intelligendum ſit, & qua ratione ad diuerſa bonorum genera ſit applicandum, patebit ex ſequentibus. Vnde etiam facilè ſoluetur fundamentum oppoſiti erroris.

Luc. 22. & 23.

3.

Aſſertio poſita declaratur, diſtinguendo bona in ſpiritua lia, & tempo ralia.

Eſt ergo aduertendum, duplex eſſe bonorum D genus, quædam enim bona ſpiritualia dici poſſunt, alia temporalia. Sub ſpiritualibus hîc comprehendimus omnia honeſta bona, quibus nemo poteſt malè vti, ſiue ſint gratia, & ſupernaturales virtutes, ac earum opera, ſiue ſint virtutes morales acquiſitæ cum actibus ſuis. Sub temporalibus autem bonis comprehendimus omnia bona fortunæ, & bona corporis, vt ſunt vita, & ſalus, & bona etiam animi, quibus malè vti poſſumus, vt virtutes intellectuales, ſcientia, ars & cæt. De ſpiritualibus bonis dicemus capit. ſequenti, hîc ſolùm de tẽporalibus, quæ ſubdiſtingui poſſunt. Nam quædam ſunt per ſe conuenientia naturæ, ac proinde per ſe appetibilia ſecundùm rectam rationem E propter bonum, & conuenientem ſtatum naturæ, niſi aliquid per accidens obſtet, vt vita, ſalus, & ſcientia. Alia verò ſunt bona de ſe indifferentia, quæ propter ſe appetibilia non ſunt, ſed tantùm propter vtilitatem ad alia bona per ſe, & honeſtè appetibilia, vt ſunt honor, fama, potentia, diuitiæ & cæt. Vnde inter hæc quædam ſunt vel ſimpliciter, vel moraliter neceſſaria ad conſequenda, vel conſeruanda alia bona per ſe naturæ conuenientia, vt eſt victus neceſſarius, & veſtitus, & bonum A nomen neceſſarium ad vitæ tranquillitatem, alia ſuperabundantia, vt diuitiæ, magni honores, &c.

Temporaliũ bonorũ ſub diuiſio.

Quidam ergo abſolutè de toto genere bonorum temporalium dicunt, talia bona non eſſe determinatè petenda abſolutè, ſed ſolum ſub conditione ſi conducant ad Beatitudinem, & futura ſint inſtrumenta virtutum, & ſi aliter petantur, non eſſe licitam orationẽ. Hoc ſignificare videtur Diuus Thomas in d. articulo 5. vbi relata ſententia Socratis ſubiungit: *Quæ quidem ſententia aliqualiter vera eſt, quantùm ad illa, quæ poſſunt malum euentum habere, quibus etiam homo poteſt malè, & benè vti*, & in articulo 6. ait, licitum eſſe, deſiderare bona temporalia, non principaliter, ſed vt quædam adminicula quibus adiuuemur ad tendẽdum in Beatitudinem. Vnde conſequenter ſignificat, ſolùm ſub ea ratione, & conditione peti poſſe, quia vt ex Auguſtino præmittit, *illud tantum honeſtè petitur, quod honeſtè deſideratur.* Et ita videtur communiter intelligi Diuus Thomas ab expoſitoribus, & expreſſe affirmat Syluester verb. *Oratio*, quæſtione 5. Medina dicto Cod. de Pœnitent. quæſtione 3. Et fortaſſe ſententia, quam iſti auctores intendũt, vera eſt, ſed oportet eam ampliùs exponere, tum vt diſtinctè intelligatur, quomodo hæc petenda ſint, tum ne iniiciamus ſcrupulos, & timorem peccandi, vbi non eſt, neque etiam nimiam licentiam demus petendi, aut deſiderandi temporalia.

Quorundam opinio bona tẽporalia tãtum in ordine ad gloriã obtinendam peti à Deo poſſe docet. D.*Tho.*

Auguſt.

Syluest. *Medin.*

Oportet ergo aduertere, aliud eſſe petere aliquid propter ſe, vel propter aliud, aut petere abſolutè, vel ſub conditione: nam petere propter ſe eſt petere tamquam bonum propter ſe amabile, cui opponitur petere propter aliud; hæc igitur duo idem valent, quod petere vt finem, vel vt mediũ. Vnde ſicut eſt duplex finis, ſcilicet vltimus, & proximus, ita dupliciter poteſt aliquid propter ſe peti, ſcilicet tamquam finis vltimus, vel proximus. Et ſimiliter duobus modis dici poteſt aliquid eſſe propter aliud, ſcilicet, vel ex formali, aut virtuali relatione operantis, vel ex vi operis: ſeu modi operandi, eodem igitur duplici modo poteſt aliquid peti propter aliud. Vnde fit, vt aliquis modus petendi aliquid propter ſe, repugnet cum omni modo petendi propter aliud, vt quando aliquid petitur tamquam vltimus finis, aliquando verò poſsit idem ſimul peti propter ſe, & propter aliud, vel ex vi operis, vel ex relatione operantis, vt contingit in bono, quod propter ſe petitur ſolùm tamquam finis proximus. At verò petere abſolutè, vel ſub conditione quoad vtrumque membrum, cadere poteſt, tam in bonum propter ſe, quàm propter aliud poſtulatum, quia vtrumque poteſt ſub conditione aliqua deſiderari, vel abſolutè. Nam licet ego non deſiderem ſalutem, vel honorem, niſi propter diuinam gloriam, nihilominùs poſſum abſolutè illa deſiderare, quia & abſolutè deſidero finem, & abſolutè etiam cupio per hoc medium illum finem conſequi, atque ideo poſſum etiam abſolutè petere, vt Deus & illud bonum mihi tribuat, & ad illum finem conferre faciat, qui videtur eſſe modus valdè vſitatus, & vulgaris petendi hæc bona temporalia, quando in aliqua abundantia, vel excellentia deſiderantur.

5.

Varij modi petendi aliquid à Deo.

Duplex eſt finis vltimus & proximus.

6.

1. Aſſertio. Moraliter peccat, qui à Deo in oratione petit bona temporalia tamquã vltimum finem.

Dico ergo primò, Petere hæc bona temporalia propter ſe, vltimum finem in eis conſtituendo, peccatum mortale eſt. Hoc per ſe notum eſt, tum quia affectus ad temporale bonum, vt ad vltimum finem eſt peccatum mortale, contrarium dilectioni diuinæ ſuper omnia, tum etiam quia poſtu-

lare à Deo complementum huius deſiderij, ſeu affectus ſpeciale peccatum contra Religionem eſt, quia eſt petere à Deo complementum praui deſiderij. Siquis autem attēdat, hæc aſſertio locum habet in omnibus bonis creatis, quia in nullo eorum, cuiuſcumque ordinis ſit, licet vltimum finem conſtituere.

2. Aſſertio. Aliqua bona temporalia, ſi debito modo appetantur, à Deo poſtulari poſſunt tanquā proximi fines. *Arauſ. 2.*

7. Dico ſecundò. Quædam ſunt bona humana, ac temporalia (in generali ſignificatione ſuprà explicata) quæ licitè poſſunt propter ſe peti tamquam fines proximi, dummodò ſecundum rectam rationem deſiderentur ac petantur, ſicut ex ſe amabilia ſunt. Probatur ex illo principio Auguſtini, *id licitè peti, quod honeſtè deſideratur*, Nam aliqua ex his bonis licitè amantur, & deſiderantur propter ſe, id eſt, propter conuenientiam, quam habent cum natura rationali, conuenientiam (inquam) recta ratione regulatam, ergo. Minor patet, inductione in conſeruatione vitæ, corporis integritate, & ſanitate, ſcientia, ſeu cognitione veritatis, & ſi quæ ſunt alia huiuſmodi bona. Nam ratio recta dictat, conſeruandam eſſe naturam, & procurandam corporis ſanitatem, vel ſcientiam, aut aliquid huiuſmodi, & hæc bona eſſe per ſe appetibilia per ſe loquendo; ergo eodem modo ſunt petibilia, vt ſic dicam Et declaratur amplius quia in illa petitione nulla eſt circumſtantia mala per ſe, & ex intrinſeca ratione eius, & alioqui materia petitionis bona eſt, vt eſt oſtenſum, ergo. Maior patet, quia ſi aliqua eſſet circumſtantia mala, maximè, quia talia bona non petuntur propter beatitudinem, at hoc non ita eſt, ergo: Maior ſupponitur, quia etiam ſupponimus, ex aliis circūſtantiis orationem rectè fieri, ſcilicet, conuenienti tempore, loco & modo, & ex recta fide & cætera. Minor verò probatur, quia vel ille defectus non inuenitur, vel prout inuenitur, non eſt priuatiuus, vt ſic dicā, ſed negatiuus tantū, id eſt, non eſt de circumſtātia neceſſaria ad bene eſſe, ſed tantū ad melius eſſe. Nā vel eſt ſermo de beatitudine naturali, vel de ſupernaturali; Itē vel eſt ſermo de relatione operātis, vel de relatione, ſeu tēdentia ipſius operis ex ſe. Si ſermo ſit de relatione operātis, verum eſt, tale bonum peti poſſe abſque morali malitia, ſine tali relatione ad beatitudinem, quia hæc relatio operantis non eſt intrinſecè neceſſaria ad moralem bonitatem, vt patet de opere eleemoſynæ facto ex naturali miſericordia, ſine vlla memoria beatitudinis, nec relatione formali, aut virtuali operantis. At loquendo de relatione operis talia bona ſatis petuntur propter beatitudinem eo ipſo, quòd propter intrinſecam conuenientiam honeſtam petuntur, ſic enim dicitur in gloriam Dei facere, quiſquis honeſtum, quâ honeſtum eſt, operatur, etiam ſi aliam relationem ipſe non adiungat. Imò ipſe D. Thomas 1. 2. q. prima docuit, quiſquis amat bonum, amare illud propter beatitudinem, ſaltem in communi, multò ergo magis, qui verum aliquod bonum, & honeſtum petit, cenſetur petere propter beatitudinem, quia vel petit partem aliquam, ſaltem minùs principalem beatitudinis naturalis, vel accidens quoddam completæ beatitudinis ſupernaturalis.

Declaratur aſſertum.

D. Tho.

3. Aſſertio. Bona tēporalia, quæ tāquam finis proximi poſtulantur, abſolutè peti poſſunt à Deo. *D. Thom. Alenſis.*

8. Dico tertiò. Huiuſmodi bona, quæ modo explicato propter ſe petuntur abſolutè, & ſine vlla conditione, rectè petuntur. Hoc ſentiunt Diuus Thomas & Alexander Alenſis, vt ſtatim videbimus. Et probatur, quia licitè deſideratur abſolutè, nulla adhibita conditione, ergo etiam licitè petuntur abſolutè, & ſine conditione. Conſequentia probata iam eſt, & antecedens probatur, quia illa obiecta habent ex ſe bonitatem, & honeſtatem, vnde poſſint ita amari. Et confirmatur, quia qui tantùm cogitat de conuenientia ſalutis, vel ſcientiæ, & illam propterea deſiderat, ac petit, quia iudicat, ſecundum rectam rationem eſſe amabilia hæc bona, nihil aliud conſiderans de alio fine, vel conditione, ille abſolutè petit, quandoquidem conditionem non ponit, & tamen non malè facit, quia in illo actu nulla eſt circumſtantia mala, vt dictum eſt: durumque eſſet, ſine maiori fundamento damnare omnia huiuſmodi deſideria, vel petitiones, quæ frequenter in hominibus etiam timoratis, licet non eximiè perfectis inueniuntur.

Probatur.

Confirmatur

9. Obiectio.

Dices, Et ſi hæc bona ſint per ſe appetibilia, nihilominus talia ſunt, vt eis malè vti poſsimus, ergo temeritas quædam eſt illa abſolutè petere, vt ergo prudens ſit petitio, neceſſe eſt, vt actu, vel virtute includat conditionem, ſi talia bona nobis profutura ſunt ad beatitudinem ſeu ſalutem animę vel ſaltem ſi nocitura non ſunt. Vnde quāuis fortaſſe petens non apponat expreſſè hanc conditionem ſemper debet intelligi virtute aut interpretatiuè poſita, vt oratio bona ſit. Sed contrà primo, quia nulllum eſt in hac vita bonum, quo homo pro ſua libertate non poſſit malè vti aliquo modo. Nam licet virtutibus non poſſimus vti tamquam principiis ad malos actus eliciendos, poſſumus tamen ex illis ſuperbire, & ita illis aliquo modo malè vti, idemq; eſt de peculiarib. auxiliis, aut fauorib. gratię & nihilominus ex ſētentia omniū hæc bona poſſumus abſolutè deſiderare & petere, ergo illa ratio nō ſufficit, quominus etiā alia bona per ſe cōuenientia naturæ poſſimus abſolutè petere. Nā quod fortaſſe facilius malè vtamur his bonis corporis, aut intellectualibus, aut moralibus, vel ſupernaturalibus, hoc parum refert, quia ſi illud eſt morale periculum, talis abuſus ſiue ſit maior, ſiue minor, reddet actum malum, ſi autem periculum non eſt morale, non ſufficit, vt actus ſit malus, etiam ſi maior, vel minor ſit, numquam attingendo, vt dixi, morale periculum. Talis autem ad ſummum videtur eſſe differentia inter hæc bona naturalia, & moralia, nam prauus vſus ille valde accidentarius eſt, & in occaſione, quæ interdum ſumitur ex ipſa virtute, & bonis gratiæ, grauior lapſus timeri poteſt, ita vt licèt periculum ex ſe minus ſit, magis timeri poſſit propter grauitatem detrimenti: ergo ſi hoc non obſtat, quominùs talia bona abſolutè peti poſſint, neque in aliis bonis obſtabit.

Dilutio. Nullum eſt in hac vita bonum, quo homo malè vti non poſſit.

10. Accedit ſecundò, quòd qui hæc bona honeſtè deſiderat, hoc ipſo quantùm eſt ex ſe, illa deſiderat ad bene, & honeſtè illis vtendum, vnde non oportet, vt ſub conditione illa petat, ſed potiùs vt ſimul petat talem conditionem in ſe impleri, videlicet, vt talia bona obtineat ad bene, & honeſtè illis vtendum, prout ipſa per ſe, & natura ſua poſtulant. Tandem dicimus (ne ſolùm de nomine fiat diſputatio) omnes fateri, actum illum, prout à nobis declaratus eſt eſſe licitum, etiamſi ex particulari intentione operantis, vel præſenti, ac formali, vel præterita, & virtualiter manente, conditio non apponatur, quia nimirum operans nihil vmquam de illa cogitauit. Hunc ergo nos vocamus actum abſolutum. Siquis autem contendat ex natura operis, interpretatiuè includi illam conditionem, non eſſet fortaſſe contradictio in re; nam certè qui hæc bona honeſtè deſiderat, ſemper habet hanc animi præparationem,

nem, vt ſi virtutem ſint impeditura, vel ſi futura ſint in occaſionem ruinæ, ea nolit: hæc verò conditio magis eſſe intelligitur in bona diſpoſitione ſub iecti quaſi habituali, quam in ipſomet actu petendi, & ideò illum abſolutum vocamus.

11\.
4\. Aſſertio. Bona indifferentia quà vitæ degendæ neceſſaria ſunt, eodem modo peti poſſunt, ac ipſa bona corporalia, vel intellectualia per ſe optabilia.
D. Thom.
Alenſis.
Prou.30.

Dico quartò. Quando bona indifferentia, vt diuitiæ, & ſimilia, non ſimpliciter, nec cum exceſſu petuntur, ſed cum hac moderatione, ſcilicet quantùm ad huius vitæ commoditatem neceſſaria ſunt tunc eodem modo peti poſſunt, quo ipſa bona corporalia, vel intellectualia, quæ per ſe expetibilia ſunt. Hanc aſſertionem intendit, vt exiſtimo, Diuus Thomas dicto articulo 6. & Alexander Alenſis dicta quæſtione 26. articul. 3. §. primo. Et videtur recte probari ab eiſdem ex illo Prouerb. 30. *Diuitias, & paupertatem ne dederis mihi, ſed tantùm victui meo tribue neceſſaria.* Item ex illa petitione orationis Dominicæ. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* per quam ſuppono peti panem etiam corporalem, vt Chryſoſtomus, & alij exponunt, licet alia etiam includat, vt libro quarto videbimus. Conſonat etiam illud Geneſ. 28. *Si fuerit Dominus mecum, & cuſtodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum, reuerſuſque fuero proſperè ad domum patris mei, erit mihi Dominus in Deum.* Vbi petitio, moderata talium bonorum non ſolùm abſoluta eſt, ſed etiam voto confirmata. Præterea hoc ſentit Auguſtinus Epiſt. 121. ad Probam, capit. 6. & ſequentibus. Cum enim dixiſſet. *Si optant ſibi, ac ſuis ſufficientiam rerum neceſſariarum, & cætera* ſubiungit. *Hanc ergo ſufficientiam non indecenter vult, quiſquis vult, neque ampliùs vult.* Et cùm adduxiſſet locum Prouerbiorum, ſubiungit. *vides certè, & iſtam ſufficientiam non appeti propter ſe ipſam, ſed propter ſalutem corporis, & congruentem habitum perſonæ hominis, quo habitu non ſit inconueniens eis, cum quibus honeſtè, & officioſè viuendum eſt.* Additque ſequentia verba, quæ hanc, & præcedentem concluſionem confirmant. *In his itaque omnibus incolumitas hominis, & amicitia propter ſe ipſam appetuntur, ſufficientia verò rerum neceſſariarum non propter ſe ipſam, ſed propter duo ſuperiora quæri ſolet, cùm decenter quæritur.* Et hoc confirmat vſus Eccleſiæ, nam in litaniis, & collectis ſæpe poſtulat temporalia bona, vt pluuiam, vel ſerenitatem, nulla adiecta conditione. Ratio ergo aſſertionis ex his verbis facilè confici poteſt, quia eo modo, quo petitur aliquid propter ſe, poteſt etiam peti medium neceſſarium ad illud obtinendum. Item illa petitio iam habet finem honeſtum, vnde licèt materia ex ſe ſit indifferens, honeſtatur ex fine, & eo ipſo quòd cum dicta moderatione petitur, tollitur morale periculum, quod in abundantia harum rerum temporalium eſſe ſolet; ergo ex omni capite honeſta eſt talis oratio. Eſt autem talis oratio abſoluta eo modo, quo dictum eſt de præcedenti, ſemper tamen habet intrinſecè ſubintellectam limitationem illam, vt hæc ipſa quantumuis moderata ſufficientia, non deſideretur cum diſcrimine virtutis, ſeu ſi futura ſit occaſio alicuius peccati, quæ limitatio in omni honeſto amore creaturæ includitur, quatenus non amatur ſuper omnia, neque vt vltimus finis, nec ſine fine honeſto.

Chryſoſt.
Gene.28.
Auguſt.

12\.
5\. Aſſertio, Bona indifferentia abſolutè peti non debent quando cum exceſſu petuntur.
D. Tho.
Auguſt.

Dico quintò, Hæc bona indifferentia diuitiarum, honorum, & cætera non ſunt abſolutè petenda, quando cum exceſſu aliquo, vel abundantia, aut ſine moderata limitatione petuntur. Hanc aſſertionem intendit, vt opinor, Diuus Thomas in dicto articulo quinto, & ita conciliantur illi duo articuli, quintus, & ſextus, nam in ſexto docet, temporalia bona poſſe peti, intelligit autem cum Auguſtino, quando cum moderata, vel neceſſaria ſufficientia petuntur, in quinto verò articulo abſolutè docet, hæc bona non eſſe petenda, vtique indefinitè, ſeu abundanter, & abſque vlla conditione. Ratio verò eſt, quia in primis, vt hæc bona honeſtè petantur, neceſſe eſt, vt non propter ſe, ſed propter honeſtum finem petantur, vix autem poſſunt ita peti, niſi petantur cum moderatione, & limitatione accommodata honeſto fini, & tunc iam petentur modo explicato in præcedenti aſſertione, nam illa moderatio, & ſufficientia non poteſt eſſe vna in omnibus, ſed pro ratione ſtatus, vel finis conuenientis homini iuxta conditionem ſuam. Eſt autem conſiderandum, aliud eſſe deſiderare hæc bona, præſuppoſito ſtatu, & fine, quem intendere, vel conſeruare neceſſe eſt, aliud verò eſſe deſiderare abundantiam talium diuitiarum vltra præſentem ſtatum, & finem neceſſarium, intendendo nihilominùs bonum vſum talium diuitiarum, vel munerum, aut honorum, & hunc vocamus ſuperabundantem affectum, qui etiam malus non eſt, ſtante illo fine, & nihilominùs dicimus, talem exceſſum temporalium bonorum non eſſe abſolutè petendum, ſed adhibita conditione, ſi ad ſalutem animæ, vel diuinam gloriam profutura ſint. Et ratio eſt, quam inſinuauit D. Thomas, quia talis abundantia tam eſt periculoſa, vt dixerit Chriſtus Dominus, impoſſibile eſſe diuitem ſaluari, & Paulus, *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationibus, & laqueum Diaboli, & deſideria multa, & nociua, & inutilia, &c.* prima ad Timoth. 6. Vnde licet homo, quando hæc appetit, & petit, videatur ſibi bonam intentionem habere, periculoſè nihilominus deſiderat, & petit, quia difficillimum poſtea eſt, acquiſitis talibus bonis, illam intentionem exequi, ergo non ſine aliqua imprudentia, ac temeritate abſolutè petuntur, debet ergo ſemper adhiberi conditio etiam ex parte ipſius petentis. Præterea videtur hoc neceſſarium ad moderandum affectum, nam quando hæc bona abundanter, & ſine limite quæruntur, ſemper ſollicitant, affectum, & de ſe inducunt varia deſideria, & coniiciunt hominem in multa pericula, ergo oportet ſaltem conditionem adhibere ad moderandum affectum, & morale periculum vitandum.

Bonorũ abũdantia etiam ad bonum vſum, poſtulanda nõ eſt niſi ſub conditione.
1. Ad Timo. 6.

13\.
Medina.
Aliquæ ſunt virtutes, quas homo abſolutè deſiderare non debet.

Ex quo infert Medina ſupra, aliquas eſſe virtutes morales, quas homo ſimpliciter deſiderare, aut petere non debet, vt magnificentiam, liberalitatem, & alias, quæ ſine vſu abundantium diuitiarum, vel honorum, aut publicorum munerum comparari non poſſunt. Sed hoc intelligendum eſt de his virtutibus, quantùm ad exteriorem vſum, ſeu exercitium illarum, nam licet ille vſus ſimpliciter bonus ſit, nihilominùs propter periculum non eſt abſolutè poſtulandus, nec bona temporalia propter ipſum, ſed adhibita conditione: hoc verò non obſtante, ipſæ virtutes quoad ſubſtantiam earum deſiderari poſſunt, imò & exerceri quoad affectum & internum animi propoſitum, quia per ſe honeſtæ ſunt.

14\.
Vide Ambr. ſerm. 22. in Pſalm. 118. circa illa verba. Appro-

Sed quæres, An abſolutè petere talia bona cum propoſito benè vtendi illis, in rigore peccatum ſit, &, An ſit mortale, vel veniale, vel tantum ſit infirmitas hominis minùs perfecti? difficile enim eſt, actum hunc damnare tamquam ſemper, vel intrinſecè

pinquet oratio mea in cõſpectu tuo Domine.

Liceatne deſiderare diuitias, & honores?

ſecè malum. Hæc interrogatio pendet ex aliis quęſtionibus pertinentibus ad alias materias, An liceat deſiderare diuitias, honores, & dignitates, vt Epiſcopatum, & ſimilia, abſoluto deſiderio cum intentione bene vtendi illis bonis? nam quale eſt illud deſiderium, talis eſt hæc oratio. Si ergo conſideremus obiectum intrinſecum illius deſiderij, non eſt malum, ſed indifferens, finis autem etiam ſupponitur bonus, ergo ex his non poteſt damnari ille actus tamquam intrinſecè malus. Solùm ergo poteſt dubitari ratione periculi, quia nulla alia circumſtantia intrinſecè mala cogitari poteſt, quæ cum tali actu neceſſariò cõiuncta eſſe videatur, vnde ſupponere poſſumus, quòd fiat debito tempore, & loco, & conuenienti modo quoad reliquas omnes circunſtantias. Ratione autem ſolius periculi non videtur poſſe in vniuerſum damnari actus ille, tùm quia tale periculum non videtur ſemper eſſe proximum, & morale. Tum etiam quia non videtur eſſe æquale hoc periculũ in omnibus hominibus: vnde aliqui poſſunt non temerè ſperare ſe benè vſuros hac opulentia diuitiarum, ſi eis concedatur. Tum præterea, quia multæ ſunt actiones, vel negotiationes humanæ, vt mercatura, & ſimiles, in quibus ineſt huiuſmodi periculum, & nihilominùs non eſt intrinſecè malum, illas exercere, & huic ſe committere periculo, ergo ſimile quid deſiderare, aut petere abſolutè non eſt per ſe intrinſecè malum ratione periculi.

15. Illa bona deſiderare non licet ratione periculi.

Dico ergo, hunc orandi modum non excludi à nobis tamquam per ſe, ac intrinſecè malum, ſed tamquam periculoſum, ac propterea vitandum. Supponimus enim, quoad habitualem diſpoſitionem, & intentionem ſemper retineri animum non ita volendi hæc bona, vt etiamſi nocitura ſint animæ, ſibi ea donari quis velit, nam hoc iam eſſet in eis ponere vltimũ finem, & à fortiori nullo modo ea referre in Deum, ac verum vltimũ finem, & ideo illa ſic petere graue eſſet crimen. Vnde eo ipſo, quòd quis appetit hæc bona cum hac affectus moderatione, vt propter bonum vſum illa velit, & cum intentione ac ſpe cauendi periculum, quod in eis eſt, virtualiter, vel ſaltem habitualiter retinet animum nolendi illa, ſi animæ nocitura ſint. Tunc ergo dici poteſt talis oratio habere quaſi intrinſecam, & innatam conditionem, vt ſuprà notauimus: & nihilominus nunc addimus, quando oratio eſt de huiuſmodi bonis temporalibus (quæ generali nomine ſuperflua dici poſſunt) vt conuenienter fiat, addendam eſſe aliquam expreſſam conditionem ex parte orantis ad moderandum, & continendum eius affectum. Quod ſi quis aliter illa petat, non ſtatim illum damnamus, nec peccare dicimus, credimus tamen non ſine periculo ita orare, & talem orandi modum eſſe non paruum indicium nimij affectus ad talia temporalia bona, qui raró erit vacuus omni culpa. Quin etiam addimus petitionem talium bonorum ex definito affectu, ac deſiderio, quantumuis, addatur cõditio, imperfectam eſſe, quia deſiderare hæc bona temporalia non eſt de ſe perfectionis opus, cùm Chriſtus Dominus conſuluerit, ea relinquere, & contemnere.

CAPVT XVIII.

An orando pro temporalibus bonis petamus à Deo aliquam gratiam, & propter Chriſtum?

1. Difficultatis ratio.

EST ad explicandum difficile in hac oratione de temporalibus bonis, quidnam à Deo petamus. Ratio difficultatis eſt, quia per orationem nem non poſſumus poſtulare à Deo dona naturæ, ſed gratiæ, at hæc temporalia bona, licèt ſint dona Dei, non tamen ſunt gratiæ, ſed naturæ. Maior colligitur ex Hieronymo & Auguſtino & Cõciliis, ac Patribus, quatenus ex oratione colligunt veritatẽ, ac neceſſitatem gratiæ. Vnde quia Pelagius dicebat, bona opera fieri per vires naturę abſq; donis gratiæ, intulerunt Patres, ex errore Pelagij ſequi non eſſe orandum Deum pro bonis operibus: quæ collectio non eſſet bona, ſi Deus eſſet orandus nõ tantùm pro donis gratiæ, ſed etiam pro donis naturæ: Hanc doctrinam Patrum ſupponimus ex materia de Gratia, & eſt clara apud Hieronymum Epiſt. ad Cteſiphontem, & lib. 1. contra Pelagianos ferè à principio, & Auguſt. libr. de Perfectione iuſtitiæ circa finem, in vltima reſponſione, & lib. de Natura, & Gratia c. 18. & in Epiſt. 107. & in 90. cui ſubſcribunt alij etiã Epiſcopi Africæ, & in 91. quæ eſt reſponſio Innocentij, & habetur inter Epiſtolas eius, eſtque 25. Idem Cœleſtinus Epiſt. 1. ad Epiſcopos Galliæ, cap. 9. Quod autem temporalia bona, non pertineant ad ordinem gratiæ, ſed naturæ, videtur per ſe notum. Vnde explicatur, & augetur in hunc modum difficultas, quia hæc temporalia bona proueniunt ex naturalibus cauſis, cum generali concurſu Dei, quando ergo illa petimus, aut miraculum petimus, aut ſolũ poſtulamus, quod per communem curſum cauſarum nobis pro ueniant. Primum dicere nimiũ eſt, quia ordinarie, & ſine peculiari inſpiratione, & dono fidei non ſunt poſtulanda miracula, eſſetque tentare Deum tam frequenter miraculum petere. Secundum autem nimis parum eſt, quia cauſæ ſecundæ neceſſitate quadam naturali agunt & Deus præbet illis concurſum ad modum naturæ, nam licet per actum ſimpliciter liberũ concurrat, tamẽ ex lege eſt quaſi naturalis concurſus adeò, vt ſit miraculum, illum ſuſpendere. Cùm autem hæc bona petimus, non ſolùm poſtulamus, vt Deus non auferat concurſum ſuum, vel ne miraculoſè faciat, vt eis priuemur, difficile ergo eſt declarare, quid petamus quia inter illa duo non videtur dari medium, quia immutare ordinem naturæ ad conferenda hæc bona, miraculoſum eſt.

Per orationẽ non poſſumus poſtulare à Deo dona naturæ, ſed gratiæ.

Hier. *Auguſt.* *Cœleſt.*

Augetur difficultas.

Bona temporalia non eſſe petenda à Deo, quæ ratio ſuadeat.

2. Nonnulli dicunt temporalium bonorum collationem per generalem Dei concurſum, & prouidentiam in oratione poſtulari.

In hac difficultate varij dicendi modi inſinuantur ab Auctoribus. Vnus eſt, per hanc orationem ſolùm poſtulari à Deo, vt ea nobis conferat ſuo generali concurſu, & prouidentia. Ita ſentit Sotus li. 1. de Nat. & grat. ca. 21. ad 2. arg. Gregorij circa finem. *Petimus* (inquit) *à Deo pluuiã, & alia benigna tempora, & temporalia, quæ tamen per cauſas ſecundas ſolo generali adiutorio elargitur nobis.* Et hoc modo ait ibidem, eſſe agendas Deo gratias pro quocumque bono morali, etiamſi interdum merè naturale ſit, & abſque gratia fiat. Vnde conſequenter ſignificat, eſſe in oratione petendum adiutorium ad bonum opus morale, vel ad opus artis, aut ſcientiæ, etiamſi tantùm ſit adiutorium naturæ, & non gratiæ. Idem ſentit Vega Opuſc. de Iuſtificatione q. 12. vbi ait, hæc temporalia, quamuis petantur, non concedi, niſi per cõmunem curſum naturæ, & generalem concurſum Dei, & nihilominus peti debere, quia ſimpliciter ſunt beneficia Dei, & plus ipſe in eis operatur, quàm nos: & quamuis paratus ſit ad dandum ſuum concurſum, tamen ſimpliciter non debet illum ex iuſtitia, poſſẽtque illum non dare, ideóque meritò vult, vt à nobis poſtuletur,

Sot. *Vega.*

letur, & vt petendo recognoſcamus eſſe hoc Dei beneficium.

3. *Obiectioni occurritur.* Quod ſi obijciatur, hoc modo eneruari rationem Patrum ex oratione ſumptam contra Pelagium. Reſponderi poteſt in primis, veriſimile eſſe, Pelagium negaſſe non ſolùm neceſsitatem gratiæ, ſed etiam neceſsitatem concurſus diuini ad bona opera libera, ideóque voluiſſe illa omninò eſſe noſtra, & nullo modo beneficia Dei, niſi in radice, qua tenus dedit naturam, vel voluntatem: ita enim ſignificat Hieronymus dicta epiſtola ad Cteſiphontem, & interdum Auguſtinus. *Hieron. Aug.* Et ideo ex illa ratione hoc ſolùm contendũt Hieronymus & Auguſtinus noſtram voluntatem non ſufficere ad ope ra bona, *Ad bona opera non ſufficit ſola bona volũtas noſtra.* nam ſi ſola noſtra voluntas ſufficeret, non eſſet, cur oraretur Deus; vt Auguſtinus ſuprà dixit: B oratur ergo Deus, quia ipſe eſt principalis auctor cuiuſcumque boni. Quomodo autem ſit auctor huius, vel illius boni ex illa ſola ratione diſcerni non poteſt, ſed alijs principijs, vel teſtimonijs Scripturæ vtendum eſt, quæ Sancti non omittunt.

4. *Ille dicendi modus non plenè rem explicat.* Nihilominus non acquieſcit animus in hoc modo dicendi. Primò, quia negari non poteſt, quin aliquo modo infirmet rationem Patrum, ſitque reſponſio præter intentionem eorũ, nam ex oratione immediatè concludũt neceſſitatem gratiæ. Eo vel maximè, quòd valde incertum eſt, an Pelagius negauerit generalem concurſum Dei, ſaltémq; non legimus Concilia, aut Patres facere in hoc magnã vim contra Pelagium, ſed vt doceant & oſtendant neceſſitatem adiutorij diuini ſuperantis naturam. C Præterea ratio ſuperiùs facta non parùm me mouet, quia non petimus à Deo ſolùm, vt præbeat generalem concurſum, quem negare miraculum eſſet. Sicut enim non ſemper poſtulamus, vt miraculum faciat ad dandum nobis huiuſmodi bona, ita non tantùm poſtulamus, ne per miraculum nos illis priuet. Item exemplis hoc facilè oſtendi potèſt, ſi vnuſquiſque per reflexionem ſuam recogitet, qua intentione hæc petat. Quando enim peto à Deo vitæ conſeruationem, nõ ſolùm peto, vt Deus non ſuſpendat proprium ſuum influxum, quo me cõſeruat, iam enim ſcio, Deum non eſſe ſuſpenſurũ illum ex ſe, nec de hoc quiſquam eſt ſollicitus, peto ergo alium modum conſeruationis, & protectionis Dei. Similiter quando petimus, vt in bello D inimici Eccleſiæ dexteræ Dei potentia cõterantur, non ſolùm petimus, vt concurrat generali concurſu cum noſtris militibus, vel cum hoſtibus nõ concurrat miraculoſo modo, nam illud priùs parum eſt, & ſupponitur potiùs, quàm petatur, poſterius verò nimis eſt inuſitatum, aliud ergo petimus.

5. *Bona temporalia eſſe petenda, vt cõducunt ad gratiam, docent aliqui.* Dicunt ergo alij, bona tẽporalia non eſſe petenda à Deo, niſi quatenus ad veram gratiam pertinere poſſunt. Quamuis enim hæc bona ſecundum ſe ſpectata naturalia ſint, tamen quatenùs poſſunt eſſe inſtrumenta virtutis, & ad ſalutem æternam obtinendam deſeruire, ad ordinem gratiæ eleuantur, vnde ſub ea ratione cadere poſſunt ſub meritũ iuſtorũ. Quia igitur hæc bona humana, ſiue externa, ſiue corporis, ſiue intellectus) quantum ad naturales ſcientias, & artes) non ſunt poſtulanda à Deo, niſi quatenus ad æternam gloriam referuntur, & proſunt, ideo non petuntur, niſi ſub ratione gratiæ. *Hic etiã dicẽdi modus non omnino ſoluit difficultatem.* Sed licet hoc ex parte verum ſit, non euacuat totam difficultatem propoſitam, nam in primis, vt hæc bona honeſtè petantur, ſatis eſt, vt propter finem honeſtum pertinẽtem ad commoditatem naturæ recta ratione regulatam petantur, vt ſuprà dictum eſt, ergo tunc non petuntur dona gratiæ, A ſed tantùm vt naturalia beneficia. *Obiectio.* Dicet aliquis eo ipſo quòd non excluditur ſupernaturalis finis, in ipſa petitione includi, quia ex diuina ordinatione, & prouidentia omnia hæc bona dantur, & præparantur hominibus propter illum finem. *Solutio.* Sed hoc non ſatisfacit, quia illa relatio in ſupernaturalem ſalutem tenet ſe ex parte Dei, non verò ex parte hominis petentis talia bona, quia, quantùm in ſe eſt, non aliter illa petit, quàm ſi tantùm deſeruirent ad naturalem fœlicitatem, ergo licet illa, vt ſunt ſub tali relatione ex parte Dei ad ſupernaturalem prouidentiam pertineant, & vt ſic participẽt rationem gratiæ per quamdã extrinſecam denominationem, tamen vt cadunt ſub talem orationẽ, non petuntur, vt dona gratiæ, ſed ſolùm vt beneficia naturalia. Sicut in tractatu de Prædeſtinatione diximus, quòd licèt bona complexio, aut educatio accommodata ad virtutem poſſit eſſe effectus prædeſtinationis, & vt ſic, habeat rationem gratiæ, nihilominùs naturale opus, vt procedens ab illa complexione, non eſt ex illo capite effectus gratiæ, ſed naturæ, quia non eſt ab illa complexione, vt eſt ſub tali relatione, ſed tantum ſecũdum ſe. Sic ergo in præſenti, qui petit illa bona ſecundum ſe ſpectata, & non vt ſunt ſub tali relatione diuina, ſimpliciter petit bona naturæ, non dona gratiæ.

6. *Non expeditur etiam difficultas, licèt ſub illa relatione talia bona petantur.* Et præterea ſiue petantur hoc imperfecto modo, ſiue alio excellentiori ex virtuali, vel etiam ex formali relatione ad finem ſupernaturalem, vel etiam ſub expreſſa conditione, ſi ad illum finem profutura ſint, & nõ aliter, adhuc manet difficultas poſita, quomodo per hanc orationem petatur aliquid ſupernaturale, vel quod ſine auxilio ſupernaturali haberi non poſſit. Hoc enim Patres vidẽtur requirere in materia orationis, ſeu ex parte rei poſtulatæ. Quòd autem ad hoc non ſufficiat relatio in finem ſupernaturalem, probatur, quia per hanc orationem non petitur relatio in illum finem, ſed hæc potiùs ſupponitur, & ſolùm poſtulatur effectio talis boni, quæ naturalis eſt. Aſſumptum declaratur, quia vel hæc relatio cõſideratur ex parte Dei, & ſic omnes credimus, & ſupponimus, ſicut Deus creauit hominis naturam propter illum finẽ ita etiam præparaſſe illi hæc ſubſidia naturæ, vt ad eundem finem illi deſeruirent. Si verò conſideretur relatio illa ex parte hominis petentis, cùm ſupponatur petere illa bona propter talem finem, iam ſupponitur recepiſſe gratiam ad deſiderandum, & petendum illa bona ſic relata, & non aliter, ergo non eſt hoc, quod poſtulatur.

7. *Præpoſitæ difficultatis enodatio.* Dicendum ergo videtur, in petitione horum bonorum, ſi ex fide, & gratia oriatur talis oratio, vt nunc ſupponimus, non ſolùm poſtulari à Deo, vt ea nobis conferat, concurrendo generali modo cũ cauſis ſecundis naturalibus; etiam in ordine ad finem ſupernaturalẽ, ſed etiã, vt nobis cum effectu conferat talia bona, ſi nobis profutura ſunt ad ſalutem, vel ſaltem ſi nocitura non ſunt, etiamſi neceſſarium ſit, Deum illa nobis procurare per ſpe- E cialem aliquam prouidentiam, qualem ipſe nouit magis accommodatam. *Petimus à Deo bona illa nobis procurati, per ſpecialẽ prouidentiam, ſi neceſſarium ſit.* Hoc videtur mihi ſatis probari ex dictis circa alias ſententias, nam re vera incredibile eſt, quòd ſolùm petamus generalem concurſum, vt mihi probant omnia, quæ adduxi, & ex intentione Eccleſiæ, & communi ſenſu fidelium id ſatis conſtare videtur. Præterea hoc modo ſaluatur ratiocinatio Patrum cõtra Pelagiũ, quia omnis ſpecialis prouidentia Dei vltra concurſũ naturæ debitum, gratia dici poteſt, præſertim in hoc ſtatu, *Specialis prouidentia Dei gratia dici poteſt.*

in quo

in quo tota hæc prouidentia ad ſupernaturalem ſalutem refertur, de quo plura dicemus cap. ſequenti.

8. *Obiectioni reſpondetur. Non ſemper ſic orantes petimus miraculum.*

Nec verò hinc ſequitur per has orationes ſemper à Deo poſtulari miracula(huic enim tãtùm obiectioni ſupereſt reſpondendũ)negamus autẽ hanc illationem.Primò, quia non ſemper ſpecialis, vel extraordinaria prouidentia continet miraculum, quia nõ eſt neceſſe, vt per illam fiat aliquid contra debitum naturæ, ſed ſatis eſt, quòd fiat aliquid vltra debitum.Et ſimiliter neceſſarium non eſt,vt fiat aliquid cõtra ordinariam legem, imò nec præter totã legẽ ordinariam vniuerſalis prouidentiæ Dei, Dei,ſed ſolũ,vt fiat aliquid vltra legem debitã huic vel illi naturæ particulari. Quod ita poteſt breuiter declarari:nam hæc naturalia beneficia, vt ſunt pluuiæ,congrua tempora,victoria in humano bello, aptitudo ad ſcientias,& ſimilia,licèt per ſe pẽdeant ex cauſis naturalibus, vel obiectis,& aliis principiis,tamẽ concurſus ipſarum cauſarum pendet ex variis motibus, qui ſine miraculo poſſunt à Deo fieri,vel per Angelos,vel ad nutũ ſuæ voluntatis.Et hoc modo poteſt ſine miraculo per ſpecialẽ prouidentiam Dei,vel præparare aptos concurſus cauſarum ſecundarum,tum efficientium,tum materialium,vt talis effectus ſequatur,vel poſſunt auferri impedimenta, quæ Deus nouit futura, ſi omnes inferiores cauſæ ſuum curſum agere ſine interuentu alicuius prouidentiæ ſpecialis ſinerẽtur.Hoc ergo modo poſtulamus à Deo peculiarem protectionem,& curam in præſtando nobis hæc bona, quod non eſt tentare ipſum,vel eius potentiã, ſed eſt ſupernaturalem eius prouidentiam recognoſcere.Eo vel maximè, quod non abſolutè petimus extraordinarias illas actiones diuinæ prouidentiæ, ſed ſolùm quatenus ad effectum cõſequendũ fuerint neceſſariæ.Sæpè enim effectus à nobis deſideratus,ac poſtulatus eueniet per communẽ curſum cauſarũ naturalium & tunc ſatis exaudit Deus orationem pro tali effectu,ſi cũ huiuſmodi cauſis concurrat,& non permittat per actionem Dæmonum impediri,prout interdum poteſt,quod etiam nos poſtulamus,quando hæc bona petimus. Denique quoniam interdum fieri poteſt,vt ad obtinendum bonum poſtulatũ,verbi gratia: corporis ægrotãtis, neq;ordinaria,neque extraordinaria naturalis prouidentia ſufficiat, ſed miraculoſa neceſſaria ſit, nullũ eſt inconueniens,quod ad hoc totũ extendatur orantis intentio,& petitio,quia hoc nõ eſt tentare Deũ,quia non petitur ſimpliciter miraculum, ſed ſub cõditione,ſi fuerit neceſſarium,& ſuppoſita conuenientia beneficij poſtulati. Et hoc modo credendum eſt oraſſe Ezechiã,quãdo ſalutẽ poſtulauit,& obtinuit,& in Scriptura inueniuntur plures orationes ſimiles, & orationes Eccleſiæ pro huiuſmodi bonis temporalibus,præſertim generalibus,ita poſſũt conuenienter intelligi. Sic etiam ſolent fideles petere ſalutem, vel ſimilia bona in locis piis,in quibus ſolet Deus eà miraculoſè operari in Chriſti honorem, vel Virginis,aut alicuius Sancti per eius interceſſionem, & interdum ea impetrant miraculoſo modo iuxta rationem fidei ſuæ, vel prout eis expedit, aut communi Eccleſiæ bono. Ita ergo ſatis conſtat, quomodo hæc bona licèt aliàs naturalia ſint, per orationem conuenienter petantur.

Poſtulamus à Deo peculiarẽ protectionẽ in præſtando nobis hæc bona.

Quomodo Ezechias orauerit, quã do petiuit ſalutẽ à Domino. Iſa. 38 & 4. Reg. 20.

9. *Obiectio.*

Solùm video obiici poſſe,hunc modum petendi hæc bona ſolùm habere locum in oratione, quæ procedit ex fide, nam oratio, quam explicuimus, manifeſtè procedit ex tali exiſtimatione de Deo, quæ per ſolam fidem haberi poteſt. At poſtulatio horum bonorum videtur poſſe fieri naturali lumine,& per virtutem acquiſitam,vt ſentit Caiet. 2. 2. q.83.arti.4.Et patet de Paganis, & aliis infidelibus qui ſimilia bona à Deo petunt. Reſpondeo breuiter illis infidelibus, vel quibuſcumque ſic petentibus, ſufficienter fortaſſe ſatisfieri per reſponſionem Soti, & Vegæ. Addo verò vix poſſe intelligi in huiuſmodi hominibus veram orationem, & petitionem à Deo talium bonorum,niſi intelligantur habere exiſtimationem aliquam,ſaltem per humanam credulitatem,tùm de prouidẽtia Dei,& quod ſit auctor talium bonorum,tum de poteſtate libera eius,vel ad impedienda illa,ſeu concurſum naturalium cauſarum,per quas fieri debent,vel ad conferenda illa,aùt ſine talibus cauſis,aut ſaltem præparando, & procurando cauſas, per quas fiant, Nam ſi iſti infideles cogitent Deum, vel non cooperantem cum cauſis ſecundis,vel ita cooperãtem, vt non poſſit ſuum concurſum immutare, nec potentem ad operãdum aliquid immediatè per ſe ipſum circa ipſas cauſas ſecundas,ſaltem applicando illas ad hoc, vel illud operandum, non apparet, quomodo poſsint talia bona à Deo poſtulare.Qui ergo illa petunt,aliquam cogitationem habent de hac poteſtate,& dominio Dei,ſiue illam conceperint ex humana traditione, ſiue ex coniectura quaſi naturali lumine ducti. Sed nunc, vt ſæpe dixi ſolùm de ſupernaturali oratione,quæ ex vera fide procedit,agimus,de qua etiam loquebantur Patres ſuperiùs citati.

Solutio. Infideles qua ratione hæc bona terrena à Deo petãt.

10. *Vtrum hæc tẽporalia bona per Chriſtum Dominum peti debeant?*

Poteſt autem hic vlteriùs quæri,An hæc temporalia bona poſſint, aut debeant à nobis peti à Deo per obiectum. Supponimus autem, ſpiritualia omnia per Chriſtũ peti poſſe, vt infra videbimus. Ex quo rectè concluditur,tẽporalia bona,ſi tantum vt inſtrumẽta virtutis & in ordine ad ſpirituale ſalutem animæ petantur,per Chriſtũ peti poſſe,quia talia bona ſub ea ratione conſiderata ſpiritualia cenſentur,vnde ſub meritum cadere poſſunt,& ita etiam Chriſtus nobis illa meruit. Atque hoc confirmat vſus Eccleſiæ, nam etiam quando ſalutem corporalem, pluuiam congruentem, victoriam contra inimicos,& alia ſimilia bona poſtulat, concludit orationem, *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum*, quia ſemper poſtulat hæc bona cum expreſſa habitudine ad ſpiritualem fructum,vt in oratione pro infirmis ait.*Vt reddita ſibi ſanitate, gratiarum tibi in Eccleſia tua referant actiones*, in oratione pro pluuia, *Vt præſentibus ſubſidiis ſufficienter adiuti, ſempiterna fiducialiùs appetamus*, & ſic de aliis. Difficultas ergo eſt, quando hæc bona petuntur tantum propter commoditatem naturæ, recta ratione regulata, & ratio dubitandi eſt, quia petere aliquid per Chriſtum,eſt propter meritum eius poſtulare, at Chriſtus non meruit nobis temporalia bona ſub ea ratione ſpectata,quia non venit vt hæc temporalia commoda nobis mereretur,ſed vt ſalutem æternam,& media ad illã conſequendã nobis obtineret, ergo nec nos poſſumus tẽporalia bona, vt talia ſunt, per ipſum poſtulare. Vnde eſt illud Auguſtini tract. 73. & 102 in Ioan. *Non petitur in nomine Saluatoris, quicquid petitur contra rationem ſalutis.* Et eodem modo dicere potuiſſet non peti in nomine Saluatoris quicquid petitur extra rationem ſalutis,quod apertiùs dixit Gregorius, petere in nomine Chriſti idem eſſe,quod petere ea, quæ ad ſalutem ſpiritualem pertinent.

Temporalia bona ad ſpirituale fructum relata ſẽper petuntur.

Per Chriſtũ petere quid ſit

Aug. Greg.

11. *Temporaliũ bonorũ petitionem ex vera fide profectam fieri poſſe propter Chriſtũ Dominum.*

Nihilominus dicendum cenſeo, quacumque ratione honeſta hæc bona petantur,ex vera fide,& Religione,

Religione,poſſe peti propter Chriſtū. Nam in primis quicquid ipſe Chriſtus in oratione ſua petere docuit,poteſt propter ipſum poſtulari,ſed ipſe docuit petere etiam ſubſidium temporale dicēs: *Panē noſtrū quotidianū da nobis hodie*,ergo.Itē eo ipſo quòd aliquid petitur ſub vera ratione boni honeſti , vel in ordine ad illud, etiāſi ab eo petēte nō referatur in altiorē finē,ex ſe eſt aptum referri, & poteſt eſſe mediū,vel inſtrumentū,aut occaſio ſpiritualis fructus,& ex parte Dei ſēper datur propter hunc finē, ergo iuſta ratione poteſt propter Chriſtū poſtulari. Vnde Aug.& Gregor.ſuprà ſolū dixerūt,non poſtulari propter Chriſtū,quod petitur cōtra rationē ſalutis,nā ſi quod petitur bonū eſt,& nō eſt cōtrariū ſaluti,eo ipſo,quātū eſt de ſe,poteſt eſſe aptū ad ſalutē,& poteſt in nomine Saluatoris poſtulari. Accedit,quòd talis oratio ex vi motiui includit(vt ſuprà dicebamus)virtualem conditionem,vt ſi illud quod petitur,ſit nociturū ſaluti, nobis non concedatur,quia hoc magis expedit nobis,vt ſuprà dixit Auguſt. & qui prudēter petit, ſēper intendit obtinere id,quod petit,quatenus ſibi magis expedit,ergo hoc ſatis eſt,vt talis petitio per Chriſtū fiat. Tādem quicquid petimus ex vera fide , petimus fundati in promiſsione eiuſdem Chriſti, ergo totum id poſſumus poſtulare propter Chriſtum.

Vide Baſilium in Conſtitutionibus monaſticis c.2.

Aug. Greg.

Et tract. 73. & 81.

12. Chriſtus Dominus bona honeſta,licet naturalia, & poſtulata ſine reſpectu ad ſalutem, hominibus meruit.

Vnde exiſtimo,Chriſtum nobis meruiſſe bona honeſta , etiamſi naturalis ordinis videantur. Et quamuis à nobis, quando illa recipimus,vel appetimus, in altiorem finem non referantur , ſemper de ſe cōferunt ad illū finem:& à Deo ſub ea ratione ſemper conferuntur.Et hoc etiā confirmat vſus Eccleſiæ,nā ſēper per Chriſtū petit , etiāſi interdū temporalia petat,non facta expreſſa mētione ſpiritualiū bonorū,vt in multis Collectis contra perſecutores,vel pro peſte animaliū,& aliis videre licet. Et in quadā oratione pro quacūque neceſſitate hac vtitur orandi forma,*Deus refugium noſtrum, & virtus adeſto piis Eccleſiæ tuæ precibus, auctor ipſe pietatis , & præſta,vt quod fideliter petimus , efficaciter conſequamur per Chriſtum Dominum.*Hæc autem orandi forma locū habet in omni honeſta, & Religioſa oratione, nā ſi ex Religione eſt , profectò pia eſt, & ſi eſt ex fide,fideliter in ea petimus,ergo quicquid per eam ſic petimus, poſſumus per Chriſtum petere , vt efficaciter conſequamur. An verò debeamus ſemper ſic petere infrà declarabimus.

CAPVT XIX.

An temporalia mala in oratione peti poſſint?

1. De ſe malū non eſt,temporalia mala ſibi,aut alteri petere.

AD hoc breuiter dicendum eſt , non eſſe intrinſecè malum petere huiuſmodi mala,vel ſibi , vel aliis: Hoc conſtat ex vſu Scripturæ , & Sanctorum , vt ſtatim videbimus. Ratio verò eſt, quia huiuſmodi mala , non ſunt mala ſimpliciter, ſed ſecundum quid , vnde reſpectu boni honeſti, vel mali turpis illi contrarij ſunt indifferētia, erūtq́;ſimpliciter bona,ſi honeſta ratione,& propter finē ſimpliciter bonū appetantur,ergo ex tali intentione licitè etiam peti poſſunt,ergo petitio talium malorum non eſt per ſe,& intrinſecè mala.

2. Illorum malorum petitio ex duplici capite oriri poteſt.

Vnde ſecundò dicendum eſt , duplici ex cauſa poſſe aliquem hæc mala ſibi poſtulare. Vna eſt, ſi exiſtimet contraria bona fore ſibi nociua ad ſalutem animæ,vt ſi ægritudinem corporis petat,vel dolorem, quo vehemens aliqua tentatio libidinis vel alia ſimilis auferatur. In quo eſt conſiderādum ex his bonis temporalibus,quædam ita eſſe in noſtra poteſtate,vt nos ipſi licitè poſſimus eis nos priuare propter virtutem, vt ſunt diuitiæ temporales, vel delectationes corporales , ſeu obiecta , aut occaſiones earum etiam non turpes , ſed indifferentes , vt ſunt illæ, quæ ad delicioſum cibum, aut veſtitum pertinent. Si ergo priuationes talium bonorum inter temporalia mala,vel potiùs incōmoda numerentur,nō ſolū poſſumus hæc mala à Deo petere,ſed etiam nobis ipſis illa inferre, relinquendo diuitias, caſtigando corpus,& contēnendo honores.Vnde in his potiùs poſtulamus à Deo, vt nobis præbeat auxiliū ad amāda hæc incommoda,& virtutem ad illa nobis inferenda, quàm vt ipſe per ſe ea faciat.Quāuis etiā rectè poſtulemus,vt auferat à nobis occaſiones habendi talia bona,quia nō ſolū rectè optamus nō habere illa in affectu,ſed etiā nō habere in effectu,nec ſolùm cupimus illa nō quærere,verùm etiā neque ad illa quæri,aut vel in vitia ad illa recipienda compelli, propter periculū , vel impedimētū maioris boni , quod ex eis timemus. Alia verò ſunt temporalia vel corporalia incommoda , quæ non poſſumus nos licitè nobis inferre, vt eſt ægritudo, mutilatio corporis, mors, & propria infamatio in re graui iuxta vniuſcuiuſque ſtatum. Et nihilominùs hæc licet nobis deſiderare propter honeſtum finem,& quatenus euenire poſſunt ſine culpa alicuius. Non enim quicquid licet deſiderare , licet facere , & è conuerſo non quicquid illicitè à me fit , illicitè à me deſideratur, quia poteſt deſiderari , vt ab alio fiat, à quo licitè fieri poteſt.Sic Iob mortem deſiderabat, quam inferre ſibi non poterat , & Paulus aiebat , Phil. 1. *Cupio diſſolui , & eſſe cum Chriſto.* Sic etiam ego non poſſum procurare ægritudinem corporis mei, quia non ſum Dominus eius,Deus autem , qui eſt Dominus,poteſt illam facere,vel procurare:quia ergo ipſe cū poteſtate habet etiā ſcientiam,an ægritudo mihi expediat ad maius bonū ,nec ne , ideo & ſub illa ratione poſſum illam mihi deſiderare , & à Deo petere ob eundem finem , in quo virtute includitur illa cōditio,ſi mihi expediat, quāuis ab ipſo petente non cogitetur,neque apponatur.Atque hoc modo ſæpè Sancti deſiderant dolores corporum,tormenta,perſecutiones , infamationes, & ſimilia,eáque in oratione petūt.Quomodo intelligūt multi illud Pſ. 25. *Proba me Domine,& tenta me, vre renes meos,& cor meū*,vbi Auguſtinus,*Adhibe medicinale purgatoriū quaſi ignem delectationibus , & cogitationibus meis*,& Hieronymus *Proba me Domine in tentationibus, & tenta me,ne aliquid in me delicti remaneat*,vnde Auguſtinus ſerm.30.de Sanctis ponderans illud.*Vre renes meos,& cor meū ad cōprobādū* (inquit*)deuotionē ſuā geminū ſibi ignē poſtulat*(ſcilicet renum & cordis) *vt luctamine habito , oſtendat, in ſe plus poſſe amorem Chriſti,quàm pœnam tyrāni.*Hic ergo modus orationis licitus eſt , quamuis fortaſſe non ſit omnibus conſulendus,quia non omnes ſunt apti, vel idonei ad hoc genus probationis, & interdum eſſe poſſet præſūptio illam appetere,aut poſtulare ſibi.Vnde legimus 2.Cor.12.Paulū, cū ſtimulo carnis affligeretur, *ter Dominum rogaſſe,vt à ſe diſcederet*, quia tunc ignorabat , quid ſibi magis profecturum eſſet,ergo regulariter hoc potiùs imitandū eſt,quia non ſumus nos Paulo perfectiores, & in dubio potiùs de noſtra fragilitate timere debemus. Quamquā quia non in omnibus his malis vel tentationibus æquale eſt periculum , ideo nec omnibus perſonis,nec de omnibus his malis idem poteſt ferri iudicium,ſed prudenter,& ſollicitè probandi ſunt ſpiritus, & deſideria,an ex Deo ſint.

Temporalia incommoda, quæ non poſſumus nobis ipſis inferre, quæ ſint.

Quomodo poſſumus orare corporis ægritudinē.

Pſal.25. *Aug.* *Hieron.*

Vltimò dicendum eſt , quamuis interdum poſ-

3. Temporalia mala diuer-

ſo modo nobis, ac aliis poſtulanda ſunt.

ſimus ſine peccato aliis hæc mala temporalia precari, non tamen eodem modo, nec cum tanta libertate, ſicut nobis ipſis, ideoque in huiuſmodi oratione magna cautela adhibẽda eſt. Declaro ſingula, nam in primis non licet petere hæc mala proximis, vt à nobis, id eſt, ab ipſa perſona orante inferenda, quomodò aliqui ſolent petere à Deo vindictam de inimico, non ſolùm deſiderando, & petendo, vt Deus ipſe illam faciat, ſed etiam petendo vires, & auxilium ad illam propria auctoritate exequendam. Nam hoc eſt petere id, quod facere eſt malum, & peccatũ ipſi petenti, & ideo talis oratio non ſolùm Deo non placet, ſed etiam fit in peccatum ipſi petenti, iuxta illud Pſalm. 108. *Et oratio eius fiat in peccatum*, quod ita exponit Ambroſius ſerm. 22. in Pſalmum illum. Deinde non licet petere proximo aliquod malum huiuſmodi in malum eius, ibi ſiſtendo, quia hoc eſſet petere ex odio proximi, quod intrinſecè malum eſt, & ideo talis oratio graue peccatum eſſet, & contraria præcepto de dilectione inimicorum. Imò addit Alenſis 4. p. q. 26. memb. 3. art. 3. §. 2. non eſſe licitũ petere malũ proximo in vindictã iniuriæ, aut dãni nobis illati. Duplici enim modo hoc fieri poteſt, primo petendo vindictam ipſam propter ſe, quaſi ad faciandũ appetitum noſtrum, & hoc nullam habet rationem honeſti boni, imò perinde eſſet, ac velle malum proximo, ſolùm in malum eius, ſcilicet vt tantum, vel maius malum à Deo recipiat, quàm nobis intulit, & ita etiam hæc oratio contraria eſt charitati. Vel poteſt illa vindicta poſtulari ſub ratione iuſtitiæ, & ita videtur habere colorem honeſtum, tamen oportet vlteriùs inſpicere, de qua iuſtitia ſit ſermo, nã ſi loquamur de iuſtitia vindicatiua Dei, & petamus, vt Deus vindicet illud malum tamquam ſibi iniurioſum, id quidem ſecundum ſe bonum eſt, tamen oportet aduertere, quiſnam ſit, cui talem vindictam imprecamur. Nam ſi eſt proximus iam defunctus, & damnatus, licitum eſt illi imprecari vindictam æternam, iuxta illud Pſalm. 57. *Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam.* Si autem proximus iam eſt defunctus, & nobis non conſtat, ipſum eſſe damnatum, imprecari illi damnationem deſiderando, vt damnatus ſit, & de illo ſumatur æterna vindicta, manifeſtum odium eſſet, quia illud per ſe non eſt neceſſarium ad iuſtitiam Dei, vnde ſolùm poſtulatur in ſummum malum proximi. Vnde ſi proximus ſit viator, numquam licet illi imprecari vindictam, quæ inuoluat damnationem æternam, etiã ſub titulo diuinæ iuſtitiæ, quia de nullo viatore deſperandum eſt, & Deus poteſt aliam vindictam ſumere de peccatore, per quam ſuæ iuſtitiæ ſatisfaciat, & miſericordiam habeat adiunctam, quam vindictam ſumit, mediante pœnitentia, & hanc Deus ipſe, quãtùm ex ſe eſt, magis exoptat. Et ideo ſemper eſt contra proximi charitatem, imprecari illi, quamdiu eſt in via, vindictam æternam, petere autem illi pœnitentiam, & ſatisfactionem pro peccatis intuitu diuinæ vindictæ, & gloriæ, hoc per ſe bonum eſt, quia non eſt imprecari malum, ſed bonum. Imò ſub hac ratione etiam eſt licitum imprecari proximo afflictiones, & ærumnas huius vitæ, quæ ad contritionem, & ſatisfactionem pro peccatis illi inſeruiant. Si verò loquamur non de diuina iuſtitia, ſed de humana, hæc in tantùm peti poteſt, in quantùm ad commune bonum reipublicæ, vel ad reparandum aliquod damnum illatum expedire poteſt, & tunc iam non ſiſtitur in ſola vindicta, ſed vtilitas aliqua conſideratur, ſub qua licitum eſt aliquod malum huiuſmodi proximo imprecari, etiam permittendo interdum damnationem eius æternam, numquam tamen illam reddendo.

Hæc mala non licet petere proximis vt à nobis inferenda.

Pſal. 108.
Ambroſ.

Alenſis.

Vindicta à Deo quomodo poſtulari poſſit.

Pſal. 57.

Viatori non licet imprecari à Deo æternam vindictam.

Humana iuſtitia in quãtũ peti poſſit.

4\. Quando liceat in oratione malum petere proximo.

Tunc ergo licitum eſt orando petere aliquod malum proximo, quando illud petitur propter aliud bonum, quod iuſtè, & ſecundum ordinem charitatis præfertur illi malo, nam eo ipſo non agitur contra charitatem, ſed ſecundum illam, nec petitur malum, vt malum, ſed vt bonum, non qualecumque, ſed præferendum tali modo. Sic licitè deſideratur mortem hominis pernicioſi reipublicæ, aut publici hoſtis Eccleſiæ, præferendo commune bonum priuato incommodo, vel poſtponendo corporale detrimentum ſpirituali, in huiuſmodi autem oratione ſemper inuoluitur conditio, ſi aliter vitari non poteſt illud malum, quod interdum ſupponitur tamquam moraliter certum ex pertinacia, vel obcæcatione talis perſonæ. Item hoc modo etiam licitè poteſt deſiderari mors proximi, ſi iuſtus eſt, ne malitia mutet intellectum eius, vel ſi peccator, eſt, ne peior fiat. Sed vtraque oratio, vel ſupponere debet tales circumſtantias, quæ vehementem occaſionem præbeant timendi talẽ euentum, vel certè fieri debet in ordine ad præſcientiam diuinam, id eſt, ſi Deus præſcit ita expedire proximo ad eius ſalutem æternam, vel ſaltem ad minorem damnationem: Tandem non videtur malum precari hæc incommoda temporalia proximo propter maiorem profectum eius ſpiritualem, nam hoc etiam eſt officium charitatis.

Deſiderare mortem proximi quomodo liceat.

5\. Huiuſmodi mala facilius poteſt vnuſquiſque ſibi quàm aliis poſtulare.

Sed quoad hanc partem aſſero multò faciliùs poſſe hominem ſibi, quàm proximo optare afflictionem aliquam temporalem, vel diuinam probationem titulo ſpiritualis profectus, vel perfectionis: Primò, quia melius poteſt homo iudicare de ſua diſpoſitione, quàm de aliena, deinde quia maiorem habet poteſtatem in res ſuas, poteſtque liberiùs cedere iuri ſuo, quàm proximi. Item quia naturaliter homo eſt meliùs affectus ad ſe, quàm ad alios, & ideo faciliùs poteſt hæc mala ſibi imprecari ſine periculo proprij odij, aut inuidiæ, aut alterius affectionis ſimilis, quæ circa proximum facilè poteſt deliteſcere ſub ſpecie optandi ſpiritualem profectum eius. Ac propterea dixi in hoc genere orationis magnam cautelam adhibendam eſſe, vt non fiat, niſi vel quando euidenter conſtat de vtilitate, vel potiùs neceſſitate maioris boni iuſtè intenti, vel non fiat ſine expreſſa conditione, ſi ita expedit ad maius bonum ipſius proximi, ſeu rectificando affectum charitatis erga illum.

6\. Ex dictis hactenus colliguntur multorũ locorũ Scripturæ declarationes.

Atque ex his obiter elicere poſſumus verum ſenſum multarum locutionum Scripturæ, in quibus ſancti viri videntur poſtulare vindictam de inimicis, & imprecari eis malum, & interdum damnationem æternam, quæ locutiones paſſim inueniuntur in Pſalmis, Pſalmo 54. *Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes*, & ſubdit infra, *Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui eſt ante ſecula*, & Pſalmo 58. *Intende ad viſitandas omnes gentes, non miſereaeris omnibus, qui operantur iniquitatem.* Et interdum effectu ipſo Deus talem orationem confirmabat, vt quarto Regum 1. *dixit Elias, ſi homo Dei ſum, deſcendat ignis de cœlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos*, quod ſemel & iterum factum eſt. Hæc ergo, & ſimilia loca interpretantur Patres vno ex quatuor modis, quos attigit Diuus Thomas dicta quæſtion. 83. articulo octauo,

Pſal. 54.
Pſal. 58.
4. Reg. 1.
D. *Thom.*

octauo, ad primum, & ſecundũ ex Auguſtino libro A primo de Sermone Domini in monte, capit. 42. & ſequentibus, & libro ſecundo de Quæſtionibus Euangeliorum capit. 45. quos etiam attigit Alenſis ſuprà. Primus eſt, quod ſæpe ſub forma precationis prophetiam proferunt, norunt enim illam eſſe voluntatem Dei, & definitam ſententiam, quam pronunciant. Secundus, quod imprecantur malum, non homini, ſed peccato, & perſeuerantibus in illo petunt vindictam, conformando voluntatem ſuam iuſtitiæ diuinæ, vel ſub ea conditione, ſi perſeuerent, vel quia præſciunt conditionem eſſe implendam. Tertius, quia optant, vt per temporalia mala peccatores corrigantur. Quartus, (& fere in idem redit) quia optant per eadem mala deſtrui regnum peccati. Addi præte- B rea poteſt ex Hieronymo Epiſtola 151. ad Algaſiam, quæſtione quinta in veteri Teſtamento terruiſſe Deum homines rigore iuſtitiæ, & ideo etiam voluiſſe Prophetas ſuos hoc modo precari contra peccatores, & interdum viſibiliter oſtendere vindictam ſuam, vt in facto Eliæ ſupra relato, quem imitari voluerunt diſcipuli, quando Chriſto dixerunt Lucæ nono *vis, dicimus, vt ignis deſcendat de cœlo, & conſumat illos*, quibus Chriſtus reſpondit. *Neſcitis cuius ſpiritus eſtis, Filius enim hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare*, indicans, aduenisse iam legem gratiæ, in qua nolebat regulariter eſſe in vſu illum modum imprecationis, & vindictæ, etiam iuſtæ, & ſpiritu Dei factæ. Denique addi poteſt, ſæpè intelligi illas o- C rationes modo iam dicto, quo ordinariè fieri poſſunt, ſcilicet vel ad emendationem ipſorum peccatorum, vel ad commune bonum, & pacem reipublicæ. Quomodo autem hæc ſint accommodanda ad diuerſa Scripturæ loca ex vniuſcuiuſque contextu, ex Patrum expoſitionibus accipiendum eſt.

D. Aug. — Alenſis. — Hieron. — Deus in veteri teſtamẽto voluit terrere populũ ſuum rigore iuſtitiæ. — Luc. 9.

CAPVT XX.

An Spiritualia bona indiſtinctè, & abſolutè à Deo peti poſsint?

1\. Certum eſt, nobis, & aliis ſpiritualia bona petenda eſſe. — Spiritualia bona quæ ſint. — Oratio Dominica omnium orationũ ſumma, & exemplar eſt. — Auguſt.

PRincipiò ſtatuendum eſt, hæc bona maximè eſſe à Deo petenda, tam nobis, quàm aliis. De hoc nulla eſt controuerſia, quia per ſpiritualia bona intelligimus vitam æternam, & omnia bona, & media, quæ ad illam obtinendam conferre poſſunt. Cõſtat autem hæc omnia maximè eſſe à Deo petenda: primò quidem ex oratione Dominica, in qua fere omnes petitiones ſunt de his ſpiritualibus bonis, illa autem oratio eſt quaſi exemplar, & ſumma omnium, quæ à Deo peti poſſunt. Propter quod dixit Auguſtinus Epiſtol. 121. capitulo duodecimo. *Si rectè, & congruenter oramus, nihil aliud dicere poſſumus, niſi quod in hac oratione Dominica poſitum eſt.* Et ſermon. 182. de Tempore. *Hæc oratio compendioſis verbis ſeptem petitionibus omnes ſpecies orationis comprehendit.* Idem ſermone 22. ad Fratres in eremo. Vbi ſe ſe offerebat occaſio E ſingulas petitiones illius orationis explicandi, nullo enim modo poſſumus meliùs declarare, quæ ſpiritualia bona à Deo poſtulanda ſint, & quomodo: quia verò illa oratio propriè pertinet ad orationem vocalem, imò inter omnes orationes vocales primatum habet, ideo expoſitionem hanc in librum tertium reſeruabimus, vbi de oratione vocali ſpecialiter dicimus. Nunc ſatis ſit, ſummatim dicere ad huiuſmodi bona pertinere in primis, vt Deus in nobis glorificetur, deinde vt æternam beatitudinem conſequamur, ac ſubinde, vt dum hic viuimus, voluntatem Dei impleamus. Et quia hoc ſine diuinæ gratiæ auxilio præſtari non poteſt, hoc etiam à nobis ſemper, & vbique, ac maximè poſtulandum eſt. Vnde conſequenter etiam petimus remiſsionem peccatorum, vtique cum diſpoſitione neceſſaria ad illam obtinendam. Ac denique ob fragilitatem noſtram, victoria contra tentationes, & defenſio ab omnibus malis petenda eſt, hæc enim omnia in illa oratione continentur. Et per vniuerſam Scripturam ſparſæ ſunt huiuſmodi orationes, ac petitiones, præſertim *per omne corpus Pſalterij*, vt dixit Innocentius primus epiſt. 25. quæ apud Auguſtinum eſt nonageſima prima. Eccleſia etiam in ſuis orationibus hoc frequentiſsimè orat, vt Deus actiones noſtras aſpirando præueniat, & adiuuando proſequatur. Item vt gratiam mentibus noſtris infundat, vt tandem ad reſurrectionem gloriam perueniamus. Item vt omnibus aduerſis, vel contra omnia aduerſa muniamur, vt à pondere peccatorum noſtrorum liberemur, vt noſtras rebelles compellat, id eſt, efficaciter moueat, voluntates, & ſimilia. Ratio denique eſt, quia hæc bona ſunt maximè per ſe honeſta, & amabilia, & præcipuè à Deo ipſo intenta. & in gloriam ſuam, ac bonũ noſtrum deſiderata (vt more noſtro loquamur) ergo oratio pro talibus bonis, & ex obiecto eſt maximè honeſta, & Diuinæ voluntati conformis.

Innoc. 1. — Orationes Eccleſiæ præcipuè de quibus ſint.

Hinc dicitur ſecundò, hæc bona abſolutè, & ſimpliciter petenda eſſe, nec neceſſarium eſſe aliquam conditionem adiungere. Ita docent Theologi omnes in ſuperioribus citati. Imò hanc ſolùm differentiam conſtituere videntur inter bona temporalia, & ſpiritualia, quod in illis petendis conditio apponitur, vel ſubintelligitur: in his verò neutro modo eſt neceſſaria conditio. Et fortaſſe propterea Diuus Thomas in dicta quæſtione 83. de his bonis ſpecialem articulum non fecit, ſicut fecit de temporalibus, ſed in generali quæſtione, qua interrogat, An ſit aliquid determinatè in oratione petendum, concludit, illa bona, quibus male vti non poſſumus, (quia illis, aut beatificamur, aut beatitudinem meremur) determinatè petenda eſſe. Intelligit autem determinatè, id eſt D abſolutè, id enim probat, *quia hæc bona Sancti orando abſolutè petunt, ſecundùm illud Pſalm. 79. Oſtende faciem tuam & ſalui erimus. Et iterum Pſalmo 118. Deduc me in ſemitam mandatorum tuorum.* Ratio etiã indicatur ab eodem Diuo Thoma in ſolutionibus argumentorum, quia nulla conditio neceſſaria eſt ex parte noſtra, nec ex parte rei poſtulatæ, neque ex parte Dei, ergo nullam omninò adhibere oportet, quia non poteſt fingi aliud caput, nec principium, ex quo talis conditio neceſſaria ſit. Primum membrum antecedentis patet, quia hæc ſunt maximè bona noſtra, nam in eis noſtra ſalus, & fœlicitas poſita eſt. Secũdum membrum patet, quia cum hæc bona de ſe talia ſint, vt nemo eis malè vti poſſit, iniuria quodãmodo illis fieret, apponendo conditionem, *ſi nobis expedit*, vel aliam ſimilem. Tertium autem membrum probatur, tum quia ſcimus, eſſe conforme diuinæ voluntati, quòd hæc bona habeamus, tum etiam, quia ipſemet Spiritus ſanctus inſpirat nobis abſolutum deſiderium talium bonorum, & hoc modo *adiuuat infirmitatem noſtram*, & talia bona poſtulare nos facit. Tum denique quia hæc bona maximè cedunt in Diuinam gloriam, quam ipſe Deus in ſuis operibus præſertim intendit.

2\. Spiritualia bona abſolutè petenda ſunt. — D. Thom. — Cur B. Thomas de bonis ſpiritualibus peculiarẽ quæſtionẽ nõ mouerit. — Probatur ratione. — Cur in petitione bonorum ſpiritualium nulla conditio ſit adiungenda. — Rom. 8.

3. Obiectio. Bona ſpiritualia cum conditione petenda eſſe, quæ ratio ſuadeat.

Occurrit tamen ſtatim nonnulla dubitatio circa primum, & ſecundum membrum, quia licet hæc bona ſecundum ſe ſint optima, & non poſſint eſſe principium alicuius mali, nihilominus nos ex noſtra fragilitate, & libertate interdum ab illis ſumimus occaſionem alicuius grauiſſimi mali, quale eſt præſumptio, ſuperbia, ingratitudo in Deum, vel quidpiam ſimile, ergo non obſtante qualitate talium bonorum, ratione ſubiecti, & reſpiciendo ad noſtram miſeram conditionem, debemus etiam conditionem addere, vel ſubintelligere. Nec ſatisfaciet, qui dixerit, hanc occaſionem mali eſſe omnino per accidens, & extraneam reſpectu talium bonorum, nam eſto, ita ſit, nihilominùs qui curam habet ſuæ ſalutis, etiam huiuſmodi occaſionem vitare debet. Parum enim refert ad noſtrum detrimentum, quòd per ſe, vel per accidens fiat, ſi cum effectu, poſita illa occaſione, futurum eſt, & ſine illa non eſſet, ergo in poſtulandis his bonis ſemper hanc intentionem retinere debemus, vt ſi Deus præſciat, nobis futura eſſe in occaſionem ruinæ, illa non præbeat.

Probatur obiectio.

4. Bonorum ſpiritualiũ, quædã ſunt ita ad ſalutem neceſſaria, vt ſine illis obtineri nõ poſſunt, alia nõ item.

Hæc verò obiectio in primis locum non habet in his bonis, quatenus ſimpliciter ad ſalutem neceſſaria ſunt. Diſtinguere itaque poſſumus inter hæc bona, quædam enim ſunt ita neceſſaria ad ſalutem, vt ſine illis comparari non poſſit, vt eſt remiſsio peccati mortalis, & aliqua prima iuſtificatio in hac vita cum omnibus auxiliis excitantibus, & adiuuantibus, quæ ad illam neceſſaria ſunt, itémque donum perſeuerantiæ in gratia vſque ad mortem: vnde in hoc ordine numerari poteſt quodlibet auxilium neceſſarium ad vitandum cum effectu peccata mortalia, vel collectiuè omnia, vel quodcumque etiam in particulari. Alia dici poſſunt bona ſupererogationis, & excellentiæ cuiuſdam in vitæ ſanctitate. Quòd ergo attinet ad priora bona, euidens eſt, conditionem illam non eſſe neceſſariam, nec poſsibilem, quia defectus talium bonorum ex quadam neceſſitate infert noſtram ſpiritualem ruinam, ergo numquam talia bona poſſunt ſua præſentia ita redundare in occaſionem ruinæ ex fragilitate recipientis, ſicut abſentia eorumdem bonorum infallibiliter infert eandem ruinam, & magis deſperatã. Quia ſine his auxiliis neceſſariis impoſſibile eſt ſaluari, ſiue hæc impoſsibilitas ſit ſimpliciter, vt quando deſunt auxilia neceſſaria quoad ſufficientiam, ſiue ex ſuppoſitione, ſi ſint neceſſaria tantùm quoad efficaciam, de vtriſque enim loquimur, quia etiam efficacia abſolutè, & ſine vlla tali conditione poſtulanda ſunt, poſtpoſito omni timore malè illis vtendi, quia hoc periculum comparabile non eſt cum euidenti damno, quod eſt in carentia talium bonorum. Et ſaltem quoad hoc eſt magna differentia inter hæc ſpiritualia bona, & temporalia, nam temporalia, etiam ſi ſint maximè neceſſaria ad præſentem vitam, propter ſpiritualia contemnenda ſunt, & ideo ſemper in eis habet locum aliqua conditio ſaltem de ſe incluſa in tali materia. Quòd ſi interdum aliqua temporalia bona ſupponantur neceſſaria ad vitandum ſpirituale malum, iam illa inter ſpiritualia computantur, & ex vi illius ſuppoſitionis excluditur dicta conditio.

Iuxta poſitã diſtinctionẽ diluitur obiectio.

Sine auxiliis neceſſariis impoſſibile eſt hominem ſaluari.

Bona temporalia, & ſi maximè ſint præſenti vitæ neceſſaria, poſtponi debent ſpiritualibus.

5. Obiectio ſoluitur.

At verò in abundantia (vt ſic dicam) ſeu excellentia ſpiritualium bonorum videtur maximè habere locum obiectio facta. Neque videtur magnum inconueniens concedere, in petitione talium bonorum rectè adhiberi cautionem illam, dictamque conditionem ſubintelligi. Solumque video obiici poſſe, quia videmur æquiparare petitionem abundantię ſpiritualium, & temporalium bonorum. Reſpondemus tamen, minimè fieri æquiparationem, nam ſpiritualia bona, & abundantiam, augmentum, & perfectionem eorum poſſumus propter ſe deſiderare, & ſiquid eſt timoris, non naſcitur ex illis, ſed ex nobis, abundantiam autem temporalium non poſſumus propter ſe appetere, ſed adhibendus aliunde eſt finis honeſtus, & nihilominùs timendum ſemper eſt periculum, quod non ſolùm eſt ex parte noſtra, ſed etiam ex parte ipſorum bonorum, quia poſſunt eſſe tam inſtrumenta mali, quàm boni, & prior vſus fortaſſe facilior eſt. Vnde etiam fit, vt in petendis ijs temporalibus bonis apponenda ſit conditio, etiam ex intentione ipſius orantis, quod in ſpiritualibus bonis regulariter neceſſarium non eſt. Addo verò vlteriùs fieri poſſe diſtinctionem inter hæc ſpiritualia bona, nam quædam talia ſunt, vt in eis conſiſtat ſubſtantialis ſanctitas, vt ſic dicam, & perfectio, vel abundantia eorum ſit ſuo modo eſſentialis perfectio ſanctitatis, & huiuſmodi ſunt gratia, & charitas cum virtutibus, & donis, quæ illam comitantur. Alia verò ſunt bona ſpiritualia quaſi accidentalia, quæ deſeruire quidem poſſunt ad priora bona, ſeu perfectionem eorum, tamen ſimpliciter non in eis conſiſtit ſanctitas. Imò interdum perfecta ſanctitas poteſt eſſe ſine illis, & ipſa eſſe poſſunt ſine perfecta ſanctitate, vel interdum etiam ſine ſanctitate. In hoc genere numerari poteſt ſtatus perfectionis, gradus aliquis eximiæ contemplationis, vel viſionum, aut reuelationum Dei, & dulcedines, ac ſuauitates ſpirituales, de quibus rectè dixit Bonauentura de Proceſſu Religionis in ſeptimo capitulo 18. & 20. *communes eſſe bonis, & malis*, & quod *in aliis ſpiritualibus bonis maior vis eſt, & certior veritas, & fructuoſior profectus, & purior perfectio*, Abundantia ergo, & perfectio, in prioribus bonis abſolutè, & ſine timore, vel conditione, etiam ſubintellecta, poſtulari poteſt, quia talia bona, neque per ſe, neque per accidens videntur eſſe poſſe occaſio ruinæ, maximè quia licet habeantur, poſſunt ab habente ignorari, dum autem latent, non poteſt ex eis ſumi occaſio ruinæ. Denique quia licèt daremus, poſſe hominem aliquando inde in ſuperbiam efferri, per talem orationẽ virtute poſtulamus, vt id nobis non eueniat, atque ita non petimus ſub conditione, ſed potius petimus perfectionẽ contrariam illi conditione, ſeu excludentem illam. Quod patet, quia petendo perfectam ſanctitatem, petimus humilem ſanctitatem (vt ſic dicam) & ſolidam virtutem, quæ cum elatione eſſe non poteſt. At verò abundantiam, & excellentiam aliorum bonorum, quantumuis ſpiritualium, non tam abſolutè poſtulare debemus, ſed cum magna cautela, prudentia, & humilitate, & hoc probat mihi obiectio facta, & vſus omnium timoratorum, quia non omne, quod ſecundum ſe bonum eſt, vel melius, expedit vnicuique, ſicut ſuprà de tribulationibus, vel tentationibus huius vitæ dicebamus.

Bona ſpiritualia dupliciter ſumi poſſunt.

Bona ſpiritualia quædam ſunt accidentalia ſine quibus perfecta ſanctitas conſiſtere poteſt.

D. Bonau.

CAPVT XXI.

Expediuntur nonnulla dubia circa modum abſolutè petendi ſpiritualia bona.

1. 1. Dubitatio

EX dictis oriuntur circa hæc bona nonnulla dubia, ſeu interrogationes, quas breuiter expedire

A expedire neceſſe eſt. Primum dubium eſt, quia non ſemper huiuſmodi oratio eſt conformis diuinæ voluntati, ergo non ſemper licet. Antecedens patet, quia per hanc orationem non ſolùm petitur auxilium ſufficiens, ſed etiam efficax, vt dictum eſt, dare autem auxilium efficax non ſemper eſt ſecundum diuinam voluntatem, quia fortaſſe ipſe definito decreto ſtatuit non dare tale auxilium. Dices nobis non conſtare de tali voluntate diuina, conſtare autem, Deum velle noſtram ſalutem, & hoc ſatis eſſe vt quantùm in nobis eſt auxilium illud abſolutè petamus. Sed contrà, quia licet in particulari nobis notum non ſit, an decreuerit Deus hic, & nunc non dare tali perſonæ auxilium efficax, certò tamen ſcimus, circa multas perſonas, vel actus earum hoc decreuiſſe, B ergo vnuſquiſque orans poteſt meritò formidare, ne fortaſſe decreuerit Deus non dare id, quod deſideret, ergo hoc ſatis eſt, vt non debeat abſolutè poſtulare, ſed ſub conditione, niſi Deus aliter decreuerit, ne ſe exponat periculo diſcordādi à diuina voluntate abſoluta.

Date auxilium efficax non ſemper eſt ſecundū diuinam voluntatem.

2\. 2.Dubitatio. Secunda dubitatio, ſeu interrogatio eſt, An liceat abſolutè petere ſpiritualia bona, etiam pertinentia ad ſubſtantialem ſanctitatem in quacumque excellentia, & abſque vlla limitatione? Quia cum tanta vniuerſalitate videtur non licere, aliàs eſſet licitum, petere à Deo tam excellentem gratiam, quàm habuerunt Apoſtoli, imò quam habuit Beatiſsima Virgo, quod dicere abſurdum eſſet. In contrarium verò eſt, quia ſi conſideretur C tota illa perfectio ſecundum ſe, maximè appetibilis eſt honeſtiſsimo deſiderio, & quantum eſt ex parte noſtra, vnicuique eſſet maximè conueniens, ſi ei daretur, ergo ex hoc duplici capite talis oratio ſiue indefinitè facta, ſiue determinatè de aliquo excellentiſſimo gradu ſanctitatis, non eſt inordinata. Nec verò videtur habere poſſe inordinationem ex ſola habitudine ad voluntatem diuinam, tum quia Deus ex ſe paratus eſt ad dandam nobis quamcumque perfectionem, aliàs, quòd ſimus minus perfectè ſancti, ex Deo eſſet, & non ex nobis, quod dici nō poteſt. Tum etiam, quia aliàs neque ſanctitatem in vllo gradu liceret à Deo abſolutè poſtulare, ſed ſolum ſub conditione, ſi hoc D eſt conſentaneum efficaci voluntati eius. Patet ſequela, quia ſi non licet petere illam excellentiā ſāctitatis, ideo eſt, quia credimus non eſſe conſentaneum ordinationi diuinæ voluntatis, nam ex alio capite non apparet, cur ſit malum, ſed fieri poteſt, & fortaſſe ita eſt, Deum ordinaſſe me non cōſequi efficaciter ſanctitatem, vel ſaltem vt non in illo gradu, quem ego opto, ergo non licet illam abſolutè petere, maximè in aliquo definito gradu, ſed ſolùm ſub conditione, ſi id fuerit conſentaneum diuinæ voluntati.

3\. 3.Dubitatio. Tertia interrogatio eſt circa illud ipſum, quod ſupponebatur de auxilio ſufficienti, & efficaci, An vtrumque petendū ſit, & quomodo? Nā quod vtrūque ſit abſolutè petendum, videtur clarū, quia vtrūque eſt neceſſariū ad ſaluté, illa autem bona ſpiritua- E lia ſunt maximè abſolutè petenda. quæ ſimpliciter ſunt neceſſaria ad ſalutem, vt dictum eſt. In contrarium verò eſt, quoad auxilium ſufficiens, quòd videtur ſuperflua talis oratio, nam ſuperfluum eſt petere id, quod ſcimus Deum ex ſe ſtatuiſſe omnibus dare, nam illa voluntas certa, & immutabilis eſt, & illa poſita, effectus quaſi naturali lege ſequitur, quæ autem ita fiunt per generalem prouidentiā diuinam, ſuperfluè petuntur. Sicut inutiliter

Illa auxilia ſunt petenda quæ ſimpliciter neceſſaria ſunt ad ſalutem.

Auxiliū ſufficiens à Deo petere an ſit neceſſarium.

aliquis peteret, vt cras oriatur ſol, vel quid ſimile, tam certum autem eſt, Deum illuminare omnē hominem venientem in hunc modum, & quantùm in ſe eſt, iuuare illum, ſicut eſt certum, ſolem ſuo tempore oriri. De efficaci autem vrget difficultas tacta, quòd omninò pendet ex diuina præordinatione, & ideo non videatur licitum poſtulare illud, niſi cum ſubordinatione ad diuinam voluntatem, atque adeò ſub conditione.

Quarta interrogatio præcedenti annexa eſt, An ſolùm petenda ſint ea bona gratiæ, quæ mere gratuitò, & abſque debito ex aliqua certa lege, vel promiſsione, donantur, vel ſimpliciter omnia, quantumcūq; ex priori gratia debita ſint? Vt ver. g. quòd peccatori detur contritio, ſeu auxiliū efficax ad illā, nulla certa lege ſtatutum eſt, & ideo clarum eſt, totum id peti poſſe, imò illam eſſe aptiſsimam orationis materiam. At verò quòd peccatori habenti contritionē detur remiſſio peccatorum cum ſanctificante gratia, certa lege ſtatutum eſt, quærimus ergo, An nihilominus hoc petendum ſit, vt contrito remittatur peccatū, vel vt bene merenti detur præmiū, vel vt perſeueranti in gratia vſque ad mortem detur gloria, & ſimilia? Quòd enim talis oratio nō liceat, videtur probari, quia vel eſt otioſa, & ſuperflua, vel inuoluit, ſeu ſupponit exiſtimationem de incertitudine talis effectus, etiam ſuppoſita tali diſpoſitione, vel merito. Item, quia alias liceret orare pro ſalute infantis decedentis cum Baptiſmo, quod conſtat eſſe falſum, quia perinde eſſet, ac orare pro Beatis quoad eſſentiale præmium. Item ſuprà dicebamus per orationem non poſtulari generalem concurſum Dei, quia certa lege datur cum ipſa natura, ergo ſimili ratione nō eſt poſtulādum donū gratiæ, quod certa lege debetur ratione alterius doni, quod datum eſſe ſupponimus. In contrariū autē eſt, quia Dauid Pſa. 50. orabat: *Cor mundū crea in me Deus, &c.* & ad hoc impetrandū rationē, & quaſi titulū allegabat dicēs: *Cor contritum, & humiliatum, Deus non deſpicies*, ergo ratione contritionis poſtulabat cordis renouationem, cùm tamen certa, & infallibili lege illa renouatio detur habenti contritionem. Item ſuprà dicebamus, Sanctos in Patria petere corpora ſua, cùm tamen ratione meritorum, & Beatitudinis certiſsima, & infallibili lege debeantur, & ſuo tempore danda ſint, etiamſi nulla talis oratio fiat. Item in Apocalypſi petunt Martyres, vindictam de inimicis, quamuis etiam ſit certa lege ſtatuta, niſi reſipiſcant, ita enim, & non aliter vindicta poſtulatur. Item, ſuppoſito excitāte auxilio, infallibili, & certa lege datur adiuuans, quantùm eſt ex parte Dei, ſi per hominem non ſtet, & nihilominùs illud ſemper petendum eſt.

4\. 4 Interrogatio.

Pſal. 50.

Apocal. 6.

Quintò poteſt obiici, vel interrogari, An liceat interdum petere à Deo ſuſpenſionem, ſeu denegationem gratiæ efficacis? Videtur enim ex dictis ſequi hoc licere, ſicut ſuprà dicebamus de oratione pro malis pœnæ. Probatur ſequela, quia hic poſſunt concurrere tres illæ conditiones ſuprà poſitæ, nam res poſtulata per talem orationem, eſto non ſit per ſe appetibilis, ſicut ipſa gratia, non eſt tamen per ſe, & intrinſecè mala, quia pertinet ad malum pœnæ, non culpæ, vnde Deus ipſe poteſt illam velle. Aliunde verò poteſt illa carentia eſſe vtilis ad alia bona ſpiritualia maiora, nempe ad ipſam Beatitudinem, ergo ſub ea ratione eſt materia apta, vt honeſtè deſideretur, ac petatur, nam ſimul eſt ipſi petenti conueniens, quatenus ad eius ſalutem interdum con-

5\. 5.Interrogatio.

fert. Denique etiam eſſe ſolet cõformis diuinæ voluntati, nam ſæpe vtitur hoc medio, & abſoluto conſilio voluntatis ſuæ illud decernit in ſalutem ſuorum electorum; ergo illud ipſum à Deo poſtulare, erit conforme voluntati eius. In contrarium verò eſt, quia hinc ſequeretur, licitum eſſe poſtulare à Deo propriam permiſſionem peccati ab ipſomet poſtulante committendi, quod dici non poteſt, quia nemo poteſt ſibi amare euidens periculum peccandi, homo autem ſibi relictus, ſub tali permiſſione euidenti periculo huiuſmodi committitur. Sequela probatur, tum quia permiſſio peccati, & denegatio gratiæ congruæ idem fere ſunt, tum etiam quia in ipſa permiſsione poſſunt illa tria conſiderari, ſcilicet non eſſe per ſe malam, eſſe poſſe vtilem, & Deum velle illam.

6. 6. Dubit. Sexta, & grauior dubitatio eſt, an per orationem petendum ſit ſolùm illud auxilium gratiæ, quod eſt ita neceſſarium, vel ad ſalutem, vel ad id, cuius gratia poſtulatur, an etiam illud auxilium peti poſſit, quod facilitatem maiorem cõferat, quamuis ſimpliciter neceſſarium non ſit? Et ratio dubitandi eſt ſuprà inſinuata, quia Sancti Patres ex oratione, qua petimus auxilium Dei, quo nos interiùs dirigit, illuminat, vel adiuuat, colligunt neceſſitatem talis auxilij ad bene operandum, & è conuerſo ex negatione talis neceſſitatis, quam docebat Pelagius, inferunt deſtrui orationem, & fundamentum eius, quia fruſtra, & fictè quis petit ab alio, quod per ſe habere, aut efficere poteſt; poteſt autem homo abſolutè, & per ſe efficere omne id, ad quod gratiæ auxilium non eſt ſimpliciter neceſſarium. In contrarium verò eſt primò quia ſi conſideremus naturam petitionis ſecundum ſe, non eſt de ratione, vel honeſtate eius, vt ſolùm petantur ea, quæ ſimpliciter neceſſaria ſunt, ſed etiam quæ ſunt vtilia, & conferunt ad facilius, ſeu melius eſſe, vt videtur per ſe, & ex terminis notum, & humanis exemplis oſtendi poteſt, nam licet poſsit quis pedibus iter cõficere, honeſtè petit mutuo ab amico equum, vt faciliùs conficiat, & licèt ſolus poſſit graue pondus portare, prudenter petit ab alio, vt ſe adiuuet, quo ſuauiùs id faciat. At nihil eſt peculiare in oratione ad Deum, propter quod hæc generalis conditio petitionis in diuina locum non habeat. Imò maiori ratione illi videtur attribuenda, tum quia Deus liberalior eſt, & non ſolùm neceſſaria, ſed etiam abundantia paratus eſt dare, tum etiam quia in ſpiritualibus actibus honeſtiſſimè deſideratur facilitas, & prõptitudo, quia ſunt bona maximè honeſta. Poteſtque hoc vſu ipſo confirmari, nam petimus à Deo ſuauitatem in orando, non quia ſine illa orare non poſſimus, ſed vt faciliùs, & conſtantiùs ita oremus, & ſic de aliis.

7. 1. Dubit. ſoluitur. *Auxilium ſufficiẽs abſolutè à Deo petẽdum & hoc non repugnat diuinæ volũtati.* Ad primam, admittimus in primis, quòd in ea videtur ſupponi, auxiliũ ſufficiens abſolutè eſſe petendum, & hoc ſemper eſſe cõforme diuinæ volũtati, quod iterũ occurret in tertia dubitatione. De auxilio autem efficaci ſimpliciter etiã dicendũ eſt, abſolutè eſſe deſiderãdum, & petendũ, ſicut etiam perſeuerantia in gratia, & æterna Beatitudo abſolutè deſideranda, & petenda eſt, nulla quoad hoc habita ratione illius diuinæ voluntatis, qua quoſdam elegit, & efficaciter ordinauit ad gloriam per media congrua, quoſdam verò non ita elegit, aut ordinauit, quia nos non tenemur conformari huic voluntati diuinæ, ſed illi, qua voluit, vt nos, quantùm in nobis eſt, habeamus curam, & ſolicitudinem ſalutis noſtræ, nam hoc eſt, quod ad nos ſpectat. Reſpondetur ergo in forma, negando aſſumptum, nimirum, hanc orationem non eſſe conformem diuinæ voluntati, non ſolùm quia nos latet, an Deus decreuerit non dare tale auxilium, ſed præcipuè quia Deus ipſe non vult, vt nos ſumamus talem voluntatem eius, vt regulam noſtrarum actionum, vel petitionum, ſed tantùm illam voluntatem, qua vult, nos eſſe ſollicitos de noſtra ſalute. Ratio autem huius reddi poteſt, quia illa voluntas, qua Deus vult noſtram ſalutem eſt primaria in Deo, illam enim ex ſe habet, altera verò voluntas non dandi auxilium efficax formaliter, & poſitiuè non eſt in Deo antecedenter, ſeu ex ſe, ſed ſolùm conſequenter, & poſt præuiſum liberum vſum voluntatis noſtræ. Nam quôd auxilium ſufficiens, non ſit efficax in nobis, non eſt ex Deo, ſed ex nobis, & ideo dici non poteſt, Deum denegare nobis efficaciam auxilij ex ſe ſolo, & ex voluntate ſua, ſed ex aliqua præſciẽtia noſtræ voluntatis, & ideo ſimpliciter non tenemur nos conformare huic poſteriori voluntati Dei, ſed priori. Præſertim, quia illa prior eſt præceptiua, & imponit nobis obligationem agendi, quod in nobis eſt, vt gratia Dei ſit efficax in nobis, & ideo licitum ſemper eſt hoc abſolutè poſtulare, ſupponendo ſemper quod ſi per nos non ſteterit, fiet, quod ſatis eſt, vt illa petitio, quantùm eſt ex parte noſtra, ſit abſoluta.

Auxilium efficax etiam à Deo petendum eſt.

Volũtas nõ dandi auxilium efficax non eſt in Deo formaliter, & antecedenter.

8. *Expeditur ſecunda dubitatio.* In ſecunda dubitatione dici poterant multa de augmento gratiæ & charitatis, An habeat in hac vita aliquem terminũ, vel ex ſe, vel ex diuina prędeſtinatione? De qua re in materia de Gratia, & in libro ſecundo de Prædeſtinatione nonnulla diximus. Similis autem eſt interrogatio præſens, An in hoc genere bonorum aliquis terminus noſtris deſideriis ac petitionibus præfigendus ſit? In hoc ergo in primis conſiderandum eſt, in his bonis aliquid eſſe optandum, & petendum, vt finem & aliquid, vt medium ad finem. Vt finis petitur æterna Beatitudo, quæ eſt vltimus finis omniũ noſtrarũ actionum, vnde propter eam procuratur, & petitur omnis perfectio hui⁹ vitæ, & ideo omnes aliæ gratiæ, vt media petendæ ſunt. Dices, Alia dona gratiæ, & virtutes ſunt bona honeſta, & propter ſe amabilia, ergo non tantùm amantur vt media, ſed etiam vt fines. Reſpondetur, amari quidem poſſe, vt finem proximum, nõ tamen vt vltimum, ac proinde natura ſua ſemper appeti, vt media ad finem vltimum, nam talia ſunt natura ſua, & ideo ſemper, vt talia appetuntur, ſi honeſtè appetũtur. Dices iterum, etiam Beatitudinem ipſam eſſe bonũ creatum, ac propterea non poſſe amari, vt vltimum finem, & conſequenter petendam eſſe vt medium. Reſpondetur, ſi ſit ſermo de Beatitudine obiectiua, illam eſſe increatum bonum, & vltimum finem principaliter expetendum, ſi verò ſit ſermo de Beatitudine formali, illa quidem creatum bonum eſt, tamen quia eſt immediata vnio, & poſſeſſio boni increati, non eſt propriè medium, ſed vltimus finis formalis. Beatitudo enim, & vltimus finis idem ſunt, & eodem modo diſtingui poſſunt in formalem, & obiectiuum, qui non ſunt propriè duo fines, ſed vnum integrant, qui eſt veluti adæquatus terminus illius deſiderij, quo Beatitudinem cupimus, & adæquata materia illius orationis, qua illam poſtulamus. Sub Beatitudine autem comprehendimus gratiam conſummatã, & charitatẽ, quia hæc etiã ſuo modo pertinent ad formalẽ vnionem conſummatam cum ipſo Deo vltimo fine noſtro.

Obiectio.

Solutio.

Alteri obiectioni fit ſatis.

Beatitudo creata & increata quæ ſit.

Vlterius

9. Vlteriùs conſiderandum eſt, appetitum mediorum accipere terminum, aut limitationem ex fine; finem autem quantùm ex ſe, non habere terminũ. Vnde Ariſtot. 1. Politic. capit. 6. & ex illo D. Tho. 1. 2. q. 30. ar. 4. dixit, cõcupiſcentiam finis eſſe infinitam, concupiſcentiam autem mediorum limitari ex proportione ad finem. Quod ſi illud primum verum eſt in bonis creatis, ſi per modum finis vltimi amentur, multò magis id verum erit, in bono increato, & perfectiſsima vnione ad illud per modum vltimi finis. Sic ergo dicendum eſt, bona hæc ſpiritualia, quatenus immediatè vniunt nos Deo tamquam vltimo fini, abſolutè & ſine termino peti poſſe, quia illa concupiſcentia quantò maior, tantò melior, & de ſe in infinitum poteſt augeri. Reliqua autem bona, quæ tantùm ſunt media eatenus petenda ſunt, quatenus ad alia bona conducunt, & ſunt vel neceſſaria, vel vtilia, & ideo in prioribus non apponitur conditio, in poſterioribus autem interdum ſubintelligenda eſt, vt ſuprà diximus. Quòd autem vtraque bona etiam illa, quæ coniunguntur, vel nos immediatè cõiungunt cum fine vltimo, poſſint habere certum terminum, vel limitem ex ordinatione, ſeu prædeſtinatione diuina, id non obſtat, quominus noſtrum deſiderium, & petitio abſolutè poſſit tendere ad illud bonum ſine vllo termino, quantùm eſt ex parte noſtra. Quia, vt iam dixi, non oportet nos regulare actiones noſtras per illam voluntatem Dei, qua ſimpliciter vult aliquid, vel non vult, ſed per illam, qua vult nos velle, aut procurare ſalutem noſtram, in quo ipſe de ſe nullum nobis præfigit terminum.

Mediorum appetitus à fine limitatur, finis autem à nullo.
Ariſt.
D.Thom.

Bona creata quatenus Deo vniunt abſolutè & ſine termino peti poſſunt.

Non oportet nos regulare noſtras actiones ad voluntatem Dei ſed ad noſtrã ſalutem.

10. Nihilominùs tamen, quando homo in hac petitione, vel deſiderio deſcendit ad particularem gradum perfectionis, cauere debet temerarias comparationes & præſumptuoſas petitiones. Vnde ſi ſermo eſſet tantùm de quodam affectu ſimplici, vel voluntate conditionata, quæ interdum exercetur ad excitandum, vel accendendum affectum erga Deum, ſic non eſt per ſe malum cupere tantam puritatem, vel fauorem in amore diuino, quanta in maximis Sanctis fuit, quia hoc ſolùm eſt complacere in excellentia illius ſanctitatis, & in habenda illa, ſi nobis illam conferre Deo placuiſſet. At verò per modum intentionis efficacis velle conſequi excellentiam, verbi gratia, ſanctitatis Virginis, vel illam petere, animo, & fiducia obtinendi illam, temerarium eſſet, quia eſt omninò miraculoſum, & extra legem ordinariam prouidentiæ diuinæ, etiam ſupernaturalis. Vnde quoad ſimiles effectus, non eſt inconueniens concedere, Deum ex ſe non eſſe paratum ad præſtandos illos, neque dediſſe media ſecundum ordinariam legem ad obtinendam tantam gratiæ perfectionem. Non oportet ergo ad hæc particularia deſcendere. multóque minus ad petenda ſingularia priuilegia, aut extraordinaria dona per ſe non neceſſaria ad ſubſtantialem ſanctitatem: poteſt autem peti abſolutè tota illa perfectio, quæ ſecundum legem ordinariam comparari poteſt per media præſtituta à Deo, quæ ſine miraculo conferri ſolent. Si autem affectus ampliùs extendatur, vt interdum honeſtiſsimè poteſt, adhibenda videtur conditio, ſi Deo beneplacitum fuerit, niſi ſpecialis inſtinctus Spiritusſancti plùs aliquando conferat, neque enim poſſumus illi terminum præſcribere, qui maximè hæc bona diuidit, prout vult.

In petitione tantæ perfectionis in particulari, fugienda eſt temeraria comparatio.

11. Ad tertiam dubitationem rectè ibi reſponſum eſt, auxilium ſufficiens, & efficax eſſe abſolutè petendum. Obiectio autem cõtra priorem partem facilis eſt: nam licet Deus paratus ſit ad dandũ auxiliũ ſufficiens, tamen hanc ipſam voluntatẽ vult habere effectum, media oratione noſtra. Quia verò ad ipſammet orationem neceſſarium eſt auxilium, quod per orationem obtineri non poteſt, quia præcedit illam, ideò non ad omne auxilium ſufficiens neceſſaria eſt, vel poſsibilis oratio: nam illud, quod eſt ipſius orationis initium, abſque oratione ab ipſo Deo dandum eſt, & à fortiori etiã illud auxilium, ex quo naſcitur deſiderium, quod eſt orationis motiuum. Et hoc docuerunt Conciliũ Arauſ. & Auguſtinus contra Semipelagianos. Ad obiectionem autem contra alteram partem de auxilio efficaci iam reſponſum eſt, in illo petendo non eſſe habendam rationem voluntatis prædeſtinatiuæ Dei, ſed illius, qua vult nos procurare ſalutem noſtram, nam ſicut illæ voluntates in Deo non ſunt contrariæ, ita nos, dum huic poſteriori conformamur, non agimus contra priorem, etiamſi fortaſſe in obiecto cum illa non conueniamus. Eò vel maximè quòd cùm nos deſideramus, aut petimus auxilium efficax, per ſe ſolùm petimus, vt gratia Dei in nobis habeat effectum, ita vt nos illam non impediamus, quomodo autem Deus in mente, ac voluntate ſua hoc ab æterno diſponat, ad nos non pertinet, neque modus orationis noſtræ inde pendet.

Tertiæ dubitationi reſpondetur.
Auxilium ſufficiens, & efficax abſolutè petendum eſt.
Concil. Arauſ. 2.

12. Ad quartam, an petenda ſint bona gratiæ, debita infallibili lege ex priori titulo, breuiter diſtinguendum videtur, aut enim talia bona iam collata ſunt, ſeu ſimul conferuntur cum prioribus bonis, vel ſolùm expectantur in futurum. In priori caſu iam non habet locum petitio, ſed potiùs gratiarum actio, ſicut enim dixit Paulus ad Rom. 8. *Quod videt quis, quid ſperat?* ſic nos dicere poſſumus, quod habet quis, quid petit? Petitio ergo propriè eſt beneficij nondum recepti, pro accepto verò eſt gratiarum actio, & ideo non legimus, Chriſtum petiuiſſe vmquam, vel vnionem, vel gloriam animæ ſuæ, legimus autem, petiuiſſe ſui nominis claritatem, vel accidentalem gloriam. Vnde in exemplo illo de contritione, ſiquis certus eſſet (quod ſine reuelatione eſſe non poteſt) ſibi datam eſſe veram contritionem, non poſſet certè petere, vel primam gratiam habitualem, vel remiſſionem peccatorum, ſaltem quoad mortales culpas, quia in eodem gradu eſſet certus, iam accepiſſe hæc beneficia, quia omninò certum eſt, hæc non ſeparari à vera contritione, ſed ſimul cum illa dari. Poſſet ergo aliquis tunc petere, vel integram remiſſionem quoad pœnas, vel leues culpas, vel etiam reſtitutionem ad priorem familiaritatem, ſeu fauorem Dei, nam hoc beneficium cum ſpecialibus auxiliis, quæ illud comitari ſolent, non ſemper reſtituitur per contritionem etiam valdè perfectam. Præſertim, quia licet cum contritione gratia conferatur, amitti iterum poteſt, & ideo rectè orari poteſt, vt non amittatur, & quia hoc maximè pendet ex fauore, & protectione Dei, ideo meritò illa reſtitutio poſtulatur. His ergo modis intelligi poteſt illa oratio Dauid, qui ex teſtimonio prophetæ Nathan certus de ſua contritione, & de remiſsione ſui peccati iam erat. Ordinariè verò, qui dolens de peccato ſuo orationem illam imitatur, quaſi ſub diſiunctione poſtulare videtur, vt, ſi fortaſſe veram contritionem non attingit, ſibi conferatur, vel ſi illam habet, ita perficiatur, vt omnes illos effectus obtineat. Quamuis enim non omnis, qui orat, hanc mentem ſuam explicare valeat, tamen dum

Quartæ dubitationis reſponſio.

Bona gratiæ iam collata peti non debent ſed pro eis gratias agi.
D.Paul.

Quomodo orauerit Dauid certus de ſua contritione.

intendit petere perfectam remiſsionem ſuorum peccatorum, totum illud virtute complectitur. Addere tandem poſſumus, potuiſſe Dauid (& fortaſſe hic eſt proprius ſenſus) non obſtante certitudine, quam de ſua contritione habebat, illa verba proferre, non animo poſtulandi de nouo culpæ remiſſionem, vel cordis innouationem per infuſionem gratiæ, de qua non minus certus erat, ſed animo recognoſcendi indignitatem ſuam, & inſufficientiam ſuæ contritionis, (vt ab ipſo erat) ad ſatisfaciendum Deo pro culpa ſua, & conſequenter ad confitendum nouum Dei beneficium ſibi collatum per talem remiſſionem, vel gratiam.

Quomodo hæc verba Dauid proferre potuerit etiam ſi eſſet certus de ſua contritione.

13. *Beneficium gratiæ nondum collatū peti poteſt, licet conſtet infallibiliter eſſe tribuendum ex vi alterius beneficij.*

At verò quamdiu beneficium gratiæ nondum collatum eſt, quantumuis ſit certum, & infallibile ex ſuppoſitione prioris gratiæ, ſemper peti poteſt. Et in primis eſt res clara, quando gratia, quæ ſupponitur vel amiſsibilis eſt, vel impedibilis, vt ita dicā, quia tunc non ſolùm petitur ſecunda gratia ſuppoſita prima, ſed ſimul virtute petitur, vt prima gratia conſeruetur, vel ne impediri permittatur. Sic quamdiu aliquis eſt in hac vita, quantumuis ſit iuſtus, & ex ſua iuſtitia certus etiam per reuelationem, petere poteſt gloriam, quia virtute petit perſeuerantiam in gratia vſque ad mortem, & qui habet auxilium excitans, rectè petit adiuuans, & concomitans quoad operationem liberam nondum elicitam, quia virtute petit, vt non permittatur impediri talis operatio. At verò quando prior gratia eſt inamiſſibilis, & immutabilis, & ratione illius infallibiliter dādum eſt aliud beneficium gratiæ, quod nondum eſt datum, ſuo tamen tempore dabitur, etiamſi non petatur, tunc quidem non eſt neceſſaria petitio talis boni, tamen non repugnat peti eo ipſo, quòd nondum habetur. Non tamen petendum eſt, dubitando de illius ſecuritate, aut de illius certitudine formidando, id enim fidei, & rationi contrarium eſſet, ſed peti poteſt, vel vt orans nouo titulo illud mereatur, quomodo Chriſtus in via orando potuit ſibi mereri gloriam corporis, etiāſi certiſſimus de illa eſſet alijs titulis. Vel etiā peti poteſt ad recognoſcendum illud tamquam Dei beneficiū, quod ſēper eſt ſub dominio Dei quantumuis illud promiſerit, vel dare decreuerit, & hoc modo Sancti in patria gloriam corporis poſtulant. Interdum etiam fit hęc poſtulatio ad cōfitendam Diuinam iuſtitiā, & conformandam voluntatem ſuam voluntati Diuinæ, quomodo dicuntur Sancti in Patria petere vindictam impiorum.

Beneficium infallibiliter conferendū ex vi alterius inamiſsibiliter collati, & ſi non ſit neceſſarium, nō tamen repugnat poſtulari.

Ita corporis gloriam beati in patria petunt.

14. *Quinta interrogatio enodatur. Numquam eſt petenda gratia efficacis denegatio.*

Ad quintam interrogationē reſpondeo, nulla ratione talem orationem pro denegatione gratiæ efficacis faciendam eſſe, nam eſt propriæ ſaluti contraria. vnde licet reſpectu voluntatis diuinæ illud obiectum non ſit intrinſecè malum, quia Deus nō tenetur ſuam gratiam alicui dare, reſpectu tamen ipſius hominis eſt intrinſecè malum, quia homo tenetur, quātùm in ſe eſt, hanc gratiam procurare, eamque non abiicere, cōtra quam obligationem facit, qui petit ſubtractionem talis gratiæ. Et eadem ratione non licet petere à Deo permiſſionem proprij peccati, etiam ſub titulo obtinendi illa via maiorē aliquem ſpiritualem fructum, quia peccatum per ſe non eſt mediū ad huiuſmodi fructum, ſed potiùs deſtruit omne ſpirituale bonū. Et licet Deus ſua potētia, & ſapientia poſsit illud malum conuertere in bonum, & ratione ſuæ vniuerſalis prouidentiæ iuſtè, & rectè, valeat vti illo medio permiſsionis peccati ex intentione maioris boni; tamen reſpectu particularis volūtatis ipſius hominis nō eſt mediū rationi conſentaneum: quia ipſe homo tenetur, quantùm de ſe eſt, omnino fugere peccatum, & vitare, quicquid poteſt eſſe cauſa, vel occaſio eius, præſertim certa & infallibilis, ſiue ſit per ſe, ſiue per accidens. Vnde quamuis Deus ſua voluntate vtatur hoc medio, nihilominus non vult, vt ipſe homo vtatur illo, quia non quicquid Deus vult, poteſt homo velle, nec Deus ſēper vult, vt illud velit. Et ideo talis petitio numquam eſſet conformis volūtati, diuinę volūtati, inquā, illi, quæ eſſe debet regula noſtrarū voluntatū, illi enim nos conformari tenemur, non verò ſemper in obiecto volito, imò interdum talis conformitas rationabilis non eſſet propter diuerſam habitudinem obiecti ad Deum, & ad hominem, vt latiùs in 12. diſſeritur.

Nec permiſſio proprij peccati.

Non quicquid Deus vult, Deus vult nos ſeper velle.

15. *Vlt. dubit. quomodo à nonnullis diluatur.*

Ad vltimam difficultatem aliqui auctores contendunt, eo ipſo, quòd prudenter, & conuenienter petitur à Deo aliquod bonū, conſequenter fatendum eſſe, bonum illud eſſe peculiari modo opus Dei, vel per ſolam efficientiam ipſius homini non debitam, ſi bonum tale ſit, vt efficientiam hominis non requirat, vel ſi ipſummet bonum ſit etiam opus hominis, neceſſarium eſſe, vt fiat à Deo per aliquod auxilium gratiæ, nullo modo debitum naturæ, ita vt per illud auxilium non ſolùm conferatur, vt homo faciliùs poſsit tale opus efficere, ſed etiam, vt omninò poſsit, quia ſine illo ſimpliciter non poſſet. Vnde conſequenter putāt, neceſſarium eſſe hac mente ad Deum orare, quotieſcumque ab ipſo petimus auxilium ad aliquod opus bonum, vel aliud ſimile beneficium. Fundamentum eorum eſt, quia hæc eſt mens Pontificum, & Patrum, quoties ex oratione ſumunt argumentum contra Pelagium, quia aliàs argumentum non eſſet efficax contra illum. Pelagius enim non negabat, per gratiam conferri facilitatem in operando bonum, ſed negabat, dari poteſtatem, quia non putabat, gratiam eſſe neceſſariam ad bene operandum, quem errorem Sancti conuincunt ex forma ipſa orandi, & petendi à Deo tale auxilium, vel tale opus, ergo ſupponunt, per orationem non peti niſi id, quod eſt ſimpliciter neceſſarium, & ſine quo non poſſet opus fieri.

16. *Non placet ſolutio poſita.*

Verumtamen difficile eſt, poſtulare ab omnibus hominibus, vt priùs quàm ad aliquid faciendū auxilium à Deo petant, ſibi perſuadeant, ſe non poſſe id facere, quod petunt ſine extraordinario, vel ſupernaturali gratiæ auxilio. Alioqui non poterit artifex verb. gra. pictor, petere à Deo auxilium ad bene depingendā aliquam imaginem, niſi priùs ſibi perſuadeat, per potētiam, & artem ſuam, cum communi cōcurſu Dei, nō poſſe rectè illā depingere, niſi Deus addat, & ſibi conferat aliquod extraordinarium donum, naturæ non debitum. Similiter dux habēs validū exercitū maioris virtutis, & roboris, quàm ſit contrarius, non poterit à Deo conuenienter poſtulare victoriam orando, niſi priùs ſibi perſuadeat, ſe non poſſe cum toto exercitu, & communi concurſu Dei vincere inimicum, niſi Deus addat extraordinarium fauorem, naturæ non debitum. Hæc autem, & ſimilia, quæ facilè inferri poſſunt duriſsima videntur, & creditu difficillima, quia in dictis caſibus nullū habemus principium, quo vel cōuincamus homines, vel obligemus illos ad talem perſuaſionē, ſeu credulitatem. Et alioqui, vt ſuprà argumentabar, ex generali ratione petitionis, talis neceſsitas oſtendi nō poteſt, petit enim vnus Rex auxilium ab amico Rege ad expugnandum contrarium inimicum, etiamſi putet, ſe poſſe ſufficere ad ſuperandum illum,

vt ſecū

vt ſecuriorem reddat victoriam. Ergo ad petendum auxilium hæc exiſtimatio ſufficit. Ergo etiam reſpectu Dei poterit interdum ſufficere, quia nulla peculiaris ratio afferri poteſt, ob quam oratio ad Deum cum tali exiſtimatione facta, ſemper ex illo capite ſit mala, & indigna Deo. Propter quod exiſtimo non eſſe Patribus imponendam tam duram ſententiam, neque hanc fuiſſe mentem illorum, quia argumentum ſumptum ab oratione, in illo ſenſu re vera non eſſet legitimum, vt docte adnotauit Cardinalis Bellarminus lib. 5. de Gratia, & libero arbitrio, ca. 12. & Vega opuſc. de iuſtificatione, q. 12.

Cardin. Bellarm. Vega.

17. Auctoris ſolutio. Aliqua bona à Deo petuntur etiamſi non iudicētur ſimpliciter neceſſaria ad opus, proper quod petuntur.

Dico ergo in primis, aliqua bona peti à Deo cōuenienter, & licitè, etiamſi non iudicentur ſimpliciter neceſſaria ad effectum, vel opus, propter quod B petuntur. Hoc probat mihi euidenter ratio facta, & experientia quotidiana omnium piorum ſtudentium, artificum, vel quorumcūq; inchoantium aliquod opus humanū ordinarium, & morale. Deinde aſſero, non omnia bona, quæ à Deo petuntur, talia eſſe, ſed aliqua eſſe petenda, vt ſimpliciter neceſſaria ad finē intētum, ſicut petitur victus ad vitam, & fides ad iuſtitiam. Et ſic etiam interdum poſtulatur auxilium Dei, vt neceſſarium ad opus, propter quod poſtulatur, ita vt in homine non ſit poteſtas ſine tali auxilio ad ſic operandū. Hoc tamquā certū ſuppono ex materia de Gratia, quia opera pietatis nō poſſunt aliter à nobis fieri, & ideo hac mēte, & fide poſtulandum eſt auxilium Dei ad illa, vel (quod idē eſt) poſtulanda ſunt à Deo talia opera, C tamquam ſpeciali modo dona eius. Addo verò vlteriùs, ex ſola natura orationis vt ſic, non ſatis diſcerni, An auxiliū ad opus petatur, vt ſimpliciter neceſſarium ad poſſe, vel ad faciliùs poſſe: ſed potius ex conditione, & modo operis diſcernendum eſſe, qua mente ſit petendum, & orandum pro illo obtinendo. Hoc mihi etiam probant ratio, & exempla adducta. Neq; exiſtimo, Patres hoc ſenſu argumentatos eſſe contra Pelagium ex vi orationis, vt ex illa ſola concludere voluerint neceſſitatem auxilij, non ſolùm ad facilius poſſe, ſed etiam ad poſſe. Vnde ad hoc concludendum contra Pelagium potiſsimè argumentantur ex verbis Chriſti Ioan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere*, & ſimilibus Scripturæ teſtimoniis, vt videre licet in Concil. Mileuit. Can. D 5. Aug. Epiſt. 16. & aliis ſuprà citatis.

18. Auxilium quod petitur etiamſi non ſit ſimpliciter neceſſarium, nihilominus fieri poteſt, vt in re ipſa ſit neceſſarium.

Aduerto tamen vlteriùs, quamuis interdum auxilium, quod petitur, non iudicetur ſimpliciter neceſſarium, conſiderata natura operis, propter quod petitur, nihilominùs contingere poſſe, vt in re ipſa ſit neceſſarium, vt opus fiat, quia licèt poſſet fieri cum naturali virtute, & concurſu generali, tamen in indiuiduo poteſt impediri, ne fiat propter varias occaſiones, quæ occurrere poſſunt, & ſæpè continget, Deum ſcire, quòd de facto impedietur, niſi ipſe aliquod adiutorium præbeat vltra communem curſum naturæ. Et tunc dici poteſt illud adiutorium eſſe neceſſarium in præſcientia Dei, vt opus fiat, licèt non ſit neceſſarium, vt E poſsit fieri, neque etiam ſit ſemper, & in omni indiuiduo neceſſarium, vt fiat, etiam ſecundum præſcientiam Dei. Concludimus ergo, animum orantis ſemper eſſe petendi à Deo aliquem peculiarem fauorem, per protectionem extra generalem concurſum, ſicut ſuprà dicebamus de pluuiæ petitione, & ſimilibus, nam de omnibus eſt eadem ratio. Petitur autem hic fauor, tum quia per ſe iuuat, tum etiam quia poteſt eſſe, vel in præſcientia Dei, & in indiuiduo, vel ex natura ta-

A lis operis neceſſarius ad deſideratum effectum re ipſa conſequendum. Plura de hoc puncto, & præſertim de variis modis argumentandi efficaciter contra Pelagium ex oratione, in materia de Gratia tradidimus.

CAPVT XXII.

An oratio ſit actus meritorius, & ſatisfactorius?

Explicuimus omnia illa, quæ ad naturam, honeſtatem, materiam, & cauſas orationis pertinere viſa ſunt: ſimulque circumſtantias, ſeu conditiones explicuimus, quæ in modo orandi obſeruandæ ſunt, vt oratio conuenienter fiat. De quibus etiam circumſtantiis aliquid in hoc capite addemus, & plura in tribus libris ſequentibus, in quibus magis in particulari de oratione dicemus: morales enim circumſtantiæ melius in particularibus actibus conſiderantur, quàm in communi. Solùm ergo ſupereſt dicendum de effectu, ſeu fructu orationis. In qua re in primis conſiderandum eſt, aliquem fructum, ſeu cauſandi modum habere orationem, communem alijs actibus virtutum, aliquem verò habere ſibi proprium, quatenus petitio eſt. Cōmuniter cum aliis virtutibus habet mereri, & ſatisfacere, & poſſumus etiam addere benè diſponere animum orantis, ad alia dona à Deo recipienda. Proprium verò orationis eſt habere vim impetrandi. De prioribus modis cauſandi ferè nihil hoc loco, ſpecialiter de oratione dicere neceſſe eſt, quia ſolùm oportet generalia principia meriti, vel ſatisfactionis ad orationem applicare, & ideo illa breuiter expediemus, & poſtea circa id, quod eſt orationis proprium, immorabimur. 1.

Oratori fructus aliquis communis eſt cum aliis actibus virtutis, aliquis verò proprius, qua petitio eſt.

Sit ergo in primis certum orationem, quantū eſt ex ſe, eſſe actum meritorium, ſi aliæ conditiones neceſſariæ ad meritum in illa concurrant. Aſſertio eſt certa de fide, quam ſoli illi hæretici negant, qui vel omninò negant merita noſtra erga Deum, vel negant orationem eſſe actum bonum, & Deo placitum. Hic autem ſupponimus contraria fidei principia, contra priorem errorem ex materia de Meritò, contra poſteriorem ex dictis in principio huius materiæ. Ex illis autem principiis euidenter ſequitur aſſertio, nam vt aliquis actus ex ſe ſit meritorius coram Deo, ſolùm requiritur, vt ſit honeſtus ex fide, & gratia aliquo modo procedens, & habens promiſſionem Dei, hæc autem omnia in actu orationis inueniuntur, ergo. Minor quoad duas primas partes probata eſt in ſuperioribus: quoad tertiam verò ſufficienter probatur ex generali promiſsione à Deo facta retribuendi mercedem pro bonis operibus, nam illa non eſt facta pro hoc, vel illo opere, ſed generatim omnibus benè operantibus, qui autem legitimè orat, benè operatur, nam ipſa oratio quoddam opus bonum eſt, vt iam diximus. Addimus autem, dummodo aliæ conditiones neceſſariæ ad meritum concurrant, quia in hoc nullum habet ſpeciale priuilegiū oratio, nullibi enim legitur, nec nobis traditum eſt.

2. 1. Aſſertio. Oratio ex ſe actus eſt meritorius, ſi adſint etiam conditiones ad meritum neceſſariæ.

Vt actus ſit meritorius quid requiratur.

3. Aſſertio poſita de viatoribus tantum intelligitur.

Vnde intelligenda in primis eſt aſſertio de oratione viatoris, nam Beati iam non ſunt in ſtatu merendi, & ideò licet orare poſsint, & impetrare, non tamen mereri. Deinde, ſi ſermo ſit de merito de condigno, oportet, vt qui orat, ſit iuſtus, ſeu in ſtatu gratiæ, ſine qua nullum eſt meritum de condigno. Et hoc ſenſu dixit D. Thomas d. q. 83. art. 15. habere orationē, quòd ſit meritoria, ex radice charitatis. Quod non ita intelligendum eſt, vt exiſtimetur

Quando oratio eſt actus meritorius de cōdigno, qui orat, in gratia debet eſſe.

metur, totam rationem merēdi eſſe charitatem per imperium, vel actum ſuum, vt orationi ſolùm conueniat eſſe meritoriam, quaſi per denominationem extrinſecam, hoc enim ſine dubio falſum eſt, vt benè notauit Medina in Codice de Orat. quæſtione 17. Nam oratio ipſa ratione ſui generis, & nobilitatis multùm confert ad meritum, imò poteſt eſſe meritoria, etiamſi non imperetur à charitate, ſed à ſpe, vel pœnitentia, vel alia virtute, imò licèt à nulla imperetur, ſed à ſola Religione infuſa proficiſcatur, quia natura ſua tendit in ſupernaturalem finem, quod ex parte actus ſufficit ad meritum de condigno. Vnde contingere poteſt, vt cæteris paribus, ex parte charitatis actus orandi ſit magis meritorius, quàm actus legendi, aut viſitandi infirmum, &c. Et inter ipſas orationes vna poteſt eſſe magis meritoria, quàm altera, ſi in propriis conditionibus meliore modo fiat, etiamſi ex parte charitatis ſit æqualitas, nam ipſamet nobilitas actus confert ad medium de condigno, etiam reſpectu eſſentialis præmij, vt nunc ſuppono Dicitur ergò eſſe hoc meritum ex radice charitatis, quia fundatur in amicitia hominis iuſti cum Deo, charitas autem amicitia eſt, hoc autem eſt, quaſi remotum fundamentum, & ideò benè radix appellatur, proxima autem ratio huius meriti eſt ipſamet oratio, ſuppoſito ſtatu talis perſonæ cum diuina promiſſione.

D.Tho. *Medin.* Oratio poteſt eſſe meritoria etiāſi non imperetur à charitate, ſed à ſpe.

4. Si autem loquamur de merito de congruo, ſic probabile eſt, non eſſe neceſſariam gratiam ſanctificantem in perſona orante, ſed ſufficere motionem Spiritus ſancti, ſeu auxiliantem gratiam, ex qua oratio manat, nam inde habet tantam dignitatem apud Deum, vt non obſtante indignitate peccatoris, congruum ſit, Deum ſic petenti aliquod beneficium conferre ratione illius bonæ operationis, quæ habet adiunctam fidem, & ſubmiſſionem ad Deum Et in hoc tantùm conſiſtit meritum de congruo. Vtrumque autem meritum eſſe quid diſtinctum ab impetratione, argumētum eſt clarum, quia in Beatis inuenitur impetratio ſine vtroque merito, & è conuerſo in viatoribus inueniri poteſt vnum, & alterum meritum ſine interpetratione. Vt ſi quis bona fide orando petat aliquid, quod Deus nouit, illi nō expedire, non impetrabit, merebitur autem vno, vel altero modo iuxta ſtatum perſonæ, quia leges merendi ſemper permanent, etiamſi occaſio impetrandi deſit. Vnde eſt optima differentia, quòd impetratio ſolùm eſt illius rei, quæ poſtulatur, meritum autem eſt proportionati præmij. Nam qui ſalutem corporis petit, illam tantùm impetrare poterit, fieri autem poteſt, vt petendo mereatur vitā æternam. Et ideo fieri poteſt, vt tota impetratio orationis tēdat ad alterum, pro quo tantùm funditur oratio, & nihilominùs meritum eius, & præmium in ſinum orantis cōuertatur.

Meritum de congruo ad orationem ſufficere probabile eſt, vt ratione illius Deus petitionem compleat.

Meritum de congruo, & de condigno ab impetratione diſtinguitur.

Impetrationis, & meriti diſcrimen.

5. Ad meritum autem de congruo reduci poteſt cauſalitas diſpoſitiua, quę non immeritò tribui poteſt orationi, & poteſt eſſe etiam in homine peccatore. Nam peccator ex pietate faciens eleemoſynam, ſe diſponit, vt à Deo ad pœnitentiam paulatim feratur, ergo multò magis ſe diſponet, qui orat Deum, ſiue petendo remiſſionem peccatorum, ſiue quocumque alio modo ſe illi ſubmittendo, & humiliter deprecando. Tantò verò hæc diſpoſitio erit maior, quantò fuerit magis proportionata alteri beneficio, vt remiſſioni peccatorum, vel humilitati, aut deuotioni, &c. Omitto habere orationem (vel ratione conſiderationis, quam habet adiunctam, vel ratione bonorum affectuum, à quibus vel proficiſcitur, vel eos habet cōcomitātes) habere, inquam, peculiarem vim benè diſponendi animam, id eſt, reddendi promptam, & facilē ad opera virtutis & conſolandi ſpiritualiter animam, vt dixit D. Thomas dicto art. 15. Nam totum hoc efficit oratio per modum cauſæ phyſicæ potiùs, quàm moralis, habent enim illi actus natiuā virtutem excitandi, vel delectandi hominem, & hac ratione reddunt illum promptum, & facilem, & eodem modo dicuntur conſolari hominem quamdiu durant. Interdum verò Deus maiorem conſolationem, vel iucunditatem infundit, quàm poſſet cauſari ex prioribus actibus, etiam vt factis ex aliquo auxilio gratiæ, & tūc ille effectus prouenit ab illis actibus, vel ex merito ſaltem de congruo, vel tamquam ex bona diſpoſitione morali.

Cauſalitas diſpoſitiua reducitur ad meritum de congruo.

Oratio habet peculiarem vim ad reddendam animā prōptam ad opera pietatis.

6. Solùm poteſt hic peculiariter interrogari, an ex peculiari natura, ſeu ratione orationis requiratur aliqua ſpecialis conditio, vt meritoria ſit? Quod ſolet interrogari propter attentionem, nam de illa dixit Diuus Thomas dicta quæſt. 83. artic. 13. neceſſariam eſſe in oratione, vt illa meritoria ſit. Verumtamen, vt ibidem notauit Diuus Thomas, quæſtio hæc de attentione ſolùm in oratione vocali locum habet, nam in mentali clarum non poſſe actum orationis durare ſine attentione; nam cùm ſit actus mentis, attentione fit, vt in libro ſequenti latiùs dicam, & ideo mirum non eſt, quòd ad meritum talis orationis requiratur attentio, quia requiritur ad eſſe eius, & non poteſt eſſe meritoria, niſi quando eſt. Hoc autem ſi res attentè conſideretur, non eſt proprium orationis, ſed commune omni actui virtutis, quatenus interiùs in animo exerceri poteſt, quia nullus fieri, aut actu eſſe poteſt ſine attentione, quia non poteſt eſſe ſine actuali voluntate, neque actualis voluntas ſine actuali cognitione, neque actualis cognitio ſine attentione. At orationem vocalem contingit eſſe in ore ſine mentis attentione, & ideo de illa quæri poteſt, an tunc meritoria ſit, vel ad meritum requirat attētionem? Hoc autem habet locum proprium in libr. 3. Et ideo de merito orationis hæc nunc ſufficiunt.

Quæſitum. *D.Tho.* Reſponſum, Attētio propriè eſt actus orationis vocalis.

7. Dico ſecundò. Oratio, quantùm eſt ex ſe, opus eſt ſatisfactorium, ſi aliæ conditiones ad ſatisfactionem neceſſariæ non deſint. Concluſio eſt etiam certa de fide, quæ ex profeſſo tractari ſolet in materia de Pœnitentia, vbi oſtenditur, poſſe nos in hac vita ſatisfacere Deo pro peccatis per noſtra bona opera. Solentque ſatisfactoria opera ad tria principalia capita reduci, inter quæ vnum (fortaſsè potiſsimum) eſt oratio, nam alia duo ſunt ieiunium, & eleemoſyna. Quæ numeratio trium generum operum, quibus Deo ſatisfacimus, Theologorum communis eſt, & tacitè approbatur à Concilio Tridentino ſeſſ. 14. Canon. 13. Vbi apertè confirmat hanc veritatem, quod oratio habeat vim ſatisfaciendi. Ex Scriptura verò poteſt hoc confirmari ex Tobiæ 12. vbi dicitur: *Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſyna.* Nam licèt ſtatim addatur. *Quoniam eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata, &c.* Tamen, cùm illa tria generatim æquiparentur, quod de vno dicitur, de aliis dictum eſſe intelligitur. Deinde frequenter in Scriptura Dauid, Manaſſes, & alij orant ad conſequendam perfectam remiſſionem peccatorum. Verum eſt, hæc loca per ſe ſumpta non cogere, quia reſpondere aliquis poteſt, orationes illas fieri ad impetrandum, non verò ad ſatisfaciendum, & promiſſiones omnes, quæ orantibus fiunt in Scriptu

1. Aſſertio. Oratio ex ſe opus ſatisfactorium eſt, ſi adſint etiā conditiones ad ſatisfactionem neceſſariæ.

Opera ſatisfactoria ad tria capita reducuntur. *Concil. Trid.*

Tob. 12.

in Scriptura, intelligendas eſſe in ordine ad impetrationem. Tamen Eccleſia ſemper intellexit vtrũque ſub eis comprehendi, quia oratio vtriuſque modi cauſandi capax eſt. Semper tamen oportet adiungere vniuerſalia principia de capacitate, quam viatores in hac vita habent, ad ſatisfaciẽdum de peccatis ſuis per opera ſua.

8. Ratio qua oratio probatur eſſe ſatisfactoria. Vnde argumentari poſſumus ratione, nam quidquid eſt neceſſarium ex parte operis, vt ſatisfactorium ſit, in oratione inuenitur. Probatur, quia & eſt actus bonus, & ex gratia fit, vt ſæpe dictum eſt, & eſt opus pœnale (quæ eſt veluti proxima formalis ratio ſatisfaciendi.) Quòd patet, quia mentalis oratio ex ſe pœnalis eſt, quia conſiſtit in eleuatione mentis in Deum, hæc autem magnam animi applicationem requirit, quæ ſine pugna, & reſiſtentia corporis & ſenſuum non fit. Vnde Eccleſiaſt. 12. ſcriptum eſt: *Frequens meditatio carnis eſt afflictio.* Vocalis autem oratio peculiarem laborem, & corporis defatigationẽ adiungit. Hinc ergo conſtat promiſſionẽ Dei acceptandi noſtra opera in ſatisfactionem, cõprehendere orationem, quia illa promiſſio non eſt de hoc, vel illo opere in particulari, ſed de quocumque apto ad effectum ſatisfaciendi. Quas verò conditiones requirat oratio ad hunc effectum ex parte perſonæ orantis in 4. tom. 3. p. in materia de Satisfactione traditum eſt. Nam quod eſt neceſſarium ad ſatisfaciendum per alia opera, eſt etiam neceſſarium ad ſatisfaciendum per orationem, neque in hoc habet aliquid speciale. An verò actualis attentio ſit neceſſaria, vt vocalis oratio ſatisfactoria ſit, in li. 4. dicemus, & ideo de ſatisfactione orationis hæc ſufficiant.

Eccle. 12.

CAPVT XXIII.

An oratio ſit impetratoria, & quid valeat impetrare?

1. Oratio, qua petitio eſt, peculiarem impetrandi modum habet.

SVpereſt dicendum de tertio effectu orationis, qui eſt impetratio, & de virtute, ſeu conditionibus ad illam neceſſariis. Principio autẽ ſtatuendum eſt, orationem ex hoc peculiari capite, quod eſt petitio, habere propriam, & peculiarem aptitudinem ad impetrandum: nam petitio natura ſua ad hoc ordinatur, vt animum alterius inducat ad dandum id, quod petitur, non quia emitur, nec quia ſoluitur, nec quia aliquis illud meretur, ſed ſolùm, quia petitur, & rogatur. Quatenus conſentaneum eſt bonitati, vel liberalitati eius, qui rogatur, moueri ad dandum, ſolùm quia rogatur, hoc ergo modo aptitudo ad impetrandum propria eſt orationis inter omnia virtutum opera. Vnde licèt alia virtutum opera poſſint orationem iuuare ad impetrandum, quomodo dicunt interdum Sancti, ieiunium, & eleemoſynam eſſe veluti duas alas, quæ orationem in cœlum eleuant, nihilominus in alijs operibus non poteſt eſſe propria impetratio abſque oratione propter rationem factam, ſed per ſe ſolùm benè diſponunt, aut merentur. Et his etiam modis iuuant orationem, vel quia diſponunt hominem, vt attentiùs oret, vel quia ad hoc ipſum, auxilium aliquod per modum meriti, obtinent, vel quia perſonam orantem gratiorem Deo reddunt, ac ſubinde aptiorem, vt petitiones eius exaudiantur.

Orationem in cœlum euehunt ieiunium & eleemoſyna.

2. Impetratio per orationẽ ſuo modo infallibilis eſt ex peculiari Dei promiſsione facta orantibus.

Deinde certum eſt, habere orationem peculiarem Dei promiſsionẽ, ratione cuius hęc impetratio eſt ſuo modo certa, & infallibilis. Si enim ſpectemus ſolam rationem petitionis, habet quidem oratio ex illa aptitudinem, vt dixi, ad impetrãdum quæ poteſt appellari ſufficientia, non tamen habet talem efficaciam, quæ certum, & infallibilem reddat effectum, quia non eſt cauſa neceſſitatem inducẽs, vt rectè dixit D. Thomas dicta q. 83. art. 1. Vt ergo oratio habeat hanc efficaciam in impetrãdo, neceſſaria fuit promiſſio. Hæc ergo promiſſio frequenter in Scripturis repetitur, præſertim in Teſtamento nouo, vt Matt. 7. & Lucæ 11. *Petite, & accipietis*, & *Omnis qui petit, accipit.* Et Ioannes 16. *Siquid petieritis Patrem in nomino meo, dabit vobis.* Et in Teſtamento veteri leguntur ſimiles promiſsiones, pſalmo 49. *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* Et ideo Pſal. 65. aiebat Dauid. *Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam, & miſericordiam ſuam à me.* Vbi Auguſtinus. *Securi (inquit) de pollicitatione ipſius, non deficiamus orando, & hoc ex beneficio ipſius eſt, propterea dixit, Benedictus Deus meus, quia non amouit deprecationem meam, & miſericordiam ſuam à me. Cùm videris non à te amotam deprecationem tuam, ſecurus eſto, qui non eſt à te amota miſericordia eius.*

D. Tho.

Matth. 7. Lucæ. 11. Ioan. 16.

Pſal. 49. Pſal. 65.

3. Promiſsio Dei orantibus facta cõditionata eſt.

Vnde vlteriùs certum eſt, hanc promiſſionem Dei non eſſe omninò abſolutam, ſed ſub aliqua, vel aliquibus conditionibus, quibus poſitis, erit infallibilis impetratio, non verò abſque illis. Probatur, quia quod Deus promittit, eo modo, quo promittit, infallibiliter implet, vt enim ait Apoſt. 2. Timoth. 2. *fidelis Deus eſt, ſe ipſum negare non poteſt.* Vidimus autem, vt notauit Auguſtinus tract. 73. & 81. in Ioannem, non omnia, quæ petimus, nobis concedi, ergo ſignum manifeſtum eſt, promiſſionem non eſſe abſolutam, nam ſi eſſet ita abſoluta, vt in oratione nullam aliam conditionem poſtularet, præter petitionem, ſemper impleretur, nam hoc pertinet ad veritatem, & infallibilitatem promittentis. Signum eſt ergo, promiſſionem eſſe conditionatã, quia inter illa duo membra nullum eſt medium. Vnde fit, ſi oratio non habeat conditiones neceſſarias ex vi promiſſionis, non impetrare, quia promiſſio conditionata non impleta conditione, non inducit obligationem, quia conditionalis (vt aiunt) nihil ponit in eſſe. Dicò autem, talem orationem non impetrare ex vi promiſſionis, quia non repugnat impetrare ex benignitate Dei: ſicut poſſet impetrare oratio, quamuis Deus nihil promiſiſſet, ſolùm ob cõgruentiam, quam habet cum diuina bonitate, & liberalitate, quamuis ad hoc ipſum aliquas conditiones requirat, vt videbimus, plures autem, vt ex vi promiſſionis impetret, & tunc ſi illas habeat, erit infallibilis impetratio, quia conditionalis, impleta conditione, tranſit in abſolutam. Tota ergo difficultas eſt in explicandis conditionibus, ſub quibus facta eſt talis promiſſio. Diuus Thomas autem 2. 2. q. 83. art. 15. ad quatuor conditiones illas reuocat, ſcilicet, vt quis neceſſaria petat ad ſalutem & piè, perſeueranter, ac pro ſe petat; ſed aliquæ ex his conditionibus incertæ ſunt; aliæ verò maiori indigent explicatiõne, & plures inuoluunt cõditiones, quas explicatiùs numerare neceſſe eſt.

Auguſt.

Impetratio per orationem aliquãdo eſſe poteſt ex Dei benignitate.

Conditiones ad impetrãdum neceſſariæ ex vi diuinæ promiſsionis.

D. Tho.

4. 1. Conditio. Orationem dare bona, & honeſta eſſe debere.

Prima ergo conditio eſt, vt oratio ſit de re bona, & honeſta, atque adeo, vt ipſa oratio bona, & honeſta ſit. Hoc conſtat in primis ex ſuprà poſita, & recepta definitione orationis à Damaſceno data: *Oratio eſt petitio decentium à Deo.* Propter quod diximus in principio huius libri petitionem malam Deo oblatã non mereri nomen orationis, quia licet ſoleat interdum ita appellari propter generalem rationẽ petitionis, iuxta illud Pſal. 108. *Oratio eius fiat in peccatum,* tamen vt nũc de oratione loquimur,

Pſal. 108.

mur, prout eſt actus diuini cultus, & Religionis, A nomen orationis non meretur. Vnde certum eſt, promiſſionem dictam ad talem petitioné non pertinere. Eſt autem hoc lógè certius, quoties quis petit aliquid, quod ſine peccato fieri non poteſt, nam ille rem omninò indignam, & indecentiſſimam à Deo petit, nimirum, vt ipſe auctor peccati fiat. Quapropter licet id, quod petitur, de ſe non ſit mortale peccatum, ſed veniale tantùm, nihilominus illud petere à Deo, mortale peccatum eſt: quia in hac materia reſpectu Dei non poteſt dari materia leuis, ſed tota eſt grauis. Sicut de periurio aſſertorio dici ſolet ſemper eſſe mortale, etiamſi mendacium, quod iuratur, ſit de re leui, quia facere Deum teſtem mendacij etiam leuiſſimè, iniurioſiſſimum Deo eſt, ita ergo petere ab illo, vt ſit auctor B peccati etiam minimi, grauiſsima iniuria illius eſt. Eſt ergo talis oratio non ſolùm inefficax, ſed etiam valde nociua, vel (vt alij loquuntur) non tantùm mortua, ſed etiam mortifera.

Oratio de re mala nomen orationis nó meretur.

Petere à Deo aliquid malitiam venialem inuoluens, peccatum mortale eſt.

5.

Oratio de re indifferente cur infallibilem promiſſionem non habeat.

Sed quid? ſi aliquis petat à Deo rem indifferentem, id eſt, nec turpem, neque honeſtam, nec relatam ad honeſtatem, ſed ſolùm ob iucunditatem, vel humanam vtilitatem, quam habet? Reſpódeo, talem orationem ſine dubio non habere promiſſionem infallibilem, quia ſecundum probabiliorem ſententiam bona non eſt, neque honeſta. Quia ex vi rei poſtulatæ non habet honeſtatem, cùm ſupponatur illam eſſe indifferentem, neque etiam ex fine, quia ſupponimus, non referri eandem rem indifferentem in finem honeſtum, ergo C ex nullo capite eſt bona; indifferens autem in indiuiduo eſſe non poteſt, vt ſuppono ex probabiliori Diui Thomæ ſententia, ergo eſt peccaminoſa, ac proinde indigna, vt exaudiatur, nedum vt promiſsionem habeat infallibilis impetrationis.

Oratio de re indifferenti, eſt peccaminoſa.
D.Tho.

Obiectio.

Dices, Quamuis res poſtulata, aliàs indifferens, neque in bonum, neque in malum finem referatur, ipſa oratio poteſt in bonum finem referri: nam fit in cultum Dei, imò illum principaliter intuetur, quatenus oratio eſt.

Reſponſio.

Reſpondeo, petitionem de materia indifferente vt ſic, non poſſe pertinere ad diuinum cultum, quia continet petitionem rei indecentis à Deo. Nam illa petitio proficiſcitur ex deſiderio, & poſtulat à Deo, vt illud impleat; deſiderium autem habendi rem indifferentem propter D ſe ipſam, & ſine intuitu honeſtatis, eſt turpe deſiderium, & ideo petere à Deo, vt tale deſiderium impleat, turpe etiam eſt, qua de cauſa non poteſt ad Dei cultum pertinere. Fallitur ergo, qui dicit, ſe ita petere propter cultum Dei, non enim petit niſi propter concupiſcentiam ſuam, vt illi ſatisfaciat, vel etiamſi aliquo modo intendat cultum, practicè errat, quia vtitur medio, ſeu materia improportionata ad cultum, & ita non verum, ſed fictum, & apparentem cultum intendit.

Petere rem indifferenté à Deo ſine intuitu honeſtatis peccatum eſt.

Sitne oratio de re indifferente mortale peccatum?

Non audeo tamen dicere talem orationem ſemper eſſe peccatum mortale, quia per illam non petitur directè à Deo aliquid, quod ſine peccato fieri non poſſit; nam cùm ſit indifferens, quantùm E eſt ex ſe, poteſt ſine peccato deſiderari, aut fieri, & licet malè faciat, qui ſine bono fine id deſiderat, aut petit, tamen per ipſam petitionem non petit ipſam carentiam honeſti finis. Nam longè aliud eſt, habere deſiderium, vel petitionem cum tali circumſtantia carendi honeſto fine; aliud verò eſt petere à Deo talem circumſtátiam, quod in hac oratione non fit, ſed ſolùm ponitur talis res ſimpliciter, non addendo bonum finem. Vnde poſſet Deus poſteà illam conferre, & orans poſſet illam conſequi ſine vllo peccato ſuo. Vt ſi quis, dum ludit, petat à Deo fœlicem ſucceſſum, & lucrum, nihil aliud, quàm lucrum reſpiciendo, licet ipſe in modo petendi peccet, tamen quia ipſe non petit modum, ſed lucrum, & lucrari fieri poteſt ſine peccato; ideo non poſtulat à Deo peccatum, ac ſubinde, licet illa oratio bona non ſit, non eſt tamen ita damnabilis, ſicut prior. Addo denique in hoc puncto, licèt quis teneat, appetitum boni indifferentis poſſe eſſe indifferenté in indiuiduo, nihilominus petere à Deo complementum illius deſiderij vt ſic, ſemper videri inordinatum, & indecens, ac improportionatum ad verum Dei cultum, ideoque ſemper eſſe peccaminoſum, & contra reuerentiam Deo debitam. Et hoc modo reprehendunt frequenter Sancti orationem de his temporalibus, ſeu indifferentibus bonis propter ſe ipſa.

Quomodo aliquis rem indifferenté petens non peccabit.

Vide B. Th. 1.Ioan. 5. & Amb. ſerm. 22. in Pſal. 118.

6.

Debeatne oratio ad infallibiliter impetrandú, honeſtatem habere ex omnibus circumſtantiis?

Sed quæri vlteriùs poteſt circa hanc conditionem, eſtò neceſſarium ſit ad infallibilem impetrationé orationis, quod ſit de bono honeſto, An etiá ſit neceſſarium, vt ipſa ſit honeſta ex omnibus circumſtantiis ſuis, ſunt enim hæc duo ſeparabilia, nam poteſt quis à Deo rem honeſtá petere, & tamen in ipſa petitione habere defectum in aliqua circúſtantia, vt ſi ex fine gloriæ vanæ oret, aut cum indebita attentione. Reſpondeo breuiter, diſtinguendum eſſe, an ille defectus ſit circúſtantia actus orandi, ita vt illum reddat malú moraliter, vel ſolùm ſe habeat concomitanter. Quandocumque ſe habet priori modo; cenſeo petitionem illam non eſſe Religioſam orationem, & conſequenter non habere infallibilé impetrationem, ſeu promiſsionem, ac proinde meritò cóprehendi ſub ſententia Iacobi cap.4. *Petitis, & non accipitis, eo quod malè petatis,* nó enim dixit, eo quod mala petatis. Quacumq; ergo ratione malè petatur, oratio de ſe inefficax eſt. Secùs verò eſt, ſi tátùm ſe habeat poſteriori modo, quia peccatú veniale concomitans, nó impedit ſemper bonitaté, vel meritum alterius actus, ex illo ergo capite neq; impetratio orationis impediretur, quæ omnia magis ex ſequéti códitione cóſtabunt.

Quacumque ratione malè petatur, oratio eſt inefficax.

7.

2. Conditio, rem impetrandam talem eſſe oportere, vt maius bonú animæ non impediat.

Secunda conditio eſt, vt res; quæ per orationem poſtulatur, non ſit impeditura maius animæ bonú. Hanc conditioné ponit Diuus Thomas dicto art. 15. multò magis reſtrictam; dicit enim debere eſſe rem poſtulatá neceſſariam ad ſaluté, vt oratio habeat hanc infallibilem promiſsionem. Explicando verò hanc neceſsitaté declarat, ſub illa etiam comprehédi vtilitatem, quia hoc reſtringere ad neceſſitatem ſimpliciter, nimium eſſet, & valdè alienum à liberalitate Dei & generalitate verborum Chriſti: *Quicquid petieritis Patrem, in nomine meo dabit vobis &c.* Ioa. 14. 15. & 16. Si ergo, quod petitur, vtile eſt ad ſalutem, promiſsionem habet, & infallibilem impetrationem habet talis oratio, quantum eſt ex hoc capite. Quod poſſumus ſuadere argumēto Auguſtini, Quia quod eſt vtile ad ſalutem, aliquid eſt, & magni momenti, ac ponderis apud Deum, & quantùm eſt ex ſe, petitur in nomine Saluatoris, ergo compreheditur ſub illa promiſsione. *Quicquid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis.* Item 1.Ioan.5. dicitur. *Quodcumque petierimus ſecundum voluntatem eius, audit nos.* Circa quem locum aduerto, dupliciter poſſe conſtrui, primò coniungendo determinationé illam, *ſecundum voluntatem eius,* cum verbis præcedentibus. Et ſic conſtat promiſsionem limitari ſolùm ad ea, quæ ſunt ſecundum voluntatem Dei, & ita legit Diuus Thomas. Alio verò modo poteſt diſiungi illa determinatio à verbis præcedentibus, & coniungi ſequentibus prout

Ioan. 14. 15. & 16.

Auguſt.

1.Ioan. 5.

D.Tho.

A prout fit in noua editione vulgata, & ita videtur promiſſio magis vniuerſalis. Vtroque autem modo probatur inde, quod intendimus, quia cum Deus maximè velit ſalutem noſtram, quoties petimus aliquid vtile ad ſalutem, petimus ſecundum voluntatem eius, ergo exaudimur. Cùm autem dicimus id, quod petitur, debere eſſe vtile ad ſalutem, non intelligimus ſolùm de vtilitate, quam poteſt res ex ſe habere, ſed quam de facto habitura eſt; multa enim poſſunt eſſe ſecundum ſe vtilia, quæ nouit Deus futura eſſe noxia poſtulanti, & hoc ſatis eſt, vt miſericorditer non dentur, ac proinde vt oratio ex ea parte non ſit infallibilis, nec ſub promiſſione comprehendatur, vt conſtat ex oratione Pauli 2. ad Corint. 12. Et ita notarunt Auguſtinus tractatu 32. 73. 81. in Ioannem, & Chryſoſtomus homil. 30. in Geneſ. Dicetur autem id, quod petitur, futurum eſſe noxium, non ſolùm ſi futurum ſit occaſio alicuius peccati, ſed etiam ſi impediturum ſit profectum ſalutis, quia tunc non ſolùm vtile non eſt ad ſalutem vt conſtat, ſed etiam eſt aliquo modo nociuum.

Quoties petimus aliquid ad ſalutẽ noſtram, petimus ſecundùm voluntatẽ Dei.

2. ad Cor. 12. Aug. Chryſ.

B

8.

An petitio rei honeſtæ non conferentis ad ſalutem, nec illam impedientis infallibiliter impetret ex vi promiſſionis? D. Thom. Aug.

Excogitari autem poteſt quoddam medium, videlicet, vt bonum poſtulatum honeſtum quidem ſit, non tamen per ſe conferens ad vitam æternam, neque etiam illam impediens, aut profectum eius. Dubitari ergo poteſt, an hoc ſatis ſit, vt petitio talis boni habeat certã impetrationẽ ex promiſſione nã D. Thomas videtur ſentire, illud ſatis non eſſe, vt oratio habeat hanc ſecundam conditionem, nam vult debere eſſe rem neceſſariam, aut ſaltem vtilem, ſi autem nihil conferat, non videtur poſſe dici vtilis. Item hoc videtur probare argumentum Auguſtini, quia ſi res non confert ad ſalutem, non eſt à Saluatore, vt Saluator eſt, ergo nec poteſt peti in nomine eius, ergo non comprehenditur ſub promiſſione eius. Simile argumentum ſumitur ex loco primæ Ioan. 5. reſtringendo promiſſionem ad ea, quæ petuntur ſecundum voluntatem Dei, quæ eſt de noſtra ſanctificatione 1. ad Theſſalonicenſes 4. Nam id, quod eſt omninò inutile ad ſanctificationem, non poteſt dici eſſe ſecundum Dei voluntatem. In contrarium verò eſt, quia ſi attentè legatur Auguſtinus in illis tractatibus in Ioannem, quos ſupra citauimus, numquam dicit, eum non petere in nomine Chriſti, qui non petit neceſſaria, aut vtilia ad ſalutem æternam, ſed eum, qui petit huic ſaluti contraria. Deinde bonum honeſtum cõſentaneum naturæ rectè poteſt per ſe deſiderari eo ipſo, quòd non obſit gratiæ, vel profectui eius, ergo etiam rectè peti poteſt: cur ergo ſub hac promiſſione non comprehendetur? Dicendum ergo cenſeo, ex hoc capite non reddi orationem inefficacem, neque excludi à promiſſione diuina, ſi alias conditiones habeat. Quia, vt videbimus, talis oratio numquam non eſt aliquo modo ſupernaturalis, quod ad impetrationem ſatis eſſe videtur ex parte eius. Eo vel maximè, quod tale bonum honeſtum non poteſt non prodeſſe aliquid ad ſalutem, ſi de facto homo non eſt illo malè vſurus, quia ſaltem impedit omne malum, quod non eſt parum vtile ſaluti, & quantùm eſt de ſe, diſponit ad aliquod maius bonum præſertim ſi cum fide coniunctum ſit. Et ita facilè poteſt ad priora motiua reſponderi, non admitti medium illud, quia bonum honeſtum eo ipſo, quod non nocet, prodeſt, & continetur ſub bono vtili ad ſalutem.

C, D: 1. Ioan. 5. 1. ad Theſſalon. 4. Aug.

Bonum honeſtum conſentaneum naturæ rectè poteſt per ſe deſiderare.

CAPVT XXIIII.

Vtrum oratio ad impetrandum debeat ex fide procedere?

1. *Tituli explicatio. Quæ oratio piè fieri dicatur.*

DIuus Thomas d. art. 15. ad 2. docet orationem debere piè fieri, vt impetret: explicat autem tunc piè fieri, quando per eam complementum alicuius boni, & non alicuius peccati poſtulatur: quo ſenſu conditio hæc in dictis in ſuperiori capite comprehenditur. Alio ergo ſenſu dicitur piè fieri, quod ex influxu fidei, ſeu virtutum Theologicarum fit: ſic enim more Theologico quoſdam actus vocamus pietatis. Diſtinguunt enim Theologi duplices actus bonos, quoſdam merè acquiſitos, quibus genericum nomen accommodant, appellantes illos actus moraliter bonos, alios autem vocant actus, ſeu opera pietatis, quæ per ſe conferunt ad ſalutem, & ſine vera gratia fieri non poſſunt. In hoc ergo ſenſu dici etiam poteſt oportere orationem piè fieri, vt impetratoria ſit ex vi promiſſionis. Sic autem explicata hæc conditio plures includit, ex quarum declaratione, & probatione ipſa conſtabit, vt enim pia ſit oratio, neceſſe eſt, vt ex fide procedat, & ex ſpe. Et dubitari poteſt, an influxus etiam charitatis ſit neceſſarius, de quo poſtea dicemus, nunc de fide, & conſequenter de ſpe, ſeu fiducia tractabimus.

Boni actus in duplici ſunt differẽtia.

Oratio vt pia ſit, neceſſe eſt vt ex fide procedat.

2. *3. Conditio. Oratio debet procedere ex fide, vt impetratoria ſit.*

Dico ergo primò orationem, vt impetret, ex fide eſſe debere: quæ poteſt eſſe tertia conditio orationis, eámque docuit Chriſtus Dominus Matth. 21. dicens. *Omnia, quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Et præmiſerat. *Si habueritis fidem, & non hæſitaueritis, &c* Et Iacob. 1. *Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans.* Et ad Roman. 10. ait Paulus: *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?* Nam orationis promiſſio per ſe primò ordinatur ad aſſecutionem vitæ æternæ, iuxta illud Matth. 7. *Quærite primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.* Fides autem eſt principium, & fundamentum ſalutis, & ideo promiſſio non fit orationi, niſi ex fide procedat. Oportet autem exponere, cuius obiecti, vel de qua materia oporteat eſſe talem fidem; nam Chriſtus Marci 11. dixit. *Quidquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & euenient vobis.* Et addit ibidem, & Matth. 21. vt hæc credulitas ſit *ſine hæſitatione.* Et Iacobus dixit. *Poſtulet autem in fide nihil hæſitans.* Difficile autem hoc eſt, ſi de abſoluta fide intelligatur, quia non tenetur quis, dum orat, ſibi perſuadere obtenturum ſe eſſe, quod poſtulat, quia non eſt hoc ei reuelatum. Oportet ergo intelligi de fide includente eam conditionem, quam includit promiſſio, Apoſtolus enim, cùm petebat à ſe auferri ſtimulum carnis, ex fide profectò orabat, & tamen non erat certus ſe accepturum, quod petebat, ſed contrarium potiùs illi reuelatum eſt. Eodem modo hæſitaſſe videtur Dauid 2. Regum 12. quando orans Deum pro ſalute filij dicebat. *Quis ſcit, ſi fortè donet eum mihi Dominus?* Sicut & Niniuitæ dicebant, *Quis ſcit, ſi conuertatur, & ignoſcat Deus?* Ionæ 3. Quos tamen ex fide oraſſe, effectus monſtrauit. Denique cùm hæc fides fundanda ſit in promiſſione, quæ conditionata eſt, & non ſit reuelatum, conditionem eſſe impletam, non poteſt fides eſſe abſoluta, quia non fundaretur in diuina reuelatione.

Matt. 21. Iab. 1. Rom. 10. Matth. 7.

Fides eſt principium, & fundamẽtum ſalutis. De qua fide intelligatur conditio poſita. Marc. 11. Matt. 21.

2. Reg. 12. Ionæ 3.

3. *Sitne fides promiſsionis in petitione neceſſaria ad*

Maius dubiũ eſt, an requiratur fides ipſius promiſſionis? In quo non eſt dubium, quin habẽti ſufficientem notitiam promiſſionis, neceſſaria ſit fides eius, quia hoc euidenter colligitur ex citatis te-

infallibiliter impetrandæ?

ſtimoniis, & eſt per ſe euidens, ſuppoſitis aliis principiis fidei, quia tenetur vnuſquiſque credere, Deũ eſſe veracem, & fidelem in verbis ſuis. Vnde cùm Deus fuerit adeò liberalis in promittendo, meritò ab homine exigit talem fidem. Quod ergo dubitari poteſt, ſolùm eſt, An oporteat diſtincte habere notitiam huius promiſſionis, & ex fide illius petere, vt oratio habeat conditionem requiſitam ad impetrandum infallibiliter, difficile enim eſt, in hoc ſenſu hanc conditionem poſtulare ab omnibus piè orãtibus, ſunt enim multi fideles, & idiotę, & ignorantes, qui numquam de tali promiſſione quicquã audierũt, vel vim eius, & efficaciam numquam ſatis intellexerunt propter ruditatem ſuam, & nihilominùs magna fide, & pietate orant credentes, Deum eſſe omnipotẽtem, & miſericordem, & hoc ſatis eſſe ad poſtulandum ab illo cum magna fiducia. Ego quidem ſentio, per ſe teneri omnes Chriſtianos ad ſciendam, & intelligendam hanc diuinã promiſſionem, vt ex fide explicita illius orare poſſint. Nã hoc planè videtur Chriſtus Dominus voluiſſe in citatis locis, vt magis infrà in vltima conditione declarabimus. Nihilominùs tamen cenſeo, quis habeat ignorantiam inuincibilem talis promiſſionis, & petat, credendo firmiter, Deum poſſe dare, quod petitur, & eſſe bonum, ac miſericordem ad dandum, ſi & nobis expedit, & ex parte noſtra non eſt impedimentum, illam eſſe ſufficientem fidem, quam videtur etiam poſtulaſſe Chriſtus Mat. 9. quando dixit, *Creditis, quia hoc poſſum facere vobis?* Qui enim ſic orat, vult certè orare ex perfecta fide, & eo modo, quo Deus vult orari, ideóque habet implicitam fidem, & promiſsionis, & effectus eius, ſi conditio impleatur. Item, qui ſic credit in Deum, credit illi tamquam primæ veritati, ergo implicitè credit, illum eſſe fidelem, ac proinde impleturum promiſſiones ſuas, quamuis fortè ignoret in particulari, an fecerit.

Omnes Chriſtiani tenentur ad ſciendã, & intelligendã hãc diuinã promiſsionem.

Matth. 9.

4. Obiectio. Quid intelligitur per verbum non hæſitet.

4\. Dices: Quid ergo exigitur ab orante, quando ab eo requiritur, vt non hæſitet, quia ſi ſolùm poſtulatur vt non dubitet de poteſtate Dei, nec de miſericordia, aut fidelitate, vel veritate, nihil in hoc petitur præter ipſam ſubſtaniam fidei, nam qui in his dubitat, vere non credit, ſed infidelis eſt, at per illud verbum aliquid aliud vltra fidem poſtulari videtur, ergo oportet, vt non hæſitet ſe accepturum, quod petit, non ſolùm ſub conditione, ſi expediens fuerit, vel alia ſimili, nam hoc in ſubſtantia fidei, & obiecto eius continetur, & dubitare in hoc, eſſet dubitare in fidelitate Dei, ergo oportet, vt abſolutè non hæſitet. Hæc obiectio præbebat occaſionem refutandi hæreticos huius temporis, qui de fide iuſtificante ita ſentiunt, vt cogant homines ad credendum cum abſoluta certitudine effectus dependentes ex libertate, etiam in indiuiduo, & in particulari. Sed hoc alterius negotij eſt, & ideò illam diſputationem omittimus. Reſpondetur ergo, verum eſſe per illam negationem *non hæſitandi*, nouam conditionem in oratione requiri, quam ad eius pietatem pertinere, dicere etiam poſſumus. Eſt autem illa conditio non quidem, vt abſoluta certitudine credamus, dandum eſſe, quod petimus, quod in obiectione inferebatur, ſemper enim formidare poſſumus, vel etiam dubitare, non de Deo, ſed de nobis, aut de conueniẽtia rei, quam poſtulamus. Vnde hæc formido, vel dubitatio, ſi ſit quaſi ſpeculatiuè (vt ſic dicam) in ſolo intellectu, non intelligitur nomine hæſitationis, quam habere prohibemur.

Reſponſio.

5\. Eſt ergo altera conditio orationis, vt fiat cum

A ſpe firma, & robuſta, quæ fiducia interdum appellatur, magiſque ad voluntatem pertinet, quam ad intellectum: huic autem fiduciæ opponitur hæſitatio: nam qui hæſitat, quaſi hæret, & non audet progredi, aut operari, & in præſenti materia non audet petere: fiducia verò impellit ad opus, & ſi vehemens ſit, facit poſtulare magno affectu, & efficacitate, & hoc eſt, quod dicitur. *Poſtulet in fide nihil hæſitans.* Quod bene explicat ſimilitudo, quam ſubiungit Iacobus, dicens. *Qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui a vento mouetur, & circumfertur.* Quia qui hanc fiduciam non habet, neque in deſiderando, neque in petendo, habet ſtabilitatem. Hoc etiam optimè declarant verba Pauli ad Roman. 4. vbi de Abraham dicit: *Contra ſpem in ſpem credidit,*
B quod declarans (inquit) *Et non infirmatus eſt fide.* Et infrà. *In repromiſsione Dei non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, &c.* Quibus verbis declarat, Abraham habuiſſe fidem, credendo Deo, & debitam fiduciam non hæſitando; & quia firmitas ſpei in fide fundatur, ideò dicit, illum fuiſſe confortatum fide. Hoc ergo poſtulat Chriſtus, & confirmat Iacobus in noſtro orandi modo. Vnde Matthæi 9. ait Chriſtus *Confidi fili.* Et Paulus ad Hebræos 4. *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.* Hanc denique conditionem orationis explicauit Dauid Pſalm. 90. dicens *Quoniam in me ſperauit, liberabo eum.* Et Danielis 3. ait Azarias. *Non eſt confuſio confidentibus in te.* Et capit. 13.
C *Exclamauit omnis cœtus voce magna, & benedixerunt Deum, qui ſaluat ſperantes in ſe.*

4\. Conditio. Orationem cũ firma ſpe fieri debere, vt impetrets quæ ſpes vocari ſolet fiducia.

Huic fiduciæ opponitur hæſitatio.

Iacob. 1.

Rom 4.

Qualis fuerit Abrahæ fides.

Matth. 9.
Hebr. 4.

Pſal. 90.
Daniel 3. & 13.

6\. Sed adhuc non quieſcit animus, quia non poteſt eſſe maior ſpes, vel fiducia, quàm ſit fidei certitudo, cùm ad ſpem ſolùm ex fide deriuetur, ergo ſi numquam oramus cum fide abſolutè certa de obtinenda re poſtulata, nec orare poſſumus cum fiducia magis firma, ergo ſicut illa fides non excludit omnem dubitationem intellectus, ſed ſolùm illam, quæ ex infidelitate, vel impotentia Dei oriri poſſet, ita nec fiducia talis eſſe poteſt, quæ excludat omnem hæſitationem, ſed illam tantùm, quæ ex dubio circa Dei potentiam, vel fidelitatem prouenire poteſt, non autem illam, quæ ex incertitudine aliarum conditionum concipi poteſt. Quòd ſi hoc totum verum eſt, nulla eſt diffe-
D rentia quoad hoc inter fidem, & fiduciam, ac ſubinde fieri non poteſt, vt aliquis oret ſufficienti fide, quin etiam oret cum ſufficienti fiducia, ergo nec poteſt in fide petere, niſi etiam non hæſitet in fiducia. Hoc autem eſt contra dicta, & videtur eſſe alienum à verbis Chriſti, & Iacobi. Et explicatur ampliùs difficultas; nam ſi ſtat, habere ex parte intellectus firmam fidem ſine hæſitatione illi repugnante, quæ eſſe non poteſt niſi dubitatio, & cum hac fide ſtat hæſitatio ex parte fiduciæ vitioſa, & reprehenſibilis, & impediens orationis efficaciam, interrogo, quid ſit, & in quo conſiſtat illa hæſitatio? Nam vel eſt timor, ne fortè Deus
E non poſſit, aut nolit ex ſe dare, quod petitur, etiamſi nulla conditio orationi deſit. Et hoc non, quia talis timor non poteſt eſſe ſimul cum illa fide ex parte intellectus, nam ex increduli tate naſcitur. Vel eſt timor propriæ infirmitatis, aut alterius defectus propriæ orationis, & hæc hæſitatio reprehendi non poteſt, quia omninò tolli non poteſt. Vnde ſi carentia illius neceſſaria eſt, profectò conditio impoſſibilis poſtulatur.

Difficultas ad maiorem poſitæ conditionis declarationem.

7\. Propter hæc cenſeo per illam conditionem, ſeu non

Quid excludat in oratione negatio hæſitandi tam ex parte intellectus, quam voluntatis.

non hæſitationem, non excludi quoad intellectum, niſi dubitationem certitudini fidei repugnantem, & quoad voluntatem ſolùm excludi illum timorem, vel animi trepidationem, quæ excludat Theologicam ſpem. Ac proinde, ſi oratio fiat ex vera fide, & ſpe, ex hac parte habere conditionem ſufficientem ad impetrandum infallibiliter ex vi promiſſionis, quãtumuis vel ex parte intellectus interueniat aliquod genus formidinis, vel dubitationis indeliberatæ, quæ ad infidelitatem non perueniat, vel ex parte voluntatis intercedat nimius timor, vel puſillanimitas ex conſideratione proprij defectus concepta. Nam hi defectus, vel non ſunt culpabiles, vel non grauiter, vnde non excludunt verum actum fidei, & ſpei, nec reddunt culpabilem ipſam orationem, ſed ad ſummum concomitanter ſe habent, quo non obſtante, talis oratio piè fit, ergo ex hac parte ſuffiiceẽtes habet conditiones. Sed licèt hoc verum ſcit, nihilominùs negandum non eſt, tam in fide, quàm in fiducia poſſe inueniri magis & minus in excludenda hæſitatione, & quò in hac conditione fuerint perfectiores, eò efficaciores eſſe ad impetrandum. Dicit enim Paulus 1. ad Corinth. 13. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam*, id eſt, perfectam fidem, vt omnes exponunt, ſupponit ergo Paulus poſſe aliquem habere veram, & ſubſtantialem fidem, & non habere ita perfectam; alludit autem Paulus ad verba Chriſti Matth. 21. *Si habueritis fidem, & non hæſitaueritis, &c.* Et Matth. 17. increpauit Apoſtolos de incredulitate, ei attribuens, quòd non potuiſſent lunaticum curare, cùm tamen veriſimile non ſit, eos habuiſſe incredulitatem infidelitatis, ergo poteſt fides, vel fiducia habere alium defectum, qui ſubſtantiam fidei, & ſpei non corrumpat, & nihilominùs efficaciam orationis multùm impediat.

Tam fides, quàm fiducia magis, aut minus hæſitationis habere poſſunt.

1. ad Cor. 13.

Matt. 21.

Matth. 17.

8. Hunc autem defectum ex parte intellectus, pertinere exiſtimo ad practicum potiùs, quàm ad ſpeculatiuum, & ad exercitium actus potius, quàm ad ſpecificationem. Quod ita declaro, nam fides, quatenus tantùm præbet aſſenſum veritati reuelatæ, & in hoc ſiſtit, ſpeculatiua eſt, quia ſolùm veritati cognoſcendæ, ſeu credendæ incumbit. extenditur autem ad praxim, quando veritatem creditam applicat voluntati, vt ſecundum illam moueatur, ſeu operetur. Et ita fieri poteſt, vt aliquis non habeat defectum in aſſenſum fidei, neque in certitudine, qua credit Deum eſſe fidelem in ſuis promiſſis, & quod ex ea parte non ſit inefficax oratio, & nihilominus deficiat in applicanda practicè hac veritate voluntati, vt ſecundum illam cum magna fiducia oret. Rurſus, quamuis quis in habitu credat, & nullum habeat actum, vel dubitationem actualem, contrariam certitudini fidei, nihilominùs deficiat in actuali fide, non quoad ſpecificationem, ſed quoad exercitium eius, quia nimirum non actu conſiderat promiſſionem Dei, & veritatem eius, ex quo defectu contingit, vt hæſitet in petendo, ſolùm attendens ad difficultatem, ſeu magnitudinem rei poſtulatæ, vel ad propriam indignitatem. Ex hoc autem duplici defectu intellectus prouenit in voluntate proportionalis defectus in ſpe, & fiducia, nam interdum animus orantis non erigitur ſpe, non quia deſperet, ſed quia non actu exercet ſpem: vnde fit, vt animus eius fluctuet, & deficiat in petendo, ſicut oportet. Interdum verò licet ſpem exerceat, tamen tepidè, & remiſsè, & ideò vel non perſeueranter petit, vel in ipſamet petitione nimium eſt remiſſus, & etiam plus hæſitat, vel dubitat, quã ſecundum rectam rationem poſſit, aut debeat, quod totum redundat in imperfectionem, & defectum fiduciæ debitæ, quamuis hæſitatio ſit ſub eo colore, quod non ex parte Dei, ſed ex aliis capitibus concipitur, quia debita fiducia in Deum deberet illum defectum ſuperare, ac vincere.

Defectus fidei non repugnans cũ eius ſubſtantia ex parte intellectus in exercitio actu cõſiſtit, non in ſpecificatione.

Defectus in ſpe, & fiducia ex parte voluntatis pronenit pro portionaliter ex defectu fidei ex parte intellectus.

9. Vnde etiam addere poſſumus, quòd licet fiducia niti poſſit in promiſſione diuina, non tamen in ſola illa, ſed etiam in bonitate, & liberalitate Dei, ac propterea quamuis ſola promiſſio non tollat abſolutam incertitudinem effectus, nihilominùs fiducia petentis multùm poſſet confirmari ex fide, & conſideratione bonitatis, charitatis, & aliorum attributorum Dei, ex qua licet non perueniatur ad iudicandum certò, & infallibiliter, Deum effecturum, quod petimus, ſæpè tamen peruenitur ad iudicium ita credibile, ac determinatum, vt excludat omnem actualem hæſitationem, & animum orantis pacatum reddat. Hæc ergo perfectio orationis videtur à nobis poſtulari in Scriptura, præſertim in rebus, quæ ad ſalutem animæ pertinent, quia licet per ſe, ac formaliter non ſit neceſſaria (vt dixi) ad impetrandum, tamen interdum eſſe poteſt, vel propter perſeuerantiam orationis, de qua ſtatim dicemus, vel quia ob hanc perfectionem fiduciæ interdum dat Deus bonum, quod aliàs non daret, quia vel non erat ita neceſſarium, vel non habebat alias conditiones, propter quas ex vi ſolius promiſſionis illud dare teneretur. Et ideò quando Deus vult per aliquem operari miraculum, ſolet ita mouere animum petentis, vt nihil hæſitet, ſed firmiter credat illum impetraturum, quæ ſolet dici fides miraculorum; & numeratur inter gratias gratis datas, prouenitque ex quadam peculiari motione, & præueniente gratia, cui homo non poteſt reſiſtere, quantùm ad illam particularem firmitatem intellectus, licet quoad actum deſiderandi, & petendi liberè operetur. Frequentiùs verò, licet non tam ſpecialis gratia cõcedatur, datur maior vel minor præueniens gratia, ita mouens ad petendum cum fiducia, vt magis etiam, vel minùs hæſitationem tollat, vel animum petentis ſecurum reddat, quomodo dixit Caſſianus Collat. 9 capit. 32. *ſignum futuræ impetrationis eſſe, quando Spiritusſanctus monet ad petendum cum magna fiducia, & quaſi ſecuritate impetrandi.*

Fiducia petentis nõ ſolum ex promiſſione Dei, ſed etiã ex eius bonitate, & aliis attributis augeri poteſt.

Fides miraculorũ quæ dicatur.

Caſsianus.

10. Eſt autem vlteriùs circa hanc conditiónem cauendum, ne fiducia tranſeat in præſumptionem, & ideo dicunt Sancti, orationem ita debere eſſe cum fiducia, vt tamen ſimul ſit cum humilitate, quia fiducia illa debet tota niti in Deo, non in ſe, vnde dicitur Pſalm. 101. *Reſpexit in orationem humilium, & non ſpreuit preces eorum.* Et Eccleſiaſt. 35. *Oratio humiliantis ſe, nubes penetrat.* Dices, Ergo nunquam licet oranti habere fiduciam aliquam in propriis meritis, vel propria diſpoſitione, etiamſi hæc dona ex gratia Dei eſſe, recognoſcat. Conſequens eſt falſum, ergo. Sequela patet, quia ſi oratio niti debet in ſolo Deo, ergo non in merito proprio, quia meritum non eſt ſolius Dei, ſed eſt noſtrum.

Fiducia orãtis cauere debet præſumptionẽ.

Pſal. 101.

Eccleſ. 35.

Obiectio.

11. Reſpondeo (omiſſo errore Caluini, & aliorum hæreticorum huius temporis, contra quos in materia de Merito agatur) in hoc cauendum eſſe vtrumque extremum, tàm ex parte intellectus, quàm ex parte voluntatis. Ex parte intellectus cauendum eſt, nequis putet, merita propria

Solutio.

nihil valere ad dandam vim orationi, vt impetratoria ſit: hoc enim ſentire erroneum eſt, quia ſuppono ſermonem eſſe de vero merito ex gratia facto; conſtat autem ex Scriptura, & ex vſu Eccleſiæ, bona opera multùm conferre ad impetrandum, vt de eleemoſyna dicitur Tobiæ 4. Et Iſa. 58. Vbi prius petuntur opera miſericordiæ, & deinde ſubiungitur. *Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet.* Item cordis munditiam orationi magnam vim conferre teſtatur Ioannes 1. Canon. capit. 3. Vnde eſt illud Pſalm. 33. *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius ad preces eorum.* Et ideo ſolemus coniungere ieiunia, eleemoſynas, & afflictiones corporis, vt efficacior reddatur oratio. Quod duobus modis poteſt fieri, ſcilicet, vel quia multiplicantur tituli, & cauſæ ad obtinendum, quod deſideratur, vel quia perſona redditur apud Deum purior, & ſanctior, & conſequenter aptior ad impetrandum iuxta ea, quæ infrà dicemus.

Tob. 4. Iſai. 58. Ioan. 1. Can. cap. 3. Pſal. 33.

12. In ſuis meritis principalem fiduciā non oportet ponere.

Aliunde verò cauendum etiam eſt, ne quiſpiam principalem fiduciam impetrandi ponat in ſuis meritis: ita vt credat, ratione meritorum ſibi eſſe debitum, quod petit. Nam licèt verum ſit, dari in iuſtis merita de condigno, quibus reſpondet certum aliquod præmium ſuo tempore dandum, tamen in hac vita non poſtulamus illud præmium, prout ſub ea ratione debitum eſt, ſed prout in ipſa gratia gratis datur, id eſt, poſtulamus ipſam gratiam, quæ non ex meritis, ſed ex miſericordia datur, & ſimiliter poſtulamus alia beneficia, quæ ordinariè non meremur de condigno, præſertim quia ſemper poſſumus eſſe incerti de talibus meritis, & multò magis de perſeuerantia in illis.

13. Qui orat fiduc aliter, ſua merita nō debet cōſiderare quaſi fundamēta impetrationis. *Luc. 18.*

Vnde fit tertiò, vt qui orat, rarò, aut numquam debeat conſiderationem ponere in propriis meritis, vt inde impetrandi fiduciam accipiat, quia in hoc magnum eſt periculum ſuperbiæ, & deceptionis. Quod declarauit Chriſtus Dominus in parabola de Phariſæo, & Publicano Lucæ 18. Dico autem non eſſe conſideranda propria merita ad fundandam in eis impetrationem, nam ad examen propriæ conſcientiæ (ne forte ex hac parte ponatur à nobis impedimentum) conſiderari, vel potiùs examinari poſſunt opera noſtra, dum petimus. Vnde hoc modo dixit Ioannes. *Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum* 1. Ioannis 3. Interdum etiam conſiderari poſſunt ad expellendam nimiam puſillanimitatem, recognoſcendo ſemper illa tamquam beneficia Dei, & concipiendo ſpem, non in nobis, ſed in ipſo, quia, qui illa contulit, dabit & maiora. Et hoc modo legimus, interdum Sanctos in oratione ſua commemorare præcedentia merita, vt Ezechia Iſaiæ 38. *Obſecro Domine memento, quomodo ambulauerim coram te in corde perfecto.* Et Dauid Pſalm. 118. *In toto corde meo exquiſiui te, ne repellas me à mandatis tuis, &c.* Non ergo repugnat humilitas cum aliqua conſideratione meritorum, ſed excludit in primis nimiam exiſtimationem de ſuis meritis, & deinde excludit principalem fiduciam in illis, & hoc modo humilitas eſt neceſſaria ad impetrationem orationis.

Conſiderari poterunt illa merita ad examinādam conſcientiā, vel expellēdam puſillanimitatem.

Hoc modo Sancti Deo ſua merita in oratione proponebant. *Pſal. 118.*

Humilitas non repugnat conſiderationi meritorum.

CAPVT XXV.

Vtrum neceſſaria ſit charitas ad impetrandum per orationem, & conſequenter, An oratio peccatoris audiatur?

1. Actualis charitas ad orationē nō eſt neceſſaria.

CErtum exiſtimo, non eſſe neceſſarium actualem, vt ſic dicam, concurſum charitatis, quia nec ad ſubſtantiam orationis ſupernaturalis, & Religioſæ hoc neceſſarium eſt, vt ſuprà dixi, nec etiam oſtendi poteſt, vnde ſit neceſſarium ad infallibilem impetrationem. De charitate autem habituali eſt alia ſpecialis conditio, quæ nunc tractanda eſt. Aliqui enim exiſtimant neceſſarium eſſe ad efficacem impetrationem orationis ſtatum orantis, vt, ſcilicet, ſit in gratia, & non in peccato mortali, quia licèt peccator poſſit ſine peccato orare, vt ſuprà dictum eſt, nihilominus vt oratio hominis infallibiliter ſit efficax, neceſſarium creditur, vt ſit in ſtatu gratiæ. Hæc enim conditio videtur ſæpè in Scriptura paſtorali, vt in loco proximè citato 1. Ioann. 3. *Si cor noſtrum non reprehenderit nos, &c.* Et apertiùs Pſalm. 65. *Si iniquitatem aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus.* Et Prouerbiorum 21. *Qui declinat aures ſuas, ne exaudiat legem, oratio eius erit execrabilis.* Vnde Ioann. 9. dixit ille cæcus, *Scimus quia Deus peccatores non audit.* Et licet Auguſtinus interdum ſignificet, illi non eſſe integram fidem dandam, tamen idem videtur dicere Deus per Iſaiam capit. 1. *Cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam, manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.*

Nonnulli ad orationem impetratiuā requirūt habitualē charitatem in orante.

1. Ioan. 3. Pſal. 65. Prou. 21. Ioan. 9. Aug. Iſai. 1.

2. Illorum opinio nō probatur.

Verumtamen hæc loca nimium probare videntur, & ideò neceſſariò ſunt aliquo modo limitanda. Quia ex illis ſequeretur, orationem peccatoris non ſolùm non ſemper, verum etiam numquam exaudiri, conſequens eſt falſum, ergo. Sequela patet, quia Dauid, Iſaias, & Cæcus ſimpliciter proferunt, Deum non exaudire tales orationes. Minor autem patet, quia conſulimus peccatoribus, vt orent, & Patres, ac Concilia docent, hoc eſſe vnum ex mediis, vel neceſſariis, vel vtiliſſimis ad obtinēdam à Deo gratiam, ergo talis oratio poteſt eſſe vtilis, & impetratoria. Vnde Publicanus ille Luc. 18. nec fruſtrà, nec fictè orabat dicens, *Deus propitius eſto mihi peccatori*, fruſtra autem id diceret, ſi Deus peccatores non exaudiret. Ergo certum eſt, ſtatum gratiæ non eſſe ſimpliciter neceſſarium ad impetrandum, ergo allata teſtimonia neceſſariò ſunt limitanda ad aliquam ſpecialem orationem peccatoris, ergo extra illam non eſt, cur negemus orationem peccatoris, quæ apta eſt, vt exaudiatur, habere infallibilem promiſſionem, & conſequenter ſtatum gratiæ non eſſe ponendum inter conditiones neceſſarias ad infallibilitatem orationis.

Luc. 18.

Oratio peccatoris quádoque eſt impetratoria.

3. Atque ita planè ſenſiſſe videtur Auguſtinus tract. 44. in Ioannem, & Baſilius in Conſtitutionibus Monaſticis, capit. primo, vbi, ad hoc expendit parabolam Lucæ 11. quæ ita concludit. *Dico vobis, & ſi non dabit illi, eo quod amicus eius ſit, propter improbitatem tamen eius ſurget, & dabit illi, quotquot habet neceſſarios.* Quibus verbis ſignificatur, Deum non ſolùm exaudire orationem propter amicitiam orantis, ſed etiam propter ipſammet orationem, ſi reliquas conditiones habeat. Chryſoſtomus etiam in Imperfecto Matthæi homil. 18. circa illa verba capitis 7. *Omnis enim, qui petit, accipit*, expreſsè dicit, illam affirmationem, ſeu promiſſionem non ſolùm ad iuſtos, ſed etiam ad peccatores pertinere. Quod colligit ex diſtributione *Omnis qui petit, Siue iuſtus*, inquit, *ſiue peccator.* Quod aliis argumentis ex miſericordia, & perfecta Dei charitate ſumptis probabiliter confirmat. Idem planè ſentit Diuus Thomas dicta quæſtio. 83. articulo decimoſexto, nam de oratione peccatoris ſimpliciter ait, fore exaudiendam, ſi habeat quatuor conditiones articulo 15. poſitas. Et hanc ſententiam

D.Tho. ſententia, quæ affirmat peccatoris orationē audiri, adiunctis neceſſariis cōditionibus vera cenſetur.

tiam his terminis Sancti Thomæ declaratam cenſeo veram, quia promiſſiones Chriſti generales ſunt,& non ſunt limitandæ vbi nec verba cogunt, nec materia,nec ratio diuinæ iuſtitiæ,& alioqui diuina miſericordia ſine tali limitatione magis commendatur. Nam & orationis ius in impetrando nō fundatur in dignitate perſonæ orantis,ſed in miſericordia diuina,& verbo eius, ergo indignitas peccatoris non obſtabit impetrationi etiam infallibili,ſi alia neceſſaria concurrant.

4. Teſtimonia diuinæ Scripturæ, quibus 1.opinio probatur,explicantur.

Loca ergo illa Scripturæ, quæ profitentur, Deum non exaudire orationes peccatorum, intelligi poſſunt formaliter de orationibus,quas vt peccatores fundunt, id eſt, quæ peccatum eorum per prauam intentionem, vel aliam malam circumſtātiam participant. Hoc ſenſu videtur plane locutus cœcus ille, cùm dixit, *Scimus, quia peccatores Deus non audit*, volebat enim defendere Chriſtum, quòd peccator non eſſet, quia Deus non exaudit peccatores, vtique ad facienda miracula in confirmationem ſui mendacij. Licèt enim Deus interdum faciat miracula per hominem peccatorem ad confirmandam veram fidem, magis ob bonum ipſius fidei, & Eccleſiæ,quàm ob vim talis orationis; è contrario numquam exaudiuit orantem praua intentione ad confirmandum mendacium per miraculum, quia ſe ipſum faceret auctorem, vel confirmatorem mendacij. Hoc ergo modo Deus peccatores orantes non exaudit. Item ſi peccator oret petēdo, vel prauum aliquod opus, vel temporalia bona praua intentione, eum Deus non exaudiet.

Occurritur obiectioni.

Dices:Hoc modo etiam iuſtos Deus non exaudiet. Reſpondeo,ſi is, qui antea iuſtus erat, hoc modo orat, eo ipſo efficitur peccator, & ideo ſub illa lege comprehenditur non vt iuſtus, ſed vt peccator. Dico autem non exaudiri, quia ſi Deus interdum facit, quod ita ab eo petitur, non facit propter orationem, ſed regulariter id facit iuſto iudicio in ſupplicium petentis, iuxta ſententiam Auguſtini tractatu 73. in Ioannem, & ſerm. 55. de Verbis Domini, dicentis, *ſæpe Deum iratum concedere, quod malè ab eo petitur, præſciens noxium futurum eſſe petenti.* Aliquando verò poteſt Deus id facere ex ſuperabundanti miſericordia, vel propter alias rationes prouidentiæ ſuæ, etiam ſi in tali oratione nulla ſit impetrandi ratio.

Aug.

4. Triplex gradus peccatorū diſtinguitur, & in vnoquoq; expēditur certitudo veræ ſententiæ.

Addo tandem, hanc ſententiam non eſſe æquè certam in omnibus peccatoribus, poſſumus enim tres gradus in illis diſtinguere. Primus eſt, quando re vera, & coram Deo homo eſt in ſtatu peccati, ipſe tamen bona fide ignorat, quia fortaſſe putat, ſe eſſe contritum, & tantùm eſt attritus, vel quia non ſatis aduertit ſuum lapſum, & ideò facilè illius oblitus eſt. Et de huiuſmodi peccatore non videtur dubitandum, quin exaudiatur, ſi aliàs rectè oret,nam ſecundum exiſtimationem moralem ille eſt iuſtus, nec videtur veriſimile, plùs Deum ab homine poſtulare. Imò exiſtimo, quoties homo repentè excitatur ad orandum aliqua occaſione, (ita vt naturaliter non aduertat, nec cogitet de ſtatu ſuo, ſed impetu fidei, & fiducia recurrat ad Deum) ſtatum peccati non impedire, quominùs oratio exaudiatur, quia tunc ille facit, quod in ſe eſt,iuxta diuinum auxilium,quo excitatur, & alias ſanctitas perſonæ non eſt de intrinſeca ratione impetrationis.

1.Gradus eſt quando peccator orat, ignorans ſe peccatū habere, in quo vera eſt poſita ſententia.

6. 2.Gradus eſt peccatoris orātis in peccato de quo dolet, ſimulque de imperfecta eius contritione, in quo etiam ſententia eſt certa.

Secundus gradus eſſe poteſt, quando peccator aduertit ſtatum ſuum, & de illo dolet, non tamen perfecta contritione, & hoc ipſum videt, & de hoc etiam dolet, & recurrit ad Deum petendo

A auxilium. Et de huiuſmodi peccatore etiam exiſtimo infallibiliter exaudiri,ſaltem quoad ea, quæ ad ſuam ſalutem pertinent, ex miſericordia Dei, & promiſſione, non ex iuſtitia. Et hoc probat exemplum Publicani cum doctrina Auguſtini, & aliorum Patrum. Et ratio etiam iuuat, quia ille homo facit etiam, quod in ſe eſt per auxilium gratiæ, & aliæ rationes ſuprà factæ habent hic locum.

Aug.

Obiectioni reſpondetur.

Dices: Cur ergo in Scriptura additur particula *fortè*, cum de huiuſmodi oratione agitur? Reſpondeo, vel quia non ſolùm poſtulatur, quod ad ſalutem pertinet, ſed etiam remiſſio alicuius pœnæ temporalis huius vitæ,quæ per ſe non habet infallibilem impetrationem, ſicut orarunt Niniuitæ Ionæ 3. Vel quia incertum eſt, an is, qui orat, habeat B diſpoſitionem ſufficientem ad obtinendum, quod poſtulat, ſeu an cooperaturus ſit gratiæ Dei.Quomodo dixit Petrus ad Simonem Magum, Actorum 8. *Pœnitentiam age, & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Et Daniel. capitulo quarto. *Forſitan ignoſcet delictis tuis*, Quamuis ibi nō ſit ſermo de oratione, ſed de eleemoſyna, quæ ad ſummum eſt meritoria de congruo,ſi ex auxiliante gratia fiat ante gratiam ſanctificantem,& ideò non habet infallibiliter effectum gratiæ efficaciter remittentis peccata.

Ionæ 3. *Actor.8.* *Daniel.4.*

7. 3.Gradus eſt Peccatoris ſuā malitiā conſiderātis nec de illa delētis cuius oratio non impetrat infallibiliter.

Tertius gradus eſt, quando peccator licèt ſuum ſtatum cognoſcat, & conſideret, nullo modo de illo dolet, neque illum mutare proponit, ſed voluntariè in eo permanet, & nihilominùs à Deo C poſtulat beneficia temporalia, vel etiam ſpiritualia. Et de oratione talis hominis probabile profectò eſt, non habere infallibilem promiſſionem, imò & rarò exaudiri, ſiue id ſit, quia oratio talis hominis rarò poteſt habere alias conditiones neceſſarias, ſiue quia indignus eſt exaudiri, qui diuinam amicitiam quodammodo contemnit. Nihilominus tamen hoc non eſt certum, & ideo ita ſunt huiuſmodi peccatores deterrendi, per timorem, quòd Deus ipſorum orationem non exaudiet, vt non omninò deſperationem adducantur, & ab vſu orationis auertantur. Non ſunt enim iſti tam obſtinati in peccato,vt habeant propoſitum numquam pœnitendi (nam ſi qui ſunt huiuſmodi, vix poſſunt conuenienter orare) regulariter enim & D ſi differant pœnitentiam, & ſecundum præſentem iuſtitiam voluntariè in peccato maneant,nihilominùs habent animum tandem aliquando pœnitendi,& interim orant, & interdum interceſſiones Sāctorum procurant, & nonnumquam peculiarem, & pium affectum, vel deuotionem habent, hi ergo animandi potiùs, quàm deſperandi ſunt, nam ſæpe Deus orationes illorum benignè exaudit, & illos interdum miraculosè conuertit,vt ex hiſtoriis Sanctorum conſtat. Vnde non eſt improbabile, quòd ſi pia intentione,& firma fide,ac fiducia perſeueranter petant neceſſaria ad conuerſionem ſuā, tandem exaudiantur, niſi multùm gratiæ Dei reſiſtant, hoc enim ſemper in eorum poteſtate relinquitur.

Peccatores huiuſm di ab oratione auertēdi nō ſunt.

Vide Tolet. Ioan. 7. annotat. 2 t. in principio, & Ioan. 16.annotat.31.

E CAPVT XXVI.

Vtrum Perſeuerantia orationis ſit ad impetrandum neceſſaria?

1. Alia orationis conditio quæ in perſeuerātia cōſiſtit.

HÆc conditio eſt in Scriptura multùm commendata,& repetita, & ad explicandum non facilis,ad exequendum verò difficilior; illam verò explicuit nobis Chriſtus Dominus duabus illis parabolis,altera de illo, qui petiit tres panes ab amico,&c.Lucæ vndecimo; altera de vidua, quæ à iu-

Luc.11.

dice vindictam petiit,& per importunam perſeuerantiam impetrauit, Luc 18. Ita ponderauit Baſilius in Conſtitutionibus monaſticis, cap. 2. & in Regulis breuioribus in centeſima ſexageſima prima,& Cyrillus, quem Diuus Thomas refert in Catena Luc. 11. Atque in hoc ſenſu dixit Chriſtus in cap. 18. Lucæ: *Oportet ſemper orare, & non deficere*, id eſt, non deſiſtere à petitione, etiam ſi non ſtatim concedatur, ſed inſtanter petere, atque iterum petere, vt ſumitur ex Aug. lib. 2. Quæſt Euāg. c. 45. ſer. 36. de verbis Domini. Ratio autē huius cōditionis ſumi poteſt ex ordine diuinæ prouidentiæ, nam expedit ſæpe, vt Deus non ſtatim concedat, quæ petuntur, vel quia ille qui petit, nō eſt diſpoſitus ad recipiendum,& paulatim diſponetur, vel tunc non erit autem illi vtile, quod poſtulat, erit autem poſtea, vel vt res poſtulata in maiori habeatur æſtimatione,& deſiderium eius creſcat, vel denique vt fides exerceatur, nam ſi ſtatim daretur, quicquid poſtulatur, eſſet potiùs experientia quædam, quàm fides. Hæc fere complexus eſt Auguſtinus ſerm. 5. de Verbis Domini dicens, *Cùm aliquando tardius dat, commendat dona, non negat. Diu deſiderata dulcius obtinentur, citò autem data vileſcunt. Petendo, & quærendo creſcis, vt capias. Seruat tibi Deus, quod non vult cito dare, vt & tu diſcas magna magnè deſiderare.* Alia videri apud ipſum poſſunt tract. 73. 81. & 102. in Ioannem. Optimè Chryſoſtomus homil. 30. in Geneſim ſic inquit, *An non poteſt præſtare Deus priùs, quàm petamus? verum propter hoc differt, & expectat, vt occaſionem accipiat, qua iuſtè nos ſua cura dignos faciat.* Et infrà: *Relinquendum hoc eſt omnium conditori, magis enim ſcit, quid nobis profit, quàm ipſi nos. Ipſe nouit, quomodo ſalus noſtra paranda. Noſtrum ergo ſit opus, continuis inſiſtere precibus, & non ægrè ferre, ſi differatur, quod petimus ſed longanimes eſſe. Neque enim renuens preces noſtras differt, ſed hac arte ſedulos nos efficiens ad ſemetipſum attrahere vult.* Sic etiam Nilus libro de Oration. capitulo trigeſimo ſecundo. *Ne petas à Deo imperiosè, quod ſtatim velis impetrare, vult enim te beneficiis afficere in oratione perſeuerantem. Quid enim excellentius, quàm cum Deo colloqui, & vſu eius detineri* Et hæc eſt vis Deo grata, de qua loquitur Tertullianus in Apolog. capit. 39. & indicat Hieronymus Epiſtol. 57. ad Damaſum. Tandem hæc eſt inſtantia humilis orationis, quæ potens eſt apud Deum, de qua loquitur Concilium Lugdunenſe in cap. *Vbi periculum*, de Elect. in 6.

Baſil. — Cyrillus. D. Thom. Luc. 18. — Aug. — Perſeuerātia in oratione cur ſit neceſſaria. — Aug. — Chryſ.

2. Sed eſt difficile ad explicandum, quanta, vel qualis debeat eſſe hæc perſeuerantia circa eiuſdem rei petitionem, videtur enim ex dictis ſequi, numquam eſſe deſiſtendum ab inchoata petitione, quia neque eſt certum tempus deſignatum, nec certus orationum numerus, cui impetratio infallibiliter promiſſa ſit, erit ergo ſemper eidem petitioni inſiſtendum, ex quo ſemel inchoata eſt, nam ſi quis illam omittat, quia non videt effectum eius per multum tempus, eo ipſo in oratione deficiet, & in fiducia debita ad Deum, conſequens autem videtur laborioſum, & difficile. Item hoc modo, & cum hac conditione ferè fruſtratur tota efficacia huius promiſſionis, & fiducia in illa, quia non obſtante promiſſione, poteſt Deus differre largitionem pro toto vitæ tempore. Denique ſpecialem difficultatem habet hæc conditio circa petitionem perſeuerantiæ in gratia, quæ maximè eſt neceſſaria ad ſalutem. Nam ſi ad efficaciam eius poſtulatur perſeuerantia ipſiuſmet orationis, ponitur vt conditio neceſſaria ad impetrandum ipſummet donum, quod impetrandum eſt, quod videtur eſſe contra vtilitatem, vel neceſſitatem talis orationis, nam ſi perſeueranter perſeuerantiam peto, iam habeo, non ergo quia oraui, ſed vt orem, inutiliter autem petitur, quod iam obtentum eſt.

Tres dubitationes proponuntur ad quantitatem & qualitaté perſeuerantiæ in oratione declarādam.

3. Reſpondetur ad primum, non poſſe in hoc certam regulam dari de tempore, aut numero actuum, quo perſeuerandum eſt in petitione, quādiu conſtat, non eſſe obtentam, ſed ſolùm quaſi negatiuè dicere poſſumus, numquam eſſe deſiſtendum ob diffidentiam, aut animi deiectionem, vel quaſi impatientiam. Vnde ſi oratio ſit pro temporalibus bonis, interdum ex dilatione temporis, vel ex aliis ſucceſſibus, aut effectibus ſumi poteſt coniectura, non eſſe beneplacitum Deo illa concedere: & tunc deſiſti quidem poteſt à tali petitione cum humili ſummiſſione, & conformitate cum diuina voluntate, ſempérque credendo, ita nobis fuiſſe expediens, ſicut in vniuerſum faciendum eſt, quando euidenter conſtat noſtrum deſiderium,& petitionem rem ſucceſſiſſe. Quando verò petitio eſt de bonis ſpiritualibus non eſt facilè deſiſtendum, tum quia talis oratio ſemper per ſe vtilis eſt, tum etiam quia ſæpe impetrat, & habet effectum, quamuis nos lateat. Vt ſi quis petat verbi gratia amoueri à ſe talem tentationem, quam nihilominùs ſemper patitur, non propterea deſiſtere debet, quia vel fortaſſe propter illam orationem impediuntur aliæ, quæ eſſent magis noxiæ, vel etiā ſuo tempore tolletur, quando fuerit expediens, aut ſi durauerit, durabit etiam victoria impetrata per talem orationem

1. Difficultas expeditur. — In bonis ſpiritualibus ab oratione nō eſt facile deſiſtendum.

4. Ad ſecundum reſpondetur, negando ſequelam, cur enim fiducia in diuina promiſſione impeditur, minuitúrve per hanc longanimitatem,& humilem expectationē? Nā potiùs hinc augeri debet fiducia, dum certò ſcimus, Deum non differre petitiones noſtras, niſi in bonum noſtrum, ſicut interdum mutat illarum effectum, concedendo aliud, quàm nos petimus, quia ita expedit nobis. Nec refert, quòd interdum differatur impetratio per totum vitæ tempus, nam longè maior eſſe debet expectatio in Deum, & multis redditur in fine vitæ, quod in hac vita diſpenſatoriè eſt negatum, dixit Bernardus ſerm. 3. de Circumciſ. in fine.

Secūdæ dubitationi reſpondetur. — Bern.

5. Ad tertium primò reſpondeo, quòd licèt effectus perſeuerandi in gratia non compleatur vſque ad terminum vitæ, nihilominùs multis fortè datur ſpeciale perſeuerantiæ donum multo tempore ante mortem, ſiue illud vocetur confirmatio in gratia, ſiue non, & ideo ſemper petendum eſt donum perſeuerantiæ, quia fortè obtinebitur priùs, quàm in effectu perſeueratum ſit, & breuis perſeuerantia in petendo, poterit interdum obtinere diutinam, & ſuo modo perpetuam perſeuerantiam. Vnde quia ſciri non poteſt, an tale donum impetratum ſit, nec ne, nec eſt vlla ratio ſufficiens ad exiſtimandum impetrari non poſſe, ideo ſemper poſtulādum eſt. Deinde dicitur, diuerſam eſſe perſeuerantiam in petendo, à perſeuerantia ſimpliciter in ſtatu gratiæ; nam hæc poſterior difficilior eſt, eſtque multò maius Dei beneficium, & ideo mirum non eſt, quod ad impetrandam perſeuerantiā in gratia, petatur perſeuerantia in orando. Nā hæc datur per auxilium diſtinctum, quod interdum Deus dat ſine præuia oratione. Verum eſt tamen, etiam ipſam perſeuerantiam in orando, per orationem obtinendam eſſe, & ſine illa regulariter non dari. Nam licèt initium orandi (vt ſic dicam) ſit ex auxilio

Tertia dubit. ſoluitur. — De his cōditionibus orationis vide doctiſsimū Maldonatū in c. 7. Mat. verſ. 7. — Aliter eidem dubio reſpōdetur. — Perſeuerātia in orando etiam orando petenda eſt.

auxilio non petito, ſed ex gratia merè præueniente datum, nihilominùs per vnam orationem poteſt impetrari auxilium ad aliam, & per ſecundam ad tertiam, & ſic conſequenter. Atque hoc modo poteſt per oratione impetrari ipſamet perſeuerantia in orando: ſemper tamen neceſſe eſt, vt non ſit homo negligens in cooperando, nam ex hoc capite ſæpe talis oratio inefficax redditur, non ex parte Dei, ſed ex parte hominis ponentis impedimenta.

CAPVT XXVII.

Vtrum orans tantùm pro ſe infallibiliter impetret, vel etiam pro aliis?

1. Vlt. condit. orantem pro ſe, & nō pro aliis debere petere. *Aug.* *D. Thom.*

VLtima conditio adhiberi ſolet, vt oratio ſit pro ſe ipſo, & non pro alio, nā pro ſe eſt infal- B libilis impetratio ex promiſſione, concurrentibus aliis ſuprà poſitis, pro aliis verò non habet hanc certitudinem, etiamſi omnes aliæ conditiones concurrant. Hæc fuit doctrina Auguſtini tract. 73. & 102. in Ioannem, quem Diuus Thomas dicto articulo 15. & 16. ſequitur, & multi Scholaſtici. Ad eamque probandam ponderat Auguſtinus dixiſſe Chriſtum, *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Ioann. 16. Non igitur (infert Auguſtinus) vtcumque promiſſum eſt, ſed pro ipſis petentibus, non pro aliis. At certè probatio hæc non conuincit, primò quia aliis in locis fit abſoluta promiſsio, vt Ioan. decimo quarto: *Quodcumque petieritis in nomine meo, hoc faciam.* C Et alibi, *Omnis, qui petit accipit, & qui quærit, inuenit* &c. Secundò quia quod impetramus orando pro aliis, nobis donatur, etiam ſi donum in alio, pro quo oramus, recipiatur. Sic Dauid 2. Regum 12. orauit pro filij vita, dicens intra ſe, *Quis ſcit, ſi fortè donet eum mihi Dominus, & viuat infans?* & Act. 27. dixit Angelus Paulo, *Ecce donauit tibi Deus omnes, qui nauigant tecum,* &c. orauerat enim Paulus pro eorum incolumitate.

Aug. *Ioan.* 16. *Ioan.* 14. 2. *Reg.* 12. *Act.* 27.

2. Poſitam conditionem nō eſſe neceſſariā oſtendit. *Toletus.* *Baſil.*

Propter hoc mihi ſatis pia, & probabilis videtur ſententia, quæ aſſerit, hanc conditionem non eſſe neceſſariam, ſed promiſsionem eſſe vniuerſalem, ſiue vnus pro ſe, ſiue pro aliis oret. Quam ſententiam docuit Toletus Ioan. 16. Annot 30. & pro ea refert Baſilium in Regulis breuioribus, regula D 261. Et præter ea, quæ diximus, expendit verba Ioan. 1. Canon. caput. 5. *Hæc eſt fiducia, quam habemus ad Deum, quia quodcumque petierimus ſecundum voluntatem eius, audit nos.* Et infra, *Qui ſcit, fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita, peccanti non ad mortem.* Nam in hoc loco ſignificat Ioannes, generalem eſſe promiſſionem, non ſolùm pro nobis, ſed etiam cum pro fratribus oramus. Et ex priori ſententia poteſt ſumi argumentum, quia quando oramus pro fratribus, petimus ſecundum voluntatem Dei, quia ipſe hoc nobis maximè in Scriptura commendat, vnde eſt illud Iacobi 5. *Orate pro inuicem, vt ſaluemini, multùm enim valet deprecatio iuſti aſsidua.* Ex poſteriori verò ſententia ſumi poteſt argumentum, quia niſi ex parte alterius ſit incapacitas, qualis eſt in eo, E qui obſtinatus eſt in peccato, promittitur effectus orationis, etiamſi pro alio fiat. Eandem ſententiam in re tenet Valentia in 3. tom. diſput. 6. q. 2. punct. 4. nam licèt priùs ponat illam conditionem, poſtea, ita reſpondet obiectioni, vt re vera dicat, non eſſe neceſſarium. Poſſumuſque hoc confirmare, nam ſatisfactio noſtra pro aliis, præſertim viatoribus infallibilis eſt, cur ergo non erit impetratio cùm in Scriptura expreſsiùs ſint monitiones, &

1. *Ioan.* 5. Etiamcū pro aliis oramus poſitis conditionibus neceſſariis exaudimur. *Iacob.* 5. Valentia idē tenet.

A promiſsiones de iſta, quàm de alia, & nulla peculiaris ratio obſtare videatur?

3. Obiectio. *Matt.* 10.

Sed obiiciunt aliqui, orationem pro alio non poſſe omnino eſſe efficacem, quia non ſemper alius, pro quo oramus idoneus eſt, vt accipiat, vnde Chriſtus Matth. 10. cum Apoſtolis dixiſſet, *In quamcumque domum intraueritis, primùm dicite, Pax huic domui ſubdit, & ſi quidem fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper eam, ſi autem non fuerit digna, pax veſtra reuertetur ad vos.* At certè ſimili argumēto probaretur, orationem vniuſcuiuſque pro ſe ipſo non habere infallibilē promiſsionē, nam non ſemper, qui pro ſe petit, idoneus eſt ad recipiendum, quod petit; vnde etiam oratio pro ſe ipſo habet ſubintellectam illā conditionem, niſi ipſe reſtiterit, ſeu poſuerit impedimentum. Quare poſſumus retorquere argumentū, nā oratio vnius pro alio debitè facta ex parte orantis exauditur, ſi alter non ponat impedimentum, vt planè ſentit Baſilius loco citato, ergo ſeruata proportione, promiſsio generalis eſt tam in oratione pro aliis, quàm pro ſe. Verum quidem eſt, faciliùs poſſe orantē ſe reddere idoneū cum diuina gratia ad impetrandum, quod petit, quàm reddere alium idoneum, & ex hac parte eſſe magis certam orationem pro ſe, ſed nihilominùs hoc non ſpectat ad nouam conditionem, ſed ad illam generalem, ſi is, pro quo oratur, non ponat impedimentum. Priores ergo conditiones ſufficere videntur, vt oratio habeat certam impetrationem.

Retorquetur obiectio. *Baſil.* Oratio pro ſe eſt magis certa quàm pro alio.

4. *Medina.* An poſitis omnibus cōditionibus oratio ſit ex iuſtitia impetratiua.

Quæri verò poteſt, An concurrentibus omnibus, quæ diximus, impetratio ſit ex iuſtitia? Nam Ioannes Medina in Codice de Oratione, quæſtione 17. docet, concurrentibus omnibus conditionibus, impetrationem orationis eſſe ex iuſtitia legis, vt ipſe loquitur, quia eſt veluti præmium debitum ex condigno, ratione promiſsionis ſub tali conditione, quam implet is, qui orat. Veruntamen hoc communiter non recipitur. Et ideo dico, meritum de iuſtitia non eſſe neceſſariū ad infallibilem impetrationem, nā Beati non ſunt capaces meriti, & tamen ſunt capaces impetrationis etiam infallibilis. Item peccator nullo titulo iuſtitiæ poteſt obligare Deum, cùm ipſe poſsit in omni rigore iuſtitiæ damnari, & tamen habet in eo locum infallibilis impetratio, vt ſuprà dixi. Propter quod Diuus Thomas dicto articulo 16. ad ſecundum dixit, peccatorem poſſe impetrare, licèt non poſsit mereri, quia meritum innititur iuſtitiæ, impetratio autem innititur gratiæ. Item etiam iuſti, cùm orant, non fundantur in ſua iuſtitia, ſed in Dei miſericordia, vt conſtat ex vſu Sāctorum. Denique in impetratione non attenditur recompenſatio operis: cuius ſignum eſt, quia ſi oratio fiat à iuſto, habet ſuum integrum præmium gloriæ ex merito iuſtitiæ, ſiue exaudiatur, ſiue non quoad impetrationem: Aliud etiam ſignū eſt, quia ibi non attenditur proportio actus orandi ad rem poſtulatam, quæ interdum maior, interdum minor eſſe poteſt. Igitur impetratio illa principaliter eſt ex miſericordia, atque etiam ex ſimplici fidelitate, quæ non ſemper attingit obligationem iuſtitiæ, ſicut de promiſsione humana alibi dictum eſt.

Meritū de iuſtitia non eſt neceſſarium ad impetrationē. Impetrare cur poſsit peccator nō autē mereri.

5. An oratio facta pro multis æque ſingulis impetret, ac ſi pro vno fieret.

Vltimò quæri poteſt, An oratio facta pro multis, æquè ſingulis impetret, ac ſi pro ſingulis tantùm fieret? Quod dubium in fine huius materiæ de efficacia orationis propono, ne videar oblitus promiſsionis factæ in 4. tomo diſputat. 48. ſection. 8. numer. 24. in fine: quamuis re vera vix ali-

liquid addendum occurrat iis, quæ de ſimili puncto dixi in 3.tomo diſputat.79. ſect. 12.in fine. Videri ergo poteſt, impetrationem orationis non minui in ſingulis, eo quòd pro multis fiat, quia non nititur in bonitate, merito, aut labore operantis, ſed in bonitate diuina,quæ infinita eſt,& æquè parata ad benefaciendum omnibus, ac ſingulis. Item aliunde videtur oratio pro multis eſſe ex maiori charitate, & ex hac parte eſſe efficacior ad impetrandum, & cum proportione creſcere creſcente multitudine eorum, pro quibus oratur, ac ſubinde vnicuique cum proportione tantùm prodeſſe, quantùm ſi ſolum pro illo fieret. Denique ſi orans ſimul peteret pro multis per plures actus terminatos ad ſingulos, æquè impetraret pro vnoquoque, ac ſi pro illo tantùm oraret, quia concomitantia actuum non minuit valorem ſingulorum: ergo idem erit etiam ſi oratio pro multis vnico actu fiat, quia ad impetrandum à Deo, illa diſtinctio actuum materialis videtur. Et ad hoc confirmandum adduci ſolet caput. *Non mediocriter*, de Conſecrat. diſtinctione prima. Sed de hoc textu dixi ſufficienter in d. diſp. 79.

Impetratio orationis nõ minuitur ſi fiat pro multis, ſicut pro ſingulis.

6.
Oratio in particulari facta pro aliquo, & de ſe efficacior, quã ſi fieret pro communitate, cuius ille pars eſſet.

Sed nihilominùs dicendum eſt, orationem in particulari factam pro aliquo de ſe, & ex parte orationis efficaciorem eſſe, & vtiliorem illi, pro quo fit, quàm eſſet eidem oratio facta in generali pro aliqua communitate, cuius ille eſſet pars. Hanc aſſertionem poſui in dicta ſection.8. vbi retuli Scotũ, & Vvaldenſem, & eandem ſequitur Azor. 1. tomo libr.9.quæſtione 7. Et de ſuffragiis generatim id docet Couarruuias in capit. Alma mater, part. 1.§.5. numer. 9. & Nauarrus in Enchiridio de Oration capit. 20. numer.48.qui referunt plures Canoniſtas pro hac ſententia Referũt etiam Caietanũ tomo 2. Opuſcul.tract.3.quæſtione 2.ſed ibi §. *Et ad ſecundam* potiùs videtur ſentire contrarium. Referunt etiam Adrianum Quodlib. 8. articulo tertio, vbi latè hoc diſputat, & varias ponit concluſiones: tandem verò in hoc puncto de impretatione potiùs ſentit contrarium.Melius hoc docet Medina C. de Orat. quæſtione 21. quæ eſt de oratione pro multis fuſa. Fauet denique Diuus Thomas in 4. diſtinct. 45.quæſtione 2.articulo 4. quæſtiunc. 2. in corp. & ad 3. Quamuis clariùs loquatur de oratione, quoad vim ſatisfaciendi, de qua eſt aſſertio multò certior, quia cùm ſatisfactio, quæ reſpondet orationi finita ſit, ſi diuidatur inter multos, neceſſe eſt, vt minuatur in ſingulis. Hæc verò ratio non ita clare probat de impetratione,quæ fundatur magis in fide ex parte orantis, & miſericordia ex parte Dei, quæ non minuuntur, eo quòd pro multis fiat oratio, vt Caietanus argumentatur. Sed nihilominùs applicatur ratio cum proportione, quia licèt impetratio orationis præcipuè fundetur in miſericordia, & promiſſione Dei, nihilominùs etiam fundatur ſuo modo in ipſa oratione: nam oratio eſt cauſa in ſuo genere effectus impetrati, & Deus reſpicit ipſam orationem, vt illum concedat; ergo veriſimilius eſt, obſeruari etiam ad impetrandum valorem moralem ipſius orationis,& proportionem ad rem poſtulatam. Et hac ratione ad impetrãdum maiorem effectum excellentior oratio vtilior eſt, ita ergo eadem oratio facta pro communitate, non tantam habet proportionem ad impetrandum pro aliquo in particulari, ac ſi pro illo ſpeciatim fieret. Atque hoc confirmat vſus Eccleſiæ, orantis pro particularibus perſonis, aut neceſsitatibus in ſpeciali, hic enim vſus ſupponit talem orationem efficaciorem eſſe ad talem effectum, alioqui meliùs eſſet ſemper in generali orare.

Satisfactio nõn prodeſt æquè vni quando fit pro pluribus, ſicut quando vni ſoli applicatur.

7.
Reſponſio ad argumenta ſuperiora.

Vnde patet reſponſio ad primam rationem dubitandi, negamus enim impetrationem ſolùm fũdari in Dei liberalitate,nã vt dixi,licèt hæc ſit principalis cauſa, etiam oratio aliquid cooperatur. Ad ſecundã, reſpondetur orationem pro multis ex obiecto eſſe nobiliorem, & poſſe eſſe magis meritoriã ipſi oranti, & nihilominùs quoad impetrationem poſſe eſſe minus efficacem ad impetrandum pro aliquo illorum, quàm ſi pro illo ſolo fieret, quia particularis oratio efficaciùs illi applicatur, quod ad impetrationem magis neceſſarium eſt. Item, quia licèt charitas circa communitatem nobiliùs operetur, nihilominùs magis attingit particularem perſonam, quando circa illã immediatè verſatur,quàm cùm ſolùm illã attingit, vt contentam in communitate. Sæpè etiam ordo charitatis poteſt poſtulare, vt pro aliquo in neceſſitate conſtituto in ſpeciali oretur, & non tantùm in generali: & tunc etiã perfectior charitas conferet ad maiorem efficaciam impetrationis.Ad vltimum verò reſpondetur negando conſequentiam, quia quando actus ſunt plures, multiplicantur orationes, & ſingulæ immediatè,& in particulari applicantur ad determinatas perſonas, vt in caſu ſupponitur, & latiùs in dicta ſect. 8.declaratum eſt.

CAPVT XXVIII.

Sitne oratio ad ſalutem neceſſaria?

1.
Duplex neceſſitas in actibus virtutum attenditur.

EXplicuimus hactenus vim, & efficaciam orationis, ſupereſt, vt de illius neceſſitate dicamus: ita enim viam parabimus ad præceptum, quod in hunc actum Religionis cadere poteſt, declarandum. Duplex enim neceſſitas in actibus virtutum ſolet à Theologis diſtingui, vnam medij vocant, aliam præcepti, & vtraque in præſenti actu locum habet, neceſsitas autem medij prior eſt, & ideo de illa dicemus. Poteſt autem hæc in duo membra ſubdiſtingui. Nam vna eſt neceſſitas ſimpliciter, alia eſt, quæ vocatur ad melius eſſe, & in rigore eſt tantùm vtilitas, quæ tamen tunc vocatur neceſsitas, quando tanta eſt, vt ſine tali medio vix, & cum magna difficultate poſſit finis obtineri. Si ergo ſermo eſſet de ſola hac poſteriori neceſsitate, per ſe clarum eſſet, orationem eſſe medium ad ſalutem neceſſarium, tum quia hoc ad minimum clamant omnes Scripturæ, docentes, quod *oportet ſemper orare*, Lucæ 18.& *orationi inſtare*, ad Coloſ.4. & ad Rom. 12. Tum etiam, quia neceſsitas auxilij diuini certiſsima eſt, & vtilitas orationis ad illud impetrandum etiam eſt certa; nec minus certum eſt, poſſe aliquem carere huiuſmodi auxilio ex defectu orationis, iuxta illud Iacobi 4. *Petitis, & non accipietis, eo quòd malè petatis,* ſi enim non accipit, qui non benè petit, multò faciliùs fieri poteſt, vt non accipiat,qui non petit.

Neceſsitatis medij ſubdiuiſio.

Lucæ 18. Ad Col.4. ad Rom. 12.

Iacob. 4.

2.
In quo ſit quæſtionis difficultas.

Difficultas ergo eſt, An hoc ſit medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem? Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia vel hoc eſt medium ex ſe, & ex natura ſua neceſſarium ad talem finem per ſe, & ab intrinſeco,vel ex diuina lege, & quaſi pacto, ſed neutrum dici poteſt cum fundamento, ergo. Probatur minor quoad primam partem, quia ad ſalutem ſolùm videtur neceſſarium ſimpliciter, quòd Deus in opportunis, & neceſſariis occaſionibus vitandi peccata, vel implendi præcepta, nos præueniat ſufficienti auxilio, offerendo conco

concomitans, cum quo nos liberè cooperari poſſimus. Sed hoc totum poteſt ex natura rei fieri ſine interuentu orationis: imò ad ipſammet orationem ſaltem primam, neceſſe eſt ita fieri, quia ad illam eſt neceſſarium auxilium præueniens, quod non poteſt per orationem obtineri, quia ante primam orationem non poteſt alia antecedere apta ad impetrandum auxilium. Ergo idē poſſet fieri circa ſingulos actus abſq; interuentu orationis, non eſt ergo ab intrinſeco, & quaſi ex natura rei hoc medium orationis neceſſarium. Altera verò pars probatur, quia non conſtat de tali lege, cùm tamen non poſsit niſi per reuelationem cognoſci. Antecedens patet, quia licèt reuelatum ſit, orationem eſſe vtiliſſimam ad obtinendum aliquid à Deo, quòd autem Deus decreuerit non B dare neceſſaria auxilia niſi orantibus, hoc non eſt reuelatum. Vbi enim eſt hæc reuelatio? Nam illæ exhortationes Chriſti. *Petite & accipietis, oportet ſemper orare*, & ſimiles, in rigore non continent abſolutam neceſsitatem. Et præterea declaratur, quia ſi oratio eſſet neceſſaria, maximè, quia diuinum auxilium neceſſarium non datur niſi petenti, ſed hoc poſtremum non eſt verum, quia Deus multa dona naturalia, & gratuita nobis dat, licèt numquam illa petamus, vt Diuus Baſilius dixit in Conſtitutionibus monaſticis capit. 2. & Clemens Alexand. lib. 7. Stromatum. Et experientia conſtat, plura beneficia nos recepiſſe à Deo, quæ numquam poſtulauimus, & C quando oramus ipſum orandi donum accipimus non poſtulatum, & plerumque plus accipimus, quàm rogamus, vt Hieronymus dicit Epiſt. 41. ad Ruffinum.

Deus multa bona naturalia, & gratuita nobis dat, licèt illa non petamus.

3. Oratio eſt neceſſaria ſimpliciter ad ſalutem. D. *Thom.*

Nihilominùs dicendum eſt, orationem eſſe ſimpliciter neceſſariam ad ſalutem. Sumitur ex Diuo Thoma 2. 2. quæſt. 83. artic. 3. ad 2. vbi dicit, orationem eſſe in præcepto, loquitúrque de præcepto iuris diuini, quod non videtur poſſe, niſi in hac neceſsitate medij fundari. Et eodem modo poſſunt pro hac ſententia referri. Theologi omnes ponentes hoc præceptum, quos c. ſequēti referam. Pro hac etiam veritate referri poſſunt Auguſtinus, & Hieronymus, quatenus impugnantes Pelagium, ſentiunt tam neceſſariam eſſe ora- D tionem ad ſalutem, quàm eſt neceſſarium diuinū auxilium, eſt autem de fide certum, auxilium Dei eſſe neceſſarium ad ſalutem, ergo eodem modo eſt neceſſaria oratio iuxta ſententiam dictorum Patrum. Vnde Hieronymus Epiſt. ad Cteſiphontem contra Pelagium arguit, quòd tollendo neceſſitatem gratiæ, tolleret orationem, id eſt, neceſſitatem orationis, id enim eſt, quod immediatè, & maximè ſequitur. Similia habet lib. 1. contra Pelagianos Idem habet Auguſtinus cum aliis Patribus Africanis Epiſt. 90. Verum eſt, hos Patres non ſolùm inferre ex errore Pelagij orationem non fore neceſſariam, ſed etiam non eſſe veram, ſed fictam, vel inutilem, de qua illatione nunc non agimus, habet enim maiorem difficultatem, E ſed prior eſt facilior, & ſufficit, & illud conſequens etiam reputant abſurdum. Vnde in lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus capit: 56. ſic dicitur nomine Auguſtini. *Nullum credimus ad ſalutem, niſi Deo inuitante venire, nullum inuitatum ſalutem ſuam, niſi Deo auxiliante operari, nullum niſi orantem auxilium promeri.* In qua vltima ſententia euidenter continetur neceſſitas medij, ſimilibus enim verbis ſolet in Scriptura ſignificari. Et iuxta hanc neceſsitatem dixit Auguſt. li. de Natura, & Gratia

Aug. *Hier.*

Oratio tam eſt neceſſaria ad ſalutem, quā neceſſarium eſt diuinum auxilium.

Aug. Patres Africani.

Aug.

A cap. 43. *Deus impoſsibilia non iubet, ſed iubendo admonet, & facere, quod poſsis, & petere, quod non poſſis.* Quā ſententiam amplectitur Concil. Trident. ſeſſ. 6. capit. 11. Et in ea ſignificatur petitionem auxilij diuini, quo nobis eſt poſsibilis impletio mandatorum, eſſe tam neceſſariam, quàm neceſſarium eſt ſeruare mandata, quia ſine petitione hoc nobis eſſet impoſsibile, & nihilominùs nobis imputaretur, quia in poteſtate noſtra eſt orare cum diuina gratia, quę ad hoc ſemper parata eſt. Et ideò dixit rectè Chryſoſtomus ſerm. de Moyſe, tom. 1. *Ipſe contra ſe tela miniſtrat, qui hoſtem precum inſtantia non fatigat.* Auguſtinus autem lib. 2. de Bono perſeuerantiæ capit. 16. magis hanc neceſsitatem declarans dicit. *Deū alia dare non orantibus, ſicut initium fidei, alia non niſi orantibus præparaſſe, ſicut vſque in finem perſeuerantiam*, ergo quàm eſt neceſſarium perſeuerantiæ donum ad ſalutem, tàm eſt neceſſaria oratio.

Concil. Trident. Petitio diuini auxilij tā eſt neceſſaria quā mandatorum obſeruatio.

Chryſoſt.

4. Probatur ex ſacris litteris. *Matth.* 7. D. *Thom.* Præceptum orandi datū eſt à Chriſto.

Colligitur præterea hæc veritas ex verbis, & doctrina Chriſti, & Apoſtolorum, nam illa verba Matth. 7. *Petite, & accipietis*, Diuus Thomas ſentit continere præceptum, quod nunc ſupponimus eſſe verum, & inde à poſteriori colligimus neceſsitatem medij, quia Chriſtus Dominus non tradidit poſitiua præcepta, præterquam Fidei, & Sacramentorum, ſed explicuit clariùs ea, quæ in iure diuino naturali, vt ſic dicā, & in viſceribus ipſius gratiæ continebantur, ergo oſtendit ideo orationem eſſe præceptam, quia neceſſaria eſt. Et hūc etiam ſenſum habent illa verba Lucæ 18. *Oportet ſemper orare.* Vnde Chryſoſtomus ſuprà, *Dum oportet, dicit, neceſſitatem inducit*, & infrà: *Optat*, inquit, *dare, qui præcepit petere.* Similiter accipiendum eſt verbum Chriſti *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.* Matth. 26. ſicut etiam Matth. 6. docuit nos orare, ne in tentationem inducamur. Denique tam frequens, & multiplex exhortatio Chriſti, Pauli, & aliorum Apoſtolorum ad orandum frequenter, & inſtanter, ſine dubio oſtendit non ſolùm vtilitatem, ſed etiam neceſsitatem, & valdè vrgentem.

Luc. 18. *Chryſoſt.* Oportet neceſſitatem inducit.

Matth. 26. *Matth.* 6.

5. Probatur eadem concluſio ratione.

Tandem poſſumus rationem ſumere ex ordine, & conſuetudine diuinæ prouidentiæ, Operatur enim Deus per cauſas ſecundas, quoad commodè fieri poteſt, & ſeruata proportione, in operatione virtutis, vult cooperationem noſtram: cùm ergo poſsimus, ſaltem orando cooperari ad noſtram ſalutem, poſtquam per gratiam præuenti ſumus, hanc cooperationem meritò à nobis exigit, & eam voluit eſſe quaſi neceſſariam cauſalitatem ſecundæ cauſæ ad talem effectum. Vnde ſicut in adultis ad conſequendam gloriam eſt neceſſarium meritum, & ad conſequendam gratiam ſanctificantem eſt neceſſaria diſpoſitio, ita ad obtinenda diuina auxilia opportuna eſt neceſſaria oratio, quantùm eſt ex ſe, & ex parte noſtra. Statim verò occurrebat explicandum, quanta ſit hæc neceſsitas, ſeu per quos actus illi ſatisfaciamus, hoc verò explicabitur meliùs in capite ſequenti.

6. Difficultas in principio poſita diluitur.

Ad rationem ergo dubitandi reſpondemus, hanc neceſsitatem fundari aliquo modo in ipſa rei natura, conſummari verò ex diſpoſitione, & decreto diuinæ prouidentiæ. Primùm declaratur facilè ratione iam dicta, quia ipſa ratio, & maximè illuminata per fidem, docet conſentaneum eſſe, vt ipſe homo, qui indiget, concurrat prout poteſt, ſaltem petendo, & quærendo ad ſubueniendum ſuæ neceſsitati. Item eadem ratio oſtendit, debitum eſſe Deo hunc cultum, ideóque meritò poſtulari, vt medium. Denique, vt homo

Neceſsitas orandi cur ſit hominibus impoſita.

fructibus, & perfectionibus orationis ad Deum magis in virtute proficiat, meritò hæc neceſſitas illi impoſita eſt, his ergo modis in natura talis operis neceſsitas hæc fundata eſt. Abſolutè verò ſine decreto, & diſpoſitione diuina non potuiſſet introduci tanta neceſsitas, vt ratio facta probat. Per hanc verò diuinæ prouidentiæ diſpoſitionem non exiſtimo, ita eſſe hoc medium conſtitutum neceſſarium, vt numquam Deus ſine oratione conferat multa beneficia, etiam ex his, quæ ab ipſo poſtulari poſſent. Nam de beneficijs, quibus nos præuenit priùs, quàm illa deſiderare, nedum petere poſsimus, id manifeſtum eſt, vt ſunt in ordine naturæ, creatio, & conſeruatio, & ſimilia, & in ordine gratiæ, prima, & antecedentia auxilia, quibus nos præuenit. Sunt verò alia beneficia, quæ nos poſtulare poſſumus, & nihilominus ſæpè dantur à Deo abſque interuentu congruæ orationis ex parte noſtra. Vt in naturalibus, ſeu temporalibus conſtat, quæ Deus dat bonis, & malis, interdum petentibus, interdum etiam non petentibus.

Beneficia quibus nos Deus præuenit priùs, quã illa deſiderare poſsimus.

7. In ſupernaturalibus autem videri hoc poteſt difficilus, quia videtur eſſe contra neceſsitatem à nobis poſitam. Sed non eſt, primò quia neceſſitas illa intelligenda eſt ex parte noſtra, per quam non priuatur Deus ſua libertate, qua poteſt dare quodcumque donum gratiæ, etiam non petenti. Secundò, quia hoc præſertim habet locum in donis ſuper erogationis, ſeu ad meliùs eſſe nã in his, quæ ſunt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, fortaſsè numquam Deus illa præbet, niſi media oratione, quando homo iam præuentus eſt, & poteſt ſe illo modo iuuare, ſi velit, nam ſi in tali ſit ſtatu, vt non poſsit orare, tunc non erit illi ſimpliciter neceſſaria oratio, quia Deus non exigit impoſsibile, & quia tunc neceſſe eſt, vt Deus incipiat, donec autem ipſe incipiat, neceſsitas orationis locum habere non poteſt, iuxta doctrinam Auguſtini ſupra adductam. Quod tamen intelligendum eſt de oratione hominis pro ſe ipſo, nam oratio vnius pro alio poteſt eſſe neceſſaria, etiam quoad initium gratiæ per primum auxilium collatum ei, pro quo oratur; quomodo dixit Auguſtinus ſerm. 1. de ſancto Stephano. *Si Stephanus non oraſſet, Eccleſia Paulum non haberet.* Sed hæc neceſsitas orationis vnius pro alio, non eſt generali, & certa lege ſtatuta, ſed ſi in aliquibus inuenitur, eſt ex peculiari modo prouidentiæ, & prædeſtinationis Dei, quam ex effectibus interdum cognoſcimus.

Deus illa quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem quã do homo iã præuentus eſt, non concedit niſi media oratione. *Aug.*

Neceſſitas orationis vnius pro alia quanta ſit.

CAPVT XXIX.

Quale ſit orationis præceptum?

1. IN præſenti non agimus de Eccleſiaſtico præcepto, de illo enim dicendum eſt infra, tractando de oratione vocali, quia in illam cadit, & non poteſt de mentali ferri, niſi vt coniuncta vocali. Agimus ergo de præcepto diuino, quod naturale aliquo modo ſit, nam poſitiuè diuinum hic etiam locum non habet, vt dicimus, & ideo ſi tale præceptum eſt, connexum eſſe debet cum neceſsitate medij. Refert ergo Medina Cod. de Orat. q. de Neceſsitate orandi mentaliter, varias eſſe in hoc puncto Theologorum opiniones, nam quidam negant, dari tale præceptum diuinum ſpeciale de oratione, alij verò affirmant. Quorum opiniones quidam Baptiſta in Sum. verb. *Oratio*, vt ibidem refert, in hunc modum in concordiam reduxit, per ſe quidem, & abſolutè non dari tale præceptum orationis, tamen ex ſuppoſitione, quòd ſalus non poſsit aliter acquiri, vel peccatum vitari, niſi per orationem. Hanc verò ſententiam ipſe Medina abſolutè reprobat, an verò ſenſum aliquem probabilem habeat, ſtatim videbimus.

Explicatur quæſtionis titulus. *Medin.* Variæ opiniones referuntur. Quidam Baptiſta.

Simpliciter ergo aſſerendum eſt, orationem poſitam eſſe ſub præcepto diuino. Eſt communis Theologorum, D. Thomæ dicto articul. 3. ad 2. Refertur Alexander Alenſ. 4. par. quæſt. 26. mem. 3. art. 1. §. 2. tamen confuse loquitur, & in rigore videtur negare proprium præceptum iure diuino datum de oratione propriè ſumpta, ſed solùm largiſsimè prout pia operatio, vel bonum deſiderium dicitur oratio, fatetur tamen ibi ad 2. nullum niſi beneficio orationis promereri ea, quibus ſalus cõſeruatur, vnde videtur fateri neceſsitatem medij, cũ qua profectò coniuncta eſt neceſsitas alicuius præcepti. Expreſſiùs hoc docuit Paludanus in 4. diſtin. 15. quæſt. 5. art. 1. Abulenſis. Matth. 6. q. 31. Sylueſter verb. *Oratio* quæſt. 8. Nauarrus in Manuali capit. 13. num. 18. & in Enchirid. de Orat c. 3. n. 8. Medina ſuprà. Fundari poteſt hæc aſſertio in Scriptura, & præſertim in verbis Chriſti Domini, prout ea ponderabimus capit. ſeq. Ratio verò eſt, quia media neceſſaria ad ſalutem ſunt nobis diuino iure præcepta, ſed oſtenſum eſt, orationem eſſe medium neceſſarium ad ſalutem, ergo de oratione datur præceptum iuris diuini. Maiorem tradit Diuus Thomas 2. 2. q. 2. art. 5. & q. 3. art. 2. & 3. p. q. 68. at. 1. Et eſt quaſi axioma communiter receptum. Eiuſque ratio eſt, quia per præcepta ſufficienter ordinatur homo ad vitam æternã, ergo oportet, vt ſaltem de omnibus neceſſariis ad æternam vitam dentur præcepta. Vnde poteſt inductione hoc cõfirmari, quia videmus de omnibus aliis mediis neceſſariis ad ſalutem data eſſe præcepta, vt de actu Fidei, Spei, Charitatis, Pœnitentiæ, & Sacramentorum, vt in tom. 3. & 4. in 3. par. ſuis locis dictum eſt.

2. Oratio ſub Diuinũ præceptum cadit. *D. Thom. Alex. Alenſ.* *Palud. Abulenſ. Syluest. Nauar. Medin.* Ratione probatur. D. *Thom.* Confirmatur inductione.

3. Ex hac ratione colligitur, hoc præceptum non eſſe diuinum poſitiuum à Chriſto Domino ſpecialiter datum, ſed eſſe naturale, ac proinde ſemper, & in omni lege obligaſſe. Dicimus autem eſſe naturale, non quia ſequatur ex ratione naturali nudè ſumpta, nam cùm tractemus de oratione ſupernaturali, & de medio neceſſario ad ſalutem ſupernaturalem conſequendã, clarum eſt, ſolùm naturæ lumen non poſſe aliquid dictare de hac neceſsitate, vel obligatione. Agimus ergo de ratione eleuata, & illuminata per fidem infuſam, & cũ ratione ſic dictante de agendis, dicimus habere neceſſariã connexionẽ præceptũ orandi, quia ipſum fidei lumen oſtendit, orationẽ eſſe mediũ neceſſariũ ad ſalutẽ. Quæ autem huiuſmodi ſunt, nõ ſunt propriè præcepta legis gratiæ, ſed in omni lege obligarunt, quia ſicut fuit fides ſemper neceſſaria ad ſalutẽ, ita etiam ſemper viguerunt illa præcepta, quæ cũ ipſa fide habent naturalem, & intrinſecam connexionem.

Diuinũ orationis præceptum naturale eſt.

4. Dicere verò poteſt aliquis, præceptũ orandi nõ habere neceſſariam connexionem cum fide abſolutè, ſeu quomodocũq; ſumpta, ſed cum fide tam expreſſa, & diſtincta, ſicut nunc eſt nobis per Chriſtum manifeſtata, ideóque potuiſſe hoc præceptum non eſſe ita connexum cum fide tam limitata, ſeu implicita, quantùm fuit in lege naturæ, vel ſcripta. Reſpondeo: Vel in illis ſtatibus fuit neceſſarium auxilium gratiæ ad ſalutem, vel non? Hoc poſteriùs contra fidem eſt, ergo primum

Obiectio. Oratio an habeat neceſſariam connexionẽ cum fide. Reſponſio.

mum neceſſariò eſt dicendum. Rurſuſque interrogo, an ad obtinendum illud auxilium fuerit neceſſaria oratio? Profectò hoc negare abſurdum eſſet, tum quia ſi nobis neceſſaria oratio ad obtinendum auxilium neceſſarium ad ſalutem, cur non fuit ſemper? Quandoquidem ratio diuinæ prouidentiæ, & humanæ indigentiæ ſemper interceſſit. Tum etiam, quia in veteri Teſtamento vſus, & neceſſitas orationis ſatis prædicatur, & ſpecialiter Eccleſiaſtici 16. reprehenduntur antiqui Gigantes, quia *non exorauerunt pro peccatis ſuis*. In quo ſignificatur, etiam illo tempore fuiſſe neceſſariam orationem. Vnde Geneſ. 4. Enos nepos Adæ *Cœpit*, vt ibi dicitur, *inuocare nomen Domini*; vbi expoſitores intelligunt, illum inueniſſe peculiarem aliquem ritum externum colendi Deum, vel inuocandi illum, nam inuocatio, ſeu oratio abſolutè ſumpta etiam in Adamo præceſsit, & ex illo tam antiquo ſigno intelligi poteſt, quàm neceſſaria fuerit ſemper iudicata. Si ergo oratio fuit ſemper medium neceſſarium, non eſt veriſimile, antiquorum fidem fuiſſe tam obſcuram, & incertam, vt non dederit notitiam huius neceſſitatis per ſe loquendo, & reſpectu humani generis, nam quòd in multis indiuiduis, culpa eorum, fuerit illa ignorata, parum refert. Igitur præceptum orationis, quod ex hac neceſsitate naſcitur, ex vi luminis fidei ſemper viguit, quicquid ſit, an multi propter ignorantiam, illius obligatione excuſati fuerint. An verò in homine conſiderato in puris naturalibus ſequeretur ex vi ſolius rationis orationis, dictamen, & obligatio deprecandi Deum, vt naturæ auctorem, & moderatorem, eo modo, quo talis homo poſſet, diſputari facilè poſſet in vtramque partem, ſed id prætermitto, quia parum eſt vtile, & ex dictis in c. præcedenti facile intelligi poteſt, quomodo conſequenter loquendum ſit.

Eccle. 16.

Geneſ. 4.

Oratio ſemper neceſſaria fuit ad ſalutem.

5. Secundò ſequitur ex dictis, hoc præceptum per ſe tantùm obligare ad orationem mentalem, hoc notauit Medina ſuprà in quæſtione antecedenti, intelligendum autem eſt, non quòd obliget hoc præceptum ad orandum ſola mente: nullum enim naturale præceptum ad hoc obligat, vt ſequenti libro dicam: ſed quòd per ſolum actum mentis poſsit hoc præceptum impleri. Et in hoc ſenſu docet hoc ipſum Diuus Thomas dicta quæſtion. 83. art. 12. vbi ait, non eſſe de neceſsitate orationis priuatæ, quod ſit vocalis, & articul. 14. ad 3. in illis verbis, *Qualitercumque ea proferamus, vel cogitemus*, idem in 4. diſtinctio. 15. quæſt. 4. articul. 2. Sylueſt. qui refert alios dicta quæſt. 8. Vbi refert ſupplementum Gabrielis ſenſiſſe contrarium ſed ille auctor loquebatur de iure diuino poſitiuo, de quo infra dicetur, nunc de naturali agimus. Et ita facilè illatio probatur, Quia oratio mentalis eſt per ſe ſufficiens ad obtinendum à Deo quicquid eſt neceſſarium ad ſalutem, ſed totum fundamentum huius præcepti eſt illa neceſsitas, ergo per ſe ſolùm obligat ad orationem mentalem. Maior patet, quia expreſsio orationis per vocem, non eſt per ſe neceſſaria ad exprimendum Deo deſiderium noſtrum, neque ad pouſtulandum ab illo cum omni ſubiectione, ſed nihil aliud nobis propoſitũ eſt tãquam neceſſarium nam illa verba. *Petite & accipietis*; *Oportet ſemper orare*, & ſimilia de oratione mentali ſufficienter intelliguntur, ergo.

Præceptum orandi obligat mentaliter ſolùm. *Medin.*

D. Thom.

Sylueſt. Supplement. Gabriel.

6. Quærendum verò ſupereſt, quale ſit, & ad quam virtutem pertineat hoc præceptum, nam hoc multum refert ad intelligendum, quale peccatum in eius violatione committatur. Ex dictis enim videtur ſequi præceptum hoc tantùm poſſe pertinere ad charitatem Dei, vel proximi, vel propriam, quia hoc præceptum in tantùm obligat ad orationem, quatenus eſt medium neceſſarium ad aliquem finem, ergo obligatio ad vtendum tali modo, ſolùm poteſt oriri ab illa virtute, ad quam pertinet obligatio quærendi illum finem, nam tota obligatio medij eſt propter finem, Sed obligatio quærendi talem finem, pertinet ad charitatem. Nam ſi oratio ſit neceſſaria ad conſequendum auxilium neceſſarium ad propriam ſalutem comparandam, illa obligatio ex charitate propria naſcitur: ſi verò oratio ſit neceſſaria ad liberandum proximum à periculo, erit obligatio ex charitate proximi, ſi verò ſit oratio neceſſaria ad non offendendum Deum, vel aliquid aliud arduum pro amore eius faciendum, obligatio erit ex charitate Dei. Vel etiam interdum poterit ad alias virtutes pertinere, vt ad confitendam fidem, ſi ad hoc ſit neceſſarium auxilium, & ſic de aliis, ergo ex vi ſolius Religionis non datur peculiare præceptum diuinum orandi. Atque in hanc ſententiam videtur inclinare Alexan. & Alenſis vbi ſuprà. Eadem videtur profectò fuiſſe opinio illius Baptiſtæ, quam refert Medina. Ille tamen debili argumento vtebatur, ſcilicet quia ſi eſſet naturale præceptum orandi, iam eſſent plura præcepta moralia, quàm decem, ſed hoc friuolum eſt, aliàs eodem argumento probaretur non dari præceptum miſericordiæ, vel alia ſimilia. Quãuis ergo detur tale præceptum, poterit reduci ad illa decem, quia in Decalogo non omnia præcepta moralia formaliter continentur, ſed per reductionem.

Ad quã virtutem hoc præceptum ſpectet.

Obligatio medij eſt propter finẽ.

Quorundam opinio docet Diuinum orandi non eſſe ex vi ſolius Religionis.

Alex.

Alenſ.

Baptiſta.

7. Ex hac verò ſententia ſic explicata ſequitur, omiſſionem orationis numquam eſſe ſpeciale peccatum diſtinctum ab aliis, ſed eſſe illud ipſum, quod committitur, deficiendo ab illo fine, propter quem eſt neceſſaria oratio. Vt, verbi gratia, ſi vrgẽte tentatione contra caſtitatem, ad quam vincendam eſt neceſſaria oratio, negligat quis orare, tũc illa omiſsio orationis idem peccatum eſt cum peccato contra caſtitatem, cui aliquis tunc conſenſit, vel ſaltem illius periculo ſe expoſuit. Quia quando obligatio ad aliquem actum ſolùm oritur ex obligatione intrinſeci finis, omiſſio illius actus non habet ſpecialem malitiam diſtinctam ab ea, quæ eſt tali fini contraria. Vt in exemplo poſito, ſi ad vincendam illam tentationem iudicaretur neceſſarium ieiunium, qui illud omitteret, non peccaret ſpecialiter contra abſtinentiam, ſed tantùm contra caſtitatem, quia illa neceſsitas, & obligatio ex ſola caſtitate oritur. Declaratur etiam hoc exemplo, quo Paludanus, & alij in hac materia vtuntur, quod ſicut homo in extrema neceſſitate corporali conſtitutus, ſi non poteſt aliter conſeruare vitam, niſi mendicando, tenetur mendicare: ita qui ſpiritualiter indiget, tenetur mendicare à Deo, at verò in illo caſu, qui omitteret mendicare ab homine, non peccaret niſi contra propriam charitatem, qua tenetur corpus ſuum conſeruare, non verò, quia non honorat alium petendo ab ipſo, ergo ſimiliter in præſenti

Iuxta prædictam opinionem omiſſio orationis idem peccatum eſt cum eo, quod opponitur virtuti, ad quã erat oratio neceſſaria.

8. Nihilominus Diuus Thomas dicta quæſtione 83. articul. 3. ad 2. diſtincta ponit hæc præcepta dicens: *Deſiderare* (vtique bonum illud propter quod eſt neceſſaria oratio) *cadit ſub præcepto charitatis, petere autem ſub præcepto Religionis*, ponit ergo proprium, & peculiare præceptũ, quod licèt

D.Th. ſententia præceptũ diuinũ orandi ad ſolam Religionem ſpectare docet.

non

non obliget,niſi occurrente neceſsitate charitatis, vel alterius ſimilis virtutis,tunc nihilominùs obligat ex propria vi Religionis. Vnde conſequenter fit, eum, qui tunc orationem omittit, dupliciter peccare, primò contra charitatem, verbi gratia, quia non efficaciter deſiderat, & intendit bonum proprium. Secundò contra Religionem, quia non præbet Deo cultum orationis, quando debet. Et in hoc ſenſu videtur defendere hanc opinionem Medina ſuprà referens Diuum Thomam. Vnde in fine ait,poſſe interdum omiſsionem orationis eſſe ſpeciale,& vnicum peccatum ſine concomitantia alterius,vt ſi homini baptizato(inquit) intimetur neceſsitas orandi ad conſequendam perennem vitam, & ille tunc omittat orare,& nihil aliud, peccat ſolo peccato omiſsionis orationis. Quod profectò ſatis difficile eſt, pendet tamen ex his, quæ de tempore, pro quo obligat hoc præceptum, dicenda ſunt. Idem inſinuat Armilla verb. *Oratio* num. 2. cùm ait, *orationem eſſe neceſſariam, vt reuerentia Deo exhibeamus, & vt impetremus*, &c. Vnde aliqui hac ratione vtuntur: Naturalis ratio dictat, eſſe Deo exhibendum cultum, ſed præcipuus cultus Dei conſiſtit in oratione, ergo præceptum orandi oritur ex vi cultus debiti Deo, ac proinde eſt peculiare præceptum Religionis.

Medin.

Armilla.

9. Aliquorum ratio ad ſententiam proximam probandam parum vrgere cenſetur.

Hæc verò ratio non multùm vrget,quia præceptum de diuino cultu ex ſola rei natura non determinatur ad particularem actum, vel modum cultus, ſed hoc relictum eſt arbitrio hominis quoad priuatum cultum. Vnde poſſet quis Deum colere, gratias agendo, vel laudando, vel adorando, & per hoc impleret naturale præceptum Diuini cultus, ergo licèt numquam peteret, non violaret naturale præceptum colendi Deum, eſto aliàs peccaret contra charitatem. Ex illo ergo præcepto non poteſt colligi determinata obligatio ad propriam orationem, de qua nunc tractamus, nam de illa dicit Diuus Thomas datum eſſe ſpeciale præceptum Religionis, & contineri in illis verbis, *Petite, & accipietis.* Quocirca difficile eſt, ex ſolo diſcurſu rationis oſtendere efficaciter, datum eſſe hoc præceptum, niſi in ſenſu declarato in priori ſententia. Vnde Medina ſuprà ſentiens difficultatem, adiungit, *quod ſi velis hoc præceptum reducere ad præceptum charitatis, parum refert, dummodo concedas, teneri hominem non ſolum ad deſiderandum, ſed etiam ad petendum ſub reatu noui peccati.*

D.Thom.

10. Sententia D. Thomæ approbatur. Religio non obligat niſi quando vrget grauis neceſsitas. Explicatur.

Nihilominus ſentio, non eſſe recedendum à ſententia Diui Thomæ, quæ magis pia eſt, & ſatis conſentanea rationi. Poteſt autem ita explicari, quia licèt Religio non obliget ad petendum, niſi quando vrget alia neceſsitas, nihilominus tunc obligat non ſolùm propter talem neceſsitatem,ſed etiam propter ipſum cultum Dei. Ideò enim Deus ordinauit,petitionem eſſe neceſſariam ad obtinendum auxilium,vel remedium in huiuſmodi neceſſitatibus, vt ipſæmet neceſsitates quodammodo cogerent homines ad confugiendum ad Deum, eumque per orationem colendum, ergo veriſimile eſt, præceptum colendi Deum obligare ex intentione diuina in tali opportunitate,& tali modo. Atque hoc ſignificauit nobis Chriſtus Dominus in his verbis *Petite & accipietis*, quæ præceptũ continent iuxta communem expoſitionem,& ex vi, & forma verborum præcipiunt hunc proprium actũ, & ſpecificum Religionis. Non continent autem præceptum diuinum merè poſitiuum, ergo continent, & declarant præceptum diuinum naturale. Declaratur tandem, quia quando aliquis actus virtutis ex natura ſua, vel inſtitutione diuina habet honeſtatem,neceſſariam ad ſalutem, tunc non ſolùm charitas, vel aliæ virtutes generales, ſed propria etiam virtus,ad quam pertinet talis honeſtas, obligat ad talem actum, ergo ita eſt etiam in præſenti. Antecedens patet inductione; Nam fides, quæ eſt medium ad iuſtitiam,cadit in præceptum, non ſolùm ex charitate propter iuſtitiam obtinendam, ſed intra propriam ſpeciem fidei, idemque eſt de ſpe,& pœnitentia; & de Sacramentis, præſertim neceſſariis ad ſalutem,de quibus data ſunt propria præcepta, quorum violatio contra Religionem eſt:idem ergo erit de oratione,cùm ſit eadem ratio, ſuppoſita eius neceſsitate. Quomodo autem hoc præceptum violetur per ſpecialem culpam in ſequenti capite explicabitur.

Declaratur amplius.

11. Animaduerſio, Quãdo hoc præceptum ad ſolam religionẽ pertinet.

Vnum verò hic addendum occurrit, etiam iuxta priorem modum explicandi hãc obligationem, fatendum eſſe, interdum poſſe pertinere ad ſolam Religionem, vt patet, quando neceſſe eſt, pro ipſamet Religione, & diuino cultu pugnare, & ad hoc ipſum auxilium diuinum poſtulare, tunc enim ipſamet Religio proximè, & immediatè ad vtrumque obligat, ſcilicet ad deſiderandam, & intendendam diuinam gloriam, & ad petendum auxilium in eum finem. Nam licèt tunc etiã charitas Dei remotè obliget, proximè tamen obligat Religio, quatenus Deo reddidit debitum, quia tunc pugnare pro diuino honore debitum eſt Deo, quaſi ex iuſtitia, ſeu Religione.

CAPVT XXX.

Quomodo diſcerni poſsit tempus, pro quo neceſſitas, eiuſque obligatio vrget.

1. Ratio difficultatis. An hoc præceptum obliget pro ſemper.

Difficile ſatis eſt hoc declarare, quia ſemper loquimur, ſiſtendo in pura lege naturali, prout à nobis declarata eſt. Ratio autem difficultatis eſt, quia hoc præceptum orationis affirmatiuum eſt, præceptum autem affirmatiuum non obligat pro ſemper, vt per ſe conſtat, & hoc præceptum, quatenus naturale eſt, non affert ſecum temporis determinationem, quomodo ergo determinari poterit tempus huius obligationis? Nam ſi ordinaria neceſſitas humana ſufficit, ſemper, & continuò moraliter loquendo, obligabit hoc præceptum, quia ſemper indigemus diuino auxilio, vel ad benè operandum, vel ad non peccandum, & ad vincendas tentationes, quæ ferè numquam non occurrunt. Si verò maior, vel extraordinaria neceſſitas ſpectanda eſt ad hanc obligationem, difficillimum erit, diſcernere modum, & quantitatem huius neceſsitatis, quod eſt contra rationem diuini præcepti, quia debet eſſe lucidum, & clarum, aliàs quomodo poſſet impleri in tanta hominum multitudine, & varietate.

2. Nõnulli hæretici ſemper neceſſario orandum eſſe, dicebant. *Auguſtinus.* *1. ad Theſſal. 5. Ad Coloſſens. 4.*

In hac re quidam hæretici errarunt, dicentes, ſemper, & continuo ex neceſsitate eſſe orandum, vt Auguſtinus refert hæreſ. 57. qui ita intelligebant illud Chriſti verbum, *Oportet ſemper orare*, & quod Paulus ait primo ad Theſſalon. 5. *Sine intermiſſione orate*, & ad Coloſſen. 4. *Orationi inſtate.* Hæc verò hæreſis intellecta,vt refertur,& vt ſonat de propria oratione, & rigoroſè de toto tempore ſine vlla interruptione, aut requie, eſt contra omnem rationem, & ſenſum, nam illa continuitas non eſt humana, ſed angelica, neceſſe eſt enim,homines aliquid temporis dormiendo conſumere,

Hæreſis hæc

Hæreſis hæc & rationi, & ſenſui contraria eſt.

ſumere, & aliquid in humanis actionibus, cum quibus vix poteſt eſſe actualis attētio ad propriam orationem. Quod ſi aliquibus per ſpecialem gratiam hoc conceditur, non eſt res pertinens ad præceptum generale, aliàs datum eſſet de re planè impoſſibili ſecundum communem gratiam, & potentiam, quod eſt contra ſuauitatem, & prudentiam diuinæ legis. Imò etiam ſi plura ſint tempora, in quibus homines communiter poſſent orationi vacare, nihilominùs non eſt datum præceptum proprium orandi toto illo tempore, quod à conuenienti ſomno, & ab aliis actionibus ad vitam neceſſariis vacuum eſt, eſſétque error, etiam in hoc ſenſu, illam ſententiam defendere, reducique poſſet ad errorem illorum, qui hoc tempore, negant præcepti à conſiliis diſtingui. Nam licèt illa frequentia orationis etiam poſſibilis, & commoda, in conſilio ſit, præſertim ſi de oratione mentali loquamur, & de tempore, quando aliquid aliud melius, aut proximis magis neceſſarium agendum nõ occurrit: non tamen eſt in præcepto. Quod ſatis conſtat ex vſu, & praxi Eccleſiæ, & quia tale præceptum non eſt diuinum naturale, vt ex dictis capit. præcedenti manifeſtum eſt, ergo neque eſt diuinum poſitiuum, quia in lege Euangelica non ſunt data alia præcepta cæremonialia, præterquam Sacramentorum, & Fidei. Igitur tale præceptum, nec traditum eſt, vt oſtendit vſus Eccleſiæ, neque etiam eſt ſcriptum, vt ſtatim patebit.

1. *ad Cor.* 7. Vacandũ eſſe orationi pro tempore aliquo cõſilium eſt, non præceptum.

Vnde Paulus primæ ad Corinth. ſeptimo coniugatis dicit, *Nolite fraudere inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi.* Vbi particula illa, *Ex conſenſu*, demonſtrat, conſilium illud eſſe, non præceptum. Et inferiùs virginitatem ſuadens, quam dixerat eſſe in conſilio, non in præcepto, inquit, *Mulier innupta, & virgo cogitat, quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta corpore, & ſpiritu, quæ autem nupta eſt, cogitat, quæ ſunt mundi.* Ac tandem concludit, ſe concludere, *quod facultatem præbeat ſine impedimento Dominum obſecrandi.* Imo Diuus Thomas dicta quæſtione 83. articulo decimoquarto dicit, etiã hoc conſilium frequenter orandi, non eſſe ſine diſcretione ſumendum, ſed vbi poſitiuum præceptum non intercedit; commenſurandum eſſe diſpoſitioni, & vtilitati orantis. *Vnde conueniens eſt* (inquit) *vt oratio tantùm duret, quantùm eſt vtile ad excitandum interioris deſiderij feruorem, cùm verò hanc menſuram excedit, ita quod ſine tædio durare non poſsit, non eſt vltra protendenda.* Quod documentum confirmat ex Auguſtini Epiſt. 121. capit. 9. & 10. de illo videri poteſt Guillielmus Pariſienſis in Rhetoric. diuin. cap. 44. & de eodem dicemus plura, tractando in particulari de oratione mentali, & vocali.

D. Thom. — *Aug.*

3. Teſtimonia Scripturæ, quibus nitebantur hæretici, declarãtur variis modis.

De teſtimoniis autem illis malè intellectis citatis ab hæreticis nonnulla diximus ſuprà capit. primo occaſione illius diuiſionis orationis, in qua dicebatur, orationem largiſſimè ſumptam ſignificare omne opus bonum, iuxta quam aliqui ad vitandam hanc hæreſim, teſtimonia illa interpretati ſunt. A qua interpretatione non longè abeſt Diuus Thomas dicto articulo decimoquarto, in corpore, & ad 4. nam in corpore diſtinguit de oratione quoad cauſam, vel quoad formalem actum, dicitque licèt non oporteat eſſe continuam quoad actum ipſum, tamen quoad cauſam poſſe, & debere eſſe continuam. Cauſam autem dicit eſſe deſiderium charitatis, ex quo manare debet oratio, illud autem deſiderium dicit debere eſſe continuum actu, vel virtute, prout manet in omni opere, quod ex charitate facimus. Vnde quia omnia, debemus ad gloriam Dei facere primæ ad Corinth. 10. ideo ſecundum hoc debet eſſe oratio continua. Et iuxta hæc exponit in ſolutione ad quartum prædicta teſtimonia. Nobis autem non placuit illa acceptio orationis pro quolibet opere bono, quia multùm eneruat omnia teſtimonia Scripturæ, quæ ſunt de frequentia, & neceſſitate orationis, fauétque aliquo modo errori VVicleph, qui omnia interpretabatur de oratione vitali. Item in capitul. 9. cum Chryſoſtomo, & aliis Theologis colligebamus neceſſitatem propriæ orationis ex verbis Chriſti: *Oportet ſemper orare.* Quomodo ergo nunc poſſumus illa de oratione largiſſime, & impropriiſſimè interpretari? Præſertim, quia vt benè notauit Medina dicto Codice, quæſtio. de Tempore orandi, Chriſtus ibi volebat perſuadere inſtantiam petendi, quod eſt propriè orare, & ad hoc adducit ibi parabolam de Iudice, hæc autem inſtantia tollitur, niſi interpretemur de opere, vel deſiderio virtuali, aut alio modo improprio. Item Paulus euidenter loquitur de propria oratione, cùm dicit ad Coloſſen. 4. *Orationi inſtate.* Vnde adiungit, *Vigilantes in ea, in gratiarum actione, orantes ſimul, & pro nobis, &c.* In eodem ergo ſenſu loquitur 1. ad Theſſal. 5. Adde, quòd licet interpretemur de operatione, non eſt præceptum ſemper benè operandi abſolute, ſed ſolùm quaſi ſub conditione, ſeu quoad ſpecificationem, id eſt, quod ſi operamur, benè operemur, poſſumus tamen ab operatione ceſſare ſine tranſgreſſione præcepti, ergo etiam in hoc ſenſu non eſt præceptum affirmatiuum continuè orandi, vt illi hæretici volebant. Et præterea licèt, dum operamur, teneamur honeſtè operari, non tamẽ tenemur ſemper operari ex charitate, ſed ſatis eſt operari ex aliqua honeſtate morali, at verò propter hanc ſolam honeſtatem ſatis metaphoricè dicitur durare continuò deſiderium charitatis. Eò vel maximè quòd multi opinantur, poſſe hominem ſine culpa interdum operari actionem indifferentem, in qua dici non poteſt proprie continuari deſiderium charitatis. Itaque hæc expoſitio de bono opere, vel de continuatione per intentionem charitatis mihi non placet.

Prima expoſitio eſt orationẽ accipi pro opere bono. *D. Thom.*

Oratio non debet eſſe continua quoad actũ, ſed quoad cauſſam.

Non placet. — *Chryſ.* — *Medin.* — *ad Coloſſ.* 4. — 1. *ad Theſſalon.* 5.

Vide de hac expoſitione Baſil. orat. de Martyre Iulita, & Origenem hom vnica in libros Regum, D. Thomam opuſc. 64.

4. Altera expoſitio de orationis duratione in ſe vel in ſuo effectu etiam non probatur. *D. Thom.*

Et eadem ratione non probo expoſitionem aliam, quam in eadem ſolutione ad quartum affert Diuus Thomas, ſcilicet quod oratio debet durare ſemper, vel in ſe, vel in ſuo effectu. Tum quia etiã hoc modo nõ ſumitur oratio in ſua proprietate, prout neceſſe eſt ſumi in verbis continentibus præceptum. Tum etiam quia non video, quomodo ex neceſſitate præcepti teneamur facere, vt oratio continuè duret, vel in ſe, vel in ſuo effectu, quia neceſſarium non eſt, vt vel deuotio duret, vel res impetrata per orationem, nec etiam eſt neceſſe, vt duret beneficium alteri collatum, vt pro nobis oret.

5. Aliorũ interpretatio de duratione morali, non phyſica non plene ſatis facit. *Aug. D. Thom.*

Aliter ergo exponit Auguſtinus, & refert etiam Diuus Thomas, oportere ſemper orare, non continuitate phyſica, ſed morali, quia oportet ſtatutis temporibus orationem non omittere. Quæ expoſitio eſſet quidem facilis, & optima, ſi ſermo eſſet de poſitiuo præcepto, quo tempora etiam orandi ſtatuta ſunt, quomodo propriè dicemus oportere ſemper dicere Canonicum officium, & diuina officia ſine intermiſſione in Eccleſia dici, quia ſuis temporibus non omittuntur. Item eſſet expoſitio facilis, ſi verba illa tantùm continerent conſilium, ſic enim conſilium eſt habere certa tempora deſignata ad orandum, & illa deinceps

non intermittere, ſed ſemper in dicto ſenſu orare. At verò intelligendo illa verba de præcepto diuino, de quo nunc agimus, non apparet, quomodo poſſit illa expoſitio applicari, quia præceptum illud non habet certa tempora ſtatuta, & deſignata pro quibus obliget, & ideo illud eſt, quod nunc maximè inquirimus, quænam videlicet ſint tempora, pro quibus obligat illud præceptum.

6. *Quarta declaratio eſt de orationis perſeuerãtia quoad inſtãtiã petitionũ, non deſiſtẽdo vſque dũ obtineatur res poſtulata.* *Medina.* *Maldon.*

Aliter exponit Medina ſupra, mentem Chriſti Domini citato loco ſolùm fuiſſe, nos docere oportere, etiam ſi ſemel, & iterum petendo, non obtineamus, non ideo deſiſtere, ſed ſemper orare, id eſt, non deſiſtere, ſeu *deficere*, vt Chriſtus dixit, & rem prorſus omittere, ſed perſeuerare, donec obtineamus. Quam expoſitionem ſequitur etiam noſter Maldonatus, & reuera eſt valde conſentanea intentioni Chriſti, quam in Parabola, quam adduxit, ſatis explicuit, vt etiam dixi in capite primo. Videri autem poteſt, iuxta hanc expoſitionem non colligi ex dictis verbis præceptum diuinum orandi, quia in eis potiùs declaratur modus in oratione ſeruandus ad efficaciter impetrandum, quam abſoluta obligatio orandi. Ad hoc autem reſponderi poteſt, ante omnia contineri in illis verbis neceſſitatem orationis, & vltra illam adiungi modum, & inſtantiam orandi. Quòd autem Medina addit, verba illa, *Oportet ſemper orare*, non eſſe verba Chriſti, ſed Euangeliſtæ proponentis, & quaſi explicantis intentionem Parabolæ, & incertum eſt, & non obſtat, quo minùs eandem habeant infallibilem veritatem, conferre tamen poteſt, vt intelligamus in eo ſenſu eſſe dicta, qui ex Parabola colligi poteſt. *Medina.*

7. *Quinta illorũ verborum expoſitio eſt per exaggeratione dictum eſſe ad neceſſitatem orationis indicandam.* *D. Bonau.* *Caſtro.*

Aliam expoſitionem indicaui ſuprà ex Bonauentura, eámque ſequitur Caſtro verbo *oratio*, hæreſ. ſecunda, illum loquendi modum ſolùm continere quamdam exaggerationem ad indicandam neceſſitatem orationis. Eſt enim hic loquendi modus per exaggerationem vſitatus in Scriptura, quæ ſe accommodat modo loquendi hominum: vt quod eſt valdè difficile, dicitur interdum impoſſibile &c. Faciliúſque accommodatur hæc expoſitio ad verba Pauli, nam cum ait, *Sine intermiſſione orate*, perinde eſt, ac ſi diceret, *frequenter orate*, quòd clariùs explicuit in alio loco, affirmatiua tantùm exhortatione vtendo, *Orationi inſtate.* Poſſumus etiam dicere ibi commendari inſtantiam orandi iuxta illud Ambroſij ſermon. 19. in Pſalm. 118. *Præueni in maturitate, & clamaui. Qui rogat, ſemper roget, & ſi non ſemper precatur, paratum ſemper habeat precantis affectum.* Veruntamen hæc omnia non ſufficiunt ad explicandam vim præcepti, ſi ex illis locis colligendum eſt, quia etiam illa frequentia orationis, quam ex illis locutionibus verè colligere poſſumus, eſſe valdè conuenientem, & opportunam; non cadit ſub præceptum vt dictum eſt. Nullum autem inconueniens cenſeo concedere, Paulum non ſolùm explicaſſe præceptum, ſed etiam conſilium frequenter orandi, in illa tamen exaggeratione neceſſitatis orationis ſatis ſignificari præceptum abſolutum orandi, quamuis ex illis teſtimoniis haberi non poſſit, quando obliget.

Ex prædictis teſtimoniis colligi non poteſt determinatũ tempus ad orandum.

8. *Catholici Doctores ex iſtiinãt præceptũ orandi certam temporis diſcretẽ tiam nõ habere.* *D. Thom.*

Omiſſo ergo hoc errore, Doctores Catholici fatentur, præceptum hoc, quatenus diuinum, & naturale eſt, non afferre ſecum certam, & claram temporis determinationem. Ita habet Diuus Thomas in quarto, diſtinctione 15. quæſtione quarta articulo primo, quæſtiuncula 3. dicens: *Indeterminatè ad orationem quilibet tenetur ex hoc ipſo, quòd tenetur ad bona ſpiritualia procuranda.* Et ita loquuntur alij, vt videre licet in Angelo verbo. *Oratio*, numero vigeſimo Ledeſma in 4. 2. part. quæſtione 26. articulo 3. Medina ſuprà, quæſtione 11. Silueſtro, Nauarro, & Abulenſi infrà referendis. Et patet, quia ſi ſpectemus præceptum ex ſola naturali ratione, non dicit, vt oremus ſemel in die, vel in menſe, vel in anno, aut quidpiam ſimile, & Chriſtus ſolùm indefinite dixit, *Petite, & accipietis*, quæ verba maximè indicant præceptum, & alia, quæ indicant neceſſitatem etiam in rigore, non determinant punctum illius. In hoc ergo puncto præſcribendo, quod neceſſarium eſt ad moralem vſum præcepti, laborant, & varij ſunt Doctores. Quidam dixerunt, obligare hoc præceptum in primo inſtanti vſus rationis, quia in eo tenetur homo ſe conuertere ad Deum debito modo ad honeſtè, & ſanctè vitam inſtituendam, quod facere non poteſt ſine magno auxilio gratiæ, & ideo pro tunc tenetur orare petendo illud. Ita tenet Syluester verbo *Oratio.* quæſtione octaua, qui nullum aliud affert fundamentum, præter illam opinionem Diui Thomæ 1. 2. quæſtione 89. articulo ſexto.

Aliquorum opinio eſt, præceptum orandi tunc obligare, cũ primum homo incipit vti ratione. *Syluest.*

9. *Poſita opinio reiicitur vt falſa, & inſufficiens.*

Hæc verò ſententia nobis non probatur, nec ſatisfacit. Primò quia non conſtat de tali præcepto affirmatiuo, quod pro primo inſtanti vſus rationis obliget ad propriam conuerſionem in Deum, ſed ſolùm ad volendum bonum honeſtum quod tunc primò occurrit, de quo aliàs. Secundò, quia malè infert, vt notauit Nauarrus in Enchiridio de Oratione, capit 3. numero 17. quod ipſe ſolùm probat, quia conuertere ſe in Deum, & orare, diuerſa ſunt, & à diuerſis non fit illatio. Reſponderet tamen Sylueſter, illa diuerſa eſſe connexa, vt finem proximum, & medium neceſſarium ad illum, & ideo poſſe eſſe validam illationem. Non videtur tamen Sylueſter aduertiſſe repugnantiam, quæ in hoc inuoluitur, nam vt quis oret Deum petendo ab ipſo, neceſſe eſt, vt ſupponatur conuerſus ad illum, dicente Paulo, ad Roman. decimo: *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?* ergo priùs neceſſe eſt implere præceptum illud conuerſionis in Deum, quod Diuus Thomas ponit, quàm inchoetur oratio, ergo ex illo præcepto, ſeu neceſſitate implendi illud non poteſt colligi obligatio orandi pro illo inſtanti, neque eſt vnde colligatur, ſuppoſita impletione talis præcepti. Et declaratur ampliùs, quia vel loquimur de homine fideli per Baptiſmum, & educato inter fideles, vel de homine infideli, vel educato inter infideles. Prior, cùm peruenit ad vſum rationis, per fidem, & virtutes infuſas cum communi auxilio gratiæ, poteſt conuerti in Deum modo ſufficienti ad implendum illud præceptum, ergo ex vi illius non tenetur tunc orare. Præſertim quia, vt orare poſſit, debet priùs excitari ad actum fidei, & ad ipſam orationem, at eodem modo poteſt excitari immediatè ad intentionem ſeruiendi Deo, vel aliam ſimilem, qua impleat illud præceptum abſque præuia oratione. Si verò loquamur de homine educato inter infideles, qui nihil vmquam de fide audiuit, ille perueniendo ad vſum rationis non poteſt orare, niſi priùs ſupernaturaliter aliquomodo illuminetur, ergo ad obtinendam hanc illuminationem non tenetur orare, poſtquam autem illam gratis receperit, per illam cum adiuuante gratia, quæ præſtò eſt, poteſt ſe aliquomodo conuertere in Deum, vt iuſtificetur abſque alia oratione præmiſſa. Atque ita loquitur Diuus Thomas de illo homine. Ergo etiam

Nauar. *Sylueſt.* *Rom. 10.* *D. Thom.* *Oportet prius exercere præceptũ cõuerſionis, quàm Deum orare.* *D. Thom.*

etiam data illa obligatione conuerſionis non rectè infertur obligatio orationis pro illo primo inſtanti.

10.
Inſufficientia dictæ ſententiæ oſtẽditur.

Deficit præterea illa ſententia, quia etiam ſi daremus, præceptum hoc obligare pro illo inſtanti, non eſſet veriſimile pro illo etiam finiri, aliàs qui in illo inſtanti oraret, non teneretur ampliùs in tota vita orare. Quod planè falſum eſt, cùm neceſſitas, & fundamentum huius præcepti duret, imò multò magis vrgeat reliquo tempore vitæ, ergo licet admitteretur obligatio pro illo inſtanti, eadem ſupereſſet difficultas, pro quibus temporibus obliget illud præceptum reliquo tempore vitæ, non ergo expedit difficultatem. Auget autem illam coarctando hanc obligationem ad illud primum inſtans, præſertim cùm vix ſit humano modo poſſibile tam ſubitò aut obligationem illam recognoſcere, aut implere.

11.
Tẽpore quo Miſſa celebratur, præceptũ orationis etiam obligare, Sylueſ. affirmat.

D. *Thom.*

Aliud tempus huius obligationis aſſignat ibidem Sylueſter, ſcilicet illud, in quo ex præcepto tenemur audire Miſſam, quia tunc, inquit, tenemur orare, id eſt, orantibus aſſiſtere, vt eis mediantibus oremus, quod ſumpſit ex Diuo Thoma, dicta quæſtiuncula 3. Certum autem in primis eſt hanc temporis determinationem non eſſe ex natura rei, ſed ex ſtatuto Eccleſiæ, quod expreſsè declarauit Diuus Thomas, & Sylueſter non negauit, nec ignorare potuit. Ideóque non videtur hoc modo expediri difficultas, quam tractamus, conſideramus enim ſolam vim naturalis præcepti.

Hæc tẽporis determinatio præſenti difficultati non ſatisfacit.

Obiectio.

Reſponderi tamen ad hoc poſſet, ita Deum Eccleſiam ſuam (quæ omni tempore fuit) gubernaſſe, & inſtituiſſe, vt in illa ſemper fuerit publicus vſus alicuius ſacrificij, & orationis publicæ, cui certis temporibus omnes fideles tenerentur aſſiſtere, & ita ſemper fuiſſe adiunctam illi præcepto naturali aliquam temporis determinationem, neque ab illa poſſe humano modo ſeparari, vel ſine illa conuenienter impleri.

Reſponſio.

Hypotheſis non eſt impoſsibilium.

Sed hoc in primis valde incertum eſt, ſaltem de tempore legis naturæ, & præterea cùm hypotheſis non ſit impoſſibilis, ſcilicet, quòd nulla ſit facta talis determinatio, quandoquidem eſt ſimpliciter humana, ac poſitiua, neceſſe eſt, vt ex vi ſolius præcepti naturalis hæc obligatio pro aliquo tempore oriatur. Præterea quamuis vnuſquiſque fidelium ſit membrum Eccleſiæ, & vt ſic teneatur publicas orationes fundere, quæ nomine totius Eccleſiæ fiunt, vel per ſe illas fundendo, quod pertinet ad miniſtros, vel illis aſſiſtendo, & per alios orando, quod pertinet ad populum: nihilominùs vnuſquiſque etiam eſt priuata perſona, quæ poteſt ad priuatam orationem obligari, iuxta occurrentes neceſſitates, & tempus huius obligationis non eſt determinatum per illam Eccleſiaſticam determinationem.

12.
Præceptũ orandi, expleto Miſſæ ſacrificio, etiá obligat.

Atque hinc ſequitur vnum conſideratione dignum in hoc puncto, nimirum, illam Eccleſiæ determinationem, non eſſe talem, vt impleto illo Eccleſiæ præcepto, cenſeri poſſit ſufficienter impletum præceptum diuinum orandi. In quo eſt magna differentia inter hanc determinationem, & alias factas ab Eccleſia in aliis præceptis diuinis, nam præceptum diuinum ſacrificandi ſufficienter impletur a fideli populo, audiendo Miſſam diebus feſtis iuxta Eccleſiæ determinationem:

Præceptum orãdi, & aliorum præceptorũ Eccleſiæ differentia.

Similiter præceptum diuinum communicandi extra mortis articulum, ſufficienter impletur per ſe loquendo, communicando ſemel in anno in Paſchate, quia cenſetur Eccleſia ſufficienter determinaſſe tempus illius præcepti diuini: Idémque cum proportione eſt de præcepto annuæ confeſſionis, & ſimilibus. At verò diuinum præceptum orandi, quatenus omnes, & ſingulas priuatas perſonas obligat, non impletur ſufficienter, audiendo Miſſam in diebus feſtis, aſſiſtendo illi ſacrificio cum intentione, & attentione ſufficiente ad Miſſæ præceptum implendum, ergo ſignum eſt, per illud præceptum Eccleſiaſticum non determinari per ſe, ac propriè tempus obligationis alterius præcepti diuini, prout eſt de priuata, & (vt ſic dicam) perſonali oratione. Aſſumptum videtur communiter receptum, nam extra tempus præcepti audiendi Miſſam, omnes deſignant alia tempora, pro quibus obligat præceptum orandi, quod etiam Sylueſter admittit.

Sylueſt.

Item licet aliquis propter impotentiam excuſaretur circa Miſſam audiendam, nihilominùs tenetur interdum priuatim orare ſaltem mente, & in eo neceſſarium eſſet definire tempus, pro quo obligaretur. Item eſt optima ratio, quia præceptum orandi non videtur omnes eodem modo, & ad idem in particulari obligare, ſed vnumquemque iuxta propriã illius neceſſitatem, & opportunitatem, ergo quoad priuatam orationem non potuit fieri adæquata determinatio eiuſdem temporis, & eiuſdem orationis quoad omnes. Illa ergo determinatio pertinet ad orationem publicam, quæ neceſſariò fieri debuit per poteſtatem publicam, ſemper ergo ſupereſt difficultas circa priuatas orationes.

13.
Tertia communis ſentẽtia docet, orãdi præceptũ obligare, quãdo vrget neceſſitas.

Eſt tertia, & communis ſententia, quæ hoc tempus determinandum putat ex neceſſitate diuini auxilij pro aliquo tempore occurrentis. Fundarique poteſt in illo vulgari principio, quòd præcepta affirmatiua, licèt obligent ſemper, non tamen pro ſemper, ſed ſolùm pro articulo neceſſitatis, quando ipſamet expreſsè aliud tempus non determinant.

Duplex neceſsitas orãdi, vel pro ſe, vel pro alio.

Duplex autem neceſſitas communiter proponitur. Vna eſt propria ipſiuſmet hominis, vt ſi aliqua tentatione vehementer pulſatur, quam ſine diuino auxilio vincere non poteſt, Alia eſt neceſſitas proximi, vt ſi quis videat aliquos ad duellum properare, nec poſſit eos aliter impedire, ſaltem tenetur pro eis orare. Ita docet Diuus Thomas dicta quæſtiuncula 3. & colligitur ex Paludano dicta quæſtione 5. Tenet Sylueſter ſuprà, & Nauarrus ſuprà numero 14. & 15. Et re vera nihil aliud ſenſit Abulenſis quæſtione 32. in capit. 9. Matthæi. quem immeritò Nauarrus reprehendit, eo quòd dixerit, teneri nos ad orandum pro proximo in neceſſitate conſtituto, ſi ſperamus, per orationem poſſe illi prodeſſe. Non enim explicuit Abulenſis teneri nos ad orandum pro aliis, quoties prodeſſe illis poſſumus, vel in quacumque communi neceſsitate, ſed indefinitè locutus eſt, & planè intelligit iuxta ordinem, & obligationem charitatis.

D. Thom.
Paludan.
Sylueſt.
Nauar.
Abulenſ.

14.
Dicta ſentẽtia quoad præceptum charitatis vera cenſetur, quoad præceptum verò Religionis, ex quo naſci tur orationis obligatio, ſecus eſſe videtur.

Hæc quidem doctrina, quatenus obligationem charitatis declarat, vera eſt, quia ex charitate tenemur, & nos, & proximum diligere, præſertim in ſpiritualibus, & conſequenter, & noſtræ, & illorum neceſsitati graui, & ſpirituali ſubuenire eo modo, quo poſſumus: non tamẽ videtur illa doctrina ſufficere ad explicandum tempus propriæ obligationis huius præcepti. Primò propter rationem ſuprà tactam, quòd hoc eſt præceptum proprium Religionis per ſe obligans ad orationem propter diuinum cultum, ergo non tantùm obligat, quaſi per accidens propter neceſsitatem contingentem, & extrinſecam, habet ergo per ſe pro-

prium tempus ſuæ obligationis, & hoc eſt; quod inquirimus. Secundò, quia alias, qui numquam ſentiret illam vehementem, & vrgentem tentationem, nec videret proximum in ſimili neceſſitate, numquam teneretur orare, poſſent ergo multi totam vitam ſine oratione tranſigere abſque graui peccato, quod profectò incredibile eſt. Præterea quòd attinet ad neceſſitatem proximi, non videtur illa ſufficiens cauſa huius obligationis ex vi ſolius charitatis, quia in primis proximus habet libertatem, vt non conſentiat tentationi, & habet à Deo paratum ſufficiens gratiæ auxilium, vt id facere poſſit Dices, indigere maiori, & extraordinario auxilio, ſine quo relinquitur in grauiſſimo periculo, & huic neceſſitati nos tenemur ſubuenire per orationem. Sed contra, quia non conſtat nobis, orationem vnius pro alio in tali neceſſitate eſſe medium neceſſarium, neque etiam eſſe efficax, quia oratio vnius pro alio (vt Auguſtinus dicit) non eſt infallibilis, cur ergo imponenda eſt tanta obligatio in re tam obſcura, & incerta, ſi alioqui oratio per ſe, & ratione ſui non eſt in præcepto? Tandem diuinum gratiæ auxilium non ſolùm eſt neceſſarium ad vincendam grauiſſimam, & extraordinariam tentationem, ſed etiam ad vincendas graues, & ordinarias, vel determinatè ad ſingulas, vel ſaltem indefinitè, & confusè, vt alicui non conſentiamus, ſeu, quod idem eſt, vt omnibus conſtanter reſiſtamus, ergo ſi oratio eſt in obligatione propter neceſſitatem auxilij, non tantùm vrgebit obligatio pro illo tempore grauiſsimæ, & extraordinariæ tentationis, ſed neceſſe eſt, vt obligemur aliis etiam temporibus, nos orationibus præmunire. Quod ſi auxilium illud pro aliis temporibus ſperari poteſt abſque oratione, & ideo non obligat tunc præceptum orationis, idem dici poterit in tempore grauiſsimæ tentationis. Nec facile oſtendi poterit, vnde medium orationis ſit magis neceſſarium in illa particulari neceſſitate, quam in hac generali, quæ ſemper, ac continue nos premit.

Obiectioni occurritur.

Aug.

Auxiliũ diuinum non ſolùm eſt neceſſarium ad vincẽdas graues tentationes, ſed etiã leues & quotidianas.

15. Hæ obiectiones non proponuntur à nobis animo impugnandi communem doctrinam, ſed explicandi illam. Cenſeo igitur, diuinum præceptum orandi ſæpiùs, & per ſe obligare in decurſu vitæ, etiam ſi non occurrant extraordinarij caſus particulares, in quibus neceſsitas charitatis ad orandum obliget. Hoc mihi probant argumenta facta, illud præcipuè, quòd vita humana tota eſt vnum continuum bellum, & conſequenter vnum continuum periculum, quòd ſcimus ſine continuo etiam Dei auxilio, & protectione ſuperari non poſſe. Scimus etiam, ordinarium medium à Deo conſtitutum ad dandum hoc continuum auxilium eſſe orationem. Ergo ipſa ratio dictat non eſſe expectandum extremum periculum ad orandum, eſſétque contra propriam ſalutem ad illas anguſtias orationem reſtringere, obligat ergo oratio ſæpiùs, ac per ſe ratione præſentis ſtatus. Vnde fit vlterius veriſimile, obligare hoc modo, non ſolùm obligatione charitatis propriæ, ſed etiam Religionis, quia, vt ſuprà dicebamus, licèt hoc præceptum ex noſtra neceſſitate nobis innoteſcat, quia illam ſupponit, vt materiam talis præcepti, non tamen eſt illa formalis, & adæquata ratio talis præcepti, ſed hæc eſt diuinus cultus, quem Deus intendit, cùm conſtituit hoc medium tamquam neceſſariũ ad ſubueniendum humanæ neceſsitati.

Præceptum orandi multoties in vitæ decurſu obligat, etiã ſi nulla ſit orandi neceſſitas ex charitate proueniens.

Probatur.

Non ſolũ ex charitate, ſed etiã ex Religione orãdi neceſsitare oriri, probabile eſt.

16. Neque exiſtimo Auctores, qui particulares caſus aſsignant, hanc generalem doctrinam excludere voluiſſe, ſed quia difficile eſt, certa tempora huius obligationis in particulari deſignari, aliqua inueniſſe, quæ certiora viderentur. De aliis verò vel nihil dicunt, vel indefinitè loquuntur, ſicut Diuus Thomas dixit præceptum Religionis obligare ad orandum, quod certe non poteſt pendere ex particulari, & extraordinaria indigentia, vel ipſius orantis, vel alterius proximi. Et Paludanus dixit, hanc obligationem oriri ex neceſsitate diligendi Deum ſuper omnia, non immediatè, ſed mediante obligatione dandi Deo cultum latriæ. De tempore verò huius obligationis ait Paludanus, nihil eſſe certum iure naturali, ſeu diuino. Quod ſanè verum eſt, ſi velimus certum tempus in indiuiduo, vel certam frequentiam deſignare. Nihilominus hic cenſeo habere locum doctrinam, quam de præcepto diuino pœnitentiæ ſuo loco tradidi, & pro his diuinis præceptis affirmatiuis, vt Charitatis, & ſimilibus cenſeo eſſe generalem, & neceſſariã, Nimirũ obligare hæc præcepta, vt actus eorũ nõ multo tẽpore differantur, ſed aliquoties in vita fiãt, quoties videlicet ad rectã, & honeſtã vitã inſtituendam prudenti arbitrio iudicatum fuerit. In particulari autem iudicare, quando ſit nimia dilatio, vel quæ ſit debita frequentia, prudentis arbitrio relictum videtur ex natura rei, ſicut etiam huius, vel illius temporis electio voluntaria eſt. Credo tamen, tam neceſſariam eſſe orationem ad rectitudinem vitæ, vt non ſit permittenda dilatio vnius anni, nec fortaſſe vnius menſis. Quod vſus ipſe fidelium ſatis confirmat, vix enim inuenietur aliquis tam negligens in diuino cultu, & circa ſuam ſalutem procurandam, qui non aliqua priuata oratione frequentiùs vtatur. Quapropter in praxi non exiſtimo eſſe neceſſarium nos eſſe nimium ſollicitos de præciſo tempore huius obligationis, quia regulariter omnes præueniunt, vt ita dicam, tempus illud ipſo vſu orationis.

Auctores pe- culiatẽ temporis differentiam orationis præcepto accõmodãtes, aſſertioni prædictæ non cõtradicere.

D.Thom.

Palud.

Tempus aliquod in particulari, quo præceptũ obliget orandi, deſignari non poteſt.

Tenemur tamẽ orare toties, quoties honeſtæ vitæ degendæ conueniens fuerit.

17. Hac igitur generali obligatione præmiſſa, negandum non eſt, quin in aliquibus occaſionibus poſsit ex peculiari neceſsitate maior quædam, & peculiaris obligatio oriri, ſiue illa tunc pertineat propriè ad Religionem, ſiue ad ſolam charitatem, quod ſpeculatiuè diſputari poſſet, ſed nunc non oportet, nam ſufficiunt dicta. Quod ergo attinet ad orationem pro ſe ipſo, exiſtimo, illam generalem obligationem orandi primò, & per ſe, ordinari ad ſpirituale bonum ipſius orantis, quòd attinet ad materiam orationis, nam de formali motiuo iam dictum eſt, eſſe cultum Dei. Primò ergo, ac præcipuè obligatur homo ad orandum pro ſe, maximè in ſpiritualibus, qua oratione præuenitur, ne incidat in tentationem, id eſt, non ſolùm vt per tentationem non vincatur, ſed etiam vt in illam incidere, aut ea grauiter vexari non ſinatur. Quòd ſi, non obſtante priori oratione, vel ordinaria, vel etiam extraordinaria, Deus permiſerit, hominem actu vexari grauiſsima tentatione, & ea ratione in periculo animæ ſuæ verſari, non eſt dubium, quin tunc teneatur homo peculiari obligatione ad orationem recurrere, vt omnes auctores docent, quia tunc maximè obligat charitas propria, atque etiam Dei. Et confidere tunc de ſua libertate, eſſet magna ſuperbia, & præſumptio, confidere autem de ſolo auxilio ordinario ſufficiente, eſſet ſtulta negligentia. Tum quia ſæpe eſt moraliter neceſſarium extraordinarium auxilium. Tum etiam quia hoc ſperandum eſt debito modo, & per media nobis a Deo propoſita, inter quæ ex potiſſimis, & maximè neceſſariis

Aliquando poterit eſſe maior aliqua neceſsitas orandi, ſiue id ſit ex charitate, vel ex Religione.

Generalis orandi neceſſitas primò & per ſe materialiter loquendo bonum reſpicit orantis, formaliter verò cultum Dei.

Ab oratione deſiſti nõ debet ſi tentatio duret ſed potius, tentatione creſcente, oratio augenda eſt.

ceſſariis eſt oratio. Imò addit Medina dicto Cod. quæſtione 11. ad vltim. teneri hominem ad orandum, quoties tenetur ſe ad gratiam diſponere, & quoties vult Sacramentum ſuſcipere, vel iter, aut opus periculoſum aggredi. Sed non ſunt huiuſmodi obligationes facile multiplicandæ: Nam ſi ſermo eſſet de oratione generatim, vt dicit aſcenſionem mentis in Deum, clarum eſſet, eum, qui tenetur ſe ad gratiam diſponere, teneri ad eleuandam mentem in Deum: tamen quia agimus de propria petitione non video, cur non poſſit quis ex bono habitu, & ordinario auxilio ſtatim, ac reuocat in mentem offenſionem aliquam Dei, illam deteſtari, & ſe diſponere etiam amando Deum abſque præuia petitione. Ibi ergo in rigore non video ſpecialem præcepti obligationem, quamuis vix poſſit tunc homo timoratus non orare. Idem dico de ſuſceptione Sacramenti. De aliis verò occaſionibus iudicandum eſt iuxta operis arduitatem, ac difficultatem.

Quãdo quis tenetur ad orationem.

18. Addo inſuper in huiuſmodi occaſionibus, pro quibus hæc oritur obligatio, illam omittere, graue eſſe peccatum non ſolùm contra illam virtutem, contra quam vexat tentatio, verbi gratia contra caſtitatem, ſed etiam ſpeciali modo contra charitatem, vel, vt probabile eſt, etiam contra Religionem. Quia licèt ea occaſio Religioni extrinſeca ſit, tamen ea poſita, ſuboritur obligatio Religionis. Sicut enim ſuprà dicebam, orationem eſſe medium ad impetranda Dei beneficia, non ſolùm materialiter, vt petitio eſt, ſed etiam formaliter, vt cultus eſt, ita quando peculiaris occaſio poſtulat orationem, poſtulat illam vt cultum, ad quem pro tunc obligat virtus Religionis. Nam ſicut virtutes ipſæ connexæ ſunt, ita etiam interdum eſſe poſſunt earum præcepta. Sicut in occaſione Martyrij non tantùm fides obligat ad confitendam fidem, ſed etiam fortitudo ad ſuſtinendum tormentum, quòd tunc eſt neceſſarium occaſione fidei. Hoc autem intelligendum eſt per ſe loquendo, & ex vi præcepti; nam per naturalem obliuionem interdum contingere poteſt, vt aliquis omittens orationem in aliqua ex his occaſionibus, à peculiari culpa excuſetur, quia neque aduertit ſuam obligationem, neque aliquid ei occurrit, quod cogitationem orationis excitet, nam tunc omiſſio orationis voluntaria non eſt, neque libera.

Orationem, dum talis viget tentatio, miſſam facere graue peccatum eſt.

In occaſione martyrij fides obligat ad confitendam fidem, fortitudo ad ferenda tormenta.

Quòd verò ſpectat ad orationem pro aliis, dubitari poteſt, an præceptum orandi ad hoc obliget. In quo breuiter dicendum eſt, ad orandum pro proximis in communi, & pro Republica, vel pro communitate obligare præceptum diuinum per ſe, & non ſpectata alia ſpeciali neceſſitate, præter eam, quæ hominibus quaſi connaturalis eſt. Hoc ſuppono ex materia de Charitate, nàm ad illam virtutem pertinet hæc obligatio, vel omninò, vel radicaliter. Obligat autem charitas ad diligendum commune bonum interdum plùs, quàm proprium. 19.

19. Orare pro aliis tenemur ex præcepto diuino per ſe ſpectato, & nõ aliunde.

Hæc autem obligatio ſufficienter impletur per communes orationes, quas vnuſquiſque non pro ſe tantùm, ſed etiam pro aliis fundit, à quibus neminem ſecundum charitatis ordinem excludere debet, exceptis orationibus publicis, de quibus infrà dicetur. At verò in particulari non obligat ordinariè hoc diuinum præceptum ad orandum pro aliis, niſi vel ex officio, vel ex alia particulari obligatione ad hoc quis teneatur, vt de Prælatis, vel miniſtris Eccleſiæ poſtea dicemus, vel particularis caſus occurrat in quo proximus grauiter indigeat. Huiuſmodi autem eſt alius caſus huius obligationis, quem Auctores proponunt: qui negari non poteſt ſecundum veram rationem pietatis, cùm teneamur proximum diligere, ſicut nos ipſos. Neque contra hoc obſtat, quòd oratio pro alio non reputetur infallibilis, quia ſatis eſt, vt cũ magna probabilitate poſſit ſperari eius vtilitas, & quòd fortaſſe in re poteſt tale medium eſſe neceſſarium ad remedium proximi iuxta diſpoſitionem diuinæ prouidentiæ. Denique in aliis neceſſitatibus obligamur ſubuenire proximis, vt poſſumus, etiamſi non ſit certus, & infallibilis fructus talis remedij, quia humana prouidentia non ſemper tantam infallibilitatem, & certitudinem requirit, maximè cùm hoc ſubſidium facili negotio proximo præſtari poſſit. Et per hoc reſponſum ſufficienter eſt obiectionibus ſuperiùs factis.

20. Præcepto diuino orandi pro alio ſatisfit per cõmunes orationes pro omnibus factas.

Præceptum hoc nõ obligat in particulari pro aliis orare, niſi aliunde teneatur quis id facere.

Finis libri primi.

INDEX CAPITVM, QVÆ IN HOC SECVNDO LIBRO DE ORATIONE MENTALI CONTINENTVR.

Cap. 1. *De vtilitate, & neceſsitate mentalis orationis.*

Cap.2.*De partibus mentalis,& actibus,qui in illa exercentur.*

Cap.3. Corollaria *ex ſuperiori doctrina, quibus orationis mentalis partes magis explicantur.*

Cap.4.*Vtrum oratio mentalis cadat ſub præceptũ, vel ſub conſilium.*

Cap.5.*Quomodo morales circumſtãtiæ in vſu oratio mentalis obſeruandæ ſint.*

Cap.6.*Quid ſit deuotio,quídve hac voce ſignificetur.*

Cap.7.*Sítne deuotio ſemper actus Religionis, & effectus mentalis orationis.*

Cap.8.*Quas cauſas, vel effectus habeat deuotio, & mentalis oratio.*

Cap. 9. *Quid contemplatio ſit, & quomodo ad mentalem orationem comparetur.*

Cap. 10. *Qualis ſit proprius actus contemplationis,quantúmque in eo durari poſsit.*

Cap. 11. *An contemplatio ſit propria perfectorum: vbi de triplici ſtatu,incipientium,proficientium & perfectorum.*

Cap.12.*Vtrum contemplatio poſsit ſine actu mentis inueniri.*

Cap.13.*Vtrum mentalis oratio poſsit conſiſtere in ſolo actu voluntatis.*

Cap.14.*Poſsítne ſubſiſtere in hac vita contemplatio ſiue operatione ſenſus.*

Cap. 15. *Vtrum mentis contemplatio interdum impediat operationes ſenſuum externorum.*

Cap. 16. *Vtrum intuitio* Dei *per viſionem beatam in mortali homine extaſim efficiat in ſenſibus externis.*

Cap. 17. *Vtrum ex intellectuali contemplatione huius vitæ ſequi poſsit extaſis in actibus omnium ſenſuum,etiam internorum.*

Cap. 18. *Vtrum in extaſi fiat abſtractio ab omni motione corporis.*

Cap.19.*Vtrum contemplatio in raptu, vel extaſi, prout eſt in intellectu,ſit operatio humana, & meriti capax.*

Cap. 20. *Vtrum contemplatio huius vitæ quoad amorem,qui in raptu,vel extaſi habetur, libera ſit,& meritoria.*

LIBER

LIBER SECVNDVS DE ORATIONE MENTALI, AC DEVOTIONE.

Hoc loco mentalem orationem conſideramus ſecundum eam generalem acceptionem, quam ſuperiori li. c.1. tradidimus. Nam vt ibi ſignificaui, & in diſcurſu huius libri latiùs dicam, licet hæc oratio pluriũ virtutum actus includat, omnes tamen vel ad petitionem ordinantur, vt meliùs fiat, & inde orationis nomen participant, vel ſub affectum Religionis cadunt, & ad diuinum cultum referuntur, & vt ſic, peculiarem modum colendi Deum conſtituunt, qui ad officium Religionis pertinet, & nomine mentalis orationis nunc ſignificatur. De hac ergo oratione nunc agimus, & de deuotione, quæ eſt, vel potiſsimus actus eius, vel proprietas quædam pertinens ad magnam perfectionem eius, & conſequenter etiam de meditatione, & contemplatione, aliisq́; huius orationis actibus, variisq́; circumſtantiis eius, ſimulq́; cauſas, & effectus huius orationis, & obligationem, ſi qua eſt, ſic orandi declarabimus.

CAPVT PRIMVM.

De vtilitate, & neceſsitate mentalis orationis.

1. Oratio mentalis quid ſit. Oratio mentalis omnes actus interiores includit, quibus Deus coli poteſt.

ORATIO mentalis, de A qua tractamus, vt dixi, omnes actus interiores includit, quibus Deus religioſè coli poteſt, ſi materialiter, vt ſic dicam, ſumatur, nõ habet vnam definitionem, quia non habet vnam honeſtatem, nec vſum vnius virtutis, ſed omnium, maximè fidei, ſpei, charitatis, obedientiæ ac reuerentiæ ad Deũ, pœnitentiæ, ac humilitatis, & conſequenter etiã B aliarum virtutum. Si autem formaliter ſumatur, quatenus oratio eſt, habet pro fine proximo vel diuinũm cultum, vel vnionem cum Deo per deuotionem, quæ ex religione eſſe poteſt, vel ex charitate, vt infra dicemus. Et hoc ſenſu locutus videtur de oratione Dionyſius c. 3. de Diuinis nominib. cum dixit: *Ante omnia oportet nos ab oratione incipere, ſicut Deo nos ipſi tradentes, & vnientes.* Et ita dicitur eſſe *aſcenſio mentis in Deum*, vt ſuprà vidimus.

2. Oratio mentalis exẽplo Chriſti Domini, & Scripturæ teſtimoniis commendatur. Matt. 14.

Hanc ergo orationem mentalem nobis maximè Chriſtus Dominus exemplo ſuo commendauit. Nam cùm dicitur in oratione pernoctaſſe, hoc C potiſsimum orationis genus exercuiſſe credendus eſt, vt præced. lib. cap. 1. adnotaui. Similiter cùm de ipſomet Domino refertur, quòd *aſcendit in montem ſolus orare.* Matth. 14. de mentali oratione, vel contemplatione ab omnibus Patribus intelligitur. De hac item oratione intelligo, quod Dauid de ſe profitetur Pſal. 118. *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi*, & illud *Septies in die laudem dixi tibi.* Nam licèt illa frequens, & diuturna oratio non eſſet à petitionibus vacua, vt notauit Ambroſius Lucæ 11. tamen non ſolis illis continebatur, ſed etiã *D. Amb.*

A diuinas laudas comprehendebat, & conſequenter etiam diuinas meditationes, & alios actus, quos oratio mentalis complectitur. Atque de hac oratione loquitur Scriptura, quoties internas meditationes, aut recogitationes diuinorum beneficiorum, aut ſolitariam vitam, aut diuturnas ad Deum vigilias commendat. Huiuſmodi eſt illud Thren tertio: *Bonum eſt viro, cùm portauerit iugum ab adoleſcentia ſua, ſedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſuper ſe.* *Thren.* Vbi contemplatiuæ vitæ excellentiam laudari Hieronymus intelligit (ſi illius ſunt *D. Hier.* commentarij. De eadem vita dixit Chriſtus Lucæ *Luc. 10.* B 10. *Maria optimam partem elegit.* Et ad idem adducit ibi Hieronymus illud Pſalm. 72. *Mihi autem* *Pſal. 72.* *adhærere Deo, bonum eſt*, nam hoc maximè fit per orationem mentalem. Item illud, *Vnam petij à Domino, hanc requiram*, Pſalm. 26. *Pſal. 26.* Et clariùs ibidem: *Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea*, &cæt. De qua facie videri poteſt Gregor. lib. 10. Moral. *D. Greg.* cap. 16. & ſequentibus.

3. Orationis mentalis excellentia ex Patrum ſententiis commendatur. *Chryſ.*

Ex Sanctis Patribus in huius officij, ſeu exercitij commendationẽ infinita poſſunt afferri, quæ paſsim inuenientur, & ideo pauca, notatu tamen digna proferemus. Chryſoſtomus duos ſcripſit libros de Orando Deum, innumeris refertos ſen- C tentiis, & laudibus orationis, quæ maximè in hoc exercitium orationis mentalis conueniunt: *Per quod*, ait, *illud aſſequimur, vt mortales, & temporarij eſſe deſinamus.* Quod mirè proſequitur. Item ait. *Per orationem Angelis copulamur & ſocietatem, quam cum animantibus habemus, procul effugere videmur. Angelorum eſt deprecatio, interim eorum ſuperans dignitatem, ſi quidem maius eſt Angelorum dignitate, colloquium miſcere cum Deo.* Angelorum eſt deprecatio. Videri etiam poteſt idẽ Chryſoſtomus hom. 30. in Geneſ. & homil. 1. in illud Iſaiæ 6. *Vidi Dominum*, &c. *Iſaias 6.* & Caſsianus Collat. 9. *Caſsian.* Notũ eſt Hieronymi exem- *Hieronym.*

plum, qui *ad Deum clamando diem crebro cum nocte iungebat*, Vt Euſtochio ipſe commemorat Epiſt. 22. & addit, *Solus deſerta penetrabam, ſicubi concaua vallium, aſpera montium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus, ibi illud miſerrimæ carnis ergaſtulum, &, vt ipſe mihi teſtis eſt Dominus, poſt multas lacrymas, poſt cœlo inhærentes oculos, nonnunquam videbar mihi intereſſe agminibus Angelorum, & lætus, gaudenſque cantabam. Poſt te in odorem vnguentorum tuorum curremus.* Baſilius etiam homil. in Martyrem Iulittam, vſum orationis mentalis commendat, docens, orationem pleniùs explicare, atque exercere vires ſuas in animam orantis libera electione, ac propoſito, etiam ſi in vocem non prodeat. Qui etiam videri poteſt in Regul. breu. in 301. de ſtudio huic orationi adhibendo. Item Cyprian. in expoſitione orationis Dominicæ propè initium. A B

Cant. 1.
D. *Baſil.*
D. *Cypri.*

4. Ambroſius lib. 6. de Sacramẽtis, c. 3. ex profeſſo ſuadet orationẽ mentalem, de illa exponens verba Chriſti Matth. 6. *Cũ oraueris, intra cubiculum tuum*, id eſt (vt exponit) *cor tuum, & mentem tuam, & clauſo oſtio*, id eſt, *ore, ora Patrem tuum*, &c. Quartum incipit interrogando: *Quid proſit autem interrogemus, qua ratione ſecreto magis orare debeamus, quàm cum vociferatione?* Quod non ideò dicit, vt vocalem orationem damnet, ſed vt præſtantiam orationis mentalis commendet, vnde ſubiungit: *Qui in ſecreto orat, fidem defert, & confitetur, quod Deus ſcrutator cordis, & renum ſit.* Sic etiam dixit Nilus lib. de oratione cap. 39. & 40. *Senſu orandum* eſſe, quod exponens ſubiungit, *Senſus eſt conſideratio cum reuerentia, & compunctione, & dolore animi, cum ſuſpiriis, ſine voce.* Denique hoc declarauit copioſe Auguſtinus Epiſtol. 121. ad Probam de orando Deum, capit. 5. 6. & 7. Vbi docet, certis horis mentem reuocandam eſſe ad orandum Deum, pura mente, & affectu, interdum verò adiungendam eſſe vocem, vt nos ipſos excitemus. Et ſæpè, cùm vacat, diu eſſe orandum, aliquando verò crebras, & breuiſsimas habendas eſſe orationes, & *raptim quodammodò iaculatas, ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimùm neceſſaria eſt, per productiores moras euaneſcat, atque hebetetur intentio.* Et vt alios Patres omittam, quos explicando actus huius orationis proferam, latiùs tractando de contemplatione. Hic libet adiungere vtilia verba Ioannis Gerſon. lib. de Myſtic. Theol. induſtr. 11. Alphab. 66. litter. O. *Falluntur, qui volunt ſemper, vel legere, vel orare vocaliter, vel deuotionis verba à loquentibus accipere, ſi putant, exinde contemplationis gratiam familiarem ſibi committere. Acceſſuro proſunt hæc, ſed non ſufficiunt. Eſto, namque compungantur interim tales ad lectionem, vel Sermonem, abſtuleris librum, aut verbum: abibit illicò comes compunctio: non aliter, quã cum libro, aut verbo reuerſura. Quapropter cum ſilentio præſtolari ſalutare Dei, vt conſueſcat homo orare ſpiritu, orare & mente, dum etiam vocis ſtrepitus, aut libri deerit intuimus, ipſa meditatio ſilens ſit liber tuus, ſit prædicatio. Alioquin videat, ne ſemper diſcens, numquam ad ſapientiam perueniat.* Et poſt aliqua: *Vnde proh dolor, tanta raritas contemplantium, etiam inter litteratos Eccleſiaſticos, ac Religioſos, imò & Theologos, niſi quia vix ſuſtinet aliquis ſecum ſolus eſſe, ſecum diù meditari.* C D E

D. *Amb. Matth.* 6. & 4.
Oratio mentalis præſtat oratione vocali.
Nilus.
D. *Aug.*
Orationes iaculatoriæ crebro faciẽdæ.
Gerſon.

5. Nobilitas autem huius exercitij dupliciter conſiderari poteſt, ſcilicet, vel per ſe ex ipſa nobilitate talis actionis, vel ex eius vtilitate in ordine ad alia, vnde etiam eius neceſſitas conſtabit. Quoad primum modum multis rationibus commendatur hæc oratio. Primò quia eſt diuturnum, & familiare colloquium cum Deo, quod eſt *omnium maximum, quod de precatione dicere poſſumus*, vt ait Chryſoſtomus lib. 2. de Orando Deum in principio. Vnde in lib. 1. ſic inquit: *Quis non obſtupeſcat, & admiretur tantam benignitatem, & beneuolentiam, quam in nos homines declarat Deus, qui nobis tantum honoris largiatur, vt dignos nos habuerit, qui cum ipſo colloquamur, noſtraque vota apud ipſum deponamus: nam verè cum Deo confabulamur, quoties vacamus deprecationi.* Vnde etiam ibidem concludit, huius orationis munus Angelicum potiùs eſſe, quàm humanum. Quod repetit homil. in Pſalm. 4. & eſt frequens in Patribus initiò relatis.

Orationis nobilitas ex familiaritate cum Deo primo colligitur.
Chryſ.
Orationis munus angelicũ potiùs eſt, quàm humanum.

6. Secundò, quia ex genere ſuo eſt hæc oratio maxima participatio æternæ fælicitatis, quę in hac vita eſſe poteſt. Vt non immeritò beatitudo huius vitæ cenſeri poſsit. Quod ſumo ex verbis Chriſti Lucæ 10. *Optimam partem elegit ſibi Maria, quæ non auferetur ab ea, in æternum.* Vnde Leo Papa ſermon. 8. de Ieiunio decimi menſis, ſic inquit: *Quamuis ſine anima nihil caro deſideret, & inde accipiat ſenſus, vnde ſumit & motus, eiuſdem tamen eſt animæ quadam ſibi ſubditæ negare ſubſtantiæ, & interiori iudicio ab exterioribus interiora frænare, vt à corporeis cupiditatibus ſæpius libera in aula mentis, Diuinæ poſsit vacare ſapientiæ, vbi omni ſtrepitu terrenarum ſilente curarum, in meditationibus ſanctis, & in delitiis lætetur æternis.* Participat ergo anima benè compoſita æternas delitias in hoc ſancto exercitio, ideóque totam aliam corporis exercitationem ad orandi, & contemplandi officium, tamquam ad huius vitæ fælicitatem ordinare debet. Atque ita Auguſtinus Enarrat. in Pſalm. 148. præſentem vitam ait debere eſſe præparationem quãdam ad æternam, vt ſicut illa conſiſtet in perpetua viſione, & laude Dei, ita hæc, quoad fieri poſsit, illam imitetur: propter quod idem Auguſtinus lib. de Moribus Eccleſ. cap. 31. beatiſsimos vocat eos, qui perfectum huius orationis gradum conſequuntur: *Perfruentes, ait, colloquio Dei, cui puris mentibus inhæſerunt, & eius pulchritudinis contemplatione beatiſsimi, quæ niſi Sanctorum intellectu percipi non poteſt.* Vnde facilè conſtat huius aſſertionis ratio, quia noſtra fælicitas in actu aliquo conſiſtit, ergo etiam in hac vita in aliquo ſupremo actu ponenda eſt, ſed hæc mentalis oratio nihil aliud eſt, quàm vnio quædam cum Deo per optimos actus, qui in hac vita exerceri poſſunt, ergo. Vnde fit etiam, vt hæc oratio ſupremum Dei cultum interiorem contineat, & exercitium optimarum virtutum, ac propterea per ſe ſit maximè laudabilis, & expetenda.

2. Ex ſumma participatione felicitatis æternæ.
Luc. 10.
D. *Leo.*
Aug.
Præſens vita præparatio quædã eſſe debet ad æternam.
Mentalis oratio eſt vnio quædã cum Deo per actus optimos.

7. Quoad alteram partem, triplex ratio vtilitatis in hoc opere conſiderari poteſt. Prima, quam habet communem cum aliis virtutibus in ordine ad meritum, vel ſatisfactionem, & de hac nihil in particulari dicere oportet, niſi quòd tantò perfectiùs huic operi conuenit, quantò illud excellentius eſt. Vnde quia totum eſſentiale meritum in actu interiori poſitum eſt, & in hac oratione puriſsimi interiores actus virtutum omnium, & præſertim charitatis, & religionis exercentur, ideò de ſe aptiſsima eſt ad meritum. Et ſimiliter, quia ſatisfactio maximè fieri ſolet per opera ardua, & pœnalia, ideo etiam hoc opus valdè ſatisfactorium eſt, non minùs, ſed potiùs magis, quàm oratio vocalis: tùm quia, vt ſupra ex Patribus referebam, valdè difficile eſt

Prima orationis vtilitas meritũ, & ſatisfactio.
Oratio mentalis magis eſt ſatisfactoria, quàm vocalis.

le eſt homini ſecum ſolum eſſe, & cum Deo ipſo reuerenter colloqui, quod Angelicum potiùs, quàm humanum eſſe videtur. Tùm etiam quia inde fit, vt corpus ipſum multùm hoc exercitio maceretur, vel antecedenter (vt ſic dicam) quia neceſſe eſt, vt per temperantiam, & moderationem ad illud diſponatur, vel concomitanter cooperando, prout poteſt, vel conſequenter, obediendo deſiderijs firmis, & efficacibus, quæ in hac oratione concipiuntur.

8. Secunda orationis vtilitas eſt impetratio.

Secunda vtilitas huius orationis eſt impetratio, quæ communis eſt omni orationi, imò ab hac participatur, quatenus quædam ex partibus eius eſt petitio, vt mox dicemus. Quapropter etiam de hac peculiari vtilitate nihil noui hic occurrit, præter dicta præced. lib. cap. 3. & 7. niſi quòd ad efficaciam impetrandi dupliciter iuuat hæc oratio. Primò quia efficit, vt ipſa petitio ex parte noſtra ſit cum maiori affectu, ac ſubinde Deo gratior, cæteris paribus, tū quia vt Bernardus (D. Bernard.) dixit in ſerm. 2. Paſchatis: *In meditatione exardeſcit oratio, tūc enim oratio fundit ſuſpiria, piæ deuotionis ſtillat aromata, tota reſoluitur in lamenta.* Tùm etiam quia in diuturna oratione, quæ habet meditationem, & alios actus contemplationi coniunctos, maior eſt inſtantia petitionis, & obſecrationis ad Deum. Alter modus iuuandi eſt per cordis mortificationem, ac puritatem, quæ maximè ad orationis efficaciam iuuat. Nam vt idem dixit Bernardus in ſerm. 3. Epiphan. *Duas alas habet oratio noſtra, contemptum mundi, & afflictionem carnis, nec dubium, quin tunc cœlum penetret, & dirigatur, ſicut incenſum in conſpectu Dei.* Illi autem ſunt duo fructus maximè proprij orationis mentalis in ſua amplitudine conſideratæ, vt nunc de illa loquimur.

(Duas alas habet oratio noſtra, & quæ ſint illę.)

9. Vtilitas orationis eſt generare in anima virtutes omnes.

Tertia, & magis propria vtilitas huius orationis eſt, quia virtutem quamdam habet quaſi effectiuam ad generandum in anima omne virtutis genus, propter quod à Chryſoſtomo (Chryſoſt.) dicto libr. 1. de Orando Deum, *Baſis, & radix omnis virtutis* appellata eſt. De qua ibidem ſubiungit. *Deprecatio, cultuſque Dei ſignum eſt totius iuſtitiæ*: *Signum* videlicèt tamquam efficax cauſa, quæ inſeparabilem habet hunc effectum. Et libr. 2. in principio illam vocat. *Omnis virtutis caput*, eique attribuit, quòd homines transfert ad honorem; nobilitatem, ſapientiam, & conſortium Angelorum. *Nam ſi*, inquit, *qui cum ſapientibus viris colloqui ſolent, propter aſsiduam conſuetudinem breui ſic transſmutantur, vt illorum prudentiam referant, quid dicere conuenit de his, qui cum Deo colloquia miſcent?* Hinc etiam Caſſian. (Caſſian.) Collat 9. ca. 1. dixit mentalem orationem eſſe cum omnibus virtutibus connexam: *Quemadmodum enim*, ait, *ſine illis acquiri, vel conſummari non poteſt hæc, de qua loquimur, perpetua orationis, iugiſque tranquillitas, ita ne illæ quidem virtutes, quæ hanc perſtruunt, abſque huius poſſunt aſsiduitate compleri.* Et inferiùs ſubdit finem, & effectum orationis. *Vniuerſarum virtutum molitione perfici.* Vnde Bonauent. (Bonau.) de Proceſſu Religion. lib. 7. cap. 11. *Valdè* dicit *delectari Deum in hac oratione propter multiplicem orantis vtilitatem*, ſcilicet, *vt Deo indeſinenter inhæreat, vt beneficia Dei multiplicius experiatur, vt abundanti deuotione in amorem Dei creſcat, &c.*

10. Sancta cogitatio, quæ à Deo eſt, principiū eſt omnis boni deſiderij.

Præterea poteſt hæc vtilitas declarari ex illo principio, quo ſolet Auguſtinus neceſſitatem gratiæ Dei oſtendere, videlicet, quòd ſancta cogitatio, quæ à Deo eſt, principium eſt omnis boni deſiderij, ac voluntatis, & conſequenter omnis

A bonæ operationis, vt videre licet lib. 2. de Peccat. mer. & remiſ. ca. 17. & lib. 2. contra duas Epiſt. Pelag. cap. 8. & lib. de Prædeſt. Sanct. capit. 2. Mentalis autem oratio, nihil aliud eſt, quàm ſeminarium quoddam, & fons ſanctarum cogitationum, & diuturna illarum exercitatio, & diligens ruminatio. Hinc ergo habet, vt ſit fons etiam, & principium omnis virtutis. Quapropter VValdenſis quia VVicleph orationem, quam vitalem appellabat, id eſt, rectam vitæ operationem, ſufficere dicebat, ipſe VValdenſis tom. 3. capit. 2. num. 16. reſpondet. *Audeo dicere, nullum eſſe meritum orationis tuæ vitalis,* B *vbi non præceſsit meritum orationis mentalis.* Quia nimirum neceſſe eſt, vt ſancta cogitatio, ſanctumqúe deſiderium præcedat, quæ ad orationem mentalem pertinent. Refertque Auguſtinum (Aug.) 1. part. ſerm. 25. dicentem. *Quomodo aures noſtræ ad voces noſtras, ſic aures Dei ad cogitationes noſtras: non poteſt autem fieri, vt habeat mala facta, qui habuerit cogitationes bonas. Facta enim de cogitatione procedunt.* Habentur hæc apud Auguſtinum Enarrat. in Pſal. 148. & libr. 50. homil. in 16. Et quibus concludit VValdenſis. Quomodo ergo eſt generalior, & per hoc præferibilior, oratio operis, quam oratio animi, *cùm oratio animæ, vel cogitationis ſurgat in factum operis, qualiter ex radice arboris, diſtenditur humor in frondes, & in fructus.* Cùm ergo C mentalis oratio nihil aliud eſſe debeat, quàm ſancta quædam, & continua cogitatio, vel piarum cogitationum interna ſucceſſio, ac ſuauiſſimus motus, neceſſe eſt, vt ſi rectè fiat, magnam ſpiritualem vtilitatem animæ afferat. Quid verò difficultatis in ea eſſe poſsit, & quomodo expedienda, vel vincenda ſit, in ſequentibus dicemus.

CAPVT II.

De partibus huius mentalis orationis, ſeu actibus, qui in illa exerceri debent.

IN ſuperiori capite oſtendimus, quam ſit per ſe amabilis, atque etiam vtilis hæc mentalis oratio; vt autem vtrumque habeat, neceſſe eſt, vt ſuis 1.
D partibus conſtet, nam tunc aliquid eſt perfectum, cum nihil illi deeſt, & tunc medium eſt vtile, quādo perfecto, & debito modo exercetur, & applicatur. Cùm autem hæc oratio ſubſtantialiter (vt ſic dicam) in mente fit, conſtat non habere alias partes, niſi actus intellectus, & voluntatis, quibus mens interius in Deum aſcendit, aut cum illo negotiatur. De quibus actibus nunc ſupponimus vnum illorum eſſe petitionem, de qua in ſuperioribus dictum eſt: nam cùm illa ſit propriiſsime oratio mentis, non eſt dubium, quin in hac communiori includatur: hæc verò plures actus complectitur, qui explicandi nunc ſunt, ſimulqúe illorum E ordinem, ſi aliquem habere poſſunt, & conſequenter modum mentaliter orandi, breuiter declarabimus.

(Oratio mentalis partes habet actus voluntatis & intellectus.)

Hanc ferè quæſtionem ſibi propoſuit Bernardus in Scala Clauſtralium, ſeu libello de modo orandi, quem hic tranſcribere, conſummata eſſet reſponſio: tamen pro ratione inſtituti noſtri ea ſumemus, quæ ſufficere videbuntur. Quatuor ergo partes huius exercitij ibi diſtinguit Bernardus. Quæ ſunt Lectio, Meditatio, Oratio, & Contemplatio, de quibus inter alia ſic ait: *Lectio quaſi ſolidum cibum ori apponit, meditatio maſticat, & frangit; oratio ſaporem acquirit: contemplatio eſt ipſa dulcedo, quæ iucundat, & reficit.* Ex quibus verbis 2.

(Hic liber Auguſtino tribui ſolebat inter opuſcula eius tom. 9 ſub titulo. Scala Paradiſi.)

(Orationis exercitiū quadripartitur à D. Bernar.)

Lectio eſt præambula ad orationẽ mentalem.

verbis intelligere licet, lectionem non tam eſſe partem mentalis orationis, quàm præambulam ad illam: eſt enim quaſi applicatio materiæ: ex qua tota oratio originem ducat: vnde inferiùs ait idem Bernar. *Lectio quaſi fundamentum primò occurrit, & data materia mittit nos ad meditationem.* Et infrà inquit: *Lectio eſt ſecundum exterius exercitium, meditatio ſecundum interiorem intellectum.* Conſtat ergo, lectionem non eſſe propriam partem mentalis orationis, niſi lectio largè ſumatur pro actu ipſo memoriæ, quo Deus, vel aliquid ad eum pertinens recogitatur, aut coram oculis mentis proponitur, de quo ſtatim dicam.

3.

Lectionis neceſſitas quãta ſit ad orationem.

Addidit verò Bernardus circa finem eiuſdem libri tam neceſſariam eſſe lectionem ad meditationem, & conſequenter ad reliquas partes orationis huius, vt *Meditationem ſine lectione erroneam* eſſe dicat, vel quia in periculo errandi eſt, qui non ſatis per lectionem inſtructus ad meditandum accedit: vel quia in incertum tendit, & quaſi temerè, & caſu mente vagatur, qui priùs, quàm meditari incipiat, ſcopum meditationis, & materiam non ſibi per lectionem proponit. De qua non malè intelligitur illud Eccleſiaſt. 18. *Ante orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum.* Quamuis enim alia etiam multa ſub hac præparatione comprehendi poſſint, vt ex ſequentibus conſtabit, tamen primum fundamentum, & quaſi prima materia huius præparationis videtur eſſe lectio. Eſt autem conſiderandum, hanc lectionem, vel neceſſitatem eius non eſſe eandem in omnibus, nam in primis neceſſarium non eſt, vt ſemper ſit lectio propriiſsimè ſumpta, alias qui legere neſciunt, incapaces eſſent huius orationis: Satis ergo eſt, quòd circa hæc, aut lectione, aut auditu quis inſtruatur: *Auditus enim quodam modo ad lectionem pertinet*, vt ibidem dicit Bernardus. Deinde, ſi quis iam ſatis inſtructus eſt, quaſi in habitu (vt ſic dicam,) non ſemper neceſſarium eſt, vt propriam lectionem, vel auditionem per ſenſus corporis præmittat, quia iam finis talis lectionis comparatus ſupponitur: ſemper tamen neceſſarium erit, memoriam aliquo modo excitare, eámque ad aliquam certam materiam, circa quam intellectus, & voluntas verſentur, applicare, vt ea vel diſcurſui intellectus, vel voluntatis affectui proponatur. Quod fieri poteſt, vel priùs quàm homo orationem ſuam inchoet, quando eam facere proponit, ſeu diſponit, vel in ipſomet orationis veſtibulo, quod ſẽper neceſſarium eſt; & in rigore ſufficit: vtilius autẽ eſt ſi priori modo fiat, imò vt rectè fiat, eſt moraliter neceſſarium. Quamquam in modo huius memoriæ, lectionis, ſeu materiæ magna poſſit eſſe varietas iuxta perſonarum varietatem: non ſolùm quia quibuſdã materia timoris, aliis ſpei, vel amoris vtilis eſt, ſed etiam quia rudioribus neceſſaria eſt clarior, & expreſſior inſtructio, quàm peritioribus, & maior incipientibus, quã proficientibus, & exercitatis, & minor requiritur in iam prouectis. Imò tanta poteſt eſſe facilitas orandi, vel contemplandi, vt ſola Dei memoria, & præſentia ſufficiat, iuxta illud Pſal. 76. *Memor fui Dei, & delectatus ſum.*

Quando nõ neceſſaria lectio vel auditio.

Pſal. 76.

4.

Quid ſit meditatio, qui eſt primus orationis actus.

Primus ergo actus huius orationis proprius, eſt meditatio, quã ſic definit Bernardus ſuprà: *Meditatio eſt ſtudioſa mentis actio, occultæ veritatis notitiam ductu propriæ rationis inueſtigans*: ſumptaque videtur ex lib. Auguſtino attributo, de ſpiritu, & anima. c. 32. *Meditatio*, inquit, *eſt occultæ veritatis ſtudioſa inueſtigatio.* Ex qua deſcriptione, ſi nihil aliud ei addatur, vel in ea ſubintelligatur, conſtat meditationem non eſſe actum proprium orationis, vel Religionis, ſed in ſua generalitate pertinere ad quamcunq; ſcientiam, vel artem, & in rebus diuinis ſpectare poſſe ad ſapientiam, ſcientiam, vel Theologiam, quia in omnibus intercedit mentis actio ſtudioſa, & inquiſitiua veritatis per propriã rationem, & diſcurſum non ſolum, ſed adiutum lumine diuino: quod etiam in meditatione orationis intelligendum eſt. Vnde Auguſtinus ſuprà inquit: *Meditationem diuina illuminat reuelatio, vt veritatem cognoſcat.* Igitur, vt meditatio ſit pars orationis mentalis, oportet in primis, vt procedat ex affectu orandi, id eſt, colendi Deum per actus mẽtis: quod dupliciter fieri poteſt. Primò intendendo ipſam meditationem, vt cultum quemdam Dei: nam hæc meditatio in primis fũdari debet in fide, imò per actus fidei frequenter exercetur, & ſi quid eis additur, vel ex eis colligitur, totum eſt ad ſubijciẽdum magis ipſum intellectum Deo, qui actus ſunt aptiſsimi, vt in cultum Dei referantur, & aſſumantur, vt in ſuperioribus dixi. Secundò id fieri poteſt, ordinando meditationem, vt ex illa in nobis excitetur maior æſtimatio diuinæ gloriæ, & maieſtatis, aut feruentior affectus orandi, ac deuotio ad Deum.

D. Aug. Meditationem diuina illuminat reuelatio.

5.

Meditatio debet eſſe practica ſaltem ex intẽtione operãtis.

Deinde neceſſarium eſt, vt talis meditatio ſit practica, ſaltem ex intentione meditantis, ſeu orantis, id eſt, ordinata ad excitandum, vel accẽdendum affectum: quia hic eſſe debet finis totius orationis mentalis, alioqui non erit actus religionis, nec charitatis, & conſequenter non erit oratio. Atque hoc totum poteſt comprehendi in illa particula *Studioſa*, ita vt non ſolùm intelligamus, debere eſſe meditationem diligentem, vel accuratam inquiſitionem, ſed etiam moraliter rectam, practicam, & honeſtam, ac proinde religioſam, iuxta materiæ capacitatem. De hac meditatione rectè intelligitur, quod Dauid aiebat Pſalm. 18. *Meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper.* Vbi duo expendo. Vnum, quod cùm meditatio maximè ſit opus intellectus, vocat illam meditationem cordis, quia & ex affectu exire, & ad illum tendere debet, inquirendo, quid appetendum ſit, & effodiendo, donec theſaurum inueniat: vt ſuprà Bernardus ait. Aliud eſt, meditationem hanc debere eſſe in conſpectu Dei, quia tota debet referri ad cultum eius. Vnde inſinuat Dauid id, quod in hac materia omnes myſtici Theologi docent. Primum orationis mentalis aditum debere eſſe, vt homo ſe ſe conſtituat in conſpectu Dei, eius præſentiam fide viua, & perſpicaci attentione, ſummaque reuerentia conſiderando: & in hac præſentia, & conſpectu Dei meditationem inchoando.

Pſal. 18.

Aditus orationis mentalis eſt, vt homo ſe cõſtituat in præſentia Dei.

6.

Meditatio magis ordinatur ad amandum, eius materia debet eſſe practica, moralis, & ſupernaturalis.

Iam verò quod attinet ad modum huius meditationis, nihil certi definiri, vel doceri poteſt, quod ad noſtrum inſtitutum pertineat. Dicimus ergo, ſeruanda eſſe documenta ſpiritualia, quæ de hoc traduntur, potiùs enim ad quandam artem, quàm ad doctrinam Theologicam pertinent. Solùm eſt adnotandum, quod licèt meditatio dicatur eſſe inueſtigatio veritatis occultæ, nihilominùs per ſe nõ tendit ad cognoſcendas nouas veritates occultas, quia hæc meditatio, vt dixi, non tam ordinatur ad ſciendum, quàm ad amandum, & operandum. Tendit ergo (vt ſic dicam) ad cognoſcendum nouo modo veritates alias notas, & perſpicuas, nimirũ attentiùs illas conſiderando, rationes illarũ ponde-

ponde

ponderando, nouas inquirendo, & (quod caput eſt) illas ad mores, & actiones meditantis applicando. Vnde conſtat, materiam huius meditationis debere eſſe practicam moralem, ac ſupernaturalẽ, quàm Dauid in Pſal. 118. ſæpè reuocat ad legem diuinã, teſtimonia diuina, iuſtificationes, Dei, eloquia Dei, & opera Dei. Tamen ſub lege diuina includũtur peccata, quibus offenditur Deus, & conſequenter omnia, quæ vel ad illorum ſupplicium timendum, vel ad eorum remiſſionem, veráque iuſtitiam comparandam pertinent. Sub teſtimoniis autem iuſtificationis, eloquiis, & operibus Dei omnia Fidei myſteria comprehenduntur; vnde omnia eſſe poſſunt meditationis materia, quæ vnicuique applicanda eſt iuxta perſonæ capacitatem, & diſpoſitionem, & iuxta finem per meditationem, & orationem intentum, vt infra dicam.

Pſal. 118.

Lex diuina comprehendit peccata.

7. Meditationis duo præcipui effectus prudentia, & deuotio.

Sub meditatione autem comprehendi intelligo duos proximos, ac præcipuos effectus eius; quorũ vnus ad intellectum, alter ad effectum pertinet. Priorem attigit Dauid Pſalm. 48. dicens: *Os meum loquetur ſapientiam, & meditatio cordis mei prudentiam.* Hæc enim meditatio cordis ordinatur (vt dixi) ad illuminandum practicè intellectum, & ideò licèt vtatur diſcurſibus, & ratiocinationibus, quæ ad ſcientiam, vel ſapientiam aliquo modo pertinent, eius tamen concluſio eſt prudentia. Ibi enim rectè concluditur, quid deſiderandum ſit, quid timendum, quid petendum, quomodo homo de ſe ipſo ſentire debeat, quomodo de Deo, quomodo de honore, de diuitiis, de fama, de gloria, ac denique de rebus caducis, & æternis. His ergo eſt primus meditationis effectus. Alter eſt, quẽ idem Propheta docuit Pſal. 38. dicens: *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis.* Quod rectè de hoc effectu exponunt D. Thomas, & Caiet. 2. 2. q. 82. ar. 3. Et in d. lib. de Spir. & anima c. 50. hic ordo actuum deſcribitur: *Meditatio parit ſcientiam, ſcientia compunctionem, compunctio deuotionem, deuotio perficit orationem.* Ex quibus conſtat, ante orationem quatuor actus numerari, ex quibus duo pertinent ad intellectum, ſcilicet *Meditatio, & Scientia,* qui differunt, ſicut motus, & terminus, vel ſicut inquiſitio, & cognitio: alij verò duo pertinent ad effectum. Nam *Compunctio* (quæ additur ibi) *eſt, quando ex conſideratione ſuorum malorum cor interno dolore tangitur. Deuotio eſt pius, & humilis affectus in Deum, humilis ex conſcientia infirmitatis propriæ, pius ex conſideratione diuinæ clementiæ.* Et his actibus poſtea adiungitur oratio. Cũ ergo Bernardus ſtatim poſt meditationem, orationem ponat, oportet, vt ſub meditatione illos actus comprehendat: vnde officium meditationis Bernardus extendit vſque ad illum ſtatum, *in quo anima habendi deſiderio exæſtuat, ſed per ſe obſtinere non poſſe cognoſcit.*

Pſal. 38.

D. *Thom.* *Caiet.*

Quid ſit cõpunctio & deuotio.

D. Bern.

8. Quomodo actus meditationis orationem gignat, & cum illa comparetur, quæ ſecundus actus orationis.

Ex hoc ergo deſiderio à meditatione excitato, cum recognitione propriæ imbecillitatis, naſcitur tertius actus, qui ad mentalem orationem neceſſarius eſt, eſtque oratio propriè dicta, ſeu petitio, de quo actu ſatis dictum eſt in ſuperiori lib. neque hic aliquid addendum occurrit, niſi quòd huic actui ſolent, maximè in hac oratione mentali, adiungi rationes, quas orans Deo repræſentat, vt ab eo impetret, quod intendit. Per quem actũ tranſit oratio in obſecrationẽ, iuxta expoſitionem D. Thomæ, d. q. ar. 17. de qua ſtatim dicemus. Circa hũc ergo actũ ſic ſpectatũ tria breuiter notãda occurrunt. Primum eſt, totũ hoc, quod obſecratio ſic ſumpta addit vltra orationem ad meditationem pertinere, nam inquiſitio illarum rationum, quæ Deo allegantur, meditatio quædam eſt, nam eſt inueſtigatio rationis ad cognoſcendã, vel perſuadẽdã, vt ſic dicam, veritatẽ illã, quæ per tales rationes concluditur. Vnde iſti actus, meditatio, & oratio non ſunt ita condiſtincti, & ordinati, vt meditatio ſolùm præcedat, & oratio ſubſequatur, ſed inter ſe valdè miſcentur, & mutuò iuuantur: nã meditatio aliqua, vel ſaltem ſimplex conſideratio obiecti præcedere debet, vt deſiderium excitetur, à quo prodit oratio, quia nihil volitum, quin præcognitum, nec aliquid verè petitur, niſi quod deſideratur. Poſteà verò oratio ipſa, & deſiderium mouent intellectum ad inueſtigandas rationes, & meditandos titulos Deo repræſentandos: & inde rurſus iteratur oratio cũ maiori feruore, & fiducia.

D. *Thom.* Quid obſecratio addat ad meditationem.

Nihil volitũ, quin præcognitum.

Alterum obſeruandum eſt, hos titulos interdũ ſumi ex parte ipſius Dei, interdum ex parte Chriſti, aliquando ex aliis Sanctis, ſæpè ex ipſius orantis. Ex parte Dei poteſt in primis allegari promiſſio eius. Secundò bonitas, & miſericordia eius, & beneficẽtia, quibus nos præuenit. Tertiò, quòd ipſe nos inuitat ad petendum, nec poteſt fictè inuitare, ſed ex animo, vt rectè Auguſtinus ſerm. 171. de Tẽpore, & ſer. 5. & 29. de Verbis Domini. Quartò quòd cedat in gloriam eius, & ſimilia. Motiua ex parte Chriſti ſunt maximè propria, quia ipſe eſt mediator inter nos, & Deũ, & in ipſo, & propter ipſum omnis gratia & beneficiũ, quod ad cœleſtẽ vitam conferat, obtinendum eſt. Et ideò Eccleſia omnem orationem ſuam hac obſecratione concludit: *Per Chriſtum Dominum noſtrum.* Ad huius imitationem, & in ſuo gradu, allegari poſſunt, & ſolent iuxta Eccleſiæ vſum, merita Sanctorũ. Propria autẽ merita ipſius orantis raro alleganda ſunt: nam licet interdum legamus Ezechiam dicentem ad Deum; *Memento, quæſo, quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum eſt coram te, fecerim.* 4. Reg. 20. Illud, quod ſingulare eſt, non debet adduci in exemplum. Ait enim Auguſtinus libr. 3. de Mirabil. ſacræ Script. capit. 18. virum illum ita fuiſſe perfectum, vt de ſuo merito apud Deum certus eſſet. Quis autem audeat hanc certitudinem ſibi promittere, vt merita ſua Deo repræſentet, niſi ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti (quo credimus Ezechiam fuiſſe motum) moueatur? Quamquam ſi aliquando animus ſit nimium triſtis, & deiectus, poſſit ad erigendam ſpem, & fiduciam, bonorum operum præteritorũ recordari cũ magna humilitate, & formidine abſque vlla præſumptione. Ordinariè verò ſecurius eſt, titulos, qui ex cognitione propriæ miſeriæ, & infirmitatis, ac culpæ naſcuntur, allegare, idque non ad excuſandas, vel minuendas culpas noſtras, ſed ad exaggerendam diuinam gloriam, miſericordiam, & alia attributa, quæ eò magis in nobis eluceſcunt, quò nos infirmiores ſumus.

9. Vnde deſumendi ſunt tituli, quos Deo præſentamus in oratione.

Aug.

Chriſtus mediator inter nos & Deũ.

4. *Reg.* 20.

Nemo debet ſua merita in oratione Deo repræſentare.

Tertium conſiderandum eſt, non allegari hos titulos à nobis, vt Deo innoteſcant, vnde nec videntur repræſentari, vt ipſum moueant ſecundum ſe, quandoquidem iam ipſe per ſe illos nouit, & per eos à ſe cognitos moueri poteſt, ſi velit. Allegantur ergo, primò, in exercitium fidei noſtræ. Secundò, ad ſpem augendam. Tertiò, ad exercitium aliarum virtutum, illarum maximè, quæ nos poſſunt ad impetrandum reddere aptiores, vt ſunt humilitas, & vilis de nobis opinio, & è contrario magna de Deo exiſtimatio, & feruens in eum deuotio. Quartò, quia per hoc ipſum magis

10. Allegantur hi tituli Deo ad exercitiũ virtutum.

gis Deum reueremur, & colimus, quò enim has rationes magis ponderamus, eò magis diuina attributa recognoſcimus: quod totum cultus quidam eſt Dei.

11. Oratio ſub ſe continet gratiarum actionem. *Paul. ad Philip. 4. 1. ad Timoth. 2.* D. *Bern.*

His conſequenter adiungi poteſt, ad hanc partem pertinere gratiarum actionem, cuius mentionem non fecit Bernardus, cum tamen Paulus ad Philippenſ. 4. & 1. ad Timoth. 2. eam maximè in noſtris orationibus requirat. Sed illam vel ſub oratione concluſit Bernardus, quia oratio latè ſumpta de gratiarum actione, & laude Dei dici etiam ſolet; quamuis enim in rigore hi ſint actus diſtincti, tamen quia oratio eſt quædam locutio ad Deũ, ſub hac generalitate, comprehendit mentalis oratio internam laudem Dei, & gratiarum actionem, & in vniuerſum cantica illa, quibus *cantamus in cordibus noſtris Deo*, vt ait Paulus ad Coloſſenſ. 3. Vel certè gratiarum actio mentalis, ſub meditatione comprehenditur, quia gratiarum actio mentalis, & interna, non eſt, niſi cognitio quædam beneficiorum in animi grati ſignificationem, vt ſignificat Diuus Thomas lect. 7. in capit. 5. ad Epheſ. At recognitio illa per intellectum fit, & per quamdam inquiſitionem rationum, & motiuorum, quæ oſtendant, illa eſſe beneficia diuina, & non merita noſtra, & per quamdam diſtinctam recordationem eorum, quæ omnia ad meditationem quamdam pertinent. Et licet illa gratiarum actio requirat voluntatem dirigentem totam illam recogitationem ad grati animi ſignificationem, hoc non eſt extra rationem meditationis practicæ, & religioſæ, de qua hic loquimur, vt viſum eſt. Atque ad eundem ferè modum diuina laus interna, ac purè mentalis, quæ non fit per conceptus verborum, ſed rerum, perficitur meditatione quadam, recognoſcendo diuinas perfectiones, ac virtutes, & actus earum ad glorificandum illum, vt ſuperiori libr. c. 5. explicatũ eſt. Poſſunt etiam iſti actus, ſi cum peculiari perfectione fiant, ſub contemplatione comprehendi, vt inferiùs videbimus.

D. Paul. ad Col. 3.

D. *Thom.*

Diuina laus mentalis quomodo perficiatur.

12. D. *Bernard.*

Supereſt denique vltimus actus à Bernardo poſitus, qui eſt contemplatio: ille verò peculiarem conſiderationem poſtulat, tum quia propriam difficultatem habet, An contemplatio ponenda ſit peculiaris pars orationis, ita vt ſit actus aliquis, qui cum aliis ſuprà enumeratis miſceatur, nec ſit ab illis diſtinctus? An verò per ſe conſtituat diſtinctum, & peculiarem modum mentalis orationis, & qualis ille ſit, quibuſuè modis fiat? Tum etiam quia contemplationi duo Bernardus tribuit, *Eſt enim*, inquit, *mentis in Deum ſuſpenſæ eleuatio, æternæ dulcedinis gaudia deguſtans*. In quibus verbis duos actus indicat, ex quibus primus ad intellectum pertinet, ſecundus ad voluntatem, & vterque per ſe, & vt ſimul ad contemplationem conueniunt, ſpeciali conſideratione indigent. Videtur etiam Bernardus ſub hoc actu deuotionem comprehendere ſub nomine ſpiritualis dulcedinis: nam hic etiam actus communiter pertinere cenſetur ad huius orationis perfectionem, & complementum, ideoque inferiùs ſpecialiter de deuotione, poſtea verò de contemplatione dicemus: prius tamen pauca quædam ad maiorem cognitionem, & praxim orationis mentalis addenda ſunt.

Quid ſit cõtemplatio, & quos contineat actus, quæ eſt tertius orationis actus.

CAPVT III.

Corollaria ex ſuperiori doctrina, quibus orationis mentalis ſubſtantia, partes, & vnitas magis explicantur.

1. Mentalis oratio vtriuſq; potentiæ, intellectus ſcilicet, & volũtatis actus includit, & qui ad intellectum ſpectent?

EX dictis ergo facilè intelligitur, orationem mentalem, de qua agimus in actibus intellectus, & voluntatis eſſentialiter conſiſtere, & vtroſq; amplecti, ideóque non eſſe vtile diſputare, in cuius potentiæ actibus præcipuè exiſtat, quia vtrique neceſſarij ſunt, & ad diuerſos quoſdam fines, vel effectus huiuſmet orationis ſunt principaliores actus intellectus, ad alios actus voluntatis, vt poteſt breuiter intelligi, explicando (quod ad rem maximè ſpectat) quas partes in hoc negotio habeat intellectus, & quas voluntas. Quod quidem magna ex parte ex dictis in præcedenti libro, cum his, quæ in ſuperiori cap. diximus, declaratum eſt. Nam ad intellectum pertinet vſus fidei, tamquam omnis orationis fundamentũ, quia, vt ſuprà dixi, ad illam pertinet, Deo nos præſentare, vt ad eum loqui poſſimus, & illum orando colere, ac reuereri: item ad illam pertinet veritates proponere, quæ vel principia meditandi, vel obiecta contemplationis ſint. Meditatio item actus eſt intellectus, vt ex dictis conſtat, qui iuuari debet donis intellectus, ſcientiæ & ſapientiæ, quamdiu vel circa res omnino diuinas, vel circa veritates vniuerſales negotiatur. Quãdo autẽ ad particularia operanda deſcendit (quod fieri frequenter debet) opus eſt dono conſilij, & prudentiæ infuſe. Contemplatio item vel omninò eſt actus intellectus, vel ſine illo eſſe non poteſt, de quo actu, & cuius virtutis intellectualis actus ſit, inferiùs dicam. Tandem pertinẽt ad intellectũ locutiones omnes, quæ in hoc exercitio poſſunt interuenire, ſiue petendo, ſiue laudãdo, & gratias agendo, ſiue ſua peccata Deo confitendo, ſiue ſe ipſum excitãdo, quod præcedenti libro capit. 4. & 5. latè dictum eſt.

2. Qui actus ad voluntatem pertineant?

Ad voluntatem autem in primis ſpectant affectus, & deſideria earum rerum, quæ in hac oratione ex meditatione rerum cœleſtium excitari poſſunt, qui eſſe poſſunt affectus virtutum omnium, quoniam meditatio circa materias omnium verſatur, & omnium affectus ad Dei laudem, vel cultum, vel ad maiorem vnionem cum ipſo referri poſſunt. Vnde Chryſoſtomus libr. 2. de Orando Deum: *Nequaquam*, inquit, *aberrabit à vero, ſi quis affirmet, deprecationem eſſe cauſam omnis iuſtitiæ, & virtutis*. Quod intelligo verum eſſe (vt ſuprà dixi) non ſolùm, quia illam à Deo impetrat, ſed quia omnium virtutum actus in hac oratione frequenter exercentur. Omnium tamen dux, & auriga eſt religio, quæ omnes alias vocat, vel ad perfectè ſubiiciendam, & humiliandam animã Deo, vel ad reuerenter cum illo loquendum, vel vt Deo vniatur, aut ad illam vnionem diſponatur. Atque ita voluntas quoad hoc, quodammodo habet primarias partes in hoc exercitio, quia & ab illa per religionem inchoandum eſt, medio affectu orandi, & colendi Deum, & ad illam terminari debet per affectum, quo anima vnitur Deo, de quo ſtatim dicetur. Solent præterea ſenſitiuus appetitus cum phantaſia, voluntatem, & intellectum in hoc opere comitari, iuxta illud Pſal. 83. *Cor meum, & caro mea, exultauerunt in Deum viuum*, de illarum verò potentiarum cooperatione inferiùs dicemus.

D. Chryſoſt.

Deprecatio eſt cauſa omnis virtutis iuſtitiæ.

3. Accõmodatur doctrina D. Paul. ad orationem mentalem. *Auguſt.* D. *Ioan. Chryſoſt.*

Secundò ex dictis facile eſt, ad orationem mentalem accommodare quatuor illas orationis partes, quas Paulus enumerat, 1. ad Timot. 2. videlicet obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones. Nam licet probabile ſit, Paulum loqui de orationibus vocalibus publicis Eccleſiæ, iuxta expoſitionem Auguſtini, Chryſoſtomi, & aliorum,

& aliorum, quam in 3. tom. 3. part. diſputat. 83. ſection. 1. tractaui, vbi etiam adnotaui, poſſe partes illas in vocalibus orationibus priuatis inueniri, quod in lib.ſequenti attingam: nihilominùs etiam ad orationem mentalem,de qua agimus optimè accommodantur, ſiue loquamur de oratione mentali,quæ vocalem quaſi informat,ſiue de illa,quæ pura mente fit. De priori declaratur, quia nulla eſt pars orationis vocalis, cui non reſpondeat proportionatus actus,vel affectus mentis; nam ab interiori affectu habet vox vim,& rationem orationis. De poſteriori etiam patet, quia poteſt mens interiùs cogitare,vel appetere,aut loqui,quicquid voce poteſt exprimere,etiamſi actu illud non exprimat.Imò ſæpè plus poteſt interiùs ſentire, & operari, quàm voce valeat explicare,& ideò poteſt animus omnes illas orandi partes interiùs exercere, etiamſi voce nihil exprimat. Quomodo autem hoc fiat, duobus modis declarari poteſt.

Nulla eſt pars orationis vocalis cui non reſpōdeat mētis actus.

4. Primo iuxta expoſitionem D.Thomæ dicta quæſtione 83.artic.17. vbi per orationem intelligit abſolutè eleuationem mentis in Deum, per poſtulationem, orationem propriiſſimè ſumptam pro petitione,per obſecrationem, rationum & titulorum allegationem, per gratiarum actionem, quod ipſa verba ſonant. Quæ omnia in mentali oratione fieri poſſe, ac debere, ſatis à nobis explicatum eſt. Solùm oportet aduertere, iuxta hanc declarationem orationem habere primum locum inter has partes in oratione mentali; quia primus actus in omni oratione, & in hac maximè neceſſarius, eſt, eleuatio mentis in Deum,per quam & anima ſe præſentet Deo, & Deum conſideret ſibi præſentem: non poteſt enim quiſpiam cum aliquo loqui, vel ab aliquo petere quidpiam, niſi illum habeat ſufficienter ſibi præſentem,vnde,ſi loco diſtet,ad illum accedit, vt ab eo petere poſſit propria locutione. Ad Deum non eſt neceſſarius acceſſus localis, quia vbique adeſt, ergo per memoriam, & acceſſum mentis debet anima ad illum accedere, eumque tamquam ſibi coniunctiſſimum,& ſe penetrantem, & circundantem oculis fidei intueri, eique ſic præſenti ſummam reuerentiam exhibete. Nam qui conuenienter petere vult, reuerentiam priùs exhibet, ſicut mater filiorum Zebedæi *acceſſit* ad Chriſtum *adorans & petens*. Hoc modo orationis ingreſſum nobis deſcripſit D. Dionyſius cap.3. de Diuin. Nom. Cùm enim dixiſſet, ad loquendum de diuinis rebus accedendum eſſe, inuocata priùs ſanctiſſima Trinitate ſubiungit,*Nos enim precibus primum ad eam, vt boni principium deduci debemus:* & infrà: *Etenim ipſa quidem omnibus præſens eſt, non tamen ei præſentia ſunt omnia,ſed cùm eam, & ſanctis precibus, & tranquilla mente, & apto ad Diuinam coniunctionem animo appellamus, tum deniqne nos etiam ipſi præſentes ſumus:*Et infrà:*Nos igitur ipſos precibus ad altiorem diuinorum benignorúmque radiorum conſpectum contendamus.*

ExpoſitioD. Thom.in locū D. Paul. iuxta quam eleuatio mētis habet 1. in oratione locum.

Ad Deum per memoriam, & acceſſum mentis debet anima accedere.

S. Math. cap.27.

D. Dionyſ. Ad loquendum de diuinis rebus ſanctiſſima Trinitas inuocanda eſt.

5. Sic igitur mentalis oratio ab hoc acceſſu mentis in Deum inchoanda eſt, & hæc eſt veluti prima pars eius, poſtea aſcendit ad Deum petitio, quæ obſecratione, & gratiarum actione roboratur:quæ aliæ partes in ſuperioribus declaratæ iam ſunt. Dicet verò aliquis, deeſſe in hac Pauli enumeratione meditationem. Verumtamen ſi Paulus de vocalibus orationibus loquebatur, id non eſt inconueniens;nunc enim ſolùm dicimus, omnes illos actus enumeratos à Paulo in oratione vocali, habere locum in mentali, non tamen illos ſolos. Quid enim vetat,mentem pluribus modis operari circa Deum, dum orat,quàm vocem? Addo vlteriùs,non improbanda ratione,ſub oratione,& obſecratione,& gratiarum actione meditationem ſufficienter comprehendi: nam quòd in allegandis titulis,& rationibus pro noſtra petitione, & in gratiis agendis officium meditationis neceſſarium ſit,ſuprà eſt explicatum. Rurſum ſub illo aſcenſu mentis ad Deum, qui ad petitionem fundendam neceſſarius eſt, non ſola memoria,vel præſentia Dei comprehendi debet,ſed etiam recogitatio noſtræ miſeriæ,& diuinæ potentiæ, ac benignitatis ad ſubueniendum, vel in generali, vel in particulari, in tali, vel tali materia, pro qualitate petitionis fundendæ. Nam radix, & fons internæ petitionis eſt recogitatio: totum ergo hoc ſub illo aſcenſu mentis ad Deum comprehendi debet. Vnde Dionyſius ſuprà dixit, debere nos primum ad glorioſiſſimam Trinitatem accedere, *vt boni principium*, id eſt, hoc de illa conſiderantes, & conſequenter dependentiam noſtram ab illa: Ex qua cogitatione prouenit, quod infrà dicit: *Antequam aliquid agamus, aut dicamus, maximè quod ad Deum pertineat, à precibus nobis ordiendum eſt: non vt vim illam vbique præſentē trahamus,ſed vt diuinis commemorationibus,inuocationibúſque noſmetipſos tradamus ei,& coniūgamus.*Hoc autem totum interuentu conſiderationis,ac meditationis fit,vt ex dictis conſtat. Ita ergo in illis partibus totum officium orationis mentalis,quatenus ad petitionem ordinatur, continetur; nam de contemplatione alia eſt conſideratio.

2.Locū iuxta D. Paul. tenet petitio;Meditationē verò ſi nō expreſſit indicauit ſatis.

Recogitatio noſtræ miſeriæ & diuinæ potentiæ ſub quo actu comprehendatur.

D. Dionyſ.

6. Secundo modo poſſumus exponere actus illos à Paulo poſitos,aduertendo,tria poſſe in actu orandi conſiderari, ſcilicet, eum, qui orat; Deum, ad quem orat; & materiam,de qua orat,ſeu quam petit, quæ generaliter dici poteſt beneficium aliquod Dei, quod vel futurum expectamus, vel iam receptum recognoſcimus. Primus ergo actus orationis ex parte orantis eſſe poteſt,recognitio propriæ miſeriæ, ac indigentiæ, omniúmque ſuorum defectuum, quos coram Deo cognoſcit, eíque repræſentat, formaliter, vel virtute illorum remedium efflagitans. Et hic actus ſignificatur nomine *Obſecrationis*, & forſan ideo à Paulo primo loco numerantur, quia regulariter ab illo incipere debet oratio. Nec multùm ab hac expoſitione diſtant, qui dicunt, *Obſecrare* eſſe petere liberationem à malis: maximéque fauet vox Græca Δέησις, quæ indigentiam ſignificat, vnde quia repræſentatio propriæ indigentiæ ſolet eſſe vehemens, vel (ſi dicere licet) etiam importuna, ideo non ſine cauſa vox *Obſecrationis*, ad hunc actum accommodatur. Secundus actus eſt recognitio, ac repræſentatio diuinæ Maieſtatis cum magna æſtimatione, ac ponderatione Omnipotentiæ, Bonitatis, & Miſericordiæ eius, cum quo actu ſemper coniungitur expreſſa, vel tacita petitio beneficiorum Dei, non in particulari, ſed ſolùm in genere, vt miſereatur noſtri. Et ad hunc actum rectè accommodatur nomen *Orationis*, quem actum Paulus ſecundo loco ponit: & in hoc ſenſu etiam locum habet, quod D.Thomas ait, per orationem ſignificari aſcenſum intellectus ad Deum.

Alia expoſitio D. Paul. & 1. quid ſit obſecratio?

Primus act⁹ orationis ex parte orātis quis ſit.

Secundus actus quis ſit.

7. Tertius actus orationis eſt deſiderium obtinendi à Deo aliquod particulare beneficium cum expreſſione, ſeu petitione illius, & hic actus ſolet communiter appellari nomine orationis, vt ſuprà viſum eſt: ad diſtinctionem verò aliorum actuum vocatus eſt à Paulo proprio nomine poſtulationis. Et videtur hic actus propriiſſimè exerceri, quando aliquid in particulari petitur, ſiue illud ſit con-

Quid ſit poſtulatio, & gratiarū actio apud eundem Apoſtolum?

ſecutio alicuius boni, ſiue liberatio alicuius mali, A & ſiue quis poſtulet ſibi, ſiue aliis. Quartus denique actus eſt gratiarum actio, qui planè diſtinguitur à præcedenti, quia verſatur circa beneficia iam recepta, coniungitur tamen cum præcedenti, quia gratitudo de recepto beneficio diſponit ad nouum recipiendum, multúmque mouet benefactorem ad illud præſtandum. Et hoc ſenſu ait Paulus, 1. Timoth. 2. *Vt gratiarum actiones fiant pro omnibus,* vel quia dum quiſque gratias agit pro beneficiis ſibi collatis, coniungendo illis petitionem, quam pro aliis fundit, vt illam efficaciorem reddat, meritò dicitur gratias agere pro alio. Vel etiam, quia ſi proximi conſiderentur, vt ſunt vnum nobiſcum per charitatem, beneficium illis collatum noſtrum æſtimamus, & pro illo etiam gratias agimus: maximè ſi priùs tale bonum illis poſtulauimus, & datum agnoſcimus, & tamquam nobis collatum reputamus. Sic igitur coniungit Paulus gratiarum actionem, quia petitiones noſtræ ſemper debent Deo innoteſcere cum gratiarum actione, vt idem Paulus dixit ad Philippenſ. 4. Vnde ad Coloſſenſ. 4. cùm dixiſſet: *Orationi inſtate*, ſubiunxit; *Vigilantes in ea in gratiarum actione.*

Quomodo gratiarum actiones fiant pro omnib.

D. Paul. ad Philipp. & Coloſſenſ. 4.

8. Expoſitio D. Hilar. ad locum D. Paul. 2. ad Tim. 2. in qua 4. admittit orationis actus.

Atque hanc Pauli interpretationem exiſtimo, ſignificaſſe Hilarium in Pſalmum 140. dicentem: *Quatuor genera orationum Apoſtolus eſſe ſignificat ad Timoth. ſcribens, Exoro primum fieri precationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones. Humilitatis noſtræ eſt deprecari* (ecce primum actum à nobis poſitum) *Magnificentiæ Dei eſt orari* (iſte eſt ſecundus) C *Fidei eſt poſtulare* (hic tertius) *Confeſſionis, & laudis eſt gratulari* (hic eſt quartus.) Aduerto enim, explicare Hilarium gratiarum actionem per confeſſionem laudis, quia hæc prout in mente exercentur, vel ſunt idem, vel propinquiſſima ſunt, & vix ſeparantur, vt ſuprà dixi. Dum autem vocat hæc quatuor genera orationum, ſignificat, eſſe quatuor actus, qui ſæpe poſſunt in oratione diſiungi, quia verò omnes debent coniungi petitioni, vt perfecta, & efficax ſit, ideo etiam cenſentur quaſi quatuor partes complentes, & conficientes integrum officium orandi. Sic ergo illæ dicuntur orationis partes, quia optimè coniunguntur ad efficacem orationem componendam: nihilominùs poteſt in vna oratione aliqua earum partium principaliùs D exerceri, & intendi, & nunc vna, & nunc alia indifferenter. Imò interdum poteſt tota mentis, aut vocis oratio, etiamſi prolixa, & diuturna ſit, in vno tantùm illorum actuum occupari, quia nulla eſt obligatio, ſeu neceſſitas coniungendi ſemper omnes illos, & alioqui poteſt interdum maior fructus, aut ſpiritualis deuotio ſentiri, vel ſperari ex continuatione vnius actus, quàm ex variatione plurium, & ideo tunc quieſcendum eſt potiùs in vno actu, quàm multiplicitas affectanda.

9. Varietas orationũ multiplex, accidentalis tamen, vnde proueniat. *Gabriel.*

Tertiò, & vltimò ex dictis intelligi poteſt, quid de vnitate, vel diſtinctione, aut varietate orationis mentalis ſentiendum ſit: Gabriel enim hoc attingens lection. 61. in Canonem, litt. K. magna exaggeratione dicit, tantam eſſe varietatem ſpecierum E orationis, vt niſi ſpeciali Spiritusſancti illuminatione, comprehendi non poſſint. Rationem autem reddit, quia tot ſunt ſpecies orandi, quot ſunt affectus orantium. Vnde illas ſpecies diſtinguit, vel ex varia diſpoſitione orantis; alter enim eſt triſtis, alius alacer, alius tentatione oppreſſus, alter ſpirituali conſolatione, & pace gaudet. Vel etiam diſtinguit illas ex materia; nam alter petit veniam peccatorum, alter profectum in virtute, vnus meditatur triſtia, alius iucunda, vel denique aliis ſimilibus modis, quos ex Collatione Iſaac, quæ eſt nona apud Caſſianum, capite 8. ibi adducit. Sed hæc, & ſimilia intelligenda ſunt de varietate accidentali, & quaſi materiali orationum, nam formaliter, & eſſentialiter tota varietas orationis reducitur ad actus, quos enumerauimus. Et illi varij affectus, vel modi orandi, qui vel in diſtinctis hominibus, vel in eodem homine diuerſis temporibus diuerſimodè affecto, inueniuntur, pertinent magis ad indiuiduales modos (vt ſic dicam) orationum, quàm ad ſpecies varias illius, vel illorum actuum, in quibus ipſa conſiſtit. In indiuiduis autem actibus, & in modis eorum, non eſt mirum, eſſe infinitam varietatem, & nobis incomprehenſibilem; præſertim cùm Spiritus ſanctus ſit principalis motor in his actibus, & affectibus, qui nouit corda mouere, & immutare, & mentes illuminare, quomodo vult. Propter quod fortaſſe dicitur Spiritusſanctus, Roman. 8. *orare gemitibus inenarrabilibus*, id eſt, varios, & inenarrabiles modos compunctionis nobis inſpirare. Et eodem modo dicere poſſumus orare deſideriis, & affectibus, quos ſatis explicare non valemus, & ſuauitatem infundere, quam nemo ſcit, niſi qui accipit.

Caſſianus.

D. Paul. ad Rom. 8.

CAPVT IV.

Vtrum oratio mentalis cadat ſub præceptum, vel tantùm ſub conſilium, & conſequenter ad quos pertineat?

1. Oratio mentalis directè ab Eccleſia non præcipitur, neque in Miſſæ ſacrificio.

PRimùm omnium ſupponimus, nullum eſſe poſitiuum præceptum Eccleſiaſticum, obligans fideles ad hoc genus orationis. Agimus enim de mentali oratione pura, & ſeparata ab oratione vocali, ſic autem conſtat, nullum eſſe Eccleſiaſticum præceptum hac de re: nullum enim inuenitur directè hoc præcipiens. Videri autem poteſt hoc præcipi Sacerdotibus in Miſſa, cùm in Memento orant, verumtamen in rigore tunc poſſunt vocaliter orare ſubmiſſa voce, ſi velint. Item cùm genua flectunt, vel aliis temporibus Miſſæ, quando ad hanc, vel illam partem mouetur, nihil ore proferentes, videntur per conſecutionem quamdam obligari ad aliquid interiùs cogitandum; verumtamen etiam tunc poſſunt voce aliquid orare, vel ſolum actum illum internum habere, qui ad reuerentiam exterioris actus fuerit neceſſarius; & ita numquam directè præcipitur oratio mentalis etiam in Miſſa, vt notauit Nauarrus in Enchir. de Orat. cap. 18. num. 104. & ſequent. Atque hoc etiam fundari poteſt in communi doctrina, quòd lex humana non poteſt præcipere actus merè internos, vt docet D. Thomas, 2. 2. quæſt. 104. art. 1.

Nauarr.

D. Thom.

2. Quomodo mẽtalis oratio cadat ſub præceptum.

Hoc autem intelligendum eſt ex vi iuriſdictionis, nam ex vi voti, vel promiſſionis poteſt quis ſe obligare ad exercendum aliquem interiorem actũ, vt infrà ſuo loco videbimus; & eadem ratione poteſt obligari ad aliquã orationem mentalem exercendam. Sicut autem poteſt immediatè hoc promittere Deo, & ita ſe obligare, ſic poteſt veluti ſub conditione id promittere, ſi alius iniunxerit, vel conſuluerit, vel ſi Prælatus præceperit. Et hoc modo non repugnat, in ſtatu Religioſo poſſe per regulam, vel Prælatos orationem mentalem imperari. Quantam verò, vel qualem obligationem inducat talis regula, vel Superioris voluntas, iuxta vniuſcuiuſque ordinis inſtitutum conſiderandum eſt. Crediderim tamen, regulariter non eſſe obligationem ſub

In ſtatu religioſo oratio mẽtalis ſub præceptum cadere poteſt.

ſub reatu culpæ, præſertim grauis, ſecluſo contemptu. Si autem imponeretur tale præceptum, in primis obligaret ad vacandum tali tempore huic actioni, ac ſubinde ad non exercendas tunc actiones externas, quæ actionem illam valeant impedire, & ad applicandam mentem ad actus conuenientes tali orationi ſine volũtaria diſtractione, aut ſomno. Si enim hæc inuoluntariè accidant, non erit culpa, nec formalis tranſgreſſio præcepti. Quia verò difficile eſt, in actu purè interno, & tam occulto, vt eſt mentalis, diſcernere voluntariam ab inuoluntaria diſtractione, otioſitate, aut dormitione, & res poteſt eſſe ſcrupuloſa, & periculoſa, ideo non expedit, vel hoc directè vouere, vel ſub rigoroſa obligatione obedientiæ imponi, ſed tantùm ſub directione regulæ.

3. Eorum ſententia, qui quotidianã orationem mentalẽ cadere ſub præceptum crediderint, in omnib', maximè Religioſis.

Non defuerunt autem, qui dicerent, dari præceptum diuinum, ac naturale, obligans omnes homines cuiuſcumque ſtatus, ad aliquod exercitium orationis mentalis. Imò aliqui publicè docuiſſe feruntur, non eſſe in ſtatu gratiæ, qui ſaltem per horam in die non vacant orationi mentali, ſaltem quoad meditationem recogitationis circa ſalutem animæ ſuæ, vt ipſi loquebantur. Non enim imponunt hoc præceptum propter ſolam petitionem, de cuius neceſſitate iam ſuprà diximus, ſed ſpecialiter propter meditationem, & recogitationem de agendis, & de vitandis peccatis, vel occaſionibus eorum, & de his, quæ ad Dei timorem, & amorem moueant. Videntur autem hanc obligationem colligere ex neceſſitate medij ad ſalutem, & ad non peccandum, nam tenetur homo ex charitate Dei, & propria, vti illo medio ad ſuam ſalutem, ſine quo moraliter loquendo, non poteſt non ſæpè grauiter peccare; ſed recogitatio illa eſt tale medium, iuxta illud Ierem. 12. *Deſolatione deſolabitur terra, quia nullus eſt, qui recogitet corde,* ergo. Quod autem tanto, vel tãto tempore meditari, aut recogitare oporteat, non video, vnde illi affirmauerint. Poteſt verò videri probabilis illa obligatio, ſaltem pro Religioſis: nam ad eorum ſtatum pertinet, ad perfectionem tendere, & hoc exercitium maximè neceſſarium eſt ad perfectionem: vnde Caiet. 2. 2. quæſt. 82. art. 3. dixit, *non poſſe vocari Religioſum, qui ſaltem ſemel in die ad huiuſmodi* (id eſt, ad meditationem beneficiorum Dei, & propriarum neceſſitatum, ac miſeriarum) *ſe non transfert. Quomodo namque* (inquit) *effectus ſine cauſa, & finis abſque medio, inſularis portus abſque nauigatione haberi nequit, ita,* &c. Atque rigoroſiùs Bonauentura Opuſcul. de Perfectione vitæ cap. 5. *Re vera* (inquit) *Religioſus orationem non frequentans* (loquitur autem de mentali) *non ſolùm eſt miſer, & inutilis, quin imò coram Deo fert animam mortuam in viuo corpore.* Et Opuſcul. de Proceſſu Relig. lib. 7. capit. 11. *Vita Religioſi* (ait) *ſine ſtudio deuotionis internæ, ſicut fauus ſine melle, ſicut murus abſque temperamento, & ſicut cibus abſque condimento:* Et infrà: *Omnis Religio arida, & imperfecta eſt, & ad ruinam promptior, quæ ſpiritum diuinæ ſuauitatis non quærit, & præcipuum conamen ad cordis ſtudium, & internæ puritatis non impendit.*

Ierem. 12.

Caietan. Non poteſt vocari religioſus, qui ſemel in die meditationi beneficiorũ Dei non vacat.

Bonauent.

4. 1. Aſſertio. Nullum eſt ſpeciale præceptum diuinum, vel naturale orationis mentalis, eſſe tamen poteſt ad obſeruãda alia præcepta.

Dicendum verò eſt primò, præter præceptum orationis ſuprà lib. 1. declaratum, nullum eſſe ſpeciale præceptum diuinum, vel naturale, quo per ſe obligemur ad ſpiritualem, & internam recogitationem, meditationem, vel orationem, ſed ſolùm quantùm oportuerit ad alia præcepta obſeruanda, quando in particulari eorum obligatio occurrit, neceſſarium eſſe de illis cogitare. Declaratur incipiendo ab hac vltima parte: nam in variis occaſio- A nibus poteſt eſſe hæc obligatio ratione diuerſorum præceptorum, verbi gratia, ſi occurrat præceptum confeſſionis Sacramentalis, erit etiam obligatio recogitandi peccata cum eorum dolore, &c. Quæ recogitatio mentalis oratio dici poteſt, prout nunc de illa loquimur. Item ſi contritio habenda eſt, neceſſarium eſt, recogitare de propriis peccatis, vel ſaltem de ſtatu culpæ, & rationem ſupremam deteſtandi illam: quo tempore igitur obligat contritionis præceptum, obligabit etiam interna oratio, ad illud implendum neceſſaria. Idem eſt de præcepto diligendi Deum ſuper omnia, & ſimilibus. Tempore etiam grauis tentationis obligari poterit homo ad internam recogitationem, meditationem, ſeu aliquam eleuationem mentis in Deum: eo B modo, quo in ſuperioribus diximus, poſſe tunc obligari ad orandum, petendo à Deo auxilium. Eſt tamen conſiderãdum, numquam eſſe neceſſarium, vt petitio ſit merè interna, poteſt enim ſemper verbis exprimi. At vltra petitionem dicimus eſſe per ſe neceſſariam conſiderationem aliquam, quæ fidem excitet, vel confirmet, quæ conſideratio merè interna eſt, & ad illam dicimus eſſe poſſe obligationem ratione vrgentis tentationis, tum vt oratio meliùs fiat, tum etiam, vt homo ſe ipſum excitet, & iuuet: oportet enim ita petere, vt etiam cum diuina gratia iam recepta, faciamus quod in nobis eſt.

da alia præcepta.

Ad cõfeſſionem faciendam meditatio peccatorum eſt neceſſaria.

5. Probatur aſſertio, nullum eſſe ius diuinum obligans ad mentalem orationem.

At verò ſecluſis his peculiaribus occaſionibus, & obligationibus, nullum inuenitur præceptum C diuini, ſeu naturalis iuris obligans per ſe ad mentaliter orandum, meditandum, ſeu recogitandum. Quod ita cenſeo certum, vt contrarium ſine temeritate doceri non poſſit, quia eſt contra communem vſum, & ſenſum totius Eccleſiæ. Nam ordinariè fideles non ſolent huiuſmodi orationi vacare, & nihilominùs non timent peccatum, nec tranſgreſſionem præcepti alicuius in ea omiſſione, nec de hac re in confeſſione ſe accuſant, nec à confeſſoribus doctis, & piis interrogantur, aut reprehenduntur ab ipſis: vel à Prælatis, vel Concionatoribus prudentibus ob talem culpam, ergo ſignum eſt, non eſſe in Eccleſia tale præceptum commune omnibus fidelibus. Et idem argumentum fieri poteſt ab auctoritate negatiua, quia ſi eſſet de hac re D præceptum naturale, ſignificaretur in Scriptura, vel doceretur à Patribus, & Theologis: at non ita eſt: nam vbicumque loquuntur de præcepto orationis, tractant de propria oratione, vt eſt petitio ad Deum, ſiue fiat ſola mente, ſiue ſimul voce explicetur. Aliam verò maiorem conſiderationem ſpiritualem, aut meditationem laudant quidem, & conſulunt, non tamen docent eſſe omnibus præceptam. Nulla etiam ſufficienti ratione poteſt tale præceptum oſtendi: tùm quia hæc meditatio diſtincta ab illa, quæ coniungi poteſt cum oratione vocali, & cum auditione Miſſæ, & verbi Dei, vel lectionis, aut ſermocinationis, vel conſultationis de rebus ad ſalutem animæ pertinentibus, non eſt medium neceſſarium ad ſalutem & ita ſufficiet E vti his, vel aliis mediis, iuxta vniuſcuiuſque ſtatum, & neceſſitatem. Tum etiam, quia in rigore præcepti naturalis non tenetur quis adhibere hæc media extraordinaria, antequam moralis occaſio, vel neceſſitas vrgeat in particulari, quando autem hæc occurrit, poteſt quis vti aliis mediis proximè inſinuatis orandi vocaliter, legendi, conſulendi virum probum, & doctum, & iuxta exigentiam neceſſitatis poſſunt alia media ſuppetere, vt tollendo occaſionem aliquam, vel corpus caſtigando,

Oratio mentalis non eſt medium neceſſarium ad ſalutem.

do, & ſimilia. Ergo non poſſumus cum veriſimili fundamento imponere peculiarem obligationem omnibus fidelibus, vt per meditationis vſum, & peculiares conſiderandi conſuetudines præueniant pericula vitæ, ſed ſatis erit in rigore præcepti, ſi fugiant occaſiones, quas poſſunt, & ad vincendum, quas vitare non poſſunt, vtantur aliis mediis externis ſuæ capacitati accōmodatis, & interna conſideratione ſufficienti ad hæc externa media exhibēda.

6. 2. Aſſertio. Ex vi iuris diuini, & naturalis non obligātur fideles ad certum tempus orat. mentalis. *Nauarr.*

Atque hinc dico ſecundò, ex vi iuris diuini, ac naturalis non obligari fideles ad aliquod certum tempus pro mentali oratione, vel conſideratione deſignandum, vel expendendum. Hoc dixit Nauarrus generaliter de oratione in Enchir. de Orat. cap. 3. n. 8. eſt tamen maximè verum de oratione mentali pura, vel vt addit aliquid vltra petitionem, ſcilicet actum meditandi, aut ſimiles. Quia licèt oratio in genere, ratione petitionis ſit in præcepto diuino, tamen quòd ſit tanto, vel tanto tempore, non eſt ſub tali præcepto, nec per ſolam rationem naturalem poteſt determinari; ergo multò minùs id poteſt dici de meditatione, cùm hæc etiam abſolutè ſumpta non cadat ſub ſpeciale præceptum ab aliis diſtinctum. Quapropter dicere, non eſſe in bono ſtatu omnes illos fideles, qui per horam integram, vel per certam partem eius non vacant quotidiè, vel toties in hebdomada mentali orationi, alienum eſt à ſana doctrina, nam perturbat conſcientias fidelium ſine fundamēto, & multis præbet occaſionem ruinæ: nam impoſſibile moraliter eſt, quin maior pars fidelium id non omittat, omittent autem ex conſcientia erronea, ſi veram eſſe doctrinam illam perſuadeantur. Item multi cenſent, doctrinam illam pertinere ad errorem, quem vocant Illuminatorum, nam aperit viam ad ſuperſtitioſos ritus introducendos, & fingenda præcepta pro vniuſcuiuſque arbitrio.

Alienum eſt à ſana doctrina dicere fideles obligari quotidie ad meditandum.

7. 3. Aſſertio. Eccleſiaſtici ex vi diuini iuris, vel ſui ſtatus non tenentur ad mentalem orationem, licet obligari poſſint ex voto vel regulis præſertim aliqui Religioſi.

Vnde dico tertiò, etiam perſonas Eccleſiaſticas, vel clericos, vel Religioſos, non teneri ex vi ſui ſtatus, & diuini iuris ad hunc meditandi, recogitandi, aut mentaliter orādi vſum, ſed vnumquemque tantùm ad hoc obligari, vel ex vi voti, ſi illud ſpecialiter emiſerit, vel quantùm per ſuam regulam fuerit ei peculiariter impoſitum. Hoc tradit ex profeſſo Nauarrus in dicto Enchir. c. 20. n. 61. vbi etiam reprehendit dictum Caietani ſuprà relatū, quaſi tribuens Caietano, quod voluerit omnibus Religioſis imponere hanc præcepti neceſſitatem: ſed non exiſtimo fuiſſe hanc illius mentem, ſed per illam exaggerationem explicaſſe moralem quamdam neceſſitatē huius orationis ad Religioſam perfectionem, vt infrà dicam. Aſſertio ergo certa eſt, quia Religioſus ſtatus ex natura rei nō affert ſecum ſpecialia præcepta, præter ea, quæ in votis continentur, formaliter, vel virtute; inter quæ non continetur præceptum orandi mentaliter, niſi alioqui in regula contineatur, & tunc non obligat, niſi iuxta inſtitutionem regulæ. Et licet demus, teneri Religioſos ad tenendum in perfectionem, non tamen tenentur ex præcepto ad omnia media perfectionis, nec ad alia determinatè, præter ea, quę vnuſquiſque vouit, vel quæ cum illis habent neceſſariam connexionem, vel per ſuos Prælatos imponi poſſunt; nam hæc etiam virtute, & mediatè in votis continentur, vt latiùs infrà tractando de ſtatu Religioſo dicendum eſt. Ergo loquendo de rigoroſa obligatione præcepti mentaliter orandi, non eſt generaliter imponenda Religioſis, nedum aliis perſonis Eccleſiaſticis. Verba autem Doctorum, quæ videntur hoc exercitium à Religioſis exigere tamquam omninò

Quomodo intelligenda ſunt verba, quæ docent orationis mentalis neceſſitatem.

A neceſſarium ad eorum ſtatum, intelligenda ſunt de neceſſitate non præcepti, ſed medij, non ad ſalutem ſimpliciter neceſſarij, ſeu ad vitandum peccatum mortale, ſed neceſſarij ad conſequendum finem intentum per Religioſum ſtatum, qui eſt charitatis perfectio, & feruor, ac ſpiritualis ſuauitas, & promptitudo in omnibus bonis operibus, & præſertim in his, quæ ad diuinū cultum, & pietatē pertinent.

8. 4. Aſſertio. Mentalis oratio commēdatur Religioſis, & præfertur vocali.

Quapropter addo, & dico quartò, mentalem orationem in aliquo eius gradu, vel modo omnibus hominibus, cuiuſcumque gradus, vel conditionis exiſtant, conſulendam eſſe, maximè verò Religioſis, & Eccleſiaſticis, ſeu Deo ſpecialiter dicatis perſonis. Hoc facilè omnibus perſuadebitur ex his, quę de vtilitate, & nobilitate huius orationis in princi-B pio huius libri diximus: éſtque ſententia D. Auguſtini inter eas; quas refert Proſper, 218. vbi ſpecialiter de meditatione loquitur, & ſumitur ex Bernardo lib. 1. de Conſider. cap. 7. & 8. Hinc etiam dixit Caietanus 2. 2. quæſt. 82. artic. 3. orationem hanc (id eſt, meditationem, & conſiderationem internam) præferendam eſſe, cæteris paribus, orationi vocali voluntariæ, id eſt, quæ non eſt in præcepto; quia re vera per ſe loquendo, & ordinariè eſt magis fructuoſa. Dices, Oratio vocalis includit mentalem, & addit externum actum, & voluntatem eius, quæ poſſunt conferre ad meritum, & ſatisfactionem, ergo præferenda eſt. Propter hoc Nauarrus in Enchir. de Orat. cap. 18. num. 104. cenſet orationem vocalem, attentè factam meliorem eſſe C purè mentali. Nihilominus reſpōdetur, contrarium verius eſſe, vt docet Abbas Iſaac apud Caſſianum, Collat. 9. cap. 35. & 36. & communiter Patres ſentiunt. Et ipſe Nauarrus ibidem adeò conſulit orationem mentalem, vt dicat, vix poſſe vocalem fieri ſine aliqua culpa, niſi inchoetur ab aliqua mentali, & aliquoties repetatur, præſertim quando is, qui voce orat, ſignificationem verborum non intelligit. Ratio denique eſt, quia ceſſatio ab actione externa liberiorem relinquit mentem ad recogitandum attentiùs, & intenſiorem affectum eliciendū, ideóque ex hac parte vtilior eſt per ſe loquendo. Eſt etiam ordinariè difficilior, & corpori laborioſior, vt notat Bonauentura in dicto Proceſſu 7. Religionis, & eſt experientia ſatis notum, quia corpus D magis reuocatur à ſenſibus in mentali exercitatione, & quodammodò ſupra ſe eleuatur, & ideò illud externū otium cum maiori attentione interna corpus ipſum magis affligit. Præterea conſulitur hæc oratio, quia multùm illuminat animas in his, quæ ad Deum, & ſalutem pertinent, & præparat illas ad vincendas tentationes, & pericula peccatorum euitanda; cùm ergo hæc vtilitas, & fructus ad omnes fideles pertineat, omnibus conſulenda eſt hæc oratio: maximè verò his, qui ratione ſtatus maiorem perfectionem, & vitæ puritatem profitentur.

D. Auguſt. *D. Proſp.* *D. Bern.* *Caiet.* *Nauarr.*

Oratio purè mētalis pręferenda vocali mixtæ. *Caſſian.*

Oratio mentalis laborioſior, & vtilior vocali. *D. Bonau.*

9. Vltima aſſertio. Mentalis oratio licèt ſit in cōſilio tamen ad omnes pertinet.

Ex his colligitur, orationē mentalem, quantùm eſt ex ſe, ad omnes fideles, cuiuſcumq; ſtatus ſint, pertinere poſſe, id eſt, ab omnibus exerceri poſſe, & omnibus proponi debere tamquam aptiſſimum E medium, & moraliter neceſſarium ad vitæ puritatem, quod cum proportione cum quolibet perſonarum ſtatu coniungi poteſt. Itaque licèt dicatur eſſe in conſilio, vt excludatur proprium, & rigoroſum præceptum; non tamen eſt ex his conſiliis, quæ conſtituunt diuerſum ſtatum inter fideles, vel ad determinatū ſtatum pertinent, ſed ex his, quæ omnibus accommodari poſſunt, vt ſunt, opera miſericordię frequenter exercere, Sacramenta frequenter recipere, & ſimilia. Ita de hac oratione ſenſit etiam

Nauar

Nauarrus in Enchir. de Orat.cap.18.numer.40.& ſequentibus: Quamuis enim indiſtinctè nunc de mentali, nunc de vocali oratione loquatur, tamen de mentali intelligit, cùm dicit: *Deberemus omnes orare, ſaltem pauxillum in lecto ſtatim à ſomno experrecti*, & iterum: *Deberemus manè ſurgere, & in ſurgendo aliquantiſper orare*.. Ratio verò eſt, quia ſicut fides omnibus communis eſt, ita & conſideratio rerum fidei omnibus debet eſſe communis,& quia ſicut fides eſt fundamentum, & quaſi radix iuſtitiæ, ita conſideratio myſteriorum fidei eſt magnum adiumentum ad conſeruandam, & augendam iuſtitiam, quo adiutorio omnes indigent. Item nullus, vel propter imperitiam, vel propter occupationem excuſari poteſt, quia omnibus poteſt accommodari, vt dicemus in cap.ſequenti.

Nauar.

CAPVT V.

Quomodo morales circumſtantiæ in vſu orationis mentalis communiter obſeruandæ ſint?

1. *Orat.mental.circumſtantiæ.*

HÆc quæſtio valdè neceſſaria eſt ad praxim huius orationis,& ad explicandã vltimam aſſertionem in fine præcedentis cap. illatam hanc orationem ad omnes homines pertinere.Nam cùm non omnes eiuſdem ſint capacitatis, otij, vel negotij, nec omnes habeant eamdem loci commoditatem, ideò diſcurrendo per has circumſtantias, neceſſarium eſt, exponere, quid ſecundum ſe neceſſarium ſit, vel expediat, vt hæc oratio rectè fiat, & quomodo vnicuique accommodanda ſingula ſint iuxta vniuſcuiuſque capacitatem. Sunt autem morales circumſtantiæ, Perſona, Tempus, Locus, Finis, Materia, ſeu quid, vel circa quid, modus, & quibus auxiliis, per quas breuiter diſcurremus.

2. *1.Aſſertio, ex parte orãtis nulla peculiaris cōditio eſt neceſſaria.*

Primò ergo ex parte perſonæ orantis nulla videtur peculiaris conditio, vel qualitas neceſſaria, loquendo de tota latitudine orationis mentalis, omnis enim homo potens vti ratione, & fide, capax eſt alicuius gradus orationis, licèt non ſinguli ſint apti ad omnes, vt per ſe conſtat, & probat ratio facta. Applicatio autem ſingularum perſonarum ad hunc, vel illum orationis modum, ad prudentiam ſpectat, & ex dicendis poterit aliqua ex parte intelligi.

3. *Obiectio.*

In peccati mortalis ſtatu an hac oratione indigeat.

Solùm videri poteſt ad hoc exercitium ineptus, qui eſt in ſtatu peccati mortalis; tum quia hæc oratio eſt quoddam colloquium cum Deo, peccator autem indignus eſt tali colloquio; tum maximè quia peccatum mortale impedit, ne quis practicè conſideret res pertinentes ad ſalutem, & illi ſtatui repugnantes. Reſpondeo,immò peccatores maximè indigere hoc exercitio, & interna conſideratione ſui miſeri ſtatus,& periculi,in quo verſantur, & diuinæ bonitatis, ac felicitatis æternæ, vt ad deſerendum illum ſtatum excitentur. Duobus autem modis poteſt aliquis in peccato eſſe.Primò,tantùm habitualiter, quia illud commiſit, & non deleuit, nec deteſtatus eſt. Secundò,quia eſt in actuali,vel virtuali complacentia illius. Prior ſtatus per ſe non repugnat cum hoc exercitio, quia libro ſuperiori oſtendimus, poſſe peccatorem orare Deum, & colloquia cum eo miſcere, ſi cum debita humilitate,& reuerentia id faciat,ergo multò magis poterit de rebus diuinis, & æternis meditari, & paulatim ad illa affici. Et licèt pecccatum ex ſe videatur homines retrahere ab hac conſideratione, quodam modo verò per occaſionem, ad illam prouocat

Peccatores maximè hac oratione indigent.

A propter maiorem indigentiam, & neceſſitatem talis perſonæ, & ideo talis peccator omninò incitandus eſt, & prouocandus ad hoc exercitium, ita tamen, vt accommodatè ad ſtatum ſuum illo vtatur, vt ſtatim attingemus. Alter verò peccator valdè indiſpoſitus eſt ad hoc orandi genus, & quamdiu affectum non reliquerit, vix poteſt fructuosè,& practicè ad hoc exercitium applicari: ſed nihilominùs non eſt omnino incapax, quia non ſemper eſt in illo actuali effectu prauo. Et ideo etiam poteſt, & debet interdum ad ſe redire, ac æterna conſiderare, vel malum, in quo verſatur: nam hæc eſt via, qua maximè induci poteſt ad illum affectum mutandum, interueniente diuina gratia, quæ conſiderationem promouet, quam inſpirat, ſi homo illi,vt debet,cooperetur.

B Secunda eſt circumſtantia Temporis,quæ ſecundo loco proponebatur, circa quam obſeruandum eſt, duobus modis poſſe orationem mentalem eſſe in vſu,primum vocare poſſumus durabilem,& permanentem,& quaſi ex inſtituto, alterum quaſi per occaſionem,& in tranſitu.Prior modus eſt,quando aliqua hora diei, vel notabilis pars eius ad mentaliter orandum,vel meditandum aſsignatur, ceſſando ab omnibus aliis actionibus externis,& motionibus ſenſibilium obiectorum externorum, ſolis interioribus actibus vacando. Alter modus eſt, quando in ipſiſmet actionibus, & occupationibus externis, mens ipſa ad momentum ſubtrahitur, & ad Deum aſcendit, vel ad ſe, ſuáque peccata conuertitur, vel aliquid ſimile operatur. Omnis enim ſimilis interna motio ad mentalem orationem pertinet, vt nunc de illa loquimur. 4.

Oratio dupliciter fieri ſolo continuè & diſcretè.

C Et in hoc quidem poſteriori modo non interuenit illa difficultas, quæ ex defectu temporis, & multitudine occupationum obiici ſolet, nam cùm quacumque actione,& occupatione miſceri poteſt hæc oratio, magis, vel minùs frequenter pro capacitate perſonæ, & occupationis. Semper tamen poteſt aliquoties fieri, quia nullus eſt tam ineptus, qui non poſſit ad hoc facilè inſtrui, & induci, ſi velit, nec occupatio poteſt eſſe tam vehemens, & continua (moraliter loquendo) quin permittat huiuſmodi mentis receſſus, vel fugas, ad aliquid altiùs amandum, vel conſiderandum breuiſſimè, vel ad petendum auxilium diuinum, vel ad referendum in Deum id,quod agitur. Vnde Bonauentra dicto lib.7.de Proceſſu Religion.cap.11. *Lectionem* (inquit) *ſæpe interrumpat oratio, ſicut alias actiones,vt ſemper mens ad Deum eleuetur,à quo nobis bonum perfluere, neceſſe eſt.* Et hunc frequentem orandi modum multùm commendant Patres, præſertim Chryſoſtomus hom.79.ad Populum,vbi ait Chriſtum, & Paulum docuiſſe frequentes, & breues orationes facere: Auguſtinus Epiſt.112.cap.10. & Caſſianus collat.9. capit.35.& lib.2. de Inſtit.monaſt.cap.10.& 14.& libr.3.cap.2. Atque hic orandi modus valdè fructuoſus eſt, non ſolùm propter meritum talium actionum, quod eſt magnum, vt notauit Bonauentura lib.de Perfection.vitæ,cap.5. ſed etiam quia hæc frequens Dei memoria continet animum in officio, & ad bene operandum multùm iuuat, præter auxilium, quod impetrat, ſi petitionem habeat adiunctam.

5. *Diſcreta oratio nullis occupationibus circumſcribitur.*

D *Bonauent.*

Patres multum cōmendant hunc orandi modum.

D.Chryſ. D.Aug. Caſſian.

E Erit autem hic modus non difficilis hominibus, cuiuſcumque ſtatus,& conditionis ſint,ſi & inſtructionem habeant, & ad illum applicari incipiant, & paulatim vſum acquirant. Et ſanè ſi frequentiùs populo prædicarentur, & fideles ad illum exercendum excitarentur, fortaſsè multi ex communi

6. *Hæc oratio multum iuuatur vſu prolixę orationis.*

plebe, aliqua ſaltem ex parte illum exercerent, non ſine magno fructu. Regulariter tamen non ita eſt: tum quia deeſt inſtructio, & admonitio, tum etiam quia ordinariè ſupponit animum benè affectum circa ſpiritualia, & illa magis curantem, quàm temporalia; requirit enim internam curam, & ſollicitudinem, quæ memoriam excitet, hæc autem niſi oriatur ex effectu, durabilis non eſt. Vnde etiam hic modus frequenter orandi per momentaneos actus ſupponit alium vſum quietæ, & perſeuerantis orantis, ex qua naſcatur illa ingis memoria, ſicut ex habitu naſcuntur actus, & ex ardenti calore ex præſentia ignis concepto, manent reliquiæ; & quaſi veſtigia eius, etiam multo tẽpore poſt ſeparationem ignis, vt tractat Dionyſius Carthuſianus de Perfection. charitat. art. 44. Et ita moraliter loquẽdo, neceſſe eſt ad alterum orandi modum recurrere, & pro aliquo deſignato tempore ab aliis actionibus vacuo, conſiderationi, ſeu orationi vacare, vt rectè monuit Bonauentura loco citato, & conſuluit optimè Auguſtinus in libro ſentent. Proſp. qui habetur in fine tertij tomi ſentent. 218. dicens: *Qui otioſus, & quietus non cogitat Deum: quomodo inter actus multos, & laborioſa negotia de illo poterit cogitare? Meditetur ergo, quæ Dei ſunt fidelis, cùm vacat, & bene operandi ſubſtantiam quærat, ne in actione deficiat.*

Dionyſ. Carth.

7.
2. Aſſertio: Ad durabilẽ orationem nulla eſt determinatio tẽporis, nec ex præcepto, nec ex conſilio. Matutinum tamen eſt aptius.

Hoc autem tempus, vt ad tacitam difficultatem reſpondeamus, non habet certam determinationem pro omnibus, non ſolùm ex præcepto, vt dixi, verùm etiam nec ſub conſilio, quia neque omnes ſunt æquè capaces, nec ſtatus ſunt eiuſdem rationis, neque actiones, vel occupationes. Non tamen poteſt eſſe tam actuoſa vita, quæ non relinquat aliquod tempus diei vacuum, in quo poſſit homo in aula mentis de Deo, & de ſeipſo, & de actionibus ſuis recogitare, & bona proponere, ac recta ordinare. Hæc autem tempus aptiſſimum eſſe ſolet matutinum, cùm primùm homo de lecto ſurgit, iuxta illud Pſalm. 62. *In matutinis meditabor in te*, & Pſalmo 87. *Et manè oratio mea præueniet te*, vnde Ambroſius libr. de Cain, & Abel, capit. 8. Habes (inquit) *alibi, vt ſolis ortum oratione præuenias, occurre* (inquit) *ad ſolis ortum.* Indicant verba Sapientis, Sap. 16. *Quod enim ab igne non poterat exterminari, ſtatim ab exiguo radio ſolis calefactum tabeſcebat, vt notum omnibus eſſet, quoniam oportet præuenire ſolem ad benedictionem tuam; & ad ortum lucis te adorare.* Sic etiã in Pſalm. 118. dicitur: *Præueni in maturitate, & clamaui*: Quod ſtatim explicatur, *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua.* Vbi Ambroſius ſermon. 19. Elegantiſſimè idem proſequitur: & inter alia, *An neſcis* (inquit) *ô homo, quòd primitias cordis, ac vocis quotidie Deo debeas?*

Pſal 87.
D. Amb.
Oratio ſolis ortum præueniat.
Pſalm. 118.

8.
Probatur quoad 2. partem aſſertio.

Quibus verbis primam rationem huius temporis indicat, quam libro etiam de Inſtit. virginis his verbis expreſſit: *Bona oratio, quæ hominem ſeruat, vt primò à diuinis inchoemus laudibus*, & ideo fortaſſe Eccleſi. 39. de iuſto dicit, *Cor ſuum tradit ad vigilandum diluculo, ad Dominum, qui fecit illum.* Prouerb. 8. ait Sapientia, *Qui manè vigilant ad me, inuenient me.* Vnde Dauid ait Pſalm. 5. *Mane exaudies vocem meam.* Vbi Chryſoſtomus: *Ab initio* (inquit) *diei dabat Deo primitias. Oportet ad gratias Deo agendas ſolem præuenire, & ante ortum lucis interpellare os.* Denique eſt illud tempus aptiſſimum, quia tunc debet homo omnia ſua in Deum ordinare. Alia moralis ratio eſſe poteſt, quia tunc eſt corpus meliùs ad hoc exercitium diſpoſitum. Tertia, quia poſtquàm homo incipit detrahi externis actionibus, vix ſolet inuenire tempus ad oratio-

Primitiæ diei Deo dandæ.

A nem aptum, niſi vel ipſemet ſtatus perſonæ ſit vitæ contemplatiuæ, & ſecum afferat hanc obligationem, vel affectus, & propoſitum ſit adeo efficax; vt occurrentes difficultates vincat. Vnde, quia hoc paucorum eſt, optimum conſilium eſt, ſtatim ſummo manè præuenire. Et hoc modo vix poterit aliquis excuſari propter multitudinem occupantium externarum, ſi velit ita vitam ſuam moderari, & diſponere, vt ſobriè, temperatè, ac piè viuat. Eo vel maximè quòd oratio ipſa, ſi vſus eius, ſuperatis in principio difficultatibus apparentibus, inchoetur, & in eo perſeueretur, ipſa (vt ſic dicam) ſibimet lucratur tempus, dum ſuperfluas, & inutiles occupationes vitare docet, eiſque non ſe nimium implicare, vt latè tractat B Gregorius libro 23. Moral. capit. 20. aliàs 12. Reliqua verò, quæ ad huius circumſtantiæ menſuram præfiniendam ſpectant, magis conſilio, & prudentia indigent, quàm doctrina. Non omittam tamen aduertere inter officia orationis mentalis meritò computari internam conſcientiæ examinationem, quæ hominibus huic orationi deditis familiaris eſſe debet, & ad minimùm ſemel in die fieri: & ad illam nocturnum tempus eſſe magis opportunum, vt infrà tractando de ſtatu Religionis latiùs dicemus: & interim videri poteſt Cæſarius homil. 31.

Commoditas orationis matutinæ.
Conſcientię examinatio pars orationis mẽtalis.

9.
3. Aſſertio: Nullus locus ex ſe eſt ineptus ad orationem mentalem.

Tertia circumſtantia eſt locus aptus, de qua circumſtantia, quod attinet ad materiam moralem, certum eſt, nullum locum, quantumuis ſordidum, C & vilem, ſeu infimum, eſſe ex parte ſua ineptum ad mentalem orationem. Itaque licèt de oratione vocali ſit aliqua controuerſia, an pendeat aliquomodo, ex qualitate loci, vt honeſtè fiat; de mentali nulla eſt, ſed vbique poteſt ſanctè fieri, quantùm eſt ex parte loci. Ita docuit D. Thomas in illud 1. Timoth. 2. *Volo viros orare in omni loco*, lection. ſecunda, vbi quoad mentalem orationem hoc vult intelligi ſine vlla limitatione, *licèt ad exhibenda* (inquit) *externa orationis ſigna, non omnia loca ſint accommodata, ſed oporteat, vel ſcandali, vel publicæ ædificationis rationem habere.* Sic dixit ibidem Anſelmus, *in omni loco orandum eſſe, quia Deus vbique eſt.* Chryſoſtomus verò homil. 79. ad Populum *in foro etiam, & in medio ſtrepitu, & clamore hominum* (ait) D *orandum eſſe mentaliter Deum*, & concludit: *Templum es, ne locum quæras.* Quomodo etiam dixit Bernardus in libr. Medit. *Vbicumque fueris, intra teipſum ora, ſi longè fueris ab oratorio, ne quæras locum, quoniam ipſe locus es.* Quem retulit Gloſſa in Clementina prima, de Reliq. & vener. Sanct. verb. *Orationem*, verſus finem: & Nauarrus dicto Enchir. capit. 5. num. 2. & 5. Et ratio reddi poteſt, quia oratio mentalis per ſe ſpiritualis eſt: vnde non pendet quoad ſuam honeſtatem, à conditione corporalis loci. Item, quia vbique optimum eſt Deum amare, colere, reuereri, & gratias ei agere, vt etiam in præfatione Miſſæ dicitur. Atque hoc quidem maximè locum habet in illo modo mentaliter orandi per breues, & frequentes aſcenſiones E cordis ad Deum, quas iaculatorias orationes vocant, hæ namque, cùm non requirant permanentem attentionem, non ſolùm ex natura talium actionum, ſed etiam ex parte noſtra accommodatè fieri poſſunt in omni loco. At verò diuturna, & quieta oratio, licèt ex parte ſua non determinet peculiarem loci conditionem, ex parte noſtra requirit ſaltem locum ſolitarium & quietum, vt D. Thomas in loco citato notauit.

Probatur auctoritate.
D. Anſel.
D. Ioã. Chryſoſt.
D. Bern.
Gloſſ.
Nauar.
Probatur ratione.
Oratio quieta & diuturna requirit locũ ſolitarium.
D. Thom.

10.
Quocirca licèt per ſe non poſtuletur ſpecialis conditio

Ad remouēda impedimenta neceſſaria eſſe poteſt ſpecialis loci conditio.

conditio loci, vt honeſto, ac debito modo fiat oratio, nihilominùs ad remouenda impedimenta, ex parte hominis neceſſaria eſſe poteſt. Et hoc modo dicebat Chriſtus Dominus Matth.6. *Cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora Patrem tuum.* Quod ſine dubio ad literam intelligitur etiam de loco materiali, vt ibi Theophylactus notat, & Chryſoſtomus homil.8. in primam ad Timoth. Verumtamen eſt, non id tunc conſuluiſſe Chriſtum propter commoditatem quietè orandi, ſed ad ſignificandum affectum, & rectam intentionem, quam in orando habere debemus, vt ſoli Deo placeamus, & illum colamus, non vt ab hominibus videamur; nam ad hoc etiam vtile eſt, ſecretè orare, & in cubiculo clauſo. Nam licet ſuis temporibus, & modis etiam publica oratio vtilis ſit, & interdum neceſſaria; fieri tamen debet ex eadem intentione placendi ſoli Deo, & tunc perinde fit, ac ſi in clauſo cubiculo fieret, vt Chryſoſtomus ibi homil.19.notauit. Nihilominùs tamen ſententia Chriſti vera eſt, & locum habet in negotio, de quo tractamus, nam ſi commodè poteſt locus aliquis ſecretus, & ſegregatus ad orandum inueniri, eligendus eſt, qui locus nomine cubiculi clauſi ſignificatur. Sic de Petro legimus, aſcendiſſe in ſuperiorem partem domus ad orandum, Actorum 10. & ſimile eſt Iob 3. Iudith.8.& 9. Et in hoc ſenſu dixit Iſidor.libr.3.Sentent.capit. 7. *Oratio priuatis in locis opportuniùs funditur, matúſque obtentum impetrat, dum, Deo tantùm teſte, depromitur.* Quod ſi huiuſmodi locus deſit, quilibet ſolitarius locus erit cubiculum clauſum: ſicut Chriſtus orabat in montibus, & orto Marc.6.Luc.21.& de Iſaac, & Iacob legitur Geneſ.24.26. At verò vbi omninò hæc commoditas deſit, non propterea omittenda eſt oratio, ſed quilibet locus ſufficit. Maius enim incommodum eſſet orationem omittere, quàm loci incommoditatem ſuſtinere.

D.Chryſ. *Act.*10. *Iob.*3. *Iudit* 5. 8. *&* 9. *Mar.*6. *Luc.*21. *Geneſ.*24.

11. Allegorica verborum Chriſti interpretatio auctoritate Patrum firmatur, & inter loca externa, Eccleſia præfertur.

Debet ergo tunc mens ſeſe colligere, vt potuerit, etiam ſi aliquo modo aliorum ſtrepitu, vel rumore impediatur. Et ſic multi Patres exponunt dicta Chriſti verba allegoricè de cubiculo cordis, vbi Deus à nobis orandus eſt mente, clauſo oſtio oris, vel ſenſuum, ac remotis aliis cogitationibus, quantùm in nobis fuerit, vt tradunt Chryſoſtomus ſuprà, & Auctor Imperfecti homil.13.Hilarius can.5. in Matth.Auguſtinus Conc.2.in Pſalm.33.Ambroſius lib.6.de Sacramentis, capit.3.Bonauentura lib. de Perfection.vitæ, capit.5.& ex Caſſiano idem retulit Gloſſa citata in Clement. prima de Reliquiis, & vener. Sanct. habetur Collat.9.capit. 34. Notat etiam alia Gloſſa in capit. *Per Simoniam.* diſt. 41. Vbi textus conſilij Gangrenſis ait, *Pietatem in priuatis domibus non concludentes*; non tamen damnat orantes in priuatis domibus, ſed eos, qui reprehendebant orationem publicam, vel in Eccleſia factam; quod erroneum eſt, vt aliàs diximus, & in ſequentibus dicemus. Quapropter ſi publicus locus eligendus eſt, præferenda eſt Eccleſia, quæ locus eſt ſacer, & per ſe ad omnem orationem deſtinatus; nam licèt oratio mente fiat, homo, qui orat, corporalis eſt, & ratione loci iuuari poteſt ſpecialiùs à Deo, vel etiam exaudiri; tamen conſiderata fragilitate humana, locus ſecretus, & remotior ſolet eſſe commodior. Numquam ergo impedietur omninò hæc oratio propter loci penuriam, ſed prout occaſio tulerit, prudentis arbitrio eligendus eſt.

D.Chryſ. Auctor Imperfecti. *D.Hilar.* *D.Aug.* *D.Ambr.* *Bonauent.* *Caſſian.* *Gloſſa.* *Concil.Gangrenſ.*

Eccleſia eſt locus publicus, & præferēdus aliis locis ad orādum deputatus.

12. Quarta aſſert. In oratione mentali non ſolùm generalis finis, ſed etiam particularis proponi debet, ad quem ſcilicet omnes aliæ circumſtantiæ dirigantur,

Ex his facilè eſt de aliis circumſtantiis dicere: inter quas principalem locum tenet finis: circa quam circumſtantiam aduerto, in hoc mentali exercitio habendam eſſe rationem non tantùm boni, & honeſti finis in generali, prout neceſſarius eſt in omni bona oratione, & operatione, qualis in præſenti eſſe debet, vel cultus, & gloria Dei, vel ſpiritualis profectus operantis, vel alius ſimilis; ſed maximè obſeruandum eſſe, vt aliquis peculiaris fructus ſpiritualis per talem orationem quæratur. Semper enim aliquis ſcopus huiuſmodi præfigendus eſt oranti mentaliter, vt reliquas omnes circumſtantias, vel conditiones orationis tali fini accommodet. Eſt enim præ oculis habendum, mentalem orationem, de qua hic præcipuè tractamus, non aſſumi tantùm propter eos effectus, quos communes habet cum oratione vocali, vt ſunt, impetrare, ſatisfacere, mereri, de quibus in præcedenti libro dictum eſt, ſed aſſumi etiam propter ſpirituales vtilitates, quas habet ad virtutes acquirendas, vel exercendas, præſertim ad dilectionem Dei, compunctionem, &c. Hic ergo fructus poteſt eſſe multiplex, & ideo expedit aliquem determinatum ſibi præfigere, & ad illum accommodare alias orationis circumſtantias.

13. Duo cauēda ſunt circa finē particularem.

In hoc autem fine ſibi præſtituendo, ſeu intendendo, duo extrema cauenda ſunt, vnum eſt, vt homo non omninò in incertum tendat, & vagam (vt ſic dicam) vel generalem tantùm intentione morandi, vel cogitandi de rebus diuinis habeat: ſic enim frequenter fiet, vt vel variis, & peregrinis cogitationibus agitetur, & omninò diſtractus ſit, vel certè vt veluti caſu, & fortuito in hunc, vel illum motum, aut cogitationem incidat, & ex vna in aliam tranſeat, cum paruo, vel nullo fructu: oportet ergo, vt peculiarem finem, & fructum ſibi præfigat, vt verbi gratia compunctionem cordis, vel Chriſti imitationem, vel deſiderium, & efficax propoſitum alicuius certæ virtutis, vel alicuius practicæ veritatis intelligentiam affectiuam, vel aliquid ſimile. Alterum verò extremum eſt, ne quis accedat adeò affectus, & additus intentioni ſuæ, ac deſiderio, vt reſiſtat aliis inſpirationibus, vel motionibus bonis, quas ſæpè Spiritus ſanctus homini nihil minùs antea cogitanti offert, ſed ſe facilè mobilem præbeat motioni diuinæ, probando tamen ſpiritus, an ex Deo ſint. Vnde regulariter, ac ordinariè loquendo inſiſtere quis debeat, vt conſiderationem ſuam, & mentalem orationem ad ſcopum priùs præſtitutum dirigat, interdum verò, ſi Deus aliò moueat, reſiſtendum non eſt.

In oratione mentali certus aliquis finis præfigendus eſt.

14. Quinta aſſertio ex determinatione finis, quæ futura ſit materia orationis talis oſtenditur, eademque recenſetur.

Ex determinatione verò huius circumſtātiæ, aliæ omnes præfiniendæ ſunt. Nam hinc colligendum eſt, quænam futura ſit orationis materia, quæ in præſenti appellari poteſt circumſtantia quid, vel circa quid. Eſt enim oratio mentalis, quaſi lumen quoddam, oſtendens, quid amandum, quídve fugiendū ſit, indicánſque viam veritatis, practicè inducens ad illam amplectendam, & exercendam, & ideo iuxta terminum intentum, oportet lumen illud applicare ad illam materiam, in qua illæ veritates manifeſtantur, quæ ad illum terminum ducunt. Multiplex enim eſſe poteſt meditationis, ſeu internæ recogitationis materia, nimirum Deus, & eius bonitas, ac beneficia, promiſſiones, comminationes, Chriſtus, & omnia myſteria vitæ, mortis, ac glorificationis eius, Sanctorum exempla, propria peccata, & miſeriæ, aliáque huiuſmodi, ex quibus quædam apta ſunt ad excitandum amorem, alia ad timorem, quædam ad dolorem, alia ad gaudium, & ſic de aliis affectibus,

Materia meditationis eſt multiplex.

ideóque iuxta peculiarem ſcopum intentum, & iuxta diſpoſitionem orantis, materia eligenda eſt. Ad quod neceſſarium eſt prudens arbitrium, & conſilium, vt ad finem capitis generaliter dicam.

15. *Sexta aſſertio. oratio debet fieri humiliter, fidenter, purè, ac conſtanter.*

Sexta circumſtantia præcipuè ſpectans ad honeſtatem humani actus, eſſe ſolet modus, id eſt, vt debito modo fiat, quæ maximè in hoc opere neceſſaria eſt, vt cum fructu, & ſine periculo fiat. Ad hanc circumſtantiam pertinet, vt hæc oratio humiliter, fidenter, purè, & inſtanter fiat, vt dixit Bonauentura in Stimul.diuin.amor. capit. 4. De quibus conditionibus, & multis aliis, quæ in eis includuntur, multa in ſuperioribus dicta generatim ſunt, quæ ad hanc orationem applicari poſſunt: alia verò, quæ à Theologis myſticis tractantur, in eis videri poſſunt, non enim requirunt propriam diſputationem.

16. *Dubitatio, an interruptio orationis mentalis ſit peccatū?*

Duo autem moralia dubia breuiter hic interrogari poſſunt. Vnum eſt, an in hac oratione ſit aliqua culpa, voluntariè diſtrahi? Certum eſt enim, in hac oratione neceſſariam eſſe attentionem, nam hæc conditio de intrinſeca ratione orationis eſt, vt libro ſequenti dicemus de oratione vocali, multò ergo magis eſt neceſſaria ad orationem mentalem. At verò inter eas hoc videtur eſſe diſcrimen, quòd oratio vocalis poteſt durare quoad materialem actum externum ſine attentione, at verò mentalis oratio nullo modo durat, ſi attentio interior omninò ceſſet, quia ſubſtantia eius conſiſtit in ſolo interno actu, qui ſine attentione fieri non poteſt, nam ſi durat oratio illa in actu voluntatis, illi intendit animus, & præterea ille ſupponit actum intellectus, qui ſine attentione durare non poteſt: ſi verò duret in ſolo intellectu, debet durare in aliquo eius actu, vt infrà oſtendemus, quare non poteſt abſque attentione continuari vllo modo. Ex hac igitur doctrina oritur ratio dubitandi, nam cùm aliquis voluntate diſtrahitur, voluntariè omittit, ſeu ceſſat ab hac oratione, at hoc nullum peccatum eſt, ergo diſtrahi voluntariè in hac oratione non eſt peccatum. Probatur minor, quia hæc oratio non eſt in præcepto, vt oſtenſum eſt, ergo poteſt omitti ſine culpa, ergo & interrumpi, ceſſando nunc, & iterum ad illam redeundo pro arbitrio orantis, hoc autem fit tantùm per hanc diſtractionem voluntariam, ergo non eſt in ea peccatum. Declaratur ex conuenientia, & differentia inter orationem vocalem, & mentalem quoad hanc partem: nam cùm quis orat vocaliter, in hoc ſolùm peccat ex defectu attentionis, quod externum actum orandi ſine debito actu interno exercet, ſi autem ab vtroque actu omninò ceſſet, totaliter interrumpendo orationem etiam vocalem, & in aliis actionibus occupetur, non peccat, quando aliàs ex ſpeciali præcepto non tenetur continuare orationem: at verò quando aliquis voluntariè diſtrahitur in oratione mentali, hoc poſteriori modo ſe gerit, & nullum actum orandi exercet diſtractus, ergo non peccat. Denique vel ille peccat committendo, vel omittendo, non committendo, quia nullum actum malum efficit (ſuppono enim diſtractionem eſſe per cogitationem de ſe non malam) nec omittendo, quia non tenetur orare, ergo.

Oratio mētalis ſine attētione fieri non poteſt.

17. *Reſpōdetur primò in modo orandi, veluti tranſeunter, meritorias eſſe interruptiones.*

Hæc interrogatio habet propriè locum in illa oratione mentali, quæ pro aliquo certo tempore, durabiliter, ac permanenter fit: nam de oratione illa tranſitoria, quæ per actus quaſi momentaneos fieri ſolet, non eſt dubium, quin abſque vlla culpa, imò cum magno merito fiat interruptio, & tranſitus à breui, & iaculatoria oratione ad aliam cogitationem, & rurſus à tali cogitatione ad motum alium orationis, quia ille eſt quidam motus diſcretus mentis, prudens, ac rationabilis, & nullam habet deformitatem, vt diſcurſus antea factus probat. De oratione verò altera permanente, eſt vlterius aduertendum, duobus modis poſſe fieri interruptionem illam, & voluntariam diſtractionem. Primò ex perfecta conſideratione, & rationabili cauſa, vt verbi gratia, ſi tempore orationis occurrat occaſio, vel loquendi cum alio, vel dandi aliquod reſponſum, vel attendendi ad aliquid, quod tunc occurrit tamquam neceſſarium, aut valdè conueniens. Et tunc, ſi interruptio fiat cum debita reuerentia ad Deum, poterit fieri ſine culpa, vt diſcurſus etiam factus probat. Addo verò in hoc puncto, regulariter hoc non fieri ſine ſpirituali incommodo, quia ſolet hoc modo magna ex parte impediri fructus orationis. Et ideo qui deſiderat fructuosè orare, cauere debet huiuſmodi occaſiones, etiamſi inculpabiles videantur, quia ſolent offerri ex Dæmonis induſtria ad orationis fructum impediendum.

18. *Reſpondetur ſecundo in oratione permanente interruptionē plerūq; eſſe culpabilem.*

Alio verò modo fieri poteſt hæc interruptio, & diſtractio ex quadam animi leuitate, vel negligentia, nam ex vna parte habet homo voluntatem continuandi orationem, & ad hunc finem in tali loco, & tali modo, & pro tali, ac tanto tempore aſſiſtit in conſpectu Dei particulari intentione ſua, quam non retractauit, vel non habuit rationabilem cauſam retractandi; nihilominùs aliunde eſt negligens in attendendo, vel voluntariè alias cogitationes miſcet, & ab illo exercitio alienas. Et hoc dicimus, non fieri ſine culpa, ſolùm tamen veniali ſecluſo contemptu. Et ſanè id non fieri ſine culpa, magnum argumentum eſt, quòd ſtatim præ ſe fert deformitatem, & quòd omnes pij, timentéſque Deum, ibi culpam agnoſcunt, & eam timent, & de illa ſe accuſant. Deinde quia id non fit ſine irreuerentia erga Deum, nam licèt homini ſit liberum orare, vel non orare, tamen poſtquàm in conſpectu Dei ad loquendum cum illo conſtituitur, & ſe gerit in habitu, diſpoſitione, ac modo tamquam continuans ſermonem cum illo, & exiſtens in præſentia eius, ſine dubio eſt aliqua irreuerentia, leuiter ad alia diuerti, & iterum ad ſermonem cum Deo, vel ad conſiderationem reuerti. Deinde ordinariè ſolent tales cogitationes eſſe, vel per ſe noxiæ, vel otioſæ, vel ſaltem impedientes valdè fructum, & feruorem orationis, ergo non fit hoc voluntariè ſine aliqua culpa. Imò videtur ibi concurrere multiplex ratio culpæ, ſcilicet alicuius irreuerentiæ diuinæ contra virtutem religionis, & cuiuſdam nocumenti ſpiritualis contra bonum proprium, & otioſitatis, vel alterius malitiæ, quam de ſe ſolet talis cogitatio habere. Præterea, poteſt hoc confirmari, quia oratio vocalis etiam ſi non ſit ſub præcepto, non interrumpitur ſine aliqua culpa, quando id fit ſine rationabili cauſa, & alia actio, aut verba interponuntur propter inconſtantiam, & leuitatem animi, & nonnullam irreuerentiam. Eadem autem ratio in præſenti locum habet: quamuis enim mentalis oratio per ſe non videatur habere illam vnitatem, nec poſtulare illam cōtinuationem, quam petit oratio aliqua vocalis, nihilominùs moraliter cōſiderādo orationem mentalem cum tali intētione, ac modo inchoatam, & in ipſomet habitu & geſtu corporis virtute continuatā, habet ſufficientem vnitatē, vt illa diſtractio,

In his orationibus mētalibus diſtractis ſine culpa nō fit.

Multiplex ibi culpa repetitur.

Cæſar. *D. Hiero.* Oratio quo modo ſit ſine intermiſſione.

diſtractio, & interruptio habeat rationem irreuerentiæ, & culpæ, vt rectè declarat Cæſarius hom. 33. tom. 2. Biblio. & huc ſpectat illud Hieronymi ad Ruſti. Epiſt. 4. *Oratio ſine intermiſſione, vigil ſenſus ſit, nec vanis cogitationibus patens.* Vbi obiter notari poteſt expoſitio non condemnenda illius conſilij, vel præcepti, *Sine intermiſſione orate.*

19. Diſtractio inuolũtaria tria requirit.

Hæc autem intelligenda ſunt de diſtractione voluntaria, nam interdum, ac ſæpe eſt inuoluntaria, & tunc magis eſt paſſio, quàm actio, ac ſubinde ad culpam non imputatur. Vt autem omninò inuoluntaria cenſeatur, tria videntur neceſſaria. Primò, vt à principio quis accedat ad orationem cum intentione attendendi, & non admittendi peregrinas cogitationes, & quod in ea voluntate virtute perſeueret, & ſaltem illam directè non retractando. Secundò, vt quàm primùm aduerterit ſe eſſe diſtractum, & de rebus aliis cogitare, illas relinquat, & ad ſuum redeat inſtitutum; nam ſi aduertendo, perſeuerat in alia cogitatione, iam priùs propoſitum mutat, & in hac pugna oportet hominem perſeuerantem eſſe, vt in hoc exercitio poſſit aliquid proficere. Tertiò, valdè expedit ante orationis tempus, ita præparare animum, vt auferantur occaſiones morales huiuſmodi euagationis animi, ac mentis, quod frequentiùs pertinet ad conſilium; poterit verò eſſe neceſſarium etiam ad honeſtatem moralem orationis, ſi occaſio ſit adeò proxima, vt homo omninò imparatus ad orandum accedens, moraliter non poſſit attendere, de quo videri poteſt optimè Caſſianus Collat. 9. cap. 2. Collat. 10. cap. 11. 12. & 13. & Collat. 14. cap. 13. & 14.

Caſſian.

20. Dubitatio, An certus aliquis corporis habitus requiratur.

Altera dubitatio circa eandem circumſtantiam eſſe poteſt de modo ſeruando in exteriori geſtu, vel habitu corporis in huiuſmodi oratione mentali, An ſcilicet, vt honeſtè, vel conuenienter fiat, aliquid peculiariter obſeruare neceſſarium ſit? Videtur enim non eſſe, quia hæc oratio non exercetur per corpus, ergo dummodò mens attendat, ſuáſque operationes interiùs exerceat, corporis poſitio, ſeu diſpoſitio nihil refert. Atque ita videtur docuiſſe Chryſoſtomus hom. 79. ad Populum dicens; *Non tam voce opus eſt, quàm cogitatione, neque tam manuum extenſione, quàm animi intentione, neque figura, ſed intellectu.* Et infrà: *Licet genua non flectas, neque percutias pectus, nec in cœlum manus extẽdas, ſi mentem tantùm feruentem exhibeas, orationis perfectionem conſummares.*

D. Ioan. Chryſoſt.

21. Reſpõdetur, in oratione mentali illũ corporis habitum requiri, qui reuerentiam, & humilitatẽ ſignificat.

Dicendum nihilominus eſt, quamuis mente tantùm, & ſecretè orandum ſit, oportere in exteriori habitu, & geſtu corporis eum modum ſeruare, qui reuerentiam, ſubiectionem, & humilitatem animi ſignificare ſolet: & hanc eſſe veluti generalem regulam per ſe obſeruandam, ex cauſa verò prætermitti poſſe, & quaſi diſpenſari, vt ſine peculiari corporis poſitione, aut geſtu oratio interior, etiam diuturna fundatur. Hæc ſententia quoad generalem regulam colligitur ex vſu Chriſti, & Sanctorum, quem nobis Scriptura refert: de Chriſto enim legimus oraſſe flexis genibus, Luc. 22. Matthæus verò cap. 26. & Marcus 14. addunt etiam, proſtratum in terra oraſſe, vnde veriſimile eſt, vel incepiſſe orationem genibus flexis, & poſtea feruore orationis *procidiſſe in faciem ſuam* ſuper terram, vel pro varietate affectuum nunc vno modo, nunc alio vſum fuiſſe. Alij exiſtimant, propter ſolam genuflexionem dici potuiſſe procidiſſe in terram; verumtamen quod Matthæus addit, *procidiſſe in faciem ſuam*, plus ſignificare videtur. De Stephano refertur

Luc. 22. *Matt. 26.* *Marc. 14.* Chriſtus flexis genibus, & in terram proſtratus orauit.

A Actor. 7. poſitis genibus oraſſe pro inimicis, & de Petro capit. 9. flexis genibus oraſſe ad reſuſcitandum Tabitham: & de Paulo dicitur cap. 20. *Poſitis genibus ſuis orauit cum omnibus illis.* Atq; hunc vſum antiquiorem fuiſſe conſtat ex Daniel. 6. & 3. Reg. 8. & Eccleſiæ perpetua traditione retentum fuiſſe conſtat ex multis, quæ Durantus colligit libr. de Ritib. Eccleſ. cap. 24. num. 20. & ſequentibus, & Caniſius in Catechiſ. titul. de Orat. quæſt. 7. Quamuis autem in prædictis locis non declaretur apertè ſermonem eſſe de oratione mentali, tamen eſt ſermo de oratione abſolutè, & in multis locis veriſimile eſt, fuiſſe mentalem, ſaltem magna ex parte, vt cùm Chriſtus *prolixius orabat.* Quod autem de B genuflexione dictum eſt, intelligendum eſt etiam de aliis geſtibus, vel ſignis corporeis, humilitatem, vel ſummiſſionem animi indicantibus, vt ſunt eleuatio, vel extenſio manuum, nudatio capitis, & ſimilia, de quibus Tertullian. in Apologet. cap. 30. *Illuc ſuſpicientes Chriſtiani manibus expanſis, quia innocuis, capite nudo, quia non erubeſcimus, denique ſine monitore, quia de pectore oramus*, &c. Et Hieronym. ad Ruſti. Epiſtol. 4. *Corpus pariter, & animus tendatur ad Dominum.*

Actor. 7. & 9. & 20. *Dan. 6.* *3. Reg. 8.* *Durant.* *Caniſius.* Reliqua ſigna ſummiſſionis in oratione exercenda.

22. Optima diſpoſitio ad orationẽ eſt adoratio pręuia.

Neque refert, quòd oratio mente tantùm fiat. Primò quidem quia homo ipſe eſt, qui orat, & quamuis non oret per corpus, orat in corpore, & poteſt ſimul per corpus adorare, quando mente orat; eſt autem optima diſpoſitio ad orationem C adoratio præuia. Vnde dicitur de matre filiorum Zebedæi, Matth. 20. quòd *acceſſit adorans, & petens aliquid ab eo*, iuxta quod rectè Hieronymus ad Epheſ. 3. ait: *Hæc ſpiritualiter exponentes, non ſtatim iuxta litteram orandi conſuetudinem tollimus, qua genu poſito, Deum ſuppliciter adoramus: & fixo in terram poplite, magis quod ab eo poſcimus impetramus.* Secundò, quia licet homo mente oret; excitatur multùm his ſignis externis, nam ſicut corpus compoſitum, & humiliatum eſt, ita etiam componitur, & humiliatur animus. Sic fere Auguſtinus libro de Cura pro mortuis agenda capit. 5. *Orantes* (inquit) *de membris ſui corporis faciunt, quod ſupplicantibus congruit, cùm genua figunt, cùm extendunt manus, vel etiam proſternuntur ſolo; & ſi quid aliud vi-* D *ſibiliter faciunt, quamuis eorum voluntas, & inuiſibilis intentio Deo nota ſit, nec ille indigeat his indiciis, vt humanus ei pandatur animus, ſed his magis ſe ipſum excitat homo ad orandum, gemendúmque humiliùs, atque feruentiùs. Et neſcio quomodo, cùm hi motus corporis fieri, niſi motu animi præcedente, non poſſint, eiſdem rurſus exteriùs viſibiliter factis, ille interior inuiſibilis, qui eos fecit, augetur, ac per hos cordis affectus, qui, vt fierent iſta, præceſſit, quia facta ſunt, creſcit?*

Hieron. *Auguſt.*

23. Quę corporis poſitiones aſſumi poſſint ad breues orationes, & ad longiores, quando ſecretò fit oratio.

Cùm autem variæ, & multiplices eſſe poſſint corporis ad orandum aptæ compoſitiones, vt ſtando, genua flectendo, proſtrando in terra totum corpus, & ſimiles, non poteſt regula generalis tradi, quænam præferenda ſit. Exiſtimo tamen E ad breues orationes, quamcumque poſitionem aſſumi poſſe, & interdum eſſe vtiles, quæ profundiorem humilitatem indicant, vel corpus magis exercent, vel laborioſiores ſunt, dummodò ſecretè, vel ſine aliorum nota, vel ſcandalo fiant. Ad orationes verò diuturnas & longas, vel ſtationem, vel genuflexionem adhibendam eſſe. Et quamuis aliqui Patres valdè contemplatiui ſtationem præferant, quia eleuationi, & ſuſpenſioni animi congruere videtur, vt videre licèt in Bonauentura libr. de Myſt. Theol. capit. 3. part. 3. &

Bonauent.

Carthuſ.

Carthuſ. Cæſar.
Genuflexio præferenda eſt aliis corporis compoſitionib.

Carthuſ. libr. primo de Contempla. a. 34. tamen ordinariè conſulenda videtur genuflexio, vt latè proſequitur Cæſarius hom 34. in tom. 2. Biblio. Tum quia illa videtur maximè vſitata à Sanctis Patribus, vt dixi, tum quia maioris reuerentiæ, & ſummiſſionis, ac propriæ imbecillitatis ſignum præ ſe fert, vnde magis etiam mouet, & componit interiorem affectum; tum denique quia videtur facilior ad durandum in oratione cum quiete, & ſine mutabilitate corporis, & videtur æquè apta ad quamcumquæ animi ſuſpenſionem, & eleuationem. Per hoc tamen non negamus, quin pro diuerſitate affectionum, vel diſpoſitionum poſſit vni perſonæ talis modus magis cõgruere, quàm alius, & vnumquemque poſſe eligere modum illum, quo videbitur magis ad quietem internam, & deuotionem iuuari. In hoc enim non interuenit rigoroſa præcepti obligatio, quoad particulares poſitiones, ſed ſolùm quoad generalem rationem accedendi ad Deum cum debita reuerentia. Præterea, hæc intelliguntur in oratione priuata, & ſecreta; nam ſi oratio fiat in loco publico, vbi orans ab aliis cõſpici poteſt, tunc communis modus orandi quoad fieri poſſit, tenendus eſt, vt omnis admiratio, vel murmurandi occaſio cæteris auferatur. Interdum verò accidit, vt quis velit in loco publico adeò occultè mentaliter orare, vt aliis non appareat orans, quod ſæpe cum magno merito orationis, & humilitatis fieri poteſt. Et tunc melius erit genua non flectere, nec alia ſingulari poſitione corporis vti, ſed communi, & vulgari, vt occaſio tulerit. Et in hoc ſenſu loquitur Chryſoſt. in principio allegatus: non enim negat, optimum eſſe per ſe loquendo, vti in oratione mentali ſignis corporalis cultus, & reuerentiæ, ſed dicit non eſſe illa ita neceſſaria, vt ab illis omninò pendeat oratio, nec eſſe relinquendam orationem, propterea quòd non poſſit corpus peculiari modo ad orandum accommodari. Quod in infirmis, vel alio modo impeditis locum habet, & ex Scriptura, & Patribus, & quotidiano vſu ita hoc conſtat, vt probatione non egeat.

In oratione publica modus communis orandi ſeruãdus eſt.

Chryſoſt.

24.
Quibus auxiliis iuuetur oratio, & per quę media poſſint obtineri.

Vltima circumſtantia, quæ in humanis actibus conſiderari ſolet, eſt, quibus auxiliis fiant. De qua multa poſſent in præſenti actione conſiderari, ſed quæ Theologica ſunt, vel dogmatica, ſatis in ſuperioribus tacta ſunt: quæ verò ſunt practica, & ad vſum magis pertinent, vſu etiam ipſo, & praxi addiſcenda relinquimus. Conſtat enim, totum hoc negotium maximè pendere ex diuinis auxiliis, quia eſt valdè ſupernaturale, & in illo ordine valdè perfectum, & ſpirituale. Illa ergo auxilia præcipuæ poſtulanda ſunt, & promerenda per humilitatem, puritatem cordis, & per ipſammet frequentem, & vigilantem orationem. Præter hæc verò multùm iuuare poſſunt auxilia humana, quæ duplicia diſtingui poſſunt; quædam dici poſſunt intrinſeca ipſi operanti, id eſt, quæ ipſe ſibi cum diuino auxilio præſtare poteſt, & debet, alia dici poſſunt extrinſeca, id eſt, quæ ab aliis hominibus vnuſquiſque poteſt accipere. Priori modo iuuatur homo ad hanc orationem primò, & per ſe ſuis facultatibus, & potentiis, deinde ipſo corpore, vtendo illo fortiter, & ſtrenuè ad cooperandum animæ in hoc opere, & ad labores, vel tædium, vel defatigationes ſuſtinendas. Deinde multùm iuuatur homo ad hanc orationem exercitio aliarum virtutum, præſertim temperantia in cibo, & potu, quæ ad opera mẽtis in primis eſt maximè neceſſaria, deinde moderatione affectuum, innocentia vitæ, ac ſanctis operibus, quæ per manuum eleuationem ſolet in

Auxilia humana, quæ ad oratiõné conferunt.

A oratione ſignificari, vt dixit Chryſoſt. in id Pſal. 140. *Eleuatio manuum mearũ ſacrificium veſpertinum*; & in hom. 79. ad Pop. Poſteriori autem modo iuuari debet homo magiſterio alterius hominis, eſt enim ordinarius modus diuinæ prouidentiæ, vt homines hominibus humilientur, & per Magiſtros, vel Superiores illuminentur, & dirigantur, vt ab Angelis reſponſum eſſe cuidam Sancto Abbati refert Ioannes Moſcus in Prato ſpiritua. capit. 199. Qui modus in hoc mentali exercitio maximè obſeruandus eſt, præcipuè quidem his, qui incipiunt, non tamen ſolis illis, ſed etiam proficientibus, & perfectis, nec tantùm in doctis, ſed etiam doctis, & ſapientibus, nam illi etiam facilè poſſunt decipi, & B in ſuperbiam efferri, niſi aliis credant, & ab aliis iuuentur. De qua re videri poteſt Auguſtinus in Prolog. ad libr. de Doctrina Chriſtiana, & Caſſianus. Collation. 2. capit. 15. & Bernardus ſermon. primo in Conuerſ. Sancti Pauli.

Chryſoſt.
Homines ab hominibus iuuari ordinarius eſt modus diuinæ prouidentiæ.
Ioannes Moſcus.
Auguſt. Caſſian. Bernard.

CAPVT VI.

Quid ſit Deuotio, quídue hac voce ſignificetur.

DEuotionem, vt ſuprà animaduerti, ponit D. Thomas 2. 2. quæſt. 82. vt actum religionis ab oratione diſtinctum; tamen non rarò accipitur pro ſtudio, & attentione, vel perfectione orationis, vt videbimus: & ideò ſimul cum mentali oratione cõ- C modiùs explicabitur, nam in illa maximè exercetur, & in illa percipitur, aut ſentitur, qualiter in hac vita ſentiri poteſt. Quia verò illa vox, vt Caietanus dicta quæſt. 82. art. 2. notauit, multis modis accipi ſolet, dicitur enim ſeruus eſſe deuotus domino ſuo, & diſcipulus magiſtro, &c. hîc quaſi per Antonomaſiam accipitur in ordine ad Deum, cuius rationem in principio capitis ſequentis cõmodiùs reddemus. Nihílque curamus, an illa vox in tota ſua latitudine æquiuoca ſit, vel analoga, aut vniuoca: parùm enim id refert, nam qualíſcumque fuerit, potuit ad hunc vſum accommodari. Deriuatur autem illa vox à verbo Deuoueo, & ideo Deuotio in Eccleſiaſtico, & Theologico vſu (quicquid ſit de rigore linguæ Latinæ) ſumpta eſt pro peculiari qua- D dam propenſione animi ad Deum, & res diuinas, quod ex ipſo vſu habetur, & ex dicendis notũ fiet.

1.
Deuotionis Etymologia, & ſignificatio multiplex ex D. Thom.

Hinc ſupponimus vt certum, Deuotionem ad voluntatem per ſe primò pertinere, vt docet D. Thomas dicta quæſt. 82. art. 1. & habetur nomine Auguſtini libr. de Spirit. & anim. capit. 5. *Deuotio* (inquit) *eſt pius, & humilis affectus in Deum, humilis ex conſcientia infirmitatis propriæ, pius ex conſideratione diuinæ clementiæ.* Conſtat autem affectum ad voluntatem pertinere. Vnde ibidem ſubiungitur: *Affectus eſt ſpontanea quædam, ac dulcis ipſius animi in Deum inclinatio.* Et idem ſentiunt Bernardus, Ambroſ. & Bonauentura locis ſtatim citandis. Ratio ve.ò eſt, quia Deuotio eſt voluntaria quædã promptitudo, & propenſio ad Dei cultum, & famula- E tum: ſed hæc pertinet ad voluntatem, nam per voluntatem inclinamur in Dei obſequiũ, & quaſi nos illi deuouemus, ergo. Dices, Sicut votum dicitur à vouendo, ita deuotio à deuouendo, ſed vouere eſt actus intellectus, non voluntatis: ergo & deuotio. Reſpondeo, ſi argumentũ eſſet validum, deuouere idem eſſet, quod votum facere, ac proinde Deuotio & votum eſſent idem, quod conſtat eſſe falſum; quia non omnes, qui ſunt deuoti, vota emittunt. Licet ergo voces videantur habere analogiam quamdam in Etymologia, nõ tamen ſunt ſimilia in ſigni

2.
Deuotio ad voluntatem per ſe primò pertinet.
D. Thom. D. Auguſt.
Quid ſit deuotio.
D. Bernar. D. Ambroſ. D. Bonau.
Deuotio & votum non ſunt idem.

ſignificando: nam votum ſignificat promiſſionem, de qua probabile eſt, pertinere ad intellectum, certum autem eſt, propoſitum, quod ſupponit, pertinere ad voluntatem. Deuotio autem ſignificat affectum, & propenſionem voluntatis, quæ fortaſſe conſiſtit in quodam peculiari propoſito, vt mox dicemus.

3. Obiectio.

Contra hoc verò poteſt obijci, quia Deuotio nihil aliud eſſe videtur, quã orationis attentio, at verò attentio ad intellectum pertinet, vt per ſe conſtat, ergo & Deuotio. Maior colligitur ex capit. *Dolentes*, de Celebr. Miſſar. vbi præcipitur Clericis recitare horas, *ſtudioſè pariter, & deuotè*, id eſt, attentè, vt omnes exponunt, quia nulla alia Deuotio eſt de neceſſitate illius præcepti. Vnde in dicto libr. de Spirit. & anim. capit. 50. Deuotio dicitur eſſe perfectio orationis. *Deuotio* (inquit) *perficit orationem.* Imò infrà ſubiungitur; quod *oratio eſt mentis deuotio*, id eſt, conuerſio in Deum per pium, & humilem affectum; nam quia in mentali oratione attentio non videtur eſſe quid diſtinctum ab oratione ipſa, vt ſuprà dixi, ideo deuotio, & perficere orationem dicitur, & eſſe oratio ipſa. Et ſanè ſi quis conſideret multa, quæ de deuotione ſcribit Bonauentura in ſecundo tomo opuſ. in vltim. quod eſt de ſex alis Seraphim, cap. 8. planè intelliget, idem eſſe deuotionem cum mentali oratione, de qua nunc diſſerimus.

Cap. Dolentes. — Deuotio perficere orationem dicitur. — *Bonauent.*

4. Solutio.

Sed vt dixi, licet vſus huius vocis ſit varius, & multiplex, ideóque interdum vel pro oratione tota, vel pro attentione, aut meditatione accipiatur: tamen propriè ſignificat promptum aliquem affectum, vel in vniuerſum ad omnia, quæ ad diuinum cultum ſpectant, vel ſpecialiter ad orationem præſertim mentalem, ſecundum totam latitudinem ſuam. Vnde in dicto cap. *Dolentes*, licet directè præcipiatur attentio in recitatione diuini officij, tamen quia illa attentio debet eſſe voluntaria, & hæc maximè exhibetur, quando homo ex magno affectu illam procurat, qui affectus deuotio eſt: ideò per illam vocem præceptum illud declaratur. Imò in rigore loquendo magis neceſſaria eſt in illo præcepto implendo voluntas attentè orandi, quàm attentio ipſa, quæ in intellectu eſt, illa autem voluntas quædam deuotio eſt, & qui cum hac voluntate orat, dici poteſt deuotè orare, ideóque ex illa locutione colligi non poteſt deuotionem ad intellectũ pertinere. Et eadem ratione intelligi poteſt, deuotionem perficere orationem, quia ſi voluntas eſt bene affecta, ex illa naſcitur perfecta oratio. Probabile præterea eſt, Auctorem illius libri de Spirit. & anima ſenſiſſe, orationem pertinere ad volũtatem, & deuotionem nihil aliud eſſe, quàm feruentem quamdam orationem. Vel poteſt cauſaliter exponi, orationem eſſe mentis deuotionem, quia ex affectu deuotionis conuertitur mens in Deum per orationem, itaque deuotio propriè ſumpta voluntatis perfectio eſt.

Cap. Dolentes. — Magis neceſſaria eſt voluntas attendẽdi, quã attẽtio ipſa.

5. Ad explicationem deuotionis tria in voluntate diſtinguũtur.

Vt autem vlteriùs explicemus, quidnam deuotio ſit in ipſa voluntate, duo, vel tria in voluntate ipſa diſtinguere poſſumus, ſcilicèt, velle, promptè velle cum guſtu, & ſuauitate velle. Hæc enim non ſemper coniuncta ſunt, ſed priora ſeparantur à poſterioribus, licèt non è contrario. Nam qui vult cum guſtu, & ſuauitate, & vult vt ſupponitur, id promptè etiam vult, nam ea, quæ ſuauiter, ac delectabiliter fiunt, facilè, & promptè fiunt. At è contrario qui promptè vult, etiam ſi iam velit, non ſtatim guſtum, & ſuauitatem ſentit in volendo, quia poteſt illa promptitudo aliunde, quàm ex ſuauitate

A prouenire, vt ex habitu, aut ex cupiditate aliqua, vel alio extrinſeco affectu, fortis enim promptè ſuffert, & caſtus tentationi reſiſtit, etiamſi fortaſſe ſuauitatem, & guſtum non ſentiant. Multò autem frequentiùs contingit; velle ſine promptitudine, vel ſuauitate, vt conſtat experientia. Deuotio ergo tria illa videtur complecti, iuxta communem illius vocis apprehenſionem, quando enim quis orat, vel opera Religionis exercet ſua voluntate, non tamen promptè, nec cum guſtu, & ſuauitate, ſed potiùs cum difficultate, ac repugnantia, non putatur eſſe deuotus, ſi autem voluntas ſit prompta, deſit tamen guſtus, & ſuauitas, aliqua deuotio eſſe cenſetur, ſed non perfecta: quando verò omnia illa con-
B currunt, tunc cenſetur ſimpliciter eſſe deuotio. Videndum ergo eſt, quidnam horum deuotio ſit, vel quomodo illa omnia ad deuotionem requirantur.

Deuotio illa tria amplectitur.

Caietanus ergo dicta quæſt. 83. artic. 1. diſtinguens illa duo in affectu colendi Deum, voluntatem, & promptitudinem, dicit velle actum eſſe voluntatis, promptitudinem autem non eſſe actum voluntatis, ſed qualitatem, ſeu modum actus voluntatis. Addítque deuotionem non eſſe ipſum velle, ſed promptitudinem eius, atque ita formaliter deuotionem non eſſe actum voluntatis, ſed modum, & qualitatem eius. Quia verò promptitudo videtur eſſe conditio omnium ſtudioſorum actuum, qui ex habitu fiunt, deuotio autem eſt propria religionis, vt D. Thomas ibi docet, ideò ſubiungit Caietanus
C quòd ſicut ſimitas eſt curuitas, non tamen dicit illam abſolutè, ſed connotando talem materiam, ſcilicet naſum: ita deuotio dicit promptitudinem non abſolutè, ſed vt eſt in affectu colendi Deum, quem affectum connotat. Atque ita exponit D. Thomam dicentem, deuotionem eſſe actum religionis, ſcilicet, ratione connotati. Mouetur hac ratione, quia deuotio eſt actus religionis, ſed Religio eſt qualitas potentiæ voluntatis, ergo deuotio eſt qualitas actus voluntatis, ſeu religionis. Probat conſequentiam inductione aliarum virtutum; nam ſemper effectus, ſeu actus proprius virtutis eſt modus actus potentiæ, non ipſemet actus, vt prudentiæ actus eſt rectè præcipere, temperantiæ moderatè comedere, & omnium virtutum benè, vel promptè, aut re-
D ctè operari.

6. Caiet. cõſtituit deuotionem in qualitate actus voluntatis. — *D. Thom.*

Ego verò in primis non intelligo, modos illos actuum immanentium, quos his vocibus ſignificamus, *promptitudo, facilitas*, vel quid ſimile, hos (inquam) modos eſſe qualitates diſtinctas ab ipſis actibus elicitis ab habitibus, nec eſſe modos intrinſecos talium actuum ab ipſis ex natura rei diſtinctos. Quia illi actus, qui ex habitu fiunt, ſunt qualitates quædam cum ſuis actionibus, & non ſunt capaces aliarum qualitatum, nec etiam habent alium modum præter inhærentiam, & intenſionem, & extenſionem, vel habitudinem ad ſua obiecta, quos modos omnes poteſt habere actus, qui ab habitu non elicitur. Solùm ergo habet actus productus ab habitu peculiarem habitudinem, quam in produ-
E ctione ſua habet ad proximum principium, quia non reſpicit nudam potentiam, ſed affectam habitu, ratione cuius actus dicitur promptè fieri, quia fit à principio potentiori, & robuſtiori ad agendum, & quando actus eſt ſupernaturalis, & fit ab habitu infuſo, dicitur etiam connaturaliter fieri, quia fit à principio intrinſeco proportionato. Vltra hæc verò ſuperuacaneum eſt, fingere alium modum intrinſecum, vel qualitatem in tali actu: nec à Caietano explicatur, nec mente percipitur quid, vel ad quid ſit. Et ideò in Metaph. diſpu

7. Caietani ſẽtentia non placet. — Modi actuũ non ſunt diſtincti, ab ipſis actibus elicitis ab habitibus.

Habitus nō dat promptitudinem aut facilitatē in operando.

diſputat.44. late oſtendi habitum per ſe loquendo non dare promptitudinem, vel facilitatem in operando, niſi augendo virtutem agendi, & influendo ſimul cum potentia in ipſammet entitatem, & ſubſtantiam actus. Dico autem *per ſe loquendo*, quia interdum prouenit facilitas ex remotione impedimentorum, quæ vſu ipſo tolluntur, vel ex ipſius corporis diſpoſitione. Sed hæc extrinſeca ſunt, & per accidens ad intrinſecam promptitudinem, quam habitus præbet, de qua Caietanus loquitur. Loquor item de promptitudine, vel facilitate, non de ſuauitate, prout dicere poteſt quamdam delectationem, ſic enim delectatio actus quidam eſt, non afficiens propriè alium actum, ſed voluntatem, vel appetitum, ratione cuius dicitur alius actus delectabiliter fieri, ſolùm per quamdam denominationem ratione comcomitantiæ, vel conſecutionis vnius ex alio, vel quia vnus actus obiectum eſt alterius, vt contemplatio delectationis.

8\. Deuotio in actu voluntatis conſiſtit.

Quocirca loquendo in particulari de deuotione, mihi certum videtur, non conſiſtere in tali modo, vel qualitate actus, ſed in aliquo voluntatis actu. Loquor enim de deuotione actuali in actu ſecundo, quia de actibus religionis agimus, ſicut D. Thomas illam conſiderauit. Non enim repugnat, conſiderare deuotionem in actu primo: ſic enim denominatur homo deuotus, ſi eſt deditus diuino obſequio, & illud ſolet cum delectatione operari, & in eo eſt ſtrenuus, & diligens, etiamſi actu non operetur, ſed dormiat. Illa autem deuotio in actu primo non eſt aliud, quàm promptitudo habitualis ad diuinum cultum, quæ promptitudo non eſt modus habitus, nec qualitas eius, ſed eſt ipſemet habitus religionis, vel alterius virtutis ſimilis valdè perfectus, vel conſuetudine firmatus, qui adhærendo potentiæ, reddit illam facilem in actu primo. Actualis autem deuotio conſiſtit in actu, nimirum (vt D. Thomas dixit) in actuali affectu ad diuinum cultum, vel quid ſimile. Et patet ex ipſo nomine deducto à verbo deuoueo, nam homo ſe deuouet diuino cultui per modum aliquem actus, ſed per ipſum actum, & affectum. Vnde (quod notandum eſt) non eſt de ratione actualis deuotionis, quòd ſit actus ab habitu elicitus; nam actus ille, qui dicitur deuotio non habet, quòd ſit deuotio, ex particulari reſpectu ad habitum, ſed ex ſua ſpecie, eſſentia, & obiecto, vt conſtat ex D. Thoma dicta quæſt. 82. art. 1. & 2. vbi probat, deuotionem eſſe actum ſpecialem ex materia, & formali effectu eius, & cum eadem proportione probat eſſe actum religionis. Dicitur autem actus religionis non tantùm ille, qui de facto elicitur ab habitu, ſed qui natura ſua, & ratione ſui obiecti talis eſt, vt ad religionem pertineat. Vnde ſi quis in prima ſua conuerſione ſimul dum conteritur de peccatis, ſe deuoueat Deo, per deliberatum affectum colendi illum in omnibus, actum veræ deuotionis exercet, etiamſi in tali habitu non operetur. Sicut quando Paulus vocatus à Deo, reſpondit: Act. 9. *Domine, quid me vis facere?* iam veram deuotionem in Chriſtum elicuit, licèt non ex habitu, ſed ex auxiliante gratia vocationis illum affectum conceperit. Peccator etiam poteſt interdum actum deuotionis in oratione exercere, etiamſi nec iuſtus ſit, nec per illum actū ſtatim iuſtificetur, & conſequenter illum non eliciat ex habitu, ſed ex auxilio.

D. Thom. — Homo deuotus quis ſit. — D. Thom. — D. Paul. — B. Paulus actum deuotionis in ſua conuerſione elicuit.

9\. Deuotio ſubſtantialiter non cōſiſtit in promptitudine, quæ oritur ex habitu.

Ex his ergo concludo, deuotionem non conſiſtere ſubſtantialiter in promptitudine illa, proueniente ab habitu, nam licèt hæc conferat ad quamdam perfectionem talis operationis, quia deuotio ex habitu regulariter erit conſtantior, ac feruentior, cæteris paribus: tamen non eſt illa ſubſtantia deuotionis, ſed tum quia ſine illa poteſt eſſe deuotio, vt oſtenſum eſt, tum etiam quia illa promptitudo non eſt, niſi relatio, vel denominatio à tali principio, vt declaratum eſt. Neque contra hoc vrget ratio Caietani, negatur enim conſequentia illa; Religio eſt qualitas potentiæ voluntatis, ergo deuotio eſt qualitas actus voluntatis. Imò, quia religio eſt qualitas voluntatis, ideo à voluntate religione affecta (quando ita eſſe contingit) elicitur volitio colendi Deum, quæ etiam eſt qualitas voluntatis, & ſimul eſt effectus virtutis religionis indiuiſibiliter, & impartibiliter (vt ſic dicam) elicitus à potentia, & habitu. Nec illa partitio intelligibilis non eſt, ſcilicèt, quòd potentia faciat actum, religio verò modū diſtinctum ab actu, tum quia inintelligibilis eſt ille modus, qui ſit aliquid per ſe factibile, vt ſic dicam: tum etiā, quia ipſa ſubſtātia actus debet promptè fieri, nō poſſet autē ita fieri, niſi habitus iuuaret potentiam ad ipſam ſubſtantiā actus faciendā. Hoc ergo eſt munus virtutis religionis circa actū deuotionis, quando ab ea elicitur. Idémq; eſt in aliis virtutibus cum proportione: nam prudētia, verbi gratia, nō aliter dat rectè præcipere, quàm inclinando ad iudiciū practicum, & practicè verum ſecundum honeſtatē moralem; & temperantia dat modū temperatè comedendi, inclinando ad mediū in tali materia, & eliciendo actum circa illud, & iuſtitia dicitur operari iuſtè, quia inclinat ad ſeruandum ius, & ſic de aliis. Cùm autem dici ſolet, eum, qui ſine habitu facit iuſtitiam, operari iuſtum, ſed non iuſtè, ibi *iuſtè* non ſignificat modum aliquem actus, qui fiat ab habitu, ſed ſignificat modum ipſum operandi ex habitu cum maiori facilitate, & promptitudine, quæ non dicit in actu alium modum, præter dimanationem à potentia habente maiorem vim agendi ratione habitus. At verò hæc ipſa promptitudo non eſt de ratione, & ſubſtantia deuotionis, vt dixi, licèt ad illam iuuet, vnde deuotio non ſignificat illam promptitudinem.

Quomodo quis non operatur iuſtè etiam ſi iuſtum faciat.

10\. Deuotio actualis eſt actus volūtatis, qui dicitur pius affectus. D. Thom.

Hinc ergo vlteriùs concluditur deuotionem actualem eſſe actū aliquem voluntatis, ſcilicèt pium affectum, quo ſe homo deuouet aliquomodo diuino obſequio, deuouet, inquam, non promittendo, ſed volendo, & proponendo. Hæc eſt ſententia D. Thomæ dicta quæſt. art. 1. quam ex ipſa Etymologia vocis demonſtrat. Poteſtque in hunc modum declarari, Quia non eſt dubium, quin talis voluntatis actus poſſibilis ſit, quia homo voluntate ſua poteſt ſe tradere, offerre, aut dicare ſeruitio alterius, ergo multò magis Dei; illa ergo oblatio voluntariè facta rectè dicitur deuotio, ſed illa oblatio formaliter eſt in voluntate ratione illius actus, ergo illa eſt deuotio, & ab illo actu denominatur perſona deuota, quaſi oblata, & dicata in obſequium Dei per ſuam voluntatem, & reliqua omnia, quæ ſub talem voluntatem cadunt, vt genuflexio, laus Dei, & alia ſimilia, quatenus imperantur ab illo affectu deuotionis, potiùs dicuntur actiones deuotæ Deo, id eſt, dicatæ, & oblatæ Deo, quàm deuotiones, licèt interdum latè ſumpto vocabulo dicantur deuotiones, vel materialiter, quia ſunt materia, in qua verſatur deuotio, vel per denominationem à deuotione. Atque ita dixit D. Thomas dicto art. 1. ad 2. quòd ſicut motio mouentis tranſit ad mobile, ſic ſuo modo motio deuotionis tranſit ad cæteras actiones, quæ ex imperio illius fiunt.

Oblatio voluntariè Deo facta proprie dicitur deuotio.

11\. Quomodo ſe habeant

Quid verò reſpondendum eſt ad difficultatem ſuprà inſinuatam, quòd volitio hæc non eſt deuotio, niſi ſit prompta; imò niſi dulcedinem quamdam

cũ deuotione, promptè velle,& ſuauiter velle.

dam,& ſuauitatem ſecum afferat, non cenſetur verè deuotio: oportet ergo exponere,quo modo hæc duo ad deuotionem neceſſaria ſint, & quas partes in illa habeant. Circa promptitudinem duo dicta D.Thomæ in dicto art.1. & 2. notanda,& explicanda ſunt;ſunt enim ſubobſcura, eorum tamen explicatio ad rem declarandam deſeruiet. In 1.ergo art. ait: *Deuotionem eſſe voluntatem promptè faciendi, quæ ad Dei cultum ſpectant:* quo dicendi modo ſignificat, promptitudinem deuotionis non requiri ex parte actus, ſed ex parte obiecti illius actus,qui eſt deuotio. Iuxta quem modum dicendi facile eſt,ad interrogationem reſpondere,licèt quis non habeat facilitatem, & promptitudinem in eliciendo illo actu, quo vult promptè tradere ſe ad diuinum cultum; nihilominus eſſe deuotionem,quia ex parte obiecti deſiderat,& proponit promptè famulari Deo.

Primò circa promptitudinem expenditur mens. *D.Thomæ.*

12\.

Mentem D. Thomæ aliã fuiſſe,creditur.

Promptitudo in exercendis actibus diuini cultus multa requirit.

Sed hoc mihi non probatur, neque exiſtimo D. Thomam hoc intendiſſe. Primò,quia promptitudo hæc in exercendis actibus diuini cultus multa requirit, vel ex multis capitibus oriri poteſt, quæ vel non ſunt in poteſtate hominis, vel non cadunt ſub obiectum directum deuotionis. Sæpe enim illa promptitudo prouenit ex dulcedine, & guſtu rerum diuinarum,vt mox dicemus; illa autem dulcedo ſæpe non eſt in poteſtate hominis,ſed à Deo fit. Requirit etiam promptitudo illa conuenientẽ corporis diſpoſitionem, ablationem impedimẽtorum, quæ non ſemper ſunt in poteſtate noſtra. Denique licet ad illam promptitudinẽ iuuet habitus, nihilominus hoc ipſum,quod eſt operari ex habitu, non cadit ſub dictum affectum deuotionis, ſaltem ex neceſſitate,neque regulariter,ſed directè tendit affectus ad colendum Deum, & ſe illius famulatui tradendum. Deuotio autem propria,de qua loquimur, eſt actus humanus, & eſt de re, quæ eſt in poteſtate noſtra, non habet ergo pro obiecto illam promptitudinem, ſed cultum.

13\.

Secundò,quia eſtò poſſit haberi affectus voluntatis ad illam promptitudinem, & ad cultum cum illa perfectione,quod negari nõ poteſt, tamen etiã eſt certum,poſſe voluntatem ſimpliciter tendere in ipſum Dei obſequium, præſcindẽdo ab illo modo; hoc autem ſatis eſt, vt ille ſit perfectus actus religionis, & deuotionis: nam homo per illum re vera ſe totum deuouet Deo. Imò licèt ipſum Dei obſequium repræſentetur difficile, & graue, & illa ſuauitas,vel voluptas in illo non ſentiatur, nec repræſentetur, & nihilominus deliberatè, & definitè voluntas in illud feratur,illa eſt optima,& magna deuotio.

Magna deuotio in quo ſit.

14\.

Mens Diui Thomæ declaratur.

Cùm ergo D.Thomas ait, deuotionem eſſe voluntatem promptè faciendi,vel tradendi ſe, intelligendum videtur in actu exercito (vt ſic dicam)non in actu ſignato: nam qui afficitur per deuotionem cultui diuino, hoc ipſo in exercitio appetit promptitudinem in illo cultu, etiamſi formaliter nõ cogitet de tali promptitudine, nec illam expreſsè, & per modum obiecti appetat. Imò non ſolùm appetit promptitudinem, ſed etiam illam facit, quoad poteſt, quia ipſamet deuotio eſt ſubſtantialis prõptitudo, vt ſtatim declarabo: vnde cùm illa affectio, & promptitudo voluntaria ſit eo modo, quo actus elicitus à voluntate, eſt intrinſecè voluntarius, etiam volendo cultum Dei, vult quis promptitudinem ad illum,quia vult eſſe bene affectus ad illum. Hoc ergo ſatis eſt ad rationem deuotionis, quamuis ſi quis veluti per reflexionem conſideret etiam ipſam promptitudinem, & per ſuam voluntatem, & propoſitum velit comparare illam,quantùm poteſt,ſine dubio erit etiam optimæ deuotionis actus,expreſsiùs,& formaliùs continens voluntariam ſubiectionem,& ſui traditionem, ad promptum Dei obſequium.

15\.

Proponitur alterum D. Tho. dictũ de eadem promptitudine ad deuotionem.

Alia ſententia D. Thomæ eſt in art. 2. eiuſdem quæſt. 82. vbi dicit: *Ad eandem virtutem pertinere, velle facere aliquid, & habere voluntatem promptam ad illud faciendum.* Et deuotionem ponit in hoc actu, qui eſt habere voluntatem promptam ad exequenda ea,quæ ſunt diuini cultus:ſentit ergo deuotionẽ conſiſtere in hac promptitudine. Et quod obſcurius eſt, diſtinguit duo illa tamquam duos actus eiuſdem virtutis, ſcilicet velle habere promptam voluntatem, & velle exequi illam, quia *vtriuſque actus*(inquit)*eſt idem obiectum*, ſentit ergo, eſſe actus diſtinctos, licet eiuſdem virtutis. Difficile autem videtur in ipſa voluntate illos actus diſtinguere, cùm tamen D. Thomas apertè loquatur de voluntate,& actibus eius.

16\.

Deuotio cõſiſtit in actu quodã reddente hominẽ prõptum ad cultum Dei.

Dico igitur, deuotionem ipſam eſſe actum quẽdam,qui hominem reddit facilem,& promptum ad obſequium,& cultum Dei, quod facit ipſa deuotio per ſe ipſam formaliter, vel virtute, quamdiù illa permanet.Hoc intelligitur facilè diſtinguendo circa diuinum obſequium duplicem actum. Vnus eſt generalis ex parte materiæ,licèt in ſe,& in ſuo eſſe particularis ſit, & huiuſmodi eſt voluntas illa deliberata,qua quis ſe offert, & tradit omninò in diuinum obſequium,qui actus vniuerſam materiam religionis amplectitur, & non deſcendit ad particularia obſequia. Alius verò eſſe poteſt affectus particularis,vel ad orandum voce, vel ad meditandũ, vel ad aſſiſtendum ſacrificio,vel ad alia ſimilia opera.Priorem ergo actum intellexit D.Thomas dicta q.82.nomine deuotionis;vnde in art.1.dicit.*Eos dici deuotos,qui ſe ipſos quodammodo deuouent Deo,vt ei ſe totaliter ſubdant.*Et de eodem actu intelligit in ar.2. reddere promptam voluntatem ad diuinum obſequium. Tum quia actus ille eſt veluti amor quidã ad diuinum cultum,amor autem dat facilitatem,& promptitudinem in exequenda actione amata,tum etiam quia illa generalis voluntas eſt efficax intentio diuini obſequij,ad quam comparantur vt media particularia obſequia, quando eorum occaſiones occurrunt: intentio autem efficax dat promptitudinem in executione mediorum.Et ita rectè diſtinguuntur illa duo,velle facere aliquid,& velle habere promptam voluntatem ad illud faciendum:nam prior actus eſt, vel voluntas executiua, ſeu actualis vſus,poſterior eſt veluti intentio, aut ſimplex volũtatis affectus, qui reddit illam promptam, & facilẽ ad executionem,quando occurrit.Et in hoc affectu ponitur à D.Thoma deuotio:vnde cùm ait,per hũc actum velle hominem habere promptam voluntatem ad diuinum obſequium, nõ intelligit hoc ipsũ, ſcilicet habere promptam voluntatem,eſſe obiectũ proprium illius actus generalis, ſed eſſe quaſi formalem effectum eius;quia verò hic effectus voluntarius eſt; ſicut & actus ipſe eſt voluntarius, ideo per illum actum dicitur homo velle habere promptam voluntatem ad diuinum obſequium.

Diſtinctio duplicis actus in obſequio diuino, iuxta quam vtrumque D Th. dictũ exponitur.

Deuotio eſt veluti amor quidam ad diuinum cũltum.

17\.

Quænam ſit propria deuotionis promptitudo.

In hoc ergo ſenſu verum eſt, deuotionem conſiſtere in promptitudine ad diuinum obſequium, non verò in promptitudine ad eliciendum ipſum actum deuotionis,ſeu voluntatem illam generalem tradendi ſe diuino obſequio; ſiue enim hæc eliciatur promptè,ſiue ægrè, & difficulter, ſi tamen eliciatur, & conſtànter retineatur, ipſa reddet hominem promptum ad actus particulares diuini obſequij: voluntas enim quamdiù in neutram partem

I deliberat,

deliberat, vel afficitur, non eſt prompta ad aliquod munus præſtandum, at poſtquam decreuit, & ſe offerre ad aliquod munus, ex vi illius actus prompta eſt, ſi actus, vel virtus eius duret, & non mutetur. Vnde in hoc ſenſu fatemur, deuotionem conſiſtere in promptitudine ad diuinum obſequium, ſed inde non ſequitur, non conſiſtere in actu, nam illa promptitudo formaliter ſumpta nihil aliud eſt, quàm actus ille, quem explicuimus. Nec refert, quòd ſtãte illo actu, poſſit aliquis ſentire difficultatem in exequendis actibus diuini obſequij, propter deſuetudinem, vel alia impedimenta corporis, vel inferioris appetitus, aut Dæmonis, nam hoc eſt extrinſecum, & per accidens, nos autem conſideramus id, quod actus ille per ſe confert. Vnde diſtinguere poſſumus duplicem promptitudinem, vnam appellamus deliberationis, & eſt illa, quam præbet ille affectus, quem explicuimus: aliam vocare poſſumus habitum, vel diſpoſitionem operantis, ſub qua comprehendimus tam illam, quæ prouenire poteſt ex habitu, & poſitiua inclinatione eius, quàm illam, quæ ex ablatione impedimentorum euenire ſolet. Priorem ergo cenſemus ſubſtantialem, & per ſe pertinentem ad deuotionem, & poſitam eſſe in noſtra poteſtate cum gratia diuina, quia deliberatio propoſiti, & affectus in noſtra poteſtate eſt. Poſteriorem verò reputamus extrinſecam, & accidentalem, & non eſſe per ſe neceſſariam ad veram deuotionem, licet ad eius facilitatem, & durationem multùm conferat.

Duplex prõptitudo in voluntate reperitur.

18\. Altera deuotionis promptitudo ex animi ad res diuinas affectu proueniens, quæ ſolet etiã appellari deuotio.

Supereſt dicendum de alia promptitudine, quæ ex delectatione, ſuauitate, ſeu guſtu ſpirituali prouenit. Conſtat enim ex Scriptura, Patribus, ac experientia, ex affectu ad Deum, vel res diuinas oriri in animo ſuauitatem quamdam, vel delectationem, quam etiam ſpiritualem conſolationem myſtici Theologi vocant. Conſtat etiam, hoc genus conſolationis, ſeu gaudij per ſe multùm conferre ad promptitudinem operationis, quia ea, quę delectabiliter, ac ſuauiter facimus, promptiùs, & faciliùs præſtamus. Hinc ergo ſolet etiam hæc ſuauitas nomine deuotionis appellari, præſertim quando non ſolùm in voluntate, ſed etiam in appetitu, & corpore percipitur, iuxta illud: *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.* Et illud: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum.* Hoc modo videtur deuotionem ſumpſiſſe Bernardus ſerm. 1. de Natiuit. Domini, cùm dixit: *Res cordis eſt gratia deuotionis; quam quærimus,* de qua infrà ait eſſe, *hilaritatem mentis, & dulcedinem ſpiritualis gratiæ, qua bona opera condiuntur,* Et latiùs ſer. 3. de Circumciſ. dixit. *Iam verò cùm in his diu fueris exercitatus, roga dari tibi deuotionis lumen, diem ſereniſſimam, & ſabbatum mentis in quo tamquam emeritus miles, in laboribus vniuerſis viuas abſque labore, dilatato nimirũ corde currens viam mandatorum Dei, vt quod priùs cum amaritudine, & coactione tui ſpiritus faciebas, de cætero iam cum ſumma dulcedine peragas, & delectatione.* Et infrà. *Qui exercitatos habent ſenſus deuotionis huius fruuntur iucunditate.* Eodem modo videtur deuotionis voce vti Bonauentura tom. 2. Opuſc. de proceſſu Reli. lib. 7. ca. 16. Vbi varias ponit radices deuotionis, & tandem dicit. *Cùm deuotio ſit piæ affectionis pinguedo, & magis ſe habeat ad affectum, quàm ad intellectum, perfecta tamen non eſt deuotio ſine lumine intellectus.*

Pſalm. 83. Pſalm. 118.

D. Bern.

Bonau.

19\. Duo animaduertũtur circa promptitudinẽ iſtã, nimirum di-

De hac ergo promptitudine, ſeu ſuauitate duo dicenda ſunt. Primum eſt, eſſe quid diſtinctum ab illo affectu colendi Deum, quem hactenus explicuimus, nam, vt conſtat, poteſt ille actus deliberatus eſſe in nobis ſine hoc guſtu, vel ſuauitate, vnde hęc ſuauitas non ſemper eſt in poteſtate noſtra etiã ex gratia, vt infrà dicemus. Ille verò affectus eſt in noſtra poteſtate cum diuina gratia, quæ ad illum ſemper parata eſt. Quia ille affectus eſt per ſe neceſſarius ad virtutem: hæc autem ſuauitas nõ eſt ita neceſſaria: vnde ille eſt propriè actus noſter; hęc verò magis ſe habet ad modum paſſionis, nam licèt ad illam phyſicè, ac vitaliter concurramus, tamen vel libera non eſt, vel ſaltem non eſt in ſe libera, nec per ſe primò fit, ſed reſultat ex aliquo actu tãquam proprietas eius, vt cap. 8. dicemus. Secundũ quod dicimus, eſt nomen deuotionis videri æquiuocum, & interdum pro illo affectu ſuprà explicato ſumi, interdum pro hac mentis dulcedine. Hoc verò parum refert, quia ſolùm ſpectat ad vſum vocis; nos verò, vt ſine æquiuocatione loquamur, priorem vocabimus ſubſtantialem deuotionem, poſteriorem verò accidentalem, nam re vera in priori conſiſtit ſubſtantia virtutis, poſterior verò eſt accidens eius, ideóque D. Thomas hanc poſteriorem poſuit, vt effectum deuotionis, & proprio nomine ſpiritualẽ lætitiam appellauit in dicta q. 82. art. 4. At verò in ar. 1. priorem vocauit deuotionem ſimpliciter. Quã mihi videtur rectè ſignificaſſe Greg. lib. 4. in primũ Regum ſuo cap. 4. circa illa verba capitis 9. *Sacrificium eſt populi in excelſo,* cùm dixit. *Hoſtia mentis eius deuotio eſt, tunc enim carnalia noſtra deſtruimus, cùm ardenti deuotione ad cœleſtia ſubleuamur.* Per illum enim actum, quo anima ſe offert ad Dei famulatum, rectè dicitur ſe hoſtiam conſecrare, & ſacrificare Deo: illa ergo eſt propriè, & ſimpliciter mentis deuotio: alia verò ſuauitas, potiùs eſt veluti conſequens ad ſacrificium, & ideò accidentariam deuotionem eam appellamus.

Verſum eſſe ab affectu colendi Deũ, & hanc ſubſtantialem deuotionẽ, illam verò dici poſſe.

D. Thom.

D. Greg.

CAPVT VII.

Sítne deuotio ſemper actus Religionis, & quomodo ad alios actus, qui in orationem mentalem interueniunt, comparetur?

Ex dictis in ſuperiori capite facilè conſtat, deuotionem eſſe poſſe actum religionis, quia verſatur circa propriam materiam religionis, qui eſt cultus Dei, & poteſt tendere in illum ſub ratione cultus, & in cætera omnia, ſolùm quatenus huic cultui deſeruiunt, ergo talis affectus religionis ſine dubio eſt, nam eiuſdem virtutis eſt affici ad obiectum ſuum ſub generali ratione propoſitum, vel proponere generatim ſic ſtudioſè operari, & in particulari opera talis virtutis exercere. Vnde hoc non eſt proprium religionis, ſed cum proportione inuenitur in omni virtute, ſicut de iuſtitia D. Thomas dicto art. 2. exemplum poſuit, & eſt eadem ratio de temperantia, & quacumque alia virtute, ſicut enim Theologi in materia de Pœnitent. docent, vnamquamque virtutem elicere actum doloris de peccato, contra propriam honeſtatem commiſſo, & ſub propria illius ratione, ita docent, propoſitum generale viuendi temperatè, vel ſeruandi iuſtitiam ſub tali propria honeſtate ad vnamquamque virtutem pertinere. Sic ergo ad religionem ſpectat affectus generalis ad diuinum cultum, qui deuotio dicitur, quia per illum homo ſe Deo deuouet. Duo ergo hic explicanda ſuperſunt: vnum eſt, an deuotio poſſit etiam eſſe actus alterius virtutis extra religionem: alterum eſt, an intra religionem ipſam deuotio ſit tantùm vnus actus, vel poſſit eſſe multiplex tractando propriè de ſubſtantiali deuotione, omiſſa nunc delectatione, aut ſuauitate?

1\. Quæſtionis declaratio. Deuotio eſt actus religionis.

D. Thom.

Omnis virtus elicit actũ doloris de peccato, contra propriam honeſtatem commiſſo.

Circa

2. Rationes dubitandi circa primam partē quæſtionis. 1. Ratio.

Circa primum punctum triplex ratio dubitandi A occurrit. Prima ſumitur ex virtute obedientiæ, cuius officium eſt, diuinam voluntatem Dei in omnibus implere, quæ tamen impletur per eiuſdem Dei famulatum, imò potiſſimus famulatus ſerui eſt, implere Domini voluntatem, ergo illa oblatio voluntaria, & promptitudo ad obedientiam maximè

D. Ambroſ.

ſpectat. Hinc D. Ambroſius lib. 1. de Abraham, cap. 2. promptitudinem Abrahæ ad obediendum Deo vocanti, deuotionem appellat, quam vocat virtutem ordine primam, & fundamentum cæterarum: *Meritóque* (inquit) *hanc primùm ab eo exegit Deus dicens, exi de terra tua, & de cognatione tua, &c.* Se-

2. Ratio.

cundò multò magis, & perfectiùs videtur deuotio ad charitatem ſpectare: nam illa eſt, quæ maximè promptam reddit hominis voluntatem ad omne B

D. Paul. 1. ad Cor. 13.

Dei obſequium, vt enim Paulus ait 1. ad Corinth. 13. *Charitas patiens eſt, benigna eſt, &c.* vnde etiam ad ipſum diuinum cultum exhibendum ipſa eſt, quæ promptitudinem, & facilitatem tribuit; ergo deuotio potiùs eſt actus charitatis, quàm religio-

D. Bern. Deuotio eſt anima fidei.

nis. Vnde Bernardus in ſermone 24. in Cantica, circa id: *Recti diligunt te,* deuotionem dicit eſſe *animam fidei,* quod eſt proprium charitatis, *Si quædam* (inquit) *anima fidei ipſa deuotio eſt, quid erit fides, quæ non operatur ex deuotione, niſi cadauer exanime?* Et Gre-

D. Greg.

gorius in illa verba cap. 9. lib. 1. Reg. *Sacrificium eſt populi in excelſo,* ſic inquit, *deuotionis affectus, mentis eſt cibus.* Et ſtatim declarat: *hunc mentis cibum eſſe*

3. Ratio.

amorem conditoris. Tertiò actus generalis, quo aliquis vult promptus eſſe ad omnia ſtudia virtutis, C eſt verus actus deuotionis: nam per illum homo ſe deuouet, & dedicat virtuti, & honeſtati. Et tamen non eſt actus religionis, quia honeſtatem ipſius religionis, & aliarum virtutum ſub generali ratione amplectitur, ergo non eſt deuotio proprius religionis actus.

3. Poſita difficultas enodatur.

Reſolutio huius puncti videtur pendere ex vſu vocis. Vnde dicendum eſt, interdum deuotionis nomen attribui affectui alterius virtutis, ſpeciali tamen ratione, ac modo appropriari religioni, ſicque eſſe proprium actum eius. Vt hoc declaretur, aduer-

Deuotio dicit actum ad alterum.

to, verbum *Deuoueo,* vnde deuotio dicta eſt, propriiſſimè ſignificare actionem ad alterum; ſicut *voueo,* aut *Promitto:* nam ſicut promiſſio fit alicui, ita etiam deuotio dicit actum ad alterum. Vnde fit, vt D interdum dici ſoleat reſpectu creaturarum, præſertim cum aliquo addito. Sic falſa, & vitioſa deuotio

D. Thom.

eſt in Gentili ad idolum, vt dixit D. Thomas, dicto art. 1. Aliqua etiam honeſta deuotio eſt ad perſonam creatam, vt ad Beatiſſimam Virginem, vel ad aliquem Sanctum. Et inter homines ſolet aliquando hæc vox vſurpari modo magis ciuili, vel humano. Simpliciter autem, & quaſi per antonomaſiam vſurpata eſt à Theologis deuotionis vox, ita vt dicat reſpectum ad Deum, & ideo aliquando omnis affectus pius, & honeſtus erga Deum ſolet deuotionis nomine ſignificari. Quomodo videtur

D. Auguſt.

dixiſſe Auguſtinus, vt ſuprà retuli lib. de Spirit. & anim. cap. 50. *Deuotio eſt pius, & humilis affectus ad Deum, humilis ex conſcientia infirmitatis propriæ, pius* E *ex conſideratione diuinæ clementiæ.* Et Ambroſius, lib. 1. de Abel, cap. 6. deuotionis humanæ officia tribus contineri dixit fide, ſtudio virtutis, & operatione, quamuis hoc poſſit intelligi de officiis, quæ per deuotionem imperantur. Affectus ergo, qui tendunt ad Deum, quíque in Deo ipſo ſiſtunt, & eius bonum, vel honorem procurant, poſſunt deuotionis nomine ſignificari, quia verò illi plures eſſe poſſunt, per illos breuiter diſcurrere oportet, vt quid ſit religionis proprium colligamus.

4. Varij affect⁹ deuotionis ad Deū quorum primus eſt voluntas credendi. *D. Paul. 2. ad Cor. 10.* Ille affectus volūtatis, ſicut & affectus ſpei, propriè deuotionis rationem non habent.

Primò igitur voluntas credendi deuotio appellari poteſt, quatenus eſt pius, & humilis affectus ad Deum, vel reuelantem, vel etiam reuelatum, vnde Paulus dixit eſſe captiuitatem intellectus in obſequium Chriſti 2. ad Cor. 10. Tamen quia hic affectus formaliter nō reſpicit obſequium, vel bonum ipſius Dei, vt ſuprà dixi, deficit à proprietate deuotionis. Idem dicere poſſumus de affectu ſpei, per quam homo immediatè, ac formaliter magis amat Deum ſibi, quàm propter ſe. Vnde licèt ex vi illius virtutis poſſit quis habere affectum vniuerſalem piè viuendi, ac ſeruiendi Deo in omnibus, quatenus hoc neceſſarium eſt ad beatitudinem obtinendam, qui affectus valdè ſimilis videtur deuotioni, tamen à perfectione, & proprietate illius deficit, quia non tam eſt ad alterum, quàm ad ſe.

5. Idem eſt de affectu obedientiæ.

Rurſus ex eodem capite affectus obedientiæ, vt præciſè, ac formaliter eſt à tali virtute, deficit à ratione deuotionis, quia illa virtus non eſt propriè ad alterum, reſpiciendo ad illius bonum, vel honorem, ſed ſolùm ad præcepti obligationem, vt ſuprà de-

1. Dubitat. ſoluitur.

claratum eſt. Vnde ipſamet obedientia per religionem Deo ipſi deuouetur, & quaſi imperatur à deuotione, atque ita ſoluitur prima ratio dubitandi, quæ concludit, generali etiam nomine, voluntatem obediendi dici etiam deuotionem, non tamen in ea proprietate, in qua nunc loquimur. Maximè quia deuotio plura amplectitur, præſcindens (vt ſic dicā) à præcepto, & ad ipſum Dei famulatum reſpiciens, & ad hunc ipſum finem amplectens etiam obſer-

Ambroſ.

uationem præcepti. Ambroſius autem citato loco, vel loquitur de deuotione generali, vel certè magis videtur loqui de propoſito, ac deliberatione ſequendi Deum, & relinquendi patriam, & omnia ad colendum ipſum, qui effectus ad religionem ſpectat, meritóque deuotio dici poteſt. Cui conſonat, quod ex Geneſi, & hiſtoriis colligitur, Abraham exiuiſſe de terra ſua, vt vitaret occaſionem idololatriæ, quæ inter cognatos ſuos, & vicinos eo tempore ſerpere, & augeri cœperat, ergo ex affectu ad veri Dei cultum egreſſus eſt. Hic autem eſt affectus deuotionis, ac religionis.

6.

De alio verò actu generalis propoſiti ſtudioſè viuendi, ſi hoc ſtudium virtutis ad cultum, & honorem Dei referatur, fatemur eſſe actum religionis, quæ ex ſuo motiuo velle, & imperare poteſt actus aliarum virtutum. Si verò propoſitum illud eſt omninò abſolutum, vt ſic dicam, id eſt, ſi ad alteram perſonam non refertur, & ſolùm ſiſtit in honeſtate in communi, ſic non niſi impropriiſſimè dici poteſt deuotio, vt ex dictis conſtat. An verò ille actus, cùm ſit honeſtus, pertineat ad aliquem habitum virtutis, & quis ille ſit, tetigimus ſufficienter in materia de Pœnitentia.

7. 2. Ratio dubitandi ſoluitur.

Supereſt dicendum de actu charitatis, de quo ſecunda ratio dubitandi procedebat. Diximus autem in ſuperioribus charitatem ſub proprio motiuo immediatè verſari poſſe circa totam materiam religionis: nam poteſt amare ipſam diuinam gloriam ex pura amicitia ad Deum, & beneuolentia, ac complacentia ad ipſam perſonam. Ex quo fit, poſſe hominem ex charitate, & ex puro motiuo eius velle obſequium, & famulatum Dei, & quærere gloriam eius in omnibus: qui actus ſine dubio videtur perfectiſſima deuotio, imò eò perfectior, quàm ſimilis affectus religionis, quò & nobilius habet motiuum, & optimo, ac connaturali modo imperare poteſt ipſum affectum religionis. Et in hoc fortaſsè ſenſū dixit Bernardus epiſt. 11. *Implet charitas legem ſerui,* *D. Bernard.*

cùm infundit deuotionem: porrò timori adiuncta deuotio ipſum non annullat, ſed caſtificat. Et de eodem loqui videtur idem Bernardus ſerm. quodā in illud Sap. 7. *Sapientiam non vincit malitia,* cùm ait: *temporis præteriti fructus eſt compunctio, æui futuri flos eſt deuotio.* Nulla enim virtus ita propriè dicitur flos æui futuri, ſicut charitas. Item ſi ſpectemus ſuauitatem, ſeu delectationem illam, quam ſecum afferre ſolet deuotio, ex nullo actu ita efficaciter ſequitur, ſicut ex affectu charitatis. Quapropter hic etiā poteſt conuenienter dici nomen deuotionis æquiuocum eſſe, & vtrique actui poſſe accommodari, vel certè improbabile non eſt, perfectam deuotionē vtrumque affectum requirere; & affectum religionis tunc nomen deuotionis mereri, quando affectui charitatis iunctus eſt; ſicut actus pœnitētiæ, tunc meretur nomen contritionis, quando amore informatur, & intellectus contemplatio, tunc meretur nomē ſapientiæ, quando ex amore habet ſaporis ſuauitatem.

Æui futuri flos eſt deuotio.

8. Deuotio in ordine ad Deum, reſpectū cum ſummiſſione dicit.

Addo verò, nomen deuotionis non ſolùm importare reſpectum ad alterum; ſed etiam indicare reſpectum ſubiectionis, & ſummiſſionis, maximè cùm ſimpliciter dicitur, & in ordine ad Deum, & ex hac parte magis propriè accommodari hanc vocem affectui religionis, quàm charitatis. Quia religio formaliter reſpicit excellentiam, & denominationem; charitas autem eſt amicitia, quæ non reſpicit formaliter excellentiam, vel ſubiectionem, ſed ſimpliciter bonitatem, & vnionem ratione illius.

9. Pœnitentia proprius accedit ad deuotionem, quàm charitas.
Hugo.
Alenſ.

In hoc tamen videtur eſſe quædam maior ſimilitudo inter pœnitentiam, & religionem, ideóque voluntas illa offerēdi ſe totum Deo ad ſatisfaciendum illi pro iniuria illata propriùs videtur dici poſſe deuotio: vnde Hugo, vt Alenſis dicta quæſt. 26. memb. 1. art. 1. refert, dixit: *Orationem eſſe deuotionem ex compunctione procedentem.* Et Eccleſia in quadam Collecta, fer. 5. hebdomadæ 1. Quadrag. ſic orat. *Deuotionem populi tui, quæſumus Domine, benignus intende, vt, qui per abſtinentiam macerantur in corpore, per fructum boni operis reficiantur in mente.* Vbi affectum pœnitentium, deuotionem appellat. Sed tamen hic affectus pœnitentiæ, & non eſt per ſe, ſed ſolùm occaſione peccati, & ad ſatisfaciendum pro illo; deuotio autem per ſe reſpicit ſubiectionem ad Deum, cui homo ſe deuouet propter excellentiam eius, ideóque reſpicit famulatum Dei, non ſatisfactionem. Vnde ſi deuotio interdum attribuitur pœnitentiæ actibus, non formaliter, ſed cauſaliter intelligitur, vt Alenſis ſuprà notauit, quia ex compunctione cordis, & corporis afflictione ſolet deuotio generari, & hoc eſt, quod Eccleſia in illa Collecta orat.

10. Circa 2. partē quæſtionis initio poſitæ variæ loquuntur Patres.
Hugo.
D. Auguſt.
D. Bonau.

In ſecundo puncto etiam inuenientur variæ locutiones Sanctorum, quibus ferè confundunt deuotionem cum oratione mentali, in qua omnes alij actus interni religionis comprehendūtur: cum externis enim actibus nō oportet comparationem facere, nā res ſatis nota eſt. Hugo ergo in verbis proximè citatis, *deuotionem,* dicit, *eſſe orationem.* Et è conuerſo Auguſtinus in lib. de Spirit. & anim. cap. 50. *Oratio* (inquit) *eſt mentis deuotio.* Bonauentura etiam tom. 2. Opuſc. in vlt. Opuſc. cap. vlt. ſub nomine deuotionis multa tractat, quæ orationi mentali, conſiderationi, & cuicumque mentis in Deum eleuationi conueniunt. Ambroſius etiam lib. de Cain, & Abel, deuotionem vocat omnem affectum erga cultum Dei, ſiue orandi, ſiue ſacrificādi, ſiue gratias agendi cum perpetua beneficiorum memoria, ſiue etiam cum obedientia futurorum. Et hoc ſenſu ait, *quòd continua eſſe debet, ac perpetua deuotio.* Verum

D. Ambroſ. Deuotio eſt omnis affectus erga cultum Dei.

A tamen hæc, & ſimilia ſolum pertinent ad varium vſum illius vocis, & ideo res breuiter explicanda eſt, vt omnis ambiguitas vocis tollatur.

11. Actus intellectus à deuotione ſeparātur, aliquando tamen cauſaliter nomine deuotionis afficiuntur, vel etiā quia cauſantur ex illa.

In actibus ergo mentalibus pertinentibus ad religionem, vel mentalem orationem, ſeparandi in primis ſunt actus intellectus: nam de illis conſtat à deuotione diſtingui, quia vt diximus deuotio in voluntate eſt. Vnde, ſiue loquamur de meditatione, ſeu conſideratione veritatis in intellectu exiſtente, ſiue de petitione propria, prout eſt intellectualis locutio, illa non eſt deuotio, quia per illos actus homo non ſe deuouet Deo; quando ergo aliquis ex his actibus deuotio appellatur, intelligitur, vel cauſaliter, vt ſi meditatio dicatur eſſe deuotio, quia illam cauſat, & oratio, ſeu petitio, quia illam impe- B trat, vel è conuerſo eſt denominatio ab effectu, vt oratio cauſatur ex deuotione: & ſic fortaſsè dixit Auguſtinus orationem eſſe mentis deuotionem, quia eſt aſcenſus ad Deum, ſeu ſubiectio ad Deum, quam cauſat deuotio, vel certè dicitur deuotio oratio, quia illā complet, & quaſi impinguat, vt Alenſis ſuprà explicauit. Formaliter autem loquendo propria oratio, prout in intellectu eſt, & deuotio, actus ſunt diſtincti, & ita D. Thomas de illis tractauit. At verò loquendo de oratione mentali, prout nunc de illa loquimur, includit non ſolùm actum intellectus, ſed etiam voluntatis, vt ſuprà dixi, & hoc modo includit in ſe deuotionem, vt partem ſui, ſeu vt vnum ex præcipuis actibus diuini cultus, qui in illa exercentur, quod etiam ſatis per ſe no- C tum eſt.

Auguſt.
Alenſ.
D.Thom.

12. In volūtatis actibus affectus varij diſtinguuntur.

Vlteriùs verò eſt conſiderandum, in actibus voluntatis, qui in hoc exercitio interueniūt, quoſdam eſſe veluti particulares affectus ad particulares actus diuini cultus, quemdam verò eſſe, quem ſuprà explicui, generalem affectum, quo homo vult ſe totum tradere diuino cultui. Priores ſunt plures: & vnus ex præcipuis eſt affectus ipſe orandi, vel meditandi, vel contemplādi, vel in vniuerſum familiariter tractandi, & colloquendi cum Deo. Hic enim actus maximè excitatur, & accenditur in oratione mentali, & licet ſub aliqua ratione poſſit eſſe elicitus à charitate, vt ſi ex ſolo motiuo amicitiæ appetatur oratio, vel quia charitatem auget, & fouet, vel quia eſt colloquium cum amico, quod ipſa amicitia D ex ſe appetit; nihilominus per ſe, & ex obiecto ad religionem ſpectat, quia ille affectus comparatur ad orationem, ſicut actus internus ad externum eiuſdem virtutis, & quia eſt affectus ad quemdam cultum Dei, quo etiam maximè foueri ſolet ipſe cultus Dei. Alius affectus religioſus erit propoſitum ſacrificandi, communicandi, peregrinandi, vel aliquid ſimile faciendi in diuinum honorem, hi enim omnes actus religionis ſunt, & in mentali oratione frequenter excitantur. Hùc verò etiam ſpectant affectus ad alias virtutes, vt propoſitum ſeruandi caſtitatem, temperantiam, exercendi miſericordiam, humilitatem, & ſimiles, quæ, vt in diuinam gloriam referuntur, ad religionem ſpectant, ſaltem imperatiuè, & in mentali oratione exercentur.

13. Inter affect⁹ numeratos ille propriè deuotio dicitur, quo ſe aliquis diuino cultui tradit, & generalis vocatur.
D.Thom.

E Ex his ergo affectibus ille potior, qui generalis eſt, propriè ſolet appellari deuotio, & quidem D. Thomas illum videtur intellexiſſe nomine deuotionis, quando illum ponit, vt particularem actum religionis: eſt enim ſine dubio ab aliis diſtinctus. Nam licèt dicatur generalis, vel ratione vniuerſaliſſimæ materiæ, vel propter generalem cauſalitatem, quam inde participat: tamen re ipſa eſt particularis, quia eſt actio particularis noſtræ voluntatis, quæ reſpicit illam materiam communem, vt obiectum pro

ctum proprium, & particulare, vnde in illo differt
ab aliis particularibus affectibus circa particulares
cultus orandi,meditandi,&c. Quanta verò ſit hæc
differentia,an ſcilicet ſit ſpecifica,& an ſufficiat di-
ſtinguere habitualem qualitatem, ſeu principium,
parum nunc refert ad materiam moralem,quã tra-
ctamus.Sed conſulenda ſunt dicta in primo tracta-
tu, & generalia principia de diſtinctione habituũ.
Eſt autem ille actus quodammodò primus natura
ſua in tali virtute, quia licet non ſit neceſſe, vt vo-
luntas priùs illum efficiat, quàm alios particulares
affectus ad hunc, vel illum cultum; tamen ille eſt
ordo magis connaturalis; Nam ex conſideratione
diuinæ excellentiæ,& debitæ ſubiectionis ad ipsũ,
primus affectus,qui naſcitur,eſt velle ſubiici Deo,
& cultum debitum ei perſoluere. Vnde talis actus
dici poteſt maximè internus religionis, quia & ab
illa eſt immediatè elicitus,& per ſe non eſt ex alio
priori actu eiuſdem virtutis, cùm ipſe ſit primus,
ſed potiùs ipſe comparatur ad alios affectus parti-
culares diuini cultus ad modum principij vniuer-
ſalis mouentis,vt tetigit D.Thomas dicta q.82.ar.
1. ad 1. & 2. quia voluntas finis,mouet ad ea, quæ
ſunt ad finem, intentio autem diuini cultus, vt ſic
comparatur ad voluntatem huius,vel illius cultus,
tamquam voluntas finis ad voluntatem mediorum,
quia licet non ſint propriè media, ſed particularia
obiecta contenta ſub vniuerſali, ſeruant tamẽ pro-
portionem.Vnde etiam fit,vt ille affectus vniuerſa-
lis non prodeat in actus exteriores aliarum poten-
tiarum, niſi mediante alio actu particulari eiuſdem
voluntatis, quo vult vel applicare intellectum ad
orandũ,vel linguam,& membra ad ſacrificandum,
&c. Quia actiones ſunt circa particularia, & ideo
voluntas nõ mouet aliam potentiam,niſi per actus
particulares ex parte materiæ.

Affectus primus erga Deũ eſt velle ſubiici Deo, & cultum debitũ ei perſoluere.

14. Denique hac ratione ille actus generalis abſo-
lutam deuotionis appellationem ſibi vendicauit,
quia cùm generalis ſit,omnia quodammodo com-
plectitur, & per illum videtur homo dicare,& de-
uouere Deo ſe ipſum, quia non ſolùm hanc,vel illã
materiam diuini cultus appetit, ſed ſimpliciter di-
uinum famulatum. Alij verò affectus particulares
non ſunt deuotio in hac proprietate, ſed habent
ſua propria nomina, ſeu ſpecies,ad quas pertinent,
vt affectus ad orationem, ſub oratione comprehẽ-
ditur,& ſic de aliis. Tamen ſecũdum quamdam ra-
tionem;vel participationem ita interdum nominã-
tur.Et ita loquitur Ambroſius ſuprà, & li.de Abra-
ham cap.5.vbi etiam affectum hoſpitalitatis deuo-
tionem appellat, maximè cùm ſit ex fide, & reue-
rentia in Deum. Ad tollendam verò æquiuocatio-
nem poſſent aliæ dici deuotiones particulares,quia
limitatæ ſunt ad certas materias,vt dixi.Non omit-
tã tamen aduertere inter hos particulares affectus,
aliquos eſſe, qui virtute continent, vel etiam effi-
ciunt totum Dei famulatum,& traditionem ſui ad
illum, quibus magis propriè poteſt nomen deuo-
tionis attribui. Inter hos actus potiſſimum eſſe vi-
detur affectus ad religioſum ſtatum,& voluntas ef-
ficax illius. Nam per illam re vera ſe totum homo
deuouet diuino famulatui.Deinde numerari poteſt
affectus orationis diuturnæ, ac mentalis,præſertim
conſiderando orationem,non ſolùm,vt eſt quidam
particularis Dei cultus, ſed vt eſt fons,& origo to-
tius deuotionis, & omnis ſtudioſi affectus in Deo
colendo,ſic enim ille affectus orationis quodãmo-
do vniuerſalis eſt, & ideò maximè ſolet deuotio
nominari.Sed quidquid ſit de vſu, & applicatione
huius vocis, ſemper manet formalis diſtinctio in-

Cur ille actus generalis abſolutè deuotio nominetur?

Particulares volũtatis affectus quomodo poſſint ſub deuotione cõprehendi.

D. Ambr.

Quinam inter particulares affectus magis ad deuotionẽ accedant.

Affectus ad religioſum ſtatũ potiſſimus eſt, deuotionis effectus.

A ter ipſos actus; quæ ſatis explicata eſt. Vnum hic
ſupereſſe poterat dubium,quod attigit D.Thomas
dicta quæſt. 82. art.2. ad 3. An deuotio poſſit eſſe
erga Sanctos,& ſi eſt,cuius virtutis actus ſit?Sed in
hoc, eodem modo loquendum eſt de deuotione,
quo ſuprà de oratione ad Sanctos locuti ſumus; &
in vniuerſum de Dulia, & cultu Sanctorum ſuprà,
tract.1.lib.3.cap.5.& 1.tom.3.par.diſp.25.

D. Thom.

CAPVT VIII.

Quas cauſas, vel effectus habeat deuotio, & in vniuerſum mentalis oratio?

B Coniungimus cauſas cum effectibus, quia, vt 1.
ex diſcurſu conſtabit, ita ſunt coniunctæ, vt
non poſſint ſeparari commodè,principaliùs tamen
de cauſis diſſeremus. Repetenda verò in primis eſt
diſtinctio deuotionis ſuprà inſinuata, quòd quæ-
dam conſiſtit in actu humano proprio, & delibe-
rato, alia ſe habet per modum paſſionis, & cuiuſ-
dam delectationis, ac ſuauitatis. Et quamuis illa
prior ſit præcipua, & maximè propria deuotio, ta-
men ad cognoſcendam originem deuotionis, &
totius mentalis orationis, conducet ab hac poſte-
riori deuotione incipere. Eſt ergo conſiderandum,
delectationem illam ſpiritualem dupliciter poſſe
in nobis inueniri. Primò ante omnem propriam
actionem deliberatam mentis noſtræ. Secundò ex
C actione aliqua mentis deliberata, & voluntariè
exercita. Prior modus notus eſt ex doctrina de
Gratia, quia ſolet Deus ante omnem deliberatio-
nem noſtram,vel vſum noſtræ libertatis,præuenire
nos, illuminando mentes, & tangendo corda, in-
ſpirando bonum, vnde ſicut interdum immittit ti-
morem, ita etiam influit ſuauem, & delectabilem
affectum,ſaltem imperfectum ad Deum, vel res di-
uinas:hoc enim modo mouet, & ſubleuat Spiritus
ſanctus mentes ad benè operandum quæcumque
ſupernaturalia opera,vt docet Auguſtinus lib.2.de
Peccat.merit.ca.17.& 19.& ſæpè aliàs.Quando er-
go Deus infundit hanc ſuauitatem inuitando ho-
minem ad cultum ſuum, vel ſpecialiter ad menta-
lem orationem, aut aliquid ſimile, non immeritò
D poteſt ille affectus, licèt nondum deliberatus, nec
humanus, quatenus ſuauiter inclinat ad cultum
Dei appellari deuotio, vel certè gratia deuotionis,
quæ ſi ſit efficax, pertrahit hominem ad delibera-
tam deuotionem: ipſa tamen ſecundum ſe,ac præ-
ciſè ſumpta nondum eſt ſubſtantialis deuotio, nec
oratio poteſt appellari, quia oratio etiam ſignificat
actum deliberatum, ac perfectè humanum. Poteſt
verò dici initium, & ſeminarium quoddam totius
deuotionis,ac mentalis orationis.

Duplex deuotio proponitur, altera in actu humano conſiſtens,& altera in quadã ſuauitate.

Hæc ſecũda deuotio dupliciter inuenitur in nobis, aut ante actionem liberam, vel cum illa, & quæ ante actionem eſt, potius initiũ deuotionis, quàm deuotio dicitur.

Hinc conſtat, propriam cauſam huius deuotio- 2.
nis eſſe Spiritum ſanctum, pertinet enim hic affe-
ctus ad gratiam excitantem,ſeu præuenientem, cu-
ius,quatenus talis eſt,ſolus Spiritus ſanctus eſt pro-
pria cauſa;habent quidem ibi potentiæ noſtræ con-
E curſum aliquem phyſicum,quia illa deuotio in acti-
bus vitalibus,conſiſtit,tamen ad moralem conſide-
rationem parum refert, nam potentiæ noſtræ ſunt
veluti inſtrumẽta quædam, artifex autem eſt Spiri-
tusſanctus. Quia ſicut initium fidei, & ſalutis non
habet originem à nobis, ſed à ſolo Deo,ita & hoc
deuotionis initium. Item hæc deuotio neceſſariò
inchoari debet per ſanctam cogitationem, quia nõ
poteſt moueri voluntas niſi præuio intellectu, ini-
tium autem ſanctæ cogitationis, ſeu prima ſancta
cogitatio non eſt à nobis, ſed à Deo,vt li.de Præd.

Cauſa deuotionis, quæ actionem liberam præcedit,eſt Spiritus ſãctus per excitantem gratiã.

Primaſancta cogitatio eſt à Deo,non à nobis.

Sanctorum, & alijs locis latè contra Semipelag. oſtendit Auguſtinus. Rurſus ex illa cogitatione, neceſſitate quadam naturali, inſurgit in voluntate hæc propenſio cum ſuauitate, & deuotione, de qua tractamus, operante ipſo Spirituſancto in voluntate noſtra, ipſe ergo eſt vnica cauſa huius deuotionis. Hoc autem intelligendum eſt, conſiderando hanc deuotionem ſecundum id, quod formaliter eſt, vel ex neceſſitate requirit. Nam ſi aliunde ſupponat in homine alias priores gratias, & opera, ſic poterit interdum ſancta vita præcedens multùm conferre ad obtinendam hanc gratiam deuotionis. Nam licèt Deus pro ſuo arbitrio eam neget, vel concedat, & interdum eam det ſine præcedenti merito, vel diſpoſitione, & aliquando eam tollat ſine culpa ad hominis probationem, vel humilitatem, & vt gratiam Dei recognoſcat, vt latè Caſſianus Collat. 4. Nihilominùs regulariter, vel frequenter datur hominibus benè vtentibus prioribus gratiis, petendo, deſiderando, diligenter Deo ſeruiendo, & proprios affectus moderando. Nam licèt hæc deuotio, vt eſt initium ſuorum piorum actuum, & conſummatæ deuotionis, non ſit, nec poſſit eſſe ab homine, quia tamen non inchoat totam ſalutem, & iuſtitiam, vt ſupponimus, poteſt ſupponere priores gratias, & ſancta opera ex illis facta, & ex ea parte poteſt habere fundamentum in diſpoſitione, & merito hominis.

Deuotionis gratia quomodo nobis detur prioribus gratiis benè vtentibus.

3 Venio ad deliberatam deuotionem, & ſuauitatem, quæ ex illa naſcitur, & in vniuerſum ad mentalem orationem conſiderandam. De qua tota ſupponimus eſſe opus ſupernaturale, & gratiæ; id enim ex dictis lib. 1. ſatis conſtat. Prima ergo, & principalis cauſa huius operis eſt etiam Spiritus ſanctus, per gratiam ſuam operans, & cooperans. Nam vt dixit Ambroſius lib. 6. in capit. 9. Lucæ, circa finem; *Deus quos vult, ex indeuotis deuotos facit:* appellat autem deuotos eos, qui pleno affectu Chriſtum ſequi deliberant. Sic etiam dixit Bernar. ſerm. 21. in Cant. quòd *Diuina conſolatio deuotos facit*, vocat autem conſolationem ſpiritualem, vt opinor, illam antecedentem deuotionem, quam diximus ſolùm Spiritumſanctum infundere, quam ſtatim vocat etiam, *ſalutare gaudium infuſum*, quo Deus temperat timorem, vel aliam ſimilem affectionem noſtram. Solet enim Deus per excitantem gratiam in nobis efficere bonam voluntatem, cooperante eadem gratia: ſic igitur per illam antecedentem deuotionem pertrahit voluntatem ad deliberatam, & ſubſtantialem deuotionem, cooperante eadem voluntate ſimul cum gratia Dei. Non eſt tamen ſimpliciter neceſſarium ad hanc cauſalitatem, vt ſemper antecedat illa indeliberata delectatio, vel ſuauitas immiſſa à Deo, quia Deus habet alios modos excitandi voluntatem, præſertim per timorem, vel ſpem; ſemper tamen neceſſe eſt, vt antecedat ſancta cogitatio cum aliqua inſpiratione in voluntate, quia hæc eſt initium omnis boni actus ſupernaturalis, ergo & deuotionis, & mentalis orationis. Atque ita ratione huius initij, & principalis adiutorij eſt Deus peculiari modo cauſa totius deuotionis perfectæ, & mentalis orationis. Non eſt tamen hoc initium eodem modo neceſſarium in omnibus hominibus, vt ſtatim dicam, neque etiam illud ſolùm eſt ſufficiens, niſi homo cooperetur cum gratia adiuuante, quæ illi præſtò eſt, & ideo totum hoc requiritur ad integram cauſam huius doni.

Alterius deuotionis, quæ cũ deliberatione noſtra eſt, Spiritusſanctus etiã eſt principalis cauſa per gratiam operantẽ, & cooperantẽ. *Ambroſ. Bernar.*

Deus per excitantẽ gratiã efficit in nobis bonã volũtatem.

4. Quia verò in hoc negotio multi actus ſupernaturales interueniunt, non omnibus æquè applicatur illa cauſa, neque in omnibus ſtatibus hominum eodem modo; & ideo vtrumque breuiter diſtinguendum, & explicandum eſt. Et in primis cùm hoc totum negotium actibus intellectus, & voluntatis perficiatur, clarum eſt, quoties homo exit de potentia in actum, id eſt, ex non orante actu fit actu orans, vel ex non deuoto deuotus, initium ſumendum eſſe ab aliquo actu intellectus, vt dixit D. Thomas dicta quæſtione 82. articul. 3. ex illo principio, quòd voluntas ſemper oritur ex intelligentia. Primus ergo actus in hoc negotio, eſt aliqua cogitatio pia, & ſancta, & tali muneri, & effectui accommodata: & quoniam hæc antecedit liberam applicationem voluntatis, ideò dicimus eſſe ab extrinſeco agente, & ab excitante gratia. Eſt tamen obſeruandum, hanc cogitationem ſæpè pendere multùm ex priori diligentia noſtra: quia (vt ſupponimus) nec eſt prima cogitatio totius vitæ, ſed diei, verbi gratia, vel talis temporis in ordine ad opus operandi, & ideo ſupponere poteſt diligentiam aliquam, & induſtriam ad talem excitationem habendam. Hæc autem diligentia poteſt eſſe duplex, vna ex parte Dei, quam poſſumus diuinam appellare; alia ex parte noſtra, quam appellare poſſumus humanam. Ad priorem pertinent præuiæ orationes ad Deum, pro ſimilibus cogitationibus obtinendis, quæ orationes, cùm priores gratias ſupponant, proportionatæ ſunt. Quod enim ſuprà dicebamus de ſuauitate, vel deuotione antecedente, & indeliberata, idem in hac cogitatione locum habet: pendet ergo multùm hæc diuina excitatio ex bono vſu priorum gratiarum, & ex ſancta vita, vel bona hominis diſpoſitione: Vnde fit, vt licet præſens cogitatio ſit initium, & cauſa ſubſequentis orationis, vel deuotionis, nihilominus oratio, & deuotio præcedens poſſit eſſe cauſa illius. Committitúrque hic quidam circulus, ſed non vitioſus, quia eſt reſpectu diuerſorum, & in diuerſo genere cauſæ; nam præcedens oratio, vel operatio, eſt cauſa ſubſequentis excitationis, morali modo per impetrationem, & meritum de congruo, vel bonam moralem diſpoſitionem; ipſa verò cogitatio eſt cauſa ſubſequentis orationis; vel deuotionis per modum phyſicæ motionis, eo ſcilicet modo, quo intellectus mouet voluntatem. In quo eſt etiam obſeruandum, interdum eſſe valdè vtile, præcedentia bona opera facere ex formali intentione obtinendi poſtea à Deo ſanctam orandi, ac meditandi cogitationem, & voluntatem. Aliquando verò, etiam ſi hac intentione pia opera non fiant, Deus ex ſe reſpicit ad priorem bonum vſum gratiæ, vt hoc beneficium conferat, ideóque omni modo eſt conueniens cooperari ſedulò diuinæ gratiæ priori, ad obtinendam ſubſequentem gratiam deuotionis.

Per quos actus intellectus, & volũtatis, & quomodo dicta deuotio generetur. Et primo de actibus intellectus.

Voluntas ſemper oritur ex intelligentia.

Prędicta deuotio maximè iuuatur duplici hominis induſtria, quarũ altera diuina, altera humana poteſt dici.

Per quæ media poſſit cõparari deuotio quoad 1. diligentiam.

5. Ad poſteriorem diligentiam, quam vocamus humanam, pertinent media, quibus ſpirituales viri vti ſolent ad excitandam in ſe memoriam Dei, vel deſiderium orandi, ſeu cogitationem hanc de ineunda oratione, de conuenientia eius, vel quid ſimile. Huiuſmodi media ſunt, in primis, ſi oratio habenda eſt matutino tempore, adhibere curam, vt prima cogitatio ſit de hac re, ad quod prodeſſe multùm ſolet, præcedenti nocte hoc præuenire, & & proponere, ac recogitatione reuoluere, ita vt ſi fieri poſſit, illa ſit vltima diei præcedentis cogitatio, & prima ſequentis. Secundò, ſi alio tempore futura ſit oratio, proponere priùs horam, & tempus, vt cùm aduenerit; ipſum horæ ſignum talem cogitationem excitet. Tertiò, multùm iuuat conſuetudo ſuis ſtatutis horis orandi ſine intermiſſione; nam tunc ipſe rerum cùrſus ſolet excitare memoriam: atque

Quo pacto 2. diligẽtia, & quib. mediis excitet deuotionẽ.

atque hæc conſuetudo iuuatur maximè frequentibus orationibus,quas iaculatorias vocant.Denique iuuat, externa aliqua, & ſenſibilia obiecta ſibimet deſignare, tamquam ſigna excitantia Dei memoriam, nam ipſa Dei memoria, *plena deuotio eſt*, vt Ambroſ. dixit in id Pſalm. 118. *Memor fui nominis tui Domine,& cuſtodiui legem tuam.* Quia ex hac memoria naſcitur recogitatio,ex recogitatione deſiderium,&c. Hæc ergo induſtria,licèt humana dicatur, quia conſiſtit in cura, & ſolicitudine hominis,non eſt parui æſtimanda,etiamſi hoc negotium maximè ſupernaturale ſit, quia etiam illa induſtria ex fide, & gratia procedit, & pertinet ad cooperationem, quam ex parte hominis Deus vult, totáque comprehenditur ſub conſilio ſapientis. *Ante orationem præpara animam tuam:* Eccleſ.18.

D. Ambr. Ipſa Dei memoria plena deuotio eſt.

Eccleſ. 18.

6. Actus volũtatis per quos deuotio generatur.

Poſita ergo hac præuia cogitatione, ſtatim ſubſequitur in voluntate aliquis motus, qui in principio ſolet eſſe indeliberatus per modum deſiderij, vel gaudij,ad quod pertinet illa indeliberata deuotio,de qua in principio locuti ſumus.De qua poteſt non malè intelligi illud Pſalm.76. *Memor fui Dei,& delectatus ſum.* Sed de hac motione iam ſatis dictum eſt. Oportet ergo vlteriùs procedere,& habere voluntatem deliberatam, & efficacem circa Deum, vel eius cultum,vel orationem ipſam,quia ſine tali voluntate non poteſt homo in hoc negotio vltra progredi,cùm humanum, & voluntarium eſſe debeat. Et quidem ſi prima illa de Deo cogitatio ſit tam clara,aut tam vehemens,& cum pleno iudicio, vt voluntatem plena libertate rapiat in Deum, iam plena deuotio eſt,vt dixit Ambroſius. Contingere autem id poteſt, vel ex abundantia gratiæ actualis, vel ex optima diſpoſitione ſupernaturali antecedẽte per magnum lumen ſpirituale, & frequentem vſum feruenter amandi Deum. Regulariter verò non ita fit, ſed per illam voluntatem deliberatam iterum applicatur intellectus ad meditandum de rebus diuinis, quia (vt ſuprà dixi, & docet D.Thomas dicto art. 3.) hæc ſancta meditatio eſt fons totius boni deſiderij, & accendit charitatem,& alios bonos affectus in Deum, & ideo qui vult mente orare,vel deuotionem in Deum concipere, neceſſe eſt,vt à meditatione incipiat,ſub meditatione comprehendendo quamcumque conſiderationem perſonæ oranti proportionatam.

Pſalm. 76.

D. Ambr.

D. Thom. Sancta meditatio eſt fõs totius boni deſiderij.

7. Volũtas meditandi quidam deuotionis deliberatæ actus eſt, & eius cauſa eſt pręuia indeliberata cogitatio.

Siquis autem ſuperiùs dicta conſideret, intelliget, hanc ipſam voluntatem meditandi, conſiderandi, vel orandi iam eſſe quemdam particularis deuotionis deliberatæ actum,cuius cauſa ſufficiens eſt illa præuia cogitatio nondum deliberata: vnde quatenus mentalis oratio ab ipſa meditatione incipit, vt ſuprà dicebamus, eatenus dici poteſt deuotio cauſa, & origo mentalis orationis, quia ipſa mentalis oratio ex voluntate iam aliquo modo deuota naſcitur. Sicque dixit Gregorius libr. 4. in 1. Reg.capit.4. *Cùm fideles appetunt audire verbum Dei, iam magnam deuotionem habent*; nam illa voluntas ſimilis eſt voluntati meditandi, & conſiderandi. At verò hæc imperfecta deuotio eſt, neque de illa eſt ſermo, cùm de deuotione ſimpliciter agimus,eiúſque cauſam inquirimus:Et ideò addidit idem Gregorius *Quam* (deuotionem,ſcilicet) *poſt auditam prædicationem multò maiorem habent*, videlicet fideles. Sic ergo in præſenti intellectus ad meditationem per voluntatem applicatus, vlteriùs excitat in voluntate perfectiorem deuotionem tam accidentalem,quàm ſubſtantialem, quæ illud nomen ſimpliciter meretur. Nam primò quidem excitat illam deuotionem, quæ conſiſtit in actibus deliberatis

D.Greg.

A vel placendi Deo, vel colendi illum, vel aliis ſimilibus,ſiue vniuerſalibus, ſiue particularibus,ſiue ex motiuo charitatis, ſiue religionis, ſiue aliarum virtutum iuxta materiæ ad meditandum propoſitæ qualitatem, & diſpoſitionem orantis, & Spiritus ſancti motionem, in hoc enim non poteſt certa aliqua præſcribi regula. Deinde verò ex his affectibus naſcitur delectatio illa, & ſuauitas,quæ in mẽtali oratione ſentitur, eiuſque pinguedo eſſe dicitur; Eamque videtur D.Thomas intellexiſſe in dicta quæſt.83. nomine ſpiritualis lætitiæ, quam dicit eſſe effectum deuotionis, quia ſequitur ex ſubſtantiali deuotione. De priori deuotione rectè intelligitur illud Pſalm. 118. *Memor fui nominis tui Domine, & cuſtodiui legem tuam.* B Nam in hac cuſtodia plena deuotio conſiſtit, hæc autem cuſtodia in propoſito, & voluntate, ex memoria diuini nominis,& ex recogitatione maieſtatis eius, & reuerentiæ,& amoris illi debiti generatur. De altera verò deuotione optimè intelligitur illud Pſalm. eiuſdẽ: *Memor fui iudiciorum tuorum à ſeculo, Domine, & conſolatus ſum.* Vbi Ambroſ. *Hæc qui nouit retexere; habet, vnde gratiam ſuæ conſolationis acquirat, è contrà, qui non nouit, non habet, vnde conſoletur.* Vnde ex priori deuotione hæc poſterior quaſi connaturaliter naſcitur, quia ex nobiliſſimis actibus mentis, ſequitur delectatio, & ex veritatis contemplatione ſuauitas, & ex amore gaudium.

D. Thom.

Pſalm. 118.

D. Ambr.

Vnde conſtat,hanc deuotionem, ſeu guſtum, & C delectationem hoc modo habitam, eſſe quaſi paſſionem conſequentem ad ſubſtantialem deuotionem, & ideò illam meritò accidentalem vocamus. De qua rectè intelligi poteſt, quod Bonauentura dixit tom.2.opuſc. de Proceſ.Religion.li.7.cap.16. *Non eſſe veram deuotionem, quæ de radice amoris non pullulat.* Proxima ergo ratio deuotionis eſt,ipſe affectus deliberatæ deuotionis: Proxima verò cauſa efficiens eſt ipſa voluntas cum diuina gratia cooperans. Cauſa verò prima,ac radicalis, & principalis,etiam proxima, eſt Deus, vt gratiæ auctor;cauſa verò excitans per modum applicationis,ſeu conditionis neceſſariæ eſt meditatio, vel contemplatio; Cauſa item obiectiua, & metaphoricè mouens & attrahens,eſt materia ipſa, quæ interiùs conſideratur per meditationem. D Quæ materia latiſſimè patet,vt ſuprà dixi; ad excitandam verò deuotionem, vt D.Thomas dixit,primariò iuuant ea,quæ ad Dei conſiderationem pertinent, vt memoria beneficiorum eius, certitudo prouidentiæ, & ſpecialis protectionis eius circa cultores ſuos, & æſtimatio bonitatis eius, vt dixit Ambroſius lib.1.de Abraham, cap.2.& lib.de Cain,& Abel,cap.8. ſecundariò verò iuuat conſideratio propriæ humilitatis, & debitæ ſubiectionis ad Deum,vt doctè, & religioſè adnotauit Caietanus dicto art. 3. eſtque optima ſententia Bernardi in libro ſententiarum, circa mediũ dicentis. *Quatuor eſſe dicuntur, quæ gratiam noſtræ deuotionis adaugent, memoria peccatorum, quæ hominem reddit humilem apud ſe; recordatio pœnarum, quæ illum* E *ſollicitet ad benè agendum, conſideratio peregrinationis, quæ illum hortetur, viſibilia debere contemni, deſiderium vitæ perennis, quæ hominem incitans ad profectum, coget eum à terrenis affectibus voluntatis mutatione ſuſpendi.* Adde,interdum ſolere dari hanc ſpiritualem voluptatem ex ſpeciali gratia,altiori, & perfectiori modo, quàm poſſet ex noſtra operatione reſultare, quia gratia Dei efficacior eſt. Quod licèt interdum fieri poſſit ex pura gratia, ſæpe fit pro merito, vel diſpoſitione ipſius hominis cooperantis cũ aliis gratiis priùs receptis, iuxta illud Ambroſij

8. Deuotio accidẽtalis eſt quaſi paſſio deuotionis ſubſtãtialis, & ob id ſic appellatur.

Bonau. Non eſt vera deuotio, quæ ex radice amoris nõ pullulat.

D. Thom.

D. Ambr.

Caiet.

D.Bern. Quatuor quę gratiam noſtræ deuotionis adaugent.

D. Ambr.

libr. 10. in cap. 21. Lucæ *Pro deuotione credentis vnicuique ſpirituale lumen infunditur.* Et videri poteſt Bernardus ſermon. 3. de Circumciſ. circa finem, Caſſianus Collat. 4. cap. 6. Bonauentura tomo 2. tract. 8. Collat. in 6.

D. Bern. Caſſian. D. Bonau.

9. Subſtantialis deuotio, & oratio ſe inuicem cauſant, diuerſimodè tamē tripliciterq; inter ſe cōparantur.

Denique ex deuotione ſubſtātiali, & deliberata, naſcitur propria oratio, & petitio, & accidentalis deuotio iuuat, vt feruentior, & diuturnior ſit oratio. Atque ita conſtat, quàm verè dictum ſit, quòd deuotio perficit orationem, & eſt pinguedo illius, & alia, quæ optimè in deuotionem conueniunt, quatenus & eſt proxima cauſa orationis, & optima diſpoſitio ad illam. Hic verò locum etiam habet circulus, quem ſuprà dicebam, quia etiam oratio poteſt impetrare deuotionem, quia in diuerſis generibus cauſarum, & reſpectu diuerſorum hoc non eſt inconueniens. Dum ergo quis vel ex lectione, ſermone, vel ſcientia, aut experientia de ipſa deuotione magnam æſtimationem concipit, & ad eam aliquo modo afficitur, illam ſubinde à Deo poſtulat, quam etiam impetrabit, ſi conuenienter oret, eique expediat. Ita ergo poteſt oratio eſſe deuotionis cauſa. Imò & oratio poteſt eſſe orationis cauſa, per præſentem impetrando futuram, vel per imperfectam perfectam: quibus etiam modis vna deuotio poteſt eſſe alterius deuotionis origo. Atque ita ſatis conſtat, quanta ſit connexio inter hos actus, & quomodo deuotio ad orationem mentalem comparetur, videlicèt, vno modo, vt pars eius, loquendo de oratione mentali latè, vt varios actus mentis noſtræ, & potentiarum eius complectitur, ex eíſque, vt ex partibus conſurgit: alio modo vt proprietas eius, qua ipſa oratio iuuatur, & facilior redditur, ſicut in vniuerſum operatio iuuatur delectatione ad illam conſequente. Rurſus comparantur oratio, & deuotio propriè ſumptæ, quatenus ſpeciales actus ſunt, tamquam cauſa, & effectus mutuò, & ad inuicem ſecundum diuerſas rationes, vt ſatis explicatum eſt.

10. Quæ de affectibus, & actibus hactenus explicatis dicta ſūt ad alia extra præſentē materiam applicari poſſunt.

Nonnulla verò circa ea, quæ diximus, aduertenda ſuperſunt: vnum eſt, multa ex his, quæ dicta ſunt, applicari poſſe ad omnem rectam affectionem, & operationem: nam omnis pia affectio ex ſancta cogitatione procedit, ſemperque neceſſaria eſt aliqua conſideratio ad benè appetendum, vel operandum: & ſimiliter delectatio aliqua honeſta ad omnem virtutis operationem conſequitur: Tamen quia ſingulari quadam ratione hæc inueniuntur in actibus internis, & in diuturna, & quaſi ſtabili, ac permanenti conſideratione, ponderatione, & affectione rerum diuinarum: ideo in hoc exercitio principaliter conſideratur vis, ac pondus conſiderationis, ſeu meditationis, & affectionis, ac ſuauitatis: quæ ex illa proueniunt. Vnde etiam intelligitur, hos actus, quos explicuimus, non eſſe limitatos ad proprios, & ſpecificos actus virtutis Religionis, ſed poſſe etiam per alias virtutes exerceri, ſi meditatio, & conſideratio ad earum materias, & honeſtates applicetur. Maximè verò, ac perfectiſſimè poſſe fieri per actus charitatis, quia, vt ſuprà dixi, ex charitate naſcitur perfecta deuotio, quæ non eſt ſine magna ſuauitate, vt dixit Bernard. libro de Amore Dei, cap. 1. Tamen eo modo, quo deuotio ſpecialiter attribuitur Religioni, cum proportione affert ſecum delectationem, & lætitiā de diuino honore, & cultu; naſcitúrque ex conſideratione his affectibus accōmodata.

Ex charitate naſcitur perfecta deuotio.

D. Bern.

11. Triplex caput, vnde lætitia deuotionis oritur, & an primū, & ſecundū propriè nomine deuotionis appellentur.

Deinde obſeruandum eſt, lætitiam hanc, ſeu delectationem deuotionis, interdum eſſe poſſe de ſola cogitatione, interdum de bonis ipſius rei cogi-

A tatæ, vt illius ſunt, interdum verò ex efficaci affectu, & deliberatione operandi concepta ex tali cogitatione. Prima delectatio non eſt propriè deuotio, de qua tractamus. Quia vera deuotio debet eſſe affectiua, & operatiua virtutis; illa verò delectatio eſt quaſi ſpeculatiua, quia oritur ex ſola intelligentia alicuius veritatis, ad quam comparatur, vt proprietas conſequens illam, & in ea ſiſtit, ideóque minus fructuoſa eſt: Inuenitúrque ſuo modo in ſcientia quacumque, vel in arte, quatenus per eam veritas aliqua inuenitur, aut conſideratur. Secunda delectatio, quatenus eſt circa Deum, ad ſpiritualem deuotionem ſpectat, quia ex affectu ad Deum naſcitur; nam dum

B quis conſiderat Dei perfectionem, & bona, quibus Deus fruitur, gaudet de ipſis bonis Dei in ſe, id eſt, eò quòd videt in Deo eſſe, vbi, *videre*, eſt tantùm conditio requiſita, quòd autem Deus talia bona poſſideat, propria ratio eſt huius delectationis. Hic ergo optimus affectus eſt, & magis ad charitatem, quàm ad religionem ſpectat. At verò ſi conſideratio extendatur ad diuina opera, & beneficia in nos collata, eſſe poterit delectatio de noſtro commodo, & amore potiùs, quàm Dei, non tamen propterea eſt inordinata affectio: imò eſſe poterit vtilis ad augendam ſpem, & excitandam illam virtutem, & ſub ea ratione deuotionis, quamdam rationem participat.

12. Tertium caput lætitiæ: deuotionis propria deuotio eſt.

Tertia ergo lætitia, quæ ex affectu operatiuo proximè naſcitur, eſt propria magíſque religioſa deuotio.

C Quia deuotio à deuouendo dicta, requirit actum, quo ſe homo totum tradit in obſequium Dei, & hunc vocamus affectum efficacem, & operatiuum, qui habet ſuam lætitiā adiunctam, quam deuotionem per modum paſſionis hic nominamus: vnde ſicut duplex ſolet diſtingui Dei amor, ſcilicer affectiuus tantùm ſeu obiectiuus, & obedientialis, ita ex priori ſequitur illa lætitia de bonis Dei in ſe; ex poſteriori verò ſequitur ſubſtantialis deuotio cum ſuamet propria lætitia, vnde licèt prior affectus fortaſſe in ſe perfectior ſit, hic eſt ſecurior, & vtilior, ille enim magis ad ſtatum patriæ pertinet, hic in via maximè neceſſarius eſt: Nam cum priori, ſi hic poſterior deſit, deceptiones, & illuſiones Dæmonum miſceri poſſunt. Inde enim proue-

Duplex Dei amor affectiuus & obedientialis.

D nit, vt multi, qui ſuauitatem, & deuotionem in oratione ſentiunt, in moribus non reformentur, quia in illa obiectiua ſuauitate ſiſtunt, & de operatiua ſolliciti non ſunt.

13. Obiicitur.

Dices: quomodo poteſt ſequi delectatio ex affectu, vel deſiderio diuini famulatus? Nam delectatio ſequitur ex præſentia boni amati; ibi autem nondum eſt bonum illud famulatus Dei, quod deſideratur. Reſpondeo in primis licèt perfecta delectatio ſit in conſecutione rei amatæ, tamē ipſummet amorem boni, nondum obtenti, interim delectare; tum quia eſt aliqua vnio ad ipſum bonum; tū quia etiam ipſe amor eſt quoddam bonum, quod iam habetur, & ideò delectat. Sic ergo ipſummet

Reſpōdetur.

E propoſitum deliberatum, quo anima dicat ſe cultui Dei, delectat illam, quia hoc ipſum æſtimat magnū bonum ſuum; maximè ſi iam amat, & ex amore ſe ſubiicit Deo. Et præterea, quia numquam habet talem affectum ſine ſpe exequendi illum, ipſamet ſpe gaudere incipit. Apprehendit enim anima cultum illum, ac ſi actu exhiberetur, imò ipſo affectu incipit exhibere illum, & ideo iam delectat. Addo deinde cum D. Thoma articul. 4. ex hoc capite, & ex aliis naſci, vt hæc deuotio non ſit pura lætitia, ſed etiam habeat aliquam triſtitiam adiunctam.

D. Thom.

Nam

Nam ſicut ſpes beatitudinis delectat, abſentia verò, & dilatio contriſtat, ita affectus deuotionis ad Deum delectat, contriſtat autem, vel timor deficiendi in illo, vel infirmitas propria ad colendum Deum, ſicut ei debetur. Tamen hæc ſunt quaſi ex accidenti, per ſe autem eſt, vt bonus ille affectus delectet.

14. Deuotionis effectus.

Atque hinc tandem obiter explicatum eſt, qui ſint deuotionis, vel mentalis orationis effectus: nam & ſunt inuicem ſibi cauſæ, & ita ſunt etiam inuicem effectus, & omnes effectus, & vtilitates, quæ attribuuntur orationi mentali, & cap. 1. huius libri tactæ ſunt, poſſunt deuotioni tribui, quatenus & ipſam orationem nutrit, & per ſe ad omnes conferre poteſt, quatenus affectus quidam vniuerſalis eſt imperans cæteris. Hinc Sanctus Bonauentura in dicto Opuſc. vltim. cap. vltim. tomo 2. deuotioni accommodat omnia, quæ de oratione mētali, & fructibus eius dici ſolent, & in cap. 3. eiuſdem tractat. qui eſt de Sex alis Seraphim deuotionem eſſe definit, *fulcimentum religionis, & pinguedinem omnis exercitij virtutis*, Et Ambroſ. libr. 5. de Abraham cap. 5. generaliter dixit, *Habet vberes fructus celerata deuotio.* Nam deuotio illa generalis, maximè ſi habeat adiunctam ſpiritualem lætitiam, promptum, & facilem hominem reddit ad totum Dei famulatum: vnde Pſalmo 118. Dauid aiebat, *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum.* Denique omnes modi fructificandi ſpiritualiter, in ſuperiori libro circa orationem explicati per modum meriti, impetrationis, & ſatisfactionis, vel etiam congruæ diſpoſitionis, in totam orationem mentalem, & omnes actus ſuos, & præſertim ratione deuotionis, & petitionis conueniunt; habent enim eandem rationem, vt per ſe ſatis conſtat. Dices, Cur ergo D. Thomas dicta quæſt. 82. art. 4. ſolam ſpiritualem lætitiam poſuit, vt effectum deuotionis? Reſpondeo, Quia ſolùm egit de effectu, qui per modum paſſionis, & proprietatis ex affectu deuotionis reſulta: alij enim modi effectuum, ſeu cauſalitatum communes ſunt, & non habent in hoc actu peculiarem rationem.

D. Bonau. — Deuotio eſt fulcimētum religionis, & pinguedo exercitij virtutis. — Obiectio. D. Thom. — Solutio.

CAPVT IX.

Quid contemplatio ſit, & quomodo ad mentalem orationem comparetur?

1. D. Bernar.

INter actus, ſeu partes orationis mentalis poſuit Bernardus (vt ſuprà vidimus) contemplationem, eſtque quaſi terminus, ad quem in hac vita poteſt mens humana aſcendere, ac peruenire, & ideo ad huius loci, & doctrinæ complementum ſpectat huius actus conſideratio. Neque eſt nunc in animo tractare de vita actiua, & contemplatiua, earúmque diſtinctione, quod præſtitit D. Thomas 2. 2. à quæſt. 179. vſque ad quæſt. 182. quia de hac re commodiùs dicemus infrà tractando de ſtatu religioſo; nam illa diſtinctio principaliter ad hunc ſtatum ſpectat. Vita enim contemplatiua non dicit tantùm contemplationem ipſam, ſed ſtatum vitæ, qui ad contemplationem præcipuè ordinatur; hic autem ſolùm de ipſa contemplatione, quæ eſt quaſi terminus, & finis eius vitæ, quæ ad illum ordinatur, differimus. Vnde ſupponimus cōtemplationem eſſe aliquam operationem mentis, ad cuius vſum poteſt aliqua vita, ſeu ſtatus inſtitui, qui plura alia requirit, vt poſtea videbimus. Quod autem contemplatio operatio mentis ſit, ex vocis ſignificatione, & ex cōmuni omniū

D. Thom. — Contemplatio quid ſit.

A conſenſu ſupponi debet, conſtabítque apertiſſimè ex dicendis.

2. Ad quam potentiā pertineat cōtemplatio.

Poteſt autem in primis de contemplatione quæri, an ſit operatio intellectus, vel voluntatis, vel vtriuſque potentiæ? Nam Patres variis modis illam definiunt, vel de illa loquuntur: Auguſtinus libro de Spirit. & anim. capit. 32. *Contemplatio* (inquit) *eſt perſpicua veritatis iucunda admiratio*, vbi ſubſtantiam contemplationis videtur ponere in admiratione, quæ tamen habeat adiunctam iucunditatem ex veritatis intuitione, quam ſupponit: ſimiliter Bernardus libro quinto de Conſid. in fin. ait, primam, & maximam contemplationem eſſe admirationem maieſtatis. At iuxta Damaſcenum libro ſecundo de Fide capit. 15. admiratio voluntatis actus eſſe cenſetur, & ad timorem B quemdam pertinere. Aliter Bernardus libro de Scala Clauſtr. *Contemplatio* (inquit) *eſt mentis in Deum ſuſpenſæ eleuatio, æternæ dulcedinis gaudia deguſtans.* Quæ verba ambigua videbantur, quia ad vtramque potentiam accommodari poterant, ea verò ſtatim exponere videtur dicens: *Contemplatio eſt ipſa dulcedo, quæ iucundat, & reficit.* Eſt ergo contemplatio delectatio de Deo, quæ in voluntate eſt, & planè idem eſſe videtur, quod deuotio. Gregorius autem Homil. 14. in Ezech. & 6. Moral. cap. 18. ſummam contemplationem ponit in affectu charitatis, in quam ſententiam inclinant Bonauentura & alij infrà referendi, cap. 11. & 13. At verò D. Thomas 2. 2. quæſt. 180. artic. 1. & 3. diſtinctè C enumerans omnes actus intellectus, & voluntatis, qui ad contemplationem concurrere poſſunt, ſubſtantiam, & eſſentiam contemplationis ponit in vno actu intellectus, qui eſt veritatis diuinæ intuitio, ſeu inſpectio intellectualis, reliquos verò actus ait, vel antecedere, vel ſubſequi actum contemplationis, illíque aliquo modo deſeruire. Cum qua D. Thomæ ſententia conſonat definitio Bernardi libro ſecundo de Conſi. cap. 2. *Contemplatio eſt verus, certúſque intuitus animi de quacumque re, ſiue apprehenſio veri non dubia.* Et hanc opinionem ſequitur Dionyſius Chartuſianus in librum de Myſtica Theolog. Dionyſij, & eſt communiter recepta, videtur tamen eſſe poſſe quæſtio de nomine, & ideo res ipſa priùs explicanda eſt, ſuppoſi- D ta propria ſignificatione vocis.

D. Auguſt. — Aliæ eiuſdē definitiones. — D. Bernar. — D. Damaſc. — D. Bernar. — D. Gregor. — D. Bonauen. — D. Thom. — D. Bernar. — Dionyſ. Carthuſ.

3. Variæ contemplationis ſignificationes iuxta latinitatē, & Theologiam, & ad quam potētiam ſpectet iuxta 1 modum.

Poſſumus ergo de Contemplatione loqui, vel latè ſecundum totam latitudinem ſignificationis, quam habet latinum verbum *Contemplor*, vel ſtrictè ſecundum Theologicum vſum, & præſertim prout eſt opus gratiæ, & ad ſalutem animæ ordinatur. Priori modo dubitari non poteſt, quin contemplatio ſit opus intellectus, nam contemplari idem eſt, quod mente conſiderare, vnde in rigore comprehendit non ſolùm intuitionem, & quaſi viſionem veritatis, ſed etiam inquiſitionem, meditationem, ac denique quamcumq; conſiderationem, quæ ad veritatis cognitionem tendat, & in ea ſiſtat. Sic enim diſtinguere ſolent Philoſophi cōtemplationē à praxi, & pro eodem ferè accipiunt contem- E plationē, quòd ſpeculationem. Atq; hoc modo dixit Philoſoph. ſecundo Met. text. 3. *finem contemplationis eſſe veritatem*, vtique intellectam, ſeu cognitionem veritatis. Sic etiam dixit Cicer. libro primo Academ. quæſtion. *Contemplationem, conſiderationémque naturæ eſſe naturale quoddam animorum pabulum.* & libro quarto de Finib. ait, *Contemplationem eſſe meditationem, & conſiderationem rerum occultiorum.* Quia verò in veritatis ſpeculatione inquiſitio, aut meditatio eſt quaſi via, cognitio autem, & intui

Philoſoph. Finis contēplationis eſt veritas. — Cicero.

intuitio veritatis inuentæ eſt quaſi finis, & terminus, ideo contemplatio quaſi per antonomaſiam ſignificare videtur ipſam intuitionem veritatis, & attentam illius conſiderationem, non per modum inquiſitionis, ſed tamquam aſpectum veritatis iam inuentæ.

4. Contemplationẽ apud Theologos ſtrictius ſumi, ad quod expẽduntur vocũ ad intellectũ ſpectantium ſignificata. *D. Thom.* *D. Bernar.*

At verò contemplatio Theologica magis reſtrictam ſignificationem habet: Nam in primis differt ab illa generalitate conſiderationis, quia non ſignificat inquiſitionem, aut meditationem, ſed terminum inquiſitionis, qui eſt veritatis quæſitæ, & inuentæ intuitio, quod ſatis conſtat ex communi vſu, & ex doctrina D. Thomæ & Bernardi proximè citata, & declarabitur ampliùs ex diſtinctione vocum ad intellectum pertinentium. Nam D. Thomas ſuprà, plures voces enumerat ad intellectum ſpectantes *Cogitatio, conſideratio, meditatio, ſpeculatio, auditio, lectio, loquutio, viſio,* ſeu *contemplatio.* Et omniũ ſignificata diſtinguit, vt tandem concludat, contemplationem ex parte intellectus propriè conſiſtere in illo mentis intuitu. *Cogitatio* ergo in vna ſignificatione, & (vt ego opinor) magis propria, generaliter ſignificat quamcumque cognitionem, vel actualem intellectus applicationem ad cognoſcendum, vt notauit etiam Auguſtinus 14. de Trin. cap. 7. ſpecialiter verò Richardus de Sanct. Vict. lib. de Contemplat. cap. 3. & 4. *Cogitationem*, dicit, *eſſe animi reſpectum ad euagationem pronum.* Quod exponens D. Thomas ait, ad cogitationẽ pertinere multorum inſpectionem, vt tandem vna veritas colligatur. Vnde in negotio contemplationis, ſeu mentalis orationis, videtur iuxta intentionem Richardi, cogitatio pertinere ad initium iſtius mentalis exercitij ex parte intellectus, ita vt cogitatio ſit quaſi prima apprehenſio; repræſentatio, aut applicatio intellectus ad materiam, de qua vult aliquis meditari, aut contemplari, quia tunc incipit de tali re cogitare. Et tunc etiam mentis reſpectus ad euagationem pronus, quaſi limitatur ad talem materiam, vt ſuprà tactum eſt, quia illa euagatio multùm impediret mẽtis orationem, ſeu meditationem. Vnde quamdiu intellectus immoratur in concipienda, vel interiùs formanda re, de qua conſiderare vult, vel anceps eſt, an de hac, vel illa meditari debeat; ſolùm cogitare (iuxta hunc loquẽdi modum) & nondum meditari dicitur. Atque ita huic cogitationi correſpondet *Lectio*, quam ſuprà explicuimus ex Bernardo; lectio enim in tantùm deſeruit, in quantùm hanc cogitationem excitat, idémque eſt de ſermone vocali, & quocumque alio ſigno exteriori, quod mentem ad hanc cogitationem poſſit excitare.

Quid propriè cogitatio ſignificet. *D. August. Richard. de S. Vict.* *D. Thom.* Lectio quãtum meditationi deſeruiat.

5. Quid ſignificet conſideratio. *Ariſtot.* *D. Thom.* *D. Bernar.*

Conſideratio ſimilem ferè diſtinctionem habet: nam in rigore generalis vox eſt, quamcumq; intellectus operationem ſignificans, vt ex Ariſtot. tertio de Anima notat D. Thomas ſuprà. Specialiori verò ſignificatione definit illam Bernardus lib. 2. de Conſiderat. cap. 2. dicens: *Conſideratio eſt intenſa ad inueſtigandum cogitatio, vel intentio animi veſtigantis verum.* Quomodo conſideratio idem eſt, quod meditatio, vt D. Thomas aduertit, & ideo conſideratio non eſt nouus actus à cæteris diſtinctus. De meditatione verò iam dictum eſt. *De ſpeculatione* D. Thomas ait in præſenti idem ſignificare, quod meditationem, *quia non eſt* (inquit) *dicta ab ſpecula, ſed ab ſpeculo.* Speculari ergo Deum, eſt ex creaturis ipſum inueſtigare, nam effectus ſunt quaſi ſpeculum, in quo cauſa cernitur, & ideo dixit Paulus 2. Corint. 3. *In hac vita nos gloriam Domini ſpeculari.* Poſſet autem facilè ſpeculatio dici ipſa qualiſcumque intuitio cauſæ, quatenus ad eam inquiſitio iam peruenerit, licèt per effectus comparata fuerit, & ita idem erit ſpeculatio, quod contemplatio ex effectibus. Igitur ex hac etiam voce numerus intellectualium actuum non creſcit. De lectione item, & auditione nihil dicere neceſſe eſt, nam vt pertinent ad ſenſus corporis pertinent ad ſolam obiecti, vel materiæ applicationem, non ad ipſos mentis actus, de quibus nunc agimus: ſi autem conſiderentur, quantùm ad id, quod in intellectu generant, nihil aliud, quàm cogitationem, vel conſiderationem proximè efficiunt. Loquutio item mentalis, quę in præſenti negotio interuenire poteſt ſolùm eſt oratio, ſeu propria petitio, de qua etiam iam diximus, & conſtat eſſe à contemplatione diſtinctam, quia petitio non eſt cognitio, contemplatio autem cognitio eſt, vnde dicitur Sapient. ſeptimo. *Inuocaui*, (quod ad orationem ſpectat) *& venit in me ſpiritus ſapientiæ*, quod pertinet ad contemplationem, quia oratio intelligentiam impetrat.

Quid ſignificet ſpeculatio. *D. Thom.* Speculari Deum eſt, ex creaturis eum inueſtigare. *D. Paul. 2. Corint. 3.*

Lectio, & auditio. Locutio mentalis. *Sapient. 7.*

6. Viſionẽ ſpecialiter contemplationẽ dici poſſe, & Theologicã hanc contẽplationẽ bifariã differre à philoſophica.

Solùm ergo relinquitur viſio, quæ ſpeciali modo contemplatio dici poſſit, & ita differt à lectione, ſeu cogitatione, & à meditatione, & oratione, eſtque vltimus actus intellectus, qui in hoc mentali exercitio interuenire poteſt. Oportet verò addere, hanc contemplationem Theologicam, ſeu religioſam in duobus differre à philoſophica, ſeu communi contemplatione. Primò, quòd contemplatio latè ſumpta, ſeu philoſophica in quacumque materia, & veritate poteſt verſari; & ita philoſophia vocatur contemplatiua ſcientia, & aliæ ſimiles: Theologica verò contemplatio ſolùm circa Deum per ſe primò verſatur, & ſecundariò circa res diuinas, vel opera, aut beneficia Dei, vel effectus, quatenus ad ipſius cognitionem conferunt. Ita docuit D. Thomas dicta quæſt. 180. art. 4. quia contemplatio hæc Theologica eſt finis humanæ vitæ, vnde in patria, vbi erit perfecta beatitudo, illa conſiſtet in perfectiſſima contemplatione Dei, per claram nimirum, & apertam viſionem. Hîc autem non poteſt ad illam contemplationem deueniri, neque hæc contemplatio viſio appellatur eo ſenſu, vt ſit clara intuitio rei contemplatæ, vt in ſe eſt; ſed ſolùm, vt ſignificetur eſſe veluti ſimplex veritatis intelligentia pro huius vitæ capacitate, ſic ergo circa Deum verſari neceſſe eſt contemplationem, in qua finis, & beatitudo huius vitæ ponenda eſt. Quia verò in hac vita Deum immediatè, & in ſe contemplari non poſſumus, ideo etiam contemplari opera eius, vt ad ipſum nos ducunt, ſecundariò ad contemplationem pertinet.

D. Thom.

7. Contemplatio triplex circa res creatas, & quæ illarum propriè ſic appelletur.

Hic verò obiter aduerto, tripliciter poſſe nos in hac vita res creatas contemplari, ſeu earum cognitionem, & ſcientiam quærere; vno modo in tali cognitione ſiſtendo tam ex parte intellectus, qui nihil aliud cogitat, quàm veritatem creatam: quàm ex parte voluntatis, quæ non refert illam cognitionem in Deum; & hæc ſpeculatio nullo modo meretur nomen contemplationis, de qua nunc tractamus. Secundo modo poſſumus has ſcientias ſpeculari, ſiue meditando, ſiue veritatem ipſam in ſe conſiderando, per intellectum nihil vltrà agendo, id eſt, per talem conſiderationem nihil pro tunc de Deo cogitando, ſed tantùm per voluntatẽ referendo illud ſtudiũ in gloriã Dei, vel vt poſtea maiorem de illo cognitionem conſequamur, vel vt illa ſcientia in eius obſequium poſtea vtamur: & hæc ſpeculatio in parte contemplationis ab aliquibus ponitur ex doctrina D. Thomæ 2. 2. quæ. 179. art. 2. ad 3.

D. Thom.

Dico

Dico tamen, aliud eſſe loqui de vita contemplatiua, aliud de contemplatione ipſa, quam nunc vt partem orationis mentalis conſideramus, & illud ſtudium rectè dici pertinere ad vitam contemplatiuam, vt infrà latiùs dicam, tractando de Religioſo ſtatu: ad contemplationem verò propriam non pertinere, vt per ſe conſtat. Tertio ergo modo contemplari quis poteſt opera Dei cum habitudine ad Deum, ad quem intellectus aſcendit, vel aſcendere conatur ex illis effectibus, & hoc modo conſideratio illa eſt vera contemplatio, licèt non ſit tam perfecta, ſicut contemplatio Dei in ſe.

8. Aliud conte͂plat. Theologicę à Philoſophica diſcrimen. *D. Thom. D. Dion. D. Bonau. Gerſon.*

Secundò differt hæc contemplatio Chriſtiana à communi, & philoſophica, quòd non eſt merè ſpeculatiua, ſed debet eſſe practica; tum ex veritate cõtemplata; tum ex intentione operantis. Quòd B ſumo ex D. Thoma 2. 2. quæſt. 45. artic. 3. Dionyſio cap. 2. de Diuin. nom. & Bonauentura Opuſc. de ſeptem itineribus æternitatis in 6. Gerſone in lib. de Myſtica Theolog. Primúmque ita declaro, quia contemplatio hæc, etiamſi ſit de Deo ipſo, cuius maieſtatem, bonitatem, aut alia attributa conſiderat, non ſiſtit in Deo, vt intelligibilis eſt, ſed ponderat eum, vt eſt dignus gloria, honore, &c. & niſi ad hoc extendatur, non meretur nomen contemplationis, quæ ſit pars mentalis orationis, vel ad hoc exercitium pertineat. Quia finis huius contemplationis debet eſſe vnio cum Deo, & ideo neceſſe eſt, vt non ſolùm ſpeculatiuè, ſed etiam practicè Deum ipſum contempletur, quantùm ſcilicet, Deus ipſe practicè conſiderabilis eſt. Vnde C etiam ex intentione operantis contemplatio illa debet eſſe practica, id eſt, ad veram ſanctitatem ordinata. Sic applicare poſſumus verba illa Ambroſij libr. 1. de Abraham cap. 5. *Non otioſus ſedet, qui longè aſpicit.* Quod ipſe dixit de Abrahamo, qui ſedebat eo animo, vt à longè videret, an peregrinus veniret, quem hoſpitio reciperet, ſic ergo nos dicimus, contemplationẽ, qua longè aſpicimus Deum, eò tendere debere, vt ei vniamur, & vt cor loco hoſpitij ipſi offeramus. Hanc contemplationem conſulebat Dauid Pſal. 45. dicens: *vacate, & videte, quoniam ego ſum Deus*, ex quo loco colligit Bernardus libr. 1. de Conſid. capit. 7. nihil magis pertinere ad cultum Dei, quàm conſiderationem hanc, vel contemplationem, eíque vacare eſſe pietatem. D Quo planè oſtendit, exercitium hoc debere eſſe practicũ, & ad cultũ Dei, ſeu pietatem ordinatum.

D. Ambroſ. Pſalm. 45. D. Bernar.

9. Contemplatio coniuncta eſt cum actu voluntatis. *D. Thom.*

Atque hinc colligimus, contemplationem hanc neceſſariò habere coniunctum voluntatis actum. Hoc etiam docuit D. Thomas dicta quæſt. 180. art. 1. & vltim. vbi & antecedentem, & ſubſequentem actum ponit: Antecedentem quidem ponit ipſum affectum contemplandi, quia contemplatio actus humanus eſt, ac voluntarius, & ideò neceſſe eſt, vt à voluntatis actu procedat, & quia eſt actus pietatis, ac diuini cultus, oportet, vt ab affectu erga Deum, vel diuinum cultum procedat. Ait verò D. Thomas hunc affectum interdum eſſe ipſius contemplationis, interdum verò eſſe amorem rei contemplatæ, nimirum Dei: Prior affectus videri E poteſt imperfectus, & inſufficiens ad ſtudioſam contemplationem, de qua tractamus, quia non videtur practicus, ſed merè ſpeculatiuus, qualem etiã habet ad ſpeculationẽ, qui Methaphyſicæ, vel Mathematicis ſtudet, quia ad illam ſpeculationem affectus eſt: nihilominùs tamen ſiquis ex conſideratione ipſiuſmet contemplationis, & fructuum eius, ad illam ſit affectus, & ex hoc affectu ad illam applicetur, ſatis practica, & ſtudioſa eſt applicatio.

A Poteſtque ille affectus interdum eſſe ex religione ipſa, ſi feratur in contemplationem, ſub ratione cultus diuini, nam re vera eſt magnus cultus Dei, vt Bernard. dixit. Nam ipſamet diuinæ maieſtatis actualis conſideratio, eſt quædam Dei gloria, ideóque vt cultus eius appeti poteſt. Interdum verò poteſt eſſe illa propenſio ex affectu proprij commodi, non humani, ſed ſupernaturalis, qui ad ſpem reducitur, nam contemplatio magnum ſpirituale commodum ſecum affert, & ideo hoc etiam modo propter proprium commodum honeſtiſſimè appeti poteſt contemplatio.

D. Bernar. Cultus Dei magnus cõtemplatio rerum diuinarum.

Maximè verò amari poteſt, & debet ex affectu charitatis ad Deum ipſum, quatenus amicitiæ proprium eſt, vniri amico, & adeſſe illi, atque cum illo colloqui. Quomodo Beati in patria amant viſionem beatam, non tantùm vt proprium commodum ſuum, ſed maximè ex charitate Dei, tum quia per illam habent præſentem, quem amant, tum etiam quia vident per illam maximè glorificari Deum. Contemplatio autem huius vitæ eſt quædam participatio, & imitatio illius viſionis, vt ſignificauit Auguſtinus lib. 1. de Trinit. cap. 8. & 9. ita ergo amanda eſt ex amore ipſius Dei. Vnde tale deſiderium ipſius cõtemplationis ſupponit perfectum amorem Dei in ſe, & propter ſe, vt per ſe conſtat, ideóque rectè dixit D. Thomas *Contemplationem perfectam procedere ex charitate ipſius Dei*, ex quo infert in eodem artic. 1. & latiùs in 7. habere contemplationem hanc in voluntate actum conſequentem, quem appellat terminum illius, ſcilicèt delectationem magnam, quæ ex contemplatione Dei naſcitur. Quam dicit ſuperare omnem aliam delectationem, quia vt ſpiritualis eſt, ex genere ſuo excedit omnem corpoream delectationem, vt in 1. 2. quæſt. 33. art. 5. idem Sanctus oſtendit. Inter ſpirituales verò excedit: tum ratione nobiliſſimæ operationis, ad quam conſequitur, qualis eſt ipſa intellectualis contemplatio. Tum maximè ratione amoris ipſius Dei, ex quo (vt dictum eſt) ipſa contemplatio naſcitur. Dices: Si contemplatio ſupponit amorem, neceſſe eſt, vt contemplationem ſupponat, quia non poteſt eſſe amor, niſi ex intelligentia, ergo prima contemplatio non poteſt eſſe ex amore. Reſpondeo, ſi ſit ſermo de amore ipſius contemplationis, ille poteſt eſſe ex fama, vt ſic dicam, & ex abſtractiua cognitione, & æſtimatione contemplationis. Si verò ſit ſermo de amore ipſius Dei poteſt eſſe conceptus ex alia cognitione, quæ ad ſtatum contemplationis, de qua nunc agimus, non attigerit, ſed ex meditatione, vel alia fidei conſideratione habeatur.

10. Contemplationẽ ex affectu charitatis amari debere.

D. Auguſt.

D. Thom. Contemplatio perfecta procedit ex caritate Dei.

Obiectio.

Solutio.

Vltimò verò addendum eſt, habere contemplationem in voluntate amorem Dei, qui ad illam conſequitur in maiori perfectione, & gradu, quàm ad illam ſupponatur. Hoc præmiſit D. Thomas in dicto art. 1. & 7. in corpore: illud verò addit ſtatim in ſolutione ad primum ex Gregorio Homil. 14. in Ezech. dicente, *Quòd cùm quis ipſum, quem amat, viderit, in amorem ipſius amplius igneſcit. Et hæc* (inquit D. Thomas) *eſt vltima perfectio contemplatiuæ vitæ, ſcilicet, vt non ſolùm ipſa veritas videatur, ſed etiam vt ametur.* Et ob hunc amorem exiſtimo dictum eſſe ab Auguſtino Serm. 43. de Tempore: *Vna ſola contemplatio Dei eſt, cui meritò omnia iuſtificationum merita, & vniuerſa virtutum ſtudia poſtponuntur.* Nam eſt illa pars, de qua dixit Chriſtus Lucæ 10. *Optimam partem elegit ſibi Maria.* Optimum enim huius vitæ eſt Dei charitas, maximè quando eſt ignita, & feruens, vt in contemplatione ex Dei con

11. Perfectior eſt amor Dei contẽplationem ſubſequens, quã ille, qui eam præcedit. *D. Thom. D. Gregor.*

D. Auguſt.

Luc. 10.

D. Bernar. Contemplatio bonitatis Dei mũditia noſtra & fiducia.

cenſideratione eſſe ſolet. Vnde etiam Bernardus libr. de Amore Dei, cap. 1. ſic de contemplatione inquit, *Hæc eſt munditia mea, hæc fiducia, hæc iuſtitia, contemplatio bonitatis tuæ, bone Domine.* Quæ omnia non niſi ratione charitatis dici poſſunt. Tandem hoc confirmari poteſt exemplo vltimæ, & fœliciſſimæ contemplationis, cuius hæc eſt participatio; nam ex illa naſcitur ardentiſſimus in Deum amor; eſt tamen differentia, nam ibi propter claram viſionem amor cum neceſſitate naſcitur, vnde fit, vt ampliùs non creſcat, qui à principio feruet, quantùm poteſt, & cùm iam ſit in termino, non accipit maiores vires, vt creſcat, hic verò amor ſemper eſt liber, & eſt in via, ideóque ſemper creſcere poteſt: & quò ille creſcit, eò etiam vel attentio, vel perſpicacia intellectus augetur, & inde rurſus voluntas vehementiùs excitatur ad amandum, atque hoc modo in hoc fœlici huius vitæ ſtatu magis, ac magis augetur tam charitas, quàm cognitio Dei, & in hoc maximè illius perfectio conſiſtit.

12. Amor ex cõtemplatione ortus in voluntate ad charitatem, vel deuotionẽ pertinere poteſt.

D. Bernar.

D. Damaſc. Admiratio eſt quidam reuerentialis timor.

His adde, poſſe hæc omnia intelligi de amore charitatis proprio, & de proprio actu deuotionis ad religionem pertinente, prout ſuprà illum explicuimus. Nam etiam hæc deuotio ex contemplatione ipſa maximè naſcitur, ſiue ſumatur pro ſubſtantiali deuotione, ſiue pro accidentali ſuauitate, quæ ad illam conſequitur. Nam in primis ex contemplatione maieſtatis, & ſublimitatis Dei oriri ſolet admiratio illa, per quam Bernardus primum gradum contemplationis deſcripſit. Eſt autem admiratio reuerentialis quidam timor, vt aliàs cum Damaſceno explicuimus. Ex hac ergo reuerentia ad Deum, ſtatim naſcitur deuotio per affectum ſubmittendi ſe illi, & omnem cultum, ac honorem illi exhibendi, & ideo dixit Bernardus, *nihil ita pertinere ad cultum Dei, ſicut vacare, & videre, quoniam ipſe eſt Deus.* Nam cõtemplatio non minùs eſt de maieſtate, & excellentia Dei, quàm de bonitate, & ideo non minùs excitat religioſam deuotionem, quàm dilectionem, imò etiamſi charitas propinquior, & excellentior ſit, ſemper timore reuerentiali, atque adeo affectu ſubmiſſionis, & cultus eſt quaſi temperanda, vt ſecuriùs incedat. Maximè quia perfecta huius vitæ contemplatio non tantùm amorem affectiuum, ſeu obiectiuum, ſed obedientialem, & operatiuum requirit, iuxta illud Ioan. 14. *Qui diligit me, mandata mea ſeruabit.* Ex hoc autem amore ſtatim naſcitur affectus deuotionis ad Deũ. Et tunc eſt perfecta ſuauitas, & dulcedo contemplationis, de qua legi poteſt Bernardus dicto lib. 1. de Amore Dei capit. 1. & Gregorius Hom. 14. in Ezechielem.

D. Bernar. D. Gregor.

13. Contemplationem eſſe mentalẽ orationem perfectiorẽ, in eáque inueniri voluntatis, & intellectus actus.

Concluditur ergo ex omnibus dictis, totum munus contemplationis eſſe orationem quamdam mẽtalem in gradu altiori, & in illo exerceri actum intellectus, & voluntatis. Imò ſi quis rectè conſideret, ex parte voluntatis nullus nouus actus additur in contemplatione, præter eos, quos ſuprà numerauimus, ſed addi tantùm videtur quædam maior eorum perfectio accidentalis, vel in intenſione, & feruore deuotionis, & amoris Dei; vel in quadam maiori quiete, & vniformitate animi in talib. actibus exercendis, vt capite ſequenti ampliùs explicabimus. Ex parte autem intellectus vltra actus ſuperiùs propoſitos, quos omnes ad meditationem reduximus, addit contemplatio ſimplicem quemdam intuitum veritatis æternæ iam inuentæ, & cognitæ, de quo actu pauca ſtatim ſubiiciam. Iam verò tractare, vel controuertere, quid ex his ſit ſubſtantialiter contemplari, paruæ vtilitatis eſt, vixque

A eſſe poteſt, niſi contentio de verbis: non eſt enim dubium, quin vis vocis contemplationis rem intellectus ſignificet. Tamen etiam eſt certum, charitatem ibi præeminere, nam in via longè perfectior eſt, & illa eſſe debet finis, & ſcopus totius contemplationis. Ita ſentit Alenſis 4. part. quæſt. 26. memb. 3. art. 5. §. 2. dub. vlt. vbi quærit, vtrum in oratione altiùs eleuetur intellectus, quàm voluntas; & reſpondet, in via, & in oratione perfecta altiùs eleuari voluntatem, quia charitas ſupereminet ſcientiæ, vt dicitur ad Epheſ. 3. Quod etiam ſignificatur ibi à Paulo dicente: *In charitate radicati, & fundati, vt poſſitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas, & profundum,* vt Bernardus exiſtimat lib. 5. de Conſiderat. cap. 13. Nam B *comprehendere* (inquit) *dixit, non cognoſcere, vt non curioſitate contenti ſcientiæ, tota cura fructui inhiemus. Non enim in cognitione eſt fructus, ſed in comprehenſione.* Quid autem ſit comprehendere, ita exponit ca. 14. *Sancti igitur comprehendunt. Quæris quomodo? ſi Sanctus es, comprehendiſti, ſi non es, eſto, & tuo experimento ſcies, Sanctum facit affectio ſancta, & hæc gemina, timor Domini ſanctus, & ſanctus amor. His perfectè affecta anima veluti duobus brachiis ſuis comprehendit, amplectitur, ſtringit, tenet, & ait: Tenui eum, nec dimittam.* Vel dicere certè poſſemus, hæc duo brachia eſſe intuitionem ipſam intellectus cum amore voluntatis; vtrumque enim videtur requiri ad veram contemplationem. Nam intuitio ſine affectione, quamuis eſſe poſſit, quia eſt prior, & quia affectus non C neceſſariò, ſed liberè ſequitur, tamen tunc magis meretur nomen ſtudij, vel curioſitatis, quàm propriæ contemplationis, de qua tractamus. Amor verò ſine cognitione eſſe non poteſt, vti mox videbimus, ſi tamen eſſet, magis mereretur nomen contemplationis ipſe ſolus, quàm ſola cognitio: Quid ergo ſit contemplatio, & quomodo ad orationem, deuotionem, & alios actus comparetur, ſatis explicatum eſt.

Alenſ.

Caritas ſupereminet ſcientiæ. Ad Epheſ. 3.

D. Bernar.

Sanctum facit affectio ſancta.

CAPVT X.

Qualis ſit proprius actus Contemplationis, quantúmque in eo durari poſſit?

1. Quæſtionis explicatio.

D DE cæteris actibus, qui ad contemplationem concurrunt, ſatis in ſuperioribus dictum eſt; nunc ſolùm circa illum actum intellectus, quem contemplationem addere diximus, conſiderandum ſupereſt, qualis actus ſit, & à quo habitu infuſo proficiſcatur? Agimus enim de ſupernaturali contemplatione, & de ſolo illo actu, quem Dionyſius cap. 4. de diuinis nominibus circularem motum appellauit, iuxta expoſitionem D. Thomæ dicta quæſt. 180. art. 6. Quem actum Richardus de Sanct. Victore comparat quieti, quam nonnullæ aues interdum in alta regione aëris retinent, vbi poſtquam aſcenderunt, quaſi ſuſpenſæ immobiliter in vno loco manent. Alij enim actus, qui ab eiſdem auctoribus per metaphoras, & comparationes ad motus locales, rectos, vel obliquos explicantur, re ve- E ra pertinent magis ad meditationem; nam omnes reducuntur ad diſcurſus, vel naturales, vel ſupernaturales, vt D. Thomas apertè declarat, illos autem diſcurſus omnes meditatio complectitur, vt ſuprà dictum eſt, ideóque ad contemplationem non pertinent, niſi prout contemplatio pro tota oratione mentali ſumitur. Et de illis nihil noui eſt, quod dicamus. De hoc verò actu proprio contemplationis ſentit D. Thomas dicto art. 6. eſſe ſimplicem actum

D. Dionyſ. D. Thom. Richard. de S. Vict. D. Thom.

ſine

ſine diſcurſu. Sicque exponit Dionyſium dicentem, quòd in hoc actu, *neceſſaria eſt vniformis conuolutio intellectualium virtutum ipſius. Vt ſcilicet* (ait D. Thomas) *ceſſante diſcurſu, figatur eius intuitus in contemplatione vnius ſimplicis veritatis.* Et (quod difficilius eſt) addit: *Et in hac operatione animæ non eſt error, ſicut patet, quòd circa intellectum primorum principiorum non erratur, quæ ſimplici intuitu cognoſcimus.*

2. *Circa intellectus actũ, quem addit contéplatio, tria quęruntur.* De hoc igitur actu tria occurrunt declaranda: primum, an ſupponat diſcurſum ſemper, & qualis ille diſcurſus ſit; ſecundum, quiſnam talis actus in ſe, & in ſua ſubſtantia ſit? Vnde etiam conſtabit, cuiúſnam virtutis intellectualis actus ille ſit; ac tandem quomodo poſſit humana mens in illo actu quieſcere, vel quid pro illo tempore mens operetur.

3. *Primũ quæſitum in vtramque partẽ agitatur.* Circa primum D. Thomas dicta quæſt. artic. 3. ſentit, actum illum ſupponere diſcurſum, ait enim, licèt contemplatio conſiſtat in illo ſimplici actu, præmittere tamen plures, vt ad illum perueniat, ſcilicèt, acceptionem principiorum, ex quibus mens procedit ad contemplationem veritatis, & deductionem veritatis contemplandæ ex illis principiis. Ratio item hoc ſuadet, quia humana mens non attingit cognitionem veritatis, niſi per diſcurſum. In contrarium autem eſt, quia huius contemplationis non tantùm ſunt capaces homines litterati, & docti, ſed etiam ſimplices, qui non ſciunt ita deducere ex principiis. Ratio verò eſt, quia hæc contemplatio videtur maximè conſiſtere in ſimplici iudicio fidei, ſed iudicium fidei non nititur diſcurſu, ſed ſimplici aſſenſione veritatis ſub reuelatione diuina propoſitæ, ergo. Maior patet, quia ſicut contemplatio ex parte voluntatis requirit perfectiſſimam operationem, quæ eſt dilectio charitatis, ita ex parte intellectus debet eſſe in operatione perfectiſſima, actus autem fidei eſt perfectiſſimus omnium, quos in hac vita de Deo ipſo habere poſſumus; nam excedit etiam actus donorum Spiritusſancti, quia virtutes Theologales perfectiores ſunt donis: ergo contemplatio perfecta eſt per ſimplicem intuitum fidei, quem non niti diſcurſu ex materia de Fide ſuppono.

4. *Primi quæſiti reſolutio.* Reſpondeo, duobus modis poſſe requiri, aut interuenire diſcurſum ante intuitum ſimplicem veritatis, vel per ſe tamquam propriam, & per ſe cauſam talis actus, vel ſolùm per accidens ad applicandum, & explicandum obiectum, in quo talis veritas inſpicienda eſt. *Ad contemplationem ſemper ſupponitur diſcurſus aliquis.* Dico ergo, ad contemplationem ſemper ſupponi diſcurſum aliquem, & regulariter requiri priori modo, poſſe tamen interdum ſufficere poſteriori etiam modo. Primam partem probant priora motiua, & vſus ipſe ſatis confirmat; alteram verò partem probant poſteriora motiua. Et declaratur ampliùs ſimul vtraque pars? Nam in primis hæc contemplatio, de qua tractamus, ſupponit habitualem fidem veritatum diuinarum, quia non agimus de contemplatione merè naturali, ſed de ſupernaturali. Per fidem autem non credimus, deducendo concluſionem ex principiis, ita vt aſſenſus innitatur diſcurſui, ſed ſimpliciter credimus, quia Deus dicit. Ad hanc verò fidem ſupponitur diſcurſus, quo ita proponatur veritas aliqua, tamquam dicta à Deo, vt ſub ea ratione ſufficienter credibilis appareat, quod humano modo ſine diſcurſu fieri non poteſt. Contemplatio igitur huius vitæ, quantumcumque alta ſit, non eſt aliud, quàm vſus quidam, & exercitium huius fidei, ſed formaliter, vel fundamentaliter, quia (ſeclusis priuilegiis) nulla eſt in hac vita altior cognitio veritatum omninò ſupernaturalium. Interdum ergo poteſt contemplatio ſiſtere in ſimplici cogitatione veritatis reuelatæ cum aſſenſione, quod eſt credere, teſte Auguſtino lib. de Prædeſt. Sanct. cap. 2. *D. Auguſt.* Et tunc antecedit diſcurſus proponens illam veritatem ſub reuelatione diuina, & oſtendens credibilitatem eius, ſiue ille diſcurſus proximè habeatur in ipſomet actu contemplationis, ſiue antea præceſſerit, & virtus eius ita permanſerit, vt propoſitis terminis, ſtatim veritas illa apprehendatur, vt credenda, & ſumma reuerentia ſuſcipienda, ideóque intellectus ſtatim illi adhæreat, & quaſi ſuſpenſus circa illam maneat. Sæpiùs verò contemplatio eſt de aliqua veritate non in ſe reuelata, ſed ſcientificè deducta ex reuelatis, & tunc præcedit proprius diſcurſus quaſi ſcientificus, & Theologicus, quo ex reuelatis deducitur talis veritas, in cuius ponderatione, & intuitu intellectus poſtea immoratur.

5. *Secundum quæſitum expeditur.* Ex his ad ſecundum punctum dicitur, illum actum in ſubſtantia ſua eſſe, vel actum fidei proprium, & elicitum, vel eſſe actum Theologicum, & quaſi ſcientificum. Priorem partem indicauit Auguſtinus in lib. Meditat. ca. 27. vbi priùs de Beatis ait: *D. Auguſt.* *Semper inhærent contemplationi diuinæ, non per ſpeculum, & in ænigmate:* ſentiens noſtram contemplationem fieri hoc poſteriori modo per fidem, vnde ſubdit inferius: *tranſeat ab his animus, & tranſcendat omne, quod creatum eſt, currat, & aſcendat velociter & pertranſeat, & in eum, qui creauit omnia, quantùm poteſt, oculos fidei dirigat.* Similiter Gregorius *D. Greg.* homil. 8. in Ezech. ante medium eadem ferè verba Auguſtini vſurpat. Ratio verò eſt, quia perfecta contemplatio huius vitæ eſſe debet cum perfecta adhæſione intellectus ad veritatem contemplatam per firmum aſſenſum fundatum in reuelatione diuina, quæ in hac vita obſcura eſt, ergo talis contemplatio eſſe debet per aſſenſum fidei. Atque hoc modo facillimum eſt, quod ait D. Thomas, contemplationis actum eſſe ſimplicem ſine diſcurſu, talis enim eſt aſſenſus fidei, licet ſupponat diſcurſum ad ſufficientem, & proximam obiecti applicationem, vt declaratum eſt. *Contemplationis actus eſt ſimplex ſine diſcurſu.* Rectè etiam huic contemplationi applicatur, quod D. Thomas ſubiungit, in actu *D. Thom.* contemplationis non inueniri errorem, quia actui fidei non poteſt ſubeſſe falſum. Secundum verò etiam conſtat ex dictis, quia ſæpè contemplatio nõ eſt de veritate in ſe reuelata, ſed deducta ex reuelatis, ergo tunc actus aſſentiendi non eſt fidei, vt ſuppono ex 1. p. q. 1. & 2. 2. q. 1. nec eſt actus immediatè infuſus, ſed medio diſcurſu comparatus, ergo non poteſt eſſe, niſi Theologicus.

6. De hoc verò actu difficiliùs eſt declarare, quomodo ſit ſine diſcurſu, & incapax erroris, quia & per ſe pendet à diſcurſu, & eſſe poteſt opinatiuus, & conſequẽter falſus. Sicut in naturali contemplatione ſubſtantiarũ, verbi gratia, ſeparatarum, interdum poteſt miſceri error. Nam profectò Ariſtoteles, *Ariſtot.* qui putabat ſe aſſecutum naturalem beatitudinem, contemplando has ſubſtantias, in ea contemplatione ſæpiùs errauit. Propter hoc cogitare quis poſſet, hunc ſimplicem actum, & intuitum, in quo ponitur contemplatio, non eſſe per modum aſſenſionis, & iudicij, ſed per modum ſimplicis apprehenſionis, & repræſentationis relictæ, vel ex præcedenti proximo diſcurſu, & iudicio, vel ex quodam habitu antea comparato per frequentes diſcurſus, ita vt per hunc actum non iudicetur de veritate, ſed ex quadam illius præſuppoſitione in eius inſpectione per ſimplicem apprehenſionem hæreat

intellectus, & ita in tali actu error eſſe non poſſit. Sed hoc ſine dubio falſum eſt, tum quia talis contemplatio non eſſet perceptio veritatis formaliter, & ſicut in illo actu non poſſet eſſe falſitas, ita nec veritas, quia de veritate non iudicat: tum etiam quia nullam ferè delectationem afferret menti, niſi includeret cognitionem, & iudicium de veritate ipſa. Eſt ergo intuitus ille contemplationis talis, vt intrinſecè, & eſſentialiter includat iudicium, & cognitionem veritatis contemplatæ, ſicut viſio beatifica, quæ eſt ſumma contemplatio eminentiſſimè eſt iudicatiua cognitio ſimul, & apprehenſiua.

7. Dico ergo, hunc actum eſſe ſimplicem, & ſine diſcurſu, quia eſt terminus, & quaſi effectus diſcurſus, quem actum non repugnat eſſe ſimplicem: nam ſuppoſito aſſenſu præmiſſarum cum illatione, aſſenſus concluſionis ſimplex eſt, & in ſe non continet formalem diſcurſum. Item actus ſcientiæ, qui fit ex habitu, ſine actuali diſcurſu, ſimplex eſt, licet virtute poſſit includere diſcurſum, ſi veritas illa proponatur, & repræſentetur, vt manifeſtata per tale medium, quia, hac recordatione apprehenſiua ſuppoſita, ſtatim ſequitur ſimplex iudicium includens habitudinem ad tale medium. Ad hunc ergo modum intelligendus eſt hic intuitus contemplationis. Quòd autem in eo non contingat error, inde eſt, quòd ſaltem mediatè nititur lumine diuino, medio euidente diſcurſu quoad illationem, vel etiam quoad aliquod principium, ſi naturale ſit. Vnde ſi diſcurſus ſit opinatiuus, non meretur nomen contemplationis, quia non eſt intuitus veritatis, niſi aliquo modo reducatur ad ſcientificum diſcurſum, ſaltem practicè, vt iam dicam.

8. Hinc ergo conſtat, hunc actum per ſe pertinere, vel ad fidem immediatè, vel ad ſcientiam Theologicam, quam nunc acquiſitam vocamus, quia comparatur medio proprio diſcurſu noſtro, ſiue in ſua entitate ſit ſupernaturalis, & per ſe infuſa, ſiue propriè facta per noſtros actus, & per naturales vires ingenij humani fide adiuti, de quo aliàs. Et quamuis prior actus facilior ſit, & frequentior in perſonis ſimplicibus, non tamen illæ ſunt expertes alterius actus contemplandi, quia licèt non ſciant definire, vel diuidere, neque (vt ſic dicam) in actu ſignato, & formali ſuos diſcurſus explicare, tamen diuina gratia adiuti, ſæpè profundiùs, quàm docti, veritatem penetrant, & ponderant, *& per intelligentiæ radium, quæ in illa continentur, diſcernunt*, vt attigit Sanct. Bonauentura de Proceſſu Relig. in 7. cap. 16. Et Gerſon. tractat. de Myſtica Theologia ſpecul. conſid. 3. tom. 3. Alphonſ. 64. Litt. N. vbi propterea hos idiotas verè contemplatiuos vocat Philoſophos, *quia ex his, quæ intertùs experiuntur, perfectiùs diuina percipiunt, quàm multi litterati.*

D. Bonau.
Gerſon.

9. Cooperantur autem, vt exiſtimo, huic contemplationi tria Spiritusſancti dona, Intellectus, Sapientia, & Scientia; intellectus ad concipiendas res fidei altiori modo, quàm per ſolum diſcurſum proprium, vel apprehenſionem naturalem homo poſſet; hoc enim eſt propriè munus illius doni, vt nunc ſuppono. Eſtque vtiliſſima hæc conceptio, & apprehenſio, tùm ad firmandum intellectum in ea cogitatione, quia quò altiùs rem apprehendit, eò magis ſuſpenditur; in admirationem raptus. Tùm ad firmiùs aſſentiendum, quia veritas meliùs concepta ex peculiari motione Spiritusſancti magis diuina apparet, magíſque credibilis; tum denique ad percipiendam maiorem voluptatem de

Triplex Spiritusſancti donum contemplationi cooperatur.

A tali cogitatione. Et huc ſpectat repræſentatio, vel rerum ſimilium, aut exemplorum, quibus illa veritas meliùs concipiatur, vel etiam rerum diſſimilium, vt per earum abnegationem aliquo modo percipiatur. Donum ſapientiæ, & ſcientia cooperantur demonſtrando aliquo modo veritatem illam, non directè, neque propriè in ſuo eſſe, vel in veritate ſua, quæ dici poteſt quaſi ſpeculatiua, ſed in ratione credibilis, vel amabilis, aut aliqua huiuſmodi ratione, quæ dici poteſt aliquo modo practica, quia ad voluntatem inuitandam ordinatur. Nam contemplatio hæc (vt dixi) debet etiam ex intentione operantis ad opus referri, & ideo, qui contemplatur, non quieſcit in ſpeculatiua intuitione veritatis, ſed eam ſuæ voluntati applicat, & vel
B ad eam piè affici ſtudet, vel ad eum, in quo talis veritas cernitur, vel à quo manat, aut aliquid ſimile. Hoc autem excellentiori modo ſupernaturali præſtant dona Scientiæ, & Sapientiæ; illud per inferiores rationes; hoc per ſuperiores, & præſertim per quamdam connaturalitatem ad res diuinas, quam efficit Charitas, ex qua manat ſapor ille, à quo Sapientia nominata eſt.

Ex quibus tandem reſpondendum eſt ad vltimum punctum, quantùm, vel quo modo poſſit humana mens in hoc actu, & perfectione contemplationis durare? Circa quod Diuus Thomas dicta quæſtione 180. articulo 8. dicit, contemplationem eſſe diuturnam non ſolùm natura ſua, ſed etiam quoad nos, quia & ſecundum ſe incorruptibilis eſt, & nos in ea corporaliter non laboramus.
C Verumtamen aliud eſt, loqui de vita contemplatiua cum omnibus actionibus mentis, quas includit, aliud de propriiſſima contemplatione, quæ conſiſtit in illo vniformi, & ſimplici intuitu, quem Dionyſius circularem motum appellauit. Priori modo rectè intelligitur, vitam contemplatiuam eſſe diuturnam, quia licèt in vna actione eius diu perſiſtere difficile ſit, tamen per quamdam iucundam mutationem ab vna huius vitæ actione ad aliam tranſitum faciendo, non eſt admodum difficile, in illo vitæ genere diu perſeuerare. Nimirum, nunc legendo, nunc meditando, nunc orando, vel contemplando, longum tempus conſumere, ruſúſque iterum ad eaſdem actiones reuerti,
D quia & actiones hæ nobiliſſimæ ſunt, & per ſe iucundæ, & ipſa earum varietas tædium aufert. Et alioqui quia in eis corporaliter non multùm laboratur, diutiùs ſuſtineri poſſunt, vt D. Thomas dixit. Rectè tamen aduertit Caietanus, quòd licet in his actionibus non laboremus membris corporis, localiter ea mouendo ad operandum, vt fit in mechanicis artibus, & laboribus; nihilominus ſatis multùm defatigatur corpus continua attentione, & conſumptione ſpirituum. Et ideò non poteſt eſſe tanta duratio in his actionibus, quin ſua indigeat intermiſſione. Imò addit Caietanus; quòd licèt ex hac parte, qua vita contemplatiua minùs videtur defatigare membra corporis, aptior videatur ad diuturnitatem; aliunde eſt difficilior
E duratio in illa, propter altitudinem eius, & corporis grauitatem, quæ ab illa altitudine contemplationis nos retrahit. Et (vt ego exiſtimo) maximè auget difficultatem, quòd hoc genus vitę magnam affectuum moderationē, & vitæ puritatem requirit, quia requirit corpus rectè diſpoſitum ad ſpirituales actiones, & animum pacificū, deſideriis vacantem, & variis phantaſmatibus non perturbatum, quod difficilè obtinetur, vt ſequenti capite dicemus. Sed licet hoc ſit difficile, nihilominus vſu, & gratia

10. Tertiū quæſitum explicatur.
D. Thom.
D. Dionyſ.
Vita cōtemplatiua quomodo ſit diuturna.
D. Thom.
Caietan.
Vita cōtemplatiua cur ſit multum difficilis.

Dei

Dei comparati poteſt, ideóque abſolutè verum eſt ex genere ſuo vitam hanc poſſe eſſe diuturniorem, ſi homo ſe illi totum dedat, & illi perſeueranter inſiſtat, quamuis numquam poſſit eſſe tam diuturna, quin actione aliqua ſubleuanda ſit, & iuuanda, vt mox dicemus.

11. In actu proprio contemplationis diuturna duratio eſſe nō poteſt in hac vita. D.Thom. D.Greg.

At verò loquendo de proprio actu contemplationis, non eſt poſſibile homini in hac vita diu in illa actione durare. Ita docuit idem S.Thomas in eodem artic. 8. ad 2. vbi hac vtitur ratione, quòd nulla actio poteſt durare in ſummo, ſummum autem contemplationis eſt, vt attingat ad vniformitatem contemplationis. Idem repetit D.Thomas, quæſt. 181. art. 4. ad 3. ex Gregorio in homil. 5. in Ezech. vbi abſolutè ait, *quod mens noſtra ſtare in cogitatione non valet, ſed omne, quod de æternitate per ſpeculum, & in ænigmate conſpicit, quaſi furtim hoc, & per tranſitum videt.* Vbi non ſolùm videtur loqui Gregorius de ſumma, ac perfecta contemplatione, ſed ſimpliciter de toto negotio mentalis exercitationis, prout ab exteriori actione diſtinguitur, loquitur enim de vita contemplatiua, & actiua, & de neceſſaria viciſſitudine earum inter ſe. Vnde ſubdit inferiùs, neceſſarium eſſe à vita contemplatiua ad actionem deſcendere, & ab hac rurſus ad contemplationem ſurgere: *In qua* (inquit) *quia diuſe tenere ipſa corruptionis infirmitas non poteſt, ad bona rurſus opera rediens, ſuauitatis Dei memoria paſcitur, & foris piis actionibus, intus verò ſanctis deſideriis nutritur.* Eſt autem conſiderandum, non negare Gregorium abſolutè vitam contemplatiuam eſſe poſſe diuturnam, aut diuturniorem actiua, ſed docere, non poſſe eſſe ſemper vniformem, & puram (vt ſic dicam) ſed neceſſariò interrumpendam eſſe propter corporis infirmitatem, & grauitatem, ideóque neceſſarium eſſe, bonam actionem intermiſcere, ne inutili otio, & negligentia torpeamus. Hinc verò à fortiori colligitur, non poſſe mentem diù permanere in vniformitate contemplationis, quia in tranſitu, & quaſi furtiuè illam deguſtat, vt Gregorius ibidem ait. Qui lib. 5. Moral. in illud Iob 4. *Quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea venas ſuſurri eius: Venas* (inquit) *superni ſuſurri auris cordis furtiuè ſuſcipit, quia ſubtilitatem locutionis intimæ afflata mens, & raptim, & occultè cognoſcit.* Et infrà: *Vix ſuſurri venas apprehendimus, quia ipſi quoque mira eius opera raptim, tenuitérque penſamus.* Clariùs loquens Bernard. de propriiſſima contemplatione lib. de Amore Dei, cap. 4. *Hic eſt* (ait) *finis, hæc eſt conſummatio, hæc eſt perfectio, hæc eſt pax, hoc eſt gaudium Domini, hoc eſt gaudium in Spiritusſancto, hoc eſt ſilentium in cœlo. Quamdiu quippe in hac ſumus vita, hoc fœliciſſimæ pacis ſilentio in cœlo, id eſt, in anima iuſti, quæ ſedes eſt ſapientiæ, aliquando fruitur affectus, ſed hora eſt dimidia, vel quaſi dimidia, intentio verò de reliquiis cogitationis, diem feſtum perpetuum agit tibi.* Vbi per dimidiam, vel quaſi dimidiam horam breuiſſimam huius actionis perſeuerantiam ſignificat.

Contemplatiua vita nō poteſt eſſe vniformis & pura.

D.Gregor.

D. Bern.

12. Cur nō poſſit contemplatio eſſe diuturna? D. Dionyſ.

Ratio huius difficultatis in primis illa eſt, quæ ex Dionyſio in principio myſticæ Theologiæ ſumitur, quia ad hanc contemplationem neceſſe eſt ſenſus relinquere, & omnia, quæ ſub ſenſus cadunt, imò & diſcurſum omnem ſuſpendere, & in ſimplici intuitu mentis circa rem altiſſimam, & ſummè ſpiritualem occupari, quod non fit ſine magna violentia corporis, & ſenſuum omnium, & eleuãdo ſe ſupra ſe, ideóque difficillimum eſt in huiuſmodi actione durare. Accedit, quod etiam in contemplatione naturali, & ſpeculatiua eſt difficile poſt inuentam aliquam veritatem per diſcurſum, in ſimplici intuitu illius veritatis mentem quieſcere, non ſolùm longo tempore, verùm etiam per horam, niſi circa veritatem cognitam, & inſpectam aliquid aliud anima negotietur, vel ex illa alias veritates deducendo, aut inquirendo, vel deductionem illam, qua ex principiis aliis ipſa veritas collecta eſt, ampliùs conſiderando, & de artificio, aut modo eius delectationem capiendo, aut nouis exemplis, aut ſimilitudinibus illam confirmando, ac denique aliquid nouum operando, ac ſentiendo, quo mens ſine tædio in talis veritatis conſideratione detineatur. Quia ſi inuenta veritate, animus nihil aliud faciat, quàm illam inſpicere, ſine nouo diſcurſu, nec mutatione operationis, vix poteſt quietus permanere per breuiſſimum tempus, vt experientia docet. Et ratio eſt, quia per ſimplicem illum intuitum ſtatim percipit veritatem illam, & noua illicò appetit. Ad hunc ergo modum exiſtimo, euenire in ſupernaturali contemplatione. Poſtquam enim intellectus ad ſupremum illum actum contemplationis eleuatur, quo Deum ipſum aliquo modo intuetur, licèt imperfectè in hac vita illum attingat, vix poteſt in ſolo illo ſimplici actu diu teneri, niſi circa Deum ſic cognitum, aliquo modo per alios intellectus, vel voluntatis actus feratur. Tum propter rationes dictas, tum etiam, quia cùm illa cognitio imperfecta ſit, ſemper mens conatur ad meliorem, vel etiam, quia animus non quieſcit, niſi voluntas etiam illo bono fruatur, mediante amore.

Cur animus in contēplatione veritatis diutiùs immorari non poteſt.

13. Vt contemplatio fiat diuturna neceſſe eſt illi adiungi amorem.

Vt ergo illa operatio fiat aliquo modo diuturna, neceſſe eſt, vt in primis illi intentioni adiungatur amor. Exiſtimóque rariſſimum eſſe, vt in vno ſimplici actu amoris continuato ſine aliqua mutatione mens diu quieſcat, quia varietate, & mutatione naturaliter delectatur: nam ſi inuariata maneat operatio vix percipitur ab ipſo operante, & ita nec delectat, nec quietat animum; ſemper ergo, vel amor ipſe accenditur, aut renouatur, aut per nouos actus exercetur, vt per laudem, gratiarum actionem, propoſitum nouæ vitæ, per actum proprium deuotionis, itémque per actum reuerentiæ, & caſti timoris, nec non maximè per actum admirationis de diuina maieſtate, vel de operibus eius, per actum gaudij, vel de Deo in ſe, vel vt nobis communicato, & ſimilibus. Poſſúntque hi actus in voluntate variari, fixo manente eodem intuitu intellectus; ſi circa illud idem obiectum affectus ipſi verſentur, diuerſis modis, ac rationibus. Interdum verò, ac ſæpius circa illam veritatem, quam mens contemplatur ſimul per dona Spiritusſancti negotiatur, ſibimet illam illuſtrando, confirmando, amabilémque reddendo. Ad quod maximè iuuare ſolet experientia ipſorum affectuum, qui in ipſamet contemplatione ſentiuntur. Atque hoc modo exiſtimo, contemplationem ſæpè eſſe diuturnam, per durationem autem in vno ſimplici actu eſſe raram; verum eſt tamen totum hoc negotium ex diuina gratia maximè pendere, cui nihil impoſſibile eſt, nos autem explicamus id, quod videtur eſſe naturæ conſentaneum, ac proinde ordinarium, quia gratia ſe accommodat naturæ, quod etiam experientia videtur comprobatum, qui autem aliquid altius expertus fuerit, ſecundum illam experientiam loqui poterit, nam in hoc negotio plurimùm valet.

CAPVT XI.

An contemplatio ſit propria perfectorum? vbi de triplici ſtatu, ſeu via orationis mentalis, purgatiua, illuminatiua, & vnitiua: ſiue incipientium, proficientium, & perfectorum.

1. Tituli quæſtionis declaratio.

EXplicato proprio contemplationis actu, & quem locum in oratione mentali habeat, facile eſt intelligere, quas cauſas, vel effectus obtineat: nam in his ferè proportionem ſeruat cum actibus deuotionis, ac meditationis. Vt tamen hoc meliùs intelligatur, declarare oporteat, quam diſpoſitionem prærequirat contemplatio in ſubiecto ſuo, quam verò ſecum afferat, vbi ſimul declarabitur, in quibus perſonis eſſe poſſit. Supponimus autem, nos loqui de contemplatione hominum viatorum: nam contemplatio patriæ per viſionem, altiora principia, maiorémque animi puritatem requirit, iuxta illud Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Ex his autem verbis cum proportione videtur ſequi, contemplationem huius vitæ ſolis viris in vita, & ſanctitate perfectis poſſe conuenire. Quia contemplatio, aut eſt perfecta vnio cum Deo per amorem, vel eſt perfectiſſima Dei intuitio, quæ in hac vita eſſe poteſt, vtraque verò eſt propria perfectorum. Quod etiam frequenter docet Gregor. præſertim lib. 5. Moral. cap. 24. & 25. in illa verba Iob 5. *Ingredieris in abundantia ſepulchrum:* vbi per ſepulchrum contemplatiuam vitam intelligit, quam tunc quis in abundantia ingreditur, quando *in pace habet tabernaculum ſuum*, vt antea ibidem dicitur, id eſt, quando corporis paſſiones perfectè moderatus fuerit. Vnde hom. 14. in Ezech. latè oſtendit, priùs neceſſarium eſſe per actiuam vitam in virtute perfici, quàm aliquis valeat contemplationis dulcedinem deguſtare. Similiter Bernardus ſerm. 3. de Circumciſ. poſtquam de exercitio ſapientiæ, humilitatis, aliarúmque virtutum multa dixerat, ſubiungit. *Iam verò cùm in his diutiùs fueris exercitatus, roga dari tibi deuotionis lumen, diem ſereniſſimum, & ſabbatum mentis, in quo tamquam emeritus miles in laboribus vniuerſis viuas abſque labore, &c.* De eadem re ad eundem modum ſcripſit optimè Gerſon tract. de Contemplatione à cap. 16. Alphab. 74. lit. A.

Contemplatio ſolis viris in vita perfectis conuenit.

D. Greg.

D. Bern.

Gerſon.

2. Triplex ſtatus contemplationi, ſeu orationi mentali vacātiū.

Quamuis autem hæc doctrina per ſe ſpectata, & moraliter intellecta, vera ſit, nihilominùs aliqua limitatione, ac declaratione indiget, quia nec contemplatio ita eſt virorum perfectorum propria, vt in eis ſolis omninò inueniatur, nec etiam ita eſt finis vitæ perfectæ, vt non poſſit, & debeat eſſe medium ad perfectionem acquirendam. Vt hoc igitur explicemus, diſtinguere hic oportet tres ſtatus eorum, qui contemplationi, vel generaliùs mentali orationi vacant, quæ diſtinctio ad complementum doctrinæ de oratione mentali neceſſaria eſt. Quidam ergo eſſe dicuntur in ſtatu incipientium, alij proficientium, alij perfectorum. Sic enim diſtinxit D. Thomas 2. 2. quæſt. 24. art. 9. tres charitatis gradus, incipientis, proficientis, & perfectæ. Quos ait diſtingui non ex intenſionis gradibus, ſed ex variis ſtudiis, & actionibus hominis habentis charitatem, ordinatis ad perfectionem, & vſum eiuſdem charitatis. Nam gradus intenſionis vniformes ſunt, & ſecundum eos poteſt charitas in plures gradus diuidi pro arbitrio diuidentis, imò in infinitum diuidi poteſt, ſicut in infinitum poteſt augeri, vel diuiſio per partes proportionales fiat. Debet ergo diuiſio illa ſumi ſecundum varia ſtudia, quæ ipſa charitas in ſubiecto ſuo requirit, iuxta va-

D. Thom.

Caritas in infinitum diuidi poteſt, ſicut & augeri.

A rias illius diſpoſitiones, vnde etiam contingere poterit, vt charitas ipſa in re ſit ſatis intenſa quoad gradus, & nihilominus ſit in ſtatu incipientium, vt patebit.

3. De inceptione, & duratione illius triplicis ſtatus.

Incipientium ergo ſtatus incipit quidem cum ipſa iuſtificatione, durat autem quamdiu aliquis non habet paſſiones ita ſaltem moderatas, vt facilè ſuperet tentationes, prout ad peccandū mortaliter inclinant, neque comparauit facilitatem aliquam in exercenda virtute. Denique quamdiu indiget quaſi continua pugna ad conſeruandam, & exercendam charitatem, vel alias virtutes, ſine quibus ipſa eſſe non poteſt. Priùs enim, quàm homo iuſtificetur, non numeratur in aliquo iſtorum trium graduum, quamuis ſi iam decreuit efficaciter ad iuſtitiam ſe
B præparare, & vt ſe conuenienter diſponat, interiùs ſe colligit, & de Deo, vel rebus diuinis cogitat, meditando, aut orando, iam cenſetur inchoare ſtatum incipientium, quia qui Deum quærit, iam Deum habet, & veriſimile eſt, illum iam eſſe iuſtificatum. Durat autem ille ſtatus etiam poſt iuſtitiam acquiſitam, quamdiu acriter pugnatur cum vitiis & paſſionibus. Poſtquam autem paſſiones ad aliquam moderationem redactæ ſunt, & iam facilè vitantur mortalia peccata, & ad virtutes augendas per ſe artenditur, ſtatus eſſe dicitur proficientium, qui durat, quamdiu difficilè vitantur venialia peccata, & frequenter committuntur, quia & temporalia multùm delectant, & mens variis phantaſmatibus, & cor multis deſideriis facilè agitatur, quæ omnia
C exercitio virtutum paulatim auferuntur, & ita hic ſtatus durat, donec ſtatus perfectorū incipiat, quod ordinariè eſſe ſolet, vel toto, vel maiori vitę tempore. Perfectorum autem ſtatus inchoari cenſetur, quando animus à temporalibus omnibus ita eſt abſtractus, vt pacem habeat, & variis deſideriis non agitetur, nec paſſionibus ordinariè moueatur, ſed in Deum ſit totus principaliter intētus, & aut ſemper, aut frequenter attentus. Perfectio enim huius vitæ in duobus præcipuè conſiſtit, ſcilicet in iugi, ac frequenti Dei memoria affectuoſa, & diminutione peccatorum, etiam venialium, vt ſumitur ex D. Thoma 2. 2. quæſt. 184. art. 1. & 2.

Qui Deum quærit, iam Deū habet.

Status proficientiū quādo incipiat.

Et ſtatus perfectorum.

D. Thom.

4. Quemlibet illorū trium ſtatuum aliquid in via cum altero habere commune.

Ex qua declaratione conſtat, hos tres ſtatus numquam eſſe in via ita condiſtinctos, quin vnuſquiſ-
D que illorum aliquid de cæteris participet. Quilibet ergo illorum ab eo, quod in ipſo prædominatur, nomen, & rationem accipit. Nam in primis in hac vita numquam ad eum gradum perfectionis peruenitur, in quo proficere homo non poſſit, & debeat; contrarius enim fuit error Begardorum, & Beguinarum dicentium in hac vita perueniri poſſe ad eum perfectionis ſtatum, in quo neq; vltra proficere, nec de lapſu timere, nec paſſiones frænare, neceſſe ſit. Qui error damnatus eſt à Concilio Vienen. ſub Clemente V. in Clem. *Ad noſtrum*, de hæreticis. Quantumcumque ergo aliquis in hac vita perfectus ſit, progredi debet in via Dei, ne regrediatur, iuxta Gregorij ſententiā, participat ergo aliquid de proficientiū ſtatu. Timere etiam debet, &
E caſtigare corpus ſuū, ne cùm ſibi videtur perfectus, reprobus inueniatur; ſi enim Paulus de ſe ſimilem protulit ſententiam 1. Cor. 9. quis audebit maiorem perfectionē ſibi promittere? Quoad hoc ergo participant etiam perfecti proficientium ſtatum, imò interdum etiam incipientium. Nam vt Gregorius dixit dicta Homil. 14. in Ezechiel. interdum permittit Deus viros profectos, & maximè contemplatiuos grauiſſimis tentationibus vexari ad elationis ſpiritum corripiendum. Vnde à fortiori ſit, vt mul

Error Begardorum, & Beguinarū damnatus à Concil. Vienenſ.

Perfectus in hac vita, progredi debet in via Dei.

D. Paul. 1. Corinth. 9.

D. Gregor.

vt multò magis proficientes interdum ſentiant moleſtias, & difficultates incipientium. Imò interdum maiores, quia, vt Bernardus dixit dicto ſerm. de Circumciſ. aliquando Deus incipientibus communicat aliquid de dulcedine, & ſuauitate perfectorum, vt ad ſpem, & perſeuerantiam animētur, & tunc faciliùs operantur, quàm alij diutiùs exercitati. Regulariter verò, & quantùm eſt ex vi ſtatus, non ita eſt, ſed ſeruatur diſcrimen ſuprà declaratum.

D.Bernard.

5. Triplex via ſeu gradus in oratione mentali diſtinguitur iuxta tres illos ſtatus. *D.Dion.*

Iuxta hos igitur tres gradus charitatis, vel perſonarum, quæ in charitate viuere, & proficere ſtudēt, treseriā gradus, ſeu viç in mētali oratione diſtingui ſolent, purgatiua. ſ. illuminatiua, & vnitiua, & purgatiua dicitur eſſe propria incipientiū, illuminatiua proficientiū, & vnitiua perfectorū. Habētque hæc partitio fundamentum in Dionyſio.cap.3. de Cæleſti hierarch. & cap.3.& 5. de Eccleſiaſt.hierarch. eſtq́; vulgaris apud Scriptores præſertim myſticos: & eſt in ratione fundata. Quia in primis oratio, cōſideratio, ſeu meditatio, ac deuotio omnibus pietatis cultoribus neceſſaria eſt, vt per ſe conſtat, & ex ſuprà dictis patet; nam vtilitates orationis mentalis omnibus communes ſunt. Ergo exercitium hoc ſanctum in omnibus locum habet. At non poteſt æqualiter in omnibus inueniri, quia non omnes ſunt æquè diſpoſiti, & affecti, ergo iuxta varios ſtatus orantium, & ita etiam diuerſi eſſe debēt orandi gradus, & modi. Rectè igitur illis tribus ſtatibus, hominum tres hæ orandi viæ accommodantur.

Conſideratio, meditatio, & deuotio omnibus pietatis cultoribus eſt neceſſaria.

6. Triplex illa via, ſeu gradus amplius diſtinguitur ex fine, quē vnuſquiſq; reſpicit, & quibus mediis eum cōparet.

Quod faciliùs patebit, partitionem declarando. C Diſtinguuntur enim illæ viæ, primo quidem in fine proximo; nam purgatiua primò, ac per ſe tendit ad diſponendam animam, tùm ad iuſtificationem à peccatis commiſſis, & ad ſatisfaciendum pro illis, tùm ad præſeruationem à futuris, vincendo paſſiones, & prauas conſuetudines, ac ſimiles peccatorum reliquias, vel occaſiones. Illuminatiua per ſe tendit ad perfectum virtutum, & maiorem paſſionum moderationem, quæ non ſolùm in grauioribus peccatis vitandis, ſed etiam in leuioribus minuendis, & in moralibus virtutibus exercendis facilitatem præbeat. Vnitiua, vt nomen ipſum præ ſe fert, præcipuè occupatur in vnione ad Deum per amorem, & in actuali vſu, & exercitio illius. Et iuxta hos fines diſtinguuntur etiā in interiori exer- D citio actus mentis, & materia circa quam verſatur, quia neceſſe eſt, vt media ſint fini accommodata. Vnde purgatiua via præcipuè verſatur in actibus compunctionis, quibus anima ad iuſtificationem diſponitur, & conſequenter in firmando animo circa propoſitum conſeruandi iuſtitiam. Et quoniam initium iuſtitiæ ordinariè ſolet eſſe amor, ideò meditationes illæ, quæ timorem, confuſionem, & dolorem excitant, ſolent eſſe incipientibus, qui in via purgatiua verſantur, accommodatæ. Proficientes autem magis exerceri debent in virtutum moralium vſu, & ideò de illis, & de honeſtate, ac vtilitate earum, & de exemplis Chriſti, & Sanctorum, tum in virtutibus operandis, tum in perferendis malis frequentiùs cogitare debent. Vnde fit, vt circa viam virtutis, & E modum creſcendi in illa magis, ac magis eorum mentes illuminentur, & ideò hæc via illuminatiua dicitur, practica ſcilicet illuminatione, quæ ad exercitium virtutum moralium inuitet, & alliciat. Viæ autem vnitiuæ proprium eſt in affectibus amoris erga Deum occupari, & pace, ac tranquillitate animi cum ſpirituali gaudio perfrui, ideóque ſupponit animum peccatum per purgationem, &

Purgatiua via circa quæ verſetur.

Via vnitiua in quo ſit poſita.

A mortificationem paſſionum, & illuminatum per diuturnam meditationem rerum diuinarū, & vſum virtutum. Ac propterea in hoc ſtatu iam non eſt neceſſarius multarum meditationum vſus, nec moroſi diſcurſus, ſed ſimplex Dei, & attributorum, vel beneficiorum eius memoria, cum aliqua ponderatione, maiori, vel minori, iuxta diſpoſitionem perſonæ, quantùm ſufficiat ad effectus illos excitandos, in quibus præcipuè hæc via, eiúſque perfectio conſiſtit.

Doctrinam hāc attigit D.Thomas 2.2.quæſt.24. art.9. præcipuè ad tertium licèt breuiſſimè, Alexander, etiam Alenſis 4.par.quęſt.26.memb.1.art.1. explicans varias definitiones orationis à Sanctis datas, inter alias explicationes addit quamdam ſum- B ptam ex hoc triplici ſtatu orantium. Vocat autem hos tres ſtatus, ſtatum pœnitentiæ, iuſtitiæ, & perfectionis, quibus addit ſtatum iuſtitiæ conſummatæ, de quo nunc non tractamus, niſi pro huius vitæ capacitate intelligatur; & primò ſtatui accommodat ſententiam Gregorij dicentis, *Veraciter orare eſt amarus in compunctione gemitus, & non compoſita verba reſonare.* lib.33.Moral.cap.27. Item de hac oratione intelligit ſententiam Hugonis libro de Virtut.orandi; *Oratio eſt deuotio ex compunctione procedens, Deuotio autem eſt pius, & humilis affectus in Deum ex compunctione procedens.* Et rectè aduertit Alenſis in priori ſententia reſpexiſſe Gregorium ad peccatorum conſiderationem, quæ in hoc ſtatu frequens eſſe debet; *Nam compunctio eſt, quando ex conſideratione malorum ſuorum cor interno dolore tangitur.* Vt etiam Hugo addidit: cuius alia deſcriptio orationis, & deuotionis huic ſtatui accommodata, reſpectum habet ad conſiderationem diuinæ miſericordiæ, quæ in hoc ſtatu etiam debet eſſe frequens, vt animus conſideratione propriorum malorum territus, & de ſe diffidens, ad diuinam miſericordiam confugiat, eamque ardentiùs expectat, eóque magis de illa confidat, quò de ſe magis diffidit. Ad ſtatum verò, & orationem proficientium, quem ipſe Alenſis iuſtitiæ vocat, accommodat definitionem eiuſdem Hugonis eodem loco, *Oratio eſt conuerſio in Deum per pium, & humilem affectum, fide, & ſpe, & charitate ſubnixa.* Non verò declarat accommodationem, cùm tamen verba illa tam generalia videantur, ſicut illa Damaſceni lib.3.cap.24. *Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum.* Magis videtur poſſe huic ſtatui accommodari definitio, quam ibidem ex Auguſtino refert, quòd ſit *inquiſitio rerum inuiſibilium*; nam hoc videtur maximè ad viam illuminatiuam pertinere, quia mentis illuminatio, quantum eſt ex parte noſtra, regulariter fit per inquiſitionem. Quæ inquiſitio (vt paulò inferiùs ipſemet Alenſis declarat) non eſt purè ſpeculatiua, ſed practica, ordinata ad accendendum affectum in deſiderio virtutis, & oratione circa ea, quæ ad eius perfectum pertinent, quòd totum propriiſſimè conuenit viæ illuminatiuæ. De contemplatione verò, ſiue via vnitiua, optimè intelligitur definitio, ſeu encomium orationis, quod ex Ambroſio ibidem refert: *Oratio eſt cibus mentis, præclaráque alimonia ſuauitatis, quæ membra non onerat, ſed in ornamenta conuertit.* vel quod Bernardus dixit ad Fratres de monte Dei, parùm poſt medium: *Oratio eſt hominis Deo adhærētis affectio, & familiaris quædam, & pia allocutio, & ſtatio illuminatæ mentis ad fruendum quamdiu licet.* Quæ vltima verba maximè declarant ſtatū animæ, quæ ad vnionem aſcendit, nam illuminata ſupponitur, & in Deo quieſcens ad fruendum illo. Vnde inferiùs addit

7. Triplex ille orantiū gradus aliis nominibus ab Alēſe declaratur, & variæ Patrum definitiones orationis iuxta illum declarantur. *D.Thom. Alenſ. D.Greg.*

Hugo.

Alenſ.

D.Damaſc.

D.Aug.

D.Amb.

D.Bernard.

Alenſ.

Alenſis hanc definitionem Bernardi reſpicere ſtatum orantis, non ſolùm, vt eſt iuſtitiæ, ſed vt eſt iuſtitiæ conſummatæ (ſcilicet prout in hac vita eſſe poteſt) id eſt, quæ ponat in anima affluentiam gratiæ, per quam reddatur ad contemplandum expedita, & ad fruendum idonea.

8. *Quamlibet illarum triũ viarum cõmunionem cum cæteris habere, ſicut etiam de triplici orantiũ ſtatu dictũ eſt, diſtingui tamẽ iuxta id quod in qualibet eminet.*

Ex his ergo per ſe ſatis patet, quomodo contemplatio propria dicatur eſſe perfectorum, & cur. Vt autem magis conſtet, quomodo ſit hoc in rigore intelligendum, adnotandum ſupereſt, quod ſicut illi tres gradus hominum non ſunt inter ſe ita condiſtincti, quin vnuſquiſque eorum aliquid de cæteris participet, ita neque hæ tres viæ, ita debent inter ſe ſeparari, quin in vnaquaque earum aliquid ad cæteras pertinens, exerceri poſſit, & debeat. Cuius ratio vno verbo reddi poteſt, quia perfectio in hac vita numquam tanta eſt, quin & ſit admiſta multis imperfectionibus, & periculis expoſita, & ideo ſæpe indiget adminiculis, & remediis viæ purgatiuæ; neque etiam imperfectio eſt tanta, quin ſaltem perfectionem charitatis admittat, loquimur enim de hominibus, qui Dei iuſtitiam ex toto corde quærunt: & ideò aliquid de via vnitiua participare poſſunt. Cùm autem faciliùs ſit, medium participare ex extremis, & extrema cõuenire cum medio, quàm inter ſe, fit, vt faciliùs poſſint illi, qui proficiunt; aliquid de via vnitiua participare. Diſtinguuntur ergo illæ viæ ſecundum id, quod in vnaquaque præeminet, quódque in ea regulariter exerceri debet.

9. *Quæ contemplatio ſit propria perfectorum, & an omnes perfecti ea fruantur?*

Sic ergo dicendum eſt, contemplationem, quæ ſpectat ad viam vnitiuam, eſſe propriam perfectorum, quia talis contemplatio non quaſi per occaſionem, & in tranſitu exercetur, ſed per ſe, & quaſi ex habitu. Talis autem contemplatio requirit animum valdè moderatum, & compoſitum, diúque exercitatum, & illuminatum: hęc autem omnia non inueniuntur, niſi in his, qui gradum perfectionis attigerunt. Addendum verò eſt, non eſſe ita propriam, vt conueniat omnibus; non enim omnibus viris perfectis datur, vt gradu illo contemplationis fruantur: quod interdum contingit ex diuina diſpoſitione, pertinente ad eius occulta iudicia. Vnde Bernardus ſermon. 3. de Circumciſ. *Multi* (ait) *tota vita ſua ad hoc tendunt, ſed numquam pertendunt, quibus tamen, ſi piè, & perſeueranter conati ſunt, ſtatim vt de corpore exeunt, redditur quod in hac vita diſpenſatoriè eſt negatum, illùc perducente eos ſola gratia, quò prius tendebant ipſi cum gratia.* Aliquando etiam prouenit ex diſpoſitione ſubiecti, quia non omnes ad contemplationem apti ſunt, vel propter mentis tarditatem, vel propter nimiam naturæ inquietudinem, & celerem mutabilitatem, vt Gregorius notauit libro ſexto Moral. cap. 26. & quamuis diuina gratia ſuperare poſſit quaſi naturalem ſubiecti incapacitatem, ordinariè verò illi ſe accommodat, & ideò in huiuſmodi contemplationis vſu ratio etiam naturalis complexionis, & capacitatis habenda eſt: quod ſuo modo in toto vſu mentalis orationis verum eſt. Cum proportione tamen, nam contemplatio dicit id, quod eſt ſummum in oratione mentali, ad maximum tamen, & excellens non omnes poſſunt pertingere: mentalis autem oratio latitudinem habet, tantámque varietatem, vt ſecundum aliquem modum omnibus poſſit accommodari, quod ad vſum, & prudentiam pertinet, & ideò id non proſequor.

D. Bern.

D. Greg.

10. *Cõtẽplatio nis dulcedo in quolibet ſtatu reperiri poteſt.*

Denique addendum eſt, non eſſe ita propriam contemplationem virorum perfectorum, quin magna ex parte deguſtari poſſit ab imperfectis, imò & ab incipientibus. Quod his verbis tetigit Ber- A nardus ſermon. 3. de Circumciſ. *Ad hanc perfectionem pauci (ni fallor) perueniunt in hac vita; neque enim ſi quis aliquando videtur hanc habere, continuo credat ſibi, neceſſe eſt, maximè ſi nouitius eſt, nec per præfatos aſcendit gradus. Pius enim Dominus noſter Ieſus Chriſtus, puſillos corde blanditijs talibus ſolet allicere: ſed nouerint, qui eiuſmodi ſunt, gratiam hanc præſtitam ſibi eſſe, non datam.* Datur ergo etiam incipientibus interdum participatio aliqua huius contemplationis ex peculiari quidem gratia, ordinaria quidem, vt exiſtimo, ſi ipſi faciant, quod in ipſis eſt. Nec opinor, eſſe ab illo ſtatu alienum, quod interdum ex inſtituto, & induſtria in actibus vitæ contemplatiuæ exerceantur etiam hi, qui purgantur, nedum etiam illi, qui proficiunt. Primò, quia omnes frequenter exerceri debent in B actibus diuini amoris perfectis, quantùm potuerint, quia licèt diuinus amor ſit bonorum omnium conſummatio, etiam eſt omnium fons, & origo, ita vt ipſamet conuerſio peccatoris ab amore incipere debeat, vt ſit perfecta; amor autem per ſe pertinet ad viam vnitiuam, quia in eo maximè vnio conſiſtit, & generatim explicat D. Thomas 1. 2. q. 28. artic. 1. & 2. Quod ſi omnibus conuenit in hoc amore exerceri, vtile etiam erit aſſuefieri paulatim ad perſiſtendum in hoc amore cum aliqua quiete, & tranquilitate animi, quantùm vnicuique donatum fuerit deſuper. Præterea, quia ſuauitas deuotionis in omni ſtatu vtiliſſima eſt, hanc autem non generat niſi amor, vel ſubſtantialis deuotio, quæ omnibus procuranda eſt, licèt ad viam vnitiuam maximè ſpe- C ctet. Denique ex parte intellectus optimum eſt non ſemper eſſe quaſi in continuo motu, ſed paulatim quieſcere, veritatem aliquam ponderando, exaggerando, & admirando: nam hæc ipſa intellectus quies ad mouendum affectum plurimùm iuuat; hæc autem ipſa eſt quædam contemplationis inchoatio, & quantò ampliùs in ea perficitur, tantò magis de contemplatione participatur. Sic ergo aliquid contemplationis omnibus communicatur; *longè tamen aliter* (vt Bernardus ait ſuprà) *qui exercitatos habent ſenſus, huius felici fruuntur iucunditate.*

D. Bernard.

Diuinus amor eſt omnium bonorum cõſommatio.

D. Thom.

D. Bernard.

CAPVT XII.

Vtrum Contemplatio, vel aliqua mentalis oratio poſſit interdum ſine actu intellectus, ac voluntatis inueniri?

D

1. *Aliquorum opinio quæſtionẽ propoſitã affirmatiuè reſoluit.*

NOn defuerunt ſpirituales viri in Theologia myſtica multùm exercitati, qui dixerint, poſſe interdum contingere, vt anima in mentali oratione, vel contemplatione poſita, ita ſuſpendatur, vt ab omni actuali operatione tam intellectus, quàm voluntatis ceſſet, & nihilominùs apud Deum actu orare, & altiſſimum quoddam genus contemplationis exercere cenſeatur. Quam vocant orationem ſilentij, ſeu ſpiritualem ſomnum, in quo mens E vigilat, non loquens, ſed quaſi audiens, vel expectans, vt in ea loquatur Dominus.

2. *Ioan. Thaulerus illius eſt opinionis.*

Huic ſententiæ fauere videtur Ioannes Thaulerus in ſuis Inſtitutionibus cap. 12. vbi agens de raptu illo, in quo ſpiritus ſupra omnem ſenſuum, ac intellectus capacitatem, à Deo in admirabilem lucem ſuam deducitur, rapitúrque, inter alia inquit: *Ibi planè ſpiritus, præ lumine, abſque luce, præ cognitione, abſque cognitione, & præ amore, abſque dilectione efficitur.* Et infrà: *Hic iam internum quoddam, mutúmque ſilentium*

ſentium ſit, nec vllum hic verbum eloqui licet. Sed nec intus,nec foris quicquam hic operari permittitur, ſed ipſe ſpiritus patitur dulcem quamdam inſenſibilem,& ineffabilem paſſionem, inſuper mirabili miraculo lucidiſſimè ſuperſplendentis, abyſſalis Deitatis. Videtúrque doctrina hæc hauriri poſſe ex Dionyſio,cap.1.de myſtica Theologia, vbi ſic ad Timotheum loquitur: *Tu autem Timothee chariſſime, pro maxima myſticorum ſpectaculorum exercitatione, qua vales, prætermitte, & ſenſus, & mentis actiones, eáque omnia, quæ ſub ſenſum cadunt, & animo cernuntur, & quæ non ſunt, & quæ ſunt omnia, téque ad eius (qui omnem eſſentiam, omnémque ſcientiam ſuperat) coniunctionem, & vnitatem pro virili parte clàm excita.* Quibus verbis ſignificat, quamuis in contemplatione præcedat actio propria, qua ſeipſam anima clàm excitat, ſeu mouet, vt Deo coniungatur, tamen cùm peruenit ad intimam vnionem ab omni propria operatione ceſſare, & pati potiùs diuina, quàm agere, ſicut de Beato Hierotheo alibi dixit idem Dionyſius, quòd erat potiùs diuina patiens, quàm agens. Atque de eadem re videtur loqui idem Dionyſius capit.7.de Diuinis nomin. cùm dicit, *ignoratione acquiri intimam coniunctionem cum Deo, & mentem à rebus omnibus abductam, & ſeipſam deſerentem cum ſplendidiſſimis radijs coniungi, & ibi inueſtigabili ſapientiæ profundo illuſtrari*: hæc enim illuſtratio non videtur eſſe intellectus, aut voluntatis operatio, ſed paſſio aliqua, quam Deus in anima tunc operatur.

D.Dionyſ. huic ſententiæ fauere videtur.

Perfectorũ eſt pati potiùs diuina, quàm agere.

3. Ratione probatur opinio.

Vnde concluditur ratio; nam mens non eleuatur in Deum, per ſolam propriam actionem ſuam, ſed etiam, ac multò magis per actionem Dei in ipſam: ſed operatio intellectus, ac voluntatis non poteſt eſſe ſine actione propria hominis, quia cùm ſit vitalis operatio, non poteſt in ſola receptione conſiſtere, ergo abſque operatione intellectus, vel voluntatis poteſt eſſe aliquis modus vnionis, ſeu eleuationis mentis in Deum. Et confirmatur, quia licèt in oratione mentali anima loquatur cum Deo, propter quod Nilus, Chryſoſtomus & alij orationem definiunt, eſſe *Colloquium mentis cum Deo*, tamen etiam Deus loquitur ad animam, iuxta illud, *Audiam, quid loquatur in me Dominus*, Pſalm.84. & illud Samuelis: *Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus*, 1.Reg.3. Et ipſa vox *colloquij*, qua vſus eſt Nilus, ſignificat in oratione interuenire mutuam locutionem, & hominis ad Deum, & Dei ad hominem; ergo quamuis ceſſet hominis locutio, poteſt non ceſſare oratio per locutionem Dei. Imò quamuis homine tacente, nondum Deus ad illum actu loquatur, intelligi poteſt perſeuerare homo, quaſi ſuſpenſus, & paratus ad audiendum Deum, & ad hunc ipſum finem ſuſpendens omnem operationem, non ſolùm ſenſus, ſed etiam mentis, ſic enim magis diſpoſitus, minúſve impeditus eſſe videtur ad recipiendam, & percipiendam diuinam locutionem. Neque enim tunc omninò otioſa, aut dormiens eſt talis mens, quia Deum expectat, vt ſecum loquatur; nouit enim ſubtiliſſimam eſſe intimam Dei locutionem, vt raptim,& occultè fieri, vt dixit Gregorius libr.5.Moral.cap.20. & ideò vt omne impedimentum auferat, propria operatione vacat,& ita dormit,vt cor eius vigilet Cantic. 5. Ideò enim velut obdormiſcit, vt omnem interiorem ſtrepitum fugiat, & in illo quaſi ſpirituali ſopore venas diuini ſuſurri percipiat, iuxta illud Iob.4. *Quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea venas ſuſurri eius, in horrore viſionis nocturnæ, quando ſolet ſopor occupare homines,&c.* Et fortaſſe huiuſmodi fuit ſopor, quem Deus immiſit Adam, quando ex illo

Nilus. Chryſ. Pſalm.84. 1.Reg.3. D.Greg. Cantic.5. Iob.4. Geneſ.2.

A Euam formauit, eíque altiſſima myſteria reuelauit.

4. Declaratur amplius propoſita ſententia.

Denique quamuis oratio conſideretur etiam, vt eſt propriè petitio, poteſt intelligi moraliter, ac virtute perſeuerare, etiamſi actualis operatio pro aliquo momento, aut tempore ceſſet. Quod ſenſibili exemplo declarari poteſt. Quando enim pauper accedit ad ianuam diuitis, & ſemel, atque iterum pulſat, & eleemoſynam petit, quamuis poſtea ceſſet, quamdiu ibi reſponſum,& eleemoſynam expectat, eleemoſynam petere meritò dicitur: ſic ergo dum quis mente orat ad Deum, poſtquàm ſemel, & iterum petiit, ſi ibi perſeuerat tamquam Lazarus mendicus, ſtans ad ianuam diuitis, ſemper & continuè orat, quamuis non ſemper, & conti- B nuè vociferetur ad Deum. Nouit enim ex Chriſti doctrina, orationis efficaciam non pendere ex multiloquio, ideóque apud Deum non minùs orare, dum humiliter ad ianuam eius expectat, quàm dum actu poſtulat; imò tunc quodammodo fidem ſuam, ac fiduciam magis oſtendit. Ergo licèt tunc ab omni intellectus, & voluntatis operatione ceſſet, nihilominùs in oratione perſeuerat.

5. Vera ſententia eſt actualem, & propriã orationẽ mẽtalem eſſe nõ poſſe abſq; omni actu intellectus, vel voluntatis. *D.Thom.*

Dicendum tamen eſt, actualem, & propriam orationem mentalem non poſſe exiſtere, aut conſeruari in ſuo proprio, ac formali eſſe, abſque omni intellectus, vel voluntatis actu. Hæc aſſertio videtur adeò clara ex terminis, vt veriſimile non ſit auctores prioris ſententiæ, illi voluiſſe contradicere, ſed alio ſenſu fuiſſe locutos, vt mox exponemus: C Atque illam ſupponit D.Thomas d.q.83. non ſolùm in art.1. vbi docet, orationem eſſe actum rationis,& in art.10. vbi ex hoc fundamento concludit, orationem eſſe actum proprium creaturæ rationalis; ſed maximè art.13. vbi interrogans, vtrum attentio ſit de neceſſitate orationis, præmittit, quæſtionem hanc præcipuè habere locum circa orationem vocalem, in qua contingit, durare exteriorem petitionem, ſeu prolationem vocis, ceſſante interiori attentione, & intentione, quod in mentali oratione accidere non poteſt. Idem etiam colligitur ex definitione Damaſceni, quòd oratio eſt *aſcenſus mentis in Deum*, nam mens non aſcendit, niſi per aliquem actum ſuum; tum quia aſcenſus motum ſignificat in Deum, motus autem in D Deum ſine actu intellectus, vel voluntatis intelligi non poteſt; tum etiam, quia anima non aſcendit in Deum per nudam potentiam, aut per ſolum habitum, ergo vt aſcendat, indiget actu, ergo ſi nullum actum exercet tam per intellectum, quàm per voluntatem, non aſcendit in Deum, ac proinde non orat.

D.Damaſc.

6. Patres explicãtes orationem per actũ mentis erga Deum huius opinionis eſſe. *D.Dionyſ.*

Atque in hunc modum poſſunt pro hac ſententia referri Patres omnes, qui vbique rationem orationis explicant per aliquem actum mentis erga Deum, ſiue nomine cõtemplationis, aut ſapientiæ, ſiue nomine vnionis, colloquij, cogitationis, meditationis, conſiderationis, aut etiam vnionis vtantur. Sed præcipuè ponderanda eſt doctrina Dionyſij in cap.3. de Diuinis nominibus, vbi ad E orandum in primis neceſſarium eſſe ait, *ad Deum bonitatis principem prouehi, eiq; adeſſe, atque è vicino diſcere benigniſſima illi inſita munera.* Explicans autem, quid ſit, *illi adeſſe*, ſubiungit; *Nam ipſe quidem adeſt omnibus, non autem illi adſunt omnia, vbi verò ipſum caſtiſſimis precibus, animóque purgato, peruio, atque ad diuinam idoneo coniunctionem inuocamus, tunc quoque illi adſumus.* Et infrà concludit: *Itaque nos ipſos ad celſiorem diuinorum, clariſſimorúmque radiorum contuitum orationibus in primis comparamus.* Quod

deinde proſequitur, & variis exemplis declarat, A quibus hoc efficit, vt ad coniunctionem cum Deo, quæ per orationem fit, neceſſaria ſit operatio aliqua, & motus animæ in Deum ipſum, ac proinde, omni motu animæ ceſſante, orationem mentis ceſſare.

7. Ratione declaratur hęc opinio.

Ratione idem oſtenditur, ſimúlque rem totam explicando, ſenſus, quem prior ſententia habere potuit, aut debuit, aperietur. Nam in primis ad inchoandam mentalem orationem neceſſarius eſt aliquis actus intellectus, aut voluntatis erga Deum, ſi enim homo priùs non orabat, & nunc iam actu orat, neceſſe eſt, aliquam mutationem in eo eſſe factam; nam orare, præſertim mentaliter, non eſt denominatio extrinſeca, ſed interna, ab aliqua inhærente mutatione, vel forma. Conſtat autem neceſſarium non eſſe ad actualiter orandum, vt fiat B mutatio aliqua in habitibus, vel aliis qualitatibus, quæ habent rationem actus primi, ergo mutatio eſſe debet in aliquo actu ſecundo, qui eſſe debet actus intellectus, vel voluntatis; nam hæ tantùm potentiæ per ſe poſſunt Deum attingere, ad quem oratio funditur, vt ſupponimus. Inferiores enim facultates, vel ad Deum propriè non pertingunt, vel ſi ad eum aliquo modo feruntur, tantùm eſt, quatenùs per motum intellectus, vel voluntatis attrahuntur, iuxta illud Pſal. 83. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.* Neceſſe ergo eſt, vt ſupponatur ſuperioris portionis, ſeu mentis actus, in quo (vt ita dicam) ſubſtantia orationis conſiſtat. C

8. Eadem ſententia confirmatur ex diſcrimine orationis mentalis, & vocalis.

Quod ſi actualis oratio mentalis non incipit eſſe in homine, niſi per proprium motum intellectus, & voluntatis, profectò nec conſeruari actu, & formaliter poteſt, ſine omni actu mentis, nam in ſola potentia, vel habitu non conſeruatur, vt patet in homine dormiente, qui non orat, licèt immediatè ante ſomnum actu oraret, & eamdem diſpoſitionem habitualem retineat, quam antea habebat. Confirmatur, & declaratur ex differentia quoad hanc partem inter orationem vocalem, & mentalem. Nam vocalis oratio vltra omnem interiorem actum mentis, addit exteriorem petitionem, laudationem, vel aliam ſimilem actionem, ſeu vocis prolationem, & ideò contingere poteſt, ſæpéque fit, vt oratio vocalis actu perſeueret ſine D proprio, & formali actu interno, qui ſit mentis oratio, ſatíſque eſt, vt duret virtus relicta ex tali actu, quem propterea præceſſiſſe neceſſe eſt, ſaltem ad inchoandam vocalem orationem, quamuis ad eam conſeruandam non ſit ſemper formaliter neceſſarius. At verò mentalis oratio, cùm in ſola mente conſumeretur, & ibi ſiſtat ſicut non poteſt eſſe niſi per aliquem actum mentis, ita non poteſt conſeruari, niſi in aliquo actu eiuſdem mentis, ſiue intellectus, ſiue voluntatis ſit: quia nullus alius ibi interuenit actus, in quo poſſit conſeruari.

9. Obiectio.

Dices, poſſe conſeruari in aliquo effectu illius primi actus, in quo mentalis oratio inchoata fuit. Vt, verbi gratia, ſi quis ad orandum mentaliter accedat, neceſſe quidem eſt, vt ſaltem in principio E de ea re cogitet, eámque voluntariè incipiat, vel in memoriam reuocando Deum, vel aliquid, quod meditandum, aut poſtulandum, aut amandum, vel deſiderandum ſibi proponat: & conſequenter neceſſarium eſt, vt illud munus per aliquem proportionatum actum inchoet, ex quo actu manet anima aliquo modo coniuncta, & vnita Deo. Vnde quamdiu illam voluntatem non mutat, nec voluntariè diſtrahitur, cenſetur in eadem diſpoſitione erga Deum manere, ergo ratione huius effectus poteſt dici oratio durare, etiamſi actus ille intellectus, vel voluntaris aliunde ceſſet. Imò etiamſi talis mutatio ſit voluntaria, ſi illa tamen ad cultum Dei referatur ob maiorem Dei reuerentiam, nimirum ad venerandum ipſum interno quodam ſilentio, vel quia vult anima potiùs Deum audire, quàm ad eum loqui, vel aliquid ſimile, cum hac voluntaria ceſſatione poteſt dici durare oratio, tamquam in effectu ſuo, quo Deus colitur, & excitatur, ſeu mouetur ad miſericordiam homini præſtandam illuminando illum, vel implendo deſiderium eius, qui eſt orationis finis, & effectus.

10. Reſpõdetur obiectioni.

Poſſumus verò contra reſponſionem hanc vrgere, quia licèt aliquo modo declaret, poſſe virtualiter, & ſecundum quamdam moralem conſiderationem, perſeuerare orationem, ceſſante omni actu intellectus, vel voluntatis, non tamen formaliter, & propriè, de quo nunc agimus. Nam effectus orationis, qui nec eſt petitio, nec aſcenſus in Deum, non eſt formalis oratio, ergo licèt poſſit dici oratio virtualiter manere in tali effectu, non tamen propriè, & formaliter. Vt ceſſante motu, qui fuit cauſa caloris, quamuis duret calor, non poteſt dici durare formaliter motus, ſed ad ſummum virtualiter, idémque eſt in omni cauſa tranſeunte, cuius effectus permanet, qui eiuſdem rationis non eſt, ſed longè diuerſæ.

11. Mentalis oratio durare nõ poteſt ceſsãte omni actu intellectus, aut voluntatis.

Addo verò vlteriùs, nec etiam dici poſſe, mentalem orationem durare moraliter, aut virtualiter, ceſſante omni actu intellectus, aut voluntatis, ratione alicuius effectus relicti ex talibus actibus. Ratio eſt, quia nullus talis effectus verè, & cum fundamento cogitari poteſt. Aut enim ille effectus poſitiuus eſt, aut priuatiuus. Poſitiuus eſſe non poteſt, nam aut eſſet aliquid per modum actus primi, ſeu habitus, aut eſſet aliquis actus ſecundus; neutrum verò dici poteſt, ergo. Probatur Minor quoad priorem partem, quia neceſſe non eſt, vt per actus intellectus, vel voluntatis, quibus Deum actu oramus, ſtatim acquiratur, vel infundatur habitus aliquis, vel lumen, aut quid ſimile permanens poſt prædictos actus, præter ſpecies, quibus poſtea recordamur præteritæ orationis, & eorum, quæ in illa geſſimus, vel augmentum aliquod, ſeu intenſio alicuius virtutis, cuius internos actus homo in oratione exercuit, vel interdum fieri etiam poteſt, vt de nouo infundatur habitus, vt ſi homo in meditatione ſua incipiat habere contritionem, vel amorem Dei ſuper omnia. At huiuſmodi effectus non ſufficiunt, vt quamdiu illi durant, dicatur homo orare, aut oratio ipſa moraliter, ſeu virtualiter durare, vt per ſe notum eſt, cùm illi effectus per totum vitæ tempus durare poſſint. Altera verò pars de actu ſecundo probatur: nam ille actus eſſe debet, aut intellectus, vel voluntatis, ergo ſi ratione talis effectus, durat oratio, iam non durat ſine actu intellectus, vel voluntatis, quod nos intendimus. Eſtque certiſſimum, & experientia notum in oratione mẽtali ex vno actu mentis excitari alium, tam in eadem potentia voluntatis, vel intellectus, quàm ex vna earum in alia, eo modo, quo ſe mouere inuicem poſſunt. Vnde etiam fit, vt hæ potentiæ tranſeant, durante oratione, à quibuſdam actibus ad alios, quoſdã relinquendo, & alios inchoando, abſque ceſſatione, vel intermiſſione orationis, quia mens numquam vacat omni actu, ſed ab vno immediatè tranſit in alium.

Mens numquam vacat omni actu, ſed ex vno tranſit in alium.

12. Obiicitur iterum.

Dices, fieri poſſe, vt ille effectus tantùm ſit aliquis actus appetitus ſenſitiui: nã, vt ſuprà dicebam, excitatur

excitatur hic appetitus in oratione mentali, & ſuo modo, vel in Deo delectatur, vel deſiderat honeſta, vel fugit turpia, aut de malis contriſtatur, poteſt ergo hic effectus in eo manere, etiamſi poſt illum excitatum ſuperior mens à ſuis actibus ceſſet. Quod etiam videtur experimento comprobari: nam contingit, mentem eius, qui ſuauiter de Deo cogitabat, eúmque amabat, diſtrahi, & de re alia omninò diuerſa cogitare, & nihilominùs pro eodem tempore eandem ſenſus ſuauitatem, & delectabilem affectum durare, ergo ratione illius effectus dicetur durare oratio abſque actu intellectus, vel voluntatis.

Obiectio roboratur experiméto.

13. Reſpódetur. Reſpondeo, negando aſſumptum, & illationem. Nam in primis probabilius eſt hunc effectum, ſi ſit actus ſecundus, & vitalis inferioris appetitus circa talia ſuperiora obiecta pendere in fieri, & conſeruari ab actu ſuperioris partis, quia appetitus inferior non eſt per ſe capax talis motus, ſed ſolùm prout à ſuperiori parte mouetur, & ideò, ceſſante motione ſuperioris, ceſſat talis motus in portione inferiori. Item quia vt Ariſtot. dixit, neceſſe eſt, intelligétem phantaſmata ſpeculari, & ideo ſi mens, quæ de Deo cogitabat, ad aliud obiectum diſtrahitur, ſecum etiam fert phantaſiam, vt de alio obiecto proportionato cogitet, vel (quod frequentiùs contingit) phantaſia ſecum fert intellectum, nam hæc diſtractio regulariter à ſenſu, vel imaginatione incipit. Quando ergo tanta eſt diſtractio intellectus, vt omninò ceſſet à cogitatione Dei, etiam phantaſia ceſſat à repræſentatione illius obiecti ſenſibilis, quod habebat proportionem cum cogitatione Dei; & ad vtédum alio phantaſmate omninò diuerſo transfertur, & conſequenter neceſſe eſt, vt ceſſet omnis actus appetitus ſentientis in illa ſenſibili repræſentatione fundatus.

Ariſtot.

14. Obiectionis confirmatio refutatur. Neque oppoſitæ experientiæ fides adhibenda eſt, quia, ſi quid pro illo tempore, quo mens diſtrahitur, durare videtur in appetitu ſentiente, vel non eſt propria, & vitalis delectatio, vel triſtitia, ſed diſpoſitio quædam, & aptitudo corporis, & humorum eius, ratione cuius facilè reuertitur homo ad priorem affectum, cùm primùm attendit, vel certè ſi actus ipſe ſenſibilis durat, ſignum eſt, mentem non fuiſſe omninò diſtractam, licèt fortaſſe fuerit aliquantùm remiſſa propter pugnam, ſeu occurſum aliarum cogitationum. Vnde ſatis conſtat ratione huius effectus ſenſibilis numquam durare orationem abſque omni actu intellectus, aut voluntatis. Præſertim quia licet (per impoſſibile) duraret ille actus ſenſibilis ſine intellectuali, non poſſet mereri nomen orationis mentalis, quia non eſſet aſcenſus mentis in Deum, ſed tendentia ſolùm in quoddam obiectum ſenſibile, vel ſub ratione aliqua ſenſibili, quæ poſſit ſenſum delectare, vel contriſtari. Vnde nullus motus appetitus ſentientis per ſe habere poteſt rationem orationis, ſed ſolum, vt eſt ſub motione, & denominatione ſuperioris actus mentis.

15. Carentia actus non poteſt eſſe virtualis oratio. Supereſt, vt dicamus de effectu priuatiuo, qui dicebatur eſſe ceſſatio ab omni actu intellectus, ſeu voluntatis; nullus enim alius priuatiuus effectus in præſenti fingi poteſt: hæc autem ceſſatio vix cogitari poteſt, quomodo ſit effectus orationis, cùm illam deſtruat, aut quid conferre poſſit ad finem, vel fructum orationis, vt ratione illius dicatur oratio virtualiter, moralitérve durare. Vnde vlteriùs addo, & concludo, ceſſante omni actu intellectus, & voluntatis, non ſolùm non poſſe durare orationem formaliter, & in ſe, verùm etiam nec virtualiter, aut moraliter, ſeu æquiualenter. Vtórque, quoad hunc

A effectum priuatiuum, dilemmate in obiectione inſinuato. Quia vel illa ceſſatio ab omni actu intellectus, & voluntatis inuoluntaria eſt, ſiue merè naturalis ſit, ſiue cum aliqua negligentia, vel culpa (nunc enim inuoluntarium vocamus, quidquid directè voluntarium non eſt) vel illa ceſſatio eſt directè volita, & intenta. Quando contingit priori modo, omnes fatentur, eo ipſo, ceſſare hominem ab actuali oratione mentali, vel abſque culpa, vel cum illa iuxta modum inuoluntarij. Nam ſi diſtractio ſit omninò naturalis, erit quidem ſine culpa; impedit tamen actualem orationis vſum quoad mentem, quia impedit rationis vſum circa obiectum orationi proportionatum, & quia omninò tollit voluntarium; de ratione autem orationis eſt, vt voluntaria ſit. B Si autem diſtractio illa ſit indirectè voluntaria ex culpabili negligentia, multò magis deſtruet orationis perſeuerentiam, non ſolùm phyſicè, ſed etiam moraliter, quia illi maximè opponitur, & ob eam rem culpabilis eſt, nec in ea ceſſatione tunc interuenit aliqua ratio diuini cultus, vel tendentiæ in Deum, aut vis aliqua impetrandi à Deo, imò neque aliqua vera ratio alicuius virtutis. Quomodo ergo fieri poteſt, vt propter huiuſmodi ceſſationem dicatur oratio mentaliter durare?

Atque hæ rationes quodammodo magis vrgent, 16.
quoties ceſſatio illa directè fuerit voluntaria, quia velle ceſſare ab omni actu intellectus, vel voluntatis circa Deum, vel res diuinas, numquam poteſt eſſe verus actus religionis, nec procedere ex motiuo C perfectiùs orandi, aut vacandi Deo, aut impetrandi aliquid ab ipſo, quia tale otium métis quod priuet illam omni huiuſmodi actu, non poteſt ad finem orationis, vel interni cultus diuini deſeruire, ergo ob talem voluntatem, vel voluntariam ceſſationem non poteſt actualis oratio durare, nec phyſicè, nec moraliter, nec verè, nec interpretatiuè. Antecedens videtur quidem per ſe euidens, tùm quia in tali otio, aut quiete, vel ſomno, aut ſilentio potentiarum, nulla vera vtilitas, aut commoditas ſpiritualis excogitari poteſt, neque aliqua vera ratio diuini cultus, tum etiam quia difficillimum eſt, vel moraliter impoſſibile mentem voluntariè ſuſpendere ab omni actu erga Deum; niſi transferendo illam ad aliam cogitationem, vel actum priori repu- D gnantem, hæc autem eſt voluntaria diſtractio, quæ mentalem orationem omninò excludit, vt oſtenſum eſt. Sed hæc omnia magis confirmabuntur, & clariora fient, reſpondendo ad ea, quæ in contrarium afferebantur.

Primùm igitur adducitur pro illa ſententia 17. Verba Thauleri exponuntur.
Thaulerus, qui non ſcholaſtica ſubtilitate, ſed myſtica phraſi loquitur, & ideò in eius verbis non poteſt magnum fieri fundamentum, etiam ſi eius auctoritati deferre velimus. Re tamen vera non ſentit animam ad illum gradum perfectionis, vel contemplationis euectam, Dei cognitione, aut amore carere: imò oppoſitum expreſsè affirmat. Nam poſt illa verba: *Præ lumine abſque luce, præ cognitione abſque cognitione, præ amore abſque dilectione*, ſubiungit: *Non* E *quòd abſque dilectione ſit, ſed in ſua cognitione, vbi contemplationis oculum ad ſeſe reflectit, omnis ei eſſentia, vita, vires, cognitio, amórque ſuus nimis parua videntur ad ſummum Deum comprehendendum.* Vnde potiùs ſentit lumen, & amorem illius gradus contemplationis tãtæ eſſe perfectionis, & æſtimationis, vt omnis inferiorum rerum cognitio, & amor, quaſi nihil reputetur. Vnde cùm inferiùs ait, *ibi fieri internum ſilentium, vbi iam nihil eloqui licet*, fortaſsè loquitur de propria locutione humana, ſiue fiat per ſenſibiles voces,

voces, ſiue per verba mentalia, quæ ſint vocum ſenſibilium conceptus, ita enim (vt ſuprà dicebam) frequentiùs loquimur interiùs ad Deum, vel laudando ipſum, vel gratias ei agendo, vel aliquid ab eo petendo. Et de tota hac locutione optimè fieri poteſt, vt ceſſet in altiſſima cõtemplatione, vbi anima ſimplici quodam actu, & quaſi intuitu, Deo præſentatur, eúmque ſibi præſentem facit, & per intimum affectum ita illi vnitur, & quaſi in eo abſorbetur, vt nihil aliud eloqui valeat. Atque hac ratione dici poteſt tunc fieri ſilentium internum, & ſpirituale in anima, ſicque intelligendi ſunt myſtici Doctores, aut ſpirituales viri cùm de oratione ſilentij, ſeu in ſilentio loquuntur. Sic enim Bernardus lib. de Amore Dei cap. 4. loquens de perfecto illo ſtatu, in quo anima per amorem vnitur Deo, cõcludit dicens: *Hic eſt finis, hæc eſt cõſummatio, hæc eſt perfectio, hoc eſt gaudium Domini, hoc eſt ſilentiũ in cœlo.*

Silentiũ internũ in anima quando fiat.

18. Quod verò addit Thaulerus, *neque intus, neq; foris quicquam ibi operari permitti:* intelligendum neceſſariò eſt de operatione diſtincta à ſimplici amore, quem in eo ſtatu non auferri, ſed perfici dixerat. Sunt enim verba iuxta ſubiectam materiam, & neceſſariam conſecutionem intelligenda; imò hoc ipſum ſignificat per illam *dulcem, & ineffabilem paſſionem*, quam in illa contemplatione anima recipit. Nam illa paſſio non eſt abſque operatione vitæ, alioqui nimis eſſet imperfecta, & infructuoſa, nullámque ſpiritualem delectationem conferret. Eſt ergo vitalis illa paſſio, vnde non eſt ſine intellectus, vel voluntatis efficientia. Denominatur autem potiùs paſſio, quàm actio, quia principalis motor ibi eſt Spiritus ſanctus, qui animam tunc agit per ſpecialiſſimum auxilium internum, per dona ſua, & non tantùm per ordinarium modum operandi virtutibus accommodatum, vt in ſequentibus latiùs exponemus.

19. Verba Dionyſij explicantur.

19. Ex his facile eſt, verba Dionyſij, quæ ex cap. 1. myſticæ Theologiæ citantur, intelligere, cùm enim Timotheo conſulit, *vt prætermittat ſenſus, & mentis actiones*, in primis non conſulit, vt etiam ipſius Dei dilectionem prætermittat, cùm eum moneat, vt reliquis omnibus relictis, *ad Dei vnionem, & coniunctionem ſe excitet*, quæ vnio, & coniunctio in actu amoris poſita eſt, & interna excitatio ad illam per actum intellectus fit, quatenus ab ipſo homine *clam* fieri poteſt, vt Dionyſius loquitur, id eſt, interno, & valdè ſpirituali modo. Actiones ergo, quas relinquere conſulit, illæ tantùm ſunt, quæ circa res alias, & extra Deum quouis modo verſantur. Vel certè etiam intelligit omnem actionẽ aliquo modo propriam ipſius hominis, & à proprio ſpiritu profectam, & quaſi propria inquiſitione inchoatam: nam cùm anima in altiſſima contemplatione ab S. ſancto mouetur, non debet aliquid propriæ actionis miſcere, ſed Spir. ſancti ductum ſequi, quamuis id non faciat ſine vera efficientia, & cooperatione, vt dixi. Et in hoc ſenſu intelligendus eſt Dionyſius quoties agit de illo gradu perfectionis, in quo anima ſancta potiùs patitur, quàm agat: nam in illo ſtatu non caret anima veris actibus intellectus, vel voluntatis, alioqui maxima perfectione careret.

20. Dionyſ. Ignorantia Dei quid ſit apud Dionyſium. Ignorantia Dei ſumma eſt imperfectio.

20. Quocirca ignoratio illa Dei, de qua loquitur Dionyſius cap. 7. de diuinis nom. & aliis locis non eſt ignorantia priuationis, aut prauæ diſpoſitionis, ſic enim ignoratio Dei ſumma eſt imperfectio. Per ignorationem ergo intelligit quamdam Dei cognitionem, per quam potiùs cognoſcitur, quid Deus non ſit, quàm quid ſit, & ideo ignoratio eſſe dicitur. Diſtinguit enim ibi Dionyſius duplicem modum cognoſcendi Deum; vnus eſt per effectus, qui eſt quaſi per affirmationẽ attribuendo Deo omnes perfectiones in illis effectibus inuẽtas, ſemotis imperfectionibus. Alter eſt per negationem, remouendo à Deo omnia creaturarum attributa, prout in eis ſunt, & ſiſtendo in quodam Dei cõceptu vniuerſaliſſimo, & valdè confuſo cuiuſdam entis, quod nec eſt terra, nec cœlum, neque homo, neque Angelus, ſed eminentius omnibus, quæ ſunt, vel eſſe poſſunt. Et hunc cognoſcendi modum iudicat Dionyſius pro huius vitæ ſtatu eſſe meliorem, & magis accommodatum diuinæ excellentiæ, eúmque per ignorationem appellat. Illa ergo ignoratio non excludit poſitiuum actum intellectus, vt ex dictis ſatis conſtat.

21. Ad rationẽ reſpõdetur.

21. Ad rationem reſpõdetur eleuari quidem hominem in Deum per actionem Dei in ipſum, non tamẽ ſine cooperatione ſua, quia illa motio Dei non eſt talis, qualis eſſe ſolet circa rem inanimem, ſed quæ ad actum vitæ terminari poſſit; nam illa eleuatio in Deum vitalis eſt, actio autem vitalis non fit ſine cooperatione ipſiuſmet viuentis. Vnde ad confirmationem dicimus, verum eſſe, in oratione interdum loqui hominem ad Deum, interdum Deum ad hominem; neutrum autem fieri in homine ſine cooperatione ipſiuſmet hominis. Poteſt autem inter illa duo aſſignari differentia; nam locutio Dei ad hominem incipit à Deo per infuſionem, vel motionem, & applicationem aliquarũ ſpecierum, & terminatur ad actum, qui in homine recipitur, & prout eſt principaliter à Deo dicitur locutio Dei, prout verò eſt ab ipſo homine dicitur auditio. Hãc doctrinam indicauit Bernard. ſerm. 45. in Cant. dicens: *Verbi lingua fauor dignationis eſt, animæ verò deuotionis feruor. Cùm huiuſcemodi linguam ſuam Verbum mouet volens ad animam loqui, non poteſt anima non ſentire.* Et infrà: *Verbo ergo dicere animæ, pulchra es, & appellare amicam infundere eſt, vnde amet, & ſe præſumat amari.* Locutio ergo Dei ad animam, teſte Bernardo, non fit ſine perceptione, & operatione ipſius animæ, licèt ſimul ſit operatio Dei: quæ interdum eius locutio vocatur, quando per eam illuminat animam, excitat, vocat, aut aliquid de nouo docet. Locutio autem hominis ad Deum eſt, quando aliquid ab ipſo deſiderat, vel deſiderium ſuum illi exprimit. Quæ quidem locutio etiam Dei eſt, & ab ipſo incipit, vel mouente affectum, vel dirigente intellectum, tamen non vocatur locutio Dei, quia per illam non tam mouet ad intelligendum, quàm ad operandum; vocatur autem locutio hominis, quatenus cooperando gratiæ Dei ſuum affectum Deo exprimit. Vnde Bernardus ſuprà *Deuotionem* vocauit *linguam hominis*, fortè non quia ipſa deuotio locutio ſit, ſed quia mouet mentem ad loquendum. Vnde ſubdit; *Cùm verbum mouet, latere non poteſt, non ſolùm quia vbique eſt præſens, ſed propter hoc magis, quia niſi ipſo ſtimulante, deuotionis lingua minimè ad loquendum mouetur.* Poſtea verò explicat hanc animæ locutionem per actus gratiarum actionis, admirationis, & præſertim recognitionis diuinæ bonitatis, & dignationis. Vnde concludit; *Itaque locutio Verbi, infuſio doni, reſponſio animæ, cum gratiarum actione admiratio.* Et ad hoc faciunt, quæ ſupra lib. 1. retulimus ex Gregorio lib. 2. Moral. cap. 4. Addi etiam poteſt, locutionem Dei ſemper recipi in intellectu hominis, quia homo non addit Deum niſi per intellectum ſuum, locutionem autem hominis ad Deum & intellectu, & affectu fieri poſſe, iuxta dicta in lib. 1. & ita neutra locutio fit ſine intellectus, vel voluntatis operatione.

Ad Confir.

Diſcrimẽ inter locutionem hominis ad Deũ, & Dei ad hominum.

Bernar.

Locutio Dei ad animã nõ fit ſine cooperatione hominis.

Locutio Dei, & hominis idem ſunt, ſed diuerſa eorum ratio.

Greg.

Cùm

22. Replica.

Cùm autem obiicitur, quia quando homo tacet, & nondum audit Deum loquentem, ſed ſiſtit quaſi expectans ſermonem Dei, tunc nihilominùs orare, cùm tamen nullum actum intellectus, aut voluntatis exerceat;

Reſponſio.

reſpondetur impoſſibile eſſe, vt eo tempore homo careat omni actu intellectus, vel voluntatis circa Deum, vel res diuinas, niſi vel ad alia ſe transferat, vel dormiat, aut extra ſe ſit. Quæ diſpoſitio de ſe non eſt apta ad audiendum Deum, cùm Deus regulariter non loquatur ad hominem, niſi attendentem, & vigilantem.

Gregorius exponitur.

Nec Gregorius vmquam dixit, ad percipiendam ſubtilem Dei loquelam, conueniens eſſe ſuſpendere omnem actum intellectus, & voluntatis, ſed dixit, oportere mentem colligere ab omni ſtrepitu plantaſmatum, & inferiorum deſideriorum.

Quid ſit venas ſuperni ſuſurri aure cordis excipere.

Verba eius ſunt: *Venas* B *ſuperni ſuſurri auris cordis furtiuè ſuſcepit, quia ſubtilitatem locutionis intimæ afflata mens & raptim, & occultè cognoſcit. Niſi enim ſe ab exterioribus deſideriis abſcondat, interna non penetrat, occultatur autem, vt audiat, & audit, vt occultetur, quia & ſubtracta à viſibilibus inuiſibilia conſpicit, & repleta inuiſibilibus viſibilia perfectè contemnit.* Itaque ad audiendum Deum interiùs vtile, ac ferè neceſſarium eſt, ab exterioribus vacare, non tamen omni actu intellectus, vel voluntatis carere. Fieri autem poteſt, vt homo taceat etiam mente, non actu, petendo, nec inquirendo, aut diſcurrendo, tunc autem neceſſe eſt, vt maneat quaſi intuendo, & habendo Deum aliquo modo præſentem: & tunc poteſt homo dici quaſi exſpectare diuinam locutionem per illuminationem aliquam, vel inſpirationem. C

23. Vltimæ obiectioni occurritur.

Atque eodem modo reſpondendum eſt ad vltimam inſtantiam de petitione, ſaltem virtuali per quamdam humilem expectationem, ad ianuas diuinæ miſericordiæ, abſq; repetita petitione. Quidquid enim ſit, an talis modus orandi ſit vtilis, expediens, aut conſulendus, nõ videtur tamen dubium, quin ſit poſſibilis, dummodò non ponatur in vacuitate, & carentia omnis actus intellectus, vel voluntatis, nam illa non eſſet oratio, ſed otioſitas. Oportet ergo, vt homo cùm ſic eſt ſuſpenſus, ſaltem conſideret, & reueieatur diuinam maieſtatem, vel potentiam eius, & miſericordiam, & propriam indigentiam, & miſeriam coram Deo recognoſcat, quod vix fieri poterit ſine aliquo deſiderio, quod, D vt diximus, eſt plus, quàm virtualis petitio, vt in ſimili dixit Auguſtinus tract. 49. in Ioannem, & D. Thomas dicta quæſt. 83. art. 17. Nullus ergo cogitari poteſt modus mentaliter orandi, in quo actus aliquis intellectus, vel voluntatis non interueniat.

Auguſt. D. Thom.

CAPVT XIII.

Vtrum mentalis oratio, ſeu contemplatio poſſit conſiſtere in ſolo actu voluntatis, nullo exiſtente actu intellectus?

1. Senſus quæſtionis.

IN hac quæſtione non agimus de oratione tantùm ſtrictè ſumpta, pro actu petitionis, ſed generaliter de contemplatione in aſcenſu, vel in vnione E mentis cum Deo; aſcendit enim, & ſuo modo vnitur tam per intellectum, quàm per voluntatem, vt per ſe conſtat. Inquirimus ergo, An interdum contingat, in oratione mentali hominem manere vnitum Deo per voluntatem, ceſſante omni actu intellectus? Nam quod interdum hoc contingat in hominibus valdè perfectis, & illuminatis, ſenſit D. Bonauentura 2. tom. Opuſc. tractat. de Myſtica Theologia, vbi in fine eius hanc quæſtionem pro- A ponit; & poſt longam diſputationem concludit, duplicem eſſe viam aſcendendi ad Deum vſque ad vnionem affectiuam cum ipſo: vnam ſcholaſticam vocat, aliam myſticam: nam prior requirit inquiſitionem, & ſtudium hominis, qui ex cognitione rerum inferiorum aſcendit ad cognitionem Dei, & tandem terminatur ad affectum, & in hoc genere meditationis, vel contemplationis fatetur voluntatem ſequi intellectum, & non poſſe affectum ſine præuia cognitione durare. At verò in via myſtica putat affectum præire, & immediatè motum ab Spiritu ſancto vniri Deo per ardorem, & ignitam affectionem. Et interdum ſignificat, talem affectum reperiri ſine cogitatione, vel cognitione *præuia*, aut *concomitante*, aliquando verò indicat ex illo affectu ſtatim ſequi cognitionem; *nam illud* (inquit) *quod ſentit affectus, verè intelligit intellectus.* Et infrà ex mente Dionyſij ſic ait: *Vnde ſecundum iſtam virtutem motam ab Spiritu ſancto immediatè eſt multò maior de Deo cognitio, quàm per omnem intellectum, per rationem inueſtigantem. Vnde primùm tangitur ſupremus apex affectus, ſecundum quem mouetur per ardorem in Deum, & ex iſto contactu relinquitur in mente veriſſima cognitio intellectus, nam illud ſolùm, quod ſentit de diuinis, veriſſimè apprehendit intellectus, vt dicitur in fine principij myſticæ Theologiæ, &c.*

Bonauenturæ opinio.

Duplex via aſcendendi ad Deum, ſcholaſtica & myſtica.

2. Explicatur Dionyſius in lib. de myſtica Theologia.

Hoc enim modo intelligit Bonauentura Dionyſium libr. de Myſtica Theologia in principio, cùm monet Timotheum, *derelinquere ſenſus, & intellectuales operationes, & omnia ſenſibilia, & intelligibilia, & omnia exiſtentia, & non exiſtentia, &, ſicut poſſibile eſt, ignotè conſurgere ad eius vnitionem, quæ eſt ſuper omnem ſubſtantiam, & cognitionem.* Sic etiam intelligit quæ capit. 7. de diuinis nominibus tradit Dionyſius de ſingulari, ac myſtica ſapientia, quam *ſtultam*, *irrationabilem*, & *amentem* vocat, illam enim ſapientiam eſſe putat affectum voluntatis ad Deum ſine præuia, ac duce cogitatione. Atque ad hoc accommodat illud Pſalm. 33. *Guſtate, & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.* Refertque in confirmatione ſuæ ſententiæ Vercellenſem commentatorem Dionyſij, qui ita illum intellexit.

3. Rationes myſticæ Bonauenturæ, quomodo anima aſcẽdit in Deũ.

Præterea, adducit Bonauentura rationes ſatis myſticas, & à longè petitas: prima eſt, quia anima gradatim aſcendit in Deum, priùs attingendo, vel participando id, quod eſt quaſi vltimum in Deo; ſed in Deo Spiritus ſanctus, qui eſt amor, eſt vltima perſona; Filius verò, qui per intellectum procedit, eſt prior, ergo è conuerſo anima, quæ aſcendit in Deum, priùs aſcendit per affectum, quàm per intellectum: Secunda ratio eſt, quia in ſuprema hierarchia Angelorum primus ordo eſt Seraphinorum, qui affectu excellunt, & ardent, ergo ſignum eſt in myſtica, & ſuprema vnione ad Deum præcedere affectum, & ſubſequi intellectum. Tertia, quia Deus primò, & principaliter mouet in homine id, quod eſt ipſimet Deo affinius, ſeu propinquius, ſed affectus per amorem diſpoſitus eſt ſupremus in rationali ſpiritu, & per conſequens Spiritui increato propinquior, intellectus verò eſt potentia multò diſtantior à creatore, ergo, quando Deus vult perfectè ſibi vnire hominem, priùs attrahit affectum eius, quàm intellectum. Quarta, quia cùm homo multùm diſtet à Deo, perfectiùs intelliget Deum, ſi priùs appropinquet aliquo modo ad illum, ipſumque contingat, hoc autem fit per amorem, ergo vt contemplatio perfecta ſit, debet ab amore incipere.

4. Anima poteſt eleuari ad Dei amorem immediatè à Spiritu S.

A Hæ verò rationes omnes ſupponunt eſſe poſſibile eleuari voluntatem ad verum Dei amorem vitalem,& actualem,non excitatam,neque obiectiuè motam per intellectum, ſed immediatè ab S. ſancto.Hoc autem ſuppoſitum non probat Bonauent. fatetúrque in humanis primò oportere intelligere, quàm affici, quia ordinatè procedendo priùs cognoſcimus,quidquid diligimus, & nihilominus ait in re vera, & experimentali cognitione diuinorum præcedere affectum amoris; & ex illo relinqui in mente cognitionem. Et,quod mirabilius eſt,ſentit hunc affectum liberè fieri, *imò poſſe peruenire ad ſtatum,in quo anima, dimiſſa omni cogitatione, vel meditatione, ſolùm per amoris deſiderium ad vnitionem dilecti aſpiret, & conſurgat, quotieſcumque velit de die,vel de nocte,intus, vel extra.* Vnde ſuppoſita poſſibilitate, B certum etiam exiſtimat, hunc modum, & gradum contemplationis eſſe perfectiorem, & puriorem. Et ſimilem doctrinam indicat idem Bonauentura in Itinerario mentis in Deum capit.7. quamuis eo loco nihil aliud,quàm verba Dionyſij proferat abſque ſpeciali declaratione.

In experimentali cognitione diuinorũ præcedere affectum amoris Bonan. aſſerit.

5. *Ioannes Gerſon quid ea de re ſenſerit.*

In eadem ſententia fuit Ioannes Gerſon Alph. 66. lit. O. in tract. de Theologia myſtica,practica, induſtria 11. vbi non ex propria ſententia loquitur, ſed agens de amore imperfecto Dei,qui totam iuſtificationem, atque etiam timorem antecedere ſolet,refert quoſdam dixiſſe, poſſe voluntatem ſine præcedenti, vel concomitante cognitione ferri illo amore in bonum, tamquam in obiectum primarium,obiiciens ſe animæ;& concludit: C *Hoc in libro,cuius initium eſt,Via Sion lugent,continetur,*& non fert nomen Auctoris, vel libri, neque aliud iudicium de illa ſententia profert. Quam aliqui tribuunt Gregorio in 2. diſtinct.24. quæſt.1.ad 3.rationem contra ſecundam concluſionem, ſed immeritò, nam oppoſitum docet. Neque id eſt vllo modo probabile, loquendo de primo,& imperfecto amore, ſiue ſit de Deo expreſsè, & in particulari. ſiue de bono in communi, & tantùm implicitè de Deo. Quia hic actus imperfectus non habetur,niſi naturali, & ordinaria modo:eſt autem certum, & euidens,naturaliter,& ordinariè non poſſe voluntatem elicere amorem, niſi præuia cognitione. Et fortaſsè illi Auctores loquebantur de appetitu innato, & non elicito, quem interdum idem D Gerſon nomine naturalis amoris appellat,vt videre licet ibi in ſequentibus.

6. *Gerſon.*

At verò idem Gerſon inferiùs lit.T.tract.de Dilucidatione myſticæ Theologiæ, in principio, refert ſententiam Bonauenturæ,& pro ea Hugonem de Palma in tractatu deTriplici via inDeum,& infrà conſideratione tertia hanc ponit aſſertionem: *Stat,hominem ferri in Deum per amorem liberum ſupernaturaliter infuſum,vel conſeruatum, nulla in ipſo cognitione libera concomitante, vel præuia reſpectu illius amoris.* Quæ aſſertio facilè defendi poſſet,quia non excludit ſimpliciter cognitionem, ſed cognitionem liberam, & probabilius eſt (vt infrà dicam) amorem poſſe eſſe liberum,etiamſi cognitio neceſſaria ſit: tamen in probationibus apertè ſentit, poſſe E Deum per ſe, & immediatè cauſare actum amoris liberum in voluntate, non concurrente intellectu, vt intellectus eſt, ſed deſtructo, ſiue excluſo omni actu intellectus. Et Conſiderat.5. eligit opinionem Bonauenturæ dicens: *Stat veritas eorum, quæ traduntur de Theologia myſtica, quòd conſiſtat in amore ſolùm, & quòd amor ille ſupernaturaliter inſpiretur iis, qui concupiſcunt ſapientiam.* Et inſinuat probationes, quia hoc ſpectat ad potentiam Dei, & ad ſapientiam,& ad bonitatem, *vt aperientibus os mentis inſpiret ſpiritum amoris, neque neget mundis corde oſculum poſtulatum,&c.* Aliis verò locis contrariam ſententiam indicat,vt videbimus.

Eiuſdẽ hac de re auctoris aſſertio.

7. 1.Aſſertio.

Dicendum verò eſt primò, probabilius eſſe implicare cõtradictionem, appetitum vitalem elicere actum ſuum abſque præuia cognitione proportionata, ac proinde fieri non poſſe,etiam de potentia abſoluta,vt feratur voluntas in Deum per amorem elicitum, nulla exiſtente actuali cognitione in intellectu.Hanc aſſertionem tractaui diſput.23. Metaph.ſect.7.vſque ad num.6.vbi pro contraria ſententia retuli Paludanum, eámque docet expreſsè Thomas de Argentina in 1.diſtinct.1.quæ.1. art.4. ait enim, quod de potentia abſoluta, licèt non ſecundum ordinem à Deo inſtitutum, voluntas poteſt eſſe in actu fruitionis, intellectu exiſtente ſuſpenſo,quoad actum cognitionis.Quia intellectus, & voluntas ſunt potentiæ realiter diſtinctæ, & in his potentiis poteſt Deus conſeruare vnam potentiam in ſua operatione, alia ſuſpenſa in ſua. Item, quia vt bonum moueat voluntatem, ſolùm oportet, vt ſit cognitum, quia debet mouere effectiuè, Deus autem poteſt per ſe ſupplere omnem efficiẽtiam. Item,quia Deus eſt per ſe ipſum intimior voluntati, quàm ſit cognitio, ergo poteſt per ſe ſe illam mouere ſine media cognitione.Citatur pro eadem ſententia Ferrar.3.contra Gent. cap.89.§. *Ad euidentiam,* cùm enim ibi docuiſſet, aliquam cogitationem intellectus neceſſariò debere eſſe primam, & non ex motione voluntatis, ſed ex Deo, mediis obiectis, ſubiungit; *Hæc autem dixerim, non quia alio modo Deus non poſſit intellectum, & voluntatem mouere ad aliam operationem,&c.* Verùm ſi attentè legatur hic Auctor, in his verbis non loquitur de modo operandi harum potentiarum quoad ſubordinationem amoris ad cognitionem, ſed ſolùm quoad hoc, quod mouentur ad primas operationes naturales quadam neceſſitate,ex inclinatione naturali data à Deo: & quoad hoc verum eſt, non eſſe hunc modum ſimpliciter neceſſarium, licèt ſit ordinarius.Vnde ſubiungit: *Eſt autem,& alius modus, quo Deus aliquando intellectum, & voluntatem mouet, non ex naturali inclinatione propriæ naturæ ſecundum ſe, ſed ex ſola motione,qua applicat intellectum ad intelligendum aliquod obiectum, & voluntatem ad aliquid volendum mouet.* Quod animaduertiſſe videtur propter operationes ſupernaturales, & gratiæ,non propter motionem voluntatis ſine præuia cognitione proportionata.

Implicare cõtradictionem appetitum vitalem abſque præuia cognitione elicere actũ probabilius aſſeritur.

Argent.

Rationes pro oppoſita ſententia.

Ferrar.

8. *Auguſt. Gregor. Bernar. Anſel. D.Thom. Durand. Dionyſ. Carthuſ. Gerſon.*

Igitur aſſertio poſita communior Theologorum eſt,quam inſinuant Auguſtinus,Gregorius,Bernardus, Anſelmus, & D. Thomas, quos citato loco Metaphyſices retuli, & præterea Henricum, Gabrielem, & Carthuſianum. Idem tenet Durand.in 1.diſtinct.18.quæſt.1.artic.2. Idem ſupponit Dionyſius Carthuſianus in Opuſc. de Contemplat. & in alio de Vita ſolitaria artic. 36. & 37. & in Dionyſium de Myſtic. Theolog. artic. 9.Imò & Ioannes Gerſon,ſuprà Conſider.11.hanc ponit aſſertionem: *Stare nequit, vt Theologia myſtica ſit in hominis mente ſine qualicumque Dei cognitione*, ſed ibi videtur loqui de cognitione conſequenti: tamen tract. 5. in Magnificat Alphab. 84. lit. N. O. P. apertè dicit non poſſe eſſe amorem elicitum ſine præuia cognitione, & licèt non addat expreſsè de potentia abſoluta, tamen rationes eius eò tendunt, ſatíſque perſuadent. Nos autem rationem huius aſſertionis explicuimus citato loco, quæ in ſumma eſt. Quia dependentia volũtatis in operando à ſuo

Theologia myſtica ſtare nequit ſine aliqua Dei cognitione.

obie

obiecto, non ſolùm tamquam à termino, ſed etiam tamquam à principio in ſuo ordine, eſt adeo eſſentialis, vt ſine illa eſſe non poſſit; obiectum autem voluntatis non poteſt voluntatem allicere, neque eſſe principium eius, niſi ſit cognitum. Reſponderi autem poteſt, cognitionem ſolùm eſſe neceſſariam, vt conditionem ad modum approximationis, quam Deus poteſt ſupplere. Sed hoc non ſatisfacit, tum quia eſt conditio ita intima, & vitalis, vt ſine illa intelligi non poſſit, quomodo obiectum alliciat potentiam affectiuam; tum etiam, quia eſt talis conditio, vt conſtituat obiectum dando illi eſſe neceſſarium ad mouendum affectum. Nam ad hoc genus motionis, vel cauſalitatis aliquod eſſe neceſſarium eſt in tali obiecto, non eſt autem neceſſarium, vt in re ipſa exiſtat, ergo ſaltem in eſſe obiectiuo, quod habet, vt apprehenſum, vel cognitum. Et ideo quoad hoc non eſt comparabilis externa approximatio cauſæ agentis cum hac interna applicatione obiecti diligibilis per cognitionem.

Ratione probatur aſſertio.

9. Voluntas non poteſt ferri in incognitum.

Alia ratio adduci ſolet, Quia voluntas natiua virtute, non poteſt ferri in incognitum, ergo nec diuina virtute. Antecedens probatur, tum quia Deus ipſe non poteſt amare, niſi quod cognoſcit, tum etiam quia aliàs poſſet voluntas ſine præuia cogitatione, velle quamcumque rem, tum bonam, tum etiam turpem, atque ita etiam peccare cum naturali inconſideratione per ignorantiam inuincibilem. Poſſet etiam eſſe actus liber ſine præuia cognitione, quod inauditum eſt. Et ſequela patet, quia ſi voluntas natiua virtute poſſet ferri in incognitum, vel ferretur neceſſariò, vel liberè, ſi neceſſariò, ſemper actu ferretur, quia ſemper eſt obiectum ſufficiens, cùm cognitio eius neceſſaria non ſit: ſi liberè, ergo abſque actuali vſu rationis poteſt eſſe liber actus, & conſequenter meritum, & demeritum. Imò etiam in pueris poterit eſſe liber amor, cur enim non poterit, ſi non pendet ab actuali vſu rationis? Conſequentiam autem probant aliqui, quia potentia vitalis non poteſt habere actum, niſi procedat à virtute natiua illius, quia totum, quod eſt in tali actu, non poteſt eſſe à ſolo Deo, ſed aliquid pendet eſſentialiter à potentia vitali tamquam à propria cauſa, quod totum multò maiori ratione locum habet in volitione, & amore.

10. Hæc verò ratio quoad hanc vltimam probationem, nobis non videtur firma; alioqui non poſſet voluntas, vel intellectus per gratiam, & virtutem Dei eleuari ad eliciendum actum, ad quem non habet natiuam virtutem, neque totalem, neque partialem, quod conſtat eſſe falſum in viſione Dei: idémque cenſeo de voluntate reſpectu actus charitatis infuſæ, quod aliis locis latè diſputaui, & oſtendi. Et præterea, vt conſequenti ratione loquamur, & cum proportione, interrogo, quid intelligamus per virtutem natiuam? Si enim intelligamus virtutem illam, quæ per ſola principia naturalia, & concurſu naturæ debito poteſt ſuum actum elicere; ſic rectè dicitur, voluntatem non habere virtutem natiuam ad amandum Deum amore charitatis. Si autem per virtutem natiuā intelligatur omnis actiuitas, quæ cum potentia ipſa concreatur, & non diſtinguitur ab entitate eius, & ideo dicatur voluntas habere virtutem natiuam ad dilectionem charitatis, etiamſi non poſſit illa virtute vti ſine adiutorio gratiæ: eâdem ratione dicam voluntatem habere virtutem natiuam ad amandum Deum non cogitatum; quamuis non poſſit illa virtute vti, niſi eleuata per gratiam, & ſupplente Deo concurſum

Quid ſit virtus natiua.

obiecti cogniti. Sicut dici poteſt oculus meus habere virtutem innatam ad intuendam totam lucem ſolis, ſi à Deo confortetur, quamuis non poſſit elicere talem actum ſine adiutorio Dei ſibi non debito. Et ſimiliter poteſt eleuari viſus ad videndum obiectum diſtantiſſimum, etiam exiſtens in centro terræ, quamuis ſine ſupernaturali adiutorio illud intueri non poſſit. Quod exemplum, qua probabilitate negari poſſit, non video, nec quæ differentia aſſignari poſſit ex vi illius tantùm principij de natiua virtute. Nam ſi quis dicat, viſum habere naturalem virtutem ad videndum illud obiectum, quod diſtat, & ideo eleuari poſſe ad videndum illud non obſtante diſtantia, eâdem ratione dicam, voluntatem habere virtutem natiuam ad amandum Deum, qui nunc non cogitatur, & hoc ſatis eſſe, vt eleuetur ad amandum illum, etiam dum non cogitatur.

11. Vnde oriatur repugnātia in voluntate tendendi in obiectum incognitum.

Illud ergo principium de natiua virtute, vel falſum eſt, vel ſi aliquem verum ſenſum habet, falsò applicatur voluntati, ideóque neceſſarium eſt, repugnantiam ſumere ex intrinſeco modo, quo obiectum voluntatis mouet illam, vt in alia ratione explicatum eſt. Et hinc eſt, quòd viſus facilè poteſt eleuari ad videndum obiectum diſtans, & latens, ſcilicet, quia illud obiectum mouet viſum per externam efficientiam ſpecierum viſibilium, quam Deus, & per ſe ſupplere poteſt, & confortare obiectum ad illam non obſtante diſtantia; obiectum autem voluntatis mouet illam vitali, & intrinſeco modo, qui ſine cognitione nec eſſe, nec intelligi poteſt. Addo, quòd licèt obiectum voluntatis accipiatur, vt terminus actualis amoris, non poteſt mens noſtra concipere, quòd homo actu amet Deum, quin Deum habeat mente conceptum. Quia ille amor terminari debet ad Deum, vt per ſe conſtat, non eſt autem intelligibile affectum vitalem actu terminari ad obiectum, niſi mente conceptū. Et ſi homo ſupra ſuos actus aliquam reflexionem faciat, cognoſcet planè, ſe non poſſe habere amorem terminatum ad Deum niſi à ſe conceptum. Imò vix poteſt homo actu amare aliquem, quin cognoſcat ſe amare, & quem amet, quod eſt manifeſtum ſignum, amorem elicitum non poſſe terminari, niſi ad obiectum ab amante conceptum; ſicut non poteſt ſenſibiliter delectare, niſi quod aliquo ſenſu externo, vel interno perceptum eſt.

12. Impugnatur Gerſon.

Immeritò ergo dixit Ioannes Gerſon, ad potentiam Dei pertinere, poſſe dare fruitionem nulla præuia cognitione, non enim ſpectat ad diuinam potentiam poſſe dare id, quod in ſe repugnat, aut rem conſeruare ſine eſſentialibus principiis, vel ſine aliqua dependentia eſſentiali. Vnde etiam falsò ſupponit, poſſe Deum immittere, vel conſeruare actum vitalem dantem ſuum effectum formalem potentiæ vitali, ſine actuali influxu eiuſdem vitalis potentiæ, hoc enim etiam eſt contra intrinſecam rationem vitæ, & vitalis actus, vt ex ſcientia de Anima, & ex 1. 2. ſuppono. Euidentiùs tamen falſum eſt, quod ſignificat, poſſe actum amoris eſſe liberum, & à ſolo Deo immiſſum, cùm libertas non poſſit exerceri per ſolam potentiam paſſiuam, ſed per actiuam, vt ex Concil. Trident. oſtendimus in lib. 1. de Auxiliis. Neque magis intelligi valet, quod actus amoris ſit liber abſque vlla cognitione, vt tandem inferiùs idem Gerſon ſentire videtur conſid. 8. vbi dicit *amorem elicitum, & meritorium non poſſe eſſe ſine præuia cognitione.* Quamquam ibi non videtur loqui de potentia abſoluta, ſed *naturaliter*, hanc enim vocem ſemper addidit. Simpliciter tamen videtur impoſſibile exercere actum liberum

Non poſſe actū amoris eſſe liberum à ſolo Deo immiſſum.

Concil. Trid.

Gerſon.

Actum libe-

 ſine

rum exerceri poſſe ſine præuio iudicio videtur impoſſibile.

ſine præuio iudicio. Quia ſicut potentiale dominium voluntatis radicatur in intellectu; nam ab illo originem habet; ita actualis vſus illius dominij actualem vim rationis prærequirit, vt in eo fundetur. Imò neque intelligi poteſt, quomodo abſque cognitione actus voluntarius ſit, cùm voluntarium definiatur eſſe, quod eſt à principio intrinſeco cum cognitione, quod ſi actus voluntarius non eſt, profectò nec liber eſſe poteſt. Imò nec poteſt eſſe à voluntate elicitus, quia de intrinſeca ratione actus à voluntate eliciti eſt, vt per ſe ipſum intimè voluntarius ſit, vt in 1. 2. quæſt. 6. oſtenditur.

Voluntarij definitio.

12. Diluuntur rationes oppoſitæ.

Nec rationes Thomæ de Argétina alicuius momenti ſunt, nam ex eo, quòd voluntas ſit potentia realiter diſtincta ab intellectu, non ſequitur, poſſe reduci in ſuum actum ſecundum, nulla præuia operatione intellectus. Quia licèt ſit diſtincta, poteſt ab illa habere eſſentialem dependentiam, quæ ad aliquod genus cauſæ reducatur, ſiue efficientis (vt quidam volunt) ſiue finalis (quod eſt probabilius.) Niſi efficiétia ſolùm intelligatur eſſe in conſtituendo obiecto amabili in ſtatu apto ad excitandam voluntatem; hoc enim verè fit effectiuè ab intellectu, & nihilominùs voluntas ab illo habet eſſentialem dependentiam: nam eſt quippiam vitale, & actuale. Sicut etiam actus ipſe intelligendi eſt realiter diſtinctus à potentia intellectiua, & nihilominùs non poteſt illam intelligentem reddere, niſi ab illa producatur, quia ab illa habet eſſentialem dependentiam. Atque ita ſoluitur etiam ſecunda ratio Argentinæ, nam quod obiectum voluntatis debeat eſſe cognitum, non tam eſt propter efficientiam, quàm propter metaphoricam motionem finis, quæ intrinſeca eſt, & vitalis, & ideo non poteſt, niſi per cognitionem fieri. Præterquam quòd non omnis efficientia poteſt ſuppleri per extrinſecam cauſam: nam aliqua pendet eſſentialiter à principio intrinſeco, & inuoluit cauſalitatem formalem. Vnde ad tertiam rationem dicitur, quòd licèt ſecundum eſſentiam, præſentiam, & potentiam Deus ſit intimior voluntati, tamen in ratione obiecti diligibilis, & proximè apti ad eliciendam voluntatem, vel potiùs actu trahentis illam, quantùm eſt de ſe, non eſt Deus ſufficienter propoſitus, ſeu præſens voluntati, donec actu cognoſcatur, nec poteſt hic modus præſentiæ per aliam cauſam ſuppleri, cùm nec per ſolam extrinſecam efficientiam ſuppleri poſſit, vt oſtenſum eſt.

13. 2. Aſſertio. Non pertinere ad maiorē perfectionē contēplationis carere actuali cognitione.

Dico ſecundò, eſto, non implicaret contradictionem habere actualem Dei amorem ſine actuali cognitione; ad maiorem animæ, vel amoris perfectionē pertinere non poſſet; ideóque immeritò dicitur, talem modum perfectionis pertinere ad ſupremum gradum contemplationis, & myſticę Theologię. Ita ſenſit Dionyſius, Carthuſianus ſuprà. Et probatur prior pars: Primò inductione, quia in Beatis eſt perfectiſſimus amor charitatis, & tamē ad eius perfectionem non ſpectat, vt ſit ſolus, & abſque actu intellectus; imò eſſentialiter pendet à viſione, quia intelligi non poſſet cum tota illa perfectione, quam habet circa Deum non viſum. Vnde etiā Seraphim licèt ab excellentia amoris nomen accipiāt, nihilominùs neceſſarium eſt, vt quantùm excellunt amore, tantùm etiam viſione ſuperent, quamuis à nobis denominentur ab amore, quia in nobis viatoribus amor cognitionem antecellit, vt ſignificauit D. Thomas 1. p. quæſt. 108. art. 6. ad 3.

Dionyſ. Carthuſ.

In viatorib' amor cognitionem antecellit.

D. Thom.

14. Cōfirmatio argumenti.

Quòd ſi quis reſpondeat, id prouenire in patria ex ſumma perfectione ipſius viſionis, quæ non impedit, ſed iuuat perfectionem amoris. Contra hoc A eſt, quia in Chriſto Domino fuit amor perfectiſſimus viatoris etiā extra viſionem beatam, & tamen non pertinuit ad perfectionem eius, vt haberet illum abſque præuia proportionata cognitione, qualis in eo fuit actus ſcientiæ infuſæ. Neque dici poteſt, aut veriſimile eſt, Chriſti animam per amorem liberum diſtinctum à beatifico aliquádo fuiſſe vnitam Deo non cognito per aliam cognitionem extra viſionem, tam facile enim vtebatur ſcientia infuſa, ſicut amore, neque vna perfectio aliam impediebat. Quòd ſi hoc etiam perfectioni ſcientiæ infuſæ tribuatur, quia ita erat pura, vt non impediret voluntatis affectum, ſed iuuaret: ſumamus vlteriùs argumentū ex perfectiſſima dilectione charitatis, quam Beatiſſima Virgo in via habuit. Nullus enim Sanctorum B illi attribuit, quòd interdū amauerit Deum ſine illius cogitatione intellectuali, neque vllus in hoc poſuit perfectionem contemplationis eius, ſiue habuerit ſcientiam infuſam in hac vita, ſiue per ſolam fidem, & Spiritusſancti dona perfectiſſimè Deum contemplata fuerit. Idémque argumentum ex Angelis, viatoribus ſumi poteſt.

In Chriſto viatore fuit amor perfectiſſimus.

15. Apoſtoli & alij Sancti non ſunt cōſequuti perfectum Dei amorem ſine actu intelligendi.

Et certè idem credendum eſt de Ioanne Baptiſta, Apoſtolis, & aliis illuminatiſſimis Sanctis, qui ſummum gradum contemplationis, & myſticæ Theologiæ in hac vita conſecuti ſunt. De quibus nullo probabili fundamento dici poteſt quod ad perfectè amandum ſuſpenderent omnem actū intelligēdi, vel quòd Deus, vt eos ſibi perfectè vniret per actualem amorē, priuabat eos omni actuali ſui C cognitione. Quin potiùs quoties Scriptura ſignificat, aliquibus perſonis datum eſſe in via ſingulare donū contemplationis, vt Moyſi, Eliæ, Paulo, Ioanni Euangeliſtæ, & ſimilibus per diuinas illuminationes, reuelationes, aut viſiones, vel ſimilia, quæ ad intellectum pertinent, id declarat. Vt planè cōſtet, immeritò dixiſſe Gerſonem, ferè totam Scripturam deduci poſſe ad illum ſenſum, nimirū, quod Theologia myſtica conſiſtit in amore ſolùm, nam licèt Scriptura ſæpe amorē coniungat, maximè in libro Canticorum, & frequenter in libro Pſal. numquam tamen dicit eſſe amorem ſolùm, & preſertim ita ſolitarium, vt in Deum incognitum, ſeu incogitatum feratur, immò hoc alienum eſt à modo loquendi Scripturæ in eiſdē libris Pſalmorū, & Canticorum.

16. Ratio à priori. Cogitatio de Deo proportionata non impedit nec minuit amorem.

D Ratio deniq; à priori eſt, quia cogitatio de Deo, ſi ſit proportionata amori, non poteſt impedire, vel minuere perfectionē eius. Aut enim minueret cognitio perfectionem amoris ſolùm, quia ſunt plures actus eiuſdem animæ, nam principium finitum, ſi plura ſimul operetur, minuitur in ſingulis quoad actiuitatem, ita vt minùs perfectè quodlibet eorum faciat, quàm ſi vnum ſolum efficeret, vel illud impedimentum eſſet peculiare in illis operationibus, quia tales ſunt. Primum dici non poteſt, quia quando operationes ſunt ſubordinatæ, & vna naſcitur ex alia, vna nō impedit perfectionem alterius, vt amor non impedit deſiderium, nec aſſenſus principij aſſenſum concluſionis, ſi apprehenſa iam ſit, & ratio eſt, quia cauſa non impedit effectum. Item quia inter E illos actus talis eſt coniunctio, & vnio, vt virtus animæ circa illos non diſtrahatur. Et hinc facilè oſtenditur aliud membrum, quòd nimirum intellectualis cogitatio, ſi alioqui ex parte obiecti, & modi accommodata ſit, non impediat actum amoris, nec minuat aliquam perfectionem eius. Nam primum per ſe euidens eſt, quia illa cogitatio ex ſe potiùs excitat amorem, imò hic eſt ad minimum connaturalis amandi modus, & ex natura rei, ac ſecundum potentiam ordinariam neceſſarius; ergo talis

talis cogitatio non impedit amorem. Quod autem nec perfectionem eius minuat, ex eodem principio concludi poteſt, quia cauſa per ſe non impedit perfectionem ſui effectus. Fuiſſetque inordinatus ordo naturæ, ſi idem actus, quem poſtulat, vt neceſſarium ad amorem ſecundum legem ſibi connaturalem, impediret perfectionem eius.

17. Deinde interrogo, quam perfectionem diuini amoris impediat, aut minuat eiuſdem Dei cogitatio? numquid libertatis perfectionem? At potiùs eſt cauſa illius. Loquimur in via, nam in patria, ex viſione ſequitur neceſſitas amoris, tollitúrque illius actus libertas, ſed ibi neceſſitas illa, maior perfectio eſt, quàm eſſet libertas; at in via, vbi eſt tempus merendi, vſus libertatis ad perfectionem ſaltem moralem pertinet; ille autem vſus libertatis ex iudicio rationis pendet, imò vt ſuprà dicebam; ſi per impoſſibile eſſet amor ſine actu intellectus non poſſet intelligi liber. Vnde potiùs retorquetur argumentum, quia ſi Deus infunderet amorem ſine cognitione, ille non eſſet liber, ac proinde nec meritorius: nõ ergo poteſt talis amor ad perfectionem ſanctitatis huius vitæ pertinere. Nec etiam cogitatio Dei ex ſe minuit perfectionem intenſiuam amoris, nam potiùs ex ſe attrahit, & accendit ratione obiecti, & voluntas, cùm ſit libera, & habeat, vt ſupponimus, paratam Dei gratiam, & omnem præuiam motionem neceſſariam, poteſt toto ſuo conatu in amorem prodire, ex quo conatu intenſio actus dependet.

In patria ex viſione ſequitur neceſſitas amoris.

17. Obiectio. Dicetur fortaſſe, cogitationem Dei in hac vita minuere perfectionem obiectiuam amoris, nam amor intrat, vbi cognitio foris ſtat, quia (iuxta vulgarem doctrinam D. Thomæ) intellectus fertur in rem, prout illam in ſe habet, voluntas autem fertur in rem, prout eſt in ſe. Hinc ergo fieri videtur, vt voluntas quando amando Deum, ſequitur cognitionem, non excedat in motiuo, & ratione amandi obiectum illud, prout cognitum eſt ab intellectu, vnde quia in hac vita Deus imperfectè cognoſcitur, ſemper cogitatur ſub ratione aliqua determinata, & particulari: amor ergo, qui huius vitæ cogitationem ſequitur, ſemper terminatur ad Deum, ſub ratione benefactoris, iuſti, vel miſericordis, vel ſummè boni. At ſi voluntas eleuetur ad amandum Deum abſque cogitatione præuia, perfectiùs ferri poterit in ipſum Deum ſecundum ſe, & quodammodo ſecundum totam rationẽ diligibilitatis eius, quia licèt ex parte ſubiecti non poſſit ille actus eſſe adæquatus obiecto, quia non poteſt eſſe infinitus, nihilominùs ex parte obiecti amat Deum propter omnem rationem, qua diligibilis eſt, ſimpliciſſima quadam tendentia in ipſum, & vnione cum ipſo. Ad eum modum, quo Beati diligunt Deum clarè viſum, tendendo in ipſum, prout in ſe eſt, & ſecundum totam rationem amabilis, quam in ſe habet.

Amor intrat vbi cognitio foris ſtat.

18. Solutio. Reſpondeo, hanc etiam imperfectionem ſine fundamento eſſe excogitatam in omni amore Dei, qui ſequitur in hac vita ex cogitatione eius, & è contrario perfectionem illam, quæ fingitur in nudo amore Dei abſque cogitatione, intelligi nullo modo poſſe. Declaro priorem partem, quia ſi verum eſt illud axioma, *Amor intrat, vbi cognitio foris ſtat*, etiamſi amor Dei ſequatur cognitionem huius vitæ, ſemper fertur in Deum prout in ſe eſt, quia præſcindit ab imperfectionibus, quas habet in homine cognitio Dei in hac vita; neque enim in cognitionem fertur, ſed immediatè in Deum ipſum, nec cognitio eſt ratio amandi, ſed perfectio ipſa, quæ in Deo eſt. Et ideò D. Thomas in hoc præfert

D. Thom.

A amorem cognitioni, quòd cognitio fertur in rem, prout eſt in intelligente, amor verò in rem, prout eſt in ſe, vt conſtat ex 2. 2. quæſt. 23. art. 6. ad 1. & 1. p. q. 82. art. 3. & quæſt. 108. art. 6. ad 3. Non eſt tamen ita intelligendum illud axioma, vt credatur, plus poſſe amari à voluntate, quàm ſit cognitum ab intellectu, vel poſſe ſub aliqua ratione amari; quæ prorſus ignota, & incognita fuerit: ſed ſenſus eſt, voluntatem, dum tendit in rem propoſitam, non curare, qualiter res ſit in intellectu, ſed in ipſam ſecundum ſe ferri, intellectum autem formare cognitionem iuxta modum, quo rem intelligibilem in ſe habet.

Cognitio cur amori præferatur.

Vnde verum eſt, quoties intellectus proponit voluntati Deũ tantùm, ſub ratione alicuius particu- 19.
B laris attributi, vt ſapientiſſimi, iuſtiſſimi, aut alio ſimili, voluntatem tantùm ferri in Deum ſub ea ratione propoſitum, & ex hac parte talem actũ amoris eſſe contractum, & minùs perfectum. Nihilominùs tamen neceſſarium non eſt, vt ſemper ita proponatur per cognitionem huius vitæ, poteſt namque obiici, quatenus in ſe infinitè amabilis eſt ſub quadam eminentiſſima, & ſimpliciſſima ratione, quæ omnes poſſibiles, & cogitabiles particulares rationes amandi comprehendat. Hoc enim modo contemplatur homo Deum in hac vita, quando ſimpliciſſimo actu cogitat eum, vt ſupremũ quoddam ens, infinitè excedens omne aliud poſſibile, & infinitè bonum, non tantùm bonitate morali, quæ poteſt eſſe particulare attributum, ſed ſimpliciter
C in quadam bonitate, quæ in ſimplici ratione ſua omnem bonitatem, omnem perfectionem, omnem pulchritudinem, omnem beneficientiam, ſeu communicabilitatem, omnémque amabilitatem comprehendit. Ergo in Deum ſic propoſitum tendit voluntas perfectè amans illum, & omittens modum imperfectum, quo ab intellectu concipitur, tendit in ipſum, prout in ſe ſic bonus eſt. Præſertim, quia ipſemet intellectus intelligit longè excellentiori modo eſſe in Deo totam illam perfectionem, quam ab ipſo concipi, aut cogitari poſſit. Quo ſenſu dixit D. Thomas 2. 2. q. 27. art. 3. ad 2. licèt Dei cognitio acquiratur per alia, nihilominùs poſtquam cognoſcitur, iam non per alia cognoſci, ſed per ſe ipſum: & in artic. 4. ait terminum cognitionis eſſe initium
D amoris, quia intellectus ex creaturis apprehendit Deum, amor verò ſtatim fertur in Deum ipſum.

Amor quis imperfectus ſit.

Amor Dei quando perfectus eſt.

D. Thom.

Ex quo diſcurſu planè conſtat, nullam perfectio- 20.
nem cogitari poſſe in amore huius vitæ, eo quòd verſetur, vel potiùs verſari fingatur, circa Deum non actu cogitatum, vel cognitum, quæ non ſaluetur optimè media cognitione; nam amor ille, qui abſque cognitione fingitur, non fertur in Deum viſum, neque alio modo præſentatum homini. Solùm ergo poteſt illi attribui, quod feratur in Deum vt in ſe eſt, licèt non, vt in ſe, cognoſcatur, & quod feratur propter abſolutam, & illimitatam perfectionem, quam in ſe habet, & non propter attributum aliquod particulare, & quaſi præciſum per apprehenſionem hominis. At verò totam hanc perfectio-
E nem poteſt habere amor Dei in hac vita, etiamſi cognitionem ſequatur, quia poteſt præcedere cogitatio de Deo proportionata illi perfectioni amoris, vt declaratum eſt, ergo. Aliunde verò intelligi non poteſt, quomodo amor feratur in Deum, vel in quodlibet obiectum ſub hac, vel illa ratione particulari, vel generali, niſi intercedat cognitio, quæ illas rationes diſcernat, & vnam vel alteram voluntati offerat; vnde ſi voluntas ferretur in obiectum incognitum, nõ magis dici poſſet ferri in illud, quia

Nulla perfectio in amore huius vitæ cogitari poteſt, quæ non ſaluetur media cognitione.

honeſtum eſt, quàm vt eſt delectabile; neque magis, A vt eſt in ſe bonum propter ſe amabile, quàm quia eſt bonum, vel conueniens amanti, imò neque eſſet vlla ratio, ob quam diceretur ferri in tale obiectum ſub ratione boni. Nam ratio ſub qua obiecti voluntatis, & actuum eius eſt motiuum eiuſdem voluntatis ad amandum; at verò tunc nulla ratio boni haberet rationem motiui, quia, vt diximus, obiectum incognitum non poteſt eſſe motiuum voluntatis. Carentia ergo omnis cognitionis actualis non poteſt augere obiectiuam perfectionem amoris, ſed potiùs illam deſtruit.

21. 3. Aſſertio. Amorẽ Dei non poſſe in via experimẽto cognoſci ſine præuia cognitione.

Dico tertiò; amorem Dei ſine præuia cognitione non poſſe in hac vita experimento cognoſci, ideóque nullum eſſe medium, quo talis amor probabiliter ſuadeatur. Hæc poſterior pars ab ipſiſmet au- B ctoribus contrariæ ſententiæ admittitur, fatentur enim illum amandi modum eſſe in expertis incognitum; & Scholaſticos in hoc videntur parui pendere, quòd illũ negent, quia illum experti non ſunt. Probatur etiã eadem pars à ſufficienti enumeratione, quia nulla reuelatione conſtat, dari talem amorem, nec ex communi doctrina Eccleſiæ, neque auctoritate alicuius antiqui Doctoris, vt reſpõdendo ad argumenta videbimus, nec etiam poteſt ratione oſtendi, vt ex his, quæ in prioribus aſſertionibus adduximus, euidenter conſtat. Vnde etiam Doctores contrariæ ſententiæ, ſolùm vtuntur quibuſdã coniecturis ſumptis ex mediis valdè extrinſecis, & cõmunibus, quæ nihil ſuadent, vt videbimus; ergo ſecluſo experimento nulla perſuaſio relinquitur. C

22. Probatur ergo prior pars, quia ſi dum amatur Deus, nulla adeſt actualis cognitio, ergo nulla tunc eſt experientia, quia experientia dicit cognitionem. Rurſus ex tali amore nulla poteſt relinqui memoria, quia memoria ſupponit cognitionem eius, quod in memoria relinquitur, nam memoria eſt recordatio rei cognitæ; & ideò licèt aliquid coram oculis noſtris fiat, ſi ad illud non attendimus, quando fit, non poſſumus poſtea illius recordari. At ſi non manet memoria illius amoris, neque experimentũ generari poteſt, quod ex memoriis gignitur, nec de illo amore loqui aliquis poteſt ex his, quæ paſſus eſt, cùm neceſſariò ignoret, an tale aliquid paſſus ſit.

Memoria ſupponit cognitionem eius, quod in memoria relinquitur.

23. *Ioan. Gerſon.* Vidit hoc Ioannes Gerſon dicto Alph. 66. conſider. 6. ſub litt. X. & ideo dicit, cum illo amore D quantumuis myſtico ſimul eſſe poſſe cognitionem eiuſdem amoris, & conſequenter aliquam cognitionem Dei, quia cognoſcit anima, & experitur ſe amare non rem quamcumque, ſed Deum. Vult tamen illam cognitionem eſſe directam ipſius amoris (imò *intuitiuam*, alibi vocat) ad Deum autem tantùm obliquè terminari. Vnde etiam addit, illam cognitionem non præcedere amorem, ſed ex illo ſequi tamquã ex obiecto præſente, & per ſe ipſum mouente intellectum. Imò Bonauentura ſuprà ſentit, talem cognitioné neceſſariò ſequi ex illo amore.

24. Si quis autem rectè conſideret, hi Auctores, dum ita philoſophantur, deſtruunt omne apparens fundamentum ſuæ ſententiæ, & id, quod aſſerunt ad illam tuendam, nullo experimento probare poſ- E ſunt. Nam in primis iam fatentur, non eſſe contra perfectionem myſticæ Theologiæ, quòd, dum voluntas actu amat Deum cum quantacumque perfectione poſſibili in hac vita, intellectus actu cognoſcat aliquid, & aliquo modo pertingat vſque ad Deum; cur ergo non poterit eſſe cum tota illa perfectione amoris directa contemplatio, & cogitatio ipſius Dei? Quin potiùs hæc cogitatio de ipſomet Deo meliùs coniungitur cum ipſius amore, quàm cogitatio, vel cognitio ipſius amoris: nam hæc eſt cogitatio rei creatæ, quæ per ſe non conducit ad talem amorem. Imò contingit, vt cùm anima fertur in Deum per amorem, ſi occupatur circa ſe ipſam, & circa ſuos actus, quaſi reflectendo ſupra illos, & cogitando quid agat, diſtrahatur, & tepeſcat in amore Dei. At verò altera cogitatio, quæ directè tendit in Deum, non diſtrahit voluntatem ab amore ipſius Dei, ſed potiùs quantùm eſt de ſe, illam ſecum rapit, & coniungit Deo. Deinde ſi experientia ipſa (vt poſſit eſſe experientia) oſtendit cognitionem aliquam Dei, ſimul eſſe cum amore myſticæ Theologiæ, quænam experientia oſtendere poteſt, illam cognitionem non tendere directè in Deum, ſed obliquè, & per amorem? Quis enim affirmare audebit ſe experiri illam cognitionem non eſſe ante amorem, ſaltem ordine naturæ, & cauſalitatis, ſed potiùs reſultare ex amore? Profectò non eſt talis huiuſmodi ordo, vel habitudo, vt ſub experientiam cadere poſſit, ſed ratione inueſtigandum hoc eſt, cùm per fidem non ſit reuelatum. Et quando hoc poſſet cadere ſub experientiam, profectò ſumma attentio, & ſubtiliſſima reflexio neceſſaria erat ad percipiendum illum ordinem; at hoc repugnat cum illa eleuatione, & ſuſpenſione mentis in Deum, quæ in hoc gradu myſticæ Theologiæ exaggeratur. Meritò ergo dicimus, non poſſe veriſimiliter vllam experientiam Incerta aliquorum experientia. adduci in fauorem talis modi amandi Deum ſine vlla præuia cogitatione actuali ipſiuſmet Dei.

Dices: viros Sanctos, & illuminatiſſimos, de quorum fide dubitari non poteſt, huiuſmodi experien- 25. Obiectio. tiam affirmare, vt Bonauenturam, Gerſonem, & Hugonem de Palma, quem ipſe refert, & Henricus de Balibis, quem etiam referunt. Reſpondeo pri- Reſponſio. mò, fortaſſe nullum eorum loqui de ſe ipſo, ſed primus, qui hoc aſſeruit, fortè ita intellexit Dionyſium, & credidit illum per experientiam fuiſſe locutum, poſteriores verò Doctores ſimiliter putarunt non ſolùm Dionyſium, ſed etiam Bonauenturam, vel (quicumque fuit prior huius ſententiæ auctor,) eam experimento didiciſſe. Deinde, cùm certum ſit eos non fuiſſe locutos contra mentem, fieri nihilominùs potuit, vt putarent ſe experiri, quod re vera non experiebantur. Quid enim mirum, quòd in tam ſpirituali, & abdita experientia potuerit interuenire deceptio? Et fortaſsè (quod valdè ſuſpicor) non tam in re ipſa, quàm in modo explicandi illam decepti ſunt. Quod reſpondendo ad eorum fundamenta commodiùs explicabo.

Ad Dionyſium, quem Bonauentura adducit, re- 26. Explicatio verborum Dionyſij. ſpondeo, non loqui in illo ſenſu. Cùm enim in cap. 1. de Myſtica Theologia monet Timothæum derelinquere ſenſus, & intellectuales operationes, & ſenſibilia, & intelligibilia omnia, &c. Non monet, vt nihil omninò cogitet, aut intellectu contempletur: nam hoc eſſet contrarium fini ab ipſo intento, quem his verbis proponit: *Tu, Timothæe chariſſimè, intentiſſima contuendis ſpectaculis myſticis exercitatione, ſenſus linque, &c.* Itaque vt poſſit intentiſſimè contueri (vtique Deum eo modo, quo in hac vita poteſt conſpici, ſcilicet per ſpectacula myſtica) monet eum linquere ſenſibilia, & intellectuales operationes. Non ergo ſub his operationibus comprehendit illam Dei intuitionem, ſed negotiationé intellectus ad cognoſcendum Deum ex his, quæ infra illum ſunt; hæc enim, vt puto, intelligit per ſenſibilia, & intelligibilia omnia, &c. Atque ita concludit; *Vt illi iungaris, qui ſuper omnem ſubſtan*

ſubſtantiam, omnémque ſcientiam eſt, ignotè pro viribus teipſum intendens. Vult ergo, vt auferatur omnis animi ſollicitudo ad concipiendum Deum, vel prout in ſe eſt, vel ſecundum aliquem conceptum proprium poſitiuum eius, & quòd mens quieſcat in cogitatione cuiuſdam eminentiæ ineffabilis, quæ per negationes potiùs, quàm per affirmationes cõcipienda eſt, & hoc appellat *ignotè* coniungi Deo, vt ſuprà declaraui.

Non enim intelligit *ignotè*, id eſt, ſine vlla cogi-
27. Quid ſit Deum ignotè cognoſcere. tatione; nam intuitus mentis non eſt ſine cogitatione, ſed intelligit modum illum concipiendi Deum, negando potiùs, quàm affirmando aliquid de illo, & confuſè, & ſub ratione entis, quod non eſt aliquid eorum, quæ videntur, vel intelliguntur, ſed eminentiùs omnibus illis, illum apprehendendo. Et hoc ſolet Dionyſius vocare cognoſcere Deum in caligine, & in tenebris, vnde ſtatim ibidẽ vocat: *Superſuſtantialem diuinæ caliginis radium*, & ſtatim reprehendit eos, *qui putant poſſe ſcientia ſua illum aſſequi, qui poſuit tenebras latibulum ſuum.* Adiungitque, licèt perfectiones poſsint affirmari de Deo, etiam eſſe prædicandas de illo negationes, quæ non aduerſantur affirmationibus, ſed oſtendunt Deum ſuper omnia eſſe. Et in eodem ſenſu
Negationes quales de Deo prædicandæ. dicit inferiùs: *Illis veraciter lucere Deum, qui impura omnia, & pura tranſiliunt, omnémque omnium ſanctarum ſummitatum aſcenſum tranſcendunt, cunctáque diuina lumina, & ſonos, ſermonéſque cœleſtes deferentes, caliginem ſubeunt, vbi veraciter ille eſt ſupra omnia.* Profectò ſi huiuſmodi hominibus veraciter lucet Deus, non carent omni cognitione illius; vnde ingredi caliginem non eſt priuari cognitione, nec illa caligo excludit lucem, ſed hæc lucet quaſi in caliginoſo loco.

28. Quam cognitionẽ appellet Dion. ignorationem. Hanc etiam cognitionem (vt cap. præcedenti dixi) ſolet vocare Dionyſius ignorationem. Sicque intelligitur, quod in fine eiuſdem primi capitis ſubiungit: *Tum verò ipſa quoque viſibilia, atque intellectualia contemplatur loquens, ingreditur ignorationis myſticam profectò caliginem, in qua omnia ſcientiæ, & cognitionis præſidia terminans, totus in eo fit: penitus autem ignoto ſcientiæ omnis, & cognitionis vacatione, præſtantiori modo coniunctus.* Vbi dum ſcientiam, & cognitionem excludit, de ſcientia propriè loquitur, & de cognitione prout dicit conceptionem propriam rei, prout in ſe eſt aliquo modo; non tamen excludit omnem actum intellectus, nam ille ingreſſus, & coniunctio mentis in Deum, de qua loquitur, non eſt per amorem tantùm, ſed per cognitionem. Imò de hac præcipuè loquebatur, vnde his verbis totum caput concludit: *Et eo quoque ipſo, quòd nihil cognoſcit, ſupra ſenſum, mentémque cognoſcens.* Et apertiùs ſtatim cap. 2. *Ad hanc (inquit) nos per lucidam, limpidiſſimámque caliginem admitti oramus, & per viſus, ſcientiæq; priuationem videre, ac ſcire eum, qui aſpectum omnem, ſcien-*
Mirabilis Dionyſij Theologia. *tiámque tranſcendit.* Eſt enim mirabilis hæc Dionyſij Theologia, videtur enim ſimul contraria, & contradictoria proferre, nec mirum, quia paulò antea dixerat (vt retuli) negationes non eſſe affirmationibus contrarias, quia termini in diuerſo ſenſu accipiuntur. Vnde ſubiungit: *Et hoc ipſum non videre, & non ſcire, eſt veraciter videre, ac ſcire, & eum, qui ſubſtantia ſuperior eſt ſuperſubſtantialiter ex omnium, quæ ſunt, ablatione celebrare.* Quod in
Vercellen. toto illo capite manifeſtè proſequitur; & Vercellenſis in ſua paraphraſi ita interpretatur, nec magis poteſt pro contraria ſententia citari, quàm ipſe Dionyſius, quem expoſitores, quos videre potui,

A Linconienſis, Ambroſius Orator, & Marcilius Ficinus non aliter intelligunt.

De verbis autem, quæ ex capit. 7. de diuinis nominibus afferuntur, ſatis dictum eſt quæſt. præcedenti, non enim vocat Dionyſius ſapientiam ſtultam, irrationabilem, vel amentem, quia ſit amor, & non cognitio, nam licèt ſapientia ab amore habeat dulcedinem, & ſaporem, vnde ſapientia dicta eſt, ſubſtantiam tamen ſuam in intellectu habet. Videtur autem Dionyſius alluſiſſe illo modo loquendi ad verba Pauli: *Quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus*, 1. Corinth. 1. Vbi etiam fidei prædicationem vocat *Stultitiam prædicationis*, id eſt, quam mundus ſtultitiam putat, iuxta illud: *Iudæis quidem ſcandalum; Gentibus autem ſtultitiam.* Sic ergo potuit etiam Dionyſius vocare ſapientiam ſtultam, irrationabilem, & amentem, vtique exiſtimatione illorum hominum, qui neſciunt, quomodo in hac vita ſit cognoſcendus Deus. Vel certè, ſicut dixit, hoc ipſum non videre eſſe maximum videre, ita vocat ſapientiam ſtultam, irrationabilem, & amentem non priuatiuè, ſed negatiuè, & non negatione excellentiſſimæ perfectionis, ſed negatione inferioris perfectionis: vnde rectè D. Thomas ibi lect. 2. *Diuina ſapientia (inquit) laudatur excellenter, ſicut irrationabilis, in quantum excedit rationem, & ſicut amens, in quantum excedit mentem, & ſicut ſtulta, in quantùm excedit habitum mentis, ſcilicet ſapientiam humanam.* 29. Cur Dionyſius vocet ſtultã ſapiẽtiam. 1. Cor. 1. B

C Adde in his verbis loqui Dionyſium de ſapientia increata. Poſſunt tamen accommodari etiam dono ſapientiæ Spiritus ſancti, & fidei diuinæ, habéntque eamdem interpretationem. Iuxta quam intelligitur illa regula, quam ibidem tradit Dionyſius, dum ait: *Solemne Theologis eſt, paſſione reciproca in Deo, quæ ſunt priuationis, aſſerere.* Iuxta quam idem met Dionyſius capit. 1. eiuſdem libri, & cap. 3. & 5. de Myſtica Thologia dicit, *Deum omnia eſſe, quæ ſunt, & nihil eſſe eorum, quæ ſunt.* Qua regula vtitur etiam Damaſcenus 1. de fide cap. 4. & Boethius lib. de Trinit. dum negat Deum eſſe ſubſtantiam, & Baſilius lib. 5. contra Eunomium, dum negat eſſe in Deo generationem, nimirum, quia generatio Dei eſt ſupra omnem nobis notam generationem. Indicat etiam Auguſtinus lib. 5. de Trinit. cap. 10. in fine, dum ſentit vix poſſe aliquid propriè de Deo dici ore humano. Ad hunc ergo modum ſapientia huius vitæ, qua Deus hoc modo cognoſcitur, poteſt dici non ſapientia, quia eſt ſupra omnem ſapientiam humanam, vel è contrario poteſt dici non ſapientia reſpectu illius ſapientiæ, qua Deus ſeipſum agnoſcit, vel etiam, qua à Beatis videtur, ſicut creaturæ comparatione Dei dicuntur non etiam more Platonico, referente Auguſtino 8. de Ciuitate cap. 11. 30. Dionyſij regula. Deus eſt omnia quæ ſunt, & nihil eſt eorum quæ ſunt. *Damaſc. Boethius. Baſilius.* D *D. Aug.* Sapientia Dei poteſt dici non ſapientia. *Auguſt.*

Ad rationes Bonauenturæ facilis eſt reſponſio. Ad primam reſpondetur, negando maiorem vniuerſaliter intellectam, nimirum, ea quæ ſunt poſteriora in Deo priùs à nobis participari, alioqui etiã Spiritus ſanctus priùs amari deberet, quàm Filius, vel Pater, & priùs deberet cognoſci Filius, quàm Pater, & priùs cognoſcendus eſſet Deus, vt Trinus, quàm vt vnus, & amans, quàm intelligens, & ſimilia, quæ planè abſurda ſunt. Quòd ſi maior illa non intelligitur vniuerſaliter, nihil ex ea concludi poteſt, & reuera ita eſt, præſertim quando cõparatio fit inter modos attingendi Deum, qui habent inter ſe neceſſariam ſubordinationem, & dependentiam, vt ſunt cognitio, & amor, ad quam habi- 31. Enodantur rationes oppoſitæ ſententiæ. Ad primam. E

 tudinem

tudinem immutandam, impertinens omninò eſt A ordo originis inter diuinas perſonas.

32. Ad ſecundam. Ordo Seraphinorũ, nõ priùs attingit Deũ amore quã cognitione.

Ad ſecundam rationem, in qua ex eo, quòd ordo Seraphinorum eſt primus infertur Deum priùs attingi amore, quàm cognitione, negatur conſequentia. Alioqui probaret etiam ab ipſis Seraphinis,& aliis beatis priùs amari Deum, quàm videri, quod eſſet dictu abſurdiſſimum, & contra omnes Theologos. Item aliàs etiam Deus ipſe priùs ſe amaret, quàm comprehenderet; eſſet enim eadem ratio,& ita proceſſio Spiritusſanctieſſet prior, quàm proceſſio Filij. Ad ſummum ergo poteſt ex illa appellatione Seraphinorum inferri, vel coniectari, perfectiorem eſſe amorem in patria ipſa viſione, quod ſub quæſtione verſatur. Et neque hoc etiam rectè infertur, ſed ſolùm vel nomen illud B

Seraphim vnde dicti.

eſſe poſitum more hominibus accommodato ex illa proprietate, quæ in nobis viatoribus perfectior eſt, vel certè quia excellentia amoris ſupponit excellentiam viſionis, ideò inde fuiſſe Seraphim nominata. Quamuis non ab amore, ſed ab ardore dicta ſint, tamquam ignita, in igne autem non ſolùm calor, ſed etiam lux perfectiſſima eſt.

33. Ad tertiam. Deus non neceſſariò priùs id mouet, quod ſibi eſt propinquius.

Ad tertiam rationem dicimus in primis maiorem, ſcilicet Deum in homine priùs mouere id, quod eſt ſibi propinquius, incertam eſſe,& vniuerſaliter loquendo non eſſe neceſſariam. Item quando eſt ſubordinatio, & dependentia inter motiones, parum refert propinquitas ad Deum, vt vnam potentiam moueat abſque præuia motione alterius potentiæ, à qua pendet, etiamſi remotior ſit. C Id verò, quod in minori ſubſumitur, ſcilicet intellectum eſſe potentiam remotiorem à Deo, quàm voluntatem,& gratis dicitur,& in rigore falſum eſt. Nam ſicut intellectus priùs ratione conuenit Deo, quàm voluntas, & eſt quodammodo magis aſſentialis, ita intellectus priùs natura eſt in anima, & eſt propinquior eſſentiæ,& per illum magis aſſimilatur Deo, participátque imaginem eius, ac tandem in patria illi intimiùs coniungitur.

34. Ad quartã.

Ad rationem quartam primùm dicimus, poſſe in contrarium retorqueri hoc modo. Cùm homo multùm diſtet à Deo; perfectiùs illum amabit, ſi priùs per aliam viam illum attingat, eíque coniungatur, hoc autem faciet, ſi priùs de ipſo cogitet per intellectum; ergo vt in contemplatione D amor perfectus ſit, debet præire intellectus.

Amor poteſt multùm iuuare ad cognitionẽ perfectam Dei.

Deinde rem ipſam explicando fatemur, amorem poſſe multùm iuuare ad perfectionem cognitionis Dei, & quoad hoc etiam confitemur, amorem quodammodo habere primarias partes in Theologia myſtica, poſſéque multum impediri amoris ardorem, ſi perfectio cognitionis extra ipſum quæratur. Nihilominùs tamen neceſſarium eſt, vt accommodata cogitatio Dei præcedat, in qua amor fundetur.

In quo cõſiſtat contemplatio.

Quæ omnia poſſunt breuiter declarari ex hactenus dictis. Quia contemplatio perfecta ex parte intellectus præcipuè conſiſtit in ſimplici intuitu,& ponderatione alicuius veritatis diuinæ cum amore, & admiratione illius, & aliis affectibus ad voluntatem pertinentibus. Vnde qui ad hunc ſtatum con- E templationis peruenit, non eſt ſollicitus de inquirenda maiori Dei cognitione, ſed de perficienda vnione ad ipſum, quæ principaliter eſt per charitatem, & voluntatem, quæ propterea in hoc negotio, & in ſtatu viæ primarias habet partes. Tamen ex hoc ipſo affectu cum delectatione, & ſpirituali dulcedine, quæ illum comitatur, ſequitur in intellectu intimior quædam, & ſuo modo clarior cognitio illiuſmet veritatis, quam intellectus

A contemplatur, quæ ex ipſis affectibus, quos anima in ſe experitur, neceſſitate quadam ſequitur abſque mentis diſtractione, vel ſolicitudine, & ita perficitur contemplatio per amorem, quod præcipuè videntur voluiſſe Bonauentura & alij: non fuit tamen illis neceſſarium dicere, aut exiſtimare, amorem illum ſine præuia cogitatione Dei ſubſiſtere. Ad alios Auctores ſatis iam reſponſum eſt.

CAPVT XIIII.

Poſsítne ſubſiſtere in hac vita perfecta contemplatio ſine operatione ſenſus?

Explicuimus proprias mentis operationes, in quibus verè, ac ſubſtantialiter contemplatio cõſiſtit; ſupereſt, vt de operatione ſenſuũ dicamus, quatenus ſaltem poteſt talis operatio in vſu mẽtalis orationis inueniri, iuxta illud: Pſal. 83. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.* Quoniam I.

Duplex operatio in parte inferiori ſenſuũ reperitur.

verò in parte inferiori duplex eſt operatio cum proportione reſpondens intellectuali, ſcilicet cognitionis, & appetitus, ideò de vtraque dicendum eſt, priùs verò de cognitione agemus, quæ eſt etiam prior.

Differẽtia inter ſenſum, & appetitum.

Eſt autem in præſenti notanda differentia inter ſenſum, & appetitum; quòd ſenſus in generali diſtinguitur in ſenſum interiorem, & exteriorem; appetitus verò non ita diſtinguitur, ſed ſequitur tantùm ſenſum interiorem. Cuius ratio eſt, quia ſenſus quoad cognitionem poteſt immutari ab obiectis ſenſibilibus, vel immediatè,& hic ſenſus dicitur externus, vel tantùm mediante priori ſenſu ab ipſo ſenſibili proximè immutato, & hic eſt ſenſus internus. At verò appetitus non mouetur immediatè ab abiecto, ſed tantùm media cognitione, cognitio autem ſenſus exterioris non ſufficit ad immutandum appetitum ſine iudicio, & cooperatione interioris ſenſus: & ideo in appetitu non habet locum illa diſtinctio, quamuis in actibus eius aliquo modo reperiatur, de quo aliàs.

2. Senſus varij quæſtionis.

Hinc ergo fit, vt quæſtio propoſita intelligi poſſit, vel de operatione vtriuſque ſenſus, tam interioris, quàm exterioris, vel de operatione alterius tantùm ſenſus, ſcilicet exterioris; nam è conuerſo de operatione ſolius ſenſus interni non poteſt eſſe quæſtio.

Senſus externi ſine operatione ſenſus interni non poſsũt operari.

Quia euidens eſt, non poſſe ſenſus externos operari ſine cooperatione ſenſus interioris, ſcilicet ſenſus communis, ſeu phantaſiæ, vt conſtat ex ſcientia de Anima, & explicatur, quia licèt obiectũ viſibile ſit præſens viſui, & oculi ſint aperti, nullúmque externum impedimentum interueniat, ſi interior attentio phantaſiæ aliò ſit animo diſtracta, nihil videtur per ſenſum: indiget ergo ſenſus externus ad ſuum actum influxu, vel cooperatione ſenſus interni. Quapropter ſi contemplatio ſit talis, vt non abſtrahat hominem ab vſu ſenſuum externorum, conſtat illam etiam non abſtrahere ab vſu interioris ſenſus. At verò è contrario ſenſus internus poteſt operari ſine externo; & ideò de illo genere abſtractionis poteſt eſſe in præſenti ſpecialis quæſtio. Quæ adhuc duplicem ſenſum habere poteſt; vnus eſt, An poſſit intellectus operari in contemplatione, nullo cooperante ſenſu ex vi talis contemplationis. Alter, an contemplatio intellectus, ita poſſit ſuſpendere omnem ſenſum, vt non ſolùm illum non moueat, verùm nec aliquid aliud ſinat illum operari, nec ab obiectis exteriùs excitari, vel quid ſimile? Priorem ſenſum tractabimus in

bimus in hoc capite, poſteriorem in ſequentibus.

3.

1. Aſſertio. Fieri non poteſt vt homo rapiatur ad verã Dei contemplationem, nihil cooperando per ſenſum. *D.Thom. Caiet. D.Dionyſ. Gr.Nazian.*

Quod ergo attinet ad priorem quæſtionem intellectá de omni operatione ſenſus interni, & externi; dicendũ eſt primò, naturaliter fieri non poſſe, vt homo in hac vita rapiatur ad verã Dei contemplationem per intellectum, nihil omninò cooperando per ſenſum, neque internum, neque externum. Ita docet D. Thomas 2.2. quæſt.174. art.2. ad 4. & ibi Caietanus, éſtque communis ſententia, ſumitúrque ex illo Dionyſij cap.1. de Cœleſt. Hierarch. *Impoſſibile eſt, lucere nobis diuinum radium, niſi varietate ſacrorum velaminum circumuelatum.* Idem habet apertè Gregorius Nazianzenus Oratione 2. de Theolog. vbi ſic ait: *Quemadmodum nulla ratione fieri poteſt, vt quiſpiam, qualibet greſſum vrgeat, vmbram ſuam prætereat (quantùm enim eam aſſequeris, tantùm etiam illa ſemper anteuertit) aut oculus rebus in aſpectum cadentibus, citra intermediam lucem, & aerem coniungatur, aut natatilia animantia extra vndas labantur, ita etiam impoſſibile eſt ijs, qui corporibus incluſi ſunt, ſine corporearum, ac ſenſibilium rerum adminiculo, rebus ijs, quæ animo, ac ratione intelliguntur omninò coniungi: ſemper enim obiter ſenſibile aliquid incidit, quantumuis maximè noſtra mens à rerum aſpectabilium contagione ſeparata, atque in ſeipſam collecta, cum rebus cognatis, oculorúmque aciem fugientibus commercium habere conetur.*

Fundamẽtum aſſertionis. Oportet intelligentẽ phantaſmata ſpeculari.

Fundamentum eſt illud Ariſtotelis 3. de Anim. *Neceſſe eſt, intelligentem phantaſmata ſpeculari.* Ex quo habetur illud philoſophicum principium, intellectum hominis coniunctum naturaliter operari non poſſe, quin ſimul phantaſia cooperetur; vnde fit, vt ſi phantaſia ſit læſa, intellectus non poſſit ordinatè ratiocinari, & diſcurrere. Eſt ergo naturalis depẽdentia inter intellectum coniunctũ, & phantaſiam; ergo naturaliter non poteſt homo naturaliter eleuari ad contemplationem naturalem intellectualem ſine cooperatione phantaſiæ. *Naturaliter* autem dicimus hoc fieri non poſſe, non ſolùm, quia ſine gratiæ auxilio fieri non poteſt, nam in hoc ſenſu nulla vera contemplatio Dei, etiamſi ſit cum conuerſione ad phantaſmata, poteſt naturaliter fieri, cùm conſiſtat in operationibus ſupernaturalibus, quæ ſine gratia fieri non poſſunt. Intelligimus ergo etiam cum ordinario auxilio gratiæ non poſſe naturaliter fieri, id eſt, ſecundum modum naturæ conſentaneum.

Gratia eleuat naturam ad operationes ſupernaturales, ſed ſeruat modum naturæ cõſentaneum.

Gratia enim licèt eleuet naturam ad operationes ſupernaturales, tamen ſecundum legem ordinariam ſeruat modum operandi conſentaneum naturæ, quoad fieri poteſt, & ita non eleuat intellectum ad operationem ſupernaturalem, niſi mouendo etiã phantaſiam, vt illi ſubminiſtret, prout poteſt.

4.

2. Aſſertio. Non implicat eleuari mentẽ ad contemplationem ſine ſenſus cooperatione. Ratio à priori.

Secundò, nihilominùs fatentur omnes Theologi, non implicare contradictionem eleuari mentem hominis in hac vita ad hoc genus contemplationis, in quo intelligibile contempletur ſine vllius ſenſus cooperatione. Ratio à priori eſt, quia hęc neceſſitas cooperationis phantaſiæ, dum intellectus noſter operatur, non eſt tam eſſentialis, vel intrinſeca, vt repugnet, impediri diuina virtute, & confortari intellectum hominis ad operãdum ſine vllius ſenſus interni vel externi cooperatione; ergo. Antecedens patet, quia illa cooperatio phantaſiæ eſt realiter diſtincta ab operatione intellectus, & non eſt cauſa per ſe illius, ſed ad ſummum ſolet eſſe occaſio, vel excitatio quædam ex parte obiecti, & ſæpè eſt potiùs quaſi effectus; nam poſtquam intellectus iam eſt informatus ſpecie abſtracta à phantaſmatibus, & illa vtitur, ſecum rapit imaginationem ad cooperandũ, neque alius modus A dependentiæ ibi excogitari poteſt: in illis autem nulla apparet intrinſeca depẽdentia, ſed eſt ſympathia quædam naturalis potentiarum, quam Deus poteſt facilè impedire.

5.

D.Thomæ opinio.

Quod etiam inductione patet, nam intellectus hominis coniunctus eleuatur interdum ad claram Dei viſionem, in qua certum eſt cooperari ſine conuerſione ad phantaſmata. Imò ſignificat D.Thomas 2. 2. q.175. art.4. impoſſibile eſſe animum videntis Deum in corpore mortali pro tunc aliquid per ſenſus externos, vel internos cognoſcere, de quo infrà dicemus: nunc enim nobis ſatis eſt, in illo genere eleuationis operari intellectum, ſine cooperatione alicuius ſenſus. Et huiuſmodi putat D.Thomas fuiſſe raptum Pauli, & B Moyſis, & alij attribuunt Sancto Benedicto, de de quo aliàs.

Alius modus abſtractionis à ſẽſibus in cõtemplatione.

Secundò contingit hæc eleuatio per contemplationem procedentem à ſcientia infuſa per ſe, qualis fuit in anima Chriſti; & licèt non conſtet certò fuiſſe communicatam alteri homini per modũ habitus, piè tamen credi poteſt aliquam illius participationem fuiſſe infuſam B.Virgini, vel Ioanni Baptiſtæ, vt alibi diximus. Et multis aliis credibile eſt communicari; ſaltem per modum actus, vt ſentit D. Thomas quæſt.13. de Veritate art.2. ad 9. vbi ait, hanc eleuationem extra viſionem Dei claram, interdum fieri *per aliquas intelligibiles immiſſiones, quod eſt* (inquit) *proprium Angelorum.* In quo verbo indicat, illas eſſe immiſſiones per ſe infuſas. Subdítque huiuſmodi fuiſſe ſoporem Adæ, C quando formata eſt Eua de coſta eius, nam iuxta Gloſſam Geneſ.2. *Ille ſopor fuit ecſtaſis menti Adæ immiſſa, vt mens eius particeps Angelicæ curiæ, & intrans in ſanctuarium Dei nouiſſima intelligeret.* An verò aliis Prophetis hic modus intellectualiter cognoſcendi, & videndi diuina, interdum communicatus ſit, non conſtat, ſatis verò nunc eſt, quòd non repugnet. Imò tertio etiam modo poteſt hoc contingere ſine infuſione ſcientiæ per ſe infuſæ per ſolam eleuationem intellectus ad vtendum ſpeciebus à ſenſibus acceptis ſine actuali cooperatione phantaſiæ; nam hoc etiam non repugnare probat ratio ſuprà facta, licet de vſu, & de tali diuina operatione non conſtet.

D.Thom. *Gloſſ.* Sopor Adæ quis fuerit.

5.

3. Aſſertio. Modus eleuationis nõ poteſt ducere originem ex operatione ipſius hominis.

Tertiò, addendum eſt; hunc modum eleuationis, & contemplationis, non poſſe ducere originem D propriam, & quaſi phyſicam ex operatione ipſiuſmet hominis cooperantis etiam diuinæ gratiæ. Probatur, quia ille modus operandi eſt omninò ſupra naturam, non ſolùm quoad gradum operationis, ſed etiam quoad modum operandi, non ergo poteſt inchoari ab homine. Et declaratur in hunc modum: Quia licet nulla operatio ſupernaturalis poſſit ſimpliciter inchoari ab homine, quia oportet, vt initiũ ſit ex Deo, tamen poſtquam homo eſt excitatus per diuinam gratiam ad contemplationem fidei, poteſt ſuo modo homo ſeſe applicare ad illum actum, & eum in ſuo genere inchoare cum diuino adiutorio. Non poteſt autem etiam hoc modo conari ad operandum, & contemplandũ E diuina cũ abſtractione ab omnibus ſenſibus, etiam internis, quia quò magis attendit per intellectum, eò magis etiam per phantaſiam cooperatur, vt facilior ſit intellectus applicatio, & apprehenſio, ergo numquam per hunc modum operandi poteſt homo peruenire ad hoc genus contemplationis. Dixit autem hoc eſſe intelligendum de propria, & phyſica origine, quia moraliter, & per modum meriti poteſt homo interdum ita cooperari diuinæ gratiæ, modo ſibi connaturali, vt mereatur eleuari

à Deo ad hanc altiorem contemplationem, ſicut **A** eleuatur interdum ad alia miraculoſa opera facienda. Sed in hoc etiam obſeruare in primis oportet, hoc genus eleuationis, vel intelligentiæ, non ſolùm petendum non eſſe, nec deſiderandum, verùm neque vllo modo procurandum, aut intendendum per propria opera, quia eſſet genus quoddam vanitatis, & ſuperbiæ, & de ſe valdè expoſitum illuſionibus, & deceptionibus. Deinde arbitror hoc genus gratiæ rariſſimè concedi, niſi ob ſingulare aliquod priuilegium, aut magnam vtilitatem publicam, quia Deus ſuaui modo omnia diſponit, & non facit hæc miracula ſine magna cauſa. Quapropter non eſt, quod hoc genus contemplationis numeretur inter modos orandi mentaliter, qui vſu venire ſolent, & ad praxim, vel profectum noſtrum conferre poſſunt. **B**

Aduertentia quædam in contemplatiuos.

6\. *4. Aſſertio. Abſtractio à ſenſibus durante cooperatione phantaſię ſine miraculo contingere poteſt. Abſtractio eſt duplex.*

Quartò, principaliter dicendum eſt, ſi in contemplatione tãtùm fiat abſtractio à ſenſibus externis, durante cooperatione phantaſiæ, illam ſine miraculo contingere poſſe cum diuina gratia in altiſſima contemplatione. Declaratur, nam, vt dicebam, hæc abſtractio duplex excogitari poteſt, vnam actualem voco, aliam etiam aptitudinalem. Prior eſt, quando mens interiùs contemplatur, cooperante phantaſia, exteriores autem ſenſus nihil actu ſentiunt; poſterior eſt, quando attendente intellectu, & ſecum rapiente phantaſiam ad ſuam contemplationem, exteriores ſenſus non ſolùm nihil actu ſentiunt, verùm etiam ita ligati ſunt, vt nihil ſentire, aut percipere valeãt, etiamſi à quolibet obiectó ſenſibili vehementer immutentur, vel intentionaliter, vel materialiter. De hac poſteriori abſtractione dicemus in ſequenti capite, nunc de priori tantùm, aſſertionem intelligimus. **C**

7\. *Probatio Aſſertionis.*

Sic autem intellecta concluſio, facilè probatur, quia eſt non ſolùm poſſibilis illa abſtractio à ſenſibus, ſed etiam eſt ordinaria, & maximè conſona diuinæ contemplationi, imò ad illam quodammodo neceſſaria. Declaratur, quia in primis actus ſenſuum externorum per ſe neceſſarij non ſunt ad actualem mẽtis operationem, quamuis enim oporteat, vt illi actus externorum ſenſuum præcedant, quoniam per eos ſumuntur phantaſmata, imò, & materia meditationis, ſeu contemplationis per eos applicari ſolet; tamen cùm actu mens interiùs colligitur, non indiget actuali cooperatione ſenſuum externorum, vt vſu ipſo conſtat etiam in meditatione ſpeculatiua cuiuſcumque ſcientiæ, vel practica conſideratione artis, aut prudentiæ. Et ratio eſt, quia ſenſus externi pendent ab actuali immutatione obiectorum externorum, mens verò quoad ſuas internas actiones non pendet ab illa actuali immutatione: Et ideò Ariſtoteles non dixit, intellectum cùm intelligit, conuerti ad ſenſus, vel ſenſibilia externa, ſed ad phantaſmata, non eſt ergo in noſtris actibus mentalibus tanta dependentia à ſenſibus externis, neque experientia ipſa aliud nos docet. Deinde operationes externorum ſenſuum, non ſolùm per ſe neceſſariæ non ſunt actualiter ad mentis conſiderationem, verùm potiùs carentia earum liberiorem, relinquet animam ad mentis operationem, & è conuersò interna mentis conſideratio abſtrahit animam ab his actionibus externis: vtrúmque conſtat experientia, & conſilio ſapientum, ac ratione; quia vis animæ noſtræ limitata eſt, & facilè per ſenſus diſtrahitur, & quaſi diſſipatur, vt ergo ad vnã mentis conſiderationem colligatur, optimum eſt claudere ſenſuum feneſtras, & interiùs tantùm meditari. Et

Alia confirmatio.

ſimiliter è contrario cùm interiùs anima nimiùm ad aliquid attenta eſt, ſolet ita exteriores ſenſus relinquere, vt præſentia non videat, neque audiat. Quod ex Ariſtotele refert Gerſon tract. de Monte contemplat. cap. 31. vbi alia exempla de hoc refert Alphab. 74. lit. Q. Hinc Dionyſius in Myſt. Theol. monet, ſenſus relinquere, & ſenſibilia omnia, vt contempletur Deus. Idémque monet Gregorius lib. 5. Moral. cap. 22. & paſſim alij Sancti, qui de hac materia ſcribunt. Hoc enim (vt dixi) non eſt proprium perfectæ contemplationis, ſed puræ orationi mentali commune eſt.

Gerſon. D. Dionyſ. Gregor.

CAPVT XV.

Vtrum mentis contemplatio interdum impediat vi, & efficacia ſua operationes ſenſuum externorum?

Conſequenter dicendum ſupereſt de alio modo derelinquendi ſenſus externos, non ſolùm non actualiter, ſed etiam aptitudinaliter, quia nimirum actus externi non ſolùm non operantur, ſed etiam ita ſunt impediti, vt nec operari poſſint, nec per externa obiecta, quatumuis vehementia excitari. Et hic, vt exiſtimo, eſt proprius mentis exceſſus, ſeu eleuatio, quæ Ecſtaſis nominatur, & frequenter accidit in perfecta contemplatione, vt mox oſtendemus. Et de hac intelligi poteſt, quod Dionyſius ait cap. 4. de Diuinis nominibus: *Quod amor ecſtaſim facit*, quia diuinus amor abſtrahit, & ſeparat animam à ſenſibilibus. Poteſt autem id tripliciter intelligi. Primò de ſeparatione per ſolam intentionem, & hoc modo ecſtaſis non excludit actualem cognitionem, & vſum ſenſibilium rerum, ſed eleuat intentionem, vt ſcilicet, dum quis exterioribus rebus, & ſenſibus vtitur, tota ſua intentione diuinis rebus inſpiciendis, & diligendis vacet, id eſt, vt his ſenſibilibus ſolùm propter Deum vtatur. Atque ita expoſuit D. Thomas q. 3. de Verit. art. 2. ad 9. *Et ſic* (inquit) *in ecſtaſi eſt quilibet diuinorum contemplator, & amator.* Vnde addo, in hac ecſtaſi eſſe ſpiritualem virum, non ſolùm cùm meditatur, vel mentaliter orat, ſed etiam cùm exteriùs **D** operatur, & ſtudet, nam per intentionem omnia in Deum refert. Hæc verò interpretatio valdè lata, & quodammodò metaphorica eſt.

1\. *Quid ſit ecſtaſis.* *D. Dion.* *Amor diuinus ecſtaſim facit.* *De triplici ecſtaſis genere.* *D. Thom.*

Alio ergo modo poteſt id intelligi de abſtractione per actualem ſeparationem ab vſu externorum ſenſuum, de qua in pręcedenti puncto locuti ſumus. Illam enim ecſtaſim ſine dubio etiam facit diuinus amor, quia quærit modum, quo liberiùs, & quietiùs Deo fruatur, ad quod multùm iuuat illa ſuſpenſio actualis externorum ſenſuum. Vnde Gregorius lib. 5. Moral. c. 22. *Ad contemplanda* (inquit) *interna nemo perducitur, niſi ab his, quæ exteriùs implicant, ſtudioſè ſubtrahatur.* Et cap. 20. *Occultatur* (inquit) *vt audiat, & audit, vt occultetur, quia & ſubtracta à viſibilibus inuiſibilia conſpicit, & repleta inuiſibilibus* **E** *viſibilia perfectè contemnit.* Hanc etiam ecſtaſim videtur deſcribere Bonauentura tomo 2. tractat. de Septem gradibus contemplat. cùm ait: *Ecſtaſis eſt, deſerto exteriori homine, ſui ipſius ſupra ſe voluptuoſa quadam eleuatio ad ſuperintellectualem diuini amoris fontem.* Et ſtatim refert verba Dionyſij: poſſétque facilè illa deſcriptio applicari ad tertium modum eleuationis mentis, quàm iuxta communem vſum nomen ecſtaſis ſignificat.

2\. *D. Greg. Quomodo quis ad cõtemplanda interna perducatur.* *Bonauenturæ de ecſtaſi deſcriptio.*

Tertiò

3. *Quomodo item diuinus amor facit ecſtaſim.*

Tertiò ergo dicitur diuinus amor facere ecſtaſim, quando eſt ardens, & ita rapit animã in Deum, vt ſenſus externos quodammodo relinquat, ita vt nihil percipere valeant, dum illa mentis eleuatio durat: hoc autem facit non quilibet amor, ſed valdè perfectus, & ecſtaticus, vt attigit Bonauentura Opuſc. de Septem itineribus, æter. diſtin. 4. artic. 4. cum Bernardo libr. de Præcept. & diſpenſ. Eſt ergo dubium huius loci proprium, An huiuſmodi ecſtaſis eueniat in contemplatione naturaliter ex vi propria operationum, in quibus contemplatio conſiſtit? In quo non directè quæritur, An poſſit fieri tanta ſuſpẽſio ſenſuum ſine auxilio gratiæ? nam ſi operationes ipſæ contemplationis non poſſunt ſine gratia fieri, nec ſuſpenſio ſenſuum fiet ſine gratia. *Formalis ſenſus dubij.* Formalis ergo ſenſus dubij eſt, An ex vi talis operationis ſequitur naturaliter talis abſtractio à ſenſibus? ſimul tamen tractabimus, An ex contemplatione naturali, viribus naturæ facta, imò & peccaminoſa, poſſit ſequi talis ſuſpenſio ſenſuum connaturaliter?

4. *Ecſtaſis an ex contemplatione quãtumcumque naturaliter ſequi poſſit.*

Igitur, quòd non ſequatur naturaliter ecſtaſis ex contemplatione, quantumcunque perfecta, ſuaderi poteſt. Primò, quia ſi ſequeretur naturaliter; maximè ſequeretur ex viſione beatifica communicata animæ informanti corpus mortale, ſed ex illa non ſequitur, ergo ex nulla contemplatione ſequitur. Maior patet, quia illa eſt ſumma contemplatio, & maximè videtur rapere totas vires animæ in Deum. Minor autem probatur, quia Chriſtus Dominus habuit illam viſionem toto tempore vitæ mortalis ſine vlla abſtractione à ſenſibus. Item animæ Beatorum vnitæ corporibus, non habebunt ſuſpenſionem à ſenſuum actionibus ratione viſionis. Eſt autem in eis eadem ratio, quantùm ad hoc, quod omnes vires animæ rapiuntur in illa viſione, & vix ad illam ſufficiunt. Secundò argumentor, Quia ſi vis contemplationis poſſet naturaliter ita ſuſpendere ſenſus externos, eadem ratione aucta intenſione, & attentione contemplationis poſſet ſuſpendere eodem modo ſenſus internus, non ſolùm vt non operentur, verùm etiam vt nec operari poſſint, quod tamen eſt falſum, vt ex dictis conſtat. Sequela patet, quia ſi poteſt contemplatio ita ligare ſenſus externos, ideò eſt, quia veluti abſorbet vires animæ, vt non poſſit ſimul extrà ſentire: ergo eadem ratione, creſcente intellectuali attentione, & affectione, poteſt ita abſorbere vires animæ, vt nec interiùs ſentire, ſeu phantaſiari valeat. Adde, eodem modo poſſe inferri, vi contemplationis intenſæ, poſſe ita ſuſpendi vires animæ vegetatiuæ, vt nihil operentur, ac proinde vt efficiant hominem immortalem, ſi perpetuò in illo contemplationis actu perſeueret. Poterit autem facilè perpetuò durare, quia ſi corpus nihi operatur, non eſt, vnde fatigetur. Tandem hinc etiam ſequitur, ſecluſo ordine gratiæ poſſe hominem per vires naturales ſui ingenij in ecſtaſim rapi per altiſſimam ſpeculationem.

5. *Suppoſita gratia contẽplationis perfectæ naturaliter poſſe ſequi ecſtaſim in ſenſibus ſaltem externis.*

Nihilominùs probabilius videtur, ſuppoſita gratia perfectæ contemplationis, ex illa naturaliter, ſeu cõnaturaliter ſequi poſſe ecſtaſim ſaltem quoad dictam ſuſpenſionem ſenſuum externorum. Itaque licet hæc ipſa ſuſpenſio, & ecſtaſis, inter dona gratiæ computanda ſit, quia re vera ſequitur ex efficacia gratiæ, tamen connaturaliter ſequitur ex priori gratia: ita vt non ſint duæ gratiæ ita diſtinctæ, vt non ſint connexæ inter ſe, ſed vna ab alia naturaliter profluat. *D.Thom.* Ita ſentit D.Thomas 2.2. quæ. 175. art. 2. vbi hanc vim ecſtaſim faciendi maximè videtur attribuere vehementiæ affectus: addit verò in ſolutione ad ſecundum, vehementiam affectuum cauſare ecſtaſim, quatenus cauſat exceſſum cognitionis, quo mens ad intelligibilia vehementer rapitur alienata à ſenſibus. Vbi hoc etiam Caietanus adnotauit. Idem latè Abulenſis Gene. 13. q. 400. & Paradox. 3. q. 46. Molina. 1. part. q. 12. art. 11. & alij, quos ſtatim referam. *Caietan. Abulenſ. Molina.* Ratio vnica eſt illa, quia virtus animæ eſt finita, & abſorpta vehementer in ſuperioribus, ac internis actionibus, non poteſt ſimul ad inferiores, & externas deſcendere. Quæ ratio ſoluendo difficultates explicanda magis eſt, & confirmanda. Fauet etiam experientia, quæ eſt tam frequens, vt indicet eſſe connaturalem effectum, & non miraculoſum, quia non ſunt multiplicanda miracula ſine neceſſitate.

6. *Confirmatio.*

Addo tandem, propter abiectionem quamdam ſuprà factam, & ad maiorem huius rei confirmationem, hoc genus ecſtaſis ſequi poſſe ex vi naturalis contemplationis, etiam ſi fiat per ſolam ſpeculationem ſine affectu. Hoc ſentit Caietanus, & fauet ibi D.Thomas dicta quæſt. 175. art. 1. & 2. tradit Marſilius Fiſinus libr. 13. de immort. anim. cap. 14. & videtur colligi ex hiſtoria de Reſtituto, de quo refert Auguſtinus 14. de Ciuit. cap. 24. quòd ad nutum ſuũ rapiebatur vt quamuis enim: (Auguſtinus ſignificat) non omninò priuabatur ſenſatione externa, tamen vix aliquid ſentiebat. Item de Triſmegiſto, & Socrate, & Platone ferunt in contemplatione rerum diuinarum ſolitos fuiſſe illo modo ſuſpendi. Et alia refert Gerſon in Opuſc. de Monte contemplat. cap. 31. Alph. 74. lit. Q. Hæc autem nec diuinæ gratiæ ſupernaturali cum fundamento attribuere poſſumus, nec facilè ſunt Dæmonis operationi adſcribenda, quia licèt non ſit dubium, quin poſſit Dæmon hoc modo ſenſus ligare, vel obſtruendo vias ſpirituum animalium, vel omnes illos ſpiritus in phantaſia retinendo: tamẽ vbi non apparent ſigna, vel effectus operationis Dæmonis, non oportet illi talem effectum ſemper adſcribere. Ratio verò eſt, quia ſi anima totam ſuam vim, & attentionem colligat ad interiores actus, tunc tota virtus naturalis eius ita occupabitur, vt ſenſibus externis non attendat, nec ſpiritus ad ſentiendum neceſſarios illis miniſtret. Confirmatur ex differentia, quæ ſuprà ponebatur inter intellectum reſpectu phantaſiæ, & phantaſiam reſpectu ſenſuum externorũ: nam phantaſia in ſua actuali operatione, non ita pendet ab actuali operatione ſenſus exterioris, ſicut intellectus pendet à phantaſia, vt docet D.Thomas 1. p. q. 84. art. 7. ad 2. cuius ratio eſt, quia phantaſia non tantùm eſt capax cognitionis intuitiuæ, ſed etiam abſtractiuæ, & ideò operari poteſt, quando exteriores ſenſus non poſſunt operari, & ita non pendet ab illis. *Phantaſia operari poteſt, quando ſenſus exteriores operari nõ poſſunt.* Hinc verò è contrario fit, vt quoties intellectus naturaliter operatur, ſecum conſequenter ferat phantaſiam propter colligationem vtriuſq; potentiæ in eadem anima, & quia ex parte phantaſiæ non eſt impedimentum, cùm poſſit abſtractiuè operari, & alioqui iuuat intellectum coniunctum, vt faciliùs poſſit ſuos cõceptus inſtar phantaſmatũ formare. Ex hac ergo doctrina ſequitur, vt intellectus nimiùm attendens ad ſuam ſpeculationem, ſecum rapiat phantaſiam cum proportionata attentione; phantaſia verò nõ ſic ferat ſecum ſenſus externos, ſed potiùs illos deſerat; ergo poteſt illa attentio naturalis eſſe tanta, vt fiat ecſtaſis perfecta ab omnibus ſenſibus externis. Verumtamen hæ rationes ſolùm probant conſecutionem illã eſſe naturalem ex hypotheſi, quòd anima appli

applicet totam ſuam vim ad internam conſiderationé. An verò poſſit ipſa ſola ſua virtute naturali ita vehementer applicare attentionem ſuam internam, non conſtat. De hoc verò dicam inferiùs. A

CAPVT XVI.

Vtrum ſaltem intuitiua contemplatio Dei per viſionem beatam mortali homini conceſſam natura ſua efficiat ecſtaſim in ſenſibus externis?

1. 1. Opinio. Per viſioné beatam abſtrahitur anima ab vſu ſenſuum in mortali corpore. *D. Thom. Abulenſ.*

HÆc dubitatio petitur in prima ratione dubitandi in ſuperiori cap. propoſita, quæ peculiarem habet difficultatem, & ideò in hoc cap. expedienda eſt. Ergo prima ſententia affirmans, per viſionem beatam abſtrahi omninò animam ab vſu ſenſuum in mortali corpore. Ita D. Thomas 1. p. q. 12. art. 11. & 3. contra Gentes cap. 47. & 2. 2. q. 175. art. 4. & ſequitur Abulenſis lib. 2. Paralip. ca. 1. q. 18. vbi ait, *ideò raptum fuiſſe Paulum, quia non poterat videre Deum, & ſenſibus vti*, & D. Thomas ad id declarandum duplici vtitur principio. Vnum eſt in omni operatione, in qua intellectus humanus abſtrahitur à phantaſmatibus, neceſſariò etiam abſtrahi à ſenſibus, quia intellectus humanus nõ conuertitur ad ſenſibilia, niſi quatenus cognoſcit per ſpecies ſumptas ex phantaſmatibus. Vnde, quia in Dei viſione maximè eleuatur intellectus ad cognoſcendum abſque ſpecie ſumpta ex phantaſmatibus, ideò neceſſe eſt, vt in illa viſione abſtrahatur à ſenſibus.

2. Si quis autem rectè conſideret, ex hoc diſcurſu ſolùm poteſt inferri abſtractio quædam, quam vocare poſſumus negatiuam, nõ autem poſitiuam, id eſt, concluditur optimè intellectum coniunctum, ſi eleuetur ad videndum Deum, nõ indigere ad illam viſionem vſu alicuius phantaſmatis, nec cooperatione alicuius ſenſus interni, vel externi: & hanc voco abſtractionem à ſenſibus negatiuam, quia eleuatur anima ad operandum intellectualiter, nullo ſenſu operante, & ſine dependentia ab illis. Quod veriſſimũ eſt, nõ ſolùm in ſcientia beata, ſed etiam in ſcientia infuſa, vt de anima Chriſti Domini aliàs diximus. Non probatur autem illo diſcurſu, quòd ex vi talis eleuationis maneat homo ligatus ſenſibus, ita vt nihil per illos ſentire valeat, dum intellectus viſioni Dei intentus eſt; quam ego voco poſitiuam abſtractionem, ſeu ſuſpenſionem, quæ longè diuerſa eſt, & plùs requirit. Nam licèt illa viſio non indigeat ſenſibus, poteſt illos permittere ſuos actus operari, nec ex eo, quòd eis non indigeat, ſequitur per locum intrinſecum quod eos liget, vt in vſu etiam ſcientiæ infuſæ videre licet.

Quid ſit abſtractio à ſenſibus negatiua.

Quid ſit poſitiua abſtractio.

3. *D. Thom.* Fortaſſe ob hanc cauſam addit D. Thomas aliud principium, ſcilicet, intellectum hominis eleuatum ad viſionem diuinæ eſſentiæ, ita applicari ad actum illum tota intentione animæ, vt totaliter feratur in Deum, nihilq; aliud intelligere ex phantaſmatibus poſſit, inde enim fit, vt non poſſit etiã tunc vti ſenſibus. Quæ doctrina videtur eſſe conſentanea Auguſtin. variis locis docenti, Paulũ licet viderit Deũ in corpore mortali dici potuiſſe, tunc in illo nõ vixiſſe, quia ita erat anima in corpore, vt non poſſet actualiter viuere vtendo ſenſibus. Ita habet Epiſt. 112. c. 12. & lib. 12. Gene. ad lit. c. 28. & 28. 35. & 36. Ratio verò eſt, quia virtus finita, ſi tota ad vnum actum applicetur, nihil aliud poteſt ſimul efficere, ſed virtus animæ eleuatæ ad viſionem Dei, tota occupatur, & quaſi abſorbetur in illo actu, vixque ad illum ſufficit, ergo non poteſt ad alios actus ſenſuum externorum, vel internorum applicari: non poteſt autem ſentire ſine actuali applicatione ſuæ virtutis, & attentione, ergo.

Quomodo anima eleuata nõ poſſit vti ſenſibus. Auguſt.

Sed hic diſcurſus magnas patitur difficultates. Nam in primis ſequitur, Chriſtum in mortali vita non potuiſſe vti ſenſibus, ſine ſpeciali miraculo. Idémque ſequitur de hominibus Beatis animo, & corpore, quia licet in illis corporibus fiat redundantia ex viſione beata (vt D. Thomas reſpondet) tamen hæc eſt redundantia gloriæ, non naturæ; & ita fit; Beatos non poſſe per corpora exercere operationes ſenſuum, vt naturales ſunt, ſed ſolùm per virtuté gloriæ, quod videtur inconueniens. Et præterea, cùm illa redundãtia in corpus, impedita fuerit in Chriſto pro ſtatu vitæ mortalis, fit vt in illo operationes ſenſuum eſſe non potuerint, nec per gloriam, nec per naturam, ſed alio ſpeciali miraculo, quod maius videtur incommodum. Præterea ſequitur, neque Angelos, neque videntes Deum poſſe naturaliter habere actus naturales ſcientiæ, aut cognitionis intellectualis. Nam ratio facta, ſi efficax eſt, probat, ita abſorberi mentem beatam illa viſione, vt ad illam applicet totam intentionem, & actiuitatem ſuam, ergo nullam inferiorem actionem præſtare poteſt ſiue ſenſus, ſiue intellectus; nam ratio eadem eſt, imò fortiùs probat de actibus intellectus, quæ à virtute intelligendi propinquiùs proficiſcuntur. 4.

Incommoda quæ ſequũtur contra 1. ſententiam. B

In hoc puncto aliqui cenſent, D. Thomam non fuiſſe locutum de abſtractione à ſenſibus poſitiua, vt ita dicam, ſed negatiua tantùm, id eſt, mentem hominis non poſſe eleuari ad videndũ Deum, quin in ipſa viſione abſtrahatur ab vſu ſenſuum, id eſt, quin ipſa viſio nõ fiat per vſum ſenſuum, nec illius ope indigeat; non verò affirmare D. Thomam, viſionem illam neceſſariò abſtrahere animam ab vſu actuali ſenſuum circa omnia alia obiecta. Sed hæc expoſitio locum non habet, tum quia D. Thomas 1. p. d. art. 11. tacitè excipit Chriſtum Dominũ, dum reſtringit ſermoné ad purum hominem, tum etiam quia excipit animam videntem Deum in corpore glorioſo, tum deniq; quia in ſolutione ad ſecũdum fatetur per miraculum poſſe aliud fieri. At ſi loqueretur formaliter de vſu ſenſuum, ſeu de ſola abſtractione negatiua, ſic neceſſaria eſſet talis abſtractio, etiam de potentia abſoluta, quia vt videatur Deus per ſenſus corporis, nullo modo fieri poteſt, nec per miraculum, nec in corpore glorioſo fieri poteſt, nec in Chriſto factum fuit. Adde, D. Thomam expreſsè dicere, neceſſarium eſſe, vt anima videntis Deum ſeparetur à corpore, vel per mortem, vel per raptum à ſenſibus, & ab omni eorum operatione. C 5.

Explicatio opinionis. D. Thom.

Refellitur explicatio. D. Thom. Chriſtũ excipit ab hoc ſtatu. D

Deus per ſenſus corporis videri non poteſt.

Alij ergo exponunt, loqui D. Thomam ſecundum legem ordinariam, non de potentia abſoluta, quæ expoſitio non repugnat verbis D. Thomæ. Sed oportet conſiderare aliud eſſe dicere, quòd iuxta ordinariam legem non datur illa viſio intellectui coniuncto corpori mortali, aliud verò, quòd ſi detur ex diſpenſatione, neceſſarium ſit etiam ex lege ordinaria, ſeu connaturali hominem illum abſtrahi à ſenſibus, non ſolùm quia operatio ſenſus nihil conducere poteſt ad illam viſionem, nec per eam excitari (quod eſt clarum) ſed etiam quia ex natura rei ſimul eſſe non poteſt cum illa viſione. Priori modo certiſſima eſt illa lex ordinaria, & ſatis expreſſa in Scriptura, *Non videbit me homo, & viuet:* Exod. 33. *Quem nemo hominum videt, ſed nec videre poteſt* 1. Timoth. 6. At D. Thomas loquitur apertè 6.

Alia expoſitio. E

apertè in poſteriori ſenſu,imò ex hac poſteriori lege,ſeu neceſſitate conatur reddere rationem prioris. Contra hunc verò ſenſum videntur procedere rationes factæ,& oſtendere, licèt infundere talem viſionem homini mortali ſit præter ordinariam legem,nihilominùs facta ſemel illa gratia,ex illa non ſequi ex natura rei abſtractionem à ſenſibus, ſed manere animam ſic videntem Deum æquè expeditam ad omnes actiones ſuas naturales tam intellectus,quàm ſenſuum,& inferiorum potentiarum, ac ſi nihil omninò operaretur.

7. Diuinæ eſſentiæ viſionẽ non ſeparare animã à corpore, nec à ſenſibus abſtrahere. *Molina.* Ratio germana.

Atque hanc partem indicauit Ludouicus Molina prima part.quæſt.12.art.11.vbi ait,viſionem diuinæ eſſentiæ ſuapte natura: neque indigere ſeparatione animæ à corpore, neque alienatione à ſenſibus,quin potiùs (ait) eſſet miraculum, quod quis in carne diuinam eſſentiam videret, & vti non poſſet ſenſibus. Ratio eius eſt,quia lumen gloriæ eſt principium operandi ſuperioris ordinis, & eleuat intellectum hominis ad operandum omninò ſpiritualiter, & independenter à phantaſmatibus, quia viſio diuinæ eſſentiæ, nec poteſt ducere originem à phantaſmatibus, nec phantaſia poteſt cooperari illi viſioni; ergo viſio beatifica per ſe non impedit vſum ſenſuum internorum, ac proinde neque externorum,ſed tam libera manet anima ad vtendum ſuo corpore videndo Deum, ac ſi non videret.

8. Euaſio.

Ad hanc verò rationem dici poteſt, animam videntis Deum non abſtrahi à ſenſibus propter dependentiam viſionis à phantaſmatibus, ſed propter dependentiam illius viſionis ab ipſomet intellectu, & ab attentione ipſiuſmet animæ. Nam cùm potentiæ ſenſitiuæ in eadem anima cum intellectu radicentur, nimia intentio ad opus intellectus impedit attentionem ad opera ſenſuum, quia etiam illi indigent actuali animæ attentione ad ſuas operationes, & ideò ſi anima ſit in tali ſtatu, vt illam attentionem adhibere non poſſit, neceſſe eſt,vt ecſtaſim in ſenſibus patiatur. Hunc autem ſtatum videtur ſecum afferre viſio beatifica propter excellentiam ſuam, & ſummam attentionem,quam requirit. Hæc autem fuit ratio D.Thomæ,quæ procedit, ſiue actio intellectus pendeat à phantaſmatibus,ſiue non: & ideò non ſoluitur per rationem in contrarium factam. Maximéque vrget, ſi verum eſt,intellectum concurrere ad illam viſionem per virtutem, & actiuitatem ſibi connaturalem, nam certè tota vis naturalis non ſolùm intellectus, ſed etiam animæ exhauriri videtur in illa tam excellenti viſione. Nec video quid facilè reſponderi poſſet,illa ſententia ſuppoſita.

9. Intellectus in viſione beata nõ operatur virtute naturali, ſed obedientiali.

Ego autem veriſſimum cenſeo, intellectum in viſione beata,non operari virtute naturali, nam licèt influat per entitatem ſuam, non tamen vt habentem virtutem naturalem intelligendi, ſed obedientialem ita proportionatam,vt ad altiorem modum intelligendi eleuari poſſit. Ex hoc ergo principio roboratur valdè ratio ſuprà facta,quia illa viſio nec pendet à phantaſmatibus, nec naturalem actiuitatem animæ,aut intellectus abſorbet,ſeu exhaurit, imò neque illam occupat, aut diſtrahit vllo modo, ergo licèt ſit in anima coniuncta corpori,non impedit operationem ſenſuum, & conſequenter ecſtaſim non cauſat. Et hoc valdè confirmatur ex incommodis ſuprà illatis, quæ omnia vitantur ex illo principio, quod viſio illa non ſolùm à phantaſmate, verùm nec ab vlla cognitione naturali intellectus;nec à virtute naturali eius, vt talis eſt,pendet; & ideo in quocumque ſtatu liberum relinquit intellectum, & expeditum ad operationes ſibi connaturales.

10. Auctoris iudicium. Miraculum eſt animam videre Deũ, & ex illa gloria non redundare gloriam in corpus. *Molina.* *Vazquez.*

Quocirca rectè mihi videntur ſentire, qui dicunt,licèt miraculum ſit,animam videre Deum, & ab illa gloria non redundare gloriam in corpus, tamen illo miraculo ſuppoſito, nullam ſequi naturaliter ſuſpenſionem, vel ecſtaſim ſenſuum ex illa viſione, ſed tam naturaliter operari poſſe, ac ſi non videret Deum. Quod tenet Molina ſuprà, & idem ſentit Gabriel Vazquez in eodem art. in fin.impugnando Alenſem. Et confirmat hoc ſufficienter exemplum Chriſti Domini,in quo non fuit duplex miraculum,vnum habendi gloriam animę ſine gloria corporis, aliud habendi gloriam ſine ecſtaſi, & raptu à ſenſibus, ſed fuit ſolum primum, quo ſuppoſito, fuiſſet potiùs miraculum nouum non ſentire per corpus mortale, ac de ſe expeditum ad ſentiendum. Quod autem in Chriſto permanenter intelligitur, cum proportione intelligendum eſt de quocumque viatore, ſi ei viſio beata communicetur in tranſitu, ſeu ad breue tempus; nam pro illo tempore procedit in eo eadem ratio. Nec video, quid ad hoc referat eſſe ſimul viatorem, & comprehenſorem permanenter,aut in tranſitu;maximè cùm hæc differentia non oriatur ex intrinſeca natura viſionis,aut luminis gloriæ, ſed ex libera Dei voluntate.

CAPVT XVII.

Vtrum ex intellectuali contemplatione huius vitæ ſequi poßit Ecſtaſis in actibus omnium ſenſuum etiam internorum?

1. Senſus quæſtionis.

DVbium hoc petitur in ſecundo argumento cap.15.propoſito. In quo ſolùm loquimur de contemplatione,quæ fieri poteſt,& ſolet in corpore mortali ordinario,ſeu connaturali modo, ita vt licèt actus ipſe cõtemplationis in ſe ſupernaturalis ſit, nihilominùs modus operãdi ſit accommodatus naturæ quoad compoſitionem diſcurſus, vel ſimiles conditiones. Dicunt ergo aliqui, poſſe hanc ecſtaſim dicto modo fieri in omnibus ſenſibus etiam internis.Ita tenet Abulenſis Geneſ.13. quæſt.400. & ſequentibus,& Paradox.3.ca.46. Fauet D. Thomas 2.2.quæſt.175.art.3. ad 1. vbi ait mentem humanam tripliciter eleuari ad contemplanda diuina: primò per ſpecies imaginarias, vt fuit in Petro Act.10.Secũdò per intelligibiles effectus,vt in Dauid,cùm dixit Pſal.111.*Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mẽdax.* Tertiò per claram viſionem.Significat ergo in primo modo fieri ecſtaſim à ſenſibus externis tantùm,in ſecundo verò,etiam ab internis,quia per pura intelligibilia fit.Et quæſt.13. de Verit.art. 3.ad 10.ait, tantam eſſe poſſe in actu ſpeculationis vehementiam, vt omninò à ſenſibili operatione abſtrahatur.

Opinio aliquorum. *Abulenſ.* *D. Thom.* Mens humana tripliciter eleuatur ad contemplanda diuina.

2. Confirmatur opinio. Duplex oratio ſpiritualis vna, meritalis altera. *Auguſt.*

Poteſt hæc ſententia confirmari ex illa 1.Cor.14. *Orabo ſpiritu,orabo & mente.* Vbi duplicẽ orationem Paulus diſtinguit, vnam ſpiritualem,alteram mentalem,quæ non poſſunt ita diſtingui, vt vna ſit per intellectum,& nõ altera, quia repugnat eſſe veram orationem ſine operatione intellectus.Diſtinguuntur ergo, quia vna fit per intellectum cooperante imaginatione ſine ſenſu externo,quę ſpiritualis appellatur,quia abſtrahit ab externo vſu corporis;alia purè mentalis,quæ ſolo intellectu cum ſuſpenſione omnis ſenſus etiam interni fit:& ita videtur exponere locum illum Auguſt.12.Gen.ad lit.c.24.& 25. Ratio deniq; eſt ſuprà tacta,quia intentio ad vnum actum impedit alios, ergo tanta eſſe poteſt mentis inten

intentio, vt omnes ſenſus etiam inter nos impediat. Item, ſicut ſe habet ſenſus internus ad externos, ita intellectus ad phantaſiam, ſed attentio interioris ſenſus poteſt eſſe tanta, vt omninò ſuſpendat actus externorum ſenſuum, ergo etiam intellectus ſua nimia attentione poteſt omninò impedire phantaſiam, qua ſuſpenſa, cæteros omnes ſenſus ſuſpendi neceſſe eſt.

3. Reſolutio. Abſtractio à ſenſibus tanta eſſe non poteſt ex vi contemplationis, vt maneant ſenſus deſtituti ab influxu animæ. D.Thom. Caietan. Auguſt.

Dicendum nihilominùs eſt, naturaliter fieri non poſſe tantam abſtractionem à ſenſibus ex vi contemplationis intellectuali, vt maneant omnes ſenſus quaſi deſtituti ab influxu animæ, ita ea ratione nihil operari poſſint. Hæc aſſertio eſt D. Thomæ 2.2.quæſt.174.& ibi Caietani, & aliorum. Sumitúrque ex Auguſtino lib. 2.ad Simpl. quæſt. 1. vbi definiens Ecſtaſim, dicit eſſe *alienationem à ſenſibus corporis, vt ſpiritus hominis diuino ſpiritu aſſumptus, capiendis, atque intuendis imaginibus vacet.* Vbi per ſenſus corporis hos externos intelligit: ponit enim exemplũ in Petri ecſtaſi Act.10. quam conſtat non fuiſſe ſine cooperatione phantaſiæ. Ponit etiam exemplum in Daniele, & licèt locum nõ deſignet, videtur alludere ad reuelationem, & interpretationem ſomniorũ Nabuchodònoſor, Daniel.2.& 4.in quibus non carebat Daniel ſenſibili repræſentatione phantaſiæ. Vnde idem Auguſt.lib.1.quæſt. in Geneſ.quæſt.80. dicit, in Ecſtaſi ſolere fieri magnas reuelationes, & huiuſmodi fuiſſe putat ſoporem Adæ, Gene.2. & talem etiã fuiſſe putat ſtuporem Iſaac, de quo Geneſ.27. dicitur, quòd audiens verba Eſau, poſtquam à Iacobo deceptus fuerat: *Expauit ſtupore vehementi.* ibi enim lectio græca *Ecſtaſim* legit. At denique lib.8.Geneſ.ad lit.cap.2. apertè docet, in exceſſu mentis, qui in ecſtaſi ſic, non relinqui imaginariam viſionem, ſed ad ſummum externam ſenſationem. Et eodem ſenſu libr. 12.cap.25.ait, Ecſtaſim eſſe raptum à ſenſibus corporis, & tales eſſe putat reuelationes Ioannis in Apocalypſi, & Iſaiæ viſiones, Iſai.cap.6. De quibus manifeſtum eſt, non fuiſſe ſine ſenſibus, ſaltem internis. Idem ſumitur ex lib. de Cura pro mortuis agenda cap.12.

Auguſt. probat in ecſtaſi ſolere fieri multas reuelationes.

Ecſtaſis eſt raptus à ſenſibus corporis.

4. Probatur, & explicatur concluſio.

Ratione ita hoc poteſt explicari, quia vel contemplatio intellectualis eſt per lumen, ſpecies, & actus per ſe infuſa, & eleuationem intellectus ad operandum per illa ſecundum modum, & proportionem illorum, vel eſt per actus, qui licèt in ſe ſint ſupernaturales, fiunt tamen per ſpecies acquiſitas, & modo illis, & intellectui mortali corpori coniuncto, accommodatis. Si contemplatio fiat priori modo, illa in primis valdè ſupernaturalis eſt, & adeò extraordinaria, vt extra Chriſtum Dominum, qui ſcientiam infuſam in habitu ſemper, & in actu habuit, de nullo alio certò conſtat, illam habuiſſe, quamuis de Beatiſſima Virgine probabilius ſit habuiſſe aliquam illius participationem, etiam permanentem, & per modum habitus, & de Ioanne Baptiſta ſit credibile aliquando participaſſe illum modum operandi, & de Paulo in raptu eſt idem veriſimile. De cæteris verò Prophetis, vel Apoſtolis, aut aliis Sanctis, quantumuis contemplatiuis nihil cum ſolido fundamento affirmari poteſt, licet non repugnauerit, aliquando id factum eſſe ex gratia ſuperante ordinariam legem.

5. Deinde poſita tali contemplatione, licèt per illam abſtrahatur mens à ſenſibus negatiuè (ſicut ſuprà dicebam de viſione beata) id eſt, quòd ex vi talis contemplationis homo non vtitur ſenſibus, nec illis indiget, non tamen abſtrahitur poſitiuè, quod nunc agimus, id eſt, non ita abſorbetur vis animæ

A per illam contemplationem, vt ſenſibus vti non poſſit, non ſolùm internis, verùm etiam externis. Hoc probatur à fortiori ex dictis de viſione beata, nam ſi illa non ita exhaurit naturales vires animæ, multò minùs id faciet hæc contemplatio. Probatur hæc conſequentia, quia in ordine, & modo ſupernaturalitatis conuenit cum viſione beata, & in illo ordine eſt longè inferior. Et prior ratio ſufficit, vt non cauſet talem ecſtaſim, poſterior autem iuuat, vt faciliùs id fiat. Declaro vtrumque, quia hæc contemplatio cõuenit cum viſione beata in hoc, quod ipſa in ſua entitate eſt omninò ſupernaturalis, & pendens à lumine, & ſpeciebus per ſe infuſis, & quod fit modo purè ſpirituali, atque adeò independenter ab omni ſenſu, omníque eius miniſterio, vel

Cõfirmatur concluſio, & declaratur in quo conueniat hæc cõtemplatio cum viſione beata.

B cooperatione, ac denique quòd intellectus humanus non concurrit ad illam virtute naturali, vt talis eſt, ſed ſolùm vt eleuatur virtute diuina, quia non poteſt aliter intellectus coniunctus vti ſpeciebus per ſe infuſis. Ex his autem principiis, & modo operandi oritur, vt viſio beata nõ abſorbeat omninò vim animæ ad operandum per inferiores potentias, vt ſuprà declaraui: ergo idem dicendum eſt de hoc genere contemplationis, in quo illa omnia reperiuntur, & aliunde minorem intentionem, ſeu actiuitatem ſupernaturalem ex parte animæ requirit, quàm viſio beata, vt per ſe conſtat.

Addo verò, etiam has duas contemplationes ſimul ſumptas, ſcilicèt, per viſionem beatam, & ſciẽtiam infuſam, non efficere illam tam grandem ſuſpenſionem virtutis ſentiendi, quia cùm omnia in illis ſint ſupernaturalia, non impediunt actiuitatem naturalem. Nam principia diuerſarum rationũ benè poſſunt ſimul operari; principia autem harum actionum ſunt diuerſorum ordinum, & anima licet ſit eadem, & omnibus operetur, tamen ſubit vicem principiorum diuerſi ordinis, quatenus per virtutem naturalem, vel per potentiam obedientialem operatur. Et ita in Chriſto Domino fuit vtraque contemplatio ſimul, & illis non obſtantibus ſine nouo miraculo fuit etiam operatio tam ſenſuum omnium, quàm intellectus naturalis.

6. Nec viſionẽ beatam, nec cõtemplationem ortam ex ſcientia infuſa impedire vſum ſenſuum.

C

In Chriſto Domino fuit vtraque contemplatio.

7. At verò ſi contemplatio fiat alio modo magis proportionato naturæ, & cum aliqua cooperatione ſpecierum acquiſitarum, & naturalis virtutis in-

D telligendi, ſaltem quoad apprehenſionem obiectorum, de quibus ferendum eſt iudicium, tunc certiùs eſt, non poſſe fieri ex vi talis contemplationis totalem abſtractionem à ſenſibus, etiam internis, quantumcumque creſcat, & intendatur ipſius intellectus attentio. Hoc apertè ſequitur ex prima ſuprà poſita reſolutione, quia quoties intellectus coniunctus operatur per ſpecies acquiſitas, naturali neceſſitate fit conuerſio ad phantaſmata, ergo numquam poteſt in vi illius operationis, quantumuis intenſæ, & attentæ ſuſpendi operatio ſaltem phantaſiæ. Reſpondent aliqui, licèt illud prius ſit verum ordinariè, & vt plurimùm ſecundum communem curſum naturæ, non eſſe tamen ita neceſſarium, quia aliquando poſſit deficere per nimium

Reſponſio aliquarum.

E quemdam exceſſum naturæ in aliqua operatione: Sed hoc in primis dicitur ſine fundamento, quia vt videbimus, neque experientia, neq; ex aliquo ſigno nobis noto poteſt probabiliter colligi talis exceptio. Deniq; ratio potiùs oſtendit contrariũ, quia ſi intellectus operatur per ſpecies acquiſitas, & modo illis connaturali, ſaltem quantùm ad apprehenſionem, neceſſe eſt, vt apprehendat, vel materialia, vel res ſpirituales cum aliqua habitudine, vel proportione ad res materiales, quia cùm illæ ſpecies à

phan

phantaſmatibus acceptæ ſint, non poſſunt aliter repræſentare. Ergo ex natura rei talis contemplatio intellectus potiùs excitabit operationem phantaſiæ, quàm illam impediet.

8. Solutio argumenti. Et ita ceſſat hîc ratio illa de nimia attentione intellectus, & quòd virtus finita applicata ad vnum totaliter, non poteſt in alia: hoc enim procedit, quando operationes ſunt ita diſtinctæ, vt ſeſe impediant, aut attentio ad vnam diſtrahat vim attendendi circa aliam. At in præſenti non eſt ita, quia talis attentio intellectus potiùs excitat, & applicat phantaſiam, & talis operatio phantaſiæ iuuat, & facilitat apprehenſionem intellectus; nam cùm fiat ad modum phantaſmatum; eò faciliùs fit, quò phantaſia in actu ſecundo, & vitali modo offert intellectui res in phantaſmatibus quaſi in actu primo repræſentatas, ergo ceſſat omnis ratio mentalis ſuſpenſionis. Quocirca ex vi ſolius actus contemplationis intellectualis numquam exiſtimo ſequi illum modum ecſtaſis in ſenſibus internis ſimul cum externis, ſiue contemplatio ſit naturalis, ſiue ſupernaturalis.

Ex vi contéplationis, intellectualis nunquam ſequi ecſtaſim in ſenſibus internis ſimul cum externis.

9. Vnde ſi Deus interdum illo modo ſuſpendit operationem phantaſiæ, id facit ex ſpeciali diſpoſitione prouidentiæ ſuæ, vel auferendo omnia obiectiua motiua phantaſiæ, vel non concurrendo cum illa; non tamen id facit, quia naturaliter ſequatur illud phantaſiæ impedimentum ex vi ſolius actus contemplationis, vel reuelationis intellectualis. Imò opinor, nulla experientia poſſe ſatis conſtare, quòd anima in tali contemplatione abſtrahatur ab omni actu phantaſiæ, quia ex ſignis externis, quæ ſolent eſſe in homine, quando actu eſt in tali ecſtaſi, ad ſummum oſtenditur ſuſpenſio externorum ſenſuum, vt infrà dicam; interius autem ſolus ipſemet, qui contemplatur, poteſt tūc experiri, quid ſentiat. Non poteſt autem poſtea per experientiam certus eſſe, quòd nullam operationem phantaſiæ habuerit, tùm quia poteſt eſſe operatio adeò ſimplex, vt poſtea nulla illius memoria relinquatur, vt contingit in aliquibus ſomniis; tum etiam quia ſi operatio intellectus non ſit de re ſpirituali, prout eſt in ſe, vix diſcerni poteſt per experientiam à conſortio operationis phantaſiæ. Quapropter nulla ratione poteſt cum fundamento affirmari ex vi contemplationis huius vitæ ſequi aliquando talem ecſtaſim, quæ operationem etiam phantaſiæ omninò impediat.

10. Sequi poſſe ecſtaſim in ſenſibus ſolùm externis, non tantùm actualem, ſed etiā aptitudinalem. Secùs verò eſt de ecſtaſi quoad ſolam ſuſpenſionem ſenſuum externorum: nam hæc interdum poteſt ſequi ex vi contemplationis intellectualis, non ſolùm quoad actualem ſenſationem, ſed etiam quoad aptitudinalem, quia præ nimia attentione interiori anima omninò deſtituit ſenſus exteriores: hoc autem non contingit in contemplatione illa, per quam anima eleuatur diuinitùs ad operandum ſine phantaſmatibus, nam de hac potiùs oſtenſum eſt, quòd licèt ſenſus non requirat, nullo tamen modo impedit poſitiuè illorum operationes. Fit ergo per illam contemplationem, quæ eſt cum dependentia à phantaſmatibus, nam ſi illa ſit nimis attenta, totas vires animæ per intellectum, & phantaſiam applicat, nihilque influit, neque ſpiritus animales mittit ad ſenſus externos, & ita priuantur operatione, & aptitudine proxima ad operandum. Et hoc maximè contingit in contemplatione ſupernaturali, quæ feruentem amorem diuinum habet adiunctum, vt probant adducta in cap. 15.

11. Reſpōſio ad motiua oppoſita. Ad motiua verò alterius opinionis reſpondetur D. Thomam in primis in citato loco ex 2. 2. nihil

A dicere, quod ad præſentem materiam pertineat: nam per prophetiam intellectualem, non intelligit illam, quæ fit ſine conuerſione ad phantaſmata, ſed illam, quæ fit ſine exteriori repræſentatione ſenſibili diuinitus facta, quod longè diuerſum eſt. Alter verò locus ex quæſt. 13. de Verit. de operatione ſenſus exterioris intelligendus eſt; locus autem Pauli 1. ad Corinth. 14. dicentis: *Orabo ſpiritu, orabo & mente*, longè diuerſum habet ſenſum, loquitur enim ibi euidenter Paulus de oratione vocali, & illam dicit, meliùs fieri ſpiritu, & mente, quàm ſpiritu tantùm. Vocat autem ſpiritum affectum orandi, quem habet ille, qui vocaliter orat in ea lingua, quam non intelligit, & ideò dicitur orare ſpiritu, non autem mente; qui autem intelligit, quod orando profert, ſpiritu, & mente orare dicitur. Augu-

Locus Pauli ad Corinth. explicatur.

B ſtinus verò licet aliter videatur exponere locum Pauli, non tamen in ſenſu nobis contrario; per ſpiritum enim ibi ſpiritualem viſionem, id eſt, imaginariam (vt apertè exponit) intelligit; per mentem autem intellectualem cognitionem; vnde potiùs infertur, intellectu ſimul, & phantaſia orandum eſſe. Quod verò in eodem cap. 24. ait, *ſpiritalem viſionem indigere actuali, vt dijudicetur, intellectualem autem non indigere ſpiritali*, intelligendum eſt cum illo addito, *vt dijudicetur*, id eſt, non indigere illa tamquam regula, quamuis indigeat illa vt miniſtra, quam habeat ſemper concomitantem, licèt ſibi ſubiectam, vt ſtatim ſubdit. Ad rationem autem iam reſponſum eſt, attentionem intellectus non

C impedire operationem phantaſiæ, propter naturalem concomitantiam, & quia potiùs illa iuuatur: & ideò non eſt eadem proportio, ſeu ratio de ſenſibus externis, vt iam declaratum eſt.

CAPVT XVIII.

Vtrum in ecſtaſi fiat abſtractio ab omni motione appetitus ſentientis, & virtutis mouentis, ac nutrientis?

SVpereſt vltimo loco dicendum de operatione appetitus ſentientis, an neceſſariò in contemplatione excitetur, vel interdum ſuſpendatur, aut omninò impediatur, & conſequenter etiam dice- 1.

D mus de virtute motiua, & nutrice, ac vegetante. Et in primis quòd ſenſitiuus appetitus ſuas poſſit habere partes in contemplatione, etiamſi ſpiritualis, & diuina ſit; res eſt manifeſta, & ipſa experientia ſatis nota: & ita communiter intelligitur illud Pſal. 83. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.* Ratio verò eſt; nam in contemplatione ſuperior appetitus excitatur per gaudium, amorem, & alios ſimiles actus; ſuperior autem appetitus naturaliter mouet inferiorem, vt ait D. Thomas 2. 2. quæſt. 175. art. 2. ad 2. Sicut enim comparatur intellectus ad phantaſiam; ita voluntas ad appetitum ſenſitiuum, radicantur enim in eadem anima, habéntque inter ſe ſubordinationem, ſibíque inuicem deſeruiunt. Et ideò ſicut contemplationi hu-

Pſal. 83. Ratio.

D. Thom. Superior appetitus naturaliter mouet inferiorem.

E manæ, quæ modo naturali fit, cooperatur phantaſia, ita ſpiritualem, ſeu rationalem affectum, qui in ea excitatur, comitatur ſuo modo appetitus ſenſitiuus per ſe loquendo, & ſecluſis impedimentis.

Vnde vlteriùs dicendum eſt, ex parte contemplationis quantumuis perfectæ, & intenſiſſimæ, numquam impediri appetitum ſenſitiuum, quo minùs cooperetur voluntati, ſi in tali contemplatione ipſa operetur. Probatur, & explicatur, quia vel contemplatio eſt modo angelico, vel diuino per

2. Numquā impediri appetitum ſenſitiuum à cooperatione volūtatis ex parte cōtemplationis.

ſolam mentis operationē ſine cooperatione phantaſiæ, vt eſt per viſionem beatam, aut per ſcientiam per ſe infuſam, aut prophetiam illius ordinis. Et tunc quidem, donec in phantaſiam fiat aliqua redundantia illius contemplationis, appetitus ſenſitiuus non excitabitur, non quia ſpecialiter impediatur, ſed quia non habet obiectum ſibi ita propoſitum, vt moueri poſſit. Et tunc non fit ecſtaſis poſitiua, vt ſuprà dicebam, ſed negatiua, quia nimirum talis operatio mentis non habet commercium cum appetitu, licèt illum non impediat, quò minùs actionem ſuam habere poſſit, ſi aliunde habeat obiecta propoſita, & ad illa applicetur, vel ab eis excitetur. Vel contemplatio eſt iuxta modum intelligendi accommodatum animæ coniunctæ corpori paſſibili, & tunc ſicut ex vi contemplationis perfectæ non impeditur operatio proportionata phantaſiæ, etiamſi contingat externos ſenſus impediti, ita ex illo capite non impeditur appetitus ſenſitiuus, quò minùs voluntati operanti cooperetur, habendo affectum motui voluntatis proportionatum, vel voluptatis, vel timoris, &c. Quia illa pluralitas operationum vtriuſque appetitus non impedit intenſionem motus voluntatis, ſed potiùs iuuat; vt ſimili dixit Diuus Thomas 1. 2. quæſt. 4. artic. 1. ad 3. quia eſt naturalis connexio inter illos affectus, & vnus excitat alium, & ab illo fouetur. Vnde etiam de anima videntis Deum dixit idem Diuus Thomas eadem quæſt. 4. artic. 5. ad 4. quòd ſtatim appetit communicare corpori participationem fruitionis Dei iuxta modum ſibi poſſibilem. Sic ergo anima contemplans Deum, & ſuo modo fruens illo per voluntatem ex ſe non impedit, imò trahit ſecum appetitum, vt illud bonum participet.

D.Thom.

3. Explicatur D.Thom.

Quocirca quod D. Thomas ait 2. 2. quæſt. 175. artic. 2. ad 2. per contemplationem, & amorem Dei cauſari ecſtaſim ſecundum appetitum, non ideò dictum eſt, quia contemplatio impediat motum omnem appetitus ſenſitiui, ſed quia impedit, ne appetitus feratur in ea obiecta inferiora, in quæ naturaliter inclinatur, ſed vt eleuetur aliquomodo ad diuina, quæ ipſum appetitum ſuperant, & ideò quando ad illa fertur dicitur ecſtaſim pati, non quia operari ſinat, ſed quia quodammodo extra ſe ſupra ſe fertur. Sicut Paulus aiebat, Galat. 2. *Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Chriſtus.* De quo dixit Dionyſius cap. 4. de Diuinis nominibus id protuliſſe virtute diuini amoris ecſtaſim facientis: illa enim ecſtaſis non tollit operationem, ſed transfert illam ad nobiliora obiecta: ideóque ſuo modo in omni oratione mentali locum habet quantùm eſt ex parte ſua, ſi ex parte corporis, vel aliunde non ſit impedimentum.

D.Dion.

Ecſtaſis non tollit operationem, ſed transfert ad meliora.

4. Deuotio quę in appetitu ſentiente ſentitur non eſt contemnenda.

Vnde obiter intelligitur, deuotionem illam, quæ in appetitu ſentiente ſentitur, non eſſe viris ſpiritualibus contemnendam, nec eſſe imperfectorum propriam, quia & ex perfectiſſima, & altiſſima contemplatione ſequi poteſt, & de ſe iuuat, & diſponit hominem, vt faciliùs, & conſtantiùs contemplatione fruatur. Quamuis ſi illa ſenſibilis delectatio deſit, non propterea putandum eſt orationem, vel contemplationem eſſe imperfectam, ſæpè enim ex diſpoſitione corporis impeditur, & interdum ex diſpoſitione diuina, propter varias rationes, quæ facilè excogitari poſſunt. Neque verò putandum eſt tunc omninò deeſſe cooperationem appetitus ſenſitiui, non enim ita eſt, quia licèt appetitus non delectetur, ex imperio, vel efficacia amoris, aut alterius affectus voluntatis, operatur

A conſentiendo voluntati, & operando, quod iubet, vel condolendo illi, vel alio ſimili modus eius affectum imitando.

5. Contemplationem ex ſe non impedire omnem corporis motionem.

Denique hinc etiam intelligitur, contemplationem, quantumuis perfectam non impedire omnem corporis motionem per ſe loquendo. Patet quia non tollit operationem phantaſiæ, & appetitus, quæ ſit principium illius motus, ergo ſi alioqui organa corporis diſpoſita ſint, & aliquis motus corum poſſit eſſe conſentaneus contemplationi mentis, ita vt illam non impediat, ſed potiùs iuuare poſſit, nihil obſtabit eſſe talem corporis motionem cum altiſſima mentis contemplatione. Exemplum optimum eſt in motu linguæ: quamuis enim mentalis oratio, vel contemplatio per ſe non requirat B vſum vocis, interdum tamen poteſt contingere, vt ex efficacia affectus, ſeu contemplationis homo prorumpat, in aliquam vocem, aut admirationis, aut laudis, aut humilis petitionis, quæ non ſolùm non impediunt contemplationem, & orationem mentalem perfectam, ſed interdum ad illam iuuāt. Nam licèt ab illa prodeant, ac ſubinde illam ſupponant, nihilominùs per eaſdem voces ampliùs excitatur mens, vt ardentiùs, & conſtantiùs tendat. Siue hoc fieri contingat per verba aliqua præſcripta, mente retenta, vt proferendo verbum alicuius Pſalmi, vel ſimilia; ſiue fiat formando verbum ad nutum orantis, & iuxta affectum, quem tunc ſentit, & vterque modus ſolet eſſe vſitatus, & valdè vtilis. De quo videri poteſt Auguſtinus epiſt. 121. C cap. 9. S. Bonauentura Opuſc. de Proceſſu Religionis in 7. capit. 3. & Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 83. artic. 12.

Auguſt. *Bonauent.* *D.Thom.*

6. Vltimò dicendum eſt de operationibus partis vegetatiuæ, quod etiam in argumento quodam ſuprà relicto cap. 15. petebatur. De his igitur operibus Abulenſis, ſuprà affirmat, omninò impediri in ecſtaſi perfecta, ex eodem fundamento, quòd ſcilicet tales operationes ſunt vitales, & pendent ex actuali influxu animæ, ergo poteſt eſſe tanta attentio animæ ad ſuperiores actiones, vt ab his etiam infimis omninò ſuſpendatur. Confirmatur aliquibus experientiis vna, & quotidiana eſt, quia ex nimio ſtudio, vel oratione, & attentione mentis, videmus impediri nutritionem, & digeſtionem, ſaltem, vt debiliùs, ac remiſſiùs fiat; ergo poteſt ita D creſcere attentio mentis, vt omninò illa opera impediat. Altera eſt, quia ſolet homo in ecſtaſi multis diebus eſſe ſine cibo, & potu, interdum etiam videtur eſſe abſque motu cordis, ceſſante pulſu, imò vix in eo deprehenditur calor vitalis, ſed quaſi mortuus apparet; ergo, &c.

Abulenſ. Fundamentum opinionis.

7. *D.Thom.* Opera vegetatiuæ animæ, quæ proximè per qualitates materiales exercentur, impedire nō poſſe per cō templationē.

Nihilominùs D.Thomas 2. 2. quæſt. 175. art. 2. cenſet, in raptu non ſuſpendi opera vegetatiuæ partis, idem habet quæſt. 13. de Ver. art. 4. vbi rationem reddit, vel quia operationes vegetatiuæ partis longiùs diſtant ab operatione intellectus, & phantaſiæ, quàm opera ſenſuum externorum, vel quia actio vegetatiua magis naturalis eſt, quæ ratio magis philoſophica videtur. Dico ergo, opera veE getatiuæ animæ exerceri proximè per qualitates omninò materiales, & agentes neceſſariò alteratione materiali, & quoad hanc partem impediri non poſſe per contemplationem, quia illa actio non pendet ex attentione ipſiuſmet animæ, ſed ex ſolis qualitatibus. At verò quatenus illa actio iuuatur per actiones ſpirituum, & per vitales operationes animæ attrahendi, expellendi, diſtribuendi, &c. ſic multùm poſſe impediri per actus mentis, ſiue contemplationis, ſiue ſtudij, aut mentalis orationis;

Actiones vegetatiuæ animæ quomodo impediātur per ecſtaſim.

& hoc

& hoc ſolùm ratio, & experientiæ adductæ probant. Quod verò quidam dicunt, talem eſſe poſſe vim contemplationis, vt animam realiter à corpore ſeparet, naturaliter contingere non poteſt, niſi per diſcurſum temporis materialiter ita alteretur corpus, vt diſpoſitionem neceſſariã ad vnionem cum anima amittat: ſupernaturaliter autem fieri à Deo poteſt, non tamen ex vi contemplationis ſolius, niſi corpus etiam immutetur, vel Deus aliquid ſupernaturale adiungat. Quod autem quidam dicunt virtute Dæmonis fieri, vt in huiuſmodi raptu anima realiter ſeparetur à corpore, & poſtea iterum vniatur, commentitium eſt, & contrarium veritati fidei, quæ docet, ſolum Deum poſſe animam à corpore ſemel ſeparatam iterum illi vnire.

Virtute Dæmonis fieri non poteſt, vt anima à corpore ſeparetur, & iterum in illud redeat.

CAPVT XIX.

Vtrum contemplatio in raptu, vel ecſtaſi, prout eſt in intellectu ſit operatio humana, & meriti capax?

1. Difficultas quæſtionis.

TOta difficultas præſentis quæſtionis eſt circa libertatem illius operationis: nam in cæteris certum eſt, operationem illam eſſe ab homine elicitam; nam eſt vera operatio vitalis intellectus, & voluntatis. Certum item eſt contemplationem, de qua agimus eſſe actum ſupernaturalem, vt ſatis in ſuperioribus oſtenſum eſt. De ſola ergo conditione libertatis quæſtio ſupereſt, quæ ad operationem proprio, & ſpeciali modo humanam, neceſſaria eſt iuxta doctrinam D. Thomæ 1. 2. q. 1. art. 1. & ad meritum etiam requiritur, vt in eadem 1. 2. q. 114. oſtenditur, & in 3. p. q. 18. & 19. attigimus. Concurrunt autem in hac contemplatione actus, & voluntatis, & intellectus, vt ſupponimus, & vterque poteſt interdum fieri ſine libertate, vt in motibus primis, & tunc neuter dicitur propriè actus humanus; vterque verò tunc perfectè fit ſaltem pro ſtatu viæ, quãdo liberè fit, & tunc ſunt propriiſſimè actus humani. Sunt autem liberi diuerſo modo actus quidem voluntatis intrinſecè, & elicitiuè, intellectus verò imperatiuè, & per denominationem ab actu voluntatis: de vtroque ergo dubitari poteſt; de intellectu dicemus in hoc capite, & de voluntate in ſequenti.

D. Thom.

Actus voluntatis & vt intellectus sũt liberi, ſed diuerſo modo.

2. Actus intellectus non videtur eſſe liber.

Principiò igitur actus intellectus, qui in raptu interuenit, non videtur eſſe humanus, quia non eſt ex imperio voluntatis; ſed ex alia cauſa ſuperiori, quæ intellectum vehementer mouet, & neceſſitat ad illum actum. Nec loquimur nunc de ſupremo illo raptu, qui per viſionem beatam eſſe poteſt, in quo res eſt clara, quia illa viſio nec poteſt eſſe ex applicatione voluntatis, nec ſemel habita eſt in poteſtate volũtatis illam remouere. Sed loquimur de abſtractiua contemplatione ſupernaturali tam vehementi, vt abſorbeat ſenſus omnes externos, eóſque pro tunc ineptos ad actualiter ſentiendum reddat, non minùs, quàm in ſomno, vt Auguſtinus dixit lib. de Cur. pro mort. agend. cap. 12. Quod ergo contemplatio hæc quoad hunc actum intellectus non ſit actus humanus, videtur ſumi ex D. Thoma 2. 2. quæſt. 175. artic. 1. nam requirit ad raptum, quod non ſit ex propria intentione, vnde illum dicit prouenire à cauſis extrinſecis, vt à cauſa corporali, Dæmone, aut virtute Dei: & hæc tertia cauſa ſola habet locum in contemplatione, de qua tractamus. Et licèt Caietanus ibi notet etiam poſſe eſſe ecſtaſim à cauſa intrinſeca, ex artic. 2. eiuſdem quæſtionis, tamen illud videtur ad ſummum intel-

Auguſt.

D. Thom.

Caietan.

A ligi quantùm ad affectum, de quo ſolo expreſsè loquitur Diuus Thomas, in illo artic. 2. & de illo poſtea videbimus. Idem apertè docet Diuus Thomas quæſt. 13. de Verit. artic. 1. vbi in corpore, diuinæ virtuti tribuit hunc motum. Vnde infert in ſolut. ad 5. talem motum non eſſe meritorium. *Opus* (inquit) *hominis ex hoc, quod habet bonitatem meriti, exigit, quòd ſit ſecundum rationem, & voluntatem, ſed bonum, quod ei confertur in raptu non eſt huiuſmodi, vnde non oportet, quòd procedat ex voluntate humana, ſed ſola virtute diuina.*

Secundò probatur experientiis, quibus conſtat pati ſpirituales viros huiuſmodi ecſtaſim inuitos, ſæpe enim Dum precantur vehementer, ne huiuſmodi raptum pati ſinat, præſertim coram aliis, & non obtinent, ſed inuiti ſupra ſe eleuantur, vt refert B Martinus Delrio lib. 2. Inquiſit. Magic. quæſt. 25. non eſt ergo voluntaria actio illa; ergo nec libera, vel humana eſſe poteſt. Tertiò, non videtur eſſe tanta vis voluntatis noſtræ, vt animam, & intellectum tam vehementer applicet ad attendendum, vt nihil aliud agere tunc, aut ſentire poſſit. Nam ſi hoc eſſet in naturali poteſtate voluntatis humanæ, vnuſquiſque noſtrum id facere poſſet, ſi vellet, at conſtat nos id non poſſe, etiam ſi maximè velimus, ergo ſignum eſt tunc homines non ſe applicare ad illum actum, ſed ab alio agi. 3.

Probatur opinio experientia. Viri ſpiritua les etiam inuiti ecſtaſim patiuntur. *Mart. Delr.*

Circa hanc eleuationem intellectus duo quæri poſſunt. Vnum eſt, an in tali eleuatione ſit perfectus vſus rationis, cum omni perfectione intellectualis iudicij; aliud eſt, an ipſamet attentio, & C actualis applicatio intellectus ſit libera, poſsítque ex imperio voluntatis prouenire? Vt autem diſtinctè loquamur, diſtinguamus duplicem contemplationem, vnam quæ fit eleuando intellectum ad cognitionem independentẽ à phantaſmatibus, aliam, quæ fit, ſeruato modo naturali cognoſcendi, cum conuerſione ad phantaſmata. Dico ergo primò, quando intellectus eleuatur ad cognoſcendum, & intelligendum independenter à ſenſibus externis, & internis, contemplatio fit cum perfecto vſu rationis, ſeu cum integra cognitione intellectuali, ſiue ſit cum diſcurſu, ſiue abſque illo modo angelico. Probatur primò, quia illa eſt altiſſima cognitio intellectualis, magis participans de perfectione in- D telligentiæ angelicæ, quàm omnis naturalis vſus rationis hominis vigilantis. Secundò, quia ſicut illa cognitio non pendet à ſenſibus in ſuo eſſe, & fieri, ita nec in ſua perfectione. Tertiò, quia in illa intelligentia ceſſat apertè illa ratio de dependentia iudicij à ſenſibus; illa enim maximè habet locum in ea cognitione, quæ ducit originem à ſenſibus, & in eis habet principia ſua: at hæc cognitio non habet originem à ſenſibus, ſed eſt merè intellectualis. Vnde ad perfectionem huius cognitionis intellectualis impertinens eſt, quòd homo vigilet, aut dormiat, ſed æquè operetur cum perfecto vſu rationis. 4.

Duplex contemplatio.

1. Aſſertio.

Contemplationem fieri cũ perfecto vſu rationis, quando intellectus in operatione abſtrahit ab omni ſenſu.

Exemplum clariſſimum huius rei eſt, anima Chriſti Domini operantis per ſcientiam infuſam, eiúſque ſingularis, & excellens participatio fuit in E Beatiſſima Virgine (vt piè credimus) vel quando in ſomno merebatur, vt alibi diximus, vel in primo inſtanti conceptionis, quando per proprium actum ſignificata fuit, quia tunc non vſa eſt ſenſibus, nec phantaſmatibus ad cognoſcendum Deum, quem ex tunc amare incepit, ſupernaturali quidem, ac diuino, libero tamen, & humano modo, vt ſuis locis à nobis oſtenſum eſt. Item credimus Ioannem Baptiſtam (& de Ieremia idem credibile eſt) illius perfectionis aliquo modo participem fuiſſe, 5.

Chriſtum Dominum, & Virginem per ſcientiam infuſam & in inſtanti, cõceptionis, & in ſomno mereri.

Idem cum probabilitate iudicandũ de Ioanne Baptiſta, & Ieremia.

quatenus in vtero fuit ſanctificatus, licèt non ita A conſtet, an illa cognitio fuerit per ſe infuſa, & independeus à ſenſibus, vel in illo fuerint ſenſus Diuina virtute confortati ad cooperandum intellectui: vtroque enim modo facilè fieri potuit virtute diuina, vt per ſe notum eſt. Denique addit D. Thomas quæſt. 13. de Verit. art. 2. ad 9. talem fuiſſe contemplationem Adæ in ſopore à Deo illi immiſſo, quando voluit ex coſta eius Euam formare, quem ſoporem fuiſſe cum perfecta cognitione, & intelligentia myſteriorum Dei, in 3. part. quæſt. 1. artic. 3. in comment. latiùs dixi, cum D. Thoma ibi ad 5. & 2. 2. quæſt. 2. artic. 7. & Hier. ad Epheſ. 5. Auguſtino 9. Geneſ. ad lit. cap. 19. Tertullian. lib. de Anim. cap. 1. & aliis, quos ibi retuli. Imò ſentit D. Thomas in illo loco de Verit. cum Auguſt. lib. 22. Gen. B ad lit. hunc modum contemplationis puræ intellectualis interdum communicari aliis Sanctis cum perfecta intelligentia, & iudicio circa ea, quæ reuelantur.

D. Thom.

Geneſ. 2.

Geneſ. 2.
Hieron.
Auguſt.
Tertull.

6. Dico ſecundò, poſſe eſſe perfectum actum intelligendi, licèt non ſit liber, vt patet in viſione beata. Et extra illam poteſt Deus infundere talem actum intellectualis contemplationis independenter à voluntate recipientis, vt per ſe notum eſt. Poteſt verò etiam ſolùm actum primum, infundere relinquendo vſum liberum quoad actum ſecundum, vt ſimiliter eſt clarum in vſu ſcientiæ infuſæ animæ Chriſti. Ideóque ad hoc diſcernendum, eſt aduertẽdum, cognitionem hanc poſſe à Deo infundi vel per modum habitus permanentis, vel ſolùm in tranſitu, & C per modum actus. Priori modo data eſt Chriſto, & fortaſſe ſoli (licèt de Beatiſſima Virgine piè credi poſſit aliquid participaſſe) cuicumque tamen detur, certum eſt infuſionem ipſius habitus, ſeu ſpecierum per ſe infuſarum ſine libertate fieri, quia cùm formaliter non conſiſtat in agendo, ſed in recipiendo, non requirit formalem libertatem. Nec etiam ſolent tales habitus infundi præuia diſpoſitione libera, vt ab illius denominatione libera vocari poſſit talis infuſio, ſed vel connaturaliter dantur, vt Chriſti animæ, & Beatis, vel merè gratis ad modũ cuiuſdam præuenientis gratiæ. At verò in actuali vſu talis habitus, libertas eſſe poteſt, ſiue ſenſus operentur, ſiue dormiant, aut quocumque alio modo D ligati ſint, quia anima tunc in ea operatione non pendet ab illis, & alioqui intelligit cum perfecto iudicio, & habet illam intelligentiam per modum habitus, & ideò illa vtitur, quando vult, quia hæc eſt proprietas habitus, & nihil tunc eſt, quod neceſſitet ad exercitium talis actus. Quod in Chriſto Domino manifeſtum eſt, eademque eſt ratio de reliquis. Quoad ſpecificationem verò poterit talis actus eſſe neceſſarius, ſi ſit actus ſcientiæ, vt fuit in Chriſto, ſi autem ſit actus fidei, erit etiam liber hoc modo, vt iam declaro.

2. Aſſertio. Poſſe eſſe perfectũ actum intelligendi ſine libertate.

Aduertendum.

Cognitio hęc dari poteſt, vel per modũ habitus, vel trãſeunter.

Libertas in tali actuquo modo eſſe poſſit.

7. Alio ergo modo poteſt hæc contemplatio infundi per modum actus in raptu quodam, vel tranſitu: & tunc duo ſunt diſtinguenda; vnum eſt actualis receptio eorum, quæ homini intellectualiter repræſentantur, quæ non eſt receptio ſolùm ipſius E actus primi, ſicut eſt in habituali infuſione, ſed eſt actualis apprehenſio vitalis, & intellectualis: aliud eſt iudicium de rebus apprehenſis, & repræſentatis. Primum horum certum eſt, tantùm eſſe ex operatione diuina ſine vſu libero recipientis: Patet, tum quia ante illam operationem Dei nullum ſupponitur internum principium, quo poſſit homo ſe ad illam apprehenſionem applicare, tum etiam, quia ante apprehenſionem nõ poteſt ſupponi iudicium, A nec ſine præuio iudicio poteſt eſſe vſus libertatis. Atque hoc modo dixit Bonauentura de Proceſſu Relig. in 7. cap. 18. viſionem non eſſe per ſe meritoriam. Et de eadem apprehenſione intelligo, quod dixit Carthuſianus Opuſc. de laud. vitæ ſolit. ar. 36. aliquando ita eleuari ad ecſtaſim, vel raptum intellectum hominis, vt ipſe non poſſit reniti, vtpote libertate arbitrij ad horam quaſi ſuſpenſa, atque ſopita. Hoc enim facilè fieri poteſt quoad attentionẽ intellectus ad percipiendum ea, quæ interiùs reuelantur, atque apprehenduntur.

Alius mod⁹ infundendi contẽplationẽ per modũ actus in raptu, vel tranſitu.

Bonauent.

Carthuſ.

Quod verò ſpectat ad iudicium, diſtinguendum eſt, nam poteſt hæc cognitio eſſe euidens, & ſcientifica, vt ſi reuelatio illa pertineat ad ſcientiam infuſam, vel ad prophetiam euidentem aliquo modo, B vel poteſt eſſe obſcura reuelatio, & manens intra propriam rationem fidei: quantumuis enim fiat reuelatio per ſpecies per ſe infuſas, & ſine dependentia à ſenſibus, poteſt eſſe obſcura, qualis fuit in Angelis in primo inſtanti creationis, & talis eſſe potuit in Adamo in ſopore illo Gen. 2. ſi verum eſt, illam fuiſſe purè intellectualem reuelationem, & independentem à phantaſmatibus, vt paulò antè ex D. Thoma retuli. Nam quod obſcura fuerit; videtur per ſe credibilius, quia non tranſcendit veram fidẽ, iuxta ſententiam multorum Patrum, quos retuli citato loco. Quando ergo reuelatio eſt euidens, iudicium non eſt liberum, nec quoad ſpecificationem, quia euidentia infert neceſſitatem contrariam, nec C etiam quoad exercitium, quia (vt ex priori puncto ſupponitur) intellectus ex neceſſitate eſt applicatus motione diuina ad attendendum, & actualiter apprehendendum tale obiectum, ſeu talem veritatẽ. Intellectus autem actu attendens, & apprehẽdens veritatem ſub lumine euidenter oſtendente illam, non poteſt ſuſpendere aſſenſum illius, quia eſt potentia naturaliter agens, nec in hoc ſubditur voluntati, quando aliunde ex neceſſitate mouetur ad attendendum, ergo. 8.

Cognitio in raptu duplex eſſe poteſt, euidens & obſcura.

Geneſ. 2.

Iudiciũ non eſſe liberum quando reuelatio eſt euidens.

At verò quando reuelatio eſt obſcura, iudicium eſt liberum, quia eſt per aſſenſum fidei, nam & eſt obſcurus, & auctoritate Dei reuelantis nititur, non enim poteſt habere aliud motiuum, eſt ergo fides, at fides libera eſt, vt conſtat ex 2. 2. quæſt. 2. art. 9. Nec in illo caſu eſt vlla cauſa neceſſitans intelle- D ctum, quia nec medium, aut lumen obſcurum infert neceſſitatem, vt eſt per ſe clarum, nec Deus ſolus, vt motor extrinſecus tunc infert illam, quia licèt poſſit, eſt præter exigentiam talis actus, & luminis, ac potentiæ, & præter omnem rationem conuenientis prouidentiæ. Et ideo ſine cauſa, vel fundamento probabili id aſſereretur. Eſt ergo illud iudicium ex motione voluntatis, ergo eſt liberum, quia ipſa voluntas tunc non neceſſitatur ad ſuum actum, quo intellectum determinat. Quod ſimili dilemate conuinci poteſt: aut enim neceſſitaretur ab obiecto, & hoc non, quia eſt obſcurum, & ideo in illo non oſtenditur omnis ratio boni: aut à Deo, & hoc non, quia eſt extra rationem prouidentiæ debitæ, & conſentaneæ potentiæ liberæ, vt ſequen- E ti cap. dicetur. Et hæc de priori, & puriori contemplatione. 9.

E contra iudicium eſſe liberum, ſi reuelatio eſt obſcura.

De contemplatione ergo, quæ eſt cum conuerſione ad phantaſmata, dicendum in primis eſt in illa etiam eſſe poſſe perfectum rationis vſum, non ſolùm quoad apprehenſionem, & actualem repræſentationem rerum, quæ cogitantur, ſed etiam quoad plenum iudicium de veritate contemplata, ſiue ſpeculatiua ſit, ſiue practica. Hanc aſſertionem cenſeo certam: poteſt autem intelligi dupliciter, primò de 10.

Aſſertio. Poſſe eſſe perfectum vſum rationis in contẽplatione, quæ fit cũ cõuerſione ad phãtaſmata.

de poſſibili,ex gratia extraordinaria, & quaſi miraculoſa;alio modo de poſſibili naturaliter,ſeu modo connaturali, ſuppoſita priori gratia, & virtute homini data ad intendendum diuinis, cum tam vehementi attentione mentis. Et vtroque modo cenſeo veram aſſertionem. Prior modus habet locum in ſomno corporali:nam poteſt tunc Deus eleuare intellectum, & phantaſiam vſque ad perfectam intelligentiam cum iudicio rationis. Poteſtque hoc probari exemplo Adæ, cùm in ſopore à Deo reuelationem accepit: nam tunc dormiſſe corporaliter

D.Thom. Magiſt.

ſignificat D.Thom.1.p.q.97.art.2.argum.2.& Magiſter,ac reliqui Scholaſtici in 2.d.18.& Patres cõmuniter ita loquuntur, & ſignificat Scriptura Gen. 2.verſ.20.& 21. vt latiùs expendit Epiphanius hæreſ. 48. vbi de ecſtaſi ſomni locum illum interpretatur, & in ea dicit habuiſſe Adamum perfectã intelligentiam, idémque ſentit Hieron. in Quæſtionibus hebraicis in Geneſ. Quod verò ſuprà ex D.

Adami intellectũ in ſopore fuiſſe eleuatum ſine conuerſione ad phãtaſmata incertum eſt.

Thoma referebamus, tunc fuiſſe eleuatũ Adamum ad intelligẽdum ſine conuerſione ad phantaſmata, incertum eſt,& minimè neceſſarium,quia illa reuelatio non exceſſit cognitionẽ fidei, vt oſtendi in 1. to.3.p.art.3.in Coment.circa ſolut. ad 5. & fuit de obiecto aliquo modo ſenſibili, nimirum de myſterio Incarnationis futuro, & repræſentato per coniunctionem viri cum fœmina, & potuit facilè fieri modo homini accommodato, ſcilicet cum cooperatione phantaſiæ, non obſtante ſomno corporali, vt ex ſequenti exemplo magis patebit.

11\. 3. Reg.13. 2. Paral.1. Solomonis ſomniũ quale fuerit.

11\. Aliud exemplum eſt ex 3.Reg.3.& 2.Paralip.1. vbi Deus dicitur apparuiſſe Salomoni per ſomniũ nocte,& dixiſſe illi, *Poſtula,quod vis,vt dem tibi*: Salomonem autem petiiſſe ſapientiam, & placuiſſe petitionem Domino, & ideo illi promiſiſſe perfectam ſapientiam cum aliis quàmplurimis bonis. Ex qua narratione & ex longo ſermone Salomonis ad Deum conſtat, ipſum habuiſſe perfectiſſimum diſcurſum,& iudicium cum conſideratione diuinæ maieſtatis, & beneficiorum eius, & propriæ infirmitatis,ac neceſſitatis in illo regio ſtatu,in quo erat conſtitutus. Et ex hoc perfecto diſcurſu, ac iudicio petitionem illam Deo propoſuiſſe, & ideo illi placuiſſe, ergo non obſtante ſomno corporis eleuata fuit mens eius, vt perfectam rerum apprehenſionem & iudicium habere poſſet.

12\. Verumtamen multi graues Auctores, ne admittant in vero ſomno corporali, eſſe poſſe vſum rationis, cum perfecto iudicio, & libertate, variè locum illum exponunt.Et in primis D. Thomas

D.Thom. Opinio B. Thomæ Salomonẽ tũc non habuiſſe vſum liberi arbitrij.

1.2. quæſt. 113 .artic.3.ad 2.ait, non habuiſſe tunc Salomonem actum aliquem liberum, quo ſapientiam meruerit, vel ad illam ſe diſpoſuerit;ſed tunc declaratum ei fuiſſe, quòd à Deo ſapientiam acciperet propter bonum deſiderium eius, quod antea habuerat. Verumtamen & D. Thomas ipſe in illa explicatione non perſeuerat, & impugnare illam

Impugnatur.

poſſumus.Primò quia diuinat,quòd enim Salomon priùs habuerit tale deſiderium, aut quod à Deo antea ſapientiam poſtulaſſet,in Scriptura non legitur, nec in illis verbis ſignificatur, ergo ſine fundamento aſſeritur.Secundò, quia repugnat narrationi, quæ in prædicto loco fit. Expreſsè enim dicitur ibi,dialogum illum inter Deum,& Salomonem accidiſſe in illo ſomno, & non præceſſiſſe antea. *Apparuit* (inquit) *Dominus Salomoni per ſomnium nocte dicens:Poſtula, quod vis*: &c.tunc ergo loquutus eſt

3.Reg.3.

Salomoni Deus,& tamen ſtatim ſubiungitur: *Et dixit Salomon* &c. *Tu feciſti cum ſeruo tuo miſericordiam* &c. vſque ad illud. *Placuit ergo ſermo coram Domino*

A &c. & tandem poſtquã Deus promiſſionem ſuam abſoluit,ſubiungitur, *& euigilauit Salomon* &c. non videtur ergo poſſe dubitari, quin totus ille dialogus, quocumque tandem modo intelligatur, tempore illius ſomni peractus ſit. Vnde etiam conſtat, in illomet tempore infuſam fuiſſe ſapientiam Salomoni. Nam cùm Deus dixit Salomoni: *Pete quod vis*,certè nondum Salomon petitionem illam fecerat, propter quam ei data eſt ſapientia. Quod ergo ibi de præterito dicitur *Ecce feci tibi ſecundum ſermones tuos,& dedi tibi cor ſapiens* &c.non ideo ita narratur, quia ante ſomnum illum Deus iam illi dediſſet hæc dona, ſed quia iam tunc illa dederat, ſtatim ac Salomon optionem fecit, & petitionem fudit, vt

B patet ex illis verbis, *Quia poſtulaſti verbum hoc.*

Reſponderi verò poteſt ex eodem D. Thoma, 13.

Reſp. ex D. Thom.

2.2.quæſt.154.artic.5.ad 1. & quæſt.28. de Verit. art.3.ad 7.verum quidem eſſe ſapientiam fuiſſe infuſam Salomoni dormienti, & propter diſpoſitionem,quam in illo ſomno habuit, nihilominus illam diſpoſitionem non fuiſſe per motum liberum, nec cum iudicio rationis, quod tunc haberet,ſed fuiſſe in ſe,ac formaliter indeliberatum motum,habuiſſe tamen rationem diſpoſitionis, & alicuius meriti, quia proceſſit ex virtute relicta à bono deſiderio libero,habito in vigilia, ſicut pollutio in ſomnis eſt culpabilis ratione actus præcedentis. Quæ reſponſio non diſplicet Bonauenturæ & Richardo & Alenſi, infrà citandis, eamque ſignificat Auguſtinus,

Auguſt.

C licèt non ſatis explicet lib. 12. Gen.ad lit.cap.15.in finẽ.Verùm neque hoc modo defenditur rectè illa explicatio.Primò,quia etiam id totũ, quod de præcedenti diſpoſitione, ac merito dicitur, ſine teſtimonio Scripturæ dicitur. Secundò, quia in eiſdem

Non probatur explicatio.

verbis Scripturæ ſatis ſignificatur,illos actus Salomonis, qui ibi narrantur, fuiſſe liberos, vt ſtatim ponderabimus. Tertiò,quia motus non liberi, qui in dormientibus accidunt naturaliter, re vera non ſunt meritorij,vel demeritorij,ratione actuum prçcedentium: neque homo eſt dignus maiori pœna propter externam pollutionem, quam dormiens patitur,quàm fuerit ratione culpæ,quæ præceſſit in vigilia:vnde licèt poſt illam culpam poſtea ex accidenti impediretur ſomnus,vel pollutio in illo,eiuſdem pœnæ reatus maneret.

Motus in dormientib. non ſunt meritorij vel demeritorij.

D Aliter igitur reſpondet Abulenſis 3.Reg.3.q.4. 14.

Reſp. Abul. Deũ nõ eſſe locutum Salomoni nec Salomonem aliquid poſtulaſſe.

12.& 13.& lib.2.Paral.cap.1.q.19.& 20.nec Deum verè eſſe locutum Salomoni, nec Salomonem aliquid elegiſſe,aut poſtulaſſe, aut meruiſſe, ſed hæc omnia tantùm in ſomnio accidiſſe,id eſt,ſomniaſſe Salomonem, quod Deus ſibi loqueretur, & quod ipſe reſponderet,petendo,& eligendo ſapientiam, & quod hoc Deo placuiſſet, ac ſubinde ſomniaſſe ſe habuiſſe iudicium rationis, & electionem, non tamen habuiſſe. Quod ſi inquiras, Ad quid Deus immiſit ſomnium illud Salomoni, ſi re vera non ita erat,quod ipſe ſomniabat?Reſpondet idem Auctor id feciſſe Deum, tum vt Salomon cognoſceret, quale donum à Deo accepiſſet, tum etiam, vt

E Deus ſignificaret nobis ſe eſſe bonorum omnium auctorem, ſibique eſſe placitam electionem, & petitionem bonam, & ſe non ſolùm talia optata implere, ſed etiam ſuperare. Atque hanc ſententiam probat Benedictus Pererius li.2.de Obſeruat.ſomni.q.9. & 10. & lib.1.in Dan. q.7. quibus locis pro

Bened.Perer.

conſtanti ſupponit, non poſſe in ſomnis eſſe verum liberi arbitrij vſum, etiam ſi ex parte intellectus poſſit eſſe expedita vis ratiocinandi,& diſcurrendi, nam hæc non ſufficit ad libertatem plenam voluntatis, ſed neceſſaria eſt ſolutio omnium ſenſuum,

& potentiarum, ita vt ſit ipſe homo, qui tunc agit, nec aliunde agatur, ſiúque dominus ſui, *quod in ſomno* (inquit) *nequaquam euenit.*

15. *Non probatur explicatio Auctore.*

Hæc verò interpretatio mihi non placet, quia proprietatem verborum Scripturæ non tenet, ſed ad ſenſum valdè improprium illa detorquet ſine neceſſitate, vel fundamento. Aſſumptum patet, nã Scriptura non dicit, Salomonem ſomniaſſe, Deum ſibi loqui, & ſe loqui ad Deum, ſed dicit Deum fuiſſe locutum Salomoni per ſomnium noctè, & Salomonem dixiſſe ad Deum, & placuiſſe Deo ſermonem Salomonis &c. At hoc longè diuerſum eſt in rigore, & proprietate ſermonis, aliàs cùm Matt. 1. & 2. dicitur Angelus locutus, in ſomnis Ioſeph, non oporteret dicere verè Angelum fuiſſe locutum, ſed Ioſeph illud ſomniaſſe, & ita de aliis Scripturæ locis: quod valdè abſurdum eſſet, vt conſtat.

Angelus in ſomnis cum Ioſeph verè locutus eſt.

Præterea conſequenter dicendum eſſet, verba illa: *Ecce feci tibi ſecundum ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens, & intelligens* &c. non ſignificare, ita factum eſſe, ſed ſolùm Salomonem hoc ſomniaſſe; nam eſt eadem ratio omnium illorum verborum: illud autem abſurdiſſimum eſt: aliàs non conſtaret ex illa narratione Salomonem habuiſſe ſapientiam infuſam, nec promiſſionem, quæ ibi narratur: nec denique ex illa hiſtoria haberemus certitudinem, quòd aliquid eorum, quę ibi narrantur, re vera factum ſit, præter hoc ſolùm, quod Salomon illa omnia ſomniauit. Vnde poſſet quis dicere, cùm poſtea ſubiungitur: *Euigilauit Salomon, & intellexit, quod eſſet ſomnium*, intellexiſſe Salomonem, ſe fuiſſe omnia illa ſomniatum, & nihil eorum re ipſa geſtum eſſe, præter ſomnium, quia in cæteris non eſt maior ratio de vno, quàm de alio. At hoc dici nullo modo poteſt, nam eſt contra ſenſum omnium Patrum, & totius Eccleſiæ, & contra veritatem Scripturæ; nam illa eſt hiſtorica narratio non ſolùm quantùm ad hoc, quod Salomon ſomniauerit, ſed etiam quòd in illo ſomno talia dona receperit, & conſequenter quoad cætera. Et certè in lib. 2. Paralip. cap. 1. ita omnia narrantur, vt nulla fiat mentio ſomnij, ſed abſolutè facta eſſe dicantur, eſtque narratio hiſtorica, ac ſubinde omninò propria, cui proprietati nõ repugnat, quod de ſomno additur in alio loco, ergo proprietas verborum omninò tenenda eſt. Ad illud verò, quod de libertate arbitrij dicebatur, mox reſpondebimus, nam contrarium illo exemplo nos intendimus demonſtrare.

Vera & hiſtorica eſt illa narratio.

Libr. 2. Paralip. 1.

16. *Alia reſponſio ſomnum non fuiſſe corporalem, ſed ſpiritualem.*

Alij ergo ex eodem fundamento reſpondent ad locum illum, ſomnum illum Salomonis non fuiſſe corporalem, ſed ſpiritualem, ſeu propheticum, qualis habetur in ecſtaſi, & interdum in prophetis, cùm propheticam reuelationem recipiunt. Hoc reſponſum habet etiã D. Thomas in 1. 2. vbi ſuprà, & d. q. & art. de Verit. ad 6. Duobus autem, vel tribus modis poteſt intelligi. Primò, quòd Salomon non dormiret corporaliter, quando Deus ad loquẽdum cum illo acceſſit. Et hoc neque neceſſarium eſt, neque communiter receptum, neque conſonat verbis Scripturæ, vt ex ſequenti puncto à fortiori conſtabit. Secundò, intelligi poteſt, dormiſſe quidem, cùm Deus illi cœpit loqui, Deum autem locutione ſua excitaſſe illum, & tunc potuiſſe liberè attendere, & & operari, ſicut de Samuele legimus 1. Reg. 3. verum contra hoc vehementer vrgent verba illa, quę poſt totam narrationem ſubiungũtur: *Igitur euigilauit Salomon, & intellexit* &c. euigilare enim propriè non dicitur quis, niſi cum à corporali ſomno excitatur, præceſſit ergo totus ille ſermo inter Deũ, & Salomonem, durante ſomno corporali Salomo-

D. Thom.

Quibus modis poteſt explicari ſomnus Salomonis.

A nis, qui poſtea illo finito, vigilare cœpit. Deinde quamuis *ſomnium* ſæpè ſignificet reuelationem diuinam, vt patet Num. 21. & ſæpè in Scriptura, nihilominus connotat ex parte ſubiecti, quòd fiat homini dormienti, nam inde tranſlata eſt vox, ſomnium enim propriè ſignificat repræſentationem, ſeu cogitationem, quæ tempore ſomni corporalis in nobis excitatur, & inde tranſlata eſt vox ad ſignificandam locutionem, vel reuelationem aliquam Dei, connotat verò, quòd in homine dormiente fiat, aliàs non eſſet, cur ſomnium vocaretur. Cùm ergo ibi dicatur, Deum locutum eſſe Salomoni per ſomnium noctè, oportet intelligere durante corporali ſomno locutum fuiſſe Deum, non excitando dormientem, ſed in quiete ſomni illius mentem il- B luminando. Atque ita poteſt tertio modo intelligi, ſomnium illud fuiſſe propheticum, & ſpirituale, id eſt, per diuinam locutionem internam, & mentalem, non excludendo corporalem dormitionem, ſed illa durante factum; & hic ſenſus verus eſt, eúmque ſupponunt Auguſtinus loco citato, & Patres, & Doctores ſtatim citandi, ex illo tamen non excluditur, ſed confirmatur potiùs noſtra ſententia, vt conſtat.

Somnium quid ſit.

Vera explicatio. Somnium illud fuiſſe propheticũ, & ſpirituale.

Patet igitur Salomonem eo tempore, quo corporaliter dormiebat, percepiſſe locutionem Dei, non auribus corporis, vt benè probat Abulenſis ſuprà, nemine contradicente, & ſimiliter ipſum Salomonem corde, non ore corporis oraſſe ad Deum. 17.

C Quod autem illa petitio Salomonis fuerit tunc ex libera electione profecta, teſtantur expreſsè Dionyſius Carthuſianus, & Hugo Cardinalis 3. Reg. 3. & indicant Gloſſæ Interlinea. & Ordinaria & Lyranus. Et ex Scholaſticis Alexander Alenſis 4. part. quæſt. 101. m. 3. art. 3. §. 2. ad 1. aliàs quæſt. 28. m. 5. art. 3. §. 3. Vbi in ſecunda reſponſione ait, viguiſſe tunc in Salomone rationem ſuperiorem pręter ordinarium naturæ curſum. Idem Bonauentura 2. d. 25. 2. parte diſtinctionis, quæſtione vltim. ad argum. Et Richardus quodlib. 1. quæſt. 17. ad vltimum, probabile cenſet habuiſſe tunc Salomonem liberum arbitrium per gratiam: idem ſignificarunt Gloſſa Interlinea. ad verba illa: *Poſtula quod vis*, addit enim: *Dei gratia liberum hominis exquirit arbitrium*: & re vera hoc ſignificant in rigore illa Dei D verba, quæ non referuntur propriè ad tempus præteritum, ſed ad illud ipſum, in quo Deus cum Salomone loquebatur. Præterea frequenter Patres docent Salomonem verè oraſſe tunc, & per orationem impetraſſe, quod non fit ſine libertate; Ambroſius Apolog. 2. pro Dauid cap. 4. de Salomone ait, *Sapientiam poſtulauit, vt quam non habebat, acciperet*, & infrà: *neque enim habere ſe credidit quod popoſcit*: vbi apertè loquitur de illo tamquam de eo, qui ratione, & libertate tunc vtebatur, & quod tunc meruerit, ſignificat infrà dicens: *offendit in tantum, vt etiam, quod meruerat, amiſerit* & in Pſalm. 118. Octon. 18. in fine dicit, *oraſſe tunc, & promeruiſſe*. Quin potiùs Octon. 2. verſ. 2. ait de eodem Salomone, *Ex toto corde exquirens Deum, ſapientiam poſtulauit, &* E *quia non opes ſibi regias, ſed diuinæ munus gratiæ depopoſcit, accipere meruit ſapientiæ diſciplinam.* Tertullianus etiam lib. 4. contra Marci. cap. 15. apertè ſentit habuiſſe tunc Salomonem liberam electionem dicens; *Qua permiſſa ſibi optione, maluit ea poſtulare, quæ ſciebat Deo grata, ſapientiam, meruit etiam diuitias conſequi.* Ad eum modum loquitur Eucherius quæſt. 2. in 3. lib. Regum dicens, Salomonem deprecatum eſſe Deum &c. Denique narratio Scripturæ ſincerè, & in proprietate intellecta hoc apertè ſignificat,

Dionyſ. Carthuſ. Hugo Card. Gloſſ. Interl. & Ordin. Lyran. Alex. Alenſ.

Bonau.

Richard. Salomon tũc habuit liberũ arbitriũ.

Dei gratia liberum hominis exquirit arbitriũ.

Ambroſ.

Salomõ orauit in ſomnis & promeruit.

Tertull.

Eucher.

cat, & nulla eſt neceſſitas fugiendi planum ſenſum, ergo retinendus eſt, maximè in hiſtorica narratione.

18. Obiectio. Adhuc verò dicere quis poteſt, tunc eleuatam eſſe mentem Salomonis ad intelligendum ſine cõuerſione ad phantaſmata, fuiſſéque reuelationem illam merè intellectualem, ac per ſe infuſam, & ita ex illo loco non probari, quod intendimus. Reſpõdemus, licèt hoc non ſit impoſſibile, non eſſe tamen admodum credibile: primò, quia illa tam perfecta mentis eleuatio valdè extraordinaria eſt, & tunc ad intentum effectum non erat neceſſaria: ſecundò, quia nullum eſt verbum in illo loco Scripturæ, ex quo tam perfecta cognitio poſſit colligi: imò cùm illa dicatur apparitio Dei per ſomnium, ſignificatur eſſe per phantaſmata; nam teſte Hieronymo Dan. 1. viſiones, & ſomnia dici ſolent, *quibus per ſymbola quadam, & ænigmata futura monſtrantur.* Tertiò, conſiderato toto ſermone Salomonis, qui fuit de rebus ſenſibilibus, quæ ante oculos verſabantur, non eſt veriſimile factam fuiſſe tunc abſtractionem ab omni phantaſmate.

Reſponſio. Non fuit reuelatio merè intellectualis.

Hieronym.

19. Ratio. Ratione denique oſtenditur, hoc non repugnare, probando ſimul aſſertionem, quia per diuinam gratiam facillimè fieri poteſt, vt mens hominis dormientis habeat perfectum mentis iudicium, vel eleuando, vel confortando potentias internas, vel certè clarificando phantaſiam, & vapores omnes, qui illam in ſomno impediunt, depellendo, conſeruatis ſenſibus externis, in eadem diſpoſitione, quam in naturali ſomno habent. Ad hunc enim modum ſæpè fiunt propheticæ reuelationes, vt exponit latè D. Thomas 2. 2. quæſt. 173. art. 2. & 3. & fieri poſſunt non tantùm quoad apprehenſionem, ſed etiam quoad iudicium, quamuis enim hoc poſterius magis ſupernaturale, & extraordinarium ſit, non ita repugnat, vt ratio aliqua implicationis, vel contradictionis excogitari poſſit.

Fieri poteſt, vt mens hominis dormientis habeat perfectum mentis iudicium.

D. Thom.

20. Probatur ergo aſſertio intellecta de ſomno prophetico (quem ſenſum hic magis intendimus) quia ille ſomnus idem eſt, quod ecſtaſis, & in eo exteriores omnes ſenſus etiam ligati ſunt. Quod ergo in illo poſſit eſſe perfectum iudicium rationis abſque nouo miraculo, planè teſtatur D. Thomas in locis ſuprà citatis, nam quod negat de ſomno corporali, fatetur de prophetico, & in illo ſomno putat potuiſſe Salomonem habere perfectam rationem, & libertatem. Idemque probari poteſt ex ſopore Adæ; nam licèt fuerit ſimul ſomnus, & ecſtaſis, à fortiori ſumetur argumentum, nam ſi vtrumque ſimul non impedit libertatem, nec ſola ecſtaſis impediet. Illum enim Adami ſoporem ecſtaſim fuiſſe certum eſt, vt ſuprà notat Abulenſis ex communi Patrum ſententia, quos in 1. tom. 3. parte retulimus. Eſt item veriſimilius, cognitionem, & intelligentiam, quam tunc habuit, fuiſſe cum conuerſione ad phãtaſmata, & modo naturali quoad ſpecies, quibus vtebatur, quia non oportet multiplicare miracula, vel extraordinarias gratias ſine cauſa, hic autem nulla eſt, & omnia, quæ Sancti docent de reuelatione Incarnationis ibi facta Adæ, & de fide illius de tanto myſterio, nihil aliud probant: cùm tamen certũ ſit, tunc habuiſſe Adam perfectum vſum rationis, ſine quo veram fidem tunc concipere non potuiſſet. Vnde Rupertus ibi *Sopor* (inquit) *quem Deus Adamo immiſit, non claudere vigilias rationis debuit, ſed obſeratis quinque ſenſibus corporis, ſenſum mentis liberum reliquit, vt ſcire poſſet, quid erga ſe faceret omnium artifex ſapientia.* Idem dicendum exiſtimo de omni vera reuelatione à Deo facta in raptu prophetico cum

Somnus propheticus idẽ eſt, quod ecſtaſis.

Abulenſ.

Rupert.

A intelligentia, & aſſenſu eorum, quæ videntur. Nam ibi interuenit vera cognitio, & vera fides: & poſtea homo recordatur, ſe non ſolùm apprehendiſſe illa obiecta, ſed illis aſſenſum præbuiſſe, nec poſtea deliberat, an credenda ſint, & vt vera retinenda, ſed vt reuelata, vera, & iam credita repræſentantur, interceſſit ergo ibi verum, ac ſufficiens rationis iudicium. Atque hac ratione damnatur error Montani, & Priſcillæ dicentium, Prophetas non intellexiſſe, quæ prophetabant, ſed perturbata mente ea enunciaſſe, atque accepiſſe.

Error Montani, & Priſcillæ.

Ratio verò facilè reddi poteſt ex differentia inter hunc ſomnum, & merè corporalem, quem notat Abulenſis Geneſ. 13. q. 356. & 400. ſumiturque B ex Bernardo ſerm. 52. in Cantica, cuius verba infrà referemus: nam in corporali ſomno incipit impedimentum à ſenſibus, & procedit vſque ad intellectum, vbi terminatur; in hoc verò abſtractio, & eleuatio animæ incipit ab intelligentia, & ex eius vehementia tandem impediuntur exteriores ſenſus, ne aliquid percipere valeant. Vnde fit, vt in corporeo ſomno naturaliter impediantur functiones mentis, & interioris ſenſus, ligatis ſenſibus externis, quia hoc impedimentum naſcitur ex vaporum abundantia, aſcendentium ad cerebrum, & impedientium ordinatum vſum phantaſmatum; vnde prouenit, vt intellectus etiam in ſuis actibus impediatur; quod ordinatum eſt à natura ad ſubueniendum inferiori corporis nutritioni, vt anima ſolu- C tior, & fortior ſit ad actionem partis nutrientis. At verò in ecſtaſi eleuatio incipit ab intellectu, qui vehementiùs intendit ſuperiorum rerum cognitioni, & intelligentiæ, & inde anima abſtrahitur ab operationibus ſenſuum externorum, & ab omnibus actibus ſenſuum internorum, qui ad perfectam illam mentis intelligentiam non actu deſeruiunt, & cooperantur. Hinc ergo fit, vt in hoc ſecundo ſomno mens non impediatur, imò ſit expeditior, & facilior ad perfectam mentis intelligentiam, perfectúmque iudicium earum rerum, quas contemplatur.

21. Differentia inter hunc ſomnum, & merè corporalem.

Abulenſ.

Bernar.

22. Et ideò aſſero, in ſomno corporali non eſſe naturale, habere iudicium rationis expeditum, ſed oportere, vt miraculoſo modo fiat. Quia neceſſe D eſt, vel confortare intellectum ad perfectè intelligendum, non obſtante impedimento ſenſus interioris, quod naturale non eſt, vel oportet purificare ſenſum internum, quantùm neceſſe eſt ad vſum intelligentiæ, conſeruato ſomno corporali quoad reliqua, quod etiam eſt præternaturale. At verò in ſomno prophetico, ſi attentio animæ per ſuperiorem portionem mentis vehemens ſit, naturale eſt, vt impediat inferiores functiones eiuſdem animæ, ac ſubinde poteſt eſſe tanta, vt abſtrahatur anima ab omnibus exterioribus actionibus ſenſuum, ſine vllo naturali impedimento quoad perfectum mentis iudicium, quia tunc mens ſolutior eſt, & non impedit ſuum actum, nec perfectionem eius propter nimiam attentionem, ſed potiùs illum magis E perficit. Et confirmatur, quia licèt cognitio intellectus oriatur ex ſenſibus externis quoad ſpecies intelligibiles, tamen poſtquam mens iam habet ſpecies acceptas à ſenſibus, non pendet in ſuo actuali iudicio perfecto ab operatione externi ſenſus, ſed ſufficit illi cooperatio phantaſiæ, vt experientia etiam conſtat: nam qui perfectam ſpeciem coloris, vel caloris accepit, poſtea ceſſans omninò ab operationibus illorum ſenſuum, ſecum meditatur, recogitat, & iudicat de rebus, quas per tales ſpecies poteſt cognoſcere; ergo etiamſi abſtractio à ſenſibus

In ſomno corporali naturaliter nõ poſſe eſſe ſanum vſum rationis.

In ſõno prophetico qualiter anima afficiatur.

 bus

bus externis non ſolùm ſit actualis, ſed etiam aptitudinalis (vt ſuprà explicatum eſt) non impedietur perfectum rationis iudicium, quando illa abſtractio ex ipſius mentis maiori intentione naſcitur.

23. 2. Aſſertio. Contemplationem ex parte intellectus in ecſtaſi non eſſe liberam proximè. Explicatio.

Secundò aſſero, hanc contemplationem, prout in intellectu peruenit vſque ad ecſtaſim, non eſſe actũ liberum proximè, & directè, licèt remotè ex actu libero ſæpè ducat originem. Hanc aſſertionem probant rationes dubitandi in principio poſitæ. Explicatur autem in hunc modum: Nam in primis non repugnat actum intellectus cum perfecta cognitione, & iudicio antecedere omnem motionem voluntatis, eſſeque ex illuſtratione tantùm, & motione diuina, quia actus intellectus non eſt intrinſecè voluntarius, nec formaliter liber, ſed ſolùm hoc habet ex imperio voluntatis, quando ab illo procedit, quia tamen ſecundum ſe, & natura ſua prior eſt, poteſt aliter fieri ex motione cauſæ extrinſecæ, neque id erit contra naturalem modum operandi talis potentiæ: nam vterque modus operandi ſecundum diuerſos actus antecedentes, vel conſequentes voluntatem, eſt illi connaturalis; ſicut etiam phantaſiæ naturale eſt interdum moueri ab appetitu, interdum ab obiecto, vel cauſa extrinſeca. Imò loquendo de toto ordine actuum intellectus, & voluntatis, naturalis ordo eſt, vt præcedat actus intellectus, qui nec liber, nec voluntarius ſit, ſed ab extrinſeco, poteſt ergo ille actus intellectus, qui antecedit amorem, & omnem motionem voluntatis, eſſe ex tam perfecto influxu diuino, vt ſit cum perfecta cognitione, & iudicio de obiecto propoſito, eiuſque bonitate, & honeſtate.

Actus intellectus præcedunt actus voluntatis.

24. Diuinus influxus infert intellectui neceſſitatẽ, quando ab omni operatione ſenſuũ abſtrahitur.

Dico ergo, quando intellectus rapitur ad hunc contemplationis actum, ita vt totam attentionem animæ abſorbeat, illamque abſtrahat ab omni operatione ſenſuum externorum, tunc veriſimiliùs eſſe, talẽ actum fieri per influxum diuinum inferentem neceſſitatem intellectui ad operandum, & attendendum tali modo, quia non videtur voluntas poſſe ſuo affectu, & motione tam vehementer applicare intellectum ad operandum, vt experientia ſatis oſtendere videtur, ergo quando tam vehementer applicatur, eſt ex motione alicuius cauſæ extrinſecæ, quæ in præſenti non eſt, niſi Deus; tum quia tractamus de ſancta, & diuina contemplatione: tum etiam quia abſtractio illa incipit ab intellectu, non à ſenſu etiam interno: Attentio enim ſuperioris rationis ſecum rapit internum ſenſum, vt ſibi cooperetur, quantùm neceſſe eſt, & impedit omnem aliã cogitationem, & externorum ſenſuum operationes, ſolus autem Deus poteſt hoc modo immediatè mouere intellectum.

25. Remotè poſſe contẽplationem mẽtis in Ecſtaſi eſſe liberã.

Addidi verò, hoc eſſe intelligendum de motione directa, & proxima, nam remotè poteſt illa contẽplatio mentis eſſe aliquo modo libera, & voluntaria. Voco autem motionẽ directam, & proximam, quæ fit per hunc actum, *volo cum tanta attentione mentis de Deo conſiderare, vt nihil aliud cogitare, vel ſentire valeam,* quod perinde eſt, ac ſi diceretur, *volo in ecſtaſim rapi.* Hanc ergo motionem iudico non ſolùm vanam, & præſumptuoſam, ſed etiam naturaliter impoſſibilem, quia non ita ſubiicitur attentio animæ applicationi voluntatis, vt poſſit efficacitate ſua directa totam illam colligere ad vnum actum vnius facultatis, & à cæteris facultatibus ita illam abſtrahere, vt moueri non poſſit, etiam ſi obiecta proponantur ſufficienter ad mouendã illam, ſicut in raptu, ſeu ecſtaſi fit. Imò illamet directa motio, & deſiderium illius vehementis applicationis intellectus, poteſt mentem diſtrahere, & impedire, ne tam

A

attentè de Deo cogitet, ſed de ſuamet attentione & conatu ſollicita ſit. Remotè verò dico poſſe hic interuenire voluntatem, eiuſque libertatem, quia in principio poteſt homo voluntariè, ac liberè ſe applicare ad cogitandum de Deo, & poſtea paulatim Dei beneficio ſpeciali rapi ad vehementem illam attentionem.

Deinde fieri interdum poteſt, vt per naturalem ſympathiam harum potentiarum, cui etiam gratia diuina ſeſe accommodat, hoc fiat, quaſi ab intrinſeco cooperante libera voluntate diuinæ gratiæ. 26.

Nam ſuppoſita voluntaria applicatione ad exercitiũ actualis contemplationis, homo per intellectum liberè aſcendit in Deum, de illo cogitando, deinde illum ſic cogitatũ liberè amat.

B

Rurſus ex hoc amore per naturalem ſympathiam prouenit, vt intellectus magis applicetur, non quia homo directè velit magis attendere per intellectum, ſed quia ipſum obiectum iam amatum magis trahit intellectum, & quia voluntas naturaliter ſecum trahit intellectum quaſi in actu exercito, etiamſi (vt ſic dicam) non in actu ſignato id velit. Vlteriùs verò maior attentio intellectus ampliùs accendit amorem voluntarium etiam, & liberum: atque ita mutuò ſeſe excitando per hos actus poteſt anima peruenire ad tantam attentionem, quæ faciat ecſtaſim. Sicque videtur dixiſſe D.Thomas 2.2.quæ.175.art.2.ex vehementia amoris contingere abſtractionem à ſenſibus in raptu. Illam ergo voco ecſtaſim voluntariam, & liberam,

D.Thom.

Ecſtaſis voluntaria quę ſit.

C

non ſolùm in prima radice voluntariæ applicationis ad exercitium contemplationis, ſed etiam in affectu amoris voluntario, ac libero. Exiſtimo tamen numquam perueniri ad tam perfectam mentis attentionem in his actibus ſupernaturalibus, ſine multis gratiis, & illuſtrationibus præuenientibus, quibus poſitis, neceſſitate quadam, intellectus tam vehementer rapitur, neque fortaſſe ſine illis poſſet tam intensè applicari, etiam cum ordinario gratiæ concurſu, quia re vera hic modus operandi valdè eleuatus eſt, & ſupra vires hominis in corpore mortali.

27. Obiectio. Montani error Prophetas in ſuis reuelationibus rapi diuinitus, vt nõ ſint ſui cõpotes.

Sed obiici poteſt, quia Montani error, ad quem acceſſit Tertullianus, reprehenditur à Patribus, eò quòd dixerit, Prophetas in ſuis reuelationibus ita

D

rapi diuinitus, vt non ſint ſui compotes, neque habeant in ſua poteſtate illius cognitionis vſum: Videntur autem nonnihil ad hunc errorem accedere, qui dicunt, in diuina contemplatione ita rapi intellectum, vt non ſit in poteſtate hominis cognitionem amouere. Reſpondetur, longè diuerſum fuiſſe Montani ſenſum, vt conſtat ex Epiphanio hæreſ. 48. & ex Hieronymo in Prologo commentar. in Abacuc. Montanus enim aſſerebat, Prophetam non intelligere, quod videt, vel loquitur, ſed loqui, vt inſanum, & amentem, in quo errore fuit etiam Tertullianus, vt conſtat ex Hieronymo de Scriptorib. Eccleſiaſt. Et Niceph. lib.4. Hiſtoriæ cap.22. & 34. qui referũt, ſcripſiſſe ſex libros de ecſtaſi contra Eccleſiam:

Solutio. *Epiphan.* *Hieronym.*

Niceph.

E

ecſtaſim autem intelligebat eſſe operationem ſpiritus, quæ in amentiam, & inſaniam rapit, vt ex variis locis eiuſdem Tertullianus oſtendit Pamelius in Annotat. ad lib. de ecſtaſi. At verò hæc eſt manifeſta inſania, vt Hieronymus ſuprà rectè conuincit ex Paul. 1. ad Corinth. 14. & ex modo loquẽdi, & ſcribendi Prophetarum, qui etiam videri poteſt in Prologo Nahum, & Epiphanio ſuprà, & D. Thoma 2.2.q.173.art.3.& 4. vbi latiùs de hac re.

Pamelius.

D.Thom.

28. Ecſtaſis eſt cũ perfecta cognitione, & rationis iudicio.

Ecſtaſis autem, de qua locuti ſumus, eſt cum perfecta cognitione, & iudicio rationis, vt declaratum eſt, & ideo non fit cum inſania, vel amentia, etiamſi cum

cum neceſſitate fiat, ſeu recipiatur. Quod etiam Prophetis contingere poteſt: nam quod ait Paulus 1. ad Corinth. 14. *ſpiritus Prophetarum Prophetis ſubiectos eſſe*, rectè à D.Thoma, dicto art. 3. ad 4. exponitur, intelligendum eſſe, quantùm ad propheticam enunciationem: *Nam in ipſa* (inquit) *prophetica reuelatione potiùs ipſi ſubiiciuntur ſpiritui prophetiæ.* Et ita poſſunt illam ex neceſſitate recipere, quamuis cum perfecta intelligentia, & cum libertate tacendi, vel loquendi, & interdum etiam cum libertate quoad aſſenſum, quando reuelatio eſt obſcura, vt ſuprà explicatum eſt.

1. Ad Corint. 14.

29. Tandem verò inquiri hic poteſt, an huius modi ecſtaſis interdum contingat per naturalem vim, & voluntariam applicationem ad ſpeculationem, & attentionem intellectualem, circa obiectum aliquod naturale: aliqui enim exiſtimant, huius modi attentionem eſſe poſſe tam intenſam in intellectu, vt externos ſenſus otiari cogat, illámque poſſe fieri naturaliter, & ad nutum hominis ſe liberè applicantis ad ſic conſiderandum: quod videntur probare exempla adducta in cap. 17. & quia hic effectus non ſuperat vires naturæ, cur ergo non fieri poterit per voluntariam applicationem ipſius animæ? Et hoc ſentit Marſilius Ficinus lib. 3. de Immort. anim. cap. 14. alij oppoſitum ſentiunt, putántque ecſtaſim per totalem abſtractionem à ſenſibus non fieri, niſi vel operatione diuina aut præſtigio Dæmonis. Quod ſentit Martinus Delrio lib. 3. Inquiſit. Magic. qu. 25. & ratio eſſe poteſt, quia tanta animæ attentio, & eleuatio non videtur eſſe in poteſtate noſtra, vt omnes experimur. Vnde qui aliud experiuntur, videntur certè ab aliqua ſuperiori cauſa moueri. Sed dicet aliquis; Quomodo poteſt Dæmon applicare mentem ad intelligendum cum tanta attentione, cùm nõ poſſit in ipſam mentem immediatè agere, imò nec in phantaſiam, niſi applicando obiecta, ſeu phantaſmata. Deus enim, cùm poſſit potentiam ipſam, etiam ſpiritualem immediatè applicare ad opus, facilè poteſt hunc effectum efficere: Dæmon autem non poteſt illo modo facultatem ipſam internam applicare ad opus. Reſpondebunt: Quando ecſtaſis fit virtute Dæmonis, non fieri per nimiam applicationem intellectus principaliter, ſed maximè per obſtructionem viarum, quæ impedit, ne ſpiritus animales à cerebro ad ſenſus deſcẽdant, nec ſpecies obiectorum externorum ad ſenſum communem perueniant, & ita magis erit illa ecſtaſis per modum ſomni, quàm per proprium raptum.

An Ecſtaſis cõtingat per volũtariam applicationẽ ad ſpeculationem.

Opinio aliquorum.

Marſilius Ficin.

Martinus Delrio.

Ratio.

Obiectio.

Ecſtaſis quo modo fiat Dæmonis virtute.

30. Sed mihi incertum eſt, quãtum extendatur virtus naturæ, & voluntatis, vel appetitus applicantis intellectum, aut phantaſiam ad attendendum; nam ſtando in vi rationis, nõ video repugnantiam, cur hæc tanta applicatio non poſſit naturaliter fieri ad attentionem contentam intra naturæ ordinem, vt, verbi gratia, ad ſpeculanda mathematica attentiſſimè, &c. Aliunde verò conſulendo experientiam, non video hoc eſſe in poteſtate mea, nec eorum, cum quibus conuerſatus ſum, etiamſi his ſpeculationibus ſint ſatis aſſueti. Vnde etiam in hoc genere attentionis veriſimilius credo, non eſſe in poteſtate voluntatis noſtræ directè, & (vt ita dicam) in actu ſignato applicare animam, vt tam vehementer interiùs attendat, quòd ſe abſtrahat omninò ab externis ſenſibus, nam hic modus motionis videtur tam violentus, vt non ſit in poteſtate directa voluntatis. Nihilominùs credo illud genus naturalis raptus, multùm poſſe dependere ex diſpoſitione phantaſiæ, & ex conſuetudine, ac delectatione, quam vſitata ſpeculatio ſecum affert. Et ideo fortaſſe interdum poteſt eſſe talis diſpoſitio phantaſiæ, tantáque conſuetudo cum delectatione adiuncta, vt eo ipſo quod voluntariè applicatur ad conſiderandum, vel meditandum, ab ipſis obiectis vehementer feratur, & procedat vſque ad ecſtaſim. Quocirca ſi interdum hoc naturaliter fit, magis credo incipere à phantaſia, & à magna applicatione eius, concurrente humore aliquo tenaci, & forti, vt ſolet eſſe melancholia, quàm à ſuperiori applicatione intellectus. Vnde ſi quando fit virtute Dæmonis, licèt poſſit fieri modo ſupra dicto, etiam videtur, poſſe Dæmonem id facere accommodando humorem accommodatum phantaſiæ, vt à tali, vel tali abiecto, aut phantaſmate fortiter applicetur. Item poſſet remouere omnia, quæ poſſent mentem diſtrahere, & ſimilia. Itaque hoc genus abſtractionis à ſenſibus, vix fit ſine interuentu alicuius cauſæ extrinſecæ, & actus ipſe intellectualis attentionis tam vehementis, vix vnquam eſt liber, ſed quando ad illum gradum peruenit, ſemper intercedit cauſa aliqua neceſſitans ſaltem ex parte phantaſiæ, vt explicatum eſt. In contemplatione verò ſancta, & ſupernaturali, de qua nos loquimur, Deus ipſe eſt, qui motionem illam intellectui præbet, applicando illum, vt omninò ſic attendat.

In poteſtate volũtatis noſtræ non eſt, vt extrahatur omninò à ſenſibus.

Solutio.

Actus intellectualis attẽtionis tam vehemẽtis, vix vnquam eſt liber.

31. Ad rationes dubitandi in principio poſitas nihil reſpondere neceſſe eſt, nam facilè admittimus, ex parte intellectus poſſe eſſe aliquam neceſſitatem in illo actu, quia hæc non eſt omninò præter naturalem modum operandi talis potentiæ, qualis autem ſit illa neceſſitas, vel quomodo, & vnde ſequatur, & qua moderatione intelligenda ſit, ſatis ex dictis eſt declaratum.

Soluuntur rationes.

CAPVT XX.

An contemplatio huius vitæ quoad amorem, qui in raptu, vel ecſtaſi habetur, libera ſit, & meritoria?

1. CVm de merito quærimus, ſupponimus conditiones alias ad illud neceſſarias, & de ſola libertate inquirimus, propter peculiarem difficultatem circa illam in eo caſu occurrentem. Hæc autem difficultas locum non habet in contemplatione, vel reuelatione purè intellectuali, in qua anima eleuatur ad cognoſcendum, ſine dependentia à phantaſmatibus: nam cùm illa cognitio non pendeat à ſenſibus, poteſt ratio eſſe expedita ad iudicandum perfectè, quomodocumque ſenſus ſint diſpoſiti, ſiue operentur, ſiue non. Ergo in tali contemplatione, & ex vi eius non impeditur vſus libertatis in voluntate, ſiue ad amandum, ſiue ad alios actus exercendos proportionatos intelligentiæ, quam tunc recipit. Confirmatur primò, quia (vt ſuprà dicebam) ſi in tali contemplatione fiat à Deo aliqua obſcura reuelatio, aſſenſus credendi illi poteſt eſſe liber, vnde voluntas credendi antecedens ad illum aſſenſum libera eſt, ergo eadem ratione amor conſequens illam fidem, vel ſpes, aut ſubmiſſionis affectus, & quicumque alius ſimilis poterit eſſe liber. Confirmatur ſecundò exemplo Chriſti Domini, qui per ſcientiam infuſam liberrimè operabatur, ergo idem eſt in quocumque vſu, vel participatione ſimilis cognitionis. Atque hoc exemplum conuincit, poſſe hos actus liberos eſſe tempore ſomni corporalis, ſi eadem contemplatio in intellectu perſeueret; per Dei influxum, vel gratiam actualem, vel etiam habitualem. Ita enim Chri

Senſus quæſtionis.

In contemplatione huius vitæ quo ad amorem non tollitur libertas.

Cõfirmatio.

Chriſtus per ſcientiam infuſam liberrimè operabatur.

Chriſtus etiam dormiens vtendo ſcientia infuſa poterat liberè operari. Ratio verò eſt: quia vſus perfectus talis ſcientiæ, vel cognitionis intellectualis, non impeditur per ſomnum, quia non pendet ex ſenſibus, nec ex illis iudicat, ſed per altius lumen, & altiora principia. Eſt enim modus ille cognoſcendi magis angelicus, quàm humanus, & ideo per illum tam expeditè, & liberè operatur anima corpori vnita, ac ſi eſſet ſeparata.

2. Obiectio. Dices; hæc omnia ſolùm probare, tunc voluntatem ab intrinſeco non neceſſitari ad ſuos actus, ex vi talis cognitionis, fieri tamen poſſe, vt in altiſſima cōtemplatione, à Deo neceſſitetur per aliquam efficacem, & extrinſecam motionem. Solutio. Reſpondemus, non eſſe dubium, quin poſſit Deus hoc facere, nunc autem non de potentia eius diſputamus, ſed de vi, & efficacia talis contemplationis intellectualis ad determinandam voluntatem ex neceſſitate. Dicimus deinde, modum illum neceſſitandi non eſſe conſentaneum naturis rerum, ideóque niſi ex reuelatione conſtiterit, affirmari non debere, neque poſſe. Quia ordinaria prouidentia Deus non impedit connaturalem operandi modum. Item illa neceſſitas ab extrinſeco non pertinet ad perfectionem, & impedit meritum, non ergo fingenda eſt, propter excellentiam contemplationis. Eſt tamen rarus hic contemplandi modus, & ordinariè numini conceditur, & per ſe, ac propriè non cauſat ecſtaſim, vt dixi, & ideò hæc de illo ſufficiant.

Ordinaria prouidentia Deus nō impedit connaturalem operandi modum.

3. Præterea manifeſtum eſt, in omni contemplatione, in qua iudicium intellectus liberum eſt, vel quoad ſpecificationem, vel ſaltem quoad exercitium, etiam voluntatem quoad ſuos actus liberam eſſe, quia non poteſt intellectus liberè operari, niſi à voluntate libertatem participet. Sicut ſuprà dicebamus, quando contemplatio eſt per reuelationem obſcuram, aſſenſum eſſe fidei, ac ſubinde eſſe liberum, ergo multò magis amor, qui ex tali cognitione ſequi poteſt, liber erit. Et ex dicendis hoc à fortiori conſtabit. Difficultas ergo eſt, quando intellectus ex neceſſitate rapitur ad attendendum cum tanta intentione, vt ecſtaſim cauſet in ſenſibus externis: loquimur autem de ordine connaturali, ſuppoſito tali actu intellectus, & ſecluſo nouo miraculo: nam hoc interueniente clarum eſt, poſſe Deum, & neceſſitatem inferre voluntati, ſi velit, & illam impedire, etiamſi ex tali diſpoſitione intellectus, & ſenſuum naturaliter euētura eſſet, quia poteſt nouam illuſtrationem, aut reflexionem in intellectu efficere, vel alio modo potentias confortare, vt dominium voluntatis integrum perſeneret, quia in his omnibus nulla eſt implicatio contradictionis. Secluſa autem hac ſpeciali operatione Dei, difficultas eſt, an ſtante illa neceſſitate in intellectu, poſſit eſſe libertas in actu voluntatis?

In contemplatione in qua liberum eſt iudicium actus voluntatis etiam eſt liber.

Difficultas quæſtionis, An ſtāte neceſſitate in intellectu poſſit dari libertas in voluntate.

4. Ratio. Ratio autem difficultatis eſt, quia libertas voluntatis radicatur in intellectu, naſcitúrque ex indifferentia iudicij, ſed in illo raptu intellectus non habet indifferentiam in iudicio, ſed omninò ad illud determinatur ex neceſſitate, ergo. Et augetur difficultas, quia in illo ſtatu non poteſt eſſe plenum iudicium neceſſarium ad libertatem voluntatis: quod patet, quia plenum iudicium hominis in hoc ſtatu, requirit externorum ſenſuum vſum, & ideò docet ſæpe D. Thomas, externis ſenſibus ligatis, non eſſe mentem aptam ad iudicandum, etiamſi eſſe poſſit ad apprehendendum, vt notauit Caietanus 1.p. quæſt. 12. art. 11. ex. D. Thom. 2.2. quæ. 172. art. 1. ad 1. & 2. & latiùs quæſt. 12. de Ve- A rit. art. 3. ad 1. 2. & 3. vbi ait *vltimam reſolutionem humani iudicij quodammodo fieri ad ſenſus externos*, & ideo illis ligatis, non poſſe plenum, ac perfectum, vel liberum iudicium eſſe. Idem latiùs infra eadem quæſt. 12. art. 9. Vnde in 4. d. 9. quæſt. 1. art. 4. quæſt. 1. eandem doctrinam confirmat in ſolutione ad 2. & inde infert in ſolutione ad 3. in ſomno non poſſe eſſe liberam electionem, quia ſenſus ſunt ligati. Idem ſentit Bonauentura 2. d. 25. 2. p. diſtinct. quæ. vlt. & Alexander 4. p. q. 8. m. 8. artic. 3. §. 1. in quæſtione collaterali ad argumenta, vbi ait Salomonem, cùm dormiret, non potuiſſe vti libero arbitrio. Ex quibus omnibus concluditur ratio, nam ita ſunt ligati ſenſus in ecſtaſi, ſicut in ſomno corporali, ſed in ſomno corporali quantumuis viſiones, vel reuelationes fiant, numquam eſt iudicium B ſufficiens ad arbitrij libertatem; ergo nec in ecſtaſi. Probatur conſequentia, quia ſi in ſomno deeſt illa libertas, eſt, quia mens humana vtitur ſenſibus, quaſi primis principiis ſuæ cognitionis, & ideo ad iudicandum exactè, recurrit ad ſenſus tamquam ad principia, & per reſolutionem ad illa iudicat, & ideo ligatis ſenſibus, deeſt aptitudo ad iudicium: at tota hæc ratio eodem modo in ecſtaſi procedit.

D. Thom.

Caietan.

Vltima reſolutio humani iudicij fit quoad ſēſus externos.

Bonau.

Aleand.

5. Nihilominùs dicendū eſt, actum amoris, & charitatis, qui in tali contemplatione, & ecſtaſi exercetur, liberum eſſe, vel quoad exercitium, vel etiam quoad ſpecificationem, iuxta rationem conſiderationis, & iudicij intellectualis. Hæc aſſertio probari poteſt exemplis adductis de Salomone, nam tūc C habuiſſe liberam optionem, ſatis ex ſuperioribus conſtat. Idem de Adamo, qui in ſopore ſuo actum fidei exercuit, vt Sancti docent, cùm tamen ſine libertate non fiat. Petrus etiam Act. 10. in ecſtaſi erat, quando vidit linteum deſcendentem de cælo, & Dominum ſibi dicentem, *Macta, & manduca*, vt verba Scripturæ ſatis indicant, & Theophylactus optimè declarat, & tamen idem Petrus libertatem habebat, cùm dicebat: *Abſit Domine, quia numquam manducaui omne commune, & immundū.* Vnde Chryſoſtomus ibi Homil. 22. & Theophylactus docent Petrum ex affectu ad legis obſeruantiā, quam tunc ſeruandam putabat, id protuliſſe: imò Ambroſius lib. 2. de Spiritu ſancto ait, Petrum, cùm dixit *Abſit Domine*, confeſſum eſſe diuinitatem Spiritus ſancti, & per hoc ſecundum miraculum meruiſſe, vte- D batur ergo tunc perfecta ratione, & libero arbitrio. Ratione probatur aſſertio, primò, quia nihil eſt in huiuſmodi ecſtaſi, quod neceſſitet voluntatem quoad exercitium. Aut enim id facit Deus per extrinſecam gratiam, ſeu motionē tamquam cauſa efficiens efficaciter mouens, aut id facit Deus, vt obiectum cognitum, & ex neceſſitate conſideratum tamquam ſummè amabile per actum illum intellectus, quo ita rapitur, & abſtrahitur anima: neutrum dici poteſt, nec alia cauſa neceſſitans poteſt excogitari, ergo cùm aliàs voluntas de ſe ſit libera, vti tunc poterit ſuo dominio in ſuum actum.

Aſſeritur actum amoris in Ecſtaſi eſſe liberum.

Actor. 10.

Chryſoſt.

Theophyl.

Ambroſ.

B. Petrus cōfeſſus eſt diuinitatē Spiritus S.

Ratio aſſertionis.

6. Minor quoad primam partem probatur; nam diuina gratia non deſtruit naturam, ſed perficit; E vnde licèt in altiſſima contemplatione moueat, & excitet affectum ad ſui amorem per inſpirationes diuinas, quas gratias excitātes appellamus, quę ſunt actus neceſſarij, quatenus per illos Spiritus ſanctus cor tangit, tamen numquam excludit liberum conſenſum in amore perfecto, & obedientiali. Quia libertas in hoc amore pertinet ad perfectionē vię, & eſt neceſſaria, vt actus ſit meritorius: non eſt autem veriſimile, Deum priuare hominem iuſtū, cùm eum eleuat ad eximiam contemplationem, hac perfectione,

Diuina gratia non deſtruit naturam, ſed perficit.

ctione,& hoc fructu, qui in hac vita maximè expetendus eſt. Deinde talis motio Dei neceſſitans voluntatem,non eſt debita homini ſic contemplanti, nec neceſſaria ad veram contemplationem, ergo non poſſumus aſſerere, Deum illam præſtare, niſi ex ſpeciali reuelatione. Nulla eſt autem talis reuelatio,imò eſt contra ordinariam, & generalem regulam dilectionis diuinæ, quæ viatori infunditur, ergo nullo modo aſſerendum id eſt.

7. Cõfirmatur altera pars argumẽti,& inculcatur duplex modus neceſſitandi voluntatem.

Quoad alteram verò partem de obiecto cognito, probatur, quia duobus modis poteſt Deus cognitus neceſſitate quadam allicere voluntatem ad ſe; vnus modus eſt propter excellentiam cognitionis, quomodo amor eſt neceſſarius ex viſione beata, quæ perfectio hic non habet locum,vt conſtat. B Alius modus eſt ex imperfectione cognitionis, ſeu aduertentiæ rationis excitantis voluntatem, priùs quàm locum habeat plenè aduertendi, & deliberandi: quomodo fortaſſe mouetur voluntas in impulſibus excitantis gratiæ, ſiue id fiat ex vi obiecti,ſiue accedente etiam ſpeciali motione Dei ex parte potentiæ. Et hic etiam modus non habet in præſenti locum, nam oſtenſum eſt in hac contemplatione eſſe perfectam mentis conſiderationem, & iudicium plenum non minùs, quàm ſit in contemplatione, quæ ſine tali ecſtaſi habetur. Imò illam excedit,vel in maiori intẽſione, & conatu potentiæ, vel in abundantiori lumine, quod non minuit, ſed auget potiùs perfectionem iudicij ad libertatem actus voluntatis neceſſariam.Ergo neque ex hoc capite patitur neceſſitatem voluntas in hac C contemplatione quoad perfectum actum amandi.

8. Subterfugium.

Dices, Non ex imperfectione,ſed experfectione cognitionis oriri neceſſitatem in voluntate;quia licèt illa contemplatio non attingat perfectionem viſionis beatæ, tamen eo ipſo, quòd tam perfecta eſt, vt intellectum neceſſitet, & abſtrahat à ſenſibus, rapit etiam ſecum voluntatem. Sed hoc non rectè dicitur: quia cõmune axioma Theologorum eſt, extra viſionem beatam non neceſſitari voluntatem quoad exercitium ex vi obiecti abſtractiuè cogniti,quantumuis perfectè: quia numquã oſtendit bonitatem obiecti,prout in ſe eſt,nec proponit actualem dilectionem, vt bonum ſimpliciter neceſſarium, in quo nulla ratio ceſſandi à tali actu repræſentari poſſit. Quod verò ille actus in intelle- D ctu ſit neceſſarius (eſtò ita ſit) non infert neceſſitatem in actu voluntatis, quia ſunt potentiæ natura ſua habentes diuerſum operandi modum, & ideò neceſſitas in actu intellectus non tollit per ſe loquendo libertatem in actu voluntatis. Nec impetus intellectus (vt ſic dicam) ſecum rapit ex neceſſitate voluntatem, quia illa ſemper eſt domina ſui actus, quando aliàs obiectum cum ſufficiente attentione,& animaduerſione proponitur. Vt Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis primam cogitationem ſine libertate recepit, & nihilominùs ex illa in eodem inſtanti liberè per voluntatem motus eſt.

Cõmune axioma Theologorũ, extra viſionem beatam non neceſſitari voluntatem ad exercitiũ ex parte obiecti.

9. Abſtractio ſenſus non impedit libertatem.

Denique abſtractio à ſenſibus parum refert ad E tollendam libertatem, quia illa nõ perturbat mentem, nec cognitionem, ſed ex perfectione illius procedit per quamdam quietem, & placidũ otium ſenſuum, quod animam etiam pacatiſſimam reddit ad amandum liberè Deum.Quin potiùs(vt ſuprà cum D.Thoma dicebamus)ſæpè illa vehemens ſuſpenſio mentis ex amore reſultat, ille autẽ amor, vt antecedit tam vehementem applicationem intellectus, liber eſt, quia in illo priori nondum intelligitur ecſtaſis conſummata,ergo etiam poſt totam applicationem intellectus manet amor liber, quia applicatio intellectus non intulit nouam vim voluntati, qua tolleret libertatem eius, nec oſtendit in obiecto nouam rationem neceſſitantem, nec ſenſuum otium quicquam ad hoc confert, quia libertas non pendet ex ſenſibus, ſed ex cognitione intellectus, & intrinſeca facultate ipſius potentiæ appetentis,manet ergo ille actus amoris ſemper liber quoad exercitium.

Libertas nõ pẽdet ex ſenſibus.

Addo etiam poſſe voluntatem in eo ſtatu, & articulo retinere libertatem quoad ſpecificationem. Hanc enim, & Salomon, & Petrus in ſuis exceſſibus oſtenderunt: quoties enim eſt libera electio inter multa,& poteſtas amplectendi vnum, & refutandi aliud, & è conuerſo, interuenit libertas quoad ſpecificationem: ita verò ſe habuerunt Salomon, & Petrus: nam Salomon placuit Deo, eo quod ſapientiam potiùs, quàm vindictam de inimicis,vel diuitias poſtulauit,vt Scriptura loquitur, habuit ergo poteſtatem petendi diuitias, & illas præferendi, vel poſtponendi ſapientiæ,hæc autem eſt libertas quoad ſpecificationem.Similiter Petrus inuitatus ad comedendum,ſe cõtinuit,& rationem agnouit,& propoſuit,qua mouebatur ad id non faciendum, ex qua conſideratione oriri ſolet libertas quoad ſpecificationem. Eandem agnoſcit in Prophetis Hieronymus, quando à Deo reuelationem accipiunt, vt contra Montanum diſputat in Proœmio Abacuc ex illo 1.Corint.14. *Spiritus Prophetarum Prophetis ſubiecti ſunt*. De quo etiam videri poteſt D.Thomas 2.2.q.173.art.3.ad 4.

10. Statuitur poſſe in cõtemplatione manere libertatẽ quoad ſpecificationẽ in voluntate.

D. Hiero.

1.Corint.14.

D.Thom.

11.

Ratio denique eſt, quia licèt in ecſtaſi fortaſſe intellectus rapiatur ex neceſſitate ad aliquid conſiderandum, maximè quando recipit diuinam aliquam impreſſionem,& reuelationem, ſicut contigit Petro in illo exceſſu mentis, & Salomoni, qui ex neceſſitate motus eſt, vt audiret Deum ſibi loquentem: nihilominùs non ita abſorbetur mens in vna conſideratione obiecti, quin poſſit liberè conſiderare aliquam rationem commodi, vel incommodi in eo,quod proponitur, & ideò poteſt in illo raptu inueniri indifferentia iudicij ſufficiens ad libertatem quoad ſpecificationem. Siue hæc libertas tantùm ſit intra latitudinem obiectorum, & actuum honeſtorum, ſiue etiam inter bonum, & malum,vtroque enim modo accidere poteſt, iuxta diuinæ gratiæ abundantiam, vel iuſtam permiſſionem:vnde accidere poteſt, vt in hac ipſa contemplatione aliquis,vel in ſuperbiam efferatur,vel alio modo decipiatur.

12. Satisfit argumentis.

Ad argumenta in principio poſita,in primis generatim dicitur, contemplationem etiam intentiſſimam ordinariè non eſſe tam neceſſariam etiam quoad actum intellectus, quin ſit in poteſtate voluntatis ceſſare,& ſuſpendere illam, iuxta id Cantic.8. *Adiuro vos filiæ Ieruſalem, ne ſuſcitetis,neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit.* Ita exponente Bernardo ſermon. 52. in Cantic. Deinde nego in illo actu, licèt in ſe neceſſario, deeſſe indifferentiam in iudicio, quæ ad libertatem actus voluntatis ſufficiat, quia licèt illa contemplatio aliquo modo neceſſaria ſit quoad aliquam attentionem intellectus, nihilominùs & habet indifferentiam ex parte obiecti, quatenus non iudicat illud eſſe neceſſariò diligendum, & præterea ſecum admittit libertatem conſiderandi in illo plures rationes, vt declaratum eſt. Vnde Bernardus in dicto ſermon. 52. in Cantica expreſsè dicit, in illa contemplatione & ecſtaſi fieri poſſe liberos diſcurſus. Ad aliam verò difficultatem ex ligamento ſenſuum

Cantic. 8.

Bernar.

Iudicium in contemplatione adhuc retinere aliquam indifferentiam.

ſuum reſpondetur, illam doctrinam procedere, quando ſenſus ligantur per corporalem ſomnum, & vapores corporeos, & intelligendam eſſe ſecundum naturæ ordinem: nam per gratiam extraordinariam aliud fieri poteſt, vt explicaui. Et ratio illius impedimenti non eſt ſola carentia ſenſationum externarum, ſed eſt ineptitudo phantaſiæ ad ordinatum vſum ſpecierum. Et ideo non procedit illa doctrina de abſtractione à ſenſibus, quæ non A eſt per obſtruſionem (vt ſic dicam) ſed per animæ ſuſpenſionem, & eleuationem: hæc enim non impedit perfectum vſum rationis, & libertatis, vt declaratum eſt. Vnde rectè Bernardus ſuprà: *Non eſt* (inquit) *is ſponſæ ſomnus dormitio corporis vel placida, quæ ſenſus carnis ſuauiter ſopit ad tempus*, &c. & infrà: *magis autem iſtius modi vitalis, vigilque ſopor ſenſum interiorem illuminat:* & infrà: *Re vera enim dormitio eſt, quæ tamen ſenſum non ſopiat, ſed abducat.* Bernar.

Finis libri ſecundi.

INDEX CAPITVM, QVÆ IN HOC TERTIO LIBRO DE ORATIONE VOCALI CONTINENTVR.

Cap. 1. *Sitne oratio vocalis actus honeſtus, ac Religioſus.*

Cap. 2. *Quotuplex ſit oratio vocalis.*

Cap. 3. *Sitne de ratione orationis vocalis intentio orandi.*

Cap. 4. *An attentio ſit de ratione orationis vocalis.*

Cap. 5. *Sitne attentio neceſſaria ad effectus orationis vocalis.*

Cap. 6. *Vtrùm oratio priuata ſit neceſſaria ex præcepto.*

Cap. 7. *De circumſtãtiis ad orationẽ neceſſariis.*

Cap. 8. *De oratione Dominica.*

Cap. 9. *De ſalutatione Angelica.*

LIBER

LIBER TERTIVS. DE ORATIONE VOCALI IN COMMVNI, ET PRÆSERTIM DE PRIVATA.

Præſentis libri inſtitutum.

Vocalis oratio vltra mentalem addit ſenſibilem ſignificationem eius deſiderij, aut petitionis, quæ in mente verſatur, voce facta; & ratione huius ſignificationis ad externos actus virtutis pertinet; poteſtq́; habere proprias conditiones, proprietates, effectus, aut obligationes, quas in hoc, & ſequenti libro explicare neceſſe eſt. Suppoſitis autem his, quæ diximus de oratione in communi, nihil nobis dicendum ſupereſt de vocali oratione quoad phyſicam entitatem eius, nam hoc ſatis per ſe conſtat ex his, quæ Philoſophi de voce, & ſignis ſenſibilibus tractant. Quomodo autem vocalis oratio à mentali procedat in cap. 3. & 4. declarabimus. Igitur in hoc libro præcipuè agendum eſt de his, quæ ad moralem doctrinam vocalis orationis pertinent, nimirum de honeſtate, de vtilitate, & effectibus eius, & quot modis fieri poſſit, ac debeat.

CAPVT PRIMVM.

Vtrum vocalis oratio ſit honeſtus, ac Religioſus actus?

1. Hæreticorũ error damnantium vſum orationis vocalis. *Waldenſis.*

A NONNVLLI ex Hæreticis abſolutè damnarunt vſum vocaliter orandi, quem errorem videtur interdum attribuere Wiclepho Waldenſis tom.3. tit.1. cap.1. & ſequenti. Tamen ille videtur potiùs damnaſſe cantus Eccleſiaſticos, & modum orandi alta voce, quàm ſimpliciter per vocem, & ideo contra illum agemus libro ſequenti. *Prateolus.* Prateolus autem in Elencho Hæreſum refert ex Lindano, & aliis, Hæreticos huius temporis dictos Trinitarios inter alia dixiſſe, eo quòd Deus ſpiritus ſit, in ſolo ſpiritu eſſe à nobis orandum, id eſt, mentaliter, & non vocaliter inuocandum eſſe. Trinitariorum noſtri temporis error. Probatur. *D. Ioan. 4.* Itaque ſolùm videntur fundari in verbis illis Chriſti, Ioan.4. *Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare.* Ratio. Ratione etiam poſſumus hunc errorem confirmare: quia vox ſenſibilis ſolùm inſtituta eſt ad loquendum cum his, qui audire illam poſſunt, & per illam percipere interiores actus hominis loquentis, & non aliter: At Deus nec ſenſibiliter audit, nec indiget tali ſigno ad videndas hominis cogitationes, ergo ſuperſtitioſum, & vanum eſt ad Deum dirigere vocales orationes. Vnde ſicut Elias derdebat Prophetas Baal 3.Reg.18. dicens: *Clamate voce maiori, Deus enim veſter forſitan cum alio loquitur, aut in diuerſorio eſt, aut in itinere, aut certè dormit, vt excitetur.* (3.Reg.18.) Ita Hæretici reprehendunt eos; qui voce orant ad Deum, quia per hoc ſignificant, Deum aliter audire non poſſe.

2. Error ſolum Dominicam admittẽs orationem.

Hunc errorem limitarunt alij Hæretici ex factione Waldenſium, dicti Inſabbatati: Dixerunt enim (vt Prateolus refert) nullam orationem præter Dominicam, admittendam eſſe. Itaque fatebantur, orationem illam voce poſſe proferri: videbant enim Chriſtum Dominum de modo exteriùs, & vocaliter orandi fuiſſe locutum, quando illam docuit: negabant autem, alias orationes eſſe licitas, (Fundamẽta.) vel quia crediderunt, hominem non poſſe ſua voluntate introducere modum loquendi cum Deo, quẽ ipſe non probauit; vel quia exiſtimarunt Chriſtum Dominum præſcribendo illum orandi modum, omnem alium tacitè prohibuiſſe; vel quia putabant, ſeruandum eſſe purum Euangelium in ſenſu erroneo, quem noui Hæretici ſequuntur, nimirum, vt in his, quæ ad ritum colendi Deum pertinent, non liceat nobis aliud, vel aliter facere, quàm ſcriptum in Euangelio ſit.

3. 1. Aſſertio. Ex natura rei, & ex omni iure vocalis oratio eſt licita ſi bene fiat.

B Dicendum verò eſt primò, ex natura rei, & ex omni iure tam diuino, quàm humano licitum, & ſanctum eſſe, vocales orationes ad Deum fundere, ſi debita fide, ac intentione fiant. Aſſertio eſt de fide, quam ſatis probat communis vſus, & traditio Eccleſiæ, quam latiùs oſtendemus libro ſequenti. Nam ſi licitum eſt orare voce alta, & cantu, ſimpliciter eſt licita oratio vocalis, ſiue altè, ſiue ſummiſſè fiat. Vnde interdũ legimus in Scriptura orationem alta voce factam, interdũ ſummiſſa. (Probatur ex Scripr.) Priori modo aiebat Dauid, *Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus ſum* Pſalm.141. (*Pſalm.* 141.) vel, *Voce mea ad Deum, & intendit mihi* Pſalm.76. (*Pſalm.* 76.) & Pſalm.140. (*Pſalm.* 140.) *Intende voci meæ, cùm clamauero ad te.* Et Pſal.5. (*Pſal.* 5.) *Intende voci orationis meæ.* C At in 1. lib. Regum, cap.1. (1. *Reg. c.*1.) legimus, *Annam, dum funderet preces coram Deo, locutam fuiſſe in corde ſuo,* & additur; *Tantùmque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur.* Vnde conſtat, non ſolùm animo, ſed etiam corpore oraſſe, quamuis voce adeo ſummiſſa, vt non audiretur.

tur. Vt ita conſtet, omnes modos orandi corporali A lingua, & ore in Scriptura eſſe approbatos. Nam quod illa oratio Annæ Deo placuerit, tractat opti-
D.Chryſoſt. mè Chryſoſtomus homil.79. ad Popul. & ex effectu eius ſatis conſtat. Denique ex Euangelio conſtat Chriſtum Dominum exemplo ſuo orationem
Ioan.11. vocalem approbaſſe Ioann.11. & Matth. 6. illam
Matth.6. docuiſſe.

4. Quas ob cauſas voce oremus.
Ad explicandam autem huius veritatis rationem, addidi in aſſertione illa verba, *Si debita fide, ac intentione fiat.* Non enim oramus voce ſenſibili, vt fingũt hæretici ad excitandum Deum, vel quia putemus Deum indigere noſtris ſignis ſenſibilibus ad noſtras cogitationes, vel deſideria cognoſcenda, quis enim niſi infidelis, vel ignorantiſſimus poteſt tam
1. humiliter ſentire de Deo? Primò igitur oramus voce, vt nos ipſos ad deuotionem excitemus, vt ait
2. Auguſtinus epiſt. 121. cap. 9. Secundò, ex eodem
D. Auguſt. Auguſtino ibidem, *vt per certa interualla horarum, nos ipſos admoneamus, & quantùm in hoc deſiderio profecerimus, nobis ipſis innoteſcamus.* Et infrà: *Admonentes nos ipſos in id, quod deſiderabamus intendere, ne quod tepeſcere cœperat, omninò frigeſcat.* Atque ita exponens
D. Paul. ad Coloſſ. 4. illud Pauli ad Coloſſ. 4. *Petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum*, ait non ſit accipiendum eſſe, *tamquam Deo innoteſcant, qui eas, & antequam eſſent, vtique nouerat, ſed nobis innoteſcant apud Deum, per tolerantiam,*
3. *non per iactantiam.* Tertiò, quia corpore, & ſpiritu conſtamus, oramus non ſolùm ſpiritu, ſed etiã cor-
Oſeæ 14. pore, vt vtroque Deum colamus, iuxta illud Oſeæ 14. *Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum, & redde-*
D.Hier. *mus vitulos labiorum noſtrorum.* Vbi Hieronymus: *Reddituros ſe eſſe dicunt labiorum vitulos, & Dei laudes*
Pſalm.50. *perpeti voce cantaturos.* Conſonátque illud Pſal.50. *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit lau-*
Eccleſ.39. *dem tuam.* Et illud Eccleſiaſt. 39. *Confitemini illi in*
D. Paul. ad Hebr.13. *voce labiorum veſtrorum*, & ad Hebr.13. *Offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, id eſt, fructum labiorum confitentium nomini eius.*

5. 2. Aſſertio. Non ſolùm verbis dominicæ orationis, ſed aliis etiam licet orare vocaliter.
Secundò dicendum eſt, non ſolùm verbis Dominicæ orationis, ſed etiam aliis ad pium animi affectum, deſiderium, vel ſenſum explicandum aptis, licitum eſſe, ac conueniens, vocaliter orare Deum.
Probatur ex Script. Aſſertio eſt de fide, quæ ſatis conſtat cõmuni conſenſu, & traditione totius Eccleſiæ, & vſu omnium fidelium priorũ. Et de Chriſto ipſo legimus Matth. D
Matth.26. 26. *Quod hymno dicto exierunt in montem Oliueti.* Vbi conſtat, Chriſtum orationem aliquam, (quęcumque tandem illa fuerit) in laudem Dei dixiſſe, vt Patres
D. Paul. 1. ad Corint.14. adnotarunt. Imò Paulus primæ ad Corinth. 14. ad omnes fideles, qui in Eccleſia conueniunt, ſic inquit, *Cùm conuenitis, vnuſquiſque veſtrum pſalmum habet, &c. omnia ad ædificationem fiant.* Itaque dummodò ad ædificationem ſit modus orandi, vnicuique licitum eſt, pro ſua deuotione orare, neque eſt omnibus vnica Dominicæ orationis orãdi forma præſcripta. Et inferiùs ſubdit idem Apoſtolus loquens de illo, qui neſcit ita loqui, vt ab aliis intelligatur: *Si non fuerit interpres, taceat in Eccleſia, ſibi autem loquatur, & Deo.* Non præcipit, vt ſolam Dominicam orationem proferat, ſed liberum vnicuique relinquit loqui Deo iuxta deuotionem ſuam, quando ſibi tantum, & Deo loquitur, dummodò dignè Deo loquatur, hoc enim ſemper, & ex natura rei neceſ-
Probatur ratione. ſarium eſt. Ratio denique eſt, quia Chriſtus Dominus docens Apoſtolos orare, *Pater noſter*, &c. dedit quidem perfectum orandi modum, & quaſi eximium quoddam exemplar vocalis orationis, breuémque, & accommodatam omnibus orandi formam, non tamen cæteras orationes vocales prohibuit, nullo enim verbo, aut facto hanc prohibitionem ſignificauit, nec Sancti Patres illam intellexerunt. Vnde cùm de oratione Dominica loquuntur, ad ſummum aſſerunt Dominicam orationem præcellere inter omnes orationes vocales, & illas excellere auctoritate, breuitate, perfectione, & efficacitate, vt conſtat ex Cypriano, & Tertulliano illius orationis expoſitoribus, & aliis Patribus, quos referunt Bellarminus lib. de Bonis oper. in particulari. cap.4. Durantus de Ritib. Eccleſiæ, lib.2. cap. 46. Significat quidem Auguſtinus non licere orare quippiam, quod in oratione Dominica non contineatur. Ait enim epiſt.121. capit.12. *Qualibet alia verba dicamus, quæ affectus orantis, vel præcedendo format, vt clareat, vel conſequendo attendit, vt creſcat, nihil aliud dicimus, quàm quod iſta oratione Dominica* B *poſitum eſt, ſi rectè, & congruenter oramus, quiſquis autem id dicit, quod ad iſtam Euangelicã precationem pertinere non poſſit, etiam ſi non illicitè orat, carnaliter orat, quod neſcio, quomodo non dicatur illicitè, quandoquidem ſpiritus renatos non niſi ſpiritualiter docet orare.* At verò quòd non liceat alia forma verborum vti ad orandum, dici nullo modo poteſt. Atque ita concludit idem Auguſtinus ſuprà. *Vnde liberum eſt aliis, atque aliis verbis eadem tamen in orando dicere, ſed non debet eſſe liberum alia dicere.* Quod pertinet ad materiam orationis, de qua infrà dicemus, ſimúlque illas petitiones Dominicæ orationis exponemus.

Dominica oratio in quibus cæteras omnes præcellat. *Cyprian.* *Tertull.* *Bellarm.* *Durant.* *Auguſt.*

Dices: Eſtò, non ſit ſimpliciter malum, & prohibitum vti alia oratione vocali, ſaltem eſſe melius, & congruentius illa non vti, quia melius eſt C verba Chriſti proferre, quàm propria, & quia ſemper eligendum eſt, quòd eſt perfectius. Reſpondetur, negando conſequentiam. Debẽt quidem Chriſtiani illam orationem dicere, & intelligere, & fortaſſe ex præcepto tenentur, vt infrà videbimus; conſilium etiam eſt, vt quotidie eam recitent. Imò Clemens Papa lib.7. Conſt. cap. 25. Chriſtianis omnibus conſulit, vt ter in die Dominicam orationem proferant. Semper tamen illam orationem proferre, & nulla alia vti, conſilium non eſt, imò ſuperſtitioſum eſſet, ſi tamquam neceſſarium obſeruaretur. Vnde eleganter Tertullianus de Orat. cap.9. *Præmiſſa legitima, & ordinaria oratione* (id eſt, Dominica) *quaſi fundamento, accidentium vis eſt deſideriorum, ius eſt ſuperſtruendi extrinſecus petitiones.* Ratio in primis eſſe poteſt, quia (quæ eſt humana conditio) eadem ſemper verba proferre, tædium afferret, & attentionem, ac deuotionem non excitaret, varietas autem delectat, & recreat animum. *Ex hoc ergo* (vt ait Iſidorus lib. 1. de Diuin. Offic. cap.9.) *orta eſt conſuetudo Eccleſiæ vti precibus inſtar earum, quas docuit Chriſtus.* Deinde, quamuis oratio illa generalia capita petendi contineat, nihilominùs ſæpe expedit hoc, vel illud in ſpecie petere, & pro hac, vel illa perſona orare, & interdum immediatè ad Deum, interdum verò per Virginem, & per alios Sanctos, ex quibus capitibus varietas orationum orta eſt: eam ergo vitare ſuperſtitioſum eſſet. Alias etiam orandi formas ab Eccleſia receptas non pro- E bare, aut tamquam malas, & ineptas reſpuere, hæreticum eſſet. Exiſtimare autem numquam expedire eis vti, eo quòd ſemper melius ſit, orationem Dominicam recitare, plùs eſſet, quàm temerarium, cùm ſit contra ſenſum, & vſum totius Eccleſiæ. Nec ſemper, & in omnibus circumſtantiis eſt melius, vel vtilius omne id, quod de ſe eſt perfectius. Nam orare ex ſe eſt perfectius, quàm legere, & non tamen quolibet tempore, & loco eſt melius. Si ergo licèt Chriſti oratio, & verba ſecundum ſe perfe

6. Obiectio.
Solutio.
Orationem Dominicam quotidie recitare Chriſtiani omnes debent.
S. Clem. Papa.
Tertull.
S. Iſidor.
Solutio magis illuſtratur.

perfectiora ſint, non propterea in omni loco, & tempore vtendum eſt illis, neque id ſemper eſt melius, quamuis cæteris paribus,& ſeruata opportunitate, illa oratio cæteris præferenda ſit.

7. 3. Aſſert. non eſt neceſſe certa forma vti vt oratio vocalis ſit honeſta. Probatur ex Scriptura.

Addo vltimò, non eſſe neceſſarium certa, & præſcripta forma vti, vt oratio vocalis ſancta, & honeſta ſit. Hoc etiam eſt certum, & colligi poteſt ex Scriptura: nam in teſtamento veteri referuntur variæ formæ, & modi orandi ſanctarum perſonarum, vt Danielis, Ezechielis, Manaſſes, Suſannæ, & aliorum qui non orabant ſecundum aliquam præſcriptam formam, ſed prout vnicuique Spiritus ſanctus dictabat. Dauid etiam in Pſalmis innumeros orandi modos habet, & non ſolùm res diuerſas, ſed etiam eandem pluribus verborum formulis poſtulare ſolebat. Vt maximè videre licèt in Pſalm. 118. vbi diuinæ legis obſeruationem fere ſingulis verſibus poſtulat, vtens ſemper diuerſa forma verborum; *Vtinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas*, & iterum *Iuſtificationes tuas cuſtodiam, non me derelinquas vſquequaque*, & rurſus, *Benedictus es Domine, doce me iuſtificationes tuas*, &c. De Chriſto etiam Domino ex Euangelio conſtat, non ſeruaſſe in orando certam verborum formam, aliter enim orauit Ioan. 11. Lazarum reſuſcitaturus, aliter verò in horto ad Patrem tranſiturus, imò ibi ter orans non eadem verba ſemper dixiſſe refertur. De Apoſtolis etiam legimus Actorum primo oraſſe pro electione Matthiæ non ex præſcripta forma, ſed prout tempori, loco, & materiæ expediebat. Ratio autem eſt, quia ex natura rei licitum vnicuique eſt voce orare iuxta ſuæ mentis affectum, ſenſum,vel capacitatem, & nullo iure poſitiuo diuino, vel humano eſt hoc prohibitum, neque eſt præceptum vti ſemper aliqua orandi forma ex his, quæ vel in Scripturis continentur, vel ab Eccleſia inſtitutæ ſunt; ergo non eſt neceſſarium ad honeſtatem orationis vocalis, vt certa forma verborum fiat. Quomodo autem, & de qua oratione intelligenda ſit hæc aſſertio, ex ſequenti capit. conſtabit.

Pſal. 118. *Ioan.* 11. *Mar.* 14. *Actor.* 1. Variæ orandi formæ à Chriſto, & Apoſtolis vſitatæ.

8. Hæreticorũ fundamentũ diruitur.

Fundamenta Hæreticorum facilem habent reſponſionem. Nam Chriſtus non dixit, Deum eſſe orandum in ſpiritu, & veritate, quia mente, & non corpore orandus ſit, ſed quia ad verum Deum dirigenda eſt oratio, quod eſt ipſum colere in veritate, & quia ex puro corde, & deſiderio placendi illi orandum eſt, quod eſt illum in ſpiritu adorare, vt ibi Patres exponunt. Mitto, Chriſtum ibi fuiſſe loquutum de adoratione viſibili, & legitima per verum ſacrificium, vt expoſui 3. part. diſputat. 74. ſection. prima. Tamen hinc etiam retorquetur argumentum, nam ſi ſacrificium dicitur fieri in ſpiritu, & veritate, etiam ſi actu corporali fiat, dummodò ex vera fide, & religione fiat, eadem ratione vocalis oratio erit in ſpiritu, & veritate, ſi ex vera fide, & gratia, & cum debita deuotione, & attentione fiat. Vnde Paulus aiebat. 1. Corinth. 14. *Pſallam ſpiritu, pſallam & mente.* Quamuis pſallere voce fiat.

9. Ratio eorundem diſſoluitur.

Ad rationem autem Hæreticorum reſponſum iam eſt, nos non edere vocem orando, quia putemus, Deum latere mentes noſtras, neque quia Deus ſenſibiliter audiat, ſed vel vt nos audiamus, & ita excitemur, vel vt alij audiant, & ædificentur, vel etiam vt illi nobiſcum, & nos cum illis oremus, vel vt nomine omnium oremus vt ſequenti cap. dicetur, vel denique vt ore, & lingua Deum colamus.

10. Alij Hæretici conuincuntur.

Alij Hæretici non indigent reſponſione, quia nullum afferunt fundamentum, vel ſupponunt alium errorem ab Eccleſia damnatum, nimirum in colendo Deum, non licere aliis ritibus, aut verbis vti, niſi quæ in Scriptura ſacra continentur. Satis enim eſt, vt non ſint prohibita, ſi alioqui ex natura rei honeſta ſunt.

CAPVT II.

Quotuplex ſit oratio vocalis, & quas partes habeat?

1. 1. Modus diuidendi orationẽ vocalem in publicam, & priuatam.

PRimum omnium diuidi ſolet oratio in publicam, & priuatam; poteſt autem oratio publica dici vulgari ſignificatione, prout publicum diſtinguitur contra occultum, & ſecretum: & ſic dicetur publica oratio, quaſi accidentaliter omnis illa, quæ in loco publico fit, ita vt ab aliis videatur, vel videri poſſit. Quomodo publicè orauit Daniel, quando feneſtris apertis in cœnaculo ſuo contra Ieruſalem tribus temporibus in die flectebat genua ſua, & adorabat, confitebatúrque coram Deo ſuo, Daniel. 6. vbi ſubiungitur. *Viri ergo illi curioſius inquirentes, inuenerunt Danielem orantem, & obſecrantem Deum ſuum.* Sic etiam populus Chriſtianus ter in die publicè orat, audito ſigno ad Virginem ſalutandam. Hic verò non denominamus orationem publicam in hac ſignificatione, quia eſt valdè extrinſeca denominatio, & accidentalis, nulláque proprietas orationis ex illa naſcitur præter generalem conditionem actus honeſti, nimirum vt ſeruentur illæ circumſtantiæ, quas in actione ſacra, & publica, prudentia requirit, quas infrà ſuis locis attingemus.

Dan. 6.

2. 2. Modus diuidendi eandem orationem in publicam, & priuatam. *D. Thom. Gloſſa in Clemen.* 1. *D. Paul. ad Hebr.* 5.

Alio ergo modo dicitur oratio publica quaſi per ſe illa, quæ fit nomine publico, & non tantùm priuato, id eſt, quæ fit à ſacerdote nomine Eccleſiæ, ſeu quæ fit ab Eccleſia per miniſtros ſuos, vt tales ſunt. Ita D. Thomas dicta q. 83. art. 12. Gloſſa magna in Clem. 1. de Reliq. & ven. Sanct. & hoc genus orationis ſignificauit Paulus ad Hebr. 5. cùm dixit: *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in iis, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis.* Quod enim de oblationibus, & ſacrificiis dicit, in orationibus etiam locum habet: nam omnium eſt eadem ratio. Vnde in lib. de Eccl. dogm. c. 3. dicitur. *Obſecrationum ſacerdotalium ſacramẽta reſpiciamus, quæ ab Apoſtolis tradita in omni mundo, atque in omni Catholica Eccleſia vniformiter celebrantur, vt legem credendi lex ſtatuat ſupplicandi*, &c. Priuata ergo oratio ab hac publica diſtinguitur, priuata enim eſt omnis illa, quam vnuſquiſque ſua auctoritate (vt ſic dicam) & vt priuata perſona offert. Vnde prior oratio publica eſt, etiamſi intra cubiculum clauſo oſtio ſolitariè, & ſummiſſa voce fiat. Hæc verò poſterior priuata eſt, etiamſi in templo, vel in plateis fiat, iuxta illud Pauli 2. ad Timoth. 2. *Volo viros orare in omni loco leuantes puras manus ſimiliter, & mulieres*, &c. nec ſatis diſtinguuntur hæc duo membra ex verborum forma, quæ in orando ſeruatur. Nam licèt quis recitet horas Canonicas ab Eccleſia inſtitutas, ſi id faciat tantùm vt priuata perſona, erit oratio priuata, & non publica. Diſtinctio ergo ex miniſterio, & intentione perſonæ ſumenda eſt; nam vt oratio ſit publica, neceſſe eſt, vt fiat à perſona, quæ ſit Eccleſiæ miniſter deputatus ad orandum nomine ſuo, & quod ipſe hac intentione oret, vt expleat munus ſuum, & conſequenter neceſſe eſt, vt oret modo præſcripto ab Eccleſia ad orandum Deum nomine ipſius; omnis autem alia

D. Paul. ad 2. *Timot.* 2.

Oratio,quæ has conditiones non habet,priuata eſt.

3. Alia orationis vocalis diuiſio iuxta D.Bonau. *D.Auguſt.*

Secundò diuidi poteſt oratio ex Bonauentura de proceſſu Relig.lib.7.cap.3.in eam,quæ fit iuxta aliquam certam formam verborum antea præſcriptam, vel quæ fit verbis prolatis pro arbitrio, & affectu orantis,vt enim Auguſtinus dixit epiſt.121. verba orationis interdum ſequuntur ex præcedenti affectu orationis, *qui ea format, vt clareat*. Interdum præcedunt, vt orans attendat,& affectus creſcat. Quando ergo oratio vocalis ſequitur ex affectu, ad clarificandum, ſeu exprimendum illum, tunc non ſolet fieri iuxta præſcriptam aliquam verborum formam, niſi fortaſſe contingat memoria retineri, & eſſe affectui orantis accommodatam, quòd accidentarium eſt, per ſe verò, ac regulariter, tunc verba formantur iuxta affectum,& capacitatem orantis. Et de hoc modo orandi rectè intelligitur illud Pſalmi 15. *Lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea.* Nam interna deuotio interdum tanta eſt,vt non poſſit interiùs contineri, quin in exteriora verba prorumpat, ſicut ſpirituale gaudium ſenſibilem affectum excitat, iuxta illud: *Cor meum, & caro mea, exultauerunt in Deum viuum*: Pſal.83. Quando verò vocalis oratio præcedit affectum, & deuotionem internam, tunc neceſſe eſt,vt ſecundum aliquam formam verborum oranti propoſitam fiat, quia non fit, nec formatur iuxta affectum orantis,cùm ille non ſupponatur, ergo neceſſe eſt, vt præcedat, & per memoriam, vel ſcripturam proponatur ipſi oranti, alioqui temerè, & caſu fieret oratio.

Pſal. 15. *Pſal.* 83.

4. Ad omnem orationem præcedere generalem affectum orandi, licèt particularis ſubſequatur.

Dices: Quomodo fieri poteſt, vt affectus orantis non præcedat verba orationis; nam vocum prolatio, ſi non procedat ex affectu orandi, non meretur nomen orationis, quia re vera oratio non eſt, vt infrà oſtendemus, ergo nec diſtinctio Auguſtini habet locum, nec verum eſt verba orationis interdum præcedere affectum orantis. Reſpondeo aliud eſſe loqui de affectu orandi confusè, & generatim, aliud de affectu particulari, quem aliquis orando exprimit ex deſiderio obtinendi illam rem particularem, quam voce proponit. Prior affectus generalis neceſſariò præcedit ante verborum prolationem in quacumque huiuſmodi oratione vocali, vt ratio facta conuincit, & Auguſtinus non negat, ſed apertè potiùs ſupponit, vt iam explicabo. Poſterior autem affectus per ſe loquendo,non ſupponitur ad recitationem vocalem, ſed potiùs ex illa naſcitur,& iuxta illam generatur. Vt,verbi gratia, qui recitat *Pater noſter*, &c. non prius cogitat de ſanctificatione nominis Dei,vel illam deſiderat, vt experimento conſtat, poſtquàm autem profert illa verba; *Sanctificetur nomen tuum*, &c. ſi conuenienter recitat, & attendit, ac intelligit prodit in illud deſiderium. Et ideo notanter dixit Auguſtinus, quòd affectus orantis *conſequenter attendit, vt creſcat*. Quia non de nouo generatur, cùm ſupponatur aliquis affectus ſaltem confuſus, creſcit tamen, quia iuxta verborum exigentiam, attendendo ad illa paulatim creſcit, vel extenſiuè,vel etiam intenſiuè, quia res magis propoſitæ, & attentiùs, ac diſtinctiùs conſideratæ magis mouent. Differentia igitur inter illos duos modos orandi eſt, quod prior, quando vox omnino procedit iuxta affectum, & arbitrium orantis, ſupponit omninò particularem affectum, quem vox ipſa declarat, quia ab illo formatur, & quaſi determinatur. In poſteriori autem modo, in quo certa verborum forma recitatur, per ſe non ſupponitur ille affectus, quem verba exprimunt, vt declaratum eſt.

D.Auguſt.

Notãda differẽtia inter duos modos orandi.

A Vnde eſt alia differentia, quia quando vocalis oratio prorumpit priori modo ex affectu, non eſt neceſſe,vt præcedat ſpecialis intentio vocaliter orandi, ſed interior affectus quaſi naturali impetu mouet linguam, quia affectus animi ex quadam connaturali concomitantia redundant in corpus, ideóque ad ſic orandum communiter ſufficit prima intentio cogitandi de Deo, & orandi mente; nam ex illa tandem peruenitur ad illum affectum mouendi linguam ad exprimendum deſiderium, vel admirationem, aut alium mentis conceptum. At verò quando oratio vocalis iam formata recitanda eſt, præcedit ſemper intentio vocaliter orandi, ſiue actu ſit, ſiue proximè anteceſſerit, ita vt ſaltem virtute maneat.

Alia differentia.

5. Hæc partitio,licèt conueniat cum priori, non tamen coincidit.

B Eſt denique in hac partitione conſiderandum, aliquo modo conuenire cum priori, non tamen cum illa coincidere. Nam oratio vocalis, quæ fit ex affectu orantis abſque præſcripta forma verborum ſemper eſt priuata,& non publica;omnis enim publica oratio (in ſenſu ſuprà explicato) fieri debet iuxta præſcriptã aliquam verborum formam.Quod conſtat ex vſu Eccleſiæ, ideo enim in ſacrificio, & in aliis officiis diuinis certæ orationes, verſus, aut pſalmi ſunt inſtituti, aut deſignati, quia tunc miniſtri Eccleſiæ publicas orationes fundunt. Ratio autem eſt, quia tunc miniſter non loquitur nomine ſuo, ſed Eccleſiæ, & ideò ab illa debuit accipere & verba orationis,& orandi formam.Dices;Fieri poteſt, vt vnus petat nomine alterius tamquam fa- C mulus ab eo miſſus: & nihilominùs verba petitionis formet modo ſuo; nam hoc etiam poteſt habere ab alio commiſſum, vt inter homines contingit. Reſpondeo,Eſtò,hoc fiat inter homines, ab Eccleſia non permitti, vt oratio, quæ ſuo nomine ad Deum,fundenda eſt,aliter fiat, quàm modo ab ipſa præſcripto,quia pertinet ad maiorem Dei reuerentiam,& ad maiorem Eccleſiæ ſecuritatem, & fidelium deuotionem, ne aliquid indecorum talibus orationibus miſceatur.

Obiectio.

6. Quare oratio publica ſemper debeat eſſe vocalis. *Caietan.*

Vnde obiter colligi poteſt quædam ratio, ob quam oratio publica ſemper debet eſſe vocalis, vt notauit Caietanus 2.2.q.83.art.12. & conſentiunt omnes, (propter quod illa diuiſio data non eſt de oratione mentali)nam Eccleſia,quę de interioribus D non iudicat, non poteſt præſcribere certos conceptus, vel affectus internos, quibus interior oratio fiat,præſcribit autem certam verborũ formam,qua in voce orandum eſt nomine ſuo.Deinde colligitur breuiter alia differẽtia inter duo membra huius ſecundæ diuiſionis; nam oratio illa, quæ fit abſque præſcripta forma verborum, moraliter loquendo, non cadit ſub præceptũ, quia Eccleſia non præcipit orare niſi deſignando quid, & quomodo ſit orandum,vt ex vſu conſtat, & patebit ex infrà dicendis, nec ex natura rei inuenitur tale præceptum; quoad vocalem orationem,vt infrà oſtendam:recitare autem aliquid iuxta inſtitutam formam ſub præceptum Eccleſiaſticum cadit, vt infrà videbimus.

7. Non omnis oratio quæ fit ex præſcripta forma, eſt publica.

At verò è contrario non omnis oratio, quæ fit ex E definita forma verborum, publica eſt, ſicut nec talis oratio ſemper cadit ſub præceptum. Prior pars conſtat, tum quia ipſamet verborum formula ad orandum confecta poteſt non eſſe publicè ab Eccleſia approbata, ſed priuata induſtria compoſita, tum etiam quia (vt ſuprà dicebamus) etiam priuata perſona ex propria deuotione Canonicum officium recitet, illa non eſt oratio publica, ſed priuata. Item oratio Dominica de ſe maximam auctoritatem habet, & ideò in ſuis publicis orationibus ab Eccle

Eccleſia vſitata eſt, vel in Miſſæ ſacrificio, vt in 3. tomo tertiæ partis dictum eſt, vel in aliis diuinis officiis, quorum pars eſſe ſolet, vt infrà videbimus, & nihilominus priuatim etiam recitatur. Adde, aliqua eſſe diuina officia ad priuatas orationes fidelium auctoritate publica Eccleſiæ compoſita, vel approbata expreſsè, vel tacitè, quorum recitatio, publica oratio non eſt, etiamſi fiat iuxta præſcriptam verborum formam. Ex quibus altera pars probata manet; conſtat enim prædictas orationes plerumque fieri ex voluntaria deuotione, non ex præcepto. At verò è conuerſo oratio publica ſemper ſupponat præceptum, infrà videbimus, vbi etiā explicabimus, an ſufficiat orationem fieri ex obligatione, & iuxta ritum publicè probatum, vt publica oratio dicenda ſit.

8. Enumeratio partiũ orationis ex D. Paul. 1. ad Tim.2.

Tertia diuiſio, ſeu potiùs partiũ orationis enumeratio eſt illa, quam D. Thomas tractat. 2. 2. q. 83. artic. 17. deſumpta ex verbis Pauli 1. Timoth. 2. *Obſecro fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus.* De qua enumeratione ſuperiori lib. nonnulla diximus, eam ad orationem mentalem applicando. Non eſt tamen dubium, quin Paulus de vocali præcipuè loquatur, & licet probabile ſit eum loqui de orationibus publicis, præſertim de illis, quæ inter offerendum Miſſæ ſacrificium fiunt, vt in 3. tom. tertiæ partis diſp. 83. ſect. 1. tractaui, nihilominùs etiam in priuatis orationibus locum habet, vt dicemus. Supponimus autē, illas quatuor voces quatuor dicta membra ſignificare, quod ipſa vocum multiplicatio perſuadet. Neque enim veriſimile eſt, Paulum ſolùm multiplicaſſe ſynonyma, eo vel maximè, quòd gratiarum actio clarè diſtinguitur à reliquis, ergo etiam in cæteris aliquam diſtinctionem obſeruandam eſſe veriſimilius eſt. Et ita ferè omnes Patres diuerſitatem aliquam inter illa tria membra declarare conati ſunt, vno, vel alio excepto, vt Chryſoſtomus homil. 6. in 1. ad Timoth. vt notaui in 3. tom. loco allegato. Vbi etiam Patres allegaui, qui partes illas, vt diſtinctas in ſolemni ritu orandi Eccleſiæ declarant. Ex quibus argumentum ſumitur ad orationes priuatas; quòd ſcilicet poſſit ex illis quatuor partibus integrari, imò tunc fore completas, & perfectas, quando illas omnes habuerint. Quia licitum eſt fidelibus, dum priuatè orant, ritum, & formam Eccleſiæ imitari in his, quæ priuatim, & ſine Eccleſiaſtica ſolemnitate fieri poſſunt. Imò ſi quis rectè conſideret, illa quatuor membra, licet ab Eccleſia fuerint accommodata ad hoc, vel illud officium ſuum, non tamen ſunt ab illa inuenta, ſed ex ſe, ſeu ex ipſa rei natura, ſunt diſtincta. Vnde & in Pſalmis, & antiquis orationibus Sāctorum, quæ in Scriptura referuntur, omnes illæ partes frequenter inueniuntur, in quocumque legitimo ſenſu intelligantur. Et ratio eſt, quia infernas cogitationes, & affectus poſſumus etiam voce exprimere cum Deo loquentes, ergo ſicut in mente, ita & in voce partes illæ diſcerni poſſunt.

D. Chryſ.

9. 1. Modus explicandi prædictam enumerationem. *D. Thom.* Poſtulare, & obſecrare quomodo differant.

Atque hinc fit, vt hæc enumeratio eiſdem modis in vocali oratione explicanda ſit, quibus in mentali eam declarauimus; Duos autem explicandi modos ſuprà poſuimus; vnus eſt D. Thomæ, in quo facilè eſt intelligere quid ſint, & quomodo in oratione vocali diſtinguantur poſtulationes, & obſecrationes, & gratiarum actiones. Poſtulamus enim, cùm verba orationis proferimus, dicendo, *Concede, præſta, da,* vel aliquid ſimile. Obſecramus, cùm rationem aliquam Deo proponimus, quæ illum ad dandum moueat, vt cùm dicimus; *Per Chri-*

A *ſtum Dominum noſtrum, per temetipſum fac hoc Deus,* &c. Verba etiam, quibus gratias agimus, ſatis per ſe nota ſunt, ſolùm de oratione, quæ dicitur eſſe *elevatio mentis in Deum*, dubitari poteſt, quomodo in voce locum habeat. Dicendum verò eſt, hunc actũ exprimi per voces illas, quibus Deum inuocamus, vnde D. Thomas ait illa verba, quæ Eccleſia ſolet præmittere in orationibus ſuis *Omnipotēs ſempiterne Deus*, partem illam continere, quæ ſpeciali modo dicitur, oratio, idémque dicendum eſt de illis verbis in Pſalmis vſitatis: *Deus Deus meus* cum ſimilibus. Atque ita hæc interpretatio & facilis, & probabilis eſt.

Alio tamen modo partitionem illam explicare poſſumus, iuxta illos actus, quos in oratione mentali recenſuimus, qui ſunt interna humiliatio, & B confeſſio, recognitio diuinæ maieſtatis, petitio, & gratiarum actio: hos enim actus omnes voce exprimimus, cuius optimum exemplar in Miſſarum precibus inuenitur, quod priuatim orando imitari poſſumus. Incipimus enim culpas noſtras recognoſcendo, & coram Deo confitendo. Deinde magnificamus Dei maieſtatem, eiúſque gloriam canimus; poſtea petitiones fundimus, ac tandem gratiarum actione orationem concludimus, vt Auguſtinus dixit. Has ergo partes in quacumque priuata oratione vocali exprimere poſſumus, quamuis id ſemper neceſſarium non ſit, vt ſuprà de mentali dixi. Interdum etiam licet omnes exerceantur, nihilominus tota oratio ad finem vnius partis ordinari C poteſt, ſicut etiam Eccleſia interdum totum Miſſæ officium ordinat ad gratiarum actionem, interdum ad peccatorum expiationem, aliquando ad alicuius beneficij diuini interpretationem, nonnumquam ſolùm ad magnificandum Deum in ſe, vel in aliquo Sācto ſuo: ac denique ſæpe vel omnes fines hos, vel plures illorum intendit; omnes igitur hos orandi modos in priuatis orationibus imitari poſſumus.

10. 2. Modus. Alia explicatio partiũ orationis.

Solùm poteſt obiici, quia non videtur illa partitio adæquata, & ſufficiens, quia in oratione multi alij actus inueniuntur, vnus eſt diuina laus, quam à gratiarum actione diſtinxit Ambroſius lib. 6. de Sacram. c. 5. Alius eſt votum, ſeu promiſsio, hanc ponit Caſſianus Collat. 9. c. 11. Vbi in verbis Pauli ci- D tatis per orationes vota intelligit; nam ipſummet vouere vult eſſe quoddam orare. Tertius eſt accuſatio eorum, qui nos perſequuntur, præſertim Dæmonum, qui nos ad peccata ſollicitant, hunc enim ponit Theod. 1. ad Timoth. 2. Quartus eſt allegatio cauſarum, vel titulorum conducētium ad obtinendum aliquid à Deo, & quæ illũ mouere poſſunt ad concedendum, quod petitur. Hunc enim ponit D. Thomas dicto art. 17. Et eſt vſitatiſſimus in Scriptura, & in Eccleſia, maximè cùm ſuas orationes ita cōcludit, *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, &c.* Quintus eſſe poteſt enarratio, & commemoratio operum Dei, prout in multis Pſalmis Dauid cernere licet, quos Eccleſia in pluribus orationibus affert, quamuis nullam poſtulationem, ſed quaſi hi- E ſtoricam narrationem continere videantur. Sextus addi poteſt ſimplex præſentia, ſeu memoria Dei, à qua neceſſariò videtur inchoanda oratio, eámq; D. Thomas nomine orationis videtur intelligere. Et ideò immutat aliquo modo ordinem Pauli, & orationem primo loco collocat, quia eſt aſcenſus mentis in Deum. Quod non videtur intelligendum in ſola generali vocis ſignificatione; aliàs illa vna vox reliquos omnes actus comprehenderet: intelligere ergo videtur illum primum actum, qui à quatuor

11. Obiectio. Partitio orationis à B. Paulo facta non videtur adæquata. *Amb.* *Caſſian.* *Theodoret.* *D. Thom.* *D. Thom.*

 à nobis

à nobis enumeratis videtur diſtinctus, & ante primum à nobis poſitum præſupponi, quia de ratione orationis eſt, vt apud Deum fiat, & hoc videtur docuiſſe Chriſtus, quando nos docuit orationem inchoare dicendo, *Pater noſter qui eſt in cœlis*, &c. Nam hoc verbo aſcenſionem mentis ad Deum expreſſit.

12. Solutio. Paulus non omnes orationis actus recenſuit.

Reſponderi poteſt vno verbo, Paulum non aſſumpſiſſe prouinciam faciendi integram diuiſionem, aut enumerandi omnes actus orationis, ſed ſolùm voluiſſe exhortari ad orandum fideles, non tantùm pro ſe, ſed etiam pro omnibus hominibus, & ſolùm hac occaſione propoſuiſſe illos actus, quos vel oportet facere ad huiuſmodi orationem efficaciùs faciendam, vel qui ab Eccleſia frequentiùs fieri ſolet. Ad hunc ergo finem ſatis fuit, illos quatuor commemorare, vt ex dictis ſatis conſtat; nam ea, quæ vel generalia ſunt, vel in his virtualiter continentur, non fuit neceſſarium, ſpecialiter recenſere. Vnde addere poſſumus, alios actus, qui enumerati ſunt, vel in dictis contineri; vel ad illos facilè reuocari, laus enim Dei duobus modis fieri poteſt, vt Ambroſius loco citato ſignificat, ſcilicet, vel ad magnificandum Deum propter magnam perfectionem ſuam, vel ad gratificandum beneficio ab eo receptum. Hoc poſteriori modo eſt quædam gratiarum actio; priori autem modo pertinet ad ſecundum actum à nobis poſitum, vt facilè conſtat ex dictis. Ambroſius autem ponit illum primo loco, & immutat ordinem Pauli, quia nomine orationis illum intelligit. Verumtamen negari non poteſt, quin orationis optimum principium ſit propria ſubmiſſio coram Deo cum recognitione propriæ indigentiæ, & miſeriæ, & ſtatim conuenienter ſequi illam magnificationem Dei per laudem eius, eámque optimè ſignificari nomine orationis. Sub qua nos ſupplicationem comprehendimus; per quam, vt Ambroſius ait, incipimus rogare Deum, vt nos dignetur audire, quamuis ipſe illam diſtinguat, & per obſecrationem ſignificari putet.

Laus Dei dupliciter fit. *D. Ambr.*

Submiſſio optimũ orationis principium.

13. Votum non pertinet ad orationẽ, & ea tamẽ poteſt coniungi.

De ſecundo autem actu, ſcilicet de voto, ſeu promiſſione, reſpondemus propriè, & ſtrictè non pertinere ad orationem, ſed eſſe actum diuerſæ rationis, vt poſtea videbimus, poteſt tamen cum oratione coniungi, vt cùm Deo promittimus aliquid, vt ab eo aliquid impetremus, & tunc reducitur ad poſtulationem, in quo ſenſu etiam Ambroſius lib. de Cain, & Abel, votum dixit eſſe poſtulationem, ſeu eſſe cum illa. Et ſumpſit ex Philone lib. de Sacrif. Abel, & Cain; votum verò propriè dictum alium actum ſignificat, & poteſt quidem fieri ex animo grato ob acceptum beneficium, & ſic pertinet ad gratiarum actionem: item, fieri poteſt in ſatisfactionem pro peccato, & ſic reducitur ad obſecrationem, per ſe verò fit in reuerentiam Dei, propter maieſtatem eius, vt infrà ſuo loco dicetur. De tertio verò actu, ſcilicet de accuſatione, non video, quid neceſſe ſit hunc actum numerare. Nam vt rectè notauit Bellarminus lib. 1. de Bonis oper. cap. 2. nec verbum Græcum cogit ad ſignificationem, neque etiam accuſatio pertinet ad officium orantis, niſi quatenus ad repræſentandam indigentiam noſtram cum petitione auxilij diuini contra inimicos; & ſic conſtat non eſſe actum diſtinctum ab enumeratis à nobis. De quarto actu, qui vltra ſimplicem petitionem addit repræſentationem cauſarum, & titulorum dantium vim orationi, reſpondemus; totum hoc concludi ſub poſtulatione. Verum eſt, D. Thomam hoc munus attribuiſſe obſecrationi, quam in hoc diſtinguit à poſtulatione, éſtque expoſitio ſatis conſentanea proprietati Latini verbi *obſecro*. Iuxta quam expoſitionem ante obſecrationem præcedit non ſolùm oratio, ſed etiam poſtulatio. Nos verò propter vim vocis Græcæ, & ad retinendum ordinem Pauli, obſecrationem aliter expoſuimus. Ideóque neceſſe eſt, vt ſub poſtulatione includamus omnem particularem petitionem, ſiue ſimpliciter fiat, ſiue cum quacumque inſtantia, & propoſitione rationum, quæ Deum mouere poſſit, nam reuera totum hoc nomine poſtulationis ſignificare ſolemus. Imò ordinariè ita hic actus coniungitur petitioni, vt vix poſſit ab ea diſtingui, vt videre licet in orationibus Eccleſiæ, & in modo orandi Sanctorum Patrum, qui in Scriptura referuntur, vt de Moyſe Exod. 32. & 33. Daniel. 9. & ſæpè aliàs.

Bellarm.

Accuſatio nõ pertinet ad orationẽ.

D. Thom.

Repræſentatio cauſarum clauditur ſub poſtulatione.

Daniel. 9.

14. Narratio operum Dei duplex eſſe ſolet.

Quintus actus, qui eſt narratio operum Dei duplex eſſe ſolet, vnus eſt narratio beneficiorum, & mirabilium eius. Alius eſt narratio ſuppliciorum propter peccata. Prior pertinet ad gratiarum actionem; nam eſt quædam recognitio beneficiorum, cui ſemper coniungitur diuina laus propter eadem beneficia. Supplicia verò in memoriam reuocantur ad excitandum in audientibus diuinum timorem, & conſequenter animi dolorem de propriis peccatis, quæ ſtatim repræſentantur; atque ita hæc pars orationis ad primum actum à nobis poſitum reducitur. Eſt enim aduertendum, quòd illi quatuor actus non diſtinguuntur in oratione propter præciſam, & ſpecificam rationem orationis, ſed propter generalem, vt ex dictis conſtat, ideóque etiam meditatio diuinorum beneficiorum, & ſuppliciorum ad illos reuocari poteſt, accommodando illam ad ſingulos actus, iuxta materiam vnicuique proportionatam. Ex hac autem meditatione naſcitur interdum vocalis enarratio eorumdem operum Dei. Quod ſi ad illam antecedat, ſitque velut diſpoſitio, & præparatio ad illam, habet potiùs rationem lectionis ſacræ, quàm orationis, & hanc lectionem ſolet Eccleſia ſuis publicis orationibus coniungere, vel ad excitandos animos fidelium ad orandum deuotiùs, vel confitendam fidem, vel renouandam fidei memoriam, aut ad aliquam fidelium inſtructionem.

Narratio operum Dei vocalis, ſi antecedat orationẽ habet rationem lectionis ſacræ.

15. Præſentia Dei non eſt actus diſtinctus à quatuor dictis.

De ſexto actu, qui eſt memoria, vel præſentia Dei, ſeu illius expreſſio, reſpondetur non poſſe intelligi, aut voce exprimi aſcenſum mẽtis in Deum, niſi ſecundum determinatum aliquem modum, & ideo non eſſe actum diſtinctum à quatuor dictis, ſed in omnibus, & in ſingulis contineri. Nam licet per primum actum dicatur homo conſiderare, & recognoſcere propriam indigentiam, & miſeriam, non tamen in ea ſiſtit, ſed repræſentat illam Deo, vt ſui miſereatur, vel coram eo ſe humiliet, ſiue hoc mente concipiat, ſiue verbis etiam proferat. Nec multùm curandum eſt, an phyſicè, vel metaphyſicè ibi interueniant varij actus mentis, nunc enim moraliter loquimur, & ita eſt reputandus vnus actus. Si autem memoria de Deo, & præſentia eius, directè terminatur ad ipſum ſolum, neceſſariò eſſe debet cum aliqua conſideratione maieſtatis, aut excellentiæ eius, & ita ſpectat ad ſecundum actum à nobis poſitum, qui interdum, ac ſæpe ante alios poteſt exerceri, & fortaſſe eſt illud magis connaturale homini, tamen vtilius eſſe ſolet à ſui cognitione, & humiliatione incipere, vt dictum eſt.

CAPVT

CAPVT III.

Vtrùm de ratione orationis vocalis ſit intentio orandi?

1. *In quo conſiſtat oratio vocalis quo ad exteriorem actum.*

EX dictis in ſuperioribus capitibus ſufficienter explicata manet oratio vocalis, quoad exteriorem actum, in quo veluti conſummatur; nam illa conſiſtit in prolatione verborum, quibus petitio ſignificatur, ſiue ſignificatio ſit expreſſa per verbum petendi, aut rogandi, ſiue ſit implicita, ſeu operta, vt Nauarrus loquitur, per verba indicantia neceſſitatem, & deſiderium remedij obtinendi ab eo, cui proponuntur, vt fuerunt illa ſororum Lazari Ioan. 11. *Ecce, quem amas, infirmatur*; vt notauit D. Thomas 2. 2. q. 83. art. 17. & indicauit Auguſtinus tract. 49. in Ioannem, & ex illo exemplo obiter conſtat, poſſe orationem ſcripto fieri, illam verò ſub oratione vocali, comprehendi, quia fit ſigno ſenſibili ad placitum ſignificante: quod ſignum, etiamſi ſit ſcriptum, ſolet verbum appellari, & ita quòd ad orationem ſpectat, eandem rationem formalem habet, ſolúmque materialiter differt. Communiter tamen oratio vocalis ad Deum propriè voce, & ore fit, & hæc eſt, quæ ſolet cadere ſub præceptum, & communem vſum, & ideò de illa tãtùm in hac materia loquimur; atque idem eſt cùm proportione, ſi oratio vocalis non ſumatur ſtrictè pro ſola petitione, ſed pro laude Dei, & gratiarum actione, nam ſemper ex parte exterioris actus conſiſtit in prolatione verborum, vel ſignorum, quibus hæc ſignificantur, neque aliud ad ſubſtantiam eius poſtulatur ex ea parte.

Nauarrus. In Enchir. de orat. c. 1. præ lud. 6. Ioan. 11. D. Thom. D. Aug. — *Oratio poteſt ſcripto fieri.* — *Oratio vocalis ad Deũ propriè voce fit.*

2. *Quid requirat oratio ex parte actus interioris.*

Hic ergo inquirimus, quid neceſſarium ſit ad talem orationem ex parte actus interioris? Poteſt autem quæri de actu voluntatis, & de actu intellectus, prior vocatur intentio, ſeu propoſitum orandi; alter appellatur attentio, quæ nihil aliud eſt, quàm mentis conſideratio, & aduertentia ad orationem, quæ exteriùs profertur, vel ad obiectum eius, ſeu materiam circa quam verſatur: & hæc duo breuiter à nobis explicanda ſunt: primum in hoc capite, alterum verò in ſequenti.

3. *Intentio eſt neceſſaria ad orationem vocalem.*

Circa primum dicendum eſt, ad orationem vocalem neceſſariam eſſe mentis intentionem, id eſt, propoſitum orandi, ſeu petendi à Deo aliquid. Itaque non ſatis eſt verba petitionis exteriùs proferre, niſi ex libero propoſito procedat; nam dormiens, amens, aut infans, ſimilia verba proferentes, non orant, vt bene argumentatur Gabriel lect. 62. in Can. & per ſe notum eſt. Et ratio eſt, quia oratio dicit actum moralem, & humanum aptum ad merendum, & ad excitandum moraliter eum, ad quem dirigitur, ſine voluntate autem non eſt moralis actus. Deinde non ſatis eſt, velle proferre, aut legere talia verba, niſi hoc fiat cum affectu petendi, aut orandi, vt benè ſignificauit Paludanus in 4. d. 15. quæſt. 5. num. 24. & nu. 26. & Maior. diſt. 12. quæſt. 7. concluſ. 1. & Nauarrus in Enchir. cap. 13. num. 14. & ſequentibus. Et ratio eſt eadem, ſeruata proportione, quia oratio debet eſſe moralis actus, & humanus, ergo vt oratio, debet eſſe intenta: item quia oratio eſt locutio cum Deo, non loquitur autem cum Deo, qui profert verba ſermonis de Deo, niſi ad ipſum dirigat ſermonem per intentionem ſuam, ſicut etiam inter homines non loquitur vnus cum alio, nec vnus Angelus cum alio; niſi per voluntatem ordinando ad alterum cogitationem ſuam, vel eius ſignum. Tandem, ora-

Gabriel. Probatur ratione. — *Paludanus. Maior. Nauarr.*

A tio ex ſuo genere eſt actus religionis, religio autem eſt virtus voluntatis, ergo vt prolatio exterior ſit vera, debet procedere ex intentione ex ſuo genere pertinente ad religionem, quæ ſaltem eſſe debet intentio orandi, ſeu petendi aliquid à Deo. Poteſtque declarari à ſimili de actione Sacramenti, ad quam vt valida ſit in ratione actionis Sacramentalis, neceſſaria eſt intentio non tantùm exercendi exteriorem actionem, ſed etiam conficiendi Sacramentum; ita ergo in præſenti dicimus non ſufficere voluntatem proferendi verba, quaſi materialiter legendo, aut referendo, ſed formaliter orando, quia ſicut Sacramentum eſt quid morale, quod humano modo fieri debet, ita & oratio. Et ideò ſi quis ſtudij, vel recreationis cauſa B legat Pſalmos, vel Sanctorum homilias, aut totum diuinum officium, non implet munus orandi, nec ſatisfacit præcepto.

Oratio eſt actus religionis, religio eſt virtus voluntatis. — *Qui recreationis gratia vel ſtudij legit officium non implet præceptum.*

4. *Intentio orãdi ex ſuo genere debet eſſe honeſta.*

Atque hinc colligitur ad veram orationem neceſſariam eſſe intentionem ex ſuo genere bonam, & honeſtam: hoc conſtat, quia ſuprà diximus, non eſſe veram orationem, niſi ex ſuo genere honeſta ſit, ſed ad orationem neceſſaria eſt intentio ipſiuſmet orationis, vt oratio eſt, ergo neceſſaria eſt intentio ex ſuo genere bona, id eſt, ex vi ſui obiecti. Declaratur etiam in particulari, quia ſi oratio ſumatur ſtrictè pro petitione, debet eſſe de re decenti, & cõſentanea diuinæ bonitati, vt ſuprà oſtẽſum eſt, talis autem petitio ex obiecto honeſta eſt: nam deſiderium obtinendi à Deo aliquid decens, & C honeſtum, ex ſuo genere bonum eſt. Dices: Interdum poteſt eſſe oratio ex deſiderio diuitiarum, aut honoris, quod non eſt bonum ex obiecto, ſed indifferens. Reſpondeo, vt tale bonum temporale per veram orationem petatur à Deo, neceſſarium eſſe, vt habeat ſaltem virtute ſubintellectam conditionem, *ſi expedit*, vel aliquid ſimile, atque hoc modo petitionem illam ex obiecto honeſtam eſſe. Et ſimili modo; ſi oratio vocalis extendatur ad laudem, & gratiarum actionem, & alios actus, qui ei coniungi ſolent, vt ſunt lectio ſacra, enarratio beneficiorum Dei, au mirabilium operum eius, vel propoſitio rationum, & titulorum, in quibus oratio nititur, vel confeſſio propriorum peccatorum, D & infirmitatum, conſtat omnes hos actus eſſe ex obiecto bonos, ac ſubinde intentionem orandi vocaliter, ſiue vniuerſaliter, & per modum vnius omnes illos actus comprehendit in ordinem ad cultum Dei, ſiue ad vnum principaliter dirigatur, & ad cæteros ratione illius, ſemper intentionem eſſe ex obiecto bonam, quia oportet, vt hæc intentio ſit accommodata obiecto, id eſt, vt ſit voluntas proferendi voces, quibus verè, & dignè laudetur Deus; vel condignæ illi gratiæ agantur: Vnde ſi quis vellet laudare Deum, ei attribuendo, quæ ipſum non decent, aut gratias agendo pro auxilio dato ad turpe facinus patrandum, non eſt ille actus orandi, neque illa intentio ad orationem ſufficiens: & idem cum proportione eſt de cæteris actibus.

Obiectio. — *Bona temporalia quomodo honeſtè peti poſſint.* — *Agens gratias Deo pro auxilio ad turpe facinus nõ orat.*

5. *Intentio bona ſimpliciter non eſt de ſubſtantia orationis vocalis.*

E Sed quæres, an neceſſarium ſit hanc intentionem eſſe bonam ſimpliciter: nam ex dictis in lib. 2. videri poteſt hoc eſſe neceſſarium, quia ſi intentio non eſt bona, oratio non erit bona, ſi autem oratio non eſt bona, neque oratio eſt, quia non eſt Dei cultus, & ideo loco citato reiecimus diſtinctionem orationis in bonam, & malam. Nihilominùs dicendum eſt, intentionem bonam ſimpliciter non eſſe de ſubſtantia orationis vocalis. Itaque ſi quis habeat intentionem orandi, & ex illa

 proferat

proferat verba de ſe ſufficientia ad orandum, & conſentanea laudi, vel reuerentiæ diuinæ, licèt hoc faciat ex intentione laudis humanæ, vel alicuius commodi temporalis in illud principaliter intuendo, verè orat, quamuis non benè oret. Hæc eſt communis ſententia; & ratio eſt, quia non omnes circumſtantiæ orationis ſunt de ſubſtantia eius. Confirmatur à ſimili ex aliis actibus humanis imperatis à voluntate, vt eſt eleemoſyna, ieiunium, &c. nam etiam oratio, præſertim vocalis eſt actus imperatus, & exterior reſpectu voluntatis, qui poteſt retinere ſubſtantialem bonitatem, quæ eſt ex obiecto fine accidentali, quæ eſt ex circumſtantiis, vt conſtat ex 1.2. Denique confirmatur, quia talis oratio eſt ſufficiens ad implendum præceptum Eccleſiaſticum recitandi horas, vt omnes fatentur, & infrà videbimus, ergo ſignum eſt talem orationem eſſe veram orationem, quia ad implendum præceptum neceſſe eſt facere actum præceptum ſaltem quoad ſubſtantiam eius. Neque hoc repugnat dictis in ſuperioribus, quia non diximus, nullam orationem malè factam eſſe orationem, ſed ſolùm illam, quæ eſt mala ex parte rei poſtulatæ, quia illa etiam ſubſtãtialiter mala eſt, vnde in ipſomet actu exteriori non continet petitionem, quæ mereatur nomen orationis apud Deum, cùm ex obiectio ſuo ſit potiùs iniuria Dei.

Probatur ratione.

An oratio mala ex parte rei petitæ ſit vera oratio.

6. Vltimò dicendum eſt in hoc puncto, intentionem ad orationem requiſitam, non ſuper eſſe expreſſam, vel formalem, ſed implicitam, & virtualem ſufficere. Hoc attigit Nauarrus d.cap.13.num.15. cum Maiore in 4.d.12.q.7. Ratio generalis eſt, quia ſimilis intentio ſufficit ad actum moralem, vt latè tractaui in 3.tom. d.13.ſect.3. vbi etiam explicui, quando, & quomodo ſit intentio virtualis, & quomodo ab habituali, & actuali diſtinguatur. Nauarrus autem ſuprà explicat virtualē intentionem per illam conditonalē, quia ſi interrogaretur, quare accipit Breuiarium, reſponderet, ſe id facere ad recitandum. Verumtamen hoc modo magis explicatur habitualis, quàm virtualis intentio. Et præterea huiuſmodi conditionalis propoſitio, niſi fundetur in aliquo actu abſoluto incerta eſt hominibus, nec ſufficit ad proprietatem moralem actus. Igitur implicita intentio illa eſt, quæ non terminatur expreſsè; & formaliter ad actum moralem ſub expreſſa ratione orationis, vel cultus diuini, ſed ſub aliqua ratione magis generali, quæ ex habitu, vel conſuetudine determinatur ad actum moralem. Talis eſt intentio in exemplo adducto à Nauarro. Idem eſt, ſi quis habeat voluntatem ſatisfaciendi ſuæ obligationi, vel implendi munus ſuum. Virtualis autem intentio eſt, quæ fundatur in actu præterito, quando quis operatur ex virtute relicta aliquo modo, vt in citato loco ſatis explicaui.

Ad orationem ſufficit intẽtio virtualis, & implicita. *Nauarrus. Maior.*

Quæ ſit virtualis intẽtio, & implicita.

CAPVT IV.

Vtrùm de ratione, & honeſtate orationis vocalis ſit attentio?

1. QVatuor in hac quæſtione tractari poſſunt; primum, an aliqua attentio ſit de ſubſtantia vocalis orationis, & quænam illa ſit; ſecundum, an neceſſaria ſit attentio, vt oratio benefiat, & ſine vllo peccato; tertium, an ſit neceſſaria ad effectus orationis; quartum, an ſit neceſſaria ad implendum præceptum orandi vocaliter? In hoc ergo capite duo prima exponemus, tertium verò in ſequenti,

Quatuor puncta tractanda.

A vbi etiam conſtabit, quid dicendum ſit de quarto perſiſtendo ſolùm in præcepto naturali. De Eccleſiaſtico autem præcepto in lib.4. dicturi ſumus.

Supponenda verò eſt diſtinctio triplicis attentionis, quam attigit D.Thomas 2.2.quæſt.83.art.3. & Bonauentura Opuſc.de Proceſſu Religion.lib.7. cap.3. vbi etiam eis nomina imponit, vnam enim attentionem vocat ſuperficialem, aliam literalem, aliam ſpiritualem: prima eſt attentio ad materialia verba, vt rectè, & integrè dicantur, ſecunda eſt ad ſenſum literalem verborum, vel petitionis, vel pſalmi, aut lectionis, quæ recitatur, & in his deſcriptionibus conueniunt omnes; in tertia verò attentione explicanda eſt nonnulla varietas. Nam D. Bonauentura tertiam attentionem eſſe dicit ad ſenſum B ſpiritualem verborum, vt ſi quis recitans pſalmum 18. *Cœli enarrant gloriam Dei*, &c. de prædicatione Apoſtolorum cogitet. D.Thomas verò tertiam attentionem eſſe dicit ad Deum, & ad rem, pro qua oratur, intelligit autem, etiamſi per verba, quæ profert, id non ſignificetur in vllo ſenſu. Et ita intelligit Nauarrus dicto cap.13.num.4. adiuncto num. 30. Atque ita poteſt hoc tertium membrum in tria diſtingui: nam reuera D.Thomas duas attentiones ſub illo membro comprehendit, vt omnes illæ attentiones diſtinctæ ſunt, & honeſtæ, vnáque ab alia ſeparari poteſt. Vna ergo poteſt vocari myſtica, altera ſpiritualis ad Deum, ſeu contemplatiua; tertia indigentiæ propriæ, ſeu poſtulationis, vel vna dici poteſt ſpiritualis in ſenſu explicato à Bonauentura, & altera diuina, ſeu eleuata, tertia magis C humana, & proprij commodi.

2. Tres modi attentionis. *D.Thom. Bonauent.*

1. Attentio. 2. Attentio. 3. Attentio.

D.Thom. *Nauarr.*

Primò ergo certum eſt, aliquam attentionem formalem, vel virtualem eſſe neceſſariam ad orationem vocalem, non ſolùm vt ſit bona, ſed etiam vt oratio ſit, & ſic dici poteſt attentio eſſe de ſubſtantia orationis. Hæc eſt ſententia communis, in 4.diſtinct.15. D.Thomæ, & Caietani dicta quæſt.83. art.13. de qua latè Nauarrus in dicto Enchir.cap.13. & ſequentibus. Peltanus lib.3. de Tribus bonorum operum generibus, cap.6. & Summiſtæ verb. *Oratio*, & verb. *Horæ Canonicæ*, Corduba in quæſt. Theolog. libr.4 quæſt.13. circa finem, vbi alios refert, & Medina Cod. de Orat. capit.14. Et in primis neceſſariam eſſe attentionem, vt oratio honeſtè D fiat, communis eſt ſententia Doctorum, non ſolùm de oratione, quæ eſt in præcepto, ſed etiam de oratione, quæ omninò voluntaria eſt. Quia licet aliquis non teneatur orare, tamen ſi orare vult, tenetur debito modo orare. Medina tamen ſuprà tribuit Gabrieli, quòd oppoſitum ſentiat de oratione vocali voluntaria; ille verò lect.62. in Can. lit.D. rectè de vtraque oratione loquitur; & licèt infrà lit. 1. negat eſſe peccatum mente euagari in oratione voluntaria, tamen iuxta antecedentia poſſet exponi de mortali, veritas enim eſt eſſe aliquod peccatum. Ratio verò eſt, quia, vt rectè dixit Bonauentura libr. de Perfection.vit. capit.5. *Valdè indecens eſt, vt quis cum Deo loquatur ore, & aliud meditetur corde*, & adiungit; *talis oratio num*E *quam exauditur à Deo*, de quo vltimo verbo infrà videbimus. Videtur enim loqui Bonauentura de oratione vocali, quæ non omninò fit ſine attentione ad verba: ſed cum illa coniungit orans cogitationem, ſeu meditationem de aliis rebus à Deo, & à fine orationis alienis, vnde adducit illud Pſal.118. *Clamaui in toto corde meo*, & Gloſſam ibi dicentem, *Diuiſum cor non impetrat, quod petit, diuidit autem cor, qui dimidium habet in cœlo, & dimidium in terra.* Et hoc confirmat Cyprianus libr. de Orat. dicens: *Segnitia*

3. Attentio eſt de ſubſtantia orationis. *D.Thom. Caiet. Nauarrus. Peltan. Summiſtæ. Cordub. Medina.*

Attentio neceſſaria eſt in oratione, quæ omninò voluntaria eſt. *Medina. Gabriel.*

An attentio requiratur in oratione voluntaria?

Bonauent.

Pſal.118. Gloſſa. Diuiſum cor in oratione quis habeat. *Cyprian.*

Segnitia eſt, alienari, & capi ineptis, & profanis cogitationibus, dum Dominum deprecaris, &c. & infrà ſubdit; *hoc eſt, cùm oras Dominum, maieſtatem eius offendere*, & alios infrà referemus. Si ergo illud indecens eſt, & non fit ſine culpa, multò maior culpa eſt aperire os ad cœlum, & totũ cor habere in terra, dignum profectò illa reprehenſione diuina Iſa. 29. *Populus iſte ore ſuo, & labiis ſuis glorificat me, cor autem eius longè eſt à me.* Quamuis enim illa verba in alio ſenſu dicta ſint, tamen vt Hieronymus notat: *ſimul inde diſcere poſſumus, quomodo aliquis appropinquet Deo,* & infrà, *Appropinquamus Deo corpore, non mente, ſicut & de Moyſe legimus, Appropinquauit Moyſes ſolus ad Deum, cæteri autem non appropinquabant: orabat enim Deum in ſpiritu, & accedebat ad Deum ſenſu, & ſpiritu:* Alludens ad verba Chriſti Ioann. 4. *Veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu, & veritate; nam & Pater tales quærit, qui adorent eum.*

Iſa. 29. — *Hieron.* — *Ioan. 4.*

4. Cõfirmatur concluſio. Vocalis oratio quædam adoratio eſt.

Ex quo loco poteſt dicta veritas confirmari: nam vocalis oratio quædam adoratio eſt latè ſumpta, id eſt, quidam cultus Dei externus, ergo debet fieri in ſpiritu, & veritate, ergo requirit attentionem mentis, aliàs fiet ſolo corpore, & non in ſpiritu, quamuis enim adoratio in ſpiritu non excludat actionem corporis, iuxta ſanam doctrinam, requirit tamen principaliter ſpiritus influxum, vt ſit vera adoratio: ſic ergo oratio requirit etiam attentionem, & ideo ait Paulus 1. ad Corint. 14. *Orabo ſpiritu, orabo & mente, pſallam ſpiritu, pſallam & mente*; & loquitur apertè de oratione, & pſalmo vocali, vt ex contextu conſtat, & omnes exponunt. Ac propterea rectè monet Auguſtinus Enar. ad Pſalm. 39. *Dicant labia, quod habet cor.* Confirmatur tandem, quia etiam inter homines non parua irreuerentia eſt loqui cum Principe, vel Superiore, ad ipſum non attendendo, neq; ad verba, quæ ipſi dicuntur, maximè quando ex modo, & ſignis alter poteſt cognoſcere incogitantiam loquentis, Deus autem intuetur cor, & videt indebitum modum loquendi ad ipſum, ergo talis oratio non fit ſine culpa.

1. Corint. 14. — *Auguſt.*

5. Non eſt oratio, vocalis locutio, ſine attentione.

Atque ex his concludi etiam poteſt, vocalem locutionem ad Deum, ſine vlla mentis attentione, non eſſe orationem; nam oratio in genere ſumpta eſt aſcenſus mentis ad Deum, & hoc eſſentialiter includit, etiam vt eſt petitio facta ad Deum, vt patet ex omnibus dictis in libro primo: ſed qui profert verba ſine vlla attentione, nullo modo aſcendit ad Deum corde, ergo re vera non orat. Item, qui habet genua flexa, & nullo modo ad Deum attendit, nullo modo adorat Deum, quia licèt habeat externam corporis poſitionem aptam ad ſignificandum cultum, tamen actu non ſignificat, quia in mente nullus eſt cultus, ergo ſimiliter, qui profert verba ſine vlla attentione, non orat, quia re vera mentem orantem non indicat, vel falsò indicat. Tertiò ſumi poteſt argumentum à poſteriori, nam is, qui orat ſine vlla attentione, non implet Eccleſiaſticum præceptum orandi, ergo ſignum eſt, illam vocalem prolationem tunc non eſſe orationem, etiam externam; nam ſi eſſet externa oratio, illa ſufficeret ad implendum præceptum humanum; ſed de hoc argumento plura in libro ſequenti.

6. Attẽtio formalis neceſſaria, ſed ad minimũ virtualis.

Dixi autem, *attentio formalis, vel virtualis*, quia non ſemper eſt neceſſaria formalis, & ad minimum virtualis neceſſaria eſt. Prior pars conſtat, quia formalis attentio requirit actualem aduertentiam, & cognitionem circa orationem, vel

A Deum aliquo ex tribus modis ſuprà poſitis. Fieri autem poteſt, vt homo inuoluntariè ita diſtrahatur, dum vocalem orationem profert, vt nullam talem cogitationem habeat; ſine voluntate autem non peccat, vt conſtat, ergo ad vitandum peccatum non eſt neceſſaria attentio: deinde, non obſtante illa diſtractione, vocalis illa oratio vera oratio eſt, cuius ſignum eſt, quia illa ſufficit ad implendum præceptum ſine obligatione iterandi verbum, vt infrà videbimus, ergo talis attentio actualis, nec de ſubſtantia orationis vocalis eſt. Imò addit D. Thomas dicto art. 13. ad 3. euagationem mentis, quæ fit præter propoſitum, fructum orationis non tollere, quod ſtatim videbimus, ergo multò minùs poteſt ſubſtantiam, vel veritatem orationis tollere. *D. Thom.*

B

7. Virtualis attentio an neceſſaria.

Altera verò pars de virtualis attentionis neceſſitate probatur è conuerſo, quia ſiquis voluntariè diſtrahitur, ſeu animaduertens ſe proferre verba ſine actuali attentione mentis, non curat, & negligit, atque ita proſequitur ſermonem ſuum, iam ille non orat, neque implet præceptum orandi, vt dictum eſt. Ergo ad orandum validè, & ſine peccato neceſſe eſt, accedere ad orationem cum voluntate, & propoſito attendendi & in illo propoſito, ſaltem virtualiter perſeuerare, non retractando illud, neque formaliter, neque interpretatiuè per voluntariam negligentiam. Quamdiu autem homo ita perſeuerat orando, dicitur eſſe attentus virtualiter, quia licèt velle attendere non ſit attendere in re, vt verè dixit Caietanus in dicto artic. 13. eſt tamen attendere in propoſito, & in voto (vt ſic dicam) & quantùm eſt ex parte hominis eſt moralis cauſa efficax attentionis, & ideò quamdiu illa voluntas durat, cenſetur attentio durare ſaltem virtualiter, ſeu moraliter, ergo virtualis attentio neceſſaria eſt ad orationem, ſufficeréque poteſt ad vitandam omnem culpam, & implendum præceptum: Contra hanc verò partem de neceſſitate huius attentionis ad veritatem orationis, planè ſentiunt illi Auctores, qui dicunt per orationem vocalem voluntariè non attentam impleri præceptum orationis, neceſſariò enim ſupponere debent, illam eſſe veram orationem; ſed illorum opinio falſa eſt, vt libro ſequenti explicabimus. Et ita etiam agnoſcit Nauarrus de Oration. capit. 13. numer. 19. & 20. quamuis ipſe aliàs concedat, illam eſſe veram orationem, vt in principio huius materiæ notaui. In hoc tamen non conſequenter loquitur, vt ex dictis facilè conſtat, & in libro ſequenti latiùs dicemus.

C — *Caietan.* Velle attendere in propoſito, & voto ſufficit ad implendam obligationẽ orationis.

D — Oratio voluntariè non attenta non implet præceptum. *Nauar.*

8. Quæ attentio ſufficiat ad orationẽ.

Dico ſecundò: Vt vocalis oratio ſit vera oratio, ſufficit quæcumque attentio ex tribus ſuprà poſitis, ad vitandam autem omnem culpam non ſemper quælibet ſufficit. Prior pars communis eſt, quia omnes dicunt minimam attentionem ſufficere, ergo à fortiori ſufficient meliores, ergo quælibet ſufficit. Ratio autem eſt, quia cum quacumque illarum attentionum actus eſt humanus, & verum ſignum cultus diuini, ac petitionis internæ Deo oblatæ, ergo per ſe, & ex vi orationis non ampliùs poſtulatur. Non caret nihilominùs hæc pars aliqua difficultate, eam tamen expediemus meliùs declarando alteram partem.

E

9. Quando ſit ſatis infima attentio.

Circa aliam ergo partem conſiderandum eſt, duobus modis ſe poſſe hominem gerere in huiuſmodi attentionibus: primò vt habens infimam, careat cæteris omnino inuoluntariè, vel quia eſt incapax maioris intelligentiæ, vel contemplationis, vel quia

quia attendendo ad verba circa alia habet naturalem inaduertentiam. Alio modo poteſt orans aduertere ad ſola verba, & voluntariè carere meliori attentione, vel quia vult ſimul cogitare de aliis rebus ad orationem non pertinentibus, quod à multis fieri poteſt ſola illa ſuperficiali attentione ad orationem vocalem retenta; vel quia ſimul vult occupari in aliis actionibus externis, quæ impediunt perfectiorem attentionem, licèt ſuperficialem non excludant.

Primus orãdi modus.

Prior orandi modus ſine dubio ſufficit ad inculpabiliter orandum, quia homo facit, quod in ſe eſt, & adhibet attentionem neceſſariam ad veritatem orationis, & carentia maioris perfectionis non eſt voluntaria, vt ſupponimus, ergo talis oratio culpabilis non eſt ratione carentiæ alicuius attentionis, de hac enim culpa tantùm agimus.

10. Secundus.

De poſteriori autem oratione nonnullum eſt dubium: nam aliqui cenſent minimam attentionem ita eſſe ſufficientem ad benè orandum, vt haberi debeat ſine præciſione voluntaria melioris. Ita ſignificat Caietanus dicto art. 13. dum ait. *quamcumque attentionem numeratarum ſine præciſione melioris ſufficere ad implendum præceptum orationis.* Iudicat ergo attentionem infimam cum præciſione melioris, non ſufficere. Nauarrus etiam dicto cap. 13. num. 23. ſentit, eſſe peccatum ſaltem veniale, retinere infimam attentionem, voluntariè excludendo, vel impediendo meliorem, quod in nu. 33. magis declarat, & reſtringit dicens; neceſſarium eſſe ei, qui primum, vel ſecundum attentionis modum eligit, vt illum non eligat, animo perſiſtendi in eo, & non tranſeundi ad tertium: *Nam ſi proponit* (inquit) *non procurare tertium, neque meretur, neque ſatisfacit, vt ſingulariter determinauit Caietanus.* Cùm autem ait, non ſatisfacere, intelligit quoad obſeruationem præcepti, de hoc enim ibi principaliter tractat. Quoad hoc verò vltimum mihi videtur ſententia nimis rigida, & in rigore falſa, vt infrà ſuo loco oſtendam, & ex his, quæ hic dicemus, facilè intelligi poterit.

Caietan. *Nauar.* Nauarri falſa ſententia.

11. Orans volũtariè cum infima attentione an peccet?

Contraria ergo ſententia, nimirum, quòd in eo modo orandi nullum ſit peccatum per ſe loquendo, & ex vi naturalis legis, ob ſolum defectum voluntarium melioris attentionis, probatur: quia homo non tenetur orare meliori modo, quo poteſt, ergo nec tenetur non impedire perfectionem attentionis, ergo adhibendo attentionem ſufficientem minimam, licet præſcindat, vel excludat alias, non peccabit. Dico *per ſe*, quia ſi voluntaria cogitatio de aliis rebus ſit otioſa, vel noxia, interueniet ibi peccatum propter propriam deformitatem talis actus, non propter carentiam attentionis. Sic igitur probatur antecedens, primum rationibus factis; quia ſi oratio ſit voluntaria, multò magis perfectio eius voluntaria erit, ſi verò ſit in præcepto, ſub illo non cadit modus perfectior, ſed tantùm ſubſtantialis. Item nullum præceptum obligat ad attendendum cum maximo conatu, vel intenſione, ergo nec obligat ad attendendum ad perfectiſſimum obiectum. Vnde etiam Nauarrus de Orat. cap. 14. num. 5. fatetur, gradum orationis non eſſe neceſſarium ad honeſtatem orationis.

Probatur pars negatiua. *Nauar.*

12. Omiſſio indirectè voluntaria ſine culpa datur.

Hinc verò facilè probari videtur prima conſequentia, quia ſi non teneor meliorem attentionem adhibere, ergo nec teneor illam non impedire, quia nulla eſt maior ratio obligationis, & quia ſi omiſſio poteſt eſſe directè voluntaria ſine culpa, multò magis poterit eſſe indirectè voluntaria, ponendo inpedimentum, dummodò impedimentum de ſe aliàs turpe non ſit: & confirmatur: quia ſi homo teneretur non impedire perfectiorem attentionem, non poſſet quis ſine peccato orare, dum ſe induit, vel aliam ſimilem actionem exercet, quia licet talis actio ſecum admittat inferiorem attentionem, tamen ſine dubio impedit perfectiorem, & maximè ſpiritualem, & eleuatam, ſi homo ad orandum ſine peccato debet habere mẽtem de ſe expeditam, & liberam ad omnes gradus attentionis, non licebit orare tales actiones exercendo; conſequens eſt falſum, & contra vſum omnium piorum, & Caietanus, & Nauarrus etiam fatentur.

Caietan. *Nauar.*

13. Quæcumq; attentio ex ſuprà poſitis ſufficit vt oratio honeſta ſit.

Dico igitur, attentionem quamcumque ex omnibus ſuprà poſitis, ſufficere per ſe, vt oratio honeſta ſit: nam carentia melioris attentionis ex hoc præcisè, quòd voluntaria ſit, non eſt circumſtantia poſitiuè contraria honeſtati orationis, vt efficaciter probant poſteriores rationes adductæ. Oportet ergo conſiderare, qualis ſit illa voluntas, per quam illa carenta melioris attentionis voluntaria eſt, nam ſi illa ſit rationabilis, & ex aliquo honeſto titulo, nihil obſtabit, quominùs oratio etiam honeſta ſit, vt probat etiam exemplum adductum, & alia multa poſſunt facile addi, vt ſi quis nolit ad altiorem attentionem aſſurgere, ne caput defatiget, vel quid ſimile. At verò ſi voluntas impediens meliorem attentionem ſit aliàs de actu turpi, vel otioſo, videtur profectò voluntas illa non ſolùm in ſe mala, ſed etiam eſſe praua circumſtantia orationis, ita vt non ſolùm ſe habeant tamquam duo actus, bonus, & malus, comitanter ſe habentes, ſed etiam quòd vnus deformet alium, quia non fit ſine irreuerentia Dei oratio cum voluntaria diſtractione turpi, vel irrationabili. Et ita exponi poſſunt Auctores primæ opinionis; & hoc etiam probant, quæ in principio adduximus ex Bonauentura, & Gloſſa, quòd qui orat corde diuiſo, non bene orat, rectè enim dicitur habere cor diuiſum, qui orando cogitat terrena cum offenſione Dei, cum quo aliàs actu loquitur. Vnde eſt mihi veriſimile, ſiquis dum vocaliter orat, in delectatione, & cogitatione turpi moroſè delectetur, peccando mortaliter contra caſtitatem, etiam peccare per circumſtantiam contrariam Religioni, vel venialiter aggrauantem, quod eſt certum, vel etiam mortaliter, quòd licèt ſit incertum, timendum eſt, quia videtur grauis Dei irreuerentia.

Diſtractio volũtaria in oratione, quæ maximè reprehẽdenda. *Bonau.*

14. An attentio interior aliquando vocalem orationem impediat.

Tandem dubitari poteſt circa hanc aſſertionem, an per aliud extremum, attentio interior ſpiritualis, & ad Deum, poſſit eſſe tanta, & tam excellens, vt omninò impediat veritatem, vel honeſtatem orationis vocalis? In quo oportet ſupponere, ſi ſuſpenſio mentis tanta ſit, vt etiam vſum vocis impediat, vt contingere poteſt in mentis ſuſpenſione, vel raptu, tunc orationem vocalem omninò ceſſare; quia hæc non eſt ſine vſu vocis. Vnde ſi quis habens obligationem recitandi vocaliter, in initio, vel medio orationis ita ſuſpenderetur mente, vt lingua etiam taceret, perfectè non impleret præceptum orandi, ſed teneretur poſtea recitare, vel ſi non ſupereſſet tempus, & illud ab orante præuideretur, deberet impedire tantam animi ſuſpenſionem, quantùm ſatis eſſet, ne ab oratione vocali tunc neceſſaria impediretur, nec poſſet aliter excuſari à culpa, niſi tanto impetu Spiritus ſancti raperetur, vt non eſſet in poteſtate illius eam animi ſuſpenſionem impedire, nam tunc ceſſatio ab oratione vocali non eſſet voluntaria. Quando autem voluntas relinquitur ita libera, vt poſſit illam

actio

actionem exteꝛnam exercere, debet præceptum orationis propriæ deuotioni præferre, vt per ſe conſtat.

15\. Vtrum voce nõ ceſſante qui ſpirituali ſenſui ita attendit, vt verba non conſideret, ſatisfaciat.

Difficultas verò eſt, quando vox non ceſſat, tamen intellectus ita attendit ad Deum, vel ad aliquem ſpiritualem ſenſum verborum, vt ad ipſam verbalem prolationem non attendat vllo modo. Videtur enim tunc non ſolùm non benè vocaliter orare, verùm etiam nec orare voce, ſed tantùm mente, quia illa actio exterior iam tunc non eſt humana. Sicut qui, dum recitat, ſi corporali ſomno capiatur, licet continuet verba dormiens, non orat, tam alienus enim videtur eſſe ab illa actione vnus, ſicut alter, quod ad mentem attinet. Item, eſtò, illa ſit oratio vocalis, non tamen videtur bene fieri, quia homo non poteſt regere linguam in tali oratione, nec indicare, an integrè dicat, vel ordinatè, vnde ſi rectè dicit, caſu, & fortuitò dicit, ille autem modus operandi in actione virtutis, & præſertim ſi honeſta ſit, non videtur rationi conſentaneus. Et confirmatur ex Bernardo ſermon. 47. ſuper Cantica dicente: *Nihil aliud, dum pſallitis, præter id, quod pſallitis, cogitetis, Nec ſolas dico vitandas eſſe cogitationes vanas, & otioſas, vitandæ ſunt, & illæ, (illa dumtaxat hora, & loco) quas officiales fratres pro communi neceſſitate, quaſi neceſſariò frequenter admittere compelluntur. Sed ne illa quidem profectò recipere ſemper conſuluerim, quæ fortè paulò antea in codicibus legeratis, qualia nunc, me viua voce differente, ex hoc auditorio Spiritus ſancti recentia reportatis. Salubria ſunt, ſed minimè illa ſalubriter inter pſallendum reuoluitis, Spiritus enim ſanctus illa hora gratum non recipit, quicquid aliud, quàm debes, neglecto eo, quod debes, obtuleris.* Et ferè idem habet Hugo de Sanct. Victor. in lib. Annot. ad Pſalm. cap. 17. vnde Gerſon 3. p. tract. de Orat. Alphab. 78. lit. G. & H. docet, in Oratione vocali non licere admittere pias meditationes, non pertinentes ad verba, quæ proferuntur, neque in eis fundatas: quod ſequitur etiam Gabriel lect. 62. in Cant. lit. M. Sentiunt ergo non licere voluntariè admittere talem meditationem, vel contemplationem, quæ omnem verborum cogitationem impediat: & idem aſſerit Medina tract. de Orat. quæſt. 14. in fine.

Bernar. Hugo. Gerſon. Gabr. Medina.

16\. Explicatur vera ſententia. *D. Thom.*

Hæc ſentẽtia eſt ſatis apparens. Tamen D. Thomas, & alij infrà citandi aliter loqui videntur. Vt autem eorum ſententia explicetur aduertendum eſt, duobus modis poſſe contingere hominem ſic orantem non habere attentionem ad verba; primò, vt non voluntariè applicet animum ad contemplationem Dei, ſed vel ex habitu, vel ex inſtinctu Spir. ſancti, vel ex virtute, & excitatione ipſius pſalmodiæ eleuetur, nõ aduertens, ſe diſtrahi à cogitatione verborum. Et tunc clarum eſt, hoc nõ obſtare, quominùs oratio vocalis verè, & rectè fiat, quia manet virtualis attentio ad verba, cum actuali attentione ad Deum, quia (vt ſupponitur) prior intentio attendendi ad verba, nunquam fuit voluntariè interrupta, ſed quaſi naturaliter ex vi alterius cogitationis honeſtæ. Et in hoc nullus dubitat, nam ſi diſtractio naturalis, media etiam cogitatione non bona, non tollit attentionem virtualem, multò minùs eam tollet pia cogitatio, vel meditatio naturalis, faciens eundem effectum.

17\. Exponitur alter modus non attendẽdi ad verba.

Alter igitur modus difficilior eſt, quando aliquis voluntariè applicat intellectum, volendo directè, ſeu in cauſa nihil actualiter attendere ad verba; & tunc etiam eſt multorum opinio, permanere poſſe vocalem orationem veram, quia licèt homo tunc non attendat ad verba, nihilominùs voluntariè illa profert ad orandum, vel laudandum Deum, quia ſupponimus, voluntariè ſe applicuiſſe ad hunc actum, ex vi cuius voluntatis non interruptæ continuatur ille actus cum ſufficienti aduertentia humana. Quia licèt homo non habeat attentionem quaſi reflexam ad verba, ſemper tamen profert illa humano modo, & vigilando circa illa aliquo modo. Cuius etiam ſignum eſt, quia ſi tunc cum ſocio recitet, audit verba eius, & ſeruato debito ordine, & modo, ſuo tempore loquitur, & tacet, cùm debet audire; eſt ergo illa locutio ſufficienter humana. Rurſus, eſt etiam cum aſcenſione mentis ad Deum, vt ſupponitur, ergo eſt vera oratio: quia nõ eſt de ratione orationis, vt cogitet orans de ipſa locutione, ſed ſatis eſt, ſi cogitet de Deo, cum quo loquitur. Item non eſt neceſſarium cogitare de re ſignificata per verba, vt ſtatim dicam, ergo nec de verbis ipſis, ergo licet homo voluntariè eleuetur ſupra hanc cogitationem quaſi materialem verborum, nihilominùs poterit verè orare vocaliter.

18\. Obiectio ſuprà facta nõ habet hic vim.

Neque contra hoc procedit prima obiectio, quia non poteſt ſic omnes comparare cum dormiente, & proferente verba inter dormiendum, quia dormiens non exercet actum liberum, & humanum, nec eſt ita diſpoſitus, vt ſit in poteſtate eius ſuſpendere, vel continuare actum. Et ita per ſomnum interrumpitur prior voluntas, non verò per illam contemplationem, quatenus eſt voluntas humana orandi, quamuis interrumpatur voluntas attendendi ſuperficialiter ad verba, quia hoc non eſt neceſſarium ad orationem vocalem, vt dixi. De alia verò obiectione dicam ſtatim. Et iuxta hanc declarationem ſentire videntur D. Thomas d. art. 12. & Caietanus ibi, Sotus lib. 10. de Iuſt. q. 5. art. 3. & ſæpe Nauarrus in dicto cap. 13. nu. 30. 49. &c. Et hi Doctores conſequenter aſſerunt, quamcumque ex dictis attẽtionibus ſufficere ad probitatem orationis, & ad implendum præceptum, ſi fuerit tempus illius. Ratio autem eſt, quia illa eſt vera oratio, vt diximus, & non habet malam circumſtantiam, nec caret circumſtantia debita, quia ſolùm caret attentione ſuperficiali, quæ debita non eſt, ergo eſt honeſta, & conſequenter per ſe ſufficiens ad implendum præceptum.

D. Thom. Caietan. Sotus. Nauar.

19\. Sententia Auctoris.

Vt verò hac in re iudicium proferamus, diſtinguere oportet de oratione vocali, quæ fit ad arbitrium orantis, quæ fit iuxta præſcriptam verborum formam. In priori, neceſſarium profectò eſt, vt homo quando aliqua verba profert ad Deum, aliquo modo attendat, vt decentia verba, & digna Deo proferat, ſi humano modo, & cum deliberatione loquatur. Contingit enim interdum ex vehementia affectus prodire in exteriorem motum indeliberatum, idémque accidere poteſt circa externum verbum, & tunc neque ad laudem, neque ad culpam imputabitur, quicquid proferatur. At ſi humano modo quis loquatur, neceſſe eſt, vt ſeruet conſilium Sapientis Eccleſiaſt. 5. *Ne temerè quid loquaris, neque cor tuum ſit velox ad proferendum ſermonem coram Deo, Deus enim in cœlo, & tu ſupra terram, idcirco ſint pauci ſermones tui.* Quando verò oratio fit iuxta aliquam præſcriptam formam verborum, dupliciter poteſt fieri; primò legendo per librum, & tunc, & ferè nullum eſt periculum errandi, & vix fieri poteſt recitatio cum tanta attentione ad Deum, vel ad aliquem ſpiritualem ſenſum, vt non formentur in mente cõceptus non vltimati verborũ, quæ leguntur, qui conceptus non formantur ſine aliqua attentione ad ipſa verba, licèt eſſe poſſit tam ſimplex, & tenuis, vt ab ipſomet homine non

Eccleſ. 5.

non aduertatur, ſufficit tamen ad veram,& honeſtam orationem.

20. Modus recitandi memoriter errandi in periculo eſt magis expoſitus.

Alius modus recitandi eſt memoriter, & tunc eſt maius periculum errandi:tamen ſi oratio ſit voluntaria, non erit ibi periculum peccandi, quia error, vel mutilatio in tali oratione peccatum nõ eſt, ergo & ipſa oratio ratione periculi non erit peccaminoſa. Quando autem oratio vocalis eſt in præcepto,fateor moraliter loquendo, neceſſariam eſſe aliquam maiorem aduertentiam, vt verba ipſa integrè, & ſine errore dicantur. Numquam tamen neceſſariũ eſt,vt aduertentia ſit quaſi reflexiua,ſed ſimplex ſufficit;& hæc vix deeſſe poteſt,cùm mens attendat ad actualẽ verborũ recordationem.Securius autem hoc fit,quando cum ſocio oratur, item quando vſus, & facilitas memoriæ tanta eſt, vt moraliter non contingat errare. Eò vel maximè quòd illa ſuperior attentio,& tam perfecta, quanta in caſu ſupponitur,non contingit, niſi in mente multùm aſſueta contemplationi; *cui*(vt rectè dixit Gerſon ſuprà) *facile eſt etiam ſi ſit in cœlo ſurſum,ſubitò reuerti ad ea,quæ profert,& attendere, an rectè illa dicat*, & ſtatim iterum ad ſuam contemplationem redire; eritque optimum, & fortaſſe neceſſarium conſilium ita facere.

Gerſon.

21. Opiniones cõciliantur.

Et iuxta hanc reſolutionem poſſunt dictæ opiniones in concordiam redigi, vt tandem videtur fateri Nauarrus cap.20.de Orat.num.28.nam iuxta priorem neceſſaria eſt attentio ad verba, quæ iuxta conditionem, & conſuetudinem perſonæ orantis, & modum orandi ſufficiens ſit moraliter, vel vt non ineptè cum Deo loquatur,vel ſi oratio eſt præcepta,vt certus moraliter ſit in ea nõ errare, & hoc probat ſecunda eius obiectio.Nam quod aliqui dicunt,tunc ſolùm hoc eſſe neceſſarium,quando quis errare ſolet,ſi autem expertus ſit,non ſolere errare, iam non eſſe illam curam neceſſariam;non ſatis intelligo;quia non video,quomodo poſſit quis experiri,ſe non errare,nec tranſilire verſus,quando non attendit ad verba, ſi enim non attendit,quomodo experientiam accipit? Qui ergo hanc experientiam aſſequitur aliquo modo,licèt ſimplici, & tenui,aduertit ad verba;& ita intelligo poſteriorem opinionem,quòd ſcilicet non ſit neceſſaria attentio:quaſi reflexiua, nec ſollicita de verbis, ſed ſolùm quaſi aliud agendo,cura verborum,quæ dicenda, vel audienda ſunt,habeatur.

22. B. Bernardi ſententia nõ repugnat prædictis.

Neque contra hunc poſteriorem ſenſum obſtat ſententia Bernardi, loquitur enim præcipuè de cogitationibus bonis, non tamen pertinentibus ad orationem, nam illæ admittendæ non ſunt tempore orationis,& ſi omninò impedirent attentionem ad orationem vocalem aliàs præceptam, iam tunc non eſſent bonæ, quia impedirent orationem aliàs debitam.Huiuſmodi eſt cura, & ſollicitudo de aliquo negotio etiam pio poſtea efficiendo, non vt Deo commendetur, (ſic enim iam eſſet orationis materia)ſed vt de humanis mediis circa illud prouideatur,vel aliquid ſimile. Item ſiquis circa materiam Theologicam, etiam circa Deum ipſum ſpeculatiuè diſcurrat, puram ſcientiam inquirendo,nam hoc ad orationem non ſpectat, vt per ſe patet.Secus verò eſt, quando meditatio eſt practica,& in ordine ad excitandũ affectum erga Deum; nam hoc eſt munus,& finis orationis, ideóque de ſe ſufficit ad veritatem, & honeſtatem orationis, etiamſi non videatur proximè fundata in verbis, quæ voce proferuntur. Regulariter tamẽ loquendo,in hominibus non multùm aſſuetis altiori contemplationi,melius conſilium eſſe exiſtimo meditari aliquid pertinens ad ſenſum verborum ſaltem myſticum, vel quod aliquo modo verba ipſa concernat,vt ita vterque actus interior,& exterior per modum vnius melius fiat.

In vocali oratione quæ meditatio vtilis.

CAPVT V.

Vtrum ad effectus orationis vocalis ſit neceſſaria attentio?

1. An attentio neceſſaria ad orationis effectus?

Breuiter dicendum eſt, attentionem eſſe neceſſariam ad orationis vocalis effectus,non tamen eandem ad omnes.Prior pars manifeſta eſt ex dictis; nam ſi attentio eſt neceſſaria ad eſſe (vt ita dicam) ipſius orationis, multò magis erit ad effectus eius,quia quod non eſt, non poteſt habere effectum. Vt autem altera pars declaretur,ſuppono, orationem habere dictos:tres modos cauſandi,qui ſunt impetratio, meritum, & ſatisfactio; quibus D.Thomas in dicto art. 13.addit quartum, quem vocat ſpiritualem refectionem mentis, quamuis enim hunc dicat eſſe tertium, & ſolum dicat eſſe tres effectus,ideo eſt,quia meritum, & ſatisfactionem ſub primo comprehendit, & illum meritum vocat. Nauarrus item,& alij addunt quintum effectum, qui eſt ſatisfacere præcepto. Sed nos illum non numeramus, tum quia ille non conuenit orationi vocali, vt ſic,prout illam nunc conſideramus, tum etiam quia ille re vera non eſt peculiaris effectus, ſed eſt veluti relatio quædam, quæ reſultat poſito fundamento,& termino, nam ſi vera oratio fiat, & alioqui ſupponatur datum eſſe de illa præceptum,eo ipſo manet impletum, ſi oratio habeat conditiones,quas præceptum requirit,& ita totum hoc pendebit ex conditione, & cognitione præcepti,de quo aliquid in ſequenti capite, plura in libro ſequenti dicturi ſumus.

D. Thom. Tres orationis effectus, impetratio, meritum, & ſatisfactio.

Nauar.

2. Quæuis attentio non ſufficit ad refectionẽ mẽtis.

Ad vltimum ergo effectum ſpiritualis refectionis mentis ait D. Thomas neceſſariã eſſe actualem attentionem,quod eſt per ſe tam notum, vt nulla indigeat probatione.Imò addere poſſumus ad hũc effectum non ſufficere ſuperficialem attentionem ad verba, ſed neceſſariam eſſe aliquam perfectiorem,quia mẽtis refectio eſt deuotio, vel aliqua pia affectio,aut ſancta cogitatio practica, quæ intellectum illuminet in ordine ad opus; ad hos autem effectus ſatis non eſt ſuperficialis attentio, vt conſtat,& hoc probat teſtimoniũ Pauli,quod D.Thomas addit, *ſi orem lingua, mens mea ſine fructu eſt.* 1. ad Corint.14.id eſt,ſi orem ſola lingua, ad illã tantùm attendendo, quin pòtiùs nec ſola litteralis attentio ſemper ſufficiet,niſi ipſamet ſententia litteralis ſit affectiua,vel illuminatiua; nam ſi ſit hiſtorica, neceſſaria erit meditatio aliqua, vel applicatio practica,vt ſpiritualiter mens reficiatur. Atque ita conſulenda eſt, & procuranda ſpiritualis aliqua attentio,vt effectus iſte obtineatur.

Mentis refectio in oratione quæ ſit.

D.Thom.

1.Corint.14.

3. Obiectio Hæreticorũ qua probant non eſſe orãdum alia, quàm vulgari lingua.

Statim verò occurrit obiectio, quia hinc ſequitur,vel non eſſe bonum,vel ſaltem non eſſe conueniens vocaliter orare in peregrina lingua, quam orans non intelligit;quæ eſt obiectio Hæreticorum arguentium Eccleſiam, eo quòd publica officia celebret in lingua Latina,& non in vulgari. Sequela patet ex illa ſententia Pauli, *ſi orem lingua, mens mea ſine fructu eſt*,quod ipſe ducit inconueniens, & ideo ſubdit *orabo ſpiritu, orabo & mente*,id eſt,orabo non tantùm affectu proferendi verba illa in cultũ Dei, ſed etiam mẽte intelligendo,& contẽplando,quid orem.Hanc difficultatem,quantùm ad ſacra officia publica pertinet,tractaui in tom.3.tertiæ partis diſput.83.ſect.1.Et doctrina ibi data eandẽ rationem habet

1.Corint.14.

habet in aliis diuinis officiis, de quibus in ſequenti lib. dicturi ſumus, & ideò pro illis nunc ſufficit A

Reſponſio ad obiectionem hæreticorum.

Oratio in lingua peregrina quæ conueniens.

reſpondere, conuenientem modum illa celebrandi non eſſe attendendum ex particulari fructu, & conditione huius, vel illius perſonæ, ſed ex publico, & communi bono, & vſu magis conuenienti ad religionem, & cultum Dei, ad hunc autem finem magis expedire, vt oratio publica fiat in lingua Latina, ſeu doctrinali, quam in vulgari propter rationes ibi adductas, quas ſatis vſus, & traditio Eccleſiæ confirmat.

4. Oratio in lingua vulgari quibus vtilior.

De priuata autem oratione non improbabiliter dici poteſt, vtilius eſſe perſonis idiotis vocaliter orare in ſua lingua vulgari, iuxta formam aliquam ab Eccleſia approbatam, quàm in Latina, vel alia B ſibi ignota; nam per ſe loquendo hoc videtur eſſe fructuoſius ad finem orationis, vt probat ratio facta. Et alioqui nullum apparet in hoc inconueniens, cùm hoc non ſit contra aliquam vtilitatem publicam, ergo credi poteſt hoc eſſe vtilius regulariter loquendo. Et ideo Eccleſia conſueuit formas aliquas orandi in lingua vulgari fidelibus proponere, vt iuxta illas vtiliter, & ſine errore orare

Oratio priuata quæ fit corā aliis, communi lingua facienda eſt.

poſſint. Quia verò hæc oratio priuata poteſt fieri coram aliis, (atque adeò publicè in hoc ſenſu,) vt ſuprà notatum eſt, ideo tunc oportet, vt oratio fiat ſecundum aliquam formam orandi ab Eccleſia propoſitam, vel probatam, quæ ſemper præferenda eſt in omni oratione, quantumuis priuata, vt in ſequenti cap. dicemus. Si autem oratio ſit non C tantùm priuata, ſed etiam ſecreta, tunc orare vnuſquiſque poteſt in ſua lingua ſub quacumque verborum forma, dummodo errorem non contineat, & prudenter, ac decenter compoſita ſit, & ideò ſemper neceſſarium eſt, vt talis forma orandi à ſapientibus, & piis viris compoſita, vel approbata ſit.

5. Intelligere verba an ſit de ſubſtātia orationis?

Addo tamen vlteriùs non eſſe malum priuatè orare in lingua Latina, qui illam non intelligit; nam intelligere ſenſum verborum non eſt de ſubſtantia orationis, neque etiam eſt circumſtātia neceſſaria ad honeſtatem eius; ſatis eſt enim, quod is, qui orat, intelligat, vel credat in illis verbis contineri laudes, & petitiones ad Deum, ſicut qui Pontifici præſentat petitionē ſcriptam in lingua, quam D non intelligit, & petit verè, & rectè facit. Sæpè etiā idiotæ exercent actiones externas, quas credunt pertinere ad cultum Dei, licèt in particulari earum ſignificationē non intelligant. Et ideo qui ſic orat, poteſt, ſi velit, & ſciat orare, non carere hoc fructu orationis, qui eſt refectio mentis, quia poteſt attendere ad Deum, vel vt dignum ſupremo cultu, vel vt miſericordem, vel vt benefactorem &c.

6. Duplex ſignificatio verborum.

Vnde poteſt in verbis diſtingui duplex ſignificatio; vna ſpecifica, alia generalis, & quaſi naturalis; quamuis ergo idiota primam non intelligat, & ideo cogitare non poſſit de propria ſententia verborum; nihilominùs ſemper poteſt poſteriorem aliquo modo percipere, nimirum, illam eſſe locutionem ad Deum tamquam ad benefactorem, & E ſupremum Dominum, omni laude dignum; & hoc ſatis eſt, vt dicere poſſit illa verba, *plus medullis oris, quàm labijs cordis*, vt dixit Bernardus ſerm. 13. in Cantica. *Bernar.* Eo vel maximè quòd nullus eſt tam idiota, qui vnius, vel alterius vocis non percipiat ſignificationē, vt quando nominatur Deus, vel omnipotens, vel fit mētio miſericordię, aut remiſſionis peccatorum, vel Chriſti Domini, aut Beatæ Virginis, vel ſimile quid, vnde poſſit mens refectionē ſuam accipere. Et ipſa conſuetudo ſic orandi, ſolet in hoc præbere maiorem aliquam facilitatem, & aliqualem intelligentiam, poſſuntque, qui ſic orant, interrogando, vel attentè audiendo in hoc proficere, quantùm ſatis ſit ad ſpiritualem fructum, etiam ſi linguam Latinam non addiſcant.

7. Impetratio à qua pendeat attētione.

De alio fructu, qui eſt impetratio, D. Thomas, quem omnes ſequuntur, affirmat, non pendere ex actuali attentione, ſed virtualem ad illum ſufficere, & videtur certa ſententia. Ratio autem pendet ex inſtitutione diuina; non eſt enim veriſimile, *D. Thom.* exegiſſe Deum ab homine conditionem aliquam moraliter impoſſibilem, vt aliquid per orationem impetrare poſſit, attendere autem actualiter, & ſine diſtractione eſt moraliter impoſſibile, vt in plurimùm loquendo de hominibus, iuxta illud Pſalm. 36. *Cor meum dereliquit me*, ergo ad impetrandum *Pſalm. 36.* non requirit Deus à nobis actualem attentionem, ſed virtualis ſufficit: item, qui ſic orat, verè, & honeſtè orat, & ex fide, & cum aliis conditionibus ſuprà enumeratis, ſub quibus facta eſt diuina promiſſio, & actualis attentio, nullibi poſita eſt tamquam conditio neceſſaria ad illam promiſſionem, ergo neque ad impetrationem neceſſaria eſt, dummodò prima intentio, & attentio virtute perſeueret: neque in hoc video contradictionem, aut vllam difficultatem.

8. Meritum, & ſatisfactio à qua attentio ne pēdeant.

Idem docet D. Thomas de Merito, & à fortiori idem ſequitur de ſatisfactione, quod expreſsiùs diſtinguit, & docet Nauarrus dicto cap. 13. n. 3. & 18. & alij Moderni circa illum articulum D. Thomæ. Ratio autem eſt, quia ille actus orationis vocalis eſt bonus moraliter, & pœnalis, ergo ſi ſit in perſona grata, erit meritorius, & ſatisfactorius, ſupponimus enim illum actum eſſe aliquo modo ab auxilio gratiæ, quia proceſsit ex voluntate orandi gratuita, & in virtute illius continuatur.

9. Difficultas enodatur. Differentia inter ſatisfactionē pro pœna, & meritū gloriæ.

Circa hanc verò ſententiam eſt difficultas quoad meritum, an intelligenda ſit de nouo merito eſſentiali gratiæ, & gloriæ. Eſt enim notanda differentia inter ſatisfactionem pro pœna, & meritum gloriæ; quod ſatisfactio per ſe creſcit ex ipſo opere pœnali, vt in 4. tom. 3. p. d. 37. ſect. 5. diximus; meritum autem formaliter, ac propriè totum eſt in interiori actu, & non creſcit ex ſolo exteriori, quia exterior actus, licet addat pœnalitatem, quæ in ſatisfactione conſideratur, non addit bonitatem moralem, quæ conſideratur ad meritum, iuxta doctrinam D. Thomæ 1. 2. quæſt. 20. Hinc ergo facilè *D. Thom.* conſtat, orationem vocalem, quæ actus externus eſt, quamdiu durat per modum actus moralis ex vi præcedentis intentionis bonæ, & cum virtuali attentione ſemper eſſe ſatisfactorium: ita vt continuè ſatisfactionem augeat, & maiorem remiſſionē pœnæ obtineat. De merito autem gratiæ, & gloriæ non videtur eadem eſſe ratio, quia vocalis oratio, vt eſt exterior actus, non addit bonitatem moralem interiori actui, ergo ſi actus interior ceſſauit, licèt exterior oratio duret in virtute præcedentis actus interioris, non augebit meritū, ſeu quod idem eſt, non conferet ad nouum præmium vltra illud, quod homo meruit, ſic orando, quamdiu durauit actus interior. Atque ita planè fatendum eſt.

10. Mēs aliquorum auctorū explicatur.

Quando ergo Auctores dicunt, orationem vocalem eſſe meritoriā cum ſola virtuali attentione, vel non loquuntur de nouo merito, ſeu augmento meriti, vel ſolùm de merito per denominationem extrinſecam, nam actus exterior meritorius appellatur, quatenus ab actu meritorio procedit, & moraliter eſt vnus cum illo, ideóque quamdiu durat exterior actus ex virtute actus meritorij procedens,

dicitur durare meritum. Vnde ſi loquamur de oratione vocali, quæ nouum meritum addat, neceſſarium eſt, quòd duret actualis attentio ad talē actum neceſſaria. Qualis autem actus voluntatis ad meritum neceſſarius ſit, non eſt hoc loco tractandum, ſed ex principiis materiæ de Merito petendum eſt.

Medinæ obiectio.

Sed obiicit Medina dicto tract. de Orat. q. 14. etiam contra priorem ſenſum, quia vt actus denominetur meritorius priori modo, non ſatis eſt, quòd actus de ſe ſit bonus, & procedat ex propoſito voluntatis meritorio, quod præfuit, & virtute manet, quia poſſet ſic operans interiùs moraliter peccare. Vt verbi gratia, ſiquis dum vocaliter orat, diſtrahatur ad cogitandum de inimico, & illum deliberatè odio habeat, poteſt eſſe diſtractio naturalis, & odium liberum, tunc ergo oratio illa non erit meritoria.

1. Solutio.

Sed hoc tantùm pertinet ad quæſtionem de nomine: nam ſi malus actus ſuperueniens non ſit circumſtātia orationis, vel alterius ſimilis actus, non communicabit illi deformitatem ſuam, ſed tantùm concomitanter ſe habebunt, & ita non videtur inconueniens, quòd vnus actus externus denominetur bonus, & de ſe meritorius ab alio præcedente, quando perſona per alium actum demereretur apud Deum;

2. Solutio.

vel etiā dici poteſt illum actum externum eſſe meritorium, quantùm eſt ex parte ſua, & præcedentis actus, in cuius virtute fit, oportere tamen, vt durent aliæ conditiones neceſſariæ ad meritum. Vnde quia vna conditio maximè neceſſaria ad meritum eſt dignitas perſonæ, & hæc amittitur per nouum peccatum, ideo ceſſat ratio, vel denominatio meriti.

11. Peccatū veniale in oratione quid faciat.

Atque hinc à fortiori ſequitur, quacumque ratione contingat, hominem ſic orantem vocaliter, de nouo peccare circa ipſammet orationem, ita vt ipſa oratio incipiat eſſe peccatum, etiam veniale tantùm, omnino ceſſare meritum, & re, & denominatione. Imò etiam ſequitur, ceſſare ſatisfactionem, & impetrationem, quia non poteſt homo ſatisfacere Deo, vel ab illo aliquid impetrare per actum malum, vel malè factum, & cum aliqua ipſius Dei offenſione. Poteſt autem hoc contingere, vel mutando intentionem, continuando ex praua intentione orationem bono animo inchoatam, vel voluntariè admittendo cogitationes ab orandi munere omninò alienas; nam licèt non omninò tollant attentionem orationis, diuidunt cor, & impediunt, ne oratio purè, & cum debita reuerentia fiat, quod ſatis eſt, vt talis oratio peccaminoſa ſit, & non ſit impetratoria, vt ex Bonauentura, & quadam Gloſſa ſuprà retulimus.

Bonauent. Gloſ.

CAPVT VI.

Vtrùm Oratio vocalis priuata, ſit neceſſaria ex præcepto?

I. Duplex præceptū circa orationē excogitari poteſt, abſolutum, & conditionatum.

Dvplex præceptum circa orationem, ſicut circa alios actus virtutis, excogitari poteſt; vnum abſolutum, ſeu quoad exercitium actus; alterum conditionatum, ſeu quoad ſpecificationem actus. De hoc poſteriori genere præcepti aliquid dictum eſt cap. 4. & aliquid addemus cap. ſequenti, nunc verò agimus de neceſſitate exercendi aliquando orationem vocalem, vel indefinitè, vel pro aliquo determinato tempore. Et quia præcepta non dantur de actibus in communi, ſed in particulari; vocalis autem oratio duplex eſt, vt ſuprà diximus, priuata, & communis, ſeu publica; ideò non poteſt hæc quæſtio in genere tractari, ſed in particulari de ſin-

A gulis: de præcepto ergo ad publicas orationes pertinente dicemus in ſequenti libro; ideoque nunc ſolùm agimus de oratione priuata. Poſſumus prætereà loqui vel de præcepto naturali, vel de poſitiuo diuino, aut Eccleſiaſtico.

2. An ſit præceptum naturale, orandi priuatè.

Circa naturale præceptum ratio dubitandi eſſe poteſt, quia ex lege naturæ tenemur colere Deum, non ſolùm animo, ſed etiam corpore: ergo ſimul tenemur orare Deum lingua corporis quia talis oratio ad cultum Dei externum pertinet. Secundò, quia ex lege naturæ tenemur pietatem, & religionem, non tantùm occultè, ſed etiam publicè coram aliis exercere, ergo ex eodem iure naturæ tenemur ita orare, vt licèt oratio ſit priuata, fiat publicè reſpectu aliorum, quod non habet, niſi oratio vocalis B ſit. Tertiò, quia oratio vocalis habet ſuas peculiares vtilitates, ob quas poteſt iudicari neceſſarium medium ad hominum ſalutem, moraliter loquendo, quod ſatis eſt, vt cadat ſub præceptum naturale, quia in legibus ferendis conſideratur id, quod regulariter, & moraliter neceſſarium eſt. Antecedens patet; quia vocalis oratio regulariter hominibus eſt neceſſaria, ad excitandas mentes fidelium ad deuotionem, & ad conciliandam etiam attentionem: pauci enim ſunt, qui abſque obiecto, vel voce ſenſibili, actu mouente, & quaſi ducente intellectum, ad Deum attendere valeant.

Vocalis oratio regulariter eſt hominibus neceſſaria.

3. Pars negatiua defenditur. *Medi. Nauar. Summiſtæ.*

Nihilominùs dicendum eſt, ex vi iuris naturalis orationem vocalem non eſſe ſub præcepto. Ita docent omnes in hac materia, Medina, Nauarrus, & C Summiſtæ, ver. *Oratio*, & ſumitur ex Scholaſticis in 4. d. 15. Ratio verò eſt; nam præceptum orandi naturale, de quo ſuprà lib. 1. tractatum eſt, ſufficienter impletur per orationem mentalem, & nulla occurrit noua ratio, quæ per ſe cogat, vel oſtēdat obligationem explicandi voce mentalem petitionem;

Ratione probatur aſſertio.

quod patebit ſtatim reſpondendo ad rationes factas. Item quia oratio per ſe primò præcipitur propter impetrationem (hic enim eſt veluti proprius finis, & effectus, alij námque magis cōmunes ſunt, & per alia media comparari poſſunt, ideoque non inducunt per ſe obligationem ad medium orandi) D at verò ad impetrandum à Deo non eſt neceſſaria vox, cùm neceſſaria non ſit, vt Deus intelligat petitionem animo factam: nam petitio audita, ſeu intellecta, ſufficiens eſt, vt exaudiatur, & impetret. Neque etiam dici poteſt, quòd oratio vocalis ſit neceſſaria ad impetrandum ex aliqua ordinatione diuina, tum quia loquimur ex ſola rei natura, ad quam non pertinet talis ordinatio, vt per ſe notum eſt: tum etiam, quia gratis confingitur talis ordinatio, cùm ex libera voluntate Dei pendeat, quæ nullo medio quoad hanc partem nobis manifeſtata ſit.

4. Soluuntur argumenta. Cultus Dei per vocalem orationē nō eſt ſimpliciter neceſſarius.

Ad primam ergo rationem dubitandi reſpondetur, negando conſequentiam; nam cultus Dei E externus poteſt multis modis fieri, quorum determinatio non pertinet ad ius naturale, ſed vel ad poſitiuum, vel, illo deficiente, ad prudens colentis arbitrium, & ideo cultus per orationem vocalem non eſt ſimpliciter neceſſarius ex natura rei. Ad ſecundam reſpondetur, ſolùm probare externā profeſſionem fidei, ſeu religionis Dei, cadere ſub præceptum naturale debito tempore, & loco. Non tamen inde inferri poteſt naturalis obligatio ad orationem vocalē, quia illa profeſſio poteſt aliis ſignis, & modis fieri. Quòd ſi fingatur caſus, in quo, vel ad honorem Dei, vel ad confeſſionē religionis neceſſariū ſit vocaliter orare, obligatio illa erit quaſi per accidēs ex principiis, & circunſtātiis extrinſecis, non ex natura orationis. Ad tertiam reſpondetur,

ex illis

A

ex illis vtilitatibus orationis vocalis non poſſe colligi naturale præceptum,tum quia illæ non ſunt de rebus ſimpliciter neceſſariis ad ſalutem,tum etiam, quia poſſunt per alia media comparati, vt per lectionem, concionem, inſpectionem imaginis, vel ſimilia. Probant autem illæ rationes, orationem vocalem eſſe valdè conſentaneam humanæ conditioni, valdéque vtilem, ac ſubinde non poſſe fieri moraliter, vt omninò omittatur ſine magna hominis negligentia circa bonum animæ ſuæ. Quod maximè verum eſt loquendo de oratione vocali, quæ non fit iuxta præſcriptam formam verborum, ſed iuxta internum affectum, & dictamen operantis; nam vix poteſt homo præſertim ſimplex, & non aſſuetus internis contemplationibus, habere internum affectum, deſiderium, aut petitionem, B quin ſtatim in verba prorumpat ſaltem tacitus, & mouendo labia,vt de Anna legitur 1. Regum 1.

Homo ex affectu interno prorumpit in verba.

1. Reg. 1.

5.

Non eſt præceptum diuinũ poſitiuũ orandi vocaliter.

Circa ſecundum punctum de diuino præcepto poſitiuo dicendum ſecundò eſt, nullum ſtare tale præceptum, quia nec in Scriptura habetur, neque ex traditione conſtat. Item quia in lege gratiæ non ſunt præcepta moralia diuina præter ea, quæ ſunt iuris diuini,& naturalis, niſi præcepta fidei, & Sacramentorum, quæ altiora ſunt; vnde ex vi iuris diuini poſitiui ſoli illi actus externi religionis præcepti ſunt, qui ad ſacrificium offerendum, vel ad Sacramenta conficienda neceſſarij ſunt. Denique, ſi aliquod eſſet tale præceptum, maximè fuiſſet à Chriſto traditum Matth. 6. quando docuit nos orare, dicens; *Sic ergo vos orabitis: Pater noſter*, &c. C Nam Concilium Toletanum, 4. Can. 10. de illa oratione loquens ait: *Quam Saluator noſter docuit, & præcepit*; ſed ex illo loco non poteſt colligi hoc præceptum diuinum, præſertim quoad ſingulos fideles; tum quia ibi ſolùm tradidit Chriſtus formam,non verò dedit præceptum obligans ad exercitium eius(vt ſic dicam.) Tum etiam quia illa oratio continet materiam orationis mentalis,& vocalis, & vtroque modo dici poteſt, & ſi ſola mente dicatur ſatisfit præcepto diuino de oratione priuata, qualecumque illud ſit, vt latè oſtendit Medina, d. tract. quæſt. 10. Neque ex Concilio Toletano, aliud colligitur.

Matth. 6.

Conc. Tol.

Medi.

6.

An ſit præceptũ Eccleſiæ?

Hinc verò naſcitur dubium de tertio puncto, an D ſaltem ex præcepto Eccleſiæ teneantur omnes fideles ad aliquam priuatam orationem vocalem, ſaltem ad Dominicam orationem interdum recitandam? Aliqui enim indicant hoc cadere in obligationem ſaltem ſub culpa veniali. Ita Paludanus in 4. diſt. 15. quæſt. 1. num. 7. ſequitur Nauarrus dicto Enchir. de Orat. cap. 3. num. 20. & cap. 20. num. 20. qui allegat pro hac ſententia cap. *Vos autem*, de Conſe. diſt. 4. & Concilium Toletanum, 4. cap. 9. aliàs 10. & Conc. Remenſe, cap. 2. Idem tenet Durantus lib. 2. de Ritib. cap. 46. qui addit Clementem lib. 6. Conſt. cap. 25. & Auguſtinum Serm. 215. de Tempore dicentem: *Symbolum, vel orationem Dominicam, & ipſi tenete, & filiis veſtris oſtendite: nam neſcio, qua fronte ſe Chriſtianum dicat, qui paucos verſus in ſymbolo, vel in oratione Dominica* E *parare diſſimulat.* Et in Serm. ſeq. *Ille* (inquit) *bonus Chriſtianus eſt, qui in ſymbolum, & orationem Dominicam memoriter tenet, & filios, vel filias, vt ipſi teneant, fideliter docet.*

Palud.

Nauarr.

Conc. Tol.

Conc. Rem.

Durant.

Auguſt.

7.

Pars negatiua eligitur.

Medi.

Nihilominùs Medina dicto tract. de Orat. q. 10. ait, licèt ſit ſalutare, Dominicam orationem ſecundum ſeriem,qua tradita eſt,ſcire,& ſecundum eandem formam orare, non tamen eſſe id impoſitum ſub præcepto diuino, & ſub mortali obligante. Quamuis autem in aſſertione cum his limitationibus loquatur, tamẽ in reſponſionibus ad argumenta ſatis declarat ſentire, nullum eſſe de hac re præceptum etiam Eccleſiaſticum, vel ſub veniali. Ratio eius eſt, quia non tenentur fideles memoria tenere orationem Dominicam, ſatis eſt enim ſcire ſubſtantiã eius,& quid à Deo petendum ſit, quamuis neque ordinem petitionum, neque verba memoria teneant. Citat Auguſtinum,epiſt. 89. ad Hilar. q. 1. vbi affirmat orationem Dominicam eſſe neceſſariam, nõ ait autem memoria eſſe tenendam ex præcepto. Verumtamen neque id negat. Sed poteſt ſuaderi, quia non videtur eſſe maior obligatio ſciendi orationem Dominicam, quam ſymbolum,hæc enim duo æquiparat Auguſt. in Enchirid. cap. 7. ſed non tenentur omnes fideles formaliter ſcire ſymbolum, ſed ſatis eſt, vt veritates eius memoria teneant, & intelligant, quantùm neceſſe eſt ad illas explicitè credendas, ergo eodem modo ſentiendum eſt de oratione Dominica.

Ratio aſſertionis.

Auguſt.

8.

An memoriter tenenda Dominica oratio?

Quocirca nullũ circa hoc reperio peculiare præceptum Eccleſiaſticum Duo tamen hic ſunt diſtinguenda,vnũ eſt, memoria tenere illam orationem, alterum eſt,interdũ voce recitare illam. De primo faciliùs poſſet admitti obligatio; tamen communiter Doctores dicunt,hanc ſufficiẽter impleri ſciendo ſubſtantiam, ſeu materiam illius orationis. Ita affirmat Syluester ver. *ſcientia* §. 2. vbi priùs aſtruit obligationem,ſtatim verò ſubdit, *videtur tamen ſufficere, ſi quis ſciat, quod debemus à Deo petere omnia bona corporis, & animæ, licet neſciat Pater noſter.* Idem habet Angelus eodem verbo, & alij communiter. Neque inuenitur ius poſitiuum,quod in hoc imponat maiorem obligationẽ: nam Conc. Tolet. ſolùm concludit: *Quiſquis Sacerdotum, vel ſubiacentium Clericorum hanc orationem Dominicam quotidie, aut in publico,aut in priuato præterierit, propter ſuperbiam iudicatus,ordinis ſui mulctetur.* Loquitur ergo de Clericis dicentibus diuinum officium, non de priuatis orationibus fidelium, nemo enim dicet teneri omnes fideles ex præcepto ad recitandã quotidie Dominicam orationem. Concilium autem Remenſe apertè dicit, hanc orationem verbis dicendã eſſe,quia non licet alicui Chriſtiano illam ignorare: tamen præterquam quod Prouinciale eſt, quod non potuit ferre generale præceptum, certè nullum poſitiuum ibi tuliſſe videtur, ſed explicaſſe obligationẽ,quam moraliter loquendo, Chriſtiani habere poſſunt, eo ipſo,quòd Chriſtiani ſunt,quæ non tam naſcitur ex poſitiuo præcepto Eccleſiæ, quàm ex ipſo iure naturæ, ſuppoſito tali ſtatu. Cùm enim fideles ad orandum teneãtur,vt ſuprà oſtendimus, conſequenter neceſſe eſt,vt ſciant,& intelligant,quid poſſint, ac debeant orare, & cùm oratio à principio vſus rationis poſſit eſſe neceſſaria, oportet etiam, vt à pueritia diſcant, quid orare debeant. Non poſſunt autem omnes breuiùs, aut magis accommodatè id diſcere, quàm per Dominicam orationem, & ideo moraliter loquendo & parentes, vel paſtores tenẽtur hæc docere filios vel oues ſuas ratione ſui officij,& ipſi fideles tenentur aliquo modo hanc orationem diſcere,ſaltem quantùm neceſſe eſt ad conuenienter orandum,quamuis in rigore præcepti nõ teneantur verba,& ſeriem illius orationis memoria retinere.Nec plùs docet Auguſtinus in citatis locis.

Syluest.

Angel.

Conc. Tol.

Explicantur Concilia.

Tenẽtur fideles à pueritia ſcire orationẽ Dominicam.

Parentes, & paſtores tenentur Domin. Orat. docere.

9.

Non eſt præceptũ Eccleſiaſticũ recitandi Dominicam orationem.

Vnde conſtat, quid dicendum ſit de vocali recitatione talis Orationis: dicendum enim eſt, nullum eſſe proprium de hac re Eccleſiaſticum præceptum: quia nullibi ſcriptum habetur, vt patet ex allatis teſtimoniis, & ſignum optimum eſt, quia

quia præceptum Eccleſiaſticum affirmatiuum non ſolet imponi ſine certa temporis determinatione; nullum autem eſt ab Eccleſia determinatum tempus,pro quo ſit neceſſarium fidelibus omnibus priuatim dicere *Pater noſter*, ſub reatu culpæ, ſi illud omittăt,ergo. Vnde Clemens in citato loco monet quidem fideles, vt ter in die hanc precem fundant, nullus autem dicit hoc cadere ſub præceptum,tantùm ergo illa eſt optima monitio, & conſilium.

Clemens.

Neque eſt cõſuetudine introductũ hoc præceptum.

Quare nec dici poteſt, hoc præceptum eſſe conſuetudine introductum: tum quia vt conſuetudo inducat obligationem, neceſſaria eſt aliqua vniformitas, vt materia obligationis ſit certa: hic autem nulla eſt vniformitas; vnus enim orat hoc tempore, alius alio, vnus rarius, alius frequentius; vnde conſtare non poteſt, quando obliget talis conſuetudo; tum maximè, quia in particulari, & in indiuiduo nullus dicit illam orationem vt obligatus, niſi qui tenentur eam dicere ex præcepto Eccleſiæ, vt miniſtri eius,vel ſi dicat ex voto,vel ſpeciali præcepto ſui confeſſoris, vel Superioris; ergo reliqua conſuetudo eſt ex ſola deuotione voluntaria, ac proptere a non potuit inducere præceptum.

10. Non eſt præceptum ſalutationis Angelicæ recitandæ.

Nauarr.

Vnde à fortiori conſtat,quid de oratione ad Virginem per ſalutationem Angelicam, vel per Antiphonam *Salue Regina*, dicendum ſit. Nauarrus enim ſuprà ſaltem de *Aue Maria*, idem ſentit, ſed nullum ſpeciale adducit fundamentum, neque oportet imponere obligationes non ſatis fundatas. Eſt ergo conſulendum omnibus, vt has orationes diſcant, & ſæpius recitent, non verò eſt peccati ſcrupulus iniiciendus per ſolam huiuſmodi omiſſionem. Si quis autem ſit adeo negligens animæ ſuæ, vt hæc rudimenta Chriſtianæ vitæ ignoret, vel numquam recitet, magnum indicium eſt, ipſum non rectè viuere, etiamſi omiſſio illa ſpeciale peccatum non ſit. Secus verò eſſet, ſi quis aliis orationibus aſſuefactus, has non diceret: nam in illo talis omiſſio nec eſſet peccatum,nec ſignum pernicioſæ negligentiæ,vel obliuionis ſalutis ſuæ.

Malæ vitæ indiciũ has orationes nõ recitare.

11. An ſit obligatio ſalutãdi Virginem quãdo datur ſignum publicum?

Solùm poſſet quis dubitare de conſuetudine ſalutandi Virginem, quando publicum ſignum datur in principio noctis, an tunc dicere cadat ſub obligationẽ peccati, ſaltem venialis,videtur enim hæc conſuetudo tam generalis eſſe,vt hanc ſaltem obligationem inducat? Sed in primis non credo, tunc eſſe obligationem orandi vocaliter;nam priuata eſt oratio, & poteſt quis ſatisfacere orando mente. Item etiam ſi quis oret voce, non cogitur ad certam formam orandi, verbi gratia per *Aue Maria*, vel *Salue Regina*, &c. ſed poteſt dicto aliquo hymno, vel pro ſua vnuſquiſque deuotione orare. Deinde abſolutè, & per ſe non credo eſſe obligationem orandi tunc ad Virginem:nam illa conſuetudo generaliter recepta eſt ſub ratione deuotionis,non obligationis. Dico autem *per ſe*, quia ex accidenti,& ex concomitantia vix poteſt omitti ſine aliqua culpa, niſi ex rationabili cauſa. Nam ſi quis publicè illam omittat,aliquod ſcandalum præbet,& alios perturbat,periculúmque eſt,ne videatur illam contemnere. Si autem omittat priuatè, & ſine cauſa,non fiet ſine aliqua otioſitate, vel ex nimio affectu ad aliquam commoditatem humanam,vel quid ſimile.

Vix omittitur hæc ſalutatio ſine culpa.

12. An in feſtis diebus teneamur vocaliter orare?

Palud.

Specialiter verò hic quæri ſolet, an diebus feſtis teneantur fideles ad orandum vocaliter? Nam quidam affirmant obligari ad hoc tempore Miſſæ:imò Paludanus dicta diſt. 15. q. 5. n. 7. ſentit, eſſe obligationem hanc pro vtriſque veſperis, & Completorio, aſſiſtendo his publicis officiis, *propter conſuetudinem*, inquit, *ideò vacatur ab operibus mundi, vt inſiſtatur operibus Dei.* Verumtamen, quòd attinet ad alia officia extra Miſſam, nullum eſt præceptum Eccleſiaſticum obligans omnes fideles ad dicendum, vel ad aſſiſtendum alicui parti huius officij, quia nullibi inuenitur tale præceptum, vt conſtabit infrà tractando de Horis Canonicis in lib. ſequent. & ex parte dictum eſt ſuprà, tract. 2. lib. 2. explicando tertium præceptum Decalogi. Vbi autem fuerit conſuetudo audiendi Veſperas, ſeruanda eſt, prout introducta fuerit. Credit autem Nauarrus numquam obligare ad mortale in Manuali, cap. 21. & in Enchirid. de Orat. cap. 3. num. 18. & ego exiſtimo rarò obligare ad veniale, quia ſemper fit ſub apprehenſione, & conceptu ſolius deuotionis. Et maximè hoc habet locum in primis veſperis, quia tempus illud nondum feriatum eſt: nihilominùs tamen quia conſuetudo alio modo introduci poteſt, ideò dico conſulendam eſſe conſuetudinem.

Nulla eſt obligatio aſſiſtendi officio diuino.

Conſuetudo alicubi introducta audiendi veſperas an obliget.

13. Diebus feſtis non eſt obligatio recitandi in Miſſa.

At verò licet certum ſit, datum eſſe de audienda Miſſa præceptum Eccleſiaſticum, nihilominus in rigore non obligantur fideles ad recitandum aliquid vocaliter eo tempore priuatim, & per ſe ipſos,ſed ſolùm per Sacerdotem aſſiſtendo illi. Imò per ſe loquendo meliùs facient attendendo, & mente orando, ergo ex hoc capite nullum eſt proprium præceptum vocalis orationis priuatæ, ſed ad ſummum dici poſſet eſſe in præcepto cooperari aliquo modo orationibus publicis Eccleſiæ, quæ tempore Miſſæ funduntur. Atque hoc ſignificauit D. Thomas in 4. diſtinct. 15. quæſt. 4. artic. 1. quæſt. 3. dicens: *Omnibus, etiam, qui Eccleſiæ miniſteriis non funguntur, videtur ab Eccleſia determinatum tempus orandi ſtatutum eſſe, cùm ex Canonum ſtatuto teneantur diebus feſtis diuinis officiis intereſſe, vt miniſtris pro populo orantibus ſuam intentionem conforment.*

D. Thom.

14. An aliunde orandi vocaliter ſit obligatio?

Nauarr.

Tandem inquiri hic poteſt, an ex aliqua lege, vel ex alio capite oriatur interdum obligatio vocaliter orandi priuata oratione? Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia Nauarrus in dicto cap. 3. de Orat. num. 8. dicit, iuxta varias leges, & ordinationes, vel ſummorum Pontificum, vel inferiorum Eccleſiæ Prælatorum, vel etiam præfectorum ſecularium, multa, & diuerſa tempora inueniri, in quibus etiam laici obligantur ad orandum, etiam ſi iure communi non teneantur. *Vnde euenit*, inquit, *quòd ſæpe, aut per leges Regum, aut per ſtatuta ſingularium ciuitatum, confraternitatum, aut aliorum collegiorum in multis proceſſionibus, Miſſis, & aliis diuinis officiis obligantur aliquot laici, in quibus non tenentur Clerici, & Monachi.* Præterea ex conſuetudine omnium fidelium videtur eſſe obligatio orandi in principio aliquarum actionum, iuxta illud Hieronymi epiſt. 22. ad Euſtochium. *Nec cibi ſumantur niſi oratione præmiſſa, nec recedatur à menſa, niſi referantur creatori gratiæ, egredientes de hoſpitio armet oratio, regredientibus de platea, oratio occurrat, antequam ſeſſio, nec priùs corpuſculum requieſcat, quàm anima paſcatur.* Similia legimus in Athanaſio lib. de Virgin. & in aliis Patribus frequenter.

Ratio dubitandi.

Hieron.

15. Pars negatiua approbatur.

Occurritur rationi dubitandi.

Dicendum verò eſt, hæc omnia eſſe conſilia, quæ vnuſquiſque Chriſtianus bonis moribus mediocriter inſtitutus ſeruare debet, nullam tamen propriam obligationem ratione præcepti, vel conſuetudinis in eis interuenire. Nam leges illæ, vel ſtatuta, de quibus Nauarrus loquitur per ſe non obligant ad orandum, ſed ad ſummùm ad aſſiſtendum illi actioni publicæ, vt eſt proceſſio, vel aliquid ſimile: nam ſi aliquæ orationes ibi recitantur, per clericos fieri ſolent, à laicis verò ſolum aſſiſtẽtia poſtulatur: imò loquendo de Legibus Ciuilibus, non videntur

poſſe

poſſe amplius obligare. Quod ſi in congregatione aliqua, vel confraternitate, aliqui ex ſpeciali ſtatuto ad aliquas orationes vocales, vel publicas, vel priuatas tenentur, regulariter non ſolet eſſe obligatio in conſcientia, ſed eſt per modum cuiuſdam directionis ad meliùs eſſe, vel ad ſummùm ſub aliqua pœna. Quod ſi aliquando fuerit obligatio in conſcientia, erit in vi alicuius pacti, ſeu promiſſionis, vel quaſi voti. Reliqua verò, quæ monet Hieronymus, conſtat eſſe conſilia, neque in his eſſe certam aliquam conſuetudinem, quæ obligationem inducere potuerit, nec aliquam legem ſcriptam de his inueniri.

16. Teneantúrne clerici vocaliter orare ante prandium? *Nauarr.* Præterea de Clericis dixit Nauarrus, teneri ſaltem ſub veniali ad præmittendam orationem hora prandij: & fundatur in cap. *Non liceat.* d. 44. Sed in primis ibi non eſt verbum præceptiuum, ſolùm enim dicitur, *non oportere clericos, niſi hymno dicto comedere panem, & poſt cibos gratias Deo referre.* Sicut ibidem dicitur, non oportere clericos, vel religioſos prandere ante tertiam, & tamen non propterea eſt peccatum veniale, id facere: maximè quia illud caput non eſt Martini Papæ, vt eſt in Gratiano, ſed habetur inter Canones Martini Bracharenſis Epiſcopi, éſtque ſexageſimus quintus. Et licet illi Canones ex Græcis & Latinis Conciliis ſumpti eſſe referantur, non tamen conſtat de hoc in particulari, vnde ſumptus ſit, nec quam obligationem inducere potuerit: cenſeo igitur eſſe hoc optimum conſilium, à multis, & grauiſſimis Patribus traditum, & ab ipſo Chriſto, vt eruditè attingit Ioannes Lorinus ad cap. 10. Act. verſ. 9. in fine; *Lorinus.* non tamen exiſtimo de hoc eſſe ius poſitiuum ſpecialiter conſtitutum, præſertim de oratione vocali: nam quicquid de hac precatione recta ratio dictat, poſſet non ſolùm ſine culpa, ſed etiam ſine imperfectione per mentalem orationem ſufficienter obſeruari. Igitur de hac oratione vocali per ſe non datur obligatio.

17. Tria capita, à quibus poteſt oriri obligatio vocaliter orandi. Poteſt nihilominùs imponi variis modis: primò, per peculiare præceptum Superioris, nec dubito, quin poſſit Eccleſia facere de hoc actu aliquam vniuerſalem legem, ſi iudicet expedire. Secundò poteſt imponi per confeſſorem in ſatisfactionem, vt conſtat ex materia de Pœnitentia. Oportet tamen, vt ſufficienter conſtet, confeſſorem voluiſſe illam orationem fieri voce, alioqui etiam oratio mentalis poteſt eſſe pars illius Sacramenti, regulariter tamen videntur confeſſores imponere orationes vocales. (Oratio mentalis poteſt eſſe pars Sacraméti Pœnitentiæ.) Tertiò poteſt quis ſibi imponere hanc obligationem per votum, ſeu promiſſionem, aut pactum iuſtum, vt per ſe conſtat; & ad hos tres modos obligationis reducuntur omnes, qui hac in materia excogitari poſſunt.

CAPVT VII.

De circumſtantiis ſeruandis in oratione vocali, vt rectè, & conuenienter fiat.

1. Variæ circúſtantiæ proponuntur. HIc etiam ſolùm agimus de oratione priuata: nam de Canonica, & per ſe publica in libro ſequenti dicturi ſumus. Poſſumus autem diſtinguere in hoc actu duplices circumſtantias, internas, & externas. Internæ iam explicatæ ſunt, ad duas enim reducuntur: (1. Circúſtantia interna.) prima eſt intentio bona, quæ pertinet ad circumſtantiam propter quid, quæ interdum eſſe poteſt propria circumſtantia, id eſt, accidentalis conditio, vt ſi finis ſit extrinſecus, & remotus, vt ſatisfaciendi pro peccatis, vel ſubleuandi miſeriam proximi. Hic autem finis non eſt A ſimpliciter neceſſarius, quia ſufficit intentio intrinſecæ honeſtatis, ſeu diuini cultus. Si tamen illa circumſtantia addatur, neceſſe eſt, vt ſit de fine honeſto, aliàs oratio non rectè fieret. Altera circumſtantia interior eſt attentio, quæ in aliquo gradu non eſt circumſtantia propria, ſed de ſubſtantia orationis, vt diximus, tamen quatenus eſſe poteſt varia, & melior, aut perfecta, ſic vocari poteſt circumſtantia, de qua præter dicta in ſuperioribus, nihil occurrit addendum. (Secunda circumſtantia.)

2. Circumſtantiæ externæ, quę vel quales. Tractamus ergo de circumſtantiis externis, ex quibus multæ etiam in ſuperioribus expoſitæ ſunt; nam omnia, quæ deſiderari poſſunt de circumſtantiis perſonæ orantis, vel perſonæ, ad quam oratur, vel pro qua oratur; item de materia, ſeu re, quæ poſtulari poteſt per orationem, B & de circumſtantiis ex parte illius ſeruandis, item de auxiliis neceſſariis ad orandum, & de effectibus, vel fructibus, qui ex oratione reſultare poſſunt, dictum eſt in libro primo, & omnia ibi dicta communia ſunt orationi vocali: ſolùm ergo ſuperſunt tres circumſtantiæ, ſcilicet tempus, locus, & modus.

3. Circumſtantia tēporis. Et de circumſtantia temporis multa ſunt etiam tacta in præcedenti capite, vbi oſtendimus nullum certum tempus eſſe lege præſcriptum ad orandum, quod verum eſt, non ſolùm quoad exercitium actus, ſed etiam quoad ſpecificationem, vt ſic dicam, quia neque abſolutè eſt determinatum tempus, pro quo præcipiatur exercitium orationis vocalis, neque ſub conditione, ita vt ſi exercenda ſit oratio, C ſit in tali, vel tali tempore. Hoc eſt certiſſimum, quia licèt propter fragilitatem humanam non poſſit homo orare omni tempore collectiuè (vt ſic dicam) tamen nullum eſt tempus, in quo non poſſit licitè, & ſanctè orare, in die, in nocte, & in quacumque hora diei, vel noctis. (Omni tempore orare licet.) Et ideò legimus in Scriptura orationes factas in omni temporum varietate: imò Dauid dixit; *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo.* Pſal. 33. & Chriſtus Lucæ 18. *Oportet ſemper orare.* (*Pſal.* 33. *Luc.* 18.) Quod aliis modis ſuprà in 1. libro explicatum eſt. Hic autem non incommodè addi poteſt, quodlibet tempus eſſe opportunum ad orandum: & ratio eſt clara: quia oratio vocalis per ſe bona eſt, & nulla conditio temporis cogitari poteſt, quæ ad illam D per ſe ſit neceſſaria. (Omni tempore poteſt oratio fieri.) Dico autem *per ſe*, quia præcisè conſideranda eſt ratio, & conditio temporis, ita vt in ſenſu diuiſo loquamur reſpectu aliarum actionum. Clarum eſt enim, multas eſſe externas actiones, cum quibus non poteſt ſimul fieri vocalis oratio, & ideo ſi alia actio pro alio tempore præcepta ſit, inde oriri poteſt circumſtantia temporis incommoda ad orandum, non ratione ipſius temporis, ſed ratione alterius præcepti imperantis aliam actionem. Vnde ſi illo eodem tempore aliquis modus orationis vocalis per breues morulas fieri poteſt, non intermiſſa actione præcepta, tempus illud pro quacumque ſui parte diuiſim ſpectata non erit circumſtantia incongrua ad illum orandi modum.

4. Oratio an debeat eſſe diuturna? *D.Thom.* E Solùm poteſt quæri circa hanc circumſtantiam, an vocalis oratio debeat eſſe diuturna? Quod D. Thomas quæſiuit in communi de Oratione dicta quæſt. 83. art. 4. & reſpondet tantùm debere durare, quantùm eſt vtile ad excitandum deſiderij feruorem, ita quòd ſi abſque tædio durare non poſſit, non ſit vlteriùs protendenda, ex Auguſtino epiſtol. 121. cap. 10. *Auguſt.* Quæ regula quomodo ſit applicanda ad orationem mentalem; ſuprà dictum eſt. Applicata verò ad vocalē intelligenda in primis eſt de oratione

oratione voluntaria: nam in neceſſaria, menſura temporis eſt præceptum. Quia verò præceptum per ſe non petit durationem temporis, ſed tantam, vel talem actionem, quæ breuiori, vel longiori tempore fieri poteſt, iuxta velocitatem orantis, ideo quoad hanc latitudinem poterit etiam ibi locum habere dicta regula, quia illa temporis latitudo voluntaria eſt, quæ excedit minimum tempus ſufficiens, vt conuenienter fiat talis oratio.

5. Ne aliquis tædio facilè ſuperetur.

Deinde in illa regula cauendum eſt, ne quis tædio orandi ſe facilè ſuperari ſinat. Nam ſæpe poteſt tædium ex tentatione, vel ex accidia, aut mala conſuetudine oriri, & ideò ſępè neceſſe eſt fortiter perſeuerare, & contraria conſuetudine tædium vincere. Oportet ergo per prudentiam diſcernere, an meritò poſſit talis, & tam diuturna oratio vocalis nimia exiſtimari in homine ſic affecto, ideóque intermittenda ſit ad vitandum tædium animæ, vel corporis defatigationem. In quo etiam aduerto duobus modis poſſe orationem vocalem relinqui, vnó modo tantùm vt vocalis eſt, non verò vt oratio eſt, vt quando homo ceſſat loqui lingua, vt mente attentiùs, & deuotiùs oret: & tunc faciliùs poteſt omitti oratio vocalis ad vitandum tædium animæ: imò in oratione mentali regulariter videtur conſultiùs, quoties videtur probabilis ſpes attentiùs orandi ſola mente, quàm ſimul voce, quia vocem adhibemus, vt iuuet ſpiritum, non vt impediat. Si verò ſit oratio vocalis omninò dimittenda, tum aſſignata regula prudentiæ obſeruanda eſt, nulla enim alia certa aſſignari poteſt. Et ideò rectè monuit Caietanus dicta quæſt. 83, artic. 12. neminem imponere ſibi debere tantum onus orationum vocalium, vt ab interna meditatione impediatur. Et ſimiliter cauendum eſt, ne tot multiplicentur vocales orationes, vt ſeſe quodammodo impediát, quia conſideratis aliis occupationibus non poſſunt, niſi nimía velocitate expleri. Oportet ergo prius prudenti menſura certum numerum orationum ſibi proponere, & poſtea non facilè illum omittere, niſi vbi de iuſta cauſa, vel de ſpe maioris fructus conſtiterit.

[Margin: 1. Modus intermittendi orationem vocalem. — 2. Modus. — *Caietan.* Nemo ſibi debet imponere tantum onus orationum vocalium, vt ab interna meditatione impediatur. Orationes vocales ne ſint in nimia multitudine.]

6. *Matth.* 6.

Et iuxta hæc poſſet intelligi, quod Chriſtus ait Matth. 6. *In oratione nolite multum loqui*, non enim prohibet diuturnas etiam orationes vocales, vt ſuprà in ſimili diximus, agendo de mentali, & litteralem ſenſum tradidimus. Nam illa prohibitio in vtraque oratione habet locum in eo ſenſu, quo à Chriſto facta eſt, non eſt autem facta abſolutè, ſed cum illo addito, *Sicut Ethnici faciunt:* Orantes enim ad Deos ſuos multiplicant verba, quia exiſtimant ſibi eſſe neceſſaria, vt intelligantur, & vt perſuadeanr. Vnde ſubiungit Chriſtus: *Putant enim, quòd in multiloquio ſuo exaudiantur. Nolite ergo aſſimilari eis, ſcit enim Pater veſter, quid opus ſit vobis.* Hic ergo addere nunc poſſumus, prohiberi illud multiloquium, quod internam deuotionem impediat, & aliunde præceptum non eſt, quia cum ſenſibile eloquium cum Deo, non ſit propter Deum, ſed propter nos, multiloquium erit, ſi ſpiritum obruat: & hoc ſignificauit Auguſtinus ſupra, quem etiam D. Thomas ad 1. refert dicens: *Abſit ab oratione multa locutio, ſed non abſit multa precatio, ſi feruens perſeueret intentio*, &c.

[Margin: Multiloquiū in oratione quod impediatur. — *Auguſt.* *D.Thom.*]

7. An ad orandū ſit neceſſarius certus locus?

Secundò dicendum eſt de circumſtantia loci, de qua interrogari poteſt, an ad orandum rectè ſit neceſſarius certus locus. Cùm enim templa, Eccleſiæ, vel aliqua certa loca ſoleant ad officium orandi determinari, videtur id fieri ex neceſſitate orationis: nam cùm ſit actio valdè ſacra videtur non poſ- A ſe conuenienter fieri, niſi in loco ſacro, vel ſaltem ad illud minus ſpecialiter deputato. Reſpondeo, duobus modis poſſe hanc determinationem cogitari, ſcilicèt poſitiuè, & negatiuè: Poſitiuè appello, quòd locus habere debeat certam aliquam conditionem, vt quòd ſit benedictus, quòd ſeparatus, vel deſtinatus ad ſolum illud opus, vel ornatus, vel quid ſimile. Negatiuè autem appello, quòd ſaltem habere nō debeat vilem aliquam conditionem, vt quòd non ſit locus immundus, vel obſcenus. Item loqui de hoc poſſumus, vel ex ſola rei natura, vel ex iure aliquo humano.

Dico ergo in primis, priuatam orationem vocalem per ſe nō poſtulare certam loci conditionem, ſed in quouis loco fieri poſſe. Hæc eſt certa, & communis ſententia; & probatur primò ex Paulo 1. ad B Timoth. 2. dicente: *Volo, viros orare in omni loco*, ſicut Dauid dixit Pſalm. 102. *In omni loco dominationis eius benedic anima mea Domino:* & hoc etiam ſignificauit Chriſtus, Matth. 6. dicens: *Cùm oraueris, intra in cubiculum tuum*, nam cubiculum nec locum ſacrum, nec ſpecialiter ad orandum deputatum ſignificat, ſed ordinarium habitãdi locum, per quem ſignificare voluit Chriſtus, vbicumque opportunè fieri poſſit, ibi eſſe aptum orandi locum. Idem ſumitur ex illo Ioann. 4. *Spiritus eſt Deus, & eos, qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare.* Quibus verbis non excludit, quin ad maiorem decentiam, & commoditatem poſſint certa loca ad diuinum cultum, præſertim publicum deſtinati, (vt C hæretici calumniantur, quod tractauimus in tertio tomo diſput. 81. ſect. 1.) ſed docere intendit nullum locum ita eſſe ad hoc definitum, quin vbique poſſit orari Deus. Et ratio in eiſdem verbis inſinuatur; quia Deus vbique eſt, & vbique audit, ac videt, ergo etiam vbique orari poteſt, quia nulla eſt ratio, cur ſpecialis conditio poſtuletur. Item, oratio mentalis non requirit certam loci conditionem, vt ſuprà oſtenſum eſt, ergo nec vocalis priuata, quia ſolum addit externam ſignificationem interni deſiderij, & immediatè dirigitur in Deum, ſine vllo ſpeciali reſpectu ad locum. Tandem ſpecialis loci conditio iure naturæ non eſt requiſita, quia nulla ratione hoc oſtendi poteſt, neque iure poſitiuo, quia nullum ſcriptum inuenitur, neque conſuetudine D introductum, ergo.

[Margin: 8. Oratio vocalis priuata non poſtulat certū locū. — 1. *Ad Tim.* 2. — *Pſal.* 102. — *Matth.* 6. — *Ioan.* 4. — Deus vbique orari poteſt. Ratio aſſertionis. Oratio mentalis non requirit certū locum.]

Dico ſecundò; Non eſt malum orare vocaliter in quouis loco, quantumuis vili, & immundo, dummodò in eo conueniens attentio, & reuerentia ad Deum haberi poſſit. Atque ita nulla conditio etiam negatiua per ſe requiritur ex parte loci ad honeſtatem orationis, præter hanc, quod non ſit ineptus ad attentionem habendam, quod non poteſt ex ſe habere, quatenus locus eſt, ſed quatenus in eo aliæ actiones, vel rumores fiunt impedientes attentionem. Et ita explicata concluſio videtur per ſe clara. Nauarrus autem de Orat. cap. 5. docuit ex nonnullorum ſententia, orationem debere fieri in loco honeſto, non in obſceno, & inhoneſto, quia ibi non decenter fit, refértque Ambroſium, qui explicando E locum Pauli: *Volo vos orare in omni loco, &c.* addit: *ſic tamen in omni loco orandum præcipit, vt competens locus intelligatur, non vtique inopportuno, aut ſordido loco (quippe cùm prohibeat Dominus vulgo orare) ſed hoc monet ne in ſola Eccleſia putarent orandum.* Similia refert ex Auguſtino, Waldenſis tom. 3. de Sacrament. cap. 143. n. 2. ſed neuter locum deſignat. D. Thomas, autem in eundem locū Pauli, etiam dixit orationem mentalem vbique poſſe fieri, ſed ſigna orationis exteriùs non debere fieri omni in loco.

[Margin: 9. In loco vili non eſt malum orare vocaliter. — *Nauarr.* — *Ambroſ.* — *Auguſt.* *Waldenſ.* *D.Thom.*]

Tamen

10. *Nauar.* Locus prauas cogitationes ingerens orationi ineptus.

Tamen idem Nauarrus ſtatim, num. 8. hoc limitat dicens, prius dictum ſuum non habere locum in orationibus voluntariis, imò nec in obligatoriis, quando neceſſitas, vel ſufficiens ratio cogit ad recitandum in ſordido loco. Denique addit non tam eſſe intelligendum de loco contaminato corporis ſordibus, quàm de eo, qui occaſionem præbet ſordidis cogitationibus ſeſe contaminare. Et ita tandem ſententiam à nobis poſitam defendit, adducens plures coniecturas, & Caſſianum Collat. 12. cap. 10. Nobis verò ſufficit ratio facta, quia nullo iure poſitiuo prohibitum eſt, neque ex natura rei eſt contra rectam rationem, ſiue homo ſit in loco ſordido ex neceſſitate, ſiue voluntariè, dummodò exiſtendo ibi non actu peccet, nam tunc non poterit ſimul rectè orare, non ratione conditionis loci, ſed propter actualem culpam. Hac ergo occaſione ſecluſa, non poteſt eſſe malum per ſe loquendo proferre verba laudis, vel petitionis ad Deum, quia hic actus nihil pendet ex qualitate loci, & melius eſt illũ exercere, quàm otioſum eſſe; & quia etiam ibi factus poteſt excitare animum ad deuotionem, ſi ergo ibi interior oratio licita eſt, cur non hæc exterior?

Caſſian.

11. Explicatur limitatio poſita. Non eſt orandum in loco impediente attẽtionem neceſſariam.

Addidimus tamen limitationem de loco, in quo datur impedimentum attentioni; nam cùm attentio ſit neceſſaria ad honeſtè orandum, etiam eſt neceſſarium tollere impedimenta attentionis, ergo in loco, in quo fuerint talia impedimenta, orandum non eſt. Et hac ratione dixit Ambroſius non eſſe vulgò orandum, id eſt, in foro, & vbi eſt hominum, & ſecularium negotiorum concurſus. Et hoc ipſum intelligendum eſt, quando neceſſitas non vrget ad orandum in tali loco. Vt autem hic caſus propriè occurrat, duplex neceſsitas interuenire debet; vna eſt neceſsitas exiſtendi tunc in tali loco, ſiue ſit violenta, ſiue naturalis, ſiue moralis. Alia eſt neceſſitas obligationis tunc orandi ex præcepto. Tunc enim licet impedimenta attentionis interueniant, non eſt omninò orandi officium omittendum, tum quia ex duobus malis minus eſt eligendum; minus autem malum eſt ſic orare, quàm præceptum non ſeruare; tum etiam quia illa diſtractio tunc non eſt voluntaria, & ideò non excludit attentionem virtualem, quam habere aliquis cenſebitur, proponendo attendere in tali loco, quantùm potuerit. Eo vel maximè, quòd vix poteſt attentio adeò impediri, quin ſaltem ad verba pro aliquibus temporibus adhibeatur, licet frequenter interrumpatur. Conſtat autem totum hoc eſſe extrinſecum, & accidentarium ad circumſtantiam loci.

Quãdo poſſimus orare in loco impediente attentionem.

12. Locum ſacrum conferre ad orationem.

Vnde tertiò dicendum eſt, circumſtantiam loci ſacri per ſe conferre ad vocalem orationem, ex accidenti autem poſſe cõtingere, vt alius locus commodior ſit. Prior pars eſt certa contra hæreticos, qui templa, & loca ſacra ad orandum contemnunt, vt latè refert, & impugnat Waldenſis tom. 3. de Sacram. cap. 143. & nos id attigimus 3. tom. diſp. 81. ſect. 1. Breuitérque explicatur; nam duobus modis poteſt eſſe locus ſacer ad orandum; primò propriè, quia ſpeciali benedictione, vel conſecratione Deò dicatus eſt: ſecundò per extrinſecam tantùm deputationem, quia ſpecialiter dicatus eſt ad munus orandi, & ſimiles actiones ſacras. Prior locus iuuare poteſt etiam ex opere operato (vt ſic dicam) quia intercedit diuina promiſsio, vel ſpecialis Eccleſiæ interceſsio, vt orationes ibi factæ faciliùs exaudiantur. Poſterior autem locus iuuare poteſt quaſi ex opere operantis (vt ſic dicam) quia nimirum, cùm apprehenditur tamquam locus, in quo peculiariter colitur Deus, maiorem reuerentiam, & deuotionem conciliat.

Waldenſ.

Explicatur concluſio.

Altera verò pars etiam eſt clara, quia ſi locus ſacer ſit publicus, poteſt accidere, vt in eo ſit occaſio, aut diſtractionis, aut inanis gloriæ, ideóque vtilius ſit iuxta Chriſti conſilium, ingredi cubiculum ad orandum; & ſic etiam dixit Iſidorus lib. 3. Sentent. cap. 7. *Oratio priuatis locis opportunius funditur, maiúſque obtentum impetrat, dum Deo tantùm teſte depromitur.* Specialiter etiam iuuare poteſt priuatus locus ad liberiùs exhibenda exteriora ſigna, quæ attentionem excitare ſolent, vel ad loquendum altiùs, vel ſummiſsiùs, iuxta vniuſcuiuſque deuotionem: in hoc enim ſenſu dixit D. Thomas 1. ad Timoth. 2. lect. 2. *exteriora ſigna orationis non debere fieri in omni loco, quia homo non debet ſingularis apparare in exterioribus, quia propter hoc haberi poſſet inanis gloria.* Hæc verò intelliguntur de oratione voluntaria, & priuata; nam in publica ſeruanda eſt Eccleſiæ inſtitutio, de qua infrà.

13. Locum non ſacrum aliquando cõmodiorẽ eſſe probatur. *Iſidor.*

D. Thom.

Hic verò ſpecialiter inquiri poteſt de cæremonia orandi verſus orientem, quæ ad hanc circumſtantiam pertinere videtur, quàm neceſſaria ſit. Nam Patres ſignificant ſeruandam eſſe ex Apoſtolica traditione, variáſque illius rationes aſsignant, vnde indicant à Chriſtianis omnibus ſeruandam eſſe. Et D. Thomas 2. 2. quæſt. 84. art. 3. ad 3. dicit, pertinere hoc ad decentiam adorationis; eadem autem eſt ratio de oratione; tres verò rationes ibi adducit. Prima eſt, quia per Orientem maieſtas Domini nobis indicatur, quam etiam tradit Iuſtinus Martyr. q. 118. & Auguſtinus lib. 1. de Sermone Domini in monte cap. 5. Secunda eſt, quia paradiſus in Oriente poſitus erat Geneſ. 2. ſic Nyſſenus lib. de Domin. Orat. circa illa verba Chriſti *Dimitte nobis debita noſtra, nos* (inquit) *ad Orientem cõuertimus:* & infrà: *recordamur quemadmodum ex lucidis, & orientalibus locis eiecti ſumus.* Idem ferè Baſilius libr. de Spiritu ſancto cap. 27. Tertia ratio D. Thomæ eſt, eo quòd Chriſtus in Scriptura Oriens, & ſol iuſtitiæ appelletur; quam etiam indicauit Tertullianus contra Valentinianos cap. 3. vt ibi adnotauit Pamelius; & Athanaſius libro Variar. quæſt. quæſt. 14. vbi alias etiam congerit. Quartam rationem addit Damaſcenus libr. 4. de Fide, cap. 13. quia Chriſtus Dominus in Oriente crucifixus eſt, facie ad Occidentem conuerſa; vnde cùm ad Orientem oramus, quaſi in Chriſti faciem intuemur. Non probat autem Damaſcenus Dominum in cruce ad Occidentem aſpexiſſe, ſed hoc videtur ſupponere, vel ex hac, vel ex ſpeciali traditione. Nam id etiam affirmant Hieronymus Marc. 15. & Beda Luc. 23. Et Sedulius, quem ipſe refert; & Caſsiod. in Pſal. 67. Non diſplicet etiam ratio, quam ſignificauit Pamelius in Scholiis ad Apolog. Tertullianus cap. 16. nu. 247. Eccleſiam introduxiſſe conſuetudinem orandi ad Orientem, vt Chriſtiani diſcernerentur à Iudæis, qui ad Occidentem orare ſolebant; nam tabernaculum templi erat verſus Occidẽtem diſpoſitum; cuius rationem reddit D. Thomas 2. 2. quæſt. 102. art. 4. ad 5.

14. Verſus oriẽtem orare an oporteat.

D. Thom.

1. Ratio. *Iuſtin. Martyr.* *Auguſt.* 2. Ratio. *Gene.* *Nyſſe.*

Baſil. 3. Ratio. *Tertull.* *Athanaſ.* 4. Ratio. *Damaſc.* Chriſtus facit in Occidentem cõuerſa crucifixus eſt.

Hieron. *Marcil.* *Beda.* *Sedulius.* *Caſſiod.* 5. Ratio. *Pamel.* Chriſtus facie ad oriẽtem verſa crucifixus. *D. Thom.*

Hæc omnia rectè probant, licitè, & ſanctè facere eos, qui hanc cæremoniam ſeruãt eo ſpiritu, quo introducta eſt. Et hac ratione Epiphanius libr. 1. contra hæreſ. in 19. damnat hæreticum quemdam appellatũ Elxai, qui inter alia prohibebat ad Oriẽtem adorare, Iudaiſmum volens introducere. Nihilominùs tamen verum eſt, hanc circumſtantiam non eſſe de neceſsitate orationis, vt bene notauit Hoſius libr. 4. de Traditionibus, circa medium §.

15. Orientẽ verſus orare licitũ, ſed non neceſſariũ. *Epiph.* Elxai, hæreticus.

Hoſius.

Durant.

examinat aliam,&c. & Durantus lib.1.de Ritib. ca. 3. Quod maximè verum eſt in priuatis orationibus,non tenemur enim, cum priuatim oramus, de ſitu ad Orientem ſollicitos eſſe,quia nullum eſt de hoc præceptum, nec conſuetudo fuit in hoc ſenſu introducta.Sed ſolùm de orationibus publicis,quæ in templis fieri debent, quia iuxta hanc traditionem conſuetudine introductū eſt,vt templa Chriſtianorum Orientem reſpiciant.Imò hoc ipſum nō exiſtimo eſſe adeo neceſſarium, vt ſi non ſeruetur ſimplici fide,ſit graue delictum:vnde Hoſius ſuprà inquit: *Hac in re ſi quid erratum eſt imprudentia, veniale peccatum eſt,ac diſſimulatur non rarò.* Vnde ſi ex cauſa legitima fiat,nulla erit culpa, ſi tamen id fieret in contemptum traditionis, graue peccatum eſſet, vt meritò idem Auctor ſubiungit, imò vix fieri poſſet ſine ſpiritu erroris,damnātis, vel omnes traditiones,vel hanc in particulari,cum pia,& ſancta ſit.

16. Modus exterior orandi qualis.

Tertia circumſtantia eſt modus exterior orandi, qui modus conſiderari poteſt, vel in ipſa voce, vel in geſtu, vel habitu corporis. De vtroque autem modo breuiter dicendum eſt, nihil in particulari præceptum, aut definitum eſſe quoad priuatas orationes, de quibus nunc agimus præter illud generale, quod in omni actione honeſta ſeruandum eſt,vt decenti modo fiat. Hoc cōſtat,quia nihil aliud ex iure ſolo naturæ colligi poteſt, & ex humano nihil inuenitur in particulari præſcriptum. Modus autem decentiæ in particulari pendet ex arbitrio prudentiæ: triplicem verò reſpectum conſiderare neceſſe eſt. Primus eſt ad Deum, eiúſque maieſtatem,& excellentiam,& ex hac parte conferunt verba,& ſigna ſummiſſionis,& humilitatis,vt ſunt genuflexio,& ſimilia. Secundus reſpectus eſt ad nos ipſos orantes, & ex hac parte adhibēda ſunt ſigna,& verba, quæ animum componant, & excitent ad deuotionem,& cōpunctionem,&c. vt ſunt leuare manus,pectus tundere,& ſimilia: tertius reſpectus eſt ad circumſtantes, ſi adſunt, nam talis ſeruandus eſt modus, vt alios non perturbet, nec ſcandalizet,ita vt omnis hypocriſis, & gloriæ ambitio etiam in externa ſpecie vitetur.

Triplex reſpectus in hoc ſeruandus.

17. In exteriori modo orandi quando fiat graue peccatum.

Atque hinc colligitur, ex defectu huius circumſtantiæ non peccari grauiter, niſi altero è duobus modis. Vnus eſt,ſi exteriora ſigna reuerentię ex cōtemptu omittantur,quod vix facere poteſt, niſi aliquis hæreticus,aut atheus,aut ita obſtinatus in malo,vt Deum ipſum contemnat. Atque ita orare ad Deum cooperto capite,verbi gratia, de ſe non eſt peccatum,vt conſtat,ſi tamen fieret ex contemptu, eſſet grauiſſimum peccatum,qui eſſet grauius iniuria Dei. Secundò poſſet eſſe culpa grauis ratione ſcandali,vt ſiquis publicè orando abſque ſignis externis reuerentiæ malam fidei ſuæ ſuſpicionē præberet,vel alios ad peccandum grauiter prouocaret. Extra hos autem caſus non apparet culpa grauis, venialis autem ſæpius committi poteſt, vel omittendo conſuetum modum in oratione, quæ in publico fit,ſine rationabili cauſa, vel ex nimio amore corporalis commoditatis, maximè quando ad deuotionem, & attentionem moraliter iuuat, quod ſæpe experientia ipſa conſtare poteſt.

Matth.6.

CAPVT VIII.

Dominicæ orationis breuis explicatio.

1. Orationis Dominicæ cur ab Auctore ſit ſuſcepta explicatio.

QVamuis multi Patres, & grauiſſimi Scriptores antiqui, & moderni hanc orationem luculenter explicauerint, vixq; poſſimus eorum eruditioni quippiam,vel minimùm adiungere;nihilominùs ad huius operis cōplementum, neceſſarium viſum eſt,non omninò hanc expoſitionem omittere, tum quia ad ſcholaſticam doctrinam hoc etiam pertinet;tum etiam quia grauiſſimam materiam,& ad alias Theologiæ partes neceſſariam continet, quod etiam D.Thomas obſeruauit 2.2.q.83.art.9. cuius breuitatem imitari conabimur.

D.Thom.

2. Dominica oratio primum locum tenet inter orationes.

Primò igitur ſupponendum eſt inter omnes formas orandi hactenus hominibus datas, Dominicam orationem tenere primum locum dignitatis, & excellentiæ; tum propter Auctoris eminentiam, tum etiā,quia ſumma breuitate, & mirabili diſpoſitione, ac ordine omnes partes orationis, & vniuerſam orandi materiam complectitur,vt notarunt Patres omnes, qui vel illam, vel Euangelia expoſuere,quos in ſequentibus indicabimus, conſtabítque ex breui eiuſdem orationis expoſitione. Duas enim principales partes continet, præambulum illis verbis cōtentum:*Pater noſter,qui es in cœlis:* & petitiones in reliquis omnibus verbis: de quibus petitionibus controuerſum eſt,an ſint quinque, ſex, vel ſeptem:quid autem definiendum ſit,poſt annotationes circa ſingulas melius concludemus.

Oratio Dominica duas partes habet.

3. Præambulū quid contineat.

Præambulum continet primam partem Orationis ex illis,quas numerauit Paulus 1.ad Timoth.2. Et *orationes* appellauit: nam dicendo *Pater noſter* docemur, primum omnium eleuandum eſſe mentem in Deum,quam eleuationem ibi ſignificari voluit D. Thomas nomine orationis, vt ſuprà vidimus; & ideò fortaſſe primo loco poſita eſt à Paulo ad Epheſ.6.& ad Philippenſ.4.Vnde Gregor.Nyſſenus lib.de Orat.hęc verba exponens,dicit:*Aſcenſum largitur ad ipſum cœlum*,& infrà:*Ita per orationem homines ad Deum adducit: hæc eſt enim verborum vis, quibus non voces quaſdam, quæ per ſyllabas pronuncientur, per ſermonem diſcimus, ſed rationem aſcendendi ad Deum,per ſublime inſtitutum vitæ confectam,& expeditam.* Quocirca illud nomen *Pater* probabiliter poſſet dirigi ad Primam Perſonam, prout de illa ſolet per proprietatem dici,longè tamen probabiliùs eſt accipi, vt eſt nomen commune toti glorioſiſſimæ Trinitati, vt ſentiunt Cyprianus in expoſitione Orationis Dominicæ,Tertullianus lib.de Orat. ca. 2, Gregorius Nyſſenus in Expoſitione eiuſdē Orationis, Venantius in ſimili expoſitione tom. 2. Bibliothec.Ambr.5.de Sacram.cap.4. & Auguſtinus ſerm. 126. de Tempore,omnes enim hi Patres notant,eum,qui Patrem inuocat Deum, ſe recognoſcere filium non per naturam,ſed per gratiam; vnde Auguſtinus ſic incipiendo ait:*Bonitatem, & gratiam profitemur:*&Cyprianus *Scire debemus,qui quando Patrem Deum dicimus,quaſi filij Dei agere debemus.* Et ſimilia multa habent reliqui: conſtat autem hoc modo appellationem Patris communem eſſe toti ſanctiſſimæ Trinitati; vnde Ambroſius *Dic ergo tu per gratiam Pater noſter,vt filius eſſe merearis.* Conſiderandum autem eſt, quod licèt etiam ante Chriſti aduentum omnes iuſti adoptarentur in filios Dei;& ita etiam poſſent orare *Pater noſter*, nihilominùs proprium fuit Legis gratiæ,hanc generalem formam habere omnibus maioribus, & minoribus propoſitam;& ad Chriſtum ſpecialiter pertinuit illam tribuere;nam,vt Auguſtinus ait: *Per ipſum hæc fiducia præſtita eſt, quotquot enim receperunt eum,dedit illis poteſtatem filios Dei fieri.*

1.Timoth.2. *D. Thom.* *Epheſ.6. Philip.4. D.Gregor. Nyſſe.*

Nomen, *Pater*, in Orat. Dominica ad quem referatur.

D.Cyprian. Tertull. Gregor. Nyſſe. Venant. Ambr. Auguſt.

Magis propriè in lege gratiæ vocatur Deus,Pater.

4. Cur, *Pater noſter*, & nō *Pater mi*,dicamus. *Matth. 6.*

Atque hinc etiam conſtat,cur dictum eſt, *Pater noſter*,& non *Pater mi*;hunc enim poſteriorem modum ſibi reſeruauit Chriſtus tanquam ſibi proprium, Matth.26.*Pater mi,ſi poſſibile eſt.*Aliter enim Chri

Aliter Chriſtus filius eſt Dei aliter nos. *Ioan. 20. Ambroſ. D.Cyprian.*

Chriſtus eſt Filius, quàm nos; ille ſpecialiter, nos communiter; quod docere voluit ipſe Dominus, cum Ioann. dixit, 20. *Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum*, vnde Ambroſius ſuprà: *Noli tibi ſpecialiter vendicare, ſolius Chriſti ſpecialis eſt Pater, nobis omnibus in communi eſt.* Addit præterea Cyprianus, vnitatis magiſtrum non dixiſſe Pater meus, ſed Pater noſter, vt indicaret, orationem debere eſſe ex communi charitate profectam: dum enim omnes dicimus *Pater noſter*: omnes nos fratres eſſe fatemur, ſicut ipſemet Chriſtus alibi docuit, dicens, *Omnes vos fratres eſtis, & Patrem nolite vocare vobis ſuper terram, vnus eſt enim Pater veſter, qui in cœlis eſt.* Matth. 23. Docemur etiam illo verbo, vnumquemque debere orare non pro ſe tantùm, ſed etiam pro aliis, & pro vniuerſa Eccleſia: & ideò in omnibus etiam petitionibus, quibus nobis aliquid petimus, idem pluralis numerus in idem pronomen referendus eſt, quod notarunt Cyprianus, Auguſtinus, & Ambroſius locis citatis, Chryſoſtomus & alij Græci.

Matth. 23. Non pro nobis ſolũ, ſed pro aliis debemus orare. *Cyprian. Auguſt. Ambroſ. Chryſoſt.*

5. Qui filij ſint hic comprehenſi. *Auguſt.*

Quæri verò poteſt, quinam filij ſint, ſub illa particula *noſter* comprehenſi? Reſpondent aliqui, ſolùm eſſe fideles credentes in Chriſtum, quia illi ſolùm poſſunt hanc orationem dicere, & quia illi ſunt ſpeciali modo filij; ita indicat Auguſtinus, ſed credo cõprehendi omnes viatores, nam pro omnibus orandum eſt, vt dicitur 1. ad Timoth. 2. & petitiones huius orationis ad omnes ſe extendunt, vt videbimus. Et Deus omnium ſaluator eſt, licet maximè fidelium. Et ita etiam *vnus Deus Pater eſt omnium*, vt dicitur ad Epheſ. 4. & vt talis poteſt ab omnibus inuocari, ſi per eos non ſtat. Et hoc ſufficit, vt ſub illa voce comprehendantur, alioqui nec fideles peccatores comprehendi deberẽt, quia illi etiam non ſunt propriſſimè filij adoptiui, licèt maiorem inchoationem quamdam habeant, quàm infideles.

1. Timoth. 2. Sub pronomine noſter omnes homines comprehẽdũtur. *Epheſ. 4.*

6. Quare Deus in cœlis eſſe dicatur.

Additur autem *Qui es in cœlis*, nõ quia Deus non ſit etiam in terra, & vbique, ſed quia in cœlo maieſtatem ſuam ſingulari modo oſtendit, vel in creatione, conſeruatione, & gubernatione ipſorum cœlorum, quæ inter corpora nobiliſſima ſunt, vel quia in illo loco ſanctos homines, & Angelos beatificat: & ita locum illum quaſi curiam regiam deſignauit ibiq; thronum regni ſui collocauit, vt latiùs in 1. p. tractatur. Poſuit autem Dominus particulam illam in principio orationis ſuæ, primò ad ſubleuandam mentem ad conſiderationem diuinæ maieſtatis, vt non ſolùm tamquam ad Patrem, ſed tamquam ad regem, & Dominum cœli, & terræ cum amore, & timore accedamus. Secundò, fecit mentionem exiſtentis Dei in cœlo *vt à terris abducat orantem*, vt ait Chryſoſtomus Hom. 20. in Matth. id eſt, vt doceat nos, quæ ſurſum ſunt, quærere, non quæ ſupra terram. Ita ferè Caſſianus Collat. 9. cap. 28. & Auctor Imperfecti Hom. 14. Item vt ſciamus propriũ orationis munus eſſe, vt per eam noſtra cõuerſatio in cœlis ſit, ex Auguſtino Serm. 182. de Tempore. Et fortaſſe hinc manauit antiqua conſuetudo Chriſtianorũ orantium ſuſpiciendo in cœlum manibus expanſis, & capite nudo, vt Auctor eſt Tertullianus in Apol. cap. 30. Addo tandem nonnullos Patres metaphoricè exponere nomen *Cœli* pro anima iuſti, in qua Deus tamquam in cœlo habitat. Ita Auguſtinus lib. 2. de Serm. Domini in Monte c. 9. Ambroſius 5. de Sacram. c. 4. Cyrillus Ieroſolymitanus. Catecheſi 5. Myſtagogica. Quæ expoſitio ita admittenda eſt, vt litteralis nõ excludatur, ſed potiùs ſupponatur. Eſt vtilis, vt orans diſcat Deum intra ſe quærere, & tamquam in proprio loco, & templo illum venerari.

1. Ratio. 2. Ratio. *Chryſoſt. Caſſian. Imperf. Auctor.* 3. Ratio. *Auguſt.* Chriſtianorum conſuetudo ſuſpicere in cœlũ, dum orãt vnde manauit. *Tertull. Auguſt. Ambroſ. Cyril. Ieroſol.*

Ex quibus ſatis declaratum eſt, quàm perfectè præambulum hoc eleuet totam mentem in Deum, quod eſt primũ orationis officiũ, in illis enim verbis cõtinetur acceſſus ad Deũ per fidem tamquam ad Patrem, & principiũ totius noſtri eſſe, non tantùm per naturam, ſed etiam per gratiã & tamquam ad finem vltimum, & obiectum beatitudinis, quam in cœlis ſpetamus. Excitatur etiam charitas, *quia filiis nihil debet eſſe charius, quàm Pater*, atque ita docemur accedere ad Deum cum filiali amore, ac reuerentia. Denique roboratur etiam fiducia, quæ ad orandum maximè neceſſaria eſt. Ita ferè Auguſt. dicto ſerm. 182. de Tempore, vbi etiam quamdam impetrãdi fiduciam ex illis verbis generari dicit: *Quid enim (ait) iam non det filiis petentibus Pater, qui iam hoc ipſum dedit, vt eſſent filij?* Cui conſonat Chriſti argumentatio Matth. 7. *Si vos, cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quantò magis Pater veſter cæleſtis dabit ſpiritum bonum petentibus ſe?* Hoc ipſum proſequitur Auguſt. lib. 2. de Serm. Domini in monte cap. 4. vbi etiam addit, per hoc præambulum captare orantem diuinam beneuolentiam, quod in omni petitione maximè neceſſarium eſt. Vnde ſiquis attentè conſideret, etiam virtute continent illa verba laudem Dei, & gratiarum actionem, recognoſcendo ſummum beneficium eius, & obſecrationem, proponendo illi titulum filiationis, & Paternitatis ad obtinenda, quæ petenda ſunt.

7. Præambulũ Dominicæ Orat. eleuat mentem ad Deum. *D. Auguſt. Matth. 7.* Fiducia quãrum his verbis excitetur. *D. Auguſt.*

Secundo loco ponuntur petitiones, & optimo ordine (vt etiam Auguſtin. citatis locis notat) priùs petuntur, quæ ad honorem Dei pertinent, deinde quæ ad nos, iuxta illud Matth. 6. *Quærite primùm Regnum Dei.* Prima ergo petitio eſt, *Sanctificetur nomẽ tuum.* In quibus verbis duo inquiri poſſunt, primò, quid per nomẽ intelligatur; ſecundò, quæ ſanctificatio eius poſtuletur? Et nomen quidem, quod ad rem præſentem attinet, duobus modis præcipuè ſolet in Scriptura ſumi, primò pro fama, ſeu exiſtimatione, quæ de aliquo habetur, ſic à multis exponitur illud Pſal. 47. *Secundum nomen tuum Deus, ſic & laus tua in fines terræ*, id eſt, ſecundum cognitionem, quam de te habẽt, ſic eſt laus tua, clariùs Prouerb. 22. *Melius eſt nomen bonum*, id eſt, fama bona, *quàm multæ diuitiæ; & curam habe de bono nomine.* Eccleſi. 41. Aliter nomen vniuſcuiuſque dicitur, quod ad ſignificandam eius perſonam impoſitum eſt. Vtroque autem modo poteſt in præſenti ſumi. Et priori quidem modo nomen Dei ſanctificari nihil aliud eſt, quàm diuinam maieſtatem, & ſanctitatem ab hominibus cognoſci, & pro illius dignitate æſtimari, & laudari. Et ita ſentit Gregorius Nyſſenus dicens idem eſſe petere, vt nomen Dei ſanctificetur, quod petere, vt glorificetur in nobis. Et Auguſtinus dicto lib. 2. ca. 5. *Petimus, vt nomẽ Dei ſanctum habeatur ab hominibus, & ita illis innoteſcat Deus, vt non exiſtiment aliquid ſanctius, quod magis offendere timeant.* & eadem ſenſu dicunt alij Patres, illa verba eſſe optantium, vt Deus ſanctificetur in nobis, ſeu vt cognoſcatur, & veneretur ab hominibus. Et ideo D. Thomas ſuprà dixit, hanc primam petitionem pertinere ad amorem Dei propter ſe, quia gloriam eius poſtulamus.

8. Petitiones contentæ in Dominica Orat. *D. Auguſt. Matth. 6.* *1. Petitio.* Sanctificetur nomen tuum quid contineat. *Pſalm. 47.* Nomen hic quid importet. *Prouerb. 22. Eccleſ. 14.* *D. Gregor. Nyſſe. Auguſt.* *D. Thom.*

Si autem nomen accipiatur pro ipſomet nomine Dei, idem ferè redit ſenſus, petimus enim, vt nomen Dei cum debito honore tractetur, nam illi peculiaris reuerentia debetur, quia *nomen Dei magnum eſt ad timendum, ſanctum ad venerandum, dulce ad meditandum, copioſum ad miſerendum, efficax ad impetran*

9. Nomini Deĩ debetur reuerentia.

D. Thom. Iſai. 46. *impetrandum, virtuoſum ad ſaluandum, occultum ad ſciendum*, vt ex Scriptura rectè docet D. Thomas Iſai. 56. Hæc autem præcipuè dicuntur de nomine ratione rei ſignificatæ, vnde cùm petimus ſanctificari nomen Dei, præcipuè petimus, vt Deus ipſe in nobis honoretur, honoratur autem per cognitionem, amorem, & laudem, & ita idem ſenſus retinetur. Addidit verò Cyprianus, hic peculiariter poſtulari perſeuerātiæ donum, quem imitatur Ambroſius 5. de Sacram. cap. 5. Fortaſſe quia cùm Patrem oramus, ſanctificati eſſe debemus, tamquam filij, & ideo petimus, vt eius ſanctitas in nobis perſeueret, qua ſemper ipſe magis ſanctificetur in nobis. Quam ſententiam multùm commendat Auguſtinus lib. de Bono perſeuer. cap. 2. & Serm. 135. de Tempore, magis propter veritatem doctrinæ, quàm propter interpretationem propriam huius petitionis.

Quomodo Deus in nobis ſanctificetur. D. Cyprian. D. Ambr.

10. 2. Petitio. Adueniat regnum tuum.

Secunda petitio eſt; *Adueniat regnū tuum.* In qua duo etiam interpretatione indigēt, ſcilicet, de quo regno Dei ſit ſermo, & quomodo illud aduenire petamus, cùm Deus vbique regnet, & non poſſit non regnare. Quoad primum certum eſt, non eſſe ſermonem de regno Dei, prout conſiſtit in ſupremo Dominio, quod Deus in omnes creaturas habet; nam hoc inſeparabile eſt à diuina maieſtate, ex quo mundum creauit, & conſeruat. Vnde omnes Patres conueniunt, eſſe ſermonem de regno Dei, quo peculiariter regnat in iuſtis: cuius regni acquiſitio, vt ſic dicam, pendet ex hominum libertate, & per Dei auxilium perficienda eſt, & ideò à Deo poſtulatur, vt adueniat regnum eius. Hoc autem regnum incipit in hac vita per gratiā, nam ſicut peccatū regnare dicitur in iniuſtis, ad Rom. 6. ita Deus regnat per gratiam in iuſtis, iuxta illud Lucæ 17. *Regnum Dei intra vos eſt.* Et ita de regno Dei in Eccleſia militāte intellexerunt hanc petitionem Ambroſius & Cyrillus Ieroſolymitanus citatis locis, Hieronymus Matth. 6. Caſſianus Collat. 9. cap. 18. & Germanus in Expoſit. Orationis Domin. tom. 1. Bibliothec.

Quod regnum hic à Deo petatur.

Deus regnat in iuſtis per gratiam. Rom. 6. Luc. 17. 1. Sententia. D. Ambr. D. Cyril. Ieroſol. D. Hiero.

11. Caſſian. Germa. 2. Sententia. D. Cyprian. Tertull.

Alij verò potiùs volunt hoc intelligi de regno æternæ beatitudinis, vt Cyprian. Tertull. & Chryſoſt. ſuprà, fortaſſis quia per gratiam viæ non regnat in nobis pacificè Deus (vt ita dicam) ſed ſemper eſt in pugna, & periculo regnum eius in vnoquoque noſtrum. Vnde aliqui addunt, non vtcumq; poſtulari regnum Dei in beatitudine, ſed completum, & conſummatum, quale erit in fine mundi, quando Deus erit omnia in omnibus 1. ad Corint. 15. Quod ſignificauit Theophyl. Matt. 6. dicens, *Poſtulari ſecundum aduentum Chriſti, reſurrectionem, & iudicium.* Et Rupert. lib. de Glor. & honor. filij hominis dicens, *quid oramus, adueniat regnum tuum? videlicet, vt regi regni eius omnia ſint ſubiecta, totúmque compleatur, quod Pſalmiſta dixit, omnia ſubiecisti ſub pedibus eius.* Sed nullum eſt incōueniens, quod hæc omnia poſtulari in hac petitione intelligantur, vt ſignificauit Petrus Laodicenſis in Expoſitione eiuſdem orationis tom. 1. Bibliot. Poſtulamus enim, vt regnum Dei ſtatim inchoetur, perſeueret, & creſcat, donec conſummetur.

Theophyl. Rupert. Sententia Auctoris. Petrus. Laodic.

12. Obiectio.

Dices: Ergo per hoc non aliquid Deo petimus, ſed nobis, cùm tamen Chriſtus non noſtrum, ſe Dei regnum poſtulare nos doceat? Nam, vt in principio diximus, tres primæ petitiones ad Deū ipſum pertinent. Reſpondeo, concedendo per hanc petitionem magnum quidem bonū ipſimet oranti, & pro quibus oratur, poſtulari. Imò, iuxta ea, quæ in 1. lib. diximus, inſeparabile hoc eſt ab omni oratione, quia non tam Deo, quàm nobis ab ipſo Deo poſtulamus; & è conuerſo licèt nobis petamus, poſſumus propter Deum, vel (vt ſic dicam) pro Deo ipſo principaliter petere, id eſt, intuēdo principaliter ad gloriam, & honorem eius. Vtrumq; ergo in hac petitione ſeruatur: nam ſine dubio aliquid nobis petimus, ſiue illud ſit gratia, ſiue gloria, ſiue ſit S. ſancti auxilium, vt poſſimus in ſpiritu, & veritate adorare Patrem. Hoc enim eſt regnum eius, adorari (ſcilicet) & coli ab hominibus propter ſe ipſum, ſicut expoſuit Nilus lib. de Orat. c. 55. & Gregor. Nyſſen. in Orat. de Filij, & Spir. ſancti Diuinitate, cuius fragmentum refertur tom. 3. Bibliot. vbi ait loco illorum verborum *Adueniat regnum tuū*, haberi in Luca *Adueniat S. ſanctus in nos, & nos expurget.* Quæ tamen Lectio nunc in Luca non habetur. Vocat autem ibi S. ſanctum regnū Dei, quòd intelligendum arbitror, quatenus in nobis cauſat gratiā, per quam in nobis regnat. Petimus ergo nobis magnū quoddam bonum, intuendo tamen præcipuè ad ipſum Deum, vt reddatur Deo, quod Dei eſt, ita adueniat regnum eius. Vnde dixit Auguſt. lib. 2. de Serm. Domini in Monte; his verbis peti, vt gloria Dei manifeſtetur hominibus, vtique in gloriam eius, & vt ipſe regnet in nobis.

Satisfit.

Regnū Dei qualiter nobis petamus. Nilus. Gregor. Nyſ.

Auguſt.

Tertia petitio eſt. *Fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra.* Multiplex voluntas Dei à Theologis diſtinguitur: vna eſt voluntas beneplaciti abſoluta, & efficax: alia eſt voluntas, quæ vocatur ſigni, id eſt, quæ per ſigna illa manifeſtatur, quæ ſunt præceptū, conſiliū, prohibitio, & ſi quæ ſunt alia. Dicunt ergo aliqui hæc verba non poſſe intelligi de voluntate efficaci, & abſoluta, nam hæc talis eſt, vt ei reſiſti non poſſit, Eſther 13. & ideò non eſt, quod petamus, vt illa voluntas fiat, ſemper enim fit, & tam infallibiliter in terra, ſicut in cœlo. Dicunt ergo, illa verba intelligenda eſſe de voluntate ſigni: nam hoc ſignificauit Chriſtus addens, *Sicut in cœlo, & in terra*: nam hæc voluntas ſigni eſt, quæ non ita impletur in terra, ſicut in cœlo, & ideò poſtulare debemus, vt à nobis impleatur. Dico tamen, neq; omnem efficacem voluntatē ab hac petitione eſſe excludendam, neq; omnem voluntatem ſigni eſſe includendam. Primùm probatur, quia voluntas illa, qua Deus decreuit Chriſtum mori pro nobis, efficax, & beneplaciti fuit, & tamen de illa intelligitur, quod Chriſtus ipſe orauit, Matth. 26. *Non mea voluntas, ſed tua fiat.* Ergo ſimile quippiam nos poſtulare poſſumus, cùm dicimus. *Fiat voluntas tua.* Item, voluntas, qua Deus elegit prædeſtinatos, abſoluta, & beneplaciti fuit, & tamen rectè poſtulamus à Deo, vt impleatur; nam id rectè deſideramus. Secundùm patet, quia permiſſio numerari ſolet inter voluntatem ſigni, & tamen non petimus, nec petere, aut deſiderare poſſumus, vt quicquid Deus permittit, à nobis fiat.

13. 3. Petitio. Fiat voluntas tua. Quæ voluntas Dei fieri petatur. Voluntas duplex ſigni, & beneplaciti. Eſther.

Reſolutio. Neq; omnis voluntas efficax eſt excludenda, neque omnis voluntas ſigni includē-da.

Dicendum ergo cenſeo, hanc voluntatem intelligēdam eſſe de voluntate diuinæ cōplacentiæ, qua Deus aliquid fieri intendit, vel cupit, ſiue illa ſit omnino abſoluta, quæ per Antonomaſiā beneplaciti vocatur, & decretum efficax, ſiue ſit cōditionata ex parte obiecti, quæ ſolet dici ſimplex cōplacentia, & voluntas antecedens ſecundū peculiarem rationē. Quòd ergo hic ſit ſermo de voluntate beneplaciti abſtractè ſumpta: patet primò ratione; quia id petimus his verbis, quod optandū maximè à nobis eſt, vt fiat quicquid placet Deo, quomodocumq; placeat, ſi ex ſe, & ex ſola ſua bonitate placet, hoc enim eſt proprium beneplaciti Dei, ergo hoc poſtulamus. Secundò item patet ex verbis ſubiunctis *Sicut in cœlo, & in terra.* Nam in cœlo Beati appetunt, vt huiuſ

14. Petitio intelligēda eſt de voluntate complacentiæ.

Ratione probatur.

Voluntas beneplaciti quæ ſit.

vt huiuſmodi voluntas Dei impleatur, ſed in hoc A petimus aſsimilari Angelis, & Beatis, vt communiter Patres exponunt locis iam citatis, & ſtatim referendis. Eſt ergo hic ſenſus litteralis, licet allegoricè exponatur etiam de concordia inter carnem, & ſpiritum. Tertiò, cùm Chriſtus Ioan. 4. dixit, *Cibus meus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me*, non de ſola voluntate abſoluta, aut efficaci locutus eſt, ſed de quacumque voluntate beneplaciti, in omnibus enim deſiderabat fieri, quæ magis Deo placent, ſiue per decretum abſolutum, ſiue per aliud genus voluntatis placeant, ergo hoc modo docuit nos petere, vt Dei voluntas impleatur. Quartò, hoc modo complectimur varias Patrum expoſitiones, nam Auguſtinus ſæpe B exponit de voluntate præcipiente, ita vt petamus obſeruationem præceptorum Dei, vt Ser. 135. de Tempore, & lib. 2. de Serm. Domini in monte cap. 6. & Epiſt. 121. cap. 11. Caſſianus autem Collat. 9. cap. 20. exponit de voluntate antecedente, qua Dominus vult omnes homines ſaluos fieri; Tertullianus de cõformitate cum diuina voluntate in omnibus, quæ nobis eueniunt, Ambroſius de voluntate, qua Deus cupit pacem eſſe in hominibus in terra, ſicut eſt in cœlis, & alia ſimilia traduntur à Patribus, quæ non ſunt repugnantia, ſed comprehenduntur in beneplacito Dei.

Ioan. 4. *Aug.* *Caſſian.* *Tertul.* *Ambroſ.*

15. Occurritur obiectioni.

Vt autem occurramus obiectioni inſinuatæ in priori ſententia, addendum eſt, nos non poſtulare tantùm vt faciamus voluntatẽ Dei, ſed ſimpliciter, C vt fiat, quod notarũt Chryſoſtomus Homil. 14. Imperfecti, & Euthymius Matthæi 6. Duo ergo poſtulamus, vnum eſt, vt fiat voluntas Dei à nobis, & hoc pertinet ad voluntatem ſigni, non omnem, ſed illam, quæ in aliqua complacentia Dei fundatur, vt quæ per præceptum, vel conſilium manifeſtatur. Non tamen excludit voluntatem beneplaciti abſolutam, quia licet hæc non ſit neceſſaria ad præceptum, vel conſilium, optimè tamen cum illis eſſe poteſt, & licet ſit efficax, nihilominùs per nos implenda eſt, & ſæpe medium ad hoc prædeſtinatum eſt oratio. Secundò, etiam petimus, vt volũtas Dei fiat in nobis, & non ſolùm à nobis, ſed quouis modo, nam ad hoc totum comprehendendum indefinitè poſitum eſt *Fiat*, vt Chryſoſt. notauit Hom. 20. D in Matt. Petimus item, vt fiat voluntas in nobis, vel in mundo, etiamſi non per nos exequenda ſit, neque à nobis pendeat, quia poſtulamus conformitatem cum diuina voluntate in omnibus diſpoſitionibus ſuis, quæ ipſi placent, quæ conformitas locum habet non tantùm reſpectu voluntatis ſigni, ſed maximè reſpectu voluntatis beneplaciti quantumcumque efficacis, & in hac conformitate cupimus maximè Beatis aſſimilari.

Chryſoſt. *Euth.* Duo poſtulamus in hac petitione, & quæ ſint illa. *Chryſoſt.*

16. Difficultas circa tres petitiones. Tres petitiones vna tantùm videntur.

Vna tantùm ſupereſt difficultas circa has tres petitiones, quia iuxta expoſitiones datas non videntur differre, niſi tantùm in vocibus: nam Deus non aliter ſanctificatur à nobis, niſi dum eius facimus voluntatem, & regnum eius in nullo alio conſiſtit, quàm in hoc, quòd fiat voluntas eius, nam in reliquis, vt diximus, neceſſariò, & per ſe habet vniuerſarum rerũ dominium, & imperium, ergo idem eſt E petere, vt ſanctificetur Deus, quòd petere, vt volũtas eius fiat, & è cõuerſo idem eſt fieri voluntatem Dei, & ſanctificari nomen eius. Reſpondeo, fortaſſe non ita hæc diſtingui, quin virtute vnũquodque cætera includat; & omnia inter ſe connexionẽ habeant, vt obiectio ſuadet. Nihilominus tamen vt petitiones ſint diuerſæ, ſatis eſt quòd ſecundum rationes ſpecificas, & in eis expreſſas diſtinctionem habeant. Cùm autem hæ petitiones ſint de bonis extrinſecis Dei (vt ſic dicam) propriè diſtingui debent ex donis diuerſis, quibus Deus à nobis attingitur, & quibus honoratur in nobis, & à nobis. Sic igitur poſſunt hæ tres petitiones tribus virtutibus accommodari. Diximus enim Deum ſanctificari in nobis, dum de illo habemus condignam exiſtimationem, hæc eſt enim fama, & gloria nominis eius, quam fides nobis conciliat, & proximè, ac formaliter cõfert: eſt ergo illa petitio fidei. Deinde regnum Dei ſimpliciter, & per Antonomaſiam eſt regnum beatitudinis, in quod per ſpem principaliter reſpicimus; & quodammodo illo frui in hac vita incipimus, iuxta illud *Spe gaudentes*, rectè igitur ſecunda petitio ſpei accommodatur. Tertia verò ad charitatem maximè pertinet, nam amor Dei perfectus debet eſſe obedientialis, & ex toto corde, ſeu quod idem eſt, ex tota voluntate, quæ nihil aliud velit, niſi quod Deus vult.

Solutio. Quomodo hæ tres petitiones diſtinguantur. 1. Petitio ad fidẽ ſpectat. Rom. 12. 2. Ad ſpem. 3. Ad charitatem.

17. Alia ſolutio eiuſdẽ difficultatis.

Vel certè poſſumus in prima petitione includere dilectionem Dei, qua ſanctificamur, & fidem, ac ſpem ſupponit quia hoc modo Deus perfectè ſanctificatur in nobis, & tũc aliæ duæ virtutes, quibus maximè Deo cõiungimur poſt Theologales virtutes, aliis duabus petitionibus correſpondẽt. Vna dici poteſt iuſtitia ad Deum, ſiue illa ſit religio, ſiue Pœnitentia, ſeu quæuis alia, quæ ius diuinum ſeruat illæſum, quod maximè pertinet ad regnum Dei in nobis: petimus ergo hanc iuſtitiam, ſcilicet, vt non peccatũ, ſed Deus regnet in vnoquoque noſtrum. Altera virtus eſt, obedientia ad Deum, quam in tertia petitione manifeſtè poſtulamus. Quæ omnia ſumi poſſunt ex Patribus citatis, qui etiã aliis modis ad varias virtutes, vel dona Spiritus ſancti has petitiones accommodant, vt infrà referemus.

18. 4. Petitio quo modo intelligẽda. *Cypri.* Euchariſtiæ Sacramentũ petimus.

Quarta petitio eſt: *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*. Duo breuiter explicanda ſunt, quid petatur, & modus petendi. De primo duplex eſt expoſitio, vt his verbis notauit Cyprianus. *Poteſt ſpiritualiter, & ſimpliciter intelligi, & vterque intellectus vtilitati diuinæ proficit ad ſalutem.* Spiritalem intellectum vocat, ſi per Panem intelligamus Chriſtum in Euchariſtia, qui panis eſt verus, & qui de cœlo deſcendit; appellat autẽ hunc ſenſum ſpiritualem, non quia metaphoricus ſit, & nõ litteralis, ſed quia hoc modo continet petitionem bonorum ſpiritualium & non tantùm corporalium. Fundari autem poteſt hic ſenſus primò in illa particula *noſtrum*; nam panis Euchariſtiæ proprius eſt Eccleſiæ, & fidelium, quorum hæc eſt oratio, materialis enim panis communior eſt. Secundò in nomine græco, ἐπιούσιον, quod ad litteram *ſuperſubſtantialem* ſignificat, vt Hieronymus vertit. Fauetque multùm huic lectioni, quod in vltima editione Sixti V. & Clem. VIII. illa ſola retenta eſt. Propriè autem Euchariſticus panis ſuperſubſtantialis dicitur, quia eſt diuinus, & diuinitatem ſimul cum humanitate in ſe continet. Tertiò in hoc ſenſu eſt petitio maximè conſentanea doctrinæ Chriſti, docentis nos ſpiritualia procurare, nam cætera adiicientur nobis. Dum autem præcipuum Sacramentorum petimus, reliqua, quæ ad illius honorem, & conuenientem vſum ordinantur, poſtulamus. Atque ita cũ in tribus primis petitionibus contineantur virtutes omnes, quibus interiùs ſanctificamur, & conſequẽter omnia auxilia, quibus ad illas obtinendas excitamur, & adiuuamur, in hac verò quarta petimus dona Sacramentorum, & bonum illorum vſum, & conſequenter omnia externa ſubſidia, quibus perfecta vnio cum Chriſto nobis comparatur.

Panis Euchariſtiæ proprie noſter eſt. *Hier.* *Sixti V.* *Clemen. VIII.*

Dices;

19. Cur petimus Euchariſtiæ panẽ, quem iam habemus? Satis fit. *Tertul.*

Dices; Cur ergo petimus hunc panem, qui iam nobis datus eſt, vel cur addimus *hodie*, cùm quotidie communicare neceſſarium non ſit, vel cùm non ſolùm pro præſenti die, ſed etiam in craſtinũ, & in perpetuum talis panis deſiderandus ſit? Ad priorem partem reſpondeo cum Tertulliano poſtulare nos hunc panem, quem iam Chriſtus ex ſe nobis dedit, ne culpa noſtra illius fructu careamus. Petimus itaque, & affectum accedendi ad hunc panem, vel ſi oratio deſiderium ſupponit, petimus perſeuerantiam in illo, & conuenientem executionem, ac effectum eius. Ad alteram partem reſpondetur in primis, non poſtulari tantùm, quod ſimpliciter neceſſarium, ſed etiam quod eſt maximè vtile. Vnde Chriſtus licèt non poſuerit neceſſitatẽ quotidie communicandi; tamen quantùm eſt ex ſe, cupit omnes quotidie communicare, & ideo oratione ſua nos inducit, vt quotidie parati ſimus, & ſingulis diebus panem hunc petamus. Eo vel maximè quòd pro quocumq; die ſumi poteſt hic panis, & ab aliquibus in Eccleſia quotidie ſumitur, etiam ſi non ab omnibus ſumendus ſit. Quòd autẽ addimus *hodie*, non eſt, quia pro futuro etiam tempore peti non poſſit, ſed quia ſingulis diebus affectus illius, & peculiaris diſpoſitio ad illum recipiendum procuranda eſt. Atque ita explicatus hic ſenſus eſt valde communis apud Patres, vt ſtatim adnotabo.

Non petimus quid neceſſarium tantùm, ſed etiam quod eſt vtile.

20. Panẽ materialem hic etiam petimus. *Chryſoſt. Auctor. Imperf. D. Thom. D. Cypri. Tertul. D. Greg. Nyſſe. German. Venant. Petrus Laodic. Chryſoſt. Hier. D. Ambr. Cyril. Caſſian. D. Aug.*

Alter verò ſenſus eſt, vt petitio hæc intelligatur de pane materiali, ſeu temporali, quem Patres etiam admittunt. Præſertim Chryſoſtomus & Auctor operis Imperfecti, quorum ſententia ita à nobis acceptanda eſt, vt prior ſenſus non excludatur, ſicut etiam è conuerſo prior expoſitio non debet hanc poſteriorem excludere, vt rectè D. Thomas in d. art. notauit; & exiſtimo eſſe communem ſententiam Patrum: nam multi de vtroque modo expreſsè declarant, vt Cyprianus, Tertullianus, Gregorius, Nyſſen. Germanus, Venantius, Petrus Laodicenſis. Alij verò licet vnum, vel alterum ſenſum ponant, vt Chryſoſtomus & Hieronymus in Matt. & Ambroſius, & Cyrillus, & Caſſianus locis ſuprà citatis, non excludunt tamen alium ſenſum, quamuis de illo taceant: vnde D. Auguſtinus licet lib. 2. de Serm. Domini in monte, ca. 7. aliter ſentire videatur, nihilominùs in Epiſtola 121. ca. 11. vtramque expoſitionem admittere videtur. Nec repugnat in eiſdem verbis vtrumque ſenſum contineri, tum quia in eadem ſententia Scripturæ poſſunt eſſe multi ſenſus litterales, tum etiam quia nomen *Panis* ſuo modo commune eſt Sacramentali, & materiali pani. Iuxta hunc autem poſteriorem ſenſum nomen *Panis* comprehenduntur omnia neceſſaria ad hanc vitam tranſigendam, vt eſt cõmunis phraſis Scripturæ: imò etiam ſpiritualia ſubſidia ſub illa voce comprehendi poſſunt, vt dictum eſt, & ſtatim amplius explicabitur. Indicatur autem in illo modo petendi quanta moderatione ſint hæc temporalia deſideranda, & petenda. Et ideò additur *noſtrum*, id eſt, qui ad nos pertinet, quem iure, ac honeſtè deſiderare poſſumus, & qui ad noſtram indigentiam ſubleuandam creatus eſt. Additur etiam *hodie*, vt admoneamur non debere nos eſſe ſollicitos de craſtino, vt infrà eod. ca. Matth. docemur. Et ita conſtat, non repugnare petitionem hanc aliis Chriſti cõſiliis, etiãſi de pane materiali intelligatur.

Panis nomine omnia neceſſaria ad hanc vitam comprehenduntur.

Temporalia qua moderatione deſideranda.

Mat. 6.

21. Difficultas proponitur.

Solùm videbitur difficile accommodare huic ſenſui particulam illam *ſuperſubſtantialem*, nam ſignificare videtur quamdam excellentiam panis, quæ non videtur materiali pani poſſe attribui. Vnde (propter hanc fortaſſe cauſam) antiquus interpres vulgatus vertit, *Quotidianum*, quæ lectio per multos annos recepta eſt, & vſitata ab Eccleſia, & vſque hodie retẽta in publicis Officiis, & in Luca, ita etiã nunc habetur in vulgata, cùm tamen Græcè vtrobique ſit eadem vox. Vterque autem panis tam ſpiritualis, quàm materialis meritò quotidianus dici poteſt, quia quotidie illo indigemus, vt notat Auguſtinus. Serm. 182. de Tempore. Quomodo autem vox Græca poſſit etiam ad hanc ſignificationem trahi, explicat latè doctiſſimus Maldonatus Matt. 6. Addo verò etiam vocem, *ſuperſubſtantialem*, poſſe ad materialem panem accommodari, vel in ſenſu merè materiali, vt ita dicam, vel in ſenſu magis ſpirituali, quàm litterali. Priori modo ſenſus eſt; Da nobis panem valde ſubſtãtialem, id eſt, ſubſtantiæ, & vitæ noſtræ maximè accommodatum, & proficuum. Quam expoſitionem indicauit Baſilius in Regulis breuioribus in 252. & non diſſentiunt Nyſſenus, & Chryſoſtomus ſuprà. Poſteriori autem modo ſenſus erit: Da nobis panem, qui non tantùm ad vitam ſuſtentandam, ſeu ad ſubſtantiam noſtram alendam, ſed etiam ſupra ſubſtantiam ſit, quod tunc habet, quando non ſolùm corpori, ſed etiam animæ deſeruit, quia non ſolùm eſt cibus ad ſuſtentandam hanc vitam, ſed etiam ad merendam æternam, & hoc eſt eſſe ſuperſubſtantialem. Quam expoſitionem ſumo ex D. Thoma dicto art. 11. quatenus dicit, *his verbis poſtulari panem tamquam inſtrumentaliter coadiuuans nos ad merendum*, eſtque valdè accommodata, vt his etiam verbis doceamur, qua intentione, & modo petenda ſint temporalia.

Quotidianũ cur in publicis officiis retineamus.

Aug.

Maldon.

1. Solutio difficultatis.

Baſil. Nyſſen. Chryſoſt.

2. Solutio.

D. Thom.

22. Dominicæ Orat. petitiones in duas partes diuiduntur.

Quinta, ſexta, & ſeptima petitio ſunt de malis remouendis, & impediendis à nobis. Poteſt enim hæc oratio, quantùm ad petitiones ſuas, in duas partes diuidi alio modo, quàm ſupra illam diuiſimus; nam petere poſſumus, & conſecutionẽ boni, & ablationẽ mali, primum, per quatuor priores petitiones fit; ſecundum, per has tres poſteriores. Et quoniam duplex eſt malũ, culpæ, ſcilicet & pœnæ, de priori priùs fit petitio; imò de illo remouendo videtur eſſe duplicata petitio: de altero verò vna, & poſtrema. Malum enim culpæ conſiderari poteſt, vel vt commiſſum, aut contractum, vel vt in futurum committi poteſt. Per primam ergo ex his petitionibus, & quintã in ordine poſtulamus auferri à nobis mala culpæ, quæ cõmiſimus, hic enim eſt ſenſus illorum verborum, *Dimitte nobis debita noſtra*, vt omnes Sancti exponunt, & Chriſtus ipſe ſtatim declarauit, dicens: *ſi enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter delicta veſtra.* & Lucæ capite 11. expreſsè dixit, *Dimitte nobis peccata noſtra.* Cur autẽ peccata debita vocentur, ſatis per ſe clarum eſt, quia hominem reum pœnæ faciunt, & debitorem ſatisfactionis. Et ita ſæpe Chriſtus Dominus remiſſionem peccati declarat per remiſſionem debiti, Matthæi 18. *Omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me.*

Culpæ malũ prius à nobis amoueri petimus.

Luca. 11. Peccata cur debita dicãtur.

Mat. 18.

23. Variæ quæſtiones.

Quoniam verò in peccato duo ſunt, culpa ſcilicet, & pœna, quæri poteſt, an vtriuſque, vel alterius remiſſio poſtuletur? Item, cùm peccatum ſit duplex, mortale, & veniale: quæri poteſt, an intelligenda ſit hæc petitio de ſolis venialibus, vel de vtriſque? Præterea interrogari poteſt, quomodo petatur remiſſio, an vt proximè, & immediatè conferatur liberaliter ob ſolam petitionem, an verò media alia ſatisfactione, vel diſpoſitione, quæ per hanc orationem impetretur? Tandem dubitari poteſt, an hæc oratio poſſit verè, & ex animo ab omnibus hominibus dici: & ratio dubij

dubij eſt, quia ſi ſint viri ſancti,& admodum iuſti, poſſunt non habere debita, quorum remiſſionem poſtulent, ſi verò ſint nimium peccatores,id eſt, in peccatis obdurati,iniuſtè facient petendo remiſſionem peccatorum, quia rem iniuſtam, & Deo indignam poſtulabunt. Quod maximè locum habet in his,qui inimicos odio habent,& iniurias remittere nolunt,propter verba,quæ Chriſtus ſubiungit: *Sicut nos dimittimus debitoribus noſtris*, quibus in virtute monet, ne quis audeat ſibi remiſſionē peccatorum poſtulare,niſi priùs ipſe ſuis inimicis remittat.Quæ dubitationes ampliſſimam doctrinam poſtulabant, ſed quia ad materias de Charitate, de Gratia, & Pœnitentia ſpectant, breuiter, quantùm hic locus poſtulat, omnia expediemus.

24. Culpæ & pœnæ remiſſionem ſimul peti.

Ad primam reſpondeo, principaliter poſtulari remiſſionem culpæ, ſi dimiſſa non ſit, ſimul tamen poſtulari remiſſionem quoad reatū, ſi fortè manet remiſſa culpa.Prior pars cōſtat, tum quia quod maximè deſiderari ab homine debet, eſt remiſſio culpæ, ergo hoc etiam debet maximè poſtulari, tum etiam quia principale debitum,imò prima radix totius debiti eſt culpa,& illa ſola eſt proprium peccatum,petimus autem maximè remiſſionem peccati, tum denique quia non remittitur pœna,niſi remiſſa culpa,ergo nō poteſt peti remiſſio pœnæ, niſi vel ſupponatur culpa remiſſa,vel eius remiſsio petatur, vix autem poteſt aliquis prudenter ſupponere eſſe ſibi remiſſam culpam,ſed potiùs formidare ſemper debet,ergo oportet,vt petendo remiſsionem debiti,maximè petat remiſſionem culpæ. Altera verò pars de remiſſione pœnę ex priori optimè infertur. Primò, quia cùm ſimpliciter petimus remiſſionem debitorum,perfectiſſimam,& totalē petimus, hanc enim abſoluta,& indefinita verba ſignificant, ſicut patet, quoties quis petit abſolutè remiſſionem debiti.Item,quia talis remiſsio à Deo ſperanda eſt, ſi per nos non ſteterit, quia ita decet eius liberalitatem,& quia eius opera perfecta ſunt;at verò remiſsio peccati vndique perfecta includit remiſsionem totius pœnæ debitæ propter culpā, ſeu ablationem totius reatus, qui interdum ſolet hac ratione peccatum appellari, quia eſt debitum ex peccato contracto.

Reatus peccati cur peccatum dicatur.

Si ergo culpa nondum ſit remiſſa, petendo integram remiſsionem eius,remiſsionem etiam totius pœnæ poſtulamus:ſi verò culpa iam remiſſa eſt, & reatum alicuius pœnæ reliquit; etiam hoc debitum donari rogamus, quoniam ſimpliciter remiſſionem poſtulamus debitorum, & quia hoc pertinet quaſi ad conſummatam remiſsionem peccati. Quoniam ergo nos in hac vita latet, in quo ſtatu ſint debita,& peccata noſtra in diuino tribunali,totum hoc ſub hac petitione complecti debemus, vt Deus eam remiſsionem tribuat,qua indigemus.

25. Peccata mortalia, & venialia nobis remitti petimus. *Cōc.Mileuit. Conc.Arau. Cyprian. Tertull. Nyſſe. Auguſt.*

Circa ſecundam dubitationem Patres interdum indicant,petitionem hanc intelligi de peccatis venialibus,quia ex hac petitione colligunt, dari peccata etiam in iuſtis, ac ſubinde illa eſſe venialia, vt ſumitur ex Concilio Mileuitano,& Arauſicano, & ex Auguſtino in Enchir.cap.71.Cypriano, Tertulliano,Gregorio Nyſſeno, & aliis. Nihilominùs dicendum eſt, de vtriuſque peccatis hanc petitionem eſſe intelligendam, vt apertè docent Gregorius Nyſſenus,& alij, & ſumitur ex Auguſtino, & facilè probatur,primò ex abſoluta voce,*peccata*,aut *debita*,nam mortalibus ſimpliciter magis conuenit, quàm venialibus: ſecundò, quia ſi peccatum mortale remiſſum eſt quoad culpam, & manet quoad reatum pœnæ, illius remiſſio poſtulanda eſt, vt oſtendimus. Si verò nondum eſt remiſſa culpa mortalis, indigemus diuina gratia ad veniam eius obtinendam, ergo hanc etiam poſtulare debemus. Tertiò, quia hæc oratio frequens eſt in Scriptura, & quod interdum impetret, oſtendunt illi verba Chriſti: *Omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me*, Matthæi 18. vbi id notat Chryſoſtomus, qui etiam Matthæi 6.in Imperfecto. ex hac petitione colligit, poſſe obtineri à Deo remiſſionem peccatorum contra nouatum.

Matth.18. Chryſoſt.

Solutio obiectionis.

Quando ergo Patres ex hac petitione colligunt eſſe aliqua peccata venialia, non inde id colligunt, quòd tantùm remiſſio venialium in ea petatur, ſed ex eo, quòd hæc petitio tam iuſtis, quàm peccatoribus conuenit,& ab vtriſque quotidie recitanda eſt, ergo ſignum eſt eſſe in iuſtis quotidiana peccata (vt ſic dicam) quæ iuſtitiam non tollunt,& ideò venialia dicuntur, de quibus dictum eſt, *Septies in die cadit iuſtus*.Prouerb. 24. *Et non eſt iuſtus,qui non peccet*. Eccleſiaſt.7.& 2. Reg.8.

Prouer.24. Eccleſ.7. 2.Reg.8.

26. Quomodo gratia etiam hic petatur.

Ad tertiam interrogationem breuiter reſpondeo, quatenùs per hæc verba poſtulatur remiſſio culpæ mortalis, ſenſum eſſe, quòd petatur gratia, qua homo ſe diſponat ad talem remiſsionem obtinendam, nam petere, vel ſperare à Deo remiſſionem culpæ ſine congruenti diſpoſitione, præſumptuoſum eſſet. Hoc autem modo conuenienter petitur talis remiſsio, tum quia poſita diſpoſitione, infallibilier ſequitur remiſsio, tum etiam quia ipſamet elargitio auxilij ad habendam talem diſpoſitionē, eſt quædam inchoata remiſsio peccati mortalis, nam homo ratione peccati erat indignus tali auxilio. Præterea de remiſsione pœnæ debitæ propter culpam iam remiſſam dici etiam poteſt poſtulari auxilium ad ſatisfaciendum pro illa, & ita obtinendam remiſsionem eius.

Si iuſtus orat ex vi talis orationis cōſequitur alicuius pœnæ remiſſionem.

Deinde, ſi is, qui orat, iuſtus ſit, ex vi talis orationis conſequitur remiſsionem alicuius pœnæ, quia ipſamet oratio opus ſatisfactorium eſt, & probabile eſt, illam orationem, qua directè poſtulatur hæc remiſſio, cæteris partibus magis ſatisfacere, quia eſt ad illum effectum magis proportionata propter affectum, ex quo naſcitur. Probabile item eſt petitionem factam propriis verbis Chriſti ad maiorem quamdam ſatisfactionem acceptari. An verò illa petitio extendi poſsit ad impetrandam ſimpliciter remiſsionem totius pœnæ debiti ex mera liberalitate Dei, vltra cōdignam ſatisfactionem per ipſam orationem, vel aliud opus, controuerti poteſt? Sed hoc in materia de Satisfactione tractatum eſt. Vbi negatiua pars probata eſt.

27. Dubitatio proponitur, & ſoluitur. An hæc oratio ex opere operato pœnam remittat.

Dubitari etiam poteſt,an ex peculiari inſtitutione Chriſti habeat hæc petitio his verbis facta priuilegium remittendi, quaſi ex opere operato totam pœnam vel aliquam eius partem? Breuiter tamen reſpondendum eſt, neminem poſſe hoc cum fundamento affirmare, aliud eſt enim,quod verba illa propter circumſtantiam moralem cuiuſdam relationis ad Chriſtum,reddāt petitionem digniorem,ac ſubinde aptiorem ad ſatisfaciendum, quod paulò antè ſub probabilitate affirmauimus, quia hoc ſequitur ex natura rei, moraliter ſpectata. Aliud verò eſt, quòd vltra hunc totum valorem operis fiat aliqua remiſsio, quaſi ex opere operato, quia hoc pendet ex priuilegio, & voluntaria conceſsione Chriſti Domini, quæ non poteſt nobis innoteſcere,niſi per reuelationem, quæ de hoc facta non eſt.

De veniali autem culpa, ſi coniuncta ſit cum mortali, eadem ratio,quæ de mortali erit,quia non poteſt ſine hac remitti: ſi verò ſit in homine iuſto,

An hæc oratio faciat remiſſionem peccati venialis?
D. Auguſt.
Hæc oratio ex opere operato non habet vim remittendi peccata.

dubitari poteſt; an hæc oratio non ſolùm poſtulet remiſſionem culpæ venialis, ſed etiam faciat. Nam hic effectus ſolet huic orationi tribui ex Auguſtino, & aliis Patribus. Sed hoc diſputaui in 4. tomo, diſput. 12. ſect. 2. Vnde breuiter dico, non habere hanc orationem peculiatem efficaciam quaſi ex opere operato, quia, vt dixi, neque de tali inſtitutione Chriſti conſtat, neque etiam Eccleſia contulit hanc vim, quia nullibi etiam hoc cautum eſt, vt ibidem oſtendi. Imò pro remiſſione culpæ fortaſſe excedit ille modus Eccleſiaſticam poteſtatem, vt in materia de Indulgentiis tractaui. Ipſa verò petitio, vt petitio eſt, non aliter impetrat remiſſionem culpæ etiam venialis, niſi media diſpoſitione apta ad illum effectum. Conſiderari autem poteſt affectus, ex quo talis oratio fit, nam ſi ille ſit aliquo modo contrarius culpæ veniali, vt eſt affectus carendi illa, illemet erit apta diſpoſitio ad obtinendam remiſsionem talis culpæ: & ita intelligi poteſt, quod Auguſtinus ait, hanc orationem quotidie dici in remedium peccatorum venialium, nam ſi ex conuenienti affectu fiat, eſt apta diſpoſitio ad remiſsionem talium culparum, & per ipſam impetramus remiſsionem pœnæ. Et fortaſſe ideò dixit Auguſtinus libro Quinquaginta Homiliar. in 10. cùm hæc verba huius orationis dicimus, tundi ſimul pectora, quia cum hac petitione dolor aliquis de peccatis coniungendus eſt, quem tunſio pectoris indicat.

Hæc oratio qualiter peccata venialia remittat.
D. Auguſt.

29.
Hæc oratio debet ab omnibus iuſtis viatoribus fieri.
Cõc. Mileui.
Cõc. Africa.
D. Cypria.
D. Greg. Nyſſenus.
D. Auguſt.

Ad quartam interrogationem, quòd ad iuſtos attinet, dicimus ab omnibus viatoribus dici poſſe; & debere verè, & ex animo, & per reſpectum ad propriam perſonam: ita enim docuit Concilium Mileuitanum Canone 7. & 8. & Africanum Canone 83. & fundamentum ſumitur, quia omnes ſumus peccatores, & egemus gratia Dei, vt notarunt Cypryanus, & Gregorius, Nyſſenus, & Auguſtinus de Sancta Virg. capit. 48. & ſæpè alibi: & ſumitur ex teſtimoniis Scripturæ ſuprà adductis, & aliis, quæ tradi ſolent latiùs in materia de Gratia. Neque hinc licet inferre, numquam contingere, iuſtum pro aliquo inſtanti, vel breui tempore huius vitæ eſſe liberum ab omni culpa, & reatu pœnæ: nam hoc falſum eſt; poteſt enim quis iuſtificari cum tanto dolore, vt omnis culpæ, & totius pœnæ remiſsionem ſimul obtineat. Et præſertim, quia poteſt ſimul indulgentiam plenariam lucrari: & faciliùs hoc poteſt accidere in homine iuſto, qui diu per magna merita magis, ac magis iuſtificatus eſt, hic enim per vnam confeſsionem magno dolore factam, vel per ſacrificium magno feruore oblatum, poteſt ſæpè plenè expiari ab omni reatu pœnæ. Quid ergo ſi ſtatim oret, *Dimitte nobis debita noſtra*? Reſpondeo etiam ſeipſum includere inter peccatores, pro quibus orat, quia verè peccatorem ſe agnoſcit, & hæc eſt mens Conciliorum. Nec verò tunc fruſtrà ſic orat, tum quia ſemper formidare poteſt, an plenè iuſtificatus fuerit Eccleſ. 5. & 9. & 2. ad Corinth. 4. tum etiam quia non pro ſe tantùm, ſed pro omnibus peccatoribus orat, qui tali remiſsione indigere poſſunt; tum denique quia præter earum reatum pœnæ, certa lege taxatum pro peccato, quia etiam certa lege remittitur per condignam ſatisfactionem, poſſunt relinqui ex peccato aliquæ pœnalitates, non ſolùm corporales, ſeu temporales huius vitæ, vt fuit in Dauid, mors filij; vel populi peſtis 2. Reg. 12. & 24. ſed etiam ſpirituales, vt eſt denegatio ſpiritualis conſolationis, vel fauoris, vel vberioris auxilij, quæ pœnalitates non ſemper remittuntur, etiamſi peccatũ ſit planè remiſſum, quoad culpam, & pœnam purgatorij; & ideò ſemper poteſt peti peccatorum remiſſio, vt Deus omninò illorum obliuiſcatur, & ne illorum occaſione bonum aliquod, vel auxilium nobis deneget.

Occurritur obiectioni.
Iuſtus pro aliquo breui tempore poteſt eſſe liber ab omni culpa, & reatu pœnæ.
Eccleſ. 5. 9.
2. Cor. 4.
Quomodo liber ab omni peccato, & reatu pœnę poſſit hãc orationem fundere.
2. Reg. 12. & 24.

30.
Debet etiã fieri à peccatore.

Ad alteram partem illius interrogationis, quæ ad peccatores ſpectat, Reſpondetur, ita poſſe peccatorem hæc verba proferre, ſicut poteſt ad Deum orare, de quo in 1. lib. dictum eſt. Itaque ſi obſtinatus in peccato, vel in eo voluntariè permanens, poſtulet ſibi remitti peccatum, non obſtante illa diſpoſitione, & perſeuerando in illa, præſumptuosè orat, & contra Chriſti intentionem, & ideò grauiter peccat, ſi autem homo obduratus ea verba proferat animo petendi à Deo diſpoſitionem, & vt emoliat cor ſuum, bene orat, & fieri poteſt; vt interdum exaudiatur, vt dicto loco oſtendi. Nam qui ſic orat, iam habet à Deo aliquod deſiderium ſe diſponendi ad remiſſionem peccati, & ideò non malè, vel infructuosè petit, vt Deus illum promoueat. Et hæc eadem reſponſio locum habet etiamſi peccatum illud, in quo homo perſeuerat, ſit odium inimicorum, vel non remittere iniurias, quando quis tenetur, nam eadem ratio intercedit. Neque mentitur, qui ſic orat, eo quòd dicat: *Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*, quia non dicit, ſicut ego dimitto, ſed ſicut nos dimittimus, quod debet referri ad Eccleſiam, vt explicuit S. Thomas 2. 2. quæſt. 83. art. 16. ad 3. vel, ſi referantur hæc verba ad priuatam perſonam orantem, non in eo ſenſu accipienda ſunt, vt orans affirmet ſe iam remiſiſſe iniurias, ſed vt dicat debitum remittendi, & conditionem neceſſariam, vt à Deo peccatorum remiſſionem obtineat: & ideò licèt nondum ſit ex parte eius poſita hæc conditio, proponi nihilominùs poteſt abſque mendacio; quia ſaltem debet optare illam, & obtinere ſimul auxilium ad habendam voluntatem remittendi iniurias, qua ſe diſponat ad ſuorum peccatorum veniam obtinendam. Non quod hæc voluntas, ſeu remiſſio ſufficiat, vt quidam hæretici dixerunt, ſed quia ſine illa non poteſt haberi vera pœnitentia de peccatis, vt rectè notauit Auguſtinus 21. de Ciuit. cap. 22. & 17. Vnde immeritò quidam alij dicebant, eum, qui non remittit iniurias, debere hæc verba dimittere, quando hanc orationem profert, vt ſumitur ex Caſſiano Collat. 9. cap. 22. hoc enim ſuperſtitioſum erat, vt ipſe bene notat, nam ſi homo habeat ſaltem deſiderium obtinendi gratiam ad remittendas iniurias, non malè, vel ſine fructu illa verba profert, ſi verò neque illud deſiderium habet, malè petit ſibi remitti peccata.

An proximioſor hanc orationem dicẽs mentiatur?
D. Thom.
D. Auguſt.
Caſſian.
Qui non remittit iniurias nõ debet hęc verba omittere.

31.
Quo modo iniuriæ dimittendæ.

Hic verò occurrebat inquirendum, quomodo teneamur nos dimittere debita, vt hanc conditionem impleamus: ſed hoc in materia de Charitate tractandum eſt. Hic ſolùm eſt conſulendum oranti, vt ſi efficaciter impetrare vult, non ſolùm faciat in hoc negotio, quod ex rigoroſo præcepto tenetur, ſed etiam quod fuerit ex conſilio; nam quò liberalior fuerit in remittendis propriis iniuriis, eò Deum liberaliorem erga ſe experietur. Quamuis enim actio, vel miſericordia noſtra non ſit regula diuinæ miſericordiæ, ſed conditio, vt rectè adnotauit, & explicauit Maldonat. Matth. 6. & conditio in rigore neceſſaria, tantùm ſit illa remiſſio, quæ eſt in præcepto, nihilominùs cùm impetratio non ſit neceſſaria, etiam poſita hac conditione, ſed aliis modis impediri poſſit, optimum conſilium eſt, perfe

Maldon. Matth. 6.

eſt,perfectiſſimè implere hanc cõditionem, quoad fieri poſſit, vt maiori fiducia orare poſſimus.

32. 6.Petitio,de quibus tentationibus intelligenda ſit.

Sexta petitio eſt, *Et ne nos inducas in tentationem.* In quibus verbis certum eſt,ſermonem eſſe de tentatione,quæ ad peccandum inducit, non de tentatione,qua Deus bonos probat,ſicut tentauit Abraham, Geneſ.22. Nam illa tentatio,quæ eſt à Deo, bona eſt, & ideò petere non debemus, ne in nobis fiat: vnde potiùs orabat Dauid; *Proba me Domine,& tenta me*, Pſal.25. Altera verò tentatio, quæ ad malum inducit, meritò formidatur, de illa ergo intelligenda eſt hæc petitio,vt Patres exponunt. Et ſingulariter Hieronymus Dialog.3. contra Pelag. Auguſtinus Epiſt.94. qui meritò refutant Pelagium: ille enim dicebat per tentationem hîc ſolùm intelligi fortuitas occaſiones malorum, quas nos præuenire,aut vitare non poſſumus; nam proprias occaſiones inducentes ad peccandum,dicebat poſſe vinci à nobis noſtro arbitrio, & ideò non eſſe neceſſariam orationem. Sed conſtat apertè, Chriſtum loqui de tentatione peccati; tum ex proprietate vocis, tum ex contextu, tum etiam ex conſonantia aliorum verborum Chriſti Matth.26. *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.* Dices;Hoc modo *Deus intentator malorum eſt*? Iacob.1. Quomodo à Deo petimus, ne nos inducat in tentationem, vel vt alia litera habet, *& ne nos inferas*? Reſpondetur, quia nec dæmon nos ad malum inducere valet, nec nos, illi conſentire,niſi Deo permittente poſſumus, ideo à Deo petimus, ne hoc in nobis, vel à nobis fieri permittat, hunc enim ſenſum habent illa verba, iuxta vſitatum loquendi modum Scripturæ, quem in lib.2.de Auxiliis cap. 3.4.& 5.latè declarauimus.

Geneſ.22. Pſalm.25. Hieronym. Auguſt. Pelagij error reiicitur. *Matth.26.* Obiectio. *Iacob.1.* Satisfit. Non poſſumus conſentire tentationi, niſi Deo permittẽte.

33. An ſolùm hic petamus ne vincamur tentatione?

Dubium autem eſt,quid his verbis petamus, an ſolùm ne nos permittat conſentire tentationi, vel etiam ne nos permittat tentari? Nam D.Thomas dicta quæſt.83. artic.9.expreſsè dixit, *Per quod non petimus, vt non tentemur, ſed vt à tentatione non vincamur, quod eſt, in tentationem induci.* Eſtque expoſitio ſatis communis inter Patres, vt patet ex Cyrillo, Hilario, Auguſtino, Ambroſio, & Caſſiano, locis ſuprà citatis. Et ratio eſſe poteſt, quia tentari non eſt malum, imò poteſt eſſe vtile, ſi gratia protegit, ne tentatione cadamus, iuxta illud Iacob.1. *Beatus vir, qui ſuffert tentationem.* Vnde Chryſoſtomus Homil.20.in Matth. *Docet* (inquit) *non quidem nos recuſare certamina, ſed in ea audaciùs non inſilire.* Atque ita Patres colligunt ex hac petitione neceſſitatem gratiæ ad vincendas tentationes, vt patet ex Cypriano ſuprà,& ex Auguſtino frequenter contra Pelagium. Nihilominùs alij putant, vtrumque peti, quod ſentiunt,Tertullianus, Gregorius, Nyſſenus, Chryſoſtomus. Et in hanc partem inclinant magis Moderni expoſitores, quia licèt tentare non ſit malum, eſt tamen periculoſum, & ideò à nobis cauendum, quantùm in nobis eſt, propter noſtram infirmitatem, & ideò meritò cupimus, & petimus etiam non tentari. Credendum eſt autem Chriſtum voluiſſe, vt per hæc verba petamus, quicquid ſanctè petere poſſumus, ſi per illa verba poteſt propriè ſignificari, at totum hoc propriè ſignificatur per illa verba, quia non ſolùm dicimur induci in tentationem, cùm vincimur, ſed etiam cùm pugnare cogimur. Confirmatur hoc ex verbis Chriſti Matth.26. *Spiritus promptus eſt, caro autem infirma.* Quibus conſonat Cyprianus ſuprà dicens, per hanc petitionem admoneri nos infirmitatis,& imbecillitatis noſtræ; ergo hanc cognoſcentes infirmitatem, non ſolùm petere debemus, vt non vincamur, ſed etiam vt non tentemur.

D.Thom. Cyrill. D.Hilar. D.Auguſt. D.Ambr. Caſſian. Iacob.1. Chryſoſt. D.Cyprian. D.Auguſt. Tertull. D.Greg. Nyſſenus. Chryſoſt. Moderni. Ratio concluſionis pro parte negatiua. *Matth.26. D.Cypria.*

Ergo verò, licet diſſenſio magis ſit in verbis, quàm in re, in priorem ſententiam inclino, primò quia numquam tentari,vel eſt impoſſibile,vel præter legem ordinariam Dei; nam ſi ſit ſermo de interna tentatione, & humana, hæc non poteſt auferri, niſi auferatur fomes, quod eſt præter legem ordinariam; ſimiliter numquam tentari à Dæmone, quaſi miraculoſum eſſet, ergo non id petimus per illa verba, ergo cùm abſolutus ſit ſermo de tentatione, non poteſt commodè intelligi de carentia tentationis.Secundò,ſicut tentari periculoſum eſt, ita poteſt eſſe fructuoſum, iuxta illud 2.Cor.12. *Virtus in infirmitate perficitur*: Ergo neutrum ſimpliciter eſt petendum, ſcilicet, tentari, aut non tentari, ergo hic non eſt ſenſus huius petitionis; Tertiò,quia aliàs non parum eneruaretur hoc teſtimonium contra Pelagianos; nam ſi petimus non tentari, iam petimus id, quod non eſt in noſtra poteſtate, quod Pelagiani contendebant; & ita dicere poſſunt, hoc modo ſatisfactum iri huic orationi, quia licèt per nos poſſimus (vt aiebãt) vincere tentationem, nihilominùs propter periculum bonum eſt non tentari,& id peti, cùm hoc non pendeat ex noſtro libero arbitrio. Cùm ergo Patres hoc teſtimonium vrgent contra Pelagium, docent nos petere,ne tentationi ſuccumbamus. Et per hoc aiunt maximè nos admoneri infirmitatis noſtræ, quia licèt ſimus liberi,vincimur tentatione,niſi gratia adiuuemur.

34. Auctoris ſententia. 1.Ratio. Intelligitur hæc petitio, vt non tentationi ſuccumbamus. 2.Ratio. *2.Cor.12.* 3.Ratio.

Dico ergo poſtulare,ne in noctiam tentationem incidamus; nam,vt dixi,hæ poſteriores petitiones ſunt de malo cauendo, talis autem tentatio graue malum eſt,quę verò non eſt noxia,potiùs habet rationem boni. Dicitur autem tentatio noxia, quæ nos eſt ſuperatura,de tali autem verum eſt poſtulare nos,tum ne illa vincamur, tum etiam ne illã patiamur: tamen ſi quis conſideret, hæc duo reſpectu eiuſdem tentationis in idem recidunt, nam qui tali tentatione impugnatur, vincitur, alioqui noxia non eſt, ſupponebatur autem futura noxia in præſciẽtia Dei:ergo quia credimus,ipſum optimè noſſe,quæ tẽtatio futura ſit noxia,ideò petimus, vt nos in illam nõ inducat. Et ita optimè declaratur proprietas huius verbi; tunc enim maximè tribui ſolet Deo id, quod permittit, ac ſi faceret, quando ex certa præſcientia, & non obſtante malo præuiſo, illud permittit.

35. Petimus ne in tentationem incidamus. Tentatio quæ non eſt noxia, habet potiùs rationem boni.

Atque ex dixis conſtat,omnes has petitiones explicatas diſtinctas eſſe,ac ſubinde nullam eſſe poſſe quæſtionem de numero ſenario petitionum.De ſeptima verò,quæ his verbis proponitur, *ſed libera nos à malo*,poteſt eſſe nonnulla dubitatio. Primò, quia Lucas illam omiſit:ſecundò,quia per malum ibi nõ videtur intelligi,niſi peccatum, nam malum pœnæ non eſt ſimpliciter malum,neque carentia eius tam abſolutè poſtulanda eſt, liberatio autem à peccato ſufficiẽter per duas poſteriores poſtulata eſt; tertiò facit,quia non dicitur,*& libera*:ſed dictum eſt,*ſed libera*, per quam particulam aduerſatiuam indicatur hæc verba non continere diuerſam petitionem,ſed explicationem præcedentis. Nihilominùs cõmunis ſenſus Doctorum eſt,has petitiones ſeptem eſſe,& cõſequenter hanc vltimã eſſe diſtinctã à pręcedenti.Hæc fuit ſententia Auguſtini in Enchir. c.115.& lib.2.de Serm.Domini in monte,c.9.10.& 11.Quã ſecuti ſunt Beda, Anſelmus, Rupertus, S.Thomas, & cæteri Theologi,& S.Bonauẽtura in li.7.de Proceſ.Relig.c.4.&in li.de Myſtica Theologia,c.2.p.2. & in

36. An 7.petitio ſit ab aliis diſtincta? Rationes dubitandi. *D.Auguſt. Beda. Anſel. Rupert. D.Thom. Theologi. Bonauent.*

& in Opuſc. circa orationem Dominicam tom.2. & Hugo Victorinus lib.2. Allegor. in Matth.6.

Hugo.

37. A quo malo liberari poſtulemus.

1. Sententia. *Tertull. Chryſoſt. Euthi. Ambroſ. Caſſian.*

Hac ergo ſententia tamquam veriori ſuppoſita, variæ ſunt expoſitiones, quod ſit illud malũ, à quo liberari poſtulamus. Primò Tertullianus Dæmonem intelligit, quod etiam indicat Chryſoſtomus, Euthimius, & alij in Matth. Ambroſius & Caſſianus ſuprà, eſtque probabile, quamquam hoc modo parum erit diuerſa hæc petitio à præcedenti, nam liberari à Dæmone, & à tentatione eius vix differunt. Secundò Auguſtinus ſuprà, per malum intelligit peccatum, ſignificátque Chryſoſtomus Homil. 14. Imperfecti. Sic autem ad diſtinguendas petitiones oportet dicere, in ſexta peti, ne tentari permittamur, in hac verò, vt ſi tentari permittimur, à malo illius, id eſt, à conſenſu illius liberemur. Hoc autem modo parua eſt diſtinctio. Tertiò Bonauentura in primo loco ſuprà citato exponit de malo damnationis æternæ. At hoc ſatis videbatur poſtulatum, & petendo, vt peccata commiſſa remittãtur, & vt in noua nõ incidamus. Quartò D. Thomas in dicto art.9. dicit, hoc malum eſſe pœnalitatem præſentem, quæ impedit ſufficientiam huius vitæ, & fauet Cyprianus, qui vniuerſè intelligit liberationem ab omni malo, id enim videtur intelligendum de pœnalitatibus huius vitæ, vt hæc petitio ſit diuerſa à præcedenti. Petimus autem liberari ab his malis, non ſolùm quatenus ad peccatum inducunt, ſed etiam vt maius bonum, maiorémque cum Deo coniunctionem impediunt. Atque ita dixit Bonauentura in expoſitione huius orationis, in quinta petitione poſtulari liberationem à malis præteritis, in ſexta à futuris, in hac verò ab omnibus præſentibus malis, quæ nos vexant. Quod videtur ſumpſiſſe ex verbis Eccleſiæ, quæ dicit Sacerdos in Miſſa poſt expletam hanc orationem: *Libera nos quæſumus, Domine, ab omnibus malis, præſentibus, præteritis, & futuris, &c.*

2. Sententia. *D. Auguſt. Chryſoſt.* — 3. Sententia. *D. Bonauent.* — 4. Sententia. *D. Thom.* — *D. Cyprian.* — *D. Bonauent.*

38. A vitæ huius malis liberari petimus.

Vnde probabilius eſt per hæc verba etiam poſtulari liberationem ab omnibus temporalibus incommodis, peſte, fame, bello, & ſimilibus, oportuit enim vt Chriſtus etiam nos doceret à Deo eſſe ſperandam, & petendam liberationem ab omnibus his malis, quia ipſe ſolus poteſt nos liberare, & rogatus facit, quando expedit nobis, hæc enim conditio per ſe eſt incluſa in petitione, & ideo explicari non oportuit. Atque ita non eſt inconueniens, imò per ſe maximè decens, vt ſicut in hac oratione priùs petimus à Deo bona ſpiritualia, & poſtea liberationem ab ſpiritualibus malis; ita etiam poſtquam petiuimus neceſſaria bona huius vitæ, petamus ſimiliter liberationem à contrariis malis. Neque etiam obſtat, quòd Lucas hanc petitionem prætermiſerit; nam etiam omiſit tertiam, licet ſit diſtincta à duabus primis.

39. Obiectioni ſatisfit. *Auguſt.*

Quamuis ergo hæ petitiones explicitè factæ diſtinctæ ſint, virtute quædam in aliis continentur, & ideo ſine incommodo aliquæ omitti potuerunt, vt notauit Auguſtinus in Enchir. cap. 115. ex narratione autem Matthæi certum eſt, omnes fuiſſe à Chriſto expreſsè traditas. Fieri verò potuit, vt bis fuerit à Chriſto Domino, hæc doctrina tradita, ſemel iuxta narrationem Matthæi, & iterum iuxta Lucæ, neque enim oportuit eadem ſemper æquè expreſsè, & æquè tradi, quod placuit Ruperto, eſtque probabile. Quamuis autem ponamus ſemel tantùm eam tradidiſſe, credendum eſt eam ſimul, ſeu in eadem concione, & quaſi vno contextu docuiſſe, alioqui fuiſſet hæc forma nõ immediatè, & integrè à Chriſto compoſita, ſed ab Euangeliſta Matthæo ex va- A riis concionibus concinnata, quod dici non poteſt. Neque propterea Lucas reprehẽdi poteſt, eo quòd aliquas particulas omiſerit, quia neque illas excluſit, ſeu additas fuiſſe negauit, nec tenebatur omnia integrè referre. Et fortaſſe non ſine myſterio, & fructu id fecit, vel vt doceremur recogitare, & intelligere, quid ſingulæ petitiones virtute contineãt, & quam connexionem inter ſe habeant, vt Auguſtinus indicauit; vel vt diſceremus, hanc orationem magis nobis eſſe datam propter docendas res, quas petere debemus, quàm propter verba, vt Beda in Matthæum ſignificauit.

Rupert.

Euangeliſtæ verba in cõcordiam reducuntur.

Auguſt. — *Beda.*

40. Particula Amen, quid ſignificet.

Tandem addit Matthæus, Chriſtum Dominum concluſiſſe hanc orationem illa particula *Amen*. De qua nonnulla tetigi in 3. tom. 3. part. diſp. 83. ſect. 1. B vbi dixi, licet alias ſignificationes habeat, tamen cùm in fine orationis additur, ſignificare conſenſionem, & affectum ad orationem factam, quam ſignificationem interpretantur Patres, quos ibi retuli per hoc verbum *fiat*. In hoc ergo ſenſu in præſenti ſumitur. Hinc verò cogitare poteſt aliquis, hanc orationem per ſe, & ex vi ſuæ inſtitutionis dicendam eſſe à pluribus, ab vno in perſona aliorum, qui in fine aſſentiunt, dicendo Amen: hic eſt Eccleſiaſticus vſus illius particulæ, & ſumitur ex Paulo 1. ad Corinth. 14. Vnde etiam cogitari poteſt, orationem illam non dici à fidelibus in perſona propria, ſed in perſona Eccleſiæ; quod etiam videtur dicere D. Thomas. 2.2. quæſt. 83. art. 16. ad 3. neutrum tamen verum eſt in illo ſenſu intellecta illa C particula, neque ex ea colligitur. Duobus ergo modis intelligi poteſt, quòd oratio illa dicatur in perſona Eccleſiæ, obiectiuè, ſcilicet, vel ſubiectiuè (vt ita breuitatis cauſa dicam) obiectiuè appello, quia fieri debet pro tota Eccleſia; & hoc eſt verum, & hoc modo vocatur à Cypriano hæc oratio non priuata, ſed publica: & hoc ſolùm incendit D. Thomas, vt art. 7. ad 1. clarè explicuerat. Hoc tamen non obſtat, quominùs hæc oratio ab vno quoque fideli in propria perſona dicatur, quia ſinguli debemus pro omnibus orare.

1. Cor. 14. — *D. Thom.*

1. Modus explicandi an hæc oratio dicatur in perſona Eccleſiæ. *Cyprian. D. Thom.*

41. 2. Modus.

Altero ergo modo intelligi poteſt, vt hæc oratio proferatur in perſona Eccleſiæ, quaſi repræſentatiuè, & miniſterialiter, quod voco ſubiectiuè. Et hoc quidem poteſt eſſe verum, quando Eccleſia ita D inſtituit, vt in Miſſa, & in Canonico officio. Non eſt tamen verum, ſi intelligatur id eſſe neceſſarium, aut eſſe ex inſtitutione Chriſti: hoc enim nullo fundamento nititur. Quando enim Chriſtus dixit, *ſic ergo vos orabitis*, ad ſingulos locutus eſt, & ordinarium modum orandi priuatè, & in propria perſona docuit. Vnde hæc oratio facta ab exiſtente in peccato mortali, non magis habet ab Eccleſia vim aliquam, vel auctoritatem impetrandi, quàm aliæ priuatæ orationes eiuſdem peccatoris. Neque aliud colligitur ex particula *Amen*: non enim addita eſt, vt alter reſpondeat, ſed vt ipſemet orans ſeipſum excitet, & quaſi reflectione quadam affectum, ac deſiderium ſuũ omnibus petitionibus factis adiungat.

Soluitur obiectio.

E

CAPVT IX.

De alijs formulis orandi ab Eccleſia vſitatis.

1. An oratio priuata poſſit fieri vocaliter quacumque forma.

QVamuis in oratione omninò priuata vnuſquiſque poſſit vti abſque culpa, quacumque pia forma orandi, etiamſi auctoritate publica confecta non ſit, dummodò vel propriam ſciẽtiam, vel auctoritatem ſufficientem, & probabilem conſtet in tali

in tali forma orandi nihil vel ſanæ doctrinæ repugnans, vel à religione alienum contineri. Nihilominùs ſecurius, & vtiliùs eſt, vti aliqua forma ab Eccleſia approbata, qualis eſt illa, quæ habetur in officio B.Mariæ virginis à Pio V.approbato.In quo non ſolùm officium Virginis, ſed etiam multa alia officia, & orationes variæ continentur. Et idem eſt de quibuſcumque precibus auctoritate Pontificia approbatis extra illud officium, vt eſt Litania Virginis Lauretanæ, quam Clemens VIII. approbauit, etiam prohibendo vſum aliarum, ſcilicet, publicum in Eccleſia, nam priuatas orationes non prohibuit.

Officium. & Litaniæ B.Virginis. *Pius V.* *Clemens 8.*

2. Ratio autem clara eſt, quia per ſe malum non eſt, vti determinata forma verborum, vt probat exemplum orationis Dominicæ; & eſt per ſe euidens, quia in hoc nulla apparet deformitas, & poteſt habere multas vtilitates, quales ſunt, ſcire quid petendum ſit, vitare multiloquium, excitare deuotionem, & ſimilia quæ ex Patribus rectè attigit Alexander, Alenſis 4.parte, quæſt.26.membr.3. artic.2.§.2. Aliunde verò non eſt prohibitum vti alia forma verborum diſtincta ab illa, quam Chriſtus tradidit, vt ſuprà cap.1. huius libri oſtenſum eſt, ergo priuatim vti licebit forma orandi per priuatam ſcientiam ſatis cognita, & examinata, publicè verò forma approbata per Eccleſiam. Imò ſi vſus non ſit adeò publicus, vt ſit vniuerſalis pro tota Eccleſia, ſufficier approbatio Epiſcopi, vel alterius legitimi Superioris, quia hoc non inuenitur per Canones prohibitum. Hic autem vſus tam eſt antiquus, vt referat Euſebius lib.4.de vita Conſtantini cap.19. Conſtantinum omnes milites ſuos induxiſſe ſimul ad orandum die Dominica, eiſque formulam precãdi dediſſe, quam cap.20.his verbis: refert: *Te ſolum Deum agnoſcimus, te Regem profitemur, te adiutorem inuocamus, per te victorias conſecuti ſumus, per te hoſtes ſuperauimus, abs te & præſentem fœlicitatem conſecutos fatemur, & futuram adepturos ſperamus, tui omnes ſupplices ſumus, abs te petimus, vt Conſtantinum Imperatorem noſtrum vnà cum pijs eius liberis quamdiutiſſimè nobis ſaluum, & victorem conſerues.* Ad hunc ergo modum licitum per ſe eſt, vti forma verborum ſufficienter examinata, & probata iuxta exigentiam loci, & perſonarum. Quando verò vſus eſt pro tota Eccleſia, vniuerſalis etiam approbatio neceſſaria eſt. Hæc verò interdum eſſe poteſt per vniuerſalem traditionem, & conſenſum: interdum verò per Pontificiam auctoritatem, quæ in priori etiam modo non deeſt, quia vel expreſsè, vel tacitè conſuetudinem approbat. Et tunc (quod in huiuſmodi forma generali maximè neceſſarium eſt) non poteſt in huiuſmodi orationibus contingere pernicioſus error in fide, vel in moribus. Item de ſe poſſunt magis excitare deuotionem, & fiduciam ob Eccleſiæ auctoritatem. Neque in hoc occurrit difficultas alicuius momenti.

Ratio aſſertionis. *Alenſ.* Quas orationes Epiſcopi, & Superiores poſſint approbare. Conſtantini oratio.

3. Solùm ad huius materiæ complementum libet pauca notare de tribus formulis orandi, quæ maximè ſunt in vſu Chriſtianorum omnium in ſuis priuatis orationibus præter orationem Dominicam, quæ ſunt ſalutatio Angelica, ad quam ſpectat recitatio Roſarij, Antiphona eiuſdem Virginis, quæ incipit *Salue Regina.* Tertio loco in rudimentis fidei ſolet poni Symbolum Apoſtolorum, ſed illud non continet formam orandi, ſed confitendi fidem, & ideò in materia de Fide potiùs tractandum eſt. Tertio ergo loco nos ponimus Litanias Virginis, ac Sanctorum. De his ergo pauca dicimus propter hæreticorum importunitatem. Cætera verò officia, vel orationes, aut ritus precandi, quæ habentur in dicto officio Pij V. ſumpta ferè ſunt ex officio Canonico Eccleſiæ, & eandem cum illo proportionem ſeruant in Pſalmis, Hymnis, Canticis, Lectionibus, Antiphonis, Verſibus, & Orationibus: & ideò nihil hic dicere oportet: nam quæ libro ſequenti dicturi ſumus de officio Canonico, cæteris ſimilibus precationibus erunt communia.

Tres formulæ orãdi, quæ maximè in vſu ſunt.

De ſalutatione Angelica.

4. Dvabus partibus hæc oratio conſtat, ſcilicet, ſalutatione, ac laudatione beatiſſimæ Virginis, & petitione ad eamdem proximè facta, quæ in Deum tandem refundatur, in quo genere compoſitionis hæc oratio Dominicam imitatur, quod ad illius laudem, & commendationem ſpectat. Prior pars tota ex Scriptura ſumpta eſt, nam illa verba *Aue gratia plena: Dominus tecum*; Angeli ſunt Virginem ſalutantis apud Lucam, nomen autem *Maria*, licet in iſta ſalutatione ab Angelo non ſit prolatum, conſtat ex Scriptura eſſe ſumptum, meritóque ab Eccleſia fuiſſe illo loco interpoſitum. Tum quia non loquimur ad Mariam ita nobis præſentem, ſicut aderat Angelo ſecum loquenti, tum etiam, vt ipſo *Mariæ* nomine ad reuerentiam, & deuotionem excitemur, quod Angelo neceſſarium non erat. Quamuis etiam ille fortaſſe in ſalutatione nomen omiſit, vt nouum, & inuſitatum, ac admirabile nomen gratiæ Virgini imponeret, & vt proprium nomen in tempus magis opportunum reſeruaret. Nam paulò pòſt adiunxit, *Ne timeas Maria.* Verba autem illa: *Benedicta tu in mulieribus*, & ab Angelo, & ab Eliſabeth dicta fuerunt non ſine myſterio, vt illa conſenſione verborum Spiritusſanctus vtriuſque ſalutationis auctor oſtenderetur, vt Ambroſius, Beda, & alij, Lucæ 1. adnotarunt. Denique illa verba, quibus hæc prior pars abſoluitur: *Et benedictus fructus ventris tui, Ieſus.* Ab Eliſabeth addita ſunt, excepto *Ieſus* nomine, quod ipſa proferre non poterat, quia nondum erat impoſitum, meritò tamen Eccleſia illud expreſſit, tum quia nullum potuit eſſe nobis vtilius, tum etiam quia Mariæ auribus nullum ſuauius inſonat, ideóque nullum poterat eſſe aptius ad captandam Virginis beneuolentiam, quod in omni oratione ſolet obſeruari.

Salutatio Angelica duabus partibus cõſtat. Cur Mariæ nomen in Angelica ſalutatione additum ſit. Cur Angelus in ſalutatione Mariæ nomen omiſit. *Ambr. Beda. Lucæ 1.*

5. Ex his ergo ſatis conſtat, nihil eſſe in hac parte huius orationis, quod non ſit ab Spiritusſancto dictatum, & infallibilem veritatem contineat, atque ita ex hac parte nihil poſſunt hæretici calumniari, quod in hac oratione reprehendant. De ſenſu autem ſingulorum verborum non poſſumus hic ex profeſſo tractare, nonnulla verò attigimus in ſecundo tomo tertiæ partis tractando de Annunciatione Angelica, & de plenitudine gratiæ Virginis, & latiùs tractantur ab Expoſitoribus Lucæ, & præter antiquos videri poſſunt Salmeron, Toletus, Maldonatus & Barradas.

In prima orationis huius parte omnia ſunt ab Spiritusſancto dicta. *Salmeron. Tolet. Maldon. Barradas.*

6. Hic ſolùm poteſt à nobis interrogari, an illa verba, quæ illis locis, & temporibus fuerunt accommodata, & decentiſſima ad ſalutandam Virginem, conuenienter ab Eccleſia, & à nobis ad eumdem finem vſurpentur? Neque enim hæretici obiectionem hanc prætermiſerunt, quia nos non ſumus Angeli, & nefas eſt velle ſalutare Virginem, quia illi fecerunt, hæc enim, & ſimilia

An conuenienter Angeli verba vſurpemus.

Caniſ.
Obiectio.

refert Caniſius libro 5. de Deipara capite 26. in fin. quibus ſufficientiſſimè reſpondet. Poſſumus autem nos obiicere, quia verbum *Aue* eſt deprecantis, & optantis pacem, vel ſalutem, vnde vertitur *Salue*, aut *pax tibi*, quod ſalutationis genus optimè dirigitur ad viatorem, non tamen ita conuenienter ad Beatum, quia ſumma pace, & ſalute fruitur. Deinde ita D. Thomas 3. parte, quæſt. 30. artic. 3. Angelum ſic ſalutaſſe Virginem, vt mentem eius redderet attentam, hoc autem nobis neceſſarium non eſt, quia ſcimus non indigere excitatione noſtra. Denique cætera verba præſertim illa *Dominus tecum*, fuerunt optantis, & deprecantis aduentum Verbi in vterum Virginis, quod nos conuenienti modo facere non poſſumus.

7.
Satisfit obiectioni.
Conuenientiſſimè hæc verba vſurpātur ad virginem ſalutandam.
Iacob.

Dicendum eſt, conuenientiſſimè ab Eccleſia illa verba vſurpari ad Virginem ſalutandam. Quem morem antiquiſſimum in Eccleſia eſſe ex his, quæ in antiquis Patribus leguntur, manifeſtum eſt. Nam in Liturgia Iacobi, ſacerdos priùs ſecretè ſalutat Virginem his verbis: *Aue Maria gratia plena: Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus; benedictus fructus ventris tui, quia ſaluatorem peperiſti animarum noſtrarum.* Deinde verò exclamat, *Præcipuè ſanctiſſimæ, immaculatæ ſuper omnes benedictæ, &c. dignum eſt, vt te veram dicamus Deiparam*, & infrà: *Tibi plena gratia, vniuerſa creatura gratulatur, gloria tibi*, &c. Vnde Heſichius Ieroſolymitanus Homil. 2. de Virgine; *Iure proculdubio (ait) omnis grati animi lingua ſalutat Virginem, & Deiparam, ac pro viribus Gabrielem principem Angelorum imitatur, dicens: Aue gratia plena: Dominus tecum.* Et reſpondendo ad obiecta hoc facilè declarabitur.

Heſich.

8.
Verbū Aue, potuiſſet reddi gaude: χαῖρε enim hoc ſignificat.
Baſilius.

Nam in primis verbum *Aue*, etiam propriè verti potuiſſet, *Gaude*, verbum autem gaudij valdè accommodatum eſt ad ſalutandam Virginem cum Chriſto beatam, & ita interdum illa voce vtitur Eccleſia in aliis Antiphonis, & Orationibus ad Virginem. Hinc Baſilius Seleuciæ Epiſcopus in Orat. de Annunciatione Angelica: *Gabriel*, inquit, *à gaudio, & gratia ſalutationem auſpicatur.* Deinde etiā verbo *Patris*, & *ſalutis* poſſumus ſalutare Virginem, non optando illi, quod non habet, ſed complacendo in eo, quod habet, & quaſi deſiderando vt ſemper habeat, ſicut deſiderant Angeli beati in Deum conſpicere. Præterea licèt ſalutando Virginem, non excitemus illam illo modo, quo excitauit Angelus mediis ſenſibus corporis, excitamus tamen nos ipſos ad reuerentiam, amorem, & fiduciam, reuocando in memoriam plenitudinem gratiæ eius, & ſingularem fauorem, quo Deus illam proſequitur, & ſingularem eius electionem inter omnes mulieres, ac denique (quod Eliſabeth addidit) commemorando, ſeu illi repræſentando benedictum fructum ventris eius. Et præterea his eiſdem verbis noſtrum affectum oſtendimus; & Virgini proponimus eius beneuolentiam captando, quantùm in nobis eſt; ſunt ergo omnia verba illa ad Eccleſiæ vſum aptiſſima, quamuis fortaſſe non omninò eadem ratione, neque ad eumdem effectum ab Angelo dicta fuerint, non eſt enim hoc neceſſarium, ſatiſque eſt, quòd poſſint eandem ſignificationem retinere, ſicut de verbo *Aue* iam conſtat. Dictio autem *Dominus tecum*, non fuit optantis, ſed affirmantis de præſenti, quia non eſt ſenſus, *Dominus tecum*, id eſt, erit tecum, ſed tecum eſt, ſeu in te excellenti modo habitat ſpiritualiter, nondum enim de corporali habitatione per Verbi conceptionem Angelus loquebatur, iuxta probabiliorem expoſitionem; de cæteris autem verbis res clara eſt.

Altera pars huius Orationis continet petitionem ad Virginem, ſupponit autem tota hæc oratio duo principia; vnum eſt, beatam Virginem in cœlo orare pro nobis; quod certum de fide eſt, & præter illa, quæ in communi de Sanctis orandis in 1. lib. diximus, tractatum ſpecialiter à nobis eſt de B. Virgine in ſecundo tomo, diſ. 23. ſect. 2. & 3. Secundum principium eſt, cognoſcere B. Virginem, quæ nos hic oramus, & petimus, quod etiam de Sanctis diximus in ſecundo libro, & in communi de Beatis in prima parte, & in peculiari de Virgine in ſecundo tomo, diſput. 21. ſect. 3. His autem conſequens eſt, vt oratio debito modo ad Virginem facta in ſingularem eius venerationem, & cultum cedat; quem & Deo, & ipſi gratum eſſe in eodem ſecundo tomo, diſp. 22. oſtēdimus. Ex his autem veritatibus fidei manifeſtum eſt, hāc poſteriorem partem huius orationis ſanctiſſimam, & puriſſimā eſſe, nam in ea in Virgine ſanctitatem, & dignitatem matris Dei, in nobis autem peccata, & indigentiam recognoſcimus. Poſtulamus autem interceſſionem pro nobis, dum hic viuimus, maximè verò pro mortis articulo, vbi & diuinum auxilium, & piiſsimum matris ſubſidium maximè nobis neceſſarium erit.

9.
B. Virgo in cœlo orat pro nobis.

B. Virgo cognoſcit quæ nos oramus.

De Roſario breuis digreſſio.

10.
De Roſario & Corona Virginis.

EX his orationibus Dominica, & Angelica compoſita eſt illa celebris in Eccleſia orandi formula, quæ Roſarium, vel corona appellatur: quamquam hæc duo licet in materia, & forma ſimilia ſint, non ſunt omninò idem. Nam conueniunt quidem, quòd vtraque formula conſtat ex dictis orationibus, & quòd inter denarias orationes Angelicas ſemel Dominica interponitur. Differunt tamen in numero, nam integrum Roſarium centum quinquaginta ſalutationibus Virginis conſtat, interpoſitis pro quindecim denariis, quindecim orationibus Dominicis: corona verò conſtat, ſeptuaginta tribus *Aue*, & ſeptem *Pater*, quæ à piis hominibus inuenta creditur in memoriam, & honorem totidem annorum, quos in hac vita Virginem vixiſſe probabile eſt. Et ideò vocata eſt corona hæc oratio, quia perfectum circulum vitæ Virginis repræſentat. At illa in rigore non intelligitur nomine *Roſarij*, ac ſubinde ad illam non pertinent gratiæ, & fauores in commendationem Roſarij conceſſi à Pontificibus, ideóque licèt ſit pia deuotio, non eſt tamen tam authentica.

Corona vnde nomen habeat.

11.
Roſarium cur dicatur Pſalterium Virginis.

Bulla Sixti 4.
Clemen. 8.
Paulus 3.
Nauarr.

Roſarium autem vocatum eſt Pſalterium Dominæ noſtræ, fortaſſe quia in numero ſalutationum imitatur numerum Pſalmorum, & ita nominatur in quadam Bulla Sixti IV. & creditur fuiſſe nomen impoſitum à B. Dominico. Nomen autem *Roſarij*, magis receptum eſt, & illo vtuntur Clemens VII. & Paulus III. & creditur eſſe antiquius; vnde autem ſumptum ſit, explicat fuſiùs Nauarrus in dicto Enchirid. in Miſcellan. 1. 2. 3. & 19. vbi de nomine *Roſarij*, plura piè aduertit, & proſequitur, in quibus illa maximè notanda ſunt, quæ ad intelligendas Pontificias Bullas, in quibus gratiæ, vel indulgentiæ pro recitantibus Roſarium conceditur, vel etiam ad indicandum de obligatione, quæ naſcitur, vel ex voto recitandi Roſarium, vel ex pœnitentia impoſita nomine Roſarij, vel ex cauſa ſimili, vtilia fuerint. Eſt enim aduertendum hoc Roſarium conſuetudine diuiſum eſſe in tres partes, quarum ſingulæ quinquaginta ſalutationibus,

tationibus, & quinque Dominicis orationibus conſtant, & vnaquæque etiam ſolet Roſarium appellari, licèt ſæpe vocetur tertia pars Roſarij, ſicut è conuerſo Pſalterium ipſum interdum abſolutè vocatur Roſarium, ſæpe verò additur integrum Roſarium. Quando ergo expreſsè nominatur integrum, vel totum Roſarium, clarum eſt non ſatisfieri per tertiam partem, ſicut etiam quando nominatur Pſalterium Virginis, quia hoc nomen nullo modo accommodatur tertiæ parti Roſarij, vt ex vſu, & ex ratione ſuprà declarata conſtat. Similiter quando è conuerſo exprimitur tertia pars Roſarij, ſublata eſt ambiguitas. Dubium verò naſcitur, quando Roſarium abſolutè nominatur: & rationes dubitandi ſunt faciles ex dictis. Mihi tamen placet, quod Nauarrus ſentit, interpretandum eſſe de tertia parte Roſarij, tum quia hanc ſignificationem obtinuit vſus, fortaſſe quia pauci ſunt, qui Pſalterium integrum quotidie dicant, tum etiam quia hoc modo amplificantur fauores & reſtringuntur onera, nam ſi Roſarium in pœnitentiam imponitur, explicamus cum minori grauamine, ſi verò indulgentiæ, vel gratia conceditur dicenti Roſarium, ſic etiã ampliatur, & vtrumque eſt Iuris regulis conſentaneum. Et hoc confirmant aliæ coniecturæ, & teſtimonia, quæ Nauarrus in dicto Miſcel. 19. adducit.

Quãdo imponitur Roſariũ ad recitandũ quid intelligatur.

Nauarr.

12. Roſarium eſt pia forma orandi.

De hac ergo forma orandi, quòd pia, & ſancta ſit, & ad omnes effectus orationis aptiſſima, ac deniq; ſine macula, nullus Catholicus dubitare poteſt. Nam in primis partes, ex quibus conſtat, Deo gratiſſimæ ſunt; vt ex ſuperiorbus conſtat, & latè proſequitur Nauarrus dicto Enchir. cap. 19. num. 100. vſque ad 188. Deinde eſt compoſitio prudens, & apta ad excitandam deuotionem; nulliúſque ſuperſtitionis, ac deformitatis argui poteſt, quia non præſcribitur ille numerus tamquam per ſe habens aliquam virtutem, nec putatur ita neceſſarius, vt ſit per ſe malum aliquid addere, vel detrahere, ſed proponitur, vt quædam accommodata menſura ad orandum, & cum quadam varietate, quæ leuet faſtidium. Præter imitationem Pſalterij, & alias myſticas rationes, quæ ibi conſiderari poſſunt, accedit, quòd hæc deuotio antiquitate, & vniuerſali acceptatione roborata eſt. Nam quoad antiquitatem, tanta eſt, vt eius initium ignoretur: licet enim multi credant incepiſſe à B. Dominico, per diuinam reuelationem (quod eſt pium, & probabile, & non parum antiquum) tamen alij dicunt, tempore Leonis IV. iam fuiſſe in vſu. Alij ex Beda referunt, iam ſuo tempore conſuetudinem hanc fuiſſe antiquam. Alij denique etiam vſque ad tempora Apoſtolorum referunt, quod magis incertum eſt. Illud profectò certius, orationem hanc multis prodigiis, miraculis, & reuelationibus fuiſſe comprobatam, vt in Hiſtoriis Dominicanorum, & in variis libris de Roſario Petrus Alanus de Rupe, Albertus, & alij referunt, ac denique auctoritate multorum Pontificum approbata eſt, confirmando confraternitatem Roſarij, & varias indulgentias concedendo, vt latè refert Nauarrus per varia Miſcellan. Nunc ſufficit nobis commemorare, quod Pius V. in Bulla quadam dixit, inuentum hoc ab Spiritu ſancto fuiſſe.

Nauarrus.

Villeg. in exaltat. ſanctæ Crucis. 14. Septẽbr.

Petrus Alanus. *Albert.*

Nauar. *Pius V.*

13. *Caniſius.*

De modo autem recitandi videri poteſt Caniſius libr. de Deipara cap. 10. verſus finem, & in toto illo capite ſalutationem Angelicam defendit, & in libro quinto capit. 26. nonnulla notat de Roſario, plura Nauarrus. Nobis verò circa hanc orationem in ſpecie, præter ea, quæ generalia ſunt, nihil ferè nouum occurrit addendum; duobus enim modis recitari poteſt, ſcilicet, vel voluntaria deuotione, vel ex aliqua obligatione voti, & pœnitentiæ, vel ad lucrandam indulgentiam. Quando ſine obligatione recitatur, nulla hic interuenit ſpecialis obligatio in modo recitandi Roſarium, præter eam, quæ generaliter de oratione vocali explicata eſt, quia in nullo iure, vel ratione fundari poteſt. Quando verò ex obligatione imponitur recitatio Roſarij per ſe ſolùm additur obligatio actus quoad exercitium, vt ſic dicam: & ideo etiam tunc nullus ſpecialis modus eſt neceſſarius, niſi in ipſo præcepto, vel reſcripto exprimatur, vel à vouente ſpecialiter intendatur, vt verbi gratia, licet quis voueat recitare Roſarium, non tenetur flexis genibus, vel in Eccleſia recitare, niſi huiuſmodi circumſtantias ſub voto expreſsè comprehenderit, idem de pœnitentia iniuncta, & ſimilibus. Cætera de hoc modo videri poſſunt in Nauarro Miſcel. 23. 24. & ſequentibus.

Nauarrus.

Varias ob cauſas recitari Roſarium.

Nauarrus.

Sed quæret aliquis, an in his caſibus poſſit cum ſocio recitari alternatim dicendo *Aue*, & in fine denarij ſimul orationem Dominicam? Hic enim modus in voluntaria recitatione ſeruari poteſt, habere enim poteſt laudabilem, & congruentem rationem, vt piè notat Nauarrus Miſcel. 32. affirmans ſæpiſſimè ſolitum fuiſſe hoc modo recitare Roſarium, quod & alij viri Religioſi faciunt. At verò hic modus ſufficiat ad implendam obligationem, quæ per votum, pœnitentiam, &c. de dicendo Roſario ſimpliciter impoſita eſt, aliqui dubitant. Idem autem Nauarrus indubitãter affirmat in dicto Miſcel. 32. & cap. 10. eiuſdem Enchirid. numero 19. & ſequentibus, & eandem ſententiam ſecutus eſt Azor, tomo 1. ſuarum inſtitut. lib. 1. cap. 7. dubio 10. & mihi etiam probatur hęc ſententia, quia ille modus recitandi eſt conſentaneus vſui Eccleſiæ in ſuis canticis, & orationibus communibus; & eſt ſatis aptus ad orandum attentiùs, & cum maiori interna deuotione, & ſine tædio. Item quia vbi duo coniunguntur in Chriſto ad orandum, quaſi vnum efficiunt, & ſibi communicant partes ſuas, & ita vnuſquiſque cẽſetur moraliter totum dicere, quod ambo alternatim dicunt. Denique Clemens Roman. lib. 4. Conſtitut. cap. 34 monet fideles, vt ſaltem duo, aut tres orent, *Quia Dominus* (inquit) *dixit, vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Vix autem intelligi poteſt, quomodo duo, vel tres ad orandum poſſint conuenire, niſi alternatim aliquid proferendo. Hic ergo modus etiam in dicendo Roſarium teneri poteſt, ita vt vnuſquiſque ex ſociis totum Roſarium dicere cenſeatur, ac ſubinde obligationi ſuæ ſatiſfacere.

14. An Roſariũ ex obligatione poſſit cum alio alternatim recitari?

Nauarrus.

Azor.

Clemens. Roman.

Dubitat etiam Nauarrus ſuprà, an qui tenetur dicere Roſarium ſemel in die, teneatur continuè dicere, vel ſatisfaciat, dicendo per partes in diſtinctis horis diei? & reſpondet ſatisfacere, dicendo poſteriori modo; quod mihi etiam placet: quia continuatio (vt ſic dicam) non eſt de ratione Roſarij; & qui totum numerum illarum orationum dicit ordine præſcripto, integrè recitat, quod tenetur. Dices, Roſarium ſignificare orationem vnam, vt ipſum nomen præ ſe fert, recitatum autem per partes diuiſas non componere orationem vnam. Reſpondeo, negando Minorem, quia in his rebus moralibus vnitas non attenditur ex rigoroſa continuatione partium, nam tres nocturni licet diuidantur (vt olim fieri ſolebat) vnam horam matutinam componunt, imò Matutinum, & Laudes ſeparatim

15. An ſatisfaciat qui Roſarium recitat per partes?

Obiectioni occurritur.

dicta communiùs cēſetur vna hora, quin & ſeptem horæ Canonicæ, quæ ſeparatis horis dici debent, vnum officium componunt, quod eſt vnius præcepti materia. Sic ergo quinque denarij quinque diuerſis horis recitati ſub hac intentione dicendi Roſarium, componunt moraliter vnam orationem. Vnde, vlteriùs addo, ſi quis teneatur dicere Roſarium integrum ſemel, aut bis in hebdomada, ſatisfacere dicendo tertiam, vel ſextam partem ſingulis diebus propter eandem rationem. Itaque dummodò cum debita reuerentia fiat, non apparet in hoc vlla difficultas, neque ex vi conſuetudinis, aut conſtitutionis conſtat ita eſſe coniungendas illas orationes, vt nulla temporis mora interponatur.

16. *Recitare Roſariū myſteria meditando an ſit neceſſariū? Nauarr.*

Præterea, inquiri poteſt, an expediat recitare Roſarium, meditando myſteria vitæ, mortis, & reſurrectionis Domini? De quo multa dicit Nauarrus 20. Miſcel. & ſequentibus. Breuiter autem dico, hunc modum attentionis, vel deuotionis non eſſe neceſſarium ad implendam obligationem, ſi quis eam habeat dicendi Roſarium, niſi ex peculiari voto quiſpiam ad id ſe obigarit. Nam quòd tale votum fieri poſſit, & ſit validum, dubium non eſt, ſecluſo autem tali voto, modus ille non eſt de ſubſtantia Roſarij, quatenus eſt Oratio vocalis legitimè, & ſanctè facta: non eſt ergo neceſſarius. Secundò, certum eſt, illum modum eſſe pium, & vtilem, non tamen eſſe omnium optimum, neque omnibus recitantibus Roſarium accommodatum, aut imponendum. Primum patet, quia recitari poteſt cum altiori contēplatione, & ſimpliciori vnione ad Deum. Secundum verò, quia multi ſunt ruſtici, & incapaces illius modi, alij verò vtilius circa rem vnam, quàm circa multiplicia myſteria meditabuntur. Tertiò exiſtimo, frequentiùs non expedire ſimul cum oratione vocali ſingulorum denariorum meditationem ſingulorum myſteriorum adiungere, quia regulariter non fiet ſine aliqua cōfuſione, aut diſtractione. Et ideò vtilius erit, dum Angelica, aut Dominica orationes dicuntur, attendere vel ad Deum ipſum, vel ad Virginis excellentiam, vel ad ea, quæ per voces ſignificantur. Poſtea verò finitis ſingulis denariis, paulum ſiſtere in meditatione alicuius myſterij ordine vſitato. Sic enim faciliùs colligetur mens ad id, quod intendit, & maior deuotio excitabitur, quæ eſt præcipuus orationis fructus.

17. *An poſſit pluribus titulis ſatisfieri recitatio ſemel Roſario in die? Nauarr.*

Tandem quærit Nauarrus in Miſcel. 27. an qui tenetur pluribus titulis, voti, præcepti Superioris, & Confeſſoris, vel ad indulgentiam lucrandam eodem die dicere Roſarium; ſatisfaciat omnibus obligationibus, ſemel dicendo, ſicut ſatisfacit vna Miſſa multis obligationibus ſimul occurrentibus, & vno ieiunio ſimiliter? Reſpondet autem Nauarrus ſimpliciter negando; probationes verò, quas adducit, non ſunt admodum probabiles, nec ſolutiones rationum in contrarium, nam ad illud de ieiunio reſpondet, ideo id eſſe, quia eſt obligatio talis diei, & vno die non poteſt bis ieiunare. Quæ reſponſio non poteſt dari ad aliud exemplum Miſſæ, quod ipſe omittit. Cenſeo ergo diſtinctione vtendum eſſe. Et in primis aſſero, ad lucrandam indulgentiam recitanti Roſarium conceſſam, nihil obſtare, quòd illa recitatio ſub alia obligatione poſita ſit, ſiue ex voto, ſiue ex confeſſione, ſine ex alia obediētia (quamuis oppoſitum indicet Nauarrus.)

Reſolutio quæſtionis.

Probatur, quia ſupponimus in forma indulgentiæ, non eſſe expreſſum, vt Roſarium recitandum non ſit aliàs ſub aliqua obligatione (nam tunc nulla eſſet quæſtio) ſed ſimpliciter concedi recitanti Roſarium. Tunc ergo licet ex obligatione recitetur, forma indulgentiæ impletur, ergo tantùm valet, quantùm ſonat. Item opus illud eo quòd ex obligatione fiat, non eſt minus bonum, imò cæteris paribus, eſt melius, cur ergo erit peioris conditionis, qui illud recitat? Denique ſi de præſumpta intentione tractetur, non eſt veriſimile intentionem concedentis indulgentiam fuiſſe excludere illos, qui obligationem citandi habent, nulla enim rationabilis cauſa talis præſumptionis aſſignari poteſt. Vt ſi Pontifex concedit, verbi gratia, vnum annum indulgentiæ recitanti Pſalmum *Miſerere*, cur credetur excludere ab hac gratia eum, qui ex voto recitat Pſalmum illum? Et ſimiliter veriſimile non eſt eum, qui vouit Roſarium, voluiſſe obligare ſe ad recitandum illud cum animo non lucrandi indulgentiam per tale Roſarium. Neque hic habet locū ratio, quam maximè vrget Nauarrus, quòd per vnā actionem non ſatisfit duplici obligationi, quia opus ad indulgentiam requiſitum non eſt propriè ſub obligatione, ſed eſt veluti conditio requiſita ad effectum indulgentiæ, quæ conditio ſufficienter impletur per opus aliàs præceptum, niſi expreſsè excludatur.

18. *Cōfirmatur concluſio.*

Addo vlteriùs, non repugnare in vniuerſum, quin vno opere duplici præcepto ſatisfiat, vt probat exemplum de Miſſa, vnde etiam in præſenti non repugnabit in recitatione Roſarij. Pendet tamen ex intentione præcipientium, vel vouentium, quæ conſideranda eſt; Nam confeſſor poteſt in pœnitentiam iniungere opus ex præcepto, vel ex voto debitum: vnde ſi id declaret, non erit dubium, quin vna recitatione vtrique obligationi ſatisfiat. Quando verò id non declarat, coniectura opus eſt, nam fortaſſe non intendit imponere onus dicendi Roſarium bis in die, ſi alioqui pœnitens habet votum dicendi illud, & idem præſumi poteſt de ſimili præcepto impoſito à Prælato. Et ſimile eſt de voto; nam poteſt quis ſe obligare voto ad opus aliàs præceptum. Quod ſi quis fecit votum recitandi priùs, quàm haberet aliunde obligationem dicendi illud, veriſimile eſt, non habuiſſe intentionem dicendi bis Roſarium in die, ſi noua obligatio ſuperueniat: oportet ergo prudentis arbitrio vti, quia totum pendet ex intentione, & in caſu dubio pars tutior eligenda eſt, quia dubiis non ſunt augenda onera, ſed melior eſt conditio libertatem ſuam poſſidētis. Ratio verò generalis eſt, quia idem opus eſt capax plurium honeſtatum, & poteſt eſſe ſufficiens ad obediendum multis, & ad impetrandum pro multis, maximè ſi ſpecifica intentio ad ſingulos referatur. Non ſufficit tamen vnica recitatio Roſarij ad ſatisfaciēdum æqualiter pro multis, & pro ſingulis, ideóque ſi quis ſit obligatus ad applicādam alicui totam ſatisfactionem vnius Roſarij, non poterit ſimul ſimilem obligationem pro alio implere, ſi illam habeat, ſed oportebit iterum Roſarium recitare, per quod ſatisfactum eſt fundamentis Nauarri.

Confeſſor poteſt in pœnitentiam iniungere opus ex præcepto debitum.

In dubio pars tutior eligēda eſt.

Non ſufficit ad ſatisfaciendum æqualiter pro multis vnum Roſarium.

De Salue Regina.

19. *Caniſius. Bellarm.*

Contra hanc orationem maximè inſurgunt hæretici, eorum tamen calumniis ita occurrunt Caniſius lib. 5. de Deipara, cap. 13. & Illuſtriſſimus Bellarminus lib. 1. de Bonis Oper. cap. 15. vt nihil noui nobis addere ſit neceſſe. Tria verò in hac oratione poſſunt conſiderari. Primum eſt Salutatio, quæ in principio ſtatim continetur, de qua eadem eſt ratio, quæ de illa, quam per Angelicam ſalutationem

Tria continentur in Salue Regina.

rationem facimus; nam verba *Salue*, & *Aue*, ferè æquipollentia ſunt; & ideò quæ ibi de hoc puncto diximus, hic applicanda ſunt.

20. Laudes Virginis in hac Orat. factæ an conueniant ei? Secundo continet hæc oratio quadam encomia Virginis, & quoſdam modos inuocandi, vel nominandi illam, contra quæ obiici ſolet, quia videtur illi tribui id, quod eſt proprium Dei, vel certè quod non poteſt Virgini cum fundamento tribui. Huiuſmodi eſt illud: *Mater miſericordiæ*, ſolus enim Deus eſt *Pater miſericordiarum*. 2. ad Corinth. 1. & *Spes noſtra*: cùm tamen Dauid Pſalm. 90. ad Deum dicat: *Tu es Domine ſpes mea*. & Ieremias cap. 17. dicat, *Maledictus homo, qui confidit in homine*: Item illa abſtracta, *Vita noſtra, dulcedo noſtra*: Videntur maximè propria Dei. Sed in his non ſonus verborum, ſed ſenſus, & mens attendenda ſunt. Sæpe enim contingit, id nomen, quando metaphoram continet, vt *Lux, Paſtor*, & ſimilia Deo, & hominibus tribui, non tamen ad eandem dignitatem ſignificandum. Præterea, Chriſtus Matthæi 5. dixit: *Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter perfectus eſt*, & Ioan. 17. dixit ad Patrem de Diſcipulis; *Vt ſint vnum ſicut & nos*, & infrà: *Vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te*: & infrà: *Vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus*. Quæ omnia non propter æqualitatem dicta ſunt, ſed propter imitationem, & ad explicandam perfectionem aliquam in illa: & ſimili modo Angelus vocauit Virginem plenam gratia, quamuis plenitudo gratiæ propria ſit Chriſti.

2. Cor. 1. Pſalm. 90. Ierem. 17.

In his omnibus non ſonus verborũ, ſed mens & ſenſus attendenda ſunt. *Matth. 5.*

21. Reſoluitur dubium. Maria Virgo cur Regina cœli dicatur. Ad hunc ergo modum Eccleſia loquitur cum Virgine, ad eius ſingularem excellentiam, & miſericordiam recognoſcendam. Vocat ergo Reginam cœli per ſingularem excellentiam, quia non ſolùm vt cæteri Beati in cœlis regnat, ſed quia ſpeciali titulo maternitatis Dei, Domina eſt rerum, & Regina Beatorum, vt loquuntur Athanaſius in Serm. de Sanctiſſima Deipara, & Damaſcenus, lib. 4. Fidei, cap. 15. & Auguſtinus Sermon. 35. de Sanctis. Vocatur etiam, *Mater miſericordiæ*, tum quia in miſericordia erga genus humanum inter omnes creaturas infinitè quodammodò excellit, tum etiam quia mater eſt Chriſti, per quem omnem miſericordiam accepimus. Et ſimili ratione dici meritò poteſt, *Vita, & dulcedo noſtra*, Sicut etiam ab Athanaſio ſuprà, *Mater vitæ* appellatur, quia eſt mater Dei, qui eſt auctor vitæ, & Deus totius conſolationis. Item, quia per Chriſti aduentum, & redemptionem vita gratiæ, & amicitia cum Deo (ex qua omnis ſpiritualis dulcedo naſcitur) per Chriſtum nobis data eſt, ideo etiam mater eius vita, & dulcedo noſtra appellatur ad denotandum ſingulari modo fuiſſe Chriſto cooperatam ad hæc beneficia nobis præſtanda. vnde etiam *Mater viuentium* à Patribus ſuprà citatis dicitur: & ab Epiphanio lib. 3. hæreſ. 78. *Verè, inquit, vita mundo à Maria genita eſt, vt viuentem gigneret, & fieret Maria Mater viuentium, per ænigma igitur Maria Mater viuentium appellata eſt.* Hinc etiam ſpecialiter *Mater hominum* dicitur, vt ait Rupertus lib. 13. in Ioan. & pari titulo vocatur, *Chriſtianorum Domina* in 7. Synodo, Act. 4. Denique appellata *Spes noſtra*, non quia putemus, ita eſſe ſperandum in illa, ſicut in Deo, ſed vt eius ſingularem poteſtatem erga Deum proteſtemur: Deus ergo eſt ſpes noſtra tamquam auctor bonorum omnium: Virgo autem tamquam mediatrix, quæ apud Deum habet ſingularem dignitatem, quia ſicut apud Dum eſt potentior, ita & præ omnibus Sanctis eſt pro nobis ſollicitior, vt Auguſtinus dixit: propter quod Bernardus totam rationem ſpeciei ſuæ illam aliquando appellauit, & Ephren in ſermone de Laudibus Virginis eam vocat, *Spem deſperantium, & omnium ſalutem*. Et ad hunc modum intelligenda ſunt cætera encomia, & laudationes Virginis, quæ in hac Antiphona continetur.

Athanaſ. Damaſc. Auguſt.

Et mater miſericordiæ.

Maria mater viuentiũ dicta. *Epipha.*

Rupert. Synod. 7. Chriſtianorum Domina Maria dicitur.

Auguſt. Bernard. Ephren.

22. Altera pars orationis petitionẽ continens. Vltima pars huius orationis petitionem continet, quæ ferè per verba generalia fit, vt ſunt illa: *Ad te clamamus exules, filij Euæ, ad te ſuſpiramus gementes, & flentes in hac lacrymarum valle: eia ergo aduocata noſtra, illos tuos miſericordes oculos ad nos conuerte.* In quibus omnibus nihil eſt difficultatis, nam quòd loquamur ad virginem tanquam præſentem, recta fides facit, & non oculos corporis, ſed cordis eius cum miſericordiæ affectu ad nos conuerſos deſideramus, in cæteris autem verbis indigentiam noſtram, & miſerum huius vitæ ſtatum, ac periculum recognoſcimus, & affectum noſtrum excitamus, & accendimus.

Maria rectè aduocata noſtra appellatur. *Bernard.* Quod autem aduocatam illam vocamus, nullam iniuriam Chriſto facimus, quia cognoſcimus ipſam eſſe mediatricem ad mediatorem iſtum, ſicut Bernardus dixit; & ſicut in ſuperioribus dicebamus, Sanctos omnes eſſe pro nobis aduocatos, licet longè diſſimili modo, quàm Chriſtus ſit: ita cum proportione dicendum eſt de Virgine ſolum verbum illud: *Et Ieſum Filium tuum poſt hoc exilium oſtende*; Quid calumnientur hæretici. calumniantur hæretici: ſed non eſt inuſitatus loquendi modus, vt ab aliquo petamus interceſſionem, petendo ab ipſo rem, quam ab alio obtenturus eſt, ac ſi ipſemet illam eſſet daturus, non quia credamus ipſum eſſe principalem auctorem eius, ſed vt oſtendamus fiduciam in ipſum, & magnam æſtimationem, quam de interceſſione eius habemus. Occurritur calumniæ. In hoc ergo ſenſu loquimur in illis verbis, & in Hymno, cùm dicimus, *Tu nos ab hoſte protege, & hora mortis ſuſcipe*, & in illo verſiculo, *Da mihi virtutem contra hoſtes tuos*. Et in eodem ſenſu dixit Gregorius Nazianzenus in Chriſto patiente, *Quæ vincis omnes cœlitus ordines, Regina Domina generis humani bonum, Amica ſemper eſto tu mortalibus, Maximáque quouis in loco mihi ſalus.* *Gr. Nazian.* Neque mirum eſt Naziãzenum ita loqui cum Virgine, cùm in Orat. de Sancto Cypriano ita ad ipſum precetur. *Nos de cœlo benignus aſpicias, ſermonéſque noſtros & vitam gubernes, ſacrúmque hunc gregem paſcas.* Sic etiam Bernardus Serm. 1. de Aſſumpt. *Aſcendens, inquit, Virgo beata dabit ipſa quoque dona hominibus.* *Bernard.* Serm. autẽ 4. declarat hæc dare impetrãdo illa, multáque ſimilia legi poſſunt in Athanaſio Ephrem, & Damaſceno locis citatis; & videri etiam poſſunt quæ de hac materia in 2. tom. 3. part. adduximus, & videri poteſt Nauarrus dicto Enchir. cap. 18. num. 21. & cap. 19. num. 179. & 183. *Athanaſ. Ephrem. Damaſc. Nauarr.*

De Litanijs.

23. Litaniarum ſanctus vſus. Tandem ex dictis facilè eſt intelligere, ſanctum, & religioſum eſſe vſum Litaniarum, quem habet Eccleſia, ſiue de Litaniis Sanctorum, ſiue de Litania Virginis loquamur. Quamuis enim non videantur æquè antiquæ, ſimilem rationem honeſtatis habent; & licèt ab hæreticis, contemnantur, nihil habent, quod obiiciant, præter ea, quæ afferre ſolent contra inuocationem Sanctorum, quibus ſatis in ſuperioribus reſponſum eſt.

24. Antiquitas Litaniarum. Forma igitur hæc interpellandi Sanctos, quam Litaniam vocamus, antiquiſſima eſt, nam in Concilio 1. Aurelianenſi cap. 29. ſic dicitur, *Rogationes*, id eſt, litanias, *ante Aſcenſionem Domini placuit celebrare.* *Concil. Aurelia.* cap. *Rogationes*, de conſ. diſt. 3. & in Concil. Geraudenſi cap. 3. ſic dicitur, *Item ſecunda litania facienda eſt Calendis* *Concil. Geraud.*

eſt Calendis Nouembris. Vbi particula illa, *Secunda*, refert primam litaniam, de qua fit mentio in cap. 2. eiuſdem Concilij iuxta Loaiſæ collectionem. Et in Conc. Bracharenſi II. cap. 9. poſt natale Domini præcipiuntur celebrari Litaniæ per triduum, &c. & in Concilio Toletano V. cap. 1. ſtatutum legitur. *Vt à die Iduum Decembrium Litaniæ triduo vbique annua ſucceſſione peragantur.* Quæ conſtitutio firmata fuit in Concilio Toletano VI. capit. 2. Quæ omnia Concilia ante mille annos præceſſerunt. Rogationum etiam ante Aſcenſionem fit mentio in cap. 1. de Conſecrat. diſtinct. 2. quod ex Concilio Lugdunenſi Gratianus refert. Concilium autẽ Moguntinum I. ſub Carolo Magno c. 32. *Litania dicitur propter rogandum Deum, & impetrandum in aliquo miſericordiam eius*, media, ſcilicet, inuocatione Sanctorum, & cap. 33. *Obſeruanda* dicitur *Litania maior, ſicut à Patribus eſt inſtituta.*

Concil. Brachar. — *Conc. Tolet.* — *Gratian.* *Conc. Lugd.* *Cõc. Mogun.*

25. Quæ Litaniæ maiores, & quæ minores. — *Conc. Aurel.*

Vbi inſinuatur diſtinctio communis Litaniarum in maiores, & minores. Quæ non diſtinguuntur, quia pluribus, aut paucioribus orationibus conſtent, eaſdem enim preces continent, ſed maiores appellantur illæ, quæ tribus diebus ante Aſcenſionem dicuntur iuxta Concilium Aurelianenſe ſuprà citatum, quod nunc obſeruat Eccleſia, minores verò appellantur, quæ die Sancti Marci dicuntur. Apud Gregorium autem lib. 2. Epiſt. in principio fit mentio Litaniæ maioris his verbis: *Solemnitas annuæ deuotionis nos admonet, vt Litaniam, quæ maior ab omnibus appellatur, ſollicitis, ac deuotis debeamus mentibus celebrare.* Et lib. 7. Indictione 2. Epiſt. 76. indicat, varias fuiſſe Litanias ſolemnes; nam Caſtori præcipit, vt requirat, quot fuerint, & admonet, vt non ſub nomine Maiorum eas requirat. Indicans omnes quidem fuiſſe ſolemnes, ſed eas Maiores fuiſſe appellatas, quę maiori cum pompa fiebant cum præſentia Epiſcopi, vel Archiepiſcopi ſuum pallium deferentium.

26. D. Gregor. non fuit auctor Litaniarum. — *Auguſt.* — Earum mos in Orientali Eccleſia perantiquus.

Ex his ergo ſatis conſtat, morem hunc antiquiſſimum in Eccleſia fuiſſe, vnde non rectè aliqui exiſtimarunt, Gregorium fuiſſe illarum auctorem: nam licèt frequenter, & variis in locis eas indixerit, præſertim in publicis neceſſitatibus, & calamitatibus, vt præter citata loca videre licet in lib. 9. Indiction. 4. Epiſt. 45. ad Epiſcopos Siciliæ, & lib. 11. cap. 2. nõ tamen ipſe adinuenit, vt ex antiquioribus Conciliis conſtat. Imò Auguſtinus Serm. 173. de Temp. illarum mentionem fecit, qui eſt in Vigilia Aſcenſionis Domini, quamuis nomen Litaniarum, aut Rogationum non explicet. Nec ſolùm in Occidentali Eccleſia, ſed etiam in Orientali hic mos antiquiſſimus eſt, vt conſtat ex Baſilio, Epiſt. 63. ad Neoceſarianam Eccleſiam. Cùm enim illa Eccleſia Baſilium reprehenderet, eo quòd communes preces in ſua Eccleſia admitteret, quæ tempore Gregorij Magni (vt ipſe appellat) non erant, ipſe reſpondet; *Verùm neque Litaniæ, quas vos in vſu habetis illius tempore fuerunt, quod non reprehendendi cauſâ dixerint,* &c. *optaui enim vos,* &c. Et quòd tempore Arcadij Imperatoris vſus Litaniarum in Oriente fuerit, conſtat ex Codice Theodoſ. tit. de Hæret. l. 30. ex Socrate lib. 6. Hiſtor. cap. 8. & Sozomeno lib. 8. cap. 8. item de tempore Theodoſij Nicephor. lib. 14. Hiſt. cap. 3.

Cod. *Socrat.* *Sozom.* *Niceph.*

27. Litaniarum publicus Eccleſiæ vſus. — *Durant.* — *Conc. Laodic.* — *Gregor.*

Tandem ex dictis conſtat, hanc formam orandi non ſolùm priuatam eſſe, ſed etiam publicam totius Eccleſiæ. Ita enim olim indictas fuiſſe, ex his, quæ adduximus, conſtat. Fiebántque interdum ſolùm intra Eccleſiam in publico conuentu, ſæpiùs verò per vias publicas in proceſſionibus, ſeu ſupplicationibus incedendo. De quibus multa ex antiquitate refert Durantus lib. 2. de Ritibus, cap. 10. & quamuis in illis proceſſionibus Pſalmi etiam alternis canerentur, vt ſumitur ex Concilio Laodicenſi cap. 17. & aliis; tamen ſæpe etiam Litaniæ dicebantur, præſertim in diebus Rogationibus deſignatis, vt ex Gregorio, & aliis, quæ adduximus, conſtat. Hæc autem omnia in Eccleſia Catholica retineri, & obſeruari conſpicimus; non ſunt ergo noua, ſed infallibili traditione approbata. Et quò hæc forma orandi toti Eccleſiæ vniuerſalior eſt, eò vſus eius etiam in priuatis orationibus grauior eſt, & ſecurior.

28. Omnia quæ in Litaniis continẽtur pia ſunt, & vera.

Quòd ſi attentè conſiderentur omnia, quæ in Litaniis continentur, euidentiſſimum etiam eſt ſumma veritate, & pietate eſſe cõpoſita; nam in eis ante omnia exoratur Deus, & Sanctiſſima Trinitas tamquam Auctor, & Pater miſericordiarum: deinde interceſſio Virginis tamquam præcipua ſingulari modo poſtulatur; poſtea à Sanctis omnibus, vel nominatim, vel in generali, vt pro nobis orent, petimus. Deinceps variæ petitiones ad Deum explicantur, quibus vel liberationem à malis, vel neceſſaria bona pro omnibus ſupplicamus; ac tandem piis quibuſdam orationibus tota hæc forma orandi concluditur, eſt ergo ſancta, & omninò retinenda. Idémque iudicium eſt de Litania Virginis Lauretanæ, quæ licèt tam antiqua non ſit, tamen & vſu Eccleſiæ, & auctoritate Pontificum eſt iam ſufficienter confirmata. Et ex re ipſa conſtat, pium, & religioſum cultum continere; nam tota eſt quædam deprecatio ad Deum per Virginem, ſolúmque habet hoc peculiare, quod variis nominibus, vel propriis, vel metaphoricis Virginem appellat. Omnia verò continent veram, & ſanam doctrinam, veráſque Virginis laudes, ſicut de encomiis Antiphonæ *Salue Regina*, ſuprà declarauimus; illa autem varietas prudenter inuenta eſt, vt ſine tædio, & cum maiori deuotione poſſit per aliquam moram deprecatio fieri. Et hæc ſufficiant de Oratione vocali generatim ſumpta.

Litaniæ Virginis Lauretanæ.

Finis Libri tertij.

INDEX

INDEX CAPITVM LIBRI QVARTI, DE HORIS CANONICIS, ET ORATIONE PVBLICA, AC LAVDE DEI PER PSALMODIAM.

Cap.1. De antiquitate chori, & honeſtate officij diuini per cantum.
Cap.2. De materia proxima, ex qua diuinum officium componitur.
Cap.3. De diuiſione officij diuini in communi.
Cap.4. De diuiſione officij nocturni in partes ſuas.
Cap.5. De diuiſione officij diurni.
Cap.6. De numero horarum canonicarum.
Cap.7. De cantu Eccleſiaſtico in communi.
Cap.8. De cantu organico Eccleſiaſtico.
Cap.9. De perſonis aptis ad canendum in choro.
Cap.10. Quæ perſonæ recitare teneantur.
Cap.11. Quodnam officium diuinum recitandum ſit.
Cap.12. De alternis verſibus in choro canendis.
Cap.13. De omittendo, vel mutilando officium diuinum in choro.
Cap.14. De attentione, & circumſtantijs ſeruandis in choro.
Cap.15. De tempore ſingulis horis in choro inſtituto.
Cap.16. De obligatione recitandi ex vi ordinationis.
Cap.17. De obligatione recitandi ex vi religioſæ profeſſionis.
Cap.18. De obligatione recitandi ex vi beneficij.
Cap.19. Detúrne obligatio recitandi ex vi ſolius tituli.
Cap.20. Detúrne obligatio recitandi ſine fructibus.
Cap.21. An tenue beneficium obliget ad recitandum.
Cap.22. An redditus ſine beneficio obligent ad recitandum.
Cap.23. Quod officium clerici priuatim recitare debeant.
Cap.24. De mutatione in priuata recitatione horarum.
Cap.25. De integritate priuatæ recitationis.
Cap.26. De attentione in priuata recitatione.
Cap.27. In quo loco, & tempore poſſit officium diuinum dici.
Cap.28. De cauſis excuſantibus ab officio diuino.
Cap.29. An beneficiatus non recitans per ſex primos menſes aliquid teneatur reſtituere.
Cap.30. Quid teneatur reſtituere, qui etiam poſt ſex menſes non recitat.

LIBER QVARTVS.

DE ORATIONE PVBLICA ECCLESIÆ, HORIS CANONICIS, ET LAVDE DEI, PER CANTVM, ET PSALMODIAM.

Diximus de oratione vocali in communi, & vt priuatè fit, ſupereſt dicendum de oratione per ſe publica, id eſt, quæ in perſona totius Eccleſiæ funditur, nam ex hoc induit peculiarem obligationem ex inſtituto Eccleſiæ, multáſque proprietates habet, quæ ſpecialem conſiderationem requirunt, quam in hoc libro proſequemur. Sicut autem hæc oratio per ſe publica eſt, ita per ſe poſtulat, vt in Eccleſia fiat, in lòco publico, & in populi concurſu, ac ſubinde tali modo, vt ab omnibus aſtantibus audiri poſſit. Et ideò hic orandi modus ad Eccleſiaſticum chorum, aut cantum, vel pſalmodiam ſpectat. Per accidens autem ſeparatim, ſeu occultè fit. vel ratione loci, quia in priuato cubiculo, vel ratione modi, ſummiſſa voce dicitur. Priùs ergo dicemus de his, qui in choro poſtea de his, qui extra chorum, Canonicum officium ex obligatione recitant; de illis verò qui ex deuotione abſque obligatione recitant, nihil dicere oportebit, quia illa oratio omninò priuata eſt, & ita nullam habet peculiarem conſiderationem, præter ea, quæ in ſuperiori libro tractata ſunt.

Libri partitio, & diſpoſitio.

CAPVT PRIMVM.

Quam ſit antiqua in Eccleſia, & per ſe honeſta oratio, quæ chorus Eccleſiaſticus appellatur.

1.

1. Suppoſitio. Honeſtum eſt, & ſanctũ orationes fundere etiam extra Miſſam.

DVOBVS modis ſolita eſt fieri hæc oratio in Eccleſia. Primò in Miſſa, quaſi coniungendo hanc actionem cum ipſo ſacrificio, ad illius maiorẽ reuerentiam, & ornatum: ſecundò extra ſacrificium, tantùm ipſius orationis gratia, ad poſtulandum aliquid à Deo, ipsíve gratias agendum, aut laudandũ ipſum. De priori modo dixi in 3. tomo 3. part. diſp. 85. ſectio. 1. vbi in hunc locum remiſi ea, quæ pertinent ad alias orationes publicas extra Miſſam, quod implendum nunc eſt. Suppono autem ſanctum eſſe huiuſmodi orationes ad Deum fundere extra Miſſæ ſacrificium, quia oratio per ſe eſt actio bona, & honeſta, & nón habet neceſſariam connexionem cum ſacrificio, poteſtque ſæpiùs in die, vel nocte fieri, etiam quando non eſt tempus ſacrificij. Et ita conſtat in antiquo templo, & lege fuiſſe conſuetudinem orandi variis horis, in quibus non offerebantur ſacrificia, vt colligitur ex illo Act. 3. *Ad horam orationis nonam*, & infrà latiùs dicemus. Et Chriſtus Dominus licèt in offerendo ſacrificio ſuo tam cruento, quàm incruento multiplicem orationem miſcuerit, & internam, ac mentalem, & publicam, ac vocalem, etiam *cum clamore valido*: tamen ante illud ſacrificium ſæpiùs orauit, & nocte Cœnæ, illa iam finita, Hymnum cũ Diſcipulis dixit, quod erat A orationis genus; & poſtea in horto orauit, vbi ſæpiùs cum Diſcipulis ad orandum, & non ad ſacrificandum, conuenire ſolebat, vt Ioannes cap. 18. refert. Conſuetudo ergo orandi ſæpiùs extra ſacrificium per ſe honeſta, antiqua, & laudabilis eſt.

Prima ſuppoſitio, Honeſtũ & piũ eſt orationes publicas fundere extra ſacrificium.

Act. 3.

Ioan. 18.

2.

2. Suppoſitio: oratio facta à tota aliqua communitate, eſt Deo gratiſſima.

Secundò ſuppono orationem in communi factam, à tota aliqua communitate, vel populo, ſanctam, & Deo gratiſſimam eſſe, ideóque meritò ab Eccleſia ſeruatam, & more receptam fuiſſe. Omitto hæreticos, qui circa hanc orationem errarunt, quia nullus abſolutè videtur illã negaſſe, ſed quoad aliquas ſpeciales, circumſtãtias, de quibus in ſequẽtibus capitibus dicendum eſt. Hæc ergo veritas facilè perſuadetur, quia ſi vnius perſonæ ſingularis oratio multum valet apud Deum, ſi multi in eodem ſpiritu, & actu orationis cõueniant, ſine dubio gra- B tior erit, & potentior eorũ oratio; & ideò de antiquis Chriſtianis legimus, quod ſtatim poſt Chriſti aſcenſum: *Erant perſeuerantes vnanimiter in oratione*, vel in Cœnaculo ante Spiritus ſancti aduentum, Act. 1. vel in templo poſt aduẽtum Spiritus ſancti, & inchoatam prędicationem Apoſtolorum, & conuerſionem Chriſtianorum, Act. 2. vnde Chryſoſtomus Homil. 79. ad Populum: *Quid hac* (inquit) *oratione Eccleſiæ potentiùs? Quæ columnã, & Eccleſiæ turrim adiuuit*: & infrà: *Magna vis eſt orationis in Eccleſia concorditer à populo oblatæ*: & infrà: *Et domi quidem orari poteſt, ſic autem vt in Eccleſia non poteſt, vbi tanta Patrum multitudo, vbi clamor ad Deum vnanimiter emittitur.*

Actor. 1.

Actor. 2.

D. Io. Chryſ.

Orationi publicæ in Eccleſia, quã ta ſit vis.

titur. Non ita à Domino per te ſolus orans audiêris, vt cum fratribus. Hic enim maius aliquid eſt, puta, vnanimitas, & conſonantia, charitatiſque vinculum, & ſacerdotum orationes. Eſt ergo oratio communitatis optima, & cæteris paribus efficacior, quia ex maiori charitate procedit. Et quia circumſtantia perſonæ petentis multùm ad orationem confert, communitas autem habet peculiarem quamdam dignitatem, ratione cuius commune bonum diuinius cenſetur. Et quia vbi multi concurrunt, vnus ab alio iuuatur, & imperfectionem vnius alius ſupplet, & ita oratio euadit, vel omnibus numeris abſoluta, vel certè perfectior. Denique quia talis oratio habet à Chriſto ſpecialem promiſſionem, vt ſtatim dicam.

3. 1. Modus quo à communitate fieri poteſt oratio.

Duobus autem modis intelligi poteſt, orationem fieri à communitate; primò, quia multi ſimul ad orandum conueniunt, vnuſquiſque autem per ſe orat quaſi priuatim, nec habet cum oratione alterius alia coniunctionem præter concomitantiam temporis, aut loci, vel materiæ. Et talis oratio habet à Chriſto peculiarem promiſſionem, Matth. 18. *Iterum dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram de omni re, quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis eſt.* Et ſubdit rationem; *Vbi enim ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* In quo promittit ſuum peculiare auxilium his, qui hoc ſpiritu ad orandum conueniunt. Oportet autem, vt ille concurſus ſit ex intentione orantium, ad orandum conuenientium communi conſenſu. Nam ſi omnino caſu contingat, multos ſimul orare, erunt orationes plurium, non tamen erit oratio vnius communitatis. Hic autem modus communis poteſt etiam in oratione mentali inueniri, ſicut patet in communitate religioſa, cuius perſonæ omnes eadem hora ad ſic orandum conueniunt ex communi ritu, & conſenſu. Ideóque ad hunc modum communis orationis per neceſſarium non eſt, vt omnes, qui ſic orant in eodem loco communi proximè conueniant, ſed eſſe poſſunt in eadem domo, & diuerſis cellis, imò etiam in diuerſis domibus, & populis eſſe poſſunt, & per modum vnius corporis myſtici eadem hora ad orandum, vel mentaliter, vel vocaliter conuenire. Quæ quidem oratio etiam eſt optima, & cæteris paribus, erit etiam potentior, & efficacior, quàm oratio ſingulorum, præſertim ſi ad idem poſtulandum, ſimul ab omnibus offeratur: taliſque videtur fuiſſe oratio fidelium, quando vnanimiter in templo orabant, Actor. 2. quia in illo templo non poterant eo modo communiter orare, quo poſtea orabant in templis Chriſtianorum, cuius inchoatio quædam in 4. cap. Actor. conſpicitur, vt mox dicemus. De hoc igitur modo communis orationis nihil hic addere neceſſe eſt præter dicta in libro præcedenti, quia re vera talis oratio per ſe priuata eſt, & per accidens communis, neque habet illam perfectam vnitatem myſticam, quam oratio communitatis habere poteſt, quia multi ſic orantes non fundunt omnes, & ſinguli vnum, & eundem orationis actum, & ita per ſe loquendo non poſſunt per modum vnius concurrere ad eandem petitionem.

Matth. 18.

Modus communis poteſt in oratione mentali inueniri.

Actor. 2.

Actor. 4.

4. 2. Modus, quo à communitate oratio poteſt fieri.

Alio ergo modo fieri poteſt oratio à communitate, quia vna oratio funditur in perſona omnium, ita vt omnes orent, vt membra illius communitatis, & vna oratio ab omnibus fundatur, ſingulis partialiter aliquo modo concurrentibus: etiam ſi non omnes æquè loquantur, vel eundem modum actionis exerceant, ſed quidam loquantur; alij adſint, & conſentiant, aut alio modo cooperentur. Et

A hæc eſt propriiſſima vnius communitatis oratio, taléмque videtur deſcribere Tertullianus in Apol. cap. 39. dicens. *Corpus ſumus de conſcientia religionis, & diſciplinæ vnitate, & ſpei fœdere, conuenimus in cœtum, & congregationem, vt ad Deum quaſi manu facta precationibus, ambiamus orantes: hæc vis Deo grata eſt:* Quibus verbis eleganter explicat, hanc communem orationem quaſi vno ore, & vno ſpiritu à tota communitate offerri Exemplum optimum eſt Act. 4. vbi redeuntibus Apoſtolis à Concilio Phariſæorum ad cœtum fidelium, & narrantibus illis, quo modo eos dimiſiſſent, quídque illis comminati fuiſſent, ſubditur. *Qui cùm audiſſent, vnanimiter leuauerunt vocem ad Deum, & dixerunt, Domine tu es, qui feciſti cœlum, & terram,* &c. vbi non ſolùm corda, ſed etiam vocem ad Deum eleuaſſe ſignifican-

Tertull.

Vis Deo grata fit quãdo multi orãdo concurrunt.

Actor. 4.

B tur, vt notat Lyranus, & indicat Chryſoſtomus, & proprietas verbi poſtulat, nam ſolus internus affectus non dicitur propriè vocis eleuatio. Præſertim quia verba omnia, quæ ibi referuntur fuerunt tunc ab Eccleſia ibi coacta, vna voce prolata. Igitur non tantùm communi voluntatum conſenſu, ſed etiam quaſi vno ore idem omnino precati ſunt, quod non ſine miraculo accidiſſe piè Carthuſianus, & alij conſiderant. Vnde illa oratio tantam habuit vim apud Deum, vt eius efficacia ſtatim viſibili ſigno commotionis totius domus, & feruoris Prædicatorum Euangelij, manifeſtata fuerit.

Lyran. Chryſoſt.

5. Vnica aſſertio. Chorus Eccleſiaſticus eſt ſanctus, & à diuino ſpiritu introductus. Probatur ex ſacræ Scripturæ teſtimoniis.

Dico ergo, Chorum Eccleſiaſticum, in quo publicæ, & communes orationes à Chriſtiano popu-
C lo, ſeu illius nomine, fiunt, ſanctum eſſe, & Spiritus ſancti inſtinctu in Eccleſia introductum, vt antiquiſſima, & vniuerſalis traditio oſtendit. Hæc doctrina de fide certa eſt, quæ ſatis probatur ex Eccleſiæ vniuerſali conſenſu, quæ in re tam graui errare non poteſt: antiquitas etiam huius traditionis oſtenditur: nam in Actibus Apoſtol. habemus huius conſuetudinis initia, vt iam notatum eſt. Inſinuatur etiam à Paulo 1. ad Corinth. 14. vbi ex profeſſo tractat de Eccleſiaſticis conuentibus, qui tunc fieri ſolebant, & ſignificat non tantùm ad ſacrificium offerendum, & ad doctrinam, vel concionem habendam, ſed etiam ad communes orationes, & laudes Dei ſolitos eſſe frequentari. Et ſolere vnum loco omnium gratias agere, & alios annuere, ac re-
D ſpondere *Amen*, vnde inter alia ait; *Si benedixeris ſpiritu*, id eſt, ita vt ab aliis non intelligaris, *qui ſupplet* (id eſt, tenet) *locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, nam tu quidem bene gratias agis, ſed alter non ædificatur.* De quibus verbis videri poſſunt, quæ in 3. tom. 3. p. diximus diſput. 83. ſect. 1. & infrà; *Cùm conuenitis, vnuſquiſque veſtrum Pſalmum habet*, &c. Et concludit: *Omnia honeſtè, & ſecundùm ordinem fiant.* Quæ vltima verba notanda ſunt, nam ex eis habetur ad Eccleſiaſticam inſtitutionem pertinere, hæc omnia ordinare; vnde rectè colligitur, *inſolentiſſimæ inſaniæ eſſe conſuetudinem Eccleſiæ in huiuſmodi rebus improbare*, vt piè dixit Auguſtinus epiſt. 118.

D. Paul. 1. ad Cor. 14.

D. Auguſt.

6. Paul. ad Epheſ. 5.

Poteſt etiam hoc colligi ex Paulo ad Epheſ. 5. dicente: *Implemini Spiritu ſancto, loquentes vobiſmet-*
E *ipſis in Pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino, gratias agentes ſemper pro omnibus in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, Deo, & Patri.* Vbi non vocat ſpiritualia cantica quia ſpiritu tantùm proferantur, ſed quia ſpiritualem materiam continent, & ſignificant; nec dicit. *Pſallentes in cordibus*, vt vocem excludat, ſed vt declaret illud eſſe præcipuum, & per ſe neceſſarium, etiam dum voce oratur, vnde quod ait; *loquentes vobiſmetipſis.* Haimo ibi interpretatur,

Haimo.

Q id eſt,

id eſt, *inuicem*, ſeu *alternatim*, dum vnus loquitur, & alius reſpondet. Sic etiam intelligi poteſt illud ad Coloſſenſ. 3. *Verbum Dei habitet in vobis abundanter in omni ſapientia docentes, & commonentes voſmetipſos, in Pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, in gratia cantantes in cordibus veſtris Deo.* Quæ omnia poſſunt quidem intelligi de oratione priuata, & de mentali, & ita exponuntur frequenter, non tamen excluditur oratio vocalis, vt D. Thomas ibi notat; & videtur Paulus etiam loqui de oratione publica totius Eccleſiæ: nam etiam hoc modo admonet, vt verbum Dei abundet in Chriſtiano populo, non ſolùm in doctrina, ſed etiam in Pſalmodia, & hymnis, & canticis ſpiritualibus, quibus inuicem excitemur ad deuotionem, &c.

D. Paul. ad Coloſſ. 3.

7. Patrũ auctoritate confirmatur.

Secundò principaliter conſtat hæc traditio ex Patribus, Clement. libro 8. per totum, præcipuè cap. 34. *Precationes facite mane, &c.* vbi horas Canonicas numerat, vt infrà videbimus: quod autem illa eſſet oratio publica, & communis, patet ex his, quæ ſubiungit: *Quod ſi ad Eccleſiam prodire non licuerit propter infideles, congregabis Epiſcope in domo aliqua, ne ingrediatur pius in Eccleſiam impiorum*; & infrà: *Quòd ſi neque in domo, neque in Eccleſia congregari poterunt, pſallat ſibi vnuſquiſque, canat, oret, ſaltem duo ſimul, aut tres.* Et infrà ait, non debere fideles orare cum hæretico, imò nec cum catechumeno, quia nondum eſt Eccleſiæ membrum; ſupponit ergo illam orationem eſſe communem vnius corporis Eccleſiæ per membra ſua, & miniſtros ſuos. Iuſtinus Martyr Apolog. 2. pro Chriſtianis in fine poſtquam vſum baptiſmi ſolemnis tradiderat, ſubdit: *Nos autem poſtea quam ita abluimus, expiauimúſque eum, qui credidit, & aſſenſus eſt, eum ad eos, qui fratres dicuntur, ducimus in eum locũ, quò conuenerunt comprecandi cauſa contentis animis, & pro ſe, & pro eo, qui illuſtratus eſt, & pro omnibus aliis, qui vbique ſunt.* Et infrà inter alia inquit. *Tum ſurgimus omnes, ac comprecamur, concluſiſq; noſtris precibus, panis, vt dixi, vinúmque, & aqua offeruntur, &c.* vbi conſiderandum eſt verbum *comprecandi* bis repetitum, nam rectè declarat coniunctionem omnium ad vnam orationem fundendam.

Cum hæretico fideles orare non debent.

Iuſtin. Mart.

8. Hoc etiam declarauit Tertullianus in Apolog. cap. 39. in verbis ſuprà citatis: *corpus ſumus de conſcientia religionis, &c. conuenimus in cœtum, vt ad Deum quaſi manu factã, &c.* id eſt, vt quaſi vno ore, & vno impetu vim faciamus & ſimilia ſumi poſſunt ex eodem, lib. 2. ad vxorem cap. 4. & 5. vbi indicat fuiſſe conſuetudinem Chriſtiani populi conuenire in Eccleſia, etiam noctu ad communes orationes, quas nocturnas conuocationes, ſeu vigilias appellat & ſpecialiter meminit ſolemnis pernoctationis in vigilia Paſchæ, cuius etiam eſt frequens mentio in Patribus, quos ibi refert Pamelius, & plura Durantus, de Ritib. Eccleſ. lib. 3. cap. 4. & videri poteſt Concilium Aquiſgranenſe, cap. 130. & Iſidorus lib. 1. de Diu. Offic. cap. 22. deinde ad eaſdem publicas, & communes orationes pertinet, quod idem Tertullianus refert in cap. 2. Apolog. ex Plinio ſecundo in quadam epiſt. ad Traian. vbi de Chriſtianis ait, *Præter obſtinationem non ſacrificandi nihil aliud de ſacris eorum comperiſſe, quàm cœtus antelucanos ad canendum Chriſto, & Deo, & ad confœderandam diſciplinam.* Habetur hæc epiſtola apud Plinium lib. 10. epiſt. 97. & ex vtroque retulit Euſebius lib. 3. hiſt. cap. 27. aliàs 32. & de eadem conſuetudine videri poteſt Arnobius lib. 1. Aduer. Gent. Epiphanius contra hæreſ. lib. 3. in fine, vbi inter alia inquit: *Matutini etiam hymni in ipſa ſancta Eccleſia perpetuò fiunt, & orationes matutinæ, lucernaléſque ſimul Pſalmi, atque orationes*: & infrà; *Preces aſſiduè imperat cum omni ſedulitate, & prolixitate, & geniculatione in ordinatis diebus, noctu, atque interdiu ad Deum fundere.*

Tertull.

Pamelius. Durant. Concil. Aquiſgran. D. Iſiodor.

Plin.

Euſebius.

Arnob. & Epiph.

9. Inſigne verò teſtimoniũ eſt apud Baſilium epiſt. 93. Apolog. ad Clerum Neocæſar. ex qua ſequentia verba referre iudico opportunum: *Quid iam obtinuerunt ritus, omnibus Eccleſiis Dei concordes ſunt, & conſoni: De nocte ſiquidem populus conſurgens, antelucano tempore domum orationis petit, & in labore, tribulatione, ac lacrymis indeſinentibus facta ad Deum confeſſione, tandem ab oratione ſurgentes, ad pſalmodiam inſtituuntur, & nunc quidem in duas partes diuiſi, alternis præcinentes pſallunt, &c.* & infrà: *Illuceſcente iam die pariter omnes velut vno ore, & corde confeſſionis pſalmum Domino offerunt.* Et infrà vocat has *vigilias, ac preces, communéſque Pſalmodias*, quas dicit fuiſſe apud omnes orientales Eccleſias *in magno pretio.* Fauent ad hoc confirmandum verba Hieronymi epiſt. 84. ad Sabinianum circa medium: *Tota Eccleſia nocturnis vigiliis Chriſtum Dominum perſonabat, & in diuerſarum gentium linguis vnus in laudibus Dei ſpiritus concinebat.* Ad eandem conſuetudinem alludit Auguſtinus ſerm. 251. de Tempore dicens: *Veniant ergo cuicumque poſſibile ſit, ad veſpertinam, atque nocturnam celebrationem, & oret ibi in conuentu Eccleſiæ pro peccatis ſuis Deum.* Idem lib. 50 homil. in 26. & lib. 9 Confeſſ. cap. 7. cuius verba infrà cap. 4. referam, vbi alia Patrum adiungam teſtimonia: nam omnia, quæ de antiquitate horarum canonicarum, & cantus Eccleſiaſtici dicenda ſunt, hanc veritatem confirmant.

S. Baſil.

Antelucanæ preces Chriſtianorum tempore B. Baſilij.

Hieron.

Auguſt.

10. Tertiò poteſt hæc veritas rationibus oſtendi. Prima eſt, quia Eccleſia eſt vnum corpus myſticum, in quo omnes vnum ſumus in Chriſto, ideóque debet per modum vnius Deum colere, & venerari; atque hac ratione in nomine totius Eccleſiæ vnum offertur ſacrificium, & vbicumque offertur, à tota Eccleſia offertur, vt alibi oſtendimus. Sic ergo tota debet per modum vnius deprecari, vt hoc etiam nobiliſſimo modo communi nomine Deum colat. Secundò talis oratio, cæteris paribus, eſt magis acceptabilis Deo, & Chriſto, quia ab eius Sponſa offertur, quæ non eſſe poteſt non ſancta, & ſibi grata, etiamſi in ea multi mali ſint, & indigni. Tertiò hic modus orationis multùm fouet totius Eccleſiæ charitatem, cùm omnes diſcunt communi ſpiritu pro omnibus eſſe orandum, præterquam quod hæ orationes publicæ, & communes ad deuotionem, & compunctionem ſingulos mouent, vt in ſequentibus latiùs dicemus. Atque hæ rationes concludũt, non ſolùm in vnaquaque Eccleſia particulari, vel in ſingulis pedibus, & communitatibus fieri orationes communes nomine totius populi, ſed etiam à tota vniuerſali Eccleſia fieri aliquas orationes communes, quæ reuera totius Eccleſiæ nomine Deo funduntur. Quia licèt particulares Eccleſiæ ſuo modo ſint plures, & vnaquæque earum ſuam habeat peculiarem vnitatem, & ita ſpecialiori modo poſſit communiter Deum precari, nihilominùs omnes ſunt partes vnius Eccleſiæ, quæ ſimpliciter vna eſt, & Deo charior quamcumque Eccleſia particulari, eius enim ſanctitas, & maior, & certior, ac infallibilior eſt, ideóque tota etiam ſimul orare debet, & pro omnibus ſuis filiis intercedere. Ad illam etiam maximè pertinet pro totius conſeruatione, & augmento ſollicitam eſſe, & ita non ſolùm pro ſuis membris, ſed etiam pro infidelibus interdum orat, vt ad Deum conuertantur.

Propoſita aſſertio rationibus ſtabilitur.

A tota Eccleſia vnum offertur ſacrificium.

Eccleſia ſimpliciter vna eſt, & Deo charior, quã particulares Eccleſiæ.

11. Dices; Quomodo poteſt vniuerſa Eccleſia in vnum conuenire ad vnam orationem communem profe-

Reſpõdetur

obiectioni quę fieri poſſet,& oſtenditur, quo modo vnius oratio fiat nomine totius Eccleſiæ?

proferendam? Reſpondetur primò, hac ratione inſtitutos eſſe eiuſdem Eccleſiæ miniſtros, & ſacerdotes, qui nomine totius Eccleſię orent, quibus Eccleſia cōmiſit vices ſuas, vt nomine totius corporis orationes fundant. Et hoc eſt optimum ſignum huius cōmunis orationis; quocirca licèt ſacerdotium à Chriſto Domino in Eccleſia ſit inſtitutum, ac ſubinde ex eiuſdem Chriſti ordinatione habeat ſacerdos Euangelicus, vt poſſit in eius perſona offerre, & orare, & impetrare nomine illius: vltra hoc etiam habet ex inſtitutione, & commiſſione Eccleſiæ, vt ſuo nomine pro ſe, & ſuis filiis, ac membris oret, vt in dicto 3. tom. diſp. 77. ſect. 2. tractatum eſt. Et hac ratione potuit Eccleſia excommunicatos omnino excludere à participatione ſuarum communium orationum, tam efficaciter, vt licèt miniſter tentet pro eis orare nomine Eccleſiæ, mentiatur, nihilque faciat, nullúmve fructum excommunicato conferat, vt in 5. tom. diſp. 9. ſect. 4. & diſp. 11. ſect. 2. & diſp. 12. ſect. 2. tetigi, ſignum ergo eſt, Eccleſiam totam per modum vnius ad Deum orare per miniſtrum ſuum tamquam per legatum, vel nuncium à ſe conſtitutum. Poteſt enim Reſpublica hoc modo loqui, & ſcribere ad alterum Principem per legatum à ſe miſſum, vt autem talis miniſter auctoritatem ad ſic orandum ab Eccleſia accipiat, non eſt neceſſe, vt per ſuffragia ſingulorum illam recipiat, ſed ſatis eſt, quod auctoritate publica, & ſuprema totius Eccleſiæ illam habeat; nam Eccleſia eſt corpus monarchicum, cuius monarchia non eſt ab hominibus, ſed ab ipſo Chriſto inſtituta, qui ſuo vicario commiſit totam poteſtatem, & auctoritatem, quæ vniuerſo corpori expediebat. Et ita ſolus Pontifex poteſtatem habet conſtituendi hoc miniſterium deprecandi nomine totius Eccleſiæ, & committendi illud ſacerdotibus, & miniſtris à ſe deputatis, & ita fit, vt orationes per hos miniſtros oblatæ nomine totius Eccleſiæ fiant.

Eccleſia potuit excludere excōmunicatos à participatione ſuarum communium orationum.

Eccleſia eſt corpus monarchicum.

12\. *Sequitur ex poſita doctrina quod Eccleſia certā deprecationum formā potuerit inſtituere quę dicitur officium diuinum.*

Hinc vlteriùs factum eſt (quod eſt aliud huius communis orationis ſignum) vt eiuſdem Eccleſiæ auctoritate inſtitutæ ſint peculiares deprecationes, quæ nomine illius offerantur. Sicut enim Princeps Legatum mittens ad alium Principem, ſolet certam, ac præſcriptam formam petitionis, vel pacti, aut legationis illi tradere, ſaltem quoad ſubſtantiam eius, licèt interdum aliqua accidētalia illi committat: & ſicut ſorores Lazari, cùm ad Chriſtum miſerunt nuncium, conceptis verbis petitionem dederunt *ecce quem amas, infirmatur*, Ioan. 11. Ita Eccleſia vniuerſalis, quia per ſuos publicos miniſtros ſuo, & communi nomine orare intendit, ideo certam orandi formam illis præbuit, vt omnia puriùs, & ſinceriùs fiant, vt in principio libri præcedentis dixi. Hæc ergo inſtitutio apertè indicat communitatem orationis Eccleſiaſticæ, quam docemus, & ſimiliter oſtendit, orationes communes Eccleſiæ illas propriiſſimè eſſe, quæ in recitandis horis Canonicis per miniſtros Eccleſiæ funduntur, vt notauit D. Thomas, quodlib. 7. artic. 18. Hæ autem preces, ſic ab Eccleſia inſtitutæ, horæ Canonicæ appellantur, de quo nomine in cap. 3. dicemus: appellantur etiam quaſi per antonomaſiam *Officium Diuinum* in cap. *Dolentes*, de Celebr. Miſſ. & in Concilio Aquiſgranenſi primo, tempore Ludouici, cap. 131. eſt enim præcipuum officium Chriſtianorum, & maximè Eccleſiaſticorum orare Deum, quod meritò diuinum nominatur, quia totum pro cultu Dei eſt inſtitutum. Dicitur etiam *Eccleſiaſticum Officium* in Clem. I. de Celebr. Miſſ. quia per Eccleſiam approbatum eſt, & traditum, vt in perſona Eccleſiæ

D. Thom. Horæ Canonicæ & officium diuinū quales preces ſunt. Concil. Aquiſgran.

recitari poſſit, vt conſtat ex cap. *In die.* de Conſe. d. 5. quod eſt Gregorij cum Concilio Generali, idémque habetur in duobus præcedentibus capitulis ex Concilio Agathenſi, cap. 30. & Gerundenſi cap. 10. & in Concilio Toletano, 4. cap. 2. ſic ſtatuitur: *Vnus ordo orandi, atque pſallendi à nobis per omnem Hiſpaniam, atque Galliam conſeruetur*, &c. Et ſimiliter in Concilio Mileuitano, cap. 12. prohibentur dici in Eccleſia orationes, quæ per Concilium approbatæ non fuerint: idem in Concilio Bracharenſi, 1. cap. 19. cap. *Placuit.* d. 12.

Concil. Agathenſ. Conc. Tol. Concil. Mileuit. Concil. Brachar.

13\. *Obiectio cō tra traditam doctrinam.*

Dices, ex his Decretis potiùs inferri poſſe, non eſſe has orationes communes totius vniuerſalis Eccleſiæ, ſed vnamquamque Eccleſiam, vel congregationem proprio vtentem officio pro ſe communiter orare. Nam licet obiectiuè vnaquæque oret pro omnibus, & priuatæ etiam orationes poſſint, & debeant eſſe communes, vt Cyprianus docet in initio expoſitionis orationis Dominicæ; nihilominùs videtur vnaquæque Eccleſia ſuo nomine ſpecialiter orare per miniſtros ſuos, cùm proprium officium vnaquæque ſibi deſignet, & approbet, quo ſui miniſtri vti debeant, vt ex Decretis citatis conſtat. Reſpondeo in primis, totum Eccleſiaſticum officium, quo Eccleſia Catholica vtitur ſubſtantialiter eſſe vnum, id eſt, ex eadem materia proxima, vt ſic dicam, & eiſdem partibus principalibus conſtans, vt ex dicendis patebit, ídque ſatis eſſe, vt tota hæc Eccleſiæ deprecatio vna ſit; & in perſona totius Eccleſiæ vniuerſalis fundatur, licet in aliquibus accidentalibus, & minutioribus ritibus ſit aliqua varietas, quæ vnitatem non minuit in corpore myſtico, ſed ornat potiùs. Deinde dico, hanc ipſam varietatem ita eſſe permiſſam in Eccleſia, maximè in hoc officicio diuino, vt eiuſdem Eccleſiæ auctoritate, & ſuprema poteſtate tacitè, vel expreſsè ſit approbanda. Per ſe enim pertinet ad Apoſtolicam Sedem hos ritus præſcribere, ſi vniuerſales ſint pro tota Eccleſia, vel approbare particulares, & proprios aliquarum nationum, ſeu Eccleſiarum, interdum verò tacitam approbationem indicat conſuetudo, vel traditio particularis alicuius Eccleſiæ, tolerata à Pontificibus illam non ignorantibus. Nunc autem de hac re habemus expreſſam Eccleſiæ declarationem, & quaſi inſtitutionem à Pio V. in Bulla breuiarij tradita, & à Clemente VIII. recognita, & confirmata; vt infrà ſuo loco videbimus. Eſt ergo hoc officium verè commune, & Eccleſiaſticum, ac de ſe vniuerſale, vnde etiam Canonicum dicitur, quia iuxta regulam ab Eccleſia approbatam celebratur.

D. Cypr.

Reſpōdetur obiectioni, ac ſtatuitur officium Eccleſiaſticum ſubſtantialiter eſſe vnū in tota Eccleſia.

CAPVT II.

Vtrùm materia proxima, ex qua diuinum officium componitur, conueniens ſit?

1\. *Quæ, & quotuplex ſit materia orationis vocalis.*

MAteriam orationis vocalis nunc appellamus verba ipſa, quæ ad precandum aſſumimus; nam licèt res poſtulata, vel ſignificata per verba, eſſe debeat materia, circa quam mens orantis præcipuè verſetur: tamen oratio ipſa, quatenus vocalis eſt, ex vocibus ipſis, quatenus tales res, vel affectus ſignificant, componitur. Vnde certum eſt ad ſubſtantiam, & honeſtatem orationis maximè pertinere, vt hæc materia ſit ad diuinum cultum, & ad finem orationis accommodata, vt ex dictis in ſuperiori libro conſtat, & ideo hoc maximè oſtendendum eſt de materia, ex qua diuinum officium componitur, vt à calumniis hæreticorum illud defenda

ſendamus, & aliquam eius intelligentiam Catholicis proponamus. Sunt autem proxima materia huius officij partes illæ, quaſi heterogeneæ, vt ſic dicam, ex quibus ritè ordinatis tale officium componitur, & in Breuiario Romano hæ ſpecialiter numerantur; Pſalmi, Cantica, Hymni, Lectiones, Reſponſoria, Verſiculi, Benedictiones, Abſolutiones, Capitula, Inuitatorium, Antiphonæ, Collectæ, ſeu orationes Eccleſiaſticæ, oratio Dominica, & Angelica, Antiphonæ peculiares pro Virgine, quæ ſunt quaſi ſalutationes eius, cum aliqua oratione ad Deum adiuncta, ac denique ſymbolum fidei; ex his enim omnibus rectè ordinatis, totum officium diuinum, & Eccleſiaſticum componitur.

Totum officium diuinũ ex quibus partibus conſtet.

2. Refertur illorũ error, qui materiã orationis vocalis mutilabant, quaſi oporteret omnem debere eſſe Canonicam.

Poteſt ergo in primis referri error reprehendens hanc materiam ea ex parte, qua ab hominibus confecta eſt. Qui error adeo antiquus eſt, vt referat Euſebius lib.7. hiſtor. cap.24. aliàs 26. Paulum Samoſatenum Pſalmos qui ad Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriam decantari in Eccleſia ſolent, tamquam nouos, & à viris recentioris memoriæ editos, exploſiſſe. Vbi ſine dubio non loquitur de Pſalmis Dauidicis, ſed de Eccleſiaſticis hymnis; nam Pſalmi Dauidici, nec noui, nec ab hominibus ſpiritu humano compoſiti, reputari potuerunt. Videtur ergo ille Paulus reieciſſe hymnos alios ab Eccleſiaſticis viris compoſitos, non tamen illos abſtulit, quia ab hominibus erant compoſiti, ſed ſolùm ex malitia, & ambitione; abſtulit enim hymnos; qui in Chriſti laudem erant compoſiti, vt in ſuam laudem inanes cantilenas in Eccleſiam introduceret, vt Euſebius refert. Alij verò, quorum ta-
Concil. Tol. citis nominibus in Concilio Toletano, 4. cap.11. mentio fit, hymnos reiiciebant, eo quòd de Scripturis Canonicis non eſſent, nec Apoſtolica traditione haberentur. Itaque volebant illi materiam totam huius orationis eſſe debere Canonicam, id eſt, in ſacra Scriptura contentam, vel Apoſtolica traditione ita approbatam, vt infallibilem contineat auctoritatem. Non inuenio autem proprium huius erroris auctorem, qui ex hac parte hoc ſacrum of-
Waldenſ. ficium reprehenderit. Nam licet Waldenſis lib.3. de Sacram.cap.20. & ſequentibus, & Illuſtriſſimus
Card. Bellar. Bellarminus tom. 3. lib. 1. de Bonis oper. cap.12.
Peltanus. Peltanus lib. 3. de Tribus bon. oper. cap. 8. & alij referant Wiclephum Lutherum, & alios nouos hæreticos reprehendiſſe, & abrogaſſe ritum Eccleſiaſticum deprecandi, non tamen referunt ob defectum in materia eius inuentum illud calumniatos fuiſſe, ſed aliis titulis, quibus poſtea reſpondebimus.

3. 1. Ratio propoſitæ ſententiæ. Officium diuinum conſtare debet veritate infallibili..

Videtur autem ſententia illa habere quamdam ſpeciem pietatis, quia officium, quod auctoritate totius Eccleſiæ publicè canitur, conſtare debet veritate infallibili, quia valdè incongruum eſt, vt vniuerſa Eccleſia approbet ad laudandum, & colendum Deum, falſitatem aliquam; ergo nulla pars in tali officio admitti debet, in quo poſſit miſceri falſitas: nam ſi talia ſunt verba, vt falſa eſſe poſſint, ſæpe etiam erunt falſa; ergo vt diuinum officium infallibilem veritatem contineat, oportet, vt ſolùm ex ſcriptura Canonica conſtet, vel traditione Apoſtolica, quæ Scripturæ æquiualet in infallibilitate. Confirmatur; nam experientia compertum eſt in lectionibus hiſtoricis, multa referri non ſolùm incerta, ſed interdum falſa, cuius ſignum eſt, quia quod in vno tempore approbatur, reprobatur in altero. Similiter in homiliis, quæ ex Sanctis Patribus leguntur, ſæpe continentur expoſitiones Scripturæ incertæ, vel etiam minùs veræ; ſæpe etiam
A nonnullæ ſententiæ, quæ aliàs frequentius non probantur, nec recipiuntur, illud autem videtur contra decentiam diuini officij; ergo ad hoc euitandum ſolum ex diuina Scriptura lectiones eſſent ſumendæ, prout ſtatutum videtur in Concilio Laodicenſi *Conc. Laodic.* cap. 59. eadémque ratio eſt de cæteris partibus, vt videtur etiam ordinatum in Concilio Bracharenſi *Conc. Brach.* 1. cap.30.

4. 2. Ratio, multa continet diuinum officiũ, quæ ad formam orandi non pertinent. *D. Paul. 1. ad Tim. 2.*

Aliunde poſſumus contra hanc materiam argumentari, quia multa continet, quæ ad munus orandi non pertinent, ergo incongruè ad materiam diuini officij aſſumuntur; cùm totum officium tantùm ad orandum Deum ordinetur. Antecedens declaratur, quia iuxta doctrinam Pauli 1.Timoth.2. oratio præſertim publica, ſolùm ex illis partibus con-
B ſtare debet, quæ vel ad orationem, & eleuationem mentis in Deum, vel ad obſecrationem, & inſtantiam, ſeu rationem deprecandi, vel ad poſtulationem, & petitionem ipſam, vel ad gratiarum actionem, quæ laudem Dei comprehendit, pertineant. At multa in hoc officio continentur, quæ ad nullam ex his partibus pertinent. In primis hiſtoriæ, præſertim humanæ de vitis Sanctorum, deinde multæ lectiones Scripturæ, & Sanctorum, quæ ad inſtructionem, & doctrinam ſunt optimæ, ad orationem autem non deſeruiunt, ineptè ergo pro materia orationis, & deprecationis aſſumuntur. Opus enim orationis longè diuerſum eſt ab opere legendi, vel addiſcendi, aut refricandi memoriam, hic autem vnum cum alio confunditur, & ex vtroque
C vnum coagmentari videtur.

5. 3. Ratio, ex Chriſti Domini conſilio Matt.6. deſumpta. Roboratur Eccleſ.7.

Tertiò, contra hanc materiã obiici poteſt Chriſti mandatum Matth. 6. *In oratione nolite multum loqui:* nam in hoc officio nimia videtur eſſe loquacitas, non ſolùm quia ſatis graue eſt (vnde etiam ex parte materiæ in quantitate videtur excedere) ſed etiam quia in eo multæ fiunt repetitiones. Quæ videntur etiam eſſe contra conſilium Sapientis Eccleſiaſt. 7. *Noli verboſus eſſe in multitudine presbyterorum, & ne iteres verbum in oratione tua.*

4. Ratio, nimia varietas in officio diuino.

Accedit, quòd hæc materia nimis varia eſt, & multiplex, quod etiam videtur eſſe incongruum, quia vocalis oratio ad hoc potiſſimùm ordinari debet, vt mentis attentionem, & deuotionem promoueat; hæc autem tanta varietas diſtrahit potiùs
D mentem. Nec ſatis eſt reſpondere, totam illam varietatem eſſe intra latitudinem piarum cogitationum orationi deſeruientium; nam licet inde poſſit à malitia excuſari, non tamen ab incongruitate, & impedimento deuotionis; quia, vt deuotio augeatur, imò vt ſit efficax, & fructuoſa, oportet, vt in eodem affectu perduret, & augeatur, atque confirmetur: ad hoc autem neceſſe eſt, vt verba ipſa orationis eundem affectum excitent, & cogitationes offerant, quæ ad illum eundem pertineant, quod non fit per tam variam, & multiplicem materiam.

6. Vnica aſſertio. Omnes partes materię orationis vocalis ſunt aptiſſimæ, & ſanctè, & prudẽter ad componendum aſſumptæ.

Dicendum nihilominus eſt, omnes illas partes materiæ, ex quibus diuinum officium conſtat, aptiſſimas eſſe, & ſanctè, ac prudenter fuiſſe ad hoc diuinum officium componendum aſſumptas. Hanc
E aſſertionem ſimpliciter acceptam, & quoad illas partes in genere (vt ita dicam) ſumptam tamquam de fide tenendam cenſeo: & quoad minutiſſimas etiam partes cenſeo eſſe tam certam, vt ſine graui temeritate negari non poſſit. Et in primis ad hoc probandum ſufficit vniuerſalis Eccleſiæ auctoritas, quæ conſuetudine, & traditione illas omnes partes probauit; nam vt ſuprà ex Auguſtino dicebam. *Contra vniuerſalem Eccleſiæ conſuetudinem diſputare inſolentiſſima inſania eſt.*

Deinde,

7. Probatur 2. ex teſtimoniis D. Pauli. *D. Paul. 1. ad Cor. c. 14.*

Deinde, partes illæ habent magnum fundamentum in Paulo 1. Corinth. 14. vbi latè loquitur de orationibus publicè in Eccleſia fundendis, & de laudibus Dei, & gratiarum actionibus, illas diſtinguens à doctrina, & prophetia, ſeu concione, & interpretatione Scripturarum: vnde poſtea concludit. *Quid ergo eſt fratres? Cùm conuenitis, vnuſquiſque veſtrûm Pſalmum habet, doctrinam habet, Apocalypſim* (id eſt, reuelationem) *habet, linguam habet, interpretationem habet, omnia ad ædificationem fiant.* Et in fine iterum concludit. *Itaque fratres æmulamini prophetare, & loqui linguis nolite prohibere,* (vtique ad laudandum Deum.) *Omnia autem honeſtè, & ſecundùm ordinem fiant.* Approbat ergo vſum Eccleſiæ, qui iam tunc erat publicè colendi Deum in Eccleſiæ conuentu, per varios Pſalmos, & deuotas orationes, dummodò omnia ad ædificationem, & honeſtè fierent. Hoc etiam optimè fundatur in locis ſuprà tractatis ad Epheſ. 5. & ad Coloſſ. 3. vbi admonet fideles, vt Deum glorificent in hymnis, & Pſalmis, & canticis ſpiritualibus. Deinde illud etiam 1. ad Timoth. 2. *Obſecro primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones*, induci poteſt, iuxta quamdam piam expoſitionem, quam indicauit Waldenſis ſuprà cap. 20. exponens verbum illud, *fieri* vt non ſolùm ſignificet idem, quod proferri in oratione, ſeu fundi, aut precari; ſed ſignificet componi, & in certam formam redigi. Iuxta quem ſenſum monet Paulus, vt fiant in Eccleſia variæ orationes, vel precationum formulæ, quarum aliæ orationes dicantur, vt ſunt Collectæ, aliæ poſtulationes, vt litaniæ, aliæ obſecrationes, vt ſunt etiam in litaniis poſteriores precationes, *Per paſſionem tuam,* &c. aliæ gratiarum actiones, vt hymnus, *Te Deum laudamus*, & ſimilia Cantica. Quam interpretationem ſumit ex Concilio Toletano, 4. cap. 11. cuius ſententiam infrà referemus.

Ad Eph. c. 5. Ad Coloſ. c. 3. *1. ad Tim. 2.* *Waldenſ.* *Conc. Tol.*

8. Probatur 3. inductione.

Tertiò, poteſt hæc veritas oſtendi diſcurrendo per ſingulas partes, & vniuſcuiuſque antiquitatem, & probitatem indicando, quod breuiter faciemus, quantùm ſatis ſit ad Scholaſticum inſtitutum, & ad huius operis complementum, quia multi alij diligentiſſimè in ea re laborarunt. Pontiſſimè verò Bellarminus dicto lib. 1. cap. 14. & 15. Durantus lib. 3. de Ritib. à cap. 13. vſque ad 20. & ex antiquioribus Iſidorus lib. 1. de Eccleſiaſt. offic. Amalarius Fortunatus lib. 4. de eiſdem, Alcuinus lib. de eiſdem offic. & Rabanus lib. 2. de Inſtit. Clericor. præcipuè verò dicemus de quatuor primis partibus, cæteras verò percurremus.

Card. Bellar. Durant. D. Iſidor. Amalar. Fortun. Alcuin. Raban.

9. De Pſalmodia, quæ eſt 1. orationis vocalis pars.

Prima ergo pars diuini officij eſt Pſalmodia, quæ in ſe ſummæ auctoritatis eſt, cùm ſit Scriptura Canonica veteris teſtamenti. Nec enim alij Pſalmi in officiis Eccleſiaſticis permittendi ſunt, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, & expreſsè eſt declaratum in Concil. Laodicenſi, cap. 59. *Quod non oporteat* (inquit) *plebeios pſalmos in Eccleſia cantare*: & in Concilio Bracharenſi, 1. cap. 30. omninò prohibentur recitari in Eccleſia Pſalmi non Canonici. Quod intelligendum eſt tantùm de propriis Pſalmis, non de aliis canticis, vel hymnis, vt mox dicemus. Hic autem vſus recitandi Pſalmos Dauidicos in Eccleſia antiquiſſimus eſt, vt ex eiſdem Conciliis probatur, & ex Dionyſio, cap. 3. de Cœleſti Hierarch. vbi initium celebrandi Miſſam hinc ſumi dicit, quòd ſacerdos *Conuerſus ad diuinam aram, Pſalmos canere incipit, eantántque cum eo omnes Eccleſiaſtici ordines.* Et infrà ſic inquit: *Sacra Pſalmorum modulatio, quæ omnibus ferè Pontificiis myſteriis eſſentiæ inſtar, & neceſſariò adhibetur, ab eo quòd ſanctitate omnibus præſtat, abeſſe* A *non debuit.* Vbi expendo verbum illud: *Eſſentiæ inſtar*; nam reuera quaſi baſis, & ſubſtantia huius diuini officij ſunt Pſalmi, reliqua verò addũtur, quaſi ad ornatum, & complementum; vnde eleganter Chryſoſtomus hom. 6. de Pœnit. admiratur; *Cuius rei gratia præ cæteris veteris teſtamenti, nouique Scripturis, librum Dauid ſic adamarunt omnes Chriſtiani, atque hunc ſolùm ore voluerunt verſari.* Et infrà: *Omnes enim hunc odoriferi vnguenti loco circumferimus ore, in Eccleſiis pernoctantibus primus, & nouiſſimus, & medius eſt Dauid. Diluculò quæruntur hymnorũ modulationes, & primus, & medius, & nouiſſimus eſt Dauid, ſi pauſæ in funeralibus & primus, & medius, & nouiſſimus eſt Dauid,* &c. quæ elegantiſſimè proſequitur. Et tandem rationem reddit, quia in Pſalmis omnes per- B fectiſſimæ orationis affectus inueniuntur, & omnis generis petitiones, omnibus ſtatibus accommodatæ, peccatoribus, iuſtis, incipientibus, proficiẽtibus, perfectis, laudationes, & gratiarum actiones Dei mirabiles, affectus compũctionis, & amoris ardentiſſimi, & ſupremæ cõtemplationis, & vnionis cum Deo: & præſertim frequens recognitio humanæ fragilitatis, & neceſſitatis diuini auxilij, eiúſque poſtulatio. Hinc dixit Baſilius in Prooem. ad homil. in Pſalmos, vnum Pſalmorum librum omnia in ſe complecti: *Hiſtoricam continet narrationem, leges ſancit vitæ ſanctiùs inſtituendæ, bona omnis doctrinæ vberrimum quoddam eſt, & commune promptuarium*: & infrà, *idque cum peramæna quadam deductione, ac moderata iucunditate animorum, quæ & menti honeſtas inſe-* C *rat cogitationes.* Et infrà hinc colligit, & egregiè deſcribit pſalmi, ſeu pſalmodiæ vtilitatem, eámque dicit eſſe *Vocem Eccleſiæ, quæ feſtos illuſtriores reddit, ac perfundit gaudio.* Pluráque infrà de cantu agentes afferemus.

Conc. Laodic. Concil. Brachar. In Eccleſia prohibentur Pſalmi non Canonici decantari. *D. Dionyſ.* Pſalmodia in Eccleſia eſt antiquiſſima. *D. Io. Chryſ.* Cur Pſalmi in Eccleſia frequentiſſimè canũtur. *Baſil.* Pſalmorum liber vnus omnia complectitur.

Quoniam verò Pſalmorum vſus antiquior eſt, quàm lex gratiæ, vt propriam eius perfectionem participaret, & ita fieret Pſalmus (vt ita dicam) conſummatus; non ſine ſpeciali Dei prouidentia factum eſt, vt ex inſtitutione Eccleſiæ in fine vniuſcuiuſque Pſalmi adderetur Trinitatis confeſſio, & glorificatio per illa verba: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto.* Quæ quidem verba antiquiſſima ſunt, nam illorum facit mentionem Athanaſius libro de Virginit. vbi Virginem inſtituit, vt ſurgens à menſa D gratias agat, trinis vicibus dicens: *Miſerator, & miſericors Dominus eſcam dedit timentibus ſe, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto.* Et has videtur intelligere nomine glorificationum, cùm ibidem ait, *Serua iſta, & fac glorificationes in menſa, eritque tibi cibus, & potus ſanctificatus*: & ita loquitur etiam Caſſianus lib. 2. de Inſtit. cap. 8. & de eiſdem videtur loqui Baſilius libro de Spirituſancto, cap. 7. cùm ait, *In glorificationibus dici gloriam Patri cum Filio, in gratiarum actionibus gloriam Patri per Filium.* Et cap. 24. & 25. oſtendit eodem modo eſſe Spiritumſanctum conglorificandum cum Patre & Filio. Ac denique cap. 27. ſignificat, hunc morem canendi gloriam Sanctiſſimæ Trinitati, eſſe ex Apoſtolica traditione. Quod optimè confirmatur ex Liturgia Iacobi, vbi E Sacerdos ad altare ingrediens primam orationem inchoat dicens: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, trino, & vni.* Vnde non videtur probandum, quod Nicephorus lib. 18. hiſtor. cap. 51. dixit, Flauianum Antiochenum, iubente Chryſoſtomo, glorificationem illam glorioſiſſimæ Trinitatis introduxiſſe; nam ſine dubio antiquior eſt, niſi fortè dicat vſum adhibendi illam in fine Pſalmorum à Flauiano incepiſſe, quod ipſe etiam indicat lib. 9. capit. 24. cum Sozomeno libro 3. hiſtor. capit. 19.

10. Quare pſalmi gloria Patri, &c. finiãtur & quàm antiquus hic mos in Eccleſia? *Athan.* *Caſſian. Baſil.* Gloria S. Trinitatis ex Apoſtolica traditione decantatur. *Nicephor.* Vſus eius non ita eſt antiquus. *Sozom.*

Caſſian. Quod eſt probabile; nam Caſſianus lib. 2. de Inſt. cap. 8. refert, ſibi viſum fuiſſe nouum, cùm in Ægypto vidit, in clauſula Pſalmorum omnes aſtantes conclamare, *Gloria Patri*, &c. *Quod numquam* (inquit) *per omnem orientem audiuimus, ſed omnium ſilentio ab eo, qui cantat finito Pſalmo, & orationem ſuccedere: hac verò glorificatione Trinitatis tantummodò ſolere Antiphonam terminari.*

11. Quamuis igitur glorificatio illa fuerit antiquior, tamē occaſione Arianiſmi videtur aucta, & ita potuit Antiochiæ incipere vſus addendi illam in fine Pſalmorum. Præſertim quia (vt ex Baſilio & Nicephoro ſuprà, & Theodoreto lib. 2. hiſt. cap. 24. intelligitur) Ariani procurarunt illam corrumpere, nō æqualiter glorificando perſonas per ſimplicem copulationem, ſed interponendo particulas *Per Filium*, vel *in Filio*, aut *In Spiritu ſancto*, vt aliquam inæqualitatem indicarent: & ideo Catholici Epiſcopi introduxerunt morem frequentiùs acclamandi, Gloria Patri, & Filio, &c. Hinc etiam Hieronymus in epiſt. ad Damaſum, quæ inter geſta Damaſi refertur in 1. tom. Concilior. Pontificem precatur, *Vt in fine Pſalmi cuiuſlibet ſiue matutinis, ſiue veſpertinis coniungi præcipiat, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, ſicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen, vt fides* (ait) *trecentorum decem & octo Epiſcoporum Niceni Concilij in veſtro ore pari conſortio declaretur.* Et licèt illa epiſtola ab aliquibus incerta habeatur, tamen ab aliis frequentiùs creditur eſſe Hieronymi, & eſt ſatis veriſimile: nam morem illum in Romana Eccleſia Damaſum introduxiſſe, in Pontificali, & in eius vita legitur apud Platinam, & ita more poſtea ſeruatum eſt, vt conſtat ex epiſtola Vigilij Papæ ad Eleutherum, cap. 2. qui fuit ferè ducentis annis poſt Damaſum; & poſt centum alios annos eiuſdem conſuetudinis in noſtra Hiſpania meminit Conc. Tolet. 4. cap. 13. & 14. Præcipit tamen illud Concilium, vt dicatur *Gloria, & honor Patri*, &c. tamen conſuetudo Romana præualuit: ibi etiam omittuntur illa verba: *Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper*: ſolúmque dicitur. *Gloria, & honor Patri, & Filio, & Spiritui ſancto in ſecula ſeculorum, Amen*: tamen, vt ſuprà retuli, Hieronymus omnia illa verba poſtulauit à Damaſo dici in fine Pſalmorum, & ita inſtitutum ab ipſo eſt, & obſeruandum disertè præcipitur in Concilio Vaſenſi, 2. cap. 5. *Quia non ſolùm in Sede Apoſtolica, ſed etiam per totum Orientem, & per totam Africam, vel Italiam, propter Hæreticorum aſtutiam, qua Dei Filium non ſemper cum Patre fuiſſe, ſed à tempore cœpiſſe blaſphemant, poſt Gloria Patri*, &c. *Sicut erat in principio dicitur. Ita & nos in vniuerſis Eccleſiis noſtris faciendum decreuimus.* Denique additur in illo Concilio Toletano illam glorificationem glorioſiſſimæ Trinitatis non ſolùm in fine Pſalmorum, ſed etiam in Reſponſoriis eſſe dicendam, quod etiam nunc obſeruari videmus, & in introitu Miſſæ, qui loco Pſalmorum ſucceſſit, vt alibi notaui, & in principio horarum, & ſæpe alias Eccleſia illa glorificatione vtitur.

Theodor. — Ariani procurarunt glorificationem S. Trinitatis corrumpere. — *Hieron.* — Pſalmis *Gloria Patri*, adiungi Damaſus præcepit. — *Dam. Pa.* *Platina.* — *Vigilius Pap.* — *Conc. Tolet.* — *Hieron.* — *Conc. Vaſen.* — Glorificatio illa glorioſiſſimæ Trinitatis frequentiſſimè fieri ſolita.

12. Atque ex hac ipſa glorificatione prædictum Toletanum Concilium ſumit argumentum ad improbandum eorum errorem, qui Eccleſiaſticos hymnos, eo quòd eſſent ab Eccleſia compoſiti, deſpiciebant, inferens tamquam abſurdum, inde ſequi hanc glorificationem eſſe tollendam. Nihil ergo refert, quòd verba illa in Scriptura formaliter non repeniantur, cùm res ipſa, & veritas, quam Eccleſia per illa verba confiteri vult, in Scriptura reperiatur. Quod enim Iſaias cap. 6. vidit Seraphim cantātes, *Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus Sabaoth, plena eſt omnis terra gloria eius*, hoc ipſum canit Eccleſia dicens, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto.* Quod autem hæc fidei confeſſio, & glorificatio ſæpius, ac ſæpius repetatur, & in fine Pſalmorum, vel in aliis locis, & quod quibuſdam temporibus dicatur ad oſtenſionem lętitię, aliis omittatur ad oſtenſionem triſtitiæ, licèt humana inſtitutio ſit, ſancta eſt, & prudens, neque poteſt pati calumniam, niſi apud illos hæreticos, qui veram perſonarum Trinitatem, & æqualitatem, ac æternitatem non agnoſcunt.

De Eccleſiaſticis hymnis, & quantæ ſint auctoritatis, & antiquitatis. — *Iſaias cap. 6.* — Glorificatio ſanctiſſimæ Trinitatis eadem eſt cum illa, quam Iſaias refert.

Hoc igitur ipſum de hymnis Eccleſiaſticis dicendum eſt; nam licèt non ſint compoſiti ab Scriptoribus Canonicis, vt fatemur, ſemper tamen habent auctorem aliquem grauem, vt Ambroſium, vel Hilarium, quorum mentionem facit dictum Concilium Toletanū, & de Hilario id refert Hieronymus de Script. Eccleſ. de Ambroſio, Auguſtinus 1. Retract. cap. 11. & idemmet Ambroſius Orat. in Auxent. de non tradendis baſilicis, vbi etiam commemorat, in hymnis à ſe editis ſemper in fine additam eſſe glorificationem, & confeſſionem Trinitatis: quod in cæteris hymnis ſeruatum videmus. Rurſus addit Concilium Turonicum ante mille annos celebratum Canon. 24. aliorum etiam auctorum hymnos probari in Eccleſia poſſe, & decantari. *Quoniam qua fide conſtiterint* (inquit) *dicendi rationi non obſtant.* Atque ita Eccleſia admiſit hymnos à glorioſo Thoma compoſitos, & ab aliis: & à principio Eccleſiæ fuit in illa huiuſmodi hymnorū vſus, vt ſumitur ex Paulo ad Epheſ. 5. & ad Coloſſ. 3. vbi hymnos, vt diſtinctos à Pſalmis numerat, per Pſalmos Dauidicos fortaſſe intelligens, per hymnos, ſacras laudes ab aliis carmine compoſitas. Vnde Philo lib. de Vita contemplat. non longè à principio, de antiquis Chriſtianis contemplatiuam vitam profitentibus, ait; *Non ſolùm contemplantur, ſed etiam cantica, & hymnos in Dei laudem componūt vario metrorum, & carminum genere*, &c. quæ refert etiam Euſebius lib. 2. hiſtor. cap. 16. aliàs 17. Et Dionyſius cap. 3. de Diuinis nominibus circa finē ait, Apoſtolos, & cum eis Hierotheum in die funeris Beatiſſimæ Virginis ad præſentiam corporis eius pro viribus laudes diuinæ potentiæ decantaſſe. Quod referens Nicephorus lib. 2. cap. 22. ait, hymnos in Dei laudem protuliſſe, & cap. 4. mentionem fecit idem Dionyſius hymnorum ab Hierotheo compoſitorum. Et plura ex antiquitate infrà, cap. 5. afferemus.

13. De hymnis Eccleſiaſticis quid ſentiendum. — *D. Ambroſ.* *D. Hilar.* *Concil. Tol.* *D. Hieron.* *D. Auguſt.* — *Conc. Turon.* — Hymni in Eccleſia fuerūt ab ipſius initio. — *D. Paul. ad Epheſ. 5. & Coloſſ. 3.* — *Philo.* — *Euſeb.* *D. Dion.* — *Niceph.*

Idem conſtat dicendum eſſe de Canticis, quamquam hæc maiori ex parte ex Scriptura ſumpta ſunt, & ita eadem eſt ratio de illis, & de Pſalmis. Solum Canticum, *Te Deum laudamus*, ab Ambroſio, & Auguſtino compoſitum creditur, referente Dacio. lib. 1. Chronici, cap. 10. quod ſtatim ab Eccleſia in officio recipi cœpit; nam Diuus Benedictus in regul. cap. 11. in fine Matutinorum poſt lectiones Canticum illud dici iubet. Vnde eadem ratio de illo eſt, quæ de hymnis. Imò in Breuiario Romano non Canticum, ſed hymnus appellatur. Hæc enim tria, Pſalmus, hymnus, & Canticum, vix apparet, in quo diſtinguantur, quia omnia ſignificare videntur orationem carmine aliquo compoſitam ad canendas Dei laudes, & ita interdum videntur pro eodem ſumi, præſertim Canticum, & hymnus, vt videre licet apud Auguſtinum 9. Confeſſ. c. 6. & 7. & Pſal. 72. vbi ait *Hymnum eſſe laudem Dei cum Cantico.* Paulus etiam 1. Corint. 14. cum ait; *Vnuſquiſq; veſtrū doctrinā habet, Pſalmum habet*, Pſalmū indifferenter videtur accipere pro omni metro, quod in laudem Dei cantari poteſt, vt D. Thomas, & alij

14. De Eccleſiaſticis Canticis, & comparatione illorum cum pſalmis, & hymnis. Cāticum Te Deum laudamus, ab Ambroſio & Auguſtino cōpoſitum. — *Benedict.* — *D. Auguſt.* — *D. Paul. 1. ad Cor. 14.* — *D. Thom.*

Hiero. D.Hilar. Enthy. D.Iſidor.

& alij ſignificant. De differentia item illorũ trium, Pſalmi, Hymni, & Cantici multa ſcribuntur à Hieronymo, & expoſitoribus ad Epheſ. 5. Hilario, Euthymio & aliis in principio Pſalmorum, Iſidoro lib. 6. de Originib. cap. 19. & aliis, ſcribentibus de Ritibus, & officiis Eccleſiaſticis, nihil tamen ex eis colligere poſſum omninò firmum, & quod vel in impoſitione certa, vel in propria ipſarum rerum differentia fundatum ſit.

15. Quid hoc opere Pſalmus quid Cãticum, hymnúſque ſignificet. Pſalmorum quædam diuiſio.

Ideóque ad explicandum partem, ſeu materiam Eccleſiaſtici officij, quod ad nos pertinet, in hoc iudicio ſiſtendum, quod *Pſalmi* dicuntur illi tantùm, qui in Scriptura continentur, & ſub libro Pſalmorum Dauidis, ſiue ipſe ſolus illum compoſuerit, ſiue non, parum enim refert ad rem præſentem. Inter quos Pſalmos quidam ſunt hiſtorici; alij diuinam laudem cõtinent, alij gratiarum actiones, alij ſunt quaſi morales, continentes multam doctrinam, & exhortationem ad opera virtutum. Vnde non poſſunt coarctari ad aliquem particularem finem ex dictis, nec per illum diſtingui à Canticis, vel hymnis, niſi fortaſſe tamquam vniuerſale à particulari.

Canticum quid ſit.

Canticum verò licèt interdum ſignificet ipſam actionem canendi, tamen hic ſumitur pro materia ipſa, ſeu carmine, quod ad canendum laudes datur. Et iuxta vſum Romani officij etiam eſt ex Scriptura Canonica, nam Canticum, *Te Deum laudamus*, (vt notaui,) potiùs vocatur hymnus: & licèt Pſalmi ſint etiam cantica, quia ſunt carmina, quæ compoſita fuere, vt certis inſtrumentis muſicis decantarentur, vt eruditè tractat Alphonſus Mendoza in Quodlib. quæ. 3. poſitiua, num. 7. & ſequentibus, nihilominùs nomen cantici accommodatum eſt ad ſignificandum alia particularia cantica, ad beneficia Dei prædicanda, & laudanda in ſpecialibus occaſionibus decantata, vel prolata. Qualia ſunt illa decem, quæ in Scriptura continentur; ſeptem in veteri Teſtamento, & tria in nouo, quæ omni in hoc officio ſacro inferuntur; tria noua quotidie in laudibus, veſperis, & Completorio, alia verò per hebdomadam in laudibus.

Mendoza.

Hymnus quid ſit. Auguſt.

Hymnus verò dicitur carmen etiam continens laudem Dei cum Cantico, vt ex Auguſtino diximus, & eſt commune, vnde Pſalmi Dauidis, præſertim laudatorij, hymni dici poſſunt, ſicut vocantur 2. Paralip. 7. vbi prius dicitur: *Stabant Leuitæ in organis carminum Domini, quæ fecit Dauid ad laudandum Dominum*, & ſtatim ſubiungitur: *Hymnos Dauid canentes per manus ſuas* & 1. Eſdr. 3. *Statuerunt Leuitæ, vt laudarent Deum per manus Dauid, & concinebant in hymnis, & confeſſione Domino.* At in Eccleſia videtur accommodata hæc vox ad ſignificandum Eccleſiaſticum carmen, non canonicum, ſed in Eccleſia compoſitum, & ab ea receptum ad laudandum Deum in publico Eccleſiaſtico officio.

1. Paral. c. 7. 1. Eſdr. c. 3.

16. De lectionũ auctoritate, & antiquitate. D.Gregor.

Quarto loco lectiones ſacras poſuimus, quæ potiſſimùm in Matutinis leguntur, ordine, & modo in Breuiario poſito, qui mos antiquiſſimus eſt, vt conſtat ex Gregorio Papa. 7. in cap. *In nomine*, de Conſe. d. 5. qui allegat vetuſtiorem conſuetudinem, cuius meminit Gelaſius in cap. *Sancta Romana*, d. 15. vbi tradit, has lectiones, partim ex ſacra Scriptura, partim ex homiliis Sanctorum deſumi, atque etiam ex geſtis Sanctorum (vt indicat) & clarius ſtatuit Concilium Carthaginenſe 3. ca. 47. in Concil. autem Laodicenſe his antiquiori, ca. 17. diſertè dicitur, expedire, vt Pſalmi non dicantur cõtinuè, ſed aliqua lectio ſacra interponatur? Quod etiam in veteri lege fuiſſe vſitatum non obſcurè
A colligitur ex illo Act. 13. *Voces Prophetarum, quæ per omne Sabbatum leguntur iudicantes impleuerunt.* Et cap. 15. dicitur, *vbi per omne Sabbatum legitur*, ſcilicet, Moyſes in Synagogis Iudæorum. Quid ergo mirum, quòd lectio ſacra fuerit in Eccleſia Chriſti ſemper vſitata, non ſolùm in Miſſa, vt alibi docuimus, ſed etiam in diuino officio, vt ſemper fuit in Eccleſia obſeruatum? Quoad numerum verò, vel modum varietas fuit: nam in dicto Concilio Laodicenſi additur poſt vnumquemque Pſalmum lectionem aliquam eſſe interponendam: vſus verò obtinuit, vt in feriis omnes Pſalmi priùs dicantur, poſtea lectiones: in diebus verò feſtis poſt tres Pſalmos, tres ſubiunguntur lectiones, ſed hoc non pertinet ad materiam, ſed ad formam, & ritum
B orandi, qui cùm pendeat multum ex humano arbitrio, magnam varietatem in Eccleſia habuit, vt adnotarunt Socrates lib. 5. hiſt. cap. 21. Niceph. lib. 12. cap. 34.

Concil. Carthagin. Concil. Laodicenſ. Lectiones ſacræ in officio diuino frequentatæ in populo antiquo. Actor. 13. & 15. Socrat. Niceph.

17. His partibus adiunguntur aliæ, vt oratio Dominica, Angelica & Symbolum.

His partibus adiunguntur aliæ, vel per modum præparationis, vel ad maiorem concentum, & ornatum, vel ad magis excitãdos animos ad deuotionem, aut conuenientem finem orationi imponendũ. Inchoari ergo ſolent horæ Canonicæ per orationem Dominicam, & Angelicam, & interdũ additur ſymbolum, quæ ſecretè dicũtur, quaſi ad colligendos animos miniſtrorum, & aſtantium per priuatam aliquam orationem, quæ optimè fit per orationem Dominicam, conuenientiſſimè verò additur Angelica propter ſpecialem Virginis cultũ, &
C interceſſionem. Symbolum verò ſpecialiter adiungitur in Matutino, & Prima, vt initium orandi in nocte, & die à confeſſione fidei ſumatur: & videri poſſunt, quæ de ſymbolo diximus tractãdo de Miſſa 3. tom. 3. p. diſp. 83. ſect. 1. Deinde diuinum adiutorium in principio omnium horarum poſtulatur cum glorificatione adorandiſſimæ Trinitatis, quo nec ſanctius, nec vtilius initiũ excogitari poteſt, vt latè, & optimè tractat Caſſianus Collat. 10. cap. 10. videri etiã poteſt Benedict. in regul. c. 9. & Abulẽſis in ca. 10. Numerorum ad finem, vbi circa illa verba; *Cúmque eleuaretur arca dicebat Moyſes, ſurge Domine, & diſſipentur inimici tui*, &c. ait: *ex illis verbis inoleuit in Eccleſia conſuetudo, quæ iam pro lege ſuſcepta eſt, ſcilicet, vt in principiis Canonicarum horarum dicatur, Deus in adiutoriũ meum intende, in quo petimus, vt Deus ſur-*
D *gat ad adiuuandum nos, ſicut Moyſes petebat in principio cuiuſlibet profectionis caſtrorum, vt Deus ſurgeret ad diſſipandum hoſtem.* Quod ampliùs ipſe non probat, at verò illa analogia ad initium cuiuſcumque actionis accommodari poteſt, verba autem ipſa potiùs ſumpta ſunt ex Pſal. 69. in principio. Præter hæc verò in principio Matutinorum illa petitio præmittatur: *Domine labia mea aperies*, & in principio Completorij illa: *Conuerte nos Deus ſalutaris noſter.* Cuius rationem inueſtigat Turrecremata ad cap. 9. Regula S. Benedicti, ſed fortè illa prior additur, quia in Matutino incipiunt horæ Canonicę illius diei, & ideò ſpecialiter poſtulatur, vt dignè aperiantur labia in laudem Dei, Cõpletorium verò eſt hora vl-
E tima, qua præparamur ad noctem quietam, & ideo ſpecialiter cõuerſio cordis in eius initio poſtulatur.

Caſſian. Benedict. Cur ad Matutinum Domino labia, & ad cõpletorium conuerte nos di cantur. Turrecr.

18. Antiphona quid ſit, & quàm antiquus illius vſus in Eccleſia. D.Iſidor.

Adduntur etiam in principiis Pſalmorum *Antiphonæ*: eſt autem Antiphona (vt ait Iſidorus libr. 6. Origin. cap. 19.) iuxta proprietatem Græcæ linguæ, *vox reciproca alternatim canentium*: quo modo totus Pſalmus, quatenus alternatim per verſus reciprocè à duobus choris canitur, dici poteſt Antiphona, de quo more canendi Pſalmos, cap. 4. dicemus. Iam verò Antiphona dicitur breuis ſententia,

quæ Pſalmo præcinendo præmittitur, quæ ordinariè continet, aut verſum aliquem eiuſdem Pſalmi, aut ſententiam aliquam vtilem in laudem Dei, aut Virginis, aut ſpiritualem affectum bonum, vel quid ſimile: vnde ex parte materiæ reprehendi non poteſt. Inuenta verò eſt ad ornatum, & *vt ſecundum illius modulationem, ſeu ſymphoniam, cantus totius pſalmi ſumatur, & ita totus chorus in illa vniatur*, vt notat Amalarius lib. 4. de Offic. Eccleſiaſt. cap. 7. Quàm verò ſit antiquus hic vſus Antiphonæ in hoc ſenſu, nec ipſe Amalarius dicit, nec ab aliis adnotatur. Inuenio tamen illius mentionem ante mille centum annos in Concilio Agathenſi cap. 30. ſub Antiphonis verò comprehendi poteſt inuitatorium, quod ſpecialiter in principio Matutini præmitti ſolet.

Amalar.

Concil. Agathen.

19. Poſt Pſalmos ſequitur Capitulum in laudibus, & aliis minoribus horis, quod eſt lectio breuis, de qua eadem ratio eſt, quæ de aliis lectionibus, & in hoc minor eſt difficultas, quia ſemper ex Scriptura ſumitur. Et his capitulis videtur fieri mentio in dicto Concilio Agathenſis Canon. 30. & habetur in capite *Conuenit*. de Conſe. diſtinct. 5. vbi priùs dicitur: *Studendum eſt, ſicut vbique fit, vt poſt Antiphonas, Collectiones per ordinem ab Epiſcopis, vel presbyteris dicantur.* Ita enim legendum eſt, vt in originali habetur, & non *Collationes*, vt legit Gratianus: per *Collectiones* autem Gloſſa ibi, capitula intelligit, quæ ſunt quaſi breues lectiones: Turrecremata verò, & alij intelligunt orationes, quæ collectæ dici ſolent. Poſtea verò ibidem additur. *In concluſione Matutinarum, veſpertinarum, & Miſſarum poſt hymnos capitella:* (ita enim in Concilio legitur.) *de pſalmis dicantur*: Gratianus verò legit *Capitula*. Vbi videtur de his capitulis loqui, quamuis nunc nõ dicantur poſt hymnos ſemper, nam in Laudibus, veſperis, & Completorio dicuntur ante hymnos, nec ſumuntur ex Pſalmis ordinariè, nec in Miſſis dicuntur. Vnde Rodulphum Tungrenſem libro de Canon. obſeruan. propoſition. 13. per capitula intelligit verſiculos paruos, qui ex Pſalmis ſumuntur, quos dicit in Ambroſiano, & multis libris antiquis capitula appellari. Iam verò capitula propriè dicuntur lectiones illæ breues, quarum, ſub nomine lectionum, & capitulorum facit mentionem S. Benedictus in ſua regula, cap. 13. & 17.

Capitulum quid ſit, & quę eius antiquitas & vtilitàs.

Concil. Agathen.

Gratian.

Turrecr.

Rodulph. Tungren.

S. Bened.

20. Poſt lectiones ſolent ſequi Reſponſoria, varij etiam verſiculi in diuerſis locis interponuntur, de quibus multa fit mentio apud citatos Patres, & alios Scriptores Eccleſiaſticorum officiorum: nobis pro præſenti inſtituto ſatis eſt, omnes illos continere laudes Dei, vel orationes ſanctas, & pias, & frequentiùs ſolere ex Scriptura deſumi, licet interdum ſint per Eccleſiam compoſiti, ſeu probati; vnde non eſt dubium, quin ſint cõuenientiſſimi ad ornandam Eccleſiaſticam pſalmodiam. Tandem in fine vniuſcuiuſque horæ dicitur oratio, quæ Collecta vocari ſolet, quia dum ab vno ſacerdote nomine omnium aſtantium dicitur, omnium orationes in ea colliguntur. vt ex Concilio Agathenſi indicatur in cap. *Conuenit*, de conſe. d. 5. & ſumitur ex Caſſiano lib. 20. cap. 8. & latiùs declarat Hugo lib. 2. de Officiis Eccleſiaſt. cap. 16. Alia de his orationibus diximus tractando de Miſſa in 3. tom. diſput. 83. ſect. 1. vbi etiam diximus de confeſſione, quæ in aliquibus partibus diuinorum officiorum interponi ſolet, ſcilicet in Prima, & Completorio, vt in fine noctis, ac principio diei, vt in fine diei, ac principio noctis remiſſionem peccatorum procuremus. Denique poſt Collectam in fine vniuſcuiuſque horæ recitari ſolet oratio Dominica, quod de matutinis, & veſpertinis horis ſtatutum fuit in Concilio Gerundenſi ca. 10. & habetur cap. *id ſemper* de Conſecr. diſt. 5. & ad aliquas horas additur aliqua Beatæ Virginis antiphona, vt Salue Regina, de qua in fine præcedentis lib. dixi, vel aliæ æquiualentes de quibus eadem eſt ratio, neque de illis aliquid addendum occurrit, ſed videri poſſunt dicta de inuocatione Virginis 2. tom. 3. p. diſp. 23.

De Reſponſoriis.

Concil. Agathen.

Caſſian.

Hugo.

A

Ad primam ergo dubitandi rationem reſpondetur, nec neceſſarium, nec moribus humanis ſatis accommodatum fuiſſe, vt diuinum officium ex ſolis ſcripturis Canonicis quoad omnes partes, & ſingula verba componeretur. Quia homines delectantur varietate quadam, & oportuit orandi onus fieri ſuaue, ac delectabile: interdum etiam exempla recentiora, magíſque nobis propinqua, & quodammodo magis noſtra plus nos mouent. Oportet etiam ipſi Scripturæ aliquam interpretationem adiungere, vt meliùs percipiatur, quam vel Sanctorum lectiones tradunt, vel alia Eccleſiæ verba ſæpe indicant. Item in orationibus priuatis, non ſemper neceſſe eſt loqui Scripturæ verbis, ſed interdum propriis, & prudenter excogitatis ab ipſo orante, ergo in orationibus publicis non eſt neceſſarium Eccleſiam vti ſolis Scripturarum verbis, ſed poteſt Eccleſia vti aliis ab ipſa inuentis, ſeu à ſuis doctoribus deſumptis, & publica auctoritate approbatis. Neque in hoc eſt periculum alicuius noxiæ falſitatis. Varia enim ſunt locutionum, ſeu propoſitionum genera, quæ in Eccleſiaſtico officio extra Pſalmos, & lectiones Canonicas referuntur. Quædam ſunt propriæ orationes, poſtulationes, & obſecrationes. Et in his neceſſaria ſunt verba propria ipſius Eccleſiæ accommodata rebus, quas poſtulat, & explicãtia modum, affectum, & rationem poſtulãdi, & medium, aut interceſſionem, quam interponit. In his autem non poteſt eſſe periculum falſitatis. Quia illæ propriè, ac formaliter non affirmant aliquid, vel negant, vt verò indicant deſiderium, veræ ſunt, quia vniuerſali Eccleſiæ non deſunt talia deſideria. Et alioqui Eccleſia non poteſt errare in dirigenda oratione ad verum Deum per verum mediatorem, qui eſt Chriſtus, nec in modo poſtulandi interceſſionem Sanctorum, vt ſuprà lib. 3. viſum eſt, neque in rebus, quas poſtulat, quia ſemper vera fide, & ſpiritu Dei orat. Quod autem hoc fiat his, vel illis verbis, parum refert, dummodo apta, & accommodata ſint, quod facilè fieri poteſt modo humano cum prudentia, & ſapientia, quæ in Eccleſia nõ deeſt: aliæ item ſunt locutiones continentes gratiarum actiones, & laudes Dei, quæ ſupponunt quidem fidem veram, & ab illa procedunt, non tamen propriè, ac formaliter ſignificant verum, vel falſum, quia etiam non affirmant, vel negant, nec proferuntur per indicatiuũ modum, ſed per optatiuũ, vel quaſi imperatiuum, in quo non eſt falſitas formalis, nec interpretatiua erit, ſi ex animo fiat oratio, vt ab Eccleſia ſemper fit. Quapropter etiam ex hac parte poſſunt orationes componi ab Eccleſia per homines ſine periculo erroris, aut deceptionis.

21. Reſpõdetur ad 1. rationẽ pro ſentẽtia quę materiã orationis vócalis omni ex parte canonicam eſſe volebat.

B

Neceſſariũ non eſt totũ officium diuinũ ex Scripturis ſumi.

C

Eccleſia non poteſt errare in dirigẽda oratione ad Deũ per Chriſtum.

D

E

Præterea ſunt aliæ partes huius diuini officij, continentes doctrinam fidei, aut morum, quæ interdum ſumuntur ex libris non Canonicis, ſemper tamen ſunt ex libris, & Patribus ab Eccleſia receptis, & magno cum delectu deſumptis, ita vt in illis nullum periculum noxiæ doctrinæ poſſit eſſe. Quod autem non ſingula verba, vel ſententiæ illorum

22. Oſtenditur vtilitas aliarũ partium diuini officij, quamuis à Canonicis libris nõ deſumatur.

illorum ſint infallibilia, & Canonica, non obſtat, quia non proponuntur, vt omnia ita credantur, ſed vt illuminent, & inſtruant Eccleſiam, & populum more humano. Quod enim Paulus ait primo Corinth. 14. *Vnuſquiſque veſtrum Pſalmum habet, doctrinam habet*, &c. non intelligit de ſola lectione Pſalmorum, vel lectionum Scripturæ, ſed etiam de Catholica illorum expoſitione, & doctrina, vel interpretatione; nam omnia hæc eſſe poſſunt ad ædificationem, vt ſtatim expoſuit. Tandem alia leguntur in hoc officio, quæ ſunt hiſtorica, non tantùm Canonica, ſed etiã humana, continentia vitas Apoſtolorum, Martyrum, Virginum, Doctorum, aliorúmq; Sanctorum. Quæ ſimiliter non proponuntur vt infallibilia in omnibus, & ſingulis, etiã minimis, ſed vt pia, & humano modo credibilia, & moraliter certa, quæ prodeſſe poſſunt inflammando corda fideliũ ad charitatem, & excitando ad bonorum operum ſtudium, & nihil nocere poſſunt. Vnde in his, quæ pertinẽt ad ſubſtantialem cultũ, ac venerationem alicuius Sancti ſemper habent infallibilem veritatẽ ex approbatione, & Canonizatione Eccleſiæ: & ſimiliter in his, quæ ſpectant ad imitationẽ, ſemper proponunt exempla honeſtiſſimarũ virtutum; in circumſtantiis verò accidentalibus poteſt fortaſſe interdum eſſe incertitudo, aut varietas, ſed id neque ad pietatem, neq; ad ſanctitatem huius diuini officij quicquam obſtat, vt per ſe notu eſt: aliàs nec eſſe deberent in Eccleſia ſacræ conciones, aut lectiones, nec exempla Sanctorum eſſent narranda fidelibus, neque proponenda ad imitandum, quia non ſemper habent auctoritatem Canonicam, & infallibilem, quod non ſolùm erroneum, ſed contra omnem ſenſum humanum eſt.

D. Paul. 1. ad Corint. 14.

De aliis hiſtoriis non canonicis.

23. Quod ergo in Concilio Laodicenſi ſtatutũ fuit, vt in Eccleſia non legerentur libri, præter Canonicos, fortaſſe in ea Prouincia fuit tunc expediens, propter hæreticorum, præſertim Arianorum turbationem. Et Cardinalis Baronius in Appendice ad 4. tom. ſuſpicatur id factum eſſe occaſione abuſus, quem Paulus Samoſatenus circa illa tẽpora inducere tentauerat, vt ſuprà meminimus. Certum eſt tamen illũ Canonem à Prouinciali Cõcilio editum numquam fuiſſe ab vniuerſali Eccleſia receptũ, ſed contrarium fuiſſe, & ante, & poſt illa tempora obſeruatũ. Nam Hieronymus de Scriptor. Eccleſiaſt. in Clemente, & Polycarpo refert, eorum epiſtolas ſolitas eſſe legi in Eccleſiis Aſiæ, & ex Auguſtino lib. 22. de Ciuit. cap. 8. conſtat, ſuo tempore ſolitas eſſe legi in publico Aſiæ conuentu hiſtorias, & miracula Sanctorum, vel in ipſo diuino officio, vel extra illud, hoc enim parum refert. Idque ſtatutum fuerat in Concilio Carthagin. 3. cap. XLVII. & ibi etiam ſignatim dicitur, vt nihil præter ſcripturas Canonicas in Eccleſia legatur *Sub nomine ſacrarum Scripturarum*, quarum ibi catalogus ſubiungitur. Et fortaſſe hæc etiam limitatio ſubintelligi poſſet in Canone Laodicenæ Synodi, vbi etiam catalogus Canonicorum librorũ ſupponitur, vt ita vnus Canon per alium explicetur. Magis verò placet ſententia Cardinalis Baronij: iuxta quam etiam interpretor Canonẽ Concilij Bracharenſis 1. dum enim allegat *Præcepta Canonum*, ad Concilium Laodicenũ (quod paulò anteà præceſſerat) videtur alludere; in nullo enim alio Eccleſiaſtico Canone legitur talis prohibitio: vel fortaſſe etiam tantùm loquitur de Pſalmis, hi enim numquam fuerunt in vſu Eccleſiæ, ex libro Dauid, non verò prohibet, quin Hymni, & alij verſus aliunde compoſiti, & ab Eccleſia probati in eadem poſſint decantari.

Conc. Laodicenſe, quatenus reiectæ ſententiæ fauere videtur, explicatur.

Baronius.
Paul. Samoſ.
D. Hieron.
D. Auguſt.
Concil. Carthag.
Concil. Brachar.

24. In ſecunda obiectione petitur, cur in hoc officio Eccleſiaſtico orationi, & deprecationi ſacra lectio miſceatur, & nunc ab oratione ad lectionem, & rurſus ad orationem à lectione tranſitus fiat? Ad quod breuiter reſpondemus, non ſine magnis rationibus ita fuiſſe ab Eccleſia conſtitutum, & vbique, ac ſemper generali traditione obſeruatum, vt conſtat ex Caſſiano lib. 2. de Inſtitut. Renun. cap. 6. & Benedicto in ſua regul. Iſidoro lib. 1. de diuin. Offic. cap. 10. & aliis. Ratio autem eſt, quia vt ſuprà libro ſecundo cum Bernardo diximus, lectio ad meditationem valdè neceſſaria eſt: Eccleſia autem non intendit ſolùm ad orationem vocalem fideles prouocare, ſed etiam ad internam meditationem, & conſiderationem eos inſtruere: Vnde Caſſianus ait, Patres addidiſſe lectionem, *Pro ſtudentibus habere continuam meditationem ſacrarum Scripturarum:* Iſidorus verò ſic inquit: *Eſt autem lectio non parua audientium ædificatio, vnde oportet, vt quando pſallitur, pſallatur à cunctis, cùm oratur, oretur ab omnibus, quando lectio legitur, facto ſilentio æquè audiatur à cunctis.* Et infrà: *Obtentu orationis ne perdideris lectionem, quia non ſemper eam quilibet paratam poteſt habere, cùm orandi poteſtas in promptu ſit.* Vbi egregiam rationem indicat huius Eccleſiaſticæ prouidentiæ: nam quia lectio ſacra omnibus poteſt eſſe valdè vtilis, voluit etiam omnibus in publico officio proponi, vt multi ea frui poſſent, qui alias fortè illam paratam non haberent: & vt maiori attentione, & reuerentia ſuſciperetur, eam ſapienter interpoſuit orationi, itémque, vt ipſa oratio per lectionem pingueſceret, vt idem Iſidorus adiungit dicens: *Ne putes paruam naſci vtilitatem ex lectionis auditu, ſiquidem oratio fit ipſa pinguior, dum mens recenti lectione ſaginata per diuinarum rerum, quas nuper audiuit, imagines currit:* Accedit etiam, quod hac varietate delectatur orantium, & audientium animus, & diuturnæ pſalmodiæ labor leuatur, ac faſtidium, vel tædium impeditur: neque vmquam Paulus prohibuit cum Oratione coniungere, aut interponere lectiones, ſed potiùs oppoſitum indicat primo Corinth. 14. cum Pſalmum, doctrinam, & alia coniungit. Quia non oportet hoc officium eſſe ſimplex, aut homogeneum, vt ſic dicam, ſed artificioſiùs cum varietate compoſitum eſt ad fructum animarum, ac ſubinde ad meliorem cultum Dei.

Reſpõdetur 2. obiectioni & oſtenditur vtilitas permiſcendi cũ oratione lectionem.

Caſſian.
Benedict.
D. Iſidor.
Bernar.

Lectio ad meditationẽ valdè neceſſaria eſt.

S. Iſidor.

Lectionis vtilitas.

D. Paul. 1. Corint. 14.

25. Hinc facilè eſt ad tertiam obiectionem reſpondere: in qua in primis notatur longitudo, & onus huius officij, & afferuntur verba Chriſti, in oratione *nolite multum loqui.* Quorum verborum ſenſus, vt ibi notauit Chryſoſtomus Homil. 19. non eſt, vt oratio non ſit diuturna, ſed vt loquacitas in illa non ſit nimia, nec vitioſa; eſt autem vitioſa, & nimia, quando eſt de inutilibus rebus, vel cum inutili prolixitate. At verò totus ſermo huius ſacri officij eſt vtiliſſimus, & de rebus ad diuinum honorem, & ſalutem animæ maximè pertinentibus. Neque eſt cur graue, aut nimis longum reputetur. Nam in primis eſt principaliter inſtitutum pro his hominibus, qui diuino cultui dicati ſunt, quos decet magnam diei, & noctis partem in diuinis laudibus conſumere, & deinde ſi priuatim dicendũ eſt, vix diei vigeſimã partem occupat, ſi autem in Eccleſia publicè recitatur, aut canitur, cùm Eccleſia habeat miniſtros ad illud munus peculiariter deputatos, licet magis diuturnum ſit, pro illis non poteſt reputari graue onus, nec etiã pro aliis fidelibus cùm eos Eccleſia nõ cogat ad totum illud officium audien

Reſpõdetur ad 3. rat. deſumptam ex verbis Chriſti Domini.

Chryſoſt.

Non eſt nimis graue ac nimis longũ diuinum Officium.

audiendum,ſed inuitet volentes, eíſque abundantes epulas apponat, vt vnuſquiſque quòd ſibi benè placitum fuerit,ſumat.

26. Cõfirmatio ex 7. Eccleſiaſt. infirmatur.

Notantur deinde repetitiones, quæ in hoc officio fiunt, & adducitur dictum Sapientis: *Ne iteres verbum*, Sapiens autem non prohibet eadem verba ſæpe in oratione repetere, vel ex abundantia deuotionis, vel ad eam excitandam, & confirmandam, ſed vel prohibet repetitionem verborum ex quadam infidelitate, quaſi neceſſarium ſit verba repetere, vt ea Deus poſſit audire, vel ne temerè, & ſine fructu fiat repetitio, ſicut Eccleſiaſt. 5. dicitur. *Ne temerè quid loquaris, nec cor tuum ſit velox ad proferendùm ſermonem coram Deo*, &c. Repetitiones ergo illæ, quæ in hoc officio fiunt ad excitandum ſpiritum, & deuotionem ordinantur, ſuntque ſumma prudentia, & arte compoſitæ, etiam ad ſubleuandos, & recreandos animos orantium, & ad meliorem concentum: Item propter myſticam ſignificationem; nam hæ repetitiones maximè fiunt in Reſponſoriis, quæ opera bona ſignificant, quæ ſæpius iteranda ſunt: vt ſumitur ex Amalario in Antiphonario cap. 4. & Turrecremata tract. 66. ad regul. Sancti Benedicti, & aliis, in quibus multa alia de his verſibus, & Antiphonis, quæ repetuntur, videri poſſunt.

Eccleſ. 5. — Repetitiones quæ fiũt in diuino officio probãtur. — *Amalar.* — *Turrecr.*

27. Varietas orationis propugnatur.

Tandem notatur varietas partium, ex quibus hoc officium componitur: hæc autem obiectio ſolùm eò tendit, vt ſub colore ſpiritualis contemplationis, vocalis oratio contemnatur. Reſpondetur ergo, varietatem illam ſapientiſſimè fuiſſe inuentam. Primò, vt diuturnitas orationis tolerabilior fiat. Deinde, quia hæc oratio publica eſt, & omnibus proponitur, & quidam delectantur, ac mouentur hoc genere precationis, laudis, aut lectionis, & alij alio. Denique quia ex hac varietate multiplices etiam excitantur affectus, quod regulariter neceſſarium eſt ad colligendas mentes orantium, vel audientium. Pauci enim ſunt, qui in eodem affectu, aut in eadem ſimplicis veritatis intuitione, vel ad breue tempus immorari poſſint. Quod ſi aliqui fuerint adeò ſpirituales, & contemplatiui, vt in Deum ipſum rapiantur, & in eius contemplatione firmentur, parum, vel nihil ex illa varietate verborum impediantur, poſſunt enim ad verba ipſa tenaciſſimè attendere, & in ſua interna contemplatione perſiſtere; vel certè, vt ſignificauit Bernard. Sermon. 49. in Cant. licèt aliquantulum tunc impediantur, propter maius commune bonum, vel obedientiam, ferendum eſt, nam bonus affectus non carebit ſua mercede coram Deo, & priuatis orationibus, ac meditationibus poterit compenſari.

Varietas in diuino officio plurimũ iuuat. — *Bernar.*

CAPVT III.

Vtrum Eccleſiaſticum officium in nocturnum, & Diurnum conuenienter diuiſum ſit?

1. Vnde horæ Canonicæ ſic appellantur.

EXplicata materia, & minutioribus partibus huius diuini officij, oportet explicare partes alias principaliores, quarum ſingulæ ex illis prioribus partibus componuntur, & horæ Canonicæ vocantur, quarum vnaquæque per ſe ſpectata, eſt veluti quædam integra oratio, ſeu officium integrum pro aliqua certa hora deſignatum, ex omnibus verò componitur vnum integrum officium diuinum ſecundum regulam Eccleſiaſticam recitandum. Atque hinc partes illæ horæ Canonicæ dictæ ſunt. Putarunt verò aliqui, dictas eſſe horas Canonicas ab orando, vt Abbas in cap. 1. de Celebrat. Miſſar. in principio, & Zabarella in Clement. 1. de Celebrat. Miſſar. Ioannes de Lignano tract. de Horis Canonic. & alij: certum tamen eſt, Canonicas preces Horarum nomen ab hora, prout pars temporis eſt, deſumpſiſſe, vt Nauatrus & alij notarunt. Quod vel ex ipſa ſcriptione conſtat, nam cum aſpiratione Horæ dicuntur. Ex traditione item eſt res euidens, vt videbimus. Quamuis autem hora temporis varias habeat ſignificationes, vt ex Latinis conſtat: tamen ad rem præſentem duæ tantùm conferre poſſunt, vna eſt, qua hora dicitur quodlibet tempus opportunum, vel deſignatum alicui operi faciendo: iuxta illud Ioannis 5. *Venit hora, & nunc eſt*, & cap. 7. *Nondum venit hora eius*: & ita dici poſſunt horæ Canonicæ, quia certa habent, & deſignata tempora, in quibus dici debeant. Proprius tamen, & magis ad rem præſentem, & ad communem vſum, hora ſignificat certam diei, vel noctis partem aliquotam, nimirum vigeſimam quartam diei naturalis, iuxta communiorem vſum ad hæc vſque tempora retentum, vel duodecimam partem diei, aut noctis artificialis, iuxta quemdam antiquum vſum. Ab hora ergo in aliqua ex his acceptionibus ſumpta, Canonicæ preces horæ appellatæ ſunt, quia partes illæ principaliores huius diuini officij, per certas diei horas diſtributæ ſunt, vt videbimus. Canonicæ autem dicuntur eadem ratione (qua diuinum officium) quia ſecundum certam regulam dicendæ ſunt.

Abbas. *Zabarel.* *Ioan. Ligna.* — Horæ ſignificatio quæ ſit. — *D. Ioan. c. 5. & 7.* — Cur horæ Canonicæ dicantur.

2. De diuiſione horarũ, ac etiam diei in naturalem, & artificialem. *Geneſ. 1.* *Beda.*

Vt autem illa diuiſio horarum meliùs intelligatur, aduertendum eſt, diem interdum ſumi pro naturali die, interdum pro artificiali. Naturalis dies dicitur, qui integra ſolis circulatione perficitur, complectitúrque noctem cum die artificiali: iuxta illud Geneſ. 1. *& factum eſt veſperè, & manè dies vnus*, & declarat Beda lib. de Diuiſionibus temporum, capit. de Die, & lib. de Ratione Computi, cap. 2. & 3. & lib. de Temporum ratione, capit. ſecundo & tertio Iſidorus libro quinto Origin. cap. 30. vbi naturalem diem vocat legitimum, artificialem autem abuſiuè. Idem lib. de Natur. rerum cap. 1. Qui etiam indicat, in nocte non habere locum illam partitionem, quia nox ſolùm dicitur à ſolis abſentia, & ita in nulla acceptione complectitur partem temporis lucidam, dies autem dicitur à ſolis præſentia, & ideo à meliori parte totus dies naturalis dies denominatur, etiamſi ex parte lucida, & tenebroſa componatur. Vterque igitur dies poteſt per horas diuidi, tum quia dies artificialis eſt quaſi dimidia pars diei naturalis, licet non ſemper æqualis; ideóque ſicut naturalis dies in viginti quatuor partes diuiditur, ita artificialis in duodecim, & in totidẽ diuiditur nox, quæ illi diei correſpõdet: vtraque ergo ex his partibus hora appellatur, ſed diuerſo modo, nam hora diei naturalis vocatur hora æquinoctialis, quia eſt tanta, quãta eſſe ſolet hora, quę eſt pars duodecima tam noctis, quã diei artificialis in æquinoctio. Poſſent etiã dici horæ æquales, quia ſemper ſunt eiuſdẽ magnitudinis, ſeu durationis. Poſſent item dici horæ naturales per reſpectũ ad diem naturalem, quem cõponunt. Vnde è conuerſo aliæ dici poſſent horæ artificiales: communiter autem dicuntur horæ inæquales, quia licet eiuſdem diei artificialis horæ inter ſe cõparatæ ſemper ſint æquales, tamen in diuerſis temporibus anni ſunt inæquales, nam horæ diei æſtiualis maiores ſunt, quàm horæ diei hyemalis, & è conuerſo in noctibus: Conſequentérque horæ diei artificialis per

S. Iſidor. Origen. — Dies naturalis & artificialis quis ſit.

per totum annum ſunt inæquales horis noctium, interdum maiores, interdum minores, prꝭterquam in æquinoctio, quando ſunt æquales.

A

3. Naturales horæ, & artificiales ex Sacra Scriptura comprobantur.

Vtraque autem ſignificatio in Scriptura reperitur, expreſſiùs tamen hæc poſterior: nam de priori intelligi poſſunt illa loca, in quibus hora ſimpliciter ponitur, vt menſura alicuius actionis, nam quia menſura debet eſſe certa, & inuariabilis, optimè ſimilia loca de hora æquinoctiali intelliguntur, vt illud Iob 11. *Et ſuſtinuit quaſi dimidiam ferè horam*, & cap. 12. *Tunc proſtrati per horas tres in faciem, benedixerunt Deum:* Item illud Luc. 22. *Facto ſpacio quaſi horæ vnius*, & illud Matth. 26. *Sic non potuiſtis vna hora vigilare mecum?* Hæc tamen loca non ita cogunt, quin poſſint exponi de horis artificialibus, ſeu inæqualibus, quæ tunc occurrebant, quando illa, quæ narrantur, acciderunt. Parum autem refert, quia illa horæ acceptio ſicut naturaliſſima eſt, (vt ſic dicam) ita communiſſima, & prorſus indubitata eſt. Altera verò, quæ magis pendet ex arte, & vſu euidentiùs conuincitur ex Scriptura; nam Christus Dominus Ioan. 11. dixit: *Nonne duodecim horæ ſunt diei?* quod non poteſt, niſi de die artificiali, & horis inæqualibus intelligi, vt omnes notant, & eodem modo ſumitur Ioannis 1. cùm dicitur: *Hora autem erat quaſi decima*, & cap. 5. *Heri hora ſeptima reliquit eum febris*, & ex Matth. 20. idem conuincitur, vt ſtatim dicam.

Iob 11. & 12.
Luc. 22.
Matth. 26.
Ioan. 11.
Ioan. 1. & 5.
Matth. 20.

B

4. Tertia diei diuiſio qua nox atque dies in quatuor æquales partes vtraq; diſtinguitur.

Tertiò ſupponendum eſt, vltra iſtas partitiones diei addi ſolere tertiam, quoniam nox olim diuidi ſolebat in quatuor partes æquales inter ſe, inæquales verò in ſe, id eſt, maiores, vel minores iuxta noctium longitudinem, vel breuitatem. Quæ quatuor partes non inueniuntur appellatæ nomine horarum, ita vt tota nox quatuor horis conſtare dicatur; ſed appellantur vigiliæ noctis, prima, ſecunda, tertia, & quarta, quarum quælibet tribus horis conſtabat, & de his vigiliis loquitur Lucas cap. 2. cùm ait: *Paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum:* Et Christus Luc. 12. *Si venerit in ſecunda vigilia, etſi in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati ſunt ſerui illi.* Et Matt. 14. de Christo dicitur: *Quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans ſuper mare:* & de eiſdem vigiliis fit mentio Exod. 14. Iudic. 7. & Reg. 11. & videri poteſt Hieronymus epiſt. 139. ad Cyprianum & Auguſtinus Serm. 14. de verbis Domini. Hæc ergo noctis diuiſio certa eſt, & ſumpta creditur ex diſciplina, & ordine militari. Cum eadem ergo proportione credunt multi artificialem diem diuiſum eſſe in quatuor partes, quæ quatuor ſtationes dicebantur. Ita tenet Cenſorinus lib. de Natali die, cap. 10. & 11. & plures moderni tractantes de hora Crucifixionis, & Paſſionis Domini: tribuítq; ſolet Iſidoro lib. 1. de Offic. Eccleſ. cap. 19. Ille verò ſolùm in fine capitis loquitur de diuiſione noctis in quatuor vigilias. Alij autem Patres infrà referendi expreſſiùs illam diuiſionem poſuerunt, loquuntur tamen de vſu Eccleſiæ, & religioſo, non de militari. Et ideo nonnulli moderni negant, fuiſſe in vſu inter Gentiles, vel Iudæos, illam diuiſionem diei in quatuor partes, etiam pro ordine militari, quia nec de illa eſt mentio in antiquis Auctoribus, nec in die erat illa neceſſitas, quæ eſt in noctibus. Sed certè etiam in die ſolent militares cuſtodiæ per certa tempora diſtingui, & commutari, & ideo non eſt improbabile, eandem fuiſſe partitionem diei, & noctis, licet non eiſdem nominibus appellaretur.

Luc. 2.
Luc. 12.
Matth. 14.
Exod. 14.
Iud. 7.
Reg. 11.
D. Hiero.
D. Auguſt.
Cenſorin.
S. Iſidor.

C

D

E

5. Quicquid verò ſit de ordine militari, & de conſuetudine Gentilium, negare non poſſumus, quin inter Iudæos fuerit conſuetudo diuidendi diem in illas partes, ſaltem in ordine ad orationem, vel occaſione quatuor temporum diei, quæ ad peculiarem orationem erant deſignata. Hoc aliqui colligunt ex Matth. 20. vbi dicitur Paterfamilias exiiſſe *Primò manè, hora tertia, ſexta, & nona:* verumtamen ille locus non poteſt commodè ita exponi, quia additur etiam hora vndecima, quæ non poteſt eſſe, niſi propria hora diei. Vnde ſicut horæ diei artificialis dicuntur duodecim, & vna dicitur decima, alia vndecima in propria menſura, ita etiam illa hora, quæ eſt tertia in ordine, præciſè ſumpta dicitur tertia hora diei, vt Actor. 2. & ſic de cæteris: nihilominùs tamen negare non poſſumus, quin aliquando extendantur hæ voces, ad ſignificandas quatuor diei partes, ſibi aliquo modo proximè, & immediatè ſuccedentes, ac ſubinde excedentes vnius horæ artificialis ſpacium, & totum diem aliquo modo complectentes. Ad hoc enim cogunt nos Euangeliſtæ, Ioannes, & Marcus, loquentes de hora crucifixionis Domini; nam Ioannes vocat illam ſextam, Marcus verò tertiam, quod non poteſt alia ratione conciliari, niſi quia illæ horæ contiguæ erant, & finis vnius erat initium alterius, & ideò idem tempus potuit ab vtraque denominari, præcipuè cùm particula diminutiua *quaſi*, vt latiùs tractaui in 2. tom. diſput. 40. ſect. 6. Siue ergo illæ partes diei nomine horarum, vel ſtationum ſignificatæ aliquando fuerint, ſiue non, tamen ſub nomine tertiæ, ſextæ, & nonæ, non eſt dubium, quin ſignificentur ſæpe tres partes diei: quæ primam aliquam ſupponunt, & ita illa partitio inſinuatur in Scriptura, licèt eius non tam expreſſa mentio fiat.

Hęc diei diuiſio apud Iudæos ſolemnis fuit.
Matth. 20.
Actor. 2.
Hæ voces extēduntur ad ſignificādū quatuor diei partes.
S. Ioan. 19.
S. Marc. 15.

6. Prima diei hora apud Iudæos orationi peculiariter fuit deſignata, de inde tertia, ſexta, & nona, quæ habuerunt initium à fine horæ diei.

Maxima ergo coniectura, & quantum arbitror, veriſſima eſt, apud Iudæos primam diei horam fuiſſe ad orationem peculiariter deſtinatam, vt colligitur ex 1. Paralipom. cap. 23. vbi præcipitur, vt Leuitæ ſtent manè in templo ad confitendum Domino. Vnde Dauid Pſalm. 87. aiebat, *Et manè oratio mea præueniet te*, & Pſalm. 5. *Manè exaudies vocem meam, & manè aſtabo tibi, &c.* Et ſimilia ſunt multa in Scripturis. Poſt illam verò primam horam erant etiam tertia, ſexta, & nona, quæ celebriores erant ratione orationis, ad quam videntur fuiſſe peculiari lege, vel conſuetudine deſignatæ. Hæc enim ſunt illa tria tempora diei, in quibus Daniel iuxta conſuetudinem ſuam adoraſſe, & oraſſe dicitur, contempto edicto Regis, Daniel. 6. vt Hieronymus exponit, & alij Patres infrà referendi. Et in Actibus, capit. 3. expreſsè dicitur. *Petrus, & Ioannes aſcendebant in templum ad horam orationis Nonam*, cap. 10. de Petro dicitur, *Aſcendiſſe ad ſuperiora, vt oraret circa horam ſextam.* De tertia verò non inuenio tam expreſſum locum pro hora orationis, nam quod ab aliquibus citatur ex Actor. 2. *Cùm ſit hora diei tertia*, de propria hora temporis meliùs intelligitur, tum quia expreſsè additur, *cùm ſit hora diei*, tum quia id conducit, vt ratio Petri maiorem habeàt efficaciam: tamen in loco Marc. 15. *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum*, apertè conſtat non ſignificare ſimplicem diei horam; ſed peculiari alio vſu, & ſignificatione, quæ non poteſt habere aliud fundamentum, niſi quòd etiam eſſet hora ad orationem deſignata, & ex proportione ad Sextam, & Nonam idem fit ſatis veriſimile. Adnotaui autem in dicto loco 2. tom. & cenſeo omninò verum, tempora illa ad has orationes deſignata non habuiſſe initium

1. Paral. c. 23.
Pſal. 87.
Pſal. 5.
Dan. c. 6.
D. Hieron.
Act. c. 3. & c. 10.
Act. c. 2.
Marc c. 15.

initium in principio illius horæ diei, à qua nomina ſumunt, ſed à fine. Vt verbi gratia, tertiam pro oratione incepiſſe currere finita tertia hora diei, & ſextam finita Sexta, & ſimiliter Nonam, quod ſentiunt multi, vt ibi retuli, & licèt à Marcello Francolino contemnatur, eſt ferè neceſſarium ad commodam concordiam Euangeliſtarum, vt ibi latè deduxi. Et per ſe eſt valdè credibile; ſi aduertamus, non eſſe conſuetum, horam numerare, niſi poſtquàm finita eſt, vt prima hora diei naturalis apud nos cenſetur, quando ſonat ſignum eius tranſacta hora poſt medium noctis. Et Romæ dicitur hora prima noctis, poſtquam ſol per horam integram abeſt. Vnde quando actio aliqua, vel lectio, vel oratio hora tertia, vel quarta fieri dicitur, ſemper inchoatur finita tali hora ſecundum curſum diei naturalis; ſic ergo tertia orationis hora incipiebat, finita hora tertia diei artificialis, idémque eſt cum proportione de Sexta, & Nona. Et hinc fortaſſe ortum eſt, vt oratio, quę manè fiebat, nō inueniatur appellata *Prima*, nec quod fieret hora prima, quia fieri poterat, vel debebat ſtatim in ortu ſolis ante tranſactam, ſeu auditam primam diei horam: quod enim factum eſſe oportet, quando ſignum primæ horæ auditur, non dicitur propriè fieri in hora prima, ſed ante illam.

Marcel. Francol.

7. Aduertendum.

Denique in hoc puncto conſiderandum eſt, quamuis oratio vniuſcuiuſque horæ ex his non neceſſariò duraret per tres horas diei artificialis (hoc enim neque cum fundamento affirmari poteſt, neque per ſe videtur veriſimile, aliàs toto die ſine intermiſſione eſſet continuanda oratio) nihilominùs totum illud tempus, in quo oratio legitimè fieri poterat, humano, & morali modo, appellatum eſſe tempus orationis. Vnde quia inter vnam, & alteram illarum orationum non interponebatur alia, tempus totum ab vna ad aliam, denominabatur ab oratione, ſeu dicebatur tempus illius orationis, quę in illo, vel qualibet parte eius, aliquantulùm poſtponendo, vel etiam anticipando, fieri poterat. Hic enim eſt moralis modus operandi, & ita nunc contingit, & veriſimile eſt, ſemper contigiſſe. Ita ergo habent fundamentum in Scriptura partitiones diei, tam per naturales, vel artificiales horas, quàm per horas, ſeu tempora orandi per diem, præter vigilias noctis.

8. Vnica aſſertio. Officiũ diuinũ conuenientiſſimè fuit ab Eccleſia diſtributum in nocturnũ & diurnum. Probatur ex Iure ca. Dolentes. *Clem. I.* Ca. *Placuit*, Cap. *Siquis Epiſcop.* Probatur ex Scriptura. *Paralip. c. 9. Pſalm. 118.*

His ſuppoſitis dico, ab Eccleſia conuenientiſſimè fuiſſe diuinum officium diſtributum in partem nocturnam, & diurnam. Hæc aſſertio habetur ex Iure in cap. *Dolentes*, de Celebrat. Miſſar. ibi *Præcipientes, &c. vt diuinum officium nocturnum, pariter & diurnum, &c. celebrent.* Similis partitio habetur in Clem. I. eodem titul. Aliis verò locis *Matutinum, & veſpertinum officium* vocatur, vt in cap. *Placuit*, d. 12. & cap. vlt. d. 92. & in cap. *Siquis Epiſcopus in Concilio* 11. quæſt. 3. Sed in eodem ſenſu intelligenda eſt diuiſio, vt infrà dicam: eſt ergo hæc Eccleſiaſtica inſtitutio. Quod autem ſit conuenientiſſimè facta, probatur primò ex Scriptura. Primi, Paralipom. 9. dicitur, conſtitutos fuiſſe Leuitas ad canendum in domo Domini, *Vt die, ac nocte iugiter ſuo miniſterio deſeruirent:* Pſalm. 118. verſ. 55. ait Dauid: *Memor fui nocte nominis tui Domine, & cuſtodiui legem tuam*, & verſ. 62. *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi*, De diurna verò oratione ſunt infinita eiuſdem Prophetæ teſtimonia. Pſalm. 54. *Veſperè, manè, & meridie narrabo, & annunciabo, & exaudies vocem meam.* & Pſalm. 118. verſ. 148. *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, &c.* & hoc ſenſu ait Pſalm. 33. *Benedicam Dominum in omni tempore, &c.* Chriſtus etiam vſum

Pſalm. 54. Pſalm. 118. Pſalm. 33.

A frequentem orationis nocturnæ docuit verbo, & monſtrauit exemplo, Matth. 14. Marc. 6. Luc. 6. *Et erat pernoctans in oratione Dei*, & in hoc ſenſu monuit Diſcipulos vigilare, & orare ſemper, Luc. 12. & 22. De orationibus item diurnis à Chriſto vſitatis conſtat paſſim ex Euangelio; in Actibus etiam Apoſtolorum orationum primorum Chriſtianorum tam noctis, quàm diei ſæpe mentio fit: cap. 16. *Paulus, & Silas media nocte ſurgentes laudabāt Deum.* Et hæc exempla imitatā fuiſſe Eccleſiam, ipſa profitetur dicens in hymno quodam. *Mentes, manúſque tollimus, Propheta ſicut noctibus, nobis gerendum præcipit, Paulúſque geſtis cenſuit.*

Matth. 14. Marc. 6. Luc. 6. & 12. & 22.

Actor. 16. Oratio nocturna ab Apoſtolis frequentata.

9. Probatur ex conſuetudine Eccleſiæ.

Præterea hanc fuiſſe perpetuam Eccleſiæ conſuetudinem in orationibus publicis tam nocturnis, B quàm diurnis manifeſtum eſt ex Tertulliano in Apolog. ex libr. de Virginit. circa finem, Baſilio in Regul. longioribus in 37. & Epiſt. 1. ad Gregorium Naz. Cypriano in Orat. Domini: Hilario Pſal. 118. verſ. 62. & ibidem Ambroſio & lib. 7. in Lucam, Hieronymo Epiſt. 7. *Aſſueſcat exemplo ad orationem, & Pſalmos nocte conſurgere, manè hymnos canere, &c.* Similia in Epiſt. 8. 22. & 28. Chryſoſtomo Homil. 26. in Actor. & 41. & 42. ad Popul. Auguſtino ſerm. 56. de Tempore, & in Pſal. 32. & Caſſiano lib. 2. de Inſtitut. 1. an nunc de nocturnis precibus, in tertio loco de diurnis diſſerit. Idem videre licet in regula S. Benedicti, & in aliis antiquis Patribus, quorum verba, & loca omitto, quia diligentiſſimè multi ea referunt; & videri poſſunt Cardinalis Bellar- C minus lib. 1. de Bonis oper. cap. 13. Baronius tom. 1. Annal. Anno Chriſti 34. num. 251. & ſequentibus, & anno 51. nu. 68. & ſequent. ſæpéque in illo opere, & in Martyrolog. circa vigiliam Epiphan. nonnulla de antiquitate vigiliarum congerit. De quibus egregiè etiam Durantus lib. 3. de Ritib. cap. 5. & 6. & de cæteris temporibus in cap. ſequent. & Marcellus Francolinus lib. de Hor. Canon. cap. 2. 12. 13. & ſequentib. & Ferdinandus Mendoça, lib. 3. in Concilium Elibiritanum cap. 4.

Tertull. D. Baſil. D. Cyprian. D. Hilar. D. Ambroſ. D. Hieron. D. Chryſoſt. D. Auguſt. Caſſian. S. Bened. Bellarm. Baronius. Durant. Marcell. Francol.

10. Probatur ratione.

Tandem ſuperuacaneum videtur adiungere rationes, quia oratio per ſe laudabilis actus eſt, & maximè neceſſarius vniuerſæ Eccleſiæ, tum ad impetrandum auxilium pro continuis, & vniuerſalibus neceſſitatibus ingruentibus, tum ad gratias agen- D das pro cōtinuis Dei beneficiis, tum propter ipſius Dei cultum, & alios innumeros fructus orationis, ergo merito deſignantur tēpora tam noctis, quàm diei, vt hoc ſanctum opus nomine totius Eccleſiæ ab illius miniſtris exerceatur. Et diurnæ quidem preces neceſſariæ fuerunt pro totius populi Chriſtiani peculiari vtilitate, & quaſi vſu, vt diuinis officiis adeeſſe poſſent omnes, qui vellent. Nocturnæ autem preces olim etiam pro toto populo videntur fuiſſe inſtitutæ, quantùm ex hiſtoriis, & Patribus colligimus. Et aliqui pij viri contendunt fore conueniens, illum morem retinere, & conſeruare. Non tamen ſine prudenti ratione, & cauſa regulariter iam in Eccleſia id non ſeruatur, ſed ſolùm in vigilia Natalis Domini, & aliqua ex parte in no- E cte Paſchæ, & aliquibus feriis hebdomadæ ſanctæ, propter maiora incommoda vitanda. Nihilominùs tamen ſemper conſeruantur in Eccleſia preces nocturnæ, vel in aliquibus Eccleſiis ſecularibus, quia pertinet ad maiorem Dei laudem, vt hoc graue miniſterium numquam in corpore Eccleſiæ deſit, & ſi in modo, & circumſtantiis aliqua variatio contingat.

***

CAPVT

CAPVT IV.

De diuiſione nocturni Officij in partes ſuas.

1. 1. Aſſertio. conuenientiſſimè nocturnum officium diſtribuitur ab Eccleſia in Matutinum, & laudes. Cap. *Dolẽtes. Clemens* I. *Io. Andr. Hoſtienſ. Abbas. Archid.*

DIcendum in primis eſt, Eccleſiam conuenientiſſimè diſtribuiſſe nocturnam orationem publicam in varias partes, vel tempora. Hoc facilè conſtat declarando diſtributionem, eiúſque antiquitatem, & rationem, nam ad hanc orationem nocturnam pertinet Matutinum cum laudibus, vt colligitur ex dicto cap. *Dolentes*, & Clement. 1. de Celebrat. Miſſar. nonnulli verò Canoniſtæ volunt comprehendi, etiam in hoc officio nocturno Completorium, & Primam, vt Ioannes Andreas, Hoſtienſis, Abbas, & alij in cap. 1. de Celebr. Miſſar. & Archidiaconus in cap. *Presbyter*, diſtinct. 91. Sed, licèt quæſtio ſit de nomine, non habent fundamentum iu Iure, vt conſtat ex eodem cap. 1. de Celebr. Miſſarum. Quia Prima, & Completorium conſueuerunt in die dici, vt infrà oſtendemus, & ex hymnis illarum horarum intelligi poteſt; nam in Prima dicitur: *Iam lucis orto ſidere*: in Completorio verò: *Te lucis ante terminum*. Solùm ergo Matutinum, & Laudes ſub nocturno officio comprehendimus. Quinimò ſi rigoroſiùs loquamur, ſolent interdum Laudes diurno officio attribui, vt ex dicto cap. 1. de Celebrat. Miſſar. colligi poteſt, & cap. ſeq. ponderabimus. Aliquando verò è conuerſo ſub Matutinali officio comprehenduntur omnes horæ antemeridianæ, id eſt, à Matutino vſque ad Nonam. Vt quando Matutinum officium à veſpertino diſtinguitur; nam tunc ſub veſpertino officio Nona; Veſperæ, & Completorio includuntur, iuxta Gloſſ. in cap. vlt. diſt. 92. quæ ita intelligenda eſt, vt ibi Hugo notauit. Sed hoc parum refert, quia ſolùm ſpectat ad vſum vocum, nunc de re loquimur, & de proprio officio Nocturno, prout eſt in vſu Eccleſiæ.

Cap. 1. *De Cel. Miſſ.* *Gloſ. c. vlt. Hugo de S. Victor.*

2. Probatur dicta partitio ex inſtitutione Eccleſiæ, iuxta quam Matutinum variè partitur.

Hæc ergo partitio Nocturni officij ex inſtitutione Eccleſiæ conſtat. Matutinum enim ſtrictè ſumptum à laudibus adeò diſtinguitur, vt tempore etiam ſeparari ſoleat, & propria oratione concludi, vt infrà dicetur, vnde diuerſa etiam initia, & hymnos diſtinctos habent: Matutinum autem interdum vno Nocturno duodecim Pſalmorum, cum tribus lectionibus, totidémque reſponſoriis concluditur, interdum tribus nocturnis conſtat, & ſinguli tribus Pſalmis, & lectionibus totidem componuntur, præterquam in Dominicis diebus, in quibus duodecim Pſalmi in primo nocturno dicuntur. Cuius diuerſitatis variæ rationes myſticæ traduntur ab his, qui de diuinis officiis ſcribunt: moralis verò, & literalis ratio eſſe videtur, quia pro diuerſitate ſolemnitatum oportuit aliquam variationem fieri, & illa eſt ſatis aptè, & prudenter inſtituta. Et credibile eſt in ternario numero habitum fuiſſe reſpectum ad glorioſiſſimæ Trinitatis myſterium, ex Cypriano ſerm. 6. vel ad tres primas vigilias noctis, vt dicemus: duodenarium autẽ numerum obſeruatum eſſe, vel propter eius vniuerſalitatem, vt illo ſignificetur omnibus modis laudandum eſſe Deum, vel propter duodecim horas noctis, vt per tale officium totius noctis tempori ſatisfieri videatur, eo quòd homines propter debilitatem non paſſim totam noctem in diuinis laudibus cõſumere. Lege Iſidorum lib. 1. de Diuin. offic. cap. 19. Hugonem lib. 2. cap. 9. Amalarium, Alcuinum & alios.

D. Iſidor. Hugo Victor. Amalar.

3. Qui crediderint pro diuerſitate nocturnorũ diuerſas quoque noctis vigilias deputari.

Dubium tamen eſt, an hæ partes nocturni officij in ſui initio ita fuerint diſtinctæ, vt tempore etiam disiungerentur: multi enim affirmant quando tres dicebantur nocturni, primum fuiſſe ſolitum dici in prima noctis vigilia, ſecundum in ſecunda, tertium in tertia; laudes verò in quarta iam propè auroram. In feriis verò quando vnus nocturnus tantùm dicitur, non habebat locum hæc partitio, vnde certum eſt, totum continuè fuiſſe dictum in principio tertiæ vigilię, id eſt, media hora noctis: laudes verò eodem modo disiunctæ dici poterant. Poteſtque hæc ſententia ſumi ex his auctoribus qui aiunt, tres nocturnos correſpõdere tribus primis vigiliis noctis: & laudes, quartæ: non enim putandum eſt continuè per totas vigilias nocturnos duraſſe; nam id humana conditio non tuliſſet; ergo oportet dicere, diſcretè fuiſſe dictos ſingulos in aliqua parte vniuſcuiuſque vigiliæ. Afferunt autem illam rationem vigiliarum Iſidorus lib. 1. de Diuin. offic. cap. 10. Hugo de S. Victor. lib. 2. de eiſdem offic. cap. 9. Amalar. lib. de Ord. Antiphonar. D. Thoma. lect. 6. in 1. Corinth. 14. Waldenſ. de Sacram. c. 24. & 28.

S. Iſidor. Hugo Victor. Amalar. D. Thom. Wald.

4. Probatur ex D. Hieron. & Ambroſ.

Poteſtque hæc ſententia ex Hieronymo colligi Epiſt. 22. ad Euſtochium ibi; *Bis, & ter nocte ſurgendum eſt*: nam videtur hoc dicere propter diuerſa tempora nocturnorum: vnde quando vnus tantùm dicebatur, bis ſurgendum erat, ſemel in media nocte ad matutinum, & iterum in quarta vigilia ad laudes: quando autem erant tres nocturni dicendi, oportebat tertiò ſurgere ante mediam noctem; nam priùs nocturnus ante cubitum dici poterat, fauet etiam Ambroſius lib. 7. in Lucam c. 11. vbi ait: *Non ſolùm media nocte Dominus, ſed omnibus propè ſingulis docet vigilandum eſſe momentis.* & infrà circa illud: *Quis veſtrûm habebit amicum, &c.* Præterea additur coniectura ex libro ſecundo Eſdræ cap. 9. vbi dicitur populus Iſraël adoraſſe Deum quater in die, & quater in nocte, vt referunt, & accõmodant Doctores ſtatim citandi ex Beda ibi, & Amalarius lib. de Eccleſiaſt. offi. c. 7. Denique ex ipſo numero nocturnorũ videtur veriſimile fuiſſe dici ſolitos temporibus diuerſis, & cum aliqua temporis interpoſitione. Quod tenẽt Guilielmus Durandus lib. 5. Rational. Diuin. offi. c. 3. Marcellinus Frãcolinus lib. de Hor. Canon. c. 1. n. 14. Nauar. dicto Enchi. de Orat. c. 3. n. 28. Durãtus li. 3. de Ritib. c. 5. Sotus li. 10. q. 5. de Iuſti. ar. 1. c. 5. & alij anquiores, quos ipſi referũt.

Luc. 11. Probatur ex ſacr. Script. Eſd. c. 9. *Beda. Amalar. Marcell. Francol. Nauarrus. Durant. Soto.*

5. Propoſitam ſententiam improbat Azor, illiúſque fundamenta diſſoluit.

Nihilominùs hanc ſententiam in dubium reuocat Azor lib. 10. ſuarum Inſtit. c. 2. dicitq; in primis, non affirmari ab antiquis Doctoribus, & Patribus, quos Moderniores referunt. Nam verba Hieronymi non multùm cogunt, quia poſt illa verba: *Bis, aut ter nocte ſurgendum eſt*, addit, *reuoluenda, quæ de Scripturis memoriter retinentur*, vtique ad meditandum in illis; ad hoc ergo ſignificat eſſe ſurgendum bis, aut ter: loquitur ergo ibi de meditatione priuata, non de oratione publica horarum Canonicarum: Ambroſius etiam ſolùm generaliter ibi ſnadet frequentiam orationis, & proponit neceſſitatẽ ſemper vigilandi, *quia Dominus in veſpertina* (id eſt, prima) *& in ſecunda, & in tertia vigilia venire ſolet*: De conſuetudine autem, vel modo dicendi nocturnos, nihil ibi tradit. Et eodem modo loquitur de his vigiliis tractans eadem verba Chriſti Lucæ 11. Iſidorus dicto lib. 1. Diuin. offic. cap. 21. in cap. verò 19. non ſatis apertè loquitur; ſignificat enim tres nocturnos inſtitutos eſſe, vt loco trium vigiliarum Deo conſecrentur, nõ tamen dicit in tribus vigiliis ſeparatim, & diſcretè dici ſolitos. Sicut paulò anteà dicebamus, duodecim Pſalmos in vno nocturno dici pro duodecim horis noctis, non quia per ſingulas horas,

D. Hieron. D. Ambr. D. Iſidor.

horas, ſed quia pro ſingulis horis, id eſt, ad ſatiſ- A faciendum pro illis, tot Pſalmi dicantur. Ita ergo dici poſſunt tres nocturni pro tribus vigiliis noctis, etiamſi diuiſim in illis non dicantur. Et hunc ſenſum euidentiùs expreſſit Hugo de S. Vict. dicto capit 9. ita enim ait, tres nocturnos dici pro tribus vigiliis noctis, ſicut in ſingulis nocturnis tres Pſalmi dicuntur pro ſingulis horis noctis. *Vnde* (inquit) *& trium nocturnorum ſingulum tres habet Pſalmos, quibus nos totidem horis noctis Dei ſeruitio præſentamus.* Et infrà dicit, per tres nocturnos etiam repræſentari tempus ante legem, in lege, & poſt legem, quod verum eſt etiamſi continuè dicantur. Et in fine capitis ſentit, illud totum fuiſſe vnum officium integrum, diſtinctum à laudibus, quod propria oratione concludebatur, vnde potiùs ſentit, continuè B dictum fuiſſe: Amalarius etiá magis myſticè, quàm hiſtoricè loquitur, & l. 4. de Diuin. offic. cap. 9. potiùs ſignificat, totum matutinum officium ſolitum fuiſſe inchoari poſt mediam noctem; ex quo (vt ſtatim dicam) magnum argumentum ſumitur, fuiſſe potiùs conſuetudinem dicendi omnes Pſalmos, ſeu nocturnos ſine intermiſſione. Et in cap. 7. totum matutinum ponit tamquam vnum nocturnum officium, & lógè aliter accommodat locum Eſdræ, de quo ſtatim dicetur, quia ſine fundamento adducitur.

Hugo Victor. Tres nocturni dicũtur pro tribus vigiliis noctis.

Amalar.

Eſdr. c. 9.

6. Ex his ergo poteſt hæc ſententia ſuaderi primò; quia totum Matutinum, vt condiſtinctum à laudibus, & conſtans ex tribus nocturnis dicebatur per modum vnius officij, & ſua oratione conclu- C debatur; ergo veriſimilius eſt, ſemper fuiſſe dictum continuè, & non per partes. Secundò, quia in feriali officio, in quo vnus tantùm nocturnus oblongior dicitur, non eſt dubium, quin continuo tempore diceretur in vna vigilia noctis, ſecunda, vel tertia; ergo idem credendum eſt de officio triũ nocturnorum quod loco illius dicitur in diebus feſtis, quia ſolùm videtur eſſe differentia in numero Pſalmorum, Lectionum, & Reſponſoriorum, propter maiorem ſolemnitatem, non verò in horarum aut temporum diuerſitate. Tertiò, officium illud inchoatur in media nocte, vt colligitur ex Hieronymo, Ambroſio, & aliis Patribus adductis: & ex cap. 1. de Celebr. Miſſ. vbi poſt numeratas alias horas à laudibus vſque ad completorium, ſubditur, D *Nam de nocturnis vigilijs idem ipſe Propheta ait: Media nocte ſurgebant ad confitendum tibi, &c.* Sentit ergo vigilias illas ſolitas eſſe inchoari poſt mediam noctem, & per modum vnius officij ſolitas eſſe dici. Nam profectò poſt mediam noctem aliter dici non poterant, cùm duæ vigiliæ noctis iam eſſent tranſactæ. Et hoc apertè ſupponit S. Benedictus in ſua regula, cap. 9. nam Matutinum præcipit inchoari tempore hyemis hora octaua noctis; in æſtate verò tempore commodo, ita vt paulò ante auroram poſſit finiri, & apertè ſupponit totum continuè eſſe dicendum, vſque ad Laudes excluſiuè. Et cap. 11. licèt præcipiat in diebus Dominicis paulò maturius inchoari, nocturnos verò continenter eſſe dicendos ſignificat.

Probatur 1. Matutinum conſtans tribus nocturnis dici ab Eccleſia per modum vnius officij. Probatur. 2.

Probatur 3. *D. Hierony. D. Ambr. Conc. Agath. Cap. 1. de Celebr. Miſſ.*

S. Benedict.

7. Quartò, quia aliàs fuiſſet onus intollerabile, toties ſomnum interrumpere, & ipſum officium non poſſet cum debita deuotione, & attentione celebrari. Tacitè verò reſpondet Sotus ſuprà, quod in primitiua Eccleſia clerus in tres partes diuidebatur, ita vt vnaquæque vnum nocturnum per ſingulas vigilias diceret, & in cæteris quieſceret, vt in quarta omnes ad laudes conuenirent. Sed hoc ab ipſo nullo teſtimonio aſſeritur, ideóque meritò à Duranto, Marcello, & aliis non probatur, quia ſinguli de Clero integrum officium recitare obligãtur; & hic fuit ſemper mos Eccleſiæ; ergo non eſt veriſimile fuiſſe diſtributos nocturnos per diſtinctas perſonas, ſeu partes Cleri. Adde, difficilè fieri potuiſſe, vt in principio Eccleſiæ tanta eſſet multitudo Cleri in ſingulis Eccleſiis, vel populis, vt poſſet eo modo in tres partes diuidi ad ſingulos nocturnos recitandos. Vnde alij potiùs reſpondent, tantum fuiſſe tunc feruorem miniſtrorum Eccleſiæ, vt pondus illud ſine faſtidio ſuſtinerent. Imò Waldenſis addit, quòd antiqua Eccleſia totas noctes in laudibus expendebat, diuidendo noctem in quatuor diſtinctas vigilias cum interciſſis ſpaciis trium horarum, ſignificans non tantùm omnes miniſtros Eccleſiæ, qui ex officio ad illud opus tenentur, ſed etiam populum ſolitum fuiſſe ad omnes nocturnos conuenire. Et Amalarius in lib. de Ord. in Antiphon. cap. 4. *In militia* (inquit) *ſeculari viciſſim dormiunt milites, & viciſſim vigilant, in militia verò Chriſtianorum dictum eſt in Euangelio Marci: quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate.* Ipſe verò ſtatim ſubdit, has vigilias ſignificari per tres nocturnos, & per eos admoneri Chriſtianum populum, vt ſemper vigilet, & ſit paratus, vt ſi venerit Dominus, & pulſauerit, confeſtim aperiat ei. Quod non oportet materialiter de corporali ſomno, & vigilia illi oppoſita, ſed de ſpirituali intelligi.

Onus intollerabile fuiſſet dicere Pſalmos nocturnorũ ter in nocte diuiſos. *Sotus.*

Durant. *Wald.* *Amalar.* *Marc. 13.*

8. Mihi ſanè non ſatis exploratum eſt, qualis fuerit antiquior, & frequentior Eccleſiæ conſuetudo. Tamen non eſt, cur negemus aliquando, vel alicubi ita factum eſſe, vt tres nocturni in tribus vigiliis noctis, interiectis etiam aliquibus horis, diceretur. Id enim affirmat D. Thomas, nec patitur ſuprà dictam expoſitionem; nam expreſsè dicit. *Antiquitus dicebantur nocturna diuiſim ſecundum tres vigilias noctis.* Vbi dicendo, *diuiſim*, declarat non tantùm ſignificatione, ſed re ipſa, & executione fuiſſe diuiſa, præſertim, quia ſubiungit, *Nunc autem dicuntur ſimul.* Vtique tempore continuò, nam ſignificatione, vel compenſatione (vt ſic dicam) etiam nunc dicuntur pro tribus vigiliis noctis, Waldenſis etiam clariſſimè loquitur, & citat quẽdam Valerianum lib. 1. de Offic. cap. de Matutin. dicentem: *Tunc & vigilias tribus horis diſpertimus nocturnis, vt non ſolum verbo, ſed & facto tres vigilias prædicemus.* Neque coniecturæ in contrarium adductæ probant hanc conſuetudinem fuiſſe impoſſibilem, aut incongruam, quia illa partitio, licèt non ſemper fieret in feriali officio, fieri poterat in diebus feſtis ad maiorem quamdam ſolemnitatem, & deuotionem, & ſic tolerabilius eſſe poterat vigiliarum pondus. Et ita ordinariè ſurgebatur media nocte ad confitendum Domino; in feſtis autem non tantùm media nocte, ſed etiam in prioribus vigiliis. Quid autem cenſendum tunc eſſet de vnitate officij, dicam ſeq. cap. Quantùm verò temporis illa conſuetudo durauerit, & quibus in locis fuerit, & præſertim, an Romana Eccleſia eam aliquando amplexa fuerit, non conſtat. Quoad hoc E verò vltimum, probabile ſatis eſt, in Romana Eccleſia non fuiſſe hanc conſuetudinem, vt ex ſequenti puncto conſtabit.

2. Aſſertio. Quæ aſtruit aliquando tres nocturnos tribus diſtinctis vigiliis dici ſolitos. *D. Thom.*

Wald.

Hæc diuiſio fiebat in feſtis ad maiorẽ ſolemnitatem.

9. Simile dubium tractari poteſt de laudibus, an ſeparatim, & tempore diſcreto à nocturnis olim dicerentur? In quo certius eſt, antiquum morem fuiſſe, vt nocturni ſeparatim dicerentur nocte intempeſta, poſteà verò in gallicantu prope auroram dicerẽtur laudes tẽpore diſtincto, ac ſeparato. Hoc tamquam certiùs affirmant, qui nocturnos etiam diuidunt.

3. Aſſertio. Laudes, ſecundũ antiquam inſtitutionem, non ſolùm diſtinctis tẽporibus à nocturnis, ſed etiam, vt diſtincta officia dicebantur.

Hugo Victor. diuidunt. Hunc Hugo Victorinus lib.2.de Offic. Eccleſiaſt. cap.1. & 9. in fine, agens de officio nocturnorum, ſic inquit: *Hoc officium ſecundum vſum Monachorum oratione, ſicut cætera terminatur, in quo primariam ſeruare videntur inſtitutionem: noſtra autem conſuetudo humanæ neceſſitati parcens, & labori, officio prædicto laudes matutinas continuat, & oratione vna, duo claudit officia.* Ecce, ſecundum primariam inſtitutionem non tantùm diſtinctis temporibus, ſed etiam tamquam duo officia hæc dicta fuiſſe. Idem habet in Speculo Eccleſiæ, cap.3. Rodulph. in lib.de Canon.obſer.propoſ.14. Amalarius lib.de Ordine Antiphonarij, cap.7. & lib.4. de eiſdem officiis, cap.7. volens diſtinguere quatuor officia nocturna inter ea numerat *veſperam*, & *completorium*, & alia duo eſſe dicit, *nocturnum*, & *laudes*, quas ibi vocat *matutinum*, & ſub eodem nomine de eiſdem agit in cap.10. cuius ſententiam non probamus quoad illam quaternariam partitionem, quę in loco Eſdræ (quem ipſe ita accommodat) non habet fundamentum, vt infrà cap.6. oſtendam, & licèt aliquod haberet, non oporteret veſperas nocti tribuere, ſed potiùs tres nocturni cum laudibus poſſent illum quaternarium numerum explere.

Rodulph. Amalar.

9. *Beda. Amalar.* Quod verò ad præſens punctum ſpectat ſatis indicat Beda, & clariùs tradit Amalarius laudes ſeparatim à nocturno, vel nocturnis dictas fuiſſe in primæua inſtitutione: apertè colligitur ex Regula Benedicti, cap.2. laudes dicendas eſſe propè auroram ſeparatim à nocturnis, quos ibi matutinum appellat. Denique idem habetur ex cap.16. eiuſdem regulæ, quod refertur in cap.1.de Celebrat. Miſſar. vbi priùs ſeptem horæ diei numerantur, & inter eas ponitur Matutinum, & poſteà additur nocturnum officium, vnde neceſſe eſt per Matutinum laudes intelligere, quod tanto tempore à nocturnis diſcernebantur, vt quaſi diurnum reſpectu alterius cenſeretur. Erat ergo antiqua conſuetudo dicendi laudes prope auroram tempore diſiuncto à nocturno, vel nocturnis. Ratio autem huius inſtitutionis eſſe potuit, humana quidem, vt faciliùs poſſet labor vigiliarum ſuſtineri, & aliqua requies daretur inter nocturnos, & laudes; moralis verò, vt in fine vigiliarum noctis laudes canantur Deo, & pro beneficiis ſuſceptis gratiæ agantur: ſpiritualis eſſe poteſt, quia illa hora reſurrexit Dominus. Vnde per nocturnos, vel natiuitatem Chriſti, quæ media nocte contigit, vel ea, quæ in nocte paſſionis Chriſtus pro nobis paſſus eſt, vel quietem eius in ſepulchro commemoramus: per laudes verò pro illius reſurrectione gratias agimus, vt ſignificat Cyprianus lib. de Orat.Domini, ad finem. Quod enim Chriſtus circa auroram reſurrexerit in 2.tom.3.par.oſtenſum eſt. Et hinc laudes inter diurnas horas, multi computant, quia in aurora dicebantur, vt ſumitur ex Hugone de S.Victore, lib. 2. de Diuin.offic.cap.1. & Caſſiano lib. 3.de Inſtit.cap.3. Iam verò vſus obtinuit, vt laudes continuè dicantur, finitis nocturnis: quod etiam non eſſe nouum, ſed antiquum conſtat ex his, quæ ex Hugone Victorino retuli, imò in Eccleſia Romana ſemper creditur hæc conſuetudo obſeruata, vt laudes proximè poſt Matutinum continuè dicantur, vt refert Amalarius lib.de Ordin.Antiph.in Prologo, & cap.4. in fine. Atque ex his ſatis declarata, & probata relinquitur aſſertio poſita.

S.Bened. Laudes ſeparatim à nocturno dictæ ſunt. Cap.*De Cel. Miſſ.*

Nocturni, & vigiliæ quid indicent.

Cyprian.

Hugo Victor. Caſſian.

Amalar.

CAPVT V.

De partitione Officij diurni.

1. Vnica aſſertio. Diurnũ officiũ conuenientiſſimè in varias partes ab Eccleſia eſt diſtributum. Probatur ex Iuribus. Cap.1.*De Celebrat.Miſſa.* *Pſalm.*118. *Pſalm.*118.

STatuendum in primis eſt, diurnum officium conuenientiſſimè ab Eccleſia in varias partes, ſeu horas diſtributum eſſe. Hæc aſſertio ex dictis ferè ſatis probata eſt; maiorem tamen aliquam declarationem, & confirmationem breuiter adhibebimus. Habetur ergo aſſertio in multis Iuribus: nam in cap.1.de Celebrat. Miſſar. numerantur ſeptem partes huius diurni officij. *Propheta* (inquit) *dicente, ſepties in die laudem dixi tibi, hic ſeptenarius numerus à nobis impletur, Matutini, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Veſperæ, & Completorij tempore:* & infrà: *Nam de nocturnis vigiliis idem ipſe Propheta ait; Media nocte ſurgebam, &c.* Ergo priora verba Dauid videtur ibi exponi, non de die naturali, ſed de artificiali latiùs ſumpto, vt comprehendit crepuſcula, ſeu auroram, & per Matutinum laudes intelligi, quas inter horas diurnas computant. Eadémque partitio eiſdem ferè verbis habetur in capit. *Presbyter*, diſtinct.91. & eſt deſumpta ex Regula Sancti Benedicti, cap.16. In horum autem textuum expoſitione multùm laborant Canoniſtæ, ſed illorum ſententiam attingemus cap.ſequenti, nunc prædictum ſenſum, vt facilem, & planum ſupponamus: omitto autem Matutinum, ſeu laudes, de quibus iam diximus in præcedenti cap. quia ſecundum præſentem vſum, & communiorem modum loquendi ſub nocturno officio comprehenduntur, & illud, vt conſtans ex nocturnis, & laudibus. propriè Matutinum dicitur, vt conſtat ex vſu Breuiarij, & ex cap. *Dolentes*, de Celebr.Miſſar. & Clem.I. eodem: omiſſis ergo laudibus, ſex reliquæ partes ad diurnum officium pertinent, quicquid aliqui Canoniſtæ dicant, veſperam, & completorium, vel etiam primam ſub nocturno officio computantes, ſine vllo fundamento, vt ſuprà attigi, & ex ſequentibus apertiùs conſtabit.

S.Benedict.

Cap.*Dolẽtes. Clemenſ.I.*

2. Sex ſunt diurni officij partes, & ex illis Tertia, Sexta, & Nona celebriora ſunt apud Patres & Scripturam. *Act.*3.*&*10. *S Marc.*15. *Daniel.* *S.Clemens.* *S.Baſilius.* *Hieronym.* *Benedict.* *S.Iſidor.*

Ex illis ergo ſex partibus tres videntur eſſe celebriores, & notiores apud antiquos Patres, ſcilicet, Tertia, Sexta, & Nona. Nam in primis hæ horæ ſub his nominibus peculiariter notatæ ſunt in Scriptura tamquam horæ orationis, vt ſuprà notauimus ex Act.3.& 10.& Marci 15.& Dan.6. Deinde vbicũque antiqui Patres diurnas horas indicant, has in primis nominant, vt videre licet in Clemente, Baſilio, Hieronymo, Benedicto, Iſidoro, & aliis. Tertio hæ horæ ſunt à Deo quaſi ſanctificatæ, & conſecratæ peculiaribus myſteriis; nam hora tertia Chriſtus ad crucem damnatus eſt, & ideò in ea ſpecialiter precandum eſt, vt dixit Clemens lib.8.Conſt. cap.34. & eadem hora Spiritus ſanctus deſcendit, & ideò ait Rupertus lib.10.de Diuin.offic.cap.18. illuſtriorem eſſe cæteris: ſexta hora Chriſtus Dominus crucifixus eſt, & ideò peculiari oratione cõſecrari debuit, vt Athanaſius lib.de Virginit. & Cyprianus lib.de oratione Domini notarunt. Denique, vt ijdem Patres, & multi alij ſcriptum reliquerunt, hora etiam nona peculiari oratione conſecrata fuit, quia per totam illam Dominus in cruce pependit, & illa expleta, expirauit.

Athanaſ. Cyprian.

3. De hora Veſperatum eiúſque myſtica inſtitutione. *Pſalm.*54. *Pſalm.*140.

Præter has, veſpertina hora eſt etiã ſatis nominata pro munere orãdi, & in Scriptura, & in Patrũ antiquitate. Nã huc ſpectat illud Dauidis, Pſal.54. *Veſpere, & manè, & meridie narrabo, & annunciabo, & exaudiet vocem meam:* & Pſal.140. *Eleuatio manuũ mearum*

S.Ioan.Chryſoſt.

ſacrificium veſpertinum. Vbi Chryſoſtomus notat, A ob hunc verſiculum Pſalmum illum ſolitum fuiſſe dici ſemper in officio veſpertino; cuius meminit etiam ipſe Chryſoſtomus Homil.59. ad Populum, & aliis locis. item Hieronymus Epiſt. 27. & aliis locis ſuprà citatis: Iſidorus item, & alij, ac denique Concilium Laodic. cap.28. ante mille ducentos annos preces in Veſpera, ſicut in Nona recitari præcipit. Habet autem hæc hora ferè eaſdem rationes myſticas ſuæ inſtitutionis, quas habent reliquæ: nobis illa ſufficit, quòd illa hora Chriſtus Dominus de cruce depoſitus creditur: addunt alij etiam per illam orationem in memoriam reuocari myſteria Cœnæ Domini, quæ in illa hora inchoata eſt. Propriè autem, & moraliter loquendo, hæ quatuor horæ diuinæ videntúr inſtitutæ ad conſecrandum totum diem publicis Dei laudibus, & orationibus. B Vt, ſicut Matutinum officium in tres nocturnos, & laudes diſtributum pro tota nocte, ſeu pro quatuor vigiliis noctis inſtitutum eſt: ita quatuor iſtæ horæ Diuinæ pro quatuor ſtationibus, ſeu principalibus partibus diei artificialis conſecratæ cenſeantur.

S.Hieronym. *S.Iſider.* *Cōc. Laodic.*

4. De Prima, & Completorio non eſt tā certa notitia.

De prima verò & Completorio, earúmque antiquitate non eſt tam certa notitia. Et ratio ambiguitatis fuiſſe videtur, quia licèt in Scriptura, & Patribus frequens habeatur mentio orationis faciendæ ad auroram, ſeu manè, vel circa ortum ſolis, & ſimiliter de oratione facienda ad ſolis occaſum; nihilominùs quia laudes ad auroram etiam dicuntur, & ſimiliter veſperæ, iuxta nomen ſuum, C occidente ſole dicuntur, ideò difficile eſt diſcernere in antiquis Patribus, an loquantur de prima, & completorio, vt de horis à laudibus, & veſperis diſtinctis, necne: nam poſſunt facilè eiſdem vocibus ſignificari. Sicut patet ex verbis Dauid. Pſal. 54. *Veſpere, & manè, & meridie narrabo, & annunciabo, &c.* Vbi vnica voce declarat veſpertinam, & matutinam orationem, quæ per laudes, & veſperas ſufficienter poſſet expleri. Et ita ponens Dauid extremas partes diei cum medio, totum diem comprehendit, iuxta illud Pſal.33. *Benedicam Dominum in omni tempore*: quod per ſingulas orationes illorum temporum ſufficienter expletur: & ita poteſt intelligi illud Pſal.129. *A cuſtodia matutina vſque ad noctem ſperet Iſrael in Domino*: & illud Pſal.33. *In ma-* D *tutinis meditabor in te.* Hinc Rodulphus de Canon. obſecr. propo.14. dixit, has horas non fuiſſe à principio diſtinctas: ſed poſtea fuiſſe additas, Marcellus etiam lib. de Hor. Canon. cap.14. credit, Patres antiquiores Caſſiano loquentes de oratione matutina, vel ſummo manè facienda, non loqui de hora diſtincta à laudibus, propter locum Caſſiani ſtatim referendum. At verò Durantus lib.3. de Ritibus, cap.7. exiſtimat, non minùs antiquam eſſe primæ inſtitutionem, & à temporibus Apoſtolorum, quàm tertiæ, atque aliarum.

Pſalm.54. *Pſalm.33.* *Pſalm.129.* *Pſalm.33.* *Roaulph.* *Marcell.* *D.Iſidor.* *Durant.*

5. Caſſiani ſentētia, Primā in ſuo monaſterio habuiſſe originem, atque adeò à laudibus diſtingui.

Videamus ergo in primis, quòd Caſſianus referat, & poſtea videbimus, quomodo cum aliis antiquioribus Patribus conuenire poſſit. Caſſianus igitur lib.3. de Inſtit. renun. cap.4. in principio ſic E inquit: *Sciendum tamen, hanc matutinam, quæ nunc obſeruatur, occiduis maximè regionibus, Canonicam functionem, noſtro tempore, in noſtróque monaſterio primitus inſtitutam.* Loquitur autem (vt ſtatim declarat) de quodam monaſterio Bethlehemitico, in quo ipſe religioſum ſtatum ſuſceperat; per matutinam autem orationem, primam à laudibus diſtinctam intelligit, vt omnes fatentur, & ex contextu conſtat. Nam in fine capitis tertij dixerat de Matutina, in qua dicitur Pſalmus: *Deus Deus meus, ad te de luce vigilo*, qui in laudibus dicitur: in quarto autem capite refert, fuiſſe conſuetudinem conſummandi illam matutinam paulò pòſt nocturnos; & ceſſandi ab horis vſque ad tertiam, vnde fiebat, vt clerici, vel monachi toto illo tempore ſomno torperent, & ideò decretum eſſe, vt ad ortum ſolis alia matutina hora diceretur, quæ non poteſt eſſe, niſi prima. Vnde etiam addit fuiſſe compoſitum ex tribus Pſalmis, & orationibus inſtar tertiæ, & aliarum, & per illam fuiſſe completum, quod Dauid ait: *Septies in die laudem dixi tibi*: quaſi antea numerus ſeptem horarum completus non eſſet. Eſt ergo clarum teſtimonium Caſſiani, cui ſimpliciter fidem adhibet Iſidorus lib.2. de Diuin. offic. cap.23. & Iſidori ſententiam refert ac recipit Concilium Aquiſgranenſe I. cap.129. De Caſſiano enim dubitare non poſſumus, quin ex animo, & formaliter, vt ſic dicam, veritatem retulerit. Clarum etiam videtur non potuiſſe decipi in eo, quod affirmat in ſuo monaſterio Bethlehemitico morem illum ſuo tempore fuiſſe introductum, quia de hoc potuit eſſe teſtis ocularis, & vt talis videtur id referre: idem videtur de eo, quod ſtatim ſubiungit morem illum de Oriente in Occidentem fuiſſe propagatum; nam potuit ipſe in Monaſterio, quod in Gallia inſtruxit, morem illum inducere, & inde fortaſſe ad alia propagari. Et idem potuit in Oriente contingere: idem tamen refert in multis antiquiſſimis monaſteriis Orientis non fuiſſe morem illum receptum, quia vetuſtiorem modum, ſeu regulam obſeruare volebant. Potuit autem decipi Caſſianus exiſtimans morem illum ante inſtitutionem illius monaſterij nullibi obſeruatum fuiſſe. Et hoc oportet examinare, & coniicere ex verbis antiquorum Patrum, & aliis coniecturis.

S.Iſidor. *Cōc. Aquiſgranenſe.*

6. Antiquitas & diſtinctio Primæ aucto ritate forma tur Græcorū Patrum. *Athanaſ.*

Primò ergo de Eccleſia Græca, ſeu moribus Orientis ex Patribus Græcis ſumenda ſunt teſtimonia. Ex quibus Athanaſius libro de Virginit. ſic ait: *Oriens ſol videat librum in manibus*, & poſtea ſubiungit, *vt Tertia, Sexta, & Nona oretur.* Videtur ergo in illis verbis loqui de libro Pſalterij ad dicendam primam. Hoc verò non cogit, nam in proximè præcedentibus verbis dixerat: *Meditare in ſacris Scripturis, habe Pſalterium, Pſalmos diſce*; & ſubiungit: *Oriens ſol videat librum in manibus*: vtique ad diſcendum Pſalmos, vel meditandum, non ad primam recitandum. Magis videntur vrgere verba, quæ in fine habet: *Matutino tempore Pſalmum dicito: Deus Deus meus ad te de luce vigilo*: vbi apertè de laudibus loquitur: & tamen ſubiungit: *Vbi diluculum fuerit, recitabis hunc Pſalmum, Benedicite omnia opera Domini Domino, &c.* vbi aliam orationem in ortu diei faciendam ponit diſtinctam à laudibus, quæ non poteſt eſſe niſi prima. Nec refert quod Pſalmus ille nunc etiam dicatur in laudibus, nam potuit eſſe tunc alia inſtitutio: quòd verò illa oratio, & hora recitandi fuerit diſtincta, clarè videtur ex contextu conſtare. Fateor tamen ibi non loqui de publica inſtitutione, vel oratione, ſed dare conſilia, etiam priuatè ſeruanda: magna verò inde coniectura fit, fuiſſe tunc illam conſuetudinem in publica oratione.. Hoc item confirmat Baſilius in dicto cap.37. Regul. fuſior. vbi loquens de precibus, quæ in Conuentibus certis temporibus præſcriptæ erant, & ſolemniter, atque quotidie obſeruabantur, primo loco ponit *Matutinum*, per quod primam horam, quæ poſt totam noctem finitam dicitur, planè videtur intelligere: tum ex

tum ex ratione, quam ſubdit; *Vt primi animi, ac mentis noſtræ motus conſecrentur Deo, neque vllius rei curæ ante aditum ad nos demus, quàm nos in cogitatione de Deo oblectauerimus, ſicut ſcriptum eſt, memor fui Dei, & delectatus ſum.* Neque corpus prius ad functionem muneris alicuius moueamus, quàm illud fecerimus, quod dictum eſt: *Orabo ad te Domine, manè exaudies vocẽ meã, manè aſtabo tibi.* Hæc enim omnia propriiſſimè de prima hora diei dicuntur, de laudibus verò non ita, tum quia poſt laudes non inchoabant ſtatim actiones diei, ſed redibant ad quietem & ſumnum. Tum etiam quia poſtea numerat cæteras diei horas, vſque ad completorium, vt infrà videbimus, & poſtea tractat de tempore dimidię noctis, ad orationem neceſſario. Et tandem ſubiungit: *Poſt anteuertendum diluculum eſt, & ad orationem ſurgendum*, vbi de laudibus clarè loquitur, quæ antè ortum diei dicebantur. Ergo Matutinum illud, quod primo loco poſuit, erat hora diſtincta à laudibus, quam nunc Primam appellamus, ergo iam tempore Baſilij erat illa inſtitutio in conuentibus Baſilij; ſiue ab ipſo inuenta fuerit, vt indicat, ſiue ex antiquitate vſurpata.

Prius eſt orandũ, quã quicquid aliud moueamus.
Pſalm. 5.

7. Probatur idem ex Latinis Patribus.
Hieronym.
Victor.
Caſſian.

Venio ad Patres Latinos, ex quibus referri ſolet Hieronymus Epiſt. 7. ad Lætam, dicens: *Aſſueſcat exemplo ad orationem nocte conſurgere, mane hymnos canere, tertia, ſexta, & hora nona.* Vbi Victorius *Mane*, primam interpretatur: & eſt veriſimile, non tamen diſſentit à narratione Caſſiani. Nam Hieronymus vix per quindecim annos Caſſianum anteceſſit, ille enim anno Domini 420. hic verò anno 435. obiiſſe leguntur: & vterque in Bethlehem religioſam vitam egit, Caſſianus iuuenis, vt ipſe teſtatur, Hieronymus autem ſenior, ergo potuit optimè Hieronymus de prima hora loqui, etiamſi in illo Bethlehemitico monaſterio fuiſſet primitus inſtituta. Additur præterea Ambroſius lib. 5. Exame. cap. 14. & Serm. 43. dicens: *Quis ſenſum hominis gerens non erubeſcat ſine Pſalmorum celebritate diem claudere, & adoriri?* Ita referunt hunc locum citati Auctores; tamen in Ambroſio non inuenio particulam illam, *& adoriri*, quæ ad rem præſentem faciebat. Et licet illam admittamus (quia videtur ab illo ſubintellecta in exemplo, quo vtitur) adhuc poſſet reſponderi, per orationem, quæ in laudibus fit, illi ſatisfieri. Præterquamquod ibi non agit de horis Canonicis, ſed in vniuerſum de quacumque oratione in principio, & fine diei facienda. Maximè mouere poteſt locus Clementis I. in lib. Conſtit. cap. 34. in quo Marcellus ſuprà vult etiam primam cum laudibus confundere, ſed vim facit textui; ſic enim habet: *Precationes facite mane, tertia, Sexta, & Nona, & Veſpere, atque ad galli cantum.* Vbi per *mane* Primam intelligo, non laudes: primò quoniam oratione ſubiuncta ita explicatur; *Mane gratias agentes, quod illuminauerit nos Deus, nocte ſublata, & reddito die.* Quæ ratio propriiſſimè ad primam accommodatur, ad laudes non item, quia & ante perfectam diem ordinariè abſoluebantur, & poſt illas ad quietem, & ſomnum redibatur vſque ad ortum ferè ſolem. Secundò, quia per orationem ad gallicantum laudes intelligere videtur; nam pro pro ratione ſubdit, *quòd ea hora nunciet aduentum diei ad facienda opera lucis*: quod propriè dicitur de illa poſtrema parte noctis, quæ diei eſt vicina, in qua laudes dici conſueuerunt, vel prope illam: vnde etiam iuxta communem partitionem noctis tertia vigilia ſolet gallicinium nuncupari, vt patet ex Iſidoro, Etymol. cap. 31. & Hugone Victorino lib. 2. de Offic. Eccleſiſt. cap. 9. & ita poſſunt ſub illa orationę etiam Matutinum, ſeu nocturnus, aut noctur-

D. Ambr.
Clemenſ. I.
Marcell.
D. Iſidor.
Hugo Victor.

A ni comprehendi, quia vſque ad illam horam durabant, & paulò pòſt laudes dicebantur, atque ita optimè intelligitur mane in primo loco poſitum, eſſe orationem illam, quam nunc primam appellamus.

8. Probabile eſt Primam ab Apoſtolis traxiſſe originẽ, atque adeò Caſſiano antiquiorem eſſe.

Eſt ergo mihi valdè probabile, primam eſſe antiquiorem, quàm fuerit inſtitutio illa monaſterij Bethlehemitici à Caſſiano commemorata. Et præſertim in Eccleſia Romana credo fuiſſe à temporibus Apoſtolorum obſeruatam. Tum propter auctoritatem Clementis, tum etiam quia in Eccleſia Romana ſemper fuit mos dicẽdi Matutinum cum laudibus continuè & per modum vnius horæ, vt ſuprà vidimus, & in ſequenti capite iterum dicemus. Non eſt autem veriſimile, caruiſſe vmquam B Eccleſiam Romanam, vel propria oratione pro principio, ſeu ortu diei: vel integro numero ſeptem horarum Canonicarum myſteriis pleno, & in Scripturis commendato. Quamuis autem hoc non ſit certum, ad huius horæ commendationem ſufficit vniuerſalis conſuetudo, plus quàm mille annorum. Vnde ſub nomine primæ illa hora commendatur in Regula Benedicti cap. 16. quæ in Iure Canonizata eſt in cap. 1. de Celebrat. Miſſar. & cap. *Presbyter*, diſt. 91. ſub nomine etiam Auguſtini habetur in Regul. 2. Monachorum illi attributa: item in Regula Monachorum attributa Hieronymo capit. 33. & in Concil. Cabilonenſi II. cap. 59. vt Iſidorum & alios recẽtiores omittam. Rationes item tam myſticæ, quàm morales huius horæ Canoni- C cæ ſatis multæ tactæ ſunt referendo teſtimonia Sanctorum Patrum: eſtque res ſatis per ſe nota, inſtitutionem fuiſſe ſanctam, & vtiliſſimam Eccleſiæ, & ideò neceſſe non eſt in ea commendanda immorari. Solùm aduerto, Iſidorum ſuprà pro ratione inſtitutionis huius horæ afferre, quòd fuerit ad repræſentandam Chriſti Domini reſurrectionem. Id verò intelligendum eſt de reſurrectione, prout cœpit Eccleſiæ in Magdalena, & diſcipulis manifeſtari, *Orto iam ſole*: nam reſurrectio in ſe priùs facta eſt, vt alibi tractauimus, vnde per laudes propriè commemorantur.

Benedict. Cap. 1. De Celebrat. Miſſa. Cap Preſbyter. Auguſt. Hieronym. Conc. Cabilon. II.
Iſidor.

9. De inſtitutione, & antiquitate cõpletorij.

Similis difficulas ſupereſt de hora completorij, quia eius proprium nomen non videtur admodum antiquum, & res ipſa ſub aliis nominibus difficilè D diſcernitur ab hora veſperarum. Vnde in loco Clementis proximè citato nulla fit mentio completorij, vt patet ex verbis allegatis; neque in Caſſiano dicto lib. 3. capit. 3. & 4. vbi de his horis tractat: nihilominùs reſolutio eadem eſſe debet; nam etiam hæc hora eſt valdè antiqua, & in Eccleſia Romana credendum eſt, numquam defuiſſe, & per ſe ſpectata habet conuenientiſſimam inſtitutionem. Quam in primis ſignificauit Ambroſius dicto lib. 5. Exam. cap. 12. argumentum ſumens ex auiũ cantu in noctis initio, & colligens *non eſſe concludendum diem ſine Pſalmorum cantu*; Cyprianus etiam libr. de Orat. priùs numerat illas orationis horas, & poſtea inquit: *Recedente item ſole, ac diſcedente, neceſſariò rurſus orandum eſt*, vbi in primo verbo E veſperas, in ſecũdo cõpletorium videtur intelligere: nam poſtea ponit nocturnas preces: Ambroſius etiam in lib. 3. de Virginibus, inter alia tempora orandi ponit *horam incenſi*, pro veſperis, &, *cùm pergimus cubitum*, pro completorio. Pro qua hora cum aliis, hymnos etiam compoſuit. Præterea, iſtam horã indicauit Baſilius dicta regula 37. vbi ſic priùs ait: *Completo verò iam die gratiarum actio ſuccedat, &c.* vbi ſine dubio de veſperis agit, quæ completo die, eo tamen durante in vltima parte, vel hora eius dicebantur:

Caſſian.
D. Ambr.
Cyprian.
Ambr.
Baſilius.

dicebantur: ſubiungit verò ſtatim: *Tum autem primis ſe iam noctis intendentibus tenebris, ſequatur petitio, vt quies, quam ſumus capturi, inoffenſa, & ab omni perturbatione, ac vitio libera ſit, qua hora etiam neceſſario recitari nonageſimus Pſalmus debet*: quem nunc etiam in completorio dicimus: indicat ergo hanc horam, licet ſubobſcurè; nam alio in loco illam prætermittit, Serm. 1. de Inſtit. monachorum; & ibidem aliqua tribuit veſpertinis horis, quæ nunc in completorio dicuntur, vt confeſſionem peccatorum, & petitionem veniæ pro commiſſis culpis, allegando Pſalm. 4. potuit ergo in hoc eſſe varietas.

Caſſian.

Simile argumentum poteſt ſumi ex Caſſiano: nam dicit per adiectionem primæ fuiſſe completum numerum ſeptem horarum, quod non ita eſſet, ſi deeſſet completorium. Sed hoc argumentum non B omninò cogit, quia fortaſſe nocturnos, & laudes pro duabus horis computabat, iuxta ea, quæ dicemus capit. ſequenti.

10\. Completoriũ fuit Baſilio, & Caſſiano antiquius.

Sed quicquid ſit de particulari vſu huius, vel illius prouinciæ, aut Eccleſiæ, loquendo abſolutè de vſu Eccleſiæ, non dubito, quin fuerit antiquior Caſſiano, & Baſilio, quia non videtur veriſimile id, quod Baſilius ordinauit fuiſſe nouum inuentum eius, ſed traditionem fuiſſe ſecutum. De Eccleſia autem Romana ſumo idem argumentum, quia non conſtat de initio; & Benedictus in ſua Regula expreſſam mentionem facit Completorij. Et Iſidorus cap. 21. de eâdem hora loquitur, vt de re iam conſtante, & antiqua. Ratio, moralis eſt optima, vt per orationem præparemur ad noctem ſanctè, C & honeſtè tranſigendam. Et ideò hæ duæ horæ, prima, & veſperæ, ſibi cum proportione reſpondent: aliæ enim ſunt propriiſſimè diurnæ, vel nocturnæ orationes, quæ tempus diei, & noctis inter ſe diuidunt, & Deo conſecrant: hæ verò ſunt quaſi pro terminis, vel initiis diei, ac noctis. Et ideò ſicut per primam conſecrantur Deo actiones diei, ita per completorium actiones noctis. Et ſicut in prima poſtulatur venia pro delictis in nocte commiſſis, ita in completorio pro perpetratis in die: & ideò in vtraque hora confeſſio dicitur, & in vtraque innocentia pro ſequenti die, vel nocte proponitur, & gratia ad illam poſtulandam poſtulatur. Vide Rodulphum lib. de Canonum obſeruat. propoſit. 14. D

Benedict. *Iſidor.* *Rodulph.*

CAPVT VI.

Quis numerus horarum Canonicarum ex dictis partitionibus reſultet, & quàm antiqua hæc inſtitutio ſit.

1\. 1. Aſſertio. Horæ Canonicæ non ſunt pauciores, quàm ſeptem.

DVo ſunt in priori puncto certa. Primum eſt, horas Canonicas non eſſe pauciores, quàm ſeptem, vt patebit facilè ex earum numeratione: nam Tertiam, Sextam, Nonam, & Veſperas inter ſe diſtinctas eſſe, notiſsimum eſt ex dictis: ſimiliter Matutinum, vt conſtat ex Nocturnis, & laudibus eſſe horam diſtinctam ab his manifeſtè patet ex tempore, & modo, quo dicitur: denique primam E diſtingui à laudibus, & completorium à Veſperis, in præcedenti capite oſtenſum eſt. quod autem diſtinguantur à cæteris horis, eſt per ſe manifeſtum, ergo ad minimum numerantur ſeptem horæ Canonicæ. Idque magis ex dicendis conſtabit, explicando vnde ſumenda ſit propria vnitas, & diſtinctio horæ Canonicæ.

2\. 2. Aſſertio.

Secundò certum eſt, horas Canonicas non eſſe plures, quàm octo. In hoc conueniunt omnes Au- A ctores ſtatim referendi. Et probatur, quia vltra horas numeratas non ſunt aliæ: illæ autem non poſſunt excedere numerum octonarium, ergo: maior conſtat ex omnibus Patribus, & Doctoribus de hac materia ſcribentibus, & ex vſu Eccleſiæ, & ex Breuiario Romano. Non poſſumus enim nos liberè fingere horas Canonicas, præter eas, quæ traditæ ſunt: nobis autem tantùm illæ numeratæ traditæ ſunt. Licèt enim in Breuiario alia officia, vel preces, aut pſalmodiæ contineantur, tamen non ſunt horæ Canonicæ, ſed interdum ſunt aliquid quaſi annexum prædictis horis, earúmque numerum nõ augent. Huiuſmodi ſunt officium Beatiſsimæ Virginis, officium mortuorum, Pſalmi graduales, Pſalmi Pœnitentiales cum Litaniis, & ſi quid pium aliud huiuſmodi inuenitur. Hęc námque officia per ſe non ſpectant ad horas Canonicas, vnde infrà oſtendemus poſſe horas Canonicas dici integrè ſine his omnibus, & horæ Canonicæ antiquiores ſunt his officiis: nam horæ Canonicæ antiquiſsimæ ſunt, vt vidimus, & paulò infrà diſtinctiùs dedeclarabimus: officium autem Virginis creditur inſtitutum ab Vrbano II. in Concilio Claromontano, ante quingentos, & paucos annos, vt referunt Antoninus 2. part. hiſt. tit. 16. cap. 1. §. 23. Rodulphus in lib. de Can. obſeruat. cap. 24. & Guillel. Durandus in Rationali lib. 6. cap. 2. & eaſdem habet horas, quas officium Canonicum: & ideò non multiplicant illas, ſed eiſdem annectuntur, & cum eis dicuntur, vbi ex obligatione recitantur, vt infrà videbimus. Idem eſt de officio defunctorum, quod veſperas habet, & Matutinum, de quibus eadem eſt ratio. Eſt autem hoc officium ſatis antiquum, & Eccleſiæ traditione, & inſtitutione ſatis probatum, vide Rodulphum loco proximè citato. Et de Pſalmis pœnitentialibus cum gradualibus in propoſit. 21. conſtat enim eſſe laudabiles preces, & ab Eccleſia approbatas, & interdum ex obligatione dicendas, vt infrà videbimus, non tamen eſſe horas Canonicas, ſed cum illis coniungi ad augmentum ſolemnitatis, vel deuotionis, ſeu orationis. Minor verò, ſeu altera propoſitio, videlicet, quòd dictæ horæ non poſsint excedere octonarium numerum conſtat, quia tantùm poſſunt Matutinum, & laudes in duas horas diſtingui, quæ cum aliis numerum octonarium ad ſummùm efficient. Hic verò occurrebat obiectio, cur tres nocturni, quando ſeparatim dicebantur, non poſſent tres horæ Canonicæ iudicari, quo poſito creſcet numerus horarum vſque ad denarium, huius verò dubij reſolutio ex ſequentibus conſtabit.

Horæ Canonicæ non ſunt plures, quàm octo.

Probatur auctoritate.

Officium B. Virginis inſtitutũ in Cõcilio Claromontano ab Vrbano II. *Anton.* *Rodulph.* *Guillel. Duran.*

Officium defunctorũ eſt antiquũ.

Itaque tota dubitatio eſt, an horæ Canonicæ ſint ſeptem tantùm, vel octo: & tota ratio dubitandi eſt, an matutinum, id eſt, nocturnus, ſeu nocturni (ita enim illa voce in hoc dubio vtimur, eſt enim ambigua, vt ex dictis conſtare poteſt, & paulò pòſt dicemus) ſint hora diſtincta à laudibus, & vtraque ſit per ſe integra hora, nam quòd vtraque ſit diſtincta à cæteris, clarum eſt. Prima ergo opinio affirmat, has eſſe horas integras, & inter ſe diſtinctas, & conſequenter horas Canonicas octo eſſe ſecundum primæuam, & antiquam inſtitutionem. Ita tenet Archidiaconus in cap. *Presbyter.* 91. diſt. & ibi Turrecremata q. 1. & Nauarrus in Enchir. de orat. cap. 3. num. 27. nec diſſentit Antoninus 3. p. tit. 13. cap. 4. in principio, licet in 2. par. tit. 9. cap. 12. §. 1. ſub diſtinctione, & obſcurè loquatur. Pro hac ſententia inducunt Nauarrum, & alij locum Eſdræ ſuprà tactum, quod populus orabat quater in die, & quater in nocte; quod ſumpſerũt ex Beda ſtatim citando. 3.

1\. Opinio affirmãs Matutinum eſſe horam integrã, & à Laudibus diſtinctũ, & ideò octo eſſe horas. *Archidi.* *Turrecr.* *2. Eſdr. 9.*

Probatio eluditur 1. citando. Verumtamen ex hoc loco nihil colligi poteſt. Primò, quia in Scriptura non habetur particula illa *In nocte*, & ita inde non colligitur oratio aliqua nocturna, nedum quaternaria: verba enim ſunt: *Et conſurrexerunt ad ſtandum, & legerunt in volumine legis Domini Dei ſui, & quater confitebantur Domino, & adorabant Dominum Deum ſuum.* In quibus verbis nulla fit mentio de quadripartita oratione, vel lectione in noctibus facta. Sed apertus ſenſus eſſe videtur, quòd quater ſtabant in Templo ad legendum (vtique per diem) & quater etiam confitebantur Domino, eiſdem, ſcilicet, temporibus ſucceſſiuè, ſeu reſpectiuè, quia finita lectione ſtatim adorabant, & laudabant Dominum. Solùm apud Bedam lib. 3. expoſit. allegor. in Eſdram cap. 28. inuenio additam illam particulam *In nocte*, & loco verbi *adorabant*, verbum *orabant*: & ita ipſe etiam vtitur illa accommodatione, licèt non explicet; quæ ſint quatuor horæ noctis; ſed non eſt hoc admittendum, cùm in ſacro textu non habeatur. Secundò, admiſſa illa lectione, difficile eſt accommodare illum numerum numerum nocturnarum orationum ad horas Canonicas: dicere enim quis poterit illũ quaternarium numerum compleri per tres nocturnos, & laudes, & conſequenter ſi inde colligitur pluralitas horarum, illas eſſe quatuor, & ita eſſe decem horas Canonicas, vel ſi nocturni ſunt vna hora, ſequitur vel primam, & completorium eſſe nocturnas horas, vel (vt alij volunt) veſperam & completorium: nihil autem horum cum probabilitate dicitur.

Exponitur locus Eſdræ.

Refutatur 2.

4. Probatur eadem ſententia ex Turrebus. Cap. *De Preſbyter.* Cap. 1. *De Celebrat. Miſſa.* *Pſalm.* 118.

Maiori cum veriſimilitudine fundatur hæc ſententia in cap. *Presbyter*, d. 91. & c. 1. de Celebr. Miſſ. adiunctis verbis Pſalmi 118.. *Septies in die laudem dixi tibi*, apertè enim exponuntur ibi hæc verba de die artificiali, & impleri dicuntur eadem verba in Eccleſia per ſeptem horas diurnas, quæ ibi numerantur à Matutino (id eſt, laudibus) vſque ad completorium: & poſtea ſubiungitur: *Nam de nocturnis vigilijs ab eodem Propheta dictum ibidem eſt, media nocte ſurgebam ad confitendum tibi*: quaſi dicat per nocturnos Pſalmos hoc poſterius impleri. Ergo præter ſeptem diurnas horas ponitur oratio nocturna tamquam hora diſtincta, ac ſubinde numerantur octo horæ. Et inde fortaſſe factum eſt, vt ferè omnes antiqui, & graues ſcriptores Eccleſiaſticorum officiorum ſeptem numerent horas Canonicas, & præter eas addant, vel nocturnale officium, vt loquitur Amalarius lib. 4. capit. 2. & lib. de Ordin. Antiph. cap. 7. vel nocturnas vigilias, vt Raban. lib. 2. de Inſtit. Clericor. cap. 3. & ſequentib. & Rupertus lib. 1. de diuin. offic. & apertiùs Rodulphus, de Canonum obſeruatione, propoſit. 14. octo horas vocat. Et eodem modo loquitur Hugo Victorinus in Specul. Eccleſ. capit. 3. & lib. de Eccleſ. offic. cap. 1. & 9. Ratione tandem confirmatur, quia nocturni, & laudes habent propria initia horarum, qualia eſſe ſolent in horis diſtinctis, & hymnos diſtinctos, & laudes habent ſuam propriam lectionem, ſeu capitulum, & alia omnia, quæ ad integritatem horæ in quacumque alia reperitur. Eſt etiam ſufficiens diuiſio nocturnorum à laudibus, maximè ſecundum antiquam conſuetudinem, quãdo non ſolùm tempore ſeparabantur, ſed etiam nocturni propria oratione concludebantur: ſicut nunc etiam in nocte Natalis Domini fieri videmus, ergo & inter ſe habent ſufficientem diſtinctionem, & vnaquæque habet per ſe, quicquid ad rationem integræ horæ neceſſarium eſt. Nec videtur referre, quòd iam nunc in conſuetudinem

Amaral. *Raban.* *Rupert.* *Rodulph.* *Hugo. Victo.*

Probatur ratione.

A abierit, vt laudes immediatè poſt nocturnos dicantur, nulla oratione, vel proprio fine, ſeu termino Matutinum claudendo: id enim accidentarium eſt, ſempérque retineri poteſt antiqua inſtitutio, quotieſcumque voluerimus illa vti, ſemper ergo illæ horæ ſecundum ſe diſtinctæ ſunt, licèt per accidentalem vſum per modum vnius dicantur.

5. Solutio argumen. quæ contra hanc opinionem fieri poſsũt. 1. 2.

Et ex hac ratione ſoluuntur præcipuæ obiectiones, quæ contra hanc ſententiam fieri ſolent: vna eſt ex loco illo Pſalmi, *Septies in die, &c.* & ex omnibus myſteriis, & rationibus, quæ in ſeptenario numero conſiderantur, de quibus ſtatim dicetur, quæ omnia euertuntur augendo numerum. Alia obiectio eſt, quia ſi laudes ſunt hora diſtincta à B nocturnis, eadem ratione nocturni etiam inter ſe erunt horæ diſtinctæ, quia temporibus diuerſis ex ſua inſtitutione dicebantur, & ita erit denarius horarum numerus. Ad primum verò ex dictis reſpondetur, verba illa intelligi de die lucis, ſeu artificiali, & ita ſeptenarium numerum ad orationem diurnam in tota ſua amplitudine ſumptam applicandum eſſe, & in illa oratione habere locum omnia myſteria, quæ in ſeptenario numero conſiderantur, & ita ex hac parte nihil diminui. Ex alia verò augeri, ſeu addi poſſe myſteria, quæ in octonario orationum totius diei naturalis facilè conſiderari poſſunt. Nam etiam octonarius numerus perfectus eſt, vt & Ambroſius aliàs notat, *Pro octaua multi inſcribuntur Pſalmi, & mandatum accipis octo illis partem dare.* Et per octauum numerum æterna C requies ſignificari ſolet. Ad alteram verò obiectionem negatur ſequela, quia primus nocturnus non habet proprium finem vnius horæ, ſed quaſi ſuſpenſus manet: ſecundus verò neque initium, neque finem horæ diſtinctæ habet, tertius autem initio proprio caret, & propriam clauſulam, ac terminum habere poteſt: & ideò eamdem horam conficiunt, vno principio, & vno termino clauſam. Adde non ſatis eſſe certum, iuxta primam inſtitutionem nocturnos inſtitutos eſſe, vt ſeparatim diſtinctis temporibus dicerentur. Eò vel maximè, quòd ſæpè nocturnum illud officium vno nocturno concluditur, quia continuè dicitur, quando ergo propter maiorem ſolemnitatem tres di- D cantur, per modum vnius horæ dicuntur, etiamſi diuerſis temporibus dicantur ad augmentum ſolemnitatis. Nam ſola temporis interruptio in his rebus moralibus non ſufficit ad tollendam vnitatem, quando aliàs eumdem quaſi fluxum, & ſucceſſionem habent licet diſcretam, ſic enim vocatur vnus motus diſcretus Angeli: & fluuius diceretur vnus, ſi ab eodem fonte, eadem via flueret, etiamſi non continuè, ſed certis quibuſdam horis eodem tenore manaret, atque flueret. Secus verò eſt de laudibus, quæ proprium initium, compoſitionem, & terminum habent.

Reſpõſ. ad 1.

Ambr. in Lucam lib. in cap. 6.

Reſpõſ. ad 2.

6. Oppoſita ſententia quæ Canonicas horas ſeptẽ eſſe ſtatuit, certa, & communior eſt Probatur auctoritate. *Gloſſa.* *Cap. Presbyter.* *Clem. 1.* *Innoc.* *Hoſtienſ.* *Panorm.* *Io. Andr.* *Silueſt.* *Angel.* *Tabien.* *Conc. Cabilon. II.*

Nihilominùs communior ſententia eſt, tantùm eſſe numerãdas ſeptem horas Canonicas, quæ adeò eſt vulgo, & communi modo loquendi totius Ec- E cleſiæ recepta, vt priorem omninò audiendam non eſſe cenſuerit Sotus lib. 10. de Iuſt. quæſt. 5. art. 4. tenéntque Gloſſa, & Doctores Canoniſtæ communiter in dicto capit. *Presbyter*. d. 91. & cap. 1. de Celebrat. Miſſar. & Clem. 1. eodem, Summiſtæ etiam ver. *Hora*, Silueſter, Angelus, Tabienſis, &c. Et fauet Concilium Cabilonenſe II. ſub Carolo Magno cap. 59. vbi ſeptem horæ numerantur tantùm. Sex à prima vſque ad Completorium incluſiuè, & Matutinum, qua voce ſignificatur ibi vna hora conſtans

ex nocturnis,& Laudibus. Quæ ſignificatio eſt in iure magis vſitata, vt conſtat ex capite *Dolentes*, de Celebr.Miſſar. & ex Clemen.1.de Reliq.& vener. Sanctorum; & nunc eſt receptiſſima in Breuiario Romano,& reliquis, ſecundum illam communiter in eiſdem Breuiariis ſeptem tantùm horæ numerantur, Et hoc eſt vnicum huius ſententiæ fundamentũ,quia non ſunt plures horæ Canonicæ,quàm à Romana Eccleſia ſunt inſtitutæ; ſed hæ ſunt tantùm ſeptem, ergo. Maior patet, quia hæ horæ habent ſuum eſſe ab inſtitutione Eccleſiæ, ergo & numerum.Minor verò conſtat,quia inſtitutio horarum in Breuiario continetur, & in illo tantùm eſt ſeptenarius numerus. Confirmatur,quia de his rebus moralibus loqui debemus iuxta communem, & vſitatum morem, ſed tota Eccleſia ita loquitur de ſeptem horis Canonicis, ergo. Tandem addi poſſunt congruentiæ, nam ſeptem horæ cenſeri poſſunt inſtitutæ, vt ſeptem petitionibus orationis Dominicæ reſponderent; vnde omnes congruentiæ, quæ pro illo ſeptenario numero adductæ ſunt, hic accommodari poſſunt. Item accommodatur hic numerus ſeptem diebus creationis mundi, vt per illas horas perfectè gratiæ agantur pro illo beneficio; vel magis correſpondere cenſentur beneficio redemptionis; nam per has horas commemorantur ſeptem præcipua tempora, & myſteria paſſionis,mortis,& reſurrectionis,vel etiam Incarnationis, & Natiuitatis Chriſti Domini, nam media hora noctis priùs incarnatus, & natus eſt, & poſtea ludibria magna paſſus; circa auroram priùs continuauit paſſionem ſuam, & poſtea reſurrexit, in ortu ſolis fortè priùs flagellatus eſt,& poſtea reſurrectionem ſuam manifeſtare cœpit. Hora tertia condemnatus ad crucem eſt,ſexta crucifixus, nona obiit,veſpera priùs myſteria cœnæ perfecit,& poſtea die ſequẽti depoſitus eſt de cruce,& hora completorij fortè priùs cõprehenſus eſt,& poſtea quieuit in ſepulchro, de quibus multa videri poſſunt in citatis auctoribus, quæ in ſummam redigit Gloſſa cap.1.Celebr.Miſſar.ſi quis autem rectè conſideret; tam facilè poſſunt hæc myſteria accommodari ad octonarium numerum, ſicut ad ſeptenarium. Addendum verò eſt, omnes nocturnas Chriſti paſſiones poſt comprehenſionem eius,per modum vnius paſſionis continuæ peractas fuiſſe ſine notabili diuiſione, aut myſterio aliquarum actionum,& ideò per vnam horam nocturnam magis extenſam repræſentari, ſiue illa ex nocturnis, & laudibus, ſiue ex ſolis nocturnis conſtare dicatur.

Cap. Dolentes, & Clem. 1. de Reliq. &c.

Fundamentalis ratio.

Confirmatio ex Eccleſiæ more, & aliis congruentiis.

Myſteria quæ,& qualia ſeptem horis Canonicis deſignata.

Gloſſa cap.1. de Celebr.

7. Propter vtriuſque opinionis fundamentum alij Doctores diſtinctione vtuntur, dicúntque olim fuiſſe octo horas Canonicas,quando nocturni propria oratione concludebantur, & laudes poſtea diuerſo tempore dicebantur; quia hoc probant motiua primæ opinionis: & ita tunc fuiſſe ſeptem horas diurnas,& vnam tantùm nocturnam:at nunc duas horas nocturnas,ſcilicet, & primam diurnam in vnam nocturnam coaluiſſe, & ſic iam tantùm eſſe ſeptem, vnam noctis,& ſex diei,vel vnam noctis, & quatuor diei, & duas duorum crepuſculorum.Ita ferè Turrecremata in Regula S.Benedicti, tract.73.& in dicto cap.*Presbyter*, 91.diſt.& ſequitur Azor.lib.10.capit.1. & fauet Hugo Victorinus lib.2.de Eccleſ.offic. cap.2. qui ait, nunc non dici orationem in fine nocturnorum,quia non ſeparantur à laudibus, ſed coniunctim, & per modum vnius dicuntur. Et cap.9. poſt relatam antiquam conſuetudinem; ſecundum quam erant octo horæ, ſubdit: *Noſtra autem conſuetudo humanæ parcens infirmitati,& labori,officio prædicto* (id eſt nocturnis) *laudes matutinas continuat, & oratione vna duo claudit officia*: vtique in vnum illa redigens. Hanc ferè diſtinctionem ſequitur Marcellus cap.6.num.15.licet aliter illam explicet:ait enim,apud Monachos octo eſſe horas Canonicas,& non ſeptem,quia ſeparant omninò nocturnos à laudibus, & propria oratione illam nocturnam horam concludunt.Et aliàs faciũt quaſi propriã matutinam,inchoantes laudes,quando ſtella matutina oriri ſolet.At iuxta Romanæ Eccleſiæ morem horas Canonicas eſſe ſeptem, contraria ratione. Iuxta quam diſtinctionem oportet, vt hi auctores fateantur in die ſaltem Natiuitatis Domini octo horas Canonicas à Romana Eccleſia decantari, quia tunc nocturni antiquo more à laudibus ſeparantur,& propria cõcluduntur oratione.

Media opinio concedes antiquæ cõſuetudini octenas,præſenti verò ſeptenas horas.

Turrecr.

Azor. Hugo Victo.

Marcell.

8. Vrget etiam contra diſtinctionem hanc textus ille in cap.1.de Celebr.Miſſar. nam in eo ſeruatur diſtinctio octo horarum canonicarum; & tamen editus eſt iuxta inſtitutionem Eccleſiæ Romanæ, & iuxta conſuetudinem, quæ nunc ſeruatur, nam tempore Gregorij IX. auctoris Decretalium, eadem conſuetudo quoad hoc in Eccleſia Romana ſeruabatur. Vnde in illo textu declarando mirè laborant Canoniſtæ, quorum opiniones refert Marcellus, & bene confutat, & ideò eas omitto,non enim ſunt probabiles: ipſe autem Marcellus obſcurè ſatis nodum ſoluit, ita vt vix intelligatur. In ſumma verò dicere videtur, non ideò poſt ſeptem horas ibi fieri mentionem vigiliarum noctis, quia ſint hora diſtincta à Matutino (quinimò putat,Matutinum ibi non laudes tantùm, ſed totam horam compoſitam ex Nocturnis, & laudibus ſignificare) ſed quia nominata fuerat illa hora ab vltima parte illius, & ita ſolùm implicitè erant vigiliæ noctis comprehenſæ,ideò putat explicatum eſſe nocturnis vigiliis compleri,quod à Dauid dictum fuerat: *Media nocte ſurgebant*,&c. Sed ſiquis conſideret, vnde textus ille deſumptus eſt, facilè intelliget,conſiderationem illam non eſſe ad ſenſum verborum, neque conſequenter propoſitam,iuxta diſtinctionem ab eodem auctore datam:ſumpta enim ſunt verba illius textus, ex regula Monachorum S. Benedicti, cap.16.vt dictum eſt, & omnes fatentur; ibi enim habentur,& nõ in aliquo Concilio Agathẽſi, quod in titulo ponitur, ſed iuxta inſtitutum Monachorũ (vt ille auctor fatetur) horæ Canonicæ octo ſunt: & vox hæc *Matutinum*, ſolas laudes ſignificat, & non compoſitam horam ex illis,& nocturnis; (& ſine dubio illa fuit primæua impoſitio illius vocis) ergo in illo etiam textu hoc ſignificant illa verba. Vnde neceſſariò fatendum eſt,Pontificem ibi vſurpando regulam Monachorum,iuxta eorum morem fuiſſe loquutum. Non tamen propterea voluiſſe illas preces tamquam horam diſtinctã ponere,iuxta morem Eccleſiæ Romanæ: ſed tantùm voluiſſe clarè docere, eſſe dicendas, ſiue ſint hora diſtincta, ſiue non.

Obiectio contra propoſitam ſententiam in quantũ octonarium horarum antiquarum, & & exoletum eſſe aſſerit.

Pſalm.118. Solutio obiectionis.

Benedict.

Conc. Agath.

9. Hæc verò cõtrouerſia tota videbitur eſſe de nomine, niſi moralem aliquam vtilitatem, & doctrinam afferat. Itẽ,vt firma poſſet eſſe doctrina, oporteret priùs explicare, quid requiratur ad vnitatem vnius horæ Canonicæ,& pluralitatem, ſeu diſtinctionem earum inter ſe, quod nullus ex dictis auctoribus declarat, & ita nullũ conſtans fundamentum afferunt: moralis ergo quæſtio hic ſolùm eſſe poſſe videtur,an Matutinũ, vt conſtans ex ſolis nocturnis,& laudibus,ita diſtinguatur à Laudibus, vt poſſit licitè ab illis ſeparari, & per ſe dici, ac concludi tamquam hora diſtincta.Et quoad hoc cenſeo veram

Cõcluditur licere diuidere laudes à nocturnis tã in oratione publica, quã priuata, niſi rei noui tas officiat.

veram primam opinionem ſimpliciter, & ſine diſtinctione temporum, & rituum monachalium, aut clericalium; quamuis non negauerint in modo publicè dicendi officium in choro, ſeruandam eſſe conſuetudinem vniuſcuiuſque Eccleſiæ. Itaque ſecundum primæuam inſtitutionem licitum fuiſſe, hoc modo ſeparare illa officia, certum eſt: exiſtimóque non tantùm Monachis, ſed etiam Clericis in ſuis Eccleſiis licuiſſe, quia non conſtat, de contrario præcepto, vel conſuetudine vniuerſali, & alioqui res per ſe bona erat, & habebat conuenientem inſtitutionem. Confirmatur ex Amalario ſuprà referente, cùm Romæ eſſet, interrogaſſe de conſuetudine Eccleſiæ Romanæ in hoc ritu, & ibi intellexiſſe, ſine interruptione fuiſſe ſolitas dici laudes poſt nocturnos. Ex hac enim narratione colligo, illam conſuetudinem, neque notam fuiſſe, neque vbique obſeruatam. Diuidere ergo Matutinum à laudibus, generatim loquendo, ſemper licuit ex vi primæuæ inſtitutionis. Quòd autem etiam nunc liceat, conſtat ex communi conſuetudine, præſertim extra chorum, vt notauit Nauarrus ſuprà dicto capite 23. numero 64. nullus enim doctus, & timoratus de hac diuiſione, ac ſeparatione laudum à nocturnis ſcrupulum format. Imò addit Nauarrus ſi anticipatio, vel diuiſio facienda eſt, meliùs eſſe in principio noctis dicere nocturnos, & relinquere laudes pro Matutina hora, quàm laudes ſimul cum nocturnis anteponere. Item cùm hæc ſit primæua inſtitutio, reductio ad illam, per ſe loquendo bona eſt, cùm nulla ſit aperta prohibitio in contrarium.

Amalar.

Nauarr.

10. Obiectio proponitur & ſoluitur. Nocturni non ita diuidi poſſunt ſicut Matutinum & laudes.

Dices; Hac ratione probaretur etiam eſſe licitum diuidere nocturnos. Reſpondeo primùm non ita conſtare de conſuetudine dicendi ſeparatim nocturnos ſicut laudes. Deinde, non eſt nunc conſuetudo ſeparandi Nocturnos, ſicut eſt de laudibus pro ſolo arbitrio, & voluntate. Denique dico, interdum etiam poſſe licere in Nocturnis interponere aliquod tempus inter vnum, & alium nocturnum, eſt tamen differentia; quòd in Nocturnis non videtur id licere, niſi ex aliqua iuſta cauſa, ſaltem ſine culpa veniali: in laudibus verò nulla eſt cauſa neceſſaria, ſed per ſe id licet, quia eſt multùm conforme inſtitutioni. Hæc autem maximè procedunt in priuato recitandi modo: nam in choro conſuetudo ſemel introducta, & approbata, videtur ſeruanda, quia nouitas, aut varietas in his ritibus publicis, non poteſt fieri priuata auctoritate. Alioqui facilè ſequentur perturbationes, & ſcandala; plus enim offendet nouitas, & mutatio, quàm poſſit prodeſſe obſeruatio antiqui ritus, quamtumuis bonus videatur, & ideò in choro nocturnale officium, nec propria oratione finiendum eſt, nec à laudibus ſeparandum, niſi vbi publica conſuetudine obſeruatur, vel vbi regulæ ipſæ Breuiarij admonent; ſolùm autem id fieri iubent in nocte Natalis Domini, & ideò tunc tantùm fieri poteſt in choro iuxta commune ius.

Nouitas aut varietas in ritibus publicis non poteſt fieri priuata auctoritate.

11. Cuiuſque horæ vnitas ex eo ſumitur quod proprium principium, & finem habeat.

Hac verò reſolutione ſtante, ſolùm de nomine videtur eſſe quæſtio, an hæ horæ dicendæ ſint vna, vel duæ, hoc, vel illo modo dictæ. Si verò ad normam philoſophicam, vel metaphyſicam hoc definire voluerimus: Probabiliter dicitur ad diſtinctionem, vel vnitatem horarum non ſatis eſſe, quod tempore continuo, vel potiùs contiguo, aut per longæ moræ interruptionem dicantur. Nam veſperæ, & completorium, verbi gratia, diſtinctæ horæ ſunt, etiamſi tam in choro, quàm extra frequentiſſimè dicantur cõtiguè, & ſine intermiſſione.

A E contrariò verò licèt contingat Pſalmos vnius horæ interrumpi tempore, non ideò deſinit eſſe vna hora, vt infrà dicam: & de Nocturnis idem ſuprà diximus. Igitur ſicut in Dialectica dicitur illa quantitas eſſe vna, & finita, quæ propriis terminis clauditur, ita hic moraliter dicitur illa hora eſſe vna, quæ proprium principium, & finem horæ Canonicæ habet, & inter hos terminos ſuam obtinet compoſitionem huic muneri accommodatam: & conſequenter omnem pſalmodiam cum reliquis adiacentibus partibus, quæ ſub eodem initio dicitur, donec communi fine terminetur, vnam eſſe horam, etiamſi contingat non habere continuam, ſeu contiguam ſucceſſionem, ſed diſcretam. Iuxta quam regulam fatendum eſt Matutinum, vt nunc regulariter dicitur eſſe vnam horam: & olim apud Monachos vel alios, duas fuiſſe. Ac ſubinde nunc etiam dici poſſe ad modum duarum; vel reuera fieri duas. Quia non eſt inconueniens, ea, quæ ſunt vnum, quando habent terminos communes, diuidi, & fieri duo, ſi recipiant proprios terminos, & è cõuerſo ex duobus fieri vnum per vnitatem in vno termino, ſeu per continuationem. Quia verò hæc moralia accipiunt denominationem ex frequentioribus, & magis communibus, & publicis, ideò nunc ſimpliciter dicitur Matutinum totum eſſe vna hora, & conſequenter omnes eſſe ſeptem, quia in publicis officiis ſemper, & in priuatis frequentiùs ita dicuntur.

12. Proprius cuiuſque horæ finis eſt oratio. *Nauarrus.*

Hinc conſequenter infertur, cùm talis diuiſio fit, dicendam eſſe orationem in fine Nocturnorum, & conſequenter, Pater noſter, iuxta regulas Breuiarij. Ita docent communiter Nauarrus & alij, & obſeruat Eccleſia Romana in nocte Natiuitatis. Ratio verò eſt, quia tunc finitur Matutinum nocturnum, vt hora in ſe vna, & à ſequentibus diſtincta, ergo debet proprio termino, & fine claudi, proprius autem finis vniuſcuiuſque horæ eſt collecta, cui de more adiungitur oratio Dominica, ergo. Vnde rectè infert Nauarrus ibidem, quando inchoantur laudes ſeparatim, præmittendam eſſe orationem Dominicam, & Angelicam more aliarum horarum, propter eandem rationem cum proportione applicatam, quia inchoantur, vt hora diſtincta, & per ſe vna.

13. Hymnus Te Deum laudamus, pars eſt Matutini, non tamen vltima.

D Aliud verò dubium, quod ibidem tractat Nauarrus. An tunc dicendus ſit hymnus, *Te Deum laudamus*, in fine Nocturnorum, vel initio laudum, nullum dubium habet, quia dicendus ſemper eſt in fine vltimæ lectionis ante collectam claudentem illam horam, ſicut fit in nocte Natiuitatis. Nec etiam dubitari poteſt, quin hymnus ille, quando dicitur ſit pars vltimi nocturni: ſicut nonum reſponſoriũ, quãdo dicitur, vel tertiũ etiam, quando vnus tantum nocturnus dicitur, eſt pars eiuſdem nocturni, vel tertij, vel vnici: nam loco illius reſponſorij in diebus feſtis, & in Dominicis non luctuoſis dicitur *Te Deum laudamus*, & ita eãdem horã componit. Neque obſtat, quod in cap. *Cõſuluit*, de Celeb. Miſſar. Innocentius III. ait hymnum *Te Deum laudamus* dici, vel omitti *In laudibus matutinis*, in quo videtur ſupponere eſſe partẽ laudum: nõ (inquam) hoc obſtat, quia vtraque vox illa ambigua eſt: Matutinum enim, vt ſuprà diximus, interdum ſumitur pro ſolis laudibus, interdum pro ſolis nocturnis, interdum pro toto cõpoſito. Ibi ergo non accipitur in prima acceptione, quę valdè antiqua eſt, & nũc iam parũ vſitata, & maximè iuxta morẽ Romanũ. Poteſt ergo accipi tertio modo, qui vt etiam ſuprà dixi, eſt valdè vſitatus in Iure, & ſic clarũ eſt, eſſe partẽ totius Matutini

Matutinum vox eſt admodũ ambigua.

Matutini. Poteſt etiam accipi ſecũdo modo, & verum facere ſenſum. Nam nomen etiam laudum accipi poteſt, vt proprium vnius horæ canonicæ ab aliis omnibus diſtinctæ, & non oportet ibi accipi in hoc ſenſu. Poteſt item accipi, vt & generale munus horarum canonicarum, in omnibus enim laudes Dei decantantur, & hoc modo laudes illæ, quæ in hymno cõtinentur ad Matutinum officium pertinent, ſiue per ſe ſpectatum, vt diſtinctum ab hora laudum, ſiue vt vnam horam cum illis componit.

14. Forma recitandi diuinũ officiũ à Gelaſio, & Gregor. fuit inſtituta.

Atque hinc facilè poteſt expediri, quod ſecundo loco propoſitum eſt de antiquitate huius ritus, ſeu inſtitutionis iſtarum horarum. Quidam enim hanc inſtitutionem tribuunt Pelagio I. alij Pelagio II. alij Gregorio I. alij Gelaſio, alij Damaſo. Multa verò poſſunt in hoc inſtituto diſtingui, ſcilicet, ipſum officium Eccleſiaſticum abſolutè ſumptum ſecundum ſe, & quaſi ſubſtantialiter, vel quoad formam, partitionem, & numerum horarum, quam nunc habet, vel quoad præceptum, & obligationem dicendi illud, vel denique quoad modum dicendi illud cantando, aut aliter. Igitur quantùm ad primum ex dictis ſatis conſtat, inſtitutionem antiquiorem eſſe, & à temporibus Apoſtolorum incępiſſe; vt ex Clemente I. Cypriano, Baſilio, & aliis probatum eſt. Quantùm ad ſecundum verò non habuit certum initium, ſed à principio incepit in aliqua forma, quæ nunc nobis non ſatis nota eſt, paulatim verò perfectum eſt vſque ad illam formam, quam nunc habet. Ita docent Waldenſis dicto capit. 21. Radul. dicta propoſ. 14. Guillielmo, Durando, lib. 5. cap. 2. Walafrido. lib. de Reb. Eccleſ. cap. 25. Smaragdo in cap. 16. regul. S. Bened. & conſtat ex magna varietate, quæ in his horis recitandis in Eccleſia fuit, vt ex dictis intelligi poteſt, & ex Caſſiano libro ſecundo de Inſtit. cap. 4. & ex Nicephoro lib. 12. Hiſtor. cap. 34. Socrate lib. 5. cap. 21. Vnde etiam de Romano officio Pius V. in Bulla ſua ſic inquit: *Diuini officij formula piè olim, ac ſapienter à ſummis Pontificibus, præſertim Gelaſio, ac Gregorio primis conſtituta, à Gregorio autem VII. reformata, ad priſtinam orandi regulam conformata, reuocatur.* De aliis verò duobus punctis, præcepto, ſcilicet, & cantu in ſequentibus capitulis dicendum eſt.

Inſtitutio Officij diuini à tẽpore Apoſtolorũ incepit. *Clemens I. Cyprian. Baſilius.*

Walden. Radulph. Guilliel. Durand. Benedict.

Caſſian. Niceph. Socrat.

Gelaſ. Papa. Gregor.

CAPVT VII.

Vtrum modus dicendi horas Canonicas pſallendo, & cantando conuenienter in Eccleſia inſtitutus ſit?

1. Qui hæretici canonicas horas, & maximè modũ illas decantandi damnauerint.

COmmemorat D. Auguſtinus lib. 2. Retractationum, cap. 11. Hilarium quemdam Tribunitium laicum maledica reprehenſione laceraſſe morem canendi hymnos, & Pſalmos in Eccleſia, aſſerentem fieri non oportere. Contra quem librum quemdam ſe ſcripſiſſe refert, qui non extat. Nec de Hilario illo abſolutè dicit, reprehendiſſe cantum in Eccleſiaſtico officio, ſed morem; qui tunc eſſe, apud Carthaginem cœperat, vt hymni ad altare dicerentur, ſiue ante oblationem, ſiue cum diſtribueretur populo, quod eſſet oblatum. At verò Waldenſes, & Wiclephus, & ſimiles hæretici, vel omninò vocalem orationem, vt præcedenti libro vidimus, vel ſpecialiter horas Canonicas, & maximè modum illas dicendi canendo reprehendunt. Eo quòd vel videamur vociferari ad Deum, quaſi non poſſit ille aliter ſenſa noſtra percipere: vel quòd fruſtrà in eo munere tempus teratur, cùm hoc mu-

Hæretici qui cantũ in publicis horis reprehẽdunt.

A

nus nullius vtilitatis eſſe appareat; vel quòd ſit contra Eccleſiaſticam libertatem hoc onus Clericis imponere, vel denique, quòd indecorum ſit Eccleſiaſticas perſonas in Eccleſiis publicè canere. Hæc enim ferè ſunt capita huius hæreſis, vt intelligi poteſt ex Waldenſi lib. 3. de Sacram. cap. 21. & ſequentibus, Caſtro, verbo, *Horæ Canonicæ*, & verbo, *Oratio*, Duranto, Bellarmino, & aliis, qui hunc errorem impugnarunt. Nos autem breuiter cum D. Thoma 2. 2. quæſt. 83. artic. 12. & quæſt. 101. art. 2. tria in hoc modo dicendi hoc officium diſtinguimus, vnum eſt, quòd dicatur voce ſenſibili; ſecundum, quòd alta voce, quæ à plebe percipi poſſit, tertium, quòd canendo dicatur; & omnia hoc honeſta, & ſancta eſſe dicimus, licèt non omnia

B

fuerint æquè neceſſaria. Vt autem hoc declaremus, ſupponamus hanc orationem in perſona totius Eccleſiæ fundi; & hoc ſenſu vocari per ſe publicam, & nihilominùs reſpectu aliorum poſſe fieri priuatim, vt cùm ſacerdos in ſuo cubiculo orat, & publicè, vt quando pro aliorum vſu hoc officium in Eccleſia dicitur.

Caſtro. Durant. Bellarm. D. Thom.

Tria in officio diuino recitãdo obſeruantur.

Dico ergo primò, de neceſſitate huius orationis vt ab Eccleſiæ miniſtris dicitur, eſt, vt voce ſenſibili proferatur, ita vt hoc ſit quaſi de ſubſtantia huius moralis actionis. Hæc aſſertio eſt D. Thomæ dicto artic. 12. & omnium. Ratio in primis ſumenda eſt ex inſtitutione, quia ita eſt ab Eccleſia præceptum his, qui ex hoc officium perſoluere tenentur: obligantur enim ex vi illius legis non

C

ſolùm corde, ſed etiam voce orare, vt conſtat ex capit. 1. & cap. *Dolentes*, de Celebr. Miſſa. & Clem. I. eodem tit. & infrà latiùs dicetur: hæc autem lex in ipſa rei natura quodammodo fundata eſt, & ideò dicimus in hac oratione eſſe vocem, quaſi de ſubſtantia, & eſſentia eius, quatenùs per ſe publica, ſeu communis eſt. Quia cùm Eccleſia ſit corpus myſticum, ſenſibile, ac viſibile, non poteſt conuenienter orare per ſuos miniſtros, niſi aliquo ſigno ſenſibili ipſi exprimant orationem Eccleſiæ. Item Eccleſia non iudicat de interioribus actibus animæ, quia illos non cognoſcit; ergo nec communiter orare poteſt, niſi per ſigna, quæ huic corpori Eccleſiæ poſſint eſſe nota; hæc autem ſigna in voce ſenſibili conſiſtunt: nam alia, quæ in ſcriptis, vel factis conſiſtere poſſunt, accommodata non

D

ſunt, vt eſt per ſe notum. Confirmatur, quia talis oratio ſemper præcepta eſt Eccleſiaſtica lege, Eccleſia autem nõ præcipit actum merè internum per ſe, ac nudè ſumptum. Vnde non placet, quod Nauarrus cap. 20. num. 14. in Enchirid. de Orat. ait. Diſputando ſuſtineri poſſe (licet ipſe non conſuleret) ea, quæ iubentur dici ſecretè in Miſſa, vel horis Canonicis, poſſe dici mentaliter, ſatisfaciendo præcepto. Hoc enim practicè probabile non eſt, propter rationem factam, & quia nullo auctore, vel fundamento nititur, nec oportet præbere occaſionem introducendi nouos ritus.

2. 1. Aſſertio. De neceſſitate orationis huius, vt ab Eccleſię miniſtris dicitur eſt, vt voce ſenſibili proferatur. *D. Thom. Probatur.* Cap. 1. & cap. *dolentes, de celeb. Miſſar. Clemens I.*

Cõfirmatur.

Nauarrus. Ea quæ ſecretè in Miſſa dici debẽt, non poſſunt dici mẽtaliter.

Dico ſecundò: Quando Clericus priuatim orat, quia non tenetur pro vſu aliorum fidelium in Eccleſia publicè recitare, tunc non eſt neceſſe alta vo-

E

ce orare per ſe loquendo, ſed ſatis eſt ſubmiſſa voce officium dicere. Ita D. Thomas, & omnes, & eſt per ſe notum, quia tunc nec ex natura rei, nec ex præcepto Eccleſiæ oritur obligatio altiùs orandi. Et in hoc modo orandi verum eſſe poteſt, quod aiunt Cyprianus in expoſit. Orat. Domin. & Chryſoſtomus Homil. 13. Imperfect. in Matth. Annã ita ſubmiſsè orantem, *Vt vox penitus non audiretur.* 1. Reg. 1. fuiſſe typum Eccleſiæ modeſtè, ac tacitè orantis.

3. 2. Aſſertio. Priuata clerici oratio canonica ſatis eſt ſi dicatur ſubmiſſa voce. *D. Thom.*

Cyprian. Chryſoſt.

1. *Reg.* 1.

Quamuis

Quamuis enim rectè poſſit ad Eccleſiam referri, quatenus in ſuis membris multiplices priuatas orationes fundit, quia ſic tunc Anna orabat, tamen etiam adaptari poteſt ad Eccleſiam fundentem etiam communem orationem per miniſtros ſuos ſecretè orantes quoad modum. Quia vt lib.1.cap.1. notaui, Anna non orabat mentaliter tantùm, ſed vocaliter, licèt ſubmiſsè, non enim dictum eſt, *Et vox penitus non formabatur, ſed non audiebatur*: cùm tamen labia mouerentur, potuit ergo eſſe typus Eccleſiæ. Neque inde poteſt inferri non poſſe Eccleſiam alio etiam modo orare, ſed ſolùm colligitur, hunc modum eſſe bonum, & conuenientem, quando aliunde ſpecialis ratio, aut neceſſitas non occurrit: nam & Anna ipſa, quæ tunc ſic orabat, poterat honeſtè, & ſanctè in aliis opportunitatibus aliter orare. Et ideò in aſſertione non dixi, non poſſe miniſtros Eccleſiæ, cùm ſic orant, altè orare, ſi velint; ſed dixi, non eſſe neceſſarium alta voce orare, quia ſubmiſſa ſufficit, liberum autem eſt vnicuique maiorem ſonum adhibere, ſi velit, & circumſtantiæ non occurrat, ratione quarum prudentia dictet, non eſſe hic, & nunc altiùs orandum, vel ne aliis impedimento ſimus, vel ne ſcandalum aliquod præbeamus, dum videmur deuotionem oſtentare, vel quid ſimile. Et in his caſibus intelligenda ſunt, quæ contra clamoroſam orationem ſcribit Chryſoſtomus Homil.13.& 19.in Mat. loquitur enim contra eos, qui non recta fide, vel intentione illam affectant, & imprudenter, & vbique illa vtuntur, ac ſi clamor ille eſſet per ſe neceſſarius ad mouendum Deum, vel ad gloriam captandam, non verò ſimpliciter eam damnat, vt ex contextu ſatis conſtat.

Probatur ex Scriptura.

Chryſoſt.

4. In priuata oratione nō ſolùm licet, ſed iuuat cātando recitare.

Extra hos ergo caſus vnuſquiſque recitare poteſt alta voce, quantùm ad excitandam deuotionem in ſeipſo vtile iudicauerit. Neque incidet in reprehenſionem Baalitarum, vt hæretici calumniantur, quia non ſic orat ex falſa de Deo exiſtimatione, ſed quia homo ſenſibilis eſt, & ſenſibilibus ſignis promouetur, vt etiam in ſuperiori libro cap.1.adnotaui. Quin potiùs etiam licitum eſt homini ſic oranti cantare, ſi velit, & locum habeat accommodatum, & inde magis ad deuotionem excitatur, quia hoc prohibitum non eſt, nec ex ſe habet talis actio, vnde reprehenſibilis ſit, vt ex quarta aſſertione cum proportione patebit. Item quia in priuatis orationibus, quas vnuſquiſque ſua deuotione, & auctoritate recitat, licitum eſt cantu vti, ſi quis velit. Quod in antiquis, & deuotis fidelibus vſitatum fuiſſe, indicauit Tertullianus lib.2.ad vxorem dicens: *Quid maritus illi, & quid illa marito cantabit?* & cap.9.in fine: *Sonant inter duos Pſalmi, & hymni, & mutuo prouocant, quis melius Deo ſuo canat.* Et lib. exhort.ad caſtit.cap.10. *Si Pſalmum canit, placet ſibi.* Tota ergo hæc varietas licita eſt, etiam in ſecreta oratione etiamſi alioqui per ſe publica ſit, abſolutè verò alta vox neceſſaria non eſt.

Tertull.

5. 1.Sentent. aſtruēs orationem vocalem quæ eſt ex obligatione, vocē aliis audibili recitari oportere. *Medina. D.Thom. Caietan.*

Solet autem quæri, quæ vox neceſſaria ſit, vel ſufficiat in huiuſmodi oratione. Duo enim extrema in hoc inuenio, vnum eſt oportere tam altã eſſe vocem, vt ab aliis poſſit audiri. Ita ſentit Medina quæſt.7.vbi non loquitur in particulari de recitantibus priuatim officium diuinum, tamen loquitur abſolutè de recitantibus ex obligatione, & indicat tam neceſſariam eſſe tantam vocis expreſſionem, quàm eſt neceſſaria vox. Et poteſt pro hac ſententia citari D.Thomas dicto art.12.Caietanus autem ibi declarat voces eſſe de præcepto, conditionem verò eius, vt audiri poſſit, eſſe de decentia. Poteſt verò opinio Medinæ ſuaderi oratione ſuprà facta, quia in hac oratione communi ideò vox eſt neceſſaria, vt ſit ſenſibilis reſpectu Eccleſiæ, non eſt autem ſenſibilis, niſi per auditum, debet ergo eſſe talis; vt ab aliis audiri poſſit. Alia ſententia extremè contraria eſt, ſatis eſſe vocem formare, labia mouendo, etiamſi à nemine, neque ab ipſomet proferente audiri poſſit: quia Eccleſia non præcipit quãtitatem vocis, ſed tantùm vt voce oretur, ergo ſi id fiat, ſufficit, nam quod à nemine ſentiri poſſit, accidentarium eſt. Sed media via tenenda eſt: & primo diſtinguẽdum eſt, an quis recitet ſolus; vel cum ſocio: nam ſi oret cum ſocio, tenetur quiſque tam altè dicere, vt ab alio audiri poſſit, quia vnuſquiſque tenetur dicendo, vel audiendo totum officium explere: quamuis in hoc poſſit eſſe aliqua diuerſitas, quando ſocius non tenetur ad horas Canonicas recitãdas, vel voluntariè alium adiuuat: Tunc enim vt is, qui ex obligatione recitat, ſuo muneri ſatisfaciat, neceſſarium eſt, vt poſſit percipere, quæ alter dicit, & tunc licèt ſocius abſolutè non teneatur recitare, tamen ex ſuppoſitione, quòd vult alium iuuare ad penſum ſoluẽdum, debet ita dicere, vt alius percipiat, ipſe verò ſocius non tenetur tunc alium audire, quia ſimpliciter recitare non tenetur (vt in caſu ſupponitur) & ideò neque ex illo capite neceſſarium erit, vt alter tam altè recitet. Aliundè verò eſt moraliter neceſſarium, vt poſſit conuenienter officium peragi, quia niſi ſocius audiat, non poteſt conuenienti tempore, aut modo reſpondere.

Alia ſentent. cõtraria, ſatis, eſſe formare vocẽ, licet nō poſſit audiri. Azor.li.10. c.11.q.5.

Media inter vtramque tenenda eſt ſententia.

6. 2.Aſſertio. Non tenetur qui ſolus recitat tam altè dicere, vt ab aſſiſtẽtibus percipi poſſit. *Nauarrus. Caietan.*

Secundò addendum eſt, quando quis recitat ſolus, non teneri ex præcepto ad dicendum tam altè, vt ab aſſiſtentibus percipi poſſit. Ita Nauarrus dicto capite 20.num.14. & ſentit Caietanus, & hoc probatur bene illa ratione, quòd vera oratio vocalis eſſe poteſt, etiamſi ad aliorùm ſenſum non poſſit applicari, id enim per accidens eſt, & ideò non obſtat, quominùs per illam ſatisfiat præcepto. Tertiò verò addo, moraliter neceſſarium eſſe, vt quis ita loquatur, vt ipſe ſaltem ſeipſum poſſit audire. Probatur ex Concilio Baſilienſi ſeſſ.21. dicente eos, qui priuatim recitant, non debere *in gutture, vel inter dentes dictiones formare.* Item ratione facta, quia eſſe debet, vox audibilis; ergo ſaltem ab ipſo orante; nam profectò (etiam phyſicè loquendo) vix poteſt formari vox, quæ ab ipſo loquente audiri non poſſit, ſeclusis impedimẽtis, quæ erunt per accidens: moraliter etiam videtur id neceſſarium, vt poſſit quis humano modo explere illud præceptum, & certus fieri, quòd illud ſufficienter executioni mandauerit. Et ideò licèt quantitas vocis non præcipiatur, tamen in ipſo præcepto orandi vocaliter intrinſecè includitur obligatio ita orandi, vt poſſit quis percipere orationem ſuam per ſe loquendo, & certus reddi, quod eam protulerit.

Neceſſe eſt, vt qui recitat ſaltẽ ſeipſum audiat. Probatur ex Conc.Baſil.

7. 3.Aſſertio. Quando recitãdum eſt in Eccleſia pro vſu fideliũ, neceſſe eſt officium alta voce proferre. Probatur ex D.Thom.& ratione.

Dico tertiò: Quando officium Canonicum pro vſu fidelium in Eccleſia recitandum eſt, conueniens, ac neceſſarium eſt, alta voce illud proferre. Hoc etiam docent D.Thomas, & omnes. Et ratio eſt clara, quia modus actionis debet eſſe accommodatus fini eius, ſed finis huius orationis publicæ eſt, vt fideles illam audiant, & percipiant, & per illam ad deuotionem, petitionem, vel laudem Dei excitentur, ad quem finem neceſſe eſt, vt ab eis percipi poſſit, & conſequenter, vt alta voce recitetur; ergo talis modus eſt non ſolùm conueniens, ſed etiam neceſſarius in huiuſmodi oratione. Atque hoc etiam confirmat vſus Eccleſiæ, vt à fortiori ex dicendis in ſequenti capite conſtabit. Poſſumus autem

Confir. ex Script. Matt. 15. & 20.

autem exemplis diuinæ Scripturæ id declarare: nam A Matth.15. & 20. legimus Chananæam, & duos cæcos clamaſſe petendo à Chriſto, quia volebant ab illo ſenſibiliter audiri: turbæ etiam, & pueri Hebræorum ab Spiritu ſancto moti clamabant ad Chriſtum: *Benedictus, qui venit in nomine Domini.* Marc.11. Luc.19. Quia voluit Spiritus ſanctus, vt ab omnibus audirentur ad confundendam duritiem Iudæorum, & teſtimonium publicum de Chriſto dandum, Chriſtus etiam ipſe in cruce orauit cum clamore valido, Matth.27. Hebr.5. Quia orationem illam faciebat, non ſolùm vt à Patre audiretur, ſed etiam à nobis, ſicut etiam Ioan.11. tam altè orauit, quantùm neceſſe fuit, vt ab aſtantibus perciperetur, & propter circumſtantes ſic orabat, vt ipſemet dixit. Sic ergo cum Eccleſia hanc orationem B ſuam ad fructum audientium fidelium ordinet, meritò in ea poſtulat altam vocem, quæ à populo percipi poſſit. Vnde conſtat, modum hunc orandi publicè, & loco, & populo eſſe accommodandum, neque poſſe aliam certam regulam aſſignari circa modum, ſeu magnitudinem, aut moderationem vocis in hoc munere adhibendo.

Marc.11. Luc.19.

Matt.27. Hebr.5. Chriſtus cõtenta voce Patrem orauit. *Ioan.11.*

8\. Obiectio proponitur & diſſoluitur, oſtenditur; multum expedire officium diuinum vulgari lingua nõ recitari.

Occurrebat autem hic ſtatim difficultas libro ſuperiori tacta; nam ſi alta vox eſt neceſſaria propter populum, eadem ratione erit neceſſaria lingua vulgaris, quæ à populo intelligatur; nam ſi populus ſignificationem verborum non intelligit, quid intereſt, quod ſonitus verborum audiat? Reſpondetur negando ſequelam, quia in his rebus moralibus non ſemper id expedit, quod aliquam vtilitatem afferre poteſt; nam poſſunt aliunde maiora C incommoda ſequi, vel meliora commoda impediri, & ideò omnia penſanda ſunt, vt quod magis expedit eligatur. Vſus ergo vulgaris linguæ in diuinis officiis, licèt propter aliquam maiorem intelligentiam poſſet eſſe vtilis, tamen habere poſſet maiora incommoda, & pericula, tum quia myſteria ſacra vileſcerent: tum quia eſſe poſſet occaſio errandi indoctæ plebi, putaret enim ſe intelligere ſententias, & veros ſenſus, vel lectionum, vel Pſalmorum, eo quòd ſignificationem verborum apprehenderet, & tamen frequentiſſimè conciperet errores, vel cortici literæ adhærendo, vbi ſenſus altior eſt, vel obſcura myſteria non penetrando: tum denique, quia vulgaris plebs non eſt capax D multarum rerum, & ſententiarum, quæ in Latina lingua aptiſſimè, & decentiſſimè dicuntur. Ob has ergo, & alias cauſas, quas alibi attigimus, non fuit expediens vulgari lingua vti in publico diuino officio: nihilominùs tamen fuit conueniens ita dici in Eccleſia, vt à populo percipi, & audiri poſſit. Quia in hoc nullum eſt inconueniens, & poteſt eſſe multiplex fructus; nam populus audiens, ſaltem in communi intelligit laudari, vel orari Deum, & ipſe adiungit cor ſuum, & orationem ſuam prout poteſt. Item licèt non omnia intelligant ſinguli de populo, ſemper tamen aliqui intelligunt aliqua, quidam plura, alij pauciora, & nullus eſt, qui non intelligat ſaltem, cùm glorificatur E Trinitas, cùm laus Deo dicitur, cùm miſericordia poſtulatur, & ſimilia. De hoc argumento legi poteſt Franciſcus Coſterus in ſuo Enchir. cap. vlt. vbi ſuccinctè, & eruditè rem comprehendit.

Vſus linguæ vulgaris in diuinis officiis quæ incõmoda afferat.

Frãc. Coſter.

9\. 4. Aſſertio. Sanctiſſima eſt conſuetudo, vt horæ Canonicæ cum cantu,

Dico quartò, ſanctiſſimam eſſe conſuetudinem, vt horæ Canonicæ cum cantu, & pſalmodia in Eccleſia dicantur. Concluſio eſt de fide, vt conſuetudo, & traditio Eccleſiæ ſatis confirmat, & declarauit Concilium Tridentinum ſeſſ.23. cap.18. Habètque in primis exemplum, & fundamentum in ſacra Scriptura, vt Auguſtinus notauit Epiſt.119. ad Ianuar. cap.18. & lib.1. Retract. cap.19. nam à tempore Moyſis fuit conſuetudo canendi diuina Cantica, Exod.15. & Deuter.32. Poſteà verò à temporibus Dauid cœpit vſus canendi Pſalmos, & laudes Dei in cithara, vt ſumitur ex 2. Reg.7. & 1. Paralip.5. & 6. & notauit Auguſtinus 17. de Ciuit. cap. 14. & Iſidorus lib.2. de Diui. offic. cap.22. & Innocentius III. in lib.1. Myſter. Euangelicæ leg. cap.2. In nouo etiam Teſtamento legimus Matth.26. & Marc.14. Chriſtum in nocte paſſionis, poſt cœnam dixiſſe hymnum cum diſcipulis ſuis. Eſt autem hymnus laus Dei cum Cantico, vt Auguſtinus dixit enarr. Pſal.72. vnde multi piè credunt in illo hymno Chriſti cantũ nõ defuiſſe, vt apertè ſentit Chryſoſtomus homil.83. in Matth. dicens: *Hymnum cecinit, vt & nos ſimiliter faciamus.* Paulus etiã ad Epheſ. 5. & ad Coloſſenſ.3. fideles cohortatur ad cantandum Pſalmos, & hymnos Deo: de quibus teſtimoniis in ſuperioribus dictum eſt.

& pſalmodia in Eccleſia dicantur. Probatur 1. ex Trid. & Script. *Auguſt. Exod.15. Deut.32. 2. Reg.7. 1. Paral. Auguſt. Iſidor. Innoc. Matth.26. Marc.14.* Hymnus eſt laus Dei cũ cantico. *Auguſt. Chryſoſt. Paul. Epheſ. & Coloſſ.*

10\. Probatur 2. eadẽ aſſert. ex conſuetudine naſcentis Eccleſiæ tam Græcæ, quàm Latin. Can. Apoſt. 43. & 69. *Clem. Philo. Dion. Ignat. Baſilius. Gregor. Nazian. Chryſ. Auguſt.*

Secundò fuit hæc conſuetudo ab initio naſcentis Eccleſiæ, tam in Oriente, quàm in Occidente. Nam in Can. 43. & 69. Apoſtolorum huius ritus canendi in Eccleſia mentio fit: & eiuſdem meminit Clemens lib.8. conſtitut. cap.34. De conſuetudine verò Orientis teſtatur Philo in lib. de Vit. contempl. vt cap.2. retulimus: item Dionyſius cap.3. de Cœleſti Hierarch. *Sanctam Pſalmorum modulationem* (ait) *omnibus ſacris myſteriis coniungi*: item Ignatius Epiſt. ad Philadel. Iuſtinus quæſt.107. ad Orthodoxos. Baſilius Epiſt.63. Nazianzenus orat. 32. in fin. Chryſoſtomus homil.27. in 1. ad Corinth. De conſuetudine autem Eccleſiæ Latinæ teſtis eſt Auguſtinus lib.9. Cõfeſ. cap.6. & 7. & lib.10. cap.33. ſignificatque ſuo tempore cantum fuiſſe introductum in Eccleſia Latina ſecundum morem Orientalium, & in Pontificali tribuitur Damaſo. Tamen fortaſſe tunc fuit aucta conſuetudo, vel ad meliorem formam redacta: nam quòd antiquior fuerit ex Tertulliano colligitur in Apolog. cap.2. & 39. (vide ibi Pamelium) eiuſdem conſuetudinis meminit Hieronymus Epiſt.4. ad Ruſticum, & 17. ad Marcellam: *Tot*, inquit, *ferè pſallentium chori, quot gentium diuerſitas.* Idem ferè Ambroſius lib.7. in Lucam cap.15. denique quoties antiqui Patres de vſu pſalmodiæ loquuntur, cantum Eccleſiaſticum commendant; nam vt Nazianzenus dixit in Carmine Iambico.15. *Cum cantione Pſalmus eſt pſalmodia.* Eſt autem pſalmodia laudatiſſima apud Patres.

Cantus in Eccleſia Latina ſecundũ morẽ Orientalis Eccleſiæ. *Damaſ. Tertull. Pamel. Hieronym. Ambr.*

Gr. Nazian.

11\. Probatur 3. ratione, & plures cantus Eccleſię vtilitates numerãtur.

Tertiò oſtenditur ratione, quia in primis modus hic orandi, & laudandi Deum, non habet per ſe, & natura ſua circumſtantiam aliquam malam, vel à recta ratione alienam: quæ enim fingi, vel excogitari poteſt? Nec etiam eſt ſpecialiter Chriſtianis in lege gratiæ prohibitus, quia nullum eſt de hoc diuinum ius ſcriptum, vel traditum, nec etiam Eccleſiaſticum, vt ſatis ex dictis conſtat: nec etiam eſt otioſus aut infructuoſus modus ille laudandi Deum cum Cantico, vt hæretici obiiciunt, ſed magnam habet vtilitatem. Primò enim, vt Iſidorus ait lib.3. Sentent. c.7. *Pſallẽdi vtilitas triſtia corda conſolatur, gratiores mentes facit, faſtidioſos oblectat, inertes excitat, peccatores ad lamenta inuitat. Multáque ſimilia Baſilius habet in Pſal.1. Secundò ait Iuſtinus ſuprà: excitat hæc res animum ad ardentem cupiditatem eius, quod in carminibus canitur, ſopit inſurgentes ex carne affectiones, cogitationes malas expellit, irrigat animam.* Tertiò Nazianzenus Orat. 40. in fine. *Pſalmodiam*, ait, *præludium cœleſtis gloriæ, & hymnodiæ.* Quartò vtilis eſt ad deteriores delectationes vitãdas: Nazianz. Orat.4.

Iſidor.

Baſil. Iuſtin.

Greg. Naz. Pſalmodia eſt præludiũ cœleſtis gloriæ.

Orat. 4. contra Iulian. *Hymnos pro tympanis aſſumamus, pſalmodiam pro fœdis modulationibus, & cantibus,* &c. & in Iambico 19. *Præſtat quibuſuis organis pſalmodia, vt quæ ſupremis rebus animum copulet.* Denique huius inſtituti vtilitatem experimento ſe ſæpius cognouiſſe teſtatur Auguſtinus. *Dum ad voces ſuauiter ſonantium Pſalmorum æſtuabat cor* (eius) *& lachrymæ profluebant.* Quod ſi hoc efficiebat cantus in ſanctiſſimo, ac perfectiſſimo viro, multò magis eam vtilitatem habebit in animis imperfectorum; vnde Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 91. art. 1. ad 2. & art. 2. ait. Cantum in diuinis laudibus meritò fuiſſe inſtitutum, vt animi infirmorum ad deuotionem excitarentur. Addit præterea in eodem artic. 1. cantum ad hoc fuiſſe ordinatum, vt homo occupatus in laudibus Dei, ab his, quæ ſunt contra Deum retrahatur iuxta illud Iſaiæ 48. *Laude mea infrænabo te, ne intereas.* Vnde graues etiam Doctores affirmant, inter alias vtilitates pſalmodiæ vnam eſſe, homines, qui vel neſciunt, vel non valent diu mente ſola orare, otioſi non ſint, ſed in Dei laudibus occupentur. Eo vel maximè quòd officium hoc non ſolùm propter vtilitatem, ſed etiam per ſeſe propter honeſtatem diuini cultus, quam in ſe habet, merito inſtitui potuit. Sic dixit Damaſcenus lib. 4. cap. 13. *Quia ex viſibili, & inuiſibili natura conſtamus, duplici adorationis genere rerum omnium parentem afficimus, quemadmodum videlicet & mente, & corporis labiis pſallimus.* & Iſidorus dicto cap. 7. *Bonum eſt corde ſemper orare, bonum eſt etiam, & ſono vocis Deum ſpiritalibus hymnis glorificare.* Quia ergo ſola mente diu orare paucorum eſt, ideo præter alias vtilitates, ad honeſtam etiam occupationem tam pſallentium, quàm audientium introducta eſt pſalmodia, vt in ſequenti cap. iterum dicemus.

Auguſt. — *D. Thom.* — Cantus meritò fuit inſtitutus in Eccleſia. — *Damaſc.* — *D. Iſidor.*

12. Ad hæreticos ergo non oportet reſpondere per ſingula capita, quæ attingunt: nam de primo, iam ſatis diximus hîc, & ſuperiori libro, qua fide loquendum ſenſibiliter ſit cum Deo, ſiue alta, ſiue ſubmiſſa voce, non quia ipſe indigeat, ſed quia nobis expedit. De ſecundo verò iam conſtat, non fruſtra fieri, quod tot modis Eccleſiæ poteſt eſſe vtile. De tertio autem quoniam attingit obligationem, & præceptum recitandi horas Canonicas, dicturi ſumus latè in ſequentibus capitulis, nunc vno verbo dicitur, Eccleſiaſtica præcepta non eſſe contra Eccleſiaſticam libertatem, vt in materia de Legibus latiùs oſtenſum eſt. De quarto etiam puncto dicimus, quæ ſcilicet perſonæ huic miniſterio applicandæ ſint: nunc breuiter dicitur, opus hoc adeo eſſe religioſum, & ſacrum, vt Angelis ipſis in ſummo honore eſſe poſſit, nedum hominibus in quantauis dignitate conſtitutis: quantæ verò perfectionis hoc opus ſit, mox inquiremus.

Reſpôdetur ad hæreticorũ obiectiones initio cap. præpoſitas. — Eccleſiaſtica præcepta nõ ſunt contra libertatem Euangelicã.

CAPVT VIII.

Duo dubia circa Eccleſiaſticum cantum expediuntur.

1. DVo in ſuperiori puncto explicanda ſuperſunt. Primum eſt, qui modus canendi decens, atque licitus ſit in Eccleſia, & horis Canonicis, vbi non inquirimus de materia, ſeu rebus, quæ cantari poſſunt, ac debent: de hoc enim dicemus in cap. 10. ſed de modo cantandi, ſeu modulandi, & ſpecialiter eſt dubium de cantu, quem organicum, ſeu figuratum appellant, an licitum ſit eo vti in his officiis. Et ratio dubitandi eſt, quia in Extrauagant. vnic. de Vit. & honeſt. Clericorum, inter com-

1. Dubium cõtra Eccleſiaſticũ canticum organicum.

A munes; Ioannes 22. Videtur prohibuiſſe vſum huius cantus organici in his officiis: nam licet hoc nomine non vtatur, tamen ſimpliciter prohibet omnem cantum præter illum, quem Eccleſiaſticum ſimplicem vocat, nam hunc ſeruari decernit, ſolúmque per modum exceptionis addit, *Vt interdum præcipuè diebus feſtis, ſiue ſolemnibus liceat proferre. ſupra canticum ſimplicem Eccleſiaſticum, aliquas conſonantias* (quas contra punctum vocant.) *Sic tamen vt ipſius cantus integritas illibata permaneat, & nihil ex hoc de bene memorata muſica immutetur.* Cùm ergo exceptio firmet regulam in contrarium, videtur ibi omnis alius cantus prohibitus. Atque ita cantum organicum in Miſſa, & diuinis officiis ibi eſſe prohibitum affirmat Nauarrus in dicto Enchirid. cap. B 16. num. 33. Vnde in num. 32. affirmat hodie communiter peccare cantores, qui in horis canonicis, & in Miſſa canunt cantum organicum propter varias circumſtantias, quas ibi expendit, & propter dictam prohibitionem. Et quia magis canunt ad demulcendas aures, quàm ad excitandam deuotionem, quod eſt contra finem huius inſtituti, vt ſuprà dictum eſt, & tradit D. Thomas 2. 2. quæſt. 91. art. 2. Imò videtur per ſe malum (vt ibi notat Caietanus, art. 1.) intendere cantui in rebus diuinis, præcipuè propter ſenſibilem delectationem ex ipſo cantu, & non potiùs propter ſpiritualem deuotionem ex re cantata. Cui conſonat illud Auguſtini lib. 10. Confeſſ. cap. 33. vbi ſe accuſans de aurium voluptatibus, ſubiungit: *Cùm mihi accidit, vt me amC plius cantus, quàm res, quæ canitur, moueat, pœnaliter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem.* Hoc autem incommodum maximè ſequi videtur ex cantu organico, quia frequentiùs non intelligitur, quod ſic cantatur: atque ita fit, vt delectatio ſumatur ex cantu, non ex re cantata.

Ioannes 22. Papa videtur cantum organicũ prohibuiſſe. — *Nauarr.* — *D. Thom.* — *Caietan.* — *D. Auguſt.*

Nihilominùs dicendum eſt, cantum hunc etiam in Miſſa, & diuinis officiis, nec per ſe malum eſſe, nec ſimpliciter iure Eccleſiaſtico prohibitum. Hæc reſolutio certa eſt, quam Nauarrus non negat, vt videre licet in diſcurſu illius capitis. Sufficiénſque argumentum eſt, quòd in vniuerſa Eccleſia hic vſus retinetur, & in ipſamet Eccleſia Romana, & Pontificio ſacello hoc modo diuina officia ſæpe cantantur. Ratio autem prioris partis eſt, quia in D hoc cantu per ſe ſpectato nulla eſt intrinſeca deformitas, quæ contra decentiam clericorum, vel contra ſanctitatem talium officiorum eſſe videatur; nam experientia ipſa conſtat, vbi cum debita moderatione, & grauitate fit, maieſtatem diuinorum officiorum condecorare; & audientium animos ad reuerentiam, & deuotionem excitare. Quòd verò interdum Pſalmi, vel hymni hoc modo decantati non tam perfectè, & integrè percipiantur, vel non eſt tam frequens, quando cantus eſt moderatus, & grauis, vel interdum poteſt ſine culpa tolerari, propter alios ſanctos fines, vt propter maiorem ſolemnitatem, quæ in populo excitet admirationem, & maiorem quamdam æſtimationem, vel alicuius myſterij, vel E alicuius Sancti. Maximè quia etiam Pſalmus ſic confuſè perceptus, ratione ipſius concentus ſæpe magis excitat ſpiritualem deuotionem, ſeu eleuationem mentis in Deum, quàm idem Pſalmus ſimpliciter cantatus, & bene perceptus, quia hæc ſenſibilia ſæpe magis nos mouent. Sicut non raró vox quædam prædicatoris vehemens, aut dulcis magis mouet animum ad terrorem, vel affectum, quàm grauis ſententia tepidè, aut inſuauiter dicta. Neque etiam obſtat; quod moraliter, ac frequenter

2. Soluitur primũ dubium, & prima aſſertio ſtatuitur. Cantus organicus Eccleſiaſticus, neque per ſe malus eſt, neq; prohibitus iure Eccleſiaſtic. *Nauarr.* Probatur 1. pars. — Soluuntur oppoſitæ rationes. — Etiamſi contingat ali-

S peccetur

quando in cãtu peccari, non ideo eſt cantus prohibẽdus.

peccetur per aliquem exceſſum, vel perturbationem in eiuſmodi cantu, propter multitudinem vociferantium, & varias huiuſmodi miniſtrorum conditiones, nam hæc accidentaria ſunt, & regulariter ſunt leuia, vbi Eccleſiaſtica diſciplina ſeruatur, & ideò valde expedit, vt huiuſmodi cantus per clericos ipſos bene inſtitutos, vel perſonas religioſas fiat, vt Concilium Aquiſgranenſe monet cap. 132. & 133. Videri etiam poteſt Lindanus lib.4. Panopliæ, cap.78. Denique non obſtat, quod interdum videatur populus magis inuitari, & trahi ad delectationem ſenſus, quàm ad deuotionem ſpiritus. Quia ex intentione Eccleſiæ hoc non ita eſt, neque ex natura actionis, quia tota illa delectatio ſenſus per ſe eſt apta ad excitandam deuotionem mentis. Intendere autem hoc modo voluptatem ipſius cantus non eſt malum, quia ipſa de ſe indifferens eſt, & ordinatur ad bonum finem. Ita enim olim Prophetæ per inſtrumenta muſica excitabantur ad ſpiritum prophetiæ recipiendum, media eleuatione mentis in Deum. Vnde peccatum illud, quod Auguſtinus in ſe recognoſcit, vel non erat propria culpa, ſed *pœnale peccatum*, vt ipſe loquitur, id eſt, motus ſurreptionis ex fomite, qui plus iuſto interdum ſenſibilibus delectatur, vel poterat eſſe veniale peccatum, non ſeruando omninò debitum ordinem in hoc genere delectationis. Per ſe autem non ſemper peccatum eſt, plus moueri cantu ipſo, quàm re cantata; nam poteſt eſſe hoc naturale, & non pendens ex hominis libertate. Ideóque ſi quis bene vtatur illa naturali conditione, aut complexione, ordinando illam ad ſpiritualem profectum non malè facit. Atque ita hic cantus ſemper poteſt de ſe habere bonum, & ſpiritualem vſum, non eſt ergo per ſe malus, etiam ad res diuinas applicatus.

D. Auguſt. Peccatum quod in ſe Auguſtinus recognoſcit quale fuerit.

3. Probatur ſecunda pars aſſertionis, & oſtẽditur qualis organicus cantus ſit vitandus.

Quod verò nec iure poſitiuo prohibitus ſit, ex eodem vſu Eccleſiæ ſatis conſtat. Quapropter dicendum eſt, vel per illam Extrauagantem non fuiſſe ſimpliciter prohibitum, ſed ſolùm indecentem modum eius, vel non fuiſſe ius illud in alio ſenſu receptum, aut per conſuetudinem fuiſſe derogatum quoad ea omnia, quæ per ſe mala non ſunt. Neque in aliis Decretis talis prohibitio inuenitur. Regula igitur in hac materia ſeruanda eſt, vt cantus indecentes, & modulationes indecoræ in hoc cantu omninò vitentur, cenſentur autem indecentes, non ſolùm illæ, quæ turpes ſunt, (nam illæ etiam in humanis recreationibus indecentes ſunt) ſed etiam illæ, quæ fiunt cum geſtibus, aut motibus indecentibus, vel quæ ratione vſus profani, aut propter peculiarem modum flectendi vocem, aut melodiam quærendi, profanas cogitationes, aut indecentes motus excitare ſolent. Et huiuſmodi ferè ſunt omnes circumſtantiæ cantus, quæ in illa Extrauaganti numerantur, & prohibentur; & iuxta hæc intelligenda ſunt multa, quæ Nauarrus citato loco in particulari proſequitur. Neque in hoc poteſt certior regula dari, quàm illa Pauli 1. ad Corinth. 14. *Æmulamini prophetare, & loqui linguis nolite prohibere, omnia autem honeſtè, & ſecundum ordinem fiant:* & iterum; *Omnia ad ædificationem fiant.* Et ſic dixit Innocentius lib. 1. de Myſteriis Miſſæ cap. 2. *Debent cantores conſonis vocibus, & ſuaui modulatione concinere, quatenus animos audientium ad deuotionem Dei valeant excitare.* Videri etiam poteſt Caietanus in Summa, verbo. *Organorum vſus*, qui bene de hac materia loquitur, & eius ſententiam in cap.3. magis explicabimus.

Qui cantus ſint indecentes.

Nauarr.

1. Cor. 14.

4. Alterum dubium eſt, an in hoc cantu liceat vti

A muſicis inſtrumentis: nam Diuus Thomas 2. 2. quæſt.91. art. 2. ad 4. abſolutè negat eſſe vtendum in Cantico Eccleſiaſtico his inſtrumentis, ſumítque argumentum ex Ariſtot. lib.8. Polit. cap.6. dicente: *Non eſſe recipiendas tibias in diſciplina, neque aliud artificioſum inſtrumentũ, vt cithara, & ſi quid aliud tale, ſed quæcumque faciunt auditores bonos*, &c. Nam ſi hoc ſentit Philoſophus de morali diſciplina, multò magis de Eccleſiaſtica dicendum idem erit. Obiectioni autem quòd in veteri templo erant in vſu hæc inſtrumenta, vt conſtat, Pſalm.32. & Pſal.150. & 1. Paralip.6. Reſpondet D.Thomas, illud pertinuiſſe ad imperfectionem, & vmbram illius legis, quia ille populus erat magis durus, & carnalis, ideóque per hæc inſtrumenta ſenſibilia erat permouen-

Secundũ dubium contra Eccleſiaſtica inſtrumẽta. *D.Thom. Ariſtot.*

D.Thom.

B dus, & inſtruendus, ſicut per alia ſenſibilia ſigna. Id ita ſimpliciter ſecutus eſt Paludanus in 4.diſt.15. quæſt.5. artic.2. Confirmaríque poteſt teſtimonio Iuſtini ad quæſtionem 107. orthodoxorum, quæ erat, cur cantica in lege gratiæ introducta ſunt, quæ eſt lex perfectionis, cùm in veteri lege videantur inducta propter mentis infantiam, & reſpondet: *Canere non omninò pueros decet, ſed canere cum inanimis inſtrumentis, & cum ſaltatione, & crotalis. Itaque ex templis exploſus eſt, & ſubaltus vſus inſtrumentorum eius generis, aliorúmque, quæ pueris digna ſunt, relictúſque eſt, & retentus cantus omnino:* quæ reſponſio valdè conformis eſt reſponſioni D.Thomæ.

Cur in veteri tẽplo inſtrumenta adhibita fuerint. *Iuſtin.*

Nihilominùs dicendum eſt, vſum horum inſtrumentorum grauem, & moderatum, nec per ſe in-

5. 2. Aſſertio. Moderatus vſus inſtrumentorum nec indecẽs eſt, nec prohibitus ab Eccleſia. Probatur 1. pars 1.

C decentem eſſe pro Eccleſiaſtico officio, nec ab Eccleſia eſſe prohibitum, ſed in eo eandem regulam ſeruandam eſſe, quam de cantu vocis tradidimus. Probatur breuiter ex vſu Eccleſiæ; nam ferè in vniuerſo orbe Chriſtiano hæc conſuetudo, vel approbatur, vel toleratur vt honeſta, quamuis alicubi non recipiatur, vt in capella Summi Pontificis, non quia mala ſit, ſed quia fortaſsè non iudicatur tam grauis, aut neceſſaria. Quod ergo per ſe non ſit mala, neceſſariò conuincit exemplum veteris legis, neque enim putandum eſt ex diſpẽſatione Dei id factum eſſe. Effectus etiam, qui inde ſequebatur, euidenter id perſuadet, quia prouocabat homines ad deuotionem, & Prophetas eleuabat ad ſpiritualem contemplationem; hunc ergo effectum etiam nunc ha-

D bere poteſt. Et quamuis lex gratiæ perfectior ſit, tamen in ea ſunt multi imperfecti, & plebs Chriſtiana multùm etiam mouetur ad ſpiritualia ſenſibilibus adiumentis. Præterea, organa inſtrumenta muſica ſunt, organorum autem vſus antiquiſſimus eſt in Eccleſia, vt teſtatur Stephanus Durantus, lib. 1. de Ritibus Eccleſiæ, cap.13. ex Iuliano in cap.31. Iob; qui Sanctum Gregorium longo interuallo anteceſſit, & ex Platina, & aliis aſſerentibus organorum vſum iam fuiſſe in Eccleſia tempore Vitaliani Papæ. Et quamuis vox organum communiter iam recipiatur pro peculiari inſtrumento muſico ſic vulgariter dicto, tamen vox de ſe generalis eſt, vt conſtat ex Hieronymo epiſt. 28. ad Dardanum, & ex Iſidoro lib. 3. Origin. cap.19. 20. & 21. Neque

Organorum vſus in Eccleſia eſt antiquiſſimus. *Durant. Iulian. Platina.*

D. Hieron.

E ſatis conſtat, an vſus antiquus organorum in Eccleſia generaliter etiam accipiendus ſit, vel de tali inſtrumento in ſpecie, vtcumque tamen intelligatur, ex ſpecie colligimus, inſtrumenta muſica de ſe non eſſe contra Eccleſiaſticam decentiam, vel vtilitatem. Quòd verò nec ſint per Eccleſiam prohibita, præter vſum conſtat ex Concilio Tridentino, ſeſſ. 22. cap. de obſeruandis in celebratione Miſſæ, vbi ſic inquit: *Ab Eccleſiis verò muſicas eas, vbi ſiue organo, ſiue cantu laſciuum, aut impurum aliquid miſcetur,* &c. pro

Conc. Trid.

&c. *prohibet ſancta Synodus:* ergo muſicas honeſtas, & puras, etiamſi organo fiant, non prohibet. Eodem ferè modo loquuntur Concilium Senonenſe & Colonienſe: nomine autem organi, vel inſtrumentum muſicum ſimpliciter intelligitur, vel certè eadem ratio eſt de his omnibus, in quibus decentia, & grauitas reperiri poteſt, ergo in vno organo ſunt approbata reliqua inſtrumenta muſica, dummodo in eorum vſu nulla ſit indecentia; vel certè ſatis eſt, quod non inueniantur reprobata iure poſitiuo, cùm alias per ſe mala non ſint, vt oſtendimus.

Conc. Senon. *Conc. Colon.*

6. *Quis fuerit vſus organorum tempore D. Tho. & quæ eius in hac re ſententia.* *Soto.*

Hinc colligunt aliqui, tempore D. Thomæ non fuiſſe in Eccleſia organorum vſum. Ita Caietanus 2. 2. quæſt. 91. Notab. 2. & Nauarrus in dicto Enchirid. cap. 16. num. 46. Hoc autem ſubſiſtere non poteſt, cùm oſtenſum ſit, organorum vſum multò antiquiorem eſſe: vnde Soto lib. 10. de Iuſt. quæſt. 5. art. 2. in fine ſentit, D. Thomam non fuiſſe loquutum de organis, ſed de aliis inſtrumentis muſicis, de quibus etiam illum explicat, vt ſolùm dicat, quod antiquo populo magis, quàm nobis congruebat. Et ſanè D. Thomas non dixit vſum talium inſtrumentorum eſſe malum, ſed indicauit non eſſe neceſſarium, neque propter perfectos adhiberi, non tamen negat, quin propter iuuandam infirmitatem imperfectorum poſſint admitti. Neque contra hoc obſtat dictum Philoſophi, quia maiorem improportionem habet muſica inſtrumentorum cum diſciplina, in qua ſcientia addiſcitur, quàm cum oratione, & interna deuotione, quæ ex ſuauitate muſicæ interdum excitatur. Et ideò non obſtat, quòd inſtrumenta muſica proximè delectent, ſi delectatio talis eſt, vt bene diſponat animum ad deuotionem. Sicut etiam cantus vocis proximè generat delectationem, vel ſuauitatem aliquam, vnde etiam ille non eſt ita proportionatus ad diſciplinam ſcientiæ, ſicut eſt ad publicam orationem, & Dei cultum.

Ariſtot.

7. *Corollariũ ex dictis, numquã ſcilicet partem aliquam diuini officij per organũ ſine aliquo cantu vocis perſonare debere. Per ſonũ inſtrumẽtorũ non videtur ſufficienter fieri oratio vocalis.*

Vnum verò addendum ſupereſt, ſcilicet, valdè conueniens eſſe, quando pars aliqua, aut verſus diuini officij per organum, vel aliud inſtrumentum muſicum dicitur, vt non fiat ſine aliquo cantu vocis, quo idem verſus ita diſtinctè exprimatur, vt ab aſſiſtentibus percipi poſſit. Tum quia hoc modo ſuauitas inſtrumenti non erit per ſe intenta, ſed vt res ipſa, quæ cantatur, ſuauiùs concipiatur, & magis moueat; & ita non tam delectet cantus, quàm res cantata. Tum etiam, vt integritas orationis vocalis perficiatur; nam per ſolum ſonum inſtrumentorum non videtur ſufficienter fieri oratio vocalis, qualis eſſe debet oratio chori. Et ideò, quando in ſolo organo ſine vllo cantu dicitur verſus, ſolet chorus ſine cantu recitare verſum illum; quod ſufficit quidem ad integritatem horæ, non tamen videtur ita conueniens ad ſatisfactionem populi, & publicæ orationis: imò quando id fit in ſymbolo Nauarrus ſuprà num. 44. & 45. & clariùs 49. indicat eſſe peccatum. Dixi autem, *quando pars aliqua, aut verſus diuini officij dicitur*, quia interdum inter vnum Pſalmum, & alium, vel dum ſecreta Miſſæ myſteria peraguntur, ſolet tangi organum, aut aliud inſtrumentum ſine vlla voce, quod non eſt per ſe malum, quia ex obiecto eſt indifferens, & poteſt habere religioſum finem, & medium eſt de ſe proportionatum tali fini, vt ſæpe dictum eſt. Cauendum eſt autem, ne ſonus indecens fiat, vt benè notauit Caietanus ſuprà; de quo infrà cap. 10. dicemus. Item cauendum eſt, ne illa occaſione nimium diuidantur partes officij, & totum officium plus iuſto prolongetur, nam hoc ſolet tædium generare, & finem orationis impedire. Et iuxta hæc moderanda ſunt multa, quæ de his inſtrumentis dicit Nauarrus in loco proximè citato.

Nauarr. *Caietan.*

CAPVT IX.

Ad quas perſonas pertineat, horas Canonicas in choro publicè canere, ſeu recitare.

1. *Totius capitis diſpoſitio.*

HActenus explicuimus inſtitutionem, & rationem horarum Canonicarum, eas in ſe (vt ita dicam) ſpeculando, & quaſi earum naturam, vel potiùs artificium, compoſitionem, vnitatem, & diſtinctionem explicando, iam ergo de vſu earum, & de moralibus obligationibus, quæ ad eas pertinere poſſunt, dicendum ſupereſt; & quamuis publica oratio non ſemper fiat cantando, ſed interdum alta voce recitando, iuxta plebis, aut communitatis, aut loci capacitatem, vel conſuetudinem: breuitatis gratia nomine cantus, omnem hunc modum comprehendemus, quoniam lata ſignificatione ita ſolet appellari. Dicemus autem priùs de perſonis, ad quas hoc ſpectat officium, deinde de circumſtantiis in illo ſeruandis, prout in choro fit, ſeu fieri debet. Duo autem circa perſonas inquiri poſſunt; vnum eſt, quæ ſint capaces, iuxta morem Eccleſiæ, & decentiam eius, vt eis hoc miniſterium, ſeu officium committatur. Alterum eſt, quibus ex obligatione, & præcepto impoſitum ſit, & de his ſigillatim dicemus.

2. *1. Aſſertio. Munus hoc canendi publicè horas Canonicas ad peculiares Eccleſiæ miniſtros per ſe pertinet. Probatur ex vſu Eccleſię. Hæretici omnes ſaltẽ in Gallia paſſim cantitant ſuas rhythmicas cantilenas promiſcuè. 1. Cor. 14.*

Circa propoſitam ergo quæſtionem dicendum eſt primò: munus hoc canendi publicè horas Canonicas ad Eccleſiaſticas perſonas, ſeu peculiares Eccleſiæ miniſtros, per ſe loquendo pertinere. Hoc conſtat ex vſu Eccleſiæ, quem declarando, facilè concluſio conſtabit: ſupponimus ergo ex antiquo vſu, officium hoc cantandi, ſeu recitandi horas Canonicas publicè, non pertinere ad totam fidelium plebem, & communitatem, ita vt omnes canere, ſeu vociferari debeant in Eccleſia, prout nonnulli noui hæretici in ſuis conuenticulis introduxerunt, vt aliqui referunt: eſt enim illud nouum, & inuſitatum in Eccleſia, quæ ſemper in hoc obſeruauit, quod Apoſtolus monet 1. Corinth. 14. *Omnia ad ædificationem fiant:* & iterum: *Omnia autem honeſtè, & ſecundum ordinem fiant.* Rectus autem ordo poſtulat, vt ſacra officia publica per ſelectas perſonas, & aliquo modo ſacras, & peculiari cura ad id deputatas fiant. Cantus enim Eccleſiaſticus ſimul eſt, & ad Dei cultum inſtitutus, & ad excitandum populum ad deuotionem cum quadam reuerentia, & admiratione. Et ideo ſtudium ſemper Eccleſiæ fuit ſeruandi grauitatem, & auctoritatem in his Eccleſiaſticis officiis, vt rudis populus, qui his rebus ſenſibilibus maximè mouetur ad colendum Deum, cum maiori reuerentia, & deuotione excitaretur. At verò ſi ab vniuerſa plebe horæ decantarentur; ſtatim munus illud vileſceret, præterquam quod non poſſet ſine magna confuſione, & perturbatione fieri. Hinc ſemper in Eccleſiis Chriſtianorum obſeruatum eſt, vt locus ſeparatus conſtituatur, qui chorus dicitur, in quo clerus, ſeu miniſtri diuinorum officiorum recipiantur, & ſeparati ſint à populo. De quo fit mentio in Concilio Toletano, 4. cap. 18. vbi ordinatur, vt Sacerdos, & Leuita ante altare communicet, clerus in choro, populus extra chorum, & in cap. 1. de Vita, & honeſtat. Clericor. de hoc choro ſermo eſt, cùm dicitur: *Pars illa, quæ cancellis ab altari diuiditur, tantum pſallentibus pateat clericis:* quæ verba referuntur ex Con

Probatur aſſertio ex variis Cõciliis. Chorus fuit ſemper locus miniſtris diuinorum officiorum deputatus. *Conc. Tol.*

Conc. Mog. *Conc. Turon.* ex Concilio Moguntino, cap.13. Inueniuntur autem ferè illa verba in Concilio Turonico II. circa tempora Pelagij I. cap.4. vbi ſic dicitur: *Vt laici ſecus altare, quo ſancta myſteria celebrantur inter clericos tam ad vigilias, quàm ad Miſſas ſtare penitus non præſumant, ſed pars illa, quæ à cancellis verſus altare diuiditur, choris tantùm pſallentium pateat clericorum.* Et concordat cap. *Sacerdotum*, de Conſecrat. d. 2. & Clemens lib. 2. conſt. cap. 57. ordinauit, vt locus clericorum ſeparatus ſit à loco laicorum, quia nimirum ad illos ſemper pertinuit diuina officia peragere, & horas Canonicas decantare, ad populum autem in ſuo loco ſiſtere, & audire.

Cap. *Sacerdotum.* *S. Clem.*

3. Obiicitur ex doctrina Alber. Magni.

Obiici verò poteſt ex Alberto 4.diſt.24.art.20. Quia officium cantandi in Eccleſia eſt officium orandi, & laudandi Deum, à quo nullus excludendus eſt, vnde ibi ille concludit hoc eſſe officium communitatis, & totius corporis Eccleſiæ in deuotione Deo ſeruientis, & non officium miniſtrorum, vt miniſtri ſunt, ac ſubinde totum conuentum fidelium poſſe eſſe chorum, & reſpondere præcinentibus in laudem Dei. Poteſtque hoc confirmari ex Baſilio epiſt.63. referente, totam plebem fidelium ad nocturnas preces concurrentem, ſolitam fuiſſe ad pſalmodiam inſtrui, & illuceſcente die omnes veluti vno ore ſolitos fuiſſe Deum confiteri. Et Baronius tom.1. Annalibus ann.60. num. 28. dicit, olim populum promiſcuè cum Clericis in Eccleſia cantaſſe, & Sacerdoti oranti conſueuiſſe reſpondere, *Amen*, iuxta illud Hieronymi in Præfatione lib. 2. ad Galatas: *Ad ſimilitudinem cœleſtis tonitrui, Amen reboat.* Quod notauit etiam Gloſſ. in d. cap. *De iis*, d.12.verb. *Ciuis.* ex hoc eodem verbo illud colligens, ſed vera lectio habet *Pontifices*, & ita nihil poteſt in ea fundari: expreſsè verò id affirmat Auguſtinus lib. de Cathechiz. rudib. cap.9. in cap. *Sedulo.* d.38.

D. Baſil. Antiqua in Eccleſia cantandi ſimul Deo hymnos.

4. 2. Aſſertio. Canere officium diuinū non eſt ita propriū clericorum, vt aliqui non ordinati nō poſſint aſſumi ad canendum. Probatur ex Iſidoro, & Concil. Pſalmiſtæ quinā olim eſſent in Eccleſia. *Conc. Carth.*

Priuſquam reſpondeamus, dicimus ſecundo: hoc munus cantandi diuinum officium, licet ad totam plebem fidelium non pertineat, nihilominus non eſſe ita proprium clericorum, vt illi ſoli ad illud aſſumantur; poſſunt enim aliqui non ordinati ad hoc miniſterium deputari. Vnde Iſidorus lib. 2. de Diuin. offic. cap.12. mentionem faciens de Pſalmiſtis, quos Eccleſia alere ſolet, & inſtruere ad cantandi miniſterium, in fine ſubiungit, poſſe Preſbyterum ſine conſcientia Epiſcopi quinque ad officium cantandi ſibi deligere: dicit autem *ſine conſcientia Epiſcopi*, quia non oportebat eos priùs ab Epiſcopo ordinari, ſeu in gradu aliquo Eccleſiaſtico conſtitui. Non intelligo autem, cur ad quinque cantores illum numerum limitauerit; nam in Concilio Carthaginenſi, 4.cap.10. cap. *Pſalmiſta*, d.23. abſolutè dicitur: *Pſalmiſta*, id eſt, cantor, *poteſt abſque ſcientia Epiſcopi ſola iuſſione Presbyteri officium cantandi ſuſcipere, dicente ſibi presbytero, vide vt quod ore cantas, corde credas, & quod corde credis, operibus comprobes.* Conſtat ergo hoc officium, ſeu miniſterium non pertinere per ſe ad ordinem aliquem, quandoquidem per ſolam iuſſionem preſbyteri poteſt conferri. Eo vel maximè quòd in eodem Concilio prius omnes ordines maiores, & minores numerantur, & poſtea ſubiungitur Pſalmiſtarum munus.

5. Pſalmiſta per ſe non eſt clericus. *Alb. Magn.* *D. Thom.* *D. Bonauent.* *Turrecr.*

Vnde omnes Theologi concludunt, Pſalmiſtam per ſe non eſſe clericum, neque conſtituere proprium ordinem clericorum, vt patet ex Alberto loco citato & D. Thoma, ibi quæſt.2. artic.1. quæſt. 2. ad 5. & latiùs Bonauentura, artic. 2. quæſt. 2. & Turrecremata, in cap. *Pſalmiſta*. 23. diſtin. artic. 1.

A Qui etiam à prima tonſura Pſalmiſtarum diſtinguunt, quia etiam prima tonſura licet propriè ordo non ſit, cum ordinibus in hoc conuenit, quod per ſpecialem ritum, & per ſe à ſolo Epiſcopo confertur: officium autem pſallendi poteſt committi à Preſbytero per ſolam electionem, ſeu iuſſionem ſuam, idem in re tenet Guillielmus Durantus, in Rationali lib. 2. cap.2. tamen in cap.3. ait, Pſalmiſtam eſſe illum, qui ordinatus eſt prima tonſura. Sed ibidem declarat, nomen eſſe æquiuocum, & interdum accipi in illa ſignificatione, ſed licet afferat Iura, in quibus tonſurati clerici appellantur, vt cap. *Cum contingat*, de ætat. & qualit. cap. *Cum inter*, de Re iudi. nullum tamen adducit, in quo Pſalmiſtæ vocentur. Fatetur verò, Pſalmiſtam, vt B eſt idem, quod cantor, vt in dicto Concilio Toletano, non eſſe nomen ordinis, ſed officij, & hoc eſt, quod ad rem ſpectat. Tandem confirmatur ex cap. 1. de Celebrat. Miſſ. vbi monentur rurales preſbyteri, vt ſuis horis faciant horas Canonicas publicè expleri, *per ſe, vel per ſcholares*; at huiuſmodi ſcholares non videntur eſſe clerici, ſed filij fidelium, qui in Eccleſia docentur, & inſtruuntur, iuxta cap. *Vt quiſque*, de vit. & honeſt. clericor. Verum eſt, Innocentium, & Hoſtienſem ibi per ſcholares intelligere clericos in minoribus; quod ſequitur etiam Durantus lib.3. de Ritib. cap.23. numer.7. ſed licet id ſuſtineri poſſit, nihil eſt, quod cogat, vt dicamus neceſſarium eſſe, omnes huiuſmodi ſcholares eſſe ordinatos, vel tonſuratos, vt poſſint in hoc C miniſterio adiuuare.

Prima tonſura non eſt ordo, tamen à ſolo Epiſcopo confertur. *Guillel. Durant.* Cap. *Cum contingat.* Cap. *Cum inter.* *Conc. Tol.* Cap. 1. *de Celeb. Miſſ.*

6. Ratio Alberti quare in Eccleſia pſallere non ſit officium alicui ordini deputatum.

Albertus ergo in citato loco rationem reddit, cur cantare, & pſallere in Eccleſia non ſit officium per ſe alicui ordini deputatum, quia hoc officium de ſe commune eſt omnibus Chriſtianis. Vnde quantùm eſt ex vi muneris poſſet eſſe communis toti cœtui fidelium, qui ad horas Canonicas conueniunt, niſi aliunde ad maiorem decentiam, & meliorem ordinem pertineret, vt ad munus recitandi, legendi, vel canendi, pauci aliqui eligantur, & ſeparatim in loco altiori, digniori, & quodammodo ſecretiori collocentur, reliquus autem populus aſſiſtat tantùm attentè audiens, & per alios orans, vel priuatim etiam proprias orationes fundens, ſi velit. Quod ergo Albertus ait totum D cœtum fidelium poſſe eſſe chorum, non de morali poteſtate (vt ſic dicam) & penſatis omnibus circumſtantiis, & conſuetudine Eccleſiæ intelligendum eſt, ſed ſolum de quadam non repugnantia, quantùm eſt ex parte actionis, hoc enim ſufficit intentioni eius, nec plus eius ratio probat, nec in alio ſenſu admittenda eſt eius ſententia. Vnde cautiùs Diuus Thomas in eodem loco ſuprà citato dixit: *Cantor non eſt nomen ordinis ſpecialis, tum quia cantare pertinet ad totum chorum, tum quia non habet ſpecialem relationem ad Euchariſtiæ ſacramentum, tum quia officium quoddam eſt, quod inter ordines largo modo acceptos computatur quandoque:* vbi non dixit cantare pertinere ad totum populum, ſed ad totum chorum, in quo poſſunt aliqui, etiam non ordinati E conuenire, ſemper tamen debet conſtare ex aliquibus ad id munus ſpecialiter deputatis, quo ſenſu inter clericos cantor, vel Pſalmiſta computatur: Baſilius etiam non dicit totum populum conuenire, & omnes inſtrui, vt cantent, ſed verba eius ſunt: *Populus domum precationis petit, & facta ad Deum confeſſione tandem ab oratione ſurgentes ad pſalmodiam inſtituuntur.* Quod poteſt intelligi, vel de ſolis miniſtris, qui ad pſallendum accedunt, vel de omnibus accommodata partitione; nam omnes quidem

Eadem ratio magis ac melius à Diuo Thoma expenditur. *D. Baſil.*

quidem inſtituuntur, præparantur, ac ſe diſponunt ad pſalmodiam, hi quidem ad id dicendum, ſeu canendum, illi verò ad audiendum, atque eodem modo ait inferius: *Omnes velut ore vno, & corde vno confeſſionis Pſalmum Domino offerunt.* Quamuis enim ſoli miniſtri canant, & alij aſſiſtant, omnes vno corde, & veluti vno ore Deum laudant. Denique licet olim fuerit conſuetudo, vt populus in fine collectæ reſponderet *Amen*, non ſequitur potuiſſe pſallere in reliqua parte officij, ſed illud fortaſſe permittebatur ad oſtendendam vnionem, & conſenſionem animorum vnica dictione, & hoc ipſum ob vitandam confuſionem in deſuetudinem abiit.

Amen cur totus populus olim caneret.

7\. Religioſi etiã non cleric. vnde habeant vt officium recitare teneantur.

Atque hinc intelligitur, meritò in Eccleſia inſtitutum eſſe, vt non ſolùm per clericos, ſed etiam laicos, & per Religioſos horæ Canonicæ publicè recitentur, ſeu canantur, etiam nomine totius Eccleſiæ, imò non ſolum per viros, ſed etiam per fœminas, vt in monaſteriis Monialium fieri videmus, & idem fiebat olim in monaſteriis Monachorum, quamuis clerici non eſſent in initio vitæ monaſticæ, vt infrà ſuo loco videbimus. Semper tamen obſeruatum videtur, vt perſonæ ad hoc miniſterium deputatę ſint Eccleſiaſticæ perſonæ, ſi enim ſeculares perſonæ ſint, aut ſunt clerici ſaltē in minoribus ordinati, aut ſunt familiares Eccleſiæ peculiari aliquo modo ad diuinum obſequium deſtinati, ſi verò ſint Religioſi, eo ipſo inter Eccleſiaſticas perſonas computantur, etiamſi fœminæ ſint, vt nunc ſuppono, loquimur autem de his, qui aliquo modo ſtabili, & quaſi ex officio ad hoc miniſterium ſunt deputati. Nam abſolutè non eſt ſeculari perſonæ prohibitum in choro canere cum clericis ex illorum permiſſu, & quaſi iuuando illos, nulla enim prohibitio poſitiua Eccleſiæ circa hoc inuenitur, nec ſcripta, nec conſuetudine introducta, nec eſt etiam per ſe malum ita fieri, vt eſt per ſe notum, & ex diſcurſu Alberti ſuprà ſatis etiam conſtat.

8\. 3. Aſſertio. Munus hoc canendi Eccleſiaſt. officium ad ſeculares, & religioſos pertinet; diuerſo tamen modo.

Vnde tertiò, dicere poſſumus munus hoc, & ad ſeculares clericos, & ad Religioſos pertinere, quamuis diuerſo titulo, & ratione. Prior pars ſatis nota eſt ex dictis, & ex vſu Eccleſiæ, & amplius cum ſecunda declarabitur: aduertendo, chorum duplici ratione, ſeu fine proximo ſolitum eſſe introduci in Eccleſia, ſcilicet, vel principaliter propter audientes, vel præcipuè propter ipſoſmet canentes in choro. Quamuis enim ſemper principalis finis chori ſit laus Dei, & communis Eccleſiæ deprecatio, & ad deuotionem excitatio, iuxta doctrinam Diui Thomæ 2. 2. quæſt. 83. artic. 12. & quæſt. 91. art. 1. tamen interdum in tali loco, Eccleſia, ſeu congregatione introducitur principaliter ad vſum populi, vt habeat diuina officia publica, quibus intereſſe poſſit, & Deum precari, vel laudare per communes miniſtros eius ſuo modo cooperando, ſeu aſſentiendo. Aliquando verò in aliqua congregatione inſtituitur primò, ac principaliter propter vſum talis congregationis, & perſonarum eius, quæ ad chorum deputantur, vt in illo religioſo, ac præſtantiſſimo actu occupentur. Priori modo eſt chorus ordinariè inſtitutus in Eccleſiis clericorum ſecularium, in quibus clerici conſtituuntur tamquam miniſtri publici diuinorum officiorum pro commoditate, & vſu totius populi. Et de hoc intelligo, quod Diuus Thomas Opuſcul. 19. cap. 5. dixit: *Orationibus, & Pſalmis vacare in Eccleſia diuinum officium celebrando, eſt quoddam opus publicum ad Eccleſiæ ædificationem ordinatum.* Poſteriori autem modo videtur principaliter inſtitutus chorus in religionibus, quibus ex proprio inſtituto conuenit profiteri chorum: nam licet contingere poſſit, vt miniſtri deputati ad cantum pro vſu totius populi, religioſi ſint, vel quòd religio aliqua aſſumat hoc munus ad inſeruiendum populo, tamen per ſe ſine hoc reſpectu ad populum audientem, ſolet hoc munus inſtitui in religionibus Monachalibus ad ipſorum religioſorum laudabilem occupationem. Nam quia diuino cultui omninò dedicantur, & non ſemper poſſunt internæ meditationi, vel contemplationi intenti eſſe, neć labore manuum, aut alia exteriori actione ſemper occupantur, inſtitutus eſt eis chorus, in quo ſanctè, & vtiliter otientur, & occupentur, etiamſi nullus ſit populus, propter quem canant, neque eorum vita, & inſtitutum ad aliorum vſum per ſe ordinetur. Hinc Gerſon lib. de Orat. & eius valor. in fin. aliàs p. 3. Alphab. 78. lit. G. *Sunt,* ait, *rariſſimi valde inter homines tam Religioſos, quàm ſeculares, præcipuè in adoleſcentia, & iuuentute idonei ad contemplationis adeptionem. Propterea Sancti Patres videntes imperfectum noſtrum, & attendentes, quàm difficile eſt otio bono vti, voluerunt occupationem bonam dare hominibus ſuis, fecerúntque hoc in orationibus, & canticis multis.* Similem ferè doctrinam habet idem Auctor in lib. de Cantic. in 1. tomo illius circa finem; aliàs 3. p. Alphab. 79. litt. N. vbi rationem illam extendit ad illos cantus, qui propter populum in Eccleſiis fiunt. *Multæ*, inquit, *ſunt cauſæ multiplicationis pſalmodiarum vocalium in Eccleſiis, vna eſt vitæ laicorum laudabilis occupatio*, &c. Alia ſimilia verba habet in lib. de Myſt. Theolog. quæ inferius tractando de choro Religioſorum afferemus, vbi etiam ex D. Thoma, & aliis Patribus alia referemus.

Pro laicis. D.Thom. Pro Religioſis. Cur religioſi pleriq; in choro occupentur. Gerſon. Idem.

9\. 4. Aſſertio. Non omnes miniſtri Eccleſiæ in cãtu debẽt occupari, ſed qui ſuperſuerint ex aliis miniſteriis grauioribus. D.Thom. Gerſon.

Quartò dicimus: non omnes clericos, occupandos eſſe in hoc miniſterio cantandi in choro, ſed illos tantùm qui in grauioribus Eccleſiæ miniſteriis, ſeu officiis occupati non ſunt. Quæ regula in Religioſis etiam perſonis ſeruanda eſt. Ita monet D. Thomas dicta quæſt. 91. art. 2. ad 3. & Gerſon loco vltimo proximè citato, & alij multi infrà citandi, qui ad hoc referunt ſententiam Gregorij in cap. *In ſancta Romana.* 92. diſt. & lib. 4. Regiſtri cap. 88. vbi Gregor. prohibet, ne ſacri altaris miniſtri (id eſt Diaconi) in munere cantandi occupentur; verba eius ſunt; *Conſuetudo valdè reprehenſibilis exorta eſt, vt quidam ad ſacri altaris miniſterium cantores eligantur, & in diaconatus ordine conſtituti modulationi vocis inſeruiant, quos ad prædicationis officium, & eleemoſynarum ſtudium vacare congruebat*, & infrà: *conſtituo, vt in hac ſede ſacri altaris miniſtri cantare non debeant, ſolúmque Euangelicæ lectionis officium inter Miſſarum ſolemnia exſoluant; Pſalmos verò, & cæteras lectiones cenſeo per ſubdiaconos, vel ſi neceſſitas exigat per minores clericos exhiberi.* Qui textus accuratiùs à nobis expendendus eſt, quia ad ea, quæ diximus explicanda multùm confert. Item quia difficile creditu videtur, Gregorium ſimpliciter prohibuiſſe, ne Diaconi canten in choro; cùm etiam preſbyteri, & Epiſcopi ipſi munus illud altiſſimum obire poſſint, ſicut credendum eſt, Baſilium, Chryſoſtomum, Auguſtinum, & ipſummet Gregorium ſæpe illud exercuiſſe. Item aliàs malè eſſent inſtitutæ religiones Canonicorum, vel mendicantium, in quibus & Diaconi, & Preſbyteri ex vi inſtituti eſſe debent choro addicti.

10\. Variæ verborũ S. Gregorij explicationes improbantur.

Dicunt ergo aliqui Gregorium ſolùm prohibuiſſe, ne Diaconi modulationi inſeruiant, id eſt, cantui indecoro, & ad aures plebis demulcendas ordinato. At hoc extra mentem Gregorij eſt, quia immoderata, ſeu indecora modulatio in choro

Eccleſiaſtico non Diaconis tantùm; ſed omnibus miniſtris Eccleſiæ prohibita eſt, at Gregorius ibi quam modulationem prohibet Diaconis, iubet per inferiores miniſtros fieri, non ergo loquitur de indecora.

Gloſſ. *Turrecr.*

11. Aliter igitur reſponderi poteſt, Gregorium ibi non prohibere ſimpliciter Diaconis, ne in choro cantent, ſed ne illo tempore, in quo in Miſſa ſolemniter inſeruiunt, cantent in choro, ſed tantùm in Miſſa Euangelium tunc cantent. Ita limitat Gloſſa proximè ante illud cap. verbo. *Exempti*, & in ipſo cap. verbo. *In hac ſede*, & Turrecremata ibi, artic. 3. hanc limitationem probare videtur, licèt non ſatis conſtanter loquatur, vt oſtendam. Verùm neque hæc expoſitio ſatisfacit. Primò, quia Gregorius abſolutè vult reprobare conſuetudinem, conſuetudo autem non erat, vt Diaconi tantùm tempore Miſſæ ſolemnis cantarent in choro, ſed ſimpliciter, quòd cantui tamquam principali miniſterio deputarentur, & quòd in eis eligendis præcipuè obſeruaretur aptitudo ad cantandum. Hoc ergo abſolutè reprobat, vnde in verbis conſtitutionis illa limitatio: *Inter Miſſarum ſolemnia*, non ponitur ad verba prohibitiua: nam illa omninò abſoluta, & generalia ſunt: *Conſtituo, vt in hac ſede ſacri altaris miniſtri cantare non debeant*: quis enim dicat, facere hæc verba ſenſum quaſi compoſitum (vt ſic dicam) id eſt, non cantent, dum altari deſeruiunt? vbi enim potuit eſſe vmquam talis conſuetudo, vt qui ſolemniter miniſtrat in altari, ſimul veniat ad cantandum in choro? vel ſi hoc in aliquo pago rariſſimè contingit fieri, quid neceſſe erat, propter hoc prohibitionem vniuerſalem facere? Adde etiam eſſe indecorum, & indecens, vt Subdiaconus, dum ſolemniter in altari miniſtrat, officium cantandi in choro ſimul exerceat, & tamen id, quod ibi prohibetur Diacono, Subdiacono imperatur.

Expoſitio Gloſſæ reiicitur.

12. Prohibitio ergo illa abſolutè, & ſine tali limitatione fit; illa verò determinatio additur in altera parte affirmatiua, ſeu conceſſiua, vt cantent Diaconi Euangelium in Miſſarum ſolemniis. Deinde Gregorius duplicem rationem inſinuauit, ob quam Diaconi illi muneri cantandi addicti eſſe non debent. Vna eſt, vt & prædicandi officio, & pauperum curæ, ac ſollicitudini vacare poſſint, ad hoc autem neceſſe eſt, vt non tantùm liberi ſint à debito cantandi, dum inſeruiunt altari, hæc enim nulla eſt exemptio: nam per miniſterium altaris ſatis erant pro tunc, à choro liberari, & impediri, ne de pauperibus, vel de ſtudio prædicationis curare poſſent, ergo voluit illos eſſe liberos ſimpliciter à cantandi munere, etiam pro aliis horis. Aliam rationem inſinuat, nimirum Diaconos non eſſe ad cantum eligendos, *ne in eis blanda vox, potiùs quàm vita* (adde etiam & doctrina) *quæratur*; at hæc ratio probat ſimpliciter de munere cantandi in diuinis officiis, quia aliàs illud inconueniens nō euitaretur.

Vera expoſitio verb. S. Greg. prohibentis cantare diaconos.

13. Atque ita intellexit textum illum Gratianus ibi, nam ante illum præmittit hæc verba: *Ab officio cantandi, & pſallendi Diaconi inueniuntur exempti, ne dum vocis modulationi ſtudent, altaris miniſteria negligant*: & in huius aſſertionis confirmationem textum Gregorij ſupponit. Similiter D. Thomas non ſolùm approbat eandem expoſitionem, ſed etiam doctrinam ampliat, dicens: *Nobilior modus eſt prouocandi homines ad deuotionem per doctrinam, & prædicationem, quàm per cantum, & ideo Diaconi, & prælati, quibus competit, per prædicationem, & doctrinam animos hominum prouocare in Deum, non debent cantibus inſiſtere, ne per hoc à maioribus retrahantur*. Et in huius doctrinæ confirmationem adducit ſtatim verba Gregorij, intelligens planè Gregorium in eodem ſenſu fuiſſe locutum: ſupponit autem D. Thomas ibi, cùm Gregorius ait, ad Diaconum pertinere prædicationis officium, propriè loqui de officio docendi populum, non de ſolo cantu, vel lectione Euangelij vt quidam expoſuerunt, & non improbat ibi Gloſſa: tamen ſine dubio prior ſenſus eſt verus, vt idem D.Thomas 3.p. quæſt.67. art.1. ad 1. diſtinctè declarauit, & ibi Caietanus, & in 6.tom. 3. partis Deo dante dicemus: & videri poteſt Bellarminus lib.1. de Clericis, cap.13. Eandem doctrinam ex eodem textu Gregorij colligit Gerſon in Canticordo in fin. Alphab. 79. litt. N. vbi ſic ait: *Beatus Gregorius de inſtituto iſto Canticorum ita cenſuit, vt iudicauerit indignum, ſi dediti verbo Dei, ſtudium ſuum in iſtis, tempúſque darent*. Sic etiam Guilliel. Durandus lib.2. Rational. cap.2. Dionyſius Carthuſianus lib.3. Summæ fidei art. 155. Stephanus Durantus lib.3. de Ritib. cap.21. in fin. referens Gregorium, & D.Thomam.

Comprobatur ex ſententia Gratian. & D.Thom.

Prædicatores non debēt cantibus vacare.

D.Thom. *Caietan.* *Bellarm.* *Gerſon.* *Guilliel. Duran.* *Dionyſ. Carth.* *Steph. Durant.*

14. Addendum verò his omnibus eſt, vt difficultati propoſitæ ſatisfaciamus, hanc Gregorij prohibitionem non ita eſſe intelligendam, vt ſimpliciter intelligatur interdictus Diaconis cantus in choro; conſtat enim neque nunc eſſe, neque vmquam fuiſſe in hoc ſenſu latam prohibitionē illam. Quia neque actio hæc talis eſt, vt omninò prohiberi debeat, aut poſſit, præſertim Eccleſiaſticis perſonis, neque ratio, quam Gregorius adducit in eo ſenſu oſtendit neceſſitatem talis prohibitionis, & hoc etiam conuincit obiectio facta: intelligendum ergo eſt, prohibitum fuiſſe à Gregorio, ne Diacono imponatur onus cantandi tamquam ex debito officij ſui, ad quod vel ordinetur, vel principaliter eligatur. Item ne in eo munere ita occupetur, vt à munere docendi, vel certè ab ſtudio ad docendum neceſſario, ea de cauſa impediatur. Atque in hunc ſenſum optimè quadrant rationes, & verba Gregorij, eúmque propterea omnes dicti auctores ſecuti ſunt. Quod verò in eodem textu Gregorius ait; hoc officium committendum eſſe Subdiaconis, vel in neceſſitate inferioribus Clericis, non ideo eſt, quia Subdiaconatus, vel alius proprius ordo Clericorum ſit per ſe neceſſarius ad officium cantandi, ſed quia decet per Clericos fieri, quando commodè poteſt, & præſertim vt hi, qui habent illius muneris præcipuam curam, clerici ſint. Et quoniam Subdiaconus ſuperior eſt cæteris clericis poſt Diaconum, & ex vi ſui ordinis non habet munus aliquod maioris momenti, quo poſſit ab officio cantandi diuinum officium impediri, ideo hæc cura illi præcipuè committenda dicitur.

Aduertentia datæ explicationis.

Vera interpretatio verborum Beati Gregorij.

Cur B. Gregorius Subdiaconis & inferioribus clericis hoc onus impoſuerit.

15. Denique intelliguntur hæc omnia ex vi ordinis, & ſuppoſito antiquo more, quo Diaconis ordinariè officium prædicationis verbi Dei committebatur, vt diximus, & colligitur etiam ex epiſtolis Clementis prima, & tertia cap. *Audire*, 25. d. cap. *Sicut enim*, iuncta Gloſſa verb. *Per Diaconos*, 11. quæſt. 1. Hæc autem conſuetudo noſtris temporibus ferè ceſſauit, nullum enim ferè aliud munus exercent, niſi cantādi ſolemniter Euangelium, cùm in Miſſa ſacerdoti ſolemniter miniſtrant, ideóque iam illa prohibitio Gregorij ceſſaſſe videtur, non ſolùm quoad Diaconos, vt tales ſunt, ſed etiam quoad preſbyteros, qui aliunde non obligantur ad prædicandum, vel ad alia grauiora Eccleſiæ munera, quæ cum obligatione chori repugnant. Atque ita facilè ſoluitur obiectio, quæ de Religionibus fiebat,

Antiqua D. Gregorij cō ſuetudo, & lex prohibēs cantare Diacōnos, & iubens prædicare exoleuit.

Clem. Cap. *Audire.* *Gloſſa.*

fiebat,in quibus, & Diaconi,& presbyteri ad chorum ſanctè,ac vtiliter deſtinantur. Id enim verum eſt, quia vel tales Religiones ad officium prædicationis, aut alia miniſteria ſpiritualia non ſunt principaliter inſtitutæ, ſed ad vitam purè contemplatiuam, quæ per pſalmodiam multùm iuuatur, vel certè quaſi corpus Religionis vtrumque munus amplectitur, illud in varias, ac diſtinctas perſonas partitur, quaſdam dedicando choro, & alias aliis miniſteriis, ſemper tamen neceſſe eſt, vt qui grauioribus deſtinantur miniſteriis, non ita grauentur onere chori, vt à propriis muneribus impediantur. Et ita lex, & doctrina Gregorij formaliter (vt ſic dicam) ſemper integra manet, quia in ipſa ratione naturali fundata eſt,licet materialiter(vt ſic dicam) in Diaconis ceſſauerit. Quam rem tractando de ſtatu Religioſo tam in genere, quàm in ſpecie, latiùs explicaturi ſumus,quatenus ſpecialiter ad illum ſtatum pertinere poteſt.

Religiones quæ nō ſunt ad officium prædicationis inſtitutæ choro vacare debent.

CAPVT X.

Quæ perſonæ, & quo in loco horas Canonicas publicè dicere teneantur.

1\. Argumenta, quæ ſuadent nullum dari preceptū recitandi publicè horas Canonicas.

SVpereſt dicendum de perſonis, quæ ad hunc modum dicendi diuinum officium obligantur, & cum eis locum coniungimus, quia hæc,vt videbimus, connexa ſunt. Et in primis dubitari poteſt, an hæc oratio publica cadat ſub propriam obligationem præcepti clericorum, vel miniſtrorum Eccleſiæ. Nam licèt Clerici in ſacris teneantur penſum horarum Canonicarum perſoluere,tamen ſinguli ſatisfaciunt illi muneri, priuatim eas dicendo,vt infrà dicemus, nullus ergo in particulari deſignari poteſt, qui ad hoc munus cantandi ex generali præcepto teneatur, ergo nec reſpectu ipſius cleri cadit hic modus orandi ſub obligationem, quia non poteſt communitas obligari præcepto, niſi quatenus ſingulæ perſonæ obligantur: quia obligatio, quæ eſt ex præcepto, in perſonam veram,& non fictam cadere primariò debet, vt inde poſſit in corpus myſticum redundare. Et confirmatur: nam vel hoc præceptum eſt diuinum, vel Eccleſiaſticum, primum conſtat non eſſe verum, quia nec in Scriptura habetur, nec ex traditione conſtat, nec certa aliqua ratione id colligi poteſt: ſecundum ſuadetur non eſſe, quia quoties præceptum Eccleſiaſtum fertur,datur cum determinatione modi, circumſtantiarum, & perſonarum: hic autem non ita eſt, ergo. Declaratur minor, quia horæ Canonicæ recitari poſſunt voce alta ſine cantu, vel ſimplici,aut figurato, variiſque modis eius: non conſtat autem ex ordinatione Eccleſiæ,quomodo debeant horæ publicè dici.Item non conſtat, an quotidie cantandæ ſint, vel diebus feſtis,vel aliquę quibuſdam diebus;& in aliis omnes. De tempore etiam,& modo horarum nihil inuenitur definitum.Denique neque certis perſonis onus hoc impoſitum reperitur,ergo ſignum eſt,non eſſe rem obligationis,ſed deuotionis,pendentem ex arbitrio Paſtorum Eccleſiæ.

Obligatio ex præcepto in perſonam verā, & non fictam cadere debet.

2\. 1. Aſſertio. Datur præceptū recitandi horas canonicas publicè, impoſitū deputatis Eccleſiæ miniſtris, & clericis.

Nihilominùs dicendum in primis eſt munus hoc publicè dicendi horas Canonicas in Eccleſia, eſſe ſub obligatione præcepti impoſiti Eccleſiæ miniſtris, & clericis ad hoc officium deputatis. Concluſio colligitur ex capit. vltimo diſtinct. 92. vbi Presbyter, Diaconus, vel quilibet clericus Eccleſiæ deputatus, ſi intra ciuitatem fuerit, vel in quolibet loco,vbi Eccleſia eſt, & ad quotidianum

A pſallendi officium matutinis, aut veſpertinis horis ad Eccleſiam non conuenerit,deponendus dicitur, ſi correctus ab Epiſcopo non emendetur. De quo textu in ſequentibus plura dicemus:nunc ex eo ſolùm colligimus obligationem, quæ in Eccleſiis eſt ad hoc munus pſallendi diuinum officium: nam ſi non eſſet talis obligatio,non tanto rigore cogerentur clerici ad illud munus implendum. Per *Matutinum* autem,& *Veſpertinum officium*,non intelliguntur tantùm duæ horæ, quas nunc ſtricta ſignificatione ſic appellamus, ſed totum Canonicum officium; nam Matutinum comprehendit omnes horas,quæ ante prandium dicuntur, ſcilicet, à Matutino,vel laudibus vſque ad ſextam:veſpertinum verò comprehendit cæteras horas, quæ à prandio dicuntur, ac ſi in vulgari diceretur: *Alas horas de la mañana, y de la tarde.* Idem præceptum colligitur ex capite primo de Celebrat. Miſſar. vbi priùs datur facultas clerico ruſticano anticipandi horas ex cauſa,& poſtea additur limitatio his verbis: *Ita tamen, vt horis competentibus iuxta poſſibilitatem, aut à ſe,aut à ſcholaribus publicè compleantur.* Supponit ergo hoc eſſe neceſſarium, & ſub obligatione: & idem colligitur ex capit. *Dolentes*, eodem titul. ibi: *Diſtrictè præcipientes, vt diuinum officium celebrent.* Præcipuè enim loquitur de hac publica celebratione. Ratio denique eſt, quia ad hoc principaliter inſtitutum eſt hoc officium, vt in Eccleſia publicè dicatur, non pro ſacerdotibus, ſeu clericis tantùm, ſed pro vniuerſo populo, vt illi omnes poſſint aſſiſtere, & illo frui: ergo neceſſarium fuit ad commune bonum Eccleſiæ, vt hoc publicum officium ſub lege, & præcepto conſtitueretur. Item ad hoc ſunt inſtituta beneficia magna ex parte, & de hoc officio maximè intelligitur, quod in Iure dici ſolet, beneficium dari propter officium, Capit. *Quia per ambitioſam*, de Reſcript. in ſexto, & Capit. *Cùm ſecundum*, extra, de Præbend. nam licet interdum impleatur per recitationem priuatam: illud tamen eſt quaſi accidentarium, & in defectum alterius. Denique conſuetudo Eccleſiæ ad hanc obligationem ſufficeret.

Probatur ex variis quibus.

Cap. vlt. d.92. Clerici omnes ad chorum deputati officium cantare tenentur.

Cap. *Dolentes.*

Probat ratione.

Beneficia ſunt inſtituta magna ex parte ad diuinum officium cantādum.

Ca. *Quia per ambitioſam, &c.*

Dico ſecundò: Hoc præceptum obligat,quoad Eccleſias ſeculares, vt quotidie fiat hoc officium in cathedralibus, & collegiatis,in aliis verò Eccleſiis ſolùm diebus Dominicis, & feſtis, niſi aliud habeat conſuetudo. Ita docet Turrecremata dicto cap. vltim. d.92. quæſt. 1. & idem ſentit Silueſter ver. *Hora* quæſt. 10. Angelus num. 25. Armilla num. 21. Tabienna, Caietanus,& prima pars apertè colligitur ex Clement. I. de Celebr. Miſſ. ibi; *In cathedralibus,& collegiatis Eccleſiis.* Et ex aliis decretis citatis, & ex vniuerſali Eccleſiæ conſuetudine; & ratio eſt, quia hæ ſunt principales Eccleſiæ, quæ ad hunc diuinum cultum publicum ſunt inſtitutæ. Alia verò pars de inferioribus Eccleſiis ab eiſdem auctoribus aſſeritur, ex nullo autem Iure exceptionem, ſeu limitationem, vel probationem adducunt, cùm tamen quoad Eccleſias parochiales contrarium videatur colligi ex dicto capit. 1. de Celebrat. Miſſar. in citatis verbis: nam ibi ſermo eſt de Presbytero parochiali, & rurali, & tamen ab eo exigitur,vt in Eccleſia publicè horas perſoluat. Et ita Innocentius ibi indiſtinctè id de Eccleſiis intellit. Et Turrecremata etiam id fatetur: ſed limitat hoc ad dies Dominicos,& feſtiuos. At hæc limitatio non habetur in textu, nec ipſe aliunde illam probat, cùm ergo textus indifferenter loquatur,non videtur limitandus. Adde illum loqui

3\. 2. Aſſertio. Præceptum canendi publicè diuinū officiū obligat, quoad Eccleſias ſeculares, vt quotidie fiat in cathedralibus,& collegiatis, in aliis verò ſolùm Dominicis, & feſtis, niſi conſuetudo impediat.

Turrecr. Silueſt. Angel. Armilla. Tabien. Caietan. Clem. I. de Cel. Miſ. Innocent.

 de die

In Parochialibus Eccleſiis diebus Dominicis & feſtis cantandum diuinum officium.

de diebus ferialibus; nam permittit huiuſmodi presbytero, *Vt exeat ad opus rurale*, quod non licet in die Dominico, vel feſtiuo, & tamen pro illo eodem die ponit conditionem ſuprà dictam. Præterea in Clem. I. de Celebr. Miſſarum priùs iubetur, *vt in Eccleſiis cathedralibus, regularibus, & collegiatis, horis debitis deuotè pſallatur*, poſtea verò additur, *In aliis verò conuenienter, & debitè celebretur diuinum officium, diurnum pariter, & nocturnum, &c.* ergo licet in prioribus Eccleſiis maiori cum ſolemnitate horæ dicendæ ſint, tamen etiam in aliis Eccleſiis publicè ſunt celebrandæ. Nam de hac celebratione neceſſe eſt ibi tractari, tum quia præcipitur, vt ſit in Eccleſia, oratio autem non fit neceſſariò in Eccleſia, niſi quando publicè, & propter populum facienda eſt; tum etiam quia hoc modo tantùm fit debitè, & conuenienter, vt vbi præcipitur.

Probatur 3. pars aſſert. Quæ habendam eſſe cõſuetudinis rationẽ aſſerebat, quæ in parochialibus Eccleſiis ſi ſint nimium pingues, plerũque præceptum tenet.

4. Nihilominus conſulenda eſt conſuetudo, & inſtitutio ſingularum Eccleſiarum; nam ab his duobus capitibus hoc maximè pendet, ſi ius poſitiuum expreſſum non inueniatur: atque hoc eſt, quod dicti auctores docere voluerunt, à quorum ſententia non recedimus. Vltra Eccleſias ergo cathedrales, & collegiatas duo genera Eccleſiarum ſecularium diſtinguere poſſumus: quaſdam parochiales: alias ſimplices, ſeu capellas vocare poſſumus. In prioribus ſi rigorem Iuris attendamus, re vera eſſent in eis dicendæ omnes horæ Canonicæ aliquo modo publico, ſiue canendo, ſiue alta voce ſufficiente pro capacitate populi, illas dicendo. Hoc enim probant dictum q. 1. & dicta Clement. I. de Celebrat. Miſſarũ. Et ratio reddi poteſt, quia iſtæ Eccleſiæ ex propria ratione ſua ſunt inſtitutæ, vt in eis integrè celebrentur diuina officia pro vſu, & cõmoditate totius populi, in his autem diuinis officiis poſt Miſſæ ſacrificium primum locum tenent horę Canonicæ, & ideo beneficia parochialia propter hoc officiũ etiam dari videntur ex vi primæuæ inſtitutionis ſuæ. Vnde vbi talis fuerit conſuetudo, vt in talibus Eccleſiis, tametſi Parochialibus omnes horæ Canonicæ dicantur, omninò ſeruanda eſt: nam ibi maximè Eccleſiaſticum pręceptum cenſetur obligare. Solent autem huiuſmodi eſſe pinguiores Eccleſiæ, maximè quando habent plura beneficia ſuo ſeruitio deputata, & quando habent copioſum, vel nobilem populum: nam tunc maior ſolet eſſe neceſſitas, ſeu communis vtilitas, ac decentia.

In Eccleſiis parochialib. ſi ſint nimiũ tenues, non tenet ex cõſuetudine plerumq; tale præceptũ.

5. At verò in omnibus Eccleſiis Parochialibus, vbi paruus eſt populus, & tenuis cenſus, communiter obtinuit conſuetudo, vt officium Canonicum in eis non dicatur publicè, præterquam in diebus feſtis, & in eis etiam non ſolet dici totum officium, ſed tantum Miſſa ante prandium, & veſpere poſt prandium. In his ergo ſeruari poteſt conſuetudo ſine ſcrupulo. Imò addit Caietanus etiam in collegiatis ſeruari poſſe, ſi ſit immemorialis, & redditus tenues ſint: quia derogatum (ait) ibi eſſe cenſetur iuri communi, ex rationabili Prælatorum tolerantia. Vocat autem rationabilem, quia ratio dictat, vt minuatur onus, vbi ſtipendium tenuiſſimum eſt, cùm ſemper maneat obligatio aliàs dicendi officium integrum, & inſeruiẽdi Eccleſiæ in aliis oneribus. Et meritò neceſſarium iudicatur, quòd tales circumſtantiæ concurrant, vt conſuetudo rationabilis reputetur, quoniam aliàs non poſſet contra ius, & præſertim contra integritatem (vt ſic dicam) diuini cultus præualere.

Ratio dictat vt minuatur onus, quãdo eſt tenuiſſimum ſtipẽdium.

In capellis, & ſimplicibus Eccle-

6. Denique in aliis Eccleſiis, quas ſimplices vocamus, ſeu in capellis nihil ex vi iuris communis ſtatutum eſſe credo, quia de illarũ inſtitutione, quoad hoc nihil videtur eſſe iure communi definitum. Et ideo earum ſtatutis, & inſtitutionibus approbatis ſtandum eſt. Solent autem huiuſmodi Eccleſiæ, vel capellæ erigi ab aliquibus patronis ſecularibus, vel Eccleſiaſticis cum certo onere, & obligatione, vt in eis dicantur, vel quotidie, vel certis diebus horæ Canonicæ, vel aliquæ, vel omnes. Et tunc quando de inſtitutione conſtat, & eſt ſufficiens, & cum commodis ſtipendiis, omninò ſeruanda eſt, nec facile eſt contra illam admittenda conſuetudo, niſi grauis cauſa intercedat, quia aliàs non videtur eſſe ſolùm contra ius poſitiuum, ſed etiam contra ius naturale, quia eſt contra iuſtum pactum, & iuſtam voluntatem teſtatoris, vel dantis ſtipendia ſub tali conditione. Et ad hoc confirmandum faciunt, quæ Nauarrus adducit in dicto Enchir. cap. 5. dict. 2. & 5. vt probet, ſeruandas omninò eſſe voluntates teſtatorum, ſeu inſtituentium capellas, vel capellanias, vel alia pia legata, vt Miſſas, preces, vel officia diuina in talibus locis ſacris tali modo, ac tempore ab Eccleſia approbatis dicantur: nam iuxta hanc veriſſimam regulam de his Eccleſiis cenſendum eſt. An verò ex iuſta cauſa poſſit Epiſcopus hoc mutare, vel Papa etiam ſine cauſa, ad præſentem locum non ſpectat. Quamdiu enim non inuenitur facta mutatio, inſtitutio ſeruanda eſt. Vbi verò mutata inuenta fuerit, per ſolam conſuetudinem, ſine expreſſa Pręlatorum approbatione, vel diſpentione attentè conſiderandum eſt, an iuſta cauſa interuenerit, ita vt conſuetudo credi poſſit rationabilis, & quaſi præſcriptionem contrariam induxiſſe, quia, vt dixi, eſt aliquo modo contra naturalem æquitatem, & ideò niſi ex cauſa honeſtetur, & ex diuturnitate temporis cum bona fide præſumpta, non poterit præualere.

ſiis nihil eſt iure cõmuni ſtatutum, ſed ſuis ſtatutis approbatis ſtandum eſt.

Teſtatorum volũtates omnino ſeruandæ ſunt.

Conſuetudo non ſemper ſeruanda.

7. 3. Aſſertio. In Eccleſiis regularibus datur obligatio dicendi publicè horas Canonicas in choro iuxta cuiuſque inſtitutum. *Clemen. I. de Cel. Miſ.* Religioſi nõ tenentur dicere officiũ diuinum ex vi religionis.

Tertiò principaliter dicendum eſt de Eccleſiis regularibus, in eis etiam eſſe obligationem dicendi publicè horas Canonicas in choro, iuxta vniuſcuiuſque inſtitutum, & conſuetudinem. Ita docent communiter actores, & ſumitur ex dicta Clement. I. de Celebrat. Miſſar. vbi cum Eccleſiis Cathedralibus, & collegiatis numerantur regulares, ſupponendo in his eſſe eandem obligationem pſallendi diuinum officium, quæ eſt in prioribus. Dico autem, iuxta vniuſcuiuſque inſtitutum, vel conſuetudinem, quia religioſi non tenentur dicere officium in choro ratione proprij beneficij, vt conſtat, nec etiam quia aluntur ex eleemoſynis, vel Eccleſiaſticis bonis, quia non aluntur ſub hac conditione, neque ad hunc finem, ſed vt Deo ſeruiant iuxta ſuum inſtitutum. Nec etiam eſt vllum Canonicum ius, quod hoc onus omnibus Religionibus imponat. nam in dicta Clementina potiùs ſupponitur aliunde illa obligatio, & præcipitur, vt debito modo fiat: obligatio ergo ſupponenda eſt ex peculiari inſtituto, vel conſuetudine. Vnde dubitari non immeritò poteſt de gradu obligationis, id eſt, an ſit ſub mortali culpa, vel tantùm ex regula, & conſequenter an excedat communem obligationem regulæ: ſic enim non erit rigoroſum præceptum, niſi vbi regula id explicauerit, vel votũ aliquod de hoc directè fiat. Sed in hoc quid dicẽdum ſit de ſingulis perſonis infrà declarabo. Loquendo autem ſimpliciter de toto conuentu, ſeu Eccleſia regulari, in qua eſt conſuetudo regulariter dicendi hoc officiũ, videtur eſſe ſub obligatione graui, quia ſaltẽ per conſuetudinem videtur ita receptũ, & acceptatũ illud onus, & magnum eſſe ſcandalum, ſi omitteretur, quamuis interdũ aliqua diſpenſatione vti ex cauſa, non ſit ita ſcandaloſum, nec facilè damnandum.

Quartò

8.

4. Aſſertio. Hęc obligatio pręcipuè eſt in Prælatis cuiuſque Eccleſiæ, deinde deſcendit ad membra illius cõmunitatis, licet non eodem modo. Probatur 1. pars.

Quartò dicitur, hanc obligationem principaliter cadere in Prælatum, vel Rectorem, aut Superiorem vniuſcuiuſque Eccleſiæ reſpectiuè, deſcendere verò etiam ad ſingulos, qui ſunt membra talis communitatis, quamuis non eodem modo ad omnes, ſed cum proportione. Prima pars ex ipſa rei natura conſtat, & ex ratione dubitandi in principio poſita. Nam quoties obligatio aliqua cadit in aliquod myſticum corpus alicuius communitatis, caput talis corporis ratione ſui muneris maximè tenetur curare, vt obligatio illa impleatur: quia ad Rectoré pertinet mouere inferiores ad operandum, & quia aliàs non poſſet moraliter tale corpus tali obligationi ſatisfacere. Specialiter verò hæc obligatio explicata, & aucta eſt in dicta Clement.I.de Celebrat.Miſſa. vbi Ordinariis, Rectoribus, & Superioribus dicitur, vt ſollicitam diligentiam adhibeant, vt debitis horis conuenienter hoc officium pſallatur, vel celebretur: *Si Dei, & Apoſtolicæ ſedis indignationem euitare voluerint*, quæ verba manifeſtè indicant præceptum. Duplicem verò obligationem in his Superioribus diſtinguere neceſſe eſt: vna eſt ſollicitè curandi, vt hoc munus in tali Eccleſia per hanc communitatem conuenienter fiat: altera obligatio eſſe poteſt aſſiſtendi perſonaliter, & pſallendi cum aliis tale officium: nos in aſſertione de priori obligatione loquimur: & de hac eſt ſermo in dicta Clement. & ratio etiã facta de hac procedit. De poſteriori autem non videtur Prælatus maiorem habere obligationem aſſiſtendi choro, quàm cæteri: quantùm attinet ad rigorem præcepti, niſi fortaſſè ratione exempli, & maioris ſcandali vitandi ob circumſtantiam perſonæ: nàm aliunde nullum caput apparet, ex quo obligatio maior poſſit oriri, an verò ſit eadem, vel faciliùs excuſari poſſit, ſtatim dicam.

Clem.1. de Cel. Miſ.

Duplex Prælatorum obligatio quoad diuinum officium.

9.

Probatur 2. pars Aſſertionis népe ſingulos obligari in communi.

Secunda ergo pars, quòd nimirum obligatio pſallendi, vel dicendi officium in choro, deſcendat ad ſingulos in cõmuni clara eſt, quia eſt etiam moraliter neceſſaria, vt talis obligatio à tota communitate efficaciter impleri poſſit. Ratio autem, & modus obligationis oſtendetur faciliùs deſcendendo ad varios modos obligationis huius. Aliter enim de illa in ſecularibus clericis, aliter in religioſis, vt ſic, iudicandum cenſeo: quia longè diuerſus eſt titulus obligationis. Clerici ergo non obligantur ratione ſolius ordinis ad hoc penſum horarum in choro ſoluendum. Non dico ad recitandas horas Canonicas; hoc enim longè diuerſum eſt, de quo infrà dicemus, ſed loquor de modo recitandi publicè, in choro pſallendo. Et ita eſt communis, & clara ſententia, & conſtat ex vſu, & conſuetudine Eccleſiæ; non enim omnes ſimplices ſacerdotes tenentur choro aſſiſtere, ergo ſignum eſt, non oriri hanc obligationem ex vi ordinis. Probatur etiam ex dicto cap.vlt.d.92.ibi: *Si quis presbyter, diaconus, aut clericus Eccleſiæ deputatus:* ex illa enim vltima particula colligitur, ſolùm preſbyteratum, diaconatum, aut clericatum ſine deputatione ad Eccleſiam, hoc eſt, ad exercendum hoc munus in illa, non inducere hanc obligationem. Et ita tenet ibi Turrecremata dub.1. concl.4. Silueſter & Angelus ſuprà, & notat ibi Gloſſa ex ſententia aliquorum. Ipſa verò addit: *Quemlibet clericum teneri ad hoc, licet non teneatur ad hanc, vel illam Eccleſiam*: & citat cap. *Super eo*, extra de Regular. Idem ſentit ibi Archidiaconus (referens Hugonem) de ordinatis in ſacris, non verò de inferioribus, de quibus ſolis intelligit in textu vocem, *clericus*, & cum ea ſola dicit eſſe coniungenda illa verba: *Eccleſiæ deputatus*. Itaque ſentiunt, clericos in ſacris abſolutè obligari, minores verò ſolum, ſi deputati ſint; vnde etiam aiunt hanc obligationem oriri ex triplici titulo: *Ordinationis, intitulationis, & beneficij*.

Turrecr. Silueſt. Angel. Gloſſa.

Archid. Hugo.

10.

Presbyter, Diaconus ex vi ſuę ordinationis non tenentur dicere officium in choro.

At enim, ſi intelligant *Teneri ad hoc*, id eſt, ad recitandas horas Canonicas, verum quidem eſt, quod dicunt, ſed extra rem, & extra textum illum, nihil enim ibi de hac generali obligatione agitur: ſi verò intelligant (vt re vera Gloſſa ſentit) teneri omnes clericos ex vi ordinationis ſuæ officium dicere in choro Eccleſiæ, licèt voluntarium illis ſit in hac, vel illa Eccleſia cantare, quando alicui non ſunt addicti, falſum, & ſine fundamento eſt, quod dicitur; nec caput, *Super eo* aliquid pertinens ad hanc materiam tractat: nec ille triplex titulus quoad hanc obligationem inuenitur, ſed ſolus ille, qui in textu illo proponitur, & per illam determinationem. *Eccleſiæ deputatus* declaratur. Quæ determinatio cum omnibus præcedentibus vocibus potiùs coniungenda eſt, nam propriiſſimè poteſt, & cum materia ſit oneroſa, eſt potiùs reſtringenda, quàm amplianda. Maximè cum illa obligatio, quæ clericis in ſacris imponitur, nullo firmo, vel rationabili fundamento nitatur. Addo, ex illamet expoſitione ſequi, ſaltem Subdiaconos non teneri ad chorum, niſi ſint deputati ad certam Eccleſiam, quia cùm ſolùm presbyteros, & Diaconos nominaſſet, ſub cæteris clericis illos comprehendit. At ſi aliqui eſſent obligandi ratione ordinis, maximè Subdiaconi, iuxta ſententiam Gregorij in cap. *In ſancta Romana* ſuprà tractatam. Ex quo etiam textu optimè probari poteſt, non habere Presbyterum, vel Diaconum talem obligationem, ex vi ſuæ ordinationis.

D.Gregor.

11.

Quid ſit clericũ eſſe deputatum alicui Eccleſiæ, & quot modis id contingat.

Sed quæres, quid ſit, clericum eſſe deputatum alicui Eccleſiæ, ita vt inde naſcatur hæc obligatio. Reſpondeo, nihil aliud eſſe, niſi habere in tali Eccleſia aliquod beneficium, quod propter tale ſeruitium Eccleſiæ ſpecialiter detur, vel quod annexam habeat obligationem hanc. Priori modo obligantur Canonici, & præbendarij Eccleſiarum Cathedralium, aut collegiatarum, & aliqui beneficiarij ad hoc ſpecialiter deputati etiam in inferioribus Eccleſiis. Inter quos ſolet eſſe differentia, nam interdũ ſunt addicti ratione proprij beneficij Eccleſiaſtici, interdum ſolùm ratione ſtipendij temporalis, & ad nutum auferibilis, & vtrumque ſufficit ad obligationem miniſtrandi, licèt in modo poſſit aliqua differẽtia notari, vt infrà declarabimus. Poſteriori autem modo videtur obligari parochus in ſua Eccleſia regulariter loquendo, niſi ex peculiari inſtitutione, aut conſuetudine aliud alicubi obſeruetur. Quamuis quia parochus habet alia miniſteria, vel occupationes poſſit per alios hoc miniſterium implere ex quacumque cauſa rationabili, vtrumque enim colligitur ex cap.1.de Celebr.Miſſ. cuius verba ſuperius expenſa ſunt.

Parochus in ſua Eccleſia videtur ad canendũ officium obligatus.

12.

Dubitatio circa Epiſcopos.

De Epiſcopo etiam dubitari poteſt, an ex vi ſui muneris, ſeu beneficij teneatur choro intereſſe, ſi commodè poteſt, quia ipſe etiam eſt ſuæ Eccleſiæ deputatus, & conſequenter videtur deputatus quoad hæc Eccleſiaſtica officia, quæ ſunt præcipua? Et ita tenent Silueſter dicta quæſt.10. & Angelus num.26.ex cap. *Epiſcopus*, 41.d. & cap. *Peruenit* 7.quæ.1. ſed nihil probant: nam in priore ſolùm dicitur, vt Epiſcopus ſit moderatus in ſupellectili, victu, & veſtitu, *Et vt hoſpitium non longè ab Eccleſia habeat*; in altero verò ſolùm dicitur, debere Epiſcopum in Eccleſia ſua reſidere. Sed aliud eſt reſide

Silueſt. Angel.

reſidere in ſua Eccleſia, & prope illam habitare, A aliud choro aſſiſtere, vt per ſe notum eſt, à diuerſis autem non fit illatio, videtur tamen huic ſententiæ fauere Innocentius in capit.1. de Celebrat. Miſſar. quatenus in genere de Prælatis ait, poſſe ex cauſa legitima abeſſe à choro, ſupponit ergo per ſe teneri. Et eodem modo loquitur Turrecremata in dicto cap.vlt.dub.2.

Innocent.

Turrecr.

13. Epiſcopi nō tenentur in choro intereſſe niſi in feſtis, in qui bus conſuetudo id poſtulat.

Ca.*vlt*.d.92. Cap. *Epiſcopus.*

Nihilominùs ſimpliciter aſſero, Epiſcopos non teneri per ſe loquendo ad chorum, niſi fortaſſe certis quibuſdam diebus feſtis, vel ſolemnibus, in quibus conſuetudo, & publica ædificatio id poſtulat. Hoc ſumo in primis ex eodem capit.vlt. d. 92. vbi numerantur presbyter, & inferiores clerici, & non fit mentio de Epiſcopo, tamquam in altiori ordine conſtituto, & grauioribus occupationibus impedito. B Secundò id ſumo ex cap. *Epiſcopus*, de Conſecrar.d.3. vbi ſic dicitur: *Epiſcopus ſi infirmitate non fuerit impeditus, Eccleſiæ, cui proximus fuerit, die Dominico deeſſe non debet.* Ex quo textu ſaltem per argumentum à contrario colligitur, aliis diebus poſſe abeſſe ſine excuſatione infirmitatis, ſub qua intelligitur quælibet alia æquiualens, quicquid Silueſter & Angelus dicant. Incredibile enim eſt, quod propter ſolam cauſam infirmitatis poſſit Epiſcopus diebus Dominicis abeſſe, vt ipſi reſtringunt, poſſunt enim eſſe aliæ cauſæ, & occupationes æquè legitimæ, vt per ſe notum videtur, & vſus ipſe ſatis docet. Sub illa ergo intelligitur quælibet legitima cauſa, ergo aliis diebus non eſt neceſſaria ſpecialis cauſa, ſed obligatio ſui muneris ſatis excuſat, vel C potiùs non ſecum compatitur aliam obligationem. Imò ex vi verborum illius textus non videtur ibi declarari rigoroſa obligatio, ſed ex quadam decentia: tum quia verbum *debet*, non habet maiorem vim, vt ex materia de Legibus conſtat: tum etiam quia nō loquitur de propria Eccleſia, ſed de Eccleſia viciniori, vnde ſolùm videtur attendiſſe ad quãdam decentiã, quæ ſine dubio eſt in hoc, vt Epiſcopus ſaltem ad Miſſam ſolemnem eat in Eccleſiam ſibi vicinam. Et ita textus ille nihil probat de horis Canonicis, etiam pro Dominicis diebus, quia poteſt de Miſſa ſufficienter intelligi, & onera ſunt reſtringenda.

14. Probatur 2. ex Iure, & ſententia D. Thom. Prælati qui docere populum tenẽtur, ad chorum obligari non debent.

Deinde id colligo ex dicto cap. *In ſancta* 92. d. Addita doctrina D.Thomæ 2.2.quæſt.91.art.2. ad D 3. vbi ait, *Prælatos, qui docere populum ex officio tenentur, non debere ad chorum obligari, ne per hoc à maioribus retrahantur*; cuius ſententia communiter recepta eſt, vt ſuprà dixi, maximéque habet locum in Epiſcopis, quibus & prædicare conuenit ex officio, & multiplex alia Eccleſiarum ſuarum ſollicitudo: nec refert, quòd de facto concionentur, necne; nam ad intelligendam obligationem officij propria eius ratio ſecundum ſe ſpectanda eſt. Præterea adiungo, Epiſcopum ad hoc non teneri ratione ſtipendij, ſeu redditũum, quia multa alia habet onera ſui officij, propter quæ ab Eccleſia alatur; maximè cùm ad recitandas horas ſimpliciter teneatur, vt infrà videbimus: nec etiam tenetur ra- E tione ſpecialis præcepti, nullum enim ex Iure colligitur: neque etiam ex conſuetudine poteſt talis obligatio colligi, quia nulla talis conſuetudo (vt arbitror) reperitur: imò nullum credo eſſe Epiſcopum, qui hanc obligationem agnoſcat: & rarus eſt, qui hoc munus frequenter ſubeat. Et hac ratione, præeſſe in choro commiſſum eſt quaſi ex officio Decano, vel primæ dignitati: non eſt ergo Epiſcopis imponenda talis rigoroſa obligatio, maximè cum continua, vel frequenti aſſiſtentia in choro.

Decanus ex officio in choro præeſt.

Satis ergo eſt, ſi dicamus teneri aliquando adeſſe, quantùm ad ſui muneris ſatisfactionem iudicauerit expedire, quod eius prudenti arbitrio relinquendum videtur. Optimum autem conſilium videbitur, vt niſi cauſa vrgens impediat, adſit diebus Dominicis, & feſtis, & in diebus ſolemnioribus poterit fortaſſe interuenire obligatio ſaltem pro tempore Miſſæ, veſperarum, vel etiam Matutino, conſuetudinis etiam habenda eſt ratio, ac denique cauere debet Prælatus, ne videatur hanc curam omninò negligere. De Prælatis item inferioribus, ſi Epiſcopale munus, & iuriſdictionem exerceant, idem cum proportione ſentiendum videtur, ſi verò minores ſint, conſideranda erit qualitas beneficij, & inſtitutio eius, vel conſuetudo, & iuxta illam erit iudicandum; & hanc exiſtimo fuiſſe ſententiam Innocentij in loco allegato.

Prælati inferiores quã obligationẽ habeant aſſiſtendi choro.

15. 6 Aſſertio. Religioſi qui chorum profitentur, nō tenentur ex vi generalis præcepti obligãtis ſub mortali, ad recitandũ in choro, niſi vbi fuerit particularis ipſorum cōſtitutio.

De Religioſis autem, qui chorum profitentur, exiſtimo non teneri ex vi generalis legis, ſeu præcepti obligantis ſub culpa mortali, ad canendum in choro, niſi vbi fuerit ſpeciali conſtitutione hoc præceptum ita expreſsè declaratum, & impoſitum, vel ſi alicubi proprium votum de hoc fieret, quod in nulla religione credo fieri; neque etiam ſcio in aliqua eſſe conſuetudinem illo modo obligantem: nec enim conſuetudo chori eſt in hoc ſenſu in Religionibus introducta, ſed ſolùm vt horæ omninò in choro dicendæ ſint, & omnes adeſſe debeant iuxta regulam, & quod in hoc deficientes, pœnæ ſubiaceant, non verò quod in hoc grauiter peccent, dummodò aliàs horas recitent, quod infrà videbimus, quàm neceſſarium ſit. Seclufis autem his capitibus, non eſt, vnde illa rigoroſa obligatio in eis naſcatur. Dices; ex obligatione chori in toto corpore exiſtente, ſufficienter naſcitur hæc obligatio in ſingulis. Reſpondeo non ita eſſe abſolutè, & immediatè (vt ſic dicam) loquendo. Nam ſatis eſt, quod cura prouidendi, vt chorus non deficiat, ſit apud Prælatum, & quòd ipſe poſſit cogere ſubditos, vt in choro non deſint, nec horas omittant. Quamdiu verò Superior non imponit ſpeciale, ac perſonale præceptum, non eſt talis obligatio in ſingulis ex præcepto; nec Superior debet illam imponere ſine cauſa, quando publicæ obligationi ex vi regulæ fit ſatis, & non deſunt, qui religioſè, ac voluntariè ſuæ profeſſioni ſatisfaciant. Si autem tanta eſſet negligentia ſubditorum, vt videretur præceptum neceſſarium, tunc imponendum eſſet. Imò ſi contingeret, ipſum etiam Prælatum eſſe negligentem, & ideò ſolere horas publicè amitti ex defectu miniſtrorum: tunc certè præceptum commune ſingulos obligaret, quia iam eſſet publica neceſſitas, in qua omnes obligantur; hic autem caſus, vel numquam, vel rarò accidere poteſt, & ideò moraliter loquendo regula poſita vera eſt, quæ ex auctoribus citatis, & referendis colligitur.

Obiectio.

Reſolutio.

Quando religioſi ſunt cogẽdi à Superiore ad chorum.

16. Religioſus facilius excuſatur ab onere canẽdi in choro, quàm clericus maxime beneficiat⁹. Probatur 1. pars.

Atque ex his ſequitur faciliùs poſſe excuſari religioſum ab hoc onere canendi in choro, ſine culpa leui, quàm poſſit clericus ſecularis excuſari à culpa mortali, quando alioqui ratione beneficij ad illud tenetur. Ratio quoad religioſum eſt, quia vnuſquiſque religioſus in particulari ſolùm tenetur ad exiſtendum, & canendum in choro ex vi regulæ, quæ ordinariè non obligat ſub reatu culpæ, ſed tantùm pœnæ; & ideò licet practicè, ac moraliter vix violetur ſine aliqua culpa leui, tamen ſi aliqua moderata cauſa intercedat, poterit omnem culpam excuſare, dummodò recitatio Canonici officij, ſaltem priuata non omittatur; hoc enim ſuppo-

ſupponendum eſt ſemper, quoties de omiſſione chori tractamus; agimus enim de illa præciſè, nam de omiſſione abſoluta priuatæ recitationis horarum infrà dicendum eſt. Atque ita in religioſis facilè admitto quamdam Caietani doctrinam in verb. *Hora Canonicæ*. Quam Armilla, & alij communiter ſequuntur: verba Caietani ſunt, *Vbi contemptus deeſt, & propter meam abſentiam non notabiliter læditur diuini cultus officij, & Prælati diſſimulant, parum de his, quæ Dei ſunt, curantes, non incurro mortale peccatum ex hoc, quod deſum horis Canonicis in Eccleſia mea, quia contra præceptum iuris poſitiui propriè nō venio, nec notabile damnum infero diuino cultui. Grauiter tamen pecco, ſi ſine rationabili cauſa me debitis horis ſubtraho, quia grauis eſt ratio diuini debiti.* Prior enim pars in religioſis verum habet, vbicumque ex aliqua ſpeciali conſtitutione, aut conſuetudine alicuius religionis contrarium non conſtiterit. Poſterior autem pars, ne ſit contraria priori, intelligenda eſt de graui peccato in latitudine venialis, & eſt vera, quando nulla probabilis cauſa excuſat.

Caietan. *Armilla.*

Religioſus non peccat mortaliter, qui non intereſt horis canonicis.

17. Probatur 2. pars. Clerici mortaliter peccant cum nō interſunt horis canonicis quando tenentur.

At verò in clericis, qui in ſuis Eccleſiis ad hoc officium in Eccleſia dicendum tenentur, longè diuerſa ratio eſt, quia hi tenentur per ſe loquendo hoc miniſterium præſtare Eccleſiæ ſuæ ſub reatu culpæ grauis ex ſuo genere, & ideò niſi ex leuitate materiæ, aut ex graui cauſa legitimè excuſentur, mortaliter peccant, ſuum debitum non ſoluendo. Antecedens patet, quia tenentur ex lege iuſtitiæ ratione beneficij, & ſtipendij, quod propter hoc officium ab Eccleſia accipiunt, vt ex dictis ſupponimus; lex autem iuſtitiæ ex ſuo genere obligat ſub reatu culpæ mortalis. Atque hoc ſatis oſtenditur ex graui pœna, quæ propter talem tranſgreſſionem ponitur in dicto cap. vlt. d. 92. Qui textus (vt dixi) loquitur de clericis, qui ratione beneficij, vel ſtipendij iuſti ad hoc munus, certæ alicui Eccleſiæ deputati ſunt. Nec oportet illum extendere ad religioſos, de quibus re vera non loquitur. Atque ita ſentiunt de clericis beneficiatis Turrecremata ibi, quæſt. 2. & ſumitur ex Innocentio in cap. 1. de Celebrat. Miſſar. & ex Paludano 4. d. 15. quæſt. 5. art. 1. Syluestro, Angelo & Armilla ſuprà, & Graffis cap. 52. num. 4. & 6. Qui ſanè nimis confusè loquuntur, nihil in hoc diſtinguentes, inter clericos beneficiatos, & religioſos, cùm tamen ſit magna differentia, quia Religioſi re vera non canunt propter ſtipendium, ſed propter ſuam regulam, vel inſtitutionem. Quamuis autem in clericis beneficiatis obligatio grauis ſit, tranſgreſſio poteſt eſſe leuis ex paruitate materiæ, quia hoc generale eſt in materia iuſtitiæ, & infrà explicabitur.

Cap. *vlt.*

Turrecr. Innocent. Paludan. Syluest. Angel. Armil. Graf.

18. Obligatio ratione ſtipendij non eſt tam rigoroſa, vt excuſationem moralem nō admittat.

Præterea, licèt hæc obligatio ex iuſtitia ſit, poteſt admittere legitimam cauſam excuſationis, quia obligatio ratione ſtipendij non eſt tam rigoroſa, vt excuſationem moralem non admittat, quod docent omnes, & per ſe notum eſt. Oportet tamen vt cauſa ſit vera, & vt bona fide procedatur. Item quando cauſa eſt diuturna, oportebit, vt Superioris legitima facultas, vel diſpenſatio intercedat. In quo nulla melior regula aſſignari poteſt, quàm vt ſeruentur conſtitutiones iuſtæ, vel conſuetudines ſingularum Eccleſiarum, & quæ de diſtributionibus, & reſidentia in choro ſtatuuntur in Concilio Tridentino ſeſſion. 21. capit. 3. & ſeſſion. 22. capit. 3. & ſeſſion. 24. cap. 12. adiuncto capit. vnic. de Clericis non reſidentibus in 6. Et iuxta hanc doctrinam intelligendum eſt, quod dicti auctores dicunt Prælatos poſſe abeſſe à choro ſine graui culpa, ex iuſta cauſa. Nam de Prælatis Religioſorum eadem ratio quoad hoc eſt, quæ de aliis Religioſis; nam illi licèt peculiari obligatione teneantur curare, vt horæ in choro non omittantur, tamen ad præſentiam perſonalem non magis illi obligantur ex voto, vel rigoroſo præcepto, quàm inferiores. Sed ad ſummum ob circumſtantiam perſonæ, & ob aliorum exemplum intra obligationem regulæ magis tenebuntur, quamuis in eis poſſint etiam frequentiùs occurrere cauſæ legitimæ ad excuſandum, propter plures, & grauiores occupationes. De Prælatis autem Eccleſiarum ſæcularium iam diximus, eos ordinariè ex vi ſui muneris non eſſe obligatos ad chorum, & ita non indigent ſpeciali excuſatione, vt frequenter abeſſe poſſint. Qui verò inferiores Prælati ſunt, & ex ſpeciali inſtitutione, & munere obligantur, & intelliguntur accipere beneficium propter hoc officium, illi indigebunt excuſatione ab eis bona fide probanda. Si tamen hi tales ſint, vt ſuas diſtributiones in choro habeant, eadem lege, qua cæteri tenebuntur quoad hoc, quia Iura indifferenter de omnibus loquuntur, eadémque ratio in illis locum habet.

Concil. Trid.

Prælati Religioſorum quomodo teneātur choro intereſſe.

Prælati ſæcularium Eccleſiarū quo modo poſſint à choro abeſſe.

19. Beneficiatus ad duo officia obligatus incompoſſibilia, nō peccat recipiendo integrum ſtipendium.

Denique, ſi beneficiatus per ſe obligatus ad chorum, aliàs etiam tenetur ex vi ſui officij ad inſeruiendum in ſacriſtia, vel alibi, clarum eſt, non peccare recipiendo ſtipendiū beneficij integrum, etiam ſi pro illo tempore in choro non reſideat, quia non poteſt ad incompoſſibiles actiones obligari. Vnde cùm quis ex vi beneficij, vel ſtipendij ad plura miniſteria obligatur, ſemper intelligitur, quatenus illæ actiones inter ſe incompatibiles non ſunt: Ita ſumitur ex Paludano, Turrecremata, Innocentio & aliis in locis citatis. Et eſt res per ſe ſatis clara: ſubintelligitur tamen ſemper, vt priuatim recitare debeant horas, quibus in choro nō interſunt.

Palud. Turrecr. Innocent.

20. Canonici, & beneficiati qui quotidianas diſtributiones recipiunt, propter aſſiſtentiam in choro, non poſſunt illas tuta conſcientia accipere, nec retinere, niſi interſint.

Atque ex his colligitur, Canonicos, & alios beneficiatos, qui quotidianas diſtributiones recipiunt propter aſſiſtentiam in choro, non poſſe illas tuta conſcientia recipere, nec receptas retinere, ſi choro non interſint. Ita declaratur in dicto cap. vnic. de Cleric. non reſident. in 6. vbi ſic dicitur: *Qui aliter de diſtributionibus ipſis quicquam receperit, rerum ſic receptarum dominium non acquirat, nec faciat eas ſuas, imò ad omnium reſtitutionem, quæ contra huiuſmodi conſtitutionem receperit, teneatur.* Quæ conſtitutio renouatur in Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 12. Quod addit, vt qui aſſiſtunt, diſtributiones accipiant, quibus alij abſentes priuantur: *Quauis colluſione, aut remiſſione excluſa*, quæ duo verba rigoroſa ſunt, & multum notanda: colluſio enim propriè dicitur eſſe ſimulata concertatio inter duos, vt inter actorem, & reum, quæ vox optimè hic accommodata eſt ad reciprocas condonationes, quas faciunt præbendati, quando mutuò, & inuicem ſibi mulctas remittunt. Nam per hanc fictionem, & legi Canonicæ, & cultui diuino derogant. Vult ergo Concilium, vt non obſtante hac colluſione abſentes non faciant diſtributiones ſuas, etiamſi alij conniueant. Quia verò Concilium ſub diſiunctione ait, quauis colluſione, aut remiſſione, dubitari poteſt, an idem per illa ſignificetur, vel aliquid per poſteriorem dictionem addatur? Quod eſt quærere, vtrùm non ſolùm, quando eſt propria colluſio per mutuam cōdonationem, ſed etiam quando eſt ſimplex remiſſio, & bona fide fit alicui perſonæ propter rationabilem cauſam, vel grauem occupationem, non valeat, nec poſſit ille, cui fit remiſſio,

Cap. *vnic.* *Concil. Trid.* Colluſio quid ſit.

diſtri

diſtributionem tuta conſcientia retinere, quando A
non eſt ex his caſibus, qui in dicto cap. vnic. numerantur his verbis: *Exceptis illis, quos infirmitas, aut iuſta corporalis neceſſitas, aut euidens Eccleſiæ vtilitas excuſarent.* Nam videtur nimium rigoroſum dicere, quod alij præbendati non poſſint id, quod ſibi accreſcit, liberaliter condonare abſenti, etiam ex rationabili cauſa, & ſine colluſione, vel graui Eccleſiæ detrimento, vt ſupponitur. Nihilominùs diſiunctio illa, & diſtinctio vocum, diuerſa in proprietate ſignificantium, cum illo diſtributiuo ſigno, *quauis remiſſione*, videtur valde vrgere, vt dicamus omnem remiſſionem irritam eſſe illis verbis, extra caſus in alio Decreto expreſſos, vt in eodem Concilio ſubiungitur. *Iuxta cōſtitutionem Bonifacij VIII. &c.* Vnde hæc pars videtur in rigore ver- B
borum vera, *Et in congregatione Romana, his verbis declarata eſt: Non licet Capitulo aliquo prætextu diſtributiones quotidianas donare, relinquere, aut quauis colluſione remittere alicui, qui vel ab Eccleſiæ ſeruitio abfuerit, vel alio quouis modo diſtributiones legitimè debeat amittere, nec fas ſit cuipiam eas recipere, & ſi acceperit ſuas, ne faciat, ſed eas reſtituere omninò cogatur illico diſtribuendas fabricæ Eccleſiæ quatenus indigeat, aut alteri pio loco Epiſcopi arbitratu.* Et in alia declaratione additur, etiam remiſſionem quæ fieri ſolet in die Cœnæ Domini, ad hunc effectum non valere.

Diſtributiones quotidianas donare aut remittere abſentib. non licet.

21. Vltimò dicendum eſt, teneri clericos ad dicendum hoc officium in Eccleſiis, & templis ad hoc munus deputatis. Ita ſtatuunt prædicta iura, dum C
dicunt in Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, Regularibus, & aliis; & notant Turrecremata, Sylueſter, Angelus, Armilla, & alij. Et ratio eſt, tum quia ad hoc ſunt templa dicata; & hic eſt vnus ex præcipuis finibus eorum, propter quod Chriſtus templum vocauit domum orationis, Matth. 21. tum quia ad decentiam, & ornatū ſacri officij ſolemniter, ac publicè nomine totius Eccleſiæ decantandi hoc pertinet: tum quia ad Chriſtiani populi conuenientem vſum hoc neceſſarium eſt: tum quia in illo loco Deus cenſetur peculiariter aſſiſtere, & faciliùs ab eo impetrari, 2. Paralip. 7. Vnde & Angeli ipſi creduntur peculiariter ibi adeſſe, & Deum cum pſallentibus collaudare, eorúmque orationes iuuare, iuxta illud Pſal. 67. *Principes coniuncti pſallentibus* D
in medio iuuencularum tympaniſtriarum, in Eccleſiis benedicite Deo Domino: myſticè intellectū: vnde Chryſoſtomus hom. 24. in Acta. *Neſcis, ait, quòd cum Angelis ſtas, cum illis cantas, cum illis hymnos dicis,* & Homil. 15. ad Heb. *Plenas, dicit, eſſe Eccleſias incorporeis virtutibus,* Tum denique quia locus Eccleſiæ ad deuotionem, & quietem orationis aptior eſt, & dæmonibus eſt formidabilis propter loci ſanctitatem, præſertim ſi corpus Domini adſit, & Sanctorum venerabiles imagines, ac reliquiæ, quæ omnia inuant, vt dæmō minus perturbare audeat, & Deus maius auxilium ad bene orandum præbeat. Ideóque antiquiſſima ſemper Eccleſiæ conſuetudo fuit, vt hæc officia quotidie in templis dicerentur, niſi neceſſitas aliud facere cogeret, id enim ſemper E
etiam facere licuit, & nunc licet. Vnde Clemēs Romanus lib. 8. Conſt. cap. 34. poſt præceptum de horis Canonicis publicè dicendis ſubiungit: *Quòd ſi ad Eccleſiam prodire non licuerit, propter infideles, congregabis Epiſcope in domo aliqua, ne ingrediatur pius in Eccleſiam impiorum; non enim locus hominem ſanctificat, ſed homo locum.*

* * *

Vltima aſſertio. In tēplis, & Eccleſiis recitandæ ſunt Canon. horæ, ob plures rationes.
Turrecr. Syluest. Angel. Armilla. Matth. 21. 2. Paral. 7. Pſal. 67. S. Chryſoſt.
Angeli adſunt cū pſallentibus in choro.
S. Clem.

CAPVT XI.

Quodnam officium Diuinum, in choro recitandum ſit.

EXplicata ſubſtantia, & obligatione horarum Canonicarum, oportet, vt de circumſtantiis, & quaſi accidentibus eorū dicamus, quod faciemus, diſcurrēdo per communes circumſtantias actuum moralium; & quoniam de perſonis, & loco iam diximus, ſimúlque declarauimus obligationem abſolutā dicendi has horas, quam poſſumus vocare obligationem quoad exercitium actus, explicādo cæteras circumſtantias, declarabimus obligationem, quam ſolemus vocare, quoad ſpecificationem actus, id eſt, vt talis oratio rectè, & honeſtè, & prout decet, fiat, quod maximè pendet ex modo, qui in his horis dicendis ſeruari debet. Hic autem modus internus eſſe poteſt, ſeu pendens ex actu interiori, qui eſt attentio, vel deuotio; & externus conſiſtens in prolatione ipſa vocis, in materia, ſeu oratione, quæ profertur in integritate, in ordine, & ſimilibus: & licet modus ille interior in ſe principalior ſit, tamen per exteriorem manifeſtatur, & ad illum applicari debet, & ideò ex huius cognitione pendet, ac propterea de circumſtantiis externis ſermonem præmittimus, & præſertim de his, quæ ad ſubſtantiam huius actus proximè accedunt, vt ſunt, quid cantandum ſit, quid ſit ab omnibus, vel à ſingulis canendum, deinde verò, quæ ad integritatem, ordinem, & tempus ſpectant, de quibus ſigillatim dicemus. 1.

1. Præſentis capitis ſtatus aperitus.

In præſenti ergo capite non eſt quæſtio de materia huius orationis in generali, nam conſtat ex dictis illam eſſe horas Canonicas, conſtantes ex partibus, quas in ſuperioribus declarauimus; ſed eſt quæſtio de talibus horis in ſpecie (vt ſic dicam) & de nonnullis partibus earum; ſub genere enim horarum Canonicarum ſunt varij ritus orandi: aliter enim Græci, verbi gratia, aliter Latini orant, & ſuas horas componunt, aliter Clerici, aliter Monachi, aliter in hoc Epiſcopatu, aliter in illo, vel in diuerſis regnis, vel prouinciis. Rurſus in eodem Breuiario pro diuerſis feſtis, vel temporibus ſunt aſſignati varij modi dicendi ſingulas horas. Item ordo horarum, & debita continuatio ſine nimia interpolatione videtur ad ritum huius officij pertinere, & ideo hæc omnia comprehendit quæſtio propoſita. 2.

Varij ritus orandi per horas Canonicas.

Primò ergo inquiri poteſt, quam formam diuini officij teneantur ſingulæ Eccleſiæ in ſuis choris obſeruare, id eſt, an teneantur, officium dicere iuxta formas Breuiarij, huius, vel illius Epiſcopatus; vel ſecundum formam Eccleſiæ Romanæ. Cui quæſtioni breuiter ſatisfieri poteſt per conſtitutionem Pij V. in Bulla confirmationis ſui Breuiarij, vbi priùs reuocat omnes alios recitandi modos in aliis Breuiariis contentos, his exceptis, qui *ex inſtitutione à ſede Apoſtolica approbata, vel conſuetudine, quæ, & ipſa inſtitutio ducentos annos antecedat, retenti fuerint.* Deinde præcipit in hunc modum: *Omni itaque alio vſu quibuſlibet, vt dictum eſt, interdicto, hoc noſtrum Breuiarium, ac precandi, pſallendique formulam in omnibus vniuerſi orbis Eccleſiis, Monaſteriis, ordinibus, & locis, etiam exemptis, in quibus officium ex more, & ritu dictæ Romanæ Eccleſiæ dici debet, aut conſueuit, ſalua prædicta inſtitutione, vel conſuetudine prædictos ducentos annos ſuperante, præcipimus obſeruari.* Et deinde declarat, quocumque alio modo recitetur, non ſatisfieri huic obligationi. Poſtea verò 3.

1. Aſſertio Eccleſiæ. Omnes renētur iuxta formam noui Breuiarij Romani diurnū officium recitare, præter in eo exceptos. *Bul. Pij V.*

Clem. VIII. Clementis VIII. Breuiarium tenendum eſt.

verò Clemens VIII. licet nouum Breuiarium imprimi fecerit, formam illam non immutauit, ſed à mendis,quæ irrepſerant,expurgauit,paucis additis, vel immutatis. Huic ergo legi ſtandum eſt, & ſecundum hanc formam eſt in choro pſallendum,vel iuxta Breuiarium Pij V. quo vti licet, quamdiu libri priùs impreſſi non conſumuntur, vel iuxta Breuiarium Clementis, iuxta cuius formam in poſterum ſunt Breuiaria imprimenda, ſicut ipſe ſtatuit. Vnde graue peccatum eſſet,quacumque alia forma vti in Eccleſiis tam ſecularibus, quàm regularibus ſub illa exceptione non comprehenſis,quia præceptum eſt ſatis expreſſum, & materia ſatis grauis, pertinénſque ad ſubſtantiam diuini officij.

4. Quibus ſui eſt forma ab Eccleſia approbata, & 200. annorũ conſuetudine firmata, excipiuntur, poſſunt tamen Romanam ſuſcipere, & ſuſceptam ſemel nequeũt repudiare.

Circa limitationem autem in eadem lege additam, de his Eccleſiis, quæ Breuiario approbato per conſuetudinem ducentis annis antiquiorem, quod ad vſum chori attinet,certum eſt, non teneri ad recitandum officium in choro, iuxta Breuiarium hoc Romanum, quia in ipſa lege excipiuntur: certum ſecundò eſt, poſſe illud acceptare, ſi velint ex conſenſu Epiſcopi,& totius Capituli,quia in ipſa etiam conſtitutione hoc expreſsè conceditur. Cui addo tertiò, quòd ſi ſemel hoc modo acceptetur, non poterit poſtea ſine Pontificis auctoritate relinqui, quia per illam acceptationem antiqua conſuetudo reuocata eſt, & prius Breuiarium quaſi abolitum, & priuilegio in illa exceptione contento fuit renunciatum, & ideo ad antiquam conſuetudinem iterum propria auctoritate rediri non poteſt, ſed lex Pij V. iam ibi obligat. Quartò aſſero ſine conſenſu Epiſcopi, & totius Capituli non poſſe in illis diœceſibus pro vſu chori recedi ab antiquo vſu; ac ſubinde ibi ſeruandum eſſe Ius commune, quod habet, omnes inferiores Eccleſias conformari debere Metropolitanæ. cap.penult. & vlt. d.12. Quæ regula cum proportione ad regulares Eccleſias applicatur, vt vnaquæque ſui ordinis ritum ſequi debeat, quando illa antiquitate gaudet, eámque vult retinere. Quod ſi ex ſimili, & æquè antiqua conſuetudine diœceſis Epiſcopalis proprium habuerit Breuiarium, credo poſſe illud retinere,& non poſſe mutari, niſi cum prædicta conditione, & conſenſu Epiſcopi,& totius Capituli; quia Pius V. expreſsè loquitur de Breuiariis ab Epiſcopis in ſuis diœceſibus peruulgatis, & poſtea illa comprehendit in exceptione,& vt relinqui poſſint,non poſtulat Metropolitani conſenſum, ſed Epiſcopi,& vniuerſi Capituli: cùm autem dicit *vniuerſum*, non poſtulat,vt omnes de Capitulo, nullo diſcrepante, conſentiant, id enim moraliter expectandum non eſt,nec vis verbi hoc poſtulat,ſed ſolùm quod conſenſus præſtetur à Capitulo, vt Capitulum eſt, id eſt,per modum vnius corporis myſtici ad hoc congregati,& tunc vniuerſum conſentit,quando maior pars vincit,niſi Iure expreſſo amplius requiratur.

5. Reſolutio aliquatum dubitat lex illa Pij V. de recitãdo iuxta formam Romanam obligat vbique, éſtque non ſolùm præcipiens,ſed irritans.

Neque in hoc puncto noua difficultas occurrit: ſolùm video quæri poſſe, an hæc lex Pij V. nunc obliget vbique, & occaſio dubitandi eſt, quia poteſt alicubi non eſſe recepta, nec moribus introducta,non titulo antiquæ conſuetudinis, ſed ex negligentia, vel reſiſtentia Epiſcoporum, ſeu Prælatorum; quæ in initio poteſt eſſe iniqua,vſu tamen,& duratione præualere; cùm enim hæc lex humana ſit, poterit conſuetudine contraria abrogari, ergo non repugnat alicubi ita accidiſſe; ibi ergo non obligabit hæc lex,retinerí que poterit aliud Breuiarium, etiam pro vſu chori licet non excedat ducentorum annorum antiquitatem. Dicendum eſt tamẽ in primis, hactenus non fuiſſe per nouam conſue-

A tudinem contrariam huic legi alicubi derogatum, quia Pontifices numquam conſenſerunt tali conſuetudini,vel expreſsè,vel tacitè, quin potiùs Clemens VIII. ſtatuit,vt quod Pius ordinauit,ratum, & inuiolatum conſeruetur. Deinde dico illam legem non tantùm eſſe præcipientem; ſed etiam irritantem omnia alia Breuiaria, quæ infrà ducentos annos initium habuere, quare nulla conſuetudine reſtitui poſſunt, ac ſubinde officium illud iam non poteſt eſſe Canonicum, neque aptum, vt per illud obligationi chori ſatisfiat; & ex hac parte exiſtimo omnes poſteriores conſuetudines ita eſſe per hanc legem reprobatas,vt contra eandem legem præualere non poſſint. Vnde fit, ſi in aliqua Prouincia, ſimilis conſuetudo, vel Breuiarium non ita antiquum,vt poſtulatur in Breui Pij V. contra illius diſpoſitionem B indebitè retineatur, non obligari clericos,vel parochos ad illum recitandi modum, ſiue in choro,ſiue extra illum,ſed potiùs per ſe loquendo obligari lege Pontificia,vt infrà latiùs dicam.

Legi Pontificiæ nõ fuit per contrariam conſuetudinem hactenus derogatum.

6. Hæc lex ita obligat ad recitandum tale officiũ tẽporis, vel diei, & non aliud, vt nequeat Prælatus diſpẽſare nec ex cauſa permanẽter, cùm ea verò poſſit, quaſi tranſeunter.

Poteſt verò ſecundò quæri, an hoc præceptum obliget,non ſolùm ad dicendum officium iuxta tale Breuiarium generatim,vt ſic dicam,ſed etiam ad dicendum in particulari tale officium temporis, vel diei,prout in ipſo Breuiario deſignatur. Verumtamen quæſtio hæc maius habet dubium in recitatione priuata,quàm in publica,& ideò de illa communiter tractatur ab Auctoribus, & à nobis infrà diſputabitur. Dico ergo, hoc præceptum per ſe obligare determinatè ad tale officium, prout ad C ſingulos dies in Breuiario applicatur: ideóque maximè obligare in publica oratione chori,quia de illa maximè loquuntur Iura, in cap. *De iis*, & cap.vlt. d.12. & cap. *Conuenit*, de Conſec. d.5. & ſecundum illum publicum dicendi modum maximè attendi poteſt, & debet Eccleſiæ conſuetudo, & neceſſaria vniformitas. Item quia illa mutatio non fit ſine aliqua nota,vel ſcandalo, quando tam publicè fit. Et propter hoc cenſeo hanc mutationem eſſe rem grauem ex ſuo genere in hac publica oratione, & ideò vix poſſe fieri ſcienter in notabili parte officij ſine graui culpa eius, qui fuerit cauſa illius; ex leuitate autem materiæ, vel ex inaduertentia facilè excuſari, ſaltem à culpa graui. Addunt etiam frequenter Doctores, poſſe Prælatum ordinarium in D hoc diſpenſare ex rationabili cauſa, etiamſi diſpenſare non poſſit,quominùs officium dicatur. Ita Antoninus 4.p. tit.13. cap.4. §.2. Tabienna, num.16. Armilla, num.13. qui refert quemdam Magiſtrum Vincentinum: & idem ſentit Nauarrus, cap.27. num.217. Quod facilè admitti poteſt quoad hanc mutationem officij diei in vna, vel alia occaſione graui: tamen in mutatione totius Breuiarij clarum eſt, non poſſe diſpenſare, neque illam facere, aut permittere, niſi iuxta conſtitutionem Pij V. vt ex dictis ſatis patet. Nec etiam poteſt quaſi permanenter diſpenſare, aut legem facere,vt tali,vel tali die aliter dicatur officium, quàm in Breuiario Romano ſit præſcriptum,vbi illud ſeruandum eſt: ſed oportebit tunc ad Papam accedere. Et eadem proportione non poteſt Prælatus religionis vtentis E proprio officio talem diſpenſationem permanentem facere, & ſic de aliis ſeruata proportione.

Cap. *De iis.* Cap. vlt. Cap. *Conuenit.*

D. Ant. Tabien. Armilla. Vincent. Nauarr.

Prælatus ordinarius in mutatione officij ex cauſſa rationabili diſpẽſare poteſt.

7. In recitatione publica quæ fit in choro, ſeruandus eſt ordo nõ ſolùm totius inter partes,

Tertio loco ſpectat ad præſentem quæſtionem explicare,an hoc præceptum obliget ad ſeruandum ordinem in dicendis horis Canonicis in choro,tam inter ipſas horas inter ſe, quàm inter partes vniuſcuiuſque horæ. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia communiter Auctores dicunt, ordinem non pertinere ad ſubſtantiam huius præcepti, & ideò non

T violari

ſed etiã partiũ inter ſe, ídq; ex præcepto.

violari grauiter, etiamſi prætermittatur. Dico tamen Auctores frequentiùs loqui de recitatione priuata, de qua inferiùs videbimus: at verò de illa, quæ publicè in choro fit, omnino dicendum eſt, in dicendis horis ſeruandum eſſe earum ordinem ex præcepto. Et primum de ſingulis horis quoad partes earum inter ſe patet, tum ab inconueniẽti, quoniam aliàs poſſet arbitrio Prælatorum dici Hymnus in fine, quando dicendus eſt in principio, & è conuerſo, & capitulum, vel Pſalmi ordine præpoſtero, quæ tamen ſine dubio fieri non poſſunt ſine culpa ex ſuo genere graui, niſi vel materiæ leuitas, vel aliqua inaduertentia excuſet: tum etiam à priori, quia in his artificialibus vnitas rei, & quaſi eſſe illius conſurgit ex tali ordine, ita vt poſſit dici de ſubſtantia illius, vt tale artefactum eſt, talis autem eſt vnitas vniuſcuiuſque horæ Canonicæ, vnde inuertere ordinem, eſt illam deſtruere, & alium ritum introducere. Denique in publica recitatione de ſe eſt hoc offenſiuum populi, nullo ergo modo licet.

In mutatione horarum non eſt magna difformitas.

In ordine verò diuerſarum horarum inter ſe non videtur eſſe tam intrinſeca connexio, quia non ita componunt vnam horam, vnde in mutatione illius ordinis non ſtatim apparet tam grauis difformitas. Nihilominus ille ordo etiam eſt per ſe intentus ex vi talis ritus, & inſtitutionis, quia ex omnibus illis horis ita ordinatis vnum integrum officium componitur, quod ſuo modo vnum eſt, & de illo vnum præceptum datur. Vnde non dubito, quin talis ordo etiam comprehendatur ſub tali præcepto, & quod ſit culpabile illum mutare voluntariè, & ſine cauſa cogente. Et in oratione publica habet maiorem difformitatem, quia magis videtur inſtitutio contemni, quando publicè omittitur, & per ſe maius ſcandalum inde generatur; item quia quodammodo eluduntur myſteria, quæ per has horas, & earum ordinem ſignificantur: nam propter orationes publicas maximè inſtitutæ ſunt.

8. Quot modis interpolatio contingere poſſit in recitatione diuini officij, & quæ ſit laudabilis inter ſingulas horas.

Tandem inquiri hic poteſt de interpolatione in his horis facta, an ſit contra debitum orandi modum, & quàm grauis culpa ſit, quando in choro committitur? Quæ dubitatio non intelligitur de interpolatione diſtinctarum horarum inter ſe; illa enim abſolutè loquendo bona eſt, & conſentanea inſtitutioni. Nam licet ſint partes vnius officij diei, non ſunt partes continuæ, ſed diſcretæ: nam ipſum officium non eſt vnum ad modum quantitatis continuæ, ſed diſcretæ, ſicut eſt oratio. Diſcernuntur autem, ſeu diuiduntur partes illæ per interpolationem, & ideo bonum eſt, vt cum interpolatione dicantur.

Horæ debẽt cum interpolatione dici.

Verum eſt tamen, in hac interpolatione modum, ſeu mediocritatem requiri, ita vt neque nimia ſit, nec nimis parua, hoc autem pendet ex antepoſitione, & poſtpoſitione talium horarum, quantùm enim in his peccatum fuerit, tantùm in illo peccabitur, quid verò de illis circumſtantiis dicendum ſit, infrà tractando de tempore horarum videbimus. Hic ergo ſolùm agitur de interpolatione, quæ fieri poteſt inter partes eiuſdem horæ, vt inter vnum pſalmum, & alium, vel inter pſalmos, & lectiones, aut inter partes eiuſdem pſalmi. Diſtinguere autem oportet interpolationem à pauſa; nam pauſa, quæ nimia non ſit potiùs eſt commendata in choro, quàm prohibita, vt conſtat ex Concilio Baſilienſi, ſeſſ. 21. §. 2. vbi monet cantum fieri, *cum pauſa decenti, præſertim in medio cuiuſlibet verſiculi Pſalmorum, debitam faciendo inter ſolemne, ac feriale officium differentiam*. Interpolatio verò eſt, quando fit nimia, & inuſitata partium diſcretio. Hæc autem duobus modis fieri poteſt, primò omninò ceſſando à choro pro aliqua notabili mora, & ad alias actiones, vel cogitationes omninò extraneas diuertendo; (loquimur autem de ceſſatione, aut interpolatione totius chori; nam in ſingulis non poteſt eſſe ſola interpolatio, ſi chorus officium proſequatur, ſed erit ſimul mutilatio quoad eam partem, ad quam aliquis non concurrit, vt ſtatim explicabo.) Secundò poteſt contingere intermiſſio hæc non ceſſando omninò, ſed cantando aliquid, vel legendo, illo intermedio tempore, quod totum ad Deum, & eleuationem mentis in ipſum aliquo modo referatur, non ſit tamen pars illius horæ, vel officij, quod canitur. De hoc poſteriori modo dicam cap. 13.

Pauſa in officio cantando in medio verſu facienda.

9. Interpolatio facta præter inſtitutionẽ in quacumque hora eſt peccaminoſa de ſe.

De primo dicendum eſt, interpolationem factam præter inſtitutionem, in quacumque hora eſſe peccaminoſam de ſe. Dico, *præter inſtitutionem*, vt excludam interpolationem inter tres nocturnos, vel inter ſe, vel à laudibus; illa enim non eſt abſolutè præter inſtitutionem, & ideò peculiarem difficultatem habet, an nunc liceat, necne; quæ ſuprà tractata eſt. De omni verò alia ratio eſt, quia eſt contra vnitatem moralem vniuſcuiuſque horæ, & contra communem conſuetudinem, à qua diſcrepare in publica celebratione ex ſuo genere graue eſt. Denique eſt contra ritum, & inſtitutionem, quæ non parum violatur per hanc interpolationem, quando notabilis eſt. An verò hæc culpa grauis, aut leuis ſit, ex circumſtantiis expendendum eſt? Moraliter verò non poteſt accidere ex mera voluntate, ſed ex aliqua neceſſitate, vel probabili ignorantia; & tunc neceſſitas poterit excuſare omninò, & ignorantia magna ex parte, niſi valdè craſſa ſit, & ſcandalum graue ſequatur. Secluſo verò ſcandalo, & poſita bona fide orta ex aliqua occaſione probabili, videtur facilè poſſe excuſari grauis culpa in huiuſmodi interpolatione.

10. Ceſſatio à cantu, ſi perſiſtat recitatio, non eſt interruptio, recitatio tamen ſi deſit moraliter, æquiualet omiſſioni partiali alicuius partis, quæ ſi parua fuit poteſt repeti expleto officio.

Et hinc conſtat, quid dicendum ſit de interruptionibus, quas ſingulæ perſonæ aſſiſtentes in choro facere poſſunt, potiſſimè enim fieri ſolent per verba nullo modo ad officium pertinentia, raro namque vel numquam fieri poſſunt in choro hæ interruptiones per alias actiones ab officio extraneas, niſi fortè per rixam, quæ ex verbis ordinariè naſcitur, interdum verò fieri poteſt per ceſſationem à cantu, vel omninò à recitatione vocali, vel etiam ab attentione, & auditione morali eorum, quæ dicuntur. Et quidem de his poſterioribus modis nihil eſt, quod de nouo dicamus, quod pertineat ad ſpecialem defectum interruptionis: nam ceſſatio à cantu, ſi recitatio aliqua eius, quod canitur, non deſit, non eſt propriè interruptio horæ, ſed ſolius cantus, & eſt potiùs omiſſio illius actionis, quoad aliquam partem eius, nam pars illa ſemel omiſſa non poteſt poſtea expleri quoad cantum. Et ita culpæ gradus erit, & pro ratione obligationis cantandi, de qua ſuprà dictum eſt; & iuxta quantitatem partis omiſſæ, quòd prudentis arbitrio relinquendum eſt. Si autem non tantùm cantus, ſed etiam recitatio exterior omittatur, neceſſe eſt, vt moraliter æquiualeat partiali omiſſioni alicuius partis diuini officij, quæ grauior culpa eſt, quàm interruptio, & niſi fiat animo repetendi poſtea omiſſum, facilè erit grauis culpa: & adhuc cum illa intentione non eſt parua culpa intra latitudinem venialis, quia eſt magna inuerſio partium officij, ſimul cum interruptione.

Taciturnitas æquiualet omiſſioni.

Dico autem æquiualere illam taciturnitatem omiſſioni, quia chorus ſemper in officio ſuo procedit, & quod ſemel perditur, non poteſt in eodem tempore recompen-

compenſari, erit enim maior confuſio, & perturbatio officij; & ideò omnes Doctores admonent, vt, ſi aliqua particula officij præteriit, ſiue culpabiliter, ſiue inculpabiliter, non repetatur, durante officio chori, ſed vel nulla ratio eius habeatur, ſi parua fuit, vel reſeruetur repetenda poſt expletum officium. Vnde quia hoc per ſe eſt contra debitum ordinem, ſi voluntariè fiat, & ſine cauſa cogente, non fit ſine aliqua culpa. Atque hæc tota reſolutio maiori ratione locum habet, quando aliquis non ſolùm non canit, neque ore recitat, ſed etiam non attendit voluntariè ad ea, quæ in choro dicuntur: nam tunc grauior eſt omiſſio, vt per ſe notum eſt. Et infrà tractando de excuſationibus latiùs declarabitur.

11. Interruptio per commiſſionem poſitiuã grauior eſt culpa ſex ob cauſas.

At verò quando interruptio eſt per commiſſionem poſitiuam, loquendo, vel agendo aliquid incompoſſibile cum diuino officio, tunc multis modis grauior eſt culpa. Primò, quia id ſpecialiter prohibitum eſt in cap. *Dolentes*, de Celebrat. Miſſ. & in Clement. 1. eodem tit. & ſumitur ex cap. *Nullus*, de Conſec. diſt. 1. Secundò, quia eſt irreuerentia interrumpere ſermonem cum Deo, humanis colloquiis, tertiò aggrauatur maximè hæc culpa, ſi colloquia ſint indecentia, & profana, & talia eſſe poſſunt, vt aggrauent mortaliter culpam, vt ſi ſint turpia, &c. Quartò, hoc non fit ſine impedimento aliorum, quantùm eſt ex parte loquentium, vel aliquid ſimile operantium, quam inordinationem latè exaggerat, & minutiſſimè per varia exempla, & circumſtantias explicat Nauarr. cap. 15. de Orat. Quintò, non ſit hoc in choro ſine aliquo ſcandalo, tum clericorum in eodem choro aſtantium, tum laicorum audientium, vel videntium. Sextò, denique eſt in tali actione tota inordinatio interruptionis, & partialis omiſſionis, quæ in pura omiſſione explicata eſt; quapropter regulariter non excuſatur à graui culpa veniali, poteſt verò etiam eſſe mortalis, ſi aggrauentur circumſtantiæ. Quod quidem in generali certum eſt, quia materia eſt grauis, & ſuo modo diuina; in particulari verò arbitrio prudenti determinandum eſt.

Nauarr.

CAPVT XII.

Vtrùm ſatisfaciant Clerici in choro alternis verſibus pſalmos canendo, & quid in hoc ſeruare teneantur?

1. Antiquitas alterni cãtus Eccleſiaſtici, qui à D. Ignatio, & eo amplius traxit originem.

PRiuſquam quæſtioni reſpondeamus ſupponendum eſt, antiqua Eccleſiæ conſuetudine receptum eſſe, vt in horis Canonicis Pſalmi alternatim per ſingulos verſus à pſallentibus dicantur: quæ alternatio Antiphona à Græcis vocatur. Quamuis enim hæc vox *Antiphona*, nunc aliam ſignificationem habeat, vt notauimus cap. 2. tamen ſecundum primæuam impoſitionem ſignificat alternationem illam: eſt enim Antiphona idem, quod vox contra ſonans, quod fieri videtur in viciſſitudine illa canendi verſus alternatim. Dicunt ergo multi Antiphonas Pſalmorum in hoc ſenſu incepiſſe à tempore Conſtantij, & Flauianum Antiochenum in ſua Eccleſia illius inuentorem fuiſſe. Ita Theodoretus lib. 2. Hiſtor. cap. 24. & ſequuntur Sigebertus, & alij. Verumtamen in Græcia antiquiorem fuiſſe morem illum indicat Dionyſius, cap. 3. de Eccleſ. Hierarch. loquitur tamen de officio Miſſæ ſolemnis; & ſolum dicit Pontifices inchoare pſalmodiam, proſequi verò cæteros Eccleſiaſticos ordines cum eo canentes. Vnde magis recepta ſententia eſt, Ignatium hunc morem introduxiſſe: ferunt

Theodor. *Sigebert.* *Dionyſ.*

A enim, audiuiſſe Angelos hymnos in laudem Trinitatis alternatim decantantes, & inde motum fuiſſe, vt eum morem Eccleſiæ Antiochenæ traderet, & inde per Orientem propagatum eſſe. Vnde eiuſdem conſuetudinis mentionem fecit Baſilius Flauiano antiquior, epiſt. 63. ſignificátque vetuſtiorem eſſe ipſomet Baſilio, quia non vt à ſe inuentam, ſed vt ab aliis viſitatam illam commemorat: inde verò creditur ab Ambroſio fuiſſe Mediolani introductam (vt ex Auguſtino colligitur) atque eodem ferè tempore Damaſum illam probaſſe, & Romanæ Eccleſiæ imperaſſe, ideóque illi etiam ſpecialiter attribui in Pontificiali. Ita de origine ab Ignatio ſentiunt Radulphus prop. 12. Amalarus lib. 4. cap. 7. Walfridus de Reb. Eccleſ. cap. 28. ex
B Nicephoro lib. 13. Hiſtor. cap. 8. Socrate lib. 6. cap. 8. Addunt Iſidorus lib. 1. de Eccleſ. offic. cap. 7. Alcuinus, & alij morem hunc originem duxiſſe à Seraphinis, quos Iſaias vidit clamantes *Sanctus, Sanctus*, &c. nam Scriptura dicit, *quod clamabant alter ad alterum*, id eſt, vno priùs dicente, & altero reſpondente. Tamen Iſidorus apertè docet, hanc fuiſſe inſtitutionem Græcorum, fuiſſe verò adumbratam in illa viſione, ſeu ad imitationem illorum Seraphinorum introductam. Nam re vera licet non interceſſiſſet alia canentium Angelorum viſio, illa ſufficeret ad excitandum pium animum ad inueniendum hunc ritum laudandi Deum, qui per ſeſe adeò eſt honeſtus, & decens, vt commendatione non egeat.

Baſil. *Auguſt.* *Radulph.* *Amalar.* *Walfrid.* *Nicephor.* *Socrat.* *Iſidor.* *Alcuin.* *Iſaias 6.* Hæc ratio canendi ſumpta ab Angelis.

2. 1. Aſſertio. Per alternũ Eccleſiæ cantum quiſque pſallentiũ ſatis ſuo muneri ſatisfacit.

C Ex hac ergo conſuetudine conſtat, vnumquemque pſallentium, aut recitantium publicè ſuo muneri ſatisfacere, dum quiſque, poſtquam verſum ad ſe pertinentem dixit, alium dicentem attentè audit. Quia eadem Eccleſia, quæ præceptum hoc impoſuit, ita illud temperauit, ac meritò. Primò, quia illa varietas oblectat audientes; & maiorem deuotionem prouocat: ſecundò, quia hoc modo labor canendi faciliùs ſuſtinetur: Quam rationem attigit Caſſianus lib. 3. de Inſtit. cap. 8. ibi: *Ideóque eas tripartitis diſtinguunt officiis, vt labor hac diuerſitate diuiſus, delectatione quadam defectionem corporis releuet.* Dicit autem *tripartitis*, fortè quia vltra verſuum alternationem in principio, & fine omnes ſtantes Antiphonam ſimul concinunt, vt ſequenti-
D bus verbis declarat. Tertiò, quia dum lingua paulùm ceſſat, ſpiritus magis excitatur, vnde faciliùs mentalis oratio cum vocali admiſcetur: quod ſignificauit Baſilius ſuprà dicens: *Alternis canunt, atque ex eo ſimul eloquiorum Dei exercitationem, & meditationem corroborant.* Quartò, in illa mutua reſponſione ſignificatur, & quodammodo exercetur mutua excitatio ad laudandum Deum, & in fine per communem Antiphonam, ſeu ſententiam animorum concordia declaratur, vt in ſuperioribus dictum eſt. Quapropter non ſolùm per conſuetudinem declaratum, & quaſi ex parte remiſſum eſt hoc præceptum, ſed etiam directè, & ex inſtitutione Eccleſiæ ita eſt conſtitutum, ſiue à principio inſtituti Chori ita fuerit ordinatum, ſiue poſtea per
E Damaſum, vel per alios Pontifices additum fuerit.

Caſſian. *Baſil.*

3. Qui in choro verſus ad ſe pertinẽtes ita omittit, vt habeat propoſitum illos non recitandi, ille nec recitat diuinum of-

Hac ergo veritate ſuppoſita, explicandum eſt, quomodo ſe gerere debeat Clericus ex vi præcepti, quod nunc explicamus: tam in proferendis verſibus Pſalmorum, qui ad chorum ſuum pertinent, quàm cùm alij verſus in alio choro decantantur. Circa priorem enim partem quæri poteſt, an peccet grauiter ex ſuo genere, qui omninò omittit verſus ad ſe pertinentes, ita vt nec illos cantet, nec omninò voce proferat. Ad quod reſpondeo, dupliciter

ficiũ, & manet Eccleſiaſticis pœnis obnoxius.

pliciter hoc poſſe fieri: primò cum propoſito iterum recitandi priuatim officium Canonicum, vel cum propoſito non ampliùs recitandi, ſed ſatisfaciendi cum ſolo propoſito non ampliùs recitandi, ſed ſola chori aſſiſtentia, & audiendo tantùm. Si fiat hoc poſteriori modo dicendum eſt, illum non ſatisfacere obligationi recitandi horas Canonicas, & conſequenter incurrere, vel debitum reſtituendi, vel aliam pœnam non recitantibus impoſitam, quantùm ad illum ſpectare poſſunt, de quibus infrà videbimus. Probatur, quia hoc præceptum non eſt de audiendis horis, ſed de recitandis, modo aliquo ab Eccleſia recepto, ſeu probato, ille autem non recitat, ſed audit, quia non dicit verſus ſuos, nec alios, vt ſuppono in caſu: ille verò modus recitandi non eſt ab Eccleſia receptus, nec probatus; neque ex natura rei poteſt dici recitatio, ergo in hoc nulla poteſt eſſe ratio dubitandi. At verò ſi tunc taceat, animo dicendi poſtea priuatim officium, eadem ratio erit de illo, atque de eo, qui non pſallit, licet ſubmiſsè proferat.

4. 1. Opinio aſtruens nec omittere ſeruitiũ chori, nec mortaliter peccare eũ qui ſubmiſsè recitat aliis cantantibus in choro.

Secundò, ergo inquiri poteſt, an is, qui ſocios non adiuuat canendo verſus ſuos: ſubmiſsè tamen illos recitat, ſatisfaciat ſuo muneri? De quo duo quæri poſſunt, an ſatisfacit muneri recitandi Canonicum officiũ, vel an expleat debitum ſeruitium chori, & ex hac parte mortaliter peccet ex ſuo genere? Prima opinio negat eum mortaliter peccare, quia Iura Canonica ſolùm præcipiunt aſſiſtere choro, & ad ſummùm recitare in Eccleſia, non canere, at ille aſſiſtit, atque etiam recitat in Eccleſia, ergo. Maior ſumi poteſt ex cap. vlt. diſt. 92. cum ſimilibus. Atque hæc opinio tribui ſolet Caietano in Summ. verb. *Hora*. §. vltim. ſed id non abſolutè dicit, nec retractat ſententiam, quam alibi tenuit. Citatur etiam Tabienna verb. *Hora*, quæſtione trigeſima tertia, aliàs vltim. qui loquitur in priori ſenſu tantùm.

Caietan. *Tabien.*

5. 2. Opinio nõ ſatisfacere.

Aliorum ſententia eſt, ex vi iuris communis, clericos, qui ita ſunt addicti alicui Eccleſiæ, vt inde obligentur ad chorum, non ſatisfacere; dicendo ſubmiſsè, ſed teneri ad canendum cum aliis. Ita Caietanus, in Summ. vbi ſuprà: nam refert, ſe alibi id dixiſſe, vtique tom. 1. Opuſc. tract. vlt. reſponſ. 8. & ibi non retractat, licet addiderit aliquid, quod infrà commemorabo: ſequitur Armilla, num. 22. & Nauarrus in Enchirid. cap. 10. num. 47. & cap. 11. num. 43. & cap. 21. Miſcel. 79. Ratio Caietani, quam multùm commendat Nauarrus, & Armilla eſt, quia qui ſic recitat verſus ſuos, non communicat alteri choro, quia ſibi recitat, & non aliis; ergo non implet præceptum recitandi, quia debet impleri per mutuam communicationem recitantium. Quilibet enim beneficiatus tenetur ad totum officium dicendum cap. 1. de Celebr. Miſſar. ergo vel per ſe, vel per communicationem cum alio; cùm autem dicit totum per ſe, tunc poteſt ſibi ſubmiſsè dicere: vt autem totum cum alio dicat, oportet, vt illi communicet orationem ſuam, quod non facit, quando ſibi ſoli dicit, & ideo non ſatisfacit. Confirmatur primò, quia vt ſatisfaciat, neceſſe eſt, vt dicat partem ſuam, non tantùm materialiter, vt ſic dicam, ſed vt partem illius communis orationis, at non ſic dicit, qui ſibi dicit. Confirmatur ſecundò, quia aliàs poſſet quis ſatisfacere præcepto, audiendo in choro, vel ab alio legente, dimidiam partem officij, & aliam dimidiam in cubiculo ſuo recitando, quod eſt ridiculum.

Caietan. *Armill.* *Nauarr.* *Caietan.*

6. Quicquid verò ſit de veritate concluſionis, hæ rationes mihi diſplicent, quia nimis confusè procedunt, & ſi validæ eſſent, nulla conſuetudo poſſet contra eas prævalere, quòd tam Caietanus, quàm Nauarrus negant, & ſequela patet, quia nulla conſuetudo poteſt prævalere contra obligationem recitandi integrè totum officium, ſed ſi rationes illæ ſunt validæ, non recitatur integrum officium, ergo. Secundò, ſi illæ rationes eſſent validæ, non ſolùm ille non ſatisfaceret chori ſeruitio, verùm nec ſimpliciter horas Canonicas recitaret, & teneretur reſtituere tamquam non recitans: quod non ſolùm nimium rigoroſum videtur, ſed etiam contra communem ſenſum, & conſuetudinẽ, vt Tabienna notauit. Tertiò ſequitur, eũ, qui priuatim recitat cum ſocio, qui ad dicendum officium non tenetur, non ſatisfacere officio, nec verè recitare, ſi ſuos verſus ita ſubmiſsè dicat, vt ab alio audiri non poſſit, conſequens eſt falſum, ergo. Sequela patet, quia etiam ille non communicat alteri orationem ſuam. Minor probatur, tum quia viri pij, & timorati ſæpe ita recitant, vel vt minus fatigentur, vel quia ita magis ad deuotionem prouocantur, tum etiam quia ille verè dicit partem ſuam, & alteram audit, & quod alter non audiat, contra nullum præceptum eſt, cùm ſupponamus, illum non teneri ad recitandum. Quartò, ſi tres ſimul priuatim recitent, & duo efficiant chorum, nõ oportet, tertium, qui alium chorum refert, audire vtrũque, vt ſatisfaciat (quod infrà dicemus) ergo ſi vnus illorum altè dicat, & alter ſubmiſsè, omnes ſatisfacient, quia omnes dicunt ſuam partẽ, & audiunt aliam: & hoc ſatis eſt. Quintò, ratio Metaphyſica Caietani, ſcilicet, quod cùm alij cantant, & ego ſubmiſsè profero, illi communicant mihi partem ſuam, licet ego meam illis non communicem: non probat, nam inde ſolùm ſequitur, illos nõ dicere totum officium mecum ex vi recitationis meæ, quod verum eſt: dicent tamen totũ, quia alios audiunt, & cum illis communicant etiam in parte ad illos pertinente. Non verò ſequitur, eum, qui ſibi tantùm dicit partem ſuam, non dicere totum, quia re vera dicit illam partem, & in alia communicat cum aliis, vt enim partem quaſi communicatam ab aliis recipiat, non eſt neceſſe, vt ille illis communicet ſuam, neque enim oportet, vt hæc ſit veluti relatio mutua, præſertim reſpectu ſingulorum; ſatis enim eſt, quòd ſit reſpectu communitatis.

Impugnantur rationes prius factæ.

Vnde ad rationem Caietani in forma reſpondendo, diſtinguo maiorem, qui ſubmiſsè dicit, non communicat, &c. diſtinguo, non communicat alteri partem ſuam, concedo, non communicat ab altero partem eius, nego, vt autem totum officium dicat, ſatis eſt, quod habeat vnam partem à ſe, & alteram communicatam à ſociis: nec repugnat, participare partem aliorum, etiamſi illis non communicet ſuam. Vnde ad primam confirmationẽ reſpondeo, diſtinguẽdo etiam illam particulam, *vt partem:* non dicit ſuos verſus vt partem publici, & ſolemnis officij, vel non dicit, vt partem ſuæ integræ recitationis. In priori ſenſu admitto propoſitionem: inde verò non ſequitur, non ſatisfacere officio recitandi horas: in poſteriori autem ſenſu, nego illam: nam re vera illa eſt pars cuiuſdam integræ recitationis ſaltem priuatæ, & vt talis dicitur. Ad ſecundam verò confirmationem nego ſequelam, quia is, qui primam partem officij illo modo audit, nullo modo eam recitat. Neque Eccleſia abſolutè permittit, partem officij dicere, & partem audire, ſed ſolùm alternando per verſus Pſalmorum. Quod facit, qui ſingulos verſus ad ſe pertinentes dicit, licet ſubmiſsè, & alios audit alternatim, non verò is, qui dimidiam partem Pſalmorum audit, & aliam dicit. 7.

Infirmatur confirmatio eiuſdem.

Sicut

Sicut etiam in ipſo choro non ſatisfacerent clerici, ſi vnus chorus diceret prius integrum nocturnum continuè,& alius ſecundum,&c.

8. Dico ergo, eum, qui ſic recitat, ſine dubio recitare integrum officium Canonicum, in quo non videtur poſſe dubitari, aliàs eſſet obligandus iterum illud recitare, quod dici non poteſt cum probabilitate; & in hoc eſt differentia magna inter eum, qui ſubmiſsè ſaltem dicit, & eum, qui omninò non dicit. Videndum tamen adhuc ſupereſt, an ſatisfaciat ille prior debito ſeruitio chori? Hæc enim ſunt valdè diſtincta, omittere horas Canonicas quoad recitationem integram ſimpliciter, vel omittere debitum ſeruitium in choro, poſſúntque habere effectus morales valdè diuerſos. Quoad omiſſionem ergo ſeruitij debiti, cenſeo eſſe ſimpliciter veram poſteriorem ſententiam, ſed aliter probanda eſt, & primo adduci ſolent Concilium Baſilienſe, ſeſſ.21. §.3. & Concilium Aquiſgranenſe ſecundum ſub Ludouico, cap.131. ſed ex illis nihil probatur; nam in priori de recitatione etiam priuata ſermo eſt,& ſolùm dicitur; *Vt non in gutture, nec inter dentes, ſeu deglutiendo, aut ſyncopando dictionem, fiat:* in alio verò loco potiùs ſub diſiunctione dicitur: *In Eccleſia cum timore, & veneratione ſtantes, aut orent, aut cantent, aut audiant.* Infrà verò dicitur, *laudes Deo, in commune perſoluentes pro ſuis, populorúmque, quorum oblationibus viuunt, delictis Dominum exorent:* & infrà: *in perſoluendis diuinis laudibus promptiores, ac deuotiores exiſtant,* & infrà: *Qui has horas frequentare, & in his cæleſte neglexerit officium perſoluere, digna inuectione corripiatur.* Sed hæc licet aliquid iuuent, nimis generalia ſunt ad colligendam rigoroſam obligationem in caſu proprio, de quo tractamus. Ex iure igitur communi probari hoc poteſt, primo ex dicto cap.vltim. diſtinct.92. vbi dicitur; *Vt ad quotidianum pſallendi officium in Eccleſiam conueniant Clerici, qui tali Eccleſiæ deputati ſunt.* At hæc verba faciunt ſenſum formalem (vt ſic dicam) non materialem: nam *conuenire ad officium pſallendi*, non eſt conuenire in loco, quo pſallitur, nec eſt conuenire ad audiendam pſalmodiam, ſed eſt conuenire ad pſallendum cum pſallentibus. Et præter verborum proprietatem materia, &, antecedentia, & conſequentia poſtulant hunc ſenſum, quia non deputantur Clerici, vt audiant, vel ibi appareant, ſed vt miniſtrent, & inſeruiant, & ita conueniant ad pſallendi officium.

Qui inter canentes ſubmiſsè recitat in choro, diuini officij obligationi ſatisfacit, chori verò ſeruitio nequaquam.

Cap. vlt.

9. Secundò probari poteſt ex Concilio Tridentino, ſeſſ. 24. capit. 12. vbi loquendo de habentibus in Eccleſiis Cathedralibus, aut collegiatis dignitatem, Canonicatus præbendas, aut portiones, ait: *Omnes diuina per ſe, & non per ſubſtitutos compellantur obire officia, & Epiſcopo celebranti, aut alia Pontificalia exercenti adſiſtere, & inſeruire, atque in choro ad pſallendum inſtituto, hymnis, & Canticis Dei nomen reuerenter, diſtinctè, deuotéque laudare.* Quæ verba licet fortè non omninò conuincant, multùm tamen iuuant, quia videtur loqui Concilium de modo diſtinctè laudandi Deum choro accommodato, & vel ponit, vel ſupponit obligationem hæc faciendi, non enim præciperet, Concilium, hos omnes ad hæc compelli, niſi ipſi tenerentur, vnde à fortiori conſtat, inferiores beneficiatos ſimiliter addictos choro eadem obligatione teneri. Tertiò eſt ratio à priori, quia his perſonis dantur redditus Eccleſiaſtici ſpecialiter, vt choro inſeruiant: ſed ſi non canunt, non ſeruiunt, nec implent officium ſuum, ergo contra iuſtitiam peccant, atque adeo ex genere ſuo mortaliter. Dices, non dari ſtipendium cum obligatione canendi, ſed aſſiſtendi choro: Reſpondeo falſum hoc eſſe, & incredibile, præſentim ſi ad primam, & iuridicam (vt ſic dicam) inſtitutionem reſpiciamus. Quia non conducitur operarius ad vineam, vt ibi aſſiſtat, ſed vt in ea laboret, nec parocho datur beneficium, vt ſit præſens in ſua Eccleſia, ſed vt in ea miniſtret, nec præſentia propter ſe poſtulatur, ſed propter miniſterium: alioquin, quantum eſt ex vi muneris, poſſent omnes ibi adeſſe, & tacere, vel obmurmurare. Quomodo ergo diuinum officium impleretur? Eſt igitur obligatio canendi in illis hominibus, & non eſt maior ratio de vno, quàm de aliis, ergo eſt in ſingulis: alioqui vnuſquiſque excuſari poſſet, quòd non teneretur canere ratione ſui muneris: ac ſubinde non eſſet diuino ſeruitio ſufficienter prouiſum.

Probatur 2. eadē aſſert. ex Trident. Canonici debent diuina per ſe, & nō per ſubſtitutos obire officia.

Probatur 3. ratione.

Inſtātia excluditur. Non ſufficit præſentem eſſe in choro, ſed oportet canere.

10. Atque hinc ſequitur, qui non canunt partem ſuam, etiamſi ſubmiſsè recitent illam, non ſolùm peccare, ſed etiam non facere ſuas diſtributiones, quæ aſſiſtentibus choro dantur. Probatur, quia illud peccatum eſt contra iuſtitiam commutatiuam, ergo obligat ad reſtitutionem, ergo ſaltem ad illam partem diſtributionum, quæ debentur ratione miniſterij cantandi. Atque in hoc ſenſu dicit Nauarrus hos præbendatos non implere præceptum recitandi horas ad lucrandum diſtributiones quotidianas, per quod additum videtur limitare rigorem, qui ſequi videbatur ex ratione Caietani ſuprà improbata. Et adhuc (conſiderata ſola naturali ratione, & obligatione muneris,) ego limitarem hanc ſententiam quoad hanc partem de diſtributionibus, vt non procedat de integris, ſeu totis diſtributionibus, ſed de aliqua earum parte, quæ (prudenti arbitrio rem æſtimando) videtur eſſe dimidia: Quia ille, qui ita ſe gerit in choro, non in totum deeſt ſuo muneri, nam illa præſentia aliquid eſt, & in Dei cultum, & chori honorem, & auctoritatem redundat, partem etiam cantus implere videtur, audiendo cum attentione, ac deuotione, vt ſuppono; ergo ratione alterius defectus in canendo pro parte ſua, ſatis videtur ex natura rei, vt dimidiam partem diſtributionum ſuam non faciat. Quidam autem dicunt ex conſtitutione Pij V. quæ incipit *Ex proximo Lateranenſi Concilio*, in eo caſu omnes diſtributiones amitti. Nam ibi decernit Pontifex; *Vt Canonicus, qui non pſallit in choro, licet præſens adſit, fructus amittat, quos lucrifeciſſet, ſi cantaſſet.* Sed hoc non exiſtimo verum. Primò, quia etiamſi illa verba in illa conſtitutione haberentur, ſolùm ſequeretur amitti diſtributiones correſpondentes cantui illius partis, quæ non cantatur. Contendimus autem illi non reſpondere integras diſtributiones, ſed partem earum. Secundò, quod caput eſt, Pontifex non dicit: *Canonicus, qui non pſallit*, ſed dicit: *Tamen, ſi aliquis choro addictus non recitans omnibus horis Canonicis, cum aliis præſens adſit,* &c. longe autem diuerſum eſt, (vt dixi) non recitare, vel non pſallere, verba autem in rigore proprio, tenenda ſunt in lege pœnali. Tertiò, eſt euidens neceſſitas, quia de illo non ſic recitante, non ſolùm dicit Pontifex, vt amittat diſtributiones, ſed vt amittat etiam fructus pro rata, iuxta generalem modum ibi declaratum pro omnibus non recitantibus. Nemo autem vnquam dixit, eum, qui non cantat partem ſuam, ſi aliàs recitet, non facere alios fructus præbendæ ſuos. Imò etiam eſt certum, quod licet omninò in choro non canat, nec recitet, & ideò diſtributionem non lucrifaciat; ſi aliàs horas Canonicas recitet, non incurrere in

Qui in choro nihil canit, licet recitet, canentibus aliis, dimidiā ſaltem diſtributionum partem non facit ſuam: & alteram dimidiam lucratur, dummodo aſſiſtat, & attendat, quæ ab aliis dicūtur. Nauarr.

Azor. lib. 10. cap. 11. obiectio ex conſtit. Pij V.

Solutio 1.

Solutio 2.

Solutio 3.

pœnam conſtitutionis Concilij Lateranenſis , nec declarationis ibi factæ à Pio V. quoad amiſſionem cæterorum fructuum. Nulla ergo ſpecialis priuatio fructuum, vel diſtributionum ibi ponitur pro caſu, quem tractamus. Et ideo credo veram eſſe limitationem à nobis poſitam,circa diſtributionum amiſſionem in his,qui ſubmiſsè recitant.

11\. 3. Aſſertio. Si ſola miniſtrorum præſentia ex fundatione, aut cõſuetudine requiratur tunc, & ſuo muneri ſatisfaciunt & diſtributiones facere poſſunt ſine eo,quod canant in choro.

Probatur 1. pars.

Imò vlteriùs addo, hanc partem limitandam eſſe, niſi iuxta ſtatuta, conſuetudinem , aut fundationem ſola præſentia ſufficiat ad lucrandas diſtributiones. Hæc limitatio colligitur ex dicta conſtitutione Pij V. vt etiam Nauarrus ſenſit , ibi enim ſupponit Pontifex aliquos excuſari illis titulis ab obligatione canendi, & licèt expreſsè non approbet excuſationem, non tamen eam reprobat, ſed dicit, quòd, ea non obſtante, ſi tales intereſſentes non recitent horas, non faciant fructus ſuos pro rata: de recitantibus autem, & non canentibus nihil dicit, & tacendo videtur titulos illos approbare: vel ſaltem certum eſt, non reprobare, quod ſatis eſt, quia illi per ſe non ſunt iniuſti: & in primis ab vltimo incipiendo, ſi Eccleſia, & præbendæ illo modo fundatæ ſint, iam diſtributiones non dantur propter cantum, ſed præciſè propter præſentiam; talis enim eſſe videtur à principio conuentio inter fundatorem, ſeu Eccleſiam, & præbendatos. Quæ poteſt non eſſe irrationabilis, tum quia præbendæ poſſunt eſſe valdè tenues, tum quia poſſunt eſſe alij miniſtri,& inferiores Clerici ſpecialiter cum illo canendi onere præbendati, vel ſtipendiati, & alij maiores ſolùm ad decorem, & auctoritatem chori prouideri, & vt voluntariè canant, vel aſſiſtendo orent. Talis ergo fundatio, non eſt contra ius naturale,nec etiam eſt contra ius aliquod poſitiuum, de quo mihi hactenus conſtiterit. Nam cap.vlt.d.92.nihil contra hoc facit: nam loquitur de Clericis addictis Eccleſiæ, & intelligendum eſt reſpectiuè, & cum diſtributione accommoda, vt ſcilicet, vnuſquiſque in Eccleſia implere debeat id, ad quod deputatus eſt. Poſſunt autem eſſe aliqui adſtricti ad canendum, alij ad intereſſendum: neque in alio Canone, vel in illo prohibitum eſt, ne aliqui Clerici poſſint addici choro, & pſalmodiæ tantùm, vt ibi adſint, & orent, prout voluerint, vel audiendo, vel canendo, vel recitando, vt ex Concilio Aquiſgranenſi ſuprà notabamus.

Cap. vlt. d. 92.

Concil. Aquiſgran.

12\. *Conc. Trid.*

Nec etiam Concilium Tridentinum aduerſatur huic fundationi: nam in d.cap.12. ſeſſ. 24. loquitur de Eccleſiis cathedralibus, & collegiatis, quæ iuxta commune ius fundatæ ſunt, non tamen prohibet,quin poſſint aliæ alio modo fundari. Præſertim, quia nec ibi expreſsè obligat Concilium ad cantandum, ſed ad laudandum deuotè,diſtinctè,ac reuerenter,quod videtur ſatis impleri,ſi à toto choro, fiat,& à ſingulis eo modo, quo ex vi ſui muneris,& fundationis vnuſquiſque tenetur. Eò vel maximè quòd Concilium de diſtributionibus mentionem faciens,ſolum dicit: *Diſtributiones verò,qui ſtatis horis interfuerint,recipiant.* Et ſeſſ.21. cap.3. dicit; *Vt diſtributiones inter dignitates obtinentes, & cæteros diuinis officiis intereſſentes diuidantur.* In ſeſſione autem 22. cap.3. requirit; *Vt vnuſquiſque perſonaliter competens ibi ſeruitium iuxta formam ab Epiſcopis præſcribendam quolibet die ſtatuto impleat.* Non tamen declarat, quale debeat eſſe hoc ſeruitium, & poteſt multa complecti: nam interdum tenentur miniſtrare in altari, interdum in choro ſacris veſtibus indui,vel capitulum dicere,vel etiam cum choro cantare, non verò ſunt omnia ſemper neceſſaria ex vi cuiuſcumque fundationis. Vnde quædam declaratio Cardinalium circa 24. ſeſſionem, cap.13. dicit: *Teneri Canonicos per ſe ipſos Miſſas in diebus feſtis canere, prout ex inſtitutis Eccleſiæ ſuæ, vel conſuetudine tenentur:* & in ſeſſ. 22. cap. 3. alia declaratio habet; *Non poſſe Epiſcopum Dignitatibus, Perſonatibus, & officiis ſtatuere certam officij, & ſeruitij formam, præter ſolitam, pro lucrandis diſtributionibus.* Eſtque notatione dignum, quod cùm ad hæc loca Concilij multę declarationes Cardinalium datæ ſint,quas attentè legi, nullam inueni, in qua dicatur, vel indicetur, Concilium voluiſſe obligationem imponere Præbendatis omnibus ad ita aſſiſtendum in choro, vt in eo cantent; ergo poteſt eſſe legitima illa exceptio de fundatione.

Declaratio Cardinaliũ.

De conſuetudine Caietanus in Summa tandem fatetur, conſuetudinem bonorum eſſe optimum legum interpretem, & ideo vbi timorati conſueuerunt ſic recitare, ſtandum eſſe conſuetudini. Ratio autem alia,quam ſubiungit, quòd maiores in choro non debent cantare, ſed meditari, quæ ab inferioribus cantantur, nobis non probatur, vt infrà tractando de excuſationibus dicemus. Nauarrus verò dicit conſuetudinem rationabilem, & præſcriptam poſſe auferre hanc obligationem, quantùm ad id, quod eſt iuris humani, non verò quantùm ad naturalem obligationem ex pacto iuſto. Idem ſequitur Azor. dicto lib. 10. capit. 11. quæſt. 6. qui bene explicat, quomodo talis conſuetudo non ſit contra ius naturæ. Ratio tamen breuiter eſt, quia hæc conſuetudo ſemper debet eſſe talis, vt non minuat notabiliter diuinum cultum, alioqui eſſet irrationabilis, & contra religionem, & contra iuſtitiam, quia non fieret officium, propter quod beneficium datur. Debet ergo prouideri Eccleſiæ ſufficienter de Cantoribus, ita vt officium pro dignitate fiat. Atque ita nullibi præualuit illa conſuetudo, niſi vbi cum Canonicis, & dignitatibus Portioniſtæ, Capellani, aut alij miniſtri inſtituti, vel conducti ſunt, qui omninò cantare tenentur, & coguntur, & cantus maiorum nihil, vel parum ad concentum, vel ſonum totius officij confert. Et veriſimile creditur ſtipendia, vel portiones,aut fructus, qui his Cantoribus dantur ex redditibus, qui ad Canonicos pertinere debuiſſent, determinatos eſſe, atque ita ſicut diuiſum eſt emolumentum, ita & onus. Et hinc conſequenter fit, vt licèt illi corpori totius chori, ſeu talis Cleri dentur ſtipendia, vt cum decore, honore, ac deuotione cantet officium, non tamen dari ſingulis de illo choro, vt cantent per ſe ipſos, ſed quibuſdam hoc titulo, aliis vt aſſiſtant, & per alios cantent. Quod pactum non eſt iniuſtum, & vbi non certò conſtat de particulari fundatione, aut inſtitutione expreſsè contraria, & conſuetudo talis reperitur, credendum eſt, vel talem fuiſſe inſtitutionem, vel mutatam eſſe per contrariam præſcriptionem. Atque ita completur prima conditio, quam meritò poſtulat Nauarrus, ſcilicet, vt talis conditio rationabilis ſit: verum eſt etiam, per eam non mutari id, quod eſt de iure naturali, poteſt tamen mutari materia, quæ fundabat aliquam obligationem naturalem, & conſequenter poteſt ceſſare talis obligatio ſine violatione iuris naturalis, vt in præſcriptione conſtat, & in multis aliis. Quod autem Nauarrus requirit, vt hæc conſuetudo ſit immemorialis, ab aliis non poſtulatur, nec video, cur ſit neceſſarium: ſatis ergo erit illa, quæ ad præſcriptionem Eccleſiaſticam ſufficit. 13.

Probatur 2. pars de conſuetudine. *Caietan.*

Nauarr. *Azor.*

Sicut diuiſũ eſt emolumentum:ita & onus.

Nauarr.

Laborat autem Azor, in explicando, quomodo hæc 14.

Prædicta cõſuetudo nec conſtitutioni Pij V. nec Triden. Cõcil. aduerſatur.

Pius V.

hæc conſuetudo non ſit contra conſtitutionem Pij V. & contra Concilium Trident. fatetúrque eſſe contra illa, ſed potuiſſe illis tamquam humanis iuribus derogare. Sed ego non video in hac conſuetudine aliquid repugnans ſtatuto Pij V. quia (vt dixi) Pius V. non loquitur de non canentibus in choro, ſed de his, qui omninò non recitant, etiam ſi præſentes in choro ſint. Conſuetudo autem, de qua loquimur, talis non eſt, nec illa poteſt eſſe rationabilis. Et quando poſſet eſſe talis, quæ excuſaret à propria pœna legis, non verò, quæ excuſaret à culpa contra iuſtitiam, & conſequenter nec à reſtitutione, quæ ex violatione iuſtitiæ naſcitur, vt infrà dicemus; tractando de his, qui non recitant, etiam priuatim. Neque etiam eſt in illa conſuetudine aliquid contra Concilium Tridentinum: tum quia Concilium non præcipit expreſsè, vt ſinguli Præbendati cantent, ſed ait, omnes cogendos eſſe, vt in choro ad pſallendũ inſtituto, adſint, & Deum reuerenter laudent, hoc autem faciunt perſonaliter aſſiſtendo, & per alios cantãdo, ſeu quaſi componendo corpus illud, quod Deum laudat, & illi conſentiendo, & ſuo modo moraliter cooperando. Neque etiam obſtant illa verba: *Omnes verò diuina per ſe, & non per ſubſtitutos compellantur obire officia:* nam hæc non intelliguntur de cantu in choro, ſed de officio dicendi Miſſam, Euangelium, vel Epiſtolam, vel de aliis ſimilibus perſonalibus obligationibus: nam de choro poſtea loquitur. Et ita exponitur in declarationibus Cardinalium in locis ſuprà allegatis.

In illa conſuetudine non eſt aliquid contra Concil. Tridentinum.

Tridentin.

15. Dices; Ergo poſſent canonici in choro non ſolùm cantare per ſubſtitutos, ſed etiam adeſſe per illos. Reſpondetur negando conſequentiam, tum quia præſentia, & aſſiſtentia non poteſt ſuppleri per alium; Concilium autem ſæpe poſtulat præſentiam, & prohibet abſentiam à choro, non tamen præcipit cantum perſonalem, vt patet ex locis allegatis cum declarationibus etiam citatis. Tum quia licet Canonici tunc dicantur cantare per alios, non tamen propriè dici poſſunt cantare per ſubſtitutos, ſeu vicarios in munere proprio: ſuppoſita enim dicta conſuetudine, iam non ſunt ipſi obligati ad illud munus, & ita omnes perſonæ illius chori ſua debita munera implent, tamquam membra vnius corporis, etiam ſi non omnia cantent, vel altè loquantur. Vnde etiam conſtat quomodo talis conſuetudo non ſit contra dictum cap. vlt. 92. d. nam licèt poſſit dici, illi iuri potuiſſe derogari per conſuetudinem, non eſt neceſſarium, nam ibi tantùm dicitur, vt conueniant ad officium pſallendi in choro omnes clerici tali Eccleſiæ deputati, hoc autem verè faciunt Canonici in eo caſu, ſuppoſita conſuetudine, quia ad officium conueniunt, & ad faciendum id, ad quod iam ſunt deputati ſecundum coſuetudinem.

Præſentia & aſſiſtẽtia nõ poteſt ſuppleri per alium.

Ca. vlt. d. 92.

16. Denique, hinc etiam patet tertium membrum limitationis dè ſtatuto. Oportet enim, vt ſtatutum ſit ſufficienti auctoritate factum, & quòd ſit rationabile, ideóque ex parte materiæ, ſeu obiecti, aut modi introducendi morem illum, oportet, vt ſeruet illas circumſtantias, quas in conſuetudine declarauimus. Nam lex, & conſuetudo æquiparantur. Et eadem ratione placet, quod Nauarrus ait, oportere, vt tale ſtatutum ſit à Papa confirmatum, quia cùm communi iuri, & ordinariæ inſtitutioni Eccleſiarum repugnet, ſi Eccleſia à primæua fundatione non habet illum modum inſtitutionis, neç ſufficienti conſuetudine introducta reperitur, vt per ſtatutum denuò introducatur, auctoritas

Quas conditiones habere debet tale ſtatutũ.

Lex & conſuetudo æquiparantur.

A Pontificia neceſſaria eſt. Sicut etiam conſuetudo ipſa præſumitur, vel ab ipſa fundatione duxiſſe originem, aut per tacitam Prælatorum tolerantiam fuiſſe à Pontificibus confirmata.

17. Noua alia dubitatio excitatur. Quomodo Clerici ſe gerere debeãt quando verſus in alio choro cantatur.

Supereſt, vt dicamus, quomodo clerici, vel Canonici vnius chori ſe gerere debeant, quando verſus in alio choro cantatur. Poteſt enim in primis interrogari, an teneantur hi, de quibus agimus, ſubmiſſa voce dicere verſus, quos alij canunt: ita enim nonnulli facere ſolent, vel quia ignoranter ſcrupuloſi ſunt, putantes ſe non ſatisfacere, niſi omnia dicant; vel quia ſunt negligentes, & tepidi, & nolunt eſſe attenti; quamdiu durat cantus alterius verſus, & ideò breuiter illum proferunt, vt in reliquo tempore loqui, vel B otioſa cogitare poſſint, ſine graui peccato. Et ad vtroſque deterrendos audiui doctum virum aliquando docentem, hos non ſatisfacere obligationi recitandi horas Canonicas illo modo recitando, ſcilicet vnum verſum recitando, & alium cantando, quia neutro modo integrè recitant, & ex modis adeò diuerſis non poteſt componi vna integra recitatio. Et poſſet hic applicari ratio Caietani, quòd tunc ille non communicat cum aliis in eo verſu, & ita non videtur ſaltem choro ſatisfacere, etiamſi recitet. Sed hæc per exaggerationem dicta videntur.

Caietan.

18. 4. Aſſertio. Non tenentur Clerici vnius chori dũ alius cãtat chorus quidpiã recitare, ſed audire, & quaſi per alios canere. Neque id expedire, ſed aliquando fieri culpabiliter. Probatur vtraque pars.

Dicendum ergo eſt primò, non teneri clericos vnius chori, dum alius chorus cantat, quidpiam loqui, ſed audire, & quaſi per alios canere. Hoc C eſt certiſſimum, quia hæc fuit intentio Eccleſiæ, cùm hunc morem introduxit: & quia hic eſt mos omnium prudentum, ac timoratorum: & quia hæc eſt propria antiphona, ſeu alternatus cantus. Addo, minimè expedire, dum alij cantant obmurmurando recitare, imò non rectè id fieri, & ſæpè fortaſſe non ſine aliqua culpa veniali, niſi excuſet ignorantia, & bona intentio. Probatur, quia in primis hoc eſt magis conforme huic inſtitutioni, nam per ſe ordinatur ad hoc, vt quidam cantent, alij attendant, vt ſic omnia ordinatè fiant, ergo non expedit hunc ordinem immutare. Item id non fit ſine aliqua perturbatione ſic orantis, & circumſtantium: orantis quidem, quia nec commodè poteſt ſecretè recitare, dum alij cantant, nec poteſt D attendere ad ea, quæ cantantur, & ſic nihil perfectè facit: circumſtantium verò, quia vel diſtrahuntur verbis, & murmure orantis, vel commouentur aliquo modo contra illum, vel tædio afficiuntur, vel interdum exemplo illius ducuntur, & ſic chori quies, & ſilentium perturbatur. Ergo ex hoc capite poteſt hoc ſæpe eſſe veniale peccatum leuis cuiuſdam ſcandali, & perturbationis. Et ideo antiqui Patres valdè commendant quietem, & ſilentium in choro, ne quidam alios perturbent, vel diſtrahant à diuina contemplatione, vel meditatione. Vnde Caſſianus li. 2. c. 10. de Antiquis Monachis ſic refert: *Cùm celebraturi conueniunt, tantum à cunctis ſilentium præbetur, vt cùm in vnum tam innumeroſa fratrum multitudo conueniat, præter illum, qui conſurgens* E *Pſalmum decantat in medio, nullus hominum penitus adeſſe credatur.* Et Ioann. 22. Extrauag. vnica. de Vita, & honeſt. Cler. inter communes: *Docta* (inquit) *Sanctorum Patrum decreuit auctoritas, vt in diuinæ laudis officiis, quæ debitæ ſeruitutis obſequio exhibentur, cunctorum mens vigilet, ſermo non eſſet, & modeſta pſallentium grauitas placida modulatione decantet.* Hinc Nauarrus de Orat. ca. 15. n. 5. & ſequentibus, ſimpliciter dicit eſſe peccatum recitare in choro, dum alij cantant, propter perturbationem,

In choro ſilentium Patres valdè cõmendant.

Caſſian.

Ioan. 22.

Nauar.

& occaſionem diſtractionis, quæ aliis præbetur. Quod ibi latiſſimè proſequitur innumera in hoc multiplicando genera peccatorum, quæ ſunt cum grano ſalis ſumenda. Ita vt in primis de venialibus tantùm intelligātur ex genere ſuo, quia ferè omnes illæ ſunt circumſtantiæ leues: deinde vt cum moderatione accipiantur, quando videlicet, recitatio non fit ex aliqua cauſa, vel neceſſitate, & cum prudenti circumſpectione, vt aliis offendiculum, vel occaſio diſtractionis non præbeatur, quod ſæpe ita fieri poteſt, vt omnis culpa etiam venialis euitetur.

19. 5. Aſſertio. Qui ſubmiſſè recitat verſum in alio choro cantatū, implet præceptū recitandi officiū, & inſeruiendi choro, per ſe loquendo, & poteſt non peccare. Probat. vtraque pars.

Vnde addendum eſt, eum, qui ſubmiſsè recitat verſum, qui in alio choro cantatur, ſufficienter implere præceptum recitandi horas, & inſeruiendi choro per ſe loquendo, & ſi bona fide, intentione, B & modo id faciat, poſſet nihil peccare. Prima pars eſt certiſſima, quia ille totum officium vocaliter, & per ſe orat. Quod autem quoſdam verſus oret cantando, alios recitando, eſt impertinens, quia vterque modus ſufficit ad implendum præceptum, & quod ſit miſtus, nulla lege prohibitum eſt, nec repugnat compoſitioni mortali, ſeu artificiali; nam etiam in Miſſa, & officio Canonico quædam dicuntur alta voce, alia ſecretò. Secunda pars probatur, quia per illam breuem, ac priuatam prolationem verſus orans non impeditur, quominùs communicet cum canentibus verſus, & per illos canere cenſeatur. Dixi autem, *Per ſe loquendo*, quia oportet, vt ſit attentus, ſicut ſtatim declarabo, per recitationem autem non impeditur attentio ad Deum, C vt conſtat, & illa ſatis eſt. Tertia item pars facilis eſt, quia illa actio non eſt per ſe mala, nec impedit attentionem ad orationem communem ſufficientem, & fieri poteſt (vt dixi) cum circumſpectione, vt aliis non ſit oneroſa, nec occaſio ſcandali, nec etiam eſt aliquo iure prohibita, non eſt ergo tam ſeuerè damnanda.

20. 6. Aſſertio. Tenetur vna pars chori cùm tacet, attendere ad aliam, quæ cantat, & ad vtramque præbendarius, qui ſolùm aſſiſtit, idque vt ſatisfaciat ſuo muneri.

Solùm oportet explicare, an teneantur clerici vnius chori, dum cantatur verſus in alio choro, attentionem ad orationem ſufficientem ſeruare, ſiue interim omnino ſileant, ſiue aliquid recitent; vel poſſint recitare verſus priuatim, & poſtea voluntariè diſtrahi. Et omiſſis rationibus dubitandi, quæ hinc inde fieri poſſent, aſſero teneri ad ſeruandam attentionem toto eo tempore. Suppono D enim ad hoc officium implendum, neceſſariam eſſe attentionem, vt infrà dicemus: eandem ergo aſſero eſſe neceſſariam, dum alius chorus cantat, quæ neceſſaria eſt in canentibus, dum proprius cantat chorus. Et eadem ratione dico, ſiqui ſunt præbendati, qui ex conſuetudine ſatisfaciunt choro per præſentiam, licèt nihil cantent, teneri ſaltem ad attendendum, & audiendum more orantium. Dico autem hoc eſſe neceſſarium ad vitandam culpam, & ſatisfaciendum muneri quo ad chorum aſtricti ſunt, an verò ſit neceſſarium ad faciendum fructus ſuos, infra tractando de attentione dicemus, nam eandem habet difficultatem. Ratio ergo huius obligationis eſt, quia ex vi huius præcepti, obligantur hæ perſonæ ad recitandum publicè, & in choro totum officium Canonicum inte- E grè aliquo modo, id eſt, ſiue totum dicendo, ſiue totum audiendo, ſiue partim dicendo, partim audiendo, prout ex officio vnicuique incumbit, ſed qui non eſt attentus, eo ipſo non concurrit vllò modo ad partem illam, ad quam non attendit, ergo illam omittit, & conſequenter non ſatisfacit integrè muneri ſuo. Neque ſatisfacit, eam partem priuatim dicendo, quia tenetur ſatisfacere non

Probatur.

A tantùm orationi priuatæ, ſed etiam publicæ totius chori, & totam debet facere ſuam; hoc autem non facit, quando ſoli priuatæ recitationi attentus eſt, & poſtea vagatur. Confirmatur, ac declaratur; nam is, qui non recitat priuatim verſus alterius chori, ſed audit illos, tenetur attendere, quamdiu dicuntur; ergo etiam alter, qui priuatim dicit, debet reliquo tempore attendere, quia non debet libertatem euagandi acquirere ex priuata recitatione, quæ vel non licet, vel ſaltem non expedit, neque alius debet plùs grauari, quia meliùs ſe gerit; eſtque hæc occaſio abutendi recitatione priuata ad comparandam illam libertatem. Denique, qui ſolemnem Miſſam audit in die feſto, non poteſt ſine aliqua culpa recitare breuiter ſymbolum, dum cantatur, & poſtea liberè vagari, ſed licèt ſuam recitationem finiat, tenetur attendere, dum ſymbolum canitur; & idem de Euangelio, & aliis partibus Miſſæ, idem ergo in præſenti dicendum, nam eſt ſimilis obligatio. Et hactenus de alterna pſalmodia.

Qui non recitat verſus alterius chori, ſed audit illos, tenetur attendere quamdiu dicuntur.

Cōfirmatur. Miſſam ſolemnem in die feſto audiens quomodo attendere teneatur.

21. Vlt. aſſert. In cæteris partibus diuini officij pro regula debet eſſe Eccleſiaſticus ritus, & conſuetudo.

Ex his verò, quæ de Pſalmis diximus, facile intelligitur, quid de cæteris omnibus partibus diuini officij dicendum ſit. Nam pro regula habendum eſt, vt Eccleſiaſticus ritus, & conſuetudo ſeruetur, nam illud & ſufficit ad implendum præceptum, vt per ſe conſtat, & ordinariè, vel eſt neceſſarium, vel magis expediens, quia eſt magis conſentaneum regulis orandi ab Eccleſia præſcriptis. Itaque extra Pſalmos quædam dici ſolent ab vno tantùm, vt Lectiones, initia Antiphonarum, vel Pſalmorum, Oratio, ſeu Collecta, Capitula, & ſiquid aliud eſt huiuſmodi. Et in his ſatis eſt, dicentem, ſeu canentem audire, neque oportet, aut expedit illa priuatim legere ſaltem voce, ſicut de Pſalmis dictum eſt. Siquis autem velit, vt meliùs percipiat, attendendo habere præſentem librum, dum lectio cantatur, non eſt malum, ſi abſque aliorum incommodo, vel perturbatione fieri poſſit, quamuis omnem ſingularitatem in choro vitare melius ſit. Aliqua verò cantantur, à duobus, vt aliqui verſiculi, alia à tribus, vel pluribus, vt reſponſoria aliqua, & interdum aliqui Pſalmi ad organum, & in his omnibus regula poſita locum habet, quòd audiendo ſit ſatis, & quod magis expedit. Quædam autem dicuntur à toto choro ſimul, vt Antiphonæ in fine Pſalmorum, & reſponſiones ad verſiculos, & ſimilia. Et in his cantare debent omnes, qui ad cantum obligati ſunt, quia illo modo, & non alio integrè implent officium ſuum. Si contingat verò aliquid horum omitti ab aliquo, vel caſu præteriri, non eſt ſcrupuloſè agendum, nec oportet eum eſſe ſollicitum de illa parte repetenda, quia & materia leuis eſt, & ſæpè poteſt ſine culpa omitti per iuſtam occaſionem, etiam valdè leuem, & licèt fuerit aliqua leuis culpa, non emendatur per illam repetitionem, ſed potiùs impediuntur ſequentia, quod latè admonet Nauarrus dicto cap. 15. Denique aliqua dicuntur ab omnibus ſecretò, vt Pater, & Aue, in principio, & fine, & interdum ſymbolum, vel confeſſio, & hæc à nullo omittenda ſunt, vt conſtat.

CAPVT XIII.

De culpa, quæ omittendo, vel mutilando diuinum officium in choro, vel aliquid illi addendo committitur.

1. 1. Aſſertio. Priuare Eccleſiam om-

SVpponimus, ſermonem eſſe de Eccleſiis, in quibus eſt obligatio ad officium Canonicum in cho

nibus horis Canonicis per integrū diem naturalem, eſt peccat. mort.

in choro dicendum; nam vbi nulla fuerit talis obligatio, conſtat, non eſſe locum huic quæſtioni propoſitæ, & vbi fuerit ad vnam, vel aliam horam, vt ad Veſperas, vel quid ſimile, cum proportione poterit reſolutio applicari. Primò ergo dicendum eſt, priuare Eccleſiam omnibus horis Canonicis per integrum diem naturalem, peccatum eſſe mortale. Hoc neceſſario ſequitur ex præcepto, & obligatione, quam ſupponimus, quia præceptum eſt graue, & materia vnius diei eſt ſatis grauis, vt à fortiori conſtabit ex dicendis infrà de recitatione priuata. An verò hoc peccatum ſit vnum, vel ſeptem, pro numero horarum, eodem modo reſoluendum eſt, ſicut dicemus de priuata recitatione.

Cui hoc peccatum ſit imputandum.

Quod ſiquis interroget, cui tunc ſit imputandum tale peccatum: reſpondeo, primò, ac præcipuè illi, cui cura Eccleſiæ incumbit, nam ad illum ex officio pertinet curare, vt in choro horæ dicantur cap. 1. de Celebrat. Miſſar. Cum eo verò peccant, qui tali omiſſioni cauſam dederūt, vel ad illam cooperantur; illi verò, per quos non ſtat, quia ſoli non poſſunt dicere, nec ſunt in cauſa, vt alij ſuo muneri deſint, non peccant, ſi alioqui priuatim recitent, quatenus obligari poterunt iuxta inferiùs tractanda.

Cap. *de Celebr. Miſſa.*

2.

2. Aſſertio. Omittere quamcumq; horam diuini officij in choro, ita vt non dicatur, grauis eſt tranſgreſſio, nec poteſt ſine graui neceſſitate in ea Prælatus diſpenſare.

Dico ſecundò: Omittere quamcumque horam diuini officij in choro, id eſt, in toto officio publico, ita vt ſimpliciter non dicatur, grauis tranſgreſſio eſt, nec Prælatus particularis poteſt in hoc diſpenſare, niſi vbi tam grauis neceſſitas vrget, vt prudenter iudicetur præceptum, non obligare in tali cauſa. Prior pars colligitur ex ſententia communiori Doctorum, qui cenſent, omiſſionem vnius horæ, etiam in recitatione priuata, eſſe materiam grauem peccati mortalis, ergo à fortiori illam relinquere in choro, vbi eſt obligatio dicendi publicè totum officium, grauior materia peccati erit, tum quia etiam ipſa materialis, ſeu corporalis actio eſt grauior, & magis laborioſa, tum maximè, quia reſpectu Dei eſt grauior cultus, & reſpectu Eccleſiæ grauius detrimentum, & ſuo modo contra commune bonum. Et hæc ratio probat idem dicendum eſſe, de parte notabili vniuſcuiuſque horæ. Nam illa, quæ fuerit grauis pars reſpectu omiſſionis priuatæ, erit à fortiori reſpectu omiſſionis eiuſdem partis in choro. Solet autem iudicari pars grauis, cuiuſlibet horæ tertia pars eius, vt infrà videbimus. Ego verò in præſenti cenſeo, minorem poſſe ſufficere in choro, quia, vt dixi, totum ipſum officium grauius eſt.

3. Vnde ſit pēſanda grauitas partis omiſſæ.

Addo etiam grauitatem partis omiſſæ non eſſe penſandam ex quantitate; vt ita dicam, proportionali, ſeu reſpectiua, id eſt, quòd ſit tertia, vel quarta, vel alia ſimilis pars aliquota horæ, ſed ex quantitate, dignitate, vel grauitate ſua abſoluta, quia ſemper magis hinc pendet grauitas culpæ. Sicut in Miſſa grauius eſt omittere verbum vnum in Canone, quàm orationem integram extra illum. Et ita exiſtimo in hac mutilatione alicuius horæ, quoad publicam recitationem in choro, in primis conſiderandam eſſe publicam deformitatem (vt ſic dicam) quæ inde naſcitur, vt ſi inchoetur hora ſine illo initio. *Deus in adiutorium meum intende*, vel quid ſimile, ſtatim generabit publicam admirationem, & deformitatem; ſi autem tres, vel quatuor verſus Pſalmi tranſiliantur, non eſt tam publicus defectus. Similiter *Magnificat* in veſperis omittere grauior erit defectus, quàm omittere alium Pſalmum etiam maiorem. Itaque primum conſideranda eſt dignitas, vel ſingularis neceſſitas partis omiſſæ:

Grauius eſt omittere verbū vnum in Canone Miſſæ, quàm orationē integram extra illum.

deinde etiam abſoluta quantitas eius conſideranda eſt. Nam certè integer Pſalmus videtur ſufficiens quantitas pro publico officio, ſi voluntariè omittatur: nam quando hi defectus ex inaduertentia contingunt, non facilè ſunt iudicandi peccata mortalia, niſi ſit nimium negligens, craſſa, & ſupina, neque de hoc poſſunt certius aliquid dicere.

4. Minoris partis officij omiſſio ſufficit ad peccādum mort. ſi ſit publica, quàm priuatim.

Hæc autem omnia procedunt de omiſſione, vel mutilatione, quæ ſimpliciter fit in officio chori, vt publicè eſt à toto choro, quod vt tale eſt, non poteſt recompenſari per priuatam recitationem. Contingit autem, vt licet horæ dicantur integrè, non dicantur, vel audiantur integrè à ſingulis, qui tenentur ex officio, & ratione beneficij, vel ſtipendij canere, vel adeſſe choro, quia vel non adſunt, vel tardè veniunt; vel citò diſcedunt priuſquàm hora finiatur, vel egrediuntur, & ingrediuntur, dum dicitur, vel ſimilibus modis partem omittunt. De quibus dubium non eſt, quin peccent per ſe loquendo, niſi habeant iuſtam excuſationem, de qua infrà. Ratio eſt, quia non implent totum, quod tenentur ex iuſtitia, & religione, ac Eccleſiæ præcepto. Quando verò hoc peccatum mortale ſit, dubitari poteſt. Circa quod conſiderandum eſt, duobus modis poſſe aliquem omittere officium, vel partem eius in choro, primò cum intentione ſupplendi illud poſtea per recitationem priuatam, ſecundò ſimpliciter omittendo. Quando hoc poſteriori modo fit, conſtat illam materiam, quæ fuerit grauis in omiſſione officij in priuata recitatione, à fortiori fore grauem in his, qui ratione beneficij tenentur canere in choro, quia illi præter recitationem omittunt etiam cantum, ad quem peculiariter tenentur, ergo in eis grauior eſt culpa; vnde ſine dubio minor pars officij ab eis omnino omiſſa erit ſufficiens ad peccandum mortaliter: quę autem ſit illa, ex dicendis infrà de omiſſione in priuata recitatione coniectare quis poterit, nam certa regula dari non poteſt.

Quādo hoc ſit peccatum mortale.

5. Nauarri ſententia nō peccare mortaliter, eū, qui partem officij in choro non cantat, animo illam poſtea recitandi.

Quando verò pars illa omittitur animo ſupplendi illam, difficilius eſt aſſignare materiam, quæ ad peccandum mortaliter ſufficiat. Vnde Nauarrus cap. 10. de Orat. num. 43. generalem regulam tradit: *Omnes, & ſolos illos peccare mortaliter, omittendo aliquam partem diuinorum officiorum, qui id agunt per cōtemptum, vel cum notabili ſcandalo, aut omittunt partem notabilem per negligentiam, abſque propoſito ſupplendi, vt debent*: ergo, qui omittit partem notabilem animo ſupplendi, non peccat mortaliter; nam ſecludimus contemptum, & ſcandalum, quæ ſunt per accidens. Et ratio reddi poteſt, quia ille non omittit partem illam quoad ſubſtantiam, ſed tantùm quoad modum, qui defectus non videtur tam grauis. Maximè quia Eccleſia, vel chorus non priuatur tunc integritate officij, nec prout dicitur in choro, nec prout dicitur à tali perſona, ſed ſolùm priuatur cooperatione, quam poſſet, & deberet adhibere talis perſona in publica recitatione talis partis officij, hoc autem non videtur eſſe graue detrimentum, nec ſufficiens materia peccati mortalis. In contrarium verò eſt, quia clericus in hoc caſu tenetur ex iuſtitia canere in choro ratione ſtipendij, vel ſaltem aſſiſtere, & audire totum officium iuxta varias opiniones, vel conſuetudines, aut inſtitutiones ſuprà tractatas. Ergo ſi notabilem partem ſui muneris omittit, grauiter peccat. Vnde in Iure, qui huiuſmodi officium omittit in choro, deponi præcipitur cap. *Clericus* d. 91. & cap. *Siquis Presbyter* d. 92. neque

Qui omittit officium in choro, deponi præcipitur.

Ca. *Clericus.* Cap. *Siquis presbyter.*

neque ibi habetur ratio, an poſtea dicat priuatim officium, necne. Et ſimile argumentum ſumi poteſt ex cap. *Dolentes* de Celebrat. Miſſar. & ex Clement. I. eodem titulo.

Cap. Dolentes. Clement. I.

6. Vera ſent. talis omiſſio ſuapte natura eſt mortalis, ex accidente venialis erit.

Quocirca non videtur poſſe dubitari, quin hæc omiſſio, vel mutilatio poſſit eſſe peccatum mortale, niſi ex leuitate materiæ fiat veniale, etiam ſi ſit cum propoſito poſtea ſupplendi defectum recitationis, quia ille defectus concurrendi cum choro, vel ad chorum numquam ſuppletur, nec ſuppleri poteſt per priuatam recitationem. Dices: Poteſt compenſari aſſiſtendo alio die in choro, in quo non tenetur. Reſpondeo: Quando eſt locus huic compenſationi, non eſt illa omiſſio, ſed eſt commutatio, vel potiùs eſt applicatio priuilegij, vel facultatis non aſſiſtendi in choro tot diebus anni ad hunc diem potiùs, quàm ad alium; hic verò agimus de omiſſione facta in tempore nullo modo feriato, ſeu priuilegiato. Illa enim ſemel admiſſa, recompenſari non poteſt, quia illa actio tranſiit, & ſuo modo publicè fit, & per recitationem priuatam non ſuppletur defectus publicus.

7. Abſentia, quæ non eſt ſatis ad mulctationē nec ad mortale peccatū ſatis erit, niſi intercedat formale, aut virtuale propoſitum nō aſſiſtēdi quā diu per mulctam liceat. *Conc. Baſil. Caſſian. Conc. Aquiſ. Nauar.*

Verumtamen ſi hæc abſentia à choro pro aliqua parte horæ non ſit tanta, vt ſit digna priuatione diſtributionis correſpondentis illi horæ certum eſt, non ſufficere ad peccatum graue, verbi gratia, ſolet eſſe ſtatuto, vel conſuetudine receptum, vt qui chorum ingreditur ante finitum primum Pſalmum horæ, non mulctetur, etiam ſi circa finem illius Pſalmi ingrediatur: & habetur in Concilio Baſilienſi ſeſſ. 21. §. 2. & aliquid ſimile apud Caſſianum lib. 3. de Inſtitut. cap. 7. & in Concilio Aquiſgranenſi ſub Ludouico cap. 131. Dico ergo, illam abſentiam nō eſſe peccatum mortale; quod etiam ſentit Nauarrus dicto cap. 7. nu. 3. tum quia non eſt veriſimile tam facilè fuiſſe id permittendum, ſi æſtimaretur peccatum mortale, tum etiam quia per ſe ſtatim apparet, non eſſe illam partem notabilem horæ. Vnde ſi ex legitima cauſa fiat illa mora, facilè poterit excuſari omnis culpa; ſi verò ex ſola negligentia, & quadam facilitate leuiter peccandi fiat, quia impunè poteſt fieri, erit peccatum veniale. Intelligo tamen hoc conſiderando particulam illam per ſe, ſine coniunctione cum aliis: nam ſiquis haberet formale, vel virtuale propoſitum ſemper omittendi in ſingulis horis partes illas, quas ſine mulcta omittere poteſt, certè non videtur ſecurus in cōſcientia, tum quia illud obiectum ſimul ſumptum graue eſt, & cùm ſeruitium choro debitum ſit quaſi quoddam totum, magna, & grauis pars ab illo ſubtrahitur illo modo; tum etiam quia ille affectus oſtendit quemdam ſeruilem animum inſeruiendi choro ſolùm timore pœnæ, vel affectu lucri, quandoquidem quoties ſine iactura lucri omitti poteſt, ex deliberato animo omittitur. Oportet ergo bona fide procedere animo integrè ſeruiendi, & tunc licèt ſæpe, ac ſæpius illæ particulæ horarum omittantur, ſolùm erunt multiplicata venialia.

8. Sententia Nauarri omiſſionē vltra tempus per mulctā vetitum eſſe mortalē, ea tamen refellitur.

Hinc verò videtur inferre Nauarrus, ſi omittatur maior pars horæ, quàm ſit illa, quæ ſine mulcta omitti poteſt, iam peccari grauiter, ſic mutilando chori ſeruitium. Sed illatio non eſt formalis, quia mulcta non eſt ſignum certum peccati mortalis, tum quia etiam ſi per modum pœnæ conſideretur, non eſt tam grauis pœna, quin poſſit propter negligentiam venialem imponi, tum etiam quia cùm diſtributiones ſint veluti proxima ſtipēdia præſentiæ, ſeu ſeruitij horarum, eſt in poteſtate deſignantis ſtipendium ſub hac, vel illa conditione non inire qua illud deſignare, etiam ſi peccatum mortale non interueniat. Deinde aſſertio ipſa videtur nimis rigoroſa. Et ad ſummùm poſſet habere locum, quando illa maior pars omitteretur ſine propoſito ſupplendi illam per recitationem priuatam; & in hoc etiam ſenſu eſt res incerta, & ſcrupuloſa, vt infrà dicam; nam qui ingreditur ad Matutinum finito Pſalmo: *Venite exultemus*, ſolet perdere diſtributiones, & tamen difficile creditu eſt, quod peccet mortaliter, qui in priuata recitatione Matutini illam, vel æquiualētem partem omittit. Multò autem certius mihi eſt, non peccare mortaliter, qui tantùm in ſeruitio chori illam partem omittit, ſupplendo illam per recitationem priuatam, quia non eſt grauis læſio iuſtitiæ in ſeruitio chori, & debito religionis ſatiſfit per recitationem priuatam, & per eandem ſatiſfit generali debito iuſtitiæ, quod poteſt conſiderari reſpectu Eccleſiæ ratione ſtipendij cuiuſcumque beneficij. Imò nec propter abſentiam vnius horæ integræ à choro, cum ſuo onere amittendi partem diſtributionum, videtur ſtatim peccari mortaliter, ſi aliàs hora illa priuatim recitetur. Imò aliqui docti exiſtimant, etiam vnius diei abſentiam, non eſſe rem grauem, quando regulariter ſeruitium chori diligenter, ac ſtrenuè fit, nam Graffis dicto cap. 52. ait ſemel, aut bis deeſſe in choro, non eſſe mortale; idémque ſentit Silueſter ſtatim citandus. Quod certè non videtur improbabile.

Propter abſentiā vnius horæ integrę à choro, non peccatur mort.

Graffis. Silueſt.

9. Aliorum ſententia præfertur.

Ego verò nolo eſſe fautor huius licentiæ, neque in hoc iudicium meum interponere, nam difficile profectò eſt in his rebus moralibus in particulari definitum arbitrium proferre, & ideò conſulo, vt hæc licentia non facilè, vel frequenter ſumatur, quia eſt graue periculum peccādi mortaliter. Quæ culpa non excuſatur eo quòd diſtributiones amittantur, quia non excuſatur culpa ratione pœnæ, & quia Eccleſia priuatur ſeruitio ſibi debito ratione talis beneficij. Et ideo rectè dixit Silueſter ver. *Hora*. q. 2. d. 4. cum Innocent. Hoſt. & aliis, beneficiatum, qui officium dicit in camera, omiſſa Eccleſia, non ſatiſfacere debito ſuo. Et in quæſt. 10. declarat eſſe hoc peccatum mortale in duplici caſu. Primus eſt, ſi ex conſuetudine fiat, in quo indicat, etiam vnius diei abſentiam non eſſe per ſe, & ſolam peccatum mortale. Secundus, ſi Eccleſia magnam iacturam inde patiatur, nam hinc materia leuis poterit grauis fieri. Ideóque cauendum maximè eſt hoc detrimentū, vt ſi hac occaſione multi abſint à choro, vel ſi præbendati pauci ſint, & vno, vel altero deficiente non poſſit officium pro dignitate cantari, vel ſi ex his abſentiis, & tardo ingreſſu in chorum perturbationes, aut ſcandala oriri ſoleant, nam ex iis, & aliis, circumſtantiis poteſt multum aggrauari culpa. Vnde in Clement. I. de Celebrat. Miſſar. inter alia, quæ grauiter reprehenduntur, ſunt, *Tardè ad chorum venire, vel ab Eccleſia ante finitum officium ſine legitima cauſa diſcedere.* Cauendum deniq; eſt, ne quis fingat legitimam excuſationem à choro, quam reuerà non habet, ſolùm vt mulctas euitet, quia tunc contra iuſtitiam diſtributiones accipit, & inde aggrauatur culpa pro materiæ quantitate, cum obligatione reſtituendi illas.

Silueſt. Innocent. Hoſtienſ.

In quibus caſib. ſit peccatum mortale abeſſe à choro tempore Horarum.

Clement. I.

10. Cōcluditur omnem mutilationē diuini officij eſſe peccaminoſam ex ſe.

Tandem ex dictis colligitur, omnem modum canendi horas in choro cum aliqua mutilatione verſuum, aut verborum, de ſe peccaminoſam eſſe, & licet ordinariè tantum videatur in illo interuenire culpa venialis, interdum poſſe eſſe mortalem, ſi nimia ſit verborum mutilatio. Hæc aſſertio colligitur ex cap. *Dolentes*, de Celebr. Miſſar. vbi reprehendun

Ca. Dolentes.

hendunturgrauiter Clerici, qui prius confabulationibus,& ſomno dediti, poſtea recitant, *Transcurrendo vndique continuata ſyncopa Matutinum.* Et ſubditur in fine. *Hæc,& ſimilia ſub pœna ſuſpenſionis penitus inhibemus, diſtrictè præcipientes,* &c. ſimiliter in Clement.I. eodem tit. ponuntur illa duo verba, *Transcurrendo, ſyncopando*, & poſtea ſubiungitur prohibitio: ex his ergo euidens eſt prima pars propoſita, nam omnis mutilatio verborum, aut verſuum, ſyncopa dici poteſt, at hæc prohibetur expreſsè in dictis locis, ergo omnis talis mutilatio eſt prohibita, ac ſubinde peccaminoſa. Præterea etiam ſecluſa hac ſpeciali prohibitione ex natura rei hoc ſequitur: nam qui debet totam aliquam quantitatem, non ſatisfacit dando partem, & quamcumque ſubtrahat, inuito creditore, peccat; ſed Clericus tenetur in choro dicere integrum officium, ergo quæcumque mutilatio talis officij, peccaminoſa eſt de ſe, id eſt, ſi ſit voluntaria, & per inaduertentiam, vel aliam iuſtam cauſam non ſufficienter excuſetur. Secunda item pars facilè ſuadetur; quia ordinariè talis mutilatio non eſt continua in aliqua notabili parte officij, ſed in vno, vel alio verbo, & ita ordinariè eſt materia leuis, & peccatum conſequenter eſt veniale. Nihilominùs timéda eſt interdum grauis culpa, vt in tertia parte aſſeruimus cum Nauarro cap. 10. de Orat. nu. 9. & ſequentibus. *Nam interdum* (inquit) *qui cantant, aut recitant, omittunt tantam partem verſuum pſalmorum, vel deglutiendo, vel corrumpendo, & ſyncopando verba, ſyllabas, vel literas, vt ex ita omiſſis fieret pars notabilis horæ.* Tunc ergo erit peccatum graue contra integritatem officij in parte notabili. Et certè in dicto. cap. *Dolentes*, & dicta Clement. I. verba, tam grauia, & acerba ſunt, vt ſatis indicent defectum illum interdum eſſe grauiter culpabilem.

Clemen. I.

Quomodo in tali mutilatione cauenda ſit culpa grauis.

Cap. *Dolentes.* *Clement. I.*

11. Grauior eſt mutilatio facta à toto choro, quàm ab vno, vel altero.

Circa hunc verò defectum conſiderandum eſt, grauiorem culpam eſſe, cùm fit à toto choro, quàm cùm fit ab vno, vel altero tantùm; nam vt fiat priori modo, neceſſe eſt, vt omnes, vel ferè omnes canentes in choro, illo modo cantent, & publicum, ac ſcandaloſum peccatum committant, & irreparabilem mutilationem, quoniam in choro non poteſt conuenienter repeti publicè, quod ſemel cantatum eſt, licet malè fuerit pronunciatum. Participat autem illam culpam præcipuè, qui cantum gubernat, & qui choro præeſt, & ſuo etiam in gradu, qui cooperantur, vel non obſiſtunt conuenienti modo canendo, ſi poſſunt, ſi autem non poſſunt, excuſabuntur à priuata culpa, quamuis illa publica actio, vt eſt ab illo corpore myſtico, mala ſit. Vnde ſiquis hunc committat defectum, quando ſolus nomine totius chori canit, dicendo lectionẽ, vel orationem, turpior eſt defectus, cùm ſit in oratione publica, vt talis eſt: at verò, quando canendo cum aliis, aliquis priuatim ex ſua negligentia defectum huiuſmodi committit, & quaſi ſolitarius peccat, poterit ordinariè excuſari à culpa mortali, ſi totum chorũ non perturbat, vel occaſionẽ præbet introducendi prauã conſuetudinem in toto choro, nam hoc ſcandalum graue eſt, & poteſt multùm augere culpam. Tamen hic defectus in mutilatione, vel corruptione verborum officij diuini ſuppleri poteſt à priuata perſona, iterum recitando Pſalmos illos. An verò ad id teneatur, dicemus infrà, tractando de priuata recitatione.

Quãdo cum aliis hũc defectum cõmittit quale ſit peccatũ.

12. Alij defect⁹ qui ad mutilationem reducuntur, veluti nimia celeritas.

Ad hunc denique defectum reducuntur alij, qui in modo pronũciandi diuinum officium committi ſolent, qualis eſt nimia celeritas in percurrẽdo verſus Pſalmorum, vel dictiones, nam hæc moraliter

A non ſit ſine ſyncopa, vel corruptione aliqua verborum. Et ideo Concil. Baſil. ſeſſ. 21. §. 2. ait dicendum eſſe officium in choro, *Prolatione non præcipiti, ſed diſtincta*, & infrà, *non curſim, ac feſtinanter.* Poteſt verò interdum eſſe nimia velocitas, etiam ſi nihil ex verbis omittatur, vel corrumpatur, quando impedit, ne audientes poſſint verba percipere, & ſenſum, nam id eſt contra fructum per cantum intentum. Item ſæpe impedit attentionem non ſolùm audientium, ſed etiam orantium. Denique interdum celeritas, licèt nõ ſit nimia abſolutè, poteſt eſſe nimia reſpectiuè: nam in ſolemnioribus feſtis maior pauſa in canendo adhibenda eſt, vt Concil. Baſil. ſuprà monet. In his ergo omnibus facilè venialiter peccatur, rarò autem mortaliter, niſi vel B contemptus, aut graue ſcandalum, aut notabilis deformatio verborum in toto cantu fiat.

Concil. Baſil.

13. Quãdo erit grauis culpa omittere in choro officiũ Beatæ Mariæ.

Hic verò vlterius exquiri poteſt, an omittere in choro officium paruum Beatæ Mariæ, vel officium defunctorum, vel Pſalmos Graduales, vel Pœnitentiales in illis diebus, in quibus ſecũdum Rubricas Breuiarij dicenda ſunt, ſit mutilatio diuini officij, vel grauis culpa? Reſpondeo breuiter, propriè non eſſe mutilationem Canonici officij, quod in ſeptem horis Canonicis diei naturalis conſiſtit: illæ autem non ſunt partes, ſed ſunt quaſi appendices, vel adiectiones ad illud officiũ. Deinde dicendum eſt, hodie non eſſe culpam illa omittere in choro, niſi iuxta modum præſcriptum in Bulla Pij. V. circa ſuum Breuiarium. In qua obligatio dicenC di hæc officia, etiam in choro ſimpliciter tollitur, & ſub conſilio relinquitur, vt infrà circa recitationem priuatam latiùs dicemus. Additur verò exceptio pro ſolo officio Beatæ Virginis, & pro illis tantùm Eccleſiis, in quibus antea ex conſuetudine dicebatur, nam illam conſuetudinem abrogare noluit Pontifex, ſed in ea vi illam relinquere, quam habebat. Itaque in illis Eccleſiis, vbi erat antea talis conſuetudo, quæ vim legis haberet, erit etiam nunc culpa illud omittere, & ſine dubio erit grauis, ſi totum omittatur, vel pars notabilis cum proportione ad ea, quæ de officio Canonico diximus: in aliis verò Eccleſiis, vbi ex tali conſuetudine non erat obligatio, non erit culpa, illud non dicere. De aliis autem precibus nulla ſit exceptio, & ita, etiam D ſi antea fuiſſet conſuetudo dicendi Pſalmos Graduales, vel Pœnitentiales, nunc abrogata eſt, & ablata obligatio, & conſequenter etiam culpa, ſeu fundamentum eius.

Pius V.

Officium B. Virginis omittere, quã do erit culpa mortalis.

14. Priuilegia Breuiarij Romani ſolùm ad eos qui illud ſuſcepurunt, extenduntur.

Hæc autem gratia, ſeu abrogatio obligationis, illis tantùm Eccleſiis conceditur, quæ illo Breuiario Romano vtuntur: non verò illis, quæ antiquum ſuum ritum retinent, iuxta permiſſionem eiuſdem Pij V. nam illis nulla remiſſio fit. Quod patet primò ex verbis Conſtitutionis in illa clauſula, in qua hæc remiſſio fit, quæ ita incipit. *Quod verò in Rubricis huius noſtri officij præſcribitur, quibus diebus officium Beatæ Virginis, &c. dici, ac pſalli oporteat, nos &c. peccati periculum ab ea præſcriptione remouendum duximus.* Ergo tantum à Rubricis ſui Breuiarij illam vim E obligandi aufert, & ſolùm quoad vtẽtes illis reuocat obligationem etiam per antiquas conſuetudines introductã quoad alias preces, ſeu officia parua, excepto officio Beatæ Virginis, ergo Eccleſiæ, quæ nõ gubernantur per Rubricas huius Breuiarij, non poſſunt hac remiſſione vti. Secundò, eſt hoc cõſentaneum rationi, quia qui non ſuſcipit onus, nec indulgentiam ſentire debet, & Eccleſiæ, quæ antiquum vſum retinere volunt; meritò integram ſuam conſuetudinem, & ritum obſeruare coguntur.

Eccleſię, quę antiquũ ſuũ Breuiariũ retinent, debẽt officium B. V. recitare.

In

In illis ergo Eccleſiis, quæ Breuiario Romano nouo non vtuntur, conſulenda eſt conſuetudo, vel formula recitandi, aut ſpecialia ſtatuta; nam ex his pendet hæc obligatio, vniuerſalis enim non eſt, nec fuit vmquam: & cum proportione ad obligationem, erit iudicium de culpa. Vide Nauarrum cap. 10. de Orat. num. 3. & 4. vbi alios refert, & communiter Summiſtas verbo *Hora*.

Nauar.

15. Peccat qui priuata auctoritate aliquid diuino officio, addit in choro: ité quot modis id poſſit contingere. 1. Modus.

Tandem inquiri hic poteſt, an per contrarium extremum peccari poſſit, addendo in choro, vel cantu aliquid diuino officio, quod in illo ſecundum Eccleſiæ ritum non continetur. Poteſt autem hæc additio variis modis fieri, vel intelligi. Primò addendo aliquid, quod ſit veluti pars ipſius officij, quaſi perpetuo ritu hoc ſtatuendo. Et talis additio directè eſt prohibita in Breui Pij V. vbi ſic B dicitur: *Stantuentes Breuiarium ipſum nullo vmquam tempore, vel totum, vel ex parte mutandum, vel ei aliquid addendum, vel omninò detrahendum eſſe.* Talis ergo additio ex ſuo genere graue peccatum eſſet, tum contra hoc præceptum, tum quia eſſet vſurpata iuriſdictio; nemo enim talem ritum introducere, vel mutare valet, niſi Pontifex, & quamuis additio non eſſet in parte aliqua magni momenti, eo ipſo, quod fieret, modo permanente, & veluti ritu perpetuo eſſet res grauis cenſenda.

2. Modus.

Addititio ex deuotione indiſcreta quale malum ſit.

Alio verò modo poteſt fieri hæc additio, etiam per modum partis alicuius horæ, non ad mutandum ritum ſimpliciter, ſed ſolùm in aliqua occaſione ex aliqua deuotione indiſcreta, vt ſiquis vellet in choro fieri commemorationem alicuius Sancti in ſo- C lemni die, quando iuxta ritum Breuiarij facienda non eſſet. Aut ſi proprias Antiphonas, vel hymnos alicuius Sancti cantari faceret, qui in Breuiario non continentur, vel aliquid ſimile. Et hoc etiam ſine dubio eſſet malum, & peccatum, niſi ignorantia excuſaret. Secluſo autem ſcandalo, & contemptu excuſari poſſet à mortali, quando id, quod adiungitur, ſanctum eſſet, & ex Scriptura, vel Patribus ſumptum, aut illis conforme, & eſſet in re minima; ſi autem materia eſſet alicuius momenti, peccatum eſſet graue. Præſertim ſi talis additio fieret cum omiſſione aliqua, vt ſi omiſſis lectionibus, quas Breuiarium dicere præcipit, aliæ loco illorum proprio arbitrio ſubſtituerentur: nam tunc ex duplici capite peccaretur, quia illa eſſet partia- D lis omiſſio, ſeu mutilatio & ſimul eſſet monſtroſa additio. Quia id, quod loco alterius additur, non poteſt eſſe pars officij, cùm ex auctoritate non fiat, nam illa compoſitio pendet ex inſtitutione, & inſtitutio ex poteſtate. Et conſequenter non poteſt ſupplere partem omiſſam, cùm non ſit pars, nec ad officium Eccleſiaſticum, quod nomine Eccleſiæ dicendum eſt, pertineat. At verò quando nihil omitteretur, ſed tantùm adderetur aliquid, eſſet culpa tantùm ex vno capite, & ideo minor, tamen etiam poterit eſſe grauis modo prædicto.

16. 3. Additionis modus quando honeſtus, & quando vitioſus eſſe poteſt.

Tertio autem modo poteſt aliquid addi in diuino officio, ad illud non pertinens, non formaliter, vt ſic dicam, ſeu per modum partis, ſed concomitanter, & quaſi adiacenter ad maiorem ſolem- E nitatem. Et ſic ſolent in aliquibus feſtis, & Eccleſiis inter Pſalmum, & Pſalmum, aliquid extra officium cantari ad organum, vel aliud inſtrumentum muſicum, quod interdum eſt aliunde ſumptum ex eodem Breuiario, interdum ex Scriptura, aliquando eſt ab aliquo eruditè compoſitum, & nonnumquam eſt in lingua vulgari, quod *Motetum* vocant. Hunc ergo vſum aliqui abſolutè improbant, vt Paludanus 4. d. 15. quæſt. 5. art. 2. vbi ſpecialiter

Moteta quæ ſint, & quæ improbãtur. *Palud.*

A loquitur contra eos, *Qui canunt motetos in feſtis, quia cantus* (ait) *non debet eſſe tragœdicus.* Cap. *Cantantes,* 92. d. *Ne audientes ad laſciuiam potiùs, quàm ad deuotionem excitentur, quod eſt contra finem orationis.* Verumtamen hæc ratio habet locum tantùm, quando cantus, vel laſciuus eſt, vel omnino profanus, cuiuſmodi eſſe ſolent, *Theatrales moduli, & cantica,* de quibus loquitur dictum cap. *Cantantes.* Poteſt enim duobus modis talis canticus eſſe indecens in Eccleſia, ſcilicet, vel ratione materiæ, quia eſt res profana, vel ratione ſoni, quia eſt laſciuus, vel valdè ſæcularis; & in priori modo ferè ſemper committitur peccatũ mortale, quia eſt magna irreuerentia. In poſteriori autem poteſt eſſe venialis culpa, vel ratione minimæ materiæ, vel ex bona intentione, & inaduertentia, vt Caietanus dixit 2. 2. quæſt. 91. At verò ſi ea, quæ cantantur extra officium Eccleſiaſticum ob deuotionem, & ſolemnitatem eius pia ſint, & cantus ſit grauis, & prouocans ad deuotionem, nullum peccatum erit illa intermiſcere partibus officij. Et hoc probat conſuetudo multarum Eccleſiarum, quæ per pios, & prudentes, ac doctos Prælatos, & viros gubernantur, & adminiſtrantur. Et ratio eſt, quia hoc nullibi inuenitur prohibitum, nec eſt per ſe malum, nec alienum à conſuetudine Eccleſiæ primitiuæ, quando ſinguli fideles proprios hymnos à ſe compoſitos in Eccleſia cantare ſolebant. Nec interruptio illa, vel mora, quæ tunc fit inter partes alicuius horæ, reprehenſibilis eſt, quia moraliter veluti continuatur in deuotione, quæ per cantum illum excitari intenditur: & ita cantus ille poteſt cenſeri, veluti diſpoſitio ad ſequentia, & ſolemnis, ac congrua terminatio præcedentium, & ornatus totius horæ.

Cap. Cantantes.

Caietan.

Quæ moteta probẽtur.

17. Simplex organorum ſonus inter canendum approbatur, & qualis debeat eſſe oſtenditur.

Vnde etiam intelligitur, non eſſe per ſe damnabilem vſum intermiſcendi in diuinis officiis ſonum organorum ſine vllo cantu, ſolùm cum ſuauitate muſicæ inſtrumentorum, vt fit interdum in Miſſa ſolemni, vel in horis Canonicis inter Pſalmos. Quia tunc ille ſonus non eſt pars officij, & fit ad ſolemnitatem, & reuerentiam ipſius officij, & ad leuandos animos fidelium, vt faciliùs ad deuotionem aſſurgant, ſeu diſponantur. Quamuis autem ad illum ſonum nihil voce cantetur oportet, vt ſonus ipſe grauis ſit, & aptus ad excitandam deuotionem, & non alia phantaſmata, & motus indignos illo loco, & officio, vt grauiter, & bene Caietanus docet loco citato; accuratè diſtinguens, quando hoc ſit peccatum mortale, quando veniale; vt in eo videri poteſt. Nam ſi fiat ex intentione excitandi impuram, vel vanam delectationem, eſt peccatum mortale ex ſuo genere, víxque excuſari poſſet ab illa grauitate, niſi per ignorantiam, aut ex leuitate materiæ, quando non eſt impura, ſed vana, & non intenditur formaliter tamquam cultus Dei, ſed admiſcetur ad delectandos audientes vano illo modo. Si autem fiat bona intentione prouocandi ad deuotionem, imprudenter vtendo illo medio prouocante ad alio indecentia, vel vana, ex vſu, vel accommodatione talis ſoni, tunc ordinariè erit peccatum veniale. Quod limitandum cenſeo, niſi tantus ſit vſus illius ſoni, & accommodatio ad materiam laſciuam, vt moraliter non poſſit ignorari, nec excuſari.

Quando ſit peccatum iſtos modulos interſerere.

* * *

CAPVT

CAPVT XIV.

De Attentione, ac deuotione ſeruanda in choro, & circumſtantijs externis, quæ ad illam pertinent.

1. Expenditur Cap. Dolentes, iuxta varias opiniones.

DIximus in ſuperiori libro, attentionem eſſe de ratione orationis vocalis, vnde neceſſariò fit, vt qui ex præcepto recitare vocaliter tenetur, etiam ad attendendum aliquo modo teneatur. Habet autem dubitationem, an tanta, & tam grauis ſit obligatio ad attendendum, ſicut ad voce proferendam orationem, quam dubitationem infrà de recitatione priuata horarum tractabimus: nunc autem ſupponimus, ſaltem attentionem illam, quæ neceſſaria eſt ad ſubſtantiam, & eſſe (vt ſic dicam) orationis, cadere ſub idem præceptum recitandi horas Canonicas, & ſub eadem obligatione reatus mortalis. Hic ergò ſpecialiter de attentione in choro adhibenda; explicandum eſt præceptum latum in

Cap. Dolētes.

Cap. *Dolentes*, de Celebr. Miſſar. his verbis: *Diſtrictè præcipientes in virtute obedientiæ, vt diuinum officium nocturnum pariter, & diurnum, quantum eis Deus dederit, ſtudioſè celebrent pariter, ac deuotè.* Propter quæ verba quidam dixerunt, hic tradi duo præcepta diſtincta: vnum de actu exteriori integrè, & ſine defectu recitandi, quod ſignificatur per particulam *ſtudioſè*, aliud de attentione adhibenda, quod ſignificatur per particulam, *deuotè*. Ita inſinuat ibi

Gloſſ.

Gloſſ. dicens: *Studioſè, quoad officium oris, deuotè quoad officium cordis*, licèt illa Gloſſa in antiquis codicibus non habeatur, vt in codice Gregoriano notatur. Non declaratur autem in illa Gloſſa, qualia ſint illa præcepta, nec quantum obligent: & ita in

Hoſtienſis.

hoc ſunt duæ opiniones. Vnde Hoſtienſis ibi, qui habet eadem verba, quæ Gloſſa. Ipſe autem non putat illa verba continere præceptum, ſed conſilium. Quod colligit ex illis verbis; *Quantùm Deus eis dederit.* eúmque ſequuntur Antonius, & alij.

Antoninus.

2. 2. Opinio.

Alij verò dicunt, eſſe duo præcepta; & vtrumque obligare ad mortale, & in hoc magis inclinat Panormitanus ibi: ſentit enim vtrumque eſſe in præcepto ſimpliciter, nam relatis opinionibus concludit, quantitatem reatus eſſe iuxta modum contemptus, vel negligentiæ, pro hac opinione citat Syluester Supplementum. Et poſſunt citari auctores, qui tenent eſſe peccatum mortale dicere horas ſine attentione, ſaltem virtuali, ſed illa opinio non arctatur ad hanc expoſitionem huius textus, vt infrà dicam.

3. Tertia, & media opinio vnum in illis verbis credit contineri præceptum, non tamē de interiori actu.

Tertia nihilominùs expoſitio eſt, vt illa verba contineant rigoroſum præceptum, non tamen de interiori actu: duos enim defectus priùs retulerat circa orationem chori; vnus erat, recitare ſyncopādo, & transcurrendo; alius, miſcere cōfabulationes in choro, & ad illas auditum applicare: contra primum ergo præcipit *ſtudioſè* orare, id eſt, integrè, & ſine defectu: contra ſecundum autem *deuotè*, id eſt, nullum externum impedimentum attentioni contrarium apponendo. Et obligatio ad hęc duo, eſt ex genere ſuo ſub mortali, licet ex leuitate materiæ poſſit eſſe leuis. Vnde ibi non præcipitur denuò recitatio ſeptē horarū, antiquiùs enim erat hoc præceptum, vt ibi notat Gloſſa, ſed pręcipitur modus, quoad hæc exteriora. Et hunc ſenſum indicat Gloſ-

Gloſſa.

ſa in Clem. 1. de Celebr. Miſ. verb. *Fructus labiorum*, Syueſter verb. *Hora*, q. 11. & alij. Quarta opinio eſt, ibi eſſe vnum præceptum præcipiens ſimul non ſolùm actum, & modum externum, ſed etiam internum, quam optimè explicat Caietanus in Summa

4. opinio ibi eſſe præceptum præcipiens actum & modum etiam internum eius.

A verb. *Horæ*, c. 3. & ſequuntur Sotus, Nauarrus, & alij communiter.

4. 1. Aſſertio. In illis verbis cap. Dolentes habetur rigoroſum, & proprium præceptum.

Ego in primis exiſtimo in illis verbis ferri rigoroſum præceptum, & omninò proprium, vt patet ex illis verbis: *Diſtrictè præcipientes in virtute obedientiæ.* Hæc enim ſunt potiſſima verba, quibus explicari ſolet, & poteſt proprium, & rigoroſum præceptum: verba autem illa, vt ex contextu litteræ conſtat, cadunt in totum id, quod ſubiicitur, *vt diuinum officium, &c.* per quod non præcipitur diuinum officium celebrari, ſed *ſtudioſè celebrari pariter, &c.* Ergo totum hoc cadit ſub proprium præceptum. Et confirmatur quia alias lex illa ſine fructu retuliſſet illa vitia ſolita in recitatione committi, & ſubdidiſſet poſtea illa verba: *Diſtrictè præcipientes in virtute obedientiæ, &c.* ſi per hæc verba B tantùm præciperet dicere diuinum officium, & nō modum dicendi ſtudioſè, & deuotè, ſaltem quatenus illis vitiis contrarius eſt, vel quod idem eſt, prohibendo illos defectus, quatenus huic modo contrarij ſunt; neque obſtant verba illa, *quantùm eis Deus dederit.* Quia non ſunt ad eneruandum, vel tollendum præceptum, ſed ad limitandam, vel declarandam materiam eius. Declaratur enim per illa verba non præcipi hic deuotionem aliquam peculiarem, quam conferre eſt etiam ſpecialis Dei auxilij, ſed ſolùm illam, quam homo poteſt, & debet præſtare, ſe ad orandum voluntariè applicando cum attentione, & nullum impedimentum debitæ attentioni voluntariè apponendo.

5. 2. Aſſertio. In illo decreto vnicū tantùm pręceptum cōtinetur, licet in eo explicentur duæ conditiones neceſſariæ ad complementum illius.

C Secundò aſſero, in illo Decreto non duo, ſed vnicum tantùm præceptum contineri, licèt in eo explicentur duæ conditiones neceſſariæ ad complementum huius præcepti, quæ ſunt integritas orationis, & attentio, quarum prior commendatur per particulam *ſtudioſè*, poſterior per particulam *deuotè*, vt rectè tertia opinio declarauit, & ſupponunt Soto lib. 10. de Iuſt. quæſt. 5. artic. 5. & 6. Nauarrus cap. 13. de Orat. & alij infrà referendi. Declaratur autem in hunc modum, quia in illo textu duæ inueniuntur clauſulæ continentes præceptum. Vna eſt: *Hæc igitur, & ſimilia ſub pœna ſuſpenſionis penitus inhibemus.* Alia eſt, quæ proximè ſequitur: *Diſtrictè præcipientes, &c.* Hæc ergo videri poſſunt præcepta diſtincta, quia vnum eſt nega-D tiuum, & aliud affirmatiuum, quæ magna eſt diſtinctio: & vnum habet pœnam adiunctam ſuſpenſionis ferendæ, non latæ, aliud nullam continet pœnam. Nihilominùs tamen, vt opinor, non traduntur ibi illa duo, vt omninò condiſtincta præcepta, ſed vt ita inter ſe colligata, vt vnum in alio virtute contineatur, quatenus ad officium Canonicum ſpectant, (nam quòd ibi in ſecunda clauſula textus tangitur, de Celebratione Miſſarum quater in anno, ad præſens non ſpectat, nec de illo præcepto quoad illam partem loquimur, ſed quoad recitationem officij) & ſic dicimus, prohibitionem, & præceptum in vnum coaleſcere. Nam licet affirmatio, & negatio formaliter contraria videantur, tamen affirmatio vnius continet virtute

Affirmatio, & negatio coaleſcūt in vnum præceptum.

E negationem contrarij, qui enim præcipit amare, ſatis prohibet odiſſe. Ita ergo cùm præcipitur ſtudioſa, & deuota celebratio diuini officij, virtute prohibentur contraria; qualia ſunt, ſyncopare verba, quia hoc non eſt ſtudioſè dicere, item auditum effundere ad indebitos ſermones, quia hoc modo non deuotè celebrantur diuina. Ergo ex hoc capite non oportet diſtinguere præcepta. Vbi obiter aduerto per verba illa: *Hæc, & ſimilia inhibemus*, non prohiberi omnia, & ſingula, quæ in priori parte

textus narrata fuerant ſecundum ſe ſpectata, ſed A ſolùm vt opponuntur ſtudioſæ, ac deuotæ celebrationi officij; nã in prima clauſula textus narratę fuerant prauæ cõſuetudines conſumẽdi magnam partem noctis in comeſſationibus ſuperfluis, & fabulationibus illicitis. Hæc ergo ſi ita fiant, vt eis non obſtantibus, Matutinũ ſine ſyncopa, & defectu impleatur, erunt ſecũdum ſe mala, non tamen ibi ſpecialiter prohibita, vel punita, quia ſolùm ibi hæc commemorantur in ordine ad vitandum defectum in diuinorum celebratione. Idem clariùs eſt de applicatione auditus ad vana colloquia, quia ſi fiat, quando attẽtio ad orationem non impeditur, quia tunc non oratur, erit ſecundũm ſe malum, non tamen ibi prohibitum. Sic ergo tota illa prohibitio in affirmatione includitur, & propter illam fit, & B commiſſio contraria illi prohibitioni ideò mala eſt, quia tollit poſitiuum actum, vel conditionem eius per affirmationem præceptam. Ac denique culpa commiſſa cõtra vtrumque præceptum vna eſt, quæ interdum poteſt eſſe ſola omiſſio, interdum habere commiſſionem coniunctam.

Quæ in hoc decreto peculiariter prohibeantur.

6\. *Magis expeditur prædictũ caput, & confirmatur ſecunda aſſertio.*

Præthereà, in quacumque illarum clauſularũ poſſunt duæ partes ſubdiſtingui; nam per verbum, *Inhibemus*, prohibetur ſyncopa, & diſtractio voluntaria; per verbum autem *Diſtrictè præcipimus*, mandatur ſtudioſitas, & deuotio in orãdo. Neutro autem ex his modis ſunt ibi duo præcepta. Nam ſi illa duo referrentur (vt probabile eſt) ad externas conditiones actus orandi; ſic ſolùm prohibent, vel mandant, diuerſas circumſtantias bonas, vel malas eiuſ- C dem actus orandi. Propter declarationem autem plurium circumſtantiarum non variantur, vel multiplicantur præcepta, quando ex omnibus illis vnus actus moralis vnius bonitatis ſpecificæ conſurgit. Nam præceptum reſtituendi, & integrè reſtituendi non ſunt duo, & prohibitio non cõſumendi partem aliquam rei reſtitutioni obnoxiæ, non eſt nouum præceptum, & ſic de aliis. Ita verò ſe habent illæ circumſtantiæ orationis horarũ Canonicarum; nam ibi includitur integritas, & attentio, & excluduntur contraria, ſeu voluntaria impedimenta. Si autem illa duo, quæ in affirmatiuo præcepto maximè cõtinentur ad internum actum cordis, & externum oris referuntur, vt prima, & ſecunda opinio volebant; etiamſi hoc detur (quod tollerari poteſt) D non erunt duo præcepta, ſed vnum declarans duas etiam circumſtãtias, quas includit, vnam internam, & alteram externam, quarum prior ad ſubſtantiam orationis; alia ad integritatem pertinet. Et ſic etiam procedit ratio nuper facta, quia præceptum iubens fieri actum quoad omnia, quæ ſunt de ſubſtantia, & integritate eius, non multiplicatur, eo quòd circumſtantiam, vel partes talis materiæ declaret. Accedit hic peculiaris ratio; nam actus interior non poterat Eccleſiaſtica lege per ſe, & directæ præcipi, ſed ſolùm, vt vnum actum moraliter componit cum exteriori, vt ex materia de Legibus ſuppono. Ergo etiam ex hoc capite non ſunt ibi duo præcepta ſed E vnum. Vnde vnum tantùm peccatum committitur, ſiue ſola integritas, ſiue ſola attentio neceſſaria, ſiue vtraque ſimul voluntariè omittatur. Sed illud erit magis, vel minus graue iuxta materiæ quantitatem, & alias circumſtantias.

Eſt vnum præceptum declarans duas circumſtantias.

7\. *Colligitur ex dictis præceptum hoc, vt per illud præcipitur modus internus, magis antiquũ eſſe.*

Hinc colligo, præceptum illud, vt per illud præcipitur modus internus in recitatione horarum ſeruandus, non fuiſſe ibi de nouo latum, ſed fuiſſe tam antiquum, quàm eſt antiquum præceptum recitandi ſeptem horas Canonicas, licet Caietanus aliud ſenſiſſe videatur. Probatur verò illatio, quia in præcepto orãdi includitur intrinſecè ille modus, quia nõ oratur Deus ore ſine corde, vt dicitur cap. *Cantantes*, d. 92. ergo ille modus, antiquo præcepto orandi horas, iuſſus erat. Sed ex vi cap. *Dolentes*, non obligantur clerici ad nouum modum internæ attentionis præter illum, qui ad ſubſtantiam orationis neceſſarius eſt, ergo. Confirmatur, quia tunc oporteret eſſe duo præcepta, & vnum directè, & præcisè verſari circa illum actum internum denuò præceptum, tamen in vtroque verum eſſe oſtendimus. Neque propterea ſuperfluum eſt illud præceptum, quia explicat magis quid in illo præcepto orationis vocalis contineretur; & fortaſſe addit naturali legi maiorem obligationem, vel aliquid peculiare exteriùs obſeruandum, quod poſteà videbimus.

8\. *3. Aſſertio. Præceptum hoc quatenus internã attẽtionem præcipit etiã ad modum recitandi in choro obligat, vnde aliquãdo mortaliter poteſt violari. Probatur 1. pars. Cap. Dolentes.*

Dico tertiò. Præceptum hoc, quatenus internam attentionem præcipit (nam de integritate iam dictum eſt, quod ad chorum pertinet) etiam ad modum recitandi in choro obligat, vnde interdum cum mortali peccato violari poteſt. Prima pars ab omnibus recepta eſt. Nam Ius illud præcipuè videtur ſtatutum propter orationem publicam chori; nam in recitationibus priuatis, nec ſunt tam frequentes abuſus illi, qui ibi referuntur, nec ſunt tam ſcandaloſi, aut cogniti. Item id conſtat ex illis verbis: *Chori ſilentium fugientes, intendunt exteriùs collocutionibus laicorum, dùmque aditum ad indebitos ſermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad diuina.* Item verb. *Celebrandi diuina*, ſimpliciter magis dicitur de recitatione publica in choro Eccleſiæ, quàm de priuata, licet vtrumque modum poſſit comprehendere. Præterea, in Clem. 1. de Celebr. Miſſa. expreſſiùs fit mentio de his defectibus in choro, & de pſalmodia, & cantu, & idem præceptum ponitur deuotè pſallendi, & celebrandi hæc diuina officia. Item in cap. *Cantantes*, 92. d. hoc ſenſu dicitur Deo non ore tantùm, ſed corde eſſe cantãdum, quæ non eſt lex, ſed ſententia Hieronymi explicans potiùs ius diuinum, ac naturale, quàm humanum condens.

Clemens I.

Cap. Cantantes. D. Hieronymi.

9\. *Aliæ aſſertionis partes conprobantur.*

Vt autẽ aliæ partes explicentur, ſuppono (quod libro præcedenti dictum eſt) diſtractionem naturalem, id eſt, non liberam, nec voluntariam, nõ reddere orationem peccaminoſam (etiamſi præcepta ſit) nec impedire veritatem orationis, vel impletionem præcepti: tunc ergo peccatur, quando attentio voluntariè omittitur; vnde ex defectu perfecti voluntarij poteſt hoc peccatum eſſe veniale tantùm, nam mortale requirit plenam deliberationem. In quo eadem eſt ratio de hoc defectu in choro, & extra chorum, & ideo infrà hoc diſtinctiùs tradetur. Rurſus præmitto (quod ſuprà etiam notaui) duobus modis poſſe beneficiarium reſidentem in choro voluntariè diſtrahi; primò, ſine animo iterum recitandi, vel totam horam, vel partem illam, in qua penitus attentus non eſt: ſecundò, cum propoſito ſupplendi defectum per priuatam recitationem. In priori modo conſtat, culpam mortalem committi, ſi pars omiſſa notabilis fuerit, quia etiam in oratione priuata eſt tale peccatum, ergo magis in publica. Vnde omnia, quæ de hoc puncto infrà dicemus de oratione priuata, ad hanc tranſgreſſionem in choro factam, accommodata intelligantur. Solùm aduerto, non cenſeri diſtractum ab oratione chori, qui alicui miniſterio eiuſdem chori ibidem incumbit; eique conuenienter præſtando attendit, ideóque ad cantum, vel voces pro tunc non aduertit. Ille enim ſuo modo tali orationi cooperatur, & ad Deum protunc attendit eo modo, quo debet, & ideò vt membrum illius chori cum toto corpore orat, ſic audit Miſſam, qui in illa miniſtrat,

Diſtractio in officio quando ſit peccatum mortale.

miniſtrat, & licèt interdum ad ſacriſtiam eat, vel aliud ſimile faciat, non cenſetur moraliter Miſſam interrumpere. Si verò exiret quis è choro leuandi animi gratia, etiam ex vera neceſſitate, & propterea partem omitteret, ſi eſſet notabilis, oporteret illam repetere. Et ita intelligenda cenſeo, quæ de hoc tractat Nauarrus cap.10.de Orat.num. 70.& cap.16.num.66.

Nauar.

10. *Poſita diſtractione etiã voluntaria licet vnius horæ cum animo tamen repetendi, an peccet mortaliter, & obligetur reſtituere.*

In alio verò modo admittẽdi diſtractionem voluntariam in choro, cum animo repetendi ea, quæ tunc dicuntur, videri poteſt non peccari mortaliter, etiamſi diſtractio ſit per horam integram, vel per partem notabilem horæ alicuius. Et in primis hoc patet in his (ſi qui fortè ſunt) qui licet teneãtur adeſſe in choro, non tenentur cantare, quia illi ſola præſentia ſatisfaciunt illi muneri, & obligationi, ergo licet ſint diſtracti, non peccant ſpecialiter contra obligationem, ad quam ex iuſtitia tenentur ratione beneficij, ſed ad ſummùm peccabunt venialiter, quia indebito modo ibi aſſiſtunt, ergo ſi habeant propoſitum iterum recitandi, & illud poſtea impleant, omninò excuſabuntur à culpa mortali. Præterea idem videtur, etiamſi cantare teneantur; nam canendo, licet non cantent attentè, videntur eidem obligationi iuſtitiæ ſatisfacere, ex quo reliqua conſequuntur. Confirmatur, quia cantores mercenarij, qui Eccleſiaſticum beneficium non habent, ſed purum ſtipendium propter cantum, ſi ſufficienter cantent, etiamſi nullam attentionem habeant, non peccant mortaliter, nec reſtituere aliquid tenentur, etiamſi poſtea non recitent, ergo qui ratione beneficij tenentur in choro canere, ſi ex vna parte cantent, & aſſiſtant in choro integrè, licet ſine attentione, & ex alia recitare priuatim proponant, & ita faciant, non peccabunt mortaliter, nec tenebuntur reſtituere, quia per poſteriorem orationem ſatisfaciunt oneri beneficij, vt ſic, & per cantum, vel aſſiſtentiam publicæ functioni, in qua æquiparantur ſtipendiariis, ſuppoſita recitatione priuata. Atque hæc pars fiet probabilior iuxta opinionem eorum, qui dicunt ob ſolum defectum attentionis, non obligari aliquem ad reſtitutionem, etiamſi mortaliter peccet, vt infrà videbimus: multò enim apparentiùs id dicitur de ſola aſsiſtentia, vel cantu chori, quando aliàs præceptum orandi ſeptem horas impletur alio modo.

Cantores non peccant mortaliter ſine attentione cãtantes.

11. *Nauarri ſententia peccare mortaliter, nec diſtributiones mereri.*

Nihilominùs contrariam ſententiã indicat Nauarrus cap.13.de Orat.num.17. vbi ſic ait: *Secundò ſequitur non mereri, imò peccare, & non lucrari diſtributiones quotidianas coram Deo, ideóque in foro conſcientiæ eſſe obligatos eas reſtituere, qui recitant, vel propoſitum habent recitandi ſuas horas domi, ſeu extra chorum, & ad eum vadunt animo non attendendi ad ea, quæ ibi dicentur, vel cantabuntur, &c.* Quod non aliter probat, niſi inferendo illud ex generali aſſertione, quod recitatio ſine illa attentione ſaltem virtuali non eſt ſufficiens ad ſatisfaciendum præcepto. Videtur autem ſupponere Canonicos, & alios huiuſmodi beneficiarios teneri ex præcepto iuſtitiæ ad canendum, vel recitandum in choro, non ſolùm materialiter, vt ſic dicam, ſed etiam verè orando. Et poteſt hoc confirmari ex cap. *Dolentes*, & ex Clem. I. de Celebr.Miſſar. nam præcipiunt cantare, ſpallere, aut recitare deuotè, & ſtudioſè, præcipiunt ergo, vt in choro verè, & propriè oretur. Et confirmatur, quoniam aliàs omnes, qui in choro aſſiſtunt, poſſunt non attendere, neque orare ibi ſine peccato mortali; quia non eſt maior ratio de vno, quàm de omnibus ſigillatim ſumptis, & conſequenter neque ſimul, quia non poteſt chorus vt ſic obligari; niſi obligando omnes, vel ſaltem aliquos in particulari: conſequens autem videtur abſurdum, nam ſic malè eſſet prouiſum Eccleſiæ de recitatione chori, ſæpe enim nulla ibi fieret vera oratio ad Deum, ſed ſolùm clamoroſa vociferatio, vnde nec poſſet tunc Eccleſia dici orare ad Deum per tales miniſtros, cùm ipſi non orent.

Cap. Dolentes. Clemens I.

12. *4. Aſſertio. Qui voluntariè diſtrahitur in choro, animo tamẽ poſtea recitãdi probabile eſt nõ peccare mortaliter, certũ non teneri ad reſtituẽdas diſtributiones.*

Propter hæc eſt valdè probabile, non excuſati à culpa mortali beneficiarios, qui choro interſunt ſine propoſito ibi orandi, vel attendendi, ſed tantùm cantandi materialiter, vel aſſiſtendi, ne lucrum amittant. Non eſt tamen hoc certum, ſed ſatis dubium, quando habent propoſitum, & vſum priuatim recitandi. Nec Nauarrus in citatis verbis apertè docet oppoſitum, nam poſſet intelligi de eo, qui habet propoſitum recitandi, ſiue in choro, ſiue extra chorum, non attendendo ad ea, quæ dicuntur: ita vt in neutra recitatione velit habere attentionem, non enim videtur ibi loqui de eo, qui proponit ſupplere defectus per legitimam recitationem; nam de hoc dixerat in cap.10.num.43.49. 58. & 70. omittere partem notabilem etiam cum propoſito ſupplendi, non eſſe mortale, ergo à fortiori idem dicendum erit de omiſſione ſolius attentionis: & ibidem, & cap.13.ſæpe docet hos defectus in choro commiſſos, ſi ſint in parte notabili, ſupplendos poſtea eſſe per recitationem priuatam, vnde videtur ſequi, quòd ſi à principio illud ſupplementum habetur in propoſito, poteſt excuſare præſentem lapſum à culpa mortali: cùm aliàs ſatiſfiat exteriori, & quaſi materiali actioni chori. Vnde ſaltem quoad reſtitutionem diſtributionum ego non imponam hoc onus propter hunc ſolum defectum, ei, qui aliàs recitauerit legitimè. Nam Concilium Lateranenſe, cùm de reſtitutione loquitur, eam ſolùm imponit non recitantibus: & Pius V. tantùm dicit, non recitantes debere reſtituere, etiamſi choro aſſiſtant quoad corporalem præſentiam, & ex conſuetudine illa ſufficere credatur ad lucrandas diſtributiones; non verò dicit, quòd aliàs recitantes teneantur reſtituere, ſi in choro non orent, vel non attendant. Imò per argumentum à contrario videtur ſignificare oppoſitum. Et hoc tenuit Bartolomæus Medina in ſua Inſtruct. cap.14. §.11. Quod verò attinet ad culpam, fortaſſe illa eſt grauis, maximè propter cap. *Dolentes*, & Clem. I. de Celebrat.Miſſar. tunc autem dicendum eſt, peccatum illud eſſe contra præceptum Religionis, non iuſtitiæ, vel ſi eſt contra iuſtitiam eſſe tantùm ratione modi, qui poſtea ſuppletur ſufficienter per priuatam orationem, & ideò non naſci inde obligationem ad reſtituendum ex natura rei, & aliàs non eſſe iniunctam per ius Eccleſiaſticum in illo caſu, & ideò nullam eſſe.

Nauarrus in meliorẽ ſenſum traducitur.

Conc. Later. *Pius V.* *Bart. Medin.* *Cap Dolẽtes. Clem. I.*

13. *Quãdo erit illa diſtractio mortaliter peccaminoſa.*

Maximè verò erit hoc peccatum mortale, ſi in actiones exteriores prodeat, impedientes chori attentionem, præſertim in illas, quæ in dicto cap. *Dolentes*, & Clem.I. recenſentur, & prohibentur; nam quoad hæc fortaſſe aliquid ſpecialiùs, & rigoroſiùs per illa Iura, quam ex natura rei eſſet prohibitum. Præterquam quòd etiam ex natura rei in illa oratione publica, vix poſſunt fieri actiones illæ externæ, impedientes attentionem ſine graui ſcandalo, & impedimento aliorum aſtantium in choro; hinc ergo poteſt ſæpe illud peccatum eſſe graue, vt latè Nauarrus in cap.2.de Oratione nu.4.& cap. 13.num.26.33.& ſequentibus, & cap.15. num.5. & ſequentibus. At verò quando in exteriori modo aſſiſtendi, vel canendi in choro, nulla datur aliis offenſio,

Nauarrus.

offenſio, neque ponitur impedimentum attentioni, & interior attentio omittitur, non ex contemptu, ſed ex quadam negligentia, vel remiſſione animi propter temporis diuturnitatem, cum propoſito iterum legitimè recitandi, non facilè damnanda eſt illa culpa vt mortalis. Vnde conſtat, clericos alios, non in ſacris, vel cantores, qui beneficium non habent, ſed nudam mercedem, nec teneri ad reſtituendum, nec peccare mortaliter per ſe loquendo, propter ſimilem diſtractionem voluntariam, etiam ſi propoſitum recitandi non habeant, quia non tenentur recitare ex vi alicuius tituli, & muneri ſui ſtipendij ſatisfaciunt, vt ſupponimus. Neque obſtabit illa difficultas (quod poterit accidere, vt nullus verè oret vocaliter in illa oratione publica) quia ſatis eſt, quod totum corpus illud oret, quia principales miniſtri, & clerici ſemper illuc conueniunt animo laudandi, & precandi Deum nomine Eccleſiæ, & non poteſt non aliquis eorum attendere, ſaltem ad ipſam materialem literam, & licet vnus diſtractus ſit, alius attendet, & è conuerſo: quod ſatis eſt, vt oratio illa, vt fit à choro, ſit vera oratio, etiamſi ſingulares perſonæ in attentione neceſſaria ad orationem magna ex parte deficiant.

14. 4. Aſſertio. Ad quid obligẽtur recitantes in choro quoad externa ſigna deuotionis. *Extrauag. vnica. Conc. Baſil.*

Tandem ex dictis intelligitur, an obligentur recitantes in choro ad externa ſigna deuotionis in geſtu, & habitu corporis. De qua re nihil habemus ex iure Eccleſiaſtico diſpoſitum in particulari affirmatiuè, vt ſic dicam, ſed tantùm negatiuè, vt vitentur actiones indecentes, ſermones profani, & ſimilia, & ad ſummùm poſſunt quædam generalia verba ex Iure ſumi, vt quod in choro ſeruetur *modeſta grauitas*, Extrauag. vnic. de Vita & honeſt. cler. Quoad externum etiam habitum inuenio in Concilio Baſilienſi ſeſſio. 21. §. 2. declaratum, vt qui ad orandum Deum in choro conueniunt, *habitu honeſto, & vultu decenti* ſeipſos componere ſtudeant. Et in particulari quoad veſtimenta additur ibidem: *Horas Canonicas dicturi cum tunica talari, ac ſuperpelliciis mundis vltra medias tibias longis, vel cappis, iuxta temporum, & regionum diuerſitatem Eccleſiam intrent, &c.* & infrà: *Qui cùm in choro fuerint, grauitatem ſeruent, quam & locus, & officium exigunt.* Quod decretum licet vim legis non habeat, quia illud Concilium non eſt in omnibus legitimum, vel confirmatum; nihilominùs grauiſſimum eſt, & per ſe valdè conſentaneum rationi. In rigore autem legis illud obſeruandum eſt, quod vel ratio prudens, ac religioſa dictauerit; ad quod deſeruient ea, quæ de oratione vocali in genere quoad has circumſtantias diximus; vel etiam attendendum eſt, quidnam conſuetudine præſcripta fuerit introductum; maximè quando contraria nouitas ſcandalum ingereret; vel denique, quod ſtatutis ſpecialibus, aut mandatis Prælatorum fuerit præceptum, id enim omninò ſeruandum eſt. Reliqua ſunt in conſilio, & interdum erunt veniales defectus ob leue ſcandalum, vel indecentiam: de qua re videri poteſt latè Nauarrus cap. 15. de Orat.

Nauarrus.

CAPVT XV.

De tempore ſingulis horis Canonicis præſcripto pro publico officio chori.

1. HÆc ſola circumſtantia ſupereſt nobis explicanda circa chorum, nam de loco iam ſuprà diximus, & de cæteris, quæ vel ad materiam, vel ad actionem, vel ad perſonas pertinent. Igitur de tempore ſupponimus, iuxta propriam inſtitutionem has horas Canonicas in diſtinctis diei, vel noctis temporibus dicendas eſſe, quod ſatis conſtat ex his, quæ cap. 3. & 4. de illis diximus, & ex cap. 1. de Celebr. Miſſar. vbi licèt permittantur horæ dici ſummo manè priuatim, de publica recitatione ſtatim ſubditur: *Ita tamen vt horis competentibus publicè compleantur*: & in Clem. eod. tit. ratione eiuſdem præcipitur, *vt in Eccleſiis horis debitis deuotè pſallatur*, & ſimiliter in Concilio Baſilienſi ſeſſ. 21. *Horis debitis ſignis congrua pulſatione præmiſſis, per ſingulas horas laudes diuinæ reuerenter ab omnibus perſoluantur.* Non eſt ergo dubium, quin habeant horæ Canonicæ certa tempora ex inſtitutione Eccleſiæ deſignata, in quibus ſingulæ dicendæ ſunt ex ſpeciali obligatione chori. Tria ergo, vel quatuor videnda ſunt, primùm, quæ ſint hæc tempora pro ſingulis horis, vel ex conſuetudine, & quanta ſit obligatio ſeruandi hæc tempora in publica recitatione horarum; ac denique an ex cauſa poſſit hoc tempus mutari, & quæ ſufficiat?

Habent horæ Canonicæ ex ſpeciali obligatione chori, certa tempora ab Eccleſia deſignata. *Cap. 1. De Celebr. Clem. I. Clemens I. Conc. Baſil.*

2. 1. Aſſertio. Matutinum ſi ius ipſum attendamus] proximè poſt dimidiã noctẽ inchoandũ, & hæc prima fuit inſtitutio. *Cap. 1. De Celebr. Pſal. 118. D. Dionyſ.*

Circa primum diſcurremus breuiter per ſingulas horas; incipiendo à Matutino, quia eſt prima hora diei naturalis, vt ſuprà diximus. Matutinum ergo ſi ius ipſum attendamus, proximè poſt mediam noctem inchoandum eſt: ita ſumitur ex cap. 1. de Celebr. Miſſa. in fine, vbi dicitur, per hanc horam quoad eam maximè partem, quę à laudibus diſtinguitur (& ſpeciali modo ſolet Matutinum appellari) expleri illud Pſalmi 118. *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi*: quod propriè Sancti Patres intellexerunt, exercuerunt; & conſuluerunt. Vt videre licet in Dionyſio Epiſt. 8. ad Demophilum, vbi circa finem refert, Carpum fuiſſe ſolitum circa mediam noctem ad Pſalmos Dei recitandos vigilare. Quod etiam conſulit Athanaſius lib. de Virgin. Baſilius regul 37. ad Gregorium, & alij ſuprà relati. Solùm poteſt difficultatem nonnullã inferre, quod ibidem diximus, ſolitos fuiſſe nocturnos matutinales diuerſos per vigilias noctis dici; vnde neceſſe eſt fateri, ſolitum fuiſſe inchoari matutinum ante dimidiam noctem in prima, vel ſaltem in ſecunda vigilia eius. Ad hoc tamen iam ibi reſponſum eſt, ordinariè Matutinum fuiſſe inchoatũ poſt mediam noctem, per occaſionem verò ſolitum fuiſſe anticipari, vel poſtponi aliquantulùm, vel pro temporum, vel pro ſolemnitatum varietate. Sic ergo quando tres nocturni diuiſim dicebantur, inchoabatur Matutinum ante dimidiam noctem, vt ex variis Doctoribus ibidem vidimus; vbi etiam probabiliùs iudicauimus in Romana Eccleſia, vel nullam, vel raram fuiſſe illam conſuetudinem; imò multi cenſent, in quocumque tempore, vel loco Matutinum, & laudes per modum vnius horæ dici cœperunt, ſemper Matutinum fuiſſe inchoatum poſt horam noctis mediam. Non eſt tamen ſcrupuloſè accipiẽda media nox, ſed prout ſignificat partem illam noctis, quę poſt dimidiam noctem inchoatur, & includit totum illud tempus noctis, in quo illud officium ad auroram abſolui poteſt, vt ex regula Sancti Benedicti cap. 7. ſumitur, & ibi notauit Turrecremata tracta. 73. ex quadam doctina D. Thomæ 3. p. q. 51. art. 4. ad 2. dicentis, ſolere mediam noctem appellari, non tantùm punctum, quod diuidit noctem in partes æquales, ſed etiam pars tota illa noctis, quæ ab illo puncto ad auroram vergit. Tempus enim pro Matutinis laudibus maximè propriũ, fuit ſemper initium auroræ, vt ex ſuprà dictis conſtat.

Athanaſ. Baſilius. Regul. S. Benedicti. Turrecrem. D. Thom.

Quamuis

3.
1. Illa inſtitutio quantùm pro cõſuetudine, ac diuerſitate nationũ ſit immutata.

Quamuis autem hæc fuerit prima huius temporis inſtitutio, magna ex parte per conſuetudinem immutata eſt. Et vix extra Religioſorum monaſteria, in Eccleſiis ſecularibus, Cathedralibus, vel Collegiatis conſeruatur, quamquam non deſint aliquæ Eccleſiæ morem illum Religioſè obſeruantes, vt Pariſienſis in Gallia, Segobienſis, & Conchenſis in Hiſpania. Ex aliis verò quædam differunt Matutinum vſque ad auroram, quo finito cum laudibus, ſtatim Primam decantant. Et hunc modum ſeruat Romana Eccleſia, etiam in Capella Pontificis. Et fere per totam Italiam obſeruari exiſtimo, & eundem in Gallia conſpexi, & in Hiſpania videtur eſſe frequentior. Aliquæ verò Eccleſiæ non tantùm regulares, ſed etiam ſeculares, vt Salmantina (& aliæ fortaſſe) anticipant, Matutinum inchoant poſt ſolis occaſum ferè per horam, & cum illo laudes coniungunt, quia iuxta Romanum vſum per modum vnius horæ totum hoc officium dicunt. Omnes ergo hæ conſuetudines, & ſi quæ ſunt aliæ dicendi hanc horam in prima, ſecunda, tertia, vel quarta parte noctis, honeſtæ ſunt, & vnaquæque Eccleſia poteſt, & debet ſuam conſuetudinem ſeruare. Quæ varietas (vt pij Doctores annotarunt) licèt occaſione humanæ imbecillitatis euenerit, non ſine Spiritus ſancti prouidentia in Eccleſia introducta eſt, vt omnibus temporibus noctis, in variis locis, & Religionibus, ac Eccleſiis publicè laudetur Deus. Et hæc de Matutini tempore.

Omnes cõſuetudines dicendi Matutinũ probantur.

4.
2. Aſſertio. Prima dicẽda eſt in prima hora diei, orto iã ſole, in quo tamẽ ſua eſt latitudo.

Reliquæ horæ iuxta nomina habent etiam tempora determinata. Prima enim in prima hora diei dicenda eſt, illúdque eſt legitimum tempus ſuum; & in rigore videtur inchoanda orto iam ſole, iuxta principium hymni eius: *Iam lucis orto ſidere.* Quamuis enim in hoc ipſo ortu poſſit eſſe latitudo, tamen propriè non dicitur ortus ſol, donec ſupra noſtrum horizontem aſcendit. Quoniam verò hæc moraliter, & accommodatè ad humanum vſum accipienda ſunt, credo legitimum tempus eſſe, etiamſi per totam primam horam poſt ortum ſolem prima dicatur, ſiue inchoetur in fine eius, ſiue in medio, ſiue in principio, ſiue dimidia hora ante ortum ſolis. Ita enim habet conſuetudo variarum Eccleſiarum, vel eiuſdem in diuerſis temporibus; citiùs enim ſolet inchoari Prima tempore hyemis, quando ſol tardè naſcitur, quàm tempore æſtatis, quando noctes ſunt breuiſſimæ. Nec credo in hoc factam eſſe magnam mutationem ab antiquitate. Nam licet Patres ſæpe dicant, manè eſſe Hymnos, & Pſalmos canendo Deo; tamen ſatis incertum eſt, an per *Manè* intelligant crepuſculum Matutinum, quando eſt ſatis lucidum ante ſolis ortum; an verò de tempore poſt ſolis ortum loquantur. Addo denique ſolùm, vbi Matutinum totum inchoatur paulò ante ortum ſolis, vt eſt frequens conſuetudo, legitimum tempus dicendi Primam eſſe ſtatim finitis laudibus, & tunc rectè, & ſine vlla culpa, vel indecentia, quaſi continuè dici, quamuis ſi conſuetudo habeat paruam moram interponere, nihil habeat incommodi.

Referũt eos Durant. li. 3. de Ritib. c. 8. n. 5. & Marcel. cap. 15. & 16. de Horis Canonicis.

5.
3. Aſſertio. Tertia, Sexta, & Nona, dicẽdæ ſunt in temporibus, quæ deſignant, in fine tamen potiùs quã in Principio.

De aliis tribus ſequentibus horis conſtat, ſuis nominibus tempus ſuum ſatis deſignare. Tertia ergo in hora tertia diei (quæ in hyeme incipit ferè circa horam decimam diei naturalis, & æſtate circa octauam) eſt inchoanda, & ſic cæteræ cum proportione. Quod tempus facilè ſupputari poteſt in Prouinciis diuerſis iuxta varias conſuetudines numerandi horas diei naturalis, vel à media in mediam noctem, vel ab initio vnius diei vſque ad initium alterius, vel ab initio vnius noctis vſque ad initium ſequentis. De quo videri poteſt Marcellus, qui diligentiſſimè hæc expedit. Solet autem quæri, an hæ tres horæ dicendæ ſint in initio horarum, quas deſignant, vel in fine earum, quidam enim in principio putant, quia Prima ita dicenda eſt. Alij in fine, quia ita ſolent horæ in horologiis deſignari. Ego aduerto has voces, Tertia, Sexta, Nona, ad horas temporis relatas poſſe ſignificare, vel integram quartam partem diei artificialis (quæ inæquales dicuntur) vel poſſe ſignificare tantùm vnam horam ex his duodecim diei artificialis, quæ ſine dubio videtur fuiſſe prima illarum vocum ſignificatio. Loquendo ergo in priori ſenſu, conſtat non eſſe has horas dicendas, elapſis illis temporibus, aliàs Nona dicenda eſſet finito die artificiali, & Tertia in meridie, & Sexta in medio tempore pomeridiano, id eſt, hora tertia pomeridiana, quæ manifeſtè ſunt abſurda: tamen in hoc ſenſu etiam non eſt neceſſe has horas dici in initiis ſuarum partium diei, vt iam dicam. Loquendo autem in ſecundo, & magis proprio ſenſu, exiſtimo tempora talium horarum intelligi in fine ſingularum, ſeu vnaquaque iam elapſa. Tum quia hic eſt modus numerandi horas vſitatus inter omnes homines, & aptior ad explicandam horam mortis Chriſti Domini, & ad concordiam Euangeliorum, vt alibi dixi; tum etiam quia omnes fatentur, horam Sextam in meridie dici: in meridie autem finitur hora Sexta artificialis diei; tempus autem Tertiæ antecedit cum proportione per tres ſimiles horas; tempus verò Nonæ per tres ſimiles ſubſequitur. Atque hoc modo etiam cum Prima ſeruatur proportio, quia etiam illa inchoatur tribus horis ante Tertiam, ſi ipſa in principio Primæ horæ diei, & Tertia in fine horæ Tertiæ inchoetur. Et hæc proportio magis attendenda eſt, quàm alia de fine, vel initio illius horæ temporis, quæ pro vnaquaque hora orationis ſignata eſt: nam quia Prima hora deſignata eſt, vt initium diurnæ orationis, maximè in eius initio deſtinata eſt; aliæ verò cum proportione deſignatæ videntur pro principiis ſecundæ, tertiæ, & quartę partis diei artificialis, quę principia à finibus præcedentium horarum nominantur Tertia, Sexta, Nona. Et hæc ſatis ſunt de accurata ratione diſtinguendi has horas, nunc enim longè alia eſt conſuetudo, ordinariè namque ſolet Sexta cum Tertia coniungi, vel Tertia ante Miſſam maiorem, Sexta immediatè poſt illam dici, Nona verò vel dicitur poſt Miſſam maximè in hyeme; vel in æſtate hora prima pomeridiana, præſertim in aliquibus Religionibus. Quæ omnia iuxta receptas conſuetudines ſeruari poſſunt, & debent.

Marcell.

Quomodo computãdæ ſunt hæ horæ.

Sexta hora quæ eſt meridies, declarat qua hora diei vnaquæque Hora dicenda ſit.

6.
4. Aſſertio. Veſperæ ad minimũ dicebãtur poſt expletã horam nonam diei artificialis.

Dicendum iam eſt de officio veſpertino, de cuius legitimo tempore iuxta primæuam inſtitutionem nonnullum maius dubium eſt. Quod in primis oriri poteſt ex ipſo nomine Veſpera, quod valdè ambiguum eſt; interdum enim pro crepuſculo noctis accipi ſolet, interdum pro aliqua parte, vel hora temporis illi proxima, aliquando verò totum veſpertinum tempus, præſertim à ſecunda hora pomeridiana, vſque ad initium noctis compleri ſolet, vt ex vſu conſtat, & ex his, quæ notauimus in ſecundo tomo, diſput. 40. ſect. 2. Et ita dubium manet, in qua propria parte totius pomeridiani temporis officium illud dici conſueuerit. Ad minimum autem certum eſt, tempus huius officij fuiſſe ſemper poſt expletam horam nonam diei

 artificialis,

artificialis, quia tunc dicenda erat Nona. Vnde vt A fiat proportionalis diſtinctio, ob omnibus ſupponitur, veſpertinum officium non fuiſſe ſolitum dici ante finitam horam nonam diei artificialis. An verò diceretur in initio duodecimæ, vel illa elapſa, & poſt occaſum ſolis controuerſum eſt?

7. 1. Sententia. Veſperas dici ſolere poſt occaſum ſolis. *Conc. Tolet. Iſidor.*

Multi exiſtimant, poſt occaſum ſolitas fuiſſe dici veſperas, idque colligi videtur ex his, quæ antiqui Patres de Lucernario ſcribunt, de quo fit mentio in Concilio Toletano I. cap. 9. & apud Iſidorum in Regula Monachor. cap. 6. vbi poſtquam de Tertia, Sexta, & Nona ſermonem fecit, ſubiungit, *In veſpertinis autem officijs primò lucernarium, deinde Pſalmi duo, reſponſorius vnus, & laudes, hymnus, atque oratio dicenda eſt.* Et poſtea ponit Completorium ſuo tempore dicendum. Vnde per lucernarium ibi initium veſpertini officij, vel primam eius partem intelligere videtur. B Atque ita expoſuit Illuſtriſſimus Loayſa Annot. ad dictum Concilium I. Toletanum, cap. 9. id declarans ex Regula ſancti Benedicti, cap. 17. vbi dicitur, veſpertinum officiū quatuor Pſalmis cum Antiphonis terminari; coniectat ergo duos primos Pſalmos lucernarium dici, quia in lucernarum accenſione, & gratiarum actione veſpertini luminis legebantur. In regula verò ſecunda, quæ ſub nomine Auguſtini in fine tomi primi habetur, fit mentio Lucernarij, & ſignificatur eſſe hora diſtincta à cæteris; nam priùs de cæteris horis à Matutino vſque ad Nonam præſcribitur, vt proprij Pſalmi in eis dicantur, & poſtea additur: *Hoc idem in veſperis, & completorijs ſeruetur*, & ſtatim, *Ad Lucernarium autem Pſalmus, reſponſorium vnum, Antiphonæ tres, lectiones tres*; & infrà: *Faciant opus vſque ad horam Lucernarij.* C Vnde ex illa regula Auguſtini, colligi non poteſt, an Veſperæ ante, vel poſt lucernarium dicerentur, tamen ne dicamus fuiſſe horam ſeparatam, quod nouum valdè eſſet, videtur potiùs ad primam partem Veſperarum illud officium reuocandum. Vnde in Concilio Emeritano cap. 2. expreſsè dicitur, veſpertinum officium ſolitum fuiſſe dici poſt lumen oblatum: at lumen non ſolet accendi ante ſolis occaſum, ergo. Poteſtque coniectura confirmari: nam reliquæ horæ ita erant diſtributæ, vt inter initia earum tres horæ diei artificialis intercederent, at Nona inchoabatur tribus horis ante ſolis occaſum, in initio illius quartæ partis diei, D inchoante horà diei decima, vt diximus, ergo veſperum inchoandum erat finita hora duodecima, inchoante iam prima vigilia noctis. Et ita multi Canoniſtæ cap. 1. de Celebr. Miſſar. veſperas inter nocturna officia computant. Et eodem modo loquitur Amalarius libr. 4. de Officiis Eccleſiaſt. cap. 7.

Loayſa. *Regula S. Benedicti.* *Auguſt.* *Conc. Emeritano.* Cap. 1. *De Cel. Miſſ.*

Lucernariū quid.

8. 2. Sententia. Veſperas dici ſolitas, vltima diei hora ante occaſum ſolis, & probabilior. *D. Athanaſ. D. Hierony. D. Cyprian. D. Iſidor. Hugo. Rupert. Caſſian.*

Nihilominùs alij cenſent, tempus proprium huius horæ olim fuiſſe horam vltimam diei, ante occaſum ſolis, in eius initio, vel illa currente. In quam ſententiam Athanaſius, Hieronymus, Cyprianus, & alij afferuntur, qui tamen ita loquuntur, vt non poſſit ex eis colligi, niſi in fine diei dicendum fuiſſe Veſpertinum. Quomodo loquitur etiam Iſidorus lib. 1. de Offic. cap. 20. Hugo, Rupertus, & alij: Caſſianus E autem lib. 3. cap. 3. Veſpertinum officium opponit Matutino, id eſt, laudibus: vnde etiam eſt incertum, an velit, quòd ſicut Laudes dicuntur ante ortum ſolis, ita Veſperæ ſint dicendæ poſt eius occaſum, vel potiùs etiam ante occaſum, vtrumque enim habet aliquam proportionem. Tamen indicat in fine, lucernariam horam ſignificari per vndecimam, in qua Paterfamilias exiit conducere operarios in vineam ſuam. Conſtat autem, illum exiuiſſe in fine vndecimæ, inchoante duodecima; nam operarij vna hora laborarunt, vt in Euangelio dicitur. Ex quo loco coniectura alterius ſententiæ multùm eneruatur; nam poterant lucernæ in Eccleſiis accendi in hora duodecima, quia licet ſol nondum occubuerit, iam ſolet eſſe neceſſarium lumen lucernæ ad legendum intra Eccleſiam. Vnde facilè poteſt hæc poſterior pars ſuſtineri. Sed de anteriori tempore eſt aliquod dubium, quia in Regula ſancti Benedicti, cap. 14. ordinatum legimus, vt Veſperæ dicantur tali tempore, vt abſque lumine candelæ abſolui poſſint. Verum eſt, ibi eſſe ſermonem de Veſperis Quadrageſimæ, quando Veſperæ dicuntur ante prandium. Ibi tamen ſtatuitur, vt Monachi tempore Quadrageſimæ cōmedāt hora Veſperarum, & tamen ſubiungitur, vt poſt Veſperas poſſit etiam cœnari cum luce ſolis abſque lucernis; ergo iam tunc dicebatur officium Veſperarum ante lucernarium tempus. Poſtea verò ſucceſſu temporū longè maior mutatio facta eſt: nam quod olim erat tempus ad Nonam deſignatum nunc ferè Veſperarum tempus opportunum eſt: nam frequentiùs dici ſolent in hyeme hora ſecunda poſt meridiem, in æſtate verò hora tertia. Neque in hoc eſt vniformis conſuetudo, ſed magna varietas, quam etiam olim fuiſſe ex antiquorum relatione adnotat Durantus lib. 3. de Ritibus, cap. 11.

Regula S. Benedicti. *Durant.*

Hora lucernaria ſignificat vndecimam.

9. 5. Aſſertio. Completorium certū eſt dici ſolitum poſt ſolis occaſum; num verò nocte inchoata, vel ante, incertum. *D. Iſidor.*

Denique de hora Completorij eadem ferè ambiguitas eſt. Cùm enim cōſtet, in principio dici fuiſſe ſolitum poſt ſolis occaſum, an diceretur ante noctem, vel nocte iam inchoata, vel omninò poſt tenebras eius ad finem primæ horæ noctis, necne, poteſt eſſe varia coniectura. Nam ex Iſidoro dicta Regula Monachor. c. 6. planè colligitur, tempus Completorij fuiſſe omninò nocturnum: nam poſt finitas Veſperas hora lucernaria, refert fuiſſe conſuetum diuinis lectionibus, meditationibus, & ſanctis colloquiis, ac quæſtionibus vacare, *Vſque ad horam* (inquit) *Completorij.* Itē apud Monachos inſtitutio eſt, vt Completorium poſt cœnā, & omnes diei actiones diceretur, ita vt ſtatim hora ſilentij, & nocturnæ quieris inciperet, vt cōſtat ex Baſilio Regula 47. ex longioribus, & Benedicto c. 42. Regulæ, & Hugone Victorino lib. 2. de Diuinis officiis, vbi ait Cōpletorium dici, quia in eo complētur, quæ vſque ad dormitionem complenda ſunt: oportebat ergo eſſe iam noctis initiū. Aliunde verò ex ipſo hymno Cōpletorij *Te lucis ante terminum, &c.* colligitur nō fuiſſe omninò extra crepuſculum noctis tempus illud, ſed intra ipſum, & fortaſſe in vltima parte illius, quod etiam eſt valdè probabile. Quamuis hęc temporis latitudo tanta non ſit, quin potuerit eſſe arbitraria, vel varia pro Regionum, vel Religionum, ſeu modorū viuendi varietate, & cōmoditate. Iam verò in hoc etiam facta eſt mutatio; nam Completorium ordinariè proximè poſt Veſperas dicitur, & quando ſeparatur, vt maximè fit in Quadrageſima, vel etiā in æſtate dici ſolet ante ſolis occaſum, pręſertim vbi Matutinum in principio noctis dicitur. Vnde in hoc etiam erit ſeruanda conſuetudo.

D. Baſil. Hugo Victor.

10. Canonicæ horæ vbi ex obligatione dicūtur debitis horis recitari debēt, hæ verò ex recepta cōſuetudine prouinciæ æſtimādæ. Caiet. ſent.

Tandem, ex his facilè erit intelligere, quanta ſit nunc obligatio ſeruādi perfectè, & exactè hæc tempora in publica chori recitatione dicūtur: obſeruādum enim omninò eſſe, vt ſuis tēporibus congruis dicātur, id enim in Iure ſtatutum eſt, vt in principio retuli ex cap. 1. & Clementina 1. de Celebr. Miſſar. tempora autem debita, & congrua in vnaquaque Regione, ſeu Prouincia iuxta receptam conſuetudinem præſcribenda ſunt, nec poteſt certior aſſignari regula, vt notauit Caietanus verb. *Horæ*, cap. 4. qui addit,

qui addit, mutationem aliquam facere in his horis, etiam in publico officio chori non eſſe peccatum mortale, etiamſi magna negligẽtia interueniat, dũmodò communiter ſeruetur cõſuetudo. Itaque aliquando tardiùs inchoare Matutinum, verbi gratia, tantùm ad indulgendum corpori, & ſimno, vel nimium anticipare veſperas, ſolùm recreationis liberioris cauſa, non cenſet Caietanus eſſe peccatum mortale, dummodò id in conſuetudinem non trahatur, nec interueniat contemptus: *Quoniam hæ circumſtantiæ* (ait) *non pertinent ad ſubſtantiam materiæ præceptæ.* Quæ ratio ſæpius ab ipſo in his materiis repetita, non ſatisfacit, vt ſæpe etiam indicaui, quia ſi circumſtantia præcipiatur, vt reuera hic præcipitur, multum pertinere poteſt ad ſubſtantiam præcepti, etiamſi non pertineat ad ſubſtantiam actionis præceptæ, vt ſacrificare manè, & non veſperi, talis circumſtantia eſt, vt ſit de ſubſtantia illius præcepti, & tanta poteſt eſſe illius circumſtantiæ violatio, vt ſit peccatũ mortale, etiamſi ſubſtantia actionis ſacrificandi integrè impleatur. Deinde non eſt dubium, quin maior cauſa requiratur ad mutanda hæc tempora horarum in publica recitatione, quàm in priuata. Vnde in Capitulo primo de celebratione Miſſarum, anticipatio horarum facilè conceditur in priuata recitatione, non tamen in publica; ergo maior etiam culpa eſt voluntariè, vel negligenter hanc mutationem facere in publico officio, quàm in priuato, cæteris paribus: ergo ſi ſit magna mutatio, & in re graui poterit eſſe mortale.

Caiet. ſent. improbatur.

Maior cauſa requiritur ad mutanda horarũ tempora, in recitatione publica, quàm in priuata.

11. Alij ergo tenent, hanc mutationem in choro facere ſine rationabili cauſa, eſſe peccatum mortale. Ita tenet Syluester verbo *Hora*, quæſt. 6. dicẽs, peccare mortaliter Prælatos, ſi ſine cauſa rationabili hoc faciant, & ſubditos, ſi cauſam dent tali mutationi. Idem ferè tenet Angel. num. 22. Tabiena nu. 25. Nauarrus cap. 3. de Oratione num. 63. & num. 22. indicat optimam rationem, quia hæc tempora pro publica recitatione horarum definita ſunt in fauorem vtilitatis publicæ, vt populus, ſi velit, poſſit ad illam conuenire, ergo de ſe eſt res grauis, & pertinens ad commune bonum; nam quòd in aliquo loco priuato illa ratio ceſſet, & per accidens.

Qui crediderunt peccatum eſſe mortale, ſtatuta horarũ tempora in choro immutare. *Angel. Tabien. Nauarr.*

12. Hæc ergo ſententia ſimpliciter eligenda eſt, nimirum hanc obligationem eſſe grauem ex ſuo genere: ideóque in eius præciſa tranſgreſſione poſſe mortale peccatum committi. In particulari verò non eſt nimium reſtringenda, quia ſine dubio tempus hoc horarum, ſecundum communem praxim, magnam habet latitudinem, vt oſtendit vſus, & omnes citati Doctores fatentur. Sicut ergo ipſarum horarum propria tempora ad conſuetudinem tandem reuocantur, ita iudicium de grauitate antepoſitionis, vel poſtpoſitionis legitimi temporis, ex eadem conſuetudine, & communi æſtimatione multùm pendebit. Ideóque vnius horæ temporis præuentio, aut dilatio, non cenſebitur grauis mutatio, niſi vel graue ſcandalum ſequatur, vel totum Eccleſiaſticum officium ea de cauſa nimiùm perturbetur: quod rariſſimè continget pro vna, vel alia ſimili negligentia, quæ in conſuetudinem non habeat. At verò ſi Matutinum differretur vſque ad horam Miſſæ, vel Completorium diceretur ante prandium, res grauis, & abſurda valdè videretur. Imò cùm in diebus Quadrageſimalibus veſperæ ſint ante prandium dicendæ, iuxta capitulum *Solent*, de Conſecrat. diſtinct. 1. illas poſt prandium differre in publico officio, grauis tranſgreſſio videtur. Et indicat Nauarrus ſuprà num. 41. cum Sylueſtro, &

Proxima ſent. vt vera præfertur, & explicatur.

C. Solent.

Nauarrus. Syluest.

aliis, ſed in hoc (vt dixi) conſuetudo eſt conſulenda.

13. Tandem addunt omnes Auctores citati, non obſtante hac obligatione, poſſe Prælatos ex rationabili cauſa in hac circumſtantia temporis diſpenſare. Vt, ſi eundum ſit ad proceſſionem, quod anticipent antemeridianas horas, vel quoties ſimile quid occurret. Aduertit autem Nauarrus ſuprà num. 71. (id quod iam ſignificauimus) maiorem requiri, cauſam, vt hæc mutatio publica legitimè fiat, quàm vt fiat in priuato officio. Quod etiam eſt per ſe manifeſtum, quia maior eſt diſpenſatio, & ideò maiorem cauſam requirit; hæc tamen prudenti arbitrio Prælatorum neceſſariò relinquenda eſt.

Prælati ex rationabili cauſa in ſtatutis horarũ horis poſſũt diſpenſare.

CAPVT XVI.

An Clerici omnes ex vi ordinationis ſuæ ad horas Canonicas recitandas teneantur.

1. IN hoc capite non agimus de clericis beneficiariis, nec de religioſis, ſed ſimpliciter de clericis in aliquo ordine conſtitutis; quos in duos ordines diſtinguere oportet; quidam ſunt ordinati in ſacris, ſeu in maioribus ordinibus, alij in minoribus tantùm.

2. De clericis ergo in ſacris, certum eſt teneri ex præcepto ad ſeptem horas Canonicas quotidie recitandas, etiamſi beneficium non habeant, neque ex officio, neque ex peculiari obligatione choro aſſiſtere teneantur. Quamuis enim aliqui olim dixerint, clericum etiam in ſacris non deputatum alicui certæ Eccleſiæ, ſed ordinatum ad titulum patrimonij, non teneri ad recitandum officium, vt refert Gloſſa 1. in capit. vlt. d. 92. Nihilominùs oppoſitum eſt certum, vt omnes Auctores ſtatim citandi docent, & ſufficienter probatur ex communi vſu, & conſenſu totius Eccleſiæ. Intelligitur autem hæc obligatio per ſe, & ſecluſis legitimis impedimentis, ſeu excuſationibus; de quibus infrà. Et fortaſſe Auctores, quos illa Gloſſa citat, non negabant hanc obligationem, ſed ſolùm peculiare onus recitandi in choro, de quo ille textus loquitur, vt ſtatim dicam, in illo autem ſenſu non errabant, vt ſuprà viſum eſt.

1. Aſſertio. Clerici omnes in ſacris cõſtituti tenẽtur ex prẽcepto ad 7. horas Canonicas quotidie recitandas, licet ad titulum patrimonij ſint ordinati. *Gloſſa 1. cap. vlt.*

3. Difficultas verò in primis eſt, quo iure obligentur clerici ad horas canonicas recitandas. Quidam Canoniſtæ indicant teneri ex iure diuino, Abbas cap. 1. de Celebr. Miſſar. nu. 3. quatenus ait, Papam non poſſe diſpenſare cum clerico, ne officium recitet, licèt poſſit diſpenſare, vt mutet officium, *Quia hoc*, inquit, *eſt de iure humano*, ſupponit ergo obligationem ipſam eſſe de iure diuino. Idem tenet Turrecremata in capit. *Eleuterius*, diſt. 91. ad 5. q. vbi refert Guillielmum Laudunenſem, & Cardinalem Zabarelam: idem Angelus verbo *Hora*, num. 6. & Roſella num. 13. qui omnes allegant illud Pſal 118. *Septies in die laudem dixi tibi.* Et in idem planè inclinat Nauarrus de Orat. cap. 7. nu. 2. & fundamentum eius eſt, quia clericus ſacris initiatus iure naturali obligatur ad referendum Deo maiores gratias, quàm laicus. Itaque mens iſtorum Auctorum potiſſimùm fuiſſe videtur, iure diuino connaturali tali ſtatui, teneri clericum in ſacris peculiarem aliquem modum orãdi plùs quàm laicum, hunc autẽ orandi modum determinatum fuiſſe ab Eccleſia ad horas Canonicas: neque ab hac ſententia abhorret Sotus lib. 10. de Iuſt. quæſt. 5. art. 3. adducẽs illud Iſaiæ 43.

1. Sententia, quæ aſtruit, teneri clericos ex Iure diuino ad recitãdas horas Canonicas. *Turrecr. Guilliel. Laudun. Cardinal. Zabarel. Angel. Roſel. Pſalm 118. Nauarrus.*

Soto. Iſai. 43.

Omnem illum, qui inuocat nomen meum, in laudem meam creaui illum: nam clericus ex vi ſui ſtatus ad laudes Dei deputatus eſt: & ſumpſit ex D.Thoma, quod lib.6.art.8.magiſque id declarat Sotus in ſolutione ad 3.

D.Thom.

2.

1. & vera ſentent. Nullũ dari tale ius diuinũ immediatè obligans clericos ad officium diuinũ recitandum. Probatur auctoritate. *Laurent. Io.de Lignan. Panorm. Tabien. Armill. D. Anton. Paludan. Maior.* 1.Ratio.

Simpliciter tamen loquendo verius eſt, nullum dari tale ius diuinum immediatè obligans clericos ad aliquod officium diuinum recitandum. Ita tenuerunt Laurentius, & Ioannes de Lignano, vt Panormitanus refert in Clem.2.de Celebrat.Miſſarum,& Cardinalis in Clem.1.eodem titulo, Syluester verb.*Hora*,quæſt.4.& 8.Tabiena num.15. Armilla num.11.& ſumitur ex Antonino 3.par.tit.13. cap.4.Paludano in 4.diſtinct.5.quæſt.5. Maiore diſtinct.12. Ratio eſt, quia tale ius neque eſt poſitiuum, vt omnes fatentur; quia neque ſcriptum inuenitur; neque conſtat, eſſe ab Apoſtolis traditum. Neque etiam hoc ius eſt naturale, neque connaturale ipſi ordini: quod patet primò, quia nullo diſcurſu euidenti, neque ratione efficaci poteſt hæc obligatio colligi ex ſolo charactere clericali, aliàs etiam minores ordines inducerent aliquam obligationem, ſupponendo illos imprimere characterem, vt eſt verior ſententia. Item Subdiaconatus non fuit ſemper ordo ſacer, ergo illi ſecundum ſe non eſt connaturalis hæc obligatio. Item, ſi hæc obligatio ſequitur ex vi ſacri ordinis, quò ſacratior eſt ordo, deberet ex illo ſequi maior obligatio, ſeu ad maiorem orationem: non autem ita eſt, neque enim Diaconatus nouã obligationem recitandi ſecum affert,& ſic de Presbyterio,& Epiſcopatu.

5.

2.Ratio. Inſtitutio horarũ Canonicarum eſt Eccleſiaſtica.

Præterea, dubitari non poteſt, quin inſtitutio Canonicarum horarum Eccleſiaſtica ſit, ergo præceptum de tali materia datũ, Eccleſiaſticum etiam erit. Reſpondebunt, eſſe Eccleſiaſticum quoad determinationem, ſecundum ſe autem, & in genere diuinum. Sed contra: ergo ſaltem in illa determinatione certum eſt, poſſe Papam diſpenſare, quod etiam Auctores contrariæ ſententiæ non negant. Ponamus ergo clericum aliquem diſpenſatum eſſe à Papa ſimpliciter in hac obligatione, quatenus Eccleſiaſtica eſt, & relictum cum ſola obligatione naturali; & inquiramus, ad quid ille teneatur. Certè ſine probabilitate dicitur, teneri ad ſepties in die orandum; tum quia licèt Dauid dixerit, ſe ita feciſſe, non explicuit nobis naturale ius, ſed conſuetudinem ſuam narrauit, aliàs dicere quis poſſet, etiam Reges illa lege teneri, tum etiam quia probabile eſt, non ſemper in Eccleſia fuiſſe morem, ſeptem horas recitandi, ſed ſucceſſu temporis creuiſſe, & conſummatum fuiſſe per hanc conſtitutionem.

6.

Eadem ratio premitur.

Secundò dici non poteſt cum fundamento, huiuſmodi clericum iure diuino teneri ad recitandum aliquid quotidie, quia nulla certa ratione poteſt tanta determinatio fieri ex ſolo iure naturæ. Nam licet fateamur, hunc clericum ſpecialiùs ad laudandum Deum obligari ratione ſui ſtatus, tamen quod teneatur ex vi iuris diuini ad recitandum aliquid quotidie ex illa ſpeciali obligatione, non video, quali ſpeciali ratione ſuaderi poſſit. Addo, quòd licet abſtrahamus à circumſtantia temporis, aut frequentiæ, ſolúmque dicamus hunc clericum ex vi iuris diuini teneri ad dicendum aliquod diuinum officium, non ſatis intelligitur, quo ſenſu dicatur, nec etiam quomodo ad praxim applicari poſſit, ablata obligatione iuris Eccleſiaſtici. Cur enim non ſatisfaciet ille clericus naturali obligationi, recitando aliquoties orationem Dominicam, vel Roſarium, aut aliquid huiuſmodi? Quod ſi dicatur hæc comprehendi ſub nomine diuini officij, interrogabo vlteriùs, cur non ſatisfaciat, quamuis non recitet ſecundum aliquam formulam verborum præſcriptam, ſed tantùm iuxta deuotionem ſuam pro Eccleſia, & proximis deprecando? Quod ſi hoc etiam concedatur, & omnis oratio vocalis dicatur comprehendi nomine diuini officij latè ſumpti, prout ex naturali iure poſtulari poteſt, vrgebo rurſus, interrogando cur idem non ſatisfaceret, ſi mente tantùm Deum ſæpius laudaret, & deprecaretur? Nam ſecluſa iniunctione, & quaſi delegatione Eccleſiæ, non tenetur in perſona eiuſdem Eccleſiæ orare, ſed ad ſummum priuata oratione magis Deum colere, & pro Eccleſia intercedere, quod munus per orationem mentalem ſufficienter expletur. Denique ſi hi ſacri ordines conſiderentur, prout ex diuino iure ad aliquos actus externos diuini cultus per ſe primò ordinantur, non videntur per ſe ordinari ad orationem, quatenus eſt actus diſtinctus à ſacrificio; ſed ſacerdotium per ſe primò ordinatur ad ſacrificium, Diaconatus, & Subdiaconatus etiam determinantur ad ſua miniſteria in ordine ad aliud ſacrificium, & diſtincta à recitatione diuini officij, hæc ergo obligatio etiam in communi, & ad orationem vocalem non videtur ſatis haberi ex iure diuino.

7.

2.Aſſertio. Ex iure diuino clericos ſolũ decet maximè horas recitare, ex Eccleſiaſtico verò obligãtur ex pręcepto nõ ſolùm ad determinationem temporis, & modi, ſed ad ſubſtantiã eius.

Dico ergo miniſterium hoc recitandi horas Canonicas habere quamdam magnam decentiam reſpectu talium Clericorum ex diuino iure, propriam tamen obligationem præcepti non ſolùm quoad determinationem temporis, aut modi, ſed etiam quoad ſubſtantiam eius, ex Eccleſiaſtico præcepto manare. Priorem partem ſuadent ſufficienter priores Auctores, quorum opinio fortaſſe in hoc ſenſu explicari poteſt: poſteriorem verò partem probant omnia, quæ diximus. Dubitari autem ſolet, an hoc præceptum in Iure canonico habeatur expreſſum: Canoniſtæ affirmant, afferúntque tria Decreta, cap.*Presbyter*,diſt.91.quod etiam habetur in cap.1. de Celebrat.Miſſar.& cap.*Si quis Presbyter*,diſt.92. ſed in primis hoc vltimum caput nihil probat de recitatione priuata ex vi ordinationis, quia non ſolùm dicit, *Si quis Presbyter, aut Diaconus*, ſed addit, *vel quilibet clericus*: ſub qua voce etiam clericos minores comprehendit, non ergo loquitur de Clerico, vt Clericus eſt, ſed *Vt Eccleſiæ deputatus eſt*, vt ſtatim addit. Vnde non ſolùm præcipit recitare, ſed conuenire ad Eccleſiam ad pſallendi officiũ, loquitur ergo de obligatione ad chorum, quæ naſcitur ex beneficio, non ex ſola ordinatione.

8.

An ſit de iure Eccleſiaſtico expreſſo Diaconi, & Subdiaconi obligatio ad horas Canonicas.

Cap.2. De Cohab. Cler.

In aliis verò duobus Decretis (quæ in re vnum ſunt) in primis non eſt ſermo de Diocono, & Subdiacono, atque ita de illis non erit expreſſum præceptum in Iure. Reſpondent Gloſſæ, Panormitanus, & alij nomine Presbyteri comprehẽdi ibi Diaconum, & Subdiaconum: nam interdum dicunt accipi in Iure hoc modo: nam in c.2.de Cohab.Cleri. & mulier. ſic dicitur: *Si quiſquam Sacerdotum, id eſt, Presbyter, Diaconus, & Subdiaconus*, &c. Verumtamen hæc ipſa interpretatio oſtendit, non eſſe hoc præceptum quoad Diaconum, & Subdiaconum ſatis in Iure expreſſum, quia nullum Ius eſt, quòd illam expoſitionem ſequi nos cogat, imò neque in Iure fundari poteſt, tum quia in dicto cap.2. non ponitur nomen *Presbyteri*, ſed *Sacerdotis*, quod de ſe ampliorem ſignificationem habet: dicitur enim Sacerdos quaſi dans ſacra, vel faciẽs, quod cũ aliqua proprietate conuenit Diacono, & Subdiacono, & aliquando ſpecialiùs accõmodatur Sacerdoti, & Diacono, excluſo Subdiacono, vt in cap.*Vnico*,diſt.52. & inter

Sacerdos ampliorẽ ſignificationẽ habet, quàm Presbyter.

C.*Vnicum*.

Cap. *Legimus.* D. *Hierony.* Cap. *Legimus.* Cap. 2. *De Cohab. Cler.* Cap. *Presbyter.*

& interdum per antonomaſiam tribuitur Epiſcopo, cap. *Legimus*, diſt. 93 nomen autem Presbyteri licèt ab ætate ſumptum ſit, vſu Scripturæ, & Eccleſiæ impoſitum eſt ad ſignificandum aliquid maius diacono, teſte Hieronymo Epiſt. 85. ad Euagrium, cap. *Legimus*, diſt. 63. neque in iure Canonico inuenitur (quod ſciam) in alia generali ſignificatione. Adde neceſſarium fuiſſe in dicto cap. 2. de Cohabit. Cleric. &c. addi expreſsè illam declarationem, vt lex illa, quæ pœnalis erat, poſſet ita extendi; at verò in dicto cap. *Presbyter*, non fit talis declaratio, & licet lex illa pœnalis non ſit, tamen ſi in ea imponitur hæc obligatio, oneroſa eſt, & ita non eſſet extendenda. Eo vel maximè quod ex illo videtur colligi contraria reſtrictio, quatenùs præcipit Presbytero, vt ieiunus maneat tempore competenti, vtique vt poſſit, ſi neceſſe ſit, ſacrificium facere.

3. Aſſertio. De Diacono, & Subdiacono nullũ eſt pręceptũ in Iure expreſſum, ſed conſuetudine extẽſum.

9. Quapropter de Diacono, & Subdiacono alij fatentur non eſſe hoc præceptum in Iure expreſſum, ſed conſuetudine extẽſum eſſe, vel ita declaratum. Tenet Nauarrus de Orat. cap. 7. nu. 2. quem ſequitur Azor, tom. 1. lib. 1. cap. 5. eſtque probabilis opinio, nam immemorialis conſuetudo ad hoc præceptum inducendũ ſufficit, quod autem ſit talis conſuetudo, dubitari non poteſt. Imò de Presbytero poſſet quiſpiam dubitare, quia illud caput non videtur ſatis expreſsè loqui de Presbytero ratione ſolius ordinis; nam loquitur de Presbytero parochiali alicuius Eccleſiæ: ideò enim illi præcipit, vt curet officium Canonicum in Eccleſia compleri per ſe, vel per ſcholares, & vt ieiunus eat ad opus rurale, vt poſtea, ſi opus ſit, aliis obligationibus ſatisfaciat. Deinde non videtur loqui de recitatione priuata; nam apud Gratianum ſic habetur: *Presbyter manè matutinali officio expleto, penſum ſeruitutis ſuæ canendo primam, tertiam, ſextam, nonam perſoluat*: canere autem non eſt priuatè recitare: nihilominùs probabiliùs eſt, in illis primis verbis ſermonem eſſe de recitatione priuata, quia ibi datur facultas anticipandi horas diurnas tanto tempore, vt non videatur veriſimile dari pro publica recitatione, ſed pro priuata: Vnde in cap. 1. de Celebr. Miſſar. omittitur verbum *canendo*, & additur veſpera inter eas horas, quæ ſummo manè anticipari poſſunt, quæ hora in alio textu omittitur, non eſt autem veriſimile, veſperam tam maturè dici poſſe in choro: Præſertim quia ſtatim ſubiungit, vt poſtea horis competentibus publicè dicatur officium, ergo priùs de recitatione priuata ſermo fuerat. Manifeſtè ergo ſupponitur in illo textu teneri Presbyterum ad ſoluendum penſum horarum Canonicarum per ſe priuatim ſoluendum, etiam anticipando tempus, ſi neceſſitas vrſerit, licèt per alios horæ ſint in choro publicè dicendæ. Atque ita etiam conſtat haberi ibi rationem huius obligationis ex vi presbyterij, & non tantùm ratione officij, ſeu beneficij: verum eſt tamen ibi non condi hoc Ius, ſed potiùs ſupponi ex traditione, & conſuetudine antiqua. Et hoc modo meminit huius obligationis, & de omnibus Clericis in ſacris conſtitutis Concilium Baſilienſe ſeſſ. 21. ſub titulo, *Qualiter extra chorum horæ Canonicæ dicendæ ſint*, dicens: *Quoſcumque alibi beneficiatos, ſeu in ſacris conſtitutos, cùm ad horas Canonicas teneantur, admonet hæc ſancta Synodus, &c.*

Gratian. Cap. 1. *De Conceſ. præb.* *Conc. Baſil.*

4. Aſſertio. Clerici in minoribus non tenẽtur ad horas Canonicas dicendas.

10. Secundo dicendum de Clericis in minoribus conſtitutis, de quibus communis reſolutio eſt, non teneri ad horas Canonicas dicendas. Ita docet Sotus lib. 5. de Iuſt. q. 5. art. 3. Medina tract. de Orat. q. 7. Ledeſmius in 4. p. 2. q. 16. ar. 4. dub. 6. Nauarrus de Orat. cap. 7. nu. 12. & 13. Turrecremata in principio d. 91. q. 3. & Archidiaconus in c. *Si quis Presbyter*, d. 92. & Paludanus in 4. d. 9. q. 5. Et ratio à priori eſt, quia iſti non tenentur iure diuino, neque Eccleſiaſtico ſcripto, neque conſuetudine, ergo nullo titulo tenentur. Prima pars antecedẽtis à fortiori probatur ex dictis de Clericis in ſacris: nam illorum ordinatio magis ſacra eſt, ſi ergo iure naturali non ſequitur ad illam talis obligatio, multò minùs ſequetur ex inferioribus ordinibus, & hæc ratio probat de Iure Canonico ſcripto, ſuppoſitis, quæ diximus de Diacono, & Subdiacono. De conſuetudine verò ſtatim dicemus.

Sotus. Medin. Ledeſm. Nauarrus. Turrecr. Archid. Paludan.

Refutantur Canoniſtæ dũ aſſerunt hanc obligationem de Iure diuino.

11. Oportet enim aduertere aliquos Canoniſtas cõſequenter ſentire teneri hos Clericos ex iure diuino ad officium diuinum recitandum. Indicat Gloſſa in d. cap. *Si quis Presbyter*, dicens, *quemlibet Clericum teneri ad hoc.* & Innocentius in cap. 1. de Celeb. Miſſar. dicens: *Quilibet Clericus etiam in non ſacris conſtitutus omni die debet dicere officia diuina, vel audire.* Vbi etiam Panormitanus nu. 6. ait ex vi iuris diuini, imò & humani teneri hos Clericos ad dicendum officium, quia etiam per ordines minores aſſumitur quis, in ſortem Domini, & transfert ſe in Deum, & Eccleſiam, cap. *Clericus*, cap. *Cui portio*, 12. q. 1. & nihilominùs ſubiungit, contrarium habere generalem conſuetudinem; *Quæ* (inquit) *vt credo, non dicentes excuſat.* In quo certè non ſibi conſtat; nam ſi cõſuetudo eſt contra ius diuinum, quomodo excuſat? Præſertim quia oporteret tale ius naturale eſſe. Pręterea hæc conſuetudo, neque contra ius humanum eſſe poteſt. Aut enim hoc ius eſt ſcriptum: & hoc non, quia nullibi inuenitur: aut eſt ius introductum conſuetudine, & ita eſt repugnantia, ſi intelligãtur conſuetudines eſſe ſimul. Si autem ſupponatur, cõſuetudinem aliam aliquando fuiſſe, nunc verò eſſe per contrariam conſuetudinem ablatam, id certè parum ad cauſam refert, & illud de antiquiori conſuetudine ſine fundamento, & probatione aſſeritur.

Gloſſa. Cap. *Si quis.* Cap. 1. *De Cel. Miſſ.* *Panor.* Cap. *Clericus.* Cap. *Cui portio.*

Probatur aſſertio, & Iura ſuprà poſita explanantur.

12. Opinio ergo illa de iure diuino, vel humano ſcripto improbabilis eſt, quia nullum prorſus habet fundamentum. Vnde cùm conſtet, conſuetudinem non obligare hos Clericos, apertè etiam conuincitur eſſe improbabile hoc onus illis imponere. Et fortaſſe Gloſſa illa non loquitur de quolibet Clerico in minoribus, ſed ſolùm intendit quemlibet teneri, & ſi ſit alicui Eccleſiæ deputatus: intelligere autem deberet tunc teneri, quando ſufficienter ordinatus eſt. Innocentius autem, cùm loquatur ſub diſiunctione *dicere*, vel *audire*, nõ poteſt loqui de hac obligatione, neſcio tamen, vbi aliam inuenerit, niſi fortaſſe per verbum, *debet*, non obligationem, ſed decẽtiam quamdam indicare voluerit. Melius Hoſtienſis ibi pro regula ſtatuit, hos clericos minores non teneri, niſi beneficiũ Eccleſiaſticũ habeant: & eandẽ tradit Archidiaconus in d. c. *Si quis Presbyter*: illamq; eſſe cõmuniter receptam dixit Panormitanus ſuprà. Denique Conciliũ Baſilienſe ſuprà illam amplexũ eſt, quia ſolũ beneficiatos aut Clericos in ſacris nominat, loquitur autẽ de ſecularibus clericis.

Innocent. *Hoſtien.* *Archid.* *Panorm.* *Conc. Baſil.*

Cap. *Dolẽtes.*

13. Obiici verò poteſt cap. *Dolentes*, de Cel. Miſ. ibi, *Non ſolùm quidam minores clerici*, &c. Veruntamen particula *Minores*, nõ ſumitur ibi abſolutè, vt ſic dicam, ſed cõparatiuè ad Prælatos, & ita cõprehendit etiam Clericos in ſacris. Qui ſenſus patet ex verbis, *Dolentes referimus, quod non ſolùm quidam minores Clerici, verũ etiã aliqui Eccleſiarũ Prælati, &c.* Præceptum ergo quod in fine illius textus ponitur dicendi officium diuinum, non datur ibi de exercitio actus, vt vt ſic dicam, ſed de modo, ſeu ſpecificatione, id eſt, vt ſtudiosè, & deuotè dicatur, vt ſuprà

circa

circa chorum explicatum eſt, & infrà applicabitur ad recitationem priuatam. Nulli ergo Clerico imponitur ibi obligatio, qui antea illam non haberet: vnde ſi velimus particulam illam *Minores* extendere etiam ad illos Clericos, qui in ſacris non ſunt; intelligi debet de illis, qui ratione beneficij poterant eſſe obligati, ſicut etiam intelligitur dictum cap. *Si quis Presbyter*, dum addit, *vel quilibet Clericus:* nam ſtatim etiam addit limitationem, *Eccleſiæ deputatus*, vt ſuprà explicuimus circa recitationem in choro, de qua ibi ſermo eſt.

Cap. Si quis Presbyter.

14. Clerici in minoribus nec tenētur ex præcepto ad dicēdum quidquam, & oppoſita ſententia reiicitur.

Paludan.

Quæri autem circa hos clericos ſolet, eſtò non teneantur ad dicendas horas Canonicas, teneātúrne aliquid aliud ex præcepto recitare. Quidam dicunt teneri ex vi iuris diuini, licèt quid orandum ſit, prudenti eorum arbitrio relinquant. Fundant autem obligationem, vel in debito diuini cultus, cui ſunt ſpecialiter deſtinati, vel ingratitudine ad Eccleſiam, quæ miniſtros ſuos illos conſtituit. Tenent à fortiori Canoniſtæ ſuprà citati; & inclinat Paludanus dicens, quia diuino cultui aſcribuntur, ad aliquid ampliùs teneri, quàm laicos, & quia gaudent priuilegio clericali, teneri ad recompenſandum aliquo ſeruitio: idem habet Syluester ſuprà. Sed hoc reiiciunt Sotus & Medina ſuprà, & meritò; quia obligatio naturalis iuris imponenda non eſt ſine cogente ratione; illa verò nulla eſt, nam communiter miniſtrando in ſuis muneribus, poterunt ſe oſtendere, & cultores Dei ſpeciali modo, & gratos Eccleſiæ, & multis aliis modis poteſt cultus exhiberi, & gratitudo oſtendi, quando eius occaſio occurrerit. Denique ſi iſti clerici minores beneficium habeant, ratione illius tenentur ad horas Canonicas, vt infrà dicemus, ſi verò beneficium non habent, & actu inſeruiunt Eccleſiæ in propriis muneribus, neceſſariò habent adiunctum aliquem proprium cultum Dei, & aſſiſtere debent aliquibus diuinis officiis; ergo non eſt ex natura rei, vnde obligentur ad ſpecialem precationem. Si verò ſint omninò remoti à myſteriis Eccleſiæ, & tamquam laici ſe gerant, iam non ſunt proximè diuino cultui dicati, & ideò pro tunc ad nihil ſpeciale obligantur. Vnde tunc fori priuilegio non gaudent iuxta Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 6. de Reform.

Syluest. Sotus, Medina.

Conc. Trid.

15. Nec tenentur ad officiū B. Virginis, nec ad Pſal. pœnitent. vel Gradua. nec ſub hac obligatione eos poteſt Epiſcopus ordinare.

Paludan. Soto. Medin. Ledeſm. Nauarrus.

Alij dicunt hos clericos ex conſuetudine teneri ad dicēdum paruum officium Virginis, vel ſeptem Pſalmos pœnitentiales, vel quindecim graduales, ſi tantum ſit clericus primæ tonſuræ. Ita refert Paludanus ſuprà, dicit tamen illud non eſſe authenticum, Soto etiam ſimpliciter negat eſſe talem conſuetudinem, vel obligationem, imò negat Epiſcopum poſſe illam imponere. Non tamen negat Soto (vt aliqui ei imponere videntur) quin poſſit talis conſuetudo introduci; cur enim non poſſet, cùm actio ſit honeſta, & non nimis grauis, neque illi ſtatui diſſentanea? Atque ita docent Medina, Ledeſmius, & alij. Imò nauarrus dubitat, an alicubi ſit talis conſuetudo, fatetur tamen generaliter, & ordinariè non eſſe: fatetur etiam cum Soto, non poſſe Epiſcopum ſua auctoritate huiuſmodi clericos iam ordinatos obligare ad illas preces recitandas, poſſe tamen eos non ordinare, niſi priùs talem obligationem acceptent, ad quam poſtea tenebuntur ratione pacti. Mihi tamen non videtur iuſta conditio, neque poſſe Epiſcopum ſua auctoritate adiungere hoc perpetuum onus ſuæ ordinationi, ſed hoc pertinere ad Pontificem: quia eſt nimis grauis conditio. Secùs verò eſſet, ſi tantùm præciperet ter, vel quater hæc recitare, vel aliquid ſimile, quod moderatum ſit, & ab illa actione non alienum. Vbi autem fuerit conſuetudine introducta talis obligatio, poterit Epiſcopus ad illius obſeruationem cogere: nam hoc ad illius munus ſpectat.

Poteſt Epiſcopus præcipere vt ter quatérue hæc recitēt.

CAPVT XVII.

An Religioſi profeſſi teneantur horas Canonicas recitare, etiamſi in ſacris ordinati non ſint.

1. Supponitur 1. ex vi religioſę profeſſionis non ſequi ex natura rei obligationem dicendi horas Canonicas.

PRimò ſuppono ex vi Religioſæ profeſſionis in genere, non ſequi ex natura rei, vel diuino iure, obligationem dicendi horas Canonicas, etiam ſuppoſita earum inſtitutione in Eccleſia. Hoc certum eſt, quia profeſſio religioſa per ſe, & ex neceſſitate non ordinatur ad hoc miniſterium, ſed ad perfectionem quæ ſine hoc medio poteſt per alia comparari. Item quia profeſſio tantùm obligat ad tria vota iuxta regulam, fieri autem poteſt, vt hoc medium non contineatur in regula. Neque inuenitur aliqua lex Eccleſiaſtica, quæ ad hoc obliget omnes religioſos, vel omnes Religiones. Imò neque eſt vniuerſalis conſuetudo, nam quædam ſunt non deputatæ ad chorum, quæ non aſſumunt hanc peculiarem obligationem, quia vel ſunt Religiones laicorum tantùm ad corporalia opera miſericordiæ deputatæ, vt ſunt aliqui hoſpitalarij, vel ſunt religiones militares, quæ vt tales ſunt (id eſt, quoad milites) non inducunt hanc obligationem, quia non profitentur ad chorum, ſed ad militiam, vt benè Nauarrus dicto cap. 7. num. 21. dicit, vnde ſolent per ſuas conſtitutiones ad quaſdam orationes obligari, cuius obligationis modus erit iuxta modum regulæ. Item ſunt religiones clericorum ad alias ſpirituales actiones, & ſtudia, vel contemplationem extra chorum ordinatæ, quæ illud peculiare onus non aſſumunt, donec religioſi ſint in ſacris ordinati, de his ergo religioſis non eſt diſputatio, quia certum eſt, eos non teneri, vt à fortiori ex dicendis patebit.

Nauarrus.

Religiones clericorum ad ſtudia deputatæ, non tenentur ad officiū, donec in ſacris non miniſtrant.

2. 1. Aſſertio. In Religionibus quæ ex vi ſui ſtatus chorum profitentur. Nec nouitij, nec laici obligantur ad officium recitandum.

Quæſtio ergo eſt de religionibus, quæ ex vi ſui ſtatus chorum profitentur, & ad illum in communi oblıgātur vt in ſuperioribus declaratum eſt. Inquirimus autem, an religioſus non ordinatus in ſacris, qui in choro non recitauit, teneatur priuatè horas Canonicas dicere. Et de his eſt communis, & recepta ſententia affirmans eos teneri. Ita docent Auctores citati in capite præcedenti: non comprehenduntur nouitij ſub hac lege, quia reuera religioſi non ſunt, neque in oneroſis ſub illa voce comprehenduntur. Et quod caput eſt, nulla eſt lex, vel conſuetudo, quæ illos obliget; & ita ſentiunt citati Doctores, excepto Paludano, quia gaudent, inquit; priuilegio clericorum, & aliquibus priuilegiis religioſorum, & ex eorum redditibus, vel eleemoſynis viuunt. Sed hæc nimis remota ſunt ad inferendam illam obligationem, ſufficit enim ad illos effectus, quòd ſint in via ad profeſſionem, & quòd voluntariè ſubiiciantur ordini, & actionibus religionis ſub diſciplina religioſa. Deinde non comprehenduntur ſub ea regula Religioſi talium religionum, qui laici, ſeu conuerſi dicuntur, etiamſi profeſſionem ſolemnem faciant, quod omnes fatentur; quia iſti non ſunt ad chorum deputati. Paludanus autem, Antoninus, & alij, quos Syluester ſequitur quæſt. 2. dicunt, hos teneri ad recitādum aliquid loco horarum Canonicarum, quia aluntur eleemoſynis laicorum, quibus aliquo modo recompenſare tenentur. Verum

Paludan.

Paludan. D. Anton. Syluester.

tur. Veruntamen ſi intelligant teneri ex regula, erit verum iuxta modum, & exigentiam regulæ, vnde ſi regula aliàs non obligat ad culpam, neque in hoc obligabit, niſi ſpecialiter id exprimat, vt per ſe conſtat. Si verò intelligant teneri ex iure communi, vel ex conſuetudine, id non admittimus, quia Ius nullum inuenitur, nec de conſuetudine conſtat, imò contrarium teſtantur communiter Doctores, Syluester, Antoninus, Soto ſuprà, & Nauarrus cap. ybi, num. 21. idem affirmat de Monialibus conuerſis: nam de Monialibus profeſſis ad chorum, idem quod de Monachis ſimiliter profeſſis affirmandum eſt, vt etiam docuit Turrecremata dicta diſt. 91. in principio, artic. 10. & Moderni communiter ſequuntur.

Syluester. D. Anton. Soto. Nauar. Turrecr.

3\. 1. Sententia. aſtruens religioſos pro feſſos obligari ad horas dicendas ex diuino iure naturali pertinente ad diuinum cultum proponitur, & impugnatur.

Difficultas ergo ſemper eſt, quod iure vel ratione obligentur iſti Religioſi profeſſi ad horas dicendas. Quidam dicunt obligari ex diuino iure naturali pertinente ad diuinum cultum, & religionem, quia ſunt ad hunc cultum peculiariter dicati per profeſſionem. Sed hoc fundamentum inſufficiens eſt, quia cultus Dei latiſſimè patet, & multis alijs modis poteſt exhiberi. Et potiſſimè, quia licet religioſus profiteatur viuere ſecundum regulam, non tamen imponit ſibi neceſſariam obligationem ad determinatas actiones cultus diuini, niſi quatenus illas expreſsè vouet, vel per regulam ſtrictè præcipiuntur, vel per Prælatum, hæc autem actio recitandi, neque expreſsè vouetur, neque in regula ſpecialiter præcipitur, vt ſupponimus, nec etiam præceptum Prælati nunc conſideratur, agimus enim de permanente, & regali obligatione, ergo.

4\. 2. Senten. hanc obligationé eſſe ex naturali lege iuſtitię, reſpectu Chriſtiani populi, item impugnatur. *Nauar. D. Antonin. Paludan.*

Alij dicunt, hanc obligationem eſſe ex naturali lege iuſtitiæ, reſpectu Chriſtiani populi. Nam hi Religioſi, qui in ordine ad chorum profeſſionem emittunt, ad hoc inſtituuntur ab Eccleſia, & approbantur, vt ſint miniſtri eius ad orandum ſuo nomine pro ipſa, & propter hanc cauſam aluntur à Chriſtiano populo. Ita ferè Nauarrus dicto cap. 7. §. 4. ex D. Antonino dicto cap. 4. §. 1. & Paludanus vbi ſuprà. Sed hæc origo huius oblationis fere eſt tam incerta ſicut præcedens, quia religioſi non aluntur à populo propter hanc, vel illam determinatam actionem vitæ religioſæ, ſed ſimpliciter, vt in tali ſtatu perfectionis viuat, inde autem nō obligantur rigoroſè, & ex præcepto ad alias actiones ſuæ profeſſionis in particulari, ergo neque ad iſtam. Item non aluntur quaſi ex pacto iuſtitiæ, & per modum ſtipendij, ſed vel per modum eleemoſynæ, vel abſolutæ donationis, niſi fortè quando in ipſa donatione, vel fundatione peculiaris conditio, vel actio in pactum deducitur, numquam autem ſolet recitatio horarum Canonicarum hoc modo deduci in pactum. Præterea, Eccleſia approbans inſtituta religionis, per hoc non imponit ei ſpecialem obligationem ad hoc miniſterium potiùs, quàm ad alias actiones religioſas, ſed tantùm approbat, vel acceptat voluntariam obligationem, quam ipſi in ſua profeſſione aſſumunt, ſi ergo in illa voluntaria obligatione non includitur hęc de recitandis horis, profectò nec per inſtitutionem Eccleſiæ imponitur. Denique admiſſo illo fundamento, ad ſummum concluderetur eſſe in corpore religionis, ſeu in conuentibus ſingulis obligationem ad dicendas horas in choro, quam ſuprà explicauimus: non verò quod hæc obligatio deſcendat ad ſingulos, qui choro non adſunt, maximè quando legitimè excuſantur, vel diſpenſantur quoad chorum.

Impugnatur 2.

5\. Ex dictis conſurgit obiectio.

Dicet aliquis, ex hac obligatione ad chorum, quæ eſt in hoc conuentu, vel corpore religioſo, deriuari ad ſingulos abſentes obligationem priuatim recitandi, quia illa obligatio communis non poteſt executioni mandari, niſi per ſingulos, & ideo in his, qui abſunt, quaſi commutatur recitatio chori in priuatam, & veluti ſub onere excuſantur. Sed contrà, nam potiùs hinc augetur difficultas, quia diximus ſuprà, quòd licèt conuentus teneatur ad chorum, ſinguli non obligantur ex vi præcepti, ſed ex communi obligatione regulæ, aut ordinis Religioſi, niſi in caſu, quòd per Prælatum maior obligatio aliquibus imponatur, ergo ex illa obligatione non poteſt obligatio præcepti de recitatione priuata deſcendere ad ſingulos abſentes à choro, nec ad illos, qui in choro ſine vlla attentione recitarunt. Vnde illa commutatio, præterquam quòd ſine probatione aſſeritur, & ideò incerta eſt; nihilominùs licèt admittatur, non inducet obligationem ex præcepto, ſed ad ſummùm ex regula, quia ſubrogatum ſapit naturam eius, cuius loco ſubrogatur.

Occurritur obiectioni. Cùm conuentus ad chorum tenetur, ſinguli non tenentur ex vi præcepti.

6\. 1. Aſſertio. Obligatio religioſorū profeſſorum ad recitandum officiū diuinum fūdatur in conſuetudine præſcripta. *Caietan. Medina. Sotus. Syluest. Nauar. Durant. Panor. Paludan. D. Antonin. Pet. Ara.*

Addendum ergo neceſſariò eſt, hanc obligationem fundari in conſuetudine præſcripta, vt docuit Caietan. verb. *Horæ Canonicæ*, Medina in ſua inſtructione capit. 14. Sot. & alij communiter. Eſtque hoc ſufficiens fundamentum: quia de conſuetudine ferè omnes teſtantur, & materia grauis eſt, & ex modo conſuetudinis conſtat eſſe acceptatam, vt neceſſariam ad implendum debitum in illo ſtatu. Ita ferè Syluester verb. *Hora*, quæſt. 2. & ibi alij Summiſtæ. Nauarrus dicto cap. de Orat. Durantus lib. 3. de Ritib. cap. 22. num. 5. Panorm. & alij Canoniſtæ in cap. *Licet*, de Voto. & in cap. 1. de Celebrat. Miſſar. & in Clem. 1. eod. tit. & in cap. vl. d. 92. ac denique Paludanus, Antoninus & alij ſuprà citati in obligatione aſſerenda conueniunt, ſaltem ex fundamento conſuetudinis, licet in alijs non conſentiant. Solùm inuenio Aragonium in 2. 2. quæſt. 83. artic. 11. dub. 4. qui indicat, hanc obligationem non eſſe tam rigoroſam, ſicut in clericis in ſacris; vnde ait, non peccare mortaliter Monachum profeſſum ad chorum, ſemel, aut iterum diuinum officium omittendo, & refert Medinam in Cod. de Orat. q. 7. abſolutè dicentem Monachos non teneri. At ille ſolùm addit, non teneri ex vi profeſſionis, ſed vel ratione regulæ, ſi hoc præcipiat, vel ratione conſuetudinis, *ſi in Religione talis ſit*: in quo vltimo verbo videtur de conſuetudine dubitare. De qua (quod mirum eſt) expreſſiùs dubitat Caietanus dicens: *De qua nihil ſcio*. quē ſequitur Armillanus n. 4. ſed in re tam graui non videtur tutum, hanc licentiam dare religioſis, & ianuam aperire, vt excuſationes chori quærant, & ſimul officia omittant contra communem conſuetudinem valdè pertinentem ad munus talium religionum. Et præterea, quia vel conſuetudo talis eſt, vt æquiualeat præcepto recitandi horas Canonicas, vel non eſt huiuſmodi: inter hæc enim medium non poteſt reperiri. Si autem primum affirmetur; ſequitur peccare mortaliter Monachum profeſſum, qui ſemel officium totum omittit, vel notabilem partem eius, quia illa eſt materia grauis, vt omnes fatentur reſpectu clerici in ſacris, & infrà dicemus. Nec poteſt intelligi, quod reſpectu vnius ſit grauis, & non reſpectu alterius; Cùm præceptum eiuſdem virtutis, & ratione ſit, & conſuetudine ſit etiam introductum in clericis in ſacris, ſaltem infra presbyteros. Si autem illa Religioſorum conſuetudo nondum præceptum induxit, profectò non peccabit mortaliter talis religioſus, etiamſi crebrò, & longo tempore officium negli

Reprobantur qui de conſuetudine dubitant.

negligenter omittat, quia non agit contra præce- A ptum. At tunc excuſare illum non audet ipſe Aragonius, quia iudicio, & conſenſu bonorum, & ſapientum virorum non excuſatur, vt rectè dicit: ergo oportet, vt fateatur hac conſuetudine eſſe introductum præceptum obligans hos Religioſos ad recitandas horas Canonicas, ergo illud præceptum obligat eos ad recitandas illas quotidie, tum quia per talem conſuetudinem introductum eſt, tum etiam quia eſt introductum ad inſtar præcepti clericorum; tum etiam quia non poteſt moraliter aliud tempus, neque alia frequentia recitandi ex vi illius præcepti determinari; ergo inducit hæc lex æqualem obligationem in Monachis profeſſis, & in clericis in ſacris.

Aragon.

Religioſi profeſſi ad dicendũ officium quotidie obligantur.

7. Obiectio.

Sed obiicit Aragon, quia ſi Monachus profeſſus B ad chorum, transferatur ad ſtatum conuerſorum, ſeu fratrum laicorum, eo ipſo non tenetur recitare horas Canonicas, ergo ſignum eſt, neque antea fuiſſe obligatum. Probatur conſequentia, quia ſola prælati voluntas eſt ſufficiens ad faciendam illam mutationem, non eſſet autem ſufficiens ad tollendam obligationem præcepti. Reſpondetur, negando conſequentiam, quia licèt Prælatus non poſſet auferre obligationem, manente fundamento eius, tamen ſi poſſit auferre fundamentum; ablato illo, auferret etiam obligationem. Sicut ſi clericus in minoribus habeat beneficium, non poteſt Epiſcopus illum liberare ab onere recitandi pro ſuo arbitrio; ſi tamen aliquo iuſto titulo poſſit auferre beneficium, illo ablato, conſequenter etiam auferet C onus. Tantùm ergo probat illud argumentum, fundamentalem huius obligationis in Monacho non eſſe nudam profeſſionem; nam hæc eadem manet in tali perſona, ſed eſſe profeſſionem cum tali munere, ſeu deputatione ad chorum adiuncta conſuetudine, quæ vtramque conditionem ad obligationem requirit.

Solutio. Religioſum tranſlatum ad fratres laicos non teneri recitare officiũ diuinum.

8. Alia confurgit obiectio.

Dices: Ergo ſi talis Monachus aliàs deputatus ad chorum, & nondũ in ſacris ordinatus à Papa diſpenſetur, vt in ſeculo viuat, iam non tenebitur officium recitare, quia extra chorum factus eſt. Conſequens eſt falſum, quia ille non liberatur aliis oneribus Religionis, quæ extra clauſtra poteſt implere, niſi in eis etiam ſpecialiter diſpenſatus ſit. Reſpondeo ſimpliciter negando ſequelam, quia licèt D ille ſit ſeparatus ab actuali vſu chori, ſemper manet in ſtatu religioſi profeſſi ad chorum; & ideò non eſt ſimilis ratio, quia in hoc non fuit ablatum fundamentum obligationis, quæ non conſiſtit in vſu, ſed in ſtatu. Diſtinguunt tamen aliqui de diſpenſatione perpetua, vel temporali. Et in temporali fatentur procedere rationem factam, non verò in perpetua, quia per hanc omnino liberatur à choro, cùm liberetur perpetuo ab vſu eius. Sed contrarium credo eſſe ſecurius, & probabilius. Quia licet diſpenſatio manendi perpetuò in ſeculo, conſequenter liberet ab vſu chori, non ideò facit mutationem in ſtatu religioſi clerici in religioſum laicum, cui ſtatui annexa eſt obligatio dicendi officium ex conſuetudine. Vnde ſi ipſa religio, vel Ge- E neralis eius diſpenſaret (ſuppoſita poteſtate) cum aliquo Religioſo huiuſmodi, vt numquam iret ad chorum, nihilominùs obligatus maneret ad officium dicendum. Quod autem per illam diſpenſationem Papæ non fiat mutatio in prædicto ſtatu, poteſt à ſigno colligi ex habitu, & corona; nam ſi ille religioſus maneat in ſeculo, retento habitu, non aſſumet habitum laicorum, etiam ſi diſtinctus ſit, neque deponet capitis coronam. Item ſi Põtifex reuocet diſpenſationem, ille redibit ad religionem in ſtatu choriſtarum, & non laicorum; ergo diſpenſatio non fecit mutationem in ſtatu: ergo neque abſtulit obligationem recitandi, niſi hoc in ipſamet diſpenſatione fuerit expreſſum.

Reſoluitur, & aſtruitur profeſſum diſpenſatum vt in ſeculo viuat, licet non ordinatum teneri ad recitandum.

Et hinc à fortiori ſequitur, huiuſmodi religioſum, ſi fugitiuus ſit, non liberari ab hoc onere propter fugam, quamdiu extra monaſterium viuit, quia non debet commodum ex ſua iniquitate reportare, & quia ſemper retinet fundamentum obligationis, & de ſe obligatus eſt ad ſeruandam cõſuetudinem talium religioſorum, quam poteſt obſeruare etiam extra clauſtra, vt bene notauit Nauarrus dicto cap. 7. num. 19. & 20. qui addit, idem iudicandum eſſe de religioſo per ſententiam eiecto. Et meritò (quicquid dicat Sotus dicto artic. 3.) quia eadem ratio obligationis in eo manet, etiamſi ſit ad triremes condemnatus: ſemper enim manet religioſus talis ſtatus, & ideò licet pro tunc ſit impeditus ab vſu chori, tenetur recitare, ſi commodè poteſt.

9. Multò magis obligatur apoſtata, & ad triremes damnatus, ſi commodè poteſt. *Nauarrus.*

Sotus.

CAPVT XVIII.

Vtrùm clerici beneficium habentes teneantur ad horas Canonicas recitandas.

GEneralis regula eſt, Beneficium Eccleſiaſticũ ſecum afferre hãc obligationem, etiam ſi perſona, quæ illud habet, religioſa non ſit, neque ordinata in ſacris. Ita docent omnes. Soléntque probari primò ex cap. *Si quis Presbyter*, diſt. 92. ibi: *vel quilibet clericus Eccleſiæ deputatus*. Illud enim Decretum licet non ſit Martini Papæ, vt à Gratiano inſcribitur, ſed ex collectis à Martino Bracharenſi Epiſcopo, vbi eſt ſexageſimnm tertium, creditur ſumptum ex Concilio Toletano I. cap. 5. Verum eſt tamen, in illo Concilio non dici: *Si ad quotidianum pſallendi officium matutinis, vel veſpertinis horis ad Eccleſiam non conuenerit, &c.* Vbi in rigore de ſolo ſacrificio Miſſæ videtur eſſe ſermo; in alio verò decreto extenſum eſt, vel declaratum etiam de ſacrificio laudis, quod per horas Canonicas Deo offertur. A quo autem, vel qua auctoritate illa declaratio, & verborũ mutatio facta ſit, mihi non conſtat; vtcumque tamen ſit, Decretum illud, prout apud Gratianum habetur, pro lege ab omnibus ſuſcipitur. Adhuc tamen reſponderi poteſt, ibi eſſe ſermonem de obligatione aſſiſtendi, vel canendi in choro. Sed ex vna, altera illata eſt, nam ſi in choro non impletur, ſaltem priuatim idem officium dicendum eſt. Probat etiam hanc obligationem Nauarrus ex cap. *Quod à te*, & cap. *Diuerſis*, de Cler. coniug. vbi clerici coniugati inepti cenſentur ad beneficia Eccleſiaſtica retinenda, quia non poſſunt Deo, & ſeculo conuenienter ſeruire: nam hæc ratio ſupponit, eos ratione beneficij eſſe obligatos ad diuina officia perſoluenda. Sed illa Iura apud me non cogunt, tum quia ex generali obligatione miniſtrandi, vel ſeruiendi in Eccleſia, non infertur particularis dicendi officium diuinum; tum etiam quia clericus coniugatus non eſt moraliter impeditus ad priuatim recitandum officium diuinum. Expreſſiùs hoc probatur ex Cõcilio Lateranenſi ſub Leone X. ſeſſion. 9. in Bulla reformationis, ſub titulo, *Reformationes curiæ*, §. *Statuimus*, vbi priuat fructibus beneficiorum eos, qui diuinum officium non dicunt, & non eſt lex purè pœnalis, vt conſtat, ergo ſupponit illam eſſe grauem culpam: quod etiam ſignificant illa verba: *Eos tamquam iniuſtè perceptos*, & illa: *Si in ſimili negligentia*

1. Beneficium Eccleſiaſticum affert obligationẽ recitãdi horas Canonicas, licet nullus alius titulus intercedat.

Cap. *Si quis Presbyter.* *Martin. Brachar. Epiſc.* *Conc. Tolet.*

Gratian.

Nauarr. Clerici coniugati cur non cenſentur ad beneficia Eccleſiaſtica retinenda apti.

Conc. Later. Ex Concilio Lateranenſi probatur obligatio ad officium diuinum dicẽdum à Beneficiatiis.

contuma

contumaciter permanſerint, &c. Quæ verba planè ſignificant, illam eſſe grauem culpam; ac ſubinde contrarium actum eſſe præceptum. Illámque conſtitutionem confirmauit, & auxit Pius V. Conſt. ſua 138. in Bull. Rom. vt infrà latius videbimus.

Pius V.

2. Dubitari autem ſolet, an hæc obligatio ſit non ſolùm de iure poſitiuo, ſed etiam de iure naturali. Multi enim cenſent eſſe de iure naturæ. Ita Vlrichus, quem refert, & ſequitur Turrecremata diſtinct. 91. in principio quæſt. 5. & indicat Antoninus 3. part. tit. 13. cap. 4. §. 51. & ſequitur. Nauarr. cap. 7. de Orat. num. 3. Durantus lib. 3. de Ritib. cap. 22. qui citat Gloſſam pragmaticæ ſanctionis, §. 1. & Caietanus, verb. *Hora Canonica*, qui non expreſsè id affirmat, ſed quatenus aſſerit, teneri clericum beneficiatum ad horas dicendas ratione ſtipendij, quod per beneficium datur; obligatio autem, quæ ex ſtipendio naſcitur, naturalis iuſtitiæ eſt. Atque hoc modo poteſt pro hac ſententia referri Tabienna, verb. *Hora*, quæſt. 1. & 15. Roſella, num. 13. Armilla, num. 11. & Soto lib. 10. de Iuſt. quæſt. 5. artic. 3. & alij. Fundamentum ergo huius ſententiæ eſt, quia *beneficium datur propter officium*, iuxta cap. vlt. de Reſcript. in 6. & cap. *Cum ſecundum*, de Præb. qui autem officium non implet, iniuſtè accipit emolumentum beneficij, cap. *Si quis ſacerdotum*, & cap. *Eos etiam*, diſt. 81. Hoc autem ius naturale eſt, vt mercenarius, qui non ſeruit, ſtipendium non recipiat; ergo etiam è contrario, qui accipit ſtipendium, iure naturæ obligatur ad opus implendum; ergo eodem iure naturæ obligatur quilibet clericus habens beneficium Eccleſiaſticum, ad diuinum officium dicendum.

1. Sententiam hanc obligationem eſſe de iure naturæ, & poſitiuo. *Vlrichus. Turrecr. D. Anton. Nauarr. Duran. Caietan.* *Tabien. Roſel. Armill. Soto.*

3. Hæc verò ſententia videtur in ſuo diſcurſu committere defectum ſuprà notatum ex genere ſpeciem affirmatiuè colligendo: cùm enim dicitur beneficium dari propter officium; ſub nomine officij comprehenditur quodlibet ſpirituale miniſterium, ſeu ſeruitium Eccleſiæ, vel fidelium, ſub quo officio multa alia includuntur præter recitationem horarum Canonicarum, vt miniſtratio Sacramentorum, prædicatio verbi Dei; miniſterium altaris; ſpirituale regimen Eccleſiæ, & ſimilia. Ergo poſſunt dari beneficia propter alia officia, præter horas Canonicas; ergo ſaltem in illis non habebit locum hæc obligatio. Imò, vt ſuprà vidimus, aliqui probabiliter cenſent, Canonicos, vel dignitatem habentes aſſiſtentes, & non cantantes in choro, ſatisfacere obligationi officij, propter quod accipiunt beneficium, & ſtipendium etiam diſtributionum; ergo ex vi naturalis iuſtitiæ non obligarentur in rigore ad dicendum officium, niſi alio ſpeciali præcepto obligatio imponeretur.

Impugnatur, quatenus leui nititur fundamento. Beneficium datur propter officiū, quo modo ſit intelligēdum.

4. Nihilominùs dicendum eſt, hoc officium recitandi horas Canonicas, tale eſſe, talíque modo ab Eccleſia inſtitutum, & acceptum, vt cuilibet beneficio Eccleſiaſtico, quod per proprium titulum ſpiritualem confertur, annexum ſit, non obſtante quacumque obligatione ad aliud officium, ex vi talis beneficij impoſita. Itaque licet Epiſcopatus detur propter ſpirituale regimen animarum, & propter verbum Dei, ſimul datur propter officium Canonicum; idem eſt de beneficio Parochiali, & de quocumque alio, etiam ſimplici. Hæc autem veritas ſupponitur ab omnibus allegatis auctoribus potiùs, quàm probetur; quia ex ſola rei natura probari non poteſt, vt argumentum factum probat, ſed neceſſaria eſt inſtitutio, ac voluntas Eccleſiæ: hæc autem inſtitutio in Iure Canonico, & communi non videtur ſufficienter probari, quia nullibi

Hęc obligatio cuilibet beneficio Eccleſiaſtico ex Inſtitutione Eccleſiæ annexa eſt, quamuis alia ſit impoſita.

A inuenitur ita expreſsè propoſita, & declarata, vt etiam Sotus ſignificauit. Nihilominùs ad illam probandam ſufficit communis conſenſus, & traditio Eccleſiæ, videtur item mihi, illam declaraſſe Concilium Lateranenſe loco proximè citato: nam poſtquam ſtatuit, vt beneficiati non recitantes priuentur fructibus, vel ſi contumaces ſint poſt legitimam admonitionem, etiam ipſis beneficiis priuentur, rationem ſubdit: *Cùm propter officium detur beneficium:* ergo intelligit, & declarat propter hoc officium recitandi dari omne beneficium: nam de omnibus planè loquitur, vt ex principio illius ſtatuti conſtat, dum ait: *Ordinamus, vt quilibet habens beneficium cum cura, vel ſine cura*, &c.

Soto. *Conc. Later.*

5. B Suppoſita ergo hac inſtitutione, rectè infertur eſſe hanc obligationem ex inſtantia naturali, vt probant dicti auctores: ſi quis autem rectè conſideret, totum hoc tandem reducitur ad Eccleſiaſticum præceptum, ideo enim cenſetur dari beneficium propter hoc officium, quia Eccleſia voluit, vt hoc eſſet quaſi primum, & fundamentale officium, propter quod beneficium quodlibet datur. Et ita ſenſit Sylueſter, verb. *Hora*, quæſt. 8. Addit verò, quòd ſi Eccleſia non determinaſſet hoc officium, vt ratione cuiuſlibet beneficij recitaretur, teneretur clericus beneficiatus ad recompenſandum benefactoribus, quia hoc eſt de iure naturæ: quod etiam multi Canoniſtæ ſuprà citati docuere. Verumtamen niſi vel ex inſtitutione ipſa beneficij, vel ex conſuetudine, vel ex præcepto, & declaratione C Eccleſiæ, conſtet de miniſterio, vel actione ſpirituali, aut ordinata ad ſpiritualia, ratione cuius datur beneficium, non poſſumus cum fundamento aliquam obligationem ex iuſtitia imponere ad actionem determinatam, ratione beneficij, ſed ad ſummùm erit obligatio gratitudinis, cui poſſet beneficiatus ſatisfacere per quodcumque genus orationis vocalis, aut mentalis, vt ſuprà dicebam, vel per communia opera religionis, vt dicendo, vel audiendo Miſſam. Ad obligationem enim iuſtitiæ, neceſſe eſt, vt formale, vel virtuale pactum intercedat, quo aliquis ratione ſtipendij ad certam actionem obligetur: & ideo vt ex beneficio naſcatur obligatio recitandi horas Canonicas, neceſſarium fuit, vel conſuetudine, vel lege Eccleſiæ eſſe D declaratum, hoc eſſe officium, propter quod beneficium datur. Atque ita explicati ſunt omnes tituli, ex quibus obligatio ad horas Canonicas naſcitur; ſunt enim tantùm tres numerati, ſacer ordo, ſolemnis profeſſio ad chorum, & beneficium Eccleſiaſticum: hos enim titulos, & nullum alium omnes auctores agnoſcunt. Non agimus autem de peculiari obligatione, quæ ex voto oriri poteſt, vel interdum ex hominis præcepto; nam illa non pertinet ad ius commune, de quo agimus, ſed ex particulari facto naſcitur.

2. Aſſertio. Suppoſita prædicta inſtitutione obligatio eſt ex naturali iuſtitia, tota tamen reducitur ad Eccleſiaſticum præceptum. *Sylueſt.*

Ad obligationem iuſtitiæ, neceſſe eſt vt formale pactū intercedat.

Circa propoſitam autem regulam multa explicanda ſuperſunt, quæ in ſequentibus capitibus proſequemur: nunc vna tantùm difficultas expedienda eſt. Nam videtur ſequi ex dicta regula, ſi vnum E beneficium obligat ad recitandum ſemel totum officium, duo beneficia obligare, vt bis dicatur, & plura, vt ſæpiùs: nam proportio videtur in hoc ſeruanda, attenta ratione iuſtitiæ. Quæ difficultas petit vulgare dubium, an qui habet plura beneficia, teneatur pluries in die Canonicum officium dicere, vel ſatisfaciat vtrique, aut omnibus, & iuſtitiæ, ac præcepto Eccleſiæ, ſemel recitando: ſunt enim in hoc contrariæ opiniones. Nauarrus enim in Miſcel. 60. de Orar. in eam partem inclinat, quæ

6. Vnica difficultas cōtra traditam doctrinam.

Nauarri ſent. teneri beneficiatū

toties dicere officiũ, quot habet beneficia. *Guilicl. Pari. Carth. Nauarr.*

affirmat, teneri beneficiatum toties dicere officium, quot beneficia habet: quod etiam ſenſerunt Guilielmus Pariſienſis in tractat. de Collat. benef. & Carthuſianus Opuſc. contra pluralitatem beneficiorum, artic. 1. Nauarrúſque multa affert argumenta: ſumma verò eorum eſt: quia vnumquodque beneficium per ſe obligat ad recitandam, & per coniunctionem in vna perſona nõ fiunt vnum, ergo inducunt duas obligationes, ſed per vnam recitationem non ſatisfit vtrique ad æqualitatem, nec multiplicatio ſolutionum eſt impoſſibilis; ergo cadit ſub obligationem. Sicut qui habet plures Capellanias certum numerum Miſſarum, aut certum ſeruitium poſtulantes; tenetur duplicatas Miſſas dicere, vel duplex ſeruitium exhibere, quòd ſi talia ſint ſeruitia, vt ſint incompatibilia, vel non detur in eis locus repetitioni, vt ſi obligent ad dicendum Miſſam quotidie per ſe, & non per alium, tunc non poterit quis tuta conſcientia Capellanias illas ſimul retinere, quia non poteſt ad æqualitatem vtrique ſatisfacere; ergo idem cum proportione dicendum eſt de pluralitate beneficiorum; vnde ſi quis tantam multitudinem beneficiorum accipiat, vt moraliter non poſſit toties in die officium dicere, contra iuſtitiam, & æquitatem beneficia illa tenebit. Nec ſatisfaciet, dicendo ſemel per ſe, & toties per alios, quia vt diximus ſuprà, & inferius etiam dicemus, hoc eſt onus perſonale, quod per alios ſolui non poteſt.

Officium dicere eſt onus perſonale, quod ad alios tranſmitti nõ poteſt.

7. Cõtraria ſententia quæ obligationes recitandi officij diuini ad multiplicationem beneficiorũ nõ multiplicat, præfertur. *D.Thom. Paludan. Maior. Turrecr. Alb.Magn. Ferrar. Ioan. de Lignan.* Probatur ratione.

Contraria ſententia communis eſt, quam docuit D. Thomas quodlib. 1. artic. 13. & ſecuti ſunt Paludanus, in 4. diſt. 15. quæſt. 5. Maior diſtinct. 12. quæſt. 6. Turrecremata diſt. 91. in principio, Albertus de Ferrariis tract. de Horis Canonicis; & Ioannes de Lignano in Clem. 1. de Celebr. Miſſar. eſtque tam vniuerſali, & indubitata conſuetudine recepta, vt non poſſit in moralem dubitationem adduci. Ratio autem à priori eſt, quia licet Eccleſia præceperit recitare officium habenti beneficium, nullibi præcepit recitare pluries idem officium habenti plura beneficia; & conſuetudo ſufficienter interpretatur non eſſe hanc mentem illius præcepti. Et declaratur à ſimili, quia licet Eccleſia præceperit, vt qui habet ordinem ſacrum, totum officium ſemel in die dicat, non ideò præcepit, vt qui habet plures ordines ſacros, pluries dicat officium. Et hoc exemplum facilè ſoluit fundamentum alterius ſententiæ: nam licèt aliquis titulus ſit ſufficiens ratio obligationis, non ſemper multiplicatio titulorum multiplicat obligationes, ſed auget eandem, vt pluribus titulis debeatur. Vt ſacerdos religioſus habens beneficium regulare tribus rationibus profeſſionis, ordinis, & beneficij ad recitandum tenetur, & tamen non propterea tenetur ad tria officia, ſed ad vnum tribus titulis. Itaque hoc ex inſtitutione pendet; inſtitutio autem Eccleſiæ non eſt, vt eadem perſona obligetur ad recitandum ſæpius in eodem die, etiamſi ex pluribus capitibus teneatur. Neque in hoc aliquid peculiare afferri poteſt, quod in Iure Eccleſiaſtico, vel naturali fundatum ſit. De Eccleſiaſtico conſtat, quia ſcriptum non inuenitur, & conſuetudo eſt in contrarium: de naturali verò patet, quia hæc res non eſt naturalis iuris, ſed humani, vel, vt ſit naturalis obligatio, ſupponit humanam inſtitutionem.

Multiplicatio titulorũ non multiplicat obligationes.

8. Suppoſitis ſtipẽdiis nulla adhuc datur obligatio ex iure naturæ ſiue illa conſideretur, reſpectu fideliũ; ſiue inſtitutorum beneficiorum.

Dices: ſuppoſitis ſtipendiis ius naturæ obligare. Sed contrà, quia vel ſtipendium conſideratur reſpectu fidelium, qui vel ex bonis ſuis conferunt ad hæc ſtipendia ſoluenda miniſtris Eccleſiæ, vel fuerunt patroni, vel inſtitutores talium beneficiorum; vel conſideratur reſpectu ipſius Eccleſiæ, aut Pontificis ordinantis modum huius obligationis ad officium ratione beneficij. Prior conſideratio non ſufficit ad hanc obligationem in particulari imponendam, quia licèt fideles ſoluant decimas ad ſuſtentandum miniſtros Eccleſiæ, & ideo ipſi teneantur ex iuſtitia populo miniſtrare; tamen determinare materiam huius obligationis, & diſtribuere onera miniſtrorum ad Eccleſiam pertinet; Eccleſia autem numquam voluit, vt propter quoſcumque redditus eadem perſona ſæpiùs dicat officium in die, etiam ſi propter varios beneficiorum titulos, illos recipiat. Et quamuis aliqua beneficia patrimonialia ex voluntate inſtituentium interdum habeant peculiaria onera deſignata, numquam inuenietur de onere diuini officij aliquid peculiariter in huiuſmodi inſtitutionibus declaratum, neque Eccleſiæ conſuetudo illud fert, ſed ſemper ſupponitur hæc obligatio vt annexa beneficio; ergo nec propter voluntatem ſpecialem inſtituentium dici poteſt ex pluribus beneficiis huiuſmodi oriri obligationem dicendi pluries officium. Et fortaſſe ſi aliquis tentaret hoc onus imponere, cenſeretur tam alienum ab vſu Eccleſiæ, vt non admitteretur, neque iuſtum reputaretur.

9. Vna oratione maximè publica pluribus ſatisfit beneficiorũ obligationibus, & quomodo. *Hieron.*

Tandem adiungere poſſumus conſiderationem aliam, iuxta opinionem eorum, qui putant, quod recitatio diuini officij, etiamſi pro pluribus fiat, non minus valet ſingulis, quàm ſi pro vno tantùm diceretur, vt ſentit Hieronymus citatus in capit. *Non mediocriter*, de Conſec. diſt. 5. dicens: *Cùm pro cunctis animabus Pſalmus, vel Miſſa dicitur, nihil minùs, quàm ſi pro vno quolibet ipſorum diceretur*, *accipitur*: quod eſt intelligendum quoad vim impetrandi, quæ in his orationibus publicis, quæ nomine Eccleſiæ fiunt, præcipuè conſideranda eſt. Nam in eis non per ſe attenditur meritum, vel ſatisfactio particularis perſonæ recitantis officium: nam ſi ille ſit in ſtatu peccati mortalis, nihil meretur, vel ſatisfacit, & tamen verè implet præceptum, & munus ſuum, ſoluendo penſum orationis ſuæ. Veréque impetrat, ſeu impetrare poteſt, non tam attenta conditione ſuæ perſonæ, quàm ſpectata Eccleſiæ ſanctitate, in cuius nomine orat, & Dei liberalitate, & ſpeciali dilectione ad Eccleſiam ſuam. Quoad hunc ergo effectum probabile eſt, etiam ſi talis oratio fundatur pro multis, non minùs impetratiuam eſſe pro ſingulis, quia cum ad hunc effectum non attendatur valor, quem oratio habet à perſona orante, non minuitur in ſingulis, eo quòd ad plures extendatur, quia dignitas Eccleſiæ eſt ſufficiens ad omnes, & non minuitur acceptabilitas (vt ſic dicã) interceſſionis eius apud Deum pro aliquo, eo quòd pro pluribus intercedat. Sic ergo, quamuis aliquis officium Canonicum ſemel dicat pro pluribus Eccleſiis, aut populis, prout neceſſarium fuerit ad ſoluenda debita plurium beneficiorum, pro omnibus ſufficienter ſatisfaciet. Et quamuis opinio illa incerta ſit, quoad æqualem vim, quam tribuit orationi factæ ſpecialiter pro vno, vel factæ pro multis reſpectu ſingulorum, etiam in perſona Eccleſiæ, quia etiam ex hac parte eſt finiti valoris, vt attigi ſuprà lib. 1. & in 3. tom. diſputat. 79. ſect. 12. circa finem. Nihilominùs præſenti inſtituto ſatis eſt, quod illa precatio pro multis, prout fit in perſona Eccleſiæ, eſt apud Deum magnæ efficaciæ pro ſingulis: nam hoc ſatis eſt ad ſatisfaciendum illi obligationi, quia non tenetur is, qui habet beneficium ita orare pro illis, quibus obligatur, vt perfectiſſimo modo, ſeu totaliter, (vt ſic dicam)

Dignitas Eccleſiæ eſt ſufficiens ad omnes.

dicam) totam Eccleſiæ auctoritatem ad impetrandum interponat, quia nulla eſt naturalis ratio huius obligationis, neque Eccleſia illam impoſuit, vt oſtenſum eſt.

10. Nauarri ſententia impugnatur, & eiuſdē rationes diluuntur, atque adeo difficultas propoſita enodatur.

Ad rationes Nauarri iam ferè reſponſum eſt ex dictis: quia licèt in aliis caſibus poſſit quis teneri ad diſtinctas ſolutiones plurium debitorum, vel per plures res, vel per plures actiones, vt dicendo, vel audiendo bis Miſſam, quando vel ex verbis præcepti, vel ex natura talis materiæ id ſatis conſtiterit: nihilominùs ſæpe etiam contingit, vt vna actione duplici obligationi ſatisfiat, vt eodem ieiunio, vel eadem Miſſa, vel eadem peregrinatione. Præſens ergo obligatio huius poſterioris generis eſt, vt aliis exemplis magis ſimilibus eſt declaratum. Solùm eſt aduertendum, ſermonem eſſe de illo, qui legitimè poſſidet duo beneficia, ita vt vtriuſque verum ius habeat: nam ſi vtrumque, vel alterum iniuſtè, & indebitè poſſideat, clarum eſt non poſſe recitando ſatisfacere pro illo, vel illis, quorum non eſt dominus, nec iuſtus poſſeſſor: quod verum eſt, etiamſi ſæpius in die recitet, quia deeſt illi fundamentum, vt poſſit facere fructus ſuos. Dicunt tamen Paludanus & Maior, tunc quodam modo indirectè teneri ad plura officia, quia defraudat illis Deum, & Eccleſiam. Sed hæc obligatio immediatè ſolùm eſt ad dimittendum beneficium malè poſſeſſum, & reſtituendum fructus, non verò ſpecialiter ad recitandum iterum ratione illius: vnde ſi ex ſuppoſitione, quod malè retinet beneficia, obligetur ad recitandum, vel vt vitet ſcandalum, vel vt Eccleſiæ in publico officio ſatisfaciat; tunc ſemel tantùm recitando ſatisfaciet. Maiori ergo ratione idem dicendum eſt de omni clerico, qui legitimè vtrumque obtinet, ſiue quia talia ſunt, vt iure communi non ſint incompatibilia, & ſine fraude, vel ſurreptione ſunt obtenta, ſiue quia ex legitima diſpenſatione comparata fuerunt. Nam eo ipſo illi conceſſum eſt, vt ſemel recitando, fructus vtriuſque beneficij obtinere poſſit, dummodò ſi beneficia alia officia, vel ſeruitia poſtulant, illis, iuxta exigentiam eorum, per ſe, vel alios ſatisfaciat; nam hæc obligatio naturalis eſt, ſuppoſita beneficiorum inſtitutione.

Paludan. Maior.

Qui ex duobus beneficiis alterum iniuſtè poſſidet, non tenetur bis recitare.

CAPVT XIX.

Vtrùm beneficium obliget ad recitandum ex vi ſolius tituli, vel poſſeſſione etiam requirat.

1. 1. Suppoſitio. Ius ad beneficium non ſufficit ad obligationem recitandi.

QVoniam in beneficio inueniuntur, & ius ad fructus, & fructus ipſi, declarandum neceſſariò eſt, an ius ſine fructibus, vel fructus ſine iure ad hanc obligationem ſufficiant. Primum in hoc capite; ſecundum in ſequenti expediemus. Ius autem beneficij acquiritur titulo, & quaſi conſummatur poſſeſſione: loquimur autem de iure in re, nam ius ad rem poteſt antecedere titulum per prouiſionem nondum acceptatam, vel præſentationem, aut nominationem. Certum eſt autem hoc ius ad beneficium, non ſufficere ad obligationem recitandi, quia illud ius non eſt beneficium, neque qui illud habet, poteſt beneficiarius appellari. Atque ita etiam eſt certum, ante acquiſitum titulum beneficij non oriri obligationem recitandi. In reliquis verò ſunt plura dubia, videlicet, an ſolus titulus ante poſſeſſionem obliget ad recitandum: item, an ſaltem poſſeſſio ſufficiat ſine fructibus, & ſine ſpe illorum, vel an ſint neceſſarij fructus, & an, illi de-

A beant eſſe ſufficientes, vel ſatis ſint exigui.

In hac ergo materia variæ ſunt opiniones. Prima eſt, titulum ſolum beneficij ſine actuali poſſeſſione eius, imò etiamſi pro tunc haberi non poſſit, ſed violenter impediatur, ſufficere, vt aliquis teneatur ratione beneficij ad recitandum, dummodò habeatur moralis ſpes obtinendi poſſeſſionem. Ita tenet Nauarrus cap.7. de Orat. num.28. & 29. vbi ait, prouiſum ad beneficium, priuſquam ſuum conſenſum præbeat, non teneri ad recitandum, quia nondum habet ius in beneficium, licèt habeat aliquod ius ad illud, quatenus eſt ei debitum, iuxta cap. *Si tibi abſenti*, de Præbend. in 6. At verò ſtatim, ac præbet conſenſum, & ei facta eſt collatio, iam teneri ad recitandum etiam ante acceptam poſſeſ- B ſionem, quia iam habet ius in re, & dominium beneficij, & ex eo tempore ei debētur fructus, quamuis eos non ſit obtenturus, donec poſſeſſionem accipiat. Semper autem Nauarrus vltra titulum requirit expectationem moralem, non ſolùm poſſeſſionis, ſed etiam fructuum reſpondentium illi tempori, in quo non habuit poſſeſſionem, ita vt ſi fructus illius temporis non ſperaret, non teneretur in illo recitare, in quo conuenit cum tertia ſententia ſtatim referenda. Ita declarat in dicto loco, & in Manuali cap.25. num.103. & ſequentibus. 2.

1. Sententia. Titulum beneficij ſine actuali poſſeſſione obligare ad recitandum.

Secunda ſententia eſt, ad obligationem recitandi ex beneficio, neceſſariam quidem eſſe poſſeſſionem cum titulo beneficij; hanc tamen ſufficere ſine fructibus, & ſine illa ſpe illorum, etiam pro illo C tempore, pro quo quis ad recitandum obligatur. Ita ſentire videntur Paludanus in 4. diſt.15. quæſt. 5. & Turrecremata diſt.91. in principio, quæſt.14. De priori parte huius ſententiæ ſtatim dicemus. Ratio verò alterius partis eſſe videtur, quia Iura dicunt teneri ad recitandum, qui habet beneficium: ſed qui titulum, & poſſeſſionem recepit, verè, ac ſimpliciter habet beneficium, quia fructus, vel ſpes eorum non pertinent ad ſubſtantiam beneficij: vnde ille poteſt gaudere honoribus, & priuilegiis clericorum habentium beneficium, & poterit habere ſedem in choro, & ſuffragium in capitulo, ſi beneficium tale ſit; ergo ille tenetur ad recitandum, quia ius aliam conditionem non requirit, nec limitationem adhibet, & vbi Ius non diſtinguit, nos diſtin- D guere non debemus. 3.

2. Sententia. Ad obligationem recitandi ex beneficio neceſſariā eſſe poſſeſſionē cum titulo. *Paludan. Turrecr.*

Tertia ſententia eſt, titulum, & beneficium non ſufficere ad obligationem recitandi pro eo tempore, pro quo aliquis non accipit, neque expectat habere aliquos fructus, vel quia per Papam fuerunt alteri applicati, vel quia ex conſuetudine, vel alio titulo non debentur pro primo, vel ſecundo anno poſſeſſionis beneficij, vel quia ſeruire non poteſt, & cogitur ſeruire per alium cum congrua ſuſtentatione, vel per vim, & iniuſtitiam impeditur, ne illos accipiat ſine ſpe recuperandi. Ita Caietanus, in Summa, verbo *Hora*, Soto lib.10. de Iuſtitia, quæſt. 5. art.3. Armilla, verbo *Hora*, num.1. vbi inclinant etiam Sylueſter, & alij Summiſtæ. Fundamentum eſt, quia moraliter, & humano modo loquendo, il- E le perinde ſe habet pro eo tempore, ac ſi non haberet beneficium, cum ſtipendio illius non fruatur. Et confirmatur, quia cùm dicitur *beneficium dari propter officiũ*, maximè intelligitur de beneficio quoad fructus, qui ſunt veluti ſtipendium propter officium; ergo cùm dicitur beneficium obligare ad recitandum, intelligi debet de beneficio fructuoſo. Nam qui *altari deſeruit, ex illo debet viuere*, ſeu participare 1. ad Corinth. 9. ergo qui de illo non participat, non obligatur recitare. Neque ab hac ſen- 4.

3. Sententia. Titulum, & beneficium nō ſufficere ad obligationem recitandi pro eo tēpore quo nec recipiũtur fructus, nec expectantur. *Caietan. Sotus. Armilla. Sylueſt.* *1. Cor. 9.*

Medina. tentia videtur diſſentire Medina quæſt.7. de Orat. nam licèt affirmet, teneri ad recitandum eum, qui nullos fructus ex beneficio accipit, quia accipit illud cum penſione ſoluendi omnes fructus alteri, totum hoc fundat in voluntaria acceptatione cum illo onere: vnde ſi inuitus id faceret, fortaſſe oppoſitum ſentiret, quia videtur ſequi per argumentum à contrario, quamuis ipſe diſtinctè hoc non declaret.

5. Tenetur ad recitandum qui volēs, ac ſciens beneficium accipit, cuius fructus recipiat alter: contra verò ſi per illum nō ſtat. Probatur 1. pars. *Ledeſm. Aragon. Cordub. Syluest.*

Atque hoc modo tenent eandem opinionem Ledeſma in 4. part. 2. quæſt. 16. art. 4. dub. 5. Aragonus 2.2. quæſt. 83. art. 12. & Corduba, in Summa, quæſt. 186. & poteſt ſumi ex Syluestro, verbo *Hora*, quæſt. 2. dicto 2. Et cum hac limitatione ſuadetur hæc ſententia: primò, quia in illo caſu reuera ille habet beneficium, & ius ad fructus; quod autem illos non lucretur, voluntate eius factum eſt, licèt de licentia Pontificis; ergo apud illum manet tota obligatio diuini officij, quia nec Pontifex illam abſtulit, vt per ſe conſtat, nec ipſe potuit à beneficio illam ſeparare ſua voluntate. Et confirmatur; nam tenetur, cui reſeruatur penſio, non ex vi illius Canonicum officium dicere, vt infrà videbimus; ergo neceſſe eſt, vt qui recipit beneficium, hanc etiam obligationem recipiat, non enim debet Eccleſia ſuo ſeruitio priuari. Confirmatur ſecundò; nam ille, qui hoc modo acceptauit beneficium, tenetur ad quodcumque aliud ſeruitium debitum ex vi beneficij, etiamſi fructus non percipiat; ergo etiam tenebitur ad hoc ſeruitium recitandi horas. At verò ſi contingat, aliquem accipere beneficium illo modo non voluntate ſua, ſed iuſſu Pontificis, hi Auctores ſentiunt, in eo caſu non obligari, quia tunc nec per ſe, nec per alium recipit fructus, nec per illum ſtat, quominùs eos recipiat, ſed per Pontificem, qui beneficium illo modo contulit. Et ita declarant hanc ſententiam expreſsè Aragon, & Ledeſma, atque ita in re non diſſentiunt à tertia opinione, ſed illam limitant, vt intelligatur, quando fructus inuoluntariè non percipiuntur. Quæ limitatio, & per ſe eſt rationi conſentanea, & non eſt aliena à mente Auctorum primæ opinionis. Nam ipſi aſſerunt, tunc aliquem deobligari ab onere diuini officij propter fructus non perceptos, quando per illum non ſtat, quominùs illos recipiat; quoties autem voluntariè illis renuntiauit expreſsè, vel tacitè; per illum ſtat, quominùs eos recipiat, ergo. Item, qui voluntariè ſuſcipit officium oneroſum, renuncians ſtipendio eius, obligatus manet ad ſatisfaciendum, & implendum officium, & multò magis, ſi conſentiat, vt ſtipendium detur alteri, pro quo ipſe vult laborare, ergo à fortiori tenebitur beneficiatus in dicto caſu ad dicendum officium, quia non tantùm hoc modo ſe obligat, ſed etiam accipit in ſe ius perpetuum, quod aliquando poterit ſibi prodeſſe ad percipiendos fructus, vt ſi penſionarius moriatur.

Probatur 2. pars. (margin, beside "Confirmatur ſecundò")

Aragon. Ledeſm. (margin, beside "declarant hanc ſententiam")

6. 2. Suppoſitio vltra titulū requiritur ſaltē probabilis, & moralis ſpes poſſeſſionis ad obligationē recitandi.

Præter has opiniones non inuenio, aliquem dixiſſe, ſolum titulum beneficij ſine ſpe poſſeſſionis, vel etiam cum ſpe illius, & ſine ſpe fructuum obligari ad recitandum. Ideóque hoc in primis ſuppoſnimus tamquam fundamentum certum, quia nullo Iure, vel conſuetudine probati poteſt talis obligatio, & ideò cum ab Auctoribus non aſſeratur; non eſt facilè imponenda. Et hic maximè habet locum illa ratio, quòd ille potiùs nomine, quàm re habet beneficium, & ideò non comprehenditur ſub lege obligante habentes beneficium, quæ cùm oneroſa ſit, reſtringenda potiùs eſt, quàm extendenda. Et hoc etiam confirmat fundamentum tertiæ ſententiæ; & ex ſequenti aſſertione à fortiori confirmabitur. Sit ergo certum, vltra titulum requiri ſaltem probabilem, & moralem ſpem poſſeſſionis acquirendæ.

7. 1. Aſſertio. Beneficium non obligat ad recitandū officium ratione ſolius tituli ante acquiſitam poſſeſſionē. *Turrecr. Palud. Maior. Flamin. Azor.*

Vltra hoc verò dico primò: Beneficium non obligat ad recitandum officium ratione ſolius tituli ante acquiſitam poſſeſſionem, niſi per beneficiatum ſtet habere illam. Hæc aſſertio licet ſit incerta propter auctoritatem, & rationem Nauarri: nihilominùs eſt probabilior, illam enim apertè ſupponūt Turrecremata & Paludanus ſuprà, & Maior in 4. diſtinct. 12. quæſt. 6. ad 9. Docet ex profeſſo Flaminius lib. de Reſignatione beneficiorum, quæſt. 9. num. 15. cuius ſententiam probabilem iudicat Azor. lib. 10. cap. 4. quæſt. 7. Adducit autem Flaminius in huius ſententiæ fauorem eundem Nauarrum (B) Concil. 17. de Celebratione Miſſarum; ſed immeritò; quia ibi loquitur de eo, cui nondum erat collatum beneficium, nec habebat ius, ſeu titulum in re, ſed tantùm ad rem, vnde potiùs ſentit, quòd ſi facta eſſet collatio, obligaretur ille ad recitandum, & ita ibi confirmat, quod in aliis locis dixerat. Addit etiam ille Auctor, ita eſſe vſu receptum in Curia Romana, de quo mihi non conſtat, ſi tamen id conſtiterit, pro lege ſufficiet, maximè cùm nullum ſit Ius in contrarium, & hæc res maximè pendeat ex poſitiuo iure, vel conſuetudine. Nam ex ſola rei natura opinio Nauarri non ſufficienter probatur, primo quia in Iure non cenſetur quis perfectè, & quaſi conſummatè habere beneficium, donec (C) pacificam eius poſſeſſionem habeat, vel ſaltem per illum ſtet, quominùs habeat, argumento capit. *licèt Epiſcopus* de Præbend. in 6. Secundo, quia licet quis habeat dominium (vt ita dicam) radicale, ſeu proprietatis beneficij à die collationis, nondum tamen habet dominium vtile, (vt ſic dicam) & ideo non immeritò poteſt non obligari ſtatim ad laborandum in vinea, donec vtilitatem ex illa accipiat, vel ad hoc habeat quaſi proximam poteſtatem. Neque ſatis eſt, quod poſtea ſit percepturus fructus illius temporis: tum quia hoc non eſt vniuerſale, vt patet in Canonicatibus, & aliis ſimilibus præbendis: tum maximè quia hæc ipſa ſpes eſt ſemper incerta, quantumuis probabilis ſit; ſæpe enim prouiſio fit, & acceptatur Romæ, & poſtea in Hiſpania (D), verbi gratia, mille impedimenta inueniuntur, quia vel alius intruſus eſt colorato titulo, vel alius priùs impetrauerat, & ſimilia; ergo non debet quis obligari ad perſoluendum officij Canonici debitum priusquàm perfectè ſit aſſecutus beneficium, & poſſeſſionem eius, tunc enim moraliter poteſt eſſe certus de fructibus, & non aliter.

1. Senteut. Nauarri, improbatur & eius fundamenta ſoluuntur. Non cenſetur quis habere perfectè beneficium donec pacificā eius poſſeſſionē habeat.

8. Præcedens aſſertio limītanda eſt, dummodo per illū non ſtet poſſeſſionem non accipere.

Videtur ergo hæc opinio ſatis probabilis. Addita verò eſt; illa reſtrictio, dummodò per illum non ſtet, quominùs poſſeſſionem beneficij conſequatur; quia ſi vel malitiosè moras prætendat, aut negligenter ſe gerat, non debet fraus, vel negligentia illi prodeſſe, neque Eccleſia priuanda eſt officio ſuo propter culpam beneficiati. At verò ſi moralem diligentiam adhibeat, rationabiliter excuſatur (E) ab onere recitandi, donec poſſeſſionem accipiat. Quòd ſi tunc inueniat aliquos fructus correſpondentes priori tempori, ex quo titulum accepit, id accidentarium eſt; nam ſæpe etiam contingere poteſt, vt nulli ſint, & nullum eſt inconueniens, quòd pro illo tempore ſtipendium aliquantulum augeatur: nam interdum etiam contingit, vt ſucceſſori reſeruentur omnes fructus, non ſolùm à tempore accepti tituli, ſed etiam à tempore vacationis beneficij, quo tempore futurus ſucceſſor

ceſſor recitare non tenebatur. Denique ſi debitum vſum, & inſtitutionem beneficij conſideremus, illud augmentum in commodum Eccleſiæ, & vſum pauperum maxima ex parte redundare debet, & non eſt à ratione alienum, vt inde etiam poſſit iuuari beneficiatus ad maiores aliquas expenſas, quæ in initio ſuſcepti beneficij fieri ſolent.

9. Qui per litem impeditur, ne poſſeſſionem accipiat beneficij cuius habet titulum, pro eo tempore ratione ſolius tituli deobligatur recitando. Nauarr. ſententia in cõtrarium.

Ex hac verò reſolutione à fortiori infertur, quoties aliquis recepto titulo, & acquiſito iure in beneficium, per litem impeditur, ne poſſeſſionem accipiat, non teneri pro eo tempore ad recitandum ratione ſolius tituli. Patet ex illo principio, quòd caret poſſeſſione, & per eum non ſtat. Et ita tenent Auctores proximè citati. Contrarium tamen tenet Nauarrus dicto capite 7. de Oratione, numer. 28. dicens; habentem iuſtum titulum beneficij, ſi pro illo, eiúſque poſſeſſione litigat, & habita ſententia adepturus ſit fructus illius temporis, obligari ex vi tituli ad recitandum, *ſecundum omnes*, inquit, *etiamſi non accepiſſet, neque accipere poſſet poſſeſſionem, quicquid præfati tamquam magis Theologi, quàm Canoniſtæ ſenſerint*. Ipſe verò neminem in particulari pro ſua ſententia refert: ad illam tamen videtur acceſſiſſe Ledeſma in 4. part. 1. quæſt. 16. art. 4. dub. 5. propoſ. 6. quamuis non explicet, an loquatur de illo, qui poſſeſſionem non habet. Præterea, quod me magis mouet, Nauarrus nullum ius, ſeu Decretum adducit, quod Theologum cogat, à Iuriſconſultis diſſentire. Sed hac tantùm ratione vtitur, quod *fructus recepti ſaltem poſt litis conteſtationem actori debentur, ſi vincat, etiam ſi contra poſſeſſorem ſupra proprietatem litiget tam in ſpiritualibus, quàm in profanis*.

Ledeſm.

10. Oſtenditur durante lite neminem ratione ſolius tituli teneri ad recitandum contra ſententiam Nauarri.

Verumtamen hæc ratio non cogit; nam, eſtò, debeantur fructus, ſi vincat, multis tamen modis fieri poteſt, vt non vincat, etiamſi iuſtum titulum habere videatur, cur ergo in illo dubio obligabitur quis ad recitandum, cùm in Iure expreſsè cautum non ſit? Item huiuſmodi lites non tam ſolent eſſe diuturnæ, ac moroſæ vt ſit valdè conſuetum, & fortaſſe optimum conſilium, non obſtante iuſto titulo, compoſitionem facere cum intruſo, & relinquere illi fructus, quos accepit, vel magnam eorum partem; ergo illud debitum eſt valdè incertum, & morale eſt, vt non perducatur ad effectum; ergo non eſt ſatis, vt ſtatim, ac ſine mora quis obligetur. Præterea, vel alius litigans poſſidet beneficium, vel neuter poſſidet; ſi alius poſſidet, ille tenetur pro tunc recitare, quia tenetur ad totam adminiſtrationem beneficij, & quia neceſſe eſt; vt ſaltem habeat titulum coloratum, & actu fruitur beneficio, ratione poſſeſſionis, & actualis miniſterij, & ob illum exteriorem titulum, vt ſic dicam, ſeu ſpeciem veri tituli; ergo non eſt, cur pro eo tempore alter obligetur, quia omninò eſt ab adminiſtratione remotus, & quia non oportet, vt hoc peculiare onus duobus imponatur. Si verò neuter poſſidet, cur ille, qui putat ſe habere iuſtum titulum obligandus eſt ad ſtatim recitandum, cùm nihilominùs res ſit dubia, & per illum non ſtet, quominùs litiget, vel careat beneficio, & labores multos, & expenſas pati priùs debeat, quàm beneficium pacificè poſſideat? Et profectò videtur potiùs obligandus ad recitandum is, qui iniuſtè litigat, & impedit alium, quia ille etiam iniurioſus eſt Eccleſiæ, quam priuat ſuo debito miniſtro, & ideò videtur obligandus, vt ſubeat onera, quibus poſſit aliquo modo Eccleſiæ incommodum recompenſare. Vel certè ſi vterque litigans

Confirmatur 1.

Qui iniuſtè litigat obligãdus eſt ad recitandum diuinum officium.

A putat, ſe habere ius, & bona conſcientia litigat, neceſſe eſt, vt cauſa ſit dubia, ideóque difficile videtur, aut vtrumque obligare ad recitandum, cùm beneficium non poſtulet duplex officium, neque tunc ſit diuiſum inter duos; aut obligare vnum potiùs, quàm alterum, cùm moraliter non appareat maior ratio, quando vterque inuincibiliter putat, vt ſupponimus, ſe habere ius. Neuter ergo videtur obligandus: & quod tunc Eccleſia patiatur, & careat illo ſeruitio, vel officio, eſt per accidens: nam tunc eſt beneficium quaſi vacans. Eſt ergo hæc pars ſatis probabilis, ſuppoſita probabilitate prioris fundamenti, quod pacifica poſſeſſio requiratur ad obligationem recitandi titulo beneficij.

B

CAPVT XX.

An iuſtè poſſidens beneficium, & non recipiens fructus, excuſetur; vel obligetur recitare?

1. 2. Aſſertio. Poſt titulum & pacificam poſſeſſionẽ beneficij ſtatim quis tenetur recitare, licet ſtatim fructus nõ percipiat dummodò ſperet percipere.

Nauarr. Turrecr. Paludan. Cordub. Syluest. Medina. Toletus.

DIco primò: Poſt titulum, & pacificam poſſeſſionem beneficij, ſtatim quis tenetur recitare, quamuis fructus beneficij non ſtatim accipiat, ſi habet moralem ſpem certam obtinendi illos. Ita docent Nauarrus, Turrecremata, Paludanus, Corduba, Sylueſter, ac Medina locis citatis, & Toletus, libro 2. ſuæ Inſtructionis, capite 14. in fine, quamuis ille etiam de non habente poſſeſſionem loqui videatur. Tamen poſt acceptam poſſeſſionem C ferè omnes Doctores videntur in hoc conuenire, & probari poteſt ex Iure: nam ille tenetur ad recitandum, qui habet beneficium, ſed ille iam perfectè, & completè habet, quandoquidem & eſt dominus, & poſſidet; ergo tenetur ad recitandum: nam Iura obligant habentem beneficium. Deinde, ad hanc obligationem non eſt neceſſaria anticipata perceptio fructuum; aliàs niſi quis cum poſſeſſione beneficij inueniat fructus, quos ſtatim accipiat, non obligabitur ſtatim ad recitandum, quod ridiculum eſt: ſufficit ergo expectatio fructuum beneficij iam poſſeſſi. Quod autem hæc expectatio breuior, vel longior futura ſit, non poteſt variare obligationem, cùm nullus terminus certi D temporis in hoc ſit Iure præſcriptus, nec ratione poſſit deſignari. Satis ergo eſt, quòd expectatio ſit moraliter certa, licet executio moras aliquas, vel difficultates habeat. Tandem ille, qui ſic poſſidet beneficium, habet adminiſtrationem eius, & tenetur ad alia onera beneficij; ergo etiam ad hoc onus recitandi. Imò, ſi beneficio inſeruiat, vt poteſt, vix poteſt non habere aliquod emolumentum, vel diſtributionum, vel oblationum, quæ ad altare fiunt, vel aliud ſimile pro qualitate beneficij; hoc autem per ſe ſatis eſt ad obligationem recitandi.

Sufficit expectatio fructuũ beneficij iam poſſeſſi.

Cõfirmatur.

2. 3. Aſſertio. Qui beneficiũ, & adminiſtrationẽ eiꝰ acceptat cum onere ſoluẽdi alteri omnes fructus in penſionem, licet integrè ſoluat, adhuc obligatur ad recitandũ rationeillius.

Dico ſecundò: Qui beneficium, & adminiſtrationem eius acceptat, & recipit, cum onere ſoluendi alteri omnes fructus in penſionem, licet integrè illos ſoluat, non liberatur ab obligatione recitandi horas Canonicas, ratione talis beneficij. Hæc E aſſertio, in ordine ad externam praxim (vt ita dicam) videri poteſt non multùm referre, quia ſi beneficiati eſſe ſolent clerici in ſacris; & ita ſi non recitent, non excuſabuntur à culpa mortali, & ſemper excuſabuntur ab obligatione reſtituendi, cùm fructus non percipiant. Nihilominùs tamen, & erit grauior culpa, ſi vtroque titulo ordinis, & beneficij tenentur, & ſæpe poterunt non eſſe clerici in ſacris, præſertim in Canonicatibus, &

aliis ſimilibus præbendis, & tunc ex ſola obligatione beneficij pendebit tota ratio culpæ. Probatur ergo aſſertio primò in ordinario modo obtinendi hæc beneficia per voluntarium conſenſum: nam qui ſic recipit beneficium voluntariè, & quaſi ex pacto, obligatur ad illius beneficij adminiſtrationẽ, & cedit iuri ſuo, quoad fructus in fauorem alterius, ergo tenetur integrè adminiſtrare beneficium; ergo & recitare; nam hæc eſt vna ex potiſſimis partibus illius adminiſtrationis. Patet conſequentia, quia volenti, & conſentienti non fit iniuria, & quia vnuſquiſque tenetur implere pacta, & promiſſa, & quia neque Papa ſic conferens beneficium, intendit auferre illi hoc onus, neque ipſe poteſt ſua ſe voluntate liberare, cùm ſit intrinſecum ipſi beneficio.

3. Probatur aſſertio. Cõfirmatur eadem aſſertio.

B Et confirmatur primò, quia ſicut fructus beneficij dantur propter officium recitandi, ita etiam dantur propter officium miniſtrandi Sacramenta, ſi ſit beneficium curatum, vel propter aſſiſtentiam in choro, ſi ſit Canonicatus, & ſic de aliis, ſed non obſtante penſione omnium fructuum, ille tenetur ad cætera munia beneficij, & ad reſidendum; ergo eadem ratione tenebitur ad recitandum. Confirmatur ſecundò, quia penſionarius poſtquam omninò reliquit beneficium, non tenetur ad officium Canonicum recitandum, vt infrà dicemus; ergo oportet, vt qui accipit beneficium, illam obligationem in ſe recipiat, alioqui & diuinus cultus notabiliter minueretur, & Eccleſia debito officio, & C ſuffragio priuaretur, quod eſt contra iuſtitiam, & Religionem: Confirmatur tertiò, quia huiuſmodi beneficiatus tenetur ad aſſiſtendum in choro, ſi ſit Canonicus, vel ſi ſeruitium in choro ſit quocumque modo annexum beneficio; ergo iuxta regulam ſuprà poſitam tenebitur etiam recitare officium, ſi choro non ſatisfaciat. Tandem quamuis penſio omnium fructuum reſeruetur, numquam priuatur beneficiatus aliquo emolumento, vel diſtributionum chori, ſi in illo ſit præbendatus, vel oblationum ad altare, ſi ſit parochus, vel alicuius recompenſationis ſui ſeruitij, ſi illud exhibeat, quia hoc iure numquam priuatur propter penſionem omnium fructuum, quæ ſemper intelligitur, deductis neceſſariis oneribus, & expenſis Eccleſiæ; ergo hoc ſatis eſt ad obligationem recitandi, ſuppoſito D beneficio.

4. Limitatio Ledeſmæ & Aragonis minimè neceſſaria iudicatur.

Ex quo infero non eſſe neceſſariam limitationem, quam Ledeſma, & Aragon poſuerunt, à qua Nauarrus non omninò diſſentit, nimirum, vt hoc procedat, quando acceptatio talis beneficij cum illa fructuum reſeruatione eſt voluntaria, non verò quando eſt à Papa iniuncta ex obedientia. Dico enim etiam tunc teneri beneficiatum ad recitandum, quia numquam ita obligatur ad fructus alteri tradendos, quin ſaltem quotidianas diſtributiones, vel aliquid in ſuſtentationem recipere poſſit, & debeat, ſi inſeruiat, quod ſatis eſt, vt ad recitandum obligetur. Nam ſi ſeruire noluerit, & ideò nihil acceperit, iam non ex neceſſitate, ſed ex voluntate E caret ſtipendio, ideóque tenetur nihilominus recitare, cùm beneficium retineat, & poſſideat. Neque admitto caſum, in quo Pontifex præcipiat recipere beneficium cum adminiſtratione, & ſeruitio eius ſine vllo ſubſidio, temporali ſeruitio accommodato, & abſque voluntario conſenſu recipientis: nam tale præceptum eſſet contra naturalem æquitatem, niſi ipſe Pontifex aliunde de ſtipendio conuenienti illi prouideret, vel ex propriis bonis, vel ex alio beneficio ſimplici, aut penſione, aut alio modo ſi-

A mili. Et tunc clarum eſt intentionem Pontificis eſſe obligare illum ad totam adminiſtrationem beneficij, ſub qua etiam recitatio horarum comprehenditur.

5. Ille cui ita reſignatũ eſt beneficiũ vt ſolo titulo gaudeat, alio reſeruãte fructus, & adminiſtrationem non tenetur ex eo recitare.

Magis ergo neceſſaria limitatio in hoc caſu adhibetur, per illam particulam, quam in aſſertione poſuimus: *Beneficium, & adminiſtrationem eius*: nam ſi aliquis habens beneficium, illud reſignat in alterum, ex conſenſu Papæ, reſeruando ſibi omnes fructus cum adminiſtratione beneficij, & alteri nudum titulum, ſeu beneficium tribuendo, tunc re vera obligatio recitandi manet apud penſionarium, & beneficiatus pro tunc non obligatur, vt rectè docuit Nauarrus in Manuali cap. 25. num. 104. & dicto cap. 7. de Oratione num. 28. & ſequentibus. Et B Corduba ſuprà Caſu 186. & Toletus dicto cap. 14. in vltimis verbis. Et ratio eſt iam tacta, quia obligatio manet apud penſionarium; ergo non eſt, cur transferatur in beneficiatum. Item, quia beneficiatus ille non poteſt deſeruire, etiamſi velit ſine conſenſu penſionarij, & conſequenter, non poteſt aliquam ſuſtentationem ex beneficio accipere, cur ergo debet tunc ad recitandum obligari? Itaque renunciatio illa videtur eſſe quaſi ius ſuccedendi in obligatione beneficij, & fructibus eius, tamen quia hoc ius non datur, niſi transferendo beneficium ipſum in ſucceſſorem, ideò acquirit quidem ſtatim ius in re quoad beneficium ipſum, ſeu proprietatem eius, non verò ſuſcipit onera beneficij, ſicut nec emolumentum vllum, & ideò pro tunc non C obligatur ad recitandum. Alius verò, qui beneficio renunciauit, retenta penſione, & adminiſtratione, non ratione penſionis ſecundum ſe ſpectatæ, vt argumentum ſuprà factum probat, ſed ratione adminiſtrationis, ad quam manet obligatus, horas Canonicas dicere tenetur, pars enim illius adminiſtrationis eſt officij Canonici recitatio.

6. 4. Aſſertio. Poſſidens in pace beneficium, cuius fructus 1. & 2. anno non recipit, idq; ex iuſta conſuetudine, tenetur ſeruire, & recitare.

Dico tertiò: Habens, & pacificè poſſidens beneficium, cuius fructus non recipit primo, vel ſecundo anno ex præſcripta, & iuſta conſuetudine, ſicut tenetur beneficio inſeruire, ita etiam tenetur illo tempore recitare, in quo fructus non recipit. Hanc aſſertionem docere videtur Nauarrus capite ſeptimo de Oratione, numero trigeſimo, quia tamen in ea non omninò perſiſtit, nec proprium D ſenſum, & fundamentum declarat, vt intelligatur, ſuppono, variis modis poſſe hunc caſum contingere, quatenus ex variis cauſis poteſt introduci priuatio fructuum pro illo tempore, quæ videntur ad quatuor reduci. Vna eſt, vt illi fructus Epiſcopo, verbi gratia, vel ſimili Prælato reſeruentur, & ita augeantur redditus eius. Secunda, vt illi fructus inter alios capitulares diſtribuantur, & cedant in augmentum ſtipendij eorum. Tertia, vt ipſimet beneficiato poſt mortem eius reſeruentur, vt vel poſſit teſtari de illis, vel eius funeri, animæ, aut etiam hæredibus inſeruiant. Quarta, vt illi fructus applicentur alicui operi pio, vt Hoſpitali, verbi gratia, aut cuipiam ſimili.

7. Extrauagãs Ioan. 22. fauens abrogata eſt per cõſuetudinem.

Secundò ſciendum eſt per Extrauagant. *Suſcepti* E Ioan. 22. quæ eſt ſecunda de Electione, & per aliã, vnicam, ne ſede vacante, inter communes, prohibitum eſſe, ne in aliquo iſtorum caſuum priuetur beneficiatus pro illo tempore omnibus fructibus beneficij, ſed ad ſummùm dimidia parte eorũ. Quòd ſi illa conſtitutio ſeruaretur, nõ eſſet neceſſaria concluſio poſita, nam eſt euidens, illud fore ſufficiens ad obligationem recitandi. Verumtamen illa non ſeruatur, ſed per contrariã conſuetudinẽ abrogata eſt, & omnibus illis modis ſolẽt beneficiati priuari penitus

penitus fructibus illius temporis, etiamſi beneficio inſeruiant. Ait autem Nauarrus has conſuetudines iterum reprobatas eſſe per Pium V. in quadam Extrauag. *Durum*(ita enim legendum eſt, non *Dudum*, vt per errorem Typographi legitur in noſtro Nauarro) eſtque conſtitutio centeſima ſexta Pij V. in Bullario Romano. *Sed quia aliquot Eccleſiæ*(ait Nauarrus)*non receperunt eam*(ſcilicet Pij conſtitutionem)*nec volunt recipere,credo, quòd nouus Canonicus excuſaretur à recitando, etiamſi iure deberentur illi dimidiati fructus, quia cùm non poſſet eos ſine impenſa fructibus maiore, & lite moleſtiſſima contra ſuam Eccleſiam exigere, ſatis videtur non poſſe eos recipere.* Verumtamen conſtitutio Pij V. non eſt facta ad renouandam Extrauagantem Ioannis 22. ſed ſolùm ad tuendum, & denuo ſtatuendum Decretum Concilij Tridentini ſeſſion.24.cap.14. In quo non in vniuerſum reprobantur illæ conſuetudines, ſed illæ tantùm,quæ videntur ſpeciem aliquam Simoniæ continere, vt ſunt illæ, *quibus obſeruatur, vt in electione, præſentatione, &c. vel admiſſione ad poſſeſſionem, &c. certæ conditiones, ſeu deductiones ex fructibus, ſolutiones, promiſſiones, compenſationéſve illicitæ,&c.interponantur.* Quas Concilium vocat,*Simoniacæ labis, aut ſordidæ auaritiæ ſuſpicionem habentes*, & ideò quomodo permittendæ non ſint, ibi ſtatuit, & illud ſtatutum tantùm confirmauit, & auxit Pius V.vt ex tenore conſtitutionis eius conſtat.

Nauar. *Pij V.* *Ioan. 22.* *Conc. Trid.* *Pius V.*

7. Cõſuetudo, vt accipiat Epiſcopus fructus alieni beneficij 1. vel 2. anno per Trid. & Pium V. reprobata eſt,ſi tamẽ alicubi viguerit, dummodo diſtributiones Canonicus accipiat, tenetur ſeruire & recitare. *Conc. Trid.*

Ex his ergo deſcendendo ad quatuor modos conſuetudinum ſuprà numeratos, prima, in qua fructus alieni beneficij Epiſcopus pro aliquo tempore accipit, reprobata eſt per Concilium Tridentinum, & Pium V. tamquam Simoniaca, vel irrationabilis: & ita declaratum ſæpius inuenio à Congregatione Cardinalium.In quibus etiam declaratur, non poſſe tales fructus exigi pro vſu fabricæ,vel ſeruitio ſacriſtiæ, nec pro ſoluendis debitis antiquis Eccleſiæ, etiam factis pro reparatione,& melioratione bonorum. Adde in his caſibus non ſolùm eſſe prohibitum, priuare beneficiatum omnibus fructibus alicuius anni, ſed etiam parte eorum,vt ex Motu Pij V.conſtat. An verò contraria conſuetudo poſſit honeſtari, tractaui ſuprà tract.3.lib.4.ca.48.& ſanè vix poteſt, maximè quoad omnes fructus. Nihilominus tamen ſi de facto alicubi retinetur illa conſuetudo, & nouus Canonicus priuatur primo anno omnibus fructibus, admittitur tamen ad chorum cum ſuis diſtributionibus; illud ſatis eſt, vt obligetur ad recitandum, etiamſi moraliter non poſſit, nec habeat ſpem obtinendi fructus.Quia beneficium cum emolumento diſtributionum ſufficit ad obligationem recitandi ex omnium ſententia; nam ille recipiendo diſtributiones, tenetur officio Caconico adeſſe in choro, ergo & recitare, ſi per illum ſtet, quominùs eas habeat per voluntariam abſentiam. Si verò etiam diſtributionibus iniuſtè priuaretur, & nihilominùs cogeretur reſidere,& inſeruire,vt tranſacto anno poſſet incipere fructibus beneficij gaudere, tunc valdè probabile videtur per ſe nõ obligari ad recitandum ex vi beneficij, & ideò in aſſertione tantùm locutus ſum de conſuetudine iuſta;& ratio illius ſentẽtiæ eſt, quia tunc per quamdam moralem violentiam priuatur omni fructu, & ſubſidio ſui beneficij. Et nihilominùs etiam in eo caſu hoc mihi incertum eſt, ſed de hoc generaliter inferius dicam.

Beneficium cum emolumẽto diſtributionũ ſufficit ad obligationem recitandi.

8. Conſuetudo accipiendi cæteros Capitulares fructus 1. vel 2. anni Canonici intrantis reprobata eſt per Trident. & Piũ, aliquo tamen modo poteſt obligari ad recitandũ propter contrariam cõſuetudinem.

In ſecundo caſu, in quo fructus diſtribuuntur inter alios Canonicos, ſeu beneficiatos, cenſeo, eodem modo eſſe reprobatas ſimiles conſuetudi-A nes per Concilium Tridentinum,& Pium V.Nam huiuſmodi conſuetudo videtur comprehendi ſub illis, quæ ibi dicuntur *Turnorum lucra.* Vnde Pius V. expreſsè etiam prohibet *hanc applicationem fructuum fieri menſæ capitulari, ſeu inter alios Canonicos, & perſonas Eccleſiæ ſeu capituli diuidi.* De qua lege, & conſuetudine contraria etiam dixi, in d. cap. 48. vbi autem contraria conſuetudo retinetur, idem dicendum eſt, quod in primo caſu, nam eſt eadem ratio. Et addi hic poteſt peculiaris conſideratio. Nam licet in præſenti tempore nouus Canonicus ſentiat incommodum carentiæ fructuum pro illo anno, tamen poſtea ſentit commodum ex fructibus modernorum Canonicorum poſt ipſum intrantium, nam admittetur ad
B partem eorum, quod commodum non ſentit in priori caſu, quando fructus applicantur menſæ Epiſcopali. Ratione ergo huius commodi obligabitur ad recitandum ſtatim, quia licet differatur ſolutio, non omninò aufertur. Sed in hac etiam conſideratione diſcretione opus eſt, duobus enim modis poteſt retineri illa conſuetudo; primò, vt ſemper ſit iniqua, & conſequenter exactio iniuſta, ita vt retineri non poſſint, quæ ex vi illius accipiuntur, iuxta Motum Pij V. Et tunc tale commodum expectatum non obligabit ad recitandum, quia re vera nullum eſt, nec retineri poteſt, nec Eccleſia vult illud donare, ergo multò minus vult ratione illius ad recitandum obligare. Quin potius obligat talem Canonicum, ne in futurum
C aliquid recipiat de fructibus intrantium, & ad reſtituendum, quicquid ſic receperit, quia non poteſt ab aliis denuo venientibus recuperare, quod ab antiquioribus per vim ſibi ſublatum eſt. Ergo in eo caſu iudicium ferri debet, ac ſi nullum lucrum expectaretur, ſicut in præcedenti puncto. At verò ſi alicubi eſſet illa conſuetudo ſufficienter præſcripta, vt honeſta (non eſt enim improbabile id accidere, vel tolerari poſſe) tunc optimè procederet dicta conſideratio, quia tunc iuſta eſſet expectatio futuri emolumenti, & habere poſſet rationem ſufficiens ſtipendij, ſuppoſito titulo, & poſſeſſione,& aliis honoribus, ſeu commodis Canonicatur, vt ſunt habere ſedem in choro, ſuffragium in Capitulo, & certum gradum, & locum
D honoris in Eccleſia.

9. Conſuetudo reſeruandi fruct⁹ 1. vel 2. anni beneficij ipſi beneficiato poſt mortẽ vt poſſit teſtari de illis non eſt reprobata per Conc. atque adeo tenetur tunc tẽporis recitare.

In tertio caſu cenſeo, conſuetudinem non eſſe reprobatam per illa Iura, & tali conſuetudine ſuppoſita,euidentem eſſe cõcluſionem poſitam, quod tunc teneatur Canonicus recitare.Priorem partem probo, quia nec in Concilio Tridentino,neque in motu Pij V.inueniuntur verba, quibus illa conſuetudo, vel ſimile ſtatutum reprobetur, & ideo leges illæ ad illam extendendæ non ſunt. Maximè, quia nec ſimilitudo rationis intercedit. Quia in tali conſuetudine nullum eſt veſtigium Simoniæ, aut turpis auaritiæ, cùm nec Epiſcopus, neque alij Canonici aliquid inde lucrentur. Atque ita inuenio declaratum in dicta Congregatione Romana his verbis: *Neque hoc decreto, nec Bulla Pij*
E *V. ſuper hac eadem re edita prohibentur ſtatuta Eccleſiarum deſeruiendi per annum, vel aliquod tempus, nihil percipiendi interim de maſſa groſſa, niſi peracto integro ſeruitio, idq; poſt obitum hæredibus deberi, cùm ſit potiùs differre, quàm auferre.* Et ex his verbis probatur apertè altera pars. Quia ſi illa eſt dilatio, & non ablatio, ergo ex tunc acquiritur ius ad illos fructus beneficij, ergo & ſeruitium officij, in quo ſeruitio maximè comprehenditur horarum recitatio, ergo ſtatim vrget obligatio illas

recitandi. Secundò quia illa conſuetudo non debet, nec poteſt priuare deſtributionibus, vt indicatur apertè in illa declaratione, ibi, *Et nihil percipere inde de maſſa groſſa*: nam in hac maſſa non includuntur diſtributiones, & ideo ſupponitur, quod ſtatutum (& idem eſt de conſuetudine) vt ſit iuſtum, non debet comprehendere diſtributiones, quæ ad obligationem recitandi ſufficiunt, vt ſæpe dictum eſt. Veruntamen ſi alicubi contingeret, etiam diſtributiones negari iure, vel iniuria; nihilominùs prior ratio de iure acquiſito ad fructus, poſteà recipiendos, omninò ſufficit ad obligationem recitandi, vt oſtenſum eſt; præſertim quia illa dilatio non multùm refert, & ſæpe cedit in maius commodum temporale, & ſpirituale ipſius beneficiati. Aduerto tandem in illa declaratione apertè ſupponi, Extrauagantem Ioannis 22. quoad hanc partem non obligare, ſed vel abrogatam eſſe, vel omninò non fuiſſe receptam, aliàs non poſſet ſtatutum priuatæ Eccleſiæ contra illam præualere, & idem animaduerti poterit ex ſequenti puncto. *Ioan. 22.*

10. *Conſuetudo applicandi fructus beneficij primi vel ſecũdi anni alicui operi pio nõ eſt reprobata per Trident. atque adeo beneficiatus tenetur tunc temporis recitare, dummodo diſtributionis capiat.*

Quartus item modus reprobatus non eſt per Concilium Tridentinum, nec Pium V. ſed potiùs in Concilio apertè excipitur in illis verbis: *Sancta ſynodus mandat Epiſcopis, vt quæcumque huiuſmodi in vſus pios non conuertuntur, &c.* Pius autem V. expreſsè illam approbat; moderatur tamen eam his verbis: *Et nihilominus ſtatuimus, vt vbicumque huiuſmodi fructus, & diſtributiones fabricæ, vel ſacriſtiæ, aut alterius pij loci vſibus vltra ſemeſtre tempus reperiuntur conceſſi, horum dumtaxat dimidia pars ipſi ſacriſtiæ, vel fabricæ, aut pio loco deinceps tribuatur, alteram verò beneficiati prædicti integram percipiant.* Vbi ergo fuerit hæc conſtitutio hoc modo ſeruata, clara eſt etiam obligatio; nam quotieſcumque recipiunt dimidiam partem fructuum, ſatis eſt ad obligationem, vt per ſe conſtat. Vnde fit, vt licet ſex primis menſibus nihil accipiant, nihilominùs tunc recitare teneantur, quia ſequentibus ſex menſibus percipient integros fructus dimidij anni, & ita pro toto illo primo anno recipient ſaltem dimidiam partem maſſæ groſſæ illius anni vltra diſtributiones, tunc ergo dubitari non poteſt de obligatione. Poteſt autem contingere, vt non obſtantibus illis verbis Pij V. alicubi præſcriptum ſit, vt pro anno integro, vel longiori tempore omnes fructus applicati ſint ad aliquod opus pium, ita vt honeſtè, & iuſtè id iam fiat; tunc ergo etiã procedit concluſio poſita, nimirum, vt tali conſuetudine honeſta non obſtante, teneatur nouus Canonicus etiam illo primo anno recitare.

11. *Probatur tradita doctrina.*

Probatur autem in hunc modum, quia per illam conſuetudinem non eſt factum, vt officium pro illo beneficio debitum minuatur, ſed potiùs eſt factum, vt illud idem onus, & officium imponeretur beneficiato cum illo minori lucro, atque adeò, vt futuri fructus poſteriorum annorum acceptentur ex tunc, & expectentur, vt ſufficiens ſtipendium totius temporis, & ſeruitij beneficij à primo die poſſeſſionis eius, ſed ille, qui accipit tale beneficium, voluntariè illud acceptat, ergo ad totum illud onus obligatur. Conſequentia eſt euidens, & Minor ex facto ipſo, vt nota ſupponitur. Maior autem probatur primò, quia hi præbendati tenentur illo tempore ad aſſiſtendum, vel canendum in choro, & ad ſatisfaciendum aliis functionibus ſuæ præbendæ, ergo ſignum eſt non fuiſſe diminutam obligationem officij quoad alia munia, ergo neque quoad recitationem horarum. Patet conſequentia, tum quia non eſt hoc officium peioris conditionis, cùm ſit præcipuum, tum etiam quia qui ratione beneficij, & ex vi ſui muneris tenetur adeſſe, ſeu canere in choro, à fortiori tenetur priuatim recitare horas, quando in choro non explet obligationem ſuam. Et confirmatur, quia non eſt veriſimile conſuetudinem illam introductam eſſe cum diminutione diuini cultus: ſic enim neque pia, neque rationabilis æſtimanda eſſet, ergo potiùs introducta eſt cùm diminutione ſtipendij, & cum aliquo onere ipſius beneficij. Neque in hoc eſt aliqua iniuſtitia, nam futuri fructus ſolent eſſe adeò copioſi, vt ad ſatisfaciendum oneri totius illius temporis ſufficiant. Quod autem exigatur officium quaſi anticipatum pro aliquo tempore ante ſolutionem ſtipẽdij, cùm à principio ſit quaſi voluntaria pactio, non continet iniuriam. Eò vel maximè quòd numquam iſti præbendati ita priuantur fructibus pro illo tempore, quin ſaltem diſtributiones quotidianas accipiant, quæ ſolæ ſufficiunt ad obligationem recitandi, vt infrà dicemus. Quòd ſi quis per voluntariam, vel neceſſariam abſentiam, illas amittat, accidentarium eſt, nec propterea excuſabitur ab obligatione recitandi. Ita ergo veluti inductione facta conſtat, quoties ratione iuſtæ conſuetudinis priuatur quis omnibus fructibus ſui beneficij, pro aliquo tempore, non propterea excuſari ab obligatione recitandi horas Canonicas. Si autem in eo caſu quis priuaretur etiam diſtributionibus horarum, certè videretur conſuetudo iniuſta, & ideo dubitari poteſt, an tunc admitti poſſit excuſatio, de quo ſtatim generaliter dicemus.

Cõfirmatio.

Quoties quis ratione iuſtæ conſuetudinis priuatur fructibus ſui beneficij tenetur Horas recitare.

12. *5. Aſſertio. Quãdo quis non recipit, fructum ex ſuo beneficio voluntariè, tamen non propterea excuſatur ab onere recitandi.*

Dico quartò, quando quis non recipit fructum ex ſuo beneficio, ſua voluntate, vel culpa, non propterea excuſatur ab onere recitandi. In hac aſſertione non diſſentiunt Auctores citati: & ratio generalis eſt, quia non debet Eccleſia priuari ſuo ſeruitio propter voluntatem, vel iniquitatem miniſtri. In particulari verò poteſt declarari, nam tribus ferè modis poteſt hoc contingere. Primò, quia beneficiatus cedit fructibus, vt pater, nepos, aut amicus, vel creditor illis fruatur, & tunc non poteſt dici non recipere fructus, quia licet per ſe non recipiat, recipit per alium, & ideo clarum eſt teneri ad omnia onera beneficij. Secundò contingere poteſt ex voluntate ipſius beneficiati, quia non poteſt obtinere fructus, niſi reſideat, ſeu ſeruiat, & non vult inſeruire, nec reſidere; tunc enim ſibi imputet, quia per ipſum ſtat, quominùs fructus recipiat. Nam ſuprà dicebamus cum communi ſententia, quòd ſi per beneficiatum, qui iam habet verum titulum, ſtet, quominùs poſſeſſionem etiam habeat, nihilominus tenetur ratione tituli recitare, ergo multò magis, qui iam pacificè poſſidet, obligabitur, etiãſi fructus non recipiat, quia per eum ſtat. Et hac ratione excommunicatus, ſuſpenſus à beneficio, vel alius ſimilis, qui ſua culpa non facit fructus ſuos, ad recitandum tenetur, vt diximus in tom. 5. de Cenſuris, diſp. 12. ſect. 2. num. 13. & ſequent. & diſp. 26. ſect. 2. in principio.

Quando per Beneficiatum ſtat, vt non recipiat fructus ſui beneficij, tenetur recitare.

13. *Tribus modis poteſt cõtingere voluntaria priuatio fructuum.*

Tertiò, poteſt contingere, vt beneficiatus non fruatur fructibus ex incapacitate perſonæ ad inſeruiendum beneficio. Contingit enim alicui ex indulgentia, ſeu diſpenſatione dari beneficium in ea ætate, vel carentia literaturæ, aut ſimili defectu, ratione cuius ineptus eſt ad ſeruiendum, in quo caſu cogitur Vicarium ponere, qui ſeruiat, dando illi, ſi neceſſe ſit, omnes fructus beneficij, (vt ſi ſit tenue, & omnes ſint neceſſarij ad cõgruam

ſuſtenta

ſuſtentationem Vicarij.) Tunc ergo dominus beneficij recitare nihilominus tenetur, niſi in hoc etiam ſit ſpecialiter diſpenſatus, vel niſi ad hoc etiam ſit omninò ineptus, quia fortaſſe non peruenit ad vſum rationis, quod neceſſe eſt à diſpenſante non ignorari, vt diſpenſatio valida ſit, & ita tunc etiam toleratur ille defectus ratione diſpenſationis, & cenſetur tota adminiſtratio beneficij, etiam quoad recitationem horarum, commiſſa Vicario beneficij. Secluſa verò diſpenſatione ſpeciali, obligatio recitandi ſemper manet apud beneficiatum. Ratio eſt, quia hæc obligatio recitandi perſonalis eſt, & ideo per ipſum beneficiatum impleri debet, nam intrinſecè, & per ſe oritur ex ipſo beneficio. Et impedimentum fructuum in illo caſu non oritur aliunde, quàm ex conditione ipſius habentis beneficium, ſed ſibi debet illud imputare; nam voluntariè ſuſcepit beneficium cum illa ineptitudine, ideóque non poteſt exonerari intrinſeco debito beneficij, quod per ſe poteſt ſoluere, & debet.

14. *Titulus beneficij, & onus, ſimul cum ſpe fructus, ſatis obligant ad recitandum.*

Eò vel maximè, quòd licet tunc non fruatur fructibus beneficij, expectat aliquando frui, quando ablato impedimento, poſſit per ſe ipſum inſeruire, & illa ſpes cum titulo, & honore beneficij, eſt ſufficiens recompenſatio oneris recitandi. Imò licèt fingamus caſum, in quo etiam illa ſpes deſit, quia impedimentum eſt perpetuum (quamuis non videatur moraliter contingere, vt vel talis diſpenſatio detur, vel quod velit aliquis onerari beneficio, ex quo numquam fructum ſperat) illo tamen caſu poſito, non credo illum accipere beneficium ſine onere recitandi, propter principalem rationem factam, quòd hæc obligatio eſt per ſe annexa beneficio, & ſola voluntas ſic accipientis beneficium, non poteſt illam ſeparare. Præterquam quòd, qui in tali caſu beneficium acceptat, aliquod commodum inuenit, vel in honore beneficij, vel in priuilegiis eius, vel in aliqua alia eius qualitate, & ideo mirum non eſt, quòd aliquod etiam onus ſentire debeat, ergo maximè onus recitandi, quod eſt quaſi primum, & fundamentum aliorum. Ex quibus à fortiori colligitur numquam excuſari beneficiatum ab onere recitandi, eo quòd per alium ſeruiat in omnibus aliis actionibus, & oneribus beneficij, quamtumuis licitè id faciat, vel ex diſpenſatione, vel ex conſuetudine præſcripta, vel ex ipſa inſtitutione ſimplicis beneficij. Quia obligatio recitandi perſonalis eſt, vt ex Eccleſiæ conſuetudine, & Iuribus citatis colligitur, ſicut obligatio audiendi Miſſam perſonalis eſt, nec poteſt per alium impleri, & hæc eſt communis ſententia Theologorum locis citatis, & Canoniſtarum in cap. 1. de Celebrat. Miſſar. præſertim Ioannis Andreæ, Innocentij, & Panormitani, licet alij contrarium ſenſerint, quorum ſententiam dixit Silueſter ſuprà quæſt. 2. forte veram eſſe, quando nullam vtilitatem ex beneficio quis accipit, quod Angelus, & aliqui Thomiſtæ ſequuntur, ſed etiam in eo caſu oppoſitum oſtendimus eſſe verius, quod tenet Turrecremata in cap. *Eleutherius* diſtinct. 91. quæſt. 6. & alij.

Beneficiatus non liberatur ob onere recitandi, etiamſi vicariū habeat, qui in omnibus aliis loco eius deſeruiat.

15. *6. Aſſertio. Clericus ſui, & in iuſtè priuatur fructibus beneficij, nō ideo ſemper excuſatur ab onere recitandi, aliquando maximè.*

Dico quintò: Licèt Clericus habens beneficium per potentiam, coactionem, vel iniuſtitiam priuetur fructibus beneficij: non propterea ſemper excuſatur iuſtè ab onere recitandi, quamuis in aliquo caſu probabiliter id poſſit ſuſtineri. Hæc aſſertio quoad primam partem difficultatem non habet, quoties is, qui aliquo tempore priuatur fructibus beneficij, quod poſſidet, ſperat aliquando illos recuperare, vt omnes fatentur, vel quia quod differtur, non aufertur, vel quia illa ſpes pretio æſtimabilis eſt, vel certè quia ipſum beneficium pacificè poſſeſſum eſt ſufficiens ratio obligandi, & ideo non debet priuari ſuo ſeruitio ſaltem in caſu dubio de futuro euentu fructuum, quia in dubio melior eſt conditio ipſius beneficij, ſeu Eccleſiæ, inuenitur autem tale dubium; quoties manet illa ſpes. Difficultas ergo eſt, quando quis priuatur fructibus ſine vlla ſpe illos recuperandi, nam in eo caſu Nauarrus, Caietanus, Sotus, Ledeſma, Corduba, & fere omnes indiſtinctè docere vidētur, illum non teneri ad recitandum ex vi beneficij, quando fructus non percipit, quorum opinionem ſiquis ſequi velit in praxi, tutus erit.

Probatur 1. pars.

Caietan. Corduba.

16. *Cōfirmatur magis obligatio recitandi.*

Videtur tamen mihi probabile, quòd ſi ablatio fructuum nō eſt perpetua, ſed pro aliquo tempore, etiamſi ſit violenta, & iniuſta, & ſine ſpe recuperationis, non ſufficiat ad excuſationem recitandi, quod videntur ſentire Silueſter & Medina ſuprà. Probatur primò, quia ſi per furtum, vel rapinam priuetur beneficiatus fructibus, non eſt propterea excuſandus ab adminiſtratione beneficij, neque ab adminiſtrandis Sacramentis, ſi ſit curatus, ergo neque ab onere recitandi, quod non minus eſt per ſe coniunctum beneficio. Secundò, ponamus per caſum fortuitum, vel ſterilitatem temporum, beneficium aliquo, vel aliquibus annis nullos reddere fructus, numquid propterea excuſandus eſt beneficiatus, ne recitare teneatur? Non videtur profectò æqua conditio, nam ſi contingat vberiores, vel duplo maiores eſſe fructus vnius anni, non propterea maius onus ſuſcipit. Qui ergo beneficium ſemel acceptat, ſicut illud facit ſibi proprium, & ratione illius habet ius ad omnes fructus beneficij, quotquot illi fuerint, ita etiam recipit in ſe onera beneficij tamquam propria, & ſimiliter ſuſcipit pericula ſaltem ordinaria, & moralia, vt interdum fructus vel minuantur, vel auferantur; & cum illis periculis obligat ſe ad onera beneficij. Et hoc videtur iuſtiſſimum pactum, quod tacitè interuenit inter beneficiatum, & Eccleſiam, ergo licèt pro aliquo tempore iniuſtè priuetur fructibus, non ſtatim poteſt licitè officium ſuum deſerere, & cōſequenter, neq; horas Canonicas omittere: eò vel maximè, quòd fortaſſe prioribus annis tot redditus accepit, qui poſſent ſufficere pro iuſto ſtipendio plurium annorum, & in futuro tempore alios ſimiles annos expectat, ergo moraliter omnia cōputando ſufficiunt illi fructus pro iuſto ſtipendio totius illius tēporis continui, etiam demptis illis, qui pro aliquibus annis per vim auferuntur. Vnde conſiderando ius ad fructus, quod per beneficium datur, videtur ſufficiens ratio obligandi ad continuū officium, & ſeruitium, etiamſi huiuſmodi infortunia interdum accidant.

Silueſt. Medina. 1. 2.

Pactum iuſtiſſimum inter Beneficiatum & Eccleſiam.

17. *Probatur 2. pars ſecundum quam aliquādo deobligatur, à recitando.*

At verò ſiquis ita priuetur fructibus, vt illa priuatio ſit quaſi perpetua ſpoliatio beneficij, quia non ſperat ampliùs poſſe aliquod emolumentum ex beneficio capere, tunc videtur probabile, non teneri ampliùs onere recitandi ratione talis beneficij, quia tunc perinde ſe habet moraliter, ac ſi ſtipendium non haberet; nam quod ad vſum attinet, videtur quaſi ablata facultas percipiendi fructus ex tali beneficio. Et hoc maximè videtur accidere inter hæreticos occupantes bona Eccleſiæ, & redditus beneficiorum. Et propter hos, & ſimiles caſus addidi vltimam partem, ſeu limitationem aſſertionis poſitæ; nam in illis maximè videtur procedere communis ſententia dicens, eum, qui omninò priuatur fructibus, non obligari ad recitandum ratione

ratione

ratione ſolius beneficij; & ita tandem videtur il- A
Palud. lam limitare Paludanus in 4. diſtinct.15. quæſt. 5.
Turrecr. num.13. quem ſequitur Turrecremata diſtinct.91. in principio quæſt.14.

CAPVT XXI.

Vtrum habens beneficium tenue ad horas Canonicas recitandas teneatur.

1\.

1\. Sententia Aſſerens tenuitaté beneficij deobligare à recitando.

HOc dubium ex dictis naſcitur; nam ex illis videtur ſequi pars negans, quia onus recitandi non ſequitur ex beneficio, niſi cum ordine ad fructus, vnde ſi beneficium nullos haberet fructus, talem obligationem inducere non poſſet (quam- B quam illud nec propriè beneficium dici poſſet) ſed in moralibus parum quaſi nihil reputatur, ergo tam tenues poſſunt eſſe fructus, vt beneficium non magis obliget, quàm ſi nihil redderet. Et confirmatur hæc pars; nam iuſtitia poſtulat, vt qui non accipit iuſtum ſtipendium, non teneatur laborare; ſed fructus tenuiſſimi non ſunt ſtipendium condignum clerici. Quod declaratur ex illo: 1. Corint. 9. *Qui altari deſeruit, ex altari viuere debet*: nam clericus non poteſt viuere tenuiſſimis fructibus, ergo neque ad ſeruiendum, ſeu recitandum obligandus
Soto. eſt. Atque hanc ſententiam tenuit Soto lib. 10. de
Arag. Iuſt. quæſt. 5. art. 3. quem ſequitur Aragon. 2. 2. quæ. 83. art. 12. qui ait, recentiores Theologos commu-
Emman. Rodrig. niter ſequi hanc opinionem, idem fere Emmanuel C Rodriguez in Sum. Cap. 140. num. 3. Qui Auctores addunt, beneficium tenue in Iure pro non be-
Cap. *Is, cui.* neficio reputari ex cap. *Is, cui* de Præbend. in 6. vbi dicitur, eum, qui ex Apoſtolico indulto poteſt vni perſonæ de idoneo beneficio prouidere, non poſſe alicui illud conferre *Habenti beneficium ſufficiens.* Per quod ſignificatur, poſſe illud dare habenti be-
Gloſſa. neficium tenue, vt Gloſſa ibi notat: ſignum eſt ergo beneficium tenue, pro non beneficio reputari.

2\. Quale exiſtimandū eſt beneficium tenue.

Si autem in hac opinione quæratur, quod dicendum ſit beneficium tenue, quoad hunc effectum non obligandi ad recitandum: quidam extendunt ad omne beneficium inſufficiens ad vitam clerici ſuſtentandam. Sed hoc non dixit Soto, nec eſt practicè probabile; aliàs redditus trigin- D ta, vel quadraginta aureorum non ſufficerent ad hanc obligationem, quod admittere valdè pernicioſum eſſet. Item, non eſt id conſentaneum rationi; nam penſum horarum Canonicarum non eſt adeo graue, neque tam magnam diei partem occupat, vt ſit dignum integra ſuſtentatione perſo-
Soto. næ, imò nec pro maiori parte eius. Vnde Soto ad ſummum ſuam opinionem extendit ad quantita-
Aragon. tem decem aureorum, Aragon verò dicit relinquendum eſſe prudenti arbitrio, videtur tamen requirere, vt obliget, quod adiuuet *Bona parti ſuſtentationis clerici*, vt ipſe loquitur. Bona autem pars dici non poteſt, niſi tertia, vel ad ſummum quarta, quæ hodie exiſtimari non poteſt minor triginta aureorum, etiam reſpectu clerici infimæ condi- E tionis. Et hæc notari poteſt vt prima difficultas huius opinionis, quia ſine lege facit exceptionem à lege, & talem exceptionem, quæ cùm ſit interminata, relinquenda eſt prudentis arbitrio, & ita aperitur via ad derogandum grauiter legi, & paulatim extenuandum grauiter obligationem eius.

3\. 2. Sentent. aſtruēs ex beneficio quātumuis leui oriri obligationem recitandi.

Eſt ergo ſecunda ſententia, quæ ſimpliciter affirmat, ex beneficio quamtumuis tenui oriri obligationem recitandi. Hæc eſt communis opinio Canoniſtarum cum Gloſſa in cap. *Clericus.* 1. d. 91. quam ſequuntur Hoſtienſis, Ioannes Andreas, Panormitanus & alij in capit. primo de Celebrat. Miſſarum, & alij in Clement. I. eodem titulo, & in dicto cap. *Clericus*, & Turrecremata in principio d. 91. quæſt. 6. Nauarrus in cap. 7. de Orat. num. 27. & cap. 11. num. 11. Couarriuias lib. 3. Variar. cap. 13. nu. 8. §. *Duodecimo*, qui alios refert, Albertus de Ferrariis in tractatu de Horis Canonicis quæſt. 8. nu. 10. Hoſtienſis in Summ. tit. de Conſecr. Eccleſ. §. *A quibus*, verſ. Dic ſecundum Goffredium, Toletus lib. 2 Inſtruction. cap. 14. num. 4. Azor. lib. 10. cap. 3. quæ. 3. Valentia 3. tom. diſput. 6. quæ. 2. puncto. 10. §. 7. Summiſtæ, verbo *Hora*, Silueſter quæ. 2. Roſella nu. 1. Tabiena nu. 1. Armilla num. etiam 1. Antonin. 3. p. tit. 13. cap. 4. §. 1. Graffis lib. 2. ſuarum Deciſionum ca. 49. n. 28. Idem tenet Medina quæ. 7. de Orat. & Ledeſma 1. part. 4. quæſt. 16. artic. 4. dub. 5. prop. 4. dicens, eſſe communem ſententiam Doctorum, & ponens exemplum, ſi ſolùm reddat, quatuor, aut quinque aureos: & idem ſumitur ex Paludano in 4. d. 15. quæſt. 5. Alij verò hoc non attigerunt, vnde inter Theologos, qui ſcripta ſua typis mandarunt, non poteſt dici prior ſententia communis.

Gloſ. in cap. Clericus. Hoſtienſ. Ioan. Andr. Panor. Turrecr. Nauar. Couar. Albert. Toletus. Azor. Silueſt. Roſella. Tabien. Armilla. Anton. Graffis. Medina. Ledeſma. Palud.

Vt fundetur hæc ſententia, ſupponendum eſt, beneficium, quamtumuis tenue verum beneficium eſſe, & vt tale abſolutè, & ſimpliciter in Iure reputari. Hoc apertè ſupponunt Auctores huius ſententiæ, & colligitur ex eodem cap. *Is, cui* quod in contrarium citatur, & ex eodem verbo *Beneficium ſufficiens*: ideo enim addit *ſufficiens*, quia ſi abſolutè dixiſſet *beneficium*, etiam inſufficiens, & tenue comprehenderet, vt ibi Gloſſa ſignificauit, vbi Archidiaconus idem dicit. Et addit, ei, qui habet inſufficiens beneficium, poſſe conferri aliud ex vi illius indulti, dummodò in collatione faciat mentionem de primo, iuxta caput *Collatio*, de Offic. legati in 6. vbi ſolùm dicitur, vt collatio ſecundi beneficij teneat, oportere mentionem facere, *De alio beneficio*, ergo ſub hac voce etiam beneficium tenue in Iure comprehenditur. Ratione etiam patet, quia beneficium quatumuis tenue confert verum ſpirituale ius, quod eſt principale in beneficio, ergo licet acceſſorium ſit tenue, eſt ſimpliciter verum beneficium. Vnde ſufficiet ad fruendum omnibus priuilegiis, quæ conceduntur Clerico minorum ordinum habenti Eccleſiaſticum beneficium. Dicet aliquis, Auctores prioris ſententiæ non negare quoad ſubſtantiam illud eſſe, & reputari verum beneficium, quoad obligandum verò ad penſum orandi horas Canonicas, pro beneficio non reputari. At profectò in hoc ſenſu non rectè fundatur illa ſententia in hoc principio, quia ſolùm eſt repetitio aſſertionis illius ſentētiæ: quod enim tale beneficium ad illum effectum non reputetur beneficium: non habetur in Iure, nec ex dicto cap. *Is, cui*, colligitur, neque etiam habetur ex communi exiſtimatione prudentum: nam omnes Auctores ſecundæ opiniones reputant illud, vt beneficiū, etiam in ordine ad hunc effectum, qui ergo non reputant, ſolùm ſunt Auctores prioris ſententiæ, dum ergo pro fundamento ſuæ aſſertionis aſſerunt illam æſtimationem, ſeu reputationem, nihil aliud afferunt, quàm iudicium, & opinionem ſuam. Loqui ergo debemus de illo beneficio quoad eſſe ſimpliciter beneficij, & quoad modum, quo ſub tali voce in Iure comprehenditur, quoties de beneficio ſermo eſt.

4\. Beneficium quātumuis tenue verū reputatur beneficium. Cap. *Is, cui.* *Gloſſa.* *Archid.* Cap. *Collatio, &c.* Probatur 2. ſententia ratione. Obiectio ſuboritur. Reſolutio ipſius. Cap. *Is, cui.*

Ex hoc ergo fundamento ſubinferimus, quando Ius 5.

Cócluditur eadem ſent. ex cap. vlt. de Reſcript. in 6.

Ius dicit, *Beneficium dari propter officium* cap. vltim. de Reſcript. in 6. non ſolùm loqui de beneficio ſufficiente, ſed etiam de tenui, quia indiſtinctè loquitur; & vox illa omnia beneficia comprehendit. Sicut etiam quando aliquis in Iure ſuſpenditur ab officio,& beneficio,non minùs ſuſpenditur à beneficio tenui, quàm à pingui,& ſic de aliis.Cùm ergo in Concilio Lateranenſi ſub Lone X.& communi ſenſu Eccleſiæ declaratum ſit, officium propter quod datur beneficium, primò, ac per ſe eſſe officium recitandi horas Canonicas, planè concluditur, etiam beneficium tenue dari propter hoc officium, ac ſubinde, qui tale beneficium acceptat, ad illud officium obligari.

Conc. Later.

6. Reſponſio ad citat. pro 1.ſent.

Reſponderi poteſt iuxta primam ſententiam, omne beneficium dari propter officium,tamen ſeruata iuſtitiæ æquitate,quæ poſtulat,vt non exigatur graue officium, cui datur leue beneficium, & ideò licèt tenue beneficium detur propter officium,non tamen vt ſtatim, vel vt ex vi illius ſolius beneficij totum officium dicatur, ſed vt Clericus per tale beneficium aliquo modo Eccleſiæ ſeruitio incipiat deputari, & cùm primùm obtento alio,competentes fructus habuerit, officium ſuum expleat, interim verò ſatis videri, ſi aliquid ſuo arbitrio ſpecialiter oret, vel ad ſummùm aliquam partem horarum dicat. Sed contra hoc inſtatur, quia vbi voluntarium pactum interuenit, non eſt iniuſtitia, *quia ſcienti, & volenti non fit iniuria*, ſed in præſenti inter Clericum, & Eccleſiam tacitum pactum interuenit, nam lex ab Eccleſia declarata eſt,ſe nolle dare alicui beneficium, niſi ea conditione, vt ad totum officium Canonicum obligetur, qui autem recipit beneficium, voluntariè acceptat conditionem, ergo obligatus manet, & nulla ei fit iniuria, ſibi enim imputet, ſi tantum onus cum tam parua remuneratione accceptauit. Et in hac ratione, & voluntaria acceptatione magnam vim faciunt Auctores huius ſententiæ. Eámque confirmant exemplis: nam qui ſciens, & volens acceptat vxorem pauperem, tam obligatus manet ad munera matrimonij,ac ſi diuitem acccepiſſet. Et miles,qui declarata conditione acceptauit militiam cum paruo ſtipendio,militare obligatur,ergo ſimiliter in præſenti. Maximè, quia in ipſo iure Canonico videtur ita declarata hæc conditio, nam in cap.*Clericus victum* diſtinct.91. de Clerico paupere dicitur, vt *artificiolo,vel agricultura victum, & veſtitum ſibi paret, abſque officij ſui detrimento*. In quo textu apertè ſupponitur,teneri Clericum ad officium ſuum,etiamſi non poſſit ex beneficio victum, & veſtitum habere, quod beneficium neceſſe eſt eſſe valde tenue. Verum eſt, poſſe textum illum exponi de Clerico, qui ratione ordinationis ſacræ tenetur officium dicere, etiam ſi nullam ſuſtentationem ab Eccleſia habeat:Gloſſa verò, & omnes id intelligunt de officio Eccleſiæ debito ratione beneficij, & textus ipſe generaliter loquitur, & in cap. *Presbyter* eiuſdem diſt.quod eſt primum extra de Celebrat.Miſſar.idem indicatur.

Reſponſio data impugnatur pro ſecunda.

Cap.*Clericus victum.*

Clericus pauper tenetur ad officium, æquè ac diues.

Gloſſa.

7. Expenditur hæc 2. ſent. neque ita in ea quieſcit animus. Et 1.non videtur æqua, & iuſta conditio,ſed quædam moralis coactio.

Adhuc verò non quieſcit animus in hac doctrina. Primò, quia hic non eſt conſiderandum,quod beneficiarius acceptans beneficium tenue, non patiatur iniuriam,quia ſciens,& volens admittit conditionem, ſed conſiderandum eſt,an res ipſa æqua, & iuſta ſit? quia non eſt credendum, Eccleſiam imponere onera, vltra naturalem æquitatem, ſi ergo ſecundum ſe non eſt æqualitas inter illud ſtipendium, & hoc onus, non eſt veriſimile, Eccleſiam velle obligare ad tale onus, etiamſi alius vo- A luntariè acceptet beneficium.Eò vel maximè quòd videretur ibi eſſe quædam moralis coactio reſpectu pauperum Clericorum, vel ſcholaſticorum, qui cùm vix poſſint aliter viuere, coguntur ſimilia beneficia acceptare. Et tunc duriſſimum eſſet, inæqualem conditionem eis imponere, vt ſi Rex nollet promittere miniſtris ſuis, vel militibus, niſi viliſſima, & inſufficientia ſtipendia, quia ſcit,non defuturos, qui illa acceptent: vel ſi paterfamilias cum famulis pauperibus ita paciſcatur, in quo caſu multi ſentiunt, non teneri famulum ad ſeruandum integrè pactum, ſed poſſe vel ex ſuis operibus aliquid ſubtrahere in ſuam vtilitatem, vel bonis Domini,vt potuere ſuſtentari. Nec ſatisfaciet, qui dixerit, non eſſe hanc æqualitatem ita B neceſſariam inter ſpirituale miniſterium, & ſtipendium materiale, ſicut inter mercedem, & laborem corporalem: nam licèt non intercedat idem modus iuſtitiæ, vel contractus, quia non eſt hæc poſterior propria commutatio vnius rei pro alia, ſicut eſt prior: nihilominus ſecundum ſuum modum poſtulat proportionem,ſeu æquitatem,quatenus is, qui ſeruit, ſuſtentatione indiget. Vnde ſi ſacerdoti, vt ſacrificium pro me offerat, nimis paruam eleemoſynam tribuam, iniuſtè ago, neque ille tenebitur integra obligatione, vt ſic dicam, ſed poterit vno ſacrificio pro pluribus eleemoſynis talibus ſatisfacere, ſic ergo in præſenti ſeruanda eſt æquitas, nec ſufficit voluntaria acceptatio, ſi in re eſt inæqualitas, tum quia non eſt veriſimile, C Eccleſiam talem inæqualitatem velle, nec conſenſum in illam exigere,tum etiam, quia videtur interuenire quædam moralis coactio,vt declaratum eſt.

8. 2.Sequitur ex 2.ſentent. non teneri ad idẽ onus recitãdi, qui pingue accepit beneficium, quod poſteà factũ eſt tenue.

Deinde eſt alia difficultas in illa reſponſione, quia ſequitur, eum, qui ſufficiens beneficium acceptauit, quia cum illo habebat congruam ſuſtentationem, ſi poſtea beneficium fiat tenue in perpetuum, non teneri ad idem onus recitandi, quia ille non acceptauit voluntariè beneficium tenue, ergo ratione voluntariæ acceptationis nõ obligatur, ſi res ipſa ſecundum ſe non eſt ſufficiens ad obligandum. Neque quoad hoc eſt ſimile de Matrimonio cum ſponſa diuite, quæ poſtea fit pauper,quia dos, vel diuitiæ accidentaria ſunt in Matrimonio, neque obligatio ad onera eius ex illis D per ſe naſcitur, at verò in præſenti fructus, ſeu ſtipendium cenſentur pertinere ad intrinſecam rationem huius obligationis. Et ideo non deſunt, qui hoc argumento coacti diſtinguendum putent inter beneficium,quod receptum eſt pingue, & factum tenue diſcurſu temporis, vel quod iam erat tenue, quando receptum eſt. Et de primo fatentur deſinere obligare, poſtquàm factum eſt tenue; de ſecundo verò aiunt obligare propter voluntariam acceptationem.Sed hoc certè nõ dicitur conſequenter, nam ſi primum beneficium factum tenue deſinit obligare,ideò eſt, quia fructus competentes ſunt per ſe, & intrinſecè neceſſarij ad hanc obligationem, ergo in quolibet beneficio erunt neceſſarij, ergo etiam ſi à principio tale ſit E beneficium ex ſe non eſt inductiuum obligationis, ergo nec propter acceptationem voluntariam, illam inducet, quia cenſetur acceptari iuxta exigentiam ſuæ conditionis. Vnde alij potiùs cenſent contrario modo de illis duobus membris, nam qui beneficium pingue accepit,ſe in perpetuum obligauit ad onera talis beneficij, & ſicut eo ipſo acquiſiuit ius ad quodcumque augmentum fructuum, ſine augmento onerum, ita aſſumpſit etiam periculum ſuſtinendi quamcumque diminutionem fructuum,

Aliorum diſtinctio, & modificatio pro 2.ſentẽtia impugnatur tamen.

Aliter alij opinãtur de obligatione tenuis beneficij.

fructuum, ſine diminutione obligationum, nam hoc poſtulat æquitatis ratio. Et ideo licèt beneficium fiat tenue, imò licèt nullos fructus reddat (ait Turrecremata dicta quæſt. 6. & 14.) ſemper recitare tenebitur. At verò, quando beneficium à principio receptum eſt tenue, homo non obligatur ex vi illius, neque ibi habet locum illa conſideratio, vel compenſatio ſpei, & periculi, ſed eſt certa inſufficientia redditųum; & ideo ceſſat ibi ratio obligationis. Vnde maximè confirmari videtur opinio Soti, iuxta opinionem valdè probabilem Caietani, & aliorum, qui dicunt, quando ex beneficio non percipiuntur fructus, neque aliquando recuperandi ſperantur, non obligari ad recitationem. Tum quia locum habet eadem proportionalis ratio, quando fructus ſunt tam tenues, vt pro nihilo moraliter reputentur, nec poſſint prudenter iudicari iuſtum ſtipendium; tum etiam, quia iuxta illam opinionem neceſſarium eſt adhibere diſtinctionem aliquam, vel limitationem in lege, dicente dari beneficium propter hoc officium: oportet enim intelligi de beneficio cum redditibus, ergo poterit etiam addi, vt intelligatur de beneficio cum redditibus commodis, ſeu habentibus moralem proportionem cum tali onere.

Turrecr. *Sotus.* *Caietan.*

9. Vnica aſſer. 1. Sent. quæ ob tenuitatẽ beneficij obligationẽ tollit recitãdi, ſpeculatiuè conſiderata probabilis eſt 2. regulariter in praxi ſeruanda.

Quocirca ſi vim rationis expendamus, non poteſt negari, quin prior ſententia rectè applicata ad beneficium vere tenue, probabilis valdè ſit, ſpeculatiuè conſiderata: exiſtimo tamen vix poſſe ad praxim applicari, ſeruata illa ratione æquitatis, & iuſtitiæ, quam illa ſententia conſiderat, & ideo in praxi regulariter eſſe ſeruandam ſententiam communem. Hoc vt declarem, aduerto, duplex eſſe poſſe beneficium, vnum adeò ſimplex, vt ad nullum ſeruitium obliget, præterquam ad recitandum officium Canonicum: aliud, quod habet ſeruitium annexum in aliqua Eccleſia. De priori cenſeo non poſſe moraliter habere tam tenues fructus, quin obliget ad recitandum. Ratio eſt, quia cùm nullum aliud ſeruitium poſtulet, & non detur niſi propter aliquod officium, neceſſe eſt, vt ſaltem propter horas detur: at verò ſolum onus horarum nõ eſt adeo graue, vt per tenues fructus compenſari non poſſit, etiamſi rigoroſam æquitatem inter ſtipendium, & laborem conſiderare velimus. Nam ex recitatione ſolùm occupatur clericus per horam temporis, & paulò ampliùs per totum diem, & non prohibetur, neque impeditur, quin aliquo modo honeſto neceſſaria corpori quærat, ergo etiamſi beneficium tantùm octo, vel decem aureos reddat, ſufficient pro illo paruo onere. Eo vel maxime, quòd præter hoc ſtipendium, habet Clericus ratione talis beneficij multa alia commoda honoris, exemptionis, & aliorum priuilegiorũ: ergo in omni rigore æquitatis poteſt ita obligari. Vnde cùm Iura indiſtinctè loquantur, & ratio æquitatis non cogat ad diſtinctionem faciendam in hoc caſu, nullo modo facienda eſt.

Beneficium ſimplex licet tenue obligat ad recitandum.

10. Nõ ſimplex moraliter numquãpoteſt eſſe tenue ſi habet aliquid per modũ groſſæ.

De beneficio autem habente aliud ſeruitium annexum, adhuc ſubdiſtinguendum videtur. Aliquando enim eſt tale, vt licèt quis actu nec per ſe, nec per alium inſeruiat, & ideo amittat certas diſtributiones, nihilominùs fructus aliquos ex beneficio accipit per modum groſſæ. Et eiuſdem rationis cenſendum eſt, quando neceſſarium eſt ſeruire ſaltem per alium, qui diſtributionibus fruitur, proprietario autem ſeruatur aliqua pars quaſi groſſæ, licèt tenuis. Et in his caſibus non eſt dubium, quin beneficiarius teneatur recitare: tum quia quoad illam partem, quam reportat, illud eſt tamquam beneficium omnino ſimplex, & nullum habens ſeruitium; tum maximè quia per illum beneficiarium ſtat, quominus habeat vberiores fructus. Vnde vix cõtingere poteſt, vt detur beneficium ſpeciale ſeruitium requirens, vt ſi ſeruiatur in illo, tam paruos reddat fructus, & diſtributiones, aut ex oblationibus altaris, aut ex aliis emolumentis, vt poſſit ſimpliciter tenue reputari, ita vt non ſufficiat ſaltem ad tertiam partem ſuſtentationis, ſi autem hanc cõferat, dubitari non poteſt de obligatione recitandi. Et propterea dixi moraliter loquendo non poſſe opinionem Soti ad praxim applicari, quia omnia beneficia, vel ſunt ſimplicia, vel ſeruientia, & in prioribus non ſufficit tenuitas, in poſterioribus verò tanta non inuenitur.

Beneficium quod reddit tertiam partem ſuſtentationis, ſaltem obligat ad dicendas horas.

Poſſunt verò excogitari beneficia obligantia ad alia ſeruitia Eccleſiæ, quæ ſint tam tenuia, vt licèt quis integrè illis inſeruiat, & accipiat omnes diſtributiones, & quicquid emolumenti ad illa pertinet, adhuc non ſufficiant ad ſuſtentationem perſonæ, etiam quoad tertiam, vel quartam partem, & ſi qua ſunt huiuſmodi, cenſeo valdè probabile, & ſecurum, non obligare ad recitandum, quia iuſtè reputari poſſunt non eſſe beneficia data illo munere, ſed tantùm pro alio ſeruitio, vnde reſpectu recitationis ſe habent tamquam beneficia non habentia vllos redditus: & ideo mirum non eſt, quod ſub generali lege non comprehendantur. Atque hoc probabilius fiet ex his, quæ dicemus de reſtitutione fructuum in iis, qui non recitant. Nec video, quomodo poſſit in eo caſu imponi obligatio, niſi dicendo, in obligatione recitãdi propter beneficium, nullam haberi conſiderationem fructuum, ſed ſolius tituli, & ad ſummùm poſſeſſionis. Et quidem non dubito, quin potuerit Eccleſia, ſeruata omni æquitate, ita hoc inſtituere, & præcipere. Sicut obligationem recitandi coniunxit cum ordine ſacro, etiamſi nullum emolumentum temporale ſecum afferat, per ſe loquendo. Ita enim per beneficium peculiari modo quaſi ſacratur perſona, & magis Eccleſiaſtica efficitur, ita vt in priuilegiis, & multis aliis æquiparetur Clerico in ſacris, & ideo iuſtè etiam potuiſſet Eccleſia ſimiliter coniungere obligationem recitandi cum beneficio, nulla habita cõſideratione fructuum. Verumtamen non creditur ita feciſſe, iuxta doctrinam magis receptam, & ideò ſi tenues fructus beneficij alteri ſeruitio æquiſſimè correſpondent, meritò cenſetur non eſſe tale beneficium ad recitandum datum, & fortaſſe Auctores ſecundæ opinionis hoc non negarent. Extra hunc verò caſum eorum ſententiam ſeruandam eſſe, etiam in praxi cenſemus.

11. Beneficia obligãtia ad alia Eccleſiæ munia ſi ad 4. partem ſuſtentationis non ſufficiãt probabile eſt nõ obligare ad recitandum.

Clericus in ſacris tenetur ad officium, etiãſi nullum percipiat emolumentum.

Vnde facilè expeditur nouum dubium nobis propoſitum, ſiquis habeat plura beneficia ita tenuia, vt nullum per ſe ſufficiat obligare iuxta opinionem Soti, omnia verò ſimul reddant competentes fructus, an obligetur ad recitandum? Reſpondeo enim, omnino obligari, quod in omni ſententia cenſeo eſſe indubitatum, nam de poſteriori, & noſtra per ſe patet: de priori probatur. Tum quia ille habet ab Eccleſia ſtipendium ſufficiens titulo beneficij, vel beneficiorum, hæc enim differentia impertinens eſt; nec minuit, ſed potiùs quodammodo auget obligationem. Tum etiam, quia licet tenue beneficium per ſe non obligat, iuxta illam ſententiam, inchoat ſaltem obligationem, & ad aliquam orationem, vel partem horarum obligat, vt ſuprà dicebam, ergo ſi plura beneficia compleant ſufficiens ſtipendium, integre obligabunt. 12.

CAPVT

CAPVT XXII.

Vtrùm clericus habens redditus ab Eccleſia ſine beneficio, teneatur horas Canonicas recitare.

1. Proponitur ſtatus quæſtionis.

DIximus de beneficio Eccleſiaſtico, prout ſeparari poteſt à fructibus, nunc è conuerſo dicendum eſt de fructibus; quando ſeparantur à beneficio; & ius ad percipiendos illos alicui confertur. In qua re facillimè fertur iudicium, quando ſufficienter conſtat ius illud, quod ad fructus datur, non eſſe beneficium; plura verò dubia in hac materia naſcuntur, quia incertum, vel obſcurum eſt, an illud conſtituat veram rationem beneficij.

2. 1. Aſſertio. Quando fructus beneficij dãtur propter actionẽ externã per modum ſtipendij, non obligant ad officium diuinum recitare. *Palud. Turrecr. Syluest.* Probatur exemplis.

Itaque primò certum eſt, quoties fructus beneficij alicui etiam clerico dantur per modum ſtipendij propter actionem temporalem, illum non obligari ad dicendum officium diuinum. Ita docent omnes Doctores in hac materia. Paludanus dicta quæſt. 5. num. 12. Turrecremata diſt. 91. in principio quæſt. 5. Sylueſter, verb. *Hora*, quæſt. 2. & reliqui. Exempla ſunt de illo, qui ad docendam Theologiam, verbi gratia, conducitur: nam etiamſi integram præbendam Canoniæ accipiat, ſi non ſit Canonicus, non tenetur recitare, quia beneficium non habet, ſecus verò eſt, ſi beneficium ipſum accipiat cum onere legendi, iuxta cap. 1. de Magiſtris: ponunt etiam dicti Auctores exemplum in Matriculariis, id eſt, qui redditus habent in Eccleſia, vt pulſent campanas, vel ſimilia officia faciunt. Item in ſacriſta, qui ſine peculiari beneficio propter illud miniſterium ſuos habet redditus. Ratio horum, & ſimilium eſt, quia lex Eccleſiaſtica ſolùm obligat habentes beneficium, & quia iſti habent ſua peculiaria officia, vel ſeruitia, pro quibus accipiunt proportionata ſtipendia; item regulariter quaſi per accidens eſt, quod ſint clerici: nam poſſent actiones illæ per laicos fieri, & interdum fiunt.

3. 2. Aſſertio. Qui habent ex fructibus Eccleſiæ portionẽ titulo laicis cõmuni, nõ tenentur ad officium recitandum.

Hinc ſecundò certum eſt, eos, qui habent ab Eccleſia penſionem, ſeu portionem ex fructibus Eccleſiæ, non vt clerici, ſed aliquo titulo communi laicis, non teneri ad dicendum officium, vt qui per modum ſimplicis eleemoſynæ habent certam portionem in aliquo Monaſterio ad vitæ ſuſtentationem, etiamſi pro tota vita conſignatã habeant: nam illa non eſt beneficium, ſed temporale quid: nam etiam pretio emi potuiſſet. Idem eſt de penſione data à Papa alicui laico per modum gratitudinis propter ſeruitia parentum in Eccleſiæ vtilitatem, vel aliquid ſimile. Ratio eſt, quia licèt ille habeat aliquod ius ad redditus Eccleſiæ, illud ius non eſt beneficium, quia non datur propter aliquod miniſterium ſacrum. Et hoc à fortiori probari poteſt ex Motu proprio Pij V. ſtatim tractando. *Pius. V.*

4. Quedã penſiones quæ videntur dari titulo clericali, nõ obligant ad officium Canonicum.

Poteſt enim eſſe nonnulla difficultas de quibuſdam penſionibus, quæ videntur dari titulo Clericali, vt quando exigunt in perſona Clericalem ſtatum, ſaltem per primam tonſuram: nam iſti videntur habere fructus cum ſpirituali iure, & titulo, ac proinde teneri ad Clericorum officium, quod eſt recitare horas Canonicas. Nihilominus de his etiam ſemper fuit conſtans ſententia, eos non teneri ad dicendum officium Canonicum. Ita tenuit Medina quæſt. 7. de Orat. Nauarrus cap. 7. de Orat. num. 25. Soto lib. 10. de Iuſtitia, quæſt. 5. arric. 3. Ledeſma in 4. p. 1. quæſt. 16. art. 4. Gigas quæſt. 30. de Penſionibus, qui citat Hieronymum Paulum in libro, *Prouinciale omnium Eccleſiarum*, & alios. Et ſumitur etiam ex Paludano, & aliis ſuprà citatis, quamuis generalius loquantur ſub nomine portionum, ſeu præbendarum, quæ tantùm ad ſuſtentationem vitæ dantur. Et hanc ſententiam confirmauit planè Pius V. ſtatim citandus: nam imponendo his penſionariis nouum quoddam onus diſtinctum ab horis Canonicis clarè ſignificauit, eos non obligari ad penſum horarum.

Medina. Nauarr. Soto. Ledeſm. Gigas. Hieron. Paul. Paludan. Pius V.

5. Penſionarij ante Piũ V. nihil tenebãt recitare, poſt illũ obligãtur ad officium Beatæ Mariæ.

Ex hoc ergo principio inferebant conſequenter citati Auctores, penſionarium non teneri ad aliquid recitandum: quod fuit verum ante tempus Pij V. & optimè inferebatur, quia Eccleſia tunc nemini impoſuerat præceptum recitandi aliquid propter vſumfructum, vt ſic dicam, aliquorum redditũm Eccleſiaſticorum. Imò extra officium Miſſæ, & ſeptem horarum Canonicarum, nullum præceptum de aliqua certa oratione vocali inueniebatur in Eccleſia, datum pro his, qui ad recitandum officium Canonicum non tenebantur: cùm ergo ante Pium V. penſionarij non tenerentur ad dicendum officium Canonicum, ad nullam omninò orationem vocalem ex vi penſionis tenebantur. Ratio verò erat, quia talis penſio re vera non eſt beneficium: item quia tunc non dabatur propter aliquod officium. Dices; Ergo iniuſtè dabatur. Reſpondetur, negando conſequentiam, quia ex iuſta diſpenſatione Papæ poterat dari, vel in gratitudinem, vt dicebamus, vel in eleemoſynam; vel ad iuuandos iuuenes in ſtudiis literarum, vel in ordine ad militiam Eccleſiæ defenſioni neceſſariam, vel aliis de cauſis. Pius autem V. ſua conſtitutione præcepit penſionariis clericis; quando, vt clerici percipiunt, vt officium paruum Beatæ Virginis recitent, & aliter non faciant fructus ſuos, iuxta proportionem infrà declarandam capit. vltim. Quod præceptum ſine dubio obligat, nec poteſt aliquis excuſari dicens, conſtitutionem illam non eſſe vſu receptam; nam Pontificia conſtitutio ipſa obligat, vt recipiatur, & hanc vim ſemper habet, quamdiu per contrariam conſuetudinem, ſciente, & conniuente Pontifice, abrogata non eſt, quod de illa conſtitutione dici non poteſt: nam ex tunc Theologi, & Canoniſtæ docti, & pij ſemper docuerunt eſſe ſeruandam, ſicut re vera à timoratis ſeruatur. Et qui illam tranſgreſſi ſunt, fructuum compenſationem à Pontifice poſtulare ſolent, quæ non facilè; nec ſine competenti ſatisfactione conceditur, vt mihi conſtat, ſaltem de Hiſpania. Quod eſt apertum ſignum, legem illam non eſſe ex tacito conſenſu Pontificis abrogatam.

Obiectio proponitur & diſſoluitur.

Conſtitutio Pontificia ſemper obligat, vt ipſa recipiatur.

6. Limitatio Pij V. ſecũdũ quã nec clerici, nec Religioſi militares tenentur recitare officium B. Mariæ.

Additur autem in eadem lege limitatio, vt ſolùm eos obliget, qui *vt clerici* penſionem accipiunt. Dicuntur autem accipere vt clerici, quando ſtatus clericalis in eis requiritur, vt ſint talis penſionis capaces: ſi ergo penſio detur ſine hac conditione, non inducit obligationem recitandi officium Virginis, etiamſi detur perſonæ regulari laicæ, vt militi Sancti Ioannis, etiamſi aliquo modo ratione profeſſionis Eccleſiaſtica perſona ſit, & licèt illi, vt regulari detur, quia nihilominus non datur vt clerico: hoc enim propriè, & rigoroſè accipiendum eſt. Aduerto tandem circa hoc præceptum, non ita limitari ad preces Virginis, quin ſi penſionarius velit, poſſit Canonicum officium recitare, per quod meliùs ſatisfaciet ſuo muneri, quàm ſi preces Virginis diceret, quia intentio Pij V. in illa lege non fuit excludere officium Canonicum, ſed ſolùm non imponere tantum onus. Quod ex ipſa materia, & fine præcepti eſt ſatis notum. Quapropter non dubito, quin clericus in ſacris habens penſionem, ſatisfaciat, dicendo horas Cano-

Pẽſionarius officium Canonicum dicere poteſt.

Canonicas etiam ſi preces Virginis non dicat, quia A ſi ſacerdos habens proprium beneficium ad amplius non obligatur, non eſt veriſimile voluiſſe Pium V. penſionario clerico maius onus imponere. Idémque eſt de clerico in minoribus habente ſimul beneficium, & penſionem: vnde dicendum eſt, tuliſſe Pium V. legem illam propter eos clericos, qui alio titulo ad Canonicum officium non obligantur, & illis non interdixiſſe, quin poſſint Canonicum officium dicere, & illo ſatisfacere, ſi velint, ſed ſolùm noluiſſe ad hoc illos obligare, ſed tantùm ad Virginis preces.

Dubium incidens de Præſtimoniis.

7. Præſtimonia an ſint beneficia.

STatim verò hic annectitur dubium de Præſtimoniis, quæ in Hiſpania maximè ſunt in vſu, B an in hoc ordine penſionum ſint annumeranda? Aliquorum enim opinio eſt, hæc non eſſe beneficia Eccleſiaſtica, ſed penſiones: ſunt enim portiones quædam à redditibus beneficiorum abſtractæ, & deſignatæ, vt per modum ſubuentionis, vel adiutorij ad ſtudia peragenda iuuenibus conferantur, vt eo modo poſſint commodè erudiri, vt poſtea Eccleſiæ inſeruiant; vnde conſiderato fine talis inſtitutionis non videntur hæc beneficia Eccleſiaſtica, quia non dantur propter aliquod ſacrum miniſterium, quod ſit quaſi finis proximus, & officium propter tale ſtipendium aliquando exercendum, ſed tantùm propter ſtudium ordinatum ad ſacrum miniſterium tamquam ad finem remotum, ad C quod miniſterium poſtea non obligatur quis ex vi ſolius Præſtimonij, niſi quatenus per aliud beneficium proprium ei collatum, vel per ſacram ordinationem fuerit obligatus. Atque ita ſenſit de his Præſtimoniis Medina quæſt. 7. de Oratione. Et ſequitur Palatius in 4. diſt. 15. diſput. 9. Gigas etiam quæſt. 28. de Penſion. num. 5. videtur apertè negare, Præſtimonium eſſe beneficium: & idem habet Sylua tractat. de Beneficiis part. 1. quæſt. 3. num. 10. Sentit etiam Felinus cap. *Poſtulaſti*, & cap. *Ad audientiam.* 2. de Reſcri. & Caccialupus in tractat. de Penſion. quæſt. 30. quatenus negant, præſtimonium eſſe beneficium. Iuxta hanc verò ſententiam dicendum nunc eſſet, habentem præſtimonium teneri ad dicendas preces Virginis, D iuxta Motum Pij V. quia præſtimonium, ſi non eſt proprium beneficium, ſaltem erit penſio, & maximè clericalis, vt ſic dicam, quia nemini datur niſi vt clerico, & vt in clericatu proficiat.

Probatur ratione.

Probatur auctoritate. *Medina. Palatius. Gigas. Sylua. Felinus. Caccialup.*

8. Secunda & verior Sent. etiam ante Pium V. Præſtimonium obligare ad recitandum officium Canoniſtarum. Probatur auctoritate. *Nauarr. Soto. Gigas.* Ratione.

Probabilior tamen ſententia eſt, eum, qui habet præſtimonium, teneri ad dicendum officium Canonicum. Ita tenet Nauarrus cap. 21. de Oratione, num. 9. Sotus lib. 10. de Iuſt. quæſt. 5. art. 3. Et ſine dubio hoc ſenſit Gigas quæſt. 30. de Penſionibus, num. 1. dicens: Penſionem intitulatam, ad aliquam partem fructuum alterius beneficij, eſſe Eccleſiaſticum beneficium, & ideò qui illam habet, teneri ad officium recitandum. Præſtimonium enim propriiſſimè dici videtur penſio intitulata; nam portio illa, quæ præſtimonium dicitur, erecta eſt, vt con- E feratur ſpeciali, & ſpirituali titulo. Quæ ſententia probari poteſt ex capit. vltim. de Conceſſione Præbend. in 6. vbi præſtimonium cum aliis beneficiis Eccleſiaſticis annumeratur. Item induci poteſt ex cap. *Quamuis*, de Præbendis in ſexto vbi dicitur literas ſuper obtinendis beneficiis impetratas reſtringi debere, reſtrictio autem per hæc verba explicatur, *Ei non in penſione, ſed in beneficiis Eccleſiaſticis tantùm volumus prouideri.* Vbi ſolam penſionem à beneficiis Eccleſiaſticis diſtinguit, & ſub illis præſtimonium comprehendit: nam & vi illius reſcripti prouideri quis poteſt, & debet de præſtimonio. Et confirmatur ex capit. *Conquerente*, de Clericis non reſidentibus, vbi ſimilis portio ſeparata ab alio beneficio cum iure ad illam, & ſine obligatione ad ſeruitium, beneficium Eccleſiaſticum appellatur, quod profectò eſſe non poteſt aliud, niſi præſtimonium. Et ſermonem ibi eſſe de proprio beneficio ſentit ibi Abbas, & Gigas ſuprà, illum referens, & quæſt. 28. num. 20. vbi etiam allegat Doctores in Clement. 1. de Supplenda negligentia prælatorum. Poſſúntque ad hanc ſententiam confirmandam multa ſumi ex Panormitano ſecundo volum. conſil. 47. vbi probat, præſtimonium eſſe beneficium, quia habet omnes qualitates proprij beneficij: numerat autem quatuor, aut quinque proprietates, ſcilicet, quod tantùm perſonæ Eccleſiaſticæ, per Eccleſiaſticum Prælatum dari poſſit, purè, & ſine pacto, & in perpetuum, & quòd habeat aliquid ſpiritualitatis, cui annectatur, ſeu officium aliquod diuinum, propter quod detur, quas omnes dicit reperiri in præſtimonio, quod tamen ipſe non probat, præſertim de vltima, in qua eſt difficultas. Vnde ſi quis rectè conſideret, ille ſupponit, quod hîc probare intendimus, & ex annexione, ſeu obligatione ad officium diuinum, infert eſſe beneficium: Auctores autem primæ ſententiæ potiùs à contrario, quia putant, non eſſe beneficium, inferunt, non obligare ad officium.

Cap. *Conquerente.*

Abbas. Gigas.

Qualitates beneficij quales ex Panorm. & quot eſſe debent.

9. Certum eſt non eſſe certũ, an Præſtimonium inter pẽſiones, aut beneficia ſit numerandũ ex antiquo iure.

Denique hæc res fortaſſe eſſe poterat dubia de iure antiquo: nam ex nullo textu ſufficienter probatur, præſtimonium eſſe propriè beneficium Eccleſiaſticum ſecundum rigoroſam, & ſtrictam appellationem, quamuis interdum ſub ea voce generaliùs ſumpta comprehendatur, quod ſolum probat dictum cap. vltimum de Conceſſ. Præbend. in alio autem capit. *Quamuis*, incertum eſt, an præſtimonium ſub penſione, vel ſub beneficio debeat comprehendi, & ita poſſet textus ille in contrarium induci, quia multi putant ſub litteris de obtinendo beneficio non comprehendi præſtimonium. Imò Panormitanus in dicto conſil. 47. expreſsè definit, in litteris gratiæ conceſſis etiam expreſsè ad beneficium cum cura, vel ſine cura ſub his vocibus non comprehendi præſtimonium. *Præſertim*, inquit, *cùm in eis ſit facienda ſtricta interpretatio propter ambitionem comprimendam, iuxta dictum cap. Quamuis.* Cùm ergo lex Concilij Conſtantienſis etiam loquatur de habentibus beneficium cum cura, vel ſine cura, & materia illius legis ſit reſtringibilis, non comprehendit præſtimonium. Et omnia, quæ ibi adducit Abbas, ad illam reſolutionem confirmandam, hanc partem ſuadent. In alio autem capit. *Conquerente*, incertum eſt, an portio, de qua ibi ſit mentio, fuerit ſimplex præſtimonium, & Panormitanus ſentit, fuiſſe potiùs beneficium ad ſeruitium Eccleſiæ, & adiutorium Parochi inſtitutum. Non conſtat igitur ſatis ex Iure, ad quem finem, & quomodo fuerint præſtimonia inſtituta, atque an habeant propriam beneficiorum naturam, quæ eſt dari propter aliquod diuinum officium. Vnde etiam inter Canoniſtas multi negant, præſtimonia in titulum, ſiue pro titulo beneficij aſſignari, vt refert Rebuffus in Pract. Cancellariæ Apoſtolicæ ſub titulo. *Notabilia ſuper vacantibus non reſeruatis* §. *Beneficij appellatione.* Quamuis alij oppoſitum ſenſerint, quos ibi etiam commemorat, ipſe autem rem ambiguam relinquere videtur. Erat ergo res dubia, & ideò non erat improbabilis opinio Medinæ.

Cap. vlt. *De Conceſſ. Prebend.*

Panorm.

Cap. *Quamuis.*

Abbas.

Cap. *Conquerente.*

Rebuffus.

Medina.

Ad

10\. Vera Sent. Poſt Motum propriũ Pij V. Præſtimonia propter officiũ dantur, & propria collatione, ac ſpirituali titulo conferũtur, atque adeo obligant ad officium diuinum.

Ad tollendam autem hanc dubitationem addidit Pius V. in ſuo Motu proprio hæc verba: *Declarantes præſtimonia, præſtimoniales portiones, & qualiacumque alia beneficia, etiam nullum omnino ſeruitium habentia obtinentes, cum prædictis pariter comprehendi.* Iam ergo dubitare non licèt, ſiue hoc ſit, quia illa beneficia diſcurſu temporis, & vſu Prælatorum, & (quod caput eſt) confirmatione Pontificis, mutarunt naturam, & cùm antea non eſſent propter officium inſtituta, iam propter illud dantur propria collatione, & ſpirituali titulo. Siue quia hanc eandem rationem à principio habuerunt, quia non repugnat, quòd erecta fuerint ad iuuandos iuuenes in ſtudiis, & quòd habuerint annexum onus recitandi.

11\. Capellaniæ collatiuæ ſunt vera Eccleſiaſtica beneficia, atque adeo obligãt ad officium Canonicum. Capellaniarum duo genera.

Aliud dubium hic eſſe ſolet de Capellaniis, an qui Capellaniam habet recitare teneatur: & ratio dubij eſt, quia videtur recipere fructus per modum cuiuſdam ſtipendij, & mercedis, non verò propter proprium titulum beneficij. Sed in hoc communis reſolutio eſt, duplices eſſe Capellanias quaſdam, quas collatiuas vocant; alias non collatiuas, id eſt, quæ à patronis etiam laicis conceduntur ſine collatione Eccleſiaſtici Prælati. Quæ duo genera Capellaniarum ab inſtitutione habent diſtinctionem, interdum enim laici relinquunt bona ſua cum hoc onere, vt certa quædam penſio quotannis alicui clerico detur, vt tot Miſſas dicat: inde ergo conſurgit Capellania non collatiua, quæ in eo ſtatu perſeuerat, quamdiu inſtitutio conſuetudine, aut auctoritate Prælatorum Eccleſiæ non mutatur. Collatiua autem fit, quando auctoritate Epiſcopi erigitur, etiamſi ex bonis laicorum dotata ſit, & ius præſentandi perſonam ſit patrono laico reſeruatum. Capellania ergo collatiua ſine dubio inducit obligationem recitandi officium Canonicum, quia eſt verum Eccleſiaſticum beneficium, habet enim omnes conditiones ad beneficium requiſitas, vt facilè vnicuique patebit, applicando illas, quas ex Panormitano dubio præcedenti retulimus.

12\. Capellaniæ non collatiuæ non ſunt Eccleſiaſtica beneficia, atque ideo nõ obligant ad officium diuinum. *Medina. Nauarr. Ledeſm.*

Capellania autem non collatiua non obligat ad officium Canonicum ob contrariam rationem, quia non eſt beneficium Eccleſiaſticum, vt patebit etiam eaſdem conditiones applicando; ex quibus illa eſt maximè nota, quod non datur per prouiſionem, & auctoritatem Prælati Eccleſiaſtici; repugnat enim beneficium Eccleſiaſticum inſtitui, vel conferri à laico ſine interuentu ſpiritualis poteſtatis. Ita ferè Medina dicta, quæſt. 7. Nauarrus cap. 20. de Orat. num. 17. Ledeſma in 4. p. 2. quæſt. 16. art. 4. dub. 5. Et hoc videntur intendere Summiſtæ, qui declarant, beneficium obligare ad recitandum, etiamſi ſit de patrimonio inſtitutum, ita vt patrimonium factum ſit beneficium, & non aliàs, vt ait Syluester ex Zabarel. verb. *Hora,* quæſt. 2. §. *Secundum.* Tabienna, numer. 1. & Armilla, numer. 1. Qui etiam aduertunt, quod licèt is, qui habet Capellaniam collatiuam non poſſit per ſe illi ſatisfacere in Miſſis, vel aliis oneribus perſoluendis, quia eſt puer, vel impeditus, & ideo per alium inſeruiat, non excuſatur ab obligatione dicendi officium per ſe, tum quia (vt ſæpe dixi) hoc eſt onus perſonale, & *ſacrificium laudis, & fructus ſuorum labiorum,* vt dicitur in Clement. 1. de Celebr. Miſſ. tum etiam quia ille alius, per quem dicuntur Miſſæ, vel ſimile aliud officium non tenetur ex vi ſtipendij, quod recipit, dicere officium Canonicum, quia reſpectu illius illud non eſt beneficium; ergo onus dicendi officium Canonicum manet apud Capellanum.

Syluest. Zabarel. Tabien. Armilla.

13\. An qui recipiunt ſeruitium beneficij in Commendam teneantur recitare officiũ diuinum.

Hinc verò naſcitur aliud dubium de his, qui re- A cipiunt ſeruitium beneficij in Commendam, an teneantur recitare Canonicum officium, videntur enim non teneri, quia non ſunt beneficiati, cùm non habeant proprietatem beneficij, ſed tantum ſeruitium: cuius etiam argumentum eſt, quia ſæpe hæc commendatio fit ad tempus, vt patet in vicariis, qui ad annum, vel ſimile tempus conſtituuntur, & ad nutum amoueri poſſunt. Idémque videtur eſſe de his beneficiis regularibus (Manualia interdum vocantur) quæ conferuntur Religioſis à ſuis Prælatis, vt ibi inſeruiant, quamdiu ſuis prælatis placuerit, & ad nutum eorum reuocentur: nam iſti omnes non poſſunt dici habere beneficium Eccleſiaſticum, de cuius ratione eſt, vt ſit perpetuum, & per inſtitutionem Canonicam conferatur, cap. 1. B de Reg. Iur. in 6. Denique idem eſſe videtur de Capellano, quem parochus ſibi aſciſcit, vt in miniſtrando ipſum adiuuet: nam ille etiam non tenebitur officium recitare, quia re vera beneficiatus non eſt, ſed ſtipendiarius, & mercenarius conductus, non ad recitandum officium, ſed ad miniſtranda Sacramenta, vel Miſſas dicendas, & ſimilia publica onera ſupportanda.

14\. Qui habet beneficiũ integrè commendatum quoad totã adminiſtrationem eius, licet non ſit perpetuum, tenetur dicere officiũ diuinum. *Medina. Ledeſm. Nauarr.*

Ad hæc breuiter dicendum eſt primò, eum, qui habet beneficium integrè commendatum quoad totam adminiſtrationem eius, teneri ad dicendum officium, etiamſi commiſſio illa, ſeu commendatio Eccleſiæ non ſit erecta in titulum beneficij, neque in perpetuum conferatur. Ita docent Medina, Ledeſma, & Nauarrus ſuprà, num. 16. Et præcedenti C etiam capite à nobis dictum eſt de illo, qui renunciat alteri beneficium retenta tota adminiſtratione cum fructibus. Idem enim eſt in præſenti, nam parum refert, quòd fructus ſint plures, vel pauciores, quia hæc obligatio non naſcitur veluti per ſe ex fructibus, ſed ex obligatione ſuſcepta ad totam adminiſtrationem. Itaque licet hic non obligetur ratione beneficij, quod ipſe habeat, obligatur, quia ſubrogatus eſt loco habentis beneficium cum tota obligatione beneficij ab ipſo acceptata, pro tunc enim illa obligatio æquiualet titulo beneficij, quoad omnia eius onera, nam pactum humanum, quod ibi tacitè interuenit, hanc vim habet. Sicut etiam ille tenetur ad Sacramenta miniſtranda, & alia officia beneficij exequenda.

15\. Si alicui cõmẽdetur beneficiũ quoad exteriora ſolum ſeruitia Eccleſiæ ille ex eo nõ tenetur ad officium Canonicum.

D Dixi autem, *integrè commendatum, quoad totam adminiſtrationem,* quia ſi ſolùm commendetur quoad exteriora, & publica ſeruitia Eccleſiæ ex vi huius commendationis, non tenebitur ad dicendum officium Canonicum, vt verbi gratia, ſi beneficiatus proprius, abſuturus ab Eccleſia ſua propter negotia, illam commendet amico, aut mercenario clerico ſeculari, aut Religioſo, vt pro ſe toto illo tempore inſeruiat, non tenebitur ſubſtitutus ille ex vi oneris, quod in ſe, ſuſcipit, officium dicere, niſi quatenus publicè in Eccleſia illud canere neceſſarium fuerit, iuxta eiuſdem Eccleſiæ morem, ſeu qualitatem. Ratio eſt, quia ſolum publicum, & externum miniſterium eſt illi commendatum. Item, quia obligatio recitandi priuatum officium ſemper manet E apud proprietarium, ita vt non poſſit alteri illam delegare, vt ex dictis colligitur. Ergo ſubſtitutus non tenetur illa obligatione, quia non debet multiplicari ſine cauſa, & neceſſitate, vnde niſi ex ſpeciali pacto ſatis expreſſo, ſubſtitutus in eo caſu ad hoc obligetur, nõ eſt cenſendus ita obligari, quando autem interuenerit tale pactum, ſubſtitutus quidem obligabitur ex iuſtitia pacti, non tamen propterea exonerabitur proprietarius ſua obligatione: nam eſt perſonalis, & ex beneficio, quod

Probatur doctrina tradita.

ſemper habet. Et huiuſmodi videtur eſſe talis ſubſtitutio, vel commendatio quoties propria voluntate,& auctoritate ipſiuſmet beneficiarij fit ad ſupplendam eius abſentiam,ſecus verò eſt,quando tota adminiſtratio beneficij commendatur auctoritate Pontificis,vel Prælati, aut quia beneficium eſt vnitum alicui Religioni militari,vel alteri cum onere conſtituendi ibi vicarium,qui portet omnia onera beneficij, quæ vicaria ſi perpetua ſit, beneficium Eccleſiaſticum reputatur, & per Prælatum Eccleſiaſticum conferenda eſt. Si verò ad tempus tantùm detur, pro eo tempore, qui recipit illam commendam, recitare tenetur propter rationem iam dictã. Et idem eſt de illo, cui auctoritate Papæ commendatetur tota Eccleſiæ adminiſtratio, quamdiu beneficiatus puer, ex diſpenſatione factus, recitare nõ valet,quia tunc totum onus beneficij, etiam quoad recitationem intelligitur vicario commiſſum, ne Eccleſia vllo officio priuetur. In hoc ergo ſenſu locuti ſunt citati auctores, idémque eſt, quando vacante Eccleſia Parochiali, Epiſcopus ibi vicarium conſtituit, & in ſimilibus caſibus, vbi eadem ratio interuenit.

Vicaria ſi perpetua ſit beneficium Eccleſiaſticum reputatur.

16. Atque hinc conſtat,à fortiori idem dicendũ eſſe de habentibus beneficia manualia : nam ſine dubio tenentur ad officium recitandum. Quia ſiue illa ſint propriè beneficia, ſiue non, in ſe ſuſcipiunt totam beneficij adminiſtrationem, ad quam(vt ſæpe dixi) pertinet etiam diuini officij recitatio. Eò vel maximè quòd hæc beneficia aliquo modo perpetua ſunt, quatenus non dantur ad definitum tempus, ſed de ſe durare ſemper poſſunt, licèt includãt dependentiam à Prælato, à quo auferri, ſeu reuocari poſſunt, iuxta Clem.vnic.de Supplenda neglig. Prælator. in quo quamdam maiorem proprietatẽ beneficij participant,iuxta ea,quę Sylueſter notat verb. *Dignitas*, in principio. Denique pro eo tempore neceſſe eſt, vt onus illud recitandi, quod illi beneficio reſpondet,ad aliquam determinatam perſonam pertineat, quia aliàs non eſſet ſufficienter tali Eccleſiæ prouiſum, ſed non cadit in alium, niſi in huiuſmodi adminiſtratorem,ſeu beneficiarium, ergo ille tenetur recitare ratione talis beneficij.

Qui habent officia manuali tenentur ad officium recitandum.

17. Secus verò eſt de Capellano, ſeu coadiutore conducto,vel dato proptio parocho, ſeu beneficiario,vt ab ipſo iuuetur in Eccleſiæ adminiſtratione: nam de illo videtur eſſe eadem ratio, quæ de vicario relicto ſolùm,vt ſuppleat abſentiam parochi in externa Eccleſiæ adminiſtratione. Vnde nõ obſtante illo adiutorio,quod attinet ad recitationem officij,totum munus integrum manet apud proprietarium,& alter ſolùm eſt ſtipendiarius, non vt releuet proprietarium ab onere recitandi,ſed ſolùm ab aliis miniſteriis;ergo talis coadiutor,vel capellanus, ex vi ſtipendij ſui non tenetur recitare. Et ita docet Medina quæſt. 7. de Orat. Addit verò limitationem,de qua ſtatim dicetur.

Capellanus ſeu coadiutor conductus datus proprio parocho ad eũ iuuandũ nõ obligatur ad recitandum ex eo titulo.

Medina.

18. Tandem hic occurrit ordinarium dubium de coadiutoribus beneficiorum,prout nunc ſunt in vſu, an teneantur recitare officium Canonicum, ex vi coadiutoriæ? Eſt autem de his ſpecialis ratio dubitandi, quia non ſunt tantùm quaſi ſtipendiarij ad tempus,ſeu ad vitam proprietarij,ſed etiã ſunt ſucceſſores in beneficio ipſo facto, & ſine noua collatione, vnde videntur iam habere titulum beneficij, & nonnullos redditus, quia ſemper habẽt aliquam congruam portionem deſignatam,habent etiam ſedem in choro,& vocem in Capitulo; cur ergo non tenebuntur recitare? Confirmatur primò, quia coadiutor huiuſmodi eſt verè Canonicus, ergo habet

Dubium de coadiutoribus.

A obligationem recitandi ex vi Canonicatus, cuius iam ſuo modo habet titulum, & poſſeſſionem, & ratione illius habet adminiſtrationem, ſaltem ſecundo loco,& in abſentia proprietarij. Conſequentia videtur clara, & antecedens patet, quia ille admittitur ad honores, & actus proprios talis beneficij. Confirmatur quia inſtitutus eſt in Canonicum, ita vt habeat ſedem in choro; & vocem in Capitulo, licèt ſit ita inſtitutus ſine præbenda, vt primam vacantem obtineat,tenetur ad horas recitãdas, maximè ſi diſtributiones recipit; ergo à fortiori tenebitur coadiutor. Antecedens docent Paludanus 4. diſt.5. quæſt.5. num.5. Turrecremata diſtin.19. in princip. quæſt. 14. Quia ille verè habet benficium Eccleſiaſticum argumento cap. Cum M. de Conſt. B ergo idem erit in præſenti. Confirmatur tertiò,quia coadiutor datus Epiſcopo auctoritate Papę eſt verè Epiſcopus,vt ſentit Gloſſa per textum in cap. *Non autem*, 7. quæſt. 1. verb. *Vt non ſuccederet*. Quam probant Panormitanus, in cap. *Quoniam*, de Officio ordin. num. 4. & Cardinalis conſ. 70. ergo ſimiliter coadiutor datus Canonico auctoritate Papæ eſt verè Canonicus; ergo obligatur.

Palud. *Turrecr.*

19. Nihilominùs dicendum eſt, hos coadiutores non teneri ad officium Canonicum recitandum. Ita tenet Medina de Orat. cap.7. non ſine formidine, ita enim concludit: *Hoc videtur tenendum ſoli rationi innitendo, interim quòd aliqua determinatio in oppoſitum occurrat.* Idem tenet Nauarrus cap.2. de Orat. num.18. Probatur primò; quia obligatio recitandi C ſemper manet apud proprietarium;ergo non obligat coadiutorem. Probatur conſequentia, ex vno beneficio non obligantur duo ad recitandum. Item principalis, & coadiutor non obligantur ad Miſſas, & alia officia duplicata, ſed ſi vnus implet, alter non tenetur; ergo ſi onus recitandi manet apud proprietarium, non tranſit ad coadiutorem. Secundò eſt propria ratio à priori, quia coadiutoria non eſt beneficium Eccleſiaſticum; ergo non obligat ad recitandum. Probatur conſequentia, quia in dictis conſtitutionibus Concilij, & Pij V. nec ſpecialiter nominatur,nec ſub generali nomine beneficij Eccleſiaſtici comprehenditur. Antecedẽs autem eſſe omnium, nemine contradicente, docet Nauarrus, in cap. *Si quando*, de Reſcript. Prælud. D 5. num.10. Idem ſentit Thomas Campeſius tract. de Coadiut. Epiſcop. num. 8. Gambarus de Offic. & Poteſt. legat. lib. 4. num.285. & Redoanus tract. de Simon. 2. p. cap. 28. Tradit Abbas in cap. *De Rectoribus*, cum tribus ſequentibus de Cleric. ægrot. minis. Et ibi communis, in cap. *Grandi*, de Supplen. neglig. Prælat. in 6. & ex eiſdem Iuribus hoc ſumitur. Nam licèt illa Iura, & eorum interpretes loquantur de coadiutore tantùm ad tempus, vel ad vitam dato ſine futura ſucceſſione; hoc nihil obſtat, quia futura ſucceſſio non dat ius in re, ſed ad rem,vt ipſum nomen præ ſe fert. Et conſtat,quia Princeps filius Regis, licèt futuram ſucceſſionem habeat, nondum eſt rex, nec ſucceſſor Imperatoris eſt Imperator, & ſic de aliis. Confirmatur quia vnum E beneficium non poteſt ſimul eſſe in duobus, ſed principalis retinet integrum beneficium; ergo coadiutor ex vi ſolius coadiutoriæ nullum beneficium habet; ergo nec ad recitandum obligatur. Denique ita declaratum eſt à S. D. N. Paulo V. ad petitionem huius Eccleſiæ Cathedralis Conimbricenſis, in quodam Breui anni 1606. in quo inter alia declarat, coadiutores Canonicorum non eſſe verè Canonicos, nec pro talibus habendos, viuentibus coadiutis, idem ergo eſt de coadiutoribus,

Coadiutores non tenentur recitare.

Medina. *Nauarr.*

Coadiutoria non eſt beneficium.

Nauarr. *Campeſ.* *Gambar.* *Redoan.* *Abbas.*

Succeſſio futura non dat ius in re, ſed ad rem.

Coadiutores Canonicorum non ſunt Canonici.

toribus , in quibuſcumque aliis beneficiis.

20. *Argumentis ſatis fit.*

Et ita facilè patet reſponſio ad rationes in contrarium. Ad primam enim negamus coadiutorem habere titulum beneficij in re , ſed tantùm in ſpe, ſeu ius ad rem. Neque obſtat, quòd ſuccedat ſine noua collatione, quia per conceſſionem talis coadiutoris, fit collatio quaſi ſub conditione, ſeu prò tali euentu;& ideo illo eueniente, ſeu impleta conditione, ipſo facto perficitur collatio ; quæ priùs erat quaſi pendens. Neque obſtat, quod coadiutor ex vi coadiutoriæ habeat vocem in capitulo, quia id non eſt ex vi tituli, ſed quia ei conceditur, vt etiam quoad hoc proprietarium iuuet. De ſede autem in choro ordinatum eſt, vt coadiutor non in loco proprietarij, ſed vltimo loco poſt proprios Canonicos ſedeat, quia re vera non eſt Canonicus:& ita ſolùm conceditur ille locus ratione actualis miniſterij.

21. *Coadiutor Canonici non eſt Canonicus.*

Et ita etiam patet reſponſio ad confirmationem primam, negatur enim aſſumptum, ſcilicet, coadiutorem eſſe verè Canonicum, quia licet vulgo ita nominetur propter ius ad ſuccedendum, verè non habet Canonicam,neque præbendam,neque habet titulum, vel poſſeſſionem Canonicatus, ſed coadiutoriæ tantùm, & quoad illam habet ius in re, quoad Canonicatum autem tantùm ad rem. Cuius etiam ſignum eſt, quia poſt deceſſum proprietarij nouam poſſeſſionem accipere debet, vt in d. Breui habetur, vnde etiam incipit facere propriam reſidentiam nouorum Canonicorum, niſi ſpeciali indulto antea fuerit illi conceſſa. Vnde ad probationem dicitur, coadiutorem tantùm admitti ad actus adminiſtratoris, & quaſi vicarij, ſeu capellani, & ad honores huic miniſterio proportionatos. Ad ſecundam confirmationem negatur ſimilitudo, quia inſtitutus in Canonicum,cum iure ad primam præbendam, licèt nondum illam ſit conſecutus, eſt verè Canonicus, & habet actu beneficium quoad ſpirituale ius, & licet non habeat præbendam, aliquas diſtributiones recipit : coadiutor verò non habet beneficium. Ad tertiam confirmationem idem dicendum eſt de coadiutore Epiſcopi, quia non eſt Prælatus, nec Epiſcopus quoad beneficium, licet fortè conſecratus ſit, vt nunc eſſe ſolet. Hoc tamen intelligitur de iure ordinario. Nam D de potentia abſoluta fortè poſſet Pontifex concedere coadiutorem Epiſcopo, qui verè, & actu ſimul cum alio eſſet Prælatus, & Epiſcopus, quod intendunt Gloſſa, & Panormitanus ibi citati. Et de facto legimus Auguſtinum ordinatum fuiſſe Epiſcopum ſimul cum Valerio : inde tamen non poteſt ſumi ſolidum argumentum, quia non per diſpenſationem Papæ, ſed per ignorantiam factum eſt,vt ipſe Auguſtinus poſtea cognouit, & conqueſtus eſt, vt Poſſidius in Vit. Auguſt. cap. 8. refert, & latè Baronius tom. 5. Ann. An. Ch. 395. num. 31. & 32.

22. *Dubium.*

Quæri verò poteſt,an coadiutor teneatur recitare ſaltem eo tempore, quo onus Eccleſiæ ſubſtinet pro principali. Medina enim ſupra ſimpliciter affirmat, art. 1. Nauarrus d. capit. 10. num. 18. id negat, niſi datus ſit coadiutor ad dicendum horas nomine alterius,vel omnes,vel aliquas: ſecùs verò, ſi tantùm ſit datus ad cantandum, vel miniſtrandum Sacramenta. Vnde loquendo de coadiutoribus prout nunc ſunt in vſu, dicendum eſt, non teneri niſi ad ſatisfaciendum in choro, vel ſimili ſeruitio Eccleſiæ,in quo adiuuare obligantur. Ratio eſt,quia proprietarius, licèt excuſetur à ſeruitio chori, & Eccleſiæ, ſeruiendo per coadiutorem, non tamen A ab onere recitandi, quia hoc eſt onus perſonale, ſequens beneficium, quod ipſe retinet integrum. Neque eſt veriſimile proprietarium, retinendo beneficium totum cum fructibus, poſſe ſe exonerare etiam ab onere recitandi, id faciendo per alium, neque hoc habet conſuetudo, nec poteſt præſumi talis intentio Pontificis,niſi vbi fuerit expreſſa conceſſio ; ergo onus hoc non imponitur coadiutori, quia non eſt in duobus,nec quoad illud,eſt coadiutor. Item quia in aliis miniſteriis, quæ principalis poteſt per coadiutorem implere, eo ipſo,quod adminiſtratio committitur coadiutori, principalis liberatur per miniſteriū eius; ergo cùm miniſterium recitandi tale ſit, vt per alium impleri non valeat, ſignum eſt illam obligationem numquam cadere in B huiuſmodi coadiutorem, etiam dum actu adminiſtrat.Nam licèt teneatur,verbi gratia,ad chori aſſiſtentiam, ſatisfaciet ſuo muneri aſſiſtendo, vel canendo, licet in genere non recitet, iuxta ſuperiùs dicta. Hæc autem intelliguntur ex vi ſolius coadiutoriæ,prout eſt in vſu communi,& ordinario.Nam ſi Papa velit ad hoc extendere coadiutoriam, ſine dubio poſſet ex rationabili cauſa,qualis eſſet impotentia proprietarij obligare etiam ad horas dicendas. Sed tunc ille non erit coadiutor, de quo nunc loquimur, ſed eſſet vicarius, cui tota adminiſtratio beneficij commiſſa eſt, de quo iam diximus, teneri tunc non ratione proprij beneficij, ſed ratione pacti, vt dixit Nauarrus qui nō aliud ſentire viſus eſt.

Proprietariꝰ non poteſt excuſari ab officio.

Tandem quæri poteſt, an iſti coadiutores te- C neantur ſaltem dicere officium Beatiſſimæ Virginis tamquam penſionarij, iuxta motum Pij V. Ad hoc verò iuxta principia poſita breuiſſimè dicendū eſt. Si coadiutor habeat propriam penſionem ſuper beneficium,ſine dubio teneri ad officium Virginis, niſi aliàs Canonicum recitet, quia recipit talem penſionem,vt clericus; vt per ſe notum eſt,ſuppono enim eſſe coadiutorem in ſpiritualibus. Si verò ſolùm recipiat ex fructibus beneficij aliquam ſubſtentationem per modum ſtipendij, non tenebitur, quia non comprehenditur ſub Motu Pij V. & aliàs ſatisfacit ſuæ obligationi, ſuum miniſterium implendo, ſicut de Capellanis dictum eſt.

An iſti coadiutores tamquam penſionarij teneantur ad officium B. Virginis.

CAPVT XXIII.

Quodnam officium diuinum teneantur dicere clerici, cùm priuatim recitant.

Diximus de perſonis, quæ ad priuatim recitandum diuinum officium, quando illud in choro publicè non dicunt, obligantur; nunc modum explendi hanc obligationem declarare neceſſe eſt, quod proſequemur diſcurrendo per omnes circumſtantias huius actionis, incipiendo ab obiecto, ſeu materia eius,ſicut de publica oratione fecimus. Primùm ergo omnium occurrit quæſtio illa ſuperius inculcata, vtrùm recitare iuxta hoc, vel illud Breuiariū, ſeu iuxta huius, vel illius Eccleſiæ ritum E cadat ſub præceptum? In quo ritu poſſumus loqui, vel de ipſa ſubſtātia horarum (vt ſic dicam) in communi,& comparando diuerſa ritualia,ſeu Breuiaria inter ſe,vel poſſumus loqui de eodem ritu eiuſdem Breuiarij applicato ad varia tempora,vel ad hos,vel illos dies, & ad hos, vel illos Sanctos,vt quòd tali tempore,& die de tali Sancto, aut myſterio, aut de feria fiat officium. Quod ergo ad ſubſtantiam officij ſpectat, loqui poſſumus, aut de iure communi, aut de ſpeciali iure Pij V. ſuprà explicato. Et quidē

1. An recitare iuxta hoc, vel illud Breuiarium, huius,vel illius Eccleſiæ cadat ſub præceptum?

Vtrùm cadat ſub præceptum recitare iuxta hunc vel illum ritum.

ſi hoc ius Pij V. fuiſſet omninò vniuerſale, vel vbique receptum, ſufficeret dicere illud eſſe obſeruandum, etiam in priuata recitatione, tamen quia non vbique obligat, & vbi non obligat, ius antiquum ſeruandum eſt, ideò de vtroque breuiter dicere eſt neceſſe. Et quoniam ex antiquo iure facilè intelligetur particulare, ſeu nouum, illud priùs explicabimus.

2. 1. Aſſertio. Clericus qui horas priuatim dicere tenetur (ſtando in iure cõmuni) ad eas obligatur, quę iuxta Breuiariũ in ſua diœceſi approbantur, aliter nõ ſatisfacit. Probatur ex Iuribus. *Cap. Placuit.* *Conc. Agath.* *Cap. Conuenit.* *D.Thom.* *Caietan.* *Clement. 2.* *Gloſſa.*

Dico ergo primò: Vnuſquiſque clericus, qui ad horas Canonicas priuatim dicendas obligatus eſt, tenetur eas dicere, (ſtando in iure communi) iuxta Breuiarium in ſua diœceſi, vel ordine approbatum, & receptum: & alioqui ſuo muneri non ſatisfacit. Hæc aſſertio ſumitur ex cap. *De iis*, & cap. *Placuit*, d. 12. in quibus in eadem diœceſi, Metropoli, Archiepiſcopatu, ſeu Prouincia idem pſallendi ordo B ſeruari præcipitur. Verum eſt, ibi eſſe ſermonem de recitatione publica, & in choro. Vnde videtur ſumi argumentum, vel à paritate rationis, vel quia recitatio priuata quaſi ſubrogatur loco publicæ in his, qui choro non tenentur aſſiſtere, vel de facto non interſunt, & ideò debet ſecundum eandem regulam dici, vel quia membrum debet corpori conformari. Vnde in Concilio Agathenſi, cap. 30. de hoc officio dicitur; *Conuenit ordinem Eccleſiæ ab omnibus æqualiter cuſtodiri*, idem cap. *Conuenit*, de Conſecr. d. 5. Et hac ferè ratione vtitur D.Thomas, quodlib. 1. art. 13. vbi concludit, vnumquemque debere conformari eorum conſuetudini, cum quibus viuit. Et ita Caietanus verb. *Horæ*. §. 2. magis ex conſuetudine, C quàm ex iure hanc obligationem colligit. Tandem, optimè videtur hoc confirmari ex Clement. 2. de Celebr. Miſſar. vbi conceditur clericis ſecularibus, & Religioſis commenſalibus Cardinalium, & aliorum Pontificum, vt poſſint illis conformari in officio, & vt non teneantur aliud dicere, vbi Gloſſa verbo *Indulgemus*, rectè notat, abſque illo priuilegio id non licuiſſe, tenebatur ergo antea vnuſquiſque ſuo ordini, vel diœceſi, vel Metropoli, prout habuerit conſuetudo, conformari. Nec videtur poſſe in hoc certior regula præſcribi, ſtando in antiquo iure. Et ita docuit Cardinalis, cap. penult. & vlt. d. 12. & ibidẽ Archidiaconus, & Turrecremata, Soto lib. 10. de Iuſtit. quæſt. 5. art. 4. Nauarrus, de Orat. cap. 19. n. 211. & ſequentibus, concordat Tabienna D num. 10. & 16. licèt lubricè. Alij etiam Auctores in generali regula conueniunt, addunt tamen exceptiones, quas expendere neceſſe eſt.

Cardinal. Archid. Turrecr. Soto. Nauarr. Tabien.

3. Caietani & aliorũ limitatio, omni clerico ſeculari, vel regulari iuxta formam Breuiarij Romani recitare licere. Fundamentum Caiet. Infirmatur.

Quidam ergo dixerunt, ſemper licuiſſe cuicumque clerico, vel Religioſo iuxta formam Breuiarij Romani recitare, & ita prædictæ regulæ eſſe hanc limitationem addendam, ſcilicet, niſi quis malit Romano Breuiario vti in recitatione priuata. Quia Romana Eccleſia eſt mater omnium. Ita Caietanus verbo *Horæ*: qui non fundatur in prædicta ratione, ſed in hoc, quod ſubſtantia præcepti eſt de ſeptem horis, reliqua verò ſunt accidentia, & ita non negat eſſe peccatum veniale graue, ſed negat eſſe mortale. At ſi ratio valet, idem dicere debet de mutatione in quodcumque aliud officium approbatum, itaque non peccaret grauiter Monachus Sancti Benedicti, omittendo proprium officium, & recitando E iuxta regulam Sancti Dominici, vel aliam; quod eſt deſtruere regulam poſitam, iuxta mentem auctorum omnium. Omnes enim cenſent, hanc eſſe obligationem ſub mortali, vt clarè ſentit Soto ſuprà artic. 4. & expreſſiùs Tabienna, num. 16. in fine, & Nauarrus id colligit ex pœna graui, quæ in dictis Iuribus imponitur. Itaque ratio illa admittenda non eſt, quia mutatio in tota forma officij ſatis grauis eſt, & proximè ipſam ſubſtantiam attingit. Altera verò ratio habebit locum, ſi Pontifex Romanus ita approbet officium Romanum, vt pro toto orbe illud proponat, & ſeruandum præcipiat, vel concedat, quod ante Pium V. iure communi factum non legimus. Nam licet in capit. *In die*, de Conſec. d. 1. Gregorius VII. aliquid innuere videatur, tamen reuera non facit ſtatutum generale de toto officio, nec vniuerſale pro tota Eccleſia, ſed de quodam particulari puncto pro Eccleſia tantùm Romana. Nec etiam inuenitur conſuetudine receptum, vt vnaquæque Eccleſia priuata poſſit conformari Eccleſiæ Romanæ, & Matricem relinquere: imò oppoſitum colligitur ex dicto capit. *In die*, & cap. penult. & vlt. d. 12. & optimè ex capit. *Nouit*, eadem diſtinct. Vbi Gregor. clarè dicit, in his rebus non oportere ſequi conſuetudinem Eccleſiæ Romanæ, ſed quod in vnaquaque Eccleſia inſtitutum eſt.

Tabien. Nauarr. *Cap. In die, &c.* *Cap. In die. Cap. Nouit.*

4. Aliorum limitatio pro clericis ordinatis ad titulum patrimonij.

Alij excipiendos putant clericos ſeculares ordinatos ad titulum patrimonij, nullíve Eccleſiæ addictos. Nam illi (aiunt) non tenentur ad certum Breuiarium ſequendum, ſed vti poſſunt, quo voluerint, dummodò legitima auctoritate approbatum ſit in aliqua Prouincia, diœceſi, aut religione. Quorum fundamentum fuiſſe videtur, quia illi non tenentur ad inſeruiendum certæ alicui Eccleſiæ in hoc munere recitandi, ſed tantùm Eccleſiæ Dei. Ergo ſatis eſt, ſi dicant aliquod officium in Eccleſia approbatum. Ita Angelus, verbo *Hora*, numer. 12. & 14. cum Directorio Iuris, tit. 8. quod citat. idem Sylueſter quæſt. 1. Sed non videtur admittenda exceptio, vt melius Nauarrus, & alij tradiderunt. Quia nullo Iure fundatur, nullum enim adducitur: nec etiam fundatur conſuetudine (ex qua maximè hoc negotium pendet) conſuetudo enim habet, vt clericus dicat officium iuxta morem Eccleſiæ, in qua reſidet, ſeu habet beneficium nulla diſtinctione facta de ordinato ad titulum beneficij, vel patrimonij. Nulla etiam ratione efficaci fundatur exceptio, quia licèt ille clericus non teneatur choro aſſiſtere, tenetur tamen conformari corpori, tamquam pars illius cleri. Confirmatur, quia Epiſcopus poſſet illum iuſtè cogere ad ſequendum ritum Eccleſię ſuæ, & punire, ſi non obediret; ergo ſignum eſt, illum teneri, quia Epiſcopus non poteſt in hoc ponere nouam obligationem. Denique rectus ordo Eccleſiæ hoc poſtulat, aliàs occaſio ſcandali, & abuſus facilè oriri poſſent.

Angel. Direct. Iuris. *Nauarr.* Non probatur hæc limitatio.

5. 1. Sentent. aſtruens debere clericũ beneficiatũ in vna, & commorantem in alia recitare ad modũ illius Eccleſiæ cuius eſt beneficiatus.

Tertiò circa dictam regulam inquiri poteſt de illo clerico, qui in vna Eccleſia habet beneficium, in altera verò diœceſi, vbi officium diuerſum eſt, reſidet, & habet firmum domicilium, cui debeat conformari. Quidam dicunt illum ratione beneficij eſſe addictum tali Eccleſiæ, & ideo teneri, morem illius ſequi in recitando, vbicumque reſideat. Indicat D.Thomas, quodlib. 6. artic. 8. vbi ait: *licet clericus in ſacris obligetur ad diuinum officium abſolutè*: tamen vt clericus beneficiatus in hac Eccleſia, tenetur ad dicendum officium ſecundum modum illius Eccleſiæ. Idem ſumi poteſt ex quodlib. 1. art. 13.

6. 2. Sentent. & probabilior debere recitare iuxta morẽ Eccleſiæ in qua reſidet.

Mihi probabilius videtur recitare debere iuxta morem Eccleſiæ, in qua reſidet. Primò ex illa ratione generali, quòd valdè expedit imitari honeſtos mores eorum, inter quos viuimus. Deinde, quia ad huiuſmodi vſum, & actionem potentius videtur vinculum domicilij, & reſidentiæ, quàm beneficij. Denique quia beneficium non videtur poſſe ad hoc obligare, vel enim obligat ad reſiden

reſidentiam,vel non; ſi non obligat ad ſeruiendum Eccleſiæ,non eſt, cur obliget ad ritum eius in recitando ſequendum, in loco diſtanti, & ſecluſo domicilio. Si autem obligat ad inſeruiendum Eccleſiæ,vlteriùs peto, an ille abſit legitimè, necne, in priori caſu ceſſat obligatio, quia vel per alium inſeruire poteſt, & tunc iam per alium ſatisfacit quoad ritum:vel ſi legitimè diſpenſatus eſt, ceſſat obligatio ſeruitij, & conſequenter etiam ſeruandi ritum. At verò ſi ille Clericus iniuſtè abſit à ſua Eccleſia, vix eſt caſus admittendus, quia vix poteſt ille habere alibi firmum domicilium. Si tamen illud habere ſupponatur, cùm non magis ſatisfaciat ſuæ obligationi inſeruiendi ſuæ Eccleſiæ, recitando vno modo, quàm alio, & alioqui ratio præſentiæ, & reſidentiæ in alio loco maiorem moralem neceſſitatem inducat, etiam in hoc caſu videtur probabilius debere ſequi morem loci,in quo reſidet,quia tunc eſt ibi ſubditus, & membrum illius corporis. Fateor tamen, non eſſe tam claram obligationem in toto hoc caſu, quin poſſit facilè optio permitti.

7. Clerici qui ratione ſtudij in alienis prouinciis cõmorantur, iuxta formã illarũ recitare debent, contrariũ etiam eſt probabile.

Et idem dicendum cenſeo in ſimili dubio, de clericis vnius Prouinciæ, qui in alia commorantur ratione ſtudij, cuius Eccleſiæ morem in recitando ſequi teneantur. Quidam aiunt debere imitari ſuam diœceſim, vbi habent firmum domicilium,quia ſimpliciter ſunt illius membra,& ſubditi Prælatis, & legibus talis Epiſcopatus. Ego verò exiſtimo pro tempore, quo in Academia reſident, poſſe dicere officium iuxta morem illius Eccleſiæ, quia pro tunc habent ibi quaſi domicilium, & in ſpiritualibus vtuntur Sacramentis, & miniſtris illius Eccleſiæ. Et tunc etiam præualet illa ratio, quòd oportet conformari honeſtis moribus eorum,inter quos viuimus. Vnde credo,hoc eſſe magis conſulendum; non videtur tamen imponenda rigoroſa obligatio, quia non apparet efficax fundamentum oſtendens præceptum, & cõtraria opinio probabilis eſt. Quoties ergo D. Thomas ait, clericum habentem beneficium in aliqua Eccleſia, debere officium dicere iuxta morem illius Eccleſiæ, intelligendum exiſtimo, ſi cætera ſint paria, quoad reſidentiam, vel abſentiam à tali Eccleſia, vel eius diœceſi.

D.Thom.

8. Clericus habens duo beneficia in Diœceſibus habentibus diſtinctum recitandi modum, poteſt recitare iuxta morem illius Eccleſiæ, in qua reſidet.

Vnde etiam hinc reſoluendum eſt dubium de illo, qui habet plura beneficia in diſtinctis Eccleſiis,in quibus modus recitandi diuerſus eſt. Quod ſpecialiter tractat D. Thomas dicto Quodlib. 1. art.13.& ſupponit, illum vnica recitatione vtrique ſatisfacere,quod ſuprà etiam diximus. Ait ergo, ſi in aliqua illarum reſideat, illum debere ſequi in modo dicendi officium, in qua reſidet. Si verò in neutra, tunc ſi vnum beneficium dignius ſit, illius Eccleſiæ conformari debere, ſi verò vtrumque ſit æquè dignum,tunc digniorem Eccleſiam eſſe præferendam:ſi verò etiam Eccleſiæ ſint æquales, tunc liberam eſſe optionem. Et hanc reſolutionem videntur ſequi Silueſter, Angelus & Tabiena, ſuprà; Soto verò vno verbo ait, huiuſmodi beneficiarium illam Eccleſiam ſequi debere, cui magis tenetur inſeruire, ſed hoc videtur parùm referre,cùm ſupponatur de facto neutri ſeruire, & modus priuatim recitandi, & in abſentia ad ſeruitium Eccleſiæ diſtantis nihil intereſſe videtur. Alij verò dicunt ordinem à D.Thoma poſitum eſſe in conſilio,& meliorem,non verò eſſe neceſſarium.Ego tamen iuxta dicta reſpondendum puto, huiuſmodi beneficiatum recitare debere, iuxta morem illius Eccleſiæ in qua reſidet, & habet domicilium;nam hic titu-

D.Thom.

A lus præferendus eſt ſingulis beneficiis per ſe ſpectatis,vt dixi, ergo & vtrique ſimul,quia non efficiunt vnum, neque intenſiuè, vt ſic dicam,augent obligationem beneficiorum. Quocirca ſi cõtingat, Eccleſiam vnius beneficij conuenire in Breuiario cum Eccleſia domicilij,ſine dubio illa eſt præferenda,ſaltem ad meliùs eſſe, ſi verò in omnibus ſit diuerſus orandi modus, res eſt magis arbitraria, & poterit vnuſquiſque in praxi eligere quamcumque ex dictis ſententiis.

9. 2.Aſſertio. Eccleſiaſtici qui tenẽtur recitare horas Canonicas id facere debent iuxta formam à Pio V. ſeu Clem. VIII. approbatã, exceptis ibi exemptis.

Dico ſecundò:Iuxta nouum Ius Pij V.omnes Eccleſiaſtici,qui tenentur ex præcepto recitare horas Canonicas, tenẽtur eas dicere iuxta formam à Pio V.ſeu Clement.VIII.reformatam, & approbatam; his demptis,qui pertinent ad illas diœceſes, vel re-B ligiones in eadem conſtitutione Pij V. exceptas eo quòd habẽt antiquiorem recitandi modum ex inſtitutione, vel conſuetudine, quæ ducentos annos excedat, approbata. Hoc tam clarè habetur in dicta Bulla Pij V. vt nulla alia declaratione, vel probatione indigeat. Solùm quæri poteſt circa hanc exceptionem,an clerici,vel Religioſi talium Eccleſiarum, vel ordinum aliud antiquius Breuiarium retinentium,poſſint,ſi velint,priuatim recitare iuxta Pij V. Breuiarium. Ad quod iuxta opinionem Caietani ſuprà citatam dicendum eſt poſſe, at iuxta noſtram ſententiam negandum eſt; videtúrque hoc colligi ex illis verbis eiuſdem Bullæ: *Quibus, vt inueteratum illud ius dicendi, & pſallendi ſuum officium non adimimus, ſic eiſdem, ſi fortè hoc noſtrum,quod* C *modo peruulgatum eſt,magis placeat, dummodò Epiſcopus, & vniuerſum Capitulum in eo conſentiat, vt id in choro dicere,pſallere poſſint,permittimus.* Non ergo licet vnicuique priuata auctoritate vti illo Breuiario Romano, vbi aliud legitimè retinetur. Dices hæc verba non multùm cogere, propter particulam illam, *in choro*, imò ex ea poſſe argumentum à contrario,vel ab ſpeciali ſumi, quia ſolùm ad vſum chori requiritur cõſenſus Capituli,& Epiſcopi. Ergo ad priuatam recitationem non poſtulatur, ſed vnicuique intelligitur permiſſa. Reſpondemus, eſtò, ex illis verbis immediatè non colligatur, eſſe neceſſarium conſenſum Epiſcopi,& Capituli in eo caſu ad priuatum vſum, colligi nihilominus mediatè, quia illa conſtitutio nullam mutationem fa-D cit in illis Eccleſiis, niſi ipſæ voluntariè eam faciant, ergo ibi relinquitur integrum ius commune, ſed ius commune eſt, vt ſinguli in recitando ſequi debeant Matricem, ſeu ordinem ſuum, ergo illud ius ibi durat. Item in illis diœceſibus non poſſunt parochi in ſuis Eccleſiis introducere Breuiarium Romanum ſua auctoritate,at illi cùm recitant, tenentur ſequi morem Eccleſiæ ſuæ,vt viſum eſt, ergo. Et hoc quidem videtur per ſe verius, nihilominus tamen propter opiniones, & quia res nõ videtur magni momenti, non auderem damnare mortalis peccati eum,qui oppoſitum faceret.

Quomodo neceſſit clericos ſequi ordinẽ ſuæ diœceſis,nec Romano vti.

10. Vbi Prælatorũ negligentia effectum eſt, vt alio Breuiario à Romano Pij V.vtãtur clerici, neque antiquiori 200. annis poſsũt ipſi, ac debent, ſi poſſunt contra conſuetudinem,Romano vti.

Sed quid ſi alicubi non eſſet receptum Breuiarium Pij V. non quia de ſe ibi etiam non obligaret, ſed ex negligentia Prælatorum, qui licet non E vterentur priùs Breuiario antiquiori ducentis ánnis,nouum Romanum introducere, & promulgare neglexerunt? Suppoſitis autem, quæ de choro diximus, hoc paruam habet dubitationem. Dixi enim,conſuetudinem illam prauam eſſe, & contra hoc præceptum, ſeu Breuiarium non præualere. Vnde conſequenter aſſero, vbi id accidiſſet, poſſe licitè omnes clericos priuatim recitare iuxta Romanum Breuiarium, quia non poſſunt obligari ad imitandum ritum, iniqua conſuetudine retentum,

& Pontificia auctoritate efficaciter abrogatum. Imò aſſerò clericos ſingulos ad hoc teneri, ſi commodè poſſint, quia per ſe obligantur præcepto Pontificio, quod non pendet ex Epiſcopi, vel Matricis Eccleſiæ acceptatione, nec ex noua promulgatione in partibus ſingulis facta, quia Romæ facta ſufficit, cùm lex ipſa expreſsè aliam non requirat, ſed contrarium expreſsè decernat.

Promulgatio Romæ facta de Breuiario Romano acceptādo ſufficit.

11. Tertiò videndum eſt, an in hoc ipſo Breuiario (idemque eſt de quolibet alio, cuius vſus ſit legitimus) pertineat ad rigorem præcepti, ſeruare formā eius, vt applicatam ad tale tempus, vel diem, id eſt, an ſit in præcepto in aduentu, officium aduentus dicere, in Quadrageſima, de illa? Et ſimiliter in die Sancti Stephani de illo dicere, & non de feria, vel è contrario, Et ſic de aliis. Quidam abſolutè negāt hoc eſſe in præcepto, ac ſubinde aſſerunt non eſſe peccatum mortale ſcienter, & ſine cogente cauſa hanc mutationem facere ex indiſcreta deuotione, vel ex quadam accidia, ſeu remiſſione animi, vt faciliùs, aut breuiùs officium expediant. Ita Silueſt. verb. *Hora* q.12. Maior in 4.d.12.q.6. Caietanus in Sum. verb. *Hora* §.3. Fundamentum eſt, quia ſubſtātia huius præcepti eſt de recitandis ſeptem horis Canonicis, quod verò ſit hoc modo, vel illo, id eſt, de feria, vel Sancto &c. pertinet ad accidentalem modum, & ideò in illius mutatione non eſt grauis tranſgreſſio præcepti, quæ ad mortale peccatum ſufficiat. Quam rationem indicauit etiam Antoninus 3. p. tit.13. cap.4.§.3. & ideo ſolet pro hac ſententia referri, ſed ibi non de hoc agit, & oppoſitum potiùs ſentit.

1. Sententia, poſſe clericū ſine graui cauſa, & peccato, voluntariè officiū huius diei recitare in alio die, & illius feſti, in iſto.

Silueſt. Maior. Caietan.

D. Anton.

12. Hæc autem ſententia, & eius ratio numquam mihi probari potuit. Dico ergo tertiò: Malum de ſe, ac peccatum eſſe, mutare officium diei in recitandis horis Canonicis, & genere ſuo poſſe eſſe mortale peccatum, poſſet autem eſſe leue ex paruitate materiæ, vel omninò excuſari ex graui cauſa, aut iuſta diſpenſatione. Hanc aſſertionem in ſententia docet Nauarrus de Orat. cap.19. nu.211. vſq; ad 219. eandem inſinuat Antoninus ſuprà §.2. & 5. Cardinalis, in Clement. II. de Celeb. Miſſar. notab. 6. vt Nauarrus refert: Tabiena etiam verb. *Hora* q.10. verba Antonini in dicto §.2. tranſcripſit, & q.16. concludit, non euadere graue peccatum, qui ad libitum ſuum mutat conſuetum officium; Armilla etiam nu.13. dicit eſſe peccatum, ſed non declarat eſſe mortale; Angelus n.14. dicit eſſe mortale, licèt addat limitationem, niſi in ordinatis ad titulum patrimonij, ſine fundamento, vt ſuprà dictum eſt, & bene probat Nauarrus. Prima ergo pars, nimirum, hoc eſſe peccatum, probatur, quia eſt contra præceptum Eccleſiaſticum. Nam ſiue dicatur hoc eſſe præceptum de ſubſtantia actus, ſiue de circumſtantia, non poteſt negari, quin obligatio præcepti ad hoc extendatur. Aliàs etiamſi voluntariè omitteretur, nullum eſſet peccatum, quod alij Doctores affirmare non audent. Præterea, in Decretis ſuprà citatis cap. *De iis*, & cap. vlt. d.12. abſolutè præcipitur conformitas in modo recitandi; & in cap. *Conuenit* de Conſecr. d.5. abſolutè dicitur: *Conuenit, Eccleſiæ ordinem ab omnibus cuſtodiri*, tractat autem de ordine in modo dicendi officium. Et Pius V. præcipit officium dici iuxta formam ab ipſo præſcriptam: ad formam autem illam pertinet diſtributio officij per tempora, feſtiuitates, ſeu ſolemnitates, & dies; tota ergo illa forma de ſe ſub præceptum cadit, ergo qui illam voluntariè mutat, peccatum committit.

3. Aſſertio. Peccatū eſt de ſe mutare officiū diei in recitādis horis Canonicis mortalē ex ſuō genere leue ex paruitate nullum ex graui cauſa, vel diſpenſatione.

13. Vnde conſiderandum eſt, hoc præceptum, licèt vna lex ſit, tamen virtute continere multa, eſſeque veluti cauſam vniuerſalem, quæ ad varios dies applicata non inducit vniformem obligationem, ſed tempori, & diei proportionatam. Non eſt ergo præceptum hoc quaſi homogeneum, ſed (vt ita dicam) heterogeneum ex diuerſis partibus conſtans. Vel certè ſi præcepta ſingulorum dierum conſiderentur vt numero diſtincta, non ſunt omnino ſimilia, ſed vnumquodque obligat ad determinatum officium talis diei. Alioqui merè liberum, & voluntarium eſſet dicere vnum potiùs, quàm aliud, ſed ad ſummum eſſet opus conſilij, vel ſupererogationis, & ad meliùs eſſe, quod profectò à communi ſenſu, & à debita inſtitutione officij abhorret. Vnde quoad hoc parum valet fundamentum contrariæ ſententiæ: tum quia (vt dicebam) ſiue præceptum ſit de hac determinatione tamquam pertinente ad ſubſtantiam, ſiue ad modum actus, ſatis eſt, quòd modus ille præcipiatur. Tū maximè, quia licèt ſubſtantia pręcepti in genere, ſit de ſeptem horis in genere, tamen ſubſtantia præcepti in particulari, & in indiuiduo, prout tali tempore, & die applicatur, eſt de ſeptem horis talibus, & quoad talem ſubſtantiā in indiuiduo, id eſt, quòd conſtet ex his Pſalmis, his lectionibus: ſicut conſtare ex his carnibus, & oſſibus, pertinet ad ſubſtantiam indiuiduam Petri. Sic ergo pertinet ad ſubſtantiam huius præcepti, etiam modus officij de tali tempore, die, &c. Et hoc confirmat ſententia illa D. Thomæ quodlib. 1. ar.13. *Parum refert, quoad Deū dicere, Dixit Dominus, vel Laudate pueri, dummodò dicatur id, quod ſtatutum eſt:* quando ergo lege determinatum eſt, quod eſt dicēdum, multùm refert illud dicere, & non aliud.

Præceptum de recitando extensū pro toto anno, eſt veluti eterogeneū.

Fundamentū prima ſententia corruit.

Ex his facilè probatur ſecunda pars, nimirum hoc peccatum eſſe mortale ex ſuo genere. Nam illud peccatum dicitur mortale ex genere, quod intra ſuum genus, & ſpeciem, ſine additione circumſtantiæ mutantis ſpeciem, poteſt eſſe mortale, vt ſuppono ex materia de Peccatis: tale autem eſt hoc peccatum. Quod probo primò, quia ſi quis vellet omni tempore dicere Paſchale officium, quia breuius eſt, ſine dubio grauiter peccaret: item qui omnibus feriis diceret officium feriæ tertiæ, quia breuius: item qui ſemper, & quotidie eodem modo recitaret, vt memoriter, & facilè diceret: quæ omnia iuxta priorem opinionem poſſunt fieri ſine peccato mortali, quod mihi numquam perſuadere potui, etiam vt probabile. Vnde Nauarrus ſuprà fatetur, peccare mortaliter eum, qui frequenter has mutationes facit ad libitum. Præcipuè tamen peccare videtur, qui officium mutat, ſolùm vt aliquam notabilem partem orationis diminuat. Si enim aliquis dicendo Matutinum de Dominica, & officium illius diei, omitteret in primo nocturno nouem Pſalmos, & tres tantùm diceret mortalier peccaret, ſicut viſum eſt ſuprà: quomodo ergo eſt credibile, non peccare mortaliter, qui in Dominica recitat officium feriæ tertiæ, ſolùm vt breuius officium dicat? Præterea, præceptum hoc ex genere ſuo, pertinet ad grauiſſimam virtutem, quæ eſt Religio: ergo iſto ex capite cōtinet grauem obligationem, & alioqui de ſe cadere poteſt in materiam grauem, nam ex vi talis præcepti in indiuiduo continetur totum hoc, videlicet vt hi Pſalmi, hæ lectiones, & cætera talia dicantur: & licet hæc non omittātur omnino, quando commutantur, tamen fieri poteſt, vt in illa commutatione fiat enormis læſio, ſeu grauis deceptio contra præceptum. Et ex hoc capite puto eſſe expendendam grauitatem culpæ, vtique ex grauitate materiæ, quæ prudentis arbitrio penſanda eſt.

14. Probatur ſecunda pars aſſertionis, id eſt eſſe mortale peccatū ex ſuo genere.

Peccat mortaliter qui notabilē officij partē mutat.

Vnde

15. Aliç aſſertionis partes cõprobantur, quãdo ex leuitate materię eſt veniale peccatum mutare officium.

Vnde poſſunt etiam aliæ partes facilè declarari; nam ex leuitate materiæ poteſt hoc peccatum eſſe veniale, vt ſi officium ſit æquiualens in quantitate, vel ferè; & mutatio non fiat ex contemptu, neque animo eam ſæpè faciendi pro libito; ſed ex aliqua occaſione leui, minuſque rationabili. Deinde, quoties hæc mutatio fit ex inaduertentia, quamuis non ſit inuincibilis, ſed culpabilis, non videtur culpa grauis, nec tenetur quis iterum Matutinum repetere, vel quid ſimile; quamuis ſi officium omiſſum, eſſet notabiliter maius, neceſſarium videatur, aliquam compenſationem facere, ſi poteſt intra eundem diem, vt ſi pro Matutino Dominicæ dictum ſit officium Sancti, deberent addi, ſaltem ex nocturnis Dominicæ nouem Pſalmi, ne tanta pars officij omitteretur. In aliis verò caſibus ordinariè iactura eſt leuis, & ideo ſi mutatio iam inuenitur inaduertenter facta, & culpa leuis cenſenda eſt, & non manet obligatio illam emendandi cum nouo graui onere. Atque hinc vlteriùs fit, vt ex iuſta cauſa poſſit interdum hæc mutatio fieri ſine vlla culpa, vt omnes ferè Doctores dicunt. Putà, ſi neceſſe ſit iuuare alium, quando charitas, vel prudentia dictat expedire, vel ſi nunc non eſt copia alterius Breuiarij; & poſtea nimium grauabor recitando, vel impediar ab ſtudio neceſſario, vel alio ſimili opere pietatis.

Si officium omiſſum eſt notabiliter maius peccatum eſt, & mortale.

Hæc mutatio fieri poteſt.

16. Sum. Pontifex validè, & licitè diſpẽſat, cũ quocumque, vt relicto ſuo officio recitet Romanũ, & licet id faciat propter ſolã deuotionẽ; è contra verò ſine legitima cauſa nõ erit licita diſpenſatio, licet ſit valida.

Eſt autem vlteriùs aduertendum circa hoc pũctum, & præcedens, ſuprà citatos Doctores ferè vnanimiter aſſerere, non ſolùm Papam, ſed etiam Epiſcopos poſſe ex iuſta cauſa in hoc diſpenſare. Et de Pontifice quidem non habet hoc dubium; de Epiſcopo verò aut alio Prælato habente Epiſcopalem iuriſdictionem, non videtur hoc tam certum; nec eodem modo ad omnes applicandum. De Pontifice ergo aſſero poſſe in primis diſpenſare cum quocumque clerico, vel Monacho, vt officium Romanum recitet, etiamſi aliàs teneretur iuxta regulã, vel Eccleſiam ſuam recitare. Imò cenſeo hanc licentiam, & validè, & licitè dari, vel propter ſolam deuotionem, vel ob decentiam aliquam illius perſonæ, cui conceditur per modum cuiuſdam priuilegij, ſeu exemptionis, vel quia Pontifex habet ſupremam poteſtatem extendendi legem ſuam ad perſonas, quas voluerit, vel ſuæ obedientiæ reſeruare, quos voluerit: vnde illa non tam eſt diſpenſatio, quàm reductio ad ius commune, & ideò ſine cauſa iuſtè fieri poteſt. At verò ſi Papa velit cũ aliquo diſpenſare, vt non recitet officium Romanum, ad quod antea tenebatur, oportet, vt ex legitima cauſa id faciat, aliàs malè faciet, licèt diſpenſatio futura ſit valida iuxta communem doctrinam de diſpenſatione legum humanarum. Et pari ratione, ſi cum eo, qui tenebatur recitare iuxta regulam Sancti Benedicti, verbi gratia diſpenſet, vt non ſecundum illam, nec ſecundum Romanum ritum alterius Eccleſiæ, vel Religionis recitet, neceſſaria erit cauſa, vt iuſtè id fiat, quia illa etiam eſt pura diſpenſatio in communi iure, quæ non debet fieri ſine cauſa.

Si Papa vult diſpẽſare, vt non recitet, oportet vt cũ legitima cauſa id faciat.

17. Præcedens diſpenſatio ab Epiſcopo facta ſine iuſta cauſa eſt nulla, cũ iuſta eſt valida, maximè ad certum tempus. *Nauar.*

At verò Epiſcopus, vel ſimilis Prælatus non poteſt ſine cauſa diſpenſare cum eo, qui tenetur iuxta ritum Pij V. recitare, vt aliter recitet, quia illa obligatio naſcitur ex lege Superioris, in qua non poteſt inferior diſpenſare, ſaltem ſine cauſa, vnde ſi ita diſpenſet, non ſolùm iniuſta, ſed etiam inualida eſt diſpenſatio. Nihilominùs ex iuſta cauſa probabile eſt, poſſe id facere, vt Nauarrus & alij dicunt; quia communiter ſolet hæc poteſtas eſſe conceſſa Epiſcopis in his Eccleſiaſticis legibus. Crediderim tamen, poſſe quidem dari cauſam ad ſic diſpenſandum in vno, vel alio occurrente caſu: tamen ad cõcedendam diſpenſationem permanentem, vt quis poſſit ſemper, & pro arbitrio ſuo id facere, non dari poteſtatem in Epiſcopo, moraliter loquendo, quia non poteſt Epiſcopus hoc modo diſpenſare in aliis legibus Eccleſiaſticis, nec ad id poteſt moralis neceſſitas occurrere. Præterea, vbi diſpenſatio daretur ad mutandum officium propriæ religionis, vel diœceſis, ad quod aliquis obligatur: tunc ſi Prælatus facultatem faciat ſubdito non recitandi illud, ſed Romanum, facilè poterit iuſtificari diſpenſatio, quia veluti intrinſecè ſecum affert honeſtatem quamdam, & in recitatione priuata non habet inconueniens magni momenti, nec quoad illam eſt limitata poteſtas Prælatorum per conſtitutionem Pij V. ſemper verò erit aliqua cauſa neceſſaria, ne acceptio perſonarum fiat. Maior verò cauſa neceſſaria erit, ſi detur licentia ad faciendas mutationes alias communi iuri, & conſuetudini repugnantes: adeò vt ob hanc rationem videatur nulla, ſi à tali Prælato abſque cauſa concedatur.

CAPVT XXIV.

An facere aliquam mutationem in ordine, vel continuatione horarum in priuata recitatione, graue peccatum ſit?

1. Quid ſit inuerſio ordinis.

DVo in hoc titulo inſinuantur: vnum de peruerſione ordinis: aliud de interruptione horarum; quæ breuiter expedientur, quia leuiora ſunt. Inuerſio ergo ordinis inter horas eſt, quando illa, quæ natura ſua, ſeu inſtitutione eſt prior, poſteriùs dicitur, & è conuerſo. Et ideo ante omnia videndum eſt, vnde ſumatur initium diuini officij, & qualis ſit ordo præſcriptus.

2. Officium diuinum, vt ex ſeptẽ horis conſtat, incipit à Matutino: vt verò eſt officium Martyris, v. g. incipit à Veſperis præcedentibus. *D. Thom.*

De initio dixerunt aliqui ſumi à veſperis præcedentis diei: quod D. Thomas docuiſſe videtur in Quodlib. 5. art. vlt. ad 1. Et hoc maximè videtur probari, quia in diebus ſolemnioribus officium habet duas veſperas, & ita officium incipit à primis: ergo ſignum eſt officium de ſe inde inchoari. Alij dicunt, inchoari officium à Matutino, quia iuxta inſtitutionem in media nocte inchoandum eſt; dies autem naturalis iuxta Eccleſiæ vſum à media nocte in mediam noctem computatur, vt etiam D. Thomas teſtatur 3. p. q. 80. art. 8. ad 5. & in 4. d. 13. quæſt. 1. art. 2. quæſt. 4. ad 3. Ergo officium diei incipit à Matutino, cùm in prima hora diei inchoatur. At officium Canonicum eſt integrum officium vnius diei naturalis, vt ſuprà viſum eſt, ergo tale officium à Matutino incipit. Sed hic non poteſt eſſe quæſtio de re, quantùm verò ad præſens inſtitutum ſpectat, hic poſterior modus loquendi eſt ſimpliciter verus, & melior. Vt tamen clariùs res conſtet, diſtinguere poſſumus officium illud, quod eſt materia huius præcepti, obligatque ſingulis diebus, & officium, quod fit in cultum, vel honorem alicuius Sancti. Hoc poſteriori modo dici poteſt officium Eccleſiæ incipere à primis Veſperis, non tamen ſimpliciter officium diei, ſed officium talis Sancti, vel myſterij. Neque etiam ſemper eodem modo, ſed in aliquibus ab initio primarum veſperarum, in aliis à Capitulo earundem veſperarum, vt in ſimplicibus: ſed hoc parum refert ad præceptum, quia eo non obſtante, veſperæ priores ſemper pertinent ad præceptum, prout obligat eo die,

die, in quo dicuntur, de Matutino autem ſequente eſt quaſi diſtinctum præceptum. Ita vt, ſiquis omittat hodie veſperas Sancti Matthiæ, cuius feſtum cras celebratur, & ſequenti die Matutinum omittat, duo peccata mortalia committat, etiamſi cæteras minores horas ſequentis diei recitet, cùm tamē ſi omittat Matutinum, & reliquas horas ſequentis diei, vnum tantùm peccatum mortale committat, vt infrà dicemus. Ergo ſignum eſt, Matutinum in ordine ad præceptum componere vnum officium cum veſperis ſequentibus, non cum antecedentibus, atque ita totum hoc officium, vt eſt vnum, ex horis ſeptem conſtans, inchoari à Matutino, & abſolui in completorio cum certo ordine horarum intermediarum, qui ſatis notus eſt. Quando ergo anticipatur celebritas à Veſperis, non componunt vnum officium cum horis ſequentis diei, ſed Eccleſia vult officium integrum cum dimidio (vt ſic dicam) in honorem talis Sancti, vel memoriam talis myſterij celebrare. Sicut interdum extendit ſolemnitatem per octo dies, & non ideo ex omnibus fit vnum officium. Et interdum finit officium Sancti in Nona, non tamen officium diei. Hic ergo de officio diei agimus.

Matutinum ſiquis omittat, cũ horis ſequẽtibus, vnũ tantùm mortale peccatum committit.

3\. Vnde quod ad primum punctum propoſitum ſpectat, triplex ordo poteſt in hoc officio conſiderari; vnus eſt inter officium vnius diei, & alterius; alius eſt inter horas eiuſdem diei: tertius inter partes eiuſdem horæ: quoad primũ clarum eſt, rectum ordinem poſtulare, vt non inchoetur officium diei ſequentis ante expletum officium diei præcedentis: & conſequenter, ſi aliter fiat, voluntariè, & ſine cauſa, nonnullum peccatum committi. Vt ſiquis dicat hac nocte Matutinum diei craſtinæ priùs, quàm dicat Veſperam, & Completorium diei præſentis. Ratio eſſe videtur, quia licèt ex officio diei præſentis, & ſequentis non componatur vnum officium, & ideo non videantur habere inter ſe ordinem, tamen ex inſtitutione, & intentione Eccleſiæ ita eſt ordinata ſeries officiorum diuerſorum dierum, vt priùs expleri debeat præcedens, quàm ſequens inchoetur, & ita etiam habet conſuetudo. Accedit, quòd regulariter non fit talis inuerſio, niſi nimiùm poſtponendo, vel anticipando alteram illarum horarum. Vnde ſi ſpectemus originariam inſtitutionem, non incipiebat legitimum tempus ad inchoandum officium ſequentis diei, donec eſſet integrè abſolutum tempus horarum præcedentis diei; nam tempus inchoandi horas diei, eſt media nox, & tunc finitur tempus aptum ad officium præcedentis diei. Quamuis enim in principio noctis legitimè finiantur, vt ſuprà vidimus, reliquum tempus noctis vſque ad mediam noctem poteſt in rigore ſufficere, vt in eo compleatur, quod dilatum fuerit. Nunc verò ex vſu anticipatum eſt tempus ad Matutinum ſufficiens, vt ſuprà dictum eſt, & ſtatim iterum dicetur. Videtur autem eodem vſu illa licentia anticipandi Matutinum, ſub ea conditione data, quod officium præcedentis diei, priùs fuerit conſummatum. Ergo inuerſio illius ordinis non fit ſine aliqua culpa: communiter tamen illa culpa cenſetur venialis, quia non derogat ſubſtantiæ orationis, nec minuit illam, & alioqui non continet deformitatem grauem, ſicut ſtatim de aliis dicemus. Quapropter ſi rationabilis cauſa intercedat, poterit excuſari omnis culpa, vt iam dicemus in puncto ſimili.

Triplex in officio mutatio proponitur, & iuxta primã ſtatuitur nõ eſſe inchoandũ officium vnius diei, niſi expleto alterius idq; ſub veniali ſi volũtariè, & ſine cauſa fiat.

Nunc ex vſu anticipatum eſt tẽpus ad Matutinum ſufficiens.

4\. Altera mutatio eſt in ordine horarum eiuſdem diei, de qua etiam certum eſt per ſe loquendo, non fieri ſine peccato, quia eſt inuerſio ordinis debiti, & fit aliquo modo contra inſtitutionem. Nihilominùs omnes etiam iudicant, ſecluſo contemptu, illam non eſſe materiam grauem, quæ ad mortale peccatum ſufficiat, quia in ſubſtantia impletur præceptum, & defectus eſt in quodam accidente, & eſt priuatus defectus, quo parum offenditur Eccleſia, & ſcandalum non timetur. Vnde addunt ex morali cauſa, prudenti, arbitrio ponderanda, poſſe interdum fieri ſine vlla culpa, vt ad iuuandum infirmum, vel Prælatum, vel vt horæ meliùs dicantur in aliis circumſtantiis grauioribus, quando alias timetur impedimentum, vel incommoditas. Illud denique certum eſt, ſi caſu accidat, vt hora poſterior ante priorem dicta ſit, per incogitantiam, vel obliuionem etiam negligentem, non eſſe neceſſarium repetere horam iam dictam, ſed ſatis eſſe ſupplere prætermiſſam tempore habili, id eſt, eodem die, quia quoad Deum integra fit oratio, & æquè poteſt Eccleſiæ prodeſſe, & non obligatur quis cum tanto onere ad reſtituendum (vt ſic dicã) ſeu redintegrandum horarum ordinem; & in his conueniunt Summiſtæ, & alij Doctores ſuperiùs citati, quos omitto, quia res facilis eſt. Qui ſanè loquuntur de recitatione priuata, de publica verò, quæ in choro fit, nihil dicunt, tamen in illa grauior eſt materia, vt ſuprà dixi.

2\. Mutatio in ordine horarũ eiuſdem diei per ſe loquẽdo nõ fit ſine pecca to, ſed non mortali maximè in oratione priuata.

Si hora poſterior ante priorẽ dicta ſit per incogitantiã, non eſt neceſſe repetere horam iam dictam.

5\. Tertia denique mutatio eſſe poteſt inter partes eiuſdem horæ, vt ſiquis mutet ordinem Pſalmorum, vel inter ſe, vel cum lectionibus, Capitulis, aut hymnis, & ſimilia. Et de hac mutatione idem ferè eſt iudicium, & ita auctores indifferenter de his omnibus loquuntur. Videtur autem mihi hæc mutatio ſi voluntariè, & cum aduertentia fiat, multò magis irrationabilis. Quia vix poteſt habere apparentem prætextum excuſationis, aut honeſtatis, vnde videtur continere quamdam ſpeciem contemptus, pulchritudinem, & artificium horarum corrumpendo; nam illud in ordine partium, & compoſitione earum inter ſe maximè conſiſtit. Et ideo hæc inuerſio non fit voluntariè ſine graui peccato veniali, & ſi fiat ex contemptu, erit mortale. Aliquando verò poteſt rationabilis cauſa interuenire, vt ſiquis dicat laudes expletis Pſalmis Matutinis, quando deeſt copia libri ad dicendas lectiones, quia poſtea graues, & iuſtæ occupationes poſſunt impedire laudes, ſi reſeruentur, vel quidpiam ſimile. Frequentiùs verò hoc accidere poteſt per obliuionem alicuius partis, quæ poſtea ſuppleri poteſt ſine repetitione aliarum, licèt ordo non ſeruetur.

3\. Mutatio inter partes eiuſdẽ horæ non fit ſine peccato veniali graui, & aliquãdo ex contẽptu poteſt eſſe mortale.

6\. Occurrit autem inquirendum hoc loco de ordine inter Matutinum, & Miſſam, an ſit peccatum mortale dicere Miſſam, non dicto Matutino? Ita enim affirmarunt quàmplures Summiſtæ, & Canoniſtæ, vt retuli 3. tom. de Sacram. diſput. 82. ſect. 1. quibus nunc addo Durantum lib. 3. de Ritib. cap. 24. Graffis lib. 2. c. 4. Azor tom. 1. lib. 10. c. 10. qu. 4. & ca. 28. qu. 17. qui alios allegant. Qui non addunt probationem nouam præter conſuetudinem. Contrariam verò ſententiam, ſcilicet ex obiecto, & ſecluſo contemptu, non eſſe peccatum mortale, dicere Miſſam ante Matutinum, tenuerunt Syluester & Soto, quos citato loco retuli, quos non ſolùm ſequitur Aragon 2. 2. q. 83. art. 12. dub. 5. ſed etiã priorem ſententiam procul dubio falſam eſſe dicit, & ſine ratione aſſertam. Valentia autem ſuo 3. to. diſp. 6. q. 2. pũct. 10 §. 5. ſolũ dicit hanc partem eſſe probabilem. Quam ſimpliciter tradiderunt Lud. Lop. 2. p. Inſtruct. ca. 79. §. *Denique neque hic*, & cap. 105. §. *Nunc autem* Carbo. lib. 9. de Legib. d. 9. Emanuel Rodrigues in Q. regul. tom. 1. qu. 43. art. 3. in fin. & in Sum.

Ordo dicẽdi Matutinum ante ſacrificium Miſſæ, nec cadit ſub præceptum, nec per ſe eſt materia grauis, ſecluſo ſcandalo.

Durant. Graffis. Azor. Silueſt. Soto. Aragon. Valent. Ludou. Lop. Carbo. Emanuel. Rodrig.

in Sum.p.1.cap.244.num.22.Leonard.Leſſius li.2. de Iuſt. cap.37.notat.vlt. Henriques lib.9 de Miſſa ca.24.num.17.vbi plures Theologos Salmanticenſes allegat. Toletus etiam lib.2.ca.1.Inſtruct.priùs ſimpliciter negat eſſe hoc peccatum mortale, poſteà verò indicat,non eſſe omninò tutam hanc opinionem,quia contraria eſt valdè communis.Et quidem dubium non eſt,quin ſit meliùs practicè ſequi priorem ſententiam:tamen nihilominùs poſterior eſt ſimpliciter ſecura, & in rigore vera, quod latè probaui in 3.tomo loco citato.Et præcipuè oſtendi, conſuetudinem non fuiſſe introductam intuitu talis ordinis,nec quia recitatio Matutini ſit diſpoſitio per ſe requiſita ad Miſſam, ſed quia ex temporibus ab Eccleſia deſignatis ad Matutinum, & Miſſam, moraliter loquendo ſequitur, vt Matutinum dicatur ante Miſſam:ſicut etiam eſt conſuetudo dicendi Veſperas poſt Miſſam, quæ ex eodem principio orta eſt, & ideo per ſe non obligat ad talem ordinem.

Henr. *Tolet.*

Vnde ortũ ſit,vt Matutinũ dicatur ante Miſsã.

7. Obiicitur autem; quia hinc ſumunt Clerici occaſionem differendi Matutinum. Reſpondeo, vt aliàs etiam dixi,occaſionem eſſe acceptam,non datam, neque propter abuſum paucorum eſſe introducendam grauem obligationem, vbi neque lex, neque materia cogit.Deinde non diximus hoc nullum eſſe peccatum; ſi abſque rationabili cauſa fiat, ſed tantùm dicimus non eſſe mortale, ſecluſo contemptu, erit tamen veniale, tum quia non poteſt vel Matutinum, vel Miſſa, vel vtrumque non dici intempeſtiuo tempore, quod (factum ſine cauſa) ſufficit ad venialem culpam;tum etiam propter rubricas Miſſalis. Quia verò aliqui ex illis etiam colligunt,hoc eſſe peccatum mortale,breuiter hoc expendendum eſt. Ponderant enim, quòd Pius V. in ſuo Breui in principio Miſſalis,directè,& in virtute ſanctæ obedientiæ præcipit Miſſam dici iuxta ritũ Miſſalis,& vt alias cæremonias addere, vel mutare non præſumant.Et poſteà in principio Rituum ſeruandorum in Miſſa, dicitur: *Præuia confeſſione cùm opus fuerit, & ſaltem Matutino cum laudibus abſoluto, orationi aliquantulùm vacet.* Vnde concludunt, ſub priori generali præcepto hoc particulare præmittendi Matutinum contineri, & ita eſſe peccatum mortale illud violare. Sed collectio eſt parui momenti, tum quia illud generale præceptum non obligat cum illo rigore ad obſeruandas ſingulas regulas, & ordinationes Miſſalis in particulari, ſed generaliter ad vtendum illo ritu, & non introducendum alium: in particulari verò ad ſingula iuxta modum,quo vnaquæque res præcipitur,ordinatur, aut conſulitur, & iuxta grauitatem eius, vt in eodem 3.tom.diſput.83.& 84.ſect.vltimis declaraui, in illa autem particulari regula non ponitur verbum indicans præceptum graue,& potiùs præſuppoſitiuè (vt ſic dicam) quàm præceptiuè proponitur, qui modus dicendi etiam in rebus conſilij ſeruari ſolet: vnde quod ibi ſimul ponitur de vacando aliquantulùm orationi, conſilium eſt, vel ſimplex quædam directio. Præterea illa propriè non pertinent ad ritus Miſſæ ibi inſtitutos, & præceptos,ſed præſupponuntur iuxta eam conuenientiam, vel obligationem, quæ ſecundum ſe habent, ibi verò ex vi illorum verborum nulla adiungitur obligatio.

Propter abuſum paucorũ nõ eſt introducenda grauis obligatio.

Ex ordine Miſſalis non colligitur eſſe peccatum mortale dicere Miſſam ante Matutinum.

8. Magis mouere poteſt, quod infrà ſub titulo de Defectibus in celebratione Miſſæ, cap. 10. de Defectibus in miniſtro &c. inter illos defectus ponitur: *Si celebrans ſaltem Matutinum cum Laudibus non dixerit.* Vbi etiam præſupponitur, hunc eſſe defectum,& conſequenter peccatum:nam in primo capite eiuſdem tituli dictum fuerat: *Alij verò ſunt defectus,qui in Miſſæ celebratione occurrentes, & ſi veritatem Sacramenti non impediant, poſſunt tamen cum peccato, aut ſcandalo contingere,* ſed in his vltimis verbis expendo in primis, non dicere, *cum peccato mortali,* ſed ſimpliciter, *cum peccato*, quod etiam dicitur de veniali. Secundò licèt diceret cum peccato mortali, non dicit ſemper ita fieri, ſed poſſe fieri, quod verè dicitur de hoc defectu: nam ſine dubio fieri poteſt cum peccato mortali, aut ratione ſcandali, vel etiam propter contemptum. Per ſe autem dicimus eſſe defectum, qui ſi ſine iuſta cauſa fiat, culpabilis eſt, quia non fit ſine aliqua negligentia, aut mutatione circumſtantiæ temporis debiti Matutino, vel Miſſæ, nec ſine aliqua irreuerentia circa diuinum cultum, non tamen eſt peccatum mortale ſecluſo ſcandalo, & contemptu. Quia Matutinum non poſtulatur, vt neceſſaria animæ diſpoſitio ad celebrandum,nec inter eas ponitur in Miſſali in dicto titul. capit. 8. de Defectibus diſpoſitionis animæ (quod notandum eſt) neque ordo inter Miſſam, & Matutinum eſt per ſe, nec mutatio eius eſt res grauis, magis quàm dicere omnes minores horas, etiam Completorium ante Matutinum,vel ante Miſſam, & ſimilia. Vnde etiam conſtat, minorem defectum eſſe dictis Nocturnis dicere Miſſam ante laudes, quia minor eſt materia, & mutatio; nihilominus aliqualis eſt defectus, vt in eadem Rubrica ſupponitur, faciliùs tamen, & ex leuiori cauſa poterit à culpa excuſari. De Prima autem facilior eſt excuſatio, quia ibi non ponitur inter defectus, vnde immeritò Paludanus dicta diſt. 13. quæſt.2.art.2. & Antoninus 3. part. titu. 13.cap.6.§. 4. in fine eodem modo de Prima, quo de Matutino loquuntur: reliqui verò Auctores nullam in prima obligationem agnoſcunt, magis quàm in aliis horis. Vnde ſolùm oportet obſeruare, vt ſingula dicantur ſine magna temporum mutatione,vel vt rationabilis cauſa intercedat.

Verba Miſſalis explicantur.

Minor defectus eſt dicere Miſsã ante laudes, quã dicere ante Matutinum.

Palud. *Anton.*

Quinta mutatio in dicendis horis Canonicis eſſe poteſt interruptio horarum per aliquam temporis moram.Quæ poteſt intelligi, vel inter diuerſas horas, vel in vna, & eadem. De priori non agimus, quia certum eſt in illa interruptione per ſe nullam eſſe culpam, ſicut ſuprà de choro dictum eſt: ſi verò inde oriatur dilatio temporis in altera hora, eſt per accidens, & culpa inde ſecuta non excedet grauitatem, quæ eſt in temporis dilatione, de qua poſteà videbimus. Prætereà non agimus de interruptione Matutinorum à laudibus, quatenus per modum duarum horarum dici poſſunt: nam in hoc etiam nullam culpam agnoſcimus, vt ſuprà tractatum eſt: item eadem ratione non agimus de interpolatione nocturnorum inter ſe, quia ſi non ſit nimia,ſed moderata, & proportionata antiquæ conſuetudini, ſine peccato fieri poteſt,præſertim ſi quælibet rationabilis occaſio, vel commoditas meliùs recitandi interueniat, de quo etiam ſatis eſt in ſuperioribus dictum. Agimus ergo de interruptione aut inter Pſalmos eiuſdem horæ, vel nocturni, aut inter Pſalmos,& lectiones,vel capitulum,& de aliis ſimilibus.

9. Interruptio vnius horæ ab alia, etiã vnius nocturni ab alio, ſi ſit moderata non eſt damnanda.

Interruptio inter Matutinum,& laudes omni culpa vacat.

10. De hac ergo interruptione generalis regula eſt, ſi ſit notabilis, & moralis, & ſine rationabili cauſa fiat, ſine peccato non fieri.Ita docent omnes,& ratio eſt, quia vnitas vniuſcuiuſque horæ pertinet ad ſolemnem ritum, & formam præſcriptam in his horis recitandis:illa autem vnitas tollitur, vel multùm minuitur per hanc interruptionem, ergo.

Interruptio inter partes eiuſdẽ horæ, ſi ſit notabilis, & moralis, ſeu libera,ac ſine rationabili cauſa eſt peccaminoſa.

Dixi

Dixi autem oportere, vt interruptio notabilis ſit, vtique quoad temporis moram, quia ſi ſit breuiſſima, pro nihilo reputatur: quando autem notabilis ſit prudentis arbitrio relinquitur: nam in longiori hora, verbi gratia, in Matutino maior temporis mora neceſſaria erit, vt cenſeatur notabilis interruptio, quam in Tertia, &c. Itaque cum proportione ad horam, quæ dicitur, & ad partem officij, in qua fit interruptio, penſanda erit moræ quantitas: nam aliquid maius permitti poteſt inter pſalmum, & pſalmum, quam in medio eiuſdem pſalmi, & ſic de alijs. Dixi etiam debere eſſe moralem, quia debet eſſe voluntaria, & libera: nam ſi ex neceſſitate aliqua contingat, non cenſebitur moralis interruptio. Vnde quia iuſta cauſa inducit quamdam neceſſitatem moralem, ideo poteſt excuſationem afferre, vt omnes etiam fatentur, ne interruptio moralis cenſeatur. Addunt aliqui, vt interruptio ſit moralis, imò vt ſit interruptio, neceſſariam eſſe intentionem finiendi horas inchoatas poſt talem moram: nam ſi intermittat recitationem inchoatam animo iterum inchoandi illam, non erit interruptio, neque vlla culpa. Sed fortè cum hac intentione poterit aliquando eſſe interruptio, vt infrà dicam. Et non caret omni culpa hoc modo intermittere inchoatum officium ex leuitate animi, & ſine cauſa Argum. cap. *Illud*, & ca. *Nihil*. 7. quæſt. 1. quia non caret irreuerentia aliqua erga Deum, leuiter omittere colloquium cum illo inchoatum, etiamſi fiat cum animo iterum colloquendi, non erit tamen talis culpa mortalis, ſi poſtea hora dicatur, vel compleatur, vt ſtatim dicam.

Interruptio ſi ex cauſſa cõtingat nõ cenſetur moralis.

Non caret irreuerentia intermiſſio officij leui de cauſſa.

II. Interruptio quæ fit interpoſita aliqua actione poteſt eſſe moralis, venialis, & meritoria.

Vt autem hanc culpam, & quantitatem, vel excuſationem eius declaremus, duo poſſunt in hac interruptione conſiderari; vnum eſt ceſſatio ab inchoata recitatione, per quam formaliter (vt ſic dicam) fit interruptio. Aliud eſt actio, quæ, loco orationis eo tempore fit: nam moraliter loquendo illa ceſſatio non eſt per puram omiſſionem, ſed occaſione alterius actionis, quæ tunc fit. Ex qualitate ergo huius actionis multùm pendet, vel quantitas culpæ, vel excuſatio. Interdum enim fit interruptio per alia verba, & colloquia cum homine, & tunc ſi verba ſint profana, & non neceſſaria, nec valdè vtilia augent culpam, & ſpecialiter ſunt prohibita in cap. *Nullus*, de Conſecrat. d. 5. & clariùs in cap. *Dolentes*, de Celebrat. Miſſar. ſiue interruptio fiat loquendo, ſiue intendendo ad verba ſimilia, quæ alij loquuntur, & ex natura rei conſtat, eſſe indecorum interrumpere ſermonem cum Deo propter inutilia verba. Vnde addo, tam turpia, vel indecentia verba eſſe poſſe, vt ſit grauis, & mortalis culpa contra religionem, propter irreuerẽtiam in Deum; eſto non ita hoc ſit contra præceptum recitandi, quin poſſit poſtea eadem hora compleri poſt illam actionem moraliter peccaminoſam, quia ſunt præcepta, & malitiæ diuerſarum rationum. Aliquando verò poſſunt verba eſſe honeſta, & neceſſaria, & breuia, & tunc poterit facilè excuſari omnis culpa, vt latè proſequitur Nauarrus cap. 16. num. 66. & ſequentibus. Interdum poſſunt eſſe verba deuotionis cum ſocio, & vtilia, vel ad intelligentiam eorum, quæ dicuntur, vel ad maiorem attentionem, & deuotionem in reliqua parte officij excitandam, & tunc ſi prudenter, & moderatè fiat, non ſolùm non eſt culpa; verùm etiam non eſt interruptio, quia totum hoc deſeruit officio. Et ſimili modo dum quis ſolus recitat, licèt verba aliqua iaculatoria ad Deum intermiſceat, vel per aliquam moram in eis detineatur ex pia deuotione, totum hoc ſine culpa fieri poteſt, nec reputatur moralis interruptio, quia iuuat orationem ipſam, & eſt conſentaneum fini eius, ſemper tamen eſt neceſſaria prudentia, & moderatio. Idem ferè dicendum eſt, quando interruptio fit per alias actiones. Nam ſi ſint actiones vanæ, vel impertinentes, peccaminoſa eſt interruptio: ſi verò actio ſit honeſta, & intercedat aliqua rationabilis cauſa, vt non differatur, nulla erit culpa. Maximè verò honeſtare poteſt interruptionem, ſi aliquid fiat ad tollendam aliquam occaſionem diſtractionis, vt ſi aliquid interiùs ſollicitat mentem, & ideo breuiter notetur, ſeu ſcribatur, aut famulo præcipiatur, vel quid ſimile.

Cap. *Nullus*. Ca. *Dolentes*.

Nauar. Interruptio quando non eſt culpabilis.

CAPVT XXV.

Vtrùm qui priuatim recitant, teneantur integrè horas Canonicas recitare, vel aliquid præter illas, & quomodo hoc non implendo peccent.

Tria in hoc titulo proponuntur, quæ breuiter in hoc capite explicanda ſunt. Vnum eſt de integritate in orando. Aliud, quid pertineat ad hanc integritatem. Tertium eſt de violatione huius integritatis. Circa primum generatim loquendo, manifeſtum eſt, eum, qui hoc præcepto aſtringitur, teneri ad recitandas integrè ſeptem horas Canonicas, ſicut qui tenetur audire Miſſam, tenetur integram audire. Quia æquè datur hoc præceptum de tota illa precatione, ſicut aliud datur de audienda Miſſa. Et de hoc ſunt expreſſa Iura cap. 1. & cap. *Dolentes*, de Celebrat. Miſſar. Et Clemen. 1. eod. titu. & conſentiunt omnes Doctores. Interrogari verò hic poteſt, an vnuſquiſque, qui priuatim recitat, obligetur ſuo ore proferre totum hoc officium, vel ſatisfaciat cum ſocio recitando, & partim dicendo, partim audiendo? Reſpondeo, ſine dubitatione ſatisfacere poſſe vtroque modo, & liberum ei eſſe, prout voluerit, recitare. Hoc conſtat ex praxi Eccleſiæ, & ex communi omnium ſententia. Et prior pars per ſe nota eſt, quia ſiquis ſolus recitat, tunc per ſe omnia dicit, & ita etiam ex parte ſubiecti (vt ſic dicam) & quaſi materialiter integrè recitat, Suppono enim, quòd ex parte obiecti, ſeu materiæ omnia dicat, quæ dicenda ſunt. Secunda verò pars ex recitatione in choro deriuata videtur: cùm enim in choro Eccleſia introduxerit vſum alternis recitandi, & priuata oratio quaſi ſubrogata ſit loco publicæ pro his, qui ad publicam non concurrunt, idem modus recitandi cum proportione pro priuata oratione conceſſus eſt. Ad quod probandum ſufficit conſuetudo. Vnde Concilium Baſilienſe Seſſ. 21. §. 4. ſub titulo: *Quomodo horæ Canonicæ extra chorum dicendæ ſint. Admonet, vt non in gutture, neque inter dentes, ſeu deglutiendo, aut ſyncopando dictiones, vel colloquia, aut riſus intermiſcendo, ſed ſiue ſoli, ſiue aſſociati, diurnum, nocturnúmque officium reuerenter, verbiſque diſtinctis peragant.*

1. Primũ punctum, de Integritate in orando. Qui obligatur ad offic. Diuinum, tenetur recitare ſeptẽ horas Canonicas integrè. Cap. *Dolentes*.

Recitantes priuatim ſatisfaciunt recitantes cum ſocio.

Concil. Baſil.

Atque hinc ſequitur, quando priuatim recitatur cum ſocio, poſſe recitantes in hac alternatione officij modum recitandi in choro imitari, imò illum eſſe optimum recitandi modum, qui ſeruata proportione, erit choro ſimilior, niſi fortè in aliquo aliud habeat conſuetudo. Itaque recitari poteſt cum ſocio, ſiue ille obligatus ſit ad recitandum, ſiue liber ab illa obligatione, vt cum ſcholari, vel famulo, tum quia etiam in choro id fieri poteſt, vt conſtat ex cap. 1. de Celeb. Miſſar. tum quia ita

2. Recitantes priuatim poſſunt modum recitandi in choro imitari.

ita habet conſuetudo, tum etiam quia vt ego ſatiſ-
faciam meæ obligationi, parum refert, quòd alter ex obligatione recitet, necne, dummodo ita pronũciet, vt poſſim ego omnia percipere, & quaſi per illum dicere. Dubitari autem poteſt, an ſocius tunc teneatur ſub mortali ad attendendum his, quæ recitat? Reſpondeo, non teneri, quia nec ad audiendũ alterum tenetur, vt ſuprà dixi, nec ipſe ſe obligat quaſi ex voto ad orãdum, ſed ſolùm ex natura orationis volũtariæ, nec ab Eccleſia ei imponitur ſpecialis obligatio; nec ex natura rei ſequitur propter cooperationem cum alio, qui obligatur, quia alter per ſe implet totam ſuam obligationem, partim dicendo, partim audiendo attentè, quæ alius recitat; ergo ex vi cooperationis ſolùm neceſſarium eſt, quòd ita legat, vt alius poſſit attentè audire.

An ſocius non obligatus ad recitandum, teneatur ad attentionem.

3. Plures poſſunt diuinũ officium recitare, plures tamẽquã duos choros facere nequeunt. *Clemens Papa.*

Prætereà ſequitur, poſſe hoc officium priuatim recitari à tribus, quatuor, vel pluribus, quia eſt eadem ratio. Poteſtque ſumi ex Clemente Papa in lib. 8. Conſtitut. cap. 34. vbi monet, vt quando non poſſunt in Eccleſiam ad horas dicendas conuenire, *Vnuſquiſque pſallat ſibi, canat, aut oret, ſaltem duo ſimul, aut tres.* Sicut ergo duo poſſunt dicere alternis, ita & tres, vel plures. Oportet tamen aduertere tunc non licere eis in recitandis Pſalmis plures, quàm duos choros facere, id eſt, ſigillatim iuxta numerum perſonarum verſus dicere, ita vt ſemper vnus tantùm dicat, & alij audiant: ita enim fieret, vt ſinguli non diceret, niſi tertiam, vel quartam verſuum, quod non ſufficit, quia eſt contra vſum Eccleſiæ, debent ergo dicere vnus ex vna parte, & duo ex alia, vel bini, & bini, aut vnus in vno choro, & reliqui in alio, ita vt alternis dicant. Et tunc ſatis erit, quòd vnuſquiſque dicto ſuo verſu, percipere poſſit verſum alterius chori, ſiue ab vno tantùm, ſiue ab omnibus ſimul audiat; id enim nihil refert. Hoc autem locum habet in Pſalmis, nam in lectionibus, Capitulis, & Orationibus, ſatis eſt, quòd vno dicente, alij audiant, nam ita in choro fit, & ratio lectionis hoc magis poſtulat, eſtque melior ordo, nam ſi plures ſimul legerent, confuſionem parerent, & ita habet conſuetudo, & docent Auctores infrà referendi.

4. Quãdo plures recitant, lectiones per ſuas vices dicere poſſunt, nihil tamẽ inconuenit, ſi omnes ab vno dicãtur.

Solet autem interrogari, an neceſſe ſit, quando duo recitant, alternatim lectionem dicere, vel ſi ſint tres, vel plures, vt ſuo ordine dicant; vel poſſit vnus omnes dicere. Reſpondeo, communem vſum eſſe, vt omnes per vices ſuas dicant, quia id videtur magis accommodatum, & vrbanum. Abſolutè verò dico non eſſe neceſſarium; ſed poſſe omnes lectiones ab vno dici. Ratio eſt, quia in choro ſatisfaciunt ferè omnes, audiendo omnes lectiones, licèt nullam dicant, ergo ad integritatem officij ex hac parte ſatis eſt lectionem audire attentè; nam quòd ſocij congregati ad recitandum, plures ſint, vel pauciores, accidentarium eſt. Item in ipſo choro poſſet vnus, plures, vel omnes lectiones dicere, ſi id magis eſſet gratum omnibus audientibus, nulla eſt enim lex, quæ hoc prohibeat, nec refert aliquid ad integritatem officij, & recitationis omnium, qui adſunt, idem ergo fieri poterit in priuata oratione, ſi id commodius ſit.

5. Cõmunior, accõmodior vſus eſt, vt vnus tãtùm dicat Antiphonã, poſt quam alter

De Antiphonis verò interrogari ſolet, licèt in principio Pſalmi ab vno tantùm inchoari debeant, an in fine, vel quoties integrè dicuntur, debeant ab omnibus recitantibus ſimul dici, quia ita fit in choro, & ideò ita eſſe faciendum aliqui Summiſtæ docuerunt. Sed licet poſſit ita fieri, non eſt neceſſarium, quia communior vſus eſt, vt vnus tantùm

A dicat Antiphonam, poſtquam alter Pſalmum finiuit, & hic rurſus inchoet Antiphonam pro Pſalmo ſequenti, ita vt Antiphonæ ſubeant vicem verſuum, & alternatim, ſeu ſucceſſiuè dicantur. Qui modus videtur optimus, & ſatis expeditus, & cum proportione idem ſeruari poteſt in Reſponſoriis, & verſiculis. Et in vniuerſum in hac priuata oratione videtur commodiùs, vt vterque chorus numquam coniungatur in dicendo, ſed per mutuas vices, ſeu alternis omnia dicantur: ſic enim diſtinctior, & clarior fit oratio. Vnde hoc habet locũ in his, quæ altè recitantur; nam ea quæ ſecretè, vt *Pater*, *Aue*, ſymbolum, *Salue*, & ſi quid eſt aliud, à ſingulis dici debent, quia tunc non poteſt vnus audire ab alio, & ideò neceſſe eſt, vt ipſe dicat. Atque hæc doctrina

Pſalmum finiuit, & hic rurſus inchoet Antiphonam ſequẽtis Pſalmi.

B ſumitur ex Syluestro, verbo, *Hora*, quæſt. 7. & Nauarro cap. 10. de Orat. q. 17. & vterque alios refert, qui parum, aut nihil dicunt.

Syluester. *Nauarrus.*

Et ex dictis in hoc puncto cõſtat, in priuata recitatione neceſſarium eſſe ſeruare, quæ circa modum recitãdi præcipiũtur in dicto cap. *Dolentes*, & Clem. 1. de Celebr. Miſſar. & breuiter attingũtur in Concilio Baſilienſi ſuprà, & in Aquiſgranenſi ſub Ludouico c. 131. nimirũ vt diſtinctè, & intelligibiliter omnia dicantur, quando cum ſocio dicuntur: item vt non dicantur verba ſyncopando, vel corrumpendo illa, *non præſcindentes verba dimidia, non integra trãſilientes*, vt dixit Bernardus ſerm. 47. in Cantica: ac denique non tanta celeritate dicendo, vt attentio impediatur. Ratio omniũ eſt; quia præterquã quòd

6. Recenſentur aliæ cõditiones ad integritatẽ officij diuini pertinentes. Cap. *Dolentes.* *Clem. 1. De Celebr. Miſſ. Conc. Baſil. Cõc. Aquiſgranenſe.* *D. Bernard.*

C hæc omnia ſunt in Iure diſtinctè præcepta, pertinẽt ad integritatem, & debitum modũ talis orationis, & ideò in ipſo præcepto virtute continẽtur. Quãtum verò in hoc peccetur, quando fit aliqua diminutio in verbis, aut verſibus, paulò inferiùs explicabimus. Regulariter tamen, quando non fit propria mutilatio, ſed aliqualis corruptio, & mutatio potiùs in deſinentiis ſyllabarũ, quàm in omiſſione earum, non eſt peccatum mortale, ſecluſo ſcandalo, & contemptu, quia tota oratio dicitur integra quoad ſubſtantiam, & modus ille non mutat ſignificationem verborum, nec impedit, vt communiter intelligatur, quid per ea ſignificetur, & ideò cũ tali defectu impletur præceptum, nec oportet illud repetere, quamuis cauendus omninò, & reprehendẽdus

Quando in officio priuatim dicẽdo peccatur, & quomodo.

D ſit, quod benè notauit Azor lib. 10. cap. 7. q. 11.

Azor.

7. 2. Punctum de his, quæ pertinent ad integritatẽ in orando.

Circa ſecundum punctum propoſitum tractari poſſunt omnia, quæ de officio paruo B. Virginis, officio defunctorum, Pſalmis gradualibus, Septem Pſalmis pœnitentialibus, & Litaniis in ſuperioribus quoad chorum tractata ſunt, tamen ex ibi dictis facilis eſt hic reſolutio, quæ ad duas regulas reducitur. Vna eſt, vbi breuiarium Romanum à Pio V. traditum obligat, extra chorum non eſt obligatio dicendi hæc officia ordinariè, id eſt, niſi quando in ipſomet Breuiario ſpecialiter præcipitur. Regula hæc conſtat ex ipſo Breui. Pij V. vbi declarat, ſe auferre obligationem ad hæc dicenda ſub diſcrimine peccati, licet exhortetur adhæc dicentia iuxta Breuiarij regulas, & indulgentias id facientibus con-

1. Regula vbi Breuiariũ Pij obligat extra chorũ nõ eſt obligatio dicendi hæc officia ordinariè, niſi quãdo ab illo præcipiũtur.

E cedat.

8. Si aliqua Eccleſia voluntariè dicat de more minora officia in choro, nõ tenentur clerici recipiẽtes Breuiar. Roman. ea dicere.

Hæc autem immunitas ab illa obligatione extenditur ad omnes, qui vti debent, vel de facto licitè conformantur Breuiario Pij V. in ritu recitandi, nam ſicut ſuſcipiunt onus ab ipſo impoſitum, ita etiam gaudent leuamine ab eodem conceſſo. Sed quid? ſi non obſtante conceſſione Pij V. Eccleſia voluntariè retineat vſum dicẽdi has preces in choro, numquid clerici, aut beneficiarij eius priuatim recitantes, tenebuntur illa praua officia dicere?

Reſpondeo, non teneri, quia Pius abſtulit obligationem, & deuotio capituli, vel cleri dicendi illa officia in choro, non poteſt ſingulis imponere obligationem quoad priuatam recitationem. Dixit autem *ordinariè*, quia non obſtante illa conceſſione, obligantur omnes ad dicendum officium defunctorum præter horas Canonicas diei, in anniuerſario defunctorum, prima die poſt feſtum omnium Sanctorum: item obligantur ad dicendas Litanias cum precibus annexis in die Sancti Marci, & tribus diebus ante Aſcenſionem, niſi adſint publicis proceſſionibus.

9. Quando ad officium defunctorum, & Litanias, & quare clerici obligētur.

Ratio eſt, quia hæc ſpecialiter præcipiuntur in eodem Breuiario, & ideò non intelliguntur comprehenſa in illo Breui quoad illam indulgentiam. Nam in primis ibi non fit mentio Litaniarum, quatenus per ſe, & ſeparatim à Pſalmis pœnitentialibus dici præcipiuntur, vt fit in illis quatuor diebus anni, & non in aliis. Et præterea, in tribus diebus Rogationum ſpecialiter id præcipitur in proprio officio illorum dierum eadémque admonitio, quæ in Breuiario Pij V. prætermiſſa fuerat, addita eſt in Breuiario Clementis in die Sancti Marci, quamuis res ipſa ſemper ita intellecta, & obſeruata fuerit. Et ſimiliter in die ſecunda Nouembris ſpecialiter deſignatur officium defunctorum, quare certū etiam eſt, non comprehendi in Breui ſub clauſula generali, nam illa intelligitur de Rubricis generalibus, quę habentur in fine Breuiarij, ad quas etiam fit remiſſio in vltima Rubrica ex generalibus, quæ habentur in principio Breuiarij.

10. 2. Regula, qui retinent antiquū modum recitādi, ſi priùs ex cōſuetudine tenebātur ad hæc minora officia, & modo tenentur.

Altera regula eſt, eos, qui non vtuntur Breuiario Pij V. ſed retinent antiquum morem recitandi, ſi priùs ex conſuetudine habebant obligationem recitandi hæc officia, eodem modo nunc teneri. Suppono enim ante hoc Breuiariū clericos fuiſſe obligatos ad dicenda hæc parua officia, quando aliàs tenebantur recitare iuxta ritum ſuarum Eccleſiarum, in quibus hæc officia ex conſuetudine præſcripta, vel ſtatuto approbato dicebantur in choro, quia tenentur clerici in recitando ſequi regulam ſuæ Eccleſiæ, vt ſuprà viſum eſt. Et de officio defunctorum id explicauit D. Thomas Quodlib. 6. art. 8. Turrecremata d. 91. in principio num. 15. & 16. Nauarrus cum aliis, quos refert cap. 10. de Orat. nu. 3. & 4. Deinde ſuppono ex ſuprà dictis in Eccleſiis, in quibus antea erat talis obligatio ex ritu antiquo, quem modò retinent, & non vtuntur Breuiario Pij eandem obligationem perdurare. Clerici ergo, qui nunc ſequuntur regulas talium Eccleſiarum, eadem obligatione tenebuntur, nec fruentur remiſſione Pij V. ſi Eccleſiæ ſuæ non fruūtur illa, nam iuxta communem doctrinam, proportionem inter ſe obſeruant, ſecluſo ſpeciali iure, & quaſi priuilegio, quod nec in dictis Eccleſiis, nec in clericis earum locum habet.

D. Thom. Turrecrem. Nauarr.

11. Obligatio ad dicēdum officium B. Virginis, nec olim fuit de iure cōmuni, nec modo eſt, ſi rectè explicetur.

Diſputari autem hic ſolet, an obligatio ad dicendum officium Virginis ante Pium V. fuerit de iure communi, vel ſolùm iuxta conſuetudinem Eccleſiarum, ſed iam non eſt neceſſaria quæſtio, & reuera (quidquid Nauarrus contendat) vel illud ius commune numquam fuit latum ab Vrbano II. vt ipſe dicit, vel certè non fuit receptum, nec de illo ſatis cōſtat, & ita numquam videtur fuiſſe illa obligatio vniuerſalis. Multò verò minùs nunc eſt, ſed tātùm modo declarato. Quomodo autem ex peculiari iure Pij V. habentes penſionem obligentur ad paruum officium Virginis recitandum, iam ſuprà explicatum eſt, quomodo verò in illius omiſſione, vel indebita recitatione peccare poſſint, partim ex ſupradictis in præcedenti puncto, partim ex ſequente ſeruata proportione, ſumendum eſt.

12. 3. Punctum. De violatione huius præcepti, vel integritatis eius.

Circa tertium ergo punctum de violatione huius præcepti, vel integritatis eius, fuit opinio cuiuſdam Henrici Anglici, quam refert Angelus verbo, *Hora*, num. 10. qui dixit, non eſſe peccatum mortale ex negligentia omittere integrum vnius diei officium Canonicum, ſed tunc ſolùm eſt mortale, quando vel ex contemptu, aut tædio rerum diuinarum, aut ex cōſuetudine fit. Quam opinionem ait Angelus humaniorē eſſe, & tacitè videtur eam approbare, licet nihil ampliùs dicat. Hodie verò eſt hæc ſententia practicè improbabilis, & planè eſſet temerarium illam aſſerere, quia eſt contra omnes Doctores ſine fundamento. Dicendum ergo in primis eſt, ſuppoſito præcepto, eſſe graue peccatum voluntariè omittere integrum officium Canonicū vnius diei, ſiue cum contemptu, aut tædio, ſiue ex ſola negligentia, dummodò omiſſio humana, ac libera, & voluntaria ſit, & ſine legitima excuſatione. Hæc aſſertio eſt communis Doctorum; vt ſtatim referam.

Henr. & Angel. ſent. non eſſe peccatū mortale omittere officiū vnius diei ſine cauſa.

13. Impugnatur prędicta ſententia.

Ratio verò eſt, quia præceptum hoc ex genere ſuo obligat ſub reatu mortalis culpæ, quia eſt de grauiſſima virtute, & reſpicit diuinum cultum, & totius Eccleſiæ vtilitatem: materia item integra vnius officij totius diei naturalis, eſt ſatis grauis, vt omnium ſapientum iudicio conſtat. Item omittere Miſſam in die feſto, vel vnius diei ieiunium præceptum frangere, ex ſuo genere, & ex tali materia, peccatum mortale eſt, iuxta communem Eccleſiæ conſenſum; ergo & omiſſio omnium horarum eſt peccatum mortale, ſuppoſita obligatione talis præcepti. Quæ ratio procedit in illis tribus generibus perſonarum, quæ hac lege obligantur, clericis in ſacris, beneficiatis, & Religioſis profeſsis ad chorum. Neque oportet inter eos aliquam diſtinctionem in hoc facere, vt quidam tentarunt, quorum opinionem ſuprà reiecimus. Poterit autem eſſe grauior, vel minùs grauis culpa in eo, qui pluribus titulis, vel paucioribus ad hoc penſum ſoluendum obligatus fuerit, ſi cætera paria ſint; quia plures tituli augent obligationem, & conſequenter etiam aggrauant tranſgreſsionem.

14. Notabilis pars officij vnius diei ſi omittatur de ſe eſt peccatum mortale, iuxta communem ſententiam.

Secundò conueniunt omnes, omittere notabilem partem officij vnius diei, eſſe de ſe peccatum mortale; dico autem de ſe ad excludendas cauſas excuſantes, de quibus infrà dicendum eſt: atque ita docent communiter Doctores ex eodem fundamento, quod pars notabilis eſt etiam materia grauis iudicio prudentum, item ob hanc cauſam non ſolùm eſt peccatum mortale omittere in die feſto totam Miſſam, ſed etiam notabilem partem eius, iuxta cap. *Miſſas* 2. de Conſecr. diſt. 1. vt alibi latiùs tractaui. Item facit, quod officia diuina non ſunt imperfecta relinquenda, cap. *Illud*, cap. *Nihil* 7. q. 1. ſi ergo mutilatio grauis ſit, peccatum erit graue. Ita Nauarrus dicto cap. 7. cum Paludano 4. d. 15. q. 5. Turrecremata in cap. *Eleutherius*, d. 91. in 1. & 2. a. Henricus Quodlib. 11. q. 30. vbi etiam de toto officio, & de ſingulis horis loquitur, & indiſtinctè de clericis in ſacris, beneficiatis, & Religioſis: Syueſter verb. *Hora*, q. 12. præſertim dicto 5. & omnes Summiſtæ, & Soto ſuprà. Qui etiam fatentur, ſi pars non ſit notabilis, ſed parua, peccatum eſſe veniale ex materiæ leuitate: nam hoc commune eſt omnibus peccatis, quæ ex materiæ quantitate augmentum, vel diminutionem recipiunt.

Nauarrus. Paludan. Turrecrem. Henric. Sylueſt. Soto.

15. Variæ Doctorum ſen-

Dubitant tamen, quæ pars officij iudicanda ſit ita notabilis, vt illius omiſſio ad peccandum mortale

tentiæ,quænã pars notabilis ſit dicenda, vt ea omiſſa,mortale peccatũ cõmitatur.

mortale ſufficiat : cõueniũtque omnes quamcumque ex ſeptem horis, etiam minimam, vt Tertiam, vel Completorium, eſſe partem notabilem, & ſufficientem, vt eius omiſſio ſit lethalis. Ratio eſt, quia iudicio prudentum ita æſtimatur; poteſtque declarari, quia illa eſt notabilis deformitas,ac mutilatio diuini officij, item quia quælibet hora eſt materia ſufficiens, ſi ſola præciperetur, & ſub reatu mortalis culpæ imponeretur, ſed nunc ita præcipiuntur ſingulæ horæ, ac ſi vnaquæque ſola, & per ſe præciperetur. Addit præterea Nauarrus dicto cap.7.nu.44. in vnaquaque hora dimittere notabilem partem eius, eſſe graue peccatum : notabilem autem partem vniuſcuiuſque horæ eſſe tertiam partem eius,dixit Antoninus ibi ab eodem Nauarro relatus. Ipſe autem cap.10. de Orat.num.43.& 44.cenſet eſſe partem notabilem in Prima,vel Tertia omittere totum,initium vſque ad primum Pſalmum incluſiuè : *quia illa eſt* (inquit) *circiter tertia pars*, vnde non ſolùm tertiam partem minimæ horæ, ſed etiam minorem partem ſentir eſſe notabilem. Sumit etiam argumentum ex eo,quòd in choro deſignatur illa tamquam pars ſufficiens ad non lucrandam totius horæ diſtributionem, ſcilicet, ſi quis non ingrediatur chorum ante primum Pſalmũ finitum, iuxta communem conſuetudinem probatam etiam in Concilio Baſilienſi, ſeſſion.21. §.3. ergo ſignum eſt, illam æſtimari partem notabilem. Sed hoc argumentum (vt ſuprà attigi) non eſt efficax, quia illud ſtatutum, vel conſuetudo, non fundatur neceſſariò in mortali culpa, ſed in prudenti gubernatione chori,quia multi homines magis mouentur timore pœnæ, vel incommodi, quàm culpæ, nam interdum non eſt peccatum mortale abeſſe à choro per integram horam, licèt iuſtè quis diſtributione illius priuetur : eſt etiam valdè rigoroſum, damnare homines in perpetuum propter omiſſionem partis tam paruæ minimæ horæ.

Quæcumq; hora ex cõmuni ſentẽtia eſt notabilis.

Nauarri opinio.

D.Antonini opinio.

Conc.Baſil.

16.

Nõ eſt grauitas huius materiæ ſumenda ex quantitate Arithmetica alicuius partis, ſed prudẽtis arbitrio materia eſt conſideranda.

Quocirca non videtur grauitas huius materiæ penſanda ex quantitate alicuius partis aliquotæ, id eſt,ex eo quòd ſit tertia,vel quarta pars alicuius horæ, ſed ex quantitate, vel magnitudine abſoluta eius partis,quæ omittitur,conſiderata etiam dignitate eius,& deformitate, quam per ſe affert in officio diuino ſecundum prudentem æſtimationem. Itaque ſi totum Matutinum cum Laudibus eſt vna hora,vnus nocturnus ex tribus, erit quarta pars totius illius horæ : & nihilominùs mihi videtur materia grauis, & ſufficiens ad peccatum mortale, ſi omittatur:quia fortaſſe eſt maior pars officij totius diei, quàm ſit Nona, vel Completorium, & quòd reſpectu horæ proximæ, cuius eſt pars; ſit minor, quàm tertia pars,parum videtur referre. Quare ſi è contrariò quis omitteret fere dimidiam partem Completorij, non auderem dicere, illum peccare mortaliter, quia reuera reſpectu totius officij diei, illa non videtur notabilis pars;nec in ſe,& abſolutè videtur tá grauis materia.Vnde nõ ſequitur:Tertia pars horæ eſt notabilis reſpectu talis horæ,ergo eſt notabilis ſimpliciter ad peccãdum mortaliter;quia eſt collectio à ſecundum quid,ad ſimpliciter;& ratio eſt,quia vna hora non eſt adæquata materia huius præcepti, ſed totum officium vnius diei. Non eſt ergo pro regula ſumenda hæc proportio,ſed abſolutè eſt materia conſideranda, & prudenti arbitrio æſtimanda. Et ſaltem videtur neceſſarium, vt nulla hora integra dimittatur, neque pars alicuius horæ, quæ æquiualeat minimæ horæ, vel dimidiæ parti eius.Si autem hanc non attingat, non videtur

A eſſe peccatum mortale.

Præterea, dubitari ſolet hoc loco, An omittere omnes horas vnius diei, ſint ſeptem peccata, vel vnum, quod dubium debet intelligi de peccatis conſummatis, & externis, nam interna poſſunt numero multiplicari, etiam circa vnam, & eandem horam,ſicut poteſt quis ſæpius peccare mortaliter in die feſto, dimittendo Miſſam,repetendo internam voluntatem non audiendi, in temporibus diſtinctis cum interruptione morali, vt latiùs in 4. tom. 3. par.diſput.22.ſect.5.num.4. & ſequentibus diximus. Igitur de omiſſione externa, & conſummata quidam dicunt, eſſe ſeptem peccata, ſi vnius diei ſeptem horæ omittantur, ſicut ſi in ſeptem diebus omitterentur ſingulæ horæ, vel in Quadragesima integra hebdomada ieiuniorum, eſſent ſex peccata. Ita Tabiena verbo *Hora*, quæſt.18. & ratio eſt,quia putat,tot eſſe præcepta precandi in die, quot ſunt horæ Canonicæ.

17.

1. Sententia aſtruens ſeptẽ eſſe peccata mort. omittere integrum officium vnius diei.

Tabiena.

Contraria ſententia eſt communis, ſcilicet, hoc tantùm eſſe vnum peccatum, vt conſtat ex Syluest. quæſt.12.Nauarro cap.7.nu.6.cum Antonino,Turrecremata, & aliis,quos referunt. Ratio eorum eſt, quia præceptum de toto officio vnius diei vnicum eſt, & omnes horæ ſunt partes vnius officij, tamquam vnius actionis moralis integræ,& ideò illius totius vna eſt omiſſio integra, atque ita vnum peccatum. Licèt omittere officia duorum dierum, vel partes eorum ſint peccata diſtincta, quia ex horis diuerſorum dierum non componitur vnum officium, nec poteſt vnum cum altero moraliter continuari, cuius ſignum eſt,quia intra eundem diem poteſt impleri obligatio dicendi quamcumque horam illius diei, non verò in altero die. Atque hic modus dicendi melior eſt, & in rigore verus, licèt quoad effectus morales non multùm referre videatur,ſic,vel aliter loqui. Nam apud Deum,ſi cætera ſint paria,ex parte voluntatis, non minùs peccat, nec minorem pœnam meretur ille, ſiue dicatur ſemel peccaſſe,ſiue ſepties. In ordine etiam ad confeſſionẽ,non puto ſatisfacere,qui omiſit ſeptem horas,dicendo, Peccaui grauiter contra hanc obligationem,ſed oportet, vt dicat ſeptem horas omiſiſſe, quia notabiliter inde aggrauatur culpa, & iudicium de illa,& ita in ordine ad confeſſionem, ſiue dicantur eſſe vnum,ſiue ſeptem peccata, eodem modo poſſunt aperiri.Per ordinem autem ad cenſuras poteſt aliqua vtilitas in hoc conſiderari.

18.

2.& contraria ſententia eſt communis & verior explicanda tamen.

Syluest.

Nauarrus.

D.Anton.

Turrecrem.

Fundament.

Quod vt explicem, inquiro rurſus, quando peccatum hoc omiſſionis in re ipſa, & in effectu conſummetur: dico in re,& in effectu, quia in effectu conſummatur ſtatim, ac homo deliberat illo die non recitare, vel omnes, vel aliquam horam,quod peccatum,vt dixi, poteſt multiplicari per moralem interruptionem, & multiplicationem internorum actuum, non ſolùm circa diuerſas, ſed etiam circa vnam horam. Tamen ipſum peccatum omiſſionis non ſtatim conſummatur, cuius aliquale ſignum eſt, quia ſi ſit lata excommunicatio propter talem omiſſionem, non ſtatim incurritur, vt mox dicam. Propterea ergo inquiritur, quando conſummetur omiſſio hæc. Et videtur non conſummari vſque ad finem diei, quando omſſio illa ita in re poſita eſt, vt non poſſit iam non eſſe, vel fuiſſe. Vnde qui toto manè non recitauit Matutinum animo non dicendi illud eo die, nondum re ipſa omiſit,quia ſi mutet voluntatem,& à prandio dicat, verum eſt dicere,reipſa non omiſiſſe, & ideò non incurret cenſuras, vel alias pœnas contra omittentes impoſitas.Et idem argumentum fieri poteſt de ſingulis ho

19.

Peccatum omiſſionis recitãdi cõſummatur in effectu, quando quis deliberatè nõ vult recitare eo die, conſummatur re vſque ad finẽ diei, quãdo omiſſio non poteſt iam non eſſe,vel fuiſſe.

gulis horis diei vſque ad vltimam. In vltima verò quaſi vno continuo tractu conſummatur omiſſio omnium horarum per modum vnius, ideóque propriè dicitur eſſe vnum peccatum, quod non eſt perfectè conſummatum, donec tempus omnium horarum præteritum ſit; nam ſi circa finem diei retractaret quis voluntatem, & vnam horam dicet, non eſſet peccatum ita conſummatum, nec ſufficeret ad cenſuram, ſi abſolutè propter omiſſionem præcepti recitandi omnes horas lata eſſet; nam debet reſtringi ad conſummatam, & integram culpam, niſi aliud explicetur. Hoc igitur modo rectè intelligitur, illud eſſe vnum peccatum mortale externum, & conſummatum. Et ceſſant obiectiones; nam omiſſio vnius diei ſiue integra, ſiue partialis nullo modo continuatur cum omiſſione diei alterius. Vnde ſi lata eſſet excommunicatio contra omnes peccantes mortaliter, contra hoc præceptum qui in vno die horas omnes omitteret, vnam tantùm excommunicationem incurreret, ſi autem in duobus diebus duas tantùm horas omitteret, duas cenſuras contraheret, quia bis illam incurreret, & duplici titulo.

20. Omiſſio partiū diſcreta in re, eſt vnū peccatū, non plura.

20. Vnde infero, non rectè ſentire, qui aſſerunt, licèt omittere omnes horas diei ſit vnum peccatum; nihilominùs omittere aliquas tantùm earum quaſi diſcretas, & diſtantes inter ſe, eſſe plura peccata, vel plures omiſſiones. Sicut occidere hominem, eſt vnum peccatum, & tamen mutilare illum, abſcindendo partes diſtinctas, & actionibus moraliter diſcretis, ſunt plura peccata. Sic (aiunt) integra omiſſio horarum eſt vnum peccatum; tamen omittere nunc Primam, & poſtea dicere Tertiam, Sextā, & Nonam, & rurſus omittere Veſperam, duo peccata ſunt, quia ſunt veluti duæ mutilationes in partibus diuerſis, & non vnitis, ſed diſcretis, & conſequenter per omiſſiones omninò diſtinctas. Hoc autem non rectè conſideratum eſt, quia licèt illæ partes diſtinctæ ſint ſecundum ſe, & diſcretæ, id eſt, nō immediatè ſibi ſuccedentes ex vi inſtitutionis: nihilominùs omiſſio in re ipſa fit quaſi continuato tempore, & per modū vnius tranſgreſsionis. Quia nulla hora omittitur ſimpliciter omiſsione externa, eo quòd non dicatur ſuo tempore, etiam animo numquam dicendi, vel etiam ſi aliæ poſteriores recitentur, quia quandiu durat naturalis dies, eſt tempus habile ad implendā ſubſtātiam præcepti quoad actum externum, & ſi homo mutet voluntatem, & intra illā diem recitet horam, quam prætermiſerat, non poteſt dici illam omiſiſſe: ergo ſignum eſt per priorem tranſgreſsionem non omiſiſſe illā ſimpliciter, ſed in propoſito, nec in re completè, ſed tantùm pro tūc. Vnde in fine diei quaſi cōtinuè, & per modum vnius conſumatur omiſsio illarum duarū horarum, quæ iam tunc poſſent immediatè dici vna poſt aliam, ſuppoſita recitatione aliarum horarum; & ſic impleretur præceptum, & vitaretur vtriuſque omiſsio. Semper ergo omiſsio horarum vnius diei, vnum peccatum eſt, ſiue omnes, ſiue plures earum omittantur, & ibi etiam computatur Matutinum, etiamſi incipiat omitti à nocte antecedentis diei cum prauo propoſito, quia ſemper omiſsio in ſequenti, & quaſi proprio die conſummatur.

Nulla hora omittitur ſimpliciter, eo quòd nō dicatur ſuo tempore.

CAPVT XXVI.

Vtrùm in recitatione priuata neceſſaria ſit attentio ad implēdam obligationē tam Eccleſiaſtici præcepti, quàm iuſtitiæ, ſeu proprij beneficij?

1. 1. Sententia.

1. NOn agimus de his horis, quādo ex priuata deuotione, & non ex obligatione dicuntur, quia

A tunc non eſt maior obligatio orandi attentè in illis, quàm in quacumque oratione vocali, quæ quidem non tranſcendit obligationem culpæ venialis, vt ſuprà viſum eſt. Et quòd oratio fiat per hanc formam orandi, ſi ex obligatione non fit non addit rationem, vel circumſtantiam, quæ ex ſola rei natura ita aggrauet obligationem, vt ad tranſgreſsionem mortalem ſufficiat. Hinc ergo dixerunt aliqui præceptum hoc recitandi horas Canonicas non violari mortaliter, eo quòd ſine attentione oretur, dummodò totum officium voce ipſa integrè proferatur. Fundamentum eſſe poteſt, quia Eccleſia non præcipit actum internum per ſe, & ex vi ſui præcepti, ſed externum, quia ſicut non iudicat de occultis, ita nec illa per ſe poteſt præcipere. Præ-

Neminem teneri ſub mortali ad attētionem in officio Canonico dummodo integrè recitet.

Fundamentum.

Eccleſia actum internum nō poteſt præcipere.

B cipit ergo per ſe tantùm actum externum orandi, ad hunc autem ſequitur neceſsitas attentionis interioris, non ex præcepto Eccleſiæ, ſed ex natura rei, ergo non ſequitur cum maiori obligatione, quàm ex ipſa rei natura conſequatur. Et ex natura rei obligatio ad attentionem adhibendam in oratione, ſolùm eſt ſub veniali peccato, ergo qui integrè recitat horas Canonicas ſine attentione, implet præceptum Eccleſiæ, quoad ſubſtantiam eius, & ita non peccat mortaliter; peccabit autem venialiter contra naturale præceptum debito modo orandi.

2. Comprobatur ex Iuribus, & Auctoribus eadē ſententia. Cap *Dolētes*, *Hoſtien.* *Ioan. Andr.* *Anchar.*

Confirmatur; quia cap. *Dolentes*, in quo videtur hoc præceptum expreſſius contineri, vel explicatur

C ſufficienter de externa deuotione, vt multi volunt, vel certè non continet præceptum quoad illa vltima verba; *Studioſè pariter, & deuotè*, quia non ſimpliciter præcipiuntur, ſed cum illa limitatione, *in quantùm Deus eis dederit*, vt ibi Hoſtienſis notat, & ſequitur; & Ioannes Andreas, Anchatanus, & alij nō diſſentiunt. Vnde hi videntur ſentire, non eſſe peccatum mortale, ſine attētione recitare, etiam ſi ex pura negligentia, & cum aduertentia fiat: & ita ſolent pro hac parte citari, ſed nullus tam expreſsè loquitur, ſicut Hoſtienſis. Quem ſequitur Antoninus 3. p. tit. 13. c. 4. §. 7. citans Vmbertum, & alios; & idem tenet Roſella verbo *Hora*, num. 3. Piſana nu. 3. Angelus (ſi attentè legatur) in verbo *Hora*, num. 27. ait enim, ſi quis interiùs voluntariè diſtrahatur, eſſe

D. Anton. *Vmbert.* *Roſel.* *Piſana.* *Angel.*

D tātùm veniale, ſi verò exteriùs ſe occupet in actione contraria attentioni, eſſe peccatum mortale, cōtra cap. *Dolentes*, quod ita intelligit, videlicet. *Deuotè quantùm Deus dederit*; id eſt, vitando omnia externa impedimenta attentioni cōtraria. Et hæc expoſitio fuit Durandi 4. diſt. 15. quæſt. 12. nu. 6. cuius verba ferè vſurpat Paludanus ibi, quęſt. 5. art. 2. concl. 4. Et ſequitur Syluester verbo *Hora*, quæſt. 11. & in Roſa aurea tract. 3. q. 69. Acaſu, & Turrecremata in cap. *Cantantes*, q. 3. art. 3. licet nō ſatis conſtanter loquātur. Eandem probabilem putat Medina de Orat. q. 16. imò veram, ſuppoſito quod Eccleſia non poſſit præcipere directè actum interiorem.

Durand. *Angel.* *Paludan.* *Syluest.* *Roſa aurea.* *Turrecrem.* *Medina.*

3. Vera cūmuniſque ſentētia eſt, peccatū mortale eſſe horas Canonicas ſine vlla attentione recitare. *Gabriel.* *Angel.*

Nihilominùs eſt communis ſententia, eſſe pec-

E catum mortale horas Canonicas ſine vlla attentione dicere, id eſt, ſine formali, vel virtuali, quæ in ſuperiori libro à nobis declaratæ ſunt, & nullam fecimus mentionem de habituali, ſicut Gabriel, Angelus, & alij. Tum quia attentio non dicit habitum, ſed actum, tum quia ſupponimus eſſe ſermonem de actu humano, aliàs non poteſt eſſe impletiuus præcepti, vt ſtatim dicetur; actus autem humanus non poteſt eſſe ab attentione tantùm habituali, vt omnes ſupponūt, & per ſe conſtat. Actualis ergo, vel virtualis attētio ſufficit ex omniū ſentētia ad implendum præceptum hoc, ſi autem vtraque voluntariè

voluntariè deſit per voluntariam diſtractionem, & ex certa ſcientia, ſeu aduertentia quoad notabilem partem horæ, dicit hæc opinio eſſe peccatum mortale, contra Eccleſiaſticum præceptum orandi, etiam ſi diſtractio ſit merè interna. Ita tenet Caietanus 2. 2. quæſt. 83. art. 13. vbi Aragon. & alij, Soto lib. 10. de Iuſt. quæſt. 5. art. 5. Concl. 7. Ledeſma in 4. part. 2. quæſt. 16. art. 6. dub. 3. Maior in 4. d. 12. q. 7. Nauarrus cap. 13. de Orat. Gabriel lect. 62. in Canon. Gerſon 3. tom. tract. de Orat. in 3. parte illius Alphab. 78. lit. E. & F. in fine, Tabiena verbo *Hora*, quæſt. 30.

Probatur Auctoribus. *Caietan. Aragon. Soto. Ledeſm. Maior. Nauarrus. Gabriel. Gerſon. Tabiena.*

4. D.Thom, locus pro proxima ſententia variè explicatur.

Adduci ſolet pro hac ſententia D.Thomas 4. d. 15. quæſt. 4. art. 2. quæſt. 4. ad 2. ſed ille non clarè loquitur, verba eius ſunt: *Quando aliquis ex propoſito mentem ad alia diſtrahit in orando, tunc ſine culpa non* B *eſt, & præcipuè ſi in aliis ſponte ſe occupat, quæ mentem diſtrahunt, ſicut ſunt exteriora opera, & ſi ad contrarium mens euagetur, etiam erit culpa mortalis*: vbi ſolùm ponit culpam mortalem, quando euagatio mentis eſt ad contrarium. Quid autem ſit eſſe *ad contrarium*, D.Thomas non declarat; Paludanus autem, quem alij ſequuntur, intelligit idem eſſe, quod eſſe directè voluntariam, quia illa voluntas eſt contraria voluntati orandi, exponit autem, intelligendum eſſe de oratione, quæ ſit ſub diuino præcepto, quia præceptum diuinum cadit in actum interiorem, vnde ſi ipſa oratio cadit ſub præceptum diuinum, etiam attentio ipſa cadit ſub idem præceptum, ideò diſtractio voluntaria, illi contraria, eſt peccatum mortale: non verò quando oratio eſt voluntaria, vt ſuprà dictum eſt, neque quando eſt C præcepta ſolo præcepto Eccleſiaſtico, vt ipſe putat. Sed certè limitatio hæc de præcepto diuino aliena eſt à mente D.Thomæ, cùm abſolutè, & ſimpliciter ipſe loquatur, & illa oratio ex præcepto diuino rariſſimè contingat. Aliter ergo, & faciliùs exponi poſſunt verba illa, *Si ad contrarium mens euagetur*, ex parte obiecti, id eſt, ſi euagetur ad obiectum contrarium Deo, ac diuino cultui; hoc enim magis propriè illa verba ſignificant; & tunc meritò dicitur euagatio eſſe peccatum mortale, vel ex ſuo genere, quia obiectum illud eſt turpe, vel quid ſimile, vel ex iniuria Dei contra religionem, quia non ſolùm diſtrahitur mens, ſed etiam ad cogitationem directè Deo contrariam, & iniurioſam, lo- D quendo cum illo euagatur. Quod habet locum non ſolùm in oratione præcepta, ſed etiam in voluntaria, & ideò ex illo loco non poteſt conſtare, quid D. Thomas ſenſerit in hac quæſtione, in qua de ſimplici carentia attentionis agimus ſine admiſtione grauioris culpæ ex parte rei cogitatæ. Vnde idem D. Thomas 2. 2. quæſt. 83. artic. 13. ad 3. ſolùm dixit, orare cum diſtractione ex propoſito eſſe peccatum, non verò declarat, an ſit mortale, vel veniale, & tamen loquitur etiam de oratione in hymnis, & Pſalmis Eccleſiaſticis, quæ ad horas Canonicas pertinet.

Paludan.

Mens ſi euagetur ad obiectum contrarium diuino cultui inter orandum peccatum mortale eſt.

D. Thom.

5. 1. Aſſertio. Ad implendum præceptũ recitandi horas Canonicas, neceſſe eſt accedere cum propoſito orandi, & in eo formaliter vel virtualiter durare.

Nihilominùs poſteriorem ſententiam exiſtimo omninò veram & mihi moraliter certam: vt autem illam breuiter declarem, & confirmem, ſuppono E attentionem ab intentione diſtingui, & intentionem debere præcedere tamquam fundamentum attentionis, vt in poſteriori libro cap. 3. latè explicaui. Ab illo ergo fundamento hic inchoandum eſt ad explicandam veritatem, eiúſque radicem. Dico ergo primò: ad implendum præceptum recitandi horas Canonicas neceſſe eſt ad illas accedere cum propoſito orãdi, & in eo durare formaliter vel virtualiter, quamdiu oratur. Hoc tamquam certũ ſup- A ponunt omnes, quia oratio præcepta debet eſſe actus humanus, ergo debet procedere ex propoſito, & intentione operantis. Oportet verò addere, non eſſe ſatis habere intẽtionem legendi hos Pſalmos, vel homilias, &c. ſed neceſſariam eſſe voluntatem orandi explicitam, ſeu æquiualentem, aut implicitam, vt voluntatem laudandi Deum, vel colendi illum hoc genere actionis, vel ſatisfaciendi meo muneri, vt in citato loco declaraui. Et ratio in præſenti eſt, quia per hoc præceptum Eccleſiaſticum non præcipitur tantùm hæc actio exterior legendi, vel cantandi materialiter ſumpta, quæ de ſe indifferens eſt, vt ſit oratio, vel vt ſit ſtudium, aut actio iucunda, & delectabilis cantanti, aut legenti, ſed præcipitur actio illa exterior, vt eſt oratio ad B Deum, & cultum eius, vt ſuppono ex ſuprà tractatis, & in ſequenti aſſertione confirmabitur, ergo neceſſe eſt, vt ſub hac ratione ſit intenta, & volita. Patet conſequentia, quia niſi ex tali intentione procedat, non eſt oratio, vt in citato loco probaui, quia per ſolam illam intentionem determinatur ad eſſe orationis, ſicut actio exterior, quæ fit Sacramentum; per intentionem miniſtri determinatur, vt ſacramentalis ſit. Confirmatur, quia actio præcepta debet eſſe humana, ſub qua ratione præcepta eſt, ſed illa actio exterior eſt præcepta, non vtcumque, ſed vt ſit oratio, ergo vt ſic debet eſſe humana, ergo vt ſic debet eſſe intenta, & voluntaria, aliàs non erit impletiua præcepti.

Probatur ratione.

6. Voluntas implẽdi præceptum recitãdi ſatis eſt, vel in principio formalis, vel virtualis, id eſt, ex cõſuetudine ita recitare.

Solet verò hic obiter quæri, an ad implendum C hoc præceptum ſit etiam neceſſarium habere intentionem implendi præceptum: ſunt enim hæc duo valdè diſtincta; nam poſſum ego habere nunc voluntatem recitandi, & orandi horas Canonicas ſine voluntate implendi præceptum, imò cum voluntate non implendi præceptum per hunc actum. In quo certum in primis eſt, ſatis, ſupérque eſſe ſi in principio accedatur ad recitandum cum propoſito implendi præceptum, etiamſi in diſcurſu orationis in mentem non veniat, ſatis enim eſt, quòd non retractetur, quia manet virtus prioris intentionis. Præterea, vt cenſeatur quis accedere ad recitãdum cum propoſito implendi præceptum, ſatis eſt, quod ex cõſuetudine quadam velit illam actionem tamquam expletiuam ſui muneris, & obligationis, vel D quòd in actu exercito (vt ſic dicam) velit eam facere, vt ſolet, quia eo ipſo vult illam, vt impletiuam præcepti. Ita ſumitur ex Maiore 4. d. 12. quæſt. 7. Nauarro cap. 13. de Orat. num. 17. & aliis infrà referendis. Rurſum ſatis eſt voluntas orandi tales horas, ſaltem quando per contrariam voluntatem, & intentionem præcepto non reſiſtitur, id eſt, quando ipſemet orans expreſsè, & cum reflectione non dicit, ſe nolle implere præceptum per talem actum. Quia illa voluntas orandi non impedita, in tali perſona, & cum talibus circumſtãtiis, virtute eſt voluntas implendi præceptum, qui eſt de actu ipſo præcepto, & naſci cenſetur ex generali voluntate, quam vnuſquiſque habet ſatisfaciendi obligationibus ſuis: nam moraliter hoc in primis cenſetur velle quilibet homo prudens in ſuis honeſtis, ac religioſis actionibus. Quapropter non dubito, quin ignorans, vel non aduertens eſſe diem feſtum, voluntariè Miſſam audiens, ſicut ſolet, impleat præceptum, ita vt non teneatur Miſſam iterũ audire, quãdo intelligit, vel recordatur eſſe diem feſtum.

Maior. Nauar.

7. 1. Sententia aſtruens ita expedire in

Difficultas verò nonnulla eſt, quando quis ſemel in die dicit horas Canonicas, cum expreſſa voluntate non implendi præceptum per illam actionem, ſed cum propoſito eas dicendi iterum, ita

recitãdo voluntatem implendi præceptũ, vt cõtraria ſi præcedat inualidã reddant recitationẽ.

Auctores pro ea. *Medina. Ledeſm. Nauarrus. Azor.*

Fundament.

præceptum non impleat, vt teneatur in rigore ad A ſecundam recitationem. Multi ſentiunt debere iterum recitare, nec poſſe alio modo præceptum implere, etiamſi poſtea voluntatem mutet, & dicat ſe velle ſatisfacere præcepto per priorem recitationem. Ita tenet Medina Cod. de Orat. quæſt. 16. Ledeſma 4.1.p.q.16.art.6.dub.6. Nauarrus cap.13. de Orat.nu.15.16.27 & 28.&cap.16.nu.79. Azor lib.10.cap.12. quæſt. 8. Probatur, quia de facto ille non impleuit præceptum per primam recitationem, ergo nec poſtea per illam eandem poteſt implere præceptum, quantumuis id velit, aut deſideret, ergo neceſſe eſt, vt iterum recitet. Antecedens probatur, tum quia impletio præcepti, vt talis eſt, debet eſſe voluntaria, & illa non fuit talis, tum etiam quia opus humanum non extenditur vl- B tra operantis voluntatem, vel (vt Iuriſtæ aiunt)

Actus agentiũ non trãſcendunt intentionem eorum.

actus agentium non tranſcendunt intentionem eorum, leg. *Non omnis*, ff. Si certum petatur, leg. *In agris*, ff. de Acquiren. dom. Prima verò conſequentia probatur, quia illa actio cùm fuit facta, non habuit omnes conditiones requiſitas ad præceptum implendum per eas, ſed poſtea non poteſt illas induere, niſi iterum fiat, quia circa præteritam actionem iam non eſt potentia, nec circa illam poteſt fieri mutatio. Confirmatur exemplis, nam qui ex

Cõfirmatio ab exẽplis.

voto tenetur dicere Roſarium, & ſemel dicit animo nõ implẽdi votum, oportet, vt iterum dicat, alias fractor erit voti, quia per illam actionem non impleuit promiſſionem Deo factam, ſed alium cultum liberalem exercuit. Sicut etiam qui debet C Petro centum, & liberaliter poſtea donat eidem cẽtum, declarans, nolle ſe per illa ſoluere debitum, ſed liberaliter donare, tenetur poſteà integrum debitũ ſoluere, nec poterit per priorem donationem ſatisfacere, quantumuis velit, idémque eſt

Medina.

(ait Medina) ſi ſacerdos, qui pro Miſſa dicenda ſtipendiũ accepit, velit pro tali perſona gratis Miſſam dicere, retento priori debito, nam tenetur per aliam Miſſam illi ſatisfacere, ergo ſimiliter, &c.

8.

2. Sentent. & verior, licet quis habeat propoſitum non implendi præceptũ, & ſi recitet, contraria voluntate ſufficienter poſtea impleret.

Aragon. Vazquez. Valent. Suar.

Nihilominus contrariã ſententiam tenent Aragon. 2.2. q. 83. art. 13. longè à principio, & generaliter Vazquez in 1. 2. q. 100. art. 9. dub. 1. Valentia 3. p. diſp. 6. q. 2. punct. 10. in fine, & idem ego tenui in 3. tom. 3. p. diſp. 88. ſect. 3. Fundamentum eſt, quia ille, qui vult hodie recitare, & ex hac D voluntate humano modo recitat, etiam ſi habeat voluntatem recitandi, non ex obligatione, neque ad implendum præceptum, ſed ſpontè, & cum propoſito iterum recitandi; nihilominùs re ipſa facit totum, quod præceptum eſt, & non vouit, neque promittit iterum recitare, ergo nõ manet in rigore obligatus ad recitandum iterum, ſed ſolùm ad conformandam voluntatem ſuam cum præcepto, volendo ſatisfacere illi, priori recitatione. Maior probatur, quia præceptum Eccleſiæ ſolùm dicit, vt recitet hora ſemel in die, & totum hoc fecit: minor, vt clara ſupponitur: conſequentia verò probatur, quia illa obligatio non imponitur ex vi præcepti Eccleſiaſtici, quia non præcipit bis recitare, & quod præcipit, factum iam eſt: nec imponitur ex vi E propoſiti, & voluntatis recitantis, quia nec votum, nec promiſſionem fecit. Atque hinc apparet clara

Exempla, quibus præcedens ſentẽtia firmabatur, infirmantur.

differentia inter exempla adducta, & caſum præſentem: nam quando quis tenetur ex voto Roſarium dicere, ſua voluntate ſibi impoſuit obligationem, & eandem retinere vult, cùm bonum opus facit tali intentione; vnde in virtute nouum votum facit, at in præſenti non poteſt homo ſua voluntate nouum præceptum Eccleſiaſticum ſibi imponere, vnde cùm ab illo tantùm oriri debeat obligatio, & non ex promiſſione, non eſt, vnde relinquatur. Idem in ſolutione debiti eſt, nam ibi in voluntate mea poſitum eſt, vt faciam liberalem donationem, vel ſolutionem; & quando volo liberaliter donare, non extinguo ius quod alter habet ad decem, verbi gratia, quæ ego illi debeo, & ideo manet integrum debitum, quod ego poteram voluntate mea contrahere, vel retinere, vnde illa eſt etiam quædam virtualis promiſſio ſoluendi debitum, non obſtante priori donatione. Idémque eſt in exemplo Miſſæ: nam ibi etiam pendet obligatio ex mea voluntate, quàm de nouo quaſi conſtituo, vel conſeruo. At in obligatione proueniente ex Superioris præcepto, non ita eſt, quia ego non poſſum eandem obligationem augere, vel de nouo imponere, nec facere, vt non impleatur, ſi fit, quod præceptum eſt.

9.

Declaratur ampliùs hæc diuerſitas quæ reperitur in præceptis Eccleſiæ, cum votis, & cõtractibus ad hoc, vt ſine volũtate illa opere impleantur, hæc minimè.

Declaratur exemplo, nam ſi quis obligatus ad ieiunium in Vigilia Aſſumptionis, ex deuotione ad Virginem proponat in eadem die ieiunare ex deuotione, & non ad implendum præceptum, volens alia die ſatisfacere præcepto Eccleſiæ, licèt fortè excuſetur à peccato, habendo illam voluntatem per ignorantiam, & bonam fidem, quã in illo ſuppono; nihilominùs non tenetur alio die ieiunare, quia præceptum de ſe in alio die non obligat, nec ille potuit extendere obligationem eius, nec fecit votum, aut promiſſionem. At verò ſi ex voto fuiſſet obligatus ad ieiunandum in veſpera Conceptionis, & eo die haberet animum non ieiunandi ex voto, ſed ex deuotione, & implendi votum alio die, maneret obligatus, quia virtute commutaret obligationem voti in ieiunium alterius diei. Ergo ſignum eſt, eſſe magnam differentiam inter debitum ex voto, vel quodcumque aliud, quod imponi poteſt per propriam voluntatem, & obligationem præcepti, quæ ex voluntate legiſlatoris pendet. Præterea ex alio effectu præcepti poſſumus hoc declarare; nam ſi ponamus, latam eſſe excommunicationem ipſo facto contra clericum non recitantem ſeptem horas in die, non incurreret excommunicationem ille, qui recitaret horas cum voluntate non implendi præceptum, ſed recitandi poſteà, etiamſi deinde illas iterum nõ recitaret, ſed vellet eſſe contentus, & ſatisfacere priori recitatione, quia iure re ipſa nõ commiſit exteriorem tranſgreſſionem, vel omiſſionem, pro qua poſita fuit cenſura. Neque enim ad non incurrendam cenſuram neceſſariũ eſt, vt in ipſa obſeruatione præcepti interiùs non peccetur contra præceptum. Nam ſi alicui ſub cenſura præcipiatur, ne comedat carnes, & ille non ex voluntate, ſed quia illas non habet, eas non comedat, etiam eum propoſito comedendi, ſi illas haberet, nihilominùs cenſuram non incurrit, quia in effectu non trãſgreditur exteriùs præceptũ, ſed tantùm in affectu; ſicut non incurrit irregularitatem, qui lethaliter alium percutit, ſi ille non moritur, etiam per miraculum, & contra voluntatem percutientis, ergo in noſtro caſu nõ incurretur cenſura, ergo ſignum eſt quoad exteriorem actum impletum eſſe præceptum, ergo non eſt neceſſe illum repetere, ſed voluntatem adiungere.

Confirmatur alio exẽplo.

10.

Argum. cõtra approbatam ſent.

Dices: Ergo præceptum recitãdi à principio fuit impletum per primam recitationem, non obſtante voluntate non implendi illud, quam ſupponimus habuiſſe recitantem; conſequens eſt falſum, ergo. Minor videtur clara, tum quia aliàs impleretur præceptum ſine voluntate implendi; quod eſt contra dicta, & contra rationem, quia præceptum debet impleri humano modo, atque adeò voluntariè; tum

etiam,

etiam, quia aliàs non ſolùm non teneretur poſtea A iterum recitare, verùm etiam, nec voluntatem mutare, quia iam impleuit præceptum. Sequela verò patet, quia præceptum non impletur, niſi per actionem externam; ergo vel impletur ſtatim, ac illa fit, vel numquam poſtea impletur per illam, ac ſubinde erit neceſſaria noua recitatio ad implendũ præceptum; qui ergo hoc poſterius negat, cogitur primum fateri; vel aliter; vt actio externa ſit impletiua præcepti, eſt neceſſarium, vt procedat à voluntate implendi præceptum, vel non. Si non eſt neceſſarium; ergo per illam primam recitationem implebitur, quia nihil aliud illi deeſt, ergo ſtatim impletur, ſi verò illud eſt neceſſarium; ergo non poteſt poſtea ob ſolam mutationem voluntatis per illam priorem recitationem impleri præceptum, quia fieri non poteſt, vt illa met recitatio procedat à voluntate implendi præceptum, quia frequens voluntas poterit quidem circa illam actionẽ obiectiuè verſari, non tamen poteſt eſſe principium illius; erit ergo neceſſaria noua recitatio, quæ ex voluntate ſeruandi præceptum procedat.

11. 1.Solutio argumenti. Reſpondetur primò, concedendo ſequelam, quia ille ſtatim, ac recitauit, fecit, quod præcipiebatur, & ita impleuit re ipſa pręceptum, quamuis ex ignorantia fortè putaret, ſe non implere illud, ſed poſſe ſe ſuſpendere obſeruationem præcepti, non obſtãte actione humana per illud præcepta. Ad rationem autem in contrarium reſpondent aliqui abſolutè, ad obſeruandum præceptum pręſertim humanum, non eſſe neceſſariam voluntatem implendi præcepti, ita vt ipſa impletio quaſi formaliter cadat ſub voluntatem, ſed ſolùm eſſe neceſſariam voluntatem exequendi actionem pręceptam ſub ea ratione, qua præcepta eſt, id eſt, ſatis eſſe voluntatem orandi, audiendi Miſſam &c. Licèt hæc non ſint volita, vt impletiua præceptorum, ſeu ad finem implendi præcepta. Et hoc non repugnat dictis, quoniam aliud eſt velle orare; aliud velle implere præceptum, vt declaratum eſt. Dico autem ſemper, velle orare, & non velle legere horas Canonicas, vt Medina obiicit, hęc duo cõfundens, cùm tamẽ ſint valdè diſtincta; nam volũtas legendi nõ ſolùm non eſt voluntas implendi præceptum, verùm neque eſt voluntas faciendi actionem pręceptam: & ideò per illam actionem non impletur præceptum. Et D hinc ſoluitur alia ratio, quia hoc ſatis eſt, vt per illam actionem humano modo impleatur præceptũ: nam ipſa actio, quæ præcipitur, humano modo, & voluntariè fit, licèt ipſa impletio præcepti, vt eſt quaſi quædam relatio, vel adæquatio inter actionẽ, & præceptum non ſit volita, ſed materialiter conſequatur, nec poſſit impediri per voluntatem operantis, etiamſi nolit per illam actionem implere præceptum. Vnde ad alterum inconueniens, ſcilicet, quòd iuxta hæc, nec voluntatem poſtea mutare tenetur, reſpondebitur conſequenter concedendo, ad non tranſgrediendum Eccleſiaſticum præceptum, non eſſe neceſſariam mutationem voluntatis, nam ſi omninò obliuiſcatur præteriti propoſiti, aut modi, quo recitauit, nihil peccabit, & ſatis E implebit præceptum, vnde nihil reſtituere tenebitur. At verò ſi recogitet factum præteritum, ex iure naturali tenetur velle non reſiſtere præcepto, vnde cùm poſteà vult non recitare, vt nouam culpam excuſet, oportet, vt ſaltem intelligat, ſe ſatisfeciſſe præcepto, & velit illa ſatisfactione eſſe contentus, quia lex naturalis obligat ad non habendum affectum contrarium præcepto ſuperioris.

Lex naturalis obligat ad non habendũ affectũ cõtrariũ pęrcepto ſuperioris.

12. 2.Solut.arg. At licèt hæc ſint probabiliter dicta, & fortaſſe, in rigore vera, poſſumus clariùs diſtinguere de obſeruatione præcepti, vel quoad ſubſtantiam actus externi humani, vel quoad modum, & quoad affectum ex natura rei debitum tali actioni, ſuppoſito præcepto. Priori modo verum eſt, implere aliquem præceptum eo ipſo, quòd recitat horas humano modo, & ex voluntate orandi, quantumuis per voluntatem ſuam nolit tunc illud implere, & hoc probant rationes factæ: & omnia dicta in præcedenti reſponſione. At verò ſtante illa renitentia voluntatis circa impletionem præcepti, non impletur complete quoad affectum iure naturæ debitum præcepto, qui ſaltem requirit, vt ſubditus non habeat affectum contrarium obligationi præcepti. Et hæc duo non repugnant, quia hic modus poſterior B non cadit directè ſub præceptum humanum, nec eſt materia eius, ſed conſequitur ex naturali lege, & generali obligatione obedientiæ. Vnde ſi poſtea, qui nõ vult iterum recitare, ſimul perſeueret in voluntate non implendi præceptum, per priorem actionem, peccabit affectu interno cõtra illud præceptum, non verò exteriori tranſgreſſione eius. Vt ſi is, qui legitima voluntate impleuit manè officium recitandi, poſtea cuperet non recitaſſe, nec impleuiſſe præceptum, peccaret affectu, non verò re ipſa tranſgrediendo. Vel etiam, qui die feſto audiret Miſſam ex timore ſeruili, ad vitandam infamiam, vel externam pœnam, cum voluntate deliberata non implendi præceptum, ſi impunè poſſet, C ad ſubinde ſine voluntate propria, & abſoluta implendi illud, ſed ſolùm faciendi actionem præceptam, quia non poteſt aliter vitare pœnam, nihilominùs quoad externam obſeruantiam implet, nec tenetur aliã Miſſam poſtea audire. In hoc ergo ſenſu verum cenſeo, ad implendum præceptum externum humanum, de actu externo, quoad ſubſtantiam eius, non eſſe neceſſariam propriam voluntatem implendi præceptum formaliter, ſed ſatis eſſe actionem pręceptam voluntariè agere. Vnde in noſtro caſu impletur præceptum per primam recitationem quoad externam ſubſtantiam eius. Et ideò in rigore non manet obligatio ad iterum recitandum, ſolùm ad faciendum, vt illa recitatio etiam, vt impletiua præcepti, non maneat inuoluntaria, quia hoc ex natura rei eſt contra obedientiæ virtutem, & ideò neceſſe eſt illam priorem nolitionem retractare, & conſequenter facere, vt impletio præcepti voluntaria ſit, ſaltem obiectiuè, eſto non fuerit, nec iam eſſe poſſit effectiuè, quia neuter ipſorum modorum determinatè cadit ſub Eccleſiaſticum præceptum. Et licèt hæc ſpeculatiua videantur, neceſſaria ſunt ad explicandam propriam vim, & obligationem præcepti humani, & vt non obligemus ad repetitionem, vel recitationem duplicatam, ad quam Eccleſia non obligat.

Ad implendũ præceptũ ſatis eſt actionẽ præceptam voluntariè agere.

13. 2.Aſſertio. Dico ſecundò: Ad implendum Eccleſiaſticum præceptum recitandi horas Canonicas, neceſſarium eſt cum attentione orare. Hæc concluſio probari poteſt ex cap. *Dolentes*, ibi, *ſtudioſè pariter, & deuotè*; ſed in hoc textu magnam vim non faciemus, vel quia à multis exponitur quoad illam particulam non continere præceptum, ſed conſilium, ſeu monitionem, & directionem, quod licèt nõ ſit verum, nõ eſt tamen hoc adeò clarum, vt ſufficeret ad reddendam oppoſitam opinionem practicè improbabilem, ſi aliundè non oſtenderetur, vel etiam quia poteſt exponi de deuotione, quatenus pendet ex actibus externis, & illis iuuari, aut impediri poteſt, quod eſt probabile, vel denique quia loquitur de recitatione in choro, quæ aliquas circum-

Ad implendum Eccleſiaſticũ præceptũ recitãdi horas Canonicas, neceſſe eſt cũ attentione orare. Cap. *Dolentes.*

ſtantias poſtulat, quas non requirit priuata recitatio. Et ideò cùm ſimus in materia oneroſa, lex illa quoad illam partem, non eſt extendenda. Maximè ſi verum eſt, orationem publicam fieri nomine Eccleſiæ, non autem priuatam etiam horarum Canonicarum, vt quidam volunt. Probanda eſt ergo, non ex ſpeciali iure poſitiuo, diſtincto ab ipſo præcepto orandi, ſed ex illo adiuncto naturali, & euidenti principio, quod vocalis prolatio non eſt oratio, niſi cum attentione aliqua fiat. Vnde ratio ſic concluditur: Per hoc præceptum obligatur homo ad orandum, cùm ſeptem horas canonicas recitat, ſed ſi nullo modo attendit, non orat, ergo non implet præceptum. Minor patet, quia ſuprà probatum eſt, attentionem eſſe de ſubſtantia orationis vocalis, & ſimpliciter neceſſariam ad eſſe illius. Confirmatur, quia, ſi quis voto ſe obliget ad orandum horas Canonicas, non ſatisfaciet dicendo illas ſine vlla attentione, ſed non minus efficax eſt præceptum Eccleſiæ, ergo. Tandem confirmatur, ac declaratur; nam ſupponimus, non eſſe ſimpliciter neceſſariam attentionem actualem, ſed ſaltèm virtualem, quod autem hæc ſaltem neceſſaria ſit, patet; quia neceſſaria eſt intentio virtualis orandi, ſed hæc eſſe non poteſt ſine attentione virtuali, ergo. Maior in præcedenti aſſertione probata eſt. Minor probatur, quia tunc ſolùm deſinit eſſe virtualis attentio, quando homo ſciens, & videns ſe de aliis cogitare, & non attendere, non curat, ſed negligit, vel directè vult illo tantùm modo dicere: at hoc ipſo iam non vult orare, ſed reuocat priorem intentionem, quia velle ſic loqui, non eſt velle orare; nam cum voluntate ſic loquendi, ſtat optimè voluntas non orandi, ergo.

Vocalis oratio non eſt oratio, niſi cum attẽtione aliqua fiat.

Neceſſaria eſt ſaltè attẽtio virtualis.

14. Medina Cod. de Orat. quæſt. 16. hac ratione conuictus, negat, præceptum Eccleſiæ obligare homines ad orandum, cùm præcipit ſeptem horas recitare, ſecundum opinionem negantem, eſſe neceſſariam attentionem ad implendum hoc præceptum. Quia Eccleſia neminem obligat ad interiora, oratio autem in rigore interiorem actum requirit: & ideò ſolùm obligat ad dicendas illas horas, quòd ſi miniſter non apponat deuotionem, Eccleſia apponit, cuius nomine orat, & tamquam eius miniſter. Veruntamen hæc reſponſio multa falſa continet. Primum eſt, Eccleſiæ præceptum de recitandis horis non eſſe præceptum de orando verè, & propriè, ſed eſſe de legendis illis Pſalmis, & lectionibus, ac ſubinde quocumque modo, & quacumque intentione legantur, ſatisfieri præcepto; nã hoc euidenter eſt contra intentionem Eccleſiæ, vt conſtat ex omnibus, quæ de his horis ſuprà adduximus; nam potiùs ex inſtitutione ſua vocantur horæ orandi, ſeu orationis ſolemnis, iuxta illud Act. 3. *Ad horam orationis nonam.* Vnde etiam hæc recitatio officium diuinum, vel Eccleſiaſticum, vel officium pſallendi appellatur, vt cap. vlt. d. 92. Quis autem dicat meram lectionem, aut cantilenam, quocumque modo, & intentione factam, eſſe diuinum officium, aut Eccleſiaſticum? dicente Hier. *Audiant ij, quibus pſallendi in Eccleſia officium eſt, Deo non voce* (vtique ſola) *ſed corde cantandum.* Præterea, Eccleſia profitetur ſe per ſeptem horas velle explere illud Dauidis, *Septies in die laudem dixi tibi*, & illud; *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi:* At illa non implentur, niſi per veram orationem, ergo hanc præcipit Eccleſia per illud præceptum. Vnde Sanctus Benedictus in regul. & habetur cap. 1. de Celebr. Miſſar. & cap. 2. d. 91. *Septenarius* (inquit) *ſacratus numerus à nobis implebitur, ſi Primæ, Tertiæ, &c. tempore noſtræ ſeruitutis officia perſoluemus, &c.* quæ officia eſſe officia orandi per totam regulam latiſſimè explicat. Nulla ergo probabilitate cogitari poteſt, per hoc præceptum non præcipi veram, & propriam orationem.

Medinæ effugiũ, quod nullum detur præceptũ de orando, infirmum.

Eccleſiæ præceptũ de recitandis horis, non eſt præceptũ de orando verè & propriè falſum eſt.

Act. 3.

Cap. vlt. d. 92.

Hieronym.

Pſal. 118.

Benedict. Cap. 1. De Celebr. c. 2.

15. Multò autem improbabilius eſt fundamentum, nimirum, quòd Eccleſia non poſſit fidelibus præcipere, vt verè, ac propriè, & ex corde orent. Eſt enim cõtra totius Eccleſiæ conſuetudinũ, & cõtra omnẽ rationem, & pietatem: Nam vera oratio eſt ſæpè neceſſaria, vel Eccleſiæ, vel alicui fideli: cur ergo neganda eſt Eccleſiæ poteſtas, vt poſſit ſibi, vel ſuis ſubditis de hoc remedio, vel de hoc diuino cultu efficaciter prouidere? Deinde ſi hoc non poteſt, certè nec præcipere poterit, vt Miſſam audiant, quia Miſſam audire non fit ſine actu interiori. Nec etiam poterit præcipere verè, & ſacramentaliter confiteri, quia etiam ad hoc eſt neceſſarius internus actus. Imò nec vt miniſtrentur Sacramenta, vt talia ſunt, quia etiam hoc non fit, niſi cum interiori attentione miniſtrandi Sacramentum, vt tale eſt, & nec ſufficit intentio lauandi, aut talia verba proferendi, quæ omnia conſtat eſſe dogmata erronea. Vnde non minùs falſum eſt aliud fundamentum, nimirum, actum internum nullo modo poſſe cadere ſub Eccleſiæ præceptum, etiam vt ad exteriorem, ſub aliqua honeſta ratione præceptum neceſſarius eſt, nam ex illo ſequuntur omnia incommoda illata, & contra illud in materia de Legibus ex profeſſo diſputatum eſt. Quidquid ergo ſit, an Eccleſia poſſit per ſe, & directè præcipere actum internum, tamen non eſt dubium, quin conſequenter, & vt circumſtantiam, vel formam actus externi poſſit illum præcipere; & hoc modo præcipit orationem vocalem, vt vera oratio eſt, & illam præcipiendo conſequenter ex vi talis præcepti naſcitur obligatio ad attendendum.

Fundamentum oppoſitæ ſent. infirmatur.

Actum internum nullo modo cadere poſſe ſub præceptum Eccleſiæ falſum.

16. Denique repugnãtia ſunt illa, quæ Medina ponit, ſcilicet Eccleſiam verè orare ad Deum, quoties miniſtri eius has horas dicunt implendo præceptum eius, & nihilominùs ipſos implere præceptum, etiã ſi non orent, ſed materialiter legant; nam ſi ipſi non orant, quo modo per eos orat Eccleſia? Nam oratio nõ dicit habitũ, ſed actũ; & ideò, ſi nullus in Eccleſia actu orat tali tempore, fieri non poteſt, vt in illo eodem tempore *Eccleſia* oret. Ponamus ergo ſolùm clericum recitare officiũ pro tali hora in Eccleſia, ſi ergo ille non orat, nec Eccleſia per illũ orat, ſi ergo ita recitet, vt verè dici non poſſit Eccleſia per illum orare, ille non implet munus ſuum. Ita verò ſe gerit quoties ſine attentione vlla verba profert, quod autem tunc alij verè orent necne, accidentarium eſt.

Impugnatur ſentẽtia Medinæ quatenus ait Eccleſiam orare per miniſtros, qui nõ orant.

17. Tandem explicatur in hunc modum, nam duobus modis intelligitur, aliquẽ pro alio orare, id eſt, vice illius, & non tantùm obiectiuè pro illo. Primò, quia licèt ipſe orans in propria perſona oret, tamen ab alio rogatus, vel iuſſus, aut ad officium orandi conductus orat; & hoc modo cenſent aliqui orare miniſtros Eccleſiæ, præſertim cùm priuatim recitãt, etiamſi diuinum officium, & horas Canonicas ex præcepto recitent. Quod ſi hoc verum eſt, planè cùm ipſe miniſter non orat, quantumuis aliàs legat officium, Eccleſia per illum non orat; ergo neque ipſe clericus implet munus ſuum; ergo nec præceptum. Vnde ſumitur optima confirmatio pro concluſione; nam ſi ego do alicui eleemoſynam; vt pro me oret, recitando Roſarium, ille non ſatisfaciet ſuæ obligationi voce proferẽdo illa verba ſine animo orandi, vel attendendi. Vnde etiam cõfirmatur; nam

Primus modus quo vnus pro alio orare poteſt.

Azor lib. 9. inſt. cap. 32. quæſt. 2.

nam ſi ex conuentione, & pacto poſſum ego obligare alium, vt verè, ac propriè pro me vocaliter oret, quomodo Eccleſia non poteſt ſuis miniſtris hoc præcipere? Dices quia vnus homo ex pacto poteſt ſua voluntate ſe alteri obligare ad actum interiorem exercendum, & Eccleſia non poteſt obligare ad actus internos. Ad hoc verò iam reſponſum eſt, falſum eſſe hoc dogma ita diſtinctè ſumptum: addo verò etiam hic poſſe intelligi pactum, & conditionem ex parte Eccleſiæ, confert enim beneficium, vel ſacrum ordinem hac lege vt verè ores Canonicas horas. Eſto enim abſolutè non poſſet Eccleſia præcipere illum actum, non video, cur per modum pacti, & acceptatæ obligationis illum exigere nequiret: ad eum modum, quo id dici ſolet de caſtitate Clericorum, quamuis non modo omninò ſimili.

Obiectio.

Reſolutio,

17. Secundus modus, quo vnus pro alio orare poteſt.

Medin.

Gabriel.

Nauarrus.

Alio modo intelligi poteſt Clericus orare pro Eccleſia, nomine eius, quatenus in perſona Eccleſiæ conſtitutus, & tamquam legatus eius illius nomine ad Deum loquitur: ſicut eſt certum, Sacerdotem in Miſſa orare: & hoc modo orare clericos in horis Canonicis ſupponit Medina ſuprà, & iudicio meo eſt longè probabilior ſentẽtia, quam etiam tenet Gabriel lect.57. in Can. & Nauarrus cap.19. num.59. & 60. & de publico quidem officio conſtat ex dictis in primo cap. huius libri. Eſt autem eadem ratio de recitatione priuata eiuſdem officij: nam ex eadem obligatione, & inſtitutione naſcitur, vnde eadem forma orandi in ea obſeruatur, vt clariùs apparet in Collecta oratione, in qua nomine totius Eccleſiæ præmittitur, *Oremus*, ad ſignificandum fundi orationem nomine omnium. Hoc ergo ſuppoſito, multò magis neceſſariũ eſt, vt miniſterium commiſſum, & mandatum miniſtris huius officij diuini, non ſit tantùm materialiter proferre illa verba, ſed verè orare, & loqui cum Deo nomine totius Eccleſiæ. Nam ſi legatus ad Regem miſſus, cum Rege non loquitur, quomodo is, qui eum miſit, per illum loquetur ad Regem? Eſt ergo hoc præceptum de oratione, & non niſi per orationem expletur, ideóque ſine intẽtione orãdi, ac ſubinde ſine attẽtione, ſaltẽ virtuali impleri nõ poteſt.

Præceptũ de oratione nõ niſi per orationẽ expletur.

18. Dicere horas ſine attẽtione ex genere ſuo eſt mortale pro leuitate materiæ, veniale.

Caietan. Palud. D. Anton. Nauarrus. Maior. Andr.

Peccatum commiſſionis eſt orare ſine debita attentione.

Atque hinc ſequitur, eum qui ſic dicit horas ſine vlla attentione peccare mortaliter ex genere ſuo, quia ſic obligat præceptum, & illud non obſeruat, vt oſtenſum eſt. Ita Caietanus 2.2. quæſt.83. art.13. Paludanus dicta quæſt.5. Antoninus dicto cap.4. §. 8. Nauarrus cap.13. num.46. Maior.4.d.12 quæſt.7. Adrianus Quodlib.8. Poteſt autem hoc peccatum eſſe veniale ex leuitate materiæ: eodem modo, quo omiſſio alicuius particulæ officij; nam eadem eſt ratio vtriuſque peccati; nam hoc etiam eſt peccatum omiſſionis, quatenus per illum actum non impletur affirmatiuum præceptum, vnde ſub hac ratione malitiam eiuſdem rationis continet. Hoc autem peccatum recitandi cum voluntaria diſtractione totali, videtur addere malitiam commiſſionis, quæ in oratione ſimili non præcepta reperitur. Verùm illa malitia per ſe non eſt mortalis, niſi quatenus adiungitur omiſſioni præcepti, & ideò ex quantitate materiæ omiſſæ, expendẽda eſt grauitas peccati, ſuppoſita diſtractione voluntaria. Quomodo autem grauitas materiæ arbitrio prudenti, iudicanda ſit, iuxta dicta in cap. præcedenti expediendum eſt, neque enim noua ratio, aut regula occurrit.

18. Data materia graui excuſatur quis à mortali propter defectum voluntarij.

Quæri autem poteſt, an poſſit hoc peccatum excuſari à tanto, id eſt, à mortali, propter defectum voluntarij, eſto non ſit diſtractio adeo inuoluntaria, vt excuſet etiam à peccato veniali? Sunt enim

A varia, & extremè contraria iudicia. Quidam aiunt, quoties diſtractio non eſt voluntaria directè, id eſt, quod homo dicat apertè, nolo attẽdere, quãtumuis negligenter ſe gerat in attentione adhibenda, & ex ea negligentia magnam officij partem diſtractus, & ſine attentione actuali recitet, implere præceptum, ſaltem vt non peccet mortaliter, licèt peccet venialiter. Ratio eſt, quia dum non habet illam directam voluntatem contrariam, non reuocat priorem intentionem, & ſic ſemper durat virtualis attentio ſubſtantialis. Sed hæc opinio probabilis non eſt, quia in moralibus, virtualis voluntas æquiualet formali, vt ſupina negligentia æquiualet directæ voluntati. Et ideò alij dicunt non dari medium, quia ſi diſtractio eſt merè naturalis, omB ninò excuſat à culpa, & relinquit attentionem virtualem, cum qua impletur præceptum. Si verò diſtractio eſt ex negligentia, quæ durat in magna parte officiæ, eo ipſo negligentia grauis eſt, & non excuſat à mortali culpa. Sed hoc etiam non eſt ſatis perfectum, quia poteſt eſſe negligentia tam parua, vt ea non obſtante actus non ſit ſufficienter deliberatus ad peccatum mortale, & nihilominùs negligentia ſit culpabilis venialiter, quia ipſamet negligentia eſt ex ſurreptione quadam, & non eſt perfectè voluntaria, & tunc peccatum erit veniale, non ex prauitate materiæ, ſupponimus enim illam eſſe magnã, ſed ex indeliberatione, & ſurreptione.

Improbatur ſententia aſtruens diſtractione non voluntaria directè poſſe cõpleri præceptũ.

Supina negligentia æquiualet directæ voiũtati.

19. Peccatũ eſt veniale propter defectũ perfecti voluntarij.

Dico ergo poſſe hoc peccatum eſſe veniale, propter defectum perfecti voluntarij cum admiſſione C alicuius voluntarij indirecti, per negligentiam leuem, & nihilominùs aliquando eſſe poſſe mortalem culpam, non ſolùm propter directam voluntatem, quæ per ſe ſatis patet, ſed etiam per ſupinam, & craſſam negligentiam. Hæc autem contingit, quoties homo aduertit, ſe non attendere ad diuinam orationem, ſed ad alia vana, vel omninò extranea, & non curat; ſed permittit ſe ita vagari, quamdiu verò non ita aduertit, erit naturalis, vel ferè naturalis inaduertentia, & ideò vel nulla erit culpa, vel tantùm venialis.

20. Caietani optima aduertentia.

Imò addit Caietanus in Sum. non ſatis eſſe, vt quis aduertat, quid cogitet, ſed etiam quod aduertat ſe diuerti ab oratione: *Oportet enim* (ait) *receſſum humanum à termino fieri per ſe, id eſt, ex intentione,* D ſaltem virtuali, quæ requirit aduertentiam, ita enim doctrina illa intelligenda eſt, & eſt præ oculis habenda hominibus ſcrupuloſis, ne facilè receptiones horarum faciant, quæ nihil proſunt, quia ſemper habent eaſdem, vel maiores imperfectiones, & habent innumera inconuenientia, quando ex conſcientia ſcrupuloſa fiunt. Iſti ergo, ſi bona fide, & cum propoſito attendendi ad recitandum accedant, etiamſi in fine Pſalmi aduertant ſe fuiſſe diſtractos, nihil curent, nec repetant, ſed iterum ad attendendum mentem applicent, & proſequantur. Idémque ſeruare debent, etiamſi non recordentur ſe omnia dixiſſe: quia, vt D. Thomas notauit, hæc obliuio non refert, nec ſemper naſcitur ex diſtractione. Quamdiu ergo eis non conſtiterit E euidenter ſe mutaſſe propoſitum, vel aduertendo, & ſciendo circa alia vagatos fuiſſe, credere poſſunt ſuæ obligationi ſatisfeciſſe. Vnde Nauarrũs cap.13. num.29. & ſequent. Maior.4.d.12. quæſt.7. dicunt, non oportere, vt quis recordetur ſe dixiſſe omnia, ſed ſatis eſſe, vt nullo claro indicio conſtet aliquid omiſiſſe.

D. Thom.

Nauarr. Maior.

21. Voluntariũ in cauſa non facit inuoluntarium.

Sed in hoc cauendum eſt aliud voluntarium in cauſa: quod eſt, quando homo licet non velit eſſe diſtractus, tamen voluntariè ſe occupat in aliis actionibus,

Volũtarium in cauſſa quid ſit.

actionibus, quæ attentionem orationis impediunt, A ſiue internæ ſint, ſiue externæ; nam tunc in voluntate talis actionis eſt voluntaria carentia attentionis, & poteſt ſufficere ad peccatum mortale, vt ex principiis moralibus conſtat. Maximè ſi verum eſt in cap. *Dolentes*, directè eſſe præceptam deuotionem, quatenus ad externos actus pertinere poteſt, id eſt, vt nihil exterius fiat, quod attentionem mentis tollat. Hinc verò ſtatim naſcitur interrogatio, an ſit peccatum recitare horas, aliquid aliud agendo, vt ſcribendo, pingendo, ſe induendo, &c. & ſi eſt peccatum, quàm graue ſit? Aliqui enim ſimpliciter dicunt eſſe hoc peccatum mortale in oratione præcepta, in quam partem inclinat Antoninus 2.p.tit.9.cap.9.§.3.dicit enim eſſe valdè reprehenſibile, & vix ſufficere ad implendũ præceptum. B

Cap Dolẽtes. *Anton.*

21. *Quando ſit peccatũ recitare horas aliquid agẽdo.*

Dico tamen, conſiderandam in primis eſſe qualitatem actionis, an ſit mentalis, vel magnam attentionem mentis requirens, & tunc dico, eſſe peccatum graue dicere notabilem officij partem, exercẽdo illam actionem; vt ſi quis velit, dum recitat, circa argumenta philoſophica diſcurrere, aut pingere, vel ſcribere aliquid ordinatè. Si verò actio fieri poſſit ferè ſine attentione ad illam, vt eſt veſtiri, lauari, vel quid ſimile, ordinariè non erit mortale, quia illa non eſt ſufficiens cauſa diſtractionis. Dico autem *ordinariè*, quia ſi homo iam expertus ſit ſe ſolere ſimilibus actionibus omninò impediri, ac diſtrahi, ſiue ob incapacitatem ſuam, ſiue ex conſuetudine, tunc poteſt peccatum eſſe graue: non verò ordinariè; erit tamen etiam ordinariè aliquod peccatum C ſaltem veniale, vel quia ſaltem impeditur perfecta attentio, vel etiam propter indecentiam loquendi cum Deo, præſertim vt Eccleſię miniſtrum, & legatum aliam actionem merè humanam, & ad cultum Dei non pertinentem exercere. In hoc tamen prudentia neceſſaria eſt; nam ſi ex aliqua iuſta neceſſitate hoc fiat, & pro modica parte orationis, & cum diligentia, & cura attendendi ad ea, quæ recitantur: excuſari interdum poterit etiam leuis culpa, vt latè Nauarrus attingendo particulares circumſtantias, & modos declarat, dicto cap.13. de Orat. à num. 47. idem ſentiunt Caietanus, Sotus, & alij.

Nauar. *Caietan. Soto.*

22. *Per attentionis exceſſum poteſt violari præceptum de recitãdo horas Canonicas.*

Poteſt verò vlteriùs circa attentionem interrogari, an poſſit interdum in ea per exceſſum peccari? nam peccatum, quod hactenus explicuimus, eſt D per defectum attentionis. Dum autem de exceſſu quærimus, oportet intelligi de exceſſu attentionis ad diuina: nam ſi ſit ad humana, vel extranea, aut praua: conſtat illum exceſſum augere peccatum, ſed totus ille exceſſus eſt defectus in attentione orationis. At verò quando mens ad diuina intentiſſima eſt, ita vt omninò non aduertat, quid dicat, vel loquatur, tunc dici poteſt exceſſus ſanctæ, ſeu diuinæ attentionis; & de illa meritò inquiritur, an impediat obſeruationem huius præcepti. Si enim diuina eſt, quomodo poteſt tranſgreſſionem præcepti efficere? Si autem homo voluntariè ita attendit, quomodo poteſt præceptum loquẽdi implere, cùm neſciat, quid loquatur, quia ad illud E omninò non attendit? Quod dubium petit, vt explicemus, quæ attentio neceſſaria ſit ad huius præcepti obſeruationem, varias enim attentiones ſuprà diſtinximus, ſcilicet, ad verba, ad ſenſum verborum literalem, vel myſticum, ad Deum, vel ſecundum ſe, vel ſecundum aliquod noſtræ fidei myſterium, quodcumque illud ſit, vel vt auctorem rei poſtulatæ, vel quod perinde eſt, ad rem poſtulatam, vt obtinendam à Deo.

Dicunt ergo aliqui primam attentionem eſſe quaſi fundamentalem in hac materia, & ſine illa non eſſe ſufficientem quamcumque aliam attentionem ad hoc præceptum implendum. Et ideò ſi tanta ſit alia attentio, vt illam primam omninò impediat, quãtumuis ad Deum eſſe videatur, nimiam eſſe, & indiſcretam eo tempore, & cauſam tranſgreſſionis præcepti. At verò ſi attentio ad Deum tali modo habeatur, vt non impediat omninò attẽtionem ad verba, ſed relinquat eam, quæ ſufficiat, vt homo ſcienter, & moraliter proferat integrè, & ordinatè, quæ recitat, tunc non impedire obſeruantiam præcepti, etiamſi ad Deum abſtractiſſima, & maxima ſit. Alij verò putant nullam eſſe habendam rationem attentionis ad verba, ſed quãcumque aliã ſufficere. Sed cauenda ſunt extrema, quia nec oportet cum reflectione attẽdere verba, nec omninò illorum obliuiſci, & ita in rigore priorẽ opinionem cenſeo veram, vt præcedenti lib.c.4.latiùs dixi. 23.

Attentio ad ſenſum literalis eſt, qua ſi fundamẽtalis in hac materia.

Denique poteſt è contrariò interrogari, an quælibet attentio minima, etiam ſuperficialis (vt vocãt) ad verba; ſufficiat ad implendum hoc præceptum. Aliqui enim ſignificant, neceſſarium eſſe, eum, qui imperfectam attentionem habet, ſaltem non ponere impedimentum perfectiori attentioni, neque illam volũtariè excludere, vt videri poteſt in Nauarro, cap.13. de Orat.num.34.& 35.iuxta quam opinionem conſequenter dicendum erit, ſi quis attendat ad verba horarum ſufficienter, & ſimul velit de alia re, nullo modo ad orationem pertinente cogitare, quia expertus eſt, iſtam cogitationem non impedire illam imperfectam attentionem: nihilominùs non implere præceptum, quia licèt non omninò careat attentione, impedit meliorem, quod etiam eſt contra pręceptum. Sed hæc nimis ſcrupuloſa ſunt, & non ſatis fundata. Quia, vt dixi lib. præced. cap.4.ad veritatem, & ad ſubſtantiam orationis minima attentio ſufficit, nam per illa ſaluatur intentio orandi, & vt precatio illa ſit humana, ergo illa etiam ſufficit ad implendum præceptum. Probatur conſequentia, quia hoc præceptum ſolùm obligat ad attentionem, quatenus obligat ad vocalem orationem talium horarum: præceptũ enim Eccleſiæ non obligat, & fortaſſe nec poteſt obligare, ad certum modum actus interioris, ſed ſolùm ad illum, qui neceſſarius eſt, vt exterior locutio oratio vocalis ſit; ad hoc autem ſufficit quælibet attentio ex dictis, etiamſi voluntariè melior non habeatur, vel etiam impediatur, ergo. 24.

Ad veritatẽ & ſubſtantiã vocalis orationis minima attentio ſufficit quid quid alij dicant. *Nauarrus.*

Ad veritatẽ, & ſubſtantiã orationis minima attentio ſufficit.

Præterea inquiro, vnde probetur, vel colligatur illa obligatio non abiiciendi meliorem attentionem, cùm ex ſola natura orationis vocalis non colligatur? Dices, colligi ex cap. *Dolentes*, quatenus præcipit orare deuotè, quantùm Deus dederit, per quod ſignificatur non debere homines voluntariè impedire, aut abiicere altiorem attentionem. Sed hoc infirmum fundamentum eſt, tum propter varios ſenſus illius præcepti, quos ſuprà tetigi, tum etiam quia ille, qui non vult meliori modo attendere, dicet tunc ſibi non dari à Deo ſpiritum altioris attentionis, & ſe velle condeſcendere ſuæ infirmitati. Vel dici etiam poteſt, ibi præcipi deuotionem neceſſariam ad orandum, & prohiberi omnia, quæ illam poſſunt impedire: maiorem verò deuotionem inſinuari, & proponi, vt procuretur, quantùm Deus dederit. Itaque voluntariè impedire maiorem attentionem, poterit eſſe peccatum veniale, ſi otioſè, & abſque cauſa fiat; numquam verò continet huius præcepti tranſgreſſionem; vnde quod Nauarrus ait, non ſatisfacere, qui orat meditando 25.

Probatur magis prædicta doctri na ex impugnatione contrariæ. *Cap. Dolentes.* *Nauarr.*

Qui orat meditando paſſionem Chriſti, & ibi ſiſtit,nō peccat.

ditando paſſionem Domini, ſi intendit ibi vltimatè ſiſtere,& non aſcendere ad montem Diuinitatis; ſed in illa meditatione ſiſtere tamquam in vltimato fine ſuæ recitationis, hoc (inquam) non video, quomodo verum eſſe poſſit, quia illa attentio eſt honeſtiſſima,& vtiliſſima,& ideò licèt intẽdat quis non vltrà progredi,egregiè ſatisfacit.Maximè,quia non ſemper oportet ad Diuinitatem ſecundum ſe aſcendere,& qui ſic orat hic,& nunc, non intendit vnquam in vita Diuinitatem contemplari, ſed in hac oratione vult eſſe contentus humanitate.Quod ſi Nauarrus intelligat, illud fore malum, quando pro vltimo fine aſſumeretur Chriſtus,vt homo, & excluderetur, vt Deus: hoc neque eſt moraliter poſſibile,nec pertineret propriè ad defectum in attẽtione orationis, ſed ad defectum Charitatis Dei.

25\.

3\. Attentio, Qui ex defectu attẽtionis pręceptũ non implet, tenetur in die iterũ recitare, aliàs reſtituere.

Qui crediderunt duo eſſe præcepta recitationis externæ,& attentionis internæ.

Dico tertiò ; Quotieſcumque aliquis ex defectu attentionis, non implet præceptum hoc recitandi horas Canonicas , tenetur iterum eas recitare in tempore habili , id eſt , intra eumdem diem,& niſi id faciat , tenebitur ad reſtituendum perinde , ac ſi non recitaſſet. In hac aſſertione non conueniunt omnes , nam qui putant in hoc negotio interuenire duo præcepta Eccleſiæ ; vnum dicendi horas voce , aliud attendendi ad illas mente, licèt dicant peccare mortaliter,qui non attendit,quia agit contra vnum præceptum Eccleſiæ , non tamen putant peccare contra præceptum dicendi,ſed illud implere. Et ideò negant teneri ad dicendum iterum.Vnde fit,vt neque ad attentionem iterãdam teneatur, quia deeſt materia talis attentionis. Et conſequenter etiam negant , teneri ad reſtituendum , etiamſi non repetat horas,quia obligatio reſtituendi ſolùm naſcitur ex tranſgreſſione præcepti recitandi exteriùs, quia ſtipendium datur propter externum ſeruitium , non propter attentionem interiorem. Ita in hoc negotio ratiocinatur Medina Cod.de Orat. q.16.& 16. quem ſequitur Corduba lib.4. quæſt. Theolog.q.13.circa finem.Hæc verò doctrina procedit ex falſo fundamento; nam præceptum Eccleſiæ vnicum tantùm eſt orandi vocaliter recitando ſeptem horas Canonicas ; nam in hoc includitur obligatio ad attentionem,quæ fortaſſe per ſe,ac ſeparatim ab oratione vocali præcipi ab homine non poſſet.Quòd autem tale ſit hoc præceptũ, & quod in eo,vt ſic,includatur attentio, vt pertinẽs ad ſubſtantiam actus pręcepti,ſatis in ſuperioribus oſtenſum eſt.

Medina. *Corduba.*

26\.

Firmatur Auctoribus propoſita aſſertio. *Soto.* *Nauar.*

Vnde ſine dubio vera eſt aſſertio poſita , quam tenent Sotus lib.10. de Iuſt q.5.ar.5.concl.6. Nauarrus de Orat.cap.13.nu.15. & cap.20.num.32.& alij moderni frequentiùs. Et prior quidem pars de obligatione recitandi officium iterum,dum tempus durat , probatur, quia ille per primum actum non impleuit præceptum orandi vocaliter, vt oſtenſum eſt ; ergo tenetur iterum recitare.Antecedens probatum eſt in præcedenti aſſertione ; quia qui non fecit actum præceptum , etiam quoad ſubſtantiam eius, non impleuit affirmatiuum præceptum ; ſed ille non fecit actum præceptum , vt oſtendi , ergo. Minor ſupponitur ex facto , & cætera ſunt euidentia. Confirmatur , quia qui in die feſto adfuit Miſſæ ſine vlla attentione volũtariè,tenetur intra eundem diem audire aliã Miſſam,ſi poteſt, vt eſt apud omnes conſtans,ergo ſimiliter in præſenti,eſt enim eadem proportionalis ratio.Vnde ſi quis in eo caſu cùm voluntariè diſtrahitur, id faciat cum propoſito iterum recitandi, vel audiendi Miſſam, nondum peccauit mortaliter,quia adhuc illi ſupereſt tempus implendi præceptum,ſi tamen habuiſſet tunc propoſitum non audiendi iterum Miſſam , peccaſſet quidem tunc mortaliter ratione propoſiti,nondum tamen in rigore eſſet tranſgreſſus exterius præceptum , ſed teneretur illud implere cùm poſſet, vnde ſi poſtea mutaſſet propoſitum, & recitaret,impleret præceptum,vt tenetur,& non maneret obligatus ad reſtituendum,nec incurriſſet cenſuram , ſi lata eſſet.

Sed quid,ſi neutrum propoſitum habuit,cùm ſe voluntariè diſtraxit? Reſpondeo , manere quidem illum obligatum ad iterum recitandum ; dubium tamen eſſe indicium de peccato , quod tunc commiſit. Nam ſi recitare cœpit cum propoſito ſatiſfaciendi per illum actum ſuæ obligationi,& poſtea non mutando hoc propoſitum voluntariè non attendit , videtur profectò peccare mortaliter , quia in illo propoſito permanet,& conſequenter virtualiter habet propoſitum non iterum recitandi. Item ſi ſolitus eſt non iterum recitare , cùm ſic recitat, indicium magnum eſt, tũc etiam recitaſſe ſine propoſito recitandi. Erit autem euidentiùs , ſi vel non ſupereſt tempus diei ſufficiens ad recitandum iterum , vel ſit habiturum ſe occupationem, & impedimenta,ne poſſit iterum recitare. 27.

Altera concluſionis pars ſequitur ex præcedenti, quia obligatio reſtituendi naſcitur ex tranſgreſſione huius præcepti. Reſpondent alij, proximè oriri hanc obligationem ex lege pœnali,quæ reſtringenda eſt , lex enim illa non imponit talem pœnam homini malè oranti, ſed non recitanti ; in dicto autem caſu ille non omittit recitationem , licet malè illam faciat, & ideò non eſt ad illum hæc pœna extendenda.Aliàs quicumque malè recitaret,peccando mortaliter , vel ex malo fine , vel aliunde reſtituere teneretur,quod dici non poteſt. Sed contrà, quia ille non ſolùm malè orat, ſed reuera ſimpliciter non orat,quia licèt legat,vel verba proferat,illa non eſt oratio. Præterea illa reſtitutio, ſuppoſita lege quaſi taxante ſtipendia horarum imponendo illam obligationem , non tam eſt per modum pœnæ, quàm ex naturali lege iuſtitiæ , qua operarius non poteſt retinere mercedem, quam per fraudem accepit,cùm nõ laboraſſet.Ita enim clericus loquẽs ſine attentione non facit opus,pro quo ſtipendium ei aſſignatum eſt , ergo tenetur reſtituere,quod pro illo apparenti opere accipit iniuſtè. Denique pœna illa nõ imponitur non recitanti materialiter verba,ſed non oranti : vel (quod idem eſt) tranſgredienti,& omittenti præceptum orationis:ſic autem peccat ille ſine vlla attentione voluntariè recitans, & ideò non eſt ſimile de aliis malitiis,quæ non tollunt ſubſtantialem actum orandi , quia peccatum, quod in eis committitur , non eſt peccatum tranſgreſſionis, & omiſſionis huius præcepti Eccleſiaſtici ; vnde non obſtat,quominùs ille , qui ſic orat, verè faciat opus,pro quo tale ſtipendium cõfertur, ſecùs verò eſt in defectu attentionis voluntariæ qui ſubſtantiam operis deſtruit. 28.

2\. Aſſertionis pars cõfirmatur quod reſtituere teneatur, qui voluntariè ſine attentione recitat.

Operarius non poteſt retinere mercedẽ, quam per fraudem accepit.

CAPVT XXVII.

De loco, & tempore in quibus Canonicum officium recitari poteſt, ac debet.

AD has circumſtantias reuoco cæteras omnes externas,quas in modo dicendi priuatim hoc officium ſeruare oportet. Et de his vix aliquid dicendum ſupereſt , niſi de tempore : nam de loco, nihil ferè peculiare hic occurrit , præter ea, quæ de oratione 1.

De loco ad recitandum nullum eſt præceptum, ſed eſt ſer-

ſeruanda decētia, quā naturalis ratio poſtulat.
Conc. Baſil.

oratione vocali in genere dicta ſunt. Vnde Concilium Baſilienſe ſeſſio.21.de modo priuatim dicendi horas tractans, quoad locum ſolùm dicit: *Ac tali in loco, vnde à deuotione non retrahantur, ad quam ſe diſponere, & præparare debent.* De hac ergo circumſtantia nihil eſt ab Eccleſia ſpecialiter præceptum; ſed decentia quam naturalis ratio poſtulat ſeruanda eſt: idémque eſt de præparatione præuia, quam attigit Concilium Baſilienſe, ſolùm enim illa præparatio, quę ad attentionē neceſſaria eſt, de pręcepto requiritur, reliqua ſunt in conſilio, vt latè Nauarrus cap. 14.de Orat. Quod verò quidam dixerunt, neceſſarium eſſe ex præcepto Eccleſiæ has horas in Eccleſia recitare, ſaltem his clericis, qui ratione beneficij illas dicere tenentur: non habet locum in hac priuata oratione, ſed ſolùm in illa, quæ publicè in choro dicitur, quando beneficium tale eſt, vt aſſiſtentiam in choro requirat: de qua obligatione, quomodo, & cum quibus limitationibus intelligenda ſit, in ſuperioribus eſt dictum. Vnde etiam illi, qui ad chorum obligantur, ſi aliqua ratione ab illius præſentia excuſentur, licèt priuatim teneantur recitare, non obligantur id facere in Eccleſia, quia nullum eſt ius, quod hoc præceptum imponat: eſt autem (cæteris paribus, & quando commodè fieri poteſt) conſultiùs in Eccleſia recitare, eo modo, quo de aliis orationibus diximus.

Qui ad chorum obligātur, ſi abſint ab eo, nō tenentur id facere in Eccleſia.

2. Circa alias circūſtātias nullum eſt præceptum, ſed ſeruādus modus debitus præſertim inſtituto.

Atque eodem modo iudicādum eſt de aliis circumſtantiis pertinentibus ad ſitum, ſeu habitum corporis, quæ ſunt veluti modi, aut affectiones ipſius loci, vt quod oratio fiat ad Orientem, vel ad aliam partem, quòd fiat genibus flexis, vel ſtando, quieſcendo, vel ambulando, domi, aut in campo, vel etiam in itinere: in his enim omnibus nihil eſt iure Eccleſiaſtico præſcriptum, quod ſimpliciter, & ex præcepto ſeruandum ſit, ſed debita reuerentia, ac decentia ſeruanda eſt. Et quando hæc oratio omnino ſecretè, & in cubiculo fit, ſolius Dei, & deuotionis, aut neceſſitatis propriæ rationem habere neceſſe eſt, tamen quando fit coram aliis, ſeruandus eſt modus, qui aliis ſit ad ædificationem, & non ad ſcandalum, item conſiderandum eſt, an in regulis, ſeu ritu recitandi has horas cæremoniæ aliquæ, vel peculiaris modus præſcriptus ſit, vt quod aliquid dicatur genibus flexis, vel ſtando in vno tempore, vel alio: nam talia etiam in recitatione priuata ſeruanda ſunt, ſi commodè fieri poteſt: licet ſingula non obligent ſub rigore præcepti ſecluſo contemptu, maximè in hoc priuato recitandi modo. Nauarrus tamen cap.26.de Orat.num.7.ait, peccare ſaltem venialiter eos, qui ſedent, cùm ſtare debent, & è contrario: ſed ille loquitur de oratione publica in choro, & potiùs ratione leuis ſcandali, quàm ratione cæremoniæ prætermiſſæ, ibi culpam agnoſcit, poteſt tamen in hoc etiam committi nonnulla culpa, ſi abſque cauſa fiat. Alia de his circumſtantiis videri poſſunt in Nauar.cap.4.&.5.de Oratione.

Nauarrus.

3. Supponendum 1 non recitare horas Canonicas ſtatutis diei horis anticipādo, vel poſtponendo, non eſſe mort.

Circa temporis circumſtantiam paulò ampliùs immorandum eſt: ſupponendo in primis, in hac recitatione priuata non eſſe obligationem præcepti rigoroſam, & ſub culpa mortali dicendi ſingulas horas illis præciſè horis, pro quibus ex inſtitutione ſua deſignatæ ſunt. Nec peccari mortaliter ex ſola antepoſitione, vel poſtpoſitione horarū, etiam merè voluntaria, & ſine cauſa, dummodò ſit intra tempus legitimum. Referri quidem ſolet opinio Vmberti in regula S. Benedicti oppoſitum dicentis, ſed eius opinio communiter reprobata eſt, vt conſtat ex Sylueſtro verbo *Hora*, q.9. Angelo nu.22. & aliis Summiſtis ibi, Turrecremata cap. *Perſbyter*,

Vmbert.
Sylueſter. Angel. Turrecrem.

A d.91.q.2. Henrico Quodlib.11.p.2. Nauarro cap.3. de Orat.nu.58.59.& cap.10.nu.49. Marcellino de Hor.Can.cap.25.qui alios refert. Ratio verò eſt, tum quia illa inſtitutio præcipuè facta eſt pro oratione publica, quæ in choro fit, & per conſuetudinem ita explicata, ſeu relaxata eſt, quoad orationem priuatam: tum etiam quia ex cauſa eſt hoc conceſſum, & immutatum in cap.1. de Celebr. Miſſar. vbi permittitur clerico indigenti exire ad opus rurale, vt ſummo manè dicat omnes horas diurnas.

Henric. Nauarr. Marcell.
Cap.1.De Celebr.

4. Supponēdū 2. obligationem recitādi in vno quoque die finiri in puncto mediæ noctis.

Vnde vlteriùs ſupponendum eſt, cùm hoc præceptum obliget ad dicendum totum hoc officium quotidie, obligationem vniuſcuiuſque diei, & tempus habile ad illam implendam, finiri in puncto mediæ noctis, quando vnus dies naturalis finitur, & B alter inchoatur. Ita docent omnes, vt videre licet in Sylueſtro verbo *Hora*, q.9. & aliis Summiſtis ibi, Antonino 2.p.tit.9.cap.13. §.vltimo, & 3.p.tit.13. cap.4.§.4. Nauarro dicto cap.3. nu.54. & quos allegat. Et ratio eſt, quia obligatio huius præcepti eſt quaſi diſtributa per naturales dies: & ita obligatio, quæ ad vnumquemque diem pertinet, in termino eiuſdem diei naturalis finitur. Ex quo principio ſequuntur obiter duæ concluſiones certæ.

Sylueſt. Anton. Nauarr.

5. 1. Aſſertio. Qui totum, vel notabilem officij partem ſine iuſta cauſa integro die omittit, peccat mortal. non tenetur tamen recitare iterum.

Prima concluſio eſt, eum, qui vſque ad mediam noctem finitam, horas, vel notabilem earum partem non dixit, peccaſſe mortaliter, niſi per naturalem obliuionem, vel aliam legitimam cauſam fuerit excuſatus: iam verò ampliùs non teneri ad horas C illius diei proximè præteriti dicēdas, quia iam tempus præcepti elapſum eſt, ſicut qui omiſit audire Miſſam in die Dominico, vel ieiunare in vigilia, nō tenetur aliis diebus nō præceptis ieiunare, vel Miſſam audire. Quia lex præcipiens aliquid pro tēpore terminato, ſi pro illo non ſeruetur, peccatū quidem committitur, & illius eſt pœnitentia agenda, lex autem non obligat ampliùs. De quo videri poteſt Maior 4.d.12.q.6.argum.8.& Nauarrus cap.10.nu.52. An verò poſtea per modum ſatisfactionis, & pœnitentiæ, teneatur illæ, qui horas omiſit, aliquid æquiualens recitare, vel hoc ſit ei à confeſſore imponendum, tractant D.Thomas Quodlib.3.q.29.& Turrecremata in c.*Presbyter*, d.92.q.4. vbi refert quoſdam id aſſeruiſſe: ſed ſine fundamento. Vera ergo D reſolutio eſt, non eſſe id neceſſarium ſimpliciter, ſed iuxta qualitatem peccati poſſe imponi pœnitentiam congruam in quocumque genere operis, quia nulla eſt lex, quæ aliam obligationem imponat. An verò in eo, qui ex titulo beneficij tenebatur recitare, aliqua ſpecialis obligatio maneat, in cap.vlt. videbimus.

Maior. Nauar.
D.Thom. Turrecrem.

6. 2. Aſſertio. Qui ſtatutis diei horis Canonicas horas nō dicit, ſemper tenetur recitare vſque ad mediam noctem.

Altera concluſio eſt, qui diſtulit horas præſentis diei in ſuis propriis temporibus, ſemper teneri vſque ad horam mediam noctis eiuſdem diei id recitare, quod non dixit. Hoc etiam conuenit inter omnes. Et ratio eſt clara, quia toto illo tempore poteſt implere præceptum, ergo tenetur. Dices: Officium Canonicum finitur in Completorio, ſed tempus E Completorij eſt in creſpuſculo vſque ad initium noctis, ergo illo tempore finitur tempus officij illius diei, ergo qui vſque ad illam horam non dixit, nōn tenetur ampliùs dicere. Reſpondeo, tempus illud eſſe proprium, & quaſi omninò legitimum ad Completorium dicendum, non eſſe tamen tempus habile adæquatum, ſed hoc habere latitudinem vſque ad dimidiam horam noctis, quia pro toto die præceptum latum, & præfixum eſt, & ideò ratio nō ſequitur. Sed contrà, Ergo qui tunc Primā non dixerat, tenebitur eam dicere, & conſequenter tunc dicet: *Iam lucis orto ſidere*, quod eſt indecens, & incon

D.Thom. Turrecr. Cardinal.

& incongruũ dixit D.Thomas dicto quodlib. 3. q. 29. Vnde Turrecremata in cap. *Presbyter* 91. q.5. & ibidem Cardinalis nu.5.dixerunt,qui omiſit Matutinum vſque ad prandium , non teneri illas dicere, ſed iam peccaſſe mortaliter , & idem de aliis horis cum proportione,quando nimia eſt dilatio. Sed eſt moralis error,& nullo modo probabilis, vt optimè proſequitur Nauarrus dicto c.10.nu.50.& conſtat ex Antonino, Syluestro , & aliis,in citatis locis : & ex ratione facta,quia totum illud eſt tempus habile.Vnde etiam falſum eſt , dilationem Matutini vſque ad meridiem , vel noctem eſſe peccatum mortale,quia nondũ eſt conſummata omiſſio præcepti quoad ſubſtantiam eius,ſed impleri poteſt , & debet. Nec illud inconueniens : quod poſt occaſum ſolis dicatur , *Iam lucis orto ſidere* , magni momenti eſt , quia ſimilia verba ſemper referuntur ad legitimum tempus , licet in alio dicantur , ſicut etiam priuatim recitando Matutinum ſæpe dicimus *Nocte ſurgentes* , *&c.* priuſquam ad lectum eamus , & ſimilia.

Nauar. Anton. Syluest.

3.Aſſertio. Qui horas poſtponit intra eundẽ diẽ ex rationabili cauſa, nec venialiter peccat.

Tertiò ſtatuendum eſt, nec venialiter peccare eum, qui intra illud diei tempus , id eſt, ante completam mediam noctem , officium integrum dicit, etiamſi horas poſtponat, quando ex vrgente,& rationabili cauſa id facit. Ita docent iidem doctores, ſequitur enim conſequenter ex illo principio,quòd hæc dilatio non eſt contra ſubſtantiam huius præcepti , nec eſt circumſtantia adeo grauis , vt reddat actionem intrinſecè deformem; poteſt ergo ex iuſta cauſa prætermitti ſine labe peccati. Dubitari autem poteſt,an ſola voluntate hoc facere ſit aliqua culpa , vt verbi gratia quia nunc commodiùs lego,vel ad ſtudium ſum nunc magis propenſus, cùm tamen aliàs æquè benè poſſem nunc proprio, & opportuno tempore talem horã dicere , & poſtea,ſtudere,vel quid ſimile?

Variæ diſcrepãteſque ſententiæ.

Quibuſdam enim videtur,hoc eſſe omninò liberum,& arbitrarium, & ita poſſe fieri ſine culpa,licet conſultiùs , & meliùs ſit tempora,horarum in eis orandis ſeruare.Potéſtque hoc ſuaderi eiſdem rationibus , quibus probabamus hoc non eſſe peccatum mortale , nam illæ oſtendunt nullum dari Eccleſiaſticum Ius ſcriptum, quod aliud præcipiat. Nam Clem. 1. de Celebrat. Miſſar. loquitur de recitatione in choro , vt ſupra vidimus,& ab vno modo ad alium non ſumitur efficax argumentum, quia eſt longè diuerſa ratio , vt omnes fatentur , nam ad actiones publicas multò maiori ratione præſcribuntur certa , & determinata tempora , quia oportet eſſe ita ſtatuta , vt populus poſſit ad eas congregari , & quia maior ſolemnitas, maiorque repræſentatio myſteriorum in eis fit. Caput autem primum de Celebratione Miſſar. non dicit eſſe cauſam neceſſariam , vt illa mutatio temporis priuatim fiat. Et præterea licèt ius antiquum hoc habuerit , vel Doctores ex illo id collegerint , conſuetudine recepta videtur derogatum , nam omnes , qui priuatim recitant , pro ſua commoditate horas dicunt, & poſtponunt ſine vllo ſcrupulo. Alij nihilominus cenſent , non declinari culpam venialem , ſi abſque vlla cauſa id fiat, tum quia eſt contra Ius, tum quia aliàs multa dicuntur in hymnis horarum , quæ temporibus , in quibus dicentur , non conuenient. Tum denique quia aliàs liceret ſine cauſa dicere Primam à prandio , & completorium ante prandium , & ſimilia, quæ rectæ rationi diſſonant. Et in hanc partem videtur inclinare Nauarrus cap. 3. de Orat.& Marcellinus cap. 25. & qui & Sanctorum Patrum regulas,& exempla,ac reuelationes , & rationes va-

Clem.1. Nauar. Marcel.

A rias in huius ſententiæ fauorem adducit.

8. Explicatur aſſertio & cõciliãtur prædictæ ſententiæ.

Exiſtimo has ſententias eſſe ſano modo intelligendas,& ita moderandas, vt non fiant contrariæ, ſed mediam quamdam ſimul doceant.Itaque quædam eſt moderata , & conſueta poſtpoſitio horarum , quam communiter ferè omnes faciunt ſine ſcrupulo , vt eſt verbi gratia quod prima dicatur poſt duas , vel tres horas ab ortu ſolis ſimul cum tertia, vel ſexta , & ſimiles. Aliæ verò ſunt dilationes inuſitatæ , & extraordinariæ , abſque vrgente cauſa ab hominibus mediocri diligentia tractantibus res diuinas fieri non ſolent,vt recitare primam prope noctem,& ſimiles.Prior ergo dilato fieri poteſt ſine peccato , etiam veniali abſque alia cauſa præter conſuetudinem , & ratione illius, poſterior B verò minimè,contraria ratione , quia non eſt talis conſuetudo.Nec eſſet rationabilis; nam prior dilatio fundata videtur in neceſſitatibus communiter, ac moraliter occurrentibus , & licèt interdum , ac ſæpius poſſit non occurrere , tamen lex generalis non obligat cum tanto rigore , quia non poſſunt hanc curam,& ſolicitudinem habere,niſi homines valde perfecti,& in ſuis actionibus commenſurandis,ac diſtribuendis multùm conſiderati. At verò poſterior dilatio non habet rationem moralem communem omnibus , etiam regulariter , vel frequenter , ſed ex ſola negligentia ordinariè naſcitur , eſtque periculis expoſita , vel omittendi aliquid,vel ſaltem malè orandi nimia celeritate , & ideò non poteſt tanta licentia ſine cauſa eſſe incul- C pabilis. Et hoc tantùm probant , quæ Nauarrus & Marcellinus adducunt.Nam Baſilius Benedictus,& alij Patres regulas præſcribebant ſolitariis Monachis,qui & perfectionem profitentur,& facile poſſunt priuatas occupationes interrumpere.Vnde inter eos illa tunc maximè vigebat conſuetudo , quæ ſeruanda erat.Et inde accidere potuerunt illæ viſiones,& reuelationes , quibus oſtenſum eſt , præmaturas, vel tardas recitationes Deo non placere, vel in Purgatorio puniri. Præterquã quòd facilè in his rebus interueniunt culpabiles negligentiæ, vel ſolicitudines ſeculares,minus decentes Eccleſiaſticas perſonas,quæ non excuſant recitandi tarditatẽ.

Nauar. Marcel. Baſil. Bened.

9. Antepoſitio ex cauſa licita eſt intra legitimum tẽpus totius diei,& ſine cauſa aliqua eſt licita.

Atque hinc à fortiori conſtat, licitam eſſe antepoſitionem ex cauſa intra tempus legitimum to- D tius diei : ſine cauſa verò aliquam moderatam eſſe licitam,vt dicere Primam per horam ante ſolis occaſum , & Matutinum in principio noctis præcedentis diei:aliquam verò eſſe poſſe nimiam, & non carere culpa veniali , ſi abſque cauſa fiat , vt dicere Completorium ante prandium.An verò aliqua anticipatio ſit contra ſubſtantiam præcepti, mox videbimus. De illis ergo , quæ non ſunt contra ſubſtantiam præcepti, omnia dicta ſunt clara,quia eadem eſt, vel maior ratio in anticipatione , quàm in poſtpoſitione. Imò communis ſententia eſt , ſi alterutri fauendum eſt,conſultiùs eſſe anteponere quàm poſtponere. Ita Henricus Paludanus & alij ſuprà citati : Innocentius & omnes Canoniſtæ in cap.1.de Celebr. Miſſ. Et ratio eſt clara , quia cæ- E teris paribus , præponere minùs habet incommodi , ac periculi , & indicat maiorem diligentiam , vnde ſi vtrumque malè fiat , minùs mala eſt antepoſitio intra latitudinem venialis , ſi verò ſine peccato vtrumque fieri poſſit, laudabilior eſt maturatio. Dico autem cæteris paribus , quia ſi antepoſitio nimia futura eſt , & inuſitata , eligenda potiùs eſſet dilatio , vt ſi completorium dicendum eſſet ſummo mane,vel poſt decimam horam noctis, minus malum eſſet ſic poſtponere , ſi alioqui æquè

Cõſultius eſt anteponere quàm poſtponere horas.

Henr. Paludan. Innoc. Cap.1.de Celebr.

benè,& ſecurè ſperetur eſſe dicendum. Nam huius cõditionis maxima ratio, & conſideratio in his horis dicendis habenda eſt. De veſperis autem ſolet ſpecialiter quæri, an poſſint etiam ante prandium interdum dici ex ordinaria cauſa, etiam ſine culpa veniali? Ad quod breuiter reſpondeo, faciliùs poſſe ita anteponi, quàm completorium, quia non ita accedit veſpera ad nocturnum officium, ſicut completorium. Vnde in cap. 1. de Celebr. Miſ. etiam veſpera permittitur dici ſummo mane ex cauſa. Nam licet in eodem cap. prout habetur in cap. *presbyter* d. 91. illa particula. *Et veſperam* omittatur, ſatis eſt, quod à Gregorio 9. vel addita ſit, vel alicubi inuenta, & retenta. Eſtque ex contextu euidens, veſperam ibi incluſiuè numerari cum aliis horis, vt etiã expoſitores intellexerunt. Addendum denique eſt, hoc intelligi de regulari tempore anni, nam in Quadrageſima regulare tempus veſpertini officij eſt ante prandium, vt ſuprà vidimus, & ita eſt optimum conſilium illud ſeruare, etiam in priuata recitatione. Non tamen exiſtimo eſſe culpam aliquam, etiamſi poſtponatur, quod etiam docuit Nauarrus cap. 3. de Orat. num. 14. cum Caietano, Syluestro & aliis.

Cap. Presbyter.

Nauar. Syluest.

10. Poſtpoſitio vltra mediã noctẽ nulla eſt licita.

Tandem eſt hoc loco obſeruanda quædam differentia inter poſtpoſitionem, & antepoſitionem horarum, quia nulla poſtpoſitio licita eſt poſt terminum diei naturalis, qui eſt medium punctum noctis, at verò antepoſitio aliqua maior, eſt licita in ſolis Matutinis cum laudibus. In aliis enim horis minoribus terminus poſſibilis ad illas ſine mortali peccato anticipandas, eſt principium diei naturalis, quod ſumitur à puncto noctis dimidiæ antecedentis diem artificialem. Itaque ſi ante duodecimam horam primæ noctis diei naturalis Prima dicatur, non impletur præceptum, ſed repetenda eſt perinde, ac ſi non eſſet dicta. Idémque à fortiori eſt de poſterioribus horis diurnis, & veſpertinis. Et ratio eſt, quia hoc præceptum, ſicut non obligat poſt diem naturalem, ita nec ante illum (quantùm eſt ex vi præcepti) impleri poteſt, quia imponit onus pro tali tempore. Sicut non implebit quis ieiunium pro feria ſexta impoſitum, ieiunando in quinta. Vnde hic non habet locum ratio, qua ſolent in hac materia vti auctores, quia creditor ſemper gaudet anticipata ſolutione, habet enim hoc verum in debito, quod non eſt onus certi temporis, non verò in debito, quod habet ſpecialem reſpectum ad certum tempus.

Creditor ſẽper gaudet anticipata ſolutione, vbi non ſit vera.

11. Antepoſitio ante dimidiã noctẽ ſolum eſt licita in matutinis & Laudibus.

Ab hac verò regula excipitur Matutinum officium: nam illud integrum dici poteſt ante dimidiam noctem propriæ diei, ad quam pertinet, vt omnes docent, & conſtat ex communi conſuetudine. Quæ eſt tota ratio extenſionis huius præcepti. Cùm enim rigor ille dicendi Matutinum in dimidio noctis tempore in tanta multitudine hominum ſeruari moraliter non poſſet, & periculoſum eſſet tam grauem obligationem ſub peccato omnibus imponere: permiſſum eſt, mutationem aliquã in eo tempore facere. Et ne cogerẽtur omnes poſtponere officium noctis in ſequentem diem, conſuetudine introductum eſt, vt poſſit etiam anteponi. Vel quia præuenire ex ſuo genere meliùs eſt, vel quia ſi omnes cogerentur poſtponere, multi exponerentur periculo vel omittendi, vel nimiùm poſtponendi. Vel certè quia ſolum Matutinum propriiſſimè eſt nocturnum officium, & nox incipit ab occaſu ſolis, ideo potius hoc officium, quàm reliqua vſque ad initium noctis anticipatum eſt. Accedit, quod veriſimile eſt, à principio inſtitutionis hoc officium quoad nocturnos interdum fuiſſe inchoatum ante mediam noctem, & ideò potuit facile conſuetudine hoc ampliari. Vnde etiam in publico officio videmus interdum inchoari ab Eccleſia ante ſolis occaſum in triduo paſſionis Domini: quid ergo mirum, quòd in priuata recitatione ita fuerit tempus hoc prorogatum?

Cur matutinum dicere liceat ante præcedẽtem diem finitũ.

Quæri autem ſolet, quanta poſſit eſſe antepoſitio, quæ ſufficiat ad implendum præceptum. In quo ad minimum certum eſt, ab occaſu ſolis ſemper eſſe legitimum tempus: de hoc enim nullus dubitat, & conſuetudo id ſatis oſtendit. Deinde etiam dimidia hora ante occaſum ſolis id licet ſine vlla formidine, etiam in hyeme, licet aliqui ſcrupuloſi timeant, ſed ſine fundamento, quia conſuetudine ita receptum eſt, & ſi in æſtate licet, nulla eſt ratio, cur in hyeme non liceat, vt ſtatim dicam. Aliqui verò cenſent, maiorem anticipationem nõ eſſe licitam, inde argumentũ ſumentes, quod ſæpe per priuilegia Pontificia conceditur facultas dicẽdi Matutinum vna hora ante occaſum ſolis: nam hoc eſt ſignum, ſine priuilegio id nõ licere. Sed hoc argumentum infirmum eſt, tum quia multa in priuilegiis conceduntur, non quia neceſſaria ſunt, ſed quia petuntur, vel propter timorem, ſeu ſcrupulum, vel ob dubitationem ex variis opinionibus ortam remouẽdam, vel quia quod petitur ex rigore Iuris non licet, & pendet ex conſuetudine, quæ incerta, vel varia eſſe poteſt, vt reuera contingit in caſu præſenti, & ideò datur priuilegium, quod & iuri communi derogare poteſt, & plùs concedere, quàm fortaſſe introduxerit conſuetudo.

12. Dimidia hora ante occaſum ſolis licet anticipare Matutinũ.

Multa in priuilegiis conceduntur, nõ quia neceſſaria ſunt ſed quia petuntur.

Eſt ergo in hoc puncto quædam reſponſio D. Thomæ, quæ vtinam tam clara eſſet in ſenſu, quàm in verbis omnibus eſt nota; ille enim in Quodlib. 5. à 28. inquirit, an liceat dicere Matutinum diei ſequentis *de ſero* antecedentis diei? & reſpondet ex iuſta cauſa, id eſt, propter honeſtam occupationem dici poſſe in quo ſupponit, tempus illud eſſe habile, & ita ſufficiens, vt ſi abſque cauſa id fiat, ad ſummùm ſit peccatum veniale, non mortale, aliàs diſcurſus eius nullius eſſet momenti. Deinde verò in ſolutione argumenti explicans, quid temporis cõprehendatur per illam particulam *de ſerò* ait eſſe tempus, quod proximè ſequitur *Poſt dictas veſperas, & completorium*, quia *quantùm ad diuinum Officium, & ſolemnitatum celebritatem dies incipit à veſperis*. Hæc D. Thomas: in quibus verbis ſtatim ocurrit dubium, de quo tempore veſperarum, vel completorij intelligenda ſint. Quidam enim reſtringere illa volunt ad legitimum tempus, in quo ſecũdum primam inſtitutionem completorium eſſet dicendum. At hoc modo illa potiùs eſſet temporis reſtrictio, quàm ampliatio, quia tempus legitimum completorij eſt poſt occaſum ſolis iam nocte inchoata, vt ſuprà vidimus: Diuus Thomas autem apertè voluit ampliare tempus illud: & ideo requirit rationabilem aliquam cauſam illius anticipationis, vt verbi gratia quia Magiſter, vel concionator indiget tempore noctis ad ſtudendum, vel aliud ſimile. Alij volunt verba illa extendere ad quodlibet tempus, in quo veſperæ, & completorium poſſunt nunc iuxta communem vſum priuatim recitari abſque culpa, etiam ſine cauſa. Et hæc videtur ampliatio nimia: ſic enim hora ſecunda poſt meridiem poſſet dici Matutinum, quod ſine dubio dicendum non eſt, quia neque conſuetudo hoc habet, neque ipſe Summus Pontifex hanc licentiam concedit, niſi cum magna difficultate, & non ex leui cauſa.

13. D.Thom. in hac re ſententia ac variæ eius expoſitiones proponũtur.

D.Thom.

Videtur

14. *Verus, ac proprius ſenſus ſententiæ D. Thom. iuxta quam poteſt dici Matutinum ab hora quarta poſt meridiem.*

Videtur ergo, hoc exponendum de tempore A Completorij,quod ordinariè,& iuxta communem ferè cõſuetudinem Eccleſiæ in publicis officiis ſeruari ſolet,quod eſſe ſolet inter tertiam,& quartam horam poſt meridiem. Atque ita cenſeo ſine vllo ſcrupulo poſſe dici Matutinũ ab hora quarta poſtmeridiana,tam in æſtate, quàm in hyeme : nullam enim in hoc differentiam facio , cùm diſtantia vſque ad mediam noctem , & antepoſitio eadem ſit: & ratio D. Thomæ in vtroque tempore æqualiter procedat : & hæc eſt communis conſuetudo Romana,quam vbique ſine ſcrupulo acceptari videmus. Quòd ſi alicubi fortaſſe alia vigeat conſuetudo,conſultum quidem erit , ſeruare illam, non eſt tamen facile admittenda , vt obligationem inducens:tum quia re vera tempus illud veſpertinum iã B reputatur à tota Eccleſia legitimum ad recitandum Matutinum ; tum etiam quia ſuppoſita conſuetudine extendente tempus officij ſequentis diei quoad Matutinum vſque ad veſperam antecedentis diei, illa maior , vel minor anticipatio per tempus vnius horæ,non videtur res tanti momenti,vt cenſeri debeat grauis culpa in illa diſcordare à priuata conſuetudine alicuius loci , & Romanæ , ac ferè vniuerſali conformari. Vnde ſi aliqua honeſta congruentia accedat , vt eſt neceſſitas ſtudij ad finem honeſtum , nulla erit culpa , eadémque ratio eſt de quacumque alia honeſta occupatione. Item ſufficit maior commoditas dicendi Matutinum in luce diei,quàm lucernæ , & maior ſecuritas anticipandi illud, quàm in poſtponendo,& ſimilia , quæ C frequenter occurrunt. Atque hæc ſufficiũt de tempore neceſſario,vel congruo ad horas priuatim dicendas. An verò in die feſto dici poſſint eodem tẽpore , quo auditur Miſſa,& ſimul ſatisfieri vtrique præcepto , dixi in 3.tom. 3.part.diſput. 88. ſect. 3. in fine.

CAPVT XXVII.

Quibus de cauſis excuſetur à culpa clericus non recitans officium Canonicum, ad quod tenetur.

1. *Notanda diſtinctio inter præcepta audiẽdi Miſſam, & recitandi horas Canonicas.*

DE his excuſationibus tractant ſpecialiter circa hoc præceptum omnes Doctores, & ideo neceſſarium eſt illas attingere , quamuis materia ferè communis ſit ad omnia Eccleſiaſtica precepta D de qua dixi multa in 3. tomo 3. parte diſputat. 88. ſection. vltim. quæ in præſenti applicari poſſunt ſeruata proportione. Eſt enim notanda differentia inter hoc præceptum , & illud de audienda Miſſa , de quo ibi tractaui , quòd recitatio horarum , de qua agimus , eſt actio priuata , quæ domi , & ſecretò fieri poteſt , ſine communicatione cum aliis , actio verò audiendi Miſſam iuxta ordinariam legem , debet fieri in Eccleſia non interdicta , aut alio modo impedita , & de ſe eſt actio publica,in qua cum ſacerdote,& aliis fidelibus communicatur. Ex qua differentia oritur , vt multa excuſent ab audienda Miſſa,eo tempore , quo occurrit præceptum , quæ non excuſant à recitatione E horarum. Sequitur , vt etiam nonnullæ cauſæ excuſationum , quæ vtrique præcepto communes ſunt , non eodem modo , & cum eiſdem circumſtantiis in vtroque expendendæ ſint , & applicandæ.

2. *Supponendũ ſpirituale impedimẽtum non excuſare à recitando.*

Primò ergo in hoc præcepto locum non habet excuſatio ob ſpirituale impedimentum , quod à cenſuris Eccleſiaſticis prouenire ſolet, præſertim ab excommunicatione & interdicto , ratione quarum prohibetur quis, ne dum ſic eſt ligatus , Miſſam audire valeat. Non eſt autem ita in præſenti, nam quilibet, etiamſi excommunicatus ſit , vel interdictus , poteſt ſeptem horas priuatim recitare, atque etiam in loco interdicto,ac propterea ſi alioqui ſit perſona , quæ ad illud recitãdum tenebatur, non excuſatur ab obſeruatione præcepti propter cẽſuras,quia cùm poſſit ſine peccato illud explere, non eſt , cur reportet commodum ex culpa,neque ex cenſura. Item ſi quis teneatur ex voto dicere horas,nõ excuſabitur propter excommunicationem, ergo nec qui tenetur ex præcepto Eccleſiæ. Et hæc eſt ſententia communis,vt dixi in 5. tomo de Cenſuris diſpu. 12.ſect.2.num.17.& diſp.26.ſect. 2. vbi alia , quæ ad hoc punctum pertinent, ſufficienter tractaui.

Ex culpa neque ex cenſura cõmodum quis reportare non debet.

3. *1. Excuſatio ex titulo quaſi ſpirituali eſt ignorantia iuris.*

Alia excuſatio ex titulo,etiam quodãmodo ſpirituali,eſſe ſolet ignorantia,quæ diſtingui poteſt in ignorantiam iuris,& facti. De ignorantia iuris nihil eſt,quod dicamus , quia in hoc præcepto ferè non poteſt eſſe probabilis,& ad excuſandum ſufficiens, præſertim in clericis in ſacris,& in habentibus beneficium,quia præceptum eſt tam publicũ , & notum,vt non poſſit inuincibiliter ignorari , maximè ab his,qui tenentur ſui ſtatus obligationem agnoſcere. Aliquando verò poſſet hæc ignorantia eſſe inculpabilis in aliquo Religioſo,vel Religioſa ignorante,præſertim,ſi adhibeat fidem alicui viro , vel cõfeſſori,quem probum , & doctum eſſe exiſtimat. Item poteſt eſſe inuincibilis in puero, qui pẽſionẽ, aut Eccleſiaſticum beneficium recipit in tenera ætate , quando per ſe non poteſt ſatis aduertere ad huiuſmodi obligationem , nec in cogitationẽ eius venit,neque ab illis inſtruitur , qui eum docere tenentur,peccabunt enim illi,ipſe verò omittens excuſabitur. An verò non obſtante excuſatione oriatur obligatio reſtituendi,in c.ſeq.dicemus.

4. *Ad ſupra dictã excuſationem reducitur naturalis obliuio.*

Ad ignorantiam verò facti reducitur naturalis obliuio , quæ poteſt quidem contingere in die circa vnam,vel aliam horam , nam circa totum diei officium,non poteſt moraliter talis obliuio inueniri : niſi fingatur aliquis toto die dormiens , aut ebrius,de cuius culpa, iuxta modum cauſæ , & voluntarij , quod in illa præceſſit iudicandum eſt Naturalis ergo obliuio,ſi re vera talis ſit , omiſſionem à culpa excuſat,ſiue ſit vnius , ſiue plurium horarũ quia illud dicitur naturaliter oblitum,quod in mẽtem non venit,& ideo voluntarium nõ eſt , ac proinde neque peccatum. Erit autem hæc obliuio naturalis,quando neque obligatio recitandi,nec recitatio ipſa actu venit in mentem ante lapſum temporis obligationis,neque per hominẽ moraliter ſtetit,quominus aliquid occurreret , quod illam memoriam excitaret Si enim homo aliquoties expertus ſit ſolere ſe obliuiſci alicuius horæ,quando cõſueto tempore illam non recitat , vel quando aliis negotiis,vel ſtudiis nimis occupatus eſt, præuenire debet modum aliquem vel ſignum , quo memoria excitetur , & tunc ſi per negligentiam hoc omitteret,poſſet illi ad culpam imputari obliuio , poteſt autem hæc ipſa occaſio , ſeu neceſſitas huiuſmodi preuẽtionis facilè propter ſolã inaduertentiã omitti,& ideo regulariter hæc obliuio in hominibus timoratis excuſare ſolet,ſaltem à graui culpa.

Obliuio naturalis quæ ſit.

5. *2. Excuſatio ſumitur ex ignorantia recitandi.*

Aliud genus excuſationis ſumũt aliqui ex ignorantia recitandi,vt quando is , qui accipit ordinem ſacrum,aut beneficium pro aliquo tempore recitare neſcit,nec ſocium cõmodè habere poteſt , à quo iuuetur in ipſa recitatione : hic enim ſuppoſito illo ſtatu,videtur excuſari pro aliquo tempore , dũmodò in illo moralem diligentiam faciat ad addiſcen-

dum, alioqui iam eſſet in mora, & ea ratione non A excuſaretur. Atque ita hunc excuſat Nauarrus cap. 11. de Orat. num 21. loquitur autem, vt dixi, ſuppoſito tali ſtatu Dixerat enim in num. 20. regulariter peccare huiuſmodi homines ſuſcipiendo ordinem, vel beneficium cum tali ignorantia, peccat enim qui officium, aut beneficium ſuſcipit, cum ſit ineptus ad obligationem eius explendam, propter inſcitiam, quam ſupplere, aut expellere non poteſt, priuſquam in debito munere deficiat.

Peccat qui officium, aut beneficium accipit, ineptus ad obligationē eius explendam.

6. Ad recitandum ineptus ſi ordinetur, peccat regulariter loquendo.

Merito autem dixit Nauarrus in hoc poſteriori puncto *regulariter*, quia ſiquis propter neceſſitatem aliquam aut occaſionem vrgentem id faceret, bona fide ſperans ab aliquo fore iuuandum, poſſet interdum excuſari a culpa in receptione ordinis, aut beneficij, maxime quando immineret periculum, B vel carendi beneficio, vel non recipiendi ordinem per multum tempus, ſi illam occaſionem differret. In priori autem puncto ego nō omninò acquieſco, nam ſi talis clericus ſcit latine legere, & intelligit ſaltem rubricas, & regulas Breuiarij, non video cur excuſari debeat propter illam inſcitiam a ſubſtantiali, vt ſic dicam, recitatione horarum, nam ſine magno labore poteſt ſtatim eodem die inuenire pſalmos talis feriæ, vel talium horarum, & lectiones, capitula & hymnos, ſaltem feriales cū oratione Dominicæ, vel alicuius Sancti, vel de communi iuxta exigentiam tēporis, quod vix poteſt ignorari. Minúſque incommodi eſt, quod in hoc ordine, vel integritate plures defectus leuiores committantur, quam quod totum officium omittatur, quia illi de- C fectus ſuppoſita illa impotentia non imputantur ad culpam, & alioqui cùm priuatim fiant non afferunt ſcandalum neque indecentiam, & ita manet oratio grata Deo, & vtilis Eccleſiæ, cur ergo excuſabimus illum hominem, quominùs ſatisfaciat ſuæ obligationi, prout poteſt: nam qui non poteſt ſoluere totum debitum, debet ſoluere, quod poteſt, maximè ſi poteſt reddere id, quod eſt ſubſtantiale in ipſo debito. Secus verò eſſet, ſi quis eſſet tam ignarus, vt neque legere ſciret, tunc enim haberet locum excuſatio Nauarri, non poſſet tamen excuſari à graui culpa indignè ſuſcipiendi ordines, aut beneficium, quæ virtute, & in cauſa includeret omiſſiones diuini officij ob eam cauſam futuras. Et ideò talis perſona obligatur ad moralem diligen- D tiam, vt defectum illum ſuppleat, & indignitatem à ſe expellat, alioqui ſemper aggrauabitur culpa, & quoad beneficium non poterit illud tuta conſcientia retinere, quia eſt illo indignus.

Qui recitare neſcit debet potiùs inordinatè & defectuosè recitare quàm officium omittere aliàs ſi nec ita poteſt beneficiū amittat.

7. Ad 2. excuſationē reducitur carētia Breuiarij, quæ ſine culpa, vel cum illa poteſt cō tingere.

Tandem ad hanc excuſationem reducitur carentia Breuiarij, illa enim pro tunc eſt ignorantia quædam, quæ impotentiā recitandi inducit, & ideò excuſat, quia nemo tenetur ad impoſſibile. Cōtingere autem poteſt hæc cauſa excuſationis, vel ſine culpa, vel cum illa, ſine culpa, vt ſi in itinere, vel nauigatione Breuiarium amittitur, vel furto aufertur, & tunc clara eſt excuſatio, tam antecedentis culpæ quam conſequentis. Culpabiliter autem caret quis libro, vel quando ordinatur non habens illum, nec moralem ſpem habendi illum tempore E congruo, vel quando voluntariè proiicit illum in mare verbi gratia vel in ignem. Et tunc omiſſio poſtea futura in illa cauſa, voluntaria eſt, & quoad veram, & internam malitiam ibi cōmittitur, quatenus moraliter præuiſa eſt. Poſteà verò licet tempore omiſſionis propria noua culpa non committatur, ratione impotentiæ: nihilominus ex illa poterit quis obligari ad reſtitutionem, iuxta dicenda c. ſeq. Et tunc cenſuram incurreret, ſi lata eſſet, illa enim non incurritur vſque ad tempus omiſſionis, & ideo vocant aliqui illam omiſſionem peccatum ſaltem externum, ſed eſt quæſtio de nomine, nam in re conſtat non eſſe nouam culpam.

8. Qui fit ſubdiaconus quas horas illo die recitare tenetur.

Vt autem prior culpa antecedens diſcernatur aduerto duo, vnum eſt, pro caſu in quo aliquis recipit ordinem ſubdiaconatus, ille enim non tenetur dicere integrum officium illius diei, ſed ſolùm veſpertinas horas verbi gratia vel ad ſummū Nonam ſi circa meridiem ordinem recepit quia ſolùm tenetur ad illas horas, quæ correſpondēt tempori, in quo çœpit obligari. Nam licet antecedentes horæ poſſent poſtponi, tamen & illud eſt quaſi priuilegium, quo aliquis vti non obligatur; & obligatio, quæ nunc incipit, non retrotrahitur ad præteritum diei tempus. Non obligatur autem aliquis ad recitandum horas cum poſtpoſitione earū, niſi quando præceſſit obligatio dicendi illas in propriis temporibus, & tunc illa impleta non eſt. Atque ita licet non excuſetur quis à tota culpa ita ſuſcipiens ſubdiaconatum, excuſabitur a tanta, & poterit facilè excuſari a tota, ſi ſperet per alienū librū poſſe recitare minores horas, quæ in illo die ſuperſunt, & intra totum diem ſequentem librum comparare.

9. Volūtaria amiſsio Breuiarij poteſt eſſe directa, vel indirecta & quando excuſet à peccato.

Circa alium verò caſum voluntariæ amiſſionis Breuiarij, aduertendum eſt duobus modis poſſe illam carentiam ſeu impotentiam voluntariam fieri, primò directè, & tunc maximè procedunt, quæ diximus, quia tunc culpa antecedens eſt maxime inexcuſabilis. Alio verò modo poteſt ibi interuenire indirectum voluntarium, vt quando per negligentiam culpabilem aliquis iter aggrediens domi relinquit Breuiariū. Et in hoc euentu ſiquis bona fide proceſſit, exiſtimo facilè poſſe excuſari à graui culpa reſpectu omiſsionis recitandi, quia ordinariè videtur eſſe illa obliuio naturalis, & vix poteſt aliter contingere, quando bona fide proceditur. Vnde negligentia, quæ ibi interuenit, vel eſt leuis, & adeo humana, vt non ſufficiat ad voluntarium perfectum, vel eſt adeo remota reſpectu effectus non recitandi, vt non ſufficiat ad voluntarium in cauſa, quia tunc non videtur defectus ſufficienter præuiſus.

10. Qui eſt ſine Breuiario tenetur recitare, ſi memoria tenet officium ſi vero pſalmorū v.g. recordatur ſolum, non tenetur.

Interrogabit autem aliquis, an in eo caſu teneatur quis memoria recitare officium, vel notabilem partem ſi valeat? Soto enim lib. 10. de Iuſt. quæſt. 5. art. 3. poſt ſecundam concluſionem, dubitat de hac obligatione, *quia accidentarium*, inquit, *eſt quòd horæ memoria teneantur.* Sed nō videtur referre multùm, quòd ſit accidentarium, ſi de facto comparata eſt illa facultas, qua poteſt impleri præceptum, ſicut ſi per miraculum recuperaretur Breuiarium, accidentarium id eſſet, & nihilominus ſtatim eſſet obligatio recitandi: ſic ergo poſtquam contigit, hūc hominem memoria retinere librum, videtur planè teneri, quia poteſt, & qui debitor eſt tenetur ſoluere eo modo, quo poteſt, & ſi non poteſt totum, reddat ſaltem partem, nam ad hoc etiam tenetur. Item ſi ille poteſt cum ſocio recitare, vel mutuò habere librum, tenebitur etiam cum aliquo labore, & difficultate id facere, vt ſuo muneri ſatisfaciat ergò ſi memoria ſubminiſtret verba ſufficientia ad recitandum tenebitur quis recitare, etiamſi libro careat, quia neque præceptum obligat ad recitandum per librum, neque requirit, vt conditionem neceſſariam, poteſtatem dicendi per librum. Quocirca ſi caſus ita ponatur, vt re vera ſit in poteſtate hominis dicere totum officium abſque libro, ſaltem quoad ſubſtantiam eius, non video, cur non ſit in eo caſu obligandus, vt probant argumenta facta.

Debitor tenetur ſoluere eo modo, quo poteſt.

facta.Imò licèt nõ poſſet omnes horas dicere, ſi tamen poſſet aliquas,vel aliquam recitare, deberet illam dicere, dummodò integrã dicere poſſit, quia verò moraliter hoc non contingit, ideo hæc carentia Breuiarij reputatur impotentia ſimpliciter. Neque obligatur aliquis ad dicendum Pſalmos,aut orationes,aut partes horarum, quia illæ vt ſic non ſunt horæ canonicæ,neque officiũ diuinũ, ad quod tantùm recitandum clericus obligatur. Atque hoc homo ſentit Nauar.c.11.de Orat. num. 15.quamuis aliter diſtinguere videatur,de quo ſtatim dicam.

11\. 3. Excuſatio eſt ex impotẽtia corporis, vnde qui loqui nõ poteſt ita excuſatur vt nec audire teneatur, nec recitare interius.

Tertia principalis excuſatio ſolet eſſe ex parte corporis,ob aliquam impotentiam eius. Ad hanc autẽ excuſationẽ declarandam, præmitto eum,qui loqui non poteſt,vel excuſationem habet legitimã ad non proferendũ ore,ea,quę ad recitandũ neceſſaria ſunt, eo ipſo oxcuſari ab onere recitandi per alium,ſiue audiendo illũ,ſiue non audiendo. Nã in primis non eſt præceptum audiendi, ſicut eſt præceptũ de audienda Miſſa:neque eſt præceptũ mentaliter orandi purè,quia hoc non cadit ſub præceptum humanum,vel ſaltem certum eſt, non eſſe de hoc latum.Eſt ergo præceptum recitãdi vocaliter, qui ergo loqui non poteſt,vel nõ loquitur propter legitimã excuſationem,excuſatur à ſubſtantia præcepti,& cõſequenter neque audire tenetur, neque interius attendere.Et hæc eſt ſententia communis Paludani in 4.d.15.q.5.nu.19. & Canoniſtarum in c.1.& c. *Dolentes* de Cel.Miſ. & in Clem.1. eodem titulo,& Summiſtarum,verb.*Hora*, Syluestri q. 4. qui refert Innocẽtium & Panormitanum c. *Ex parte*,de Obſeruat.ieiunij.Idem Nauarrus d.c.11.nu.6. vbi refert quemdam Girardum in tract.de Aſſiduitate orandi q.4.contrarium dixiſſe, eius verò ſententiam meritò reiicit, quia nullo Iure fundata eſt, igitur ſicut ſuprà diximus, eum, qui in Choro deuotè,& attentè audit,& nihil dicit, non ſatisfacere præcepto recitandi, ita ob rationem ſimilem, qui nihil dicere poteſt,neque audire obligatur.

Probatur auctoritate. *Cap.1. Cap. Dolentes,&c. Clem. Syluest. Innoc. Panor. Nauar. Palud.*

12\. Qui ita eſt impeditus per aliũ non valet ſatisfacere.

Præterea dictum eſt ſuprà hoc onus recitandi perſonale eſſe, qui ergo illud per ſe explere nõ poteſt,neque alium ſubſtituere tenetur, qui loco ſui dicat.Imò licèt illum ſubſtituat, & illi ſtipendium conferat, & alter recitet, nihilominus in reipſa non fit,quod præceptum erat, ſed fit quædam pia actio non præcepta, quæ per ſe non ſufficeret ad excuſationem culpæ, ſi aliàs non interueniret ſufficiens excuſatio.Et ideo etiam diximus, eum, qui gratia ſtudij, vel alterius abſentiæ legitimæ per alium inſeruit beneficio, non excuſari ab onere recitandi, quamuis ſubſtitutus recitet etiam ex obligatione ſtipendij,& pacto cum beneficiario, vt rectè etiam docuit Nauar.d.c.11.num.32. & 33. Ergo eadem ratione,qui per ſe recitare non poteſt, nec per alium recitare tenetur, ſicut etiam, qui hodie recitare non poteſt,non tenetur craſtina die recitare,quia illud eſt onus talis temporis, vt ſuprà diximus, ergo multò magis onus, quod perſonale eſt, non debet per alium impleri, quando perſona ipſa excuſatur.

Nauar.

13\. Qui aſſociatus valet recitare,ſimpliciter nõ habet impotẽtiã,& aliquo modo obligatur recitare.

Dixi autem, hanc regulam eſſe intelligendam de illo,qui non poteſt dicere ea,quæ ſaltem neceſſaria ſunt, vt recitare ſimpliciter dicatur, quia ſi poteſt commodè eam partem dicere, quæ ad recitandum ſufficit,non habebit locum excuſatio. Vnde ſequitur, eum,qui non poteſt dicere ſolus,quia nimirum grauatur, aut aliud iuſtum impedimentum habet, ſi poſſit dicere cum ſocio, & illum ad manum habeat, ſine magno onere, & difficultate, non excuſari à recitando. Quia ille non poteſt dici impotens, nam quod poſſumus per iuuamen alterius,ſimpliciter poſſumus,maximè quando auxiliũ illud facilè habere poſſumus. Atque ita ſentit Nauarrus dicto cap.11.num.11.& ſequentibus.

Quod poſſumus per iuuamen alterius, ſimpliciter poſſumus.

14\. 1. Dubiũ de cæco. Variæ ſent. an teneatur dicere Diuinum officium. 1.Sent.affir. *Nauar. Azor. Graffis.* 2.Sent. neg. *Armilla. Toletus. Soto.* Vera ſent. ſi memoriter, vel cõmode ſociatus poteſt recitare tenetur.

Hinc autem in primis oritur dubium de cœco, an habeat ſufficientem excuſationem non recitandi officium?Multi enim cenſent non excuſari Nauarrus d.c.11.nu.13.quem ſequitur Graffis lib.2.Deciſi.c.53.nu.4.Azor lib.10.c.13.q.3. cum hac tamẽ limitatione,vt dicere poſſit,vel memoria ſi ex longa conſuetudine officium retinuit ſufficienter, vel ſi poteſt commodè habere ſocium, & cum illo dicere alternis verſibus pſalmos,& lectiones, & alia audire. Alij nihilominùs negant cœcum teneri ad recitandum.Ita Armilla ver.*Hora*.num.16.& Toletus lib.2.Inſtruct.c.14.Soto d.art. 3. qui adhibet limitationem de recitando memoriter,ſi poteſt. Sed de cœco perinde iudicandum cenſeo,ac de illo,qui Breuiarium non habet, in hoc enim conueniunt, quod vterque legere non poteſt, & hæc eſt formalis ratio excuſationis,materiale autem eſt, quòd illa impotentia ex diuerſis cauſis naſcatur. Igitur quod diximus de recitando memoriter, quando deeſt copia libri,cum eadem proportione in cœco locum habet.Et eadem ratione, ſi cum ſocio poſſit partem ſuam memoria dicere ſaltem quoad verſus Pſalmorum,& ſine difficultate, vel magno ſumptu iuxta perſonæ qualitatem poſſit ſocium habere,nõ video cur debeat excuſari.In his ergo duobus punctis placet mihi ſententia Nauarri qui merito conſequenter affirmat, ſacerdotem habentem pinguẽ præbendam, qui cùm famulo, vel capellano recitare ſolebat,cùm eſſet ſanus, non excuſari à recitando,eo quòd cœcus fiat: ſi cum eadem facilitate id facere poſſit,ac antea faciebat.

15\. Confirmatur 3.ſent.declaratione Cardin. in Cõc. ſecundũ quã præbẽdatus cœcus tenetur aſsiſtere in choro. & ſatisfaciet dicendo quod potuerit.

In huius doctrinæ confirmationem inter declarationes Cardinalium ad Conc.Trid.ſeſſ. 24.c. 12. hæc verba inuenio *Cœcus non excuſatur à recitatione ſuarum horarũ, ſi beneficium obtineat, licet in aliis ſit priuilegiatus*: ſed fortaſſe hæc verba magis intelliguntur de recitatione in choro, quàm de recitatione priuata. Nam præbendatus cœcus, ſi aliud impedimentum non habet, non eſt, cur excuſetur à reſidentia,ſeu aſſiſtentia in choro,quia ad illam tenetur ex vi ſui beneficij,& illam poteſt facilè exhibere, cur ergo excuſabitur? Vnde etiam fit, vt teneatur ibi recitare, prout potuerit, quia beneficium obligat illum ad recitandum, ſatisfaciet autem huiuſmodi cœcus attendendo ad ea, quæ alij dicunt,& dicendo cum ſuo choro,ſi potuerit,quod ſi fortaſſe non potuerit, quia vel memoriam non habet, vel alios canentes in ſuo choro non intelligit, neque eos ſequi poteſt, non tenetur iterum poſtea priuatè recitare,ſed proferendo verſus Pſalmorum, quos potuerit, ſatisfaciet,quia per illum non ſtat, ſed facit, quod in ipſo eſt, neque ſunt tot onera illi imponenda.Vnde obiter aduerto,maiori quadam ratione poſſe obligari cœcum habentem beneficium,per quod eſt choro addictus ad recitãdum cum ſocio,quando non vult intereſſe choro, quàm obligetur ſimplex ſacerdos, nam beneficiarius ſemper retinet de ſe illam obligationẽ chori, quam ibi implere poſſet,& deberet per ſe loquendo, & ideò,ſi abſit, merito obligatur,vt recitet faciendo,vt ſic dicã, priuatum chorum.Item beneficium datur propter hoc officium, ergo ratione ſtipendij obligari poteſt ad quærendum adiutorium, quo poſſit officium ſuum implere, quando fructus beneficij ad hoc ſufficiunt,& ſine magno grauamine id facere poteſt. In ſimplici autem clerico,

vel Religioſo, non ita vrget hæc ratio, quia in illis non eſt propria obligatio iuſtitiæ, ſed Religionis, vel obedientiæ, & ideo non videntur propriis expenſis obligari ad alendum ſocium, cum quo poſſint diuinum officium dicere. Si tamen ſine ſumptibus poſſent illum habere per modum amicabilis ſocietatis, non videntur excuſari.

16.

Cœcus clericus nõ tenetur propter defectũ memoriæ cũ ſocio dicere ſuos, & audire alienos verſus, ſecus de beneficiato qui culpabiliter abeſt à choro.

Sed quid ſi cœcus nihil poſſet memoria dicere, nec ſine ſocio, nec cum illo, numquid tenebitur ita dicere cum ſocio alternatim, vt non tantùm audiat illum omnia dicentem, ſed etiam cum illo ſimul dicat ſaltem verſus ad ſe pertinentes? Quod enim hic modus ſufficiens ſit in omni rigore ad implendam huius præcepti obligationem per ſe notum eſt, eſt item hic modus facilis, & non addit graue onus, præter curam habendi ſocium, qui velit illud onus portare. Sed de hoc puncto nihil inuenio ab Auctoribus dictum, vnde videntur non agnoſcere talem obligationem. Nam qui abſolutè dicunt cæcum excuſari maximè id affirmabunt, quando nullo modo poteſt vti memoria ad recitandum, & fortaſſe nil aliud intendunt. Qui verò ſolum in caſu memoriæ illam obligationem imponunt, quaſi per modum exceptionis, conſequenter videntur firmare regulam in contrarium extra illum caſum. Ego igitur conſulerem quidem recitare illo modo, ſed nihilominùs cenſeo obligationem non eſſe imponendam, quia eſt diligentia extraordinaria, & de ſe ſatis oneroſa, ad quam non videtur obligare generale præceptum. Solùm in beneficiato, qui tenetur in choro aſſiſtere officio, & dicere prout poteſt, habere poteſt hoc dubium, quando à choro abeſt. Verumtamen ſi abſentia ſit, vel pro illis menſibus, in quibus non tenetur adeſſe, vel ſit ex legitima excuſatione, tunc non magis ille obligabitur ad poſtea recitandum illo modo, quàm alij clerici, quia tunc ex vi beneficij non inducitur peculiaris obligatio. Si autem abſentia ſit, & in tempore obligationis, & ſine legitimo impedimento, non video quomodo poſſit excuſari à culpa graui, ſi neque in choro, neque extra chorum dicat officium ſaltem illo modo, ſi aliter dicere non poteſt. Imò qui illo modo, nõ poſſet extra chorum dicere, peccaret grauiter omittendo chorum, quia non implet obligationem ſuam abſque legitimo impedimento, vt ſupponitur.

Beneficiarius cœcus, qui tenetur aſsiſtere choro quid facere debeat.

17.

Cœcus ſimul ſurdus ſolũ memoriter tenetur recitare, quid ſi ſolũ ſit ſurdus.

Simile dubium poteſt tractari de ſurdo, ſed in illo breuiùs expediri poteſt. Nam ſi, ſimul eſt ſurdus, & cœcus clarum eſt non teneri ad recitandum, niſi quantùm memoria iuuare poteſt, iuxta modum ſupra declaratum, quia ille non poteſt auxilio ſocij, vti, vt per ſe notum eſt. Si autem ſit tantùm ſurdus, & non cœcus, cùm poſſit legere, per ſe poteſt ſolus officium dicere, ac ſubinde tenebitur, quia tunc ſurditas nullam affert excuſationis cauſam, ſiue ille ſe ipſum dicentem audiat (quod fortaſſe ita ſemper contingit) ſiue non audiat, quia ſatis eſt, vt poſſit mente attendere, & cognoſcere quid dicat, & an rectè dicat. Nam præceptum per ſe non obligat ad audiendum, ſed ad dicendum Quod ſi talis perſona aliunde ſit legitimè impedita, nec ſola dicere poſſit, nec tenetur dicere cum ſocio in hoc caſu, quia cùm ſurdus non poſſit ſocium audire, ineptus omninò eſt ad recitandum cum illo, tum quia neceſſariò omittit totam illam partem, quam alius profert, & ipſe non audit, & conſequenter non recitat verum Canonicum officium, neque aliquam eis horam, tum etiam, quia non poteſt illi commodè reſpondere, niſi vel per coniecturam, vel diligentem obſeruationem motus laborioſum alterius, quæ ſolicitudo nimia eſt, & ad illam præceptum non obligat, nec videtur poſſe moraliter fieri cum debita decentia, & decore. Imò licèt clericus non ſit omninò ſurdus, ſed ita ſurdaſter, vt non poſſit audire ſine magna vociferatione alterius, non eſt obligandus ad recitandum cum ſocio, etiamſi alioqui non poſſit ſolus recitare; quia illud fieri non poteſt ſine magno grauamine ſocij, hæc autem humana præcepta non obligant cum tanto onere, præſertim in his, quæ accidentaria ſunt, & quæ rarò accidunt.

Clericus ſurdaſter quomodo officiũ recitabit.

18.

Surdus non excuſatur ab aſsiſtentia chori, quamuis cœcus ſi habet beneficium.

Præterea poteſt de ſurdo interrogari, an excuſetur ab aſſiſtentia, ſeu reſidentia chori, quando ratione præbendæ ad illum tenetur. Si autem conſiderentur, quæ in ſuperioribus dicta ſunt, facile reſpondebitur non eſſe hanc ſufficientem excuſationem, quia tale beneficium principaliter obligat ad aſſiſtentiam, & hanc optimè poteſt exhibere ſurdus non ſolùm ſi videat, quod eſt per ſe manifeſtum, ſed etiam ſi ſit, cœcus, quod autem non poſſit percipere ſenſibus, quæ dicuntur, & aguntur, per accidens eſt. Item quia, vt ſæpe diximus, qui non poteſt ſoluere totum, quod debet, ſaltem debet exhibere, quod poteſt, hoc autem faciet huiuſmodi beneficiarius honorando actionem illam præſentia ſua, & concurrendo ad orationem cum reliquis ſociis eo modo, quo poteſt.

19.

Ægritudo ſi eſt magna excuſat à recitãdo ſi vero mediocris ſtandum iudicio Medici.

Tandem pertinet ad hoc caput excuſationis, ægritudo corporis, quæ talis ſit, vt hominem impediat, ne abſque graui ſalutis ſuæ detrimento, aut ſine nimio dolore, aut vexatione corporis, poſſit penſum horarum perſoluere. Hæc excuſatio communis eſt aliis præceptis humanis, vt de Miſſa, & de Ieiunio conſtat, habétque in hoc præcepto eandem rationem, & ita in hoc conueniunt Doctores. Sumiturque ex cap. *Clericus victum*, diſtinct. 91. ibi. *Abſque corpuſculi ſui inæqualitate*, & ex cap. *Ad audientiam* de Cleric. non reſident. quia verò non omnis corporis imbecillitas, aut integræ valetudinis defectus ſufficiens eſt ad hanc excuſationem, ideo in modo ferendi iudicium de quantitate, vel qualitate morbi ſufficientis ad hanc excuſationem ſolet eſſe nonnulla difficultas. Breuiter tamen dicendum eſt, quando ægritudo, vel ita leuis eſt, vt non impediat alias ordinarias actiones capitis, & linguæ, neque per illas notabiliter augeatur, tunc non excuſare, quia illa non poteſt dici moralis, nec rationabilis impotentia, huius modi eſſe ſolet moderatus dolor ſtomachi, vel alterius partis, & ipſius etiam capitis, & ſimilia. Quando verò ægritudo eſt grauis, tunc non eſt dubium de excuſatione, etiam abſque iudicio Medici, quia de re ipſa ſatis conſtat, nam iudicium Medici deſiderari poteſt propter certitudinem, vt iam dicam. Quando autem res eſt dubia, ait Nauarrus in Manuali cap. 25. numero 100. & de Orat. capit. 11. numero 3. ex communi ſententia, conſulendum eſſe Medicum, & illius iudicio ſtandum, non quia ipſe poſsit tollere, vel minuere obligationem, nullam enim iuriſdictionem habet, ſed quia ratione officij, & peritiæ in arte hoc iudicium ad illum ſpectat, neque habent homines aliam regulam, qua poſſint in ſimili dubio gubernari. Neque lex humana obligat ad ſummam diligentiam adhibendam, & ideò ſatis eſt, vnum conſulere Medicum, qui bona fide, pius, & probus, ac peritus in ſua arte exiſtimetur.

Cap. *Clericus.*
C. *Ad audientiam.*
Quæ ægritudo nõ excuſet.
Nauar.
Quãdo medicus eſt cõſulendus.

Addunt

20. Si medicus abſolute iudicet morbũ excuſare à recitando, parendum ſimpliciter eſt, ſi verò ſit dubius, conſulendus Prælatus, maximè inter Religioſos.

Addunt verò aliqui conſulendum etiam eſſe Prælatum, & eius aſſenſum poſtulandum. Quod indicat Soto. lib. 10. de Iuſt. q. 5. ar. 3. verumtamen, ſi Medicus non manet dubius, ſed iudicium profert de excuſatione, conſenſus Prælati neceſſarius non eſt, quia non propter certitudinem, nam Prælatus non poteſt illã augere, & licèt poſſet, non tenetur quis omnem certitudinem quærere, vt dixi: neque etiam eſt neceſſarius actus prælati propter iuriſdictionem, quia nulla relaxatio neceſſaria eſt, vbi de cauſa excuſante conſtat. At verò ſi Medicus etiam dubius eſſet, tunc poteſt conferre Prælati conſenſus, & ita tunc requiri, & ſufficere affirmant Graffis lib. 2. ca. 53. n. 2. Axor. lib. 10. cap. 13. in principio. Quod neceſſarium tunc eſt non propter ſolum iudicium, ſeu certitudinem, ſed propter vſum iuriſdictionis, videtur enim poſſe ſaltem in caſu dubij aliquid condonare per modum diſpenſationis, ſeu relaxationis. Atque hoc maximè locum habet in Religioſis, quia & facilè poſſunt adire ſuum prælatum, & per priuilegia habere ſolent circa hoc maiorem aliquam poteſtatem: ideóque in ſimili dubio, nullo modo debent ſine conſenſu Prælati excuſari, niſi fortaſſe occaſio vrgeat, & impedimentum interueniat ad conſulendum Prælatum, nam tunc poterunt vti remedio ſtatim dicendo. Pro ſecularibus verò verum eſt, habere Epiſcopum ex vi ſui muneris illam poteſtatem, quia moraliter eſt neceſſaria ad conueniens regimen, & quidquid eiuſmodi eſt intelligitur eis conceſſum, ſi non eſt prohibitum, hoc autem prohibitum eis non eſt, vt conſtat, vnde etiam in præceptis ieiuniorum, & Miſſæ, cenſentur habere ſimilem poteſtatem. Difficile autem eſt, obligare omnes clericos in huiuſmodi euentu, vt licentiam petant ab Epiſcopo. Id enim poſſunt facere familiares eius, non verò omnes clerici eiuſdem ciuitatis, nedum totius diœceſis. Dices, Conſulatur tunc parochus, vel quicumq; alius paſtor, cui proximè incumbit ſpiritualis cura talium perſonarum. Sed hoc nihil conferre videtur, quia iſti non habent propriam iuriſdictionem in hoc exteriori foro, nec ſunt Prælati.

Epiſcopus habet poteſtatem diſpẽſandi clericos ſæculares ab officio ratione morbi.

21. Si prælatus conueniri nõ poſſit, & dubiũ practice deponatur, excuſabitur à recitando ægrotus ſemel, vel iterum, nã ad longum tẽpus neceſſaria eſt licentia.

Dico ergo in hoc dubio, Quando non poteſt Prælatus, aut Epiſcopus conueniri, regulariter tutiorem partem ſequendam eſſe, recitando, etiãſi ſit, cum aliquo onere, vel periculo diſpendij, quod non poterit eſſe multùm graue, quando res tam dubia eſt. Dico autem *regulariter*, quia ſi dubium poſſit practicè deponi, tunc excuſatio poteſt eſſe ſufficienter tuta. Poterit autem ſic deponi, quando vel dubium non eſt æquale, ſed plura ſunt, quæ fauent excuſationi, vel non eſt tam purum dubium, quin admittat probabile iudicium, quod illa cauſa ſit ſufficiens ad excuſandum. Atque hoc ſolùm habet locum, quando licentia ſolùm eſt pro vno, vel altero die, nam ſi excuſatio futura fuiſſet diuturna, omnino eſſet indulgentia Prælati poſtulanda, ſi fieri poſſet. Et iuxta hæc ferendum eſt iudicium de caſu, in quo ſimile dubium occurrit, & neque Medicus, neque Prælatus conueniri poteſt, tunc enim prudentis arbitrio vtendum eſt, & ſi bona fide procedatur deponendus eſt ſcrupulus. Semper tamen in fauorem præcepti inclinandum eſt. Neque hic allegari poteſt axioma illud, *quod in dubiis melior eſt conditio poſſidentis*, nam hic non eſt dubium de præcepto, ſed de excuſatione, & ideò ſicut poſſidet hæc perſona ius tuendi ſalutem ſuam, ita Eccleſia, ſeu Prælatus poſſidet ius exigendi obſeruantiam præcepti ſui,

In dubiis melior eſt conditio poſſidentis.

A & hoc ius grauius eſt, & magis reſpiciens commune bonum, ideóque cæteris paribus præferendum eſt.

Sed quid ſi cauſa iudicetur ſufficiens ad excuſationem vnius partis officij, & non totius. Item ſi impediat pro quadam parte diei, verbi gratia pro tempore meridiano, & non ante prandium, vel pro tempore quo febris quartana, vel tertiana moleſtat, non verò pro alio, in quo liberum hominem relinquit. Ad primum videri poſſet eum qui non poteſt dicere totum officium, eo ipſo excuſari à qualibet parte, etiamſi illam poſſet congruè dicere. Primò, quia hoc eſt vnum præceptum, & illa recitatio omnium horarum eſt vna actio moralis, quæ ſi non poteſt integrè fieri, non præcipitur mutilata, & imperfecta, ſicut qui non poteſt ieiunare toto die, non obligatur ieiunare vſque ad prandium, licet poſſet, & qui non poteſt abſtinere à carnibus, non tenetur abſtinere à cœna, & qui nõ poteſt audire totam Miſſam, non obligatur partem audire. Item quia aliàs non poſſet ferri iudicium moraliter certum de hac excuſatione, quis enim, niſi grauiſſimè ægrotet, non poſſit primã, aut completorium ſine magno incommodo dicere, numquam ergò, aut raro contingeret integra excuſatio. Item, qui conualeſcit ex infirmitate, non deberet expectare tempus, in quo poſſet totum officium dicere, ſed inchoare, quamprimum poteſt aliquam partem recitare, quod profecto vſitatum non eſt.

22. Dubitatur, an qui non poteſt dicere totum officium teneatur dicere partẽ, ſi poſſit.

1. Sententia negans. Probatur. 1.

2.

3.

In contrarium verò eſt, quia licet totum officium vnius diei ſit integra materia huius præcepti, nihilominùs conſtat ex horis diſtinctis, quarum ſingulæ per ſe continent integram quamdam orationem, & poſſunt ſeparatim ab aliis dici, in quo eſt magna differentia inter hoc præceptum, & præceptum ieiunij, vel Miſſæ, ergo qui alias ex horis poteſt dicere, tenebitur illas dicere, etiam ſi non poſſit omnes. Probatur conſequentia, tum quia hoc præceptum ita obligat ad omnes horas, vt obliget ad ſingulas, tum etiam ex illo principio, quòd qui non poteſt ſoluere totum, quod debet, debet ſoluere, quod poteſt, quando illud eſt ſeparabile à reliquis, & ſine incommodo ſolui poteſt. Vnde ſuprà dicebamus cum communi ſententia, eum qui in meridie ſubdiaconatum ſuſcipit obligari ad ſequentes horas illius diei, licèt non dixerit, neque teneatur dicere præcedentes horas, ergo conuenientiſſimè recitatur pars huius officij ſine toto, ergò ſi præceptum poteſt ex parte impleri, faciendum eſt.

23. 2. Sententia affirmans & probatur.

Propter hæc, & alia argumenta Nauarrus cap. 11. de Orat. n. 6. & ſequentibus, abſolutè ſequitur hanc poſteriorem partem. Vt autem ſoluat difficultates in contrarium inſinuatas, quadam diſtinctione vtitur. Aut enim is, qui non poteſt dicere omnes ſeptem horas, poteſt dicere maiorem partem earum, & tunc tenetur eam dicere, propter rationes proximè factas. Si verò maiorem partem dicere non poteſt, conſequenter ab omnibus excuſatur, tum quia regulariter maior pars trahit ad ſe minorem, tum etiam quia non occurrit melius prudens arbitrium, cum non debeamus obligare omnes ad dicendum quamcumque partem, quam dicere poſſunt, etiam ſi minima ſit. Et hoc arbitrium ſequitur Azor. ſupra q. 4. ſed in primis non eſt adæquata reſponſio. Nam poſſunt eſſe partes moraliter æquales, de quibus dici non poteſt, vnã alteram ad ſe trahere, ceſſat ergò ibi ratio illius arbitrij. Vt verbi gratia, Matutinum ſolum cum

24. Nauarrus ſecundam ſententiam amplectitur peculiaris tamen illius diſtinctio improbatur multis exẽplis.

Azor.

laudibus videtur eſſe dimidia pars diuini officij,& ex omnibus aliis horis moraliter altera pars conficitur, poteſt autem contingere, vt aliquis non poſſit dicere Matutinum, & alias horas commodè dicere poſſit, cur ergo non tenebitur illas dicere? Præterea non ſatisfacit generaliter dicta reſponſio, nam hæc quæſtio non ſolùm locum habet in impedimento infirmitatis, ſed etiam in impedimento occupationis, vel ob defectum Breuiarij, & ſimilia. Qui autem tota die,& nocte ita fuit legitimè occupatus, vt nullam horam diei dicere potuerit, ſi in fine noctis poteſt ſaltem Cõpletorium recitare, cur non obligabitur? Vel ſi is, qui Breuiarum non habet, tantùm ſcit memoria Primam, & Completorium, cur non tenebitur illas horas dicere, etiamſi minorem partem officij contineant? Item interdum tenetur quis dicere ſolam vnam partem officij, licet ſit minor alia, ad quam non fuit obligatus, vt patet in illo caſu de eo, qui ordinatur circa veſperam, tenetur enim ſaltem Veſperam, & Completorium dicere, licet ad alias horas non obligetur, ergo qui per ſe tenebatur ad omnes, & fit impotens ad quinque etiam ex maioribus, manet obligatus ad dicendas duas, quamuis illæ ſint minor pars officij.

25. Nauar. fundamentum vna ex parte corruit.

Denique illa maxima. Quod maior pars trahit ad ſe minorem, non videtur hic commode applicari, nam illud principium videtur intelligendum, vel quando partes debent concurrere ad vnum actum, vt in electionibus, nominationibus, &c. in quibus caſibus loquuntur iura, quæ Nauarrus adducit, vel intelligi poteſt, quando vna pars impedit aliam, nam ſolet maior pars vincere. At verò in præſenti vna pars non impedit aliã, neque vnam concurrere neceſſe eſt ad recitationẽ alterius. Deinde neque exempla, quæ afferuntur rem declarant: vnum eſt, quòd. qui tenetur ire Romam, non tenetur ad iter inchoandum, ſi non poteſt illuc peruenire. Sed hoc non eſt ad rem, quia etiam ſiquis poſſet maiorem partem itineris, vel ferè totum conficere, ſi certus eſſet, non poſſe ingredi Romam, ad nihil tenetur. Et ratio eſt, quia iter non eſt pars illius præcepti, ſed via, quæ ſolũ propter terminum præcipitur. Magis accommodatum exemplum eſſet, ſiquis haberet votum eundi Romam, & ibi viſitandi ſeptem Eccleſias, nam licet certò ſciat, perueniendo Romam fore impediendum, ne viſitet omnes, ſed ad ſummùm duas, vel tres, nihilominùs tenebitur ire, vt ſaltem ex parte impleat votum, licet pars illa minor ſit. Exemplum etiam de Miſſa, iam diximus eſſe diſſimile. Et idẽ eſt de præcepto ieiunij quoad hoc, quod abſtinentia à carnibus eſt quaſi fundamentum illius præcepti, & ideo ſublato illo, totum aufertur. At verò è contrario retorqueri poteſt argumentum, nam qui poteſt ſæpius comedere in die ieiunij ob neceſsitatem, non ideò poteſt carnes comedere, ſed tenetur obſeruare præceptum quoad illam partem.

Improbatur ratione.

Exemplo eius falſitas conuincitur.

Abſtinentia à carnibus eſt fundamentum ieiunij.

26. Nauarr. ſent. in meliorem ſenſum trahitur.

Aliter igitur diſtinguendum occurrit aliud eſſe comparare ſingulas horas Canonicas ad partes, ex quibus conſtant, aliud verò comparare omnes ſeptem horas ad totum officium vnius diei, quod eſt veluti adæquata materia, vel actus huius præcepti. Si primam comparationem faciamus, rectè dicitur, neminem obligari ad dicendam aliquam horam, qui non poſſit ſaltem maiorem eius partem dicere, quia vnaquæque hora præcipitur, vt quædam actio perfecta, & ideò ſi non poſsit ita fieri, vt nomen illud mereatur, non naſcitur A obligatio dicendi illam. Minor autem pars Primæ verbi gratia (& ſic de aliis) non poteſt dici Prima, imò neque dimidia pars, ſed oportet, vt ſaltem præcipuæ, & quaſi ſubſtantiales eius partes dicãtur, quocirca etiamſi in ſingulis horis poſſet quis dicere aliquas partes minimas ſi nullam earum poteſt maiori ex parte dicere, nihil profectò dicere tenetur, etiamſi omnes illæ particulæ ſimul ſumptæ bonam aliquam partem totius Diuini Officij conficere videantur. Quia non poſſunt per modũ vnius horæ, nec per modum Canonici Officij recitari. Si ergo in hoc ſenſu loquutus eſt Nauarrus, B verum eſt eius arbitrium, neque contra hunc ſenſum procedunt objectiones factæ, vt conſtat.

27. Statuitur debere ægrotũ recitare partem integrã ſi moraliter poteſt, id tamen non eſſe nimis Religioſè obſeruandum.

At verò iuxta alteram comparationem non cenſeo eſſe veram generalem regulam negatiuam pro omnibus caſibus, & impedimentis, videlicet, vt qui non poteſt dicere tot horas, vt contineant ſaltem maiorem partem totius officij, nullam dicere teneatur. Non eſt enim ſimilis ratio, quia vnaquæque hora (vt dicebã) eſt per ſe quoddam totum, quod per modum Canonici Officij, conuenienter dicitur. Et aliunde exempla, & rationes adductæ videntur mihi oppoſitum conuincere in multis caſibus. In caſu autem infirmitatis, de quo tractatur, non cenſeo eſſe hanc excuſationem, vel licentiam tam ſcrupuloſe reſtringendam, vt quicumque in infirmitate dicere poſſit C vnam, vel alteram horam, ſine graui incommodo, ad illam dicendam obligetur. Nam hoc eſſet nimis oneroſum, & præter ſuauitatem legis humanæ, & præter conſuetudinem, quæ eſt optima legum interpres, & ideò reſpiciendum cenſeo ad modum infirmitatis impedientis recitationem, nam ſi peculiariter impedit aliquam horam propter difficultatem in ea dicenda, vt verbi gratia in Matutino propter debilitatem viſus, & capitis, & illa difficultas in aliis horis non ſentitur, ſed commodè dici poſſunt, non video legitimam excuſationẽ, quoad tales horas, ſiue illæ ſint plures, ſiue pauciores. At verò ſi infirmitas impediat indefinitè diuinum officium, vt eſt febris grauis, vel D aliquid ſimile, tunc non cenſeo eſſe ſcrupuloſè inquirendum, an poſſit infirmus vnam, vel alteram horam dicere, quia excuſatio illa ex ſe indefinita æquiualet vniuerſali, ita enim, vt dixi, conſuetudo hanc legem interpretatur, & fortaſsè ratio eſt, quia eſt valde difficilè in huiuſmodi occaſionibus attingere punctum in iudicando, quid poſsit homo dicere, vel non dicere ſine graui incommodo, & ideo ſatis eſſe creditur, quòd officium ipſum dici non poſsit ſine notabili incommodo.

28. Tenetur clericus quartana diuturna, vel leui tertiana laborans recitare, idque anticipando, vel poſtponendo, ſi neceſſe ſit dũmodo non noceat notabiliter.

Et hinc conſtat, quando infirmitas talis eſt, vt non impediat totum diei tempus, ſed paucas horas, vt ſolet eſſe quartana diuturna, aut leuiſsima E tertiana febris, tunc non omninò excuſare, quominus in tempore habili dicantur horæ, quæ commodè dici poſſunt, vt benè docet Nauarrus d. cap. 11. n. 5. & ſequitur Aragon. d. ar. 12. verſus finem. Statim verò ſuboritur dubitatio ſuprà inſinuata, an teneatur quis in eo caſu poſtponere, vel antèponere horas intra eundem diem, quando ægritudo impedit, vel impeditura præuidetur tempore legitimo? Poſſentque in vtramque partem coniecturæ adduci, præſertim verò mouere poteſt in partem negantem, quia poſſe anteponere, vel poſtponere eſt veluti quoddam priuilegium, quo nemo vti cogitur. Nihilominùs veram cenſeo partem affirmantem, quia totum tempus diei, eſt

tempus

tempus ſimpliciter legitimum,& ſufficiens ad ſubſtantiam huius præcepti implendam,& ideò ſi vna pars diei eſt impedita, debet dici in alia,quæcumque illa ſit. Hoc autem intelligendum eſt, dummodò vel antepoſitio horarum nocitura nõ ſit futuræ febris acceſſioni, quæ ſperatur, vel poſtpoſitio, & concurſus omnium horarum in vnum tempus ſit nimis grauis, præſertim poſt præcedentem malam corporis diſpoſitionem, nam hæc iam ſunt quaſi noua impedimenta, nos autem loquimur, quando commodè,& ſine ſpeciali præiudicio ęgritudinis,in illa parte diei poteſt dici Canonicũ Officium. De antepoſitione autem, vel poſtpoſitione extra legitimum tempus diei naturalis non oportet mouere quæſtionem cùm certum ſit, præceptũ non obligare pro his temporibus.Si enim,qui peccando, omiſit hodie dicere officium, non tenetur craſtina die illud dicere, multò minùs tenebitur, qui ob legitimam excuſationem illud non dixit. Eademque ratio eſt de antepoſitione, maximè, quod illa etiamſi fiat, non poteſt tollere obligationem ſequentis diei. Vnde ſi caſũ accideret, vt in die ſequente ceſſaret impedimentum, ceſſaret etiam excuſatio, non obſtante quacumque anticipata recitatione,ergo ad hunc effectum, vtilis non eſt,nedum neceſſaria.

29. Nemo tenetur pro officio Canon. in recõpenſationem dicere aliquã orationem mentalem, ſeu vocalem, nec ſi dicat, ſatisfacit quidquid dicat Nauar.

Dubitat vlterius Nauarrus in d. cap. 11 n.19. an qui propter ægritudinem excuſatur a recitatione horarum teneatur aliquid aliud loco illarum dicere?Et reſpondet de iure humano non teneri,de iure autem diuino naturali teneri ad aliquam recõpenſationem faciendam, quamuis non audeat imponere obligationem ſub peccato mortali. Sed prior pars ſola vera,& certa eſt,quia nullum eſt ius ſpecialiter hoc onus imponens, & ex iure communi,lex,quæ obligat ad determinatum opus,ſi impleri non poteſt, non inducit obligationem alterius operis, vel recompenſationis: vt ſi quis excuſatur à ieiunio, non obligatur ad eleemoſynam faciendam, vel aliquid ſimile. In altera verò parte videtur idem ſenſiſſe Paludanus in 4. d. 12.q. 6.§.vltimo, poſt omnia argumenta Dum de infirmo, qui excuſatur, ait, *Roget tamen Deum mentaliter horarum loco, & hoc ſufficiet*: ſed hoc totum eſt conſilium, proprium enim præceptum iuris Diuini in hac parte, nullum eſt, vt rectè dixit Syluest.verb. *Hora* q. 4. Tum quia ſuprà viſum eſt, ſecluſo præcepto Eccleſiaſtico,nullam eſſe obligationem iuris diuini in clericis de peculiari aliqua oratione facienda: tum maximè,quia etiam ſi eſſet tale præceptũ diuinum, non obligaret pro ſingulis diebus, vel temporibus, eſſet enim affirmatiuum, quod non obligat pro ſemper, ſed pro tempore neceſsitatis, & ideò non oportet, vt obliget tempore infirmitatis. Et eadem doctrina poteſt ad cætera impedimenta applicari. Et ideò non probo, quod dixit Ang. verb. *Hora* n.9. cœcum, vel carentem libro excuſari, *Dummodo ſuppleat per Pſalmos, vel Pater noſter, & huiuſmodi*: nam hoc ſupplementum neceſſarium non eſt, quando non eſt per recitationem alicuius horæ Canonicæ,vel memoriter, vel cum ſocio, modo ſuperiùs explicato.

Palud.

Syluest.

Aug.

30. Metus mortis per ſe excuſat, ſi tamen in iniuriam Religionis cedat, ne quaquam & ita tene-

Tandẽ ad hanc excuſationẽ reduci poteſt metus mortis:de quo dubitari poteſt, an excuſare poſsit à recitatione horarum?Sed hoc dubiũ nõ habet ſingularem doctrinam,aut maiorẽ difficultatẽ, quàm in alijs præceptis Eccleſiaſticis.Dicendum ergò eſt hunc metum per ſe loquendo excuſare,ex accidẽti verò poſſe non excuſare,ſi in fieri, & Catholicæ Religionis iniuriam cedat.Ratio prioris partis eſt, quia lex Eccleſiaſtica non obligat cum tanto rigore,item quia ſimilis metus excuſat, vel ieiunium, vel audire Miſſam. Item quia non eſt minor ratio excuſationis in tali metu, quã in graui infirmitate. Ratio verò alterius partis eſt, quia fidei confeſsio in tali articulo eſt in præcepto Diuino, non obſtante periculò mortis. Item quia bonum Religionis eſt Diuinum, & commune, quod præferendum eſt corporali vitæ.

bitur recitare.Probatur 1. pars.

Probatur 2. pars.

31. Metus internus excuſat externus & ab alio directe immiſſus,ſæpè nõ. Probatur 2. pars.

Diſtingui ergò poteſt duplex metus, vnus directè, & expreſſe incuſſus ad hunc finem compellendi clericum, ne recitet. Alius non ita immiſſus, ſed quia ab ipſo homine meritò concipitur ex infidelitate, vel malitia eorum, inter quos verſatur, vel ex alijs occurentibus circumſtantijs. Quando metus concipitur hoc poſteriori modo, ſemper excuſat, (ſuppono enim eſſe & verum, & grauem) quia tunc omiſsio recitandi, neque eſt contra confeſsionem fidei, cùm tunc non poſtuletur, nec vergit in iniuriam religionis, cum nullo modo cedat in contemptum eius, imò de ſe ſit occulta, & alijs ignota. Quando verò metus priori modo, directe ſcilicet incutitur, ad hunc effectum retrahendi miniſtrum Dei à debito cultu eius, maior poteſt eſſe obligatio cauendi ſcandalum, & relinquendi officium proprium, propter metum. Verumtamen quia ibi non exigitur actio poſitiua veræ religioni contraria, ſed ſolum carentia actionis, quæ per ſe, & intrinſecè non habet hanc contrarietatem, ideò non poſſumus dicere eſſe intrinſece malum cedere tali timori, & propter illum officium omittere, ſed in particulari ſunt circumſtantiæ prudenter obſeruandæ,& omninò cauendum, ne ſequatur ſcandalum, vel Catholicæ Religionis contemptus.

Probatur 1. pars.

32. 4. Excuſatio à recitando eſt aliqua actio, quæ debet eſſe honeſta, & neceſſaria.

Quarta excuſatio principalis eſt neceſsitas alicuius actionis, quæ nec poſſit ſimul cũ recitatione officij coniungi, nec concedat liberum tempus ad illud recitandum. Hanc ponunt Syluester, Nauarrus, & omnes, ſimilemque poſuimus de præcepto Miſſæ d.diſ.88 pũcto 6. §. *Quartũ,& Quintũ*, & eodem ferè modo explicanda hic eſt. Oportet ergò in primis,vt actio ſit honeſta,nam turpis non poteſt eſſe neceſſaria.Deinde cùm nõ omnis actio honeſta neceſſaria ſit, non ſatis eſt, quòd actiò ſit de ſe bona, & optima, niſi ſit ita neceſſaria, vt præcepti neceſsitatem ſuperare prudenter iudicetur. Vnde errant valde qui putant, propter contemplationem etiam altiſſimam poſſe diuinum officium omitti, quia melior eſt obedientia,quàm victimæ, & contemplatio illa non eſt opus neceſſarium, opus autem præcepti neceſſarium eſt.

33. Neceſsitas actionis, vel eſt Iuſtitiæ, vel charitatis 1. ſi eſt permanens ſtare nequit cum ordinibus, ſi tranſiens & ſtat, & diſpenſat.

Duplex ergo poteſt eſſe neceſsitas actionis impedientis officium, vna eſt iuſtitiæ & altera charitatis. Prior eſt, ſiquis ex officio teneatur legere, vel concionari,& non poſsit id conueniẽter agere ſi in recitatione occupetur. In quo aduertendum eſt, an officium regulariter, vel frequenter ſecum afferat talem occupationem, & tunc eſt ſignum, illud non eſſe officium accommodatum clerico, Religioſo, aut beneficiario,& ideò qui voluntariè tale accipit officium,non poteſt excuſari,quia non neceſsitate, ſed voluntate impeditur.Debet ergo, vel relinquere beneficium, vel officium, quo ſic impeditur, vel diſpenſationem obtinere. Quod adeò verum cenſeo, vt licèt officium non ſit alienum à ſacerdote,vel Religioſo,vt eſt docendi, vel concionandi, ſi tamen propter incapacitatem perſonæ,non poſsit recitare, vt illi officio ſatisfaciat,

non

non poſſe illud acceptare, & propter illud recita-
tionem omittere, inconſulto Prælato, qui cum illo
poſsit diſpenſari, quia iam illa non eſſet neceſsitas,
ſed voluntas (quod ſemper intelligo, ſecluſa ſpe-
ciali cauſa charitatis, de qua ſtatim.) At verò quã-
do hæc neceſsitas rara eſt, & repentina, & quaſi
per occaſionem, tunc habet locum dicta excuſa-
tio, quia tunc eſt vera neceſsitas. Itẽ quia propter
ſimilem cauſam poteſt interdum Miſſa omitti.
Ac denique, quia præceptum humanum affirma-
tiuum non obligat cum tanto rigore, quin ſimi-
lem veluti Epiikiam admittat. Quia verò in hoc
euentu verſatur homo inter duas obligationes, &
actiones, ideo neceſſe eſt prudenti æſtimatione cõ-
parationem facere, vt illud eligatur, quod minus
habet incommodi, vt in ſequenti puncto magis
declarabitur.

Altera verò neceſſitas poteſt eſſe charitatis, &
34. Neceſsitas charitatis excuſat á recitando vel autore Bernardo. hæc eſt generalior, fundaturque in illo principio
à Bernardo poſito in libro de Præcepto, & diſpen-
ſatione. *Quod propter charitatem introductum eſt, non
obligat cum eiuſdem charitatis diſpendio.* Exempla
ſunt, ſi ad recitandum neceſſarium eſſet omitte-
re concionem cum ſcandalo populi, vel cum in-
famia Religionis, vel propriæ perſonæ. Item ſi
eſſet neceſſarium curare infirmum, neque poſſet
ad horam dimitti ſine graui eius incommodo, & ſi-
milia.

Sed quæres, an neceſſarium ſit, obligationem
illam charitatis tantam eſſe, vt ſit graue peccatum
35. Non eſt neceſſe obligationem charitatis eſſe grauiſsimã vt omittàm officium Diuinum, quid quid dicat. Henr. & Gabr. actionem ita neceſſariam omittere, etiam propter
dicendum officium? Nam Henricus Quodlib. 5.
q. 12. quem ſequitur Syluester verb. *Hora* n. 18.
indicat hoc eſſe neceſſarium, quia cùm præceptũ
recitandi obliget ſub mortali, non poteſt propter
aliam actionem omitti, niſi quando aliud præce-
ptum grauius, & ſub maiori culpa obligat, ita vt
tunc occurrat veluti perplexitas, & concurſus
duorum præceptorũ, in qua perplexitate minus
malum eſt elligendum, iuxta regulam Conſilij
Conſil. Tolet. Gregor. Toletani 8. cap. 2. & habetur in cap. 1. diſt. 13. &
Gregorij ibid. ca. 2. ex lib. 32. Moral. c. 18. Dico ta-
men, licet in eo euentu maximè vrgeat hæc neceſ-
ſitas, non eſſe tamen ſemper neceſſariam, nam
ſæpè ceſſat hæc obligatio, non ſolùm propter vi-
tandum peccatum, ſed etiam propter vitandum
incommodum, vel proprium, vel proximi. Vt ſi
ſcholaris velit publicam actionem literariam per
integrum diem habere, & recitare non poſſit, non
tenetur actionem dimittere, etiamſi abſque pec-
Probatur exemplis. cato poſſit. Idem eſt de Doctore, qui in oppoſitio-
ne cathedræ publicam habiturus eſt prælectio-
nem, ad quam intra certum horarum numerum
ſe parare debet. Item aliquando fortaſſe non erit
graue peccatum, non ſubuenire proximo ægrotan-
ti, etiamſi per vnam, vel duas horas grauem dolo-
rem, vel aliud ſimile incommodum propter eam
cauſam patiatur, & nihilominùs ex charitate illi
ſuccurrere, etiam dimittendo officium, poteſt nõ
Probatur optima ratione. ſolùm eſſe licitum, ſed etiam melius. Nam ſi ego
debeo diligere proximum, ſicut me ipſum, & pro-
pter vitandum dolorem in me poſſum dimittere
officium, etiamſi abſque peccato poſſem ſufferre
dolorem, cur non erit idem circa proximum?
Propria ergo ratio huius excuſationis non eſt per-
plexitas, vel concurſus præceptorum, ſed eſt, quia
præceptum humanum non cenſetur obligare cum
talibus circumſtantiis, & cum tanto grauamine
charitatis. Atque ſic ſentit Maior in 4. d. 12. q. 6.
ad 5. in fin.

A Addunt prætereà Henricus & Syluester neceſ- 36.
ſarium eſſe, vt homo non potuerit præuenire tẽ- Henr. Sylueſtriq; limitatio in quo sẽſu recipiẽda, & reiicienda ſit.
pus huiuſmodi occupationis recitando, nam ſi
potuit, & non fecit, poſtea non excuſatur. Et ideo
dicunt alij neceſſarium eſſe, vt talis occupatio re-
pentina ſit, ita vt præuideri non potuerit. Sed ad-
uertendum eſt, hanc excuſationem per ſe ſolùm
habere locum, quando totum diei tempus, quod
neceſſitatibus corporis moraliter, & ſine magno
incommodo ſubtrahi poteſt, eſt ad occurrentem
actionem neceſſarium. Tunc autem nec præuen-
tio, nec poſtpoſitio intra eundem diem locum
habet, alia verò maior non ſolùm neceſſaria non
eſt, verùm nec vtilis eſſe poteſt ad præcepti obſer-
B uationem, vel executionem, vt ſæpè dixi. Ac pro-
ptera quando occupatio talis eſt, parum refert,
quòd ſit repentina, vel præuiſa, nam vtroque mo-
do excuſabit, ſi habet condiones ſuperius decla-
ratas, & eius neceſsitas ſit præciſa pro tali die,
nam ſi poteſt differri, & diſtribui per partes in plu-
res dies, tunc iam non erit vrgens neceſsitas.
Quod ſi occupatio non ſit integri diei, ſed magnæ
partis eius, tunc habet locum, vel poſtpoſitio ho-
rarum, ſi in priori tempore alia neceſsitas vrgeat,
vel antepoſitio, & præuentio, quando impedi-
mentum futurum, eſt in poſteriori parte diei, &
tunc non eſt dubium, quin hoc cadat ſub obliga-
tionem, quia præceptum obligat pro toto die, vt
ſuprà dictum eſt. Poteſt autem tunc aliquis excu-
C ſari, vel quia præuidere non potuit repentinum
impedimentum, vel certè quia non aduertit. Ad-
do denique quòd licèt fortaſſe aliquis peccauerit
negligenter ſe gerendo, & non præueniendo
tempus, nihilominùs exiſtente occupatione, pro
tunc excuſari, ſi eum pœniteat prioris negligen-
tiæ, quia iam eſt impotens moraliter ad implen-
dum præceptum, ſicut in ſimilibus ſuperiùs dixi-
mus.

Vltima excuſatio eſt diſpenſatio, de qua non- 37.
nulli Iuris periti cenſuerunt non poſſe à Summo 5. Et vltima excuſatio eſt diſpenſatio Summ. Pontificis quam aliqui non poſſe concedi ſaltem abſolutè in beneficiario, affirmant.
Pontifice concedi maximè beneficiario, qui ratio
ne officij tenetur, nam illa obligatio eſt iuſtitiæ
naturalis, in qua Pontifex diſpenſare non poteſt.
Addunt verò moderationem, & fatentur poſſe
D Summum Pontificem auferre obligationem de-
terminatè recitandi horas Canonicas, non tamen
per modum puræ diſpenſationis, ſed per modum
commutationis in aliquid æquiualens, vel deter-
minando illud, vel relinquendo prudenti arbitrio,
& voluntati diſpenſati. Quia determinatio ad
talem modum recitandi eſt ex præcepto Eccleſiæ,
& ita poteſt à Pontifice tolli, obligatio autem ali-
cuius orationis ratione ordinis. aut beneficij natu- *Panor.*
ralis eſt Ita ferè Panormitanus in cap. 1. de Celeb. *Turrec.*
Miſſ. quem ſequitur Turrecremata in c. *Eleutherius* *Angelus.*
diſt. 91. q. 5. & Angelus verb. *Hora* num. 6. Roſella *Roſella.*
numer. 13. & idem ſentit Maior in 4. d. 12. q. 6. *Maior.*
ad 1.

E Sed hi auctores ſupponunt falſam ſententiam 38.
de obligatione iuris diuini, ſiue ex vi ſolius ordi- Vera ſententia ſummus Pontifex ita abſolutè poteſt diſpenſare cum beneficiario, vt nihil cõpenſare teneatur.
nationis in ſacris, ſiue ex vi alicuius profeſsionis
Religioſæ, vt conſtat ſatis ex dictis in capit. 16. &
17. ſiue ex vi beneficij. Vnde dico, etiam cum be-
neficiario poſſe Pontificem ſimpliciter diſpenſa-
re, relinquendo hominem liberum ab omni obli-
gatione, tam dicendi officium diuinum, quàm re-
citandi aliquid loco illius. Ità tenuerunt Cardina-
lis, & Ioannes de Lignano, in Clement. prima de *Clement.*
Celebrat. Miſſ. quos refert Turrecremata ſuprà, & *Turrec.*
ſequitur Syluester ver. *Hora* q. 8. Tabiena n. 15. *Syluest.* *Tabiena.*
Armilla.

Armilla. *Nauarr.* *Aragon.* *Toletus.*

Armilla n.11. & Nauarrus c.11. n.31. Aragon 2. 2. q.83. ar.12. circa finem, Tolet. lib.2. capit. 14. Ratio eſt, quia hæc tota obligatio eſt ſimpliciter de iure Eccleſiaſtico, in quo Papa diſpenſare poteſt. Et declaratur, reſpõdendo ſimul ad fundamenta in cõtrarium, quia licet beneficium detur propter officium, non tamen eſt de iure diuino naturali, vt non detur niſi propter officium recitandi, vel has horas, vel aliquid æquiualens: poſſet enim Pontifex aliqua beneficia inſtituere propter alia munera ſine hac obligatione ſpeciali, hoc enim nec cum iuſtitiæ æquitate, nec cum Religione intrinſecè repugnat, ergo non obſtante inſtitutione beneficiorum, quæ nunc eſt, poteſt aliquod in tali, vel tali perſona eximere à tali onere, & hoc eſt diſpenſare.

39\. Obiectio.

Dices neceſſarium eſſe, vt propter aliquod Religioſum officium beneficium concedatur, aliàs iniuſta, & inualida eſſet conceſsio, ergo illud officiũ propter quod datur beneficium, erit opus in quod commutatur recitatio, & ita non erit abſoluta diſpenſatio. Reſpondetur primò fieri poſſe, vt beneficium detur intuitu paupertatis, & ſtudij cum onere recitandi, vt nunc datur præſtimonium, poterit ergo Pontifex concedere beneficium intuitu paupertatis, & ſtudij auferendo omne aliud onus, quia hoc non continet intrinſecam iniuſtitiam, & malitiam. Similiter poſſet cum parocho diſpenſare, vt retineat beneficium propter onus miniſtrandi Sacramenta, ſine obligatione recitandi, maximè ſi per alios publicum officium in Eccleſia dicatur, & ſic poteſt facilè de aliis beneficiis cogitari, poteſt ergo hoc onus ſimpliciter auferri, nullũ aliud ſubſtituendo loco illius, quod eſt propriè diſpenſatio.

Confirmatur magis diſpẽſationẽ à Papa cõceſſam fore abſolutã, cũ hoc tamen ſtat beneficiũ eſſe non poſſe ſine officio.

Deinde aſſero, aliud eſſe diſpenſationem benè aut malè concedi, aliud poſſe, vel non poſſe validè concedi. Vt ergo diſpenſatio ſit iuſta, regulariter neceſſarium erit, vt beneficium detur propter aliquod officium. Si autem Pontifex ſciens, & videns id faciat, valida erit diſpenſatio, etiam abſq; iuſta cauſa conceſſa, vt ſi nunc diſpenſaret cum habente obligationem, ne teneatur dicere officiũ B. Virginis, etiam ſine cauſa, valida eſſet diſpenſatio, licèt non bene data. Item ſi Papa det beneficium infanti, vel puero, quem ſcit eſſe ignorantem, ſupplendo defectum ſine cauſa, licet malè fortaſſe faciat, valida eſt collatio, & tamen continet virtualem diſpenſationem in officio, ſaltem pro tempore illius impotentiæ. Et ratio eſt, quia diſpenſatio, ſeu conceſsio fructuum Eccleſiaſticorum non eſt limitata ad ſolum huiuſmodi onus, vel officium, ſaltem vt valida ſit. Dixi autem *regulariter*, quia etiam aliquando poteſt eſſe iuſta conceſsio propter aliquas extrinſecas cauſas, vel gratitudinis, vel alicuius maioris commodi Eccleſiæ, reſpiciendo ſemper ad commune bonum eius.

40\. Epiſcopus nõ poteſt diſpenſare nec cũ clerico non beneficiario, propriè loquendo ne recitet in occurrẽte neceſſitate poteſt ſi illud eſt diſpẽſate. *Nauar.* *Turrec.*

Quæri verò poteſt, an inferior Prælatus, vt Epiſcopus, poſsit hanc diſpenſationem concedere? De quo breuiter dico primò, cum beneficiario diſpenſare non poſſe, vt ex proximè dictis facilè colligi poteſt, & confirmabitur ampliùs ex puncto ſeq. Secundò ergo aſſero neque cum clerico in ſacris diſpenſare poſſe propriè loquendo. Ita ſentit Nauarrus d cap.11. num.24. contra quemdam Girardum, quem citat idem, Turrec. in d. ca. *Eleutherius*, & ibi Archid. & à fortiori Panor. & alij ſupra cit. Et Ràtio eſt quia Epiſcopus non poteſt ordinariè diſpenſare in iure communi, niſi in caſibus ei conceſsis, vel in ipſo communi iure, vel ſaltem A per receptam conſuetudinem, hoc autem ius commune eſt, & in eo nihil ſpeciale conceſſum eſt Epiſcopis. *Dixi autem diſpenſare proprie loquendo*, quia in caſu dubio occurrente, licentiam dare poteſt Epiſcopus, vt ſupra diximus, illud verò potius eſt per modum interpretationis, quàm diſpenſationis.

Archidiac. *Panorm.* Fundamẽtũ.

Idem cenſent communiter Doctores de Prælatis regularibus reſpectu ſuorum ſubditorum. Ita docuit Vmbertus ſuper Conſtit. ordinis ſancti Dominici capite primo, quem referunt, & ſequũtur Cardinales Zabarella & Turrecremata in capit *Eleutherius*, diſtinct. 91. & illos ſequitur Nauarrus dicto cap. 11. n. 25. & Durant. libr. 3. de B Rit. capit 23. numer. 4. qui etiam refert Albertũ de Ferrariis in tract. de Horis Canonic numer. 9. omnes autem hi Auctores in hoc fundantur, quòd ita tenetur Religioſus profeſſus recitare officium, eo quòd fructibus Religionis alitur, ſicut beneficiarius tenetur ad officium, ratione beneficij. At hoc fundamentum non eſt verum, vt ſuprà oſtenſum eſt, & ideò non habet locum in monachis illa ratio. Neque etiam alia de obligatione iuris cõmunis, quia re vera monachi non obligantur ex rigoroſa lege Canonica, ſed ex conſuetudine. Et ideò eandem conſuetudinem cenſeo eſſe conſulendam in præſenti puncto. Nam ſi conſuetudo cum tanto rigore eſt introducta, vt Prælatus numquam ſoleat, neque audeat in ea diſpenſare, clarũ C eſt non poſſe, quia conſuetudo poteſt dare, & auferre iuriſdictionem, vel ſufficienter indicare illam. Dicti autem auctores videntur ſupponere talem eſſe conſuetudinem Religionum, in quibus talis eſt obligatio. Et eandem ſupponere videntur multa priuilegia conceſſa Prælatis Religionum ad diſpenſandum cum ſubditis in officio diuino non ſimpliciter, ſed cum debilibus, vel quoad aliquas circumſtantias. Quocirca vnaquæque Religio debet in hoc ſeruare ſuam conſuetudinem, & vti tantùm ſuis priuilegiis. Quod ſi aliqua Religio ex vi ſuæ inſtitutionis aliquid circa hoc habet peculiare, illud ſeruare poteſt, ſi per contrariã conD ſuetudinem derogatum non eſt, vt verbi gratia in Religione Sancti Franciſci non conſuetudine tãtùm, ſed ex præcepto regulæ tenentur iuuenes profeſsi ad chorum, officium recitare. Si ergo Prælati illius Religionis habent ex eadem regula, vel inſtitutione ſua, generalem poteſtatem diſpenſandi in præceptis regulæ, poterunt etiam in hoc diſpenſare, (niſi ſpecialiter excipiatur, vel ordine ſcripto, vel ſaltem conſuetudine) quia tunc non diſpenſant in iure communi, ſed in proprio. Item cùm hæc obligatio Religioſorum non ſit eis ab Eccleſia impoſita, ſed ab eis aſſumpta, & tali profeſsioni annexa, non videtur dubium, quin potuerit aliqua Religio hanc obligationem aſſumere E tantùm cum hac conditione, vt proprij Prælati habeant poteſtatem in ea diſpenſandi. De facto verò alia videtur eſſe conſuetudo, & ideo, vt dixi, illa ſeruanda eſt.

41\. Autoribus confirmatur id ipſum. *Vmbert.* *Zabarel.* *Turrecrem.* *Nauar.* *Durant.* *Albertus de Fer.* Fundament. illorum infirmum, doctrina tamen vera.

In religione S. Franciſci tenentur iuuenes profeſſi officiũ recitare.

CAPVT XXIX.

An beneficiatus non recitans per ſex primos menſes aliquid teneatur reſtituere?

IN hoc, & ſequenti capite nihil dicam de beneficiariis, qui licèt priuatim recitent, in choro non recitant, nec ſeruiunt, prout tenentur. Nam de his quando, & quomodo diſtributiones chori amittant,

amittant, ita vt illas retinere non poſſint in ſuperioribus dictum eſt ſufficienter, quantùm hæc materia poſtulat. Longior verò diſputatio de obligatione reſtituendi propter non reſidentiam, in proprium tractatum de Beneficiis reiicienda eſt. Solū ergò hic agimus de recitatione priuata,& omiſſione eius peccaminoſa,quoad pœnam propter illam ipſo Iure impoſitam. Suppono ſecundò pro clericis in ſacris,nullum habentibus beneficium, vel pro Religioſis profeſſis, nullam cenſuram eſſe impoſitā ob hāc culpam ipſo Iure, neq; aliquā aliā ſpiritualem, vel temporalem pœnam: nullibi enim in Iure Canonico, ſeu Pontificio talis pœna inuenitur ſcripta, neque etiam inuenitur circa hoc aliqua vniuerſalis conſuetudo,& ita nullus Doctorū talis pœnæ mentionem fecit. Quod ſi Religio aliqua, vel particularis Eccleſia, circa hoc habet aliquam conſtitutionem pœnalem, ad eos pertinet eam ſcire, qui poſſunt ea ligari, vel eam exequi tenentur. Idem ex eodem fundamento dicendum eſt, de clericis habentibus beneficia, quoad ſpirituales pœnas, & quoad omnes temporales, vna excepta, ſcilicet reſtitutione fructuum, de qua dicendum ſupereſt.

2. Reſtitutionis pœna fūdatur in Cōcil Later. & Pij. v. conſt.

Hæc autem reſtitutionis pœna in duobus Iuribus Canonicis fundata eſt. Vnum eſt Concilij Lateranenſis ſub Leone 10. ſeſſ. 9. *Poſt rubricam Reformationis Curiæ.* §. *ſtatuimus.* Aliud eſt Pij V. in Cōſt. 138. in Bullario Rom. in quorùm intelligentia, & declaratione tota reſolutio huius puncti conſiſtit, & ideò neceſſè eſt verba Pij V. præmittere, ipſe enim priùs refert, & in ſummam redigit verba Concilij, & poſtea ſuam declarationem addit. Sic ergo habet: *Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam: Ex proximo Lateranenſi Concilio ſalubris ſanctio emanauit,vt quicumq; habens beneficium Eccleſiaſticum, cum cura, & ſine cura, ſi poſt ſex menſes, quàm illud obtinuerit, diuinum officium,legitimo ceſſante impedimento, non dixerit, beneficiorum ſuorum fructus, pro rata omiſſionis officij, & temporis, ſuos non faciat,ſed eos tamquam iniuſtè perceptos, in fabricas ipſorum beneficiorum, vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur. Verumtamen multorum animi ſuſpenſione tenentur, cuiuſmodi ratæ prædictæ ratio ſit habenda. Nos huic rei euidentiùs, atque expreſſius prouidere volentes, ſtatuimus, vt qui horas omnes Canonicas vno, vel pluribus diebus intermiſerit, omnes beneficij, ſeu beneficiorum ſuorum fructus, qui illi, vel illis diebus reſponderent, ſi quotidie diuiderentur, qui vero Matutinum tantùm, dimidiam, qui cæteras omnes horas, aliam dimidiam, qui harum ſingulas, ſextā partem fructuum eiuſdem diei amittat. Choro addictus non recitans, omnibus horis Canonicis cum aliis præſens adſit, fructuſq;, & diſtributiones fortè aliter aſſignatas, ſola præſentia iuxta ſtatuta, conſuetudinem, fundationem, vel aliàs ſibi lucrifeciſſe prætendat: is etiam præter fructuum, & diſtributionum amiſſionem.*

Verba Cōſt. Pij V.

3. An in primis ſex menſibus accepti beneficij obligetur quis reſtituere, niſi recite Diuinum officium?

Duo ergo tempora ſunt in hac lege diſtinguenda, vnum eſt primorum ſex menſium, in quibus recitatio omittitur, nam pro illo non videtur in hac lege pœna peculiaris, vel obligatio reſtitutionis imponi, aliud tempus eſt, quando omiſſio vltra ſex menſes durat, nam ex tunc videtur incurri hæc pœna, & contrahi obligatio reſtituendi. Circa primum tempus dubitari poſſunt nonnulla, primum eſt, an ex vi huius iuris excuſetur quis ab obligatione reſtituendi pro illis ſex primis menſibus? Sunt enim diuerſæ opiniones, prima negat excuſari Ita tenet Soto libr. 10. de Iuſt. quæſt. 1. articul. 6. quod vt defendat, coniectat, imò certò credit, verba illa Concilij Lateranen. *poſt ſex*

1. Sent. affirmat. Soto.

A *menſes*, non eſſe ita legenda, ſed *per ſex menſes*, vt ſenſus ſit per illos ſex menſes teneri ad reſtitutionem pro rata, poſt illud verò tempus, ſi contumax poſt monitionem fuerit, ita, vt per alios quindecim dies bis ſaltem officium non dicat, priuandū eſſe beneficio. Hanc verò emendationem non ex alio codice, aut alia lectione probat,ſed ab incommodis. Primò, quia aliàs contextus non habet legitimum ſenſum. Nam ſi Concilium excuſat à reſtitutione per primos ſex menſes,quomodo ſtatim ſubdit. Vt ſi poſt illud tempus (vtique ſemeſtre) in ſimili negligentia permaneat, priuetur beneficio &c. Nam priùs debet concedi aliquod tempus, in quo teneatur reſtituere ſine priuatione beneficij, vt conſtat ex verbis eiuſdem legis: ergo illud tempus, in quo reſtitutio facienda eſt ſine periculo pœnæ priuationis beneficij non eſt niſi primum ſemeſtre tempus. Secundò, quia fuiſſet nimia relaxatio legis, ſi tranſgreſſionem per ſex menſes abſque vlla pœna relinqueret.

4. Soti ſent. audaciæ incuſatur dum mutatione verborum Concilij ſtabilitur.

Sed hæc Soti coniectura meritò ab aliis auctoribus, quos referemus, improbata eſt, quoad textus mutationem, ſeu emendationem,quia non inuenitur talis mutatio, aut varietas lectionis in aliquo codice, aut impreſſione illius Concilij. Vnde nimia videtur audacia, propter apparentes difficultates, vel incommoda textum mutare. Nam hoc potiùs eſt reprehendere Concilium,quàm veram eius lectionem proferre. Nunc verò hoc multo magis indubitatum eſt, quia Pius. V. referens Concilij ſtatutum expreſſè dicit, *Poſt ſex menſes.* Ad primam verò Soti coniecturam reſpondent aliqui, tempus illud medium, in quo reſtitutio pro rata facienda eſt, ante priuationem beneficij, eſſe quindecim, vel potius terdecim dierum, nam pro illis iam reſtituere cogitur, & ſi per duos alios dies in contumacia perſeueret, beneficio priuandus eſt. Sed non eſt veriſimile ſolùm ad quindecim dies reſpexiſſe Concilium, cùm dixit: *Pro rata omiſſionis recitationis officij, & temporis* &c. quia hæc verba indefinita quodcumq; tempus comprehendunt, & quia ipſa diſpoſitio,& modus legis aliquid ampliùs requirit Eſt ergo aduertendū,in illa lege pœnā priuationis beneficij nō eſſe ipſo Iure impoſitam, ſed imponendam, vt verbum ipſum *Priuetur*, & illud *vt beneficio priuari poſſit*, manifeſtè oſtendit. Et prætere antequam pœna poſſit imponi, requiritur præuia monitio, & ſubſequens contumacia durās, poſt monitionem per quindecim dies modo declarato. Quia ergo illa monitio non ſtatim fit poſt ſex menſes, contingere poteſt, vt aliquis per multum tempus non recitet poſt primos ſex menſes non admonitus, & conſequenter non ſpecialiter contumax hominis monitioni: tunc ergo pro toto illo tempore, tenebitur reſtituere, & non eſt obnoxius pœnæ priuationis beneficij, donec legitimè moneatur &c. Et hic eſt proprius, & facillimus ſenſus ſine vllo incommodo. Nam ſi contingat ſtatim poſt ſex menſes monitionem fieri, tunc quidem ſolùm pro quindecim diebus conceduntur induciæ, vt ſic dicam, vſque ad priuationem beneficij, cum obligatione reſtituendi pro rata pro eiſdem diebus, quod nullum eſt inconueniens, quia illud tempus poteſt eſſe maius, vel minus iuxta diligentiam admonentis. De altero verò incommodo, quod Soto infert, ex ſeq. puncto conſtabit, nullum eſſe.

Aliquorum reſponſio ad 1. Soti Coniecturam.

Vera reſponſio ad prædictam coniecturam.

5. 2. Sent. aſſerit excuſari illis ſex mẽ-

Ex dictis ergo verbis, *Poſt ſex menſes*, videtur concludi excuſari beneficiatum à reſtitutione ex vi illius legis pro illis ſex menſibus. Et ita tenet

Nauarrus

ſibus beneficiatium ſaltē negatiuè à reſtitutione ſi nō recitet.

Nauarrus capite 21. de Orat. numer. 58. ſed, vt hoc verum ſit, intelligendum eſt negatiuè, vt ſic dicam, non poſitiuè id eſt, intelligendum eſt, legem illam non obligare ad reſtitutionem pro illis ſex menſibus, atque ita non accuſare, (vt ſic dicam) & hanc voco negatiuam excuſationem. Poſitiuè autem non excuſat illa lex, quia nullam licentiam præbet, nec donat fructus illius temporis, ſi aliàs erant obnoxij reſtitutioni, ſed relinquit illud tempus in eo ſtatu, in quo antea erat. Et ita ſoluitur clariſſimè ſecundum inconueniens à Soto illatum, quia nulla relaxatio Iuris pro eo tempore facta eſt, ſed ſolum non eſt additus nouus rigor pro illo tempore: quod optima ratione fieri potuit, ne grauiſſima lex, & pœna noua, ſine aliqua temporis moderatione ferri videretur. Quapropter nō video vnde ex hac lege collegerit Nauarrus ſuprà, pro illis ſex menſibus non eſſe vllam obligationem reſtituendi, quod adeò certum exiſtimauit, vt inde ſumpſerit irrefragabile argumentum (vt loquitur) ad inferendum, ante illam legem nullam fuiſſe obligationem reſtituendi. Nam, re vera, ex illa lege nulla poſitiua excuſatio colligitur. Vnde nullum inde poteſt ſumi argumentum ad aliam quæſtionem, ſed potiùs ex deciſione illius quæſtionis pendet reſolutio circa obligationem reſtituendi aliquid pro illis ſex menſibus, vt bene animaduertit Durantus lib. 3. de Ritib. cap. vlt. in fin.

2. Soti coniectura eneruatur.

Nauar.

Durant.

6.

Inquiritur, an quādo ex hoc iure nō obligatur beneficiarius ad reſtitutionem, obligetur ne ex alio iure.

1. Sent. negat. eſt Nauar. & probatur primo.

Ex dictis ergo ſolùm habemus, ius hoc poſitiuum non obligare ad reſtituendum aliquid pro illis ſex menſibus. Inquirendū ergo ſupereſt, an ex alio iure naſcatur obligatio, in quo dubio Nauarrus in diſtinct. nume. 58. abſolutè negat dari pro illo tempore aliquam obligationem reſtituendi. Fundamentum eius eſt, quia tota, & adæquata cauſa huius obligationis pro tempore ſubſequente poſt ſex menſes eſt illud ius Eccleſiaſticum, ſed illud non obligat pro illis primis ſex menſibus, ergo ſimpliciter non erit in illis talis obligatio. Nam ſi affirmatio eſt cauſa adæquata affirmationis, negatio talis cauſæ, optimè infert abſolutam negationem effectus. Antecedens probat, primò ex vi illius verbi *Statuimus*, in dicto Concilio poſiti, *quod eſt*, inquit, *argumentum, & ſignum inductionis iuris noui*, iuxta quaſdā Gloſſas communiter receptas. Secundo, quia attento iure communi antiquiori, non tenebatur beneficiarius non recitans ad reſtituendos fructus ſui beneficij, quia nullum extat ius antiquum ad hoc obligans, neque ex ſolo iure naturæ ſequebatur talis obligatio. Quod probatur, quia obligatio reſtituendi ſolùm naſcitur ex peccato contra iuſtitiam commutatiuam, beneficiatus autem omittens officium, ex natura rei non peccat contra iuſtitiam commutatiuam, eſto aliàs (quod omnes fatentur) mortaliter peccet, contra obedientiam Eccleſiæ, vel contra Religionem, ad quam pertinet actus orandi præceptus. Et hāc ſententiam docet idem Nauarrus. diſt. capit. 7. numero 31. & cap. 10. numero 37. & dicit eſſe communem in cap. 1. de Celeb. Miſ. vbi ex profeſſo id diſputat Panormitanus, nu. 8. & pro ea refert Cardinalem referuntur etiā Ioannes Andreas Ioānes de Lignano, & Antonius de Butrio. Et ſequuntur frequentius Summiſtæ, Syluester ver. *Clericus*, 4. quæſt. 23. numer. 16. vbi etiam Roſella numer. 28. & Tabiena ver. *Beneficium*, 3. nume. 11. & Armilla verb. *Beneficium*, num 69. & verb. *Clericus*. numer. 27. qui alios referunt.

Verbū Statuimus eſt ſignum inductionis iuris noui.

Panor. Cardin. Io. And. Ioan. Lig. Ant. de Butrio. Syluest. Tabiena. Armilla.

7.

Et vera

Nihilominus contrariam ſententiam, nimirum, ex natura rei ſequi obligationem reſtituendi ex hac officij omiſſione, quando obligatio ex beneficio oritur, tenuit Soto in d. lib. 10. de Iuſt. quæſt. 5. articulo 6. Et idem ſentit Bartolomæus Medina in ſua Summa, cap. 12. §. 11. & ex Canoniſtis tenuit Calderinus, quem omnes referunt in cap. 1. de Celeb. Miſſ. ſequitur Couarruuias libro 3. Variar. cap. 13. numero 10. vbi refert Decium, & Ripam, idem tenuit Adrianus in 4. in materia de Reſtitut. quæſt. An Eccleſiaſticus vltra victus decentem neceſſitatem, &c. concl. 1. & idem ſumitur ex Alexandro Alenſ. 3. part. quæſt. 36. m. 5. articulo 2. vbi generaliter loquitur de clerico habente beneficium, cui non deſeruit, quem dicit eſſe raptorem, & furem, & exponit exemplum in eo, qui accipit mercedem, vt laboret in vinea, & poſtea non laborat. Idem Angelus verb. *Hora*, numer. 11. qui citat Laudunum. Item Graffis libr. 2. Deciſ. cap. 50. qui refert Archid. in cap. *Si Canonici*, §. *Sciruri*, de Offic. Ord. in 6. Idem tenet Ancharanus conſil. 228. Geminianus in cap. vltim. de Reſcriptis in 6. Iaſon in leg. penult. C. de Teſtam. Baldus in leg. 1. Cod. de his qui, vt indigni, &c. quos etiam refert Azor d. lib. 10. cap. 14. in principio. Sequitur Durantus d. lib. 3. de Ritib. cap. vltim in fin. Fundamentum huius ſententiæ eſſe debet. Quia beneficiarius omittens recitationem debitam peccat contra iuſtitiam commutatiuam, ex qua intrinſecè oritur obligatio reſtituendi, vt conſtat. Antecedens probatur; quia ſtipendiarius ex iuſtitia commutatiua, tenetur id facere, pro quo ſtipendium accipit, vnde ſi omittat, & nihilominus recipiat ſtipendium, contra iuſtitiam commutatiuam peccat. At ita ſe habet beneficiarius, recipit enim ſtipendium pro labore, iuxta illud: *Qui altari deſeruiunt, de altari participant*, 1. ad Corinth. 9. nam decimæ dantur pro miniſterio, Deuteronom. 18. & Numer. 18. ergò.

Sententia obligari beneficiatum primis ſex mēſibus ad reſtitutionem ſi non ex nouo iure, certe ex natura rei.

Soto. Bar. Med. Cald.rin. Couar. Decius. Adrian. Alenſis. Ang. Laudun. Graffis. Archid. Anchar. Geminia. Iaſon. Baldus. Azor. Durant.

Fundament. Beneficiarius omittēs recitationē, peccat contra iuſtitiam commutatiuam.

8.

Reſponſio Panorm. ad propoſitum fundamētū.

Ad hanc verò rationem reſpondet primò Panormitanus negando, officium diuinum eſſe proprium laborem, ſeu propriam cauſam, propter quam dantur clerico fructus beneficij, nam etiam dantur illi fructus, vt clericus aſſumptus in ſortem Domini, viuat de patrimonio Chriſti, & non mendicet, capit. 2. de Præb. c. *Diaconum*, 93. diſtinct. Et quia licet non ſeruiat Eccleſiæ dicendo officium, ſeruit, inquit, Eccleſiæ vniuerſali in ordine clericatus. Sed hanc reſponſionem meritò improbat Angelus quia licèt beneficium detur clerico, vt viuat, non tamen ſimpliciter, ſed vt viuat ſecundum cultum Dei. Non ergo dantur ei fructus beneficij tantùm, vt pauperi merè gratis, & liberaliter, ſed, vt laborando, & inſeruiendo Eccleſiæ, ab illa, vt par eſt, ſuſtentetur. Nec negari poteſt, quin axioma illud ſumptum ex cap. vltim de Reſcr. in 6. *Beneficium datur propter officium*, intelligatur ſecundum relationem, & correſpondentiam, vt ſic dicam, iuſtitiæ commutatiuæ, qualis eſt inter ſtipendium, & opus. Quod bene confirmatur ex cap. *Clericus victum*, 91. diſtinct. ibi, *Stipendio priuatus*, loquitur enim de clerico, qui ſine cauſa non ſeruit. At verò oſtendimus ſupra, illud axioma, *Beneficium datur propter officium*, propriè, & in rigore intelligi de officio recitandi horas Canonicas. (Ita enim apertè exponitur in d. Concilio Lateranenſi) ergo ratio facta ſuam vim retinet. Propter id verò, quod Panormitanus ait, clericum accipere beneficium, ne cogatur mendicare, facilè poſſet concedi, quòd ſi clericus ſi tam pauper, vt niſi ex fructibus beneficij alatur, cogendus ſit mendicare, excuſetur à reſtitutione quoad eam partem, quam in ſuam ſu-

C. Cleric.

Conc. Lat.

Impugnatur reſpōſio Panorm.

ſtentationem conſumpſit. Non quia non peccauerit peccato de ſe obligante ad reſtitutionem, ſed quia reſtitutio illa donanda eſſet pauperibus, & pars illa iam fuit pauperi conceſſa. At verò ſi clericus non ſit pauper, iam hoc titulo nihil poteſt accipere, ſed tantùm per modum ſtipendij, ſi officium ſuum impleat. Si enim clericus nullum omnino officium in Eccleſia faciat, non video, in quo inſeruiat vniuerſæ Eccleſiæ, ſolùm ex eo quòd clericus eſt.

9. *Alia reſponſio Syluestri ad propoſitū fundamētū.*

Aliter ergo Sylueſter reſpondet dicens, officium, propter quod datur beneficium, non eſſe ſolas horas Canonicas, ſed alia etiam Eccleſiaſtica officia, præſertim miniſterium ſacrificij, & Sacramentorum. Imò addit, principalem cauſam, propter quam dantur beneficia, eſſe alia miniſteria Eccleſiaſtica, officium verò recitandi eſſe ſecundarium, & ideò etiam ſi omittatur, non obligare ad reſtitutionem, quia relinquitur alia cauſa ſufficiens, propter quam poſſit recipi ſtipendium. Et hoc ſenſu concludit beneficium non dari propter officium recitandi ſub conditione, ſed ſub modo, & ideò modo non ſeruato, fructus nihilominus eſſe beneficiati.

Reſponſio Syluest. inſtitutū nō omnino cōuincit.

Sed hæc reſponſio Syluestri benè quidem declarat beneficiatum non recitantem, non teneri ex natura rei, & ſecluſo iure poſitiuo, ad reſtituendum omnes fructus ſui beneficij, quia recitatio non eſt adæquatum officium, & conſequenter eius omiſſio ad totalem (vt ſic dicam) reſtitutionem non obligat, quod ingenuè fatentur

Soto. Medina.

Soto, & Medina, imò in hoc excedunt, vt infrà dicam. Non verò euitat Sylueſter per illam reſponſionem omnem reſtitutionem vt oſtendam.

10. *Beneficiarius tenetur ex natura rei ad aliquam reſtitutionem, ſi non recitet.*

Dico ergo primò, in hoc puncto, beneficiarium non recitantem teneri ex natura rei ad aliquam reſtitutionem faciendam. Hoc apud me conuincit ratio facta, quòd illud peccatum eſt contra iuſtitiam commutatiuam, eſt enim acceptio mercedis ſine redditione laboris. Vnde nō obſtat, quod beneficium habeat alia ſeruitia, quia inde ſolùm fit pro illis poſſe aliquam partem fructuum retinere, prudenti arbitrio, partitione facta, non tamen inde efficitur, quod poſſit omnes retinere, quia officium recitandi eſt quædam pars adæquati ſeruitij, cui aliqua pars etiam fructuum reſpondet.

Quomodo officium citādi eſt munus principale, in ſtatu clericali.

Quod verò Sylueſter ait, hoc officium eſſe minus principale, & ſecundarium. In primis licet fortaſſe ſit verum de officio pſallendi, non tamen ſimpliciter de officio recitandi, nam penſum hoc tamquam vnum ex præcipuis in Eccleſia habetur inter ea, proter quæ beneficia conceduntur. Deinde eſto id concedatur, non refert, ſatis enim eſt, vt hæc ſit quædā pars muneris debiti ex iuſtitia, & non leuis, ſed ſatis grauis, nā id ſatis eſt, vt grauiter lędatur iuſtitia in illius omiſſione, & vt inde naſcatur obligatio reſtituēdi partē fructuū proportionatā illi parti officij, ſiue illa pars principalior, ſiue minùs principalis ſit. De quo exiſtimo non poſſe generalem regulam tradi, nam in quibuſdam beneficiis videtur hoc penſum eſſe minùs principale, vt in beneficiis Parochiarum, in aliis videtur præcipuum eſſe, vt in Canonicatibus, & ſimilibus. In quibuſdam verò eſt totum officium, quia non habent aliud ſeruitium, vt ſunt præſtimonia. Quæ conſideratio neceſſaria eſt, ſecluſo iure poſitiuo, ad definiendum, an reſtitutio ſit facienda integrè, vel ex parte, & ſi ex parte, an ex maiori, vel minori? Nam in præſtimoniis, & ſimilibus reſtitutio eſſet integrè facienda, quia totum opus talis beneficij omittitur. In aliis verò reſtitutio partis ſufficeret, maioris autem, aut minoris iuxta proportionem officij, & ſeruitij, vt dictum eſt, & in his omnibus conſentiunt Soto, & Medina & poſſunt etiam nūc eſſe vtilia pro tempore ſex menſium, de quo nunc tractamus.

11. *Reſtitutio hæc poteſt fieri non ſolum in bonis tēporalibus, ſed etiam in ſpiritualibus recitando, v. g. per ſex mēſes ſequētes officium bis in die.*

Addo verò ſecundò, non videri neceſſarium ex natura rei, vt hæc reſtitutio fiat in bonis, ſeu fructibus temporalibus beneficij, ſed poſſe fieri in bonis ſpiritualibus, quæ fuerunt omiſſa, atque hoc modo videmur moderari rigorem ſecundæ ſententiæ, qui Panormitanum & alios terruit. Declaratur autem in hunc modum, nam ſi beneficiarius per ſex menſes omiſit officium Canonicum, videbitur ſatisfacere pro iniuſtitia facta, ſi per alios ſex menſes illud officium ſuppleat.

Obiectio bipartita.

Dices, per hoc non ſatisfacere priori obligationi, tum quia quotidie poſteà vrgetur noua, & diſtincta obligatione, tum etiam, quia iam tempus obligationis pertranſiit, & ita non habet locum talis recompenſatio: propter quod ſuprà dicebamus, qui in vno die omiſit officium, non teneri ſupplere in alio, quia non poteſt.

Solutio 1. partis.

Sed hæc non obſtant, nam quod ad primum attinet, ſi ille beneficium dimittat, vel illo priuetur, non procedit illud impedimentum. Si verò idem beneficium ſemper teneat, poterit quotidie duplicatum officium recitare, ſemel, vt ſatisfaciat quotidianæ obligationi, & iterum, donec priorem iniuriam reſarciat. Nam licèt ad hoc abſolutè non cogatur, tamen ſi vult excuſare reſtitutionem ſtipendij, neceſſe eſt, vt id faciat.

Solutio 2. partis.

Vnde facilè reſpondetur ad alteram partem. Aliud enim eſt, conſiderare præceptum recitandi tali die, aliud verò eſt conſiderare, nocumentum illatum per omiſſionem recitationis debitæ. Quoad primum quidem verum eſt, non poſſe ampliùs impleri præceptum, prout illo die obligabat, & ideo ex vi ſolius obedientiæ, vel Religionis, non manet talis obligatio. At verò ſecundum, id eſt, nocumentum, reparabile eſt, non ſolùm materialiter, vt ſic dicam, reddendo pecuniam, ſed etiam ſpiritualiter compenſando omiſſionem ſpiritualem, per ſpiritualem actionem, quod quidem ſubſtantialiter, vt ſic dicam, fieri poteſt, ſatiſque eſſe videtur.

Confirmatur exemplis.

Quod hoc exemplo declaro, nam ſi quis recipit ſtipendium, vt hac hebdomada determinata tres Miſſas diceret, & id omiſit, contra pactum peccauit quidem, ſi tamen poſtea illa tres Miſſas dicat, iuxta intentionem dantis eleemoſynam, non tenebitur ſtipendium reſtituere. Idem cenſeo de illo, qui ex beneficio, vel capellania tenetur tot Miſſas in anno dicere, nam licet in eo peccauerit grauiter, nihilominùs ſi in altero anno totidem Miſſas integrè, & cum debita intentione dicat, non tenebitur reſtituere fructus illo anno perceptos. Ratio autem eſt, quia licet peccatum fuerit in dilatione ſolutionis, tandem obſequium debitum ad æqualitatem ſoluitur, & illa iniuſtitia, quæ fuit in circumſtantia temporis prætermiſſa, reparabilis non eſt. Vnde etiam in modo reſtituendi per redditionem fructuum, vel ſtipendij, incommodum illud non reparatur. Hic autem diſcurſus totus habet locum in præſenti caſu. Quapropter non dubito, quin ſiquis velit hoc modo reſtituere, ſatisfaciat in toto rigore iuris naturalis, & ſecluſo poſitiuo.

12. *Hæc ſpiritualis reſtitutio nō opus eſt, quod fiat eadem in ſpe-*

Maius mihi dubium eſt, an eligendo hunc modum ſpiritualis reſtitutionis, teneatur quis in præſenti caſu reſtitutionem facere, in eadem ſpecie actionis, id eſt, in recitatione horarum, an poſſit ſatisfacere, vel per alias preces æquales, prudentis

arbitrio,

…cie actionis, ſed poteſt eſſe per alias preces æquiualentes.

arbitrio, vt verbi gratia per integrum Roſarium, vel per ſacrificium Miſſæ tot diebus repetitum pro illa intentione, vel ſimilia? Nam ſi conſideremus iuſtitiæ rigorem, videtur neceſſarium reddere idem opus in ſpecie, nam mercenarius conductus ad fodiendum in vinea, non ſatisfaciet aliud opus ſuo arbitrio faciendo, etiam in Domini vtilitatem, & qui debet triticum, non ſatisfacit reddendo oleum, ſi poſſit ſoluere debitum in propria ſpecie. Nihilominus contrarium cenſeo dicendum, in præſenti caſu, quia quando creditor moraliter, & rationabiliter præſumitur acceptare, ſufficit æquiualens compenſatio, licet non ſit omninò æquiualens in eadem materia. Ita verò præſumitur in præſenti, quia ſpiritualis fructus ab Eccleſia intentus, poteſt eſſe æqualis, vel maior in alio genere ſpiritualis compenſationis, vnde illa quaſi materialis diuerſitas non videtur impedire condignam ſatisfactionem, & poteſt deſeruire, vt facilius, & ſuauiùs fiat. Confirmarique hoc poteſt à ſimili ex voto vnius operis, quod hac ratione impleri poteſt per aliud æquale. Solùm poſſet quis hæſitare, quia officium Canonicum dicitur in perſona Eccleſiæ, quæ circumſtantia non ſuppletur per ſingulares orationes, vel opera, præter Miſſæ ſacrificium. Sed dico, neque eſſe certum, cùm horæ recitantur priuatim, dici in perſona Eccleſiæ, neque illam circumſtantiam eſſe reparabilem, poſtquam ſemel officium omiſſum eſt. Nam licet illud officium alio die dicatur, vel repetatur, iam non dicitur iuxta conſtitutionem ab Eccleſia præſcriptam, & ideo non dicitur in perſona eius. Hoc tamen non impedit, quin illa ſit condigna ſatisfactio, quia ſubſtantia actionis eſt eadem, & fit meliori modo poſſibili. His ergo modis limitata, & declarata ſecunda ſententia mihi probatur, & credo poſſe ſecuriſſimè ad praxim applicari, etiam nunc pro tempore ſex menſium, de quo tractamus.

Probatur tradita doctrina. — Cõfirmatur exemplo. — Obiectio. — Solutio.

13.

1. Sent. aſſerens illũ qui primis ſex menſibus recitauit, & aliis ſequentibus minimè, poſſe vti priuilegio legis.

Duo verò ſuperſunt adnotanda circa eamdem legem Concilij Lateranenſis, prout de eodem tẽpore loquitur. Quæ video à Doctoribus prætermiſſa, & indigent declaratione. Vnum eſt circa illa verba: *Si poſt ſex menſes ab obtento beneficio &c.* Nam ſtatim occurrit interrogare, quid ſit dicendum, ſi quis per ſex primos menſes, vel per maius tempus integrè recitauit, & poſteà cœpit omittere, num incipiat ſtatim obligari peculiari onere reſtituendi per illam legem impoſito, vel ſemper immunis ſit à peculiari pœna illius legis, donec ſex menſibus recitationem, vel continuè, vel interpolatis diebus, omittat? Nam ſi ſpectemus tenorem verborum, videntur in rigore reddere priorem ſenſum. Aliundè verò videtur hoc difficile creditu. Cur enim erit melioris conditionis ille, qui ſtatim à principio obtenti beneficij iniquè ſe geſſit, vt mitiùs cum illo agat illa lex, quàm cum illo, qui in principio bene ſe geſſit, & poſtea per fragilitatem humanam, non maiori culpa, neque diuturniori tempore deliquit? Videri ergo poteſt, habentem beneficium non obligari ad reſtitutionem ex vi illius legis per primos ſex menſes, in quibus non recitauit poſt obtẽtum beneficium, ſiue illi ſint primi à die obtenti beneficij, ſiuè in quocumque temporis diſcurſu. Nam illa verba: *Si poſt ſex menſes ab obtento beneficio*, intelligi poſſunt de ſex menſibus, non ſolùm obtentionis, ſed etiam non recitationis. Sed non oportet vim inferre textui, nam verba Concilij, *ſi poſt ſex menſes ab obtento beneficio*, videntur perſpicua, & apud

2. Et vera ſent aſſerens priuilegium finiri primis

A Pium V. clariùs dicitur, *ſi poſt ſex menſes, quam illud obtinuerit*, ergo poſt ſex menſes ſaltem à poſſeſſione beneficij, ſiuè in illis quis recitet, ſiue non, incurritur pœna illius legis non recitando. Vnde illi ſex menſes conceſſi ſunt non habita ratione ad initium tranſgreſſionis, vt ſic dicam, ſed ad initium obtentionis beneficij. Quia voluit lex non ita punire nouitium, vt ſic dicam, in illo munere, quia fortaſsè in illo tempore ſolent eſſe plures occaſiones omittendi. Et in hoc ſenſu eſt communiter intellecta illa lex.

Sex mẽſibus ab obtento beneficio.

14.

Reſtitutionis obligatio ſolum incipit poſt ſex menſes licet cõtinuata ſerie beneficiatus neque in illis recitet, neque deinceps. Probatur.

Aliud explicandum eſt, an is, qui per ſex menſes non recitauit, maneat liber à pœna illius legis, etiamſi per maius tempus duret non recitando: ſi verò culpa ſit diuturnior, eo ipſo totum peccatum B à principio, maneat obnoxium illi pœnæ? Nam verba textus videntur ambigua, ſic enim habent: *Si poſt ſex menſes ab obtento beneficio diuinum officium non dixerit, legitimo impedimento ceſſante, beneficiorum ſuorũ fructus ſuos nõ faciat pro rata omiſsionis recitatione officij, & temporis.* Vbi non declarat, an loquatur de toto tempore omiſſionis excedẽte durationem ſex menſium, an de ſolo illo tempore, quod vltra ſex menſes additur. Sed ſine dubio hoc poſteriori modo eſt illa lex intelligenda. Et ita videntur ſupponere Nauarrus & omnes, tum quia hic ſenſus mitior eſt, tum etiam, quia Concilium noluit de illis primis ſex menſibus quicquam de nouo diſponere, ſiuè peccatum vltra differatur, ſiuè non. Et hoc etiam videtur indicaſſe Pius V. quando declarauit, C in omiſſione illorum ſex menſium grauiter peccari, & de reſtitutione nihil dixit.

Cõfirmatur.

CAPVT XXX.

Quid teneatur reſtituere, qui poſt ſex menſes non recitat.

Principio inquirendum eſt, an hæc lex obliget ad reſtitutionem faciendam in conſcientia ante iudicis condemnationem, etiamſi crimen occultiſſimum ſit. Nam Soto lib. 10. de Iuſt. quæſt. 5. artic. 6. dixit non obligare, quia credidit Concilium non fuiſſe receptum, & præceſſit Pium V. At D verò Medina qui conſtitutionem Pij V. nouit, auſus eſt dicere, decretum illud eſſe pœnale, & non obligare, donec iudex præcipiat. 1.

Soto. — *Medina.*

2.

Stãte decreto Conc. in ſua vi reſtitutio facienda eſt ante iudicis ſententiam, atque adeò lex illa obligat in conſcientia.

Tria ergo breuiter dicenda ſunt: Primum eſt, ſtante decreto Concilij Lateranenſis in ſua vi, reſtitutionem hanc eſſe faciendam in conſcientia ante iudicis condemnationem, licèt delictum occultiſſimum ſit. Probatur primò ex illis verbis *Beneficiorum ſuorum fructus ſuos non faciant.* Nam lex potens eſt ad impediendam acquiſitionem dominij, & verba illa ſufficienter ſignificant hunc effectum, ergo faciunt illum. Sed nemo poteſt retinere, quod ſuum non eſt, ſed in conſcientia tenetur reddere, cui debetur, ergò. Confirmatur ex illis verbis, *Sed eos tanquam iniuſtè perceptos erogare teneatur.* E Naſcitur ergo illa obligatio ex iniuſtitia, ergo vrget in conſcientia ſecluſa coactione. Secundò dico, ſaltem poſt conſtitutionem Pij V. dubitari non poſſe de vigore illius legis, quia ipſe ita illã declarat, vt eam de nouo ſtatuat, ſi neceſsè ſit, dicens, *Nos huic rei euidentius, atque expreſſius prouidere volentes, ſtatuimus &c.* Nec dubitari poteſt, quin illa Pontificia conſtitutio ita ſit vſu recepta, vt obliget. Neque Medina hoc vocauit in dubium, neque homines Pij, & docti. Addo, ex illa colligi, etiam

Poſt conſt. Pij V. res eſt indubitata.

antea decretum Concilij habuiſſe robur ſuum, & A vim. Tertiò aſſero, legem Pij V. in hac parte, non ita eſſe pœnalem, aut deſiderare iudicis actionem. Tum quia ipſe non ſtatuit nouam pœnam, ſed declarat, quomodo ſit facienda reſtitutio à Concilio præcepta, relinquens debitum reſtituendi in eo gradu, & modo, quo per Concilium fuerat inductum. Tum etiam quia ipſe vtitur illo modo loquendi talem, vel talem partem fructuum amittat, & prius retulerat illa verba Cõcilij *Fructus ſuos non faciat, & tamquam iniuſtè perceptos &c.* Et in illis fundat conſtitutionem ſuam.

Improbabile eſt omninò legẽ Pij V. tãtum eſſe pœnalem.

3.

Ex his ergo concluditur, hodie reſtitutionem eſſe faciendam iuxta tenorem, & modum à Pio V. præſcriptum, & in conſcientia, nulla expectata iudicis ſententia. Ita ſentiunt Nauarrus diſt. cap. 7. B de Orat. numero 32. & in Manua. cap. 21. numero 122. Couarruuias lib. 3. Varia. capit. 13. in fin. Corduba in Summ. Hiſp. q. 33. Durantus, Graffis, & alij ſupra citati.

Nauar. Couar. Cordub. Durant. Graffis.

4.

Soti ſent aſtruens beneficiatũ nõ recitantẽ ſolum obligari ad reſtituendam eã partẽ quæ officio recitandi reſpondet.

Secundò declarandum eſt, quid ſit reſtituendum, an ſimpliciter omnes fructus beneficij, ſeu beneficiorum, vel tantùm ea pars, quæ officio recitandi in beneficio correſpondet? Soto hoc poſteriori modo interpretatur decretum Concilij, ſolùm, quia alius ſenſus videtur nimium rigoroſus. Ipſe verò interpretationem non accommodat verbis Concilij, poſſet autem accommodare ad illa, *Non faciat fructus ſuos pro rata omiſſionis recitationis officij, & temporis,* nam illud *pro rata* videtur intelligendum reſpectu fructuum beneficij non ſimpliciter, ſed prout recitationi correſpondent, ac debentur. C Sed tamen hanc euaſionem excuſſit Pius V. Primò, quia declarauit, *ratam* intelligendam eſſe per proportionem ad horas Canonicas, & recitationem earum, vt poſtea exponemus, ſecundo, quia dixit *Omnes beneficij, ſeu beneficiorum ſuorum fructus &c. eius dici amittat.*

5.

Medina in eam it ſentẽtiam & aliter explicat verba Pij V. *Aragon. Ludouic. Lopez.*

Nihilominus Medina perſtitit in ſententia Soti, quia putat continere euidentem iuſtitiam, & æquitatem, & eum ſecuti ſunt Aragon & Ludouicus Lopez. Ad Pium autem V. duobus modis reſpondent. Primò, vt ſolùm loquatur de beneficiis, quæ nullum habent ſeruitium præter recitationem officij. Sed hoc improbabile eſt. Tum quia Concilium Lateranenſe expreſsè dicit, D *Quicumque habet beneficium cũ cura, vel ſine cura* Et hoc refert Pius V. & vocat *Salubrem ſanctionem*, quam confirmat, tum etiam quia declarat extendi ad præſtimonia, & quæcumque alia beneficia etiam nullum ſeruitium habentia. Secundò reſpondent, verba illa, *Omnes beneficij ſeu beneficiorum ſuorum fructus &c.* reſtringenda eſſe ad illos fructus, qui iuxta proportionem ab ipſis excogitatam recitationi horarum correſpondent.

6.

Vera ſententia ex vi illius legis qui non recitat, debet reſtituere omnes fructus proportione declarata à Pio V. *Nauar. Couar. Durand. Graffis. Valent. Pet. Nauar. Azor.*

Nihilominus dicendum eſt, ex vi illius legis reſtituendos eſſe omnes fructus beneficiorum omnium, quæ habet ille, qui non recitat, cum proportione declarata à Pio V. Ita tenent Nauarrus, Couarruuias, Durantus, Graffis, & alij ſuprà citati, & Valentia 3. part. quæſt. 2. vltim. punct. in fine, & E Petrus Nauarra lib. 2. de Reſt. capite 2. à numero 183. præſertim numero 196. & ſequentibus, & Azor lib. 10. ca. 14. quæſt. 5. Ratio non eſt alia niſi verba Concilij, quæ Pius V. tam expreſsè declarauit, addita diſtributione, vt nemo poſſit propria auctoritate illa limitare: ſic enim ait *Omnes beneficij, ſeu beneficiorum fructus, qui illi, vel illis diebus reſponderent, quotidie diuiderentur.* Sed aiunt, cùm ait *omnes*, loqui tantùm de omnibus reſpondentibus obligationi recitandi. Sed contrà, nam iſti fructus (ſecundum illos auctores) non ſunt omnes fructus beneficij: at Pius loquitur de omnibus fructibus beneficij, imò & beneficiorum. Item, illi non ſunt fructus, qui correſpondent *illi, vel illis diebus abſolutè*, vt Pontifex loquitur. Præterea, iuxta illum ſenſum etiam dicere potuiſſet, pro qualibet hora reſtituendos eſſe omnes fructibus beneficij, ſubintelligendo non ſimpliciter, ſed reſpondentes illi horæ. Ad hæc, Pontifex præmittit, ſe velle prouidentiùs, & expreſsiùs circa declarationem illius *ratæ*, diſponere: at verò ſi admittatur additio, & proportio illorum auctorum, nec euidens nec expreſſa eſt declaratio, ſed tam obſcura, & arbitraria relinquitur, ſicut antea, in puncto præcipuo, & maximè dubitabili. Præter hæc habet hic locum ponderatio verbi, *ſtatuimus*, ſuprà relata ex Nauarro, nam ibi aliquod ius nouum ſtatuitur, illa autem reſtitutio cum illa proportione ex ipſo iure naturæ debebatur, vt Soto concedit, ergo aliquid ampliùs per hoc ius nouum ſtatuitur. Item, aliàs nulla eſſet differentia inter ſex primos menſes, & reliquum tempus, quod etiam eſt clarè contra intentionem illius legis. Denique, licet beneficium detur propter plura officia, nihilominus lex potuit punire omiſſionem vnius officij, priuatione omnium fructuum, etiam reſpondentium aliis ſeruitiis, quia lex poteſt non ſolùm priuare ſtipendio quaſi adæquato officio omiſſo, ſed aliam priuationem addere in pœnam iuſtam. Hoc autem planè fecit illa lex, vt ex verbis citatis conſtat.

1. Fundamẽtum.

2. Fundamẽtum.

Vltima confirmatio.

7.

Obiectio ſuboritur. Diſſoluitur 1.

Dices, Ergò ſaltem quoad illam partem eſt lex illa omninò pœnalis, ergò ad illud, quod pœnale eſt, non obligabit ante condemnationem. Reſpondetur negando conſequentiam. Primò quia lex poteſt ſuis verbis per ſe ipſam ita inferre pœnam, vt ex illa ſequatur ſtatim obligatio in conſcientia, & hanc vim habent verba illius legis, vt ponderauimus. Deinde quia per illam legem virtute factum eſt, vt beneficium Eccleſiaſticum, licet detur propter aliud ſeruitium, nihilominus ſub hac conditione detur, vt recitet, qui illud habet, aliàs etiam aliud ſeruitium, ſeu ſtipendium eius amittat. Et ideò quando non impletur illa conditio, ſtatim oritur obligatio non retinendi vllos fructus beneficij, pro rata omnium illorum.

Soluitur 2.

8.

Corollaria ex dictis 1.

Vnde conſtat, hoc ſolùm eſſe verum de fructibus vnius beneficij, ſed etiam plurium, & omnium, quæ perſona habuerit, quia ita declarauit Pius V. & quia non eſt maior ratio de vno, quàm de alio, & quia ſingula, & omnia ſub illa conditione data ſunt. Solùm neceſſe eſt vt in ſingulis ſex primi menſes excipiantur cum proportione. Denique intelligitur ex dictis, nunc poſt ſex menſes non habere locum compenſationem ſpiritualem, quam dicebamus ſuprà ex natura rei potuiſſe ſufficere, quia lex præſcripſit hoc genus pœnæ, & reſtitutionis, & homo non poteſt commutare pœnam, per legem impoſitam. Præſertim, cùm lex impediuerit tranſlationem dominij, ſine quo nemo habet titulum, quo poſſit iuſtè reſtituere tales fructus.

Homo non poteſt commutare pœnam per legẽ impoſitam.

9.

Opinio aliquorum hãc ratam nõ oportere fieri cum exacta proportione. *Soto. Medina.*

Sed oportet tertio exponere hanc *ratam* an ſit cum exacta proportione, & vſque ad nimiam diuidenda? Ait enim Soto pro vno, aut duobus diebus non teneri quempiam reſtituere. Medina verò generaliùs dicit pro omiſſione paucorum dierum nihil eſſe reſtituendum. Et deinde ponit exemplum in octo, vel decem diebus. Imò addit, etiamſi quis per annum integrum omittat, non eſſe neceſ-

ſarium

ſarium reſtituere totum exactè, & integrè, ſed poſſe moderatam partem retinere. Quæ fundant ſolùm in quadam morali accommodatione, quia Dominus temporalis, niſi ſit nimium rigidus, & tenax (quod de Deo ſentiendum non eſt) non priuat famulum ſtipendio propter aliquos defectus leues, nec propter omiſſionem grauem priuat exactè omnibus fructibus, ergo multò magis ita de Deo ſentiendum eſt.

10. Vera ſententia licet ex iure naturæ prædicta doctrina eſſet vera, ſtando tamen in lege poſitiua, rata vſque vſque ad minima eſt diiudicanda.

Sed hæc moralis perſuaſio ad ſummum, haberet locum in terminis Iuris naturalis, vt ſuprà tractatum eſt: At verò ſtante lege poſitiua definiente, & taxante hanc pœnam vſque ad minima, (vt ita loquamur) non licèt nobis vti coniecturis ad legem eneruandam, nam cùm Concilium ſtatuit, vt qui poſt ſex menſes ab obtento beneficio per quindecim dies non recitauerit ſaltem bis, priuetur beneficio, ergo non eſt credibile, vt per decem, vel octo dies omittens officium, in illius legis pœnam non incidat. Item cùm Pius V. taxet, quid reſtituendum ſit pro dimidia parte officij prætermiſſa, quis nunc dicere poteſt ex omiſſione duorum dierum nullam oriri obligationem? Præterea ſi Medina ſua coniectura recte duceretur, dicturus conſequenter fuiſſet, beneficiarium non peccare mortaliter ex vi tranſgreſſionis contra obligationem beneficij, non recitando per octo, aut decem dies, quia benignus princeps, aut Dominus non priuat ſubditum, aut famulum gratia, & amicitia ſua, propter leuem negligentiam, ergo vel in eo caſu beneficiarius non peccat mortaliter, vel illa dici non poteſt leuis omiſſio, aut offenſio Domini, & ita non procedit coniectura. Tādem lex illa impedit tranſlationem dominij fructuum correſpondentium illis temporibus, diebus, aut horis, nullo ergo titulo retineri poſſunt.

11. Pij Quinti taxa omnino ſeruanda, notanda tamen optima expoſitio illorū verborum ſextæ partis, &c.

Dicendum ergo eſt cum communi ſententia, taxam, & diſtributionem à Pio V. declaratam ad amuſſim ſeruandam eſſe. In ea enim in primis aſſerit, *Qui vno, vel pluribus diebus omnes horas Canonicas intermiſerit, omnes fructus amittat, qui illi, vel illis diebus correſponderent, ſi quotidie diuiderentur*: ſi verò non vno die integrum officium prætermittat, pro dimidia parte officij vult amitti dimidiam, partem fructuum illi diei correſpondentium. Dimidiam autem partem horarum declarat eſſe Matutinum, (quod ſimul cum laudibus, intelligo) aliam dimidiam partem ex omnibus aliis horis conficit, & quoniam illa ſunt ſex, illas reputat æquales, & pro vniuſcuiuſque omiſſione, *Sextam partem fructuum eiuſdem diei amitti* declarauit. Quod intelligo de ſexta parte fructuum dimidij diei naturalis, ſeu de fructibus diei artificialis, nam altera pars reſpondet nocti, ſeu officio nocturno. Hunc enim ſenſum iuſta proportio poſtulat, atque iuxta ſimilem proportionem de laudibus cenſeo, vt ſi ſolæ omittantur tamquam vna de prauis horis reputetur, quia reuera habent æqualitatem moralem. Addit denique Pius extenſionem huius pœnæ ad diſtributiones quotidianas cum eadem proportione, etiam pro his, qui choro præſentes ſunt, ſi nec ibi, nec domi recitent illas horas, quibus aſſiſtunt. Ita enim illam extenſionem intelligendam puto. Ac tandem infrà, eandem pœnam cum eadem partitione extendit ad penſiones reſpectu officij parui B. Virginis.

12. Pro minori omiſſione, quā ſit vnius horæ nō cō-

Ex dictis ergo colligo, per argumentum à contrario, vel potiùs à definita legis taxatione, pro minori omiſſione, quàm ſit vnius horæ integræ non contrahi aliquam obligationem reſtituendi, ſolum enim taxatum eſt, quid pro ſingularum horarum omiſſione reſtituendum ſit. Cum autem ſit lex rigoroſa, videtur reſtringenda ad terminos ſuos, præſertim cùm peculiariter ſit facta ad declarandam reſtitutionem pro rata temporis, & horæ. Verumtamen licet hæc regula pro ſingulis ſex minoribus veriſimilis videatur, pro Matutino admitti non poteſt, nam (vt dicebam) non eſt minor ratio reſtituendi aliquam partem proportionalem fructuum pro laudibus omiſſis, quàm pro Prima, vel Veſperis, & tamen, iuxta opinionem magis communem, laudes non ſunt aliqua hora integra, ſed pars alicuius horæ. Conſequenter verò idem dicendum videtur de omiſſione vnius nocturni, vel alterius ſimilis, vel proportionalis partis Matutini. Nam procedit eadem ratio. Vnde non videtur illa regula quaſi materialiter ſumenda, ſed formaliter, vt pro ſexta parte medietatis officij, quæ eſt duodecima totius officij integri proportionalis pars fructuum omittatur.

trahitur obligatio reſtituendi.

13. Optima regula reſtitutionis eſt, vt pro omiſſione mortali reſtituatur, pro veniali minime.

Vel fortè generalior regula erit, vt quoties omiſſio eſt mortaliter peccaminoſa oriatur obligatio reſtituendi, non verò quando eſt tantùm venialis. Quæ pars poſterior indubitata eſt, & non indiget limitatione, nam licèt fructus beneficij ſint copioſi, ita vt ſingulis partibus minimis officij reſpondeat pars fructuum grauis quantitatis, nihilominus inde non oritur obligatio reſtituendi, quia fundamentum illud leue eſt, ſimpliciter non eſt tranſgreſſio præcepti. At verò è conuerſò, quando omiſſio eſt mortaliter peccaminoſa, conſiderandum vlteriùs videtur, an pars fructuum illi omiſſioni correſpondens, conſiderata tenuitate beneficij, tam parua ſit, vt reſpectu furti, verbi gratia, non ſufficiat ad peccatum mortale, nam tunc cenſeo excuſari à reſtitutione, ex leuitate materiæ. Nam licèt culpa omiſſionis ratione materiæ ſpiritualis, & Diuinæ fuerit grauis, reſpectu pœnæ, & reſtitutionis materia illa temporalis, eſt leuis. Sed cauendum eſt, ne cum aliis ſimilibus, moraliter, & paulatim coniungatur, nam tunc materia erit grauis, & conſurget obligatio, ſicut in furtis minimis contingit.

14. An qui ſine attētione recitat, teneatur reſtituere.

Statim verò ſuboritur dubium, an ſi peccatum illud mortale conſiſtat in ſola voluntaria diſtractione, abſque omiſſione externæ prolationis, quamuis ſine attentione vlla, inde oriatur hæc obligatio reſtituendi? Quamuis enim ſuprà diximus illud eſſe peccatum mortale, contra præceptum Eccleſiaſticum, & ita videatur omiſſio præcepti, nihilominùs quoad hanc pœnam poteſt eſſe ratio dubitandi. Quia Conciliū Lateranenſe ſolùm dixit, *Qui diuinum officium non dixerit*, ille autem, qui ſine attentione dicit, reuera dicit. Nihilominus tamen cenſeo illum etiam incurrere hanc pœnam. Ita ſentit Nauar. cap. 13. de Orat. numero 17. & 19. & ſuprà idem diximus cum aliis contra Cordubam lib. 4. quæſt. 13. & alios. Qui illa non eſt oratio, nec recitatio, quæ ab Eccleſia præcipitur, & ita eſt vera omiſsio præcepti. Et verba Concilij formaliter intelligenda ſunt, nam dicere officium Canonicum iuxta ſenſum Iurium, & Pontificum idem eſt, quòd orando illud recitare. Vnde Pius V. Poſtquam retulit illa verba Concilij, poſtea dixit, *Qui horas Canonicas, vno, vel pluribus diebus intermiſerit*: qui autem ſine vlla attentione dicit, reuera intermittit horas, quia tunc non recitat.

Nauar.

15. Beneficiarius exiſtens in peccato, vel

Hinc verò intulerunt aliqui, obligandum eſſe ad reſtituendum beneficiarium, qui exiſtens in peccato mortali recitat horas, putant enim illum

etiam publico recitando ſatisfacit præcepto, nec tenetur reſtituere.

non implere præceptum, quia illa oratio non eſt fructuoſa Eccleſiæ, talis autem oratio præcipitur miniſtris Eccleſiæ. Sed hoc probabile non eſt, quia ille, quamuis ſit in peccato mortali, implet Eccleſiaſticum præceptum, ſub quod non cadit, vt oratio ſit ſatisfactoria, vt eſt opus operantis, quoad impetrationem verò, ſemper poterit eſſe impetratoria, præſertim in perſona Eccleſiæ, & ipſum opus ſecundum ſe placet Deo, licet particularis perſona diſpliceat. Neque obſtabit, quòd peccatum illud beneficiarij publicum ſit, quidquid dixerit Angelus verb. *Clericus* 8. numero 5. quia ratio facta in vtroque peccato tam publico, quàm occultò procedit. Nec verum eſt, quod Angelus ſupponit, clericum publicum peccatorem eſſe ſuſpenſum ab officio, & beneficio propria Eccleſiaſtica cenſura, vt benè notauit Sylueſter verb. *Clericus* 4. numero 17. quæſt. 24. & nos in lib. de Cenſuris diximus.

Ang. Clericus publicus peccator non eſt ſuſpenſus ab officio. *Syluest.*

16 Beneficiarius qui ob naturalem obliuionē omiſit officium, nō incurrit pœnam legis.

Sed quid, ſi è contrario contingat aliquem beneficiatum exterius non dicere officium abſque peccato coram Deo, non ob legitimum impedimentum, ſed propter naturalem obliuionem, vel aliam ignorantiam inuincibilem? Nam videtur obligari, tum quia de facto non exhibet ſeruitium propter quod recipit ſtipendium, tum etiam quia (vt dixi) illa non eſt tantùm pœna propter culpam, ſed eſt etiam conditio, ſub qua datur tale ſtipendium. Nihilominus cenſeo, hunc eſſe à reſtitutione excuſandū, non ſolùm quoad fructus bona fide conſumptos, ex quibus non eſt factus ditior, (de quibus dubium non eſt) ſed ſimpliciter de omnibus. Ratio eſt, quia lex illa eſt pœnalis, & ideò reſtringenda, vt non imponat pœnam, niſi ibi interceſſerit culpa. Vnde non oportet intelligi, illam eſſe conditionem quaſi affirmatiuam, *Si dixerit*, ſed negatiuam, *ſi non omiſerit*, ſeu *non intermiſerit* (vt dixit Pius V.) vtique *culpabiliter*, ſeu *voluntariè*, hoc enim eſt propriè omittere. Accedit, quod Concilium inquit, *Si officium diuinum non dixerit legitimo impedimento ceſſante.* Naturalis autem obliuio, vel ignorantia inuincibilis, legitimum impedimentum cenſeri poteſt. Et infrà ait, *Eos tamquam iniuſtè perceptos*, ergo ad reſtitutionem poſtulat titulum iniuſtæ acceptionis. Item infrà inquit, *Si vltra dictum tempus in ſimili negligentia contumaciter permanſerit*: vbi expendo illam particulam *Simili*, nam ſupponit, oportere omiſſionem eſſe ex negligentia culpabili. Ergo vbi non interuenit culpa, non incurritur hæc pœna.

17. Reſtitutio cui ſit facienda.

Vltimò inquiri poteſt, cui ſit reſtitutio facienda. Hoc verò in ipſamet lege, ſatis declaratum eſt illis verbis, *In fabricas huiuſmodi beneficiorum, vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur.* Quæ verba diſiunctiua ſunt, & ideò videtur libera electio relinqui ipſimet beneficiario, vt quam maluerit partem eligat. Quæri autem poteſt, an poſſint extendi ad alios pios vſus, vt ſunt ſacrificia, & capellaniæ, ſuffragia, vel anniuerſaria pro defunctis, & ſimilia. Reſpondeo cum Nauarro in Manua. capit. 25. numero 122. & cap. 7. de Orat. numero 32. quem iuniores ſequuntur, in primis excipiendos eſſe duos cenſus. Vnus eſt, quando ex lege, vel ſtatuto approbato, vel conſuetudine, quod vnus non recitando amittit, aliis Canonicis, vel Clericis eiuſdem Eccleſiæ accreſcit. Vt in diſtributionibus obſeruatur iuxta cap. 1. de Cleric. non reſident. in 6. & idem erit in aliis fructibus, ſeu in Gloſſa, vt vocant, vbi de illa idem fuerit ſtatutum. Alter caſus eſt, quando ex peculiari ſtatuto fructus malè percepti applicati ſunt ad aliquod certum opus pium, tunc enim in illud reſtitutio eſt facienda. Ratio eſt, quia nec Concilium nec Pius V. prohibent ſimilia ſtatuta, vel conſuetudines, neque in hac parte habent aliqua verba derogatoria: neque principalis intentio illius conſtitutionis fuit diſponere de his, quibus facienda eſt reſtitutio, vel reſpicere ad illorum vtilitatem; ſed præcipuè, vt reſtitutio fiat cum effectu, determinat autem, cui facienda ſit, quando illud aliàs fuerit indeterminatum, & ſine præiudicio alterius, cui alia ratione illud accreſcebat.

Extra hos verò caſus ſeruanda eſt determinatio Concilij ex mente illorum auctorum, quia excipiendo tantùm illos duos caſus, regulam in contrarium firmare videntur. Solùm aduerto, membrum illud de eleemoſynis pauperum ſatis latam poſſe habere interpretationem. Nam ſi ſacerdos pauper ſit, non erit ab hac reſtitutione alienum illi dare eleemoſynam cum onere dicendi Miſſas aliquas, præcipuè ſi in ſatisfactionem offenſæ Deo factæ non recitando, vel pro illis fidelibus, qui fructus beneficiorum perſoluerunt, dici præcipiantur. Item ſi viuis pauperibus eleemoſynæ fieri poſſunt ex talibus bonis, poterunt etiam fieri pauperibus defunctis, dando eleemoſynas, vt ſuffragia, & ſacrificia pro illis fiant. Ad omnia ergo illa opera, quæ ſub eleemoſynis pauperum comprehendi poſſunt, fieri poteſt extenſio, non tamen extra illa. 18.

Pauper ſacerdoti fructuū reſtitutio fieri poteſt.

Sed an reſtringendum hoc ſit ad pauperes illarum Eccleſiarum, vbi ſunt beneficia. Nam in priori parte de fabricis apertè fit reſtrictio *ad fabricas huiuſmodi beneficiorum*. Circa quæ verba aduerto, multos illa perinde accipere, acſi dictum eſſet, *In fabricas Eccleſiarum talium beneficiorum*, in neutro autem textu habetur illa particula *Eccleſiarum*, neque oportet illam addere, quia ſine illa eſt latior conceſſio, & non eſt à nobis reſtringenda. Poſſet enim ædificari domus pro beneficiario, vel pro fructibus beneficij colligendis, vel etiam poſſent tales fructus expendi in vtilitatem prædiorum ipſiuſmet beneficij, vt eius fructus in perpetuum augerentur. Hæc enim, & ſimilia ſub fabricis beneficiorum comprehenduntur, etiam ſi propriè non ſint fabricæ Eccleſiarum. Omninò autem illa pars reſtricta eſt ad ipſa beneficia, ita vt non poſſint ex talibus reſtituendis alia templa, vel Eccleſiæ ædificari, aut reſtaurari, niſi talis fabrica poſſit alia ratione ſub eleemoſynis pauperum comprehendi. Dubitari ergo poteſt, an illa reſtrictio *huiuſmodi beneficiorum* vtrique membro adiuncta intelligatur, ac ſi eſſet repetita, *Ad eleemoſynas pauperum eorundem beneficiorum*, vel ſit ad illud tantùm membrum reſtringenda, cui expreſsè adiuncta eſt, ita vt pauperes abſolutè intelligantur, cuiuſcumque Eccleſiæ, vel loci ſint? 19.

An fructus beneficiorū expendi debeāt in pauperes illorū Eccleſiarum.

Ergo hoc poſteriori modo hanc legem intelligo, quia nihil eſt, quod obſtet, & eſt fauorabilior ſenſus, & ſatis conſentaneus charitati Chriſtianæ, quæ ad omnes pauperes, maximè fideles extenditur, & reddit faciliorem hanc reſtitutionem, & ſuauiorem. Eſt enim ſatis prudens, & fragilitati humanæ accommodatum conſilium, quòd hi Clerici hac obligatione reſtituendi onerati, largas eleemoſynas faciant, vbi reſident, etiamſi beneficium alibi exiſtat & vt quaſcumque fecerint ſiuè ordinarias, ſiuè extraordinarias intuitu reſtituendi eas faciant, ſic enim reſtitutio facilior, & certior erit. Item benè Nauarrus aduertit, ſi 20.

Clericus

Clericus pauper poteſt ſibimet partem reſtitutionis reſeruare.

Clericus pauper ſit, poſſe ſibimet aliquid in partem reſtitutionis applicare, quia ſi ipſe pauper eſt, illa eſt eleemoſyna, quam non tam ipſe ſibi, quam Pontifex per eum ipſimet facit. Quia verò difficilè eſt, rectum iudicium ferre circa ſe ipſum, ideo rectiſſimè faciet, ſi prudentis confeſſarij, vel alterius viri docti conſilio vtatur. Et eadem ratione extendi hoc poteſt ad pauperes conſanguineos, in quibus maius eſt periculum, & ideo magis neceſſarium eſt alienum iudicium. Denique eleemoſynæ omnes, quas ex fructibus beneficij fecit toto illo tempore, in quo non recitauit, vbicumque illas fecerit, poterit, vt iam reſtitutas computare, quia numquam illos fructus fecit ſuos, & eos tradidit, quibus tradendi erant. Et ita iam non manet obligatus ratione rei acceptæ, quia illam apud ſe non retinet, nec ratione acceptionis, quia iã executioni mãdauit pœnã, & reſtitutionẽ per legẽ impoſitã.

22. Penſionarij an debeant penſiones reſtituere.

Tandem motum eſt ab aliquibus ſpeciale dubium de penſionariis, an debeant etiam reſtituere fabricæ, vel pauperibus: vel potiùs debeant, non accipere penſionem à beneficiario ſoluente illam, vel omnes fructus penſionis ei reſtituerere, ſi eos iam acceperunt? Videtur enim hoc ſecundum fieri probabile ex eo, quod penſionarius non recitando, fit incapax talium fructuum, beneficiarius autem non tenetur ſoluere penſionem, niſi perſonæ capaci; vnde ſi penſionarius ſit excommunicatus, nec poteſt exigere fructus penſionis, neque alter tenetur dare, vt in tom. 5. par. diſput. 13. ſect. 2. diximus. ergo idem eſt in præſenti. Contrarium nihilominùs cenſeo probabilius. Primò, quia Pius V. dicit abſolutè, Penſionarium non recitantem *eſſe obnoxium amiſsioni fructuum modo prædicto.* Modus autem prædictus erat, vt non recitans non faciat fructus ſuos, ſed eo ipſo maneant applicati fabricæ, vel pauperibus, ergo eadem diſpoſitio procedit in fructibus penſionum. Vnde quidquid ſit de excommunicato, exemplum non eſt ſimile, quia ille eſt omninò incapax, & quaſi pro mortuo reputatur, vt ait Gigas de Penſion. q. 36. numero 5. & de fructibus eius nihil aliud in particulari diſpoſuit lex, hic autem, qui non recitat, non eſt ſimpliciter incapax, ſed ſolùm lege impeditur, ne tunc acquirat fructus tali modo, & cum tali onere. Accedit, quòd poteſt compenſationem à Papa poſtulare, & de facto conceditur, tamquam de reſtitutione, quæ non debetur certæ perſonæ, non enim concederetur in præiudicium tertij, ſignum ergo eſt, non deberi beneficiario. Vnde etiam fit, non poſſe illi reddi, neque apud eum relinqui, neque ipſum poſſe fructus illos denegare, vt ſibi retineat, quia nullum habet titulum, neque omiſſio officij penſionarij ei contulit nouum ius, ſed in Eccleſias, ſeu pauperes virtute legis Eccleſiaſticæ, fuit ſuo modo tranſlatum.

Penſionarius non recitans nõ facit fructus ſuos.

FINIS LIBRI QVARTI.

TRACTATVS QVARTVS.

DE IVRAMENTO ET ADIVRATIONE.

1. D. Thomæ diuiſio generalis actuum externorum Religionis.

DIVVS Thomas ſecunda ſecundæ in principio quæſtionis 84. & 89. diuiſionem quamdam generalem actuum externorum Religionis inſinuat, nam quoſdam exercemus offerendo aliquid Deo, alios aſſumendo aliquid ſacrum, & diuinum. Ad prius membrum pertinent omnia, quæ in ſuperiori volumine à nobis tractata ſunt, & ſub eodem collocat D. Thomas votum, per quod aliquid Deo promittimus, & ideo priùs de illo agit, quàm de iuramento. Poſterius autem membrum ſubdiuidit in cultum Sacramentorum, & in aſſumptionẽ nominis Dei, quia vel aſſumptio illa conſiſtit in facto, vel in verbo, ſi in facto pertinet ad vſum Sacramentorum, ſi in verbo, ad vſum Diuini nominis. Sub Sacramentis autem intelligenda ſunt ſacramentalia, vt eſt prima tonſura, aqua benedicta, & ſimilia, quæ religioſè ſumimus. Sed tractatum de his rebus meritò reiicit D. Tho. in tertiam partem, vbi nos etiam de illis diſſeruimus. Aſſumptionem autem diuini nominis diuidit D. Thom. in tria membra, ſcilicet, iuramentum, adiurationem, & inuocationem ad orandum, vel laudandum Deum. Poſſet verò etiam votum ſub aſſumptione diuini nominis conſtitui, quia non poſſumus Deo vouere, quin ipſum aliquomodo nominemus. Vnde ſub præcepto illo Exod. 20. *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*, omnes comprehendunt vota Deo facta, per quæ in vanum Dei nomen aſſumitur, niſi fideliter fiant, & implentur. Item ſub nomine Dei etiam verba eius ſacra comprehendi poſſunt: Illa enim etiam aſſuminus ad aliquem vſum, qui non debet eſſe vanus, vel profanus, ſed religioſus, & ita ſub hoc genere actus Religioſi, multi ex actibus ſupra tractatis comprehenduntur.

Aſſumptio diuini nominis in tria membra diuiditur.

Exod. 20.

2. Duplex modus aſſumendi nomen Dei honeſtè.

Verumtamen, vt methodum à nobis inchoatã proſequamur, aduertendum eſt, duobus modis poſſe aſſumi nomen Dei, modo honeſto, ſcilicet, vel ad loquendum de Deo, vel ad loquendum cum Deo, vix enim cogitari poteſt aliqua ratio nominandi Deum, quæ ad has non reducatur, vel ſi cogitetur non erit rationi conſentanea, ſed erit aliquis abuſus nominis Dei, qualis erit vſus ſacrorum verborum applicando illa ad profana colloquia, vel ad vnas hominum laudes, & ſimilia, quæ ad genus quoddam ſacrilegij, vel irreligioſitatis ſpectant, vt ſuprà in tertio tractatu viſum eſt, & tractando de Horis Canonicis attigimus.

Locutio de Deo de ſe non pertinet ad Religionem.

Nominare autem Deum ad loquendum de illo, honeſtum, & ſanctum eſt, per ſe loquendo, non tamen directè ſpectat ad virtutem Religionis, quia ibi non reſpicitur Deus neceſſariò vt obiectum, *cui*, ſed tantùm vt materia locutionis, niſi iſte ſermo de Deo, ad eiuſdem cultum ſpecialiter referatur, quod tamen neceſſarium non eſt ex vi locutionis de Deo, etiam vt honeſtè fiat. Pertinere ergo poteſt ad fidei confeſſionem, ſi ſolum de Deo loquamur ad proteſtandam fidem. Item ſpectare poteſt ad charitatem ſi de Deo loquamur, vt vel nos, vel alios ad Dei amorem incitemus: aliquando verò poteſt eſſe actus doctrinæ, quaſi ſpeculatiuæ, vt cùm de Deo loquimur ad docendum, vel diſcendum, quod poteſt honeſtè fieri ex ſola ſtudioſitate, & honeſtiùs ex charitate, ex Religione verò ordinariè non fit, fieri autem poteſt ex intentione operantis, vt per ſe conſtat. Inde verò non conſurgit ſpecialis actus Religionis: ſed ita ſe habet ſicut actus aliarum virtutum, qui ex intentione operantis, poſſunt imperari à Religione. Igitur ſermo de Deo eſſe poteſt materia intentionis Religioſæ non tamen eſt ſpecialis actus Religionis. Aſſumere autem nomen Dei ad loquendum cum illo, eſt proprium officium Religionis, quia ibi reſpicitur Deus tamquam obiectum *cui*, ſeu tamquam perſona, ad quam actus dirigitur, quod eſt proprium Religionis, nam eſt pars iuſtitiæ, & reſpicit Deum tamquam alterum ad quem tendit. Item quia quoties cum aliquo loquimur, ratio poſtulat, vt cum debito honore loquamur, & hoc obſeruat Religio reſpectu Dei.

Aſſumere nomen Dei ad loquendũ cum illo eſt officium Religionis.

3. Locutio autem ad Deum variis modis fieri poteſt, primò ſolũ ad cultum, & honorem, & hoc

hoc maximè fit per diuinam laudem,ſecundò ad grati animi ſignificationem, quod fit per gratiarum actionem,tertiò ad impetrandum aliquid ab ipſo,quod fit per orationem,ſeu petitionem, & per omnem modum obſecrandi, precandi, & ſimiles, quæ omnia nos ſuprà ad tractandum de Oratione reduximus propter rationes ibi traditas. Per votum etiam ſatis directè, & expreſſè cum Deo loquimur, ad effectum autem proximum longè diuerſum, quàm prædictis modis: dico autem proximum, quia licet in ratione cultus omnes conueniant, hæc in voto fundatur in oblatione, & obligatione, quæ per promiſſionem Deo fit. Vltra hos verò inuenitur alius modus loquendi ad Deum, qui licèt non ſit tam expreſſus, re tamen vera eſt etiam locutio ad Deum, & hic inuenitur in iuramento, & adiuratione, nam per vtramque inuocatur,& imprecatur aliquo modo Deus, non poteſt autem inuocari, vel imprecari à nobis, niſi nos aliquo modo loquamur cum ipſo, vt videtur per ſe notum. Per iuramentum autem inuocatur à nobis, vt teſtis, vel tamquam fidei iuſſor, per adiurationem verò, aliquo etiam modo inuocamus Deum, vt nobis aſſiſtat,quaſi fauorem præbens, vt alius, quem adiuramus, faciat, quod rogamus, vel imperamus. Vnde licèt votum magis conueniat cum oratione, in modo loquendi cum Deo magis expreſſo,& directo,& in hoc etiam quod ſolet votum orationem adiuuare, nihilominùs iuramentum in hoc cum oratione conuenit, quòd quamdam tacitam petitionem inuoluit vt explicando rationem iuramenti magis patebit. Hac igitur ratione hunc tractatum non incommodè poſt præcedentem de oratione proximè collocauimus, votum in vltimum locum reſeruantes, vt ab illo ad ſtatum Religioſum, tamquam ad effectum eius tranſitum faciamus.

Locutio ad Deum quibus modis fiat.

Quomodo Deus nobis aſſiſtat in iuramentis.

4. Modus colligendi omnes actus externos Religionis.

Atque hinc etiam obiter poſſumus colligere,nouam rationem comprehendendi omnes actus virtutis Religionis externos, id eſt, diſtinctos ab effectu colendi,nam quidam conſiſtunt in actione, alij in receptione, alij in ſermone, ſeu loquutione ad Deum, de primis dictum eſt in tribus primis tractatibus, præſertim in 2. Actus verò qui in receptione conſiſtunt, in tractatum de Sacramentis reiicimus. Poſtremi igitur in hoc volumine explicantur,& iuxta tres modos principales loquendi ad Deum iam explicatos,tribus etiam tractatibus illos comprehendimus.In illo autem modo vltimo quaſi inuocandi Diuinum Numē, vt aſſiſtat præbendo auctoritatem alicui actui noſtro, tres modos diſtinguere poſſumus, in vno adducimus Deum in teſtem, quod pertinet ad iuramentum aſſertorium, in alio dici poteſt afferri, vt fidei iuſſor, vt in iuramento promiſſorio, in tertio videtur interponi,vt mediator dans virtutem, vel fauorem deſiderio noſtro, vt in adiuratione Iuxta hanc ergo partitionem, & adiungendo vitia contraria, hunc tractatum in quatuor libros diuidemus, primus erit de Iuramento aſſertorio, ſecundus de Promiſſorio, tertius de Periurio, quartus de Adiuratione.

INDEX CAP. LIB. I. DE IVRAMENTO ASSERTORIO.

Cap.1. Quid ſit iuramentum.
Cap. 2. Vtrum iuramentum ſit actus licitus, & honeſtus.
Cap.3. Vtrum ad iurandum, veritas, iuſtitia, & iudicium requiratur.
Cap.4. Vtrum iuramentum ſit actus elicitus virtutis Religionis.
Cap.5. An iuramentum per ſolum Deum, vel etiã per creaturas fieri poſſit.
Cap. 6. Vtrum finis iuramenti ſit confirmatio veritatis.
Cap. 7. De materia iuramenti,& diuiſionibus,quæ ex illa ſumi poſſunt.
Cap.8. De diuiſione iuramenti in aſſertorium, & promiſſorium.
Cap. 9. Qualis ſit diuiſio iuramenti in aſſertoriũ & promiſſorium.
Cap. 10. Materiam iuramenti eſſe veritatem contingentem.
Cap. 11. Vtrum ex parte formæ iurantis verba requirantur.
Cap. 12. De triplici diuiſione iuramenti ex parte formæ.
Cap. 13. de Variis iurandi formulis.
Cap.14. De cauſa efficiente iuramenti, ſeu de perſonis, quæ iurare poſſunt.

LIBER

LIBER PRIMVS DE IVRAMENTO PRÆSERTIM ASSERTORIO.

Explicatur quid ſit iuramentũ aſſertorium, quid promſſori ũ.

In hoc titulo tacitè ſupponimus diuiſionem iuramenti in aſſertorium, & promiſſorium, quam poſteà ex profeſſo exponemus. Nunc breuiter aſſertorium dicitur, quando ſolùm fit ad veritatem confirmandam, promiſſorium verò quando vltra præſentem veritatem adducitur Deus ad confirmandam aliquam promiſsionem, ſeu obligationem in futurum. Non inſtituimus autem ſpecialem diſputationem de Iuramento in genere, vt abſtrahit ab aßertorio, & promiſſorio, quia vt videbimus omne iuramentum promiſſorium, aſſertorium etiam eſt, licèt non conuertantur, quia poteſt eſſe iuramentum aſſertorium, & non promiſſorium. Vnde fit, vt neceſſaria non ſit abſtracta, ſeu communis conſideratio. Nam explicando aſſertorium iuramentũ, exponetur, quidquid habet commune cum promiſſorio, & ſolùm ſupererit declarandum id, quod eſt proprium iuramenti promiſſorij, quodq́; ipſum addit vltra aſſertorium. Circa iuramentum ergo aßertorium, quod ſimpliciter iuramentum appellabimus, primo, videndum eſt, quid ſit, & quos actus mentis, aut corporis requirat, quamque honeſtatem habeat. Deinde cauſas eius, & ſi quas habuerit proprietates declarabimus.

CAPVT I.

Quid ſit iuramentum.

1\. SVPPONIMVS iuramentum eſſe, quia hoc tam eſt clarũ ex Scriptura, & vſu ipſo, vt nulla indigeat probatione. Ex dicendis autem conſtabit ratio, & modus, quo talis actus poſſibilis ſit: priùs verò quàm explicemus quid iuramentum ſit, vocis ſignificationẽ, & quaſi deſcriptionem, & etymologiam breuiter proponere neceſſe eſt. Traduntur autem à Theologis, & B Iuris peritis variæ iuramenti deſcriptiones, quas latè refert Selua in tract. de Iuramento. 1. p. in 1. ex Gloſ. in rub. ff. de Iure iurando, & Gloſſa 22. q. 1. in principio: Panormitanus Felinus & alij in rub. extra eodem. Hoſtienſis in Summa in principio eiuſdem tituli, Antoninus 2. p. tit. 10. cap. 3. Syluester. Angelus & alij verb. *Iuramentum.* Summa verò omnium eſt, quam attigit D. Thomas 2. 2. q. 89. art. 1. vbi dicit iurare eſſe Deum in teſtem aſſumere ex Auguſtino Serm. 28. de verbis Apoſtoli cap. 3. dicente, quomodo tu cùm iuras Deum adhibes teſtẽ, ſic ipſe, cùm iurat ſe teſtem adhibet, & in cap. 6. Quid eſt enim, inquit, iurare per Deum, niſi teſtis eſt Deus, quod ibi latè proſequitur, ſic etiam dixit C Philo, *ius iurandum teſtificatio Dei de re controuerſa* refertur ab Antonio Meliſſa Abbate, lib. 2. Sermonum ſerm. 63. apud ipſum verò li. 2. de Plantatione Noe poſt medium ſic legitur: *Iuramentum eſt fidei ſignum firmiſſimum coniunctum cum Dei teſtimonio, cùm iurantes in re dubia teſtem Deum inuocent*, & in li. de Decalago. *Iuſiurandum ait, eſt teſtimonium de rebus dubiis*, & lib. de Specialibus legibus. *Iuſiurandum nihil eſt aliud quam in re ambigua Dei teſtificatio.* Denique Gregorius Niſſenus Oratione 4. in Cant. iuramentum eſſe dixit *orationem, quæ ex ſe fidem veritati*

Selua. Panorm. Felin. Hoſtienſ. Anto. Syluest. Angel. D. Thom. Auguſt. Philo. Anton. Meliſ. Philonis deſcriptiones de iuramẽto. *Greg. Niſ.*

A *conciliat*, quod ſolus Deus facere poteſt, quia ſolus ex ſe veritas eſt Nam ſi iurare idem eſt, quod Deũ in teſtem vocare, iuramentum erit actus ille inuocandi, ſeu adducendi Deũ in teſtem, ſeu enunciatio, quæ cum diuino teſtimonio profertur. Loquor autem in generali de actu enunciandi, vt comprehendam tã affirmationem, quã negationem, & tam ſimplicem aſſertionem, quam promiſſionem, nam ab his omnibus abſtrahit vox iuramenti, vt nunc illam declaramus, & ita comprehenduntur ſub prædicto genere omnes definitiones, quæ ab aliis aſſignantur. Addimus autem, oportere eſſe enunciationem, in qua Deus vt teſtis afferatur, vt compleatur ratio iuramenti, quã particulam rectè D. Thomas declarat ex fine iuramenti, qui eſt confirmare veritatem tanta certitudine, vt ad terminandã quãcũq; cõtrouerſiã ſufficiat, ex Paulo ad Hebr. 26. Diuinũ autem teſtimoniũ ſufficit ad veritatem hoc modo confirmandã, nam humanũ teſtimoniũ fallibile eſt, & ideo iuramentum inductum eſt, per quod veritas aliqua diuino teſtimonio cõfirmetur.

Finis iuramẽti quis ſit.

Obiiciunt verò aliqui, quia non omne iuramentum per Deum fit, aliquando enim fit per idolum, 2.
quod Deus nõ eſt, aliquãdo fit per cœlũ, aut terrã, Obiectio.
vt ſumitur ex Iacobo c. 5. dicente: *Nolite iurare omnino, neque per cœlum, neque per terram*, ſupponit enim id poſſe fieri, licet non ſit faciendũ. Propter quod Selua ſupra addẽdũ putauit iuramentum eſſe, cùm veritas Dei, aut creaturæ teſtimonio confirmatur. Sed deſtruit rationẽ iuramenti, quia creatura, vt creatum eſt, non poteſt ſufficienter cõfirmare veritatem, quod per iuramentum intenditur. Deinde infrà oſtendemus repugnare Religioni iuramenti, quod fiat per creaturam, vt creatum eſt. Quãdo ergo infidelis iurat per idolum, ideo per illud iurat, quia illud Deũ eſſe exiſtimat, & eodem modo Gentiles omnes conſueuerũt iurare per ſuos deos, quia licèt eſſent falſi, putabant eſſe veros,

Iacob. 5.

ſicut

Cicero. ſicut etiam credebant ſuam religionem eſſe verã, & ſanctam, atque ita dixit Cicero lib. 3. de Officiis. iuramentum eſſe ſanctam, & Religioſam affirmationé. Sicut ergo diſtinximus in tractatu 1. Religionem in verã, & falſam, ita hic iuramentum diſtinguere poſſumus in verum, & putatum, quod poſſumus falſum appellare, non quia ſit de enunciatione falſa, nam etiam poteſt eſſe de vera, vt cõſtat, ſed quia non fundatur in vera Diuinitate, ſed in ea, quæ vera exiſtimatur cum re ipſa falſa ſit. Quando ergo dicitur iurare, eſſe Deum in teſtem adducere, formaliter eſt intelligendum, & cum proportione applicandum, nam teſtimonium iuramenti ſemper inducitur, vt fundatum in auctoritate veri Dei, quantum eſt ex intentione iurantis, & hoc appello formaliter, tamen in re ipſa, ſi iuramentum procedat ex vera fide, & Religione, fundatur in auctoritate veri Dei: ſi vero ex falſa Religione procedat in re ipſa non habebit authoritatem Dei veri, ſed tantum in intentione, & falſa exiſtimatione iurantis. Quomodo autem iurari poſſit per creaturam, infrà dicetur.

Diuiſio iuramenti in verum, & putatum.

3\. *Etymologia iuraméti. D. Thom.* Hinc colligit D. Thomas in d. ar. 1. Etymologiã verbi *Iurandi*, cenſetur enim à iure deductum, quia id, quod diuino teſtimonio firmatur, quaſi iure ſuo pro vero habendum ſit, vel quia id, quod iuramento promittitur ita firmum, & ſtabile eſſe debet, ac ſi eſſet iure ſtabilitum. Vnde ſolet etiã iuramentum iuſiurandum appellari, hæ nãque duæ voces ſynonymæ eſſe videntur in iure, & in vſu Latinorum auctorum, quãuis poſterior vox firmitatem & ſtabilitaté iuraméti magis exprimere videatur, vt indicãt Iuriſtæ, quos refert Antonius Corſetus in tract. de Iuram. q. 3. n. 5. accommodãs illud Zachariæ Luc. 1. *Iuſiurandum, quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum, daturum ſe nobis*, & in Scriptura frequens eſt vſus illius nominis: ſolet etiã iuramentum appellari Sacramentum, vt in 3. tom. in principio de Sacramentis adnotauimus, vbi ex iure, & Scriptura vſum illum comprobauimus. Propter quod dixit Panormitanus in Rub. de Iureiurãdo, hæc tria eſſe ſynonyma, Iuramentum, Iuſiurandũ, & Sacramentum, ſed intelligit in ſubiecta materia, nã conſtat nomen Sacramenti alias habere ſignificationes, & magis proprias, accommodatur autem ad iuramentum ſignificãdum, quia etiã iuramentum eſt ſacræ rei ſignum, ſcilicet, infallibilis veritatis diuinum teſtimonium, & hæc videntur de nomine ſufficere.

Anton. Corſet. Luc. 1.

Panorm.

4\. *Explicatur quid ſit iuramentum.* Iam circa rem ipſã in iuramento duo poſſumus conſiderare, vnum eſt realis actio, per quam iuramentum præſtatur, aliud eſt honeſta ipſius iuramenti. Primum dici poteſt phyſicum, & quaſi materiale in iuramento, ſecundum, morale, & quaſi formale iuramenti, vt ergo perfectè intelligatur, quid ſit iuramentum, vtrumque exponere neceſſe eſt: & de ſecundo quidem dicemus in capitibus ſequentibus, hic breuiter circa ipſum iuramenti actum aduertendum eſt, ad iuramentum concurrere, & intellectum, & voluntatem, & linguam. Concurrit enim intellectus proponendo neceſſitatem, vel vtilitatem iurãdi, voluntas autem adiungit voluntatem, ſeu intentionem iurandi, ipſum autem iuramentũ ſermone conſummatur. Sed in hoc vltimo eſt aduertendum, quòd licèt reſpectu hominum iuramentũ conſummetur per ſignum ſenſibile (quòd frequentiùs per vocem exhibetur, poteſt tamen etiam fieri per ſcripturam, vel alia ſigna, vt infrà dicetur) nihilominùs in ordine ad Deum poteſt in mente iuramentum conſummari.

Quæ cõcurrant ad iuramentum.

Iuramentum

A Nam ſicut infrà dicemus de voto, poſſe interdum mente conſummari, quia ſoli Deo fit, ita etiam iuramentum in ordine ad Deũ poteſt etiã ſola mente fieri. Quod maxime locum habere videtur in iuramento promiſſorio, nam ad ſimplicem aſſertionem non videtur poſſe accommodari iuramentũ in ordine ad Deum, cùm ipſe ita ſit certus de omni veritate, & de omni conceptu hominis loquentis ad ipſum, vt non poſſit per iuramentum certior de illis reddi: promiſſio autem interiùs Deo facta, poteſt etiam interiùs iuramento firmari, non vt inde Deus certior reddatur, ſed vt iurans, quãtùm in ipſo eſt, maioré firmitatem ſuæ promiſſioni adhibeat, hoc ergo poſſumus vocare mẽtale iuramentum, quo ſolo intellectu, & voluntate perficitur. B

poteſt ſola mente conſũmari in ordine ad Deũ.

5\. Quod ſi inquiratur in qua illarum potentiarum formaliter ſit, ſeu conſummetur, dicendum eſt breuiter eſſe in intellectu, nam in locutione mentali conſiſtit, ſicut etiam infrà dicemus de mentali voto, nam ſicut in multis aliis, ita in hoc æquiparari poſſunt. Et maiori ratione hoc eſt neceſſarium in iuramento, quia non conſiſtit in ipſa promiſſione, ſed in inuocatione diuini nominis, ad confirmandam illam, inuocatio autem interiùs non fit, ſaltem modo humano: niſi per intellectualem locutionem, vt ſuprà tractatu de Oratione fuſè declaratum eſt. Ex quo intelligimus intellectũ ad hoc iuramentũ dupliciter concurrere, ſcilicet, antecedenter, & conſequenter reſpectu voluntatis. C Præcedit enim iudicium, quòd expediat aliquid Deo promittere cũ iuramento, & ſequitur voluntas promittendi, & iurandi, & poſtea intellectus cum Deo loquens iuramentũ exhibet, atque ita etiã illud iuramentũ conſummatur lingua, non corporali, ſed ſpirituali. Quin potiùs etiam quãdo iuramentũ voce exprimitur, neceſſe eſt, vt poſt voluntatem iurandi intellectus dirigat, & quaſi dictet iurandi formã voce exprimendam. De hac autem voce, ſeu ſigno ſenſibili ſufficiente, & neceſſariò ad iuramẽtũ, quod inter homines fit, dicemus inferius tractãdo de materia, & forma iuramenti.

In qua potentia formaliter ſit iuramentum.

Intellectus ad iuramentum dupliciter cõcurrit.

6\. Solũ ergo ſupereſt explicãdũ, an intentio voluntatis ſit neceſſaria ad eſſe iuramenti? In quo non dubitamus, quin ſit neceſſaria volũtas proferendi D verba, per quæ ſufficiẽter ſignificetur Deum in teſtem adduci, quia aliàs prolatio talium verborũ nõ eſſet actio humana, & conſequenter non eſſet iuramentũ: nam iuramentũ propriè ſignificat actionem humanam, nemo enim dicet hominem dormientem iurare, etiamſi verba ad iurãdũ ſufficientia proferat, & idem eſt de amente, & ſimilibus. Vnde etiã conſtat neceſſarium eſſe, vt talis voluntas libera ſit, & cum pleno iudicio rationis, ſaltem quod ad peccandum mortaliter ſufficiat, iuxta dicenda infrà in tractat. de voto. Et ratio eſt clara, tum quia debet eſſe actus humanus, vt dixi, & ſine tali iudicio non eſt plenè actus humanus, tum etiam, quia ad periurium ſimpliciter requiritur talis deliberatio, ergo & ad iuramentum, verum eſt, E poſſe dari periurium veniale ex ſurreptione, vt infrà dicetur: vnde etiam videtur poſſe dari ſimile iuramentum, ſed illud non erit actus virtutis, nec ſufficiens per ſe ad inuocandum ſimpliciter DEUM religioſo modo, nec ad prudenter iurandũ verum, & ideo abſolutè dicimus ad iurandũ requiri ſufficientem deliberationem humani actus: neque in hoc eſt vlla difficultas.

Intentio voluntatis neceſſaria eſt ad eſſe iuramenti.

7\. *Difficultas.* Dubium ergo ſolùm eſt, an hæc intentio ſit ſeparabilis ab illa voluntate? Et videtur quidem inſeparabilis, nam eo ipſo, quòd aliquis vult exte-

riùs

riùs ſignificare, ſe adducere Deum in teſtem, neceſſariò inducit diuinum teſtimonium, ad ſuam enunciationem confirmandam, ergo non requiritur alia intentio iurandi, ſed hæc intrinſecè includitur in illa voluntate. Antecedens probatur, primò ab inconuenienti, quia ſi ratio iuramenti penderet ex alia intétione hominis, iuraméti vſus inutilis, & vanus redderetur, quia ex illo nulla firmitas, vel certitudo aſſertioni iuratæ accreſceret, qui eſt finis iuramenti. Sequela patet, quia tota ratio iuramenti eſſet incerta, & occulta, nam penderet ex intentione interiori hominibus ignota. Vnde licet audiamus hominem iurantem ſcire non poterimus, an iuret, quia neſcimus, an habeat intentionem iurandi diſtinctam à voluntate proferendi talia verba. Hoc autem videtur eſſe magnum inconueniens in re morali, ergo non eſt neceſſaria talis intentio. Vnde videtur conſequenter dicendum, ſufficienter afferri Deum in teſtem, eo ipſo, quòd verba iuramenti voluntariè proferuntur cum externa profeſsione, ſeu demonſtratione, quoad confirmandam veritatem, ferantur, nam eo ipſo cenſetur talis enunciatio conſtituta ſub diuino teſtimonio, & pertinere ad cultum, & honorem Dei, vt cum veritate proferatur, ergo ho ſufficit ad rationem iuramenti, non obſtante quacumque alia interiori intentione.

Ad Iuraméntum intentio hominis iurantis non eſſe neceſſaria oſtenditur.

8. Reſolutio. Intentioné in iuramento eſſe omnino neceſſariam.

Nihilominùs dicendum eſt, intentionem iurandi eſſe omninò neceſſariam ad conſtitutionem (vt ſic dicam) iuramenti, & ad veritatem eius in eſſendo, nam iuramentum exteriùs prolatum ſine intentione iurandi, fictum iuramentum eſt non verum, etiam ſi aſſertio in quam cadit vera ſit. Ita ſentiunt Doctores omnes, quos infrà referemus, tractando de iuramento promiſſorio, hac enim ratione dicunt, iuramentum promiſſorium falſum, ſine intentione iurandi, non inducere ſpecialem obligationem. Ratio enim eſt, quia illud non habet eſſe iuramenti, & ideo non habet effectus eius. Probari autem poteſt primò exemplis, quia votum factum exteriùs ſine intentione vouendi non eſt votum, nec ſacramentum ſine intentione factum, eſt verum Sacramentum, ſed fictum, etiam ſi non deſit voluntas exercendi exteriùs omnia neceſſaria ſigna, ergo idem eſt in iuramento, eſt enim ſuo modo Sacramentum, id eſt, ſacrum ſignum, vt diximus. Ratio denique eadem eſt, quæ in cæteris cum proportione adhiberi ſolet, quia iuramentum debet eſſe actus humanus, non ſolùm quatenus eſt quædam materialis locutio, ſed etiam quatenus iuramentum eſt, non poteſt autem eſſe huiuſmodi, niſi ab intentione iurandi procedat. Et confirmatur apertè, quia ſæpe prolatio eiuſdem verbi in vno eſt iuramentum, & non in alio, ſolùm propter diuerſam intentionem, vt in ſequentibus multis exemplis videbimus, & optimè declarant verba Pauli I.C. in l. 3. ff. de Rebus du. *in ambiguo ſermone, non vtrumque dicimus, ſed dumtaxat, quod volumus.* Eadem etiam verba proferri poſſunt materialiter, ſeu relatiuè, & formaliter, ſeu ſignificatiuè, quod pendet ex intentione dicentis, iuxta cap. *Humanæ aures.* 22. q. 5. ſed verba vno modo ſunt iuramentum, & non alio, ergo hoc pendet ex intentione iurantis. Denique hic habet locum axioma illud, quòd *actus agentium non excedunt intentionem eorum.* ergo qui non habet intentionem iurandi, non iurat etiam ſi verba exteriùs proferat.

Confirmatur reſolutio exemplis.

Iuramentũ eſt actus humanus.

9. Satisfit rationi oppoſitæ.

Ad rationem ergo in contrarium reſpondetur, volũtatem proferendi verba apta ad iurandũ, ſepa- A rari poſſe à voluntate iurandi, quamuis è conuerſo voluntas iurãdi humano homo, ſeu reſpectu hominis, neceſſariò includat voluntaté exhibendi ſignũ ſufficiens ad iurandum. Vnde non dicimus ad verum iuramentum conſtituendum neceſſarias eſſe duas voluntates: vnam proferendi verba, & aliam iurandi, ſed dicimus eſſe neceſſariam talem intentionem, ſeu voluntatem, quæ cadat in prolationem verborum, ſub motiuo conficiendi iuramentum, ſeu, quod idem eſt, afferendi Deum in teſtem. Poteſt autem haberi voluntas proferendi eadem verba ſine illo motiuo, ſed ex intentione decipiendi alios, & tunc dicimus ſeparari voluntatem proferendi verba ab intentione iurandi, & B illam non ſufficere ad iuramentum, nam ille, qui ſic dolosè iurat re vera non vult ſignificare ſe adducere Deum in teſtem, ſed vult illud fingere, aut apparenter oſtendere, quod non ſatis eſt ad iurandum. Ad inconueniens autem illatum reſpõdemus certitudinem, quæ ex iuramento reſultat, non eſſe talem, aut tantam, vt non ſit dolis hominum, & deceptionibus expoſita. Sicut ergo poteſt homo mentiri etiamſi iuret, ita poteſt dolosè, & fictè iurare, etiam ſi aliud exteriùs profiteatur. Neque propterea inutile eſt iuramentum, nã ſatis eſt quod teneatur homo, qui iurat, abſque dolo, & fraude iurare, vt moraliter credatur, ex animo iurare, quando iuramentum exhibet. Sicut etiam poteſt C homo falſum dicere, quamuis ex animo iuret, & nihilominùs non eſt inutile iuramentum, quia ſatis eſt, quòd homo teneatur peculiari obligatione dicere verum, quando Deum in teſtem adducit.

Ad iuramentum conſtituendum nõ ſunt neceſſariæ duæ voluntates.

Certitudo quæ ex iuramento non eſt tanta, vt non ſit dolis hominis expoſita.

Sed vrgebit aliquis inquirendo, quid peculiariter operetur illa intentio iurandi, vel ad quid ſit neceſſaria. Nam ſi quis intendat, vt Deus peculiari aliquo ſigno oſtédat veritatem, illud eſſet tentare Deũ, quia eſt petere miraculũ, vel inſolitum opus ſine ſufficienti cauſa, ſi verò intendat ſolum dare auctoritatem ſuæ aſſertioni, interpoſito diuino nomine, quia ſolét timere homines aſſumere diuinũ nomé ad falſum confirmãdum, ad nihil videtur conferre intentio iurãdi, quia quomodocum- D que aſſumatur diuinum nomé ad perſuadédã veritaté, idem effectus apud alios ſequitur, nam æquè exiſtimant illud eſſe verum, & teſtimonio diuino confirmatum. Vnde videtur eſſe magna differentia inter intentioné vouendi, vel faciendi Sacramentum, & intentionem iurãdi, nam in voto ſubſtantia eius, & obligatio pendent ex voluntate hominis, Sacramentum etiam ita eſt à Deo inſtitutum, vt in ſubſtantia ſua, & conſequenter etiam in effectu, pendeat ex intentione miniſtri, in iuramento autem nihil eſſe videtur in ſubſtantia eius, quod pendeat à voluntate iurantis, niſi exterior aſſumptio diuini nominis, qua inuocatur Deus, vt teſtis. Neque etiã inuenitur ibi aliquis effectus, quẽ E Deus facturus ſit, qui ex intentione iurantis pendeat, nã vt diximus, iuramentũ non debet fieri eo animo, vt Deus exhibeat aliquod extraordinarium ſignum, quo oſtendat veritatem. Effectus ergo iuramenti totus videtur poſitus in opinione audientium, videlicet, vt inde moueantur ad credendum verum eſſe, quod dicitur, hic autem effectus æqualiter ſequitur, ſiue proferens talia verba habeat intentionem iurandi, ſiue non, quia ſicut difficile creditur hominem inuocare Deum ad teſtificandum falſum, ita difficile creditur, audere hominem dolosè aſſumere nomen Dei ad falſum ſuadendum, nam irreligioſitas, & irreuerentia Dei in vtroque inuenitur.

10. Obiectio. Ad quid ſit neceſſaria iurandi intentio.

Sacramentũ pendet ex intentione Miniſtri.

11. *Solutio dubij.*

Reſpondeo, ſine intentione iurandi, vt dixi, neque poſſe definiri, an verba ad iurandum proferantur, nec ne, neque diſtingui iuramentum, à non iuramento. Hæc autem intentio exteriùs declaranda eſt, vel ſufficienter exprimenda, vt de iuramento poſſit hominibus conſtare, hoc autem duobus modis fieri poteſt, ſcilicet, aut verè, aut doloſè, & circa hoc maximè verſatur difficultas tacta, an ſcilicet ſufficiat doloſa intentio. vel ſi non ſufficit, quid magis operetur ad rationem, vel effectum iuramenti, intentio vera, quàm ficta, quando in prolatione verborum eadem eſt ſpecies, ſeu forma iurandi, etiam apud homines? Ad quod in primis dicendum eſt eſſe magnam differentiam apud Deum, nam qui habet veram intentionem iurandi, quantùm eſt in ſe Deum inducit ad teſtificandum, quod non facit is, qui apparenter tantùm iurare intendit, ſeu ita proferre verba, ac ſi iuraret. Vnde fit, vt ſi fortaſſe aſſertio falſa ſit, minor iniuria fiat Deo per fictum, quàm per verum iuramentum, quia eſt diuerſa malitia, nam iuramentum vera intentione factum erit periurium, cum doloſa autem intentione, erit mendacium pernicioſum, & ſcandaloſum. Et poſterior poteſt declarari ex pœnis, nam ſi lata eſſet excommunicatio propter periurium, incurret illam, qui verba proferret ex vera intentione iurandi, non autem, qui ficta, ſicut non incurrit pœnas hæretici, qui ficta intentione adorat idolum. Denique in aliis effectibus, quos iuramentum habere poteſt inuenitur magna differentia quia iuramentum fictum per ſe non inducit obligationem, ſicut verũ vt infra videbimus. Eſt ergo vnum iuramentum verum, vtique veritate in eſſendo, aliud tantùm apparens, & hæc differentia ex intentione prouenit.

Differentia inter iuramentum ſine intentione, & iuramentum omnino falſum.

Iuramentum fictum per ſe non inducit obligationẽ.

12. *Iuramentum eſt duplex mentale, & vocale & verum & fictũ.*

Atque ita ſimul cum ratione iuramenti duas eius partitiones explicuimus, vna eſt iuramenti in mentalem, & vocalem, ſed mentale iuramentum ſolùm inter Deum, & hominem verſari poteſt, & cum interiori coniungitur, quoties fieri contingit, & ideo nihil fere ampliùs in hac materia de illo conſiderandum eſt, ſed in tractatu de Voto. Hic verò propriè de iuramento vocali tractamus. Altera diuiſio iuramenti eſt in verum, & fictũ, quæ propriè eſt ſubdiuiſio iuramenti vocalis, quod hominibus præſtatur, nam apud Deum non poteſt intercedere fictio. Eſt autem diuiſio analoga, nam ſolùm verum iuramentum eſt ſimpliciter tale, loquor autem in præſenti de vero iuramento in eſſendo, id eſt, quod habet verum eſſe iuramenti, ſiue cadat in aſſertionem veram, ſiue in falſam, quod poterit dici iuramẽtum verum, vel falſum in dicendo, & de hoc vero iuramento præcipuè tractamus, obiter tamen attingemus, quæ neceſſaria fuerint de imagine eius, ſic enim fictum iuramentum, non immerito appellari poteſt.

CAPVT II.

Vtrùm iuramentum ſit actus licitus, & honeſtus?

1. *Hæreſis antiqua de iuramento.*

ANtiqua fuit hæreſis, iuramentum ita eſſe intrinſecè malum, vel Chriſtianis interdictum, vt numquam omninò liceat. Ita ſenſerunt Albanenſes & Bagnolenſes & Chathariſtæ, ſeu Cathari. & alij plures, quos ſub illorũ nominibus non refert Prateolus, & Caſtro ver. *Iurament. hæreſi*, 1. Valdenſes & Pſeudo apoſtolos in eo errore fuiſſe dicit. Hæretici etiam Anabaptiſtæ referuntur idem tenere, & obſeruare, vt videri poteſt apud Ianſenium cap. 40. Concordiæ, vbi etiam refert, ex Auguſtino epiſt. 89. q. vlt. Pelagianos in eodem fuiſſe errore, & clariùs conſtat ex epiſt. 88. quæ eſt Hilarij Syracuſani ad eundem Auguſtinum. Eiuſdẽ erroris meminit Bernardus homil. 69. in Cant. Fundamentũ huius erroris ſumptũ videtur ex illis verbis Chriſti Matth. 5. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, non periurabis, reddes autem Domino iuramenta tua, ego autem dico vobis, nolite iurare omnino.* Quibus verbis prorſus videtur interdicere iuramentum in lege gratiæ, tum quia quoad hoc videtur augere antiquum præceptum, tum etiam, quia illa particula. *Omninò*, hanc vim habere videtur, tum denique quia paulò inferius ſubiungit: *Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt, non, non, quod autem his abundantius eſt à malo eſt*, ergo etiam malum eſt, nam mala arbor non poteſt bonos fructus facere.

Prateolus. Caſtro. Ianſen. Auguſt. Hilar. Bernard. Matth. 5. Iuramentum omnino à Chriſto prohibitum oſtenditur.

2. *Iacob. 9.*

Vnde Iacobus cap. 5. ſimiliter prohibet iurare cum tanta exaggeratione, vt videatur hoc aliis præceptis præferre, dum ait, *ante omnia, fratres mei, nolitate iurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum*: & deinde repetit illa verba Chriſti, *Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt, non, non*, & ſubiungit hanc rationem, *vt non ſub iudicio decidatis*, ideſt, vt non condemnemini in diuino iudicio. Sentit ergo quodcumque iuramentum puniri in diuino iudicio, ergo eſſe prohibitum, & culpabile. Neque ſolùm in nouo teſtamento, ſed etiam in veteri videtur prohiberi iuramentum, vt Oſeæ 4. *Neq; iurauerius, viuit Dominus*, & Zach. 5. *Omnis fur iudicabitur, & omnis iurans, ex hoc ſimiliter iudicabitur.* Præterea Patres videntur huic ſententiæ fauere, præſertim Baſilius hom. in Pſal. 14. Chryſoſtomus hom. 19. & 78. ad Popul. & 17. in Matth. & ibi Theophylactus Matth. 5. Orig. tract. 35. Matth & Tertullianus lib. de Idololatr. cap. 11. dicens. *Taceo de periurio, quando nec iurare quidem licet*, & Clem. Rom. li. 6. Conſt. Apoſt. cap. 11. *Magiſter, ait, noſter præcepit, vt neque per verum Deum iuraremus, vt ſermo noſter firmior, credibiliorque ipſo iureiurando haberetur.*

In veteri teſtamento iuramentum fuit prohibitum. Oſeas 4. Zachar. 5. Baſil. Chryſoſt. Theophyl. Origin. Tertul. Clem. Ro.

3.

Ratione etiam declarari poteſt, primò, quia impoſſibile eſt homini Deum afferre in teſtem, etiamſi maximè velit, ergo in vanum aſſumitur nomen Dei, quoties ad iurandum ſumitur, ergo eſt per ſe malum. Secundo eſto, poſſet homo Deum afferre in teſtem inordinatum videtur perſonam Dei adducere ad humana negotia, pacta, aut verba confirmanda, quia inordinatum eſt res ſuperioris ordinis ad inferiores ordinare: ergo multò magis eſt inordinatum ſacram Dei auctoritatem profanis hominum verbis, ac negotiis miſcere. Tertiò quamuis in aliquo caſu poſſit iuramẽtum ſine inconuenienti vſurpari, tamen ita eſt periculis expoſitum, vt vix ſine crimine fiat, in lege autem gratiæ propter perfectionem eius prohiberi debuerunt, non ſolùm peccata, ſed etiam quæ moraliter, & proximè ad peccatum implicãt, quia *Qui amat periculum, peribit in illo*, ergo.

Eccleſiaſtici. 3.274.

4. *1. Concluſio. Non omne iuramentum eſſe prohibitum de fide eſt.*

Nihilominus de fide certum eſt, non omne iuramentum eſſe illicitum, vel prohibitum etiam Chriſtianis. Hoc ſatis conſtat ex vſu, & traditione Eccleſiæ, & Sanctorum exemplis. Vt autem ratione, & auctoritate magis declaretur, & cõfirmetur, dicendum eſt primò per ſe, & natura ſua non eſſe intrinſecè malum iurare, & conſequenter non eſſe naturali lege prohibitum. Probatur primò, quia in Scriptura veteri verbo, & exemplis approbatum eſt iuramentum, non approbaretur autem ſi eſſet per ſe, & intrinſecè malum, vt per ſe conſtat. Ante-

Exod. 20.

cedens probari poteſt ex forma ſecundi præcepti decalogi Exod. 20. *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum, non enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra*: & eiſdem fere verbis habetur Leuitici 19.& Deuteronomij 5. Cùm enim non ſimpliciter iurare prohibemur,ſed fruſtra, aut in vanum, tacitè indicatur, ſimpliciter non prohiberi, nec per ſe eſſe malum iuramentum,ſi non fruſtra, nec indebito modo proferatur. Quin potiùs Deuteronomij 6. & 20. videtur præcipi iuramentum cum dicitur, *Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies, ac per nomen illius iurabis*: vnde in Pſalm. 14.laudatur, qui iurat proximo ſuo, & non decepit, & Pſalm. 62. *Laudabuntur*, inquit,*omnes, qui iurant in eo*,tantùm ergo abeſt,vt iurare ſit intrinſecè malũ, vt potiùs dignum laude cenſeatur. Exempla etiam Sanctorum frequentia ſunt, tam in tempore legis naturæ,quàm ſcriptæ, vt de Abraham,Iſaac,& Iacob, Geneſ.26. & 32.de Moyſe,Deuteron. 3. & 4. & Dauid,ac cæteri Prophetæ frequenter vtuntur illa forma iurandi,*Viuit Dominus*.

Deut.6. — Iurare per ſe eſt laudabile. — *Pſalm.61.*

5. Ratione oſtẽditur iuramentum per ſe non eſſe malum.

Ratione oſtendi poteſt, quia iurare ex vi obiecti non habet intrinſecam malitiam, neque etiam ex circumſtantiis neceſſariò illam participat: ergo non habet, vnde ſit per ſe, ac intrinſecè malum,ſeu contra naturalem legem.Maior probatur: quia iuramentum eſt quædam inuocatio diuini nominis, & ex hac parte,ſi ex vera fide procedat, & inuocetur verus Deus, non eſt per ſe iniurioſum Deo, ſed potiùs continet tacitam fidei confeſſionem,quod Deus ſit prima veritas, & mentiri non poſſit: ergo iuramentum ex obiecto non habet malitiam. Minor autem conſtabit latius capit. ſequenti, vbi oſtendemus quibus circumſtantiis veſtiri debeat iuramentum, vt licitè fiat, ſcilicet veritate,iuſtitia,& neceſſitate: nam quòd hæc tria poſſibilia ſint, per ſe notum eſt, ſicut enim homo poteſt loquendo dicere verum, & non falſum, ita poteſt iuramentum adhibere, cum dicit verum, & cauere illud, ſi contingat falſum loqui.Et eadem libertate poteſt,non pro quacumque veritate confirmanda, ſed pro honeſta,ac neceſſaria iuramentum vſurpare. Quod autem hæc tria,ſicut neceſſaria ſunt,ita etiam ſufficiant,vt nulla malitia contraria legi naturæ iuramento adhæreat, generatim probatur,quia nulla virtus aſſignari poteſt, cui iuramentum ſic factum contrarium ſit, non enim iuſtitiæ,nec veritati ,cum hæc in materia talis iuramenti ſupponatur.Neque etiam prudentiæ, cum tale iuramentum ſupponatur neceſſarium, & ideò non poſſit dici vanum, aut otioſum,nec denique contra Religionem, quia potiùs in quendam cultum Dei cedit, quando propter eius reuerentiam cum huiuſmodi circumſpectione debita vſurpatur, vt magis ex dicendis conſtabit.

Circumſtantiæ iuramenti tres.

6. 2. Concluſio iuramentum in lege gratiæ non eſt ſimpliciter prohibitum.

Dico ſecundò iuramentum in lege gratiæ non eſſe ſimpliciter prohibitum,& ideò nunc etiam licitum eſſe poteſt. Concluſio eſt de fide, & conſequitur ex præcedenti,quantùm ad hoc,quod etiam in hoc tempore non ſit iuramentũ de ſe,& intrinſecè malum. Quod autem non ſit etiam malum, quia prohibitum,probari poteſt primò, quia nullibi inuenitur talis prohibitio à Chriſto facta, vt reſpondendo ad argumenta facilè conſtabit. Quocirca ſicut eſt regula Theologorum in lege noua, non eſſe lata poſitiua præcepta Diuina, præter leges Sacramentorum, & fidei, ita dicere poſſumus, nullum eſſe in hac lege datum præceptum negatiuum, quo vniuerſaliter prohibeatur aliquid, quod de ſe malum non ſit. Cùm ergò ſit oſtenſum iuramentum de ſe non eſſe intrinſecè malum, manifeſtum eſt, in hoc tempore non eſſe vniuerſaliter malum ex vi legis gratiæ.

7. Argumentũ ab exemplis.

Secundò probatur idem Sanctorum exemplis. Vt enim omittam probabile eſſe Chriſtum interdum iuraſſe, quòd infrà videbimus, de Apoſtolo Paulo manifeſtè conſtat ad Rom. 1. dicente. *Teſtis enim mihi eſt Deus*, & cæt. & ſimilia verba habet ad Philip. 1. 5.nulla enim vt infrà videbimus, expreſſior iurandi forma eſſe poſſe videtur, magis verò illam explicat 2. ad Corinth.1. dicens: *Ego autem teſtem Deum inuoco in animam meam* & cætera Aliam iurandi formam habet 1.ad Timot. 5. & 2. Timot. 4. *Coram Deo, & Chriſto Ieſu*, quamuis illa verba ſi attentè ſpectentur magis videantur adiurantis, quàm iurantis. Item clarior eſt ad Galatas 1. *Quæ autem ſcribo vobis ecce coram Deo, quia non mentior*, illam enim fuiſſe iurandi formam omnes ibi intelligunt, & inferius explicabimus. Vnde Auguſtinus Epiſtol. 206. ad Ocean. apertè dicit Paulum ibi ſub Diuina atteſtatione fuiſſe locutum, & in expoſitione epiſtolæ ad Galat. dicit non eſſe audiendos, qui has iurationes eſſe non putant,& refertur in cap. 2.22. quæſtione prima. Idem Auguſtinus ibidem ex verbis illis primæ Corint. 13. *Quotidie morior per gloriam veſtram fratres*,colligit inquam,*dicens,exemplaria græca maniſeſtiſsimam iurationem eſſe conuincunt*. Et idem habet Sermone vigeſimooctauo de verbis Apoſtoli, quia Paulus non dicit *propter gloriam veſtram*,ſed *per gloriam veſtram*, quod etiam refert tacito Auguſtini nomine Innocentius III. in capit. *Et ſi Chriſtus* de Iure iurando, & idem habetur. 22. quæſt. 1. cap. 2. &c. ex qua quæſtione multa ſumi poſſunt ad confirmandam hanc veritatem Auguſtini, & Patrum teſtimoniis. Videri etiam poteſt Auguſtinus libr. 19. contra. Fauſtum capit. 23. & Iſidorus libr. 2. ſent. capit.31. dicens:*Non eſt contra præceptum Dei iurare,ſed dum vſum iurandi facimus periurij crimen incurrimus*.

Rom.1. — *Corint.1.* — *Galat.1.* — *Aug.* — *Innoc.3.* — *Iſidorus.*

8.

Tertiò ſufficienter hoc confirmatur ex conſuetudine Eccleſiæ, nam ſæpe exiguntur iuramenta eiuſdem Eccleſiæ auctoritate,vel in iudiciis,vt cõſtat ex titulis de Iure iurando, & de Teſtibus vel ad abiurandam hæreſim, vt conſtat ex titulo de Hæreticis,& ex Concilio Epheſino 1. & ex Concilio Conſtantienſi in Bulla Martini V.& ex vſu ſanctæ Inquiſitionis, vel interdum ad purgationem delictorum,vt conſtat ex titulo de Purgatione Canonica: Item petuntur ſæpe iuramenta, vel ad promittendam obedientiam, & confirmandam pacem, vel ob alias ſimiles cauſas, quàs latè congerit Selua id d.tractat. de Iuramento ſecunda parte in principio. Ergo euidenter ſupponit Eccleſia licitum eſſe iurare in lege gratiæ. Ratio denique hoc confirmat: nam ex Paulo ad Hebræos 6. Neceſsitas iuramenti eſt, vt ſit *omnis controuerſiæ finis, & confirmatio*, hæc autem neceſsitas, etiam durat tempore legis gratiæ, vt latè explicatur in Concilio Toletano 8. capite ſecundo, ergo non debuit iuramentum magis hoc tempore prohiberi, quàm in præterito,præſertim cùm hoc tempore, & maior ſit de Deo cognitio, & fides expreſsior, ac perfectior Religio,ad quam iuramenti cultus ſpectat.

Concil. Epheſ. — *Concil. Conſtan.* — *Selua.* — *Heb.6.* — *Concil. Tolet.*

9. Expoſitio in locũ Matth. *Hieron.*

Ad fundamenta contrarij erroris. Circa locum Matth. 5. Hieronymus ibi duas indicat expoſitiones,quarum altera in ſe difficilis eſt,altera difficultatem augere videtur. Prior eſt Chriſtum ibi non

prohibere

prohibere iurare per Deum, ſed per creaturas. A *Nam Iudæi* (inquit) *habebant peſſimam conſuetudinem iurandi per Angelos, per vrbem Hieruſalem, per templum, & per elementa*, & quoniam is, qui iurat, veneratur eum, per quem iurat, *ideo* (inquit) *Iudæi ſic iurantes, creaturas, reſque carnales, venerabantur honore, & obſequio Dei*, Chriſtus ergo hac ratione prohibuit iurare per cœlum, & terram, & Ieroſolymam, & per caput. Et hanc expoſitionem ſecutus eſt Innocentius III. in dicto capit. & eam probat Theophylactus Matth. 6. Sed eſt difficilis expoſitio, primò, quia, vt obiicit Diuus Thomas articulo ſecundo ad primum Iacobus videtur interpretari Chriſti verba de quocumque iuramento, & ipſa Chriſti verba: *Nolite iurare omninò*, hoc ſignificant, nam quod ſtatim ſubingit, B *neque per cœlum*, & cætera, non eſt ad reſtringendum, ſed potiùs ad augendum priora verba, quaſi dixerit, non tantum maiora iuramenta, ſed etiam hæc, quæ minora eſſe videntur, cauenda eſſe Et patet ex ratione, quam adiungit, dicens, *Neque per cœlum, quia thronus Dei eſt*, & cætera. Nam *propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* Si ergo Chriſtus prohibet iurare per cœlum, quia in illo reſidet Deus, multò magis prohibet iurare per Deum. Vnde argumentor ſecundò, nam vel Chriſtus tantùm illic prohibet iurare per creaturas, propter ſe ipſas, ac ſi eſſent Deus, & hoc neque eſt conſentaneum vrbis Chriſti, & rationibus eius, neque eſſet nouum, nam etiam Iudæis hoc erat prohibitum, tamquam per ſe malum, C Chriſtus autem profiteri videtur ſe nouam facere prohibitionem, cùm dicit: *Ego autem dico vobis.* Vel prohibet omnem modum iurandi per creaturas, etiam intuitu Dei, & hinc à fortiori ſequitur, vt dicebã prohibuiſſe omne iuramentum per ipſum Deum, vt rectè argumentatur Greg. Nyſſen. ho. 18. in Cant. & aperte ita declarauit ipſe Chriſtus Matth. 23. dicens: *Qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum*: & ideò illo modo augetur potiùs difficultas, quàm ſoluatur. Denique obſtant verba, quæ Chriſtus ſubiungit, *ſit ergo ſermo veſter, eſt, eſt, non, non*, nam per illa declarat vetuiſſe priùs cuiuſcunque iuramenti additionem.

Innoc. 3. Theoph. D.Thom.

Greg. Nyſſen. Matth.23.

10. Secundò ergo reſpondet Hieronymus, iuramentum per Deum fuiſſe permiſſum Iudæis tamquam paruulis: *Quomodo* (inquit) *victimas immolabant Deo, ne eas Idolis immolarent, ſic & iurare permittebantur in Deum, non quod rectè hoc facerent, ſed quod melius eſſet Deo id exhibere, quàm dæmonibus, Euangelica autem veritas, non præcipit iuramentum cum omnis ſermo fidelis pro iureiurando ſit.* Eandem doctrinam, & expoſitionem ſequitur Chryſoſt. Hom. 17. in Matth. eandemque reſumit ibi Theophylactus qui apertè videtur profiteri errorem, quem impugnamus, ſic enim (inquit) *Porro ſi dixeris, quod & lex Moyſis mala erit, quoniam iurare iubet, dic quòd tunc non erat malum iurare, poſt Chriſtum autem malum eſt, ſicut circumcidi, & in ſumma quidquid eſt Iudaicum.* Quocirca E expoſitio Hyeronymi illius teſtimonij difficultatẽ augere videtur potiùs, quàm ſatisfacere. Et præterea non videtur poſſe ſubſiſtere, quia in lege veteri, non ſolùm permittebatur iuramentum, ſed etiam laudabatur, tamquam honeſtũ, non erat autem honeſtum vel laude dignũ iuramẽtum, propter aliquã poſitiuam legem præcipientem, aut inſtituentem illud, ſicut erat circumciſio, vel ſacrificia legalia, ſed potiùs quia ipſum erat per ſe, & natura ſua honeſtum, ideo approbabatur, & præcipiebantur cir-

Hieron.

Chryſoſt. Theoph.

Iuramentum in lege veteri non ſolum permittebatur ſed etiam laudabatur.

cumſtantiæ, ad illius honeſtatem neceſſariæ, vt conſtat Hieremiæ 4. & in ſequentibus latiùs explicabimus, ergo non potuit Chriſtus prohibere Chriſtianis id, quod Iudæis permittebatur, niſi prohibendo iuramentum, prout ex natura rei honeſtũ erat, quod dici nullo modo poteſt, vt oſtenſum eſt.

Hiere.4.

11. Alij reſpondent prohibuiſſe ibi Chriſtum iuramento vti in rebus profanis, non verò in ſacris, ita Eraſmus, ſed ſupponere videtur quemdam errorem infrà impugnandum cap. 6. Et præterea non poteſt accommodari, tum quia Chriſtus ſimpliciter dixit. *Nolite iurare omnino*, ergo ſi illa eſt prohibitio in omnem cadit cadit materiam, & voluntaria eſt diſtinctio, ſeu limitatio, tum etiam quia docet purè eſſe affirmandum, vel negandum ſubiungens, *Quod amplius eſt, à malo eſt*, quæ ratio tam in materia ſacra, quàm in profana locum habet.

Aliorum expoſitio. Eraſmus.

12. Dici ergo poteſt verba illa Chriſti non continere præceptum, ſed conſilium: ita Bernard. Hom. 65. in Cant. Beda Iacob. 5. & non diſciplicet Caſtro, qui refert Chriſtianum Druthmarum dicentem Chriſtũ ibi non prohibuiſſe, ſed perfectionem docuiſſe. Hæc verò expoſitio ab aliquibus impugnatur, quia iuramentum interdum præcipitur, vt infrà videbimus, præcepta autem non ſunt contraria conſiliis. Sed hac ratione non impugnatur mẽs Bedæ, Bernardi, & aliorum, non enim ſentiunt ita eſſe conſilium non iurare, vt in nullo caſu poſſit eſſe neceſſarium, nam etiam non nubere conſiliũ eſt, & aliquando poteſt eſſe neceſſarium. Vt ergo ſit conſilium, non iurare, ſatis eſt, quòd iuramentũ per ſe ſpectatum, & ſolo habito reſpectu ad cultum Dei, quem continet, conſulendum non ſit, neque vſurpandum, nam inde fit vt regulariter, ac moraliter loquendo meliùs ſit non iurare, quàm iurare. Ita vt licet plures occaſiones occurrere poſſint in quibus ſine peccato iurari poſſit, nihilominus ordinariè meliùs, & Religioſiùs ſit ſimpliciter loqui, quàm cum iuramento, ita vt ſola neceſſitas iuſtitiæ, & charitatis hominem ad iurandum inducat, hoc ergo ſatis eſt, vt non iurare dicatur eſſe ſub conſilio, & ita videmus eos, qui perfectionis ſtudium profitentur, hoc ſeruare conſilium, à D quo non recedunt, quando propter neceſſitatem iurant, quia non tam voluntate, quàm neceſſitate coacti id faciunt.

Bernardi expoſitio & aliorum patrum.

13. Atque ita accommodãt Beda, & alij hanc expoſitionem ad verba Iacobi, ponderando verbum illud, *Nolite iurare*, quia maiorem emphaſim habere videtur, quàm ſi ſimpliciter dixiſſet, non iuretis, quia non tam actum, quàm affectum, & voluntatem iurandi prohibere videtur, non præcipiendo, ſed conſulendo, vt homo, quantùm eſt ex ſe iurare nolit, nam ita fiet, vt numquam iuret, niſi neceſſitate præcepti, vel charitatis coactus, & hoc eſt conſilium de quo dicti Patres loquuntur, vt antẽ explicetur quomodo hic ſenſus ad verba Chriſti accommodetur, eſt attentè conſiderandum in diſcurſu illius c. Matt. 5. cùm Chriſtus ſæpe dicet: *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, ego autem dico vobis*, non introducere pro ſtatu legis gratiæ noua præcepta in materiis moralibus, de quibus loquitur, vt ſunt homicidium, adulteriũ, iuramẽtum &c. Neque etiã voluiſſe immutare, quoad hanc partem vera præcepta moralia Iudæis tradita, nam talia præcepta ſecundum ſe ſpectata naturalia ſunt, & perpetua, &(vt diximus) ipſe noua præcepta moralia non attulit. Solùm ergo intendit per illa verba, vel aliquas imperfectiones Iudæis permiſſas auferre,

Homo quãtum eſt ex ſe non debet velle iurare.

Chriſtus noua præcepta moralia per ſe nō attulit.

vt probabile eſt fuiſſe illam de libello repudij, vel prauas, & erroneas præceptorum expoſitiones detegere, & verã, ac perfectam intelligentiam aperire, vt in præſenti multi exiſtimant.

14. Iuxta horum ergo ſententiam, quã ſine temeritate ſupponere poſſumus, per ſecundum præceptum putabãt Iudæi ſolum rigoroſum periurium, in quo falſum iuratur, fuiſſe ſibi prohibitum. Vnde inferebant non peccari iurando, dummodo ſeruetur veritas, & ideo bonum, & conſultius eſſe frequentius iurare, & in hoc ſenſu videntur intellexiſſe, quod Chriſtus refert: *Non periurabis, reddes autem Domino iuramenta tua*, nam quia Leuitici 19. dicitur, *Non periurabis in nomine meo*, ipſi intelligebant ſolùm periurium eſſe prohibitum. Nec refert quod Hebræa habent *Non iurabis in vanum.* nam vanum interpretabantur id eſt falſum, & mendacium. Hinc ergo putabant ſolum iuramentum falſum, per Deum eſſe prohibitum, & inde duo inferebant. Vnum eſt iuramentum per Deum, dummodò verum ſit frequentandum eſſe, vt expreſſè refert Abulenſis Deuter. 6. & 10. quia per ſe pertinet ad cultum Dei, & ideo dicebatur in lege, *Per nomen illius iurabis*, Deut. 6. Secundum eſt iurare per creaturas, non eſſe iuramentum, nec ſpecialẽ malitiã habere, vt colligitur ex Matth. 23.

Leu. 19. Iudæorum falſa interpretatio ſolũ periuriũ eſſe illicitum.

Abulenſ.

15. Igitur Chriſtus Dominus, vt has falſas interpretationes reiiciat, vel certè, vt verum ſenſum præcepti tradat, docet in primis non eſſe iurandum omnino, id eſt, ſecundum quamcumque iurandi formã (vt rectè expoſuit doctiſſimus Maldonatus) ac proinde neque per Deum, neque per cælum, vel terram &c. Deinde docet ordinariè, & abſque neceſſitate non eſſe iurandum, ſed ſimpliciter loquendum. *Eſt, eſt, non, non,* quod rectè intelligitur per modum conſilij iuxta prædictam expoſitionem. Et ideo in ratione, quam Chriſtus ſubiunxit non dixit, *quod amplius eſt malum eſt, ſed à malo eſt,* quia iuramentum quando eſt neceſſarium, non eſt malum, tamen neceſsitas eius eſt à malo, ſcilicet vel ab incredulitate audientium, vel à defectu veritatis humanæ in natura corrupta. Quæ expoſitio eſt D. Aug. lib. 1. de Sermone Dom. in mont. cap. 17. Cornelij Pap. Epiſtol. 2. ad Rufum, Innoc. in d. cap. *Etſi Chriſtus*, & D. Thomæ ſuprà, ad 2. intelligitur ergo non de malo culpæ, ſed de malo pœnæ, ſeu imperfectionis humanæ, nam inde factum eſt, vt iuramentum reputetur neceſſarium, & re vera aliquando ſit. Non tamen inde ſequitur vtile eſſe frequenter iurare, vt homini credatur, nam potiùs, vt rectè dixit Theophylactus) *nulli minus creditur, quam ei, qui frequenter iurat*, & è conuerſo illi faciliùs fides adhibetur, qui ſemper loquitur verum, & numquam iurat. Rectè ergo exponitur hoc teſtimonium de vera interpretatione naturalis præcepti, cum additione conſilij, ſine noua prohibitione in vi præcepti.

Vera expoſitio loci Matth.

Maldon.

Iuramentum quando eſt neceſſarium non eſt malum.

Auguſt.

16. Neque etiam videtur hæc expoſitio aliena à mente Auguſtini, ſed potiùs cum illa coincidere, quam ex illo in lib. de Mendacio cap. 15. refert, & ſequitur D. Thomas d. art. 2. ad 1. ſcilicet, prohibuiſſe Dominum facilitatem, id eſt frequentiam iurandi, ne ex facilitate ad conſuetudinem, & à conſuetudine ad periurium decidatur, non verò prohibuiſſe ſimpliciter, & abſolutè iuramentum. Non eſt enim hoc intelligendum in eo ſenſu, vt prohibitio ex vi præcepti circa conſuetudinem iurandi maior ſit facta à Chriſto, quàm ex vi legis naturæ ſequatur, nam quoad hoc eadem eſt ratio de conſuetudine, quæ de ipſo iuramento, ſcilicet, quod in lege gratiæ non ſunt data ſpecialia præcepta moralia diuina, etiam negatiua, præter ea quæ ſunt legis naturalis. Intelligendum ergo eſt in primis de prohibitione frequentiæ iuramenti, quæ ſequitur ex interpretatione legitima præcepti naturalis: *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*, quæ eſt, vt non ſolùm intelligatur vanum, id eſt, falſum, ſed etiam non neceſſarium, ſeu quod fruſtra ſit, quod ſatis clarè explicatum fuerat Exod. 20. nam poſt præceptum ſtatim additur: *Neque enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra.* Vnde in rigore illius præcepti prohibetur illa frequentia iuramenti, quæ eſt ſine neceſsitate, non ſolùm propter periculum mali, ſed etiam quia ſic iurare malum eſt. Et hoc etiam ſignificare potuit Chriſtus per illud verbum *non iurare omnino*, id eſt, ſiue verum, ſiue falſum ſit, quando non eſt neceſſarium Et hanc interpretationem ſignificat Cornelius Papa Epiſtol. 2. ad Rufum Epiſcopum dicens, *prohiberi incauta iuramenta*, & pro eadem refert Caſtro ſuprà, & ex illo Aragon. ſuper dictum artic. 2. D. Thomæ Chromatium Papam in libello ſuper 5. & 6. cap. Matth. ſed in ſerie Pontificum, non inueni aliquem huius nominis, voluerunt ergo referre Chromatium Aquileięſem, qui per errorem in aliquibus antiquis impreſſionibus inſcribebatur Epiſcopus Romanus, vt refertur in 2. tom. Bibliot. in Concione Chromatij in 5. cap. Matth. ibique ſolùm dicit voluiſſe Dominum per illa verba, & vſum iurationis, & conſuetudinem humani erroris auferre. Eandem expoſitionem indicat Bonauentura in 3. d. 39. art. 2. q. 1. vbi ponderat non dixiſſe Chriſtum *omninò iurare*, quia noluit ſimpliciter iuramentum prohibere, ſed vt non omnimodo, nec ſine omni cauſa iuretur. Sed licet doctrina ſit vera, tamen ponderatio non eſt magni ponderis, vt bene ibidem notauit Gabriel q. 1. quia iſtæ regulæ Dialecticæ non ſunt accommodandæ ad communem, & ordinarium modum loquendi, nedum ad ſermonem Chriſti, & Scripturæ ſacræ. Vnde ſine dubio illa locutio: *Nolite iurare omninò*, eadem eſt cum illa, *omnino non iuretis*, & eundem ſenſum reddit in communi ſermone, tamen vt continet præceptum, cadit prohibitio ſuper omne iuramentum incautum, ſeu non neceſſarium.

Aug. D. Tho. Chriſtus prohibuit iurandi frequentiam.

Exod. 16.

Cornel. Pap.

Caſtro.

Aragon.

Chromat. Aquil.

Bonau.

17. Addimus autem Chriſti verba non tantùm præcepti interpretationem continere, ſed etiam admonitionem, & conſilium vitandi frequentiam iurandi, non ſolùm illicitam, ſed etiam licitam, ne per illam facilè deueniatur ad illicitam, iuxta illud Eccleſiaſtici vigeſimotertio *Iurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illa*, & infrà *vir multùm iurans replebitur iniquitate.* Atque in hoc ſenſu intelligendi ſunt Patres, quando dicunt Chriſtum prohibuiſſe frequentiam iurandi propter periculum, & non tantùm propter malitiam actus, quos refert doctiſſimus Maldonatus Matth. 5. Quorum tamen ſententiam non probat, ſed ſine dubio probanda eſt, nam illi non ignorarunt frequentiam iurandi ſine neceſsitate prohiberi, non tantùm propter periculum, ſed etiam quia in ſe mala eſt, ſed vltra hoc addiderunt, prohibuiſſe Chriſtum ſaltem ſub conſilio frequentiam iurandi etiam licitam, propter periculum, ne perueniatur ad illicitam. Et hoc ſignificauit ibi D. Thom. dicens ex ſententia Auguſtini, Gregor. & Origenis: *Non omninò inrare prohibuit, ſed occaſione periurij, quod perfectius eſt, docuit.* & idem ſenſit Auguſtinus libro primo de Sermon. Dom. in monte cap. 17. & clariùs in Epiſt-

Chriſti verba admonitionẽ & conſilium continent.

Eccle. 23.

Malden.

Aug.

in Epiſt.154.ad Publicolam, & refertur in cap. 3. A 22.quæſtio. 1.quod ſic habet: *In nouo teſtamento dictum eſt,ne omninò iuremus, quod mihi non propterea dictum videtur, quia verum iurare peccatum eſt, ſed quia peierare immane peccatum eſt, à quo longè nos eſſe voluit,qui omninò nè iuremus admonuit*: ſentit ergo admonitionem Chriſti fuiſſe de vitando etiam licito iuramento, niſi fuerit ita neceſſarium, vt ſine peccato vitari non poſſit. Rectè autem vocauit admonitionem, quia, quoad hoc conſilium fuit, & non præceptum. Et in eodem ſenſu dixit Antiochus Abbas hom.63. dixiſſe Chriſtum omninò,vt ne iuremus, quæ verba inferiùs per hæc interpretatur, quaſi à Chriſto dicta.*Vos autem,qui fidem, quæ in me eſt, non grauati eſtis amplecti, quibus dedi poteſtatem filios Dei fieri regeneratis iam ab Spirituſancto,* B *vos, inquam, adhortor omninò,vt ne iuretis*: nam verbum *adhortor* conſilium magis indicat, quàm præceptum.

Antioc. Abb.

18. Et ex his ſufficienter etiam reſponſum eſt ad locum Iacobi.Locus autem Oſeæ 4. non eſt ad rem, nam ibi non prohibet Dominus iurare per Deum viuum ſuis fidelibus,& cultoribus, ſed illis, qui ad colenda idola declinauerant,prohibet, vt non iurent per Deum viuum,nam ſic iurando maius idolatriæ crimen committerent, nam intendebant iurare per Deum illum,quem colebant,& ideo ſic iurando profitebantur Idolum ſuum eſſe Deum viuum.Ita fere Theodoretus & Lyranus, vel certè nolebat Deus nomen ſuum vſurpari à cultoribus Idolorum, quorum os non poterat non eſſe C pollutum falſorum Deorum memoria,& commemoratione,vt placuit Hieronymo & Cyrillo.In loco autem Zachariæ manifeſtè eſt ſermo de iurante in nomine Dei mendaciter, vt paulò inferiùs declaratur.

Locus Oſeæ exponitur.

Theod. Lyran.

Hieron. Cyrillus.

19. Ad teſtimonia autem Patrum,qui interdum videntur docere omne iuramentum eſſe Chriſtianis prohibitum,& in hoc conſtituere differentiam inter legem veterem, & nouam, Caſtro ſuprà fatetur Hieronymum,& Theophylactum in hoc erraſſe. Vnde à fortiori idem diceret de Chryſoſtomo, quia Theophylactus tantùm ſententiam Chryſoſtomi breuiter complectitur. Vnde facilius id diceret de Tertulliano, & Origene, qui grauiùs in aliis errarunt. Reſpondet ergo auctoritati illo- D rum Patrum præferendam eſſe Auguſtini, & aliorum, vel potiùs totius Eccleſiæ auctoritatem.Quæ reſponſio ſatisfacit quidem(ſi neceſſaria eſt) mihi autem veriſimile non eſt dictos Patres locutos fuiſſe in ſenſu cõtrario doctrinæ fidei,quia credibile non eſt illam ignoraſſe etiam eo tempore, quia exiſtimo ſemper in Eccleſia fuiſſe vſum iuramenti in rebus neceſſariis, vt ex Paulo manifeſtum eſt. Item Clemens Papa eodem modo loquitur, & non eſt veriſimile loqui in ſenſu erroneo, etiam materialiter. Denique Auguſtinus ſuam doctrinam tradidit, non vt nouam,ſed vt indubitatam in Eccleſia. Itaque quando Patres ſimpliciter dicunt eſſe prohibitum, fortaſſe vtuntur verbo *prohibendi*, latè vt complectitur & præceptum, & cõ- E ſilium, nam interdum ſolent conſilia ſub lege, vel mandato comprehendi,& in hoc ſenſu ſubſiſtere etiam poteſt differentia inter legem veterem & nouam, nam licet abſtinentia iurandi ſemper,& in omni tempore fuerit melior,quamdiu aliqua neceſſaria occaſio non obligat ſub præcepto, nihilominus conſilium de hac re non fuit ſcriptum in lege veteri, fuit tamen nobis datum à Chriſto Domino.

Teſtimonijs Patrum reſpondetur.

Patrum explicatio.

Vel etiam dici poteſt prædictos Patres, quando affirmant eſſe prohibitum, & illicitum iuramentum intelligere de iuramento,quod propter ſe tãtum profertur, & putatur non malum, ſolùm quia eſt prolatio Dei, & quædam fidei eius proteſtatio. In quo ſenſu ſolet eſſe quoddam Prouerbium,blaſphemum perditorum hominum, qui vt ſuam conſuetudinem iurandi excuſent, dicunt,*qui bene* (id eſt multùm) *iurat, bene credit*, quod referunt, & meritò reprehendunt Soto, & alij. In eodem ergo ſenſu damnant Patres vſum iurandi, & ſimpliciter, vt illicitum reprehendunt Per hoc tamen non excludunt,quin iuramentum vſurpatum vt medium ad ſuum finem, quando oportet, licitum ſit,numquam enim hoc negant, quamuis non ſemper exceptionem declarent, quia non erat neceſſarium.Nam etiam Chriſtus Dominus illã non expreſsit,ſed ſimpliciter locutus eſt,quia ex natura ipſius præcepti erat ſatis nota,vt Soto aduertit, & fortaſſe illam Sancti omittunt, quia reprehendunt homines aſſuefactos, & propenſos ad iurandum, quos non oportebat docere, quòd aliquando iurare debeant, ſed ſimpliciter, quòd iurare non debeant,nam per ſe clarum eſt illud intelligi,niſi vbi præceptum obligarit. 20.

Alia explicatio.

Ad primam rationem,in qua aſſumitur,impoſſibile eſſe homini facere, vt Deus teſtificetur, quod ipſe dicit, reſpondeo duplicẽ poſſe eſſe ſenſum illius ſententiæ.Vnus eſt,non eſt in poteſtate hominis facere,vt Deus propria voce, & quaſi lingua, ſeu ſigno peculiari: & ſenſibili,ſtatim oſtendat, an ſit verum, quod dicitur, & in hoc ſenſu verum eſt antecedens, negatur verò conſequentia, quia iuramentum non in hoc ſenſu profertur, vt vel qui illud profert ſe obliget ad impetrandum à Deo tale ſignum, vel qui audiunt, illud expectent, vel ſi non exhibeatur, reputent falſum, quod iuratur, talis enim iuratio temeraria eſſet, & tentans Deum,niſi ex peculiari inſtinctu Spiritusſancti fieret,iuxta ſuperiùs tractata de tentatione Dei. alius ergo ſenſus illius antecedentis eſſe poteſt,nõ eſſe in poteſtate hominis ita afferre Deum in teſtem, vt eo ipſo teneatur maiori, & Religioſa obligatione ad dicendum verum, quàm abſque iuramento teneretur, & ſic negatur aſſumptum, quia ad peculiarem reuerentiam Deo debitam ſpectat, vt nomen eius in vanum non aſſumatur, & ideo ex vi aſſumptionis diuini nominis animo implorandi teſtimonium eius, ſequitur hæc obligatio Et hoc ſufficit ad vtilitatem iuramenti, nam inde oritur vt res ſic confirmata maiorem apud homines auctoritatem, & credibilitatem habeat. Addit etiam Diuus Thomas d.q.89.art.2.ad 3.certum eſſe teſtimonium Dei numquam eſſe defuturum, nam licet illud non ſtatim præbeat, ſaltem dabit illud,quando illuminabit abſcondita tenebrarum,& manifeſtabit conſilia cordium, hoc autem ideo nunc confert ad confirmationem, quæ in præſenti fit per iuramentum, quia ſub hac fide, & timore Dei proferri debet. 21.

Diluuntur rationes oppoſitæ.

D. Thom.

Ad ſecundum dicemus latiùs in ſequentibus, petuntur enim in illo duæ difficultates pertinentes ad finem iuramenti, de quo infrà dicemus. Ad tertium reſpondetur ſolùm probare non eſſe facile, nec ſine magna cautela iurandum, ac ſubinde eſſe conſilium numquam iurare, niſi vbi iuſtitia, obedientia,vel charitas obliget. Quomodo autem in conſuetudine iurandi poſſit eſſe peccatum dicemus lib.3. 22.

CAPVT III.

Vtrum ad honeſtatem iuramenti veritas, iuſtitia, & iudicium requirantur?

1. 1. Aſſertio. D. Thom. Magiſt. Hierem. Hieron. Edmund. Cant. Anaſt. Nicen. Baſil.

CErta, & communis aſſertio eſt, iuramentum, vt licitum ſit, tres illas conditiones habere debere, quas tres comites iuramenti vocant. Ita docet D.Thomas d.q.89.art.3.& ibi omnes expoſitores, & reliqui Theologi.in 3. d. 39. cum Magiſtro ibidem,& Canoniſtæ in cap. *Animaduertendum*.22. q. 2.& probatur ex illo Hiere.4. *Iurabis, viuet Dominus in veritate, & in iudicio, & in iuſtitia*, addito commentario Hieronymi dicentis: *Animaduertendum, quod iuramentum hos habeat comites, veritatem, iudicium, & iuſtitiam*, & idem tradidit Edmundus Cantuarien.in Specul. Eccleſiæ cap.31. tom.5. Bibliot.& Anaſtaſius Nicenus ex Baſilio li.qq. Sacræ Script. q.73. *Sit nomen Dei tibi venerandum, in veritate ſolùm appellatum, & in neceſsitate, & rebus magnis.* Vt autem has conditiones, & rationes earum explicemus, duo dubitari poſſunt: vnum eſt, an hi comites in omni iuramento requirantur: ſecundum eſt, an ſufficiant?

2. 2. Aſſertio. In omni iuramento, neceſſariam eſſe veritatem.

Dicendum ergo ſecundò eſt in omni iuramento ad honeſtatem eius neceſſariam eſſe veritatem. Hoc eſt de fide certum,& lumine naturali notum. Primum patet, quia hac ratione periurium maximè in Scriptura prohibetur, Leuit.19. & Zachar. 5. dicitur damnandos eſſe omnes, qui iurant mendaciter,& hinc facile probatur ſecundum. Primo quia hoc præceptum inter moralia,& naturalia datur Exod.20. Secundò quia finis iuramenti eſt confirmatio veritatis, vt ſumitur ex Paulo ad Heb. 6. ergo defectus veritatis eſt directè,& maximè contrarius fini iuramenti,& prorſus deſtruit, & eleuat auctoritatem eius, ergo omninò etiam deſtruit eius honeſtatem. Tertio per iuramentum Deus in teſtẽ adducitur tamquam prima, & infallibilis veritas, ergo ſolùm debet ad veritatem confirmandam adduci, alioquin iniuria illi fit: atque ita hæc aſſertio nullam habet difficultatem, præſertim in iuramento aſſertorio, quanta verò culpa ſit deficere in hac cõditione iuramẽti,& quibus modis committi, aut excuſari poſsit, dicemus in lib.3. tractando de Periurio.

Finis iuramenti eſt confirmatio veritatis.

3. Duplex veritas in iuramento aſſertorio inuenitur.

Circa iuramentum autem promiſſorium iam dictum eſt, duplicem veritatem in eo inueniri, vnã de præſenti, alteram de futuro,& priorem appellari poſſe veritatẽ dicti, poſteriorem autẽ facti, quoad priorem ergo veritatem, hanc etiam iuramentum habet ratione promiſſorij, nam qui promittit in præſenti, affirmat ſe habere animum,& propoſitum implendi, quod promittit, vnde in hac parte æqualiter,& eodẽ modo poſtulatur veritas in hoc iuramento, quo in aſſertorio,& ob rationes, quia re vera quoad hoc aſſertorium eſt. Deerit autem talis veritas, ſiquis promittat cum iuramento ſine propoſito implendi, quod promittit, quia falſam aſſertionem iuramento confirmat. Idemque erit, ſi quis ita iuret, ſciens, ſe non habere, neque habiturum poteſtatem ad implendum, quod promittit, quia cum tali ſcientia non ſtat propoſitum adimplendi promiſſum. Quoad poſteriorem veritatem, quia ſic iurans promittit ſe facturum talem rem, ideo ibi etiam interuenit propoſitio de futuro, hoc faciam, cuius veritas pendet ex facto futuro, & ideo hæc etiam veritas poſtulatur ad honeſtatem talis iuramenti, quia etiam ad illam confirmandam inducitur,& ad hoc diuina auctoritas interponitur, & inde oritur ſpecialis obligatio huius iura- A menti ad factum futurum, de qua obligatione in 2. lib. ex profeſſo dicendum eſt,& de illius tranſgreſſione in 3.& ideo de hoc comite iuramenti hæc in præſenti ſufficiunt.

Dico tertio in omni iuramento ad eius honeſtatem, neceſſaria eſt iuſtitia ex parte materiæ, quæ iuramento confirmatur: nomine iuſtitiæ in hac cõditione, ſeu comite iuramenti intelligi debet, non ſolùm particularis iuſtitia, ſed etiam generalis, prout de omni virtute dicitur, ita vt idem ſit materiam iuramenti debere eſſe iuſtam, quod debere eſſe honeſtam. Hæc autem conditio ſic explicata facilè probatur de iuramento promiſſorio, quia vt infrà videbimus, niſi ſit de re honeſta nõ obligat,& ideo iniquè fit, ergo vt iuramentum promiſſorium ſit licitum, neceſſarium eſt, vt ſit de re honeſta. B Nomine autem rei honeſtæ intelligitur, quidquid honeſtè, & ſtudioſè impleri poteſt, de quo hic plura non dicimus, quia poſtulant prolixam diſputationem de iuramento promiſſorio in ſequẽti libro tradendam. 4.

3. Aſſertio. In omni iuramento neceſſariam eſſe iuſtitiam ex parte materiæ.

Vt iuramentum promiſſorium ſit licitũ neceſſarium eſt, vt ſit de re honeſta.

De iuramento autem purè aſſertorio dubitari poteſt, an ad rectitudinem, ſeu honeſtatem illius hæc conditio neceſſaria ſit,& ratio dubitandi eſt, quia licet facere praua turpe ſit, tamen ſcire illa, non eſt turpe, ergo neque illa narrare, aut teſtificari turpe eſt: ergo neque illa iuramento confirmare de ſe malum eſt, ergo per ſe loquendo ad integram bonitatem iuramenti aſſertorij non eſt neceſſarium, vt materia eius ſit honeſta, neque eſt per ſe indecẽs afferre Deum in teſtem aſſertionis facti turpis: & confirmatur, C nam teſtes, qui de adulterio, vel homicidio teſtificantur licitè iurant, quamuis de re turpi teſtimonium præbeant. Propter hoc Caietanus in d.art.3.docet conditionem hanc relatam ad rem, quæ iuratur, non requiri in iuramento aſſertorio, ſed tantùm in promiſſorio, ſi autem referatur ad cauſam iurandi, ſic requiri etiam in iuramento aſſertorio; quod etiam videtur indicare D. Thomas ibi ad ſecundum, cùm enim dixiſſet veritatem, & iuſtitiam pertinere ad rem, de qua iuratur ſubiungit *quamuis poſſet dici, quòd iuſtitia pertinet ad cauſam, per quam iuratur.* Et declaratur benè in exemplo adducto, nam qui propter ſeruandam iuſtitiam, iurat circa turpe factum, licitè D facit, qui verò occultum factum turpe proximi ſine iuſta cauſa reuelat, iuramento abutitur, & illicitè iurat, quia deeſt cauſa iuſta, quamuis factum eiuſdem rationis, vel fortaſſe idem quaſi materialiter ſit. 5.

Dubium.

Caiet.

D. Tho.

Addere verò poſſumus, etiam in iuramento aſſertorio requiri hanc conditionem iuſtitiæ, ſeu honeſtatis ex parte materiæ iuramenti; vnam proximam,& aliam remotam, proximam appello aſſertionem ipſam, nam illa eſt, in quam immeditatè cadit iuramẽtum, remotam voco rem, aut factum, de quo eſt aſſertio, ſicut in Sacramento pœnitentiæ, peccata dicuntur materia remota Sacramenti; confeſſio autem proxima. Dico ergo ad honeſtatem iuramenti aſſertorij, non eſſe neceſſariam ho- E neſtatem in materia remota, quod bene probat ratio dubitandi propoſita cum exemplo adiuncto. Nihilominùs tamen verum eſt, conditionem hanc eſſe neceſſariam in iuramento aſſertorio ex parte materiæ proximæ: non enim eſt ſatis, vt aſſertio ſit vera, ſi aliàs ſit iniuſta, vel inhoneſta, vt licitè poſſit iuramento confirmari. Et hoc etiam probat exemplum de illo, qui iniquè reuelat factum occultum proximi, & ſuam aſſertionem iuramento confirmat, nam ille non ſolùm iniuſtus, ſed etiam irreligioſus 6.

Ad honeſtatẽ iuramenti aſſertorij nõ eſſe neceſſariam honeſtatẽ in materia remota.

Soluitur dubium.

irreligioſus eſt, & hoc non propter ſolam turpitu- A dinem materiæ remotæ, quia illa non ſufficeret, vt alia exempla oſtendunt: ergo propter defectum materiæ proximæ. Imò licèt materia remota eſſet honeſta, ſi proxima eſſet iniuſta, iuramentum in illam cadens non eſſet licitum. Vt ſiquis cum iuramento reuelaret honeſtum factum proximi occultũ, quod ex iuſtitia teneretur ſub ſecreto ſeruare, illicitè vteretur iuramento. Addo etiam non ſolùm quando aſſertio iniuſta eſt contra propriam iuſtitiam, ſed etiam quando eſt iniqua, alio modo abſque propria iniuſtitia, non eſſe materiam honeſti, & liciti iuramenti; vt ſiquis proprium crimen occultum cum iuramento reuelet ſolùm, vt ſe iactet, & de illo glorietur, iniuſtitiam propriam non committit, & nihilominùs ſacrilegus eſt ſic iurando, B ergo ſignum eſt etiam in iuramento aſſertorio, requiri honeſtatem in materia proxima, id eſt, in aſſertione eius. Ratio autem eſt, quia eſt contra reuerentiam Deo debitam afferre illum in teſtem ad confirmandam aſſertionem iniquam, quocumque modo talis ſit, & de quacumque materia ſit; & in hanc partem inclinat Soto d. quæſt. 1.art. 3. Nec repugnat D.Thomas, ſed quia honeſtas aſſertionis ordinariè, & maximè pendet ex cauſa, ideo dixit iuſtitiam iuramenti ad cauſam iurandi pertinere.

Sot.

7. Dico quartò: Ad honeſtatem integrã iuramenti neceſſarium eſt, vt cum iudicio fiat, id eſt, cum debita, & prudenti conſideratione. Hoc etiam generatim ſumptum manifeſtum eſt, nam ad omnem a- C ctum virtutis, vt ſtudioſe fiat, neceſſarium eſt prudentiæ iudicium, eſt enim prudentia auriga moralium virtutum. Benè autem conſiderat Diuus Thomas d.art.3.ad 3.ſpecialiter poſtulari conditionem hanc in iuramento propter reuerentiam Dei, & labilitatem linguæ humanæ. Interrogari autem poteſt, qu id ſub hac cõditione includatur, nam ſi abſolutè de iudicio prudenti loquamur, ſub illo comprehendentur veritas, & iuſtitia, nam ſicut prudentia dictat de aliis circumſtantiis in iuramento ſeruandis, ita dictat, non eſſe Deum in teſtem vocandum, niſi in rebus veris, & honeſtis. Quapropter vt ſit diſtinctio inter illos comites ſub iudicio cõprehendi poterunt reliqua omnia, quæ præter veri- D tatem, & iuſtitiam, ad debitum modum iurandi, ſecundum rectam prudentiam deſiderari poſſunt. Et ita ſignificat D. Thomas d.art. 3. ad 2. ſignatè verò, ait, ibi includi deuotionem & fidem, quæ ad debitum iurãdi modum neceſſariæ ſunt. Per fidem autem non intelligit fidelitatem, quæ maximè in iuramento promiſſorio requiritur, & ad veritatem potiùs pertinet, ſed intelligit fidem Theologalem, quia oportet, vt iurans credat Deum omnia ſcire, vt ex argumento manifeſtum eſt. De hac autem fide meritò dici poſſet potius ſupponi ad iudicium, quàm in illo comprehendi, quia iudicium prudentiæ comparatur ad fidem, ſicut concluſio ad principia. Per deuotionem autem intelligit reuerentiam Deo debitam ex parte iurantis, & ſine dubio, E propter hanc cauſam maximè poſtulari ſolet diſcretio in iurante.

4 Aſſertio. Ad honeſtatem iuramẽti neceſſarium eſſe, vt cum iudicio fiat. Prudentia eſt auriga moralium virtutum. D.Thom. Quid per iudicium in cõcluſione intelligatur.

Fides & deuotio ad debitum iurãdi modum ſunt neceſſariæ.

8. Solet autem potiſsimè per hanc conditionem poſtulari neceſſitas, vel grauis vtilitas iuramenti: nam ſi hæc accedat ad veritatem, & honeſtatem, videtur per illam compleri legitima, & honeſta cauſa iurandi, ſi autem hæc deſit erit iuramentum vanum, & quaſi otioſum, eſt autem contra reuerẽtiam Deo debitam inuocare nomen eius in vanis, & otioſis rebus confirmandis. Quòd ſi quis quærat, quanta debeat eſſe hæc neceſſitas, reſpondendum breuiter eſt prudentis arbitrio hoc iudicandũ eſſe, & ideò hunc tertium comitem merito iudicium, vel diſcretionem appellari, quia non poteſt certior regula tradi. Ad hoc autem iudicium ferendum pæcipuè conſiderandus eſt finis iuramenti, de quo in particulari poſtea dicemus, poſito autem fine honeſto, & ſufficienti, ſatis erit ad honeſtatem iuramenti, quòd aliqua moralis vtilitas ad talem finem, in eo expectari, & operari poſſit, quia tunc iam ceſſat omnis ratio irreuerentiæ, quæ omnia conſtabunt magis ex dicendis de cauſis iuramenti. Quãtùm autem peccari poſſit in omiſſione huius, vel præcedentis comitis in lib. 3. dicemus.

Iuramentum vt ſit legitimum poſtulat neceſſitatem, & grauem vtilitatem.

Quæ requiratur neceſſitas ad iurandum.

9. Vltimò dicendum eſt hos tres comites ſufficienter aſſignatos eſſe pro honeſtate, ſeu rectitudine iuramenti. Hoc probatur ſufficienter auctoritate Hieronymi, & cæterorum Theologorum, maximè, cum in Scriptura habeat fundamentum Ratione etiam conſtat ex dictis, nam ſi iuramentum his circumſtantiis affectum ſit, non habet, vnde poſſit eſſe illicitum. Loquimur enim per ſe, & intra latitudinem religionis, & ex vi talis actus, nam per accidens, & ex parte operantis, vel ex generalibus circumſtantijs loci, aut temporis poterit adiungi malitia, & prauæ intentionis, & ſcandali, aut ſimiles: ſed hæc quæ ſunt per accidens non cadunt ſub ſcientiã: quãuis poſſint hæc omnia ſub iudicio comprehendi, vt diximus. Quapropter ad hos comites præſertim iudicij reducuntur conditiones interdum requiſitæ iure humano ad debitum modum iurandi, vt ex parte perſonæ poſtulatur, vt iuramentum, nonniſi à ieiunis præſtetur. cap. *Honeſtum* 22.q.2.& in cap.1. de Teſtibus, vt notat D. Thomas. q. 89.art.10. vbi non explicat an hoc ſit præceptum, necne. Tamen Gloſſæ in citatis textibus dicunt tantùm eſſe de honeſtate. Semperque fuit intellectum de iuramento iudiciali, aut ſolemni, atque etiam hoc modo conſuetudine antiquatum eſt, vt dixit Gloſſa in cap. *Decreuit*, 22.q.5 Item præſcribũt Iura circumſtantiam temporis, vt in d. cap. *Decreuit*, prohibetur iuramentum ſolemne ſuper Euangelia, certis anni temporibus, vt diebus Dominicis, à Septuageſima vſque ad Paſcha &c. Tamen hoc etiam eſt antiquatum, vt notat Gloſſa, ſolùm obſeruare neceſſe eſt, vt in iudicio non exigatur iuramentum in diebus feſtis, vt ſupra notauimus tract.2.lib.2. cap. 30.num. 6. Olim etiam non fiebant iuramenta, niſi in Templo, & ſuper altare, ac circa res ſacras, vt ex Chryſoſtomo affirmat Soto d. quæſt. 1.ar. 1. ſed Chryſoſtomus non affimat id fuiſſe neceſſarium. Neque in Iure inuenitur obſeruatum, niſi in quibuſdam iuramentis ſolemnibus, maximè in pijs cauſis, & ad commune bonum pertinentibus. Similiter ex parte perſonarum requiruntur in Iure aliquæ circumſtantiæ, quas in cap. 9. attingemus.

Tres has cõditiones ſufficere ad honeſtatem iuramenti.

Iuramentum non niſi à ieiunis præſtari debet. D.Thom.

Cap. Decreuit. Iuramentum ſuper Euangelia quibus anni temporibus præſtã dum.

Soto.

10. Sed dicet aliquis: Cõditio maximè requiſita ad religionem iuramenti eſt, vt fiat per Deum verum, & non per falſum, hæc autem conditio deeſt in illis comitibus, nam cum tria, vel quatuor ſint in iuramento, ſcilicet, iurans, & occaſio, ſeu cauſa iurãdi, res, quæ iuratur, & per quam iuratur ex parte iurantis, rectè poſtulatur diſcretio, & ex parte rei iuratæ, veritas, & iuſtitia, ſub qua, & ſub iudicio, cauſa etiam iurandi ſufficienter comprehenditur, ex parte autem eius per quem iuratur nulla poſtulatur conditio, cum tamen illa maximè neceſſaria ſit, quia vis, & auctoritas iuramenti inde maximè pendent. Ad hoc breuiter rẽſpõderi poteſt, primò

Obiectio.

Cõditio maximè neceſſaria vt fiat per Deũ verum.

Solutio.

hanc conditionem ex parte eius,per quem iuratur A ſub iudicio comprehendi,maximè ſi verum eſt fidem de diuina ſcientia, prouidentia, & veritate, ad iudicium pertinere,vt D.Thomas dixit.Nam vera fides eſt,quæ facit,& dirigit voluntatem, vt per verum Deum iuret,& non per alium.Secundò verò reſpondeo,conditionem hanc non pertinere ad comites iuramenti,ſed ad illos ſupponi,eſſeque radicem,& fundamentum eorum.Sicut enim dixi fidem ſupponi ad iudicium, & prudentiam, ita nũc aſſero,teſtimonium ipſius Dei non requiri ad iuramentũ,vt comitẽ eius:ſed tanquã formã (vt ſic dicã)& vitã,& ſubſtantiam eius Nã iuramentũ per falſum Deum, vt infrà dicam,re vera non eſt iuramentum, ſed per errorem putatur iuramentum, hic autem aſſignamus comites veri iuramenti,ſup- B ponimus ergo verum iuramentum,ac ſubinde, vt per Deum verum fiat,non oportuit ergo hunc ponere inter comites iuramenti.Quin potius ex hoc fundamento, ſcilicet,quod Deus eſt ſumma veritas,bonitas,& maieſtas, colligimus neceſſitatem illorum trium comitum, non ergo debuit, neque potuit illis annumerari: eſt igitur illa enumeratio, & conueniens,& ſufficiens.

Eſt radix & fundamentũ comitum iuramenti.

CAPVT IIII.

Vtrum iuramentum ſit actus elicitus virtutis Religionis?

1. RAtio dubitandi eſſe poteſt, quia omnis actus religionis, principaliter intenditur propter C cultum Dei, vt conſtat ex dictis in principio huius materiæ de obiecto,& actibus huius virtutis, ſed iuramentum non fit primò,& per ſe propter cultum Dei,ſed propter confirmandam aliquam humanam veritatem,vel pactum, ſeu fœdus humanum propter quod dixit Paulus ad Hebr.6.*Homines per maiorem ſui iurant,& omnis controuerſiæ eorum finis ad confirmationem eſt iuramentum.*Vnde D. Thomas in d.q. 89.art.8. ad 1.differentiam in hoc conſtituit inter iuramentum,& votum,nam per votum aliquid in Dei reuerentiam ordinamus;in iuramento verò è conuerſo,reuerentia diuini nominis ad veritatis confirmationem ordinatur,& in ſolutione ad ſecundum dicit,*eum qui iurat non ordinare iuramentum ad venerandum eum, per quem iurat.* Ex quo vi- D detur planè ſequi, iurare nõ eſſe officium Religionis: nam officium Religionis eſt ordinare actum ſuum ad venerandum eum,quem colit.

Omnis actus religionis principaliter fit propter cultum Dei. *Hebr.6.*

D.Thom.

Differentia inter votum & iuramentum.

2. Vnde argumentor ſecundò,quia ſi iuramentum eſſet actus Religionis, per ſe appetibile, & exercendum eſſet, quia actus diuini cultus per ſe, id eſt,propter ſolum cultum fieri honeſtè poſſunt, abſque alia neceſſitate,vt patet,tum inductione in omnibus aliis actibus religionis,tum ratione,quia illa eſt ſufficiens ratio ad honeſtandum actum. At verò iuramentum non eſt talis actus,vt propter ſe tantũm appetendum ſit, vel exercendum,ſed propter aliquam aliam neceſſitatem,vel piam vtilitatem,vt patet ex dictis,in cap.præcedenti, ergo per ſe non eſt actus religionis.Et confirmatur,nam per E ſe bonum eſt,& vtile actus religionis frequentare, non eſt autem ita vtile frequentare iuramentum, ergo non eſt actus religionis.

3. Tertio argumentor in hunc modum, quia ſi iuramentũ eſſet actus religionis, maximè eſſet, quia eſt quoddam indicium rectæ fidei de diuina veritate,ſcientia, & prouidentia,ſed hinc magis ſequitur eſſe fidei confeſſionem, quàm actum religionis, ergo inde non fit eſſe actum religionis.

Imò poteſt argumentum in contrarium retorqueri,quia iuramentum non eſt confeſſio fidei,quæ licet ſit quidam fidei effectus,& ſub ea ratione ſit ſignum eius,tamen per ſe non fit ad profitendam fidem,ergo ſimiliter iuramentum non eſt actus religionis,quia non fit ad colendum Deum, ſed ad alios humanos fines.Et ita neque religionis eſſe videtur,ſed ſolius fidei,media voluntate confirmandi pactum,vel promiſſionem, quæ voluntas non ad religionem pertinet per ſe loquendo,ſed ad illã virtutem,vel habitum, ad quem ſpectat materia pacti,vel promiſsionis,quæ poteſt eſſe iuſtitia, vel miſericordia,aut alia ſimilis.

Nihilominus vera, & certa ſententia eſt, iuramentum eſſe actum Religionis. Hæc eſt communis aſſertio D.Thom.d.quæſt.89.art.4.vbi Caietanus Soto & alij & cæteri Theologi in 3.d.39.& reliqui omnes. Probatur autem primò ex Scriptura Deuteronomij 6. *Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſerues,ac per nomen illius iurabis*: vbi iuramentum ponitur tamquam actus pertinens ad latriam, & ſeruitutem Deo debitam.Idem colligitur ex ſecundo præcepto decalogi de non aſſumendo diuino nomine in vanum,nã illud ad religionem pertinere cenſetur,& ideo inter præcepta primæ tabulæ collocatur, quæ ad cultum, & reuerentiam Dei pertinent,& ex ipſa forma,& ratione præcepti Exod.20.cõſtat latum eſſe intuitu diuinæ reuerentiæ,& ideo Leuit.19 dicitur:*Non peierabis in nomine meo: nec pollues nomen Dei tui.*Fit ergo illa prohibitio intuitu vitandi irreuerentiam Dei, ergo è conuerſo in iuramento ratio habenda eſt diuini cultus,& reuerentiæ. Denique Chriſtus Dominus Matth.5.cùm monet vitare iuramentum etiam per cælum, vel terram rationem reddit ex habitudine ad Deum,planè indicans in iureiurando potiſſimũ attendendum eſſe ad cultum,& reuerentiam Dei. Et ideo dixit ibi Hieronymus *Qui iurat, vel amat, vel veneratur eum,per quem iurat*, & Tertullianus in Apologetico cap. 32. in fine: *Dæmones adiurare (inquit) conſueuimus, vt illos de hominibus exigamus non deierare, vt illis Diuinitatis honorem conferamus.* Vbi deierare idem eſt,quod ſanctè iurare, ſentit ergo iuramentum continere honorem Diuinitatis, id eſt,latriam,quæ idem eſt,quod religio,& ſimiliter lib.de Idololatria cap.20.inquit: *Quis per quos deierat,non honorat?*

4. Vera ſententia. Iuramentum eſt actus religionis. *D. Thom. Caiet. Soto. Deut.16.*

Leu.19.

Hieron. Tertul. Qui iurat, eũ veneratur, per quem iurat.

Præterea ipſi etiam Philoſophi hanc veritatem agnouerunt:Ariſtoteles enim 1.Metaph.cap.3.Iuſiurandum dixit eſſe honorabiliſſimum, quia ſcilicet continet Dei cultum,& honorem, & in Rhetorica ad Alexand.cap.de Iureiurando ſic deſcribit iuramentum:*Iuſiurandum eſt cum diuina veneratione dictio probationis expers.* Cicero etiam 3.de offic. dixit iuſiurandum eſſe affirmationem Religioſam. Præterea non ſolum in Canonico iure cap.*Tua nos* cap. *Si vero*, cap. *Debitores* de Iureiurando cum ſimilibus, ſed etiã in Iure ciuili iuramentũ inter officia Religionis ponitur, & ideo iuſiurãdi Religio appellatur,in lege 1.ff. de Iureiurando, & in lege 2.Cod.de Rebus creditis, & iureiurando dicitur, *Iuriſiurandi contempta Religio ſatis Deum vltorem habet*, & in cap. *Querelam*, de Iureiur. & l. vlt. cod. eodem, iuramentum vocatur Sacramentum, tamquam res ſacra, & religioſa, quæ appellatio frequens eſt, vt ſupra notauimus, & ibidem: *Religionem præſtare,idem eſt,quod iurare.* Denique à contrario, id eſt manifeſtum quia,periurium ſacrilegium eſt, ſeu irreligioſitas, vt ex toto iure conſtat,& infrà dicetur,ergo è contrario iuramentum eſt quædam

5. *Ariſtot.* Iuſiurandum cõtinet Dei cultum.

Cicero.

Ca. *Querelã.* Iuſiurandum eſt res ſacra.

dam Religio. Similiter iurare per falſos deos, perfidiæ præuaricatio eſt cum idololatria, vt rectè dixit Tertullianus ſupra, ergo è conuerſo iurare per verum Deum fidei proteſtatio eſt, cum Diuina latria.

6\.

Duplex alicuius virtutis directio ad actū.

Vt autem rationem à priori reddamus, & officium Religionis circa hunc actum explicemus, aduertendum eſt, dupliciter poſſe virtutem aliquam operari, ſeu dirigere actum aliquem externum, ſcilicet vel quoad exercitiũ actus, vel quoad ſpecificationem, ſeu modum, & rectitudinem eius. Hoc licet conſiderare in actione artificioſa, habet enim exercitium à voluntate lucrandi, verbi gratia vel ab alia ſimili, artificioſam autem directionem ab arte recipit. Et in actibus voluntatis, ſeu virtutibus moralibus, poteſt quis moueri ad promittendum alteri ex affectu complacendi illi, ſuppoſito tamen affectu promittendi, fidelitas dirigit, & obligat voluntatem, vt cum intentione implendi promittat, & vt poſt factam promiſsionem, illam impleat. Poteſt ergo primum motiuum, inducens ad exercitiũ alicuius actus pertinere ad vnum habitum, ſeu virtutem, & nihilominùs modum honeſtum, & quaſi ſpecificationem actus ſpectare ad propriam, & peculiarem virtutem, quod in actu etiam orationis ſuo modo reperitur, vt ſupra tractauimus. Hæc igitur duo in iuramento diſtinguenda ſunt: nam aliud eſt motiuum inducens ad iurandum, quoad exercitium actus, aliud verò quod inducit ad tenendum debitum modum in iurando, ſuppoſito quod iurandum ſit. Primum ergo motiuum per ſe non ſpectat ad religionem, vt bene probant argumenta in principio facta, ſecundum maximè pertinet ad Religionem, & ideò verum actũ religionis conſtituit. Probatur, quia vt ſequenti cap. oſtendemus, ex honore Deo debito prouenit, vt ſi iurandum ſit, per Deum verum iuretur, ne id quod eſt proprium eius falſis diis, aut creaturis tribuatur: & ſimiliter quando nomen Dei ad iurandum aſſumendum eſt, ex reuerentia illi debita prouenit tota ratio, & neceſſitas adhibendi tot, vel tales comites in iurando; ergo religio eſt, quæ dat formam moralem (vt ſic dicam) iuramento, nam illa eſt, quæ debitam Deo reuerentiam obſeruat, ergo hoc ſatis eſt, vt iuramentum ſit actus religionis.

In iureiurando eſt duplex motiuum.

Religio eſt quæ dat formam moralem iuramento.

7\.

Sine virtute Religionis nõ poſſe eſſe rectum iuramentum.

Quin potiùs hinc etiam ſequitur, vt licèt primum motiuum inducens ad iurandum, frequentiùs ad religionem non pertineat, ſed ad firmandam fidem in verbis, vel pactis humanis, nihilominùs ſine officio religionis, vel ſine prudentia directiua religionis, non poſsit voluntas rectè determinari ad exercendum actum iuramenti, ergo hac ratione potuit iuramentum dici actus Religionis, etiam quoad exercitium actus. Antecedens patet, quia licet vtilitas aliqua, vel commoditas humana inuitet ad iurandum, nihilominùs priuſquam homo definita voluntate ſtatuat iurare, oportet vt deliberet, an illa humana commoditas ſit ſufficiens, vt cum debita Dei reuerentia hic, & nunc iurare poſsit, & ſi aliter iuret, non rectè, ſed incautè iurat, ſi autem cum tali deliberatione procedit voluntas iurandi religioſa eſt, quia intuitu diuinæ reuerentiæ proximè habetur, & ex vi illius iuramenti actũ exercet, ergo eſt actus religionis, etiam quoad exercitium.

8\.

Ex diſtinctione operis & operãtis probatur iuſiurandum ad religionem pertinere.

Denique poteſt hoc ampliùs declarari diſtinguendo inter intentionem operantis, & operis, ſeu inter actualem honeſtatem operis, vt ab operante procedit, & capacitatem operis, quam ex vi ſui obiecti habet ad talem honeſtatem, ſi debito modo fiat, quæ ſolet etiam vocari honeſtas obiectiua. Loquendo ergo ex parte operantis, clarum eſt poſſe iurari ſine intentione colendi Deum, ex affectu aliquo mere humano, & hoc modo nullum eſt inconueniens, quod poſſit tunc iuramentum fieri, & non eſſe verus actus religionis, ſicut poteſt quis dare eleemoſynam, & non facere actum miſericordiæ, ſi non ex illius intentione, ſed alio extrinſeco motiuo feratur. Hoc verò non obſtat, quin iuramentum ipſum de ſe ſit actus religionis, quia ex ſe, & obiecto ſuo talem habet honeſtatem ad religionem pertinentem, vt propter illam intendi poſſit, & debeat, quantùm eſt ex vi religionis, ſimili enim ratione eleemoſyna eſt actus miſericordiæ, quamuis poſsit ab operante non miſericorditer fieri. Sic ergo eſt iuramentum de ſe actus religionis, vt autem in re ipſa, ſeu in indiuiduo tale ſit, oportet vt aliquo modo ex intentione cultus fiat, vt rectè etiam probant obiectiones in principio factæ. Et conſequenter neceſſarium etiam eſt, vt fiat cum tribus comitibus ſuprà poſitis, quia aliàs non erit ex religione, ſed potiùs contra religionem. Atque hoc magis declarabitur reſpondendo ad argumenta.

Iuramentum de ſe eſt actus religionis.

9\.

Argumentorum ſolutio.

Ad primum

Quomodo ſe habeat homo iurando circa obſeruantiam Religionis.

Ad primum ergo argumentum reſpondeo, quòd licèt primum, & quaſi remotum motiuum excitans ad iurandum, non ſit cultus Dei (quod ſolùm probat teſtimonium Pauli ibi adductum) nihilominùs ſuppoſita aliunde occaſione iurandi, cultus Dei proximè obſeruari debet, & poteſt etiam intendi, quia iuramentum ipſum eſt actus valde proportionatus ad diuinum cultum, id eſt, ad ſignificandam debitam exiſtimationem quam de Deo habemus. Et hoc ſatis eſt, vt iuramétum ſit actus Religionis. Duobus autem modis poteſt ſe habere homo, qui iurat, circa obſeruantiam religionis, etiam quando in iurando à Religione non deficit.) Nam ſi irreligioſe iuret, tale iuramentum, non ſolùm non eſt actus religionis, ſed etiam eſt illi contrarius, (vt dixi) primò ergo poteſt iurans reſpicere ad honeſtatem Religionis, quaſi negatiuè tantùm, id eſt, prudenter obſeruando, ne inter iurandum aliquid contra religionem committat, non tamen directè intendendo colere Deum per ipſum iuramentum. Secundò poteſt etiam hanc intentionem habere, nam licet ad actum ipſum iurandi materialiter ſpectatum, neceſſaria non ſit, eſt tamen honeſtiſſima & maximè accommodata tali actui, poſtquàm in intellectu præceſſit iudicium, quòd expediat iurare. Quando ergo aliquis iurat hoc poſteriori modo tunc iuramentum tam ex ſe, quàm ex parte operantis, actu, & formaliter eſt actus Religionis, quando verò fit iuramentum priori modo, licet de ſe ſit actus Religionis, actu tamen non videtur elici ab illa, & hoc ad ſummùm probat prima ratio facti. Nihilominùs tamen poteſt in homine ſic operante conſiderari alia voluntas, quæ ibi intercedit, ſcilicet obſeruandi, & cauendi, ne aliquid contra religionem fiat, & illa ad religionem ſpectat, quia non ſolùm eſt officium alicuius virtutis amare, ſeu intendere honeſtatem eius, ſed etiam cauere contrariam malitiam. Et ita iuramentum ſic factum, poterit aliquo modo dici eſſe à religione, ſaltem vt à cauſa impediente malitiam ſibi contrariam.

Iuramentum quando ex ſe & ex parte operantis eſt actus religionis.

Ad loca D. Thom. ibi citata. Circa primum tractari poſſet, quomodo iuramentum, prout eſt actus religionis, ordinari poſſit rectè ad veritatem humanam confirmandam, ſed hoc infrà habebit proprium, & commodiorem locum. Nunc ſolùm dicam, hoc non obſtare, quominus iuramentum ſit verus actus religionis, quia deferendo cultum, & honorem 10.

& honorem Deo, poteſt inde reſultare homini aliquis effectus, vel commoditas temporalis, quæ poteſt etiam intendi, nihil enim hoc repugnat. Differentia verò quam D. Thomas conſtituit inter votum, & iuramentum promiſſorium, quoad materias eorum, difficultate non caret. Dicit enim rem promiſſam per votum eo ipſo fieri actum Religionis, non ſic autem rem iuramẽto promiſſam. Quod etiã affirmat Caietanus & d.q.89.a.8. & ibi Aragõ & Soto d. q. 1. a. 8. contrarium autem videbatur dicẽdum, ſi cum proportione fiat comparatio, nam ſi actiones, vtroque modo promiſſæ materialiter ſpectentur, neutra eſt actus religionis, vt conſtat, ſi autem conſiderentur, vt ſunt ſic promiſſæ, ſicut actio promiſſa per votũ religioſè impletur; ita etiã actio cum iuramento promiſſa, ideo enim quando implet iuramentum, non homini, ſed Deo dicitur reddere iuramentum ſuum, vt ſumitur ex Matth. 5. & ex *Cap. Debitores de Iureiurando* ergo ſicut quod voto promittitur, ita etiam quod promittitur iuramento, eo ipſo fit actus Religionis.

Caiet.
Aragon.
Sot.

12. Sed licèt iuxta hanc conſideratione hoc verum ſit, nihilominus differentia à D. Thoma intenta, vera eſt. Nam materia voti per ipſummet votum ordinatur ad cultum Dei, & ideo quantùm eſt ex parte voti, actus promiſſus Deo, duplici ratione pertinet ad cultum eius, ſcilicet, & in quantum in ſe cõtinet ſignificationem aliquam diuini honoris, ad quem per votum ordinatur, & in quantùm per illum ſeruatur fidelitas Deo ex voto debita. At verò materia iuramenti promiſſorij, ex vi iuramenti non ordinatur ad cultum Dei, quia non fit ad hoc iuramentum, ſicut fit votum, ſed ſolùm ad firmandam promiſsionem in ſua ſpecie, & natura permanentem. Hoc tamen non obſtat, quominus ſicut iurare promiſſionem eſt officium religionis, ita adimplere promiſſionem iuratam ratione iuramenti, & intuitu eius ſit etiam officium religionis, quia æquè pertinet ad cultum Dei, eiuſdem enim rationis ſũt iurare, & obſeruare iuramentum, vnde etiã tranſgreſſio contraria, religioni repugnat, vt infrà videbimus.

Differentia inter votum & iuramentum rectè traditur a D. Thoma.
Actus promiſſus Deo duplici ratione pertinet ad cultum Dei.
Eiuſdem rationis ſunt iurare & obſeruare iuramentum.

12. Ad aliud verò dictum D. Thomæ, quòd iurans non ordinat iuramentum ad venerandum eum, per quem iurat, reſpondeo, intellgendum eſſe de intentione, & ordinatione, quæ ibi ſiſtat, in quo etiam videtur iuramentum differre à voto per ſe loquendo. Nam votum ita tendit in cultum Dei, vt ibi ſiſtat, iuramentum autem præter cultum Dei, ordinatur ad aliquid aliud neceſſarium præſenti vitæ, vt D. Thomas ait. Non tamen excluditur ex vi iuramenti, quin poſſit à iurante fieri, propter venerationem Dei, vt explicatum eſt. Neque hoc D. Thomas negat, ſed explicat tantùm id, quod per ſe requirit iuramentum. Vnde etiam poſſet facilè, & breuiter exponi quaſi permiſsiuè, non ordinariè, id eſt, non neceſſariò ordinare iuramentum, &c.

Alia differentia inter votum & iuramentum.

13. Ad ſecundum negatur ſequela in eo ſenſu, quo in argumento fit, videlicet, iuramentum propter ſolum Dei cultum appeti poſſe, nulla alia eius neceſsitate ſuppoſita, nam licèt cultus Dei ſecundum ſe, & per ſe appetibile ſit, tamẽ actus, qui aſſumũtur, vt materia cultus, non ſemper ſunt per ſe appetibiles, ſed tantùm in aliqua neceſsitate, vel ſuppoſita conuenienti materia eorum. Vt actus contritionis exerceri poteſt in cultum Dei, non tamen eſt per ſe appetibilis, ſed tantùm ſuppoſito peccato, ſic ergo iuramentum ordinari poteſt ad cultum Dei, quando occurrit neceſſitas eius, tamen non eſt talis actus, qui abſque neceſsitate fieri debeat, quia hoc ipſum pertinet ad honorẽ Dei. Ita omnis actus virtutis poſtulat medium, & moderationem ſibi proportionatam, & ſi illa ſeruetur, poterit actus ordinari ad cultum Dei, ſi autem excedatur in modo, iam erit ineptus, vt ordinetur ad cultũ Dei, ſic enim cæremoniæ exteriores, prudenter factæ ſunt religioſæ, & aptæ ad cultum, ſi autem indiſcretè, & modo inepto fiant, non cultum, ſed ſuperſtitionem continent. Sic ergo iuramentum ſuam poſtulat mediocritatem, quæ in tribus comitibus ſuprà declaratis continetur, & ideò cum illa poteſt optimè ordinari ad cultum Dei, ſine illa verò potius ad Dei contemptum pertinebit. Neque eſt verum, quòd omnis actus cultus exterioris ſit per ſe appetibilis propter ſolum cultum, multi enim aſſumuntur, vt vtiles ad alios fines, & ſuppoſita illa vtilitate cenſentur apti ad cultum, vt vocalis oratio priuata, aſſumitur vt vtilis ad interiorem deuotionem excitandam, vel exercendam, & inde maximè habet proportionem ad cultum. Paupertas etiam non propter ſe, ſed vt vtilis ad perfectionem fit materia religionis, ſic ergo iuramentum tantùm vt vtile ad veritatem confirmandam in caſu neceſſitatis, vel piæ vtilitatis habet conuenientiam cum recta ratione, & ideo tunc ſolùm eſt apta materia cultus.

Ad ſecundũ.
Iuramentum propter ſolũ Dei cultum appeti poſſe falſum eſt.
Iuramentum ſuam poſtulat mediocritatem.

Ad confirmationem autem, in qua poſtulatur, an iuramentum ſit frequentandum, quod tractat D. Thomas in d.q. art. 5. facilis eſt reſponſio ex dictis. Nam in primis non ſequitur iuramentum poſſe frequentari propter rationem cultus, vltra menſuram & moderationem dictam, id eſt, ſine neceſſitate, vel vtilitate ſimul cum aliis comitibus, quia iam deeſſet proportio ad cultum, vt declaratum eſt. Igitur ad ſummùm ſequitur intra illam menſuram poſſe iuramentum frequẽtari ſine peccato, & conſequenter exhibendo Deo verum cultum: hoc enim rectè probatur diſcurſu facto. Nihilominùs tamen addo, etiam intra latitudinem huius frequentiæ, non eſſe conſilium frequentare iuramentum, vt ſatis conſtat ex dictis in capit. ſecundo. Neque oppoſitum huius ſequitur ex hoc, quòd iuramentum ſit actus religionis. Quia vt rectè dixit D. Thomas dicto art. 5. ad 3. *quantò iuramentum magis eſt venerandum, tantò periculoſius aſſumitur, ſi non cum debita moderatione indicatur*: ſicut medicina quò virtuoſior, eò poteſt magis nocere, ſi frequentiùs applicetur, quàm neceſſariũ ſit, actus ergo iurandi, tam multa requirit ad ſuam integram rectitudinem, & honeſtatem, vt periculum ſit deficiendi in illa, ſi frequentetur in omnibus caſibus etiam licitis, & ideò conſultius eſt abſtinere ordinariè ab illius vſu etiam licito. Et hoc ipſum redundat in maiorem cultum Dei, quia ipſamet abſtinentia iurandi, ſub hac ratione intenta, quidam cultus diuinus eſt, maximè quia non deſunt plures alij actus, quibus ſine periculo, & cum maiori fructu colatur Deus.

14.
D. *Thom.*
Iuramentum non poteſt frequentari vltra neceſſitatem propter ſolam rationem cultus.
D. *Thom.*
Iuramentum eſt inſtar Medicinæ quæ frequentãdæ non eſt.

Ad tertium reſpondetur iuramentum quidem de ſe eſſe aptum, & ad confitendam fidem, & ad honorandum Deum, ſi hac, vel illa intentione fiat, nihilominùs tamen, vt eſt actus virtutis moralis, ad religionem per ſe ſpectat, quia vt diximus, ad illam pertinet obſeruare, vt cum debito honore fiat, quod ad fidem per ſe ſpectatam non ita pertinet. Cuius ſignum eſſe poteſt, quia vt pertinet ad confeſſionem, ſeu teſtimonium fidei, non minùs illud præbet, qui incautè, & frequenter iurat, quam qui cautè, & prudenter, quia in vtroque vera fides neceſſariò ſupponitur, at verò iuramentum, vt eſt actus

15.
Ad tertium.

actus virtutis moralis longè diuerſum eſt,quam in vtroque.ſub ea ergo ratione, qua ſtudioſe fit, vt eſt actus Religionis,& aſſumitur non vt ſpeculatiuum ſignum veræ fidei de Deo, quod pertinet ad confeſſionem fidei, ſed aſſumitur vt ſignum excellentiæ diuinæ proteſtatiuum eius practicè, quatenus homo ſe illi ſubiicit, & recognoſcit infallibilem auctoritatem eius,ad confirmandam veritatem,reliqua verò, quæ in illo argumento attinguntur ex dictis ſoluta ſunt.

CAPVT V.

An iuramentum per ſolum verum Deum vel etiam per creaturas fieri poſſit?

1. NOnnulla ſunt in hac quæſtione certa, ſupponendo illam tractari de actu iuramenti licito, & honeſto,nam malè iurando, vel potiùs blaſphemando, clarum eſt poſſe per alios, quàm per verum Deum iurari.Primò ergo certum eſt, religioſum iuramentum per ſolum Deum verum fieri.In hoc ſenſu optimè intelligitur illud Deut. 6. *Et per nomen illius iurabis*; nam in ſenſu excluſiuo poſitum eſt, ſecundum illud, quod immediatè præcedit, *Illi ſoli ſeruies*: vnde rectè poteſt conditionatè exponi, Si tibi iurandum eſt, per Deum tuum iurabis. Ad quem ſenſum poſſent etiam facile trahi illa verba Matth. 5. *Reddes Domino iuramenta tua*, ideſt,quãdo iuraueris ſoli Domino reddes iuramenti cultum. Imò hoc etiam videtur Ariſtoteles cognouiſſe in Rhetorica ad Alexand c. de Iureiurand. aliàs 17. cùm dixit,iuſiurandum eſſe, *Cum Diuina veneratione dictio probationis expers*. Quibus verbis etiam rationes huius veritatis indicat,vna etiam ſumitur ex dictis cap. præcedenti:nam iuramentum eſt actus Religionis, & continet cultum latriæ,ſed Religio ſolùm verum Deum colit cultu latriæ, ergo iuramentum per ſolum verum Deum fieri poteſt, & debet. Item iuramentum fit ad confirmandam veritatem infallibili teſtimonio, quantùm ab homine fieri poteſt, ſed hæc infallibilis auctoritas ſolùm in Deo vero reperitur,ergo iuramentum tantùm per Deum fieri poteſt. Item veritas maximè pendet ex mente loquentis, nam vt dixit Auguſt. Serm.28. de Verb. Apoſtoli aliàs 30. *Ream linguam non facit, niſi mens rea, & intentione diſcernuntur mendacia*, vt idem dicit in Enchir.cap. 18. & ſequentibus,ſed ſolus Deus mentem, & intentionem hominis certo cognoſcit, ergo ſolus ipſe potuit in teſtem infallibilem inuocari.

Religioſum iuramentum per ſolũ verum Deum fieri poteſt. *Deut.6.* *Matth.5.* *Ariſtot.* Iuramenti religio eſt cultus latriæ. *Auguſt.*

2. Secundò:hinc certum eſt iuramentum per falſos Deos, per Idola, & per creaturas abſolutè ſpectatas, vt creaturæ ſunt, non eſſe iuramentum in re ipſa,etiam ſi vt tale fiat ex intentione iurantis. Circa hoc non rectè videtur ſentire Selua de iuramento 1.p. q. 1.n. 7. dicens iuramentum tam per creaturas,quàm per Deum fieri poſſe,& ita eſſe definiendum. Quod licèt poſſit ad quæſtionem de modo loquendi pertinere, eſt tamen contra communem ſenſum Doctorum, & modum loquendi Iurium,vt ex hactenus dictis conſtare poteſt,& ex his quæ cõgerit Couarruuias in c. *Quamuis pactum* in principio, & attigit Baldus in l. 2. ff. de iureiur. Turrecremata in cap. *Ecce*, 24.q. 5. Syluester ver. iuramentum 1.q.4.Antoninus 2.p.ti.10.cap.4.Sotus Nauarrus & omnes. Probatur ergo aſſertio, quia falſus Deus non eſt Deus, neque idolum, aut creatura eſt Deus, ergo non poſſunt certum teſti-

Per falſos Deos, idola & creaturas iurantes non efficere iuramentum. *Selua.* *Couar.* *Bald.* *Turrec.* *Sylueſt.* *Anton.* *Soto.* *Nauar.*

A monium reddere veritati, ergo teſtificatio per illa non poteſt eſſe iuramentum. Probatur conſequentia, quia iuramentum verum, & proprium, & vt eſt actus religionis, eſt teſtificatio veritatis per teſtimonium infallibile. Et confirmatur, nam ob hanc rationem iuramentum per falſos Deos,& idola,eſt blaſphemia,& idololatria, vt ſuprà in tractatu 3.oſtenſum eſt,quia per illud attribuitur falſo Deo id, quod eſt proprium veri Dei:ſed hæc attributio falſa eſt,& ab hominibus ficta,ergo & tale iuramentum reuera iuramentũ non eſt, ſed fingitur,& putatur.Atque idem eſt de iuramento per quamcumque creaturã abſolutè, vt dixi, & ſecundum ſe ſpectatam.nam ſi illa vt ſic afferatur, vt teſtis infallibilis,eo ipſo colitur vt idolum,& ei attri- B buitur, quod diuinum eſt,& hoc eſt quod Exod.23. prohibetur, *Per nomen externorũ Deorum non iurabitis, neque audietur ex ore veſtro*. Dices, Si tale iuramẽtum prohibetur,ergo eſt iuramentum, quia non prohibetur,niſi quod eſt,vel eſſe poteſt. Reſpõdetur eſſe quidem materialiter iuramentũ, quoad verborum ſonum, eſſe etiam putatum iuramentum ex conſcientia erronea, ſicut idolum eſt putatus Deus, re tamen vera non habere ſubſiſtentiam iuramenti, vt declaratum eſt, & iterum dicemus lib. ſeq. cap.4.

Iuramentum per quãcumque creaturam abſolute ſpectatam eſt impium.

3. His ergo ſuppoſitis dubitari poteſt primò,an ſub aliqua alia ratione, vel conſideratione licitũ ſit per creaturas iurare,ſtãdo in ſola rei natura, & ſecluſo omni iure prohibente?In quo reſolutio certa,& ab C omnibus recepta eſt,poſſe aliquo modo verè,& licitè per creaturas iurari.Hoc cõſtat ex vſu Scripturæ, & Eccleſiæ:nam Ioſeph Gen.42.legitur iuraſſe *Per ſalutem Pharaonis*, & Paul.2.ad Cor.1. per animam ſuam iuraſſe videtur, dicens: *Teſtem Deum inuoco in animam meam*,& vtrumque locum ita expoſuit D. Thomas, & Moyſes Deut. 3. & 4. *Teſtes inuoco cælum, & terram*, & iuramentum Pauli 1. Cor. 15. *Per gloriam veſtram*, etiam videtur fuiſſe per rem creatam, vt communiter exponitur,licet Baſilius hom.1. in Pſal. 14.tam hoc iuramentum,quã illud Ioſephi aliter interpretari conetur. Refert etiam Tertullianus in Apol capit.3.olim ſolitos fuiſſe Chriſtianos iurare per ſalutem Cæſaris. Frequẽter etiam fideles iurant per vitam,aut ſalutem ſuã, D vel ſuorum, & per Sanctos, & per Euangelia ſine periculo erroris, aut idololatriæ, imo in ſolemni forma iurandi profeſſionem fidei à Pio IIII. edita ita concluditur: *Ego ita ſpondeo, voueo, ac iuro, ſic me Deus adiuuet,& hæc Sancta Dei Euangelia*.Rationem autem,& modum huius iuramenti declarant.Thomas d.ar.6.& Bonauentura in 3. d. 39.a.2. q.2. diſtinguendo duplicem iurandi formam,per ſimplicem atteſtationẽ,vel per execrationẽ,quas infrà latiùs ſumus tractaturi:ſimplex atteſtatio eſt quando Dei teſtimonium inuocatur, & ideo tale iuramentum propriiſſimè fit per Deũ ipſum, poteſt autem fieri per creaturas non abſolutè ſpectatas, ſed vt relatas ad Deum, ſeu per Deum ipſum, quatenus E in illis relucet, & aliquo modo exiſtit. Sicut enim poteſt adiurari Deus,vt exiſtens in cælo,vel in terra, vel in cruce, vel in Euangeliis, quatenus ſunt verba eius, ita poteſt per Deum,vt in his rebus exiſtentem iurari.Sic enim qui iurat per crucem,per eum iurat,qui pro nobis pependit in cruce, & ſic de aliis,& hoc ſignificat Chriſtus Dominus Matth. 5. dicens:*Neque per cœlum, quia thronus Dei eſt,neque per terram,quia ſcabellum eſt pedum eius*, &c.idem enim fuit,ac ſi dixiſſet perinde eſſe iurare per hæc, ac iurare per Deum, qui in eis eſt, & in eodem ſenſu

Dubium 1. Reſolutio. Per creaturas verè & licite iurari poteſt. *Geneſ.42.* *Paul. 2. ad Cor.1.Deuter. 3.& 4.3. & 4.1.Cor.15.* *Baſil.* *Tertul.* *D.Thom.* *Bonau.* Quid ſit ſimplex atteſtatio Dei. *Matth.5.*

ſenſu addit, *Neque per Ieroſolymam, quia Ciuitas eſt magni Regis*, vtique eius Dei qui eſt Rex Regum, & in ea ciuitate, & templo eius, vbi peculiariter colebatur, & ideò iurare per illam, virtute erat iurare per Deum, qui in ea regnabat, ſic ergò iurare per creaturas iuramentum verum eſt, quia re vera non ipſa, ſed Deus eſt, qui vocatur in teſtẽ, quamuis inuocatio Dei implicitè, & mediatè fiat, mediantibus creaturis.

4. Modus iurãdi per execrationem qualis erit.

Alter modus iurandi eſt per execrationem, id-eſt, imprecando ſibi, vel alteri aliquod malum, niſi verum fuerit, quod iuratur, vt in illo iuramento, ſic me Deus adiuuet, vel ſaluet, & ſimilia, & tale etiam fuit iuramentum Ioſeph, vel Pauli. Et in hoc etiam modo per Deum iuratur, determinatur autem modus atteſtationis eius, vt fiat per ſpeciale ſignum, ſeu iudicium circa creaturam, per quam iuratur. Eſt ergo etiam hoc verum iuramentum, & de illo videtur locutus Chriſtus Dominus, ſupra dicens: *Neque per caput tuum iurabis*; & pro ratione addit: *Quia non poteſt vnum capillum album facere, aut nigrum*, id eſt, quia non habes dominium, nec poteſtatem in caput tuum, ſed poteſtati diuinæ ſubeſt, & ideo ſic iurare, etiam eſt per Deum iurare. Vnde non ideo prohibuit Chriſtus illas iurandi formas, quia iuramenta non ſint, vt putabant Iudæi, quos in hoc reprehendit, & conſequenter neque illa vetat, quia praua ſint ex parte eius, per quem iuratur: cùm potiùs ipſe declaret, quomodo illis modis, Deus ipſe inuocetur, igitur potiùs declarat eſſe vera hæc iuramenta, prohibet autem illa in ſenſu cap. 2. declarato. Et ita nulla ſupereſt difficultas in hac reſolutione, quia per talem iurandi modum non defertur diuinus honor creaturæ, ſed ipſi Deo, neque aſſumitur ibi nomen creaturæ, vt creatura eſt, ſed vt per eam tacitè inuocatur nomen Dei, & hæc doctrina communis eſt Theologorum ſuper D. Thomam ſuprà, & tomo 3. diſt. 3. Summiſtæ verb. iuramentum, præſertim Angelus num. 2. & Syluester, Nauarrus capit. 12. numer. 4. Hoſtienſis, Panormitanus & alij in capit. *Et ſi Chriſtus, de iureiur.*

Angel. Syluest. Nauar. Hoſtiens. Panor.

5. Dubium 2. An modus iurandi per creaturas ſit malus. *Hierony. Innocen.*

Dubitari autem ſecundò poteſt, an hic modus iurandi ſit malus, ſaltem quia prohibitus vel diuino iure poſitiuo, vel humano. Nam in primis aliqui putarunt hoc fuiſſe à Chriſto ſpecialiter prohibitum Matth. 5. quod videntur ſenſiſſe Hieronymus ibi, & Innocent. III. in capit. *Et ſi Chriſtus, de iureiur.* dicunt enim prohibuiſſe iuramentum per creaturas, non prohibuit autem tantùm iurare per creaturas, vt per idola, vt ex verbis eius explicatum eſt, ergo ſentiunt prohibuiſſe modum iurandi per creaturas, etiam in ſenſu explicato. Exiſtimari etiam poteſt hoc fuiſſe prohibitum Iure Canonico, nam in cap. *Clericum* 22. q. 1. dicitur acerrimè eſſe obiurgandum clericum per creaturas iurantem, & ſi in vitio perſtiterit eſſe excommunicandum. Quod non videtur poſſe intelligi de iurante per creaturas more infidelium per idololatriam, nam tale peccatum grauiùs deteſtandum, & puniendum eſt præſertim in clericis, & ſimiliter intelligendum videtur, quod in cap. *Si quis*, additur, *ſi quis per creaturam iurauerit acerrimè caſtigetur, & iuxta id, quod ſynodus iudicauerit, pœniteat.*

Cap. *Clericũ.* Cap. *Si quis.*

6. Reſolutio. Modum iurãdi per creaturas nullo iure humano eſt prohibitus.

Nihilominus dicendum eſt modum iurandi per creaturas ex natura rei licitum, nullo iure poſitiuo eſſe prohibitum. Hoc probant, quæ in reſolutione prioris puncti adduximus, oſtendimus enim hunc modum iurandi eſſe in vſu Eccleſiæ, & ipſiuſmet Pauli, ergo ſignum eſt, nec per ſe malum eſſe, nec

A prohibitum. Item probatur, quia nullibi inuenitur talis prohibitio, nam de iure diuino antiquo, res clara eſt. Neque etiam ſi fuiſſet ad nos iam pertineret, de iure autem Euangelico quod ad nos ſpectat, iam ſuprà dictum eſt, in lege gratiæ non eſſe data diuina præcepta poſitiua circa hæc moralia. Item probatum eſt, Chriſtum per illa verba non magis prohibuiſſe, quàm ne paſſim, & ſine cauſa fiat, & de vtroque dediſſe conſilium numquam iurãdi, niſi ex præciſa charitatis, vel præcepti obligatione. Neque etiam in iure humano inuenitur talis prohibitio, nam Iure Ciuili approbatur in l. 3. §. *Iurari*, & in l. *Qui per ſalutem* ff. *de Iureiur.* Item in c. *Si aliqua*, &c. *Habemus*, ſupponitur licitum eſſe iuramentum per Euangelia, per reliquias, vel B altare, & in c. *Qui peierat* 22. q. 5. ſupponitur eſſe licitum iuramentum per crucem conſecratam, vel non cõſecratam & in c. *Quoties* 14. q. 7. approbatur iuramentum per Deum, per Euangelia, & per ſalutem Principum. Igitur c. *Clericum* loquitur de de iurante per creaturas more Gentilium, vt per Iouem, & ſimiles. Reprehenſum eſt autem fortè hoc illo tempore in Concilio Carthaginenſe 4. capit. 61. non quia talia iuramenta fierent à fidelibus ex falſa æſtimatione Gẽtilium, ſed quia turpe erat, & ſcandaloſum tale iuramentum in ore Chriſtianorum, & in hoc ſenſu dixiſſe videntur Patres in Can. 94. Trullano *eos, qui Gentilium ſacramenta iurant, Canon pœnis ſubiicit, & nos iis quoque ſegregationem decernimus.* Et hæc vocat iuramenta Græcorum, C & dicit eſſe prohibita Chriſtianis Photius, in Nomocan tit. 13. cap. 13. cap. 19. ibid. tom. bibliothecæ.

Leg. *Qui per ſalutem.* Cap. *Si aliqua.* Cap. *Habemus.* Cap. *Qui peierat.* Cap. *Quoties.* Cap. *Clericũ.* *Photius.*

7. Iurare per creaturas licet non ſit malum, ſed ratione ſcandali poteſt eſſe malum.

Vnde hac occaſione animaduerti poteſt, quod licèt iurare per creaturas in debito ſenſu, non ſit per ſe malum, nihilominùs ratione ſcandali poteſt fieri malum, nam hoc generale eſt de quocumque actu, & in hoc inuenitur pecularis occaſio, nam cùm iurare per creaturam, abſolutè, & ſecundum ſe ſpectatã idololatria ſit, ſi iuramentum abſolutè fiat per creaturam, & fiat inter eos, qui non ſatis valent diſcernere, quo ſenſu fiat, facilè poteſt illis ſcandalum præberi, & ideo in hoc cautionem adhibere neceſſe eſt. Et in primis diſtingui poteſt inter res ſacras, ſeu ſpecialiter Deo dicatas, & cõ-D munes, nam per priores clariùs fit iuramentum per reſpectum ad Deum, quam per poſteriores, & talia ſunt ferè omnia exempla, quæ in Iure Canonico reperiuntur, & hac ratione, vſus plurium clericorum habet, iurare per manus conſecratas, cùm tamen laici non iurent per manus ſuas. Et hinc etiam eſt, vt quando fideles iurant per alias creaturas communes, aut id faciunt per modum execrationis, vt per ſalutem, per vitam, &c. quia eo ipſo ſatis exprimere cenſentur reſpectum ad Deum, vel ſi iurant ſolùm inuocando, ſolent addere expreſſe nomen Dei, ſaltem in obliquo, vt per cœlum Dei, per terram Dei, & ſimilia. Quod notauit Sylueſter ver. *Iuramentum* 1. quæſt. 4. ſignificans eſſe neceſſariam illam expreſſam relationem verE borum, ſed in interiori foro intentio ſufficiet. Imò obſeruandum eſt inter quos fiat iuramentum: nam ſi fiat inter fideles, minùs poteſt timeri ſcandalum, ex hoc capite, quia facilè intelligunt ſenſum iurandi, inter infideles autem, maius poteſt eſſe periculum, maximè ſi iuramentum fiat per ſolem, lunam, & ſimilia, quæ à Gentibus pro diis adorata ſunt. Denique in modo etiam, ſeu verbis nominandi creaturas cauendum eſt, ne turpe aliquid, & quod Deũ non deceat nominetur, nam ex ea parte

Iuramentum per creaturas ſacras ſeu Deo dicatas fieri poteſt. *Syluest.*

poſſet

poſſet peccari per irreuerentiam erga Deum, imò A poſſet etiam ad blaſphemiam pertinere, iuxta ſuprà dicta de blaſphemia tractat. 3. libr. 1. & infra cap.7. aliquid attingemus.

Dubium 3. Iuramentum per creaturas abſolutè quo modo fieri poſſit.

8. Tertiò dubitari poteſt, an poſſit aliquod genus iuramenti, per creaturas abſolutè fieri, abſque peccato, etiam ſi tale iuramentum religioſum propriè non ſit, neque vt tale fiat. In quo diſtinguendum in primis eſt, inter creaturas ratione carentes, vel rationales: nam de prioribus manifeſtum eſt, nullum per eas fieri poſſe tale iuramentum, tum quia, vt Paulus dixit, ad Hebr. 6. *Homines per maiorem ſui iurant, omnes autem creaturæ irrationales ſunt homine inferiores*, tum etiam, quia non poteſt eſſe teſtis veritatis, qui illam cognoſcere non poteſt vt ſunt irrationalia. Quapropter qui ſic iurat per B tales creaturas, neceſſe eſt, vt ex aliquo errore iuret, putans illa habere aliquid diuinum, & ſuperius homine, quod ad idololatriam pertinebit, vel impoſſibile eſt, vt intentionem iurandi habeat, niſi planè etiam ignoret, quid ſit iurare. Quis enim poteſt ex animo, & vera intentione adducere in teſtem rem prorſus irrationalem, & ita ſenſit expreſſe Bonauentura ſupra in fine quæſt. 2. Item Nauarrus cap.12. numero 5. qui etiam addit, nullum eſſe peccatum ſic iurare per creaturam, quia ſolùm eſt verbo iurare non re, & quia per hoc non defertur honor creaturæ, ſed ſolùm materialiter nominatur ſub verbo iurandi, quaſi ad fallendum appetitum iurandi, vel fortaſſe ad euitandum verum iuramentum, imò aliquando fieri poteſt in contemptum C Dæmonis, ſicut refert Tertullianus in Apologetico cap.44. Socratem ſolitum fuiſſe iurare per canem, & hircum, in contemptum falſorum Deorũ. Quod verum eſſe cenſeo, per ſe loquendo, & ſecluſo ſcãdalo, ac erronea conſcientia, & maximè loquendo de proprio peccato contra Religionem: nã ordinariè poterit tale verbum eſſe otioſum vel falſum, vt ſiquis dicat ſe iurare, quando re vera nõ iurat, poſſunt autem hi defectus excuſari, quando de ſenſu loquentis conſtat, & aliqua humana vtilitas non irrationabilis ad ſic loquendum mouet. Vt omittam frequenter hoc fieri ſine humana aduertentia, quæ ad peccandum ſufficiat.

Hebr. 6. — *D. Bonau. Nauar.* — *Tertul.*

Non poſſe licitè iurari per Dæmonem.

9. De rationalibus autem creaturis alia ratio eſt, quia cum ſint intellectuales, poſſunt per ſe virtute D propria teſtimonium ferre, & ideo de illis ſubdiſtinguere neceſſe eſt; nam quædam ſunt damnatæ, aliæ beatæ, aliæ ſunt homines viatores. De primis abſolutè dicendum eſt, non poſſe licitè iurari per Dæmones, aut alios damnatos. Ratio eſt, quia id non poteſt fieri ſine errore in fide, vel ſaltem ſuperſtitione: nam qui iurat per Dæmonem, vel putat illum omnia noſſe, & mentiri non poſſe, & ſic eſt hæreticus, & idololatra, vel exiſtimat ſaltem eſſe dignum fide, & in hoc etiam grauiſſimè errat, cùm fides doceat illum eſſe mendacem, & patrem mendacij, & circumire, vt homines deuoret. Et præterea eſt ſuperſtitioſus, quia vult Dæmonem honorare, & cum illo ſocietatem habere. Et eadem ratio eſt de iurante per quemcumque hominem damnatum, vt per Mahometum, & ſimiles. Imò addere E hic obiter poſſumus, etiam eſſe illicitum per tales creaturas iurare ſub quocumque reſpectu etiam ad Deum, quia licet reuera in eis quantùm ad eſſe naturæ, reluceat veritas Dei, & in pœna earum oſtendatur potentia eius, & iuſtitia: ratione ſtatus indignæ ſunt, vt in eis, vel earum nomine inuocetur Deus in teſtimonium veritatis. Eo vel maximè quòd talis inuocatio non poſſet non generare ſcandalum, non tantùm accidentaliter, ſed quaſi per ſe, quia iuxta communem ſenſum, & apprehẽſionem fidelium talis inuocatio non accipitur in eo ſenſu, ſed tamquam præbens aliquem honorẽ Dæmonibus, & ideo errorem ingerit, & blaſphemia ſimpliciter iudicatur, cap. *Mouet* 22. q. 1. & notat Nauarrus ſupra num. 4.

Neque per quẽcumque hominẽ dãnatum.

Cap. *Mouet. Nauar.*

Licitum eſſe iurare per Sanctos cum Chriſto regnantes.

10. Per Sanctos autem cum Chriſto regnantes, clarum eſt iurari poſſe intuitu Dei, qui in eis peculiari modo habitat, & virtutem ſuam, ac veritatem oſtẽdit, iuxta dicta in dubio præcedẽti. Atque hoc modo accipienda ſunt iuramenta, quæ communiter fiunt à fidelibus per Sãctos Angelos, aut homines, quia ſemper iurant principaliter intuitu infallibilis veritatis Dei, à quo ducit originem Sanctorum ſtatus. Quia verò huiuſmodi creaturæ, quatenus intellectuales ſunt, poſſunt veritatem cognoſcere, & teſtificari, ideò videri poteſt eſſe capaces, vt abſolutè propter perfectionem creatam, quam in ſe habent: inuocetur, ſine vllo errore, aut vitio ad teſtificãdam veritatem. Sed in hoc oportet in primis aduertere, ſolam perfectionem naturalẽ etiam Angelicam, & vitio carentem ad hoc non ſufficere, quia per ſe nõ eſt tanta, vt mentiri non poſſit in ſua nuda natura ſpectata, & præterea ignorare poteſt, quę hic agũtur, præſertim internos animi motus, & futura contingentia, & interdum etiã præſentia, quia non ſemper Angeli ad omnia attendunt, ex vi ſuæ naturæ: iuramentum autem eſt quædam proteſtatio cognoſcentis, & qui mentiri non poſſit, & ideo etiam Sancti Angeli ſub hac ratione ſpectati non ſunt capaces huius honoris, ſeu inuocationis. Et quia ſub eadem conſideratione non habent commercium, vel ſocietatem nobiſcũ, ideò nullo modo poſſunt ſub hac ratione à nobis in teſtes hominum vocari. Per gloriam autem participant illas duas perfectiones, quantùm ſufficere poſſe videtur ad teſtimonium ferendum, quia & mentiri nõ poſſunt, & in verbo vident, quæ ad ſuum ſtatum pertinent ex actibus noſtris, vt ſunt illi, qui ad eos ordinantur, & ad eorum gloriam aliquomodo pertinent. Sic ergo ſine errore, aut vitio iurari poteſt per Sanctos, tamen eo ipſo totus cultus iuramẽti principaliter refertur ad Deum, à quo ipſi tantam lucẽ, & rectitudinem participant. Sic ergo tale iuramentum eſt etiam principaliter per Deum, & in hoc etiam ſenſu videtur communiter fieri à fidelibus, ſiquis autem velit præſcindere, & conſiderare honorem, qui per tale iuramentum defertur Sancto, ratione participatæ, & creatæ perfectionis, quã in ſe habet, ſic cultus ille non pertinebit ad latriã, ſed ad duliã, & conſequenter, nec ſub ea præciſa ratione poterit dici ſimpliciter iuramentum: nam vt ait D Thomas in 3. d 39. quæſt. 1 art. 1. ad 4. ſicut veneratio, quæ fit ſummæ maieſtati habet ſpecialem modum, & nomen latriæ, ita iuramentum eſt proprium nomen inuocationis diuini teſtimonij per ſe infallibilis, & perfectam latriam continet. Ideoque licet illa præciſio mente, & intentione fieri poſſit, tamen in vſu iurãdi non debet excludi Deus, tamquam dans præcipuam auctoritatem iuramento, & quia ex eius ordinatione principaliter pẽdet quodcumque teſtimonium veritatis, etiam ſi ab ipſis Angelis immediatè ſpectari, aut poſtulari poſſet, ſicut in ſimili diximus ſupra tractando de oratione ad Sanctos.

Iuramẽtum per ſanctos eſt principaliter per Deum.

D.Thom.

Iuramẽtum perfectã latriam continet.

11. Tandem loquendo de hominibus viatoribus, certum eſt poſſe hominem vocari in teſtimonium veritatis humanæ, non tamen in teſtimoniũ infallibile, ſed in teſtimonium probabile, quod falli, &

Viatores poſſe vocari in teſtimoniũ veritatis hu-

manæ, licet non in falli-bilis. D.Thom.

fallere poteſt,& ideò talis inuocatio iuramenti rationem non participat,nec nomen meretur,vt notauit D.Thomas in d.ſolutione 3. Imò ita fieri hoc poteſt,vt nõ cedat in ſpecialem honorem eius, qui in teſtem vocatur,vt communiter videtur contingere in vulgari modo inducendi, vel trahendi homines ad teſtificãdum ſolùm propter communem conditionem,& facultatem humanam,quando verò aliquis propter ſpecialem dignitatem, vel virtutem inducitur,tanquam teſtis qualificatus (vt aiũt) tunc aliquis peculiaris honor ei defertur, non excedit tamen humanam quandam obſeruantiam,& ideo ſemper longè diſtat à ratione iuramenti. Vnde obiter colligitur, multò minùs eſſe iuramentum, quando aliquis homo per fidem, aut veritatem ſuã iurat, quia tunc ſe ipſum quaſi teſtem adducit, & ita neque iurat, quia non adducit Deum in teſtem, neque vllam etiam humanam certitudinem addit ſuæ aſſertioni,quia nõ addit nouam auctoritatem, ſed eandem magis exprimit, & quaſi exaggerat,ſicut infrà dicemus, de iuramento Dei per ſe ipſum.

Nõ iuramẽtum quando quis per fidẽ ſuam iurat.

12\. Dubium 4. Quomodo differat iuramentum per Deũ à iuramento per creaturas.

Quartò interrogari poteſt, an iuramentum factum expreſsè per Deum, vel per creaturas ſpecie differat? Et quidem ſi ſermo ſit de iuramento per creaturas ſecundùm ſe, & vt creaturæ ſunt, certum eſt differre morali ſpecie. Nam ſi ſit per falſos Deos,vel per creaturas attribuendo illis diuinitatem, pluſquàm ſpecie differt à iuramento,quia non eſt iuramentum, ſed effigies iuramenti, vel exiſtimatum iuramentum, vt dictum eſt.ſi verò fiat teſtificatio per auctoritatem creatam eo modo,quo poteſt, ſecundum capacitatem, vel virtutem participatam (quam habet rationabiliter) & ſecundum gradum ſuum,in teſtimonium vocari, ſic etiã manifeſtum eſt tantùm differre teſtimonium illud à vero iuramento, quantùm diſtat creatum ab increato, & humanum à diuino. Imò etiam ſi iuramentum fiat per Sanctos, vt Sancti ſunt, ſiſtendo præciſè in eorum auctoritate creata, ſic etiam differret ſpecie à iuramento ſimpliciter dicto, ſicut dulia differt à latria,vt ex dictis patet. Verumtamen interrogatio propoſita, maximè fit de iuramento per creaturas, vel res ſacras, vt in eis diuina veritas relucet. Nam ſic etiam videntur differre ſpecie, quia licet ſit idem Deus, per quem iuratur,tamen ſub alia ratione videtur aſſumi nomen eius,quando in ſe ipſo,vel in creatura ſpectatur, ſicut adoratio Dei in ſe ipſo, vel adoratio imaginis, vt imago eius eſt,ſpecie differunt in ratione actuum, licet ſint ab eodem habitu.

13\. Reſoluti dubij. Idem eſt iumentũ, quã do per Deũ vel per Sanctos iuratur.

Nihilominus dicendum eſt, illa iuramenta non differre ſpecie,quia idem eſt Deus,per quem iuratur, & ſub eadem ratione primæ veritatis inuocatur, & differentia illa,quòd expreſsè in ſe nominetur, vel implicitè mediante creatura, in qua eſt, vel repræſentatur, materialis eſt, & per accidens. Quod adeò verum eſt, vt iuramentum per creaturas factum, in ratione cultus, & venerationis, nullo modo pertineat ad creaturam irrationalem, etiam ſecundariò in quo multum differt ab externa Dei adoratione in ſua imagine: & ratio eſt,quia imago eſt aliquo modo capax illius externæ venerationis propter Deum, non eſt autem capax teſtificationis,quæ per iuramentum intenditur, & ideo ad rem tantùm intelligentem ordinatur, ſicut etiam de oratione,& locutione alibi diximus. Et hãc differentiam videtur indicaſſe D. Thomas in 3. diſtinct. 39. quæſt. 1. art. 1. ad 4. dicens. *Deo licet per creaturam iurare, non autem creaturæ latriam exhibere,quia teſtificatio diuina in manifeſtatione conſiſtit. Diuina autem nobis per creaturas manifeſtantur, ſed exhibetur ipſi quantùm in ſe ſummus eſt, & ideo non exhibetur ſibi in aliqua creatura.* Quod neceſſariò intelligendum eſt de latria ſuprema, & abſoluta: tum quia latria ſecundariò,& reſpectiuè poteſt imagini Dei tribui,tum etiam quia iuramentum continet abſolutam, & ſupremam latriam,& ideo explicare voluit D.Thomas, quomodo hoc non obſtante poſſit iuramentum per creaturas licitè fieri, & rationem ſignificat, quia ipſæ non inuocantur in teſtimonium, ſed ſolùm vt per eas manifeſtetur Deus, qui inuocatur.

Deus in ſua imagine adoratur.

D.Thom.

14\. Dubium vltimum. An modi iurãdi per Deũ & creaturas differãt grauitate. Cap. *Si aliqua.* *Chryſo.*

Sed quæri tandem ſolet,an illi modi iurandi differant ſaltem in grauitate accidentali, & quod illorum iuramentorum grauius ſit, hæc enim interrogatio attingitur in cap. *Si aliqua* 22. q. 1. ex Chryſoſtomo hom. 44. Imperfecti in Matth. vbi refert aliquos dicentes, ſi aliqua fuerit cauſa, modicùm videtur facere, qui iurat per Deum, qui autem iurat per Euangelium magis aliquid feciſſe videtur. Quos dicit eſſe ſimiles Phariſæis dicentibus, *Quicumque iurauerit per templum nihil eſt, qui autem iurauerit per aurum templi, debet,* quibus Chriſtus reſpondit Matth. 23. *Quid maius eſt, aurum, aut templum, quod ſanctificat aurum?* Sic ait Chryſoſtomus, *Dicere poſſumus Scripturæ ſanctæ propter Deum ſunt, non Deus propter Scripturas, maior eſt enim Deus, qui ſanctificat Euangelium, quàm Euangelium, quod ſanctificatur à Deo.* Itaque ſentit Chryſoſtomus grauius eſſe iuramentum, in quo nomen ipſiuſmet Dei immediatè ſumitur, quàm per creaturas: & quidem per ſe loquendo, & ex vi modi, ac cæteris paribus,ita eſſe videtur, quia maior reuerentia debetur nomini Dei, quando expreſsè nominatur, & ſimili proportione,quando per Sanctos, vel res ſacras iuratur, quo res fuerit ſanctior grauius cenſetur iuramentum,vt D. Thomas ſentit, cum Auguſtino Epiſt. 4. Aliquando verò additur iuramento vltra inuocationem Dei, vt fiat per Euangelia,vel aliquid huiuſmodi, præſertim in externo ſolemni modo iurandi Eccleſiæ, ad augendam æſtimationem, & attentionem ad rem,de qua iuratur,& tunc poteſt creſcere grauitas iuramenti ex modo iurandi per creaturas vt ſenſit D.Thomas 2.2. q. 98. art. ad 2. & q. 89. art. 10. ad 2, Soto ibidem,& Gloſſa, Turrecremata,& alij in d.cap. *Si aliqua.*

Matth. 23. *Chryſoſt.* Grauius eſt iuramentum quod per Deũ, quàm quod per creaturas fit. *Aug.* D.*Thom.* *Soto.* *Gloſſa.* *Turrecr.* *Cap. Si aliqua.*

CAPVT VI.

Vtrum finis iuramenti ſit confirmatio veritatis, vel tantùm hæc ſit effectus eius.

1\. Explicata ratione iuramenti dicendum ſupereſt de cauſis eius,& incipimus à finali, quia eſt prima, & quia eius cognitio eſt maximè neceſſaria ad cognoſcendam intrinſecam rationem rei, quæ ad finem ordinatur, & quia finis ſolet coincidere cum effectu ſub diuerſis rationibus,ideò ſimul vtramque rationem explicabimus. Quam rem accurata ſpeculatione tractat Caietanus d.q. 89. artic. 5. vel fortaſſe etiam nimia, vt Sotus ſentit d. q. 1. art. 5. ſed non eſt omninò prætermittenda, quia & ad intelligendam melius honeſtatem iuramenti,& ad alias materias morales poteſt eſſe vtilis.

Caiet. *Soto.*

2\. Iuramẽti effectum eſſe cõfirmationẽ veritatis. *ad Hebr.* 6.

Primò ergo certum eſt apud omnes,proximum, & quaſi intrinſecum iuramenti effectum eſſe confirmationem veritatis. In hoc conueniunt Caietanus & Sotus,imò videtur eſſe quaſi primùm principium in hac materia, ſumptum ex Paulo ad Hebræos 6.

bræos 6. dicente. *Omnis controuerſia eorum*, (id eſt) *hominum, ad confirmationem eſt iuramentum*, id eſt, omnis controuerſia inter homines iuramento finitur, quatenus veritas per iuramentum confirmatur. Vnde D. Thomas art. 4. ad 3. dicit, quòd per iuramentum intendimus hominem certificare, & art. 5. ad 1. quòd in iuramento reuerentia diuini nominis aſſumitur ad iuramenti confirmationem. Et propter hanc cauſam, dixit Ariſtoteles in Rhetorica ad Alexandrum, *Iuramentum eſſe atteſtationem dicti, probationis expertem*, quia in re incerta, & quæ aliàs probari ſufficienter non poteſt, ſummam quamdam probationem affert, hoc ergo modo confert illi certam atteſtationem, quam vocamus veritatis confirmationem. Denique ex inſtitutione ipſius iuramenti (quantùm ex Diuina Scriptura, & ex vtroque Iure, & ex Philoſophis, & ex ipſo vſu intelligi poteſt) conſtat, ob hunc effectum, ſeu fructum, & vtilitatem humanam, inuentum eſſe iuramentum, fuit autem inſtitutio efficax, & prudens, ergo iuramentum de ſe hunc habet effectum.

D. Thom. — Ariſt. — Inuentum iuramentũ cur fuerit.

3. Inquiri autem poteſt ex Caietano ſupra, in quo genere cauſæ habeat iuramentum hunc effectum. Reſpondétque Caietanus ſolùm pertinere hunc effectum ad genus cauſæ efficientis, vtique moralis, *ſicut deprecatio*, inquit, *eſt cauſa effectus poſtulati* Ratio eius eſt, quia inter iuramentum, & veritatem per illud confirmatam, non poteſt inueniri alia connexio cauſæ & effectus, niſi efficiẽtis, quia non comparantur vt materia, & forma propriè, aliàs veritas confirmata eſſet materia iuramenti, quod eſſe non poteſt, quia materia, eſt propter formam, veritas autem confirmata iuramento, non eſt propter iuramentum.

Reſponſio Caiet.

4. Dico tamen iuramentum poſſe ad duo comparari, primò ad notitiam veritatis, ſeu fidem, & opinionem illius, quæ in aliis generatur ratione iuramẽti, ſecundò ad veritatem ipſam iuratam, quatenus per iuramentum confirmatur, & credibilis fit. Superiori ratione rectè dicitur iuramentum comparari ad illum effectum, per modum efficientis cauſæ, quia vt D. Thomas dixit, in artic. 1. huius materiæ, iuramentum adhibetur in rebus humanis ad eum modum, quo principia ſolent adhiberi ad cognoſcendam concluſionem. Vnde ſicut concluſionem cognoſcimus per principia ita adhibemus iuramentum, vt per diuinum teſtimonium, tamquam per primum veritatis fontem, aſſertionem iuratam perſuadeamus: ſed principia generant cognitionem concluſionis per modum efficientis, ergo in eodem genere habet iuramentum ſimilem effectum. Et confirmatur, ac declaratur, nam in probationibus, quæ per teſtes fiunt in cauſis humanis, teſtes ſuo modo effectiuè concurrunt ad fidem humanam, quam in aliis generant, & ſimiliter in opinionibus ſcientiarum, ſicut rationes probabiles, ita etiam teſtimonia grauium Auctorũ influxum effectiuum ſaltem moralem habent ad generandum probabilem aſſenſum, ita verò ſe habet iuramentum, ergo.

Iuramẽtum ad duo cõparari poteſt. — D. Thom. Iuramẽtum eſt velut principia quæ ad hibentur ad probandam concluſionẽ.

5. At verò comparando iuramentum ad veritatem iuratam, optimè dicitur comparari ad illam, vt formam ad materiam, nõ ex qua, ſed circa quam. Hoc videtur eſſe contra Caietanũ qui in hoc conſtituit differentiam inter votum, & iuramentum, ſed ego nullam video, vt ſtatim dicam. Probatur ergo aſſertio, quia lumẽ quatenus manifeſtat colores, & reddit illos viſibiles, rectè dicitur comparari ad illos, vt forma ad materiam, quia aliqua connexio cauſæ, & effectus ibi eſt, & non eſt efficientis, vel extrinſecæ cauſæ, quia lumen non per influxum effectiuum, & quaſi extrinſecum illuſtrat colores, ſed per ſe ipſum ſiue ipſis propriè inhærendo, ſiue quaſi adhærendo, habet ergo in hoc rationem cauſæ formalis, vt ſentiunt Philoſophi. Ita verò ſe habet teſtimonium diuinum ad veritatem iuratam ſeruata proportione, ergo ſub hac ratione iuramentum ſe habet vt forma. Quod ſi in ipſomet iuramento, velimus diſtinguere inuocationem diuini teſtimonij ab ipſo teſtimonio, teſtimonium ipſum habet rationem formæ, inuocatio verò eſt quaſi applicatio formæ ad materiam. Et patet ex ratione facta, quia ibi eſt aliqua connexio cauſæ, & effectus, & non eſt ſufficientis, quia illa credibilitas quæ reſultat in re iurata, non eſt per aliquem influxum, quaſi extrinſecum, ſed immediatè confertur ex vi diuini teſtimonij, per ſe ipſum. Explicari optimè poteſt in obiecto fidei infuſæ, quod eſt veritas vt reuelata, & teſtificata à Deo, nam ibi veritas credenda ſe habet vt materia, diuinum autem teſtimonium ſe habet vt forma, reddens veritatem illam formaliter credibilem. Ita ergo ſeruata proportione erit in præſenti, quia ad hoc adhibetur iuramentum, vt per illud fiat humano modo maximè credibilis veritas, quæ iuramento confirmatur. Atque idem conſiderare licet in omni medio, per quod aliqua veritas manifeſtatur, nam *omne quod manifeſtatur lumen eſt*. Vt ait Paulus ad Epheſ. 5.

Iuramẽtum cõparari ad veritatẽ iuratã, vt formam ad materiam.

Tandem vtor exemplo voti, in quo res promiſſa ſe habet vt materia, promiſſio vt forma, ergo idem in iuramento. Dicetur fortaſſe ex mente Caietani per votum materiam promiſſam ordinari ad Deũ, non verò in iuramento. Reſpondeo hoc ſolùm probare effectus formales eſſe diuerſos, non tamen excludit, quin vterque ſuo modo formalis ſit: nam ſicut votum per ſe ipſum, quaſi adhærendo illi materiæ conſecrat illam Deo, ita iuramentum per ſe ipſum quaſi adhærendo veritati iuratæ, manifeſtat illam, ſeu confirmat. Neque obſtat ratio Caietani quòd materia ordinatur ad formam, tum quia in materia, circa quam, & quaſi obiectiua, id non eſt neceſſarium, tum etiam, quia neque in omni materia ſubiectiua inuenitur, ſed ſolũ in illa, quæ natura ſua ad hoc ordinatur, non verò in illa, quæ ſolùm per potentiam obedientialem, ſeu neutram aliquid recipere poteſt, vt lignum eſt materia formæ artificialis, & non eſt propter illam, & ſic de aliis. Ita ergo cõparatur veritas humana ad iuramẽtum, habet enim capacitatem quãdã obedientialẽ, vt per iuramentum confirmari poſſit, & hoc ſatis eſt vt tamquam materia ad illud comparetur. 6.

Confirmatur aſſertio exẽplo voti. Effugium.

Ex his ergo infero; & dico ſecundò confirmationem veritatis eſſe proximum, & proprium, & quaſi intrinſecum finem iuramenti. Ita docuit Soto in d. art. 5. contra Caietanum, eſtque, vt exiſtimo, clara ſententia D. Thomæ, nam in artic. 1. expreſsè dicit iuramentum ad confirmationem ordinari, & ita intelligi locum Pauli ad Hebr. 6. & in diſcurſu articuli probat, quod ſicut in rebus neceſſariis diſcurſus ex principiis fit ad manifeſtandam, vel confirmandam concluſionem, ita iuramentum inducitur ad confirmandam veritatem. Deinde in articulo 4. ad 3. dicit, quòd medio iuramento intendimus hominem certificare, quamuis ſimul Deo reuerentiam exhibeamus, & art. 5. ad 1. inquit in iuramento reuerentiam diuini nominis aſſumi ad promiſſi confirmationem, nam ille, *Qui iurat vtitur veneratione eius, per quem iurat*, vbi ponderandum eſt illud verbum, *vtitur*: nam propriè ſignificat ordinationem medij ad finem, vt conſtat ex 1. 7.

Cõfirmationẽ veritatis eſſe proximũ, & quaſi intrinſecum finem iuramenti. — Soto — D. Thom.

D. Thom. 2.quæſt.16. Vnde addit ibidem D. Thomas. *Qui iurat, non ordinat iuramentum ad venerandum eum, per quem iurat*(vtique primò, & per ſe) *ſed ad aliquid aliud, quod eſt neceſſarium præſenti vitæ.*

8. Caiet. Obiectio Caietani & reſponſio ad illam.

Sed ait Caietanus, iuramentum ordinari ad manifeſtationem, vel confirmationem veritatis, vt ad effectum, non vt ad finem, & ita loqui D. Thomas, oppoſitum autem oſtendimus ex verbis D. Thomæ & præterea hæc ipſa diſtinctio Caietani, ratione confutatur, ſimulque probatur noſtra aſſertio. Nã hic effectus iuramenti non eſt per accidens, & quaſi fortuitò coniunctus cum voluntate operantis, ſicut inuentio theſauri coniungitur cum voluntate fodiendi terram, ſed eſt effectus per ſe intentus ab eo, qui iurat, imò etiam fuit per ſe intentus in ipſa inſtitutione iuramenti, ſed effectus ſic intẽtus coincidit cum fine reſpectu applicationis cauſæ, quæ ad illum ordinatur, ergo ſicut confirmatio veritatis eſt effectus per ſe intentus per iuramentũ, ita etiam eſt finis proximus eius. Conſequentiæ cum maiori notæ ſunt. Minor etiam eſt clara in Philoſophia, & breuiter declaratur ex proprietate, & cauſalitate finis. Nam effectus ſic intentus, licèt ſit poſterior in executione, eſt prior in intentione, nam hoc ipſum eſt eſſe per ſe intentum, hoc autem eſt proprium finis. Item ille effectus propter ſe volitus eſt, cauſa autem eius propter ipſum vt patet in eo, qui mouetur, vt calefiat, nam ille calor eſt finis, quia per ſe intẽditur, & mouetur propter ipſum, ita ergo in præſenti, confirmatio veritatis per ſe intenditur, vt veritas ipſa eluceſcat, iuramentum autem propter manifeſtationem veritatis aſſumitur, ergo reſpectu talium actuum manifeſtatio veritatis, ſeu veritas manifeſtata eſt finis iuramenti.

9. Manifeſtatio verum & verũ ipſum non diſtinguuntur.

Neque oportet ſcrupuloſè diſtinguere inter manifeſtationem veri, & verum ipſum, vt Caietanus ſine fructu diſtinguit, quia ſi per verum intelligit factum ipſum, quod iuratur, materialiter ſumptum, vt verbi gratia Petrum hoc feciſſe, vel non feciſſe, &c. ſic clarũ eſt, illud non eſſe finem iuramẽti. Si autẽ loquamur de illo vero, vt obiectũ quoddã eſt cognoſcibile, ſeu incredibile, ſic illud eſt finis obiectiuus iuramenti, formalis autẽ finis eſt manifeſtatio eiuſdem veri, qui non ſunt duo fines, ſed vnius conſecutio, vt ex Metaphyſica conſtat. Vnde etiam confirmatur aſſertio optimè ex dictis, nam hæc manifeſtatio veritatis ſe habet, vt effectus formalis iuramenti comparati ad verum, quod iuratur, ſed omnis forma ordinatur ad ſuum effectum formalem, tamquam ad finem proximum, ergo. Tandem poteſt hoc declarari exemplo humano, nam inductio teſtium, vel teſtimoniorum ad cõfirmandam aliquam veritatem, habet rationem medij ordinati ad talem finẽ, vt Caietanus etiam fatetur, reſpondet autem non eſſe hoc applicandum ad Deum, propter reuerentiam, & honorem Deo debitum, ſed ex dicendis conſtabit, hoc nihil obſtare, & alioqui ex vſu ipſo conſtat, ſub eadem habitudine medij ordinari iuramentum ad veritatem confirmandam.

10. Obiectio Caietani.

Sed obiicit Caietanus quia ordinare rẽ ſuperioris ordinis, ad rem ordinis inferioris (id eſt ſacram ad temporalem) tamquàm ad finem inordinatum eſt, & contra rectam rationem, ſed vſus iuramenti ad confirmandam veritatẽ humanam eſt bene ordinatus, & rectus, ergo non ordinatur, tamquam ad finem, cùm iuramentum ſit res ſacra, & ſuperioris ordinis, humana autem veritas ſit res tẽporalis. Et cõfirmatur primò, nam ſacerdos habẽs lucrũ temporale ex choro, vel ex recitatione horarum, licet poſſit ordinare recitationem ad temporale lucrum, tamquam ad effectum, non verò tamquam ad finẽ, propter inordinationem, quæ eſt in referenda ad temporale lucrũ ſpirituali actione, quæ tota debet eſſe in laudem, & honorem Dei, ergo bona, & neceſſaria eſt diſtinctio illa, & cum eadem proportione, & ob eandem rationem ad iuramentum applicanda eſt. Vnde confirmatur ſecundò, quia non poteſt idem actus habere duos fines proximos, ſed iuramentum cùm ſit actus Religionis debet habere pro fine proximo Deum ipſum, ſeu cultum, & honorem eius, ergo non poteſt habere ſimul pro fine, veritatis manifeſtationem, ſolùm ergo habet illam, vt quemdam conſequentem effectum.

11. Solutio. Duplex eſt finis primarius & ſecũdarius.

Ad hæc poſſemus reſpondere cum quadam vulgari diſtinctione, de fine primario, & ſecũdario, vel de fine, qui habet rationem motiui, vel tantùm occaſionis, aut neceſſariæ conditionis, ſic enim dici ſolet in exemplo adducto in prima confirmatione, temporale lucrum nõ poſſe eſſe finem primarium, nec primum motiuum recitandi, quia hoc eſſet inordinatum, poſſe tamen eſſe finem ſecundariũ, & conditionem etiam neceſſariam. Poſſet igitur quis hanc doctrinam ad præſentem materiam applicare: nam iuramentum actus eſt religionis, & ſub ea ratione ad Deum, vt ad principalem finem proximum ordinari debet, & nihilominùs, quia vtile eſt ad confirmandam veritatem, poteſt etiam ſecundariò ad illum finem ordinari. Et ſic facilè reſpondetur ad omnes obiectiones. Ad primam, nullam eſſe inordinationem, referre res ſuperioris ordinis, ad rem ordinis inferioris, tamquam ad finem ſecundarium, quando non repugnat primario, nec de ſe illum excludit. Ad primam autem confirmationem, negamus eum, qui recitat ſpe temporalis lucri, vt cum effectu illud obtineat, nullo modo intendere illud, vt finem, cùm ab illo apprehenſo moueatur, & non alio genere cauſæ, eſt ergo finis, licet ſit ſecundarius. Et ſimiliter ad tertiam dicimus, optimè poſſe eundem actum habere duos fines proximos, præſertim ſi vnus primarius ſit, & alius ſecundarius.

12. Idem actus poteſt habere duos fines proximos.

Sed licet hæc doctrina in genere vera ſit, poteſt in præſenti ſcrupulum iniicere, ſi accipiatur vt neceſſaria. Quia ad iurandum ſine peccato non eſt neceſſarium principaliter intendere diuinum cultum, Deo præſtandum per iuramentum, nec videtur eſſe hoc ordinaria intentio iurantium, neque eorum, qui iuramenta exigunt, vel in iudicio, vel extra, ſiue in contractibus, ſiue in promiſſionibus. Imò non ſolùm ex parte operantium, verum etiam neque ex natura rei, neque ex primaria inſtitutione iuramenti, videtur eſſe diuinus cultus primarius finis iuramenti, ſed confirmatio humanæ veritatis, hoc enim videntur conuincere omnia, quæ adduximus, & præterea ex eo colligi poteſt, quod non eſt vtendum iuramento in cultum Dei, niſi priùs ſupponatur, vtilitas eius, imo & neceſſitas quædam moralis confirmandæ veritatis mediante illo, ergo ſignum eſt non ordinari primariò ad diuinum cultum, in quo differt multum ab exemplo adducto de oratione, nam oratio per ſe primò eſt propter cultum Dei, & ideo licet ceſſet ſecundarius finis temporalis lucri, vel alius ſimilis, eſt per ſe expetenda propter cultum Dei. Et ideo facilius dici poſſet, vnico verbo non eſſe inordinatum, aut contra rectam rationem ordinare res ſpirituales ad temporales tamquam ad proximum, & immediatum finem, etiam principaliter intentum ab ipſo operante,

Diuinus cultus non eſt primarius finis iuramẽti.

rante, dummodò in illo non ſiſtatur tamquam in fine vltimo, ſed in Deum virtute, vel formaliter tandem referatur, quod ſentit Soto ſupra, & latius diximus ſupra tract. 3. lib. 4. cap. 44.

Soto.

13. Ad hoc autem magis explicandum, conſidero iuramentum prius eſſe ſpectandum, prout eſt quædam actio apta ad confirmandam veritatem, præſcindendo ab hoc, quòd cedat, vel non cedat in honorem eius, qui in teſtem inuocatur, ſed præciſè intuendo ad vtilitatem, & fructum illius actionis in ordine ad veritatem confirmandam: deinde verò ſpectandum eſt iuramentum, vt in ſe continens diuinum cultum, ſuppoſita priori eius vtilitate, vel neceſſitate. Dico ergo vſum ipſum iuramenti primariò fuiſſe introductum ſub priori ratione, & ſic habere rationem medij ad talem finem, tamquam ſibi maximè proprium, & immediatũ. Neque hoc eſt contra diuinum honorem, & reuerentiam, tum propter rationem proximè datam, tum etiam quia potius pertinet ad vniuerſalem Dei prouidentiam, & quaſi influentiam vel Phyſicam, vel moralem, vt omnibus modis inuocetur ab hominibus in auxilium, vel ſubſidium. Vnus autem modus eſt, vt ſua auctoritate confirmet veritatem, & quaſi ſocietatem inter homines. Eo vel maximè, quòd non poteſt hic finis adæquatè ſpectatus reputari inferioris ordinis: nam ſub ſe comprehendit pacem inter homines, confirmationem religionis, obedientiæ, & reuerentiæ, quæ ſuperioribus debetur, iuſtitiæ, & fidelitatis inter æquales, defenſionem innocentiæ, & ſimilia, quæ Concilium Toletanum cap. 2. enumerat, & habetur in cap. 1. 22. quæſt. 1. & ſumi etiam poſſunt ex capit. *Ego N. cum aliis de iur. iur.* cap. *Significaſti* de Elect. & cap. vlt. *De purgatione Canonica*, & cap. vltim. *de his, quæ vi*, cum ſimilibus. Et licèt aliquando in particulari vſurpetur ad aliqua facta, vel dicta inferioris ordinis confirmanda, illa non ſunt per ſe ſpectanda, ſed vt ordinata ad communem pacem, & bonum hominum.

Vſum iuramenti introductũ fuiſſe primario, vt medium ad cõfirmandã veritatem.

Concil. Tolet. Cap. *Ego N.* Cap. *Significaſti.* Cap. *De purgatione Canon.* Cap. *De his quæ vi.*

14. Diuinus cultus eſt finis ſecundarius iuramenti.

Poſito ergo hoc primo vſu, & quaſi prima inſtitutione iuramenti, ſtatim inſurgit quædam intrinſeca ratio diuini cultus in eo inuenta, quæ facta priori ſuppoſitione per Religionem principaliter obſeruetur, vel quoad ſpecificationem, vt ſuprà dicebam, quod maximè neceſſarium eſt, obſeruando nimirum, ne aliquid contra diuinum honorem in iurando fiat, vel etiam quoad exercitium, poſitiuè, & principaliter exercendo talem actum propter diuinum cultum, quod magis pertinet ad conſilium, quàm ob abſolutam neceſſitatem. Vnde fit tandem, vt licet ex parte operantis iuramentum fiat ſine intentione cultus, atque adeò ſine relatione ad Deum, vt ad proximum finem, ſed iurans ſolùm moueatur ex fine humano confirmandi pactum, vel aliam veritatem, nullam culpam committat, dummodò materia iuramenti honeſta ſit, & ad debitum finem vltimum ex ſe tendat, & ab operante non excludatur. Quia ille vſus iuramenti eſt conſentaneus inſtitutioni eius, & aliqui poſitiua obligatio intendendi diuinum cultum non ſemper vrget, etiam ſi actus, qui de facto exercetur ad illum finem, aptus ſit quia nullum eſt naturale præceptum affirmatiuum, quod pro ſemper, vel pro omni ſimili opportunitate talem obligationem imponat, nec natura iuramenti hoc poſtulat, in quo longè diſſimile eſt ab oratione, iuxta ſuperius dicta.

CAPVT VII.

De materia iuramenti, eiuſque diuiſione in ſacrum, & humanum.

POſt cauſam finalem de aliis dicendum eſt, & quia explicando cauſas iuramenti ſimul declarabuntur meliùs partitiones eius, ideò diſcurrendo per ſingulas cauſas totam iuramentorum varietatem comprehendemus. Hic ergo inſtituimus ſermonem de materiali cauſa. Iuramẽtum enim, cùm ſit quidam actus humanus, non poteſt habere materiam *ex qua*, præter ipſa verba, vel ſigna, quæ mentem iurantis indicãt, illa verò cùm potiùs formaliter ipſum iuramentum externum contineant, ſub forma iuramenti comprehendimus, & ideò de illis dicemus cap. ſequenti. Solùm ergo poteſt habere iuramentum materiam circa quam, quæ eſt res ipſa, ſeu aſſertio iurantis, neceſſe eſt enim, vt iuramentum cadat in aliquam huiuſmodi materiam, vt per ſe notum eſt. Circa hanc ergo materiam in primis referri poteſt error Vvicleph, qui dixit non poſſe licitè adhiberi ad roborandùm humanos contractus, & commercia ciuilia, ita refertur in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. numero 43. inter errores Vviclephi, qui error attribuitur etiam Eraſmo Matth. 5 nam in paraphraſi ſimpliciter dicit iuramentum eſſe illicitum, in annotationibus verò excipit cauſas fidei, & pietatis, ſentiens omnes alias materias temporales eſſe improportionatas iuramento Iuxta hanc ergo ſententiam ſola aſſertio, vel promiſſio pertinens ad cauſas fidei, religionis, aut pietatis, eſt materia religioſi, aut liciti iuramenti: motiuum huius erroris eſſe potuit, quia videtur contra religionem iuramenti illud ordinare ad res temporales confirmandas. Vnde Baſilius apud Anaſtaſium Nicænum, in quæſt. ſacræ Script. quæſtion. 73. *Ne ad mundi negotia (inquit) attrahas nomen Dei, ſed ſit tibi venerandum, ab his ſeparatum.*

1. Materia circa quã iuramenti.

Materiã iuramentũ nõ habet ex qua niſi verba.

Error Vvicleph.

Iuramẽtum nõ poſſe ad ciuiles contractus adhiberi.

Conc. Conſtant.

Eraſmus eiuſdẽ Erroris aſſecla.

Anaſt. Nicæn.

Contra hunc autem errorem dicendum eſt, materiam iuramenti liciti, & religioſi non limitari ad ſolas cauſas fidei, religionis, aut pietatis, ſed extendi etiam ad humana negotia, quoties in illis tres comites iuramenti ſupra poſita concurrunt. Hæc aſſertio de fide eſt, quia teſtimonia, & rationes, quibus ſuprà probauimus iuramentum, tam ex ſua natura, quàm in lege gratiæ eſſe licitum conuincunt, etiam in humanis negotiis licitè adhiberi cum ſuis comitibus, ergo etiam probant cum eadem certitudine materiam iuramenti Religioſi non neceſſariò debere eſſe ſacram, ſeu Eccleſiaſticam, ſed poſſe etiam eſſe humanam, aut temporalem. Poteſtque hic applicari diſcurſus ſuprà factus, quia materia temporalis non eſt incapax iuramenti liciti ex natura rei, ſeu ex lege naturæ, neque etiam ex lege poſitiua prohibente, ergo nullo modo. Maior conſtat, nam in lege naturæ Abraham iurauit fœdus, & amicitiam cum Abimelech. & poſteris eius Geneſ. 21. & ſimiliter Iſaac. Geneſ. 26. iurauit pactum ſimile cum Abimelech, & amicis eius, & Iacob ſimiliter iurauit fœdus cum Laban ſocero ſuo, & Moyſes iurauit ſocero ſuo Raguel, quod habitaret cum eo, Exod. 2. & in tempore legis Moyſis Dauid, & Ionathas cum iuramento amicitiam, & pactum humanum fecerunt, Reg. 20. & cap. 24. Dauid iurauit Sauli non deleturum ſemen eius. Nec dubitari poteſt, quin talia iuramenta licita fuerint, tum propter ſanctitatem talium virorum, tum etiam, quia Scriptura illa non

2. 1. Aſſertio. Materia iuramẽti liciti etiã extendi ad humana negotia.

Confirmatur aſſertio exẽplis.

reprehendit: ſed potiùs tacitè approbat, tum denique quia nulla mala circumſtantia contra legem naturæ in talibus iuramentis oſtendi poteſt, vt ſtatim patebit.

Minor verò principalis argumenti probatur, tum ex illo principio, quòd Chriſtus in lege Euangelica non prohibuit in his rebus moralibus ea, quæ ſunt honeſta iure naturæ: tum etiam quia Chriſtus Matth. 5. non magis prohibuit iuramentum in vna materia, quàm in alia: tum præterea quia aliqua ex iuramentis Pauli ſunt in materia merè humana, vt 2. ad Corinth. 1. & ad Roman. 1. Neque etiam per Ius Eccleſiaſticum prohibetur talis materia iuramenti, quin potius per Canones approbatur in titulis de Iureiurando, & de Teſtibus, & de Pactis, & ſimilibus, & 22. q. 1. vſque ad 8. de quibus latius videbimus in lib. 2. Et contrarius error damnatur cum aliis eiuſdem Vviclephi in d. Concilio Conſtantienſi. Vltimò poſſumus adiungere teſtimonium Pauli ad Heb. 6. & rationem in illo fundatam, dicit enim: *Homines per maiorem ſui iurant, & omnis controuerſiæ eorum finis ad confirmationem eſt iuramentum*: quam refert, non vt malam conſuetudinem, ſed potiùs quaſi ipſo iure naturę inditam, & ab ipſo Deo, quaſi exemplo ſuo probatam. Ponderandum autem eſt generale verbum, *Omnis controuerſiæ*, non enim limitatur ad materiam fidei, vel pietatis, nam diſtributio omnia complectitur, & nomen controuerſiæ magis indicat humana negotia. Hinc ergo colligitur ratio, quia ille finis honeſtus eſt, ergo vſus iuramenti circa quamcũque materiam illi fini proportionatam, honeſtus etiam eſt, ſed controuerſiæ humanæ ſæpe oriuntur ex temporalibus negotiis, & finiuntur per pacta humana, ergo hæc etiam comprehenduntur ſub materia iuramenti: alioqui maxima ex parte iuramentum ſuo fine fruſtraretur. Quæ ratio non ſolùm probat hoc iuramentum eſſe licitum, ſed etiam ſæpe poſſe cadere ſub præceptum, vt videbimus lib. 3. in principio. Atque ita ſolùm manet fundamentum contrarij erroris. Quomodo autem intelligenda ſit hæc ordinatio iuramenti ad humana negotia, explicabimus in c. 8. Baſilius autem clarè loquitur, *quando propter aliquod negotium, neceſſe nobis eſt vti falſo ſermone*: hæc enim ſunt eius verba.

Hebr. 6.

Iuramẽtum omnis controuerſiæ finis eſt.

4. Atque ex hac prima aſſertione colligere poſſumus primam diuiſionem iuramenti ex parte materiæ, nam quoddam dici poteſt iuramentum omninò ſacrum, & ſpirituale (vt ſic dicã) aliud humanũ, vel temporale ex parte materiæ. Sub priori mẽbro continentur iuramenta, quæ fiunt ad confirmanda vota Deo facta, nam habent materiam valde religioſam, vt conſtat. Item huc ſpectant iuramenta de præſtanda obedientia, & reuerentia Eccleſiaſticis Prælatis. Item iuramentum, quod fit in profeſſionę fidei de illa tuenda, ac firmiter retinenda, & eodem ſpectant iuramenta, quæ ad purgandam hæreſim dantur ſuſpectis de hæreſi, & abiurationes, quæ hæreticis fieri præcipiuntur, nam abiurare nihil aliud eſt, quàm iurare diſſenſum, ſeu negationem erroris, quod ad eandem fidei cauſam, & pietatem ſpectat. Ad aliud autem membrum pertinent iuramenta, quæ fieri ſolent in iudiciis temporalibus, tã ciuilibus, quàm criminalibus, & quæ fiunt in humanis contractibus, ac promiſſionibus, & in aſſertionibus de rebus humanis. In qua materia poteſt eſſe differentia, ſecundum magis, & minus, nam iuramenta in cauſis Eccleſiaſticis, etiamſi alioqui tẽporales ſint, magis cõcernunt pietatem, quàm alia, quæ verſantur circa res merè temporales, & profanas. Circa hanc verò diuiſionem ſolùm occurrit adnotandum eſſe omnino materialem reſpectu iuramenti, ſeu loquendo modo Dialecticorum, eſſe accidentis in ſubiecta, quia ſeruata proportione eiuſdem rationis eſt inuocatio Dei ad confirmandã veritatem, ſiue illa veritas ſit in materia religioſa: ſiue in quacumque alia. Poterit tamen ex illo capite augeri grauitas iuramenti, & obligatio eius, quia quò res ipſa, quæ iuratur eſt grauior, & dignior, & (vt ita dicam) magis proportionata diuinæ auctoritate, tantò magis pertinet ad reuerentiam eius, veritatem, ſeu fidelitatem, in tali iuramento ſeruare, ſicut è conuerſo grauior erit contemptus Dei, infidelitas iuramenti in vna materia, quàm in alia.

1. Diuiſio iuramenti in ſpirituale, & temporale.

Quid ſit abiuratio.

Hæc diuiſio eſt accidentis in ſubiecta.

CAPVT VIII.

De iuramento aſſertorio, & promiſſorio.

HÆc eſt ſecunda diuiſio iuramenti ex parte materiæ, in qua ſupponitur, iuramenti materiam non ſolùm eſſe poſſe rem præteritam, vel præſentem, ſed etiam futuram: quod ſatis ex vſu conſtat, & ex Scriptura, nam iuramentum Pauli ad Rom. 1. de præſenti veritate fuit: *Memoriam veſtri facio, &c.* Quamuis poſſit etiam ad præterita referri, idem ad Philippenſ. 5. & 2. ad Corinth. 1. de futuro autem fuerunt iuramenta Abrahæ, Ioſeph, & alia ſimilia in ſuperioribus relata. Ratio autem eſt, quia in his omnibus virtutibus poteſt eſſe incertitudo, pendens aliquo modo ex voluntate, vel cognitione humana, & in omnibus illis poteſt inueniri vtilitas, vel neceſſitas confirmationis, quæ per iuramentum fit. Nam de præteritis maximè eſt neceſſarium iuramentum ad ferenda iudicia, de futuris, propter firmanda pacta, & fœdera humana, de præſenti autem, propter omnia, vt videbimus: denique humana prouidentia ex præteritis, præſentibus, & futuris pendet, & circa omnia ſæpè neceſſariò vtitur cognitione fundata in fide humana, quæ de ſe fallibilis eſt, ergo in tota illa materia habet locum ratio effectus, & neceſſitas iuramenti.

1. 1. Aſſertio. Iuramẽtum poteſt eſſe de præſentibus, & futuris.

Rom. 1.

Ex hoc ergo principio oritur dicta diuiſio iuramenti in aſſertorium, & promiſſorium, quæ ita eſt communis, & recepta, vt de illa dubitari non poſſit, adeóque eſt neceſſaria ad huius materiæ comprehenſionem, vt ex illius intelligentia multùm pendeat: & ideò diligenter declaranda eſt cum D. Thoma d. quæſt. 89. art. 1. vbi ſic inquit: *Diuinum teſtimonium quandóque inducitur ad aſſerendum præſentia, vel præterita, & hoc dicitur iuramentum aſſertorium, quandóque autem inducitur Diuinum iuramentum ad confirmandum aliquid futurum, & hoc dicitur iuramentum promiſſorium.* Circa quam declarationem (quia ex ea pendet intelligentia diuiſionis) dubitari poteſt primò, quomodò poſſint illa membra diſtingui. Et ratio dubitandi eſt primò, quia iuramentum de futuro, neceſſariò includit aſſertionem de præſenti, ergo neceſſariò eſt iuramentum aſſertorium: ergo non rectè ab illo condiſtingitur. Secundò, quia affirmatio, vel negatio de futuro, ita eſt quædam aſſertio, ſicut illa, quæ eſt de præſenti, vel de præterito, nam aſſertio nihil aliud eſſe videtur, quàm propoſitio ſignificans verum, vel falſum, quòd tam conuenit propoſitioni de futuro, quàm de præſenti, & præterito, ergo iuramentum de futuro aſſertorium eſt.

2. Diuiſio iuramẽti in aſſertorium & promiſſoriũ vnde orta.

D. Thom.

Dubium 1.

Secundum.

Sed prioris dubitationis ſolutio facilis eſt, cõcedo enim iuramentum promiſſoriũ, nõ ſolùm poſſe ſimul eſſe aſſertorium (vt quidã dicunt) ſed etiã neceſſariò includere illud, nã qui iurat ſe promittere

3. Solutio 1.

Iuramentū promiſſoriū includit aſſertorium.

ſe aliquid, vel ſe aliquid eſſe facturum, eo ipſo affirmat, & iurat ſe habere propoſitum faciendi id, quod promittit, ac iurat: nā qui affirmat ſe aliquid facturū ſine animo implendi, mentitur, quia aſſertio illa neque in ſe, neque in cauſa ſua veritatem habet, vt ſignificauit Diuus Thomas d. q. 89. articulo ſeptimo ad primum. Qui autem iurat ſe aliquid facturum, iurat ſe dicere verum, ergo neceſſario includitur ibi iuramentū aſſertorium de præſenti. Imò licet aliquis iuret quaſi ſpeculatiuè, aliquid eſſe futurum ab alio homine, vel ab alia cauſa, eo ipſo cenſetur iurare de præſenti, ſe ita credere, vel exiſtimare, nam hic eſt communis ſenſus talium verborum, & alioqui cenſetur ille homo fictè, & fallaciter iurare. Concedo ergo iuramentum promiſſoriū ſemper includere aliquod aſſertorium, nec tamen propterea diuiſio reprobanda eſt: tum quia diſtingui poſſunt illa duo mēbra, tamquam includens, & incluſum, nā aſſertoriū dicitur, quod tantùm aſſertoriū eſt, & nō promiſſoriū, promiſſoriū autē dicitur, quod vltra aſſertionem de præſenti, addit promiſsionē de futuro aliquo modo, & ideo ab eo, quod addit, denominationē ſumit, vel certè dici poteſt hæc iuramenta ſemper diſtingui, quaſi formaliter in ſuis præciſis rationibus, licet in re aliquando cōiungantur. Et ita in promiſsione de futuro, duo de præſenti, ſcilicet, virtute affirmātur, vnū, voluntas promittendi cum propoſito implēdi aliud de futuro, ſcilicet, impletio promiſsi, iuramentum autē in vtrumq; cadit, vnde ſub priori ratione dici poteſt aſſertorium: ſub poſteriori autem eſt promiſſorium.

D.Thom.

Secunda difficultas maiori indiget explicatione. Poſſet enim aliquis dicere, effectum futurum dupliciter affirmari poſſe, vno modo per nudam aſſertionē, ſine adiuncta promiſſione, alio modo aſſertioni adiungendo promiſſionem, & ita etiam dupliciter poſſe iurari, quia iuramentum in quamcumque aſſertionē huiuſmodi cadere poteſt. Quādo ergo iuratur ſola aſſertio ſine promiſſione, dicetur conſequenter illud iuramentum nō eſſe promiſſorium, ſed aſſertorium tantùm, propter rationē factam, quod tale iuramentum ſiſtit in ſola confirmatione cuiuſdam veritatis Promiſſorium ergo dicetur, quādo vltra aſſertionem de futuro, habet adiunctam promiſſionem, & illa etiā iuratur. Sed hæc reſpōſio in primis eſt contra D.Thom. qui iuramēto aſſertorio ſolum tribuit enunciationes de præſēti, vel præterito, omne autē iuramētum ad cōfirmandum futurum dicit eſſe promiſſorium. Item eſt cōtra rationē quia iuramētum inducens obligationē de futuro, promiſſoriū eſt, imò per hoc maximè diſtinguitur, quaſi per effectum à iuramēto aſſertorio, ſed omne iuramentum inductum ad confirmādum factum futurū, inducit obligationem in futurū, vt in lib. 3. oſtendemus: ergo omne tale iuramentum promiſſorium eſt, quomodocumque fiat. Dices: Iuramentum de re facienda ab alio, vel à cauſa naturali (vt ſiquis iuret, craſtina die futuram pluuiā, vel ſi Petrus iuret Franciſcum occiſurum Ioānē) eſt de re futura, & tamē nō eſt promiſſoriū, ergo nō eſt in vniuerſū verū, iuramentū de re futura promiſſoriū eſſe, vel diſtingui ab aſſertorio. Reſpōdeo illud iuramentū reſolui in aſſertoriū tantū de præſenti, ſcilicet, Iuro me exiſtimare talē rē eſſe futurā, vel, Iuro dari vehemētes cōiecturas ad id credendū, nā in alio ſenſu eſſet iuramētū temerariū, & nullum, niſi cadat in aliquid faciendum ab ipſo iurante. In illo autē ſenſu futurum non aſſumitur, vt aſſertio iurata, ſed vt extremum aſſertionis de præ-

A ſenti iuratæ, & ita eſt tantùm aſſertorium de præſenti: & ob eandem cauſam iurans non manet obligatus ex vi talis iuramenti ad aliquid faciendū in futurum, quod pertinet ad iuramentum promiſſorium. Illud ergo futurum, quod per iuramentū promiſſorium confirmatur, tale eſſe debet, vt ex facto futuro iurantis pendeat, aliàs nō poterit moraliter loquendo iurari per propriā aſſertionem de futuro, ſi autē tale eſt futurum iuramentum inductum ad confirmandū, illud ſemper eſt promiſſorium.

Iuramentum promiſſoriū tale eſſe debet vt de facto promittentis pendeat.

Secundò ergo dici poteſt, tale iuramentum nūquā poſſe fieri ſine promiſſione, quia eo ipſo, quòd aliquid iuratur faciendum in futurum, eo ipſo promittitur, vel Deo, vel homini. Ratio reddi poteſt, B quia promiſſio nihil aliud eſt, quā obligatio adimplendi id, quod aſſeritur, ſed hæc obligatio ex iuramento naſcitur, ergo eo ipſo quod aſſertio de futuro iuratur, tranſit in promiſſionem Sed hoc in rigore falſum eſt, vt lib. 2. c. 1 & 2. dicam, vbi etiā Auctores referam. Nunc breuiter ratio eſt, quia promiſſio non inuenitur ſine voluntate promittendi, poteſt autem inueniri cum ſola voluntate iurādi, ergo tunc erit aſſertio de futuro iurata ſine promiſſione. Item non poteſt dari promiſsio niſi alteri fiat, quia promiſſio manifeſtè dicit relationem ad alterum, eſt enim actus fidelitatis vel iuſtitiæ ad Deum, vel ad hominem. Poteſt autē dari aſſertio de futuris iurata ſine relatione ad alterum. Vt ibi latiùs declarabitur. Denique falſum eſt, promiſſionem eſſe obligationem implendi, quod dicitur, C ſed interdum hæc obligatio eſt effectus promiſſionis, non tamen ſolius, quia non ſemper obligatio implendi, quod dictum eſt, prouenit ex promiſſione, ſed poteſt etiam prouenire ex ſolo iuramento, & tunc eſt diſtinctæ rationis ab obligatione, quæ ex promiſsione naſcitur, quæ omnia ex dicendis in citato loco libri ſecundi manifeſta fient.

5. Iuramentū de futuro promiſsione fieri non poteſt.

Reiicitur.

Dicendum ergo eſt, poſſe dari aſſertionem de futuro, iuratam abſque promiſsione, licet è contrario omnis promiſsio iurata includat etiam aſſertionem de futuro. Ratio eſt, quia qui promittit, neceſſariò affirmat ſe facturum id, quod promittit, nam hoc ipſum eſt materia promiſsionis, D & ideo ſi promittit ſine intentione implendi, mendax eſt, qui ergo iurat promiſsionē, neceſſariò iurat aſſertionē, ſcilicet, facturū ſe eſſe, quod promittit. At verò è cōtrario, qui aſſerit ſe aliquid facturum, non neceſſariò illud promittit, quod ſatis conſtat ex vſu: & ratio etiam eſt clara, quia promiſsio addit aliquid, quod ex libertate pendet, & quia eſt veluti quid poſterius, & quaſi compoſitum, ſine quo fieri poteſt id, quod eſt prius, & ſimplicius, quia prius non pendet à poſteriori. Sicut autem affirmari poteſt actio futura non promittendo illā, ita etiā poteſt iurari. Hoc ergo ſuppoſito ad difficultatē poſitam reſpondendū eſt, iuramentum faciendi aliquid in futurum, eſſe promiſſorium, ſeu E ſub illo comprehendi, etiam ſi abſque promiſsione fiat, quod ſufficienter probatum eſt ex ſententia D.Thomæ quem alij ſequuntur, quos citato loco, referam. Ratio autē ad rē ipſam pertinens eſt, quia illa diuiſio data eſt ad diſtinguendū iuramentum; inducens obligationē in futurū, à iuramento, quod tantùm includit obligationem dicendi veritatem, quando ipſum fit, & hoc poſterius vocatum eſt iuramentum aſſertorium, quia tantùm obligat, quādo aſſeritur (vt ſic dicā) aliud verò relinquens obligationem quocumque modo vocatum eſt promiſſorium. Ratio autem nominis reddi poteſt, quia

6. Poteſt dari aſſertio de futuro iurata abſque promiſſione, non tamen è contra.

Solutio ad ſecundum.

Iuramentū aſſertorium quale ſit dicatur.

tale iuramentum frequentius fit cum promiſsione,nomen autem licet ſumatur ab eo , quòd frequentiùs accidit, imponitur ſæpe ad ſignificandum generaliùs, quàm poſtulet etymologia , vt eſt vulgare exemplum de nomine lapidis. Vel etiam addi poteſt iuramentum de futuro, ſiue ſit cum ſola aſſertione,ſiue cum promiſſione eius ſemper ad idē obligare, ſcilicet, ad faciendū verum id, quod dictum eſt, & ex eadem virtute,& ratione , ſcilicet, ex Religione ob reuerentiam diuini nominis, & ideo per analogiam quandā ad obligationem promiſsionis eodem nomine iuramenti promiſſorij ſignificatum eſſe.

CAPVT IX.

Qualis ſit diuiſio iuramenti in aſſertorium, & promiſſorium.

1\. *Caiet. Soto. Aragon. Valent. Couar. Cap. Quamuis pactum.*

DIfficultas ſola eſt, an inter iuramentum aſſertorium , & promiſſorium , ſit differentia ſpecifica, & formalis, vel tantùm accidentalis, & materialis? Quam quæſtionē tractat Caietanus d. q. 89.art. 1. & definit differre tantū accidentaliter, & materialiter, quam ſententiā amplectuntur Sotus Aragon,Valentia,Couarruuias in d. c.*Quamuis pactum* in principio n. 3.omnes,qui illam attigerunt. Fundamentum eſt, quia in vtroque iuramento adducitur Deus vt teſtis veritatis, ſed iuramentū inde accipit ſpeciem ſuam formalē, quòd autem res iurata ſit hæc,vel illa,materiale eſt, & accidentale: ergo. Confirmatur primò, nam iuramentum aſſertorium rei præteritæ , aut præſentis eiuſdē rationis formalis eſt, quamuis veritates ipſæ materiales diſtinguantur:ergo ſimiliter iuramentum aſſertionis de futuro ſolùm differret materialiter à prædictis iuramentis aſſertoriis. Probatur conſequentia, tū à parte rationis, tum etiam quia tota ratio obligationis in iuramento promiſſorio eſt , vt fiat verū, quod dictum eſt ſub iuramento, ne Deus inductus ſit ad confirmandam falſitatem. Sic enim dixit D. Thomas 2.2. q.80.art.1. ad 3. fidem in promiſſis ſub veritate concludi. Vnde nos alibi diximus cum Caietano, virtutem propriam fidelitatis eſſe eandem cum virtute veritatis, ſeu veracitatis.Ergo in iuramento promiſſorio inducitur Deus ſub eadem ratione formali, ſcilicet, vt teſtis veritatis, ſolumque eſt differentia, quòd in iuramento aſſertorio veritas cōſummatur per conformitatem dicti ad factum, vel ad rem præteritam, aut præſentem, in iuramento autem promiſſorio veritas quaſi expectatur cōſummanda per conformitatem facti poſtea ſubſecuti ad verbum præteritum : hæc autem differentia videtur valdè materialis, & accidentaria reſpectu iuramenti.Confirmatur ſecundò quia non minùs videntur differre votum caſtitatis, & paupertatis, quàm iuramentum aſſertorium, & promiſſorium, ſed illa vota differunt tātùm accidētaliter, & materialiter,ergo & hæc iuramenta.Vltimò argumentantur aliqui,quia obligatio vtriuſque iuramenti eiuſdem virtutis religionis eſt, ſed hoc niſi aliud addatur, parum probat, quia etiam obligatio voti, & iuramenti ſunt eiuſdem virtutis religionis, & tamen ſunt ſpecie diuerſæ. Oportet ergo addere ita eſſe eiuſdem virtutis, vt reſpiciant eam ſub eadem ratione, nimirum ad inuocandum ad teſtimonium veritatis cum debito honore. Vnde à contrario poteſt ſumi non leue argumentum, quia periurium contra iuramentum aſſertorium,& promiſſorium eiuſdem ſpeciei eſſe videtur : ergo & ipſa iuramenta.

D.Thom.

Relect. 1. & diſp.2.ſect. 2.nu.24.& 26.

2\. Hæc ſententia eſt valdè probabilis, & fortaſſe A vera : nihilominùs tamen contraria videtur poſſe probari non leuibus argumentis,nimirū iuramentū promiſſoriū diſtingui ab aſſertorio,ratione formali iuramenti,& diuini cultus, non propter materialē differentiam inter aſſertiones de futuro,vel de præſenti, neque etiam propter materialem differentiam inter promiſſionem, & aſſertionem, ſed propter inuocationem diuini nominis ſub diuerſa ratione. Fundamentum ergo eſt, quia in iuramento aſſertorio inuocatur Deus tantùm , vt teſtis veritatis , in promiſſorio autem, vt tale eſt, inuocatur, vt fideiuſſor promiſſionis , ſeu verbi dati, hæ autem rationes formales longè diuerſæ ſunt , & morales obligationes diuerſarum rationum inducun- B tur : ergo & iuramenta formaliter diuerſa. Conſequentia videtur clara, & minor etiam videtur nota ex rebus humanis, in quibus longè aliud munus eſt fideiuſſoris , & teſtis, & longè etiam diuerſa vtriuſq; obligatio. Maior autem declaratur quoad ſecūdam partem, quia de prima nullus dubitat, in ipſo enim promiſſorio iuramēto quatenus de præſenti veritatem loquētis requirit,Deus etiā inducitur vt teſtis.At verò reſpectu facti futuri nō poteſt induci vt teſtis:nā teſtimoniū non datur de re nondum facta. Et quāuis apud Deum futura præſentia ſint , tamen quatenus diuinum teſtimonium per iuramentum inuocatur , non poſtulatur à Deo (vt ſic dicam) teſtimonium de re futura , vt ipſi præſens eſt , ſed vt eſt in verbo promittentis. Sic au- C tem non cadit teſtimonium in illud verbum, niſi quatenus capax eſt veritatis , cum dicitur : ergo reſpectu facti futuri , vt confirmandum illo verbo non inuocatur Deus vt teſtis, ſed vt fideiuſſor, ad cuius honorē,& auctoritatē pertinet,vt qui iurauit cum effectu impleat , quod aſſeruit , vel promiſit.

Sent. Caietani probabilis iudicatur. Iuramentum promiſſoriū, diſtinguitur ab aſſertorio rationem formali.

Deo futura ſunt præſentia.

Deus in iuramento promiſſorio inuocatur vt fideiuſſor.

3\. Confirmatur,ac declaratur primò, nam ſicut in Deo ſunt attributa diuerſarum rationū , veritas in dicendo,& immutabilitas in conſilio,& propoſito voluntatis ſuæ ſic ex parte hominis videntur eſſe inuocationes,& cultus diuerſarum rationū,implorare teſtimoniū Dei ad veritatē dicti confirmandā, quod pertinet ad Deum, vt eſt prima veritas in di- D cendo,& ad reuerentiam, quæ ſub tali ratione illi debetur, vel implorare auctoritatē Dei,& quaſi facere illam præſentem,vt præbeat participationem quamdam, (vt ita rem explicē) ſuæ immobilitatis propoſito, & dicto hominis de ſe mutabili, vt propter reuerentiam tanto fideiuſſori debitam conſtās fiat in promiſsis.Vnde confirmatur ſecundò,ex variis effectibus moralibus , propter quos poſtea explicandos hanc differentiam tam diligenter inquirimus. Hinc ergo naſcitur primò, vt obligatio iuramenti aſſertorij, vel promiſſorij tantùm inter ſe differant , vt prior ſit maior, quàm obligatio voti: poſterior verò ſit minor , vt infrà oſtendemus. Nō videtur enim hæc differentia poſſe conſiſtere,niſi illa iuramenta inducant obligationes diuerſarum rationum , cùm obligatio voti ſpecie ab illis dif- E ferat , & ſit quaſi media inter illas. Secundò differunt etiam illa iuramenta , quia aſſertorium numquam poteſt eſſe formaliter de re falſa, ſine grauiſſimo crimine : promiſſorium verò poteſt interdum deficere in veritate implenda ſine graui culpa, vt infrà etiam videbimus, hæc autem differentia , videtur profecto indicare formalem differentiam inter ipſa iuramenta.

Veritas in dicendo, & mutabilitas in conſilio ſunt attributa Dei diuerſæ.

4\. Imò inde etiam poteſt ſumi nouum indicium, quia periuriū rigoroſum, id eſt, contra iuramentū aſſertorium, & fractio iuramenti promiſſorij vidētur eſſe peccata ſpecie diuerſa , quandoquidem v-

Periurium rigoroſum & fractio iuramenti promiſſorij ſunt peccata ſpecie diuerſa.

num

num tale eſt ex ſua ſpecie, vt numquam in indiuiduo poſſit eſſe peccatum veniale, aliud verò ſecundum ſuam ſpeciem ſaluari poteſt in culpa veniali, ergo & iuramenta, quibus opponuntur ſunt ſpecie diuerſa. Præterea poteſt declarari, quia in iuramento aſſertorio Deus inducitur ad confirmãdam formalem veritatem (vt ita dicam) id eſt, quæ attenditur magis ex conformitate aſſertionis ad mentẽ dicentis, quàm ad rem ipſam, ita vt ſi putet quis ſe dicere falſum, & illud iuramento cõfirmet, periurus ſit, etiam ſi contingat in re dicere verum, & è conuerſo, licet iuret rem falſam, quã inuincibiliter putat eſſe veram, verum iuraſſe cenſeatur, iuxta doctrinam Auguſtini ſerm. 28. de verbis Apoſtoli, in cap. *Homines* 22. q. 2. & in Enchiridio cap. 22. & D. Thomæ 2. 2. q. 98. & 110. At verò iuramentũ promiſſoriũ inducitur ad confirmandam veritatem facti, quam materialem poſſumus appellare, quia per eã non intenditur, vt verba conſonent menti, ſed vt facta conſonent dictis. Ergo ſignũ eſt Deũ induci ſub diuerſa ratione, quæ ad diuerſitatem ſpecificam iuramentorum ſufficiet. Denique poteſt à ſimili declarari, nam etiã per adiurationem aſſumitur nomen Dei ad quamdam inuocationem, & nihilominùs eſt actio ſpecie diuerſa à iureiurando, quia per illam non inuocatur Deus ad teſtificandum, ſed ad dandam quamdã maiorẽ auctoritatem, & efficaciam petitioni, vel imperio (vt infra explicabimus) ergo ita etiã poteſt diſtingui proportione ſeruata promiſſorium iuramentum ab aſſertorio.

Auguſt. Cap. Homines.

5. Hæc ergo ſententia probabilis fit coniecturis adductis, à qua non longè diſtat Couaruuias ſuprà, & refert Chryſippũ apud Ioannẽ Stobæum Serm. I. in hoc ſenſu diſtinguentẽ aliud eſſe verum iurare, & aliud fideliter iurare, videtur etiam mihi hæc ſententia aptior ad reſolutiones morales infrà tradendas, earumq; rationes reddendas, & ideo in eã ſum valde propenſus. Neq; videtur difficile rationibus contrariæ ſententiæ reſpondere. Ad fũdamentum autem negari poteſt aſſumptum: nam in iuramento promiſſorio, Deus non tam vt teſtis, quàm vt fideiuſſor inuocatur. Quod ſi appelletur teſtis, quia eius inuocatio eò tendit, vt veritas de futuro cum effectu impleatur. Reſpondebitur teſtificationem hanc eſſe diuerſæ rationis, nam in aſſertorio iuramento eſt teſtificatio veritatis formalis in dictis conſiſtentis, vt ſunt menti conformia. In promiſſorio autem ſolũ confirmatur veritas, in executione, & in factis conſiſtens, quæ re vera magis firmatur, per modũ fideiuſſionis, quàm teſtificationis. Vnde ad ſecundã confirmationem negatur conſequentia, quia in aſſertione, vel de præſenti, vel de præterito eſt idẽ modus veritatis: in aſſertione autẽ, vel promiſſione de futuro, eſt (vt ita dicã) duplex modus veritatis, vna eſt, quæ in eodem puncto, in quo profertur, habere debet per conformitatẽ ad mentẽ iurantis, & quoad hãc eadem eſt ratio, & ideo diximus ſub hac ratione tale iuramentum eſſe aſſertorium. Alia veritas eſt quaſi pendens ex facto futuro, quæ alterius rationis eſt, & diuerſo modo confirmatur ex parte Dei, vt explicaui, etiãſi ex parte loquentis, vel promittentis, ad eandem veritatẽ pertineat, hãc etiã veritatẽ obſeruare. Ad ſecundã cõfirmationẽ (quidquid ſit de votis, de quibus infrà ſuo loco) negatur conſequentia, quia multò maior eſt diſſimilitudo in iuramento promiſſorio, & aſſertorio, quã inter duo vota diuerſarũ materiarũ, vt facilè patet ex dictis. Vltima verò confirmatio coincidit cũ fundamento illius ſentẽtiæ, & ideò nõ indiget, noua reſpõſione.

Couar. Ioan. Stobæus.

Sent. diſtinguens ſpecifice iuramentum aſſertorium, & promiſſorium probabilis iudicatur.

Soluuntur rationes oppoſitæ.

Duplex modus veritatis oſtenditur in iuramento promiſſorio.

Nihilominùs negari nõ poteſt, quin iuramentũ promiſſoriũ quatenus ſemper confirmat aliquã aſſertionẽ de præſenti, formaliter aſſertoriũ ſit, omneſque eius proprietates habeat, ac requirat. Vnde conſequenter neceſſariũ videtur fateri, ſub ea ratione eiuſdẽ eſſe ſpeciei cũ iuramento purè aſſertorio, nõ videtur autẽ dicendũ in vnico iuramento promiſſorio inueniri formaliter duas rationes iuramenti ſpecie diſtinctas. Et ideò probabiliùs fortaſſe defendi poteſt, cũ cõmuni ſententia, vnicam eſſe, & ſimplicẽ formalẽ rationẽ iuramenti promiſſorij, quæ eiuſdẽ quidẽ ſpeciei eſt cum purè aſſertorio, ſed addit peculiarẽ vim, & efficaciã confirmandi aliquid futurũ, quod pertinet ad quandã differentiã materialem, ſeu quaſi indiuidualẽ, non ad ſpecificã. Et ita videtur explicare hanc rem D. Thomas d. q. 89. art. 7. in corpore, & ad 1. & facit cap. *Iuramenti* cum ſimilibus 22. q. 5. quatenus indifferẽter de vtroque iuramento, tamquã de vinculo eiuſdẽ rationis in veritate confirmanda, loquuntur. Et ex hoc fundamẽto poterit ſatisfieri obiectionibus factis, quomodo autẽ cũ illo ſubſiſtant aliæ morales cõcluſiones, ex diſcurſu materiæ conſtabit, & præſertim li. 3. c. 8. hæc omnia magis explicabũtur.

Iuramentum promiſſoriũ formaliter eſt aſſertorium.

D. Thomas. Cap. Iuramenti.

Quæri verò tandem poteſt, cùm iuramentum promiſſorium, quiddã habeat omninò proprium, quod habet promiſſionem adiunctã, & aliud minùs propriũ, in quo ſola aſſertio de futuro iuratur, An illa etiam ſint in formali ratione iuramenti diuerſa, vel quomodo diſtinguantur? Aliqui enim tantam differentiam inter ea conſtituunt, vt prius vocent promiſſoriũ ſimpliciter, poſterius autẽ tãtum ſecundũ quid. Quod ergo intelligendum puto, quoad etymologiã nominis, ſeu quantùm ad denominationem ex materia ſumptã, nõ verò quantũ ad rationẽ iuramẽti. Dico ergo illã nõ eſſe formalẽ differentiam, quia illa iuramenta non differunt in modo inuocandi Deũ ad confirmationẽ eius, quod dicitur. Nam etiã quando adiungitur promiſſio, nõ aliter illa roboratur per iuramentũ, quam in quantùm confirmatur veritas aſſertionis de futuro, per quandam obligationẽ, & quaſi aſſecurationem (vt ſic dicã) cõformitatis futuri facti ad præſens verbũ, inde enim eſt tota ratio maioris certitudinis in tali promiſſione. Atque ita ſiue interueniat rigoroſa promiſſio, ſiue non, ſemper tale iuramentũ tendit ad eundem finẽ formalẽ, & inducit obligationem eiuſdem rationis, ideoque in ratione formali iuramenti non differunt, licet ex parte materiæ poſſint habere aliquas accidentales differentias, quas infrà in ſuis locis attingemus. 7.

Iuramẽtum promiſſoriũ duo habet promiſſionem adiunctam, & aſſertionem de futuro.

CAPVT X.

An materia iuramenti debeat eſſe contingens, & dependens à voluntate iurantis?

AD explicandam ampliùs iuramẽti materiam, dicendum vlterius eſt, illam debere eſſe veritatem aliquam contingentem, & dependentem aliquo modo, à voluntate iurantis. Hanc aſſertionem tradit D. Thomas dict. quæſt. 89. art. 1. & 7. & quoad iuramentum aſſertorium illam declarat, quia in veritatibus neceſſariis, quæ per diſcurſum cognoſci poſſunt, confirmatio veritatis non fit per teſtes, ſed per rationes, & ideò non ſolent, nec debent iuramento confirmari: *Deriſibile enim* (inquit) *videretur, ſi quis in diſputatione alicuius ſcientiæ, vellet propoſitum per iuramentum probare.* Hinc ergo infert, iuramentum aſſertorium circa 1.

Iuramenti materia debet eſſe contingens, & dependens à voluntate iurantis.

circa materiam contingentem verſari, explicat autem hęc contingentia debere eſſe facta hominum, nam quia hæc non poſſunt per rationem neceſſariam probari, ſolent per teſtes confirmari, & quia teſtimonium humanum infirmum eſt, introductũ eſt diuinum per iuramentum. Sed videtur D. Thomas omiſiſſe multas veritates, quæ licet in ſe habeant principia neceſſaria, quibus probari poſſint, tamen à nobis ignorantur, & ideò ſæpè illas probamus teſtimoniis humanis, & ratione illorum ſæpè confirmamus iuramento contingentes effectus, qui non ſunt facta hominũ, vt verbi gratia Romæ tale ſignum accidiſſe, vel pluuiam fuiſſe, vel aliquid ſimile. Imò etiam effectus neceſſariò futuri, & qui per demonſtrationem cognoſci poſſunt interdum iuramento confirmantur apud eos, qui demonſtrationis non ſunt capaces, vt Aſtrologus poteſt iurare Eclipſim eſſe futuram, vel quid ſimile.

Obiectio.

2. *Solutio.*

Reſpondetur, ſub veritatibus ſenſibilibus comprehendi enunciationes omnes, quarum veritas ſpeculatiuè inquiritur, ſeu confirmatur, ſiue perueniri poſſit ad certam earum ſcientiam, ſiue tantùm ad probabilem cognitionem, nam in omnibus his deriſibile eſſet, iuramento eos velle confirmare, aut perſuadere, & ratio eſt, quia iuramentũ aſſertorium immediatè non cadit in rem dictam ſecundum ſe, ſed in dictum iurantis, & veritatẽ eius. Et ideò non refert, quod ad has veritates ſuadendas interdum ſoleamus quaſi inducere teſtes, dum auctoritate vtimur, quia illud teſtimonium non inducitur per modum iuramenti, ſed ſolùm ad generandam quamdam fidem humanam ex auctoritate alterius, vndè immediatè non eſt de ipſa re, ſed de ſenſu alterius. Vnde licet poſſit quis iurare, Auguſtinum verbi gratia aut Thomam, hoc docuiſſe, aut ſenſiſſe, non tamen ideò poteſt iurare ita eſſe, & eodem modo, qui iuramento confirmat, naturalem effectum alibi factum fuiſſe, non illud iurat, niſi ratione cognitionis, quam de illo habuit: nam illam immediatè exprimit per aſſertionem, quam iurat. Et idem cum proportione eſt de iuramento, quo aliquis confirmat eclipſim, vel pluuiã eſſe futuram, virtute enim iurat ſe habere certam de illa re notitiam. Hoc ergo modo iuramentum aſſertoriũ ſemper eſt de materia contingente, ratione alicuius humanæ actionis, à qua pendet veritas aſſertionis, quæ immediatè iuratur, ſaltem ratione cognitionis, & notitiæ, quæ in iurante ſupponi debet, quia nõ poteſt aliquis verè iurare, quod non nouit. Vnde ſi aliquis iuraret aſſertionẽ, cuius veritatem non nouit, licet contingeret ipſam in ſe eſſe veram, & neceſſariam: nihilominùs eſſet iuramentum, quantùm eſt ex parte iurantis de re falſa, quia eſſet de re ſibi ignota. Atque ita etiam, tunc eſſet iuramentum de re contingente, quia quantùm eſt ex tali modo iurandi, tam contingens eſt rem ipſam in ſe non eſſe, ſicut eſſe. Ad hunc ergo modum omne iuramentum aſſertorium verſatur circa materiam contingentem per facta hominum, ſeu actiones humanas.

Iuramentum aſſertorium non cadit in rem dictam, ſed in dictũ iurantis.

Non poteſt aliquis verè iurare, quod non nouit.

3. Atq; maiori ratione inuenitur aſſertio vera in iuramento promiſſorio, quia illud eſt de facto præſtando ab ipſo iurante, quod contingens eſt, vt conſtat: nam ſiquis iuret futurum effectum è cœlo, vel aliis cauſis naturalibus, illud iuramentum non eſt promiſſorium, ſed aſſertorium, & habet ſenſum ſuprà dictum. Vt ſi quis iuret aliquid eſſe faciendum ab alio, vt ſonat, etiam, eſt purè aſſertorium, & debet reduci ad prædictũ ſenſum, quod ille intelligitur iurare, ſe exiſtimare, aut credere

A alium id facturum. Vt ſic autem non eſt promiſſorium, quia nemo poteſt promittere, aut ſe obligare ad factum alienum, niſi fortaſſe in quantùm à ſua induſtria, & diligentia pendet. Et ideo dixi, *vt ſic*, quia ſiquis iuret factum faciendum ab alio, eo ſenſu, vt ſuam induſtriam, vel diligentiam ad id aſſequendum promittat, iuramentum quidem erit promiſſorium, non tamen, vt eſt de facto alieno, ſed vt eſt de proprio, & ita ſemper eſt de re cõtingente, quatenus pendet à facto, & voluntate ipſius iurantis.

Imò addunt communiter Canoniſtæ, quoties quis iurat promittendo alienum factum, ita eſſe interpretandum, vt ſuam operã circa illud cenſeatur B promittere. Tum quia non præſumitur peccaſſe, iurando rem incertam, ac dubiam: tum etiam quia iuramentum, ob reuerentiam Deo debitam, hanc prærogatiuam habet, vt ſemper valeat, eo modo, quo valere poteſt: vt latè Gutier. de Iuram. part. 2. cap. 2. numer. 3 ergo cùm eſt de facto alieno, valet vt proximè iuretur propria diligentia, vel induſtria iurantis circa factum alienum. Atque ita ſentit Panormitanus in cap. *Ex litteris* 2. de Sponſal. n. 6. cùm Gloſſa 1. ibi, Antonio & alijs: idem fere habent Gloſſa & Doctores in cap. *Ex reſcripto.* de iur. iur. & plures alij, quos refert, & ſequitur Couarruuias dicto cap. *Quamuis.* 2. p. §. 5. numer. 2. Gregorius Lopes in l. 11. tit. 1 Part. 1. & alij communiter, qui loquuntur, quando ex verbis conſtat C ſufficienter de promiſſione: nam ſi iuramentum fiat ſolùm per modum aſſertionis, eſſe poterit verum, interpretando, (vt diximus) iurantem ſolùm iurare quid de alieno facto futuro ſentiat, vel coniectet.

4. *Iurans promittendo alienum factum, ſuam operam cenſetur promittere.*

Gutier. *Panor.* *Gloſ.* *Anton.* *Couar.* *Greg. Lop.*

Tandem obiici poteſt, quia interdum poteſt aliquis, ſub iuramento promittere rem impoſſibilem. Reſpondeo, vel ille putat, rem illã eſſe poſſibilem, vel cognoſcit eſſe impoſſibilẽ. Priori modo iuramentum cadit formaliter in rem, vt poſſibilem ex humana voluntate, atque adeò, vt contingentem. Poſteriori autem modo impoſſibile videtur, rem talem verè, & ex animo promittere, ſeu iurare promittendo, ſed qui ſic iurat, videtur fingere promiſ- D ſionem, & voluntariè iurare falſam quamdam aſſertionem de re futura, cũ ſit impoſſibilis, fingendo eſſe poſſibilem, ſic ergo omne iuramentũ promiſſorium, aut verum, aut putatum, aut fictum, cadit ſuper materiam contingentem proportionali modo. Et hæc ſufficiunt de materia iuramenti, nam alia conditio, quæ hic addi poſſet, ſcilicet, talem materiam debere eſſe honeſtam, & iuſtam in c. 3. declarando comites iuramenti ſufficienter declarata eſt pro iuramento aſſertorio, de iuramento autem promiſſorio in libr. 2. eſt latiùs declarãda.

5. *Inſtantia.* *Res impoſſibilis quomodo iurando promittatur.*

Solutio.

CAPVT XI.

Vtrũ ex parte formæ iuramenti verba requirãtur?

E FOrma iuramenti dici poteſt vno modo illa res, ſeu perſona, per quam iuratur, quia ab illa ſumitur, veluti ratio formalis iuramenti. & hoc modo poſſet diuidi iuramentum in verum, vel apparens, id eſt, in illud, quod fit per Deum verum, vel per Deum falſum, ſeu quod fit per Deum, vel per creaturas, vt tales ſunt, poſſet etiã diuidi verum iuramentum in illud, quod fit explicitè per Deum, vel quod fit implicitè per creaturam cum ordine ad ipſũ, quãuis hæc diuiſio magis pertineat ad aliũ ſenſum iã explicatum. Hic ergo non accipitur forma iuramenti in hoc ſenſu: nam de illo ſatis dictum eſt in cap. 5. Formam ergo iuramenti hic appella

1. *Forma iuramenti quæ ſit.*

appellamus, ſignum illud, quo nomen Dei aſſumimus ad iurandum. Eſt autem ſupponenda alia diuiſio ſupra facta iuramenti in mentale, & ſenſibile, ſeu vocale. Hic igitur non tractamus de mentali, nam illud non eſt aliud ſignum, vel forma præter conceptus mentis, quibus interna locutio fit, & ita nulla indiget ſpeciali declaratione, quæ ad

Senſus quæſtionis.

rationẽ iuramenti explicandã conducat. Agimus ergo de iuramento ſenſibili, quod ad alios homines fieri poteſt, & ſignum illud, per quod fit, vocamus formam eius.

2. Verba ſufficientia ſigna ſunt ad formam iuramenti cõſtituendam.

Supponimus autem verba de ſe eſſe ſufficientia ad huiuſmodi formã conſtituendã, quia ſunt ſigna maximè expreſſa, & maximè cõnaturalia homini, oportet autẽ, vt verba ſint impoſita ad ſignificandũ

B

inuocationẽ Dei ad iuramentũ neceſſariã, nã ſi quis proferat verba in ſenſu, quẽ ipſa non ſignificãt etiãſi velit, non ſignificabit exteriùs, quod intendit. Nã

Iuris conſultus, leg. 3.

vt rectè dixit Iuris conſultus in leg. 3. ff. de rebus dubiis, *Qui aliud dicit, quàm vult, neque id dicit, quod vox ſignificat, quia non vult, neque quod vult, quia id non loquitur*: vnde licèt quis intendat iurare per verba, quæ iuramentum non ſignificant, licèt apud Deum iuret, eo modo, quo poſſet per actum merè internum iurare: vel quamuis dici poſſit ſibi iurare, quia poteſt verbum illud imponere ad ſignifi-

Qui iurat verbis non ſignificantibus quod iurat verè non iurat.

candum ſibi, nihilominùs apud alios homines re vera non iurat, nec profert iuramentum ſimpliciter ſenſibile, niſi intentionem ſuam, & verborum vſum alio ſufficienti ſigno manifeſtet. Oportet er-

C

go vt verba, vel ex ſua impoſitione, vel ex vſu, & circumſtantiis habeant ſufficientem ſignificationem, & ita dici poſſunt forma maximè propria humani iuramenti.

3. Dubium. An verba ſint neceſſaria ad iuramentũ. Couar. Selua.

Vlteriùs verò dubitari ſolet, an ſit de ratione iuramenti, vt per propriam vocem, ac verba humana proferatur. Quàm quæſtionem diſputant Couarruuias in capit. *Quamuis pactum* in principio, num. 4. & Selua tract. de iuramento part. 1. quæſt. 2. ex quibus colliguntur tres Iuriſtarum opiniones. Prima abſolutè affirmans verba eſſe de neceſſitate iu-

Bart. Iaſ.

ramenti, quã tenent Bartolus Iaſon, & nonnulli alij in lege *Qui iuraſſe*. ff. de Iurciur. ſecunda opinio abſolutè negat eſſe neceſſaria verba, quam tenent

Abb. Couar. Selua.

Abbas & communiter Canoniſtæ in Rubrica de

D

Iure iurando, & ſequitur Couarruuias d. num. 4. Tertia opinio dicit in iis, qui poſſunt loqui eſſe neceſſaria verba, non verò in muto, ſicut in confeſſione Sacramentali dicere ſolemus eum, qui poteſt loqui, debere per propria verba confiteri, & nihilominùs mutum poſſe ſignis confiteri. Et hanc opinionem tandem ſequitur Selua, & ſecundum illã limitat, & declarat primam opinionem, quã probauerat, & ſequũtur alij, quos Couarruuias refert.

4. Verba non ſunt de neceſsitate iuramenti.

Sed in hoc puncto loqui poſſumus, vel in ordine ad conſcientiam, quod ad nos ſpectat, vel in ordine ad iudicia, aut pacta humana, quod magis diſputant Iuriſtæ, & ideo Theologi nihil ferè de hoc

E

puncto dicunt, quia in ordine ad Deum, ſeu conſcientiã, non habet difficultatem. Primò ergo dicendum eſt, verba non eſſe de neceſſitate iuramenti. Probatur quia ſufficiunt æquipollentia ſigna, ſi fiant cum intentione iurandi. Patet, quia verba ratione ſignificationis habent, vt per ea exponi poſſit iuramentum mente conceptum: ergo eadem vis erit in quocumque æquipollenti ſigno, nam quod illud ſignum ſit vox, vel aliud, materiale eſt, vnde per ſcripturam indubitanter fieri poteſt, & ita poſſumus ad abſentẽ iurare, ſicut poſſumus cũ illo paciſci iuxta leg. 1. ff. de Pactis, ergo idem eſt de

A

quocumque æquipollenti ſigno, quo mens ſufficienter ſignificatur.

Secundò dicendum eſt, ex natura rei poſſe ſuffi- 5.

cere iuramentum ad teſtimonium, obligationem, vel alios contractus humanos, etiam ſine verbis per æquipollentia ſigna. Probatur primò ex argumento, à muto, qui loqui non poteſt, nam ille poteſt ſe obligare ſub iuramento, & teſtificari, vbi neceſſe ſit. Reſpondet Selua in muto ſufficere, quia non poteſt amplius in eo verè, qui poteſt loqui requiri verba, quia illa ſunt expreſſiora ſigna, & non ſunt fruſtra data à natura, ſed vt illis vtamur, ſi poſ-

Poſſe ſufficere iuramẽtum ad humanos contractus ſine verbis ſtando in iure naturæ.

ſumus. Sed hoc oſtendit congruitatem, nõ neceſsi- Euaſio.

tatem ex natura rei. Nam ſi in muto alia ſigna ſufficiunt de ſe, ſufficiunt in quocumque, etiamſi alia Occ luditur.

ſigna faciliora, vt ſunt verba, poſſibilia ſint, quæ poſsibilitas verborum non deſtruit ſufficientiam aliorum ſignorum, ergo non ſufficit ad inducendã ex natura rei neceſsitatem verborũ. Maximè quia reſpectu abſentium non ſufficiunt verba vocalia, cũ tamen poſsimus cũ illis contrahere, & iurare. Item cum præſentibus licet loqui poſsimus, non ſemper expedit, aut decet propter alios reſpectus, cur ergo nõ ſufficiet vti aliis ſignis. Et confirmatur, quia ob hanc cauſam matrimonium fieri poteſt ſine verbis, & votum ac profeſsio Religioſa, vt patet in tacita, & infrà ſuo loco dicetur.

Tertiò dico, ex iure humano ibi ſolũ requiri ver- 6.

ba, vt iuramentum fidẽ faciat, vel obligationẽ inducat, vbi conſtiterit legẽ humanã talem formã iurandi poſtulare ad hos effectus. Probatur, quia lex humana poteſtatem habet præſcribẽdi certas formas ſeruandas in contractibus, vel iudiciis, ſine quibus actiones non valeant. Et hoc modo requirunt Iura

In iure humano requiri poſſe verba, vt iuramentum obligationem inducat.

Ciuilia propria verba in ſtipulationibus, & ideo neque inter abſentes, neque cum muto, vel ſurdo fieri poſſunt iuxta legem 1. ff. de Verborum obligationibus. Ergo vbi lex humana poſtulauerit formalia verba ad valorem iuramenti, ibi erunt neceſſaria. An verò leges humanæ hoc diſpoſuerint aliquo caſu, à Iuris peritis magis petendum eſt? Ego verò exiſtimo in rigore non inueniri talem caſum, alioqui in illo mutus iurare non poſſet, nullus àutem talis caſus reperitur, cùm mutus etiam in iudicio poſsit eſſe teſtis, & iurare iuxta Gloſſam in cap. *Teſtes*. 3. q. 9. quod eſſe receptiſsimum dixit C. *Teſtes*.

Couarruuias ſuprà. Verum quidem eſt, valdè conſentaneum rationi eſſe, vt qui poteſt loqui, & ad præſentes iurat, per verba faciat: nam hoc, & magis naturale, & ſecurius eſt, vnde fit, vt ſit etiam regulariter obſeruandum, & inde etiam eſt, vt Iura quando loquuntur de iuramento per verba, aut

Qui loqui poteſt, & ad præſentes iurat, debet per verba iurare.

voces illud deſcribant, ſeu declarent, & hoc ſolùm probant multa Iura, quæ Selua, & Couarruuias adducunt: tamen in nullo eorum requiruntur vt eſſentialia, ideò neceſſe non eſt pluribus verbis reſpondere ad aliarum opinionum fundamenta, ſed videri poteſt Couarruuias ſuprà.

Vnam verò obiectionem, quã Couarruuias fa- 7.

cit ex capit. *Clericus* de Iureiurando omninò prætermittere non poſſumus, quia nonnullam habet difficultatem. Nam in caſu illius textus quidã clericus iurauerat, ſeruare ſtatuta edita in ſua Eccleſia, poſteà verò per quidem iuramentũ promiſit ſeruare fideliter ſtatutum poſteà ſubſecutum. Dubitabatur ergo, an ex vi præſtiti iuramenti teneretur ſeruare ſtatutum poſtmodum ſubſecutum? & reſpondens Pontifex, dicit, non teneri ex vi iuramenti, ſed ſolùm ex vi promiſsionis. Quæ reſponſio videtur in hoc fundata, quod

Cap. *Clericus* Obiectio.

poſte

poſterius ſtatutum non fuit per propria verba iuratum, ergo ſupponitur ibi neceſſaria eſſe verba ad obligationem iuramenti.

Solutio. Sed hæc obiectio licet in ſe difficultatem habeat quoad intelligentiam illius textus (circa quam ſatis laborant Abbas, & alij expoſitores ibi, & plures alij Doctores, quos Couarruuias refert) nihilominùs pro quæſtione præſenti non habet difficultatem. Nam potiùs ibi videntur interueniſſe verba ſufficientia ad iuramentum, quia præceſſerat iuramentum de ſeruandis ſtatutis factis, & poſtea circa nouum ſtatutum facta eſt promiſſio ſub his verbis: *Promitto per idem iuramentum hoc nouum ſtatutum fideliter obſeruare*, vt ex textu colligitur, non ergo defuerunt ibi verba, ſed tunc difficile ad explicandum eſt, quomodo ſtet reſponſio Pontificis, cùm per illa verba indicatur ſufficienter iuratum nouum ſtatutum, quandoquidem per illa verba declarauit talis clericus, ſe promittere ſub eodem iuramento, per quæ verba videtur in virtute iteraſſe præteritum iuramentum. Nam quando aliquid additur præcedenti diſpoſitioni, cum relatione ad illam, perinde eſt, ac ſi forma præcedentis diſpoſitionis repeteretur.

9. Explicatur cap. clericus de iureiurando. Sed nihilominùs dicendum eſt, verba illa potuiſſe habere ambiguum ſenſum: vnus eſt proximè tactus, quòd clericus ille quando ſecundò promiſit, voluerit per illa verba iterum iurare, & promiſſionem confirmare. Alius eſt, quod non iurando de nouo, ſed tantùm promittendo, voluerit promiſſionem manere ſubiectam priori iuramento, ſine ſua voluntate, tentando facere illam extenſionem iuramenti, ſiue per ignorantiam exiſtimando promiſſionem obſeruandi nouum ſtatutum, eo ipſo manere comprehenſam ſub priori iuramento. Pontifex ergo in hoc poſteriori ſenſu verba interpretatur, & ideò reſpondet poſteriorem promiſſionem non fuiſſe iuratam, quia nec nouo iuramento confirmata fuit nec prius iuramentum ad illam extendi potuit. Quod ſi ipſemet promittens aliud exiſtimauit, error eius non potuit in re obligationem inducere, ſed ad ſummum ex conſcientia erronea, quæ obligatio ceſſat ablato errore. Neque etiam voluntate ſua potuit extenſionem prioris iuramenti facere: nam licet iurare, vel non iurare, & iurare hanc, vel illam rem ſit in hominis voluntate, tamen facto iuramento circa aliquam materiã, quòd ex illo ſequatur, vel non ſequatur obligatio, vel quòd ſit tanta, vel maior, non pendet ex hominis voluntate, quia eſt effectus naturaliter conſequens ad iuramentum, vt infrà videbimus. Et ideo non eſt in poteſtate humanæ voluntatis facere, vt idem iuramentum prius factum circa limitatam materiam poſtea ad nouam extendatur, licet ſit in hominis poteſtate, ſimile iuramentum de nouo facere circa ſimilem nouam materiam. Quia ergo Pontifex in eo caſu interpretatur, non eſſe factum iuramentum de nouo, ideo rectè concludit, promiſſionem illam non fuiſſe iuramento confirmatam.

10. Dubium. Quòd ſi inquiras, cur in caſu ambiguo ita Pontifex verba illa interpretetur, cum ſecurius videretur ibi iuramentum præſumere, & ad illud ſeruandum obligare. Reſpondetur Pontificem non iudicare de obligatione iuramenti, niſi iuxta exigentiam externi ſigni, illa autem verba nudè ſumpta, & nullis aliis circumſtantiis affecta, non indicabant nouum iuramẽtum, ſed tantùm promiſſionem, vt patet ex ver. *Promittens*, & extenſionem prioris iuramenti, vt patet ex proprietate illius relatiui, *Per idem iuramentum*. Vnde cùm ex vi verborum conſtaret ibi non eſſe factum nouum iuramentum, vel ſaltem non conſtaret eſſe factum, & alioqui iuramentum ſit valde oneroſum, & eius obligatio periculoſa, meritò Põtifex fauorabiliorẽ partem elegit, ſaltem in exteriori iudicio, nihilominùs tamen non excluſit, quin ſi clerico illi in conſcientia conſtaret, ſe protuliſſe illa verba animo, & intentione iurandi, de nouo ex noua promiſſione, coram Deo maneret obligatus, quia intentio iurantis poterat verba ad illum ſenſum determinare. Sicut etiam ſi vltra illa verba additæ fuiſſent exterius aliæ circumſtantiæ, quæ ſatis determinarent ſignificationem, poſſet etiam in foro exteriori nouum iuramentum iudicari, quæ omnia ſunt conſentanea iis, quæ circa illũ textũ notat ibi Abbas n. 2. & 3. & Syluester verbo *Iuramentum* 4. q. 23. & D. Antoninus 2. p. titulo 10. cap. 6. §. 6. Couarruuias vbi ſupra n. 5. Atque ita conſtat illã reſponſionem Pontificis non fundari in hoc, quod ad iuramentum requirantur neceſſariò propria verba, ſed in vniuerſaliori principio, ad quod iurandum de nouo requiratur ſignum ſufficiens noui iuramenti expreſſiuum, ſiue illud ſit verbum, ſiue quodcumque aliud. *Abbas. Syluest. D. Ant. Couar.*

Solutio. Pontifex nõ iudicat de obligatione iuramẽti niſi iuxta exigentiam externi ſigni.

CAPVT XII.

De triplici diuiſione iuramenti ex parte formæ.

EX reſolutione præcedentis dubij inferre poſſumus, iuramentum tribus modis fieri poſſe, ex parte ſigni, ſeu formæ iurandi, ſcilicet, vel proeriis, ac ſolis verbis, vel ſolis aliis actionibus, vel nutibus ſignificantibus, vel ſigno quaſi compoſito ex verbis, & factis. Primus modus per ſe notus eſt, & maximè vſitatus, præſertim in ſimplicibus, & priuatis iuramentis. Neque habet vllam difficultatem, quia verba per ſe ſunt ſufficientia ſigna. Tertius etiam modus eſt per ſe manifeſtus, quia ſi ſola verba ſufficere poſſunt, multò magis verba cum aliis ſignis, vel nutibus. Eſt etiam hic modus ſatis vſitatus, præſertim in publicis iuramentis, & aliquando in Iure poſtulatur, & vocatur à Iuriſtis modus corporaliter iurandi, vt tangendo Euangelia, cap. *Quoties* 1. q. 7. & clariùs in Clementina 1. §. *Porro* de Hæreticis, vbi Gloſſa verbo *Tacta*, latè hoc proſequitur, & in ca. *Vt circa* de Elect. in 6. ibi, *Corporali præſtito iuramento.* Et de hac forma iurandi habemus etiam in Scriptura varia exempla, vt de Abraham, & Iacob, qui ad exigendum iuramentum poſtularunt, vt iurans poneret manum ſub femore ſuo, de qua forma, & aliis plura dicemus, paulò inferiùs, explicando aliam diuiſionem. In hoc autem iurandi modo aduertere oportet, aliquando poſſe factum adiungi verbo, ſolùm ad quamdam maiorem ſolemnitatem, vt quando aliàs ſolum verbum ex ſe erat ſufficiens, interdum verò poſſe addi ad complementum iuramenti, vel quia ex poſitiuo iure poſtulatur, vel certè, quia verbum ſolum per ſe non fuiſſet ſufficiens, & adiuncto alio ſigno compleretur ſignificatio, vt in caſu dicti cap. *Clericus* proximè tractato, verba illa, *Promitto per idem iuramentum.* Non cenſentur ſufficientia ad nouum iuramentum præſtandum, ſi autem dicta fuiſſent illa verba, tangendo Euangelia, compleretur ſufficiens ſignum iuramenti.

1. Iuramentum tribus modis fieri poſſe ex parte formæ.

Ca. *Quoties.* *Clem.* 1. Cap. *Vt circa.* Cap. *Clericus*

Secundus autem modus iurandi per ſola ſigna conſiſtentia in factis, rarior eſt, quia vt diximus, proprium, & quaſi connaturale ſignũ ad explicandos 2.

dos conceptus ſunt verba. Nihilominùs tamen non eſt impoſſibilis hic iurandi modus, quia ex impoſitione, vel conſuetudine poteſt per aliquod factum ſufficienter iuramentum ſignificari. Sic Diuus Antoninus 2. p. tit. 10. cap. 3. in principio refert, apud Italos ſufficere tactum alicuius libri, vt intelligatur præſtitum eſſe iuramentum. Indicat autem in tali modo iurandi ſemper eſſe neceſſarium, vt præcedant aliqua verba, quibus exigatur iuramentum, & pro ſigno iurandi petatur tactus libri, vel apprehenſio manus, aut inclinatio capitis, vel quid ſimile: & tunc res eſt clara, quia tota ſignificatio præcedentium verborum in illo tactu, vel nutu ſufficienter continetur. Et certè hic modus iurandi vix aliter exercetur inter eos, qui audire poſſunt, & loqui. At ſi is à quo petitur iuramentum eſſet ſurdus, vel etiam mutus ſufficeret, vt petitio iuramenti per alia ſigna antecedentia fieret, vel per ſcripturam, ſi legere ſciret. Poſſet etiam conſuetudine introduci, vt ſimplicia verba promiſſionis, vel aſſertionis de futuro, vt *Ego faciam*, dicta cum tali modo, ſeu actione, vt tangendo crucem, aut Euangelia, aut eleuando digitum in cœlum cenſeantur eſſe iurata, vt ſentiunt Syluester verbo *Iuramentum* 1. Soto dicta q. 1. a. 1. in fin. Couarruuias ſupra p. 1. in principio n. 4. Et tunc iuramentum in ſola actione poſitum eſt, nam verbum, quod antecedit, vel comitatur, magis eſt materia iuramenti, quàm ſignum, licet parum interſit ſub vno, vel alio membro ritum illum conſtituere.

D. Ant. Per aliquod factum ex cõſuetudine poteſt iuramentum ſignificari.

Syluest. Soto. Couar.

3. Triplex ergo iuramentum ſenſibile ex dictis conſurgit, quæ poteſt eſſe prima diuiſio ad hanc formam pertinens, vnum appellari poteſt verbale tantùm, aliud corporale, ſeu reale tantùm, aliud ex vtroque mixtum, ſeu compoſitum, hæc enim nomina habent in iure fundamentum, vt videmus, eorum autem rationes ſatis manent explicatæ ex dictis. Diuiſio autem hæc quoad rationem iuramenti accidentaria eſt: nam licet ſignum, vt ſignum, ſit de ratione iuramenti, ſenſibilis res, quæ ad ſignificandum imponitur, materialiter ſe habet ad rationem iuramenti: & ideò non variat ſpeciem eius, poteſt autem conferre, vel ad maiorem certitudinem, vel ad aliquos effectus iuris, vel ad augendam aliquo modo obligationem, ratione maioris ſolemnitatis, de qua nunc dicemus.

Triplex eſſe iuramentum ſenſibile.

Secunda diuiſio iuramenti ex parte formæ.

4. SEcundò ergo diuiditur iuramentum, etiam ex parte formæ in ſimplex, & ſolemne, ſimplex negatione conſtituitur, nam illud eſt ſimplex, quod ſolemnitatem ſpecialem non habet, ideo explicato ſolemni, illud etiam erit explicatum, dicitur ergo ſolemne iuramentum illud, quod fit peculiari ritu, aut cæremonia, verbis addita lege, & conſuetudine introducta. Tales fuerunt innumeri ritus apud Gẽtes, vt videri poteſt in Alexãdro ab Alexandro cũ Tiraquello lib. 5. Geniali. cap. 10. quibus omiſſis locum vnum commemorabo ſeruatum ab antiquis Patriarchis, videlicet, ponendi manum ſub femore exigentis iuramentum, ad quamdam iuramenti ſolemnitatem Gen. 25. & 47. De qua cæremonia dubitari ſolet, cur pertineret ad ſolemnitatem iuramenti, quia nihil ſacrum in ea eſſe videtur, cæremonia autem, quæ additur iuramento ſolemni debet ad Religionem eius aliquo modo pertinere. Sed in hoc frequentior ſententia Patrum eſt, illo ſigno indicatum eſſe iuramentum fieri in fide Chriſti, qui tunc contine-

Diuiſio iuramenti in ſimplex, & ſolemne.

Definitio iuramẽti ſolemnis.

Alex ab Alexand. Tiraq.

De cæremonia Sanctorum Patriarcharum in iuramento.

A batur in lumbis Abrahæ, vt loquitur Paulus ad Hebr. 7. Et idem dici poteſt de Iacob. Et hanc interpretationem refert Hieronymus in Quæſtionibus Hebraicis, vnde iuxta illam non potuit ille modus iurandi poſtulari, niſi ab iis, qui certo ſciebant ſe futuros progenitores Chriſti, & ita non legitur, niſi de Abraham & Iacob. Alij autem volunt illa cæremonia ſignificatam fuiſſe fidem veri Dei, cum quo populus ille peculiare pactũ inierat, cuius ſignum erat circumciſio, quæ circa illam partem fiebat, quod magis placet Abulenſi, & Lyrano: & ita poterat eſſe ille ritus communis omnibus Iudæis. Alij denique non putant illam cæremoniam eſſe additam propter ſacram ſignificationem: ſed ad ſignificandam ſubiectionem iu-

Abulenſ. Lyran.

B rantis reſpectu adiurantis, in quam expoſitionem inclinant Vatablus, & Lippomanus, neque propterea fuiſſet cæremonia impertinens ad iuramentum, quia in iuramento ſolemni poteſt ritus adhiberi, non ſolùm ex parte illius, cui iuratur, ſed etiam ex parte iurantis, vt magis aduertat obligationem ſuam, & debitum peculiare reſpectu illius, cui iurat, ac denique negotij grauitatem, vt alijs exemplis ſtatim declarabimus: Alio etiam modo fiebant olim ſolemnia iuramenta adiungendo illis holocauſta, & ſacrificia, vt notat Nicolaus de Lyra, Geneſ. 15. vbi Deus ipſe hunc ritum iurandi videtur ſeruare voluiſſe, & inſinuatur Hierem. 34. vbi reprehendit Deus eos, qui non obſeruauerunt verba fœderis: *Quibus aſ-*

Vatabl. Lyppom.

Lyran. Hier. 34.

C *ſenſi ſunt* (inquit) *in conſpectu meo in duas partes, & tranſierunt inter diuiſiones eius.*

Nunc etiam iuramentum ſolemne varijs modis & ritibus fit, qui in variis Decretis leguntur, vt tangendo crucem, reliquias, & Euangelia, cap. *Tibi Domino*, 63. d. & in Clementina vnica de Iureiurando, & in cap. vlt. de Iuramento calumniæ, & in aliis quæ videri poſſunt in Abbate, Rubrica de Iureiurando, & Selua tractat. de Iurament p. 1. Hæc autem ſolemnitas Canonica, (ita enim interdum in Iure appellatur cap. *Dilecti*, de Maioritate, & obedientia) maximè ſumi ſolet ex tactu, vel præſentia rerum ſacrarum, vel ex ſimilibus circumſtantiis ſacris, vt conſtat ex Iuribus, & exemplis adductis. Aliquando verò conſiſtit in ſo-

5\. Iuramentum ſolemne variis modis & ritibus.

Cap. Tibi Domino. Clement. Abbas. Selua. Cap. Dilecti.

D lemnitate pertinente ad certiorem notitiam, vel probationem præſtiti iuramenti: & hoc modo ſeruari ſolet ſpecialis forma in poſtulando iuramento, quod iudiciale vocant, & ſolet ab extraiudiciali diſtingui, de quo eſt ſermo in leg. *Generaliter*, §. vltimo, Cod. de Rebus creditis, vbi variæ illius ſolemnitates inſinuantur. Et ſic etiam poſſent diſtingui iuramenta contractuum, vel pacis, aut fœderis, quæ ſpeciali ſolemnitate ſæpe fiunt. Verumtamen omnes hæ diuiſiones ſub ſuperiori continentur, nam omnia illa iuramenta continentur ſub ſolemni iuramento, & ferè non diſtinguuntur, niſi ex variis materiis, vel ad ſummùm, ex variis cæremoniis, aut circũſtantiis, quæ accidentales ſunt ad rationem iuramenti.

Leg. Generaliter.

E Imò hinc etiam conſtat totam hanc diuiſionem iuramẽti in ſolemne, vel ſimplex eſſe per differentias accidentales, & in ratione eſſentiali iuramenti eſſe eiuſdem ſpeciei. Probatur, quia ſubſtantia iuramenti conſiſtit in diuino teſtimonio, ſed hæc inuocatio eiuſdem rationis eſt in vtroque, ſolemnitas autem ſolùm adhibetur, vel ad excitandam magis fidem, & reuerentiam iuramenti, vel ad augendam obligationem ratione maioris aduertentiæ, vel conſiderationis, vel

6\. Iuramentum ſolemne, & ſimplex accidentaliter tantùm diſtingui.

ratione vitandi ſcandali, vel etiam ratione iuſtitiæ, & obedientiæ debitæ Superiori, aut iudici exigenti iuramentum. Vel denique, vt in exteriori iudicio faciat ſufficientem probationem, quando ita per ius humanum diſpoſitum eſt. Tunc enim licet talis ſolemnitas non requiratur ad obligationem iuramenti in conſcientia, ad illum exteriorem effectum erit neceſſaria, & ideo adhibenda eſt modo in ipſo Iure explicato. Vbi interrogari poterat, qualis debet eſſe tactus libri Euangeliorum, quando in Iure poſtulatur, vt in cap. *Laudabilem*, de Frigidis, & maleficiatis, & ſic de aliis circumſtantiis, ſed de iis videri poſſunt Gloſſæ ſuprà citatæ in capit. *Vt circa*, de Electione in 6. & in Clement. 1. §. *Porro* de Hæreticis, Abbas in cap. *Et ſi Chriſtus*, de Iureiurando, & in cap. *Fraternitatis* de Teſtibus, & alij quos latè refert Couarruuias ſuprà §. 1. num. 2. & ſequentibus, & latiùs Sanctius lib. 7. de Matrimon. diſp. 108. n. 14. illa enim omitto, quia ad conſcientiam parum referunt.

Cur ſolemnitas in iuramẽto adhibeatur.

Cap. *Laudabilem.* Ca. *Vt Circa.* *Clem.* 1. *Abbas.* Cap. *Et ſi Chriſtus.* Cap. *Fraternitas.* *Couar.* *Sanctius.*

7. Potest denique circa hanc diuiſionem animaduerti iuramenta ſolemnia ordinariè eſſe ex his, quæ compoſita appellauimus ex verbo, & facto (vt ſic dicam) vt in exemplis adductis ex Scripturis videre licet. Nam in eis, & verbale iuramentum, & tactus aliquis, vel ſacrificium intercedebat, & ſimile fuiſſe videtur iuramentum fœderis inter Iacob, & Laban, Gen. 31. Nam priùs erexerunt tumulum teſtis, & deinde iurarunt immolatis victimis. In formis etiam iuramentorum ſolemnium, quæ in ſacris Canonibus inueniuntur, intercedunt verba, & aliquæ ſacræ cæremoniæ, vel externæ ſolemnitates. Aliquando verò etiam in verbis ipſis, ſpecialis forma, & ſolemnitas poſtulatur: vt quod fiat per expreſſam inuocationem trium Diuinarum perſonarum, & aliquando etiam ſanctiſsimæ Virginis, vel aliorum Sanctorum. Vnde in rigore poſſet ex ſola circumſtantia ſufficere ad ſolemnitatem iuramenti, tamen (vt dixi) ordinariè adiungitur corporalis ſolemnitas, quia, vel ad publicam notitiam iuramenti, vel ad alios effectus ſuprà dictos moraliter neceſſaria cenſetur. Atque hinc fit, vt etiam in priuatis iuramentis ſoleant homines adhibere aliquam ſimilem ſolemnitatem, vel participationem eius. De priuatis autem iurationibus loquitur Chryſoſtomus Homil. 15. ad Popul. *Cum*, inquit, *ſuper menſam adiuras ſacram, & vbi Chriſtus poſitus eſt immolatus, ibi fratrem tuum immolas*: & infrà: *Saltem librum iſtum reuerere, quem in iuramentum porrigis*: vnde aliquando dicere homines ſolent, ſe ſolemniter iurare per Deum, licet nihil aliud faciant, vel dicant, quod per exaggerationem dici videtur ad magis commendandam intentionem iurandi, & fidem iuramenti, communiter tamen omnia priuata iuramenta inter ſimplicia reputantur, quia licet habeant aliquam ſolemnitatem, non tamen legalem, & per ſe requiſitam, ſed conſuetam, & ita de illis ſemper loquemur.

Aduertendũ. Iuramenta ſolemnia ex iis ſunt, quæ cõpoſita Auctor appellauit.

Chryſoſt.

8. Tertia diuiſio ex parte formæ eſt in iuramentum per conteſtationem, ſeu inuocationem diuini nominis, vel per execrationem, & ita poſſumus prius appellare inuocatorium, & ſecundum execrationem. Prius fit implorando Deum in teſtimonium veritatis, quaſi directè, ſiue explicitè in ſe ipſo, ſiue implicitè in aliqua creatura cum ordine ad ipſum, & non determinando, neque petendo modum aliquem diuinæ atteſtationis, vt fit per hæc verba, *Teſtis eſt Deus, viuit Dominus*, & cæt. & ita hic modus iurandi eſt magis ordinarius in Scriptura, & in communi etiam vſu. Iuramentum autem execratorium, fit imprecando à Deo explicitè, vel implicitè peculiarem modum atteſtandi veritatem, & ordinariè fit, imprecando ſibi aliquod malum à Deo ſpecialiter immittendum, vel permittendum, ſi non eſt verum, quod iuratur, & è conuerſo accipitur pro ſigno veritatis, quod tale malum non eueniat.

Tertia diuiſio ex parte formæ in iuramentum execratoriũ, & inuocatorium.

Vnde dupliciter fieri ſolet hoc iuramentum: vno modo per directam maledictionem, vt *ſtatim moriar, ſi non ita eſt*, vel quid ſimile. Alio modo per interpoſitionem boni alicuius, quaſi obligando illud ad deſtructionem, vel perditionem, ſi verum non eſt, quod iuratur, vt cùm dicitur, per vitam, vel per ſalutem. Et vterque modus execrationis inuenitur in Scriptura, nam illa forma iurandi execratoria, erat in veteri lege, *Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat.* Ruth. 1. & 1. Reg. 14. aut Saul: *Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Ionatha.* Simile habetur cap. 25. & ſæpè alibi: verba etiam illa Pauli 2. ad Corinth. 1. *Ego teſtem Deum inuoco in animam meam*, execrationem continent, vt exponit Diuus Thomas, licèt ſimul inuocationem Diuini teſtimonij contineant. Verba autem Ioſeph Geneſ. 42. *Per ſalutem Pharaonis*, de vtroque iuramento intelligi poſſunt, vt videre licet apud Diuum Thomam ſuprà, & Gratian. §. *Sic etiam*, 2. 2. quæſt. 1. Ita etiam Auguſtinus Enarrat. in Pſalm. 7. circa illa verba: *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. Iurare*, inquit, *videtur per execrationem, quod eſt grauiſſimum iuriſiurãdi genus, cùm homo dicit, ſi illud feci, ſi illud patiar.* Statim verò exponit, Dauidem potiùs dixiſſe, illa verba prophetando, quàm iurando; nihilominus verò ſatis ſignificat Auguſtinus, quòd ſi dicta fuiſſent execratorio modo, grauiſſimum iuramentum continerent. In iure etiam Canonico indicatur hæc forma iuramenti execratorij, *ſub periculo animæ* capitul. *Fraternitatis*, de frigidis, & maleficiatis: item illa forma, *Sic Deus me adiuuet*, execratoria eſt, nam virtute continet, vt ſi iuramentum non impleuero, Deus non me adiuuet. capitul. *Ego N.* eod. Denique hic modus iurandi per execrationem frequentiſſimus eſt, & inter Gentiles videntur tales fuiſſe illæ dicendi formulæ. *Me conueniat Ianus iratus, nolo mihi Iouem propitium*, de quibus apud Tertullianum in Apolog. cap. 28. & multa de moribus Gentilium in execrationibus refert Couarruuias ex Tito Liuio, Cicerone, Aulo Gelio, & aliis ſuprà, §. 1. num. 8.

Ruth. 1. 1. *Re.* 14. 2. *Cor.* 1. D. *Thom.* *Gen.* 42. *Gratian.* *Auguſt.* Cap. *Fraternitas.* Cap. *Ego N.* *Tertul.* *Couar.*

Circa hanc verò diuiſionem inquirit primò Caiet. d. q. 89. a. 1. An hæc duo iuramenta ſpecie differant? & ratio dubitandi eſt, quia execratio fit per quamdam maledictionem, quæ longè differt à cultu. Nihilominùs reſolutio certa eſt, non differre ſpecie in ratione iuramenti: ita docet Caiet. quem omnes ſequuntur, & ratio eſt, quia in vtroque inuocatur Deus in teſtem ſub eadem ratione formali, quod autem determinetur teſtimonium ad hãc, vel illam declarationem teſtimonij per oſtenſionẽ talis, vel talis operis, circa hanc vel illam creaturam, materiale eſt ad rationem teſtimonij. Vnde multò clariùs hoc eſt in his iuramentis quàm in iuramento aſſertorio, & in promiſſorio, quia ibi videbatur inueniri aliqua diuerſitas ſecũdum rationem formalem, etiam ex parte teſtimonij diuini, hic autem merè materialis eſt, vt ex dictis conſtat. Ideoque tam promiſſorium, quàm aſſertorium iuramẽtum poteſt his duobus modis fieri, vt conſtat ex vſu,

10. *Caiet.* Dubium. An iuramentum execratorium & inuocatorium ſpecie differant. Reſolutio.

vſu, & exemplis adductis. Et ſimiliter tam iuramentum ſimplex, quàm ſolemne poteſt per ſimplicem inuocationem, vel cum execratione fieri: quia vterque modus eſt aptus ad priuatum, & publicum iuramentum. Imò execratio non ſolùm verbo, ſed etiam opere interponi, aut ſignificari poteſt, talis enim fuiſſe videtur olim modus purgandi ſe ab aliquo delicto per ſumptionem Euchariſtiæ, vt ſuprà expoſui tract. 3. lib. 1. c. 3. in fine, ſignum ergo eſt, hos duos modos iurandi accidentarios eſſe ad rationem iuramenti. Imò in eodem iuramento vtrumque coniunxiſſe videtur Paulus, 2. ad Corinth. 1. in verbis ſupra citatis, nam prius dixit: *Teſtis ſit mihi Deus*, quod ad iuramentum inuocatorium pertinet, cùm verò adiunxit, *In animam meam*, non addidit nouum iuramentum, ſed modum diuinæ teſtificationis determinatum.

Paul.2.ad Cor.1.

11. Iuramentum execratoriũ quomodo maledictionẽ inuoluat.

Nec refert quod iuramentum execratorium videatur quamdam maledictionem inuoluere, tum quia non includitur ibi formaliter, ſed ſolùm materialiter, quatenus effectus ille proponitur, vt futurum indicium veritatis, & diuinæ teſtificationis, tum etiam quia illa execratio re vera non profertur, vt maledictio, quia non profertur eo animo, & intentione, vt id eueniat, ſed veluti per quamdam exaggerationem veritatis, & vt ſignum diuini teſtimonij. Nam qui ſic iurat, potiùs oſtendit animum auerſum ab illo malo, quod imprecatur, vnde ſi verũ dicit, in hoc ipſo oſtendit ſe formidare, & fugere tale malum, quod alienum eſt à maledictione: Si verò mentitur quamuis verbis videatur, ſibi imprecari malum ſub quadam conditione, quæ in re ineſt, nihilominùs non oportet fieri ex animo, ſed ex quadam temeraria audacia, quia nimirum ſperat, Deum non facturum tale ſignum, nec daturum teſtimonium, vt generaliter de omni periurio dixit D. Thomas 2.2.quæſt.3.art.3.ad 2. Et ideo meritò dixit Caietanus ſuprà, eum, qui peierat per execrationem, non committere duo peccata, vnum periurij, & aliud maledictionis, quia re vera illa non eſt maledictio. Videtur autem non parum augeri inde malitia, & temeritas iuramenti, præſertim ſi malum imprecatum, ſpirituale ſit, vt æterna damnatio. Quòd ſi execratio ſit per ordinem ad alterum, cui ſpecialis honor, & reuerentia debeatur, etiam videtur contra illum peccari, vt ſi quis falſum iurat per vitam Patris, aut Regis: videtur quidem in obſeruantia, vel pietate deficere, quamuis fortaſſe ſpecialis malitia, ex illa circumſtantia ſumpta, non ſit mortalis ſecluſo odio, & contẽptu.

D.Thom.

CAPVT XIII.

De variis iurandi formulis.

1. TAm in iuramento inuocatorio, quàm in execratorio ſunt in vſu hominum plures verborum formæ, partim certæ, partim dubiæ, quas explicare *neceſſe eſt: ſed* quia illæ poſſunt in infinitum multiplicari, ſolùm illas, quæ magis vſitatæ ſunt, attingemus. Ante omnia verò interrogari poteſt, An ſit neceſſarium vti hoc verbo, *Iuro*, vt verum fiat iuramentum? Nam aliqui Canoniſtæ id affirmarunt, vt Cardinalis in c. 2. de Sponſalibus. Id autem ſine fundamento dicitur, quia ſufficit iurare in actu exercito (vt ſic dicam) etiamſi non explicetur actus ipſe iurandi in actu ſignato: verbum autem, *Iuro*, ſolum deſeruit ad exprimendum actum iurãdi poſteriori modo: ergo. Maior conſtat ex Iure, nã ſæpe ponuntur formæ iurãdi ſine tali verbo, vt in capit. *Ego N*, & capit. *Et ſi Chriſtus* cum aliis, de Iureiurando, Item Paulus non dixit *Iuro*, ſed *Teſtis mihi eſt Deus*, & olim dicebant Prophetæ *Viuit Dominus*, & Gentiles dicebant *Me hercule*, teſte Tertulliano de Idololatria ca. 20. Et ratio eſt, quia inuocatio Dei in teſtem ſufficienter fit per verba, quæ illam exprimant, ſicut ad orandum non oportet vti verbo, *Peto*, ſed exercere petitionem dicendo Deo *Adiuua me*, vel quid ſimile: ſic ergo eſt in præſenti. Eſt res ſatis clara, quam notauit Panor. in cap. *Querelam* de Iureiurando, n. 2. Syluester verbo *Iuramentum* 1. q. 1. & 6. Soto. d. q. 1. art. 1. & Couarruuias ſuprà in principio numer. 7.

Quæſtio. An ſit neceſſarium vti verbo *iuro*, vt verum fiat iuramentum.

Cardinal.

Cap. Ego N.

Cap. Et ſi Chriſtus.

Panor. Syluest. Soto. Couar.

Sed quid, ſi aliquis loco verbi *Iuro* dicat *voueo*, quando materia non eſt capax voti, ſed iuramenti, vt facere ſolent Hiſpani, quando his verbis vtuntur, *Voueo Deum, ita eſſe, vel non eſſe*. Reſpondeo illud eſſe iuramentum, & valdè graue: nam licet illi ineptiſsimè vtantur verbo vouendi, cum nihil promittant, neque id intendant, neque materia ſit capax, vt rectè dixit Couuarruias ſuprà. §. Septimo. n. 9. verſ. *Septimo patet*: nihilominus in re eſt verum iuramentum, & graue, vt ſenſit Soto d. art. 1. circa finem. Quia intentio proferentis, re vera eſt iurare, & ad hoc inuocat Deum: & quamuis abutatur verbo, tamen iam ex abuſu habet illam ſignificationem, & apud Deum ſufficeret, quod iurans illum ſenſum intenderet: verumtamen etiam apud homines ex conſuetudine, & circunſtantiis conſurgit ſufficiens ſignificatio. Dubitari autem ſolet, An ille modus iurãdi blaſphemiã habeat coniunctam: nam id ſignificat Soto, cùm ait eſſe illud iuramentum peiore nomine dignum: ſed in rigore non eſt blaſphemia, quamuis indicat maiorem quamdam irreuerentiam, & audaciam, & hoc ſentit Couarruuias ſuprà. 2.

Couar.

Soto.

Poteſt autem è conuerſo interrogari. An ſolum verbum *Iuro*, nulla addita determinatione, vt *Iuro me facturum hoc, vel hoc ita eſſe*, ſufficiat, vt aſſertio, vel promiſſio iurata cenſenda ſit? Aliqui ita cenſent, quia idem eſt *Iuro*, quod *Iuramentum facio*, ſed iuramentum ſimpliciter dictum, eſt atteſtatio per diuinum teſtimonium, ergo qui ſub illo verbo aliquid profert, eo ipſo verè iurat. Alij verò non putant ſufficere nudum illud verbum, quia illud de ſe indifferens eſt ad verum, & fictum iuramentum: & quamuis in Dialectico rigore verbum ſit analogum, & ideo ſimpliciter dictum videatur ſtare pro principaliori ſignificato: nihilominùs moraliter loquendo, & ex vſu videtur indifferenter ſumi. Vnde ſæpe additur aliquid diſtrahens rigorem verbi, vt cùm quis dicit, *Iuro per hanc barbam*, vel *Iuro per me ipſum*, in vulgari *Iuro ami*, *Iuro por quien ſoy*, vel *Iuro atal*, nihil in particulari exprimendo & in his formis iurandi certum eſt non fieri iuramentum: ergo idem eſt, cum ſolum verbum *Iuro* profertur: imò eo ipſo quod lingua reprimitur, & ibi ſiſtit, indicatur animus loquentis, quod noluerit iuramentum perficere.

3. Dubium. An ſolum verbum *iuro* ſufficiat ad iuramentum.

Sed in hoc, quod ad conſcientiam attinet, iudicium ſumendum eſt ex intentione iurantis: nam re vera verbum ipſum capax eſt vtriuſque intentionis ſine fictione, vel ſpeciali culpa, vt probant rationes factæ: tamen per ſe, & ex vi verbi in ſua rigoroſa ſignificatione ſine dubio ſufficit ad iurandum. In vſu tamen conſiderandæ ſunt circumſtantiæ: nam ex modo proferendi verbum intelligi poterit, quo ſenſu dicatur: vel ex Antecedenti ſermone, ſi ab aliquo petatur: vt iuret, vel ſi nego-

4. Pro conſcientia quid ſentiendum.

Solutio.

tiũ id poſtulet, colligi poteſt, an proferatur ad confirmãdũ iuramentũ: aliunde verò ex cõditione perſonæ, vel ex modo loquendi coniici poteſt ibi conſtitiſſe, vt à iurando abſtineret. Quod maximè erit certũ, quãdo aliquid additur leniens rigorẽ, verbi, vt in exemplis adductis, & in alijs, quæ ſunt frequẽtia, vt *Iuro adiez*, vel *Per cœlum lecti*, vulgo *de la cama*, & ſimilia.

5. Aliud dubiũ. Vlterius verò dubitari poteſt, quando ſine illo verbo nomen Dei aſſumitur ad exaggerandam, vel confirmandam veritatem, quis modus de ſe ſufficiat, vt iuramentum eſſe intelligatur? ſunt enim variæ formulæ, vt *Per Deum, Scit Deus, Teſtis eſt Deus, Teſtem Deum inuoco*, item *Viuit Dominus, Corã Deo, In præſentia Dei*, & ſimiles. Ex quibus prima eſt indubitata apud omnes etiam hæreticos, teſte Auguſtino Epiſt. 89. in fine, & conſtat ex communi vſu, & ſenſu omnium, & ex vi illius particulæ *Per*: nam per illam inducitur Deus, vt teſtis veritatis, nec in illa locutione poteſt alium ſenſum habere. Vnde potiùs eſt cauendus exceſſus in hac formula iurandi quoad modum nominandi Deum, nam poteſt iuramentum in blaſphemiã declinare: quod duobus modis poteſt contingere. Vnus eſt ſi aſſumatur nomen Dei, cum execratione, & talis eſſe cenſetur, quando dicitur, *Per vitam Dei*, vt ſuprà tetigi tract.3.lib.1.c.6.n.11. Alius modus, eſt quando contumelioſe nominatur Deus, vt in c. *Siquis per capillum* 22. q. 1. vt dicto loco etiã tractatum eſt. (C. Si quis.)

6. Solutio. De aliis verò formis fere omnibus, Aug. ſupra dicta Epiſt. refert ſenſiſſe Pelagianos, illas nõ ſufficere ad iurandum, quia non continent illam particulam *Per*, & quia in Paulo inueniuntur illi modi loquendi, de quo putabant, non poſſe credi, quòd iurauerit. Sed in hoc ſecundo videntur ſupponere errorẽ, quod Paulo non licuerit iurare. Et deinde illos coarguit Auguſt. quia etiam Paulus vſus eſt particula *Per*, ad iurandũ 1. ad Corinth. 15. *Quotidie morior per gloriam veſtram fratres.* Item quod illa particula non ſit neceſſaria, conuincitur ex illo Hieremiæ 4. *Et iurabunt, Viuit Dominus*, ibi enim non additur particula *Per*. Et videtur illa forma iurandi conſueta illo tempore (vt conſtat ex vſu Prophetarum) ad abſtrahendum illum populum à iurando per falſos Deos, & idola, quæ in Scriptura diſtinguuntur à Deo viuente, Daniel. 14. *Quia erant inania ſimulachra, & non Deus viuens.* Vnde non ſolũ verbo, ſed etiam exemplo voluit Deus illum iurandi modum populum illum docere Numeror. 14. *Dixit Dominus: Dimiſi iuxta verbum tuum, Viuo ego. &c.* Et iterum: *Dic ergo eis, Viuo ego, dicit Dominus, ſicut loquuti eſtis, audiente me, ſic faciam vobis.* Vnde idem iudicium proferendum eſt de illo verbo, prout nunc vſurpatur communiter ad iurandum. Nam licèt propoſitio illa, tantùm videatur eſſe aſſertio quædam modi indicatiui æquipollens huic, *Deus eſt viuens*: nihilominus ex peculiari impoſitione, & recepta conſuetudine (quæ ad imitationẽ Scripturæ, & antiqui populi eſt in Eccleſia continuata) vſurpatur ad inuocandum Deum viuentem, vita, ſcilicet perfectiſſima, ac ſubinde omnia ſcientem, & iudicantem. Et ideo de ſe iuramẽtum eſt, quando cum promiſſione vel aſſertione aliqua coniungitur, niſi alia ſit intẽtio iurantis: quæ exceptio in conſcientia generalis eſt, vt dixi.

(1.Cor.15. Paulus iurauit. — Hierem.4. — Dan.14. — Num.14. — Viuit Dominus quã vim habeat.)

7. Teſtem Deũ inuoco expreſſam iurationem cõtinet. Verbum autem illud, *Teſtem Deum inuoco* magis formalem, & expreſſam iurationem continere videtur, quàm verbum illud *Per Deum*, & non minorem, quàm ſi adderetur verbum *Iuro*, quia continet in exercitio ipſam definitionem iuramenti, vt ex dictis cõſtat: quare de illa forma nulla, vel apparẽs dubitatio eſſe poteſt. Illud autem verbum, *Teſtis mihi eſt Deus*, poſſet quidem accipi in vi ſolius cuiuſdam affirmationis, vt de aliis ſtatim dicemus, nihilominus tamen de ſe, & prout eſt in communi vſu habet vim iuramenti, teſte Auguſtino ſuprà, & ſuper Epiſt. ad Galat. c. 1. in fin. & lib. 1. de Sermon. Domini in mõte c. 30. alias 28. quem D. Th. art. 1. ad 3. ſequitur. Et re vera hanc vim habet apud Paul. ad Rom. 1. ad Philip. 1. ad Theſſal. 2. *Vos teſtes eſtis & Deus.* Et ratio eſt, quia conſiderato modo, & vſu loquendi, & occaſione in qua tale verbum profertur, non enunciatur quaſi ſpeculatiuè, vel per modum confeſſionis eiuſdem veritatis, ſed pronuntiatur practicè, & inuocatiuè, vt aiunt. Idem iudicium putant multi eſſe de hac, *Deus ſcit*, ita docet Sotus d.q.1.art. 1. circa finem, vbi ſentit, Petrum iuraſſe, Ioan. 21. cùm Chriſto reſpondit. *Tu ſcis, quia amo te*: quod etiam ſentit Maldonatus ibi Patres referens. At Nauarrus ait, ſi dicas, *Deus ſcit, an verum dicam*, non eſſe iuramentum, ſi verò dicas *Deus ſcit me verum dicere*, eſſe iuramentum: Caietanus autem ſimpliciter negat. Et re vera locutio ſatis dubia eſt, quia ſæpe videtur proferri ſolùm per modum enunciationis, non ad iurandum, ſed ſolùm ad oſtendendam perfectã conſiderationem, & animaduerſionem loquentis, vt intelligatur ſe non fuiſſe auſurum ita loqui, niſi vera diceret, cùm non ignoret Deum veritatem ſcire. Vel, vt Soto ait: viri timorati ſæpe per illa verba ſubmittũt tantùm ſermonem ſuum ſcientiæ diuinæ, quomodo dixiſſe videtur Paulus 2. ad Corinth. 11. *Quare? quia non diligo vos? Deus ſcit*: igitur hoc verbum multò magis pendet ex intentione loquentis.

(Auguſt. — D.Thom. — Ad Theſſal. 2. — Soto. Ioan.21. — Maldon. Nauar. — Caiet. Deus ſcit nõ eſt iuramentum. — 2.Ad Corint. 11.)

Idem iudicium eſt de illa locutione *Coram Deo*, vel *In conſpectu, aut in præſentia Dei*, nam poſſunt verba tantum enunciatiuè proferri ad conciliandam reuerentiam, & credulitatẽ in illa fundatã, vt ſiquis loquẽs cũ alio corã Rege, dicat ſe nõ dictururũ mẽdaciũ coram Rege, nõ propterea cenſeretur adducere Regẽ in teſtẽ. Nihilominùs frequenter ſolent illa vſurpari, tãquam formulæ iurandi, vt D. Thomas ſuprà docet cum Auguſtino: qui ita etiam interpretatur illud Pauli ad Galat. 1. *Coram Deo, quia non mentior*, quia dictum videtur ad confirmandam veritatẽ infallibili auctoritate Dei. Solet autẽ Paul. cũ illis verbis adiungere verbum teſtificãdi, vt 1. ad Timoth. 5. *Teſtificor coram Deo*, idem 2. ad Timoth. 2. & 4. & tunc videtur expreſſiùs eſſe iuramẽtũ: quod imitatus eſt Aug. Epiſt. 137. dicẽs, *Simpliciter fateor charitati veſtræ coram Deo, qui teſtis eſt ſupra animam meam*: refertur in cap. *Quantumlibet* 47. d. Idem verò Auguſt. ſerm. 28. de Verb. Apoſt. cap. 9. de ſe refert, cum ſibi immineret neceſſitas iurãdi, vſum fuiſſe illis tribus formulis, *Coram Deo*, aut *Teſtis eſt Deus*, aut, *Scit Chriſtus, ſic eſſe in animo meo.* Denique valde vſitata eſt forma iurandi *In veritate Dei*, ſicut Paulus dixit 2. ad Corinth. 11. *Eſt veritas Chriſti in me*: & ſimile eſt illud ad Roman. 9. *Veritatem dico in Chriſto, non mentior*: vulgari autẽ modo loquendi dici ſolet, *Deus eſt veritas*, & poſtea ſubiungitur, quod affirmari vel negari intenditur, Hiſp. *Dio es verdad, que es aſſi, &c.* Quæ verba etiam ſunt valdè ambigua, magiſque pẽdent ex circũſtãtiis, & intẽtione, vt de aliis dictũ eſt: in his autẽ maximè cauẽdũ eſt, ne addatur particula cõparatiua, *Sicut Deus eſt veritas*, quia in rigore talis cõparatio cõtinet blaſphemiã, vt dixi d. tra. 3. l. 1. c. 6. & hęc videtur ſufficere de formis iurãdi per Deũ expreſsè

(8. Loquor corã Deo & ſimilia quomodo ſint iuramenta. — Galat.1. — Ad Timoth. 5. — Auguſt. — C. Quantumlibet. — Auguſt. — 2.ad Corinth. 11.)

De

De hac forma, In fide, vel Per fidem meam.

9. CIrca alias verò formulas,in quibus non Deus ita expreſſe nominatur, dubitari maximè ſolet de hac forma *In fide mea*, vel *Per fidem meam*, An in rigore contineat iuramentum? Multi enim Iuris periti affirmant, vt videre licet apud Felin. in capit. *Querelam* de Iureiurando n. 7. vbi refert Innocentium,& alios,idémque ſentit Panormitanus num.vlt. & alios refert.Couar.ſuprà §. Secundo.Fundantur in aliquibus Decretis, in quibus ſignificari videtur, eũ qui fidem frangit eſſe periurũ, vel è conuerſo eum, qui dat fidem, teneri virtute iuramenti, ſeu quod idem eſt religionis, quando autem aliquis dicit *Per fidem meam*,vel quid ſimile, præſtat fidem,ergo. Maior patet ex cap. *Ad aures* De iis, quæ vi &c. ibi: *Niſi forte iuramento, vel fide interpoſita, &c.*& cap. *Querelam*, Ne prælati vices ſuas, ibi, *Præſtita fide*, & cap. *Peruenit* de Fideiuſſoribus, ibi: *Si Religionem fidei,& iuramenti ſui, eos violaſſe conſtiterit.* Afferri etiam ſolet cap. *Iuramenti* 22. quæſt. 5. vbi dicitur, *Dominus inter iuramentum, & loquelam noſtram nullam vult eſſe diſtantiam*: & infrà concluditur: *Qui verum loquitur, iurat, quia ſcriptum eſt: Teſtis fidelis non mentitur*: quod maximè videtur intelligendum de illo, qui ſub fide ſua affirmat ſe dicere verum. Alij vtuntur alia ratione, quia qui fidem ſuam iurat,cùm ſit Chriſtianus, intelligitur affirmare per fidem Chriſti, quia fides ſimpliciter dicta inter Chriſtianos hoc ſignificat, & verba intelliguntur accipi in famoſiori ſignificato: tum etiam quia licet res eſſet dubia,inclinandum eſſet in fauorem iuramenti,& animæ.Et hoc modo ſentiunt Alciatus & alij,quos refert & ſequitur Ant. Padilla in Leg. *Si quis maior* Cod. de Tranſactionibus n.33.

Felin. Panor. Couar. — An per fidem meam ſit iuramentum. — Cap. *Ad aures.* Ca. Querelã. Cap. *Peruenit.* Ca. *Iuramẽti.* — *Alciat. Padilla.*

10. Hæc verò ſententia communiter non recipitur, ſed diſtingui ſolet, inter fidem ſimpliciter interpoſitam,vel cum aliquo addito.Quando priori modo fit,recepta ſententia eſt, illud in rigore verborum non eſſe iuramentũ.Ita tenet Caietanus d.q.89.ar.6.Sotus d. q.1.ar.6.Couarruuias d.§.2.Nauarrus d. cap.12.n.2.& communiter moderni Theologi, & Summiſtæ, & Pinellus in leg 2.Cod.de Reſcind. venditione 3.p.n.13.& Auẽdãnus lib.de Exequendis mandatis Regũ c.27.n.6.& Ioan.Gutier.in Authentica Sacramenta puberum Cod. Si aduerſus venditionem n. 149. Fundamentum eſt, quia talia verba ſimpliciter prolata intelliguntur de fide humana, & ideo per illa verba non adducitur Deus in teſtem,ſed iurans tantùm affert in teſtimonium veritatis ſuam fidelitatem: quod ſolùm eſt per ſe ipſum iurare.Et ideo talis locutio non addit robur,& auctoritatem aſſertioni, ſed ſolùm addit maiorem quamdam exaggerationem, & declarationem aſſertionis loquentis, ſicut infrà in ſimili dicemus de iuramento Dei.

Per fidem meam iurare non eſt iuramentum. — *Caiet. Soto. Couar. Nauar. Pinel. Auend. Gutier.*

11. Hoc tamen fundamentum non ſatisfecit Ferdinando Mendozę in Diſputationibus de Pactis li. 1. c.6.q.3.quia maior propoſitio, ſcilicet verbum, *Per fidem*, ſimpliciter prolatum intelligi de fide humana,nõ probatur à dictis Auctoribus. Et ideo ipſe n. 9.diſtinctione vtendum eſſe putat, conſiderando qualitatem, & conditionem perſonæ loquentis, nam in perſonis nobilibus putat, nõ eſſe iuramentum, quia iurare ſolent in fide ſuæ nobilitatis, & ideo, licet interdum omittant illud additum,intelligitur caſu omitti, & in eodem ſenſu verba proferre.In publicis autẽ hominibus putat fidẽ ſimpliciter prolatam intelligendam eſſe Catholicam, &

Ferdin. Mendoz. — In perſonis nobilibus per fidem dicere non eſt iuramentum.

A Chriſtianam,tum quia cũ non habeant illã qualitatem nobilitatis, cenſentur iurare per fidem, quæ ſit virtus, tum etiam, quia ipſi nomine fidei non ſolent intelligere fidelitatem, imo ordinariè ignorant talem illius vocis ſignificationem; & ideo per Chriſtianam fidem iurare cenſendi ſunt.

Sed hæc diſtinctio admittenda non eſt, quia re vera non habet fundamentum, & eſt contra communẽ modũ cócipiẽdi: nã ſicut nobiles iurare ſolẽt in fide nobilitatis ſuæ,(*A fe de hidalgo, De quiem ſoy*) ita vulgares homines affirmare ſolent, *In fide boni viri,aut verbi ſui*,vel quid ſimile,(*A fe de hõbre de biẽ, de hõbre de mi palabra, A fe de verdad, ò De veras.*)Ergo hæ dictiones ſatis indicant, eos nomine fidei ſignificare ſolere fidem moralẽ, quã aliàs veritatem B vel fidelitatem vocamus, quamuis fortaſſe neſciãt diſtinguere inter horum verborum ſignificationes, quod etiam multi nobiles ignorant; ergo etiam ſi ignobiles omittant illud additũ, intelligentur ſimpliciter iurare *In fide boni viri*, nam eſt eadem ratio. Neque enim nobiles in alia fide iurant,licet exprimant nobilitatem ſuam: ſed quia ipſa nobilitas poſtulat maiorem quamdam excellentiam veritatis in verbo viri nobilis, & ideo cenſent ſuam fidem moralem eſſe maiori fide dignam, ideo exprimunt illam conditionem. Ignobiles verò, quia illam qualitatem non habent, debitum boni viri ante oculos ponunt: vtrique ergo in fide morali, ſeu fidelitate affirmare intendunt. Et ſine dubio hoc verbum Hiſpanum, *A fe*, vel, *Por my fe*, C vniuocum eſſe cenſetur in ore nobilium, & ignobilium,& illi ferè reſpondet vox Latina, *Profecto*. 12.

Reprobatur hæc ſententia.

Vera eſt ergo ſententia communis, & principium, quo nititur, fundamentum habet tam in communi vſu,& ſenſu loquentium, quàm audientium,nullus enim putat ſibi eſſe rem ſub iuramento promiſſam,propter ſolam ſimilem atteſtationẽ, à quocumque fiat: neque communiter homines in hoc diſtinguunt inter nobiles, ſignificatio autem verborum maximè ex communi vſu petenda eſt. Et ad hoc confirmandum induci poteſt c.penult.de Iureiurando cum iis, quæ in principio circa illud notauimus: nam ex illo textu ſumitur, quando verbum eſt valdè ambiguum, præſumendum eſſe D in ſalutem animæ, quia iuramentum eſt ſtricti iuris propter periculum, & grauitatem eius, quod maximè habet locum,quando communis vſus fauet benigniori interpretationi. Accedit, quòd modus ille atteſtandi non videtur eſſe proprius Chriſtianorum,ſed communis Gentilibus, & Paganis: ergo non eſt intelligendum illud verbum de fide Chriſtiana, ſed de morali fide, quæ omnibus eſt communis. Et ita reſponſum etiam eſt, ad Alciatum,& alios. 13.

Approbatur cõmunis ſententia.

Soto verò in d. q. 1. art. 1. limitatione quadam, ſeu diſtinctione vſus eſt, nam ſi dicatur *In fide*, dicit non eſſe iuramentum ſi *Per fidem*, dicit videri iuramentum *A fe*, vel *Por my fe*. Verumtamen ſi fides eodem modo teneatur, vt teneri debet ſimpliciter prolata,iuxta dicta,parum refert dicere, *In*, E aut, *Per*, quia per neutram particulam adducitur Deus in teſtem,vt ex hypotheſi conſtat.Si autem è contrario fides in alio ſenſu proferatur, qui ex parte illius ad iuramentum ſufficiat, iuxta dicenda ſtatim, nõ ſolũ dicendo, *Per*,ſed etiã dicẽdo *In fide*, erit iuramentum,quia vt diximus,particula, *Per*, nõ eſt neceſſaria ad iurãdum,& ipſe Sotus dicit Paulũ iuraſſe,dicendo, *veritatem dico in Chriſto* ad Rom.9. & 2. ad Corint. 11. *Eſt veritas Chriſti in me*: ergo illæ particulæ ex parte ſua non variant rationem 14.

Soto limitatione vtitur in his formis iurandi ſed non probatur. — *Rom.9. 2.Cor.11.*

iuramenti, & ita idem Soto ſuprà articul. 6. & indifferenter, & abſolutè ait: *Dicere per fidem meam, aut In veritate mea, non eſt iuramentum.* Idem habet in Releƈt. de iuramento, capitul. 4. & ex profeſſo Syluester cum Bonauentura Iuramentum 1. quæſt. 5. *Syluest.*

14. Limitatio quam aliqui addunt examinatur. Alij addunt limitationem, niſi quis interponat fidem ſuam intentione iurandi, quia hæc intentio virtualem in Deum relationem includit, & conſequenter, qui hac intentione iurat per ſuam fidem, eo ipſo iurat per illam, vt relatam ad Deum, iuramentum autem per creaturam, vt relatam ad Deum, eſt verum iuramentum, vt ſuprà diƈtũ eſt, & habetur in c. *Et ſi Chriſtus*, de Iureiurando. *C. Et ſi Chriſtus.* Quòd autem illa intentio dicat habitudinem ad Deũ, patet, quia iuramentum dicit habitudinem ad Deum, vt diƈtum eſt: ergo qui interponit fidem ſuam cum intentione iurandi, refert fidem ſuam ad Deum.

15. Reiicitur. Sed ſi accuratè explicetur talis intentio, limitatio ex vna parte non inuenietur vera, & ex alia inuenietur non neceſſaria. Dupliciter haberi poteſt intentio iurandi. Dupliciter enim poteſt haberi illa intentio iurandi (quod in tota hac materia eſt maximè conſiderandum) quando id, per quod iuratur, vel ſignum externum iurandi de ſe non eſt ſufficiens ad iuramentum. Primò enim haberi poteſt illa intentio cum ſola conſcientia erronea, quæ facit, vt duæ intentiones, ſeu voluntates inter ſe repugnãtes ſimul coniungãtur, verbi gratia, Gentilis intendit iurare, & ſimul vult tantùm adducere in teſtem ſuum idolum ex conſcientia erronea, qua putat illum eſſe Deum, talis ergo intentio iurandi non ſufficit, vt ſit iuramentum, quod profertur, ſed ſolùm, vt putetur, vt ſuprà cap. 5. taƈtum eſt. Secundo modo poteſt haberi hæc intentio iurandi abſque errore, & tunc neceſſe eſt, vt qui hanc intentionem habet, & iurando ſolùm nominat creaturam, eo ipſo intendat illã interponere cum aliquo reſpeƈtu ad Deum. Sic ergo qui aliquid confirmat per fidem ſuam, cum intentione iurandi, poteſt habere intentionem ex ignorantia, putans ad iurandum ſatis eſſe interponere fidem ſuam per ſe ſpeƈtatã, & ſine vllo reſpeƈtu ad Deũ, & inde non minùs obligari, quam ſi per Deum iuraret: & tunc illud non eſt iuramentum, ſed putatur, & ita peccari ibi poſſet contra iuramentum ex conſcientia erronea, ablato autem errore non manebit obligatio. Et in hoc ſenſu dico limitationem non continere veritatem, quia re vera tunc non inuocatur Deus in teſtem, ſed putatur teſtimonium datum ab ipſo iurante ſub ſua fide, ad iuramentum ſufficere. Et ita etiam ceſſat ratio in contrarium, quia licet iurare in ſuo vero conceptu includat habitudinem ad Deum, in apprehenſione illius ignorãtis illam, non neceſſariò includit, & ita neque in intentione eius continetur.

16. Quãdo verè intendit iurare, eſt iuramentum. Si autem nullus interueniat error, ſed habens illam intentionem, verè intelligat, quid ſit iurare, tunc vera eſt illa doƈtrina, quia ſi illa intentio eſt efficax, neceſſe eſt, vt interponat fidem ſuam cum habitudine, quæ ad iurandum per Deum ſufficiat, ſiue ipſe diſtinƈtè illam cognoſcat, vt quod ipſa fidelitas humana eſt quædam participatio diuinæ veritatis, & bonitatis, ſiue tantùm confuſè velit per fidem ſuam iurare, tamquam per quamdam creaturam Dei. Dico tamen in hoc ſenſu limitationem non eſſe neceſſariam, tum quia hoc commune eſt omni iuramento per creaturas, tum etiam quia Doƈtores citati loquuntur de ordinario & morali modo proferendi verba illa. Non eſt autem in vſu hominum vſurpare hæc verba ad teſtificandum per fidẽ, ſicut per aliam creaturam relatam ad Deum, ſed ſolùm ad confirmandam veritatem, ex merito talis virtutis, prout humana eſt, & quatenus is, qui loquitur, eam ſe habere, & exercere profitetur. Igitur ſimpliciter loquendo illæ formulæ exaggerandi (vt ſic dicam) propriam veritatem, iuramenta non ſunt.

At verò quando non abſolutè fides, ſed cum aliquo addito interponitur, interdum res clarior, interdum obſcurior eſt. 17. Quando abſolutè fides cum aliquo addito interponitur non erit iuramẽtum. Erit quidem res clara, ſi additum ſit diminuens, & quaſi diſtrahens fidem ad meram conditionem humanam. Huiuſmodi ſunt omnia illa, *In fide Regia, In fide viri nobilis,* Hiſpanè *A fe de Hiio dalgo, In fide boni viri,* & ſimilia, quia per huiuſmodi particulas clarè determinatur fides ad humanam, & ſub reſpeƈtu humano, ſeu purè morali, & ideo tota illa aſſertio, & confirmatio non tranſcendit humanæ fidei teſtificationem, ac proinde non eſt iuramentum, & in hoc omnes conueniunt. Erit autem locutio obſcura, & ambigua, ſi additum etiam ambiguum, ſeu obſcurum ſit. Primum exemplum vulgare eſt, ſi addatur *Bona fides.* (Hiſpanè *En buena fe*) tunc enim eſſe iuramentũ cẽſent Pinel. Auẽdan. & Gutierez ſuprà, & fauet quædam lex huius regni li. 4. Ordinationum tit. 3. in principio. *Pinel. Auend. Gutier. Ordinationes regni.* Verumtamẽ iuxta communem vſum, & ſenſum ſic loquentium, præſertim inter Hiſpanos verba illa *En buena fe*, non cenſentur continere iuramentũ, & ita etiam ſentiunt Caiet. Sot. Nauarrus & alij. Et ratio eſt, quia etiã fides humana bona eſt, ergo per illud additum non determinatur fides ad diuinam, ergo gratis, & ſine fundamento aliud dicitur. Dicere in bona fide non eſt iuramentum. Item nihil aliud eſt dicere *In bona fide,* quam *In ea fide, quæ eſt virtus, & debet ſtudioſè exerceri*: hoc autem totum non tranſcendit fidelitatem humanam. Item loco iuramenti dicere ſolent ſimplices Hiſpani, *In veritate bona En buena verdad,* per quæ verba ſine dubio non iurant, imò ad vitandum iuramentum ita loquuntur: ergo idem eſt de *bona fide*, per ſe, & ordinariè loquendo. At verò ſi vel ex circumſtantiis, vel ex vſu, & conſuetudine conſtet per talia verba tali modo, vel cum tali ſolemnitate prolata ſignificari animum ſe obligandi ſub iuramento, tunc inde habebit ſaltem implicitam ſignificationem, ſeu determinationem ad fidem diuinam, ſeu includentem reſpeƈtum ad Deum. Et hoc modo poſſet intelligi lex huius regni ſupra citata: quamuis præſumi poſsit editam eſſe iuxta opinionem Iuriſtarum, dicentium fidem præſtitam æquiualere iuramento. Nam quia lex illa in fauorem Regiæ iuriſdiƈtionis prohibet contraƈtus fieri ſub iuramento, ideò non ſolum certum, ſed etiam dubium iuramentum, vel (vt ita dicam) omnem vmbram iuramenti excludere voluit.

18. In fide Chriſti eſt expreſſè iuramentum. Aliud additum eſſe poteſt, ſi expreſſè dicatur, *In fide Chriſti*, vel, *Chriſtiana*, vel, *Dei*, & tunc conueniunt omnes eſſe verum iuramentum. Imò addunt Caietanus & alij, quòd licet voce non exprimatur illud additum, ſi intentio, & mens iurantis ſit in illo ſenſu accipere vocẽ illam, id ſatis eſſe, vt ſit iuramentum ex vi verborum, quia intentio poteſt determinare ambiguam ſignificationem, ſaltẽ in cõſcientia, & apud Deum. Ratio verò eſt, quia fides Chriſtiana eſt res valde ſacra: atteſtatio autem per rem ſacram eo ipſo eſt iuramentum, quia illa quaſi per ſe inuoluit habitudinẽ ad Deũ. Sicut ſuprà diximus, qui iurat per cœlum vel terram addẽdo determinationem Dei, eo ipſo ſatis exprimere vim iuramenti per Deum, ergo multò magis qui iurat

iurat per fidem Dei, vel Chriſti,& idem eſt de fide Chriſtiana. Denique iurare per Euangelia eſt verum iuramentum, vt conſtat ex ſenſu,& vſu fidelium, vt notat Sotus & Couarruuias, ergo & iurare per fidem Chriſti,quæ in Euangeliis continetur.

19. Quapropter non videtur poſſe dubitari de illis verbis in prædicta forma. Solent autem proferri in vulgari lingua cum aliqua mutatione, quæ reddit formam magis ambiguam , ſcilicet , *In fide hominis Chriſtiani,a fe de Chriſtiano.* Ibi enim fides non determinatur (vt ſic dicam) intrinſecè in ſua differentia , ſeu habitudine , ſed extrinſecè ex parte ſubiecti, vnde poteſt rectè intellecti de fidelitate, qualem eſſe decet in homine Chriſtiano , & in eo ſenſu non erit iuramentum,vt Sotus notauit, quia ex vi talium verborum non interponitur diuina auctoritas , ſed ſola fidelitas ipſius iurantis , vt maiorem quamdam credibilitatem participat ex eo, quod eſt in homine Chriſtiano. Nam ad illum modum commendatur, quando dicitur *In fide Regia*, vel, *In fide viri nobilis* , ſic etiam dicere ſolet Religioſus , *In fide Religioſi*,& clericus, *In fide Clerici*, & ſic de aliis : in quibus clarum eſt , non addi aliquid (vt ſic dicam) ſpecificans fidem,ſed commendans credulitatem ex circumſtantia perſonæ. Sed licèt hoc in rigore verum ſit , conſulenda ſemper eſt intentio loquentis , & in vniuerſum eſt optimum conſilium cauere hos loquendi modos,quia & periculoſi ſunt, & dubitationem relinquunt,& apud alios generant ſcandalum,& fortaſſe in foro exteriori reputabuntur iuramenta.

In fide hominis Chriſtiani verum eſt iuramẽtum.

20. Et iuxta hæc intelligenda ſunt Iura pro prima opinione citata. Et primò ad cap. *Ad aures*, reſpondent aliqui ibi eſſe ſermonem de fide Chriſtiana, quod eſt veriſimile, tum quia Ius vti ſolet, voce in ſignificatione accommodata materiæ de qua tractat, quod Iuriſtæ vocant,vti termino habili, iuxta Gloſsam in leg.1. Cod. de Sacroſanctis Eccl. Tum etiam quia quoad vſũ iuris Canonici habet locũ ratio Alciati, & aliorum quòd nomine fidei ſolet intelligi fides Chriſtiana. Conſiderari etiam poteſt, Pontificem ibi loqui de fide præſtita à clericis , & ideo ſeruari voluiſſe tamquam iuramentum , quia vel præſumpſit fuiſſe datam ſacro , & religioſo modo , vel certè quia ſeruari voluit ob decentiam talis ſtatus , ſiue in rigore fuerit iuramentum, ſiue non. Addo, quòd ſi attentè ponderentur verba, non declarat Pontifex fuiſſe iuramentum,ſic enim ait: *Niſi forte iuramento , vel fide interpoſita fuerit confirmatum* , vbi potiùs diſtinguit inter iuramentum, & inter petitionem fidei : ad hoc dici poteſt, per prius verbum ſignificatum eſſe expreſſum iuramentum , per poſterius autem æquiualens.Et ideo prior ſolutio ſufficiens eſt. Et tandem applicari poteſt ad cap. *Querelam*; quamuis in eo non declaretur , neque indicetur illud fuiſſe iuramentum , ſed ſolùm pactum,imò hoc videntur declarare illa verba. *Secundum quod inter ſe conuenerunt*, & nonnullum etiam indicium eſt,quod ille punitur , nec corripitur vt periurus : & eſt ſimilis textui in cap. *Cum tempore* , de Arbitris ibi : *Fide hinc inde data.* At verò Cap. *Peruenit*, cùm expreſſè loquatur de religione fidei , & iuramenti, clarum eſt non loqui de ſola fidelitate, ſed de religione, quæ illi per iuramentum additur , & ideo copulatiuè dicit , *Religionem fidei , & iuramenti* : vt optimè notauit Rota, tit. de Pactis, deciſione prima , vbi noſtram ſententiam confirmat. Denique cap. *Iuramenti* , nihil ad rem facit, quia ibi non loquitur Chromatius de atteſtatione, *In fide*, vel *Per fidẽ* , ſed de ſimplici verbo,& illa inter ſe cõparat,non vt faciat æqualia,vt per ſe notũ eſt,ſed vt fidelibus cõmendet veritatem in dictis ſuis , vt eis ſimpliciter loquentibus,perinde credatur,ac ſi iuraſſent.

C. *Ad aures.*

C. *Querelam expenditur.*

C. *Cum tempore.*

Cap. *Peruenit.*

Aliæ formulæ iurandi expenduntur.

21. ET ex hac reſolutione facile eſt ferre iudicium de aliis loquendi formulis , quæ ad conciliandam ſibi fidem adhibent homines,cum iuramenta non ſint,ſed quaſi repetitiones , & exaggerationes eiuſdem veritatis , *vt certè, Profectò , Certiſſimè, ſine dubio,verè*, ſeu, *In veritate*,aut, *In veritate mea*: ſecus ſi dicatur , *In veritate Chriſti* , aut Dei. Si autem dicatur in veritate hominis Chriſtiani,aut Religioſi, habet ambiguitatem ſimilem ſupra tractatam: nam in omnibus idem eſt iudicium de veritate,quod de fide, quia moraliter idem ſunt : & ita ſentiũt Sot.d.artic.1.& Nauar.d.num.2.neque diſſentit Syluester *Iuram.*1. vbi refert Panormitanum dicentem, affirmare , *Cum veritate* , eſſe iuramentum , quia Chriſtus eſt veritas , quod habet num. 2.notab. 6. & ſequitur Angelus Iuram.1.nu.1. Hoc autem modeſtè ſatis ait Sylueſter limitandum eſſe, ſi mens iurantis ſit inuocare veritatem primam,& ſimpliciter dicere potuiſſet ſimplicem, & vſitatam ſignificationẽ illorum verborum,non eſſe ad inuocandum Chriſtum, ſeu veritatem eius , ſed ſolùm ad commendandam veritatem loquentis.

Aliæ iurandi formulæ expenduntur.

Soto. Nauar. Syluest. Panor. Angel.

22. Idem iudicium ferri ſolet de iis formulis, *In conſcientia* , vel , *Per conſcientiam meam* , quod ſentit Sotus d. q.1. & d. Relect.de Iuramento cap.4.quia ſenſus illorum verborum tantùm eſt , verba illa non fictè proferri, ſed iuxta mentem loquentis, vbi eſt conſcientia.Contrarium tamen ſentit Syluester. *Iuramentum.* 1. q. 4. dicit enim perinde eſſe iurare , *Per conſcientiam*, quod *Per animam* , conſtat autem atteſtationem per animam iuramentum eſſe.Verumtamen ſenſus eſt valde æquiuocus , & in ſuo ſenſu vtraque ſentẽtia vera eſt:nam in priori ſenſu cõſcientia, non ſumitur in ordine ad Deũ, ſed ſolùm in ordine ad verbum ipſum , quod ex ſcientia loquentis procedit.Vnde in illo modo loquendi non inducitur conſcientia per modum execrationis,nec per modum alicuius rei ſacræ , per quam iuretur,ſed ſolũ ad ſignificandum ſecundum conſcientiam ſuã hominẽ loqui, ſeu implendo debitum conſcientiæ ſuæ:in quo ſenſu tota illa teſtificatio reſoluitur in ipſum aſſerentem , & non in Deũ,& ideo non eſt iuramentum. At verò in alio ſenſu , vel interponitur conſcientia cum quadam execratione virtuali,vt infrà explicabimus;vel certè indicatur, vt res quædam ſacra, quatenus teſtimonium conſcientiæ diuinum quodammodo eſt, eiuſque veritas participatio eſt diuinæ veritatis, ſicut anima peculiari modo eſt imago , vel templum Dei. Et hoc quidem ſe ita habet quoad rem ipſam, quoad vſum verò licet etiam videatur res dubia , magis ſolet accipi conſcientia poſteriori modo , & ideo viri timorati refugiunt illos loquendi modos , & fortaſſe in exteriori foro præſumeretur ibi iuramentum , in diuino autem intentio loquentis eſt ſpectanda. Quid verò faciendum ſit in caſu dubio,in ſequenti libro,generaliter tractabimus.

Soto. In conſcientia vel per conſciẽtiam non eſt iuramentum.

Syluest. An hæc formula, Per conſciẽtiam meam ſit iuramentũ.

23. Iuxta hæc etiam interpretandæ ſunt aliæ conſuetæ formulæ iurandi , per res creatas abſque execratione,ſed per ſimplicem atteſtationem,quales ſunt, *Per cœlum & per terram* , &c.& aliæ ſimiles, de quibus ſuprà dictũ eſt. Solent etiam iurare clerici per ſuos ordines,vel per habitum Sancti Petri,

Regula ad dignoſcendũ iuramentum in formulis iurandi.

& Religioſi per habitum talis, vel talis Sancti, A vel per profeſsionem ſuam: in quibus omnibus generalis regula eſt, eſſe iuramenta ex vi verborum, & ex communi vſu, quia omnes illæ ſunt atteſtationes, per res ſacras, quæ per ſe dicunt habitudinem ad Deum, vt ſupra declaraui. Et quando res non ſunt ſacræ, ordinariè additur determinatio Dei, vt *Per cœlum Dei*, vel licet non addatur, quando aliunde non diſtrahitur nominis ſignificatio, ex communi vſu intelligitur accipi, ſecundum habitudinem ad Deum, in Euangelio, & in Iure explicatam. Secus verò erit, ſi addatur particula diminuẽs, vt *Por el cielo dela cama*; nam eo ipſo intelligitur ad hoc addi, vt vitetur iuramentum.

Quando iuramẽtum fit per inferiorem & vilem creaturã eſt iuramentum.

Quando verò per inferiorem & vilem creaturam abſolutè, & ſine Deo nominatam atteſtatio fit, B res videtur æquiuoca, & determinanda ex ſola intentione iurantis, niſi ex circumſtantiis aliud intelligi poſſit, vt hæc frequens locutio, *Per barbas meas*, exiſtimo in rigore verborum non eſſe iuramentum, quia nullam indicant habitudinem ad Deum, ſed ſolam auctoritatem, & grauitatem ipſius loquentis. Interdum etiam creatura per quam confirmatur dictum, talis eſt, vt ſtatim appareat nominari ad vitandum iuramentum, vt dicebamus de cœlo lecti, vel quid ſimile. Et in vniuerſum quoties intentio ſiſtit in creatura vt creatura eſt, in rigore non eſt iuramentum, vt patet ex dictis in capit. 5. Hic verò occurrebat difficultas ex quadam ſententia Auguſtini Serm. 28. alias 30. de verbis Apoſtoli, ſed illa commodius tractabitur C lib. ſequenti cap. 4.

24. Dubium de Homagio.

Vnum denique ſupereſt dubium circa has iurandi formas, an illis annumerari debeat *Homagium*, quod Hiſpani, *Pleito menaie* vocant? Fit autem hoc modo, quod nobilis poſitis manibus ſuis, intra manus alterius, qui Homagium recipit, fidem ſuam aſtringit. Hiſpanè in hac forma: *Doy my fe, y palabra, haziendo, como hago pleyto, y omenaie, como Cauallero, y hidalgo ſegun el fuero Heſpaña de cumplir*, &c. Ratio ergo dubitandi eſt, quia in omnibus illis verbis nullum apparet in rigore continens iurationem. Nam præſtatio fidei ei ſufficit, vt oſtenſum eſt, & verba, quæ adduntur non augent, ſed diminuunt potiùs fidem ad humanam, & ex humanis tantùm qualitatibus ornatam, D & denique in omnibus illis verbis nihil Diuinum ſonat. In contrarium verò eſt, quia in ipſiſmet legibus Hiſpaniæ declaratur eſſe periurium violationem Homagij in leg. 26. tit. 11. parti. 3. vbi Homagium iuramento in obligatione æquiparatur.

Homagium iuramento æquiparatur in obligatione.

Item conſiderato fine illius cæremoniæ videtur planè coincidere cum fine iuramenti, quod eſt firmare pacta, & humanam fidem, & illa cæremonia non videtur introducta ad minuendam hanc firmitatem, ſed potiùs ad augendam illam: ergo includit iuramenti firmitatem. Vnde Gloſſa in cap. vlt. de Regulis Iuris Homagium interpretatur *Sacramentum fidelitatis*. & in cap. *Grauem* de Exceſſibus Prælatorum, violator Homagij tamquam periurus grauiter punitur. E

Glos. — Ca. *Grauem.*

25. Variæ ſententiæ. *Gre. Lop. Gutier. Mendoza.*

In hoc ergo dubio diuiſi ſunt Scriptores etiam Hiſpani, nam quidam negant Homagium eſſe iuramentum, ait Greg. Lopez in d. l. 26. tit. 11. part. 3. & ſequũtur Gutierrez, & Mendoza ſuprà. Et ad hoc expendunt verba eiuſdem legis, nam in illis diſtinguitur, per diſiunctionem. Homagium à iuramento. Vnde quod poſtea in lege ſubditur. *Sit periurus, & ei non adhibeatur fides in teſtificando*, dicunt eſſe cum partitione accommoda intelligendum, ita vt *periurus*, ad eum, qui iurauit, *indignus autem fide*, ad eum qui Homagium fecit, referatur, nam hæc pœna imponitur frangenti fidem Homagij in eiuſdem legibus, quas iidem Auctores allegant ſimul cum aliis in quibus Homagium à iuramento diſtingui videtur. Contrarium nihilominùs ſentit Couarruuias in d. cap. *Quamuis pactum* §. 1. numer. 1. & 2. & idem ſentit Auendan. vbi ſuprà, & fuit ſententia Baldi Conſ. 261. vol. 2. Et certè ratio ſumpta ex fine videtur multũ perſuadere iſtam ſententiam, quia Homagium adhibetur in pactis, aut promiſsionibus inter perſonas excellentiores, & in grauioribus materiis, & (vt ita dicam) ad ſummam quamdam firmitatem: ergo non eſt veriſimile fieri ſine iuramento, cùm illud ſit quaſi primum principium & fundamentum moralis firmitatis in rebus humanis. Et ideò mihi valde veriſimile eſt, Homagium non fieri ſine iuramento, ſiue illud includat formaliter, ſiuè concomitanter ad ſui confirmationem, vtrumque enim probabile eſt.

Couar. Auend. Homagium eſt iuramentum.

Poteſt enim probabiliter ſuſtineri ipſum nomen *Homagium* iuramentum ſignificare, ſi vera eſt deductio, quam facit Couarruuias ſuprà ex Græco nomine ἅγιος quod ſanctum, vel ſacrum ſignificat per iuramenti Religionem, atque hoc modo perinde erit dicere *Homagium facio*, *Hago pleyto o menaie*, ac dicere *Iuramentum facio*. 26. Etymologia Homagij.

Secundò tamen eſt veriſimile, Homagium vt ſic, non dicere iuramentum, ſed ſolemne quoddam pactum humanum, nam vt dicitur in leg. 4. tit. 25. part. 4. *Qui Homagium facit, tradit ſe alteri quaſi in pignus, & ſecuritatem fidelitatis ſuæ*. Vnde qui Homagium præſtitit, quodam modo illius fieri cenſetur, cui illud præſtitit, vt ibi notat Gregorius Lopez allegans cap. vlt. de Seruis non ordinandis, cui poſſet accommodari deductio vocis *Homagium*, ſi Latina eſt: ſic ergo Homagium formaliter eſt quoddam pactum humanum. Quod autem ſine iuramento non fiat præter Iura Canonica citata, colligitur ex eiſdem legibus Hiſpanis leg. 4. titul. 26. partita 4. ibi *Promittendo, iurando, & Homagium faciendo*: idem colligi poteſt ex l. 5. tit. 15. partita 2. ibi *Faciendo homagium &c.* Vbi licet non fiat expreſſa mentio iuramenti, tot circumſtantiis deſcribitur, & ita exaggeratur illius obligatio, vt ſatis indicari videatur. Speculator etiam in tit. de Feudis §. *Quoniam* verſ. *Forma autem iurandi* cõmemorans ſimilem conſuetudinem Gallorum, inter alia inquit: *Fidelitatem iurat, & Homagium facit*: Denique in hoc conſideranda eſt conſuetudo, quæ eſt optima interpres huiuſmodi rituum, & legum.

Homagium vt ſic non dicit iuramentum. — *Gre. Lop.* — *Speculat.*

Formæ execrationum.

QVæ hactenus diximus pertinent ad formulas iuramenti ſimplicis, ſeu inuocatorij, poſſumus autem breuiter etiam commemorare nonnullas iuramenti execratorij. 27. Cuius duas generales formulas ſuprà indicauimus, vna eſt, in qua adducimus res, quas diligimus ad iurandum, non expreſſè imprecando illis malum, ſed potiùs per quamdam comparationem ad bonum, quod illis deſideramus. Et ad hunc modum pertinent omnia hæc iuramenta, *Per vitam, ſalutem corporalem, vel ſpiritualem, vel propriam, vel patris, vel filij*, aut, *Regis*, & ſimilia, quæ ex rigore verborum vera iuramenta ſunt, vt cum D. Thoma in art. 6. ſciunt omnes: ſunt autẽ execratoria, quia impliciter uoluunt oppoſitum malum, nam qui iurat per vitam, quantùm eſt in ſe, illam exponit diuino

D. Thom.

iudicio, vt illa priuetur, ſi falſum iurat. Eundem ſenſum habet illa vulgaris forma, etiam in Canonibus contenta: *Sic Deus me adiuuet*: nam ſenſus eſt, vt ſi mentior non adiuuet: & idem eſt de ſimilibus rebus, quæ ex charitate à nobis diligendæ ſunt. Dubitari autem poteſt, ſi quis iuret per vitam ſui equi, vel per conſeruationem re inanimatæ, aut alio ſimili modo, an illud ſit iuramentũ. Reſpondeo ſi hæc tantùm conſiderentur, vt mala quædam talium rerum, ſub ea ratione non continent grauem deordinationem, niſi redundent in graue detrimentum proximi, ſi verò conſiderentur, quatenus proponuntur, vt materia, in qua Deus aliquo peculiari opere, vel iudicio veritatis teſtimonium oſtendat, ſic abſque dubio illa ſunt iuramenta, quia Deus verè inuocatur in teſtem: ad quod parum refert, quod res illa, de cuius commodo, vel incommodo agitur, hoc, vel illo modo æſtimetur, vel diligatur. Raro tamen ſolet vſurpari hic iurandi modus, & ideò ex vſu nihil certi dicere poſſumus, in rigore tamen verborum videntur ad iurandum ſufficere, niſi ex circumſtantiis, & modo conſtet res illas interponi ad vitandum iuramentum, quia quaſi pro nihilo æſtimantur.

Sit me Deus adiuuet quã vim habeat.

Dubium.

Solutio.

28\. Formula iurandi per expreſſam mali imprecationem quales ſint.

Aliæ formæ huius iuramenti fiunt per expreſſam mali imprecationem, vel ſibi, vel rebus ſibi charis, inter quas grauiſſimæ ſunt illæ, in quibus mortem æternam, vel iram diuinam, vel Dæmonis obſeſſionem alicui imprecamur, ſi verum non dicimus, & talia iuramenta grauiſſima ſunt, ſolentque generare ſcandalum, & ideo cauenda maximè ſunt. Alia verò etiam ſunt, quæ licet non ſint tam explicita, idem genus iuramenti continent, tale cenſetur illud, *Per caput meum*, quod inſinuatur Matt. 5. & in cap. *Et ſi Chriſtus*. Item illud. *In periculo animæ meæ*, ex cap. *Fraternitatis* de Frigidis, & maleficiatis, & notant Innocentius in cap. *Et ſi Chriſtus*, Geminianus in cap. 1. de ſepulturis in 6. Solent etiam vulgares homines, quando aliquid ab eis poſtulatur, verbi gratia, panis, aut pecunia, ita reſpondere, *Maledictus panis: vel aſſis, quem apud me habeo*, de quo modo loquendi dubitari poteſt, an contineat iuramẽtum execratorium ex vi verborum. Et videtur non continere, quia qui ſic loquitur, non intendit maledicere ſe ipſum, quaſi imprecando ſibi malum, quia verba non ad ſe ipſum, ſed ad rem poſtulatam dirigit. Deinde per illum modum loquendi non videtur imprecari oſtenſionem diuini iudicij circa panem, ſi fortaſſe illud apud ſe habet, neque hoc verba in rigore ſignificant, ſed tantùm exaggerationem quamdam in negando aliquid huiuſmodi apud ſe habere. Si tamen mens loquentis eſſet obiicere illam rem, vt materiam diuini iudicij, iuramentum erit, vt ſenſit Nauar. d. cap. 12. n. 5. & Syluest. *Iuram.* 2. n. 2. & Couarr. ſupra §. 1. n. 5. in fine. Denique in his omnibus conſulenda eſt conſcientia iurantis, nam ſæpe fieri poteſt, vt putet iuramentum eſſe, quod non eſt, & ideo peccet, vel è conuerſo, vt putet non eſſe iuramentum, quod re vera eſt: & ideo excuſetur, vel à culpa, vel ab obligatione, iuxta dicenda inferius de iuramento promiſſorio.

Cap. *Et ſi Chriſtus.* Ca. *Fraternitatis.* *Innocent.* *Gemin.*

Nauar. *Syluest.* *Couar.*

CAPVT XIV.

De perſonis, quæ iurare poſſunt, & primùm de Deo, & Angelis.

1\. Senſus quæſtionis.

SVpereſt dicendum de cauſa efficiente iuramenti, quam explicabimus diſcurrendo per perſonas, quæ iurare poſſunt, ſiue licitè, ſiue illicitè, ſed ſimpliciter, & abſolutè. Supponimus autem vt clarum, nullam rem intellectu carentem iurare poſſe, quia ſupra oſtenſum eſt, iuramentum à voluntate, & intellectu proficiſci. De omnibus autem rebus intellectualibus poteſt moueri quæſtio: & in primis de iuramentis Dei, vt Deus eſt, quæri poteſt, an iurare valeat? Videtur enim non poſſe, tum quia iuramentum eſt actus Religionis, Deus autem non eſt capax actuum Religionis, vt in primo tractatu oſtenſum eſt: tum ſecũdò, quia Deus nõ poteſt facere votũ, ergo nec iuramentũ, na hæc æquiparãtur. Tertiò, quia iuramẽtũ eſt ad confirmãdum dictum, Diuinũ autem dictũ nõ eſt capax cõfirmationis, quia per ſe habet ſummam & infallibilem veritatem: In contrarium autem eſt, quia in Scriptura ſæpe legimus Deum iuraſſe, Pſal. 109. & Geneſ. 22. dicitur iuraſſe per ſemetipſum: idem Hierem. 22. & cap. 44. *Ecce ego iuraui in nomine meo magno*, & capitul. 51. *Iurauit Dominus exercituum per animam ſuam*: Amos 4. *Iurauit Dominus in ſancto ſuo*, id eſt, in ſanctitate ſua, Ezech. 18. *Viuo ego, dicit Dominus.* Denique rationem cur iurare ſoleat Deus, reddit Paul. ad Hebr. 6. dicens prius: *Quoniã neminem habuit, per quẽ iuraret maiorem, iurauit per ſemetipſum*, & infrà ſubiungens: *In quo abundantius volens Deus oſtendere pollicitationis hæredibus, immobilitatem conſilij ſui, interpoſuit iuſiurandum.* Et hæc eſt prima ratio. Secunda verò eſt: *Vt per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, fortiſſimum ſolatium habeamus.*

Nulla res intellectu carens iurare poteſt. 1. Dubium.

Deus non eſt capax actuũ religionis.

Hiere. 22. & 44.

Amos 4. *Ezec.* 18.

Hebr. 6.

Dicendum ergo eſt, Deum quidem iurare ſecundum modum, & formam iuramenti, & aliquo modo quoad finem, & effectum eius, quoad nos, non tamen quoad ſe, vel quoad rem ipſam. Primã partem probant teſtimonia Scripturæ adducta, ſecundam verò probat declaratio Pauli, in qua duos effectus diuini iuramenti quoad nos expoſuit, Vnus eſt, quem ibi notauit D. Thomas ſcilicet, vt per iuramentum intelligeremus prophetiam eſſe prædeſtinationis, id eſt, promiſſionem eſſe ex decreto abſoluto, & non dependentem à conditione aliqua ex parte noſtra. Quod etiam indicauit Baſilius hom. in Pſalm. 14. dicens Deum iurando Dauidi ſignificaſſe, quòd immutabili ac firmo decreto gratiam promiſſionis confirmauerit: ſic etiam Iſidorus de Sum. bon. lib. 2. ca. 31. *Iurare Dei eſt* (inquit) *ab illa prouidentia, qua ſtatuit non conuellere ſtatuta*, & infrà, *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum*, id eſt, *Quæ iurauit, non mutabit.* Alter effectus eſt ad augẽdam noſtram fidem, & ſpem, non quia res in ſe fiat certior, quantùm ad diuinum teſtimonium, ſed quantùm ad modum, quo nobis proponitur, vel ſub ratione magis abſoluta, vt dictum eſt, vel ſub forma magis nobis accommodata ad apprehendendam aſſertionis certitudinem, & promiſſionis firmitatem. Sic Hieron. Iſai. 14. dicit. *Cùm iurat Deus humano loquitur affectu, vt nos nihil timeamus*, & Damaſcenus, *Per iuſiurandum*, ait, *ſignificari conſilij ipſius immutabilem conſtantiam, quippe cùm apud nos interpoſito iureiurando pacta confirmentur.* Addi etiam poteſt ex Baſilio hom. de Pœnitentia, quæ eſt 27. interdum iurare Deum propter incredulitatem futurorum hæreticorum, quam præſciebat, *ſicut promiſit* (inquit) *veniam pœnitentibus ſub iuramento illo, Viuo ego, ad confundendos hæreticos, qui fructum pœnitentiæ negant.* Et eleganter expendit, quando iurat, Deus in forma ipſa iurandi commemorare attributum effectui, quem promittit accommodatum: *Qui viuit* (inquit) *viuere vult peccatorem.* Sic etiam dixit Philo

2\. De iuramẽto Dei aſſertio.

Duo ſunt effectus diuini iuramenti quoad nos. D. *Thom.*

Iſidor.

Hieron. *Damaſ.* *Baſil.*

Philo. Philo in lib. de Sacrificio Abel,& Cain Scripturam A *inducere Deum iurantem,vt infirmitatem naturæ noſtræ coargueret & conuictam conſolaretur.*

3. Atque ex his poteſt à contrario probari vltima pars aſſertionis, quam etiam conuincunt rationes dubitandi in principio poſitæ. Atque ob hanc cauſam dixit Caietanus in cap. 2. Gen. iurare dici de Deo metaphoricè, quia ad ſimilitudinem iurantis, & per formam, ac verba iurandi oſtendit nobis immobilitatem decreti ſui: cui non parum fauet Damaſcenus ſuprà, dum inter eas voces, quæ corporaliter, & metaphoricè dicuntur de Deo, iuſiurandum ponit. Et poteſt ratione confirmari, quia iuramentum in ſua proprietate dicit habitudinem ad auctoritatem ſuperiorem reſpectu iurantis, vt indicauit Paulus ad Heb. 6. at ſub hac proprietate clarum eſt non poſſe Deo conuenire, dici ergo poteſt ablatis imperfectionibus, ea, quæ perfectionis ſunt in iuramento Deo conuenire, & ideo propter nos forma illius vti, & hoc modo illi tribui in Scriptura.

Caietan. Iurare de Deo dicitur metaphoricè.

4. Solùm circa formam iurandi dubitari poteſt. an Deus vtatur ſola atteſtatione per ſe ipſum, vel etiam execratione? videtur enim contineri interdum execratio in eius iuramento, vt in illa forma. *Iurauit per animam ſuam*, Ierem. 51. Nam ſuprà diximus hanc formam eſſe execratiuam, & ſimilis eſt illa Amos 6. *Iurauit Dominus in anima ſua.* Item interdum iurat Deus ſub hac forma. *Quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam*, Pſalm. 94. *& Semel iuraui in Sancto meo,* C *ſi Dauid mentiar*, Pſalm. 88. hæc enim verba virtute continent execrationem, vt ſenſit Adam ad Hebr. 3. Qui ita exponit, *non ſim Deus, vel non viuam*, aut aliquid huius modi, *ſi hoc non impleuero.* Sæpe enim huiuſmodi execratio exprimitur religionis cauſa, vel ad indicandam excellentiam affectus, vt exponit Ianſenius cap. 6. Concordiæ circa illa verba Marci 8. *Amen dico vobis, ſi dabitur generationi iſti ſignum*, vbi ait, per illam præciſionem orationis ſignificari terrorem quemdam proſequendi illas imprecationes.

An Deus vtatur execratione. Hiere. 51. Amos 6. Pſal. 94. Pſal. 88. Adam. Ianſen. Marc. 8.

5. Sed probabilius videtur non iurare Deum per execrationem, ſed ſolùm per atteſtationem, quia nullibi inuenitur in Scriptura expreſſum, & alioqui talis iurandi modus, vel Deo impoſſibilis, D vel ſaltem minime ipſum decêre videtur, ſi enim execratio ſit circa ipſum Deum, ſic ſub nulla ratione, vel conditione, quantũuis impoſſibili, poteſt Deus ſibi imprecari, vt non ſit, vel quidpiam ſimile: quia talis imprecatio non fit, niſi circa rem aliquo modo capacem illius mali, & ideo res illa, quæ eſt materia, ſeu obiectum execrationis, ſemper eſt inferioris ordinis. Vnde ſimiles execrationes circa Deum in ore hominum, non tam ſunt iuramenta, quàm blaſphemiæ: non ergo decet Deum iurare execrando ſe ipſum. Neque etiam execrando creaturam, tum quia nullo modo vtitur creatura ad iurandum, ſed per ſe ipſum tantùm iurat, tum etiam quia non eſſet execratio illa apta ad iurandum, cùm tam malum, quam bonum E creaturæ ex eius pendeat voluntate.

Probabilius eſſe Deũ non iurare per Execrationem ſed per atteſtationem.

Execrationes circa Deum in ore hominum ſũt blaſphemiæ.

6. Quando ergo Deus iurat per animam ſuam, nihil aliud eſt, quàm iurare per ſe ipſum, ſeu per ſubſtantiam ſuam, quæ nomine animæ metaphoricè ſignificatur; ſicut Eccleſiaſt. 24. *Sapientia laudabit animam ſuam*, id eſt, *ſe*, & ad Hebræos 10. *Non placebit animæ meæ*, id eſt, *mihi*, vt bene expoſuit Ribera Oſeæ 9. n. 5. & Amos 6. n. 28. Aliæ verò locutiones ſub conditione ſuſpenſa, & quaſi præciſa, non per execrationem, ſed per ſimplicem negationem, iuxta ſubiectam materiam, explicandæ ſunt, vt Pſalm. 94. *Quibus iuraui, ſi introibunt*, id eſt, *Iuraui, quod non introibunt*, vt exponit Paulus ad Hebræos 3. & 4. & *Semel iuraui, ſi Dauid mentiar*, id eſt, *Non mentior.* Vnde quando in ipſo iuramento conditionali ſupponitur vna negatio, quia ſubintelligitur alia, redditur affirmatio iurata, vt Iſaiæ 14. *Iurauit Dominus exercituum dicens, Si non vt putaui, ita erit*, id eſt, *omnino ita erit*, atque ita explicuit Ribera Amos 8. numero 20. & in re idem ſentiunt Ianſen. ſuprà, & Titelmanus Pſalm. 94. in fine addit, non ſimplicem affirmationem, ſed vehementem, & fortem indicari ex illo modo loquendi, licet non ex vi ſignificationis illius particulæ, *Si*, quod rectè dictum B videtur.

Eccl. 24. Heb. 10. Ribera.

Iſa. 14. Ribera. Ianſen. Titelm.

De votis Chriſti.

7. Secundò dubitari poteſt de Chriſto Domino, an iurare potuerit, & conſequenter, an iurauerit aliquando? Videtur enim non potuiſſe, quia quod licitè facere non potuit, ſimpliciter non potuit, ſed non potuit licitè iurare, ergo omnino non potuit. Minor probatur, quia in Chriſto non potuit eſſe neceſſitas iurandi, & abſque neceſſitate iurare non licet. Quod autem numquam iurauerit, probatur: quia ipſe, vel præcepit, vel conſuluit (cum partitione accommoda) non iurare, ſed ſimpliciter loqui, *Eſt, eſt, non, non*: ergo debuit præcedere exemplo. Probatur etiam ex dictis locutionibus Chriſti, nam de illo ſolùm legitur dixiſſe interdum, *Amen, amen*, vel in veritate, neutrum autem ex his verbis iurationem continet. Nam de poſteriori particula, ſcilicet, in veritate, cap. præcedenti oſtendimus, non eſſe particulam iurandi.

An Chriſtus iurare potuerit.

8. Illa verò dictio, *Amen*, triplicem habet vſum, vt notauit Vrbanus IIII. Papa, in expoſitione Pſalmi 50. circa finem, quæ habetur in primo tomo Bibliothecæ. Nam interdum accipitur in vi nominis, & ſignificat Deum in Apocalyp. 3. *Hæc dicit Amen, teſtis fidelis*, id eſt, immutabilis, qui ſemper verum loquitur, vt ibi etiam exponit Ribera, ſecundò in vi verbi, & ſignificat idem, quod, *fiat*, vt Vrbanus exponit, & ita videtur accipi ab Eccleſia in fine, ſeu reſponſione orationum, vt ſentit Micrologus de Eccleſiaſticis obſeruationibus, & Hieronymus Epiſt. 137. ad Marcellam, & poteſt ſumi ex Paulo 1. ad Corinth. 14. dicente, *Si bene dixeris ſpiritu, qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet Amen, ſuper tuam benedictionem.* Solet ſumi non ſolùm, vt verbum optandi, ſed etiam conſentiendi & confirmãdi, teſte Hieronymo ſuprà, ſic enim in Miſſis Græcorum facta conſecratione populus reſpondet, *Amen*, vt eſt in Liturgiis Baſilij, & Chryſ. quod interpretari poſſumus, *verum, & ratum ſit*, vt exponit Florus in expoſitione Miſſæ, in 6. tomo Bibliothecæ, & attigit Toletus in 3. ca. 10. Annot. 4. Tertio modo accipitur in vi aduerbij, & ſic idem eſt, quod *verè*, vt ait Vrbanus aut *certè*, vel *fideliter*, vt ait Hier. ad Galat. 6. & Epiſt. 134. ad Sophronium, Iſaiæ autem 25. *Amen, amen*, exponit, *verè, verè*, conſtat autem ex modo loquendi Chriſti Domini in hac ſignificatione vſum eſſe voce illa, & æquè manifeſtum eſt, in illa ſignificatione, non contineri iuramentum, ergo cum fundamento dici non poteſt, Chriſtum aliquando iuraſſe, & ita ſentit Ianſenius in cap. 40. Concordiæ, & Soto lib. de Iuſtitia, quæſt. 1. artic. 2. & Syluester verb. Iuramentum, 1. part. quæſt. 3. qui ab inconuenienti

Vſus huius vocis, Amen. Vrban. Ribera. Microl. Hieron. 1 Cor. 14. Florus. Tolet. Hieron.

Chriſtus nũquam iurauit. Ianſen. Soto. Syluest.

Luc.4. nienti id confirmat, quia aliàs Chriſtus ſine neceſſitate iuraſſet, quando Luc. 4. dixit: *In veritate dico vobis*, quia ea, quæ dicebat, erant tam clara, vt nulla confirmatione indigerent, nimirùm multas fuiſſe viduas in Iſrael, & ad nullam illarum fuiſſe miſſum Eliam, ſed ad viduam Sarephthæ Sidoniæ.

9. Chriſtū potuiſſe iurare, & probabile eſſe de facto iuraſſe. Nihilominùs certum eſt potuiſſe Chriſtum iurare, & probabile eſt aliquando iuraſſe. Prior pars probatur, quia vt homo erat, non erat incapax iuramenti, etiam in proprietate ſumpti, quia erat minor Patre, & ita iurare poterat per maiorem ſe, vnde ſæpe in confirmatione ſuæ veritatis Patrem allegabat, vt ſtatim expendam. Deinde licèt ex parte ſua non indigeret iuramento, qui ratione vnionis, nec falli, nec fallere poteſt, neque ignorare, præſertim ea, quæ affirmat, nihilominùs ex parte audientium poterat cum fructu, & magna auctoritate, & fortaſſe etiam neceſſitate iuramentum adhibere, potuit ergo interdum ſanctè iurare. Quod autem id aliquando fecerit, affirmare videtur Innocentius III. in capitul. *Et ſi Chriſtus*, de Iureiurando, & indicat D. Thomas lect. 4. in Ioan. 8. circa illa verba, *Amen, amen, dico vobis*, dicens, *Ponit hic Dominus quaſi quoddam iuramentum, quod ideo geminatur, vt ſuam ſententiam magis firmam oſtendat*, & adducit locum ad Hebræos 6. *Interpoſuit iuſiurandum, vt per duas res immobiles*, &c. Et hanc opinionem ſequitur Selua tractatu de Iureiurando 1. p.q. 3.n.2. (Innoc. 3. D. Thom. Selua.)

10. Quando Chriſtus iurauerit. Luc.4. Quoad formam autem, vel locum, quo Chriſtus iurauit, probabilius videtur non ſemper iuraſſe per verba illa: *In veritate dico vobis* Luc.4. tum quia particula: *In veritate* non eſt ſignum iurandi, tum etiam propter coniecturam Syluestri quia materia illa non erat apta ad iuramentum. Aptior quidem materia videri poteſt Luc. 21. cùm dixit. *Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper pluſquam omnes miſit*, vel Ioan. 16. cum dixit: *Veritatem dico vobis, expedit vobis, vt ego vadam.* Et nihilominùs in neutro ex his locis poſſumus affirmare, quod iurauerit ex vi verborum, quia non continent atteſtationem, vel inductionem alicuius teſtimonij, ſed ſolam aſſertionem veritatis ipſius locutionis. De illa autem locutione Amen, &c. fateor eſſe ambiguam, tamen probabile eſt continuiſſe iuramentum, præſertim apud Ioannem cū repetitione poſitam, vt ex D. Thoma retuli, & indicat Hieronymus in vltimis verbis Epiſtol. ad Galat. dicens: *Quomodo in veteri teſtamento quadam iurandi conſuetudine Deus ſua verba confirmat, dicens, Viuo ego, ita & Saluator noſter in Euangelio per verbum Amen vera eſſe, quæ loquitur, oſtendit.* Et Vrbanus III. ſuprà ſignificaſſe dicit, per illum modum loquendi eſſe infallibile, quod dicebat. Fortaſſe etiam inter iuramenta numerari poſſent locutiones illæ, in quibus Chriſtus Dominus Patrem in teſtimonium veritatis afferebat, præſertim Ioan. 8. *Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de me ipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me Pater*, & iterum, *Iudicium meum verum eſt, quia ſolus non ſum, ſed ego, & qui miſit me*, & iterum, *Qui me miſit verax eſt, & quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo*, & infrà: *A me ipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me Pater: hæc loquor.* Ad hoc verò reſponderi poteſt, illa non eſſe verba iurantis, ſed atteſtantis, aliàs quoties Prophetæ affirmant Deum aliquid dicere, iurabunt, & Apoſtoli ſimiliter, quando aſſerebant Chriſtum aliquid dicere, ac denique Chriſtus vbicumque dixit, ſuam doctrinam eſſe illius, qui miſit illum, vel eſſe ex Deo, & ſimilia, iuraſſet, quæ omnia videntur aliena à communi ſenſu. (Luc. 21. Ioan. 16. Hieron. Ioan. 8.)

Verumtamen licèt illa non ſint formalia iuramenta, quoad inuocationem, æquiualenter videntur eandem vim habere, cuius ſignum eſt, quia ſiquis affirmaret, Deum alicui dicere, quod falſum eſſet, inordinationem periurij committeret, quia Deum adduceret in teſtem falſitatis. Vnde dupliciter ille peccaret, primò fingendo ſe habere reuelationem à Deo, quam non habet, ſecundò adducendo Deum in teſtem falſitatis, & in primo quidem non eſſet periurus, ſed ſuperſtitioſus, in ſecundo autem videtur apertè committere malitiam eiuſdem rationis cum periurio, quamuis poſſet etiam ad hæreſim reuocari, ita hæc omnia ad minimum probant potuiſſe Chriſtum iurare per Patrem, nam ſicut diuinum, ſeu Patris teſtimonium docendo, afferebat ad ſuam veritatem confirmandam, ita etiam facilè potuit eodem teſtimonio vti, per modum iurantis, vnde credi poteſt, ita interdum feciſſe, licet non expreſſè reperiatur ſcriptum. 11. (Hæc non ſūt formalia iuramenta, ſed æquiualenter eandem vim habent.)

Addi denique poteſt, illa verba Chriſti: *In veritate dico, & Amen, amen dico vobis*: intelligi poſſe tamquam iurantis, non per alium, ſed per ſe ipſum: ſicut enim ſupra dicebamus, hominem iurantem per fidem, aut veritatem ſuam, adducere, ſe ipſum in teſtem, ita de Chriſto idem dicere poſſumus, cum magno tamen diſcrimine, nam puri hominis teſtimonium non ſufficit ad iuramentum, in Chriſto autem, iurare per ſe ipſum ad iurandum ſufficiebat, vel quia iurando per ſe, iurabat per Deum, ſicut Ioan. 14. ipſe dixit: *Creditis in Deum, & in me credite*, vel etiam quia iurando per ſe, iurabat per rem maximè ſanctam, & per veritatem infallibilem, & hoc maximè indicant Innocentius & alij citati. 12. (Chriſtus iurauit per ſeipſum in his verbis. Ioan. 14.)

De Iuramentis Angelorum.

Tertiò dubitari poteſt de Angelis, an iurare poſſint, vel iurent. In quo dubio certum eſt Angelos ſanctos loquentes ad homines poſſe iurare, nam Apocalyp. 10. expreſſe legimus Angelum ſanctum iuraſſe, *Per viuentem in ſæcula ſæculorum*, &c. & ſimile legitur Daniel 12. quod notauit Innocentius III. in cap. *Et ſi Chriſtus*, & Andreas Cæſarienſis in Commentariis Apocalip. cap. 28. dicens: *Cùm Deus nullum ſe maiorem habeat, per quem iurare poſſit, per ſemetipſum iurare ſolitus eſt, Angeli autem tamquam res creatæ per creatorem iurant, & ea, quæ dicunt, propter noſtram diffidentiam, & incredulitatem, cæleſtis numinis atteſtatione confirmant.* Sic etiam dixit Ribera in eundem locum, iuraſſe Angelum, quia dicturus erat id, quod futuris hominibus vanum videri poterat, & iuraſſe per viuentem æternum, qui omnia futura habet præſentia, quia dicturus erat, tempus non amplius eſſe futurum. Indicans imitari Angelum id, quod ſuprà de Deo dicebamus, adducendo Deum in teſtem ſub ratione illius attributi, quod materiæ, de qua iurabat, magis erat accommodatum. Ex his ergo conſtat ſanctos Angelos, & ex conditione ſua eſſe capaces proprij iuramenti, & non deeſſe illis opportunitatem ſanctè iurandi. 13. (Angeli poſſunt iurare. Apoc. 10. Innoc. 3. And. Cæſarienſ. Ribera.)

At verò de Angelis ſanctis inter ſe clarum eſt non iurare, quia iuramentum non habet locum, niſi vbi per fidem aliquam, vel Diuinam, vel humanam, vel (vt ſic dicam) Angelicam credendum eſt dictis iurantis, nam (vt ſuprà diximus) iuramentum 14. (Angeli ſancti inter ſe non iurant.)

mentum non adhibetur ad neceſſaria, neque ad A confirmanda ea, quæ videntur. Angeli autem ſancti non aſſentiuntur per fidem, nec diuinam, quæ in beatis non eſt, neque etiam per Angelicam, quia ſemper clarè intuentur ea, de quibus ab alijs illuminantur, vel inſtruuntur per quamcumque Angelicam locutionem. Et quamuis fieri poſſet, vt vnus Angelus ſanctus loqueretur alteri, etiam beato, abſtractiue tantum, & ſine oſtenſione rei, de qua loquitur, prout eſt in ſe, nihilominus non eſſet neceſſarius vſus iuramenti inter Angelos ſanctos, quia etiam illa cognitio, vel fides (ſi ita appellanda eſt) eſſet euidens in atteſtante, quia euidens eſt audienti loquentem, non poſſe mentiri ſaltem propter beatificum ſtatum. Inter ſanctos ergo Angelos non poteſt eſſe vtilitas, ne- B dum neceſſitas iuramenti, & ideo inter ſe iurare non poſſunt, ſaltem ratione ſtatus, quia nihil agere poſſunt otioſum, & inane.

Vſus iuramenti non eſt neceſſarius inter angelos.

15. De Angelis etiam malis, ſecundum ſe ſpectatis, vel in propria ſpecie, veriſimilius videtur, numquam vti iuramento, non ex bono motiuo, ſed ne Deum honorare videantur. Et quia reſpectu bonorum non ignorant ſibi nihil prodeſſe, reſpectu autem ſuorum ſociorum, fortaſſe non ſunt capaces, vt ſtatim dicam, & licet ſint, non aſſumunt nomen Dei, niſi ad blaſphemandum de illo, reſpectu verò hominum ad decipiendos illos interdum iurare poſſunt, ſi permittantur, ſicut interdum aſſumunt ſpeciem viri Religioſi & ſimilia. Et hoc maximè habet locum, quando dæmon ſe latere putat, & non agnoſci, nam ſi cognoſcatur, rarò, vt exiſtimo, vtetur diuino iuramento ad perſuadendum homini, tum propter ſuam ſuperbiam, ne videatur confiteri, ſe indigere teſtimonio Dei ad ſuorum dictorum confirmationem, tum etiam, quia ſemper affectat honorari, & credi, vt Deus.

Angeli mali veriſimilius eſt quod non iurent.

16. Dubitari hic tamen poteſt, an Angeli in pura ſua natura ſpectati haberent, vel habere poſſent vſum iuramenti, ſicut homines ſola natura duce iuramento vſi ſunt, vt patet de Gentilibus. Hinc enim euidens fit, per lumen naturale potuiſſe ab angelis cognoſci vtilitatem iuramenti. Nec verò videntur incapaces illius vtilitatis, quia ex vi ſuæ naturæ, & falli, & fallere poſſunt, eſt ergo fallibile eorum teſtimonium ex vi propriæ naturæ, ergo in illa pura natura ſtando, potuiſſent vti iuramento ad ſuas aſſertiones confirmandas. Sed hæc quæſtio pendet ex alia valde ſpeculatiua, quomodo Angeli ex vi ſuæ naturæ ſibi inuicem loquantur, præſertim quoad puram aſſertionem de præſenti, vel de præterito. Nam ſi ita inter ſe loquuntur, vt is, qui loquitur clarè, & perſpicuè oſtendat alteri ſuum conceptum, vel voluntatem, quaſi præbens illi facultatem, vt eam intueatur, tunc is, qui audit, non credit loquenti propter auctoritatem eius, ſed quia videt ita eſſe, quod dicitur, & ita non habet locum iuramẽtum, iuxta proximè dicta. Si autem vnus Angelus ita loquitur alteri, vt non intuitiuè rem dictam oſtendat, ſed ſolùm abſtractiuè per ſuum dictum, & auctoritatem illam notificet, ſic certè poſſet in pura natura Angelica eſſe iuramẽti vſus & vtilitas, vt ratio facta probat. In qua aſſertione, vel promiſſione de futuro (quæ ſine dubio poteſt eſſe in Angelis ex natura rei) non videtur dubium, quin talis aſſertio, vel promiſſio eſſet iuramento confirmabilis, quia de ſe, & natura ſua infirma eſt, quia voluntas Angeli mutabilis eſt; qua ratione etiam infrà dicemus capacem voti. Verum eſt tamen hæc vincula parum eſſe in Angelica natura neceſſaria, quia & non indiget negotiationibus, vel contractibus, & voluntatem magis firmam, & conſtantem in ſua deliberatione, quàm humana natura, licèt non omnino immutabilem.

Quomodo Angeli in pura natura ſpectati poſſent iurare.

CAPVT XIV.

Poſsintne homines iurare in omni ſtatu?

Sermo in præſenti eſt de hominibus viatoribus, quia poſt viam eadem ratio de illis eſt, quæ de Angelis beatis, vel damnatis. Viatores autem homines habuerunt aliquando ſtatum innocentiæ, & poſtea naturæ lapſæ: ſub quo includo, nunc ſtatum puræ naturæ, quia eadem eſſet ratio in illo, quæ fuit in Philoſophis ſola ratione naturali vtentibus. Dicemus ergo priùs de ſtatu innocentiæ, vt origo, vel occaſio iurandi magis innoteſcat. Dixerunt enim aliqui vſum iuramenti ortum eſſe ex malo peccati originalis tamquam ex adæquata cauſa, & radice. Ex quo fundamento neceſſariò ſequitur, non exiſtente peccato originali, non fuiſſe futurum iuramenti vſum, neque perſeuerante ſtatu innocentiæ homines fuiſſe iuratos. Fundamentũ autem illud videtur poſſe ſumi ex verbis illis Chriſti: Matth. 5. *Quod amplius eſt, à malo eſt*, addita expoſitione C Auguſtini ſuprà tradita, quod iuramentum non dicitur eſſe malum, ſed eſſe à malo, ſcilicet, ex incredulitate hominum, & ex conſuetudine mentiendi, qui ſunt effectus peccati originalis. Et confirmatur, quia in ſtatu innocentiæ nulla eſſet neceſſitas iuramenti, quia homines propter magnã innocentiam ſemper verum dicerent, & ita facilè, & ſine periculo ſibi mutuò crederent, non ergo eſſet neceſſarium iuramentum, ergo neque vſus eius, quia eſſet vanus, & conſequenter peccatum ſaltem veniale, quod non habebat locum in ſtatu innocentiæ. Atque ita ſentit Soto d. li. 8 q. 1. ar. 5. & inſinuat ibidem Aragon. 1.

An in ſtatu naturæ integræ fuiſſet vſus iuramenti.

Soto. Aragon.

Nihilominus dico, iuramentum non eſſe ex his, quæ neceſſario ſupponunt peccatum, vel effectus eius in humana natura. Probatur, quia licet D humana natura eſſet integra, & innocens, ignoraret negatiuè multa, præſertim contingentia, præterita, & futura, & præſentia etiam quoad tempus, ſed diſtantia quoad locum, vel occulta, quoad internos actus: poſſet ergo in illo ſtatu vnus homo ad alterum loqui de rebus ſibi notis, & alteri ignotis, & alter poſſet illi credere propter teſtimonium eius. Deinde teſtimonium illud etiam in illo ſtatu non eſſet infallibile, quia homo etiam in illo ſtatu non erat impeccabilis, poſſet ergo mentiri, quia non erat magis confirmatus in bono in illa materia, quam in aliis, ſed hæc infallibilitas teſtimonij humani, & moralis neceſſitas credendi illud, eſt de ſe ſufficiens ad capacitatem E & ad vſum iuramenti, ergo hæc capacitas, eſſet in ſtatu innocentiæ, vnde illa fallibilitas, & neceſſitas non pertinent ad effectus peccati originalis, ſed per ſe ſunt coniunctæ, cum conditione humanæ naturæ extra ſtatum beatificum, in quocumque alio ſit, niſi Deus velit alio modo quaſi miraculoſo hominibus prouidere. 2.

Reſolutio dubij.

In ſtatu naturæ integræ homo ignoraret multa.

Hinc ergo probabile fit, vſum iuramenti non fuiſſe repugnantem ſtatui innocentiæ, neque in hoc eſſe comparandum cum proprio actu pœnitentiæ, aut vindicatiuæ iuſtitiæ, vt alij auctores volunt, 3.

Vſum iuramenti non fuiſſe repugnantem ſtatui innocentiæ.

ſunt, nam pœnitentia, & vindicatio, neceſſariò ſupponunt peccatum, & per ſe reſpiciunt illud, vt commiſſum, iuramentum autem non ſupponit peccatum vel in iurante, vel in eo, cui iuratur. Primum eſt euidens in Deo, & Angelis ſanctis iurantibus. Secundum patet, quia ſicut Deus, reuelauit homini lapſo promiſſionem incarnationis, ita potuiſſet illam ſub iuramento promittere Adamo, vel alicui poſterorum eius, etiam ſi in innocentia perſeueraſſent, nam congruitas illius iuramenti non ſumitur tantùm ex infirmitate, & ignorantia hominis lapſi, ſed etiam ex aptitudine myſterij ad illud commendandum, & ad oſtendendum propoſitum Dei abſolutum, & per modum cuiuſdam extrinſeci auxilij ad confortandum hominem in fide, ſeu ad credendum. Propter quas rationes potuiſſet Deus reuelare ſub iuramento decretum ſuum abſolutum de illo myſterio, etiam Sanctis Angelis in ſua conditione, ergo iuramentum non neceſſariò ſupponit peccatum, ex parte eius, qui iuratur, ergo ex hac parte non repugnabat iuramentum in ſtatu innocentiæ. Neque verò ex conditionibus illius ſtatus ſequitur futurum fuiſſe vanum, aut peccaminoſum iuramentum. Nam in primis poſſent ibi eſſe promiſſiones humanæ, & aſſertiones de factis futuris: Faciam hoc, vel illud, ergo non eſſet omnino inutile iuramentum ad confirmandam promiſſionem, & hominem obligandum, ſicut non eſſet inutile vouere aliquid Deo propter obligationem, & conſtantiam in propoſito: deinde etiam in iuramento aſſertorio, non eſt difficile cogitare occaſionem aliquam grauem, ob quam eſſet iuramentum opportunum ad generandam in audiente firmiorem fidem, quàm ex ſola auctoritate hominis, etiam innocentis poſſet induci.

In ſtatu naturæ integræ vtile fuiſſet vouere.

Itaque non exiſtimo fuiſſe ſtatum illum incapacem iuramenti, & quamuis minor, & rara futura fuiſſet eius neceſſitas, nihilominus exiſtimo potuiſſe in illo ſtatu iuramentum fieri culpa, etiam veniali, hoc enim probat diſcurſus factus. Quod autem dicitur iuramentum eſſe à malo, non oportet intelligi, id eſt, à peccato originali, neque Auguſtinus hanc adhibuit expoſitionem, poſſet ergo intelligi de quocumque malo, quod eſt imperfectio naturæ. Vel meliùs illud intelligitur de iuramento, pro vt nunc eſt in vſu, cum tanta frequentia, vel neceſſitate, ſic enim proprium eſt lapſæ naturæ. Ad confirmationem autem iam reſponſum eſt, non fuiſſe quidem tunc abſolutam neceſſitatem, nihilominùs tamen non fuiſſe defuturam congruentē vtilitatem, ſaltem pro iuramento promiſſorio, & hoc ſatis eſt, vt poſſet habere locum ſine peccato.

De hominibus, qui nunc iurare poſſunt.

5. Secundò dicendū eſt de hominibus in hoc ſtatu, de quibus in primis ſupponimus ex dictis in primo capite, ante vſum rationis, cum quo poſſint mortaliter peccare, non eſſe capaces proprij iuramenti. Et ideo pueri, & amentes incapaces ſunt iuramenti, quia licet poſſint interdum proferre verba, quæ ad iurandum ſufficiunt, non tamen ex libera voluntate, & intentione iurandi, quæ ad iuramentum neceſſaria eſt. Poſt rationis autem vſum ex natura rei omnes ſunt capaces iuramenti, nec in hoc poteſt determinari certa ætas, quia tempus perueniendi ad vſum rationis, non eſt idem in omnibus, ſed prudenter in ſingulis coniectandum eſt. Iure autem humano, ſolet ætas pubertatis præſcribi, vt rata ſint iuramenta, vel vt quis poſſit ad iureiurandum cogi cap. *Pueri* 22. quæſt. 5. Sed nihilominùs ante illam ætatem verè poſſunt iurare pro ſua voluntate, & ideo etiam poſſunt in minori ætate eſſe periuri, vt expreſsè dicitur in capit. 1. de Delictis puerorum. Vnde notat Soto d. quæſt. 1. art. 10. quòd licèt pueri ante decimum quartum annum non ſint cogendi ad iurandum in iudicio, ſi tamen iurare velint, non ſunt prohibendi, quia ille eſt fauor, non pœna, & aliàs poteſt ſufficienter conſtare illos eſſe ſufficienter capaces.

Pueri non ſunt capaces iuramenti, & amentes.

Cap. *Pueri.*

Cap. 1. *De delictis puerorum.*

Soto.

6. Deinde loquendo de adultis poſſumus illos in duos ordines diſtinguere, vnus eſt hominum ignorantium verum Deum, alius cognoſcentium, & colentium illum. De prioribus dubitari poteſt, an ſint capaces iuramenti? Et breuiter diſtinguendum eſt, quia tales homines interdum nullum omninò Deum, aut ſuperius numen cogitant, vel admittunt, vt videntur eſſe Athei, qui animæ etiam immortalitatem non credunt, & fortaſſe inter barbaras nationes aliquæ ſunt huiuſmodi: tales ergo homines non ſunt capaces iuramenti, quia nullum Deum poſſunt in teſtem inuocare, imò, nec videntur cogitare aliquid maius homine, *omnes autem, qui iurant, per maiorem ſui iurant*, vt dixit Paulus ad Hebr. 6. Alij verò ſunt infideles, qui licet verum Deum ignorent, falſum tamen, vel falſos colunt, vt ſunt, & ordinariè fuerunt populi Gentium. Et de his dicendum eſt, verè, & in re non eſſe capaces iuramenti, intentione autem, & exiſtimatione ſua iuramento vti poſſe. Primum patet ex dictis in cap. 5. Quia verum iuramentum, veritate ſcilicet in eſſendo (quod ſolidum iuramentum ad æquiuocationem tollendam poſſumus appellare) hoc, inquam, non fit, niſi per verum Deum, ergo non poſſunt illum in teſtem inuocare, ergo non ſunt capaces ſolidi iuramenti: ſecundum autem ſatis probatur vſu, & conſuetudine omnium Gentilium. Et ratio eſt clara, quia ſicut iſti cogitant Deum, ita ſua exiſtimatione cultum, & religionem Dei habent, ita ergo iurare poſſunt cum abſoluta intentione iurandi, quia re vera exiſtimant ſe per verum Deum iurare, & ad volendum ſufficit obiectum putatum. Neque tale iuramentum caret aliquo morali effectu, ſaltem ex conſcientia erronea, vt in lib. ſequenti latius explicabimus.

Adulti athei iurare nō debent.

Hebr. 6.

Gentiles qui nō agnoſcūt verum Deū poſſunt iurare.

7. Alium etiam ordinem hominum cognoſcentium verum Deum in duos ſubdiſtinguere poſſumus. Nam quidam ſunt infideles, qui fidem infuſam non habent, neque Deo, aut in Deum credunt, & nihilominùs Athæi non ſunt, neque falſos Deos, aut idola credunt, aut colunt. Sed verum Deum mundi creatorem cogitant, & adorant. Huiuſmodi ſunt, Iudæi, & hæretici, atque etiam pagani, quamuis enim non omnes iſti æque Deum cognoſcant, neque ex eadem origine omninò eodem modo, omnes tamen in hoc conueniunt, quod Deum verum aliquo modo contrectant, ſaltem ex quadam fide, & traditione humana, vt aliqui Philoſophi potuerunt per naturalem ſcientiā iſtuc peruenire, vt docet Paulus ad Roman. 1. & 2. hi ergo omnes capaces ſunt iuramenti, non putati tantum, ſed veri, quia quælibet exiſtimatio de vero Deo ſufficit, vt inuocari poſſit in teſtem, modo naturali, ſicut ſufficit ad colendum illum, aliquo ſaltem imperfecto modo, vt planè ſentit Paulus in diſt. Epiſtol. ad Romanos, Iuramentum autem in tota ſua latitudine ſumptum, non excedit naturalem cognitionem. Cuius ſignum ſufficiens eſt, quia vſus iuramenti ad firmanda pacta, & fœdera, quaſi iure gentium per dictamen rationis na-

Infideles qui Athei non ſunt iurare poſſunt.

Paul. ad Rom. 1. & 2.

turalis ab omnibus gentibus introductus eſt, vt ex A Scriptura colligitur Geneſ. 26. & 31. & ad Hebr. 6. & ex Iure Ciuili, ac denique ex omnibus ſupra dictis; ergo omnes, qui verum Deum agnoſcunt aliquo modo, licèt ſupernaturalia de illo ignorent, vel circa nonnulla errent, poſſunt illum per iuramentum in teſtem inuocare, ex vi rationis naturalis dictantis res incertas, & contingentes ad teſtimonium maius, quàm humanum, reducendas eſſe, vt earum probatio firmior ſit: Erit ergo tale iuramentum ſolidum, & verum, & ita etiam verè habere poterit effectus iuramenti proportionatos cognitioni, & honeſtati naturali.

Iuramẽtum ſolidum eſt quod iurare poſſunt hi qui Deum quomodocũque credunt.

8. Solùm poſſet quis dubitare de iis Gentilibus, B ſeu Philoſophis, qui licet cognouerint verum Deũ ſub ratione primæ cauſæ, ignorarunt de illo, quædam attributa neceſſaria ad teſtimonium diuinum inuocandum, quales videntur fuiſſe illi, qui putarunt Deum non habere ſcientiam omnium ſingularium rerum, quæ inter nos aguntur, & præſertim futurorum contingentium, & qui putarunt Deum non habere prouidentiam humanarum rerum. Hi ergo omnes videntur fuiſſe incapaces iuramenti ſolidi, quantumuis alias Deũ verũ agnoſcerent, nam qui iurat per Deum, profitetur ipſum noſſe omnia: quis enim in confirmatione ſui dicti afferat teſtem, quem ignorantem exiſtimat? Reſpondetur primò negando cõſequentiam, nam C licèt iuramentum verè, & re ipſa intellectum, ſecundum omnia quæ virtute includit, illa omnia attributa in Deo requirat, tamen ſæpe, qui iurant hoc non intelligunt, & ſolùm ducuntur hac generali apprehenſione, quòd aſſertio accipit robur à iuramẽto, vel quòd pertinet ad honorẽ Dei, eius nomine non confirmare mendacium, quamuis rationem ignorent. Ita ergo illi Philoſophi potuerunt errare circa illa Dei attributa, & nihilominus per nomen veri Dei iurare. Nam certè illi, qui iurant per falſos Deos, non videntur exiſtimare illos omnia ſcire, vel omnium prouidentiam habere, & nihilominùs per illos iurant ex communi illa apprehenſione, & conſuetudine: ita ergo cum proportione ac- D cidere potuit cognoſcentibus verum Deum, & circa nonnulla eius attributa errantibus. Quòd ſi fortaſſe aliquis eſſet tam perſpicax, vt aduerteret inutilem eſſe iurationem per talem Deum, qui nec plenam ſcientiam, nec prouidentiam haberet de illo, facilè concedam fuiſſe indiſpoſitum adiurandũ.

Qui iurat Deum profitetur ipſum noſſe omnia.

9. Venio tandem ad homines fideles, qui perfectiſſimè poſſunt, quantũ eſt ex parte diuinæ cognitionis, verum Deum inuocare, & conſequenter etiam in teſtem adducere. Illi ergo omnes quantùm eſt ex ſe, apti ſunt ad iurandum, neque in hoc poteſt aliqua exceptio, aut dubitatio poni ex natura rei, vel E ex diuino iure. Ex iure autem humano aliquæ conditiones obſeruari, aut poſtulari ſolent ex parte perſonæ, quæ iurare debet, vt conuenienter faciat, vel vt eius iuramentum recipiatur, vt notauit D. Thomas dicta quæſt. 89. art. 10. Verumtamen obſeruandæ ſunt diſtinctiones ſuprà datæ de iuramẽto iudiciali, vel extraiudiciali, ſolemni, vel non ſolemni, nam pro iuramentis extraiudiciariis, & priuatis, ſeu nõ ſolẽnibus, nihil peculiare in Iure diſpoſitum eſt, præter ea quæ ad iuramenta minorum, & ſubditorum pertinent, (de quibus infrà dicemus, tractando de irritatione iuramentorum) de iuramentis autem iudicialibus, vel ſolemnibus diſponitur interdum in Iure, vt aliquæ perſonæ ad ea, vel non admittãtur, vel non vocentur, vel ipſiſmet perſonis aliquando prohibetur, vel conceditur, ne tali, vel tali modo iurent.

Fideles omnes iurare poſſunt.

D. Thom.

Diſtinctiones obſeruandæ inter iurantes.

10. In quo breuiter eſt obſeruandum præter eos, qui ob defectum ætatis apti non ſunt ad iurandum, duobus modis quaſi omninò contrariis excludi, vel prohiberi perſonam à iuramento præſtando, ſcilicet, vel in pœnam, vel in priuilegium, aut honorem. Priori modo excluduntur infames, capite *Teſtimonium*, de Teſtibus, & maximè periuri, vt infrà libro 3. dicemus, & in hac pœna non ſolùm videtur attendi ad vindicationem delicti, ſed etiam ad honorem iuramenti propter periculum, & præſumptionem, quod tales perſonæ non exhibebunt debitam reuerentiam iuramento, vt notat D. Thomas dicto articul. 10. Poſteriori autem modo prohibentur presbyteri iurare in manibus laicorum, niſi de licentia ſui Prælati, quando nimirum iurant alteri, vt Superiori, vel iudici alicuius cauſæ, iuxta cap. 1. de Iuramento calumniæ, & cap. *Ex reſcripto*, & cap. *Peruenit* de Iureiurando, & aliis: de quibus videri poteſt Abbas in cap. 1. eodem, & Syluester. Iuramentum 2. q. 3. vbi alias declarationes huius regulæ adducit. Pertinet autem hoc ad immunitatem, & decentiam clericalis ſtatus, propter quod etiam dicitur in cap. *Siquis presbyter* 2. q. 5. *Sacerdotes ex leui cauſa iurare non debent.* De Epiſcopis autem dicitur ibidem in cap. 3. *Nos Sacramentum Epiſcopis neſcimus oblatum, neque vnquam fieri debet*: in c. autẽ 1. excipitur, *niſi pro fide recta.* Et ſimiliter excipi poſſunt alij caſus, in quibus iuramentũ ab Epiſcopis exigitur, vt in abiuratione erroris c. *Quoties* 1. q. 7. & ad præſtandã obedientiam Papæ in c. *Ego*, de Iureiurãdo, & in ſimilibus, & ob honorem eiuſdem dignitatis ſæpe non eodem modo ab Epiſcopis iuramentum poſtulatur, quo ab inferioribus, vt notat Gratianus in §. *Epiſcopus* poſt cap. *Teſtimonium* 11. quæſtion. 6. ex Authentica. *Sed iudex* Cod. de Epiſcopis, & clericis. Et clarius habetur in cap. vltimo de Iuramento calumniæ, vbi dicitur, *Quando Epiſcopus iurat de calumnia, vel pro dicendo teſtimonio, debere iurare propoſitis, ſed non tactis Euangeliis.* Vbi videri poteſt Abbas numero 6. hæc enim omnia magis pertinent ad forum externum, quàm ad internum, & interdum magis ad honorem ipſarum perſonarum, quàm ipſius iuramenti: hæc nobis ſufficiunt. Sequebatur hic dicendum de effectibus, ſed quia iuramentum aſſertorium nullum propriè habet effectum, præter cõfirmationem veritatis, de quo ſuprà dictum eſt, tractando de finali cauſa iuramenti, inducere autem alium peculiarem effectum, ſpeciale eſt in promiſſorio, & quia materia eſt longè diuerſa, & prolixa: ideo commodiùs tractabitur in libro ſequenti.

Duobus modis excludũtur perſonæ non aptæ ad iurandum.

Ca. *Teſtimonium.*

D. Thom.

Presbyteri iurare nõ poſſunt in manibus laicorũ.

Cap. *Reſcripto.*

Cap. *Peruenit.*

Abbas.

Syluest.

Cap. *Siquis presbyter.*

Cap. *Quoties*

Cap. *Ego.*

Gratian.

Abbas.

Finis libri primi.

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI DE IVRAMENTO PROMISSORIO, ET DE EIVS OBLIGATIONE.

Cap.1. An iuramentum promiſſorium ſpecialiter obliget, non ſolùm ad promiſsionem, ſed aſſertionem de futuro.

Cap.2. Qualis, & quanta ſit iuramenti promiſſorij obligatio.

Cap.3. An obligatio iuramēti maior ſit, quàm obligatio voti.

Cap.4. An iuramento promiſſorio fiat obligatio alteri, an ſoli Deo.

Cap.5. An ſolum iuramentum promiſſorium factū per verum Deum, obliget.

Cap.6. An iuramentum factum per creaturam ſine habitudine ad Deum obliget.

Cap.7. An ad obligationem iuramenti promiſſorij liber conſenſus, & intentio iurandi requiratur.

Cap.8. An ſimulatum, doloſúmve iuramentum in verbis, obligationem inducat.

Cap. 9. An iuramentum extortum per iniuriam obliget.

Cap.10. An iuramentum metu extortum obligationem inducat.

Cap. 11. An iuramentum per dolum, vel errorem factum, ſit validum, & obliget.

Cap. 12. An iuramentum de actu virtutis ſemper obligationem inducat.

Cap.13. Exponuntur varia Iura, & ſatisfit alteri ſententiæ.

Cap.14. An obliget iuramentum promiſſoriū, quod ſine graui culpa impleri nequit.

Cap.15. An iuramentum de opere includente grauem culpam, obligationem inducat.

Cap.16. An iuramentum de actu indifferente obliget.

Cap.17. An iuramētum de omiſsione, vel negatione operis obliget.

Cap. 18. An iuramentum, in materia prohibita factum, obliget.

Cap. 19. An iuramentum contra votum, promiſſionem, aut iuramentum priùs factum obliget.

Cap. 20. An iuramentum lege Ciuili prohibitum inducat obligationem.

Cap.21. An iuramentum factum contra bonos mores Ciuiles, obligare poſsit.

Cap.22. An iuramentum contra ſolos bonos mores Ciuiles ſemper obliget.

Cap.23. Satisfit obiectionibus ſuperiori capite propoſitis.

Cap. 24. An iuramentum illicitum, vel de promiſsione prohibita obliget, ſi abſque culpa impleri poteſt.

Cap. 25. Quomodo differant iuramentum confirmatorium, & per ſe ſtans ſuper contractus prohibitos.

Cap.26. An iuramentum contra leges, bonum publicum, vel priuatum reſpicientes firmet contractum.

Cap. 27. Pactum, quod legibus reprobatur in odiū creditoris, non confirmari in iuramento.

Cap.28. An pacta irrita per leges, confirmentur iuramento.

Cap. 29. Quomodo iuramentum confirmare poſsit contractum irritum.

Cap. 30. An præcedente iuramento non faciendi pactum prohibitum, tale pactum tamen firmetur ſuperueniente iuramento.

Cap. 31. An obligatio iuramenti ſit merè perſonalis tam ex parte iurantis, quàm eius, cui fit?

Cap.32. Quomodo interpretandum ſit iuramentum quoad extēſionem, vel limitationem obligandi.

Cap.33. De obligatione iuramenti in caſu dubio.

Cap.34. An iuramentum promiſſorium conditionem includat, & an abſolutum differat à conditionato.

Cap.35. Quando incipiat, & quandiu duret obligatio iuramenti promiſſorij.

Cap.36. An iuramentum ſit implendum in propria ſpecie, vel ſufficiat per quid æquiualens.

Cap.37. An in iuramento implendo liceat cōpenſatione vti.

Cap. 38. An iuramentum promiſſorium irritari poſsit.

Cap.39. An obligatio iuramenti per conditionem factam à creditore, tollatur.

Cap.40. An in iuramentum ſoli Deo factum cadat diſpenſatio.

Cap.41. An, & quomodo relaxari poſsit à Superiori iuramentum homini factum.

LIBER SECVNDVS.
DE IVRAMENTO PROMISSORIO, EIVSQVE OBLIGATIONE.

Quæ hactenus de Iuramento diximus, communia ſunt iuramento promiſſorio cum aſſertorio, quatenus in iuramento promiſſorio aliqua aſſertio de præſenti includitur, & iuratur. Nam qui cum iuramento promittit, iurat ſe non fictè, ſed verè, & ex animo promittere, & conſequenter iurat ſe habere propoſitum implendi, quod promittit: quoad hoc ergo tale iuramentum aſſertorium eſt. Vltra hoc verò, addit iuramentum promiſſorium aliquid in futurum, in quo differt à iuramento aſſertorio de præſenti, vel de præterito: (nam aſſertionem de futuro ſub promiſsione nunc comprehendimus) an verò aliquo modo diſtinguantur in ordine ad iuramentum, paulò poſt explicabimus.) Et ideo de iuramento promiſſorio quatenus ab aſſertorio diſtinguitur, in eo, quòd ſupra ipſum addit, neceſſaria eſt ſpecialis diſputatio, quam in hoc libro inſtituimus, totaq; reducitur ad explicandam obligationem ſpecialem, quæ ex tali iuramento naſcitur: nam cætera omnia communia illi ſunt cum iuramento aſſertorio. Ex hac enim differentia inter hæc duo iuramenta, ſcilicet quod veritas aſſertorij non pendet ex facto futuro, ſicut veritas promiſſorij, ſequitur alia quoad obligationem, vt notat D. Thomas, quia aſſertorium propriè non inducit nouam obligationem, ſed ſupponit illam. Et vt rectè fiat, per illud obſeruatur, & impletur obligatio, quæ illi ex natura rei ineſt, ſcilicet, dicendi veritatem, cum aliquid affirmatur, vel negatur cum iuramento: & ſimilis eſt obligatio loquendi cum iuſtitia, & cum iudicio. Impleta verò hac obligatione, nulla alia ſupereſt ex vi iuramenti aſſertorij, & ita de illo nihil ſupereſt dicendum, præter ea, quæ ad vitia illi contraria ſpectant, de quibus in lib. ſequenti dicemus. At verò iuramentum promiſſorium licet eandem obligationem ſupponat, & ritè, ac rectè factum, illam expleat: nihilominùs inducit nouam obligationem in futurum, vt videbimus. Hæc igitur eſt à nobis in hoc libro explicanda, & conditiones omnes, quæ ad illam requiruntur, de peccatis autem, quæ committuntur, violando illam in ſequenti libro dicemus.

In quo differat iuramētum promiſſoriū ab aſſertorio.

CAPVT I.

Vtrum iuramentum promiſſorium addat ſpecialem obligationem, non ſolùm rigoroſæ promiſsioni, ſed etiam ſoli aſſertioni de futuro?

1\. De fide eſſe iuramentum additū promiſsioni nouam obligationem.

SVpponimus in hoc titulo, iuramentum promiſſioni additum ſecū afferre propriā, & peculiarem obligationē, ad faciendum id, quod promittitur. Quod quidem in genere ſumptum, eſt certum de fide, & in vniuerſa Eccleſia receptum eſt, & in Iure Canonico ita ſupponitur. Nam qui iuratam promiſſionem non implet, periurus cenſetur cap. *Querelam*, c. *Tua nos*, cum aliis de Iureiur. Et colligi poteſt ex illis verbis Matth. 5. *Reddes autem Domino iuramenta tua*, nam licèt illa verba non affirmentur à Chriſto, ſed referantur, & aliqui cenſeant, non referri ex Scriptura, ſed ex interpretatione antiquorum Hebræorum, quia prius dicit Chriſtus: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis*: nihilominus probabilius videtur referri ex Scriptura. Quia Num. 30. dicitur: *Si quis virorum votū Domino vouerit, aut ſe conſtrinxerit iuramento, non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne, quod promiſerit, implebit*: vbi nō tātùm eſt ſermo de voto, quod fit Deo, ſed abſolutè de quacumque promiſsione iurata, etiā facta proximo, iuxta illud Pſal. 14. *Qui iurat proximo ſuo, & nō decipit*: & illud Pſal. 23. *Qui non accepit in vanum animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo*. Et tunc adimplens iuratam promiſſionē, licet proximo ſatisfaciat, nihilominùs rectè dicitur reddere Domino iuramentum ſuum, quia propter reuerentiam eius maximè adimplet. Vnde in cap. *Debitores*, de Iur. iur. dicitur, *Si verò de ipſarum* (id eſt vſurarum) *ſolutione iurauerint, cogendi ſunt Domino reddere iuramentum*: per quæ verba optimè explicatur obligatio huius iuramenti. In eo enim caſu, ſi ſpectaretur iniuſtitia exigentis vſuras, non videretur implenda illi promiſſio, tamen propter religionem iuramenti Domino reddendum dicitur, quod promiſſum eſt.

Cap. *Querelam*. Ca. *Tua nos*. *Matth.* 5. *Num.* 30. Iuramenta reddēda Domino vbi in lege præceptum eſt. *Pſal.* 14. *Pſal.* 23. Cap. *Debitores*. Iuratæ vſuræ ſunt reddendæ.

Et hinc facilè ſumitur ratio huius obligationis, nam ſicut iuramentum aſſertorim interponitur ad veritatem confirmandam auctoritate diuina, ita iuramentum promiſſorium fit, vt immobilis, & certa habeatur promiſſio. Vnde Paulus ad Heb. 6. ait, Deū ipſum interdū promiſſionē ſuā iurare per ſeipſum, cum maiorem non habeat, per quem iuret, vt abūdantius oſtendat promiſſionis ſuæ immobilitatem: ergo neceſſe eſt, vt iuramentum ab homine additū promiſsioni ſuæ addat obligationē ſpecialē implēdi illam. Tū quia aliàs non fieret certior, & immutabilior promiſſio ratione iuramenti: tum etiā quia homo per maiorem ſui iurat, vt inde promiſſio eius maiorē auctoritatem accipiat, ergo ad debitum honorem Dei, per quē iurat, ſpectat, vt impleat, quod promittit, ergo ex hoc capite naſcitur ſpecialis obligatio ad religionem ſpectans, quam violans cēſetur 2.

ſetur ſacrilegus,vt infrà videbimus.De veritate ergo huius dogmatis nullus eſt dubitandi locus. A

3. Difficultas quæſtionis.

Difficultas verò eſt,ac hæc obligatio talis iuramenti ſupponat ſemper propriam promiſſioné, in quam cadat,eamque confirmet,vel ad talé obligationem ſufficiat ſimplex aſſertio de futuro contingente,cuius veritas pendeat ex voluntate,& actione iurantis? Sunt enim hæc valdè diſtincta, & non parum refert ea diſtinguere, & modum obligandi iuraméti circa vtramque partem explicare:nã hinc pédere videntur multæ quæſtiones de materia huius iuraméti,vt videbimus. Quod ergo illa duo diſtincta ſint,declarari poteſt,primò,quia ſimplex aſſertio de futuro,in genere loquendo,poteſt ſeparari à promiſſione, quamuis è contrario promiſſio, ſi ſit ex animo, & non ficta, includat aſſertionem de B futuro.Prior pars cõſtat in aſſertionibus de futuro, vel de rebus neceſſariis,vel de cõtingentibus naturalibus,vt *Cras pluet*,vel de contingentibus liberis, quæ ab aliis facięda ſunt,poteſt enim quis affirmare,quid alius facturus ſit,ſiue prudéter,ſiue temerè ſic loquatur:nõ tamen poterit promittere futurum factum alterius, quia non habet volũtatem eius in manu ſua: eſt ergo ſeparabilis ſimplex aſſertio de futuro à promiſſione.Idem ergo eſt in ordine ad factum proprium, quod ex propria volũtate pendet, poteſt enim quis ſimpliciter affirmare,ſe hoc facturum,nõ promittendo, & poteſt id dicere, addendo promiſſionem, nam per affirmationem ſimplicem ſolùm ſignificatur propoſitum faciendi,vt ſentit D. Thomas d.q.89.art. 7. ad primum, promiſſio verò C addit obligationem fidelitatis, vt latiùs tractaui in Relect.1.de Voluntate Dei ſect.2.nu.18.& 19.

D.Thom.

4. Quando intercedit promiſſio, & iuramentũ,additur ſpecialis obligatio.

Quãdo ergo intercedit promiſſio, & illi additur iuramentum,certum eſt addi ſpecialem obligationem ad talem promiſſionem implendã: tunc enim maximè procedunt omnia, quæ ad probandã hanc obligationem adduximus. Poteſt autem hoc modo iurari tam promiſſio facta Deo,quæ tũc votũ iuratum dicitur,quã promiſſio homini facta,& vtrique additur obligatio religioſa;nam licèt votum ſecum afferat obligationé religionis,nihil vetat quominus ei addi poſſit alia obligatio eiuſdem virtutis, quæ diuerſæ rationis eſt,vt capite ſequẽti dicemus. Vnde quando iuramétum cadit in promiſſioné factam homini,obligatio,quæ additur eiuſdem rationis eſt D cum illa,quæ voto accreſcit,quando iuraméto firmatur:quia fundatur in reſpectu ad Deum eiuſdem rationis, & ab illo veluti à formali obiecto ſpecié ſumit.Varietas autem promiſſionum, & obligationum, quæ ex illis in propriis generibus oriuntur, materialis eſt reſpectu iuramenti, & ideo non variat obligationem eius, ſicut etiam inter ipſas promiſſiones humanas poteſt eſſe varietas, & diſtinctio etiam ſpecifica in ordine ad obligationé moralem. Vna enim eſſe poteſt ſimplex promiſſio, & tantùm ex vna parte,alia poteſt eſſe oneroſa, & cũ pacto ex vtraque parte,& vna de ſe pertinere ad fidelitatem,alia ad iuſtitiam, & nihilominus ſi omnes illæ iuramento firmentur, obligatio religioſa eiuſdem rationis omnibus ſuperadditur: quamuis E in ea poſſint gradus reperiri ſecundum magis, & minus pro grauitate materiæ,vt dicemus.

5. Supereſt, vt de aſſertione de futuro iurata dicamus,quam ſimplicem appellamus, vt eã à promiſſione diſtinguamus. Et de illa ſupponimus, per ſe ſolã nullã inducere obligationem in futurum, ſed ſolùm poſtulare veritaté,quãdo aſſeritur,quatenus ex præſenti propoſito pẽdet,vt in d.Relectione tractaui,& infrà in tractatu de Voto iterum dicam. In hoc enim differt ſimplex aſſertio de futuro à promiſſione etiã ſimplici, quod ſimplex aſſertio ſolùm affirmat rem faciendam, quatenus eſt in præſenti propoſito,vt expreſſe dixit D.Thomas d.q.98. art. 7.ad 1.& ideo per ſe non inducit obligationem, vt clarè etiam colligitur ex c.*Literaturã* de Voto. Promiſsio verò inducit ſpecialem obligationem perſeuerandi in illo propoſito,illúdque implendi.

Simplex aſſertio de futuro in quo differat à promiſſione.

D.Thom.

Cap. Literaturam.

6. Simplici aſſertioni de futuro iuramentum additum inducit obligationem de præſenti.

Secundò ſuppono, quando huic aſſertioni ſimplici de futuro additur iuramentum,induci,vel potius ſupponi obligationem grauem habédi propoſitum eo tempore, quo iuramentum fit, faciendi poſtea id,quod iuratur.Hoc etiam eſt certum, quia quoad illud, eſt iuramentum illud aſſertorium de præſenti,ergo trahit ſecum obligationem habendi illud propoſitum, quia aliàs cadet ſupra mendaciũ de præſenti.Item deficiente illo propoſito talis aſſertio de futuro ſtatim falſa eſt, quia neque in ſe, neque in cauſa eſt vera:ergo eſt periurium illã iuramento confirmare,ergo ad vitandum periurium eſt obligatio habendi illud propoſitum,vt licitè talis aſſertio iurari poſsit.His ergo ſuppoſitis, inquirimus, an iuramétum tali aſſertioni veræ additum, inducat nouam,& ſpecialem obligationem perſeuerandi in illo propoſito, & implendi illud ex vi religionis,& reuerentiæ Deo debitæ?

Senſus quæſtionis.

7. Opinio aliquorum.

Aliqui Auctores indicant eo ipſo, quòd aſſertio in futurum iuratur,aſſertionem tranſire in promiſſionem,& inducere obligationem. Atque ita videtur ſentire Caietan.2.2.q.89.ar.9.Notab.1.in fine, quatenus ait,omnia iuramenta, quæ cũ ſunt vota, ſunt Papæ reſeruata,manere etiam reſeruata. Hoc enim verũ non eſſet,niſi talia iuramenta tranſirent in vota.Et idem eodem modo ſentit Soto li.8. q.1. art.9.clariùs Nauarrus in Manu.c. 27. nu.275. verſ. *Decimo ſexto* dicens,iuramentum videtur continere duo vincula promiſsionis,& iuraméti. Poſſuntque pro eadé ſententia referri alij,quos infrà tractando de diſpenſatione iuramenti commemorabimus.

Caiet.

Soto.

Nauar.

8. Reſolutio. Aſſertio iurata poteſt in rigore à promiſsione ſeparari.

Nihilominus non videtur poſſe dubitari, quin aſſertio iurata poſsit in rigore ſeparari à promiſsione, vt ſupponit apertè Ludouicus Lopez. in Inſtr. p.2. in materia de Claui.c. 9. de Commutat. vot.§. *Ad punctum,&c.* & diſtinctè declarat Valentia 3.p. diſp.6.q.7.puncto 2.Sanctius 2.p.de Matri. lib. 8. diſp.13.Et ratio eſt, quia pura aſſertio de futuro ex ſolo propoſito eſt prior omni promiſsione natura ſua,& poteſt ſimpliciter proferri,vt per ſe conſtat, ergo & iurari ſine interuentu promiſsionis, quia hoc pendet ex hominis libertate.

Lud.Lop.

Valent.

Sanctius.

9. Hoc ſuppoſito videri poteſt, tunc iuramentum nullam talem obligationem inducere, quia illud iuramentum eſt purè aſſertorium,ergo non inducit obligationem in futurum, ſed ſolùm dicendi veritatem,cùm fit,proprium enim eſt iuramenti promiſſorij inducere talem obligationem in futurum, ergo.Antecedens ex declaratione facta eſt manifeſtum, quia illud iuramentum cadit ſupra ſolam aſſertionem: iuramentum autem promiſſorium, vt ex ipſa voce patet, dicitur illud, quod ſupra promiſsionem cadit,conſequentia autem probari poteſt ex Numer.30.*Si quis virorum votum Domino voverit, aut ſe conſtrinxerit iuramento, non faciet irritum verbum ſuum,ſed omne,quod promiſit implebit.* Vbi ſupponi videtur iuramentum,vt obliget, debere ſupponere promiſsionem, in quam cadat: & eodem modo loquuntur Iura,& Doctores.

Num.30.

10. Ratione firmatur.

Secundò probatur ratione, quia promiſsio eſt materia talis iuramenti, ergo non exiſtente promiſsione, nec iuramentum promiſſorium eſſe po-

ceſt, ſed erit tantùm iuramentum aſſertorium, quòd ſolùm obligat, vt cum profertur verum ſit, ergo ex tali iuramento nulla obligatio in futurum relinquetur. Secundò, ſiquis iuraret expreſsè hoc modo, *iuro me habere propoſitum faciendi cras hoc, vel illud*, obligatus quidem eſſet ad habendum nunc illud propoſitum, tamen ex vi iuramenti non teneretur perſeuerare in illo propoſito, quia non hoc iurauit, vnde nec teneretur ex vi eiuſdem iuramenti id exequi, quod propoſuit: ſed non plus iurat, qui ſimplicem aſſertionem iurat, ergo non plus obligatur. Probatur minor, quia, qui ſimpliciter dicit, ſe facturum hoc ſine promiſſione, non aliud dicit, niſi ſe habere propoſitum faciendi, quia non plus requiritur ad veritatem ſuæ aſſertionis, vt apertè docet D.Thomas d. artic.7. ad 1. ergo etiam qui talem aſſertionem iurat, non plus iurat, ergo non plus obligatur illo iuramento, quam ſi expreſsè iuraſſet, ſe habere propoſitum faciendi hoc. Tertiò argumentor, quia aliàs ſequitur, iuramentum aſſertorium de futuro, obligare ſemper ad faciendum, quod aſſeritur in omni materia graui, & leui, vtili, vel impertinente, & indifferente, quæ intrinſecè mala non ſit. Et ſimiliter ſequitur, obligare etiamſi non fiat in vtilitatem, vel honorem alterius, ſed abſolutè ex propoſito operantis, hæc autem non videntur communiter admitti, ergo. Quartò poſſumus argumẽtari, quia aliàs ſequitur, iuramentum de facto alieno futuro obligare iurantem ad procurandum, ſaltem quantùm in ſe eſt, vt fiat ab alio id, quod iurauit eſſe futurum ab illo, quia eſt eadem ratio, ſcilicet, vt ſit verum, quod iurauit: conſequens autem eſt falſum, quia ille non iurauit ſe aliquid facturum, vel procuraturum, ſed ſolùm veritatem contingentem, iuxta exiſtimationem, quam tunc de illa habebat, ergo. Et hoc videtur ſentire Soto lib.7. de Iuſt. q.2. artic.2. ad 1. vbi ait, iuramentum promiſſorium non obligare, niſi virtute præcedentis promiſſionis, verum eſt ibi loqui argumentando pro quadam ſententia, quam poſtea non defendit.

D.Thom. Soto.

11. Iuramentum cadens in aſſertionem de futuro, inducit obligationẽ ad faciendũ, quod iuratum eſt. D.Thom.

Nihilominùs dicendum eſt, iuramentum cadens in aſſertionem de futuro, etiamſi promiſſionem non ſupponat, præter obligationem dicendi verum de præſenti, quam includit, vel ſupponit, inducere ſpecialem obligationem ad faciendũ, quod iuratum eſt. Hæc ſatis clara ſententia D.Thomæ in d. quæſt. 89. artic. 7. in cor. & ad 1. vbi nulla facta mentione promiſſionis dicit, iuramentum de aliquo faciendo, quod eſt in poteſtate iurantis, obligare in futurum ad faciendum illud. Vnde quando dicit iuramentum aſſertorium obligare tantùm ad veritatem præſentem, apertè reſtringit ſermonem ad iuramentum de re præterita, vel de præſenti: & loquens de iuramento rei futuræ, ſolùm excipit, vel ea, quæ futura ſunt ab aliis cauſis, vel quæ non ſunt in poteſtate iurantis, vel ſimpliciter, vel honeſtè, ac rationabiliter. Vnde tandem concludit, iuramentum de futuro, ſi habeat alios comites iudicij, & iuſtitiæ, obligare, vt fiat, quod iuratum eſt, vt tertius comes, ſcilicet, veritas iuramento non deſit: veritas autem reſpicit aſſertionem, vt talis eſt, ergo etiam ſi nulla fiat promiſſio, ſola aſſertio de futuro ſufficit, vt ratio iuramenti omninò verificanda ſit. Quod magis declarans D. Thomas in ſolut. ad 1. ait, quòd iuramentum adhiberi non debet, niſi in re, de qua aliquis firmiter certus eſt, ergo quando iurat aſſertionem futuram ſi rectè iurat, illam affirmat, vt firmiter ſibi certam, quantùm in ipſo eſt, ergo ex vi iuramẽti obligatur illam exequi, quantùm in ipſo eſt, vt aſſertio iurata firmiter vera permaneat. Et idem videtur eſſe ſenſus aliorum Auctorum, vt rectè declarat Scotus in 3.d.39 q.vn.art. 3. verſ. *Hic tamen eſt vnum dubium*: nam licet nomine promiſſionis, ſeu iuramenti promiſſorij frequentiùs vtantur, ſub illo comprehendunt omnem aſſertionem de futuro iuratam, & vtuntur illa voce, vt diſtinguant tale iuramentum ab aſſertorio de re præſenti, & præterita, & de aliis futuris, quæ non ſunt facienda ab ipſo iurante. Præterea Scriptura ita loquitur, vbicumque enim reperitur aſſertio de futuro cum iuramento, intelligitur eſſe iuramenti obligatio, vt Gen.47. dixerat Ioſeph ad patrem ſuum, *Ego faciã, quod iuſsiſti*, dixit Iacob, *Iura ergo mihi*, neque aliam promiſsionem poſtulauit: idem ſumitur ex facto Abrahæ cum ſeruo ſuo Gen.24. & Matth. 5. ſolum dicitur, *Reddes Domino iuramenta tua.* Et idem eſt ſenſus Iurium tam Canonicorum, quàm Ciuilium, vt videbimus.

Iuramentum adhiberi non debet, niſi in re de qua aliquis certus eſt.

Scot. Geneſ.47. Matth. 5.

12. Ratio à priori. Aſſertio futuri effectus dependentis ex voluntate iurantis eſt contingens.

Ratio à priori huius veritatis eſt, quam D. Thomas ſignificauit, quia aſſertio futuri effectus dependentis ex voluntate iurantis, eſt contingens, & quantùm eſt de ſe, habet incertam, imò & indeterminatam veritatem reſpectu cognitionis humanæ, ergo vt ſic, nõ poteſt licitè iurari. Et ideò, qui iurat contingens, quod ipſe non poteſt facere verum, vt cras pluet, & Petrus morietur hac die, vel ſimilia, quæ ſuppono, non cognoſci certò, & in cauſis à iurãte, grauiter, & temerè peccat, quia neque ſcit eſſe verum, quod iurat, vt ſupponitur, nec poteſt facere, vt verum ſit Ergo, qui iurat ſe aliquid facturum, vt licitè iuret, neceſſe eſt, vt non ſolùm habeat propoſitum faciendi, quod iurat, ſed etiam vt habeat animum ſe obligandi ad faciendum verum, quod iurat. Probatur conſequentia, quia tenetur dare illi aſſertioni totam firmitatem veritatis, quam poteſt habere, vt hæc autem cõſiſtit in illo animo, & obligatione, ergo qui ſic iurat, eo ipſo obligatur ad perſeuerandum in illo propoſito, & exequendũ, quod iurat, vt faciat verum, quod iurauit. Et confirmari poteſt hæc ratio verbis Iuris conſulti in lege *Non erit* 5. ff. de Iur. iur. *Dato iureiurando, non aliud quæritur, quàm an iuratum ſit, remiſſa quæſtione, an debeatur, quaſi ſatis probatum ſit iureiurando.* Cuius ſententiæ clarus ſenſus eſt, ipſum iuramentum de re facienda, per ſe afferre obligationem, licèt nullum ſupponat debitum, & conſequenter, licèt nullam ſupponat promiſsionem, quæ per ſe aliquam obligationem inducendam ſufficiat,

Leg. *Non erit*

13. Inductione confirmatur.

Secundò poteſt hæc veritas variis modis declarari, & quaſi inductione quadam confirmari. Primò enim, iuramentum comminatorium non includit promiſſionem, propriè loquendo, quia quatenus tale eſt, nec fit in commodum alterius, nec ab illius voluntate pendet, nec fidelitas circa illud verſatur; quæ ſunt propria promiſſionis: & nihilominùs comminatio iurata, per ſe loquendo, obligat ex vi iuramenti, id eſt, ſi materia ſit licita, & capax obligationis; ita docet omnes, & dicunt, ſub promiſſorio iuramento includi comminatorium. Ergo tale iuramentum ſolum obligat ratione aſſertionis de futuro, quæ per illud confirmata eſt, vt omninò vera fiat, quia ſecluſa promiſsione, nulla alia ratio obligationis ibi intelligi poteſt. Deinde interdum contingit promiſsionem iuratam, eſſe nullam in ratione promiſsionis, vt eſt promiſsio vſuras ſoluẽdi, vel alia per iniuriam, & vim extorta; & nihilominùs iuramentum illud obligat ad faciẽdum, quod dictum eſt, quando ſine dãno conſcientiæ

Cõminatorium iuramẽtũ non includit promiſſionem.

tiæ impleri poteſt, vt infrà videbimus. Ergo etiã ibi tota ratio obligationis relinquitur faciendi veram aſſertionem de futuro iuratam propter Diuinam reuerentiam, vt probat ca. *Debitores*, de Iur. iur. ibi *Cogendi ſunt Deo reddere iuramentum.* Præterea ſæpe iurat quis abſolutè, ſe facturum aliquid, quod ad alterum non pertinet, vel certè non illi iuratur, vt verbi gratia ſi quis ſecũ tãtùm loquens iuret, ſe daturum aliquid Petro, vel quid ſimile, tenetur ex vi iuramenti illud implere, vt infrà videbimus: & ſi pœnitens iuret confeſſori, ſe reſtiturum, vel non ingreſſurum talem domum, tenetur ſpeciali obligatione iuramenti ad id ſeruandum. Et tamen in his caſibus non præcedit promiſſio, nam promiſſio fit alteri, & non eſt conſummata, donec acceptetur: in primo autem caſu non ita fit, neq; in ſecundo fit propriè ea promiſſio cõfeſſori, ſed ſola aſſertio iuratur, hæc ergo ſufficit ad hanc obligationẽ. Item hæc obligatio eſt ſeparabilis ab omni alia obligatione religionis, iuſtitiæ, & fidelitatis, vt cap. ſequenti oſtendemus, ergo eſt etiam ſeparabilis ab omni promiſſione, & cadere poteſt in ſolã veritatẽ aſſertionis de futuro. Deniq; hoc videtur ſupponi à Pontificibus, quando in Bullis concedunt confeſſoribus poteſtatem relaxandi iuramenta, quando relaxatio non cederet in præiudicium tertij, & loquuntur de iuramentis, quæ non ſunt vota, ergo ſentiunt poſſe iuramentum obligare ſine promiſſione: nam vbi eſt promiſsio, relaxatio non eſt ſine præiudicio tertij.

Cap. Debitores.

14. Reſpondetur ad ea, quæ in contrarium adducta ſũt.

14. Ad ea igitur, quæ in cõtrariũ inducebãtur ab auctoritate, iam reſponſum eſt: nã oſtenſum eſt, potiùs contrariũ colligi ex modo loquẽdi & Scripturæ, & Iurium, ac Doctorũ, & ex illo eodem cap. Num. 30. facile colligi poteſt, iuramentum per ſe poni, vt ſufficiens ad inducendam obligationem, ſiue adhæreat pollicitationi propriæ, ſiue aſſertioni. Addi verò poteſt ad maiorem explicationem huius cõmunis appellationis iuramenti promiſſorij, aſſertionẽ de re facienda in futurum, eo ipſo, quòd iuramento firmatur, ſubire vim pollicitationis, vel formaliter, vel eminenter (vt ſic dicam) & ita per illa verba, vel æquiualentia ſolere nominari. Declaro aſſumptum, quia promiſsio etiam ſimplex addit vltra purã aſſertionem faciendi aliquid in futurum, quamdã firmitatem in præſenti propoſito, quæ conſiſtit in obligatione perſeuerandi in illo, donec impleatur, quod promiſſum eſt. Quia ergo iuramentum per ſe dat hanc firmitatem veritati de futuro, imponendo obligationem altioris rationis faciendi, vt in tali aſſertione veritas non deficiat, ideò talis aſſertio iurata pro pollicitatione habetur, & illo nomine ſignificatur, maximè quãdo factum iuratur in alterius vtilitatem, commodũ, vel honorem, & ipſi acceptum eſſe creditur.

15. Soluuntur argumenta. Ad primum.

15. Atque ex his patet reſponſio ad primam rationem: nam Antecedens in rigore ſumptum, falſum eſt, quia promiſsio propriè ſumpta non eſt adæquata materia iuramenti promiſſorij, neque inde tãtùm hanc denominationem accepit, ſed ex eo, quòd aſſertio iurata promiſsioni æquiualet, vel eminenter illam continet: vel certè licèt demus nomen inde eſſe ſumptum, quia frequentiùs ita fit hoc iuramentum, plus tamen ſignificat, quia materia adæquata huius iuramenti eſt factum præſtandum à iurante ex vi iuramenti, ſiue illud expreſſerit per verba aſſertoria tantùm de futuro, ſiue per promiſſoria.

16. Ad ſecundã.

16. · Ad ſecundam rationem, licèt aliqui dubitent de Maiori, mihi tamen concedenda videtur, quia A longè diuerſum eſt, iurare tantùm aſſertionem de præſenti propoſito, & de facto futuro præſtando. Nam pœnitens, verbi gratia, facilè affirmabit, & iurabit, ſi neceſſe ſit, ſe habere propoſitum non peccandi ampliùs, non tamen audebit iurare, ſe ampliùs non peccaturum. Vnde etiam ad habendam contritionem, dicimus neceſſarium non eſſe, vt quis ſibi perſuadeat, non ampliùs peccaturũ, ſed ſolùm, vt id proponat, aliud eſt ergo affirmare tantùm propoſitum præſens de facto futuro, aliud affirmare ipſum euentum futurum, idem ergo diſtingui poteſt in iuramento. Data ergo illa prima propoſitione, ſeu maiori, negatur minor: nam quando aliquis iurat abſolutè aliquid facturum, B non tantùm iurat ſe habere tunc propoſitum id faciendi, ſed ſimul etiam iurat, ſe permanſurum in illo propoſito donec cum effectu illud impleat, & ad hoc totum firmandum, Deum in teſtem, & quaſi fideiuſſorem adducit. De illo etiam, qui ſimpliciter, & ſine iuramento affirmat, ſe aliquid facturum, non rectè dicitur illum ſolùm affirmare, ſe habere tunc propoſitum faciendi, nam verba illa plus ſignificant, & ille totum id affirmat, quod verba ſignificant. Nec D. Thomas oppoſitum docet, ſed ait, vt ille verum loquatur, ſatis eſſe, quòd habeat tunc propoſitum faciendi, nam hoc eſt ſatis, vt probabiliter exiſtimet, ſe id facturum. In quo ſenſu intelligitur eſſe vera illa propoſitio contingens, ſimpliciter prolata, & quia per illam C ſolam aſſertionem non obligatur quis ad faciendum, vt illa propoſitio de futuro re ipſa verificetur, ideo ad illius veritatem dicitur, ſufficere propoſitum faciendi, quod dicitur, non quia illud ſolùm ſignificetur, ſed quia illud ſolùm poſtulatur ad definitam veritatem de præſenti, & probabilem de futuro, quæ ſolùm in tali humano ſermone poſtulatur. At verò quando additur iuramentum, additur obligatio faciendi verum, & certum factum futurum, quantùm in homine eſt, & quoad hoc non eſt ſimilis ratio.

Iurare de præſenti propoſito, & de facto futuro præſtando diuerſa ſunt

In tertio, argumenta multa petuntur de obligatione huius iuramenti, quæ pendent ex materia eius, & in c. ſequentibus tractãda ſunt, ideo nunc D breuiter reſpondeo concedendo hanc obligationem habere locum in omni iuramento, cuius executio rectæ rationi non repugnat, ſiue tale iuramentum præſtetur alteri, ſiue abſolutè fiat à iurãte de actionibus ſuis futuris, nam de omnibus procedit eadem ratio, vt argumentum probat: an verò hæc obligatio ſit ſemper grauis, vel interdũ ſit leuis, poſtea dicemus. In his autem, quæ rectæ rationi repugnant, non inducitur hæc obligatio, quia illa incapacia ſunt eius. Nã nec recta ratio, nec Deus auctor eius obligat ad agendum contra rationem rectã, quomodo autem hoc ſit intelligendum, & quomodo peccetur ſic iurando, in ſequentibus dicemus. 17.

Ad tertiam.

Deus non obligat ad agendum aliquid contra rationem rectam.

E Ad quartum de iuramento futuræ actionis alterius hominis reſpõdetur, dupliciter fieri poſſe tale iuramentum. Primò ſolùm affirmando veritatem quaſi ſpeculatiuè cognitam, ſeu coniectatam: Secundò poteſt talis affirmatio fieri quaſi practicè per ordinem ad ipſum affirmantẽ, ita vt cenſeatur affirmare illud eſſe futurum, non ſolùm vt eſt ab alio, ſed etiã vt à ſe poteſt aliquo modo pendere, aut procurari, & in eodem ſenſu poteſt iuramento confirmari. Quando ergo fit priori modo, clarum eſt, ex iuramento non contrahi obligationem, quia non iuratur factum proprium ſed merè

18. Iuramentum de actione futura alterius hominis dupliciter fieri poteſt.

alienum, quatenus coniectari poteſt à iurante, vt ſi quis iuraret pluuiam cras eſſe futuram, non intelligitur iurare, ſe facturum aliquam diligentiam, vt eueniat pluuia, ſed iurare ſe habere talem coniecturam, vel opinionem de pluuia futura. Sic ergo poteſt fieri iuramentum de facto alieno, quòd nullam inducat obligationem, ſoletque interdum ita fieri, vel ad erigendam ſpem alicuius, vel ad conſolandum illum, vel ad impediendum aliquod malum, vel ad quippiam ſimile. Vt tamen huiuſmodi iuramentum non ambiguè, nec temerè fiat, debet ſupponi in iurante ſufficiens coniectura de animo, & mente alterius, & per verba ipſa ſufficienter explicari, quod ita iuretur, vt iuro, me credere, aut opinari Petrum hoc facturum, vel quid ſimile, interdum verò poterit ſenſus ex circumſtantiis conſtare. Exemplum eſt 1. Reg. 20. (1. Reg. 20.) vbi Ionathas dixit Dauidi: *Abſit non morieris, neque enim faciet Pater meus quidquam grande, vel paruum, niſi priùs indicauerit mihi. Hunc ergo celauit à me Pater meus ſermonem tantummodo? nequaquam erit iſtud, & iurauit rurſum Dauidi:* quod iuramentum planè fuit de facto alieno, ſcilicet, Saulis, fuit tamen de illo quatenus coniectabat illud Ionathas, vt ex verbis eius conſtat. Vnde & verũ eſſe potuit, & ex vi illius nullam obligationem ſubiit Ionathas ad procurandum, vt ita eueniret. At verò quando iuramentum fit poſteriori modo, tunc verum eſt inducere obligationem, quia re vera eſt de facto proprio, ſicut fuit aliud iuramentum, quod poſteà addidit Ionathas in eodem loco. Quoad hanc ergo poſteriorem partem concedimus ſimilitudinem argumenti, quoad priorem verò non eſt ſimilitudo, quia quando quis iurat aliquid ſe facturum, non iurat quid de facto ſuo futuro coniectetur, ſed iurat factum, quantùm ex ſua voluntate pendet, quam per iuramentum intendit in eo propoſito firmare, quod non habet locum circa alienam voluntatem, vt conſtat.

CAPVT II.

Qualis, & quanta ex ſuo genere ſit iuramenti promiſſorij obligatio.

1. (1. Aſſertio. Obligationē iuramenti eſſe Religioſam.) PRimò dicendum eſt obligationem hanc religioſam eſſe, id eſt, ad virtutem religionis pertinentē. Hæc aſſertio certa eſt, & communis apud omnes, ſequiturque ex dictis ſupra de actu iurãdi, quod ad Dei cultum, & religionem pertineat. Quod eſt verum tam de iuramento promiſſorio, quam de aſſertorio, nam ibi generatim locuti ſumus, & rationes æquè de vtroque probant, & ex dictis in proximo præcedenti capite eſt etiam manifeſtum. (Talis obligatio, qualis eſt actus, vnde naſcitur.) Ex hoc ergo principio ſic argumentor, nam talis eſt obligatio, qualis eſt actus, vnde naſcitur, ſed hæc obligatio naſcitur ex actu religionis, quatenus eius veritas, & obſeruantia ad Dei venerationem ſpectat, ergo etiam ipſa obligatio religioſa eſt, ita vt eius violatio contra Religionē, & cultum Deo debitum eſſe cenſeatur. Atq; hoc modo probari poteſt hæc veritas ex omnibus locis Scripturæ, & Canonum, in quibus iuramenta omnia Deo reddi, ac deberi cenſentur, vt Mat. 5. Num. 30. & ſimilibus. Item ex illis, in quibus periurium, ſeu iuramenti violatio ſacrilega cenſetur, de quibus infrà lib. 3. tractando de Periurio. Denique cõfirmatur à ſimili, quia obligatio voti religioſa eſt, vt infrà videbimus, ergo & iuramenti. Probatur cõſequentia, quia ſicut voti obſeruatio pertinet ad honorem Dei, ita etiam impletio iuramenti.

2. Secundò dicendum eſt, hanc iuramenti promiſ-

A ſorij obligationem ex ſuo genere grauem eſſe. (2. Aſſertio Grauem eſſe iuramenti promiſſorij obligationē. D. Thom.) Hoc docet D. Thomas q. 98. art. 3. dum probat periurium etiam contra iuramentum promiſſoriũ, peccatum eſſe mortale ex ratione ſua, & ita aſſertio communis eſt, & omninò certa. Quia hæc obligatio pertinet ad perfectiſſimam virtutem, & maximè coniunctã cum dilectione Dei, & de ſe extẽditur ad actus grauiſſimos, vt ſunt graues promiſſiones diuinæ, vel humanæ, fœdera, & ſimilia, de quibus ſuperiori lib. cap. 8. dictum eſt. Vnde etiã ſumitur optima ratio, quia finis iuramenti, & præcipuè huius promiſſorij eſt, firmare pacta inter homines, & eorum controuerſiis finem imponere, ex Paulo ad Hebr. 6. Sed ad hunc finem comparãdum neceſſarium eſt, vt ex tali iuramento grauiſſima obligatio naſcatur ſtandi promiſſis: alias
B parui momenti eſſet vinculum, & facili negotio ab hominibus rumperetur, ergo. Denique hic locum habet argumentum à ſimili ex voto, Nam voti obligatio ex genere ſuo grauis eſt, ergo & iuramẽti: (Votum & iuramentum æquiparantur. Abbas.) nam hæc duo ſaltem ex genere æquiparantur, vt notat Abbas in cap. *Si verò* de Iur. iur. num. 2. & in c. *Sicut* n. 2. Quam graue autem peccatum ſit, violare hanc obligationem, & an poſsit aliquando minui vſque ad culpam venialem, dicemus in lib. 3, ne ordinem præuertamus.

Tertiò dicendum eſt, hanc iuramenti promiſſorij obligationem diuerſæ rationis, & ſpeciei eſſe ab obligatione promiſsionis, ac voti. 3. (3. Aſſertio. Iuramenti obligationē diuerſam ſpecie eſſe a voto, & promiſsione.) Hæc aſſertio
C quoad priorem partem, intellectam de promiſsione facta homini, eſt clara, quia obligatio promiſſionis eſt fidelitatis humanæ, vel ad ſummum iuſtitiæ, obligatio autẽ iuramenti eſt Religionis, vnde manifeſtum eſt eſſe diſtinctas: ſiue in diſtinctis actibus conſiderentur, ſiue in eodem, nam licet ibi coniungantur, non confunduntur. Quod in ſequenti capite amplius declarabitur, nam ex ibi dicendis pendet, & ideò hic plura de promiſsione humana non dicemus. Quoad alteram verò partem de voto, poſſet quis dubitare, quia voti obligatio ad religionem ſpectat, ſicut iuramẽti, Nihilominus tamen pars illa certa eſt, & cõmunis, eãque ſupponit D. Thomas d. q. 89. art. 8. dum quæ-
D rit, quæ ſit maior obligatio voti, an iuramenti, idemq; videntur ſupponere omnes, qui eandem quæſtionem tractant, de qua ſtatim dicemus. Sumitur etiam ex his, qui dicunt, votum, & iuramentum in vinculo æquiparari in multis, ſupponunt enim obligationes eſſe diuerſas, & diſsimiles, licèt multa habeant communia. Probatur etiam ratione, quia votum, & iuramentum ſunt actus ſpecie diſtincti, ergo producunt obligationes ſpecie diſtinctas. Conſequentia videtur clara. (Votum & iuramentum promiſſoriũ quomodo differant.) Antecedẽs autem notum eſt ex propriis rationibus talium actuum, quia votum in promiſsione Deo facta conſiſtit, vt infrà videbimus, iuramentum in inuocatione illius ad confirmandam veritatem, quæ longè diuerſam rationem habent, tã in ratione cultus,
E & honoris, quàm in ratione, quaſi materiali communicandi, ſeu negotiandi (vt ſic dicam) cum Deo. Vnde obligatio voti directè reſpicit Deum, vt creditorem, cui facta eſt obligatio, obligatio autem iuramenti reſpicit Deum, vt vocatum in teſtimonium, & quaſi ſponſorem, ſeu fideiuſſorem, ſunt ergo illæ obligationes valdè diſtinctæ, vt rectè exposuit Nauarrus cap. 27. num. 275. §. *Decimo ſexto.* (Nauar.)

Quartò hinc ſequitur, has obligationes ſecundũ ſe, & natura ſua eſſe ſeparabiles, & licèt interdũ ſimul concurrant, ſemper manere vincula formaliter 4. (Voti iuramenti obligationes.)

ſunt inter ſe ſeparabiles.

liter diſtincta. Primũ patet inductione, nã vota ad Deum ſæpiſſimè fiunt ſine adiectione iuramenti, tã in ſimplicibus, & priuatis votis, quàm in ſolemnibus, & publicis: nam clerici in ſacris vouent caſtitatem, non verò iurant, & Religioſi profitendo, vouent tria vota ſine vllo iuraméto, & idem contingit frequentiùs in votis ſimplicibus, vnde qui peccat contra votum non iuratum, periurus non eſt, ſed vnum tantum ſacrilegij delictum committit: ſimiliter è conuerſo, qui iurat ſponſalia vel aliũ contractum, nihil vouet, & periurus eſt, ſi non implet, non tamen voti violator. Et ratio eſt, quia ita hæc diſtinguuntur, vt nullam inter ſe connexionẽ habeant cauſæ, & effectus, vel aliam ſimilem. Poſſunt autem coniungi, quia licet ſint diſtinctæ obligationes, non tamen repugnantes, & ideo ex libera voluntate coniungi poſſunt, vt fit in votis iuratis: vel in forma profeſſionis fidei Paul. IV. vbi concluditur, *Ego ſic iuro, & promitto, &c.* Tunc autẽ vtrumque vinculum ſuam retinet rationem, quia cùm per ſe diſtinctæ ſint, confundi non poſſunt. Et ideò ſi votum iuratum violetur, dupliciter peccatur contra religionem, quia contra duplicem obligationem eius agitur, quod proinde aperire in confeſſione neceſſarium eſt, quia ſunt circumſtantiæ ſpecie diſtinctæ, vt ex dictis conſtat.

Voti & iuramenti obligationes cõiungi poſſũt.

5\. Dubium.

Quomodo dignoſci poſſit obligationem iuramẽti eſſe ſeparatam à voto.

Hic verò interrogandum occurrit, quomodo dignoſcatur, obligationem iuramenti eſſe ſolam, & ſeparatam à voto, quando aliàs materia apta eſt ad vtramque obligationem. Quando enim materia non eſt apta ad votum, & iuratur, ſatis clarum eſt, ibi ſeparari iuramentum à voto, vt cùm iurantur ſponſalia, contractus, comminationes, & humanæ promiſſiones temporales inter homines factæ. Itẽ quando materia eſt capax voti, & Deo purè promittitur, ſine vlla iuramenti forma, ibi etiam ſatis clarè ſeparatur obligatio voti ab obligatione iuramenti. Interdum autem materia eſt capax voti, & immediatè, ac ſimpliciter iuratur, vt cùm quis iurat non ludere, vel non conuerſari cum tali fœmina, vel non ingredi talem domum, vbi moralem habet occaſionem peccandi, vel etiam poteſt immediatè iurare caſtitatem, & ſimilia, quæ per vota ſolent Deo promitti. In his ergo materiis non eſt facile diſcernere, an ſeparetur obligatio iuramenti à voto, vel an eo ipſo, quod ſic iuratur talis materia, etiã voueatur: aliqui enim auctores graues indicant, quoties materia iuramenti Religionis eſt, ac pietatis, iuramentum de illa factum, etiam ſi videatur ad hominem fieri, includere votum factum Deo, & obligationem eius. Ita ſentit Sot. lib. 8. de Iuſt. quæſt. 1. art. 9. ad 2. ipſemet verò prudenter addit limitationem, *Niſi aliud conſtat de intentione iurantis.* illam etiam ſententiam indicant alij, quos retuli capite præcedenti, & qui putant idem eſſe iudicium de diſpenſatione iuramenti facti in materia Religionis, & voti, quos infrà tractando de diſpenſatione iuramenti referemus.

6\. Reſolutio dubij.

Nihilominùs conſequẽter ad ea, quæ capite præcedenti notauimus, dicendũ eſt, in quacumque materia etiam Religioſa poſſe ſeparari obligationem iuramenti ab obligatione voti, ita vt ſicut hæc poſterior ſine illa inuenitur, ita etiam è contrario poſſit inueniri. Ita ſentiunt Ludouicus Lopes, Valentia & Sancius capite præcedenti allegati. Et probatur ex eodem principio, quia non minùs diſtinguuntur aſſertio, & promiſſio in tali materia, quàm in quacumque alia, ergo non minùs poſſunt per liberam hominis voluntatem ſeparari mutuò, ergo poteſt in tali materia fieri aſſertio iurata ſine pro-

Lud. Lop. Valent. Sancius.

A miſſione, ergo ex illa naſcetur obligatio iuramenti ſine obligatione voti. Secundò in materia pia, & apta ad votum, poteſt fieri promiſſio humana iurata ſine voto, ergo in eadem poterit fieri aſſertio humana iurata ſine voto. Conſequentia tenet à paritate rationis, & ex dictis in capite præcedenti eſt euidens. Antecedens autem eſt receptum ab omnibus, & bene declarat illud Soto d. lib. quæſt. 1. art. 9. ad 2. dicens, *ambiguam eſſe promiſſionem factam de dotanda virgine, vel alendo paupere, etiam ſi cum iuramento fiat, & ideo intentione promittentis diſcernendam eſſe: nam ſi promittat Deo, erit votum iuratum, ſi homini, & in gratiam eius, erit promiſſio humana iurata.* Circa eandem ergo materiam de ſe aptã B ad votum, poteſt cadere iuramentum in promiſſionem abſque voto, ergo & in puram aſſertionem. Tertiò, eſt ratio à priori, quia poteſt aſſertio de futuro etiam in his materiis proferri ſine ordine ad alterum, & ſine vlla obligatione, quæ ex vi talis aſſertionis inducatur, ergo ſi illa iuretur, inducetur obligatio iuramenti ſine obligatione voti. Exemplum optimum eſt ſupra inſinuatum, ſi confeſſor faciat pœnitentem iurare, ſe impleturum propoſitum reſtituendi, vel non intrandi talem domum, vbi habet occaſionem. Nam ille non vouet, quia id non intendit, nec enim confeſſor exigit votum (vt ſuppono) ſed iuramentum, nec ipſe plus facere vult, quàm confeſſor præcipiat. Alia exempla ponunt, citati Auctores, quæ infra C tractando de diſpenſatione iuramenti expendemus.

Ratio à priori.

Secundò verò addendum eſt, regulariter hæc iuramenta fieri cum admiſtione voti. Hoc intendunt Soto, & alij auctores, & conſtat ex vſu. Et ratio eſt, quia ordinariè iuramentum de futura aliqua actione præſtanda non fit ſine promiſſione, vt ſuprà lib. 1. viſum eſt: in his autem materiis ad pietatem, & religionem pertinentibus, promiſſio regulariter fit Deo, quia hæc eſt maximè proportionata talibus operibus, & ita eſt etiam frequentiùs intenta, promiſſio autem facta Deo, & votum idem ſunt. Quapropter ad diſcernendum, an ſit tantùm iuramentum, vel etiam votum, intentio iurantis potiſsimùm penſanda eſt, D quia hæc eſt, quæ diſcernit actionem. Quòd ſi ipſe non poſsit certò declarare intentionem ſuam, circumſtantiæ ſunt penſandæ, & occaſiones iurandi: nam ex illis ſæpe poterit diſcerni, an iurans intenderit tale opus intuitu diuini honoris, & cultus: vel ſolùm voluerit firmare voluntatem ſuam in illo propoſito, quod ex alia occaſione conceperat. Nam quando fit iſto poſteriori modo, eſt purum iuramentum; quando verò fit priori modo, eſt magnum ſignum promiſſionis, & voti ſimul cum iuramento. Quod ſi res fuerit dubia, ita vt ex particularibus circumſtantiis, ſeu occaſionibus iudicari non poſſit fuiſſe purum iuramentum, pro voto præſumendum eſt, vt omnes E dicunt, non quia in dubio ſemper præſumatur pro voto, hæc enim regula non eſt certa, vt infrà ſuo loco dicetur, ſed quia in tali actu, & materia ille eſt actus maxime proportionatus, & quem frequentiùs faciunt omnes, qui obligare ſe volunt: & ideò niſi aliunde conſtet de contraria intentione, credendum eſt fuiſſe factum ordinario modo, & ipſi materiæ magis proportionato.

7\. Regulariter iuramenta pia fiunt cũ admiſtione voti.

Quomodo diſcernendũ, votum à iuramento.

***

CAPVT

CAPVT III.

An obligatio iuramenti maior ſit, quàm obligatio voti.

1. D. Thom. Votum magis obligat, quàm iuramentum. Caiet. Soto. Aragon. Syluest.

HAnc quæſtionem proponit D. Thomas dicta quæſt. 89. art. 8. & reſpondet, magis obligare votum, quàm iuramentum. Et illius reſolutionem ſequitur ibi Caietanus, Soto, & Aragon. Syluester *Iuramentum* 4. quæſt. 5. *Votum* 2. quæſt. 20. & refertur Summ. confeſſo. libr. 1. tit. 8. quæſtion. 23. & tit. 9. quæſtion. 14. & communiter ibi ſentiunt Summiſtæ. Canoniſtæ autem ordinariè dicunt, votum, & iuramentũ paria iudicari, Abb. in capit. *Si verò* de Iur. Iur. & in cap. *Rurſus*, Qui Cleri. vel vouent. At verò pro contraria ſententia ſolet referri Maior 4. diſtinct. 38. vbi poſt quæſtionem 4. dub. 2. hoc tractat, & reprobat ſententiam D. Thomæ, tamen re vera non contradicit illi, nec rem ſatis explicat. Primò enim ſolum dicit maiorem eſſe obligationem iuramenti, quàm voti, quando iuramentum votum includit. Hoc autem D. Thomas non negat: ſed admittit in eodem art. ad 2. declarat tamen obligationem voti iurati, eſſe maiorem, quàm voti puri extenſiuè, quia per duas res immobiles firmitas habetur, nõ verò intenſiuè. Neq; plus probat ratio Maioris, qui ſic argumẽtatur, *Omnis ratio obligationis in voto, manet in iuramẽto: & additur aliquid aliud. &c.* Hęc enim propoſitio eſt vera in voto iurato, nõ verò in quolibet iuramẽto, vt ex dictis conſtat, & ita ex illa ſolùm poteſt concludi, votũ iuratũ extenſiuè magis obligare, quàm votum nudum. Et ſimiliter alia propoſito, quam ibi habet Maior, ſcilicet quod ſicut obſeruatio voti pertinet ad fidelitatem ad Deum, ita etiam obſeruatio iuramenti, hæc (inquam) propoſitio non eſt vera in omni iuramento, ſed in voto iurato habet locum, vt votum eſt, non ratione iuramenti. Neque ipſe Maior, videtur plus docere, cùm concludit, cæteris omnibus paribus, plus obligare iuramentum, quàm votum. Vnde reſpondendo ibidem ad argumentum, *Sed contra* D. Thomæ, ſcilicet, quia votum fit Deo, & iuramentum ſæpe fit homini, &c.

Mai. — Maior & D. Thomas cõciliantur.

Reſpondet, hoc non concludere, quia comparatio fit cum iuramento, quod fit Deo, vt de ingrediendo Religionem, *quemadmodum ſi illud vouerem.* Vnde planè concedit, votum factum Deo ſine iuramento, plus obligare promiſsione iurata facta homini: at hoc eſt, quod D. Thomas intendit, in re ergo non contradicit. Deficit autem quia non bene explicat D. Thomam, nec rem ipſam ſatis expendit: falſò etiam ſupponit, omne iuramentum, de re ſacra, includere votum, & ideo aliam comparationem hic neceſſariam omittit, de qua ſtatim dicam.

2. Medina. Nauar. Opinionem B. Thomæ & Medinæ Nauarrus conciliat.

Magis igitur propriè & directè cõtra D. Thomã opinatus eſt Medina lib. 5. de Continen. Sacer. cap. 22. & 23. qui etiam comparando iuramentum promiſſorium homini cum nudo voto, dicit maiorem eſſe obligationem iuramenti, licèt obligatio voti ſanctior ſit. Quod refert Nauarrus d.c. 12. n. 32. ipſe autem diſtinctione quadam conatur conciliare opiniones: triáque membra conſtituit. Primum eſt, ſi iuramentũ, & votum fiat intuitu honoris Dei, magis obligare iuramentũ, quã votũ. Secundum eſt, idẽ eſſe, ſi vtrũque fiat in vtilitatẽ proximi. Tertiũ, ſi votũ fiat in honorẽ Dei, & iuramẽtũ in vtilitatẽ proximi, magis obligare votũ, & hoc vltimũ putat intendere D. Thomã. Medinã verò ait

A rectè probare, firmiorẽ eſſe obligationẽ iuramẽti, quam voti, licet hæc ſanctior ſit, cùm per illam promittamus proximo, per hanc Deo. Videtur ergo quoad hoc, cedere rationibus Medinæ, & à priori ſententia recedere. Primum verò membrũ, quod ponit, ambiguum eſt, nam ſi intelligatur de iuramento ita facto in honorem Dei, vt votum includat, clarũ eſt in ſenſu explicato: ſi verò intelligatur de nudo iuramento cõparato cum nudo voto, ſic falſum eſt, & contra D. Thomam, vt ſtatim dicam. In ſecundo autem membro in primis non ſatis intelligitur, quomodo votum principaliùs fiat propter vtilitatem proximi, cùm de ratione illius ſit, vt principaliter, & directè fiat Deo, licèt fortaſſe ex parte operantis poſſit votũ imperari ex affe-
B ctu ad vtilitatem proximi. Tunc autem etiam eſt falſum, & contra D. Thomam, iuramentum magis obligare, vt oſtendam. Tertium autem membrum, licet fortaſſe verum ſit, non confert ad concordiam opinionum, nam illud eſt, quod Medina negat, de Maiore autem iam diximus, in eo non diſcordare. Hæc ergo diſtinctio, & concordia Nauarri omittenda eſt. Opinio autem Medinæ aliquibus doctis modernis placet.

3. Probatur Medinæ opinio.

Probatur autem primò, quia iuramentum ita obligat, vt eius fractio repugnet Deo contrariè, & quantùm eſt in ſe, aliquid illi imputet, quod naturæ eius repugnat, nempe, aut eſſe teſtem mendacij, aut eſſe infidelem in promiſſis: votum autem
C ita obligat, vt ſi non impleatur, licèt non reddatur Deo debitum, non tamen aliquid illi contrarium ipſi imputetur: ergo maior eſt obligatio iuramenti. Patet cõnſequentia, quia ſicut maior eſt iniuria, quæ fit cum poſitiua contumelia, vel læſione honoris alterius, quàm ſit omiſſio alicuius honoris debiti, ita maior eſt obligatio, quæ violari non poteſt ſine poſitiua contumelia, & inhonoratione, quàm quæ conſiſtit in nõ reddendo debito. Et hæc ratio eneruat fundamentum D. Thomæ, ſic enim colligit. Fractio voti eſt infidelitas ad Deum, quæ irreuerentiam inuoluit, iuramenti verò fractio ſolùm eſt irreuerentia quædam ſine infidelitate, ergo deterior eſt voti fractio: ergo, &
D voti obligatio eſt maior, Negatur enim prior cõſequentia, quia non ſunt cætera paria: nam irreuerentia periurij eſt longè maior, & includit quamdam grauem contumeliã in Deũ, (quia quãtùm eſt ex parte iurantis, fit Deus teſtis falſus) quæ ſuperat in malitia infidelitatem in promiſsionis Dèo factis. Item irreuerentia infidelitatis in fractione voti, vnica malitia eſt, nam tota ratio irreuerentiæ eſt infidelitatis, & ſimiliter in periurio irreuerentia falſitatis (vt ſic dicam) vnica eſt, quia irreuerentia periurij tota conſiſtit in hoc, quod Deus ſit mendax, vel infidelis, quantùm eſt ex parte iurantis, hoc autem fundamentum irreuerentiæ grauius multò apparet in periurio, quàm in infidelitate ad Deum propter rationem
E factam. Secundò argumentatur, quia votum factũ ex metu graui eſt inualidũ ad obligandũ, iuramentum autẽ obligat non obſtante metu, ergo ſignum eſt, faciliùs impediri obligationem voti quàm iuramenti; ergo ſignum eſt eſſe minus grauem voti obligationem. Simile argumentum poteſt fieri, quia faciliùs videtur diſpenſare in voto, quàm in iuramento, ergo minor eſt eius obligatio. Tertiò argumentantur alij, quia minor obligatio ſolet per maiorem firmari, ita enim promiſsio humana per iuramentum firmatur, ſed promiſsio etiam Deo facta ſolet per iuramentum confirmari, ergo

ergo ſignum eſt maiorem eſſe obligationem iuramenti, quàm voti.

Mihi diſtinguendum videtur inter iuramentum aſſertorium, & promiſſorium, quæ, vt dixi, in hoc differunt, quod aſſertorium non tam inducit, quàm ſupponit obligationem dicendi verum, & nullam aliam in futurum relinquit: iuramentum autem promiſſorium, vt tale eſt, imponit nouam obligationem. Et in hoc conuenit cum voto, quod nouam obligationem inducit, & vtrumque, ſcilicet, tam votum, quàm iuramentum promiſſorium in hoc genere effectus differunt à iuramento aſſertorio, vt ex dictis conſtat.

5.

1. Aſſertio. Maior eſt obligatio, quam ſupponit iuramentum aſſertorium, quàm voti obligatio.

Dico ergo primò: Obligatio, quam includit, ſeu ſupponit iuramentum aſſertorium, grauior eſt, quàm obligatio, quã votum inducit. In hac aſſertione ſentio cum poſteriori opinione, & credo non eſſe contra D. Thomam: nam de iuramento tantùm promiſſorio videtur locutus. Quærit enim, an maior ſit obligatio iuramenti, quàm voti, loquitur ergo de obligatione, quam vtrumque inducit: nam in articulo proximo præcedenti dixerat, obligationem proprie pertinere ad iuramẽtum promiſſorium, non ad aſſertorium.

Ratio fundamentalis aſſertionis.

Probatur ergo aſſertio ratione fundamentali poſterioris ſententiæ, quia obligatio non attribuendi Deo falſum, multò maior videtur, quàm obligatio reddendi Domino vota, quia prior eſt obligatio negatiua, vt ex forma præcepti conſtat. *Non aſſumes in vanum nomen Dei tui*, vel non peierabis: obligatque ad non inferendum Deo grauiſsimam iniuriam, & nocumentum, quantùm eſt ex parte iurantis, priuando Deum, quantùm eſt ex parte peierantis, prærogatiua primæ veritatis, & faciendo illum mendacem. Poſterior verò eſt obligatio affirmatiua, vt ex ipſa verborum forma apparet, *Reddes Domino vota tua*, obligátque ad reddendum Deo quoddam peculiare debitum, quod cernitur in implenda promiſſione ſub diuina auctoritate facta, ſicut etiam voti obſeruatio, & ad affirmatiuum præceptum ſpectat, vt infrà ſuo loco latiùs declarabitur, conſequenter ad non prætermittendam fidelitatem Deo debitam. Ex quo ſtatim apparet, maiorem eſſe priorem obligationem, & magis prauam eius transgreſsionem. Sicut maior eſt obligatio non furandi pecuniam alienam, quã reddendi promiſſam, & grauiùs delinquitur per iniuriam furandi, quàm per infidelitatem non dandi: ſicut etiam reſpectu regis grauiùs peccatur, directam, & poſitiuã iniuriam illi contrariam committendo, quàm non implendo promiſſionem illi factam. Imò etiam grauiùs peccatur, propria eius bona ſurripiendo, quàm tributa non ſoluendo.

6.

Reſponſio aliquorum.

Sed dicunt aliqui, eum, qui per Deum mendacium iurat, non facere Deum mendacem, neque id intendere, ſed ſolùm quadam interpretatione fingere Deum ignorantem, aut mendacem, id eſt, ita ſe gerere erga Deum, ac ſi ille mendax eſſet.

D. Thom.

Vnde D. Thomas. 2. 2. q. 13. art. 3. ad. 2. dicit, qui peierat, non inducere Deum, tamquam exiſtimans illum poſſe teſtificari mendacium, ſed tamquam ſperans, illum non teſtificaturum in tali re per aliquod euidens ſignum. Qui autem votum frangit, re vera negat debitum Deo, eſtque illi infidelis, & ideo dicunt, hanc eſſe maiorem irreuerentiam. Sed hoc non rectè dicitur, quia grauitas periurij ex affectu ſpectanda eſt, & ex practica operatione, non ex ſpeculatiua cognitione; vnde licet ſit verum, periurum non errare in fide, nec ſpeculatiuè putare Deum eſſe poſſe teſtem mendacij, tamen pra-

A ctìcè ita ſe gerit erga Deum, ac ſi Deus poſſet falſum teſtificari: & quantùm eſt in ſe, ad hoc illum inducit, etiamſi formaliter hoc non intendat, imò ſciat Deum non id facturum. Ille autem practicus contemptus ſufficit ad grauitatem maiorem in periurio, quàm ſit in fractione voti. Et patet, quia ſimilis interpretatiua voluntas ſufficit ad infinitam quamdam grauitatem cuiuſcumque peccati mortalis, quia practicè quis profitetur ſe conſtituere vltimum finem in creatura, & quantùm eſt in ſe, priuat Deum dignitate vltimi finis, ergo ſimilis affectus in præſenti ſufficit ad maiorem grauitatem. Item ille modus iniuriæ ſufficit, vt periurium in quacumque re minima ſit peccatum mor-

Periurium in quacumque re minima eſt peccatum mortale non debitum voti.

B tale, & tamen debitum voti non ſufficit, vt violatio eius, ſeu non ſolutio, aut infidelitas in parua materia ſit peccatum mortale, ergo magnum ſignũ eſt iniuriã periurij eſſe alterius, magiſq; repugnare dignitati Dei. Deniq; à poſteriori hoc perſuadetur ex cõmuni conſenſu omniũ hominũ, concipiunt enim falſum iuramentum, vt atrocius delictum, quàm fractionem voti, & ideò maiorem generat infamiam, grauioribúſque afficitur pœnis: vnde grauior in ſe cenſetur, ac ſecundum appretiationem, potiùs vitandum eſſe iuramentum falſum, quàm voti tranſgreſſionem, ſi per impoſſibile alterum eſſet ex neceſſitate committendum, ergo ſignum eſt, obligationem vitandi periurium eſſe maiorem.

7.

2. Aſſertio, Voti obligatio maior eſſe videtur, quã obligatio iuramenti promiſſorij.

C Dico ſecundò: Obligatio voti maior eſſe videtur, quàm obligatio iuramenti promiſſorij Hanc fuiſſe exiſtimo ſententiam D. Thomæ & veram eſſe, benéque probari ratione eius. Quia per votum fides directè datur Deo, per iuramentum autem promiſſorium, vt tale eſt, non fit obligatio ipſi Deo, ſed ſolùm adducitur Deus, vt teſtis promiſſionis, vel aſſertionis de aliquo actu futuro. Inter hos autem duos reſpectus prior videtur magis pertinere ad honorem Dei, quia magis directè illum reſpicit, vnde & ad diuinam auctoritatem, & reuerentiam magis ſpectat. Sed potiſſimùm hoc declaratur, quia illa peculiaris grauitas, quæ inuenitur in iuramento aſſertorio, & agnoſcitur in periurio illi contrario, non ita inuenitur in iuramento promiſ-

D ſorio. & in reliquis excellentius eſt votum, ergo excedit etiam in obligatione. Conſequentia videtur clara, & Minor ex dictis circa rationem D. Thomæ ſatis probari videtur. Maior autem in qua eſt tota difficultas declaratur in primis à poſteriori iuxta opinionem infrà libro tertio tractandam, quam probabiliorem exiſtimamus, ſcilicet, frangere iuramentum promiſſorium in materia leui non eſſe peccatum mortale in indiuiduo; & in hoc differre periurium in promiſſione à periurio in aſſertione, nam hoc in quocunque minimo mendacio eſt peccatum mortale valdè graue.

8.

Obligatio, quam inducit iuramentum promiſſorium, eſt minor quàm quæ in aſſertorio ſupponitur quæ ex voto naſcitur, eſt media.

Hinc ergo colligimus, longè minorem eſſe obligationem, quam inducit iuramentum promiſſo-

E rium, quam illam, quæ in aſſertorio ſupponitur: ac proinde poſſe obligationem voti eſſe mediam inter vtramque, minorem ſcilicet, quam in iuramento aſſertorio, & maiorẽ, quàm in promiſſorio. Colligimus deinde ex eodem iudicio, per violationem promiſſionis iuratæ non fieri Deum teſtem falſitatis, etiam interpretatiuè, & practicè, quia ſi hanc diuinam iniuriam includeret, non poſſet non eſſe peccatum mortale, in quocunque indiuiduo, & in materia etiã minima: ergo nõ eſt in tranſgreſſione iuramenti promiſſorij formaliter, ac per ſe talis iniuria diuina. Ergo è conuerſo iuramentum

promiſſo

promiſſorium non obligat quaſi impignorando (vt ſic dicã) diuinam veritatem, ita vt ſi promiſſio deficiat, videatur Deus factus mendacij teſtis, ſed ſolùm obligat tamquam præbendo ſpecialem auctoritatem, & firmitatem promiſsioni, quaſi per fideiuſsionem Dei. Et ideo ſi non impletur promiſsio, non fit Deus teſtis falſitatis, ſed irreuerenter tractatur, quandoquidem nulla habita ratione auctoritatis eius, verbum promiſſum ſub illius auctoritate, & præſentia, non impletur: hæc autem irreuerentia minor eſt, quàm infidelitas voti, vt per ſe clarum videtur ex dictis.

9. *Exemplo res fit clarior.* Poteſtque humano exemplo declarari, nam ſi quis pactum faceret cum Rege, vel faceret pactum cum alio æquali in præſentia Regis, ad dandam auctoritatem contractui, tamquam ſuſcepto à Rege ſub protectione ſua, certe per violationem vtriuſque pacti cenſeretur Rex contemni, ſed multò magis per fractionem pacti cum ipſomet initi (loquendo per ſe, & ex genere, vt loquimur) quia magis directè offenditur in eo perſona Regis, ſicut etiam maiores partes habet Rex in primo contractu, quam in ſecundo. Sic autem ſe habet Deus in voto, & iuramento promiſſorio, vt facile ex dictis patet. Vnde in illo etiam exemplo, non ſeruans pactum cũ alio factum ſub Regia auctoritate, non poteſt dici verè, ac propriè, quod induxerit Regem ad falſum teſtificandum, ſed ſolùm quod contempſerit auctoritatem, & protectionem Regis. *Teſtificatio veritatis in quo ſit.* Et ratio eſt, quia vt ſupra tetigi lib. 1. cap. 7. propria teſtificatio veritatis ſolùm eſt circa verba, quando proferuntur, & hæc in principio vera formaliter fuerunt, quando prolata ſunt, vt ſupponitur, quia ex animo implendi pactum dicta fuere: & quoad id habet iuramentum illud rationem aſſertorij, vt ibidem explicui. Poſtea verò ſolum manet obligatio ad faciendum, vt facta verbis conforment, & conſequenter ad cauendum, ne ſaltem materialiter falſa reddatur aſſertio de futuro priùs prolata, & iurata. Hæc autem obligatio non naſcitur ex teſtificatione Dei propriè dicta, quia hæc cadit in veritatem formalem, non in materialem per ſe loquendo, vt ibidem declaraui, ſed pertinet quaſi ad honorem Dei, & ad reuerentiam illius auctoritati debitam. Et ideo talis obligatio licet ex ſuo genere grauis ſit, non eſt tanta, quanta obligatio voti, & longè minor, quam obligatio aſſertorij iuramenti.

10. *Obiectio contra aſſertum.* Sed occurrit obiectio in lib. 1. cap. 7. facta quia ſequitur diuerſam eſſe ſpecie obligationem iuramenti aſſertorij, & promiſſorij, quod ſuprà ſimpliciter negatum eſt: ſequela patet, quia obligatio voti eſt quaſi media inter illa duo iuramenta, ergo oportet illa eſſe ſpecie diſtincta. *Reſponſio.* Reſpõdeo primo non eſſe improbabile conſequens. Secũdò reſpondetur, negando ſequelam, quia obligatio maior ex genere, poteſt eſſe minor in indiuiduo, vt per ſe notum eſt, nã etiã aliqua promiſsio humana in indiuiduo, vtpote de re maximi momenti, poteſt eſſe grauior, quàm obligatio voti de re leui, licet hæc ſit maior ex genere. Ergo condiuidendo totam obligationem iuramenti, in duo generalia membra, inæqualia in grauitate, intra eandem ſpeciem, poterit etiam intelligi, obligationem voti comparatam ad obligationẽ iuramenti, vt inuenitur in promiſſorio, eſſe minorem ex genere, quia in aſſertorio eſt obligatio iuramenti, quaſi in ſummo: & nihilominùs voti obligationem eſſe maiorem ex genere, quam obligationem iuramenti promiſſorij intra illius latitudinem ſiſtendo, quia in illo eſt obligatio iuramenti quaſi in inferiori gradu, ſcilicet materiali, & quaſi indiuiduo.

11. *Soluuntur rationes pro opinione Medinæ.* Ad argumenta ergo facta pro opinione Medinę, ſi inducantur contra ſecundã aſſertionẽ noſtrã, facile eſt reſpondere. *Ad primum argumentũ.* Ad primũ negatur aſſumptum, quoad iuramentum promiſſorium, nam per illius violationem non tribuitur Deo teſtimonium falſum, ſaltem formaliter, ſed reuerentia eius auctoritati debita contemnitur: & ad ſummum fit, vt materialiter fiat falſum, quod Deus verè teſtificatus fuerat, quæ non eſt iniuria ita repugnans veritati Dei. *Ad ſecundũ. Votum factum ex metu ex natura rei validum eſt.* Ad ſecundum reſpondetur, etiam votum factum ex metu, ex natura rei validum eſſe, ſed per Eccleſiam interdum eſſe, factum irritum, vt poſtea videbimus, quod idem potuiſſet facere in iuramẽto promiſſorio. Quod ſi fortè non fecit, non inde poteſt colligi maior, vel minor obligatio, vt per ſe conſtat: nã potuit Eccleſia moueri ex aliis rationibus, vt quòd Deus non vult acceptare coactam promiſſionẽ, vel quod aliquod maius periculum animæ in talibus votis inueniatur, vel quid ſimile. Sic enim non omnia vota metu facta Eccleſia irritat, licèt non minùs obligarent de ſe illa, quæ irritat, quàm quæ non irritat; imò interdum magis ratione modi, vt ſolemne, quàm ſimplex, & cæt. Quòd autem facilior ſit diſpenſatio voti, quã iuramenti promiſſorij gratis aſſumitur, (de quo infrà) & non facit ad rem, quia poteſt id prouenire ex maiori cauſa, non ex minori obligatione: iuramentum autem aſſertorium in vtroque excedit, quia propter nullum metum licere poteſt, nec diſpenſatio in illud cadit.

11. *Ad tertium.* Ad tertium ſatis reſpondet D. Thomas iuramẽtum addi voto, non vt addatur maior obligatio ſed vt multiplicentur vincula. *In voto irrito duæ ſunt obligationes* Vnde ſentit (& meritò) in voto iurato eſſe duas obligationes ſpecie diuerſas, vt ſuprà declaraui: & præciſè comparando illas inter ſe, vt circa eandem voti materiam coniunguntur, ſemper obligationem voti eſſe maiorem, quod conſequenter loquendo ita neceſſariò dicendum eſt. *In quo conueniunt votum iuratũ, & promiſſio parata, & in quo differãt.* Vnde quoad hoc partim conuenit votum iuramentum cum promiſſione ad hominem iurata, partim differt, conueniunt quidem, quia in vtroque eſt duplex obligatio diuerſæ rationis: vnde vtrumque excedit (ſaltem extenſiuè) obligationem puri voti, vel puræ promiſſionis, vel etiam puri iuramenti, vt per ſe conſtat. Differunt autem, quia promiſſio humana iurata, etiamſi duplex habeat vinculum, non adæquatur intenſiuè vni obligationi puri voti ex genere ſuo, quia duo inferiora diuerſarum rationum non faciunt, vnũm intenſiuè maius: votum autem iuratum ex parte voti habet intenſiuam æqualitatem, & ideo ſimpliciter dici poteſt magis obligare. *Dubium.* An verò ſecundum moralem æſtimationem duplex obligatio humanæ promiſsionis iuratæ cenſeri poſsit æqualis obligationi voti, controuerti poteſt? *Solutio.* Conſequenter autem dicendum videtur ex genere non æquari, tamen in indiuiduo poſſe interdum præferri, & vtrumque ſatis conſtat ex dictis.

12. Ad argumenta verò aliorum Doctorum, qui indiſtinctè præferunt obigationem voti obligationi iuramenti, etiam aſſertorij (vt ſignificãt) non oportet reſpondere, quia quoad eam partem ſufficienter ſatisfactum illis eſt probando noſtram primam aſſertionem, & in argumentis factis pro opinione contraria præſertim in primo.

CAPVT

CAPVT IIII.

Vtrum ex iuramento promiſſorio acquiratur obligatio alteri, cui ſit promiſsio, vel ſoli Deo?

1. Diximus ex iuramento pomiſſorio oriri obligationem, obligatio autem ex ſe dicit ordinem ad alterum, & ideò explicandum eſt, ad quem dicat reſpectum hæc obligatio: nam ex hoc principio pendere poſſunt multa, quæ de modo implendi, vel exigendi hanc obligationem, vel de illius duratione, & aliis proprietatibus eius in ſequentibus inueſtigabimus. Eſt autem manifeſtum ex dictis obligationem iuramenti promiſſorij directè, & principaliter eſſe reſpectu Dei. Probatur primò, quia formaliter, ac per ſe eſt obligatio religionis, Religio autem per ſe primò reddit debitum Deo, ergo obligatio iuramenti per ſe primò eſt ad Deum. Secundo probatur ex illo Matth. 5. *Reddes autem Domino iuramenta tua*, iuxta probabilem ſenſum ſupra tractatum, quod Deo redduntur iuramenta, quia in eorum obſeruatione diuino honori conſulitur. Cui conſonat illud Exod. 20. *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*, & tota ratio redditur ex reuerentia debita nomini Dei. Vnde Leuit. 19. additur: *Nec pollues nomen Dei tui.* Tertiò ita etiam loquuntur Canonica Iura, cap. *Debitores*, de Iur. iur. ibi: *Cogendi ſunt Domino reddere iuramentum.* Ex quibus verbis Panormitanus ibi colligit, quòd iuramentum principaliter dirigitur in Deum, & ei acquiritur principalis obligatio, licèt effectus concernat vtilitatem priuatam. Quartò eſt optima ratio, quia hæc obligatio ad Deum, eſt inſeparabilis à iuramento, & omnis alia eſt ſeparabilis ab illo, vt ſtatim declarabitur, ergo ſignum eſt, hanc eſſe quaſi primariam, & maxime intrinſecè, ac per ſe conuenientem iuramento. Contra hanc aſſertionem videntur ſentire Caietanus d.ar.7. circa ad 3. & Sotus ibid. q. 1. ad 3. ſed immeritò, & contra D.Thomam, vt ſtatim oſtendam.

Obligationẽ iuramenti promiſſorij præcipuè eſſe reſpectu Dei.

Matt.5.

Exod.20.

Leuit.19.

Cap. Debitores.

Panorm.

Soto.

2. Secundò eſt mihi certum, quando iuramentum non coniungitur cum promiſſione humana, non inducere obligationem ad alterum, niſi ad Deum, loquor autem de humana promiſsione, quia ſi coniungatur cum diuina, licèt habeat aliam obligationem coniunctam, illa non eſt niſi ad Deum, quia eſt voti obligatio. Et de illa verum etiã eſt, nõ induci à iuramẽto, vt iuramentũ eſt, ſed à voto, cui adhæret, cuius obligationem nec intenſiue auget, vt diximus cum D.Thoma, ſed extenſiuè addendo aliam obligationem. Poteſt autem (vt etiam dixi) iuramentum non habere coniunctum votum, nec etiam promiſsionem humanam, etiamſi effectus eius humanam concernat vtilitatem, quod contingit, quando illa vtilitas, ſeu opus illam inducens, non promittitur, ſed aſſeritur, & veritas aſſertionis iuratur. Tunc ergo dicimus iuramentum non inducere obligationem, reſpectu hominis, cuius intereſt obſeruatio iuramenti, ſed tantum reſpectu Dei. Probatur, quia obligatio ad hominem, vel eſt iuſtitiæ, aut fidelitatis (aliæ enim obligationes charitatis, gratitudinis, aut ſimiles non poſſunt ad præſentem materiam adaptari, vt per ſe conſtat) ſed neutra illarum tunc inducitur, quia nec intercedit ibi pactum, quo ſolet induci obligatio iuſtitiæ, nec promiſsio, qua poteſt induci obligatio fidelitatis; ergo ſola ſupereſt ibi obligatio religionis. At hæc obligatio non eſt ad hominem, ſed

Iuramentum quando non coniungitur cum promiſſione humana, non inducit obligationem ad alterum niſi ad Deũ.

Obligatio ad hominẽ vel eſt ſolius iuſtitiæ vel fidelitatis.

Cap. Debitores.

A ad Deum, ergo. Et hoc ipſum inſinuatur in d. cap. *Debitores*, nam ibi promiſsio, vel non fuerat, vel fuerat inualida, & ideo ſolùm per reſpectum ad Deum imponitur neceſsitas implendi iuramentum, vt poſtea explicabimus. Et confirmatur, quia non implens tale iuramentum, ſolùm Deum offendit, & non hominem, quia ſolùm contra Religionem peccat: ergo. Ex hac verò aſſertione duæ graues quæſtiones oriuntur. Vna eſt, an idem ſit, quoties promiſsio quidem intercedit, ſed talis, vt valida non fuiſſet, ſi abſque iuramento fieret? Alia eſt, an tunc detur actio alteri, in cuius vtilitatem iuramentum redundat, vt poſſit petere, quod iuratum eſt? Quæ quæſtiones magis ad Iuriſtas pertinent, ſed nihilominùs aliquid
B de illis in ſequentibus attingemus.

Dico tertiò, ex iuramento promiſſorio propriiſsimè dicto, id eſt, quod fit per humanam, ac veram promiſsionem iuratam, naſcitur obligatio non tantùm Deo, ſed etiam homini, cui iuramentum exhibetur, per ſe loquendo, id eſt, niſi aliunde impediatur obligatio, de quibus impedimentis infrà eſt dicendum. Aſſertio hæc intelligitur de toto illo actu promittendi cum iuramento, non diſtinguendo nunc, vnde, aut quomodo oriatur hæc obligatio. Et ſic eſt manifeſta, quia illa promiſsio directè fit homini, non Deo, vt ſupponitur, ergo directè producit obligationem reſpectu hominis. Item promiſsio illa ſecluſo iuramento, induceret obligationem reſpe-
C ctu hominis, vel iuſtitiæ, vel fidelitatis (iuxta varias ſententias, vel iuxta varios modos promiſſionum) iuramentum autem non tollit hanc obligationem, imò potiùs illam veſtit, ac confirmat, nam hic eſt finis, & effectus iuramenti, vt conſtat, ergo à fortiori iurata promiſsio parit obligationem ei, cui fit promiſsio. 3.

3. Aſſertio. Ex iuramento promiſſorio naſcitur obligatio nõ tãtum Deo, ſed etiam homini.

Cur obligetur homo per iuramentum propriè promiſſoriũ.

Et ex his colligitur rectè dixiſſe D. Thomam d. ar. 7. ad 3. in iuramento promiſſorio duplicem eſſe obligationẽ vnam homini, alterã Deo. Quem textum ſatis per ſe clarum ſine cauſa euertunt Caietan. & Sotus ſupra, dicentes, in illo actu tantũ eſſe vnã obligationẽ ad hominẽ, ſed illam niti duobus titulis, illoſque duos actus à D.Thoma vocari. Sed
D hoc in primis reddit impropriam, ne dicam falſam propoſitionem D. Thomæ. Deinde ipſe D. Thomas ita declarat duas illas obligationes, vt dicat, interdum vnam tollit manẽte alia, quomodo ergo potuit intelligere non eſſe diſtinctas? Præterea vna eſt obligatio pertinens ad iuſtitiam humanam, alia ad religionem, ſunt ergo duæ ſpecie diſtinctæ. Vnde qui frangit fidem homini datam, & iuratam, duo peccata, ſeu duas malitias ſpecie diſtinctas committit, ergo duas frangit obligationes. Denique hæc eſt communis ſententia, & neceſſaria ad progreſſum huius materiæ, vt videbimus. 4.

Sed obiiciunt per hoc iuramentum promiſſorium, non fit promiſsio Deo, ergo nulla eſt ſpecialis obligatio ad Deum. Reſpondetur, negando conſequẽtiã, quia non tãtũ vno modo obligamur
E Deo. Imò in voto iurato (vt patet ex capite præcedenti) eſt duplex obligatio ad eundem Deum: vna fidelitatis, quæ dici poteſt eſſe ad Deum, vt creditorem, alia dici poteſt reuerẽtiæ, quæ reſpicit Deũ, vt fideiuſſorẽ, ſeu teſtẽ, & hæc inuenitur in iuramẽto promiſſorio homini. Sed vrgent, quia ſequitur non poſſe hominẽ relaxare obligationẽ iuramenti, quæ eſt ad Deũ, ſed ſolum ſuũ debitum. Reſpondetur, negando conſequentiam, quia iuramenti obligatio includit voluntatẽ eius, in cuius vtilitatem fit 5.

Per iuramentum promiſſoriũ fit promiſsio Dei.

promiſsio tamquam neceſſariam conditionem, vt in ſequentibus videbimus.

Dico quartò, quamuis iuramentum promiſſorium augeat extenſiuè obligationem ſimplicis promiſsionis, addendo illi nouam obligationem, & dici poſsit augere intenſiuè, quatenus obligatio, quam iuramentum addit, eſt altior, quam eſſet ex vi promiſsionis humanæ, nihilominùs obligatio, quæ reſpectu hominis ex tali actione naſcitur, eiuſdem ſpeciei eſt cum obligatione, quæ ex tali promiſsione naſceretur, non affecta iuramento, quamuis in indiuiduo cenſenda ſit grauior in ſua ſpecie, propter talem circumſtantiam. Probo ſingula, & prima quidem pars de augmento extenſiuo nota eſt ex his, quæ diximus de voto iurato, nam ſi in illo eſt duplex obligatio, licet vtraque reſpiciat Deum, multò magis erit in promiſsione iurata facta homini, cùm ad diuerſas perſonas terminentur obligationes, & ſub eiſdem diuerſis rationibus creditoris hominis, vel teſtificantis Dei. Item promiſsio illa per ſe habet ſuam obligationem, quæ non pertinet ad religionem, & illa non deſtruitur per ſuperueniens iuramentum, quod addit obligationem religionis: ergo augetur illa obligatio per additionem alterius diſtinctæ ſpeciei, & hoc eſt augeri extenſiuè.

Obligatio quæ ex promiſſione naſcitur eſt eiuſdem ſpeciei cum promiſſione non affecta iuramẽto.

6. Addimus verò poſſe hoc augmentum vocari etiam intenſiuum, quia comparando obligationem promiſsionis cum obligatione, quam addit iuramentum, hæc maior eſt, in quo differt votum iuratum à promiſsione humana iurata, & ratio eſt, quia promiſsio voti continetur ſub eadem virtute cum obligatione iuramenti, & intra illam reſpicit Deum magis directè, & altiori modo, quam iuramentum promiſſorium. Promiſsio autem humana pertinet ad inferiorem virtutem, ſcilicet, vel ad iuſtitiam, vel ad fidelitatem, & ideo inferioris ordinis eſt. Quod intelligitur ex genere ſuo, & ita eſt res clara. Addimus præterea in vltima parte aſſertionis, veriſimile eſſe ipſam obligationem promiſsionis humanæ, ex concomitantia iuramenti, vltra dictum augmentum extenſiuum, augeri etiam in ſe accidentaliter, & quaſi intenſiuè intra propriam ſpeciem. Sicut dicere poſſumus furtum factum in Eccleſia, non ſolùm eſſe maius per additionem malitiæ ſacrilegij, ſed etiam in ſua ſpecie eſſe grauioris malitiæ, quia talis circumſtantia poteſt ad hoc operari ex generali ratione prauæ circumſtantiæ, vel quia auget contemptum, & voluntatem: ita ergo obligatio vt eſt à promiſsione, eſt maior, quia vel maiori conſideratione, & voluntate fieri videtur, vel certè, quia per ſolam coniunctionem cum iuramento moraliter in ſe creſcit, ſicut genus coniunctum cũ differentia ſpecifica excellentiori, etiam in propriis perfici ſolet. Hoc autem augmentum nullum habet moralem effectum, (vel in ordine ad ſolutionem, aut reſtitutionem, vel in ordine ad confeſſionem) qui ex tali augmento naſcatur, & ideò non multùm refert ad humanum iudicium, in diuino autem ſuam pœnam habebit.

7. Hac ergo ratione dicimus in tertia parte aſſertionis, promiſsionis humanæ obligationem non ita augeri per ſuperadditum iuramentum, vt in ſe augeatur intenſiuè eſſentialiter, ſeu quod idem eſt, vt ab vna ſpecie ad aliam meliorem transferatur. Probatur primò ratione generali, quia in actibus moralibus circumſtantia addens nouam ſpeciem bonitatis, vel malitiæ moralis priori actui, non mutat priorem ſpeciem, ſed

Probatur ratione generali.

A addit nouam, vt votum de eleemoſyna facienda addit actui debitum religionis, ſed non immutat, neque auget in alia ſpecie debitum miſericordiæ: vel bonitatem eius, & è conuerſo frangere tale votum, præter malitiam religionis non habet ſpecialem malitiam contra miſericordiam, ſi omiſſa eleemoſyna non erat aliàs debita ex præcepto miſericordiæ: vel ſi erat malitia contra illud debitum, manebit in eadem ſpecie coniuncta cum altera: idemque inuenitur in omnibus ſimilibus. Ita ergo eſt in præſenti, nam eſt eadem ratio. Vnde hoc etiam fundari poteſt in ſecunda aſſertione poſita. Nam ſi iuramentum non cadit in propriam promiſsionem, ſed in ſimplicem aſſertionem, non inducit obligationem promiſsionis, B ſed ſolius iuramenti, quia non mutat aſſertionem in promiſsionem. Si verò iuramentum cadit in ſimplicem promiſsionem fidelitatis ex intentione promittentis, non trãsfert illam in promiſsionem iuſtitiæ, quia non eſt vnde iuramentum habeat hanc vim, ergo ſimili ratione non auget iuramentum ſpecificè, vel immutat ſpeciem obligationis ad hominem, quæ ineſt promiſsioni, quam confirmat.

Ratio verò omnium eſt, vel quia tunc iuramentum comparatur ad promiſsionem, quam confirmat, tamquam forma ad materiam, quæ non corrumpit illam, nec ſubſtantialiter tranſmutat, vel tamquam accidens ad ſubiectum, quod perficit. 8.
C Vel quia, circumſtantia addens ſpeciem accidentalem, ideò non mutat ſpeciem ſubſtantialem actus, quia non deſtruit obiectum eius, ſed illi addit habitudinem ad nouum finem, vel aliquid ſimile; iuramentum autem ſe habet ad actum, cui adiungitur, & ad intrinſecam obligationem eius, ſicut circumſtantia accidentalis nouam addens ſpeciem, quæ non deſtruit obiectum proprium actus ſubſtracti: vel denique quia obligatio promiſsionis pendet ex intentione promittentis determinantis ſpeciem obligationis, quia poteſt etiam determinare materiam, & modum promiſsionis, obligatio autem iuramenti non pendet ex intentione iurantis, niſi quatenus illi eſt libera intentio iurandi, poſita autem intentione iurandi: naturaliter D ſequitur obligatio, quæ ſemper eſt vna, & eiuſdem rationis. Vnde ſicut non eſt in arbitrio iurantis variare illam obligationem, quam iuramentum natura ſua inducit: ita non poteſt iuramentum mutare, vel variare propriam obligationem promiſsionis, vltra intentionem iurantis. Et hęc omnia ſunt conſentanea illi principio, quod iuramentum ſequitur naturam actus, cui adiungitur, de quo infrà dicendum eſt.

Iuramentum ſequitur naturam actus cui adiungitur.

Neque contra hanc doctrinam inuenio rationem probabilem dubitandi in his, quæ ad conſſcientiam, vel ad ius diuinum, ſeu naturale pertinere poſſunt: Neque etiam inuenio auctorem contrarium ſentientem in terminis: imò principia, in quibus hæc doctrina fundatur, ab omnibus recipiuntur, vt in ſuperioribus capitibus tactum eſt, E & magis in ſequentibus videbimus. Iterum verò inculcantur in hac vltima parte duæ difficultates ſuprà tactæ. Nam ex illa ſequitur, non poſſe iuramentum facere, vt valida ſit promiſsio, quæ aliàs ſine iuramento eſſet inualida, quia aliàs adderet obligationem in alia ſpecie, cùm tamen non omnes admittant illud conſequens. Item ſequitur promiſsionem iuratam non magis dare actionem, quàm non iuratam, quia non magis dat ius iuſtitiæ, ſed ſolius Religionis: conſequens autem non 9.

Iuramentum nõ poteſt facere, vt valida ſit promiſſio quæ aliàs eſſet inualida.

non videtur communiter receptum. Sed hæ duæ A difficultates pendent maxime ex iure poſitiuo, & ita ſupponunt aliqua principia in ſequentibus tractanda, grauemque continent materiam, & ideo melius, & diſtinctius inferiùs tractabuntur, quantùm ad nos pertinent, nam hæc dubia, præſertim poſterius Iuris peritorum, propria ſunt.

CAPVT V.

Vtrum ſolum iuramentum promiſſorium factum per verum Deum inducat obligationem?

1. **Conditiones requiſitæ ad obligationẽ iuramẽti promiſſorij.**

Diximus de ſubſtantia & natura obligationis, quæ ex hoc iuramento naſcitur, nunc explicare neceſſe eſt, quæ conditiones neceſſariæ ſint, vt talis obligatio contrahatur. Tria verò B in iuramento concurrunt, ex quibus poſſunt hæ conditiones requiri, aut poſtulari, ſcilicet is, per quem iuratur, & is, qui iurat, & materia circa quam iurat, ad quam reduco modos omnes iurandi, qui ex parte illius conſiderari poſſunt, vt iurare abſolutè, vel ſub conditione, propter bonum, vel malum finem, rem turpem, vel honeſtam, & ſimilia. Poſſet quartò addi is, cui iuratur, ſeu in cuius vtilitatem iuratur: verumtamen hæc circumſtantia non ſemper neceſſaria eſt ex vi iuramenti, quia poteſt cadere in abſolutam aſſertionem de actu futuro, vt ſuprà explicatum eſt, & quando concurrit, quod frequentiùs accidit, non ſpectat ad iuramentum, niſi ratione materiæ, quæ eſt promiſſio tali perſonæ facta, vel aſſertio in eius vtilitatem, aut honorem redundans, & ideo meritò poteſt ſub materia huius iuramenti comprehendi, & ita cum illa explicabitur, præcipuè verò illam declarabimus tractando de modis, quibus hæc obligatio auferri poteſt: ibi enim neceſſariò dicendum eſt quomodo, & quantùm pendeat hæc obligatio ab eo, cui fit promiſſio. In hoc ergo capite dicam de requiſitis ad hunc effectum ex parte eius per quem iuratur: quia & eſt tota radix huius obligationis, & breuiter expediri poteſt.

2. **Iuramentum promiſſoriũ explicitè factum per verum Deum obligãdi vim habere.**

Primò ergo certum eſt, illud iuramentum promiſſorium maximè habere vim obligandi, quod per verum Deum explicitè præſtatur. Probatur ex dictis in capit. 1. huius libri, vbi probauimus hoc D iuramentum inducere obligationem, & omnia, quæ adduximus ſumuntur ex diuina auctoritate, & reuerentia illi debita, ergo maximè locum habent, quando verus Deus explicitè nominatur.

Aduertendũ. Solùm poteſt aduerti (quia in ſuperiori libro capit. 7. varias formas poſuimus aſſumendi explicitè nomen Dei ad iurandum) in his, quæ claræ ſunt, & indubitatæ, nullam oriri quæſtionem: poſſe autem moueri de his, quæ ambiguæ ſunt, vt promitto coram Deo, in præſentia Dei, & ſimilibus, ſed in hoc dicendum eſt, aut dubium moueri in conſcientia, vel in exteriori foro. In priori foro ſtandum eſt intentioni iurantis, nam ab illa pendet obligatio, vt mox dicemus. Aut ergo ille eſt certus non habuiſſe intentionem iu- E randi, & tunc etiam poteſt eſſe certus non teneri, aut è contrario certus eſt habuiſſe illam intentionem, & conſequenter erit certus de obligatione in conſcientia, etiã ſi ab illo, cui promiſit, conuinci non poſſit. Aut eſt dubius de ſua intentione, & ſuccedit quæſtio de iuramento dubio, quam infrà tractabimus. In exteriori autem foro ex communi vſu verborum iudicium ſumitur, conſiderarique debent circumſtantiæ, & cæteris paribus pro iuramento præſumitur, de quo infrà non nihil dicemus.

3. **Iuramentum promiſſoriũ implicitè factum per verum Deũ obligare.**

Secundò certum eſt, iuramentum factum per verum Deum implicitè nominatum in aliqua creatura, inducere obligationem religionis, & eiuſdem rationis cum iuramento explicito Dei Aſſertio eſt certa, quia illud eſt verum iuramentum per Deum, eiuſdem ſpeciei cum iuramento explicito, ergo inducit eandem obligationem, maiorem fortaſſe, vel minorem in indiuiduo, eiuſdem tamẽ ſpeciei. Et hoc etiam conuincit locus Matth. *Matt. 5.* 5. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, non peierabis, reddes autem Domino iuramenta tua*: nam vt interpretes ibi, & Theologi docent, ex illo præcepto inferebant Iudæi, non eſſe peccatum iurare per creaturas, etiam peierando: & hunc errorem præcipuè ibi Chriſtus reprobat. Et ita poſſet verificari, quod cum Hieronymo dicit Innocen. III. in *Innoc. 3.* cap. *Et ſi Chriſtus*, prohibuiſſe Chriſtum ibi iurare per creaturas, vtique ad libitum, & ſine debita reuerentia, ac veritate: non quia hoc nõ ſit multò magis prohibitum in iuramentis per Deum factis, ſed quia in hoc non errabant Iudæi, ſed ſolùm in iuramentis per creaturas, & ideò ſubiungit ibidem Innocentius: *Et quamuis non ſit per creaturam iurandum* (vtique frequenter, vel ſine cauſa) *ſi tamen iuretur per creaturam, ſeruandum eſt quidem, dummodo ſit licitum, quod iuratur, quia teſte veritate, qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum.* quibus verbis noſtram aſſertionem defendit, eamque, & rationem eius ex verbis Chriſti C Domini colligit. Nam iurare falſum per creaturas, periurium eſt ex Chriſti ſententia, & ratione: ergo, & non implere promiſſum ſic iuratum periurium eſt: ergo tale iuramentum obligat ad ſui obſeruationem.

4. **Dubium. An promiſſio facta per falſos Deos obligationẽ relinquat.**

His ergo certis exiſtentibus dubium ſupereſt, an promiſſio facta ſub iuramento per falſos deos obligationem aliquam relinquat? Et ratio dubitandi eſt, quia diximus ſuprà libr. 1. capit. 5. iuramentum per falſos deos, non eſſe iuramentum, ſed quod non eſt, non poteſt obligationem inducere, ergo. In contrarium tamen eſt, Auguſt. epiſt. 154. ad Publicol. & refertur in cap. *Mouet*, *Auguſt.* 22. q. 1. vbi ſentit, eum, qui per falſos deos iurat ſe fidem ſeruaturum, & illam non ſeruat, bis peccare, quia, & fidem, & iuramentum frangit, ergo ſupponit illud iuramentum obligare. Et confirmatur, quia iurans mendacium aſſertorium per falſos Deos, periurus eſt, ergo & frangens ſimile iuramentum promiſſorium periurus eſt, ergo obligatur iuramento. Confirmatur ſecundò ex illo Cicer. lib. 3. de Officiis: *Nullum vinculum ad ſtringendam fidem iureiurando maiores eſſe voluerunt*: & tamen ille, & Gentiles omnes loquebantur de Iureiurando per ſuos deos, qui falſi erant. *Cicero.*

5. Propter hæc poſteriora argumenta videtur certum, iuramentum hoc per falſos deos, factum cum intentione iurandi, vt ſupponitur, inducere obligationem. Quod ſupponunt Theologi in 3. d. 39. vbi latè Bonauentura artic. 1. q. 3. Antoninus 2. p. tit. 10. c. 4. in princip. Innocen. Panorm. & alij in cap. *Etſi Chriſtus*, de Iureiurand. Alexander in lege 3. §. *Iurari*, ff. de Iureiur. Selua de Iuramento q. 1. in fine. Sylueſter cum Raymund. verb. *Iuramentum*, 4. q. 4. Sed in modo explicandi non eſt tanta conſenſio. Canoniſtæ ſignificant, ideo idololatriæ iuramentum obligare, quia illud eſt verum iuramentum, nam ad hoc ſufficit, quòd verè procedat ex intentione iurandi, quamuis ex errore illa intentio applicetur ad falſum Deum. Vnde addunt

Bonau. Anton. Innocent. Panor. Alex. Selua. Syluest. Abbas.

Innoc. ſuprà, & Abbas n. 13. etiam Chriſtianum A iurantem per falſos deos teneri ad implendum iuramentum. Sed hæc ſententia falſa eſt, vt communicit ratio in principio facta, cum aliis ſuprà adductis libr. 1. cap. 5. Nam vbi non interponitur veritas infallibilis, non poteſt eſſe verum iuramentum, & ex dicendis ampliùs conſtabit. Vnde cum D. Thomas 2.2. q. 98. ar. 1. ad 1. vocat illud *peruerſum iuramentum*, non exiſtimat eſſe verum iuramentum, ſed tantùm putatum. Alij ergo dicunt iuramentum illud obligare ratione fœderis, & pacti, ac fidei humanæ, eſto non obliget ratione iuramenti: tenet Turrecremata in d. capit. *Mouet*, art. 1. & ſentit Anton. ſuprà. Sed non ſatisfaciunt Auguſtino, qui dicit, bis peccare, ſcilicet, frangendo fidē, & peierando. Dicent fortaſſe, Auguſtinum non dicere bis peccare, peierando, & frangendo fidem, ſed iurando per falſos deos, & poſtea non ſeruando fidem. Sed cōtrà, quia ſi hoc verum eſſet, fruſtra poſtularetur iuramentum ab idololatra, & ita peccaret, qui illud poſtularet, quia ſine fructu offerret alteri occaſionem peccandi. Hoc autem eſt contra Auguſtinum ibidem, & contra conſuetudinem omnium fidelium, qui pacta faciunt cum Gentilibus, & eorum iuramentis licitè vtuntur, vt etiam ex ſacra Scriptura Geneſ. 26. & 31. Auguſtinus ibi colligit.

Vbi non interponitur veritas infallibilis nō poteſt eſſe verū iuramētum. D. *Thom.*

Turrecre. *Anton.*

Auguſt.

6\. Soto. Solutio ſuperioris dubij. *Couar.*

Melius ergo Soto d. lib. 8. de Iuſtitia, q. 2. art. 3. reſpondet, iuramentum per falſos deos, re ipſa, & vi ſua non obligare, ex conſcientia autem erronea iurantis obligare iurantem, & in re idem tenet Couarruuias ſuprà p. 1. §. 10. n. 10. verb. *Ego ſane*, & ſufficienter probatur primo ratione in principio facta, quia iuramentum illud non eſt iuramentum re vera, ſed natura ſua eſt nullum, & inualidum, ergo nullum per ſe poteſt vinculum inducere. Item illud iuramentum non pertinet ad veri Dei honorem, ergo eius violatio non eſt contra honorem veri Dei, ergo non habet, vnde poſſit per ſe obligare. Item obligatio iuramenti eſt ex virtute religionis, ille autem actus nihil habet à vera religione, ergo nec obligationem habet. Poſterior pars ſufficiēter probatur omnibus rationibus factis, & vſu talium iuramentorum, non enim fruſtra fiunt. Et omnes leges Ciuiles, & dicta Philoſophorum Gentilium, oſtendunt iure Gentium, quamtumuis infidelium, receptum ſemper fuiſſe, vt hæc iuramenta obligationem intelligerentur inducere longè maiorem, quā ſola fides humana poſſit imponere. Cùm ergo oſtenſum ſit, tale iuramentum per ſe non obligare, neceſſe eſt, vt ſaltem ex conſcientia erronea obliget. Ratio vero à priori eſt, quia conſcientia erronea habet vim obligandi ſub ea ratione ſub qua concipitur, vt eſt notum principium in Theologia de quo 1. 2. q. 19. In hoc autem iuramento interuenit conſcientia erronea, qua illud putatur verum, ſeu validum iuramentum pertinens ad honorem Dei putati veri, & ad honeſtatem Religionis putatam veram, ex his ergo principiis ſequitur, vt talis conſcientia dictet tale iuramentum obligare, & conſequenter, quòd obliget ex conſcientia erronea.

Conſcientia erroneā habet vim obligandi. Ratio à priori.

7\. Infideles cōuerſi non tenētur ad ſua iuramenta.

Vnde ſequitur primò, ſi infideles conuertantur ad fidem, & intelligant falſitatem ſuorum deorum, conſequenter non obligari iuramento huiuſmodi. Probatur, quia conſcientia erronea depulſa, ceſſat obligatio ex illa ſola proueniens, ſed adueniēte luce fidei depellitur illa conſcientia erronea, quia deſtructum eſt fundamentum eius, & eo ipſo conſtat homini illud non fuiſſe ſolidum iuramentum, neque ex vera Religione profectum, ergo ceſſat etiam obligatio talis iuramenti. Sed quæres, an pacta, & fœdera, quæ tali iuramento firmabantur, firma, & inconcuſſa maneant? Reſpondeo, ſi erant de rebus licitis, & quæ ſine præiudicio fidei, & religionis Chriſtianæ ſeruari poſſunt, manere firma quoad obligationem iuſtitiæ, vel fidelitatis humanæ, quæ in eis abſque iuramento ineſſe poterat, quia illa obligatio non erat ex conſcientia erronea, ſed ex vera lege naturali. amiſiſſe tamen ſingularem illam firmitatem, quam ex religione iuramenti participabant, quia illa tota conſiſtebat in obligatione iurantis, quæ ſublata fuit. Poteſtque hoc non male confirmari verbis I. C. in l. *Non erit* in fine ff. B de Iur. iur. *Sed ſiquis illicitum iuſiurandum detulerit, ſcilicet improbatæ publicæ Religionis, videamus, an pro eo habeatur, ac ſi iuratum non eſſet? Quod magis exiſtimo dicendum*, ſimilia habet Photius in Nomo Canone, tit. 13. c. 19. *Quod per reprobatam* (inquit) *Religionem conceptum eſt iuſiurandum, non ſeruatur.*

Quæſitum.

Leg. *Non erit*

Photius.

Dices: Eſto illi errauerint iurando per falſos 8. Deos, tamen eo ipſo quod habuerant intentionem iurandi per verū Deū, licèt de facto errauerint applicando ſuā exiſtimationem ad talem Deum in ſe non verum, ſed ab ipſis putatum, videtur ad honorem veri Dei pertinere, vt poſt veram cognitionem eius ſeruetur promiſſio data ſub nomine eius, ſaltem ex formali intentione. Ergo aliqua maior firmitas relinquitur in illo contractu ex vi prioris C promiſſionis, quæ quidem poteſt intelligi manere non iam ex conſcientia erronea, ſed ex noua conſcientia vera, quatenus id cenſetur pertinere ad honorem veri Dei. Reſpondetur negando aſſumptum, quia licèt ratio motiua ad iurandum per talem Deum fuerit Diuinitas in illo exiſtimata, tamen de facto non verus Deus, ſed ille falſus adductus eſt in teſtem, ergo detecto errore, nō poteſt pertinere ad honorem veri Dei, vt iuramentum illud non violetur. Vt ſi aliquis regio habitu indutus, & cum effectu Rex exiſtimatus, aliquid dicat, ad honorem Regis poterit pertinere, vt ſaltem propter illam exiſtimationem ei credatur: detecto autem errore nullo modo id pertinet ad veri Regis honorem, imò potiùs con- D trarium ſpectabit, ſcilicet, vt nulla ratio illius habeatur: ſic ergo eſt in præſenti, quantùm eſt ex parte talis iuramenti.

Obiectio.

Solutio.

Secundò ſequitur ex dicta reſolutione, iuramen- 9. tum per falſos deos datum à fideli non obligare illum in vi iuramenti. Hoc eſt contra Innocent. & Abb. ſuprà. Probatur autem à fortiori ex dictis, quia iuramentū per deum falſum ab infideli factum non obligat illum iam cōuerſum ad fidem: ergo multò minùs obligabit fidelem ſic iurantem. Item tale iuramentum non obligat niſi ex conſcientia erronea, ſed in homine fideli non ſupponitur hæc conſcientia: ſupponimus enim non amittere fidem, ſed ſolùm, vt morem gerat alteri infideli, vel vt ſe infidelem fingat, vel alia ſimili cauſa ſic E iurare: ergo ex vi talis modi iurandi non habet conſcientiam, vnde poſſit obligari. Quòd ſi fortaſſe alio modo erret, exiſtimando illud iuramentum, etiamſi per falſos deos ſit factum, habere vim obligandi, tunc obligari poterit ex conſcientia erronea, tamen illa eſt valdè extrinſeca, & accidentaria, quia non habet fundamentum in falſa exiſtimatione de Deo, ſicut habet in infideli. Vnde argumentor tertiò, quia ille Chriſtianus ſic iurans, bene nouit ſe non adducere in teſtem verum

Iuramentum factū per falſos deos à fideli non obligare illum.

verum Deum, ſed falſum: ergo non habet intentionem iurandi per verum Deum, ſed tantùm per falſum deum: ergo ex vi talis iuramenti non obligatur. Quod ſi fortè errabat etiam illud iuramentum ſic factum eſſe obligatorium, detecto errore ceſſabit obligatio, vt in puncto ſequenti iterum dicemus.

10. Obiectio aliquorum. Multa fieri prohiberi quæ facta tenent. Solutio.

Sed obiiciunt dicti Auctores d. cap. *Et ſi Chriſtus*, quatenus in eo dicitur, non eſſe iurandum per creaturas, ſi tamen iuretur, iuramentum eſſe implendum, vbi Gloſſa notat, multa fieri prohiberi quæ facta tenent. Reſpondetur ibi loqui Innocentium de iuramento facto per creaturas, vt relatas ad verum Creatorem, vt patet ex ratione, quam ſubdit: *Quia teſte veritate, qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum.* Vnde cùm dicit eſſe prohibitum iurare per creaturas, ipſemet exponit, non id prohiberi, quia per ſe malum ſit, ſed ex cauſa ad vitandum mali periculum. At iuramentum per falſos deos prohibitum eſt, quia per ſe malum, non ergo de illo loquitur. Intelligit autem iuramentum per creaturas, eſſe prohibitum, quoad frequentiam, vel alio ſano modo, iuxta ſuprà tractata. Sed vrgent, quia iuramentum per deos falſos eſt iuramentũ per creaturas, & ideo eſt conſequenter per creatorem, qui honoratur in creatura. Reſpondetur, eo ipſo, quòd iuramentum eſt per creaturam putatam eſſe Deum, abſtrahi, & ſeparari ab omni vera relatione ad verum Deum, & ideo tale iuramentum nullo modo pertinere ad honorem veri Dei, quia non ipſe inducitur in teſtem medio falſo Deo, vt creatura eius, ſed potiùs eius Diuinitas falſo tribuitur creaturæ, vt totus honor iuramenti referatur in ipſam, & ideo tale iuramentum non poteſt obligare fidelem cognoſcentem defectum illius, quod magis ex ſequẽti dubio patebit.

Inſtantia.

Iuramentum per creaturã putatam eſſe Deũ non eſt verum.

CAPVT VI.

An iuramentam factum per creaturam ſine habitudine ad Deum verum, vel falſum obliget?

1. SVpponimus, hunc modum iurandi, eſſe poſſibilem, quod ex dictis in primo libro manifeſtum eſt, & in ſequentibus declarabitur. Diſtinguo ergo creaturas in intellectuales, & irrationales ſeu ſenſibiles, & priores ſubdiuido in damnatas, & beatas, omittóque viatores homines, quia inter illos non poteſt eſſe hic iurandi modus. Poteſt quidem vnus homo adhibere alios homines in teſtimonium pacti, vel promiſſionis, quam facit: tamen non obligatur illis propriè loquendo, quia non inducit illos, niſi vt teſtes præſentis pollicitationis, aſſertionis, & facti, vnde ſi illud poſtea non impleat, non facit illis iniuriam. Quòd ſi illos induceret, vt fideiuſſores adimpletionis verbi dati, illud non implendo peculiarem illis faceret iniuriam, & in hoc ſeruatur ibi quædam proportio ad iuramentum promiſſorium, ſed deficit à ratione iuramenti multis modis. Primò, quia non pertinet obligatio illa inter homines ad Religionem, ſed ad iuſtitiam, vel ad ſummum ad obſeruantiam humanam. Deinde quia non inducitur homo per modum inuocationis, & reuerentiæ, ſed per modum contractus, vt fideiuſſor, neque alius modus eſt moraliter in vſu inter homines hic viuentes. At verò Sancti mortui, & Angeli poſſunt inuocari ſine vlla obligatione ex parte illorum, ſed ſolùm per modum cultus, & reuerentiæ ex parte iurantis. Poſſunt etiam inuocari non per ſolum reſpectum ad creatorem, ſed ſecundum perfectionem propriam, & creatam intellectualem, quam in ſe habent: & eadem ratione poſſunt facto, licèt non iure, ſuperſtitioſè inuocari dæmones, non vt dij, nec ex falſa exiſtimatione Diuinitatis illorum, ſed vt quædam creaturæ intellectuales ſunt, quæ poſſunt noſtra cognoſcere, & curare. Et quia homines etiam fideles interdum illos colunt, non Diuino cultu, ſed ſociabili, in quo licèt grauiſſimè peccent, non tamen eo ipſo fidem amittunt, vt ſuprà de ſuperſtitione dictum eſt.

Inter viatores non poteſt eſſe iurãdi modus.

Iam ergo dico primò, ſiquis promittat iurando per dæmonem, non ſub ratione falſi Dei, ſed ſub ratione cuiuſdam perſonæ intellectualis, quam honorare vult, eique fidem adhiberi, nullam obligationem ex tali iuramento contrahit. Hæc aſſertio certiſſima eſt de fide, quia dæmon iuxta illa, quæ de ſtatu eius credere tenemur, nulla fide dignus eſt, nam *mendax eſt, & pater mendacij* Ioan. 8. ergo teſtimonium eius nullum robur dare poteſt humanæ aſſertioni, vel promiſſioni, ergo nec poteſt vllam obligationem inducere. Secundò omnis cultus dæmonis ſacrilegus eſt, ergo iuramentum per dæmonem non poteſt obligare ſub ratione cultus ipſiuſmet dæmonis, ergo nullo modo. Tertiò omnis ſocietas cum dæmone nobis eſt interdicta, & à fortiori omnis eius inuocatio, vnde tale iuramentum per dæmonem ſuperſtitioſum eſt, & ſacrilegum: ergo etiam obſeruare illud ſub tali titulo pernicioſum eſt, nedum obligatorium. Dices, poſſet quis iurare per dæmonem cum intentione iurandi ſimpliciter, ergo ſaltem ratione illius intentionis obligabitur tali iuramento. Reſpondetur, ſiquis putaret, illud eſſe verum iuramentum, & obligare ſub vera ratione culpæ, maneret quidem ligatus ex conſcientia erronea, ſicut diximus de iurante per idola, abſolutè verò, & in re nulla eſt vis ligandi in tali iuramento. Et in caſu, de quo loquimur, in homine fideli non poteſt cogitari cõſcientia erronea, quia neceſſe eſt, ſic iurantem cognoſcere Dæmonem non eſſe Deum, ſed creaturam quamdam perfectam in naturalibus, ſed dãnatam, & obſtinatam in malo.

2. 2. Aſſertio. Qui promittit iurãdo per dæmonem, vt creatura quædam intellectualis eſt, vt illam honoret, non manet obligatus.

Obiectio.

Solutio.

Dico ſecundò, iuramentum per ſanctos Angelos, aut homines cum Chriſto regnantes, ſi ex intentione iurantis in eorum auctoritate ſiſtat, id eſt, in teſtimonio creato, quod ab ipſis dari poſſet, non obligat quidem ex rigoroſa virtute religionis, obligat tamen ſimpliciter ſub mortali ex virtute Duliæ. Probatur prima pars, quia illud iuramentum non continet cultum latriæ, ergo non pertinet ad religionem, ergo nec obligatio eius. Secunda autem pars contraria ratione oſtenditur, quia illud iuramentum pertinet ad cultum Duliæ: vnde ſicut frangere fidem datam ſub nomine Dei, eſt graue ſacrilegium contra religionem, ita frangere fidem in nomine, & ſub auctoritate alicuius Sancti, eſt grauis irreuerentia contra honorem Duliæ debitam Sancto, ergo tale iuramentum inducit obligationem proportionatam. Poteſt hoc confirmari à ſimili de promiſſione facta Sancto præcisè propter ſanctitatem eius, nam obligat ex Dulia, licèt non obliget ex rigoroſa Religione, de quo infrà in materia de Voto. Item confirmari hoc poteſt ex dictis ſuprà de oratione ad Sãctos, quando ab eis petitur, non vt petant, ſed vt faciant, in his, quæ facere poſſunt. Denique ex ſuprà dictis de modo iurandi per creaturas rationales

3. 2. Aſſertio. Iuramentum per ſanctos Angelos, vel homines nõ obligare, ex virtute Religionis, ſed ex virtute Duliæ.

Cõfirmatio.

hæc obligatio ſatis colligitur. Verum eſt tamen A hanc conſiderationem eſſe valdè Metaphyſicam, & indigere magna præciſione in intentione iurantis, nam moraliter non ita fit: ſed in Sancto præcipuè conſideratur Deus, & ita licèt fortaſſe addatur ſpecialis cultus Duliæ ad Sanctum, non excluditur cultus latriæ ad Deum. Et ita erit in tali iuramento duplex obligatio ex vi ſacræ inuocationis, diuerſa ſpecie, vna duliæ, & altera latriæ, in quo multum differt iuramentum per Sanctos, vel per alias res ſacras inanimatas: & ita in hac aſſertione nulla eſt difficultas.

4. Dico tertiò: Iuramentum promiſſorium per creaturam abſolutè ſpectatam, vt per lapidem, per barbam, & ſimiles, quando conſtat fieri per illas abſolutè, vt tales ſunt, ſine reſpectu ad Deum, qui B in illis eſt, nullam obligationem ſpecialem inducit, neque in re ipſa, neque ex conſcientia erronea, ſi abſit animus tribuẽdi creaturæ Diuinitatem. Hæc aſſertio ſumitur ex Bonauentura in 3.d.39.art.2. q. 2. in fine. Turrecremata, infrà referendo, & ex Nauarro. cap. 12. num. 5. & ex dictis libr. 1. de Natura iuramenti, & præſertim cap. 7. quia illud non eſt, nec putatur iuramentum, ergo non inducit obligationem. Item fractio illius quaſi iuramenti non eſt contra diuinum honorem, ergo ſignum eſt non induxiſſe obligationem iuramenti. Conſequentia eſt euidens. Antecedens patet, quia ille, qui ſic iurat, non adducit Deum in teſtem, cum non inuocet illum, nec in ſe, nec in creatura, vt in caſu ſupponitur.

3. Aſſertio Iuramentum promiſſoriũ factum abſolutè per creaturã non obligat.
Bonau. Turrec. Nauar.

Tractatur ſententia Auguſtini, in cap. Ecce 22. quæſt. 5.

5. HAnc verò aſſertionem per ſe ſatis claram fecit difficilem, & inter Authores controuerſã ſententia quædam Auguſtini, quam mendoſè refert Gratianus in cap. *Ecce* 22. quæſt. 5. ex Sermon. 30. de Verbis Apoſtoli. Sed nunc habetur emendata in Sermon. 28. capit. 12. in hunc modum: *Ecce dico charitati veſtræ, & qui per lapidem falſum iurat, periurus eſt. Vnde hoc dico? Quia multi in hoc falluntur, & putant, quia nihil eſt per quod iurant, non ſe crimine teneri periurij. Prorſus periurus es, quia per id, quod ſanctum putas, falſum iuras. Sed ego illum ſanctum non puto. Sanctum putat, cui iuras, non enim quando iuras, tibi iuras, aut lapidi iuras, ſed proximo iuras. Homini iuras ante lapidem, ſed numquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem, ſed punit te Deus fallentem.* Hæc Auguſtinus ex quibus verbis videtur planè colligi iuxta mentem eius, iurare per lapidem ſine vlla relatione ad Deum ſufficere ad obligationem iuramenti, quandoquidem dicit ſufficere ad periurium.

Locus Aug. à Gratiano mendoſe relatus.

6. Circa hunc ergo locum Auguſtini in primis dubitari ſolet, quid intelligat per illa verba, *iurare per lapidem.* Couarteuias ſupra §. num. 8. cenſet Auguſtinum loqui de iuramento Gentilitio. quo ſolebant Gentes iurare per Iouem lapidem, vt latè ibi probat ex ſcriptoribus prophanis: & multa de illo ritu congerit Tiraquellus cum Alexandro ab Alexandro lib. 5. Geniali. cap. 10. Eandemque expoſitionem ſequitur Soto. d. li. 8. quæſt. 2. à 3. qui addit eum, qui iurabat, per lapidem Iouem, non fuiſſe ſolitum iurare per rem ſanctam, ſed per eum, quem putabat eſſe ſanctum, ſcilicet per Iouem. Sed licet hoc in re verum ſit, non videtur ad mentem Auguſtini, nam ille expreſſè dicit, lapidem reputari ſanctum, vel à iurante, vel ab eo, cui iuratur. Quocirca hi Auctores nullo indicio oſtendunt, Auguſtinum loqui de illo ritu iurandi, nec videtur veriſimile, quia non conſonat ritus, quem ipſi referunt cum verbis Auguſtini, nam omnia illa iuramenta Gentilium, quæ ibi commemorant, erant execratoria, vnde non aſſumebant lapidem vt Deum, vel vt rem, per quam iurarent, ſed ſolùm ad exprimendam execrationem. Lapidem enim manu habebant, & illo percutiebant ſuem, aut agnum, vel illum proiiciebant in terram, ita ſibi imprecantes, *Si ſciens fallo, me Iupiter, ſalua vrbe, arcéque bonis eiiciat, vti ego lapidem hunc eiicio:* non vtebantur lapide, vt re ſancta, ſed ſolùm, vt accommodato inſtrumento ad ſignificandam execrationem. At verò Auguſtinus loquitur de lapide, per quem iuratur tamquam per rem ſanctam, ita exiſtimatam vel à iurante, vel ab eo, cui iuratur, non ergo loquitur de illo ritu. Item non videtur Auguſtinus loqui de iuramento execratorio (ad quod non oportet cogitare creaturam, per quam fit, eſſe ſanctam) ſed de ſimplici iuramento, quod per talis rei atteſtationem fit. Nam ſi de execratione loqueretur, non probaret ex ſanctitate lapidis vera, vel exiſtimata, iurantem falſum, eſſe periurum, ſed ex eo, quòd ſibi malũ imprecatur, iurando falſum. Quod ex eodem Auguſtino. in ca. antecedẽti colligi poteſt, vt iam dicam.

Conar.
Iurare Iouẽ lapidem quo modo veteres intellexerint.

Apparentiùs dici poſſet, Auguſtinum ibi per lapidem intelligere idolum aliquod, quodcumque illud ſit. Poteſtque veriſimile fieri ex contextu, incipiendo ab vltimis verbis capitis præcedentis, C ſic enim habent: *Tantum malum habet iuratio, vt qui lapidem colunt, timeant falſum iurare per lapidem, tu non times Deum præſentem,* & infra, *Claudit ille templum ſuper lapidem, & it ad domum ſuam. Ipſe ſuper Deum ſuum clauſit, & tamen quando illi dicitur, Iura per Iouem præſentis oculos timet.* Ibi ergo per lapidem euidenter intellexit Auguſtinus Idolum, ſeu falſum Deum, qui in templo claudebatur, & à ſic iurantibus colebatur, & tamen immediatè ſubdit, *Et ecce dico charitati veſtræ, & qui per lapidem falſum iurat, periurus eſt:* loquitur ergo de eodem lapide, id eſt, de idolo. Ex hoc autem ſenſu duæ ſententiæ ibi colliguntur de mente Auguſtini. Prior eſt, qui falſum iurat per talem lapidem, exiſtimans eſſe ſanctum, D quia ſcilicet credit eſſe Deum, periurum eſſe. Quæ pars non habet difficultatem, id enim dicit, non quia putet eſſe iuramentum, vel in re ipſa obligare, ſed quia ex conſcientia erroneà obligat iurantem, vt ſupra dictum eſt. 7.

Expoſitio apparens in locum Auguſtini.

Alia ſententia Auguſtini eſt, etiam illum, qui credens lapidem illum non eſſe Deum, neque aliquid ſanctum, iurat tamen ei, qui putat lapidem eſſe quid ſanctum, peccare falſum iurando. Et hæc pars eſt obſcura, quia ille cum tali exiſtimatione iurans per lapidem, neque in re ipſa iuramentum præſtabat, cùm non iuraret per Deum nec expreſsè, nec tacitè: neque etiam iurabat ex conſcientia erronea, quia bene ſciebat lapidem nihil eſſe, ergo non erat periurus, vt Auguſtinus dicit. E Vnde potiùs deberet reprehendi, quod cùm rectam fidem haberet, exteriùs, & fictè per Idolum iuraret. Et hinc fit ſuſpecta prior interpretatio de lapide pro idolo, quia Auguſtinus loquebatur ad fideles ſibi ſubditos, ad quos concionem habebat, vt patet ex principio ſermonis, & ex illis verbis vltimis capitis, *Ecce dico charitati veſtræ;* ergo veriſimile non eſt illos fuiſſe ſolitos iurare per Iouem, vel idolum, nam ſi ita iurarent, non eſt credibile, non fuiſſe ab Auguſtino commemorandum 8

morandum, & reprehẽdendum ex illo capite, quod A in toto illo ſermone non facit.

9. Sed ad hoc reſponderi poteſt, quia eo tempore fideles erant permixti infidelibus, fieri potuiſſe, vt in pactis fidelium cum infidelibus iurarent coram idolo, & tunc fideles pro nihilo ducerent falſum iurare, quia putabant illud non eſſe periurium, quia lapis idoli, coram quo iurabant, nihil erat, nec ab ipſis ſanctus exiſtimabatur, & ita illi non erant idololatræ, quia non iurabant per illum, ſed coram illo. Vt indicāt illa verba Auguſt. *Homini iuras ante lapidem*, quòd ſi hoc admittitur, facilè expedietur prior difficultas, primò negãdo Auguſtinum dicere, fidelem ſic ficte iurando falſum, eſſe periurum. Dixerat enim prius: *Tantum malum habet iuratio, vt qui lapidem colunt, timeant falſum* B *iurare per lapidem.* De idololatra ergo iurante ſubdit poſtea, *Qui per lapidem falſum iurat, periurus eſt.* Et quod de illo loquatur, patet, quia pro ratione ſubdit: *Quia per id, quod ſanctum putas, falſum iuras*: Ad tale ergo periurium requirit hanc erroneam conſcientiam, vnde poſteà poſita excuſatione fidelis. *Ego illum ſanctum non puto*: Auguſtinus in ſua replica non illum reprehendit, vt periurum, ſed vt decipientem proximum: *Homini* (inquiens) *iuras ante lapidem, non te audit lapis loquentem, ſed punit te Deus: vt fallentem*, Non dixit *peierantem*, vnde veriſimile eſt, fideles ſic iurantes infidelibus, ſcientes iuramenta infidelium inania eſſe, & ſecũdum ſe nullius roboris, fictè tantùm iuraſſe, & ideo non timuiſſe falſum iurare, & hoc in eis reprehen- C diſſe Auguſtinum. Quod ſi fortè illi ex animo iurabant, per verum Deum, putabant autem non obligari, quia corã idolo iurabant, & quia infideli promittebant, valde errabant: ſed hoc cõmemorat Auguſtinus. Prior ergo ſenſus probabilis mihi videtur, iuxta quem ſententia Auguſtini nihil facit contra concluſionem noſtram.

10. Expoſitio Canoniſtarũ in locum Auguſtini.

At verò Canoniſtæ locum intelligunt de communi lapide, ſine cogitatione idoli, vel Dei falſi, ſed vt eſt creatura quædã, neque ſanctitatem, neque vllam excellentiam habens. Fitque hoc veriſimile ex coniectura facta, quod Auguſtinus ad fideles loquebatur: neque obſtabit contextus litteræ à nobis expenſus. Quia in præcedentibus capitibus re- D prehenderat conſuetudinem iurandi, & perſuaſerat ſollicitudinem tollendi illam, propoſito Dei timore, & hanc partem concluſit adducto exemplo Gentilium timentium, & reuerentium ſua idola. Poſteà verò in vltimo capite, aliam excuſationem fidelium excludit, vel quia iurabant per lapidem, & nihil ſe agere putabant, vel quia prauum alium vſum, & deceptionem ignoranter introducebant. Hoc ergo fundamento poſito, Gloſſa ibi ad exponendam mentem Auguſtini fingit caſum, vel vſum quemdam. Nam ſuppoſita conſuetudine fidelium iurandi ſuper Euangelia, vel aram conſecratam, fieri poterat, vt alter communem lapidem coopertum offerret alteri ad iurandum ſuper eum, vt ſic alter verè iuraret cogitans ſe iurare per rem E ſanctam, ipſe verò ſciens eſſe communem lapidem poſſet iurare falſum ſine timore periurij. Et in hoc caſu ait, dicere Auguſtinum vtrumque eſſe periurum, ſi falſum iuret, alterum propter exiſtimationem, alterum propter deceptionem. Sed in primis caſus ille fingitur ſine fundamento in Auguſtino, in quo nihil de cooperto lapide legitur. Deinde non explicatur, quomodo peccet ille, qui iurat per lapidem, quem non exiſtimat eſſe ſanctum, propterea quod alter, cui iurat id exiſtimet.

Alij ergo locum intelligunt de vulgari lapide, 11. & non loqui Auguſtinum de certo aliquo lapide ad iurandum deſtinato, ſed gratia exempli ponere lapidem, tamquam rem vilem, quæ videtur de ſe inepta, vt per eam iuretur: propter quod vulgus putat, non eſſe periurium per illam iurare. Ipſe autem affirmat contrarium, ſed duos diſtinguit caſus. Vnus eſt, quando is, qui iurat *ſanctum putat* id, per quod iurat, & nihilominùs falſum iurat. Et ita eſt facilis hæc pars, in qua exponenda laborant Canoniſtæ, quia negatiuè legitur apud Gratianum, *ſanctum non putat*, quomodo non poterat habere congruum ſenſum. In originali verò affirmatiuè legitur, *ſanctum putat*. Putare autem dicit ſanctum eſſe lapidem, non per errorem putando eſſe Deum, ſed vel exiſtimando eſſe conſecratum, ſeu Deo dicatum, quidquid enim huiuſmodi eſt, ſanctum in Scriptura appellatur, vt in cap. *Nulli liceat*, 12. q. 2. vel conſiderando lapidem vt creaturam Dei, & vt veſtigium eius, & ſcabellum pedum eius Matth. 5. ſic enim *omnis creatura Dei bona eſt*. 1. ad Timoth. 4. vnde & ſancta dici poteſt Et ita conſtat illud eſſe verum iuramentum, & de re falſa eſſe periurium, & conſequenter inducere veram obligationem, non ex conſcientia erronea, ſed ex re ipſa: quia illud eſt verum iuramentum vt ſuperiori libro viſum eſt.

Sanctum eſt quicquid cõſecratum ſeu Deo dicatum eſt.

Cap. *Nulli liceat.*

Matt. 5.

Alter caſus eſt, quando is, qui iurat, non cogi- 12. tat in lapide aliquam ſanctitatem, quia ſcilicet, nec vt ſacram, neque vt Dei creaturam, veſtigium aut ſcabellum, illum apprehendit, & ſic per illum iurat, & de hoc etiam ſupponunt interpretes Auguſtinum dicere eſſe periurum eum, qui ſic falſum iurat, ideoque in eo explicando laborant. Nam Turrecremata ibi cum Bonauent. in 3. d. 39. art. 2. quæſt. 2. indicat, vocari illum periurum, quia exhibet lapidi honorem diuinum iurando per illum, & conſequenter etiam peierare ex conſcientia erronea, ſed hoc repugnat hypotheſi, quia ille non cogitans aliquid ſanctum in lapide, non poteſt velle illi attribuere diuinum honorem. Item Auguſtinus non de hoc vitio illum reprehendit. Aliter idem Turrecremata in fine textus ait, illum eſſe periurum, quia alius, cui exhibet iuramentum putat lapidem eſſe ſanctum, id eſt, ſub aliqua habitudine aſſumi ad verum iuramentum præſtandum, & *iuramentum* (inquit) *interpretandum eſt ſecundum intentionem illius, qui rectus eſt, & dolum non prætendit.* Sed licèt hoc habeat locum in præſumptione externi fori, vel quoad aliquam aliam obligationem iuſtitiæ, non vero quoad vim iuramenti, nec quoad veram tranſgreſſionem eius, vt poſteà videbimus.

Turrecr. Bonau.

Alij dicunt, illum verè iurare, quia habet in- 13. tentionem iurandi, per quam virtute refert creaturam, ſeu lapidem ad creatorem, licet cogitatione, & exiſtimatione nõ referat, & ideò verè etiam eſſe periurum. Sed hoc etiam gratis ſupponitur, quia contrarium colligitur ex textu, illi enim, quos redarguit Auguſtinus, putabant ſe non iurare per lapidem, quem ſanctum non exiſtimabant, ideo enim putabant ſe non peierare, etiamſi falſum dicerent, quomodo igitur iurandi intentionem habebant? Repugnat enim hæc intentio cum illa exiſtimatione, vnde ad habendam illam potiùs oportuiſſet, vt crederent illud eſſe iuramentum, etiamſi per lapidem ſic conceptum fieret, & tunc conſequenter neceſſariò putarent, iurare illo modo falſum, eſſe periurium: cùm periurium non ſit, niſi iuramentum cadens ſupra menda-

Periuriũ eſt iuramentum cadens ſuprà mendacium.

cium. Præterea, in eo etiam caſu illud non eſſet iuramentum in re ipſa, ſed tantùm putatum, vt ſuprà lib. 1. capit. 7. tetigi, & conſequenter nec obligaret in re, ſed ex conſcientia erronea, & tantùm illa durante, & ſimili modo eſſet periurium in fractione eius. Denique Auguſtinus non redarguit iſtos, quia intentionem iurandi habebant, ſed quia proximum fallebant. Videtur ergo probabile. illos non reprehendi, vt reos veri periurij, ſed vt reos iniuſtæ deceptionis, vel ad ſummùm vocari reos periurij quoad ſpeciem, & ſcandalum, quia doloſo iuramento vtebantur, quod alij accipiebant, vt verum iuramentum, quia putabant fieri per lapidem, vt ſanctum in dicto ſenſu, id eſt, cum relatione ad Deum. Et ita illius iuramenti tranſgreſſio apparebat aliis periurium, & ratione ſcandali contrahere poterat illam malitiam: re tamen vera illud ſic factum, non eſt iuramentum, nec obligationem religionis in re ipſa inducit. Et ita non obſtat textus ille aſſertioni noſtræ.

Vera expoſitio.

CAPVT VII.

Vtrum ad obligationem iuramenti promiſſorÿ requiratur deliberatus conſenſus, & intentio iurandi, ac ſe obligandi.

1. *Duæ obligationes quæ ordinariè in iuramento ſunt.*

DIximus de conditione requiſita ex parte eius, per quem iuratur, dicendum iam eſt de conditione neceſſaria ex parte iurantis, quæ maxime eſt libera voluntas eius, quia ſine illa iuramentum fieri nō poteſt, multò ergo minùs poterit obligare. Vt autē hæc conditio diſtinctius declaretur, oportet diſtinguere duo, quæ in hac actione cōcurrunt, ſcilicet promiſſio, & iuramētū, ex quibus (vt ſuprà notaui) duæ obligationes diuerſarum rationū conſurgunt ordinariè, ac per ſe loquendo, ſcilicet, obligatio promiſſionis, & iuramenti. Dico autem ordinariè loquendo, quia interdum prior impediri poteſt, vel ſeparari à poſteriori, vt ſuprà tactum eſt, & in ſequentibus etiam dicitur. Ad vtramque autem obligationem requiritur voluntas, vt conſtat, quia vtraque actio tam promittendi, quàm iurandi humana eſt, & ita vtraque etiam obligatio eſt moralis. In præſenti ergo non agimus per ſe de deliberatione, vel intētione requiſita ad promittendum, vel ad ſe obligandum illa obligatione, quæ ex promiſſione reſultat. Hæc enim materia per ſe ſpectat ad materiam de Iuſtitia, vel de Veritate, & Fidelitate, & non eſt per ſe connexa cum iuramento, vt ex dictis conſtat. Habet tamen magnam affinitatem cum materia de Voto, propter conuenientiam, quā habent in ratione promiſſionis, & ideo nunc ſupponimus ad hanc promiſſionem, & obligationem eius neceſſariam eſſe liberam voluntatem cum ſufficienti aduertentia, & iudicio rationis, qualis ad actum deliberatum, vel (vt dici ſolet) ad peccandum mortaliter ſufficere poſſit. Quomodo autem hoc intelligendum ſit, in materia de voto declarabitur.

Voluntas requiritur ad obligationē iuramenti.

2. *Neceſſariam eſſe intentionem iurandi in iuramēto promiſſorio vt obliget.* *D. Thom. Caiet. Soto. Couar. Panorm. Gloſ.*

His ergo ſuppoſitis circa iuramentum promiſſorium, dicēdū eſt primò, vt obligationem inducat, neceſſarium eſſe, vt ab intentione iurādi procedat. Hoc certum eſt apud omnes, D. Thomam d. quæ. 89. art. 7. ad 4. & ibi Caietanus & Soto. & Couar. ſuprà §. 5. num. 2. & 3. Panormitanus in cap. *Veniens,* de Iur. iur. num. 4 cum Gloſſa ibi, & in cap. *Hoc videtur.* § *Quæritur.* 22. q. 5. Et probatur, quia iuramentum ſine intentione factum, non eſt iuramentum, vt libro 1. in princ. dictum eſt, ergo neque obligationem poteſt inducere, quia quod non eſt, non operatur. Item verba non habent vim obligandi, niſi ratione conſenſus, vt conſtat in matrimonio, & in omnibus contractibus, & in profeſſione, ac votis Et ratio eſt, quia interior voluntas eſt quaſi anima verborum, nec verba habent efficaciam niſi vt ſunt ſigna mentis. Eſt autem hæc aſſertio intelligenda de obligatione per ſe, & ex vi iuramenti: nam ex rationibus extrinſecis poterit oriri obligatio ex iuramento exteriori, etiamſi animus defuerit. Primò, ratione iuſtitiæ, ſi ob eam cauſam alter, cui fit iuramentum, graue aliquod nocumentum paſſus ſit, vt ſi virgo conſenſit in petitionem eius, qui doloſe promiſit, & iurauit, ſe ducturum illam. Sed in hoc, & ſimilibus caſibus obligatio non naſcitur per ſe ex iuramento, vt tale eſt, ſed ex iniqua deceptione, quæ eſt iniuſta cauſa illius nocumenti: & iuramentum ibi concurrit vt augens deceptionem ex parte iurantis, & reddens illam magis probabilem, & excuſabilem ex parte alterius, qui damnum eſt paſſus. Vide Syluestrum *Iuramentum* 4. quæſt. 19. & alios Doctores citatos. Secundò poteſt obligatio oriri ratione ſcandali vitandi, quæ ad charitatem per ſe ſpectat, & poteſt pertinere ad religionem, quatenus publica illa ſpecies periurij in irreuerentiam Dei cedit, vel quia inducuntur alij ad ſimilia periuria, vel doloſa iuramenta facienda. Quàm graue autem peccatum ſit, ita iurare in dolo, dicam in libro ſequenti.

Iuramentum ſine intentione factū non eſt iuramentum.

Quando iuramentum obligat etiāſi voluntas iurandi defuerit.

Syluest.

Dico ſecundò, vt iuramentum promiſſorium obliget, neceſſarium eſt, vt intentio iurandi ſit ſufficienter libera, ſeu deliberata, ea ſaltem deliberatione, & aduertentia, quæ ad peccandum mortaliter ſufficeret. Hæc etiam aſſertio communis eſt Theologis in 3. d. 39. vbi ſpecialiter videri poteſt Richardus art. 3. q. 2. Syluester *Iuramentum* 4. quæſt. 9. Angelus *Iuramentum* 5. num. 8 Nauarr. cap. 12. n. 10. Abbas in cap. *Si vero,* & Ioann. Andreas in capit. *Sicut ex literis,* de Iur. iur. Et probatur ex dictis lib. 1. cap. 1. quia ibi diximus, ad verum, & proprium iuramentum neceſſarium eſſe, vt cum ſufficienti deliberatione fiat, ergo idem à fortiori erit neceſſarium ad iuramentum promiſſorium, ac ſubinde ad obligationem eius. Item ad voti obligationem requiritur ſimilis deliberatio, ergo & ad obligationem iuramenti. Probatur conſequentia, quia etiam obligatio iuramenti eſt moralis, & voluntariè ſumitur. Denique hæc obligatio, quæ ex iuramento promiſſorio naſcitur, obligat ex genere ſuo ſub reatu culpæ mortalis, ergo requirit ſaltem eam deliberationem, quæ ad peccandum mortaliter neceſſaria eſt. Antecedens ſupponitur ex dictis, & infrà etiā l. 3. latiùs tractabitur. Conſequentia verò probatur, quia non minor libertas neceſſaria eſt, ad ſe obligandum ſub mortali, quàm ad tranſgrediēdam obligationem cum lapſu mortali. Dices, ſaltem ſequi cum proportione, ſi iuramentum promiſſorium factum eſt cū imperfecta deliberatione, quæ ad peccādum venialiter ſufficeret, obligare etiam ſub veniali ad implendum promiſſum. Reſpondetur negando conſequentiam, quia ex actu indeliberato non poteſt intrinſecè oriri obligatio ad actum, qui poſtea pleno iudicio, & deliberatione præſtandus eſt, ſed eſt liberum homini ea, quæ per ſurreptionē, & indeliberationem protulit, poſteà maturo conſilio retractare: neq; priuandus eſt homo hac libertate propter indeliberatum actum præcedentē, priuaretur autem illa libertate, ſi ſub veniali culpa obligaretur ad implēdum iuramentum indeliberatè emiſſum. Et hac ratione etiam votum indeliberatè factum nō oligat etiam ſub

3. *Vt iuramentum promiſſorium obliget, intentio ſufficiēter libera requiritur.* *Richard. Syluest. Angel. Nauar. Abb. Ioan. And.*

Obiectio.

Reſponſio.

Liberum eſt homini retractare quæ nō ſatis deliberatè ab eo facta ſunt.

ſub veniali, quia ſemper eſt integrum homini deliberare circa ea, quæ indeliberatè egit, & ea retractare: ſed de hoc puncto in tract.de Voto agendum eſt, & ideo hæc nunc ſufficiunt.

Satis eſt vt iuramentum obliget deliberata intentio iurãdi licet non adſit intẽtio promittẽdi nec implendi. Quadruplex eſſe poteſt intentio.

4. Dico tertiò, vt iuramentum obliget, ſatis ex parte iurantis voluntaria, ac deliberata intentio iurandi, etiamſi non adſit intentio promittendi: ſe obligandi, aut implendi, quod iuratur. Hæc aſſertio non eſt tam certa, ſicut præcedentes, nam multi videntur ſentire oppoſitum. Vt ergo explicetur, & probetur quatuor intentiones ex parte obiectorum poſſumus in hoc actu diſtinguere. Prima eſt intentiò iurandi, de qua dictum eſt, & in qua omnes cõueniunt ſine illa nihil fieri. Secunda eſt intentio promittendi. Tertia eſt intentio ſe obligandi: quãuis enim ab aliquibus hæ duæ confundantur, neceſſarium eſt in præſenti illas diſtinguere, vt conſtabit. Quarta eſt intentio implendi, quod iuratur: quæ clarè eſt diſtincta à cæteris. Dicemus ergo in aſſertione, ſi prima intentio in iuramento promiſſorio reperiatur, illã ſufficere ad obligationẽ, etiãſi omnes aliæ deſint. Ratio breuiter eſt, quia illa intentio ſufficit, vt illud ſit verum iuramentum, ſed iuramentum ſemel factũ, ipſum ex ſe, & natura ſua producit obligationẽ independẽter à voluntate iurantis, ſuppoſita materia capaci, (quam nos nunc ſupponimus) ergo. Conſequentia euidens. Maior etiam videtur per ſe nota, ex dictis in ſuperiori libro de natura iuramenti, & actibus ad illud concurrentibus, quia illa eſt voluntaria, & humana inuocatio Dei in teſtimonium veritatis, ſeu promiſſionis, ergo eſt verum iuramentum. Minor in ſuperioribus capitibus tacta eſt: melius autem hic confirmabitur, diſcurrendo per alia tria membra.

Opinio aliquorum.

5. De ſecũda ergo intẽtione, ſcilicet promittendi, dixerunt aliqui eſſe neceſſariam, vt iuramentum promiſſoriũ obliget, & ſine illa priorẽ intentionem non ſufficere. Quod vidẽtur ſentire Theologi, & Sũmiſtæ, quatenus indiſtinctè dicunt, non obligari iuramẽto eũ, qui iurat ſine intentione ſe obligãdi, licèt iuret cũ animo iurandi: nam indiſtinctè loquuntur de intentione promiſſionis, vel obligationis. Mihi tamen exploratum videtur, intentionem promittendi nõ eſſe neceſſariã, vt iuramẽtum obliget. Probatur, quia ſuprà oſtenſum eſt, iuramẽtum obligare etiã ſi nõ cadat in promiſſionẽ, ſed in ſimplicẽ aſſertionem faciẽdi aliquid, quod aliquis ſe facturũ affirmat, licèt non promittat, ergo licèt fingat ſe promittere, & verba promiſſionis proferat ſine intentione promittendi, ſi tamen verè, & ex animo iurat, ex vi iuramenti manet obligatus. Patet conſequentia, quia fictio promiſſionis non tollit materiam, quam confirmare poſſit, nec ab ipſo iuramento tollit vim ad confirmandam illam, ergo non obſtante fictione promiſſionis, manebit obligatio ex vi iuramenti. Prior pars antecedentis patet, quia cum ficta promiſſione, ſtat vera aſſertio de facto futuro, aſſerit enim aliquis, ſe aliquid facturum, quod promittere non vult, vnde licet vtatur verbis promiſſoriis ſine intentione promittendi, nihilominùs affirmat ſe facturum: nam hæc affirmatio intrinſecè includitur in verbis promiſſoriis, vt ſupra declaratum eſt. At affirmatio eſt ſufficiens materia iuramenti promiſſorij, vt per illud confirmari poſſit, vt ſuprà oſtenſum eſt; ergo illa fictio non tollit materiam ſufficientem iuramenti promiſſorij.

Auctoris ſententia. Non neceſſaria eſt intẽtio promittendi iuramẽtum promiſſorium.

6. Quod autem nec effectum talis iuramenti impedire poſſit, (quæ erat altera pars antecedentis) patet, quia neq; hoc eſt in poteſtate voluntatis humanæ, vt ſtatim dicam: neque cadit ſub illam intentionem, quia illa tantum eſt de non promittendo, nõ verò de nõ iurãdo, vt ſupponitur, nec de impediendo effectu iuramenti, quia eſt longè diuerſus ab effectu promiſſionis, vt etiam eſt oſtenſum, & intentio non operatur vltra obiectum ſuum. Ergo iuramentum illud cadens ſaltem in ſimplicem aſſertionem, confirmat illam, & conſequenter inducit obligationem veram illam efficiendi, hoc enim eſt confirmare illam. Confirmatur, ac declaratur in caſu de iuramento ſoluendi vſuras, ſi quis cogatur hoc ſub iuramento promittere, nam licèt quis fictè promittat ſe ſoluturum, ſi tamen id affirmat, & iurat, tenetur, Probatur, quia iuxta veriorem ſententiam illa promiſſio de ſe eſt nulla, vt infrà oſtendam, & nihilominùs iuramentum obligat, ergo ſiue fiat cum intentione promittendi, ſiue non æquè obligabit. Probatur conſequentia, quia ibi intentio promittendi eſt impertinens, quandoquidẽ non poteſt facere obligationem validam. Vnde concluditur aliter argumentum, quia ſi intentio promittendi eſſet neceſſaria, vt iuramẽtum obligaret, maximè eſſet, vt promiſſio eſſet valida, vt in eam cadat iuramentum, ſed hoc non eſt neceſſarium, vt in dicto exemplo conſtat, ergo neque eſt neceſſaria talis intentio ad obligationem iuramenti. Neque in hoc video difficultatem alicuius momenti. Et hanc regulam videtur intendere Panormitanus in cap. *Cùm contingat*, de Iur.iur.nu.18.19. & 20. quem ſequitur Tab. verb. *Iurare* num. 14. & alij, quos ſtatim commemorabo.

Intentio ſoluendi vſuras iurata, obligat.

7. Venio ad tertiam intentionem, ſcilicet ſe obligandi, de qua confuſè, & ſine diſtinctione tractant Auctores, magnam tamen lucem afferet diſtinctio duplicis obligationis, quæ in promiſſione iurata inuenitur, vna fidelitatis, vel iuſtitiæ, altera religionis ſeu iuramẽti, quæ adeò diſtinguuntur, vt ſeparabiles etiam ſint in re ipſa: vt ſuprà oſtenſum eſt. Vnde à fortiori ſequitur, poſſe etiam intentione ſeparari. Poteſt enim quis habere intentionem non ſe obligandi per votum ad non ludendum, vel ad dandam eleemoſynam, & nihilominùs abſolutè, & ſimpliciter velle iurare non ludere, ſeu eleemoſynam facere, & ſimiliter poteſt nolle ſpõſalia facere, nec ſe obligare alteri, & nihilominùs iurare ſine dolo, & debita intentione tale matrimonium facere. Quãdo ergo cum iuramento ſolũ coniungitur intẽtio non ſe obligãdi alteri homini, cui iuratur, neq; cõferẽdi illi aliquod ius, talis intẽtio obeſſe non poteſt, quominùs iuramentum obliget ſua propria, & ſpecifica obligatione. Probatur ex proximè dictis, nam à fortiori ex illis ſequitur, qui enim non habet intentionem promittendi, vel contrahendi, à fortiori non habet intentionem ſe obligandi: ergo ſi intentio non promittendi non obſtat obligationi Iuramenti, nec intentio non obligandi illo modo, obſtabit. Siue enim vna iſtarum intentionum poſſit haberi ſine alia, ſiue nõ (de quo dicetur infrà tractãdo de Voto) ſufficit, quòd intentio non promittendi, includit intẽtionẽ non ſe obligandi ex iuſtitia, vel fidelitate, vt inde apertè cõcludamus, hanc intentionem non ſe obligandi tali modo non obſtare obligationi iuramẽti. Vnde à fortiori concluditur, intentionem ſe obligandi homini non eſſe neceſſariam ad obligationem iuramenti, quæ propriè, & per ſe reſpicit Deum, vt ſuprà declaratum eſt.

Duplex obligatio in promiſſione iurata inuenitur.

8. Quæſtio ergo ſupereſt de intẽtione ſe obligandi propria obligatione religioſa, & iuramenti, circa quam tribus modis ſe habere poteſt is, qui iurat.

Tribus modis poteſt ſe

habere quis circa intentionẽ iurandi religioſe, & cum obligatione.

iurat. Primò: vt illam expreſſe habeat, & tunc nulla ſupereſt ratio dubitandi de obligatione. Secundò, vt neque illam intentionem habeat formaliter, nec contrariam, neque de hoc cogitet, ſed purè, ac ſimpliciter habeat intentionem iurandi. Et tunc etiam non eſt dubium, quin tale iuramentum obliget, nec oppoſitum poteſt cenſeri probabile etiam ſpeculatiuè, nedum practicè. Probatur tum ratione facta, quia ille verè iurat, & iuramentum de ſe habet hanc efficaciam, & tunc nullum ei ponitur impedimentum: quia nulla operatur voluntas contraria, cur ergo non obligabit? Tum etiam quia ad obligationem contrahendam non eſt neceſſe cogitare diſtinctè, & quaſi in actu ſignato de obligatione, ſed ſatis eſt velle vouere, velle contrahere, quia ibi virtute includitur voluntas ſe obligandi, ſaltem dum illi non reſiſtitur, ergo idem erit in iuramento. Tertio ergo modo poteſt contingere, vt aliquis iurare velit, & ſimul nolit ipſo iuramento obligari, quamuis enim rarò hoc contingere poſſit, quia illæ voluntates videntur valdè contrariæ, ſimpliciter nõ repugnat, quia ſaltem interueniente ignorantia, cogitare poteſt quis poſſe ſe vnum ab alio ſeparare, & nolle manere ligatus, nec omninò fingere iuramentum, quia putat minùs hoc modo peccare. Nec denique illæ duæ intentiones ſunt formaliter contrariæ, quia iuramentum, & eius obligatio diſtinguuntur, ſicut cauſa, & effectus: & ideo poſſunt apprehendi, vt ſeparabilia. Poſitis ego illis duabus intentionibus, difficultas eſt, An iuramentum obliget, & conſequenter vtrum ad iuramenti obligationem requiratur non ſolùm intentio iurandi, ſed etiam ne intercedat fictio per voluntatem non ſe obligandi?

Couar. 1. p. §. 5. n. 2. affirmat noſtrã ſententiam.

Iuramentum & eius obligatio diſtinguuntur vt cauſſa & effectus.

9. In hoc ergo puncto eſt multorum ſententia, eum, qui iurat cum intentione non ſe obligandi, non obligari ex vi iuramenti. Ita ſentiunt multi Scholaſtici in 3. diſtin. 39. vbi D. Thomas quæſtion. 1. art. 3. quæſt. 3. id ſignificat, ſed in ſenſu longè diuerſo, vt capite ſequenti dicam. Item Bonauentura ibi artic. 3 quæſt. 1. Scot. artic. 3. Gabriel quæſt. 1. artic. 2. con. 3. Richardus artic. 2. quæſt. 2. & in 4. diſtin. 38. articulo 3. quæſt. 3. Syluester *Iuramentum* 4. quæſtione 7. vbi adducit D. Thomam 2. 2. quæſtione 89 artic. 7. ad 4. quæſt. 98. artic 3. ad 1. & 4. diſtin. 29. Sed de hoc puncto nihil apud D. Thomam reperitur. Idem repetit Syluester ibi quæſtione 19. Angelus *Iuramentum* 5. num. 9. 10. & 32. qui referunt alios Canoniſtas. Idem ſentire videtur Medina Cod. de Confeſſione quæſtione de Diſpenſatione ſuper confeſſi. reuel. ad 2. Gutierrez de Iuramento p. 1. c. 57. n. 20. Et citatur etiam Nauarrus c. 12. n. 28. ſed ibi agit de voto, de quo alia eſt ratio, vt infrà dicam, poſſet tamen allegari in eodem c. n. 8. 13. & 14. ſed ibi in alio ſenſu loquitur, vt oſtendam. Citatur enim pro hac ſententia gloſſa in c. *Literaturam* de Voto, quæ licèt prius de voto loquatur, poſtea generaliter dicit, *Nemo ſe obligat, niſi qui animum habet ſe obligandi.* Idem tenent expreſſè Felinus & Abbas in c. *Si verò*, eod. n. 9. cum Ioanne Andrea in c. *Verum* eod. & in c. *Ad audientiam*, Quod metus cauſa. Solet ad confirmandam hanc ſententiam adduci ſententia Gregorij in c. *Humanæ aures* 22. q. 5. dicentis, obligationem verborum attendi ab ipſo Deo ſecundũ intentionem iurantis. Sed non loquitur de intentione ſe obligãdi, ſed de intẽtione ſignificandi per verba, & ita nõ pertinet ad cauſam præſentem, ſed ad tractandam in capite ſequenti, vbi textus ille explicabitur.

D. Thom. Bonauen. Scot. Gabriel. Richard. Syluest. Angel. Medin. Gutierr. Nauar. Felin. Abb. Ioann. Andr.

Fundamentum huius ſententiæ præcipuum eſt, quia per proprios actus homo non obligatur, niſi ſua voluntate, ergo ſi voluntas reſiſtit, & non vult ſe obligare, impoſſibile eſt oriri obligationem. Secundò, qui non vult ſe obligare iuramento, virtute non vult iurare ſeriò, & verè, ſed tantùm fictè, & apparenter, quia illa duo contradictionem inuoluunt, & ideo non poteſt vtramque ſeriò, & abſolutè velle. Quod ſi dicas interueniente ignorantia connexionis poſſe aliquem vtrumque velle, eo ipſo magis concludit ratio, nam conſenſus per deceptionem datus non obligat, vt ſiquis vellet matrimonium contrahere animo, non ſe obligandi ad reddendum debitum, vel ſi vellet vouere, aut profiteri Religionem animo non ſe obligandi ad obediendũ, & cæt. nihil ageret, quia re vera non vult matrimonium, vel profeſſionem, prout in re debet fieri, ſed prout falsò cogitatur, ergo ſimiliter, &c. Tertiò, ſi quis intenderet iurare hoc modo, *Volo iurare dummodò non obliger*, vel per hoc non obligaretur, quia eſt conſenſus conditionatus, contra ſubſtantiam contractus, vel cuius conditio non poteſt ſubſiſtere ſtante actu, ſicut patet in exemplis de matrimonio, vel Religione poſitis. Sed qui habet voluntatem iurandi ſimul cum voluntate non ſe obligandi, virtute adhibet dictam conditionem primæ intentioni, vt conſtat, ergo non obligatur.

10. Huius opinionis fundamentum.

Conſenſus per deceptionem datus non obligat.

Nihilominùs dicendum eſt, etiam in eo caſu oriri obligationem ex iuramento promiſſorio, cum vera intentione iurandi facto. Hæc videtur mihi ſententia Diui Thomæ dicta quæſtione 89. articulo 7. ad 3. & magis ad 4. Nam in priori abſolutè dicit, iuramentum coactum obligare, nulla diſtinctione adhibita, an iurans habeat intentionem ſe obligandi, nec ne, cum tamen in illo puncto eſſet valde neceſſaria, ſi aliquid poſſet operari: intentionem autem iurandi ſupponit, quia de illo loquitur, qui verè iurat. In ſolutione autem ad 4. addit, obligari iurantem aliquando ſecundum intentionem alterius iurare cui iurat, quod eſſe non poſſet, ſi iurans non poſſet obligari, niſi ex intentione ſe obligandi, de quo latiùs capite ſequenti. Clariùs docet hanc ſententiam Caietanus eodem artic. 7. & Soto quæſt. 1. artic. 7. vterque circa eandem ſolutionem ad 4. Couarruuias ſuprà part. 1. §. 5. num 2. Gutierrez libr. 2. Canonic. quæſtionum capit. 22. numer. 31. & multi alij Moderni. Sumitur etiam ex Syluestro *Iuramentum* 3. quæſtione 2. & Angelo *Iuramentum* 4. quatenus in hoc conſtituunt differentiam inter iuramentum, & votum, inclinat etiam Tabienna dicens eſſe ſecuriùs, verb. *Iurare* num 11.

11. Reſolutio quæſtionis.

D. Thom. Caiet. Soto, Couar. Gutier. Syluest. Angel. Tabien.

Probatur autem primò, quia licet in voluntate hominis ſit iurare, vel non iurare, non eſt tamen in poteſtate hominis, ex iuramento præſtito non obligari, ergo qui vult iurare, quantumuis nolit obligari, neceſſariò obligatur. Conſequentia eſt euidens, quia qui poteſt adhibere cauſam, & non poteſt effectum eius impedire, ſi vult applicare cauſam, & cum effectu applicat, neceſſariò vult effectum, etiamſi maximè nolit, vt qui vult applicare ignem domui, voluntariè quidem ponit cauſam, ſed effectus neceſſariò ſequitur independẽter à voluntate eius, ita ergò erit in præſẽti ſtante veritate antecedẽtis. Antecedens ergo explicatur, & probatur ex doctrina ſuprà tradita de duplici obligatione iuratæ promiſsionis, ad hominẽ, & ad Deũ. Inter quas hæc poteſt notari differẽtia

12. Probatur opinio vera. Qui vult iurare ex intentione illius cui vult iurare tenetur iurare.

tia, quòd obligatio promiſsionis eſt per ſe, & directè intenta, imo eſt quaſi primum obiectum voluntatis promittendi, vt in tractatu de Voto latiùs dicetur, obligatio autem iuramenti non eſt directè intenta, quia per iuramentum nihil homo offert Deo, ſed potiùs obligat ipſum Deum (vt ſic dicam) vt ſuæ aſſertionis, vel promiſsionis ſit teſtis, aut quaſi fideiuſſor: & inde (non iam ex voluntate ſua, ſed ex naturali lege) obligatur homo ad verum faciendum teſtimonium Dei. Declaratur optimè humano exemplo, nam ſiquis vocauit hominem, vt eſſet fideiuſſor ſuæ promiſsionis, eo ipſo obligatur fideiuſſori, nec per voluntatem contrariam poteſt talis obligatio impediri: ita ergo eſt cum proportione in præſenti.

13. Vnde argumentor ſecundò, quia ſi homo ex animo, & cum vera intentione iurandi, iurat ſe aliquid facturum, eo ipſo adducit Deum in teſtem non ſolùm præſentis veritatis, ſed etiam aſſertionis de futuro; ergo eo ipſo, & ex neceſsitate obligatur ad faciendam veram illam aſſertionem de futuro quantùm in ipſo fuerit; ergo non poteſt excuſari ab hoc debito per quamcumque voluntatem non ſe obligandi. Probatur conſequentia, quia talis voluntas eſt contra naturalem legem iuramenti, & contra diuinum honorem, & contra ſui teſtimonij auctoritatem, ergo non poteſt talis voluntas non ſe obligandi habere effectũ, quia non poteſt eſſe efficacior ad nõ obligandum, quàm naturalis lex, vel quã diuina religio ad obligandũ. Vnde vt talis voluntas impediret obligationem, deberet impedire, ne fieret iuramentum, nec Deus cum effectu in teſtem adduceretur: at in caſu (vt ſupponitur) non hoc facit voluntas, ſed vult componere iuramentum validum cum non obligatione, quod impoſsibile eſt.

14. *Declaratur amplius aſſertio.*

Tertiò declaratur ampliùs, nam ſiquis velit iurare aſſertionem de præſenti, vel præterito, & non obligari ad dicendum verum, non poteſt, ſed peierabit, ſi falſum iuret, quamtumuis nolit ratione iuramenti obligari ad dicẽdum verum; ergo ſimiliter qui iurat aſſertionem de futuro, non poteſt non obligari ad illam veram faciendam, etiamſi maximè velit. Vnde confirmatur quartò, & declaratur ampliùs, quia aliàs ſequitur non eſſe peccatum mortale, quempiam iurare, ſe aliquid facturum animo non faciendi: conſequens eſt falſum, vt Auctores vtriuſque ſententiæ fatentur, quia illud eſt periurium aſſertorium, ergo. Probatur ſequela, quia ſi ego poſſum iurare, & non me obligare pro voluntate mea, non erit peccatum ſaltem mortale id facere, aut velle, quia in hoc nemini fit iniuria, ergo nec erit peccatum habere propoſitum non faciendi, quod iuratur. Nam ſiquis ſciat ſe non futurum poſtea obligatum, ſcit etiam ſe non peccaturum poſtea id non faciendo, ergo nec antea peccabit habendo propoſitum non faciendi. Dices, peccare mortaliter illum, qui iurando aliquid faciendum, vult non ſe obligare; quia facit in hoc iniuriam Deo. Sed contrà, quia vel hoc non ſtat cum contraria poſitione, vel inde melius concludimus intentum. Nam ſi eſt iniuria Dei velle non obligari iurando, ergo iuramentum ex ſe, ac ſua vi, & natura obligat; ergo non poteſt voluntas humana obligationem impedire. Item voluntas impediendi obligationem Deo debitam non poteſt eſſe valida, & efficax, ergo non poteſt talis voluntas impedire obligationem iuramenti.

15. Priuſquam reſpondeam ad fundamenta contraria, aduerto, nequis moueatur numero Auctorum, illos indifferenter loqui de iuramento ita doloſo, vt fictum etiam ſit, vnde ſub intentione non ſe obligandi, includunt etiam intentionem non iurandi: numquam tamen ſatis diſtinguunt illas duas intentiones, nec dicunt, ſtante vera intẽtione iurãdi, poſſe impediri obligationem per voluntatem iurãtis, nolentis ſe obligare. Moderni autem qui illas clariùs diſtinguunt ferè omnes noſtram ſententiam ſequuntur, & ſiqui diſſentiunt, ſtatim recedunt ab hypotheſi, dicentes intentionem non ſe obligandi, deſtruere intentionem iurandi, & fictam illam reddere, quia iam non manet niſi intentio proferendi exteriùs verba iuramenti, non verò ſolidè ac verè iurandi. Sed immeritò retrocedunt ab hypotheſi quæſtionis, & negãt illam, tum quia vt ſuprà oſtendi, iuramentum eſt ſimpliciter prius obligatione, & non includit illam in ſua intrinſeca ratione, ſed omninò habet illam vt effectum reſultantem: vnde nec voluntas iurandi includit in obiecto ſuo obligationem, ſed ſolùm inuocationẽ diuini teſtimonij, quæ omninò prior, & diſtincta eſt ab obligatione. Tum etiam quia non ſolùm Metaphyſicè, ſed etiam moraliter hæc ſunt ſeparabilia, vt patebit reſpondendo ad argumenta, ex quorum ſolutionibus hæc ſententia euidentior fiet.

Aduertẽdũ

Iuramentum eſt ſimpliciter prius obligatione.

16. *Fit ſatis fundamentis oppoſitæ ſententiæ.*

Ad fundamentum ergo contrariæ ſentẽtiæ, negatur antecedens, nam aliqui ſunt actus humani, per quos obligatur homo, etiam nolens formaliter obligari, ſi velit exercere actum, ex quo naturaliter ſequitur obligatio, vt ex iniuria naſcitur obligatio ſatisfaciendi, & ex damno voluntariè, & iniuſtè illato, naſcitur obligatio reſtituendi, etiam ſi maximè habuerit homo in principio voluntatẽ nõ ſe obligandi. Et ex peccato naſcitur obligatio pœnitendi: & ex actu inducendi alium, vt pro me fideiubeat, naſcitur obligatio ſpeciali reſpectu fideiuſſori non ſolùm ad ſatisfaciendum illi, ſi pro me ſoluat, ſed etiam ad præueniendum, faciendo quod in me eſt, ad ſoluendum, ſi poſsim, ne ille cogatur ſoluere: nec eſt in poteſtate mea facere, vt ex illa actione non maneam ſic obligatus, etiamſi velim. Et ratio omnium eſt, quia talis obligatio non pendet directè, & proximè à voluntate mea, ſed tantùm remotè, & in radice in alio actu, ad quem illa neceſſario ſequitur, neque poteſt impediri.

Actus humani ſunt, ex quibus obligatio naſcitur quamuis homo ex eis obligare nolit.

17. Vnde poſſumus etiam diſtinguere illud antecedens, vt ſit verum in contractibus, quorum ſubſtantia conſiſtit in obligatione, & ideo neceſſe eſt includi in conſenſu ipſo, & voluntate contrahendi, vt dicemus infrà tractando de Voto. Secus verò eſt in actibus, quorum ratio, & ſubſtantia nõ conſiſtit in obligatione, ſed ad illos ſequitur tamquam effectus reſultans: ſicut dicebamus de actione iniurioſa, damnificatiua, & ſimilibus. Et in oratione ſuo modo inuenitur, nam licet voluntariè orẽ ſequitur obligatio orandi attentè, neq; eſt in poteſtate mea euitare hanc obligationem, etiam ſi maximè cupiam, ſi cum affectu orare velim. Idem cõſpicitur in iuramento aſſertorio, quia ſi iurare intendo, eo ipſo obligor iurare verum, nec poſſum ſeparare hanc obligationem ab illa intentione, licet cupiã. Talis verò eſt cum proportione obligatio implendi, quod facere iuraui, quia eſt obligatio pertinens ad intrinſecam honeſtatem actus, ad quam requiritur veritas dictorum: ſed quia hæc veritas pendet ex facto futuro, ideò obligatio illa ſẽper durat, ideoq; non magis poteſt ſeparari per humanam

Etiamſi voluntariè orem ſequitur neceſſario obligatio orandi attentè.

manam voluntatem, quàm obligatio dicendi verũ de præſenti ſeparari poſſit à iuramento aſſertorio. A

Soluitur ſecundum, & oſtẽditur iurare, & obligari eſſe obiecta diſtincta in re.

Ad ſecundum negatur aſſumptum, quia illa duo obiecta iurare ſcilicet, & obligari ſunt re ipſa diſtincta, & ideo nolitio poſterioris non deſtruit formaliter, & per ſe volitionem prioris. Quin potiùs ſi vnus ex illis actibus deſtruit efficaciam alterius, potiùs dicendum eſt voluntatem iurandi deſtruere voluntatem non ſe obligandi, & facere, vt non ſit abſoluta, & efficax voluntas, ſed inefficax deſiderium, & conditionata voluntas non ſe obligandi, ſi eſſet poſſibile, vel ſi ſit propoſitum efficax, magis reſoluitur in propoſitum non implendi (de quo ſtatim) quàm ſit propoſitum non ſe obligandi. Et ratio eſt, quia intentio iurandi eſt prior, B & ſupponitur eſſe in eodem inſtanti, vnde non poteſt euacuari à voluntate poſteriori, ſed potiùs impediet illam. Et re vera quando homo cognoſcit, & aduertit eſſe connexionem neceſſariam inter cauſam illam, & hunc effectum, ſimulque conſiderat ſe non poſſe voluntate ſua impedire emanationem talis effectus à tali cauſa, tunc impoſſibile eſt habere ſimul vtramque voluntatem abſolutam, & efficacem. Et abſolutè loquendo in poteſtate voluntatis eſt alterutram illarum voluntatum habere, efficacem vel inefficacem: & ideo conſcientia eius conſulenda eſt. vt ſi certò ſciat abſolutè voluiſſe iurare, ſibi perſuadeat, alteram voluntatem non ſe obligandi non fuiſſe voluntatem, ſed velleitatem, vel non fuiſſe de non ſe obligando, C ſed de non implendo. Et in dubio ſemper ita credo eſſe præſumendum, tum in fauorem iuramenti, tum quia per ſe eſt veriſimilius, & naturali legi magis conſentaneum. Quando autem homo eſſet certus, ſe habuiſſe voluntatem abſolutam non contrahendi obligationem iuramenti, & non ignoraſſe, neque conſideraſſe connexionem neceſſariam obligationis cum iuramento, tunc credere poteſt non habuiſſe intentionem iurandi verè, ſed tantum fictè, & externè, & conſequenter ab obligatione excuſari.

18. Duo caſus dãtur in qui bus ſimul poſſũt eſſe efficaces voluntates iurandi, & nõ ſe obligandi.

1. Caſus.

In duobus autem caſibus poſſunt illæ duæ voluntates abſolutæ, & efficaces ſimul eſſe: vnus eſt abſque interuentu ignorantiæ, vel erroris, quando homo ſcit non poſſe obligari, etiamſi iuret. Vt ſi D aliquis per vim cogatur iurare, ſe non ingreſſurum Religionẽ, cùm alias licitè poſſet: bene poteſt velle iurare ex corde, & animo inuocando Deum in teſtem, & nihilominùs nolle obligari, quia ſcit in ea materia iuramentum non obligare. An verò poſſit ſic licitè iurare, poſtea videbimus, nam ad præſens non refert: ſolùm hoc adducimus, vt conſtet poſſe conſiſtere veram intentionem iurandi ſine intentione ſe obligandi, imo cum intentione non ſe obligandi, quando iuramentum ipſum per ſe non obligat in tali materia.

2. Caſus.

Alius caſus eſt quando interuenit ignorantia, vel inconſideratio, aut error, quia exiſtimat homo poſſe ſe ſua voluntate ſeparare obligationem à vero iuramen- E to: nam interueniente ignorantia poteſt haberi propoſitum abſolutum de re impoſſibili, Tunc autem dico, nihilominùs iuramentum obligare. Et ad replicam, quæ contra hoc fiebat in ſecundo argumento, quia ignorantia excuſat obligationem, dico in primis id fore probabile, quando ignorantia eſt inuincibilis, in præſenti autem non poſſe eſſe talem.

Ignorantia inuincibilis excuſat ab obligatione iuramenti, ſed non vincibilis.

Vt qui comburit ſegetem alienam, putans ſe non obligari inde ad reſtitutionem, non ideò non obligatur, quia illa ignorantia turpiſſima eſt, nec debet admitti tamquam probabilis: idem ergo dico in præſenti. Deinde dico, illud principium habere verum in obligationibus, quæ immediatè, & directè pendent a voluntate contrahentis, vel promittentis, non verò in obligationibus, quæ conſequuntur ex priori actione, nam tunc ſi actus, qui eſt cauſa obligationis, abſolutè intenditur, ac fit, neceſsitate naturali ſequitur obligatio, ſiuè homo illam ignoret, ſiuè non, quia non ſequitur ex eo, quòd ipſa eſt in ſe voluntaria, ſed præciſè ex vi cauſæ. Sicut eo ipſo, quòd homo generat hominem, tenetur illum alere, etiamſi cùm illum generauit, fingatur intendiſſe non habere inde talem obligationem. Vnde licet per poſſibile, vel impoſsibile illa cogitatio, vel ignorantia eſſet excuſabilis, nihilominùs iuramentum, & lex naturalis per ſe obligraet, licet ratione ignorantiæ poſſet quis excuſari illa durante: illa verò ablata, ſine dubio lex naturalis de reuerentia Deo debita ſtatim obligaret ad faciendum verum id, quod eius nomine iuratum eſt.

19. Soluitur 3.

Ad tertium, nego illam voluntatem eſſe conditionatam, eſt enim abſoluta voluntas iurandi, nam ſi eſſet conditionata ſuſpenderet conſenſum, & conſequenter etiam effectum, donec poneretur conditio, quia ſicut conditionalis nihil ponit in eſſe ante impletam conditionem: ita voluntas conditionata nihil operatur, quamdiu conditio ſuſpenſa eſt: in præſenti autem caſu ſupponimus hominem cum effectu iurare, ergo abſolutè, & independenter à futura conditione vult iurare. Vnde de ſuppoſito, quod abſolutè vult iurare, non eſt in poteſtate eius apponere conditionem ſuſpenſiuam obligationis iuramenti, cum non ſit ſuſpenſiua ipſius iuramenti. Neque eſt ſimile de aliis contractibus, vt dictum eſt.

Voluntas conditionata nihil operatur, quãdiu conditio ſuſpenſa eſt.

20. Opinio aliquorum.

Supereſt dicendum de vltimo actu, ſeu intentione implendi, vel non implendi iuramentum, non enim defuerunt, qui dixerint, etiam intentionem non implendi, quod iuratur, ſimul conceptam, quando iuratur ſufficere, vt homo non maneat obligatus. Citatur pro hac ſententia Bonauentura 3. diſtin. 39. quæſtione ſecunda, quia dicit Eccleſiam non compellere ad implenda iuramenta coacta, quia præſumit non eſſe facta cum *voluntate implendi iuramentum, ſed euadendi periculum*, vbi videtur ſupponere hanc voluntatem ſufficere, vt iuramentum non obliget. Sed non oportet verbaobiter dicta cum tanta proprietate, & rigore accipere, maximè in re tam clara. Sub voluntate ergo non implendi, comprehendit voluntatem non ſe obligandi, imò & fictè iurandi, vt patet ex altero membro, quod addit, ſcilicet *Sed euadendi periculum*, quod poſſet quis cõſequi ſolum fictè proferendo verba iuramenti ſine intentione iurandi. Quod declarauit in ſimili Syluester *Iuramentum* 4. quæſtione 26. vbi etiam pro hac ſententia citatur, quia loquens de illo, qui iurauit ſe rediturum in carcerem, dicit non teneri, *ſi iurauit animo euadendi*, Sed immerito allegatur, ſtatim enim addit, *Secus ſi animo ſe obligandi*, & refert ſe ad dicta in §. 7. Igitur iurare animo euadendi apud illum eſt iurare ſine voluntate ſe obligandi, & fortaſſe ibi etiam includit voluntatem non iurandi. Sed aiunt, non poſſe aliquem habere voluntatem abſolutam ſe obligandi, niſi habeat, etiam implendi, quorſum enim vellet ſe obligare, & non facere? At hoc gratis dictum eſt, poteſt enim quis velle iurare ad euitandum malum, vel propter commodum temporale, & conſequenter velle obligari, quia ſcit nõ poſſe

Bonauen.

Syluest.

Iurare animo euadendi, eſt iurare ſine voluntate ſe obligãdi.

poſſe vitare obligationem, ſi iurat, & nihilominus nolle implere, quia ſibi non eſt vtile, vel iucundum. Imò aliquis timoratus poteſt velle iurare, & obligare, & ſperare licitè non implere, obtenta iuſta diſpenſatione, quid ergo mirum, quòd homines, qui facilè peccant, veliat iurare, & non implere?

21. *Intentionem non implẽdi rem iuratam nõ poſſe impedire obligationẽ iuramenti.*

Dico ergo intentionem non implendi rem iuratam non poſſe impedire obligationem iuramenti. Hoc tamquam certum ſupponunt Doctores allegati in præcedenti puncto pro vtraque ſententia, & ideo ſuppoſita ſententia probabilis non eſt, nec admittenda. De qua re dicemus plura in materia de Voto, vbi oſtendemus etiam in voto non eſſe illam ſententiam probabilem, ergo multò minùs in iuramento, cuius obligatio minùs pendet à voluntate iurantis, vt in ſuperiori puncto explicatum eſt: rationéſque ibi factæ hoc conuincunt à fortiori, quia cum intentione non implendi ſtat verum iuramentum, ex quo naturaliter naſcitur obligatio. Item ſiquis ſubdatur legi, eiúſque obligationem ſuſcipiat, etiam ſi habeat animum non implendi legem, lege obligatur. Item obligatio eſt prior executione, & re ipſa ſeparantur ſæpiſſimè, ergo licet ſeparentur intentione, obligatio, quæ prior eſt, non impedietur propter intentionem nõ exequendi illam. Denique ex iuramentis metu extortis certum eſt oriri obligationẽ, vt paulò pòſt dicemus, & tamen communiter fiunt ab hominibus non multùm timoratis ſine animo implendi. Quòd ſi homines crederent, ſufficere illam intentionem ad ſe excuſandum ab obligatione, pauci eſſent, qui illam non haberent, vnúmque peccatum committerent, ne ſe obligarent. Quin potius, vt ſuprà arguebam, & hic fortiùs vrget, ſi illa intentio excuſat ab obligatione, non videtur cur peccaminoſa ſit, nam intendere non ſoluere, quod non debeo, non eſt malum. Dices in eo caſu eſſe malum, quia iuramentum de præſenti fit falſum per eam intentionem. Sed contrà, quia in hoc ſupponitur ibi fieri verum iuramentum de re futura cum præſenti propoſito illam non faciendi, ergo tale iuramentum natura ſua obligat, nec poteſt impediri propter iniquam intentionem non faciendi promiſſum. Sicut qui accipit mutuum cum intentione non ſoluendi, vel qui accipit vxorem cum intentione non reddendi debitum, nihilominùs obligantur, quia obligatio naſcitur ex ipſo actu, vel ex re ipſa, nec poteſt impediri per iniquam intentionem, ita ergo naſcitur ex iuramento. Nec intentio non implendi deſtruit priorem actum, vt oſtẽſum eſt, & in exemplis adductis conſtat: nec poteſt contrarium præſumi, niſi vbi euidentiſſimè conſtaret, non fuiſſe tantum voluntatem non implendi, ſed etiam non faciendi iuramentum.

CAPVT VIII.

Vtrum iuramentũ ſimulatum, vel doloſum quoad verborum ſignificationem obligationem inducat?

1. *Duobus modis poteſt iuramentũ eſſe doloſum.*

DVobus modis poteſt iuramentum eſſe doloſum, primò, ex ſolo defectu intentionis iurandi, & de hoc dictum ſufficienter eſt in cap. præcedenti: alio modo contingit eſſe iuramentum doloſum, quoad verborum vſum, & ſignificationẽ, quia nimirum intentio iurandi non deeſt, ſed applicatur ad verba non iuxta ſignificationem, in qua

A intelligũtur ab aliis, quibus iuratur, ſed in alia, quã iurans ſibi proponit, & de hoc in præſenti tractamus. Vlteriùs verò poteſt hoc iuramentũ artificioſum (vt ſic dicam) duobus modis fieri. Primò, cum dolo formali, & proprio, id eſt includente mendacium, ſeu iniuſtã deceptionem, & tunc propriè dicitur doloſum, aliquando verò fieri poteſt ſine mẽdacio, vel iniuſtitia, cum prudenti ſagacitate, & amphibologia iuſta, & illud vocamus iuramentum ſimulatum. Similem diſtinctionem refert ex Baſilio Anaſtaſius Nicænus in li. Quæſtionũ ſacræ Scripturæ q.73. vbi prius dixit: *Mores inſidioſi, & fallaces, & doloſi, Deo ſunt odioſi, & hominibus inimici*: & infrà ſubdit: *De iuſtis autem inſidiis: & dolo, qui non malè, ſed*
B *inſtè, & ſapienter celat, & abſcondit, & artificioſam præ ſe fert ſpeciem*, & infrà: *Propter hos* (inquit) *dolos non ſunt ſancti appellandi doloſi, vel mendaces, ſed ſapientes quidem ab bonum, ſinceri autem ad malum.* Et hoc modo diſtinguitur dolus malus à bono in l. 1. ff. de Dolo, iam verò dolus ſimpliciter dictus pro malo ſumitur, & ſic dicitur in Regul. 55. ff. de Regul. iur. *Nullus videtur dolo facere, qui iure ſuo vtitur.* De vtroque igitur quæri poſſunt duo, primum, an inducat obligationem, ſecundum, an in tali modo iuramenti ſemper interueniat peccatum, & quale illud ſit, hæc poſterior quæſtio pertinet ad ſequentem librum, hic prior expedienda eſt.

Iuramẽtum artificioſum duobus modis fieri poteſt.

Anaſt. Nicæn.

Dolus malus & bonus quo modo diſtinguantur.

Videtur itaque eſſe communis ſententia, iuramentum ſimulatum, id eſt, cum iuſta, & prudenti
C amphibologia factum, non obligare, iuramentum autem doloſum cũ iniuſtitia obligare. Hæc diſtinctio videtur ſumi ex D. Thoma d. art. 7 ad 4. licet aliis verbis tradatur, dicit enim, quando alia eſt intentio iurantis ab intentione eius, cui iuratur, ſi ſit cum dolo, ſeruandum nihilominus eſſe iuramentum iuxta intentionem eius, cui iuratur, ſi abſque dolo (id eſt, ex prudenti aſtutia) tũc nõ eſſe ſeruandum iuramentum, niſi ſecundum intentionem iurantis. Et hoc ſequuntur ibi Caietanus & alij, Soto d. q. 1. art. 7. ad 4. Idem ſentit Abbas in cap *Veniens*, & cap. *Cùm contingat*, de Iur. iur. Tabienna verb. *Iurare*, num. 14. & Couarruuias d. 1. p. §. 5. num. 2. & 3. Nauarrus ca. 12. 13. Ex his verò duabus partibus vna videtur mihi certa, & euidens, altera valdè du-
D bia, & pia indigens interpretatione.

2. *Iuramẽtum ſimulatũ non obligat.*

D. Thom.

Caiet. Soto. Abbas. Tabien. Couar. Nauar.

Dico ergo primò, quando iurans accipit verba ſub quibus iurat in ſignificatione diuerſa, & diſtincta à ſenſu eius, cui iurat, & ſuam intentionem iurandi accommodat illi ſenſui, quem ipſe intendit, vtens prudenti amphibologia, & non faciens alteri iniuſtitiam: non obligatur iuramento, niſi ſecundum ſuam intentionem. Et in hoc ſenſu iuramentum ſimulatum non inducit obligationem ad id, quod ſimulatur Hæc aſſertio eſt D. Thomæ, & omnium, vt dixi: & ſumitur ex Gregorio in cap. *Humanæ aures*. 22. q 4 dicente: *Humanæ aures verba noſtra talia iudicant, qualia foris ſonant: Diuina verò iudicia talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur*: & infrà loquens de verbis varias ſignificationes habentibus: *Non debet* (inquit) *aliquis verba conſiderare, ſed*
E *voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis ſeruire, ſed verba intentioni.* Hæc autem poſteriora verba non inueniuntur in Gregor. 26. Mor. cap. 27. ſed ſolùm poſt priora ſubiungit: *Apud homines cor ex verbis, apud Deum verò verba penſantur ex corde*: quæ eandem ferè vim habent, eiſque ſimilia ſunt illa Hilarij lib. 4. de Trinit. *Intelligentia verborum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi, quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus.* cap. *Intelligentia*, de Verborum ſignific.

3. *1. Aſſertio. Vtẽs prudẽti amphibologia, & non faciens alteri iniuſtitiã nõ obligatur.*

Hilar. Cap. Intelligentia.

4. Ratio clara eſt, quia ille, qui ſic iurat, non obligatur poſtea ratione iuſtitiæ, vel fidelitatis, vel iuramenti, ergo nullo modo. Conſequentia clara eſt, quia non poteſt fingi alius titulus. Antecedens verò quoad primam partem patet, quia ille non fecit alteri iniuriam, ſic iurando, vt in caſu ſupponitur, ergo ex vi iuſtitiæ non obligatur, quia ibi iuſtitia non poteſt obligare niſi per modum alicuius reſtitutionis, nam de alia obligatione pacti ſtatim dicetur. Probatur ergo ſecunda pars, quia nemo tenetur ex fidelitate implere promiſſionem, niſi iuxta intentionem ſuam, quia ſine conſenſu non eſt obligatio in promiſſis, ſed in caſu poſito, ille ſolùm ad rem ſignificatam per verba in ſenſu à ſe intellecto voluit obligari, ergo ex vi promiſſionis ad nihil aliud manet obligatus. Et hæc ratio probat, etiam ſi promiſſio non ſit pura, & ſimplex, ſed veſtita pacto, vel mutua conuentione, quia vt pactum obliget, oportet, vt contrahentes conſentiant in eandem rem, & (vt ita dicam) vniuocè in verba, ſed in eo caſu iurans non conſentit in idem cum alio quoad rem ſignificatam per verba, ſed tantùm quoad voces, ergo non obligatur ex vi pacti. Tertia pars de Iuramento, eodem modo probatur, quia in primis iuramentum non confirmat promiſſionem, quia nulla eſt, nec pactum ob eandem rationem, nec aſſertionem putatam ab alio, quia etiam illa non aſſeritur à iurante, ergo. Item iuramentum non obligat ſine intentione iurandi, ſed ſic iurans non habet intentionem iurandi, quod alter intelligit, ſed quod ipſe ſignificare vult, ergo.

Sine conſenſu non eſt obligatio in promiſſis.

5. Dico ſecundò, etiam ſi iurans per dolum, fraudem, & iniuſtitiam verba accipiat in alio ſenſu, quàm præ ſe ferunt, & quàm accipiantur ab eo, cui iuratur, & intentionem ſuam accommodet ad ſignificationem, & ſenſum à ſe intentum, nõ obligatur ex vi iuramenti directè, & per ſe loquendo ad implenda verba iuxta ſenſum iurantis, ſed tantùm ſecundum proprium. Hanc aſſertionem præcipuè intendunt Auctores allegati ca. præcedenti, quando dicunt, eum, qui iurauit ſine intentione ſe obligandi, non manere obligatum, loquuntur enim maximè, quando non intendit ſe obligare iuxta intentionem alterius, ſed ſuam, quia tunc non intendit etiam iurare iuxta intentionem alterius, ſed ſuam. Et ita docet D. Thomas in 3. d. 39. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 3. vbi loquitur etiam de iuramento doloſo, & ſimpliciter dicit, ex vi, & ratione iuramenti non obligare, niſi iuxta intentionem iurantis. Et hunc ſenſum videntur mihi maximè intendere Scotus, Bonauentura, Richardus, Gabriel, Syluester, & Angelus, ibi citati. Antoninus, 2. p. tit. 10. c. 6. verſ. *Quintus caſus*.

2. Aſſertio. Iurãs per dolũ non obligatur directè ex vi iuramẽti, ſed tenetur implere illud ſecundum ſenſum intentum ab ipſo.

D. Thom.

Scot. Bonau. Richard. Gab. Syluest. Angel. Anton.

6. Probatur primo ex d. cap. *Humanæ aures*, quod generatim loquitur. Secundò, quia ſine intentione iurandi non eſt iuramentum, & conſequenter nec obligatio in conſcientia, ſed ille, qui ſic iurat, licet habeat intentionem iurandi id, quod ipſe intendit, non tamen quod intendit alius, ergo non iurat illud, ergo nec ad illud obligatur. Declaratur exemplo: iuro exterius alicui dare centum, mente autem concipio conditionem, ſi pater probauerit, vel aliam ſimilem, quam conditionem licèt verbis non exprimam, intentione coniungo illam verbis, & nolo iurare rem ſignificatam per alia verba, niſi ſub illa conditione: quamuis is, cui fit promiſſio, intelligat promiſſionem ſibi abſolutè fieri. In hoc ergo caſu dicimus, iuramentum non obligare abſolutè, ſed ſub conditione, quia intentio iurandi non eſt de iuranda promiſſione abſoluta, ſed conditionata, & ita obligatio non excedit intentionem, quia etiam iuramentum non excedit illam. Vnde eſt magna differentia inter præſentem caſum, & alium præcedenti capite tractatum, de illo, qui reuera habet intentionem iurandi, non verò ſe obligandi, de quo diximus obligari Deo, licèt non obligetur homini, hic autem non tantùm deeſt intentio ſe obligandi, ſed etiam iurandi id, quod intendit is, cui iuratur, & ideo non oritur obligatio, niſi ſecundum illam intentionem, etiamſi intentio doloſa, iniuſta, & peccaminoſa ſit, quia ſi tollit intentionem iurandi aliud, de facto annullat actum, etiamſi malè fiat. Sicut quando omninò deeſt intentio iurandi in quocumque verborum ſenſu, non oritur obligatio, etiamſi deceptio illa praua ſit, vel iniuſta. Quod à ſimili confirmari poteſt ex cap. *Tua nos* de Sponſ. ibi: *Quoniam ex altera parte dolus ſolummodò adfuit, & defuit omninò conſenſus.*

Sine intentione iurãdi non eſt iuramentum nec obligatio.

Differentia inter caſum præcedẽtem, & hunc tractat iam auctor.

Ca. *Tua nos.*

Contra hanc verò reſolutionem obiicitur primò ſententia Iſidori in cap. *Quacumque arte*. 22. q. 5. *Quacumque arte verborum quis iuret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille, cui iuratur, intelligit.* Secundò obiicitur, quia dolus, & fraus nemini prodeſſe debent, & maximè apud Deum, ergo ſi quis doloſè iuret cum fraude, & iniuſtitia, non debet inde reportare commodum carendi obligatione. Tertiò hoc modo eneruatur fructus, & finis iuramenti Nam finis iuramenti eſt confirmare veritatem, & firmare pacta inter homines, cùm autem homines non intueantur cor, ſi totum hoc pendet ex intentione loquentis, & non ex ſignificatione verborum, fruſtra adhibetur iuramentum, quia tam incerta, & obſcura manet obligatio, ac ſi non adhiberetur.

7. Obiectiones contra reſolutionem. *Iſidor.*

Propter hæc aliqui limitationem adhibent huic aſſertioni, nimirum, vt locum habeat, quando intẽtio doloſa iurantis, vel poteſt commodè adaptari verbis ſecundum aliquem proprium ſenſum eorũ, vel quando de tali intẽtione iurantis poteſt ex aliis circumſtantiis, vel coniecturis, aut probationibus ſufficienter conſtare, quia tunc maximè locum habet d. c. *Humanæ aures*: non verò habeat locum concluſio, quando intentio iurantis omninò eſt occulta, & verbis, aut ſignis externis nullo modo adaptari poteſt, quia hoc eſt contra finem iuramenti.

8. Limitatio quædam dicti ſuperioris.

At verò ſi hæc limitatio vera eſſet, non tantùm in iuramento iniuſto, & doloſo, ſed etiam in non iniuſto locum haberet, ſi intentio omninò eſſet occulta, & probari exterius non poſſet, conſequens autem eſt contra omnes Doctores allegatos in prima aſſertione. Imò etiam adhibenda erit eadem limitatio, quando omnino deeſt intentio iurandi modo omninò interno, & per ſe occulto, quod etiã eſt contra omnes, vtraque ſequela patet, quia tunc etiam fruſtrari videtur finis, & effectus iuramenti. Nulla eſt ergo neceſſaria limitatio, quantùm ad forum conſcientiæ ſpectat: ſi in eodem foro conſtet, iurantem ſolùm voluiſſe iurare iuxta mentem ſuam, & ſenſum.

6. Reiicitur.

Neque obſtat ſentẽtia Iſidori, intelligitur enim, quoad effectum committendi culpam, non quoad effectum inducendi obligationem. Quando enim quis doloſè iurat cum fraude, & iniuſtitia, grauiter contra Deum peccat, quia Deus accipit illa verba ſecundum debitam ſignificationem, & intentionem eius, cui iuratur, & ideo grauiter offenditur, quòd quis ſuo nomine vtatur ad decipiẽdum aliũ: non tamen ideo inducitur inde obligatio adimplẽdi iu

10. Explicatur Iſidorus.

di iuramentum,quoad id,quod reuera iuratum non eſt.Et hoc explicuit Iſidorus adiungens: *Dupliciter autem reus fit*(vtique ſic iurans) *quia & Dei nomen in vanum aſſumit,& proximum dolo capit.*

11. Ad ſecundum rectè reſpondet Scotus in 3.d.39. nullum eſſe commodum reportare peccatum mortale,quod non committeret, ſi debitam intentionem haberet, licet maneret obligatus:minùs enim incommodum eſt manere obligatum,quàm peccare mortaliter.Idémque argumentum fieri poſſet de illo,qui iurat ſine vlla intentione iurandi:nam ille etiamſi non maneat obligatus, videtur reportare commodum illud. Vſurarius etiam reportat temporale commodum medio ſuo peccato. Reportare ergo tale commodum ex peccato, non iure,ſed facto,res eſt vſitata.

Scot. Nullum reportat commodum, qui peccatū mortale cōmittit.

12. Ad tertium ſuperiori libro ca. 2. declaratum eſt, quomodo non ſit contra fructum iuramenti, quòd eius propria obligatio pendeat ex intentione iurantis. Argumentum enim illud æquè probat de intentione iurandi ſimpliciter,& de intentione iurandi in tali,vel tali ſenſu,eadem enim eſt ratio,vt oſtenſum eſt. Non obſtat ergo, quòd intentio ſit neceſſaria,quia ſatis eſt, quòd homo teneatur habere rectam,& debitam intentionem, ſi iurat,nam certitudo iuramenti neceſſariò pendet ex conſcientia iurantis,non enim iuramentum interponitur expectando à Deo ſpeciale ſignum veritatis, ſed ſolùm, quia propter reuerentiam diuini nominis creditur obſeruanda veritas, tam in re iurata, quàm in modo,& intentione iurandi.

Certitudo iuramenti neceſſariò pendet ex conſcientia iurantis.

13. Addimus præterea, quòd licèt iuramentum doloſum in conſcientia non obliget in vi iuramenti, poteſt obligare ratione iniuſtitiæ,& detrimenti inde ſecuti, quo ſenſu videtur intelligenda communis diſtinctio Doctorum allegatorum Item ratione ſcandali vitandi, poterit etiam ſic iurans teneri, quia ſi hominibus conſtet de iuramento facto, & non de intentione occulta, & poſtea videant non ſeruari,inhonoratur Deus in conſpectu hominum, quod etiam contra religionem eſt. Hinc etiam tale iuramentum in foro exteriori cenſebitur obligare, quia homines non iudicant de occultis, ſed de his, quæ patent,neque in hoc creditur iuranti, quando doloſè egit, & iniquè ex parte ſua, ſecus quando prudenti cautela iuſta occaſione vſus eſt.Et in hoc etiam ſenſu habet locum diſtinctio communis ſuprà poſita, & illam maximè videntur intendere Canoniſtæ.

Iuramētum doloſum obligat ratione iniuſtitię.

CAPVT IX.

Vtrum iuramentum extortum per iniuriam obliget?

1. TRia ſunt capacita, quæ videntur poſſe obligationem iuramenti impedire, ſcilicet, iniuria, vis, ſeu metus, & dolus, quæ inter ſe affinitatem habent, quatenus omnia videntur facere actum, vel inuoluntarium, vel iniquum, & ex hac parte videntur poſſe facere iuramentum inualidum ad obligandum,& ideo de illis ſigillatim dicemus, de iniuria in hoc capite,de aliis in ſequentibus. Solet autem præcipuè tractari hæc quæſtio in iuramento, quod præſtatur vſurario de ſoluendis vſuris, quia nō vult aliter mutuare; idem verò eſt de iuramento non reſcindendi contractum emptionis, & venditionis, etiamſi vltra dimidium iuſti pretij vēdatur,& de ſimilibus caſibus. In quibus non oritur difficultas ex coactione, vel defectu voluntarij, quia in eis non ſit abſoluta vis, quia mutuans, vel vendens non cogit alium ad recipiendum mutuum, vel ad emendum, & conſequenter, neque ad iurandum, ſed tantùm ſub conditione cogit ad iurandum,ſi velit habere mutuum,aut rem emptā, quam deſiderat, & ita ibi non propriè intercedit metus, ſed potiùs concupiſcentia, & ideo ex hac parte parua eſt difficultas, ſed tota reducitur ad rationem iniuriæ.

Tria poſſunt obligationū iuramentum impedire.

Videtur ergo in his caſibus iuramentum non poſſe obligare, quia in eis promiſſio per iniuriam extorquetur,ergo eſt ipſo iure nulla, ergo & iuramentum,quo confirmatur,eſt nullum. Antecedens per ſe clarum eſt. Conſequentia prima probatur, quia per iniuriam non poteſt acquiri ius contra eum,qui patitur iniuriā.Secunda verò conſequentia probatur,quia iuramentum ſequitur, & imitatur naturam actus,cui adiungitur,ergo ſi promiſſio eſt nulla, etiam iuramentum eſt nullum. Secundò augetur difficultas, quia in illo caſu de vſuris ſoluendis implere iuramentum,eſt cooperari peccato alterius, nam mutuator peccat accipiendo vſuras: ergo mutuarius ſoluendo illas cooperatur peccato illius.Imò quodammodo allicit,& inuitat illum ad peccandum. Quia receptio,& ſolutio, ſicut actio, & paſſio comparantur, vnde ſicut agens cooperatur paſſioni,& induit illam, ita ſoluens cooperatur recipienti,eúmque ad recipiendum inducit.Tertiò illa ſolutio non eſt actus virtutis, nec eſt vtilis illi, cui factum eſt iuramentum, ſed potius nociua, ergo tale iuramentum non poteſt obligare ex incapacitate materiæ,iuxta ea, quæ in ſequentibus capitibus dicemus.Maior patet, quia illa ſolutio non eſt actus iuſtitiæ, cùm non debeatur illa pecunia, nec eſt actus liberalitatis,cùm non donetur, nec fidelitatis,cùm promiſſio non teneat, nec poteſt dici religionis ratione ſolius iuramēti, nam hoc eſt petere principium,hoc enim contendimus, quod iuramentum non conſtituat talem actum,vt neceſſarium titulo religionis, quia hic titulus ſemper ſupponere debet materiam ſecundum ſe honeſtam. Imò iuramentum non propriè conſtituit actum, in quem cadit,in ſpecie religionis teſte D.Thoma, 2.2.q.89.art. 5. ad 1. Quòd verò talis actus ſit etiam inutilis recipienti pecuniam patet, tum quia peccat recipiendo,tum quia non acquirit illius pecuniæ dominium,vel ſaltem tenetur illam reſtituere. Item ſic ſoluens poteſt ſtatim repetere,ergo ex hac parte eſt etiam otioſus actus ille. 2.

Per iniuriam non poteſt acquiri ius contra illum qui patitur iniuriam.

D. Thom.

Nihilominùs dicendum eſt, omne iuramentum homini factum, licèt ſit per iniuriam exortum, ſi abſque peccato,& turpitudine iurātis impleri poſſit,eſſe validum,& obligationem inducere. Ita eſt definitum in c. *Debitores*, de Iur.iur. vbi de his,qui de ſoluendis vſuris iurauerunt,dicitur: *Cogendi ſunt Domino reddere iuramentum*, & idem ſupponitur in cap.1.dum dicitur, cogendos eſſe debitores ad huiuſmodi iuramenta relaxanda:vbi autem relaxatio neceſſaria eſt,validum ſupponitur iuramentum. Et idem ſumitur ex cap.*Si vero*,& cap.*Verum*, eod. vbi iuramenta per vim exorta ſeruanda dicuntur, niſi relaxentur per ſe habentem poteſtatem, vis enim illa iniuriam continet, vt conſtat. Ratio autem, quæ in eiſdem Iuribus redditur eſt, quia talia iuramenta ſeruari poſſunt ſine diſcrimine ſalutis æternæ,& ideo ſeruanda ſunt,niſi de illis,vel ab eo, cui præſtantur, vel à legitimo ſuperiore relaxatio obtineatur.Antecedens ſupponitur, quia in ſoluēda vſura, vel alia ſimili re nullum committitur peccatum,vt ex ſolutionibus argumentorum faci- 3.

Reſolutio quæſtionis. Iuramētum extortū per iniuriam obligationē inducit, ſi abſque peccato, & turpitudine impleri queat.

Cap. Debitores.

Cap. Si verò. Cap. Verum.

Iuramētum quod ſine diſpendio ſalutis æternæ ſeruari poteſt,eſt ſeruandum.

iè conſtabit. Conſequentia verò probatur, quia iuramentum promiſſorium obligat in vi præcepti: Exod. 20. *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*, quod cùm negatiuum ſit, & naturale, ſemper, & pro ſemper obligat: ergo non obſtante iniuria etiam obligat in materia capaci, qualis eſt, quoties ſine peccato impleri poteſt.

4. Declarari poteſt optimè hæc ratio, quia licèt iuramentum per iniuriam extortum ſit, nihilominùs verum eſt iuramentum, ergo ſuam inducit obligationem, ſi materia eſt capax, vt eſſe ſupponimus. Antecedens patet, quia non obſtante iniuria ex parte iurantis, nihil deeſt neceſſarium ad ſubſtantiam, & veritatem iuramenti: ſupponimus enim promittentem habere intentionem iurandi. Conſequentia autem probatur, quia obligatio ſequitur naturaliter ex iuraméto, nec poteſt impediri propter iniuriam alterius. Quam rationem in ſequenti capite latius exponemus. Poteſtque cõfirmari, quia ſi aliquis in ſimili caſu ſimpliciter, & ſine iuraméto promiſiſſet ſoluere vſuras, poſſet honeſtè ſoluere illas, licèt nõ teneretur, vt paulò inferiùs oſtédã, ergo ſi addidit iuramentum, ratione illius tenebitur.

5. *Opinio aliquorum. Promiſſio facta latroni vel vſurario ex vi iuris non eſt irrita.*

Circa primam ergo rationem dubitandi, aliqui cenſent, promiſſionem factam vſurario, vel latroni non eſſe ex vi iuris naturalis irritam, & inanem, quia licet latro, & vſurarius turpiter agant exigendo illam, ex parte promittentis, bona eſt promiſſio, quod ſatis eſt, vt ſit valida, & vt poſtea illam implendo bene faciat, & fidelitatem ſeruet, qui illam fecit. Nam alioqui ſi promiſſio irrita eſſet iure naturæ, non poſſet iuramento confirmari, quia id, quod eſt nullum de ſe, numquam poteſt conualeſcere. Secus verò eſt, quando promiſsio eſt irrita iure tantùm ciuili, quia tunc poteſt iuramentum præualere contra ius ciuile, & illam confirmare, & ita cenſetur eſſe in præſenti.

Cõtraria ſententia probatur.

Aliter Panormitanus in capitulo primo, de Iur. iur. numero primo, & ſecundo dicit, in eo caſu iuramentum efficere, vt aliqua obligatio oriatur reſpectu creditoris, etiamſi ex ſolo pacto non poſſet oriri. Mouetur, quia aliàs non poſſet creditor relaxare iuramentum in illo caſu, veritas nihilominùs eſt promiſſionem illam eſſe irritam iure naturæ. Quod communiter in hac materia ſupponunt tam Theologi, quàm Canoniſtæ, vt patet ex Caietano 2. 2. quæſt. 89. artic. 7. circa ad 3. & Soto, Arag. & aliis ibi. Et ex Panormitano Felino Imola Henrico & aliis in d. cap. *Debitores*, & ſufficienter probatur illo argumento, quod promiſſio illa fundatur in iniuria, in actione autem iniurioſa non poteſt fundari vera obligatio ex parte eius, qui iniuriam patitur. Item probatur ex communiori ſententia Theologorum, & vera, per ſolutionem vſurarum non transferri dominium in accipientem, quia ſoluens vſuras non intendit donare, ſed ſoluere debitum, vnde quia nihil debet, ideo nihil transfert in alterius dominum, & ita datio illa eſt irrita iure naturæ, ergo à fortiori promiſſio. Deinde verius eſt, ex illa promiſſione etiam iurata non conferri ius aliquod debitori, vt ratio facta probat, ad hoc ponderari poſſunt verba textus in d. c. *Debitores, Cogendi ſunt Domino reddere iuramentum*, in illis enim ſatis ſignificatur ex illa promiſsione nullam obligationem homini reſultare, ſed ex iuramento obligari hominem Deo, & ideo implendum eſſe, eum ſine interitu ſalutis ſeruari poſſit. Quod bene expendit Couarruuias ſuprà 2. p. §. 3. num. 2.

Caiet. Soto. Aragon. Panorm. Felin. Imol. Henric. Couar.

6. *Solutio primi argumenti.*

Vera ergo reſponſio eſt iuramentum illud firmare aſſertionem, non promiſſionem, hæc enim A duo ſeparari poſſunt, vt ſuprà oſtenſum eſt, & ita quoad hoc, non ita adhæret iuramentum promiſſioni, vt in ſuo eſſe, & valore pendeat ſemper ex valore promiſſionis, ſed poteſt iuramentum valere ad firmandam aſſertionem in promiſſionem incluſam, etiamſi promiſſio in ratione promiſſionis vires non habeat. Ad hoc autem explicandum notanda eſt doctrina Bartholi communiter recepta in l. *Si quis pro eo*, ff. de Fideiuſſor. nu. 4. & ſequentibus. Vbi duplex diſtinguit iuramentum, vnum vocat introductorium obligationis, quia nullam ſupponit, ſed per ſe illam introducit, & ideo ſolet etiam hoc iuramentum vocari per ſe ſtans, vel ſimpliciter obligatorium: aliud appellat confirmatorium, quia B ſupponit obligationem pacti, ſeu promiſſionis, & illam confirmat addendo nouam obligationem altioris rationis, inter quæ duo genera iuramentorum ſunt plures differentiæ, quæ ad effectus morales multùm conducunt, vt in ſuperioribus tactum eſt, & infrà cap. ſequenti latiùs dicetur. Iuramentum ergo promiſſorium de ſoluendis vſuris, vel de pecunia ſoluenda latroni exigenti, & ſimile, nõ eſt iuramentum confirmatorium in dicta ſignificatione, & rigore ſumptum, & hoc probat argumentum factum, quia promiſſio, vel contractus iure naturæ irritus, non poteſt producere propriam obligationem, ergo iuramentum illi additum non poteſt eſſe confirmatorium. Nihilominùs tamen eſſe poteſt tale iuramentum introductorium obligationis, C quia ad hoc ſatis eſt, vt adhæreat cuidam aſſertioni de futuro, quæ licitè, & ſine vllo morali incommodo poteſt fieri vera ab eo, qui illam iurauit, & talis eſt illa promiſſio, quantumuis nulla iure promiſſionis. Et hoc etiam intendit D. Thomas dict. quæſt. 89. artic. 7. ad 3. diſtinguens duplicem obligationem in iuramento promiſſorio, aliã homini, aliam Deo, docens priorem deficere in hoc iuramento iniquè extorto, manere autem poſteriorem, hic enim eſt clarus ſenſus Diui Thomæ, quem ſine cauſa Caietanus ibi mutat, & corrumpit contra ſimplicem litteram, & ita etiam cenſent Canoniſtæ in cap. *Si verò*, de Iur. iur. & alij, quos referunt Couarruuias ſupra, & Gutierrus, de iuramento 1. part. cap. 57. num. 20. Sed obiici con- D tra hoc poteſt, nam ſequitur non poſſe tunc creditorem remittere debitum, & relaxare iuramentum, quia nulla obligatio ad illum orta eſt: conſequens eſt planè falſum, ergo. Reſpondetur negando ſequelam, quia ipſamet obligatio ad Deum, habet incluſam hanc conditionem ſoluendi vſuras, ſi voluerit creditor, vnde ſi ipſe remiſerit ceſſat obligatio.

Iuramentum illud firmat aſſertionem non promiſſionem. Barth. Duplex iuramentum, vnum introductorium, alterum confirmatorium. D. Thom. Couuar. Gutierr.

7. *Solutio ad ſecundum. Vſurarius tenetur vſuras reddere quas accepit, quãdo ad mutuãdum ſub eis paratus erat.*

Circa ſecundum argumentum: Propter illud dixerunt aliqui, iuramentum hoc de vſuris ſoluendis, & ſimilia ſolùm obligare, quando vſurarius paratus eſt ad mutuandum ſub vſuris, & ad recipiendas illas, quia tunc non peccat dans, vel promittens illas, nec inducit alium, cùm iam ſupponatur paratus, nec cooperatur peccato illius, quia iam ſupponit illud, & illa largi- E tio potiùs habet rationem permiſſionis, vt alius accipiat, quàm actionis. At verò quando vſurarius paratus non erat, tunc putant conuincere argumentum factum, iuramentum non poſſe obligare, quia peccat, qui promittit, & iuramentum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis. Ita Bellamera, & nonnulli alij in d. cap. *Debitores*: ſed immeritò addunt hanc limitationem illi textui, vt ibi notat Felinus numero ſeptimo, quia textus generaliter loquitur. Nam in prioribus verbis: cùm ait debitores

Bellamera. Felin. Reprobatur.

res non eſſe cogendos ad ſoluendas vſuras, quas promiſerunt, indifferenter loquitur, ſiue paratis, ſiue non paratis illas promiſerint, ergo cum ſubdit, ſi de ipſarum ſolutione iurauerint, cogendos eſſe, cum eadem generalitate loquitur: nam eſt vniformis locutio.

8. Maior eſt culpa accipere vſuras à non parato, quã à parato.

Præterea non minor, imò maior videtur eſſe ratio obligationis in eo, qui alium non paratum induxit ad mutuandum, inuitando fortaſſe illum promiſſione vſurarum, quàm in eo, qui à parato petiit, quia ille prior magis voluntariè promiſit, & maius damnum intulit ei, quem induxit. Item licèt promittere, ſeu inducere culpa fuerit, nihilominùs ſoluere non erit culpa, quia licèt mutuans non fuerit paratus ad mutuandum, & tunc fuerit B inductus, poſtea paratus eſt ad recipiendum vſuras, nam ſi non eſſet paratus remitteret illas, & conſequenter mutuarius eſſet liber ab obligatione iuramenti, offerendo ergo, & tradendo, quod promiſit, iam non inducit alterum ad peccandum, nec cooperatur peccato eius, etiam ſi priùs peccauerit inducendo, ergo peccatum præcedens non obſtat, quominùs poſtea debeat iuramentum impleri, cùm ſine peccato fieri poſſit. Vnde tale iuramentum non poterit dici contra bonos mores, quia ſine vllo actu contrario bonis moribus impleri poteſt à iurante, etiamſi fuerit factum cum peccato. Addo denique, non ſemper committi peccatum petendo mutuum ab homine non parato ad fœnerandum, etiamſi inde ſumpturus eſſet C occaſionem ad petendam promiſſionem, & iuramentum de ſoluendis illi vſuris, dummodò hoc non illi offeratur directè. Nam hoc vltimum eſt intrinſecè malum, quia eſt directè inducere ad peccandum: illud autem prius non eſt inductio ad peccandum, ſed ad ſuccurrendũ meæ neceſſitati, quæ tanta eſſe poteſt, vt non tenear vitare occaſionem paſſiui ſcandali, quam alter ſumpturus ex mea iuſta petitione, cum tanto diſcrimine, & nocumento proprio. Igitur etiam tunc non habet locum dicta limitatio.

Non ſemper committitur peccatũ petendo à non parato.

9. Solutio ad tertium. *Caiet. Soto. Aragon.* Actus virtutis eſt velle redimere vexationem.

At tertium de inutilitate actus ſoluendi vſuras Caietanus d. art. 7. circa ſolutionem ad 3. §. *Ad euidentiam*, quem Soto Aragon, & alij ſequuntur, reſpondet, illam promiſsionem eſſe actum virtutis, D quia eſt redemptio vexationis propriæ, vel ad ſubueniendum propriæ indigentiæ, vt in caſu vſurarum, vel ad euitandam mortem, quam latro comminatur: ſubuenire enim hoc modo propriæ neceſſitati, actus charitatis eſt. Statim verò occurrit replica, quam ſibi ipſi obiicit Caietanus quia ad redimendam vexationem ad ſummum fuit neceſſaria promiſsio iuramento firmata, nam per illam liberatus eſt promittens ab actuali vexatione, poſtea verò, quando ſoluit vſuras, vel quod latroni promiſit, non vexatur, nam liber iam eſt à periculo, & neceſſitate, ergo ſolutio illa non honeſtatur per redemptionem vexationis. Reſpondet autem, ſatis eſſe, quod redẽptio vexationis fuerit inchoata E per promiſſionem iuratam cum ordine ad complementum eius: nam inde habet prædicta ſolutio, vt ſub ratione redemptionis vexationis fiat tamquam complementũ eius, quod ſufficit ad honeſtatẽ eius.

10. Maximè (inquit) quia propter Dei auctoritatem, per iuramentũ interpoſitam, acceptata eſt illa promiſſio tamquam ſufficiens ad redimendam illã vexationem, non minus, quàm ſi haberet ſolutionem coniunctam, & ideò ad diuinam auctoritatem, & reuerentiam ſpectat, vt redemptio impleatur. Sed hoc vltimum eſt, quod ad rem ſpectat, nam primũ A non eſt per ſe neceſſarium. Aliquando enim fieri poteſt, vt tale iuramentum fiat ſine redemptione vexationis, & nihilominùs obliget. Vt conſtat ex dictis in præcedẽti ſolutione, quando aliquis inducit alium non paratum ad mutuandum, & conſequenter inducit directè, vel indirectè ad petendam promiſsionem vſurarum, & maximè ſi abſque graui neceſsitate petit: nam ille non poteſt dici redimere vexationem, imò nec ſubuenire neceſsitati ſuæ, ſed potius explere appetitum ſuum: ergo conſideratio illa redemptionis vexationis neceſſaria non eſt, licèt quando interuenit, conferat ad honeſtandam promiſsionem.

Reſpondeo igitur, ſufficientem vtilitatem illius ſolutionis eſſe, vt fiat verum, quod ſub diuino teſtimonio dictum eſt, cùm poſsit verum fieri ſine peccato. Quia actus ille ſoluendi non ſolùm malus nõ eſt ex malitia recipientis, vt declaratum eſt, verùm etiam non eſt otioſus, & inutilis ad humanam ſocietatem, ſed ſuam habet commoditatem. Hæc autem primò, ac præcipuè ſpectanda eſt ex parte promittentium, quia illius commodum eſt, quod tanta ſit auctoritas iuramenti, vt etiã iniuſtos, & iniquos exactores reddat magis certos de impletione promiſsi, quàm ſi abſque iuramento fieret, vt ſi iterum indiguerint promittentes tali remedio, illis fides adhibeatur: ſecundò, quia hoc ipſum, ſcilicet, ſtare promiſsis, & datum verbũ implere, eſt per ſe adeò decens, vt etiam in iniuſtis extorſionibus ad perfectionem quamdam veritatis pertinere videatur, & ideo homines ſuæ exiſtimationi conſulentes ſolẽt hæc etiam promiſſa implere, nõ ſine humana vtilitate ad honorem licitum pertinẽte, hæc ergo vtilitas ſatis eſt, vt ille actus nõ ſit otioſus, nec vanus, & conſequenter, vt interueniente iuramento, omninò debeat impleri. Accedit tertiò, actum illũ de ſe non carere vtilitate ex parte recipientis, vtilitate (inquam) temporali, & humana, quæ ad promiſsionem humanam ſatis eſt. Nam licet in effectu ratione conſcientiæ non ſit vtilis illa receptio, vel quia ille non acquirit dominium, vel quia tenetur reſtituere: non oportet hæc conſiderari à dante, ſed ſolùm quod pecunia illa vtilis eſt, & quod ipſe, quantùm in ſe eſt, rem vtilem confert, quam promiſit.

11. Vera ſolutio auctoris.

Cur promiſſa iniuſtè extorta ſeruanda ſint.

12. Obiectio.

Dices, Ergo promiſsio illa quamuis facta fuiſſet ſine iuramento, deberet omnino impleri, ſaltem propter illam vtilitatem faciendi verum, quod ſemel dictum eſt, & vt ſimile remedium eſſet vtilius in humana ſocietate, vel ad redimendas vexationes ſimiles, vel ad ſubueniendum iuſtis neceſsitatibus. Circa hoc Caietanus ſuprà, quem Aragõ ſequitur, non ex alio capite cenſet, talem promiſsionem ſine iuramento factam eſſe nullam, niſi quia eſt de materia incapaci obligationis, id eſt de actu, & re inutili accipienti: *Quia de ratione promiſsionis humanæ* (inquit Caietanus) *eſt, vt ſit vtilis recipienti; quia alias erit de actu vano, & otioſo, ac proinde non obligabit.* Hanc verò rationem improbat Soto, quia non eſt de ratione obligationis humanæ promiſsionis, vt res promiſſa de factò ſit vtilis accipienti, ſatis enim eſt, quòd de ſe ſit vtilis, etiamſi de facto ex abuſu, vel malitia eius vtilitatem nõ ſit ei allatura. Et certè, ſi ratio Caietani valida eſſet, non ſolùm probaret promiſsionem illam vſurarum non obligare, ſed etiam impleri non poſſe licitè, ſecluſo iuramẽto, quia eſſet actus inutilis, & otioſus, & ſine cauſa conſtitueret proximum in maioribus periculis. Conſequens autem eſt planè falſum, & contra cõmunem ſenſum omnium hominum, nam potiùs cenſetur quis facere opus ſupererogationis, & exi-

Soto.

miæ veracitatis,talem promiſsioné ſimplicem implendo.Adde, promiſſiones has, quæ non ex mera liberalitate,ſed quaſi coactione quadam fiunt,non ſolùm reſpicere vtilitatem eorum,quibus fiunt,ſed etiam promittentium, & ideò in eis explendis etiã vtilitatem poſſe, & debere conſiderari. Ad obiectionem ergo reſpondeo,illam ſolùm probare talẽ promiſſionem ſimplicem poſſe honeſtè impleri, non tamen hoc eſſe ſub obligatione, quia omnes illæ rationes,quæ ibi conſiderantur, inducunt honeſtatem, non neceſſitatem, tum quia cùm maiori ex parte reſpiciant vtilitatem promittentis, poteſt ipſe illi cedere, tum etiam quia non tenetur quis cum tanto onere ſuo facere verũ,quod iniuſtè coactus dixit,ſeu promiſit, nec alius per iniuriam potuit eum obligare.Secus verò eſt ratione iuramenti,in quo ſolius Dei ratio habetur, qui iniuriam non intulit,neque in vanum inuocandus eſt.

Satisfit obiectioni.

13. Sed inſtari poteſt, quia non implere illam promiſſionem iuratam, eſt periurium, ergo ſubeſt ibi mendacium, ergo etiam non implere illam promiſsionem non iuratam erit mendacium,quia periurium non facit ſuam materiam eſſe mendacium, ſed ſupponit.Et ideo in cap. *Iuramenti*,22. quæſt.5. dicitur inter iuramentum, & ſimplicem loquelam non debere eſſe diſtantiam, non quidem quoad grauitatem, vel æqualitatem culpæ, aut honeſtatis, ſed quoad hoc, quòd ſicut in iuramento non debet admitti falſitas, ita nec in ſimplici loquela, ergo ſi in tali promiſſione iurata eſt falſitas, ſi non fiat, quod dicitur, etiam in ſimplici loquela erit.

Cap. *Iuramẽti.*
Inter iuramentum & ſimplicẽ loquelam nullũ debet eſſe diſcrimen.

14. Reſpõdetur,tam in promiſsione ſimplici, quàm in iurata requiri veritatem de præſenti, id eſt, vt fiat cum propoſito implendi aliàs in vtraque peccatur,licet non æquè. Hoc per ſe conſtat, & ſumitur ex doctrina D.Thomæ 2.2.q.110.art. 3. ad 5.Et ratio eſt, quia ille defectus veritatis continet formale mendacium, at verò in executione, vel impletione promiſsionis, per quam fit verum, quod dictum eſt, defectus veritatis non ſemper eſt malus,ſed quandoque eſt debitus.Et ratio eſt,quia illa eſt magis veritas facti, quam dicti, & ideo non requiritur ratione formalis veritatis, quæ mentem reſpicit, ſed ratione fidelitatis, vt ſumitur ex D. Thoma ſuprà, & infra lib.3.latiùs dicetur. Et ideo defectus in illa veritate peccatum non eſt,niſi quãdo ſupponitur obligatio, eſtque tunc infidelitas potiùs, quàm mendacium. In hac ergo veritate facienda non ſemper æquiparantur promiſsio ſimplex, & iurata, quia non ſemper æquè obligant. Quod rectè notauit Panormitanus in d.cap. *Debitores*,num.3.& latè Couarruuias ſupra 1.p.§. 2. nu. 1.Ad argumentum ergo reſpondetur,negando illationem,nam periurium illud non eſt propriè mendacij, & falſitatis,ſed infidelitatis, & irreuerentiæ. Et ideò quando eſt ſimplex promiſsio iniuſtè extorta,nulla eſt infidelitas non implere,quia non eſt valida,nec parit obligationem, quando verò additur iuramentum, ex illo reſultat obligatio,& ideò eſt periurium irreuerentiæ, & quaſi infidelitatis erga Deum. Ad cap. *Iuramenti* dicitur, æquiparationem ſolùm fieri in neceſsitate cauendi mendacium: & poſſe etiam fieri in neceſsitate ſeruandi obligationem, quando eſt: non verò fieri, vel in quantitate obligationis, ſeu culpæ, nec in æquali virtute incendi obligationem. Hæc ſumi poſſunt ex Abbate & Felino in dict. cap. *Debitores*, Syluestro *Iuramentum*,4.quæſt.vlt. Couarruuia ſupra 1. p §.2.num.1.

D. *Thom.*
Panorm.
Couar.
Explicatio ad cap. Iuramenti.
Abbas.
Felin.
Syluest.
Couar.

15. Vltimò inſtari poteſt, nam ſequitur per aliud extremum, iuramentum illud non ſolùm obligare ad ſoluendam rem, vel pecuniam promiſſam, ſed etiam ad non repetendam illam,ſed in perpetuum largiendum,quantùm eſt ex parte ſoluentis. Conſequens eſt falſum,vt ſumitur ex eodem cap. *Debitores*,vbi dicitur,poſtquam debitores ſoluerint,creditores cogendos eſſe ad reſtituendum. Non enim ſunt cogendi, niſi ad petitionem illorum, qui ius habent ad res illas,poſſunt ergo debitores repetere.Item eadem ratione poſſunt petere, vt creditores compellantur ad relaxandum iuramentum:ergo abſolutè non tenentur ſoluere: imò ſuperflua eſt talis ſolutio, cùm poſſit meliori,& faciliori medio licito extingui talis obligatio.

Obiectio vltima.
Cap. *Debitores.*
Debitores poſtquã ſoluerunt vſuras, poſſunt eas repetere.

16. Reſpondeo ad argumentum negando ſequelam, ſi iuramentum tantum fiat de ſoluendis vſuris,vel dandis tot aureis, quia in hoc non includitur renunciatio iuris,quod quis habet ad repetendas pecunias, quas alter non poteſt iuſtè retinere. Neque ſatis eſt, quod fortè latro, vel vſurarius intendat hoc totum, quia alter non tenetur conformari intentioni eius, ſed puræ, ac præciſæ ſignificationi rigoroſæ verborum, ſub quibus iurat, & ſub legitima intentione, qua ab ipſo proferuntur. Et hoc ſatis expreſsè declaratum eſt in cap. *Ad noſtram* de Iis,quæ vi, ibi, *Non obſtante iuramento prædicto, quo non ad non repetendum, ſed ad reſignandum ſolum modo tenebatur*:vbi Gloſſa,& omnes id notant. Certum ergo eſt, quoties exactio iuramenti turpis eſt ex parte petentis illud,expleri ſufficienter iuramentum per traditionem rei promiſſæ, & ſtatim poſſe recuperari,quacumque via iuſta, & legitima id fieri poſsit.

Solutio.
Cap. *Ad noſtram.*
Gloſ.
Iuramẽtum de re turpi expletur ſufficienter per traditionem res promiſſæ.

17. Sed quid, ſi iniqua exactio directè extendatur ad iuramentum de non repetendo, & illud etiam fiat? Reſpondet Diuus Thomas dict. articulo 7. ad 3. his verbis: *Poteſt autem repetere in iudicio, quod ſoluit, vel Prælato denunciare, non obſtante, quod contrarium iurauit, quia tale iuramentum vergeret in deteriorem exitum, eſſet enim contra iuſtitiam publicam*, Sed illa verba, *non obſtante*, non ad totam diſiunctionem præcedentem, & ſingulas eius partes referenda ſunt, ſed tantùm ad proximam Duo enim dixit D. Thomas, vnum eſt, quod poteſt repetere in iudicio, quod intelligendum eſt, quando de hoc nihil in iuramento actum eſt: at verò ſi iuraſſet etiam non repetere in iudicio ſeruari debet iuramentum. Quod per argumentum à contrario colligitur ex dict.cap. *Ad noſtram*, ibi, *Quo non ad repetendum*: ergo ſecus ſi ad hoc ſe iuramento obligaſſet. Item quia illud etiam iuramentum poteſt impleri ſine ſalutis periculo, vt conſtat ex cap. *Quemadmodum*.§. *Illud*, eod. de quo textu infrà latè dicendum eſt.Denique ex cap. *Si verò*, eod. quatenus in eo dicitur, iuramentum, quo quis cogitur renunciare iuri ſuo, obligare, licet relaxari poſsit: & idem colligitur ex cap.*Ad aures*,de Iis, quæ vi, vbi id notat Gloſſa verb. *Niſi forte in iuramento*, & Doctores in d.cap.*Ad audientiam*, & Bartolus in l. *Si quis pro eo*,ff.de Fideiuſſ.num. 10. Couarruuias 2. p.3.num.2.Gutierrus 1.p.c.53.num.8.

D.*Thom.*
Cap. *Quemadmodum.*
Cap. *Si vero.*
Cap. *Ad aures.*
Gloſſa.
Barth.
Couar.
Gutierr.

18. Addit vero D. Thomas poſſe nihilominus eum, qui ſic iurauit denunciare Prælato Eccleſiæ tale delictum, & iniuſtitiam contra ſe commiſſum. Quod verum eſt etiam ſine relaxatione prioris iuramenti, quia illud non fuit de non denunciando, ſed de nõ accuſando,quod etiã affirmat Gloſſæ ſuprà,& conſtat ex d.§.*Illud*. Denique addit D.Thomas quòd licet fuiſſet exhibitum iuramentum de non

Qui ſoluit vſuras, quas iurauit non repetere, poteſt prælato illud denunciare.
Gloſſ.

non denunciando, poſſet denunciare, quia tale iuramentũ eſſet de re illicita, & ita bonis moribus cõtrariũ. Et in hoc ſenſu ait D. Thomas eſſe *contra iuſtitiam publicam*, in quo verbo explicando laborat ibi Caietanus ſed nõ habet difficultatẽ, licet ea, quę Caietanus illa occaſione docet, vera ſint, & vtilia, quæ nos latiùs, & generaliùs trademus infrà explicãdo d. §. *Illud* ex quo idẽ colligitur. Videtur tamen ex eo inferri, hanc denunciationem nõ poſſe fieri ad recuperandũ proprium intereſſe, ſuppoſito priori iuramento, cuius contrariũ dicit Caietanus ibi. Sed duplex poteſt eſſe intereſſe, vnum non neceſſarium, vt proximus à peccato nõ exeat, ſed vel ad vindictã, vel ad aliã commoditatẽ denunciantis, & hoc intendi non poteſt per denunciationẽ, ſuppoſito iuramento, niſi prius relaxetur, aliud eſt neceſſariũ ad exeundum ab ſtatu peccati, vt eſt reſtitutio rei malè retentæ, & hoc intendi poteſt ſecũdariò, vtpote coniunctum cum emendatione fratris, & de hoc bene loquitur Caietanus.

Intereſſe duplex quod poteſt intendi cum quis Prælato vſurariũ denũciat.

19. Inſtantia.

Dices: Ergo ſi hoc iuramentum non denunciandi non obligat, non poterit licitè fieri ad redimẽdam vexationem. Patet ſequela, quia eſt iuramentum de materia turpi, & iniqua etiam ipſi iuranti. Conſequens autem videtur durum, quia redigẽtur homines in magnas anguſtias, & non poterunt ſæpe, aut euadere pericula, aut neceſſitatibus ſuis ſubuenire. Reſpondeo, concedendo non eſſe licitum tale iuramentum facere, prout ab iniquo exactore poſtulatur, hoc enim conuincit argumentum factum. Vt tamen rigor hic leniatur, adiungo licitum eſſe ſimulatis verbis, & diuerſa intentione tale iuramẽtũ facere, nimirũ, intendendo nõ denũciare, vt iudici ad vindictã, ſed vt vt patri ad medelã, vel iurãdo nõ denunciare, ſi licitè potuero, aut debuero, ſeu fuero obligatus, iuxta ſuperiùs dicta de ſimulato iuramento, hic enim iuſtiſsima cauſa ſimulandi interuenit, vt per ſe conſtat.

Solutio.

20. Idéque dicendũ cẽſeo, ſi exigatur iuramentũ de nõ petẽda relaxatione alterius iuramenti. De quo Couarruuias ſupra p. 2. §. 3. n. 2. cũ Felin. in ca. *Cõſtitutus*, de Reſcrip. n. 18. dicit, illud iuramentũ nõ petẽdi relaxationẽ non eſſe obligatorium. Sicut dixit Richardus in 4. d. 38. art. 9. q. 3. quẽ ſequitur Antoninus 2. p. tit. 11. c. 2. §. 9. in fin. & Aſtẽſis in Sum. li. 1. q. 20. ar. 11. votũ de nõ petenda diſpenſatione non eſſe validũ, quia eſt in præiudicium Papæ, ſeu Prælati, & quia non eſt de meliori bono, imò nec de bono per ſe vtili animæ. Idẽ enim videtur cum proportione in præſenti. Couarruuias vero addit, ſecurius eſſe petere relaxationẽ huius iuramenti, & Felinus ſuprà n. 14. ait, in petenda relaxatione narrandũ eſſe totum, quod iuratũ eſt, ſcilicet, an iuratũ ſit nõ petere relaxationẽ, quod in idẽ redit. Vnde verum eſt, tale iuramentũ nõ potuiſſe obligare ad non recurrendum ad Papam, & petendum ab illo remediũ narrando integrè iuramentum. Quodcirca in idem redit, ſi dicatur, ſemper peti poſſe relaxationem de hoc vltimo iuramẽto, & illa obtenta poſſe conſequẽter peti de aliis. Tamen tanta eſt malitia hominũ, vt poſsit cogitari exactio iuramẽti de non petenda relaxatione vllius iuramenti, etiam ipſius, quo talis promiſſio iuratur, tunc enim videtur, ipſum iuramentum quaſi ſupra ſe ipſum reflecti, & per ipſummet iurari, non petere de ipſomet relaxationem. Sed nihilominùs probabilius eſt, ſemper relinqui vltimum iuramentum, de quo peti poſſit relaxatio, vel ſi orta fuerit perplexitas, aut dubitatio, ſemper eſſe licitum ad Prælatum accedere, & ſtatum negotij, & conſcientiæ

Couar. *Felin.* *Richard.* *Anton.* *Aſteuſ.*

Votum de nõ petenda diſpẽſatione non eſt vtẽdum.

Semper licitum eſt ad Prælatum accedere, & ei ſtatum conſcientiæ aperire.

A aperire: & ipſe ex officio poterit, vel alterũ cõpellere ad remittendum, vel iuramentum relaxare, prout expedire iudicauerit, iuxta cap. 1. de Iur. iurand. cap. *Tuas*, de Vſuris.

CAPVT X.

Vtrum iuramentum metu extortum obligationem inducat?

1. Duplex modus incutiẽdi metum.

DVobus modis poteſt metus incuti, primò per vim, vel comminationem iniuſtam: ſecũdò ſine iniuria: & vterque poteſt, vel directè immitti ad extorquendam promiſſionem, & iuramentũ, vel ad alium finem, & inde reſultare iuramentũ. Vt quando latro minatur mortem, niſi cum iuramento promittas, eſt iniuſta, & formalis vis: quãdo verò inimicus vult te occidere, non vt rapiat B aliquid, vel promiſſionem extorqueat, ſed vt vindictam de te ſumat, & tu offers iuratam promiſſionem, vt te liberum dimittat, eſt quidem vis, & metus iniuſtus, nõ tamen formalis ad extorquẽdum iuramentũ, ſed hoc eſt quaſi conſequens, & reſultans. Similiter poteſt aliquando eſſe metus formalis, & iuſtus, vt ſi creditor, vel quia à te paſſus eſt iniuriã, minetur tibi iuſtã accuſationem, & vindictã per iudicem, niſi iuſtam ſatisfactionem illi promittas, & iures: tunc enim metus directè immittitur ad extorquendum iuramẽtum, & ſine vlla iniuria, vt per ſe patet. Materialiter verò, & ſine iniuria id accidit, quãdo iuſte damnatus es ad mortem, & metu illius offers magnam pecuniæ quantitatẽ ſub iuramento: tũc enim metus non eſt iniuC ſtus, neque formalis, vt patet. Vnde hic modus timoris interdum poteſt eſſe ab homine, vt in exẽplo dato, interdũ ab aliis cauſis naturalibus, vt ab infirmitate, à tẽpeſtate maris, quãdo verò eſt huius poſterioris modi ordinariè inducit ad votum, ideóque de illo infrà in tractatu de Voto dicemus.

2. Iuramentũ ortũ ex metu illato ſine iniuria obligatorium eſt.

Primò ergo, quoties iuramentum oritur ex metu ſine iniuria illato, obligatorium eſt, ſiue metus directè ad hoc inferatur, ſiue non. In hoc omnes conueniunt, & à fortiori patebit ex Decretis citandis. Et fere de omnibus actibus ex metu ſine iniuria factis eſt hæc generalis regula Doctorũ, quæ ſumitur ex l. 3. §. vnico, & l. *Si mulier*, ff. *Quod metus cauſa*. vbi Bartolus & alij id notant. Ratio verò generalis reddi poteſt ex parte obligationis, quia non obſtante metu, actus iurandi eſt ſimpliciter volunD tarius, licet ſit inuoluntarius ſecundum quid, iuxta doctrinam Ariſtotelis 3. Ethic. c. 1. & D. Thomæ 1. 2. q. 6. art. 8. ergo talis metus non obſtat, quominùs iuramentum obliget, quia ad obligationem ſufficit abſolutus conſenſus, ex natura rei tantùm loquendo: iure autem humano non eſt irrita talis obligatio, quia nullum inuenitur tale ius, imò potius contrarium, vt videbimus, ergo.

Bartol. Non obſtante metu actus iurandi eſt ſimpliciter voluntarius. *Ariſtot.* *D. Thom.*

3. Metus nõ poteſt impedire quominus iuramentum præſtitum ſit verum iuramentum.

Secundò in particulari de iuramento eſt optima ratio, quia metus non poteſt impedire, quominùs iuramentum metu præſtitum ſit verum iuramentum, ergo non poteſt obſtare, quin ſuam obligationem inducat. Antecedens manifeſtum eſt, quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad eſſe E iuramenti, nam ſi quid deeſſet, maximè intentio iurandi, illa autem non deeſt, ſupponimus enim illum non fictè, ſed verè iurare. Nam ſi per metũ inducatur ad fingendum ſe iurare, non verò ad iurandum ex animo, tunc erit alius defectus, qui etiam ſine metu ineſſe poſſet, vnde eſt per accidens, ad metum, & propriam habet quæſtionem, quæ ſupra tractata eſt. Igitur ſupponendum eſt illum, qui metu cogitur nolle peccare fingendo, ſed re vera velle iurare: in illo ergo non

deeſt intentio iurandi, quia intentio licèt coacta, A vera intentio eſt, nam voluntas, & intentio idem ſunt: voluntas autem coacta voluntas eſt, cap. *Mouet*, cum Gloſſa 15. q. 1. Eſt igitur illud verum iuramentum, ergo ex illo neceſſariò ſequitur obligatio, quia, vt ſuprà oſtendi, ex iuramento naturaliter ſequitur obligatio, & ad illam non eſt neceſſarius nouus conſenſus, nouáve voluntas ſe obligandi in iurante. Imò licet ille putaret, ſe non obligari ratione metus, & nollet ſe obligare, ſi tamen vellet iurare, neceſſariò maneret obligatus ex virtute intrinſeca iuramenti, quod propter reuerentiã Dei ſecũ affert talem obligationé.

Ca. *Mouet.*

Volũtas coacta voluntas eſt.

4\. Et confirmatur, ac declaratur exemplis, nam hac ratione baptiſmus coactus, ſi coactio non excludat intentionem ſuſcipiendi baptiſmum, verus baptiſmus eſt, quia concurrunt omnia ſubſtãtialia ad baptiſmum; & inde conſequenter fit, vt B ille maneat obligatus ad Chriſtianam Religioné, quia hæc obligatio non pendet iam ex voluntate baptizati, ſed ex vi diuinæ inſtitutionis ſequitur ad characterem baptiſmalem. Simile eſt de commiſſione peccati, nam licet per metum fiat, nihilominùs verum peccatum eſt, quia voluntas peccandi vera voluntas eſt, quantumuis ſit metu extorta, & ex illa neceſſariò ſequitur malitia culpæ, & reatus pœnæ ſine dependentia à noua voluntate peccantis. Tertiò poteſt vna pars aſſertionis ex alia declarari, nam quando metus non incutitur directè ad extorquendum iuramentum, clarum eſt, C non impedire obligationem eius: ergo nec impediet, etiamſi ad eum finem directè incutiatur ſine iniuria. Antecedens patet inductione, ſiquis metu mortis naturalis, iuret pium opus ſe facturum: item conſtat votum ſic factum validum eſſe, imò nec matrimonium impedit talis metus, ſignum ergo eſt, relinquere ſatis liberum conſenſum. Conſequentia verò probatur, quia licèt metus directè ad hoc inferatur, nihilominùs non magis tollit libertatem, vel voluntatem, quàm metus aliunde proueniens. intentio enim inferentis metum parum ad hoc refert, & fortè Deus hoc intendit in illo metu naturali: ergo ſecluſa iniuria idem eſt de D vtroque metu dicendum.

Baptiſmus coactus cum intentione ſuſcipiendi baptiſmum verus baptiſmus eſt.

Peccatum per metum factum verè peccatũ eſt.

4\. Secundò dicendum eſt, etiamſi iuramentum per vim, & metum cum iniuria extortum ſit, ſi ſit de materia capaci, & honeſtè impleri poſſit, obligare. Ita D.Thomas d. q. 89. art. 7. ad 3. & q. 98. art. 3. ad 1. Gabr. & in 3. d. 39. quæſt. 1. artic. 2. conc. 8. Durãdus q. 2. & alij ibi, Sylueſter Iuramentum. 4. q. 7. citans plures Canoniſtas, Couarruuias in c. 4. Decret. 2. p. c. 3. §. 5. n. 2 Nauarrus in c. 12. n. 14. Soto ſuprà, & latiſſimè Caietanus. Qui omnes ferè conueniunt in generali modo loquendi, licet in aliquibus circumſtantiis ſit aliqua diuerſitas, de qua ſtatim. Primò ergo definita eſt aſſertio in cap. *Si vero*, & cap. *Verum*, de Iur. iur. Sumitur etiam ex ca. *Abbas*, de his, quæ vi. Vbi facta per metum, ſi fuerint iuramento confirmata per metum, irritãda dicuntur, non irrita, & cap. *Ad audientiam*, eod. expreſsè dicitur, iuramentum per iniurioſum metum E extortũ obligare. Et ita docent Interpretes in hæc Iura, Gloſſa & Doctores in cap. 2. de Iur. iur. Ratio eſt, quia metus abſque iniuria non impedit obligationem iuramenti, vt prima aſſertione dictum eſt, nec etiam iniuria ſine metu impedit obligationé, vt ſuperiori capite oſtéſum eſt: ergo nec vtrumque ſimul poteſt obligationem impedire. Probatur conſequentia, quia illæ circumſtantiæ non faciunt vnã cauſam magis efficacem, ſed ſolùm multiplicant, ſeu aggregant cauſas inefficaces. Secunda ratio ſit, quia iniuria, & metus, etiãſi ſimul iungantur, non poſſunt efficere, quin illud ſit verum iuramentum; quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad eſſe iuramenti, etiam intentio iurandi, quia etiam voluntas coacta per iniuriam voluntas eſt: quia iniuria nihil cõfert ad minuendum voluntarium, ergo non obſtante metu iniurioſo, verum eſt iuramentum: ſed ex iuramento neceſſitate naturali cõſequitur obligatio, ſi materia eſt capax, vt ſupponitur, ergo. Et ita tandem incidimus tertiò in rationem iurium, quod illud iuramentum poteſt ſeruari ſine incommodo ſalutis æternæ: ergo ſeruandum eſt, hæc enim ratio ſupponit illud eſſe verum iuramentũ, & ex vero iuramento ſtatim reſultare obligationem.

Iuramentum per vim cum iniuria extortum, ſi ſit de materia honeſta ad impletioné obligat.

D. *Thom.* *Gabriel.* *Duran.* *Syluest.* *Couar.* *Nauar.* *Soto.* *Caietan.* Cap. *Si vero.* C. *Verum.* Cap. *Abbas.* Cap. *Ad audientiam.*

Iniuria nihil confert ad minuendum volũtarium.

Sed obiici poteſt cap. 2. de Iur. iur. vbi de quodã Epiſcopo, qui per vim, & iniuriã bonis ſuis fuerat ſpoliatus, & iurare compulſus, quòd non repeteret ſic ablata, dicitur: *Ipſum Epiſcopum nullius iuramenti vinculis ſuper hoc poſſe conſtringi.* Propter quem textum aliqui dixerunt (vt ibi Gloſſa notat) iuramentum per contumeliam extortum non obligare. Sed illa opinio repugnat expreſſis Iuribus, & rationi, vt viſum eſt, & ideo tamquam improbabilis antiquata eſt. Præterea in textu illo fortaſſe non dicitur, iuramentum illud non obligare, vel ſi hoc dicitur, non dicitur ratione metus eſſe inualidum, ſed infrà ſubditur, *Quem tamen abſoluimus*, per quod verbum ſignificatur, fuiſſe ligatum iuramento. Senſus ergo pendet ex intelligentia illorum verborum, *Rebus ſuis ſpoliatum*, duobus enim modis exponuntur.

5\. Obiectio.

Gloſ.

Primò de rebus Eccleſiæ, quæ ſuæ (id eſt Epiſcopi) dicuntur, quia ſub Epiſcopi cura, & adminiſtratione erant: & ſic iuramentũ dicitur nõ obligaſſe, non quia per metũ, & iniuriã fuerat extortũ, ſed quia erat illicitum, & impleri non poterat ſine diſpendio ſalutis. Nam (vt bene notat Panormitanus, cum Epiſcopus teneretur ſolicitè ſeruare res Eccleſiæ, non potuit iurare non repetere, quæ iniuſtè fuerant ab Eccleſia ſublata. Et hunc ſenſum ſequitur Gloſſa, quam multi probant, & cõſequenter exponunt alterum verbum *abſoluimus*, id eſt, abſolutum declarauimus. Vel certè poſſet intelligi, *abſoluimus*, non à vinculo iuramenti, ſed à peccato, quod iurando commiſerat, ſeu à pœna illi debita, *propter nefandiſsimam coactionem*, vt ibi dicitur. Atque hæc expoſitio probabilis eſt, in fundamento autem non plenè mihi ſatisfacit, nã verbum illud, *Rebus ſuis*, durè exponitur, id eſt, Eccleſiæ ſuæ curæ commiſſis.

6\. Solutio ad textum. Explicatio cap. 2. de iure iurando.

Panorm.

Gloſ.

Secundò ergo poſſunt illa verba exponi ſimpliciter, vt ſonãt de bonis propriis ipſius Epiſcopi, reliqua verò poſſunt duobus aliis modis intelligi. Primò, vt per illa verba: *Nullius iuramenti vinculis &c.* non ſignificetur, iuramentum non obligaſſe, ſed non ita obligaſſe, quin Epiſcopus ille haberet iuſtam abſolutionis cauſam, cùm per nefandiſſimam contumeliam fuerit ad ſic iurandum compulſus. Et ideò ſubiungit Pontifex ſe illum abſoluiſſe, quod optimè intelligitur de propria relaxatione iuramenti. Alio item modo poteſt intelligi iuramentum illud non ita obligaſſe illum Epiſcopum, quin poſſet Pontifici denunciare iniuriam, & vim ſibi factam. Quamuis enim iuraſſet non repetere ſua bona, nihilominùs rectè fecerat proponendo Pontifici totum factum, vt remediũ ex officio adhiberet, prout expedire iudicaret. Neque ſuper hoc, id eſt, contra hoc poterat iuramenti vinculis ligari, non ratione metus, ſed

7\. Alia expoſitio capitis 2. de Iure iurãdo.

Iuramentum contra bonos mores non obligat. ſed quia in illo ſenſu iuramentum contra bonos mores extitiſſet, vt ſuprà viſum eſt. Et ideo Pontifex ex officio ſuo illũ abſoluit à iuramento quoad id, in quo per illud ligari poterat, id eſt, vt eo non obſtante, res ſibi ablatas liberè poſſet repetere. Et ita inde potiùs probatur iuramentum illud, non obſtante metu, obligaſſe ad id, de quo factum fuerat, & in quo licitè poterat impleri.

8. Alia obiectio. Secundò ſolet hic obiici, quia votum factum per metum non obligat, nec matrimonium factum per metum tenet: ergo nec iuramentum: videtur enim eſſe eadem ratio. In quo argumento diſſoluendo laborant multi in aſſignanda differentia inter votum, & iuramentum, vt videre licet in Soto d. art. 7. ad 3. Abbate in c. 2. de Iis, quæ vi. n. 11. & aliis. *Soto. Abb.* Solutio. Breuiter autem dico, poſſe comparationem fieri, vel ſtando in ſolo iure diuino, ac naturali, & ſic non credo eſſe neceſſarium laborare pro differentia aſſignanda, quia probabilius eſt votum metu extortum iure naturæ validum eſſe, de quo infrà in 6. tractatu dicam: vel fieri poſſe comparationem ſtando in iure Eccleſiaſtico, & ſic verum eſt Eccleſiam irritaſſe aliqua vota metu extorta, ſcilicet, ſolemnia religionis, non tamẽ irritaſſe iuramentum aliquod ratione ſolius metus. Eccleſia irritat aliqua vota metu extorta, non autem iuramenta. Ratio autem reddi poteſt, quia in profeſsione religionis viſum fuit id congruum, tum propter arduitatem, & perpetuitatem ſtatus, tum quia ſemel validum difficillimè ſoluitur, quæ rationes non habent locum in iuramento, vt per ſe conſtat

9. *Gloſ.* Circa aliam etiam partem de matrimonio etiam laborant in aſsignãda differentia Gloſſa in cap. *Notificaſti*, 33. q. 5. & Doctores in d. cap. 2. de Iis, quæ vi, & Soto ſuprà. Verumtamen ſi matrimonium metu contractum ſolum eſt irritum iure Eccleſiaſtico, ſatis patet reſponſio ex dictis. Cur matrimoniũ metu factum non obligat, & iuramentũ ſic. Si autem eſt irritum iure naturæ, vt eſt probabile, reddenda eſt differentia, quia matrimonium, & fit directè ad obligandum, & fit inter homines inter quos obligationes per actiones iniurioſas non oriuntur in his, qui per iniuriam obligari coguntur. In iuramento obligatio, & eſt naturaliter conſequens ad actum iurandi, qui per ſe primò non ad obligandum, ſed ad confirmandam veritatem ordinatur, & vt ſic obligat non ratione hominis, ſed Dei, cui reuerentia ſeruanda eſt, non obſtante quacumque violentia, & iniuria.

10. 3. Obiectio. Tertiò obiici poteſt, quia ſequitur ex dictis iuramentum redeundi ad carcerem obligare etiam cum periculo vitæ, conſequens eſt durum, & difficile creditu, ergo. Sequela patet, quia non poteſt excuſari aliquis ab obſeruatione illius iuramenti ratione periculi, quia, illud præuidit, & eo non obſtante iurauit, nec etiam ratione violentiæ,, quia hæc non magis tollit voluntarium, quam metus, quia numquam eſt abſoluta violentia, ſed per quamdam mali inflictionem perſeuerantem. Hunc caſum tractant omnes Doctores in hac materia, & ideo nõ potuit omnino prætermitti. 1. Sententia. Iurans ſe in carcerem rediturum tenetur redire quomodocũque iurauerit. Prima ergo ſententia affirmat ſimpliciter, & ſine diſtinctione, quoties aliquis in carcere detentus ſub iuramento redeundi eſt permiſſus exire, teneri ad ſeruandum iuramentum, redeundo, ſiue iure, ſiue per iniuriam detentus fuerit, vel licet credatur occidendus. Ita Caietanus d. q. 89. art. 7. & ibi Soto, & fere alij: & fauet D. Thomas ad 3. quatenus abſolutè docet, iuramentum coactum obligare etiam cum damno tẽporali. *Caietan. Soto.* D. *Thom. Tolet.* Tenuit etiam Toletus lib. 4. c. 22. & ſolẽt referri Syluester Angel. Armilla & Nauarrus de quibus infrà. Fundamentũ eſt, quia

A illud iuramentum eſt de re, quæ ſine periculo animæ poteſt impleri, & non fuit factum temere, ſed ex pacto quodã fortaſſe neceſſario ad res componendas, ergo debet impleri, alioqui fit contra naturalem obligationem ſeruandi iuramentum. Item ſeruare promiſſionem in eo caſu, non obſtante periculo, iuxta communem ſenſum omnium cenſetur opus virtutis, tum fidei humanæ, tum fortitudinis, de quo actu etiam Gentiles laudari ſolent, vt videre licet apud Auguſt. lib. de Ciuit. cap. 11. ergo iuramentum in illum cadens actum, obligat. *Auguſt.*

11. 2 Sententia. Non teneri qui iniuſtè ad mortem damnatus eſt. Secunda ſententia diſtinctione vtitur, aut enim ille iuſtè detentus erat, iuſtéque damnatus creditur ad mortem, vel iniuſtè, In priori caſu probatur B prior ſententia, quia tunc nulla ſubeſt iuſta cauſa non ſeruandi iuramentum: in poſteriori autem caſu cenſet hæc ſententia non obligare iuramentum. Hanc tenet Maior in 4. d. 15. q. 22. cum Gloſſa in Clement. *Paſtoralis*, §. *Numquid*, verb. *Per violentiam*, de re iudic. ſequitur Panormitan. in cap. *Si verò*, n. 8. & cap. *Sicut*. 3. n. 4. de iur. iur. & Syluester verb. *Accuſatio*, q. 17. & verb. *Iuramentum*. 4. quæſt. 26 Armilla verb. *Accuſatio*, n. 20. verb. *Iurare*, n. 3. *Maior. Gloſ. Panorm. Syluest. Armil.* Vbi videtur addere limitationem, quæ deſtruit ſententiam: ſignificat enim tunc iuramentum non ita obligare, quin liceat diſpenſationem petere, & illa obtenta non obligare. Abſolutè habet eandẽ opinionẽ. Tabienna verb. *Carcer*. n. 1. & verb. *Accuſatio*. n. 10. C Angelus ver. *Carcer*, n. 14. *Tabien. Angel.* Tamenna verb. *Iuramentũ*. 5. n. 37. ita id explicat, vt potiùs teneat priorem ſententiam, ait enim tunc non obligari, ſi non intendit abſolutè iurare, aut ſe obligare, ſed cum aliqua amphibologia, quod clarum eſt iuxta ſuperiùs dicta, nunc autem loquimur, quãdo abſolute iurat. Eandem ſententiã latè defendit Couarruuias lib. 1. Variar. c. 2. n. 7. *Couar.* vbi plures Gloſſas, & Doctores in fauorem eius adducit. Et addit in eo caſu iniuſto nõ ſolùm non obligare iuramentum, verum etiam nec licere illud ſeruare, quia redeundo ad carcerem, ille occideret ſe ipſum, & ita cenſet iuramentum illud in eo caſu non poſſe ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ.

12. Carcer iuſtus eſſe poteſt, & mors quæ timetur iniuſta. Eſt autem in hac poſteriori parte huius ſententiæ D varietas quædam notanda, quia fieri poteſt, vt carcer iuſtus ſit, quia ex iuſta cauſa ab habente legitimam poteſtatem, & ſeruato debito ordine facta eſt detentio, & nihilominuùs ex reuerſione ad illum timeatur iniuſta mors: vel poteſt etiam ipſe carcer eſſe iniuſtus Nauarrus ergo c. 12 n. 18. *Nauar.* putat hanc partem eſſe veram, dummodò carcer iuſtus ſit, licet timeatur mors iniuſta, ſi verò carcer ſit iniuſtus, non obligare iuramentum, nullam tamen rationem differentiæ adducit. E contrario verò Maior dicit in eo caſu redeundum eſſe ad carcerem etiam iniuſtum, niſi timeatur mors iniurioſa, & eodem modo loquitur dicta Gloſſa: Caietanus autem, quem Nauarrus non integrè refert, apertè ait, quod licèt carcer, & mors iniurioſa ſint, E tenetur quis redire. Non poteſt autem è contrario contingere, vt carcer ſit iniurioſus, & non mors, quia ſi carcer eſt iniurioſus, & in illo procedendum eſt vſque ad mortem, totum proceſſum vſque ad terminum iniuſtum eſſe neceſſe eſt, & ideo de hoc membro nulla ſit mentio. Contingere autem poteſt, vt carcer ſit iniurioſus, ex eo autem non timeatur periculum mortis, ſed alia grauamina, in quo caſu etiam ſignificat Nauarrus non obligare iuramentum. Sed contrarium ſentit Panor

Panorm.

Panormitanus præſertim in d. cap. *Sicut*. 3. nam A tunc dicit poſtulari abſolutionem à iuramento,licet carcer eſſet iniuſtus, quia non erat periculum perſonæ, ſed rerum,vnde totam rationem ponit in periculo perſonæ, quia iuramentum non obligat cum periculo ſalutis, etiam corporis, iuxta Gloſſam.2.in cap.*Si vero* de Iur. iur. & Gratianum in c. vlt.§. verſi. *Quiſquis ergo*.22.q.4.

Gloſ. Gratian.

13. Aduertentia ad reſolutionem quæſtionis.

Mihi pro reſolutione vlteriùs conſiderandum occurrit, non parum referre, an ille, qui iurat redire ad carcerem, præuiderit periculum mortis, quando iurauit, vel poſtea ſuperuenerit, vel in re ipſa, vel in cognitione, ſeu aduertentia ipſius iurantis, inter hæc enim differentia magna inuenitur quoad voluntatem iurantis. Nam in priori caſu voluntariè iurauit redire non obſtante periculo mortis, quod iam erat, & præuidebatur: in poſteriori autem caſu non habuit talem voluntatem, cùm periculum ignoraret. Vnde potiùs credi poteſt iuraſſe, quia ſine periculo ſe poſſe redire exiſtimabat.

14. 1.Concluſio. Qui præuiſo periculo mortis iurauit rediturũ ſe ad carcerẽ, ſiue ille ſit iuſtus,vel iniuſtus, obligatur iuramento.

Dico ergo primò: Qui præuiſo periculo mortis iurauit redire ad carcerem, obligatur iuramento, ſiue carcer ſit iuſtus, ſiue iniuſtus, & ſiue mors ſit iuſta,ſiue iniuſta. Hãc aſſertionem communiter ſequuntur Theologi hoc tempore, & probatur per ſingula membra.Nam in primis ſi carcer ſit iuſtus, & mors, omnes vnanimi conſenſu conueniunt iuramentum obligare, quia eſt de re iuſta,& ſancta, & nullam habet excuſationem.Quia quòd res ſit ardua, & difficilis non excuſat, quia potiùs ſpectat ad fortitudinem, quando cauſa iuſta eſt, vt in propoſito eſt, reuerentia Deo debita in ſeruando iuramento. Maximè cùm ſit factum præuiſa tota rei difficultate. Addo etiam, iuramentum illud non poſſe propriè dici per metum extortum, quia nec per vim iniuſtam, nec per metum directè ad illum finem immiſſum extortum eſt. Difficultas verò, quæ in hoc eſſe poteſt, ſtatim ſoluetur. Deinde ſi carcer eſt iuſtus,& timetur mors iniuſta, ferè eædem rationes locum habent. Nam tale iuramentum impleri poteſt, ſine diſcrimine conſcientiæ, quia ſe exponere periculo iniuſtæ mortis, non eſt intrinſecè malum, & factum propter ſeruandum iuramentum eſt opus virtutis.Itẽ iam illud periculum fuit præuiſum, & iuramentũ voluntariè factum eſt, de redeundo, non obſtante illo periculo: imò periculum illud antea inerat, & ratione iuramenti fuit quaſi ſuſpenſum, vel interruptum, ergo cùm poſtea ad illud reditur ratione iuramenti, fit opus Religionis,& virtutis.Nã quod immediatè fit, bonum eſt, reliquum verò malum, quod timetur, eſt tantùm permiſſum à redeundo. Vnde tunc non eſt cur excuſet periculum ſalutis corporalis, quia à principio fuit periculum illud præuiſum, & eo non obſtante fuit factum licitè iuramentũ, quia iam periculum inerat,& ita non creatur occaſione iuramẽti,ſed quaſi reſtituitur ad eundem ſtatum, & hoc ipſum iuratum fuerat.

Si carcer iuſtus, & mors iniuſta eſt, redeundum eſt.

15. Si carcer ſit iniuſtus & periculum mortis non timetur, tenetur red.re.

Tertiò,ſi carcer ſit iniuſtus,& periculum mortis non timetur,res etiam videtur clara, quia tunc etiã eadem eſt ratio de illo caſu, quæ de iuramento per metum extorto à latronibus, in quo iuramentum obligat, vt dictum eſt ex d. c. *Si verò*. Item ibi habet locum regula, quod obſeruatio talis iuramenti non vergit in diſpendium ſalutis æternæ, nec etiam in diſpendium ſalutis, ſeu vitæ corporalis.Quod autem intercedat grauamen aliquod corporale, non ſatis eſt ad excuſationem non implendi iuramentum, cùm nulla rerum mutatio facta ſit, & ideo dici non poſſit grauamẽ illud oriri ex obſeruatione iuramenti. Itẽ qui iniuſtè detinetur in carcere,& iurat non fugere, tenetur ſeruare, quia poteſt illud facere ſine peccato,ſed moraliter perinde eſt non fugere, etiãſi facilè poſſit,& apertæ ſint ianuæ, ac redire;ergo. Deniq; quando vtrũque eſt iniuſtũ,probatur,quia etiam tunc iuramentũ eſt de re licita,& poteſt impleri ſine culpa, erátque res in eodẽ ſtatu, & periculo ante iuramentũ, & cum præuiſione illius factũ eſt,ergo nulla eſt ratio excuſationis.Nec video,quam potuerit rationẽ aſſignare Nauarr.ex eo, quòd carcer ſit iniuſtus, ſi mors ipſa futura ſit iniuſta:nã iniuſtitia carceris nõ magis excuſat, quàm mortis. B Imò ſi detentio carceris terminanda creditur in morte iniuſta, eo ipſo talis etiam detentio iniurioſa cenſenda eſt:ergo nõ loquitur conſequenter Nauarrus dicens, redeundum eſſe etiã cũ grauamine ſuſtinendi mortẽ iniuſtam,& non cũ grauamine carceris iniuſti. Ratio etiã, quã Couarruuias obiicit in contrariũ,quia ille reuertendo ſe occidit, non obiicitur conſequenter,quia eadẽ fieri poſſet, quando mors eſſet iuſta, in quo caſu ipſe Couarruuias fatetur iuramentum obligare. Dico ergo, redire ad carcerẽ non eſſe ſe occidere,ſed eſſe nõ fugere periculum mortis, vel illi ſe exponere,quod nõ eſt per ſe malum, ſed interdum licet ex rationabili cauſa, vt per ſe notum eſt,hic autẽ eſt rationabilis cauſa obſeruatio iuramenti. C Maximè cùm homo non ſe coniiciat de nouo in illud periculum, ſed ſe reſtituat in priſtinũ in reuerentiam iuramenti, & ad ſeruandam fidem datam.

Redire ad carcerem nõ eſt ſcriptum occidere.

16. 2.Concluſio. Excuſari poteſt à iuramento,qui periculum non præuidit in reditu ad carcerem.

Dico ſecundò: Quando periculum non fuit cogitatum, ſed homo iurauit, quia non putauit eſſe tantùm periculi in reditu, tũc meritò excuſari poteſt ab obſeruatione iuramenti. Probatur, quia tunc non voluit à principio ſe obligare ad ſubeundum illud periculum, & res ſunt notabiliter mutatæ, vel in re ipſa, vel in cogitatione iurantis, quod perinde eſt; ergo meritò credi poteſt ſic iurans, non habuiſſe animum iurandi, & ſe obligandi pro tali caſu, ac ſubinde non obligatur. D Dices: Iam ille erat in carcere, & ſubiturus fuiſſet idem periculum, ſi non iuraſſet, quia (vt ſupponimus) ſine iuramento non inde exiſſet, & conſequenter potiùs ſemper credendum eſt, illum fuiſſe iuraturum, etiamſi præuidiſſet periculum,quia aliàs non daretur illi licentia exeundi,ergo non poteſt ex defectu voluntarij excuſari. Reſpondeo ſatis eſſe, quòd ille de facto non iurauit ſe rediturum cũ illo periculo, vnde ita eſt interpretanda eius intentio, quidquid ſit de priori ſtatu in ſe ſpectato, vel quid ille fuiſſet facturus, vel iuraturus, ſi præuidiſſet periculum. Et confirmatur, nam etiam in caſu prioris aſſertionis, & omnibus membris eius, ſi quis non abſolutè iuraret, ſed concipiens interiùs conditionem,ſi potuero ſine periculo, vel E aliã ſimilem, non obligaretur, imò ſi per iniuſtitiã coactus eſſet,non peccaret ſic iurando, iuxta ſuperiùs dicta: ergo quãdo ſimpliciter bona fide iurat, non præuidẽs periculũ mortis, virtualiter cenſetur iurare ſub illa cõditione, ſi potuero ſine periculo, vel rebus ſic ſtãtibus, qualiter nũc illas eſſe exiſtimo. Quæ ratio, ſi efficax eſt,procedit etiãſi mors, quæ poſtea timetur, iuſta pœna ſit, nam illam etiã licet fugere, vbi iuramentum non obligat ad non fugiendum, illud autem tunc non obligat ex defectu intentionis, & ideo extenditur tam ad caſum iuſtum,quam ad iniuſtũ.Et conſequenter in eo caſu

Licet fugere mortem quando iuramentũ non obligat ad non fugiendum.

caſu non eſt ſimpliciter neceſſaria relaxatio, quamuis ſi haberi poſſit optimum conſilium ſit, eã poſtulare ad cautelã. In priori autem caſu exiſtimo eſſe neceſſariam relaxationem, & eam licitè poſtulari, & concedi poſſe, interueniente iniuſta violentia ſiue in carcere, ſiue in morte, iuxta infrà dicenda de relaxatione iuramenti.

Aduertendũ.

Aduertit autem Soto, & meritò, cauendum eſſe ſcandalum, præſertim Chriſtianæ Religionis, vt ſi iuramentum datum eſſet infidelibus à Chriſtiano captiuo redeũdi ad ipſos, non liceret vti relaxatione, quia eſſet in magnum ſcandalum, & iniuriam religionis.

17. Dubium de iuramento contrahendi matrimoniũ extorto per metum.

Aliud dubium hic occurebat de iuramento contrahendi matrimonium, cum aliquo metu mortis extorto, an ſit validum? Sed hoc ad materiam de Matrimonio ſpectat, videatur interim Couarruuias 2. p. quarti §. 5. n. 5. Sancius lib. 4. de Matrim. diſp. 21. Et nos ſimilem quæſtionem infrà tractabimus de voto ſimplici Religionis. Item diſputari hic poteſt, an iuramentum extortum metu confirmet contractum alias iure humano prohibitum, ſed de hoc tractabimus in capitibus ſequentibus. Quale autem peccatum ſit frangere iuramentum iniuſtè extortum in lib. 3. tractando de Periurio videbimus.

CAPVT XI.

Vtrum iuramentum per dolum, vel errorem factum validum ſit, & obliget.

1.

DE iuramento facto ex dolo, vel ſimulatione ipſius iurantis in ſuperioribus diximus, nunc agimus de dolo, & deceptione facta ab eo, qui iuramentum petit, vel extorquet.

Duo in hoc dolo notanda.

In quo dolo duo, ſicut in metu notauimus, diſtinguenda ſunt, iniuria, ſcilicet, quæ per dolũ actiuum (vt ſi dicam) fit homini, decipiendo ipſum: & effectus huius iniuriæ, qui eſt deceptio, ſeu erroneum iudicium cauſatum in homine, qui ad iurãdum inducitur. Vt eſt in eo, qui per dolum inducitur ad iurandum ſponſalia, error, quo falſò credit fœminam eſſe diuitem, vel nobilem, qui error per dolum decipientis immiſſus eſt. In præſenti ergo non eſt habenda ratio doli quoad iniuriam, nec de illa ſupereſt iam quæſtio, quia in cap. 7. oſtenſum eſt, non inualidari iuramẽtum propter iniuriam, quæ in illo extorquendo interuenit: in cap. autem 8. oſtendimus, quòd licet iniuria adiungatur violentiæ, & timori, nihil refert ad iuramenti obligationem impediendam, ſi metus ipſe per ſe illam non impedit: ſic ergo in præſenti, vt clarum ſupponimus, iniuriam in deceptione interuenientem nihil facere ad inualidandum iuramẽtum, ſed effectum illius iniuriæ ſpectandum eſſe. Nam ſi paſſiua deceptio per ſe ſufficit annullare iuramentum, inducta per iniuriam ſufficiet, vt per ſe conſtat: & è conuerſo ſi per ſe non ſufficit, nec ratione doli iniurioſi ſufficiet, nam quoad hoc eſt eadem ratio de dolo, quæ de metu, vt facilè patebit applicando dicta in capite præcedenti.

2. Dolus, & error in quo differant.

Vnde intelligitur, eãdem eſſe quæſtionem de dolo: quæ de errore, hæc enim duo ſolùm differunt, quòd dolus dicit actionem, ſeu deceptionem iniurioſam, per quam proximus in errorem inducitur: error autem abſtrahit ab iniuria, vel deceptione alterius, poteſt enim ex naturalibus cauſis, vel ex aliis cõtingentibus caſibus prouenire. Vndecumque autẽ proueniat, ſi in ſe æqualis ſit eodem modo iuramenti obligationem impediet, vel nõ impediet.

Difficultas quæſtionis.

Tota ergo difficultas eſt, an A iuramentum factum per errorem obligationẽ inducat necne. Et ratio dubitandi eſt, quia ſicut error cauſat inuolũtarium, ſeu nõ volũtarium, ita etiã metus, ſed hoc non obſtat, quominùs iuramẽtũ per metũ factum obliget, ergo idẽ erit de errore. Item ratio de metu facta hic applicari poteſt, quia deceptio, vel error non tollit, quin iuramẽtum factum per errorẽ ſit verum iuramẽtũ, ſed ex iuramẽto neceſſariò ſequitur obligatio ex intrinſeca eius natura, quã volũtas, vel ignorãtia hominis impedire nõ poteſt: ergo. Maior patet, quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad cõſtitutionem iuramẽti, quia homo deceptus verè habet intentionem iurãdi, & verba iuramẽti ſub hac intẽtione profert. B Tertiò hoc videtur cõfirmare, & declarare factum ſupra tractatũ de iuramẽto Iſraelitarum facto Gabaonitis, Ioſue 9. fuit enim per dolum, & deceptionẽ factum: & nihilominùs obligauit, vt ex ſacra Scriptura colligitur, & ſuprà viſum eſt.

In contrarium verò eſt, quia ignorantia cauſat inuoluntarium, ſeu nõ voluntarium ſimpliciter, & 3.
ſine voluntate non fit iuramentum. Et declaratur ex differentia inter errorẽ, & metum, nam metus licèt cauſet inuoluntarium ſecundum quid, relinquit abſolutum conſenſum, & voluntarium ſimpliciter, quia neque ex parte intellectus tollit cognitionem neceſſariam ad volendum abſolutè, nec ex parte voluntatis cogit illam, ſed potiùs inclinat ad volendum aliquid, quod ſecluſo metu nollet: error autem omnino C aufert volũtatem, & conſenſum, quia ex parte intellectus tollit cognitionem neceſſariam, quia voluntas, non poteſt ferri in incognitum. Et ideo errans non conſentit. l. *Cum teſtamentum*, l. *Non idcirco*. C. de Iur. & fact. ignor. l. *Si per errorem*. ff. de Iur. omn. iud. ergo aufert id, quod eſt de ſubſtantia iuramenti: ergo & eſſe iuramenti, & obligationem eius.

Etrans non conſentit. L. *Cũ teſtamentum.* L. *Non idcirco.* L. *Si per errorem.*

Vnde argumentor ſecundò, quia non minùs impedit error, quàm ſimplex ignorantia, ſeu neſcientia: quia error includit ignorantiam, & addit falſam exiſtimationem, vnde dici ſolet ignorantia prauæ diſpoſitionis: neſcientia verò dicitur ignorãtia priuationis. Vnde eſt illud Aug. in Enchir. cap. 17. *Sine rerum ignorantia nemo poteſt errare: Quamuis non continuo erret quis, quando aliquid neſciuit, nam* (vt ſtatim D ſubdit) *errare eſt approbare falſa pro veris*, ſeu, *aliud pro alio putare*, vt addit cap. 21. ſed ſimplex ignorantia, ſeu neſcientia impedit obligationem iuramenti, vt habetur expreſſè in cap. *Veniens*. ibi *Nequaquam taliter iurauiſſet, ſi mandatum illud ſibi contrarium præſciuiſſet*, de *Iur. iur. ergo* multo magis dolus, & error impedient iuramenti obligationem. Tandem obligatio iuramenti Deum per ſe reſpicit, ſed Deus non verba conſiderat, ſed voluntatem, & intentionem, vt dicitur in cap. *Humanæ aures*. 22. q. 5. ergo cum deceptus non intendat iurare id, quod verba ſonant, non obligatur apud Deum.

Auguſt. Cap. *Veniens.* Cap. *Humanæ aures.*

E Propter hæc argumenta dubitari non poteſt, quin aliquis error, vel dolus, obligationem, ſeu valorem iuramenti impediat. Ita ſentiunt Doctores communiter in cap. *Veniens* de Iureiur. qui ex dicto textu colligunt iuramentum non extendi ad ea, quæ in mentem iurantis non venerunt, quod etiam affirmat Gloſſa in cap. penult. de Iureiur. ex illo enim principio rectè ſequitur, iuramentum dolo extortum, vel per errorem factũ, quatenus tale eſt, non obligare, quia non eſt de re, quæ in mentem iurantis venerit. Vnde Nauarrus cap. 12. n. 23. dicit, quando nõ interuenit dolus ex

4. Iuramentum non extenditur ad ea, quę in mentem iurantis non venerunt. *Gloſ.* *Nauar.*

ex parte iurantis, ſed ex parte petentis, tunc iuramentum non obligare, niſi ſecundum intentionem iurantis. Ex quo planè ſequitur, non obligare ad id, quòd per errorem cogitatum eſt. Idem clariùs docet Sylueſter *Iuramentum* 4. q.8.& 19. citans Ioannē Andream, Panormitanum, Archidiaconum & Fredericum Senen. Difficultas verò eſt, an omnis dolus, & in omni materia annullet iuramentum, vel ſi non omnis error ſufficit, quæ diſtinctio, vel regula ſeruanda ſit? Et in primis ſicut Theologi in 4. diſt. 30. tractando de impedimento erroris matrimonij, diſtinguere ſolent errorem in ſubſtantia perſonæ, vel in accidentibùs, ſeu conditionibus, quæ non ſpectant ad ſubſtantiam ipſius actus, nec ad rationem formalem, & eſſentialem eius, ſed ad extrinſeca motiua applicantia voluntatem: ita in præſenti diſtinguere poſſumus errorem, quia cadere poteſt in rem ipſam, quæ iuratur, quoad ſubſtantiam eius, vel in cauſam, vel conditionem mouentem ad iurandum.

Sylueſt.

Error in matrimonio duplex interuenire poteſt.

5.
1. Aſſertio.
Error, ſeu dolus in ſubſtantia rei inualidat iuramentū.
Abb.
Couar.

Dico ergo primò, errorem, ſeu dolum in ſubſtantia rei annullare iuramentum. Hoc ad minimùm docent dicti auctores, & Abbas cum communi in cap. *Cùm contingat*, de Iureiuran. Couarruuias ſuprà. 3. p. §. 4. num. 2. Et hoc probat ratio, & defectus voluntarij conſenſus, non ſolùm circa promiſſionem ipſam, ſed etiam circa iuramentum, quia re vera deeſt ibi intentio iurandi, ergo, & iuramentum, ergo & obligatio. Antecedens explicatur, quia ad iuramentum non ſufficit intentio iurandi in generali, ſed neceſſaria eſt intentio iurandi hoc in particulari, quia actiones humanæ circa particularia verſantur, ſed interueniente tali errore homo non habet intentionem iurādi rem illam, quæ ſibi proponitur, ſed aliam, quam apprehendit, quæ longè diuerſa eſt, nam (vt ex Auguſtino retuli) qui errat, aliud pro alio putat, ergo non habet intentionem iurandi, quæ ad iuramentum conficiendum ſufficiat. Et poteſt à fortiori declarari à ſimili, nam ſimilis error annullat votum non tantùm ſimplex, ſed etiam ſolemne, & profeſſionem Religionis, vt infra ſuo loco videbimus. Item annullat matrimonium, quia licèt relinquat voluntatem contrahendi in genere, vel determinatam ad aliam perſonam, tollit voluntatem contrahendi cum hac, quæ ſibi proponitur, quæ voluntas eſt neceſſaria ad ſubſtantiam actus, ergo idem eſt in præſenti, vt ſiquis iuret dare tibi hanc rem, quam putat eſſe vitream, & poſtea intelligit eſſe gemmam pretioſam, & ſic de aliis.

Actiones humanæ circa particularia verſantur.

Auguſt.

6.
Duplex error in cauſā contractus incidens.

Sed ſupereſt explicandum, de quo errore intelligendum hoc ſit, & vt intelligatur ratio dubitandi, oportet ſupponere vulgarem diſtinctionem de duplici errore, dante cauſam contractui, vel non dante cauſam, ſed incidente in contractu, vt diſtinguunt Iuriſperiti in leg. *Eleganter*.ff.de Dolo, poteſtque cum proportione ad iuramentum applicari Illa verò duo membra ita diſtingui ſolent, vt tunc error, vel dolus dicatur dare cauſam contractui, quando non interueniente tali errore, contractus, ſeu iuramentum non fieret, tunc verò non det cauſam, quando non obſtante ſciētia contraria errori; ſi adeſſet, fieret contractus, etiam cum iuramento. Sic ferè tradunt Summiſtæ verb. *Dolus*: Sylueſter ver. *Culpa*, quæſt. 5. Molin. tractat. 2. de Iuſt. diſput. 352. tom. 2. Sed de vero ſenſu huius diſtinctionis dicam in materia de Voto, nam ad præſentem cauſam nihil conferre cenſeo, vt explicabo. Eademque fe-

Leg. *Eleganter.*

Quis error det cauſam contractio.

Sylueſt.
Molin.

A rè eſt diſtinctio ignorantiæ in antecedentem, & concomitantem. Nam antecedens dicitur, quando ſine illa non fieret opus: concomitans verò, quando etiamſi ignorantia non interueniret, opus fieret. Videri ergo poteſt aſſertio intelligenda de ſolo errore antecedente, quia ignorantia concomitans dicitur non excuſare, nec cauſare inuoluntarium.

Ignorantia in antecedētem & concomitantem diuiditur.

Nihilominùs dico, in præſenti eandem eſſe rationem de vtroque errore, & prædictam differentiam nihil ad rem præſentem facere, quia vtroque modo, error, ſeu dolus excludit conſenſum, ſeu voluntatem iurandi. Et de errore, qui dat cauſam; id clarum eſt, quia cauſat inuoluntarium: de concomitante verò, ſeu incidente patet, quia ſal- B tem cauſat non voluntarium, quatenus tollit actualem conſiderationem obiecti, ſine qua non eſt actualis conſenſus, ſeu intentio voluntaria, vt docet D. Thomas 1. 2. quæſt. 6. artic. 8. ergo in præſenti etiam hic error tollet intentionem iurandi, & conſequenter obligationem iuramenti. Confirmatur, & declaratur, nam illa conditionalis propoſitio, *etiamſi non interueniret error, iurarem*, ſi ſumatur, vt merè de futuro, eſt omninò contingens, & incerta, ideóque nec de illa poteſt ferri definitum iudicium, nec quidquam conferre poteſt ad morales effectus. Oportet ergo illam conſiderare ſecundum actualem diſpoſitionem operantis, quatenus, ſcilicet, eſt in actuali propo- C ſito eius formali, vel virtuali. Nam ſolùm habituale non videtur ſufficere, tum quia habitualis intentio iurandi non ſufficit ad iurandum, ſicut nec habitualis conſuetudo ſufficit ſi in actu eſt totalis conſideratio, tum etiam quia in ſolo habitu incertum, ac purè contingens relinquitur, an eſſet quis operaturus ex illo, etiamſi ſciret, quod nunc ignorat, quia habitibus vtimur, cùm volumus, & ita etiamſi habitus inſit, fortaſſe interueniente ſcientia homo non vellet aliquid, quod ignorans vult. Vnde coram Deo etiamſi quis habeat habitum non ieiunandi, & inuincibiliter ignoret hodie eſſe diem ieiunij, & valdè probabile ſit, non fuiſſe ieiunaturum etiamſi ſciret, nihilominùs D ignorantia illa eſſet occaſio non committendi nouum peccatum, quia ratione illius de facto non habuit voluntatem culpabilem, ita ergo in præſenti, ſi error interuenit, & illa diſpoſitio eſt merè habitualis, nihil operatur ad voluntatem iurandi actualem, ſine qua eſſe non poteſt actuale iuramentum.

7.
Vterque error excludit conſenſum, ſeu voluntatem iurandi.

D. *Thom.*

Habitualis intentio iurandi non ſufficit, neque ad iurandum, neque ad obligandum.

Habitibus vtimur cùm volumus.

Quod ſi diſpoſitio illa non eſt tantùm habitualis, ſed etiam actualis, oportet, vt ſit per actualem intentionem iurandi rem, quæ talis exiſtimatur, etiamſi in re talis non ſit, ſeu (quod in idem redit) vt intentio iurandi ſit cum reflexione iurandi hoc, etiamſi decipiar: & tunc quidem ſine dubio ſufficiet ad obligationem iuramenti, illud tamen iuramentum non poteſt dici ex errore, E quia ipſa voluntas extenditur vltra id, quod per errorem diſtinctè proponitur, tendendo ad rem, prout eſt in ſe, quod per voluntatis libertatem fieri poteſt. Sicut in materia de Matrimonio multi dicent, ſi error ſit perſonæ impedire valorem matrimonij, ſiue ſit antecedens, ſiue concomitans, niſi voluntas expreſſe extendatur actu ad ducendam hanc perſonam, etiamſi ſit alia, quàm eſſe dicatur, vt tradunt Soto, Ledeſma, & alij, quos refert, & ſequitur Sancius 2 tom. libr. 7. diſp. 18 numer. 6. Qui rectè aduertunt, non ſufficere hunc actum, etiamſi eſſet hæc perſona, ducerem eam, 8.

Error perſonæ impedit matrimoniū ſiue ſit antecedens ſiue concomitās.

Soto.
Ledeſm.
Sanc.

eam, quia hic actus conditionalis, & ſuſpenſiuus eſt, & in præſenti nihil ponit, ſed requirit hunc actum de præſenti, *duco te, etiam ſi alia ſis.* Ita ergo in præſenti requiritur abſolutus actus, *volo iurare hoc, quod mihi proponitur, etiamſi aliquis error interueniat*, ſine hoc tamen actu, habitualis, vel conditionata diſpoſitio non ſufficiet, vt fiat actu iuramentum de illa re, circa quam ſubſtantialiter erratur: ſi autem iuramentum non fit, nec obligatio naſcitur, vt conſtat.

9.
Dubiũ circa eandem materiam.

Maius dubium eſt, quando error tantùm eſt circa cauſam iurandi applicantem voluntatem, non tamen pertinentem ad ſubſtantiale, vel formale obiectum eius, vt eſt optimum exemplum in caſu illo Gabaonitarum, & idem erit, ſi quis iuret dare eleemoſynam Petro, qui verè pauper eſt, motus, quia putauit eſſe Luſitanum, quem poſtea deprehendit eſſe peregrinum hominem. Et in hoc caſu aliqui putant iuramentum ſequi naturam promiſſionis, quia hæc eſt generalis regula iuramenti, iuxta legem vltim. Cod. de Non numeran. pecun. & ſumitur ex capit. *Quemadmodum*, de Iureiurando, vt cum multis aliis, quos allegant, notant Couarruuias ſuprà 1. part. §. 4. in princip. & in quarto Decret. 2. part. §. 5. num. 3. & Gutierrius 1. part. cap. 37. num. 2. ergo eadem eſt ſeruanda in caſu præſenti. At verò talis promiſſio per deceptionem facta hanc habet conditionem, vt ſi det cauſam promiſſioni, & facta ſit per dolum eius, cui fit promiſſio, ipſo facto irrita ſit, & non obliget, ſi verò accidat ſine dolo, valida ſit promiſſio, irritari tamen poſſit detecto errore: ſi autem error tantùm ſit concomitans, promiſſio ita ſit valida, & firma, vt reſcindi non debeat, licèt pro iniuria, ſi interceſſit poſſit agi ad intereſſe. Vt ſuppono ex doctrina de Contractibus, quæ apud Iuriſperitos eſt frequens in leg. *Eleganter.* ff. de Iuſtit. & Iur. & aliis, quos refert Couarruuias, in Regula *Poſſeſſor*, 2. part. §. 6. Molina 2. tomo de Iuſt. diſputat. 352. Sancius lib. 1. de Matrimon. diſput. 64. & 65.

Cap. Quemadmodum. Couarr. Gutier.

Leg. Eleganter. Couarr. Molin. Sanc.

10. Ergo eodem modo dicendum eſt de iuramento, nam additum promiſſioni, quæ propter errorem nulla eſt, nullum erit; & additum promiſſioni irritabili obligabit, quamdiu promiſſio irritata non fuerit: ſi verò reſcindatur, conſequenter ceſſabit iuramentum. Probatur hæc conſequentia ex d. regula, & quia tunc eſt irrita, vel irritatur promiſſio propter incluſam virtute conditionem, ſed eandem includit iuramentum iuxta d. capit. *Quemadmodum*, vt dicemus infrà, tractando de ceſſatione obligationis iuraméti propter rerum mutationem, ergo eodem modo, vel à principio non obligat, vel poſtea reſciſſo contractu deſinit obligare. Nec iuramentum obligat ad non reſcindendam promiſſionem, quia de hoc non fuit factum, ſed præciſè de promiſſione ſeruanda, prout ipſa exigit.

11.
Regula probabilis iudicatur.
Iuraméntum ſæpius obligat, etiamſi promiſſio nulla ſit.
Probatur, & explicatur concluſio à priori.

Hæc regula probabilis eſt, ſed eius fundamentum infirmari poteſt, & contrarium non leuiter ſuaderi. Primò, quia iuramentum ſæpe obligat, etiamſi promiſſio nulla ſit, vt ſuprà viſum eſt in caſu de vſuris, & de latrone; ergo ex vi illius generalis regulæ non poteſt inferri in præſenti, iuramentum non obligare, niſi quando, & pro tempore, quo obligat promiſſio. Secundò declaratur hoc maximè, explicando rationem à priori, quia illa promiſſio ex natura rei valida eſt, quantùm eſt ex parte conſenſus ſubſtantialis, quia error non fuit circa ſubſtantialia, vt ſupponitur: ergo ex natura rei etiam eſt validum iuramentum, quia etiam non deeſt ſubſtantialis voluntas iurandi. At verò quan-

A do promiſſio eſt irrita ipſo facto; vel eſt ratione iuris poſitiui, vt multi volunt, vt patet ex Bartolo, & Couarruuia ſuprà, vel eſt oratione iniuriæ, vt eſt valdè probabile, & ſentit Molina ſuprà. Hæc autem non poſſunt irritare iuramentum à principio, quia iniuria non impedit valorem iuramenti, vt iam notatum eſt, & multò minùs impedit poſitiuum ius, quia illud non irritat immediatè iuramentum: ſed promiſſionem, manente autem irrita promiſſione poteſt iuramentum eſſe validum, vt dictum eſt. Si autem iuramentum in ſuo eſſe iuraméti eſt verum, & validum, planè obligat. Vnde à fortiori fit, ſi promiſſio à principio fuit valida, vel non poſſe poſtea reſcindi ratione iuramenti, etiamſi nuda, & abſque iuramento poſſet reſcindi, vel ſi de facto promiſſio
B irritetur, nihilominùs obligationé iuramenti, quatenus fuit de tali re facienda, non ceſſare. Quia ſicut in priori caſu, quando promiſſio eſt nulla, iuramentum non intelligitur includere hanc conditionem, *ſi promiſſio obligat, iuro illam implere*, ſed abſolutè eſſe de tali re facienda, & ideo obligare, quia impleri poteſt ſine peccato, ita in poſteriori caſu non includit hanc limitationem, *Iuro implere promiſſionem, niſi reſcindatur*, vel *donec reſcindatur*, ſed ſimpliciter, & abſolutè fit, quia iuramentum non tantùm confirmat promiſſionem, vt promiſſio eſt, ſed etiam vt eſt aſſertio de futuro, quæ licitè impleri poteſt, ſiue promiſſio obliget, ſiue non. Eo vel maximè quòd illa reſciſſio promiſſionis non eſt propter conditionem incluſam, ſed propter legem
C humanam, quæ hoc remedio ſubuenire voluit defectibus, & deceptionibus hominum, quod remedium non minuit obligationem iuramenti; nec poteſt facere, vt obligatio eius, quæ de ſe eſt abſoluta, conditionata fiat; ergo nec poteſt facere, vt ceſſet, etiamſi ceſſet propria, & humana obligatio promiſſionis.

Iuraméntum non tantùm cõfirmat promiſſioné, vt ꝑmiſſio eſt, ſed etiam vt eſt aſſertio.

Dico ergo ſecundò: Error circa cauſam extrinſecam, mouentem ad iurandum, vel circa qualitatem accidentariam rei iuratæ, non irritat iuramentum, niſi quando moraliter, & ſecundum prudentem coniecturam afficiant ſubſtantialem materiam iuramenti, limitando illam in ordine ad intentionem iuramentis. Priorem partem docet Syluester *Iuramentum*, 3. quæſt. 1. d. 3. & ſentiunt auctores
D ſuprà citati, & probant mihi rationes proximè factæ. Et declaratur benè exemplo iuramenti præſtiti Gabaonitis Ioſue 9. nam error, vel dolus fuit circa accidentalia, non circa ſubſtantialem materiam, & ideò validum reputatum eſt: idem videtur in exemplo de iuramento dandi huic vero pauperi eleemoſynam, quia putabam eſſe conciuem meum, vel quid ſimile, ex quo deceptus ſum. Et confirmatur: nam in talibus caſibus, ſi error eſſet tantùm concomitans, validum, & firmum eſſet iuramentum, ſecundum omnes; ergo etiam ſi error ſit antecedens, & det cauſam, erit æquè validum. Probatur conſequentia, quia non magis tunc aufert voluntatem iurandi ſubſtantialem, quàm cùm eſt concomitans, quia non magis aufert cognitionem
E obiecti, vt per ſe conſtat; ſolùm ergo facit illa conditio antecedentis erroris, vt ille conſenſus in iuramentum ſit inuoluntarius ſecundum quid, *quia non iurarem, ſi hoc ſcirem*; hoc autem inuoluntarium ſecundum quid non impedit iuramentum abſolutè volitum, vt in iuramento ex metu conſtat, ergo.

12.
2. Aſſertio.
Error circa cauſam extrinſecã, vel accidentariã iuramento, non illud irritat.
Syluest.

Inuoluntarium ſecundũ quid non impedit matrimonium.

Altera verò pars ſufficienter probatur ex illo principio Iurium, quòd iuramentum non extenditur ad incogitata, quando ſecundum prudentem æſtimationem, & coniecturam talia ſunt, vt veriſi-

Iuraméntum non extéditur ad incogitata.

 milius

milius credatur, non fuiſſe iurantis intentionem A illa comprehendere ſub ſua promiſſione, vel aſſertione iurata, quia tunc deeſt conſenſus ſimpliciter circa illa. Hoc autem principium ſufficienter colligitur ex dicto cap. *Veniens*, de Iure iurando: vbi Gloſſa multis Iuribus illud cōfirmat, ſumitur etiam ex cap. *Quinta vallis*, & cap. *Quemadmodum*, eod. & ex dicendis infrà de interpretatione, & duratione iuramenti magis conſtabit, & ex illo infertur aliud principium ſatis receptum, quando conditio talis eſt, vt ſi in principio non eſſet, & poſtea ſuperueniret, cenſeretur facere mutationem excuſantem ad obligationem iuramenti: illam etiam in principio exiſtentem, & ignorantiam ſufficere ad impediendam obligationem iuramenti, quia ſi ſuperueniens cenſetur non fuiſſe intenta, etiam præ- B exiſtens, & ignorata, quia quoad iurantis intentionem perinde eſt, propter quod dicitur in leg. *In lege*, ff. de Contrahen. emption. *Quod non apparet, in contractu non comprehendi.* Et explicatur optimè in caſu dicti cap. *Quemadmodum*, nam ſi ſponſalia iurata diſſoluuntur per ſuperuenientem fornicationem ſponſæ, etiam fornicatio præcedens, & ignorata tempore ſponſaliorum impediet obligationem iuramenti. Idem ergo eſt in ſimilibus caſibus, qui non poſſunt certa regula comprehendi, ſed prudenti arbitrio opus eſt, conſiderata conditione perſonæ, & circumſtantiis, ſicut infrà dicemus de mutationibus ſuperuenientibus circa materiam.

Cap. Veniēs. Gloſſa. Cap. Quinta vallis. Cap. Quemadmodum.

13. Ex quo tandem intelligitur, an ignorantia, quæ C purè eſt per negationem, ſeu priuationem, etiamſi ſit abſque errore, poſſit impedire valorem iuramenti? Dico ergo tertiò: Ignorantia licet ſit purè priuatiua, ſi auferat cognitionem rei neceſſariæ ad conſenſum, vel intentionem iurandi, de ſe ſufficit ad impediendum iuramentum: de facto autem ſemper cum tali ignorantia miſcetur aliquis error, ſaltem practicus, quando conditiones ignoratæ inſunt eo tempore, quo fit iuramentum, reſpectu verò ſuperuenientiū faciliùs poteſt eſſe pura ignorantia negatiua. Omnia hæc facilè explicantur in caſu illo cap. *Quemadmodum.* Nam fieri poteſt, vt iurans ſponſalia cum aliqua, quam ignorat non eſſe virginem, nihil de hac conditione cogitet, ſed illam quaſi habitualiter ſupponat, & ita propriè D non erret eliciendo aſſenſum falſum, habebit ergo ignorantiam negationis, quæ tamen ſufficit auferre conſenſum, quia moraliter ſupponitur non fuiſſe hunc conſenſurum, ſi talem ſciret conditionem, & ita moraliter creditur non intendiſſe iurare, niſi ſub illa conditione. Nihilominùs tamen regulariter hoc non contingit ſine poſitiua deceptione etiā ſpeculatiua, quia nemo eſt, qui de huiuſmodi conditionibus non cogitet, & opinetur illas ineſſe, quas ipſe deſiderat, ſeu ſupponit. Multò verò magis neceſſe eſt errari practicè; quia neceſſe eſt iudicare, expedire hic, & nunc iurare, quod iudicium eſt practicè falſum: ita ergo non operatur hæc ignorantia ſine errore, quem cauſat. At verò quando conditio impediens tunc non ineſt, ſed poſtea E ſuperuenit, vt eſt fornicatio poſtea commiſſa: tunc non eſt neceſſe inueniri poſitiuum errorem tempore iuramenti, quia non eſt neceſſe iudicare de futuro euentu, ſed de præſenti ſtatu, & ſecundum illum tam iudicium practicum, quàm ſpeculatiuum verum eſt: tunc ergo ſufficit ignorantia priuationis de futuro euentu, vt intentio iurandi non extendatur ad illam materiam, ſeu perſonam, prout erit in futuro tempore facta illa mutatione.

3. Aſſertio. Ignorantia priuatiua, ſi auferat cognitionē rei neceſſariæ, ad intentionem iurādi, effectum iuramenti impedit.

His ergo modis videtur ſufficienter explicari qualiter dolus, error, vel ignorantia impedire poſſint obligationem iuramenti, & ſatisfactum eſt ſufficienter difficultatibus propoſitis.

Vna verò ſupereſt explicanda communis metui, & dolo, quam propterea ſuprà huc remiſimus, an hæc doctrina generalis ſit ad omnia iuramenta, vel peculiare aliquid habeat in his iuramentis, quibus firmantur contractus aliàs reprobari iure ciuili? Et ratio dubitandi oritur ex cap. *Cùm contingat*, de Iure iurando, capite ſecundo, eodem in ſexto capite, 2. de Pact. in 6. & Authentica *Sacramenta puberum.* Cod. Si aduerſ. vendit. In quibus iuribus ſpecialiter ſermo eſt de iuramentis contra leges Ciuiles factis, quæ impleri poſſunt ſine diſpendio ſalutis æternæ, & ideò valida ſunt, & obligant. Requirunt autem illa iura, vt ſint facta ſponte, & ſine dolo, & metu. Vnde colligi videtur, in his iuramentis maiorem efficaciam habere vim, metum, & dolum ad irritanda iuramenta, quam habeant in aliis: & conſequenter irritare illa etiam ratione iniuriæ, vel ratione inuoluntarij ſecundum quid. Atque ita ſentit Gloſſa in dict. cap. *Quamuis pactum*, verbo *Non vi*, ſic etiam docet Abbas in cap. *Cùm contingat*, de Iureiurando numero tertio, quem ibi ſequitur Alciatus, cum aliis, & Felinus in capite ſecundo, de Iureiurando, numero ſecundo. Item Sylueſter, *Iuramentum*, 4. quæſtione octauo citans Decium, Archidiaconum, & Bartolum docet, tale iuramentum dolo, vel metu extortum, non eſſe obligatorium. *Ex quo enim* (inquit) *talia iuramenta contra legem ſunt, non ligant, niſi ſint voluntaria omninò.* Addit verò, *Tutius tamen eſt, ſi petatur abſolutio, ſed primum verius.*

14. Dubium.

Cap. Cùm contingat.

Gloſſa. Abbas. Alciat. Felinus. Syluest.

Sed nihilominùs aſſero, doctrinam datam de metu, & dolo generalem eſſe etiam ad illa iuramenta, quæ legibus Ciuilibus repugnant, & ſine aliquo peccato ex parte ipſius iurantis impleri poſſunt. Itaque in illis caſibus, in quibus dolus irritat alia iuramenta, irritabit etiam hæc, quia tollet voluntatem iurandi talem rem, & ita ex hac parte eſt eadem ratio, & aliunde repugnantia ad legem potiùs iuuare poſſet, quàm impedire. At verò quoties voluntas ſic iurandi talia pacta, ſeu promiſſiones, ſimpliciter non aufertur, ſed tantùm fit ſecundum quid inuoluntaria ratione metus, vel doli, iuramentum obligat non obſtante metu, vel dolo. Probatur primò, quia illud eſt verum iuramentum circa tale factum; ergo ex reuerentia Dei inducit ſuam obligationem naturalem. Antecedens patet, quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad iuramentum quoad eſſe, vel conſtitutionem illius, quia exteriùs iuratur, & interiùs eſt abſoluta voluntas iurandi, quæ de ſe eſt efficax, non obſtante velleitate in contrarium, vel imperfectione cognitionis. Conſequentia verò ſæpe probata eſt, quia ex iuramento, naturaliter ſequitur obligatio in materia capaci, ita vt nec per legem humanam poſſit impediri, niſi mutando materiam, vt infrà dicam. Secundò probatur, quia iuramentum à latrone extortum, & ab vſurario per iniuriam obligat, etiamſi ſit ſecundum quid inuoluntarium, ergo multò magis dicta iuramenta obligant, etiamſi metus, vel dolus interueniat. Patet conſequentia, quia in dictis iuramentis intercedit maior iniquitas ex parte eius, cui iuratur, & maior quædam repugnantia contra legem naturalem. Tertiò, quia contraria ſententia nullum in ratione habet fundamentum, & iura adducta nihil probant in contrarium, vt patebit. Et hanc ſententiam ſequitur

15. Dubij reſolutio. Doctrina data de metu & dolo generalis eſt.

Couarru

Couarr. Couarruuias in 4. 2. part. capite 3. §.5. numero ſecundo, & lib. 1. Variarum, capite 4. numero 7. & dicit eſſe communem Doctorum in cap. *Quam uis pactum*, vbi idem Couarruuias 3. part. §. 4. num. 2. idem affirmans de metu, videtur aliter ſentire de dolo, ſed intelligendus eſt, quando dolus aufert conſenſum iuxta ſuprà dicta. Atque ita etiam ſentit Molina 1. tom. de Iuſt. diſp. 149. Indicat Angelus verbo *Iuramentum*, 5. num. 24. & alij.

Molin. Angel.

16. In dictis ergo Iuribus non additur illa exceptio, ad excludendam ſimpliciter obligationem talium iuramentorum, ſed ad declarandum, illa iuramenta non habere tantam firmitatem, quando intercedit dolus, & fraus, quantam haberent, ſi abſque dolo, & fraude facta eſſent. Quando enim ſponte fiunt, omninò implenda ſunt, vt dicitur in cap. 2. de Pactis, in ſexto, id eſt, non ſunt relaxanda, per ſe loquendo, & ratione ſolius repugnantiæ, quam habent ad leges Ciuiles. Si autem metus, vel dolus interceſſit, licet obligent, poteſt tamen priuſquàm impleantur, de illis relaxatio iuſtè poſtulari, & concedi in odium creditoris per dolum, vel metum extorquentis iuramentum. Et in hoc ſenſu dicitur in dict. cap. *Cum contingat: Mulieres ipſæ ſeruare debent huiuſmodi iuramenta ſine vi, & dolo ſponte praſtita*. Ita, ſcilicet, vt non ſolùm illa violare non liceat, verùm etiam nec relaxationem ſine alia cauſa poſtulare. Et ita argumentum in contrarium, quod inde ſumit Sylueſter, ad ſummùm probat, interueniente fraude, vel metu, poſſe non ſeruari petendo relaxationem, non verò non obligare, maximè quia argumentum à contrario ſenſu, quando ſequitur abſurditas non valet, nec eſt extendendum.

Cap. *Cum contingat.*

17. Et idem eſt ſenſus cap. 2. de Iureiurando in 6. & magis explicatur in capit. 2. de Pactis in 6. per particulam *omninò*, rectè enim intelligitur, vt interueniente dolo, vel metu, non omninò ſeruari debeat iuramentum: quia poteſt peti relaxatio: non verò bene infertur, omninò poſſe non ſeruari, id eſt, propria auctoritate ſine vlla relaxatione, quia hic ſenſus non ſequitur ex vi illationis, & ita non habet fundamentum in textu, & repugnat rationi textus, quia tale iuramentum etiamſi interceſſerit fraus, & vis, poteſt ſeruari ſine ſalutis diſpendio. Ergo ſeruanda eſt regula capit. *Verum*, de Iureiurando, vt ſic iurantibus non ſimpliciter dicatur, iuramentis non obligari, vt tollatur materia peierandi, ſed dicatur, habere iuſtam cauſam petendi relaxationem.

Interueniente dolo & fraude, non omninò ſeruari debet iuramētum, id eſt, peti relaxatio.

18. Verba autem dict. Authenticæ, licet in ſpecie duriora ſint; nam de talibus iuramentis dicitur: *Nullius eſſe momenti iubemus*. Tamen in re ſunt minùs efficacia, quia lex Ciuilis non habet auctoritatem declarandi, an iuramentum ſit validum necne, nec poteſt irritare illud ratione ſolius metus, vel doli, ſi materia iuramenti licita eſt iuranti. Senſus ergo eſt, nullius eſſe momenti in ordine ad forenſe iudicium ſeculare, cuius argumentum euidens eſt, quia non ſolùm de iuramentis factis à minoribus, ſed etiam de factis à *maioribus*, expreſsè loquitur ex illa; ergo non poteſt intelligi de nullitate obligationis iuramenti in re ipſa, & in conſcientia. Addo præterea, ſi verum eſt per illa iura conceſſum eſſe talibus iuramentis ſpecialem fauorem, & vim non ſolùm introducendi ſuam obligationem, ſed etiam confirmandi pacta, hoc fauore non gaudere talia iuramenta, quando per vim, & metum extorta ſunt, & hoc etiam eſſe intentum in illis iuribus, & præſertim in dict. Authentica, vt

Lex Ciuilis nō habet auctoritatē declarandi an iuramētum ſit validum.

A eſt communis ſententia de qua teſtatur Couarruuias ſuprà p. 3. §. 4. num. 2. & ex dicendis capitibus ſequentibus ampliùs conſtabit.

CAPVT XII.

Vtrùm iuramentum promiſſorium de actu virtutis, ſemper inducat obligationem?

Explicuimus conditiones neceſſarias ex parte iurantis ad hunc effectum promiſſorij iuramenti, ſequitur, vt declaremus conditiones, quæ ex parte rei promiſſæ poſſunt eſſe neceſſariæ. Suppono autem materiam iuramenti promiſſorij, vt tale eſt, eſſe aliquid faciendum, vel omittendum in futurum à iurante, ex D. Thoma in d. artic. 7. Nam præterita facta, vel quæ actu fiunt non ſunt materia promiſſionis, ſed aſſertionis. Et ſimiliter, quæ per alias cauſas fieri debent, vel ab aliena voluntate pendent, non poſſunt ab aliquo ſub iuramento promitti, niſi fortaſſe quatenus aliquo modo fieri poſſunt ab eo, qui iurat, vel applicando cauſam, vel inducendo illam, vel alio ſimili modo, vt in ſuperiori lib. cap. 10. declaratum eſt. Atque hinc etiam conſtat, materiam huius iuramenti debere eſſe aliquid poſſibile iuranti, quia nemo obligatur ad impoſſibile. Et ita dicit D. Thomas ſuprà, iuramentum de re impoſſibili non obligare, quia deeſt illi comes iudicij, vtique in re maximè neceſſaria, ad ſubſtantiam, & fundamentum obligationis. Præterea materia, ſeu actio poſſibilis homini triplex diſtingui poteſt, quædam bona, & optima, (vt ſic dicam) qualis eſt actio, quæ dici ſolet de meliori bono, & de hac non oportet mouere quæſtionem: nam conſtat circa hanc maximè poſſe obligare iuramentum promiſſorium, quid enim amplius deſiderari poteſt ex parte materiæ? Et hoc à fortiori conſtabit ex dicendis infrà de Voto. Alia eſt materia non bona, quam ita appellamus, vt tam malam, quam indifferentem comprehendamus, de quibus ſimul dicemus in cap. ſequenti, quia ferè ſub eadem regula comprehenduntur. Tertia eſt materia bona quidem, & honeſta, quamuis non ſit ex melioribus, & optimis bonis, de qua hic dicemus. 1.

Iuramenti promiſſorij materia eſt aliquid faciēdum, vel omittendū. D.Thom.

Nemo ad impoſſibile obligatur.

Triplex hominis actio poſſibilis.

Primò ergo certum eſt iuramentum de re honeſta, ſeu de actu virtutis, ſi non impediat maius bonum de ſe obligare. Dico autem *de ſe*, id eſt, quantùm eſt ex parte materiæ, ita vt adſit conſenſus, & ex alio capite, vel mutatione rerum facta, non ſit ablata obligatio, & ſic aſſertio eſt communis omnium, & clara. Primò, quia ſi iuramentum poteſt honeſtè impleri, & ſine impedimento maioris boni, eo ipſo eſt de optimo bono, quia omne opus virtutis eſt bonum per ſe amabile, & ſi maius non excludit optimum reputari poteſt, quia nihil habet melius, quod ei repugnet. Secundò declaratur in hunc modum, quia vel iuramentum cadit ſuper promiſſionem Deo factam, vel ſuper promiſſionem factam homini, vel ſuper ſimplicem aſſertionem de faciendo opere honeſto, ſiue pertineat ad Deum, ſiue ad proximum, ſiue ad ipſum operantem. In primo caſu manifeſtum eſt, iuramentum obligare, quia illa promiſſio eſt validum votum, vt infrà videbimus, votum autem validum ſi iuramento firmetur creſcit extenſiuè in obligatione, vt ſuprà oſtenſum eſt; ergo tale iuramentum obligat. Similiter in ſecundo caſu promiſſio homini facta eſt valida, & per ſe obligat, vel ex iuſtitia, 2.

Iuramētum de re honeſta obligare niſi impediat maius bonum.

Omne opus virtutis eſt bonum per ſe amabile.

vel ex fidelitate; ergo addito iuramento per illud confirmatur, quia hic eſt effectus iuramenti, & nihil eſt, quod illum impediat. Atque hæc ratio procedit etiam cum proportione in tertio caſu, quia licet in eo non præcedat obligatio, intercedit nihilominùs aſſertio quædam, quæ honeſtè, & prudenter poteſt fieri vera, ſed illa veritas per iuramentum confirmatur, quia etiam hic eſt finis iuramenti, & nihil ibi inuenitur, quod illum impediat, ergo tale iuramentum obligat ad faciendum verum, quod dictum eſt. Denique hoc per ſe ſpectat ad diuinum honorem, & nulla ratio maioris honoris diuini reperitur in omiſſione rei iuratæ, vt ex hypotheſi manifeſtum eſt, quia ponimus non impedire maius bonum; ergo.

3. Punctus difficultatis.

Difficultas verò eſt, an iuramentum de actu virtutis, qui ſi fiat, alium meliorem actum impediat, obliget ad talem actum faciendum. In quo dubio non tractamus de meliori actu, qui ſit in præcepto: nam ſi tranſgrediendum eſſet præceptum ad iuramentum de alio actu implendum, iam actus ille non eſſet bonus, ſaltem ex circumſtantia, quia eſſet cauſa tranſgrediendi præceptum, & ita iuramentum illud non eſſet tunc de actu bono, de quo nunc tractamus. Agimus ergo de melioribus operibus, quæ fieri voluntariè poſſunt, licèt non præcipiantur. Et tunc etiam videtur clarum, & certum, quòd ſi homo facturus non ſit, ſeu nolit facere ea, quæ ſunt meliora, teneatur ad faciendum bonum illud, quod iurauit, quia tunc nulla eſt ratio excuſationis. Item quia illud iuramentum ſic intellectum habet duos comites iudicij, & iuſtitiæ, quia eſt de re honeſta, vt ſupponitur, & actu non impedit maius bonum, quandoquidem faciendum non eſt; ergo obligat tale iuramentum ad obſeruandum tertium comitem, qui eſt veritas, id eſt, ad faciendum; vt veritas impleatur.

An iuramentum de actu virtutis factū obliget, ſi alium meliorē actum impediat?

Obligétne iuramentum ad minus bonum?

4. SOlùm ergo ſupereſt dubium, an non obſtante iuramento poſſit homo licitè dimittere actum promiſſum, ſeu iuratum, vt meliorem efficiat, quia ſimul fieri non poſſunt; occurrunt enim pro vtraque parte graues dubitandi rationes. Quod enim tale iuramentum præcisè tunc obliget, probari poteſt ex cap. *Si verò*, de Iureiurand. *Non eſt tutum quemlibet contra iuramentum ſuum venire, niſi tale ſit, quod ſeruatum vergat in interitum ſalutis æternæ.* Ex quibus verbis ſumi videtur affirmatiua, & vniuerſalis regula ſeruandi iuramentum, quoties ſine peccato ſeruari poteſt, ſed in præſenti caſu iuramentum ſeruari poteſt ſine peccato, quia omittere tunc actum meliorem, non eſt peccatum; ergo ſeruandum eſt. Secundò, argumentum ſumitur ex capit. *Cùm contingat*, eodem ibi, *Seruari debent huiuſmodi iuramenta ſine vi, & dolo ſponte præſtita, cùm in alterius præiudicium non redundent, neque obſeruata vergant in diſpendium ſalutis æternæ.* Tertiò, ex cap. *Commiſſum*, de Sponſalibus, vbi dicit Pontifex, eum, qui cum iuramento promiſit ducere aliquam in vxorem, non debere ingredi Religionem, niſi priùs iuramentum impleat, matrimonium contrahendo, licet poſt illud contractum, & non conſummatum, poſſit religionem ingredi. Ex quo reſponſo ſumitur argumentum: nam ingredi religionem melius eſt, quàm matrimonium contrahere. Neque poteſt negari, quin actus ille contrahendi matrimonium impediat, ſaltem pro tunc actum ingredien-

Cap. *Si verò.*

Regula generalis ſeruandi iuramentum.

Cap. *Cùm contingat.*

Qui iurauit ſpōſalia, religionē ingredi non poteſt.

A di religionem, qui melior eſt, imò etiam exponat hominem periculo implicandi ſe actibus matrimonij, & dimittendi ſimpliciter religioſum ſtatum, & nihilominùs dicit Pontifex, tutius eſſe iuramentum implere; ergo idem eſt in omni ſimili iuramento.

Quartò, argumentari poſſumus ratione, quia iuramentum promiſſorium obligat ratione veritatis, ne contingat Deum eſſe inuocatum in teſtimonium falſitatis; ergo quoties poteſt homo facere verum, quod iurauit, tenetur iuramentum implere, ſed in caſu, quem tractamus, poteſt; ergo tenetur. Primum antecedens conſtat ex dictis in præcedentibus: conſequentia verò ſecunda probatur, quia illa obligatio pertinet ad præceptum B negatiuum non peierandi, quod ſemper, & pro ſemper obligat, quatenus negatiuum eſt, & quatenus prohibet rem intrinſecè malam, numquam poteſt ceſſare eius obligatio, quamdiu eius obſeruatio eſt in hominis poteſtate. Secundum autem antecedens, ſcilicet, tunc eſſe in hominis poteſtate ſeruare illud præceptum, patet, quia & eſt in poteſtate facti, vt ſupponitur, & eſt in poteſtate iuris, cùm ſine peccato impleri poſſit. 5.

Vnde intelligi poteſt, non eſſe quoad hoc æquiparationem faciendam inter votum, & iuramentum; ita vt, ſicut votum eſt de meliori bono, ſic etiam eſſe debeat iuramentum. Nam votum directè fit in cultum Dei, & ideo illi eſt offerendum, quod ei magis placet: iuramentum autem, (vt ſuprà oſtendimus) non eſt primariò ad Dei cultum, C ſed ad confirmandam veritatem, & ideò primo, & per ſe ad illud pertinet, vt veritas impleatur, & conſequenter hoc etiam eſt, quod in illo maximè ſpectat ad honorem Dei, ne rei falſæ teſtis fiat. Poteſtque hoc confirmari ex promiſſione humana, illam enim non oportet eſſe de meliori bono, ſed ſatis eſt, quòd ſit de bono licito, quod ſit in commodum proximi; ergo ſimiliter iuramentum promiſſorium non requirit, quod ſit de meliori bono; ergo ſi bene impleri poteſt ſemper ſeruandum eſt, etiam omiſſo quocumque alio meliori bono. 6.

6. Iuramētum non ſemper eſt de meliori bono, ſicut votum.

In contrarium verò afferri poteſt cap. vnicum diſt. 85. vbi Gregorius Papa videtur reprobare iu- D ramentum numquam accedendi ad Epiſcopatum, quod non apparet in alio fundari, niſi quia tale iuramentum eſt de minori bono: quia non acceptare Epiſcopatum non eſt malum, imò ſimpliciter videtur bonum, & laudabile, ſolùm ergo potuit improbari, quia non videtur eſſe de meliori bono. Nam quia Epiſcopatus eſt ſtatus perfectionis, qui illum renuit, videtur à perfectione declinare; imò etiam videtur: *Paſtorem ſummum minus diligere*, vt idem Gregorius dixit lib. 6. epiſt. 5. ad Cyriacum capite 169. Secundò afferri poteſt capit. *Scias frater*, 7. quæſt. 1. vbi Pelagius Papa dicit, *non mutare fidem, qui non mutat mentem.* intelligit autem non mutare mentem, qui propter neceſſitatem, vel maiorem vtilitatem, atque adeò propter maius E bonum propoſitum mutat, quod clarius habetur in cap. *Peruenit*, 2. de Iureiurand. & ſumitur etiam ex cap. *Beatus*, 22. quæſt. 2. ergo ſimiliter, qui iuramentum non implet, vt melius opus bonum faciat, non cenſetur frangere fidem ſuam, ergo iuramentum non obligat cum diſpendio maioris boni. 7.

7. Obiectio. Cap. vnicū.

Non acceptare Epiſcopatū non eſt malum, imò ſimpliciter videtur bonum.

Gregor. Cap. *Scias frater.*

Cap. *Peruenit.* Cap. *Beatus.*

8. Tertiò, quando id, quod iuratur impedit ſtatum perfectionis, iuramentum non obligat, vt in caſu ſuprà poſito de matrimonio, ſi quis iuret non ſolùm matrimonium contrahere, ſed etiam conſumma

ſummare, non obſtante iuramento, poteſt ingredi religionem. Vel ſi ſponſus poſt matrimonium ratum, iuraret ſponſæ perpetuò habitare cum illa, & maritalem vitam agere, poteſt nihilominùs ingredi religionem, antequam matrimonium conſummet, vt eſt conſtans apud omnes; id ergo ſolùm eſt, quia iuramentum non obligat ad ſui obſeruationem cum detrimento maioris boni; ergo idem dicendum eſt in omni caſu, in quo talis comparatio occurrerit: quia niſi regula generalis aſſignetur, non poteſt ratio reddi, ob quam in vno caſu potiùs id liceat, quàm in alio. Quartò, obligatio iuramenti promiſſorij principaliter oritur ex reuerentia Deo debita: nam licèt prima veluti origo iuramenti fuerit neceſſitas confirmandi veritatem humanam teſtimonio diuino, tamen ſuppoſita illa neceſſitate, & inſtitutione, prima & principalis ratio obligationis in iuramento eſt reuerentia Deo debita: ſed non pertinet ad reuerentiam Dei, & honorem, vt propter opus minus bonum relinquatur melius; ergo numquam iuramentum ad hoc obligat, neque ita eſt interpretandum.

Variæ opiniones.

9. Opinio multorum quod iuramẽtum impediens maius bonũ nõ obliget.

IN hac re multorum ſententia eſt, quæ abſolutè docet iuramentum promiſſorium non obligare, quoties maiori bonò repugnat, & conſequenter propter melius opus faciendum ſemper poſſe prætermitti. Hæc tribuitur D. Thomæ diſt. artic. 7. in corpore, & ad 2. & tenet Soto in 4. diſt. 27. quæſt. 2. artic. 5. loquitur tamen ſpecialiter de iuramento contrahendi matrimonium, comparando illud ad ingreſſum religionis. Et id tenet Paludanus in 4. diſt. 28. quæſt. 1. art. 3. num. 19. vbi latiùs extendit ſermonem: expreſſiùs verò in 4. diſt. 38. quæſt. 1. idem ſentit Caietanus in Summ. verbo *Periurium*, Syluester, verbo *Iuramentum*, 4. quæſt. 20. adhibet tamen limitationem, de qua inferiùs, idem verbo *Sponſalia*, §. 7. verbo *Matrimonium*, 7. quæſt. 5. con. 5. & verbo *Religio*, 2. quæſt. 5. & 9. idem ſentiunt Abbas, & alij Canoniſtæ in cap. *Si verò*, & capit. *Cùm contingat*, de Iureiur. Couarruuias in d. parte 1. §. 6. num. 6. & 7. Alij verò Doctores contrarium ſentiunt, dum pro regula conſtituunt, quotieſcumque ſine peccato poteſt ſeruari iuramentum, ſeruandum eſſe: quod ſentit Gloſſa in cap. *Si aliquid*, 2. 2. quæſt. 4. & ibi Turrecremata, art. 2. num. 3. & idem videtur ſenſiſſe Hippolytus, & Oldraldus, quos refert Couarru. ſuprà. Nam ex dicta regula apertè ſequitur, in caſu, quem tractamus, eſſe obligationem ſeruandi iuramentum. Fundamenta autem illius regulæ ſunt, quæ poſteriori loco à nobis poſita ſunt, ſicut priora argumenta ſunt fundamenta communis opinionis.

Soto. Palud. Caietan. Syluest. Abbas. Couarr. Qui contrariũ opinantur. *Gloſſ. Turrecr. Hippolyt.*

10. Diſtinctio promiſſionum, quæ in iuramento inueniũtur.

Pro clariori reſolutione commodum erit diſtinguere iuramentum promiſſorium: nam interdum cadit in promiſſionem factam Deo, aliquando verò in promiſſionem factam homini, de qua diuiſione videri poteſt Panormitanus in capit. *Placuit*, 2. de Iureiur. cum Innocentio Antonio, & aliis. Poteſt etiam nonnumquam cadere in ſolam aſſertionem efficiendi futurum actum virtutis, ſine interuentu alicuius promiſſionis, vt ſuprà declaratum eſt. Eſt etiam præ oculis habendum, hic ſolum tractari de iuramento cadente in actum virtutis, vt excludamus iuramentum, vel de aliis actibus, vel de omiſſionibus, de quibus poſtea dicemus. Vocamus autem hic actum virtutis omnem illum, qui ex vi ſui obiecti poteſt honeſtè fieri ab eo, qui iuramentum præſtat.

Panorm. Anton.

Prima aſſertio de iuramento confirmante promiſſionem ad Deum.

DIco ergo primò: Si iuramentum ſit de actu virtutis Deo promiſſo, ſequitur conditionem voti, vnde eo modo, quo votum eſſe debet de meliori bono, tale etiam iuramentum eſſe oportet de meliori bono. Quoad hanc aſſertionem eſt clara communis ſententia, & fundari poteſt in regula, quod iuramentum ſequitur naturam contractus, cui adiungitur iuxta cap. *Quemadmodum*, de Iureiur. & leg. vlt. Cod. de Non numerata pecun. Sic enim iuramentum additum voto ſequitur naturam eius, ſi ergo votum non ſit validum, nec iuramentum erit. Quod in hunc modum declaratur: nam iuramentum, quod fit ad confirmandam promiſſionem alteri factam, non obligat, quando promiſſio ab altero non acceptatur, quia ille poteſt remittere, eſt autem eadem, vel maior ratio non contrahendi obligationem, illo non acceptante, quæ eſt de ablatione obligationis iam contractæ per illius remiſſionem. Sed promiſſio facta Deo ab ipſo non acceptatur, niſi ſit de meliori bono, vt nunc ſupponimus; ergo niſi talis fuerit promiſſio, quæ Deo fit, licet iuramento confirmetur, non obligabit iuramentum promiſſorium. Quo autem ſenſu votum eſſe debeat de meliori bono, vt à Deo acceptetur, infrà ſuo loco dicemus.

11. Iuramẽtum quãdo ſequitur naturam voti. Cap. *Quemadmodum.* Iuramẽtum additũ voto ſequitur naturam eius.

Hinc verò colligo, quoties votum non iuratum non obligat, vel ſimpliciter, vel in aliquo caſu, quia impedit maius bonũ, ſimiliter non obligare, etiamſi iuratum ſit. Hoc probant aliqui, quia obligatio iuramenti eſt minor, quàm voti, ſed hoc & controuerſum eſt, & in rigore non concludit, quia obligatio voti, & iuramenti ſimul maior eſt ſaltem extenſiuè, quàm ſola obligatio voti. Ratio ergo propria eſt, quia obligatio iuramenti addita promiſſioni, ſeu voto, ſemper pendet ex voluntate eius, cui facta eſt promiſſio; ſed quoties votum non obligat, quia impedit maius bonum, cenſetur Deus non acceptare tale votum, vel ſimpliciter, vel pro tali opportunitate; ergo neque iuramentum tunc obligat. Vel explicatur aliter, quia tale iuramentum includit conditionem ſeruandi votum, quamdiu obligauerit, vel quatenus à Deo acceptatur.

12. Quãdo votum non iuratũ non obligat, quia impedit maius bonum, nec votũ iuratũ obligat. Ratio germana.

Secundò poteſt inferri, quoties purum votum, licèt obliget determinatè ad aliquod opus, licitè commutatur in melius, non quia nõ poſſet vtrumque opus fieri, ſed quia operans nõ vult ita grauari, & ex duobus operibus vult facere melius, quia creditur eſſe Deo gratius, idem licêre, etiamſi votum iuratum ſit. Probatur ex eodem fundamento, quòd obligatio talis iuramenti, pendet ex obligatione voti, & ex acceptatione, vel remiſſione Dei, cui fit votum. Dices; Ergo idem erit dicendum de commutatione inæquali, ſi ſupponamus hanc fieri poſſe propria auctoritate in puris votis per ſe ſpectatis; nam ſequitur idem eſſe in votis iuratis, ex eodem fundamento, quòd in illo caſu ſatisfit creditori, qui eſt Deus, dando illi æquale; ergo etiam impletur iuramentum, quia accommodatur voto, vt dictum eſt. Reſpondeo probabiliter poſſe hoc ſuſtineri. Nihilominùs dici poteſt, & fortaſſe melius, non eſſe eandem rationem, quia eo ipſo, quòd in actibus ipſis eſt æqualitas, facere illud, quod in ſpecie eſt promiſſum, & iuratum, habet maiorem quamdam honeſtatem, quàm aliud, quod iuratum non fuit: nam ſaltem eſt exceſſus in hoc, quòd exequendo actum in propria ſpecie promiſſum, ſaluatur veritas iuramenti, magis propriè, & formaliter, quàm per

13. Purum votũ obligans ad determinatum aliquod opus poteſt in meliꝰ mutari, quod ſimiliter licebit in voto iurato. Obiectio. Solutio.

per æquiualentem actum. Vnde veriſimilius eſt, Deum in eo caſu non acceptare commutationem, quia non eſt æqualitas in omni honeſtate, ideóque iuramentum tunc obligare, ſed de hoc genere commutationis, dicemus infrà latiùs in materia de Voto.

Secunda aſſertio de iuramento confirmante promiſſionem humanam.

14. Iuramẽtum promiſſoriũ factũ homini, nõ poteſt in melius cõmutari cum detrimento creditoris. *Syluest.*

DIco ſecundò: Iuramentum promiſſorium cadens in promiſſionem factam homini, ſi poteſt honeſtè impleri, obligat ad ſui obſeruationem, nec poteſt in melius commutari cum nocumento creditoris, & ipſo inuito, niſi in his, quæ ad ſtatum perfectionis pertinent. Iuxta aſſertionem hanc limitamus, ſeu explicamus priorem ſentẽtiam, quam limitationem poſuit Syluester d. quæſt. 20. vbi citat Ioannem Andream in Mercurialibus, circa regulam, *In malis promiſſis*, &c. de Regul. Iuris in 6. & Doctores, in dict. cap. *Placuit*, & in cap. *Quanto*, de Iureiur. ex quo textu idem colligitur. Et alij Doctores, qui videntur hanc limitationem omittere, fortaſſe illam, vt manifeſtam ſupponunt ex natura humanæ promiſſionis. Probatur ergo primò inductione, quia ſi quis iurauit dare liberaliter decem aureos Petro, non poteſt illos in eleemoſynam dare, etiamſi hoc opus per ſe ſpectatum fortaſſe eſſet melius, & gratius Deo, quàm illa liberalis donatio.

Si iuraui ſeruire alicui, non poſſum illud omittere vt ſeruiam hoſpitali.

Similiter ſi iuraui ſeruire alicui, non poſſum licitè illud prætermittere, vt ſeruiam hoſpitali, licèt hoc, ſecundum ſe melius ſit; & idem eſt in ſimilibus. Ratio verò eſt, primò quia promiſſio facta homini obligat in conſcientia, ita vt ſit contra iuſtitiam, vel fidelitatem, illam non implere, ſi quis poſſit, neque propter ſolum titulum transferendi rem promiſſam in opus magis pium, excuſari quis poteſt in conſcientia ab obſeruatione obligationis contractæ; per huiuſmodi promiſſionem; ergo quando iuramentum tali promiſſioni adiungitur, fortius obligat in ſuo ordine. Antecedens certum eſt, quia promiſſio, quæ fit homini, fit directè in commodum illius, vnde non conſideratur, quid in illa ſit melius, vel gratius Deo, & hoc modo obligat, quia hoc eſt neceſſarium ad conuictum humanum, & vt ſeruetur iuſtitia, & veritas inter homines; alioqui infinitas fraudes inuenirent homines ad euacuandas promiſſiones ſuas.

15. Per promiſſionẽ factã homini res promiſſa pertinet ad Deum.

Item eſt optima ratio, quia per promiſſionem factam homini res promiſſa aliquo modo pertinet ad Deum, cui facta eſt promiſſio; nam vel acquiſiuit ius ad illam, vel illi eſt peculiari modo debita, vel ſaltem eſt quaſi dicata commoditati, & voluntati illius, & ideò iam non pertinet ad bonos mores expendere rem illam in alium vſum, non cedente illo, cui fuit promiſſa. Quapropter licet ante promiſſionem fuiſſet fortaſſe melius, rem illam dare pauperibus, quàm Petro illam promittere, aut dare; poſt factam promiſſionem iam non eſt id melius, Petro inuito. Atque hæ rationes applicari etiam poſſunt ad propriam obligationem iuramenti, maximè quià iuramentum non additur promiſſioni, ad minuendam, vel eneruandam illam, ſed potiùs fortiorem reddendam. Ergo ſicut promiſſio obligat abſolutè ad ſui obſeruationem, non obſtante ſpecie, vel apparentia melioris operis, ita & religio iuramenti promiſſorij obligat, quia iuramentum ſortitur naturam contractus, cui adiungitur, ergo iuramentum additum promiſſioni humanæ ſequitur conditionem eius. Obligat ergo abſolutè; ſicut ipſa promiſſio. Dixi verò in concluſione: *Cùm nocumento creditoris*, quia ſpeciale dubium habet, an ſine illo hoc liceat, quod pendet ex dicendis infrà.

Addidi verò in aſſertione limitationem de promiſſione humana, quæ obſtat, vel directè repugnat ex parte obiecti ſtatui perfectionis, quia illa intelligitur ſemper inuoluere conditionem, niſi tranſire quis velit ad ſtatum perfectionis, quia non debet impediri propter implendam promiſſionem homini factam, iuxta cap. *Ex publico*, de Conuerſ. coniugatorum. Et ideo quando talis promiſſio iuramento firmatur, etiam iuramentum ſortitur naturam eius, eandémque conditionem in ſua obligatione inuoluit. Tale ergo iuramentum non obligat cum detrimento talis boni melioris. Et in hac parte conueniunt maximè Doctores, & de hoc meliori bono potiſſimùm loquuntur, quando dicunt, iuramentum promiſſorium nõ obligare cum detrimento boni altioris ordinis, vt notat Paludanus in 4. d. 27. Ratio verò reddi poteſt ab excellentia, & ſingulari fauore ſtatus religioſi, propter quem etiã matrimonium ratum intelligitur inuoluere conditionem illam, vt ante conſummationem liceat ad ſtatum religioſum tranſire. Sed etiam proportione ſeruata ſponſalia iurata non obſtant, quominùs aliquis licitè valeat religionem ingredi, vt paulò pòſt videbimus. An verò hæc exceptio ſit ex natura rei, vel ſpeciali iure Eccleſiæ, ita limitante intentionẽ, ſeu voluntatem promittentium, ſeu contrahentiũ, videbimus latiùs in materia de Voto. Nunc ſolùm dicimus, eſſe hoc maximè conſentaneum diuino iuri, quaſi connaturali talibus rebus, ſuppoſita earum inſtitutione, & conditione; & inde ortum eſſe, vt iuxta communem ſenſum, & exiſtimationem fidelium, talem intentionem cenſeantur habere, quando ea iuramenta promiſſoria emittunt. 16.

Cap. *Ex publico.*

Iuramẽtum non obligat cum detrimento boni altioris ordinis. *Palud.*

17. Differentia inter ꝓmiſſionem quæ impedit ſtatum perfectionis, & alias quæ impediunt particulares actiones aliquarum rerum de ſe meliores.

Ac denique ita explicari poteſt differentia inter hanc promiſſionem, cuius executio abſolutè impedit ſtatum perfectionis, & alias particulares promiſſiones temporalium bonorum, vel actionum, quæ ad ſummùm impediunt particulares actiones, vel vſus de ſe perfectiores talium rerum. Nam in prioribus ipſamet perſona inhabilis redditur ad perpetuum ſtatum meliorem, & ideò non eſt veriſimile, iurantem voluiſſe obligare ſe cum tanto diſpendio maioris boni ſui ſpiritualis: neque in eo ſenſu fuiſſet prudens, aut rationabilis promiſſio. In aliis verò particularibus promiſſionibus non eſt ſimilis ratio, quia impedimentum non eſt tanti momenti; imò eſt quodammodo per accidens, quia per ſe loquendo perſona manet habilis non obſtante promiſſione ad meliora opera ex alia ſimili materia præſtanda. Quòd ſi talis materia deſit, illud eſt accidentarium, & coram Deo poteſt recompenſari, quoad totam honeſtatem virtutis per internum deſiderium, aut voluntatem. Ac denique ad commune bonum maximè expedit, promiſſiones humanas honeſtas, & maximè iuramento confirmatas ſimpliciter ſtabiles, & ratas permanere quaſi ordinaria lege; exceptionem autem eſſe certam, aut ſpecialem. Hic verò occurrebat explicandum, An ſub ſtatu perfectionis includatur etiam ſtatus clericalis, vel etiam ſtatus cælibatus cum ſimplici voto caſtitatis? Sed hæc habebunt commodiorem locum, tractando de voto caſtitatis.

Aſſertio

Aſſertio tertia de iuramento confirmante ſolam aſſertionem de honeſto opere futuro.

18. Dico tertiò, Si iuramentum promiſſorium non includat propriam promiſſionem, & obligationem eius, ſed tantùm ſimplicem aſſertionem de honeſto opere faciendo, eadem diſtinctione vtendum eſt: nam ſi iuramentum ſit factum intuitu diuini honoris tantùm, non ita præcisè obligat, quominùs per melius impleri valeat, ſecus verò eſt, ſi ſit factum in commodum alterius hominis. Prior pars non habet difficultatem, ſuppoſitis, quæ diximus in prima aſſertione, quia ſi hoc licet, etiam vbi interuenit promiſſio ad Deum, cur non licebit, quando tantùm ſimplex interuenit aſſertio, quæ, vt ſupponitur, procedit ex intentione diuini honoris? Nam illud eſt quaſi formale, & particulare opus, tamquam materiale, & ideò etiam ibi ſubintelligitur incluſa conditio, niſi meliori modo Deus honoretur, nam hoc etiam intelligitur eſſe illi gratius. Et ideò non obſtat obligatio faciendi verum, quod iuratum eſt, quia ſub conditione, ſeu intentione, ſub qua iuratum eſſe intelligitur, verè impletur. Item quia ille, in cuius gratiam tale iuramentum factum eſt, nempe Deus, cenſetur illo modo eſſe contentus: tunc autem iuramentum promiſſorium quoad veritatem ſuam cenſetur impleri, quando illi, in cuius gratiam fuit exhibitum, ſatisfit.

19. Poſterior pars difficilior videri poteſt, quia per tale iuramentum nullum ius alteri acquiritur, ergo nullam inducit obligationē reſpectu illius, ſed ſolùm reſpectu Dei; ergo in obſeruatione talis iuramenti non eſt ſpectanda vtilitas, vel voluntas hominis, ſed ſola honeſtas actionis ſecundum ſe ſpectata, vt cedit in gloriam Dei: ergo poterit tale iuramentum ſufficienter impleri expendendo in maius Dei ſeruitium rem illam, vel pecuniam, quam ſub iuramento aliquis dixerat ſe alteri daturum.

20. Nihilominùs probatur aſſertio, primò ex illis Iuribus, quæ docent ſeruanda eſſe iuramenta facta proximo, etiam iniquè illa petenti, vel extorquenti, vt ſunt iuramenta de ſoluendis vſuris, ca. *Debitores*, de Iureiur. & iuramentum metu extortum cap. *Si verò* eod. cum ſimilibus. Quia illa iuramenta non obligant ratione promiſſionis, ſed ſolùm ratione veritatis proximo iuratæ; ergo multò magis idem dicendum eſt de quacumque aſſertione licitè, & voluntariè facta, & iuramento firmata de opere bono faciendo in commodum proximi, etiamſi aſſertio illa non inuoluat promiſſionem.

Cap. *Debitores.*
Cap. *Si verò.*

21. Secundò poteſt ſimile argumentum ſumi ex promiſſione interna, quam ſecum homo facit dandi aliquid proximo: nam licèt per ſe non obliget, vt probabilior, & communior opinio fert: nihilominùs, ſi iuramento firmetur, inducit obligationem propter reuerentiam iuramenti, & veritatem eius. Vt ſenſit Soto lib. 7. de Iuſt. quæſt. 2. art. 1. ad 1. & ſumitur ex his, quæ tradunt Molina tom. 2. de Iuſt. tract. 2. diſput. 263. ad finem, & Gutierrez. 1. p. de Iuramento confirmatorio cap. 36. num. 4. & Couarruuias ſuprà 2. part. §. 4. num. 11. & 16. & Gregorius Lopez in lege 4. tit. 4. part. 5. Ergo maiori ratione, ſiquis coram aliquo ſub iuramento affirmet, ſe aliquid ei daturum, quamuis expreſsè declaret ſe non facere promiſſionem, ſed tantùm id affirmare, ex vi iuramenti tenetur illud facere verum, quod ei dixit. Tertiò, infrà oſtendemus, ſimile iuramentum poſſe relaxari ab eo, cui implendum

Soto.
Molin.
Gutier.
Conar.
Gregor.
Lopez.

A eſt ex vi iuratæ aſſertionis, ſicut etiam poteſt, imò & debet ab vſurario remitti iuramentum de ſoluendis vſuris; ergo ſignum eſt tale iuramentum de ſe obligare, vt circa illam perſonam impleatur, circa quam factum eſt, & naturam illius eſſe, vt ab illius voluntate pendeat.

22. Vltimò propria ratio eſſe videtur, quia licèt iuramentum illud non confirmet pactum aliquod, vel promiſſionem propriam: nihilominus fit intuitu proximi, & in commodum eius, & ideo ad veritatem iuramenti ſpecta, vt veritas impleatur, ſicut prolata eſt. Neque tunc commodè habet locum interpretatio de conditione incluſa, ſcilicet *niſi commutetur in melius*, quia verba, quæ ſibi inuicem ſolent homines præſtare, etiam ſi non ſint in rigore B promiſſoria, ſed aſſertoria, non ſolent in hoc ſenſu proferri, ſed in ſenſu abſoluto de faciendo tali opere, vel danda tali re: vel ad ſummum inuoluitur conditio, ſi commodè poſſit, vel res non fuerit notabiliter mutata, iuxta inferiùs dicenda. Longè autem diuerſa conditio eſt, niſi poſtea libeat in aliud melius opus illud commutare, hæc enim eſt contra communem ſenſum, & intentionem hominum; ergo adhibito iuramento non licet vti tali conditione, ſed oportet veritatem, prout dicta eſt, facere, & implere. Et eadem ratione non habet hic locum interpretatio, quod Deus erit contentus meliori opere, quia Deus hic non interuenit, vt is, cui iuratur, ſed ſolùm, vt per quem iuratur: & ideo per ſe, & ex vi iuramenti neceſſe eſt, vt is, cui iura- C tur, ſit contentus. Quod ſi ita non fiat, neque etiam Deo ipſi placebit commutatio, quia ad eius reuerentiam magis ſpectat, vt veritas impleatur, prout aſſerta fuit.

Ad Dei reuerentiā ſpectat, vt veritas impleatur, prout aſſerta eſt.

23. Sed quid? ſi aſſertio iurata de aliquo bono opere præſtando, neque intuitu honoris Dei propriè, & directè facta ſit, neque etiam in gratiam proximi, ſed abſolutè, vel in commodum ipſiuſmet iurantis? Videri enim tunc poteſt pro arbitrio, etiam iurantis, poſſe commutari, quia videtur eadem eſſe proportio, vt ſicut iuramentum factum in gratiam Dei, poteſt in id, quod eſt gratius illi, commutari, & quod fit in gratiam proximi etiam mutatur ad voluntatem eius; ita iurans in gratiam ſui, poſſit quaſi ſibi remittere obligationem. Sed hæc licentia ni- D mia eſſe videtur, & ideò illam non probo, ſequitur enim, talia iuramenta, etiam ſi honeſtè poſſint impleri, non ſolùm poſſe commutari in rem magis honeſtam, ſed etiam inæqualem, vel inferiorem, vel etiam in nullam; ſi iurans velit ſibi ipſi condonare, & iuramentum relaxare, quod eſt dicere, illud iuramentum non obligare. Hoc autem dicendum non eſt, nam ſi iuramentum illud eſt de actu honeſto, quod ſine vllo incommodo impleri poteſt, cur nō obligat? Certè id eſt contra omnia iura, & contra vim iuramenti, quod ad confirmandam veritatem efficax eſt. Item aliàs illicitum eſſet ſic iurare, nam ad minùs eſſet vanum, & inutile, quia ſine fructu adhiberetur tale iuramentum. Conſequens autem contra rationem eſt, quia ſicut habere propoſitum E efficiendi bonum actum, per ſe bonum eſt, ita vti medio accommodato ad ſtabilitatem illius propoſiti, per ſe etiam bonum eſt: tale autem medium eſt iuramentum; negari ergo non poteſt, quin tale iuramentum obliget.

An aſſertio iurata de bono opere præſtando, quæ nec intuitu Dei, nec alterius, ſed abſolutè vel in commodū iurātis facta fuit obliget iurantem?

24. Dico ergo illud iuramētum obligare, eius tamen obligationem eſſe inſtar obligationis voti, & ideò ſicut votum poteſt commutari in melius, ita etiam tale iuramentum: non eſt autem intelligēdum illud iuramentum includere propriè, & in rigore

Reſolutio difficultatis. Iuramētum tale obligat, ſed illius obligatio eſt inſtar voti.

votum. Nam hoc eſt contra ſuppoſitionem, ſcilicet, quod iuretur pura aſſertio ſine promiſſione, quam ſuppoſitionem poſſibilem eſſe, ſuprà oſtenſum eſt: ſed dicitur eſſe inſtar voti, quia ſicut votum eſt directè in Dei cultum, & honorem, ita etiam hoc iuramentum ad Deum tendit. Vnde reducitur hoc iuramentum ad illud, de quo in prima parte huius aſſertionis dictum eſt, quod nimirum fit intuitu diuini honoris abſque promiſſione. Sed eſt differentia, quod illud ita fit (vt ſupponitur) ex directa intentione, & expreſſa cogitatione operantis; hoc autem, de quo nunc loquimur, non ita fit, ſed ſolùm ex cogitatione, & intentione talis boni honeſti, quod nec ad proximum pertinet, nec ad Deum refertur ab operante. Sed tamen, quia honeſtum eſt, natura ſua ferrur in Deum; & ideo natura etiam ſua cenſetur includere conditionem, vt ſi per aliud Deo gratius impleatur, iuramentum violari, non cenſeatur.

A

CAPVT XIII.

Varia Iura exponuntur, & fundamentis vtriuſque ſententiæ poſitis capite præcedenti ſatisfit.

1. Argumentorum ſolutio.

SVpereſt, vt argumentis pro vtraque parte in principio factis, quatenus aliqua ex parte obſtare poſſunt aſſertionibus poſitis, reſpondeamus. Primum, & ſecundum ſumebantur ex regula Iuris, iuramentum eſſe implendum, quoties ſeruatum non vergit in diſpendium ſalutis. Reſpondemus autem hanc regulam etiam in præſenti materia ſeruari, quia iuramentum de actu virtutis ſemper implendum eſt, quoties ſine peccato impleri poteſt. In modo autem implendi in propria ſpecie, vel in alio meliori, poteſt eſſe interdum diuerſitas, quæ non eſt contraria impletioni iuramenti, ſed in eius natura, & conditione quam includit, fundatur, & in alia Regula Iuris, *Promiſſum non infringit, qui in melius illud commutat*, de qua ſtatim dicemus. Quocirca non rectè loquuntur, qui dicunt, non omnem actum ſtudioſum eſſe materiam iuramenti obligatorij, quia ſi ſit impeditiuus perfectionis ſtatus, non eſt materia. Hæc enim ratio nullius momenti eſt, & ita aſſertio eſt ſimpliciter falſa: nam aliud eſt, iuramentum de actu honeſto, non ſemper obligare, aliud eſt, ſimpliciter non obligare; & licèt prius ſit verum, poſterius falſum eſt. Iuramentum enim ſponſalium ſimpliciter obligat, vt conſtat ex capit. *Commiſſum*, & ex cap. *Ex literis* 2. & capit. *Sicut*, de Sponſalibus, & eſt communis, & indubitata reſolutio, quia eſt iuramentum de re honeſta, & ſine vlla turpitudine, vel diſpendio animæ impleri poteſt: & tamen illud iuramentum non ſemper obligat, vt ſtatim dicemus de illo, qui vult ad meliora vota Religionis tranſire. Sponſalia ergo materia ſunt iuramenti, licèt de ſe impediant meliorem ſtatum, quia abſolutè cadere poſſunt ſub promiſſionem, & iuramentum, quamuis non ſub ea ratione, qua impediunt perfectionis ſtatum, & idem à fortiori eſt de quolibet actu honeſto, nam iuramentum de illo obligationem inducit, cuius ſignum eſt, quia non poteſt ſimpliciter omitti, licet poſſit in melius cõmutari. Vnde etiam infero, non eſſe in omnibus æquiparandam materiam voti, & iuramenti, vt Soto, & alij in præſenti indicant; ſed ſine dubio aliqua poteſt eſſe materia iuramenti, quæ non poteſt eſſe materia voti, vt in ſponſalibus ſecundum ſe

Iuramẽtum de actu virtutis ſemper implendum eſt quoties ſine peccato impleri poteſt.

Non approbatur opinio aliquorum aſſerentium non omnem actũ ſtudioſũ eſſe materiam iuramẽti obligatorij, quia ſi impediat perfectionis ſtatum, non eſt materia.

Cap. *Commiſſum.* Cap. *Ex literis.* Cap. *Sicut.*

Sponſalia ſunt materia iuramenti.

B C D E

ſpectatis eſt manifeſtum, & in aliis actibus oſtendetur in capitibus ſequentibus.

Capitulum, Commiſſum, *expenditur*.

IN tertia obiectione proponitur difficilis deciſio textus in d. cap. *Commiſſum* de Sponſal. vbi quæſitum eſt, An is, qui iurauit aliquam in vxorem ducere, & poſtea volens Religionem ingredi, debeat priùs matrimonium contrahere? Et reſpondet Alexander III. tutius eſſe religione iuramenti ſeruata priùs contrahere, & poſtea ante copulam religionem ingredi. Quæ reſponſio multis Doctoribus adeo difficilis viſa eſt, vt ea non obſtante docuerint, poſſe illum, qui ſic iurauit, ingredi religionem non contracto matrimonio. Ita tenet Paludanus in 4. d. 27. quæſt. 1. artic. 3. num. 23. & d. 28. quæſt. 1. art. 3. num. 18. & ſequent. Item Richardus d. 26. art. 2. quæſt. 4. Caietanus in Summa, verb. *Periurium promiſſorium*, Soto in 4. d. 27. quæſt. 2. artic. 5. & ex Canoniſtis tenuit hoc Gloſſa in dicto cap. *Commiſſum*, quam ibi communiter ſequuntur Innocentius Hoſtienſis Abbas & alij, & Summiſtæ, Silueſter *Iuramentum* 3. quæſt. 5. & verb. *Religio* 2. quæſt. 5. & 9. Angelus *Iurament.* 4. num. 3. Tabienna verb. *Sponſalia*, num. 9. & ibidem Armilla num. 12. & Couarruuias in Epitome Quarti Decretalium 1. p. cap. 5. in princ. num. 11. Fundamentum huius ſententiæ ſumitur ex ſecunda aſſertione poſita, quia ſponſalia intrinſecè inuoluunt conditionem, niſi alter contrahentium ad religionem tranſire voluerit, iuxta caput *Ex publico*, de Conuerſ. coniugatorum; quod ſi verum eſt in ſponſalibus de præſenti, multò magis de futuro. Ergo iuramentum additum ſponſalibus eandem conditionem includit, iuxta regulam ſuperiùs poſitam. 2.

Multi tenẽt eum qui ſic iurauit poſſe religionẽ ingredi non cõtracto matrimonio.

Palud. Richard. Caietan. Soto. Gloſſ. Innocent. Hoſtienſ. Abb. Silueſt. Angel. Tabien. Couar.

Ad cap. autem *Commiſſum* variis modis reſpondent dicti Auctores. Primò Pontificem ſolùm dicere, tutius eſſe, id eſt, conſultius, & melius, quamuis non ſit neceſſarium, vel in præcepto. Ita ſentiunt Præpoſitus, & Alexander ibi. Sed aliis hoc non placet, quia melius eſſe exiſtimant, non contrahere matrimonium, ſed ſtatim ingredi religionem. Et probatur, quia ingredi ſtatim religionem ex obiecto melius eſt, & per obligationem ex ſponſalibus iuratis contractam non impeditur; quia illa ita cadit in matrimonium, vt ſemper intelligatur exceptus ſtatus Religioſus. Deinde nulla apparet probabilis ratio talis conſilij: nam illud matrimonium ratum, nõ conſummandum videtur actus otioſus, quia ad nihil vtile eſt. Imo ipſi contrahenti habenti propoſitum religionis poteſt eſſe impeditiuum maioris boni, quia poteſt eſſe occaſio mutandi propoſitum: & alteri ſponſo, vel ſponſæ poteſt videri iniurioſum, quia quodam modo eſt illudere fœminam, contrahere cum illa animo ſtatim relinquendi illam. Ac denique ad implendum iuramentum parum valere videtur ille contractus, quia iuramentum in principio re vera factum fuit animo contrahendi, & permanendi perpetuò in matrimonio: igitur vel iuramentum obligat ad totum id, quod fuit promiſſum, vel ad nihil. Primum autem dici non poteſt, etiam ſi expreſsè fuiſſet iuratum perſeuerare, & conſummare matrimonium, ergo dicendum eſt ſecundum: ſi autem iuramentum in eo caſu ad nihil obligat, integrum manet conſilium ingrediendi potiùs religionem, quàm vxorem ducendi. 3.

Variæ interpretationes ad ca. Commiſſum.

Ad caput autem *Commiſſum* reſpondent hi Auctores, Pontificem, cùm dicit *tutius*, non loqui 4.
de eo,

Reiicitur reſponſio aliquorũ ad c. Cõmiſſum.

de eo, quod verè, & in conſcientia tutius eſt, ſed de eo, quod exteriùs, & in opinione vulgi poteſt videri ſecuriùs ad tollendam omnem ſuſpicionem violati iuramenti. Ita reſpondent Gloſſa & Abbas, Richardus, Soto, & multi alij. Sed mihi non videtur reſponſio admittenda, in tam graui deciſione Pontificis. Primò, quia Pontifex conſultus fuerat, quid in eo caſu agendum eſſet in conſcientia; ergo in eodem foro reſpondet; maximè cùm ſimpliciter, & ſine limitatione reſpondeat, tutius eſſe, &c. Debet enim reſponſio interrogationi accommodari, vt per ſe conſtat, & ſumitur ex Innocentio 1. in cap. *Deinde 26.* d. ibi *Meminerint hoc, & à Iudæis interrogatum, & Iudæis eſſe reſponſum.* Et confirmatur, quia aliàs poſſent facilè fideles ex illa reſponſione Pontificis, ſumere occaſionem errandi, quia vt verba ſonant, planè ſignificant, id eſſe tutius in conſcientia. Tandem confirmatur, quia, ſi re vera non eſt tutius, neque propter vulgi opinionem eſſe poteſt, nam tutius erit declarare veritatem, & quòd in eo caſu tale iuramentum nõ obliget. Quid enim ſi expreſsè iuratum eſſet contrahere, ac conſummare matrimonium? Numquid propter vulgi opinionem conſummandum eſſet? Sicut ergo tunc non eſt tutius iuramentum implere, ſed ignorantiam vulgi tollere, ita in noſtro caſu dicendum eſſet.

Innocent.

5\. Melior ergo reſponſio eſt Innocentij, quem multi ſequuntur, Pontificem non loqui abſolutè, ſed iuxta interrogationem, & circumſtantias eius. Iurauerat enim quidam, ſe ducturum quamdam fœminam intra biennium, poſtea verò deliberabat de ingredienda religione: vnde probabiliter coniectat Innocentius iſtum, qui iurauerat, non decreuiſſe firmo propoſito, ingredi religionem ante expletum biennium, ſed ſolùm cœpiſſe *ſuſpirare* (hoc enim verbo textus vtitur) pro tranſitu ad meliorem vitam; & conſequenter, voluiſſe differre matrimonium etiam poſt biennium impletum, quamdiu plenè de aſſumendo ſtatu religionis deliberabat. In illo ergo caſu reſpondet Pontifex, tutius eſſe iuramentum obſeruare intra tempus præſcriptum, contrahendo matrimonium ratum, & *poſtea,* (vt ibi dicitur) *ſi elegerit, ad Religionem migrare.* Quæ verba etiam hunc ſenſum indicant, quia ex illis colligitur, illum nondum elegiſſe religioſum ſtatum, nec voluiſſe ſtatim illum aſſumere. Et ratio Pontificij reſponſi in hoc ſenſu eſt clara, quia iuramentum obligabat expleto biennio, & ſola conſultatio, vel deliberatio religionis non excuſat, ſed actualis ingreſſus, quia deliberatio potuit antè fieri per totum biennium: vel certè, ſi cogitatio illa tardè inſpirata eſt, expleto iuramento poterat deliberatio fieri per bimeſtre tempus à Iure conceſſum poſt matrimonium ratum.

Probabilis reſponſio ad dictum cap.

6\. Atque hæc expoſitio probabilis eſt, non caret tamen difficultate. Primò, quia multa ſupponit, quæ ex textu non ſufficiente colliguntur. Secundò, quia ſi Pontifex ſupponeret tempus iuramenti fuiſſe lapſum, & illum, qui promiſerat non voluiſſe ſtatim ingredi, ſed incipere deliberare, non debuiſſet reſpondere, tutius eſſe, ſed omninò neceſſarium eſſe: quia res non fuiſſet dubia, neque conſilij, ſed claræ obligationis, nam iuramenti obligatio fuiſſet certa, & ratio dilationis inſufficiens.

7\. Propter quæ aliorum ſententia eſt, iuxta illum textum, & veritatem, obligare illud iuramentum ad contrahendum prius matrimonium, licèt poſt illud contractum, liberum ſit ante illius conſum-

A mationem religionem ingredi. Tribuitur hæc ſententia Scoto, vbi ſolùm dicit, hoc videri conſulendum, loquitúrque in fortioribus terminis, ſcilicet quando poſt iuramentum ſponſalium additum eſt votum. Eandem opinionem probabilem cenſet Richardus ſuprà, & ſequitur Ledeſma 2. part. Quæſt. vbi dicit, quod in eo caſu propter reuerentiam iuramenti, prius debet ſponſa duci. Nauarrus Comment. 1. de Regularibus in princ. nu. 4. & Maior libr. 1. de Irrigularit. cap. 34. nu. 6. Indicat Silueſter, dicens hoc eſſe conſilium (cum Raymundo, & Summa confeſſorum) in verb. *Religio* 2. quæſt. 5. & 9. & ex antiquis Canoniſtis ſecuti ſunt hanc ſententiam Abbas antiquus, cum Additione, & Collectarius, & Henricus in dicto
B cap. *Commiſſum.* Fundantur, quia hic videtur eſſe ſincerus ſenſus dicti capit. Deinde, quia poteſt conuenienti ratione fundari, quia per ſponſalia iurata ius parti acquiſitum fuit, & obligatio iuramenti ſuborta: & aliunde impleri poterat hæc obligatio ſine præiudicio ſtatus religioſi, ad quem poteſt ſtatim, poſt matrimonium ratum fieri tranſitus, & morula illa tam parua eſt, vt non poſſit moraliter reputari impedimentum, vel dilatio melioris boni; ergo, cùm poſſit iuramentum illo modo impleri, ordo ille ſeruandus eſt. Patet conſequentia, primò, quia illud matrimonium non poteſt dici impeditiuum maioris boni; ergo non eſt, cur excipiatur ab obligatione iuramenti abſolutè facti. Secundò, quia eſto concedamus rem eſſe du-
C biam ex vtraque parte, nihilominùs hæc pars videtur tutior, quia cauetur omne periculum iniuriæ proximi, & tranſgreſſionis iuramenti, & deſiderium religionis non impeditur. Vnde quidam ex dictis Auctoribus putant illum ordinem eſſe in præcepto, quia in dubiis tutior pars eligenda eſt, iuxta cap. *Ad audientiam* cum ſimilibus de Homicidio. Alij verò dicunt ſaltem eſſe conſilium, ſed contra vtrumque modum dicendi, vrgent rationes ſuperiùs factæ, quæ videntur oſtendere, nullum in hoc negotio eſſe morale dubium, neque aliquam rationem maioris boni in tali matrimonio, vt ſub conſilio eſſe poſſit.

Scot. *Richard.* *Ledeſma.* *Nauar.* *Silueſt.* *Abbas.* *Collectar.* *Henric.*

8\. Vt ergo, quod ſentiam, dicam, aduerto, eum,
D qui iurauit ſponſalia, & poſtea religionem appetit, variis modis poſſe ſe gerere. Primò contrahendo matrimonium, cum propoſito nõ conſummandi, ſed ſtatim ingrediendi religionem ignorante ſponſa tale propoſitum. Et de hoc modo dicunt aliqui, non ſolùm non eſſe in præcepto, vel conſilio, ſed etiam eſſe peccatum mortale. Ita tenet Sancius 1. tom. de Matrim. diſputa. 43. nu. 12. citans Petrum Ledeſmam, Soto, & plures alios, qui loquuntur, quando præceſſit votum caſtitatis ante iuramentum; de quo caſu eſt alia ratio, quia fortaſſe tale iuramentum fuit nullum, quia cadit in materiam illicitam, vt videbimus in materia de Voto. In præſenti autem caſu ego non video rationem vllam peccati mortalis, quia non fit iniuria religioni, iuramenti, quin potiùs fieri videtur in fauorem eius,
E neque etiam fit iniuria Sacramento matrimonij, quia non obſtante illo propoſito, matrimonium eſt ratum, & validum, & confert ſuum effectum, tam vt contractus, dando poteſtatem in corpus, quàm vt Sacramentum dando gratiam. Neque etiam fit iniuria ſponſæ, per ſe loquendo, quandoquidem Eccleſia concedit hoc ius contrahentibus matrimonium; ergò intentio vtendi tali iure non eſt iniurioſa alteri, imò nec peccaminoſa, ſi ex rationabili cauſa ita fiat. Ille igitur modus licitus eſt,

Quatuor modis ſe poteſt habere, qui iurat ſponſalia, & appetit Religionem.

Sancius.

In præſenti caſu nulla eſt ratio peccati mortalis.

eſt, & in hoc conueniunt Auctores primæ ſententiæ,& plures ex Auctoribus vltimæ opinionis. Ego autem moraliter nõ conſulerem hunc modum implendi iuramentum, non quia contineat peccatum, ſed quia vix habet moralem vtilitatem, & videtur quædam illuſio ſponſæ,& poteſt aliqualem notam, vel indecentiam illi inurere.

9. Secundus modus, qui iurauit ſpõſalia poteſt parte neſciẽte religionẽ ingredi.

Secundò poteſt,qui iurauit ſponſalia ita ſe gerere,vt ſine conſenſu ſponſæ, & ſine contractu matrimonij ſtatim religionem ingrediatur,altera nihil ſciente.Et in hoc etiam aſſero,per ſe loquendo nullum, eſſe peccatum: quod affirmant ferè omnes Auctores vtriuſque ſententiæ, paucis exceptis, & probatur ſatis probabiliter argumentis primæ ſententiæ. Vlteriùs verò ſuadetur. Primò, quia ſi id eſſet peccatum, vel eſſet propter iniuriam, quæ fit ſponſæ, quatenus priuatur iure acquiſito per ſponſalia,vel eſſet ratione iuramenti non impleti. Primum dici non poteſt, aliàs, quamuis ſponſalia eſſent pura, & non iurata, non liceret ingredi Religionem ante matrimonium contractum, quod probabile non eſt; quia ius acquiſitum per ſponſalia ſemper habet hanc exceptionem, ſeu conditionem intrinſecè annexam,vt manifeſtè probat argumentum ſumptum ab ſponſalibus de præſenti,quæ multò firmiora ſunt, vt per ſe conſtat, & ex capit. *Sicut*,& ex cap. vltim. de Sponſal. Si ergo ſponſalia de præſenti non dant ius, niſi ſub illa conditione,donec conſummentur, multò minùs dabunt illud ſponſalia de futuro; ergo ingreſſus in Religionem ante contractum matrimonium non eſt contra ius acquiſitum per ſponſalia, ergo ex illo capite non peccatur. Hinc verò facilè probatur, nec ratione iuramenti eſſe peccatum, quia iuramentum ſortitur naturam contractus, cui adiungitur; ergo ſicut obligatio ſponſalium includit illam conditionem, ita etiam iuramentum. Et confirmatur, nam ſi ille tenetur contrahere, vel eſt prohibitus habere propoſitum ingrediendi religionem; & hoc dici non poteſt, quia eſt contra conſiliũ Euangelicum. Vel obligatur contrahere,etiamſi habeat propoſitum ſtatim ingrediendi religionem; & hæc per ſe loquendo non eſt materia præcepti, nam potiùs videtur otioſum, & inutile, niſi aliqua honeſta cauſa, & ratione veſtiatur; ergo per ſe hoc non eſt peccatum. An verò ſit optimus ordo, ſtatim dicam, & ſimul explicabo, quomodo non obſtat caput *Commiſſum*,& quando ex accidenti poſſit interuenire talis obligatio.

Probatur hic ſecũdus modus.

10. Tertius modus etiã peccato carens.

Tertiò poteſt,qui ſic iurauit ſponſalia, & poſtea concepit propoſitum religionis,ſponſam admonere,vt ſi velit, quod impleatur iuramentum, quoad matrimonium ratum,non conſumandum, id faciat, ſin minùs liber ſit ad religioſum ſtatum aſſumendum. Et hic modus licitus eſt, extra omnem controuerſiam,ſupponimus enim non interueniſſe votum caſtitatis, aut Religionis, nam illud inducit ſpecialem difficultatem,infrà ſuo loco tractandam. Exiſtimo deinde dictum modum eſſe optimum, & per ſe loquendo conſulendum, quia ſi ſponſa nolit tale matrimonium contrahere, tollitur omnis difficultas,& pleniſſimè ſatisfit iuramento, etiam ſecundum externam ſpeciem, ſeu apparentem, vel dubiam obligationem, quia altera pars eo ipſo, quod non vult contrahere,relaxat iuramentum. Si autem vult ſic contrahere, tunc etiam contrahendo impletur iuramentum, ſine impedimento morali melioris ſtatus,quia per ſe loquendo, tale matrimonium non impedit illum, vt dictum eſt: & plenè etiam ſatisfit alteri ſponſæ, quæ non poterit conqueri de aliqua apparenti deceptione, cùm de intentione, & propoſito ſponſi admonita fuerit. Et iuxta hunc modum optimè intelligitur ca. *Commiſſum*,non enim dicit, tutius eſſe priùs contrahere inſcia ſponſa de propoſito ſponſi, neq; hoc profectò ad præceptum,vel conſilium pertinet; ſubintelligit ergo conditionem, tutius eſſe priùs contrahere, ſi altera velit, & conſequenter tutius eſſe illam admonere,&c.

Probatur hic tertius modus.

Cap. *Commiſſum* explicatur.

Quæri autem poteſt, An hoc ipſum cadat ſub præceptum,ſcilicet admonere illam, &,ſi non obſtante propoſito ſponſi, velit ſic contrahere, conſentire illi, quoad matrimonium ratum? Reſpondeo; Ex vi ſolius iuramenti non inuenitur obligatio,vt rationes factæ probant; tamen quia moraliter loquendo, poſt talia ſponſalia, multùm intereſſe poteſt ad honorem, & famam ſponſæ, quod hoc, vel illo modo relinquatur, ideò ex hac parte poteſt fortè eſſe obligatio aliqua admonendi illam, quia tunc ceſſat omne periculum inferendi illi iniuriam. Et hoc ſignificaſſe videtur Nauarrus Conſ. 3. de Voto, in vltimis verbis, cùm enim dixiſſet, ſponſalia de futuro diſſolui per ingreſſum Religionis,ſubdit, *Sed cauendum valdè eſt,ne qua infamia contra ſponſam inde naſcatur.* Quia ergo moraliter hoc periculum imminet, dici poteſt, hoc regulariter cadere ſub obligationem, & indirectè ſaltem pertinere ad reuerentiam præſtiti iuramenti, quia obligat, quamdiu alter habet ius: habet autem ius ad tale matrimonium, quamdiu ſibi eſt neceſſarium ad tutionem famæ ſuæ, maximè cùm ſimpliciter non ſit alteri impedimentum melioris boni. Quæ ratio, & d. cap. *Commiſſum* probabiliter ſuadent,ſaltem eſſe tutius hunc ordinem ſeruare: nihilominùs tamen in particulari ſunt expendendæ circumſtantiæ,nam tales eſſe poſſunt,vt ſit euidens obligatio. Si autem conſtaret nullum omninò eſſe periculum infamiæ,neque aliam moralem neceſſitatem priùs contrahendi, tunc ſine peccato poſſet hic ordo omitti,iuxta ſecundam aſſertionem. Imò ſicut in eo caſu debet ſponſus cauere nocumentum temporale ſponſæ, ita etiam poteſt ſibi conſulere, ſi fortè timeat aliquod periculum, vel impedimentum ſui boni propoſiti; & ex hoc capite ſæpe erit non ſolùm licitum, ſed etiam melius ſtatim ingredi inſcia ſponſa.Pontifex ergo in d.cap. *Commiſſum* reſpondit ſecundum ea, quæ ſunt per ſe, & moraliter frequentius accidunt,& hæc ſufficiunt de tertia obiectione.

11. Dubium.

Reſponſio.

Nauar.

Secundus modus tertio præponitur.

Ad quartum iam reſponſum eſt, in illis caſibus, in quibus iuramentum poteſt in melius commutare, non committi defectum in veritate iuramenti; quia vel illi caſus intelliguntur excepti in ipſo iuramento, vel commutatio eſt iuxta voluntatem creditoris, ſeu eius in cuius gratiam iuramentum factum erat,per quam voluntatem relaxatur etiam, ſeu ceſſat obligatio iuramenti. Et ita, licèt iurans poſſit in eo caſu implere iuramentum in ea ſpecie, in qua factum eſt, nihilominùs non ita implendo,non facit contra præceptum non aſſumendi nomen Dei in vanum,quia obligatio iuramenti non comprehendit illum caſum, vt declaratum eſt. Reliqua verò, quæ in illa obiectione adduntur de differentia inter votum, & iuramentum promiſſorium, in bono ſenſu admitti poſſunt:maximè verò cernitur illa differentia in iuramento, facto in gratiam hominis. Et hoc etiam ſuadet ratio ibi facta, & explicatum eſt in ſecunda, & tertia aſſertione capitis præcedentis. Comparando autem iuramẽtum factũ de actu virtutis ſecundum ſe, ſeu in

12. Quando iuramentũ poteſt in melius cõmutari non cõmittitur defectus in veritate iuramenti.

Dei

Dei honorem eſt aliqua ſimilitudo, & æquiparatio, quamuis diuerſo titulo; & ratione: nam ſi iuramentum cadat ſuper votum, ſequitur naturam eius, ſi verò cadat ſuper puram aſſertionem, intercedit ſimilis quædam interpretatio diuinæ voluntatis, ratione cuius licet minus bonum pro meliori relinquere.

Exponitur cap. Vnicum 85. d.

13. Soluũtur argumenta oppoſitæ ſententiæ.

IN argumentis pro contraria parte obiectis, tangitur in primis difficultas de iuramento non acceptandi Epiſcopatum, quod videtur reprobari in d. cap. vnico 85. d. ſed quia hoc pendet ex materia de Voto, & de Statu Religionis, breuiter dico iuramentum illud generaliter factum, animo etiam reſiſtendi Superiori præcipienti accipere curam paſtoralem, vel non obſtante quacumque vrgente neceſſitate Eccleſiæ, non ſolùm non eſſe de meliori bono, ſed etiam peccaminoſum eſſe, & ideò non obligare. Alio verò modo poſſe fieri hoc iuramentum cum debita moderatione, videlicet non acceptandi Epiſcopatum, niſi neceſſitas charitatis, vel obedientiæ præceptum interueniat, & tunc iuramentum obligare. Dicit tamen Gloſſa ibi, tale iuramentum eſſe peccatum veniale, quia temerè, & ſine neceſſitate fit. Sed immeritò hoc dicit, quia tale iuramentum ſimpliciter eſt de meliori bono, quia licet Epiſcopatus de ſe ſtatus ſit perfectionis, nihilominùs habet coniunctum honorem, diuitias, & pericula: ratione quorum conſilium eſt illud non acceptare, niſi charitatis, vel obedientiæ inſtante obligatione, iuxta doctrinam Gregorij lib. 35. Moral. cap. 13. Et ideò tale iuramentum de ſe bonum eſt, & non fruſtrà fit ad firmandum propoſitum contra humanam ambitionem.

Quomodo poſſit obligare iuramentum de nõ acceptãdo Epiſcopatum. — *Gloſſa.* — *Gregor.*

14. Exponitur cap. vnic.

In d. ergo cap. vnico nõ declaratur, an iuramentum illud obligaret, vel non obligaret, ſed cùm de quodam Archidiacono Florentino, qui ad Epiſcopatum fuerat electus, nunciatum eſſet Gregorio quod ſuper Euangelia iuraſſet, numquam accedere ad Epiſcopatum, an verum hoc eſſet, Pontifex præcepit inquiri; cur autem hoc præceperit non ibi declaratur. Poteſt autem duobus modis intelligi. Primò, vt inquiſitio fieret ad finem repellendi eum ab Epiſcopatu, propter illud iuramentum, tamquam propter graue crimen. Et ita videtur ibi intelligere Gloſſa, & indicat Abbas in cap. *Si vero*, de Iur. iur. nu. 4. & Selua in ſuo tract. 3. p. qu. 1. nu. 21. vbi alios refert, præſertim Angelum *Iuram.* 5. nu. 3. & Antoninum 2. part. tit. 10. ca. 6. §. *Tertius caſus.* verſ. *Quintus modus*, & idem ſentit Silueſter *Iuram.* 4. num. 1. verſ. 5. Vnde conſequenter intelligunt, illum Archidiaconum iuraſſe in primo ſenſu declarato. Sed mihi non placet hic ſenſus. Primò; quia non colligitur ex textu, nec ex verbo *nunquam accedendi*, quia licet verba ſint generalia, de licitis intelligenda ſunt, dum aliud non conſtat, vt ibi notat Gloſſa ex cap. *Ad noſtram* 3. & cap. *venientes* de Iur. iur. Secundò, quia licèt illud iuramentum fuiſſet peccaminoſum, non videretur tanta pœna dignum vt ibi latè notant Gloſſa, & Turrecremata. Item Gloſſa in ca. *Diffinitio* 2. 2. q. 4. Gloſſa 1. in ca. *Sicut* de Iur. iur.

Cur Pontifex inquiri de hoc iuramento præceperit. — *Gloſſ. Abb. Selua. Angel. Anton. Silueſt.* — *Excluditur ſenſus aliquorum in d. cap.* — *Gloſſ.* — *Turrecr.*

15. Alius ergo ſenſus eſt, Pontificem præcepiſſe, inquiri de illo iuramento, quia cenſebat illud obligare iurantem ad non acceptandam electionem ad Epiſcopatũ, cùm nec charitatis neceſſitas, nec præceptum Superioris interueniret, & ideo, ſtante iuramento, nolebat Pontifex illum promouere: non quia non poſſet illi præcipere, acceptare Epiſcopatum, non obſtante iuramento, ſed quia neceſſarium tunc non erat, & ideò potiùs volebat, eum repellere ratione obligationis iuramenti. Et ita ſenſit Caietanus d. quæ. 89. art. 7. circa ad ſecundum, & Romanus ſingulari 501. & in hoc ſenſu potiùs ex illo textu colligitur, iuramentum illud fuiſſe de meliori bono, & ideo voluiſſe Pontificem obſeruari. Vnde non video, quo fundamento dixerit Soto d. lib. 8. quæſt. 7. in 2. argument. Archidiaconum illum fuiſſe coactum à Gregorio accipere Epiſcopatum, eo quòd iudicatus fuit Eccleſiæ neceſſarius, *atque adeo* (inquit) *oportuiſſe iuramentum infringere.* Hoc enim nullum habet fundamentum in textu, neque in Epiſtola originali Gregorij, quæ eſt ſexta libr. 12. quin potiùs in ea ita concludit: *Tu de ſingulis cum omni ſtudio, ac ſollicitudine, omnia, quæ ſcripſimus, require, atque nobis ſtude ſubtiliter indicare, vt de renunciatione tua reddui certiores, quid poſt hæc fieri debeat, Deo auctore diſponamus.* Vnde ergo conſtat, Pontificem coegiſſe Archidiaconum ad acceptandum Epiſcopatum? Et quamuis ita factum fuiſſet, non propterea oporteret infringere iuramentum, quia acceptare illo modo non erat contra iuramentum, & ideo nec propriè diceretur Pontifex tunc diſpenſare iuramentum, ſed vti iure ſuo, quod ſemper intelligitur exceptum, iuxta capit. *Venientes*, de Iur. iur.

Caietan. — *Soto.* — *Gregor.* — *Cap. Venientes.*

16. Secundum argumentum poſteriori loco factum ſumebatur ex regula plurium iurium, *Non frangit fidem, qui in melius commutat.* Hæc autem regula reſpectu Dei, & in his tantùm, quæ ad honorem eius ſpectant, ſimpliciter acceptari poteſt, & ita probat primam aſſertionem, & partem tertiæ. Reſpectu verò hominis ſolùm habet locum ſine præiudicio tertij, nam, ſæpe talis commutatio erit contra vtilitatem, vel voluntatem eius, in cuius gratiam factum eſt iuramentum, & ideò illo inuito non licet, quia vt dicitur in lege 2. §. *Mutui.* ff. *Si certum petatur*, *Aliud pro alio inuito creditore ſolui non poteſt.* Et facit etiam, quod ad æquitatem inter homines pertinet, alterum non lædere, & adeò Deus non acceptat dona, quæ ſibi cum detrimento proximi offeruntur. Nihilominus tamen in caſu ſuprà tractato de Religionis ſtatu, non conſideratur præiudicium tertij, quod ſolet eſſe in non implendo promiſſo, quia in ipſamet promiſſione intelligitur bonum illud exceptum. Et vtrumque notauit Abbas cum aliis in cap. *Peruenit.* 2. de Iure iur. nu. 2. Et per hoc ſufficienter reſponſum eſt ad tertium argumentum, quod erat de ſponſalibus iuratis, quia inde non licet ſumere vniuerſale argumentum ad omnia alia bona minora, in quorum mutatione fieret proximo nocumentum.

Non frangit fidem qui in melius commutat. — *Aliud pro alio inuito creditore ſolui non poteſt.* — *Abb.*

17. Vndè facilis etiam eſt reſponſio ad vltimum, in quo quædam æquiuocatio committi videtur. Nam in iuramento promiſſorio duo ſunt, ſcilicet, factum ipſum, quo promittitur, & obſeruantia iuramenti, & hoc poſterius per ſe, ac formaliter ſpectat ad reuerentiam Dei, illud autem prius per ſe non ordinatur ad cultum Dei. Quod ergo primariò pertinet ad reuerentiam Dei in quolibet iuramento eſt, vt promiſſio, & veritas ſeruetur, & hoc fit iuramentum implendo, etiamſi ſit minus bonum promiſſum proximo, ſeu in gratiam eius, non autem ita obſeruaretur iuramentum, ſi inuito proximo aliquid aliud etiam melius fieret in gratiam alterius, vel alio titulo. Quando autem in ipſa promiſſione ſolum ſpectatur diuinus honor, tunc ideò licitum eſt facere aliquid melius, quia non ſolùm in ſe melius eſt, ſed etiam illo modo ſatisfit creditori, & impletur iuramentum.

In iuramẽto promiſſorio duo ſunt.

CAPVT

CAPVT XIV.

Vtrum iuramentum promiſſorium de actu, quod ſine lethali culpa fieri non poteſt, aliquam inducat obligationem?

1. DIximus de ſtudioſis actibus, dicendum ſupereſt de non ſtudioſis, quorum tria genera diſtinguere poſſumus. Quidam ſunt peccata mortalia, quidam venialia, alij indifferentes ex obiecto. Et de his duo quæri poſſunt, vnum eſt, quale peccatum ſit hos actus ſub iuramento promittere, & hoc reſeruamus in materiam de Periurio. 3. libr. tractandam. Aliud eſt, quem effectum obligandi habeat tale iuramentum, & hoc videbimus ſigillatim de his actibus.

B

2. 1. Aſſertio. Iuramẽtum promiſſoriũ de actu, qui ſine peccato impleri non poteſt, non inducit obligationem.

Dico ergo. Iuramentum promiſſorium de actu, qui ſine peccato mortali fieri non poteſt, nullam obligationem inducit. Eſt concluſio certa, & communis omnium, & probatur ex capit. *Si verò*, & in capit. *Cùm contingat*, de Iur. iur. vbi dicitur, iuramentum, quod vergit in interitum ſalutis æternæ, non obligare, ſed omne peccatum mortale vergit in interitum ſalutis æternæ: ergo iuramentum de tali actu non poteſt obligationem inducere. Et alia Decreta allegabimus in ſequenti capite.

Ratio aſſertionis.

Ratio verò eſt, quia implicat contradictionem, aliquem obligari ad peccandum mortaliter, quia nemo peccat implendo id, ad quod obligatur, neque poteſt ſimul idem præcipi, & prohiberi, alioqui homo ad impoſſibile obligaretur. Eſt ergo ille actus incapax obligationis, ergo iuramentum non inducet illam.

C

3. Inſtantia.

Dices: Quamuis de actu peccati mortalis, manente in eo ſtatu, non poſſit dari præceptum, tamen per præceptum fieri poteſt, vt actus aliàs de ſe malus, deſinat eſſe peccatum mortale, & ſic cadat ſub obligationem, vt occidere filium, & innocentem abſque præcepto Dei peccatum mortale eſt, poſito autem præcepto, deſinit eſſe peccatum mortale, & cadit ſub obligationem: ergo ita poteſt in iuramento contingere.

Reſponſio. Iuramẽtum non tollit priora præcepta, nec mutat eorũ materiam.

Reſpondeo, iuramentum non habere hanc vim, quia de ſe non tollit priora præcepta, nec mutat eorum materiam. Vnde non poteſt comparari cum præcepto diuino: nam illud interdum mutat materiam, & obiectum actus, & ita facit, vt ceſſet obligatio alterius præcepti, etiam naturalis, vt in exemplo adducto: iuramentum autem non mutat materiam, ſed potius ſequitur conditionem eius, vt ſæpe dictum eſt, & ideo ſi ſit capax obligationis, illam addit, ſi verò ſit incapax, nullam inducit. Atque hoc eſt manifeſtum, quando actus eſt contra ius naturale, quia eſt intrinſecè malus: de actu verò malo, quia prohibito, poteſt hoc habere aliquam dubitationem, quam cap. 18. tractabimus.

D

4. Alia obiectio.

Sed inſtari poteſt, quia is, qui iurat ſe facturum aliquid, quod eſt peccatum mortale, tenetur, cùm iurat habere propoſitum exequendi talem actum, ergo etiam poſtea tenetur illum exequi. Antecedens patet, quia, niſi habeat tale propoſitum, erit periurus contra præſens iuramentum, non vt promiſſorium, ſed vt aſſertorium, quod eſt intrinſecè malum, & ſemper vitandum: ergo qui ſic iurat, tenetur tunc non peierare: ergo tenetur habere propoſitum, ſine quo peierabit. Prima verò cõſequentia probatur, tum quia ibi deficit ratio facta, nam ille tunc obligatur ad peccandum mortaliter, habendo illud propoſitum, tum etiam, quia illa obligatio in ipſo actu iuramenti, petitur, propter veri-

E

A tatem iuramenti retinendam: ergo eadem ratione poterit oriri ſimilis obligatio ex illo iuramento, vt promiſſorium eſt, vt caueatur etiam falſitas eius: nam illa etiam graue malum eſt.

Reſpondetur primò, antecedens ſimpliciter, & in reipſa falſum eſſe, quia non obligat præceptum iuramenti ad habendum tale propoſitum, ſed obligat potiùs ad non proferendum tale iuramentum. Ex ſuppoſitione autem prauæ voluntatis peccandi, ſi inter varios modos peccandi eligendum ſit, obligari poteſt homo ad eligendum minus malum, vt ſiquis ſit in propoſito non ſubueniendi gratis extremè indigenti, minus malum erit, vt mutuet ſub vſuris, & ita illi ſubueniat, quàm vt occidat illum, ei non ſubueniendo. Ad hunc ergo modum in præſenti, ex ſuppoſitione praui iuramenti, ſi ponamus minus malum eſſe iurare cum propoſito peccandi, quàm iurare cum formari periurio aſſertorio, poterit eſſe tunc obligatio ex hypotheſi ad tale propoſitum, quæ non eſt obligatio ad peccandum, ſed ad minus peccandum. Vnde vbi contigerit minorem malitiam eſſe in formali periurio, quàm in actu iurato, ceſſabit talis obligatio, vt ſiquis metu coactus iuret ſe negaturũ fidem, vel adoraturum Idola, minus malum eſt, vt iuret ſine propoſito implendi, quàm cum illo, & ita tunc nec ſimpliciter, nec ex hypotheſi obligatur ille ad habendum tale propoſitum. 5. Reſponſio.

Iam verò conſequentia ſimpliciter neganda eſt, quia etiam eo modo, quo poteſt ex hypotheſi eſſe obligatio illius propoſiti in illo iuramento, vt aſſertorium eſt, non poteſt inueniri in illo, vt promiſſorium eſt, pro eo tempore, in quo implendum eſt. Et ratio eſt, quia numquam eſt minus malum facere talem actum promiſſum, quàm non ſeruare iuramentum. Vnde ad primam probationem negatur aſſumptum, non enim ceſſat vmquam vis rationis factæ. Quia, vt dixi, illa obligatio, quæ naſcitur ex praua ſuppoſitione voluntaria, non eſt ad peccandum, ſed ad minus peccandum, vel certè non tam eſt obligatio, quàm perplexitas, & neceſſitas quædam voluntariè ſumpta. In iuramento autem promiſſorio vt ſic, ceſſat vtraque ratio, quia non ſeruare tale iuramentum, nullum malum eſt, & ideo nulla eſt perplexitas & nulla neceſſitas: nec facere tale opus, eſſet minus malum, ſed ſolùm vnicum malum. Ad ſecundam verò probationem negatur conſequentia, quia falſitas iuramenti aſſertorij, vt tale eſt, eſt maximè formalis, & intrinſecè mala: falſitas autem iuramenti promiſſorij, vt tale eſt, non ſemper eſt formalis, imò tunc propriè non eſt falſitas, ſed ſola non executio iuramenti in caſu, in quo non obligat, quæ omiſſio non eſt ſemper, & intrinſecè mala. Vnde in præſenti caſu, non implere iuramentum per peccatum, propriè non eſt efficere Deũ teſtem falſitatis, quia Deus numquam ſua authoritate obligauit ad illud implendum. 6.

Sed contra dictam aſſertionem obiici poteſt, primo illud Leuit. 5. *Anima, quæ iurauerit, & protulerit labiis ſuis, vt vel malè quid faceret, vel benè, & id ipſum iuramento, & ſermone affirmauerit, oblitaque poſtea intellexerit delictum ſuum, agat pœnitentiam de peccato ſuo. &c.* In quibus verbis ſignificatur eſſe peccatum obliuiſci iuramenti de aliquo malo faciendo, id eſt, non implere illud. Reſpondent aliqui, ibi non eſſe ſermonem de iuramento faciendi aliquod malum, ſed de iuramento malè facto, quamuis de bono ſit: quia ſcilicet, leuiter, & ex impetu paſſionis potiùs, quàm ex ratione factum eſt, ita ſignificat Lyranus, ſed hoc non quadrat contextui, quia non dicitur 7. *Leuit. 5.* Interpretatio loci Leuitici. *Lyra.*

dicitur ibi, *Si quis benè, vel malè iurauerit*, ſed *qui protulerit labiis ſuis, vt malè, vel benè quid faceret.* Loquitur ergo de bono, & malo non ſolùm ex parte iurantis, ſed etiam ex parte actionis. Dicunt ergo alij verbum illud, *Malè facere*, non intelligi de malo culpæ, ſed de malo pœnæ; ita vt iurare malè facere, idem ſit, quod iurare, vel ſe ipſum affligere, vel proximum per modum vindictæ intra latitudinem honeſtæ correctionis. Ita refert ex Hebræis Abulenſis ibi quæſt. 4. & tradit Cyrillus lib. 3. in Leuit. & ſequitur Oleaſter ibi, exponens *malè facere*, id eſt, affligere ſe, éſtque probabilis expoſitio, videtur tamen, & nimium coarctare præceptum, & non ſeruare rigorem verborum: nam ibi malè facere ſumitur, vt oppoſitum ad benè facere, ſed benè facere ibi non ſignificat facere aliquid commodum ſibi, aut aliis, ſed honeſtum opus virtutis facere (vt omnes exponunt) ergo videtur malè facere in contrario ſenſu ſumi.

Abulenſ. Cyrill. Oleaſt.

8. Quare dici poteſt, peccatum pro quo ibi offerri ſacrificium præcipitur, non eſſe tantùm peccatum non implendi iuramentum, ſed abſolutè quodcumque peccatum in iuramento commiſſum, ſiue illud fuerit in iurando, ſiue in non implendo, quod iuratum eſt, quem ſenſum amplectitur Abulenſis, & eſt conſentaneus Auguſtino quæſt. 3. in Leuit. & congruit etiam cum textu, ibi; *Oblitáque poſtea intellexerit delictum ſuum, agat pœnitentiam pro peccato, & offerat*, &c. Vbi non explicatur, quale ſit illud peccatum; ergo optimè declaratur per partitionem accommodam: nam qui malè agere iurauit, licet poſtea obliuiſcatur iuramenti non implendo illud, debet agere pœnitentiam, & offerre propter peccatum, quod iurando commiſit, qui autem bene iurauit, & oblitus eſt, debet agere pœnitentiam, quia non impleuit, & ita ceſſat difficultas.

Auguſt.

9. Secundò obiicitur, quod Iudic. vlt. filij Iſraël iurauerunt, non dare filiis Benjamin filias ſuas in vxores, quod iuramentum videtur fuiſſe ex praua intentione extinguendi tribum Benjamin, & conſequenter fuiſſe de re illicita, vtpote ſocietati humanæ, & charitati contraria, & nihilominùs illud iuramentum obſeruatum eſt, tamquam inducens obligationem, vt ex textu conſtat. Reſpondetur in primis, non conſtare illud iuramentum fuiſſe de re intrinſecè mala, quia bellum illud, quod gerebant reliquæ tribus contra Benjamin, erat iuſtum, & ex Dei voluntate, vt patet ex cap. 20. ergo in pœnam delicti potuit illud iuramentum fieri abſque peccato. Abulenſis autem ibi quæſt. 6. tenet, Iſraëlitas grauiter peccaſſe in illo iuramento; *Quia in caſu illo neceſſitatis iniquum* (inquit) *erat non dare illis vxores.* Vnde addit. quæſt. 7. Iſraëlitas erraſſe per ignorantiam, qua vel putarunt, iuramentum fuiſſe licitum, vel etiam credebant, iuramenta ſemel facta eſſe implenda, etiamſi in deteriorem exitum vergant. Verumtamen dici poteſt, illos ſine magno errore, potuiſſe exiſtimare, ſe teneri iuramento, ſi ſupponamus factum eſſe zelo iuſtitiæ, & vindictæ non immoderatæ, atque adeo non animo extinguendi tribum, ſed vt ſocietatem, & amicitiam illis negarent. Sic enim obligari potuerunt, per ſe loquendo tali iuramento. Poſtea verò in caſu extremæ neceſſitatis illius tribus (de quo fortaſſe cogitatum non fuerat, vt Abulenſis etiam ait) inuenerunt remedium, quo poſſent illi neceſſitati ſubuenire ſine fractione iuramenti, & ideo ſine magno errore cogitare potuerunt, vel ſe teneri ad ſeruandum iuramentum, vel melius fuiſſe, & ad maiorem reuerentiam Dei pertinuiſſe illud tali modo ſerua-

An iuramentum factum à filiis Iſraël de non dandis filiabus in vxores Benjamitis, fuerit licitũ, & obligaret.

Iſraëlitas grauiter peccaſſe in hoc iuramento, tenet Abulenſ.

Iſraëlitæ in tali iuramento non peccaſſe eſt credibilius.

A re, quid enim iſtorum magis exiſtimarint, ibi non declaratur.

Tertiò obiicitur, iuramentum factum ab eodem populo Iſraël, 1. Eſdr. 10. duxerant enim Iſraëlitæ vxores alienigenas, & ex illis filios procreauerant, & poſtea iurarũt proiicere illas cum filiis ſuis, quod tamen iuramentum videtur fuiſſe contra legem naturalem, quia eſt contra legem de perpetuitate matrimonij, & contra legem de alendis filiis etiam illegitimis. Sed in hoc certum in primis eſſe debet, iuramentum illud fuiſſe de re licita, quia vir ſanctus, & ſacerdos Eſdras declarauit populo, illam fuiſſe Domini voluntatem, vt ex textu cõſtat. Vnde ſiue illud fuerit per declarationem præcepti, ſiue per diuinam diſpenſationem, & poteſtatem, certum eſt, id fuiſſe licitum. B Vnde Auguſt. lib. 1. de Adulterinis coniugiis cap. 18. inquit: *Quas duxerant Domino prohibente, Domino iubente dimiſerunt.* Non videtur autem mihi illa iuſſio fuiſſe ex ſpeciali diſpenſatione, de abſoluta potentia Dei, quia in textu hoc non ſignificatur, ſed potiùs ipſum populum pœnitentia ductum obtuliſſe Eſdræ illam conditionem, vt reducerentur ad obſeruantiam legis, & Eſdram illam acceptaſſe, & iuramentum exegiſſe. Potuit ergo illud per ſe eſſe licitum, quia non poterant fideles cum alienigenis cohabitare ſine iniuria creatoris, iuxta verbum Domini Deuter. 7. In illo autem caſu licitum eſt dimittere vxorem infidelem, vt ſumitur ex Paulo 2. ad Corinth. 6. & 1. Corinth. 7. & declaratur in cap. *Quanto*, & capit. C *Gaudemus*, de Diuortiis, & ita nihil ibi actum eſt contra perpetuitatem matrimonij, quæ hanc conditionem habet incluſam. Neque etiam actum eſt contra legem de alendis filiis, quia cùm partus ſequatur ventrem, meritò matribus conceſſi ſunt, & fortaſſe, quia educati iam erant ritu Gentilicio cultu. Non dicitur autem ibi dimiſiſſe filios vacuos, & ideo potuerunt illis prouidere de alimentis, quantùm ad implendam naturalem obligationem ſufficeret.

10. Obiectio du cta à iuramento facto per Iſraëlitas de abiiciendis vxoribus alienigenis.

Iuramẽtum illud fuit licitum.

Auguſt.

Cap. *Quãto.* Cap. *Gaudemus.*

Alij præterea addunt, illas mulieres alienigenas non fuiſſe veras vxores, ſed concubinas, quorum ſententia fundari in hoc debet, quòd præceptum prohibens illa matrimonia Deuter. 7. non fuit tantùm prohibens, ſed etiam irritans. D Quæ eſt probabilis, ſed incerta, vt ſuo loco tractandum eſt. Tenuit autem illam ſententiam Gratian. 28. quæſt. 8. in princ. & citat. Ambroſium dicentem. *Iuſſit Eſdras dimitti vxores alienigenas, per quas ibant ad Deos alienos, non eſt enim putandum matrimonium, quod extra Dei decretum eſt factum, ſed cum cognoſcitur, eſt emendandum.* Quod etiam refert Magiſter in 4. diſt. 39. ſed vt notatur in Decreto Gregoriano, illa verba non inueniuntur in Ambroſio, ſed in Gloſſa ordinaria, 1. ad Corint. 7. verbo, *Si quis frater*, vbi etiam citatur Ambroſius, ſed nõ deſignatur locus. Quamuis autem ita de illis vxoribus cenſeamus, vt ſolo nomine, & conſuetudine, non veritate vxores dicantur: nihilominus filij ex eis geniti, veri filij erant, & ideo de illis neceſſe eſt, retinere reſpon- E ſionem datam: niſi dicamus, non eſſe ita certum filios fuiſſe eiectos, ſicut de vxoribus, quia non eſt ita expreſsè ſcriptum: quod notauit Gloſſa ordinaria in d. locum Eſdræ circa finem capitis: probabilius autem videtur, & magis conforme textui, quòd ſuprà diximus. 11.

Gratian.

Magiſt.

Ambroſ.

Filij erant Iſraëlitarum veri filij.

Gloſſ.

KK CAPVT

CAPVT XV.

Vtrum iuramentum de opere includente venialem culpam obliget?

1\. 1. Aſſertio. Regula iuris circa iuramenta de re iniqua.

RESpondeo: Iuramentum de opere, quod ſine culpa veniali impleri non poteſt, obligationem non inducit. Hæc aſſertio eſt communis, & certa, & in Iure Canonico ſæpius expreſſa cap. *Quanto*, de Iur. iur. vbi generaliter dicitur, iuramentum illicitum, id eſt, de re illicita nullatenus eſſe obſeruandum, & optima ratio redditur, *Quia iuramentum non vt eſſet vinculum iniquitatis, fuit inſtitutum.* Vnde eſt regula Iuris. 58. in 6. *Non eſt obligatorium, contra bonos mores præſtitum iuramentum*, vbi in Gloſſa plura Iura citantur, & habentur 2.2. quæſt. 4. ferè per totam vbi ex Conciliis, & Patribus multa referuntur. Ratio verò eſt eadem, quæ præcedentis aſſertionis: ſupponimus enim peccatum veniale non denudari malitia, nec deſinere eſſe peccatum propter adiunctum iuramentum, quia loquimur de actu intrinſecè malo, vt eſt, verbi gratia, mendacium, vel quod aliquo ex capite ſupponitur eſſe malum. Non minùs autem eſt incapax obligationis peccatum veniale, quàm mortale, quia etiam peccatum veniale eſt contra rectam rationem, & à Deo prohibitum, & ideò impoſſibile eſt, quod ſub præceptum cadat; ergo non poteſt eſſe materia iuramenti promiſſorij inducentis obligationem. Confirmatur, quia præceptum non eſt de re impoſſibili: non ſunt autem cenſenda minus impoſſibilia, quæ iure fieri non poſſunt, quam quæ ſimpliciter, ſeu de facto ipſo fieri nequeunt: ſicut ergo iuramentum de re impoſſibili non obligat, ita nec iuramentum de re illicita, quæ ſine peccato ſaltem veniali fieri non poteſt.

(Margin: Iuramẽtum non poteſt eſſe vinculũ iniquitatis. *Gloſſ.* — Peccatũ veniale nõ minus eſt incapax obligationis, quàm mortale.)

2\. 1. Obiectio.

Contra hanc verò aſſertionem obiici poteſt, Primò regula aliorum Iurium in præcedenti capite inſinuata, quòd illa iuramenta non obligant, quæ obſeruata vergunt in interitum ſalutis æternæ, cap. *Si verò*, & cap. *cùm contingat*, de Iur. iur. peccatum autem veniale non inducit interitum ſalutis æternæ, quia per temporalem pœnam remittitur, ergo non impedit obligationem iuramenti. Vnde oritur confirmatio: nam minus malum eſt peccatum veniale, quàm facere iuramentum falſum; ſed ſi non obſeruetur propter vitandum peccatum veniale redditur falſum, ergo implendum potiùs eſt, quàm peierandum: nam tunc ſolùm licet iuramentum non implere, quando minus malum hoc eſt, quàm obſeruare, vt conſtat ex cap. 1. & 2. 13. d. & in c. *Iurauit*, & in c. *Non ſolum*, 22. q. 4.

(Margin: Cap. *Iurauit.* Cap. *Non ſolum.*)

3\. Solutio.

Ad argumentum reſpondetur primò, in illis Iuribus non poni regulam excluſiuam, ſcilicet, ſolum illud iuramentum non obligare, quod ducit in interitum ſalutis æternæ, neque vniuerſalem affirmatiuam, omne iuramentum, quod non eſt contra ſalutem æternam eſſe ſeruandum, ſed ſolùm hanc negatiuam, iuramentum, quod vergit in interitum, non eſt ſeruandum. Ita reſpondent ibi aliqui expoſitores, præſertim Abbas notab. 1. & Couarruuias referens alios ſuprà §. 6. num. 6. & 7. Sed in rigore plus videtur ſignificari in illis textibus per illa verba, ſeruandum eſt iuramentum, niſi tale ſit, quod redundet in ſalutis æternæ diſpendium, & ſimilia habentur in cap. *Quamuis*, de pactis in 6. Et ideò facilius dicitur etiam peccatum veniale vergere in diſpendium, vel interitum ſalutis æternæ, illis enim duabus vocibus vtuntur indifferenter illa Iura. Nam licet peccatum veniale non priuet per ſe, & immediatè vita æterna, nihilominùs quatenus de ſe diſponit ad mortale, & impedit, quamdiu durat, conſecutionem vitæ æternæ, & reddit hominem aliquo modo indiſpoſitum ad perfectum Dei amorem, meritò dici poteſt vergere in diſpendium ſalutis æternæ. Quod alia Iura vocant, iuramentum vergere in peiorem exitum, vt loquuntur Sotus, Papa, & Beda in cap. *Si aliquid*. 1. & 2.22. q. 4. Aliud reſponſum dant aliqui Canoniſtæ, de quo dicam in obiectione ſequenti.

(Margin: *Abb.* *Couar.* — Cap. *Quãuis.* Peccatum veniale etiã vergit in diſpendiũ ſalutis æternæ. — *Beda.*)

4\. Ad confirmationem reſpondetur, illam rationem rectè accommodari ad iuramentum promiſſorium, vt aſſertorium eſt: nam licèt ſit de peccato veniali, debet potiùs fieri cum propoſito illud implendi, quàm ſine illo, quia aliàs committeretur periurium formale, & aſſertorium, quod magis cauendum eſt, quàm peccatum, quod committi poteſt habendo tale propoſitum. Et ideò conſiderare multùm debent, qui frequenter iurant, comminando leuem iniuriam, vel promittendo leue munuſculum, vel ſimilia: quòd ſi hæc iurent ſine propoſito, mortaliter peccant, cum propoſito verò minus peccant, quàntùm verò peccent infrà lib. 3. videbimus. Non habet autem locum ratio illa in iuramento promiſſorio, vt tale eſt, quia poſtea non implere illud, nullum peccatum eſt, & ideò nulla eſt ibi comparatio minoris, & maioris mali culpæ, & ita maius malum eſt vnum peccatum veniale, quàm non facere verum, quod malè iuratum eſt. Quia hoc nulla eſt culpa, neque eſt periurium formale, ſed materialis omiſſio rei iuratæ, quia ex natura talis actus cenſetur non interponere Deus auctoritatem ſuam, vt illud fiat, neque velle, vt tale iuramentum impleatur: quia verò falſitas illa ſaltem obiectiuè mala eſt, & de ſe indecés, & vitanda, ideò dicitur in dictis Iuribus, tunc permitti propter vitandum maius malum. De quo videri poteſt Magiſter 3. d. 39. cap. *An ſit periurus.*

(Margin: Maius malũ eſt vnũ peccatũ veniale, quàm nõ facere verũ quod iuratũ eſt malè.)

5\. 2. Obiectio. Cap. *Cùm quidam.*

Secundo obiici poteſt cap. *Cùm quidam*. §. *Illi verò.* de Iur. iur. vbi quidam dicuntur abſoluendi ab obſeruãtia cuiuſdam iuramenti illiciti, & contra rationem facti, vbi in verb. *Abſoluendi* indicatur, iuramẽtum illud obligationem induxiſſe, cùm tamen eſſet de re illicita, ſcilicet, non loqui patri, vel matri, ſorori, aut fratri, neque eis humanitatis officium exhibere, quæ ſunt præter pietatem, & charitatem. Reſpondetur, ſine dubio tale iuramentum non obligare, vt apertè docuit Auguſtinus in cap. *Inter cætera*. 22. q. 4. & conuincitur ratione facta, quia tale iuramentum eſſet vinculum iniquitatis, vt ibidẽ ait Auguſtinus. Vnde in eodem cap. *Cùm quidam*, pœnitentia imponenda dicitur ei, qui ſic iurauit, quia malè iurauit, non quia non impleuit, quod iurauit.

(Margin: Solutio. — *Auguſt.*)

6\. Explicatur cap. cùm quidam.

Nihilominùs tamen reſpondent ibi Innocẽtius, Felinus, &c. neceſſariam fuiſſe abſolutionem ab illo iuramento, quia non erat ita malum, quin aliquando poſſet ſine peccato obſeruari, nimirum non ſubueniendo parentibus, quando non indigent, & ſimiliter non loquendo, quãdo neceſſarium non eſt. Sed hanc interpretationem reiicit Couarruuias ſuprà p. 2. in principio n. 4. quia illud iuramẽtum ſimpliciter fuit illicitum, & contra rationem, vt in eodem textu dicitur. Quare licet in genere verum ſit, quando materia eſt dubia petendam eſſe diſpenſationem, vt infrà lib. 3. dicemus: tamen non exiſtimo hanc regulam bene applicari ad caſum illius textus. Quia materia illius iuramenti erat non loqui cum fratribus, & parentibus, nec ſubuenire illis: hæc autem materia interdum poteſt eſſe peccatum mortale, frequentiùs verò veniale, & ſi aliquando

(Margin: *Couar.*)

aliquando ceſſat culpa, ſaltem eſt materia, vel indifferens, vel de ſe minus bona, & ideo manifeſtum eſt, iuramentum illud non obligare, nec propter totam illam materiam eſſe neceſſariam abſolutionem. Et quamuis interdum poſſit eſſe exceſſus, & peccatum in ſuperfluo ſermone cum fratribus, vel parentibus: tamen iuramentum illud nec pertinebat ad hanc materiam, neque illo intuitu factum erat, & ideò nec propter illos caſus abſolutio poſtulatur.

7. Aliquorum euaſio. Abſolutio ad cautelam quando poſtulatur. Secundò reſpondent Gloſſa ibi, Abbas, & alij, poſtulati in illo textu abſolutionem ad cautelam. Sed videtur ſuperflua cautela in re tam clara. Abſolutio enim ad cautelam poſtulatur, vbi vinculum ſaltem eſt dubium, & rationabiliter timetur, hic autem nullum eſt dubium, nec rationabilis timor; ergo neque ad cautelam neceſſaria erat abſolutio. Reſpondent aliqui peti ibi abſolutionem, nõ propter dubium, ſed propter talem materiam. Nam quotieſcumque materia iuramenti eſt peccatum mortale, tunc neque obligare, neque eſſe neceſſariam abſolutionem ad cautelam, & in hoc ſenſu loqui cap. *Si verò*, cum aliis citatis in præcedenti obiectione: quando verò materia leuior eſt, & poteſt eſſe veniale peccatum, tunc licet iuramentum non obliget, nihilominùs ex Iure Canonico declarato in illo textu, ante fractionem iuramenti præmittendam eſſe abſolutionem ad cautelam, ne homines ſumant occaſionem facilè veniendi contra ſua iuramenta. Sed in primis in conſcientia nullam credo

Abſolutio iuramẽti, quando non neceſſaria etiã ad cautelam. eſſe obligationem petendi talem abſolutionem, nõ ſolùm in caſu ſimili, vbi materia ex genere ſuo eſt peccatum mortale, licèt interdum poſſit eſſe veniale, ſed etiam in materia de ſolo veniali, vt de leui mendacio dicendo, quia tale iuramentum non ſolùm impleri non debet, ſed nec poteſt, ad quid ergo eſt neceſſaria abſolutio, vel quæ obligatio relinquetur in conſcientia, etiamſi non petatur, aut vbi datum eſt præceptum de ea petenda? Nam friuolum eſt, ex illo textu tale præceptum colligere. Et ob eadem motiua exiſtimo, neque in foro exteriori eſſe neceſſariam illam abſolutionem, quia etiam in foro Eccleſiæ ſatis notum eſt, tale iuramentum inualidum eſſe, etiamſi tantùm ſit de peccato veniali.

8. Couarruuiæ reſpõſio, ſed valdè violenta. Tertiò reſpondet Couarr. ſuprà, Pontificem ibi non dicere, vt qui ſic iurauit abſoluatur ab obligatione iuramenti, ſed à peccato, quod ſic iurando commiſerat. Sed licet reſponſio contineat veram doctrinam, non benè accommodatur verbis textus, *abſoluendi ſunt ab illius obſeruantia iuramenti*: aliud enim eſt abſolui à peccato, & aliud ab obſeruantia; eſt ergo valdè violenta interpretatio illa Couarruuiæ. *Abſoluendi ſunt ab obſeruantia iuramenti, id eſt, à peccato, quod commiſerunt iurantes.* Poſſet fortaſſe non

Explicatio Auctoris. incongruè dici, verbum abſoluendi ibi poſitum eſſe pro abſolutione declaratiua nullitatis vinculi, non pro ſolutione vinculi diſſolutiua: non eſt enim hic modus loquendi nouus in Iure, vt manifeſtè

Cap. *Audiuimus.* conſtat ex capit. *Audiuimus*, 24. quæſt. 1. vbi ſimul hæc duo dicuntur, *Excommunicatus, te excommunicare non potuit*, &, *Te, tuóſque abſoluendo mandamus non curare*, &c. Vbi manifeſtum eſt verbum, *abſoluendo* non ſignificare ſolutionem, ſed declarationem; quod ibi notauit Gloſſa dicens; *id eſt, abſolutos eſſe oſtendendo, id eſt, non ligatos*, & refert alia ſimilia Iura. Sic ergo rectè, & facilè exponitur dict. cap. *Cùm quidam.* Quod ſignificauit Panormitanus in fine illius textus, dicens: *Vel intellige de abſolutione facti, ne taliter iurans notetur de facto de tranſgreſſione iuramenti*: nam abſolutio de facto idem ferè eſt,

A quod ſola declaratio. Si quis autem voluerit communem expoſitionem de abſolutione ad cautelam defendere, non dicat, eſſe neceſſariam petere talem abſolutionem, hoc enim in textu non dicitur, neque eſt veriſimile, vt probaui. Sed dicat, dandam eſſe talem abſolutionem petenti, fortaſſe ad maiorem quietem, & ſatisfactionem eius; ſicut datur interdum priuilegium petenti illud, etiam vbi non eſſet neceſſarium.

Tertiò obiici poteſt Chryſoſtomus, qui in hom. 9. 3. Obiectio. *Chryſoſt.*
14. ad Populum, per aliquot columnas ita damnat conſuetudinem iurandi, vt ſignificet, ſemper eſſe peccatum, impedire alterum, ne iuramentum impleat, etiam ſi malè iurauerit. Et conſequenter indicat, quoties duo iurant contraria, vtrumque peierare, B vt ſi vir iuret flagellare ſeruum, & vxor iuret non eſſe flagellandum; & adducit exemplum ex 1. Reg. 14. vbi Saul iurauit occidere Ionathan, & populus iurauit non fuiſſe occidendum. Conſtat autem, ſæpe alterum ex his iuramentis eſſe illicitum; ergo ex ſententia Chryſoſtomi etiam illud non ſeruare, vel impedire, ne obſeruetur, habet malitiam periurij.

Reſpondetur, intentionem Chryſoſtomi ibi non 10. Soluitur dubium, & explicatur Chryſoſt.
eſſe, docere iuramenta illicita obligare, quia non de hoc tractat, ſed de reprehendenda conſuetudine iurandi: vnde numquam dicit, ſemper eſſe malum impedire executionem iuramenti; nam benè nouerat non peccaſſe Abigail retrahendo Dauid ab exequendo malo, quod iurauerat. Neque etiam dicit, C ſemper eſſe periurium, iurare contrarium eius, quod alter iurando comminatus fuerat: nam ſine dubio poteſt eſſe opus pietatis, ſi alter temerè, vel iniuſtè iurauerat. Solùm ergo exaggerat incommoda, & pericula, quæ ſunt in facilitate iurandi: nam ex ea ſequuntur multa periuria, quia vel iuramenta non implentur, cùm debent, vel ſi iuſtè impediuntur, malè fiunt, & periuria cenſentur, non quia non implentur, ſed potiùs quia ita fiunt, vt ſecundùm rectam rationem impleri non debeant. Iuramẽti incommoda & pericula Chryſoſtomus exaggerat. Vt enim notauit Magiſter ſentent. in 3. diſt. 39. circa finem, *Magiſt.* iuramentum illicitum non obſeruatum, vocatur periurium, non quia inde reus ſit aliquis, quòd non obſeruat, ſed quia iurauit iniuſtum, *ex quo* (inquit) *reus eſt, ſicut ille, qui peierat.*

D

CAPVT XVI.

Vtrùm iuramentum de actu indifferente obliget?

Dico primò iuramentum non poteſt obligare 1. Iuramẽtum non poteſt obligare ad actũ indifferẽtem vitalem.
ad actum indifferentem, vt indifferens eſt. Hæc aſſertio ſumitur ex D. Thoma in diſt. artic. 7. quamuis enim non faciat expreſſam mentionem actuum indifferentium, tamen comprehendit illos iuxta ſuam doctrinam, ſub bonis, vel malis, vel impedientibus maius bonum; & ita etiam ſumitur ex aliis Auctoribus allegatis. Probatur autem breuiter, quia in primis actus de ſe indifferens, quotieſ- E cumque propter ſe tantùm fit, ſine vlla relatione ad honeſtum finem, eſt peccatum veniale, iuxta probabiliorem ſententiam; ergo iurare actum indifferentem vt ſic, idem eſt, quod iurare quoddam peccatum veniale; ergo tale iuramentum non obligat. Dices: Contraria ſententia, quòd actus indifferens in indiuiduo, non ſit peccatum, probabilis Obiectio. eſt; ergo ſaltem ſecundùm illam illud iuramentum obligabit. Reſpondeo, quidquid ſit de Anteceden- Solutio. ti, (quod mihi dubium eſt, ſaltem loquendo de

 proba

probabilitate practica) negando conſequentiam, quia vt iuramentum non obliget, ſatis eſt, quod ſit probabilius, illum operandi modum eſſe peccaminoſum: nam ſicut iuramentum non eſt vinculum iniquitatis, ita non eſt vinculum obligans ad ſequendam viam incertam, relicta ſecura, in materia vitandi peccatum.

Iuramētum non eſt vinculum obligans ad ſequendā viā incertam.

2. *Iuramētum nō ſolùm nō obligat ad actum indifferentem, quia malꝰ eſt, ſed quia bonus non eſt. Etſi hæc poſſint ſeparari.*

Vnde vlteriùs addo, iuramentum non ſolùm non obligare ad actum indifferentem, ſecundum ſe ſpectatum, quia malus eſt, ſed etiam quia bonus non eſt, ſic factus in indiuiduo, etiam ſi fingamus, illa duo eſſe in indiuiduo ſeparabilia, quod non credimus, quia eo ipſo talis actus otioſus eſt: quod in actu humano, & morali ſufficit ad aliqualem malitiam, vt in verbis otioſis conſtat. Tamen admiſſa etiam illa ſeparatione, ſaltem ille actus ſic factus, eſt inutilis tam operanti, quàm aliis, vt ſupponimus, quia ſi eſſet vtilis, & vt ſic ſpectaretur; iam non ſumeretur vt indifferens; ergo talis actus ad minùs eſt impeditiuus maioris boni; ergo vel ex hoc capite tale iuramentum non obligat iuxta ſuperiùs dicta. Et confirmatur; nam qui iuraret pro aliquo tempore, non facere quidpiam honeſtum, non obligaretur tali iuramento, vt omnes fatentur, & infrà videbimus, tractando generaliter de omiſſionibus: ergo qui iurat facere actum indifferentem non obligatur. Probatur conſequentia, quia ille in virtute iurat, non facere actum honeſtum, dum circa actum indifferentem occupatur. Imò, loquendo moraliter, & humano modo, vix poteſt aliquis ceſſare ab actu honeſto, & non peccare, niſi faciendo actum indifferentem, quia vix poteſt ceſſare ab omni actu libero, ſuppoſita ſufficienti aduertentia: nam ſaltem aliquid liberè cogitabit. Vnde ſicut non poteſt aliquis iuramento ſe obligare ad conſumendum tempus in inutilibus cogitationibus, etiam indifferentibus; ita neque ad ſe occupandum in opere indifferente, vt tale eſt.

Vix poteſt aliquis ceſſare ab actu honeſto, & nō peccare.

3. *Inſtantia.*

Dices: Qui iurat opus indifferens, non iurat facere illud ſine honeſto fine (nam ſi hoc iuret, iurabit peccatum, vel aliquid repugnans honeſtati, & ſic conuincunt rationes factæ) ſed præciſè iurat facere tale opus de ſe indifferens, quod in indiuiduo poterit honeſtè fieri: ergo iuramentum de ſe obligabit ad faciendum tale opus, quandoquidem fieri poteſt ſine peccato, & tunc generalis regula rectæ rationis obligabit ad ponendum finem, quo honeſtè fiat. Reſpondetur primò, ſæpe accidere poſſe, vt actus de ſe indifferens in tali perſona, & tali tempore, & loco, non poſſit cum fine honeſto habere proportionem, vt ſi Scholaſticus, qui neque ad ſalutem, neque ad rationabile corporis leuamen indiget ludo, iuret ludere, non obligabitur, quia & actus ille de ſe eſt indifferens, & in tali perſona non habet proportionem cum honeſto fine, & ſimilia exempla poſſunt multa adhiberi. Quoties ergo talis fuerit actus indifferens, non habet locum replica facta. Secundò dicitur, quòd licèt homo poſſit actum indifferentem referre ad honeſtum bonum, ex vi iuramenti non tenetur, quia, non hoc iurauit, vt de Voto latiùs dicemus. Per coniecturam autem præſumi poteſt, quando actus indifferens, cum iuramento promiſſus, habet in tali perſona commoditatem, & proportionem ad honeſtum finem, eo ipſo intelligi iuratum in ordine ad talem finem: & ideò iuxta probabilitatem præſumptionis, ſeruandum eſſe iuramentum, quamdiù opus retinuerit vtilitatem illam, ſeu habitudinem ad talem finem. Tunc autem tale iuramentum non pertinet ad hanc primam aſſertionem, ſed ad ſequentem, quia non eſt iuramentum de opere indifferente, vt tale eſt, ſed vt eſt vtile ad bonum finem.

Solutio.

A

Dico ſecundò: Si actus indifferens iuretur, vel propter honeſtum finem, vel propter vtilitatem proximi, ad quam eſt accommodatum, iuramentum obligat. Probatur, quia iuramentum de quocumque opere virtutis inducit obligationem, vt capite 12. viſum eſt, ſed opus indifferens factum propter honeſtum finem, eſt opus virtutis; ergo ſic iuratum cadit ſub obligationem. Neque in hoc eſt vlla difficultas, ſed explicandum eſt eo modo, quo diximus de propriis actibus virtutum. Addimus verò in vltima parte aſſertionis, quando opus eſt vtile proximo, & in eius vtilitatem iuratur, ſatis eſſe, quod non ſit malum: nam licèt ſit indifferens, tale iuramentum obligat, quia in illo non attenditur per ſe primò honeſtas operis, ſed commoditas proximi, quam intendere per ſe bonum eſt, etiamſi intendatur per opus aliàs indifferens, dummodò malum non ſit: nam per illam relationem fiet opus bonum, vel liberalitatis, vel miſericordiæ, vel iuſtitiæ, vel certè humanæ fidelitatis. Et ita hæc pars virtute continetur in ſecunda, poſita verò eſt ad maiorem claritatem. Vt nimirum intelligatur in iuramento facto in fauorem proximi, inueniri hanc ſpecialem rationem, quòd ex vi qualiſcumque iuris, acquiſiti proximo per promiſſorium iuramentum illi factum, ſufficienter honeſtatur opus illi promiſſum, etiamſi aliàs de ſe indifferens eſſet, & ideo illud etiam ſatis eſt, vt tale iuramentum ſemper includat obligationem. Hæc autem ratio non habet locum in operibus de ſe indifferentibus, vt ire in agrum, vel legere, quando ordinantur ad rationabilem commoditatem ipſius iurantis: nam ipſe iurans propriè non acquirit ius, & licèt acquireret, poſſet illi cedere, & ideò dicimus talia opera, & iuramenta ſpectanda eſſe ſicut alia opera virtutis, quæ abſolutè propter honeſtatem iurantur. Quod ſi opus indifferens referatur immediatè ad honorem Dei, induet rationem voti, & per principia ſuprà poſita de voto iurato regulandum eſt, vt latiùs explicabitur infrà circa materiam Voti.

4. *Si actus indifferens iuretur ꝓpter honeſtum finē iuramentum obligat.*

B

C

CAPVT XVII.

D

Quando, & quomodo obliget iuramentum de omiſſione, ſeu negatione alicuius operis.

1. HÆc quæſtio videri poteſt definita in duobus capitibus præcedentibus, quia in his rebus moralibus priuationes, ſeu omiſſiones actuum ad ipſos actus reducuntur, iuxta regulam traditam à D. Thoma, 1.2. quæſt. 71. art. 6. ad 1. & ita quæ dicta ſunt de actibus, accommodanda erunt ad omiſſiones actuum, cum proportione, & expedita erit quæſtio. Nihilominùs tamen ad explicanda quædam dubia, quæ circa has negationes ſpecialiter occurrunt, viſum eſt de illis in particulari dicere.

D. Thom.

E

Primò ergo certum eſt, ſi fiat iuramentum de cauendo, ſeu non committendo actu peccaminoſo, tale iuramentum obligatorium eſſe. Patet, quia tale iuramentum eſt de re honeſta: nam vitare peccatum bonum eſt. Nec refert, quòd illa non ſit res poſitiua, ſed tantùm carentia, tum quia ſecundùm moralem æſtimationem carentia mali eſt magnum bonum; tum etiam quia in obſeruatione talis iuramenti, moraliter includitur poſitiua voluntas non peccandi, quæ bona eſt. Atque hinc ſequitur,

2. *Iuramētum de nō committēdo peccato, obligatorium eſt.*

Carētia mali eſt magnū bonum.

Negatio, quæ iuratur intuitu vitãdi peccatũ, obligationẽ inducit.

ſequitur, quoties iuratur negatio aliqua intuitu vitandi peccatum, vitando actum, qui poteſt eſſe occaſio eius, iuramentum maximè obligare, vt ſi quis iuret non ingredi talem domum, in qua expertus eſt occaſionem, vel non habere familiaritatem cum tali amico, qui ſibi eſt in ſcandalum, & ſic de aliis. Et ratio eſt eadem, quia tunc illa negatio induit eandem honeſtatem. Solùm oportet aduertere differentiam inter prædictas omiſſiones. Nam quando iuramentum immediatè eſt de non committendo tali peccato, verbi gratia furto, fornicatione, &c. tunc iuramentum de ſe ſemper obligat, quia materia ſemper habet eandem honeſtatem. At verò quando omiſſio iurata non conſiſtit formaliter, & immediatè in omiſſione peccati, ſed in omiſſione alterius actus de ſe non mali, quatenus eſt occaſio peccati, tunc obligatio iuramenti nõ eſt ita perpetua, ſed tamdiu durat, quamdiu ille actus fuerit occaſio peccandi. Si autem ratio occaſionis auferatur, obligatio iuramenti ceſſabit, vt in exemplis adductis, ſi à tali domo auferatur occaſio, vel ſi talis amicus mutet mores, & ſtudioſus fiat. Ratio ſumi poteſt, vel ex generali principio, quòd iuramentum promiſſorium non obligat mutatis rebus, iuxta caput *Quemadmodum*, de Iureiurando vel in principio ſuprà poſito, quòd medium indifferens ſi fiat inutile, & impertinens ad finem honeſtum, iam non accipit honeſtatem ab illo: vel denique in intentione iurantis, quæ ſolùm fuit cauere occaſionem peccandi, & ideo ſi iam non eſt occaſio, non fuit ſub iuramento comprehenſa.

Quando omiſſio iurata nõ eſt formaliter peccati, obligatio iuramẽti non eſt perpetua.

3\. Iuramẽtum de actu indifferẽte omittẽdo, intuitu honeſtatis, obligatoriũ eſt.

Dico ſecundò: Iuramentum de omittendo actu indifferente, ſi fiat intuitu honeſtatis, ad quam illa omiſſio poſſit aliquid conducere, obligatorium eſt, non verò ſi ſit de omiſſione impertinente ad virtutem. Prior pars certa eſt, & communis, quia talis omiſſio ſub illo reſpectu participat honeſtatem finis, ad quem ordinatur, atque ita iuramentum illud eſt de materia honeſta; ergo obligat. Exempla ſunt, ſi quis iuret abſtinere in die aliquo ab opere ſeruili, vt poſſit vacare operibus religionis, vel, ſi quis iuret non exire domo, vt ibi meliùs occupetur, & ſimilia. Imò hoc titulo multæ negationes huiuſmodi ſunt materiæ votorum, vt eſt votum non nubendi, vel etiam votum paupertatis, vel abſtinentiæ à cibo impediente vſum alicuius actus ſtudioſi. Sic etiam obligat iuramentum non ludendi, per ſe loquendo, quia licèt actus ille ſit indifferens, tamen abſtinentia ab illo eſt de ſe valdè vtilis, vel ad lucrandum tempus ad exercitia virtutis, vel ad vitanda pericula, & nocumẽta, quæ ex frequentia talis actus ſequi ſolent. Eadémque ratio eſt de quibuſdam aliis actibus, qui licèt non ſint per ſe mali, moraliter implicant hominem in vitiis, & peccatis, vel certè multùm auertunt ab ſpiritualibus bonis, huiuſmodi ſunt mercatura, & aliæ negotiationes humanæ. Et ideò iuramentum de non exercenda tali actione per ſe, & ex obiecto non eſt vanum, & ideo regulariter obligationem inducit; niſi ex circumſtantia perſonæ, & ſtatu eius contingat, tale iuramentum prudenter iudicari contra bonos mores eius.

Iuramẽtum non ludendi quomodo obliget.

4\. Difficultas quædã contra ſecũdam partem aſſertionis.

In ſecunda parte aſſertionis videtur eſſe nonnihil difficultatis, procedit enim, quando aliquis iurat non facere opus indifferens, cuius priuatio impertinens eſt ad virtutem, ſicut & opus, neque illam iuuat, neque impedit; vt verbi gratia in fœmina non laborare manibus, & in homine non ſcribere, vel non legere. Cur ergo iuramentum de tali negatione non obligabit? nam tale iuramentum impleri poteſt ſine peccato, vt per ſe conſtat, & ſine impedimento melioris boni: nam illud iuramentum ſolùm impedit opus indifferens, cuius priuatio per ſe nihil confert ad honeſtatem, vt ſupponitur: ergo omiſſio talis operis, neque eſt mala, neque impeditiua melioris boni; ergo iuramentum de tali omiſſione poteſt impleri ſine peccato, & ſine impedimento alicuius boni. Cur ergo non implebitur; vt ſaluetur veritatis iuramenti? nam (vt Iura dicunt) non obſeruatio iuramenti ſolùm permittitur ad vitandum maius malum: hic autem nullum malum vitatur, vt conſtat. Declaratur etiam ex quadam notanda differentia inter opus indifferens, & negationem, ſeu omiſſionem eius: nam opus indifferens, ſi in indiuiduo ſic fiat, eo ipſo malum eſt, vel certè impeditiuum maioris boni, & ideò iuramentum de illo non valet. Omiſſio autem talis operis etiam per ſe ſpectata non eſt mala, neque impedit maius bonum; & ideo iuramentum de illa ſine vllo incommodo morali impleri poteſt. Cur ergo nõ implebitur? Accedit, quòd talis omiſſio videtur potiùs commoda ad virtutem, quia ſaltem conſtituit hominem magis expeditum ad bene operandum, ſi velit; ergo ſaltem hoc titulo obligare poterit tale iuramentum.

Differentia notãda inter opus indifferens, & negationem operis.

5\. Reſolutio difficultatis.

Nihilominùs vera eſt illa pars aſſertionis formaliter ſumpta, vt propoſita eſt tamquam diſtincta à priori parte: nam ſi vacatio ab opere aliquo prorſus eſt indifferens, & nulla honeſtas, vel rationabilis vtilitas in ea ſpectatur, impertinens eſt, & inutilis: ergo non eſt materia obligationis moralis: ergo nec iuramentum de illa ſic ſpectata obligat. Imò verò ſi opus illud, quamuis in ratione virtutis ſit indifferens, per ſe afferre poteſt aliquam naturę commoditatem, vt eſt laborare manibus, & legere, aut ſcribere; ſic talis omiſſio non ſolùm honeſta non eſt, verùm etiam vergit in detrimentũ naturæ, & ideò tale iuramentum nullum eſt, & non obligat. Si autem talis omiſſio ſpectetur ſub quacumque habitudine ad virtutem, ſic non pertinet ad hanc partem aſſertionis, ſed ad primam. Dupliciter autem poteſt id contingere. Primò, ſi iuramentum ſit de non faciendo opere indifferente in eo ſiſtendo, & hoc per ſe bonum eſt, & ex vi talis obiecti obligabit; non quidem ad non faciendũ opus abſolutè, ſeu quoad exercitium (vt ſic dicam) ſed ad non faciendum illud inutiliter, & otioſè. Alio modo poteſt in ea priuatione inuolui reſpectus ad honeſtatem, ſi homo intendat non occupari in tali opere, vt non diſtrahatur, vel impediatur ab aliis bonis; & tunc conſtat ex priori parte aſſertionis, & eſſe obligationem, & vnde oriatur. Et ita patet reſponſio ad poſteriorem partem difficultatis.

Ad priorem verò reſpondetur, iuramentum promiſſorium non obligare ad faciendam veram priorem propoſitionem de futuro, niſi ſuppoſita materia capaci obligationis, & ſtante illa obligatione procedit regula, quòd non eſt prætermittenda veritas, niſi vbi res vergeret in deteriorem exitum, ſeu quod idem eſt, niſi propter vitandùm maius malum. At verò quando materia de ſe eſt incapax, obligatio à principio nulla fuit; & ideo neque poſtea neceſſariũ eſt verum efficere, quod fuit aſſertum. Eſt autem dicta materia incapax propter ſuam vanitatem, & inutilitatem. Neque enim veriſimile eſt, Deum velle ſua auctoritate fauere vanæ, [illegible] ſi ſuperſtitioſæ obſeruantiæ, & ideò à principio [illegible] error in tali iuramento, quia in vanum nomen [illegible] inuocatum eſt, poſtea verò nullus eſt defectus

6\.

malis (vt ſic dicam) veritatis, quia ſecũdum rectam A rationem non magis eſt habenda ratio prioris dicti, quàm ſi dictum non fuiſſet. Quin potiùs quamuis per ſe non ſit malum tale opus indifferens omittere, nihilominùs abſtinere ab illo, quaſi ex obligatione, & ſub intuitu reuerentiæ diuinæ, ſuperſtitioſum eſſet, & culpabile, vt ſtatim ampliùs explicabitur.

7. Iuramẽtum de non exercẽdo aliquẽ actum bonũ ſupererogationis, non inducit obligationem.

Dico tertiò: Iuramentum de non faciendo aliquo actu bono ſupererogationis, vt tale eſt, obligationem non inducit. Loquor de actu ſupererogationis, nam ſi actus ſit neceſſarius, ſeu ſub pręcepto, omiſſio eius erit culpa, & ideò clarum eſt, ex dictis cap. præcedenti, illam non eſſe materiam capacem obligationis iuramenti: quando verò opus eſt bonum, non tamen præceptum, omiſſio eius non eſt B malum: ſed quaſi indifferens, & ideo poteſt habere dubitationem proximè tactam, quia iuramentum de omiſſione talis actus impleri poteſt ſine peccato, & ideo non apparet tam clara incapacitas obligationis. Nihilominùs aſſertio poſita communis eſt, tenet D. Thomas, d. quæſt. 89. art. 7. ad 2. & ibi Caietanus, Soto, & alij, idem D. Thomas, quodlib. 3. quæſt. 5. art. 14. & quodlib. 5. artic. 27. Abbas, cum aliis in cap. *Si verò*, de Iureiur. Archidiaconus, in cap. *Si aliquid*, 2. 2. quæſt. 4. Couarruuias ſuprà p. 1. §. 6. numer. 6. & 7. Exempla magis frequentia, & certiora ſunt, ſi quis iuret, ſe non ingreſſurum religionem, vel non facere eleemoſynam, aut non audire Miſſam in die non feſtiuo. Ratio autem communis eſt, quia talis omiſſio, (eſto mala non ſit) per C ſe nullam bonitatem affert, & alioqui directè impedit maius bonum, & ideo eſt incapax obligationis iuſtæ, nedum religioſæ, qualis eſt obligatio iuramenti.

D. Thom. Caietan. Abbas. Archid. Couarr.

8. Duobus modis poteſt impediri opus honeſtũ.

Explicatur, & confirmatur; nam duobus modis poteſt impediri opus honeſtum, vno modo indirectè, quia non poteſt eſſe ſimul cum alio opere promiſſo ſub iuramento, vt ſi quis iuret dare Petro pecuniam, quam habet, eo ipſo impeditur, ne poſſit ex illa aliam eleemoſynam facere: alio modo poteſt omiſſio operis boni directè, & per ſe intendi, vt fit, quando directè iuratur ſola talis omiſſio. Prior ergo modus per ſe non habet deformitatem, quando actus directè intẽtus honeſtus eſt, & ideo iuramentum de tali actu per ſe obligat ad opus, de quo di- D rectè fit, & conſequenter poterit etiam obligare aliquando ad omiſſionem melioris actus, iuxta regulas poſitas in capit. 15. At verò quando omiſſio boni actus directè, & per ſe tantùm intenta eſt, nullam habet rationem boni, ſed impedimenti maioris boni, & ideò deformitatem quamdam habet tale iuramentum, ratione cuius dici poteſt à principio vergere in peiorem exitum, & in perniciem animæ, & ideò non inducere obligationem. Ita notauit Paludanus in 4. diſt. 38. quæſt. 1. num. 29. & ſequitur Syluester *Votum*, 1. quæſt. 4. ad finem.

9. Nõ oportet in tali iuramẽto diſtinguere.

Et hinc fit, vt in hoc iuramento, quod eſt directè de omiſſione operis, vel ſtatus ſupererogationis, neceſſarium non ſit moraliter diſtinguere, an tale iuramentum fiat intuitu diuini honoris, vel intuitu E proximi, vel per ſe tantùm, & abſolutè, quia quolibet modo iſtorum fiat, non inducit obligationem. De primo modo res eſt clara ex ſuperiùs dictis, & ex materia de voto magis conſtabit: nam ibi includitur votum iuratum: illa autem non poteſt eſſe materia voti; ergo nec materia iuramenti promiſſorij ad Deum. Et hinc etiam eſt clarum tertium membrum, quia iuramentum abſolutè, & per ſe factum reducitur ad votum, vel eius conditionem imitatur, vt ſuprà etiam declaratum eſt, & ideo, ſi ſit per ſe impeditiuum melioris boni, non obligat. Secundum autem membrum patet, quia negatio boni operis per ſe, & nudè ſpectata, non eſt vtilis proximo; ergo parum refert ad obligationem talis iuramenti, quod ſit factum in gratiam proximi, quia nullam inde accipit honeſtatem, eſtque irrationabilis voluntas proximi volentis ſibi tale iuramentum impleri.

Dices; Interdum ex omiſſione boni operis reſultat commodũ proximi; ergo ſi intuitu talis commodi illi fiat, tale iuramentum obligabit. Conſequentia patet, quia iam tunc ceſſat ratio facta, & procedunt, quæ ſuprà dicta ſunt de iuramento facto in vtilitatem proximi, etiam cum impedimento melioris boni, extra ſtatum perfectionis. Antecedens verò patet exemplis. Primo, ſi pater iuret filio, vel maritus vxori, non facturum ſe eleemoſynas abundantes, etiam licitas, vt illis bona conſeruentur. Item ſi quis iuret mihi non ſeruiturum hoſpitali, vt ſit liber ad mihi inſeruiendum, &c. Reſpondeo, non parum eſſe dubiam obligationem talium iuramentorum: nam profectò ſi ſiſtant in ſola negatione operis ſtudioſi, & non includant formaliter, aut virtute obligationem ad aliquid directè, & proximè pertinens ad commodum proximi, nõ videntur obligare, quia ſunt contra bonos mores animæ. Si autem directè reſpiciant talem vtilitatem, iam non erunt de pura negatione ſtudioſi actus, ſed aliã materiam moralem habebunt. Vt verbi gratia in priori exemplo, ſi pater iuret non facere eleemoſynas, vt liber maneat ad ludendum, vel donandum amicis, aut aliis modis expendendi etiam ſuperfluè, profectò eſſet iniquum iuramentum, regulariter loquendo: ſi verò eſſet iuramentum generale de moderandis ſumptibus, vel non alienandis bonis ſine magna cauſa, vel neceſſitate, tunc valere poſſet iuramentum, quia virtute eſſet de conſeruandis bonis in vtilitatem filiorum. Vnde ſi in particulari talis eſſet perſona, vt in aliis ſumptibus eſſet moderata, & prudens, in eleemoſynis autem faciendis nimium effuſa, & ideo iuraret, non facere eleemoſynas, niſi neceſſarias, vel moderatas, ſecundùm ſuum ſtatum; tunc validum eſſe poſſet iuramentũ, quia non intelligeretur eſſe directè de negatione actus virtutis, ſed de rationabili conſeruatione bonorum, pro filiorum commodis. Et ita eſt de ſimilibus materiis iudicandum, in quibus prudenti arbitrio opus eſt, quia non poteſt certior regula tradi: in dubio autem illud videtur eligendum, quod fuerit honeſtum, quia in hoc etiam magis conſulitur religioni iuramenti.

10. Inſtantia. Iuramẽtum de omiſſione boni operis, ex quo reſultat cõmodũ proximi obliget.

Solutio.

De iuramento non mutuandi.

Atque hinc expeditur dubium, quod hic tractari ſolet, an iuramentum de non mutuando, vel de nõ fideiubendo, obligationem inducat? Nam partem negantem ſequitur Abbas in cap. *Si verò*, de Iureiur. n. 5. & 6. vbi alios refert, & hoc ſequitur Couarruuias d. 1. p. §. 6. num. 7. vbi in eandem ſententiam refert D. Thomam, Gratianum, & alios. Et ſumi poteſt à ſimili ex D. Thoma in quodlib. 12. art. 21. vbi agit de iuramento non communicandi doctrinam alicuius experimenti, de quo dicit ſimpliciter non obligare. Fundamentum eſt, quia talia opera ſunt miſericordiæ, ſeu charitatis, & ideo vel ſunt in præcepto, vel in conſilio, & ideo tale iuramentum impedit opus, vel præcepti, vel conſilij. Aliis autem videntur illa iuramenta valida. Quam ſententiam tenet Maior in 4. d. 38. q. 1. vbi de Voto tractat,

11. 1. Sententia negans. *Abb. Couarr. D. Thom.*

2. Sententia affirmans. *Maior.*

Oldra. *Hippolyt.*

tractat, & pro eadem ſententia citatur Oldradus conſ. 90. Hippolytus in repetitione rubricæ ff. de Fideiuſſoribus nu.28. Et fundamentum eſſe poteſt, quia mutuare, vel fideiubere, vt ſic, non dicit opus virtutis, ſed indifferens, & poteſt eius carentia cedere in vtilitatem iurantis, vel alterius; ergo iuramentum de ſe validum eſt.

12. Diſtinctio notanda circa hæc iuramenta.

Neutra verò ſententia eſt abſolutè ſequenda, ſed in primis diſtinguere oportet, an iuramentum hoc per ſe, & abſolutè fiat, vel in gratiam alicuius tertij. Priori ergo modo mutuare, & fideiubere ex obiecto ſunt opera miſericordiæ, nam per illa ſubueniri ſolet neceſſitatibus proximorum: & poſſunt aliquando eſſe in præcepto, ſi neceſſitas proximi grauiſſima ſit, & poſſit illis modis ei ſubueniri ſine magno diſpendio proprio; tunc ergo clarum eſt iuramentum non obligare. Præterea fieri poteſt, vt licèt non occurrat obligatio præcepti, nihilominùs ſecluſo iuramento, & conſideratis circumſtantiis, id eſt, neceſſitate proximi, & incommodo temporali, aut periculo eius, cui ſe exponit mutuans, aut fideiubens melius ſit, & opus cõſilij mutuare, & fideiubere, & tunc etiam fieri poteſt tale opus non obſtante iuramento, quia non obligat ad abſtinendum ab opere conſilij; quando non eſt factum in vtilitatem proximi. Et licet fortaſſe fuerit factum ad conſulendum propriæ commoditati, & ad vitandas difficultates, vel moleſtias, quæ ex illis actibus naſci ſolent, nihilominùs poteſt ipſemet homo cedere ſuæ commoditati, propter præſtãdum conſilij opus, & ita non obligabitur iuramento, iuxta doctrinam ſuperiùs datam.

13. Quãdo hæc iuramenta obligant.

At verò ſi è contrario tales occurrerent circumſtantiæ, tantúmque eſſet periculum incommodi ſui, vel ſuorum, vt omnibus penſatis iudicetur imprudens, vel certè minùs prudens, ſeu minùs bonum mutuare, vel fideiubere, tunc obligabit tale iuramentum, quia materia illa in indiuiduo capax eſt talis obligationis, & comprehenſa ſub generali negatione. Imò quamuis iuramentum fuerit generaliter factum, de hac materia videtur interpretandum, quia pro ſola illa licitum eſt, & obligare poteſt. Et hoc eſt conſentaneum. D. Thomæ in illo Quodlibeto, quatenus dicit, quòd licet ſimpliciter non teneatur quis ſeruare tale iuramentum, in caſu poteſt teneri. Et hæc quidem procedunt, quando iuramentum promiſſorium fit, vel abſolutè, vel ſolum intuitu Dei, ſi verò fiat in gratiam alicuius tertiæ perſonæ, in cuius nocumentum poſſunt redundare mutuatio, vel fideiuſſio, ſi fiant, vt in gratiam alterius creditoris, vel alicuius ſocij in alio contractu, vel vxoris, filiorum, &c. tunc obligabit iuramentum in omni caſu, in quo licitè ſeruari potuerit, iuxta principia ſuprà poſita.

Exponitur cap. Quemadmodum, §. illud, *de Iureiurando.*

14. Vir ſi iuret vxori pro nullo crimine ſe eam accuſaturũ, an teneatur iuramento.

SEcundò, iuxta hanc doctrinam intelligenda videtur deciſio Innocentij III. in capit. *Quemadmodum* §. *Illud*, de Iureiurando, vbi duas quæſtiones proponit. Prima, ſi vir iuret vxori, quòd eam ſuper nullo crimine accuſabit, quam vim habeat iuramentum? Et reſpondet, eſſe temerarium, & non obligare, quia aliàs etiamſi vxor fieret infidelis, non poſſet accuſare illam, quod conſtat eſſe abſurdum Quæ deciſio clara, & certa eſt, quoad hoc, vt iuramentũ non obliget in tota illa vniuerſalitate, quam verba illa præferunt, & hoc probat exemplum adductum, & ex illo colligitur, generalis regula, ſcilicet, iuramentum illud non obligare in omnibus caſibus, in quibus accuſare vxorem contigerit eſſe præceptum, vel certè eſſe melius, tamquam pertinens ad commune bonum. Dubitari autem poteſt, an tale iuramentum obliget pro illis caſibus, in quibus ſeruari poteſt ſine culpa, & ſine detrimento communis boni? Ad quod iuxta dicta, affirmatiuè reſpondendum eſt, quia quoad illam partem iuramentum non eſt de omiſſione vitioſa, vel impediente maius bonum, vt conſtat ex altera parte textus ſtatim declaranda; ergo quoad illam partem poteſt obligare iuramentum, quia vt habet regula Iuris, *vtile per inutile non vitiatur.* Imò licèt verba iuramenti abſolutè proferantur, conditiones honeſtæ intelligendæ ſunt, quamuis non apponantur, vt in eodem §. notat Gloſſa; ergo illis ſubintellectis, obligabit iuramentum, præſertim cùm ſit factum in gratiam alterius.

Dubium. Solutio. Vtile per inutile non vitiatur.

15. An qui iurat vxori ꝑ adulterio ſe nõ accuſaturũ, teneatur nõ accuſare illam?

Altera quæſtio illius textus eſt, ſi vir iuret vxori, quòd non accuſabit illam de adulterio, an obligetur iuramento? Ad quam ſolùm reſpondet Pontifex, tutius eſſe, vt propter iuſiurandum vir accuſare deſiſtat vxorem ad diuortium celebrandum, quamquam denunciare eam poſſit ad pœnitentiam agendam. Quæ deciſio videtur obſtare his, quæ hactenus diximus, quia non accuſare adulteram, per ſe bonum non eſt: imò videtur turpitudinem inuoluere, iuxta ſententiam Chryſoſtomi ſeu Auctoris Imperfecti Hom. 32. in Matth. *Patronus turpitudinis eius eſt, qui crimen celat vxoris:* & refertur in cap. 1. 32. quæ. 1. Et ſimilis ſententia habetur in cap. *Si vir*, de Adulteriis. Circa hoc autem aduertendum eſt, tribus modis poſſe intelligi iuramentum illud. Primò, vt ſit factum poſt adulterium commiſſum, quod non pendet in futurum, quia iam emendata eſt coniux. Secundò, vt ſit factum, poſt adulterium commiſſum, nõdum tamen emendatum, ſed durante iniqua conſuetudine, & amicitia. Tertiò poteſt intelligi, de iuramento facto ante adulteriũ commiſſum, ſiue fiat ante matrimonium contractum, ad facilitandum illud, ſiue poſt contractum matrimonium ob aliam cauſam.

Chryſoſt. Cap. *Si vir.* Tribus modis exponitur iuramẽtum de non prodendo vxorem.

16. Primus ſenſus. Iuramẽtũ in primo ſenſu licitum eſt.

De primo iuramento, facilè intelligitur, ex ſe licitum eſſe, & obligare, quia in primis non eſt contra vllum præceptum diuinum, vel humanum, quia nullum eſt, quod obliget virum ad vindicandam propriam iniuriam, etiam per publicam iuſtitiam, neque etiam eſt ita neceſſarium ad commune bonum, vt propter illud teneatur quilibet priuatus accuſare ſimile delictum contra ſe commiſſum; ex hoc ergo capite non eſt tale iuramentum contra bonos mores. Aliunde verò illud iuramentum eſt in commoditatem proximi, & ex ſe eſt opus miſericordiæ, quatenus eſt remiſſio iniuriæ, & morale beneficium indigentis, ergo non eſt cur tale iuramentum non obliget. Si ergo textus ille de huiuſmodi iuramento intelligatur, non eſt contra dicta, neque vllam habet difficultatem. Tamen re vera non poteſt ita intelligi, quia dicit Pontifex, denunciandam eſſe huiuſmodi adulteram, vt pœnitentiam agat, & corrigatur: ergo ſupponit illam non eſſe emendatam.

17. Secũdus ſenſus. *Innocent.* *Gloſſ.* Nõ tenetur quis accuſare peccatorẽ etiam nõ emẽdatum.

Poteſt ergo intelligi textus ille de iuramento ſecundo modo facto, vt videtur illud intelligere Innocentius ibi, & ſumitur ex Gloſſa verb. *Crimine*, & ita etiam videtur ceſſare difficultas, quia licèt peccator non ſit emendatus, non obligatur quis ad accuſandum illum. Aut enim obligaretur propter bonum proprium, & priuatum, vel propter bonum

ſpirituale ipſius delinquentis, aut propter bonum commune. Non primum, quia poteſt quis cedere iuri ſuo,quod inſinuatur in illo textu ibi, *Vir accuſare deſiſtat vxorem ad diuortium celebrandum:* nam quia hoc ſpectat ad priuatum ius ipſius viri, poteſt illi cedere. Vnde etiam iudicat Pontifex iuramentum ad hoc obligare: nam probabile eſt hanc vim habere vocem illam *tutius*,iuxta modum loquendi Iurium, quando loquuntur de re pertinente ad forum animæ.Et quoad hanc partem ratio eſſe videtur ſuprà tacta, quia hoc videtur pertinere ad opus miſericordiæ,& remiſſionem propriæ iniuriæ.Non etiam ſecundum, quia ſpirituali neceſſitati vxoris in eo caſu ſufficienter ſubuenitur per denunciationem Canonicam, vt in vltimis verbis textus apertè ſignificatur, denunciare autem non eſt accuſare, & ideo hoc non obſtat, quominus illud iuramentum obliget. At verò ſi iuramentum eſſet etiam de non denunciando,non obligaret,quia eſſet charitati contrarium, iuxta doctrinam D. Thomæ, d. art. 7. ad 3.

Denunciare non eſt accuſare.

D.Thom.

18. *Gloſſ.* Circa tertium verò membrum de accuſatione propter bonum commune, Gloſſa ibi in verbo *Deſiſtat*, quam quoad hanc partem videntur communiter ſequi ibi Doctores, ſentit tale iuramentum non obligare, quia licèt quis poſſit renunciare iuri ſuo,non tamen communi bono, quod ex iuramento ſic intellecto maximè læderetur, quia inde ſumerent rei occaſionem peccandi, aut perſeuerandi in peccatis. Et videtur hoc poſſe fundari in textu, quatenus cum reſtrictione dicit, non eſſe accuſandum ad diuortium celebrandum: ergo non prohibet accuſationem criminalem ad vindictam publicam.Quæ ſententia eſt probabilis,ſed intelligenda eſt in caſu, in quo accuſatio propriè ſumpta cum omnibus oneribus ſuis, & ordinara præcipuè ad vindictam publicam,cadat ſub præceptum, vel ſit adeò neceſſaria ad commune bonum, vt repugnet charitati, vel iuſtitiæ legali illam omittere, tunc enim non obligat iuramentum, quia & eſt contra bonos mores,& contra intentionem iurantis, quia non eſt veriſimile voluiſſe ſe obligare pro illo caſu.Hic autem caſus, & obligatio rara eſt,tum quia rara ſunt huiuſmodi delicta, & occaſiones: tum quia per denunciationem ſatisfieri poteſt ordinariè huic bono communi, vel incipiendo ſtatim à denunciatione iudiciali, vbi oportuerit, vel ad illam tranſeundo ex correctione fraterna, impleto eius ordine, quando non fuerit ſufficiens. Et ideò meritò dixit Pontifex, tutius eſſe ſeruare iuramentum,quoad non accuſandum, quia ordinariè ſufficit aliis remediis vti, etiam ad commune bonum. Vnde Innocentius addidit, quòd ſi vxor adultera non poſſit induci per denunciationem ad pœnitentiam, neque ad diuortium, tunc procedi poteſt ad accuſationem, non obſtante illo iuramento: quia tunc cenſetur accuſatio neceſſaria non ſolùm ad punitionem vxoris,ſed etiam ad decentiam,& honeſtatem viri,& ad tollendum ſcandalum aliorum. Et ita ſemper reuoluimur ad illam regulam, vt iuramentum obliget ſubintellectis honeſtis conditionibus,ſeu niſi in caſibus, in quibus vergit in peiorem exitum.

Hoc iuramentũ quomodo non obliget.

Iuramẽtum obligat ſemper ſubintellectis honeſtis cõditionibus.

19. 3.Senſus. *Panorm.* Tertiò poteſt intelligi textus ille de iuramento facto ante adulterium commiſſum,& ita eſſe intelligendum probat latè Panormitanus ibi nu. 14. & videtur conſentaneum contextui: nam prior quæſtio generalis manifeſtè proponitur de promiſſione non accuſandi ſuper vllo crimine, vtique committendo,vt patet ex illis verbis, *Quia ſi mulier fie-* A *ret infidelis,&c.* Poſterior autem quæſtio particularis de adulterio eodem modo,& ſenſu proponitur, quaſi deſcendendo ſolùm de vniuerſali ad particulare. Hoc autem ſenſu ſuppoſito difficilior fit reſponſio Pontificis, quia illa promiſſio ante delictum facta, turpis eſt, & ideò non eſt obſeruanda, iuxta legem *Si vnus*.§.*Pacta* ff.de Pactis. Vbi ratio redditur, quia expedit timere pœnam, quam non timet, vel minùs timet, qui accuſationem non timet: vnde procliuior fiet ad peccandum vxor per talem viri promiſſionem, & ideò turpis cenſetur. Quæ ratio, & turpitudo ceſſat, quando delictum ſupponitur commiſſum; ergo eadem ratione iuramentum cadens in promiſſionem factam ante delictum commiſſum non obligabit, quia, vt ſuprà B dictum eſt, iuramentum ſortitur naturam promiſſionis,cui adiungitur.

Leg. *Si vnus.* Expedit timere pœnam.

Reſponderi poteſt cum Panormitano ibi, concedendo turpem fuiſſe talem promiſſionem, & conſequenter etiam iuramentum fuiſſe iniquè factum;& nihilominùs poſtea obligare ad non accuſandum in commodum proprium, vt Pontifex ſignificat. Et ratio eſt,quia promiſſio antecedit delictum commiſſum, & quodammodò præbet licentiam ad illud, quod eſt cõtra bonos mores,& commune bonum:executio autem, & obſeruatio iuramenti fit, poſt delictum iam commiſſum, & ideò iam non dat licentiam ad futurum adulterium propter impunitatem eius, ſed potiùs continet indulgentiam delicti iam commiſſi. Sed hæc reſponſio C mihi non ſatisfacit,quia licèt obſeruatio iuramenti ſit poſt adulterium commiſſum, tamen ſi ex obligatione obſeruatur, iam obligatio ipſa antecedit delictum ſub conditione, ſi committatur. Ex hac autem obligatione naſcitur licentia, & impunitas ad peccandũ, quia ante adulterium ex vi iuramenti,& obligationis eius certa eſt vxor non fore accuſanda, etiamſi adulterium committat. Igitur licèt remittere adulterium commiſſum,per ſe turpe non ſit, nihilominùs remittere illud ex vi antecedentis obligationis turpe eſſe videtur,ac propterea talem obligationem nõn poſſe per iuramentum induci, vt ſtatim generaliter declarabimus.Et confirmatur, nam ob hanc rationem in d.§. *Pacta*,non ſolùm dicitur, talem promiſſionem eſſe turpem, ſed etiam D non obligare,neque eſſe obſeruandam; ergo idem eſt dicendum de obligatione iuramenti, quia malùm illud præbendi impunitatem ad peccandum, efficaciùs ſequitur ex obligatione iuramenti, quàm ex obligatione promiſſionis. 20.

Remittere adulteriũ iã commiſſum per ſe turpe non eſt, ſed remittere illud ex vi præcedentis obligationis.

Propter hæc difficilis eſt illa interpretatio Panormitani, & ideò probabiliter alij cum Innocentio exiſtimant, Pontificem locutum fuiſſe de iuramento circa adulterium iam commiſſum: quia non eſt magnum inconueniens in illis duabus quæſtionibus, eſſe in hoc aliquam varietatem, præſertim cùm adulterium commiſſum poſſit eſſe nondum emendatum,ſed pendens in futurum. Quia tamen veriſimile eſt ſermonem ibi eſſe de delicto committendo, duo reſponderi poſſunt ad obiectionem E factam. Vnum eſt, Pontificem ibi non dicere, virum, qui ſic iurauit, obligari ex iuramento ad non accuſandum, ſed ſupponere, poſſe non accuſare, ſi velit, & propterea dicere, tutius eſſe non accuſare ad diuortium: quia in eo habetur maior reuerentia iuramento, & ſimul remittitur iniuria priuata, & non omittitur remedium ſufficiens, media denunciatione. Neque oportet, vt verbum, *tutius*,ſignificet obligationem, quia hoc ſolùm habet locum,quando res ita eſt dubia,vt ex vtraque parte ſit 21.

Vera expoſitio ex ſententia Auctoris.

ſit animæ periculum morale, & practicum: quod ibi non inuenitur, quia probabiliſſimum eſt, tale iuramentum, quando antecedit delictum committendum non obligare.

22. Alia interpretatio Auctoris probabilis. Aliud reſponſum eſſe poteſt, Pontificem non exiſtimaſſe, iuramentum illud fuiſſe à principio turpe, vel temerarium: nam cùm in priori quæſtione expreſsè dixerit, illud generale iuramentum eſſe temerarium, in poſteriori nihil tale dixit: ſed potiùs, propoſitis argumentis, quibus videbatur probari, eſſe turpe, omnibus ſatisfeciſſe videtur, reſpondendo, poſſe denunciare vxorem, etiamſi illam non accuſet; quaſi hoc ſatis ſit, vt non ſit iudicandus patronus turpitudinis eius, cùm non celet crimen eius, neque etiam dare illi occaſionem peccandi per impunitatem, quia per denunciationem, cogi poteſt ad pœnitentiam agendam. Itaque propter ſolam obligationem non accuſandi, non cenſuit Pontifex præberi licétiam peccandi, quando ſalua ſemper manet poteſtas denunciandi, eò vel maximè, quia non ſimpliciter accuſationem prohibet, ſed cum illa reſtrictione, *ad diuortium celebrandum*. Vnde integra etiam relinquitur poteſtas ad accuſandum in ordine ad vindictam publicam, propter commune bonum, ſi ad illud neceſſarium ſit, vel magis expediat, quod etiam multùm iuuat, vt per tale iuramentum, non poſſit dici dari licentia impunè peccandi. Et hic ſenſus videtur probabilior etiam quoad iuramentum circa adulterium nondum commiſſum: nam proportione ſeruata fere idem dicendum eſt de adulterio iam cómiſſo, quantùm ſpectat ad continuationem eius, quia etiam illa nondum commiſſa eſt.

23. An iuraméta de omittédis aliquibus bonis ſeruari poſſint abſque culpa. D.Thom. Vltimò, inquiri poteſt, An hæc iuramenta de omittendis, ſeu non faciendis aliquibus bonis, vel melioribus operibus, ſeruari poſſint ſine culpa, etiamſi poſſint abſque culpa non ſeruari? Et ratio dubitandi eſt, quia D.Thomas, quem alij imitantur in dicto art. 7. ad 2. dicit, quòd licet peccet ſic iurans, poſteà verò poteſt ſi velit, iuramentum ſeruare, quamuis non teneatur. Ratione etiam videtur clarè probari, quia ſermo eſt de omiſſione actus non præcepti, ſed ſupererogationis, qui actus ſine peccato omitti poteſt per ſe loquendo; ſed iuramentum ſicut non impoſuit neceſſitatem, ita neque abſtulit hanc libertatem, ergo. In contrarium verò eſt, quia eiuſdem malitiæ eſſe videtur iniquum iuramentum facere, & iniquum iuramentum obſeruare, quia eſt veluti perſeuerare in eadem iniquitate, illam voluntariè continuando; item quia illud eſt, virtualiter facere iuramentum vinculum iniquitatis.

24. Dubij reſolutio. Materialiter & formaliter quæſtio intelligitur. Ad hoc breuiter dicendum eſt, duobus modis poſſe intelligi, ſeruari tale iuramentum, ſcilicet materialiter, & formaliter. Materialiter voco, quando qui iurauit, perſiſtit in eo, quod iurauit, & vult illud non facere, non quia teneatur, nec quaſi coactus iuramento, ſed ſolùm quia non tenetur tale opus facere. Formaliter autem voco, perſiſtere in illo propoſito ex vi iuramenti, & quaſi illo coactus. Priori ergo modo locutus eſt D.Thomas, & ſic manifeſtum eſt licitum eſſe ei, qui iurauit non ingredi Religionem, non ingredi, quia propter iuramentum non cogitur intrare, & idem eſt de ſimilibus. Poſteriori autem modo ſine dubio eſſet inordinatum, & culpabile, vt probat ratio facta: nam contra reuerentiam iuramenti eſt, illius prætextu, & occaſione opus conſilij omittere. Item obligatio talis iuramenti iniqua eſt, vt loquitur D.Thomas Quodlib. 5. art. 27. quia per illam obligatur quis ad ponendum obicem gratiæ, & inſpirationi Spiritus ſancti, quod valde inordinatum eſt; ergo operari etiam ex tali obligatione malum eſt, & peccatum. Atque ita quotieſcumque iuramentum non obligat ex incapacitate materiæ, iniquum eſt formaliter in ſenſu dicto ſeruare iuramentum, & hoc modo poſſet intelligi illa regula Iurium, tunc iuramentum non obligare, quando obſeruatum vergeret in animæ detrimentum.

Contra reuerentiã iuramenti eſt, illius prętextu opus Cõſilij omittere.

CAPVT XVIII.

Vtrum iuramentum in materia per legem diuinam poſitiuam prohibita obligationem inducat?

HÆc quæſtio locum habet tam in actione, quàm in omiſſione à Deo prohibita, & ideò proponitur, quia licèt ex dictis conſtet, perſeuerante malitia, non poſſe hæc cadere ſub obligationem iuramenti: nihilominus dubitari poteſt, an interueniente iuramento, ſeparetur malitia à tali materia, & ideo poſſit iuramentum obligare? Nam in hoc ſenſu videtur dixiſſe Gratianus 2. 2. quæſt. 4. §. vltimo, iuramentum contra præceptum diuinum aliquando non obligare, ſaltem interueniente ignorantia facti circa id, quod iuratur. Quod probat argumento ſumpto ex Ioſue 9. vbi Ioſue iurauit fœdus cum Gabaonitis, & ſe illo iuramento obligari ſenſit, quamuis tale iuramentum contra præceptum Domini eſſet Deuteronom. 7. *Non inibis cum eis fœdus*, & præterea tale iuramentum fuiſſe validum, colligitur ex 2. Reg. 21. vbi dicitur Deus afflixiſſe fame populum ſuum propter Saul, quia occidit Gabaonitas contra fœdus illis iuratum, ergo ſignum eſt peccaſſe Saul frangendo iuratam promiſſionem; ergo obligauit illud iuramentum, etiamſi fuerit contra poſitiuum præceptum Dei. Secundò, quod difficilius eſt, hoc confirmat Gratianus, quia qui poſt votum caſtitatis iurat alicui ſe habiturum eam in vxorem, obligatur iuramento; & tamen illud eſt de re prohibita à Deo. Ergo maiorem dicit conſtare auctoritate Auguſtini, quam non adducit, nec locum deſignat. Minorem etiam ſupponit, quia illud iuramentum eſt illicitum ratione præcedentis voti. Et licèt ſeruare votum ſit de iure naturali, tamen quia illa obligatio introducitur media voluntate humana, videtur de illa iudicare, ſicut de obligatione legis poſitiuæ. Et videtur etiam ſupponere maiorem eſſe obligationem iuramenti, quàm voti, & ideò vincere illam. 1. Gratian. Deut. 7. 2. Reg. 21.

Hæc ſententia Gratiani ſine dubio falſa eſt, & à Gloſſa ibi, & ab omnibus reprobata. Dico ergo: Iuramentum factum contra præceptum, vel prohibitionem Iuris diuini poſitiui non obligare, eſt aſſertio certa, & patet facilè exemplis, vt ſiquis iuraret numquam confiteri, vel numquam communicare. Quod ſi quis dicat, hæc, & ſimilia etiam ſecluſo præcepto non obligare, quia vergunt in perniciem animæ, tamen nudum præceptum ad hoc non ſufficere, contra hanc fugam eſt optimum exemplum, ſi aliquis habens conſcientiam peccati mortalis, de quo non poteſt hodie confiteri, nihilominùs iuret, ſe hodie communicaturum, ſine dubio non obligabitur iuramento, quia ſic communicare ſine alia neceſſitate, & nõ præmiſſa confeſſione contra ius diuinum eſt, & ſimilia exempla poſſunt facilè adduci, ſed nõ eſt neceſſe ea multiplicare in re clara. Ratio autem eſt, quia 2. Reprobatur ſententia Gratiani. Iuramẽtum factum cõtra præceptũ, vel prohibitionem iuris diuini poſitiui non obligat.

quia ſuppoſito tali diuino iure, talis actio, vel omiſſio eſt ſimpliciter mala, neque eſt in poteſtate hominis ſeparare ab illa malitiam, quia non eſt in poteſtate eius tollere, vel ſuſpendere diuinum ius; ergo iuramentum de re ſic prohibita eſt iuramentum de peccato; ergo non magis obligat, quàm iuramentum de quacumque re intrinſecè mala. Denique illud iuramentum eſt in præiudicium diuini iuris, poteſtatis, ac mandati; quomodo ergo poteſt obligare?

Exponitur locus Ioſue 9.

3. Duplex ratio nullitatis conſiderari poteſt in iuramẽto Ioſue.

SOlùm oportet explicare iuramentum factum à Ioſue, in quo duplex ratio nullitatis conſiderari poteſt, vna eſt ex parte doli, & deceptionis Gabaonitarum, & probabilis ignorãtiæ Ioſue, & Principum populi Dei; aliud caput eſt incapacitas materiæ, quia iuramentum illud fuit de re per Deum prohibita. Priori ergo titulo videtur non potuiſſe obligare illud iuramentum, quia fuit inuoluntarium: nam ignorantia cauſat inuoluntarium, illa autem fuit ignorantia valdè apparens, & probabilis, vt ex circumſtantiis, quæ in Scriptura narrantur, colligitur. Deinde orta fuit ex poſitiua deceptione paciſcentium, quæ eſt iniurioſa, & ſufficit reddere pactum nullum, & conſequenter etiam iuramentum illi adiunctum. Denique fuit ignorantia in conditione perſonarum, cum quibus fœdus feriebatur, valdè eſſentiali, quia neceſſaria ad fœderis honeſtatem, error autem circa talem conditionem perſonæ, ſufficit inualidare contractum. Quibus omnibus accedit, quòd licet Ioſue, & Principes propter ignorantiam non peccauerint, ſic iurando, nihilominùs iuramentum ipſum in ſe fuit de re illicita, ergo etiam hac ratione ſeruari non debuit, & hoc eſt aliud caput nullitatis.

4. Variæ ſententiæ circa idem iuramentum referuntur. 1. Sententia Gratiani. *Abulenſ.*

Circa hoc iuramentum variæ ſunt opiniones. Prima affirmat, iuramentum illud fuiſſe validum, & per ſe obligatorium. Hanc defendit Gratianus, ſed malè, & improbabiliter, vult enim debuiſſe ſeruari, quamuis eſſet de re illicita, quia quando factum eſt ex ignorantia facti, licitè factum eſt. Sed hoc nihil iuuat, vt rectè notauit Abulenſis Ioſue 9. quæſt. 29. quia licet ignorantia, ſi perſeueraret, potuiſſet facere, vt ex conſcientia erronea obligaret iuramentum, tamen ablata ignorantia, non poterat durare obligatio iuramenti, quia iam ceſſabat conſcientia erronea, & conſtabat, rem iuratam non eſſe licitam, quia præcedens ignorantia non abſtulit in re ipſa obligationem legis Dei, ergo ablata ignorantia lex diuina obligabat; ergo iam non poterat obligare iuramentum ad agendum contra illam.

5. Alius modus defendendi iuramẽtum hoc fuiſſe validum. *Lyran. Ambr. Auguſt.*

Alio ergo modo defendi poteſt, iuramentum illud fuiſſe validum, negando fuiſſe de re illicita, aut contraria legi Dei. Quæ eſt Scholaſticorum opinio, quos infrà referam, & eam defendit Lyranus in Ioſue, & indicat Ambroſius lib. 3. Officiorum, Ioſue cap. 10. dicens: *Ieſus pacem, quam dederat, reuocandam non cenſuit, quia firmata erat ſacramenti religione, ne dum alienam perfidiam arguit, ſuam fidem ſolueret.* Nec ab eadem ſententia eſt alienus Auguſtinus quæſt. 13. in Ioſue, vbi eandem quæſtionem tractat, & eaſdem ponit rationes dubitandi, & nihilominus ait, Deo non diſplicuiſſe obſeruationem illius iuramenti, tum quia quamuis Gabaonitæ Hebræos fefelliſſent, tamen pro ſua ſalute, & Deum timendo in populo eius id fecerunt: tum etiam quia ad clementiam ſententiæ Ioſue flectebatur. Et in quæſt. 14. addit, quod niſi placuiſſet Deo, illa

Gabaonitæ cur non peccarint fallẽdo Iudæos.

A iuratio, ipſe illuminaſſet Ioſue, etiamſi non fuiſſet ab eo interrogatus, ſicut ſtatim in capite 10. in ſimili caſu legitur. Et ibi ait, crediſſe Gabaonitas Deo, & promiſſionibus, ſeu comminationibus eius, & hanc eorum fidem per illud fœdus remuneraſſe.

Quod autem illud iuramentum non fuerit contra legem Dei, colligit Lyranus ex illis verbis Ioſue 11. *Non fuit ciuitas, quæ ſe traderet filiis Iſrael, præter Heuæum, qui habitabat in Gabaon, omnes enim bellando cepit. Domini enim ſententia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſrael, & caderent, & non mererentur vllam clementiam, ac perirent, ſicut præceperat Deus Moyſi.* In quibus verbis declarari videtur præceptum datum Moyſi, de B perdendis illis gentibus, & non ineundo fœdere cum illis, ſcilicet, intelligendum eſſe de illis gentibus, perſeuerantibus in ſua infidelitate, & duritia, in qua tunc erant reſiſtentibus populo Dei, non tamen fuiſſe contra illud præceptum, aliquam clementiam concedere iis, qui conuerſi ad Deum, & moti eius fide, ſubiecti, & humiles fœdus poſtulabant. Et confirmari hoc poteſt, quia etiam erat præceptum Dei; non accipere vxorem de filiabus alienigenis, & nihilominus ſi mulier deſerebat patrios mores, & conuertebatur ad fidem, accipi poterat in vxorem. 6. *Lyran. Ioſue. 11.*

Sed obiicit Abulenſis, quia ſi hoc verum eſſet, non ſolùm Ioſue obligaretur illo iuramento, ſed etiam malè feciſſet redigendo Gabaonitas in ſeruitutem, quia nullum habebat ius ad eos affligendos illo modo, ſi non erant comprehenſi ſub ſententia Dei, de puniendis, & perdendis illis gentibus. Item argumentatur, quia verba præcepti erant abſoluta, & vniuerſalia, vt patet Exod. 34. & Deut. 7. ergo non licebat Ioſue illo modo ea limitare, vel exceptionem addere. Præterea quia licèt fortaſſe Deus decreuiſſet parcere Gabaonitis, hoc non conſtabat ipſi Ioſue, qui os Domini non conſuluerat ad faciendum iuramentum, neque etiam conſuluit poſt intellectam fraudem ad obſeruandum illud. Denique argumentari poſſumus, quia ſi illa exceptio vera eſſet, etiamſi non præceſſiſſet iuramentum, nec deceptio, & Gabaonitæ apertè, & ſincerè veniſſet petendo pacem, & ſe ſubmittendo Deo, & populo eius, potuiſſent, imò & debuiſſent non occidi, quia præceptum Dei ad hoc non obligabat, ſi vera eſt dicta eius interpretatio, & alio iure occidi non poterant. Conſequens autem falſum eſſe colligitur ex eodem Ioſue 9. Nam cùm vellet populus contra eos bellum mouere, reſponderunt Principes: *Iurauimus eis in nomine Dei Iſrael, & ideò non poſſumus eos contingere*, ergo ſecluſo iuramento nullam prætenderent excuſationem. 7. Obiectio Abulenſis. An Ioſue peccauerit Gabaonitis parcendo. *Ioſue 9.*

C

D

Ad hæc inprimis reſpondere poſſumus, Ioſue in toto illo negotio motum fuiſſe peculiari inſpiratione diuina, & ex illa ſic legem intellexiſſe, non per modum peculiaris diſpenſationis, ſed per modum legitimæ interpretationis, concurrentibus ſimul aliis Principibus, inter quos præcipuè comprehendi ſacerdotes, & maxime Summum, manifeſtum eſt. Poteſtque illa interpretatio confirmari ex verbis Deuter. 20. *Si quando acceſſeris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primum pacem, ſi receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea eſt ſaluabitur, & ſeruiet tibi ſub tributo.* Quæ verba non fuerunt dicta de illis vicinis ciuitatibus, ſed de aliis, quæ procul valdè erant, vt ibidem explicatur, ideóque poſſunt in contrarium retorqueri: tamen quia Gabaonitæ præuenerunt populum Dei, & animo, 8. Solutio obiectionũ, & quomodo Ioſue ſe habuit circa hoc iuramẽtum. *Deut. 20.*

E

A animo, ac ſubiectione ſe geſſerunt eo modo, quem Deus à diſtantibus ciuitatibus poſtulabat, & ideò iudicari potuerunt exempti ab illo rigore ſententiæ latæ contra propinquas ciuitates, & iuxta legem diſtantium ciuitatum fuiſſe tractandi.

9. Gabaonitæ meritò in ſeruitutem ſunt redacti.

Et ita ad primam replicam reſpondetur, meritò Gabaonitas fuiſſe redactos in ſeruitutem, quia hoc ipſum continebatur in lege pro his populis, quibus vita concedebatur. Potuitque hæc ſeruitus grauior Gabaonitis imponi, tunc quia erant de propinquis ciuitatibus, quæ dignæ erant maiori ſupplicio. Tum etiam, quia per deceptionem, & fraudem, veniam extorſerant. Tum denique, quia licet iuramentum obligaret ad remittendam pœnam voti, non verò ad non commutandam illam in aliam leuiorem, id ergo facere potuit Ioſue B per poteſtatem ſibi à Deo conceſſam, ad puniendas gentes illas. Ad ſecundam iam reſponſum eſt, credibile eſſe, interpretationem illam non fuiſſe factam ſine inſpiratione diuina, & potuiſſe etiam Ioſue illam colligere per quamdam æquiparationem ex alia lege Dei. Item ex prohibitione ipſa diuina, & ratione eius poterat aliquo modo illa interpretatio colligi, ſic enim dicit Exod. 34. *Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum, ne cùm fornicati fuerint cum dijs ſuis, & adorauerint ſimulachra eorum, vocet te quiſpiam, vt comedas de immolatis.* Deuteron. autem 7. dicitur: *Non inibis cum eis fœdus, nec miſereberis earum:* In prædicto autem caſu non poteſt dici, Ioſue miſertum fuiſſe Gabaonitarum, tum C quia non, vt eis parceret, ſed vt iuramentum impleret, mortem remiſit: tum etiam, quia ſatis grauiter eos puniuit. Et præterea, quia cùm iam Gabaonitæ viderentur conuerſi ad Deum per fidem, teſte Auguſtino, dicta quæſt. 14. conſequenter ceſſabat in eis ratio legis: vnde Auguſtinus ſuprà in quæſt. 13. eos reputat tamquam de populo Dei, dicens, Deum vindicaſſe Gabaonitas de domo Saul: *Tamquam populi ſui homines.* Denique hanc illius legis interpretationem ſequutum fuiſſe Ioſue, & in ea non erraſſe ſentit D. Thomas in 3. diſt. 39. quęſt. 1. artic. 3. quæſt. 1. ad 1. dicens: *Iuramentum Ioſue non fuiſſe de eo, quod ſecundum ſe eſſet illicitum, ſed de eo, quod factum erat illicitum, quia prohibitum, vnde in hoc ſufficiebat intentionem ſeruare prohibentis, &c.* Et idem D tenet Bonauentura ibi dicens, præceptum Dei intelligendum fuiſſe, quantùm ad eos, qui erant incorrigibiles. Idem Richardus artic. 2. quæſt. 3. ad 1. & ita eſt reſponſum ad tertiam. Ad vltimam verò probabiliter concedi poteſt, quòd licèt non interueniſſet iuramentum, potuiſſet licitè Ioſue commutare pœnam mortis in pœnam ſeruitutis, ſi homines illi voluntariam ſubiectionem, & correctionem oſtenderent, quamuis ad ſedandum populum, & rationem illi reddendam, faciliùs viſum fuerit, obligationem iuramenti allegare.

Exod. 34. — Deut. 7. — Ioſue non peccauit nõ occidẽs Gabaonitas. — Auguſt. — Gabaonitæ fuerunt de populo Dei. — D. Thom. — D. Bonauent. — Richard.

10. Ioſue debuit ſeruare iuramẽtum Gabaonitis.

Suppoſita autem capacitate materiæ illius iuramenti, quia non erat mala, nec prohibita, ſecundum veram intelligentiam legis, non debuit prætermitti obſeruantia iuramenti, propter artificium Gabaonitarum. Primò, quia licet per fraudem E illam non potuerint obligare Iſraelitas in vi pacti, & promiſſionis humanæ: nihilominùs quod poſtulabant, bonum, & iuſtum erat, & ideò iuramentum de illo præſtitum, tamquam per ſe ſtans obligare potuit. Secundò, quia illa deceptio non fuit in re ſubſtantiali, ſed tantùm in modo accidentali, artificiosè inuento ad maiorem ſecuritatem perſonarum, & maiorem facilitatem obtinendi veniam. Declaratur hoc, nam vt dicebam, eo ipſo, quòd cum fide, & ſubiectione veniam poſtulabant, iuſtè & ſanctè eis concedi poterat quoad vitam; commutando mortem naturalem in ciuilem, qualis eſt ſeruitus; vt dicit D. Thomas ſuprà, & Gloſſa verbo, *Decepti*, in §. *Sed cum his*, 22. quæſt. 4. Quia ergo illi non falſo oſtendebant hanc ſubiectionem, & fidem, ſed ſolam diſtantiam locorum, ideò dicimus, errorem illum circa perſonas fuiſſe accidentalem, & non in conditione ſubſtantiali, vel neceſſariam ad validitatem fœderis iuramento confirmati. Tertiò non parum iuuat, quod Gabaonitæ non decipiebant Principes Hebræorum in re illis iniurioſa, aut nociua, & alioqui illud fingebant propter vitam tuendam, vt notat dicta Gloſſa. Sic ergo valdè probabile eſt, iuramentum illud obligaſſe, non obſtantibus dictis apparentibus nullitatibus.

D. Thom. — *Gloſſa.* — Error Iſraëlitarum in hoc facto fuit accidẽtalis. — Probabile eſſe iuramẽtum Ioſue obligationẽ induxiſſe.

11. Abulẽſis exiſtimat iuramentũ à Ioſue factum ſecundum ſe ſpectatũ fuiſſe de re illicita.

Nihilominùs Abulenſis in dicto cap. 9. Ioſue à quæſtione 17. contendit, iuramentum illud in ſe ſpectatum fuiſſe de re illicita, & conſequenter non obligaſſe poſt intellectam fraudem Gabaonitarum: Iſraëlitas verò illud obſeruaſſe propter ignorantiam, quia putarunt iuramentum eſſe validum. Quam ignorantiam credit idem auctor quęſt. 27. fuiſſe inculpabilem, quia nondum erãt ſatis eruditi circa obligationem iuramenti. Quòd ſi obiiciatur, quia ſi hoc ita eſſet, potuiſſent poſteà licitè occidi Gabaonitæ, quocumque tempore conſtaret iuramentum non induxiſſe obligationem, quod conſtat eſſe falſum ex 2. Reg. 21. Ad hoc reſpondet in virtute Abulenſis, Deum poſtea confirmaſſe factum illud Iſraëlitarum, & declaraſſe voluntatem ſuam fuiſſe, vt Gabaonitæ non occiderentur. Fatetur autem idem Abulenſis non habuiſſe Iſraëlitas de hoc expreſſam reuelationem, quia ſaltem de illa non conſtat: dicit tamen habuiſſe ſufficientem inſpirationem internam, quam ex variis coniecturis colligit in quæſt. 32. Sed reuera non plenè ſatisfacit, tum quia ſi inſpiratio erat de diſpenſatione, quam Deus faciebat in lege ſua, & de nouo præcepto, quod dabat de non occidendis Gabaonitis, oportebat certiùs, & expreſsiùs fieri talem reuelationem. Tum etiam quia in dicto loco Reg. pro ratione ſolùm redditur, *Quia filii Iſraël iurauerant eis*, ſi autem iuramentum à principio fuiſſet inualidum, numquam ratione illius duraſſet obligatio, ſed ſolùm ratione noui præcepti diuini, ſicut aliàs ipſemet Abulenſis argumentatur. Quapropter prior communis reſponſio ſolidior videtur.

12. Cap. *Venerabilem.*

Non omittam autem aduertere, quod Innocentius III. in cap. *Venerabilem*, §. *Idem etiam*, hoc exemplo Gabaonitarum probat, non eſſe temerandum iuramentum eo prætextu, quòd ſit illicitum, donec iudicio ſuperioris, ad quem pertinet, declaretur, an tale iuramentum ſit licitum, vel illicitum, & conſequenter, an ſit ſeruandum, vel non ſit ſeruandum. Quod videtur intelligendum, quando non eſt certum, ſed dubium, an tale iuramentum ſit illicitum; nam ſi res eſſet clara, & certa, non eſſet neceſſaria ſuperioris interpretatio, neceſſe eſt ergo intelligi in caſu dubio, hoc enim etiam poſtulat materia textus, vt Gloſſa aduertit. Sentit ergo Pontifex, in caſu Gabaonitarum filios Iſraël ſaltem dubitaſſe, an iuramentum illud eſſet illicitum, necne, & ideò rectè feciſſe non temerè violando illud. Sed tunc inſurgit difficultas, quomodo inconſulto Domino, à quo tunc expectabantur reſponſa in ſimilibus dubiis, auſi fuerint definitè ſtatuere non occidere Gabaonitas: nam in hoc dubitare poterant, an legem

Exponitur Innocentius in caſu Gabaonitarum.

an legem violarent, quandoquidem dubitabant, A an iuramentum eſſet licitum, vel illicitum. Ad quod dicendum eſt,non ita dubitaſſe, quin definitè iudicarent factum illud non fuiſſe contra legem rectè intellectam, & ſuprà poſitam interpretationem legis eſſe adeò conſentaneam intentioni Dei, & verbis legis,ac rationi, vt ſine vllo dubio practico (quidquid ſit de ſpeculatiuo) iudicauerint, obſeruantiam iuramenti fuiſſe licitam,& conſequenter neceſſariam. Aliud Gratiani motiuum ſequentem poſtulat quæſtionem.

CAPVT XIX.

Vtrum iuramentum factum contra prius votum,iuramentum, aut promiſſionem obliget?

1. Iuramētum factum contra obligationem prioris voti non obligat.

HOc dubium annexum eſt præcedenti,propter ſecundam probationem Gratiani ibi propoſitam, quæ poteſt eſſe ratio dubitandi in præſenti. Sed nihilominùs dico primò. Iuramentum factum contra obligationem ex priori voto contractam,nullam obligationem inducit. Concluſio eſt communis, & ſatis clara. Et ratio generalis, quia tale iuramentum eſt de re intrinſecè mala, oſtenſum autem eſt, iuramentũ de tali materia non poſſe obligare;ergo. Maior patet, quia licet illa obligatio contracta ſit medio actu voluntatis humanæ; tamẽ ſuppoſito actu promittendi,vel iurandi, obligatio eſt intrinſeca, & naturalis, & conſequenter fractio illius eſt intrinſecè mala.Subſequens autem C iuramentum eſt de agendo contra illam obligationem;eſt ergo de re intrinſecè mala.

2. Cōfirmatur concluſio,& diſtinguuntur duo modi,quibus iuramentũ poteſt eſſe priori voto contrarium.

Magis autem confirmatur, & declarabitur hæc aſſertio, diſtinguendo duos modos, quibus poteſt iuramentum ſubſequens eſſe priori voto contrarium. Primò per ſolam contradictionem ex parte obiecti, vt ſi voui ieiunium, & poſtea iurem non ieiunare, & in tali iuramento per ſe nota eſt iniquitas, nam proponere non facere,quod voui,iniquum eſt;ergo multò magis id iurare. Quin potiùs tale iuramentum non ſolùm ratione voti,ſed etiam illo ſecluſo, ratione talis materiæ per ſe ſpectatæ erit nullum,iuxta principia ſuprà poſita. Nam cùm illa materia ſit capax voti, neceſſe eſt, vt ſit ex melioribus bonis; ergo negatio illius non poteſt eſſe D materia valida iuramenti. Alio modo poteſt eſſe iuramentum contrarium voto per poſitiuam contrarietatem ex parte materiæ, quæ, ſcilicet, eſt de actu contrario, ſed repugnante actui promiſſo per votum, vt in exemplo illo Gratiani de illo, qui iurat ducere aliquam poſt votum caſtitatis. Et tunc certum etiam eſt, iuramentum eſſe iniquum, & non obligare, vt eſt definitum in cap. *Rurſus*. Qui clerici,vel vouentes. Et ratio eſt, quia etiam illud iuramentum virtute eſt de violando voto, quod intrinſecè malum eſt.

Iuramētum de ducenda vxore poſt vorum caſtitatis nullum eſt. Cap. *Rurſus*.

3. Obiectio.

Sed obiicitur,quia maior eſt obligatio iuramenti,quàm voti. Reſpondetur primò, negando aſſumptum in iuramẽto promiſſorio, vt ſuprà oſtenſum eſt. Secundò,conſequentia etiam nõ eſt bona, E eo quòd non ſunt cætera paria, quando promiſſio antecedit,& confert ius, vt ſtatim dicemus de promiſſione humana. Accedit tertiò, quod in exemplo adducto etiam ſi iuramentũ anteceſſiſſet,præualere fortaſſe poſſet votum poſtea ſubſecutum,de quo infrà videbimus in tractatu de Voto,vbi etiam diſputabimus,An qui poſt votum caſtitatis, matrimonium contraxit, teneatur potiùs ingredi Religionem,quàm matrimonium conſummare?

Solutio.

4. 2. Aſſertio. Quando iuramēta ſunt contraria, ſi prius fuit de re honeſta non poteſt poſterius cõtra illud obligare. Cap. *Sicut*.

Dico ſecundò:Quando iuramenta ſunt contraria, & vnum præceſſit, & aliud ſubſequitur, tunc, ſi prius iuramentum fuit licitum,& honeſtum,non poteſt poſterius iuramentum contra illud obligare.Hæc aſſertio habetur clarè in ca. *Sicut*, de Sponſal.vbi omnes Doctores. Et ratio eſt eadem, quia poſterius iuramentum eſt de re intrinſecè mala, ſcilicet,de non obſeruando præſtito iuramento, ſiue hoc fiat per hanc formalem negationem, ſiue per actum contrarium, vt in voto declaratum eſt. Et confirmatur, quia vis iuramenti de ſe æqualis eſt:ergo ſi præceſſit iuramentum, & obligationem induxit,non poteſt per ſubſequens iuramentum infirmari. Atque ita rectè intelligitur cap. *Tua nos*. 1. de Iureiur.vbi ex duobus iuramentis, poſterius dicitur præualere,quia primum non obligauerat,quia erat Iuri contrarium,vt ibi notat Gloſſa in ver. *Primo præiudicat*:igitur à contrario ſi primum iuramentum validum fuiſſet, non potuiſſet ſecundum illi præiudicare: nam illa negatio fuit adæquata cauſa ſuo modo prioris affirmationis: ergo affirmatio contraria erit cauſa contrariæ negationis.

Ca. *Tua nos*. Gloſſ.

5. Obiectio.

Sed contra hanc partem obiici poteſt:nam actus factus contra prius iuramentum, licèt peccaminosè fiat,validus eſt, ergo etiam iuramentum factum contra aliud prius,validum erit. Conſequentia tenet à paritate rationis, vel à fortiori, quia iuramentum eſt nobilior actus, & maiorem habens efficaciam,quàm alij.Antecedens patet inductione:nam ſi quis promiſit non donare, & donat, licet malè agat,valida eſt donatio,ſi nihil aliud ei obſtet,quàm iuramentum.Item ſiquis iurauit non reuocare procuratorem, & reuocauit,valida eſt reuocatio,vt dixit Gloſſa in cap. vlt. de Procuratoribus in 6. ver. *Reuocatus*. Item ſi quis iurauit,non vouere inconſulto Petro, & poſtea vouit, validum eſt votum. Item ſiquis iurauit ſponſalia cum aliqua, & poſtea contrahat cum alia,validum eſt matrimonium cap. *Sicut*,de Sponſal. Imò licèt iurauerit, non contrahere matrimonium, & poſtea contrahat, factum tenet.Et ratio eſt,quia iuramentum,licèt prohibeat actum non irritat illum, ſicut lex prohibens non ſemper irritat; ergo non obſtante iuramento valet actus.

Gloſſa. Cap. *Sicut*. Iuramētum licet prohibeat actum non irritat illum.

Dubium incidens, an facta contra iuramentum teneant?

6. Actus contra prius iuramentũ factus non irritatur ex vi prioris iuramenti.

HOc dubium petitur in propoſita obiectione, ad quod breuiter reſpondeo, actum contra prius iuramentum factum,non irritari ex vi prioris iuramenti,vt rectè probatum eſt. Dico autem *ex vi prioris iuramenti*, quia interdum contingit iuramentum adiungi prohibitioni actus aliunde irriti,ratione alicuius legis, quaſi ad confirmandam voluntatem in obſeruatione talis legis,exemplum eſt in iuramento, de non alienando fundo dotali, & tunc eſt ſpeciale dubium, an iuramentum poſterius factum ſit contrarium priori,& habeat vim obligandi, de quo dicam infrà cap. habet enim ſpecialem difficultatem, propter legem,quæ ſimul cum iuramento reſiſtit. Hic ergo de ſola virtute iuramenti tractamus, & ſic dicimus, quòd iuramentum de ſe non irritat actum,etiamſi præſtetur de non faciendo tali actu. Hæc eſt ſententia communis Canoniſtarum in cap. *Intellecto*, de Iureiur. vbi Panorm.nu. 8.& in cap. *Dilecto*. de Præben.n.18.& ibi alij.Item Silueſt. *Iuramentum* 4.q.12.Angelus *Iuram*.5.nu.15. Selua de Iura.3.p.q.1.n.44. & 45.vbi varia exẽpla, & auctores allegat. Item Couar.d.cap. *Quamuis*.2. p.§.2.n.4.verſ. *Cæterum*:& bene Azor.tom.1.lib.11. cap.

Cap. *Intellecto*. Panorm. Silueſt. Angel. Selua. Couar. Azor.

cap.6.q.3.vbi alias opiniones refert, quas omitto, quia nec fundamentum,nec probabilitatem habere videntur. Ratio ergo eſt, quia valor talis actus ex voluntate operantis pendet,& per legem aliquam non impeditur.Item quia iuramentum,licet auferat liberam poteſtatem faciendi,imponẽdo obligationem, non tamen aufert ſimpliciter poteſtatem faciendi,vel volendi, & ideò licet actus contra iuramentum malè fiat validus eſſe poteſt.

Actus contra iuramentum factus licèt male fiat, validus eſſe poteſt.

7. Differentia inter legem, & iuramentum.

Imò exiſtimo, non poſſe talem irritationem fieri ex vi iuramenti,etiamſi iurans velit: nam licet iurando intendat,nõ ſolùm ſibi prohibere,ſed etiam irritare actum, ſi fiat; nihilominùs ſi poſtea voluntatem mutet, volendo actum validum facere, vt matrimonium, donationem, aut quid ſimile,actus erit validus, licet malè fiat. In quo notanda eſt differentia inter legem, & iuramentum: nam lex, licèt ſæpè prohibeat non irritando, poteſt tamen vtrumque facere, & facit, ſi ſufficienter declaret, iuramentum autem ſolum id non poteſt. Ratio differentiæ eſt, quia irritatio legis prouenit à ſuperiori voluntate, quam non poteſt mutare, vel impedire voluntas ſubditi: iuramentum autem prouenit à voluntate ipſius iurantis, quia,licet iurando liget (vt ſic dicam) voluntatem, & poteſtatem ſuam, non tamen priuat ſe poteſtate, & dominio ſuæ voluntatis, & ideò poteſt ſemper efficaciter mutare priorem voluntatem, & ita validum facere effectum, quamuis in eo faciendo peccet. Quòd ſi dicas,quamuis iuramentum ſit à voluntate, obligationem eius non eſſe à voluntate, ſed à Deo,& à lege naturali. Reſpondetur,hinc potius confirmari intentum, quia nulla eſt lex naturalis, quæ talem actum irritet,licet illum prohibeat. Et ratio eſt,quia licèt facere actum contrarium iuramento ſit contra obligationem eius,quòd actus ille habeat effectum ſuum, non eſt contra iuramentum, neque illa eſt materia, in quam per ſe poſſit cadere iuramentum, & ideò quamuis iuramentum prohibeat actum,non irritat illum.

Iuramentũ non poteſt irritare factum contra illud, lex poteſt.

Iuramentũ, quãuis prohibeat actũ non irritat illum.

8. Neque hoc repugnat aſſertioni poſitæ,quia licèt actus ſit contra iuramentum, nihilominùs quod talis actus ſit validus, neque eſt, neque eſſe poteſt contra iuramentum. Secus verò eſt de poſteriori iuramento faciendi actum contrarium priori iuramento, quia tunc tale iuramentum poſterius ſit irritum ex defectu materiæ, quia per prius iuramentum effecta eſt mala, & peccaminoſa, ac ſubinde incapax iuramenti. Et ideò non refert, quòd iuramentum ſit nobiliſſimus actus: nam potiùs ob hanc ipſam cauſam non poteſt cadere in materiam prauam,& idcirco quamuis magnum ſit vinculum iuramenti, habere non poteſt locum circa talem materiam. Conſiderandum autem eſt, aliud eſſe promittere actum contrarium priori iuramento,& hanc ipſam promiſſionem iuramento confirmare: aliud verò eſſe confirmare actum iam factum contra iuramentum. Primum enim dicit ordinem ad actum futurum iuramento contrarium,& ex eo capite intrinſecè malum, & ideò tale iuramentum prauum, & nullius valoris eſt, quia eſſet vinculum iniquitatis, & firmaret animum in propoſito malè operandi, & de hoc iuramento procedit aſſertio propoſita.

Oſtenditur aliud eſſe actum eſſe validũ,aliud iuramẽtum, quo firmatur actus.

Iuramentũ non poteſt eſſe vinculũ iniquitatis.

9. Secundùm autem non eſt huiuſmodi: nam licet ſupponat prauum actum, vtpotè factum contra prius iuramentum, non tamen cadit in illum, vt malus eſt, ſed in effectum eius, qui bonus eſt, vt ſi quis contraxit,& conſummauit matrimonium contra iuramentum, vel votum caſtitatis, vel contra

A iuramentum contrahendi cum alia, licet poſtea iuret perſeuerare in illo matrimonio,rem bonam iurat,quamuis medio peccato fuerit effecta. Et ſimiliter tale iuramentum non reſpicit in futurum aliquid malum, vel priori iuramento contrarium, quia licèt facere talem actum fuerit contra prius iuramentum, nihilominùs poſt factum talem actum conſeruare illum, & alia, quæ conſequuntur ex illo, non eſt contra prius iuramentum. Vt ſi priùs iuraui non donare, nihilominùs poſtea donem, valida eſt donatio, vt dixi, & ideò ſi iurem non retractare donationem, neque impedire vſum, vel vſumfructum rei donatæ,validum eſt iuramentum, quia non eſt per ſe contrarium priori iuramento, licèt ſupponat prius iuramentum violatum.

B Dico tertiò: Iuramentum factum contra priorem ſimplicem promiſſionem non confirmatam iuramento, obligantem tamen in conſcientia, ſiue ex iuſtitia; ſiue ex humana fidelitate,non obligat in conſcientia,nec validum eſt.Ita docet Couarruuias in d.2.p.§.2.nu.4.verſic.*Cæterum*,vbi pro illa allegat cap.*Veniens*,de Iureiurand.& ibi Innocent. & alios Doctores. Tamen Innocent. potius docet contrarium, vt rectius notauit Syueſter Iuramentum 4.q. 12.ipſe verò contra Innocentium tenet noſtram aſſertionem. Et ſumitur ex Bonauentura, Richardo, Paludano,Gabriele,Soto,& aliis Theologis in 4.d. 27.& 28.dicentibus,ſponſalia pura non diſſolui per ſubſequentia iurata. Quæ eſt etiam communis ſententia Iuriſtarum in cap.*Sicut*,de Sponſal.pręſertim

C Abbatis antiqui,Hoſtienſis,& Panormitani,qui aduertit Innocentium ſibi contrarium idem ibi tenere,idem Angelus,*Iuramentum*.5.nu.15.Et ratio eſt, quia nõ implere promiſſionem ſimplicem, eſt peccatum ſiue mortale, ſiue veniale: ergo iurare illam non implere,eſt iurare quoddam peccatũ,ergo non poteſt tale iuramentũ obligare. Et idem eſt,ſi iuret aliquid contrarium,& repugnãs priori promiſſioni, vt eſt in caſu de Sponſalibus,quia etiam ibi in virtute iuratur fractio fidei prioris promiſſionis: ergo etiam tunc non obligat iuramentum.

10. Iuramentũ factũ contra ſimplicẽ promiſſionem honeſtã, nõ eſt validum.

Couar. Innocent. Sylueſter. Bonauent. Richard. Paludan. Gabriel. Soto. Abb. Hoſtien. Panorm. Angel.

Sponſalia pura nõ diſſoluũtur per ſequẽtia iurata.

Sed obiici poteſt ex Innocentio ſuprà,quia quando tantùm præceſſit ſimplex promiſſio,& ſequitur iuramentum de re oppoſita, poteſt vtrique ſatisfieri,implendo iuramentum,vt ſonat, & ſatisfaciendo

11. Obiectio.

D promiſſioni per aliquid æquiualens,ergo ita faciendum eſt ob reuerentiam iuramenti: nam ſeruãdum ſemper eſt, quantum poteſt ſine conſcientiæ diſcrimine. Et confirmatur ex d.cap.*Veniens*, nam ibi facta fuerat mentio prioris promiſſionis, non declarando, an fuiſſet facta cum iuramento,necne,& tamen poſtea mandat Pontifex cum reſtrictione,vt ſi mandatum inueniatur contrarium iuramento priùs rectè facto, declaretur inualidum, ergo indicatur, quòd ſola promiſſio præcedens ſine iuramento, non ſufficiat ad irritandum iuramentum ſubſecutum. Et hoc fuit fundamentum Innocentij, & non multum repugnant Gloſſa vlt. & Abbas antiquus ibi.

Iuramentũ ſeruãdũ, & quantum poteſt,ſine cõſcientiæ diſcrimine. Cap.*Veniens*.

Gloſſ. Abb.

E Sed in primis ex textu illo nihil colligitur in cõtrarium. Primò, quia in illo, non eſt ſermo de iuramento, ſed de mandato promiſſioni contrario: & fieri poteſt, vt mandatum ſuperioris, ita impediat implere promiſſum, vt ſine peccato poſſit omitti, quod non habet locum in iuramento, propria voluntate facto. Sed hoc non eſt ad rem, tum quia ibi non eſt ſermo de mandato procedente à ſuperiore, ſed facto in virtute prioris iuramenti, tum etiam, quia mandatum ſuperioris, etiam poteſt reſiſtere priori iuramento promiſ- 12.

ſorio, irritando illud ex parte materiæ, vt infrà dicetur. Secundo ergo non obſtat ille textus, quia, vt ibi notat Panormitanus in fine, ex Innocentio in d. cap. *Sicut*, ibi tantum narratur factum, & iuxta illud Pontifex reſpődet. Nam licet in illo textu, prout nunc habetur in Decretalibus, non explicetur, priorem promiſſionem fuiſſe iuratam, tamen iuxta antiquam lectionem expreſsè dicitur, *Iuramento, & promiſſione*, vt habetur in 3. Collatione Antonij Auguſtini, & notauit Abbas antiquus, & ideò Pontifex mentionem fecit iuramenti, atque ita non inſinuauit, ſolam promiſſionem non fuiſſe ſufficientem. Ad rationem autem reſpondetur, negando aſſumptum: nam in rigore conſcientiæ loquendo, tenetur quis implere, quod promiſit in ea ſpecie, in qua promiſit, nec poteſt cogere creditorem, vt acceptet æquiualentem, vel intereſſe: nam ea, quæ promittűtur opere compleri debent, & pacta ſeruanda ſunt, cap. 1. & 3. de Pactis, neque alio modo ſeruatur veritas, quæ in promiſſione neceſſaria eſt.

Tenetur quis implere quod promiſit, in ea ſpecie, in qua promiſit.

Dubium incidens, an conſentiente creditore obliget iuramentum contra promiſſionem factum?

13. Hinc verò naſcitur optimum dubium; nam licet promiſſio in rigore non impleatur ſoluendo intereſſe inuito creditore, ſi tamen ille contentus eſt, ſufficienter impletur. Quæri ergo poteſt, an in eo caſu, in quo prior creditor contentus fuerit alia ſolutione, iuramentum factum contra promiſſionem obliget? Videtur enim obligare, quia iam poteſt impleri ſine peccato. Imò ex vi talis iuramenti videtur quis obligari ad procurandum, vel ſaltem interrogandum ab eo, cui priùs promiſit, an ſit contentus iuſto intereſſe, vel re alia æquiualente, vt ſi annuat, ſuum iuramentum impleat, quia tenetur facere, quantùm in ſe eſt ad iuramentum implendum. Et confirmatur, quia ſi tempore, quo factum eſt iuramentum prior promiſſio iam non obligaret, vel propter remiſsionem conceſſam, vel propter rerum mutationem, tunc ſine dubio iuramentum obligaret, quia iam eſſet de re licita, & ita ceſſaret ratio inualiditatis iuramenti: ergo ſimiliter quàm primum ceſſat poſtea obligatio promiſſionis, incipiet obligare iuramentum.

14. Neque obſtat, quod iuramentum à principio factum, fuerit de re illicita, quia iam mutata eſt in licitam. Nam ſi à principio fuiſſet de re licita, & facta eſſet illicita, eo ipſo ceſſaret obligatio iuramenti; ergo, vt ſeruetur proportio, & æqualitas, licet iuramentum à principio fuerit de re illicita, quamprimùm fiat licita obligabit. Atque huic parti fauet Nauarrus d. cap. 12. nu. 89. vbi pro Regula ſtatuit, iuramentum generaliter factum, ita vt comprehendat tempus pro quo actus iuratus poteſt eſſe licitus, & illicitus, licet factum ſit eo tempore, quo actus eſt illicitus, obligare in eo tempore, in quo actus cœperit eſſe licitus. Eidem ſententiæ fauet Couarruuias in 4. 1. p. cap. 4. §. 1. num. 10. quatenus dicit, quamuis ſecunda ſponſalia non valeãt durantibus primis, incipere tamen obligare, ſi prima diſſoluantur, per mortem, aut conſenſum prioris ſponſæ, ſaltem in virtute promiſsionis.

Iuramentű factű de re licita ſi poſtea fiat illicita, non obligat.

Nauarrus.

Couar.

15. Nihilominùs contrarium ſuaderi poteſt, ſcilicet, tale iuramentum obligare poſtea non poſſe, quidquid eueniat. Primò ex regula Iuris 18. in 6. *Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non ſubſiſtit*: nam in noſtro caſu iuramentum illud à principio non ſubſiſtit, ſed eſt nullum, quia eſt de re illicita: ergo numquam ampliùs vires reſumit. Cőfirmatur; nam hac ratione profeſsio facta ab vno coniuge, viuente altero, & inuito, illo mortuo non conualeſcit, neque obligat, iuxta cap. *Quidam*, de Conuerſione cőiugatorum, & cap. *Placet*, Eod. Vnde Panormitanus ibi colligit, promiſsionem factam tempore inhabili, quia nulla eſt, non conualeſcere tempore aliquo, vt ſi quis habens votum caſtitatis, promiſit ſponſalia, licet poſtea diſpenſationem voti obtineat, non obligatur ſponſalibus, quia nulla à principio fuerunt: ergo ſimiliter in præſenti. Secundò declaratur in hunc modum, quia vel illud iuramentum factum contra priorem promiſsionem, fuit abſolutum, vel ſub conditione, ſi alter cedat iuri ſuo, vel alia ſimili. Hoc poſterius eſt contra hypotheſim, quæ in quæſtione ſupponitur, ſic enim tale iuramentum non eſſet illicitum; ſicut non eſt illicitum iurare matrimonium contrahere cum conſanguinea, ſi Papa diſpenſauerit, quia licèt actus matrimonij nunc non liceat, conditio ſuſpendit illum, vel facit, vt nihil iuretur illicitum: ita ergo eſſet in præſenti. Nos autem loquimur de iuramento illicito, ergo ſupponendum eſt, iuramentum eſſe abſolutum de agendo id, quod iuratur, non obſtante priori promiſsione, & rumpendo illam; tale autem iuramentum à principio inualidum eſt, independenter ab omni conditione, ergo ſimpliciter, & abſolutè non obligat, neque obligabit, quacumque mutatione rerum facta, quia nec formaliter, nec virtute clauſit à principio talem conditionem, aut intuitu illius factum eſt.

Iuramentű tale nő poteſt obligare.

Cap. *Quidam.* Cap. *Placet.* *Panorm.*

Promiſſio facta tempore inhabili, nő conualeſcit tempore aliquo.

Propter hæc poſteriora argumenta videtur mihi hæc ſententia probabilior ex vi talis iuramenti, & niſi aliud conſtiterit de intentione iurantis: quod maximè confirmabitur reſpondendo ad priores rationes. Ad primam dicitur, licet verum ſit, poſſe iurantem in eo caſu implere ſecundam promiſsionem ſine peccato, nihilominùs non teneri, quia neque id iurauit, neque iuramentum illud à principio ad aliquid obligauit. Ad confirmationem autem rectè ibi negata eſt conſequentia: nam ſi tempore ſecundæ promiſsionis prior obligatio fuiſſet extincta, iuramentum fuiſſet de re licita, ideóque obligaret: durante autem priori obligatione iuramentum à principio fuit nullum; & ideò numquam poſtea obligat. Et ob eandem cauſam non valet æquiparatio inter iuramentum à principio licitum, vel illicitum, quia licitum à principio obligat, dependenter tamen ab honeſtate materiæ, & ideò ſemper includit virtute hanc conditionem, *Niſi materia mutetur, & fiat illicita*, & inde eſt, vt facta in materia tali mutatione, ceſſet obligatio iuramenti. At verò quando iuramentum à principio fuit illicitum, fuit etiam nullum, ideóque non obligat, etiam ſub illa conditione, *Si materia deſinat eſſe illicita.* 16.

Reſoluitur dubiű & aſſeritur vt probabilius, nő obligare iuramẽtum cőtra priorem promiſſionem, licet creditor iure ſuo ceſſerit.

Et ideò non probo regulam traditam à Nauarro loco ibi citato, quando iuramentum à principio fuit illicitum ex obiecto ſuo, quia tunc numquam incipit obligare, etiamſi in materia iurata incipiat eſſe aliqua honeſtas, propter rationem ſuprà factã, quod actus nullus, numquam conualeſcit. Quod etiam exemplis ab ipſo Nauarro inductis, oſtendi poteſt. Vnum eſt de illo, qui iurauit non ingredi talem domum, ſine vlla cauſa, vel ratione, quod iuramentum tamquam vanum, & temerarium non obligat. Si autem poſtea contingat in domo illa eſſe occaſionem peccãdi, dicit Nauarrus pro tunc obligare iuramentum illud, quia non eſt, cur reſtringatur ad 17.

Regula Nauar. non probatur.

Actus nullus numquã cőualeſcit.

gâtur ad tempus, in quo temerarium, & vanum eſt. Ego verò exiſtimo ex vi illius iuramenti non obligari eum, qui ſic iurauit ad non ingrediendum talem domum, quia iuramentum numquam fuit factum illo intuitu vitandi talem occaſionem, vt ſupponitur, ſed ſolùm temerè, & ex quadam leuitate. Idem eſt de illo, qui iurauit non laborare in Sabbato, non intuitu deuotionis ad Virginem, ſed vel intuitu falſæ ſuperſtitionis, vel ſolùm ad corporalem requiem: nam licet ille poſſit honeſtè vacare in honorem Virginis, non tenetur ex vi illius iuramenti, eſt enim eadem ratio de loco, quæ de tempore.

18. Iuramentũ de ſeruandis ſtatutis alicuius Eccleſiæ quando ſunt contra Canones, nõ obligat.

Aliud exemplum Nauarri eſt, ſi quis iurauit ſeruare ſtatuta alicuius Eccleſiæ, inter quæ vnum erat contra Canones, & ideò illicitum; nam iuramentum à principio non obligauit ad illud ſeruandum: *Si tamen* (inquit) *ſtatutum illud poſtea confirmetur à Pontifice, & ita incipiat eſſe licitum, etiam incipiet iuramentum obligare ad illud ſeruandum.* Sed diſtinctione opus eſt; nam iuramentum illud potuit fieri vel tantùm de ſeruandis ſtatutis iam factis, vel de factis, & faciendis. Si ſit hoc poſteriori modo verum eſt, quod aſſumitur: ſed exemplum non eſt ad rem, quia iuramentum à principio reſpexit tempus futurum, & factum eſt de ſtatutis veris, & validis quocumque tempore. Si autem iuramentum priori modo factum eſt, dico non obligare ad ſtatutum poſtea confirmatum, niſi à principio conſtiterit, iuramentum ex certa ſcientia factum eſſe de illo ſub ea conditione: in quo ſenſu fuiſſet iuramentum à principio licitum, etiam vt cadens in illud ſtatutum. Si autem iuramentum abſolutè factum fuit de ſeruandis ſtatutis iam conditis, ſine vllo reſpectu ad confirmationem, vel diſpenſationem Pontificis, ſic ſolùm obligauit ad ſtatuta valida: nam illud, quod eſt illicitum, non poteſt dici ſtatutum. Quapropter cùm poſteà confirmatur, quaſi de nouo fit, ideóque prius iuramentum ad illud non obligat, iuxta cap. penult. de Iureiur.

Statutum quod eſt illicitum, non poteſt dici ſtatutum.

19. Denique non obſtat exemplum de ſponſalibus ex Couarruuia adductum; nam oppoſitum verius cenſemus, ſi eadem proportio in exemplo ſeruetur, nimirum, quòd ſecunda ſponſalia abſolutè facta ſint, & non ſub conditione, *Si prior ſponſa ceſſerit iuri ſuo*, vel alia ſimili, vt benè notat, & diſputat Sancius lib. de Sponſal. diſput. 50. Et ideò addidi in aſſertione, *Niſi aliunde conſtiterit de intentione iurantis*: nam ſi hæc fuit non iurandi abſolutè rem illicitam, ſed tantùm ſub conditione, qua fieret licita, clarum eſt obligare iuramentum, quia ſic eſt honeſtum, & ex intentione pendet. Idémque eſſet, ſi intentio iurantis extenderetur ad iuramentum implendum quocumque modo poſſit, ſiue licitè, ſiue illicitè: nam tunc, licèt ex parte eſſet illicitum, ex alia parte eſſet licitum, & quoad illam obligaret, impleta honeſtatis conditione. Vnde hoc non ſolùm habet locum, quando pura promiſſio præceſſit, ſed etiam ſi fuerit iuramento firmata: nam ſi in poſteriori iuramento addatur conditio, *Si primum iuramentum remiſſum, vel relaxatum fuerit*, ſic poſterius iuramentum licitum eſt, & obligabit impleta conditione, cùm tamen abſolutè factum nullum ſit. Sic ergo loquimur, cùm iuramentum eſt contra priorem nudam promiſſionem.

A

CAPVT XX.

Vtrùm Iuramentum de actu prohibito lege humana, præſertim ciuili, ſit obligatorium?

RAtio dubitandi eſt, quia multa iuramẽta contra leges ciuiles facta approbantur, & defendũtur Iure Canonico, cap. *Cùm contingat*, de Iureiur. cap. 2. de Pact. in 6. In contrarium verò eſt, quia iuramentum contra bonos mores non obligat, vt eſt regula Iuris 58. in 6. ſed iuramentum contra leges eſt contra bonos mores, ergo.

1. Cap. *Cùm contingat.* Iuramenta multa cõtra leges ciuiles, facta approbantur iure Canonico.

Dico primò: Iuramentum factum de actu prohibito per legem humanam abſolutè prohibẽtem, B & in conſcientia obligantem, irritum eſt, & nullam obligationem inducit. Hæc aſſertio communis eſt, vt latius videbimus in diſcurſu ſequenti, nunc breuiter probatur, quia iuramentum de actu peccati irritum eſt, vt ſuprà eſt probatum; ſed tale iuramentum eſt de actu peccati; ergo. Probatur minor, quia non ſolùm eſt peccatum actus natura ſua malus, ſed etiam ille, qui eſt malus, quia prohibitus, ſed actus prohibitus per legem dicto modo eſt malus, quia prohibitus, ac ſubinde ſimpliciter malus, & peccatum; ergo iuramentum de tali actu nullum eſt. Et confirmatur, quia iuramentum nõ poteſt eximere hominem ab obligatione legis iuſtæ poſitiuæ, & quoad hoc eadem eſt ratio de lege poſitiua humana, quæ de diuina: quia vtraque eſt à voluntate C ſuperiori, quam non poteſt irritare, vel impedire voluntas ſubditi. Denique poteſt hoc facilè demonſtrari inductione, & ex generali regula Iurium, quod iuramentum de re illicita non obligat, quia non eſt vinculum iniquitatis: & nihil diſtinguunt ſiue res ſit ex ſe illicita, ſiue quia prohibita, caput Quanto, & caput *Cùm contingat*, de Iureiur. & cap. *Si aliquid*, cap. *Inter cætera*, cum aliis 2. 2. q. 4.

2. Iuramentũ factũ de actu prohibito per legẽ humanam irritum eſt.

Cap. *Quãto.* Cap. *Cùm contingat.* Cap. *Si aliquid.* Cap. *Inter cætera.*

Dico ſecundò: Iuramentum contra leges Canonicas ſemper eſt inualidum. Aſſertio eſt communis, vt paulò inferiùs videbimus: Nunc breuiter declaratur; nam duplices ſunt leges Canonicæ, quædam declaratiuæ iuris diuini, naturalis, vel poſitiui, & de his eadem eſt ratio, quæ de ipſo diD uino iure, de quo ſuprà dictum eſt. Aliæ ſunt leges Canonicæ conſtitutiuæ noui iuris humani, & Eccleſiaſtici, & de his etiam eſt vniuerſalis aſſertio: eiúſque ratio eſt, quia leges Canonicæ ſemper inducunt in conſcientia obligationem; ergo agere contra illas eſt agere contra conſcientiam; ergo iuramentum de tali actu, non poteſt obligare, & ita in his legibus maximè procedunt dicta in aſſertione præcedenti. Aſſumptum certum eſt, & commune in materia de Legibus. Et ratio eſt, quia lex Canonica per ſe primò dirigitur ad bonum animę, & ideò in eodem foro animæ obligationem inducit. Addo verò, quòd licèt aliquæ regulæ Eccleſiaſticæ non ſint rigoroſè leges obligantes ſub reaE tu culpæ, vt de regulis multorum Religioſorum conſtat, & de aliquibus aliis eſt probabile: nihilominùs etiam in illis procedit concluſio, quia actus talium ſtatutorum, regularum, aut rubricarum, ſaltem ſunt meliores, & in conſilio, & ideò iuramentum talibus regulis cõtrarium planè non obligat, ſicut de iuramentis contra conſilium dictum eſt. Hic verò poſſet obiectio fieri de iuramento ſoluendi pœnam ſponſalibus appoſitam. Sed de illo attingemus aliquid capite ſequenti. Poſſet item obiici de lege confiſcante bona hæretici, quæ ante ſententiam non obligat in conſcientia ad

3. 2. Aſſertio. Iuramentũ cõtra Canonicas leges ſemper eſt inualidum.

Leges Canonicæ ſemper inducunt in conſcientia obligationem.

tradendum bona: & ita poteſt iuramentum circa illa bona eſſe validum. Sed dico, iuramentum tale non eſſe contra legem Canonicam, ſi non excedat diſpoſitionem eius, vel ſi excedat non eſſe validum; de quo aliàs. A

4. 3. Aſſertio. Iuramentũ contra leges ciuiles obligãtes in conſcientia, irritum, & iniquum eſt. *Bart.*

Dico tertiò: Iuramentum, quod ſeruari non poteſt, niſi agendo contra leges ciuiles, obligantes in conſcientia, iniquum & inualidum eſt. Ita docet Bartolus in L. *Si quis pro eo*. ff. de Fideiuſſ. nu. 9. & alij infrà referendi. Et ſequitur clarè ex prima aſſertione, neque alia indiget probatione. Supponit autem hæc aſſertio aliud principium in materia de Legibus, ſcilicet leges ciuiles obligare in conſcientia, quando id intendunt, & ſufficienter explicant. Quod quidem principium, licet ab aliquibus negatum fuerit, à Theologis, & Iuriſperitis communiter recipitur, quia etiam leges Ciuiles manant à lege æterna, & per poteſtatem à Deo datam feruntur: & ideò in conſcientia obligant, vt ſatis apertè docet Paulus ad Rom. 13. & dicetur latiùs in tractatu de Legibus. Hoc ergo principio ſuppoſito ſequitur hæc aſſertio ex prima, & ex ibi dictis ſufficienter probatur, magíſque declarabitur ex dubitatione ſequenti. B

Leges ciuiles obligant in conſcientia quãdo id intendũt, & ſufficienter explicant. *Paul. ad Roman. 13.*

5. 4. Aſſertio. Iuramentũ contra leges Ciuiles interdum erit validum, ſi ſine peccato fiat. Obiectio.

Dico quartò: Iuramentum contra leges ciuiles, interdum eſt validum, quatenus ſine peccato ſeruari poteſt. Hæc aſſertio etiam eſt certa, & communis, vt videbimus capite ſequenti, vbi Iura etiam afferemus. Probatúrque ſufficienter ex ratione dubitandi in principio poſita: in qua conſequenter ſupponitur, talia iuramenta ſeruari poſſe ſine peccato, & ideò obligare, vt in aſſertione dicitur, & Iura Canonica ſupponunt. Contra hoc verò inſtat ſtatim ratio in contrarium facta, quia talis actus videtur peccaminoſus, vtpotè legi contrarius. C

6. 1. Solutio ad obiectionẽ reiicitur.

Ad hanc ergo obiectionem reſponderi poteſt primò, quòd licèt actus ipſe contrahendi, vel promittendi, cui iuramentum adiungitur, ſit malus, eo quòd ſit prohibitus per legem ciuilem, nihilominùs ſeruare iuramentum poteſt non eſſe malum, & ideo poteſt ſub iuramenti obligationem cadere: quia non obſtante priori malitia ſemper habet locum in tali iuramento regula, quod cùm ſeruari poſſit ſine diſpendio ſalutis æternæ, ſeruandum eſt. Duobus ergo modis poteſt iuramentum eſſe contra leges ciuiles obligantes in conſcientia. Primò, quia iuramentum verificandum eſt per actum ipſum prohibitum per leges ciuiles; & tunc iuramentum non poteſt obligare iuxta præcedentem concluſionem. Secundò, ſolùm quia ipſe actus, cui coniungitur iuramentum, quando fit, eſt prohibitus per legem, actus verò poſtea neceſſarius ad verificandum iuramentum, non eſt contrarius legibus. Vt ſi lex prohibeat promiſſionem non reuocandi teſtamentum, vel inſtituendi talem hæredem, non tamen prohibeat actum inſtituendi, vel non reuocandi iuramentum promiſſorium de tali actu contra leges eſt in fieri, non verò erit in obſeruari: & ideò obligare poterit, etiamſi leges illæ in conſcientia obligent. Et ita ſenſit Abbas in d. cap. *Cùm contingat*, nu. 6. & Iaſon in d. Authentica *Sacramenta puberum*, num. 52. D E

Iuramentũ quod ſeruari poteſt ſine diſpẽdio ſalutis æternæ ſeruandum eſt.

7. Hæc reſponſio in re continet veram doctrinam, vt cap. 24. ex profeſſo explicabimus: applicata verò ad leges ciuiles, non eſt neceſſaria, nec generaliter ſatisfacit: nam iuramenta, quæ obligant repugnante aliquo modo Iure ciuili, non ſolùm impleri poſſunt ſine peccato, verùm etiam plerumque, ac frequentiùs poſſunt ſine peccato fieri. Hoc patet inductione in caſu cap. *Quamuis pactum*, non enim

Cap. *Quamuis pactum.*

cenſetur peccare filia cedens cum iuramento bonis paternis ſua dote contenta: & idem eſt de caſu vxoris alienantis cum iuramento fundum dotale, iuxta cap. *Cùm contingat*, & ſic de aliis, de quibus ita communiter cenſent Doctores. Et à poſteriori patet, quia non peccat pater, nec turpiter agit acceptans, imò nec petens ſine vi, vel dolo talem renunciationem, vt infrà videbimus; ergo nec filia turpiter agit iurando, vel promittendo, ſeu renunciando. Ratio autem non poteſt eſſe alia, niſi quia talis renunciatio, nec eſt de ſe mala, nec etiam cenſetur prohibita per legem ciuilem in conſcientia. Vnde autem hoc conſtet, aut quomodo hæ leges diſcernendæ ſint ab aliis, de quibus tertia concluſio loquitur, explicandum ſupereſt.

Cap. *Cùm contingat.*

8. Ad hoc ergo declarandum Auctores diſtinctionibus vtuntur. Vna eſt de legibus iuris publici, & priuati, id eſt, quæ immediatè ad commune bonum ordinantur, vel ad bonum priuatorum, ſeu ſingulorum. Et in prioribus legibus dicunt procedere tertiam aſſertionem, in poſterioribus autem quartam. Sed de hac partitione dicemus meliùs infrà cap. 26. Nunc ſolùm dicimus, licet prius membrum admittatur, non tamen poſſe generaliter admitti ſecundum, quia etiam leges iuris priuati poſſunt obligare in conſcientia, vt per ſe ſatis clarum eſt, & in ſequentibus ſæpe oſtendetur.

9. Alia Bart. ſolutio.

Aliter ergo Bartolus in Leg. *Si quis pro eo*, cùm primum membrum ſimpliciter ponat, circa poſterius diſtinguit duplices leges. Quædam enim (inquit) ſunt, quæ verba ſua dirigunt tantùm ad contractum, illum irritando, vel infirmando, vel formam illi præbendo, non verò ad perſonas, illis præcipiendo, vel prohibẽdo: aliæ verò ſunt, quæ directè loquuntur cũ perſonis, prohibendo, vel mandando. Ait ergo has poſteriores leges obligare in cõſcientia, etiamſi ſint iuris priuati, & ideò iuramentum contra illas non obligare in conſcientia, iuxta noſtram tertiam aſſertionem, quia impleri non poteſt ſine peccato. De prioribus verò dicit, non obligare in conſcientia, ſed ſolùm qualificare contractum, vt non valeat, vel irritetur, ſi aliter fiat, quàm lex præſcribit, etiamſi non peccent, qui illum faciunt. Et iuramentum contra has leges dicit eſſe obligatorium, & de illo intelligi Iura, quæ talia iuramenta defendunt.

10. *Panorm.*

Verumtamen hanc Bartoli diſtinctionem, & doctrinam latè impugnat Panormitanus in cap. *Cùm contingat*, num. 6 illámque vocat ſingularem opinionem, & communiter impugnari à Canoniſtis, & plures referuntur à Couarruuia d. 2. p. §. 2. num. 7. & in ipſo Scholio ad Bartolum. Sed non deſunt multi, qui doctrinam Bartoli approbent, & ipſe Panormitanus refert pro illa Angelũ de Peruſio in Conſ. *Domina Catharina*, plures refert Alciat. in eod. cap. *Cùm contingat*, num. 9. & Couarruuias eod. §. 2. nu. 1. refert Calderinum, & Ancharanum in d. c. *Cùm contingat*, & dicit eſſe cõmunem Legiſtarum. Et quod ad rem attinet, negari non poteſt, quin inter leges ciuiles inueniatur illud duplex genus legum: nam lex, quæ requirit ſeptem teſtes in teſtamento, non obligat in conſcientia teſtatorem, qui non peccat, licet teſtamentum minus ſolemne voluntariè faciat. Lex autem, quæ prohibet iudici aliquid à parte accipere, non ſolùm irritat, vel infirmat actum, ſed etiam illum in conſcientia prohibet: & idem fortaſſe eſt de lege prohibente tutori, ne cum pupillo contrahat, & ſimilibus. Vnde rationes Panormitani contra Bartolum, quatenus contra diſtinctionem in re ipſa tendunt, firmæ eſſe non poſſunt.

Couar.

Alciat.

Duplex genus legum.

Omnes

A Omnes autem in hoc conſiſtunt, quòd in idem redit: prohibere actum factum à perſona, vel perſonæ, ne faciat actum. Sed committit æquiuocationem in verbo *prohibendi*, quia cùm dicitur ferri in ſolum actum, non intelligitur ferri quoad obligationem exercendi, vel non exercendi actum, ſed ſignificat efficaciam legis tollentis robur actui, ſi fiat tali modo, ſiue cũ peccato, ſiue abſque illo fiat: & quoad hoc dicitur non ferri in perſonam, prohibendo illi actum, licet auferat illi firmitatem, etiam prout ab illa procedit. Denique illa diuiſio in re ipſa neceſſaria eſt, vt poſſit dari iuramentum de actu legi ciuili contrario ſine peccato vllo, tam in fieri iuramenti, quàm in obſeruari: quod tamen dari poſſe, etiã Panormitanus, & omnes admittunt.

11. B Diſſenſio ergo ſolum eſſe poteſt de ſigno poſito à Bartolo ad diſcernendam illam diuerſitatem legum, ex illis duobus modis loquendi legum quos in ipſis legibus reperiri certiſſimum eſt. Sed non videntur ſemper eam diſtinctionem indicare. Nam interdum lex obligat in conſcientia, etiamſi ex parte materiæ loquatur, vt ſi taxet pretium, vel aliquid ſimile. Et ideò Panormitanus Antonius, & alij dicunt, potiùs ex parte materiæ ſumendam eſſe diſtinctionem. Et in propoſito aiunt, illas leges, quæ priuatæ vtilitati debitoris cõſulunt, ideò non obligare illum in conſcientia, quia ſolùm ei fauent, & non cogunt eum, vt non renunciet iuri ſuo, cùm ſine alicuius præiudicio id facere poſſit. Quæ conſideratio non diſplicet, eandem tamen patitur inſtantiam; nam etiam in materia pertinente ad priuatam vtilitatem alicuius, poteſt lex prohibere illi actum in conſcientia. Vt poſſet ludentibus prohibere in conſcientia, ne pecunia credita ludant, & minori impuberi, ne circa immobilia bona contrahat. Dico ergo, ſignum à Bartolo datum ex modo loquendi legum, non eſſe contemnendum, quia ſenſus legum maximè ex verbis ſumendus eſt. Item, quia cùm præceptum imponatur perſonæ, quando lex vult obligare perſonam, ad illam directè loquitur. Vnde cùm ſolùm circa actum eius diſponit, per ſe non videtur intendere obligare perſonam ad exercendum, vel non exercendum talem actum. Vnde Vaſques 1.2.diſput.171.c.3. illo ſolo ſigno vtitur ad declarandum, cur non peccet hæreticus, ante ſententiam alienando bona confiſcata: & illud ſignum putat ſufficiens ſine vlla diſputatione, vel allegatione. Non credo tamen eſſe ita per ſe ſufficiens, vt ſolùm ſufficiat ſemper, vel ſit infallibile, ſed credo eſſe regulare, vt ſic dicam, & ſufficiens, niſi ex materia, vel aliis circumſtantiis contrarium colligatur. Si autem iuuetur etiam ex conditione materiæ, erit multò magis certum, & ita omnia quodammodo conciliantur, & in ſequentibus capitibus magis explicabuntur.

Quæ leges obligent in conſcientia.

Senſus legũ ex verbis maximè ſumendus eſt.

Vaſques.

CAPVT XXI.

Vtrùm iuramentum promiſſorium contra ſolos bonos mores ciuiles obligare poſſit?

1. Diuiſio Iuriſtarum de moribus, in ciuiles, & naturales.

HÆc quæſtio ferè definita eſt ex dictis capite præcedenti, tamen vt ſub propriis terminis definiatur, & intelligantur dicta Auctorum, & aliquid in generali, & in particulari addamus, breuiter tractanda eſt. Diſtinguunt ergo Iuriſtæ duplices mores, naturales, & ciuiles, quos nos vocare poſſumus honeſtos, & politicos. Naturales enim dicuntur, qui ſunt conſentanei naturæ rationali, quos nos honeſtos appellamus: Ciuiles autem dicuntur, qui ad conuenientem ſtatutum, & politiam Reipublicæ pertinent, & licèt ad honeſtatem morum neceſſarij non ſint; mali tamen non ſunt, & ideò per Iura ciuilia præſcribuntur, eſto contrarij non prohibeantur, nec mali moraliter reddantur. Huiuſmodi eſt, verbi gratia, quòd teſtamentum vſque ad mortem reuocari poſſit, neque obligatio ciuilis in contrarium valeat: expedit enim Reipublicæ, vt ſit legibus ſtatutum, non eſt tamen id ita prohibitum, quin poſſit aliquis licitè id proponere, & promittere, ſeu affirmare, ſe numquã reuocaturum, &c. Hac diſtinctione vtuntur plures antiqui Auctores, atque etiam Moderni, vt videre licet in Couarruuia ſuprà p.2.in princ.nu.1. Gutierres de Iuramento confirmatorio 1.p.c.40.§.4.& illa vtuntur etiam nõnulli ex modernis Theologis. Couarruias autem ſuprà.§.*Verùm hæc*, illam impugnare conatur. Sed tota eius argumentatio nititur in verborum ſignificatione, de qua non multùm contendendum eſt, quando de re conſtat, & verba aliqua ſunt neceſſaria ad illam exprimendam, vt reuera in propoſito ſunt: Quia negari non poteſt, quin in materia legum humanarum illud duplex genus actionum, ſeu morum inueniri poſſit, vt exempla adducta demonſtrant, & plura alia, quæ afferemus. Et ratio eſt, quia vterque modus dirigendi, ſeu inſtituendi mores, poteſt eſſe conueniens ad Reipublicæ gubernationem. Suppoſita autem diſtinctione in re ipſa, verba ſunt accommodata, ſi rectè intelligantur.

Couarr. Gutier.

C Nam boni mores naturales, non dicuntur illi ſoli, quos ratio naturalis per ſe dictat eſſe neceſſarios ad bonitatem, id eſt, honeſtatem morum, ſed etiam illi, qui mediante lege poſitiua habent huiuſmodi neceſſitatem, quia ſtante lege, ratio ipſa naturalis dictat, illos eſſe neceſſarios ad honeſtatem morum, quia lex ipſa facit tales mores eſſe ita conuenientes rationali naturæ, vt contrarij illi repugnent, & ideò meritò illi dicuntur boni mores naturales. Quòd ſi hi mores, quando præcepti ſunt lege Eccleſiaſtica, appellentur boni mores Canonici (vt aliqui loquuntur, referente Couarruuia) rectè quidem fit: tamen negari nõ poteſt, quin lex ciuilis poſſit etiam aliquid ita præcipere, vt contrarium ſit contra bonos mores animæ, & conſcientiæ, & conſequenter D contra bonos mores naturales in dicto ſenſu. Qui etiam poterunt dici ciuiles, quatenus per legem ciuilem introducti ſunt, quomodo loquitur Couar. ſuprà §.*Vnde illud*, cum Fortunio, de Vltimo fine, illatione 12. Sed quamuis ad vſum vocis hoc pertineat, non tam aptè ſignificatur qualitas talium morum, cùm dicitur eſſe ciuiles, quàm cùm dicuntur eſſe Canonici, quia lex Canonica per ſe ordinatur ad bonum animæ, & ideò quando mores aliqui dicuntur boni Canonici, intelliguntur pertinere ad bonitatem animæ, ita vt contrarij ſint inhoneſti, & moraliter mali. Ideóque in Iure Canonico non reputatur neceſſaria illa diſtinctio, ſed eo ipſo, quod aliquid eſt contrarium bonis moribus Canonicis, cenſetur eſſe contrarium bonis moribus naturalibus, E quia leges Canonicę, vt tales ſunt, ſemper obligant in conſcientia, ſi ſint propriæ leges. Nam ſi ſint tantùm conſilia, ſiue regulæ non imponentes neceſſitatem, iſti contrarij mores non erunt ſimpliciter contrarij bonis moribus naturalibus, vel Canonicis, ſed poterunt dici contrarij melioribus moribus, & in ordine ad iuramentum id ſufficit, vt iuramentum contra tales mores Canonicos non valeat, iuxta ſupradicta. At verò leges ciuiles per ſe nõ intendunt bonum animæ, ſed externam pacem, &

2. Qui dicantur boni mores naturales.

Couarr. Fortun.

Lex Canonica ordinatur per ſe ad bonum animæ.

Leges ciuiles per ſe nõ intendunt bonũ animę, ſed externã pacem.

iuſtitiam, & ideò quamuis ad hunc finem poſſint A interdum in cōſcientia obligare in virtute rationis naturalis, & poteſtatis emanātis ab Auctore naturę: nihilominùs per hoc ſolùm, quòd boni mores dicuntur ciuiles, non ſatis explicatur, quòd pertineat ad moralem honeſtatem neceſſariam ad vitandum peccatum. Vnde potiùs è conuerſo, quando aliqui dicuntur boni mores ciuiles, illud additum ponitur tamquam conditio diminuens, vel tamquam nomē genericum attributum imperfectiori membro, vt fieri ſolet, & ita ſignificat quoſdam mores, qui licèt ad externam commoditatem, & conſeruationem Reipublicæ boni ſint, non tamen ſunt tales vt eorum violatio culpam contineat, vel detrimentum ſpirituale animæ afferat, vel impediat maius bonum eius. Quòd ſi aliquando Iura Canonica approbant, ſeu canonizant aliquas huiuſmodi leges B Ciuiles, vel eas imitatur circa Eccleſiaſticas perſonas in ordine, ad ſtatum politicum earum, etiam illi mores dici poterunt formaliter Ciuiles, etiamſi materialiter ſint à Iure Canonico, quod vt exiſtimo raro, aut numquam inuenietur. Sic ergo bona, & neceſſaria eſt illa diſtinctio, & per illa verba non malè explicatur, & ad maiorem explicationem nos addidimus, naturales poſſe vocari honeſtos, id eſt, ad honeſtatem conuenientes, Ciuiles autem politicos.

3. Hac ſuppoſita diſtinctione, ſequitur primò ex dictis, iuramentum contra bonos mores naturales non eſſe validum, nec obligationem inducere. Ita docet Panormitanus in cap. *Cùm contingat*, & in cap. *Si verò*, de Iureiuran. & alij quos ſuprà Couarruuias & Gutierrus referunt. Et ratio eſt, quia quod ſic eſt C contra bonos mores eſt peccatum, ergo iuramentum de tali re eſt illicitum, & abſque vi obligandi. Addit verò Couarruuias ſuprà §. *Secundò hinc cōſtat*, tunc iuramentū contra bonos mores non eſſe obligatoriū, quando boni mores ſunt fundati in ratione naturali tamquā in cauſa proxima: *Secus* (inquit) *ſi boni mores ſint fundati in ratione naturali tamquam in cauſa remota, quia tunc iuramentum his moribus contrarium obligatorium erit.* Et citat Alciatum in dicto cap. *Cùm contingat*, num. 74. & ita ipſe addit, bonos mores, contra quos non valet iuramentum, non diſtingui ab immediata ratione naturali, & idem repetit §. *Tertiò conſtat*, citans Fortunium. Sed hoc admitti D non poteſt, niſi fortaſſe ſit æquiuocatio in verbo illo *Cauſæ proximæ, vel immediationis rationis naturalis.* Nam ea, quę ſunt mala; quia prohibita, non ſunt immediatè contra rationem naturalem, & è conuerſo boni mores, qui ſolùm ſunt neceſſarij ad honeſtatem, quia præcepti, non poſſunt propriè dici fundati in ratione naturali tamquam in cauſa proxima, quia ex vi ſolius rationis naturalis non habent illam honeſtatem, ſaltem neceſſariam ad bonitatem morum, ſed neceſſe eſt, vt intercedat lex poſitiua. Vnde boni mores fundati immediatè in lege poſitiua, rectè dicuntur fundati remotè in ratione naturali, vt conſtat ex D. Thoma 1.2.q.95.art.2. & nihilominùs iuramentum contra huiuſmodi bonos mores obligatorium non eſt, vt ex dictis conſtat. Et fortè E idem ſentit Couarruuias, ſed videtur loqui de ipſo iuramento, & de ratione naturali, vt iam informata per legem poſitiuam rigoroſè prohibentem, vel præcipientem. Sic autem agere, vel niti contra talem legem medio iuramento, contra rationem naturalem eſt, & ita iuramentum ipſum poteſt dici proximè, & immediatè cōtra rationem naturalem, actus autem ille, qui iuratur, non dicitur propriè, immediatè eſſe contra rationem naturalem.

Iuramentū cōtra bonos mores naturales, nō eſſe validum. *Panorm.* *Couarr.* *Alciat.* *D. Thom.*

Alia declaratio huius corollarij, magiſque neceſſaria eſſe poteſt, vt intelligatur, quando ipſe actus 4. promiſſus eſt cōtra bonos mores naturales, ſiue immediatè, ſiue mediante lege poſitiuè Canonica, vel Ciuili, nam tunc procedit ratio facta. At verò licèt promiſſio ipſa, vel actus, qui proximè ad iuramentum ſupponitur, ſit contra bonos mores naturales, poterit iuramentum eſſe validum, ſi actus promiſſus, in quo veritas iuramenti ſeruanda eſt, non ſit contra bonos mores naturales, vt in cap. præcedenti cum Panormitano diximus.

Secundo ſequitur ex dictis, iuramentum contra 5. bonos mores ciuiles poſſe eſſe validum, & obligatorium. Hoc etiam quoad rem ipſam tactum eſt in fine capitis præcedentis, & eſt communis ſententia Doctorum in cap. 2. de Pact. in 6. & cap. *Cùm contingat*, de Iureiurand. & in Authent. *Sacramenta puberum*, C. *Si aduerſus venditionem.* Et probari poteſt inductione ex eiſdem Iuribus; nam in d. cap. *Cùm contingat*, iuramenta facta per vxores durante matrimonio ſuper alienationes fundorum dotaliū, &c. obligatoria eſſe dicuntur. Et idem magis confirmatur, ac declaratur in cap. *Licet mulieres*, eodem tit. in 6. & in d. Authentica *Sacramenta puberum*, ſimiliter dicuntur ſeruanda iuramenta facta à puberibus ſuper contractibus rerum ſuarum, & alia ſimilia exempla videri poſſunt in Couarruuia ſuprà 2. p. in principio, per totum, & 3. p. etiam in principio, & Iulio Claro lib. 3. §. *Teſtamentum*, num. 3. & 4. & noſtro Molina tom. 1. de Inſtit. tractat. 2. diſput. 49. & ſequentibus. Ratio verò eſt, quia huiuſmodi iuramentum ſeruari poteſt ſine diſpendio ſalutis æternæ, ergo quantùm eſt ex parte materiæ poteſt eſſe obligatorium. Antecedens notum eſt ex declaratione terminorum iam facta, quia licèt actus ſit contra bonos mores ciuiles, poteſt non eſſe contra rationem naturalem, nec contra legem poſitiuā obligantem in conſcientia, ergo poteſt optimè ſeruari tale iuramentum ſine diſpendio animæ. Conſequentia probatur, tum auctoritate dictorū Iurium, quæ ita argumentantur, tum quia materia illa capax eſt obligationis, neque apparet ratio, ob quam poſſit tale iuramentum violari.

Iuramentū cōtra bonos mores ciuiles poteſt eſſe validum. Cap. *Cùm contingat.* Cap. *Licet mulieres.* *Couarr.* *Iul. Clar.* *Molin.*

Hic verò deſiderari poteſt, vt explicemus; quo- 6. modo talia iuramenta ſuper contractus, quibus leges ciuiles reſiſtunt, ſint contra illas, cùm actus, qui de præſenti fit, ſit contra legem Ciuilem, & ille non iuretur, ſed aliquid aliud in futurum faciēdum, quod non eſt contrarium legi Ciuili. Sed de hoc commodiùs dicemus cap. 24. nunc ſolùm dicimus, iuramentum hoc dici contrarium legibus Ciuilibus quaſi obiectiuè, & mediatè, quia fit ad confirmandum pactum per leges improbatum, vt dicitur in d. cap. *Quamuis pactum.* Et hoc ſufficit præſenti diſputationi, licet interdum poſſit contingere, vt ipſa etiam promiſſio, quæ iuratur, improbata ſit per Ius Ciuile, vt videbimus.

Cap. *Quamuis pactum.*

CAPVT XXII.

An iuramentum contra ſolos bonos mores ciuiles ſemper obliget?

OStendimus poſſe hoc iuramentum obligare: 1. inquirimus nunc, an poſſit hoc pro vniuerſali regula conſtitui, ſcilicet, omne iuramentum cōtra ſolos bonos mores ciuiles obligatorium eſſe, ita vt è contrario excluſiua propoſitio vera ſit, ſolùm illud iuramentum promiſſorium, quod ita eſt contra bonos mores ciuiles, vt ſimul ſit cōtra naturales, & ſine

& ſine peccato mortali, aut veniali ſeruari non poſ- A ſit, inualidum eſſe. Pars enim affirmatiua quoad vtramque regulã videtur ſequi ex ratione proximè facta, quia iuramentum, quod ſine peccato ſeruari poteſt, obligatorium eſt. Sed iuramentũ, quod tantùm eſt contra bonos mores ciuiles poteſt ſine peccato ſeruari; ergo omne tale iuramentum eſt obligatorium, & ſolùm illud, quod etiam eſt contra bonos mores naturales obligatorium non eſt. Confirmatur ex cap. *Quantò*, de Iureiur. vbi ſolùm diſtinguitur inter iuramentum licitum, vel illicitũ, & licitum obligatorium eſſe dicitur, & conſequenter ſolùm illicitum non eſſe obligatorium. Sed iuramentum contra ſolos bonos mores ciuiles de ſe licitum eſt, quia neque eſt contra legem naturalem, neque etiam contra legem poſitiuam obligantem B in conſcientia, vt ſupponitur; non habet ergo vnde ſit illicitum, eſt ergo licitum: ergo ſemper eſt obligatorium iuxta prædictum textum, & conſequenter ſolùm illud iuramentum, quod eſt contra bonos mores naturales erit inualidum, quia ſolùm illud eſt illicitum. Atque ita hanc regulam videntur ſequi multi Doctores in d.c. *Quantò*, & in c. *Cùm contingat*, eod. vbi Panormitanus nu. 7. & Gloſſa in c. *Si aliquid*. 1. 2. 2. q. 4. & Turrecremata in princ. d. q. n. 3. & idẽ ſentit Couarr. d. p. 2. in princ. p. etiã 3. in prin. & Molina locis citatis, & to. 2. diſp. 271. dub. vlt. §. *Hoc tamẽ loco*, & Sãcius lib. 1. de Matrim. diſp. 32. n. 1.

Iuramentũ quod ſine peccato ſeruari poteſt, eſt obligatorium.
Cap. *Quãtò*.
Panorm.
Gloſſ.
Turrecrem.
Couarr.
Molin.
Sancius.

2. In contrarium verò eſt, quia illa regula affirmatiua, ſcilicet iuramentum, quod obſeruari poteſt ſine peccato eſt obligatorium, non eſt in vniuer- C ſum vera, ergo neque in præſenti vera erit regula, quod omne iuramentum ſolis bonis moribus ciuilibus contrarium, ſit obligatorium. Antecedens patet, quia iuramentum non ingrediendi Religionem poteſt ſine peccato impleri, & nihilominùs nõ obligat, quo argumento conuictus, illam affirmatiuam regulam non eſſe conſtantem, neque in vniuerſum verã, affirmat Couarruuias ſuprà 1. p. §. 6. nu. 7. cum Panormitano in c. *Si verò*, de Iureiur. Notab. 1. nu. 3. vbi etiam Gloſſa idem ſentit, & Gratian. 22. q. 4. in fine, & ſumi poteſt ex D. Thoma q. 99. art. 7. ad 2. Conſequentia autem probatur, quia ſi omne iuramentum contra ſolos bonos mores ciuiles obligaret, maximè quia poteſt licitè ſeruari, ſed hæc ratio ſufficiens eſt, quia fundatur in regula affirmatiua, D quæ vniuerſalis non eſt, & ita, vel ratio fundatur in falſo principio, vel ex puris particularibus procedit.

Couarr.
Panorm.
Gloſſa.
Grattan.
D. Thom.

3. Reſponderi poteſt, quod licèt in iuramento promiſſorio abſolutè ſumpto, illa regula non ſit vniuerſalis, nihilominùs in iuramẽto promiſſorio, quod ſit homini in fauorem eius regula eſt vniuerſaliter vera. Et ratio ſumi poteſt ex ſuperiùs dictis; nam iuramentum, quod non fit in fauorem proximi, cenſetur fieri Deo, vel in ordine ad ipſum, & ideò non obligare, non ſolùm quando eſt de peccato, ſed etiã quando eſt de re impediente melius bonum, vel de re impertinente. At verò quando iuramentum promiſſorium fit in fauorem proximi, ſemper obligat etiamſi impediat maius bonum, & aliàs videatur indifferens; nam ſatis eſt, quòd ſit vtile proximo, ſi E abſque peccato ſeruari poteſt, & ideò in hoc genere iuramenti non datur tale iuramentum, quod ſine peccato ſeruari poſſit, & non ſit obligatorium. In præſenti autem omne iuramentum, quod eſt tantùm contra bonos mores ciuiles, eſt ex his, quæ fiũt in fauorem proximi, confirmando pacta, vel promiſſiones inter homines: nam de his tantùm iuramentis diſponunt Iura ciuilia: ergo in his non procedit obiectio facta.

Argumentũ pro hac ſententia.
Iuramentũ quod nõ fit in fauorem proximi, cẽſetur fieri Deo.

4. Sed contra hoc inſtatur, quia etiam inter iuramenta contra hos bonos mores, ſunt aliqua, quæ licèt ſine peccato ſeruari poſſent, impediunt nihilominùs maius bonum commune, ergo hoc ſatis eſt, vt interdum tale iuramentum non ſit obligatorium. Probatur conſequentia, quia tunc etiam dici poteſt tale iuramentum impeditiuum maioris boni: nam bonum publicum, & commune præferendum eſt priuato, & ideò ſi iuramentum illi præiudicet, non obligabit, etiamſi factum ſit in fauorem proximi. Exemplum eſt in cap. *Si diligenti*, de Foro competenti, de iuramento facto à Clerico parendi iudici ſeculari, & in cap. *Nimis*, de Iureiur. de iuramento fidelitatis præſtito à Clerico principi ſeculari, ſunt enim talia iuramenta contra immunitatem Clericorum, quæ in fauorem publicum ſtatus clericalis conceſſa eſt, & ideò licèt in priuatum fauorem contra illam iuretur, non valet iuramentum, idem ergo erit in quocumque alio iuramẽto derogante communi bono propter priuatum.

Inſtantia.
Bonũ publicum, & commune, præferendũ eſt priuato.
Cap. *Si diligenti*.
Cap. *Nimis*.

5. Maximè verò confirmari poteſt hęc ratio, & fundamentum eius variis exemplis. Primum ſit de iuramento non reuocandi teſtamẽtum; nam hoc cõtra inſtitutionem eſt Iurium ciuilium, vnde contra bonos mores ciuiles exiſtit, non verò contra naturales, quia ſine peccato ſeruari poſſet, & nihilominùs tale iuramentum non eſt obligatorium, vt eſt ſententia Bartoli in lege *Si quis pro eo*, ff. de Fideiuſſoribus à multis approbata, vt referunt latè Couarruuias in Rubr. de teſtamentis. p. 2. num. 15. & Ant. Gomez in lege 3. Tauri nu. 95. Et ratio reddi poteſt, quia licet non reuocare teſtamentum non ſit malum, nihilominùs obligatio ad non reuocandum eſt valdè contraria libertati naturali, iuxta legem 1. Codice de Sacroſanctis Eccleſiis, & ita illud iuramentum multùm aduerſatur communi bono reipublicæ, & de ſe poteſt maiora bona impedire, & aliunde videtur includere turpitudinem ex parte acceptantis, quia vult impedire libertatem proximi, quoad vltimam voluntatem, & ideò quamuis ſit factum in fauorem eius, poteſt non obligare. Et confirmatur maximè hoc exemplum, quando in illo iuramento promiſſioni additur pœna ſoluenda, ſi teſtamentum reuocetur: nam etiam illo modo poſſet ſine peccato impleri iuramẽtum, & tamen tunc maximè non obligare docent iidem Iuriſtæ, quibus conſentit Couarruuias in dicto cap. *Quamuis pactum*, 2. p. in princip. num. 3. & lege *Stipulatio hoc modo*. ff. de Verbor. obligat. Et ſimile exemplum erit de iuramento ſoluendi pœnam, ſi non impleãtur ſponſalia, quod etiam poſſet ſine peccato impleri, & nihilominùs non obligare tenent iidem Iuriſtæ, quibus conſentit etiam Couarruuias in Rub. de Teſtamentis 2. p. nu. 17. & Antonius Gomez 2. Variar. cap. 14. num. 24.

Firmatur eadem ſententia exẽplis.
Bartol.
Couarr.
Ant. Gom.
Iuramentũ de nõ reuocando teſtamento non valet.
Couar.

6. Aliud exemplum eſſe poteſt de iuramento confirmante pactum futuræ ſucceſſionis; nam tale iuramentum etiam eſt contra bonos mores ciuiles, vt conſtat ex lege vlt. Codice de Pactis, & ſine peccato ſeruari poſſet, vnde conſtat non eſſe contra bonos mores naturales: & nihilominùs tale iuramentum non eſt obligatorium, vt communiter etiã ſentiunt Iuriſtæ, apud Couarruuiam in d. cap. *Quamuis pactum*. 3. p. in princ. Et ratio eſſe poteſt, quia tale iuramentum de ſe inducit ad optandam mortem alterius, quod valdè contrarium eſt bonis moribus, & ob hanc cauſam valdè odioſa ſunt in iure omnia pacta, quæ aliquo modo excitare poſſunt ad expectandam mortem alterius, quia aliquid videntur charitati proximi derogare. Denique poteſt

In iure omnia pacta odioſa ſunt, quæ excitare poſſũt ad mortem alterius expectandam.

eſſe aliud exemplum, ſi quis donationem omnium bonorum tam præſentium, quàm futurorum faciat, & iuramento illam non reuocare confirmet: nam illud ſine peccato impleri poteſt, & tamen non eſſe obligatorium docuit Bartolus in lege *Stipulatio hoc modo.* ff. de Verb. obligat. & in lege vlt. Codice de Pactis, quia priuat hominem poteſtate teſtandi, quod videtur eſſe contra libertatem vltimæ voluntatis, & afferre poteſt magna incommoda, qualia ſunt, non poſſe in fine vitæ vel proprio corpori prouidere, vel ſubuenire animæ, ſoluendo debita, petendo ſuffragia, &c.

Bart.

7. Reſoluitur quæſtio, & aſſeritur iuramẽtum nõ fieri inualidum, ex eo quod eſt cõtra bonos mores ciuiles.

Nihilominùs veram eſſe cenſeo priorem ſententiam, atque ita ſimpliciter aſſerendum eſſe, iuramentum non fieri inualidũ, ſeu non obligatoriũ, ex eo precisè, quòd eſt contra bonos mores ciuiles, ac ſubinde quotieſcũque iuramentum contra bonos mores ciuiles inualidũ eſt, nõ eſſe tantùm contra illos: ſed etiã cõtra bonos mores naturales. Iam enim ſuprà diximus, Iura ciuilia ſępe precipere illa, quæ ita ſunt neceſſaria ad honeſtate, vt illis cõtraria turpia ſint, & peccata, ſiue natura ſua talia ſint, ſiue per efficaciam legis talia fiant. Et tunc illi praui mores, quatenus ſunt contra leges ciuiles, & contra bonum etiam politicum Reipublicæ, dici poſſunt eſſe contra bonos mores ciuiles, non tamen contra illos ſolos, ſed etiam contra bonos naturales, vt explicatum eſt, & ideò mirum non eſt, quòd iuramentum contra bonos mores ciuiles in tali materia ſit inualidum. Loquendum eſt ergo præcisè de repugnantia iuramenti ad bonos mores ciuiles, & ſic, dicimus illa non ſufficere ad inualiditatem iuramenti. Et hoc videntur ſatis probare Iura, & rationes adductæ pro illa ſententia. Item non eſt contemnenda ratio, quia ſi illa cauſa ſufficeret ad inualiditatem iuramenti, vbicumque inueniretur, impediret obligationem eius, quia cauſa adæquata, & ſufficiens ſemper habet eundem effectum. Conſequens autem falſum eſt, vt patet ex caſu capituli *Quamuis pactum*, de Pactis in 6. & cap. *Significante*, de Pignorib. & cap. *Cùm contingat*, de Iureiuran. & ex ſuprà dictis de iuramento metu extorto, & de ſoluendis vſuris, iuxta cap. *Debitores*, de Iureiurand. quia negari non poteſt, quòd hæc ſint contra bonos mores ciuiles. Imò etiam videntur poſſe redundare in graue damnum commune, vt eſt, verbi gratia, quòd latrones, & vſurarij prouòcentur ad extorquenda per metum, & vim talia iuramenta, & nihilominùs, quia hæc ſunt per accidens, & pertinent magis ad ſcandalum paſſiuum, quàm actiuum, & alioquin iurans poteſt ſine peccato implere, quod iurauit, & ideò definiunt Iura maiorem habendam eſſe rationem reuerentiæ debitæ iuramento, ideóque obligatorium eſſe, ac ſeruandum: ergo idem dicendum eſt, vbicumque ſola repugnantia ad bonos mores ciuiles reperitur, ſine interuentu proprij peccati.

Cap. *Quamuis pactum.* Cap. *Cùm contingat.* Cap. *Debitores.*

8. Aduertentia de omiſſione quæ poterat fieri ſine peccato, quæ nõ poteſt voueri, vel iurari ſine illo. *D. Thom.*

Vt autem hoc magis explicetur, & ſoluantur obiecta in contrarium, aduerto, interdum poſſe aliquid nos facere, vel omittere propria ſponte ſine peccato, ad quod faciendum, vel omittendum non poſſumus nos obligare, præſertim iuramento; aut voto, ſine peccato, vt, verbi gratia, ingredi Religionem poteſt omitti, ſeu non fieri ſine peccato, velle autem ſe ad id iuramento obligare, peccatum eſt, vt apertè ſentit D. Thomas d. q. 89. art. 7. & eadem ratione deambulare per vias ciuitatis ſine peccato fieri poteſt, ad id autem ſe obligare iuramento peccatum eſt, quia eſt abuſus iuramenti, quia nomen Dei in vanum aſſumitur. Vnde fit, vt aliquid

A huiuſmodi mera voluntate factum, non ſit peccatum, factum autem quaſi ex obligatione iuramenti, eo ipſo ſit peccatum quaſi ſuperſtitionis, quod ſignificauit Auguſtinus in cap. *Inter cætera*, 22. q. 4. dicens, *Foueat itaque Hibaldus matrem, & fratres, & lugeat ſi coactione, & timore iuramenti aliquid defuit matri.* Et ratio eſt, quia eadem irreuerentia nominis diuini eſt in vſu talis iuramenti obligatorij, quæ fuit in illo exhibẽdo. Ex quo etiam fit, vt iuramentum non ſolùm ſit contra bonos mores naturales, quando eſt de actibus, qui ſecundum ſe ſunt peccata, ſed etiam quando eſt de actibus, ad quos obligati per iuramentum, vel eos quaſi ex obligatione iuramenti facere, peccatum eſt. Probatur, quia tale iuramentum cõtra rationem naturalem eſt, ideò
B enim illicitum eſt: ergo eſt contra bonos mores, non tantùm ciuiles, ſed etiam Canonicos, & naturales, idémque eſt de obſeruantia quaſi formali talis iuramenti veluti coactione, & timore eius. Vnde in d. cap. *Quantò*, de Iureiur. abſolutè fit diſtinctio inter iuramentum illicitum, & licitum, & de omni illicito dicitur eſſe vinculum iniquitatis: ergo quoties iuramentum eſt, illicitum eo, quod obligatio eius eſt illicita eſt vinculum iniquitatis, ac ſubinde eſt contra bonos mores naturales.

Auguſt.

Cap. *Quantò.* Iuramentũ illicitum eſt vinculũ iniquitatis.

9. Ex his ergo colligimus, licet interdum contingere poſſit, vt iuramentum contra bonos mores ciuiles, non ſit validum, quamuis non ſit de actu, qui ſecundum ſe ſit peccatum, nihilominùs tale iura-
C mentum non eſſe inualidum propter ſolam contrarietatem ad bonos mores ciuiles, ſed quia ſimul inuoluit aliquam repugnantiam contra bonos mores naturales, & declaratur ex replica ſuperius facta, quia iuramentum promiſſorium in gratiam hominis factum, ſi non ſit de materia ſecundum ſe peccaminoſa, validum eſt, niſi fortè ſit, vel inutile ipſi proximo, vel ita repugnans commodis aliorum proximorum, vel Reipublicæ, vt tale iuramentum meritò contra rationem cenſeatur. Nam ſi aliquid huiuſmodi non interueniat, nulla ratio probabilis inualiditatis iuramenti excogitari poteſt. Quando verò aliquid huiuſmodi interuenit, iuramentum non tantùm eſt contra mores ciuiles, ſed etiam contra naturales, quia tale iuramentum ir-
D rationabile eſt, & illud ſeruare formaliter, & ex obligatione eius etiam eſt rectæ rationi cõtrarium, vt generaliter declaratum eſt.

10. Idem contingere poteſt, quando lex humana prohibet aliquid, vt contrarium bonis moribus, naturalibus, non quia in illo actu prohibito ſi ex natura rei talis malitia, ſed quia poteſt præbere publicam occaſionem eius, & hoc intuitu prohibentur, vt notauit Angelus ver. 6. num. 4. in fine. Tunc enim eſt in illo actu eadem malitia, ſaltem ratione legis prohibentis illum ſub tali ratione, & tunc iuramentum de tali actu, licèt immediatè ſit contra legem ciuilem, tamen ratione illius etiam eſt contra bonos mores naturales. Exempla ſatis probabilia ſunt in legibus prohibentibus conuentiones,
E vel promiſſiones remittendi fraudes futuras, vel non denunciandi futura delicta, & ſimilia, quibus videntur homines induci ad delinquendum, vt notant Gloſſa, & Doctores per textus ibi in l. *Si vnus*, §. *Illud*, cum ſequent. ff. de pactis, & l. *Conuenire*, & l. *Pomponius*. ff. de Pactis dotalibus, & cap. *Quemadmodum*, de Iureiurand. quod ſuprà notatum eſt, & iuxta ibi dicta doctrina hæc intelligenda eſt, & limitanda.

Angel.

Leg. *Conuenit.* Leg. *Pomponius.*

CAPVT

CAPVT XXIII.

Satisfit obiectionibus ſuperiori capite propoſitis.

1. PRoponebantur varia exempla contra ſuperiorem doctrinam,quibus ſatisfacere neceſſe eſt. Et quamuis non poſſimus ſingula hic ex profeſſo perſequi, quia grauiſſimas quæſtiones continent ad alias materias pertinentes, ſaltem attingemus ea, quæ præſenti inſtituto ſufficere videbuntur. Primum ergo exemplum de iuramento præſtito à Clerico contra immunitatem Eccleſiaſticam non eſt ad rem, quia tale iuramentum non eſt contra bonos mores ciuiles,ſed potiùs contra mores Canonicos, vnde tale iuramentum in detrimentum animæ vergit: nam & in eo exigendo, ac præſtando, & implendo grauiter peccatur, ſuppoſita immunitate, diuino, & Canonico Iure introducta, vt in d.cap. *Nimis*,ſignificatur. Quocirca Clericus propria auctoritate renuncians iuri ſuo,quoad immunitatem, vel forum,non ſolùm non facit actum validum,ſed etiam grauiter peccat in eo, quod intentat, & per Canones grauiter punitur, vt conſtat ex d.cap. *Si diligenti*, & ideò ibi concluditur, tale iuramentum licitè ſeruari non poſſe, quia contra Canonica ſtatuta *Illicitis pactionibus informatur.* Vnde colligere poſſumus generalem regulam,quotieſcumque iuramentum priuatæ perſonæ directè,& formaliter eſt contra bonum publicum, ſeu contra priuilegium communitati conceſſum, cui priuata perſona derogare non poteſt, tale iuramentum inualidum eſſe, non quia ſit tantùm contra bonos mores ciuiles, ſed quia nec licitè ſeruari poteſt, ideóque etiam eſt contra bonos mores naturales, eſt enim contra iuſtitiam, vel commutatiuam, vel ſaltem legalem, & in materia Eccleſiaſtica videtur eſſe contra religionem. Et de hoc genere iuramenti dicemus plura in capite ſequenti.

Iuramentũ præſtitum à Clerico cótra immunitatẽ Eccleſiaſticam,eſt cõtra bonos mores Canonicos.

Cap. *Nimis.*

Cap. *Si diligenti.*

Quotieſcũque iuramẽtum priuatæ perſonæ eſt contra bonũ publicũ, eſt inualidum.

2. Aliud exemplum erat de iuramento non reuocandi teſtamentum, in quo fortaſſe probabilior ſententia eſt, tale iuramentum validum eſſe, & obligare, vt tenet Ioannes Andreas,Couarr. ſuprà, & Iulius Clarus 3.lib. §. *Teſtamentum.* quæſt.94. & oſtendunt eſſe communem, & Antonius Gabriel lib.2. Receptarum opinionũ ſub titulo de Iureiur. concl.1.num.8. tenet etiam Molina tom.1.de Iuſti. tract.2.diſp.151. Quod ſi hæc opinio vera eſt, ruit exemplum,& in contrarium verti poteſt; nam ideò tale iuramentum validum eſt, quia neque teſtamentum non reuocare, peccatum eſt, neque etiam ad illud non reuocandum ſe obligare. Illa enim obligatio ex natura rei mala non eſt, quia neque eſt de re mala,nec de re per ſe directè impediente maius bonum animæ, ſed eſt de re,quæ facta in fauorem proximi, poteſt cedere in commodum eius. Neque etiam talis obligatio per ſe eſt contra commune bonum, ſed contra priuatum ipſius teſtatoris,cui ipſe poteſt ſpontaneè cedere. Neque etiam eſt mala moraliter ex prohibitione Iuris ciuilis,quia licet Ius ciuile irritet talem promiſſionem, non tamen prohibet ſub reatu culpæ illam facere,eo modo,quo de facto fieri poteſt, neque etiam prohibet eam ſeruare; ergo ſi tali promiſſioni, vel ſimplici aſſertioni non reuocandi teſtamentum addatur iuramentum, obligatio illius contra nullam legem eſt; cur ergo valida non erit? Denique (quod ad noſtrum inſtitutum ſpectat) etiam illi Auctores, qui exiſtimant, tale iuramentum non eſſe validum,quærũt aliquam turpitudinem,& malitiam in

Probabilius eſt iuramentum de non reuocãdo teſtaméto validum eſſe & obligare.
Io. And.
Iul. Clar.
An. Gabr.
Molin.

A hac obligatione non reuocandi teſtamentum. Quia priuatio propriæ libertatis in re tam neceſſaria videtur ipſis irrationabilem quamdam prodigalitatem continere, & ita etiam nobiſcum in hoc conueniunt,quòd ad inualiditatem illius iuramenti neceſſarium eſſe putant,vt non ſolùm ſit cõtra mores ciuiles, ſed etiam contra veram honeſtatem moralem,atque adeò contra bonos mores naturales. Re tamen vera difficilè oſtendere poſſunt hanc malitiam in illa obligatione.

Erat aliud exemplum de iuramento pœnali, ſeu de non recedẽdo à promiſſione ſub tali pœna,quãdo ſecundum Iura humana prohibitus eſt talis modus obligationis, vbi enim non datur talis prohibitio, clarum eſt, iuramentum illud poſſe obligare B ad ſoluendam pœnam, ſi promiſſio non impleatur, quia tunc ſolutio talis pœnæ contraria non eſt bonis moribus,nec naturalibus, vt per ſe conſtat,nec ciuilibus,quia ſupponitur non eſſe prohibita. Sermo ergo eſſe debet de iuramento ſoluendi pœnam, quam iura humana irritant. Et duo caſus in particulari deſignantur. Prior eſt de pœna adiecta ſub iuramento, ſi non fuerit ſeruata promiſſio non reuocandi teſtamentum, aut inſtituendi talem hæredem,de quo iuramento Couarruuias ſuprà, fatetur non obligare, quia eſt contra bonos mores, non tamen diſtinguit, an ſit contra bonos mores ciuiles, vel naturales: neque mirum, quia ipſe diſtinctionem illam non approbauit. Apertè tamen dicit illicitum, & inhoneſtum eſſe, pœnæ adiectione alterum aſtringere ad certi hæredis inſtitutionem, vel C ad non reuocandum teſtamentum, eandem enim eſſe rationem in vtroque cenſet, & conſequenter ſentit, legem irritantem talem ſtipulationem non ſolùm obligationem eius impedire,ſed etiam obligare in conſcientia, ne fiat. Vnde licet hoc totum concedamus, nihil inde probatur contra aſſertionem poſitam, quia ſic adiectio talis pœnæ, non ſolùm eſt contra bonos mores ciuiles,ſed etiam contra naturales, quia eſt de re peccaminoſa, ſaltem ratione legis prohibentis. 3.

Iuramentũ de non recedendo à promiſſione ſub aliqua pœna, validum eſt, licet talem pœnam iura humana irritent.

Contrariam tamen ſententiam tenet Molina ſuprà,qui varias rationes adducit, ſed punctum difficultatis in hoc ſolo cõſiſtit,quòd adiectio talis pœnæ in illo actu, reuera non eſt mala ex natura rei,vt D ſtatim etiã in ſimili dicam, nulla autem lege ſufficienter probatur,ita eſſe prohibitũ,vt ſit malũ moraliter,& peccatum,illã promittere. Nam quod dicitur in d.lege *Stipulatio hoc modo*,talẽ ſtipulationem eſſe contra bonos mores,ſufficienter intelligitur de moribus politicis,& ciuilibus,ſicut ſtipulatio nõ reuocandi teſtamẽtum,etiam non adiecta pœna,dici poteſt contra bonos mores. Atque ita hæc opinio probabilis eſt,& iuxta illam non procedit exẽplum, ſed confirmat ſecundam concluſionem in principio poſitam. 4.

Adiectio talis pœnæ in illo actu mala non eſt.

Lege *Stipulatio.*

Alterum exẽplum erat de iuramento cõfirmante ſponſalia,ſub certa pœna ſoluenda ab eo, qui retroceſſerit. Circa quod diſputari ſolet,an iuramentum obliget in eo caſu ad ſoluẽdam pœnam? Quod E diſputat latè Sancius lib.1.de Sponſal. diſput.32. à num.20.& refert duas opiniones contrarias & pro vtraque, quamplures Auctores, & vtramque valdè probabilem cenſet,licet ipſe adhæreat opinioni, quæ negat tale iuramentum obligare. Vt autem hoc ſuadeat conatur oſtendere promiſſionem ſoluendi talem pœnam non fieri ſine peccato, ſaltem veniali, quod docuit etiam Caietanus in Summ. verb. *Sponſalitia*, ex cap. *Gemma*, de Sponſal. vbi talis ſtipulatio *improbanda* dicitur. Sed ille textus fortaſſe 5.

An iuramẽtum confirmans ſponſalia ſub certa pœna, obliget ad ſolutionẽ talis pœnæ?

Caietan.

fortaſſe non conuincit, tum quia ibi ſponſalia non A fuerant valida, & ideò immeritò addita fuerat pœna ad libertatem tollendam, tum etiam quia verbum illud, *improbanda*, idem ſignificare poteſt, quod irritanda, ſeu irrita declaranda, quod interdum habet locum etiam in contractibus, qui ſine peccato facti ſunt, vt in contractibus minorum ſine debita ſolemnitate, vel in venditione fundi dotalis. Et prętereà, etiamſi id concedatur, adhuc poteſt eſſe dubium, an id ſufficiat ad irritationem iuramenti? De quo dubio dicam paulò inferiùs in fine capitis, quia in multis ex dictis exemplis locum habet. In præſenti ergo exemplo neutra ex illis ſententiis nobis præiudicat (quidquid de illis ſentiendum ſit) quia ſecundum vtramque procedit regula à nobis poſita; nam ſi iuramentum pœnæ ſoluendæ in ſponſalibus B nullũ eſt, ideò eſt, quia nõ eſt tantùm contra bonos mores Ciuiles, ſed etiam contra Canonicos: & quia materia illius iuramenti aliquo modo peccaminoſa eſt, neque aliter poteſt ſubſiſtere, etiam ex ſententia Auctorum, qui illam defendunt. Vnde alij, qui negant in materia illius iuramenti miſceri peccatum (inter quos eſt Molina ſuprà) conſequenter aſſerunt, tale iuramentum eſſe validum, quia non eſt contra bonos mores naturales, ſed tantùm ciuiles, nec Ius Canonicum in hoc aliquid addidit Iuri Ciuili, ſed illud tantùm acceptauit. Et fortaſſe vera reſolutio eſt, in ſponſalibus adiectionem pœnæ, aduerſus eum, qui contra fidelitatem, ſeu iuſtitiam pactum violat, non reprobari: quando verò additur etiam pro caſu, in quo iuſtè non ſeruantur ſponſa- C lia, & ex legitima cauſa, tunc improbari. Nam hic videtur eſſe ſenſus cap. *Gemma*, ſi caſus, & ratio deciſionis eius attentè ſpectetur. Vnde in priori caſu iuramentum de pœna ſoluenda cenſeo eſſe validum: in poſteriori autem caſu probabile eſt eſſe contra bonos mores naturales.

Vera ſententia.

Cap. *Gẽma.*

6.

Exponitur, an iuramentum de ſeruando pactũ circa futurã ſucceſſionẽ ſit validum.

Tiraquel.

Couar.

Cap. *Quamuis pactum.*

Præterea ponebatur exemplum de iuramento ſeruandi pactum circa futuram ſucceſſionem, de quo eadem ratio eſſe videtur, quæ de iuramento non reuocandi teſtamentum, vel inſtituendi talem hæredem, & ſimilibus, in quibus hic ampliùs immorari non poſſumus, ſed videri poſſunt Doctores in dicta lege vltima, Codice de Pactis, & Tiraquellus in lege *Si vmquam*, in Præfat. à num. 135. Et Couarruuias in d. Rubr. de teſtamentis 2. part. num. D 15. & d. cap. *Quamuis pactum*, 3. part. in princ. num. 2. qui diſtinctione vtitur: nam ſi huiuſmodi pacta fiant de conſenſu eius, cui ſuccedendum eſt, putat firmari iuramento, quod eſt ſatis conſentaneum deciſioni capit. *Quamuis pactum*, de Pactis. Et ita quoad hanc partem non procedit exemplum, ſed confirmat primam aſſertionem, nam illud iuramentum ideò eſt validum, quia non eſt contra bonos mores naturales, etiamſi ſit contra ciuiles. At verò ſi talia pacta fiant ſine conſenſu eius, cui ſuccedendum eſt, communis ſententia Iuriſtarum eſt, illa non firmari iuramento, de qua nunc diſputare nolumus. Solùm (quod ad rem præſentem ſpectat) dicimus, ſententiam illam, vt vera ſit, fundãdam eſt eſſe in hoc, quod pactum circa futuram E hæreditatem ſine conſenſu eius, cui ſuccedendum eſt, non ſit ſine culpa, ſiue illa ſit contra rationem naturalem puram, ſiue ſit contra legem humanam rigoroſè prohibentem talia pacta, quaſi odioſa ei, de cuius hæreditate tractatur ipſo viuente, & inuito, quod ſignificatur in dicta lege vltima, C. de Pactis: & ita iuramentum illud non erit tantùm contra bonos mores ciuiles, ſed etiam contra moralem honeſtatem. An verò fundamentum illud ſolidum ſit, nõn ſpectat ad præſentem tractatum.

Pactũ circa futurã hęreditatem, ſine conſenſu eius, cui ſuccedendũ eſt, non eſt ſine culpa.

Vltimum exemplum erat de iuramento confirmante omnium bonorum donationem: in quo ſententia communis Iuriſtarum eſt, non valere huiuſmodi iuramentum, ſolum ex eo fundamento, quod talis donatio aufert teſtandi libertatem, vt videre licet in Couarruuia in Rubrica de Teſtamentis 2. part. numer. 4. Mihi tamen non videtur illud ſolidum fundamentum, tum quia priuari teſtandi libertate etiam directè, ſi fiat ſponte, & in fauorem tertij, non eſt intrinſecè malum contra rationem naturalem, neque inuenitur prohibitum lege poſitiua obligante ſub reatu culpæ; tum etiam, quia multò minùs id eſt, contra bonos mores, quando non indirectè, ſed per conſentionem quamdam amittitur facultas teſtandi. Sic enim Religioſus profitendo fit incapax ad teſtandum, & qui in opera pia expendit omnia bona ſua ſibi conſequenter adimit facultatem teſtandi; igitur etiam ſi quis donando omnia præſentia, & futura, ſe priuat poteſtate teſtandi, ex hoc ſolo capite non ſtatim actus efficitur malus, ſi aliàs donatio honeſtam cauſam, & debitas circumſtantias habeat.

7. An valeat iuramẽtum confirmans omnium bonorum donationes.

Igitur ad iudicandum de tali iuramento, qualitas donationis attendenda eſt, quod ad forum conſcientiæ attinet, nam ſi donatio illa ſit irrationabilis, & actus quidam prodigalitatis, & contra debitam prouidentiam, vel ſui, vel ſuorum; tunc non confirmabitur iuramento, ſaltem quantùm ad exceſſum, ſed poterit iuſtè ad prudentem mediocritatem reduci ex rationabili interpretatione iuramenti, quia non eſt vinculum iniquitatis. At verò, ſi conſiderata cauſa, & modo donationis non habet intrinſecam malitiam contra prudentiam, vel rationem naturalem, iuramentum obligabit: quia leges ciuiles, etiamſi illi donationi non faueant, illi non reſiſtunt prohibendo illam. Quæ etiam eſt ſententia ſatis communis apud Iuriſtas, & fortaſſe contraria poſſet cum dicta limitatione intelligi. De quo videri poteſt Gutierrez de Iuramento confirmatorio 1. p. c. 11. & Antonius Gomez in Lege 69. Tauri, qui plures alios referunt.

8.

Probatur ſententia affirmãs teſtamentum cũ hac conditione valere.

Gutierr. *Anto. Gom.*

CAPVT XXIV.

Vtrùm Iuramentum illicitè emiſſum, vel de promiſſione prohibita obliget, ſi abſque peccato impleri poteſt?

HOc dubium non parum conferet ad explicanda omnia dicta, & ideò breuiter expediendum eſt. Ratio autem dubitandi eſſe poteſt, quia in d. cap. *Quantò*, generaliter dici videtur, iuramentum illicitum non eſſe obligatorium. Deinde ſi promiſſio peccaminoſa ſit, eo ipſo eſt contra bonos mores naturales; ergo non poteſt firmari iuramento, quia non poteſt iuramentum eſſe vinculum iniquitatis. In contrarium verò eſt, quia poteſt iuramentum eſſe illicitum, & promiſſionem cum peccato fieri, & nihilominùs actum promiſſum malum non eſſe ſecundum ſe ſpectatum; ergo iuramentum de tali actu, quamuis aliàs fiat cum peccato aliunde orto, poterit obligare ad actum de ſe licitum. Antecedens declaratur in caſu ſuprà poſito, de promittente, & iurante ſoluere vſuras: nam ſi id faciat ſine vlla neceſſitate, vel rationabili cauſa, & maximè ſi id faciat inuitando, & inducendo non paratum, peccat quidem iurando, & promittendo, poſtea·

1. Dubitandi ratio.

Cap. *Quantò.*

poſtea tamen ſoluendo non peccat, & ideò tali iuramento obligatur. Et ea ratione probatur prior conſequentia, nam iuramentum non obligat ad promittendum, ſed ad dãdum (ſic enim loquimur) ergo ſi actus dandi eſt licitus, iuramentum poterit impleri ſine peccato, etiamſi promittere, vel iurare fuerit peccatum; ergo hoc non obſtante erit tale iuramentum obligatorium.

2. Tribus modis poſſe iuramentũ eſſe illicitum.

Diſtinguendum videtur de iuramento illicito, & de promiſsione illicita; nam iuramentum tribus modis poteſt eſſe licitum. Primò, ex materia, in quam cadit per ſe, & per quam implendum eſt, & tale eſt quotieſcumque illa materia eſt incapax obligationis iuramenti. Secundò, ex prohibitione, vel ratione extrinſeca tantùm; etiamſi aliàs ſit de materia licita. Tertiò, quia immediatè cadit in promiſsionem illicitam. Quando ergo iuramentum eſt illicitum primo modo, obligatorium non eſt, & de illo loquuntur iura, quando generalem regulam conſtituunt, illicitum iuramentum non obligare. Et de eodem intelligendi ſunt Auctores, quando frequenter inferunt, *Iuramentum eſt illicitum, ergo eſt nullum.* Hæc enim prauitas iuramenti ſumitur ex materia, & quaſi obiecto; & ideò eſt intrinſeca, & quaſi per ſe conſtituens iuramentum illicitum; & propterea ſermones doctrinales de iuramento illicito, de hoc intelliguntur; & ita procedunt omnia dicta in ſuperioribus capitibus.

Iuramentũ illicitũ primo modo obligatorium non eſt.

3. Illicitum ſecũdo modo impleri poteſt, ſi materia ſit capax. *Panorm.*

At verò iuramentum illicitum tantùm ſecundo modo, bene poteſt eſſe obligatorium, ſi materia ſit capax. Ita Panorm. in cap. *Cùm contingat*, de Ireiuran. num. 6. in fine, & num. 7. vbi id probat ex cap. *Et ſi Chriſtus*, de Iureiurand. & aliis. Et probatur exemplis; nam ſi ego voui numquam iurare, niſi præcepto obligatus, vel ſi ſuperior iuſtè mihi præcepit non offerre aliquid ſponte ſub iuramento, peccatum quidem committo iurando me aliquid facturum, & nihilominùs ſi factum ſit honeſtum, vt dicere Miſſam pro aliquo, iuramentum obligat. Idem eſt, ſi iuramentum fiat cum ſcandalo actiuo, vt in exemplo de vſurario non parato. Item votum obligat in materia capaci, licet ex cauſa extrinſeca contingat peccare vouendo; ergo ſimiliter, &c. Ratio denique eſt, quia licet quis peccet iurando, tamen de facto adducit Deum in teſtem rei licitæ; ergo licet in iurando peccauerit, tenetur, ſi poteſt, facere verum, quod diuino teſtimonio de facto cõfirmauit. Tandem declaratur & confirmatur ex iuramento aſſertorio; nam licet quis peccet iurando, vel quia iurat rem, quando non debet, vel quia iurat contra præceptum ſui Superioris, vel ex odio, & ſcandalo, aut alia ſimili cauſa; nihilominùs ſuppoſito, quòd iurat, ſemper tenetur iurare verum, & maximè quando in ipſamet veritate affirmanda ſpecialis ratio peccati non inuenitur. Et ita in iuramento promiſſorio, de quo tractamus, quamuis aliàs ſit illicitum, tenetur quis ſeruare veritatem de præſenti ſuæ aſſertionis, habendo propoſitum implendi illud; ergo etiam tenetur poſtea ſeruare veritatem de futuro, quando ſine nouo peccato id facere poteſt. Vnde in hoc ſenſu concludit ibi Panormitanus, licet iuramentum promiſſorium non habeat tres comites, ideò illicitè fiat, nihilominùs, ſi abſque peccato ſeruari poteſt, ex obligatione ſeruandum eſſe. Et idem ſequitur Selua 1. part. de iuram. quæſt. 3. addens, quod licet iuramentum promiſſorium careat veritate, obligat, ſi ſit de re licita: vt patet manifeſtè in iuramento facto ſine intentione implendi illud, iuxta ſuprà dicta. Quid verò dicendum ſit, quando iuramentum

Ratio cur obliget iuramẽtum 2. modo illicitè emiſſum.

Panorm. Iuramentũ promiſſoriũ licet nõ habeat tres comites, ſeruãdũ eſt, ſi poteſt. *Selua.*

A eſt illicitum ratione promiſsionis tantùm (quod in tertio membro proponebatur) ex dicendis de ipſa promiſsione patebit.

4. Quibus modis promiſſio illicitè fiat.

Simili ergo modo diſtinguendum eſt de illicita promiſsione, nam duplici ex capite poteſt eſſe mala. Primò, ex parte materiæ, quia praua eſt, & incapax honeſtæ obligationis, & ideò talis promiſsio, & praua, & nulla eſt. Ergo & tunc clarum eſt, iuramentum additum tali promiſsioni, nec confirmare illam, nec inducere nouã obligationem poſſe: quia tale iuramentum eſt illicitum ex parte materię, ſiue per materiã intelligamus promiſsionem, tamquam proximam materiam, ſiue actum promiſſum, tamquam remotam, quia promiſsio ipſa turpis eſt ratione turpitudinis actus promiſsi, vt ſupponitur.

B Secundo ergo modo poteſt promiſsio eſſe illicita, quia ipſa propter ſeipſam (vt ita dicam) prohibetur, non verò propter materiam, quæ poteſt eſſe honeſta: interdum enim prohibemur promittere etiam res honeſtas, propter vitanda incommoda, & pericula, quæ in obligatione promiſsionis inueniri poſſũt, etiamſi ſit de actu honeſto. Qui modus prohibitionis ex ſola lege naturæ rarò inuenitur, niſi fortè ex circumſtantiis extrinſecis, vt in promiſsione de ſoluendis vſuris cum ſcandalo facta, & ſimilibus: tamen ex lege poſitiua, vel ex præcepto poteſt facilè imponi, vt Prælatus poteſt præcipere Religioſo, & pater filio, vt nihil promittat, vel ſimpliciter, vel in tali modo, ſi expediens iudicauerit, & inter leges ciuiles de Pactis, vel Stipulationibus non C deſunt aliquæ huiuſmodi. Et hæc prohibitio interdum fieri poteſt ſimpliciter, & ſine irritatione promiſsionis, interdum verò irritãdo illam, iuxta communem diſtinctionem de legibus, quæ in hac materia locum habet, vt per ſe conſtat. 5.

6. Iuramentũ tale poteſt eſſe obligatorium. *Molina.*

Dico ergo, rectè contingere poſſe, iuramentum additum tali promiſsioni eſſe obligatorium reſpectu actus honeſti promiſsi, etiamſi promiſsio ipſa ex aliis capitibus illicita ſit. Ita ſumitur ex Panormitano, & Selua ſuprà, etiã ſentit Molina d. tractatu 2. diſp. 151. §. *Quarto quoniam.* Et probatur, quia illud iuramentum non habet pro obiecto promiſſionem ipſam, ſed rem promiſſam, quæ duæ accuratè ſunt diſtinguenda, ad iudicandum de valore iuramenti. Propriè enim tunc iuramentum habet D pro obiecto promiſsionem, quando quis iurat promittere, quod iuramentum obligat ad promittendum, non ad faciendum, quod promiſſum fuerit, vt ſi iuro vouere caſtitatem intra annum, nondum voui, nec teneor ſeruare caſtitatem ex vi iuramenti, ſed vouere illam intra præſcriptum tempus; poſtquam autem vouero caſtitatem, tenebor illam ſeruare ex vi voti, non ex vi prioris iuramẽti. Si autem vouendo caſtitatem, iurem ſeruare votum, tunc tenebor ad caſtitatem ſeruandam non tantùm ex vi voti, ſed etiam ex vi iuramenti: & ideò dico, hoc iuramentum nõ habere pro obiecto ipſum votum, ſed actum promiſſum per votum, quia ſeruare votum non eſt promittere, ſed exequi promiſſum. Igitur quoties promiſsio mala eſt, iuramentũ faciendi E talem promiſsionem irritum erit, quia eſt de actu malo tamquam de obiecto. Non loquimur autẽ de hoc iuramento, ſed de iuramento ſeruandi promiſſionem, quod iuramentum habet pro obiecto actũ promiſſum, ſeu executionẽ eius; ergo ſi actus eſt honeſtus, & ſeruari poteſt ſine animæ præiudicio, iuramentũ obligabit. Probatur cõſequẽtia ex generali principio Canonum, quod iuramentũ obligat, quãdo ſeruari poteſt ſine turpitudine ex parte iurantis.

Iuramentũ habet pro obiecto aliquãdo promiſſionem, & aliquãdo rem promiſſam.

Iuramentũ confirmans promiſſionẽ malam, irritum eſt.

Iuramentũ obligat quãdo ſeruare poteſt ex parte iurãtis ſine turpitudine.

Declaratur præterea, quia malitia talis promiſſionis, 7.

ſionis, per accidens, & quaſi extrinſecè ſe habet ad A iuramentum; ergo non poteſt impedire obligationem eius. Antecedens patet, nam in primis iuramentum non eſt cauſa talis promiſſionis, & conſequenter nec malitiæ illius, ſed potiùs ſupponit illam, & quaſi adiungitur, vel adhæret illi. Deinde non adhæret illi, vt mala eſt, ſed tantùm vt promiſſio eſt talis actus, atque adeò, vt ex ſuo genere bona eſt; ergo poteſt confirmare illam ſecundum hanc bonitatem, non obſtante malitia, quæ ad hunc effectum quaſi impertinenter ſe habet. Item quando promiſſio tantùm eſt mala, quia prohibita, vel quia aliqua praua circumſtantia affecta ex parte operantis, & non ex parte materiæ promiſſæ, non tamen eſt irrita; tum ipſamet promiſſio, licet malè fiat, facta tenet, & conſequenter ſuam obligationem inducit, vt ex ipſis terminis manifeſtum eſt. Ergo maiori ratione iuramentum confirmans talem promiſſionem validum erit, quia non adiungitur illi quatenus malè fit, ſed quatenus validè fit.

6. Iuramentũ quando obligabit, dum promiſſio non ſolũ eſt prohibita, ſed etiã irrita.

At verò quando promiſſio non ſolùm eſt prohibita, ſed etiam irrita, tunc magis dubia eſſe poteſt obligatio iuramenti de tali promiſſione ſeruanda: nihilominùs tamen, ſi irritatio eſt de ſola promiſſione, & non cadit in actum promiſſum prohibendo illum in conſcientia, adhuc iuramentum poterit obligare, non ex vi promiſſionis, ſed ex vi aſſertionis de futuro actu iuramento confirmatæ. Quia illa aſſertio poteſt fieri vera ſine peccato, non obſtante irritatione promiſſionis; ergo reuerentia diuini teſtimonij obligat, vt illa aſſertio vera fiat, & conſequenter vt promiſſio impleatur. Et hoc probat apertè iuramentum additum promiſsioni de ſoluendis vſuris; nam illa promiſſio eſt irrita, & poteſt eſſe mala, vel ob circumſtantias, vel ob extrinſecam prohibitionem, & nihilominùs iuramentum obligat, vt ſuprà diximus: idem ergo eſt in omni caſu ſimili; nam vrget eadem ratio.

7. Obiectio.

Sed obiici poteſt, quia licet actus ſecundum ſe, & ſpontaneè factus non ſit malus, nihilominùs facere illum ex vi malæ promiſſionis priùs factæ erit malum, quia eſt virtute approbare promiſſionem priùs factam. Sicut ſuprà dicebamus, quamuis per ſe non ſit malum non ingredi Religionem, eſſe tamen malum, non ingredi in virtute prioris iura- D menti; ergo quotieſcumque promiſsio mala eſt, actum promiſſum ex vi illius facere malum eſt; ergo iuramentum cadens in talem promiſsionem nõ poteſt ad actum promiſſum obligare, quia obligaret ad illum, vt promiſſum, & vt ſic malus eſt.

Solutio.

Reſpondetur in primis, in promiſsione, quæ valida eſt, licèt malè fiat, falſum eſſe aſſumptum; nam ſi promiſsio eſt valida, obligat: ergo facere actum ex vi illius non erit malum, ſed potius erit actus virtutis iuſtitiæ, aut fidelitatis. Sicut ſeruare votum validum Religio eſt, licet fortaſſe in ipſo voto emittendo, peccatum aliquod fuerit commiſſum: neque tunc approbatur prior promiſsio, vt mala, ſed vt habuit virtutem obligandi, ſecundum quam rationem bona eſt, At verò, quando promiſsio non E tantùm eſt mala, ſed etiam irrita, aliter reſpondendum eſt, fatemur enim tunc non poſſe fieri actum in virtute promiſsionis, vt promiſsio eſt; dico tamen poſſe fieri ratione aſſertionis, quam includit promiſsio. Nam cùm actus ſit honeſtus (vt ſupponitur) eo ipſo, quod dixi me facturum illum, licèt errauerim promittendo, poſſum poſtea illum efficere, non quia promiſi, ſed quia dixi: nam per ſe honeſtum eſt, facere verum quod dixi, ſi aliàs licitè

Facere actũ ex vi promiſſionis validè licet malè facta ſit nõ eſt malum.

A poſſum, licet non tenear. Et hac ratione ſi tali promiſsioni addatur iuramentum, obligat ſaltem, vt confirmans aſſertionem, quæ vera fieri honeſtè poteſt. Vnde falſum eſt, quod aſſumebatur, iuramentum tunc obligare ad illum actum, vt promiſſum; nam formaliter loquendo, non obligat ad illum, niſi vt aſſertum: & ita numquam fit ille actus, vt debitus ex vi promiſsionis, ſed tantùm ex vi iuramenti.

Iuramentũ non obligat vt promiſſũ, ſed vt aſſertum.

Vnde tandem intelligitur, cur in aſſertione non dixerim vniuerſaliter, iuramentum additum tali promiſsioni ſemper obligare, ſed ſolùm indefinitè poſſe obligare, quia talis poteſt eſſe materia, vt omnis obligatio ſiue promiſsionis, ſiue iuramenti illi repugnet; etiamſi talis actus aliàs ſponte factus non ſit malus, vt, verbi gratia, in caſu, in quo ſit verum eſſe aliquod peccatum confirmare ſponſalia per adiectionem pœnæ, non minus erit peccatum, ſi id fiat per iuramentum, quaſi per ſe ſtans, & confirmans aſſertionem de futuro, quàm ſi fiat per promiſsionem, vel ſimplicem, vel iuratam, quia quocũque modo illa pecunia, vel res deſignata in pœnam ex obligatione ſoluenda ſit, induit veram rationem pœnæ, & minuit libertatem matrimonij, in quo poſita erat ratio talis culpæ, & ideò in tali materia non magis poterit obligare iuramẽtum, quàm promiſsio, quia non minus erit malum ſoluere illud, vt debitum ex iuramento, quàm vt debitum ex promiſsione.

8. Cur iuramẽtum additũ promiſſioni illicitæ non ſemper obliget.

Simili modo dicebamus ſuprà, quando eſt turpe, & contra bonos mores naturales, promittere non accuſare, vel non denunciare delictum committendum, etiam iuramentum de eadem materia eſſe omninò inualidum, quia licèt facto ipſo nõ denunciare, vel non accuſare poſsit eſſe honeſtum, obligatio ad illud non eſt honeſta, propter licentiam peccandi, quæ per occaſionem alteri datur (quod tantùm exempli gratia dicitur) ſi tamen illud verum eſt in obligatione promiſsionis, etiam eſt verum in obligatione iuramenti, vt ſuprà etiam declaratum eſt. Quotieſcumque ergo materia fuerit talis, vt nulla obligatio circa illa expediat, vel ſit conſentanea bonis moribus, tunc ſicut promiſsio de illa eſt mala, & non obligat, ita etiam iuramentum, etiamſi aliàs talis materia ſit actio, vel omiſſio, quæ ſponte, & ſine obligatione facta, honeſta ſit. Si quis tamen rectè conſideret, ſemper tale iuramentum reuocatur ad illud, quod eſt illicitum ex parte materiæ, quia habet pro materia illum actũ, vt faciendum poſtea ex obligatione, quo modo non bene fit, & quoad hoc habet locum exemplum de iuramento non ingrediendi religionem. Quando verò materia honeſta eſt, & illi non repugnat obligatio ſimpliciter, ſed tantùm obligatio promiſsionis humanæ, tunc obligabit iuramentum, non obſtante defectu promiſsionis.

9. Promittere non accuſare, vel non denunciare delictũ quãdo obliget.

Quæ materia promiſſionis poſſit confirmari iuramento, quæ verò non.

CAPVT XXV.

Quomodo differant iuramentum confirmatorium, & per ſe ſtans, quando feruntur ſuper contractus prohibitos.

Diximus obligare iuramentum cadens in contractum lege prohibitum, quando ſine peccato ſeruari poteſt, vnde oritur grauis, & difficilis quæſtio, an tale iuramentum confirmet cõtractum, quæ licèt ad Iuriſperitos pertinere videatur, & ideò ab ipſis copioſè diſputetur, vt in capite ſequenti attingam; tamen etiam in foro conſcientiæ multa ex illa pendent, & ideò illam etiam tractant 1.

Theologi

Molin. Azor. Leo. Leſ. Sancius.

Theologi præſertim Moderni, Molina tom. 1. de Iuſtitia tract.2.diſp.150.& 151. & tom.2.diſp.271. Azor.tom.1.lib.11.cap.7.quæſt.& ſeq. Leſſius de Iuſt. lib.2.cap.17.dub.7. Sancius lib.1. de Matrim. diſput.32.& ob eandem cauſam non potuit à nobis omninò prætermitti. Oportet tamen prius exponere terminos ipſos,quod in capite faciemus declarando differentias inter hæc duo, iuramentum confimare pactum,vel tantùm obligare.

D.Thom. — Duplex obligatio reperitur in iuramento promiſſorio.

2. Ad hoc autem explicandum ſuppono ex doctrina D.Thomæ d. quæſt.89. art.7.ad 3. in iuramento promiſſorio duplicem poſſe inueniri obligationem,vnam homini, cui fit promiſſio, & ex vi illius aliam reſpectu Dei, ratione iuramenti. Quando ergo promiſſio eſt per ſe inefficax, & ex iuramento illi addito naſcitur obligatio, dupliciter id intelligi poteſt. Primò, vt iuramentum relinquendo promiſſionem inefficacem ad obligandũ, ſuam introducat obligationem. Secundò,quòd iuramentũ ſic additum promiſſioni de ſe inefficaci, & illam reddat efficacem ad obligandum, & ſuam etiam obligationem adiungat. Primum ergo modum vocamus ſimpliciter obligatorium,ſeu per ſe inductiuum obligationis, ſecundum verò etiam confirmatorium.

1. Differentia, inter iuramentum confirmatorium, & per ſe ſtans. — *Abbas. Ant.Gom. Couarr.*

Vnde conſtat, primam, & quaſi ſubſtantialem differentiam inter hos duos modos eſſe, quòd iuramentum per ſe ſtans, vnica tantùm obligatione ad religionem pertinente obligat iurantem,vt D.Thomas dixit de iuramento extorto per iniuriam: ſi autem iuramentum eſt confirmatorium, duplex obligatio inuenietur in illo actu,ſcilicet, religionis, ſeu iuramenti, & iuſtitiæ,vel fidelitatis humanæ, non minùs,quàm eſſe ſoleat in iuramentis promiſſoriis, quorum promiſſio ex ſe valida eſt. Quia iuramentum confirmatorium facit, vt promiſſio ipſa quaſi reuiuiſcat,viréſque reſumat obligandi, & ideo per illum actum non ſolùm obligatur iurans Deo, ſed etiam homini. Et hanc differentiam conſtituunt omnes Doctores in hac materia,vt patet ex Abbate, & aliis in cap.1. & cap. *Cum contingat,* de Iureiur. & bene declarat Antonius Gomez, 2.tom.Variar. cap.14. num.21. Couarruuias in dict.cap. *Quamuis pactum*, 2. p. §. 1. per totum, præſertim num. 7. concl. 4.

2. Differentia. Iuramẽtum inductiuum obligationis quãdo promiſſio eſt, inualida extinguitur.

3. Et ex hac differentia ſequuntur aliæ,ſecunda eſt, quia quando iuramentum eſt tantùm per ſe inductiuum obligationis, & promiſſio cui adiungitur, ſecundum ſe erat inualida, ſi iuramentum non ſit confirmatorium, ſed tantùm per ſe ſtans, illo relaxato extinguitur omninò obligatio, & contractus. Si autem iuramentum ſit confirmatorium,quamuis poſtea relaxetur ab alio, quàm à creditore: nihilominùs manet obligatio iuſtitiæ, vel fidelitatis, quæ ex contractu naſcebatur:ita docent citati Auctores. Et prima pars manifeſta eſt, quia ibi tantùm erat vna obligatio, & illa fuit ablata per relaxationem iuramenti; ergo nulla relinquitur. Item promiſſio per ſe erat inualida, & non eſt facta valida per adiectionem iuramenti; ergo ablato iuramento, vt per relaxationem aufertur,manet inualida,ſicut antea de ſe erat, & conſequenter nullam obligationem inducit, ſed ſtatim poteſt contra illam fieri ſine vlla culpa.

Felin. Abb.

4. Altera verò pars non eſt extra controuerſiam inter Doctores, vt latè diſputat Felin.cap.2. de Iureiurand.vbi ipſe tenet contrarium cum Abbate in cap. *Cùm contingat,* de Iureiur. num.9. quorum fundamentum eſſe poteſt, quia contractus ille, qui de ſe erat inualidus,quaſi ſuſtentatur, & fulcitur iuramento, & ideo ablato iuramento ſtatim corruit: ſed contrarium communiter cenſetur probabilius, quod cum Angelo de Peruſio tenuit idem Panormitanus cap.1.de Iureiur. num.12. & ſequitur Gomezius ſuprà, & Antonius Gomez in lege 6. tit 19. part.6.Gloſſ.9. Ratio eſt (illam modo noſtro explicando) quia firmitas illa, quam accepit contractus per adiectionem iuramenti, non pendet in conſeruari à iuramento, & ideò licèt ab eo fuerit dependens in fieri, nihilominùs ablato iuramento, contractus firmus permanet, ſicut effectus durat, ablata cauſa, à qua non pendet in conſeruari. Antecedens probatur ex Regula Iuris 73. in 6. *Factum legitimè retractari non debet, licèt caſus poſtea eueniat, à quo non potuit inchoari.*

Panorm. Gomez. Ant.Gom. Gloſſ.

Sed hoc non conuincit, quia reſponderi poteſt ex fundamento contrariæ ſententiæ, quòd contractus ille non fuit legitimè factus, niſi vt coniunctus,& quaſi informatus iuramento, & ideò retractationem, ſeu relaxationem iuramenti eſſe virtualem diſſolutionem ipſius contractus. Et ita non eſt ſimile, quod adduci ſolet de legitimatione, quæ non rumpitur propter natiuitatem legitimorum, ibi enim optimè accommodatur regula: nam ille eſt caſus extrinſecus, & accidentarius, & non pertinet ad propriam, & per ſe cauſam legitimationis. 5.

Aliorum reſponſio.

Alij ergo rationem reddunt, quia quamuis contingat contractum firmari iuramento, non id fit virtute iuramenti, ſed virtute legis ita diſponentis, vt infrà videbimus, atque ita iuramentum non eſt cauſa propria illius validitatis contractus, ſed illa eſt lex, quæ irritationem abſtulit, & reliquit contrahentium voluntates efficaces, vt poſſent validum contractum efficere. Fuit autem iuramentum veluti conditio neceſſaria, ad quam lex reſpexit, ad auferendam in eo caſu irritationem, & ideo quamuis poſtea iuramentum auferatur, firmus manet contractus, quia ſicut iuramentum non firmauit illum; ita nec relaxatio irritat,& lex,quæ ſemel abſtulit irritationem, non irritat iterum contractum, eo quòd auferatur iuramentum, nec per ſolam retroceſſionem vnius partis irritari poteſt,cùm iam efficaciter ſe obligauerit non impediente lege. Quæ ratio probabilis eſt, ſed ſupponit fundamentum incertum,de quo in ſequentibus.Si autem illud non admittatur, neceſſariò dicendum eſt, iuramentum confirmatorium ſupponere aliquam obligationem naturalem, quæ cùm ſit prior de ſe, manere poterit ablata poſteriori, qualis eſt obligatio iuramenti. Quod ſi fortaſſe occurrat alia cauſa, vnde illa etiam ceſſet, iam erit aliunde, non ex vi relaxationis iuramenti. Quæ omnia ex ſequentibus magis conſtabunt.

Quid operetur differentia ſuprà poſita in eo caſu.

At verò illa differentia ſuppoſita, quæri poteſt, quid operetur in eo caſu relaxatio iuramenti? Videtur enim inutilis, ſi contractus remanet firmus. Quę ratio præcipuè mouit Felinum ſuprà.Reſpondetur in primis, hoc per ſe, & immediatè operari, quod per illam aufertur propria obligatio iuramenti ad religionem pertinens, & conſequenter, vt non ſit periurus, ſi quis contractum non ſeruauerit. Secundò tollitur impedimentum iuridicè petendi, vt diſſoluatur contractus, ſi cauſæ ſubſunt, ſtante enim iuramento, non poterat quis ſine periurio hoc intentare, relaxato autem iuramento poteſt, vt benè notauit Couarruuias d. §.1. numer.7. Et ideò dixi ſuprà, hoc intelligendum eſſe de relaxatione facta ab alio, quàm à creditore: nam ſi creditor ipſe relaxet iuramentum, etiam contractus 6.

Couarr.

Si creditor relaxet iuramentũ etiam contractus diſſoluitur.

diſſoluitur,& ceſſat omnis obligatio. Quia non poteſt creditor relaxare iuramentum quaſi per ſe, & immediatè, ſed cedendo iuri ſuo,& quaſi tollendo fundamentum iuramenti,vt infrà dicemus. Prælatus autem poteſt per ſe, & immediatè relaxare iuramentum intactum (vt ſic dicam) relinquendo fundamentum eius, & ideò eſt longè diuerſa ratio. Poſſet autem interdum Superior auferre ſimul & iuramentum, & omnem obligationem reſcindendo contractum, ſed hoc accidentarium eſt, & hic ſolùm dicimus, ex relaxatione iuramenti,vt ſic,per ſe nõ ſequi ablationem alterius obligationis. Quod pro omni iuramento promiſſorio etiam per ſe firmo, & valido obſeruari poteſt. Quomodo autem talis relaxatio magis in vno iuramento, quàm in alio dari poſſit,poſtea videbimus.

7. 3. Differentia. Iuramẽtum confirmatorium cõtractus cõfert, & obligationẽ, & actionem in iudicio.

Tertia differentia aſſignari poteſt, quia quando iuramentum eſt confirmatorium promiſſionis, ſeu contractus, non ſolùm confert obligationem, ſed etiam dat actionem in iudicio, quando verò non eſt confirmatorium, licet ſuam inducat obligationem, non tamen dat actionem homini ad petendum tale debitum in iudicio. Hæc differentia ad forum magis externum,quàm conſcientiæ pertinet, & ideo breuiſſimè illam explicabo. In primo igitur membro ſupponitur, quando promiſſio humana de ſe valida eſt,etiamſi ſit ſimplex (quæ fortaſſe nudè ſumpta non daret actionem in iudicio) ita firmari iuramento voluntario plenè, id eſt, non metu, vel dolo extorto, vt det etiam actionem in iudicio, vt eſt communis ſententia Iuriſtarum cum Bartolo in l. *Si quis pro eo*, ff. de Fideiuſſoribus num. 3. & ſequentibus, & videri poteſt Iaſon in l. *Iuris gentium*, §. *Sed cùm nulla*, ff. de Pactis, num. 21. & Couarruuias ſuprà 2. p. §. 4. præſertim, num. 15. verbo, *Quia*, Sarmiento, lib. 1. Selectar. cap. 3. & Mendoza lib. 1. ſuarum diſputationum de Pactis, cap. 4. quæſt. 1. à num. 16. qui plures, etiam Bartolum ipſum in contrarium allegat, & contra eos pro hac ſententia latiſſimè diſputat.

Bartol. *Iaſon.* *Couarr.* *Sarmien.* *Mendoza.*

8. Iuramẽtum confirmatoriũ promiſſionis inualidæ, dat actionem.

Ex hoc ergo principio manifeſtum eſt, iuramentum confirmatorium pacti, vel promiſſionis aliàs inualidæ, etiam conferre eandem actionem, quia non ſolùm inducit ſuam obligationem religionis, ſed etiam firmat obligationem naturalem,vel ciuilem reſpectu ipſius hominis, ſed ex hac obligatione ad hominem per obligationem iuramento firmatam naſcitur actio; ergo ex iuramento confirmatorio eadem actio oritur. Denique per tale iuramentum non minùs firmatur promiſſio, quàm ſi per ſe, & nudè ſumpta valida eſſet; ergo ita confert actionem,ac ſi accederet promiſſioni de ſe validæ. Et inde probatur aliud membrum,quia iuramentum per ſe ſtans licet obliget iurantem reſpectu Dei, non tamen habet adiunctam obligationem reſpectu hominis, & conſequenter non dat aliquod ius ei, cui fit iuramentum; ergo neque actionem præſtare poteſt, quia omnis actio fundatur in iure creditoris, vt patet ex §. 1. Inſtitut. de Actionibus, vbi definitur actio, *quòd ſit ius perſequendi in iudicio, quod ſibi debetur*: & videri poteſt Couarruuias ſuprà 1. p. §. 2. num. 3. Habet autem hæc differentia, præſertim quoad hoc poſterius membrum, aliquas difficultates; quæ non ſunt noſtri inſtituti,& ideo illas omitto.

Quid ſit actio.

9. 4 Differentia. Obligatio orta ex iuramento confirmatorio tranſit ad hæredes.

Quarta differentia ſolet etiam aſſignari, quia ſi iuramentum ſit confirmatorium, obligatio eius tranſit ad hæredes, non verò quando eſt tantùm per ſe obligans. Prior pars manifeſtè ſequitur ex dictis, quia iura, & actiones defuncti tranſeunt ad A hæredes,& ita in illa parte nulla eſt difficultas. Secunda verò pars contraria ratione probanda eſt, pendet verò ex illa quæſtione, an iuramentum ita ſit actio perſonalis, vt ſolam perſonam iurantem obligare poſſit, & ideo cum ipſa etiam perſona extinguatur, de qua in cap. ſequenti dicturi ſumus. Supponendo autem pro nunc partem affirmantem, ſcilicet, iuramentum eſſe merè actionem perſonalem, apertè ex illa ſequitur dicta differentia: nam ſi iuramentum per ſe ſtet, & ſolam ſuam obligationem inducat,ſolum iurantem obligare poteſt, non eius ſucceſſores, quia eſt vnica obligatio, & purè perſonalis.

Iuramẽtum eſt merè actio perſonalis.

10. 5. Differentia. Quando iuramentũ nõ eſt cõfirmatoriũ, poteſt repeti quod datum eſt.

Quintò conſtitui ſolet alia differentia, quia ſi iuramentum non ſit confirmatorium, licèt obli- B get, ſatis eſt ad iuramentum implendum tradere alteri, quod ei promiſſum eſt, ſtatim verò poteſt repeti, & quacumque via legitima recuperari, abſque violatione iuramenti, & abſque relaxatione præmiſſa, quia per ſolam traditionem fuit impletum iuramentum,& conſequenter extincta eius obligatio, quæ ſola ibi inneniebatur, vt oſtenſum eſt. Et hæc pars ſumitur ex cap. *Ad audientiam*, de his,quæ vi,vbi Gloſſa,& Doctores, & Couarruuias ſuprà part. 2. §. 3. Gutierrez 1. part. cap. 53. At verò quando iuramentum eſt confirmatorium, ita implendum eſt, vt non liceat poſtea contrauenire, nec detur repetitio eius, quod ſolutum eſt. Ratio eſt, quia ex vi talis iuramenti promiſſorij conſurgit obligatio non ſolùm ad Deum, ſed etiam ad eum, C cui fit promiſſio; ergo illi acquiſitum eſt ius; ergo impletio iuramenti eſt iuſta ſolutio ex parte dantis, & iuſta acceptio ex parte recipientis; ergo non eſt locus repetitioni, nec retractationi. Et ita docent Iuriſperiti in Authentica *ſacramenta puberum*, præſertim Iaſon, numer. 41. & Canoniſtæ in cap. *Quamuis pactum*, vbi Dominicus Francus, atque etiam Couarr. 2. p. §. 3.

Cap. *Ad audientiam.* *Couarr.* *Gutier.*

Iaſon. *Dom. Franc.*

11. Atque in hac poſteriori parte non inuenio rationem dubitandi, ſolùm poteſt aduerti, quòd licèt in tali caſu non detur locus repetendi, quod ſolutum eſt, id non ex vi iuramenti: nam per ſolutionem ſufficienter impletum fuit, & extincta eius obligatio,ſed eſt ratione iuſtitiæ,quia nullus ſupereſt titulus iuſtus ad repetendum. Vnde ſi de facto D fieret repetitio iniqua conficto titulo, peccaretur contra iuſtitiam,non contra iuramentum,quia non fuit de non repetendo, & ita procedit ratio textus in dict. cap. *Ad audientiam*. Et hinc mihi ſuboritur dubium circa prius membrum, an ſine limitatione in vniuerſum verum ſit, quotieſcumque iuramentum non eſt confirmatorium, ſatisfieri ſoluendo,& ſtatim dari locum repetitioni? Nam licèt interdum poſſit tale eſſe iuramentum,vt dicto modo, illi ſatisfiat, & tunc ſit optimum ſignum, tale iuramentum non eſſe confirmatorium, propter rationem in ſecundo membro tactam: tamen quod è contrario fiat conuerſio, ſcilicet, in omni iuramento non confirmatorio illum modum ſoluendi, & poſtea repetendi habere locum, mihi non eſt E certum, quia videtur fieri poſſe, vt aliquod iuramentum confirmatorium non ſit, & nihilominùs non relinquatur iuſtus titulus ad repetendum. Sed hoc pendet ex dicendis, & ideò poſtea expedietur.

An ſatisfiat iuramẽto nõ confirmatorio ſoluẽdo debitum, & ſtatim dãdo locum repetitioni.

12. 6. Differentia. In iuramẽto confirmatorio non licet petere abſolutionẽ, ſeu relaxationẽ.

Sexta differentia ſolet conſtitui, quia in iuramento confirmatorio non licet petere abſolutionẽ, ſeu relaxationem,quando verò eſt tantum per ſe inducens obligationẽ poteſt peti relaxatio, & concedi,& poſtea ſine peccato non impleri iuramentum. Ratio prioris partis eſt, quia per iuramentũ confirmatorium

matorium ius eſt parti acquiſitum, & ideò iniuria fieret parti, ſi abſolutio iuraméti peteretur, vel concederetur, quæ ratio ceſſat in iuramento non confirmatorio, quia per illud non acquiritur ius parti, & ita illi non fit iniuria per relaxationem iuramenti. Neque etiam fit irreuerentia Deo, quia eius nomine, & per Vicarium eius, & ex iuſta cauſa fit relaxatio. Huius verò differentiæ exacta declaratio pendet ex dicendis infrà de ablatione obligationis huius iuramenti, nunc verò occurrũt duo notanda. Vnum eſt circa primum membrum; nam vt ſit vniuerſaliter verum, debet intelligi præciſè, & ex vi conditionum, ſeu circumſtantiarum intrinſecarum tali iuramento: nam in eis præciſè ſpectatis non inuenitur iuſta cauſa relaxandi iuramentum cum detrimento tertij. Hoc tamen non impedit, quominus aliunde poſſit intercedere iuſta cauſa ad relaxandum tale iuramentum: nam infrà oſtendemus iuraméta etiam omninò firma à principio poſſe poſtea relaxari ex iuſta cauſa, neque tunc fieri iniuriam tertio, quia ſemper intelligitur acquirere illud ius ſubordinatum legitimæ poteſtati Superioris. Aliud notandum ſequitur ex hoc primo, ſcilicet ſecundum membrum eſſe cum proportione intelligendum, nimirum, iuramentum non confirmatorium eſſe relaxabile ex vi cauſæ intrinſecæ, quam in ſe claudit, quia ſi intelligeretur per cauſas extrinſecas, nulla eſſet differentia. In hoc autem ſenſu non immeritò dubitari poteſt, an illud ſecundum membrum ſit vniuerſaliter verum, eſto frequenter ita contingat, ſed hoc etiam expedietur in ſequentibus.

Aduertendũ circa relaxationem iuramenti confirmatorij.

Aliud aduertendũ circa relaxationẽ iuraméti nõ confirmatorij.

CAPVT XXVI.

An iuramentum contra leges reſpicientes bonum publicum, vel priuatum confirmet contractum?

1. SVppono in primis, promiſſiones, vel pacta Iure ciuili prohibita, interdum eſſe ipſo Iure, & facto nulla: aliquando verò eſſe valida, per iudicem autem irritabilia. Quæſtio ergo præſens præcipuè verſatur de prioribus legibus, & pactis: ſuo tamen modo etiam locum habet in poſterioribus. Quia licèt talia pacta ſupponantur valida, & vt talia inducant ſuam obligationem, cui accedere poſſit obligatio iuramenti, & ſic habeat rationem confirmatorij: nihilominùs quia illa pacta infirma ſunt, & irritabilia, dubitari poteſt, an per iuramentum ita confirmentur, vt eorum irritatio nec poſtulari poſſit nec à iudice fieri? De hoc itaque puncto in fine dicemus, nunc prius tractandum eſt. In quo ſtatim apparet ratio dubitandi, quia ſi promiſſio, vel contractus ſupponitur eſſe nullus, nulla ſupponitur obligatio, quæ per iuramentum confirmetur; quomodo ergo tale iuramentum eſſe poterit confirmatorium? In contrarium verò eſt, quia multa Iura hoc ſignificant.

Senſus quæſtionis.

2. In hoc puncto explicando Iuriſtæ variis vtuntur diſtinctionibus, quas ſigillatim tractare neceſſe eſt. Prima ergo opinio diſtinguit inter leges, quæ in ſua diſpoſitione reſpiciunt immediatè bonum publicum, vel priuatum, & ſuppoſita diſtinctione, dicit duo. Vnum eſt; iuramentum repugnans legibus boni publici, non eſſe confirmatorium. Aliud eſt, iuramentum contra leges tantùm priuata commoda reſpicientes, confirmatorium eſſe. Ad quam opinionem intelligendam primo declaranda eſt diſtinctio. Nam licet de ratione legis ſit, vt ad bonum

1. Opinio.

Iuramẽtum repugnãs legibus boni publici, non eſt confirmatorium.

A commune referatur, nihilominùs quædam leges ſunt, quæ habent pro materia proxima commune bonũ, vt ſunt illæ, quæ immediatè reſpiciunt ipſum ſtatum Reipublicæ, & vtilitatem communitatis, vt communitas eſt, vt ſunt illæ, quibus inſtituitur, vel conſeruatur immunitas ſacerdotum, publicorum iudiciorum integritas, ſufficientia, vel abundantia rerum ad bonum commune neceſſariarum, propter quam prohiberi ſolet, ne pecuniæ, frumenta, & aliæ res ſimiles extra regnum ferantur, & aliæ leges huiuſmodi. Aliæ verò leges ſunt, quæ reſpiciunt bonũ commune mediante priuato, ita vt materia proxima legis ſit bonũ vniuſcuiuſque ciuis, quatenus ex ſingulorum commodis conueniens ſtatus communitatis conſurgit, vt ſunt leges, quibus conſeruantur B patrimonia ſingulorum, vel quibus conſulitur imperfectioni minorum, vel mulierum, & ſimiles. Et hoc modo diſtinctio hæc optima eſt, & habet fundamentum in lege 1. §. 1. ff. de Iuſtitia & Iure, & eam indicat Bartol. in d. lege *Si quis pro eo*, & in lege *Ius publicum*, ff. de Pactis, Panormit. in cap. *Cùm contingat*, de Iureiur. n. 5. & 6. & explicat benè Nauarrus in cap. *Cùm miniſter*, 23. q. 5. n. 28. & ſequentibus, & Couarr. ſuprà 2. p. §. 1. n. 6. Verùm eſt tamen, quod licet diſtinctio inter illa duo membra in generali facilis ſit, in particulari ſæpe eſt ſatis dubia, quia nõ ſatis apparet, an tranſgreſſio legis immediatè offendat communitatem, vt communitas eſt, vel priuatam perſonam, vt ſic, & ſolum mediatè redundet in bonum commune, ſed nihilominùs ex his capi- C tibus coniectura ſemper facienda eſt, & in dubio in fauorem communis boni videbitur inclinandum.

Leges quædam habent pro materia proxima cõmune bonũ.

Leges quæ priuatũ bonum attingunt.

Bartol. *Panorm.* *Nauarr.* *Couarr.*

Hoc ſuppoſito probatur vtraque pars illius ſententiæ. Prior, ſcilicet, iuramentum contra leges proſpicientes immediatè communi bono non firmare promiſſionem à priuata perſona factam, quia nullus priuatus poteſt renunciare fauori legis proſpiciẽtis immediatè communi bono, lege *Ius publicum*, ff. de Pactis, & cap. *Si diligenti*, de Foro competenti. Ex quo textu ſolet probari hæc pars. Altera verò probatur contraria ratione, quia vnuſquiſque poteſt renunciare Iuri conceſſo per legem proximè in fauorem priuatorum, vt habetur in eodem cap. *Si diligenti*, & ſumitur ex Regula Iuris 61. in 6. *Quod ob gratiam*, &c. & leg. *Quòd fauore*, Cod. de Legibus, & D l. *Iuris gentium*, §. *Si paciſcor*, ff. de Pactis; ergo iuramentum factum contra huiuſmodi leges obligat, quia per illud renunciat quis iuri ſuo, quod licitè facere poteſt. Et hoc modo videtur intelligendum cap. *Cùm contingat*, de Iureiuran. & cap. *Licèt mulieres*, eod. in 6. & cap. *Quamuis*, de Pactis, in 6. & Authentica *Sacramenta puberum*, Cod. *Si aduerſus venditionem*. Atque ita ſententia hæc videtur communiter probari ab Auctoribus ſuper hæc iura, & Bartolo locis ſuprà citatis, Couarruuias ſuprà 2. p. §. 1. per totum, Gutierr. de Iuramento, 1. p. cap. 58. num. 13. & ſequentibus.

3. Probatur 1. opinio, iuramẽtum contra leges cõmune bonũ reſpicientes non firmare promiſſionẽ à priuata perſona.

Leg. *Ius publicum.*

Leg. *Quòd fauore.* Leg. *Iuris gentium.*

Cap. *Cùm contingat.* Cap. *Licèt mulieres.* Cap. *Quamuis.*

Bartol. *Couarr.*

Sed hæc diſtinctio in ſenſu, quo traditur ab Auctoribus, non rectè accommodatur ad ſenſum, quem tractamus. Illa enim diuiſio (vt ſuprà notaui) E dari ſolet ad explicandum, quando iuramentum contra leges ciuiles ſit inualidũ, vel poſſit eſſe validum: in quo ſenſu habet illa diuiſio fundamentum in l. *Iuris gentium*, §. *Si paciſcar*, ff. de Pact. vbi ſimilis diuiſio de pactis ponitur. Et in illo ſenſu probabile eſt, omne iuramentũ contra leges publici iuris eſſe inualidũ. Sed hoc ad pręſentem cauſam non refert. Tum quia nunc non quærimus, quando iuramentum contra bonos mores ciuiles ſit validum, vel inualidum; hoc enim in ſuperioribus actum eſt,

4. Hæc diſtinctio non facit ad rem.

ſed tractando de iuramento valido, & obligante, inquirimus, quando confirmet, vel non confirmet contractum: ad hunc autem ſenſum illa diſtinctio nihil deſeruit. Tum etiam, quia ſi iuramenta contra leges Iuris publici ſunt inualida, non habent id præcisè ex eo, quòd ſunt contra Ius ciuile, ſed quia ſunt contra bonos mores, ita vt ſeruari non poſſint ſine peccato, hæc enim eſt vnica, & generalis regula diſcernendi iuramentum validum ab inualido in materia poſſibili, vt ex Iure canonico conſtat. Sunt ergo talia iuramenta contra bonos mores naturales, & ita non pertinent ad præſentem quæſtionem.

5. Quòd verò talia iuramenta ſint inualida, probatum eſt ſuprà in particulari caſu cap. *Si diligenti,* quia in Clerico, renunciare priuilegio fori, peccatum eſt, & ſeruare pactum in circa hoc factum, peccatum etiam eſt. Et inde ſumitur ratio vniuerſalis, quia paciſci in præiudicium boni communis contra iuſtitiam, ſaltem legalem eſt, & renunciare iuri alieno, id eſt, communitatis, ac ſi eſſet propriū, iniurioſum eſt; ergo iuramentum, quod in tali materia verſatur, iniquum eſt. Non ſunt ergo talia iuramenta ex his, quæ obligando non firmant contractum, ſed ſunt ex iis, quæ non obligant, quia iniuſta ſunt. Poteſt denique confirmari inductione: nam iuramentum deferēdi pecuniam, frumentum, vel alias res prohibitas extra regnum, non obligat, quia eſt de re iniqua, nam leges illæ, cùm abſolutè prohibent, actu in conſcientia obligant, vt ſuppono: idem eſt de iuramento dandi aliquid iudici, contra legem prohibentem, & in ſimilibus. Vnde leges prohibentes aliquid pertinens immediatè ad commune bonum, ordinariè directè cum perſonis loquuntur, & obligant in conſcientia, vel ſub mortali, vel ſub veniali, iuxta materiæ quantitatem. Vt eſt recepta ſententia cum D. Thoma 1. 2. quæſt. 96. artic. 4. & Doctoribus communiter in cap. *Nam concupiſcentiam,* de Conſtitut. & in cap. 2. de Maioritate, & obedientia. Atque ita fit, rem prohibitam per talem legem eſſe malam moraliter, & in conſcientia, & ideò iuramentum circa illam eſſe inualidum, & ita explicant hanc partem Couarruuias ſuprà part. 2. §. 2. numer. 7. & Matienço, in librum 5. Nouæ recompilat. tit. 2. l. 2. Gloſſa 3. num. 11. & 17.

In clerico renunciare priuilegio fori, peccatū eſt.

D. Thom. Cap. *Nam concupiſcentiam.* *Couarr.* *Matienço.* *Gloſſ.*

Iuramentum contra leges boni communis, non ſolùm non eſt confirmatorium, verum etiam non obligat.

6. Obiectio.

DIces, etiam in hoc ſenſu non eſſe hanc regulam vniuerſalem, quia contingere poteſt, vt lex immediatè prohibeat propter bonum commune pactum aliquod, vel promiſſionem, & nihilominùs non prohibeat actum promiſſum; tunc ergo iuramentum promiſſorium contra talem legem, poſtea obligabit ad actum, qui non eſt contra talem legem, & ideo ſine peccato fieri poteſt, iuxta dicta in ſuperiori capite. Antecedens ſufficienter probari videtur ex eo, quod ex obiecto non repugnat talem fieri legem, poteſt enim promiſſio eſſe nociua bono communi, & non actus. Deinde poteſt declarari exemplis. Vnum eſt de Pacto legis commiſſoriæ, quod in pignoribus reprobatur Iure ciuili propter commune bonum, ſcilicet, ad vitandas fraudes, & occaſiones vſurarum leg. 3. ſeu vlt. Cod. de Pactis pignorum, & nihilominùs ſi iuramentum addatur, validum eſt, & obligat iuramentum in cap. *Significante,* de Pignoribus, & ad idem facit cap. *Ad noſtram,* 1. de Iureiur. quando ſcilicet, in re conſtat nihil iniuſtitiæ continere pactum. Vt cum Archidiacono tenet Syluester verbo, *Pactum,* quæſt. 14. §. 2. & in Roſa aurea tract. 3. caſu 28. Aliud exemplum eſſe poteſt de lege irritante promiſſionem ſoluendi pecuniam lucratam in ludo de pecunia credita, ſeu ſub fide ludentis, hæc enim lex immediata lata eſt propter commune bonū ad vitandos exceſſus, & prodigalitates ludentium, & ideo talis promiſſio inualida eſt. Et nihilominùs poſtea illam adimplere non eſt peccatum, vt videntur ſupponere omnes, qui de illo puncto diſputant, vt videre licet in Gutierrez de Iuramento 1. p. cap. 53. & Couarruuias in Regul. *Peccatum,* 2. p. §. 4. num. 8. Molina tom. 2. de Iuſtitia tract. 2. diſput. 515. & aliis, quos refert Sancius lib. 1. de Sponſ. diſput. 31. Et ideo, ſi à principio promiſſio fiat cum iuramento, illud obligabit, non vi promiſſionis, ſed ſua, quia poteſt ſine peccato impleri. Atque ita in his, & ſimilibus exemplis poteſt verificari illa regula, quod iuramentum contra has leges boni publici, licèt contingat obligare ad actum, nihilominùs non confirmat pactum, vel promiſſionem, quia illa eſt, quæ præiudicat bono communi.

Pactū legis cōmiſſoriæ Iure ciuili reprobatur.

Cap. *Significante.*

Cap. *Ad noſtram.* *Syluest.*

Gutier. *Couarr.* *Molin.* *Sancius.*

7. Nihilominùs reſpondeo in primis nō in hoc ſenſu tradi quoad hanc partem regulam illam à cōmuni ſententia, ſed in hoc, quòd talia iuramenta ſunt illicita, & nullam inducunt obligationem, vt in Auctoribus citatis videri poteſt. Et ſanè ſi pactum, & obligatio prohibetur immediatè propter commune bonum, moraliter fieri non poteſt, vt iuramentum contrarium intentioni talis legis obligationem inducat. Tum quia talis actus etiam ſecundum ſe ſpectatus regulariter præiudicat communi bono. Tum etiam, quia licèt ſecundum ſe non eſſet contra bonum commune, nihilominùs vt factus ex obligatione repugnaret bono cōmuni, ſicut ſuprà dicebamus de pœna adiecta ſponſalibus, vel de obligatione nō accuſandi, vel non denunciandi peccatum committendum. Nam ſi lex prohibet pactū, vel promiſſionem, vt nociuam bono communi, ideò eſt, quia ſupponit eſſe contra bonū commune, quod ciues obligentur ad talem actum; ergo etiam iuramentum, ſi obligaret ad talem actū, eſſet pernicioſum communitati; ergo impoſſibile eſt, quod tale iuramentum obliget, vel quod actus ex tali obligatione factus, ſit bonus. Tum denique, quia licèt daremus actum illum non eſſe malum, nihilominùs negari nō poteſt, quin futurum ſit parum conueniens communi bono, quod ſatis eſt, vt tale iuramentum non obliget. Vt licèt eſſet vera ſententia, quæ dicit, legem prohibentem ferre extra regnum equos, vel ſimiles res, non obligare in conſciētia, ſed tantùm ad pœnam: nihilominùs iuramentum de ferendis talibus rebus extra regnū non obligaret, & eſſet iniquū, quia eſſet pernicioſum Reipublicæ, & ideò licet talis actus ſecundum ſe non eſſet peccatum, facere illum quaſi ex vinculo iuramenti eſſet malum, vt ſuprà in ſimilibus explicatum eſt. Itaque cenſeo iuramentū contrarium legibus immediatè conſulentibus communi bono, ſemper eſſe contrarium bonis moribus naturalibus, & oppoſitū repugnare in tali materia, & ita reſponſum eſt ad obiectionem in contrarium.

Solutio obiectionis.

Quare lex prohibeat pactū nouum bono communi.

De iuramento ſeruandi pactum legis commiſſoriæ.

8. NEque obſtant exempla adducta, nam in primis de pacto legis commiſſoriæ nego, legem ciuilem prohibentem illud verſari immediatè in materia boni communis, ſed in materia priuatorum propter

Reſpõdetur exemplis in contrariũ, & primum de pacto legis cõmiſſoriæ.

propter bonum commune. Quod patet tum ex re ipſa, quia per pactum legis commiſſoriæ, non læditur immediatè commune bonum, ſed læditur dominus pignoris, qui fecit tale pactum, tum etiam ex verbis legis, quæ, facta prohibitione, ſubdit: *Si quis igitur tali contractu laborat, hac ſanctione reſpiret, quæ cum præteritis præſentia quoque repellit, & futura prohibet. Creditores enim re amiſſa iubemus recuperare, quod dederunt.* Ex quibus verbis conſtat, legem illam immediatè conditam eſſe in leuamen, & ſubſidium debitorum, & in odium creditorum. Et ita videtur communiter exponi illa lex, vt videre licet per Abbatem, & alios in d. cap. *Significante*, qui Bartolum, & alios allegant. Vnde eſt maximè obſeruandum, vt lex aliqua dicatur eſſe de communi bono non ſatis eſſe, quod intendat cauere nocumentum priuatorum, quod frequenter eueniret, ſi non prohiberetur, & conſequẽter grauiter læderetur commune bonum, talis eſt enim lex de non furando, vel de non petendis vſuris, & nihilominùs non inter leges Iuris publici, ſed priuati computantur, vt conſtat ex d. §. *Huius ſtudij*. Ad hunc ergo modum ſe habet lex illa prohibens pactum legis commiſſoriæ: nam licet neceſſaria ſit, ne multiplicentur nocumenta priuatorum, & inde commune bonum periclitetur, nihilominùs non habet pro materia proxima, & immediata ipſum commune bonum. Et ita exemplum non facit ad cauſam.

Abbas.

Lex de communi bono intendit cauere nocumentum priuatorum.

9\. Deinde verò dicitur, probabile eſſe, legem illam in præſumptione fundari, & ideo licèt in foro exteriori contractus ſit irritus: nihilominùs in conſcientia non peccari contra illam, ſi re vera pactum fiat ſine conditione iniuſta ex natura rei, & hoc intendit Syluester citans Hoſtienſem, & Innocentium. Conſtat autem iuramentum additum pacto legis commiſſoriæ ſolùm poſſe obligare ad id, quod ſine iniuſtitia fieri poſſit, quia iuramentum non eſt vinculum iniquitatis: ſi iuramentum ſit de aliqua iuſta conditione ſeruãda circa mutuum, vel pignus, tunc non poteſt dici contrarium d. legi ſecundum veritatem, quidquid ſit ſecundùm præſumptionem, & ita mirum non eſt, quod obliget. Et ita intellexit textum illum Panormitanus, ibi dicens. *Ex illo textu rectè colligi, iuramentum fuiſſe obligatorium, nõ verò quod firmet contractum*, idem verò Panormitanus in cap. *Cùm contingat*, num. 5. de Iureiur. quem imitatur Angelus verbo, *Iuramentum*, 5. num. 23. ſimpliciter dicit, allegando illum textum, iuramentum de pacto legis commiſſoriæ obligare, quia tantùm eſt contra bonos mores ciuiles, quod in ſenſu declarato probabile eſt, quamuis ex dict. cap. *Significante*, non ſatis colligatur.

Panorm.

Angel.

De iuramento ſoluendi lucrata in ludo pecuniæ credita.

10\. Lex irritans promiſſionẽ factam in ludo de pecunia credita, non eſſe iuris publici, ſed priuati.

AD ſecundum exemplum negari etiam debet, legem irritantem promiſſionem factam in ludo de pecunia credita eſſe Iuris publici, ſed priuati, quia licet illa lex ſit vtilis communi bono, non tamen habet pro materia proxima ipſum commune bonum, ſed immediatè ordinatur ad conſeruanda patrimonia ſingulorum, & vitandos exceſſus in amiſſione bonorum mediante ludo. Et ita verum eſt, iuramentũ obligare, quia eſt de re licita. Quamuis enim leges ciuiles, vel iuris communis, vel aliquorum regnorum, præſertim Caſtellæ auferant obligationem ſoluendi, quod perditum eſt pecunia credita, & ſi ſoluatur, repetitionem concedant, non tamen prohibẽt ſolutionem, vel non repetitionem,

A & ideo ſi quis iuramento hæc promittat, ſeruare tenebitur, quia ſine peccato poteſt, vt docuit Medina C. de Reſtit. quæſt. 22. qui non ſolùm id affirmat de promiſſione iurata, ſed etiam de ſimplici. Meliùs tamen Nauarrus id negando de promiſſione non iurata, affirmat, ſi iuramentum accedat, in Manual. cap. 19. aliàs 20. num. 17. in fine, & Gutierrez 1. par. de Iuramento, cap. 53. num. 6. & alij Moderni ſcribentes de Ludo.

Medina.

Nauarr.

Gutier.

Igitur prima pars illius ſententiæ Bartoli, & Abbatis intellecta de iuramento omninò nõ obligante, quando eſt contra leges boni publici vera eſt, & fundari debet in hoc, quod tale iuramentum eſt contra bonos mores naturales. Sed in particulari deſcendendo ad exempla, ſæpe poteſt errari, ſicut B de facto multa ponit Bartolus quæ communiter non probantur, & alia, quæ ſunt dubia, & controuerſa; quia de legibus ipſis dubium eſt, an ſint Iuris publici, necne, ſed hic non poſſumus ſingula exempla examinare. 11.

Atque ex dictis de hoc primo membro conſtat, quid dicendum ſit de altero, quod erat de legibus, quæ immediatè verſantur circa bona priuatorum, in nullo enim ſenſu poteſt ita eſſe vniuerſaliter verum, vt diuiſionem efficiat adæquatam. Nam ſi ſit ſermo de iuramento obligante, (vt in proprio ſenſu proportionato priori membro eſſe deberet) ſic non poteſt membrum illud vniuerſaliter affirmari, nam aliqua ſunt iuramenta contra huiuſmodi leges ciuiles, quæ in conſcientia non obligant. Ita enim C contingit, quando leges ciuiles obligant in conſcientia, ad contrarium actum, quod ſæpe fieri poteſt etiam in legibus, quæ immediatè verſantur circa bonum priuatorũ, vt nunc ſuppono ex tractatu de Legibus, & in hoc propoſito notauit Matienço dicta Gloſſa 3. numer. 18. & 12. & in ſequentibus notius fiet. Si autem illud ſecundum membrum intelligatur in ſenſu à nobis intento de iuramento valido, & propriè confirmatorio contractus reprobati per leges ciuiles iuris priuati, ſic etiam certum eſt, non omnia iuramenta inducentia ſuam obligationem in talibus contractibus confirmare illos. Vt patet de iuramento firmante promiſſionem vſurarum, quæ per ſe reprobata, id eſt, inualida eſt omni iure, & ſtatim alia ſimilia afferemus. Vnde ad ſum-D mùm poteſt hoc membrum à priori diſtingui indefinitè, ſeu permiſſiuè, quia in latitudine harum legum poſſunt aliqua iuramenta eſſe valida, & obligantia: an verò ſint etiam aliqua confirmantia contractum, controuerſum eſt, & id nobis videndum ſupereſt.

12\. An Iuramentum contra leges priuatum bonum reſpiciẽtes, ſit cõfirmatorium.

Matienço.

CAPVT XXVII.

Pactum, quod legibus reprobatur in odium creditoris, non confirmari iuramento.

E MVltorum ſententia eſt, quando leges ciuiles ſunt iuris priuati, poſſe pacta illis confirmari iuramento. Quia verò id non poteſt in vniuerſum dici, ideò additur ſecunda diſtinctio ſatis communis. Nam aliquæ ex his legibus reprobant pacta, non ſolùm in fauorem debitoris, ſed etiam in odium creditoris, vt reprobatur promiſſio vſurarum, vel per metum facta latroni: aliæ verò ſolùm fauent debitori, vt lex, quæ reſiſtit venditioni fundi dotalis, vel donationi ſine inſinuatione factæ. Non poteſt autem fieri, vt in vtriuſque partis fa- 1.

uorem talis lex cedat; ſi autem fingeretur, ſub ſecundo membro contineretur. Poteſt autem interdum lex irritare actum in odium vtriuſque partis, ſed id non contingit, niſi in actu reprobato, vt in ſimonia, & ſimilibus, in quibus iuramentum iniquum eſt, & inualidum, vt Couarruuias dicto cap. *Quamuis*, 2.part. §.3. num.2. Et ideò dicta diuiſio tantùm bimembris traditur, & iuxta illam duæ regulæ conſtituuntur.

Couarr.

2. *Lex reprobás contractum in odium creditoris nõ con firmatur iuramento.*

Prima regula eſt; Quoties lex reprobat contractum in odium creditoris propter turpitudinem eius, non confirmatur iuramento, etiamſi poſſit licitè impleri, & quoad id iuramentum inducat ſuam obligationem. Hæc regula veriſſima eſt, & recepta ab omnibus, vt conſtat ex Bartolo, cum aliis in d.L. *Si quis pro eo.* Paulo de Caſtro, & aliis in d. Authentica, *Sacramenta puberum,* Abbate cum aliis in dict. cap. *Cùm contingat,* Felino in cap.2. de Iureiur. Couarruia cum aliis in dict.cap. *Quamuis pactum*, 2. p. §. *In princip.* Et colligitur ex iuribus in quibus fit mentio huius generis iuramentorum, adiunctis differentiis, quas ſuprà notauimus inter iuramentum per ſe ſtans, & confirmatorium. Nam qui iurauit ſoluere vſuras, verbi gratia, non ex iuſtitia, nec ex fidelitate humana, ſed ex ſola religione manet obligatus; ergo ſignum eſt tale iuramentum non confirmare contractum. Item ille, qui promiſit, poteſt priuſquam ſoluat, petere, & obtinere relaxationem iuramenti, iuxta caput *Si verò*, & caput *Verùm*, de Iureiur. & tunc relaxato iuramento ad nihil ampliùs tenetur, magis quàm ſi non iuraſſet. Item poteſt per iudicem petere, vt creditor cogatur relaxare iuramentum, iuxta cap. 1. de Iureiur. ergo ſignum eſt ſolo illo, & non iuſtitia obligari. Item poſtquam ſemel ſoluit, & iuramentum impleuit, poteſt iterum repetere, quando creditor contra iuſtitiam peccauit accipiendo, iuxta caput *Debitores*, de Iureiur. omnia autem hæc ſunt manifeſta ſigna non confirmati contractus.

Cap. Si verò. Cap. Verùm.

3. *Iuramẽtum hoc tantùm obligat propter reuerẽtiam Dei.*

Ratio autem eſt, quia iuramentum hoc tantùm obligat propter reuerentiam Dei; ergo tantùm obligat ad id, quod neceſſarium eſt ad faciendum verum id, quod iuratum eſt; ſed vt iuramentum impleatur, & verum fiat, non eſt neceſſarium confirmari contractum; ergo iuramentum illud vi ſua non confirmat contractum. Sed neque etiam confirmat adminiculo alicuius legis humanæ, quia lex non intendit fauere iniuriæ, vel turpitudini creditoris, in cuius commodum cederet talis confirmatio contractus; id enim repugnat iuſtitiæ, & honeſtati legis: maximè cùm talis lex non ſit niſi Canonica, nam leges ciuiles nihil loquuntur in fauorem iuramenti circa actum reprobatum in odium exactoris. Lex ergo Canonica præciſè vult, id fieri ex vi iuramenti, quod neceſſarium eſt ad veritatem eius. Vnde obiter colligo, talem legem quoad hanc partem eſſe declaratiuam diuini, & naturalis iuris potiùs, quàm conſtitutiuam humani, & ita caput *Debitores*, fundari in naturali obligatione ex iuramento orta, quam declarat: idémque ſumitur ex cap. *Si verò*, cum ſimilibus.

4. Aliqui verò limitant hanc regulam, vt locum habeat quando odium legis contra creditorem fundatur in turpitudine contraria iuri naturali, vel Canonico, non verò ſi ſit contraria tantùm Iuri ciuili. Tribuitur Couarruuiæ, ſed immeritò, vt oſtendam. Ita verò ſenſit Gutierrez de Iuramen. confir. 1. par. cap.40. num.5. non tamen id probat. Mihi ergo non videtur neceſſaria hæc limitatio, ſi turpitudo Iure ciuili introducta verſetur circa ipſummet

A actum, circa quem iuramentum poſtulatur, & ſit contra honeſtatem morum, quamuis introductam per Ius ciuile. Et probatur, quia tunc etiam tale iuramentum, & actus, quo implendum eſt, illicita ſunt ex parte eius, cui præſtantur; ergo per tale iuramentum non confirmatur contractus, quia Iura canonica non intendunt fauere creditori turpiter ſe gerenti circa talem actum. Imò in eiſdem iuribus conſideratur, ſolam rationem iuramenti eſſe habendam, & nullum fauorem eſſe præſtandum creditori turpiter exigenti illud, vt in ſequentibus videbimus. Sæpe enim contingit tale iuramentum non ſolùm non eſſe confirmatorium, ſed etiam non eſſe validum, vel obligatorium, quia etiam ex parte iurantis eſt de materia illicita, & inuoluente peccatum,

Iura canonica nõ intendunt fauere creditori turpiter ſe gerenti.

B licèt ſit de materia prohibita in conſcientia per Ius ciuile, quando prohibitio ad vtrumque contrahentem æquè dirigi ſolet: ſi autem caderet in ſolum accepiantem, ſeu creditorem, tunc ſolùm in odium eius iuramentum nõ eſſet confirmatorium. Et hoc magis indicauit Couarruuias in d. cap.2. p. 2. §.3. numer. 2. Verſ. *Supereſt*, ponderando caput *Cùm contingat*, de Iureiuran. & in dict. Verſ. *Secundò infertur*, quatenus conſtituit generalem regulam, illicitum iuramentum ex parte eius, cui præſtatur, numquam confirmare contractum, cui adiungitur, poteſt enim iuramentum ita eſſe illicitum ex vi Iuris ciuilis. Quod ipſemet Couarruuias ſentire videtur de pacto legis commiſſoriæ, ibi num. 3. nam ſignificat, ex ſententia multorum, quos refert, tale

Couarr.

C iuramentum eſſe obligatorium, iuxta caput *Significante*, de Pignoribus non tamen eſſe confirmatorium, propter turpitudinem creditoris: conſtat autem illam turpitudinem eſſe de Iure ciuili prohibente illum contractum, non enim eſt intrinſecè malus.

Dixi autem hoc eſſe intelligendum de turpitudine contraria honeſtati morum, id eſt, vt creditor ſic contrahens contra leges ciuiles turpiter agat, verè peccando in conſcientia, tunc enim efficaciter procedit dicta ratio, quod Ius Canonicum non fauet contrahentibus illicitè, etiam contra Ius ciuile: ſine adminiculo autem Iuris iuramentum per ſe non confirmat contractum, vt ratio ſuprà facta probat, & ex dicendis magis conſtabit. Secus verò 5.

Ius Canonicum non fauet contrahentibus illicitè etiam contra Ius ciuile.

D eſt, quando ex parte eius, cui iuramentum præſtatur, nulla committitur culpa, etiamſi quoad firmitatem contractus Ius ciuile illi reſiſtat, vt in caſu cap. *Quamuis pactum*, & ſimilibus, tunc enim non poteſt dici committi turpitudo moralis propria ex parte recipientis iuramentum. Quòd ſi quis illam vocare velit turpitudinem politicam, ſeu purè ciuilem, non contendimus de vocabulo, ſed fatemur illam non comprehendi ſub hac regula, quia propter illam ſolam non dicuntur tales leges eſſe in odium creditorum, ſed propter veram, & moralem turpitudinem, quę non eſt ſine peccato. Cuius aliud exemplum eſſe poſſet de contractu emptionis, & venditionis prohibito tutori cum pupillo per leges Hiſpaniæ: nam profectò, ſi tutor peccat in conſcien-

Tutor prohibetur con tractum emptionis, & venditionis celebrare cũ pupillo.

E tia ſic contrahẽdo, vt eſt valdè probabile, iuramentum minoris non confirmabit talem contractum, etiamſi per ſe obliget minorẽ ad ſeruandum illum in his, quæ ſine nouo peccato poteſt, niſi petat relaxationẽ. Quod credo facere poſſe, quidquid Gutier. ſuprà dicat, ſed vt ſæpe dixi, nõ poſſumus hîc exempla ſingula examinare. Denique ampliatur hæc regula, ſatis eſſe, vt iuramentum, & contractus cedant in præiudicium tertij, vt iuramentũ non confirmet contractũ, etiamſi irritus factus ſit in fauorẽ debitoris.

Iuramẽtum firmás contractũ in prę iudiciũ tertij inualidũ eſt.

Ca. *Cùm contingat.* Cap. *Quamuis pactum.*

debitoris. Ita ſumitur ex cap. *Cùm contingat*, ibi, *Cùm in alterius præiudicium non redundet.* Et ſimilia verba habentur in capit. *Quamuis pactum*, & ex illis ſumitur argumentum à contrario ſenſu, vt Gloſſæ notarunt, quod in præſenti materia eſt efficax, quia illud conſequens non eſt contrarium aliis Iuribus, ſed maximè conſentaneum. Ratio verò eſt, quia in omni iuramento ſubintelligitur conditio, *Dummodò non redundet in præiudicium tertij,* vt videbimus infrà: vnde ex ibi dicendis intelligetur, quale oporteat eſſe hoc præiudicium, vt hæc regula procedat, oportet enim, vt ſit præiudicium inuoluens iuiuriam, aut ſaltem culpam contra aliquam naturalem obligationem. Iuxta quam declarationem conſtat, tale iuramentum, non ſolùm non eſſe confirmatorium, verùm etiam neque obligatorium, quia ſeruari non poteſt ſine culpa. Et ideò fortaſsè extenſio hæc cõmuniter omittitur in præſenti, quia communis eſt omni iuramento promiſſorio, præter quam quod neceſſe eſt, vt ibi etiam interueniat turpitudo ex parte creditoris, quia eſt particeps iniuriæ, quæ alteri ſit.

Præiudiciũ tertij oportet vt ſit inuoluens iniuriam.

6. Obiectio. Cap. *Debitores.*

Vna verò ſupereſt obiectio contra hanc regulam ex d. cap. *Debitores*, vbi de his; qui iurauerunt ſoluere vſuras, dicitur, *Cogendi ſunt Domino reddere iuramenta*, ex quibus verbis colligi videtur, creditores habere actionem contra illos, & conſequenter ſequitur, debitores, qui iurarunt, eſſe obligatos creditoribus; non obligantur autem, niſi ratione promiſſionis validæ; ergo ſignum eſt, iuramentum illud confirmaſſe promiſſionem. Propter quam difficultatem Gloſſæ ibi, & Doctores, & Adrianus Quolib. 6. art. 3. laborant in explicando, An in eo caſu detur actio iniquo creditori propter ſolum iuramentum? Sed quia hoc ad nos directè non pertinet, breuiter dicimus, talem creditorem re vera nullam habere actionem, neque illi concedi, ſi de iniquitate contractus, & creditoris conſtet, vt ſuprà probatum eſt de omni iuramento, non confirmante contractum, & ſatis colligi poteſt ex Leg. *Non dubium*. C. de legibus, & ex Leg. *Siquis pro eo* ff. de Fideiuſſoribus. Neque eſt vlla ratio excipiendi promiſſionem vſurarum, cùm ille contractus ſit deteſtabilior aliis. Cùm ergo in d. cap. dicitur, *Cogendi ſunt*, *&c.* vel intelligendum eſt de coactione in conſcientia, non ad petitionem partis, ſed ex officio paſtoris, propter vitandum peccatum ipſius iurantis: & ſic intelligitur cogendum eſſe, qui iurauit, niſi velit, & valeat, aut relaxationem obtinere, aut vſurarium per competentem iudicem compellere, vt remittat. Vel ſi verba illa intelligãtur etiam ad petitionem partis, intelligenda ſunt, quando de iuramento conſtat, & de qualitate contractus expreſsè non conſtat, ſed litigandum eſt: tunc enim ſaltem apud Eccleſiaſticum iudicem cogetur ſoluere, qui iurauit, etiam ad petitionem alterius, de cuius iniuſtitia non conſtat, & poſtea licebit repetere coram competente iudice.

Gloſſa. *Adrian.* An detur actio iniquo creditori propter ſolũ iuramẽtum.

Leg. *Non dubium.* Leg. *Siquis pro eo.*

Explicatio in cap. *Debitores.*

CAPVT XXVIII.

An pacta irrita per leges, confirmentur iuramento, & referuntur tres opiniones?

1. Prima opinio. Iuramẽtum contra leges ciuiles irritantes cõtractum cõfirmant contractum.

ACcedendo ad aliud membrum diſtinctionis ſuprà poſitum de legibus, quæ reſiſtunt contractibus in fauorem debitoris, eſt prima opinio, quæ ſecundam regulam generaliter affirmantem conſtituit, nimirum iuramentum contra leges ciuiles irritantes cõtractum in fauorem debitoris abſque odio, vel turpitudine creditoris confirmare contractum, quoties ſine peccato iuramentum ſeruari poteſt. Hæc eſt communis vtriuſque Iuris Interpretum in locis ſuprà citatis, & apud Couarruuiam ſuprà 2. p. §. 1. nu. 7. & 1. p. §. 3. à princ. Fundari autem ſolet hæc ſententia primò, ac præcipuè in illis Iuribus, quæ præcipiunt talia iuramenta ſeruari, nam ſignificant propter vim, & reuerentiam iuramenti etiam confirmari. Hoc patet maximè ex Authentica, *Sacramenta puberum*, vbi de talibus iuramentis dicitur, *Inuiolabiliter cuſtodiantur:* per quæ verba ſignificatur non minus ſeruari debere talia pacta, quàm ſi non eſſent per Ius ciuile reprobata. Idem ſignificatur in cap. 2. de Pactis in 6. vbi dicitur, *omninò ſeruentur*, nam particula *omninò*, ſignificat perpetuitatem, vt ait Gloſſa in Clement. I. de Vita, & honeſtate Clericorum verb. *Omninò*; vel integrum, & perfectum effectum, vt magis ex illa Clementina colligitur. Significare etiam ſolet præciſam executionem ſine remedio diſpenſationis, vel alio ſimili, vt latè per Tiraquellum in Leg. *Si vnquam*, verb. *Reuertatur*. num. 78. & 79. & Matienço lib. 5. Nouæ recompilationis tit. 1. in Rubrica, num. 39. Atque ita in d. cap. 2. indicat confirmationem contractus, quia ſi iuramentum non confirmaret illum contractum, liceret petere relaxationem illius, & ita non *omninò* eſſet ſeruandum. Magis verò conuincet ille textus, ſi verba illa, *Seruari omninò*, non ad iuramentum, ſed ad pactum referantur, vt contextus poſtulare videtur, & ſenſit ibi Gloſſa, & clariùs Couarruuias 1. ibi 3. part. §. vltim. num. 8. verſ. *Vigeſima quarta.*

Couar. *Gloſſ.* *Tiraquel.* *Matien.* *Couar.*

2. Ca. *Cùm contingat.*

Præterea in cap. *Cùm contingat*, de Iureiuran. ſimpliciter dicitur, talia iuramenta ſeruari debere, non tamen additur verbum, quo confirmatio contractus indicetur: tamen non eſt veriſimile Ius Canonicum voluiſſe minorem vim tribuere illi iuramẽto, quam Ius ciuile; ergo intellexit Pontifex iuramenta illa eſſe ſeruanda in eodem ſenſu, in quo intellexit Imperator in d. authentica *Sacramenta puberum*, quæ multò antiquior eſt. Poteſt etiã ponderari, quòd Alexander III. in cap. *Debitores*, poſtquam dixit, iuramentum de ſoluendis vſuris eſſe implendum, ſtatim ſubdit, facta ſolutione accipientem eſſe compellendum ad reſtituendum, ac ſubinde eum, qui ſoluit poſſe repetere. At verò Innocentius in cap. *Cùm contingat*, nihil tale addidit, ſed ſimpliciter dicit ſeruanda eſſe talia iuramenta; ergo intellexit, *omninò*, & irreuocabiliter eſſe ſeruanda; ergo intelligit confirmare contractum. Quod non parum confirmat capite ſecundo eod. in 6. vbi præcipitur ſæcularibus iudicibus, vt hoc Ius ſeruent, non audiendo agentes contra huiuſmodi alienationes iuratas. Denique ponderari poteſt in illis textibus, quod addunt exceptionem ſine vi, & metu, vel dolo, quæ exceptio videtur firmare regulam in contrarium. Nam licèt iuramentum ſit metu, aut dolo extortum, ſuam inducit obligationem, vt ſuprà viſum eſt; ergo ſolùm excipitur, quia non confirmat contractum; ergo ſecluſo metu, & dolo iuramentum eſt confirmatorium iuxta prædicta Iura.

Opinio altera.

3. 2. Opinio. *Ant. de But.* *Faber.* *Port.* *Iaſ.* *Cuman.* *Igneus.* *Furtun.* *Marian.*

Nihilominus graues Auctores, quos ſuprà Couarruuias refert, contrarium docuerunt, ſcilicet, Antonius de Butrio, Faber, Portius, Iaſon, Cumanus, & Ioãnes Igneus, & optimè Fortunius de Vlt. fin. illat. 19. n. 287. Marian. Sou. libr. 1. Conſil. in 48. num.

Gloſſ. Bartol. Alciat.

num. 17. & expreſsè docuit Gloſſa in leg. *Pactum dotale*.C.de Collatio.& Bartolus in Leg.*Qui ſuperſtitis*, ff.de Acquirenda hæreditate. Vnde Alciatus in d.cap.*Cùm contingat*,dixit,non conſtare,quæ iſtarum opinionum communior ſit, & poſſe hanc poſteriorem iure defendi. Ratio pro hac ſententia, & præcipua difficultas circa præcedentem eſſe poteſt, quia vel iuramentum habet hanc vim confirmandi contractum ex natura ſua, ſeu ex iure diuino,ac naturali, vel hoc habet ex adminiculo, ſeu peculiari conceſſione iuris poſitiui: neutrum videtur dici poſſe; ergo non habet talem efficaciam, quia non poteſt intelligi,vel cogitari,quo alio modo illam vim habeat. Probatur minor quoad priorem partem, quia iuramentum non eſt per ſe primò, & directè inſtitutum niſi ad confirmandam veritatem, vt ſuprà oſtenſum eſt, conſequenter verò inducit obligationem, & ideo ex vi ſua, & ex iure diuino ſolam illam obligationem inducit, quæ ad veritatem ſeruandam neceſſaria eſt: ſed ad ſeruandam veritatem non eſt neceſſarium,quod iuramentum confirmet contractum, ſed ſolùm quod ſuam obligationem inducat, faciendi verum, quod dictum eſt, vt per ſe notum videtur, & ex iuramento ſoluendi vſuras ſufficienter colligitur: nam illa duo ſunt ſeparabilia, ſcilicet ſeruari veritatem, & firmari cõtractum; ergo non eſt, vnde iuramentum vi ſua vtrumque afficiat, cùm nec per ſe, & directè ſit ad vtrumque inſtitutum, nec per conſecutionem, cùm illa duo non ſint neceſſariò connexa inter ſe.

Ratio præcipua pro hac ſententia.

4.

Cõfirmatur ex Iure Canonico.

Atque hæc ratio videtur ſatis confirmari ex Iuribus Canonicis, quia cùm docent talia iuramenta eſſe ſeruanda,rationem reddunt, vt vitentur periuria,& quia ſine peccato ſeruari poſſunt;ergo tãtùm obligant, quantùm neceſſe eſt vt vitentur periuria, & ſatisfiat reuerentiæ debitæ, diuino nomini, & non ampliùs. Confirmatur ſecundò,quia iuramentum ex ſe ſolùm poteſt obligare ex virtute religionis, quæ eſt ad Deum, ergo non poteſt inducere obligationem iuſtitiæ, vel fidelitatis ad hominem, ergo non poteſt ex ſe confirmare contractum. Patet hæc vltima conſequentia,quia non confirmatur contractus,niſi per huiuſmodi obligationem. Tandem explicatur in hunc modum, quia contractus non fit validus,niſi ſuppoſita habilitate, & efficaci voluntate contrahentium,ſed perſona facta erat inhabilis ad ſic contrahendum Iure ciuili,& eius voluntas ſimiliter erat facta inefficax, vt ex caſu ſupponitur, ergo quantumuis iuret contractum, non poteſt illum reddere validum ſola virtute iuramẽti. Probatur conſequentia, quia iuramentum ex ſe non poteſt irritare ius humanum, nec poteſt habilitare perſonam, quæ erat inhabilis, non eſt enim vnde fingi poſſit talis virtus in iuramento,cùm hoc non pertineat ad inſtitutionem eius, aliàs poſſet etiam præualere contra leges obligantes in conſcientia,quod manifeſtum eſt dici non poſſe.

Iuramẽtũ ſolùm poteſt obligare ex virtute religionis, quæ eſt ad Deũ.

5.

Oſtenditur pacta irrita per leges nõ confirmari iuramẽto ex adminiculo Iuris poſitiui.

Venio ad alteram partem de adminiculo Iuris poſitiui, & oſtendo, neque ex hoc capite habere iuramentum talem vim, quia vel illud eſſet intelligendum de adminiculo Iuris ciuilis, vel canonici, neutrum autem dici poteſt, ergo. Probatur prima pars minoris,primò,quia potius Ius ciuile expreſsè repugnat tali cõfirmationi,quod patet ex leg.*Non dubiũ*.C.de Legibus, vbi priùs irritantur pacta contra leges facta,& poſteà ſubditur,ſacramentum his contractibus additum non admitti;ſi ergo lex ciuilis tale iuramentum non admittit, profectò quantum in ipſa eſt,non permittit tale pactũ iuramento confirmari. Eadem videtur eſſe ſententia Vlpiani, in leg. *Iuris gentium*, §. *Si paciſcar*, ff. de Pactis ibi, *Quoties pactum a iure communi remotum eſt,ſeruari hoc non oportet,nec legatum,nec iuſiurandũ de hoc adactum, nequis agat, ſeruandum.* Ad idem afferri ſolet lex *Si quis inquilinos*, §.vlt. in fin. ff. de Lega. 1. ſed illa lex agit de Teſtamentis,& varios poteſt habere ſenſus, vt per Gloſſas ibi. Priora ergo Iura ſufficiunt, ex quibus videtur falſum eſſe, quod quidam dicunt, hæc pacta non irritari Iure ciuili,niſi dum ſolitariè, & ſine iuramento fiunt, addito verò iuramento in ſua natura relinqui, ac ſubinde ſuam obligationem inducere, & ita confirmari iuramento adminiculo Iuris ciuilis.Contrarium verò expreſsè probatur in dicta lege *Non dubium*, nam dicendo,non admitti tale iuramentum, vult vt habeatur tamquam non adiectum, & conſequenter, vt pactum tam ſit irritum,quàm ſi iuratum non fuiſſet.Neque hoc excedit poteſtatem Iuris ciuilis, quia poteſt impedire, ne ex pacto obligatio naſcatur,ſiue à priuatis paciſcentibus iuretur,ſiue non, quia non pendet poteſtas eius ex voluntatibus priuatorum.

Leg. Nõ dubium.

Oſtenditur primò in iure ciuili.

Vlpian.

L. Siquis inquilinos.

6.

Leg. Siquis pro eo.

Secundò probatur idem ex leg.*Siquis pro eo*,ff.de Fideiuſſoribus,vbi dicitur, *Si homo ingenuus, ſeu non libertus operas ſe præſtaturum iurauit, & fideiuſſorem dedit, fideiuſſorem non obligari.* Cuius conſtitutionis ratio eſt, quia illa obligatio hominis non liberti Iure ciuili reprobata eſt in leg. *Vt iuriſiurandi*, ff. de Operis libertorum. Ergo ſignum eſt,illam promiſſionem non firmari iuramento; nam ſi additio iuramento promiſſio induceret ſuam obligationẽ, ad illam, poſſet fideiuſſor accedere iuxta l.1. ff. de Fideiuſſoribus, ergo ſi fideiuſſor non manet obligatus ideo eſt, quia principalis non fuit obligatus ex vi promiſſionis,& pacti, etiamſi iurauerit, nam ſola, & præciſa obligatio iuramenti ad fideiuſſionem non ſufficit.

Leg. *Vt iuriſiurandi.*

Præciſa obligatio iuramenti ad fideiuſſionem non ſufficit.

7.

Tertiò probatur eadem pars, quia nulla lex ciuilis inuenitur,ex qua talis effectus iuramenti, vel talis limitatio legum ciuilium irritantium hos contractus colligi poſſit. Nam ſi aliqua eſſet talis lex, maximè d.Authentica, *Sacramenta puberum*,ſed inde nihil tale colligitur, nam in ea ſolùm dicitur: *Sacramenta puberum ſponte facta ſuper contractibus rerum ſuarum non retractandis, inuiolabiliter obſeruentur.* In quibus verbis ſpectandum eſt ad obiectum talis iuramenti, quod eſt de non retractando contractum, ſolùm ergo reſpectu illius dicitur ſeruandum tale iuramentum, hoc autem longè diuerſum eſt,& multò minus, quàm confirmare contractum, vt ſtatim oſtendam. Vnde nihil auget illa particula,*inuiolabiliter*, quoad confirmationem contractus, ſed ſolùm quoad non violandum vlla ex parte, illam obligationem non retractandi contractum. Quod declaratur ex verbis legis antecedentis: *Si minor annis viginti quinque emptori prædij cauiſti, nullam de cætero te eſſe controuerſiam facturum, idque etiam iureiurando corporaliter præſtito ſeruare confirmaſti, neque perfidiæ, neque periurij me auctorem tibi futurum ſperare debuiſti.* Illud ergo, *inuiolabiliter*,poſitum in alia lege, nihil aliud ſignificat,niſi quod nulla perfidia, vel irreligioſitas committatur circa promiſſionem factam de non retractando contractum: cum hoc autem optimè poſſe ſtare videtur, quod pactum non ſit iuramento confirmatum. Imò ex vi illorum verborum non colligitur, non poſſe peti relaxationem talis iuramenti,nam qui relaxationem petit, nec periurus eſt, nec iuramentum vllo modo violat.

Qui relaxationem petit non eſt periurus.

8.

Probatur iam altera pars de Iure Canonico, de quo

2 Probatur idē ex Iure Canonico.

quo certum eſt in eo non inueniri expreſsè declaratam huiuſmodi confirmationem pacti per iuramentum: ſi autem Ius Canonicum hoc intendiſſet, ſatis clarè id docere debuiſſet, cùm repugnet expreſsè Iuri ciuili, præſertim in d. leg. *Non dubium.* Deinde ex ratione Canonum, conſtat ſolùm intendere, vt ſeruetur iuramentum, quod fieri poteſt ſine violatione contractus, vt ſuprà argumentabar. Item ex eodem principio conſtat, vt ſuprà etiam dicebam, illa Iura tantùm eſſe declaratoria naturalis Iuris. Nam illud principium, *Iuramentum ſeruandum eſſe, quoties ſine peccato fieri poteſt*, non fundatur in ſolo iure poſitiuo, ſed in iure diuino declarato per Canonicum; ergo illa Iura Canonica non magis iuuant iuramentum ad confirmandum contractum, quàm ipſum diuinum ius, de quo oſtenſum eſt non iuuare.

Iuramētum ſeruandum eſt, quoties ſine peccato fieri poteſt.

9. Præterea particulam, *ſeruari omninò*, poſitam in cap. *Quamuis pactum*, non eſſe referendam ad pactum, ſed ad iuramentum, docent Alciatus & Fortunius ſuprà, & videtur conſonum textui, tum quia vox *Iuramentum*, proximè præceſſit: tum maximè, propter rationem, quam Pontifex ſubiungit, dicens: *Omninò ſeruari debebit, cùm non vergat in æternæ ſalutis diſpendium.* Hæc enim ratio in iuramentum congruit, & de illo ſolet dari in Iure, non de pacto. Sic autem intellecta illa verba non probant pacti confirmationem. Nam particula, *omninò*, per ſe ſpectata valdè generalis, & ambigua eſt ad introducendum effectum tam grauem, & ſpecialem, & Iuri ciuili expreſsè repugnantem. Deinde in toto rigore ex vi illius ſolum præcipitur, vt tale iuramentum omninò ſeruetur, non verò vt aliquid fiat vltra id, quod ad obſeruationem iuramenti neceſſarium eſt. Denique ad ſummùm ex illa particula colligi poteſt, non eſſe petendam abſolutionem de tali iuramento, ſed opere ſeruandum eſſe, quod iuratum eſt, hoc autem ſtare poteſt ſine confirmatione iuramenti, vt notant in d. cap. *Cùm contingat*, Antonius num. 8. Panormitanus num. 8. in fine, & Alciatus num. 76. Et hic etiam non obſtat exceptio de dolo, & metu, quia illa fit, non tantùm, quia talia iuramenta non ſunt confirmatoria, ſed etiam quia non ita præcisè obligant, quin de illis peti poſſit abſolutio ſine alia cauſa, quod in ſpontaneis non licet.

Anton. Panorm. Alciat.

10. Vnde à fortiori conſtat non colligi hanc confirmationem ex d. cap. *Cùm contingat*, cùm in eo nulla particula huiuſmodi addatur. Neque etiam obſtat, quòd in illo capite non concedatur repetitio poſt ſolutionem, quia ibi non fiebat alia ſolutio præter alienationem, & iuramentum ſolùm erat de non contraueniendo, & ita non poterat permitti repetitio, cùm eſſet directè contraria iuramento, ex quo non ſumitur efficax argumentum, quia quamuis non liceat repetitio, poteſt hoc oriri ex vi iuramenti ſine confirmatione contractus, vt etiam Panormitanus cum Antonio admittit, & infrà explicabitur. Vnde textus ille poteſt in contrarium induci, primò in illis verbis: *Ne tali tamen prætextu viam contingat periuriis aperiri, mulieres ipſæ ſeruare debent huiuſmodi iuramenta*, ex quibus conſtat, non obligari illas mulieres ad ſeruanda pacta quoad omnia, quæ pertinent ad firmitatem eorum; ſed ſolùm ad ſeruanda iuramenta, & cauenda periuria, & præterea indicant, illam obligationem tantùm eſſe perſonalem, qualis eſt illa, quæ connaturalis eſt iuramento. Vnde tandem inſurgit noua ratio, quia Pontifices non ſolent, vel certè non poſſunt directè irritare Ius ciuile, niſi in ordine ad ſpirituale bonum animarum, vt ſumitur ex cap. *Nouit*, de Iudiciis, cum ſimilibus, ſed in huiuſmodi iuramentis non eſt neceſſarium ad ſalutem animarum confirmare pacta contra irritationem Iuris ciuilis, quia manente integra diſpoſitione Iuris ciuilis in ſuo ordine poſſunt iuramenta integra etiam ſeruari, ergo non eſt, vnde talis repugnantia Iuris Canonici ad ciuile in hac parte colligatur. Vnde in cap. *Licet mulieres*, de Iureiuran. in 6. vbi ſæculares iudices coguntur ſeruare hoc Ius Canonicum, non audiendo mulieres, agere volentes contra alienationes iuratas, pro ratione redditur: *Nos animarum periculis obuiare volentes*, ſcilicet, quia illa petitio erat iuramento contraria, vt ibidem dicitur, neque alia ratio iuſtitiæ, vel aliquod ius creditoris conſideratur.

Pōtifices nō poſſunt ius ciuile irritare.

Cap. *Nouit.*

Cap. *Licet mulieres.*

11. Atque ex his obiter colligitur, ſine fundamento quoſdam diſtinguere in his iuramentis, inter Ius Canonicum, & ciuile, dicentes, hæc iuramenta eſſe inualida Iure ciuili, valida autem Iure Canonico, quod præualet in vtroque foro, iuxta cap. vlt. de Foro competenti in 6. Quam diſtinctionem ſignificat Gloſſa in d. cap. *Cùm contingat*, quam aliqui approbant. Sed videtur ex dictis efficaciter improbari, quia cùm dicunt, talia iuramenta eſſe inualida Iure ciuili, vel intelligunt eſſe inualida, id eſt, non obligantia, & ſic eſt manifeſtè falſum. Tum quia Ius ciuile numquam habuit poteſtatem impediendi obligationem naturalem iuramenti, quoad ea in quibus licitè ſeruari poteſt. Tum etiam, quia non conſtat, id vmquam tentaſſe. Nam potiùs Imperator in toto titulo C. de Reſcinden. venditione, illam vim iuramenti agnoſcit, ac reueretur, in l. autem *Non dubium*, ad ſummùm dicit, iuramentum non confirmare contractus irritos, nec dare actionem, quod etiam intendunt antiquiora Iura Digeſtorum. Si verò ſenſus tantùm ſit, talia iuramenta Iure ciuili eſſe inualida ad confirmanda talia pacta, illo tamquam vero admiſſo, non probatur ex Iure Canonico, eadem iuramenta facta eſſe valida ad confirmandum eiuſmodi pacta; ergo in nullo ſenſu habet locum diſtinctio, vel ſaltem non ſufficienter probatur.

Explodirur diſtinctio qua aliqui vſi ſunt in hac materia in Iure Canonico, & ciuili.

Expenditur lex non dubium.

Tertia opinio.

12. Propter hæc poteſt eſſe tertia opinio quaſi media, quæ ſupponit, leges Ciuiles duobus modis inualidare contractus. Primò ſolùm quoad obligationem, & actionem ciuilem. Secundò tam quoad obligationem naturalem, quàm ciuilem. Quando ergo pactum tantùm improbatur Iure ciuili priori modo, tunc iuramentum poteſt eſſe confirmatorium illius, quia ſupponit obligationem naturalem, cui iuramentum ſuum adiungat, & hoc eſt confirmare illud. Nam tunc naturale pactum quaſi veſtitum iuramento ratione illius habet firmitatem, & confert actionem, quam Ius ciuile illi denegauerat. At verò quando Ius ciuile ita irritat conſenſum, vt nec naturalem obligationem producat, neque verum contractum in re ipſa facere ſinat, tunc fatetur hæc opinio talem contractum non firmari iuramento, etiamſi poſſit tale iuramentum ſuam inducere obligationem tamquam per ſe ſtans. Atque hæc ſententia ſpeculatiuè, & in vniuerſali videtur mihi ſatis probabilis. Si quis tamen rectè conſideret, ſuccumbit difficultatibus à nobis propoſitis, & in re non differt à ſecunda ſententia. Nam illa diſtinctio legum improbantium contractus in re non differt à diſtinctione de lege, vel irritante ipſo facto, vel faciente, vt contractus ſit irritabilis per iudicem, quia quando lex irritat ipſo facto,

Tertia opinio aſſerit, duobus modis poſſe leges ciuiles inualidare contractus.

facto, tunc impedit obligationem ciuilem, & naturalem, & de pacto contrario his legibus docet ſecunda ſententia non confirmari iuramento, quod etiam admittit hæc tertia. Quando verò contractus tantùm eſt irritabilis ex vi legis Ciuilis, tunc ante irritationem verus, & validus eſt, & tunc dicitur inducere obligationem naturalem, quia ex vi tantùm iuris naturalis valorem habet, & vim obligandi. Tunc autem non negant Auctores ſecundæ ſententiæ, tale pactum poſſe confirmari iuramento, quia iam ſupponit pactum obligatorium, cui adhæreat confirmando illud, ita vt irritari non poſſit.

13\. Dices, diſcurſum factum poſſe contra hoc membrum cum proportione applicari, quia etiam hoc pactum habet illam debilitatem (vt ſic dicam) ex Iuris ciuilis efficacia, quam iuramentum vi ſua non tollit, neque enim hoc eſt neceſſarium ad veritatem eius, neque etiam tollitur per ſpeciale Ius ciuile, aut Canonicum, quia nullum extat, quod hoc declaret, ſed tantùm, quòd iuramentum illud obliget.

Differentia inter cõtractum irritũ & irritabilẽ.

Reſpondetur, ex differentia data facile intelligi, eſſe valdè diſparem rationem. Nam quando contractus in ſe eſt irritus, perſona eſt inhabilis, & conſenſus inefficax, quando verò contractus in ſe validus eſt, & ſolùm per Ius ciuile improbatur, tunc perſona eſt habilis, & conſenſus efficax, & ideo poteſt iuramentum partim vi ſua, partim adminiculo alterius Iuris ciuilis, vel potiùs iuris gentium, confirmare talem contractum conferendo illi perpetuitatem, & actionem. Quia hanc vim habet iuramentum circa quemcumque contractum naturaliter validum, imò & circa promiſſionem ſimplicem ſaltem acceptatam, vt ſuprà viſum eſt.

Per hoc iuramẽtum nõ abrogantur leges.

Neque propterea neceſſarium eſt dicere, per tale iuramentum, quaſi abrogari, vel impediri leges ciuiles improbantes talem contractum, ſed dicendum eſt, tunc per vnam viam iuramentum conferre contractui firmitatem, quam leges ciuiles per aliam viam illi negant. Tales enim leges non auferunt quaſi ſubſtantiam illius contractus, nec faciunt illam incapacem firmitatis iuramenti, ſed tantùm negant illi ſuam firmitatem, & ſuum Ius ciuile, & ita non impediunt quominus à iuramento aliam accipiant, vt ſic. Quapropter in hac parte nullum mihi ſupereſt dubium, nec difficultas.

14\. Propter priorem autem partem de pactis omninò nullis, & irritis, dixi, hunc dicendi modum ſpeculatiuè, & in vniuerſali eſſe probabilem: nam in applicatione eius ad praxim, & ad caſus particulares magna eſt neceſſaria prudentia, & moderatio.

Prudentia magna neceſſaria eſt in conſulendo & reſpõdẽdo his caſibus.

Maximè verò in caſibus cap. *Quamuis pactum*, & ca. *Cùm contingat*, & Authentica *Sacramenta puberum*, in quibus adeò receptum eſt, in eis confirmari contractus ratione iuramenti, vt in conſulendo, & iudicando non videatur tutum contrariam opinionem ſequi, vt etiam Couarruuias ſuprà cenſet. Et ideo nonnulli etiam dicere tentarunt contractus minorum, filiarum, & vxorum de quibus illi textus loquuntur, non eſſe omninò irritos, & nullos per Ius ciuile, ſed ſolùm improbari tanquam reſcindendos ad petitionem eius, cuius fauori conſulitur, nõ tamen eſſe ita nullos, quin à principio ſuam naturalem obligationem inducant; ideóque iuramentum illis additum confirmatorium eſſe. Sed hoc communiter non recipitur à Iuriſperitis, nec poteſt à nobis nunc examinari de ſingulis contractibus in particulari, quia eſſet res valdè prolixa, & extra noſtrum inſtitutum, cùm ad materiam de Iuſtitia, & de Contractibus pertineat. Potiùs ergo in hac parte ſupponendæ ſunt communiores ſententiæ de nullitate illorum contractuum, & videndum, an in illis, vel in quocumque alio irrito per Ius ciuile poſſit defendi, & ſufficienter fundari, ac explicari, quomodo tales contractus confirmentur iuramento?

CAPVT XXIX.

Reſolutio ſuperioris quæſtionis, & quomodo iuramentum confirmare poſſit contractum irritum?

1\. PRo deciſione huius controuerſiæ, aduerto, duobus modis poſſe intelligi pactum aliquod aliàs per legem irritum firmari iuramento, vno modo directè, ac formaliter, alio modo indirectè, & per quamdam conſecutionem; ſeu aliter, vno modo poſſe firmari contractum quoad vinculum, ſeu valorem ſuum; alio modo ſolùm quoad effectum: ita vt ratione iuramenti alia via fiat totum id, quod per contractum ipſum, ſi eſſet validum, fieri poſſet: quamuis re vera contractus ipſe numquam in ſe validus fiat: Dici ergo poteſt, contractum huiuſmodi non ita confirmari iuramento, vt in ſe validus fiat, ſaltem directè, & formaliter: nihilominùs tamen confirmari indirectè ſaltem quoad effectum, maximè in ordine ad forum conſcientiæ. Priorem enim partem videntur efficaciter probare fundamenta adducta pro ſecunda ſententia, quæ (vt dixi) valdè probabilis eſt: nihilominùs tamen ſi ſecunda pars conuenienter explicetur, & probetur, videtur ſufficiens ad expedienda dubia, quæ in foro conſcientiæ ex hac controuerſia oriri poſſunt, ſiue Auctores primæ opinionis in hoc ſenſu ſuam ſententiam intellexerint, ſiue non.

Pactum irritum duobus modis firmari poteſt iuramento.

2\. Duobus autem modis poſſumus explicare hanc indirectam confirmationem contractus. Vnus eſt, vt iuramentum illud non intelligatur immediatè cadere in contractum, ſed in aliam promiſſionem illi coniunctam, & illam confirmare, & ex illa confirmatione ſequi omnem moralem effectum, qui ex cõtractu valido ſecutus fuiſſet, & ideò dici contractum confirmari indirectè, & in effectu. Alius modus eſt, ſi contingat iuramentum immediatè cadere in promiſſionem ipſam per legem irritam in fauorem tantùm promittentis, & abſque turpitudine rei promiſſæ, vel promiſſorij: tunc iuramẽtum non facere, vt promiſſio obliget, & ita ſemper eſſe per ſe ſtans, nihilominùs tamen tam firmiter obligare, ac ſi caderet in promiſſionem validam, & eoſdem habere effectus, & ideò dici confirmare indirectè contractum. Prior modus videtur ſolidior, & generalior, & ideò prius de illo dicemus. Et poſtea videbimus, an ſecundus interdum ſit neceſſarius, & verus.

Cõfirmatio indirecta cõtractus duobus modis explicari poteſt.

3\. Ad priorem igitur modum explicandum, diſtinguenda ſunt duo in his contractibus, quæ iuramento ſupponuntur. Vnum eſt, contractus, vt venditio, alienatio, &c. Aliud eſt promiſſio non contrauenĩedi. Hæc diſtinctio patet ex Authentica *Sacramenta puberum* ibi, *Super contractibus non retractandis*, & ex cap. *Cùm contingat* ibi, *Nè vlteriùs contraueniant*, ſcilicet, alienationibus, quæ priùs commemoratæ fuerant. Ex his enim verbis, & Iuribus colligitur, tale iuramentum immediatè cadere ſuper promiſſionem nõ contraueniendi, & non propriè ſuper contractum ipſum: Nam expreſsè dicitur in d. cap. *Cùm contingat*, *Ne vlterius contraueniant proprio iuramento firmando*. Et eodem ſenſu dicitur in Authentica *Sponte facta ſuper contractibus rerum ſuarum*

Duo diſtinguẽda in his cõtractibus, quæ iuramẽto ſupponũtur.

Ca. *Cùm cõtingat.*

Iuramẽta in his contractibus fiunt de ipſis non reuocandis.

ſuarum non retractandis: ſunt ergo iuramenta immediatè de non reuocandis contractibus. Ratione item oſtenditur hoc eſſe neceſſarium: quia contractus fit de præſenti: ergo de illo vt ſic, non fit iuramentum promiſſorium, quod in futurum induceat obligationem, ſed ad ſummùm fieri poterit aſſertorium, quod ſolùm obligabit, ad verè, & ex animo contrahendum, quantùm eſt ex ſe. Illud autem iuramentum, nec illa intentione ordinariè fieri videtur à contrahentibus, nec per ſe induceret obligationem in futurum, & conſequenter propter illius veritatem, non oporteret aliquid addere contractui, vt in futurum ſeruando. Supponitur ergo illud iuramentum eſſe verè promiſſorium: meritò ergo dicitur cadere immediatè in promiſſionem de futuro, quæ ibi non poteſt eſſe alia, niſi non contraueniendi contractui.

Cap. *Quamuis pactum.*

4. Dices, diſtinctionem hanc non rectè accommodari ad cap. *Quamuis pactum:* nam ibi nulla fit mentio talis promiſſionis, ſed pactum ipſum dicitur firmari iuramento, vt patet ibi, *Si tamen iuramento, non vi, aut dolo præſtito firmatum fuerit, omninò ſeruari debet, &c.* per quæ verba ſignificatur pactum ipſum iuramento firmari. Reſpondeo, etiam ad caſum illius textus optimè accõmodari diſtinctionem datam, imò eſſe neceſſariam, quia renuncians alicui rei non poteſt aliter renunciationem firmare iuramento, niſi iurando non contrauenire renunciationi factæ, quia nihil ampliùs facere poteſt ex parte ſua is, qui renunciat: iuramentum autem illud promiſſorium (vt oſtenſum eſt) debet cadere in aliquid futurum diſtinctum à renũciatione præſenti, quod nihil aliud eſſe poteſt, niſi non contrauenire. Quod optimè declaratur ex cap. *Ad euidentiam,* de his, quę vi, vbi qui ſub iuramento promiſit reſignare beneficium, & iuramentum illud impleuit, illud repetere permittitur, *Non obſtante præſtito iuramento, quia non ad repetendum, ſed ad reſignandum tantummodo tenebatur.* Aliud eſt ergo iurare reſignare in futurum: aliud verò eſt iurare non repetere, quod reſignatum eſt, vel actu reſignatur, & hoc eſt reſignationem iuramento firmare. Quod etiam in iure vocatur abiurare talem rem, ſcilicet beneficium, vel Eccleſiam, vt habetur in cap. *Abbas* de iis, quæ vi, & ſimiliter in cap. *Ad aures,* eod. dicitur renunciatio confirmari iuramento, quando renunciationi additur iuramentum de non repetendo, vt Gloſſa exponit. Igitur in eodem ſenſu loquitur cap. *Quamuis pactum,* & potius inde ſumitur argumentum, quòd firmitas hæc pacti ſit quaſi indirecta, mediante iuramento non reuocandi; quanta verò ſit hæc firmitas explicandum ſupereſt.

Iuramẽtum promiſſoriũ debet cadere in aliquid futurum.

Cap. *Ad euidentiam.*

Aliud eſt iurare reſignare, & aliud iurare non repetere.

Cap. *Abbas.* Cap. *Ad aures.*

Cap. *Quamuis pactum.*

5. Secundò ergo ſupponendum eſt, quod licèt huiuſmodi pacta, de quibus agimus, ſint irrita, & Iure ciuili reprobata, promiſſio illa non contraueniendi, aut non repetendi, non eſt per eaſdem leges reprobata, nec irritata. Ita ſumitur ex Abbate in cap. *Cùm contingat* de Iureiur. nu. 6. Iaſone in Authentica *Sacramenta puberum.* n. 52. & ex aliis ſuprà allegatis. Et poteſt etiam ſumi ex l. 1. C. Si aduer. vendi. vbi agens Imperator de ſimili promiſſione iuramento firmata inquit: *Neque perfidiæ, neque periurij me auctorem tibi futurum ſperare debuiſti.* Vbi pondero particulam *Neque perfidiæ,* quæ planè ſupponit non ſolùm iuramentum, ſed etiam promiſſionem obligare. Secundò probatur ratione, quia in his legibus, de quibus tractamus, non explicatur talis prohibitio, ſed præcisè inualidantur tales contractus; ergo non ſunt extendendæ ad nouam prohibitionem, vel irritationem rei omninò diſtinctæ, cùm

Abbas. Iaſon.

Leg. 1.

A lex illa quoad hanc partem ſit odioſa, & reſtringenda. Secundò lex huiuſmodi, quatenus fertur in fauorem debitoris, eſt priuilegium illi cõceſſum; ſed per conceſſionem priuilegij conceſſi intuitu priuati commodi, nõ prohibetur quis illi renunciare, niſi exprimatur in ipſa lege; ergo talis lex non prohibet, quin poſſit renunciari, ſed promiſſio non repetẽdi nihil aliud eſt, quàm renunciatio priuilegij; ergo non eſt reprobata per talem legem. Tertiò argumentor à ſimili ex d. cap. *Ad noſtram:* nam qui iurat renunciare, non iurat nõ repetere, ſi renunciat: ergo qui prohibet, vel impedit renunciare, ſeu præcipit non renunciare, non ideo præcipit repetere, ſi renunciet, & cõſequenter, nec prohibet promittere non repetere, neque reuocare, quantùm eſt ex ſe. B Et eadem ratione lex irritans contractum, non irritat promiſſionem non contraueniendi, maximè quando in contractu ipſo non interuenit peccatum, ſed tantùm renunciatio quædam priuilegij conceſſi. Conſtat igitur promiſſionem illam obligationem ſaltem naturalem producere, qui eſt iuſta, & de re licita, & nulla lex illi reſiſtit.

Cap. *Ad noſtram.*

Lex irritans contractum, non irritat promiſſionẽ non contraueniendi.

6. Contra hoc verò obiici poteſt d. cap. *Cùm contingat* ibi, *Et ſi mulierum conſenſus in talibus non videatur obligatorius ſecundum legitimas ſanctiones.* Ergo promiſſio, quæ ex illo conſenſu procedit, non inducit obligationem. Confirmatur maximè in caſu minorum, quia omnes obligationes, & pacta minorum ſunt nulla ipſo facto, ſi ſine auctoritate tutoris fiãt; ergo & illa promiſſio. Confirmatur ſecundò, quia C ſi talis promiſſio obligaret, etiamſi non adhiberetur iuramentum, non poſſet talis perſona in conſcientia recedere à contractu, neque rem in iudicio poſtulare, quia ageret contra fidem datam. Conſequens eſt falſum, quia dicta iura videntur ſupponere, neceſſarium eſſe iuramentum, vt inde obligatio oriatur. Item aliàs ſola illa obligatio promiſſionis, & renunciatio proprij iuris, & priuilegij ſufficeret ad confirmandum contractum, quod eſt alienum à mente Iurium, & Doctorum omnium.

Ca. *Cùm cõtingat.*

7. Ad cap. *Cùm contingat,* reſpondeo, loqui de conſenſu in contrahendo, verbi gratia, in renunciando, alienando: non in promittendo non contrauenire: nam loquitur, *Iuxta legitimas ſanctiones,* vt dicitur in textu; leges autem dicunt in cõtractu mulieris, verbi gratia, D alienãtis fundum dotale, ipſius conſenſum nihil proficere, *Quominùs ei detur in rem actio,* vt habetur in Authentica *Siue à me* C. Ad Velleian. Ad confirmationem nego, omnes promiſſiones minorum eſſe nullas quoad obligationem naturalem, donec irritẽtur. Imò nec de obligationibus, & promiſſionibus factis ab impuberibus, id eſt verum, donec irritentur, iuxta dicenda infra de Voto; & videri poteſt Couarruuias in 4. p. 1. §. 1. nu. 4. Sancius lib. 6. de Matrim. diſp. 38. q. 2. Ad confirmationem ſecundam concedo ſolam promiſſionem non contraueniendi acceptatã, ſufficere, vt in conſcientia teneatur quis illam ſeruare. Non eſt tamen illa obligatio per ſe tam firma, & immutabilis, ſicut iuramento firmata, nec fortaſſe inducit obligationem E ciuilem, nec in externo foro admitteretur actio, vel exceptio ratione illius tantùm, quia licèt non ſit irritata per leges, illarum fini, & effectui derogare videtur: & ideò non eſt eadem ratio de illa nudè ſumpta, vel iuramento veſtita.

Cap. *Cùm contingat explicatur.*

Quomodo ſint nullæ promiſſiones minorum.

Couar. Sanci.

8. Tertiò ex his concluditur, iuramentum, quod addi ſolet his pactis per leges irritatis in fauorem iurantium, quatenus immediatè cadit ſuper hanc promiſſionem, non retractandi, confirmatorium eſſe per ſe, ac directè illius naturalis obligationis, quam

Iuramẽtum his pactis additum eſt cõfirmatoriũ.

quam producit dicta promiſſio. Nam illi obligationi morali,& quaſi humanæ fidelitatis, vel iuſtitiæ addit ſuam,quæ diuina quodammodo eſt, quatenus Deum reſpicit, & ita promiſſio illa redditur omninò firma, quia iuramentum illud excludit omnia media, quibus iure, vel facto poſſet reſcindi Quia verò hæc promiſſio diſtincta eſt à contractu irritato per legem, (vt nos oſtendemus) ideo formalis confirmatio promiſſionis non eſt directa, & formalis confirmatio pacti,vt conſtat, quia à diuerſis non fit illatio, & quia contractus habet ſpecialem nullitaté,cui videtur repugnare cõfirmatio. Igitur explicandum ſupereſt, quomodo hæc confirmatio redundet in ipſum contractum.

9. Contractus in ſe numquam formaliter cõfirmatur iuramento.

Quartò ergo addi poteſt, contractum quidem in ſe numquam formaliter cõfirmari tali iuramento,quoad effectus autem, præcipuè ad forum conſcientiæ pertinentes,confirmari iuramento. Prior pars probatur ratione proximè facta, & omnibus fundamentis ſecundæ ſententiæ & explicabitur ampliùs in ſequentibus. Poſterior ergo pars declaratur, quia per illud iuramentum ita firmatur dicta promiſſio, vt non liceat contrauenire contractui extra,nec intra iudicium, ergo ratione illius manet firmus,ac perpetuus effectus illius contractus,ita vt in conſcientia diſſolui non poſſit; ergo manet confirmatus quoad effectum per illum intentum. Confirmatur,nam hoc modo facilè inuenitur, & exponitur radix talis confirmationis: nam immediatam confirmationem promiſſionis facit iuramentum vi ſua,vt explicatum eſt:Vnde quoad illam gaudet iuramentum illud omnibus prærogatiuis, & effectibus iuramenti confirmatorij, quos vel natura ſua, vel adminiculo iuris poſitiui ſiue Canonici,ſiue ciuilis habere poteſt, vt patet ex Decretis allegatis, & ex l. 1. & 2. C. Si aduerſ. vend. Ex his autem effectibus naturali etiam neceſſitate ſequitur, vt prior contractus ſolidus quoad effectum maneat, quaſi introducendo alia via illum effectum, quem contractus propter reſiſtentiam legum efficere non poterat. Patet hoc,quia illa promiſſio iurata excludit omnia remedia contra illum effectum, & ad immutandum illum: ergo iuramentum confirmat contractum in effectu, licet non confirmet in vinculo.

10. Effectus iuramenti cõfirmatorij qui ſint.

Prætereà poteſt hoc magis declarari diſcurrendo per proprios effectus iuramenti confirmatorij, per quos illud à per ſe ſtante diſtinximus, & applicando illos huic iuramento:nam ſi in illo inueniuntur directè,aut indirectè, confirmatorium iudicandum erit.Primò ergo iam declaratum eſt, quomodo in hoc contractu iurato.duplex inueniatur obligatio, promiſſionis, & iuramenti, quæ erat prima differentia iuramenti confirmatorij à per ſe ſtante. Et inde facilè intelligitur,ex vi relaxationis iuraméti,nõ auferri obligationem promiſſionis,quod pertinebat ad ſecundam differentiam. Et melius intelligitur addita ſexta,quæ erat,quòd quando iuramentum eſt confirmatorium,non licet petere relaxationem,ſed oportet implere iuramentum.Quam conditionem in hoc iuraméto inueniri concedunt non ſolùm omnes Auctores primæ ſententiæ, ſed etiam multi ex defenſoribus ſecundæ, quia verba Canonum,& legum multùm hoc ſuadent. Et ratio redditur optimè ex dictis, quia per illud iuramentum propter promiſſionem validam, cui adiungitur,acquiritur ius alteri parti, & in illa, nulla culpa, vel turpitudo interceſſit, propter quam poſſit illo iure priuari,& ideò in tali iuraméto,vt ſic,nulla interuenit cauſa, ob quam relaxari poſſit, in quo

A ſenſu dicitur non poſſe relaxari, vt ſuprà explicatum eſt. Non caret tamen aliqua difficultate hæc conditio,quam paulò inferiùs proponam.

11. Cõfirmatorium iuramentum dat actionem in iudicio.

Tertius effectus iuramenti confirmatorij erat dare actionem in iudicio, & hic etiam in his iuramentis inuenitur, vt ex d. Authentica *Sacramenta puberum*, colligunt frequentiùs Iuriſtæ. Et ratione oſtendi poteſt ex dictis,quia ibi interuenit promiſſio de ſe valida, & iuramento firmata; ſed ſuprà oſtẽſum eſt, talem promiſſionem producere actionem: ergo idem dicendum eſt de illa promiſſione, cùm nullo Iure illa regula reſtringatur. Et ſaltem de actione per modum exceptionis eſt res manifeſta ex cap. *licet mulieres* de Iureiur. in 6. nam ſi mulier, quæ vendidit fundum dotale,cum iuramento B non reuocandi actionem,tentet contra emptorem, poteſt repelli per exceptionem præſtiti iuramenti, quæ exceptio neceſſario admittenda eſt à iudice ſæculari,iuxta illum textum, habet ergo vim excipiendi contra venditorem, vt ſeruet promiſſionem non reuocandi: ergo quãdo ad ius proprium tuendum neceſſarium fuerit directè agere ad obſeruationem talis iuramenti, non deeſt in illo contractu virtus,ſeu efficacitas ad talem actionem.

Cap. *Licet mulieres.*

12. Quando iuramétum eſt confirmatoriũ, ius per illud acquiſitum tranſit ad hæredes.

Quartus effectus erat,quia quando iuramentum eſt confirmatorium,ius per illud acquiſitum tranſit ad hæredes, & quoad hunc effectum eſt nonnulla maior difficultas, quia iuramentum ſecundum ſe non tranſit ad hæredes, vt capite 31. videbimus. Promiſſio autem non contraueniendi contractui C ſolùm obligauit perſonam paciſcentis, quia ſolùm de ſe promiſit non contrauenire: ergo illa obligatio non contraueniendi non tranſit ad ſucceſſores: ergo illud iuramentum non confirmauit pactum ſimpliciter, ſed ſolùm reſpectu perſonæ iurantis: hæredes autem poterunt ſine violatione iuramenti, aut fidei contrauenire, & rem euincere reſcindendo contractum. Atque ita videtur ſentire Bartolus in leg. *Qui ſuperſtitis*. ff. de Acquir. hæredit. dicit enim, quòd licet mater renunciauerit ſucceſſioni ſuæ cum iuramento, non poteſt impedire, quominùs filius ſuus ſuccedat loco ipſius, quia hoc ius ſuccedendi in locum matris, non habet filius ab ipſa,ſed à lege. Imò addit, quòd licet in pacto expreſsè dictum ſit, vt filij ex tali muliere D non ſuccedant, de iure non valebit contra filias, non obſtante iuramento.

Bartol.

13. *Bartol.*

Verumtamen Bartolus ibi apertè fundatur in hoc, quòd iuramentum illud non eſt confirmatorium,quod videtur intelligere,etiam reſpectu promiſſionis non retractandæ. Iuxta ſententiam autem,quam hic defendimus,dicẽdum eſt,illam promiſsionem dediſſe alteri, cui factum eſt ius iuſtitiæ, quod non ſolùm valet contra promittentem, ſed etiam contra ſucceſſores eius. Quia qui renunciauit iuri ſuo cum promiſsione iurata non reuocandi,abdicauit à ſe ius illud, & in alium tranſtulit: ergo non poteſt poſteà transferre in hæredem ius reuocandi pactum, quia nemo transfert in alium, quod non habet. Quin potiùs transferet ad hære- E dem obligationem iuſtitiæ nõ reuocandi pactum, quam ipſe contraxit. Et in hoc ſenſu aliqui ponunt inter priuilegia iuramenti, quod eſt transmiſsibile ad hæredẽ,vt videre licet in Antonio Corſeto tract. de Iuram. quæſt. 8. num. 45. qui benè explicat, (& latiùs infrà tractandum eſt) non ideo id dici, quia propter iuramentum defuncti hæres ſit periurus,ſed quia,circumſcripto periurio, effectus iuramenti tranſit ad hæredes. Quia licèt iuramentum,quoad vinculũ ſpirituale,ſit perſonale, quoad robur

Nemo tranſfert in aliũ, quod nõ habet.

Iuramẽtum, eſt tranſmiſſibile ad hæredem.

Antonio. Corſet.

Iuramẽtum quoad vinculum ſpirituale,eſt perſonale.

robur contractus, ſeu promiſſionis habet effectum realem. Et ita intelligit dictam Authenticam *Sacramenta puberum*, citans Baldum in leg. vlt. C. de Pactis,& Paulum de Caſtro dicentem, quod hæres defuncti ſatis dicitur venire contra iuramentum, cùm factum defuncti reputetur factum hæredis, iuxta Gloſſam in leg. *Si ſeruus*, ff. de condictione furtiua,verbo *Intereſt.* Et nos poſſumus hoc confirmare ex iuramento Iſraëlitarum Gabaonitis præſtito, quod cenſetur quoad effectum tranſiiſſe ad Saul: nam ideo punitus fuit 2. Reg. 21. ſic ergo in præſenti obligatio orta ex tali promiſſione iurata tranſit ad hæredes, & ita iuramentum illud etiam quoad hunc effectum confirmatorium eſt.

Bald. Paul. de Caſtro. — *2.Reg.21.*

14\. *Iuramẽtum confirmatorium per rei traditionem ita impletur, vt non liceat reuocare.*

Vltimum ſignum,ſeu effectus iuramenti confirmatorij erat, quia ita impletur per rei traditionem, vt non liceat reuocare. Hoc autem maximè conuenit huic iuramento, quia directè fit de non reuocando contractum; ergo ad hoc maximè obligat. Sed in hoc eſt difficultas,an per tale pactum tranſlatum ſit dominium rei venditæ,verbi gratia, fundi dotalis in emptorem. Nam ſi non fuit tranſlatum, etiamſi alter non repetat, non poteſt emptor, tuta conſcientia, fundum retinere, cùm ſit alienum, ſed tenetur propria ſponte offerre, & reſcindere contractum:& alter acceptando non violabit iuramentum, quia non iurauit non acceptare diſſolutionem contractus,ſed ſolùm non reuocare, aut non poſtulare. Quòd ſi hoc verum eſt,hic effectus ſufficit,vt contractus non confirmetur iuramento, etiã quoad effectum, eſto confirmetur promiſſio de non reuocando tali contractu.

15\. *Bartol.*

Circa hoc Bartolus in d. l. *Qui ſuperſtitis* num.5. expreſsè docet, in eo caſu nõ transferri dominium, *Quia Decretalis* (inquit) *non dicit, quòd transferatur dominium, ſed quòd non poſſit vendicari ab ipſa muliere, quæ iurauit, quia non poteſt contra iuramentum venire; per quod non tollitur, quin poſſit vendicari ab alio, qui non iurauit.* Et ſubiungit hunc eſſe magnum effectum,& valdè notandum. Verumtamen apertè loquitur ibi Bartolus iuxta ſententiam,quę negat hos contractus confirmari iuramento; in aliis verò locis, vbi contrariam ſententiam defendit, aliter in hoc etiam videtur ſentire,ſicut & alij Auctores,qui eandem ſententiam defendunt,& mihi videtur eſſe magis conſentaneum Iuribus. Quia quando dicunt, iurantem non poſſe reuocare contractum, profectò ſupponunt,eum, qui acceptauit iuramentum, tuta conſcientia poſſe permanere in illo contractu, & poſſidere, ac retinere rem per illum acquiſitam; ergo & acquirere dominium eius. Item ſupponunt, emptorem non peccare petendo,& acceptando iuramentum illud;ergo ſignum eſt,illum non petere à venditore iuramentum de non recuperanda re ſua, quæ ſcilicet, etiam poſt contractum permanſura eſt ſub proprio dominio: nam ſaltem ex parte exigentis irrationabile eſſet tale iuramentum; ergo ideo licitè poſtulat tale iuramentum, quia per contractum ſic iuratum res fit accipientis. Denique oſtenſum eſt, obligationem illam non reuocandi alienationem tranſire ad hæredes mulieris, ſeu perſonæ, quæ iurauit; ergo etiam illi non poſſunt rem alienam vendicare. Non eſt autem credibile,alium poſſidere rem non ſuam, & quòd nullus poſſit eam iuſtè vendicare.Dominium ergo talis rei tranſit in recipientem illam, & acceptantem iuramentum, ex quo effectu maximè cognoſcitur confirmatio talis contractus quoad effectum.

Bartoli explicatio.

16\. *Reſpõſio ad fundamentũ Bartoli.*

Sed quid ad fundamentum indicatum à Bartolo? Qui ſummatim videtur inſinuare diſcurſum à nobis ſuprà factum, ſcilicet, quia illud dominium non transfertur virtute Canonum,quia hoc non dicunt, & conſequenter nec virtute legum ciuilium, neque etiam ex conſenſu contrahentium, quia per Ius ciuile factus eſt ad hoc inefficax; ergo nulla ibi apparet cauſa ſufficiens translationis dominij. Reſpondeo, ibi transferri dominium conſecutione quadam ex voluntate contrahentium, accedente virtute iuramenti, & aliquid fortaſsè cooperante, poſitiuo iure diſponente, vt talia iuramenta ita inuiolabiliter ſeruentur, vt res tradita repeti amplius non poſſit: nam hic effectus ſine translatione dominij conſiſtere non poterat. Quamuis autem Iura ciuilia irritent conſenſus quoad contractum per ſe, & directè perficiendum, non tamen irritant conſenſus quoad promiſſionem non reuocandi tale factum, neque etiam voluntatem iurandi illud, vel acceptandi tale iuramentum: & ideo talis conſenſus validus eſt,& efficax,& per illum conſequenter fit translatio dominij. Neque eſt inconueniens, vt quod vna via interdicitur,alia fieri poſſit, & maximè quando aliis Iuribus approbatur.

Non eſt inconueniens, vt quod vna via fieri interdicitur,alia via fieri poſſit.

Hoc iuramentũ quomodo relaxari poſſit.

Atque ex his conſtat primò; quid dicendum ſit ad difficultatem ſuprà huc remiſſam de relaxatione talis iuramenti; nam licèt verum ſit, non poſſe tale iuramentum relaxari per ſe, & quaſi ex intrinſeco defectu, vel turpitudine creditoris: nihilominùs ex aliqua contingente cauſa poteſt interdum relaxari, ſicut alia iuramenta. Tunc ergo inquiri poteſt, an ſublato iuramento debeat reſcindi contractus venditionis,vel alienationis? Nam videtur ex dictis ſequi, poſſe reſcindi ad petitionem creditoris, quia contractus in ſe non fuit confirmatus directè, ac formaliter, & indirecta confirmatio per relaxationem iuramenti ſublata eſt; ergo relinquitur contractus in illo ſtatu, in quo per leges ciuiles conſtituitur;ergo eſt nullus. At ſi hoc dicatur, deſtruitur vera ratio iuramenti confirmatorij, vt ex dictis conſtat.

Reſpondeo, data illa hypotheſi per poſſibile, vel impoſſibile, priorem contractum non poſſe iure reſcindi quoad effectum, quem ſemel habuit, quia per illum eſt acquiſitum creditori ius, non tantùm ad rem, ſed in re, quia dominium fundi venditi translatum eſt in emptorem, & non poteſt illo priuari,quantumuis iuramentum relaxatum ſit. Nam relaxatio iuramenti ad ſummùm valet, vt ſine ſacrilegio poſſit quis agere contra id,quod iurauerat,non tamen poteſt operari,vt liceat agere contra ius alterius, nec contra aliquam obligationem iuſtitiæ, ſi fortaſſe ex promiſſione relicta fuit. Et ideo addidi *per poſſibile, vel impoſſibile*, quia moraliter loquendo iuramentum illud non eſt capax relaxationis: tum quia non habuit vitium aliquod ex parte creditores, nec fuit per iniuſtitiam, aut vim extortum, nec alio ſimili modo (vt ſupponitur) in ſolis autem his caſibus eſt licita per ſe, & quaſi ex cauſa intrinſeca petitio relaxationis iuramenti de non contraueniendo, vt ſuprà dictum eſt, & notat Nauarrus in capit. *Accepta*, de Reſtit.ſpoli.oppoſit. 6.num.8.& 9. Tum etiam, quia illud iuramentum ſtatim(vt ita dicam)habuit effectum ſuum, ita confirmando promiſſionem, vt parti acquireretur ius in re ipſa, quo priuari non debet propter relaxationem: & ita inutilis eſſet relaxatio, & conſequenter etiam illicita,& inualida. Solùm in aliquo caſu raro, & extraordinario poſſet relaxari iuramentum illud per Pontificem, quando ex grauiſſima cauſa propter commune bonum expediat priuare alterum etiam re ſua, ſeu iure acquiſito, iuxta infrà dicenda

17\.

Relaxatio iuramenti ad quid valeat.

Nauarr.

dicenda de relaxatione iuramenti. Sed hoc etiam poteſt contingere in contractu non irritato per leges; ſed per ſe valido,& iurato: & ideo ſimilis relaxatio non obſtat, quominus iuramentum verè confirmatorium fuerit.

18. *An iuſta ſit relaxandi iſtius iuramenti.*

Dices; Licèt illud iuramentum non habuerit turpitudinem ex parte creditoris, habet iuſtam cauſam relaxationis ex ipſa materia,& repugnantia legis: nam eadem ratio, quæ fecit,vt eſſet iuſta irritatio pacti, facta per legem, ſufficit honeſtare etiam relaxationem iuramenti. Item eſt ſufficiens cauſa, quia videtur inconueniens,vt fruſtretur effectus legis, alia via conſequendo, quod ipſa prohibet.

Quanti faciendum ſit iuramẽtum.

Reſpondeo primò, magis eſſe attendendam reuerentiam iuramenti, magiſque expedire,vt tollantur occaſiones peierandi, & abutendi iuramento, quàm vt vitentur incommoda temporalia, propter quæ leges talia pacta irritarunt, vt ſatis indicauit Pontifex in dict.cap. *Cùm contingat*: & ideo ſola reſiſtentia legis ciuilis non dat ſufficientem cauſam relaxationi iuramenti. Neque eſt inconueniens, vt auctoritate iuramenti, & Iuris canonici tuentis illud perueniatur ad aliquem effectum, quem nitebatur impedire lex ciuilis. Adde huiuſmodi legem ciuilem videri fuiſſe fundatam in præſumptione, quia tales contractus regulariter præſumuntur fieri ex timore aliquo reuerentiali,vel cum aliqua deceptione minorum, vel alio ſimili defectu: iuramentum autem, & obſeruatio eius fundatur in veritate, & ideò ſi re vera iuramentum factum eſt ſine aliquo ſimili vitio, non eſt cur relaxetur, & priuetur ſuo effectu. Ideòque meritò Ius canonicum tuetur illud iuramentum, donec conſtet extortum fuiſſe cum aliqua turpitudine ex parte creditoris: ſi autem conſtiterit,relaxari poterit, quia tunc non habuit omnes conditiones requiſitas ad confirmandum contractum,vt ex dictis patet.

Cap. Cùm contingat.

In quo fundetur iuramentum.

19. *Leges ciuiles quomodo ſint intelligendę, quę dicunt non eſſe habendam rationẽ iuramenti contra illas. Fortun.*

Secundò ex dictis colligi poteſt, quomodo intelligendæ ſint leges ciuiles, quæ dicere videntur non eſſe habendam rationem iuramenti, quando adducitur ad confirmanda pacta contra leges ciuiles.Niſi enim dicere velimus, illa Iura exceſſiſſe vltra iuriſdictionem, & materiam ſuam (quod nec neceſſarium videtur, nec expediens, vt latè proſequitur Fortunius de Vltim. fin. d.illat. 19.)intelligenda neceſſariò ſunt,quando pacta, quæ iurantur ſunt ita prohibita per leges, vt ſit delictum contra illas leges agere, & conſequenter ſunt leges prohibentes in conſcientia: nam tunc iuramenta ſunt contra bonos mores naturales,& ideò meritò improbantur. Hanc autem eſſe mentem illarum legum colligi poteſt ex dicta Leg. *Non dubium*, in principio, dum ait: *Non dubium eſt in legem committere, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem: nec pœnas legis euitabit, qui ſe contra Iuris ſententiam ſæua prærogatiua verborum fraudulenter excuſat.* Loquitur ergo de legibus ita prohibentibus, vt obligent, & cogant ad non contrahendum, etiam pœnis adiunctis: item loquitur contra eos, qui fraudem volunt contra leges committere. Hîc autem agimus de legibus concedentibus potiùs fauorem, cui contrahens renunciat, & ideò ſine fraude, vel inobedientia contrahit. Sic etiam poteſt exponi dictus §. *Si paciſcar*: nam verba ſunt, *Quoties pactum à iure communi remotum eſt, ſeruari hoc non oportet, nec legatum, nec iuramentum*, quæ Gloſſa ibi ita exponit, remotum à Iure dici, quod eſt contrarium illi, vtique tamquam prohibenti, & non tantùm, vt irritanti. Imò addit,(& maximè ad tem noſtram)intelligendum id eſſe de pacto inito contra ius commune, vel publicum, & conſequenter non ſolùm irritum, ſed etiam illicitum, iuxta dicta in capit. 26. De intellectu legis, *Si quis pro eo*, non eſt noſtrum ex profeſſo tractare, ſatis ſit dicere ad ſummum probare,vel contractum ipſum non confirmari in ſe, ac formaliter iuramento, maximè quoad ciuilem obligationem, quæ ex illo poſſet oriri: vel certè non confirmari quoad omnes effectus Iuris ciuilis, licèt confirmetur quoad omnes effectus, qui ad plenam firmitatem iuramenti ſunt neceſſarij. Quomodo autem neceſſarij ſint,iam dictum eſt. Et ita explicantur facilè alia Iura,& expediuntur omnes difficultates, vt ſatis declaratũ eſt.

Leg. Non dubium.

§. Si paciſcar.

Gloſſ. *Remotum à iure dicitur, quod eſt cõtrarium illi.*

Leg. Si quis pro eo.

20. *Quando iuramentũ cadit ſuper promiſſionem, per leges ciuiles irritã, quid dicendum.*

Vltimo dubitari poteſt, quando iuramentum non ordinatur ad confirmandum aliquem contractum, qui de præſenti fiat, media promiſſione non retractandi, ſed cadit immediatè ſuper aliquam promiſſionem de futuro, quæ per leges ciuiles irrita facta eſt; vt eſt promiſſio non reuocandi teſtamentum, vel inſtituendi talem hæredem, vel ſoluendi pœnam ſi teſtamentum reuocauerit, & ſimiles. Eſt enim de his ſpecialis ratio dubitandi, quia in eis non poteſt diſtingui promiſſio non retractandi à principali promiſſione, quia ipſa promiſſio faciendi aliquid in futurum, intrinſecè includit obligationem non veniendi contra illam; vnde neque addi ſolet alia promiſſio, neque ſi adderetur, cenſeretur diſtincta à prima, ſicut promiſſio non vouendi contra votum, non eſt diſtincta à voto. Quæ difficultas habet locum, quando promiſſio eſt omninò irrita ipſo facto: nam ſi ſit tantùm irritabilis per iudicem, tunc addi optimè poſſet alia promiſſio iurata non petendi irritationem, & tunc procederent omnia,quæ diximus. At verò quando promiſſio non eſt omninò irrita, videtur non poſſe confirmari iuramento, etiamſi tale iuramentum obliget, quando ſine peccato impleri poteſt, quia tunc illud iuramentum non ſupponit obligationem, cui adhæreat; & ita ſolum eſt per ſe ſtans, & conſequenter nullum ius dat alteri, cui facta eſt promiſſio, & ideo peti poteſt eius relaxatio, ac ſubinde non eſt confirmatorium. Et ita tenet Leſſius vbi ſuprà num. 56. in fine: & idem dicit, quoties promiſſio irrita eſt ex vi legum.

Leſſ.

21. *Molin.*

Contrarium nihilominùs tenet Molina d.diſp. 151. in fine, §. *Saluo tamen*, quia putat ex tali iuramento acquiri ius promiſſario, quando ipſe nullam violentiam,aut deceptionem, aut aliam iniuſtitiam facit, & iuramentum licitè impleri poteſt, quia opus promiſſum non eſt prohibitum, etiamſi promiſſio iure humano irrita ſit. Quòd ſi obiicias, quia promiſſio non poteſt parere obligationem illam reſpectu promiſſarij,cùm ſit irrita per leges, & non reuiuiſcit propter iuramentum, cùm leges ſemper ſuam vim retineant. Reſpondendum eſt ex doctrina eius in diſput.150. verum eſſe, non reuiuiſcere obligationem promiſſionis, & nihilominus ipſum iuramentum natura ſua,& ex virtute religionis habere vim dandi ius promiſſario, quando ex parte eius non eſt iniuſtitiæ impedimentum: & ita ipſum iuramentum inducere ſpecialem obligationem reſpectu illius diſtinctam ab illa, quam promiſſio induceret, ſi eſſet valida,& hoc modo iuramento confirmari contractum in tali promiſſione.

Opus promiſſum non eſt prohibitum, etiamſi promiſſio irrita ſit.

22. *Molinæ opinio reprobatur.*

At verò hic Auctor non probauit iuramentum inducere ſpecialem obligationem reſpectu promiſſarij, quando promiſſio irrita eſt, & illam non inducit, nec declarat qualis illa ſit: & ideò non cenſeo eſſe admittendam, imò nec poſſe ſatis intelligi. Aliàs ſequeretur in iuramento promiſſorio

vndique

vndique rato, tres oriri obligationes, vnam ad Deum, & duas ad promiſſarium, alteram ex promiſſione, quam ſupponimus eſſe validam, alteram ex iuramento habente hanc vim, iuxta illam opinionem: conſequens non habet veriſimilitudinem; ergo. Sequela patet, quia iuramentum non amittit ſuam vim,eo quòd promiſſio ſit valida,imò tunc melius exercet omnes vires ſuas; ergo ſi iuramentum per ſe ſuam inducit obligationem reſpectu promiſſarij, quando promiſſio nullam inducit, eandem imponet,licèt promiſſio ſuam efficiat.Falſitas autem conſequentis patet, tum quia eſt contra D.Thomam,& omnes Doctores, qui duas tantum obligationes in promiſſione valida iurata agnoſcunt: tum etiam, quia non ſunt multiplicandæ obligationes ſine fundamento, aut neceſſitate. Præterea non poteſt intelligi, qualis ſit illa obligatio, quia vel eſt iuſtitiæ, & hoc non videtur poſſe dici conſequenter in illa ſententia,quia dicitur hæc obligatio oriri ex primaria obligatione iuramenti, quæ eſt ad Deum, & ex virtute religionis: at nec Deus,quando adducitur vt teſtis, cogit hominem, vt ſe obliget ex iuſtitia, nec virtus religionis poteſt talem obligationem inducere. Et ſimpliciter probatur, quia noua obligatio iuſtitiæ non inducitur ſine voluntate hominis ſe obligantis;at promittens cum iuramento non intendit aliam obligationem ſibi imponere, niſi quam promiſſio, & veritas iuramenti requirunt: ergo non eſt, vnde alia obligatio iuſtitiæ oriri poſſit. Vel ergo illa obligatio eſt religionis, & hoc etiam dici non poteſt, tum quia dicitur eſſe talis,vt ad hæredes tranſeat, quod non eſt verum de ſola obligatione religionis:tum etiam quia dicitur, hæredem non implendo illam non eſſe periurum, & eadem ratione dicendum eſt, non eſſe ſacrilegum,quia nullam irreuerentiam facit Deo,vel rebus ſacris. Tum denique quia virtus religionis non reſpicit hominem per ſe, ſed ſolùm interdum quaſi materialiter, quatenus circa hominem exercendus eſt actus, quo Deus honoratur, & tunc non inducit ſpecialem obligationem homini. Quæ omnia in ſuperioribus ſatis explicata,& probata ſunt.

Validitas promiſſionis non tollit vim à iuramento.

In promiſſione valida iurata duæ tantùm ſunt obligationes.

23. Quapropter in hoc puncto in primis cenſeo, ſi ſupponatur promiſſionem eſſe omninò nullam ex vi Iuris ciuilis, iuramentum non poſſe eſſe confirmatorium, ſed tantùm per ſeſe ſtans, & inducens ſuam obligationem, quia verum cenſeo, promiſſionem non fieri ratam, & validam contra diſpoſitionem legum ciuilium ratione ſolius iuramenti:quia nec iuramentum eas reuocare poteſt,nec impedire earum effectũ,illis in ſuo valore manentibus,vt ſuprà probaui.Poſita autẽ nullitate promiſſionis,ſola ſupereſt obligatio iuramenti,nec ipſum poteſt duas inducere, vt probaui. Et ita non poteſt illud iuramentum dici confirmatorium directè, quia non validat promiſſionem, nec indirectè, quia non adhæret alteri obligationi ad hominem, vt ſupponitur. Vnde fit ex tali promiſſione iurata, nec acquiratur ius promiſſario, nec detur actio,nec tranſmiſſio ad hæredes; nullo ergo modo poteſt tale iuramentum dici confirmatorium ſimpliciter.

Iuramẽtum cadens ſupra promiſſionẽ omninò nullam non eſt confirmatorium.

24. Atque hinc ſumo generalem regulam, quoties in contractu non ſupponitur aliqua promiſſio,quæ, non obſtantibus legibus ciuilibus, aliquam naturalem obligationem inducat, iuramentum illi additum non eſſe ſimpliciter confirmatorium: quia non habet obligationem, cui adhæreat, nec quomodo conferat ius ipſi creditori, vel inducat aliam obligationem præter religionis. Quod ſecus eſt, quando non obſtante nullitate alicuius contractus intercedit aliqua promiſſio valida, cui iuramentum proximè adhæreat; tunc enim illa confirmatur, & mediante illa confirmatur indirectè contractus, ſaltem quoad effectum, modo ſuperiùs explicato.

Iuramẽtum non eſt confirmatoriũ, cui non additur promiſſio contra leges ciuiles.

25. Addo verò vlteriùs raro fortaſſe contingere, has promiſſiones, quarum adimpletio non eſt prohibita, nec in eis intercedit turpitudo ex parte creditoris, ita eſſe irritas per leges ciuiles, vt nullam obligationem naturalem producant, ſed ordinariè tantùm impediri obligationem, & actionem ex illis negari. Quia Iura ciuilia ordinariè hoc poſteriùs magis, quàm illud priùs procurant, & intendunt. Sed hoc in ſingulis caſibus examinare prolixum, & alienum ab hoc loco eſt; tamen vbi contigerit id verum eſſe, vt naturalis obligatio promiſſionis non impediatur, iuramentum erit confirmatorium modo iam dicto: non verò vbi illa obligatio omninò defuerit.

Hæ promiſſiones quo modo iure ciuili prohibeantur.

26. In quo tandem animaduerto, quando ex parte creditoris non interuenit turpitudo, etiamſi promiſſio per ſe ſit omninò irrita, & iuramentum ſit tantùm per ſe ſtans, firmiorem obligationem inducere, quàm inducat iuramẽtum promiſſorium cum turpitudine creditoris: atque in hoc ſenſu illud iuramentum eſſe aliquo modo confirmatorium, ſeu participare aliquid illius. Ratio eſt, quia tale iuramentum non habet intrinſecam cauſam relaxationis ex parte creditoris, ſicut aliud, nec poteſt eius obligatio tolli ſine magna, & extraordinaria cauſa: aliud verò ex ſolo intrinſeco defectu relaxari poteſt,vt ſuprà dictum eſt. Neque dici poteſt ſufficere,vt iuramentum cadat in promiſſionem lege irritam,vt relaxari iuſtè poſſit: nam cùm illa lex inducta ſit in fauorem debitoris, vt ſupponitur, & ipſe ſponte, & ſine iniuria voluerit, quantùm in ſe eſt, non gaudere beneficio legis quoad executionem operis promiſſi, & hanc ſuam ſpontaneam voluntatem iuramento firmauerit, nulla ratio patitur, vt ſine alia cauſa liberetur obligatione talis iuramenti. Ex hac ergo parte firmius eſt, & confirmatorium ſecundum quid appellari poteſt.

Iuramẽtum per ſe ſtans vbi maiorẽ inducit obligationem, quàm promiſſorium.

CAPVT XXX.

Vtrùm præcedente iuramento non faciendi pactum lege prohibitum, nihilominùs tale pactum firmetur ſuperueniente iuramento?

1. Diximus pactum, quod ſine peccato firmari poteſt, non obſtante lege prohibente illud, confirmari iuramento, contingit autem interdum, vt is,qui tale pactum facit, & iurat, priùs iurauerit ſeruare talem legem,ſeu (quod perinde eſt) non facere tale pactum,vt ſi vxor iuret non alienare ſuum fundum dotale, quærimus ergo, an etiam tunc pactum valeat, & iuramento firmetur, in qua re variæ ſunt opinonis. Prima negat,tale pactum confirmari iuramento, quia illi reſiſtit non tantùm lex, ſed etiam prius iuramentum. Ita tenet Gloſſa in cap. *Inter mulieres*, de Iureiur. in 6. quæ conſequenter ait, poſterius iuramentum non ſolùm non confirmare pactum, verùm etiam nec obligare. Et illam Gloſſam approbant communiter ibi Interpretes, Archidiaconus, Dominicus Francus, Ancharanus & Panormitanus in cap. *Intellecto*, de Iureiur. n. 8. vbi etiam Alexander de Neuo, num. 17. Imola in cap. *Cùm contingat*, eodem Bartolus in l. *Si quis pro eo*, ff. de

Qui iurauit nõ facere pactũ lege prohibitum, ſi poſtea iuret, an tale pactum teneat. 1. Opinio.

Gloſſ. Archid. Dom. Franc. Anchar. Panorm. Alexand. de Neuo. Imol. Bartol.

Sylueſt. *Angel.* *Couarr.* *Gutier.* *Matienço.* *Azor.* *Sancius.*

ff. de Fideiuſſor. n.9. Syluester *Iuramentum*, 4.q.12. Angelus *Iuramentum*, 5. num.16. Couarr.dict.cap. *Quamuis*, 2.p. §.2. n.4. Gutier.de Iuram.1.p.cap.1. num.79. Matienço in lib.3. tit.10.lib.5. Nouæ recomp. Gloſſ.13. num.1. & ex Modernis Theologis Azor tom.1. lib.11. cap.6. quæſt.3. in fine, & Sancius lib.6. de Matrim.diſput.13. num.2.

2. Probatur hæc ſententia.

Rationes huius ſententiæ ſunt. Prima, quia poſterius iuramentum eſt contra legem, & contra prius iuramentum, & ideò licet poſſit cõtra vtrumque illorum impedimentorum, diuiſim præualere, non tamen contra vtrumque ſimul. Secunda, & communior ratio, quia talis contractus erat ex vi Iuris inualidus, ſoláque voluntate iurantis erat confirmandus: hoc autem fieri non poteſt, quando contrarium iuramentum præceſſit; ergo. Probatur minor, quia in eo caſu poſterior actus venditionis, vel contractus eſt peccatum contrarium priori iuramento; ergo ſubſequens iuramentum non poteſt illi robur dare, quia non poteſt eſſe vinculum iniquitatis. Tertia, & potiſſima ratio eſſe debet, quia poſterius iuramentum non poteſt ſeruari ſine animæ diſcrimine; ergo non obligat; ergo multò minùs poteſt confirmare contractum. Conſequentiæ ſunt euidentes. Et antecedens patet, quia ſeruare poſterius iuramentum eſt contra prius iuramentũ, cùm illud fuerit de non faciendo, ac ſubinde de non confirmando contractu. Quartò inducitur in fauorem huius ſententiæ cap. *Intellecto*, de Iureiur. vbi in ſimili caſu decernitur, non eſſe ſeruandum iuramentum de non reuocanda alienatione contra prius iuramentum facta, quia tunc poſterius iuramentum illicitum fuit.

Cap. *Intellecto.*

3. 2. Opinio. *Ant.Gom.*

Nihilominùs eſt ſecunda ſententia, quæ affirmat in eo caſu contractum illum firmari iuramento poſteriori, non obſtante priori. Ita tenet Ant.Gom. in l.53. Tauri n.58. nullum tamen Doctorem allegat, qui ſimpliciter eam docuerit, ſed cum quibuſdam limitationibus, de quibus infrà: neque etiam aliud adducit fundamentum, præter illud generale, quod actus contra prius iuramentum factus, validus eſt. Quod alij Auctores dicunt eſſe verũ, quando actus habere poteſt firmitatem, & valorem à voluntate contrahentis: ſecus verò eſſe, quando ratione legis impedientis contractum, non poteſt habere firmitatem à voluntate contrahentis, ſed à iuramento illam eſſet habiturus; tunc enim illam non confert poſterius iuramentum, quia eſt contrarium priori.

Actus cõtra prius iuramentum factus, validus eſt.

4. Hæc poſterior ſentẽtia probatur.

Vt ergo hæc poſterior ſententia aliquam habeat probabilitatem, probandum in primis eſt, poſterius iuramentum non eſſe iniquum ex parte materiæ, ſeu non eſſe de re illicita, ſed impleri poſſe ſine peccato, quia non eſt contrarium priori iuramento: ex quo facilè inferetur, tale iuramentum confirmare contractum, non obſtante priori iuramento. Primum ergo ſic probo; quia (vt nuper dixi) duo ſunt diſtinguenda in huiuſmodi contractibus per legem annullatis, vnum eſt ipſe contractus venditionis, donationis, aut renunciationis, aliud eſt promiſſio non reuocandi talem contractum. Prius ergo iuramentum ſolùm fuit de non vendendo fundo dotali, vel non faciendo alio ſimili actu: ſecundum autem iuramentum ſupponit iam talem contractum factum, & addit promiſſionem non retractandi illum. Hinc ergo infero primò, illa iuramenta non eſſe contraria, quia vnum cadit in promiſſionem non alienandi, verbi gratia, aliud in promiſſionem non reuocandi alienationem iam factam, iuxta cap. *Cùm contingat*, de Iureiur. ergo non ſunt contraria,

Hæc iuramẽta non ſunt contraria.

Cap. *Cùm contingat.*

A quia contraria debent verſari circa idem. Et confirmatur, ac declaratur, quia vxor, quæ contra prius iuramẽtum alienauit fundum dotale, licèt in eo peccauerit contra idem iuramentum, nihilominus licèt poſteà non reuocet alienationem, non peccat contra iuramentum, quia non iurauit reuocare illam, ſi eam fecerit, ſed ſimpliciter, non facere. Sicut qui vouit caſtitatem, & illam violauit, licèt poſtea pœnitentiam non agat, in hoc præciſè non agit contra votum, quia hoc non vouit: ſic ergo eſt in præſenti.

Vnde infero ſecundò, poſterius iuramentum nõ eſſe de re illicita. Probatur, quia ſolùm eſt de non reuocanda alienatione facta, ſeu de promiſsione nõ reuocanda: hæc autem non ſunt illicita, quia non B ſunt contraria priori iuramento, & quia ſecluſo poſteriori iuramento poſſent fieri ſine peccato, vt declaratum eſt: ſi autem prius iuramentum nõ reſiſtit, non eſt, vnde talis promiſsio, vel eius obſeruatio ſit illicita. Tertiò conſequenter infero, ſecundum iuramentum obligare, non obſtante priori, quia poteſt ſeruari ſine peccato. Aſſumptum patet, quia propria materia illius, non eſt contraria priori iuramento, imò de ſe fieri poſſet abſque nouo peccato, vt oſtenſum eſt: ergo ſi fuerit confirmata iuramento, poterit obſeruari ſine animæ diſcrimine. Conſequentia autem prima probatur ex regula Iuris, iuramentum illud obligare, quod ſine animæ diſpendio ſeruari poteſt. Quartò tandem hinc concludo, tale iuramentum confirmare priorem contractum, C non obſtante lege annullante, vel iuramento, quia tota ratio, cur iuramentum ſoleat confirmare contractum aliàs irritum per legem eſt, quia poteſt, & debet obſeruari, & ſi obſeruetur contractus manet firmus, vt explicatum eſt; ſed hæc ratio hic etiam procedit, vt eſt oſtenſum; ergo.

5. Poſterius iuramentũ nõ eſt de re illicita.

Poſterius iuramentũ cõfirmat priorem contractum.

6. Poteſt prætereà hic diſcurſus confirmari diſcurrendo per rationes contrariæ ſententiæ, quæ ex illo valdè infirmari videntur. Nam prima ratio falſum videtur aſſumere: quia poſteriori iuramento non reſiſtit iuramentum prius, formaliter loquendo, vt declaratum eſt. Quòd ſi dicatur reſiſtere iuramento, quia reſiſtit facto, id eſt, alienationi quæ per iuramentum firmatur, ſic malè infert, quia parum refert, quòd pactum ſit contra legem, & contra iura- D mentum ſimul, ſi nec iuramentum per ſe, nec lex per ſe poteſt obligationem poſterioris iuramenti impedire. Quia illa duo vincula ſimul ſumpta, non efficiunt vnam cauſam ſufficientem ad irritandum ſubſequens iuramentum, quia non reddunt illud illicitum ex parte materiæ. Vt qui iurauit ſponſalia cum vna, & poſtea ducit aliam, & iurauit ab illa non recedere, & verum matrimonium facit, & obligatur poſteriori iuramento, etiamſi actus matrimonij fuerit contra duas obligationes ſponſalium, ſcilicet, & iuramenti.

7. In ſecunda item ratione vltima illatio videtur inualida. Concedo enim alienationem ipſam fundi dotalis, fuiſſe de ſe nullam ex vi legis, & illicitam ratione periurij, nego tamen inde ſequi, non poſſe E confirmari iuramento, quia nec lex annullans obſtat huic confirmationi, vt ex dictis in ſuperioribus ſupponimus, nec prius iuramentum obſtat, quominùs poſterius iuramentum ſeruari poſſit, & debeat, quia poteſt ſine peccato, & ſine contrarietate ſeruari, vt oſtenſum eſt. Vnde nõ ſequitur, quòd poſterius iuramentum ſit vinculum iniquitatis: nam licèt confirmet indirectè, & conſequenter alienationem cum periurio factam, non tamen confirmat illam, vt ſacrilegium fuit, ſed confirmat effectum, qui ex

Alienatio fundi dotalis ex vi legis eſt nulla.

Poſterius iuramẽtum nõ eſt vinculũ iniquitatis.

prauo actu ſequi poteſt, & ſecundum ſe bonus eſt. Sicut in ſuperioribus diximus de actu facto contra iuramentum, quòd non obſtante malitia poteſt habere bonum effectum, vt quidam actus eſt, & vt ſic, poteſt confirmari iuramento. Confirmatur in præſenti: nam illud poſterius iuramentum immediatè, & per ſe confirmat tantùm promiſſionem non contraueniendi, in quo non eſt vinculum iniquitatis, ergo nec pacti confirmatio, quæ inde ſubſequitur, eſt vinculum iniquitatis, ſed ſupponit iniquitatem, & confirmat quemdam eius effectum non malum.

8. Præterea tertia ratio falſum ſumere videtur, vt oſtenſum eſt, quia poſterius iuramentũ videtur eſſe de re licita, & non contraria priori iuraméto. Deinde licèt daremus prius iuramentum fuiſſe de non afferendo Deum in teſtem ad confirmandam talem actionem, & ideò ſecundum iuramentum eſſe contrarium priori, non videtur ſufficere, vt non confirmet contractum, tum quia licèt poſterius iuramentum ſit iniquè factum, non obligat ad aliquid iniquum, & ita numquam eſt vinculum iniquitatis: tum etiam quia licèt quis malè faciat ſic iurando, nihilominùs cum effectu adducit Deum in teſtem, ergo prius iuramentum impedire non poteſt, quin pactum maneat diuino teſtimonio confirmatũ. Vt ſi quis iurauit non facere teſtamentum clauſum coram tot teſtibus, ne validũ ſit: nihilominùs ſi poſtea fecit teſtamentum coram ſeptem teſtibus, validum eſt, licèt ille fuerit periurus admittendo, vel vocando tot teſtes, ergo ſimiliter, &c. Item ſi quis iurauit nihil promittere cum iuramento, licèt periurus ſit poſtea promittendo cum iuramento, nihilominùs obligatur promiſſione, & ſecundo iuramento: nam licèt illud fuerit periurium ex parte obligationis iurantis, nihilominùs poſtea non obligat ad aliquod periurium, ſed ad rem licitã. Ergo ſimiliter in præſenti, eſtò ſecundum iuramẽtum fiat cum periurio, propter obligationẽ non confirmandi contractum; non tamen fit de periurio, id eſt, de re, quam ſeruando committatur periuriũ, & ideo factũ eius tenebit.

9. *Cap. Intellecto explicatio.*

Denique capit. *Intellecto*, ſine cauſa adducitur ad illam ſententiam confirmandam, quia in caſu illius textus, alienatio, quam fecerat Rex Vngariæ, *erat in præiudicium regni ſui*, vt in textu dicitur, & ideò iuramentum de non reuocanda tali alienatione erat illicitum, vtpote de re illicita: nam tenebatur Rex ille ex iuſtitia alienationem reuocare, ſicut etiam in textu dicitur, vnde quamuis illa obligatio non alienandi, non fuiſſet priùs firmata iuraméto, iuramentum poſtea factum de non reuocanda alienatione eſſet nullius roboris, vtpote de re iniuſta: ibi tamen fit mentio prioris iuramenti ad exaggerandã tranſgreſſionem, non quia illud fuiſſet neceſſarium ad nullitatem poſterioris iuramenti. In præſenti autem alienatio non erat iniuſta, vt conſtat, & ita non reuocare illam, non eſt iniquum, & conſequenter poſterius iuramentum nõ eſt ex hac parte inualidum, nec fieri poteſt inualidũ ex vi ſolius iuraméti prioris, cùm non ſit contrariũ ex parte materię, vt oſtenſum eſt. Ita ergo probabilior ſit ſecunda ſententia.

10. Prima limitatio ſecũdæ ſententiæ.

Ant. Gom. Bald. Alexand. Palac. Rub. Georg. Matienço. Dec. Imol. Iaſon. Alciat.

Auctores verò eius limitant illam in duobus caſibus, in quibus ſolis volunt procedere primam ſententiam communem. Prior eſt, quando priùs iuramentum factum eſt in fauorem alicuius, cui per illud eſt ius acquiſitum. Ita Antonius Gomez ſuprà cum Baldo, Alexandro, Palacio, Rubrio, & Georgio Natha. quos allegat. Idem ſequitur Matienço lib. 5. Nou. recompil. tit. 10. l. 3. Gloſſ. 13. num. 8. addens Decium, Imolam, Iaſonem & Alciatum. Tenet etiã

Gutier. Cap. Quamuis. Cap. Cùm contingat. Couarr.

Iuramẽtum factũ in præiudiciũ tertij non firmat contractum.

A Gutierrez, & probatur optimè ex cap. *Quamuis*, de Pact. in 6. & cap. *Cùm contingat*, de Iureiur. ex quibus habetur, iuramentum factum in præiudicium tertij non firmare contractum. Item ſecundum iuramentum eſt manifeſtè de re iniqua, etiam contra iuſtitiam, quia eſt de non reuocando contractu, qui non ſolùm legi, & iuramento, ſed etiam iuſtitiæ repugnat, quia iuſtitia obligat ad reuocationem iniuriæ factæ. Ergo iuramentum de non reuocando tali contractu, de re iniuſta eſt. Vnde rectè intulit Couarruuias ſuprà, hoc non ſolùm eſſe verum, quando iuramentum præceſſit, ſed etiam quando præceſſit ſola promiſſio facta tertiæ perſonæ, & ab illa acceptata: quia etiam illa obligat ad reuocandum talem contractum, vtpote factum cum præiudicio B promiſſorij: ergo multò magis procedit, quando talis promiſsio iuramento firmata præceſſerat. Et hoc etiam confirmatur argumento textus in dicto cap. *Intellecto*.

Cap. Intellecto.

11. Poteſt autem dubitari, quando non præceſsit promiſsio, ſed iuramentum abſolutum conceptum quidem intuitu vtilitatis proximi, non tamen confirmans promiſsionem illi factam. Et tunc conſiderandum cenſeo, an tale iuramentum ſit factum intuitu pietatis, nec ne? Nam ſi ſit priori modo factũ, habet vim quamdam voti, ſeu eius conditionẽ imitatur, & ideò cenſeo poſterius iuramentum eſſe de re iniqua, & non obligare. Quia iuramentum hoc modo factum contra prius votum non eſſet validũ, vt ſi mulier carens filiis, voueat Deo non alienare C fundum dotale, vt poſsit ex illo pauperes relinquere hæredes, licèt poſteà alienet, & iuret, non firmabitur contractus, nec obligabit tale iuramentũ, quia ex vi voti non ſolùm peccauit mulier alienando, ſed etiam tenetur ſemper reuocare alienationẽ, & ideò iuramentum non reuocandi illam eſt de re iniqua, & non obligat: ergò idem eſt, quoties iuramentum fit intuitu piæ cauſæ, etiamſi homini non fiat promiſsio. At verò ſi nec fit promiſsio homini, nec ratio piæ cauſæ interuenit, ſed tantùm ratio humana cedens in vtilitatem tertij, idem iudicium eſſe videtur de tali iuramento, quod de abſolutè facto ſolùm intuitu propriæ humanæ commoditatis, quia tunc nullum ius acquiſitum eſt tertio, nec alia ratio religionis ſpecialiter obligat ad reuocandam alie- D nationem ſemel factam, licèt cum peccato facta ſit. Imò dicunt dicti Auctores, tunc prius iuramentum non ita obligare, quin poſsit iurans cedere iuri ſuo, & quaſi relaxare illud ſibi: quòd ego verum non cenſeo, ſi iuramentum ſine peccato ſeruari poterat, & ideò non excuſo à periurio contractum poſteà, ſed eo non obſtante, videntur argumenta facta, & ſolutiones datæ probare, poſſe firmari poſteriori iuramento.

Iuramẽtum factũ contra prius votũ, non eſt validum.

12. Secunda limitatio.

Altera limitatio huius poſterioris ſententiæ, ſeu alter caſus, in quo prior communis ſententia procedere poſsit, eſt, quando alter contrahentium, vt emens fundum, vel donatarius, &c. in cuius fauorem factus eſt contractus, fuit conſcius prioris iuramenti, & nihilominùs contraxit, & exegit, vel acce- E ptauit poſterius iuramentum à contrahente. Ita Antonius Gomez ſuprà cum Baldo, Imola, Alexandro, Fabro, Iaſone, & eſt communis Iuriſtarum ſententia, vt Couarruuias & Sancius ſuprà referunt. Et Gutierrez ſuprà n. 88. dicit eſſe ſequendam in iudicando, & conſulendo, licèt contrariam cenſeat veriorem quoad illam partem, quod etiam interueniente ignorantia alicuius contrahentis, poſterius iuramentum non confirmet contractum. Quoad alteram verò partẽ, quod interueniente ſcientia ex

Anton. Gomez. Bald. Imol. Alexand. Fab. Iaſon. Couarr. Sancius. Gutier.

parte eius,cui fit ſecundum iuramentũ,non confirmetur contractus,omnes videntur in ea conuenire.

13. Inde verò ſumunt argumentum Couarruuias,& alij,vt concludant ineptam eſſe diſtinctionem:nam vel iuramentum ſecundum eſt de re licita, vel de illicita,ſi primum,confirmabit contractum, ſiue interueniat ſcientia prioris iuramenti, ex parte alterius contrahentis, ſiue non; ſi autem iuramentum ſecundum eſt de re illicita, non confirmabit contractum, etiamſi alius bona fide contraxerit, videtur ergo impertinens diſtinctio. Sed hæc ratio non conuincit, ſi hæc ſententia communis rectè declaretur: non enim debet ita intelligi,vt iuramentum ſecundum non obliget, quando ſcientia ex parte alterius interuenit, oppoſitum enim probat ratio facta, ſed debet ita intelligi, vt tunc iuramentum non confirmet contractum, etiamſi non ſit illicitũ ex parte rei proximè iuratæ,quæ eſt,non contrauenire contractui,& ideo obliget. Non enim omne iuramentum obligans confirmat contractum, ſed oportet,vt non intercedat turpitudo ex parte illius, cui iuratur, vt ſuprà dictum eſt, quia ergo ille, qui ſciens prius iuramentum contrahit, turpiter agit in cooperando, ideò poſterius iuramentum non confirmat contractum in fauorem eius. Et ideò licet ſeruandum ſit, quamdiu ſuam retinet vim, nihilominùs poteſt de illo peti relaxatio, & poſtea contractus irritari. Atque ita explicata illa ſententia non inducit repugnantiam.

Iuramẽtum omne non cõfirmat cõtractum, ſed oportet vt non intercedat turpitudo.

14. Conciliatur vtraque ſententia.

Ex his omnibus videtur conſurgere veluti quædam concordia inter duas ſententias dictas, nimirum, vt prior procedat in his duobus caſibus vltimis: poſterior verò generaliter extra illos. Quæ concordia probabilis eſt,eámque admittunt Antonius Gomez, Matienço, & alij ab ipſis allegati, & conſentit ex parte Gutierrez licèt non omninò. At verò Couarruuias, Sancius, & multi alij illam concordiam non admittunt, nec intelligunt priorem ſententiam in illis tantùm duobus caſibus, ſed generaliter, quia non fundatur in particularibus rationibus, & circumſtantiis illorum caſuum, ſed in generali ratione, quòd ſecundum iuramentum iniquum eſt,& ſine interitu ſalutis æternæ ſeruari non poteſt. Quod fundamentum ab eis non ſatis oſtenditur, & ideo contrariam ſententiã exiſtimo valdè probabilem,tum ſpeculatiuè,tum etiam practicè.

Anton. Gom. Matienço. Gutier. Couarr. Sancius.

15. Duobus modis poteſt defendi prima ſententia.

Si quis autem voluerit, priorem ſententiam communem defendere, duobus modis poteſt procedere. Vnus eſt,dicendo iuramentum poſterius in eo caſu, ſemper eſſe in præiudicium tertij, quia eſt in præiudicium Dei,qui adducitur in teſtem contra prius teſtimonium ſuum,& ita inducitur,vt ſuo teſtimonio falſum efficiat id,quod antea ſua auctoritate confirmauerat,quæ eſt magna iniuria Dei,quæ non ſine cauſa comprehendi poteſt ſub præiudicio tertij, de qua fit mentio in dict. cap. *Quamuis*, & d. cap. *Cum contingat*. Accedit,quòd illa ſecunda iuratio eo ipſo, quòd inducit Deum ad teſtificandum contra ſuum prius teſtimonium, videtur inefficax ad confirmandam veritatem, & conſequẽter etiam ad confirmandum contractum. Sicut teſtis,qui deponit contra ſuum prius teſtimonium iuratum,nullam efficaciam habere poteſt ad veritatem comprobandam. Et iuxta hanc rationem ſoluentur nouo modo omnia adducta pro ſecũda ſententia,quia hæc ratio procedit etiamſi ſecundum iuramentum non obliget in futurum ad aliquid iniquum, ſed fundatur in hoc ſolùm, quod cadit ſuper pactum, quod ſine periurio non fit, quia ipſummet ſecundum iuramentum cum periurio fit:ſicut qui iurauit

Cap. *Quamuis.* Cap. *Cum contingat.*

Teſtis qui deponit contra ſuum teſtimoniũ iuratum, nullã vim habet ad veritatẽ comprobãdam.

A non iurare: & iurat, iurando eſt periurus. Conſequenter autem loquendo, non oportet dicere, ſecundum iuramentum non obligare,ſed ſatis eſt,dicere non confirmare contractum, quia fuit malè præſtitum contra certitudinem iuramenti, & in præiudicium Dei,quæ eſt ſufficiens ratio,vt relaxari poſſit, & conſequenter, vt non ſit omninò firmum, nec confirmatiuum contractus. Vt ſi is, qui iurauit non iurare, poſteà iurauit, obligatur ſecundo iuramento: videtur tamen illa ſufficiens ratio obtinendi relaxationem iuramenti. Atque hæc via probabilis eſt,tamen incerta,& minus ſpeculatiua: nam practicè potiùs videtur rationabilius, vt illi periuro non faueat iniquitas eius, ſed ligetur contractu,quem iniquè iurauit, quia tunc contractum non confirmari iuramẽto, eſſet fauor ipſius iurãtis.

Qui iurauit non iurare, iurando eſt periurus.

16. 2. Modus defendendi primam ſententiam.

B Altera via eſt defendendo,primum iuramentum non faciendi contractum, aliàs lege prohibitum, virtute includere obligationem non ita faciendi illum,quin retractari poſſit,& debeat, & totum hoc firmari illo priori iuramento. Quia illud non eſt ſolùm de nõ faciendo illo contractu quoad externã actionem annullatam per legem, ſed multò magis de non faciendo illo validè, & in re; ergo conſequenter etiam eſt de reuocãdo illo, ſi exteriùs tentatum fuerit.Ex hoc autem principio optimè ſequitur,ſecundum iuramentum eſſe de re iniqua,& quę ſine peccato periurij fieri non poteſt, ac ſubinde non confirmare contractũ, & ſic etiam facilè ruunt omnia adducta pro ſecunda ſententia. Qui modus C eſt etiam probabilis, ſed fundamentum illud eſt valdè incertum, quia nullo ſufficienti fundamento probatur, in priori iuramento illa omnia contineri, & præſertim probari non poteſt, per tale iuramentum induci obligationem ſpecialem retractandi talem contractum, quotieſcumque fieri contingat, quia in tali iuramento formaliter hoc non includitur, nec ex vi illius videtur hæc eſſe intentio ſic iurantis, & ideò niſi de hac ſpecialiter conſtet, oppoſitum credo verius, ideóque penſatis omnibus, poſterior opinio cum ſuis limitationibus magis probabilis practicè videtur.

17. Poſterior opinio cũ ſuis limitationibus magis approbatur.

Denique non omittam aduertere Couarruuiam & alios fateri,ſi interuenit dolus ex parte alienantis ſub iuramento contra prius iuramentum, quod occultauit ad circumueniendum, & decipiendum D alium contrahentem, tunc contractum firmari iuramento. Hanc exceptionem addentes ſuæ ſententiæ, quia deceptis, & non decipientibus Iura ſubueniunt. Quod non videtur in eorum ſententia conſequenter dictum: nam dicunt ſecundum iuramentum non poſſe ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ, ſed idem eſt iuramentum, etiam ſi præceſſerit dolus; ergo non poteſt obligare, nec confirmare contractum. Ergo è conuerſo, ſi tunc confirmat contractum, ſignum eſt, non eſſe tale,vt ſeruari non poſſit ſine diſpendio æternæ ſalutis, & ita in eo caſu confirmat contractum, quia ſeruari poteſt, & debet; ergo idem erit quoties licitè ſeruari potuerit.

Couarr.

Deceptis & nõ decipientibus iura ſubueniunt.

E

CAPVT XXXI.

An obligatio iuramenti ſit merè perſonalis, tam ex parte iurantis, quàm eius, cui iuratur?

1. HActenus diximus de conditionibus requiſitis ad obligationem, & effectum iuramenti promiſſorij, eiúſque vim,& efficaciã explicuimus. Nunc declarandũ ſupereſt,quantùm extẽdatur,tùm ex parte

ex parte perſonarum, tùm ex parte materiæ, vel durationis, & inde commodè tranſitum faciemus ad explicandos modos, quibus poteſt hæc obligatio auferri. Duæ autem perſonæ per ſe concurrunt in iuramento, iurans, & is, cui iuramentum præſtatur, quarum prior exhibet obligationem, & illa ligatur, poſterior quaſi acquirit illam, ſeu ius aliquale ratione illius. Circa priorem perſonam, quæri poteſt, an ſola illa obligetur, vel an vnus poſſit obligari iuramento facto per alium? Nam quòd iurans ipſe obligetur, ſatis oſtenſum eſt. Deinde conſtat, nullam eſſe poſſe quæſtionem de perſonis, quæ inter ſe nullam relationem, vel moralem vnionem, aut ſucceſſionem habent, quia iuramentum vnius non poteſt alium obligare.

Quot perſonæ côcurrunt per ſe in iuramento?

Iuramétum vnius non poteſt alium obligare.

2\. Quomodo iuramentum ſit actio perſonalis.

Imò licèt vnus alteri dederit poteſtatem ad promittendum pro ſe, vel componendam litem, aut ſimilem contractum perficiendum ſuo nomine: ſi non dedit etiam ſpecialem commiſſionem iuramenti, & ita firmandi pactum ſuo nomine, licèt procurator iuret, non tenetur alter virtute iuramenti, ſed tantùm virtute contractus, quia procurator exceſſit poteſtatem, & quia actus agentium non excedunt intentionem eorum, tunc autem iuramentum non proceſſit ex intentione principalis agentis; non ergo potuit illum obligare. In hoc ergo ſenſu certum eſt, iuramétum eſſe actionem perſonalem, & ſimiliter obligationem eius: ita docet D. Thomas quæſt. 98. art. 2. ad 4. & eſt communis, ac certa ſententia. Et patet, tùm etiam, quia eſt obligatio religionis, quæ non contrahitur niſi ab eo, qui cultum Deo præbet, ſicut dicemus infrà de Voto: oportet ergo, vt ſit actus eius, qui per iuramentum obligatur. Ex hoc verò principio oriuntur nonnulla dubia.

Iuramétum eſt actio perſonalis, & obligatio ipſius.
D. Thom.

3\. An præſtari poſſit iuramentum per procuratorem
Iuramétum per procuratorem factû, eum pro quo factum eſt obligat.

Primum eſt, An poſſit iuramentum præſtari per procuratorem? in quo loqui poſſumus, vel natura rei, vel ex iure poſitiuo. Priori modo certum eſt iuramentum promiſſorium fieri poſſe per procuratorem: & ita factum obligare, non procuratorem, ſed eum, cuius nomine factum eſt. Probatur, quia Iura Canonica ſæpè recipiunt, & approbant hæc iuramenta; ergo ſignum eſt ex natura rei eſſe valida, & obligantia: ſi enim ex ſe non ſufficeret ille modus iurandi ad obligandum, non poſſet fieri validus per ius humanû, quia oportet, vt tale ius ſupponat omnia neceſſaria ex natura rei ad valorem iuramenti. Antecedens autem conſtat in cap. *Tibi Domino* d. 63. vbi Gloſſa latè id explicat, item ex ca. *Optatum* d. 100. Vbi æquiparantur iuramentum per ſcripturam miſſum, & propria ſubſcriptione munitum, & præſtitum per procuratorem. Et in cap. *Metuentes* 14. q. 4. vbi ſermo eſt de iuramento, inter priuatos præſtito per miniſtrum. Idem habetur ex cap. *Vnde*. §. *Verum* de Statu regul. in 6. & ex cap. vlt. de Iur. calum. in 6. vbi de iuramento calumniæ ſermo eſt, & declaratur eſſe neceſſarium ſpeciale mandatum, vt vbi etiam notat Gloſſa. Et ita in hac concluſione omnes Doctores his locis conueniunt, & in cap. *In pertractandis* de Iur. calum. & in leg. *Qui boni* §. *Si alieno*. ff. de Damno infecto, & plura adducit Couarruuias infrà citandus, & facit regula Iuris 68. in 6. *Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſe ipſum*, vbi videri poteſt Gloſſa.

Ca. *Tibi Domino*.
Cap. *Optatum*.
Gloſſ.
Ca. *Metuentes*.
Cap. *Vnde*.
Gloſſa.
Cap. *In pertractandis*.
Couar.
Gloſſ.

4\. Quilibet côtractus poteſt fieri per procuratorem.

Ratio verò eſt, quia contractus quilibet poteſt per procuratorem habentem ſpeciale mandatum fieri, ex natura rei, vt patet etiam in ipſo matrimonio; ergo & iuramentum poterit, quia non magis requiritur conſenſus ad iuramentum, quàm ad matrimonium. Item ibi interuenit intentio iurandi ex

A parte principalis, & quamuis poſteà per alium loquatur, ipſe eſt, qui loquitur, quia alius non loquitur niſi nomine eius, & parum ad vinculum iuramenti refert, quod inſtrumentum explicandi iurationem ſit propria lingua, vel aliena. Et inde eſt, vt tale iuramentum obliget principalem: non procuratorem, quia principalis eſt, qui iurat, & ideò tunc dicitur procurator iurare in animam Domini, non in propriam: vt notant dictæ Gloſſæ. Secus verò eſt, quando œconomus vniuerſatis iurat de calumnia, quia hic iurat in animam propriam, vt dicitur in dicto cap. *In pertractandis*, & ideò ipſe obligatur, quia iura nomine proprio, & tunc non obligatur principalis ratione talis iuramenti, propria obligatione illius. Denique iuramentum per epiſtolam ſine dubio obligat ſubſcribentem, apud Deum, &

Tale iuramentum nô obligat procuratorem, ſed principalem.

Cap. *In pertractandis*.

B homines, & ſimiliter iuramentum per nuntium, qui tantùm ſe habet, vt narrans factum alterius: ergo ſimiliter per procuratorem, quia licèt videatur loqui formaliter, *Iuro, &c.* loquitur nomine alterius, & tamquam alterum repræſentans. Et ideò hic modus iurandi non excludit, quin iuramentum ſit actio perſonalis, quia perſona principaliter, ac formaliter iurans, eadem eſt, quæ obligatur. Ita ferè Caietanus 2. 2. quæſt. 98 art 2. ad 4.

Iuramétum per epiſtolam, aut nuntium obligat.

Caietan.

Sed quid, ſi mittens procuratorem conſenſum ſuum reuocet, priuſquam procurator iuret? Gloſſa in dicto cap *Tibi Domino*, reſpondet, quod ſi reuocatio peruenit ad notitiam procuratoris, priuſquam iuret, non poterit iurare, neque ſi iuret, nomine al-

5\.
Gloſſ.
Qui mandatum iurandi reuocauit, ſciente procuratore reuocationê, non obligatur iuramêto.

C terius poterit illum obligare: quod ſatis per ſe clarum eſt. quia reuocatio habet effectum, & ita iam non poteſt procurator nomine alterius aliquid facere. At verò ſi procurator iurauit, priuſquam reuocatio ad eius notitiam peruenerit, ait, principalem obligari iuramento: quia quod facit iudex poſt reuocationem commiſſionis, ſeu mádati, antequam illius notitiam habeat, validum eſt, iuxta cap. *Mandato*, de Procur. Sed hoc non eſt intelligendum de obligatione propria iuramenti, ſed de alia forenſi, ſeu iudiciali, quæ per modum conuentionis, vel præcepti poteſt imponi per iura perſcribentia formam iudicij.

Cap. *Mandato*.

At verò propria obligatione iuramenti, & apud Deum fieri non poteſt, vt in eo caſu obligetur prin-

6\. Quomodo ſe habeat reuocatio principalis circa iuramétum procuratoris.

D cipalis per iuramentum procuratoris. Probatur, quia tale iuramentum re vera non manat ab ipſo principali, & licèt in exteriori forma illi attribuatur, & nomine illius fieri dicatur, tamen in re ſit ſine conſenſu eius, & conſequenter ſine intentione iurandi, ergo non poteſt ipſum obligare in vi iuramenti. Confirmatur primò, nam verba iuramenti proprio ore prolata, ſi fiant ſine intentione iurandi, non obligant in vi iuramenti, ergo multò minùs verba per alium prolata poterunt obligare, deficiente conſenſu, & intentione illius, qui iurare dicitur. Confirmatur ſecundo, exemplo matrimonij per procuratorem facto, quod conſtat eſſe nullum, ſi tempore contractus procuratio fuit reuocata, etiamſi procurator id ignoret, iuxta cap. vlt. de Pro-

Verba iuramenti proprio ore prolata, ſine intentione iurandi nô obligant.

Cap. *Vlt. de Procur.*

E curat. in 6. vbi pro ratione redditur, quia deficit côſenſus: ergo idem eſt in præſenti, quia non minus requiritur conſenſus ad iurandum. Vnde tota illa declaratio, quæ in illo cap. vlt. fit de matrimonio per procuratorem contracto, videtur mihi poſſe cum proportione applicari ad iuramentum per procuratorem præſtitum, ſiue aſſertorium ſit, ſiue promiſſorium, vt ſenſit etiam Caietanus loco citato, & clarius Couarruuias dicto cap. *Quamuis pactum* 1. part. §. 5. nu. 7. in fine. Si autem dominus, qui

Caietan.
Couar.

reuocauerat mandatum, poſteà ratum habeat iuramentum per procuratorem poſt reuocationem factum, ex tunc cenſebitur iuraſſe, quia iam præbuit conſenſum, & ex tunc fecit ſuum, quod apparenter tantùm, & externo ſuo nomine factum fuerat, iuxta regulas Iuris 9. & 10. in 6. de Ratihabitione, & mandato.

7. Aliquando non admittitur iuramētum per tertiam perſonam de iure humano. *Couar.* Cap. 2. *De teſtibus.* Cap. *Licet.* *Abbas.* *Felin.* Ca. *Si verò.* Cap. 2. *De hæret.* *Gloſſ.*

Denique dicendum eſt de iure humano in aliquibus caſibus non admitti iuramentum per tertiam perſonam. Ita notat Couarruuias ſuprà nu. 8. Et ratio eſſe videtur, quia in aliquibus cauſis ad pleniorem earum examinationem, & partis ſatisfactionem ita expedire viſum eſt. Et ita hoc frequentius poſtulatur in iuramento aſſertorio, & iudiciali, vt colligitur ex cap. 2. de Teſtibus. Et ex cap. *Licèt.* 2. eod. vbi id notant Abbas, Felin. & alij, & ex cap. *Si verò* 2. de Sentent. excommun. & cap. 2. de Hæreticis vbi Gloſſa verb. *Propriis.* Quibus autem verbis ſoleat, vel debeat in lege explicari hæc neneſſitas teſtificandi, & iurandi in propria perſona, & non per alium, tractant Iuriſperiti his locis, & Couarruuias ſuprà. At verò in iuramento promiſſorio ſolet hæc præſentia exigi propter ſpecialem ſignificationem reuerentiæ, & obedientiæ exhibendam illi, cui iuratur, & hac ratione iuramentum fidelitatis præſtandum eſſe in propria perſona vaſſalli, dixit Baldus vt Couarruuias ſuprà refert, ſed intelligendum eſt cum duplici limitatione, vna ſi poſſit, & non ſit legitimè impeditus, alia ſi dominus ita exigat, nam ſi ille velit per procuratorem iuramentum recipere, ſine dubio poteſt, vt conſtat ex dicto §. *Verum* de Stat. regul. in 6. Et ita docuit idem Baldus in tit. 3. lib. 2. feudor. Per quos fiat inueſti. §. *Nulla* in princip. & idem ſenſit Gloſſa in lib. 1. tit. 22. de Feud. Quo tempore miles, &c. cap. 1. verb. *Abſentia.*

Iuramētum fidelitatis in propria perſona eſt exhibendum. *Bald.* *Couar.* § *Verum.* *Bald.* §. *Nulla.* *Gloſſ.*

8. An communitas aliqua poſſit iuramentum obligatorium præſtare?

Atque ex his definiri poteſt aliud dubium, ſcilicet, An communitas aliqua poſſit iuramentum præſtare, ita vt iuramentum ſit obligatorium. Et ratio dubitandi eſt, quia communitas non eſt perſona vera, ſed ficta, iuramentum autem eſt actus perſonæ veræ, nō fictæ, quia eſt actus, qui requirit propriam intentionem, & conſenſum. Contrarium verò, ſcilicet communitatem etiam poſſe iuramento obligari, conſtat ex vſu, & conſenſu omnium Doctorum, vt videbimus, & eſt ſatis expreſſum in ca. *Dilecto.* de Præbend. cum ſimilibus. Dupliciter ergo poteſt iuramentum fieri ab vniuerſitate, ſeu communitate, primò ad obligandum ſingulos ſingulariter, & diuiſim operantes, vt ſi iurēt ſeruare talem diem feſtum, vel aliquid huiuſmodi: ſecundò, ad ſe obligandum collegialiter, vt ſi iurent non reuocare tale ſtatutum, vel ſeruare illud, cùm tamen non diſponat de actionibus ſingulorum, ſed de actione totius capituli, vt non recipiendi aliquem in Canonicum, vel fratrem, vltra talem numerum, vt eſt exemplum in d. cap. *Dilectio*, de Præben.

Cap. *Dilecto.* A communitate dupliciter poteſt fieri iuramētum.

9. Quid requiratur, vt collegiū iuret.

Dico ergo, vt collegiū iuret, quatenus collegium eſt, & iuramento obligetur ad actum collegij vt ſic, neceſſarium eſt, vt iuramentum à ſingulis pręſtetur, ſatis verò erit, quod maior ſuffragiorum numerus collegij conueniant in iurando, licet alij contradicāt, niſi in aliquo ſpeciali caſu ad actum ipſum promiſſum, vel iuratum maior concordia requiratur. Primam partem probat ratio dubitandi ſuprà poſita, quia iuramentum eſt actus perſonalis, qui non poteſt verè, & in conſcientia alicui attribui ſine cōſenſu eius, & propria intentione iurandi: ſed hic conſenſus, & intentio non poteſt in re ipſa haberi à perſona ficta, vt eſt Collegium, niſi per veras perſonas, atque adeò per conſenſus, & intentiones ſingulorum; ergo non poteſt Collegium iurare, niſi quatenus ſingulæ perſonæ iurant, vt ſunt partes Collegij. Altera verò pars probatur, quia quod fit à maiori numero, cenſetur fieri à toto Collegio, regulariter loquendo, & ſecluſis ſpecialibus caſibus, in quibus maior concordia requiritur, quod ad iuramentum per ſe neceſſarium non eſt: eſſe tamen poterit neceſſariū ratione materiæ illius, vt in vltima parte dixi. Vt ſi ad eligendum requiritur concordia duarum partiū Capituli, vel ſuffragia, quæ medietatem eligentium, non attingant, licèt illi iurent, ratam habere electionem, nullum eſt iuramentum, quia cadit ſuper materiam indebitam, & iniquam. Item ſi ad aliquid gratiosè donandum, neceſſarius eſt communis conſenſus, nemine diſſentiente, licèt Capitulum velit ſub iuramēto promittere aliquam donationem facere, ſi in illo iuramento non conſentiunt omnes, non obligabit Capitulum, vt ſic, ad donandum, quia ad hunc actum maior conſenſus Capituli neceſſarius eſt ad talem actum. Poterit tamen tale iuramentum obligare ſingulos, qui iurarunt, ad non contradicendum poſtea, quia ſaltem hac intentione iuraſſe videntur. At verò ſecluſis his caſibus, ac regulariter loquendo, vbi actus fieri poteſt ad plura ſuffragia, vt iuramento firmetur à Capitulo, idem numerus ſuffragiorum ſufficiet, nam eſt eadem ratio.

Quod fit à maiori numero cenſetur fieri à toto Collegio.

10. Iuramētum non poteſt obligare totam cōmunitatem, niſi aliquo modo obliget ſingulos.

Sed petes, an tunc obligentur iuramento Capituli ſinguli, qui ſunt de Capitulo, vel quem effectū habeat tale iuramentum? Reſpondeo in primis clarum eſſe, eos, qui iurarunt, obligari tali iuramento, quia iuramentum fuit validum, vt ſupponitur; ergo maximè valuit ad obligandos eos, qui iurarunt, non poteſt enim obligare communitatem, niſi aliquo modo obliget ſingulos. Item licèt ſinguli non iurauerint, niſi vt partes Capituli, atque adeò ſub conditione tacita, ſi Capitulum conſentiret, nihilominùs eo ipſo, quòd illa ſententia præualuit, iam Capitulum conſenſit, & iurauit; ergo ſufficienter impleta fuit conditio; ergo obligat iuramentum totum Capitulum; ergo maximè ratione illorum, qui iurarunt.

11. In capitulo poſtquā maior numerus iurauit, alij cogēdi ſunt ad iurandū.

At verò de aliis, qui noluerunt tali iuramento conſentire, ſatis dubium eſt, An obligentur tali iuramento? In quo videtur mihi dicendum, poſtquam ſententia illa præualuit, vt Capitulum iuret, & ſe obliget ſub iuramento, poſtquàm maior numerus iurauit, alios cogendos eſſe ad iurandū: quia tenentur cum toto cōformari, & quia aliàs nō poſſet eſſe firmum fœdus cum capitulo, vel vniuerſitate iuratum. Nam quotidie mutantur perſonæ de Capitulo, & ita facilè poſſet ceſſare obligatio iuramenti; nullâq; eſſet ſtabilitas in illo, quod in rebus moralibus eſt magnū abſurdum; eo igitur ipſo, quòd Capitulum obligatur iuramento, debēt omnes, & ſinguli de Capitulo iurare perſonaliter. Si verò cōtingat aliquos non iurare, illi re vera nō obligabuntur in virtute iuramenti, licet aliunde ratione pacti, vel promiſſionis, aut legis obligari poſſint, vt ex ſequēti puncto patebit. Et idem à fortiori dicendum eſt, quando actus ab vniuerſitate iuratus, à ſingulis obſeruandus eſt; nam vt ſinguli obligentur iuramēto, neceſſe eſt, vt ſinguli iurent, vel per ſe ipſos, vel per aliū, cui facultatem præbeant iurandi nomine ſuo, & eius iuramento omnium nomine facto, conſentiant. Si autē hoc modo non iurent, non obligabuntur in vi iuramenti, quia iurare eſt actio perſonalis: ſed poterunt obligari alio titulo iuſtitiæ, vel obedientiæ, vt dicemus.

Si aliqui de capitulo nō iurauerint, non obligabūtur in virtute iuramēti, licet aliūde obligari poſſint.

Tertiò,

12. *An iuramētum tranſeat ad ſucceſſores?*

Tertiò, hinc expeditur aliud dubium, An iuramentum tranſeat ad ſucceſſores? Quod poteſt intelligi, vel de ſucceſſoribus iurantis, ita vt ex iuramento patris, vel teſtatoris, filius, aut hæres obligetur, vel de ſucceſſoribus eius, cui iuratur: ita vt qui iurauit Regi obedientiam, ſucceſſori eius illam debeat. Quantùm ad primum igitur punctum, communis ſententia eſt, iuramentum non obligare ſucceſſores iurantis, quia iuramentum eſt vinculum perſonale: quia ſicut nemo iurat, niſi ſua voluntate, ita neque obligatur iuramento alicuius, niſi in illud conſentiat, & cõſentiendo ſuum faciat. Ita D. Thomas quæ. 98. art. 2. ad 4. & ibi Caietanus, Soto, & omnes, Gloſſa per textũ ibi, & alios, quos refert in cap. 2. §. *Procuratores.* verb. *Iuramentum,* de Iuram. calumniæ in 6. Panormitanus & alij in cap. *Veritatis,* de Iureiur. Felinus in ca. *Cùm ſit,* de For. compet. nu. 9. Ioannes Andreas in cap. vlt. de Sepult. Bartolus in leg. *Qui ſuperſtitis.* ff. de Acquir. hæredit. Baldus in l. *Liberti, libertáque* ff. de Operis libert. Antonius 2. p. tit. 20. cap. 6. caſu 10. Gregorius Lopez in l. 5. tit. 15. part. 2. gloſſ. 10. Vbi in hoc ponit differentiam inter iuramentum, & homagium, quatenus actus humanus eſt: idem in l. 4. tit. 25. p. 4. gloſſ. 5. Idem tenet Silueſter verb. *Iuramentum* 4. quæſt. 2. & 3. & alij Summiſtæ, Couarruuias ſuprà p. 1. §. 5. num. 4. vbi alios refert, & infrà in d. tract. de Voto hoc iterum dicemus. Eſt enim eadem ratio de vtroque, quia vtriuſque obligatio ſpiritualis eſt, & religioſa, & ex proprio conſenſu pendet, ſicut etiam coiugium, ſponſalia, & ſimilia vincula perſonalia.

Iuramētum non obligat ſucceſſores iurantis. — *D. Thom. Caietan. Soto. Gloſſ. Panor. Felin. Ioan. Andr. Bartol. Bald. Anton. Gregor. Lopez. Silueſt. Couar.*

13. *Iuramētum nõ imponit obligationẽ ſucceſſorib⁹ iurãtis, quia iuramentum eſt.*

Vnde omnes colligunt, ſi aliquis iuramento aliquid promiſit, hæredem poſſe obligari, vt hæredem, ratione pacti promiſſionis, non verò ratione iuramenti. Quod ſi promiſſio inualida fuit, vel non contulit ius alteri, cui facta eſt, ita vt per ſe ſpectata non tranſiret ad hæredes, licèt iuramento firmata fuerit, non tranſibit, quia iuramenti obligatio cum ſuo auctore finitur. Et eadẽ ratione inferũt omnes, quod paulò anteà dicebamus: ſi ciuitas, vel collegium, vel capitulum aliquid iurauit, ſucceſſores nõ obligari illo iuramento, niſi denuo ipſi iurent, licet poſſit obligari alio modo, vel in vi conſuetudinis iuſtæ legis, vel alio ſimili modo. Hinc denique oritur, vt hæres ſuccedens in feudo cogatur inter annum inueſtituram petere cum noua fidelitatis profeſſione, vt patet ex l. 1. de Prohibita feudi alienatione per Fridericum. §. *Præterea* & in vſibus feudorum notant.

Leg. 1. §. Præterea.

14. *Iuramētum trãſit ad ſucceſſores ei⁹, cui iuratum eſt.*

Quod verò ſpectat ad alteram partem, de ſucceſſoribus eius, cui iuratum eſt, communis reſolutio eſt, iuramentum tranſire ad ſucceſſores, & videtur expreſsè traditum in cap. *Veritatis,* de Iureiur. & facit optimè l. *Si pactum* 9. ff. de Probat. quatenus dicit, pactum cum aliquo factum, intelligi factum etiã pro hærede, licet eius expreſſa mentio nõ fiat, ſi aliunde non conſtat aliam fuiſſe contrahentium intentionem. Sic etiam iuramẽtum fidelitatis præſtitum domino feudi, intelligitur etiam factum ſucceſſoribus eius.

Cap. Veritatis. Leg. Si pactum.

15. Dices, Vel in iuramento diſtinctè exprimitur, *Tibi, & ſucceſſoribus tuis,* & ſic nulla eſt extenſio, & res erit ſatis extra controuerſiam, quia tale iuramentum non poteſt dici tranſire ab actuali poſſeſſore ad ſucceſſores, ſed vtriſque directè fieri: vel in iuramento ſolùm fit mentio præſentis perſonæ, cui iuratur, & ſic videtur eſſe cõtra naturam iuramenti, quia ſolùm obligat ad id, quod exprimitur. Circa hoc Gloſſa cap. *Veritatis,* à multis probata, dixit, neceſſarium eſſe, vt expreſſio ſucceſſorum clarè fiat. Sed id veriſimile nõ eſt, propter rationem factam, quæ enim poterat eſſe ibi dubitatio? Satis ergo eſt, quod iuramentum præſtetur tali perſonæ, non ratione ſui tantùm, ſed ratione dignitatis, quod ſignificatur, quando ſub nomine dignitatis, aut dominij præſtatur iuramentum, vt iuro tibi Epiſcopo meo, vel Papæ, vt in cap. *Tibi domino* 63. d. & in vſibus feud. tit. *De noua forma fidelitatis.* Et ita ſentiunt Abbas, & communiter Doctores in d. cap. *Veritatis,* Antonius 2. p. tit. 10. cap. 6. §. 3. Silueſter ſuprà, & Couarruuias num 5.

Gloſſa. — *Non eſt neceſſe, quòd expreſsio ſucceſſorum clarè fiat.* — *Cap. Tibi domino. Abb. Anton. Silueſt.*

16. *Aſſignatur differẽtia inter ſucceſſores iurantis, & perſonæ, cui iuratur.*

Itaque differentia per ſe intenta inter ſucceſſores iurantis, & eius, cui iuratur, eſt, quod iuramentum nullo modo poteſt obligare ſucceſſores iurantis, quia ſunt diſtinctæ perſonæ, & iuramentum natura ſua non poteſt obligare niſi perſonam iurantem. At verò optimè poteſt iuramentum obligare iurãtem alteri, & ſucceſſoribus eius, quia tunc plures illæ perſonæ ſunt obiectum iuramenti, & poteſt iurans intendere totum illud obiectum: & ſine dubio ad talem obligationem in conſcientia neceſſaria eſt talis intentio. Exteriùs autem conſtare poteſt de illa intentione, non tantùm ex verbis expreſſis, ſed etiam ex forma iurandi vſitata, & ex modo, ac circumſtantiis. Sicut è contrario, quamuis aliquis iuret fidelitatem Petro, Domino, vel Prælato ſuo, ſi dominium, vel prælationem amittat Petrus, non debet alter illi fidelitatem, iuxta cap. *Venerabilem,* in fine de Electione, vbi Gloſſa, Panormitanus & alij id notant. Et ratio eſt, quia vnuſquiſque intelligitur iuraſſe illi, vt Prælato, non vt tali perſonæ: ſic ergo reſpectu ſucceſſorum intelligitur pro illis, etiam iuraſſe ratione dignitatis. Aliquando verò, non obſtante iuramento obligante pro ſucceſſoribus, præcipitur in Iure, vt quoties dominus, vel Prælatus mutatur, fiat noua recognitio fidelitatis, & obedientiæ illi, qui in dignitate, vel dominatu ſuccedit: id tamen non propter neceſſitatem iuramenti, ſed propter maiorem quandam debiti iuramenti recordationem, maiorémque domini honorationem iniungitur. Et ita ſolùm poteſt tamquam debitum exigi in caſibus Iure expreſſis, vt cap. *Longinquitate.* 12. quæ. 2. ibi *Profeſſionem ſuam in conſpectu Eccleſiæ renouare,* profeſſionis nouum iuramentum indicat, vt bene notat Couarruuias d. §. 5. num. 5. verſ. *Sexto.*

Gloſſ. Panor. — *Aliquando noua recognitio fieri debet.* — *Cap. Longinquitate. Couar.*

CAPVT XXXII.

Quomodo interpretandum ſit iuramentum quoad extentionem, vel limitationem obligationis eius?

1. *Quantum pendeat iuramẽtum ab intentione iurantis?*

Conſtat ex ſuperius dictis obligationem iuramenti ex intentione iurantis maximè pendere, vnde quòd ad forum conſcientiæ ſpectat, ſi iurans certus ſit de ſua intentione, & explicare poſſit, quid iurare voluerit, & pro quo tempore, vel ſub quibus conditionibus, aut circumſtantiis; non eſt neceſſaria præſens quæſtio, ſed intentioni iurantis ſtandũ eſt, quantùm attinet ad obligationem iuramenti, vt ſuprà etiam circa iuramentum ſimulatum declaratum eſt, nam omnia ibi dicta debent hic ſupponi. Et ideo hic non tractabimus, an iuramentum recipiat interpretationem iuxta intentionem iurantis, vel eius, cui iuratur, de hoc enim ſatis ibi dictum eſt: ſed ſolùm agemus de modo interpretãdi intentionem iurantis, & ſenſum verborum eius ex materia, vel aliis circumſtantiis. Sæpe enim contingit, vt iurans non valeat aliam intentionem expli

explicare pr-ter eam,quæ verbis ipſis accommodata eſt,nam ſimpliciter voluit iurare prout verba ſonant, quod in foro conſcientiæ regulare eſt in hominibus,qui bona fide, & ſimpliciter iurant, iuxta cap.*Humanæ aures*, 2.2.quæſt.5. Vnde etiam in exteriori foro Eccleſiæ in hunc modum iuramenta accipiuntur, quia Eccleſia non iudicat de interiori intentione, niſi quatenus ex verbis,& ſignis exterius manifeſtatur. Hinc ergo fit, vt iudicium de obligatione iuramenti ex intelligentia verborum, quibus exprimitur,pendeat,& ideo maximè neceſſarium eſt noſſe quomodo talia verba interpretanda ſint. Quæ ſanè materia ampliſſima eſt,nam ad illã reuocari poſſunt ferè omnes caſus, qui de obligatione iuramenti occurrunt:tamen ad duo principia illa reuocabo,& ex illis nonnulla peculiaria dubia, quæ frequentiùs occurrunt, & à Doctoribus Scholaſticis tractantur, indicabo, vt ex illis poſſit facilè doctrina ad alia applicari.

Cap.*Humanæ aures.*

Iuraméti obligatio ex intelligentia verborum, quibus exprimitur,pẽdet.

2.

Iuramẽtum potiſſimùm iudicandum eſt iuxta naturã actus, cui adiungitur.

Leg.*vlt.* *Bartol.* *Bald.* Cap. *Quemadmodum.* *Tiraquel.* *Couar.* *Gutier.*

Primum igitur huius materiæ fundamentum ſit, iuramentum potiſſimè iudicandum eſſe, iuxta naturam actus,cui adiungitur.Hoc ſumunt Auctores ex leg.vlt.C. de Non num. pecun.vbi Bartolus, Baldus & alij,& cap.*Quemadmodum*,de Iureiur.vbi etiam Interpretes, quos cum aliis latè allegat Tiraquellus de Iuram. conſtit.poſſeſſ.3. part. limit.7. num. 35. Couarruuias ſuprà 1.part. §.4. num. primo, & in Epito. quarti Decret. ſecunda part. §. 5. num.3.Gutierrez part.1.cap.37.num. 2. & 3.& alij ſtatim referendi. Ratio verò eſt, quia iuramentum fit iuxta intentionem iurantis, vnde ad id obligat, quod quiſpiam iurare intendit; ſed qui iurat,id intendit iurare,quod promittit, ſeu contrahit, & eo modo, ſeu ſub ea limitatione, vel conditione, ſub qua promittit, ſeu contrahit; ergo iuramentum accommodatur contractui, cui adiungitur, & eius conditionem ſapit, ac ſortitur. Et confirmari hoc poteſt inductione ex dictis Iuribus: nam qui iurat ſponſalia, intelligitur iurare ſecundum conditionem ſponſalium, ita vt ſi ſponſa fornicetur, iuramentum non obliget,& qui iurat ſoluere mutuum, iuxta mutui conditionem, iuxta vtrique ſi pecunia ſibi numeretur,& ſic de aliis.Et alia plurima exempla in hoc accumulat Marcus Antonius Bauerius tract.de Iuramento in 72.effectu à nu.124.per plures ſequentes.

Marc. Anton. Bauer.

3.

Iuramẽtum de ſe habet humanã obligationẽ actus,cui adiungitur.

Atq; hinc colligunt Doctores aliud principium, quod in principio huius libri notauimus, ſcilicet, iuramentum de ſe non mutare, vel augere naturalem, ſeu humanam obligationem actus, cui adiungitur, ſed ſolùm addere illi religionis obligationem:quia ſupponit actum,cui adiungitur,& illum afficit,addendo vinculum altioris rationis, & ideò de ſe non mutat naturam talis actus, ſed illummet induit ſua obligatione. Ita Tiraquellus referens multos in Leg.*Si vnquam* in Præfa.nu.165.

Tiraquel.

4.

Dices,repugnare hoc principium cum his, quæ in ſuperioribus dicta ſunt,nam ex illis conſtat, iuramentum in multis mutare naturam actus,cui adiungitur:nam facit irreuocabilem actum, qui de ſe reuocari poterat,dat actionem, vbi actus de ſe illam non producebat, firmat actum de ſe debilem, vel etiam confirmat irritatum,& ſic de aliis multis. Propter hæc, & ſimilia Marcus Antonius ſuprà dicit, regulariter intelligendum eſſe dictum principium,recipere tamen plures limitationes, & exceptiones, quas ibi latè proſequitur. Alij verò ſub quadam generali limitatione omnes comprehendunt,nimirum exceptis his cõditionibus, quæ cum iuramento ipſo repugnant. Citatur Seraphin. de

Marc. Anton.

Seraphin.

A Priuileg.iuramenti in 71.num.52. Couarruuias verò cum Baldo,& aliis dicit, iuramentum ſequi naturam primordialem contractus, cui adiungitur, non verò naturam accidentariam.Vocat autem naturam primordialem eam, quæ conuenit actui ex propria,& primaria ſpecie,& quaſi naturali contractus: accidentalem autem illam,quæ in conditionibus per leges,vel aliunde additas,conſiſtit. Hinc Antonius Corſetus,tract.de Iuram. num.54. dixit, *licet illud principium ſit ita receptum, poſſe nihilominus regulam in contrarium ſtatui,quod iuramentum non debet reſtringi ſecundum naturam actus, ſuper quo interponitur: tum quia facit actum valere eo modo, quo poteſt, quãuis ſine iuramento non valuiſſet.Tum quia hoc etiam principium ſub his terminis communiter receptum eſt*, vt B ibi allegat:& ſumi poſſe videtur ex cap.*Debitores*,& cap.*Si verò*,de Iureiurando.

Couar. Bald.

Iuramẽtum ſequitur naturalem primordialem contractus, nõ accidentalem.

Anton. Corſet.

Cap.*Debitores.* Ca.*Si verò.*

5.

In iuramento duo cõſiderantur, & ſenſus eius & obligatio.

Sed dico, hæc duo principia rectè intellecta nõ eſſe contraria, nec inſtantias adductas repugnare priori principio poſito. Quod ſic declaro, nam in iuramento duo conſiderari poſſunt, vnum eſt ſenſus eius,aliud eſt obligatio eius. Prius ergo principium intelligitur quoad ſenſum, quoad obligationem verò nõ ita generaliter,ſed ſolùm quoad conditionem liciti,vel illiciti actus. Secundum autem principiũ intelligitur quoad obligationem, ſuppoſitó vero ſenſu iuramenti.Declaro breuiter omnia, nam aliud eſt quærere,quid iuretur,aliud verò quomodo iuramentum ad id obliget, nam primũ ſpectat ad materiam,ſecundum ad effectum iuramenti.Senſus ergo iuramenti eſt, quòd talis res ſub ta- C li,vel tali cõditione,limitatione, aut extenſione iurata intelligatur, & ideò clarum eſt hunc ſenſum maximè ſumendũ eſſe ex natura actus iurati, prout per talia verba,vel ſigna expreſſum eſt: & hoc probant Iura,& exempla in principio adducta,& ratio etiam facta,quia iuramentum eſt quaſi acceſſorium ad aſſertionem iuratam, & ideo ſequitur ſenſum eius.Et iuxta hanc intelligentiã illius principij, non ſolùm procedit quoad primordialem naturã actus, quaſi ſolo iure naturæ ſpectati,ſed etiam ſecundum naturam, quam de facto à iure, vel conſuetudine ſortitur, quia etiam cenſetur quis cõtrahere modo iuri dico,vel conſueto,& ita etiam cenſetur iurare. Præterea obligatio iuramenti pendet ſuo modo ex D materia,quia debet eſſe poſſibilis,& licita, & quoad hoc ſequitur iuramentum naturam actus, quia non obligat ad impoſſibile,vel illicitum.

6.

Iuramẽtum non obligat ad impoſſibile,vel illicitum.

Suppoſita verò capacitate actus per ſe, inducit ſuam obligationem quaſi independenter ab aliis conditionibus actus,ſcilicet,quod de ſe ſit validus, vel obligatorius,&c.& ita procedunt inſtantiæ adductæ.Quæ partim in naturali vi iuramenti,partim in priuilegiis conceſſis iuraméto humano iure fundari poſſunt; pertinéntque ad roborandam iuramenti obligationem,quæ (vt dictum eſt) ex natura actus,quoad alias conditiones non pendet.Alia verò regula,quod iuramétum facit valere actum aliàs inualidum eo modo,quo valere poteſt, procedit in primis, quando id, quod fieri poteſt ratione iura- E menti includitur in actu inualido iurato, vt in promiſſione ſoluendi vſuras,includitur aſſertio dandi, & deinde oportet,vt licitè fieri poſſit, vt in eodem exemplo conſtat.Et tunc iuramentum ex ſe inducit ſuam obligationem, & in ea non pendet à natura actus inualidi,vt talis eſt,ſed ab illo,qui in eo includitur,cuius ſenſus,& natura ſpectanda eſt,& in hoc ſenſu eſt intelligendum hoc vulgare axioma, de quo videri poteſt Gutierrez 2.part.de Iuramen.cap. 2.num.4.in fine,& in num.5.& 6.

Iuramẽtum facit valere actum alias inualidum.

Gutier.

Secun

7. Secundum principium, ſeu fundamentum in hac materia eſſe debet, iuramentum quoad obligationem ſuam, ſtrictè eſſe interpretandum, quantùm materia eius, & verba pacti, ſeu promiſſionis permiſerint. Hoc tradit Panormitanus in cap. *Cum clerici*, de Verborum ſignificatione in fine, & in cap. *Clericus* de Iureiur. per illa Iura, in quibus fit ſtricta interpretatio iuramenti. Idem ſentit ibi Antonius & Archidiaconus in cap. *Ne quis* 2. 2. quæſt. 2. Selua 2. p. quæſt. 2. num. 7. Syluester *Iuramentum* 3. quæſt. 3. & *Iuramentum* 4. quæſt. 23. Angelus *Iuramentum* 4. quæſt. 1. Et probatur ex generali regula, quod vbi de obligatione agitur, ſtricta eſt facienda interpretatio. Vt de obligatione promiſſionis, & ſtipulationis, dicitur in Le. *Quidquid* cum §. vn. ff. de verb. obligat. De iuramento verò id ſignificatur in cap. *Ad audientiam* 3. de Iureiur. & cap. 1. eod. in 6. Fauet etiam cap. penult. de Iureiur. vbi in iuramento de ſeruandis ſtatutis editis fit interpretatio, vt non extendatur ad poſtea condita, quæ ſtricta eſt. Denique iuuare etiam poteſt regula iuris, quod odia, ſeu onera reſtringenda ſunt, nam obligatio iuramenti valdè oneroſa eſt, & ideò quò leuior fieri potuerit per benignam interpretationem, quando illa locum habet, lenienda eſt.

Quàm ſtrictè interpretandũ ſit iuramentum quoad obligationẽ ſuã. *Panorm.* Cap. *Cùm clerici.* Cap. *Cùm clericus.* *Anton.* *Archid.* *Selua.* *Silueſt.* *Angel.* Vbi de obligatione agitur, ſtricta facienda eſt interpretatio. Leg. *Quicquid.* Cap. *Ad audientiam.*

8. At verò aliqui contrarium ſentiunt, nempe in iuramentis amplam interpretationem faciendam eſſe, quia fauor religionis ſemper eſt præferendus, iuramentum autem ad religionem pertinet, ergo interpretatio eſt in fauorem iuramenti facienda, erit autem fauorabilior iuramento, quò fuerit magis rigoroſa, ita vt obligatio ad omnia extendatur, quæ ſub verbis in ſenſu magis amplo, & nõ in proprio cadere poſſit. Exemplum ſumi poteſt ex capit. *Veritatis*, de Iureiur. vbi iuramentum fidelitatis factum Prælato extẽditur ad ſucceſſores, quæ eſt ampla interpretatio. Item in cap. 2. *Ex parte*, de Cleri. non reſiden. iuramentum reſidendi extenditur ad abſentiam pro tuendo iure præbendæ.

Aliqui ſentiunt amplè interpretanda iuramẽta. Cap. *Veritatis.*

9. Nihilominus fundamentum poſitum eſt ſolidum, intelligendum autem eſt cum concordia, & proportione ad priorem regulam, ita vt materia ſubiecta non repugnet verborum reſtrictioni, vt bene notauit Panormitanus in cap. *Intellecto*, de Iureiur. num. 10. Et hoc modo eſt hoc principium rationi conſentaneum, quia cum hæc obligatio ex intentione iurantis pendeat, veriſimilius eſt voluiſſe ſe obligare quàm minimum potuit. Neque hoc eſt contra fauorem iuramenti, quia fauor iuramenti ſolùm eſt, vt veritas ſeruetur, quæ veritas nõ in ampliatione, vel reſtrictione verborum conſiſtit, ſed in conformitate quaſi indiuiſibili facti ad dictum, quę conformitas tanta erit in ſenſu reſtricto, quanta in amplo, ſi verbum impleatur in ſenſu, quo prolatum eſt. Nec pertinet ad reuerentiam iuramenti, quòd ad plura obliget, imò quò fuerit benignior interpretatio, eò frequentiùs obſeruabitur, quod ad illius reuerentiam magis ſpectat. Vnde ſicut non ſpectat ad fauorem iuramenti, quòd de pluribus rebus, vel ſæpius fiat: ita neque quòd in ampliori ſenſu factum eſſe intelligatur.

Contrarium ſtabilitur. *Panorm.* In quo conſiſtat iuramenti veritas.

10. Ad cap autem *Veritatis* reſpondetur ibi ex materia ſubiecta, & ex proprietate, ac perpetuitate dignitatis ſignificatæ, nomine Prælati illum ſenſum fuiſſe inductum, non per modum extenſionis: ſed per modum adæquati ſignificati. Nec enim dicimus, ſemper reſtrictum ſenſum eſſe præferendum, ſed cæteris paribus, & ſuppoſitis omnibus circumſtantiis. Addo etiam, in illo textu illam veluti ampliationem pertinuiſſe ad quamdam iuramenti re- A ſtrictionem. Nam cùm fidelitas iuranda eſſet cuicumque Prælato pro tempore exiſtenti, ne oporteret tot iuramenta multiplicare, ſeu iurare, rectè declaratum eſt, iuramẽtum ſemel Prælato factum, vt Prælatus eſt, ipſi, & ſucceſſoribus fieri. Ibique alia reſtrictio continetur reſpectu perſonæ Prælati, vt non intelligatur illi fieri iuramentum, niſi pro tempore, quo dignitatem retinuerit, vt ſuprà dictum eſt. Cap. autem *Ex parte*, potiùs probat contrarium, nam ibi fit ampliatio in verbis, vt fiat reſtrictio in obligatione iuramenti, nam qui iurauit reſidere, non ita cenſetur obligatus ad corporalem præſentiam, vt non liceat illi abeſſe ad iura ſuæ dignitatis tuenda, & ita reſtringitur obligatio iuramenti. Vnde cùm dicimus, iuramentum eſſe ſtri- B ctè interpretandum, non intelligimus quoad materialia verba, ſed quoad ſenſum, in quo iuramenti obligatio magis coarctetur, ſi nihil in contrarium cogat.

Ca. *Veritatis explicatur.* Cæteris paribꝰ ſtrictus ſẽſus eſt præferendus.

Ex his principiis colligi poteſt deciſio plurimorum caſuum in particulari, qui à Doctoribus paſſim traduntur, vt videre licet in Silueſtro toto verb. *Iuramentum* 3. & ferè in 4. & Angelo in 4. & 5. Antonino 2. part. titul. 10. cap. 6. §. 5. & ſequentibus. Selua. 2. part. de Iuramento quæſt. 2. Huiuſmodi ſunt, verbi gratia, de iuramento ſeruandi ſtatuta communitatis, nam intelligitur de factis, non de futuris, niſi aliud conſtet aliunde: quia eſt reſtrictio prudens, & rationabilis, nam futura ſunt valdè incerta. Et fauet D. Thomas quæſt. 98. art. 2. ad 4. C loquitur tamen de eo, qui iurat ſeruare ſtatuta edita iuxta cap. *Clericus*, de Iureiur. Idem tamen ſentiendum eſt, etiamſi non addatur particula *edita*, vt benè Silueſter *Iuramentum* 4. quæſt. 23. cum Angelo, Panormitano, & Antonio in dicto cap. *Clericus*. Item reſtringitur illud iuramentum ad ſtatuta non derogata conſuetudine, quia alia iam non ſunt, vt bene Silueſter ſuprà. Item ad licita, & honeſta cap. 1. de Iureiur. in 6. Item ſi quis iurauit ſtare iudicio, ſeu arbitrio alicuius, intelligitur, niſi iniuſta præcipiat, vel tam difficilia, vt in voluntate iurantis veriſimiliter cadere non potuerint, ex cap. *Verum*, cum ibi notatis de iureiurando. 11.

Silueſt. *Angel.* *Anton.* *Selua.* Iuramẽtum ſeruandi ſtatuta cõmunitatis intelligitur de factis. *D. Thom.* Ca. *Clericus.* *Silueſt.* *Angel.* *Panor.* *Anton.* Cap. *Verum.*

Idem cum proportione eſt de illo, qui iurauit abſolutè facere quidquid alius præceperit, nam D cum eadem reſtrictione intelligitur, vt notat D. Thomas quæſt. 98. artic. 2. ad 3. vbi Soto libro 8. quæſt. 2. art. 2. latè id declarat, Silueſter *Iuramentum* 2. quæſt. 6. Aliud exemplum ſumitur ex capit. *Ad noſtras* 3. de Iureiurando de prælato, qui iurauit ſeruare in iudiciis ordinem Iuris, nam intelligi debet, vt ibi dicitur de illo ordine ſeruando in illis cauſis, in quibus ſeruandus eſt ſecundum Ius, quia hic eſt rationabilis ſenſus talium verborum. Vnde colligitur etiam regula, quod iuramentum circa ea, quæ Ius concernunt, intelligendum eſt ſecundum Iurium diſpoſitionem, & ad illam eſt reſtringendum, vt videri poteſt latè in Angelo *Iuramentum* 4. numer. 1. & 2. Silueſtro *Iuramentum* 3. quæſt. 3. & ſequentibus. Et per hæc iudicari po- E teſt de aliis particularibus, quæ nunc perſequi non poſſumus: in ſequentibus verò capitulis aliqua attingemus. 12.

D. Thom. *Soto.* *Silueſt.* Cap. *Ad noſtras explicatur.* Iuramẽtum circa ea quæ ius concernunt ſecundum iuris diſpoſitionem, intelligendum. *Angel.* *Silueſt.*

CAPVT XXXIII.

De obligatione iuramenti in caſu dubio.

VIdetur ex dictis principiis ſequi, in caſu dubio non obligare iuramentum, quia in du 1.

Statuitur ſẽſus controuerſiæ.

in dubio reſtringendum eſt iuramentum, ergo ſimiliter, vbi dubitatur de ipſo iuramento, interpretandum eſt non obligare, nam hæc eſt tunc obligationis reſtrictio. In contrarium verò eſt, quia potiùs in dubio videtur fauendum Religioni. Veruntamen non poteſt vna regula generalis tradi, quia multiplex poteſt eſſe dubium, & non eſt eadem ratio de omnibus. A

In dubio fauendum eſt religioni.

2\. Qui habet negatiuũ dubium vtrum iurauerit, nõ tenetur.

Primò ergo dubitare poteſt quis, An iuramentum emiſerit, nec ne? Et in hoc caſu cenſent aliqui, teneri dubitantem ad ſeruandum iuramentum, quia in dubiis tutior pars eligenda eſt, ſicut dubitans, an irregularitatem, vel cenſuram incurrerit, tenetur abſtinere, & qui dubitat, an peccauerit moraliter, tenetur dubium confiteri. Alij ſub diſtinctione reſpondent, ſi poteſt ſeruari iuramentum ſine magno grauamine teneri, non verò cum illo. Ego verò cenſeo ſimpliciter non teneri, quando eſt verum dubium negatiuum, ita vt non poſſit probabile iudicium ferre, quod iuramentum emiſerit: quia tunc non proponitur illi ſufficienter ratio obligationis, vt ſe poſſit agnoſcere obligatum, ſicut ſi illo modo dubitat de lege, vel præcepto Superioris, & facta diligentia non poteſt ferre iudicium, quod tale præceptum ſit latum, non obligatur. Idémque dicam infrà de Voto cum Soto, Medina, & aliis, eſt enim eadem ratio. Idémque, quando dubium eſt totale, etiam de fundamento cenſuræ. De irregularitate verò eſt ſpecialis ratio in caſibus à Iure conceſsis, vt alibi dixi: & non eſt ſimile de confeſsione peccati dubij, quia ibi non obligatur homo ad aliquid, quod dubium excedat, vt dixi in 4. tom 3. partis diſputation. 22. ſect. 9. B

Soto. *Medina.*

3\. Quid faciẽdum, cùm aliquis dubitat de intentione, vel ſignificatione iuramẽti.

In dubiis animæ tenemur ſequi tutiorẽ partem.

Cap. *Ad audientiam.* *Caietan.* *Couar.* *Alciat.*

Secundò poteſt quis eſſe certus, quod promiſerit, vel aſſeruerit ſe aliquid facturum per verba, quæ poſſunt habere ſenſum ambiguum, ſíntne iuratoria nec ne, & dubius eſſe de intentione, & ſignificatione, in qua illa dixit, ſeu dicere voluit: vt ſi dixit per fidem ſuam, & dubitat, de qua fide intellexerit, vel quid ſimile. Et in illo caſu dicunt aliqui, teneri dubitantem ad obſeruandum iuramentum, quia in dubiis animæ tenemur ſequi tutiorem partem ca. *Ad audientiam*, de Homicid. Sed contrarium verum cenſeo cum Caietano 2. 2. quæ. 89. art. 7. cuius ſententiam valdè commendat Couarruuias ſuprà 1. p. §. 2. nu. 2. in fin. & tenuit etiam Alciatus in Rub. de iuramento, nu. 5. Et probatur ex principio poſito, quòd, in dubiis mitior interpretatio eſt facienda, quando inducenda eſt tam grauis obligatio, quanta eſt iuramenti. Et confirmatur optimè ex cap. penult. de Iureiur. vbi Pontifex in dubio de his verbis, *Promitto per idem iuramentum*, interpretatur non oriri ex illis obligationem iuramenti de nouo præſtiti, neque antiquam extendi ad præſentem materiam: cùm tamen res videretur dubia, nam verba illa poſſent cum proportione vtrumque ſenſum recipere; & tamen Papa in benigniori ſenſu illa interpretatur. Quoties ergo res ita fuerit dubia, & ex circumſtantiis perſonæ, temporis, loci, & ſimilibus contrarium non præſumatur, in dubio ſequenda eſt benignior interpretatio. Neque tunc omittitur pars tutior, quia hæc eſt tutiſsima, & practicè certa, & ſecundum rectam rationem, & interpretationem poteſt dici tutior, quia maius periculum animarum incurreretur, ſi tot vincula in caſibus dubiis eis iniicerentur. De illo autem principio, in dubiis tutius eſſe eligendum, & de ſenſu dict. cap. *Ad audientiam*, dixi latè in tom. 4. de Cenſuris diſp. 4. ſect. 6. C D E

Tertiò, poteſt quis eſſe certus, quòd verba iurandi protulerit, dubius tamen de intentione, An, ſcilicet, iurare intẽderit, vel ſimulare? Et in hoc caſu cenſeo iuramentum obligare, tunc enim eſt fauendum iuranti in caſu dubio, quando ipſe bona fide procedit: nam ſi non poſſumus dubium in fauorem eius interpretari, niſi dolum, & fraudem illi attribuendo, nullo modo admittenda eſt talis interpretatio. Et ita ſentit Silueſter *Iuramentum* 4. quæſt. 7. citans Abbatem Archid. & Roſel. Ratio reddi poteſt, quia tunc conſtat, iuramentum ſaltem externum eſſe factum: ergo ſi non conſtat fictè fuiſſe factum, præſumẽdum eſt fuiſſe verè, & ex animo factum, tùm quia hoc ſpectat ad reuerentiam Deo debitam: tùm quia non eſt præſumendum peccatum, vbi de illo non conſtat. Et in hoc eſt magna differentia inter hunc caſum, & duos præcedentes. Quia quod iuramentum ſit factum, vel nõ factum, nihil ſpectat ad reuerentiam Dei, nec in alterutra parte præſumitur peccatum: idémque eſt quando verba ſunt ambigua, quia ſine peccato, vel irreuerentia Dei potuerunt dici in ſenſu, quo iuramentum non continent. At verò in hoc tertio caſu fictio non fit ſine graui culpa; & irreuerentia Dei, & ideò non poteſt præſumi in caſu dubio, in quo non probatur: maximè quia iuramentũ ipſum eſt ſignũ de ſe talis intentionis, & veri iuramenti, & ideò ſi oppoſitum non probetur, maius eſt ius ipſius iuramenti, vt pro illo præſumatur. 4.

Agitur de dubio intentionis.

Silueſt. *Abb.* *Archid.* *Roſel.*

Præſumendum non eſt peccatũ vbi de illo non conſtat.

Panormitanus autem in cap. *Si verò*, de Iureiur. in fine, & Angelus verb. *Iuramentum*, 5. nu. 10. hoc limitat in iuramento metu facto. Nam tunc (aiunt) in dubio præſumitur quis non habuiſſe animum ſe obligandi, (vt ipſi loquuntur) intelligendum autem puto de animo iurandi, nam ſiquis certus ſit de animo iurandi, parum refert, quòd dubitet de animo ſe obligandi, quãdoquidem ſuprà dictum eſt, quod licèt nolit ſe obligare, obligatur, ſi vult iurare. Igitur oportet, vt loquantur de dubio circa intentionem iurandi. Allegant cap. *Super hoc*, de Elect. quia ibi dicitur *iuramentum vix creditur fieri de voluntate propria*. Sed non eſt ſenſus, vix credi, fieri cum vera intentione iurandi, ſed vix credi fieri ſpontanea voluntate, id eſt, ſine magna neceſsitate, vel coactione, quod longè diuerſum eſt, vt per ſe conſtat. Eſt autem euidens ex re ipſa, & ex materia textus, hunc eſſe ſenſum illius. Citant etiam l. *Cùm de indebito*, ff. de Probat. quæ iudicio meo nihil ad cauſam facit, quia non de iuramento, ſed de aliis generibus præſumptionum inter actorem, & eum, qui ſe defendit in exteriori foro tractat. Denique citant cap. *Verum*, de Iureiurando, vbi potiùs videtur oppoſitum ſupponi, quatenus abſolutè dicitur ibi, in talibus iuramentis neceſſariam eſſe abſolutionem. 5.

Panorm. Cap. *Si verò.* *Angel.*

Qui vult iurare vult ſe obligare.

Cap. *Super hoc.*

Iuramẽtum vix creditur fieri ſine magna neceſſitate.

L. *Cùm de indebito.*

Cap. *Verum.*

Atque ita Couarruuias in 4. 2. p. ca. 3. §. 5. nu. 3. in fin. reprobat ſententiam Panormitani dicens in ea manifeſtiſsimè erraſſe. Vnde contrariam etiam docuerunt Imola in ca. *Ad audientiam*, de Iis, quæ vi n. 5. Alexander in d. ca. *Si verò*, nu. 42. Felinus ibi n. 8. Gutierres de Iuram. 1. p. cap. 57. nu. 20. eſtque vera ſententia. Et ratio eſt, quia licet negari non poſsit, ex metu aliquam cõiecturam ſumi, quòd iuramentũ non fuerit ex animo factum, nihilominùs illa per ſe ſola inſufficiens eſt, & ideo, ſi nõ obſtante metu, iuranti non conſtiterit, ſe fictè iuraſſe, licet nõ conſtet etiam poſitiuè de intentione iurãdi, ſed ſolùm quod ſimpliciter iurauit, iudicandus eſt verè iuraſſe, & obligari. Quia licèt aliquis metu coactus fuerit iurare, non potuit ſine peccato fictè iurare, 6.

Couar. *Panorm.* *Imol.* *Alexand.* *Felin.* *Gutier.*

Iuramẽtum metu factũ obligat.

& ideò non debet ab obligatione iuramenti excuſari,ſupponendo in ſe graue peccatum, de quo non conſtat; ergo præſumi potiùs debet ex animo iuraſſe, quæ ratio in vtroque foro procedit. Præſertim, quia dum ille non recordatur ſe habuiſſe ſimulatam intentionem, ſeu voluiſſe alium decipere, magnum indicium eſt,intendiſſe iurare,ſicut alius poſtulabat. Poſſet autem ſentẽtia Panormitani locum habere,quando quis haberet dubium , non de peccaminoſa fictione, ſed de prudenti ſimulatione,vel per ambiguitatem verborum , vel per additionem mente conceptam , iuxta probabilem opinionem, tunc enim dubium reducitur ad illud , de quo in puncto præcedenti diximus. Non poterit autẽ quis cum fundamento tale dubium habere,niſi prius nouerit illos iurandi , ſimulandi , ſeu occultandi modos,vt conſtat.

Panorm.
Quomodo poſſit non obligare.

7. Qui eſt dubius an impleuerit iuramentũ,tenetur dubiũ tollere.

Quartò poteſt quis eſſe certus de promiſſorio iuramẽto obligante,& dubius,an illud impleuerit? Et tunc extra controuerſiam eſt,illum teneri ad faciendum,quod in ſe eſt,vt tollat dubium, & ſaltem probabilem conſcientiam formet , quòd iuramentum impleuerit ; ſi autem non poteſt expellere dubium,obligari ad implendum, quod iurauit. Quia tunc non habet locum interpretatio fauorabilis, cùm ſenſus , & obligatio iuramenti certa eſſe ſupponatur , ſed aliis principiis vtendum eſt , ſcilicet, quòd vbi debitum eſt certum,& ſolutio non probatur,debitor cogitur ſoluere, & quod in dubiis melior eſt conditio poſſidentis, tunc autem iuramentum eſt,quaſi poſſidens ius ſuum.

Vbi debitũ eſt certũ, & ſolutio non probatur, debitor cogitur ſoluere.

8. Quid faciẽdum quãdo dubitatur,vtrũ iuramẽtum fuerit de re licita.

Quintò fieri poteſt,vt iuramentum fuerit factum dubitando , an eſſet de re licita , necne , vel etiam, vt poſt emiſſum iuramentum bona fide,oriatur dubium , an poſſit ſine peccato impleri, & tunc non eſt dubium,quin ſit locus interpretationi? In eo tamen caſu ita eſt interpretatio facienda , vt ſi in aliquo ſenſu poteſt iuramentum eſſe de re licita,in illo factum eſſe credatur,etiamſi de intentione iurantis non poſſit certò conſtare. Ratio eſt, quia hoc poſtulat reuerentia debita iuramento,ne in vanum, & de re illicita factum ſit , & ita procedit tunc generalis regula ſuprà tradita,& communiter recepta; quod iuramentum valet eo modo , quo valere poteſt. Quam ſub his verbis tradunt Iuriſtæ , *Si non valet quod ago,vt ago,valeat,vt valere poteſt*,dicúntque huic clauſulæ æquiualere iuramentum, vt patet ex Panormitano cap. *Veniens*.de Iureiuran.num.7. Sic etiam iuramentum,quod in vno ſenſu videri poteſt eſſe de re impoſſibili , factum cenſeri debet prout poſſibile eſt,quando commodè recipit talem interpretationem. Atque eadem ratione iuramentum de facto alieno , quod non eſt in abſoluta poteſtate iurantis,obligat ſaltem ad procurandum cum illo tertio,vt velit,& conſentiat,vt docet Abbas in cap. *Ex reſcripto*, de Iureiur. cùm Gloſſa ibi, vbi Additio ad Abbatem varia congerit , & Marcus Antonius Bauerius tractatu de Iuram.num.6.& plura, Antonius Corſetus tractat.de Iuram.nu.38. At verò ſi materia iuramenti adeò dubia eſt , vt in nullo ſenſu certum,vel ſatis probabile ſit,iuramentum poſſe licitè impleri,ac proinde obligare,tunc iuramentum non obligat , quia non debet impleri cum periculo faciendi aliquid illicitum.

Panorm. Cap. *Veniẽs.*
Iuramentũ de facto alieno ad quid obliget.
Abb. Cap. *Reſcripto.* *Gloſſa.*

9. Dubitari autem poteſt, an tunc poſſit quis propria auctoritate non ſeruare iuramentum,vel ſit neceſſaria auctoritas Superioris,& quæ ſufficiat ? Ad hoc D.Thomas 2.2.quæſt.89.art.9. ad 3.ſolùm dicit,quando eſt dubium, an iuramentum ſit licitum, vel illicitum, propitium,vel nociuum,vel ſimplici-

D.Thom.
Ad abſoluẽdum ab hoc iuramento

A ter, vel in caſu,Epiſcopum poſſe in illo diſpenſare. In quo videtur ſupponere,& iuramẽtum illud obligare,& neceſſariam eſſe diſpẽſationem. Quam ſententiam Soto ibi,& alij,vt indubitatam ſequuntur. Idem ſentit Angelus Iuramentum 6.n.1. Tabienna nu. 20. Sylueſter Iuramentum 5.q.1. dicens in eo caſu,neminẽ poſſe ſine auctoritate Superioris Eccleſiaſtici contrauenire. Eſtque ſententia Innocentij in cap. *Debitores*,de Iureiur.& Hoſtienſis in cap. *Verum*,de Iureiur. Panormitanus in cap. *Cùm contingat*,eod.nu.15. Et latè Felinus cap.1.de Iureiur.n.19. vbi plures alios refert. Videtúrque hæc ſententia ſufficienter probari ex cap. *Venerabilem*,34.de Elect. ibi: *Cùm ſuper illo iuramento prius Romana Eccleſia conſuli debuiſſet*,& infrà : B *Nec valet ad plenam excuſationem ipſius,ſi iuramentum illud dicatur illicitum,cùm nihilominùs ſuper eo nos prius conſulere debuiſſet,quàm contra ipſum propria auctoritate venire.* Quia ſcilicet dubium erat,vt ibi notant Gloſſa, & omnes. Videtur tamen ex illo textu poſſe colligi ad ſolum Papam hoc pertinere , ſed ibi erat ſermo de negotio vniuerſali , & valdè arduo,vt Imperij , quæ cauſæ ſunt Pontifici reſeruatæ,iuxta cap. *Maiores*,de Baptiſmo: ordinariè verò non inuenitur talis reſeruatio facta Pontifici , & ideò iure ordinario Epiſcopis conuenit,arg.c. *Nuper*, de Sent.excom. quia hæc poteſtas ad ordinarium regimen animarum neceſſaria eſt. Sed de hoc puncto,& generaliter de neceſſitate diſpenſationis plura inferiùs.

neceſſaria eſt Superioris auctoritas.
Soto. *Sylueſter.* *Angel.* *Tabien.* *Innocent.* *Panor.* *Felin.*
Gloſſa. Maiores cauſæ ſunt Põtifici reſeruatæ. Ca. *Maiores.* Ca. *Nuper.*

C

CAPVT XXXIV.

Vtrùm omne iuramentum promiſſorium conditionem aliquam includat,vel quid differat abſolutum iuramentum à conditionato?

EX principiis ſuprà poſitis colligunt Doctores, in omni iuramento , quãtumuis abſolutè factũ videatur includi aliquas conditiones , ſecundum quas attendendas eſt obligatio iuramenti,quia cum illis ſubſiſtit,& non aliàs. Ita ſumitur in c. *Quemadmodum*,de Iureiur. ibi , *Quoniam in eo talis erat ſubintelligenda conditio* : vbi Gloſſa varias conditiones ponit,quæ in iuramento includi ſolent , licet non D exprimantur. Quas ibi proſequuntur Ioãnes Andreas, & Panormitanus nu.8. Hoſtienſis in Summ.tit.de Iureiur. §. *Quot ſunt ſpecies*. Sylueſter *Iuramentum*, 3.quæſt.1. Inter has verò conditiones,quædam ſunt generales in omni iuramento promiſſorio incluſæ: aliæ verò ſpeciales pro varietate materiæ, conſiderari poſſunt in diuerſis iuramentis. Generales ad tres,vel quatuor reduci ſolent. Prima ſolet hæc aſſignari, *Si Deo placuerit*,ex cap. *Beatus*, 22.quæſt.1. Ita Gloſſa dicta,& Sylueſter:ſed hęc includitur in aliis, præſertim in hac,ſi res fuerit licita,& poſſibilis moraliter:nam ſi talis ſit, eo ipſo cenſenda eſt placere Deo,vt conſtat ex Iuribus ſæpe citatis,in quibus ad E obligationem iuramenti ſufficere cenſetur , vt ſine diſpendio animæ ſeruari poſſit. Quod ideò aduerto,ne aliquis ſumat occaſionem dicendi,non placere Deo,quod promiſit cum iuramento,ex aliis coniecturis voluntariis , vt quia non ſentit impulſum, aut vocationem ad id faciendum , vel propter impedimenta,& difficultates inſurgentes. Ponunt deinde prædicti Auctores hanc conditionem, *Si Papæ placuerit*,ſed vt indicat Panormitanus non eſt vniuerſalis abſolutè ſumpta,quia non omnia iuramentà pendent ex abſoluto beneplacito Papæ , ſed ſolùm vbi materia iuramenti ad illum pertinet, pen-

1. In omni iuramento includũtur aliquæ conditiones.
Cap. *Quemadmodum.* *Gloſſa.* *Ioan. Andr.* *Panorm.* *Hoſtien.* *Sylueſt.*
Generales conditiones iuramẽti ad 3 vel 4.reducuntur.
Cap. *Beatus.* *Gloſſa.* *Sylueſter.*
Cõditiones quæ requirũtur in iuramento.
Panorm.

détque ex arbitrio eius: quod commune eſt vnicuique Superiori, proportione ſeruata, imò etiam cuicumque tertiæ perſonæ habenti ius in talem materiam, vt dicemus.

2. Prima conditio. Cap. *Quemadmodum.* Cap. *Querelam.* Cap. *Quintauallis.* Secunda cõditio. *Auguſt.* Cap. *Faciat homo.*

Tres ergo conditiones generales videntur præcipuæ. Prima, *Si potuero*, quia nemo obligatur ad impoſſibile, ſumitur ex cap. *Quemadmodũ*, & cap. *Querelam*, de Iureiur. ibi. *Si non neceſſitate, ſed volũtate*, &c. Secunda, *Si licitè potuero*, cap. *Quintauallis*, de Iureiurando, cap. 1, eod. in 6. quia iuramentum nõ eſt vinculum iniquitatis, & quia quod licitè fieri non poteſt, non cenſetur homini poſsibile ſimpliciter: iuxta ſententiam Auguſtini in lib. contra Mendac. cap. 17. & habetur in cap. *Faciat homo*, 22. quæſt. 2. Poſſet autem hic quæri, An ſi id, quod iuratur, ſit impoſſibile, vel illicitum quoad totum, ex parte verò poſſit licitè impleri, iuramentum obliget ad partem? De hoc verò dubio dicam latiùs tractat. de Voto, nunc breuiter dico regulariter affirmandum eſſe, vt ſignificatur in d. cap. *Quemadmodum*, & colligitur ex regula ſecunda tradita in cap. 25. Excipitur autem, quando materia promiſſa per modum vnius totius indiuidui, ſeu indiuiſibilis promittitur, quia tunc nõ intendit iurans obligari ad partem, vt de Voto latiùs dicemus.

Cap. *Quemadmodum.*

3. Tertia cõditio. Cap. *Venientes.*

Tertia conditio eſt, *Niſi Prælatus habens auctoritatem aliud diſpoſuerit*, vtique ex rationabili cauſa, & iuſtè vtendo facultate ſua. Et hoc modo dici ſolet Superioris auctoritas ſubintelligi ſemper excepta in iuramentis cap. *Venientes*, de Iureiur. ſed ibi de iure Superioris ſermo eſt, de quo eſt ſpecialis ratio; nam illa conditio ſic intellecta ſub ſecunda comprehenditur, vt ſtatim dicam. Hæc ergo intelligitur de auctoritate, quam Superior habet ad diſpenſandum ex iuſta cauſa in actibus inferioribus. Et ſic colligitur melius hæc conditio à ſimili de Voto, ex cap. *Non eſt*, de Voto, vbi id notant Ioannes Andreas, & Antonius, ſed de hac conditione infrà latiùs. Quarta conditio addi poteſt, quòd cùm iuramentum ſemper fiat alteri, inuoluit ſemper conditionem, *Si ei placuerit, vel niſi ipſe remiſerit*, quia omnis obligatio pendet ex voluntate creditoris. Quamuis enim ad obligationem iuramenti non ſit neceſſaria expreſſa acceptatio alterius, vt ſuprà dictum eſt, nihilominùs requiritur virtualis, ſeu tacita, quæ tunc intelligitur, quando non cõtradicit, ſeu remittit: & ideò illa cõditio in omni iuramẽto promiſſorio ſubintelligitur.

Cap. *Non eſt.* *Ioan. Andr.* *Anton.* Quarta cõditio. Ad obligationẽ iuramẽti requiritur tacita acceptatio alterius.

4. 5. Conditio reuocatur ad primam. Cap. *Ne quis.* L. *Cùm quis.* *D. Thom.*

Quintò additur conditio, *Si res non fuerint notabiliter mutatæ*, ſed quod idem eſt, *ſi in eodem ſtatu permanſerint*: ſumitur ex cap. *Ne quis*, 22. q. 2. & l. *Cùm quis*, ff. de Solut. quibus locis à Doctoribus traditur. Et in prima virtute cõtinetur, vt ſumitur ex D. Thoma d. quæſt. 98. art. 7. in corp. dicit enim, poſſe eſſe iuramentum à principio cum diſcretione factum, & obligare; poſtea verò per nouam mutationem fieri impoſſibilem impletionem eius, & ideò non obligare. Sed hominem tantùm intelligendum eſt de impoſſibili ſimpliciter, ſed etiam de impoſſibili humano modo, id eſt, ea indecente, vel difficili, vt non ſit veriſimile fuiſſe intentum à iurante, & ſic hæc conditio ampliat primam: & habetur ſatis clarè in cap. *Quemadmodum*, de Iureiurando, vbi habetur communis caſus de eo, qui iurauit ſpõſalia cum virgine, quæ poſtea fornicata eſt, & ideò non obligatur. Idem colligitur ex cap. *Petitio*, & cap. *Breui*, eodem, ibi, *Niſi difficultas exiſtat, propter quam requiſitus non poſſit Eccleſiæ ſubuenire*. Idem ſumitur ex cap. *Veniens*, eodem, vbi Innocentius, & Panormitanus, & alij conſtituunt generalem regulam, ſi tanta mutatio rerum facta eſt, vt veriſimile non ſit, iurantem habuiſſe intentionem ſe obligãdi ad rem adeò difficilem, aut indecentem, tunc iuramentum eſſe ita interpretandum, vt caſum illum non comprehendat. Quæ regula nititur in primo fundamento poſito in cap. 25. quod iuramentum ſortitur conditiones actus, cui adiungitur, promiſſio autem cui adhæret iuramentum hanc habet ſubintellectam conditionem, vt ſi res notabiliter mutentur, non obliget, ergo & iuramentum. Minor ſupponitur ex materia de Iuſtitia, & quatenus in hoc conuenit cum promiſſione Deo facta, ex profeſſo tractabitur in materia de Voto. Et ex hoc principio definiuntur facilè innumeri caſus particulares, quos Auctores in hac materia tractant, vt videri poteſt in Syluestro dicto verb. *Iuramentum*, 3. quæſt. 1. & 2. & ferè per totum, & Angelo *Iuramentum* 4. & aliis Summiſtis, & Marc. Anton. Bauer. d. tract. nu. 126. & ſequentibus.

Cap. *Quemadmodum.* Cap. *Petitio.* Cap. *Breui.* Cap. *Veniẽs.* *Innocent.* *Panorm.* *Syluest.* *Angel.*

5. Sexta cõditio ſaluo iure Superioris.

Sextò, ſubintelligitur in omni iuramento alia conditio *Saluo iure Superioris*. Quam conditionem in hoc diſtinguimus à quarta de auctoritate ſeu poteſtate Superioris; nam in quarta excipitur auctoritas, quam Superior habet ad diſpenſandum in iuramento, ſtante eadem materia: hæc verò ſexta intelligitur de iure, & quaſi dominio, quod Superior habet in ſubditum, & in actiones eius, ratione cuius non poteſt ſubditus aliquid promittere, quod *deroget iuri Superioris*, & ideò dicitur ſubintelligi in iuramento conditio, *Saluo iure Superioris*. Et ita habetur in cap. *Venientes*, de Iureiurando. Continetur autem virtute hæc conditio in ſecunda, & inde ſumitur ratio eius; nam iurare aliquid contra ius, vel obedientiam debitam Superiori, eſſet iurare aliquid illicitum: ſed in omni iuramento ſubintelligitur conditio, *Dummodo ad illicita non extendatur*, ergo. Et hæc ratio ſupponitur in cap. *Ea te*, de Iureiurando, vbi quidam iudex recuſabat fidelitatis iuramentum præſtare, quia illud Epiſcopo Piſano exhibuerat, ait autem Pontifex, *Si præſtitum iuramentum ei, quod à te nobis tamquam debitum eſt præſtandum, contrarium reputes, illud illicitum iudicabis*: quia nimirum eſſet cõtrarium iuri Superioris; ergo vt ſit licitum, debet neceſſariò ita intelligi, vt iuri Superioris non præiudicet.

Subditus nõ poteſt aliquid promittere, quod deroget iuri Superioris. Cap. *Venientes.* 6. Cõditio reuocatur ad ſecundam. Cap. *Ea te.*

6. Explicatur prædicta limitatio in omnibus ſuperioribus.

Vnde colliges, hanc conditionem non ſolùm intelligi de Iure Summi Pontificis, quod ſemper excipitur in iuramentis omnium fidelium infrà ipſum, ſed etiam reſpectiuè intelligi de iure cuiuſcumque Epiſcopi, vel Prælati, aut Superioris reſpectu inferiorum; nam eſt eadem proportionalis ratio. Imò non ſolùm procedit reſpectu Prælatorum Eccleſiaſticorum, ſed etiam reſpectu Principum, & poteſtatum ſæcularium in his quæ licitè præcipere, vel prohibere poſſunt, vel per legem, vel per præceptum perſonale. Nam licet quis iuret hoc, vel illud facere, neceſſariò ſubintelligitur, niſi Princeps, vel Iudex, qui poteſt id prohibere, de facto prohibeat. Denique non ſolùm de iure Superioris, ſed de quocumque iure boni communis, aut tertij ſubintelligenda eſt conditio, quando ius illud vel iuſtitiæ eſt, vel cadit ſub obligationem alicuius virtutis, charitatis, vel miſericordiæ, quia hoc modo non obligat iuramentum cum præiudicio tertij. Ita habetur in cap. *Sicut tuis*, de Iureiuran. & ſumitur ex cap. *Cùm contingat*, eodem, & cap. 2. eod. in 6. quatenus ad valorem iuramenti poſtulatur, vt in alterius præiudicium non redundet. Et notant omnes ibi, & in d. cap. *Venientes*, & latè Sylueſter, adhibens exempla plura, *Iuramentum* 4. q. 14. & 15. Et Anton. Corſetus in d. tract. de Iurament. priuil. 27. nu. 47.

Principis vel Iudicis auctoritas in iuramento excepta intelligitur. Cap. *Sicut tuis.* Cap. *Cùm contingat.* Cap. *Venientes.* *Sylueſt.* *Ant. Corſ.*

7. Quid faciẽdum, quãdo occurrũt Iura contraria? Sed quid ſi occurrant Iura contraria, vt ſi debitor iurauit creditori non recedere à loco, niſi priùs ſoluat,& poſtea vocatur à Superiore,quãdo ſoluere non poteſt? Reſpondeo ex circumſtantiis expendendum eſſe,quod Ius præualeat.Nam ſi iuramentum cenſeatur factum de licentia tacita,vel expreſſa Prælati, tunc non cenſetur obligare præceptum eius,& conſequenter obligare iuramentum: ſecus verò ſi ſubditus propria auctoritate iurauit, quia non poteſt præiudicare iuriſdictioni Superioris. Vide Syluestrum *Iuramentum*, 4.q.7.Angelum *Iuramentum*, 5.num.27.

Syluest. Angel.

8. Adduntur particulares cõditiones. Septimò, præter has generales conditiones adduntur aliæ particulares, quæ in ſingulis iuramentis conſiderandæ ſunt, iuxta conditiones variarum materiarum,ſuper quibus iuratur,vt ſi iuramentum ſit ſuper contractu reciproco, & mutuo, ſemper vnaquæque pars intelligitur iurare ſub conditione, *Dummodò alter ſtet contractui, & ſuam obligationem adimpleat.* Vt ſi ſit contractus mutui, qui iurat ſoluere, ſubintelligit, ſi alter pecuniam numerauerit. l.vlt.C.de Non numer.pecun.Si ſit contractus emptionis,& venditionis à venditore intelligitur iurari, dummodò alter pretium deſignatum ſoluat, & è conuerſo cum proportione. Imò etiam ſubintelligitur conditio, dummodò enormis læſio non interueniat,vt colligitur ex his,quæ latè diſputat Coarruuias ſuprà p.3.§.4.nu.3.Fundatúrque in quinta conditione,quod enormis læſio non præuiſa,nec cogitata cenſetur moraliter impedire conſenſum. Idem eſt in quocumque contractu cõmutandi vnam rem pro alia; nam licet iuretur, vna parte non implente, non obligatur alia,quia ceſſat conditio ſubintellecta. Et in hoc ſenſu intelliguntur verba cap. *Peruenit*,2.de Iureiur.*Nec tu es, etiamſi promiſſum tuũ iuramento,vel obligatione,interpoſita conditione firmaſſes, aliquatenus teneris, ſi conſtat cum conditioni minimè paruiſſe.* Hoc enim ita procedit in tacita,ſeu ſubintellecta conditione,ſicut in expreſſa, vt ibi notat Panormitanus, quem omnes ſequuntur, & Syluester *Iuramentum*, 4.q.13. Qui in hoc ſenſu intelligunt Iura dicentia, licere frangere fidem non ſeruanti illam leg.*Cùm proponas*,2.C.de Pactis,cum ſimilibus, quæ ibi Gloſſa refert. Dices, ergo ſi duo ſibi mutuo iurarunt ſeruare ſecretum, altero non ſeruante, alter non tenebitur iuramento. Reſpondebitur oportere modum promiſſionis conſiderare; nam ſi ſit per modum contractus reciproci,& cum connexione, *Seruabo, ſi ſeruaueris*, ſic altero non ſeruante, alter non tenebitur ex vi iuramenti, aliunde verò poterit obligari: ſi autem promiſſiones per ſe, ac ſeparatim fiunt,tunc peccatum vnius non dat alteri licentiam tranſgrediendi iuramẽtum, quia non ſub tali conditione, ſed abſolutè promiſit, & ſimiliter iurauit. Ratio denique omnium ſumitur ex principio primo ſuprà poſito,quod iuramentum ſequitur contractum, cui adiungitur, & ideò recipit omnes conditiones, & limitationes, quas claudit ille contractus, vt dixit Panormitanus d. cap. *Quemadmodum*,quem reliqui ſequuntur.

Couarr.

Enormis læſio non præuiſa, nec cogitata cenſetur impedire conſenſum.

Cap. *Peruenit.*

Panorm. Syluest.

L.*Cùm proponas.* *Gloſſa.*

Panorm.

9. Iurans non poteſt excludere omnes conditiones à iuramẽto. Sed quid,ſi iurans expreſſa intentione velit,nullam in ſuo iuramento ſubintelligi conditionem, ſed eſſe vndique abſolutum,vt ſic dicam? Reſpondeo,ſi intendat excludere omnes cõditiones, etiam priores,ac generales,eſſe temerariam intentionem, & nullius momenti,quia non poteſt ipſe excludere à iuramento ea,quæ ſunt de intrinſeca ratione eius, vt obligare poſſit, qualia ſunt, eſſe de re licita, & Deo placita, & poſſibili: nec etiam poteſt facere, quin ab alio habente ſuperius ius pendeat, quia

A non poteſt alium priuare iure ſuo. Et ita non obſtante illa temeraria voluntate iuramentum obligabit, cum conditionibus neceſſariis ad honeſtatem eius. Si verò ſolùm quis intenderet excludere omnes conditiones particulares, maximè concernentes ſuam vtilitatem propriam, tunc abſolutè obligaretur iuxta talem intentionem, quia quoad hoc validum,& licitum eſt iuramentum.

Iam verò ſuboritur difficultas in ſecunda parte tituli quæſtionis propoſitæ; nam hinc ſequitur nullum eſſe abſolutum iuramentum, ſed omne eſſe conditionatum,conſequens falſum eſt,ergo.Probatur ſequela, quia nihil aliud videtur eſſe conditionatum iuramentum, niſi quod ſub conditione fit; ſed omne iuramentum eſt huiuſmodi, vt diximus, B ergo ſemper eſt conditionatum. Conſequens autem eſſe falſum probatur, quia votum diſtinguitur in conditionatum; & abſolutum, & promiſſio humana etiam eſt abſoluta, & conditionata; ergo & iuramentum.Maximè quia dictum eſt,iuramentum imitari materiam contractus, cui adiungitur, ergo ſicut datur abſoluta promiſſio,ita & iuramentum. 10. An detur abſolutum iuramentum.

Hanc difficultatem attigit Gloſſa in d.cap.*Quemadmodum*,verb.*Conduco*,in fine, & ſolùm reſpondet negãdo ſequelam, nullámque aliam rationem reddit,præter allegationem,leg.*Conditiones*, §.de Condit.& demonſt.quæ ſic habet:*Conditiones extrinſecus, non ex teſtamento venientes,id eſt,quæ tacitè ineſſe videntur,non faciunt legata conditionata.* Quæ verba videtur d.Gloſſa ad præſens inſtitutum accommodare, C & conſequenter ſentire, illud eſſe abſolutum iuramentum, quod non habet ſpecialem conditionem quaſi additam ex peculiari intentione operantis. Conditionatum autem eſſe, quando talis conditio additur. Idem ferè dicunt Panormitanus,& Syluester ſuprà. Qui addunt, iuramentum non fieri conditionatum, etiamſi conditiones ſubintellectæ exprimantur, ſicut nec aliæ diſpoſitiones fiunt conditionales propter expreſſionem conditionum,quę neceſſariò inſunt: iuxta cap.*Significaſti*, de Elect. cum ibi adnotatis, & ſumitur ex l.3.ff.de Legatis 1. vbi etiam Doctores id notant.

11. *Gloſſa.*

L. *Conditiones.*

Abſolutum iuramẽtum quod ſit.

Panorm. Syluest.

Cap. *Significaſti.*

Ne tamen quæſtio de nomine videatur, conſideranda eſt differentia propria inter abſolutum,& conditionatum iuramentum; nam abſolutum cadit D in propoſitionem categoricam,vt ſic dicam,& ſimpliciter abſolutam,vt *Hoc faciam,Illud dabo*,& ſimiles: vnde ſiquam includit conditionem, illud eſt, quaſi præſupponendo illam potiùs, quàm exigendo.At verò iuramentum conditionale cadit in propoſitionem hypotheticam conditionalem, quaſi expectando conditionem, vt res promiſſa fiat, vt *Iuro daturum eleemoſynam, ſi nauis ex India venerit.* Vnde eſt moralis differentia, quòd in iuramento abſoluto cõditio ſubintellecta non ſuſpendit obligationem, ſtatim enim obligat,ſi conditiones ſubintellectæ,quæ ſunt de præſenti,ſubſiſtunt,nec propter futuras ſuſpenditur obligatio, licet poſtea ceſſare poſſit,ſi antequam impleatur ſuperueniat contraria conditio;iuramentũ autem conditionale haE bet quaſi ſuſpenſam obligationem,donec conditio impleatur. Et ratio etiam oritur ex illo principio, quod iuramentum ſequitur naturam actus, cui adiungitur,hæc autem eſt natura contractus, vel promiſſionis; vt abſolutè factus ſtatim perficiatur, & obliget independenter à futuris cõditionibus.Quia ex tunc datur abſolutus conſenſus, licèt poſſit contractus eſſe nullus,ſi in præſenti aliquæ deſint,quæ cenſentur de ſubſtantia, vel neceſſitate conſenſus: at verò contractus conditionatus nõ inducit ſtatim

12. Aſſignantur differentiæ inter abſolutum,& conditionatũ iuramentum.

Contractus abſolutus,& conditionatus qui ſint.

OO 2 obligatio

obligationem ſimpliciter, vſque ad euentum conditionis. Vt videre licet in ſponſalibus; nam ſi tantùm ſint conditionalia, ex illis non oritur impedimentum publicæ honeſtatis, iuxta cap. *Vnde*, §. *Vnde*, de ſponſal. in 6. quia non induxerunt ex tunc propriam obligationem ad matrimonium: quod tamen ſecus eſt in ſponſalibus abſolutis, licet poſtea propter fornicationem ſuperuenientem diſſoluantur, iuxta d. cap. *Quemadmodum*. Sicut ergo in contractibus ipſis eſt differentia inter abſolutum, & conditionatum, non obſtantibus ſubintellectis conditionibus, ita etiam in iuramentis, quibus confirmatur.

Cap. *Vnde*.

Cap. *Quemmodum*.

CAPVT XXXV.

Quando incipiat, & quamdiu duret obligatio iuramenti promiſſorij.

1\. Promiſſio iuraméti duplex eſſe poteſt.

DVplex poteſt eſſe promiſſio talis iuramenti, negatiua, & affirmatiua, quæ in hoc differunt, quantum eſt ex forma ſua, quod negatiua pro ſemper; affirmatiua verò ſemper, non tamen pro ſemper obliget: ſicut de præceptis dici ſolet, eſt enim eadem proportionalis ratio, & vtraque iurari poteſt vel abſolutè, vel ſub conditione, iuxta dicta capite præcedenti. In vtriſque ergo iuramentis cõſiderari poteſt, vel initium obligationis, vel continuatio, vel ceſſatio. Et quoad initium ſpectari poteſt tempus, in quo iuramentum incipit obligare, vel pro quo incipit obligare.

2\. Quãdo obliget iuramẽtum abſolutum.

Primò ergo dicendum eſt, iuramentum abſolutum ſtatim ac fit, incipere obligare. Patet, quia ex iuramento neceſſariò ſequitur obligatio, & in abſoluto iuramento nihil eſt, quod illam ſuſpendat; ergo ſtatim oritur. Secus verò eſt de iuramento conditionato, quia non incipit obligare ad actum promiſſum, donec impleatur conditio, cap. *Peruenit*. 2. de Iureiur. & ratio conſtat ex dictis, quia conditio ſuſpendit actum, & conſequenter iuramentum. Dico autem non obligare ex tunc *ad actum promiſſum*, quia obligat ad quamdam animi præparationem implendi promiſſum, ſi impleatur conditio, & conſequenter ſi contractus ſit iuratus ſub conditione, obligat iuramentum ad non reſiliendum inuito altero, quia hæc eſt natura contractus, vt ex materia de Iuſtitia ſuppono: & ita procedit regula poſita, quod iuramentum obligat iuxta naturam actus, cui adiungitur. Vnde qui iurat aliquid dare ſub conditione, ſi proponit non dare, etiam ſi promiſſio impleatur, iuramentum frangit: & qui iurat ducere Mariam, ſi pater abſens conſenſerit, & poſtea ducit aliam inuita priori, & non expectato euentu conditionis, iuramentum violat, vt per illationem neceſſariam ſumitur ex Gloſſa in cap. *Super eo*, de conditi. apposi. verb. *Alieno arbitrio*. Et hoc declaratur ex his, quæ tradit Molina diſp. 285. de Iuſtit. q. 4. quia ex tali contractu, vel promiſſione oritur obligatio ſimilis in ſpecie; ergo addito iuramento illamet obligatio iuramento confirmatur; ergo violata iniuſtè illa obligatione, violatur iuramentum. Denique illud iuramentum quoad hoc eſt abſolutum, quia iurans ſub cõditione, ex tũc abſolutè iurat ſtare cõditioni; quoad hoc ergo ſtatim incipit obligatio iuramenti. Quoad ipſum verò actũ promiſſum, nõ incipit, donec impleatur conditio, quæ illius obligationẽ ſuſpendit; illa verò impleta ſtatim incipit obligare propter contrariam rationem, & quia impleta conditione, conditionalis aſſertio tranſit in abſolutam.

Ca. *Peruenit*.

Gloſſa. Ca. *Super eo*. *Molin.*

Impleta cõditione, conditionalis aſſertio trãſit in abſolutã.

3\. Secundò dicendum eſt, iuramentum obligare pro eo tempore, ad quod promiſſio, vel aſſertio ex intentione iurantis dirigitur: vbi autem nihil ſpeciale per intentionem determinatur, ex vi verborum colligendum eſt, niſi ex materia, vel circumſtantiis limitetur. Prior pars nota eſt, quia tota hæc obligatio pendet ex intentione iurantis. Quamuis enim poſita intentione iurandi neceſſariò ſequatur obligatio independenter à noua voluntate iurantis; nihilominùs applicatio iuramenti ad aſſertionem pro tali, vel tali tempore, pendet ex iurantis voluntate, quia poteſt aſſerere hoc facturum pro tali tempore, vel poteſt tale tempus, & nõ antea; & ſimilia: ergo conſequenter iuramenti obligatio, vt ſit pro tali tempore, pendet ex intentione iurantis.

Pro quo tẽpore obligetꝰ

4\. Altera verò pars generatim conſtat ex principiis ſuperiùs poſitis, & quia non poteſt aliunde talis determinatio fieri. In particulari verò declaratur; nam ſi promiſſio ſit negatiua, ſtatim ac iuratur, incipit pro ſtatim obligare, quia negatio omnia deſtruit, & ideò ſi iuro, me non tibi nociturum ex tunc pro toto tempore immediatè ſequenti obligor; idémque erit de iuramento non ludendi, non ingrediendi talem domum, & ſimilibus: quoties materia negationis talis eſt, vt ſtatim exerceri poſſit, eo quòd ſtatim actus contrarius fieri poſſet. Si autem actio negata talis ſit, vt requirat determinata tempora, pro primo tempore idoneo incipiet obligatio, vt ſi iuro non adeſſe taurorum ludo, obligor à prima occaſione, & ſic de ſimilibus. At verò in affirmatiuis iuramentis, ſi certum tempus in indiuiduo deſignetur, res erit clara, quia pro initio deſignato obligabit: ſi verò indefinitè fiat, tunc prudenti arbitrio opus eſt, conſiderata materia, occaſione, & circumſtantiis. Et quoad hanc regulam non oportet diſtinguere inter conditionatum iuramentum, & abſolutum; quia conditionatum non incipit obligare, niſi vt aliquo modo eſt abſolutum, vel tranſit in abſolutum impleta conditione, & tunc eandem rationem participat quoad tempus, in quo incipit obligare.

Promiſſio negatiua ſtatim obligat.

Quid dicendum de promiſſione affirmatiua?

5\. Vnde facilè expeditur dubitatio, An teneatur quis iuramentum promiſſorium implere, priuſquàm petat is, cui factum eſt? Reſpondetur enim affirmatiuè, niſi ex forma iuramenti aliud conſtet. Hoc poſterius conſtat, nam ſi quis iuret ſe pariturum, quoties requiſitus fuerit, clarum eſt non teneri, donec requiratur. Idémque eſt, quoties actus ipſe promiſſus talem rationem inuoluit, vt ſi iuraui mutuare, intelligatur, ſi petieris; vel ſi promiſi reſpondere, intelligitur, interrogatus. At verò ſi iuraui tali die hoc facere, vel donare, non eſt neceſſaria exactio, vel petitio, niſi in ipſo iuramento exprimatur. Patet, quia inde naſcitur abſoluta obligatio, ſicut ex voto.

Iuramentũ promiſſoriũ implendum eſt priùs quã petat is, cui factum eſt, niſi aliud cõſtet.

6\. Quæri verò vlterius poteſt, quando ex parte eius, cui iuratur, requiritur petitio, An ſufficiat ſimplex, & pura, vel neceſſarium ſit in illa exprimere, ſub obligatione præſtiti iuramenti? Reſpondeo; non poſſe in hoc generalem regulam aſſignari, nam pendet ex qualitate materiæ, & vſu: ordinariè tamen videtur in iuramentis de ſpeciali actu præſtando, certo, ac definito tempore, eo ipſo, quòd actus exigitur, virtute iuramenti poſtulari. At verò in generalibus iuramentis obediendi Prælato, aut Rectori, non cenſetur exigi iuramentum, niſi quando id exprimitur ſub pœna præſtiti iuramenti, vel alia forma ſimili, vt conſtet ex vſu & infrà in ſimili dicemus de Voto obedientiæ. Imò aliqui cenſent, communi vſu nõ interponi illa verba ad obligandum ſub mortali, ſed ad commemorandam poteſtatem

Quomodo requiritur petitio ex parte eius, cui iuratũ eſt.

teſtatem,& ad quemdam terrorem, vt nemo contemnat iuſſa Rectoris. Ita Driedo lib.2.de Libert. Chriſtian.cap.1.ſequitur Couarruuias ſuprà.1.part. §.7.nu.vlt.in fine. Sed (vt dixi) in hoc conſulenda eſt conſuetudo,& communis intelligentia: & maximè eſt qualitas materiæ conſideranda, vt docuit Maior.in 3.diſt.39.queſt.4.ad argumentum contra quartam concluſionem.

Dried. *Couarr.* *Maior.*

7. Quo tẽpore, & pro quo duret obligatio iuramenti ſecundum ſe.

Tertiò dicendum eſt,eandem regulam cum proportione habere locum in deſignando tempore, in quo, & pro quo durat iuramenti obligatio ſecundum ſe ſpectata.Nam eſt eadem ratio, vt facilè patebit applicando ad temporis continuationem ea, quæ de initio diximus. Etenim iuramenta negatiua,ſicut pro ſtatim obligant de ſe,& ita pro ſemper ac perpetuò,iuxta materiæ capacitatem, niſi ex intentione iurantis ad certum tempus limitentur. Affimatiua verò etiam de ſe obligant ſemper,ac perpetuò, niſi extentione limitentur ad certum tempus,de qua intentione in foro conſcientiæ conſtabit per dictum iurantis. Quod ſi ſpecialem intentionem non habuit,ſtandum eſt verbis iuxta materiæ capacitatem, penſatis etiam circumſtantiis. Hæc autem iuramenta non obligant pro ſemper, quia hoc repugnat eius naturæ, vt per ſe conſtat, quia non poteſt homo ſemper,& pro ſemper in vna actione perſiſtere. Obligant ergo pro temporibus deſignatis, vel pro tẽporibus opportunis iuxta materiæ conditionem, vel certè ſæpè erit facienda veriſimilis coniectura ex occaſione, & circumſtantiis ad arbitrium boni viri,vt de Voto etiam dicemus.

8. Quomodo iuramentũ affirmatiuũ obligat pro ſemper.

Aliquando verò videri poteſt, iuramentum habere formam affirmatiui,& obligare pro ſemper,vt cùm iuratur amicitia,&pax perpetua,& ſimilia.Sed reuera illa iuramenta in tantùm obligant pro ſemper, in quantùm negationem includunt; nam affirmatio illa non conſiſtit in aliquo continuo actu, id enim homini repugnat,ſed in perſeueranti ſtatu quaſi habituali, qui conſeruatur per negationem actus contrarij, qui amicitiam violare ſufficiat, & quoad hanc negationem obligat pro ſemper. Eſt præterea in hoc puncto conſiderandum, hanc perpetuitatem,vel continuationem,conuenire iuramẽto,vt abſolutum eſt, quia vt ſic, inducit ſuam obligationem modo ſuprà explicato: at verò ſi conſideretur, vt conditionem includit,ſiue expreſſam,ſiue ſubintellectam, ſub ea ratione deſinere poteſt eius obligatio,vel ſimpliciter, vel pro tali occaſione ex defectu incluſiæ conditionis.Quia ſicut conditionatum iuramentum, vt tale eſt, non obligat, donec impleatur conditio;ita iuramentum abſolutum ſubintellectam conditionem includens, non perſeuerat (vt ſic dicam) in ſua obligatione, ſi cõditio, quæ ſupponebatur,deficiat, eſt enim eadem ratio.

9. Iuramenti obligatio ceſſare poteſt ex mutatione rerum.

Dico ergo quartò: Quamuis iuramenti obligatio de ſe perpetua ſit,vel durabilis pro tali, vel tali tempore, ceſſare poteſt ex mutatione rerum, auferente ſubintellectam,ac neceſſariam conditionem. Hæc aſſertio concluditur planè ex dictis,& ex principio poſito,capite præcedenti, conditione quinta. Solùm poteſt interrogari, an in huiuſmodi euentu ceſſet obligatio iuramenti ipſo facto,vel ſit neceſſaria illius relaxatio? Quidam abſolutè docent neceſſariam eſſe relaxationem, quæ opinio tribui poteſt Soto 4.d.27.q.1.art.3.ad 1.quatenus dicit,ſi iuramentum ſponſalium inter legitimas perſonas interceſſit,quamuis poſtea occurrat cauſa diſſoluendi ſpõſalia,non eſſe ſine iuramẽti diſpẽſatione diſſoluenda.Et idem ſentit Ludouicus Lopes 2.p.c.36.§. *Propterea circa*,loquẽs in durioribus terminis,quãdo poſt ſponſalia iurata ſponſa fornicata eſt, vel inuenitur non virgo.

Soto. *Ludo.Lopes.*

10. Per ſolã rerũ mutationẽ, ipſo facto ceſſare poteſt iuramenti obligatio. Cap. *Quemadmodum.*

Nihilominùs dicendum eſt per ſolã rerum mutationem fieri poſſe, vt ipſo facto ceſſet iuramenti obligatio, ne ſit neceſſaria vlla relaxatio. Hæc eſt cõmunis ſententia Iuriſtarum in c.*Quemadmodum*, de Iureiur.& ex ipſo textu manifeſtè colligitur; nã ibi dicitur talia iuramenta poſt mutationem factam non obligare,neque vlla poſtulatur relaxatio.Et ratio textus id conuincit, quia iuramentum includit tacitam conditionem,quam promiſſio,cui adiungitur,inuoluit,ſcilicet niſi res notabiliter mutẽtur:ſed vbi voluntas eſt conditionata,deficiẽte,vel ceſſante conditione,non ſubſiſtit obligatio, ergo in eodem euentu iuramenti obligatio,ipſo facto ceſſat,nec eſt per ſe neceſſaria relaxatio.Hoc autem intelligendũ eſt,quando mutatio eſt tanta,vt certò conſtare poſſit conſenſum promittentis non fuiſſe extenſum ad promittendum pro illo euentu,quando verò dubia res fuerit,tunc iam diximus neceſſariam eſſe Superioris auctoritatem.Addit Innocẽtius in c.*Cùm quidam*,de iureiur. quãdo non obſtãte ceſſatione obligationis ſeruari poteſt iuramẽtũ ſine peccato, abſolutionem præmittendam eſſe, priuſquàm contra illud agatur. Sed hoc,conſiliũ eſt ad præueniẽdum ſcandalum,& ſatisfaciẽdum Eccleſiæ, in rigore tamen nõ eſt neceſſariũ, vt ibi notauit Panormitanus & ſequitur Angelus *Iuramentum*,6.n.1.Syluester in 5.q.1.Cõtingere etiã poteſt,vt mutatio ſuperueniẽs ſit ſufficiens cauſa concedendi relaxationem, licet per ſe ſola non ſufficiat auferre obligationem, & in hoc caſu poſſet dictũ Soti ſuſtineri. Applicata verò illa ſentẽtia ad caſum de Spõſalibus iuratis, in quibus poſtea vel committitur,vel detegitur virginitatis violatio, non eſt vera, & iuri apertè repugnat: idémque in multis aliis caſibus contingit.

Innocent. *Panorm.* *Angel.* *Syluest.*

Sponſalia iurata quomodo ceſſent.

CAPVT XXXVI.

An iuramentum promiſſorium homini factum ſit implendum in propria ſpecie,vel poſſit per aliquid æquiualens impleri?

1. Iuramentũ promiſſoriũ vel fit per modũ voti, vel per modum humanæ promiſſionis.

Dupliciter iuramentum promiſſorium fit, vt in ſuperioribus viſum eſt, ſcilicet, vel per modũ voti, vel per modum humanæ promiſſionis. Dico autem fieri per modum voti, quoties,vel cum proprio voto ad Deum fit, iuramento confirmando promiſſionem Deo factam, vel cùm fit abſolutè,iurando aliquod bonum faciendum ſine vlla promiſſione, vel ad Deum, vel ad hominem, ſed tantùm cum ſimplici aſſertione de futuro opere faciendo, illam iuramento confirmando. Per modum autem promiſſionis humanæ fit, quoties iuramentum eſt confirmatorium pacti inter homines, vel promiſſionis alteri homini factæ. Quod ergo ſpectat ad iuramenta quæ confirmant vota, vel per modum votorum fiunt, ſuprà dictum eſt cap.10.ſequi conditionem voti: & ideò de modo implendi, vel commutandi hæc iuramenta nihil ampliùs hîc dicam, ſed ſufficiunt dicta in dicto cap.10. reliqua verò in tractatum de Voto reſeruamus.Propter hoc ergo quæſtionem propoſuimus ſolùm de iuramento promiſſorio homini facto. De quo ſupponimus ex dictis in cap.10. eſſe neceſſariò implendum illi, cui factum eſt, nec poſſe in aliud opus pietatis commutari,priuando illum iure ſuo, vel commodo, niſi vbi intelligitur facta exceptio, vt de ſtatu religionis ibi dictum eſt. Hic ergo ſolùm ſupereſt quæſtio de modo

Iuramenta, quæ per modum votorũ fiũt ſequuntur naturam voti.

de modo implendi tale iuramentum reſpectu illius, A cui factum eſt.

2. An iuramentũ poſſit per æquiualens impleri.
L. *Si quis ab alio.*
L. *Stipulationes.*
L. *Si peculiũ.*

Videri enim poteſt, poſſe per æquiualens impleri. Primò, quia iuramentum ſequitur naturam contractus, cui adiungitur: ſed promiſſio humana ſufficienter impletur per æquiualens ex l. *Si quis ab alio*, ff. de Re iudicat. l. *Stipulationes*, 1. ff. de Verb. obligat. l. *Si peculiam*, §. 1. ff. de Stat. liber. & tradit Bartolus præſertim in d. l. *Stipulationes*, nu. 39. Ergo idem erit etiam ſi talis promiſſio iuraméto confirmata ſit. Vel ſaltem videtur ſufficienter impleri iuramentum, ſi detur aliquid meliùs; nam hoc modo etiam Deo ſatisfit, & homo non acceptans eſt irrationabiliter inuitus. Secundò, compenſatio eſt quædam ſolutio per æquiualens, vel illa licet; ergo & commutatio.

Cap. *Ex parte.*

Minor probari poteſt, tum ex cap. *Ex parte*, 2. de B Cleri. non reſiden. tum quia ſi promiſi decem, & tu mihi totidem debes, & illa remitto, promiſſionem impleo, quia illa eſt moralis donatio: & quòd non intercedat actualis traditio præſens, materiale quid eſt, maximè quia iam ſupponitur præceſſiſſe.

3. Non ſatisfit iuramento per æquiualens.
Panor.
Cap. *Ad audientiam.*
Ca. *Peruenit.*
Cap. *Quãto.*
Cap. *Cùm inter.*
Sylueſt.
Angel.
Io. Andr.
Ant. Cor.
Marc. Anton.

Dico primò, Non ſatisfit iuramento promiſſorio homini facto in aliqua certa ſpecie, reddendo æquiualens, vel intereſſe: vnde non poteſt aliquis ſua voluntate commutare rem, quam dare iurauit in aliam æqualem, imò nec in meliorem, ſine conſenſu eius, cui dare iurauit. Eſt communis ſententia Panormitani, & Canoniſtarum in cap. *Ad audientiam*, 1. & in cap. *Peruenit*, & in cap. *Quantò*, de Iureiur. & in cap. *Cùm inter*, de Renunti. ſequitur Sylueſter *Iura-* C *mentum*, 4. quæſt. 20. & 21. & in 5. quæſt. 6. Angelus in 5. num. 33. & 34. Referúntque Ioannes Andreas in Mercurial. in regula *In malis*, de Regul. Iur. in 6. Tenet etiam Antonius Corſetus tract. de Iurament. num. 39. & 40. & Marcus Antonius Bauerius in ſimili tract. nu. 13. 57. & alij infrà referendi circa cõpenſationem. Probatur autem primò ex dicto cap. *Ad audientiam*, quod infrà expendemus.

4. Probatur concluſio.

Secundò probatur ex illo principio, quòd iuramentum ſequitur naturam actus, cui adiungitur, ſed promiſſio, vel contractus implenda ſunt in ſpecie promiſſa, nec ſufficit dare æquiualẽs: Ergo multò magis quando firmantur iuramento. Minor probatur in §. 1. Inſt. Quibus modis tollatur obligatio, vbi generaliter dicitur, obligationem tolli, *ſoluto eo,* D *quod debetur, vel dando aliud pro alio conſentiente creditore*, vbi ſatis ſignificatur, illo non conſentiente, non poſſe fieri commutationem. Quod expreſſiùs dicitur in l. 2. §. 1. ff. Si cert. petatur, & ſuprà oſtẽſum eſt, iuramentum contra humanam promiſſionem non obligare, quia promiſſio obligat ad factum promiſſum in ſpecie, nec illi ſatisfit in conſcientia dando intereſſe.

Nemo poteſt cogi ad commutandã rem ſuã.

Ratio denique eſt, quia nemo poteſt cogi ad commutandam rem ſuam, & conſequenter nec rem ſibi debitam, nec ius, quod ad illam habet. Tertiò eſt ſpecialis ratio in iuramento, quia ex vi iuramenti obligamur facere verum, quod iuratum eſt: ſed qui iurauit laborare in vinea alicuius, non facit verum, quod dixit, etiamſi intereſſe ſoluat, vel alium vice ſui mittat. Eò vel maximè, quòd in iura- E mento illo includitur conditio, niſi alter, cui iuratur remiſerit: ergo ſi commutatio, illo inuito, vel non conſentiente, fiat, fit directè contra conditionem in iuramento poſitam: ergo non licet talis commutatio creditore inuito. Ad rationem autem primam dubirandi initio poſitam, quæ contra hanc concluſionem procedebat, patet reſpõſio ex dictis; nam falſum aſſumit in foro conſcientiæ, & Canonico, quidquid ſit de ciuili.

5. Ex conſenſu creditoris poteſt fieri cõmutatio etiam in minus.
In æquiualens etiã auctoritate Superioris.

A Dico ſecundò; Ex conſenſu creditoris fieri poteſt commutatio non ſolùm in melius, vel æquiualens, ſed etiam in minus. Hæc aſſertio clara eſt, & à fortiori patebit ex dicendis de relaxatione, & patet ex proximè dictis, quòd tale iuramentum includit cõditionem, ſi creditor voluerit: ergo ſi ſit contentus alia ſolutione, ſatisfit intentioni, & veritati iuramẽti. Dico tertiò: Etiam poteſt hæc commutatio in æquiualens fieri auctoritate Superioris, quando legitima ſubeſt cauſa. Probatur, quia etiam relaxatio vel diſpenſatio interdum fieri poteſt hoc modo: ergo à fortiori commutatio. Conſequentia clara eſt. De antecedenti verò dicemus inferiùs, & ibi explicabimus, quis ſit Superior hanc habens poteſtatem.

6. Vtrũ teneatur quis ex vi iuramenti ad commutationẽ factam.
C. *Clericus.*
Iuramentũ factum circa vnam materiã non trãſfertur ad aliam.

B Circa has concluſiones ſupereſt dubium, An facta commutatione iuramenti, maneat promittens obligatus in virtute iuramenti? Vt, verbi gratia, iurauit quis ſponſalia, conuenit cum fœmina, vt ſit contenta dote, ad quam dandam vir vult manere obligatus, & liber ab obligatione ſponſalium; dubium eſt, An ſicut vir antea tenebatur ex iuramento ad ſponſalia, ita teneatur poſtea ad dotem ſoluendam, vel ſolùm ex obligatione iuſtitiæ orta ex pacto? Nam quod tunc obligatio iuramenti nõ transferatur ad nouam materiam, videtur apertè probari ex cap. *Clericus*, de Iureiur. vbi dicitur Clericum, qui iurauerat ſeruare edita ſtatuta, & poſtea promiſit per idem iuramentum ſeruare ſtatutum de nouo conditum, non obligari iuramento ad ſeruan- C dum nouum ſtatutum, ſed tantùm ex vi promiſſionis: ergo ſimiliter in præſenti. Eſt enim eadem ratio, nimirum, quia iuramentum factum circa vnam materiam non transfertur ad aliam, quia antiquum iuramentum limitatum fuit ad talem materiam, & ab illa habuit quaſi indiuiduationem. Vnde ſi obligatio iuramenti nouæ materiæ applicãda eſt, oportet nouum iuramẽtum facere, vt viſum eſt lib. 1. cap. 7. ergo idem eſt in præſenti: nam quod ibi diximus de extentione iuramenti, eandem rationem habet in tranſlatione ab vna materia in aliam, quam oporteret fieri in commutatione, vt obligatio ad actum, in quem fit commutatio, maneret iuramento firmata, quia non fit nouum iuramentum, vt ſupponitur.

7. Cõfirmatur pars negatiua.
Cap. *Clericus.*
Cardin.
Couarr.
Abb.
Anton.

D Confirmatur variis exemplis, quia ſi iuraſti ſoluere intra certum terminũ, & poſtea creditor prorogat terminum per menſem, vel annum, iam non obligaris iuramẽto, ſed alio titulo promiſſionis, vel pacti: quia prius iuramentum in remiſſione prioris termini extinctũ eſt, vt in d. c. *Clericus*, ſenſit Cardinalis quem multi ſecuti ſunt, quos Couarruuias refert. Item ſi iuraſti ſtare ſententiæ proferendæ intra certum terminum, de quo conuentum fuerat, & poſteà ex conſenſu partiũ terminus prorogetur, & deinde ſententia proferatur, non teneris ex priori iuramẽto ſtare ſentẽtiæ, vt Abbas, Antonius & alij in d. c. *Clericus*, adnotarunt: quia prius iuramentũ in priori termino finitũ fuit, & ad futura nõ transfertur. Atque hanc ſententiam docet Couarruuias ſu- E prà 1. p. in princ. nu. 5. in fine, citans Antonium in c. *Ab excommunicato*, de Reſcript. nu. 23.

8. Statuitur pars affirmatiua.
Id, in quod cõmutatur iuramẽtum, cadit ſub obligationem iuramenti.

Nihilominùs dicẽdum cenſeo, quoties commutatur iuramentum ſiue ex conſenſu partium, ſiue auctoritate Superioris, id, in quod fit commutatio, cadere ſub obligationẽ iuramẽti. Probatur primò, quia aliàs non eſſet commutatio, ſed extinctio prioris iuramenti, & noua promiſſio, ſeu pactio ſimplex, & nuda, conſequens eſt falſum: ergo. Sequela patet, quia iuxta illam in ſententiam omninò tollitur

litur obligatio religionis, ac iuramenti: illa ergo non commutatur, ſed ad ſummùm altera obligatio ciuilis, & humana, quæ ſuberat iuramento, commutatur in aliam eiuſdem ordinis. Falſitas autem conſequentis patet, ex vi ipſius verbi commutandi. Video reſponderi poſſe, fieri interdum commutationem inter res ſpecie diuerſas, & ita poſſe iuratam promiſſionem commutari pro ſimplici. Sed certè, vt hoc non ſit impoſſibile, regulariter non eſt hæc mens, & intentio ſic contrahentium; nam fœmina, quæ iurata ſponſalia commutari conſentit in dotem, non intendit condonare priorem obligationem, niſi circa aliam materiam, ſimilem obligationem æquæ firmam ſuſcipiat: & ſi de ſua mente interrogaretur, hoc reſponderet; ergo non aliter tenet commutatio. Et idem eſt de Prælato commutante. Idémque eſt de ipſomet debitore, ſi ſuo arbitrio in materia ſibi poſſibili commutationem in melius faciat: duobus enim modis poteſt illam facere. Prior eſt, actu exercendo melius opus, quo ſatisfacere vult priori iuramento: & tunc neceſſe eſt, vt per tale opus intendat ſatisfacere priori obligationi Religionis; nam ſi abſque hac intẽtione opus melius faciat, non liberabitur priori vinculo. Et ita neceſſe eſt, vt obligationem iuramenti applicet ad illam materiam eo modo, quo poteſt, ibi enim non manet obligatio in futurum: & ideò ſolùm in præſenti neceſſe eſt, vt opus fiat ſub tali relatione. Alio verò modo fit commutatio quoad ipſam promiſſionem, & de hac tractamus, ſic autem neceſſe eſt, vt intendat ſimilem obligationem iuramenti ſuſcipere in meliori materia, aliàs non eſſet valida commutatio, quia defraudaret Deum, vnde non eſt veriſimile à Deo acceptari. Et idem cum proportione eſt reſpectu humani creditoris.

Iuramenti cõmutatio duobus modis fit.

9. Probatur ratione.

Vnde argumentor ratione, rem aliter declarãdo; nam in illo exemplo de commutatione ſponſalium, fœmina non intendit cedere iuri, quod habet ad ſponſalia iurata, niſi cum effectu dos ſibi tribuatur: ergo ſi alter poſteà nec dotem ſoluat, nec ſponſalia impleat, periurus eſt, quia non impleta conditione ſubintellecta, non tenuit remiſſio ſponſæ, & conſequenter obligatio iuramenti violata eſt. Et ſimiliter ſi tempore ipſius cõmutationis non habuiſſet ſponſus animum implendi promiſſionem dotis, periurus, quia remiſſio alterius eſſet cum iniuria, & fraude, & conſequenter nulla, & ita violaretur etiam iuramentum in iniquo propoſito. Ergo quando bona fide, & debito modo fit commutatio, noua materia iuramenti obligationi ſubiicitur, aliàs non fit iuxta intentionem commutantis. Tertiò probatur à ſimili de voto; nam cùm commutatur votum, noua materia cadit ſub voti obligationem, vt eſt conſtãs apud omnes, quia non fit commutatio, quin maneat obligatio, & illa non poteſt eſſe niſi religionis, & voti, per nouam virtualem promiſſionem, quæ in acceptatione illius commutationis interuenit, quæ promiſſio Deo fit, & vim voti habet. Ergo eſt idem in iuramento, eſt enim eadem ratio, vt patebit, & eſt eadem intentio creditoris: quia non intendit cedere iuri ſuo niſi ſub ſimili vinculo, quod alter acceptat.

Cùm cõmutatur votum noua materia cadit ſub voti obligationem.

10. Reſpõdetur. Cap. Clericus explicatur.

Vnde ad cap. *Clericus*, & rationem in illo fundatam, negamus eſſe ſimilem rationem de extenſione iuramenti, & de commutatione, quia extenſio vt ſic, non dicit repetitionem iuramenti, ſed applicationem eiuſdem iuramenti ad nouam materiam, quæ applicatio impoſſibilis eſt, vt probat ratio facta, cum textu citato. Si autẽ extenſio latè ſumatur pro virtuali, vel formali repetitione ſimilis iuramenti, ſic conſtat extenſionem in iuramento habere locum: commutatio autem dicit virtualem repetitionem iuramenti, ſicut commutatio voti dicit virtualem repetitionem, ſeu emiſſionem voti circa nouam materiam.

Cõmutatio dicit virtualem repetitionem iuramenti.

11. Voti, vel iuramenti cõmutatio fieri poteſt duobus modis.

Addi etiam poteſt, duobus modis fieri poſſe cõmutationem tam voti, quàm iuramenti. Primò, non auferendo omninò prioris Voti, aut iuramẽti obligationem, ſed ſolùm concedendo, vt per aliam rem poſſit debitor illam implere, ſi voluerit, ita tamen, vt ſi aliàs nõ fecerit, maneat ſemper obnoxius priori obligationi. Et ſi hoc modo fiat, non omninò dirimitur prior promiſſio, vel contractus, ſed ſolùm permittitur non impleri, ſi aliud fiat, manetque in optione debitoris, vel nouum onus ſuſcipere, vel ſtare priori iuramento, aut voto. Et tunc propriè materia commutationis non manet ſub obligatione voti, aut iuramenti abſolutè, quia non tenetur debitor abſolutè illam implere: manet tamen conditionatè, quia ſi non fiat, nec prior materia exhibeatur, periurium committitur, vel frãgitur votum. Et ita in tali commutatione ſemper manet obligatio iuramenti immediatè, & directè obligãs ad primam materiam, quia per commutationem non fuit ablata obligatio prior ſimpliciter, ſed ex abſoluta facta conditionalis, vel ex præciſa, facta alternatiua: quod ſine repugnantia fieri poteſt, per conceſſionem creditoris, vel habentis poteſtatem loco illius. Alio modo fieri poteſt commutatio iuramenti per abſolutam reſciſſionem prioris contractus, & impoſitionem nouæ obligationis, vt fieri videtur, quando ſponſalia iurata in dotem commutantur: & tunc dico, nouam obligationem imponi, & acceptari ſub eadem firmitate, qua erat prior; & fieri virtualiter nouum iuramentum, & ſic vnum iuramentum commutari in aliud, & idem eſt prorſus in voto. Et ita cenſeo eſſe interpretandum intentionem commutantium, niſi aliud expreſsè declarent: nihil enim repugnat, quin aliquis propter ſimplicem promiſſionem rei melioris, remittat promiſſionem iuratam alterius rei.

Vnũ votũ cõmutatur in aliud, & iuramentũ ſimiliter.

12. Satisfit aliis exẽplis pro parte negatiua adductis.

Ad alia exempla reſpondeo, in primo falſum aſſumi, nec illam ſententiam Cardinalis probandam eſſe; nam quando creditor prorogat terminum debiti iurati non remittit iuramentum quoad ſubſtantiam debiti: ergo ſi debitum ipſum erat antea debitum ſub iuramento, etiam poſteà manet ſub eadem obligatione. Vnde enim auferri potuit? maximè, quia tunc iuramentum non extenditur quoad materiam, nec mutatur: ſed ſemper adhæret eidem materiæ: nec etiam tunc tollitur, ſed differtur debitum iuramenti, quoad ſoluẽdum intra alium terminum, pro quo facta eſt prorogatio. Et in hoc vel eſt ibi quædam virtualis repetitio iuramenti ex virtuali intentione contrahentium, quæ moraliter videtur nota: vel certè (& ferè in idem redit) prior remiſſio non fuit abſoluta, ſed quaſi conditionata, *In hoc ſenſu, permitto dilationem ſolutionis, dummodò hanc ipſam obligationem intra talem terminum impleas*, & ideò illud iuramentum in fine ſecundi termini ita obligat, ſicut obligaret in priori, non facta condonatione.

13. Declaratur reſponſio. Iurans ſoluere intra terminũ, & non ſoluẽs, ſemper iuramẽti vinculo tenetur.

Aliter etiam declaratur; nam qui iurauit ſoluere intra certum terminum, & non ſoluit, ac violauit iuramẽtum, non manet in poſterùm liber, ſed ſemper iuramẽti vinculo vrgetur, vt quàm primùm ſoluat, ſicut infrà de Voto dicemus; ergo licèt beneficio creditoris ſuſpenſa ſit illa obligatio vſq; ad aliũ terminum, in fine illius, ac deinceps redit eiuſdem iuramenti obligatio. Vnde ad hunc caſum

nullo modo applicatur deciſio cap. *Clericus*, nam ibi fiebat extenſio iuraměti, hic autem potiùs fit coarctatio; nam iuramentum ſoluẽdi intra decem dies ſtrictiùs obligabat, & per prorogationẽ aliqualis fit remiſſio, non tamen integra, & ideò manet quoad reliqua. Et ita ſentiunt communiter ibi expoſitores, Decius, Felinus, & alij, quos ſequitur Couarruuias p.1.§.81.num.6.

Decius. Felin. Couarr.

14\. *Couarr.* Satisfit ſecũdo exẽplo.

In ſecundo exemplo ſentit idem Couarruuias, facta prorogatione termini compromiſſi ceſſare obligationem, refértque alios idem ſentientes. Et rationem differentiæ indicat, quia obligatio iurata ſoluendi debitum intra certum terminum, non extinguitur elapſo termino, etiamſi non impleatur, vt nunc dicebamus: & ideò prorogato termino, eadem, & ſub eodem vinculo perſeuerat. At verò obligatio compromiſſi extinguitur elapſo termino; nam ſi tunc non proferatur ſententia, non poteſt ampliùs ferri, nec partes tenentur ex iuramento illi parere: & ideò, quando fit prorogatio, cenſetur nouum fieri pactum, & conſequenter ad illud non extendi priùs iuramentum. Nihilominùs tamen etiam in hoc caſu exiſtimo verius eſſe contrarium; imò tunc etiam teneri partes iuramento ad parendum ſententiæ latæ intra terminum prorogatum. Quæ eſt communior ſententia, vt ibidem refert Couarruuias, & latiùs Antonius, Gabriel lib.2.Cómun.opin.tit.de Dilation.concl.2.nu.11.& ſequentibus, qui & ipſum hoc ſequitur: & Couarruuias ipſe non conſtanter in contraria ſententia perſiſtit, ſed vel in vtramque partem ancipitem, vel in hanc magis propenſum tandem ſe oſtendit. Ratio eſt, quia cùm fit prorogatio compromiſſi, nõ fit nouum pactum in ſubſtantia, ſed illud idem differtur pro maiori tempore, & ideò totum ipſum, prout antea erat, iuramento veſtitum prorogatur, quia nulla eſt ratio ſeparandi pactum à iuramento, nec eſt impoſſibilitas in vtriuſque continuatione, cùm ibi nõ fiat extenſio iuramenti ad nouam materiam, ſed continuatio eiuſdem circa eandem materiam continuatam: Nec videtur eſſe alia intentio prorogantium, nec præſumi poteſt, niſi euidenter illam declarent: maximè, quia cùm iuramentum adhæreret promiſſioni tamquam acceſſorium principali, prorogato acceſſorio, cenſetur acceſſorium illud comitari, niſi ſpeciali intentione ſeparetur.

Couarr. Anton. Gabriel.

Prorogato acceſſorio cenſetur & aliud acceſſorium prorogari.

CAPVT XXXVII.

An in iuramento implendo liceat compenſatione vti?

1\. HÆc difficultas petitur in ſecundo argumento, ſuperiori capite propoſito: habétq; locũ, quãdo compenſatio fit, ſine conſenſu partis, vel diſpenſatione iuſta Superioris; nam ſi aliquid iſtorum intercedat, nulla eſt difficultas, quin liceat, vt patet ex dictis in ſuperiori puncto. Compenſatio autem in hoc differre videtur à ſolutione per æquiualens, quod in hoc modo ſolutionis quando fit ſine conſenſu creditoris, non ſupponitur aliqua iuſta, vel apparens cauſa ex parte creditoris, ſed debitor ſola ſua volũtate facit commutationem: at verò in compẽſatione ſupponitur aliqua ratio ex parte eius, cui factum eſt iuramentum, quia licèt ſub ea ratione ſit creditor, ſub alia ſupponitur eſſe debitor, & vt ſic dare cauſam iuſtam compenſationi.

Compenſatio, & æquiualens ſolutio, in quo differant.

2\. Opinio Bartoli.

Propter hoc ergo dicunt aliqui, poſſe iuramentum impleri per æquiualentem compenſationem. Ita tenet Bartolus in lege *Amplius*, ff. Rem ratam

A haberi. Probat primò, quia compẽſatio eſt quædam ſolutio. Leg. *Si peculium*, §.1. ff. de Statu liber. & ideò cui mandatur aliquid ſub tali cõditione, cenſetur illam implere conpenſando, quamuis aliàs teneatur illam implere in forma ſpecifica. Leg. *Qui hæredi*, Leg. *Mauius*, ff. de Condit. & demonſtr. ergo idem erit in iuramento. Secundò, quia cùm mihi debes, & non ſoluis, me impedis, vt licet ſim tibi debitor, non ſoluam, ſed qui iuſtè impeditus non ſoluit, etiamſi ſub iuramento teneatur, non eſt periurus, quia iuſtè excuſatur à ſolutione, vt in ſimili dicitur in Leg.3.verſ. *Idem quæritur*, ff. de ſtatu liber. ergo. Tertiò poſſumus argumentari; nam is, qui ſub iuramento interrogatur, an mutuò receperit decem, quæ iam ſoluit, ſed probare non poteſt, ſine
B periurio reſpondet non recepiſſe, quia per quamdam compenſationem perinde eſt recepiſſe, & ſoluiſſe, ac non recepiſſe; ergo in iuramento aſſertorio, iuxta capacitatem eius, datur locus compenſationi; ergo etiam admittenda eſt in promiſſorio.

Compenſatio eſt quædã ſolutio. Leg. *Si peculium*. Leg. *Qui hæredi*. Leg. *Mauius*

Qui iuſtè impeditus non ſoluit, etiamſi iuramento teneatur, non eſt periurus.

Et hanc Bartoli opinionẽ ſequuntur frequentiùs Legiſtæ, vt Couarruuias refert, & interdum indicat Panormitanus cap. *Cùm dilectus*, de Ord. cognit. nu. 23. & in c. *Cùm inter*, de Excep. nu. 25. qui his locis ſolùm per occaſionem commemorat doctrinam Bartoli, & rem non expẽdit, & in priori loco ſentit contrariam eſſe tutiorem. Hanc verò eſſe in conſcientia ſecuram dicit Syluester *Iuramentum*.4.q.27. & Angelus *Iuramentum*.4.nu.4. dicit eſſe opinionem de Iure veriorem. Idem Tabienna verb. *Iurare*, n.24.
C ſequitur Azor. tom.1. lib 11. cap.8. q.10. & reddit rationem, quia qui promittit alteri decem, videtur ſubintelligere conditionem, *Si tu mihi alia decem ſolueris, quæ debes*. Latiùs hanc opinionem comprobat Couarruuias ſuprà 1.p.§.4.nu.9.& 10.

3\. *Couarr. Panorm. Syluester. Angel. Tabien. Azor. Couarr.*

Contraria ſententia eſt communis Canoniſtarũ in cap. *Ad audientiam*, 1. de Iureiur. vbi Inocentius, Hoſtienſis, Ioannes Andreas, Antonius Felinus, & alij, quibus plures alios addit Couarruuias ſuprà, & & eos ſequitur Tiraquellus referens alios lib.1. de de Retract.§.3.gloſ.3.n.6. Antonius Corſetus tract. de Iuramento, nu.39. & Marc. Anto. Bauerius eod. nu.49. licèt in fine videatur iudicium ſuſtinere. Cõſtantiùs hanc opinionem defendit plures Doctores
D allegando Gutierrus p.3. de Iuramento confirmatorio, cap.6. Probatur primò ex cap. *Ad noſtram*, 1. de de Iureiur. vbi, qui pecuniam mutuò accepit dato pignore, cum iuramento non recipiendi pignus, donec pecuniam ſoluerit, obligatur ex vi iuramenti ad ſoluendam pecuniam, priuſquàm pignus exigat, nulla facta compenſatione, nec in totum, nec in parte fructuum, ex pignore perceptorum à mutuatario. Cuius reſponſi non poteſt eſſe alia ratio, niſi quia iuramentum eſt implendum in forma, qua factum eſt abſque compenſatione: quem textum cenſuerunt expreſſum Canoniſtæ.

4\. Canoniſtarum opinio cantraria. *Innocent. Hoſtien. Ioan. Andr. Ant Fel. Tiraquel. Anton. Corſet. Marc. Anton. Bauer. Gutier.* Cap. *Ad noſtram*.

Dicunt verò aliqui, quando iuramentum ita eſt factum, vt in eo ſit ſatis expreſſum, quod fiet integra formalis ſolutio, priuſquàm de vlla compenſatione
E tractetur, tunc non eſſe locum compenſationi, nec de hoc eſſe quæſtionem; ſed priorem opinionem loqui, quando ſimpliciter fit iuramẽtum de ſoluendo tanto debito: in d. autem cap. iuramentum eſſe factum priori modo, vt colligitur ex illis verbis: *Ipſos iuramenti religione aſtringens, quòd ſuper illis* (vtique pignoribus) *donec ſoluerent ſibi pecuniam, nullum ei grauamen inferrent*. Sed ex his verbis non poteſt inferri, in illo iuramento, propter ſpecialem formam eius, non licuiſſe priùs compenſare fructus, quàm traderetur alia pecunia; nam hoc non erat grauamen 5.

grauamen ſuper ipſa pignora, & ſolùm iuratum fuerat, *non inferre grauamen ſuper illis.* Nec refert, quod ibi dicitur, poſſeſſiones, & reditus data eſſe in pignora; nam vt bene Couarruuias probat, & eſt euidens ex contextu, per reditus ibi non intelliguntur fructus, ſed iura, ſeu cenſus, quæ inter immobilia bona computantur, & fructificant, vt ibidem ſupponitur; ergo iuramentum ſolùm fuerat de non inferẽdo grauamine ſuper hæc immobilia bona, donec ſoluta eſſet pecunia mutuò accepta; ergo cenſetur hoc iuramentum ſufficere ad excludendam compenſationem.

6. *Couarr.* Liquidi ad non liquidũ non rectè fit cõpenſatio.

Alij præſertim Couarruuias reſpondent, præcipi fieri priùs ſolutionem ſine vlla compẽſatione, quia non erat liquidum aliquid ex fructibus fuiſſe perceptum, & liquidi ad non liquidum non rectè fit compenſatio. l.vlt. C.de Compenſat. Sed contra hoc eſt, quia etiamſi non eſſet liquidum, potuiſſet ante ſolutam pecuniam ratio exigi perceptorum fructuum, per quam clarè conſtaret de perceptis, deductis expenſis, & in illis fieret compenſatio, & de reſiduo tantùm fieret ſolutio. Neque in hoc fieret contra peculiarem formam illius iuramẽti, quia nullum grauamen inferretur ſuper pignoribus, ſed tantùm ſuper fructibus: vel certè non poſſet dici grauamen ratio iuſtè poſtulata; nam, vt rectè probat Couarruuias verba illa in rigore, de iniuſto grauamine intelliguntur. Et nihilominùs Pontifex hoc non admittit, ſed mandat priùs ſolui debitum integrũ realiter, ac formaliter, & poſtea reſtitui, quod vltra ſortem acceptum eſſe conſtitiſſet, ergo.

7. Cap. *Debitores.* Cap. *Si verò.*

Secundò argumentari poſſumus ex cap. *Debitores*, & cap. *Si verò*, de Iureiur. Nam ſi in iuramento perſoluendo haberet locum compenſatio, ſequeretur, eum, qui vſurario, vel latroni promiſiſſet ſoluere vſuras, vel pecuniam, non teneri poſtea realiter, & cum effectu ſoluere, ſed poſſe compenſationem facere, conſequens eſt contra illa Iura; ergo. Sequela patet, quia, vt dicitur in l.3.ff.de Compenſat. ideò compenſatio neceſſaria eſt, quia intereſt noſtra potiùs nõ ſoluere, quàm ſolutum repetere. At qui promiſit vſurario aliquid extra ſortem, ſi illud ſoluat, poteſt poſtea repetere, etiamſi id iuramẽto firmaſſet; ergo poteſt etiam anteà compenſare non ſoluendo, ſed quaſi anticipatè retinendo, quod poſteà recuperaturus eſt. Dicetur fortè, vſurarium nõdum eſſe debitorem, donec ei ſoluantur vſuræ, & ideò non eſſe locum compenſationi, ſed priùs eſſe ſoluendas iuratas vſuras. Sed contra; nam in primis iam eſt facta iniuria exigendo illarum promiſſionem; ergo licet illam iniuriam compenſare, non ſoluendo promiſſum realiter. Deinde ſi promiſſio illa ſimpliciter facta fuiſſet ſine iuramento, liceret ex vi iuſtitiæ compenſationem facere, non ſoluendo, ergo poteſt dari anticipata compenſatio iuſta; ergo ſi iuramentum ex ſe non excludit compenſationem, etiam in illo caſu licebit ea vti.

Compenſatio cur ſit neceſſaria.

8. Tertiò poſſumus argumentari ex dictis in præced.cap. quia iuramentum non impletur reddendo æquiualens, ſed oportet ſoluere idem, quod promiſſum eſt, ſed ſi fiat compenſatio, non ſoluitur idem, ſed æquiualens, ergo. Minor videtur nota, quia remiſſio debiti, vel collatio nouæ pecuniæ non ſunt idem, imò vix æſtimãtur æqualia, moraliter loquendo, & ſecundum communem æſtimationem. Vnde in debitis priuilegiatis (vt ſic dicam) non admittitur compenſatio, vt in depoſito, & ſimilibus, & in debitoribus Regis non ſolet admitti, ſed priùs coguntur ſoluere, quod debent, & poſtea datur locus petendi; ergo ſignum eſt ſolutionem,

In debitis priuilegiatis non admittitur compenſatio.

A & compenſationem non eſſe idem, nec omninò æquiualens; ergo ſi iuramentum non impletur ſoluendo æquiualens, multò minùs implebitur compenſando.

9. *Medina.* 1.Concl. Qui iurauit realiter ſoluere, non poteſt poſtea cõpenſare. *Panorm.*

In hoc puncto, quod ad forum conſcientiæ ſpectat, totum pendet ex intentione iurantis, vt egregiè notauit Medina C. de Reſtit. quæſt.3.cauſ.12. Vnde dicendum eſt primò, ſi quis ita iurauerit, vt intenderit verè, & realiter ſoluere, nulla facta compenſatione, non poteſt poſtea compenſare. Probatur, quia hoc exigit veritas iuramenti, & licitè impleri poteſt; ergo ſeruandum eſt. Dicit tamen Panormitanus in d.cap. *Ad noſtram*, in fine, tale iuramentum ex ea parte, quæ eſt de non facienda re- B compenſatione, poſſe relaxari, quia non habet iuſtam cauſam ex parte exigẽtis. Sed hoc ad ſummùm habet locum, quãdo is, cui tale præſtatur iuramentum, illud exigit in mutuo præſtando, vel in alia ſimili occaſione, quæ violentam quamdam exactionem contineat. At verò ſi fiat ſpontè, & merè liberaliter, nullam habet turpitudinem ex parte acceptantis, neque occaſionem relaxationis. Et in hoc caſu maximè procedit opinio Canoniſtarum.

10. 2.Conc. Qui iurauit cum intentione cõpenſandi, non tenetur realiter exhibere, quod promiſit.

Dico ſecundò, Qui iurauit dare aliquid cum intentione reſeruandi ſibi poteſtatem compenſandi, vel remittendi ſimile debitum, non tenetur realiter exhibere, quod promiſit, ſed poteſt recompenſare, etiamſi in verbis nihil expreſſerit præter formalem promiſſonem: imò neque etiam peccauit cum tali C intentione promittendo. Probatur prior pars, quia iuramentum non obligat, niſi iuxta intentionem, ſub qua fit; ſed in eo caſu promittens non intendit iurare præciſam ſolutionem, ſed extendendo illam ad compenſationem, vel remiſſionem æqualis debiti; ergo non ampliùs obligatur. Vnde probatur facilè ſecunda pars; nam licet in verbis non fiat hæc declaratio, verbum ipſum dandi, vel ſoluendi eſt capax huius amplæ ſignificationis, vt probant argumenta prioris ſententiæ; ergo ſi intentio iurantis confirmatur illi ſignificationi, iuramentum non plùs obligat. Et inde facilè patet vltima pars, quod hac intentione iurare nullum ſit peccatum, quia nec continet iniuſtitiam, vt per ſe no- D tum eſt, quia compenſatio ſupponitur iuſta, nec continet mendacium, quia verba ſunt capacia illius ſignificationis. Et maximè quia illa ſignificatio eſt Iuri conformis: quia licet compenſatio dicatur ficta ſolutio, nihilominùs ſecundum Ius pro ſolutione habetur, vt conſtat ex Leg.4.§.*Soluiſſe*.ff. de Re iudic. leg.1. cum multis aliis.ff. de Compenſat. & Cod.eodem, ſed qui iurat promittendo, poteſt ſine peccato vti verbis iuxta ſenſum Iurium; ergo.

Compenſatio dicitur fictá ſolutio.

11. 3.Concl. Iurans promittẽdo pecuniam poteſtatem iuramentũ ſoluere, cõpenſationem faciendo.

Dico tertiò: Qui iurat ſimpliciter promittendo tantùm pecuniam, nihil de reali traditione, vel compenſatione cogitans, poteſt tuta conſcientia iuramentum ſoluere, recompenſationem faciendo, quãdo in eadem ſpecie rei debitæ, ac promiſſæ fieri E poteſt, & rationabilis cauſa intercedit, & debitum liquidum eſt. Hanc aſſertionem præcipuè videntur intendere Bartolus, & qui eum ſequuntur, & in eodem ſenſu videtur dixiſſe Sylueſter eſſe tutam in conſcientia illam ſententiam, & in eodem illam approbat Molina, diſput.560.de Iuſtitia. & idem ſenſit Medina ſuprà. Probatur, quia verba iuramenti interpretanda ſunt in ſenſu proprio, & commodo iuramenti, ita vt reſtringant potiùs, quàm extendant obligationem iuramenti, iuxta principium ſuprà probatum. (Quod maximè locum habet, quando ſignificatio verborum eſt conſentanea Iuri,

Molin. *Medina.*

& non

& non continet aliquam turpitudinem, nec iniuſti- A tiam, & ex materia, vel circumſtantiis alia intentio, vel ſignificatio non colligitur) ſed in præſenti caſu hæc verba, *Dabo tibi decem*, habent hunc legitimum ſenſum Iuri, & moribus hominum conſentaneum, *Gratioſè conferam decem, vel illorum gratiam faciam*, ſiue per nouam traditionem, ſiue in virtute antiquæ; ergo quocumque modo talis gratia fiat, impletur iuramentum. Et ſimiliter ſi cùm recipio mutuatam pecuniam, iuro ſoluere, rectè nomine ſolutionis intelligitur quælibet ſatisfactio ſufficiens, vt tollatur debitum: vel certè, & in idem ferè redit, ibi ſubintelligitur conditio, *Si tempore ſolutionis faciendæ debitor illius extitero, vel niſi alio modo pro illo non ſatisfecero*. Et patet, quia ibi ſubintelligitur hæc conditio, *Niſi tu remiſeris*, quia per illam remiſſionem B tollitur debitum; ergo etiam ſubintelligitur omnis conditio tollens debitum, talis autem eſt iuſta recompenſatio, impleta hac conditione ceſſat obligatio iuramenti, & conſequenter impletur. Confirmatur ex cap. *Ex parte*, ſecundò, de Cleric. non reſid. vbi qui iurauit reſidere, cenſetur implere iuramentum, etiamſi ſit abſens propter ius præbendæ tuendum. Quod videtur niti in quadam iuridica verborum interpretatione, quæ quamdam includit compenſationem.

Cap. Ex parte.

12. Quę res ſimpliciter, & quæ moraliter eiuſdem rationis cēſeantur. Quænā res inter ſe recipiāt functionem, & quæ nō recipiāt.

Tres verò limitationes in concluſione inſinuaui. Vna eſt, vt hæc compenſatio locum habeat, quando res ab vno promiſſa, & ab altero debita, ſunt eiuſdem rationis, vel ſimpliciter, vel ſecundum moralem æſtimationem. *Simpliciter* voco, vt ſi promiſi C pecuniam, & alter debet pecuniam. *Moraliter* verò, ſi promiſi tibi decem aureos, & tu mihi debes triticum, aut oleum eiuſdem valoris: & in vniuerſum poſſunt huiuſmodi cenſeri res illæ, quæ inter ſe recipiunt functionem, id eſt, quia vna poteſt fungi vice alterius, quales eſſe cenſentur, quæ in numero, pondere, & menſura conſiſtunt, vt dixit Panormitanus in cap. vlt. de Depoſito, num. 12. In his ergo rebus procedit aſſertio poſita: non verò quando res ſunt diuerſarum rationum, & inter ſe non recipiunt functionem, vt ſi promiſi ſub iuramento equum, & tu pecuniam debes: tunc enim non implebitur iuramentum per compenſationem, per ſe loquendo, & ex vi verborum. Ratio eſt tacta in tertio argumento pro ſecunda ſententia, quia iura- D mentum debet impleri in propria ſpecie; quando autem res inter ſe non recipiunt functionem, compenſando non impletur iuramentum in propria ſpecie, vt per ſe conſtat; ergo. Item ſi creditor reſpectu promiſſionis equi, nō eſſet aliàs debitor pecuniæ, non poſſet cogi ad accipiēdam denuò pecuniam loco equi; ergo nec poteſt cogi ad recipiendum per compenſationem pecuniam prius acceptam, quam debebat; nam eſt eadem, vel maior ratio. Secus verò eſt quando res functionem recipiunt, quia tunc impletur iuramentum in propria ſpecie, quoad rem ſolutam, quia eſt eiuſdem rationis, vt declaratum eſt. Et licet modus ſoluendi videatur diuerſus à reali ſolutione de præſenti, cenſetur ſufficiens; non propter aliquam commutatio- E nem rei promiſſæ in aliam æqualem, ſed quia illa diuerſitas eſt materialis, & moraliter cenſetur eadem ſolutio, & æquè comprehenſa ſub verbis iuramenti. Neque limitatio hæc cenſenda eſt extra mentem Auctorum prioris opinionis; nam cùm compenſationem admittunt, eo ipſo intelligunt, debere fieri inter ea, quæ Iure compenſabilia ſunt: Iure autem non ſunt compenſabiles res diuerſarum rationum, inuito altero creditore, vt Panormitanus ſuprà tradit. Et cenſeo in conſcientia eſſe verum, per ſe loquendo, propter rationem ſuprà factam, quia nemo poteſt cogi alienare, vel carere re, quam in propria ſpecie poſſidet, vel poſſidere poteſt, ac debet. Maximè verò hoc habet locum in iuramento; nam ſiquis iurauit facere aliquid alteri, qui ſibi eſt debitor pecuniæ, non poteſt recompenſare, quia debet implere iuramentum in propria ſpecie: ergo idem eſt in ſimilibus.

Panorm.

Quando res non recipiūt fūctionem, cōpenſando nō impletur iuramētum.

13. Quæ ſit rationabilis cauſa cōpenſationis.

Altera limitatio à nobis poſita fuit, ſi rationabilis cauſa intercedat, vtique ad faciendam compenſationem inuito creditore: nam intra latitudinem iuſtitiæ hæc conditio neceſſaria eſt ad compenſationem faciendam iuſtè, ac ſine culpa, præſertim propria auctoritate, vt ex materia de Iuſtitia conſtat. Eſt autem huiuſmodi cauſa, quando ſoluendo debitum proprium, timeo iacturam rei mihi debitæ, quia non ſpero alium ſoluturum, vel alia ſimilis; ergo quando promiſſio dandi, vel ſoluendi facta eſt ſub iuramento, etiam ipſum iuramentum obligat ad ſoluendum realiter, quando nulla cauſa rationabilis interuenit ad faciendam compenſationem. Probatur conſequentia ex alio principio, quod iuramentum cenſetur fieri iuxta exigentiam, & naturam actus, cui adiungitur: ſed natura debiti, & promiſſionis hæc eſt, vt ſimpliciter, ac purè ſoluatur, vt debetur proprio titulo, & modo, niſi rationabilis cauſa cogat ad faciendam compenſationem; ergo ita intelligendum etiam eſt iuramentum. Atque hæc limitatio maximè neceſſaria videtur, quando compenſatio fit inter res diuerſæ ſpeciei, etiamſi moraliter compenſabiles ſint, & functionem recipiant: vt ſi iuraui dare tibi triticum, & mihi debes pecuniam, non licèt compenſare ſine cauſa te inuito, quia fortaſſe indiges tritico, & paratus es ſoluere pecuniam. Denique hoc pertinet ad reuerentiam iuramenti, vt ad literam (vt ſic dicam) impleatur, cùm commodè poſſit.

Iuramētum cēſetur fieri iuxta naturā actus, cui adiungitur.

14. Liquidū cū liquido cōpēſari debet.

Tertia limitatio eſt, vt debitum, cum quo fit recompenſatio, ſit liquidum, quam omnes Doctores ſupponunt, quia & in Iure eſt expreſſa L. vlt. C. de Compenſat. cum ſimilibus, & quia ratione naturali conſtat eſſe neceſſariam ad iuſtitiæ æquitatem, & conſequenter etiam ad iuramenti veritatem. Vnde etiam conſtat, quando iuramentum eſt de ſoluendo intra certum terminum, & debitum alterius non vrget intra illud tempus, tunc non eſſe locum compenſationi: quia iuramenti ſolutio non poteſt differri vltra præfixum terminum, nec alter cogi poteſt ad anticipandam ſui debiti ſolutionem. Et facit lex Quod in ff. de Compēſ. vbi ſic dicitur: *Quod in diem debetur, non compenſabitur, antequam dies veniat, quamquam dari oporteat.*

15. Iurās homini debenti, cui cōſtat de debito renūciat cōpenſationi.

Alij addunt limitationem, niſi promiſsio ſub iuramento facta, ſit homini debenti, & cùm de debito conſtaret iuranti: nam tunc tacitè videtur renunciare recompenſationi, & iurare animo faciēdi ſolutionem, & non vtendi compenſatione. Ita Gutierrus nu. 6. §. *Retenta*, cum aliis, quos refert. Vnde ſentiunt, quando debitum ex parte eius, cui facta eſt promiſsio iurata, ortum eſt poſt factum iuramētum, fieri poſſe compenſationem iuxta Bartoli opinionem; quando verò debitum præceſsit, & eo nō obſtante, creditor iurat dare cētum ſuo debitori, non licere cōpenſare: & ita eſſe limitādam aſſertionem noſtrā, propter cōiecturā factā, quòd ille, cùm iuret non obſtāte debito, cēſetur intēdere re ipſa ſoluere, & nō cōpenſare, & hoc totū iurare. Sed ſi attētè conſideretur,

Gutier.

conſideretur , hæc non eſt limitatio , ſed præſumptio quædam , probabilis quidem in foro externo, tamen parum referens ad forum cõſcientiæ,de quo tractamus, quia in illo veritas intentionis ſpectanda eſt. Vnde ſi re vera intentio ſolùm fuit ſimpliciter faciendi alteri hanc gratiam,& non fuit cogitatum de renuncianda compenſatione,eadem doctrina procedit,neque habet locũ præſumptio. Et ideò Medina ſuprà dixit aſſertionem procedere ſiue alter eſſet debitor iuranti tempore iuramenti , ſiue poſtea factus ſit debitor.Et ſequitur Molina ſuprà.

Medina. *Molina.*

16. Tandem addunt limitationem,vt ſolùm hoc liceat , quando debitor non habet aliàs vnde ſoluat, niſi recompenſando ; nam tunc maximè procedit ſecunda ratio Bartoli,quod tunc debitor virtute iuramenti à ſuo creditore,quatenus aliàs eſt debitor, conſtituitur in eo ſtatu, in quo nõ poteſt in propria ſpecie ſoluere,vel ſimpliciter, vel ſine magno onere,& difficultate, quod ſatis eſt, vt iuramento non obligetur. Si autem iurans non obſtante debito alterius,poteſt facilè realiter ſoluere , debet ſoluere. Ita Guttierrus ſuprà nu.8.citans Matthæum de Afflictis , & plures alios , & hoc eſſe tutius dicit Gregorius Lopes in l.20.tit.14.p.5.gloſ.1. Verumtamẽ limitatio nimia eſt,& extra propoſitum quæſtionis; nam in eo caſu non tam id licet propter compenſationem,quàm propter impotẽtiam. Vnde quamuis ſic iurans non eſſet conſtitutus in illa neceſſitate propter debitum eiuſdem creditoris , ſed propter debitum alterius creditoris, qui non ſoluit, excuſaretur à ſolutione debiti iurati , quamdiu alius tertius non ſolueret,vel aliunde ad pinguiorem fortunam non veniret.Ergo ſi tantùm titulo neceſſitatis poſſet hoc fieri,non eſſet ſolutio , ſed excuſatio, & ita ſemper debitum maneret,& veniens ad ſtatum, in quo poſſet facilè implere iuramẽtum,teneretur, etiamſi alter ſuum debitum non redderet. Aſſertio igitur intelligenda eſt per ſe, & ex vi ſenſus iuramenti,vt probatum eſt,nõ ratione neceſſitatis tantùm:& ſecunda ratio Bartoli parum probat.

Gutier. *Greg.Lop.*

17. Vltimò , pro foro externo addendum eſt, etiam in illo admitti poſſe compenſationem pro ſolutione debiti,ſeu promiſſi iuramenti,vbi manifeſtè cõſtiterit non fuiſſe per iuramentum excluſam compenſationem,neque hanc fuiſſe intentionem iurantis:vbi autem hoc non conſtiterit , ſed potiùs contraria fuerit præſumptio , aut ſaltem res fuerit dubia,non admitti compenſationem per ſe loquendo. Iuxta hanc aſſertionem interpretor opinionẽ Canoniſtarum. Et prior pars comprobari poteſt ex d. cap. *Ex parte* 2.de Cleric.non reſid. Colligi etiam poteſt ex d.cap. *Ad noſtram* 1.in illis verbis : *Licet autem de poſſeſſionibus illis, & reditibus nondum ſortem, deductis expenſis,receperit.* Nam per hæc ſignificatur, ideò illum mutuantem fuiſſe iniuſtè excommunicatum , & pignoribus priuatum, quia nondum ſortem , deductis expenſis,receperat,ergo à contrario ſenſu ſi conſtitiſſet ſortem recepiſſe,meritò excommunicari potuiſſet,niſi pignora redderet,ſorte contentus ; ergo ſupponitur in eo caſu admittendam fuiſſe compẽſationem.Ratione item probatur,quia hoc eſt conſonum naturali iuſtitiæ , & nullibi prohibetur , nec in re ipſa eſt contra iuramentum , vt oſtenſum eſt ; cur ergo non admittetur in externo foro Eccleſiaſtico , ſi veritas ſufficienter probari poſſit?

In foro etiã externo admitti poteſt compẽſatio pro ſolutione debiti iurati.

Cap. *Ex parte.* Cap. *Ad noſtram.*

18. Altera verò pars probari etiam poteſt ex d.cap. *Ad noſtram* , in deciſione eius , in caſu enim illius textus cenſuit Pontifex , non fuiſſe admittendam compenſationem,non quia illa ſemper ſit iuramẽto contraria , id enim non poteſt ex illo textu colligi: ſed quia licet non eſſet certum , iuramentum fuiſſe factum de non facienda compenſatione,poterat tamen eſſe dubium.Et illa verba : *Ipſos iuramenti Religione aſtringens,quod ſuper illis,donec ſoluerent ſibi pecuniam,nullum eis grauamen inferrent* , ambigua ſaltem erant, de quo grauamine, & an de pignoribus tantùm ſecundum ſe, vel etiam ratione fructuum eſſent intelligenda : & ideò in dubio tamquam ſecuriùs iudicatum eſt,vt fieret priùs realis ſolutio. Et in hoc ſenſu rectè inde probatur aſſertio in Eccleſiaſtico foro. Et ratio eius eſt clara , quia iudicium Eccleſiæ in his,quæ pertinent ad bonum animæ,& ad Religionem iuramenti , ſemper ſequitur in dubiis tutiorem partem.Et in hoc ſenſu eſt valdè probabilis prima expoſitio ſuprà data,quam ſequitur Medina ſuprà : ipſe verò putat non fuiſſe rem dubiam , ſed certam , quod per iuramentum illud fuerit renunciatum compenſationi.Mihi tamen nõ videtur certum , ſatiſque eſſe, vt fuerit dubium,& quòd grauis eſſe poſſet præſumptio,quòd in eo ſenſu fuerit iuratum,vt in foro Eccleſiæ non admitteretur compenſatio.

Explicatio capitis ad noſtram,de iureiur.

Iudiciũ Eccleſię in his, quæ pertinẽt ad bonũ animæ,ſemper ſequitur tutiorẽ partem. *Medina.*

19. Addo etiam iuuare ſecundam opinionem ſuprà datam,ſi rectè explicetur,ſcilicet, ibi non fuiſſe locum compenſationi integræ,qui non liquidò conſtabat de quantitate fructuum percepta ex pignoribus,deductis expenſis:conſtabat autem (vt in textu apertè ſupponitur) non fuiſſe integram ſolutionem ex fructibus factam. Et ideò non conſtabat, quid eſſet addendum ad integram debiti ſolutionem, & ideò meritò iuſſum eſt,integrum debitum ſolui,& poſteà compenſationem exactam fieri, & exceſſum reſtitui.Nec oportuit priùs fructuum perceptorum rationem exigere à mutuante , quàm illi fieret ſolutio, quia hoc grauamen videbatur iuramento contrarium. Et ita ex vtroque ſenſu vnus perfectus conſummatur.Si autem conſtaret de certa aliqua quantitate vltra ſortem recepta, deductis expenſis, & à mutuante conſumpta , vt facilè conſtare poſſet ſaltem per confeſſionem mutuantis, non credo fuiſſe contra iuramentum , nec contra ſententiam Papæ in illo textu , illam quantitatem computare in partem ſolutionis , & pecuniam ſuperaddendo, conſummare ſolutionem; nam tunc ſufficienter videretur completa conditio à Pontifice poſita, *Donec ei pecunia perſoluatur* : & ideò poſſent ab illo pignora recuperari.Et nihilominùs poſtea poſſet de fructibus perceptis exacta ratio poſtulari,vt ſi quid vltra ſortem ſupereſſet,reſtitueretur.

20. Ad rationes duarum opinionum,quas retulimus non eſt neceſſe reſponſionem addere. Nam prima ratio Bartoli probat noſtram ſecundam,& tertiam aſſertionem, & non obſtat primæ, quia licèt compenſatio ſit quædam ſolutio,nihil obſtat,quominùs poſſit quis ſe obligare ad non vtendum illo modo ſolutionis.Secunda verò ratio licet in ſe non ſit admodum efficax,nihil tamen obſtat,ſed iuuat ad honeſtandum talem ſolutionis modum,quoties rationabilis cauſa interuenit. Tertia item ratio confirmat noſtram tertiam aſſertionem,& aliis nõ obeſt. Ex motiuis autem alterius ſententiæ cap. *Ad noſtram*,ſatis explicatum eſt.

Satisfit rationibus primę, & ſecundæ opinionis.

21. Ad ſecundum autem ex cap. *Debitores* reſpondetur,in promiſſione ſoluendi vſuras non eſſe locum compenſationi ex vi iniuſtitiæ,quæ in tali exactione ab vſurario committitur, quia cùm ante promiſſionem nullum ſupponatur debitum , nec ex vi promiſſionis contrahatur, donec realis fiat ſolutio, non habet locum compenſatio ante ſolutionem,

Cur in promiſſione ſoluẽdi vſuras, nõ ſit locus compenſationi.

quia

Si non eſt debitum, nō eſt compenſatio.

A quia ſi non eſt debitum, non eſt compenſatio. Facere autem compenſationem quaſi antecedenter, apertè eſt contra formam, & intentionem talis iuramenti,quia non obſtante iniuſtitia exigitur,& iuratur ſolutio; ergo excluditur compenſatio cum eadem iniuſtitia. At ſi vſurarius alia via eſſet, vel fieret debitor mutuatarij, fortaſſe poſſet tunc fieri compenſatio cum alio debito,& illo modo impleri promiſſio vſurarum. Quod facilè concedit Molina ſuprà. Ego verò multùm dubito, quia tunc non habet locum compenſatio quoad veram debiti remiſſionem, quia reuera mutuatarius non remittit debitum, quia non valet remiſſio facta vltra ſortem, & ſolùm propter mutuum; nam ſemper mutuans tenetur ſoluere,& reſtituere. Nec etiam exterius recompenſat, quia nihil de nouo tradit, B ſupponitur enim aliàs acceptum; ergo ad implendum tale iuramentum neceſſarium videtur ſaltem materialiter donare; nam de hoc præcisè fieri videtur. Ad tertium iam declaratum eſt,quomodo in compenſatione non fiat commutatio in æquiualens,ſed res promiſſa ſoluatur modo comprehenſo ſub iuramento,& intentione iurantis.

Molin.

CAPVT XXXVIII.

Vtrùm iuramentum promiſſorium irritari poßit?

1. HActenus explicuimus obligationem iuramenti promiſſorij,nunc de modis auferendi talem obligationem dicendum eſt. Priùs tamen neceſſe C eſt nonnullos terminos diſtinguere,& breuiter explicare; nam aliud eſt iuramentum certò non obligare,aliud obligationem eius quaſi ſponte ſua, ſeu ipſo facto ceſſare, aliud obligationem impleri, & ideò iam non durare,aliud verò obligationem eius eſſe dubiam,vel à principio,vel per diſcurſum temporis propter aliquam accidentem mutationem, aliud item eſſe eandem obligationem certam ab vna re in aliam transferri, ſeu commutari, aliud verò obligationem ſemel contractam, & ex ſe durantem tolli, ſine vlla ſolutione eiuſdem,vel æquiualentis rei. Dicitur enim iuramentum non obligare, quando à principio nullum eſt. Quod quando, & quibus modis, & cauſis contingat in ſuperioribus D latiſſimè explicatum eſt,& pauca inferiùs addemus.Iuramenti autem obligatio ceſſare dicitur ſpōte ſua, quando à principio obligauit, & poſtea per rerum mutationem euacuatur obligatio, & hoc etiam explicatum eſt. Quod autem per ſolutionem rei promiſſæ impleatur veritas iuramenti, & conſequenter extinguatur obligatio, per ſe notum eſt, modus autem ſolutionis in præcedenti capite ſatis explicatus eſt.Vbi etiam declaratum eſt,quando,& quomodo liceat commutatio: & ſimul explicatum eſt quomodo prior obligatio quaſi indiuidua ceſſet, & alia loco illius inducatur, de cuius obſeruantia, duratione,& ſolutione idem iudicādum eſt,ac ſi de illa materia in principio eſſet iuratum. Pro caſu E verò, in quo iuramentum eſt dubium, non tam diſpenſatio, quàm interpretatio neceſſaria eſt, de qua ſuprà dictum eſt, ad quem pertineat.

2. Quot modis iuramēti obligatio tollatur.

Igitur de ſolo vltimo puncto dicēdum ſupereſt, an, ſcilicet, & quomodo poſſit tolli obligatio iuramenti, quando nec per ſe ceſſat,nec impletur formaliter,nec virtute,nec per æquiualens? Diſtingui autem ſolent varij modi tollendi hanc obligationem,quos nos ad quatuor reducimus, ſcilicet irritatione,cōdonatione,diſpenſatione,& relaxatione, ex quibus irritatio, & diſpenſatio communes ſunt voto, & ideò ibi de illis dicendum eſt ex profeſſo. Nunc ſolùm ſupponimus, in iuramento irritationem fieri ex parte materiæ propter poteſtatem dominatiuam,vel quaſi dominatiuam: diſpēſationem verò fieri ex parte ipſius obligationis, tollendo illā per poteſtatem iuriſdictionis in ipſam perſonam. Condonatio autē, & relaxatio ſpecialiter tribuuntur iuramento,& videtur condonatio eſſe quædam irritatio, propriè verò dicitur, quando obligatio à creditore remittitur, & ita propria irritatio erit, quando ſine conſenſu creditoris fit ab alio habente poteſtatem. Præterea relaxatio interdum videtur ſumi in ſignificatione generali pro quacūque ablatione vinculi iuramenti,interdum verò cum diſpēſatione confunditur, poteſt verò ſpeciali modo ſumi pro determinato modo relaxationis,ſeu diſpenſationis. Diſpenſatio enim,& relaxatio ſtrictè ſumpta poſſunt ita diſtingui, vt diſpenſatio dicatur, quando ad auferendum vinculum iuramenti ſolùm ſpectatur poteſtas in perſonam iurantis cum cauſa ex parte eius; relaxatio verò quando cauſa potiſſimè attenditur ex parte eius, cui iuramentum factum eſt. Vnde diſpenſatio propriè locum habet in iuramentis, quæ per modum voti ſoli Deo, ſeu abſolutè fiunt, relaxatio autem in iuramentis promiſſoriis homini factis. Quæ diſtinctio iuramentorum eſt in hac materia præ oculis habenda; nam iuramentum, quod fit per modum voti, ſoli Deo fit, vel ſolùm illum reſpicit in obligatione ſua: iuramentum autem, quod fit homini,pendet ab illo, nam ad illum dicit ſpecialem habitudinem. Ex qua differentia oriuntur multæ in modo tollendi obligationem vtriuſque iuramenti, vt notauit Caietanus dicto artic.9. & ex diſcurſu ſequentium capitum patebit. In hoc ergo de irritatione,in ſequentibus de aliis dicemus.

Condonatio in iuramento quid propriè ſit.

Iuramenti diſpenſatio quomodo differat ab eiuſdem relaxatione.

Caietan.

Reſpondeo itaque vinculum iuramenti per irritationem auferri poſſe ab habente poteſtatem. Aſſertio eſt communis,& clara,quia ſæpe materia iuramēti pertinet ad dominium,vel ius alterius:ergo ſi ipſe ratum non habeat iuramentum, & illi contradicat,eo ipſo ceſſat obligatio iuramenti, imò iuſtè impleri non poteſt, & hoc eſt irritari. Conſequentia patet,quia iuramentum obligare non poteſt in præiudicium tertij, vt ſuprà oſtenſum eſt; ergo ſi eius materia eſt ſub iure alterius,non poteſt obligare,illo contradicente. Antecedens verò intelligetur facilè diſtinguendo duplicia iuramenta, ſicut & vota,vel promiſſiones diſtingui ſolent:quædam iuramenta dici poſſunt realia, alia perſonalia. Realia dicuntur,quando verſantur circa diſpoſitionem, vel alienationem,aut donationem rerum externarum: vt cùm iuro dare decem aureos, vel triticum, vinum, & ſimilia fortunæ bona. Perſonalia dicuntur,quando ſunt de ſolis actionibus perſonæ, vt ſi iuro ſeruire,adeſſe,vel abeſſe tali loco,ſtudere, vel ſimilia. Contingere ergo poteſt,vt qui facit iuramentum reale,non habeat poteſtatem diſponendi de re promiſſa, quia eſt ſub dominio,vel principali adminiſtratione alterius, & ea ratione poterit irritari iuramentum ab habente poteſtatem in talem rem. Simile cum proportione accidit in actionibus, nam poteſt quis actiones ſuas habere ita ſubiectas,& dependentes à voluntate alterius, vt non poſſit eas licitè exercere,vel de illis diſponere contra voluntatem eius:& inde fiet, vt licèt ſub iuramento ſuas operas promittat, irritari poſſit iuramentum à domino, vel Superiori, à quo in ſuis actionibus pendet.

3. A quo relaxari poſſit vinculū iuramenti.

Iuramentū obligare nō poteſt in præiudiciū tertij.

Quid ſit reale, quid perſonale iuramentum.

Sequitur

3. Iuramẽtum irritari poteſt à domino,& à patre ſine ſpeciali cauſa, nõ ita tamen à ſuperiore.

Sequitur primò, ad hanc irritationem non eſſe neceſſariam ſpecialem cauſam, ſed ſufficere ius, vel dominium circa talem materiam, vt aliquis vtens iure ſuo, illam ſubtrahat, & prohibeat, & conſequenter iuramentum irritet. Eſt autem hoc intelligendum cum proportione ad poteſtatem; nam ſi illa ſit merè dominatiua, vt eſt domini in ſeruum, vel ſuo modo patris in filium, nulla cauſa requiritur, ſed ſufficit poteſtas vtendi iure ſuo: ſi verò ſit poteſtas iuriſdictionis, ſeu adminiſtrationis, requiretur cauſa ſufficiens ad prohibendam actionem, vel diſpenſationem rei iuramento promiſſæ, quia hoc neceſſarium eſt, vt prohibitio ſit valida; Præter hanc verò non requiritur aliqua cauſa ex parte iuramenti; prout concernit perſonam iurantem, vel cui iuramentum præſtatur, quia reſpectu illarum fit irritatio, quaſi per abſolutam, & dominatiuam poteſtatem, nulla habita ratione conuentionis illarũ. Quæ omnia in materia de Voto latiùs explicanda ſunt, & ſtatim exemplis declarabuntur.

4. Sũmus Pontifex,& Prælati ratione materię multa irritare poſſunt iuramenta.

Secundò ſequitur, poſſe Pontificem hoc modo irritare multa iuramenta Eccleſiaſticarum perſonarum, quatenus verſantur circa materias, vel actiones, quæ per ſe ſubſunt iuri Pontificis, eiúſque liberæ diſpoſitioni. Sic poteſt Pontifex irritare iuramentum Clerici de danda conſanguineo certa quantitate fructuum beneficij, quia diſpenſatio illorum fructuum ſemper eſt ſubordinata Pontifici. Ita etiam poteſt irritare iuramentum Canonicorum de ſeruando ſtatuto, quia poteſt ſtatutum abrogare. Denique hoc modo irritat Papa omnia iuramenta, quæ impedire poſſunt liberam diſpenſationem vel diſtributionem, quam ipſe habet circa beneficia, aut officia, aut gradus Eccleſiaſticos, vt rectè declarat Caietanus d. quæſt. 89. artic. 9. Et hoc modo intelligit regulam capit. *Venientes*, de Iureiuran. quod in huiuſmodi iuramento intelligitur ſemper exceptum ius Superioris. Et idem ſentiunt Canoniſtæ ibi, Hoſtienſis etiam, & Panormitanus in capit. *Quanto*, de Iureiutan. & in capit. *Conſtitutus*, de Reſcript. Angelus *Iuramentum*, 6. in princip. Syluester *Iuramentum*, 5. quæſt. 2. Couarruuias ſuprà, 1. part. §. 3. num. 5. & omnes. Et hæc regula cum proportione applicanda eſt ad alios Prælatos Eccleſiaſticos, reſpectu ſuorum ſubditorum reſpectiuè, quoad illas materias, in quibus poſſunt ipſi liberè diſponere, aut præcipere, vel prohibere, poterunt enim iure ſuo vti, non obſtante iuramento ſubditi. Vt ſi inferior Clericus iurauit dare mutuo veſtes, vel alias res Eccleſiæ, poteſt Epiſcopus ſuo nutu tale iuramentum irritare. Maximè verò reperitur hæc poteſtas in Prælatis religionum reſpectu ſubditorum, de qua re dicturi ſumus latè in tractatu de Voto, & ideò hic illam prætermittimus.

Caietan. Cap. *Venientes.* In iuramẽto intelligitur ſemper exceptum ius ſuperioris. *Hoſtienſ. Panorm. Angel. Syluest. Couarr.*

5. Principes,& laicę poteſtates quomodo irritare poſſint iuramenta.

Sequitur tertiò, non eſſe propriam Eccleſiæ poteſtatem hanc, ſed eſſe poſſe etiam in Principibus, & poteſtatibus laicis. Nam licet illi non habeant directam poteſtatem in iuramentum, vel obligationem eius, quæ ad forum Eccleſiaſticum pertinet, capit. vltim. de Foro competenti in 6. Nihilominùs ratione materiæ poſſunt irrita facere illa iuramenta, quæ eorum iuri, vel dominio, aut poteſtati præiudicant. Sic Rex poſſet irritare iuramentum factum à ſuo ſubdito, vel de donanda quantitate pecuniæ, vel de eundo in alium locum, vel aliqua re ſimili. Quia poteſt prohibere illum, ne diſcedat à tali loco, vel ne in talem locum eat, vel ne donet, & tunc iuramentum eo ipſo deſinit obligare, quia incipit eſſe de re illicita. Et iſto modo etiam poteſtas Eccleſiaſtica poterit interdum irritare iuramenta laicorum prohibendo actus, circa quos verſantur, & prauam reddendo executionem rei iuratæ, quãdo materia talis eſt, vt ad Eccleſiaſticam poteſtatem pertineat. Quia verò hæc non poſſunt ab his poteſtatibus pro libito prohiberi, aut præcipi, ſed ex rationabili cauſa, ideò in tali modo irritationis requiritur cauſa iuſta præcipiendi, vel prohibendi, non tamen requiritur maior, vel ſpecialis cauſa propter interpoſitum iuramentum ſubditi. Illud enim non poteſt impedire Principi, aut Prælato liberum vſum ſuæ poteſtatis, & ideò hæc propriè irritatio vocatur.

Eccleſiaſticę poteſtas laicorum iuramenta irritare poteſt.

6. Parẽtes, domini,& mariti irritare poſſunt iuramenta, quæ illorũ dominio præiudicant. *D. Thom. Syluest.*

Quartò ſequitur, etiam parentes poſſe irritare iuramenta realia, & perſonalia filiorum, & viros vxorum, & dominos ſeruorum in his rebus, quæ præiudicant dominio, ſeu poteſtati eorum. Ita D. Thomas, d. quæſt. 89. art. 9. ad 3. & ibi omnes; & Syluester *Iuramentum*, 6. quæſt. 7. & eſt res clara ex principio poſito, & habetur numer. 30. Sed de his dicemus ex propoſito, tractando de Voto, quia eſt eadem ratio.

7. Quo pacto tutores irritare poſſint iuramenta minoris.

Solùm hic poteſt interrogari, an iuramenta minoris poſſint irritari à tutoribus? Et ratio dubitandi eſt, quia vota poſſunt irritari, & quia etiam minores ſunt ſubiecti adminiſtrationi tutorum. In contrarium autem videtur facere Authentica, *Sacramenta puberum*, & Leg. 1. C. Si aduerſus vendit. vbi iuramenta minorum dicuntur eſſe rata, & firma. Reſpondeo in primis, iuramenta pupillorum, quæ votum includunt, vel ſapiunt naturam voti, irritari poſſe à tutoribus eo modo, quo vota, quia eſt eadem ratio, vt ſæpe dictum eſt, & ita hæc remittimus ad materiam de Voto. Deinde aſſero, etiam minorum iuramenta, quæ verſantur circa contractus humanos, vel promiſſiones hominibus factas, poſſe à tutoribus irritari, quando contractus ipſi inualidi ſunt non obſtante iuramento. Probatur, quia tunc ratione contractus, nullum ius eſt acquiſitum tertio, manet ergo iuramentum in ſola obligatione religionis; ergo poteſt irritari ſicut alia vota, vel iuramenta, quæ per ſe obligant ſoli Deo.

Iuramẽta minorum, quæ verſãtur circa contractus humanos poſſunt à tutoribus irritari.

8. Iuramẽta puberum, quibus contractus confirmantur non poſſunt à tutoribus irritari.

Vnde vlteriùs addo, iuramenta puberum, quibus confirmantur contractus non poſſe irritari à tutoribus. Probatur, quia per citatas leges talia iuramenta ſunt omninò firma, & rata. Item per illos contractus acquiritur ius tertio, quod tutor auferre non poteſt, & conſequenter nec fundamentum eius, quod eſt iuramentum, ita legem ſtatuente. Et ratio à priori eſt, quia poteſtas irritandi iuramẽtum poteſt à lege ciuili pendere, quatenus ſubiectio minoris, & dependentia voluntatis eius à tutore poteſt per legem minui, vel augeri. Et ita notauit Leſſius lib. 2. cap. 42. num. 61. & Sancius lib. 6. de Matrimon. diſputat. 38. num. 17. vbi refert Ludouicum Lopez dicentem contrarium, ſed non video fundamentum, nec quomodo reſpondere poſſit diſpoſitioni legum.

Leſſ. Sancius. Ludou. Lop.

9. De iuramentis autem impuberum, quibus ſuos contractus confirmant, diſſentiunt inter ſe dicti Auctores. Prior enim putat poſſe talia iuramenta irritari à tutoribus, ex cap. *Pueri*, 22. quæſt. 5. Et quia de illis nihil in contrarium diſpoſitum eſt in Iure, & ideo ſequuntur generalem regulam, quòd non ſunt ſui iuris, ſed ſubſunt tutoribus quoad omnes obligationes ſuas: & ita ſicut vota illorum poſſunt tutores irritare, ita & iuramenta, & hoc etiam abſolutè affirmat Ludouicus Lopez libro 2. de Contract. cap. 39. At verò Sancius oppoſitum ſentit, ſupponendo vnum principium, ſcilicet

Cap. *Pueri.* Iuramenta impuberum, quibus ſuos cõtractus cõfirmant, poſſunt à tutoribus irritari.

PP contra

contractus iſtorum pupillorum factos ſine auctoritate tutorum, non eſſe omninò irritos quoad obligationem naturalem, ex quo infert, ſi confirmentur iuramento, non poſſe tutores talia iuramenta irritare, quia cum acquiratur ius tertio, non habet locum irritatio tutoris. Mihi verò prior ſententia placet, tum quia illud ſuppoſitum de validitate contractus incertum eſt, & contrarium eſt valdè probabile, & poſſet tutor vti iure ſuo, adhærendo illi opinioni, vt probabili. Tum etiam, quia licèt ille contractus non ſit irritus ipſo Iure, irritari poteſt ab ipſo tutore, à cuius voluntate voluntas pupilli pendet, & ita conſequenter poterit etiam irritari iuramentum. Et ita dixit Soto dicta quæſt. 1. attic. 9. quando pater, aut maritus (& idem eſt de tutore) poteſt irritare ſuorum contractum, conſequenter tollere poſſe obligationem iuramenti, quia tollitur eius materia: quando autem non poteſt irritare contractum, nec iuramentum poſſe.

Sententia Auctoris. *Soto.*

10\. Sed dubitari poteſt circa aſſertionem poſitam, an per legem, vel poteſtatem humanam fieri poſſit, vt iuramentum irritetur non ſolùm ex parte materiæ, ſed etiam ex parte ipſius iurantis. Vt enim latiùs de Voto dicemus, duobus modis intelligi poteſt irritatio eius. Primò ex parte materiæ ſubtrahendo illam per prohibitionem, vel per inhabilitatem perſonæ, & irritationem actus promiſsi. Secundò immediatè irritando ipſum actum voti in ſe, ex parte voluntatis ipſius promittentis, reddendo illam inefficacem ad promittendum. Hi ergo duo modi applicari poſſunt ad iuramentum, & de priori nulla eſt difficultas, quin habeat locum in iuramento, & hoc probant omnia hactenus dicta: & hanc vocare poſſumus irritationem quaſi indirectam, quia ſolùm eſt per ſubtractionem materiæ. Poteſtque aliis duobus modis fieri, vt infrà de Voto dicam, ſcilicet conſequenter, vel antecedenter, id eſt, vel poſt factum iuramentum, & contractam obligationem, tollendo illam per ſubtractionem materiæ, prohibendo nimirum, vel irritando actum promiſſum, de quo modo procedit concluſio poſita: vel antequàm iuramentum fiat, præueniendo, vt non poſsit à principio obligare, quod eadem proportione fieri poteſt per prohibitionem materiæ, vt ex dictis de Iuramentis contra leges humanas ſatis conſtat.

Irritatio iuraměti duobus modis fieri poteſt.

11\. Difficultas ergo eſt, An directè, & in ſe poſsit iuramentum irritari per humanam poteſtatem, vel poſtquàm factum eſt, reddendo inefficax ipſum iuramentum ad obligandum, etiamſi materia non fiat incapax, vel etiam antecedenter, faciendo, vt à principio iuramentum non obliget, etiamſi materia non prohibeatur, nec fiat incapax?

An iuramentū per humanā poteſtatē directè poſſit irritari.

12\. Reſpondeo valdè probabile eſſe, irritationem iuramenti numquam poſſe fieri ſine mutatione ex parte materiæ, propter dependentiam, quam illa habet ab irritante. Probatur, quia valdè probabile eſt, non poſſe fieri, vt iuramentum non ſit iuramentum quoad eſſe iuramenti, per ſolam irritationem conſenſus, ſeu voluntatis ipſius iurantis: quia ſi ille habet intentionem iurandi, & de facto profert verba inuocationis diuini teſtimonij, ſuper materiam capacem, non poteſt illa intentio ita irritari, quin ſufficiat ad iuramentum, quia nulla alia efficacia requiritur in illa intentione ad rationem iuramenti, niſi quod ab illa procedat efficaciter inuocatio diuini nominis ad teſtificandum. Et hinc conſequenter ſequitur, non poſſe iuramentum illud irritari quoad obligationem, niſi mutando materiam, vel per modum condonationis. Probatur, quia ſtante materia capaci, obligatio iuramenti eſt merè naturalis, & independens ab hominis voluntate, quia ex iure naturæ ſequitur, vt ſuprà oſtenſum eſt. Vnde in hoc videtur eſſe differentia inter iuramentum, & votum: nam votum conſiſtit in ipſa promiſſione efficaci ad obligandum: & ita ſubſtantia voti pendet ex voluntate ſe obligandi, quæ voluntas poteſt irritari tam antecedenter, quàm conſequenter, vt infrà videbimus. Iuramentum autem eſt aliquid prius, à quo naturaliter ſequitur obligatio, requirit autem materiam capacem, & acceptionem eius, in cuius gratiam fit: & ideo ſolùm ex his capitibus poteſt irritari, vel relaxari, vt in ſequentibus videbimus. Et hanc differentiam inter votum, & iuramentum notauit Valentia, diſput. 6. quæſtione ſeptima, punct. 4. §. 3. verbo *Quartum*, licèt rationem eius paulò aliter explicare videatur, quæ eſt probabilis, & illam latiùs examinabimus in tractatu de Voto. Hic verò interrogari poteſt, qualis mutatio materiæ neceſſaria ſit? Sed hoc pendet ex dicendis: & ideò breuiter dico, non eſſe ſemper neceſſarium, vt prohibeatur actio, vel alia eius obligatio, ſed ſufficere, vt aliqua condonatio intercedat, vt in ſequentibus videbimus.

Iuramětum non poteſt directè irritari.

Iuramětum nō poteſt irritari quoad obligationē, niſi mutādo materiā, vel per cōdonationem.

Diſcrimen inter iuramentum, & votum.

Valent.

13\. Sed obiici poteſt, quia Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 16. de Regul. irritat iuramentum Nouitij renunciantis bonis ſuis ſine licentia Epiſcopi, ante duos menſes proximos profeſſioni, quæ irritatio videtur cadere directè in iuramentum ipſum. Item in hoc regno Luſitaniæ eſt lex ciuilis irritans iuramenta addita quibuſcumque contractibus ciuilibus ad confirmandos illos libro 4. Ordinar. tit. 73. & ſimilis habetur in regno Caſtellæ, licèt cum aliqua maiori moderatione, in noua Recompilat. lib. 4. tit. 1. l. 11. & 12. & in d. Authent. *Sacramenta puberum*, irritantur iuramenta ſaltem extorta per vim, & metum.

Obiectio. *Conc. Trid.*

Lex *Luſitaniæ, & Caſtel.*

14\. Reſpondetur ad priorem partem, Concilium irritaſſe illud iuramentum, irritando contractum, & conſenſum eius, in cuius fauorem fit renunciatio. Sed hoc non ſatisfacit, quia ſtante nullitate contractus, & acceptationis ſufficientis ad acquirendum ius, & dominium, poteſt iuramentum eſſe validum, & obligare, vt patet in iuramento ſoluendi vſuras. Propter hoc addi poteſt, Concilium, irritando, remiſiſſe, & condonaſſe obligationem iuramenti per poteſtatem ſuperiorem, vt in ſequenti puncto dicemus. Facilius tamen dicitur, ſuppoſita prohibitione Concilij, illud iuramentum eſſe contra bonos mores, & ideo irritationem illam etiam eſſe ex parte materiæ. Quia illa renunciatio prohibita eſt in fauorem religioſi ſtatus, vt eius profeſſio liberior ſit, cui libertati impedimentum afferebant ſimiles renunciationes: & ideò illas nunc facere, & illis velle obligari malum eſt, ac propterea meritò tale iuramentum irritum fit, vel declaratur.

Reſpōdetur ad obiectionem, primā eo Concilio petitam.

15\. Ad leges horum regnorum reſpondetur, in illis nullum eſſe verbum de irritatione iuramenti; nam talis irritatio etiam ſi directè fieri poſſet, non poſſet fieri per legem ciuilē, cùm ſit extra forum eius. Solùm ergo irritantur ibi contractus ciuiles, quando iuramentum eis additur: & tunc licèt ex contractibus non naſcatur obligatio ratione illarum legum, iuramentum per ſe obligabit ad id, de quo factum eſt, quódque ſine peccato fieri poteſt. Hoc enim non poteſt impedire lex ciuilis, ſtante tali conditione, vt illis iuramentis re vera ſtat, non obſtantibus illis legibus: nam ſi iuramentum eſt de non contraueniendo illis contractibus quantumuis nullis,

Irritatio iuramenti per legem ciuilem fieri nō poteſt.

nullis, licitè ſeruari poteſt: ſeruandum ergo eſt. Non carent tamé difficultate illę leges irritantes contractum ſolùm propter adiectionem iuramenti, nam videntur ſaltem indirectè eſſe contra libertatem Eccleſiaſticam, licèt lex Caſtellæ expreſsè id neget, & in ea dicatur, ita poſt diligentem inquiſitionem iudicatum eſſe. Sed hoc examinare ad rem præſentem non ſpectat, videri poteſt Couarr. ſuprà, & Didacum Perez. lib. Ordin. Caſtellæ tit. 1. L. 6. & Valaſc. tom. 1. Conſil. in 99.

Couarr. *Didac.* *Perez.* *Valaſc.*

16. *Bartol.* Ad Authenticam, quicquid ad illam Bartolus, & alij dicant, reſpondendum eſt, iuramentum illud obligare, & validum eſſe, poſſe tamen poſtea relaxari per Eccleſiaſticam poteſtatem, de quo ſuprà dictum eſt. Quod ergo ibi dicitur de tali iuramento, *Nullius momenti eſſe iubemus*, intelligendum eſt quoad confirmationem contractus, de quo lex illa tractauerat, non quoad obligationem ſuam inducendam, quæ ex illa lege non pendet: vel quod in idem redit, intelligitur nullius eſſe momenti quoad dandam actionem in foro ciuili, ſecus in conſcientia.

Explicatur Auct. Sacramenta pubærum.

CAPVT XXXIX.

Vtrùm obligatio iuramenti promiſſorij, condonatione à creditore facta tollatur?

1. Concluſio. Iuramétum promiſſoriũ per cõdonationem deſinit obligare.

RESpondeo: Iuramentum promiſſorium homini factum deſinit obligare, per cõdonationem à creditore factam: vnde ſic etiam irritari, ſeu relaxari dicitur generali modo. Concluſio eſt certa, & communis, ſupponitúrque in Iuribus ſtatim citandis. Ratio verò eſt clara, quia iuramentum promiſſorium intrinſecè includit conditionem, ſi alter, cui ſit promiſſio, fuerit contentus, quia nemini inuito fit beneficium, aut ſeruitium; ergo ſi is, cui fit promiſſio illam remiſerit, eo ipſo non obligat iuramentum. Neque propterea efficitur, vt ſit de re falſa, quia cedente creditore, nõ fit falſa propoſitio de futuro, etiamſi non impleatur: quia erat quoad hanc partem conditionalis, & conditionalis, non impleta conditione, vera manet, etiamſi nihil ponat in eſſe. Addunt aliqui Canoniſtæ, ſufficere ad hanc relaxationem non ſolùm expreſſam, ſed etiam tacitam condonationem, vt videre licèt per Felinum cap. 1. de Iureiuran. num. 6. Quod mihi placet, quia tacitum æquiparatur expreſſo, non ſolùm in foro externo, ſed etiam in interno, quando ex ſigno tacito ſufficienter oſtenditur conſenſus. Exemplum eſt, ſi filia recepta dote, cum iuramento renunciauit bonis paternis, & poſtea in teſtamento inſtituatur hæres, aut legataria: nam tunc licitè acceptat, ſine alia relaxatione iuramenti, quia pater tacitè condonauit. Alia exempla in Felino videri poſſunt.

Nemini inuito fit beneficium, aut ſeruitus.

Felin.

2. Hęc aſſertio in quo iuramento vim habeat.

Ex hac aſſertione ſequitur primò, non ſolùm eſſe veram hanc aſſertionem in iuramento promiſſorio, in quo valida promiſſio ſupponitur, inducens propriam obligationem fidelitatis, vel iuſtitiæ reſpectu hominis (quæ poteſt ab ipſo remitti;) ſed etiam habere locum in iuramento promiſſorio, in quo, vel non fuit facta homini propria promiſſio, ſed ſola aſſertio de futuro (vt poſſe fieri ſuprà oſtenſum eſt;) vel licèt fuerit facta, non fuit valida, nec induxit propriam obligationem promiſſionis, vt de promiſſione ſoluendi vſuras ſuprà diximus. Quia etiam vbi iuramentum confirmat tantùm aſſertionem, illa aſſertio includit habitudinem ad eum, cui iuramentum exhibetur, & inuoluit conditionem dandi, vel faciendi hoc illi, ſi ipſe voluerit, vel ſi non remiſerit: & ideò licèt ille tunc non tollat directè obligationem, nec remittat illam directè, tollit tamen fundamentum eius, & ſic ipſa ceſſat.

Secundò ſequitur, poſſe hanc remiſſionem fieri ab homine, & mediante illa tolli obligationem iuramenti, etiam ſi promiſſio facta ſit Deo per modum voti, vel iuramentum ſolùm ſit factum intuitu Dei. Vt verbi gratia, iuraui dare eleemoſynam tali pauperi, nihil illi promittendo, ſed vel Deo, vel nulli, ſed ſolùm intuitu miſericordiæ id proponendo, aſſerendo, & curando, & nihilominùs pauper non vult donum meum, ſed remittit, liber ab obligatione maneo: quia ſemper votum illud, vel aſſertio includit conditionem, ſi ille acceptauerit, nemo enim intendit ita intrudere alteri beneficium, vel eleemoſynam, vt illum cogat ad recipiendum; ergo illo condonante, ceſſat omnis obligatio ſiue voti ſit, ſiue iuramenti.

3. Remiſſio poteſt fieri ab homine etiã ſi intuitu Dei promiſſio ſit facta.

Contra hoc tamen ſentire videntur Syluester, Driedo, & alij, quos infrà referam, & explicabo. Et cum eis ſentit Soto dicto articulo nono, ad 2. & in eo ſenſu interpretatur doctrinam Diui Thomæ in eadem ſolutione; ait enim Diuus Thomas, quando aliquid alicui promittitur pertinens ad vtilitatem ipſius, tunc poſſe illum condonare, & relaxare iuramentum. Quando verò promittitur aliquid alteri pertinens ad honorem Dei, vel vtilitatem aliorum, vt ſi quis promittat Petro ſe ingreſſurum religionem, vel facturum opus pietatis, tunc Petrum non poſſe remittere iuramentum: quia non eſt illi principaliter facta promiſſio, ſed Deo, niſi intelligatur facta promiſſio ſub conditione, ſi Petro videbitur, vel placuerit, aut aliquid huiuſmodi. Hinc ergo infert Soto, idem eſſe quoties promiſſio fit intuitu ſolius Dei, vel pietatis, etiam ſi vtilitas tota ſit hominis, cui beneficium præſtandum eſt. Sed re vera hoc membrum potiùs continetur in vltimis verbis D. Thomæ, quàm in prioribus membris.

4. *Syluest.* *Dried.* *Soto.* *D. Thom.*

Aduertendum eſt ergo, variis modis intelligi poſſe, iuramentum promiſſorium fieri homini. Vno modo tamquam ei, cuius vtilitas intenditur, & cui directè, & principaliter fit obligatio: & tunc res eſt extra controuerſiam, quòd poteſt ab illo remitti. Secundò, poteſt fieri iuramentum ipſum in gratiam hominis, non tamen ita, vt illi fiat promiſſio, vel obligatio, ſed Deo, & in honorem eius, licèt fiat ad complacendum homini: ſæpe enim promiſſio facta alicui, fit propter alterum tamquam propter motiuum, vel quia ſcio illi placere, vel quia ipſe petit. Et in hoc caſu, rectè dicit D. Thomas, iuramentum factum principalitèr in honorem Dei, licet fiat homini ſecundariò, id eſt, ob beneuolentiam eius, vel quaſi adhibendo etiam illum, vt teſtem promiſſionis factæ Deo, non poſſe condonari à tali homine, & ratio eſt clara, quia non eſt homo, cui fit promiſſio, ſed Deus, homo verò eſt quaſi teſtis, ſeu incentiuum promiſſionis. Quod etiam inter homines accidere poteſt ſeruata proportione, vt ſi quis promittat Petro propter Paulum, vel etiam ſi Paulum interponat vt teſtem, & fideiuſſorem fidelitatis ſeruandæ Petro, non poteſt Paulus remiſſionem facere, ſed Petrus.

5. Iuramétum factum Deo propter hominem non poteſt cõdonari ab ipſo homine.

Tertio modo poteſt promiſſio iurata fieri Deo, vt ei, cui fit promiſſio, & propter eius honorem principaliter, & nihilominùs actus promiſſus omnino eſſe in beneficium, vt vtilitatem hominis. Et in hoc

6. Promiſſio poteſt fieri Deo, & act⁹ promiſſus vt in vtilitaté proximi.

hoc caſu dicimus iuramentum, & promiſſionem condonari ab homine, in cuius vtilitatē cedit, quia eius conſenſus, & voluntas includitur in materia illius iuramenti, tamquam conditio, ſine qua impleri non debet, nec moraliter poteſt. Et ideò dixi, comprehendi hunc caſum ſub vltima exceptione Diui Thomæ, in qua dicit iuramentum principaliter factum Deo, non poſſe remitti ab homine, niſi intelligatur facta promiſſio ſub conditione exhibenda ab homine. Vt ſi quis promittat, & iuret Petro dare filiæ eius centum in dotem, & illa nolit ea recipere, liber ab obligatione manet, nec tenebitur dare Petro, quia licet ei promiſerit, non tamen promiſit dare ei, ſed filiæ, & ibi inuoluitur, vt conditio voluntas filiæ: ita eſt ergo in huiuſmodi iuramentis. Qualis autem debeat eſſe remiſſio, vel reſiſtentia ex parte eius, in cuius vtilitatem factum eſt iuramentum, aliàs factum ex pietate, vt ceſſare cenſeatur, ſtatim in ſimili dubio explicabitur, & fortaſſe Soto ad verum ſenſum trahetur.

Iuramētum factum Deo in vtilitatē hominis poteſt cōdonari ab ipſo homine.

5. Nam circa hoc quæri poteſt, An liceat ei, qui ſic iurauit petere ab altero, in cuius vtilitatem iurauit, vt remittat? & an ſit neceſſarium, quòd ille ita remittat, vt poſitiuè reſiſtat donationi, vtique nolendo recipere, quod promiſſum eſt; vel ſufficiat, quod remittat quaſi negatiuè, ſolam obligationem tollendo, & relinquendo alium liberum, vt non det, quamuis ipſe, qui ſic remittit, non inuitus reciperet donum, ſi daretur? Ad priorem partem interrogationis reſpondeo breuiter, licitum eſſe id petere, niſi promittens etiam iurauerit, non petere remiſſionē ab eo, cui promiſit, tunc enim naſcetur obligatio ex alio iuramento: illo autem ſecluſo, non eſt, cur id non liceat, quia nec contra iuramentum, nec contra iuſtitiam, vel fidelitatem eſt. Vnde poteſt fieri argumentum, quia in promiſſione pura id licet, imò in debitis iuſtitiæ licet petere remiſſionem: ergo & in iuramento promiſſario, quia ſequitur conditionem actus promiſſi in his, quæ ſibi non repugnant. Oportebit tamen, vt petitio non tranſeat in violentiam iniuſtam, quia tunc fieret contra iuſtitiam, & contra intentionem iuramenti. An verò interdum liceat facere coactionem iuſtam, ſtatim dicemus.

Licitum eſt petere iuramenti condonationē.

Oportet vt petitio non tranſeat in violentiam.

6. In altera verò parte interrogationis, nonnulla maior eſt difficultas, quia licèt per puram remiſſionem debiti, abſque repugnantia ad receptionem, tollatur obligatio iuſtitiæ, vel fidelitatis orta ex promiſſione; tamen obligatio iuramenti, quatenus reſpicit Deum, ſcilicet faciēdi verum, quod ſub teſtimonio Dei dictum eſt, non videtur auferri. Quia licet creditor remittat obligationem, nihilominùs libenter acciperet rem promiſſam; ergo non obſtante tali remiſſione, poteſt iurans verum facere, quod iurauit: ergo tenetur. Item tunc ſufficienter impletur conditio incluſa in tali iuramento, nam hæc conditio ſolùm eſt, ſi alter ſit contentus, & acceptare velit beneficium, quia ſolam hanc conditionē intrinſecè claudit ratio doni, aut gratiæ promiſſæ in vtilitatem alicuius; non enim oportet, vt illam exigat tamquam debitam, ſed ſatis eſt, quòd ſit paratus eam acceptare: in eo autem caſu paratus eſt recipere, licèt rem nō exigat. Vnde hoc eſt probabiliſſimum, & verum in iuramentis de operibus pietatis erga proximos, quæ per modum votorum, & intuitu Dei, vel ſolius miſericordiæ, ac pietatis fiunt: nam tunc non ſatis eſt, vt illi quorum intereſt vtilitas talium operum, dicant ſe remittere obligationem, ſed oportet, vt nolint recipere, quod promiſſum, vel iuratum eſt. Tunc enim maximè vrget ratio facta, præſertim quia cùm reſpectu illorū non ſit orta obligatio, non habent obligationem, quam remittant, ipſum autem donum non poſſunt remittere, niſi nolendo illud accipere: & in hoc ſenſu eſt probabilis opinio Soti, & aliorum, vt in puncto ſequenti attingam. Secus verò eſt, quando iuramentum eſt propriè promiſſorium, & ſponte factum, iuſtéque acceptatum ab homine, cui principaliter factum eſt, tunc enim ſufficit remiſſio obligationis promiſſionis, quia ſi in principio non fuiſſet acceptata, id ſufficeret: ergo per retractationem acceptationis, ſeu quod idem eſt, per remiſſionem obligationis idem ſequetur. Item iuramētum illud propriè, & per ſe cōfirmat promiſſionem, & in virtute eſt de fidelitate illius ſeruanda: eo ergo ipſo, quòd ceſſat obligatio fidelitatis, ceſſat etiam obligatio iuramenti.

Quæ creditoris condonatio neceſſaria ſit vt aliquis de obligetur à iuramēto promiſſorio.

7. Secundò expeditur ex dictis aliud dubium, quod ſolet in præſenti interrogari, An duo, qui mutuò ſibi aliquid iurarunt, poſſint ad inuicem ſibi remittere? Variis enim modis poteſt hoc iuramentum præſtari, primò per modū promiſſionis mutuæ in mutuam vtilitatem factæ, & iuramento confirmatæ, & tunc clarum ex dictis eſt, per mutuum conſenſum poſſe inuicem remitti iuramenti obligationē, quia eadem eſt ratio de obligatione duorū, ſeu reciproca, quæ de vnius, ſeu ex altera parte. Exemplum clarum eſt in ſponſalibus iuratis, in mutuum fauorem factis, quæ mutuo conſenſu diſſolui poſſunt, vt eſt communis doctrina Theologorū in 4.d.27. & Caroniſtarum in c.2. de Sponſal. & aliorum, quos latè refert Sancius lib.1. de Sponſal. diſp.52.n.6. At verò Syluester *Iuramentum*, 6.q.9. ait, ſi duo iurarunt dicere duo pſalteria pro inuicem, nō poſſe ſibi mutuò remittere, quia opus promiſſum concernit cultum Dei: vnde videtur limitare dictam aſſertionem ad vtilitatem temporalem ſeu corporis, nō animæ. Sed non exiſtimo verum, quia ſi promiſſio eſſet ex altera parte tantùm, vt ſi iuraui tibi dicere pro te pſalterium, habet locum remiſſio; nam ſi condones, non tenebor, quia etiā ibi intelligitur incluſa cōditio, ſi conſenſeris, vel ſi volueris. Nec refert, quod illa vtilitas ſit ſpiritualis, quia huic etiā poteſt homo cedere, nec etiam obſtat, quod opus promiſſum ſit cultus Dei, quia nō eſt Deo promiſſum, ſed homini, qui cedit; ergo licet mutuò fiant ſimiles promiſſiones inter duos, poterunt inuicem ſibi remittere.

Qui in ſui fauorem iuramento ſe inuicē obligant, inuicē ſe poſſunt deobligare.

Sancius. *Syluest.*

8. Secundò poſſunt duo ſibi inuicem iurare de bono opere faciendo, vel cauendo malo, non intuitu conferendi ſibi inuicem aliquam vtilitatem, vel fauorē, ſed ſolùm intuitu diuini ſeruitij, vel pietatis, aut iuſtitiæ ſeruandæ, & tunc cenſeo non poſſe ſibi inuicem remittere, quia ſi vnus tantùm ſic promittat alteri, non habet locum remiſſio, iuxta doctrinam D. Thomæ ſuprà explicatam; ergo nec ſi duo ita iurent, poſſunt inuicem remittere. Et ita docent Syluester d.q.9. & Angelus *Iuramentum*, 6.num.2. cum Ioanne Andrea, Panormitano, & aliis in cap. 2. de Sponſal. Exempla ſunt, ſi duo mercatores iurent dare tantam lucri partem in eleemoſynam, vel negotiari ſine fraude, vel ſi duo ſcholaſtici inter ſe conueniant, & iurent talibus horis ſtudere, & ſimilia. In his tamen cauendum eſt, ne iuramenta ſint conditionata, faciam, ſi feceris, &c. Tunc enim eſto condonari non poſſint iuramenta, ſi non concernant vtilitatem propriam, tamen neutrum obligabit, donec alter incipiat. Vt ſi duo iurent ſibi inuicem ingredi religionem, ſi alter ingrediatur, nemo tenetur abſolutè ingredi, & quaſi inchoare, donec alter ingrediatur: & idem eſt, ſi duo mercatores

Qui diuini ſeruitij intuitu iuramento ſe inuicem obligant, inuicē ſe deobligare nequeūt.

Syluest. *Angel.* *Ioan. Andr.* *Panormit.*

catores promittant inuicem, dabo eleemoſynam ex lucro, ſi tu dederis. A

9. Iuramẽta negatiua ſtatim obligãt.

Secus autem videtur eſſe in negatiuis, vt ſi promittant inuicem non ſe decipere, ſtatim videntur obligari, ita vt violet iuramentum, qui inceperit, quia cõditio ibi incluſa à principio impletur, quamdiu alter non decipit: ſtatim verò, ac alter deceperit, alter non obligabitur ex vi iuramenti, ſi ſub ea tantum conditione promiſit, ſi alter non deciperet, quia iam ceſſauit conditio, iuxta cap. *Peruenit*, 2. & cap. *Sicut*, 3. §. *Iuramentum*, de Iureiur. in quibus dicitur, iuramentum alteri factum non obligare, ſi alter non implet conditionem promiſſam. Neque ad hoc refert, quod res iurata, & promiſſa ſit aliàs per ſe iuſta, & neceſſaria, quia nihilominùs poteſt ceſſare obligatio, quæ per iuramentum additur. Et ita ſentiunt Angel. & Syluest. ſuprà, Canoniſtæ communiter in dictis capitibus. B

Cap. *Peruenit.* Cap. *Sicut.* *Angel.* *Syluest.*

10. An ad inuicem remitti poſſit iuramentum ex vna parte factum ex pietate?

Tertio poſſunt duo ſibi inuicem ita iurare, vt vnus præcipuè intẽdat ex pietate, & propter Deum alteri ſubuenire: alius verò ſolùm intendat humanum contractũ facere, & iurare, vt contingit, quando duo ſponſalia contrahunt, & alter, qui eſt diues ſolùm promittit ducere pauperem ex pietate, & amore Dei. Et in hoc caſu dicunt multi, non poſſe mutuò remitti iuramentum, nam licet diues poſſit facilè remittere pauperi, nihilominùs ipſe non liberabitur ab obligatione iuramenti, etiamſi pauper remittat: quia diues non iurauit ſolùm contractum humanum vt ſic, ſed opus pietatis, quod vt ſic reſpicit Deum, & non poteſt ab homine remitti. Alij contrarium docent, vt Nauarrus cap. 22. num. 25. & nonnulli alij Moderni, quos refert, & ſequitur Sancius ſuprà, num. 8. C

Nauarr. *Sancius.*

11. Vera concluſio.

Sed mihi videtur diſtinctione ſuprà data vtendum eſſe. Nam ſi pauper ita remittat, vt nolit matrimonium perficere, clarum eſt alium non obligari iuramento, tùm propter rationem generalem, quia idem eſt in omni opere pietatis, vt dixi: tùm propter ſpecialem neceſſitatem conſenſus ad matrimonium. At verò ſi ille ita remittat obligationem, quod vellet nihilominùs matrimonium, tunc alter non liberabitur ab obligatione iuramenti, quia per illud non ſolùm humanam promiſſionem, & obligationem, ſed abſolutam promiſſionem, ſeu deliberationem faciendi opus pietatis, quantum eſt ex parte ſua, confirmauit. Et ita ſemper manet integra obligatio iuramenti, etiamſi obligatio iuſtitiæ, vel fidelitatis tollatur. Item conditio incluſa in illo iuramento impletur, ſcilicet, ſi ille voluerit, vult enim, (vt ſupponitur) licèt condonet, & remittat ius ſuum peculiare, & ita non poteſt ius proprium iuramenti remittere. Vt ſi vir abſque ſponſalibus, ſponte iuraret ducere Mariam pauperem, etiam illa nihil ſciente, ſolùm in obſequium Dei ex pietate, non poſſet illa volendo, & deſiderando matrimonium illius, remittere obligationem, quia ſuppoſita illa voluntate, iam non pendet iuramenti obligatio ab alio actu, vel ex actione eiuſdẽ ſponſæ. D

12. Soluitur quędam obiectio.

Rationes autem, quæ in contrarium afferuntur, ſolùm ſunt, quòd iuramentum factum in vtilitatem alicuius, etiamſi fiat Deo principaliter, poteſt tolli per ſubtractionem materiæ, ſubtrahitur autem materia, quando illa remittit ſponſionem ſibi factam. Dico tamen, non tolli materiam per ſolam remiſſionem ſponſionis, ſed nolendo acceptare beneficium iuratum: quia iuramentum non ſub alia conditione obligabat. Et hæc eſt communis opinio in dict. cap. 2. de Sponſal. vbi Panormitanus in fine, citans Innocentium, Antonium, num. 9. Alexan- E

Panorm. *Innoc.* *Anton.*

drum num. 28. Eandem tenet Driedo lib. 2. de Libert. Chriſtian. cap. 1. propoſ. 3. & Summiſtæ verbo *Sponſalia*, vbi Angel. numer. 20. Syluester quæſt. 10. Roſella num. 8. & idem neceſſariò ſentit Soto ſuprà. Solum poſſet hic quæri, An non obſtante illo iuramento poſſit talis vir ingredi religionem? Sed de hoc dicemus commodiùs in tractatu de Voto.

Dried. *Angel.* *Syluest.* *Roſella.*

13. Cogens per iniuſtitiam alium ad iurandum poteſt cogi ad cõdonandũ iuramentũ.

Quartò poteſt hoc loco inquiri, quando aliquis per iniuſtitiam, aut vim, aut dolum alium coëgit ad iurandum aliquid in vtilitatem ſuam, An cogi ipſe poſſit ad condonandum, ſeu relaxandum iuramentum? Reſpondetur poſſe ſine dubio cogi, ſicut de vſurario ſtatuitur in cap. 1. de Iureiur. Et ratio eſt, quia ille iniuſtè facit recipiendo, quod ſic promiſſum eſt, & ex vi iuramenti datur: ergò poteſt compelli, vt ab iniuſtitia ceſſet. Et hinc fit, coactionem hanc maximè fieri poſſe per Eccleſiaſticum iudicem, tùm quia iuramenti cauſa per ſe pertinet ad forum Eccleſiæ cap. vlt. de Foro comp. in 6. tum etiam, quia illa coactio eo tendit, vt ille à peccato exeat, & nouum non committat, ad quod poteſt per Eccleſiaſticam cenſuram compelli, vt in illo textu dicitur. Addo verò non ſolùm poſſe hoc facere iudicem Eccleſiaſticum ex officio, & in ordine ad bonum animæ ipſius vſurarij, vel raptoris, ſed etiam ad petitionem, & inſtantiam debitoris: quia in hoc non agit contra iuramentum, & petit rem iuſtam, vt notant in dicto capit. de Iureiurand. Panormitanus & alij, & Couarrunias 1. Variar. cap. 4. num. 5. Quid autem dicendum ſit, ſi iuramentum eſſet factum de non repetendo, vel non denunciando, ſuprà dictum eſt.

Iuramenti cauſa per ſe pertinet ad forum Eccleſiaſticũ.

Panorm. *Couarr.*

14. Quomodo iudex laicus poſſit cogere aliquẽ ad relaxandum iuramẽtum.

Sed iudex laicus, potéſtne etiam compellere laicum, exactorem talis iuramenti, vt condonet, & remittat? Videtur enim non poſſe, tùm quia relaxatio iuramenti pertinet ad Eccleſiaſticum forum, tum etiam quia ſi poſſet alium cogere ad remittendum, ipſe auctoritate ſua poſſet remittere, & relaxare. Circa hoc Felinus in cap. *Cùm ſit generale*, de For. comp. dubius eſt. Vera tamen & communis ſententia eſt, iudicem laicum habere ad hoc poteſtatem, & licitè poſſe ab eo poſtulari, vt cogat talem creditorem ad remittendum, quando ille aliàs laicus eſt, & materia etiam promiſſionis merè laica, & temporalis. Ita tandem docuit idem Felinus cap. 1. de Iureiur. cum Ludouico Romano, & Federico Senenſi, quos allegat Abbas, in cap. 2. eod. numer. 3. Couarrunias in dicto capit. *Quamuis*, 2. part. §. 3. num. 2. Molina diſput. 149. de Iuſt. Sancius referens alios lib. 1. diſt. 32. num. 18. Ratio eſt, quia iudex laicus poteſt cogere ad iuramenti obſeruantiam, cap. 2. de Iureiur. in 6. ergo & ad remiſſionem iniuſti iuramenti. Reſpondet Felinus priori loco, non eſſe parem rationem, quia in priori caſu non requiritur cauſæ cognitio, in poſteriori verò requiritur.

Felin. Cap. *Cùm generale.*

Iudex laicus poteſt cogere ad iuramẽti obſeruantiam.

15. Obiectio contra priorem aſſertionem.

Sed contrà: nam ſicut ad cogendum ſeruare iuramentum, ſupponendum eſt tamquam certum illud fuiſſe validum, ita hic ſupponitur vt certum, iuramentum fuiſſe turpiter exactum; ergo in eo caſu non magis requiritur cauſæ cognitio in vno caſu, quàm in alio. Si verò res ſit dubia etiam in primo caſu non poteſt iudex laicus cognoſcere de valore iuramenti, & conſequenter, nec cogere ad obſeruationem eius, donec per Eccleſiaſticum iudicem declaretur, an iuramentum fuerit validum, necne, vt tradit Abbas ſuprà, & in cap. *Cum contingat*, eod. numer. 15. & alij, quos refert Sancius ſuprà, & capite ſuperiori aliquid attigimus. Idem autem

cum proportione eſt, de coactione ad remittẽdum, quod ſub iuramento promiſſum erat; nam ſi ſit res dubia, poterit priùs ab Eccleſiaſtico iudice cognoſci, & iudicari, an iuramentum ſit relaxabile, necne? Imò in hoc videri poteſt eſſe maior poteſtas apud iudicem laicum, quia dubium non eſt de valore iuramenti, imò ſupponitur validum, & obligatoriũ, & ſolum dubitatur de turpitudine exigentis illud, quæ cauſa non videtur Eccleſiaſtica, ſed merè laica, nimirum, an ille vſurarium contractum fecerit, nec ne, vel an fecerit vim iniuſtam, vel quidpiam ſimile? Quidquid ergo ſit de caſu dubio, vbi de turpitudine conſtat, non eſt dubium quin iudex ſecularis poſſit cogere exactorem ad condonationem. Eſtque etiam optima ratio, quia tunc ſolùm cogit ad deſiſtendũ ab iniuria, de qua poſſet per ſe ipſum cognoſcere. Et ita reſponſum eſt ad rationem in contrarium. An verò poſſit iudex ſecularis aliquo modo relaxare per ſe tale iuramentum, quod ibi attingitur, dicemus cap. 34. Vbi etiam videbimus, an hæc coactio fieri debeat, antequam violatum ſit iuramentum, vel etiam poſteà fieri poſſit?

Cùm de turpitudine cõſtat, iudex ſecularis poteſt cogere exactorẽ ad cõdonationem.

16. *An is, qui iurat poſſit ſibi remittere iuramẽtum?*

Vltimò poteſt hic interrogari, an poſſit aliquando is, qui iurauit, ſibi ipſi condonare, & remittere iuramentum? Multi enim Auctores ita ſentiunt; quando iuramentum non fit alteri homini, nec intuitu Dei, ſed abſolutè in proprium commodum: nam tunc ipſe iurans poteſt cedere ſuo iuri, ſeu commoditati, & ita ſibi remittere obligationem iuramenti; ſicut poteſt per tertium remitti, quando in illius fauorem factum eſt. Ita ſumitur ex multis, quos ſuprà retuli, & refert plures Sancius lib. 6. de Matrimon. diſputat. 13. num. 6. mihi autem probari hoc non poteſt, nam iuramentum promiſſorium abſolutè factum in proprium commodum, vel eſt vanum, & de re inutili, vel eſt honeſtum, & obligat. In priori caſu ſtatim eſt nullum, & ita non habet locum relaxatio: in poſteriori autem caſu impoſſibile eſt, vt ſola propria voluntate iurantis relaxari poſſit: tum quia futilis eſſet, & nullius momenti talis obligatio: tum etiam, quia tunc obligat iuramentum ad tenendum, ſeu adhibendum comitem veritatis, cùm ſupponatur non defuiſſe iudicium, neque iuſtitiam. Neque eſt ſimile de iuramento facto in fauorem tertij; nam includit conditionem, ſi promiſſarius voluerit. At verò iuramentum abſolutè factum in proprium commodum, non includit conditionem; ſi ego voluero: quæ planè repugnat iudicio talis iuramenti, & omninò tollit vtilitatem eius: ſed eſt omninò abſolutum in ordine ad proprium conſenſum, qui iam tunc adhibetur, cum promiſſione iurata, quæ virtute includit promiſſionem non mutandi illum. Et ita ſentit Couarruuias in dicto capit. *Quamuis*, part. 2. §. 2. num. 4.

CAPVT XL.

An in iuramentum promiſſorium ſoli Deo, ſeu per modum voti factum cadat diſpenſatio?

1. *Prima concluſio. Iuramẽtum Deo factum diſpẽſari poteſt ex iuſta cauſa.*

RESpondeo: Iuramentum promiſſorium, quod non fit homini, ſed Deo, vel abſolutè propter pietatem, diſpenſari poteſt ex iuſta cauſa ab habente poteſtatem. Hanc concluſionem breuiter hic perſtringam, quia de hac diſpenſatione eadem eſt ratio, quæ de diſpenſatione voti, quam materiam, in eum locum ex profeſſo tractandam reſeruamus. Concluſio ergo eſt D. Thomæ in d. art. 9. & ibi om- *D.Thom.*

A nium, & in ea conueniunt Summiſtæ omnes, & Canoniſtæ. Ratio verò eſt, quia hæc iuramenta, vel ſunt vota, vel ſunt ad modum votorum, ordinantur enim ad honorem Dei, vel ad bonum animæ; ergo propter eiuſdem Dei honorem, vel maius bonum animæ, diſpenſari poſſunt. Addimus verò requiri cauſam iuſtam, quia in omni iuſta diſpẽſatione hæc neceſſaria eſt, tamen quia hæc diſpenſatio attingit ius diuinum, cauſa ſufficiens requiritur, non ſolùm vt licita ſit diſpenſatio, ſed etiam vt valeat, ſicut de Voto dicemus, eſt enim eadem ratio, vt cõtra nonnullos bene docet Syluester *Iuramentum*, 5. q. 2. latè Couarruuias referens plures, ſuprà 1. p. §. 3. n. 4. in fine, & n. 5. Soto d. art. 9. ad 3. vbi inquirit, quæ ſit legitima cauſa huius diſpenſationis, ſed de hoc dicemus in tractatu de Voto. Quia vt ipſe etiam ait, quæ fuerit cauſa iuſta in diſpenſatione voti, neceſſaria, vel ſufficiens erit etiam in iuramẽto, quia ferè æqualis ſunt obligationis, ita vt controuerſum ſit, quæ ſit maior. Maximè, quia ſufficientia cauſæ ex prudenti arbitrio pendet, nec poteſt fortaſſe certior regula aſſignari. *Syluest. Couarr.*

2. *Quomodo poſſit homo diſpẽſare iuramentum Deo factũ.*

Denique ibi etiam explicabimus latiùs, quomodo poſſit homo diſpenſare in obligatione iuramenti, quæ iuris eſt naturalis diuini, eadem enim difficultas in voto reperitur. Breuiter ergo dicimus, hãc diſpenſationem fieri per ſubtractionem materiæ, quia diſpenſans loco Dei condonat, & remittit debitum, vel mutat illud in aliud, prout ad Dei honorem, & bonum animæ iurantis expedire cenſet. Et ita non diſpenſatur in præcepto naturali ſeruandi iuramentum, ſed fit, vt quod ſub tale iuramentum cadebat, iam non cadat. Et in hoc eſt differentia inter iuramentum aſſertorium, & promiſſorium, nam aſſertorium non pendet in futurum, & ideo circa illud non habet locum modus aliquis diſpenſationis: promiſſorium verò quia pendet in futurum, & materia eius mutabilis eſt, vel meliùs conſiderabilis, vel remiſſibilis, ideò ex parte eius recipit mutationem, & diſpenſationem, vt rectè D. Thomas, d. artic. 9. ad 1. Vnde addi poteſt, in iuramento promiſſorio ex natura rei incluſam eſſe conditionem: *Excepta poteſtate Superioris*, vt ſuprà dictum eſt. Et præterea addi debet, legem ipſam naturalem, *Reddes Domino iuramenta tua*, intelligi, re ſtante integra.

Differentia inter iuramentũ promiſſoriũ, & aſſertorium. *D.Thom.*

3. *Quiſnam diſpẽſare poſſit in iuramento per modum voti facto.*

D Quis autem habeat poteſtatem diſpenſandi in his iuramentis habentibus modum voti aliqua ex parte dubitationem habet huius loci propriam. Itaque ſupponimus, duobus modis poſſe haberi hanc poteſtatem, ſcilicet, vt ordinariam, vel vt delegatam. Priori modo habent illam Epiſcopi, & poteſt conſtitui generalis regula omnes illos, qui habent poteſtatem ordinariam diſpenſandi in votis, habere etiam diſpenſandi in iuramentis, quia habẽt eandem rationem, & idem fundamentum, vt ibi videbimus. Poſteriori autem modo habent hanc poteſtatẽ illi ſoli, quibus de facto conceditur, delegatio enim magis ad factum, gratiam, & quaſi priuilegium pertinet, quàm ad ius ordinarium. Circa hos ergo duos modos habendi hanc poteſtatem occurrunt duo dubia. Circa habẽtes ordinariam poteſtatem, quæri poteſt, an iuramẽta aliqua ſint reſeruata ſoli Papæ, ita vt Epiſcopi non poſſint in eis diſpenſare? Nam de Pontifice certũ eſt, poſſe omnia talia iuramẽta diſpenſare, ſicut & omnia vota, neque hic eſt quæſtio, de ſolemni iuramento, ſicut eſt de voto, quia nullum eſt iuramentum ſolemne, niſi quoad conditiones valdè accidentarias, vt ſuprà viſum eſt. Item eſt certũ, Epiſcopos poſſe diſpenſare in omnibus iuramẽtis non ſibi prohibitis, ſeu nõ reſeruatis, ſicut

Omnes qui habent poteſtatem ordinariã diſpenſandi in votis, habent etiam in iuramentis.

An iuramenta aliqua ſoli Papæ ſint reſeruata.

Nullũ eſt iuramentũ ſolemne.

ſicut de Votis dicitur, quia in his rebus poſſunt A omnia, quæ ſibi non prohibentur. Difficultas verò eſt, an eis ſpecialiter interdicatur diſpenſatia aliquorum iuramentorum?

4. Prima ſententia.

Prima ſententia ſtatuit regulam, omnia iuramēta, quæ verſantur circa materiam votorum reſeruatorum, vt ſunt caſtitatis, Religionis, & quarundam peregrinationum, eſſe etiam Papæ reſeruata. Quia hæc iuramenta in re ſunt quædam vota, nam vel illa includūt, vel illis æquiparantur, & diſpoſitum in vno æquiparatorum cenſetur diſpoſitum in alio, vt tradit Abbas in ca. 2. de Mutuis petitionibus nu. 10. vbi Gloſſam, & Iura allegat. Et ita ſentit Caietanus art. 9. & ibidem Soto, & Aragon. quæſt. 88. art. 12. Valentia 3. tom. diſput. 6. quæſt. 7. puncto 4. Azor. 1. tom. lib. 11. ca. 10. quæ. 3. Toletus lib. 4. ca. 23. nu. B 1.

Abb. Caietan. Soto. Aragon. Valent.

2. Sententia.

Secunda verò ſentētia negat hanc regulam, quia iuramentum, & votum ſunt vincula diuerſarum rationum, & ita ab vno ad aliud non colligitur efficaciter, per ſe loquendo. Maximè cùm obligatio voti maior ſit, quàm iuramenti promiſſorij, vt ſuprà viſum eſt. Hanc opinionem, vt probabilem tenet Nauarrus Conſ. 1. de Iureiurando nu. 4. & 5. citátque Tabiennam verb. *Iurare*, nu. 21. ſed in antiquis non habetur, dicitur autem eſſe in nouis.

Nauar. *Tabien.*

5. Reſolutio quæſtionis. Iuramētum de caſtitate ſeruanda includit votū.

Vt procedat diſputatio oportet ſeparare vinculum iuramenti à vinculo voti. Ordinariè enim non fit iuramentum de caſtitate ſeruanda, vel intrandi Religionem, niſi faciendo iuramentum promiſſorium Deo, quod includit promiſſionē Deo factam, ac ſubinde votum, & illud iuramento confirmat, vt C ſuprà notatum eſt, & docent omnes. Quando ergo iuramentum circa huiuſmodi materias, formale, ac proprium votū includit, clarum eſt neminem poſſe in illo diſpenſare, qui non poſſit diſpenſare in voto, ac ſubinde tale iuramentum eſſe reſeruatum, ſaltem ratione voti, nam votum illud non minùs eſt reſeruatum, quando fit cum iuramento, quàm cùm fit ſine illo, vt eſt per ſe notum; ergo conſequenter eſt reſeruatum iuramentum. Probatur conſequentia, quia durante obligatione voti, non poteſt auferri obligatio iuramenti confirmantis illud, tum quia, vt dixi, in iuramentum non cadit diſpenſatio, niſi per ſubtractionem materiæ, & quamdiu perſeuerat votum, non ſubtrahitur materia, tum etiam quia ſtante voto ſemper requiritur ad veri- D tatem iuramenti, quod votum ſeruetur, ergo repugnat, iuramenti obligationem tolli, durante obligatione talis voti.

6. An iuramētum purè aſſertorium in materia reſeruata ſit reſeruatum.

Difficultas ergo eſt de iuramento præcisè ſpectato, quando contingit ſeparari à promiſſione, & confirmare ſolam aſſertionem de futuro; hoc enim modo fieri poſſe ad hominis arbitrium, in principio huius libri oſtendimus. Vnde ſicut fieri poteſt tale iuramentum in aliis materiis, ita etiam in materia caſtitatis, religionis, & ſimilibus: tunc ergo habet locum quæſtio, an talia iuramenta ſint reſeruata? Nam profectò Caietanus in eo etiam caſu loqui videtur, cùm enim dixiſſet, conceſſa poteſtate diſpenſandi in votis, cenſeri conceſſam poteſtatem diſpenſandi in iuramentis, ſubdit: *Et ſimiliter viden-* E *tur reſeruata omnia iuramenta Papæ, quæ ſi eſſent vota, eſſent Papæ reſeruata*; loquitur ergo etiam de iuramentis, quæ non ſunt vota. Et in eodem ſenſu videntur eum ſequuti alij Auctores, præſertim Toletus & Valentia. Nullus autem rationem reddit, ex eo, quòd reſeruatio iuramentorum in talibus materiis ſit facta in ſe, ac formaliter, & ita ſolùm videntur fundari in æquiparatione iuramenti, & voti, quam indicauit Caiet. in illo verbo, *Et ſimiliter.*

Caietan.

Sed obſtat primò, quòd illa æquiparatio, etiam argumentando à poteſtate diſpenſandi in votis, ad iuramenta, nō eſt efficax, vt in materia de Voto latiùs dicetur: quia licet obligatio voti ſit maior, tamen ſunt vincula diuerſarum rationum, in quibus à maiori poteſtate ad minorem non valet illatio. Deinde, multò eſt inefficacior æquiparatio, quoad denegationem poteſtatis diſpenſandi, quæ in reſeruatione includitur, quia fundatur in hoc principio, cui negatur poteſtas diſpenſandi in maiori vinculo, negatur etiam in minori, quod nulla ratione fundatum eſt. Atque ita illatio illa Caietani, vel æquiparatio ſignificata per illam particulam, *Et ſimiliter*, nulla ratione videtur fundata. Et ideo multi viri docti ſequuntur ſecundam ſententiam intellectam de iuramento præcisè facto circa talem materiam ſine promiſſione, & voto. 7.

Æquiparatio non haber vim in poteſtate diſpenſandi.

Ego verò non audeo illi adhærere ſententiæ, nec cōſulerem vſum eius in praxi. Moueor primò, quia eſt alienū à conſuetudine Eccleſię, numquam enim viſum eſt (quod ego ſciuerim, vel audiuerim) Epiſcopum aliquem auſum eſſe diſpēſare in iuramento de perpetua caſtitate ſeruanda, vel de ingreſſu Religionis, & ſimilibus: reſeruatio autem votorum in his materiis, non tam lege ſcripta habetur, quàm traditione, & conſuetudine, vt infrà dicetur: ergo ex eadem conſuetudine poſſumus inferre reſeruationem iuramentorum in eiſdem materiis. Dicetur fortaſſe, illam conſuetudinem fundari in hoc, quod ordinariè, & moraliter tale iuramentum nō fit ſine voto. Sed contrà, quia licèt hæc fortaſſe fuerit occaſio conſuetudinis: tamen ipſa cōſuetudo (ſiue per ſe, ſiue illa occaſione introducta) abſoluta eſt pro omnibus talibus iuramentis. Et nō immeritò, quia leges, & conſuetudines attendunt id, quod moraliter, & vt plurimùm accidit, vt ſimpliciter, & ſine diſtinctione ferantur, quia difficillimum eſt excipere illa, quæ rarò eueniunt: & præſertim in præſenti materia nō poteſt in exteriori foro diſcerni purum iuramentum à voto iurato. Et ideò reſeruatio ſimpliciter facta, videtur de perpetua obligatione ad caſtitatem, vel Religionem Deo factam, ſiue exprimatur per modum iuramenti, ſiue per modum voti; ſemper enim ab Eccleſia votum iudicatur, & vt tale nominatur, ac reſeruatur. Et certè qui in profitenda Religione non verbo vouendi, aut promittendi, ſed iurandi perpetuā caſtitatem, & obedientiam vteretur, non minùs ab Eccleſia iudicaretur Religioſus, quàm ſi vouendi verbo vſus eſſet. Veriſimile ergo eſt, quæ circa obligationem ſacram, ac perpetuam in talibus materiis ſub nomine votorum diſpoſita ſunt, comprehendere iuramenta in eiſdem materiis, quocumque modo fiant. 8.

Iuramenta etiam purè aſſertoria in caſtitate, & Religione ſoli Papę reſeruantur.

Leges & cōſuetudines attendunt quod moraliter, & vt plurimū accidit.

Confirmatur primò, quia finis, & ratio talis reſeruationis in talibus materiis eadem eſt, ſcilicet grauitas talium materiarum cum perpetua obligatione Deo facta, maximè in caſtitate, & Religione: quòd autem illa obligatio ſit paulò maior per votum, quàm per iuramentum, ad negotij grauitatem parum referre videtur, maximè cùm adhuc ſit ſub iudice, quæ illarum obligationum ſit maior. Confirmatur ſecundò, quia hæc iuramenta, præſertim caſtitatis, & Religionis grauiſſima ſunt; ergo meritò cenſentur Papæ reſeruata, & non immeritò poſſunt reduci ad illud Iuris principium, quod grauiores cauſæ Pontifici reſeruantur, cap. *Maiores*, de Baptiſmo. 9.

Cur votum perpetuæ caſtitatis & religionis, vt & iuramentum, ſit reſeruatum.

Ca. Maiores.

Vnde infero, quòd licèt in aliqua Bulla, vel priuilegio concedatur expreſsè facultas relaxandi iuramenta ſine præiudicio tertij, &c. intelliguntur 10.

In priuilegiis relaxādi iuramēta

nō comprehenduntur iuraméta de materia reſeruata. excepta hæc, quæ ſunt de materia reſeruata, & quæcumque alia, quæ iuxta communem vſum fuerint Papæ reſeruata, quæ commemorat Soto d. art. 9. ad 3. Ratio eſt, quia in clauſula generali non compreheduntur ſpecialia, vt de caſibus reſeruatis aliàs dixi. Neque oberit, quòd in eodem Indulto detur ſimul facultas generalis ad vota, & ad iuramenta, & in votis ponatur exceptio reſeruatorum, & non in iuramentis: quia licet non exprimeretur in votis, eſſet ſubintelligenda, & quòd in vno exprimatur, & non in alio, eſt accidentarium, vel certè non repetitur, quia talia iuramenta reputantur vota, ſicut dixi.

11. Supereſt aliud dubiū circa poteſtatem delegatam ad diſpenſandum in iuramentis, An comitetur ſemper poteſtatem delegatam ad diſpenſandum in votis, ita vt cuicumque delegatur poteſtas circa vota, intelligatur conceſſa circa iuraménta, etiamſi non aliter exprimatur? Sed hoc punctum tractabitur melius infrà lib. 6. de Voto, & quæ ibi dicemus, accommodari poſſunt ad hanc poteſtatem delegatam, circa iuramenta, nam ferè æquiparantur.

CAPVT XLI.

An, & quomodo iuramentum promiſſorium homini factum à Superiore relaxari poßit?

1. Quod eſt à principio illicitum, & nullum, relatione non indiget. D.Thom. Cap. Cùm quidam. Abbas. Innocent. Cap. Quantum. Ca. Si verò.

SVppono quæſtionem ſolùm eſſe de iuramento licito, & obligatorio, nam quod eſt à principio illicitum, & nullum, relaxatione nō indiget, ſed propria auctoritate cōtra illud iri poteſt, vt D. Thomas d. quæ. 89. art. 7. & 9. docet, & Doctores in hac materia ſupponunt. Præſertim in cap. *Cùm quidam* §. vlt. de Iureiur. vbi id Gloſſa ſupponit, & ſequuntur Abbas, Innocentius & alij. Item in ca. *Cùm contingat* eod. & ſumitur ex ca. *Quanto*, ca. *Si verò* cum ſimilibus eod. cap. *Si aliquid* 22. quæſt. 4. Et ratio eſt, quia quod nullum inducit vinculum, ſolutione nō indiget. Sed dicunt aliqui, quod licèt in re non ſit neceſſaria abſolutè diſpenſatio, nihilominùs propter ſpeciem externam eſt neceſſaria: maximè vbi in obſeruantia iuramenti non cernitur peccatum mortale, ſed veniale, vel omiſſio maioris boni. Sed hoc (vt ſuprà dixi) verum non eſt, per ſe loquendo, propter dubium autem eſſe poterit, iuxta ſuprà dicta, vel propter vitandum ſcandalum, quod eſt per accidens. Igitur omiſſo iuramento illicito, & nullo, quæſtio eſt de obligante & licito. Quod duplex diſtingui poteſt, vnum licitum ex vtraque parte, iurantis ſcilicet, & eius, cui iuratur, aliud licitum ex parte iurantis, cum turpitudine ex parte alterius.

Duplex iuramétum licitum.

2. 1. Concluſ. Iuramétum licitum factum homini, quando relaxatur.

Dico ergo: Iuramentum vndiq; licitum, factum in confirmatione promiſſionis factæ homini, non relaxatur regulariter ſine conſenſu eius: propter commune autem bonum relaxari poteſt. Hæc aſſertio communis eſt, vt videbimus. Probatur, quia per iuramentum promiſſorium acquiritur ius ei, cui fit promiſſio, ſed ille non poteſt priuari iure ſuo ſine cauſa iuſta, quæ ipſum concernere debet, quia vtilitas alterius, vel commoditas, non ſufficit alterum iure ſuo priuare: ergo ex hac parte non poteſt diſpenſari in his iuramentis ſine cauſa, quæ ſufficiat ad imponendum alteri iuſtum grauamen, quia ipſamet priuatio talis iuris, grauamen eſt. Et confirmatur ex differentia inter iuramentum factum homini, & illud, quod fit per modū voti, nam cùm hoc ad Deum ſolum pertineat, poteſt vicarius Dei condonare promiſſionem ex iuſta cauſa pertinente

Differentia quæ eſt inter iuramétum factum homini, & q̄ eſt Deo factum.

A ad bonum animæ ipſius iurantis, vel ad quodlibet aliud, quod credatur magis placere Deo, & ita poteſt per ſubtractionem materiæ relaxari iuramentum. At verò in iuramento homini facto, attendendum eſt commodnm eius, cui fit, & conditio incluſa in iuramento, quæ reſpicit acceptationem eius, & ideò non poteſt à Prælato condonari inuito creditore, niſi in eo caſu, in quo poteſt ipſum cogere; ergo requiritur ex parte eius cauſa, quæ ſufficiat ad pœnam, vel iuſtum grauamen.

3. Obiectio. Dices, hoc ad ſummùm procedere in iuramento, quod fit cum promiſſione rigoroſa, & per ſe inducente obligationem, & dante ius alteri, non verò in iuramento purè aſſertorio: quia etiam ſi fiat in fauorem proximi, non fit illi promiſſio, nec naſci- B tur obligatio reſpectu illius, ſed ſoli Deo, iuxta cap. *Debitores*, de Iureiurando. Ergo tale iuramentum poterit liberè diſpenſari ex aliis cauſis reſpicientibus ipſum iurantem, ad eum modum, quo diſpenſatur iuramētum abſolutè factum per modum voti: nec oportebit in relaxatione habere rationem iuris acquiſiti ei, in cuius gratiam factum eſt iuramentum. Reſpondeo, ſi conſtat promiſſionem non eſſe factam homini, vel ab illo nō eſſe acceptatam, vt ſi facta eſt in abſentia eius, vel illam ignorat, tūc in rigore fieri poſſe relaxationem iuramenti ſine conſenſu creditoris, quia re vera non eſt creditor, ſed materialiter tantùm conſideratur eius vtilitas, quæ impedire non poteſt in rigore relaxationem, vt in ſimili dicemus de Voto, de quo eſt eadem ra- C tio. Nihilominùs tamen ad prudentiam, & charitatem relaxantis ſpectat, vt ſi iuramentum ſit factum ſine turpitudine eius, in cuius vtilitatem cedit, non facilè relaxetur, quia, & vtilitas alterius proximi, etiam eſt conſideranda, & ordinariè talis relaxatio odioſa eſt, & poteſt ſcandalum, vel animi amaritudinem generare. Quapropter probabiliſſimum cenſeo, quando hæc poteſtas relaxandi eſt tantùm delegata, & conceſſa eſt ſub illa limitatione, *Sine præiudicio tertij*, illam non extendi ad talia iuramenta. Quia ex hac parte eſt odioſa, & ideò reſtringenda quoad poteſtatem, ſeu extendenda quoad limitationem illam, ita vt nō ſolùm intelligatur de præiudicio rigoroſo contra iuſtitiam, ſed etiam de graui incommodo, quod reputatur præiudicium ſe- D cundum communem æſtimationem. Item quia licèt creditor tunc nō acquirat proprium ius, nihilominùs obligatio religionis illum ſpecialiter reſpicit, & fortaſsè illi confert aliquam actionem Canonicam, vt tractat Couarruuias in d. cap. *Quamuis* 2. part. §. 4. num. 15. quod ſatis eſſe videtur, vt Canonicè etiam illa relaxatio comprehendatur ſub illa clauſula, ſeu limitatione. Licèt autem hoc probabile ſit, non eſt tamen certum, quia in rigore præiudicium non cenſetur eſſe, niſi quando alteri eſt ius acquiſitum, & ideò plenam huius tractationem puncti vſque ad materiam de Voto remitto.

Cap. Debitores.

Quomodo relaxari poſſit promiſſorium iuramentum ſine conſenſu creditoris.

Graue incōmodum reputatur præiudicium.

Couar. Cap. Quamuis.

4. Addidi verò in illa priori parte aſſertionis, *Regulariter loquendo*, quia interdum nulla exiſtente culpa, vel cauſa ex parte creditoris, poterit ab aliquo Superiore relaxari iuramentum, nimirum in E eo caſu, in quo poteſt Superior priuare ſubditum iure ſuo, etiam ſine culpa eius. Tunc enim ceſſat ratio facta, qua ceſſante poteſt ſuperior efficaciter ſubtrahere materiam talis iuramenti, & cōſequenter irritare illud, vel præcipiendo ipſi creditori, vt cedat, vel efficaciter, & immediatè, ac per ſe ipſum donando debitori ius creditoris, vel etiam imperando illi, vt non donet, vel vt non faciat, quod promiſerat. Hoc autem fieri non poteſt, niſi ob commu

commune bonum, propter quod poteſt priuata perſona priuari iure proprio, & priuato, quæ cauſa communis boni rariſſima eſt, & ideo exceptio eſt rara, & regula in contrarium moralis eſt. Rectè ergo dictum eſt, regulariter non poſſe hoc fieri.

5. *D. Thom.* Talis diſpẽſatio maximè à Pontifice fieri poteſt. *Soto.* *Richard.* Cap. *Venerabilem.*

Et de hoc genere diſpenſationis, ſiue relaxationis intelligo doctrinam D. Thomæ d. art. 9. ad 3. cùm ait, *talem diſpenſationem maximè à Pontifice fieri poſſe*, circa quæ verba dubius eſt Soto, quia videtur D. Thomas magis reſtringere poteſtatem, diſpenſandi in iuramentis, quàm in votis. Sed in his iuramentis hoc non eſt inconueniens, vt notauit Richardus in 4.d.38.a.9.quæ.2.ad 1.ex cap. *Venerabilem*, de Electiõn. Et ratio eſt, quia diſponere de iuribus priuatorum propter commune bonum, maximè ſpectat ad ſupremum Prælatum. Indicat autem particula *maximè*, non repugnare, poſſe interdum fieri ab Epiſcopo, ſeruata proportione, vt notauit Silueſter *Iuramentum*, 5. quæ. 3. & Gregorius Lop. in l.5.tit.5.par.1.n.14. vt verbi gratia ſi promiſiſti cum iuramento non accuſare, licèt interdum iuramentum tale valeat, ſi expediat bono communi, poterit relaxari, maximè per Pontificem, & interdum etiam per Epiſcopum, iuxta rei, & perſonarum qualitatem; argumento cap. *Quemadmodum*, §. *Illud*, de Iureiur. Aliqui etiam putant, ſufficere cauſam ex parte iurantis, quando allegat ignoranter iuraſſe, vel ſine ſufficienti conſilio. Ita indicant Soto, & Caietanus, ſed non credo hanc cauſam ſufficere, niſi vel redundet in turpitudinem acceptantis iuramentum, vel reddat ſaltem dubium valorem iuramenti, quia aliàs non poteſt alter priuari ſine culpa iure licitè acquiſito.

Cap. *Quemadmodum.* *Soto.* *Caietan.*

6. 2. Concluſ. Iuramẽtum licitum ex parte iurantis cum turpitudine exigentis relaxari poteſt. *Abbas.* Cap. *Si verò.*

Dico ſecundò: Quando iuramentum licitum eſt ex parte iurantis cum turpitudine exigentis, licet obliget iurantem, relaxari poteſt in pœnam, ſeu odium creditoris. Eſt aſſertio certa, & communis: ſumitúrque ex cap. *Abbas*, de Iis, quæ vi, & cap. *Si verò*, cap. *Verum*, de Iureiurando: in quibus relaxationes huiuſmodi fieri poſſe dicuntur. Ratio autem generalis eſt, quia in iuramentis extorquendis, vel acceptandis, ſæpe committitur iniuſtitia, vel turpitudo contra legem, vel commune bonum ex parte eius, cui fit iuramentum; ergo tunc ille poteſt licitè priuari iure ſuo ab habente poteſtatem, & conſequenter poterit relaxari iuramentum. Exempla ſunt: Primò quando exactio eſt iniuſta, vt in vſurario, tunc enim ſine dubio licet petere relaxationem, & validè, ac iuſtè conceditur. Secundò in extorquente per vim, metum, aut dolum, vt patet ex dictis Iuribus, & ex cap. *Cùm contingat*, eod. ca. 2. de Pact. Authentica *Sacramenta puberum*, cum ſimilibus.

Cap. *Cùm contingat.*

7. Quando in cõtractu iurato interceſſit grauis læſio iurantis, iuramẽtum relaxari poteſt.

Tertiò, quando in contractu iurato interceſſit grauis læſio iurantis, quia in re paſſus eſt iniuſtitiã, quæ per poteſtatem publicam poteſt reſarciri, & dat ſufficientem cauſam relaxationi. Quartò, ſi ob præiudicium tertij, & communis boni periculum, turpe ſit tale petere iuramentum, vt in filio familiâs renuncianti Macedoniano ſub iuramento, nam abſolui poterit, quia tale iuramentum non petitur ſine turpitudine. Imò nõ eſt improbabile eſſe nullum, ſuppoſita lege ciuili iuſta, quia licet ſoluere mutuum abſolutè non ſit malum, ſoluere ex obligatione, turpe eſt, & contra bonum commune intentum à lege. Quidquid verò ſit de nullitate, non videtur dubium, quin poſſit relaxari in odium creditoris, & ad cauenda pericula parentũ, & ne poſſit per fraudem illa lex inutilis fieri, & iuxta hæc de aliis cauſis iudicandum eſt.

Aliquando verò fit talis relaxatio in pœnam alterius delicti, vt iuramentum præſtitum Regi à vaſſallis, relaxatur propter hæreſim, vel ſchiſma Regis. Hanc verò relaxationem vocat Caietanus indirectam, quia iuramentum ſolùm erat factum perſonæ, vt habenti dignitatem, & poteſtatem regiam, & dum illa aufertur tollitur iuramentum. Qui modus ceſſationis re vera non eſt propriè relaxatio, quando nõ fit per ſe ad tollendam obligationem iuramenti, ſicut ſi Prælatus deponatur, vel moriatur, ceſſat etiam obligatio iuramenti. Sæpè autem illo modo fit, vel ſimul cum priuatione regni, vt cap. 2. de Re iud. in 6. Poſſet verò etiam fieri ſine illa, vt ſi iuramentum factum fuiſſet obediendi tali perſonę ſine intuitu alicuius dignitatis, & ita propter vigorem Eccleſiaſticę diſciplinæ, poteſt iuramentum factum excommunicato in odium eius relaxari, & per hæc iudicandum eſt de aliis. 8.

Caietan.

9. In relaxante iuramentum poteſtas aliqua requiritur.

Atque ex hac declaratione, & ratione colligere licet primò, relaxationem in his iuramentis requirere poteſtatem relaxantis circa materiam, & perſonam iurantem, vel ſaltem in perſonam, cui iuramentum factum eſt. Probatur incipiendo ab vltima parte, quæ locum habet, quando irritatio fit ex parte creditoris. Tunc enim per talem relaxationẽ priuatur creditor iure aliquo, ipſo inuito, ergo eſt quædam coactio: ergo oportet, vt iuriſdictio relaxantis ad illam extendatur, vt ſit iuſta. Item talis relaxatio reſpectu talis creditoris interdum eſt propriiſſima pœna, quæ neceſſariò requirit iuriſdictionem in illum, vt patet in exemplo de hæretico, & de excommunicato: aliquando verò, & frequẽtiùs, licèt potiſſimè fiat in ſubſidium iurantis, qui paſſus eſt iniuriã, aut vim, nihilominùs indirectè fit etiam in odium alterius: ergo oportet, vt poteſtas relaxantis in illum aliquo modo extendatur.

10. Infideli factum iuramẽtum à fideli an poſſit Eccleſia relaxare.

Dices, ergo ſi ille, cui iuramentum factum eſt, & qui iurauit, non ſint ſubditi eiuſdem Prælati, non poterit vnus Prælatus iuramentum ſui ſubditi relaxare, etiamſi per iniuriam extortum ſit, vt ſi Chriſtianus iurauit ſoluere vſuras infideli, non ſubdito Eccleſiæ etiam in temporalibus, non poterit Eccleſia tale iuramentum relaxare. Reſpondeo ita concedere aliquos. Sed probabilius cenſeo contrarium cum Felino & aliis, quos refert in ca. 1. de Iureiur. nu. 31. quamuis requiratur iuriſdictio in creditorem, ſi ille directè cogendus ſit, non verò ſi relaxatio, vel irritatio facienda ſit ex parte iurantis: nam ſufficit tunc poteſtas in ipſum. Primò, ſi ſolùm tollatur vinculũ iuramenti, remittendo obligationem vice Dei: nam iuramentum hanc conditionem includit, & in præſenti ſolùm obligat intuitu Dei, quando ex parte creditoris interceſſit turpitudo. Secundò fieri poteſt per modum irritationis, prohibendo ſubdito, ne actionem illam faciat, qua iuramentum implendum erat. Quod facere poteſt, etiamſi directè cedat in grauamen non ſubditi, quod iuſtum eſt, quia ille etiam indirectè ſubditur poteſtati alterius propter iniuriam, quam illius ſubdito infert. Vnde etiam poteſt illum efficaciter impedire, ne iniuriam in ſuum ſubditum exequatur, quaſi iure defenſionis eius, ad quam habet ius, quod etiam intelligitur in iuramento exceptum.

Superior poteſt relaxare iuramẽtum ſubditi factũ non ſubdito.

11. Superior remittere poteſt iuramẽtum factum ſubdito à nõ ſubdito.

Hinc verò etiam fit, poſſe Superiorem eius, cui factum eſt iuramentum, relaxare illud, etiamſi iurans non ſit ſubditus eius, quia poteſt ille Superior cogere ſuum ſubditum ad remittendum tale iuramentum; ergo ſi ille renuat, vel propter abſentiam cogi non poſſit, poteſt ipſe Superior auctoritate

ſua

ſua illam remiſſionem efficaciter facere, & tunc eo ipſo alter, licet non ſit ſubditus, liber manebit à iuramento propter mutationem materiæ, & propter non impletam conditionem. Item Superior poteſt cogere ſubditum, ad reſtituendum non ſubdito, vel ſi non poſſit perſonam cogere, poteſt ipſe condonare debita, vel ex aliis bonis ſubditi, vt potuerit, ſatisfacere non ſubdito; ergo etiam in præſenti poteſt remittere hoc debitum ex iuraméto reſultans, & ita ceſſabit iuramenti obligatio. Neque hoc eſt inconueniens, quia hæc relaxatio non ſemper fit per actum iuriſdictionis circa perſonam, quæ iurauit, ſed per ſubtractionem materiæ, quæ tolli poteſt per actum iuriſdictionis circa perſonam, cui iuramentum præſtitum eſt.

12. Quibus perſonis cõueniat poteſtas relaxandi iuramenta.

B Atque hinc facilè deciditur quæſtio, de poteſtate huius modi, quibus perſonis conueniat, nam in primis clarum eſt præcipuè cõuenire Summo Pontifici, vt per ſe conſtat: Epiſcopis etiam cõceſſa cenſetur, ex communi ſententia omnium. Nam licèt in Iuribus citatis ſolùm fiat mentio Romanorum Pontificum relaxantium talia iuramenta, nõ denegant aliis poteſtatem, ſed narrant, quod ipſi facere conſueuerunt, vt inde diſcant alij Prælati, quid facere poſſint iuxta menſuram ſuæ iuriſdictionis, & circa ſubditos ſuos. Denique eadem eſt ratio de poteſtate relaxandi hæc iuramenta, quæ de diſpenſandi alia, quæ fiunt inſtar votorum, de quibus in cap. præced. & ita vtraque cenſetur ad ordinariam poteſtatem Epiſcoporum, vel habentium iuriſdictionem Epiſcopalem pertinere. Et hæc eſt cõmunis ſententia Iuriſtarum in cap. 1. de Iureiuran. & in cap. *Debitores*, eod. & cap. 1. de Iis quæ vi, Silueſtri, Angeli & Antonini citatis locis, Couarruuiæ 1. Variar. cap. 4. n. 5. Nauarri in Summ. cap. 20. n. 17. C

Cap. *Debitores.* *Silueſt.* *Angel.* *Anton.* *Couar.* *Nauar.*

13. Qui omnes conueniunt, in inferioribus paſtoribus, qui non habent iuriſdictionem Epiſcopalem, non eſſe hanc poteſtatem, vt in tract. de Voto dicemus: Poſſunt autem interdum Confeſſores habere illam poteſtatem delegatam per bullam, aut priuilegia. Oportebit tamen, vt talia reſcripta expreſsè, ac formaliter extendantur ad iuramenta: nam ſi ſolùm vota concedant, ſine dubio non ſufficiet, quidquid aliqui Moderni ſine fundamento dixerint. Imò licèt priuilegium extendatur ad vota iurata, vt in noſtra Societate, nõ ſufficiet, quia talia iuramenta nullo modo ſunt vota, quia non fiunt Deo, ſed homini, nec intuitu pietatis, ſed humani cõtractus, vel promiſſionis, & ita ſunt pura iuramenta, licet minùs firma. Sufficiet autem, quòd priuilegium concedat relaxationem iuramentorum ſine præiudicio tertij, quia hæc non poſſunt cenſeri cum præiudicio tertij relaxari, cùm ei ius non fuerit acquiſitum, & iniuſtitiam faciat exigendo, & non relaxando.

Confeſſores poſſunt habere hãc poteſtatem delegatam per Bullas.

14. An ciuilis poteſtas relaxare poſſit iuramenta? Prima ſententia. *Couar.* *Hoſtienſ.* *Abb.* Ca. *Quantò.* Ca. *Si verò.* Cap. *Cùm quidam.* Cap. *Venerabilem.*

Dubium verò eſt, An poteſtas ciuilis ſeu temporalis, poſſit etiam iuraméta relaxare? Aliqui ſimpliciter negant, vt Couarruuias 1. p. §. 3. num. 18. & refert Gloſſam in cap. *Quantò*, verb. *Abſolui*, & ibi Hoſtienſem & Abbatem. Item inducit cap. *Si verò*, cap. *Cùm quidam*, §. vlt. & ca. 1. de Iureiurando, & ca. *Venerabilem*, de Elect. Ex quibus Iuribus cap. 1. & §. vlt. nihil probant, cap. autem *Si verò*, docet eſſe hanc poteſtatem in Summo Pontifice, non verò excludit alios, & ita etiam loquitur Gloſſa in d. cap. *Quantò*, Ex cap. autem *Venerabilem*, planè colligitur, non potuiſſe Regem ſine auctoritate Papæ, de iuramento dubio diſpenſationem facere: & in d. cap. *Quantò*, apertè ſupponitur, pro abſolutione iuramenti recurrendum eſſe, ad ſpiritualem poteſta-

A tem, & hoc docet ibi latè Panormitanus referens alios, & illius verba ferè omnes Summiſtæ tranſcribunt: ſequitur etiam Felinus ca. 1. de Iureiur. nu. 21. Ratio verò eſt, quia iuramentum eſt vinculum ſpirituale, vnde relaxare illud, videtur eſſe proprius actus ſpiritualis poteſtatis.

Panorm. *Felin.* Iuramẽtum eſt vinculũ ſpirituale, & relaxare illud eſt actus proprius poteſtatis ſpiritualis.

15. Secunda ſententia. Principẽ ſæcularem id quandoque poſſe. *Couar.* *Molin.*

Nihilominùs alij cenſent, poſſe temporalem Principem, aut gubernatorem, iuramenti vinculum relaxare, quando eſt promiſſio ad alterum hominem facta. Ita ſentiunt plures Iuriſtæ, quos Couarruuias ſuprà refert num. 7. & hanc partem ſequitur Molina d. diſput. 149. Ratio verò eſt, quia priuata perſona, cui factum eſt iuramentum, poteſt relaxare illud, & interdum tenetur, & ad id faciendum cogi poteſt, etiam per Principem ſæcularem, vt oſtenſum eſt; ergo etiam poterit ipſemet Princeps ſæcularis immediatè id facere, etiam repugnante priuata perſona, ad quam pertinet ius illud. Probatur hæc vltima conſequentia, tum quia eiuſdem poteſtatis eſt cogere alium, vt faciat, & immediatè facere, ſi ille reſiſtat, tum etiã, quia illa remiſſio quid temporale eſt, cùm poſſit ab ipſo priuato fieri; ergo ex hac parte nõ repugnat poteſtati ſæculari: & alioqui habet poteſtatem ſuperiorem ſuprà voluntatem ſubditi, & bona eius temporalia, prout ratio iuſtitiæ exegerit; ergo. Tum denique, quia hæc poteſtas naturalis eſt, & reperitur in Principe infideli reſpectu ſubditorum; ergo ex natura rei eſt in principibus Chriſtianis, quantùm ad temporalem pacem, & iuſtitiam neceſſaria eſt. Et illius vſus non eſt illis ablatum per Eccleſiam, quia nullibi hoc legitur, neque vſus id habet, quinimò cauſæ ortæ circa obligationem iuramentorum quoad multa, ſunt mixti fori: & quoad hanc partem relaxatio non videtur attingere ſpiritualitatem iuramenti (vt ſic dicam) ſed ſolùm id, quod eſt materiale in illo, ergo.

Cauſſę multæ quoad obligationem iuramentorũ ſunt mixti fori.

16. Vera ſententia.

Ego exiſtimo non eſſe diſſenſionem inter has ſententias rectè explicatas: Poſſumus enim loqui de relaxatione iuramenti per modum diſpenſationis, & abſolutionis, quæ directè tendit ad tollendum vinculum propter dubium in illo ortum, an liceat, vel non liceat illud obſeruare: vel propter alias rationes pertinentes ad remiſſionem, quæ fit ex parte Dei, potiùs quàm ex parte hominis creditoris: vel poſſumus loqui de relaxatione iuramenti, quæ eſt per modum condonationis factæ ex parte hominis, cui promiſſorium iuramentum factum eſt. Priori modo cenſeo, proprium eſſe ſpiritualis poteſtatis à iuramenti vinculo abſoluere, vel in illo diſpenſare, vel etiam relaxare, ſi ad eandem ſignificationem verbum applicetur. Et hic eſt ſenſus Auctorum primæ opinionis, quæ & Iuribus, & ratione illorũ ſufficienter conuincitur. Nec eſt vlla ratio probabilis in contrarium, quia omnes procedunt in alio ſenſu. Poſteriori autem modo verum eſt, poſſe poteſtatem ſæcularem intra ſuos limites, & in materia merè temporali, & quoad perſonas laicas, relaxare iuramentum, faciendo condonationem debiti eminentiori modo, quàm fieri poſſit per priuatam perſonam, ad quam illud pertinet. Et hoc probant ſufficienter fundaméta ſecundæ ſententiæ, cui non contradicit Couarruuias (vt aliqui illi tribuunt) ſed expreſsè id affirmat d. §. 3. n. 11. §. *Principaliter quarto.* Neque habet vllam difficultatem, & confirmatur, nam poteſt ciuilis poteſtas, non obſtante iuramento, verbi gratia, non acceptandi ciuitatis gubernationem, præcipere, & cogere ſubditum, vt illam accipiat, iuxta leg. vlt. ff. ad Municipal. ergo conſequenter poterit tollere obligationem iuramenti, nã debet intelligi factũ ſine præiudicio Superioris, etiam

Conciliantur duæ ſententiæ.

etiam temporalis, vt ex ſuprà dictis patet. Et eadem ratione poteſt lex ciuilis ita prohibere,& irritare aliquem humanum contractum, vt etiamſi iuramento firmetur, nullum pariat effectum, aut ius vllum conferat: dummodò in hoc non faciat contra diſpoſitionem Iuris Canonici, tunc enim iam excederet limites ſuæ poteſtatis, & ita ſunt facilia reliqua,quæ de hoc puncto Couarruuias tractat.

17. Quæ cauſa ſufficiat, ad relaxationem iuramēti.

Circa cauſam verò neceſſariam ad hanc relaxationem, interrogari poteſt, an ſufficiat turpitudo ex parte exigentis iuramentum, in modo exigendi illud, etiamſi non ſit in re iurata, vt ſi creditor per metum iniuſtum cogat debitorem ad iurandum, ſe ſoluturum debitum? Videtur enim, poſtquam factum eſt tale iuramentum non poſſe relaxari, quia non poteſt materia ſubiecta ſubtrahi, nam obligatio, quæ per tale iuramentum confirmatur, & actio futura, quæ iuratur, honeſtæ ſunt, & iuſtæ, tollíque non poſſunt; ergo nec tolli poteſt obligatio iuramenti, quia hæc tolli non poteſt, niſi per ſubtractionem materiæ. Vnde in capit. *Petitio*, de Iureiurando ſignificatur, iuramentum extortum in rebus aliàs iuſtis obligare, & declarat Gloſſa de Iuramento extorto per metum,nulla facta mentione relaxationis. Nihilominùs contrarium docet ibi Panormitanus num.3.& in cap. *Ad audientiam* 3. eod. nu.3. cum Innocentio & Ioanne Andrea ibidem,& ſequitur Couarruuias in Regula *Peccatum*.2.p.§.3.nu.7. Ratio eorum eſt, quia iuramentum per metum extorquens, fecit iniuriam, etiamſi res eſſet aliàs debita, quia debitor non tenebatur addere illud vinculum, quo maioribus periculis exponitur; ergo alter tenetur remittere illud vinculum, licèt non teneatur remittere debitum alio iuſto titulo. Ergo poteſt Superior,curam habēs animæ ſui ſubditi, tale vinculum relaxare, etiam creditore inuito, quia iuſta cauſa ſubeſt. Et hæc opinio videtur rationabilior. Nec obſtabit obiectio facta, quia tunc non aufertur iuramentum tam per modum propriæ relaxationis ex parte materiæ, quàm per modum diſpenſationis in bonum ſubditi,nō obſtante iure alterius, quia nullum habet ad vinculum iuramenti,& liberatio ſubditi ab onere ſpirituali iniuſtè impoſito, & quodammodo coacto,eſt ſufficiens cauſa. Vnde etiam in tali iuramento poteſt intelligi incluſa conditio, *niſi aliud Superiori viſum fuerit rationabiliter*.

Cap. *Petitio*. Iuramētum extortum in rebus aliàs iuſtis obligat. Cap. *Ad audientiam*. *Panor.* *Innocent.* *Ioan. Andr.* *Couar.* Reiicitur.

18. Qualis metus ſufficiat ad relaxandū iuramentum.

Vltra hoc verò inquiri poteſt, an ad hanc relaxationem requiratur metus cadens in conſtantem virum, vel leuior ſufficiat? Ratio dubitandi ſumi poteſt ex cap. *Ad audientiam*, de Iis quæ vi,vbi ad relaxandum ſimile iuramentum, additur conditio: *Si vobis conſtiterit per talem metum fuiſſe coactum, qui potuerit,& debuerit cadere in conſtantem virum, non obſtante iuramento prædicto*, &c. Magiſque vrgere videntur cap. *Si verò*,ibi: *grauiſſimo metu*, & cap. *Verum*, de Iureiur.ibi, *Inuiti pro vita,& rebus ſeruandis*: quæ verba ſemper ſonant metum cadentem in cōſtantem virum. Quod notauit Panormitanus in capit. *Cùm dilectus*, de Iis quæ vi,nu.10.vbi hanc partem defendere videtur, & ſequitur Felinus in cap.2.de Iureiuran. licet id limitet ad iuramenta virorum, nam in fœminis minorem metum ſufficere conſet. Confirmatur ratione, quia ad reſcindendum contractum metu factum non ſufficit quilibet metus, ſed requiritur cadens in conſtantem virum;ergo & ad relaxandum iuramentum.

Cap. *Ad audientiam*. Cap. *Si verò*. Cap. *Verum*. *Panor.* *Felin.*

19. Leuis metus cum iniuria graui ſufficiens cauſa eſt ad relaxandum iuramentum.

Nihilominùs dicendum eſt,ſufficere quemlibet metum cum iniuria graui, etiamſi in ratione coactionis non ſit tam violenta, vt ad metum cadentem in conſtantem virum perueniat. Ita ſentit Panormitanus in cap. *Verum*,de Iureiuran.num.3.cum Hoſtienſi ibi, & Ioanne Andrea quos etiam ſequitur Couarruuias.Ipſi hoc probant,quia licet ſecundum Ius ciuile actio,quòd metus cauſa, non detur, niſi vbi metus eſt cadens in conſtantem virum, nihilominùs per officium iudicis ſubuenitur iniuriam paſſo per leuiorem metum, vt tradit bene Gloſſa in cap.penult.de Iis quæ vi,verb. *Metum mortis*; ergo maiori ratione hic poteſt ſubuenire Superior iniuriam paſſo,relaxando iuramentum.Item eſt optima ratio, quia turpitudo exigentis iuramentum, dat ſufficientem cauſam relaxationis, etiam ſi grauiſſimum metum non inducat. Imò ſola iniuria ſine metu ſufficit ad relaxationem, vt patet in caſu cap. *Debitores*, eod. Quamuis Soto dicta quæſt.1.art.7. ad 3.circa finem,dubitare videatur.Quia in illo ca. *Debitores*, hoc non declaratur, ſicut de iuramento coacto explicatur in aliis Iuribus. Sed hoc parùm refert,tum quia non oportet omnia dici in ſingulis Iuribus,ſed poteſt ex vno intelligi, quod in alio nō exprimitur, præſertim quando Ius magis eſt declarans rei honeſtatem,quàm de nouo conſtituens. Tum etiam quia in cap.1. eod.erat id ſatis declaratum, cùm ibi dicatur, vſurarios cogendos eſſe ad relaxanda iuramenta ſibi facta, ſi autem ipſi cogi poſſunt, etiam Superior ſua auctoritate id facere poterit,etiamſi ipſi reſiſtant, vt ex ſuperioribus cōſtat. Sufficit ergo grauis iniuria, vel turpitudo ex parte exigentis iuramentum.

Cap. *Verum*. *Panor.* *Hoſtienſ.* *Ioan. Andr.* *Couar.* *Gloſſ.* Sola iniuria ſufficit ſine metu ad relaxationem. Cap. *Debitores*. *Soto.*

20. An iuramēti relaxatio locū habeat in periuro?

Vltimò quæri poteſt circa hanc relaxationem, vtrùm locum habeat, poſtquàm iurans fidem violauit,& periurium commiſit, vt ſi ad certum diem iurauit,& non impleuit,& poſtea relaxationem petit,an poſſit illi concedi. Eſt enim inter Canoniſtas valdè recepta ſententia, in eo caſu non poſſe concedi relaxationem. Adeò, vt ſi petatur abſolutio, nulla facta mentione periurij commiſſi,nulla ſit relaxatio, ſi verò narretur periurium,& nihilominùs concedatur,ſit iniuſta.Ita Felinus cap.1. de Iureiur. nu.28. cum Abbate ibi, num.13. Ioannes Andreas Cardinalis Imol. in ca. *Debitores*, Federicus Senen. Ancharanus & ſequitur Couarruuias ſuprà 2. part. §.3.nu.2.verſ. *Hæc autem*. Imò addit Felinus ſuprà, num.3. quod nec pars ipſa poterit remittere, poſtquam altera pars periurium commiſit. Idem in ca. 2.de Sponſalibus nu.34.in fine. vbi à nu.17. materiam hanc de diſpenſationibus iuramentorum latè proſequitur. Couarruuias verò dicit in eo caſu poſſe partem remittere obligationem iuramenti, quæ remanet, non tamen commiſſum periurium, niſi fortè quoad pœnam, ſibi fortaſſe ratione periurij debitam.

Felin. *Abb.* *Ioan. Andr.* *Cardin.* *Feder.* *Anchar.* *Couar.*

21. Cap. *Quia fruſtrà*.

Pro fundamento ſolùm afferunt cap. *Quia fruſtrà* de vſuris,ex quo poteſt ſumi argumentum, vel ex illa regula generali,quòd *fruſtrà legis auxilium inuocat,qui committit in legem*, vel à ſimili, quia ibi dicitur vſurarium, qui habuit litteras ad recuperandas vſuras, quas ſoluit, non poſſe illis vti, donec ipſe reſtituat vſuras, quas accepit:ergo ſimiliter in præſenti, qui peierat, non poteſt obtinere relaxationem iuramenti, niſi priùs à peierando deſiſtat, quod nō poteſt facere,niſi implendo,quod iurauit. Nam poſtquam ſemel terminus elapſus eſt, continuè quaſi perſeuerat in periurio,& petendo relaxationem,denuo peccat,quia eſt innoua mora.

22. Relaxatio iuramenti etiam periuro poteſt concedi.

Hi auctores videntur præcipuè loqui in foro exteriori,verumtamen in interiori nullum video fundamentum huius ſententiæ. Quia nullo iure prohibetur concedi relaxatio in illo caſu,nec ex natura

rei

rei malum eſt:ergo eſt licita talis relaxatio,& à fortiori valida,quia ſupponitur poteſtas,quæ ſi non ſit prohibita,validè operatur. Antecedēs quoad priorem partem probatur, quia nullum Ius affertur,& ex illo cap. *Quia fruſtrà*,nihil probatur,quia iſte non committit in legem petendo abſolutionem, licèt antea commiſerit, & regula non dicit fruſtra legis auxilium implorare, qui commiſit in legem, nam ſæpe lex ipſa ſubuenit tranſgreſſoribus pœnitentiam agentibus,& deſiſtentibus. Probatur ergo altera pars,quia licet ille fuerit periurus, ad hoc petit relaxationem, vt poſtea poſſit bene operari ſine periurio, & commiſſi periurij pœnitentiam agere, & ita non abutitur fauore legis dantis poteſtatem ad relaxandum iuramentum.

Qui commiſit in legem poteſt auxilium legis implorare.

23.
Abbas.
Felin.
Si periuriū tātùm ſemel commiſſum eſt poteſt legis auxiliū implorari.

Vnde Abbas, & Felinus ſuprà fatentur,quod ſi periurium commiſſum non habet tractum ſucceſſiuum,ſed ſemel tantùm fuit commiſſum, & ab eo deſiſtitur; & poſtea petitur relaxatio,dari poterit, vt ſi iurauit non repetere, & repetiit, poſtea verò deſiſtit à petendo, donec relaxationem obtineat, tunc(inquiunt)poteſt concedi. Non verò quando periurium eſt veluti in continuo tractu ſucceſſiuo, vt ſi poſt lapſum terminum non ſoluit. Sed contrà, quia etiam ſi elapſus ſit terminus,non ita vrget pro ſingulis momentis obligatio ſoluendi, quin poſſit quis,& dolere de peccato commiſſo,& proponere illud non ampliùs committere, vel ſoluendo, vel ſtatim ſine mora quærendo medium,quo poſſit ſine peccato non ſoluere.Nam ratione prioris tranſgreſſionis,non tenetur aliquid reſtituere, quia non peccauit contra iuſtitiam, ſed contra religionem, vnde licèt ſoluat, poteſt poſteà repetere,iuxta cap. *Debitores*,in futurum, ergo poteſt ſibi prouidere de relaxatione,ne peccet. Neque in hoc actu peccat, quia per iuramentum non ita ſe obligauit, quin intelligatur ſemper excepta conditio, & libertas petendi relaxationem,quandocumque potuerit.

Cap. *Debitores.*

24.
Votum diſpenſari poteſt tranſacto termino ad non differēdam ſolutionem.

Confirmatur:nam votum diſpenſari poteſt in cōſcientia,etiam tranſacto termino præfixo ad non differendam ampliùs ſolutionem, vt ſi quis vouit ingredi religionem intra annum, licèt peccauerit non ſeruando,licitè petit diſpenſationem (ſuppoſita cauſa ſufficienti)in ſecundo,vel tertio anno, neque iam actu,vel continuè peccat,cùm facit, quod in ſe eſt,ad obtinendam diſpenſationem. Imò exiſtimo, validam eſſe diſpenſationem, etiamſi circumſtantia tranſgreſſionis non narretur, quia eſt impertinens ad cauſam diſpenſationis, vt infrà ſuo loco latiùs dicetur; idem ergo cum proportione eſt in præſenti. Neque eſt ſimile de caſu cap. *Quia fruſtrà*, nam ibi eſt ſermo de vſurario, qui ita vult ſibi recuperare debita, vt non ſoluat, quæ debet, vnde non vtitur beneficio literarum ad exeundum à peccato, ſed volendo perſeuerare in illo:in præſenti autem per beneficium relaxationis deſiſtitur à peccato,& pœnitentia de præterito agi poteſt ſine vlla ſolutione,vel reſtitutione, & ideò non bene applicatur regula.

25.
Cōmiſſum periuriū nō impedit relaxationem iuramenti etiam in foro externo.

Vnde videtur mihi valdè probabile, etiam in foro externo poſſe concedi relaxationem iuramenti, non obſtante periurio commiſſo, ſiue habeat quaſi tractum ſucceſſiuum,ſiue nō habeat. Quamuis enim communis opinio peritorum in illa arte, magnam in hoc fidem mereatur, tamen neque inter eos deſunt, qui diſſentiant ab illis,& nobiſcum ſentiant, ſcilicet Antonius & Alexander de Neuo. in d. cap. *Debitores*, nec ſine fundamento cogimur aſſentire contra vrgentes rationes. Præcipua eſt proportionalis diſcurſui facto: quia talis relaxatio etiam in externo foro non eſt prohibita, nec ad illam rectè applicatur cap. *Qui fruſtrà*, nec etiam eſt per ſe mala,quia ratione periurij nullum ius acquiſitum eſt alteri,& ita integra manet poteſtas in relaxante,& eadem cauſa ſubeſt, quia diminuta non eſt propter periurium,cùm turpitudo alterius ſemper ſit eadem. Dices:Iurans factus eſt indignus relaxatione. Sed contrà, quia illa indignitas non eſt præciſè definita(vt ſic dicam) ad carentiam relaxationis. Nam licèt hæc poſſit eſſe pœna periurij commiſſi, per nullam legem inuenitur præſcripta. Item licèt eſſet impoſita, non tamen eſt ipſo Iure lata, ita vt ante ſententiam incurratur; ergo ante condemnationem non eſt ita indignus, vt ſit incapax relaxationis,vel vt malum ſit illi concedi, cùm nulla lege ſit prohibitum. Nec per hoc peccatum illius fouetur: nam potiùs in futurum cauetur, & in præſenti iam non committitur, & præteritum poterit aliter puniri: ſi hoc ad relaxantem pertinuerit.

Anton.
Alexand.

26.
Relaxatio iuraméti valida eſt,etiā ſi non aperiatur commiſſum periurium.

Vnde infero primò, non eſſe talem relaxationem nullam, etiamſi petatur ſine apertione commiſſi criminis,quia hoc per ſe non confert ad iuſtitiam,vel cauſam relaxationis,& qui illam petit, poteſt aliter pœnitétiam agere de commiſſo peccato. Secundò infero,nō eſſe iniuſtum(per ſe loquendo) etiamſi à Superiore concedatur, cognito periurio, quia habet iuſtam cauſam concedendi,& poteſt illo modo ſubditum liberare à peccato, & à grauamine in futurum, & de commiſſo peccato aliter eum caſtigare, nam hic nullus fauor creditoris attenditur,ſiue alter peccauerit,ſiue non. Tertiò infero, etiam ipſum creditorem poſſe condonare iuramentum, & totum ſuum debitum, non obſtante peccato debitoris, quia propterea non priuatur ille iure ſuo liberè diſponendi de rebus ſuis, & remittendi gratis ſua debita.Et hinc etiam ſumitur argumentum,quod id facere poſſit Superior,qui voluntatem ſubditi quaſi eminēter in ſua poteſtate continet.Imò exiſtimo poſſe etiā cogere creditorem,vt relaxet,iuxta ca.1.de Iureiurando,nō obſtante mora vitioſa debitoris, tū quia textus nihil diſtinguit, vnde nec nos diſtinguere debemus ſine cauſa; tum etiam, quia peccatum debitoris nullum ius dedit iniquo creditori, nec liberauit illum à debito relaxandi; poteſt igitur eodem modo cogi, nam interuentio periurij non diminuit poteſtatem relaxandi iuramentum iniquè extortum. Occurrebat autem hîc quæſtio, quantum, vel quale ſit tale periurium, quæ in ſuperioribus etiam tractari poterat; ſed totam materiam de Periurio in ſequentem librum remittimus.

Interuentio periurij nō diminuit poteſtatem relaxandi iuramentum.

Finis libri ſecundi.

INDEX

INDEX CAPITVM LIBRI TERTII DE PERIVRIO.

Cap. 1. An detur præceptum iurandi affirmatiuum.

Cap. 2. De præcepto non peierandi.

Cap. 3. An periurium ſit graue peccatũ, & an alia excedat.

Cap. 4. An periurium ſemper ſit peccatum mortale.

Cap. 5. An iuramentum incautum habeat malitiam periurij.

Cap. 6. An conſuetudo iurandi incaute ſit peccatum mortale.

Cap. 7. An periurium inconſideratum, fiat mortale peccatum ob conſuetudinem.

Cap. 8. Inferuntur aliquot corollaria.

Cap. 9. An iuramentum amphibologicè factum ſit periurium.

Cap. 10. An liceat iurare cum amphibologia.

Cap. 11. Quale peccatum ſit vti amphibologia ſine cauſa in iuramento.

Cap. 12. An iuramentum ſine iudicio, & iuſtitia, ſit mortale peccatum.

Cap. 13. An inducere aliquem ad iurandum per idola ſit peccatum.

Cap. 14. An ſit peccatum à peieraturo petere iuramentum.

Cap. 15. An violare iuramentum ex genere ſuo, ſit peccatum mortale.

Cap. 16. An violatio promiſſorij, poſſit eſſe venialis.

Cap. 17. An iuramentum promiſſorium factum, ſit ſemper mortale crimen.

Cap. 18. An Iuramentum circa materiam ineptam, ſit mortale peccatum.

Cap. 19. Quale peccatum ſit iuramentum de peccato committendo.

Cap. 20. De pœnis periurio impoſitis.

LIBER TERTIVS

DE PRAECEPTIS AD IVRAMENTVM PERTINENTIBVS, ET PERIVRIO, ALIISQVE PECCATIS EIS CONTRARIIS.

Explicata generali ratione iuramenti, cum eius ſpeciebus, cauſis, & effectibus: ſupereſt, vt de præceptis ad hoc pertinentibus, & conſequenter de vitiis illi contrariis diſſeramus. Prius ergo dicemus de præcepto affirmatiuo, quomodo in hoc actu inueniri poſſit, vnde facilè conſtabit, quomodo per omiſſionem in hoc peccari poſſit: deinde dicemus de præceptis negatiuis, & peccatis commiſſionis eis contrariis, inter quæ maximum eſt periurium propriè, & ſtrictè dictum. Et ideò de illo potiſſimum diſſeruit D. Thomas 2. 2. quæſt. 98. quam in hunc locum explicandam relinquimus.

D. Thom.

CAPVT I.

Vtrum detur aliquod præceptum affirmatiuum obligans interdum ad iurandum?

1. Deut. 6. Dari præcepta affirmatiua de iuramento oſtēditur.

RAtio dubitãdi eſſe poteſt, quia Deuter. 6. dicitur. *Dominum Deum timebis, & illi ſoli ſeruies, ac per nomen illius iurabis*. In quibus verbis, ſicut duæ priores partes præceptum continent, ita etiam tertia, quia ſub eadem forma traduntur: non eſt autem ibi ſermo de præceptis cæremonialibus, ſed de naturali præcepto cultus diuini. Vnde cap. 10. additur, *Deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies, ipſi adhærebis, iurabiſq; in nomine illius*: timere autem Deum, ſeruire, & adhærere illi pertinent ad præcepta affirmatiua legis naturalis, ergo & iurare. Ratione oſtendi poteſt, quia licèt non ſemper iurandum ſit, tamen in neceſſitate iurandum eſt, vt patet ex ſuprà dictis de comitibus iuramenti: ergo hoc ſatis eſt, vt detur naturale præceptum iurandi. Probatur conſequentia, quia de ratione præcepti affirmatiui non eſt, vt obliget ſemper, ſed vt obliget temporibus neceſſariis, ſed hoc modo obligatur homo ad iurandum ex vi legis naturalis, nam ſæpè poteſt talis neceſſitas occurrere, vt homo iurare teneatur, ergo. In contrarium verò eſt, quia numquã iurare, eſtò non ſit in præcepto, vt ſuprà diximus, ſaltem videtur eſſe in conſilio, hoc enim poſtulare videntur verba Chriſti, *Nolite iurare omninò*, Matth. 5. & Iacobi 5. *Nolite iurare quodcumque iuramentum*. Quando autem omiſſio actus ſimpliciter, & abſolute conſulitur, affirmatio non præcipitur, quia non poteſt eſſe conſilium præcepto contrarium, ergo. (Deut. 10.; Matth. 6. Iacob. 5.)

2. Affirmatiuũ præceptum iurandi duplex.

Aduertendum eſt, duplex præceptum affirmatiuum diſtingui poſſe: vnum conditionatum, aliud abſolutum. Primum explicatur illis verbis, *Si iuraueris, iura per Deum*, vel iura hoc, aut illo modo: vnde tale præceptum non tam eſt de exercitio actus, quàm de forma, ſpecie, aut modo eius. Secundum præceptum explicatur adiuncto verbo imperandi, iura, ſeu iurandum eſt: & tale præceptum eſt pro- A priè de exercitio talis actus. Deinde, hæc ipſa obligatio abſoluta iurandi poteſt duobus modis intelligi: vnus eſt interueniente præcepto hominis, vt quãdo Superior, vel iudex præcipit iurare: alius eſt per ſe, & ex vi ſolius rationis, nullo interueniente humano præcepto: vt ſi fortaſſe poſſit ex aliqua neceſſitate occurrente per ſe oriri talis obligatio. Denique hæc ipſa obligatio poteſt intelligi, vel ex virtute religionis, vel ex alia virtute tunc occurrente, vt iuſtitiæ, obedientiæ, aut charitatis.

3. Prima concluſio. Datur iurãdi præceptũ conditionatum.

Dic ergo primò: De actu iurandi datur præceptum affirmatiuum conditionatum, illud autem in rigore, in negatiuum reſoluitur, niſi aliunde B ſupponatur obligatio exercendi talem actum. Iuxta primam huius aſſertionis partem intelligenda ſunt loca Deuteronomij citata, vt ibi Gloſſa & Abulenſis exponi. Non enim intendebat Deus imponere ſuo populo obligationem, aut neceſſitatem iurandi, ſed ſolùm admonebat illum, vt ſi iuraret, per ſuum, ac verum Deũ iuraret. Supponebat quidem Deus in illo præcepto aliquando poſſe occurrere occaſionem honeſtè iurandi, ideoque ad reuocandum illum populum ab idololatria, præcepit illi, vt per Deum ſuum iuraret, vtique quando iurare expediret. Et ita intelligitur optimè illud Pſalm. 62. *Laudabuntur omnes, qui iurant in eo*: C non enim laudantur, tam quia iurant, quàm quia quando iurant, in eo iurant, id eſt, in cultum eius, & cum reuerentia illi debita. Similiter exponi poteſt illud Matth. 5. *Reddes Domino iuramenta tua*, id eſt, cùm iuraueris, per Deum tuum iurabis. Item illud Ierem. 4. *Et iurabis Viuit Dominus*. Et quod de hac conditione dicimus, intelligendum eſt de aliis ad honeſtandum iuramentum requiſitis: dicere enim poſſumus, dari præceptum affirmatiuum iurandi veritatem, ſed illud in conditionale reſoluitur, vt ſi iurandum ſit, veritas iuretur: & ſic expo- D nitur à Chryſoſtomo & Theophylacto Matth. 5. illud: *Reddes Domino iuramenta tua*, id eſt, quando iuraueris, vera loqueris, ſeu adimplebis illud. Et idem eſt de ſimilibus iuxta dicta libro primo cap. 3. & 4. (Gloſſ. Abul.; Pſal. 62.; Matt. 5.; Ierem. 4.; Chryſoſt. Theophyl. Matth. 5.)

Et

4. Præceptum affirmatiuũ iurãdi in negatiuum reſoluitur. Exod. Pſalm. 14.

Et hinc facilè patet altera pars, nimirũ præceptum hoc per ſe ſpectatum, in negatiuum reſolui, quale eſſet, non iurabis per falſos Deos, vel per creaturas ſecundum propriam virtutem earum, aut aliud ſimile. Et ita ad hoc præceptum reuocatur, quod habetur Exod. 23. *Per nomen externorum Deorum non iurabis, nec audietur de ore veſtro.* Sic etiam Pſalm. 14. *Laudatur ille, qui iurat proximo ſuo, & non decipit*: laudatur enim non tam quia iurat, quàm quia fideliter iurat, & ſine fraude: vnde reducitur ad præceptum negatiuum, non decipies proximum, cùm illi iuraueris. Et ratio eſt, quia conditionalis nihil ponit in eſſe, & ideò præceptum affirmatiuum tantùm ſub conditione, non inducit abſolutam obligationem ad aliquid agendum: inducit autem obligationem ad non agendum ſine tali conditione, ſicut in ſuperioribus explicuimus præceptum orandi attentè, & idem eſt in ſimilibus. Addidi autem limitationem, *Niſi aliundè ſupponatur obligatio iurandi*, quia tunc ſicut conditionalis poſita conditione tranſit in abſolutam, ita præceptum illud conditionatum obligabit ad iurandum per Deum, vt per ſe clarum eſt.

5. Secunda cõcluſio. Humanum præceptum obligat interdum ad iurandum.

Dico ſecundò: Obligatio abſoluta ad iurãdum, interdum poteſt imponi per humanum præceptum. Hoc certum eſt: primò ex vſu Eccleſiæ, duobus enim modis ſolet hoc præceptum imponi. Primò per mandatum hominis perſonale, quod ab eo pendet, & non habet vim ſtatuti, aut legis, & ſic præcipiunt iudices reis, vel teſtibus iuridicè interrogatis, vt iurent verum, & in caſu graui Superior ſubdito præcipit, vt iuret aliquid, vel ad tollendum ſcandalum, vel ad aliquem alium finem bonum: & conuenientem. Secundò ſolet hoc præceptum imponi per legem, vel Eccleſiaſticam, vel ciuilem, vt ſunt in vtroque Iure multæ, quæ iurare præcipiunt in multis occaſionibus, quas latè congerit Selua loco proximè citato de Iuram. par. 1. Ratio eſt, quia Superior, ſiue Prælatus Eccleſiaſticus, ſiue ciuilis Reſpublica, vel Magiſtratus eius habet ius imperandi actus honeſtos, vel de ſe non malos, quando communi bono Reipublicæ, aut membrorum eius neceſſarij, vel valdè vtiles ſunt: ſed iuramentum eſt actus non malus de ſe, imò honeſtus, & ſæpè poteſt eſſe neceſſarius ad coercendos peccatores, & caſtiganda delicta, vel ad cognoſcendam veritatem in aliqua cauſa iuſta, vt an talis res ſit debita, vel ſit aliena, & ſimilia: ergo poteſt per humanam iuriſdictionem, ſiue Eccleſiaſticam, ſiue ciuilem, hic actus imperari. Item illa neceſſitas interdum eſſe poteſt regularis, & ordinaria in talibus opportunitatibus, cauſis, & officiis, aliquãdo verò poteſt eſſe merè contingens, pro occaſione nacta: ergo in prioribus caſibus poterit obligatio imponi per ſtatutum, ſeu per legem, in poſterioribus verò per homines.

Selua.

Magiſtratus habet ius imperãdi actus non malos, quando reip. expedit.

6. Tertia concluſio. Naturalis lex obligat interdũ ad iurandum. Soto. Aragon.

Dico tertiò, aliquando poteſt hæc obligatio oriri ex ipſa naturali lege, abſque humano præcepto interueniente. Ita docuit Soto lib. 8. de Iuſtitia. q. 1. artic. 2. & 4. & idem ſentit Aragon. d. art. 2. dicunt enim affirmatiuum præceptum iurandi in neceſſitate eſſe præceptum naturale. Et probatur, quia occurrere poteſt neceſſitas iurandi ad ſaluandam rixam inter proximos, vel ad ſubueniendum proximo in vitæ periculo exiſtenti: ergo tunc etiam ſi nullus homo, vel lex humana præcipiat, ratio ipſa obligabit hominem ad iurandum.

7. Ad quã virtutem, pertineat iurandi præceptũ

Difficultas verò ſupereſt, An in his caſibus præceptum iurandi ſit proprium præceptum Religionis, vel poſitiuum, & humanum, ſicut eſt præceptum audiendi Miſſam, vel tantum ſit præceptum obedientiæ, vel iuſtitiæ, vel alterius ſimilis virtutis? Ratio dubitandi eſt, quia per talem legem, vel imperium reuera præcipitur actus Religionis, ergo illud præceptum ad religionem ſpectat. Tale enim eſt præceptum, quale obiectum, ſeu materia autem ſeu obiectum præcepti eſt actus præceptus, ergo ſi ille eſt actus religionis, præceptum eiuſdem virtutis erit. Cur enim præceptum orandi, vel audiendi Miſſam religionis eſt, niſi quia eſt de actu religionis? Et confirmatur, nam ſæpè in ſuperioribus dictum eſt, legem humanam habere vim conſtituendi actus in materia alicuius virtutis, & conſequenter imponendi obligationem ad eandem virtutem pertinentem, ergo præceptum, de quo tractamus, conſtituit actum in materia virtutis religionis, ac ſubinde ipſum etiam pertinebit ad virtutem religionis. Nec refert, quod iuramentum ſemper imperetur propter aliquam aliam vtilitatem, præter Dei cultum, quia nihilominus imperatur, vt iuramentum eſt, & hoc ſatis eſt, vt tale præceptum ad religionẽ pertineat: ſicut oratio etiã præcipitur, vt eſt neceſſaria propter ſuum effectum, ſeu in remedium alicuius occurrentis neceſſitatis: & nihilominus præceptum, quod de illa datur ad religionem ſpectat, ergo ſimiliter in præſenti. Atque ita ſentire videntur Soto, & Aragon.

8. Probabilius eſt præceptũ iurãdi ad religionẽ pertinere.

In contrarium verò afferri poſſunt omnia, quæ ſupra tractatu 4. lib. 1. cap. 29. adduximus in ſimili quæſtione de præcepto orationis, vbi difficile iudicauimus ad explicandum proprium præceptum religionis, ad orandum obligans, cum neceſſitas orandi nunquam oriatur ex præciſa obligatione colendi Deum, ſed ex obligatione ſubueniendi neceſſitatibus propriis, vel proximorum, quæ obligatio ad charitatem pertinet. Quæ difficultas multo magis vrget in præſenti, quia oratio eſt actus ita honeſtus, vt per ſe, & propter cultum Dei appetendus ſit, & frequentandus, etiamſi neceſſitas præciſa non occurrat, actus autem iurandi licet ſit honeſtus, non eſt tamen per ſe appetendus, ſed tantum vt medium ad confirmandam veritatem, quando fuerit neceſſarium. Vnde licet ob hanc cauſam ibi concluſerimus orationis præceptum eſſe ſpeciale religionis, de iuramento non videtur id poſſe affirmari: quia tota ratio obligationis eius eſt neceſſitas ad finem longè diuerſum à cultu Dei: ergo etiam tunc cum imperatur, non præcipitur propter cultum Dei, ſed propter cognoſcendã, vel confirmandã veritatẽ. Ergo ad exercitiũ talis actus numquã obligat religio, ſed alia virtus, licèt ſuppoſita tali obligatione ex alia virtute, religio dirigat actum, & obliget ad modũ, ſeu ſpecificationẽ eius.

9. Et confirmatur, quia omiſſio iuramenti non cenſetur ſpeciale peccatum contra religionem, nec iſte modus peccandi contra ſecundum præceptum numeratur ab Auctoribus, vt videri poteſt in Summiſtis, & Nauar. cap. 12. à principio vſque ad num. 22. Item iuxta communem ſenſum, qui non vult iurare, cum præcipitur à iudice, non cenſetur ſacrilegus, ſed inobediens, vel iniuſtus: & qui ad defendendum innocentem, vel vitandam grauem inimicitiam nolit iurare veritatem ſibi cognitam, non cenſebitur ſacrilegus omiſſiuè, ſed immiſericors, vel in charitate defectuoſus, quia reuera ille per ſe loquendo non deficit in cultu Dei. In quo eſt magnum diſcrimen inter orationem, & iuramentum, quia oratio per ſe præcipitur propter cultum: non ſic autem iuramentum quoad ſpecificationem, quomodo ſupra diximus

Nauar.

eſſe actum Religionis, & non aliter. Hæc ergo pars videtur mihi probabilior, & in contrarium nihil video, quod difficultatem ingerat, nam quæ propoſuimus, ex dictis clarè ſoluta ſunt.

CAPVT II.

De præcepto non peierandi, & variis peierandi modis.

1. Datur Diuinum, & naturale præceptum negatiuũ prohibẽs vitioſum iuramẽtum. SVpponimus ex dictis in præcedenti capite, & lib. 1 c. 3. dari præceptum negatiuum prohibens iurare cum defectu alicuius conditionis ex requiſitis ad honeſtatẽ iuramenti, nam eo ipſo, quod conditiones illæ neceſſariæ ſunt, defectus cuiuſcumque illarum parit malitiam. Quia malum ex quocumque defectu, omne autem malum morale prohibitum eſt: ergo datur præceptum negatiuum prohibens iuramentum cum aliquo ex his defectibus, ſcilicet veritatis, iuſtitiæ, & iudicij. Vnde etiam conſtat tale præceptum diuinum, ac naturale eſſe Diximus enim præceptum affirmatiuum conditionatum de ſeruandis talibus conditionibus, ſi iuretur naturale eſſe, & illud reſolui in negatiuum: ergo etiam negatiuum naturale eſt. Ex quo tandem concluditur, iuramentum factum cum quocumque ex his defectibus peccatum eſſe contra legem naturalem, atque adeò eſſe prohibitum, quia malum, & non è conuerſo.

2. Probatur prior pars, quia oſtenſum eſt hanc prohibitionem pertinere ad legem naturæ: ergo peccatum contra illam legem naturalem eſt. Atque ita intelligitur optimè ſecundum Decalogi præceptum, *Non aſſumes nomẽ Domini Dei tui in vanum*, quantum ad iuramentum ſpectat, per illud enim prohibentur omnia iuramenta contra Dei honorem facta *Dico autem: quantum ad iuramenta ſpectat*, vt omittam blaſphemias, tranſgreſsiones, vel abuſus votorum, & omnem indebitum modum inuocandi nomen Dei, id eſt, Deum ipſum quæ omnia ſub illo præcepto continentur, & aliis locis in hoc opere à nobis explicantur. Hinc denique concluditur altera pars, quia lex naturalis ſolum prohibet malum, quod ex ſe habet repugnantiam contra rectam rationem: prohibet autem hoc malum ergo prohibet, quia malum, & non è conuerſo. Hæc ergo clara ſunt: ſolúmque ſupereſt quæſtio de varietate talis peccati.

3. Periurium duobus modis accipitur. Oportet autem ſecundo aduertere, & explicare voces, ne propter earum ambiguitatem errare cõtingat. Periurij igitur vox duobus modis accipi ſolet ab Auctoribus, videlicet in lata, & ſtricta ſignificatione. Primo modo periurium ſignificat omnem incautam iurationem: & ita vſus eſt illa Hieronym Ierem. 4 vbi cum poſuiſſet tres comites iuramenti, ſubiungit. *Si iſta defuerint, nequaquam erit iuramentum, ſed periurium*, & refertur in c. 2, 22. q. 2. Sic ergo periurium idem eſt, quod peruerſum iuramentum, ſeu mala iuratio. Alio verò modo ſumitur ſtrictè periurium pro falſo iuramento, vt definit Gratian 22. q. 2. in prin. Seu pro mendacio iuramẽto firmato, vt definiunt Theologi, & Summiſtæ cum Magiſtro in 3. diſt. 39. In quo ſenſu videtur accipi Sapient. 14. vbi periurium inter grauia peccata ex idololatria orta numeratur Et ſimiliter ſumitur verbum periurandi Prouerb. 30. ibi: *Aut egeſtate compulſus furer, & periurem nomen Dei mei*, negãdo ſcilicet furtum, cum adiuratus fuero, vt addit ibi Ianſen. Bene declarans, quomodo illi petitioni, quam præmiſerat, *Verba mendacij longè fac à me*, bene reſpondet altera, *Paupertatem ne dederis mihi*, ne ſcilicet mihi fit occaſio dicendi, & iurandi falſum:

Hieron. Ierem. — *Gratian.* — *Sap. 14.* — *Prou. 30.* — *Ianſen.*

A hoc ergo eſt periurare. Et in eadem ſtricta ſignificatione videtur ſumi in Scriptura, quoties vt grauiſsimum peccatum prohibetur Leuit. 19. vnde Zach. 5. videtur definiri, periurare idem eſſe, quod in nomine Dei mendaciter iurare. *Leuit. 19. Zachar.*

De periurio in priori ſignificatione ſumpto quæri ſolet, An de ratione illius ſit falſitas, ita vt definiri poſſit, eſſe iuramentum aliquomodo falſum? Nam partem affirmantem indicat D. Thom. 2. 2. q 98. artic. 1. in corp. & ad 1. ſentit enim, periurium illo modo ſumptum eſſe quaſi quoddam analogum, cuius principale ſignificatum eſt falſum iuramentum, alia verò dicuntur periuria per quandã habitudinem ad falſitatem. *Nam actus* (inquit) *humani ſpecificantur à fine, finis autem iuramenti eſt* B *veritatis confirmatio, cui veritati, & confirmationi eius opponitur falſitas, & ita falſitas directè euacuat finem iuramenti, ideóque falſitas eſt de ratione periurij.* Quæ vltima conſequentia videtur in hoc fundari, quòd ſicut actus humani boni, & ſtudioſi ſpecificantur à fine, ita vitioſi, vt tales ſunt, ſumunt rationem ſuam ex deſtructione, & elõgatione à fine ſtudioſi actus. Quia ergo omne peruerſum iuramentum eſt vitioſum, & ſuo modo deſtruens iuramentum religioſum, ideò ſicut finis iuramenti eſt veritas, ita falſitas dicitur eſſe de ratione periurij in tota illa latitudine ſumpti: tamen quia non omne prauum iuramentum æquè deſtruxit veritatem, ideò non eſt hic vniuocatio, ſed analogia. Nam falſum iuramẽtum actu, & omninò deſtruit veritatem, & ideò C illud eſt ſimpliciter periuriũ, iuramentum, autem incautum, ſeu non neceſſarium, ſi ſit verum, non deſtruit actu veritatem, ſed in potentia, vel periculo, quia qui ſic iurat, interdũ poterit falſum iurare. Iuramentum verò de re turpi, quando eſt verum, & cum intentione faciendi, non deſtruit actu veritatem, tamen quoad obligationem, dicit quamdam habitudinem ad falſitatem, quia non debet tale iuramentum impleri, & ita omne periurium, vt complectitur omne iuramentum iniquum, dicit ordinem ad falſitatem.

4. An falſitas ſit de ratione periurij? D. Thom. — *Non omne prauum iuramentũ eſt periurium.*

5. Reſolutio difficultatis. Sed licèt hæc conſideratio, & analogia quoad denominationem periurij ſuſtineri poſſit, nihilominùs quoad rem ipſam exiſtimo, non omne pec- D catum irreligioſitatis, quod malè iurando committi poteſt, dicere habitudinem ad falſitatẽ, ſed aliundè poſſe ſuam malitiã deſumere. Hoc patet in primis in vano iuramento, id eſt, abſque neceſſitate facto, quia licet fiat cum ſumma animaduerſione, & cautela dicendi verum, & cauendi omne periculum falſitatis, nihilominùs peccaminoſum eſt iuramentum. Et tamen de illo dici non poteſt, quòd reddatur malum propter habitudinem potentialẽ (vt ſic dicam) ad falſitatem, nec propter periculum eius, quia nulla maior potentia, vel maius periculum dicendi falſum eſt in tali iuramento, quàm ſi eſſet neceſſarium. Ratio autem à priori eſt, quia Deus non eſt tantum prima veritas, ſed etiam eſt ſuprema dignitas, & auctoritas, & non tantùm eius E veritati debetur, vt non inuocetur ad falſum firmãdum, nec cum periculo falſitatis, ſed etiam debetur eius maieſtati, vt ad vana, & leuia confirmanda nõ afferatur: ergo ſine vlla habitudine ad falſitatẽ poteſt intelligi irreligioſitas in vano iuramento. Idem conſiderare licet in iuramento turpi, ſeu iniuſto, nõ ſolùm enim contingit talis defectus in iuramento promiſſorio, ſed etiam in aſſertorio, vt patet, cũ aliquis contra iuſtitiam vel charitatem reuelat occultum crimen, vel alium grauem defectum proximi, & dictum ſuum iuramento confirmat, certus omninò

Deus nõ tãtum eſt prima veritas, ſed etiã ſuprema dignitas, & auctoritas.

ninò exiſtens de veritate rei,quam confirmat. Ille enim peccat contra religionem iuramenti, & non propter habitudinem ad falſitatem, quia illa veritas non pendet aliquo modo in futurum, ſicut in iuramento promiſſorio,& ita ille non manet obligatus ad faciendum falſum, quod dixit, nec etiam eſt periculum in falſitate rei dictæ, vt ſupponitur, ergo abſolutè naſcitur irreligioſitas ex iniuſtitia rei dictæ, & iuratæ Et ratio eſt, quia ad reuerentiam Deo debitam per ſe ſpectat, vt non afferatur in teſtem etiam veritatis,quando cum iniuſtitia, & turpitudine profertur,vt libr.1.cap. 3. viſum eſt: ergo ſine vllo ordine ad falſitatem inuenitur irreligioſitas in tali iuramento.

Non debet Deus teſtis aſſumi, quãdo cum iniuria & turpitudine quid profertur.

6. *Obiectio.* Poteſt aliquis dicere, etiam in eo caſu reperiri aliquam habitudinem ad falſitatem, vel quia ille, qui ſic infamat proximum,practicè errat, & ſuum errorem iuramento confirmat, error enim practicus quædam falſitas eſt,vel quia ille, qui ſic proximũ infamat,quamuis iuramento ſuum dictũ cõfirmauerit,tenetur famam reſtituere, prout potuerit, & conſequenter retractare dictum ſuum,quantum ſine mendacio valuerit.Vnde aliqui exiſtimant, illum teneri ad dicendum ſe per errorem locutum fuiſſe, ſubintelligendo per errorem practicum, & ita manet obligatus ad falſificandum aliquo modo prius iuramentum, ſaltem quoad externam ſpeciem,ſeu apparentiam, ergo illa turpis iuratio non caret aliqua habitudine ad falſitatem. Sed hæc in primis non probant irreligioſitatem illius iuramẽti poſitam eſſe in hac habitudine, quidquid enim de illa ſit,tale iuramẽtum eſt irreligioſum eo ipſo, quòd fit ad confirmandam veritatem turpem, ſeu pernicioſam proximo Deinde dico, nõ eſſe neceſſariam illam habitudinem,quia licèt iniuſtitia ſupponat errorem practicum, Dei teſtimonium non affertur ad confirmandum illum actum, vt error practicus eſt,ſed ſolùm vt narratio quædam veritatis:& ita ex hac parte non dicit iuramentum illud habitudinem ad errorem,etiãſi cum illo cõiunctus ſit Itẽ licèt ex illo facto oriatur obligatio reſtituendi modo poſſibili,non tamen mentiẽdo,nec ſignificando, prius dictum fuiſſe falſum, & iuramentum cecidiſſe ſupra falſam narrationem, nam hoc eſſet mendacium pernicioſum,& ſcandaloſum. Et præterea interdum poteſt eſſe tale peccatum ſine obligatione reſtituendi,vel retractãdi vllo modo priorem aſſertionem,vt ſi detractio non fuit contra iuſtitiam, ſed tantùm contra charitatem: vel certè ſi quis ſua propria turpia facta narret, & de illis glorietur,cum iuramento illa confirmans,& ſimilia.

Error practicus quædam falſitas eſt.

Occurritur obiectioni.

7. Cõcludo igitur ad irreligioſum iuramentum generatim,ſeu in tota ſua latitudine ſumptum nõ eſſe neceſſarium,vt dicat habitudinem ad falſitatem, Quapropter ſi vox *periurium* tam amplè ſumatur,vt ſignificet irreligioſum iuramentum, neceſſarium non eſt,vt per falſitatem definiatur, quia vt ſic non dicit habitudinem ad illam, nec ab illa ſpeciem ſumit,ſed à peruerſitate iuramenti abſtractè ſumpta, vt dicit defectũ cuiuſcũque circũſtantiæ debitæ iuramẽto,ſiue illa ſit veritas cui opponitur falſitas,ſiue ſit iuſtitia,cui opponitur iniuſtitia, ſiue iudiciũ, ſeu neceſſitas, cui opponitur vanitas,ſeu otioſitas. Atque ita periurium in hac exceptione nihil aliud eſt,quam illicitum, ſeu irreligioſum iuramentum.

Periurium in tota latitudine non dicit reſpectũ ad falſitatem.

Periuriũ in genere quod ſit.

8. *Quotuplex ſit periuriũ.* Vnde vlterius conſtat, quotuplex ſit periurium ſic ſumptũ, poteſt enim in tria membra diſtingui. Primum eſt iuramentum vanum, ſeu ſuperfluum præcisè ſumptum. Quod addo, quia omne malum iuramentum eſt ſatis vanum,& ſuperfluum,tamen alia præter hanc habent aliam malitiam: ſpecialiter autem attribuitur illud nomen iuramento prauo ex ſolo illo capite ſicut dicitur verbum otioſum illud,quod caret omni vtilitate, & ſine bono, quando aliam malitiam non habet Hoc ergo modo dicitur iuramentum vanum, quod licèt ſit verum,& non iniuſtum ſine neceſſitate profertur Secundum eſt iuramentum iniuſtum, licet ſit verum, vocatur autem iniuſtum,quomodocumque ſit turpe,& inhoneſtum ex parte materiæ, etiamſi in rigore contra iuſtitiam commutatiuam non ſit,iuxta explicationem datam lib.1.cap.3.de Comitibus iuramenti. Tertium eſt iuramentum, quo mendacium confirmatur,& hoc dicitur propriè, & ſtrictè periurium.

Verbũ otioſum quod ſit.

9. *Quomodo aſsignata periurij mẽbra inter ſe differant?* Sed quæret aliquis, An hæc tria differant ſpecie in ratione periurij, id eſt, in ratione vitij moralis, ſeu peccati religioni oppoſiti? Reſpondeo primò probabile eſſe, non differre ſpecie, ſed tamquam perfectum, & imperfectum in eadem ſpecie,quia omnia illa iuramenta praua priuant eadem honeſtate iuramenti, quæ vnica eſt, licèt ex pluribus circumſtantiis conſurgat, & ideò licet deſtruatur ex defectu variarum circumſtantiarum,eadem priuatio ſemper eſt,idémque peccatum: ſicut eſt probabile de intemperantia ratione quantitatis, & qualitatis, vel modi. Addo verò etiam poſſe probabiliter defendi, differre ſpecie ſecundum illas malitias,quia opponitur cultui Dei, ſecundum varia eius attributa: nam proprium periurium opponitur directè veritati Dei, iniuſtum autem iuramentum videtur opponi bonitati, vanum autem reuerentiæ debitæ auctoritati, & maieſtati Dei. Quidquid verò ſit de ſpeculatione in ordine ad mores, certum eſt ita diſtingui, vt regulariter neceſſarium ſit,particularem iuramenti defectum cõfeſſione aperire:quia,vt videbimus,infinitè (vt ſic dicã)in grauitate diſtinguũtur,regulariter loquẽdo.

10. *Materiale,& formale periurium.* Eſt autem circa hos tres defectus conſiderandum, dupliciter poſſe inter iurandum committi, ſcilicet materialiter,& formaliter, id eſt liberè, & volũtariè,ſiue directè,ſiue indirectè, vel ſine libertate,ex ignorantia,vel naturali inaduertentia. Quã partitionem de periurio tradidit Gloſſa 22. q. 1. in princ. Et licet maximè habeat locum in periurio ſtricto, tamen cum proportione applicanda eſt ad generale periurium, id eſt, ad omne iuramentum defectuoſum:quia in quolibet poteſt defectus eſſe voluntarius,vel inuoluntarius Quando ergo defectus merè materialiter interuenit,non meretur nomen periurij, quia vitium morale non eſt. Sicut è contrario,qui ex intentione iurat falſum,licèt contingat materialiter dicere verum, periurus eſt, vt ait D.Thomas q.98. art. 1. ad 3.quia formaliter falſum iurat: ita ergo è conuerſo, qui ex intentione verum iurat,non eſt periurus,licet materialiter falſum ſit quod iurat, & idem eſt de aliis defectibus Oportet autem,vt defectus ſit merè materialis, ita vt deſit intentio,tam formalis,& directa, quàm indirecta,ſeu imputata propter negligentiam, vt cõmune eſt aliis peccatis, & hoc explicabitur inferiùs. Hic ergo à præſenti conſideratione excludimus defectus omninò materiales, quia morales non ſunt: alios verò omnes explicabimus.

Gloſſ.

D. Thom. *Qui ex intẽtione verum iurat,non eſt periurus, etiamſi falsũ iuret.*

11. *Gloſſ.* *Periuriũ dari poteſt tam in aſſertorio, quàm in promiſſorio iuramento.* Aduertit denique d. Gloſſa in princip. 22. q. 1. periurium contingere tam in iuramento aſſertorio, quàm in promiſſorio, quia in vtroque poteſt eſſe, vel deeſſe veritas, in altero in dicendo, in altero autem in faciendo,quod dictum eſt: vnde vnum poſſumus vocare periurium falſitatis, aliud

infidelitatis. Nos verò addimus, hanc diſtinctionem cum proportione habere locum in periurio generaliter ſumpto, ſeu in omni iuramento irreligioſo, quia tam promiſſorium, quàm aſſertorium iuramentum vanum, & iniquum ſine falſitate inueniri poſſunt. Et ideò, vt diſtinctiùs procedamus, priùs de periurio aſſertorio, poſteà de promiſſorio dicemus. Ne tamen ſit in nominibus confuſio ſolùm periurium falſum, ſeu infidele periurium vocabimus, hæc enim ſtricta ſignificatio iam vſu recepta eſt, tamquam famoſior, & tamquam continens grauiorem, & magis propriam iuramenti irreuerentiam, alia verò appellabimus vana, & iniqua iuramenta, quibus addemus iuramentum fictum, ſeu doloſum, quod in ſolo promiſſorio diſtingui poteſt à periurio, & prædictæ diuiſioni non additur, quia vel iuramentum non eſt, quando eſt iuramentum, propriam malitiam à prædictis diſtinctam non habet, vt videbimus.

12. Obiectio. Iuramentum per falſos Deos quale ſit.

Vna ſupereſt obiectio contra priorem generalem, ac trimembrem diuiſionem, quia videtur diminuta. Nam iuramentum verum per falſos deos, eſt iniquum iuramentum, vnde etiam dici poterit periurium in priori ampla ſignificatione: & tamen ſub nullo illorum membrorum continetur. Ad hãc obiectionem variis modis ſatisfieri poteſt. Primò enim quia hæc trimembris diuiſio per proportionem ad illos tres comites datur dici ergo poteſt, hoc membrum ſub iuramento vano comprehendi, quia ſine iudicio, & diſcretione fit. Secundo D. Thomas d. quæſt. 98. artic. 1. ad 2. reſpondet, iuramentum per falſum Deum non poni in illa partitione, quia non eſt periurium, quia ex ſe non deſtruit veritatem, nec dicit vllam habitudinem ad falſitatem. Addi tertiò poteſt, peccatum hoc non contineri ſub peruerſo iuramento hic diuiſo, non ſolùm, quia non dicit habitudinem ad falſitatẽ, ſed etiã quia non eſt verum iuramentũ, verum (inquã) in eſſendo, ſed eſt tantùm iuramentum putatum, & fictum, hic autem diuiditur iuramentum verum in dicto ſenſu. Quatenus verò ex conſcientia erronea illud eſt iuramentum, ſic non ponitur in numero cum dictis tribus prauis iuramentis, ſed ad ſingula reducitur cum proportione, nam etiam tale iuramentum poteſt eſſe de mendacio, & de re praua, & de re vana: non oportet ergo augere diuiſionem. Accedit tandem, quòd illud non eſt tantùm prauũ iuramentum, ſed eſt blaſphemia, & idololatria, iuxta ſupra dicta tractat. 3. lib. 1. c. 6. & ideo à præſenti conſideratione excluditur.

Occurritur obiectioni. — D. Thom. — Iuramentum per falſos Deos, nõ eſt verum iuramentum.

CAPVT III.

Vtrum periurium aſſertorium ſit peccatum mortale, adeò graue, vt alia excedat?

1. Prateol. Bernard.

NOn defuerunt hæretici, qui periurium licitum eſſe dixerint, vt de Apoſtolicis refert Prateolus verb. *Apoſtolici*, eiuſdémque hæreſis meminit Bernardus Serm. 65. in Cant. non indicat tamen illorum hæreticorum auctorem, imò nullum habuiſſe ſignificat Serm. 66. Dicitque non ſimpliciter approbaſſe periurium, ſed ad occultandum ſecretum ſuæ doctrinæ, atque ita in ore habuiſſe hanc ſententiam, *Iura, periura, ſecretum prodere noli*. Quæ verba habuiſſe in ſuis dogmatibus Priſcilianiſtas, refert Auguſtinus hæreſ. 70. & li. 2. Retract. c. 60. & lib. contra mendacium c. 1. & 2. vbi etiam c. 18. & 19. inſinuat, eos, qui dixerunt aliquando licere mentiri, conſequenter etiam dixiſſe, aliquando licere peierare, quos ibi benè impugnat. Et in eodem errore fuiſſe hæreticos dictos Flagellantes refert Prateolus ſub eorum nomine, quamuis Gerſon in tract. quem de illis fecit 1. p. Alphab. 22. à princ. id non referat. Huius erroris nullum fundamentum relatum inuenio. Fortaſſe iſti pro nihilo habeant iuramentum, & ad Dei reuerentiam, vel iniuriam nihil pertinere putabant, ſed illud mirabile eſt, vt rectè Bernardus notat, quòd illimet, qui ſcrupuloſiſſimè dicebant iuramenti vſum eſſe omninò prohibitum, periurium approbabant ad ſua falſa dogmata occultanda.

Aug. Prateol. Gerſon.

2. Periuriũ nũquam licet. Exod. Matth.

Duo ergo ſunt certa de fide. Primum eſt, Periurium eſſe ita malum, & prohibitum, vt in nullo caſu liceat. Hoc conſtat ex clariſſimis prohibitionibus Scripturæ Exod. 20. Matth. 5. & aliis cap. 1. adductis. Item ex communi ſenſu totius Eccleſiæ, & omnium Canonum, & Catholicorum Doctorum, quos in re clara referre, ſuperfluum eſt. Ratio verò eſt, quia eſt cõtra præceptum naturale negatiuum, quod ſemper, & pro ſemper obligat. Item mendacium eſt ita intrinſecè malum, vt numquam poſſit honeſtari, etiam ſi ad quemcumque finem videatur neceſſarium, ergo multò minus periurium aſſertorium, quod & mendacium ſupponit, & in illius confirmationem Deum teſtem adducit. Et in ſequenti dubio hoc magis confirmabitur.

3. Periuriũ ſemper eſt mortale.

Secundum aſſertum de fide certum eſt, hoc peccatum eſſe ex genere ſuo mortale, & valde graue. In hoc etiam ſine controuerſia conueniunt omnes Theologi. Et probatur, quia eſt contra præceptum ſecundum primæ tabulæ, quod eſt grauiſſimum, & conſequenter contra Religionis virtutem in materia maximè pertinente ad diuinum honorem. Eſt etiã hoc periurium maximè contra finẽ iuramenti: nam finis iuramenti eſt confirmatio veritatis, periurium verò directè nititur facere illud, confirmationem falſitatis. Denique ex ratione ſua eſt maximè charitati Dei contrarium, & conſequenter etiã proximi, eſt ergo ex ſuo genere peccatum mortale. Vnde in cap. 22. q. 1. *Grande ſcelus*, appellatur.

4. Periuriũ religioni aduerſatur.

Tertio certum eſt, hoc peccatum contineri inter vitia contraria religioni. Nam ſicut iuramentum eſt actus religionis, ita periurium eſt contra illam, nam eſſentialem ſuam malitiam ſumit ex iniuria, quam Deo infert. Dubitari autem hic poteſt ad quod genus vitij contrarij religionis hoc peccatum ſpectet. Quidam enim dicunt eſſe ſacrilegium, hoc neque eſt conſentaneum doctrinæ D. Thomæ, neque diuiſioni vitiorum contra religionem, quam ſupra tradidimus tract. 3. lib. 1. c. 1. nam D. Thomas quæſt. 98. artic. 2. docet periurium eſſe peccatum religioni contrarium, quia Deo ipſi irreuerentiam exhibet, ſtatim verò q. 99. docet ſacrilegium eſſe peccatum, per quod irreuerentiam infertur rebus ſacris, diſtinguit ergo ſpecie hæc vitia. Et ideò nos ſupra diximus contineri ſub irreligioſitate ſpecialiter ſumpta, prout dicit vitium oppoſitum diuino cultui per defectum, & ita dicendum eſt, ſub illo genere eſſe ſpecificum vitium à blaſphemia, & aliis ibi enumeratis diſtinctum.

D. Thom. Periuriũ nõ eſt ſacrilegium.

5. Quanta ſit grauitas huius peccati.

Iam verò ſupereſt explicandum quanta ſit grauitas huius peccati, quod per comparationem ad alia peccata inquirendum eſt. Et primò comparari poteſt cum aliis peccatis contra Deum, in qua comparatione primò certum eſt, peccata contra virtutes Theologicas eſſe ex ſuo genere grauiora. Quia hoc per ſe ſolùm eſt contra religionem, quæ inferior virtus eſt, peccata autem cõtra nobiliores virtutes ex ſuo genere grauiora ſunt, quia malum conſiſtit in priuatione boni, indè ex ſe tantò maius eſt,

eſt, quantò excellentius bonum deſtruit. Confirmatur, quia ſimili argumento ſupra tract. 3. lib. 1. c. 6. oſtendimus, blaſphemiam ex ſuo genere minus graue pecatum eſſe, quàm illa, quæ ſunt contra virtutes Theologicas, quamuis illud inter peccata contra religionem in verbis exiſtentem maximum eſſe videatur.

6. *Periurium non eſt omnium peccatorum grauiſsimum, quæ contra religionem ſunt.*

Secundò dicendum eſt, periurium non eſſe grauiſſimum omnium peccatorum, quæ ſunt contra Religionem. Probatur, quia ex ſuo genere grauior eſt blaſphemia, vt in d. loco oſtendi. Itẽ abſolutè, & per ſe loquendo maius peccatum eſt iuramentum per falſos Deos, licet de veritate ſit, quàm periurium per verũ Deum. Hoc etiam dixi loco citato, quia malitiam blaſphemiæ, & idololatriæ continet quæ grauiores ſunt. Locum autem Auguſtini epiſt. 54. vbi videtur dicere oppoſitum, expoſui, vt intelligatur de exceſſu periurij extenſiuo, non intenſiuo. Aliæ verò comparationes fieri poſſunt periurij ad fractionem voti, & ad Simoniam, & ad alia contra Religionem. In quibus breuiter dico, per ſe, & ex vi obiecti, poſt idololatriam, & blaſphemiam, periurium aſſertorium videri grauius cæteris peccatis contra Religionem, excedit enim fractionem voti, quia obligatio iuramenti aſſertorij grauior eſt, vt ſupra oſtendi. Excedit item Simoniam, quia immediatius eſt contra Deum, & maiorem illi irrogat iniuriam, vt videbimus. Periurium autem promiſſorium, ſeu infidelitatis, infra voti fractionem conſtituendum videtur, iuxta ſuperiùs dicta in libro ſecundo de Comparatione illius iuramenti cum voto. Denique ex circumſtantiis poſſunt ita aggrauari alia peccata, vt excedant periurium. Quando verò augmentum grauitatis ad illum gradũ perueniat, ſolus Deus certò dicere poteſt, vt in puncto ſequenti dicam.

Periurium aſſertorium poſt idololatriã & blaſphemiam eſt grauius aliis peccatis quæ ſunt cõtra religionem.

7. *An periuriũ ſit grauius homicidio.*

Secundò dubitari ſolet, an periurium ſit grauius omnibus peccatis, quæ contra proximum committuntur, & præſertim conferri ſolet cum homicidio, quod videtur inter illa eſſe grauiſſimum. In qua comparatione multi Theologi docuerunt, homicidium eſſe grauius peccatum periurio. Durandus 3. d. 39. quæſt. 5. num. 8. & 9. Richardus art. 4. quæſt. 1. Gabriel. quæſt. 2. art. 3. dub. 4. Maior quæſt. 5. & Angelus verb. *Periurium*, num. 8. Qui omnes ſic argumentantur. Periurium opponitur latriæ, homicidium charitati, ſaltem ex ea parte, qua proximus eſt ex charitate diligendus, ergo homicidium opponitur nobiliori virtuti, ergo eſt grauius peccatum ex genere ſuo. Hæc verò ratio nullius momenti eſſe videtur, quia falſa eſt ſecunda pars antecedentis cum proportione intellecta, Homicidium enim proximè, ac formaliter non eſt contra charitatem, ſed contra iuſtitiam humanam, quæ inferior virtus eſt, quàm religio, & ita poſſet argumentum retorqueri. Dixi autem *cum proportione intellecta*, quia ſi homicidium intelligatur eſſe contra charitatem proximi, mediante iuſtitia, ſic non ſeruatur proportio in partitione, vel illatione. Quia etiam periurium eſt contra charitatem Dei mediante Religione, vnde ex hac parte grauiori modo repugnat charitati periurium, quàm homicidium. Accedit, quòd ſimili diſcurſu probari poſſet, adulterium eſſe grauius peccatum periurio, quia opponitur charitati proximi, & idem eſt de aliis peccatis grauiſſimis contra proximum, vt ſunt violatio virginis per vim, & rapinã, infamatio proximi cũ falſo teſtimonio, & ſimilia, quia

Durand. Rich. Gabr. Maior. Angel.

A etiã ſunt eodem modo contra charitatẽ proximi: & tamẽ de cæteris peccatis fatẽtur dicti auctores, præſertim Richardus eſſe minus grauia periurio: & ita idem Richardus fatetur, rationem hanc non cogere. Vnde hæc opinio magis videtur fundari ſolutione rationis in contrarium, vt videbimus.

Eſt ergo ſecunda ſententia dicens, periurium eſſe grauius peccatum homicidio. Ita tenet D. Thomas Quodlib. 1. artic. 18. ſequitur Gerſon 1. p. Alphabet. 13. litter. V. in Serm. contra aſſertiones Ioannis parui Item Syluefter verb. *Periurium*, 1. quæſt. 2. Soto lib. 8. de Iuſtit. quæſt. 2. art. 3. Turrecremata in cap. *Prædicandum*, 22. quæſt. 1. Couarruuias ſupra p. 1. §. 7. nu. 1. vbi refert Guilielmum Peraldum in Summa virtut. & vit. 2. B tom. tract. 9. p. 2. cap. 4. vbi duodecim rationibus conatur hanc ſententiam oſtendere, & ſunt aptæ ad exaggerandam periurij grauitatem, præſertim pro concione: tamen ad punctum quæſtionis parum faciunt. 8.

Secunda ſententia.

Periurium eſt grauius homicidio.

D. Thom. Gerſon. Syluest. Soto. Couar.

Duobus igitur modis probat D. Thomas ſentẽtiam ſuam, vnus eſt à poſteriori, ſeu à ſigno, nam vt ait Paul. ad Hebr. 6. *Finis omnium controuerſiarum eſt iuramentum*, & ita etiam adhibetur in cauſa homicidij ad terminandam illã, & veritatem inquirendam. Ergo ſignum eſt periurium reputari grauius homicidio: nam ſi eſſet leuius fruſtra peteretur à ſuſpecto, ſeu accuſato de homicidio, præſumeretur enim, quòd qui maiorem homicidij culpam commiſiſſet, non vereretur minorem committere. C Hanc verò rationem impugnat Gabriel & obiicit, quia ſequeretur, periuriũ eſſe grauius peccatum, quàm hæreſis, quia etiam in cauſa hæreſis adhibetur iuramentum. Quam inſtantiam conatur eludere Soto, quia hæreticus, per errorem labitur, & ideò in ſua apprehẽſione putat, grauius peccatum eſſe periurium, quàm ſuam opinionem. Sed non oportet vim facere in materiali exemplo: nam blaſphemia, & idololatria peccata ſunt, quæ ſine errore proprio committuntur, & ſunt grauiora, periurio, vt ibi, & aliis locis fatetur D. Thomas, & tamen etiam in eorum cauſis adhibetur iuramentum, Non ergo adhibetur iuramentum ad extorquendam confeſſionem alicuius criminis, quia periurium grauius peccatum ſit, quàm crimen, de D quo tractatur, interdum enim ita erit, interdum non erit, vt oſtenſum eſt. Tunc ergo adhibetur, quia ſi forte homo interrogatus non commiſit delictum confirmabit veritatem, quantùm poteſt, ſi verò commiſit ſperari poteſt, non additurum grauiſſimum peccatum poſt aliud quantumuis graue, quia multiplicatio peccatorum grauius malũ eſt, quàm vnum peccatum tantum, cæteris paribus. 9.

Periurium eſt grauius quàm hæreſis.

Alius modus probandi hanc ſententiam eſt à priori, quia iuramentum eſt contra præceptum primæ tabulæ, & contra Deum proximè, ac directè, & cõtra virtutẽ Religionis, homicidiũ, autẽ eſt contra præcepta ſecundæ tabulæ, & contra proximũ immediatè, & contra humanam iuſtitiam, quæ E inferior virtus eſt. Verumtamen ex his principiis generalibus non ſatis probari videtur, nam ex illis ſolùm infertur peccatum contra præcepta primæ tabulæ eſſe grauius ex genere, quàm peccatum contra præceptum ſecundæ tabulæ, comparando nimirũ maximũ ad maximũ, ad quod ſatis eſt, quod idololatria, verbi gratia vel blaſphemia ex ſuo genere ſit grauius peccatum, quàm homicidium, non tamen neceſſe eſt, vt omne peccatũ in ſpecie ſumptũ, contra Deũ, Religionem, aut 10.

Alius modus probandi dictam ſententiam

præcepta primæ tabulæ ſit grauius alia ſpecie peccati contēta ſub peccatis contra præcepta ſecundæ tabulæ. Probat hoc Gabriel, nam violare feſtum eſt contra præcepta primæ tabulæ, & non eſt tam graue, ſicut adulterium, vel homicidium. Ad quod etiā reſpondet Soto hærendo in materiali exemplo, in quo inuenit differentiā, quia illud peccatum eſt tantū contra ius Eccleſiæ, & ex ea parte minùs graue eſt. Veruntamen cùm malitia ſit eiuſdem ſpeciei, non videtur hoc multū referre. Aliud verò exemplū afferri poteſt de violatione voti, quæ non videtur eſſe tā graue peccatū ſicut homicidiū, ſed fortaſſe eadē de illo mouebitur quæſtio. Aliud ſit, quia irreuerenter orare, & inuocare Deū petendo ab illo aliquid indecens, eſt contra præceptum diuinum, in ſecundo primæ tabulæ contentum, & tamen nemò dicet, eſſe tam graue ex genere ſuo, ſicut homicidium. Item ſi ratio illa eſt efficax, probabit, patricidium eſſe minus graue peccatum, quàm periurium, quod licet conſequenter admittant aliqui, videtur per ſe incredibile, & contra communem ſenſum. Ratio denique afferri poteſt, quia ſub vno genere ſunt inæquales ſpecies, & nihil obſtat, quominùs aliqua ſpecies inferioris generis ſuperet aliā generis ſuperioris. Quod in ſpeciebus naturalibus, & phyſicis contingit, vt nunc ſupponimus, & in virtutibus, & actibus earum, nam licèt charitas ſit excellentior ſpe, & fide nihilominus credere, vel ſperare in Deum, poteſt eſſe melior actus, quā dilectio proximi etiā ex charitate, ergo etiam in peccatis poterit hoc reperiri.

11. Difficultatis reſolutio.

Quapropter cenſeo in hac cōparatione aliquid inueniri, de quo ferri poteſt certum, vel magis veriſimile iudiciū, & aliquid, in quo vix poteſt humano modo ferri, quod in aliis ſimilibus comparationibus obſeruandum cēſeo. Declaro priorē partem, nā clarum videtur hæc duo peccata ſe habere ſicut excedens, & exceſſum. Nam periurium ſine dubio excedit ex parte perſonæ, cui facit iniuriam, vt conſtat, homicidium autē ex parte irreparabilis nocumenti, quod infert, nam tollit vitam humanam, quæ in bonis huius vitæ, & externis maximum eſt, & reſtitui nō poteſt: periurium autem non infert reale nocumentum perſonæ, ſed ſolùm in affectu, & irreuerentia ex parte iurantis. Item periurium excedit ex parte virtutis, cui immediatè opponitur, vt bene ſuprà probatū eſt: at homicidium excedere videtur, quia ſeruata proportione magis offendit iuſtitiam, cui opponitur, quàm periurium Religionem, nam inter peccata contra iuſtitiam cōmutatiuā homicidium videtur eſſe maximū, periuriū autē non eſt maximū inter peccata contra religionem. Quamuis autem iuſtitia ſit minus perfecta, quam religio, tamen abſolutè eſt valde perfecta, & illi propinquiſſima: & ideo videtur poſſe vnus exceſſus in peccatis cū alio compenſari. Denique periurium planè videtur excedere in eſſentiali ſpecie malitiæ, & hoc maximè videtur intendere D. Thomas. Et patet, quia peccatum ſumit ſpeciem eſſentialem vel ex obiecto, vel ex honeſtate, qua priuat: vtrumque autem eſt excellentius in peccato periurij, vt ex dictis conſtat. Declaratur præterea ratione inſinuata à Couarruuia, quia periurium quantū eſt ex ſe, tollit certitudinem diuini teſtimonij, & conſequenter deſtruit quaſi primum principium confirmādi, & ſtabiliendi humana fœdera, & pacta: quod indicat magnam deordinationem eſſentialem talis vitij. Et nihilominus negari non poteſt, quin ordinariè, ac moraliter loquendo, homicidium excedat in grauitate circumſtantiarum: tum quia difficiliùs committitur, & ipſi etiam ſenſibili naturæ magis repugnat, vnde eſt ſignum maioris deordinationis, eſt etiam magis ſcandaloſum, & ideo grauius inter homines punitur.

Periurium excedit homicidium & exceditur.

12. An homicidium æquiualeat periurio ſecundū moralem æſtimationem.

Iam verò ſolū poteſt ſupereſſe quæſtio, An ſecūdum moralem æſtimationem homicidiū æquiualeat periurio, vel etiā illud ſuperet? Quæ comparatio ſolū in hoc cōſiſtere poteſt, an apud Deū ſit dignum maiori pœna, omnibus pēſatis? Et hoc dico eſſe nobis incertum, nec poſſe alterā partem ratione ſufficienter oſtēdi: ſuſpicor tamen, cōparando vnū periurium ad vnum homicidium, vel maximū ad maximū, grauiùs puniri homicidiū. Quod in aliquo etiā peccato contra inferiores virtutes habente maximā quādā deordinationē contingere credibile eſt: vt peccatum maximum contra naturam videtur eſſe deteſtabilius apud Deum, & grauius puniri, quā periurium. De adulterio autem communiter cenſetur eſſe minus graue, quàm periurium, de quo videri poteſt Richardus ſupra ar. 2. nam quoad malitiam ſpecificam, & eſſentialem ſine dubio ita eſt: quoad grauitatem verò pœnalē, (vt ſic dicam) apud Deum non eſt res tam clara. Quia malitia adulterij maiori conatu, affectu, & duratione committi ſolet, & multiplex eſt, & ordinariè habet coniunctas plures malas circumſtātias, quàm periuriū: & ideò fortaſſè apud Deum, ſingula ſingulis compenſando, grauius punitur quodlibet adulterium, quàm vnumquodque periurium.

Sit ne periurium grauius adulterio. *Richard.*

CAPVT IV.

An periurium aſſertorium ſemper ſit peccatum mortale ex parte materiæ?

1.

DIcimus, *Ex parte materiæ*, quia ex inaduertentia, & indeliberatione interdum eſſe poteſt veniale, vt cap ſequenti dicemus. Agimus etiam de materia quoad mendacium, ſeu, (quod idem eſt) quoad defectum veritatis in aſſertione iurata, nam de aliis defectibus in iudicio, vel iuſtitia poſtea dicemus. Mendacium igitur triplex eſt, pernicioſum, iocoſum, & officioſum: de pernicioſo omnes fatentur ſemper eſſe peccatum mortale confirmare illud iuramento, quia ſemper materia illa grauis eſt. De iocoſo verò, & à fortiori de officioſo poteſt dubitari, quia videtur materia leuis: & peccatum licèt ſit mortale ex genere, poteſt fieri veniale ex parte materiæ. In quo Goffredus in c. *Quod autem*, & cap. vlt. 22. quæſt. 2. aſſeruit, periurium iocoſum eſſe peccatum veniale. Ita refert Angelus verb. *Periurium*, qui licèt dicat contrarium eſſe tutius, nihilominùs ait poſſe teneri opinionem Goffredi: quia mendaciū iocoſum non eſt propriè mendacium, vt ſentit Auguſtinus lib. Quæſtionum in Geneſ. quæſt. 145. & habetur in d. cap. *Quod autem*. Citat etiam pro hac ſententia Nauarrus Gloſſam ſolemnem in cap. *Veniens*, de Iureiuran. vbi non inuenitur. Id verò ſentire videtur Gloſ. in c. *Vnum*, §. *Nunc*, in fin. verb. *Iuramus*, 25. d. Scotus etiam 3. diſtin. 39. articulo primo dicit, communiter concedi, quod vnicum periurium leue, non eſt peccatum mortale: ſed non intelligit de leuitate materiæ, ſed de leuitate loquendi ex indeliberatione, de quo poſtea.

Triplex eſt mendacium.

Goffred. Ca. *Quod autem.* *Angel.*

Mendacium iocoſum nō eſt propriè mendacium. *Auguſt.* *Nauar.* *Gloſſ.* Cap. *Veniens.* Cap. *Vnum.* *Scot.*

2. Concluſio. Omne aſſertoriū de quocumque mēdacio ſit eſt mortale peccatum. Periuriū ex parte materiæ.

Nihilominus communis, & certa ſententia eſt, omne aſſertorium periuriū de quocumque mendacio ſit, etiā leuiſſimo eſſe peccatum mortale, & ita numquam fieri poſſe veniale ex leuitate materiæ.

Ita

riæ ſemper eſt mortale.
D. Thom. Caiet. Soto. Scot. Rich. Syluest. Nauar. Couar. Cap. Quamuis.
Reſpectu iuramenti omne mendacium eſt materia grauis.

Ita ſentiunt D. Thomas dicta quæſtione 98. art.3. ad 1. & ibi Caietanus, Soto. Et alij Theolog.in 3. d. 39. dicunt enim periurium deliberatum ſemper eſſe mortale peccatum, ſolumque poſſe fieri veniale per ſurreptionem. Scotus quæſtione vnica articulo 2. Richardus art. 3. quæſtione 2. & alij.Item Summiſtæ verb.*Periurium* præſertim Syleſter. Nauarrus cap. 12.num.6. Couarruuias lib. 1.Vari. cap.1.num.2. & in dict. cap. *Quamuis pactū* par. 1. §. 1.num.4. Ratio verò eſt, quia leuitas materiæ mendacij,eſt accidentaria ad grauitatem malitiæ iuramenti: nam reſpectu iuramenti omne mendacium eſt materia grauis.

3. Probatur concluſio.

Quod declaratur multis mod s. Primò, quia illa grauitas,vel leuitas mendacij,vt mendaciū eſt, cōſiſtit in hoc,quòd fiat ſine detrimento alterius, vel cū illo,vel cū vtilitate, vel ſine illa: periurium autē vt ſic,nō inde accipit ſuam malitiam, vel grauitatē, ſed ex hoc præciſe,quod Deus adducitur in teſtem falſitatis: ad hoc autem parum refert,quòd falſitas ſit pernicioſa, nec ne; ergo. Secundò licèt in homine affirmare mendacium iocoſum ſit leuis culpa: tamen in Deo dicere leuiſſimum mendacium eſſet ſumma imperfectio, quia eo ipſo amitteret eminentiam primæ veritatis,ergo qui Deum affert in teſtem mendaci, etiam minimi, maximam iniuriam illi irrogat. & quantùm eſt ex ſe priuat illum ſua infallibili veritate, & conſequēter tacitè proteſtatur, vel Deum non omnia ſcire, vel non eſſe ſummè bonum, cùm mentiri poſſit. Tertiò hinc fit, vt quodlibet periurium euacuet, quantùm in ſe eſt, iuramentum fine ſuo finiendi controuerſias, & firmandi veritatem.

4. Reſpondetur obiectionibus.
Leuitas materiæ quādo diminuit peccatum.

Ad argumentum ergo in contrarium,patet ſolutio ex dictis, nam leuitas materiæ facit peccatum eſſe veniale, quando diminuit formalem deordinationem inuentam in tali materia reſpectu talis peccati, vt leuitas materiæ diminuit furtum,quia diminuit nocumentum, & acceptionem rei alienæ inuito domino: in præſenti autem non minuitur id, quod eſt per ſe in obiecto periurij. Dices, Etiam mendacium poteſt eſſe maius, & minus in ratione mendacij, plus enim mentitur, qui dicit ibi eſſe decem homines,cùm tantùm ſint duo,quā qui dicit eſſe tres, & ſic de aliis. Reſpondeo, cùm veritas conſiſtat in indiuiſibili,eo ipſo, quòd ab illa perfecta adæquatione receditur, tota veritas deſtruitur.Et in hoc conſiſtit grauitas periurij,quod Deus adducitur in teſtē aſſertionis, quæ veritatem non habet, quia hoc eſt directè contra primam veritatem, & eius infallibilem auctoritatem,vnde totum aliud augmentum falſitatis per maiorem receſſum à veritate, quaſi per accidens & quaſi nihil reputatur.

Veritas cōſiſtit in indiuiſibili.

5. Mendacium iocoſum eſt ſimpliciter mendacium.

Ad id verò, quod Angelus dicebat,mendacium iocoſum non eſſe ſimpliciter mendacium, reſpondetur, falſum hoc eſſe, nam ſi falſitas re vera affirmetur, etiam per iocum, mendacium eſt,quia eſt falſa aſſertio contra mentem,& in hoc conſiſtit ratio mendacij; finis autem extrinſecus eſt. Aug. autem in d loco intelligendus videtur,quādo locutio ita fit per iocum, vt ex ipſo modo iocandi ſatis intelligi poſſit, non affirmari id, quod dici videtur, ſed tantùm ad luſum proferri. Et licèt hoc admittatur in ſimplici ſermone, quando adhibetur iuramentum vix habet locum hæc interpretatio niſi conſtaret verba non aſſerendo, ſed materialiter, vel ſi intentione iurandi proferri. Quia ſi verè, ac formaliter iuramentum adhibetur eo ipſo ſatis ſignificatur, rem conſtanter affir-

A mari, & ideo excuſari non poteſt à mendacio; & conſequenter nec à periurio, nec à mortali peccato, etiamſi propter iocum proferatur.Imò addit D.Thomas ſuprà,periurium iocoſum quodammodo grauius eſſe, quia videtur continere maiorem contemptum Dei.Quod etiam notauit Syluester *Iuramentum* 2.q.6.Couar.d.1.p.§.6.n.5.

D.Thom. Syluest. Couar.

6. Periurium ex quocumque fine,ſemper eſt mortale.

Atq; hinc colligitur primò, quotieſcūque id quod aſſeritur, vel negatur, mendacium eſt, iuramentum illi additum eſſe peccatū mortale. Quocumque fine bono,vel malo, neceſſario, vel volūtario id proferatur,ideſt, ſiue falſum iuretur ad defendendum innocentem,ſiue ad damnandum, ſiue pro bono priuato, ſiue pro communi, ſiue grauiſſima neceſsitate vrgente, ſiue ex malitia: ſemper
B enim eſt peccatum mortale tum ob rationem factam,licèt ex circumſtantiis poſſit eſſe magis, vel minus graue:magis in ratione iniuſtitiæ, vel alia ſimili,quam in ratione periurij,niſi interdum propter maius,vel minus voluntarium.Similiter ſi deeſt veritas in minima parte aſſertionis, id ſatis eſt, ad peccatum mortale cum eadem proportione. Dixi autem,Quotieſcumque id,quod aſſeritur,vel negatur mendacium eſt, quia ſi ex circumſtantiis mutetur ſenſus verborum,& totius aſſertionis,ita vt aſſertio ſic dicta ſine iuramento, nō reputaretur mendacium,nec iuramentum additum, erit periurium, & ita ex eo capite poterit excuſari à mortali peccato. An verò aliunde non excuſetur, dicemus capite 6. vbi de his amphibologicis locutionibus
C tractabimus.

7. Iurare vt certum id quod eſt incertum, eſt mortale peccatum.

Secundò infertur, ſi iuramento aſſertorio deſit veritas ex parte certitudinis, & modi confirmandi, quod aſſeritur, peccatum mortale committi. Patet, quia quacumque ratione deſit veritas iuratur id, quod falſum eſt, & hoc ſemper eſt mortale.Hac ratione,qui iurat vt certum,quod non certò ſcit, mortaliter peccat, quia & exponit ſe periculo falſitatis dicti, & in actu exercito dicit falſum,ſcilicet ſe certò ſcire, quod certò non ſcit. Hoc autem intelligendum eſt, quando iuramentum fertur in rem ipſam,prout eſt in ſe: ſi autem quis iuret, ſe ita ſentire, vel illud eſſe veriſimile,aut credibile, vel credibilius, ſi de hoc videatur ſibi eſſe certus, non peccabit. Sic etiam
D qui in re ſpeculatiua,& ſub opinione poſita, iurat alteram partem eſſe veram, præter peccatum leuitatis (nam ridiculum eſt tale iuramentum, vt libro primo diximus cum Diuo Thoma quæſtione 89. articulo primo) erit etiam graue peccatum ex defectu veritatis, quia manifeſto periculo iurandi falſum ſe exponit, cùm res in ſe dubia ſit. Si verò iuramentum cadat in ſolam probabilitatem rei,vel in affirmationem,quòd iurans ita ſentiat,non erit periurium directè, nec indirectè: tamen ordinariè tale iuramentum habet defectum iudicij, & prudentiæ.

D.Thom.

CAPVT V.

Vtrum iuramentum aſſertorium incautum quoad veritatem,ſemper habeat malitiam periurij, ac ſubinde mortalem. E

1. Iuramentum dupliciter poteſt eſſe incautum.

DVOBVS modis poteſt dici iuramentum incautū:primò, quia ſine neceſſitate fit,& conſequenter ſine debito iudicio,& prudentia, quoad occaſionem vel cauſam iurandi, licèt non deſit aduertentia ſufficiens ad cauendam falſitatem, & dicendam veritatē, & de hoc defectu nunc non tractamus,quia ad veritatē non ſpectat.Alio modo dici poteſt iuramentum incautum, quod fit ſine ſufficienti

ficienti cautela,& aduertentia cauendi morale periculum falſitatis,& de hoc nunc tractamus.In quo ſunt aliquæ regulæ morales certæ.

2. 1.Regula de incauto iuramento.

Prima eſt Qui iurat aliquid putans eſſe falſum, ſemper peccat mortaliter ratione periurij, etiamſi cõtingat,rem in ſe veram eſſe,& licet ille per craſſam ignorantiam putauerit illam eſſe falſam. Sumitur ex Auguſt.Serm.28.de ver.Apoſt.D.Thoma q.98.art.1.ad 3.Soto ibi,& aliis Syluestro, *Iuramentum*,2 q.6. *Periurium*,q.1.& ibi aliis Summiſt. Nau. c.12.n.9. Ratio eſt clara, quia ille formaliter iurat falſum, & mentitur, quia contra mentem formaliter loquitur, & inde ſumit actus malitiam, vt ait D.Thom. 2.2. q.110.art.1.ad 1.vnde ille etiam iurat mendacium:eſt ergo periurus,nam quod res fuerit vera contingens,& per accidens fuit. Vnde nihil refert,quod falſa illa exiſtimatio fuerit per craſſum errorem,& ſupinam ignorantiã, quia hoc vel culpam periurij potiùs auget, quia videtur augere affectum, & contemptum iurandi falſum: vel ſaltem impertinenter ſe habet, quia non minuit temeritatem, nec malitiam affectus ad iurandum mendacium.

Auguſt. D.Thom. Soto. Syluest. Nauar. D.Thom.

3. 2.Regula.

Secunda regula eſt, Quando iuratur falſum, exiſtimando eſſe verum,ſi exiſtimatio fuit cum ſufficienti aduertentia,& probabili exiſtimatione veritatis,excuſabitur culpa periurij,& conſequenter, vel non erit peccatum,vel ſaltem non mortale.Doctrina eſt communis, & clara, eiuſque fundamentum eſt,quia veritas,vel falſitas iuramenti non tam ex re iurata, quam ex conſcientia,& mente iurantis attenditur, vt notat D. Thomas citatis locis, & benè explicat Soto d. libro 8. quæſt. 2. articul. 3. concluſ. 6. ſed in illo caſu iuramentum illud eſt verum in ordine ad mentem iurantis, non eſt ergo periurium, nec per ſe peccatum. Et in idem redit, quòd actus voluntatis non ſpecificantur ab obiecto prout eſt in re,ſed prout apprehenſo,& propoſito per intellectum, ſed obiectum illius voluntatis iurandi eſt confirmatio veritatis ſub ratione, & apprehenſione veritatis; ergo per ſe ille actus non eſt in ſpecie periurij,ſed veri iuramenti. Requiritur autem probabilis exiſtimatio veritatis, quia ſi hæc probabilitas deſit, temerè iuratur, & imprudenter,ac ſubinde ignorantia falſitatis, quæ in re ipſa ineſt, non excuſat à culpa, quia ipſa ignorantia voluntaria eſt. Et conſequenter licet illi directè velit iurare verum, indirectè, & interpretatiuè vult iurare falſum, ideóque malitia periurij illi imputatur, quia ad peccandum ſufficit voluntarium indirectum,per quod (vt aiunt) reducitur actus in naturam formæ, ideſt, moraliter conſtituitur in illa ſpecie malitiæ, in qua conſtitueretur, ſi cognitio, & directa intentio intercederent Quin potiùs licèt cõtingat poſtea in re verum eſſe, quod iuratum eſt: eadem erit culpa periurij, quia hæc commiſſa fuit, quando homo ſe expoſuit periculo peierandi: & quod poſtea non fuerit falſitas ſubſecuta, materiale fuit, & per accidens, ſeu caſu, & ideò non excuſat. In hoc autem peccandi modo eſt latitudo, ſicut etiam in negligentia conſiderationis debitæ, vel culpa ignorantiæ eſſe poteſt, vnde ſi negligentia grauis fuerit, erit etiam culpa grauis: ſi autem fuerit leuis, peccatum erit veniale, non ex leuitate materiæ, ſed ex ſurreptione, ſeu defectu libertatis. Quod generale eſt in hoc modo peccandi in quacumque materia,& in hac cum proportione applicandum eſt,iuxta exigentiã rerum,& negotiorum, de quibus tractatur, vt rectè declarant Caietanus

Sot.

In hoc peccandi modo eſt latitudo.

Caiet.

A verb. *Periurium*, Soto,& alij.

4. 3.Regula. Iuramentũ incautum ſemper eſt peccatum periurij. Inaduertentia facit, vt iuramentum non ſit peccatum.

Hinc ſequitur regula tertia, iuramentũ incautum quoad veritatem dicendam, ſemper eſſe peccatum periurij, non tamen ſemper eſſe mortale. Loquor de incauto propriè, ſeu priuatiuè, & moraliter: nam poteſt iurari per inaduertentiam naturalem, vel ad dictum ipſum, vel ſaltem ad iuramentum, & tunc non eſt peccatum, quia non eſt actus humanus: illud verò non eſt propriè iuramentum incautum,quia hæc vox indicat moralem defectum per priuationem debitæ conſiderationis.Dico etiam quoad veritatem dicendã, quia poteſt eſſe iuramentum incautum, quoad aliàs circumſtantias prudentis iudicij, vt ſuprà dixi: de quo poſteà dicetur. B Sic ergo clara eſt aſſertio ex dictis: nam quòd illud iuramentum peccaminoſum ſit, patet,quia non fit prudenter, ſed cum periculo falſitatis, & *qui amat periculum peribit in illo*. Vt ait Sapiens Eccle. 3.Quòd verò malitia illa periurij ſit, manifeſtum eſt,quia malitia illius actus in hoc conſiſtit,quod homo ſe exponit periculo iurãdi mendacium,ſed hęc malitia eiuſdem ſpeciei eſt cum malitia mendacij iurati. Nam in vniuerſum malitia moralis periculi eiuſdem rationis eſt cum malitia euentus,vt fornicari, & ſe exponere periculo fornicandi eiuſdem malitiæ ſunt,quia eſt trãſgreſsio eiuſdem præcepti, & idem obiectum, ſolùmque differunt, ſicut perfectum, & imperfectum, directè voluntarium, in ſe, vel in cauſa. C Denique malitiam illam non ſemper eſſe mortalem circa ſecundam regulam ſatis declaratum eſt. Nam interdum poteſt eſſe tam parua negligentia circa aduertentiam periculi,vt non ſufficiat ad plenam libertatem neceſſariam ad peccandum mortaliter. Aliquando etiam poteſt eſſe ſurreptio in proferendo ipſo iuramento,& ex ea parte excuſari. Quando verò tanta ſit inaduertentia, vt excuſet,hoc modo non poteſt certa regula præſcribi, ſed prudens arbitrium neceſſarium eſt.

CAPVT VI.

An conſuetudo iurandi incautè conſtituat hominem in ſtatu peccati.

1. Iuramenta incauta ex conſuetudine maxime aggrauãtur.

D IVramenta incauta maximè cenſentur aggrauari ex conſuetudine, & ideò ad declarandum, quo ſenſu hoc verum ſit, hanc quæſtionem præmittimus, de conſuetudine iurandi, an ſit peccatum, vel conſtituat hominem in ſtatu peccati, ita enim faciliùs conſtabit, an poſsit efficere, vt aliquod iuramentum ſit peccatum mortale, quod ſine conſuetudine non eſſet. De conſuetudine igitur iurandi quidam indiſtinctè dicunt eſſe peccatũ graue,alij eſſe ſtatum peccati, ſeu conſtituere hominẽ in ſtatu peccati mortalis:alij vtrũq; indiſtinctè negant,vt latiùs tractat Sotus locis citandis, licèt nõ admodum diſtinctè. Sed quod ad peccatũ attinet, manifeſtum eſt, conſuetudinem vt ſic, qualiſcumque illa ſit, non eſſe vnum aliquod peccatum. E Duo enim in conſuetudine ſpectari poſſunt, ſcilicet frequentia, & numerus actuum, vel habitus inde generatus. De habitu conſtat non eſſe peccatum, ſed poſſe eſſe effectum peccati; nam *peccatum eſt dictum, vel factum* &c. *contra legem Dei*. Item præcepta non dantur de habitibus, ſed de actibus, quia in his eſt totus vſus libertatis.Item peccatum eſt pœna dignum, habitus non niſi ratione actus. Frequentia autem actuum non eſt vnũ aliquod opus,diſtinctũ à ſingulis,ſed eſt collectio,& numerꝰ omniũ actuũ,per quos talis cõſuetudo facta eſt Vnde ſic ſumpta cõſuetudo iurãdi nõ eſt vnũ aliquod iuramen

De conſuetudine iurãdi variæ ſententiæ.

Habitus peccati non eſt peccatum.

iuramẽtum, ſed collectio multorum, & conſequẽter etiãſi illa iuramenta peccaminoſa ſint, conſuetudo illa non eſt peccatũ, ſed collectio, & numerus peccatorum. Quapropter talis conſuetudo ſi per centum iuramẽta facta eſt, nec habet maiorem malitiam, quàm ſit in aggregato tot peccatorum, nec meretur maiorem pœnam. Igitur de hoc puncto, an illa conſuetudo ſit peccatum, nulla poteſt eſſe dubitabilis quæſtio? Nam ſingulare peccatum nec eſt, nec eſſe poteſt: plura verò peccata eſſe poterunt iuxta qualitatem & modum iuramentorũ, quibus talis conſuetudo effecta eſt.

Conſuetudo non poteſt eſſe peccatũ.

2. Et ideo ad expediendũ aliud punctum de ſtatu peccati duo diſtinguere neceſſe eſt, ſcilicet qualitatem actuum, qui cõſuetudinẽ conſtituũt, & quid ſignificetur nomine ſtatus peccati. Circa primum, diſtinguere poſſumus duos modos conſuetudinis iurandi. Primus eſt, quando quis, licèt frequenter iuret, & fortaſſe etiã ſine neceſſitate, vel vtilitate, non tamẽ ſine veritate, neque ſine ſufficienti aduertẽtia, vt quod iurat verũ ſit. Qui modus conſuetudinis inueniri poteſt, vel in homine, qui conſueuit numquã mentiri, etiã ſine iuramento, vel etiam in illo, qui mentiri ſolet ſine iuramẽto, nõ tamẽ cũ illo, quæ diuerſitas ad præſens parũ refert, vt dicemus. Secũdus modus cõſuetudinis eſt, quãdo aliquis tã verum, quã falſum iurare conſueuit. Quod etiam duobus modis accidere poteſt, vnus eſt quando etiam directè aduertẽdo, ſolet quis falſum iurare. Alius eſt, quando conſuetudo iurandi tanta eſt, vt homo ſine ſufficienti diligentia ad dicendum verum, frequenter iuret, etiamſi numquã iuret falſum ex formali intentione, aut aduertendo falſum eſſe, quod iurat.

Conſuetudo iurandi in duplici differentia eſſe poteſt.

3. Circa ſtatũ verò peccati diſtinguendũ etiã eſt: nã tribus modis accipi poteſt ſtatus peccati: Primò pro ſtatu actualis peccati, & hic ſenſus, & eſt improprius, & inuſitatus, & impertinẽs ad rẽ præſentẽ: quia talis ſtatus non cõſtituitur per cõſuetudinẽ, ſed per quẽcumq; actũ peccati mortalis. Secundo modo accipitur pro ſtatu purè habituali, & ſic dici ſolet eſſe in ſtatu peccati mortalis, qui peccatũ mortale cõmiſit, & illud nõ retractauit, nec veniã illius cõſecutus eſt. Et hic etiam ſenſus, licèt ſit magis proprius, & vſitatus nõ deſeruit præſenti inſtituto, quia reſpectu periurij ad hunc ſtatũ nõ eſt neceſſaria conſuetudo, ſed vnico periurio commiſſo, & non retractato relinquitur homo in illo ſtatu. Tertio modo eſſe poteſt ſtatus peccati mortalis, quaſi medius inter actum, & habitum, quia ad illum, nec neceſſarium eſt actu peccare, nec ſufficit peccaſſe, ſed vltra permanentiam in peccato commiſſo, addit tantam deordinationem illius ſtatus, vt de ſe ſit obiectum noui peccati mortalis, ita vt quoties homo aduertit, ſe eſſe in tali ſtatu, & vult permanere in illo formaliter, vel indirectè, nouum peccatũ mortale committat. Sic dicitur eſſe in ſtatu peccati, qui tenetur reſtituere, & nõ reſtituit, cũ poſſit, quia ex vi illius ſtatus ſẽper actu peccat, ſolũque interdũ nõ peccat, quia de illo actu non conſiderat, quoties verò cõſiderat, & ita permanere vult, actu peccat, & ita ille ſtatus, & eſt obiectũ peccati mortalis, & de ſe & quaſi continuum peccatum externũ, quãuis ex defectu attẽtionis, & actualis voluntatis interrumpatur. Hoc ergo tertio modo in præſenti accipitur.

Status peccati tripliciter accipi poteſt.

4. Iuxta hæc ergo dicendum eſt primò, primum modum cõſuetudinis, nec eſſe peccatum graue de ſe, nec collectionem peccatorum mortaliũ, nec cõſtituere hominem in ſtatu peccati mortalis. Probatur, quia licet illa iuramenta ſint frequentia, nullum illorũ de ſe eſt periurium, quia nec ex formali intentione (nam ſupponitur, cum illa frequẽtia iurandi eſſe intentionem ſemper iurandi verum:) neque ex indirecta, aut interpretatiua voluntate, quia ſupponitur, ſemper iurare cum ſufficienti aduertentia dicendi, verum. Neque etiam per talem frequentiã dici poteſt homo conſtitui in morali periculo aliquando iurandi falſum, quia in ſingulis actibus ſemper facit moralem diligentiam ſufficientem ad vitandum voluntarium mẽdacium, vt etiam ſupponitur: ergo non ſe conijcit in morale periculum periurij formalis. Nam licèt contingat interdum decipi, illud ſemper erit materiale mendacium, vnde illud periculũ neque eſt de peccato committendo, nec poteſt dici morale, ſed naturale: quia quod homini euenit præter voluntatem, & moralem diligentiam cauendi illud, caſuale eſt, ſeu naturale, non morale. Et licet conſultius eſſet, non ſe exponere huic materiali periculo, frequenter iurando verũ, & cum illa aduertentia, non poſſumus dicere cum fundamento, hoc cadere ſub obligationem peccati mortalis: cùm periculum non ſit de peccato mortali, nec grauem iniuriam diuini nominis includat.

Primũ modum conſuetudinis in iuramento, nõ eſſe ex ſe peccatũ graue.

Quod homini euenit præter volũtatẽ, & moralem diligẽtiam caſuale eſt.

5. Atq; hinc apertè ſequitur, conſuetudinem hanc nihil conferre ad accuſandum, vel excuſandum iuramentum, quod præter intentionẽ iurantis cõtingit eſſe de re falſa: nã in indiuiduo conſiderandus eſt actus iurandi, & inaduertentia, cũ qua fit. Quòd ſi illa actualiter fuit ex notabili negligentia, non excuſabit conſuetudo aduertendi ordinariè, & frequenter in aliis iuramentis, nam illud oportuit facere, & hoc non omittere: ſicut licèt homo frequenter ſoleat vni tentationi reſiſtere, ſi ſemel conſentiat, non excuſatur à graui culpa, propter aliarum victorias. Si verò in illo etiam iuramento ſufficiens diligentia, & aduertentia poſita eſt, vel ſi fuit negligentia aliqua, fuit venialis, non accuſabitur, nec reddetur grauior propter talem conſuetudinem iurandi, quia illa non conſtat ex grauibus peccatis, nec conſtituit hominem in ſtatu peccati: & conſequenter non facit, vt præſens actus iurandi, quatenus contingit eſſe de re falſa, magis voluntarius ſit, quàm ſi non eſſet talis conſuetudo, vt ex dictis conſtat, ergo non eſt vnde aggrauare poſſit talem culpam.

Conſuetudo hęc nihil cõfert ad excuſandum vel accuſandum iuramentũ.

6. Secundo dicendum eſt, alteram conſuetudinem iurandi indiſcriminatim verum, vel falſum, etiam cum aduertentia, & directa voluntate, eſſe aggregationem quamdam grauiſſimorum peccatorum: & quamdiu voluntaria eſt talis conſuetudo, conſtituere hominẽ in ſtatu peccati mortalis. Prior pars manifeſta eſt, quia in tali homine ferè omnes actus iurandi ſunt periuria, & peccata mortalia, ex quibus conſurgit, & coaleſcit talis conſuetudo. Dico autem *ferè*, & non ſimpliciter omnia illa eſſe peccata mortalia, quia non obſtante tam praua conſuetudine, ſi interdum ille homo aduertat verum eſſe, quod iurat, in eo actu non erit periurus, nec peccabit mortaliter, quia ex obiecto non habet talem malitiam: nec conſuetudo eſt circumſtantia, quæ illam inducat, quia ſolùm ſe habet quaſi materialiter, & concomitanter ad talem actum, & non afficit illum.

Conſuetudinem iurandi indiſcriminatim verũ vel falſum cum aduertentia eſſe aggregatione peccatorũ grauiſſimorum.

Dices: Quamuis actu ille iuret verum, tamen eſt ita affectus, quòd æquè iuraret falſum, ſi ſibi eſſet commodum. Reſpondeo, hunc affectum fortaſſe exiſtere quaſi in habitu, quod non ſufficit ad actualiter peccandum: imò licèt in præſcientia Dei

verùm

verum eſſet, illum non minus fuiſſe iuraturum in in tali occaſione, ſi falſum ſibi proponeretur, nihilominùs de facto non imputaretur ad culpã, quòd actu commiſſum non eſt. Solũ ergo imputaretur, ſi homo haberet actu illũ affectum conditionatum & propoſitum, quod non minùs iuraret, ſi eſſet falſum, & tunc eſſet illud aliud concomitans peccatum internũ, & mentale: actus autem iurandi hic & nunc, non eſſet periurium, nec peccatum, quia non ex illo affectu procedit, ſed ex voluntate iurandi veritatem ſufficienter cognitam. Quia verò is, qui talem conſuetudinem habet, regulariter parum curat de adhibenda diligentia debita ad veritatem dicendam: ideo omnia iuramenta eius, regulariter etiam loquendo, grauia peccata ſunt, & malitiam periurij habent, vel ratione falſitatis, vel ratione periculi eius.

Iuramenta omnia hominis ita affecti, vt dictum eſt ſũt grauia peccata.

8. Atque hinc facilè probatnr altera pars de ſtatu peccati, in qua ſupponitur, conſuetudinem eſſe voluntatem. Et ſic probatur, Quia ex vi talis conſuetudinis ille homo eſt in morali occaſione proxima, & periculo peierandi; ergo ex vi illius eſt in ſtatu peccati mortalis, iuxta ſenſum ſuperiùs declaratum. Item ſtatus conſurgens ex illa conſuetudine eſt ita inordinatus, & contrarius bonis moribus, vt voluntariè illum admittere, aut retinere per actualem voluntatem, ſit peccatum mortale: ergo ſignũ eſt illud eſſe ſtatum peccati mortalis. Dixit autem, *quandiu voluntaria eſt talis conſuetudo*, quia ſi illa diſpliceat efficaciter, ita vt homo proponat, quod in ſe eſt, facere tollendam talem conſuetudinem; ex vi illius propoſiti interrumpitur conſuetudo, & retractatur quantum ad affectum hominis. Et ideò ratione ſolius habitus, qui tunc durat, non poterit dici eſſe in ſtatu peccati mortalis, quia licèt adhuc homo verſetur in periculo, non tamen in voluntario periculo, neq; etiã in æquali, quia propoſitũ efficax multũ iuuare poteſt cõtra cõſuetudinẽ. Et difficultas illa, vel periculum, quod talis conſuetudo ſecum affert, effectus peccati eſt, non ſtatus peccati, quando voluntas contra illã nititur. Quia verò ille ſtatus tã prauæ conſuetudinis per proprios actus voluntarios comparatus eſt, tamdiu cenſetur voluntarius, quãdiu per propoſitum efficax non retractatur: ſi verò iam eſt ſimpliciter inuoluntarius ratione contrarij propoſiti, non poteſt dici ſtatus peccati. Atq; hinc cõſtat, quòd ſi talis conſuetudo iam eſt inuoluntaria, non poterit ratione illius imputari ad peccatum incautum iuramentum, quod de facto ſine morali aduertentia factum eſt, quia iam illa conſuetudo non eſt moralis, ſed quaſi naturalis. Quid verò in hoc puncto dicẽdum ſit, quãdo talis conſuetudo voluntariè durat, & ſtatũ peccati conſtituit, in ſequenti capite dicetur.

Quis ſæpe iurans ſit in ſtatus peccatis mortalis.

Propoſitum efficax multùm iuuare poteſt contra conſuetudinem.

9. Dico tertiò: Cõſuetudo iurandi cum ſufficienti aduertentia ad ipſum iuramentum, quamuis eſſe non ſoleat cum directa voluntate iurandi falſum, ſi tamen ſit abſque debita cautione, ac diligentia ad ſolãm veritatem cognitam iuramento confirmandam: conſuetudo eſt peierandi, & hominẽ conſtituit in ſtatu peccati mortalis, donec retractetur per pœnitentiam, ſeu propoſitum de ſe efficax. Hæc aſſertio conſtat ex præcedenti, & cum proportione accipienda eſt, quia iuramentum hoc modo incautum peccatum mortale eſt, & malitia eius, malitia periurij eſt, vt declaraui: ergo eadẽ & proportionalis ratio de tali conſuetudine. Conſurgit enim ex collectione multorum peccatorũ grauiũ in materia periurij, & cõſtituit hominẽ in mortali periculo committendi ſimilia peccata: ergò quamdiu

Conſuetudo iurandi cum ſufficienti aduertentia, ſine debita tamen cautione, cõſuetudo eſt peierandi.

A voluntaria eſt, & homo non conatur ad tollendam illam, conſtituit illam, conſtituit illum in ſtatu peccati mortalis in ſenſu ſuprà explicato.

Reſpondent aliqui, illam conſuetudinem non conſtituere hominem in occaſione proxima morali peccandi, ſed ſolùm in remota, quæ non ſufficit ad conſtituendum hominem in ſtatu peccati: ſicut fomes peccati conſtituit hominem in periculo peccandi, non tamen in ſtatu peccati, quia periculum illud remotum eſt. Sed hoc diceretur apparenter de conſuetudine iurandi cum veritate, & aduertentia, licet cum exceſſu, & ſuperfluitate: illa enim dici poteſt occaſio peierandi valdè remota, & ideo non conſtituit hominem in ſtatu peccati, vt B dictum eſt. At verò conſuetudo temerè iurandi, quidquid in buccam venerit, & ſine aduentitia ad veritatem, ſine dubio conſtituit hominem in periculo proximo iurandi falſum: & ideò ſi voluntaria ſit, & permaneat, meritò dicitur conſtituere hominem in ſtatu peccati. Nec eſt ſimile de fomite peccati, quia ille non eſt ita voluntarius: vnde periculum illud, licet magnum ſit, eſt magis contractum, & naturale, quam voluntarium. Et nihilominùs tenetur homo armari contra illud periculum oratione, & propoſito reſiſtendi illi: alioqui ſi ſit notabiliter negligens, conſtituet ſe in ſtatu peccati vel mortalis, vel venialis pro ratione negligentiæ, & periculi.

10. Aliquorum effugium.

Fomes peccati conſtituit hominẽ in periculo peccandi, ſed non in ſtatu peccati.

C
CAPVT VII.

An periurium cum naturali in aduertentia prolatum, ſit peccatum mortale ratione conſuetudinis?

QVæſtio habet locum in conſuetudine grauiter oeccaminoſa, quamdiu voluntaria durat: De illa enim dicunt aliqui, efficere vt periurium, quod alias non eſſet peccatum mortale, ratione inaduertentiæ naturalis, imputetur ad mortale ratione conſuetudinis: ita ſentit Caietanus q. 98. artic. 3. circa, ad 3. Ratio eius eſt, quia in illo ſic D aſſueto ad temerè iurandum inaduertentia non eſt cauſa iurandi, nã æquè iuraret, ſi aduerteret, vt eius conſuetudo oſtendit, ergo illa inaduertentia non excuſat culpam, quia non excuſat, niſi ſit cauſa, eſt enim tunc inaduertentia non antecedens, ſed concomitans, quæ non excuſat. Idẽ docuerat Caietanus 2. 2. quæſt. 88. artic. 1. in dubio circa primam voti conditionẽ: & in eodem ſenſu dixerat quæſt. 89. artic. 2. conſuetudinem iurandi non excuſare. Sequitur Nauarrus capit. 12. numer. 6. & Didacus Victoria (vt refereturr) in Regulis confraternitatis nominis Ieſu, contra iuramenta. Fauet Auguſtinus libro contra Mendacium capit 15. quatenus dicit ex conſuetudine iurandi in periurium decidi. Grauius Chryſoſtomus Homil. 14. ad Popul. dicens, *Ab omnibus eſſe conceſſum, & manifeſtum, multùm iu-* E *rantem periurum eſſe, neceſſe eſſe*. Et ideo infra ſubdit, *non eſſe idoneam excuſationem ſi conſuetudinem prætendamus*. Similia ſumuntur ex Iſidoro libr. ſecundo Synonym. cap. 10. *Aſſiduitas iurandi periurium facit*, & libr. ſecundo Sentent. ſeu de Summ. bon capite 31. *Dum vſum iurandi facimus periurij crimen incurrimus*. Et ex Bernardo libr. de Modo bene viuen. ſermon. 32. dicente, *Periculoſum eſt iurare, vſus iurandi ducit hominem ad periurium*.

1. *Caiet.* *Nauar.* *Did. Vic.* *Auguſt.* *Chryſoſt.* Multùm iurans periurus eſſe cenſetur. *Iſidor.* *Bernard.*

Nihilominùs alij diſtinguendum eſſe putant, quia talis actus inde indeliberatus nõ ſemper peccatum mortale eſt, eſſe tamen poteſt. Dicunt ergo ſolam 2.

Iuramẽtum ex ſubreptio ne prolatum culpã mortalem non efficit.

ſolam conſuetudinem non efficere, vt iuramentum ex ſurreptione actuali prolatum ad culpam mortalem imputetur: quia fieri poteſt, vt illa ſurreptio non ex conſuetudine, ſed aliunde ex actuali paſſione iræ, vel alterius affectus oriatur. Si autem inaduertentia, & præcipitatio actualis oriatur ex conſuetudine, licèt formaliter ſumpta non ſufficeret ad peccatum mortale, dicunt imputari ad peccatum mortale ratione conſuetudinis. Ratio eſt, quia licet illud iuramentum cùm profertur actu, non ſit voluntarium formaliter, & in ſe, nihilominus eſt voluntarium in cauſa, ſcilicet in conſuetudine, quam ſupponimus eſſe voluntariam, ſeu non retractatam. Atque hæc ſententia tribui ſolet Soto in lib.8.de Iuſtit.quæſt.2. art. 3. concluſ.7.& in lib.de Cauen.iurament.cap.12.ſed oppoſitum ſentit.

3. Auctoris ſententia.

Ego verò cenſeo, iuramentum prolatum ſine aduertentia formali, & per ſe ſufficienti ad peccatum mortale, non eſſe in ſe nouum, ac proprium, & ſpeciale peccatum mortale, propter ſolam peierandi conſuetudinem, etiam non retractatam. Hæc ſententia tribui poteſt Diuo Thomæ dicta quæſt. 98. articulo 3. ad ſecundum quatenus ſine reſtrictione dicit, qui iurat falſum ſine aduertentia, à crimine periurij excuſari: & eodem modo loquitur Bonauentura 3.diſtinct. 39.artic.1. quæſt.3 qui addit etiam *quando eſt ex quadam conſuetudine.* Durandus etiam ibi quæſtione quinta, indefinitè loquitur. Clarius Maior. ibi quæſt.4. generalem ponit concluſionem, *Nullum iuramentum indeliberatum eſſe peccatum mortale*, & in probatione infert tamquam conueniens, *Quia alias aſſuetus iurare, toties mortaliter peccaret, quoties in actum periurij ex habitu prorumperet.* Denique idem ſumitur ex doctrina Scoti ibi quæſt.vnic.artic. 1. quatenus dicit, conſuetudinem, vel habitum non facere, vt actus ſit peccatum mortale, niſi reddat illum ſufficienter deliberatum. Syluester etiam abſolutè loquitur verb. *Iuramentum* 2. quæſt.6.concluſ. 2. & in verb. *Blaſphemia* q.4. ſentit, blaſphemiam inaduertenter prolatam ex conſuetudine nõ eſſe peccatum mortale, cùm tamen maior ratio peccati in blaſphemia ſit, quàm in periurio. Et ad hoc refert Syluestrum Nauarrus c.12.num. 84. Ipſe tamen requirit cum Caietano, vt ille, qui non aduertit, ſit ita diſpoſitus, vt ſi aduerteret, non iuraret, quæ conditionalis, vt dixi, & ſtatim oſtendam, impertinens eſt. Denique in eadem ſententia eſt Soto d. art. 3. Nam priùs dicit poſſe contingere, vt inaduertentia licet ſit in homine habente conſuetudinem iurandi, non ex conſuetudine, ſed ex alia occaſione, vel paſſione naturæ, aut alia ſimili proueniat, & tunc euidens eſſe, non magis eſſe peccatum mortale, quam ſi non eſſet conſuetudo, quia ibi nihil influit, vnde eſtò non excuſet, accuſare non poteſt. Deinde verò addit, poſſe defectum iudicij prouenire ex conſuetudine, & nihilominùs ſic iurare non eſſe peccatum, ponitque varios caſus. Vnus eſt, quando velocitas iurandi prouenit ex conſuetudine, ſed non tollit aduertentiam neceſſariam ad dicendum verum ratione materiæ, quia per ſe ſtatim patet: & hic caſus eſt clarus, ſed non pertinet ad id, de quo agimus. Secundum ergo caſum ponit, dicens: *Deinde quia poteſt contingere in illo motus ſurreptitius, qui ſic naturaliter linguam rapiat, vt culpam vel omnino tollat, vel venialem reddat.* Ecce non cenſet fieri talem motum mortale peccatum, etiam à conſuetudine originem trahat, & hic eſt caſus, de quo tractamus. Idem ſentit in d.lib.de Iura.c.7. & 12. ait enim (vt refertur) conſuetudinem non facere, vt ſit mortale peccatum, quod ſine illa non eſſet.

D.Thom. — Qui iurat falſum ſine aduertentia à crimine periurii excuſatur. — Bonau. — Durand. — Mai. — Scot. — Conſuetudo vel habitus non facit vt actus ſit peccatum mortale. — Syluest. — Nauar. — Soto. — Inaduertẽtia in iurando vnde prouenire poſſit.

Conſuetudo non facit, vt ſit mortale peccatum, quod ſine illo non eſſet.

4. Probatur aſſertio.

Ratione probatur primò contra generalem regulam Caietani, quia non obſtante conſuetudine præcedente, non retractata, & habitu ex illa relicto, præſens inconſideratio, & inaduertentia, cum qua iuratur, inuincibilis eſt, ergo excuſat à nouo peccato mortali non obſtante conſuetudine. Antecedens ſupponitur, nam ex tali hypotheſi tractatur quæſtio, aliàs clarum eſt voluntariam inaduertentiam non excuſare, ſed accuſare pro ratione voluntatis, ſiue homo habeat conſuetudinem, ſiue non. Oportet ergo, vt talis ſit inaduertentia actualis, quæ reuera excuſaret, vt ab omni peccato, vel ſaltem à mortali, ſi homo non haberet conſuetudinem iurandi, & illa eadem inueniatur in homine habente conſuetudinem, quod non repugnat, vt omnes ſupponunt, & eſt per ſe notum. Tunc ergo illa inaduertentia per ſe ſpectata naturalis eſt, & non voluntaria Iam ergo probatur conſequentia, ſcilicet, illam excuſare non obſtante conſuetudine, quia conſuetudo non facit illam inaduertentiam magis voluntariam, quam ſi non eſſet. Ergo nec facit actum in ſe magis culpabilem. Antecedens probatur, quia non facit illam magis voluntariam directè, & formaliter, quia de facto non magis aduertit, aut vult non aduertere, neque etiam indirectè, ſeu interpretatiuè, quia propter conſuetudinem non eſt homo magis potens ad aduertendum, ſed æquè naturaliter rapitur, & æquè deeſt illi medium, aut excitatiuum, quo ſe applicet ad aduertendum.

Inaduertentia quomodo excuſet, non obſtante cõſuetudine.

5. Ignorantia inuolũtaria, etiã in operante ex malo habitu excuſat à peccato. — D. Thom.

Vnde argumentor ſecundò, quia ignorantia inuoluntaria, & ex hac parte antecedens, licèt in ordine ad habitualem affectum operantis, ſit concomitans, nihilominùs excuſat à nouo peccato actuali. Quia ſecundum ſe facit actum non voluntarium, ex D.Thoma 1.2. quæſt. 6.art. 8. & quæſt. 76. artic. 3. & hoc ſatis eſt, vt quantùm eſt ex ſe impediat actuale peccatum, quia ſine actuali voluntate non peccatur, & ex hac parte habet, vt non accuſet, vnde ſi aliunde ipſa etiam ſit inuoluntaria, omninò planè excuſabit, ſed in præſenti illa inaduertentia eſt inuoluntaria, vt oſtenſum eſt, ergo excuſat. Tertiò illa conditionalis, in qua maximè fundantur Caietanus & Nauarrus, quòd ille ſic aſſuetus ad iurandum, non minùs iuraret, ſi aduerteret, in primis nihil facit ad actualiter peccandum per actum, qui de facto ſit ſine aduertentia. Vt verbi gratia conſueuit quis non ieiunare in diebus præceptis, hodie verò inuincibiliter ignorauit, eſſe diem ieiunij: numquid propterea nouum peccatum commiſit, quia ſi ſciret non ieiunaret? Abſit, quia vt aliàs rectè docuit Auguſtinus contra Semipelagianos, non imputat Deus nobis, quæ faceremus, ſi hoc, vel illud nobis occurreret, ſed quæ facimus, circa illud, quod occurrit, quod ſi non occurrat, nec ſe offerat memoriæ, aut ſcientiæ, cum qua peccaremus, gratiæ Dei imputandum eſt. Item qui in venatione, facta diligentia ſufficiente ad cauendum periculum occidendi hominem, caſu occidit inimicum, ſine dubio non eſt reus actualis homicidij, etiamſi ita ſit diſpoſitus in habituali affectu, quòd libenter occideret, ſi ſciret eſſe inimicum, illa enim conditionalis non refert ad actuale peccatum. Eo vel maximè, quòd talis conditionalis eſt incerta, & ſoli Deo cognita, & non obſtante conſuetudi-

Sine actuali volũtate nõ peccatur. — Aug. — Non imputat nobis Deus quæ faceremus, ſed quæ facimus. — Qui in venatione inimicum occidit incautè non eſt reus homicidij.

ne poſſet homo non iurare, ſi aduerteret: ergo ex illo capite non poteſt reputari ad culpam tale iuramentum.

6. *Quando inaduertentia prouenit ex paſsione, excuſat à mortali.*

Probatur deinde noſtra aſſertio contra exceptionem, vel limitationem alterius ſententiæ. Quæ pro certo ſupponit, & meritò, quando actualis inaduertentia prouenit ex alia paſſione, vel impetu naturali, excuſare à mortali, quia ſi non eſſet conſuetudo excuſaret, & ibi conſuetudo impertinenter ſe habet. Ponamus ergo cauſam illius inaduertentiæ, & præcipitationis eſſe conſuetudinem, & argumentor in hunc modum, illa conſuetudo de facto tollit actualem vſum rationis, per ſe neceſſarium ad peccandum mortaliter, ergo iuramentum factum tali modo non eſt nouum peccatum mortale. Antecedens ſupponitur ex caſu, & conſequentia probatur, quia ſine actuali vſu rationis non committitur actuale peccatum mortale.

Aliquorum euaſio.

Reſpondent, ad peccatum ſufficit voluntarium in cauſa, illa autem inaduertentia eſt voluntaria in cauſa, & ideò non excuſat. Aſſertúrque exemplum de peccatis ebrij, quæ imputantur ratione ebrietatis licèt tunc non ſit vſus rationis: item de omiſſione Miſſæ, vel pollutione, quæ in ſomno conſummata peccatum eſt, quando cauſa præcedens in vigilia fuit voluntaria.

7. *Periuriũ, aut alius ſimilis actus in ebrio, non addit nouum peccatum.*

Sed hoc ipſo exemplo confirmatur aſſertio, & ratio facta, quia periurium prolatum ab ebrio, aut blaſphemia, vel quicumque alius ſimilis actus de ſe malus, non eſt nouum peccatum in ebrio, diſtinctum à præcedentibus, nec addit illis nouam malitiam nec auget pœnam Inferni, ſed ad ſummùm ſe habet ſicut merus actus externus ad internum, vt conſtat ex 1.2. quæſt. 71. ergo ſimiliter in præſenti actus iurandi ex indeliberatione factus, ratione conſuetudinis præcedentis, non eſt nouum peccatum diſtinctum à præcedentibus, & coram Deo non addit nouam malitiam moralem periurij, nec meretur nouam pœnam, & hoc eſt ſolum, quod intendimus, & in hoc ſenſu dicimus non eſſe peccatum mortale, vtique nouum, & diſtinctum à præcedentibus. Et ſic probatur conſequentia à paritate rationis, quia ideò actus in ebrietate facti non ſunt noua peccata diſtincta in ſenſu dicto, quia non fiunt cum proprio vſu rationis, nec cum propria libertate, ſed ad ſummùm imputantur ratione actus præcedentis, ſcilicet ebrietatis, in qua tamquam in cauſa fuerunt tales actus voluntarij, ſine vſu autem rationis, & ſine noua, ac propria libertate, non poteſt eſſe nouum demeritum: ſic autem eſt in præſenti, quia ſupponimus nouum iuramentum fieri ſine actuali aduertentia, & ſine propria, & diſtincta libertate. Parúmque refert, quod hæc carẽtia actualis deliberationis, oriatur ex ligatione ſenſuum, vt in ebrio, vel dormiente, vel quòd naſcatur ex actuali motu paſſionis, vt alij etiam concedunt, vel quòd naſcatur ex habitu iam exiſtente per modum naturæ, & præueniente moralem deliberationem, quia differentia materialis eſt.

Cur actus in ebrietate facti non ſint noua peccata.

8. *An actus qui in ſomno, ebrietate, vel cum alio impedimento vſus rationis fiunt, dicendi ſint liberi.*

Iam verò ſolùm poteſt ſupereſſe quæſtio, quæ videri poteſt de nomine, an actus illi exteriores, vel omiſſiones, quæ in ſomno, ebrietate, aut cum alio impedimento vſus rationis, & libertatis fiunt, denominandi ſint peccata à cauſa libera, quæ præceſſit? Nam licèt hoc modo hæc iuramenta inde libera, vocentur peccata mortalia, parùm refert, dummodò conſtet, ipſa in ſe nón afferre nouam malitiam, nec nouum demeritum coram Deo, ſi ſunt tantùm motus primò primi, vel ſi ſint ſecundò

A primi habere tantum malitiã venialem ex modo, quo actu fiunt: hoc enim ſolùm eſt, quod nos intendimus, quidquid ſit de denominatione ab actu præterito. Adde non deeſſe doctos Theologos, qui negant actus, vel omiſſiones contra præcepta, contingentes tempore ſomni, vel ebrietatis, etiam ſi fuerint voluntarij in cauſa, non denominari tunc peccata, ſed tantùm effectus peccati præcedentis, vt latè defendit Vazquez, referens pro ea ſententia Paludanum, Maiorem, Gabrielem, & Adrianum in 1.2. dict. 94. cap. 3. quia actus non denominatur peccatum, niſi quamdiu actus liber eſt, & licèt ex libera cauſa proceſſerit, ſi iam non ſubeſt libertati, non ſufficit, vt propriè denominetur peccatum, ſed tantum effectus peccati, aliàs qui B propinauit venenum ſemper actu peccaret, quamdiu veneni actio durat, etiamſi per annum duret, & ſic de aliis, quæ videntur abſurda. Vnde certum eſt, qui dedit venenum, tunc commiſiſſe totam culpam ſuam coram Deo, ſiue poſtea ſequatur effectus, ſiue impediatur: & qui in alium emiſit ſagittam, æquè peccauit, ſiue attigerit ſcopum, ſiue errauerit, tota ergo culpa in ipſa emiſſione, ſeu impreſſione impetus commiſſa eſt, & ideò illa rectè denominatur peccatum, quia libera fuit, reliqua autem, quæ vel naturaliter ſequuntur, vel caſu impediri poſſunt, & ſub vſum liberum, iam non cadunt, videntur potiùs effectus peccati commiſſi.

Vazq. Actus non nominatur peccatũ, niſi quamdiu liber eſt.

9. *Dubium in quo actu ſit peccatũ periurij, quod indeliberatè fit ex cõſuetudine.*

C Addo, in præſenti materia peculiarem difficultatem eſſe in explicando, in quo actu præcedente ſit voluntarium iuramentum illud, quod indeliberatè fit vi conſuetudinis. Nam conſuetudo non eſt vnum peccatum, vt ſupra declaratum eſt, ſed quãdo eſt peccaminoſa eſt collectio peccatorum, in qua collectione non eſt facilè aſſignare, vbi fuerit voluntarium in cauſa, periurium indeliberatum poſtea ſubſecutum, quia nullum peccatum illius conſuetudinis per ſe ſpectatum, eſt cauſa talis effectus, neque in ſingulis præuideri poteſt, tota autem collectio ſimul ſumpta, quæ eſt conſuetudo, non habebit malitiam diſtinctam à ſingulis actibus, & à numero eorum, ergo actus indeliberatus poſtea ſubſecutus, non magis eſt voluntarius in ipſa conſuetudine, quàm in ſingulis actibus D eius. Ad hoc tamen dici poteſt, & bene, ac verè, in ipſa conſuetudine diſtinguendos eſſe actus præcedentes conſuetudinem, antequam ſit conſummata in ſtatu peccati (id eſt, in tali gradu, in quo conſtituat hominem in morali periculo peierandi cum aduertentia, & ſine illa) ab actibus, quibus vel talis conſuetudo conſummatur, vel continuatur, aut augetur. Nã de prioribus rectè probat ratio facta, nondum continere in virtute actus illos indeliberatos, qui poſtea ex conſuetudine ſequuntur, & ideò veriſimilius eſt, non augeri in ſua malitia ex tali effectu, qui nondum continetur in illa cauſa, nec moraliter poteſt, aut debet in ea præuideri.

Dubij ſolutio.

10. *Quãdo homo ex conſuetudine peccet.*

E At verò quando homo iam videt conſummari conſuetudinem, & aduertit grauitatem, & periculum eius, tunc meritò dici poteſt, tales actus incipere habere ſpecialem grauitatem ex effectibus virtute tunc volitis, ſiue poſteà ſequantur, ſiue non maximè verò quando poſt firmatam conſuetudinem, effectus ipſi peierandi temerè fiunt: & (vt ait Chryſoſtomus) *talis homo volens, & inuitus, ſciens, & neſciens, ſerio, & ioco loquens peierat*, idque experimento cognoſcit, & nihilominùs ſciens, & videns actu, vel virtute, vult permanere in illa conſue

conſuetudine. Tunc enim ſpecialiter peccat ratione periculi ſequentium actuum indeliberatorum, & voluntas perſiſtendi in illa conſuetudine ſpecialem grauitatem habet ex illis effectibus præuiſis, vel qui præuideri potuerunt, ac debuerunt. Tunc ergo commiſſa eſt mortalis malitia talium iuramentorum, quæ poſtea indeliberate committuntur, poſtea verò non augetur malitia, nec denuo peccatur. Quidquid ſit, an actus ſubſecuti denominentur peccata, vel effectus peccati, videtur enim eſſe diſſenſio de nomine, vt dixi, licèt in ordine ad aliquos effectus morales poſſit aliquid referre, vt ex dicendis intelligetur. Neque oportet ad fundamenta contraria reſpondere, quia ex dictis ſatis expedita ſunt.

11. Moralis aduertentia. Homo ex habitu & conſuetudine citius deliberat, quàm ſi habitum nõ haberet.

Aduertit autem Scotus ſupra, ſæpe ex conſuetudine, & habitu prouenire, vt homo citiùs deliberet, quàm ſi habitum non haberet, *ſic enim in bonis actibus* (inquit) *qui eſt aſſuetus ad prudenter operandum oblata occaſione ſtudioſè operandi, verbì gratia, dandi eleemoſynam ſubitò deliberat de danda eleemoſyna, nec propterea actus deſinit eſſe perfectæ virtutis, quia conſuetudo facit, vt ſubitò, ac imperceptibiliter deliberet: ſic etiam qui eſt aſſuetus ad amandum Deum, audito eius nomine ſtatim prorumpit in amorem, non quia indeliberatè operetur, ſed quia citò deliberat.* Ita ergo accidere poteſt è contrario, vt ex conſuetudine peierandi oblata occaſione ſubitò homo iuret, non quia non ſatis aduertit, ſe iurare incertum, & ſine notitia veritatis, ſed quia licèt aduertat, ſubitò deliberat. Quod etiam in furto, & aliis peccatis accidere poteſt. Tunc ergo nouum peccatum committitur, cum malitia mortali, quia non breue, vel longum tempus, ſed deliberatio, vel indeliberatio diſtinguit crimina, ſicut & virtutis actus. Et ideò non eſt regula certa, quæ aſſignari ſolet, quod iurantes ex conſuetudine cæteris paribus, frequentiùs iurant ſine aduertentia, quàm alij qui non habent conſuetudinem: nam licèt ex parte inclinationis habitus ita videatur, tamen quia ipſa etiam conſuetudo dat facultatem ex parte intellectus ad apprehendendum, & deliberandum, ideo illud non ſemper eſt certum, ſed diſtinguendæ videntur conditiones perſonarum, nam in hominibus tardis, vel ruſticis fortaſſe verum eſt, conſuetudine ferri abſque mente, in hominibus autem diſcretis, & præſtantibus ingenio, ac iudicio, videtur faciliùs præire intellectum, & ideo ad diſcernendam culpam perſonas etiam diſcernere neceſſe eſt.

Deliberatio & indeliberatio diſtinguit crimina, ſicut & virtutis actus.

CAPVT VIII.

Inferuntur corollaria ex præcedenti doctrina.

1. Qui peccat per incautũ iuramentũ, æquè peccari ſiue cõtingat rem iuratam veram eſſe, ſiue falſam.

EX dictis infero primò, quoties peccatur per incautam iurationem circa veritatem, vel falſitatem dicti, vel circa iuramentum ipſum, æquè peccari, ſiue contingat verum eſſe, quod iuratur, ſiue falſum. Probatur ex dictis, quia tota ratio huius peccati conſiſtit in periculo, cui iurans ſe exponit iurandi falſum: (ſupponimus enim directè non intendere iurare falſum, nam illud non eſſet iuramentum incautum, ſed per ſe falſum) ergo vel non attendit, an iuret necne, vel ſi hoc attendit, non attendit, an ſit verum, vel falſum, quod iurat, vel negligenter ſe gerit circa examinationem veritatis, quam iurare intendit? In his autem omnibus caſibus fortuitò tantùm, & contingenter accidit, vt id, quod iuratur, ſit verum, vel

A falſum, ergo inde non aggrauatur, vel minuitur culpa coram Deo, quidquid illorum cõtingat. Probatur conſequentia, quia culpa non pendet ex effectu contingente, ſed tota committitur in periculo, & in cauſa. Confirmatur exemplis ſupra adductis de ebrio, de propinante venenum, de proiiciente ſagittam cum ſimilibus, nam æquè peccant, ſiue ſequatur effectus, ſiue poſtea impediatur. Intelligitur autem hæc regula de proprio peccato quoad nouam culpam, nam ſi ſolum ſit ſermo de denominatione ab actu præterito, vel materiali obiecto, ſeu effectu, clarum eſt peierari materialiter, quando eſt falſum, quod dicitur, non autem quando eſt verum: & ſicut ebrius denominatur B homicida, quando cum effectu occidit, non verò, quando non ſe obtulit occaſio occidendi, ita dicendum erit de periurio. Eſt autem hoc verum quoad has denominationes, quatenus ſumuntur ab actibus, ſeu effectibus externis, nam quoad culpam coram Deo, eadem eſt in vtroque caſu, & eandem denominationem poteſt tribuere. Idémque eſt cum proportione de denominatione actus, vel effectus externi in ratione peccati, à præcedenti voluntate in cauſa, vt dictum eſt.

Culpa non pẽdet ex effectu cõtingẽte, ſed tota committitur in periculo & in cauſſa.

Contra hanc doctrinam allegatur Soto d. quæſt. 2. art. 3 & in d. lib. cap. 12. quia ſentit, regulam non eſſe vniuerſaliter veram, & ſaltem inueniri falſam in eo, qui licèt habeat conſuetudinem iurandi, habet tamen conſuetudinem dicendi verum. Nam ille, C etiam ſi iuret ſine aduertentia ſufficiente, ad veritatem dicti ſui, nihilominùs non ſe exponit morali periculo iurandi falſum, quia conſuetudo dicendi verum reddit illum moraliter ſecurum. Sicut ebrius, qui non ſolet alios percutere, licèt contingat aliquando id facere, illi non imputatur, quia moraliter non præuidit periculum. Item patitur exceptionem illatio facta in eo, qui ratione cõſuetudinis, vel acuminis ingenij, vel quia materia eſt facilis, & ſubitò perſpici poteſt, citò aduertit, tunc enim excuſari poteſt aliquis iurando verum, non tamen ſi falſum iuret.

2. Limitatio aliquorum ad dictã regulam.

Sed hæ exceptiones, ſeu limitationes non ſunt ad rem, quia loquimur de iuramento incauto, in quo deeſt ſufficiens aduertentia, vel ex dicto, & iuramento ſimul, vel ſaltem de altero illorum. Et in D omnibus his modis generaliter, & ſine exceptione vera eſt regula poſita, quia ratio ſemper eſt eadem, & ideò vel in omnibus probat, vel in nullo. Neque ad hoc refert conſuetudo, quæcumque illa ſit, nam ſi in aliquo caſu ipſa ſit occaſio faciliùs, & velociùs aduertendi, iuxta doctrinam Scoti proximè notatam, tunc iam non erit iuramentum ex inaduertentia, ſed erit cum velociori aduertentia, & ita non erit incautum: ideóque multùm referre poterit, an iuretur aduertendo eſſe verum, vel falſum, quod iuratur, quia ſi iudicetur verum, non erit peccatum, ſi verò falſum, erit peccatum. Sed hæc non eſt exceptio à regula poſita, quæ procedit de iuramento incauto, & ſine aduertentia prolato. Tunc autem ſi ſupponatur inaduertentia eſſe eadem, nihil refert conſuetudo, ad cauſandum pec- E catum quoad veram culpam, ita vt ſit noua, & diſtincta, quando contingit dictum eſſe verum, non verò ſi contingat eſſe falſum: quia eſt eadem ratio voluntarij, vel inuoluntarij, ergo eadem excuſatio, vel accuſatio, nam propter fortuitum effectum non augetur, vel minuitur culpa.

3. Exceptiones hæ ſeu limitationes non ſunt ad rem.

Ad inſtantiam verò de illo, qui habet conſuetudinem non mentiendi, reſpondeo, illam conſuetudinem non excuſare, nec tollere periculũ falſitatis,

4. Conſuetudo non mentiendi non tollit periculũ falſitatis.

quod in re ipſa eſt: nam qui iurat negligenter ſe gerens in conſiderando quid iuret, non ideò peccat, quia ſe exponit periculo mentiendi formaliter, & ex animo, ſed quia irreuerenter tractat iuramentum, & ſe exponit periculo iurandi id, quod in re falſum ſit. Si verò inaduertentia ſit inculpabilis omninò, quia merè naturalis, vel tantùm culpa venialis, qui negligentia fuit leuis, tunc excuſabitur à culpa mortali, vel omninò, non propter conſuetudinem, ſed propter defectum præſentis deliberationis. Vnde in vtroque caſu æquè peccabit, vel non peccabit, ſiue contingat verum eſſe, quod iurat, ſiue falſum. Et conſequenter idem erit in habente conſuetudinem mentiendi, ſi reuera eandem habeat actualem inaduertentiam ex nulla, vel ex parua negligentia. Imò idem erit ſi habeat conſuetudinem iurandi falſum, quantùm attinet ad nouam actualem culpam, quidquid ſit denominatione à præcedenti culpa, iuxta ſuperiùs dicta. Parum ergo refert, quòd ſic iurans habeat conſuetudinem non mentiendi, quia illa conſuetudo non tollit periculum falſitatis in ipſo dicto, & iuramento: in quo culpa illa conſiſtit, non in periculo formalis mendacij, quod videtur ex illa conſuetudine minui. Ad ſecundam verò inſtantiam iam dictum eſt, in eo caſu iuramentum non eſſe incautum, ſed cum aduertentia ſufficienti, vt ſupponitur, & ideò non eſſe exceptionem à regula poſita.

5. De modo, quo ſe habere debeat pœnitẽs in exercitio confeſſionis, qui habet conſuetudinem iurando.

Secundò ex dictis colligi poteſt, quid dicendum ſit de conſuetudine iurandi, in ordine ad confeſſionem. Duo enim circa hoc deſiderari poſſunt, vnum quomodo fiet confeſſio integra, aliud quomodo diſponetur pœnitens, vt ex hoc capite, fiat capax abſolutionis. In quo diſtinguendæ ſunt conſuetudines modo ſuprà dicto. Nam ſi conſuetudo tantùm ſit in frequentia ſine neceſſitate, non tamen ſine veritate, neque ſine aduertentia ad illam, tunc facilis eſt reſolutio: quia conſuetudo non eſt peccati mortalis, nec conſtituit hominem in tali periculo morali. Et ideò admonendus eſt pœnitens, & rogandus, vt tollat talem conſuetudinem, & ipſe optimè faciet confitendo illam: & moraliter loquendo debet eam explicare, & occaſionem aliquam, ac periculum, quod in ea eſt, ne fortè excedat ſtatum venialis culpæ. Quòd ſi contigerit interdum peieraſſe, illud explicare tenetur cum propoſito, & pœnitentia, non tamen id eſt tribuendum tali conſuetudini, ſed humanæ fragilitati.

Quãdo quis ex conſuetudine peierat aduertendo quid facere debeat.

E contrariò, quando quis ex conſuetudine peierat aduertendo, tenetur in toto rigore integrè confiteri, & conteri: & in illo à fortiori obſeruanda ſunt, quæ dicemus de illo, qui conſuetudinem habet incautè iurandi, non adhibendo diligentiam, vt verum dicat, vel falſum. Hic enim quoad integritatem in primis tenetur explicare iuramenta, quæ protulit, vel aduertendo falſum eſſe, quod dicebat, vel aduertendo ſe non eſſe certum de tali re, nec habere illam ſufficienter exploratam, vel etiam quæ magna negligentia ſine conſideratione protulit: nam his modis peccatur mortaliter, committendo ſemper nouam culpam, & ideò neceſſe eſt, ſaltem numerum, & multitudinem explicare eo modo, quo potuerit iuxta generalem regulam de confeſſione.

In confeſſione oportet numerum & multitudinẽ iuramentorũ falſorum explicare.

Si autem alia iuramenta temerè, & ſine mortali aduertentia præcipitauerit, bonum eſt confiteri modum frequentiæ, quia ad curationem conſcientiæ eſt moraliter conueniens: non tamen neceſſe eſt de inquirendo numero talium actuum eſſe Confeſſorem ſolicitum, quia (vt dixi) illa non A ſunt noua peccata, ſed tantùm in cauſa. Et ideò ſufficiet tunc explicare modum, & tempus conſuetudinis, & quoties noua aduertentia, & quaſi repetita voluntate in ea permanere decreuerit: tũc enim committitur culpa, in qua illi actus indeliberati imputantur.

6. Licet periurium ſit alicubi reſeruatum, ſi fuit indeliberatũ, & ſolum in cauſa peccaminoſum reſeruationem non incurrit.

Addo etiam, quod ad mores referre poteſt, ſi periurium alicubi ſit reſeruatum, & ſolum ſit cõmiſſum per hos actus indeliberatos formaliter, qui ſolum ex antecedenti cauſa, & voluntate imputantur, non eſſe cenſenda hæc peccata reſeruata, quia reuera in ſe non ſunt peccata, & culpa ſola, quæ fuit in cauſa, non fuit reſeruata. Et eadem ratione exiſtimo, ſi ſit impoſita cenſura propter periurium, non incurri per indeliberata periuria, quæ in ſe nõ B continent culpam mortalem propter formalem indeliberationem: etiamſi cauſa culpabilis, & voluntaria præexiſtat, quia illa reuera non ſunt periuria, quæ propriè ſint peccata mortalia. Nec ordinariè feruntur cenſuræ propter talia periuria, ſed propter illa, quæ cum actuali aduertentia falſitatis, & mendacij proferuntur.

7. Propoſitum tollendi conſuetudinẽ illam & vitãdi tale periculũ omnino eſt neceſſarium.

Denique, quòd ad diſpoſitionem ſpectat, tota difficultas eſt in vero propoſito & remedio contra talem conſuetudinem: nam ſine dubio neceſſarium eſt propoſitum tollendi illam, & vitandi tale periculum, quia pertinet ad ſtatum peccati mortalis, vt oſtenſum eſt. Quia verò propoſitum hoc ſolet eſſe valdè inſtabile, & conſuetudo quodam modo tranſiit in naturam, & ita periculum eſt quaſi intrinſe- C cum, & naturale, ideò difficile eſt iudicare, quando ſit ſufficiens. Verumtamen difficultas generalis eſt ad alias conſuetudines peccandi. quæ difficillimam reddunt peccati correctionem, maximè quãdo non pendet lapſus ex occaſione extrinſeca, ſed quaſi ex innata fragilitate, & infirmitate. Primùm ergo ſupponendum eſt propoſitum abſolutum, & de ſe efficax emendandi conſuetudinem, & non iurandi, niſi cum magna conſideratione, & veritate.

De propoſito credendũ eſt pœnitẽti.

De quo propoſito credendum eſt pœnitenti, non obſtante quacumque præcedenti frequentia, & inconſtãtia eius: quia ſicut potuit mutari in malũ, ita etiã in bonum, & ipſe eſt ſui accuſator, defenſor, & teſtis. Suppoſito autẽ tali propoſito, obſeruandum eſt, vt ſi homo habet aliquas externas occaſiones D moraliter inducentes illum ad temerè iurandum, illas auferat: alioqui non ſufficienter diſponetur, ſi proximæ ſint, & ſine magno incommodo auferri poſſint. Deinde ſi ſæpius propoſuit emendari, & non fecit, adhibenda ſunt remedia conuenientia, quæ ipſe tenebitur acceptare iudicio confeſſoris, qualia ſunt frequentius confiteri, aliquam eleemoſynam, vel orationem breuem facere pro ſingulis iuramentis temerè prolatis, vel ſimilia.

Remedia ad euitandam conſuetudinem iurandi.

Denique ſi hæc non ſufficerent, interdum erit vtile differre abſolutionem per aliquot dies, in quibus cogatur attentiùs vigilare, & contrariam conſuetudinem aliquo modo inchoare. Et in his non eſt ſcrupuloſè procedendum, ſed facta morali diligentia, illa cum propoſito cenſeri debet ſufficiens. Quia E non oportet, vt Confeſſor iudicet alium non ampliùs peieraturum, ſed ſatis eſt, quod iudicet illum in præſenti habere tale propoſitum, & facere, quod moraliter poteſt, vt efficax ſit: nec huiuſmodi humanæ infirmitates efficacius curari ab homine poſſunt.

CAPVT IX.

An iuramentum aſſertorium cum amphibologia factum ſit periurium, vel aliter peccaminoſum?

Amphibo

1. Quibus modis commitatur amphibologia in iurando.

AMphibologia committi dicitur, quando iurans in alio ſenſu verba intelligit, quam alius accipiat, hoc autem variis modis fieri poteſt. Primò, quando verba vtrumque ſenſum habere poſſunt in ſignificatione propria & vſitata, vt contingit in vocibus æquiuocis, vt ſiquis iuret, non comediſſe rem talem, intelligens indiuiduam, cùm alij de tota ſpecie intelligant. Secundò poteſt quis vti ambiguo ſenſu, præter propriam ſignificationem verborum, ſubintelligendo, vel addendo aliquid, quod mente ipſe concipit, licèt non exprimat voce, vt variis exemplis ſtatim declarabitur. Præterea poteſt hæc verborum illuſio fieri, vel ſine neceſſitate, & iuſta cauſa, vel ad decipiendum alium cum nocumento illius, vel contra obligationem iuſtitiæ, vel ſolùm ad ludendum, & iocandum: vel fieri poteſt ex iuſta cauſa: aut neceſſitate, quia vel iniuſtè compellitur aliquis ad iurandum, quod non tenetur, vel quia non poteſt aliter celare ſecretum, & fugere importunas interrogationes.

Amphibologia quibus modis fieri poſſit.

2. 1. Aſſertio. Non eſt intrinſecè malum vti amphibologia in iurando.

Dico ergo primò, Non eſt intrinſecè malum vti amphibologia etiam iurando, vnde nec ſemper eſt periurium. Eſt certa, & communis ſententia, quæ ſtatim exemplis, & auctoritate ſimul cum ſequenti aſſertione confirmabitur. Nunc declaratur ratione, quia loqui cum tali amphibologia, non ſemper eſt mendacium, ergo nec eſt intrinſecè malum: ergo nec iuramento id confirmare eſt periurium, vel intrinſecè malum. Antecedens probatur late ab Auguſtino libr. contra Mendac præſertim à capit. 10. vbi variis exemplis Sanctorum hoc confirmat, illa defendens à mendaciis propter multiplicem verborum, aut rerum ſignificationem. Et ratio eſt, quia mendacium eſt dictum contra mentem, vtique loquentis, quia ille eſt, qui tenetur verba ſuæ menti conformare, nec tenetur ſemper illa conformare menti audientis: ſed qui vtitur verbis ambiguis in ſenſu conſentaneo menti ſuæ, non poteſt dici loqui contra mentem. Ergo non mentitur, nec profert mendacium, ergo ſic loqui non eſt intrinſecè malum, ſolùm enim ratione mendacij poſſet habere ſimilem malitiam. Vnde etiam concluditur, quòd talem locutionem iuramento firmare non ſit periurium, quia per illud iuramentum non inuocatur Deus in teſtem mendacij, quia illud non eſt mendacium: periurium autem non eſt ſine accuſatione mendacij, loquimur enim propriè, & rigoroſè de periurio. Vnde tandem concluditur, tale iuramentum non eſſe intrinſecè malum, quia habet veritatem, & facilè habere poteſt alios comites, vt conſtat.

Aug.

Mendacium quid ſit.

3. Obiectio ex Iſidoro & Anaſtaſio. Iſido. Anaſt.

Contra hoc verò obiici poteſt ſententia Iſidori ſupra tractata: *Quacumque arte quis iuret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille, cui iuratur intelligit.* Anaſtaſius etiam Nicænus quæſtione 73. in Scripturam, grauem habet ſententiam huc ſpectantem. Cùm enim diſtinxiſſet duplices dolos iniquos, & artificioſos, quos Theologus appellabit formales, & materiales, ſubdit de iuſtis, & ſapientibus ſimulationibus: *Cauendum eſt, ſi quando opus fuerit eiuſmodi mendacio* (vtique materiali) *aduerſus hominum malitiam, ne ſermoni addamus etiam iuſiurandum, non enim aſſumes nomen Dei tui in vanum & falſum iuramentum ne diligatis, & ne ad mundi negotia attrahas nomen Dei, &c.* & hanc ſententiam ex Baſilio in Aſceticis refert. Poteſtque ratione confirmari, quia licèt in amphibologica locutione nomen Dei non inuocetur ex directa intentione ad confir-

A mandũ falſum, tamen in re ipſa affertur ad confirmandum id, quod aliorum opinione eſt falſum, vnde intellecta poſtea calliditate falſum cenſebitur iuraſſe: qui ſic iurauit. Ergo tale iuramentum contra reuerentiam Dei eſt, & non caret culpa, quæ licèt formaliter non ſit periurij, ad illam reducitur. Probatur conſequentia, quia reuerentia diuina poſtulat, vt non ſolùm ex intentione verum iuretur, ſed etiam vt aliis, & in opinione illorum verum iuretur, ne quantùm in nobis eſt, honor diuini nominis minuatur.

4. Iſidor. explicatur, & alij Patres.

Ad Iſidorum iam ſuprà reſpondimus, Deum ita accipere, quantùm ad obligationem dicendi verum, & non decipiendi proximum: vnde illa ſententia locum habet, quando aliquis irrationa-
B biliter ſic loquitur, & iurat. Vnde cum ait, *Sicut ille, cui iuratur intelligit*, nos addere poſſumus, vel intelligere debet, nam ſi ipſe ineptè decipiatur ex ex ſua inſcitia, vel iniquitate, alteri non imputabitur. Quando verò iniquus eſt dolus, tunc peccat quidem, qui ſic iurat: an verò periurus ſit, ſtatim dicemus. Ad Anaſtaſium, ſeu Baſilium dico in primis, inſinuare illum licitum eſſe aliquando propter bonum finem, vel officium dicere falſum, & proprium mendacium, non tamen licere tale mendacium iuramento firmare, & ſic ſupponit quidem falſum, illa ſententia tamen ex illa hypotheſi aliud verum dicit, ſcilicet etiamſi ſimplex mendacium in aliquo caſu licitum eſſet, nullo mo-
C do id dici poſſe de periurio. Quod etiam Auguſtinus in dicto lib. contra Mendacium optimè confirmat, & ratio eſt, quia licèt mendacium poſſit habere aliquam proportionem cum homine, qui falli, & fallere poteſt, non tamen cum Deo, qui eſt infallibilis veritas, & ideò ſemper fieret illi iniuria, adducendo illum in teſtem mendacij, etiamſi per impoſſibile in aliquo caſu non eſſet malum reſpectu hominis. Hæc autem doctrina quoad hypotheſim illam, nec vera eſt, nec in præſenti neceſſaria, quia per amphibologiam non dicitur mendacium, vt probauimus. Secundò, ille auctor non apertè profitetur errorem illum de mendacio, & ideò ne illum ei aſcribamus dici poteſt, eum non dicere ſemper eſſe periurium, aut malum iurare in ſenſu
D occulto, & amphibologico, ſed ſolùm dicere, non quoties licet vti amphibologia, licere etiam illam iuramento confirmare, quia maior eſt reuerentia adhibenda iuramento, quàm ſimplici ſermoni, & ideò hæc iuramenta regulariter cauenda eſſe, quia non fiunt vt plurimùm, ſine aliqua irreuerentia, & culpa, eſto periurium propriè non ſint, vt dicemus. Et hoc fere modo reſpondendum eſt ad rationem, probat enim cauendum eſſe tale iuramentum, vbi imminet, non verò probat eſſe per ſe malum.

Mendacium poteſt habere aliquam proportionẽ cũ homine ſed non cum Deo.

5. 2. Aſſertio. Quoties verba proferuntur in aliquo ſẽſu proprio, vel ſecundũ aliquam legitimam interpretationem intento, non committitur periurium.

Dico ſecundò: Quoties verba ſecundum aliquem ſenſum, vel proprium, vel ſecundum aliquam legitimam interpretationem intentum, pro feruntur ex cauſa honeſta, nec periurium commit-
E titur, neque illum peccatum ſic iurando. Declaratur primò variis exemplis ab auctoribus traditis, & vſu receptis. Primum, ſiquis promiſit, aut contraxit exteriùs ſine intentione promittendi, & interrogatur à iudice ſub iuramento, an promiſerit, vel contraxerit, ſimpliciter negare poteſt, quia habere poteſt legitimum ſenſum, ſcilicet non promiſi promiſſione me obligante, & habet legitimã cauſam ſic reſpondendi, quia aliàs cùm non poſſit probare defectum intentionis, condemnabitur ad ſoluendum, quod reuera non debet: vel ad cohabitandum cum illa, cum qua verè non contraxit.

Nauar. Ita docet latè Nauarrus in cap. *Humanæ aures*, 22. quæſt. 5. quæſt. 1. & 2. vbi ait, non ſolùm poſſe iurare non promiſiſſe, ſed etiam non protuliſſe talia verba, ſi ita interrogatur, ſubintelligendo, non protuliſſe illa, verè promittendo, vel nō protuliſſe, ita vt teneatur confiteri. Et pro hac doctrina adducit Hieronymum, Gregorium, D. Thomam, Scotum, Paludanum, Richardum, Maiorem Adrianum & alios, & varias rationes, quæ confirmant generalem concluſionem poſitam.

6. Secundò, ſiquis mutuo accepit nummos, quos poſteà ſoluit, & ab eo iterum poſtulentur in iudicio, in quo probare non poteſt ſe illos ſoluiſſe, interrogatus à iudice poteſt abſolutè negare, ſe illa mutuò accepiſſe, ſubintelligens, vel non iterum accepiſſe, poſtquam illos ſoluit, vel non ita accepiſſe, vt illa debeat, vel non ita, vt aperire teneatur. De quo èxemplo cum aliis non paucis videri poteſt Couarruuias 1. Variar. cap. 2. Couar.

7. Exemptus à gabella quo modo amphibologia vti poterit. Tertiò, ſi exemptus à gabella ſoluenda, interrogetur, an talem, vel talem rem portet, poteſt abſolutè iurare, non portare, intelligendo non ita portare vt gabellam debeat, ne ſi fateatur portare, iniuſtè cogatur gabellam ſoluere, vt de clerico dicit Syluester verb. *Mendacium* q. 6. vbi alia exempla adducit, vnum eſt vulgare de illo qui interrogatur, an reus ita tranſierit, nam poteſt iurare non tranſiiſſe hac, deſignando locum, quem pede tangit, vel manu, quod de Beato Frāciſco refert Nauarrus ſupra, & in Manual. cap. 12. numer. 8. ex aliis Auctoribus. Aliud eſt de illo, qui interrogatur, an veniat de tali loco, qui falsò putatur peſte infectus, re tamen vera non eſt, nam poteſt abſolutè negare cum iuramento, ſubintelligendo ſe non venire à tali loco peſte non infecto, vt Syluester etiam dixit verb. *Iuramentū* 3. q. 2. in fine, & Nauarrus in Manual. c. 12. num. 19. & Toletus lib. 4. Summ. cap. 21. Qui addit, habere hoc verum etiamſi locus, de quo quis interrogatur peſte infectus ſit, perſona verò iſta certa ſit moraliter, ſe non eſſe infectam. Addit Nauar. exemplum de Scholaſticis, qui iurant, ſe non fuiſſe locutos cum oppoſitoribus, cùm reuera fuerint loquuti, non tamen de illis rebus, quæ ad ſubornandum faciunt, vel non de illis rebus, quæ contra ſtatuta eſſe crederent. Præterea huc ſpectant omnes reſponſiones amphibologicæ, quibus licet ſubterfugere interrogationem iudicis non iuridicè interrogantis ſub iuramento, de quibus in 2. 2. quæſt. 69. Denique ad hoc etiam faciunt, quæ ſuprà de obligatione promiſſorij iuramenti ſimulati diximus: & aliqua addemus de eodem iuramento tractantes paulò inferiùs. Nauar. Syluest. Tolet.

8. Aliquæ orationes amphibologicę, quibus licitè vti poſſunt, qui non tenentur iurare. Eſt autem hæc ſententia facilis, & clara, quando exterior oratio ſine vlla additione, vel conditione verbis non expreſſa, duplicem ſenſum reddere poteſt, vt eſt illa non tranſiui iſthac, quia hoc aduerbium demonſtratiuum indeterminatam ſignificationem habet, quæ poteſt loquentis intentione determinari. Similis eſt illa æquiuocatio, quam ponit Gloſſa in cap. *Neque* 22. q. 2. ſcilicet, cum quis interrogatus, an Petrus ſit domi, reſpondit, non eſt hic, accipiendo verbum *eſt* pro verbo *comedit*, quādo bono fine, & iniuſta cauſa vult occultare illum, qui fortaſſe ad vindictam quæritur. Similis eſt æquiuocatio in nomine *Sororis*, quam notauit Gloſſa in cap. vltim. 22. quæſt. 2. verb. *Sororem*. Et ratio eſt clara, quia tunc oratio etiam exterior in rigore eſt vera in vno ſenſu per illam ſignificato: ergo qui in illo ſenſu illam profert, & iurat, nec mentitur, nec eſt periurus, etiamſi ſciat alium accepturum verba in alio ſenſu, & fore decipiendum, quia aliud eſt, quod audiens intelligit, aliud quod loquens dicit. Imò ſi iuſtam cauſam habeat ſic loquendi, & iurandi, per ſe loquendo non peccabit, permittendo alium decipi, quia non tenetur homo ſemper vitare deceptionem alterius, quam reuera ipſe non facit, ſed alius ſeipſum decipit. Sicut interdum licet facere aliquid permittendo occaſionem peccandi, quam alius accipit, & ego non do, quantùm in me eſt. An verò idem ſit, quando amphibologia in verbis ſolis externis non apparet, dicemus cap. ſequenti. Gloſſ. Non tenetur homo ſemper vitare deceptionē alterius.

CAPVT X.

An liceat iurare cum amphibologia ſola mente concepta?

1. Amphibologia, de qua in cap. præced. loquuti ſumus ſenſibilis vocari poteſt, mentalis autem erit quando exteriora verba præcisè ſumpta, non habent ſignificationem propriam, & completam, in qua verum ſenſum efficiant, diſtrahuntur autem à propria ſignificatione per aliquam reſtrictionem interius conceptam. Et tunc maior eſt difficultas, quia ex propoſitione exteriori, & interiori reſtrictione non fit vnum, nec eſt in poteſtate mea coniungere illa ad vnum ſignificandum, ergo ſemper propoſitio verbis expreſſa manet falſa, vt verbi gratia dicit aliquis, non comedi talem rem, & interiùs ſubintelligit hodie, certè ſi illam comedit heri, falſum dicit, & mentitur, quia negatio illa abſoluta eſt, & totum negat, neque cadit in reſtrictionem tantùm interiùs apprehenſam. Vnde illam locutionem iuramento firmare periurium videtur. Atque ita tenet apertè Caietanus d. q. 89. art. 7. dub. 2. circa ad 4. vbi de iuramento promiſſorio tractat, ſed loquitur de illo, vt aſſertorium eſt, quia hoc dubium non poteſt ad illud iuramentum ſub alia ratione applicari. Et rationem reddit Caietanus generalem omnibus iuramentis aſſertoriis, ſcilicet quia reſtrictio mente concepta non obſtat, quominùs oratio exteriùs prolata falſa ſit. Et ita ſequitur, & declarat ibi Aragon circa eandem ſolutionem ad 4. concl. 2. & Soto d. lib. 8. quæſt. 1. artic. 7. ad 4. qui multa in eandem ſententiam habet de Iuramento aſſertorio in iudicio lib. 5. q. 6. art. 2. circa finem. Mētalis amphibologia quæ ſit. Caiet. Aragon. Soto.

2. Contrariam nihilominùs ſententiam conſtantiſsimè defendit Nauarrus in d. cap. *Humanæ aures*, & in cap. *Inter verba*, concl. 6. corol. 65 à nu. 398. & in Manu. cap. 12. num. 9. & 19. & cap. 18. num. 61. & cap. 25. num. 43. & ad illam confirmandam multa eruditè allegat, & accumulat. Tenet etiam Syluester ſuprà, & *Iuramentum* 4. quæſt. 7. Angelus *Iuramentum* 5. num. 9. quatenus dicunt non eſſe periurium, qui coactus iurare ſe aliquid facturum, mente cōcipit, ſi licitè potuero, vel ſi debuero, aut aliquid ſimile, dicunt enim non ſolùm non teneri poſtea, ſed etiam nec mentiri de præſenti. Quod etiam affirmat Ludouicus Lopes in Inſt. p. 1. num. 42. & Nauarrus d. c. 12. nu. 14. Et idem ſupponunt, qui affirmant, mulierem, quæ per excommunicationem cogitur accedere ad virum, quem certò nouit non eſſe ſuum propter occultum impedimentum irritans, ſi ſit in periculo mortis, poſſe iurare ſe ac ceſſuram ad illum, ſubintelligendo mente, ſi licitè potuero, & in eo, non mentiri, nec peierare: Angelus *Iuramentum* 4. in princ. Syluester. ſupra Tabiena eod. nu. 14. Armilla nu. 16. & alij. Imò Sotus etiā fatetur, licitum eſſe alicui iurare, ſe neſcire, quod reuelare Nauar. Syluest. Angel. Lud. Lop. Angel. Tabien. Armil.

Neſcio quis reſpondere poteſt etiam ſi ſciat.

reuelare nõ poteſt, aut non tenetur, ſubintelligendo, *neſcio vt tibi dicam.* Neſcio autem, quid peculiare inuenit in verbo *neſciendi* magis, quàm in verbo *videndi*, *audiendi*, aut *faciendi*, vt in illo admittat reſtrictionem ſubintellectam, & neget in aliis, cùm poſſit adhiberi cũ nõ minori proportione.

3. Sed, inquit, verba eſſe ſigna cõceptuum, & ideò citra mendacium adiungi commodè verbo *neſcio* limitationem illã, *vt dicam*, non tamen ita accommodari verbo *non feci*, aut *non vidi*. At hoc gratis dicitur, tum quia etiam verba ſunt ſigna rerum, & actionum, & viſionum: tum etiam quia eſtò illa reſtrictio non eſſet accommodata, non deeſſent aliæ. Ipſe enim adiungit, quando iudex non poteſt legitimè interrogare de occultis, in ipſa ſua interrogatione quaſi in ipſo iure excipi occulta: & ideo rectè illi reſponderi *non feci*, ſubintelligendo *publicè* ſeu *non feci*, *ita vt factum ſub tua interrogatione comprehendatur.* Et ita etiam conceſſit apertè Caiet. tom.1. Opuſc. tract. decem & ſeptem reſpõſionum in 5. ad 1. & Adrianus in 4 mater. de Confeſſione q. de Sigillo, & Tolet. lib. 5. Sum. c. 58. n. 3.

Caiet. Adrian. Tolet.

4. *Reſoluitur quæſtio, & aſſeritur licitam eſſe amphibologiã mentalẽ cũ certa limitatione.*

Hæc ergo ſententia practicè ſecuriſſima, & in rigore vera eſt, Dummodò non ad libitum quis loquatur, & reſtrictionem concipiat proportionatam verbis, & materiæ, de qua tractatur, vel ſaltem, quæ ſi voce exprimeretur, & cum alia parte orationis coniungeretur, congruum, & verum ſenſum efficeret, ex quo apta, & conueniens reſponſio reſultaret. Quòd ſiquis fortè rudis ſit, & neſciat in particulari amphibologiam concipere, conſilium erit, vt intendat negare, vel affirmare in ſenſu, qui veritatem in re ipſa contineat. Ad hoc autem neceſſe eſt, vt ſaltem in genere ſciat, & ſibi perſuadeat, in aliquo vero ſenſu poſſe ſe negare, quod reuelare non tenetur, quamuis in particulari neſciat modum: nam ſi hoc etiam generaliter ignoret, nullo modo poterit in vero ſenſu loqui, ideo niſi planè, & ſimpliciter loquatur, peierabit.

5. Sic ergo explicata ſententia hæc fundabitur ratione, reſpondendo ad fundamentum contrariæ ſententiæ, Nauarrus ergo in dicto cap. *Humanæ aures*, quæſt. 1. ſic argumentatur, Sicuti datur oratio purè vocalis, purè ſcripta, & purè mentalis, ita poteſt dari oratio mixta, id eſt, compoſita ex verbalibus terminis, & mentalibus: ergo veritas talis orationis mixtæ non eſt penſanda ſecundũ vnam, vel aliam partem, ſed ſecundum integrum ſenſum, qui ex tota oratione ſic compoſita reſultat. Ergo cùm loquens intendit conficere vnam orationem ex verbis expreſſis in voce, & reſtrictione in mente concepta, nulla eſt falſitas in voce (vt contraria opinio ſumebat) quia non eſt illa tota oratio, quæ affirmatur, & negatur. Et licet voce dicat, *non comedi*, mente ſubintelligẽdo, *hodie*, quamuis negatio appareat abſoluta, re vera non eſt niſi reſtricta, & ita obſtare optimè poteſt, ne tota oratio falſa ſit. Conſequentiæ manifeſtæ ſunt. Antecedens probatur à Nauarro ſolùm à paritate rationis, quia à toto (inquit) ad partem cum identitate rationis eſt bonum argumentum. Sed inſtari poteſt, quia oratio vocalis, ſcripta, & mentalis, non diſtinguũtur vt totum, & pars, ſed vt quædam tota, quarum ſingula habent ſuas partes proportionatas: vnde illo argumento non ſatis oſtenditur, quod ſicut dantur illa membra pura, ita poſſint dari mixta. Quia termini vocales ſunt apti, & proportionati ad componendam orationem vocalem, terminus autem mentalis, nõ videtur habere proportionem ad componendam vnam orationem

Nauarrus. Argumẽtum Nauarri.

A cum termino vocali, quia ſunt diuerſorum ordinum, & non rectè vniuntur, & colligantur, quod neceſſarium eſt ad componendum vnum totum. Et difficile concipitur, quod ſi ego nunc ſcribo *Deus eſt*, & mente concipio, *Angelus*, ex illa oratione ſcripta, & hoc termino mentali tamquam prædicato, fiat vna falſa propoſitio.

6. Et in ordine ad mores augetur difficultas, quia omnis oratio conſtituitur in genere ſigni: ergo vt termini componãt vnam orationẽ, quæ vnã ſignificationem habeat, oportet, vt omnes termini ſint eiuſdẽ ordinis, & cum proportione ſignificẽt. Hoc autem nõ inuenitur in illis terminis, nam mentalis eſt ſignũ ſpirituale, & de ſe ſolum ſignificat concipienti, vnde non eſt aptũ ſignum alijs; vocalis autẽ

Omnis oratio conſtituitur in genere ſigni.

B oratio eſt ſignũ ſẽſibile, & de ſe ordinatur ad ſignificandũ aliis, & ex hac parte nõ videtur aptè cõponi cũ interno, & mẽtali termino: neque inde poteſt reſultare vna oratio vera, quatenus eſt ſenſibilis, & humana locutio. Et idem eſt de vocali, & ſcripto terminis, nam oratio vocalis eſt ſignum tranſiens, vnde de ſe ſolùm ſignificat præſentibus, & quamdiu profertur, ſcriptura verò eſt ſignum permanens, & de ſe ordinatur ad abſentes tam loco, quã tempore. Non ergo poteſt oratio ſcripta determinari quoad veritatẽ, vel falſitatẽ per vocalẽ reſtrictionẽ, quia trãſit: & permanet ſcripta oratio ſẽper ſignificans verũ, vel falſum, prout ſcripta eſt. Confirmatur, quia, qui ſcriberet Chriſtũ non eſſe mortuum, mente concipiens vt Deum, planè ſcriberet

C propoſitionem hæreticam, etiamſi ipſe non eſſet interius hæreticus: & in ſcribẽdo falſus eſſet, licèt in ſentiendo nõ eſſet: ergo ſignũ eſt ex illa ſcriptura, & conceptu mentis non fieri vnum, & propoſitionẽ ſcriptã falſam eſſe, non obſtante mẽtis determinatione. Deniq; aliàs nullus eſſet ſermo certus inter homines, ſed quilibet poſſet loqui, & ſcribere, quæ vellet, concipiẽdo mente ſenſum, quem verba ſecundũ aliquã ſignificationem non faciunt: quod eſt contra omnem fidem humanam, nec minùs nocet ſocietati hominũ, quã apertũ mendaciũ.

7. Sed nihilominùs probabilis eſt dicta ratio Nauarr. quia cõpoſitio, & prolatio orationum ſignificantiũ mentem, liberè fit pro hominis volũtate, ergo poteſt illas componere ex terminis diuerſo-

Defenditur argumẽtum Nauarr.

D rum ordinũ, atque adeo facere propoſitiones mixtas: quæ non habeant plenum ſenſum in ore niſi vt coniunguntur menti. Sicut Gregorius in Ezechiel. initio dixit, *Prophetas interdum coniungere verbum, quod ore ſonat, verbo mẽtis.* Nec refert, quòd conceptus, & vox ſint ſigna, & res diuerſi ordinis, quia vnum integrum ſignum poteſt componi ex ſenſibili, & inſenſibili: ſicut Sacramentum ex cõfeſsione, & contritione, vel ſicut Euchariſtia ex ſpeciebus ſenſibilibus, & Chriſto inuiſibili. Poteſt etiam ita explicari, nam poteſt quis inchoare altè propoſitionẽ, & conſummare illã voce adeo ſummiſſa, vt alter non percipiat vltimã determinationẽ, ſeu reſtrictionẽ: tunc autẽ nemo negabit illam eſſe vnam propoſitionẽ, quia eſt purè vocalis. Itẽ conſtat illã

Gregor.

E eſſe in ſe veram prout integra eſt, quamuis non ſit vera, vt ab altero percipitur. Et ita quoad effectus morales ijdem ſequi videntur eo tali modo loquendi, vel iurandi: vt ſiquis dicat clarè *Non feci*, & ſubmiſsè obmurmuret, *hodie*, perinde ſe habet quoad ſignificandum aliis, ac ſi mente tantùm concepiſſet reſtrictionem.

Præterea eſt alius modus in re æquiualens, videlicet, ſi quis intendat materialiter illa verba proferre, & ad maiorem ſecuritatẽ cùm incipit dicere,

RR 4

Iuro, interponat ſubmiſsè & ſecum hæc verba, *me dicere*, & altè concludat, *quod non feci*. Sic enim veriſſima eſt aſſertio tota, & illud non feci, non profertur vt oratio integra, ſed vt vnum extremum propoſitionis: ita ergo fieri poſſet mente tantùm concipiendo illud, *me aſſerre*, quia quoad effectum moralem perinde eſt. Denique poteſt aliter explicari ratio, quia liberum eſt homini mentem ſuam exprimere, vel non exprimere, ergo eſt etiam liberum inchoare expreſſionem, & non finire. Ergo cùm in mente totum hoc concipio, non feci hoc hodie, poſſum inchoare expreſſionem huius conceptus, & non finire illam, ergo licèt dicam, *non feci hoc*, & ibi ſiſtam, animo non finiendi propoſitionem, in rigore non mentior. Quia nondũ finiui ſermonem meum, & non intendo per illa ſola verba aliquid integrè ſignificare: ergo licèt iurem, non iurabo falſum, quia non intendo iurare quod exteriùs ſonat abſq; alio, quod mẽte cõcipio.

Quomodo aſſertio ſit vera, quæ aliquid voce profert, & aliud mente concipit.

9. Faciuntque ad hoc confirmandũ duo modi loquendi Chriſti ab Euangeliſtis relati. Prior eſt Mar. 13. *De die illa nemo ſcit &c. neque Filius*: nam licet hic locus varias habeat interpretationes, quas in 6. to. de Incarnat. tractaui: tamen in quacumque neceſſe eſt, aliquid ſubintelligere, quod in verbis non eſt expreſſum, vt *neque filius ſcit, vt reuelet*, vel *non ſcit a ſe*, vel *Non ſcit ex humanitate*, aut aliquid ſimile. Alter locus eſt Ioan. 7. vbi Chriſtus dixit fratribus ſuis, *Ego non aſcendam ad diem feſtum iſtum*, & tamen paulò pòſt refertur aſcendiſſe, vbi neceſſe eſt aliquid ſubintelligi, quia Chriſtus non ignorabat, quid eſſet facturus. Subintelligitur ergo, vel *non aſcendam vobiſcum*, vel *non publicè, ſicut ſoleo*, & vtrumque videtur declaraſſe Euangeliſta paulò pòſt ſubdens, *Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum, non manifeſtè, ſed quaſi in occulto*. Cùm enim refert, poſtquam fratres aſcenderunt, tunc ipſum aſcendiſſe, indicat priorem intellectum, ſcilicet non aſcendam vobiſcum, nam hoc impletum eſt: ſeparatim verò aſcendendo non egit contra verba in ſenſu à ſe intento. Cùm verò Euangeliſta accuratè animaduertit, *non publicè*, ſed occultè aſcendiſſe, indicat alteram interpretationem, quæ non eſt omninò diuerſa, ſed ex vtraque vna conficitur. Vel etiam potuit eſſe æquiuocatio in verbo *Aſcendam*, fratres enim loquebantur de aſcenſione ad feſtum agendum, ipſe autem de aſcenſione ad patiendum: quod ſignificat ratio ab ipſomet Chriſto ſubiuncta, *Ego autem non aſcendam ad diem feſtum hunc, quia meum tempus nondum impletum eſt*. Vt præteream varios alios modos: quibus locus ille exponitur.

Chriſti verba in quibus aliquid dictũ, & aliud ſubintellectum. *Ioan. 7.*

10. Nihilominus cauendum eſt, ne hinc homines ſumant nimiam licentiã ita loquendi, vel iurandi, nam id ſine dubio eſſet contra bonos mores, & cõtra ſermonis ſimplicitatem, vt ſic dicam, neceſſariã ad humanã ſocietatẽ. Addendum igitur eſt, hũc loquendi modũ per amphibologiã, & præſertim per ſermonem mutilatũ in verbis, & quaſi integratum ex conceptibus, nõ eſſe licitũ, niſi ex iuſta cauſa, & neceſſitate & ſi aliter fiat, culpam cõmitti, & ſi addatur iuramentũ regulariter eſſe graue peccatum. Ita ſentiũt cõmuniter Doctores allegati præſertim Caietanus & Sotus Nauarrus c. 12. n. 8. & in d. c. *Humanæ aures* q. 3. & ſumitur ex ſententia Iſidori ſæpe citata in c. *Quacumque arte* 22. q. 5. vbi pro regula ponit. *Quacumque arte quis iuret, Deum ita accipere, ſicut ille, cui iuratur, intelligit*, quæ ſaltem vera eſt, quando nulla eſt honeſta ratio in alio ſenſu loquendi, quoad obligationem ſimpliciter, & pure loquendi. Vnde eſt illud Ambroſij lib. 3. Officiorum c. 12. *Vnuſquiſque ſimplicem ſermonem proferat, vas ſuum in ſanctificatione poſſideat, nec fratrem ſuum circũſcriptione verborum inducat*. Hieronymus etiã ad Galat. 2. c. *Vtilem*, in q. 2. docet quidem ſimulationẽ aliquando eſſe licitam, dummodò in tempore, & cũ vtilitate (vtiq; honeſta, & rationabili) fiat: ergo omninò volũtariè, & ſine cauſa vti hoc genere iuramenti cõtra rationẽ eſt, atq; adeo peccatũ. Solũ ergo licet, quãdo aliquis iniuſtè, vel importunè cogitur ad aperiendũ aliquid, & iurandum, quod ſibi non expedit reuelare: quãdo autẽ quis vel iuſtæ interrogationi reſpondet, vel ipſe volũtariè ſe offert ad loquendum, ſimpliciter loqui debet, prout ſcit alium accipere.

Quã caute vtendũ ſit amphibologia in iuramentis. Hic modus loquendi ſolũ ex iuſta cauſa, & neceſſitate licet.

Caiet. Sot. Nauar. C. Humanæ aures. Iſidor. C. Quacumque arte. Ambr. Hieron. C. Vtilem.

CAPVT XI.

Quale peccatum ſit ſine rationabili cauſa vti amphibologia, præſertim mentali in iurando.

1. VT ratio, & grauitas huius culpæ magis intelligatur, quærimus, an ſic loqui ſine cauſa, ſit in rigore mendacium, & conſequenter ſi iuramento firmetur, ſit proprium periurium? Vtrũque enim videtur affirmandũ, quia locutio illa eſt contra virtutem veritatis, ergo eſt mendaciũ, ergo iuramentum illi additum eſt periuriũ. Cõſequentiæ vidẽtur claræ. Et antecedẽs patet ex doctrina Ariſt. 4 Ethi. c. 7. quẽ imitatur D. Thomas 2. 2. q. 109. ar. 1. ad 2. docet enim ad veritatem pertinere, vt homo *vnumquodq; quale eſt ipſum, dicat, atq; oſtendat tã vita, quã verbis*: & eũ qui ſic ſe gerit dicit eſſe veracẽ, ſẽtiens aliũ eſſe mendacẽ, quẽ ſimulatorẽ, vel diſſimulatorẽ vocat. Sed negari non poteſt, quin amphibologia ſit quædã ſimulatio, ergo ſi abſq; iuſta cauſa fiat, eſt veritati contraria, atque adeo mendaciũ.

Quæritur, an detur mẽdacium & periurium, in tali modo loquendi.

Ariſtot. D. Thom.

Dices: Si tũc eſt mendaciũ, ſemper erit, etiãſi ex quacũq; cauſa fiat, quia mẽdaciũ nõ deſinit eſſe mẽdaciũ propter iuſtũ finem, aliàs interdũ eſſet licitũ. Reſpondetur negando ſequelã, quia malitia nõ eſt carẽtia omnis bonitatis, ſed debitæ ineſſe. Quoties autem neceſſitas non requirit amphibologiã, debita eſt noſtro ſermoni ſimplicitas in ſenſu vſitato, & concepto ab audiente: & ideo tunc carentia veritatis in illo ſenſu eſt vitioſa, & contraria veritati, ac ſubinde in rigore videtur eſſe mẽdaciũ: Quãdo autem interuenit neceſſitas, tunc illa carentia eſt pura negatio, quia contraria ſignificatio non eſt debita, & ita illa carentia non eſt vitioſa, nec conſtituit mendacium, quia ſupereſt alius ſenſus verus accommodatus locutioni Neque propterea fit, vt mendacium interdum liceat propter extrinſecũ finẽ, ſed fit, vt deſinat eſſe mendacium, quod tale fuiſſet, cauſa non interueniente. Neque etiã ſequitur, vt ſemper deſinat eſſe mendacium, quod propter bonum finem profertur, ſed oportet, vt verba in aliquo vero ſenſu proferantur. Nam ſi hoc non habuerint, non poterunt honeſtè proferri propter vllum finem: ſi autem hoc habuerint, & alius ſimplicior ſenſus non ſit debitus, & qui loquitur ſciat in debito ſenſu loqui, ſemper poterit excuſari mendacium.

Neceſſitas excuſat amphibologiã à mendacio. Malitia non eſt carentia omnis bonitatis, ſed debitę ineſſe.

3. Atque hæc ſententia ſatis probabilis videtur, eique fauet illud nomine Auguſtini de Confli. virt. & vitio. cap. 19 *Fallacia, atque mendacium vnum dicuntur, fallacia autem fit ingenio, mendacium autem ſimplici verbo*. Quod exemplo declarans, fallaciam ponit in amphibologia, vt ſi quis petenti reſpondeat, *Non habeo, quod tibi poſſim dare*, occultans,

Cõfirmatur præſens opinio. Fallacia, & mendacium quomodo differant.

occultans, quod ſibi reſeruat, dicit eſſe fallaciam: ſi verò ſimpliciter reſpondeat, *Non habeo*, dicit vocari mendacium. Vtrumque autem concludit eſſe cauendum, quia vtroque modo mentitur quis, & proximum decipit. Ergo ſaltem debet hoc intelligi, quando fallacia eſt ſine cauſa, & deceptio eſt actiua, vt ſic dicam,& nō tantū paſsiua,ſeu permiſſiua. Et in eandem ſententiā ſe oſtendit valdè propēſum Auguſtinus lib.cōtra Mendaciū, & aliis locis,quæ late referuntur.22.q.2.c.*Cùm humilitatis*, & ſequentibus. Deniq; facit c.1.eod. vbi generaliter definitur.*Periurium eſſe nequiter decipere credentem*; ergo quoties amphibologia, qua alius decipitur, eſt iniqua, & iuramento firmatur, eſt periurium, quia eſt iuramentū, quo nequiter decipitur proximus.

Auguſt. Cap. *Cum humilitatis.*

Periurium quid ſit.

4. Aſſeritur in hoc caſu nec dari mendacium, nec periurium.

Nihilominùs contraria pars in rigore videtur vera. Primò, quia qui ſic loquitur, & iurat, nō intendit falſum dicere, vel iurare,vt ſupponitur, & id,quod dicit in rigore non eſt omninò falſum, ſed aliquem ſenſum verum habet, quem ipſe intendit, & profert, ergo in rigore nec mentitur, nec periurat. Probatur conſequentia, quia vt dixit Gregorius. *Humanæ aures talia verba iudicant, qualia exterius ſonant, diuina vero iudicia talia audiunt, qualia ex intimis proferuntur.* 22. quæſt. 5. intentio enim diſcernit actionem. Minor autem declaratur, quia cùm quis profert verba ambigua, licèt ipſe teneatur in vno ſenſu loqui, non ideo priuantur verba altera ſignificatione, quam ſecundum ſe habent, vel habere poſſunt, ergo licet quis peccet nō vtendo verbis in ſenſu, quē debet, poteſt nihilominùs loqui in ſenſu vero, & conſequenter non mentiri, licèt aliter peccet. Confirmatur ex doctrina D. Thomæ 2. 2. q. 55. artic. 3. vbi aſtutiam ponit inter vitia prudentiæ cōtraria, & inter aſtutias vitioſas numerat in articulis ſequentibus dolum, & fraudem, & præſertim art. 5. ad 2. declarat, aſtutiam vti aliis vitiis, ad exequendum intentum ſuum,vt auaritia, vel iniuſtitia.In præſenti autē illa amphibologia videtur eſſe aſtutia quædā iniqua, nō eſt ergo in rigore mendaciū,ſed imprudentia,à qua procedit vel iniuſta deceptio,vel ſimulata locutio indebita, vel irreligioſitas,ſi addatur iuramentum.His ergo modis eſt vitioſa illa locutio, licet non ſit mendacium.

Gregor.

Intentio diſcernit actionem.

D. Thom. Aſtutia eſt vitium prudentiæ contrarium.

5. Explicatur quomodo prædicta amphibologia non repugnat veritati. Poteſt tamē eſſe peccatū mortale, & habet iniuſtitiam adiunctam.

Nec refert, quòd ſimulata locutio indebita, & per exceſſum repugnare videatur veritati, & fidelitati humanæ, quia non repugnat per defectum veritatis, vel per contrarietatem falſitatis, ſed per nimiam occultationem veritatis reuelandæ, & per quamdā circumuentionem doloſam, quæ licèt ſine rigoroſo mendacio fiat, ſimplici veritati contraria eſt. Eſt ergo illud aliud genus peccati,quod frequenter habet iniuſtitiam adiunctam, & in hac parte poteſt eſſe mortale.Adiungere verò ibi iuramentum eſt clara irreligioſitas, quia eſt ſumere nomen Dei in vanū, & ſaltē deeſt comes iudicij & iuſtitiæ, non tamen eſt in rigore periurium,vt dictum eſt, quia non deeſt veritas Poterit verò facile participare rationem ſcandali propter ſpeciem externam periurij,quæ ſecundū reductionem quādam ad malitiam periurij pertinet. Poterit etiam eſſe pernicioſa doloſitas, ſi cum iniuſto nocumento proximi fiat,& inde poterit eſſe peccatum mortale iniuſtitiæ, & inde etiam augebitur irreligioſitatis malitia.

5. Et hæc maximè procedunt, quando verba ipſa in aliquo ſenſu habent, vel recipiunt ſignificationem ambiguam: ſiue id ſit propter multiplicem

A ſignificationem, quam ex ſe habent, ſiue propter occurrentes circumſtantias, cum quibus coniuncta,& interrogationi in debito ſenſu accommodata,verum aliquem ſenſum recipiunt, vt ferè contingit in caſibus ſuprà poſitis. Quando autē ſolum ſuppletur ſenſus per internam additionem merè voluntariam, probabile eſt, non excuſari propriū mendacium,& periurium, licet ſit res dubia,nihilominùs tamen in rigore nō eſt periurium licet ſit graue peccatum.Supererat hoc loco dicendum de malitia ficti iuramenti ex defectu intentionis iurādi,ſed quia illud frequentius contingit in iuramēto promiſſorio, & in illo habet ſpecialem difficultatem infra commodiùs tractabitur.

B

CAPVT XII.

Vtrum iuramentum aſſertorium, cui iudicium,vel iuſtitia deeſt, ſit mortale peccatum?

DIximus de rigoroſo periurio ex defectu veritatis, quæ eſt præcipua iuramento, nunc de defectibus aliorum comitum breuiter dicendum eſt. Debet autem intelligi quæſtio præciſe, nam vt dixi, hi defectus ſe habent ſicut includens, & incluſum: nam iuramento, cui deeſt veritas, etiam deeſt iudicium, & è conuerſo tantus poteſt eſſe defectus iudicij, vt redundet in defectum veritatis, & ex ea parte ſit peccatum mortale, iuxta ſuprà dicta de iuramento incauto. Hic C verò præciſe conſiderandus eſt vnuſquiſque horum defectuum ſine aliorum admixtione. Multóque maiori ratione abſtrahendi ſunt alij defectus accidentarij iuramento, vt erit blaſphemiæ prauitas,ſi tanta ſit turpitudo in modo iurandi, vt in illam declinet: illa enim accidentaria eſt iuramento,vt tale eſt,ideóque ad præſentem diſputationem non pertinet, ſed de illa ſuo loco dictū eſt. 1.

Aperitur ſenſus quæſtionis.

Blaſphemia accidentaria eſt iuramento.

Supponimus deinde, in quocūque defectu triū comitum iuramenti, cōmitti peccatum aliquod: difficultas ergo eſt, quando ſolum eſt in iudicio, vel iuſtitia. An ſufficiat ad peccatum mortale? Et ratio dubitandi poteſt ſumi ex D. Thoma q. 98. nam in art. 1. & 2. dicit hæc eſſe periuria, & in art. 3. concludit, periurium eſſe peccatum mortale, loquens de periurio in eadem generalitate. Ratione item declaratur, quia iuramentum vanum quocumque modo, eſt peccatum contra religionem, & contra illud præceptum Decalogi: *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*: ergo ex ſuo genere eſt peccatum mortale,ergo ex vi illius deordinationis præciſe poterit eſſe mortale in aliqua materia. Prima conſequentia patet,quia illud peccatum dicitur ex ſuo genere mortale, quod opponitur grauiſſimæ veritati, & præcepto, tale autem eſt præceptum illud, & virtus religionis.Et ſimiliter probatur conſequentia ſecunda, nam in hoc diſtinguitur peccatum mortale ex ſuo genere à veniali ex ſuo, quod hoc numquam poteſt fieri mortale, niſi ex accidentali circumſtantia trans- 2.

D tale, loquens de periurio in eadem generalitate.

E feratur in aliam ſpeciem: illud verò permanens in propria ſpecie,& materia poteſt eſſe mortale. Cōfirmatur primò, quia iuramentum vanum dicitur, quod fruſtra, & ſine neceſsitate fit, dicitur autem Exod. 20. *Non habebit inſontem cum Dominus, qui aſſumpſerit nomen eius fruſtra*: quæ verba indicant punitionem grauem, & conſequenter etiam grauem culpam. Confirmatur ſecundò, quia ſub hoc iuramento comprehenditur iuramentum præceps, ſeu temerarium, quod ſine iudicio, & diſcre

D. Thom.

Quod peccatum dicatur mortale ex genere.

In quo diſtinguatur peccatum mortale à veniali ex genere.

Exod. 20.

diſcretione fit? tale autem iuramentum grauem habet deformitatem ſaltem ratione periculi, quia ſic iurans facile periurat, maxime ſi frequenter id faciat; & ideo Sancti Patres titulo, & nomine periurij hoc reprehendunt. A

3. Tale iuramentum ſi adſit veritas & abſit contemptus non eſt mortale.

Dico primò: Iuramentū aſſertoriū, cui ineſt veritas ſufficienter cogitata, & cognita, ſolùmque illi deeſt neceſſitas, vel vtilitas, numquam eſt in indiuiduo peccatum mortale, dummodò abſit contemptus. Aſſertio eſt communis omnium Theologorum, & Summiſtarum in hac materia, quos in re clara referre neceſſarium non eſt. Ratio omnium eſt, quia tunc Deus non adducitur in teſtem falſitatis, nec in re, nec in conſcientia iurantis, vt ſupponitur, ergo ex hac parte non fit Deo iniuria: quod verò diuina auctoritas interponatur ad confirmandam rem veram leuem, aut vanam, id eſt, parui, ſeu nullius momenti, non eſt grauis irreuerentia, ergo ex paruitate materiæ ſemper eſt veniale peccatum, in illo præciſè ſiſtendo. Minor declaratur, quia per talem inuocationem Dei non agitur contra aliquod Dei attributum, ita vt macula in eo ponatur, quantùm eſt ex parte iurantis, ſicut fit, quādo adducitur in teſtem falſitatis. B

4. Obiectio.

Dices: Fit contra diuinam auctoritatem, & maieſtatem, quando ad res vanas confirmandas ſuprema veritas trahitur, quantùm eſt ex parte hominis. Nam etiam graui homini fit non leuis iniuria, ſi ad teſtificandum in huiuſmodi rebus vocetur: & ſi vocaretur Rex, vel Pontifex, grauior eſſet iniuria, ergo ſi inuocetur Deus erit grauiſſima iniuria. Reſpondendo, fieri quidem tunc aliquomodo contra Dei auctoritatem, & ideò illud eſſe aliquod peccatum. Dico tamen non fieri quaſi deſtruendo ipſam Dei maieſtatem in ſe, ſicut deſtrueretur eius veritas mentiendo: ſed ſolū fit non illam tractando cum debita reuerentia, quod non ſufficit ſemper ad peccatum mortale. Sic enim orando ſine attentione contra Dei auctoritatem committitur, tamen in illo ordine leuis eſt culpa, quia non eſt illa grauis materia irreuerentiæ, ita ergo eſt in præſenti. Nec argumentum illud ab humanis ſumptum probat hanc iniuriam eſſe grauem in ſuo ordine, ſed ſolùm eſſe in altiori ordine, & ſpecie offenſionis, quàm ſit inter homines. Accedit, quod per inuocationem Dei, quæ per iuramentum fit, non adducitur re vera perſona Dei ad teſtificandum, ſicut inter homines fieri ſolet, ſed ſolùm inuocatur, & offertur, quantùm eſt ex parte hominis, & ex hac parte leuiorem habet offenſionis modum. Denique ſolus defectus iudicij, ſeu neceſſitatis non euacuat finem iuramenti, ſicut defectus falſitatis: & ideo præciſe ſumptus ille defectus non inducit grauem malitiā. C D

Licet fit cōtra Dei auctoritatem, non eſt tamen mortale.

5. Poterit eſſe mortale ſi modus iurādi ſit temerarius, & incautus.

Locutus ſum autem in aſſertione de iuramento, *Cui ineſt veritas ſufficienter conſiderata, & cognita*, quia ſi defectus iudicij extendatur ad temerarium, & incautum modum iurandi, poterit ex ea parte committi peccatum mortale: ſed ibi iam admiſcetur defectus veritatis, ſaltem in morali periculo, & ideo id non eſt contra ſenſum aſſertionis poſitæ. Poſui etiam in concluſione limitationem, *Niſi adſit contemptus*, quia ratione contemptus ſolent peccata fieri mortalia, vt in materia de Legibus latiùs explicatur Et in præſenti habet maiorem rationem, quia talis contemptus cadit in ipſum Deum, per quem iuratur: contemptus autem Dei grauiſsima illius iniuria eſt, vt per ſe conſtat. E

Peccata venialia ratione contemptus fiunt. Contemptus Dei eſt grauiſſima illius iniuria.

6. D. Thom.

Dices, hinc fieri, omne iuramentum vanum eſſe peccatum mortale, quia ex propria ratione ſua continet contemptum Dei: nam D. Thomas dicta quæſt. 98. art. 3. dicit, periurium in ſua ratione continere contemptū Dei, quod probat, quia inde habet rationem culpæ, quod ad irreuerentiam Dei pertinet. Hæc autem ratio æquè procedit in omni iuramento prauo, in omni enim illo ratio culpæ prouenit ex irreuerentia Dei, nam etiam iuramentum vanum ob hanc cauſam peccatum eſt, ergo ex propria ratione continebit contemptum, & conſequenter erit etiam peccatum mortale. Reſpondeo, illa ratione in rigore nō probari, omne periurium in indiuiduo eſſe peccatum mortale, ſed ſolùm ex ſuo genere tale eſſe: quod fortaſſe ſignificare voluit D. Thomas, cùm non abſolutè dixit periurium eſſe peccatum mortale, ſed reſtrictionem addidit, *Periurium ex ſui ratione*, ideſt, ex ſuo genere, loquitur enim ibi de periurio in genere. Inde verò optimè inferri poteſt, periurium ſimpliciter eſſe ſemper peccatum mortale, non tamen idem ſequitur de periurio ſecundum quid, prout eſt vanum iuramentum verum. Contemptus ergo ille, qui continetur in irreuerentia Dei, per ſe, & vt talis eſt, non ſemper eſt formalis, ſed materialis, qui non ſemper ſufficit ad malitiam mortalem. Nos autem in limitatione dicta loquimur de contemptu formali, quo ipſa Dei irreuerentia intenditur, vel nomen eius pro nihilo æſtimatur: hoc enim eſt propriè contemni, quod ſine grauiſsima deordinatione non fit, vt conſtat.

Quomodo periurium ex ſuo genere ſit peccatum mortale

Periurium ſemper eſt peccatum mortale, ſed non periurium ſecundū quid.

7. Iuramentum aſſertorium defectu iuſtitiæ regulariter eſt veniale præciſè à circunſtātiis.

Dico ſecundò: Iuramentū aſſertoriū, cui deeſt tantùm iuſtitia, quatenus contra Religionem eſt, regulariter eſt veniale, ex circumſtantiis verò interdum poteſt eſſe mortale. Loquimur de ſolo aſſertorio iuramento: nā de promiſſorio, vt tale eſt, paulò poſt dicemus. Et ita eſt aſſertio communis, & facilis, eodemque modo probanda, quo præcedens. Quia hic defectus non euacuat directè finem iuramenti, nec facit Deum teſtem mendacij, ſed ad ſummùm facit teſtem rei prauæ, & indecentis, quod per ſe non eſt grauis iniuria. Declaratur præterea, quia licet narratio ſit de peccato mortali, ſæpè ipſa non eſt peccatum ſaltem mortale, quia nō fit cum complacentia in illo, nec cum iniuria tertij, nec cum ſcandalo: imò ſi illa narratio habeat honeſtam cauſam, vel neceſsitatem, poterit nullum eſſe peccatum, ſi verò leuiter fiat tantū erit de ſe peccatum veniale. Ergo iuramento firmare illā, vel nullum eſt peccatum, ſi ad bonum finem cū vtilitate, vel neceſſitate fiat, vel ſolùm erit venialis culpa per ſe pertinens ad defectum iudicij: & licet augeatur ex materiæ fœditate, non tamen ita grauiter, ſeu infinitè, vt fiat mortalis, cùm materia proxima iuramenti peccatum mortale non ſit, vt ſupponitur.

Narratio de peccato mortali poteſt nullum eſſe peccatum.

8. An iuramentum aſſertoriū de re turpi ſit mortale peccatum. Soto.

Sed quid ſi narratio ipſa ſit peccatū mortale, vt ſiquis narret peccatum mortale infamando proximum, vel complacendo in illo? Videtur enim tunc committi grauis irreuerentia Dei, adducendo illum in teſtem turpis aſſertionis, à qua ſententiā nō abhorret Soto d.q. 1. ad 3. §. *Secundo* in fin. Sed nihilominùs conſiderata præciſe ratione iuramenti, quæ eſt teſtificatio veritatis, videtur accidētariū illi, quòd illa veritas narretur peccando, vel non peccando: & ideò licèt totus ille actus ſit peccatum mortale aliundè, nihilominus malitia, quæ illi additur ratione iuramenti irreligioſe ſuperadditi, ſolùm videtur venialis, quia iuramentum

tum per ſe non cadit in illam aſſertionem, vt malam, ſed vt veram. Excipiendum tamen videtur, niſi iuramentum ipſum aſſumatur, vt inſtrumentũ peccandi, id eſt, niſi malitia ipſa prauæ narrationis per iuramentum augeatur, vt ſi quis verbi gratia infamet proximũ contra iuſtitiam narrãdo veritatem occultam, & vt probabilior fiat infamia, iuramentũ adiungat. Videtur enim tũ augeri grauiter malitia contra religionem, & irreuerentiam in Deum, ita vt hoc titulo neceſſarium ſit circumſtantiã illã in confeſſione explicare; quia nomen Dei aſſumitur quaſi inſtrumentum ad faciendam iniuriam grauem proximo, quod grauem iniuriã Dei continet. Et propter hanc exceptionem addidi in aſſertione limitationem illam *regulariter*, quæ ex dictis ſatis declarata, & probata relinquitur. Et fortaſſe hoc ſolùm intendit Soto.

Quãdo hoc iuramentum erit mortale.

9. Ad rationem ergo dubitandi reſpondeo æquiuocationem committi, nã in iuramento vano duo conſiderãtur, vnum eſt ſpecies iuramenti praui vt ſic, aliud eſt determinatio ad talem defectum ſolius vanitatis, ſeu ſuperfluitatis. Si ergò ſit ſermo de ſpecie iuramenti praui, ſeu periurij late ſumpti, ſic verum eſt eſſe mortale ex genere, & hoc ſolùm intendit Diuus Thomas, & probat ratio ibi facta. Nos autem loquimur de iuramento vano, vt præciſè determinato ad malitiam, quam ex ſolo defectu cauſæ, vel neceſſitatis habere poteſt, & ſic dici poteſt non eſſe mortale etiam ex genere talis circumſtantiæ, quia in illa præciſè ſiſtendo numquam fit mortale, niſi tranſitus ad aliam fiat. Hoc autem ſatis eſt, vt ille actus, in ſua ſpecie abſoluta conſideratus, dicatur peccatum mortale ex genere, quia intra latitudinem eius virtutis, & per defectum aliarum circumſtãtiarum eiuſdem etiã virtutis creſcere poteſt ad malitiam mortalem, quæ tota vna eſſe cenſetur, & eiuſdem ſpeciei, vt ſuprà dixi. Ad primam confirmationem dicitur, in illo loco Exodi maximè prohiberi iuramentum falſum, imò multi exponunt. *Non aſſumes in vanum*, id eſt, *mendaciter*, nam mendacium, & quidquid eſt fictum, nomine vani ſignificatur. Et ſaltem certum eſt, falſum ſub vano ibi comprehendi, & contra illud fieri maximè illam comminationem, quæ ſuo modo locum etiam habet reſpectu iniqui, vel ſuperuacanei iuramenti, quia illud etiam punitur: & ideò non habet Deus inſontem illum etiam, qui ſic iurat. Ad ſecundã confirmationem ſupra declaratum eſt, quomodo iuramentum temerarium, vel incautum ſit peccatum mortale, & qualis ſit illa malitia, oſtendimus enim illam propriè pertinere ad defectum veritatis potiùs, quàm ſolius iudicij.

Soluitur dubitatio. In iuramento vano duo inſunt.

Expoſitio ſecundi mandatio.

CAPVT XIII.

Vtrum inducere alium ad iurandum, quando per falſos Deos iuraturus eſt, ſit peccatum?

1. QVamuis in præſenti de periurio contra verũ Deum præcipuè tractemus, nihilominùs hãc quæſtionem præmittimus, tum quia per ſe eſt neceſſaria, tum etiam, quia iuxta illam ſunt aliæ definiendæ. Ratio autem dubitandi eſt, quia cum iuramentum per falſos Deos ſit intrinſecè malũ, non videtur poſſe eſſe licitum inducere alium ad ſic iurandum, quia non licet alium inducere ad aliquod malum faciendum. Et confirmatur, quia non licet idololatram inducere ad ſacrificandum Diis ſuis, vel ad orandum illos, ergo nec ad iurandum per illos, quia perinde hic actus eſt idolo-

Curtractetur hęc quæſtio.

Ratio dubitandi.

A latriæ, & ſuperſtitionis, ſicut reliqui.

2. Breuiter tamẽ ex doctrina Auguſtini Epiſt. 154. & D. Thomæ d. q. 98. art. 4. ad 4. quam Theologi omnes, & Summiſtæ ſequntur, & Doctores in c. *Mouet* 22. q. 1. dicendum eſt, aliud eſſe loqui de iuramento abſolutè, & generatim, ſeu abſtractè ſumpto, aliud de iuramento in ſpecie contracto ad iuramentum per falſos Deos: & ſimiliter aliud eſſe petere ab aliquo, vt iuret per falſos Deos, aliud verò eſſe petere, vt iuret ab illo, qui iuraturus eſt per falſos Deos. Primò ergo dicendum eſt, non licere aliquem inducere determinatè, vt iuret per falſos Deos. Ita D. Thomas dicens, licere vti iuramento eius, qui per falſos Deos iurat, non tamen licere illum inducere, *vt per falſos Deos iuret*. Idem ibi B Caietanus Soto, & alij, & Couarruuias d. p. 1. §. 1. n. 10. Et hoc videtur probare ratio dubitãdi propoſita, quia non licet aliquem inducere determinatè ad id, quod malum eſt, quia hoc eſt directè tentare illũ. Itẽ qui conſulit, aut petit actũ malũ, eſt cauſa, eius, ſed qui eſt cauſa peccati, malè agit: ergo. Item nõ licet ab aliquo petere, quod ipſe non poteſt licitè præſtare, vt ſupra tract. 3. lib. 2. cap. 18. diximus: ſed nullus poteſt licitè per falſos Deos iurare, ergo nemo poteſt licitè hoc ab altero petere. Nihilominùs tamen non deſunt, qui ab hac veritate diſſentiant, magis fortaſsè in modo loquendi, quàm in re, de qua diſſentione ſtatim dicam.

Auguſt. D. Thom.

1. Aſſertio. Non licere aliquem inducere determinate ad iurandum per idola.

Couar.

3. Secũdò dicendũ eſt non eſſe per ſe malũ, petere, vt iuret, ab eo, quẽ cõſtat iuraturũ eſſe per falſos C deos: vt tamen id ſine vllo peccato fiat, vel neceſſitas, vel moralis vtilitas intercedat, neceſſe, eſt. Prior pars communis eſt ex Auguſtino D. Th. & aliis Auctoribus citatis. Et ratio eſt, quia qui ab alio petit, vt iuret, rem de ſe licitam, & quæ ſine peccato fieri poteſt, poſtulat: ergo per ſe non inducit ad malum, ſed ad bonum. Quod autem alius ex ſua malitia id præſtiturus ſit per falſos Deos iurando, ipſi imputatur, non alteri, qui bonam rem petiit: ergo per ſe, & natura ſua illa petitio non eſt mala. Confirmari hoc ſolet nonnullis exemplis ex Scriptura ſumptis, vt de iuramento inter Abraham, & Abimelech, & inter Iſaac, & Abimelech Gen. 21. & 26. & inter Iacob, & Laban Gen. 31. Sed hæc non multum cogunt, tum quia non D conſtat Abimelech, aut Laban iuraſſe per falſos Deos, tum etiam, quia illi non tam inducti ſunt, quam ſponte ſe ſe obtulerunt ad iurandum, & acceptare iuramentũ infidelis, minùs eſſe videtur, quam poſtulare. Deniq; à ſimili cõfirmatur, quia licitum eſt ab iniquo mercatore mutuum petere, etiamſi ſit exacturus vſuras, & petere à malefico, vt maleficium deſtruat, cùm poteſt licito modo id facere, licèt ipſe malitia ſua non ſine arte praua illud ſit deſtructurus. Quia in his, & ſimilibus caſibus, non cooperamur peccato alterius, ſed vtimur in bonum malitia eius, vel potiùs materiali illa actione, quæ de ſe bona eſt, & benè fieri poteſt, licèt ille malè eam faciat: quæ malitia non fit à petente actum, ſed permittitur, vt ab alio fiat.

2. Aſſertio. Non eſſe per ſe malũ petere iuramentũ ab eo quem conſtat iuraturum eſſe per idola.

Licitum eſſe petere mutuum ab eo qui petit vſuras, & accipit & maleficium ſoluere an liceat.

4. E Dices: Quãuis phyſicè hoc verũ ſit, tamen moraliter ille, qui petit eſt cauſa peccati alterius, quia ſi ipſe non peteret actum, alter non peccaret: ergo fuit moralis cauſa talis peccati. Item ille petiit præuidendo effectum peccati (vt ſupponitur) ergo voluit peccatum in ipſa cauſa. Item petendo præbuit alteri occaſionem peccandi, ergo dedit illi ſcandalum, quod intrinſecè malum eſt.

Qui petit iuramentum per falſos Deos, fuit cauſa peccati quod alter commiſit.

5. Propter hæc, poſita eſt vltima pars aſſertionis: circa quam notandæ ſunt conditiones neceſſariæ, vt hæc

Conditiones requiſi-

tæ vt ſita ſit inductio ad iurandum. 1. Conditio.

vt hæc inductio, & petitio debito modo fiat. Prima ſit, quaſi ex parte diſpoſitionis intellectus neceſſariæ in illo, a quo poſtulatur iuramentum: neceſſarium enim videtur, vt habeat aliquam notitiam ſaltem confuſam veri Dei, vt poſſit per illum iurare, ſi velit. Hác conditionem prætermiſſam video ab Auctoribus in hoc ſpeciali pũcto: ſimul autem poteſt ex iis, quæ diximus de malefico in dicto capit. 18. nam vt ab illo liceat petere deſtructionem maleficij, neceſſarium eſt, vt ipſe norit modum licitum deſtruendi illud. Quia parum refert, vt modus licitus ſit in ſe poſſibilis, ſi huic perſonæ eſt ignotus, nam eo ipſo eſt illi impoſsibilis: & conſequenter ſi ab illa petatur deſtructio maleficij, non petitur, niſi quatenus per maleficiũ fieri poteſt, quia non petitur ab ipſo, niſi vt ille nouit, & poteſt illam facere. Hæc autem ratio eodem modo in præſenti locũ habet, quia ſi infidelis ignorat verum Deum, & modũ iurandi per ipſum, non poteſt debito modo iurare: ergo nõ licet ab illo iuramentũ petere. Patet conſequentia, quia parum refert, quòd iuramentum de ſe poſſit rectè fieri, ſi is, à quo petitur, modum ignorat, nam illi talis modus eſt impoſsibilis. Vnde ab illo tale petitur iuramentum, quale ipſe nouit, & poteſt facere, quod eſt iuramentum per falſos Deos.

Maleficus vt poſſit induci ad deſtruendum maleficium quid habere debeat.

6\. Verumtamen hæc conditio moraliter impletur, ſeu ſupponitur, quoties fidelis, ſeu Chriſtianus, iuramentum ab idololatra poſtulat: quia non poteſt tunc Gentilis ille, non habere ſaltem famam aliquã alterius Dei, per quem Chriſtianus, cum quo facit contractum, iurat, ſeu per quem Chriſtiani iurare conſueuerunt. Et hoc ſufficit, vt iuramentum per verum Deũ non ſit ſimpliciter impoſſibile tali infideli, quia iam eſt in poteſtate eius pleniùs informari: & ita voluntariè determinatur ad illum modum illicitum, & negligit alium licitũ. Quando verò ipſi idololatræ inter ſe iuramenta poſtulant, planè tam videntur peccare petendo, quàm exhibendo, niſi per ignorantiam excuſentur. Quia ex ſua intentione non ſolùm petunt iuramentum, ſed etiam talem modum iuramenti, & vel aliud non agnoſcunt, vel certè de illo non cogitant. Quod ſi fortaſſe contingat Chriſtianum petere iuramentum à Gentili, qui nullam veri Dei notitiam habet, videtur certè debere ab illo petere in communi iuramentum per verum Deum. Quod ſi alter offerat iuramentum per ſuũ idolum, dicens ſe non cognoſcere alium verum Deum, poterit acceptare iuramentum: tùm quia non inuenitur prohibitum acceptare, ſed peierare, vt August. dixit in d. Epiſt. tùm etiam quia quantùm eſt in ſe, iam oſtendit viam benè iurandi, & acceptando non cooperatur, ſed vtitur iure ſuo.

Idololatræ quando à ſe ipſis iuramẽta poſtulant inuicem peccant.

Auguſt.

7\. Secũda conditio eſt ex parte volũtatis, vt infidelis ſit paratus ad iurandũ, quia tunc ceſſat inductio. Hæc verò conditio non eſt ſimpliciter neceſſaria, licèt conducat, vt faciliùs, & cũ minori cauſa poſſit licitè peti tale iuramentum. Nam licèt fingamus, Gentilem hominem profiteri in ſuo ſtatu conſuetudinem, vel ſtatum non iurandi, nihilominùs ſi fideli interſit, poteſt illum inducere ad iurandum: vel etiam compellere in iudicio, ſi occaſio iuſta occurrat, vel in contractu ſi faciendus ſit, negando illi commercium, vel conuentionẽ, aut pactum, niſi iuramento aſtringatur. Ratio eſt, quia tunc etiam non inducit ad malum, ſed ad id, quod per ſe benè præſtari poteſt, & alioqui vtitur iure ſuo, quia ſupponitur cauſa iuſta id poſtulandi.

2\. Conditio. Infidelis debet eſſe paratus ad iurandum.

8\. Vnde tertia conditio eſt, vt qui inducit ad iu- A randum eum, quem ſcit, per falſos Deos iuraturum habeat iuſtã cauſam petendi, tunc enim verè vtitur iure ſuo: vt ſi ſit componenda lis, aut controuerſia finienda, vel fœdus firmandum, aut ſecuritas in quolibet humano negotio accipienda. Et ſic dixit Auguſt. ſuprà: *Qui vtitur fide illius, quem conſtat iurare per falſos Deos, & vtitur non ad malam rem, ſed ad licitam, & bonam, non peccato eius ſe ſociat, qui per dæmonia iurauit, ſed bono pacto eius, quo fidem ſeruauit.* Vbi expendo poſtulare Auguſtinum, vt vſus hic non ſit ad malam rem, ſed ad licitam, & bonam, id eſt, conuenientem ad humanam ſocietatem. Nam ſiquis vanè, aut ſine iuſta cauſa det occaſionem multiplicandi B talia iuramenta præter culpam vanè iurandi (& ſine iudicio, quæ hoc etiam modo committitur, vt capite ſequenti dicam) contra charitatem proximi eſt offerre illi occaſionem multiplicandi peccata ſine cauſa, & contra charitatem, & reuerentiam Dei eſt, ſimilem occaſionem offerre ad proferenda verba blaſphemiæ. Nec ſatis eſt dicere, alium eſſe paratum, nam licèt paratus ſit, nihilominùs ſine hac occaſione non multiplicaret hæc peccata, & hoc ſatis eſt, vt charitas obliget. Sed de hoc latiùs in materia de Scandalo.

3\. Conditio. Fidelis debet habere iuſtã cauſam petendi iuramentum ab infideli.

Vſus iuramẽti talis debet eſſe ad rem licitam.

Supereſt verò difficultas ſuprà inſinuata circa priorem aſſertionem, & concordiam eius cum ſecunda, quia ſi hæ conditiones concurrant, etiam licebit in particulari petere iuramentum per falC ſos Deos: ſi autem non concurrãt, neutro modo licet petere, vt nos dicimus, ergo nulla eſt differentia. Maior probatur, quia ſi indelis eſt paratus ad iurandum per falſos Deos, vel mihi cõſtat non ſolere aliter iurare, perinde eſt petere ab illo iuramentum, & petere tale iuramentum: ergo æquè licèt. Item in moralibus explicitum, ſeu tacitum, & expreſſum æquiparantur, ſed qui à tali homine petit iuramentum, tacitè petit iuramentum per falſos Deos: ergo vel neutrum licet, vel vtrumque. Denique in vſura licitum eſt, non ſolum petere mutuum ab vſurario, ſed etiam expreſſe offerre vſuras, ſi ego ſciam alterum illas deD ſiderare, iuxta probabilẽ multorũ ſententiã, ergo. 9.

Dubia contra ſuperiores concluſiones.

In moralibus explicitum & implicitũ & tacitum & expreſſũ æquiparantur.

Propter hæc quidam dicunt, quotieſcumque licet petere iuramentum ab idololatra, qui iuraturus eſt per falſos Deos, licitum etiam eſſe ab illo petere determinatè, vt iuret per falſos Deos. Sed licèt fortaſſe diſputatio ſit de modo loquendi, nihilominùs cauendum eſt, ne nimia licentia, & occaſio ſcandali præbeatur, hæc enim ex ſolis verbis inordinatè prolatis naſci ſolet. Primò ergo, quidquid ſit de hoc modo loquendi, aſſertio prior ſemper eſt veriſſima, quia numquam licet inducere ad iurandum per falſos Deos,: id enim apertam inuoluit repugnantiam contra rectam rationem, & charitatem: vnde licet interdum illa verba dici poſſint, non tamen per modum inductionis, ſed tantùm permiſſionis, vt dicemus. Et in E hoc eſt clara differentia inter ſecundam, & primam aſſertionem, quia ad iurandum abſolutè licet inducere, etiam non paratum, ſi cauſa vrgeat, vt dictum eſt. Vnde ſecundò dicitur, quod ſi ad obtinendum iuramentum neceſſarium ſit, non ſolùm petere iuramentum, ſed etiam expreſsè declarare, quod licet alter nolit iurare niſi per ſuos Deos, recipietur iuramentum, id non eſt per ſe malum. Patet, quia illa non eſt inductio ad tale iuramentum, ſed acceptatio, & permiſſio. Et hoc etiã probat exẽplũ de vſurario, & alia argumẽta facta. 10.

Aliquorum opinio.

Numquam licet inducere ad iurandum per falſos.

Addo verò tertiò, in præſenti materia non poſſe 11.

Differentia aſſignata inter primam, & ſecundam aſſertionem.

poſſe eſſe moraliter neceſſarium, vel conueniens petere determinatè iuramentum per falſos Deos. Ratio eſt, quia licèt quoad intentionem petentis faciat ſenſum permiſſiuum, & paſſiuum (vt ſic dicam) tamen ipſa forma petendi præ ſe fert inductionem actiuam, & approbationem talis facti, vnde poteſt generare ſcandalum. Et alioqui non poteſt moraliter loquendo eſſe neceſſarius ille modus petendi: nam vt alter ſine difficultate acceptet conditionem iurandi, ſatis eſt quod non petatur ab ipſo iuramentum per Deum cœli, & terræ, aut quid ſimile, ſed tantùm iuramentum. Confirmatur exemplo illo de malefico, nam certè dici non poteſt, eſſe licitum petere ab illo, vt maleficio vtatur ad deſtruendum maleficium, etiamſi quis ſibi perſuadeat, non aliter effecturum: quia ille modus petendi includit quamdam approbationem, & ſignificationem conſenſionis in tali modo operandi. Ita ergo eſt in præſenti. In caſu verò de vſurario, quia ſatis per ſe notum eſt, eum qui mutuum petit, cupere non ſoluere vſuras, licet ad id ſe oſtendat promptum, non eſt periculum approbandi vſuras, etiam externa ſpecie, nec conſentiendi, quia ſemper conſtat, ſolùm permittere ſolutionem eorum. Non oportet ergo æquiparare hos caſus, nec nimiam licentiam præbere in materia pertinente ad debitum modum colendi Deum, & quæ attingit externam fidei confeſsionem, vel aliquid illi derogans. Sit ergo regula generalis, non licere determinatè petere iuramentum per falſos deos, licèt fortaſſe in aliquo caſu, licere id poſſit propter neceſsitatem, in dicto ſenſu permiſſiuo, vel oſtenſiuo prompti animi ad acceptandum tale iuramentum, non quia placeat, ſed quia aliud obtineri non poteſt.

Non eſt licitum petere à malefico, vt ſoluat maleficium.

Regula generalis in prædicta materia.

CAPVT XIIII.

An ſemper ſit peccatum iuramentum ab eo petere, qui peieraturus eſt?

1. Aſſertio. Non licere inducere ad iurandũ quẽ quam modo indebito.

1. DIco primò: Non licet inducere ad iurandum per verum Deum modo indebito. Per inductionem intelligimus illam, quæ directè fit ad exigendum iuramentum cum tali modo. Et ſic eſt clara concluſio, quia non licet inducere ad peccatum, ſed omne tale iuramentum peccatum eſt, ergo. Vnde iuxta modum iuramenti, erit modus peccati inductionis. Nam ſi iuramentum ſit cum proprio periurio ex defectu veritatis, tunc inductio ad illud erit peccatum mortale, & participabit malitiam periurij per modum cauſæ, vt per ſe conſtat. Si autem defectus iuramenti in eo, qui inducitur, ſit veniale peccatum, etiam in inducente non erit mortale, quia illa inductio non habet pro obiecto graue peccatum: item quia reſpectu Dei non excedit irreuerentiam leuem, reſpectu verò proximi, qui ad malum inducitur nõ eſt graue nocumentũ, vt cenſeatur mortale peccatum contra charitatem. Hoc autem intelligitur per ſe, nam ex circumſtantia accidentaria, poſſet eſſe peccatum mortale in inducente, vt ſi ex contemptu id faceret, vel ſi moueretur ex aliqua praua intentione graui, vel ſi præuideret graue nocumentum fieri proximo, inducendo illum ad talem conſuetudinem, & maximè ſi eſſet talis perſona, quæ ex officio teneretur bene inſtruere alium, vt Pater, rector, &c. Sed hæc non oriuntur ex ſpeciali obligatione iuramenti, & ideò ſatis fuerit illa attigiſſe.

2. Hinc ſequitur primò, ſemper eſſe peccatum

A ſaltem veniale petere, ſeu exigere ab alio iuramentum, etiam verum ſine neceſſitate, quod vocamus cum defectu iudicij. Probatur, quia ſi ego ſine neceſſitate peto iuramentum, alter etiam ſine neceſſitate iurabit, ergo eo ipſo, quòd ſine neceſſitate peto, aliquid peto, quod ſine peccato veniali præſtari non poteſt, ergo induco ad illud peccatum; & conſequenter illud committo. Dices, imò fieri poſſe, vt ipſa petitio iuramenti inducat reſpectu alterius neceſsitatem iurandi, & conſequenter excuſet illum à peccato veniali, quia ſi nõ exigeretur ab eo iuramentum, ſine cauſa iuraret, & ideo venialiter peccaret, poſtquã autem exigitur, iã non peccat, quia ex quadam neceſſitate iurat, ergo tunc qui petit, licet ſine cauſa rationabili, vel neceſsitate petat, de facto non inducit ad malè iurandum, ergo non peccabit. Reſpondetur in primis, non ſatis eſſe ad excuſandum iurantem, quòd poſtulatus, & rogatus iuret verum, ſi in re non ſubeſt alia cauſa iurandi, quia ſola petitio non inducit neceſsitatem, niſi honeſtam cauſam ſupponat, cùm poſsit, & debeat negari tale iuramentum. Tunc ergo maximè procedit ratio facta, quia tunc, qui condeſcendit petenti, ſine cauſa iurando, venialiter ſaltem peccat, ergo & alter petendo. Vnde qui ſic petit, eo ipſo peccat, licèt alter non conſentiat, quia quantùm in ſe eſt, iam induxit ad malum.

Peccatũ eſſe petere ab alio iuramentum etiam verũ ſine neceſſitate.

B

Sola petitio non inducit neceſſitatẽ, niſi cauſſam honeſtã ſupponat.

C Concedo autem contingere poſſe, vt iuramentum ſecundum ſe non ſit neceſſarium, & quod propter exactionem liceat. Vt ſi verbi gratia, mihi ſimpliciter affirmanti, ſine cauſa iuſta, imò cum iniuria non credatur, & ideo cogar iurare quia expedit mihi, vt in re, de qua tracto, fides mihi adhibeatur, tunc ego non pecco, iurans quaſi coactus ab alio: & nihilominùs alter peccat, ſaltem venialiter. Non quidem formaliter, quia ſit cauſa peccati alterius, iam enim alter excuſatur, ſed quia per ſe incurrit malitiam iuramenti ſine neceſsitate præſtiti, quia non minus malum eſt ſine cauſa inducere alterum in neceſsitatem iurandi, quam ſine cauſa iurare. Vel aliter, quia licet illud iuramentum ſit à iurante, vt à cauſa proxima, eſt à petente, vt à cauſa priori, & vt eſt ab illo, eſt iuramentum ſuperfluum, & vanum, licèt vt eſt à proferente, ſit illi neceſſarium. Atque ſic dixit

D Iſidorus libro ſecundo Sentent. capitulo 31. *Sunt multi ad credendum pigri, qui non mouentur ad fidem verbi, grauiter autem delinquunt, qui ſibi loquentes iurare cogunt.* Quod autem ait *grauiter*, vel intra latitudinem peccati venialis intelligendum eſt, vel indefinitè, ſeu aliquando, iuxta occurrentes circumſtantias.

Non minus malum eſt ſine cauſſa inducere alterum ad iurãdum quam ſine cauſſa iurare. *Iſidor.*

Secundò ſequitur ex dictis, ſemper eſſe peccatum petere ab alio iuramentum, quod ſine iniſtitia, vel turpitudine præſtari non poteſt. Hoc etiam eſt euidens ex illo principio, quod tale iuramentum ſine peccato fieri non poteſt, ergo illud petere eſt intrinſecè malum, eodem genere malitiæ. Vnde etiam fit, vt in grauitate malitiæ etiam æquiparentur hæc duo, nam quantùm fuerit peccatum in eo, qui ſic iurat, tantùm erit in petente, id eſt, ſi in vno veniale, etiam in alio, ſi mortale, ſimiliter. Quamuis intra ſuã latitudinem ſemper videatur grauiùs peccare inducens, quia eſt prima origo peccati, & quia agit contra religionem, & contra proximi charitatem, & quia regulariter magis voluntariè peccat Dixi autẽ, quod ſine turpitudine præſtari non poteſt. Nam ſi tale ſit iuramentum, vt ſine iniuſtitia fieri poſsit licet

4. Semper eſſe illicitum petere ab eo iuramẽtũ qui illud ſine iniuſtitia vel turpitudine præſtare nequit.

E

SS

etiam poſſit fieri cum aliqua iniquitate, vel iniuſtitia: tunc non eſt intrinſecè malum petere tale iuramentum ab aliquo, etiam ſi probabiliter credatur cum iniuſtitia iuraturus, quia illa iniuſtitia non imputabitur petenti, ſi alias habet ius exigendi iuramentum, & cum debita cautione, & modo illud petit. In quo generalis regula præcedenti capite explicata ſeruanda eſt.

5. Differentia inter defectũ iudicij, & iuſtitiæ in iuramento.

Et in hoc poteſt notari differentia inter defectum iudicij, & iuſtitiæ, quia in defectu iudicij non poteſt ſeparari permiſsio ab inductione, ſeu cooperatione, quia defectus iudicij eſt, quando nulla ſubeſt rationabilis cauſa iurandi, tunc autem ita eſt malus actus iurandi, vt numquam poſſit eſſe bonus: & ideo poſtulare tale iuramentum non eſt indifferens ad bonum, vel malum vſum; ſed eſt determinatum ad malum, ac ſubinde ſemper habet rationem inductionis, & non permiſsionis. At verò ſi iuramentum alioqui ſit neceſſarium, & verum, nõ poteſt ex ſe eſſe determinatum ad turpem, vel iniuſtam materiam, quia non poteſt iuramentum in tali materia eſſe neceſſarium, & ideò ſi neceſſarium eſt iuramentum, aptum eſt, vt iuſtè fiat, licet ex iniquitate operantis poſſit malè fieri Hinc ergo fit, vt non ſemper ſit malum petere iuramentum, quod iniquè præſtandum eſt, ſed tunc ſolum, quando iuſtè præſtari non poteſt, vel quando ſine iuſta cauſa petitur, præuidendo non tantùm otioſè, & vanè, ſed etiam iniuſtè præſtandũ, tunc enim ex illo duplici capite multiplicatur malitia leuis, aut grauis quoad iniuſtitiam pro materiæ qualitate, iuxta dicta capite præcedenti, & inferiùs latiùs dicenda de iuramento promiſſorio.

Non ſemper eſt malum petere iuramentũ quod inique præſtandum eſt.

6. Semper eſſe peccatũ mortale perere iuramẽtũ quod ſine mendacio, vel morali periculo eius præſtari nequit.

Tertio ſequitur ex dictis, ſemper eſſe peccatum mortale, petere ab aliquo iuramentum, quod ſine falſitate, & mendacio, vel morali periculo eius, præſtari non poteſt. Hoc per ſe patet ex dictis, & habetur in cap. *Siquis conuictus*, cap. *Si peierauerit*, 22. q. 5. Et ratio eſt, quia inducere ad peccatum mortale, ſemper eſt ſimile peccatum, ſed periurium proprium ſemper eſt peccatum mortale in aſſertorio, ergo & inducere ad illud, ſed qui petit ab alio iuramentum, quood ſine defectu veritatis præſtare non poteſt, inducit illum ad periurium rigoroſum, ergo.

Ca. *Si quis conuictus.* Ca. *Si peierauerit.*

7. Quibus modis dari poſſit inductio ad faciendũ alios peierare.

Contingit autem hoc tribus modis: Primò, quando vnus inducit alium ad aſſerendum cum iuramento, quod ſcit non ita eſſe, vel negandum, quod ſcit ita eſſe, & tunc eſt inductio ad formale periurium, vt conſtat. Suppono enim non eſſe inductionem ad vtendum amphibologiis, quia tunc ſi iurans illo modo excuſetur à mendacio, occultando verum, & non dicendo falſum, iam non inducetur ad periurium, & non erit caſus, de quo loquimur. Ex principiis autẽ poſitis in capite ſexto iudicandum erit, an ſit amphibologia ſufficiens, & an excuſet ab iniuſtitia, vel alio genere peccati. Secundo poteſt hæc inductio fieri, petendo ab alio vt iuret, affirmando eſſe factum quod ignorat factum eſſe, vel negando factum eſſe, quod neſcit, an factum ſit. Tertiò fieri poteſt inductio ad iurandum definitè, & tamquam certum id, de quo iurãs dubitat, & in his etiam eſt virtualis falſitas propter periculum falſitatis, & quia qui ſic iurat definitè aliquid affirmando, vel negando, quaſi in actu exercito iurat ſe id certò ſcire, ac definitè iudicare, & ideo iurat mendacium: ergo qui illum inducit ad ſic iurandum, eodem genere peccati peccat.

8. An liceat inducere ad iurandum falſum eũ, qui putat talem rem eſſe veram.

Sed licétne petere ab alio, vt iuret aliquid, quod petens iuramentum ſcit in re eſſe falſum, A ab eo autem, à quo petit iuramentum, ſcit reputari verum? Tunc enim non videtur inducere ad peccatum, cùm iurans excuſetur ratione conſcientiæ, vt ſupponitur, ergo non peccabit inducendo. Nihilominùs dico, non licere determinatè inducere ad iurandum id, quod ſcitur falſum eſſe in ipſa re, quia reſpectu petentis illa eſt inductio ad falſitatem teſtificandam, & iurandam, quod intrinſecè malum eſt, & ignorantia alterius ipſum non excuſat. An verò liceat tunc petere, vt iuret, quod ſcit, vel verum putat, ex ſequenti puncto patebit?

9. An ſaltem liceat exigere ab homine vt iuret quod ſentit, quem certa præſũptione credo peieraturum. *D.Thom.*

Difficultas ergo ſupereſt, quando ab illo, à quo exigitur iuramentum, non petitur determinatè, vt hoc, vel illud iuret, ſed abſolutè, vt iuret, quod B verum eſt, vel prout ipſe ſentit: An liceat hoc ab illo petere cum certa opinione, vel magna præſumptione, quod ille iurabit falſum, licèt poſſit iurare verum? In quo puncto D.Thomas d. q. 98. art. 4. vtitur diſtinctione, & in primis ait, ſi petens iuramentum neſciat, alium iuraturum falſum, non peccare petendo, licèt non ſciat illum iuraturum verum: quod aliqui non admittunt dicentes, etiamſi aliquis neſciat, an alius ſit iuraturus verum, vel falſum, ſed dubius ſit, & ſuſpenſus, ignorans quid faciet, non poſſe iuramentum exigere, quia exponit ſe periculo præcipitandi alium in falſum iuramentum: Sed hoc planè falſum eſt, & improbabile, tum quia eſt contra Auguſtinum, D. Thomam, & alios Doctores ſtatim citandos, tum etiam C quia nulla ratione fundatur, quia eo ipſo, quod neſcio aliquem peccaturum, præſumere poſſum, & debeo rectè facturum id, quod ſine peccato fieri poteſt, tum denique quia aliàs vix poſſent homines (ordinariè loquendo) ab aliis petere iuramentum. Vnde illa ſententia eſt contra communem vſum, & ſenſum omnium. De hac ergo parte nulla eſt, nec eſſe debet controuerſia.

10. Punctum difficultatis.

Sed tota eſt, quando petens iuramentum, moraliter ſcit, aut præſumit, alium iuraturum falſum: quod eſt aliud membrum diſtinctionis D.Thomæ. Et de illo ſubdiſtinguit D.Th. quia vel eſt perſona priuata, vel publica, de priuata dicit, non ei licere petere tale iuramentum, ſed eſſe homicidam fratris, ſi illud petat: de publica autem perſo- D na dicit ei eſſe licitum. Et rationem reddit, quia non tam ipſe exigit, quàm alius, ad cuius inſtantiam exigit. Vnde videtur colligi, illum alium, qui apud iudicem inſtat, ſub priori membro comprehendi, quia ſemper eſſe ſolet priuata perſona ius ſuum procurans mediante iudice: ille ergo etiam peccabit, ſic petendo, ſi primum membrum vniuerſaliter verum eſt. Atque ita in vniuerſum ille, qui propriè exigit tale iuramentum, ſemper peccat. Et hãc doctrinã ſequuntur alij Doctores Turrecrem. cap. *Quamuis* 22. quæſt. 1. Bonauentura in 3. diſtin. 39. dub. 5. circa literam, & art. 2. quæſt. 3. in corp. & ad 2. Richardus artic. 3. quæſt. 3. Gabr. quæſt. 2. art. 3. dub. 1. Alenſis 3. par. quæſt. 31. memb. 2. ar. 6. Nauar. cap. 12. n. 20 Soto lib. 8. q. 2. ar. 4. Co- E uar. d. p. 1. § 6. n. 2. in fin. Sylueſter *Iuramentum* 2. q. 9. qui refert Cardinalem in Clementina vnica, de Iureiur. & Panormitanum in capit. *Clericus*, de Cohab. cler. & mulier. Ipſe tamẽ Syluest. addit limitationem, de qua ſtatim. Eandem doctrinam ſequitur Antoninus 2. p. tit. 10. c. 7. §. 3. & omnes fundãtur in ſententia Auguſt. ſerm. 11. de Sanctis, & ſerm. 30. aliàs 28. de Verb. Apoſt. & habetur in capit. *Ille qui. &c.* & cap. *Qui exigit* 22. q. 1. vbi dicit, eum qui alium prouocat ad iurandum, quem ſcit falſum iuraturum,

Turrec. Bonau. Richard. Gabr. Alenſ. Nauar. Soto. Couar. Syluest. Anton. Auguſt.

Qui prouocat ad iurandum alium qui ſcit falſum iuraturũ vincit homicidam.

iuraturum, vincere homicidam. Ratio autem eſſe videtur, quia ille præbet proximè occaſionem ruinæ, & illum prouocat ad grauiſſimum peccatum.

11 *Difficultas, quæ oritur ex præcedenti doctrina.*

Ex hac verò ratione oritur non parua dubitatio circa hanc communem doctrinam, nam qui petit ab aliquo, vt iuret, non petit, vt iuret falſum, ſed petit id, quod poteſt alter benè præſtare: ergo licèt ille ex malitia ſua malè id ſit præſtiturus, non imputatur malitia ei, qui petiit id, quod de ſe bonum eſt. Vnde nec dici poteſt dediſſe occaſionem peierandi, licèt alius ſumpſerit illam ſua malitia, quod pertinet ad ſcandalum paſſiuum, non ad actiuum. Et eadem ratione non poterit dici induxiſſe ad malum, quia petiit id, quod alter benefacere potuiſſet: neque obſtat, quod petens B iuramentum præſciuerit alium peieraturum, nam hinc ſequitur permiſiſſe illud malum, non voluiſſe. Et hoc probat exemplum de petitione mutui ab vſurario, & deſtructione maleficij à Mago. Denique hoc maximè videntur conuincere nuper dicta de petente iuramentum ab idololatra. Non eſt enim minus malum, imò maius iurare per Deos falſos, quam peierare per Deum verum, vt in ſuperioribus dictum eſt: ſed hoc non obſtante abſolutè ponitur regula, licere petere iuramẽtum ab eo, quem ſcimus iuraturum per falſos Deos, cur ergo non eadem, ſed contraria regula in periurio conſtituitur.

Non eſt minus malum iurare per Deos falſos, quam peierare per Deum verum.

12. *D. Tho. reſpõſio ad obiecta.*

Ad hæc reſpondet Diuus Thomas d. art. 4. ad 4. ſupponendo, non aliter licere petere iura- C mentum ab idololatra, niſi quando creditur verum iuraturus: nam ſi peieraturus ſit, eadem erit de illo ratio proportione ſeruata. Hoc autem ſuppoſito reddit D. Thomas rationem differentiæ, quia. *In iuramento falſo, etiamſi ſit per verum Deum, deeſt bonum fidei, qua vtitur aliquis in iuramento illius, qui verum per falſos Deos iurat. Vnde in iuramento eius, qui falſum per verum Deum iurat, non videtur eſſe aliquod bonum, quo vti liceat.* In quibus verbis hanc indicat rationem, quia tunc licet ab aliquo petere aliquid, licet cum peccato id ſit facturus, quando in actione eius aliquid boni eſt, quo vti licet, quia poteſt bene fieri, & iuſtè peti: ita verò contingit in iuramento per falſos Deos, nam per illud confirmatur veritas, & D firmatur fides humana, qua vti licet. In periurio autem omne bonum deficit, quia omninò euertitur finis iuramenti, quia non confirmatur veritas, ſed falſitas: & conſequenter non firmatur fides, nec eſt ibi aliquid boni, quo vti poſſimus.

13. *Oppugnatur ſuperior doctrina.*

Sed contra hoc eſt, quia etiam exigendo iuramentum ab eo, qui falſum iuraturus eſt, poteſt quis vti iure ſuo, & intendere aliquod bonum ſibi debitum, vel neceſſarium, ad quod poteſt vti illo iuramento, non vt falſum eſt, ſed vt iuramentum eſt. Quod manifeſtè probatur in perſona iudicis, exigentis iuramentum à reo, vel teſte, licèt præſumat falſum eſſe iuraturum, nam ſi exigat ſecundum ordinem Iuris, non peccat, quia vtitur iure ſuo, & vtitur malo alterius, ad hoc bonum ſatisfaciendi ſuo muneri, & parti petenti, & Reipublicæ: quia debet procedere ſecundum publicam ſcientiam, & inquiſitionem, & non deſiſtere propter priuatam ſcientiam, vel præſumptionem, alioqui multò maiora mala in Republica ſequerentur. Vnde etiam patet, non peccare auctorem, etiamſi priuata perſona ſit, petendo ius ſuum per iudicem, & per eum exigendo iuramentum à debitore, vel reo, etiamſi peieraturum illum ſciat, quia non E

Iudex petere poteſt iuramentum ab eo, quem ſcit falſum iuraturum.

A ſine bono vſu, & vtilitate hoc fit. Primò quia hoc expedit ad commune bonum, quia rei, & debitores proniores redderentur ad malefaciendum, & ad occultanda delicta, & debita, etiam peierando, ſi ſcirent inde obligandos eſſe creditores, ſeu accuſatores ad non inſtandũ cõtra illos, quod eſt maximum abſurdũ: ergo vtiliter iure ſuo vtitur, qui per iudicem petit iuramentum, non curando, quòd alius malitia ſua reſponſurus ſit. Accedit, quod, non debet ille ex malitia ſua commodũ reportare: magnum autem commodum illius eſſet, ſi nõ poſſet actor inſtare apud iudicem, vt ab eo iuramentũ exigeret. Prætcrea numquam poteſt eſſe tanta certitudo de futuro periurio, quin ſperari poſsit, vel ſaltem dubitari, an ille ſit permouendus ad dicendum verum, vel timore Dei, vel pœnarum, & infamiæ periurij. Denique etiam in petitione iuramẽti inter priuatos, poteſt talis petitio habere bonũ vſum, maximè in contractibus, nam licèt ſciam alium contrahentem non impleturum quod iurat, imò nec iuraturum cum animo implendi, poſſum ab illo petere iuramentum, vt contractus in exteriori foro firmiùs maneat: & vt habeam actionẽ contra illum. Item in iuramẽto purè aſſertorio poteſt eſſe vtilitas, vel obtinendi veritatem, vel ſi ille falſũ dicat, habendi occaſionem poſtea cõuincendi illum, & dignè puniendi, quando non habeo viam aliam ius meum obtinendi.

Actor in iudicio poteſt petere iuramentũ à debitore, quem ſcit falsũ iuraturum.

Hæc argumenta apud me probant non eſſe intrinſecè malum, petere iuramentum ab eo, quem ſcimus vel preſumimus falſum iuraturum, ſed poſſe rectè fieri, ſi duo, vel tria illa concurrant, quæ in iuramento per falſos Deos poſuimus, ad caſum præſentem illa cum proportione applicando. Primum eſt, vt non determinate petatur ab aliquo, vt iuret id, quod falſum eſſe ſcitur, nam hoc eſſet determinatè inducere ad periurium. Et hoc maximè videtur intendere Auguſtinus in d. cap. *Qui exigit*, cùm ait: *Qui autem nouit feciſſe, & cogit iurare, homicida eſt*, vtique ſi cogitat iurare non feciſſe Qui ergo ſcit aliquem accepiſſe talem pecuniam, & determinatè petit ab illo, vt iuret non accepiſſe, grauiſſimè peccat, & periurus eſt, quia directa cauſa periurij eſt. Et ſic etiam dicitur in cap. 1. 22. q. 5. *Qui compulſus à domino ſciens periurat, vtrique ſunt periuri & dominus, & miles.* Vnde neque in iudicio hoc modo petitur iuramentum, ſed indifferenter, *Iura, an hoc feceris*, vel, *An hoc ſcias.* Secunda conditio eſt, vt ſubſit iuſta cauſa petendi, ita vt neceſsitas aliqua cogat, vel ſaltem vtilitas, ad quã aliquis habeat ius, quo meritò vti poſſit, nec teneatur illi cedere, nec alter ſua malitia peccet. Ratio eſt ſuperiùs poſita, nam eſt hic eadem obligatio charitatis erga proximum, & charitatis, ac religionis erga Deum. Et hoc etiam probat ratio Diui Thomæ: nam ſi iuramentum alterius, qui falſum eſt iuraturus, nullius vtilitatis eſt reſpectu petentis, contra rationem, & charitatem eſt, illum conſtituere in illo diſcrimine. Vnde poteſt regula generalis conſtitui. Quoties iuramentum petitur ſine vtilitate, & aliàs ſcitur, aut vehementer præſumitur, quod ille, à quo petitur peierabit, peccatum eſt mortale: Probatur, quia licèt talis petitio, iuramenti ex inutilitate, & vana petitione eſſet tantùm peccatum veniale, ex ruina proximi, & ex defectu veritatis futuræ in iuramento præuiſo, à petente, efficitur mortale: quia licet petens directe non inducat ad falſum iuramentum, indirectè cenſetur inducere, quia tenebatur non dare proximo talem occaſionem ſine cauſa. Quod

14. *Non eſſe intrinſecè malũ petere iuramẽtum ab eo, quẽ ſcio peieraturum, ſi fiat certis conditionibus.*

Auguſt.

Quoties iuramentũ exigitur ſine vtilitate, & vehemẽter præſumitur periurium peccatum graue eſt illud exigere.

maximè habet verum, quando alter non erat paratus ad iurandum: credo tamen idem eſſe etiamſi eſſet paratus in habitu, ſeu virtute, quia nihilominùs hic, & nunc non eſſet commiſſurus tale peccatum.

15. Quãdo licet ab eo iuramẽtum petere, quem ſcimus falſum iuraturum.

At verò cum his duabus conditionibus licitum eſſe poterit, iuramẽtum petere ab eo, qui præſumitur peieraturus: Nam tunc eadem eſt ratio de petitione talis iuramẽti, quæ de Iuramẽto futuro per falſos Deos, vel petitione mutui ab exacturo vſuras, & ſimilibus, vt ſatis probatum eſt. Quod autem illæ duæ conditiones poſſint concurrere, de prima eſt per ſe notum, quia ſolùm conſiſtit in facto, & modo petendi, qui pendet ex libertate petentis. De ſecunda verò ſatis id videtur declaratũ, & poſſunt facilè alij caſus morales, & vtilitates excogitari. Et hoc docuit Syluester ſuprà addẽs exceptionem, *Niſi ſit aliqua rationabilis cauſa recipiendi tale iuramentum*: ſupponit tamen neceſſarium etiam eſſe, vt ille, à quo recipitur iuramentum ita ſit paratus, vt ſe obtulerit ſponte ſua ad iurandum.

D. Thom.

Et hoc etiam ſentit D. Thõm. d. ar. 4. ad 2. dicens, illũ, qui iurationem recipit nõ peccare, niſi fortè quãdo propria ſponte cogit eum ad iurandũ, quem ſcit falſũ iuraturũ: & adducit Aug. d. Epiſt. 154. dicẽtem: *Quamuis ſcriptũ ſit, ne iuremus, nũquam tamen me in Scripturis ſacris legiſſe memini, ne ab aliquo iurationem accipiamus.* Et eodem modo loquitur Soto ibi, ſentiens tantùm paſſiuè licere recipere iuramẽtum, nõ verò exigere, quia recipere iuramentũ non eſt cooperari, nec conſentire iuramento, ſicut exigere. Quapropter veriſimile non eſt, quod Gabr. ſuprà ait, non licere ſuſcipere tale iuramentum etiam ab eo, qui ſponte ſe offert ad iurandum, niſi id intelligatur, quãdo nulla ſubeſt legitima cauſa, vt paulò anteà dixi.

Aug.

Recipere iuramentũ nõ eſt cooperari ſicut iuramẽtum exigere.

16. Poteſt quis cũ legitima cauſa petere, exigere iuramentũ, etiamſi timeatur peieraturus.

Exigere iuramentum ab eo, qui ſe nõ offert ad iurandum, et iamſi timeatur illum peieraturum eſſe.

Addo verò contingere poſſe, vt ſubſit legitima cauſa petendi iuramentum, etiam ab eo, qui non ſe obtulit ad iurandum, etiamſi valdè probabiliter timeatur illum eſſe peieraturum, quando petens habet ius ad petendum ab eo confirmationẽ contractus, vel alterius veritatis per iuramẽtum & multum ei intereſt, vt iuret, etiamſi malitia ſua falſũ iuret. Vt quoties ratione tui muneris teneris exigere iuramentum, etiãſi non ſis publicus iudex, ſed miniſter, vel procurator alterius, qua eius cauſam agis, & niſi iuramẽtum exigas, præuaricationis, aut negligentis adminiſtrationis argueris, & damnum incurres. Item ſi tuum negotium agis, & multum inrerſit, vt res ſit exteriùs iuramento confirmata, vt ſuprà declaratum eſt. In his enim & ſimilibus caſibus non eſt inductio ad periurium, quia ſolùm petitur iuratio veritatis, vt ſupponitur, & alter ſua malitia iurat falſitatẽ: nec eſt conſenſus in periurium, ſed permiſsio, quæ aliquando licita eſt propter bonum finem, & vtendo iure proprio in graui neceſsitate. Nec agitur contra ordinem charitatis, quia non tenetur quis ex charitate vitare peccatum alterius cum magna iactura propria, quando ille ſua culpa, & voluntate peccat. Et ita declarãda videtur communis ſententia, in quo nobiſcum videtur ſentire Leſsius lib. 2. capit. 42. dub. 10. clarius Dried. libr. 1. de Libert. Chriſt. capit. 9. in fine.

Non tenetur quis vitare peccatum alterius cũ magna iactura ſua.

Leſſ.

Dried.

17. Fit ſatis obiectioni ſuperius factæ.

Iuxta hæc ergo dicendum eſt ad obiectionem ſuperius factam differentiam conſtitutam à Diuo Thoma, & Bonauentura & inſinuatam ab Auguſtino inter iuramentum verum per falſos Deos, & falſum per verũ Deũ quoad præſentem caſũ, intelligendam eſſe materialiter: ac regulariter. Nam

A iuramentum verum etiam ſi ſit per falſos Deos, per ſe habet illam humanam vtilitatem, quæ per iuramentum intenditur: & ideò in hoc iuramento moralis regula eſt, licitum eſſe vti illo, & per modum exceptionis additur, niſi gratis, & ſine cauſa petatur. E contrario verò iuramentum falſum per verum Deum, per ſe caret vtilitate intenta per iuramentum, & ideò pro regula ponitur, non licere illud exigere priuata auctoritate: & nihilominùs per modum exceptionis addendum eſt, niſi iuſta cauſa, & moralis neceſsitas intercedat. In qua etiam poteſt eſſe latitudo, & leuior cauſa ſufficiet ad recipiendum tale iuramentum ab ſponte offerente, quàm ad petendum: ad vtrumque autem requiritur cauſa proportionata, quia aliàs non

B eſſet ſola permiſsio, ſed moralis conſenſio. Et ferè idem dicendum cenſeo de alia diſtinctione inter perſonam publicam, & priuatam. Nam publicæ perſonæ quaſi per ſe, & iure ſuo licet petere iuramẽtum non obſtante ſcientia priuata de malo animo iurantis, tum quia iudex vtitur iure ſuo, & per ſe, ac ratione officij habet legitimam cauſam; tum etiam quia tale iuramentum publicè datum habet ſuum finem, & efficaciam in ordine ad ſcientiam publicam, quam iudex ſequi tenetur. In priuata autem perſona ceſſat hæc ratio: & ideò generalis regula moralis contraria de illa ponitur, quamuis, vt dixi, ſuam habeat exceptionem. Et ſuo etiam modo regula data de iudice limitationem habet,

Publica perſona petere iuramẽtũ nõ obſtante ſcientia priuata de malo animo iurãtis.

C nam vt ait Alenſis ſuprà, ſi iudex poteſt aliqua via, non deficiendo ſuo muneri, vitare petitionem iuramenti, debet illam cauere: quod maximè à iudice Eccleſiaſtico obſeruandum eſt, iuxta c. *Clericos*, de cohabit. cler. & mulier.

Tandem ex dictis facilè intelligi poteſt, quid ſit dicendum de iuramento promiſſorio, nam eadem doctrina cum proportione ad illud applicanda eſt. Nam ſi conſideretur promiſſorium iuramentum, vt præſtandum cum debita intentione ſeruandi illud, vt ſic, habet rationem aſſertorij, & conſequenter idem eſt de illo dicendum. Si verò conſideretur, vt obligationem in futurum relinquit, & morale periculum imminet, vt à fragilibus hominibus non ſeruetur, ſic moralis, & prudẽs

18. De iuramento promiſſorio quid ſentiendum.

D regula eſt, vt non niſi raro, & cum magna neceſsitate exigatur. Quam indicat Nauar. c. 12. nu. 20. eamque colligit ex d. capit. *Clericos*, vbi Pontifex prohibet, ne clerici cogantur ad abiurandas cõcubinas, propter cauendum periculum periurij. Vnde etiam inferunt Doctores, imprudenter agere confeſſores, qui à pœnitentibus facilè iuramenta exigũt de emendatione, vel de tollenda occaſione, vel de re ſimili. Ita Nauarrus ſupra cũ Syluest. *Iuramentum*. 2. q. 9. Angel. *Iuramentum* 4. nu. 11. Ex quo à fortiori ſequitur, multò magis vitandam eſſe petitionem talis iuramenti, quando moraliter præſumitur non eſſe ſeruandum ab exhibente. Sed hoc habet moderationem poſitam de iuramento aſſertorio, quia eſt eadem ratio: vbi e-

Regula moralis, à quibus ſit exigendum iuramentum promiſſoriũ. *Nauar.*

Syluest.

E nim confirmatio pacti, vel promiſsionis per iuramentum ad commune bonum ſpectat, vel ad defenſionem, vel firmitatem proprij iuris peti poteſt, ſine violatione charitatis, aut religionis, quia bonum petitur, & malum, quod timetur, permittitur. Et eadem ratione licitũ eſt petere debitum ex iuramẽto, etiamſi ſciamus alium prius peieraturũ, quam ſoluat, quando alter non poteſt debitum recuperare, vel aliquando ad commune bonum id expedit. Denique in his omnibus regula charitatis, & iuſtitiæ prudenter ſeruanda eſt, nec

Quando licitũ eſt exigere iuramẽtum promiſſorium etiam ab illo, qui perhibetur peieraturus.

poteſt

poteſt alia certior tradi.

19. *Exigere duobus modis intelligi poteſt*

Vltimò quæri poteſt in hoc puncto, an è conuerſo quoties alter licite iurare poteſt, & creditur verum dicturus licitum ſit ab illo exigere iuramentum? Reſpondeo, duobus modis poſſe accipi verbum exigendi. Primo rigoroſe, vt importat moralem neceſſitatẽ, & quaſi coactionem vel per præceptum, vel per metum, aut pœnam, &c. Secundo poteſt verbum illud latiùs ſumi, vt ſignificat ſolam inductionem, vel petitionem. Si ergo ſumatur hoc poſteriori modo, regula generalis cõſtitui poteſt, licitè ab aliquo exigi iuramentum, quod ipſe licitè præſtare poteſt, & ita facturus eſſe creditur. Probatur, quia ex obiecto illa petitio eſt honeſta, cum ſit de re licita, & per ſe loquendo non habeat circumſtantiam malam: cur enim, aut vnde illam neceſſariò habebit? Item ſi alter poteſt licitè iurare, concurrunt ibi omnes tres comites iuramenti: at cum illis comitibus licitum eſt etiam petere iuramentum, ergo.

10. *Regula generalis traditur de his à quibus poteſt licitè iuramẽtum exigi.*

At verò ſi verbum exigendi ſumatur priori modo, non ſatis eſt ad exigendum ab aliquo iuramentum, quod ab ipſo poſsit licitè præſtari, ſed vltra hoc neceſſarium eſt, vt vel is, à quo petitur, teneatur ex aliquo debito iuſtitiæ, vel obedientiæ iuramentum præſtare, vel is, qui illud exigit, habeat iuriſdictionem ad exigendum illud, imponendo præceptum, vel alio iuſto modo cogendo ad debitum iuramentum præſtandum. Patet, quia nemo iuſtè cogitur, niſi ex parte ipſius, vel ſupponatur debitum, vel poſsit ei imponi per nouum præceptum; & ex parte cogentis, ſeu exigentis ſeruetur modus proportionatus ſuæ poteſtati. Ergo ſi vnus non tenetur iurare, & alter non poteſt ei imponere præceptum, non poterit hic iuramentũ ab illo exigere, quia vim iniuſtam inferret. Item ſi ille tenetur iurare, hic verò nõ habet iuriſdictionem ad cogendum illum, poterit quidem hic iuramentum ab illo exigere, petendo, & repræſentando debitum, non tamen cogendo per vim: quia hæc non infertur iuſtè, niſi ab habente iuriſdictionem, vel ſimilem poteſtatem, vt eſt domini in ſeruum, aut Patris in filium. Qui autem habet talem poteſtatem, poteſt in rigore iuramentum exigere per coactionem ſuæ poteſtati commenſuratam & interdum poteſt imponere præceptum iurandi, & ſic facere debitum, quod ante non erat, vt in principio huius libri diximus. In his autem caſibus, in quibus vnus cogit alium ad iurandum ſine debita poteſtate, ſi iuramentum aliàs eſt licitũ, peccabit quidem contra iuſtitiam, non verò contra iuramentum, vel religionem, quia non inducit ad aliquid contrarium, vt conſtat.

Quis cogi poteſt ad præſtandum iuramentum.

CAPVT XV.

Vtrum violare iuramentum promiſſorium quoad eius veritatem peccatum mortale ſit ex genere ſuo?

1. Diximus de grauitate peccati contra veritatem, vel honeſtatem iuramenti aſſertorij, nunc de promiſſorio dicendum ſupereſt: habet enim in hoc peculiarem rationem, & difficultatem. Poteſt autem defectus committi in hoc iuramento circa ſingulos comites honeſti iuramenti, ſcilicet veritatem, iuſtitiam, & neceſsitatẽ: & quidem de hac tertia nihil eſt, quod addamus, nam ex ſolo defectu illius, ſi alij duo comites ſeruentur, numquam incurritur culpa mortalis, ſed ad ſummũ venialis. Imò ſi attentè res conſideretur, ille defectus non committitur in hoc iuramento, niſi quando fit, ac ſubinde vt aſſertorium eſt, nã poſtquam factum eſt, neceſsitatis eſt illud implere, ſi validum fuit: quod ſi fuit inualidum, etiam tũc non erit peccatum illud implere, niſi aliunde iuſtitia, ſed honeſtas in ipſo actu deſit. De aliis ergo duobus defectibus dicemus prius de veritatis defectu, qui nomine periurij ſignificatur, de altero verò poſtea.

Quando in iuramento promiſſorio ſit peccatũ ex defectu iudicij.

2. *Semper eſſe peccatũ mortale iurare falſum, etiam in promiſſorio.*

Supponimus autem primò, ſemper eſſe peccatum mortale cum falſitate iurare in ipſo actu emittendi iuramentum promiſſorium, ſiue materia ſit grauis ſiue leuis, ſiue bona, ſiue mala: quia tunc non violatur hoc iuramentum vt promiſſorium ſed vt aſſertorium. Tunc autem cum falſitate ſic iuratur, quando iuratur ſine intentione faciendi, quod promittitur, qui enim ſic promittit, eo ipſo mẽtitur, ergo ſi iuramentum addat, eſt ſtatim periurus aſſerendo falsũ: peccat ergo mortaliter, iuxta principium ſuprà poſitum. Et ita in hac veritate omnes Doctores ſtatim citandi conueniunt, & patebit magis ex capite ſequenti.

3. *Non ſemper eſſe nouum peccatũ non implere iuramentum promiſſorium et iamſi id fiat cum intẽtione implendi.*

Suppono ſecundò, non ſemper eſſe nouum peccatum, non implere iuramentum promiſſorium, etiamſi cum intentione iurandi, & ſe obligãdi, & illud implendi ſit factũ. Hoc conſtat in iuramentis illicitis ex parte rei promiſſæ iuxta ea, quæ traduntur in multis Decretis 22. q.4. & ſuprà latè dictum eſt. Dices: Non implere promiſſum iuramento cõfirmatum, eſt contra præceptũ diuinum negatiuum, ergo eſt intrinſecè malũ, ergo numquã poteſt non eſſe peccatum. Primũ antecedẽs probatur, quia eo ipſo, quod promiſsio iurata non impletur, fit falſum, quod in promittendo aſſertum fuerat: ergo fit, vt Deus fuerit adductus ad confirmandam falſitatem: hoc autem eſt contra præceptũ negatiuum non peierandi, ſeu non aſſumendi in vanũ.

Obiectio.

Solutio.

Reſpondetur duobus modis contingere poſſe, vt iuramentum promiſſorium ad executionem non perueniat ſine culpa. Vno modo, quia licet fuerit à principio validum, & obligauerit, incluſit tamen conditionem aliquam, ſiue expreſſam, ſiue tacitam, quæ poſtea impleta non eſt. Et tunc eſt nulla in obiectione difficultas, negatur enim primum argumenti antecedens, & alterum in probatione aſſumptum, quia tunc ex carentia talis executionis nulla falſitas redundat in præteritam aſſertionem, quæ in vi conditionalis ſemper manet vera, & numquam tranſiuit in abſolutam: & ideò licèt executio impleta non fuerit, iuramentum poteſt dici obſeruatum, id eſt, non violatum. Et hæc reſponſio locum habet in omni variatione circa iuramentum, ſiue per mutationem materiæ, ſiue per relaxationem, diſpenſationem & c. quia omnes hi modi reducuntur ad cõditionem nõ impletam.

Duobus modis fieri poteſt, vt promiſſorium abſque culpa non impleatur.

4. *Alia ratio cur iuramenta illicita vel impoſſibilia non obligent vt impleantur.*

Alio verò modo poteſt iuramentum non impleri ſine peccato, quia à principio non obligauit, vt contingit in iuramentis de rebus vel illicitis, vel contrariis directè ſpiritualibus bonis, vel impoſſibilibus. Et in his euidens etiam eſt ratio aſſertionis, quia ſi ex iuramento non naſcitur obligatio, non poteſt eſſe nouum peccatũ illud non implere; ſed tota culpa fuit in principio commiſſa, quando ſic iuratum eſt, vt iuramentum obligare non poſſet: de qua culpa in capite ſequenti dicetur.

5. *Reſpondetur obiectioni.*

Ad obiectionem verò, quæ magis conſiſtit in forma arguendi, quam in re, duobus modis etiam in forma reſponderi poteſt. Primo negando maiorẽ, ſcilicet, nõ exequi promiſsionem iuratã ſemper eſſe intrinſecè malum: ſed tunc ſolũ quando iura-

mentum obligauit. Ad probationem autem dicitur, quod falſitas rei, quæ poſtea ſubſequitur, non eſt voluntatis, ſed neceſsitatis, ex neceſſaria conſecutione ad priorem defectum: & ideò nec eſt, noua culpa, nec contra præceptum, prout in ſe ſpectatur, ſed ſolum in radice, prout fuit culpa ſic iurare. Vt autem dicatur executio poſtea impoſsibilis, ſufficit, quòd facto, vel iure ſit impoſsibilis, ideſt, talis, vt fieri non debeat, vel ſimpliciter, vel intuitu iuramenti, vt ſuprà explicatum eſt: vnde illa falſitas non poteſt attribui, quatenus poſtea non exequitur iuramentũ, quia nec illã intẽdit, nec illã cauere tenetur, cũ moraliter non poſſit.

6. Secundò reſponderi poteſt, aliam eſſe rationem de iuramento aſſertorio, aliam de promiſſorio vt promiſſorium eſt: nam in aſſertorio aſſumere nomẽ Dei in vanũ immediatè eſt cõtra præceptũ negatiuũ: & ideo eſt intrinſecè malum, vt numquam poſsit honeſtari, nec à culpa excuſari, ſi actus ſit humanus: & hoc commune eſt promiſſorio, vt aſſertoriũ eſt, id eſt ſecundũ illã cõditionẽ, quã debet habere, cũ fit. At verò neceſsitas implendi promiſſoriũ iuramentũ, vt tale eſt, nõ oritur immediatè ex tali præcepto negatiuo, quia poſtquam emiſſum eſt iuramentum iam non aſſumitur nomen Dei, ſed cauetur, ne prior aſſumptio diuini nominis irreuerenter tractetur, & cõſequẽter ne re ipſa fiat, vt in falſam aſſertionem ceciderit. Hoc autem immediatè pertinet ad præceptum affirmatiuum *Reddes Domino iuramenta tua*: & ideo non implere promiſſum iuratum, magis eſt peccatum omiſsionis, quàm commiſsionis, quatenus contra religionem eſt, vt ſuprà dixi. Præceptum autem affirmatiuum non obligat ſemper, & pro ſemper, & ideo fieri poteſt, vt non ſemper ſit malum non exequi illud. Et ita in præſenti non eſt malum, non exequi talia iuramenta, quia non pertinet ad diuini nominis honorem, & reuerentiam, vt talia promiſſa opere compleantur: quia non ſunt conformia diuinæ bonitati, aut voluntati. Vnde etiam dici poteſt, in omni iuramento promiſſorio includi conditionem. *Si Deo placuerit*, & ideo illa non ſubſiſtente ſine falſitate non impleri.

Non implere promiſſũ iuratum, magis eſt peccatum omiſſionis, quam cõmiſsionis.

7. Tertiò ſupponendum eſt, voluntariè non implere iuramentum promiſſorium, licitum, & obligans pro eo tempore, pro quo non impletur, peccatum eſſe ex ſuo genere mortale contra diuinam legem naturalem. Hæc etiam aſſertio eſt certiſsima de fide, vt conſtat ex dictis de obligatione iuramenti promiſſorij: nam obligatio, quã inducit, ſub præceptum cadit; vt oſtendimus, ergo frangere illam voluntariè peccatum eſt. Item illa obligatio eſt virtutis religionis, & ex præcepto colendi Deum, ergo peccatum contra illam ex ſuo genere mortale eſt, & contra diuinam legem naturalem. Vnde etiam conſtat, in materia graui tale periurium ſemper eſſe peccatum mortale, vt ex generalibus principiis de peccatis, manifeſtum eſt. Quàm verò graue ſit in ſua ſpecie hoc delictum, ex dictis cap. 3, ſumendum eſt.

Voluntariè non implere iuramentum licitũ & obligans pro tẽpore mortale peccatum eſt

CAPVT XVI.

An violatio iuramenti promiſſorij, vt tale eſt, poſsit eſſe veniale peccatum ex leuitate materiæ?

1. PRima ſententia ſimpliciter negat. Tenet Gabr. in 3. d. 39. quæſtion 2. concluſ. 4. & 7. Armilla verb. *Iurare*, num. 12. Leſsius libr. 2. cap.

1. Sententia negans. Gabr.

A 46. dub. 5. Valentia diſput. 6. quæſt. 7. punct. 3. concluſ. 3. Inclinat Caietatus in Summ. ver. *Periurium*, vbi ſine diſtinctione affirmat hoc periurium eſſe peccatum mortale. Fauet non parum Diuus Thomas, quæſtione 89. articul. 7. ad 1. quatenus dicit, *Ad reuerentiam diuini teſtimonij pertinere, vt homo faciat eſſe verum, id quod iurauit, ſecundum ſuam poſſibilitatem*: ex quibus verbis ſumitur fundamentum huius ſententiæ, quia videtur quoad hoc, eſſe eadem ratio de iuramenti promiſſorij violatione, quæ de aſſetrorij. Probatur quia etiam non implendo iuramentum promiſſorium obligans, efficitur Deus vt teſtis falſitatis: quantum eſt ex parte violantis illud: ergo hæc etiam ſemper eſt grauis iniuria Dei, etiamſi in re B parua falſitas ſit. Conſequentia conſtat ex dictis. Et antecedens probatur, quia homo adduxit Deus in teſtem ſuæ promiſsionis, & aſſertionis de futuro, & poſtea vult illam facere falſam, cùm teneatur facere veram: ergo quantùm eſt in ſe, voluntarie facit, vt Deus teſtatus fuerit falſum. Confirmatur, quia hæc eſt præciſa ratio, ob quam in materia graui hoc eſt peccatum contra Religionem, quia per illud fit, vt Deus afferatur ad teſtificandum falſum: hæc autem ratio ad quamcumque materiam applicata continet grauẽ deformitatem, ergo.

Armil. Leſſ. Valent. Caiet. D.Thom.

Probatur 1. opinio.

2. Vnde argumentor ſecundò, quia quantitas materiæ non confert ad augmentum, vel leuitatem peccati, niſi quando ipſa materia eſt obiectum per C ſe, & immediatum peccati, vt patet in voto, in furto, & ſimilibus: at in hoc periurio materia eius non eſt res promiſſa, ſed promiſsio ipſa, vel aſſertio quatenus vera, ſed falſa eſſe poteſt; ergo parum refert quantitas materiæ ad quantitatem peccati, quia veritas, vel falſitas tanta eſt in graui, ſicut in leui re promiſſa. Tandem argumentor tertiò, quia finis iuramenti promiſſorij grauiſsimè læditur ex violatione eius in quacumque materia etiam minima; ergo eſt ſemper graue peccatum. Conſequentia eſt clara, quia non poteſt melior regula aſsignari ad diſcernendum, quando defectus aliquis in iuramento graue peccatum ſit, vt bene expoſuit Caietanus in q. 98. art. 2. & 3. Antecedens verò probatur, quia ſi Dei teſtimonium, D vel in minimis poſſet deficere, parum confirmaret quamcumque promiſsionem: hæc autem confirmatio eſt iuramenti finis, ergo.

Caiet.

3. Secunda ſententia diſtinctione vtitur, nam vel parua res eſt tota materia iuramenti promiſſorij, vel eſt ſolum quædam pars minima integræ materiæ grauioris. In priori caſu aſſerit hæc ſententia eſſe peccatum, mortale iuramentum non implere, quia fit omninò vanum, & falſum, & ita tunc procedent rationes ſuperioris ſententiæ. In poſteriori autem caſu aſſerit eadem ſententia, dari poſſe peccatum veniale ex leuitate materiæ partialis in tranſgreſsione iuramenti promiſſorij. Et fundamentum quoad hanc partem eſſe videtur, Quia leuis defectus in partiali materia, non vide- E tur facere aſſertionem, vel promiſsionem falſam ſimpliciter loquendo, & humano, ac morali modo: vt ſiquis iurauit dicere Roſarium, & vnum Aue prætermittit, non poteſt iure cenſeri infidelis in promiſsis, nec falſum dixiſſe. Idem eſt ſiquis promiſit ſoluere debitum hora tertia, & parùm poſt auditam horam ſoluit, vel qui promiſit non ludere, & parum temporis in parua quantitate ludit: nam ibi materia integra eſt numquam ludere, & reſpectu illius hoc parũ pro nihilo reputatur. Præcipuus

2. Sententia diſtinctione vtitur, & quę ſit.

Caiet. Couar. Cord. Philiar. cipuus auctor huius ſententiæ fuit Caietanus 2.2. A quæſt.89.articulo 7. ad 1. eum ſequitur Couarru. uias 1. Variar.cap. 1. numer.2. & tacite idem confirmat in cap. *Quamuis* par. 1.§. 1.numer.4.Corduba in Summ.Hiſpan. quæſt. 188. Philiarchus tom. 1.libr.3.capit. 3.de Offic.Sacer.

4. 3. Sententia. Anton. Sylueſt. Graf. Ant.But. Soto. Nauar. Tertia ſententia abſolutè docet, poſſe dari in hac materia peccatum veniale ex paruitate materiæ promiſſæ, etiam quando res parua eſt tota materia promiſsionis. Ita docet Antoninus 2. part.titul. 10.c.4. §. 1.Sylueſter.*Iuramentum* 4.q.1-Angelus *Iuramentum* 5. num. 41. iunctis his, qui addit verb. *Periurium* num.1. Graffis lib.2. cap.8.num 3. citans Antonium de Butr.in cap. *Si vero* de Iureiur. idem ſentit num.17.Sotus lib 2.de Iuſt.q. 4. art. 3. circa finem,& lib.8.de Iuſt.q.1.ar. 7.& q. 2. art. 3. B Nauarrus in Manua. c. 12.n 10.& 18.n.7.& reuocat priorem ſententiam, quam prius tenuerat. Dicitque hanc ſententiam eſſe magis receptam, à qua non eſt recedendum ſine efficaci textu, aut ratione, quæ hic non inueniuntur. Eandem opinionem ſequitur Azor.tom.1.lib.11.cap. 5. quæſt. 3. Corduba etiam dicit,hanc ſententiam eſſe valde probabilem, licet priorem dicat eſſe ſecuriorem. Denique pro hac ſententia referri poſſunt Doctores, qui aſſerunt non eſſe mortale, ſed veniale peccatum, non implere iuramentum metu extortum, vt ſunt Ioannes Andreas Hoſtienſis Panormitanus & alij in cap. *Verum*, de Iureiur. per illum textum, & ſequitur Angelus verb. *Periurium*, numer. 1. citans Petrum Aureolum. Iſti enim ſupponunt, poſſe dari culpam venialem, in non obſeruando iuramento promiſſorio, etiam in materia totali, ex quo principio rectè ſequitur etiam poſſe dari ob materiæ leuitatem.

Ioan.An. Panor. Angel. Pet.Aur. Veniale peccatum eſſe poteſt non obſeruando promiſſoriũ de re leui.

5. 1.Concluſio. Sententia Auctoris. Dico primò, non eſſe in hac controuerſia conſtituendam differentiam inter materiam totalem, vel partialem, ſed eandem eſſe vtriuſque rationẽ. Hanc aſſertionem probabimus in tractatu 3. de Voto latiùs quoad materiam voti; nunc explicatur ex propriis huius materiæ, Quia in iuramento aſſertorio non eſt admittenda talis differentia, ergo nec in promiſſorio. Antecedens conſtat, tum quia nullus in illo iuramento ita diſtinxit, ſed abſolutè definiunt qualecumque ſic mendacium leue D ex parte materiæ, illud confirmare iuramento eſſe peccatum mortale: tum ex rationibus ſuprà factis,quia quomodocumq; mendacium ſit,ſi teſtimonio Dei confirmetur, diuina auctoritas deſtruitur.Vnde non minùs repugnat primæ veritati dicere leue mendacium in materia partiali, quàm in totali,vt per ſe conſtat.Conſequentia verò probatur,quia vel non implendo iuramentum promiſſorium, Deus efficitur teſtis falſitatis, vel non efficitur:ſi non efficitur,ceſſat ratio peccati mortalis in materia leui,ſi verò efficitur, parũ refert, quod ſit mendaciũ in tota materia,vel in parte.Et procedit æquiparatio cum periurio aſſertorio.Quia iuxta illam ſententiam perinde eſt,cæteris paribus, facere falſam propoſitionem de fututo, iuramento cõfirmatam, ſicut afferre Deum in teſtem mendacij E de præterito,aut præſenti. Vel ſi inter hæc conſtituatur differentia quoad materiam partialem, eadem in totali poterit aſsignari.

Non minus repugnat prima veritati, dicere leue mendacium,in materia partiali quàm in totali.

6. Et ita probatur aliud membrum dilemmatis aſſumpti, quia ſi Deus non efficitur teſtis mendacij, etiamſi iuramentum promiſſorium non impleatur, non oportebit magis æquiparare illud cum periurio aſſertorio in mendacio circa totam materiam, quàm circa partem,ſed differentia in vno inuenta,facile ad aliud applicabitur.

Ratio autem à priori, ob quam in præſenti non admittitur illa diſtinctio eſt, quia veritas conſiſtit in adæquatione dicti ad rem, quæ adæquatio in indiuiſibili conſiſtit:& ideo ſicut eſt falſa propoſitio affirmans hic eſſe viginti homines, cùm nullus ſit, ita & affirmans eſſe viginti, vbi ſunt decem & nouem.Parumque refert de æqualitate diſputare, an vna propoſitio ſit magis falſa,quàm alia, ſatis enim eſt,vtramque eſſe falſam, & aſſertionem eius ſcienter prolatam eſſe mendacium: ergo ſi falſitas propoſitionis de futuro, quæ reſultat ex iuramento promiſſorio non impleto ſufficit grauitatem mortalis peccati, in materia partiali, ſicut in totali ſufficiet, quia quomodocumque Deus afferatur in teſtem falſitatis, grauis illi fit iniuriai. Denique declaratur in hunc modum, nam ſiquis, cùm iurat ſe dicturum Roſarium hodie,haberet animum omittendi vnum *Aue*,vel *Pater* non minus peccaret, quàm ſi iuraret dicere vnum *Aue* tantùm ſine animo implendi, quia vterque iurat mendacium: ergo idem cum proportione erit, ſi poſtea in vtroque caſu non impleat. Si enim iuxta illam ſententiam in priori materia totali æquiparantur dicere, vel facere falſum, debent æquiparari in poſteriori,eſt enim eadem ratio grauitatis,vel leuitatis. 7. Probatur cõcluſio à priori.

Quomodocumq; Deus afferatur in teſtem falſitatis grauis illi fit iniuria

Quapropter falſa ſunt, quæ in probatione ſecundæ ſententiæ aſſumebantur,nam re vera eadem falſitas in exemplis ibi adductis interuenit: C conſiderata integra ratione veritatis, quæ ſemper ſpectanda eſt, quando Deus ad illam confirmandam adducitur. Eſt autem cauendum ne per aliam rationem extrinſecam excuſetur culpa grauis in defectu partis materiæ leuis, vt verbi gratia, ſi dicatur, non peccare mortaliter, qui iurauit centum aureos dare, & ſoluit illos excepto vno argenteo, vel aſſe, quia alter,cui ſoluitur, tacitè cõſentit. & pro nihilo ducit: hoc enim modo etiam peccatum veniale poterit excuſari, & non ſolũ in materia partiali, ſed etiam in totali,imò etiam in graui,ſi eſſent ſufficientia ſigna remiſsionis alterius,vt ſuprà dictum eſt.Hoc ergo eſt per accidens & ſi quid poteſt conferre ad præſumptionem, eadem eſt ratio materiæ partialis, & totalis. Idemq; eſt, ſi dicatur, promiſsionem alicuius totius moraliter intelligi,& ideo ſufficienter & vere impleri, etiamſi aliquid minimum deſit.Nam ſi illud minimum tale eſt, vt non cenſeatur cadere ſub intẽtionem iurantis in eo rigore, iam nec ſub culpa veniali erit obligatio, ſi autem cadit ſub iuramento ex intentione iurantis, non ſatisfit iuramento, nec veritati, ſi illud non impletur, etiamſi quoad obligationẽ iuſtitiæ illud pro nihilo reputetur. Sẽper ergo ſupponendum eſt, iuramentum obligare tam ad materiam partialem,quàm ad totalem, & vtramque omitti cum violatione iuramenti: & ſic diximus non poſſe rationabilẽ cõſtitui differentiã. 8. Refellitur ſecũda ſententia.

Quomodo excuſabitur tale iuramentum à motta li.

Dico ſecundò:Probabilius eſt, ſecluſo formali contemptu, non eſſe peccatum mortale non implere promiſsionem iuratam in materia leui.Hanc partem multis rationibus confirmat Nauarrus ſuprà, ſed omnes ſunt ex generalibus materiis petitæ, poſſentque facilè ad iuramentum aſſertorium applicari, & ſicut in illa ſoluuntur, ita poterunt in præſenti ſolui, niſi differentia quoad hoc inter iuramentum aſſertorium, & promiſſorium aſsignetur.Hæc ergo differentia quærenda eſt,& pro principali fundamento huius materiæ, & aſſertionis aſſumenda. Hanc ergo diffe- 9. 2.Concluſio. Nõ eſſe promiſſionẽ iuratam in materia leui nõ eſſe peccatũ mortale.

Diſcrimen inter iuramẽtum promiſſorium & aſſertorium.

rentiam declaro, quia non implere promiſſionem factam cum intentione recta, non eſt mendacium, ſed infidelitas, ergo qui non implet, quod recta intentione iurauit, non facit Deum teſtem mendacij, ſed peccat, quia infideliter agit in re promiſſa ſub diuina auctoritate. Ergo non eſt eadem ratio grauitatis, & malitiæ in vtroque iuramento violando, & ita poterit facilè dari ratio leuis culpæ in iuramẽto promiſſorio, quæ in aſſertorio locum non habeat. Primum antecedens ſumitur ex D.Thoma 2. 2.q.110.art. 3.ad 5.dicente: *Qui aliquid promittit, ſi habeat animum faciendi quod promittit, non mentitur: ſi verò non faciat, quod promiſit, tunc videtur infideliter agere, per hoc quod animum mutat.* Vbi etiam rationem inſinuat, quia mentiri eſt contra mentem loqui, quod non facit is, qui promiſſum non implet, infideliter autem agere eſt, mutare animum contra obligationem factam. Ex quo ſequitur, vt licet prior propoſitio de futuro falſa fuerit, non tamen ex intentione loquentis, ſed quaſi materialiter. Vnde ſi attentè ſpectetur, quando non impletur promiſsio, non fit falſa prior propoſitio de futuro, tunc enim quando prolata fuit, vera, vel falſa fuit, ſed latebat nos qualis eſſet, & poſtea manifeſtatur. Dici autem poteſt homo cauſa illius falſitatis, quia poſuit terminum relationis eius, vt ſic dicam, quod poterat, & debebat non ponere, in quo infideliter agit, & à veritatis perfectione aliquo modo deuiat, non tamen formaliter mentitur, ſunt ergo duæ deformitates, & malitiæ diuerſarum rationum. Et à poſteriori eſſe poteſt ſignum huius diuerſitatis, quia mendacium dicere numquam poteſt honeſtari, & mutare animum poteſt honeſtari, ita vt non ſit infidelitas vt idem D. Thomas ſubdit, ergo hæc infidelitas in promiſſis eſt genus peccati formaliter diuerſum à mendacio.

D.Thom.

Qui non facit quod promiſit, nõ tam eſt periurus quàm infidelis.

10. Hincque probatur prima conſequentia, quia ſi illud non eſt mendacium, non affertur Deus in teſtem mendacij. Vnde ſuprà dicebamus, (& Caietanus etiam in d.art.7. ita loquitur) quod in iuramento promiſſorio, licet Deus afferatur, vt teſtis præſentis promiſsionis, & aſſertionis, quantùm ad veritatem quam de præſenti habere debet, quæ ad aſſertorium iuramentum ſpectat: nihilominùs quantùm ad aſſertionem de futuro potiùs adducitur tamquam fideiuſſor, quod ſic promittens non mutabit indebitè voluntatem ſuam, & propoſitum. Quia teſtimonium propriè non fertur, niſi de veritate determinata, prout eſt veritas de præterito, aut de præſenti, ad confirmandas autem propoſitiones de futuris contingentibus, vel promiſsiones, non ſolent induci teſtimonia, niſi vel vt conſtet de pacto præſenti, & de obligatione inde orta, vel vt dent quandam auctoritatem obligationi per modum fideiuſſionis, ita ergo inuocatur Deus in iuramento promiſſorio, nam inuocatur modo hominibus accommodato, ergo quamuis poſtea non impleatur promiſſio iurata, non ideo Deus affertur ad teſtificandum mendacium. Nec in hoc conſiſtit irreuerentia, quæ illi fit, ſed in hoc potiùs, quòd videtur contemni eius auctoritas, quæ interpoſita fuit per modum fideiuſſionis ad corroborandam promiſſionem.

Caietan.

In iuramento promiſſorio non adducitur Deus, tanquam teſtis, ſed tãquam fideiuſſor.

Futura contingentia nõ ſunt determinata veritatis.

11. Obiectio. Dices, totum hoc metaphoricum eſſe, & euertere vim iuramenti promiſſorij vt ſic, niſi ad teſtimonium diuinum reuocetur: quia Deus non poteſt dici propriè fideiuſſor, non enim aſſumit in ſe onus ſoluendi promiſſum, ſi homo non ſoluat. Ergo ſolùm metaphoricè poteſt dici fideiuſſor, quatenus ſuo teſtimonio præbet firmitatem promiſſioni, ſicut ſolet præbere inter homines fideiuſſor, ergo propriè non inuocatur Deus, niſi vt teſtis veritatis, etiam aſſertionis de futuro. Neque magis hoc repugnat, quàm afferre Deum in teſtem veritatis de præſenti, aut de præterito occultiſſimæ, & quæ humano teſtimonio probari non poſſet: ideo enim Deus teſtis inuocatur quia omnia nouit, ergo ita etiam adducitur vt teſtis promiſſionis, & aſſertionis de futuro contingenti, quia omnia etiam futura prænouit.

Deus non poteſt dici proprie fideiuſſor.

12. Reſpõdetur obiectioni. Reſpondeo, inuolui quidem ibi aliquam metaphoram, ſed non illam, quæ explicatur per teſtificationem veritatis determinatæ propoſitionis de futuro effectu libero, ſed quæ explicatur per teſtimonium præſentis actionis, & promiſsionis dans auctoritatem, & vim futuræ executioni, qualificando obligationem de illa, vt ſic dicam. Quod declaro exemplo humano, ſæpe enim ſolent homines promittere, vel compromittere, aut ſponſalia facere coram Rege, vel alio homine magnæ auctoritatis, non vt propriè ſit fideiuſſor ſubiens obligationem, nec etiam vt ſit teſtis futuræ executionis, ſed vt præbeat auctoritatem contractui, & vt contrahentes intelligant iniuriam illi facturos, ſi promiſſa non impleant, quia in ſe, & veluti pro honore, & reuerentia ſibi debita, talem promiſſionem, vel conuentionem aſſumit: quia pertinet ad reuerentiam alicuius perſonæ, vt promiſsio coram illo facta, eo fine, vt propter perſonæ ipſius dignitatem cum maiori fiducia, & rectitudine recipiatur, obſeruetur, alioqui dignitas talis perſonæ contemni videtur. Ad hunc ergo modum intelligo inuocari Deum in iuramento promiſſorio, vt teſtẽ præſentis promiſsionis, & dãs authoritatem futuræ executioni, non verò, vt verificans de veritate propoſitionis de futuro contingenti.

Deus quomodo inuocetur in iuramẽto promiſſorio.

13. Declaratur præcedens doctrina futurorum contingentium in præſcientia Dei veritas eſt determinata. Quod ita declaro, nam præſcindendo à Deo (per impoſſibile, vel per mentis abſtractionem præciſiuam) futurorum contingentium in præſcientia Dei determinatam veritatem, poſſet inuocari eo modo, quo nunc inuocatur in iuramento promiſſorio ratione ſuæ Maieſtatis, ac dignitatis, ad cuius honorem ſpectat, vt quod in eius præſentia promittitur, quodque ab ipſo veluti ſub ſua protectione, & auctoritate ſuſcipitur, impleatur. Quod patet tum exemplo adducto ab humanis, ſic enim inducitur præſentia Regis, non propter præſcientiam, ſed propter auctoritatem: tũ quia homines, quando interponunt Deum in ſuis pactis, & fœderibus non inducunt illum vt præſcientem, quid ipſi iurantes poſtea facturi ſint, ſed vt præſentem his, quæ faciunt, & potentem punire, & vindictam ſumere de tranſgreſſoribus. Idque optimè declarant verba illa Gen. 31. vbi poſtquam Iacob, & Laban inierunt fœdus, & erexerũt tumulum in teſtimonium, dixit Laban: *Intueatur, & iudicet Dominus inter nos, quando receſſerimus à nobis, ſi afflixeris filias meas, &c. Nullus ſermonis noſtri teſtis eſt abſque* Deo, *qui præſens reſpicit*: & infrà: *Deus Abraham, & Deus Nachor iudicet inter nos.* Non ergo inuocatur Deus per tale iuramentum ſub ratione præſcientis futura, vel affirmantis illa, ſed ſub ratione aſſiſtentis, & teſtificantis præſentia, & potentis iudicare de futuris.

Geneſ.

14. Confirmatur eadem doctrina. Et confirmatur, ac declaratur ampliùs, quia ſæpè quod ſub iuramento promittitur, futurum non eſt, & ita aſſertio de futuro in ſe, ac materialiter ſumpta (vt ſic dicam) non eſt vera: nihilominùs

minùs per tale iuramentum non inuocatur Deus, A vt teſtis mendacij, vel falſæ aſſertionis, cū ſine vllo peccato, vel certè ſine graui peccato interdū ita inuocetur, ergo ſignū eſt non inuocari, vt ſimpliciter teſtificans propoſitioné de futuro. Antecedens quo ad vtramque partem conſtat in iuramentis promiſſoriis, quæ ſine peccato fiūt, & poſtea ſine peccato non implētur, nā ibi aſſertio de futuro abſolutè ſpectata non fuit vera. Dices, non fuit iurata, vt abſolutè futura, ſed vt futura ſub cōditione, vt ſuprà dictum eſt, & ita non fuit falſa, quia conditio non fuit impleta. Sed contrà, nam ſaltem non conſtat fuiſſe veram, etiam ſub conditione, imò iuxta opinionem negantem Deum certò præſcire hæc contingentia conditionata, numquam de facto futura, non poterit illa inuocatio, vel teſtificatio fundari in præſcientia futuri euentus, qui abſolutè futurus nō eſt, & ſub cōditione non præſcitur. Verūtamen licèt præſciatur, quòd futurum eſſet poſita conditione, non inde pendet veritas illius iuramenti. Nam licèt fortaſſe Deus præſciuerit, quod licet conditio impleta fuiſſet, iurās non impleret poſtea promiſſum iuratū: nihilominùs de facto ille non inuocauit Deū in teſtem falſitatis, ergo ſignum eſt non inuocaſſe illum vt teſtem propoſitionis de futuro, vt habētis quaſi materialem veritatem, vt ſic dicam, ſed ſolū, vt habentis formalem in præſenti propoſito, & intentione, ex qua inuocatione naſcitur obligatio procurandi, vt factum poſteà ſit dictis conforme. Quod clariùs patet in iuramēto promiſſorio, quod non rectè fit, poſtea verò rectè non impletur, non propter defectū conditionis non impletæ, ſed quia à principio non habuit conditiones omnes neceſſarias ad obligandum. Ibi enim à principio eſt falſa propoſitio de futuro, vel ſaltem eſſe debet quantùm eſt ex parte hominis, & nihilominùs dici non poteſt, illum inuocaſſe Deum in teſtem mendacij, vel falſitatis, ſi cum intentione faciēdi iurauit, aliàs ſemper tale iuramentū eſſet peccatū mortale, quod eſſe falſum in cap. ſequenti conſtabit. Ergo per iuramentum promiſſorium non inuocatur Deus vt teſtis propoſitionis de futuro contingenti in ſe futuræ, vel non futuræ, ſed vt eſt in intentione, & obligatione iurantis.

Futura contingētia cōditionata quomodo Deus præſciat.

15. Ex hoc ergo principio, & diſcurſu concludimus intentum. Primò ex generali differentia inter periurium veritati contrarium, & tantùm contrarium D promiſſioni, quia priùs eſt formaliſſimum periuriū iuxta D. Thom. q. 98. ar. 1. ad 3. & artic. 2. ſecundum autem non ita, quia non deficit à veritate mentis, ſed tantùm à veritate rei, vt ſic dicam, quæ reſpectu alterius eſt quaſi materialis, & ſecundaria, ergo licèt in priori periurio non detur leuis tranſgreſſio præcepti diuini, quia illa ratio in quolibet periurio perfectè, & integrè inuenitur: ſecus erit in periurio promiſſionis, ſi materia non ſit grauis. Secundò, quia licet iuramentū promiſſoriū in materia parui momēti non impleatur, non fit Deus teſtis mendacij, aut falſæ aſſertionis, ergo ex hac parte nō habet ſemper grauitatem moralem illud periurium, ſicut habet periurium aſſertionis: & ita ruit fundamen- E tum primæ ſententiæ, & ſecundæ quoad priorem partem eius, quo deſtructo nullū ſupereſt ad aſſerendum in tali materia leui eſſe tā graué malitiam.

Concluditur aſſertio ſuprà poſita. D. Thom. Differētia inter periurium veritati contrarium & contrarium promiſſioni.

16. Tertio, contrarium poteſt oſtendi à ſimili de Voto, cuius tranſgreſsio in materia leui, etiam totali non eſt peccatum mortale, vt infrà videbimus, ergo multò minùs erit tranſgreſſio iuramenti promiſſorij in proportionali materia. Probatur conſequentia, quia dictum eſt ſuprà, maiorem eſſe obligationem voti, quàm iuramenti promiſſorij, etiam in ordine ad Deum; ergo cæteris paribus ex parte materiæ minor irreuerentia fit Deo, non implendo iuramentum promiſſorium, quàm non implendo votum. Vnde ſine dubio grauius peccat contra religionem, qui non implet votum dandi centum virgini pauperi, quàm qui non implet promiſsionem merè humanam iuramento confirmatam, circa eandem materiam, ergo idem eſt cum proportione in æquali materia leui. Et hoc argumentum mihi etiam probat, per tranſgreſſionem iuramenti promiſſorij, non adduci Deum ad teſtificandum mendacium, quia aliàs grauiùs peccatum eſſet, cæteris paribus, & intra latitudinem Religionis, non implere iuramentum promiſſorium, quàm non implere votum.

Tranſgreſſio voti in materia leui nō eſt peccatum mortale.

B 17. Quartò probatur, quia ſecluſa teſtificatione falſitatis, irreuerentia, quæ fit Deo, nō implendo promiſsionem iuratam, non deſtruit aliquod attributum Dei in ſe, etiam in affectu hominis, ergo non eſt, vnde illa irreuerentia ex ſuo genere tanta ſit, vt minui non poſsit vſque ad venialem culpam ex leuitate materiæ. Antecedens patet, quia non deſtruitur infallibilis veritas Dei, ſicut in periurio aſſertorio, vt patet ex dictis, nec etiam deſtruitur fidelitas, quia licet Deus inuocetur ad cōfirmandam promiſſionem hominis, non inuocatur tamquam promittens, ſed ſolùm vt dans auctoritatem promiſſioni hominis, & ideo cùm homo non implet, non facit Deum infidelem, ſed quaſi contēnit auctoritaté eius: hic auté contēptus cum nō ſit forma- C lis, ex leuitate materiæ poteſt eſſe venialis. Tandē poteſt ad hoc iuuare, quod in principio huius capitis dicebamus, periurium aſſertorium eſſe directè peccatum commiſsionis contra præceptū negatiuū, non faciendi Deū teſtem falſi, quod ſemper habet maximam grauitatem: periurium autem promiſsionis potiùs eſt peccatum omiſsionis contrarium proximè præcepto affirmatiuo dandi Deo debitam reuerentiam in eo præſtando, quod ſub eius auctoritate promiſsū eſt, vt apertè teſtatur D. Thomas d. art. 7. ad 1. dicens: *Si iuramentum adhibeatur, obligatur homo, vt faciat eſſe verum id, quod iurauit ſecūdū ſuam poſsibilitatē, propter reuerentiam diuini teſtimonij*: ergo per talé omiſſioné non inducitur Deus ad teſtificandum falſum, ſed ſolùm vt ſit verum quaſi materialiter id quod ſuo diuino teſtimonio vere, & ex animo promiſſū, & aſſertū fuit. In hac verò omiſſione, non apparet tam grauis malitia, vt non poſſit eſſe venialis ex leuitate materiæ, quia per illam omiſsionem vt ſic, nō attribuitur Deo etiam in affectu hominis, & per imputationem moralē, quòd falſitatem aliquam formaliter teſtificetur, vel vmquam fuerit teſtificatus, vt ſatis explicatum eſt: & aliud fundamentum illius grauitatis non apparet.

Irreuerentia quæ fit Deo, non implendo promiſſionem iuratam non deſtruit aliquod attributū Dei.

D. Thom.

18. Ex his ergo ſatis probata manet aſſertio, & reſponſum ad fundamentum contrarium. Solùm ſupereſt admonere, vt in aſsignanda leui materia talis periurij, falſa exempla caueantur. Quod in primis aduerto, quia ſententia dicens, non implere iuramentum metu extortum, non eſſe peccatum mortale, ſed veniale tantùm ſimpliciter, vera non eſt, nā in materia graui ſine dubio erit graue peccatum, vt docet expreſsè Diuus Thomas quæſt. 98. art. 3. ad 1. & ibi Soto, & Caietanus quæſt. 89. art. 7. circa ad 3. & Nauar. cap. 12. num. 14. Syluester *Iuramentum* 4. q. 7. & idem ſentit Richardus in 3. d. 39. artic. 2. quæſt. 2. Ex Canoniſtis tenet expreſſè Panormitanus in cap. *Si verò*, de Iureiur. numer.

Exempla falſa in hac materia cauēda ſunt.

D. Tho. Soto. Caiet. Nauar. Syluest. Richard. Panor.

Cap. Si vero. *Cald.* *Archid.* *Felin.*

numer. 10. referens Calderinum Archidiaconum & alios, idem ibi Felinus nume.7, circa finem. Fortunius de Vltim.fin. illatione 22.num. 347. Et ratio eſt, quia metus licet reſpectu hominis diminuat tobligationem, non verò reſpectu Dei, ſicut votum metu factum non minùs obligat circa eandem materiam, quàm obligaret ſponte factum, quoad grauitatem obligationis, licet quoad firmitatem (vt ſic dicam) non ſit æquale, quia habet maiorem cauſam diſpenſationis, idem ergo eſt de iuramento. Neque oppoſitum dicitur in dicto capit. *Verum*, imò prius ibi ſignificatur, tale iuramentum grauiter obligare, & ideo indigere relaxatione, & ante illam non eſſe dicendum, vt non ſeruetur, ne detur occaſio peierandi. Solùm ergo additur, eum, qui non ſeruat, non eſſe puniendum tamquam propter mortale peccatum, non quia tale non ſit, ſed quia habet humanam excuſationem, vt ab Eccleſia nō puniatur, vt D. Tho. expoſuit, & Gloſſa in c. *Verum*. §. *Nunc*. in fine verb. *Iuramus* 25. diſtin.

Metus reſpectu Dei non diminuit obligationem iuraméti nec voti.

D. Tho. *Gloſ.* *Ca. Verum.*

19.

Cap. Debitores. Exponitur, & obligat ad ſoluendas vſuras. *Caiet.*

Vnde infero, idem eſſe dicendum in caſu c. *Debitores*, de vſurario, vbi minùs coactum eſt iuramentum, licèt ſit iniuſtum, & ſine dubio parit obligationem grauem in graui materia, ſeu ex ſuo genere, vt in illo textu apertè ſupponitur. Nec dici poteſt, illud iuramentum eſſe de materia leui, (vt argumentatur Caietanus ex eo ſolum, quod vſurario parum vtilis ſit talis pecunia, quia & poteſt repeti, & ille tenetur eam reſtituere: nam hæc accidentaria ſunt, & actus ipſe per ſe ſpectandus eſt, ſic autem, ſi quantitas ſit conſideratione digna, grauis materia iuramenti eſt reſpectu reuerétiæ Deo debitæ. Igitur materia leuis, vel grauis ex re ipſa promiſſa, eiuſque quantitate, vel qualitate, arbitrio viri prudentis penſenda eſt, vt in aliis materiis conſideratur.

CAPVT XVII.

Vtrum iuramentum promiſſorium ſine veritate factum ſemper ſit peccatum mortale?

1.

DIximus de defectu veritatis in obſeruando iuramento promiſſorio, nunc dicendum eſt de peccato, quod committitur, quando in præſtando ipſo iuramento promiſſorio, veritas deeſt. Deeſt autem hoc modo veritas ex defectu debitæ intentionis, ſub quo genere iuramenti duos modos ſuprà diſtinximus, vnum vocauimus fictum, alium ſimulatum, ſeu doloſum, quorum prior in intentione interiori conſiſtit, ſecundus in vſu ſignificationis verborum, & de hoc poſteriori multa dicta ſunt in cap. 5. de Aſſertorio iuramento, quæ cū proportione locum habét in promiſſorio, quia vt ibi etiam notauimus, ſimulatio, vel dolus in verbis non habet locum in iuramento promiſſorio, niſi vt aſſertorium eſt, quia ſolùm committitur hic defectus, quando actu verba proferuntur, vt conſtat: nihilominus ad complementum materiæ, verbum vnum in fine addemus. Præcipuè igitur deeſt veritas huic iuramento, quando ficta intentione fit, quod variis modis contingit, vt libr. 2. capit. 6. diximus, ſcilicet, quia vel ſine intentione iurandi, vel promittendi, vel ſe obligandi, vel implendi promiſſum, fit. Eſt autem per ſe manifeſtum in toto hoc genere fictionis committi aliquam culpam quia non fit ſine aliquo mendacio, ſeu fallacia, quia aliud verbis profertur, & aliud mente retinetur. Poteſt autem talis culpa eſſe, vel contra religionem, vel contra iuſtitiam, aut fidelitatem humanā, A & ad illius qualitatem, & grauitatem explicandam per ſingulos fictionis modos breuiter diſcurremus.

Quid ſit fictum, quid doloſum iuramentum.

2.

Dico primo: Iurare exteriùs ſine intentione iurandi ex ſuo genere peccatum mortale eſt contra religionem, & contra ſecundum præceptū Decalogi, & aliquando eſſe poteſt contra iuſtitiam, licet non ſemper. Concluſio eſt communis Theologorum in 3.d.39. Bonau. artic.3.q.1. Richard. art. 2. quæſt.2. item Caietani Soti, & aliorum d. quæſt. 89. artic.7. Couar 1.part. §.5. num.2. Probatur primò, quia illo modo aſſumitur nomen Dei in vanū, & modo graui, ac pernicioſo, ergo eſt peccatum mortale ex ſuo genere. Antecedens patet, quia nomen Dei fictè, & exteriùs ad iurandum aſſumitur, ergo vanè: quia non ſumitur ad confirmandam veB ritatem, ſed ad decipiendum, ergo in vanum, quid enim magis vanum, quàm fallacia, & deceptio Illatio autem primi argumenti probatur, tum quia magna irreuerentia Dei eſt, quod illius nomine abutatur homo ad decipiendum alios: tum etiam quia talis modus iurandi eſt valde contrarius principali fini iuramenti, qui eſt firmare humana fœdera, & verba. Nam, vt in principio huius materiæ dixi, ex neceſsitate huius internæ intentionis iurandi multùm videtur eneruari efficacia iuramenti: vnde niſi teneantur homines graui obligatione ad habendam talem intentionem, cùm iurant, prorſus euertitur iuramenti fructus, & ſecuritas. Eſt ergo hæc grauis obligatio nata C ex intrinſeca ratione iuramenti, & reuerentia Deo debita: & ideò eius tranſgreſsio eſt ex ſuo genere graue peccatum.

2. Concluſio Iurare exteriùs ſine intentione iurandi peccatum mortale eſt.

Bonau. *Richard.* *Caiet.* *Sotus.*

Iuramenti finis principalis eſt firmare humana fœdera, & verba.

Atque hæc aſſertio locum habet tam in iuramento promiſſorio, quàm in aſſertorio, vt conſtat Item poteſt tam circa veram aſſertionem, vel promiſsionem, quàm circa falſam ſic iurari; habet tamen aſſertio maiorem certitudinem, quando falſum eſt, quod hoc modo iuratur, vt Auctores citati, & omnes alij docent. Quia præter inordinationem declaratam, ibi adducitur nomen Dei in inuocatione externa ad falſum confirmandum: hic autem eſt maior abuſus diuini nominis, & in maiorem irreuerentiam Dei cedit. Quia cùm homines non videant cor, ſed ea, D quæ exteriùs aguntur, apud illos perindè eſt, ſic fictè iurare, ac Deum in falſum adducere: vnde ſi intelligant eſſe falſum, quod ſic iuratum eſt, credent Deum fuiſſe adductum ad teſtificandum falſum. Quòd autem falſitas promiſſionis, vel aſſertionis ſic iuratæ ſit occulta aliis hominibus, eſt per accidens, ſed illa de ſe eſt valde pernicioſa fictio. Confirmatur, nam exterius dicere verba blaſphemiæ in Deum, etiamſi dicantur ſine intentione blaſphemandi, ſed ex metu, vel vana oſtentatione, peccatum mortale eſt: quia de ſe tendit in grauem iniuriam, & inhonorationem Dei; ergo adducere Deum exteriùs ad teſtificandum falſum, de ſe eſt grauis irreuerentia Dei.

3.

Apud homines perinde eſt fictè iurare, & Deū in falſum adducere.

Dices, Maledicere ſine intentione imprecandi malum, non eſt peccatum mortale; ergo nec E iurare ſine intentione, etiam falſum. Item qui iurat, ſine intentione, non iurat, ergo licet iuret falſum, non periurat: ergo non peccat mortaliter. Reſpondeo ad primum, negando conſequentiam, quia qui maledicit, non aſſumit nomen Dei, ſed fortaſſe Dæmonis: & ideò fictio non auget malitiam, ſed minuit. Deinde, licet fortaſſe contingat inuocare nomen Dei, non inuocat ad teſtificandum, ſed operandum: & ideò, cùm inuocetur ad malum proximi, minus malum eſt, non ex animo

4. Obiectio.

Fictio in maledicendo nō auget malitiam ſed minuit.

animo inuocare, neque in eo interuenit grauis iniuria Dei, vel proximi. Ad ſecundum concedo illum non verè, ſed apparenter iurare, & ideò illud non eſſe verum periurium (vt ſic dicam) ſed apparens. Verumtamen hæc ipſa fictio periurij eſt grauis iniuria Dei, & valdè pernicioſa ſocietati humanæ, & ideò ſine dubio eſt graue peccatum ex genere ſuo. An verò in indiuiduo ſemper tale ſit, vel ex leuitate materiæ poſſit eſſe veniale, non inuenio diſputatum, in ſequentibus verò illud attingam.

5. Iuramentum externum ſine intẽtione iurandi, aliqui putant non eſſe mortale, quando eſt de re vera.

At verò quando iuramentum externum eſt de re vera, aliqui putant ex vi religionis, non eſſe mortale iurare veritatem ſine intentione. Dico, *ex vi Religionis*: nam ex vi iuſtitiæ, non eſt dubium, quin poſſit eſſe peccatum mortale, vt ſi iudice, vel Superiore iuſtè præcipiente iurare, ſubditus ſine intentione iurandi verba proferat, peccat mortaliter quia facit contra iuſtum mandatum in re ipſa, licèt non in externa ſpecie: quod non excuſat, quia eſt grauis deceptio, & inobedientia in re graui. Idem credo, ſi in iurando graui, & iuſto contractu, vel promiſsione fictè quis iuret ſine intentione: nam ſuppoſita conuentione, vel pacto, teneris verè, & ex animo te obligare, ac iurare. Hinc verò rectè concluditur, in his caſibus, atq; adeò ex genere ſuo etiam eſſe hoc peccatum mortale contra religionem, quia eſt grauis irreuerentia, & abuſus nominis Dei valde contrarius fini iuramenti, qui eſt veritatis cõfirmatio: pro nihilo enim æſtimabitur iuramenti adiectio, ſi intelligant homines ſine peccato graui poſſe fictè fieri, etiam in negotiis grauibus.

6. Quando iuramentũ iniuſte exigitur, an liceat eo modo iurare. *Caietan. Couar. Soto.*

Res verò dubia eſt, quando iururamentum iniuſtè exigitur, vel quoties voluntariè, & ſine obligatione, & ſine alio nocumento, vel iniuria tertij fit. Nam Caietanus d. art. 7. dub. penult. cenſet nihilominùs illud eſſe in indiuiduo peccatum mortale, quia eſt quædam illuſio diuini nominis, & contraria primario fini iuramenti: & hoc ſequitur Couarruuias ſuprà numer. 4. & eſt probabile. Sed nimis rigoroſum, & ideò Soto contrarium tenet, & multi ſequuntur, & mihi etiam videtur probabilius Quia ibi non interuenit iniuſtitia proximi (vt in caſu ſupponitur) præter illud genus mẽdacij, quod homini pernicioſum non eſt: nec etiam reſpectu Dei interuenit grauis irreuerentia, quia eo modo, quo nomen eius aſſumitur, ad veritatem affirmandam adducitur. Et licet ratione fictionis in vanum aſſumatur nomen Dei, quod negari non poteſt, non tamen cum graui irreuerẽtia ratione materiæ, & modi, & ideò licet ſit culpa, non tamen grauis. Sicut qui orat ſine attentione, & qui laudes Deo canit, nihil de illo cogitans, in vanum nomen Dei aſſumit, & non propterea mortaliter peccat. Nec denique finis iuramenti grauiter in hoc offenditur, quia ſufficit ad finem iuramenti, quod ſine fictione exhiberi debeat, & quod hæc obligatio ſit proportionata materiæ, & negotio, de quo tractatur.

7. 1. Concluſio. Iurare cum intẽtione iurandi, & nõ faciẽdi, quod iuratum eſt, ſemper eſt peccatum mortale. Obijcitur cõtra concluſionem.

Dico ſecundò; Iurare cum intentione iurandi, & non ſeruandi, ſeu faciendi, quod iuratum eſt, ſemper eſt peccatum mortale. Hoc iam dictum eſt capite præcedenti, quia tale iuramentum eſt periurium aſſertorium, quod ſemper eſt peccatum mortale, neque in eo diſtinguitur grauis, & leuis materia quoad hanc partem, vt viſum eſt. Dices, Non eſt peccatum mortale proponere facere, quod ſine peccato mortali fieri poteſt: ſed non implere iuramentum promiſſorium in materia leui, non eſt peccatum mortale, ergo proponere illud non ſeruare, non erit peccatum mortale; ergo habere hoc propoſitum in eodem tempore, & momento, in quo iuramentum fit, non erit peccatum mortale, eſt enim eadem ratio. Secundò paſsim videmus fieri iuramenta leuia, quæ non cenſentur eſſe peccata mortalia, licet fiant ſine intentione exequendi illa: talia videntur eſſe iuramenta parentum, vel dominorum, qui filiis, vel ſeruis ſupplicium ſub iuramẽto minantur, vel è conuerſo ſolent ſub iuramento munuſcula eis promittere, ſi aliquid faciant, ſolùm ad eos excitandos, ſine animo implendi. Huc etiam ſpectant iuramenta vrbanitatis, vt cum honoris cauſa iurat aliquis non ingredi, niſi alter præcedat, & ſimilia, quæ neque poſtea implentur, neque antea cum illa intentione fiunt. His denique adiungi ſolet iuramentum promiſſorium per iocum factum, nam fieri ſolet ſine intentionẽ implendi, & tamen ſolùm cenſetur eſſe peccatum veniale, vt ſentit Gloſſa in cap. *Vnum* §. *Nunc* in fin. ver. *Iuramẽtum* 25 q.

Gloſ. Ca *Vnum*.

8. Diſſoluitur prima obiectio.

Ad priorem obiectionem reſpondeo, negando vltimam conſequentiam, quia quando fit iuramentum cum propoſito non faciendi, quod iuratur tale propoſitum deſtruit primariam veritatem talis iuramenti, & facit, vt ſit de formali, & proprio mendacio. Quando autem in principio fit iuramentum cum debito propoſito, licet poſteà mutetur, non tollitur formalis, & primaria veritas prioris iuramenti, illa enim ſemel prolata mutari non poteſt: ſolùm fit, vt aſſertio de futuro in re ipſa non fuerit, quod pertinet quaſi ad materialem falſitatem, vt ſuprà declaratum eſt. Propoſitum ergo faciendi, vel non faciendi id, quod iuramento affirmatur, erit tunc quaſi materia peccati mortalis reſpectu falſi iuramenti.

9. 2. Obiectio diſſoluitur. Iuramentum promiſſorium de re leui ſine intẽtione & propoſito iurandi, eſt peccatum mortale.

Ad ſecundam partem obiectionis omnes fere Auctores conantur hæc ordinaria iuramenta excuſare à peccato mortali, oportet tamen, vt excuſatio bene fundata ſit. Itaque quantumcumque iuramentum promiſſorium ſit de re leui, ſi abſoluta intentione, & propoſito iurandi, & non implendi, fit, peccatur mortaliter, quia eſt periuriũ aſſertorium, vt ſuprà declaratum eſt. Primò ergo excuſari poſſunt à graui culpa quia ſicut non fiunt cum intentione faciendi, quod dicitur, ita nec cũ intentione iurandi: & ita licet ſit mendacium, non eſt periurium, quia illud non eſt iuramentum. Hæc verò excuſatio non caret ſcrupulo, quia licèt illud non ſit verum iuramentum, eſt ſaltem externum, & apparens, & cadit ſuper mendacium, quod diximus ſuprà eſſe peccatum mortale: niſi quis velit excuſare illud propter leuitatem materiæ. Secundò verò, & meliùs excuſantur, quia licèt fiant, cum intentione iurandi, non tamen abſolutè, ſed cum aliqua ſubintellecta conditione, ſcilicet, *Si hoc, vel illud feceris, ſi conſenſeris*, aut, *Si non nimium repugnaueris*, vel, *Niſi aliud magis expedire iudicauerim*; vel, *Quantum in me eſt*, vel, *Si alteri non fuerit ingratum*. Tertia excuſatio eſt, quòd illa iuramenta, licèt cum intentione, & propoſito fiant, poſtea non obligant, quia non ſunt de re honeſta, ſed impertinente, vel ſine debita ratione: quomodo autem hæc eſſe poſſit excuſatio à mortali, dicemus capite ſequẽti. Quarta excuſatio eſt, quòd talia iuramenta interdum obligant, poſtea verò facilè non obſeruantur propter mutationem animi, non tamen cum graui culpa, propter dicta in capite præcedenti, quia materia leuis eſt. Et hæc tertia,

tia, & quarta excuſatio maximè videntur habere locum in leuibus comminationibus, vel promiſſionibus, quæ à matribus, vel dominis fiunt: ſecunda verò magis in iuramentis vrbanitatis locum habet. Et vtraque videntur eſſe incauta iuramenta, quæ Auguſtinus ponit inter venialia peccata ſermon 41. de Sanctis: quia nimia facilitate in leui materia fiunt, & poſtea ex quacumque neceſſitate, vel occaſione non implentur. De quibus loquitur etiam Gratianus referens Auguſtinum in dicto §. *Nunc*: vbi Gloſſa de iocoſo iuramento id intelligit, ſed non rectè, quia multa ex dictis non ſunt iocoſa iuramenta, vt conſtat. Vnde (quod ſuprà etiam dictum eſt) iocus non obſtat, quominus veritas in iurando tenenda ſit; & ideo licèt promiſſio fiat ioco, ſi tamen iuratur, debet fieri animo adimplendi. Poſteà verò frequentiùs non obligabit, niſi ſub veniali, vt dixit Marcus Anton. Bauerius tract. de Iuram. n. 120. Quod ideò dictum eſſe intelligo, quia talia iuramenta nonniſi circa materiam leuem fiunt.

Auguſt.

Gratian.

Iocus nõ obſtat quominus veritas in iurando tenẽda ſit.

11.

Iuramentum fictum ſolũ eſt mortale, quãdo includit falſitatẽ aſſertionis, aut iniuſtitiam.

Dico tertiò: Iuramentum fictum ex defectu intentionis promittendi, aut ſe obligandi, tunc ſolùm eſt peccatum mortale, quando includit falſitatem aſſertionis, aut iniuſtitiam, aliàs erit veniale, vel interdum nullum. De promiſſione declaratur, nam poteſt iuramentum fieri ſub verbo promittendi vel tantùm ſub verbo faciendi, vt *promitto, & iuro me facturum*, aut ſolùm, *iuro me facturum, daturũ*, &c. Quãdo iuramentũ cadit in promiſſionẽ, & ſufficienter hoc exprimitur, tunc iurare ſine intentione promittendi eſt periurium contra veritatem aſſertionis, & ideò eſt peccatum mortale, vt conſtat. Quando verò iuramentum cadit in factum, ſi quis habeat intentionem faciẽdi, licèt nõ habeat intẽtionẽ promittendi, nõ peccabit mortaliter ex vi iuramenti, quia nullũ mendaciũ iurat. Imo nec veniale peccatum hoc eſſe videtur ex vi religionis, quia poteſt rectiſsimè fieri iuramentum de ſola aſſertione futuri operis ſine promiſſione, vt ſuprà declaratum eſt. Dico autem *ex vi religionis, aut iuramenti*, quia ex alio capite poteſt interuenire culpa: vt ſi aliàs conuenerit de promittendo, vel de faciendo pacto, & ſine ratione decipiat alterum, & verbis eludat. Quod pertinebit magis ad iuramentum doloſum, quam ad fictum, quia vtitur quis verbis aſſertoriis, tamquam promiſſoriis: quia ita illas accipit, cui iuratur, cùm tamen iurans hoc non intendat, quod pertinet ad cautelam, non ad falſitatem.

Iurare ſine intentione promittendi eſt periuriũ

11.

Duplex intentio ſe nõ obligandi.

Quòd verò ſpectat ad intentionẽ non ſe obligãdi, de duplici obligatione poteſt eſſe ſermo, ſcilicet, de obligatione iuſtitiæ, vel fidelitatis, quæ directè eſt ad hominẽ, vel de obligatione propria iuramenti. Intentio ergo non ſe obligãdi priori modo eadem in re eſt, cum intentione non promittendi, & ideo eandem rationem habet vel culpæ, vel excuſationis. Intentio autem non ſe obligandi ex iuramento, impoſsibilis eſt, niſi ex erronea conſcientia, vt ſuprà declaraui, & ideo non poteſt in illa fictione culpa interuenire, niſi ex eadem erronea conſciẽtia, & iuxta modum, & qualitatem illius: & ideo non poteſt de tali actione, & culpa aliqua regula tribui, quia conſcientia erronea, eſt per accidens, & ad factum pertinet, poteſtque infinitis modis variari. Re autem ſecundum ſe ſpectata, licet quis erret putans poſſe ſe obligationem iuramenti à iuramento proprio, & cum intentione iurandi facto, ſeparare, vix poteſt ignorantia ad hoc extendi, vt credatur licitum, hanc ſeparationem intendere: & ideo moraliter non credo haberi talem intentionem ſine graui culpa, quæ in effectu nihil confert, quia nihilominus ille manet obligatus, vt ſuprà dixi.

A

B

C

D

E

11,

Iuramentum ſimulatũ ex honeſta cauſa nõ eſt peccatum mortale.

Dico quartò: Iuramentum ſimulatum, etiamſi promiſſorium ſit, intrinſecè nõ continet periuriũ, nec graue peccatum ſi abſque iniuſtitia, & ex honeſta cauſa fiat: ratione autem iniuſtitiæ poterit, eſſe peccatum grauius, aut leuius pro ratione materiæ. Concluſio eſt communis, & clara ex dictis ſupra c. 6. nam illa communia ſunt iuramento promiſſorio: imò de illo principaliter dicuntur à Doctoribus, vt dixit Syluest. verb. *Iuramentum* 3. q. 2. Prior ergo pars conſtat, quia in hoc iuramento non interuenit falſitas, nam ſecundum intentionẽ iurãtis verũ eſt, quod iuratur, quod autem alius aliter accipiat, non reddit iuramentũ falſum, quia inuocatio teſtimonij diuini non applicatur ad ſignificatum ab intentione illius, qui accipit iuramentum, ſed iurantis. Secunda pars maximè habet locum in iuramentis metu extortis, vt benè declarant Angelus *Iuramentum* 5. numer. 9. Nauar. cap. 12. numer. 14. Ludouicus Lopes 1. part. cap. 42. & idem eſt de quacumque promiſſione iniuſtè petita, & de vſuris ſoluendis, vel ſimilibus. Tertia verò pars habet locum extra hos caſus, ſcilicet, quando quis vel ex obligatione, vel ſaltem ſponte iurat, & promittit, quia tunc ſincera mente, & ſine amphibologiis promittere debet, & conſequenter etiam iurare, & contrarium eſt contra iuſtitiam ex genere ſuo, & ideo tale iuramentum etiam promiſſorium mortale peccatum cenſetur. Et ita loquuntur de illo Theologi in 3. d. 39. vbi Bonauentura art. 3. q. 1. Richardus, Scotus & alij: intelligunt enim de dolo propriè dicto, quod iniuſtam deceptionem includit. Habétque locum in matrimonio, ſponſalibus, & aliis contractibus, de quibus varia exempla dari poſſunt: ſed ad præſentem locum non ſpectant, & generalis doctrina de Iuramento doloſo ſatis ex dictis conſtat.

Syluest.

Angel.
Nauar.
Lud.

CAPVT. XVIII.

Vtrum iuramentum promiſſorium de materia incapaci obligationis, ſemper ſit peccatum mortale.

1

DVobus modis poteſt iuramentum eſſe incapax obligationis ex parte materiæ. Primò, quia eſt de re non bona, ſed indifferente, vel conſiliis contraria, vel vltra vires iurantis: ſecundò quia eſt de re mala, quod proprius dicitur iniquũ, quia eſt de aliquo peccato, quod poteſt eſſe aut veniale, aut mortale. De priori modo praui iuramenti, dicemus in hoc capite, de alio in ſequente.

Eſt peccatũ promittere aliquid, ad quod quis ſe non poteſt obligare.

Dico ergo primo, promittere ſub iuramento liquid, ad quod iuramentum obligare non poteſt, peccatum ſemper eſt, & ex genere ſuo mortale. Prior pars probatur, quia inordinatum eſt formam applicare ad indebitam materiam, & rem ſacram rei profanæ, & ſibi repugnanti coniungere, ſeu miſcere: nã hoc eſt, veluti ſanctum dare canibus. Itẽ Iuramentum numquam non obligat ratione qualitatis materiæ, niſi quia tale eſt, quod iuratur, vt aduerſetur aliquo modo diuinæ bonitati, quia illo modo fieret iuramentum vinculum iniquitatis, vel vanitatis. Et ideò diximus ſuprà, quoties iuramentum non obligat ratione materiæ, iniquum eſſe facere, quod iuratum eſt, quaſi ex obligatione iuramenti; ergo ſemper eſt contra reuerentiam Deo, & ſacris rebus debitam tale facere iuramentũ: ſemper ergo eſt aliquod peccatum.

Dices

2. Obiectio. Dices: Interdum poteſt eſſe moraliter neceſſarium tale iuramentum, & fieri cum tali cautione, vt à culpa excuſetur. Vt ſiquis, vel metu coactus, vel ad euitandas importunas preces iuret, ſe non ingreſſurum religionem, ſubintelligens, ſi id melius ſit, vel ſicut ſupra dicebamus cum multis, non peccare fœminam, quæ in articulo mortis conſtituta, vt abſoluatur, iurat, ſe acceſſuram ad eum, qui reuera non eſt maritus, & in foro Eccleſiæ talis iudicatur, ſubintelligens, ſe acceſſuram ad illum, ſi licitè poterit: hæc enim iuramenta ſunt de materia incapaci, & tamen ſine peccato fiunt. (*Iuramenta quę fieri poſſunt ſine peccato.*) Reſpondeo negando eſſe de materia incapaci, quia tunc iuramentum illud non eſt abſolutum, ſed cõditionatum, & ſtante conditione, poſſet obligare: quòd verò materia non obliget, ideò eſt, quia conditio non impletur: (*Solutio.*) Nec verò illæ conditiones ſunt omninò impoſſibiles, quia & poſſet talis eſſe verus maritus, & ita actus licere, & ingreſſus religionis in aliquo caſu poſſet non expedire. Altera verò pars, videlicet hoc peccatum eſſe mortale ex genere: patet, tum ex genere virtutis, cui opponitur: tum maximè quod intra propriam rationem, & modum poteſt eſſe mortale, vt ex ſequentibus patebit.

3. Peccatũ hoc in indiuiduo non ſemper eſt mortale. Dico ergo ſecundò: Hoc peccatum in indiuiduo, non ſemper eſt mortale, ſed poteſt eſſe veniale ex leuitate materiæ. Probatur inductione, nam iurare non ieiunare hodie, cùm id non præcipitur, aut non facere aliquid indifferens, non eſt peccatum mortale. Ratio eſt, quia tale iuramentum, cùm fit, non continet mendacium, ſupponimus enim fieri cum intentione, ergo non eſt periurium, ergo ex leuitate materiæ poteſt eſſe peccatum veniale, quia ſecluſo capite falſitatis, non eſt vnde repugnet. Et in materiis inſinuatis per ſe videtur clarum, non inueniri grauem irreuerentiam, ſed potiùs animi leuitatem.

4. Iuramentum quod ita fit, vt obligare non poſſit inuoluere mendacium. Dices: Iuramentum quod ita fit, vt obligare non poſſit, inuoluit quoddam mendacium iuramento ipſo confirmatum, nam qui iurat aliquid, iurat ſe obligare ad illud, at hoc eſt falſum, quando talis materia iuratur, quia tunc iurans reuera non ſe obligat, ergo implicitè iurat falſum, & conſequenter eſt peccatum mortale. Et confirmatur, quia tale iuramentum directè eſt contrarium fini iuraméti, ergo etiam ex hoc capite habet grauem malitiam. Antecedens patet, quia finis iuramenti eſt confirmare veritatem, non autem confirmat illam, niſi obligando ad faciendum verum quod iuratum eſt: ergo quoties iuratur ſine capacitate obligationis, euacuatur finis iuramenti.

5. Reſpõdetur ad argumẽtum. Ad argumentum reſpondeo negando aſſumptũ. Ad probationem nego eum, qui iurat hoc, vel illud facere, etiam iurare, ſe ad hoc, vel illud obligare, præſertim validè, & cum effectu, ſed ſimpliciter, & directè, (vt ſic dicam) iurat promiſſionem, nullam verò reflexionem facit, vnde nec iurat ſe iurare, nec iurat ſe obligare, & ideò licèt cum effectu non obligetur ex incapacitate materiæ, nullum mendacium profert, aut iurat. Ad confirmationem reſpondetur, in tali iuramento impediri effectum iuramenti: & inde rectè probari illum eſſe indebitum modum iurandi, non tamen oſtendit ſemper eſſe peccatum mortale. Quia non impeditur, aut euacuatur finis iuramenti vniuerſaliter, vel ſecundum ſe, quia licèt tale iuramentum non obliget, alia poterunt ſuam obligationem inducere materia capaci, ille ergo defectus præciſè ſpectatus grauis non eſt.

Hinc infero primò non eſſe peccatum mortale, per ſe loquendo, iurare aliquid contrarium conſiliis. Ita Nauarrus c.12.num.16.& citat Gloſ. in cap. 1.85.d. idem tenet Tabienna verb. *Iurare*, nu. 8. 10 & 12. Antoninus, Caietanus, Sotus, & alij infrà citandi. Et ratio patet ex dictis, quia in re iurata ſecundum ſe ſpectata non eſt malitia, ſed ſola incapacitas obligationis iuramenti, hæc autem non ſufficit ad peccatum mortale, neque aliunde apparet grauis iniuria Dei in illo actu, & ex ſequenti aſſertione hæc illatio à fortiori confirmabitur. Contrarium tamen tenet Angelus verb. *Periurium*, nu. 1. & verb. *Iuramentum* 5. nu. 2. Probat ex cap. *Florentinus* d. 85. vbi inſinuatur grauiter peccaſſe, qui iurauit non acceptare Epiſcopatum. Sed alius eſt ſenſus illius loci, vt ſuprà tractatum eſt. Potuitque illud eſſe peccatum mortale, ſi factum fuiſſet iuramentum cum obſtinato animo non acceptandi, etiam contra præceptum Superioris. Syluester autem *Iuramentum*. 2. q. 2. dicit, in modicis bonis, ſeu conſiliis non eſſe peccatum mortale, aliquid eis contrarium iurare, ſecus verò in magnis, vt de non ingrediendo Religionem, & ſimilibus. Sed hanc etiam diſtinctionem, ſeu exceptionem nõ admittimus cum aliis Doctoribus allegatis, quia non habet fundamentum, & quia in rigore etiam omiſſio religionis, vel alterius boni ſimilis non eſt peccatum. 6. Per ſe non eſt peccatũ mortale iurare aliquid contra conſilia. *Nauar. Tabien. Anton. Caietan.*

Secundò, inferunt aliqui non eſſe peccatũ mortale iurare rem non malam impoſſibilem iuranti. Ita ſentit Tabienna ſup. num. 10. nam abſolutè negat iuramentum de re impoſſibili eſſe peccatum mortale, quia defectus iudicij in iuramento, non eſt mortale peccatum, ibi autem tantùm iudicium deeſſe videtur. Sed diſtinctione opus eſt: nam aut is, qui iurat ſcit eſſe impoſſibile, quod iurat, aut fallitur putans eſſe poſſibile. Quando priori modo iurat, ſemper mortaliter peccat, quia impoſſibile eſt, quòd cum tali ſcientia habeat propoſitum implendi, quod iurat: nam voluntatis propoſitum non eſt de re impoſſibili, cognita vt tali, quia propoſitum dicit actum abſolutum, & efficacem voluntatis, & requiritur ad iuramenti veritatem. Et hoc eſt maximè in praxi obſeruandum pro debitoribus, qui facilè iurant ſoluere intra talem terminum, cùm ſciant, ſibi eſſe impoſſibile, & pro officialibus, qui iurant opus, tali die reddere perfectum, & ſic de aliis. Et ita conſtat in hoc modo iurandi dari aliquando peccatum mortale: propter quod diximus eſſe hoc peccatum mortale ex genere ſuo. At verò cùm aliquis putat, rem ſibi fore poſſibilem, facilè poterit, vel non peccare, ſi probabilem habuit exiſtimationem, vel venialiter peccare, ſi ex negligentia leui ſic iurauit rem in ſe impoſſibilem. Si autem temerè ſic iurauit, profectò erit peccatum mortale, quia reducitur actus in naturã ſuæ formæ, & ſic iurãdo, virtute vult iurare falſum, quia impoſſibilitas repugnat veritati. Atque ita docet *Syluester* cum Hoſtienſi. *Iuramentum* 4. q. 18. in fine, & q. 29. verb. *Periurium*. q. 1. Nauar. c. 12. num. 22. 7. Nõ eſt peccatum mortale, iurare rem nõ malam impoſſibilem iurãti.

CAPVT XIX.

Quale peccatum ſit iuramentum iniquum de peccato committendo.

1. Iuramentũ peccandi venialiter, ſi ad ſit animus implendi, eſt veniale. Dico primò: Iuramentum de peccato veniali peccatum eſt, ſi tamen fiat cum implendi illud, non eſt mortale, ex vi talis materiæ, & per ſe loquendo. Prior pars eſt certa, quia tali iuramento deeſt comes iuſtitia. Difficultas verò nonnulla eſt

in poſteriori parte, nam contrarium videntur ſentire Angelus, & Hugo, dicunt enim, quòd iurare cõtra primam partem iuſtitiæ, quæ eſt declinare à malo, eſt peccatum mortale. Et ſuaderi hoc poteſt primò, quia qui adhibet Deum in teſtem peccati, ipſo facto profitetur Deo placere tale peccatum: ſed hæc eſt magna blaſphemia, etiam in peccato veniali, ergo. Maior patet, quia ideò iurans inducit Deum ad cõfirmandam talem aſſertionem, vt credatur ad reuerentiam Dei pertinere, illam facere veram, ſuppoſito iuramento: quod eſſe non poteſt, niſi quia ſupponitur Deo grata talis actio. Secundò, qui ſic iurat tenetur habere propoſitum peccandi venialiter, cùm iurat, alioqui iurabit mendacium, & peccabit, ergo virtute iuramenti obligatur ad habendum tale propoſitum: ſed grauis irreuerentia Dei eſt facere, vt aſſumptio nominis eius cogat, & obliget hominem ad habendum propoſitum peccandi venialiter, ergo.

2. Tertiò, qui iurauit peccare venialiter, ſi id poſteà faciat, ratione iuramenti, peccabit mortaliter, quia licet illud ſecundum ſe ſit tantùm veniale, tamen intuitu iuramenti id facere erit mortale, quia eſt quodammodo attribuere Deo talem malitiam, ergo etiam à principio id iurare eſt peccatum mortale. Conſequentia patet, quia etiam hoc modo attribuitur Deo neceſſitas habendi propoſitum peccandi. Antecedens verò aſſeritur ab Hugone antiquo Canoniſta, vt refert, & ſequitur Angelus *Iuramentum* 5. numer. 2. Quartò, qui iurat aliquid impoſſibile, peccat mortaliter, vt ſuprà dictum eſt, ergo qui iurat quoduis peccatum, peccat mortaliter. Conſequentia probatur, quia quod licitè fieri non poteſt, apud Deum iudicatur impoſſibile.

3. *Angel. Caiet. Soto. Antonin. Syluest. Tabien. Couar.*

Nihilominùs aſſertio poſita communis eſt. Tenet Caietanus d. q. 89. art. 7. & ibi Soto, & q. 2. art. 3. Antoninus 2. p. tit. 10. c. 4. §. 1. Sylueſter verb. *Iuramentum* 2. q. 7. Tabienna, & Nauar. proximè allegati. Couarruuias dict. c. *Quamuis* 1. par. §. 6. in fine, vbi alios refert. Fundamentum eſt, quia hoc non eſt periurium rigoroſum, & proprium, quia ſupponimus iurari cum intentione implendi, ac ſubinde verum eſſe, quod de præſenti iuratur, & formaliter, ac ex intentione iurari, vt verum faciendum in futurum: ergo per tale iuramentum non fit grauis iniuria diuinæ veritati. Sed nõ fit etiam diuinæ bonitati, quia licet materia illius veritatis, quæ iuratur, ſit peccatum, non affertur Deus, vt approbator illius malitiæ, ſed tantùm vt confirmator veritatis. Et licèt ſit aliqua irreuerentia Dei, eius nomine, & auctoritate velle confirmare ſtabilitatem propoſiti de peccato veniali faciendo, tamen cùm illud peccatum leue ſit, non videtur ſufficere ad mortalem grauitatem illius irreuerentiæ, ſecluſo formali contemptu. Vis autem huius rationis patebit magis ex ſolutione argumentorum.

4. *Qui iurat nõ profitetur materiã iuramenti placere Deo.*

Ad primum ergo negatur maior, nam qui iurat, non profitetur materiam iuramenti placere Deo, vt patet in aſſertorio iuramento de re præterita iniquiſſima, quod licitum eſſe poteſt, vt ſuprà dictum eſt: ſolùm ergo profitetur Deum eſſe teſtem veritatis, quem nullo modo licet in teſtem falſitatis adducere, etiamſi materia turpis ſit. Ad probationem autem dicitur, eum, qui iurat ſe facturum aliquid ſiue bonum, ſiue malum, non profiteri opus ipſum ſecundum ſe ad reuerentiam Dei pertinere, ſed veritatem, vt ſic, eſſe Deo conformem. Et qui iurat peccatum veniale ſe facturum, pro tunc, non attendit, an ratione materiæ illa veritas ſit confor-

A mis, vel contraria diuinæ voluntati, ac bonitati, ſed ſolùm attendit formaliter ad rationem veritatis, & ad propoſiti ſui immutabilitatem, ex generali quadam conceptione, quòd id, quod iuratur immutabile quodammodo ſit. Et ideo numquam ſupponit talem actionem eſſe Deo gratam, ſed tantùm veritatem, & licèt malè faciat applicando veritatem diuinam ad talem materiam: non tamen in hoc grauem irreuerentiam facit, quia illam non intendit, & aliàs materia leuis eſt. Ad ſecundum concedo, ex hypotheſi, quod homo iurat talem actum, neceſſarium eſſe, vt habeat propoſitum exequendi illud, ſi vult vitare mortale peccatum periurij: B hæc autem neceſſitas non ſequitur ex iuramento ſecundum ſe, neque hoc illi attribuitur ex vi talis actionis, ſed ſequitur ex inordinata hominis voluntate, quæ ſe immiſcet illi difficultati, & perplexitati. Tamen quia illa neceſſitas talis propoſiti, non excedit culpam venialem, ideò neque illa inordinatio iurandi ſuperat in ſua ſpecie malitiam venialem, licèt intra illum gradum ſatis grauis ſit.

Ad tertium, Sylueſter *Iuramentum* 4. quæſt. 1. circa finem, & Nauarrus, cap. 12. num. 15. reprobant illam opinionem Hugonis, & Angeli, dicúntque non eſſe peccatum mortale, facere peccatum de ſe veniale, etiamſi fiat ratione iuramenti, facti de tali peccato. Imò addunt, hanc circumſtantiam committendi illud veniale, eo quòd iuratum fuerat, C extenuare potiùs, quàm augere culpam, quia in eo aliqua reuerentia in Deum habetur. Sed hoc vltimum mihi non probatur, exiſtimo enim circumſtantiam illam de ſe aggrauare culpam, ſicut ſuperiùs dixi. Licèt non ingredi religionem per ſe malum non ſit, & ideò quaſi materialiter implere iuramentum de non ingrediendo, non ſit malum: nihilominùs tamen non ingredi quaſi ex obligatione iuramenti malum eſſe, quia eſt attribuere iuramẽto, quod ſit perfectionis impedimentum, quod ſentire nefas eſt. Vnde illa obſeruantia ad ſuperſtitionem quandam pertinet, quia per illã colitur Deus, re maximè inepta ad cultum, & Deo valdè ingrata: ergo multò magis augebit culpam venialem, ſi ratione iuramenti fiat, quia eſt facere iuramentum D vinculum iniquitatis, & conſequenter eſt attribuere Deo, quod requirat à nobis obſeruationem iuramenti etiam peccando.

5. *Syluest. Nauar.* Efficere peccatum, eo quod de illo detur iuramentum, eſt circumſtãtia aggrauans.

Iuramentum de non ingrediendo religione quale ſit.

Quod ergo in tali actu aliqua reuerentia Deo haberi videatur, non extenuat culpam, ſed auget, quia illa reuerentia ſuperſtitioſa, & zelus non ſecundum ſcientiam. Imò Soto dicta q. 1. art. 7. ad 2. dicit eſſe blaſphemiam, vbi noſtram ſententiam apertè docet. Et confirmatur, quia, qui iurat dicere mendacium, venialiter peccat, non ſolùm contra veritatem in propoſito mentiendi, quod habet, ſed etiam contra religionem propter iuramentum malè factum: ergo quando mentitur quaſi iuramento aſtrictus, iterum vtramque malitiam committit. Quia ob relationem mendacij ad iuramentum, iterùm conſentit, & quaſi repetit confirmationem E voluntatis in peccando per iuramentum: ergo eandem malitiam irreligioſitatis contrahit, ac ſubinde circumſtantia illa malitiam auget. Et ſic poteſt rectè intelligi, quod D. Thomas ait quæſt. 89. art. 7. ad 7. qui iurat facere peccatum veniale, & peccare iurando, & peccare implendo. Item hac ratione videtur dixiſſe Auguſt. in cap. *Inter cætera.* 22. quæſt. 4. *Lugeat ſi coactione, ac timore iuramenti aliquid defuit matri.*

7. Sentẽtia Soti.

Qui iurat facere peccatũ veniale, & peccat iurãdo & implẽdo.

Nihilominùs verò addo, quod ſicut iurare veniale 7.

niale peccatum, non fuit mortale peccatum contra religionem, ita neque illud poſtea facere nimia Religione iuramenti: niſi talis operandi modus ex aliquo graui errore contra fidei doctrinam oriatur. Nam ſine dubio talis error eſſet, putare huiuſmodi iuramentum eſſe implendum, vel illum hominem teneri tunc ad peccandum: vnde ex hac conſcientia, id facere graue peccatum ſuperſtitionis eſſet. Si tamen quis ex quadam ſimplicitate, & ignorantia vulgari id faciat ob timorem iuramenti, non credo eſſe peccatum mortale: quia non eſt grauior culpa in illa quaſi continuatione, & repetitione prioris culpæ, quam fuerit in iurando. A

8\. Ad quartum de re impoſſibili, negatur prima conſequentia, quia licèt actus venialis peccati iure dici poſſit impoſſibilis, & ab eo, qui honeſtè operari vult talis reputari debeat, nihilominus ſimpliciter eſt poſſibilis factu. Et ad veritatem iuramenti hæc poſſibilitas ſufficit, licèt non ſufficiat ad iuſtitiam, quia cum illa impoſſibilitate morali, ſeu iuris, ſtat abſolutum, & efficax propoſitum faciendi, quod iuratur, & hoc ſatis eſt ad veritatem iuramẽti: ſtante autem iuramenti veritate, in ſolo defectu iuſtitiæ poteſt eſſe veniale peccatum. B

9\. Iuramẽtum de peccato mortali ſemper eſt mortale. *Sot. Caiet. Syluest. Nauar. Couar.*

Dico ſecundò: Iuramentum promiſſorium de opere, vel omiſſione, quæ eſt peccatũ mortale, ſemper eſt peccatum mortale. Ita docent omnes Doctores allegati in duobus punctis præcedentibus. Item Caietanus q. 98. art. 2. & 3. Syluester. *Iuramentum* 1. q. 1. d. 6. & *Iuramentum* 2. q. 7. Nauarrus ca. 12. nu. 3. & 15. Couarruuias d. c. *Quamuis* 1. part. §. 6. nu. 6. vbi plura refert, Solet hæc aſſertio probari, quia vel ille, qui ſic iurat, habet propoſitum peccandi, vt iurat, vel non habet, ſi habet iam peccat mortaliter ratione talis propoſiti, ſi non habet, etiam peccat mortaliter ratione periurij, & falſitatis. Sed hæc ratio non probat intentum. Vnde ſupponendum eſt ſermonem eſſe de iuramento vero, id eſt, cum propoſito illud implendi: nam ſi hoc deſit clarum eſt, eſſe periurium aſſertorium, & impertinens eſſe, quod materia ſit peccatum mortale, necne. Quando autem iuramentum eſt verum, clarum item eſt, eſſe peccatum mortale illius ſpeciei, cuius eſt propoſitum, vt homicidij, ſi iuraui occidere, & ſic de aliis: vnde nulla eſt quæſtio de illo dilemmate in argumento facto. Sed ſenſus aſſertionis eſt, quando iuratur cum tali propoſito, non ſolùm committi culpam homicidij, ſed etiam contrahi mortalem malitiam ſacrilegij, ſeu irreligioſitatis, propter grauem abuſum iuramenti. Sic autem non eſt facile reddere rationem, cur hic defectus iuſtitiæ in iurando graue peccatum ſit. C D

10\. Qui iurat cũ intentione peccãdi mortaliter, quantùm peccet.

Quidam dicunt rationem eſſe, quia qui iurat cũ intentione, peccandi mortaliter, videtur minari tale malum Deo, ſicut qui iurat aliquod bonum, videtur vouere bonum illud Deo. Hac ratione vtitur Soto lib. 8 q. 2. art. 3. & ſequuntur alij. Sed ſi eſſet ſolida, probaret etiam de iuramento venialis peccati nam vt infrà oſtẽdam tract. 6. vouere Deo veniale peccatum, mortale peccatum eſt. Non eſt autem ſolida, quia falſum ſumit, nã qui iurat ſe peccaturum, non Deo, ſed homini fortaſſe promittit: vnde nihil comminatur, ſed ſolùm intendit alium certum reddere ſui propoſiti, & promiſſionis. Vel ſi alteri homini nõ promittit, nulli promittit, vt ſupra oſtenſum generaliter eſt, ſed aſſertionem tantum confirmat: vel denique, ſi Deo promittat, vel comminetur, illud eſt per accidens, eſtque nouum genus peccati, magis voto contrarium, quàm iuramento: de quo modo non tractamus. E

Alij rationem reddunt, quia ſic iurans, quantùm in ſe eſt, facit Deum cooperatorem grauis peccati, quæ eſt grauis iniuria Dei. Sic Valentia 3. tom. d. 6. quæſt. 7. punct. 3. qui ſtatim ſenſit obiectionem de peccato veniali, nam ſequitur etiam iurando veniale peccatum, fieri Deum cooperatorem eius, quantùm eſt ex parte iurantis, quæ etiam eſt grauis iniuria bonitatis Dei, cui repugnat omnis culpa etiam venialis, non minùs, quàm repugnet diuinæ veritati omne mendacium etiam veniale. Et ſatis ſe oſtendit propenſum ad concedendam ſequelam, licèt propter communem ſententiam contrariam dicat: *Per me ſit illa ſententia probabilis.* Rationem verò inſinuat, quia ſic iurans veniale peccatum, non intendit directè, facere Deum adiutorem peccati, ſaltem vt peccatum eſt. At idem dicitur de iurante peccatum mortale. Sed reſponderi poteſt, in tam graui materia, vt eſt peccatum mortale, ſufficere indirectam, & interpretatiuam voluntatem, faciendi Deum cooperatorem, vt grauiter peccetur: in materia autem leui non ſufficere. Sed hoc non ſatisfacit, quia in moralibus voluntas tacita æquiualet expreſſæ. Item in eo, qui iurat peccatum veniale, non deeſt ſufficiens voluntas peccandi contra Deum, ergo ſi modus inuocandi Deum, vt cooperatorem peccati eſt de ſe grauis, ex parte modi voluntatis non poterit excuſari culpa mortalis, quia illud peccatum ſatis deliberatum eſt. Veritas ergo eſt in nullo illorum iuramentorum fieri Deum cooperatorem mali, quantùm eſt ex parte iurantis, ſed tantùm teſtificatorem aſſertionis veræ de malo facto ab homine perpetrando quoad defectum, & à Deo vt vniuerſali cauſa quoad materiale, & ad hoc ipſum non inuocatur per iuramentum, ſed potiùs illud ſupponitur. 11. *Valent.* Impugnatur 2. modus. In moralibus voluntas tacita æquiualet expreſſæ. Proponitur vera ratio.

12\. Iurãs aliquid quod eſt peccatum mortale tenetur non facere, quod iurat.

Tertia ergo ratio ſit, quia iurans aliquid, quod eſt peccatum mortale, non obſtante iuramento, tenetur non facere id, quod iurat, & ita perinde eſt, ac ſi falſum iuraſſet. Qua ratione vtitur etiam Soto, & ſequitur Couarruuias Et ad replicam de peccato veniali reſpondet Soto paulò inferiùs, iuramentum de peccato veniali poſſe impleri ſine peccato mortali, & ideo non cum tanto rigore includi falſitatem in illo iuramento, ſicut in alio de peccato mortali. Quæ ratio probabilis mihi videtur, potéſtque explicari ex doctrina D. Thomæ q. 98. artic. 1. quia hic defectus iuſtitiæ includit aliquo modo indirecto defectum veritatis, quatenus ſecundum rectam rationem neceſſe eſt, non facere verum, quod ſic iuratum eſt. Ergo quantò eſt maior neceſſitas huius falſitatis, tantò maior eſt deordinatio iuramenti, ergo ſi illa neceſsitas eſt ſub peccato mortali, ſic iurare à principio, eſt peccatum mortale ad periurium ſpectans. Quarta ratio eſſe poteſt, quia eſt irreuerentia Dei velle firmare Dei auctoritate propoſitum in malo, ergo quò grauius eſt illud malum, eò grauior eſt illa irreuerentia: ergo ſi malum illud ſit peccatum mortale, etiam irreuerentia eſt adeò grauis, vt ad peccatum mortale ſufficiat. Atque hæ rationes videntur ſufficere pro materia morali, cui communis ſenſus Doctorum, imo etiam Patrum fauet, vt videre licet 2. 2. quæſt. 4. per totam. Vnde non eſt de hac vltima aſſertione dubitandum, etiam ſi oporteret præcedentem quoad poſteriorem partem in dubium reuocare, ſed neceſſarium non eſt, quia differentia data eſt ſufficiens.

13\. Diſcrimẽ inter eum qui iurat facere mortale, cũ intentione implendi & ſine illa.

Ex his ſequitur diſcrimen inter eum, qui iurat facere peccatũ mortale cum intentione implendi,

vel ſine illa: nam ille prior duo peccata committit, vnum eſt, quod facere proponit, aliud iniquum iuramentum, poſterior autem vnum tantùm periurij per ſe committit. Hoc ſecundum per ſe patet. Circa primum autem videtur aliter loqui Caietanus quæſt. 98. artic. 3. dicit enim, per tale iuramentum non tam conſtitui nouam ſpeciem peccati, quàm aggrauari præexiſtentem in propoſito peccandi mortalitér, *quia illud iuramentum* (inquit) *non eſt periurium.* Sed neque aſſertio, nec ratio placet. Nam certum exiſtimo, iurando homicidium, addi peccato homicidij circumſtantiam mutantem ſpeciem, & ita eſſe diſtinctum peccatum, ſaltem quoad malitiam. Imo ſimpliciter ita eſſe vocandum, cum iuramentum ſit actus diſtinctus à propoſito occidendi hominem, etiam ſi illud ſupponat. Vocare autem peccatum illud ſic iurandi periurium, vel irreligioſitatem parum refert: ſatis enim eſt eſſe irreligioſitatem. Interdum verò in Iure periurium vocatur, vt in c. *Vnuſquiſque*, & cap. *Inter cætera*, 22. quæſt. 4. & cap. *Sicut noſtris*, de Iureiurando: ſæpius autem vocantur incauta, & temeraria iuramenta, vt ex eiſdem locis conſtat.

14. *An iurãs cũ propoſito exequendi peccatũ, grauius peccet, quàm qui ſine illo. Explicatur dubium.*

Quæri autem poteſt, an grauius peccet ſic iurans cum propoſito exequendi peccatum, quod iurat, vel ſine illo? In quo triplex comparatio poteſt fieri, vna eſt inter peccata illa, vt contra religionẽ ſunt præciſè, & quoad intenſiuam grauitatem (vt ſic dicam) in ratione periurij, & temerarij iuramenti. Et hoc modo dicunt aliqui grauiùs peccare eum, qui iurat cum propoſito, mortaliter peccandi, propter rationem ſuprà factam, quod eſt quædam comminatio contra Deum, vel inuocatio eius ad cooperandum peccato mortali, quod pertinere videtur ad ſpeciem blaſphemiæ. Sed hoc exiſtimo falſum, quia fundamentum vanum eſt, quia nec Iura, nec Doctores dicunt, malitiam illius iuramenti iniqui pertinere ad blaſphemiam, ſed ad defectuoſum, & iniuſtum iuramẽtum. Vnde ſub hac comparatione grauius peccatum eſſe cenſeo ſine intentione iurare, quia eſt formaliſſimum periurium, & magis directè repugnans Deo in ſe, quia opponitur diuinæ veritati, & conſequenter etiam bonitati: aliud verò peccatum ſolùm opponitur reuerentiæ debitæ Deo, & ita ſentit Caietanus d. q. 98. artic. 3. & ſi attentè legatur Gloſſa in cap. *Florentinum*, d. 85. verb. *Confirmauit*, Altera comparatio fieri poteſt inter malitiam periurij vnius peccati, & ſpecificam malitiam alterius, vt homicidij, vel ſimilis. Et pro hac comparatione cõſulenda ſunt dicta ſuprà c. 3. nihil enim addere neceſſe eſt. *(Caietan. Gloſſ.)*

15. *Iurare cum propoſito peccãdo mortaliter eſt maius peccatũ, quam ſine illo.*

Tertia comparatio eſt inter vtrumque peccatum abſolutè ſecundum totam malitiam, quam ſingula includunt, in qua comparatione certum eſt primò extenſiuè maius peccatum eſſe, iurare cum propoſito peccandi mortaliter, de occidendo hominem, verbi gratia, quia in hoc peccato ſunt duæ malitiæ, vna homicidij, & altera iniqui iuramenti, in altero verò peccato eſt vna malitia periurij, vt ex dictis patet. Secundò eſt mihi certum, vnicam illam malitiam periurij regulariter eſſe grauiorem aliis ſigillatim ſumptis: nam eſt grauior, quàm malitia iniuſti iuramenti, vt oſtenſum eſt, & ordinariè excedit alias. Dico autem ordinariè, quia interdum poſſet hæc eſſe grauior, vt ſi eſſet de neganda fide, aut ſimilis, vt dixi in cap. 3. Tertiò incertum eſt, an vna malitia periurij ſit ſemper minùs malum, quàm aliæ duæ collectiuè ſumptæ, ſæpe enim fortaſſe ita eſt, interdum tamen poterit exce-

A dere, quod ſoli Deo notum eſſe poteſt, vt exiſtimo.

Alia denique comparatio fieri poſſet inter obſeruationem, vel tranſgreſſionem talis iniqui iuramenti, quæ illarum deteſtabilior ſit? In quo Iura interdum dicunt, minus malum eſſe iuramentum frangere, quam ſeruare, & ideo ſeruandum non eſſe, quia ex duobus malis minus eſt eligendum. Vt patet ex capit. *Iurauit*, cap. *Si aliquid*, cap. *Non ſolum*. 22. quæſt. 4. cap. *Duo mala*, capit. *Nerui*: quibus locis illa tranſgreſſio talis iuramenti periurium interdum vocatur. Verumtamen certum eſt, in non obſeruando tali iuramento nullum malum culpæ committi, imò neceſſario obſeruandum non eſſe ad vitandam culpam, vt ex tota illa quæſt. 4. 22. cauſæ conſtat, & ex dictis, quia ex tali iuramento nulla naſcitur obligatio. Vnde non ſolùm eſt minus malum (propriè loquendo) illud non ſeruare, quàm ſeruare, ſed etiam ab illo diſtat tamquam bonum à malo. Patres autem attendentes ad reuerentiam iuramenti materialem illam tranſgreſſionem iuramenti iniquè præſtiti, quoddam malum reputant, quia ex malo iuramento ortum, & quia per ſe indecens eſt. Et ſimiliter vocant periurium quaſi materiale, quia in effectu non fit, quod iuratum eſt. Et conſequenter fit falſum, quod iuratum eſt, & hoc eſt quoddam malum ſecundum ſuam rationem formalem ſpectatum, licet in tali actu iam excuſetur à culpa; & in hoc ſenſu aiunt eligi minus malum. Denique poſſet è contrario conferri actus peccati mortalis factus ex tali iuramento, vt in iuramento Herodis, cum eodem actu facto abſque iuramento. De quo benè dicit Soto, ſi fiat ſine reſpectu ad iuramentum, nec minui, nec augeri, quia circumſtantia iuramenti per accidens ſe habet. Si verò fiat virtute iuramenti, multùm aggrauari: quod iuxta dicta de peccato veniali cum proportione accipiendum eſt.

(16. Minus malũ eſt iuramentum malum non ſeruare, quàm ſeruare. Cap. Iurauit. Cap. Si aliquid. Cap. Non ſolum. — Non eſt minus malum ſimpliciter non ſeruari, ſed bonum.)

CAPVT XX.

De pœnis Eccleſiaſticis periurio impoſitis.

1. *Periuriũ grauiſſimá meretur pœnã, tã apud Deũ, quàm apud homines. Malac. 5.*

CVm periurium grauiſſimum crimen ſit, Deo iniurioſum, & hominibus valdè pernicioſum, conſtat grauiſſimam mereri pœnam, tam apud Deum, quàm apud homines. Deus enim ita vindicat hoc delictum, vt dicat Malach. 5. *Hæc eſt maledictio, quæ egreditur ſuper faciem omnis terræ:* & infra: *Et omnis iurans ex hoc ſimiliter iudicabitur:* & infra: *Et veniet ad domum iurantis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & cõſumat eam ligna eius, & lapides eius.* Vtique in memoriam perpetuam punitionis grauiſſimi delicti, & quaſi criminis læſæ maieſtatis, vt expendet Chryſoſtomus Homil. 15. 19. & 27. ad Popul. Ab hominibus autem ſemper, & in omnibus regnis iudicatum eſt hoc delictum grauiſſima pœna dignum. Periuri enim ab Ægyptiis capite mulctabantur, vt qui & pietatem in Deum violarent, & fidem inter homines tollerent: vt refert Diodorus Siculus libro ſecundo cap. 2. & Alexander ab Alexandro, cum Alciata ibi, libr. 6. Geniali. capit. 10. & alia refert Azor libr. 11 capit 12. quæſtion. 7. Couarruuias etiam ſuprà 1. part. §. 7. numero ſecundo dicit, hoc delictum vtroque Iure Ciuili, & Canonico puniri. Sed de Ciuili res eſt controuerſa, quia in l. 2. Cod. de Reb. credit. dicitur, *Iuriſiurandi contempta Religio ſatis Deum habet vltorem.* Aliæ verò leges Ciuiles periuros puniunt, vt ibi Gloſſa refert, quæ ita illa Iura conciliat, vt leges non puniant periuria, quæ ad ſolum Deum pertinent,

(Chryſo. — Iurans fictè ab Ægyptiis capite damnabatur. Didor. Siculus. Alexand. ab Alexan. Alciat. Azor. Couar. — Iuriſiurandi contẽpta religio ſatis Deum habet vltorem.)

tinent, id eſt, quibus pacta, & fœdera humana non violantur, nec contra proximum fiunt: quæ verò talia ſunt maximè puniat. Vel poſſet etiam prior lex indefinitè intelligi, ſcilicet leges non omnia periuria punire, non tamen quod nulla puniat: indicat Gregorius Lopes Gloſſ. 2. leg. 29. titulo vndecimo, partit. 2. vbi lex illa dicit, periurium commiſſum à parte in iuramento ſibi à iudice, vel alia parte delato ſolum Deum habere vltorem, periurium verò teſtis per leges puniri. Sed hæc nobis de Iure Ciuili ſufficiant.

Gregor. Lop.

2. Quod ad Ius Canonicum attinet, ea breuiter tradémus, quæ ad forum conſcientiæ ſpectant, vel illud attingere poſſunt, reliqua inſinuabimus, & propriis Doctoribus omittemus. Diſtinguamus ergo more ſolito duplices pœnas, ſcilicet, vel ipſo Iure impoſitas, vel imponendas. Et quoad priores ſtatuo in primis, nullam cenſuram eſſe ipſo Iure latam propter hoc crimen, ſiuè à laicis, ſiuè à Clericis committatur. Hoc conſtat, quia nullum inuenitur tale ius, vt facilè conſtabit diſcurrenti per omnes cenſuras Iure impoſitas, quas in tom. 5. proſequuti ſumus. Secundò eſt certum per hoc crimen nō incurri ipſo facto, & immediatè irregularitatē: dico *ipſo facto*, quia mediāte infamia habet dubitationem, de qua ſtatim. Sic ergo poſitā aſſertionem tradidi in 5. tom. diſput. 63. ſect. 4. nu. 9. quia irregularitas non incurritur niſi in caſibus in Iure expreſſis: hic autem in Iure expreſſus non inuenitur.

Duplex pœna periurij vel ipſo iure impoſita, vel imponenda.

Irregularitas non incurritur, niſi in caſibus in iure expreſſis.

3. Tertiò dicendum eſt de pœna inhabilitatis ad beneficia obtinenda, An ipſo facto ita incurratur, vt collatio beneficij facta periuro, eo ipſo nulla ſit? Duæ enim ſunt opiniones, vna affirmans collationē illam eſſe nullam: quam ex Innocentio, Panormitano, Dec. & aliis referunt & ſequuntur Rebuf. de Pacific. poſſeſſor. à num. 218. & Selua de Benef. part. 3. quæſtio. 2. à nume. 15. Couarruuias dicta part. 1. §. 7. à num. 3. licet ipſe non omninò aſſentiatur. Solet autem hæc ſententia probari ex cap. *Querelam* de Iureiuran. ibi, *Quoniam non merentur Eccleſias regere, qui ſunt crimine periurij irretiti.* Sed ex hoc textu nihil meo iudicio probatur, nam ex illis verbis ad ſummùm habetur periurium eſſe dignum ſimili priuatione, non verò quod illa ſit ipſo facto impoſita: vnde in fine concluditur, *Ipſum à præſcripta Eccleſia remouentes, &c.* quæ verba factum hominis indicant. Alia etiam afferuntur Iura, quæ omitto, quia non plus probant. Secunda ergo ſententia eſt, hanc pœnam non incurri ipſo iure, ſed imponendam eſſe, probato delicto: & hanc videtur defendere Felinus in cap. *Ex parte* 1. de Reſcrip. & in d. cap. *Querelam* de Iureiur. vbi eandem tenet Cardinalis & in re non diſſentit Couarruuias licèt omnes confuſè ſatis hoc tractent. Et fortaſsè contraria non doceant.

Rebuf. Selua. Couar.

Non merentur Eccleſias regere, qui ſunt crimine periurij irretiti.

Felin. Card.

4. Dico ergo primò, ſecluſa infamia, talem inhabilitatem non incurri ante ſententiam. Hoc fatentur Couarruuias, Rebuffus, & Selua. Et probatur, quia nullus eſt Canon, in quo talis pœna pro tali crimine ipſo iure imponatur: numquam autem pœna aliqua incurritur ipſo facto, niſi ſit in Iure expreſſum, vt eſt regula receptiſſima & in materia de Cenſuris, & de Legibus probata, & traditur, ac probatur ab eiſdem Auctoribus in citatis locis. Atque hinc infertur, per ſolam ſententiam declaratoriam criminis, non incurri hanc inhabilitatem per modum pœnæ ſpecialiter impoſitæ illo modo per legem Canonicam huic crimini. Probatur, quia

Periurus nō eſt inhabilis ipſo facto ad beneficium.

Numquam pœnam aliqua incurritur ipſo facto, niſi ſit iure expreſſum.

A nulla eſt lex, quæ hanc peculiarem pœnam imponat pro periurio, & præſertim cum illo addito *ipſo facto*, vel *ipſo iure*, vel alio æquiualente: nullum enim Canonem huiuſmodi afferunt dicti Auctores neque ego hactenus inueni.

Nihilominùs addo, quatenus per talem ſententiam inducitur infamia iuridica, eatenus conſequi ex illa inhabilitatem prædictam, quatenus illa infamia facit hominem irregularem, & collatio facta irregulari eſt nulla. Ita interpretatur communem ſententiam Couarruuias & tandem dicunt idem Rebuffus & Selua & eandem limitationem adhibet Iulius Clarus libr. 5. §. *Periurium*. num. 4. & Bernardus Diaz in pract. capit. 92. in fine. Et idem B apertè ſentit Panormitanus in dicto cap. *Querelam*, quem ſequuntur Angelus verſic. *Periurium*, nu. 12. & Sylueſter q. 6. Vnde ſolùm probant ſuam ſententiam ex Regula iuris 87. in 6. *Infamibus portæ non pateant dignitatum.* Tota ergo hæc pœna, & eius declaratio pendet ex infamia, de qua ſtatim, & ibi exponemus alias limitationes, quæ à dictis Auctoribus adduntur. 5.

Quomodo periurus fiat irregularis.

Iul. Clar. Bern. Dias. Panor. Angel. Sylueſt.

Ex quo infero, propter periurium non incurri ipſo facto priuationem beneficiorum iam acquiſitorum ante ſententiam condemnatoriam. Contrarium huius aſſertionis defendit latè Rebuffus à numero 223. Sed nihil adducit, quo illud oſtendat, quia talis pœna admittenda non eſt, niſi in Iure ſit expreſſa, quod hic dici non poteſt: neque ab ipſo C tale ius, etiam apparens, allegatur, ſed ſolùm affert coniecturas, & ſimilitudines parui momenti. Et ita concluſio poſita communis eſt, vt patet ex Couarruuia, Iulio Claro, & Selua locis citatis, & aliis antiquioribus, quos ipſi citant. Sequitúrque à fortiori ex præcedenti aſſertione, nam difficiliùs priuatur quis acquiſitis beneficiis, quàm impediatur de nouo acquirere: ſed periurium non facit acquiſitionem nullam, ergo multò minùs priuat beneficio acquiſito. An verò hæc pœna priuationis beneficiorum imponi debeat propter hoc delictum, dicemus ſtatim. 6.

Propter periurium non incurri ipſo facto priuationem beneficiorū acquiſitorum.

Difficilius priuatur quis acquiſitis beneficiis quā impediatur de nouo acquirendo.

Quartò ergo ſupereſt vidēdum, an & quomodo infamia per hoc delictum incurratur. Omnes enim D fere Auctores docent incurri, vt videre licet in allegatis in puncto præcedenti, & in Sancto Thoma dicta q. 98. art. 3. ad 3. & ibi Soto, & aliis, & Summiſtis verb. *Periurium*, Sylueſtro q. 6. Angelo, num. 6. Panormitano in cap. *Teſtimonium*, de Teſtibus & in cap. *Querelam*, de Iureiur. & ibi etiam Felino & aliis. Probatur, quia in Iure Canonico periuri inter infames numerantur cap. *Si quis conuictus* 22. q. 5. dicitur de periuris, *ſecundum legem infamia notabuntur*, cap. *Conſtituimus* 3. q. 5. in cap. *Infames* 6. quæſt. 1. vbi etiam dicitur, *omnes illos eſſe infames*, vtique Canonicè, *quos ſeculi leges infames pronunciant*, at periurium per ciuiles leges notatur infamia l. *Si quis maior* Cod. de Tranſactio. ergo. Hæc verò aſſertio ab omnibus intelligitur de periurio proprio, cui deeſt veritas cum tranſgreſſione iuramenti. E Nam quantumuis ſit aliàs peccaminoſum ex defectu iuſtitiæ, ſeu honeſtatis, vt ſi ſit promiſſorium de re mala, licèt poſtea non ſeruetur, non incurritur hæc infamia, quia non deeſt veritas, de quo videri poteſt latè Panormitanus ſupra citatus. Item ſupponitùr, debere eſſe periurium cum peccato mortali, nam quacumque ratione excuſetur, vel per inaduertentiam, vel per difficultatem in implendo promiſſo excuſabitur, de quo vide Iulium Clarum libro 5. §. *Periurium* numero 9. & 10. & benè Felinus capite primo de Iureiu- 7.

Quomodo infamia per periuriū incurratur.

S. Thom. Sylueſt. Angel. Panor. Felin.

Cap. *Si quis conuictus.* Cap. *Conſtituimus.* Ca. *Infames.* L. *Si quis maior.*

Periuriū per ciuiles leges notatur infamia.

Iul. Clar. Felin.

rando numero 29. in fine.Duo verò circa hanc pœ- A nam declaranda ſunt,vnum eſt , an pro omni periurio , vel pro quo incurratur infamia : ſecundum eſt,quando , vel quomodo incurratur ? Et ex his conſtabit qualis ſit ipſa infamia , & quos effectus habeat.

7. *Hoſtienſ.* Infamia incurritur propter quodcũque periuriũ ſcienter cõmiſſum.

Circa primum Hoſtienſis in Summ.tit.de Teſtibus §. *Quis poſſit eſſe teſtis*,verb.*Excipitur*, tenet infamiam incurri propter quodcumque periurium ſcienter,& prudenter commiſſum , ſiue ſit aſſertorium , ſiue ſponte contra promiſſionem iuratam. Nec etiam videtur diſtinguere inter iuramentum in iudicio , vel extra,publicum, vel priuatum, pernicioſum , vel non pernicioſum homini , & citat Goffredum in Summa : quem etiam cum Ioanne Andrea,pro eadem ſententia refert Turrecremata. B Probat primò, quia omne periurium eſt peccatum mortale:ergo inducit infamiam Canonicam, iuxta cap.*Illi qui* 6.quæſt.1.Secundò periurium omne inter crimina computatur capit.vltim. de Temp.ord. cap. *Querelam*, de Iureiur. ſed omnia talia crimina inducunt infamiam , vt ex eodem capite colligitur: ergo.Tertiò addi poteſt,quod in dicto cap.*Infames*, & cap. *Conſtituimus* abſolutè periuri dicuntur infames : & vbi Ius non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus.

8. Diſtinguitur iuramẽtum, & quodnam inducat infamiam.

Alij nihilominùs diſtinctione vtuntur de iuramento aſſertorio , & promiſſorio. De promiſſorio autem ſubdiſtinguunt , quia vel eſt abſolutè factum Deo,& ſic per violationem eius non incurritur infamia,etiam ſecundum leges ciuiles , iuxta l. C 2.ſuprà citatam C.de Reb.credi.vel eſt factum homini,& violatio eius eſt homini iniurioſa, & damnoſa,& propter tale periurium imponitur infamia, iuxta l. *Si quis maior*.C.deTranſactio. De aſſertorio autem aliqui abſolutè negant per illud infamiam incurri,quia hoc videntur ſimpliciter negare leges ciuiles in leg.*Lucius Titius*.ff.de his , qui not.infam. vbi ſermo eſt etiam de teſtimonio lato in iudicio. Alij verò etiam in iuramento aſſertorio diſtinguendum putant , quia ſi iuramentum ſit iudiciale, teſtificando per illud , incurritur infamia , iuxta cap. vltim. de Temp. ordin. Et non videtur refragari dicta l. *Lucius*. imò idem probare , tùm quia ibi non dicitur , teſtem falſum non eſſe infamem,ſed teſtimonium in iudicio reprobatum,non D reddere teſtem infamem tamquam falſum : quod intelligi poſſet , quia poſſunt eſſe multæ aliæ rationes reprobandi teſtimonium præter falſitatem, quia poſſet eſſe falſitas materialis tantùm , ſeu ſine dolo : tùm maximè,quia ibi (cùm dicitur , illos teſtes , quorum teſtimonium reprobatur, non manere infames) redditur ratio , quia illud delictum non eſt dignum infamia , ſed quia ſententia pro alio lata , alium non grauat : In qua ratione potiùs ſupponitur , delictum illud infamiam fuiſſe allaturum teſti,ſi ipſe directè fuiſſet de falſo teſtimonio damnatus.At verò de iuramentis priuatis,& extraiudicialibus negant iſti Auctores generare infamiam,quia nullibi eſt ſatis expreſſum : & ita ſentit Soto dicto libro 8.quæſt.1. artic. 10.& quæſtion.2. E articul.3.

Leg. *Lucius Titius.*

Sententia pro alio lata, aliũ nõ grauat.

9. Diſtinctio infamiæ in Canonicam, & Ciuilem.

Pro reſolutione ſupponenda eſt diſtinctio infamiæ in canonicam , & ciuilem , quam latè expoſuimus in 5.tom. Quia verò illa verba ſunt æquiuoca , per Canonicam nunc intelligimus illam, quæ per ſe non inducit impedimentum Canonicum indelebile , ſeu quod tolli non poſſit abſque diſpẽſatione,ſed quæ talis eſt, vt per vitæ mutationem cum mutatione opinionis apud homines auferri poſſit. Ciuilis autem infamia dicitur illa,quæ poſtquam ſemel incurritur auferri non poteſt ſine diſpenſatione , ſeu habilitatione Superioris habentis poteſtatem.

10. Ciuilis infamia non inducitur per omne iuramentum. *Panor.*

Hoc ergo ſuppoſito duo dicenda ſunt. Primum eſt, ciuilem infamiam non induci per omne iuramentum. Aliud eſt Canonicam per omne induci. Ita Panormitanus in dicto cap. *Teſtimonium* , & intendunt alij. Et prior pars conſtat , quia nullibi legitur talis pœna lata vniuerſaliter in Ciuilibus legibus,nec Canonizata in Canonicis. Item in Canonica citata de infamia tantùm Canonica loquũtur , quia non de ſolo periurio , ſed etiam de aliis grauibus peccatis loquuntur, & abſurdum eſſet de rigoroſa infamia illa intelligere. Et inde probatur altera pars ex eiſdem Iuribus Canonicis , quibus obſtare non poſſunt in hoc ſenſu leges ciuiles,quia licet infamia legalis non reprobata à canonibus, eo ipſo Canonizata ſit iuxta d.cap.*Infames*,non tamen hoc ita conuertitur , vt ſola infamia legalis per aliquod delictum in Eccleſiaſtico foro incurratur , nam Canones per ſe poſſunt , & ſolent infamiam Canonicam imponere , quòd in hoc delicto feciſſe videntur.

Infamia legalis nõ reprobata à canonibus eo ipſo canonizata eſt.

11. Grauius eſt iurare falſum aſſertoriè, quàm frangere iuramẽtum promiſſorium.

Declaratur etiam ratione, tum quia grauius crimen eſt iurare falſum aſſertoriè, quàm frangere iuramentum promiſſorium , vt ex ſuprà dictis patet: ergo Canones , qui attendunt grauitatem criminũ apud Deum, & in ordine ad mores animarum corrigendos , debuerunt infamiam illius criminis cauere. Et idem eſt de violatione iuramenti Deo facti,& præſertim cum voto , quia grauiſſimum eſt, & magnam morum corruptionem inducit , & indicat. Denique etiam iuramentum extraiudiciale eſt grauiſſimum crimen:& Canones ſimpliciter de illo loquuntur , annumerando illud homicidio , & aliis ſimilibus criminibus.Et ſpecialiter notari poteſt in d c. vlt. de Temp. ord. priùs poni periurium abſolutè,poſtea falſum teſtimonium : ergo in primo non comprehenditur tantum iuramentum iudiciale,quod ad falſum teſtimonium pertinet , ſed ſimpliciter omne periurium. Et hæc reſolutio in ſequenti puncto magis declarabitur.

12. Quãdo hæc infamia incurratur.

Iam ergo ſupereſt explicandum aliud , ſcilicet, quando , & quomodo hæc infamia incurratur. In hoc Hoſtienſis ſupra ſimpliciter, & ſine diſtinctione ſentit,incurri ipſo iure, ſeu facto propter quodcumque periurium ante ſententiam. Sed hæc ſententia,& eſt valde confuſa , & multis periculis expoſita,& in rigore falſa , vt patebit. Vnde D. Thomas d.q.98.artic.3.ad 3.quoad hoc ſequitur diſtinctionem de iuramento promiſſorio,& aſſertorio,& dicit propter periurium contra promiſſorium , incurri infamiam ipſo iure , propter aliud verò non incurri vſque ad ſententiam condemnatoriam via accuſationis:ſignificans non eſſe ſatis , quòd feratur per viam exceptionis. Et hoc ſequitur Turrecremata in cap. *Quicumque* 6.quæſt.1.& in cap.*Prædicandum* 22.q.1.citans etiam Raymundum, & Panormitanum in cap.*Teſtimonium*,de Teſt.num.7.vbi Bartolum & alios refert:ſequuntur etiam Angelus & Syluester ſupra. Alij verò ſimpliciter docent, propter nullum periurium incurri infamiam , donec quis per ſententiam ſit condemnatus , vt ſit à teſtimonio ferendo repellendus : ita ſentit Soto dicta quæſt.1.art.1.& quæſt.2.art.3.

D. Thom.

Turrecr.

Soto.

13. Nulla incurritur infamia propter periuriũ occultum.

Mihi dicendum videtur : propter nullum periurium omninò occultum incurri infamiam. Hæc apertè probatur ex dicto cap.vltim.de Tempor.ord. iuxta quod intelligenda ſunt alia Iura. Eò vel maximè

ximè quòd, vel per nullum crimẽ occultum incurritur infamia iuris, vt etiam de hæretico Soto ſuprà affirmat, vel (quòd probabilius eſt) licèt aliquando incurratur, non niſi vbi Iura ſatis expreſsè illam tali modo imponunt, vt latè tractaui in 5. tom. diſputat. 48. ſectio. 1. Hic autem nullum eſt Ius, in quo hoc modo hæc pœna feratur. Denique hoc videtur ſatis conuinci ex dicto capit. *Teſtimonium*, de Teſtib. nam priùs dicitur. *Si de crimine emendatus, & eum non comitetur infamia*, & poſteà ſubditur. *Præter quam pro reatu periurij.* Vbi clarè ſupponitur dari periuriũ, pro quo nõ incurratur infamia; ergo id maximè poteſt, & debet intelligi de periurio occulto, id eſt, nec per ſentẽtiã declarato, nec aliàs notorio, iuxta ea, quę ſtatim dicemus. (Cap. *Teſtimonium.*)

14. Dico ſecundò; vt ex periurio contrahatur infamia Canonica, non ſemper eſt neceſſaria ſententia, ſed ſufficit delictum eſſe notorium, ita vt nulla tergiuerſatione poſſit celari. Ita docent Syluester, & Angelus ſuprà, & ſupponunt Panorm. & alij. Et probatur ex d.c. vltim. ibi, *Si propoſita crimina ordine iudiciario comprobata, vel aliàs notaria non fuerunt*, inter quæ crimina periurium poſitum fuerat. Sed hic textus non conuincit ipſo iure incurri talem infamiam per periurium notorium, quia vt diximus in 5. tom. ſuprà, in illo textu nulla pœna ipſo iure fertur, ſed tantùm declaratur in quibus caſibus debeant Prælati excludere Clericos criminoſos ab vſu ordinum, vel aſcenſu ad illos. Verumtamen licèt ex illo textu non colligatur, aliqua cenſura, vel irregularitas propria: nihilominùs benè colligitur, notorietatem ſufficere ad infamiam: vnde ſuppoſitis aliis Iuribus, quæ declarant periurios eſſe infames, rectè colligitur, notorium periurium infamiam creare. Et facit dictum cap. *Infames* ibi, *Qui pro aliqua culpa* (ſcilicet criminali) *notatur infamia*, & ibi, *Qui in omni mundo notantur infamia.* Ratio denique eſt, quia hæc infamia eſt ex illis, quæ incurruntur ob grauitatem, & genus peccati, iuxta intentionem dictorum Iurium: huiuſmodi autem infamia non requirit niſi factum, & publicam notitiam eius, vt ſumitur ex capit. *Infames* 3. quæſtio. 7. in fine. Hæc autem infamia talis, vt per pœnitentiam auferri poſſit: neque alicubi inuenitur cum maiori rigore lata, vt oſtendimus ex d.c. *Infames*, cum d. cap. vlt. & facit etiam d. cap. *Teſtimonium*, vbi latiùs Panormitanus hoc proſequitur.

(Vt ex periurio contrahatur infamia Canonica ſufficit mita delictum eſſe notorium.)

(Periuriũ notorium infamiam creat.)

15. Dico tertiò: Infamia ciuilis, ſeu indelebilis per pœnitentiam, ſolùm incurritur per ſententiam, & in his tantùm iuramentis, quæ humana pacta concernunt, quando illa violantur. Hæc eſt communis ſententia, vt vidimus. Probatur autem in hunc modum, quia Iura Canonica, nihil in ſpeciali ſtatuunt de hac infamia; ergo ſumenda eſt ex legibus Ciuilibus quatenus per Canones non reprobantur; leges autem Ciuiles non aliter ſtatuunt hanc pœnam; ergo. Primum antecedens conſtat ex Canonibus adductis, & ex his, quæ circa illos diximus. Prima item conſequentia nota eſt, quia talis infamia non incurritur niſi per legem aliquam ſit expreſſa, vt ex regula recepta, & ſuo loco probata: quòd autem ad hoc ſufficiant leges Ciuiles, vbi Canones deſunt, & non reſiſtunt, in ipſis Canonibus eſt expreſſum, vt viſum eſt. Minor autem probatur ex dict. leg. *Si quis maior.* Cod. de Tranſact. vbi hæc infamia tantùm imponitur pro violatione pacti iuramento confirmati: & nullibi fertur pro iuramentis falſis in aſſertionibus de præterito, vel

(Quando, & & ob quæ periuria ciuilis infami incurratur.)

(Infamia ciuilis non incurritur, niſi per legẽ aliquam ſit expreſſa.)

(L. *Si quis maior.*)

A de præſenti, nec pro violatione iuramentorum de futuro, quæ ſoli Deo, vel ſibi aliquis facit. Imò in aliis legibus ſignificatur, talia iuramenta non notari infamia, vt in dict. leg. 2. C. de Reb. Credi. & leg. 2. iuncta vltima ff. de Crimin. ſtellion. Quod autem hæc infamia non incurratur, niſi per ſententiam, patet ex eadem lege *Si quis maior*, ibi, *Non ſolùm notetur infamia, verùm etiam actione priuatus, &c.* ergo donec quis notetur per ſententiam, non incurrit talem infamiam. Item quia nullibi fertur hæc pœna cum maiori rigore: & verba pœnalia non ſunt extendenda, ſed limitanda. Et hoc modo probatur rectè eadem aſſertio ex capit. *Querelam*, de Iureiurando. (Cap. *Querelam.*)
B Eſt denique hæc communis ſententia, vt latè refert Couarruuias ſuprà num. 4.

Dices, etiam in iuramento falſo aſſertorio incurritur hæc infamia per ſententiam, vt docet D. Thomas dict. artic. 3. ad 2. ergo nulla eſt differentia. Reſpondetur; ſi iuramentum ſit priuatum, & extraiudiciale, non incurritur talis infamia per ſententiam declaratoriam criminis, quia nullibi eſt lata, ſed ad ſummùm incurretur tunc infamia Canonica, de qua iam dictum eſt. Poterit verò fortaſſe imponi hæc ciuilis infamia per iudicem propter alia periuria, per ſententiam condemnatoriam in tali pœna, iuxta illud verbum capit. *Si quis conuictus.* 22. quæſt. 5. *ſecundum legem infamia notabuntur*: & tunc habebit locum, C quòd D. Thomas ait, ſæpe enim punitur hoc periurium pœna arbitraria, & ita poteſt per talem infamiam puniri. Si verò periurium ſit falſi teſtimonij in iudicio, dicit Panormitanus ſuprà, per ſententiam declaratoriam eius incurri infamiam, non tam propter periurium, quàm propter falſitatem in iudicio. 16.

(*Couar.* D. *Thom.* quomodo per ſententiam hæc infamia incurratur.)

Atque ex his conſtant, quæ in ſecunda, & tertia dubitatione propoſita ſunt de beneficiis, illa enim dubia per regulam de irregularitate definienda ſunt: infamia enim facit hominem irregularem, quamdiu durat. Vnde in tantùm priuat hominem beneficiis, in quantùm irregularitas facit D hunc effectum: irregularis autem non priuatur ipſo facto beneficiis antea obtentis, ergo nec periurus. Fit autem irregularis inhabilis ad beneficia de nouo obtinenda, ita vt collatio nulla ſit, iuxta probabiliorem opinionem, vt dicto 5. tom. diſput. 40. ſectio. 2. viſum eſt: ergo idem dicendum de periuro, non vt periurus eſt, ſed in eo caſu, in quo infamis factus eſt, & in infamia durat. Quamuis in hoc vltimo videatur contrarium ſentire Couarruuias d. num 3. vbi etiam addit limitationem, quam non video eſſe in iure fundatam, & ideo illam omitto. 17.

(Infamia facit hominem irregularem, quamdiu durat.)

(*Couar.*)

Quintò, principaliter inter pœnas periurij poni ſolet, quòd periurus non eſt in teſtem admittẽdus. Habetur in cap. *Quicunque*, 6. quæſt. 1. & in capit. E *Paruuli*, 22. quæſt. 5. vbi generaliùs dicitur, vt nec teſtis ſit, nec ad iuramentum accedat, nec in ſua cauſa, vel alterius iurator exiſtat. Quod Gloſſa explicat de iuramento ſibi vtili, ſecùs de oneroſo, vt eſt iuramentum calumniæ, & fidelitatis. Similem diſtinctionem habet Additio ad Gloſſam vlt. in c. *Litteras*, de Præſumpt dicens, periurum excludi à iuramento honoris, nõ oneris Dicit tamen Soto ſuprà hanc pœnam nõ incurri donec aliquis per ſententiam periurij damnetur, & repellatur. At Syluester *Iuramentum* 2. q. 3. dicit, ſufficere euidentiam facti cum notorietate. 18.

(Periurus non eſt in teſtem admittẽdus. Cap. *Quicunque.* Cap. *Paruuli*)

(Periurus excluditur à iuramento honoris non oneris. *Syluest.*)

Sed ego exiſtimo in foro conſcientię neminem

Periurus nō tenetur abſtinere à iurando, etiam in iudicio, donec repellatur.

C. *Si quis conuictus.* Ca. *Quicumque.* Cap. *Teſtimonium.*

teneri ad ſe abſtinendum à iurando iterum, etiam A in iudicio, propter periurium antea commiſſum, donec per exceptionem, vel accuſationem repellatur. Tū quia in Canonibus ferè ſemper dicitur, vt iſti remoueantur, vt in d. cap. *Si quis conuictus*, vel *vt in teſtimonium non recipiantur*, vt in dict. cap. *Quicumque*, vel *vt eorum teſtimonium infirmetur*, ſicut in ſimili dicitur in cap. *Non poteſt* 2.q.7. vel dicitur *eſſe repellendus*, etiamſi emendatus ſit, vt in capit. *Teſtimonium*, de Teſtib. ergo ex vi Canonum non tenentur ipſi ſeſe abſtrahere, donec repellantur. Tū etiam quia illa eſt quædam pœna, quæ non incur- B ritur niſi ipſo Iure imponatur: nullibi autem inuenitur ita impoſita. Et maximè, quia fundata eſt in præſumptione, ſeu timore, quòd iterum peierabit, qui ſemel fuit periurus, quæ præſumptio in conſcientia ceſſat, dum quis habet animum verè iurādi. Vnde licet in capit. *Paruuli*, 22.q.5. dicatur, *Qui ſemel peieratus fuerit, nec teſtis ſit poſt hoc, nec ad Sacramentum accedat, nec in ſua cauſa, vel alterius iurator exiſtat.* Per hoc non imponitur obligatiò in conſcientia ipſi periuro, vt ad iurandum poſtea non C accedat, ſed ſolū vt poſſit, & debeat repelli. Vnde colligo, etiam in foro externo ſi talis periurus de facto admittatur, eius teſtimonium non eſſe nullū ipſo Iure, quia nullibi inuenio factum irritum talem actum in pœnam præcedentis criminis. Oportet ergo vt periurus per ſententiam iudicis repellatur, vel inhabilis ad teſtificandum declaretur, & ita quoad hanc partem cenſeo eſſe veriorem opinionem Soti, quam videtur etiam Archidiaconus docuiſſe, licèt ſub dubio.

Cap. *Paruuli.*

Periuri teſtimonium, ſi admittatur, non eſt ipſe iure nullum.

20\. Quale debeat eſſe periurium, vt quis inhabilis reddatur ad teſtificandum.

Quale verò debeat eſſe periuriū, propter quod aliquis repelli poteſt, in dictis canonibus non declaratur, ſed indiſtinctè loquuntur: videtur autem maximè intelligi de periurio in iudicio, vel in ſolemni pacto, & promiſſione, vel certè etiam ſufficiet publica infamia, quod talis homo ſoleat periurare quocumque modo, & fortaſſe hoc voluit Syluester ſignificare. Semper tamen intelliguntur excepta periuria, vel per iniuriam, vel per metum extorta, vel quæ ſolet reus committere interrogatus in iudicio, quia hæc periuria excuſationem habent, & ſolum Deum habent vltorem, ſaltem quoad pœnā ordinariam. Vide Couarruuiam ſuprà, & Iuliū Clarū ſuprà, n. 12. & lib. 5. §. vlt. q. 45. n. 10.

Iul. Clar.

21\. Aliquæ pœnæ, quæ iniungi poſſunt periuris.

Sextò tandē poſſunt hic annumerari aliæ pœnæ, quæ per hominem iuxta Canones iniungi poſſunt propter periurium Prima, & præcipua: pro Clericis poni ſolet depoſitio, quæ expreſsè habetur in cap. *Presbyter* 81. d. & in cap. *Cum non ab homine*, de Iud. Quid autem ibi ſignificet verbum, *Deponendus eſt*, id eſt, an rigoroſam depoſitionem, quæ perpetuam remotionem ab altari ſignificat, vt indicatur in cap. *At ſi Clerici*, de Iud. vel latiùs, vt comprehendit aliquando ſuſpenſionem, non pertinet ad nos nunc diſputare, credo tamen iuxta grauitatem, & circumſtantiam periurij poſſe in hoc iudicem arbitrari, grauiſſimumque debere eſſe periurium, propter quod depoſitio ſimpliciter imponenda ſit. Quòd autem hæc depoſitio poſſit eſſe perpetua, apertè declaratur in cap. *Si Epiſcopus*, d. 50. De ſuſpenſione autem ab officio, & beneficio loquitur cap. *Peruenit*, de Fideiuſſ.

Cap. *Preſbyter.* C. *Cum non ab homine.* Ca. *At ſi Clerici.*

Quæ diſpoſitio hic intelligatur.

C. *Si Epiſcopus.* C. *Peruenit.*

Hinc ſecundò, & quaſi à fortiori poteſt periurus beneficio priuari, quia hæc priuatio quædam partialis depoſitio eſt, ſcilicet à beneficio. Et colligitur ex cap. *Querelam*, de Iureiuran. vbi legi poſſunt expoſitores præcipuè Panormitanus & Couarruuias ſuprà 1. part. § 2. num. 2. & ſequentibus, & Bernardus Diaz in Pract. cap. 92. & Angelus verb. *Periuriū* num. 11. vbi dicit, hanc pœnam non eſſe extendendam ad fractionē fidei, vel promiſsionis, quando iuramento confirmata non eſt, cum Archidiacono, Antonio, & Cardinali quos refert. Quorū opinio mihi placet, quia extēſio nō admittitur in pœnis ſine Iure expreſſo, quod hic non inuenitur, niſi tam acerba ſit fidei violatio, vt inter capitalia crimina computari poſſit. De illis enim criminibus in generali loquuntur interdum dicta Iura. In quo caſu habere poſſet locum opinio Ioannis Andreæ Hoſtienſis & Abbatis in d. cap. *Querelam*, ſentientium contrarium. Sed rariſſimè (vt exiſtimo) inue- D nietur fractio fidei tam grauis, ſine interuentu periurij.

22\. Periurus poteſt beneficio priuari.

Couar. *Ber. Diaz.* *Angel.*

Ioan. And. *Hoſtienſ.* *Abbas.*

Tertiò ſtatuunt Canones, vt pro periurio grauiſſima pœna imponatur, non minor, quàm pro adulterio, vel homicidio, aut aliis capitalibus criminibus, vt dicitur in cap. vlt. 22.q. 1. & olim imponebatur pœnitentia ieiunij in pane, & aqua per quadraginta dies, & præterea alia ſeptennis pœnitentia cap. *Quicumque*. 6.q. 1. Imò ibidem additur, vt numquam ſit periurus ſine pœnitentia, communio tamen illi non denegetur. De his pœnis legi poſſunt alia Decreta 22. quæſt 5. per totam, & Selua tractat. de Iureiurando 4.p. quæſt. 7.

23\. Pro periurio grauiſſima pœna imponitur, nō minor, quā pro adulterio.

Ca. *Quicumque.* *Selua.*

Finis libri Tertij.

INDEX CAPITVM LIBRI QVARTI DE ADIVRATIONE.

CAp. 1. An adiuratio ſit proprius actus Religionis.

Cap. 2. De rebus, quæ poſſunt ſanctè, & religioſè adiurari.

Cap. 3. Poſſitne adiuratio fieri etiam per creaturas.

Cap. 4. De peccatis, quæ in adiuratione inueniri poſſunt.

LIBER

LIBER QVARTVS

DE ADIVRATIONE.

Hunc actum poſuit D. Thomas inter externos actus religionis 2.2. quæſt. 90.& habere poteſt rationem formalem diſtinctam à reliquis: habetq́ quamdam affinitatem cum iuramento, ſicut in voce, ita etiam in inuocatione nominis Dei, ideoq́ conuenienter in hunc locum cadit de illo diſputatio. Quæ licet breuis, & facilis ſit, prætermitti omninò non debuit: tum propter materiæ complementum, tum quia & ad nonnullos caſus morales, & ad occurrendum aliquibus hæreticis vtilis eſſe poteſt. Primò ergo explicabimus, quid ſit hæc adiuratio, & cur inter actus religionis ponatur. Deinde videbimus quæ res, & quomodo adiurari poſſint: ac demum conſtabit, quid vitij, vel ſuperſtitionis in hoc genere actionis miſceri poſſit. D. Thom.

CAPVT PRIMVM.

Vtrum adiuratio ſit proprius actus Religionis, vel quid ſit.

1. Significationes verbi Adiuratio.

IN primis circa verbum *Adiurandi* cauenda eſt æquiuocatio, interdum enim accipitur in eadē ſignificatione, qua verbum *Iurandi*, ſolūq; per illā præpoſitionem *ad* denotatur quædā vehemētia, & firmitas in iuramēto præſtādo, vt ex Latinis cōſtat. Apud eos verò nō eſt in vſu *adiurationis* nomē, licet inueniatur nomē *abiurationis*, quod iuramētū quoddā negatiuū ſignificat, cū ſcilicèt aliquis iurat ſe nō feciſſe, vel nō eſſe facturū aliquid. Adiuratio verò in præſenti non ſignificat ipſum actum iurandi. Vnde in alia ſignificatione adiurare idem eſt, quod obteſtare, aut imprecari, per ſacrā B inuocationē. Et in hoc vſu inuenitur hæc vox in Scriptura, & apud Patres Latinos antiquiſſimos, Lactantius lib. 4 c 27. tractans de Virtute Crucis, inquit: *Quanto furori ſit Dæmonibus hoc ſignum ſciet, qui viderit quaterus adiurati per Chriſtum* Dæmones *de corporibus, quæ obſederint, fugiant*, & Tertul. in Apolog. c. 32. *Dæmones adiurare conſueuimus, vt illos de hominibus exigamus.* Et Cyprian. in lib. de Idol. vani. circa med. & ad Demetriad. ait: *O ſi audire velles eos*, (id eſt Dæmones) *quando à nobis adiurantur, & torquentur ſpiritualibus flagris*: & inferius ex Scriptura hanc eandem rem comprobabimus. Tertio addi poteſt *adiurare*, interdum ſignificare idem, quod ad iurandum inducere, ſeu aliquid ſub iuramento poſtulare, vt ſignificauit Gregorius Nyſſenus orat. 4. & 13. in Cant. circa illa verba cap. 2. & 5. *Adiuro vos filiæ Ieruſalem, &c.* & alia grauiora loca Scripturæ infrà referemus. In præſenti autem non ita ſumitur, ſed in ſecunda tantùm ſignificatione.

Abiuratio & adiuratio quo modo differant.

Lactant. *Tertul.* *Cyprian.* Per Crucem de corporibus Dæmones fugiunt.

Gre. Nyſ.

2. Atque ex hac vocis ſignificatione intelligitur primò, in adiuratione, præter perſonā adiurantē duas alias interuenire, vnā, quæ adiuratur, aliā per quā adiuratur. Hoc patet ex verbis Principis Sacerdotū ad Chriſtum, Mat. 26. *Adiuro te per Deum viuum*, loquebatur enim ad Chriſtum, & illum adiurabat: interponebat autem Dei viui auctoritatē, qua Chriſtus promotus, veritatem confitendo, A ſuæ interrogationi reſponderet. Includit ergo adiuratio reſpectū ad duplicem perſonā: ad vnā quidē tamquā ad eā, quæ inducitur, vel impellitur ad aliquid agendū, vel non agendū, & ideo illa denominatur paſsiuè adiurata: ad aliam verò, vt ad eam, quæ interponitur, vt ſimul rogās vel imperās maiori auctoritate, vt efficacius perſona adiurata inclinetur ad id faciēdū, quod ab ea poſtulatur, & ideo illa perſona nunc dicitur adiurari, ſed per illā, vel propter illā altera adiurari. Vnde perſona adiurata eſt, quaſi materiale obiectum illius actus, vt adiuratio eſt, nam circa illam directe verſatur, & illam paſſiuè denominat, vt dixi, tamquam ſubiectum, ſeu materiam circa quam verſatur. Altera verò perſona, per quam fit adiuratio, videtur ſe habere per modum obiecti formalis reſpectu adiurationis, quia per illā, ſeu propter illā fit.

Matt. 26. Chriſti adiuratio per Caipham imperata qualis.

Ad quas perſonas dicat reſpectum adiuratio.

3. Secundò ſequitur ex hac declaratione, actum hunc in ſuo genere honeſtum eſſe, ſi circa debitam materiam, & cum reliquis circumſtantiis fiat. Probatur primò ex Scriptura, quia interdum fiebat adiuratio auctoritate Dei. Numer. 5. vbi de muliere ſuſpecta de adulterio dicitur. *Et adiurabis eam.* Quamuis enim aliqui cenſeant adiurādi verbum ibi in tertia ſignificatione ſumi, vt idem eſſet adiurare adulteram, quod maledictionibus eam ſubiicere, & per execrationem illam ad iurandum inducere; nihilominus exiſtimo, illam fuiſſe quamdam adiurationem propriam, ſicut nūc C de illa loquimur, vt infrà declarabo. Sancti etiam viri ſolent adiurationibus vti, vt de Abraham legitur Geneſ. vigeſimo quarto & de Iacob. Gen. 50. quas etiam fuiſſe proprias adiurationes infrà oſtēdam. Vſus etiā Eccleſiæ manifeſtus eſt. Ratione verò declaratur corollarium, quia duas habitudines (vt dixi) includit adiuratio, vtraque autē poteſt eſſe honeſta; ergo & tota actio. Minor declaratur, nam adiuratio reſpectu perſonæ adiuratæ eſt inductio quædam, hæc autem erit honeſta, ſi tria obſeruentur. Primum eſt, vt ad actionem, vel omiſſionem de ſe bonam, ſeu quæ bene fieri poſſit, inducatur, aliàs eſſet praua, & inordinata inductio. Secundum eſt, vt modo debito fiat: poteſt enim inductio fieri, vel rogando tantùm, & amicè petendo, vel imperando, & quaſi cogendo, vel

Adiurationē eſſe actum honeſtum in ſuo genere.

Num. 5. Tollet. Luc. 8. Anno 62. Lorin. Act. 19 verb. 14.

Quæ conditiones requiruntur vt adiuratio ſit honeſta.

do, vel obiurgando, hos enim duos modos diſtinxit D.Thomas dicto artic. 1. Licet alij ſolam inductionem, aut imperium in virtute alicuius ſuperioris velint eſſe adiurationem, nam alia, quæ fit rogando magis pertinet ad obſecrationem, vt videre licet in Abulenſ. Matt. 8. quæſtione 112. Sed non oportet de nomine contendere, quia nihil impedit, eandem actionem diuerſis reſpectibus iurationem, & adiurationem appellari, vt infrà declarabo. Ex illis ergo duobus adiurandi modis vnus eſſe poteſt accommodatus vni perſonæ, alius verò alteri. Debet ergo, qui adiurat obſeruare, & conditionem perſonæ, quam adiurat, & habitudinem, ſeu proportionem, vel poteſtatem, quam reſpectu illius habet, & iuxta illius exigentiam modum adiurandi, ſeu inducendi tenere, & ita honeſto modo fiet adiuratio, vt in cap. ſequent. deſcendendo ad ſingulas perſonas adiurabiles (vt ſic dicam) diſtinctius explicabimus. Tertia conditio eſſe poteſt, vt inductio habeat iuſtam, & rationabilem cauſam, quæ in omni ferè negotio, vel humana actione neceſſaria eſt. Simili modo obſeruandus eſt debitus modus reſpectu eius, per quem adiuratio fit, ille enim interponitur vt det auctoritatem, fauorem, vel virtutem inductioni alterius: ergo etiam reſpectu illius neceſſarium eſt, vt inductio ſit honeſta, & proportionata conditioni eius. Si ergo hæc obſeruentur, vt facilè fieri poteſt, adiuratio erit honeſta. Qualis autem ſit hæc honeſtas, & quomodo obſeruanda ſit, in ſequentibus fiat manifeſtum.

D. Thom. *Abulenſ.* Qui adiurat, quid obſeruare debeat.

4. Tertiò ſequitur ex dictis adiurationem non habere ſpecialem rationem actus religionis ex habitudine ad perſonam adiuratam. Probatur, quia religio habet Deum pro obiecto, ergo omnis actus religionis vt ſic, debet circa Deum verſari: ſed adiuratio vt reſpicit perſonam adiuratam, non verſatur per ſe loquendo circa Deum, ſed circa creaturas, nimirum homines, vel Dæmones, vt exemplis adductis conſtat, & in ſequenti cap. latius dicetur: ergo adiuratio non habet, quod ſit religionis actus ex parte perſonæ adiuratæ. Dices: Interdum poteſt Deus ipſe adiurari, ergo tunc ſaltem pertinebit adiuratio etiam ſecundum illum reſpectum ad virtutem religionis. Reſponderi poteſt negando conſequentiam, quia etiam tunc non attingitur Deus, vt Deus, ſed ſecundum quamdam generalem rationem, quæ poteſt eſſe communis Deo, & creaturis. Verius tamen dicitur, tunc quidem actum illum, ſecundum illam habitudinem pertinere ad religionem, ſed non eſſe actum ab oratione, ſeu petitione diſtinctum. Adiuramus enim Deum, petendo aliquid ab ipſo propter ipſum: quia non poſſumus rectè inducere Deum ad aliquid agendum, niſi humiliter ab ipſo deprecando, ergo licet illa met actio ſub alio reſpectu adiuratio dicatur, vt attingit Deum adiuratum, non eſt niſi quædam oratio. Vnde ſiquis interroget, quando perſona adiurata eſt creata, quā honeſtatē poſſit habere adiuratio reſpectu illius, cùm honeſtatem religionis non habeat, reſpondeo breuiter, cum proportione eſſe declarandam. Nam poteſt eſſe honeſta petitio humanæ amicitiæ, ſi ſit ad hominem æqualem, vel miſericordiæ, ſeu cuiuſdam obſeruātiæ, ſi ſit ad Superiorem: vel iuſtitiæ, ſi ſit ad ſubditum, vel poteſt eſſe Duliæ, & ſuo modo Religionis, ſi ſit ad Sanctos cum Chriſto regnantes, eo ſcilicet modo, quo illos ex religione oramus, vel denique poteſt eſſe quidam actus fidei,

Adiuratio nō habet ſpecialem rationē Religionis reſpectu perſonę adiuratę. Quomodo Deus à nobis adiuretur. Adiuratio ad hominē qualis eſſe poſſit.

A & confeſſionis eius, ſi ſit ad Dæmones, vt in cap. ſequen. declarabimus.

5. Quartò inferò ex dictis, adiurationem eſſe actū religionis reſpectu perſonæ, per quam, ſeu propter quam altera adiuratur, quando adiuratio per Deum ipſum fit. Supponimus quidem ex proprietate vocis ſuprà explicata, & vſu ipſius rei, adiurationem per Deum fieri, nihil enim eſt frequētiùs, quàm aliquid ab alio petere per Deum, vel propter amorem Dei: illa ergo eſt adiuratio hominis per Deum. Ille ergo actus non eſt religionis ex habitudine ad hominem adiuratum: ergo oportet, vt illam rationem participet ex habitudine, quam habet ad Deum, per quam alter adiuratur. B Dices: Etiam ſub illo reſpectu non videtur eſſe actus religionis, quia religio attingit Deum, vt perſonam, circa quam verſatur: ſed adiuratio non ita reſpicit eum, per quem fit, ſed eum, cui fit, vt dictum eſt: ergo nullo modo eſt actus Religionis. Reſpondeo, adiurationem dupliciter conſiderari poſſe: primò quaſi materialiter in ratione petitionis, vel iuſſionis, aut alia ſimili: ſecundò in formali ratione cultus. Priori modo verſatur circa perſonam adiuratam, & vt ſic, fatemur non eſſe actum religionis, vel ſi aliquando eſt, non eſſe diſtinctum ab oratione, vt diximus. Poſteriori autem modo dicimus verſari circa Deum, vt circa perſonam adiuratam, ſeu cultam: quando enim aliquid per Deum petimus, C in hoc ipſo honorem, & cultum tribuimus Deo, quia eius auctoritatem, aut virtutem ſufficere profitemur ad obtinendum id, quod intendimus, ergo vt ſic, actus ille religionis eſt.

Adiurationē eſſe actū religionis reſpectu perſonæ per quam altera adiuratur. Adiurationē nō eſſe actū religionis auctor probat. Reſponſio.

6. Confirmatur, ac declaratur primò, quia in illo actu nomen Dei aſſumimus, ergo in illo ſeruandum eſt præceptum illud, *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*: at præceptum illud religionis eſt, vt eſt apud omnes receptum. Et patet, quia ad nullam aliam virtutem pertinet obſeruare, vt actus ille cum debita reuerentia Dei fiat, ergo vt ſic actus eſt religionis. Tandem hac ratione, exorciſmi Eccleſiaſtici inter actus religionis cōputantur, D quia ſunt adiurationes quædam, non ſunt autem religionis, vt verſantur circa res adiuratas, quæ maximè ſolent eſſe Dæmones, vt optimè declarauit Tertullianus cap. 32. Apolog. dicens, *Dæmones adiurare conſueuimus, non deiurare, vt illis Diuinitatis honorem conferamus.* Eſt ergo exorciſmus actus religionis, quatenus in cultum Dei cedit, eo quòd virtuti eius nitatur.

Declaratur adiurationē eſſe actum religionis. *Tertul.*

7. Quintò infero, adiurationē eſſe ſpecialem actū religionis diſtinctum à reliquis. Probatur, quia modus diuini cultus, qui in eo inuenitur, diſtinctus eſt à reliquis, vt ex proximè dictis facile intelligi poteſt. Magis verò declarabitur conferendo illum cum oratione, & iuramento, cum qui- E bus videri poteſt habere aliquam affinitatem: nam à cæteris tam clarè diſtinguitur, vt nulla collatione cum illis, vel explicatione opus eſſe videatur. Adiuratio ergo ab oratione manifeſtè diſtinguitur, quia per orationem aliquid à Deo petimus, per adiurationem, vt talis eſt, non petimus à Deo, ſed petimus propter Deum, quod longè diuerſum eſt. Imò interdum non petimus, ſed imperamus, in virtute Dei, vel nominis eius, multum ergo differunt hi actus etiam in ſuo eſſe reali. Vnde etiam differunt in peculiari ratione cultus. Nam per orationem profitemur Deum eſſe auctorē bonorum omnium, cuius ope, & auxilio indigemus:

Adiurationē eſſe ſpecialē actum religionis diſtinctum à reliquis.

per

per adiurationem autem profitemur tantam eſſe Dei auctoritatem, vel virtutem, vel bonitatem, vt quilibet eius nomine audito moueri debeat ad præſtandum, quicquid propter Deum ab illo poſtulatur.

8. *In quo conueniat Iuramentum, & adiuratio.*

Cum iuramento verò habet adiuratio quamdam conuenientiam in hoc, quod ſicut iuramentum adhibetur ad dandam auctoritatem aſſertioni, vel firmitatem promiſſioni, ita adiuratio fit ad dandam efficacitatem poſtulationi, aut iuſſioni. Vnde ſicut iuramentum non pertinet ad religionem propter reſpectum ad perſonam, cum qua loquimur, ſed propter reſpectum ad perſonam, quã interponimus ad dandam auctoritatem locutioni noſtræ, cuius reuerentiam, & honorem obſeruat religio: ita cum proportione ſe habet adiuratio, vt explicatum eſt. Nihilominus tamen differunt, quia per iuramentum aut diuina veritas ad aſſertionem confirmandam, aut Maieſtas, & auctoritas Dei ad firmandam promiſſionem adducitur: per adiurationem verò ſolùm interponitur Deus, vt obiectum amoris, vel timoris alterius, quem adiuramus, vt inde vel timore, vel amore moueatur ad faciendum aliquid. Conſtat autem has eſſe rationes valdè diuerſas, tam in eſſe rei, & intellectualis operationis, quàm in ratione cultus, ergo. Vnde ſuprà explicatum eſt, aliter obſeruandam eſſe reuerentiam Deo debitam in iuramento aſſertorio, per quod Deus inducitur, vt teſtis enunciationis; aliter in promiſſorio, in quo ſe habet, vt dans auctoritatem promiſſioni. Sic ergo differt ab vtroque iuramento adiuratio, per quam ſolùm inducitur Deus vt mouens alterum, ſeu dans efficàciam iuſſioni, aut petitioni, nam per hunc modum multò minùs diuinam auctoritatem interponimus, & quaſi pignoramus, vt ſic dicam, quàm per ſuperiores, vt conſtat.

In quo differant.

9. *Gen. 24.* *Adiurare & iurare idem eſſe videtur.*

Obiici verò poteſt, nam Geneſis 24. dixit Abraham ſeruo ſuo, *Pone manum tuam ſubter femur meũ, vt adiurem te.* Et tamen ibi ab eo exegit iuramentum, vt ipſemet Abraham paulo inferiùs declarauit, dicens: *Sin autem mulier noluerit ſequi te, non teneberis iuramento.* Et ſubdit, *Poſuit ergo ſeruus manum ſub femore Abraham, & iurauit illi ſuper ſermone hoc:* & infrà dixit idem ſeruus, *Adiurauit me dominus meus.* Ergo iurare, & adiurare idem ſunt, & conſequenter adiuratio non eſt actus à iuramento diſtinctus. Similiter Geneſ. 47. Iacob dixit ad Ioſeph. *Pone manum tuam ſub femore meo, & facies mihi miſericordiam, & veritatem, vt non ſepelias me in Ægypto,* & infrà *Reſpondit Ioſeph, ego faciam, quod iuſſiſti, & ille, iura ergo, inquit, mihi.* Et tamen cap. 50. dicit idem Ioſeph, *Eo quòd pater meus adiurauerit, me;* ſunt ergo idem. Idem ſumitur ex 1. Eſdr. vltim. ibi, *Et adiurauit Principes Sacerdotum, & Leuitarum, vt facerent ſecundum verbum hoc, & iurauerũt.* Denique Ioſue 2. & 5. adiurare nihil aliud eſſe videtur, niſi ad iurandum inducere.

Gen. 47. *Gen. 50.* *Eſdr. vlt.*

10. *Opinio aliquorum.* *Adiuratione & iuramentum idem eſſe quidam putant.*

Propter hæc dicunt aliqui, quoties iuramentum promiſſorium ab aliquo exigitur, interuenire adiuratiõe, & talẽ adiurationem factã eſſe in omnibus citatis locis, nihilominùs tamẽ addunt, non cõfundi adiuratiõe cũ iuramento, quia poteſt fieri adiuratio, non exigendo iuramentum, vt quotidie fit à pauperibus poſtulantibus propter Deũ, & ex dicendis euidenter conſtabit. Sed ſicut hoc poſterius certum eſt, ita etiam prius non eſt neceſſariũ, nam ſine dubio adiuratio, & petitio iuramenti etiam promiſſorij formaliter diuerſa ſunt. Vnde

A D. Thomas d. q. 90. art. 1. ad 3. dixit, adiurare non eſſe ad iurandum inducere. Quocirca ſicut adiuratio ſeparabilis eſt à iuramento promiſſorio, ita & hoc iuramentum peti poteſt ſine adiuratione, vt quotidie in contractibus, & iudiciis fieri videtur, & ratio eſt, quia poteſt quis ab alio petere, vt cũ iuramento ſe obliget, non interponendo alio modo ex parte ſua diuinum nomen. Igitur ſi aliquando ſola petitio iuramenti promiſſorij adiuratio vocatur, vt videtur eſſe in illo loco Ioſue 2. Verbum adiurandi æquiuocè transfertur ad ſignificandum idem, quod ad iurandum inducere. Aliquando verò, & ſæpe poſſunt illa duo coniũgi, vt videtur fuiſſe in aliis locis citatis: nam, vt dixi, adiuratio poteſt variis modis fieri, ſcilicet rogando, iubendo B cogendo. Inter alios ergo modos vnus eſt, exigere fœdus, & obligationem ab illo, qui inducitur ad aliquid faciendum: & aliquando ad maiorem firmitatem poteſt exigi iuramentum, vt in prædictis locis factum eſt. Coniunguntur ergo ibi adiuratio, & iuramentum, ſemper tamen manent diſtinctæ quoad proprias rationes ſuas: & videtur adiuratio præcedere, & progredi vſque ad iuramenti petitionem. Sicut prius dicitur Iacob adiuraſſe Ioſeph, & Ioſeph obtuliſſe ſe facturum id, de quo adiuratus fuerat, nihilominus addidit Iacob *Iura ergo mihi:* prius enim ille ponendi manum ſub femore licet adhiberetur in iuramento, vt ſupra l. 1. viſum eſt, potuit tamen idẽ ritus in adiuratione C adhiberi. Petebatur enim ſimul iuramentum quia ex promiſſione facta cum adiuratione petentis, non tanta obligatio naſcitur, quanta ſi iuramento firmetur. Sic etiam intelligo adiurationem illam, quæ circa adulteram fiebat Num. 5. nam ab illa in nomine Dei petebatur, vt veritatem aperiret, tum ex reuerentia præſentiæ Domini, iuxta illud, *Cùm ſteterit mulier in conſpectu Domini,* &c. tum etiam ex timore diuinæ iuſtitiæ, & comminatione eius, quæ per maledictiones ſignificatur: vt legimus 1. Reg. 14. vbi Saul populum adiuraſſe dicitur ſub maledictione illi imperando. Sic ergo adiurabatur ſuſpecta de adulterio, & veriſimile eſt ibi etiam fuiſſe exactum à fœmina iuramentum execratorium, quia non ſolum ſacerdos maledicta proferebat, dicens: *Sin autem declinaſti à viro tuo, his maledictionibus ſubiacebis, Det tibi* D *Dominus in maledictionem,* ſed etiam mulier cogebatur reſpondere: *Amen Amen,* virtute iurans, vt ſibi talia euenirent, ſi tale quid commiſerat. Interueniebat ergo ibi propria adiuratio, qualis à nobis deſcripta eſt, licet modus conteſtandi Diuinam virtutem ſingularis fuerit, & tandem per adiurationem conſummaretur.

D. Thom.

Adiuratio & iuramentum aliquando coniunguntur.

Adiuratio mulieris fiebat cum iuramento.

CAPVT II.

Quæ res poſſint ſanctè, ac religioſè adiurari.

1. *Quæ perſonæ interueniant in adiuratione.*

TRES perſonæ, ſeu ſuppoſita in adiuratione interueniunt, quæ adiurat, quæ adiuratur, E & per quam fit adiuratio, quæ non ſunt quidem ſemper diſtinctæ in re, vt vidimus, diſtinguuntur tamen habitudine, & frequentiùs re ipſa, ideóq; neceſſe eſt exponere in quas res, vel perſonas poſſit talis habitudo, vel ratio conueniẽter cadere. Non eſt verò, quòd circa perſonam adiurantem immoremur, nam conſtat in primis fieri non poſſe, niſi per intellectualem, vel rationalem naturã, quia petitio, & imperium ſunt actus rationis: & cum additur adiuratio, ſeu obteſtatio, aut cõminatio, multò magis neceſſaria eſt vis rationis. Deinde clarum

Perſona adiurans intellectualis, vel rationalis eſſe debet.

clarum eſt, homines poſſe adiurationibus vti, vt A conſtat ex dictis in præced. cap. & ex vſu, & quia ad hoc habent ſufficientem cognitionem, & diſcurſum. Hic verò præcipuè agimus de adiuratione, quæ ab homine fit, & potiſsimùm de illa, quæ ex ſupernaturali cognitione, & gratia procedit. Denique etiam conſtat, ſuperiores creaturas intellectuales poſſe adiurare, vt de ipſo etiam Dæmone dicitur Marci 5. adiuraſſe Chriſtum: *Adiuro te per Deum, ne me torqueas*: vnde à fortiori Angeli ſancti poſſunt homines adiurare, imò & Deus ipſe, vt ex dicendis conſtabit. Itaque de adiurante nulla eſt peculiaris difficultas. An verò in aliquibus hominibus ſit in hoc peculiaris aliqua virtus, præſertim reſpectu Dæmonum infrà dicemus. B

Mar. 5.

2. Perſona adiurata debet eſſe diſtincta ab adiurāte

2. Circa perſonā autē, ſeu rē, quæ adiurari poteſt, ſupponendū eſt, debere eſſe perſonam diſtinctā ab adiurāte, quia ſicut nemo ſe ipſum rogare, aut deprecari poteſt, ita etiā nec adiurare. Dices, poſſe aliquem ſibi ipſi imperare, & adiurationē etiā fieri poſſe imperando: poterit ergo ſaltē hoc modo aliquis ſe ipſum adiurare. Reſpōdeo tūc imperio adiungi adiurationē, quādo voluntas imperati non eſt omninò in poteſtate imperātis, & ideò iſte indiget quaſi fauore numinis ſuperioris ad extorquēdā ab alio obediētiā: at verò cum homo ſibi imperat, habet in manu ſua voluntatē ſuam, imò imperij ſui efficacia ex ſua voluntate dependet, illud enim imperium ſui efficax eſt, quod ex voluntate abſoluta procedit, & ideo in tali imperio non habet locum C adiuratio. Poteſt quidem homo interdum ſibi proponere diuinum adiutorium, aut præceptum, aut beneplacitum, vt ſe excitet ad volendum, vel imperandum ſibi, ſed illa non eſt propria adiuratio, ſed quædam veluti perſuaſio, & maior obiecti illuſtratio, qua homo ſeipſum interducit ad obiectum volendum.

3. Poſſe licitè Deū, ab homine adiurari. D. Thom.

3. Hoc ergo poſito dicendum primò eſt, Deū poſſe aliquo modo ab homine adiurari, illius tamen adiurationem inter partes orationis collocari, & obſecrationem appellari. Hæc aſſertio ſumitur ex D. Thoma 2. 2. quæſt. 83. artic. 17. ad 1. & quæſt. 90. artic. 1. ad 3. Et declaratur breuiter vtraque D pars: nam in primis non habet locum erga Deum adiuratio per modum imperij, quia eius eſt imperare, non imperari. At verò ſicut poſſumus orare Deum, ita etiam poſſumus aliquid diuinum illi repræſentare, ob cuius amorem, aut merita, noſtras orationes exaudiat, vt conſtat ex vſu Scripturæ, in qua legimus Moyſen, & alios Prophetas oraſſe Deum propter ſemetipſum, & propter Abraham, & alios iuſtos ſibi dilectos. Et Eccleſia ſemper orat per Chriſtum, vt agentes de Oratione diximus. Hic ergo orandi modus quamdam Dei adiurationem continet, quia exoratur Deus, & ad impetrandum ab illo interponitur vel ipſemet Deus, vel aliquis nomine eius, qui potentior ſit, quàm nos ad impetrandum apud illum, vt per eum oratio noſtra iuuetur: ratio autem adiura- E tionis in hoc perficitur, vt ſuprà declarauimus. Conſtat autem ex dictis ſuprà de partibus orationis, totum hoc pertinere ad obſecrationem, in qua proponitur Deo ratio aliqua obtinendi aliquid ab ipſo, vt cùm per Chriſtum, vel per ipſiuſmet Dei bonitatem poſtulamus. Hæc ergo adiuratio obſecratio quædam eſt, ſolumque videntur ratione, & denominatione differre, nam obſecratio dicitur, quatenus dat vires orationi: adiuratio, quatenus eſt peculiaris actus reuerentiæ illius perſonæ, per quam Deus adiuratur, vt ex dictis ſatis conſtat.

Adiuratio ad Deum non fit per modū imperij.

Adiuratio ad Deū tota ad obſecrationē pertinet.

4. Tā viatores quam beatos & Angelos poſſeā nobis adiurari. D. Thomas.

4. Dico ſecundò, homines tam viatores, quàm Beatos, & ſanctos Angelos poſſe à nobis adiurari, idque licitè, & ſanctè fieri, ſi debito modo fiat. Hoc etiam tradit D. Thomas d. quæſt. 90. artic. 1. & eſt receptum apud omnes: & de Angelis quidem, & hominibus cum Chriſto regnantibus conſtat ex dictis ſuprà de Oratione. Oſtendimus enim Sanctos rectè orari à nobis, & conſequenter etiā obſecrari, & ita habet cōmunis vſus fideliū, & Eccleſiæ, nam petimus à Virgine per filium, & per natiuitatem, vel aſſumptionem ſuā, & proportionali modo poſſumus ab aliis Sanctis petere: Vnde hæc pars huius aſſertionis eodem modo cū proportione accipienda eſt, quo præcedēs concluſio. Eſt enim hæc adiuratio Sanctorū, obſecratio quædā, & pars orationis ad ipſos: & ideo vt licitè fiat, ea obſeruāda ſunt, quæ ad debitum modum orandi Sanctos neceſſaria ſunt. Nec enim poſſumus Sanctos adiurare cū imperio, ſed cum reuerentia, & honore humiliter eos precari, non vt auctores bonorum, ſed vt interceſſores: eodem ergo modo poſſumus illos adiurare.

Adiuratio Sanctorum obſecratio quædam eſt.

5. Reſpectu viatorum adiuratio fieri poteſt deprecādo tantùm.

5. At verò reſpectu viatorum interdum poteſt adiuratio fieri deprecando tantùm, vt cùm ſubditus adiurat Superiorem, vel amicus amicum, aut pauper diuitem, vt per Deum, vel per Chriſtum, aut aliquem Sanctum, ſibi ſubueniat: ibi enim perfectè inuenitur tota ratio adiurationis, quam explicuimus, & hoc genere adiurationis videtur vſus Paul. 2. Corinth. 5. dicens: *Obſecramus pro Chriſto reconciliamini Deo*, & cap. 10. *Ipſe ego Paulus adiuro vos per manſuetudinem, & modeſtiam Chriſti.* Eſtque hic modus adiurandi per ſeſe rationi conſentaneus, quia Dei commemoratio, & honor optimum medium eſt ad aliquid honeſtum ab alio homine efflagitandum. Aliquando verò fit adiuratio ad alios homines imperando, & quaſi cogendo, & tunc oportet, vt adiurans habeat auctoritatem aliquam ſuper adiuratum, vt D. Thomas dixit, aliàs iniuſtè ageret vſurpando iuriſdictionem, vel poteſtatem, quam non habet. Et ſic videtur Abraham adiuraſſe ſeruum, & Iacob filium, & de hoc genere adiurationis poteſt intelligi illud Pauli 1. Theſ. 5. *Adiuro vos per Dominum, vt legatur epiſtola hæc omnibus ſanctis fratribus.* Quamuis etiam poſſit illud intelligi de adiuratione deprecatiua. Clariùs videtur fuiſſe præceptiua adiuratio illa Pauli 2. ad Timoth. 4. *Teſtificor coram Deo, & Chriſto Ieſu, per aduentum ipſius, & regnum eius prædica verbum, &c.* Et hac etiam adiuratione improbè, & temerè vti voluit Caiphas, cum ad Chriſtum dixit: *Adiuro te per Deum viuum, &c.* In quo multipliciter peccauit, tum quia putauit ſe poſſe imponere Chriſto neceſsitatem, & obligationem reſpondendi, tamquam reo in legitimo iudicio interrogato: tum etiam quia non ad cognoſcendam veritatem, ſed ad captandam occaſionem condemnandi Chriſtum, ipſum adiurauit, vt eſt per ſe clarum, & effectus probauit. Quando verò fit legitima poteſtate, & debita intentione, de ſe honeſta eſt, vt ex ratione ſuprà facta conſtat.

2. Cor. 5.

Adiuratio ad homines fit aliquādo imperando.

1. Theſ. 5.

2. Timot. 4.

Adiuratio Caiphæ facta Chriſto fuit graue peccatum.

6. Dæmones licitè poſſunt adiurari ab hominibus.

6. Dico tertiò: Dæmones etiam ſanctè, & licitè adiurari poſſunt ab hominibus, ſi debito modo adiuratio fiat. Concluſio eſt certa ſecundum fidem, nam Eccleſia ab initio conſueuit adiurare Dæmones, vt Patres ſupra commemorati teſtantur, & multi alij, quos retuli in 3. tom. de Sacrament. diſput. 15. ſection. 4. & in Comment.

articuli

articuli 2. quæſt.70. Diui Thomæ. Fundatur autem hic vſus in Chriſti verbis, ac virtute, dixit enim Marci vltimo de ſuis fidelibus: *In nomine meo dæmonia eiicient*, & Luc. 10. *Dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, &c.* Vnde eſt etiam in Eccleſia peculiaris ordo Clericorum, ad exorcizandos dæmones inſtitutus, idem autem eſt Latine adiurare, quod Græcè exorcizare, vt ex dictis Patribus, & vſu Theologorum conſtat. Tantùm ergo neceſſe eſt, vt in adiuratione facienda debitus modus teneatur, in quo hæc obſeruanda videntur.

Marc. vl. Luc. 10.

Exorcizare & adiurare idem ſunt.

7. Primo ergo requiritur, vt finis adiurationis ſit expellere, abiicere, ac fugare dæmonem, non verò aliquid ab illo obtinere, vel ſocietatem aliquam cum illo inire. Hoc docuit Diuus Thomas d. quæſt. 90. art. 2. & conſtat primò, quia Chriſtus non dedit Eccleſiæ ſuæ virtutem, niſi ad fugandos, & coercendos dæmones, iuxta illud: *In nomine meo dæmonia eiicient*, & Luc. 10. Cum Apoſtoli gloriarentur, quod etiam dæmones ſubiicerentur ipſis, Chriſtus declarauit eis, poteſtatem ipſis eſſe datam ad calcandos illos eórumque virtutem, vt nihil nocere nobis poſsint: ergo non aliter licet nobis adiurare dæmones. Probatur cónſequentia, tum quia non valemus id facere, niſi per poteſtatem à Deo conceſſam, naturaliter enim longè inferiores ſumus, tum etiã quia aliàs periculo exponimur, vt multùm nobis noceant, cùm tamen finis adiurationis eſſe debeat, dęmonis inſidias, & artes nocẽdi fugere, vel fugare.

Finis adiurationis quæ ſit dæmonibus. *D.Thom.*

8. Secundò neceſſarium eſt, vt non rogando, vel amicè petendo, ſed imperando, obiurgando, & cogendo dæmon adiuretur. Hoc etiam docuit Diuus Thomas d. artic. 2. & tam hanc, quàm præcedentem aſſertionem complexus eſt Auguſt. 10. de Ciuitate cap. 22. dicens: *Vera pietate homines Dei aëream poteſtatem inimicã, contrariamque pietati exorcizando eiiciunt, non placãdo: omnes tentationes, aduerſitatéſque eius vincunt orando, non ipſam, ſed ſuum Deum aduerſus ipſam*, & Tertull. lib. de Anim. c. 57. *Spiritualia* (inquit) *nequitiæ non quidem ſocia conſcientia, ſed inimica ſcientia nouimus, nec inuitatoria operatione, ſed expugnatoria dominatione tractamus.* Ratio verò eſt, tum quia dæmon nihil propter Deum operatur ob ſuam obſtinationem, ergo vanum eſſet illum propter Deum rogare, tum etiam quia omnis ſocietas cum dæmone nobis prohibita eſt, rogare autem illum, aut beneuolè petere quædam ſocietas eſt, tum denique quia dæmon nihil ſponte operatur, niſi in odium Dei, & hominum perniciem, ergo aliquid ſpontaneum ab illo petere eſt participare, & communicare operibus illius malignis. De qua re videri poſſunt quæ late diximus tractatu 3. lib. 2. de Superſtitione, cap. 7. & 8.

Auguſt.

Tertul.

Dæmon nihil propter Deum operatur.

9. Neque obſtant huic aſſertioni quæ Caietanus obiicit, ſcilicet, quod interdum licet aliquid interrogare à dæmone, ſicut interrogauit Chriſtus, Marc. 5. & Sancti aliquando leguntur petiiſſe à dæmonibus aliquas actiones, quaſi officia, vel ſeruitia. Reſpondetur enim in primis, numquam hæc, & ſimilia facta eſſe à Chriſto, vel Sanctis petendo, & quaſi rogando, ſed imperando, vel propria virtute, vt à Chriſto, vel in nomine Chriſti, vt ab aliis Sanctis. Deinde quidquid in hoc genere à Sanctis factum eſt ad dæmonis expulſionem, cum eius confuſione, fructu fideliũ, & maiori Dei gloria factũ eſſe, atque ita fieri poſſe: vt docet Antoninus 2. p. tit. 12. c. 1. §. 5. cum D.Thom. 2. 2. q. 95. art. 4. ad 1. vbi ex Beda reddit rationem, cur

D. Ant. D.Thom. Beda.

A Chriſtus interrogauerit à dæmone quomodo vocaretur, *Vt intellecta magnitudine verbi, virtus curantis magis emicaret.* At verò interrogare aliqua curioſè ab energumenis, & obſeſſis à dæmone, etiam cum actu adiurantur, quæ nihil conferunt ad expulſionem dæmonis, vel ad ædificationem fidelium, non caret ſuperſtitione, licèt ex leuitate materiæ poſſet à culpa mortali excuſari, vt Caietanus notat, & ſequitur Nauarrus c. 11. n. 28.

Interrogare aliqua à Dæmone curioſè non caret ſuperſtitione. *Nauar.*

Tertiò requiritur, vt hæc adiuratio legitima poteſtate fiat, non enim omnibus datum eſt poſſe dæmones exorcizare, ſed miniſtris ad hoc munus ſpecialiter deputatis, & ideo regulariter non licet aliis, hoc munus vſurpare. Probatur, quia vel B id facere tentant virtute naturali, vel diuina, vel in vi pacti cum ipſo dæmone. Primum ſtultum eſt, cum virtus naturalis dæmonis ſit longè ſuperior. Tertium ſuperſtitioſum eſt, vt dicto loco oſtendimus, ſecundum autem temerarium eſt. Vnde timere debent, qui hanc poteſtatem temerè vſurpauerint, ne illis prauus ſpiritus reſpondeat: *Ieſum noui, & Paulum ſcio, vos autem qui eſtis: & inſiliat in eos*, &c. vt in ſimili refertur Act. 19. Hoc autem intelligendum eſt de adiuratione ſolemni & publica, quæ ſecundum quamdam præſcriptã formam ab Eccleſia inſtitutam in ea fieri conſueuit: nam illa pertinet ad actus ordinis Eccleſiaſtici, qui non poſſunt niſi à cõſecratis miniſtris exerceri. 10.

Dæmones exorcizare ſine legitima poteſtate nemo debet.

C Nihilominùs tamen priuatim interdum licere poteſt, dæmonem adiurare in virtute Dei, & per fidem in ipſum, & confidendo de virtute nominis Ieſu, & virtutis eius. Sed hoc etiam duobus modis fieri poteſt, vnus eſt viſibilis, quando dæmon corporaliter hominem obſidet, & vexat. Et tunc illius expulſio ſi ſit efficax, & extraordinario modo fiat, pertinet ad virtutem miraculorum, & ſine ſpeciali inſtinctu Spiritusſancti, & fide ab eo inſpirata, tentari non debet. Hoc autem modo legimus Sanctos ſæpe expuliſſe dæmonia, & non ſolos viros, ſed etiam ſanctas fœminas, vt ex legendis Sanctorum conſtat. Et in primitiua Eccleſia videtur frequenter fuiſſe fidelibus communicata hæc poteſtas ſupra dæmo- D nes, vt ſumi poteſt ex Tertulliano lib. de Coron milit. cap 11. & lib. de Idololat. cap. 11. & in Apolog. capit. 23. dicente: *Adatur hic aliquis ſub tribunalibus veſtris, quem dæmone agi conſtet. Iuſſus à quolibet Chriſtiano loqui ſpiritus ille, tam ſe dæmonem confitebitur de vero, quàm alibi Deum de falſo.* Vbi expendendæ ſunt particulæ illæ, *à quolibet Chriſtiano, & iuſſus, & confitebitur*, vtique vi imperij, & virtutis diuinæ, & ad eum finem, vt Chriſtiana veritas, & dæmonis falſitas innoteſcat. Idem ſemel, atque iterum repetit Iuſtinus Dialogo cum Tryphone, & Orat. pro Chriſtian. & Athanaſius de Incarnatione Verbi. Alius verò modus adiu- E rationis intelligi poteſt, priuatus, verò modus adiurationis intelligi poteſt, priuatus. & occultus, vel etiam inuiſibilis, ac ſpiritualis, quo poſſunt licitè, & vtiliter vti fideles, quando tentati dæmoni reſiſtunt fortes in fide, ſolent enim Sancti viri exprobrare dæmoni, & interiùs adiurare in nomine Domini, vt diſcedat. Nam licèt non ſint omninò certi, quòd dæmon pariturus ſit, & diſceſſurus, vel à tentãdo ceſſaturus: nihilominùs probabiliter id ſperare poſſunt, fundati quidem præcipuè in fide, & in virtute nominis, & Crucis Chriſti, ſimulque contemnentes dæmonem, qui propter ſuperbiam ſuam ferre non poteſt huiuſmodi piorum exprobrationes, ideó que cõfuſus diſcedit.

11. Quibus modis Dæmon adiurari poſſit.

Dæmones expellẽdi poteſtas fidelibus omnibus olim communicata. *Tertul.*

Iuſtin. Athan.

Adiuratio Dęmonis priuata, & occulta quomodo fiat.

De qua re legi poſſunt multa apud Athanaſium in Vita ſancti Antonij.

12. Quomodo adiurari poſſint irrationales creaturæ. *D. Thom. Soto.*

Dico quartò: irrationales creaturas ſecundum ſe non poſſe propriè adiurari, in alio verò, ſeu per modum cuiuſdam efficaciæ miraculoſæ adiurari poſſe. Ita docet D. Thomas d. quæſt. 90. articul. 3. & Sotus lib. 8. de Iuſt. quæſtion. 3. articul. 3. & in ſimili id explicuimus in 5. tom. de Cenſuris diſputatione 5. ſect. 1. declarando quomodo ſoleant animalia nocentia arboribus, vel fructibus terræ exorcizari, vel quaſi anathematizari, ad eundem enim modum de adiuratione loquendum eſt. Probantur ergo, & explicantur breuiter ſingulæ partes. Nam in primis adiuratio reſpectu illius, qui adiuratur, eſt quædam obſecratio, petitio, aut imperium: ſed creaturæ irrationales nō ſunt capaces talium actionum, quia tam petitio, quàm præceptum propriè ſumptum non percipitur, niſi intellectu, & ratione, ergo ex hac parte nō poſſunt creaturæ irrationales propriè adiurari. Hinc tamen facilè probatur ſecunda pars, quia creaturæ irrationales nobis non nocent ſine ordinatione, vel permiſsione Dei, ſæpè verò à Dæmonibus agitantur, & mouētur in noſtram perniciem Deo permittente: poſſunt ergo abiici & fugari per adiurationem Dei, vel Dæmonis, & hoc modo dicuntur adiurari in alio alium adiurando, à quo ipſæ mouentur.

Animalia irrationalia propriè adiurari non poſſunt.

13. Vnde fit, vt quando hæc adiuratio fit directè ad Deum, per obſecrationem fiat, quia (vt dixi reſpectu Dei non habet locum alius modus adiurationis, & huiuſmodi ſunt plures orationes Eccleſiæ, in quibus à Deo poſtulatur, vt auertat inclementiam aeris, aut nubium, aut nocentia animalia: & omnes concludunt, *Per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Sic etiam ſolemus exorcizare aquam, ſalem, & ſimilia, deprecando Deum cum ſimili obſecratione, vt illis peculiarem virtutem præbeat ad aliquos effectus. At verò ſi adiuratio fiat directè ad Dæmonem, tunc fit per imperium, vt ſuprà dictum eſt. Et huc pertinent illæ adiurationes, quæ ſolent fieri contra has res irrationales per modum anathematiſmi, & quaſi cenſuræ: nam per illas directè abiguntur, & arcentur Dæmones cum quadam auctoritate; & imperio, ne per huiuſmodi creaturas fidelibus noceant. Denique interdum oratur Deus, vt Dæmoni imperet, vel noceat, vel vt illius opera diſſoluat, & impediat, & tunc etiam Dæmon adiuratur per alium, ſcilicet Deum, & ideo oratione, & non imperio adiuratur: & talis adiuratio ſæpe etiam ad creaturas irrationales terminatur, obſecramus enim Deum, vt præcipiat Dæmoni, ne vtatur irrationabilibus creaturis in hominum nocumentum. His ergo modis poſſunt hæ creaturæ in alio adiurari.

Adiuratio ſalis & aquæ quomodo fiat.

14. Creaturæ irrationales poſſunt adiurari imperio.

Addimus verò in tertia parte aſſertionis, etiam poſſe adiurari per immediatam efficaciam ſupernaturalem, quæ directè, & immediatè verſetur circa ipſas irrationales creaturas, & in ipſis habeat ſuum effectum, & quia huiuſmodi efficacia ſolet per imperium explicari, ideo dicimus hoc modo poſſe has creaturas in ſe etiam adiurari imperio. Non quia illæ percipere valeant morale imperium, aut ſe ſe mouere ad intelligentiam illius, ſed quia (vt ait Hieronymus Matth. 8.) *Omnes creaturæ ſentiunt creatorem, non errore hæreticorum, qui omnia putant animantia, ſed maieſtate conditoris, quæ apud nos inſenſibilia, illi ſenſibilia ſunt.* Sic enim exponit, quod de Chriſto ibi dicitur, quod ſurgēs imperauit ventis, & mari, & ſecuta eſt obedientia, ita vt videtes mirati fuerint dicentes: *Quis eſt hic, qui ventis & mare imperat, & obediūt ei.* Quod ergo tunc fecit Chriſtus virtute propria, poſſunt facere ſerui eius in fide & virtute illius, poſſunt enim imperare huic monti, vt hinc transferatur, & faciet, & locuſtis vt recedant, & obedient, non morali, ſed (vt ita dicam) phyſica obedientia. Illud ergo imperium quatenus includit deprecationem per Chriſtum, dici poteſt adiuratio, non tantùm reſpectu Dei, ſeu Chriſti, ſed etiam reſpectu irrationalium rerum, quibus Chriſti imperium, & voluntas inſinuatur, non vt ſenſum, ſed vt efficaciam illius ſentiant. His ergo modis poſſunt irrationalia adiurari.

Hieron. Matth. 8.

CAPVT III.

Poſsitne adiuratio fieri per creaturas, vel fieri debeat per ſolum Deum?

1. Declarauimus quas res adiurare poſsimus, nunc breuiter exponendum eſt per quid eas adiurare debeamus. Videri enim poteſt, ſicut non poſſumus honeſtè, & licitè iurare, niſi per Deum, vel expreſsè, vel clare, vt ſuprà dictum eſt: ita non poſſe nos licitè adiurare aliquem niſi propter Deum. Quia licet adiuratio non ſit propriè iuramentum, eſt quædam imitatio iuramenti, nam per vtrumque actum interponitur diuina auctoritas, licet ſub diuerſa ratione, & ad diuerſum finem. Et confirmatur, quia ſicut iuramentum, ita & adiuratio eſt actus religionis, ergo æquiparari in hoc debet, vt non poſsit fieri niſi propter Deum, quia cultus religionis ſoli Deo tribui poteſt. In contrarium verò obiici poteſt, quia quando adiuratur Deus, non videtur poſſe adiurari propter Deum, quia non minùs debent diſtingui perſona adiurata ab ea, per quam adiuratur, quam ab ea, à qua adiuratur. Quia ideò fit adiuratio, vt inter adiurantem, & adiuratum tertia perſona interponatur, quæ ſuppleat imperfectionem, vel inefficaciam adiurantis, ergo non poteſt Deus propter ſe ipſum adiurari. Confirmatur ex vſu Scripturæ, & Eccleſiæ in adiurando Deo ipſo, nam in veteri teſtamento frequenter adiurabant Deum per Abraham, Iſaac, & Iacob, nunc per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, vt homo & Redemptor noſter eſt, ſæpe etiam per Virginē, & alios Sanctos.

Adiuratio eſt quædam imitatio iuramenti.

2. In hac re dicendum eſt primo, Deum adiurari poſſe, & per Deum ipſum, & per Sanctos eius, non ſolùm iam cum Chriſto regnantes, ſed etiam per Viatores, qui iuſti reputantur, non verò per inferiores creaturas. Probo breuiter ſingula: nam in primis ſæpe fit obſecratio ad Deum per ipſum, vt Daniel. 9. *Ne moreris, propter temetipſum, Deus meus,* & Pſalm. 24. *Dirige me in veritate tua, & doce me, quia tu es Deus Salvator meus, & cæt. Reminiſcere miſerationum tuorum Deus, & cæt.* & infrà: *Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo,* & alij Prophetæ ſæpe hoc modo orabant: *Per temetipſum fac hoc Deus,* illa autem habent vim, & formam adiurationis. Item rectè à Deo petimus propter bonitatem, & miſericordiam eius, ſæpe per fidelitatem, & veritatem eius, vim faciendo in promiſſis eius, quæ in eius fidelitate nituntur. Præterea Deus iurat per ſemetipſum, quia non habet maiorem, per quem iuret, ad Hebr. 6. & ſuprà viſum eſt: ergo poteſt adiurari propter ſe ipſum, quia eſt eadem proportio. Nam ſicut Deus iurat per ſeipſum.

Deum adiurari poſſe, & per ſeipſum, & per Sāctos eius, ſiue beatos, ſiue viatores, non verò per inferiores creaturas. *Dan. 9. Pſal. 24.*

Deus propter ſeipſum adiurari poteſt.

licet

licet tale iuramentum non addat certitudinem verbo, aut promiſsioni eius, ita poſſumus nos adiurare ipſum per ipſum, licet illa reflexio ſecundum ſe, non addat certitudinem deprecationi, ſeu impetrationi. Et ratio eſt, quia ſicut Deus non iurat propter ſe, ſed propter nos, vt ratio credendi dictis, & promiſſionibus eius diſtinctiùs nobis proponatur, & innoteſcat, magiſque nos moueat, quando per modum iuramenti proponitur, ita etiam non adiuratur per ſemetipſum propter ipſum, ſed propter nos, vt ferventiùs petamus conſiderata Dei bonitate, & magnitudine, quam illi per adiurationem repræſentamus. Ergo licèt diſtinctio inter perſonam adiuratam, & propter quam adiuratur ſæpius intercedat, quando ratio petendi ex diſtincta perſona ſu- B mitur: poteſt nihilominùs interdum ſumi ex eadem, aliqua eius proprietate diſtinctiùs conſiderata, & repræſentata, & hoc modo adiurari poteſt Deus propter ſeipſum.

3. Exod. 32.

Hinc facilè probatur altera pars, ex vſu Scripturæ Exod. 32. vbi Moyſes orabat Deum: *Recordare Abraham, Iſaac, & Iſrael ſeruorum tuorum*, ſic etiam in illis Eccleſiæ precationibus, *Per admirabilem annunciationem tuam, &c.* cenſetur adiuratio contineri, quæ poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, vt deprecatio ad Deum, vt Deus ſit: ratio autem obſecrandi ſumatur à myſteriis factis circa Chriſtum, vt hominem, & ſic adiuratur Deus, vt Deus, per opera humanitatis, ſeu opera in humanitate, vel per humanitatem facta, & ſic adiuratur Deus per aliquid creatum. Alio modo poteſt C intelligi, vt tota petitio, & obſecratio immediatè referatur ad Chriſtum hominem, vt homo eſt, & ſic adiuratur propriè loquendo Chriſtus ipſe propter ſe ipſum, repræſentando illi aliquam rationem largiendi, quod poſtulatur, ex ipſomet ſumpta, eo modo, quo dicebamus, Deum per ſemetipſum adiurari. Præterea poſſumus Deum adiurare per ſanctos Angelos, vel homines, & per eorum merita, vel interceſsiones: quia Deus ſæpè vult per huiuſmodi rationes beneficium concedere, & non aliàs. Non quia, cùm in tempore adiuratur, incipiat ab illis moueri, ſed quia ab æterno ſæpè ſtatuit dare intuitu illorum, & non alias, ideóque etiam voluit à nobis ſic obſecrari. Præterea, quia inter viuentes iuſtos voluit Deus eſſe com- D municationem aliquam in bonis operibus, ac meritis, & vni ſolet benefacere propter alios: ideo etiam poteſt per viatores iuſtos adiurari, vel in communi, ſi oratio ſit publica, quomodo Eccleſia obſecrat ſæpè propter omnes Sanctos, vel propter iuſtos in communi, & in confuſo: vel in oratione priuata propter talem, vel talem perſonam, quam orans exiſtimat eſſe ſanctam. Sicut enim vnus viator poteſt ſe alterius orationibus commendare, vt ſuprà vidimus, ita poteſt per ipſum petere, & adiurare Deum.

Chriſtus adiuratur propter ſeipſum.

Deus per Sanctos homines & Angelos adiurari poteſt.

4. Vnde tandem conſtat, non poſſe adiurari Deum propter alias creaturas inferiores, vel in natura, vel in ſtatu gratiæ: quia nec dignitas talis creaturæ, nec opera aliquid valere poſſunt apud Deum E ad impetrandum aliquid ab ipſo. Imò ſi quis rectè conſideret, quando adiuratur Deus per rationem creatam, ſeu per creaturam aliquam, ſemper eſt in quantum includit aliquam ſingularem participationem Diuinæ bonitatis, quæ interdum habet adiunctam promiſsionem, vel ſaltem reſpicit maiorē gloriam, & honorem Dei, qui ex tali opere reſultare poteſt. Atque ita ſicut iuramentū per creaturas

Deus nō poteſt adiurari per alias creaturas inferiores.

A reſoluitur in Deum earū auctorem: ita dici poteſt de adiuratione Dei, quoties ſit per cōmemorationem alicuius effectus creati, ibi inuolui Deum ipſum, vt auctorem eius, qui ratione ſui honoris, ac maieſtatis, vel verbi ſui, aut miſericordiæ, ex vno opere ſuo quaſi inducitur ad aliud faciendum.

Dico ſecundò ſancti homines, & beati, & viatores adiurari poſſunt non ſolùm propter Deum, ſed etiam propter rationem, vel perſonas creatas, ſingulari autem, & excellenti modo adiurantur propter ſolum Deū. Declaratur ex ſimilitudine iuramenti. Nam ſi per iuramentum afferatur teſtimonium aliquod infallibile, non poteſt eſſe niſi Deus ipſe, vel directè, & expreſſe, vel indirectè, & relatiuè, vt ſuprà dictum eſt: quia prima, & infallibilis veritas de ſe, ac per ſe ſolùm in Deo eſſe poteſt: ſi autem iuramentum fiat per teſtimonium probabile, aut credibilius, ſic fieri poteſt per creaturam, licet vix mereatur nomen iuramenti, vt ſuprà diximus. Ad hunc ergo modum de adiuratione dicimus, fieri poſſe per aliquid, quod ſummam dignitatem, auctoritatem, vel poteſtatem habeat ad præbendam vim, & efficaciam petitioni, cui adiungitur: & ſic clarum eſt, adiurationem non poſſe fieri niſi per Deū, vel expreſſe, vt ordinariè fit, cum petimus per Deum, vel Dei miſericordiam, vel implicite, & reductiuè, vt quando petimus per Chriſti vulnera, & propter beneficia, quæ à Deo recepimus. Et ratio eſt, quia in nulla re infra Deum inuenitur illa excellentia, quā talis modus adiurationis requirit. Et ideo adiuratio ita perfecta, eſt propria virtutis religionis, vt diximus.

5. Sancti homines adiurari poſſunt, non ſolū propter Deū ſed etiā propter rationē, & perſonas creatas.

Prima, & infallibilis veritas per ſe ſolum in Deo eſſe poteſt.

Poſſet tamen adiuratio, vel obſecratio ad Sanctos fieri per rationes creatas, & ad vnum Sanctum per alium, non includēdo ſpecialem habitudinem ad Deum, ſed præciſe ſpectando virtutem, vel dignitatem creatam eius, & tunc non eſt actio illicita, quia non tribuitur creaturæ aliquid proprium Dei, ſed quaſi poſtulatur ab illa adiutorium, ſeu interceſſio ſuæ virtuti, ſeu dignitati proportionata. Et ita huiuſmodi adiuratio non pertinet ad virtutem religionis, ſed ad Duliam, vel hyperduliam, ſi fiat per virginem. Vt inter homines etiam viatores fieri poteſt, vt quando vnus ab alio petit per Sanctiſsimam Virginem, vel Sanctum Antonium, & ſimilia, tunc enim per illam adiurationem honoratur talis Sanctus ſecundum ſua merita, & propriā ſanctitatem, & ſic pertinet ad cultum Duliæ, non latriæ. Denique hic modus adiurationis habet locum inter homines moraliter inter ſe operantes, ſeruata proportione. Nam vnus poſtulat ab alio per vitam patris, vel propter amicum, &c. qui modus quidam adiurationis eſt moralis, & humanus, & per ſe non illicitus, ſi circa materiam honeſtam, & cum debita intentione, ac moderatione fiat.

6. Adiuratio ad ſanctos fieri poteſt per rationes creatas.

Dico tertiò: Dæmones per Deum ipſum, vel expreſſè, vel tacitè, & non aliter adiurandi ſunt. Concluſio habetur ex vſu Eccleſiæ, conſueuit enim adiurare Dæmonem, *per Deum viuum, per Deum verum, per Deum ſanctum.* Item per Chriſtum, qui etiam eſt verus Deus, item per crucem eius, in quo modo non tam explicitè inuocatur Deus ipſe, tamen implicitè ibi continetur, quia crux eſt inſtrumentum diuinitatis, & per habitudinem ad illam habet virtutem contra Dæmones. Et eodem modo interdum adiurantur dæmones per Sanctos, quos ipſi timent, non propter eorum naturalem virtutem, imò nec infuſam præciſe

7. Dæmones ſolū per Deum licitè adiurari poſſe.

Crux eſt inſtrumentum diuinitatis, & habet virtutem contra Dæmones.

ſpectatam, vt habentem ſanctificat, & bonum reddit: quia per illam ſolam virtutem non poſſunt homines cogere, aut arcere dæmones, niſi Deus Sanctis ſuis, vel Eccleſiæ ſuæ peculiarem virtutem ad hoc conferat. Hac ergo ratione adiuratio dæmonis ſemper fit per Deum, vel in ſe, vel in Sanctis ſuis, aut in ſuis inſtrumentis inuocatum: quia (vt diximus) Dæmon non adiuratur prece, ſed coactione, & imperio, quæ non eſt in re creata, niſi virtute Dei, quia vt dicitur Iob. 41. *Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei.* Imò probabile eſt, neque Angelos ſanctos poſſe virtute naturali dæmones cogere ſaltem comparando maximum ad maximum, & multitudinem ad multitudinem cum proportione, quia dæmones (vt creditur) perfectiores ſunt in natura, cum dicta proportione loquendo. Ob hanc ergo cauſam adiuratio dæmonum fieri debet in virtute ipſiuſmet Dei, vt recta fide, & efficaciter fiat. Neque contra hæc noua occurrit difficultas.

Adiuratio dæmonis ſēper fit per Deũ.

Iob. 41.

CAPVT IV.

Quibus ergo modis circa adiurationem peccari poſsit, & conſequenter, quam obligationem ſecum trahat, vel inducat adiuratio.

1. HIc exponemus breuiter materiam moralem huius actionis, quamuis enim ex dictis in ſuperioribus capitibus facilè colligi poſsit, oportet nihilominùs obligationes, quæ hic interuenire poſſunt, & modos peccandi contra illas diſtinctius explicare. Loquimur autem de adiuratione propria, & religioſa, quæ cultum latriæ continet: quia hæc ſola eſt proprius actus religionis, ſolaque meretur nomen adiurationis ſimpliciter. Item loquimur de hac adiuratione, prout ab hominibus viatoribus exerceri poteſt, horum enim obligationes explicabimus. Denique intelligi hic poteſt obligatio, vel antecedenter ſe habens ad adiurationem, vel conſequenter; prior pertinet ad adiurantem, quatenus vel ad adiurãdum, vel tali modo adiurandum obligari poteſt, ſi adiurare velit. quæ obligatio antecedit actum ipſum adiurandi: poſterior verò pertinebit ad perſonam adiuratam, ſi talis ſit, vt ratione adiurationis poſſit in conſcientia obligari, quod dubitari non immeritò poteſt.

Obligatio quæ in adiuratione interceditur, quę ſit, & quotuplex

2. Primo ergo inquiri poteſt, an detur aliquod prę- ceptum affirmatiuum, quoad exercitium actus, id eſt, ſimpliciter obligans ad adiurandum. In quo breuiter dicendum videtur, ex vi iuris Diuini aut naturalis, numquam hunc actum cadere ſub obligationem præcepti affirmatiui, ex præcepto autem Eccleſiæ interdum huiuſmodi obligationem imponi. Prior pars probatur, quia vel hic actus conſideratur ratione cultus diuini, vel ratione vtilitatis eius ad conſequendum aliquem effectum nobis neceſſarium: neutro autem modo eſt de neceſsitate præcepti Diuini, aut naturalis, ergo. Conſequentia fundatur rectè in partitione facta, quæ ſufficiens probatur, quia nullus alius titulus vtilitatis, vel honeſtatis in tali actione excogitari poteſt, ergo neque neceſsitatis, ſeu obligationis. Minor quoad priorem partem nota eſt, quia non deſunt alij actus, quibus ſufficienter impleatur obligatio naturalis colendi Deũ abſque adiuratione. Item iuramentum non eſt per ſe neceſſarium propter cultum, niſi alia neceſſitas illud poſtulet, ergo multò minùs adiuratio.

An detur prę ceptum affirmatiuũ obligans ad adiurandum.

3. Altera verò pars minoris probatur, quia quid-

A quid vtilitatis poteſt eſſe in adiuratione ex parte Dei, poteſt per orationem ſufficienter impleri: Aut enim eſt ſermo de adiuratione ipſiuſmet Dei, quam diximus eſſe obſecrationem, & illa, vt addit aliquid, vltra ſimplicem orationem, ſeu petitionem, aut poſtulationem, non eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, nam ſufficere poteſt ſimplex ad Deum ſupplicatio: & eadem ratio eſt de adiuratione Sanctorum, vel quorumcumque hominum. Si verò ſit adiuratio Dæmonum, & occurrat neceſſitas fugandi illos, vel defenſionis contra illos, ſic etiam poteſt talis effectus per orationem ad Deum, vel Sanctos obtineri, licèt propria adiuratio ipſorum dæmonum non fiat. Et ideo ad ſuperandas tentationes, vel infeſtationes dæmo-B num, ſæpe dicunt Theologi, eſſe neceſſarium ad orationem recurrere, & poſſe hoc interdum cadere ſub obligationem præcepti charitatis propriæ, vel communis. De adiuratione verò nulla eſt talis obligatio, quia numquam in Scriptura proponitur, vt medium neceſſarium ad obtinendum diuinũ auxilium, ſicut proponitur oratio. Imò ipſa adiuratio ideò interdum ſufficere poteſt, quia includit orationem, & ad perfectionem eius iuuat: non eſt tamen hæc perfectio ita neceſſaria, vt ſub obligationem naturalis præcepti cadat, nulla enim ſufficiẽs ratio talis obligationis inuenitur.

Quidquid vtilitatis poteſt eſſe in adiuratione ex parte Dei, per orationẽ ſufficiẽter impleri poteſt.

Altera pars de præcepto poſitiuo ex vſu Eccleſiæ, eiuſque miniſteriis, & obligationibus eorum 4.
C colligi poteſt. Nam publicæ orationis Eccleſiæ quamdam Dei adiurationem continent: ſed miniſtri Eccleſiæ ſæpe tenentur ex præcepto illas orationes, & obſecrationes ad Deum facere: ergo tenentur ex præcepto Deum adiurare. Hoc ergo præceptum coincidit cum præcepto recitandi horas Canonicas, vel dicendi Miſſam, vel miniſtrandi ſolemniter Sacramenta, vel ſacramentalia, cum illis orationibus, & obſecrationibus ad Deũ, quas Eccleſia dicere præcipit. De quo præcepto ſuprà de Horis Canonicis, & alibi de Sacramentis, ſacrificio, & cæremoniis eorum dictum eſt. Sic ergo adiuratio deprecatiua (vt ſic dicam) poteſt ſub præceptum Eccleſiaſticum cadere, de quo etiam poteſt intelligi illud Pauli 1. ad Timoth.
D 2. *Obſecro igitur primum omnium fieri obſecrationes, &cæt.* Nam licèt verbum obſecrandi in rigore non indicet præceptum, ex materia applicata ad publica Eccleſiæ ſuffragia, & orationes poteſt illud continere.

Publicæ orationes Eccleſiæ quamdã Dei adiurationem continent.

1. *Tim.* 2.

Præterea adiuratio coactiua, quæ eſt ad dæmones rariùs quidem cadere ſolet ſub obligationẽ abſolutã pręcepti conſtitutiui, nihilominùs tamen ex ſuppoſitione ſolemnis adminiſtrationis, verbi gratia, baptiſmi, ſtatim vrget talis obligatio, quia oportet, vt exorciſmi præcedant, & inſufflationes dæmonum, vt ſuo loco diximus. Et idem inuenitur in nonnullis benedictionibus ſolemnibus, vel ſacramentalibus, quæ ſimilem cæremoniam requirunt. Suppoſita etiam neceſsitate hominis à dæmone obſeſſi, vel alia ſimili, poſſunt miniſtri
E Eccleſiæ ex officio obligari ad dæmonem adiurandum, ſeu exorcizandum iuxta formam, & ritum Eccleſiæ, quia tenentur ſubuenire neceſſitatibus ſuorum fidelium per remedia conuenientia, & ab Eccleſia inſtituta, vnum autem ex remediis pro illa graui neceſsitate deſtinatum ab Eccleſia, eſt exorciſmus, ergo. 5.

Miniſtri Eccleſiæ ex officio poſſunt obligari ad Dæmonẽ adiurandum.

Secundò inquiri poteſt, an detur præceptum affirmatiuum quoad ſpecificationem, ſeu modum actus, id eſt, quod licèt non obliget ad exercendum 6.

dum actum adiurandi, ſi tamen illum exercere velimus, obliget ad exercendum illum tali, vel tali modo. In quo etiam inuoluitur quæſtio de præceptis negatiuis prohibentibus actum adiurandi, non ſimpliciter (ſic enim non eſt prohibitus, cùm ſit actus virtutis, vt oſtenſum eſt) ſed tali, vel tali modo factum. In hac ergo dubitatione dico primò: In adiuratione deprecatiua, quæ eſt ad Deũ, vt licitè fiat: ſeruanda eſt debita ad Deum reuerentia, ad hanc autem ſpectat, vt cum veritate, iuſtitia, & iudicio fiat. Prior pars communis eſt apud Doctores ſuprà citatos, conſtatque ex terminis, quia adiuratio eſt actus religionis; ergo continet cultum eius, ſed de ratione omnis veri cultus diuini eſt, vt cum debita reuerentia ad Deum fiat, ergo hoc ipſum eſt de ratione adiurationis. Quærit autem Sylueſter verb. *Adiuratio*, quæſt. 7. an defectus in huiuſmodi reuerentia ſit peccatum mortale, aut veniale? Refertque Angelum, aſſerentem eſſe ex ſe peccatum mortale, & in hanc ſententiã allegantem Richardum. Ipſe verò in primis negat Richardũ id docuiſſe, & in vltimis verbis ſentit, tantùm eſſe veniale peccatum. Sed media via tenenda videtur, vt declarabo.

An ſit præceptum ſpecificatiuũ actus.

Quæ requirantur vt adiuratio deprecatiua ad Deum licitè fiat.

Syluest.

An defectus catum adiurationis circũſtantiarũ ſit mortale

6\. Ad explicandam ergo hanc debitam reuerentiam applicemus ad hunc actum tres iuramenti comites, quia ſicut adiuratio continet quoddam veſtigium iuramenti, ita ſuo modo, & cum proportione illas circumſtantias requirit. Eſt autem circa veritatem aduertendum, in adiuratione nihil propriè affirmari, vel negari, quia non fit per modum iudicandi, ſed deprecandi, & ideò non ita hîc requiritur veritas, ſicut in iuramento. Poſtulari tamen poteſt quoad duo, vnum eſt, vt fiat propter verum Deum, vel in ſe, vel in Sanctis eius, aliàs eſſet actus idololatriæ, ac ſuperſtitionis, vt eſt in Pagano petere aliquid ab alio propter Iouem, vel Saturnum, vel propter aliquod idolum, aut propter Mahometum, vel quid ſimile. Et quoad hanc partem adiuratio ſine veritate facta erit peccatum mortale, nam ad idololatriam pertinet, vt dictum eſt.

Quomodo requiritur veritas ad adiurandum.

7\. Aliud, in quo poteſt veritas poſtulari, eſt, vt adiuratio fiat ſine fictione, & ex iuſto, ac vero deſiderio obtinendi id, quod cum adiuratione poſtulatur, alioqui non fiet adiuratio ſine peccato diuinæ irreuerentiæ, ſeu irreligioſitatis. Probatur quia quacumque ratione nomen Dei in vanum aſſumatur, peccatum eſt contra illud præceptum, *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*, ſed per adiurationem nomen Dei aſſumitur: ergo ſi in vanum ſumatur peccatum eſt: at verò ſi adiuratio propter Deum fiat animo ficto, in vanum aſſumitur Dei nomen, quia ficte, & conſequenter fruſtrà aſſumitur, ergo. Videtur autem hoc peccatum ordinariè eſſe veniale ex leuitate materiæ, quia non inducitur Deus ad teſtificandum falſum, neque alia grauis iniuria per ſe loquendo ibi interuenire videtur. Aliquando verò ſi cum graui proximi iniuria, & deceptione fiat, poterit eſſe mortale. Et ex hac parte videri poteſt graue peccatum, petere eleemoſynam propter Deum, fingendo neceſsitatem, vbi re vera non eſt. Quia tunc non ſolùm iniuſtitia committitur, (de quo res eſt clara) ſed etiam irreligioſitas, quia nomen Dei in vanum aſſumitur, quæ in tali materia videtur grauis, quia ſumitur Deus, vt velamentum malitiæ, & iniuſtitiæ, vnde videtur quis tunc velle vti diuino oraculo (vt ſic dicam) & auctoritate ad furandam rem alienã, quod iniuriam non leuem Dei contine-

Adiuratio ſine fictione fieri debet.

Petere eleemoſynam propter Deum fingendo neceſsitatẽ, vbi non eſt, peccatũ graue eſt.

re videtur. Si autem fictio non ſit tam grauis, ſed fiat, vel ad explorandum animum alterius, vel ad decipiendum illum in re leui, & iocoſa, erit veniale peccatum ex leuitate materiæ, vt per ſe conſtat. Imò etiam in priori caſu, licèt recte probetur malitia contra religionem, & grauis intra latitudinem venialium culparum: nihilominùs probabile ſatis eſt, circumſtantiam illam non addere malitiam mortalem ſpecie diſtinctam, quia non videtur per ſe loquendo eſſe tam grauis irreuerentia Dei, inducere alium ad faciendum actum propter amorem ſuum, qui actus, vt eſt ab operante, eſt bonus, licèt à recipiente malè poſtuletur: licèt ergo ibi negari non poſsit aliqua malitia contra religionem, non tamen facilè damnanda eſt, vt mortalis in illa ſpecie.

Ad iuſtitiam autem adiurationis maximè pertinet, vt ſuper materiam licitam, & honeſtam cadat. Nam ſi res, quæ poſtulatur, vel imperatur ſub inuocatione diuini nominis, turpis ſit, iniuria fit Deo, quia interponitur, vt dans fauorem, & auctoritatem actioni turpi, vel quaſi poſtulans, aut imperans illam: Vnde quoad hanc partem videtur culpa grauis contra religionem, ſicut eſt grauis iniuria vouere Deo aliquid turpe, etiam ſi tantùm ſit veniale peccatum. Exempla ſunt, ſiquis ab alio amore Dei petat mendacium, aut iniuſtum ſuffragium, vel actum inhoneſtum: idemque erit, ſi petat actum de ſe non malum ab eo, qui non poteſt licitè illum exercere ſub eadem diuina adiuratione. De quibus exemplis iudicandum eſt iuxta ſuperiùs dicta de Iuramento promiſſorio cadente in materiam illicitam, licèt enim ex ſuo genere peccatum mortale ſit, tamen in indiuiduo poteſt eſſe veniale ex leuitate materiæ; idem ergo dicendum eſt de adiuratione, & præſertim quoad poſteriorem partem: quia non tam grauiter interponitur Dei auctoritas in adiuratione, ſicut in iuramento promiſſorio, vt tale eſt. Quocirca multò minor erit culpa, ſi adiuratio non fiat expreſſè propter Deum, ſed propter vitam alicuius hominis vel aliam rationem creatam, quæ (vt dixi) vix meretur nomen adiurationis, & ita vix auget culpam prauæ petitionis.

8. Quomodo requiratur iuſtitia.

Eſt grauis iniuria vouere Deo aliquid turpe.

Adiuratio quę poteſt eſſe venialis.

Denique ad iudicium, ſeu diſcretionem adiurationis maxime pertinet modus. In quo primùm obſeruandum eſt, vt non leuiter, nec temere fiat in quacumque occaſione, abſque vlla neceſſitate, vel vtilitate, nam tunc etiam aſſumitur nomen Dei in vanum, & ita non fit ſine aliqua culpa, licèt in tali materia ſemper videatur venialis, vt à fortiori conſtat ex his, quæ de iuramento dicta ſunt. Denique obſeruare oportet conuenientem habitudinem adiurantis ad adiuratum, quæ in hoc conſiſtit, vt adiuretur ſolo imperio, qui capax eſt illius, & non alterius communicationis, vel è contrario, vt adiuretur prece ſola, qui non eſt capax imperij: ſi autem perſona vtriuſque capax ſit, poterit licitè vtroque modo adiurari ad arbitrium adiurantis.

9. Quomodo requiratur iudicium.

Atque hinc ſequuntur aliqua ab omnibus recepta. Primum, eſſe peccatum adiurare dæmonem obſecrando, & rogando propter rationes ſuprà tactas, quia dæmon ſecundum rectam rationem non eſt capax talis communicationis, & ſocietatis cum homine. Secundum, non poſſe licitè adiurari dæmonem, imperando illi aliquod obſequium, vel miniſterium redundans in hominis vtilitatem, tũ propter eandẽ rationẽ iniquæ ſocietatis: actus, id eſt, quod licèt non obliget ad exercen-

13. Aliquot corollaria quæ ex ſuperiori doctrina inferuntur. Primum. Secundum. Non poteſt adiurari Dæmon imperando ei aliquod obſequium.

tum etiam quia homo non habet hoc ius, vel poteſtatem in Dæmonem, nec Deus illam permittit ſecundum ordinariam legem. Nam ſi intercedat miraculoſa operatio ex ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti, iam purgabitur vitium: numquam tamen id contingit propter ſolam aliquam humanam vtilitatem maximè priuatam, ſed propter publicam, & ſpiritualem: & ita ſemper redūdabit in aliquam dæmonis confuſionem, & abiectionem, ad quem finem rectè poteſt dæmon imperioſè adiurari, & tunc iam ſeruatur iudicium, & iuſtitia in tali adiuratione.

Tertium. Homines nō ſubditi cum imperio non poſſunt adiurari.

Tertium, non poſſe licitè adiurari cum imperio homines non ſubditos, quia tunc vſurpatur poteſtas contra ius, quia imperare Superioris eſt. Vnde à fortiori conſtat eſſe peccatum adiurare ſuperiorem, imperando illi.

11. Quartum. Irrationales creaturæ quomodo adiurari nō poſſunt.

Quartum eſt, non ſine peccato adiurari irrationales creaturas, ſiue obſecrando illas, ſiue imperando eis cum proprietate, cùm vtrumque ſit omnino vanum. In quibus omnibus conueniunt Auctores allegati. D.Thomas in d.q.90. per totam, Richard. 3.d.37.ar.2.q.2. Anton.2.p.tit.10.cap.8. Syluester q. 7. Angelus & Tabienna qui aperte ſentiūt, in his omnibus eſſe aliquam malitiam specialiter contra Deum, & contra religionem, etiam ſi actus poſſit aliunde habere aliam malitiam contra aliam virtutem vt iuſtitiæ, vel temperantiæ, vel in alia ſpecie irreligioſitatis, vt ſuperſtitionis cum dæmone, vel alterius ſimilis. Et ratio eſt, quia in illis omnibus modis aſſumitur in vanum Dei nomen, proprio quodam modo, & ſpeciali: inde autem inſurgit ſpecialis malitia contra ſecundum præceptum. An verò hæc ſit mortalis, vel venialis D. Thomas & Richardus nihil dicunt, Syluester autē dicit, non ſemper eſſe peccatum mortale, quod verum eſt, vt ex dictis patet. Neque Angelus docet contrarium, ſolùm enim ait *ex ſe eſſe peccatum mortale*: quod magis explicuit Tabienna in vltimis verbis, dicens eſſe mortale ex genere ſuo. Quod eſt verum, quia ad hoc ſatis eſt, vt ex vi talis ſpeciei poſſit eſſe mortale, quod ita contingit in præſenti: nam in duobus primis caſibus malitia mortalis eſt ex ſuo genere, quia videtur quidam contemptus Dei, vel rerum ſacrarum, rogare dæmonem propter amorem Dei, vel ob reuerentiam debitam rebus ſacris. Idemque fere eſt de modo adiurandi Dæmonem, quaſi vſurpando diuinam auctoritatem, & ita fatentur Summiſtæ allegati.

D. Thom. Richard. D. Ant. Syluest.

12. Dubium. An actus ille habeat duas malitias.

Dubitari autem non immerito poteſt, an ille actus habeat tunc duas malitias mortales ſpecie diſtinctas, vnam ſuperſtitionis, vel tentationis Dei, & aliam irreligioſæ aſſumptionis nominis Dei. Nā ſpeculatiuè non eſt id improbabile, ſed moraliter parum id refert, quia ſunt ita coniunctæ illæ circumſtantiæ, vt non poſsint ſeparari, vel ſufficienter explicari vna ſine alia, & quidquid ſit de poſsibili, cenſeo non eſſe in confeſsione omittendam illam circumſtantiam irreligioſæ adiurationis, quia re vera grauis eſt.

Quæ malitia in his actibus ſit mortalis.

In tertio etiam puncto omnes fatentur malitiam eſſe mortalem ex ſuo genere, quatenus eſt contra iuſtitiam, & eſt res clara. An verò malitia, quæ additur contra Religionem ſit mortalis, non declarant dicti Auctores: mihi autem eſſe videtur, ſi materia ſit etiam grauis momenti, quia vſurpatur Dei nomen ad violentiam iniuſtam proximo inferendam. At in caſu vltimo res videtur vana, & otioſa, & ideo non excedere grauitatem culpæ venialis, niſi ex aliquo graui errore, & ſuperſtitione procedat.

13. Vltimò inquiri poteſt, an adiuratio imponat A aliquam obligationem perſonæ adiuratæ ad faciendum id, quod ab ea poſtulatur, ita vt illud non facere aliqua culpa ſit, ex vi adiurationis?

An adiuratio imponat aliquam obligationē impiēdi id, quo ab ea poſtula tur.

Quod dubium ſolùm habet locum, quando perſona adiurata eſt homo viator, vt per ſe conſtat. Et communis reſolutio eſſe videtur ſub diſtinctione.

Reſolutio dubij.

Nam ſi adiuratio ſolùm ſit deprecatiua non inducit obligationem. Ratio eſt, quia deprecatio non imponit obligationem, ergo nec adiuratio deprecatiua. Patet conſequentia, quia nec addit præceptum, nec promiſsionem, aut iuramentum, non apparet autem ex quo alio capite poſsit oriri grauis obligatio. Nam ſola reuerentia ad Dei nomen, poteſt quidem facere, vt magis deceat, vel expediat, non vero ſatis eſt, vt inducat obligationem, & hoc B magis ſtatim patebit.

14. Si adiuratio ſit cum imperio & iuſta inducit obligationem.

Si autem adiuratio ſit cum imperio, & ſit iuſta, dicunt Antoninus Syluester & alij inducere obligationem ſub mortali culpa, ſi verò ſit iniuſta nullam inducere: & hoc quidem poſterius per ſe clarum eſt. Primum autem ab eis fundatur in ſola iuſtitia, vnde ſolùm habet locum, quando imperium eſt de re graui, & per verba, quæ ſatis ſignificent voluntatem obligandi. Tunc enim, ſi poteſtas ſupponatur, non eſt dubium, quin oriatur obligatio, vel ex iuſtitia, vel ex obedientia, iuxta intentionem imperantis.

15. Dubium autem eſt, an imperium illud, propter adiunctam adiurationem, inducat ſpecialem obligationem religionis, ita vt non parens tali adiu- C rationi, ſit non tantùm inobediens, vel iniuſtus, ſed etiam ſacrilegus? Doctores enim allegati indiſtinctè loquuntur, Antoninus verò hoc poſterius magis indicat, dicens, quod in eo caſu, *tenetur ſubditus ſicut ex præcepto, & iuramento exacto facere, vel dicere, ad quod adiuratur.* Et in hanc ſententiam inclinare videtur Ianſenius in capit. 31. Concor. vbi ait, orationem hanc *Adiuro te per Deum*, ita eſſe explicandam. *Per gloriam, & obedientiam Deo debitam te obſtringo, quaſi te iureiurando ad hoc aſtrinxiſſem, ita vt intemeratæ religionis, & obedientiæ in Deum crimen incidas niſi parueris.* Vnde cap. 78. ita exponit verba illa Phariſæorum ad Cœcum: *Da gloriam Deo, nos ſcimus, quia hic homo peccator eſt, &c.* D quod fuerit forma adiurandi apud Hebræos. Quod etiam ibi tradunt Toletus & latius Maldonatus ex illo Ioſue 7. *Fili mi da gloriam Domino Deo, & confitere. Admonebantur enim illis verbis*, vt Maldonatus ait, *ſtare ſe coram Deo, reuerendam ſibi eius eſſe maieſtatem. Ne ergo coram illo mentiretur, quia omnia probe ſciret, quaſi indicantes illum ignarum eſſe humanarum rerum, quæ magna in Deum erat iniuria, hunc potiùs illi honorem deferrent, vt confitenda illius reuerentia, veritate oſtenderent ſe credere, nihil illum ignorare.*

D. Ant. Ianſen. Tolet. Maldon. Ioſue.7.

16. Ex ſola adiuratione non oriri propriā obligationē Religionis.

Nihilominùs tamen exiſtimo ex ſola adiuratione non oriri propriam obligationem intra virtutem Religionis, niſi eò procedat adiuratio, vt per eam iuramentum exigatur, & in eo ſenſu ſatis clarè fiat. Ratio eſt, quia licet iudex habeat poteſtatem ad interrogandam veritatem, & ad præ- E cipiendum, vt ſubditus illam declaret, & iuramento confirmet: nihilominus ſecluſo iuramento, non poteſt actionem illam conſtituere in materia religionis, nec obligationem imponere vtendi confeſsione illa veritatis, vt ſigno diuini cultus, & honoris. Aliàs etiam poſſet Prælatus interrogans illam confeſsionem in materia fidei conſtituere, & exigere illam, vt fidei confeſſionem de diuina præſentia, & ſcientia rerum omnium humanarum, quod dicere ridiculum eſſet. Quia poteſtas ſuperioris,

Poteſtas Superioris aut Iudicis non ordinatur ad extorquendã confeſſionẽ fidei diuinæ.

rioris, aut iudicis, ad extorquendam confeſsionem veritatis non ordinatur ad confeſsionem fidei Diuinæ, neque ad cultum Religioſum Dei, ſed ad humana iudicia, vel negotia terminanda. Et ideo ex vi illius poteſtatis non poteſt ipſam confeſsionem veritatis in facto humano præcipere, ſub ratione confeſsionis fidei Diuinæ, vel cultus Religioſi. Iuramentum autem poteſt exigere, quia, vt ait Paulus ad Hebræos 6. *Omnis controuerſiæ finis ad confirmationem eſt iuramentum.* Adiuratio autem per ſe ſumpta non habet hanc vim, nec ad hunc finem eſt introducta: ſed ſolùm vt ex Diuini nominis cõmemoratione, alter timore, vel reuerentia ipſius, aut amore moueatur, etiamſi inde ſpecialis obligatio non oriatur. Et ideo Iacob licet priùs adiuraſſet filium ſuum Ioſeph, & ille obtuliſſet facere, quod rogabatur, nihilominùs iuramentum poſtea ab illo poſtulauit, vt Religioſam obligationem vel præcepto ſuo, vel ſimplici promiſsioni

Hebr. 6.

A adderet, vt ſuprà notatum eſt, ex Geneſ. 47. Ita ergo iudices, & Superiores, vt grauem Religionis obligationem inducant ſic adiurant ſubditos, vt ab eis tandem iuramentum exigant, præmittunt autem adiurationem, vt maiorem reuerentiam erga Deum, & timorem peierandi eis immittant. At verò ſi ſola adiuratione vtantúr, abſque iuramenti exactione, poterunt ex iuſtitia, vel obedientia obligare: & fortaſſe grauiori quodam modo intra illam ſpeciẽ propter maiorem excitationem ſubditi B ad cõſiderandam negotij grauitatem, & poteſtatẽ miniſterialẽ Dei, à qua imperatur. Niſi tamen procedant ad iuramentum exigendum, non credo adiungere ſpecialem obligationem religionis propter rationem explicatam. Semper tamen cauendus eſt contemptus, nam ſi quis adiurationem cõtemneret, poſſet grauiter peccare, ſi in Deũ ipſum contemptus redundaret.

Superiores quare ſubditos adiurent.

Finis libri Quarti.

TRACTATVS SEXTVS.

DE VOTO.

Procemium.

1. Votum vnũ eſt ex præcipuis religionis actibus.

Duplex vocis, votum ſignificatio. *Exod.36.*

DISSERVIMVS de oratione & iuramento, ſupereſt ad huius partis conplementũ, vt de voto diſputemus, hunc enim eſſe vnũ ex præcipuis Religionis actibus apud veros Theologos, & Catholicos cõpertum eſt: illũque in hunc poſtremum tractatum de Virtute Religionis reſeruauimus, vt ab illo ad ſtatum Religioſum explicandũ tranſitũ faciamus. Eſt enim ſtatus ille vnus ex potiſſimis effectibus votorũ, imò vix eſſe poteſt in Eccleſia ſtatus aliquis ſuperans cõmunis vitæ genus, & arctiorẽ viã conſiliorũ participans, qui voto aliquo ad Deũ facto nõ conſecretur. Priùs autem quã rem aggrediamur, oportet vocẽ exponere, eſt enim ambigua etiã in vſu Scripturæ, vt alios Scriptores Latinos omittamus, apud quos eaſdẽ ferà ſignificationes habet. Duæ autẽ sũt præcipuæ, vna eſt, qua votũ ſignificat bonũ animi propoſitũ, ac deſideriũ circa rem ad diuinũ cultũ pertinentẽ, etiãſi nulla intercedat obligatio, vel promiſſio. Ita videtur ſumi Exod.*36*. ibi. *Quotidie mane vota populus offerebat*; nã quod illa obligatio eſſet ſpõtanea, & nõ ex obligatione declarãt ſequẽtia
Prou.31. verba, quibus Moyſes iuſsit, vt nihil vltra offerrẽt, eo quòd oblata ſufficerẽt, & ſuperabũdarent. Sic etiam videtur ſumi Prou.31. ibi, *Quid dilecte mi, quid dilecte vteri mei, quid dilecte votorum meorum?* id eſt, deſideriorũm. Sic etiam exponi poteſt illud, quod in Canone Miſſæ
Durant. dicitur. *Tibiq́; reddũt vota ſua*, id eſt, pia deſideria, & fidei, ac deuotionis ſacrificia, vt cũ Alcuino, & Floro, expoſuit Durãtus li.2. de Ritibus c.34. Nõ enim ſemper promiſsiones aliquas in Miſſa perſoluimus, vt etiam notaui tomo 3. tertiæ partis diſput.83. ſect.2.

2. *Vuald.* Aliter votũ ſignificat promiſsionẽ Deo factã, & inducentẽ obligationẽ, circa quã vocis ſignificationẽ grauiter errauit Armacanus, vt refert Vualdus li.3. Doctrin.c.20. negãs habere *votũ* hãc ſignificationẽ in vſu Scripturæ, & doctrinæ Chriſtianæ. Ipſe autẽ Vualdus, per contrariũ extremũ ita defẽdit votũ promiſſoriũ, vt priorẽ ſignificationẽ negare videatur. Sed licet prior admitti dubeat, negari nõ poteſt, quin hæc poſterior ſit frequentior in Scriptura,
Num.30. Pſal 49. Pſal.65. Num.30. *Cum ſe voto obſtrinxerit*, & Pſal.49. *Redde altiſsimo vota tua*, Pſal.65. *Reddã tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea.* Et hac ratione diſtingui ſolet redditio voti à liberali, & ſpontanea, donatione: nã licèt votum ipsũ liberaliter fiat, poſteà nõ ita liberaliter, ſeu abſq; obligatione
Eccleſ. Innoc. impletur. Et ideò dixit Innocentius III. in c. *Magnæ*, de Voto, primũ ad cõſiliũ, ſecũdũ ad imperiũ referri iuxta illud Eccleſ.5. *Siquid voueris Deo, memor eris reddere. diſplicet enim ei infidelis,*
Significatio voti magis propria. *& ſtulta promiſsio.* Et hoc sẽſu cõdiſtinguũtur hæc duo ex voto, vel ſpõte offerre. Leuit.7. & 22 Num.15. Atq; hoc poſteriori modo votũ accipimus in præsẽti materia, & eſt ſignificatio
Deu. 1 2 magis propria, quæ deriuatur à verbo *voueo*, quod promittere ſignificat. Solet autẽ interdũ
1.Paralip29. Voti definitio. res ipſa, quæ per votum promiſſa eſt, votũ appellari. vt cõſtat Deuter.12. *Offeretis holocauſta &c. vota, atque donaria.* & 1.Paralip.*29*. *Lætatusque eſt Populus, cum vota ſponte promitteret.* Hæc autẽ ſignificatio ſolũ eſt per translationem extendendo nomẽ, quo actus ſignificatur, ad materiã circa quã actus verſatur. Propriè igitur votũ dicitur actus ille, quo talis materia in diuinum cultum ita offertur, ex hominis ſpontanea voluntate, vt inde oriatur obligatio reddendi illam, qui actus promiſsionis nomine ſignificatur.

3. Atque ex hac vocis interpretatione cõſtat in primis, & votũ eſſe, & generatim, ac cõfuſè quid ſit, ſaltẽ quoad *Quid nominis*: ſcilicet rationẽ voti ſtrictè & propriè sũpti cõſiſtere in ſpõtanea promiſsione Deo facta. Id enim apertè colligitur ex locis Scripturæ citatis. Quamquã ex illis maximè habetur, *promiſsionẽ Deo factã eſſe* votũ an verò ſola illa votũ ſit, non ita clarè conſtat, diſputabitur autem in ſequentibus. Nũc ex cõmuni ſẽſu Doctorũ dictã definitionẽ quid nominis voti ſupponimus: ad hãc enim reducũtur aliæ, quas Palud. refert in 4.d.38.q.2. Eſt etiã optima, quã tradit Greg. Niſsẽ. in principio expoſit. Dominicę Orat. *Votũ eſt promiſ-*
Palud. *ſio alicuius rei, quæ pietatis nomine dedicetur, & ſacris deſtinetur.* Magis autẽ in d.d.38. nõ promiſsio
Gre.Nyſ. Mariſt. nẽ, ſed teſtificationẽ promiſsionis votũ appellat: videtur tamẽ loqui de exteriori, & ſenſibili
D.Thom. Voto. D.Th autẽ 2.2.q.88.ar.1. dicit, poſſe intelligi de teſtificatione interiori: Sed hoc etiam modo intellecta deſcriptio, per aliquid poſterius circũſcribitur, nã votũ nõ eſt ſignũ promiſſionis, quod nomine teſtificationis ſignificari videtur, ſed eſt ipſa promiſsio. Aliam definionem refert D. Thomas d. artic. 1. argum.1. quam in ſequentibus melius exponemus. His ergo circa nominis ſignificationem ſuppoſitis ad rem explicandam accedamus.

INDEX

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI DE ESSENTIA ET HONESTATE VOTI.

Cap. 1. An rectè, & conuenienter votum Deo fiat.
Cap. 2. An propoſitum efficax aliquod bonum faciendi ſufficiat ad votum.
Cap. 3. An propoſitum ſe obligandi ſit de eſſentia voti.
Cap. 4. An propoſitum implẽdi votum, ſit de ſubſtantia voti.
Cap. 5. An intentio vouendi debeat eſſe recta, vt votum ſit validum.
Cap. 6. Vtrum ſit de ratione voti, vt voluntas obligantis ſe ſit libera.
Cap. 7. Quæ libertas ſit neceſſaria ad valorem voti.
Cap. 8. An vota facta ob grauem metum ſint irrita Iure Eccleſiaſtico.
Cap. 9. An voluntas vouendi debeat eſſe plenè deliberata.
Cap. 10. Quæ deliberatio ſit neceſſaria ad votum.
Cap. 11. Vtrum ad ſubſtantiam voti pertineat conſenſus ſine dolo, errore, & ignorantia.
Cap. 12. De Ignorantia impediente valorem voti aliquot dubia.
Cap. 13. Vtrum præter voluntatem ſe obligandi requiratur promiſſio ex parte intellectus.
Cap. 14. Vtrum votum ſit promiſſio Deo facta.
Cap. 15. Vtrum votum ſit actus à religione elicitus.
Cap. 16. Vtrum omne votum ſit actus Religionis, & an ſoli Deo fiat.
Cap. 17. Vtrum opus ex voto factum ſit melius, & magis meritorium.
Cap. 18. Sitne votum per ſe expetendum, & expediens.
Cap. 19. Quæ ſint diuiſiones votorum ex parte actus, & an aliqua ſit eſſentialis.

LIBER

LIBER PRIMVS

DE ESSENTIA ET HONESTATE VOTI.

Methodus ſeruanda in hoc tractatu.

Seruabimus in hoc tractatu methodum, quam ſolemus. Et in hoc libro de illius natura, ſeu eſſentia dicemus, in ſequentibus de cauſis, & effectibus eius: ac tandem de illius diſpenſatione, & aliis modis, quibus auferri poteſt, tractabimus. Et quamuis ſatis per ſe notum ſit votum eſſe poſſibile, imò eſſe in vſu, & conſuetudine hominum: nihilominùs propter huius temporis hæreticos aliquid de hac quæſtione præmittere neceſſarium erit, poſtea verò inquiremus quid votum ſit. Significatur autem nomine voti, vt dixi, promiſſio hominis ad Deum, promiſſio autem actum dicit humanum, voluntarium, & obligationem moralē inducentem.

Aug. Votum quid ſit.

Votum ergo ſimilem actum dicit, iuxta illud Auguſtini Epiſt. 45. Iam vouiſti, iam te aſtrinxiſti: *eſt ergo votum quidam actus, per quem homo voluntariè ſe obligat Deo. Per hunc enim effectum rectè in hac generalitate, & confuſione explicatur: præſertim cum effectus ille quaſi formalis videatur, & ideò in illius cognitione tota ferè cognitio voti conſiſtit. Ex hoc ergo effectu conſtat tam voluntatis, quàm*

Ad votum tā intellectus, quā voluntatis actus ſūt neceſſarij.

intellectus actus, eſſe ad votum neceſſarios: quia moralis obligatio ſine intellectu dirigente, & voluntate conſentiente non fit. Imò etiam ſequitur, his actibus votum per ſe loquendo conſummari: quia illius obligatio Deum reſpicit, qui cor intuetur, & ſignis externis ad cognoſcendam hominis voluntatem non indiget. Quod ſi interdum adhibentur, id eſt, vel vt de obligatione voti aliis hominibus conſtet, vel vt cum maiori aliqua ſolemnitate Eccleſiaſtica fiat, vel vt homo ipſe ad maiorem deuotionem in

D. Thom.

vouendo, & maiorem ſollicitudinem in obſeruando votum excitetur: vt notauit D. Thomas in art. 1. huius materiæ, & infra ſuis locis dicetur. Ad explicandam ergo eſſentiam voti oportet in primis exponere actus intellectus, & voluntatis, quibus perficitur. Deinde verò de ipſius honeſtate dicemus. Et quoniam ſine formali obiecto intelligi non poteſt ſpecifica honeſtas, ideo de perſonis, quibus votum fieri poteſt, & ſub qua ratione fieri debeat, in hoc libro dicere oportebit.

CAPVT PRIMVM.

An votum rectè, & conuenienter fieri poſsit.

1. Promiſſio ad donationem ordinatur.

RAtio dubitādi eſſe poteſt primò, Nam promiſsio ad donationem ordinatur, vt per ſe cōſtat, ſi ſub donatione comprehendamus tam liberalem, quàm oneroſam, ſeu per mutuū contractum: ſic enim clarum eſt omnes promiſſiones humanas ad huiuſmodi contractus ordinari, ſicut ſponſalia ad matrimonium. Sed hominis ad Deum nulla poteſt eſſe donatio, cùm omnia ſint eius, nec poſsit nouum rerum dominium acquirere, ergo nec promiſſio eſſe poteſt. Vbi enim matrimonium locum non habet, nec ſponſalia habere poſſunt, vt habetur in Leg. *Oratio* ff. de Spōſalibus. Vnde argumentor ſecundò: nam ad hanc cauſam

L. Oratio. Promiſſio ſerui ad dominum qualis. *L. Placet.*

nulla videtur eſſe poſſe vera, & propria promiſsio ſerui ad Dominū: quia cū ſeruus nihil habeat, quod domini non ſit, iuxta L. *Placet* ff. de Acq. vel om. hær. nihil poteſt domino conferre, & conſequēter, nec aliquid ei promittere. Vnde ſi interdum videtur ſeruus aliquid verbis promittere, illud perinde eſt, ac proponere tantum aliquid agere in obſequium domini, ſed homo magis eſt ſeruus *Dei*, & omnia, quæ habet magis ſunt etiā ipſius Dei; ergo.

2. Argumenta hæreticorum contra votū.

Tertiò argumentantur hæretici, quia votum eſt ad inducendam obligationem: ſed homo nō poteſt ſua voluntate obligari Deo, ergo nec votum emittere. Minor probatur prius generatim de omnibus A hominibus, quia quidquid facere poſſunt, debent Deo, tum virtute illius eximij præcepti, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde*, &c. tum propter eximia beneficia, & alios innumeros titulos, ergo nihil habent homines, in quo poſsint volūtariè obligari Deo. Deinde idē probatur ſpecialiter de Chriſtianis: quia votum repugnat leui gratiæ, & ſtatui eius, nā *vbi Spiritus Domini, ibi libertas*; vt ait Apoſt. 2. Corint. 3. votum autem tollit libertatem, & neceſsitatem inducit.

B In hac quæſtione aliud eſt inquirere, an ſit homini abſolutè poſsibile facere actum illum promiſsionis, quem votum appellamus, ſiuè illud ex errore, ſiue ex recto iudicio faciat, & ſiue cum effectu obligationis, ſiue tantùm cum affectu? aliud verò eſt quærere, an homo rectè, & conuenienter de rebus iudicans poſsit votum Deo facere, quod proinde vera, & valida promiſsio ſit? Prior ergo ſenſus non poteſt in quæſtionem venire, nec credo fuiſſe aliquem hæreticū ita ſtolidum, vt in eo ſen- C ſu negauerit, poſſe homines vota facere Deo, cùm id conſtet ex Scriptura, & euidentiſsima experientia, & à fortiori etiam conſtabit ex dicendis. Imò nec in priori ſenſu videntur hæretici negare, votum eſſe poſsibile ſimpliciter, ſed cum aliqua limitatione. Nam Lutherus (vt Bellarminus refert libr. 2. de Monachis capit. 15.) ſolùm negauit ea vota, quæ nos dicimus fieri de operibus conſilij, & ſupererogationis, non negauit autē, de rebus aliàs præceptis poſſe eſſe votum, imo credidit ab omnib⁹ Chriſtianis fieri in baptiſmo.

3. Senſus quæſtionis expēditur.

Bellarm. Lutheri opinio de votis.

mo. Quod etiam ſenſit Caluinus: hæc verò quæſtio pertinet ad materiam voti, de qua infrà dicetur. Rurſus Caluinus,& Lutherus admittunt votum fieri poſſe ob humanos fines, non verò intentione diuini cultus, quod tractandum eſt infrà ad finem huius libri. Deinde Petrus Martyr dixit, in lege veteri potuiſſe fieri vota, pertinuiſſe tamen ad cæremonias illius temporis, quæ per legem gratiæ reuocatæ ſunt, & ideò nunc minimè poſſe vota fieri. Alij etiam hæretici vota negarunt, vt Pſeudoapoſtoli, Lamperiani, Vuicleph. Quo autem ſenſu locuti fuerint, parum noſtra refert: ſed videri poteſt Prateolus ſub eorum nominibus, & Caſtro verb. *Votum*, & Vualdenſis tomo tertio, de Sacramentalibus capit. 20. vbi refert, etiam Armachanum ad hunc errorem acceſsiſſe, de cuius ſententia in capite 16. dicemus.

Prateol. Caſtro. Vuald.

4. Vera ſententia. *Pſal.*75. Vota de conſilio fuerunt, ſed poſtquã edita ſũt, obligauerunt.

Vera ergo, & Catholica ſententia eſt, Deum eſſe, ad quem vera, & propria vota funduntur, ideóque rectè, & conuenienter facta eſſe in lege veteri, fierique in noua. Probatur primò ex Scriptura Pſalm. 75. *Vouete,& reddite Domino Deo veſtro* per quæ in primis conſulitur votum, vt conueniens: deinde poſtquam factum eſt reddendum dicitur tamquam iam obligans, ac denique vtrumque dicitur fieri Deo, ideo enim votum reddendum eſt Deo, quia ipſi eſt factum. Similia habentur Eccleſ. 5. Deuter. 23. Hæc autem verba non fuerunt à Spiritu ſancto dicta ſolùm propter tempus, aut homines legis veteris, ſed ſimpliciter propter quodcumque tempus, & quoſcumque homines, vt Sancti communiter intelligunt, & ex re ipſa intelligi poteſt, non enim continent materiam cæremonialem, ſed moralem, vt ſtatim declarabimus. Vnde etiam ante legem ſcriptam votum fecit Iacob. Geneſ. 28. Quapropter vanum eſt dicere, conſuetudinem vouendi reuocatam eſſe per legem nouam, lex enim gratiæ non irritauit moralia, ſed ſolùm, quæ cæremonialia ſunt. Vnde potiùs de hominibus legis gratiæ prophetauerat Iſaias capit. 19. *Colent eum in hoſtiis, & muneribus, & vota vouebunt, & ſoluent*: nam ibi ſermo eſt de vocatione Gentium, & ſtatu Eccleſiæ poſt Chriſti aduentum, quo tempore quaſi per antonomaſiam prædicuntur futura munera, & hoſtiæ, propter ſingulare Miſſæ Sacrificium, vt ex Patribus declaraui tomo tertio in 3.part.diſputat.74.ſection. prima. Eodem ergo modo prædicuntur vota futura, quia non ſolùm vera, & propria futura erant in lege noua, ſed etiam perfectiſsima, quale eſt præcipuè votum caſtitatis, quod in lege veteri vſitatum non erat.

*Iſai.*19.

5. 1.Tim.5.

Rurſus hoc votum, & ſimilia valida eſſe in lege noua ſignificauit Paul. 1. ad Timoth. 5. dicens: *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*, id eſt, quia votum caſtitatis violarunt, vt Auguſtinus & alij exponunt, quos latè refert Bellarminus ſuprà, cap. 24. Infrà etiam tractando de ſtatu Religionis oſtendemus, hunc morem emittẽdi vota præſertim Religionis antiquiſſimum fuiſſe in Eccleſia. Denique nulla, vel probabili coniectura, oſtendi poteſt morem promittendi aliquid Deo per votum, prohibitum eſſe, aut irritum factum à Chriſto Domino, ergo ſi ex natura ſuẽ non eſt impoſſibilis, aut irrita talis promiſſio, neq; in lege noua erit inualida. Antecedens patet; quia neque talis prohibitio ſcripta legitur in toto nouo Teſtamento, neque etiam ex aliquo Con-

Bellarm.

A cilio, aut Eccleſiaſtica traditione habetur, ſed potiùs Concilia, & traditio Eccleſiaſtica docent vota conuenienter Deo offerri,& in lege noua vim ſuam retinere.

Et hinc etiam conuincitur, hanc prohibitionẽ non contineri in generali ceſſatione legalium: nam vſus eorum legalium, quæ ad mortuas, & mortiferas cæremonias pertinent, non approbatur à Conciliis, Pontificibus, & Sanctis Patribus, approbatur autem vſus vouendi. Deinde ineptè votum numeratur inter huiuſmodi legalia: tum quia vota antiquiora ſunt lege Moyſis, vt patet in voto Iacob. Gen. 28. Tum etiam, quia non ſolùm fideles, qui verum Deum colunt, ſed etiam Gentiles quaſi naturali lumine ducti eis, quos pro Diis B colebant, vota offerebant: maximè quando ab eis aliquid impetrare volebant. Ex quo factum eſt, vt nomen *votum* apud Latinos & orationem, & promiſſionem Deo factam ſignificet: nec non etiam apud Græcos nomina habeant valde ſimilia εὐχὴ, quod votum ſignificat, & προσευχὴ, quod ſignificat orationem: quia Gentiles vota orationibus præmittere ſolebãt, vt notauit Gregorius Nyſſenus Orat. 2. in orationem Dominicam, & infrà notabitur ex Ambroſio & Philone, Conſuetudo ergo vouendi naturalis, & moralis eſt, non cæremonialis legis veteris. Non eſt ergo per legem nouam ob eam cauſam renouata.

6. Hæc prohibitio non cõtinetur in generali ceſſatione legalium.

Greg. Nyſſen. Conſuetudo vouendi naturalis,& moralis eſt.

Quod autem conſuetudo hæc per ſe, & natura ſua mala non ſit, ſufficienter oſtendit legis veteris C conſuetudo: quam Deus non probaſſet, vt feciſſe legimus, ſi eſſet de re mala, aut minùs decente reſpectu Dei. Ratio etiam id conuincit, quia in tali actu nihil eſt homini impoſsibile, vel contra rectam rationem, aut contra honorem debitum Deo, imò ſunt multa, quæ præ ſe ferunt honeſtatem, & virtutem, ergo. Priorem partem antecedentis oſtẽdemus reſpondendo rationibus in principio poſitis. Altera verò pars conſtat, quia per huiuſmodi actum oſtenditur promptitudo voluntatis ad obſequium Dei, per illum etiam redditur firmior, & immobilior in bono, vt latiùs infrà tractando de vtilitate voti dicemus.

7. Non eſt per ſe mala.

Sed aiunt aliqui ex hæreticis, quamuis hæc con- D ſuetudo expreſſe reprobata non ſit in lege noua, tamen eo ipſo, quod præcepta non eſt, eſſe prohibitam: quia in lege noua omnis religio voluntaria, quæ ſub præcepto conſtituta non eſt, reprobata eſt à Paul. ad Coloſ. 2. vbi *voluntariam Religionem*, nomine ſuperſtitionis damnat, vbi enim legitur, *in ſuperſtitione*, Græcè habetur, *In Religione voluntaria*. Sicque interpretantur non ſolùm hæretici, ſed etiam aliqui Catholici. Reſpondeo falſum eſſe aſſumptum, & contra illud Paul. 1. ad Cor. 7. *Præceptum Domini non habeo, conſilium autem do*: & illud Chriſti Matt. 19. *Qui poteſt capere capiat*: quod dixit, quia non de præceptis, ſed de conſiliis tractabat, & in particulari de voto caſtitatis, vt Chryſoſtomus & alij notarunt. Eſt etiam contra omnem E rationem: cur enim non licebit Chriſtianis facere, quæ alias bona, & honeſta ſunt, etiamſi illis præcepta non ſint? De quo argumento legi poteſt Bellarminus lib.2. de Monachis in 1.tom. & Turrianus lib.5. pro Epiſt.Pontif.cap.7. & ex profeſſo tractabitur infra circa ſtatum perfectionis: & aliqua tetigimus ſuprà tract. 2. lib. 2. cap. 1. vbi etiam locum Pauli expoſuimus.

8. An in lege noua omnis religio volũtaria ſit prohibita. *Coloſ.*2. ἐθελοθρησκεία. 1.*Corin.*7. *Matth.*19. *Bellar. Turrian.*

Hic verò addimus, nihil obſtare verbum illud, *in ſuperſtitione*, etiamſi legatur *in cultu volũtario*, quia dupliciter poteſt aliquis cultus dici volũtarius. Primò,

9. Cultus volũtarius dupliciter dici poteſt.

mò, quoad executionem tantùm ſpontaneam ſine obligatione præcepti. Secundò non ſolùm quoad executionem, ſed etiam quoad inſtitutionem, ſeu inuentionem (vt ſic dicam) quia nimirum proprio iudicio, & voluntate inuentus eſt, præter rationem & receptos, & approbatos Eccleſiæ vſus. Prior cultus tametſi voluntariè ſumatur legitimus eſt, quia conſentaneus diuinæ legi, & voluntati, vel conſulenti. Et de hoc non loquitur Paulus in illo loco, ſed de ſuperſtitioſo cultu, vt rectè vertit vulgatus Interpres, qui quaſi per antonomaſiam dici poteſt voluntarius cultus, quia à propria voluntate habet primam originem: quæ expoſitio ſumitur ex Chryſoſtomo, & aliis eo loco, & Hieronymo, Epiſtol. 151. ad Algaſiam, quæſtio n. 10. Votum ergo quamuis ſit voluntarium priori modo, non tamen poſteriori, cùm à Deo approbatum ſit in omni lege, tam naturali, quàm ſcripta, & gratiæ, & per ſe ſit conſentaneum rationi naturali, & iuxta receptum Eccleſiæ morem, vt dictum eſt.

Chryſoſt. Hieron.

10. Soluũtur aliquæ hæreticorum ratio. nes. Ad 1.

Ad primam ergo dubitandi rationem reſpondetur, negando in primis omne votum ordinari ad propriam donationem, prout ſignificat traditionem noui dominij, aut iuris in re aliqua: nam etiam ordinari poteſt promiſſio ad exhibitionem cuiuſcumque obſequij, vel denique ad exercendam quamcumque actionem, quæ in alterius vtilitatem, vel honorem cẽdat. Hoc autem modo facilè intelligitur, poſſe fieri promiſſionem Deo. Deinde dici poteſt, promiſſionem hanc poſſe ordinari ad donationem, quæ fiat Deo non in ſe, ſed in ſuis templis, aut miniſtris, aut ſeruis, vel pauperibus, vt conſtat. Ad ſecundum negamus id, quod aſſumitur, etiã nã inter homines poteſt ſeruus veram, & priã promiſſioнẽ Domino facere, inducẽtẽ obligationem ſaltem fidelitatis: quod ad præſens ſatis eſt, quidquid ſit de obligatione iuſtitiæ ſeu promiſſione, quæ illã inducat, quod alibi diſputãdum eſt.

Ad 2. Seruus poteſt promiſſionem propriam domino facere.

11. Ad 3. Votum fieri poteſt de rebus aliàs præceptis.

Ad tertium etiamſi verum eſſet, quod aſſumitur, conſequentia nullius momenti eſt, quia nihil repugnat vni, & multis obligationibus addi aliam diuerſæ rationis, vt infra dicemus oſtendentes, poſſe votum fieri de rebus alias præceptis. Deinde, quod aſſumitur erroneum eſt: nam conſtat plures eſſe actiones humanas honeſtas, & bonas, quæ non cadunt ſub præceptum, nihil enim præceptum eſt à Deo, niſi vel illud, quod ratio naturalis dictat eſſe neceſſarium ad honeſtatem morum, vel illud, quod Deus ſpecialiter præcepit, vel in Scriptura, vel alio modo, de quo per traditionem, aut per Eccleſiam conſtat. Manifeſtum eſt autẽ, & experientia conſtat ſæpius occurrere homini actiones moraliter bonas, quas nec ratio naturalis oſtẽdit eſſe neceſſarias, nec Scriptura, aut Eccleſia præcipit. Vanum ergo eſt fingere neceſsitatẽ præcepti omnium bonarum actionum. Præceptũ autẽ amoris erga Deum, non obligat ad agendum omnia bona, ſed ad nihil agendum, quod eidem amori repugnet, atque ad præferendum Deum omnibus rebus creatis, quod vere eſt illũ ſuper omnia diligere. Et ad eundem modum obligat nos gratitudo ad Deum propter beneficia ab ipſo accepta, ad cauendam omnẽ offenſionem eius, ſempérque bene operandum. Non tame ſemper cogũt, aut neceſsitatem præcepti imponunt ad ſingula opera.

Præceptũ amoris Dei ad quid obliget.

CAPVT II.

Vtrum propoſitum abſolutum, & de ſe efficax faciendi aliquid in honorem Dei ad votum ſufficiat; vel obligationem inducat?

A

HVnc actum ponit D. Thomas d. art. 1. tamquam primum inter eos, qui ad votum emittendum concurrere ſolent, quia iuxta conuenientem modum promittendi, antecedit deſiderium faciendi aliquid, & ex illo procedit homo ad obligationem faciendam, ideóque ab hoc primo actu initium ſumimus. Fuit namque quorumdam opinio, propoſitum hoc: ſi abſolutum, & de ſe efficax ſit faciendi aliquid in cultum Dei, inducere obligationem voti. Sumi poteſt ex Maiore in 4. diſtin. 38. quæſtione prima, vbi definit: votum eſſe *volitionem deliberatam*, & cætera. Sed videtur loqui de volitione ſe obligandi, iuxta dicenda infra capit. 12. & eodem modo loquitur Antoninus 2. p tit. 11. cap. 2. Et ad idem tendit antiqua definitio voti, quam refert Diuus Thomas d. art. 1. & ferè traditur ab Altiſsiod. lib. 3. Summ. tract. 28. cap. 1. Votum eſt, *conceptio boni propoſiti deliberatione firmata, qua quis ad aliquid faciendum, vel non faciendum ſe Deo obligat.* In hac enim definitione ſolum propoſitum poſtulatur ad vinculum voti. Adduci etiam ſolet pro hac ſententia Gloſſa in capit. *Litterarum* de Voto, verb. *Proponens*, quatenus ait, in caſu illius textus non induci obligationem, quia ille, de quo dubitabatur non propoſuerat animo ſe obligandi, nec firmiter proponendo, ſeu eligendo. *Quia tunc*, inquit, *mortaliter peccaſſet, ſi propoſitum non impleuiſſet.* Sentit ergo firmum propoſitum, ex electione factum ad inducendam obligationem ſufficere. Idem ſentiunt Gloſſæ, & Doctores in cap. *Super eo*, & & cap. *Conſulti*, & in cap. *Statuimus*, de Regularib. & in c. vlt. de Voto, vbi Gloſ. ver. *Tenemini*, & in cap. *Non ſolum*, de Regularib. in 6. & in capit. *Qui bona* 17. q. 1. Ratio verò reddi poteſt, quia propoſitum abſolutũ faciendi aliquod bonum opus inducit obligationem: ergo tale propoſitum in materia religionis inducet obligationem religioſam, & conſequenter obligationem Voti. Conſequentia patet ex ſimilitudine rationis & proportionis. Antecedens verò probatur: quia tale propoſitum non poteſt mutari ſine inconſtantia, neque ſine aliqua culpa.

1. D. Thom.

Opinio quorumdam. Propoſitum abſolutum faciẽdi aliquid an ſit votum. *Maior.*

Anton. D. *Thom.* *Altiſſ.*

B

Gloſ.

C

Maximè verò videtur confirmari hæc ſententia ex Iuribus proximè allegatis: nam in eis dicitur, eum, qui in religione ſuſcepit habitum nouitiorum cum abſoluto propoſito mutandi vitam, & permanendi in religione, non poſſe abſque culpa relinquere habitum religionis, & ad ſeculum redire, etiam ante profeſsionem emiſſam. Sentiunt ergo illud propoſitum abſolutum ſufficere ad Votum, quod per habitus ſuſceptionem ſolemne efficitur, vt ex Innocentio Hoſtienſ. & aliis refert Abbas in dicto cap. *Litterarum*, Syluester verb. *Religio* 5. q. 8. Alij verò exiſtimant, inde ſaltem oriri ſimplicis Voti obligationem de ingrediendo religionem, vt Paludanus Supplementum Gabrielis 4. diſtin. 38. & Antoninus ſuprà, & ſignificat Gloſ. 1. in c. *Conſuluit*. qui Clerici. vel vouentes. Confirmatur ex dict. cap. vltim. de Voto, vbi priùs de duobus religioſis dicitur, vnum fuiſſe Cruce ſignatum, alterum deſideraſſe ſignari, & de vtroque ſubditur teneri. Tandem confirmatur ex verbis Chriſti Lucæ 9. *Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei*: nam per hæc verba ſolum propoſitum fit, & indicatur nihilominùs, non perſeuerare in illo, eſſe aliquam culpã, cùm inde reddatur homo ineptus ad Dei regnum.

D

2. Propoſitũ abſolutũ ſufficere ad votũ quomodo probari poſſit.

Syluest.

Palud. Supplem. D. *Ant.*

E

Luc. 9.

3. Nihilominus certum eſt ſolum propoſitum ingrediendi religionem, vel quippiam ſimile faciendi

Reſolutio quæſtionis ſolũ propoſitum faciẽdi aliquid in honorẽ Dei non eſt votũ licet ſit abſolutum.

D.Thom. Caietan. Altiſ. Bonau. Richard. Soto. Caiet. Gratian. Nauar. Panorm.

di in cultum Dei, quantumuis abſolutum, ſit non eſſe Votum, neque Voti obligationem inducere. Ita docet D.Thomas d.art.1. & 16. Caietanus, Altiſ-ſiodenſis lib.3.Summæ tract.28.q.1. Bonauentura 4.diſtinct.38.q.1.Richard.art.3. quæſt. 2. & ibi alij Scholaſtici, & Soto libr.7.de Iuſt.q. 1. artic. 2. Syl-ueſter verb. *Votum* 1 quæſt.2. Angel.q.7. & ibi alij Summiſtæ, Caietanus, lib.11.Reſponſi.in 7.& idem tenet Gratian.17.q.1.in vltimis ferè verbis. Nauar-rus in Summ.cap.12.num. 26. qui refert Archidia-conum in dicto cap. *Qui bona.* Panormitanum in cap. *Literarum*. Idem Couarruuias in cap. *Quamuis pactum*.part.1.§.3.numer.12.in fine. Probatur, quia nemo obligatur ſine voluntate ſe obligandi, vt o-ſtendemus, ſed qui habet propoſitum aliquid fa-

Nemo obligatur ſine voluntate ſe obligandi.

B cie ndi, non ſtatim habet voluntatem ſe obligandi: ergo non eſt, vnde talis obligatio oriatur, quia ne-que à Superiore imponitur, nec propria voluntate ſuſcipitur. Minor patet, primò ipſo vſu, & expe-rientia, aliàs nemo proponeret aliquid, ſi ſtatim ex propoſito obligatus maneret. Et inter homines cō-ſtat longè diuerſum eſſe, proponere aliquid dare alteri, vel promittere, aut ſe obligare. Ratio verò

Ratio à priori.

à priori eſt, quia facere aliquid, & obligare ſe ad illud faciendum, ſunt obiecta diuerſa, vt per ſe conſtat, ergo poteſt voluntas verſari circa vnum, & non circa aliud: ergo quamuis proponat aliquid facere, non ideo vult ſe obligare ad illud facien-dum.

4\. C Atque huc etiam ſpectat alia ratio communis, quia obligatio Voti ſolùm oritur ex Voto, qui autem proponit tantùm ſe facturum aliquid, non-dum vouet: ergo non ſe obligat. Minor patet, quia nec verbis promiſſionem profitetur, neque animo concipit, cùm nondum habeat voluntatem ſe obligandi. Votum autem in promiſſione Deo fa-cta conſiſtit, vt ſuprà præmiſi, & ex ſequenti-

Deut.26.

bus latè patebit, optiméque declaratur ex verbis Deut. 23. vbi priùs dicitur: *Cùm votum voueris Do-mino Deo tuo, non tardabis reddere:* & ſubiungitur, *Si nolueris polliceri, abſque peccato eris, quod autem ſemel egreſſum eſt de labiis tuis, obſeruabis, & facies, ſicut promiſiſti Domino Deo tuo.* Ergò ad obligatio-nem voti non ſatis eſt proponere, quia promiſſio

Ad votum promiſſio vltra propoſitũ neceſſaria eſt.

D vltra propoſitum neceſſaria eſt: ſeu quia vltra propoſitum faciendi rem, addi debet ex parte vo-luntatis propoſitum ſe obligandi. Quod ſatis etiã confirmat Pontifex in dict. cap. *Litterarum*, dicens eum, qui propoſuit mutare ſtatum, *Si vlteriùs non proceſsit*, non peccare, nec frangere votum, etiamſi propoſitum mutet.

5\. Aliquorum reſponſio.

Dicunt aliqui, propter aliqua ex Iuribus citatis, licet propoſitum abſolutum non ſit votum, neque inducat voti obligationem, nihilominus aliquam aliam obligationem inducere ſub culpa veniali, vel etiam mortali, vt videre licet in Gloſſ. 17. q. 1. in principio. Et ratio eſſe poteſt ſuprà tacta, quia mutatio boni propoſiti ex perfecta deliberatione concepti, non fit ſine aliqua leuitate animi, & ali-

Gloſſ.

E quo ſpirituali damno: ergo non fit ſine aliqua cul-pa: ergo tale propoſitum aliquam obligationem in-ducit perſeuerandi in illo, ſeu exequendi illud. Et ad hoc adducitur Gregorius in d.cap. *Qui bona*, di-

Cap. Qui bona.

cens: *Qui bona agunt, ſi meliora agere deliberant, & poſt deliberata non faciunt, licet in prioribus bonis per-ſeuerent, in conſpectu tamen Dei, ceciderunt ex obliga-tione.* Nihilominus tamen hæc interpretatio, & ſen-tentia falſa etiam eſt, rationes enim factæ non ſo-lùm probant, ex ſolo propoſito faciendi aliquid non oriri obligationem voti, ſed etiã omninò nul-

A lam, quia ſi ſic proponit nullam obligationem vult ſibi imponere: ergo non obligatur de nouo, magis quàm antea erat, talis enim obligatio, cùm nō fue-rit à Superiore impoſita, deberet ex propria volun-tate naſci.

Dices, propoſitum ipſum ex ſe afferre hanc ali-qualem obligationem, & ideo non requiri ſpecia lem voluntatem ſe obligandi, præter voluntatem proponendi, quæ in ipſomet propoſito intrinſecè voluntario includitur. Sed hoc gratis dictum eſt, & præter communem omnium ſenſum: vix enim (vt ſuprà dicebam) aduertẽt homines bonum aliquod proponere, ſi crederent, indè oriri obligationem, cuiuſcumque generis illa ſit. Præterea nulla lege, aut ſufficienti ratione oſtendi poteſt, ſimplex pro-

6\. Propoſitum ipſum ex ſe affert ſpecialem obligationem. Reiicitur.

poſitum habere hanc connaturalem vim inducen-di obligationem ad perſeuerandum in illo, ſeu exe-quendum illud. Denique explicari non poteſt, ad quam virtutem ſpectet illa obligatio, aut contra quã virtutẽ ſit culpa oppoſita: nã vel eſt generalis obligatio omnium virtutũ, quæ iuxta diſtinctionẽ earum ſpecie etiam diſtinguatur, vel eſt alicuius virtutis ſpecialis, neutrum autem dici poteſt pro-babiliter. Declaratur prior pars, quia alias, qui pro-poſuit audire Miſſam in feriali die, ſi illam omittat, peccabit contra religionem, & qui propoſuit ieiu-nare, ſi poſteà omittit, etiamſi temperantiſſimè co-medat, peccabit contra temperantiam: & conſe-quenter cùm tales materiæ graues ſint, erit tale peccatum mortale. Hæc autem per ſe ſunt abſurda, & improbabilia, quia licet quis mutet tale propo-ſitum, non ideò tranſgreditur medium temperan-tiæ, aut religionis, neque agit contra debitum taliũ virtutum, & idem eſt de omnibus ſimilibus. Altera verò pars declaratur: nam quæ eſt illa vna virtus, quæ ad illam obligationem inducit in omni pro-poſito, in quacumque materia virtutis verſetur?

Dicet fortaſsè aliquis, huiuſmodi virtutem eſſe conſtantiam animi, ſeu perſeuerantiam, & fortitu-dinem in operatione virtutis. Sed hoc nullius mo-menti eſt. Primò, quia conſtantia, vel perſeueran-tia non eſt vna virtus ſpecialis, ſed eſt generalis conditio, & continuatio in actibus ſingularum vir-tutum. Vnde D. Thomas 2.2.quæſt. 53. art.5. ponit illam inter effectus prudentiæ, quæ eſt virtus intel-lectus, & eius defectus non habet ſpecialem ratio-nem culpæ, ſed iuxta obligationem, ſeu debitum voluntatis, culpabilis eſt: vt rectè notauit Caieta-nus in Sum verb. *Inconſtantia*. Fortitudo autem, vt eſt ſingularis virtus, verſatur circa pericula, ordi-natúrque ad vincendum nimium timorem mortis, vel alterius ſimilis mali: quod longè diuerſum eſt à generali conſtantia in bonis propoſitis exequen-dis. Deinde licèt non mutare bonum propoſitum, vel ab eo deſiſtere, niſi ratione melioris boni, me-lius ſit, & ad perfectionem virtutis pertineat, non tamen cadit ſemper ſub obligationem facere id, quod melius eſt: ideò ſicut non eſt malum, nolle o-perari id, quod melius eſt, ita non eſt ſemper ma-lum per ſe loquendo, non exequi propoſitum etiã melioris boni. Poterit autem eſſe actus otioſus, ſi-quis abſque vllo bono fine contrariam volunta-tem exerceat.

7\. Conſtantia & perſeuerantia nō eſt virtus ſpecialis.

D.Thom.

Non ſemper cadit ſub obligationẽ id facere quod melius.

Aliter poſſet quiſpiam dicere, hoc eſſe contra virtutem veritatis, ſeu fidelitatis, quia is, qui pro-ponit aliquid, affirmat ſe facturum illud: ergo ſi poſteà mutando propoſitum, id non facit, mendax eſt: virtus ergo veritatis obligat ad exequendum id, quod ſemel propoſitum eſt. Sed hoc etiam non rectè dicitur, primò quidem quia propoſitum vt

8\. Violare propoſitum an ſit cõtra virtũtem fidelitatis.

ſic, & in eo præciſè ſiſtendo, nullam aſſertionem includit, quia non pertinet ad intellectum: ſed ad voluntatem; ergo quamuis aliquis mutet propoſitum, non profert aſſertionem falſam, aut mendacium: ergo nihil agit contra virtutem veritatis. Deinde, etiamſi is, qui proponit (quod frequentius contingit) ſimul aſſerat ſe facturum id, quod proponit, nihil agit contra veritatem, aut fidelitatem, licèt poſteà non faciat id, quod propoſuit, Quia per illam ſimplicem aſſertionem, vel ſolùm aſſerit ſe habere propoſitum id faciendi in futurum, quod verum manet, etiamſi poſteà mutet propoſitum, vel licet concedamus, illum affirmare futuritionem talis rei, ſolùm affirmat illam vt contingentem, & quatenus in præſenti cauſa habet veritatem, vt rectè notauit D. Thomas 2.2. q. 89. artic. 1. Neque per ſimplicem aſſertionem futuri actus, homo obligatur ad efficiendum, vt cauſa, ex qua pendet illa veritas futura, non mutetur, niſi accedat promiſſio, vel iuramentum, vt D. Thomas citato loco notauit, & nos in prima Relect. diſput. 7. ſect. 2. num. 18. & ſupra tract. 2. Vnde poteſt ratio in contrarium retorqueri, quia propter ſolam ſimplicem aſſertionem de futuro, non obligat virtus veritatis ad executionem, ergo multò minùs obligabit ſolum propoſitum.

9. Soluũtur argumẽta oppoſita. D. Thom.

Ad argumenta in principio poſita reſpondendum ſupereſt. Et in primis definitio illa Voti, quod ſit *Propoſitum deliberatione firmatum, &c.* exponitur à D. Tho dicto art. 1. ad 1. id eſt, *firmatum promiſſione.* Altiſſiodorenſis autem ſupra exponit, firmatum obligatione, ſeu intentione ſe obligandi, & ferè in idem redit, vt poſtea videbimus. Ratio autem ibi facta de animi conſtantia, iam eſt expedita, nam licet perſeuerantia in bono propoſito pertineat ad virtutis perfectionem, non tamen ſub præciſa obligatione, niſi quatenus includit propoſitum vitandi peccatum, quod ex tali obiecto inuoluit obligationem, non ex ſolo propoſito.

Exponuntur iura in contrarium adducta.

10. Cap. Qui bona exponitur.

Iura etiam adducta non habent difficilem expoſitionem. Et in primis dicimus, Gregorium in dicto cap. *Qui bona* (cùm ait, *eum, qui operando bona propoſuerat meliora, & ea non exequitur, cadere, etiamſi in priori bono opere perſeueret*) latè, & per exaggerationem vſum eſſe verbo *Cadendi,* prout ſignificat non aſcendere, aut non proficere, ſeu amittere id, quod lucrari poſſet aliquis, & non lucratus eſt. Non verò oportet intelligi de caſu, vt ſignificat culpam, quia tota illa amiſſio maioris boni poteſt contingere ſine culpa: niſi quis velit exponere, huiuſmodi animi remiſſionem eſſe occaſionem cadendi, & hoc per illa verba ſignificari. Prior tamen reuera eſt ſenſus Gregorij, & ideò non dicit eum, qui ſic ſe gerit cecidiſſe ſimpliciter, ſed cecidiſſe in deliberatione: nec dicit eius opera diſplicere Deo, ſed minùs placere, vt conſtat ex Homil. 3. in Ezech. circa finem. Aliud Gregorij, & Bernardi teſtimonium exponemus ſtatim.

11. Suſceptio habitus religioſi quomodo obliget ad perſeuerantiam.

Ad alia verò Iura reſponderi poteſt primò, ſolùm propoſitum non inducere obligationem: ſi autem propoſito adiungatur operis inchoatio, præſertim tam grauis, quàm eſt ſuſceptio habitus Religioſi, tunc inducere obligationem perſeuerandi in propoſito, præſertim cùm talis mutatio iam fieri non poſſit ſine graui nota, & ſcandalo. Et hanc limitationem indicant Paludan. & Antoninus, ſuprà, & Supplementum Gabrielis: quia dicunt, tale propoſitum cum ſuſceptione habitus inducere obligationem voti ſimplicis magis ex ſtatuto Eccleſiæ, quàm ex natura rei. Sed neutro modo poteſt hæc expoſitio, vel ſententia ſuſtineri: nam potiùs talis obligatio eſt contra intentionem Eccleſiæ, quæ intendit, vt probationis tempus ſit liberum, vt patet ex Trident. ſeſſ. 25. cap. 15. & 16. vt infrà latiùs dicetur. Addo materiam illam non eſſe aptam ad Eccleſiaſticum præceptum, nec in illis Iuribus eſſe verba indicantia tale præceptum, vel nouam obligationem. At verò etiam ex natura rei nulla eſt talis obligatio, quia illa inchoatio operis, ſeu ſuſceptio habitus non auget voluntatem, nec cauſam, quæ poſſit inducere obligationem, neque per ſe poteſt illam imponere: ergo ex eo capite non magis obligatur homo, quã antea. Cõſeqnentia eſt clara, & antecedens patet, quoad ſingulas partes, quia illa ſuſceptio habitus ſolùm eſt quidam effectus talis propoſiti: qui non requirit voluntatem ſe obligandi ad perſeuerandum in opere inchoato, ſed ſolam voluntatem faciendi, & conſequenter etiam inchoandi tale opus. Neque ipſum opus externũ habet per ſe efficaciam moralem ad imponendam obligationem abſque interiori voluntate: quia radix totius obligationis, & moralitatis eſt ipſa voluntas. Quod autem dicebatur de nota, aut ſcandalo extrinſecum eſt, & accidentarium poteſtque vel non eſſe alicuius momenti, vel facilè vitari, ſi res prudenter fiat.

Suſceptio habitus eſt effectus talis propoſiti, qui nõ inducit obligationem.

12. Ex quo à fortiori ſequitur, multò magis falſum eſſe hoc ſufficere ad votum ſolemne caſtitatis, iuxta illa Iura, vt aliqui Iuriſperiti dixerunt, quos Antoninus ſuprà refert. Probatur autem primò, quia tale Votum ſolemne ſolùm eſt in profeſſione religionis; illa autem Iura loquuntur de tempore præcedente profeſſionem expreſsè, aut tacitè factam. Deinde quia illa Iura loquuntur de ſuſceptione habitus nouitiorum: impoſſibile autem eſt, vt per talis habitus ſuſceptionem fiat votum ſolemne, etiamſi quis accedat non ſolùm cum abſoluto, & firmo propoſito, ſed etiam cum expreſſo voto ſimplici perſeuerandi in religione. Tum quia habitus nouitiorum non eſt ſignum religioſi profeſſi, ergo neque eſt ſignum voti ſolemnis: ergo nec per ſe poteſt ſolemnizare votum, nec per aliquam nouam voluntatem, indicet. Tum etiam, quia Votum ſolemne requirit acceptationem ex parte religionis iuxta c. *Ad Apoſtolicam*, de regular. quia includit pactum inter religioſum & religionẽ. Religio autem præbendo habitum nouitiorum, nõ acceptat perſonam ad proprium ſtatum religioſum, neque ad aliquod votum eorum, ſed ad ſolam probationem in ordine ad talem ſtatum, vt per ſe notum eſt: & colligitur ex capit. *Super eo*, de Regularibus & ex capitulo primo, eod. tit. in 6.

Cap. *Ad Apoſtolicam.* Religionem præbẽdo habitũ religioſum non acceptat perſonam ad proprium ſtatũ. Cap. *Super eo.*

13. Vera reſponſio ad Iura in oppoſitũ.

Vera ergo reſponſio eſt in illis Iuribus non eſſe ſermonem de mero, ac nudo propoſito, ſed firmato ſaltem per ſimplicem promiſſionem explicitam, vel implicitam. Ita Panormitanus ſupra, quem alij Interpretes, Sotus, & alij Theologi ſequuntur, & Syluester verb. *Religio* 3. quæſt. 19. & religio 5. q. 8. Solent autem Canoniſtæ, & Iura vocare hoc Votum propoſitum abſolutum mutandi vitam, quia eſt propoſitum ſe obligandi ex vi illius: & ideò non obſtat, quod Paludanus obiicit, illa, ſcilicet Iura indiſtinctè loqui de propoſito, quia tam ex materia ipſa, quàm ex nonnullis verbis intelligi facilè poteſt, hunc eſſe ſenſum illorum. Nam in c. *Super eo*, licèt in principio ſimpliciter proponatur quæſtio

Syluest.

quæſtio de Clericis, qui habitum religionis ſuſceperunt, ſtatim in ratione deciſionis textus dicitur, *Ne contra Votum, quod Deo fecerunt, venire probentur:* ergo ſupponitur ſuſceptionem habitus fuiſſe cum aliquo voto. Ita etiam intelligendum eſt cap. *Conſulti*, vbi vocatur *propoſitum abſolutum*, id eſt firmum ſeu promiſſione confirmatum. Denique tale debet eſſe propoſitum, vt non ſolùm voluntatem ingrediendi religionem, ſed etiam ſe ad illam obligandi includat.

Cap. Conſulti.

14. Cap. Veniens.

Potéſtque hæc expoſitio egregiè confirmari ex c. *Veniens*, de Voto, vbi priùs refertur quidam, qui in pueriliætate hieroſolymam diſpoſuit proficiſci. Et infrà ille abſoluitur à Voto, quod in ætate tenera fecerat. Vbi clarè verbum *diſpoſuit* de Voti emiſſione declaratur. Declarari etiam poteſt ex quodam loco Bernardi, adiuncto alio Gregorij, quem ipſe citat. Ille enim Epiſt. 9. ex Gregor. in Paſt. hanc ſententiam refert, *Quiſquis maius bonum ſubire proponit, bonum minus, quod potuit, ſibi illicitum fecit.* Et infrà. *qui fortiori ſtudio intenderat, retrò reſpicere conuincitur, ſi relictis bonis amplioribus ad minima retorquetur.* Quæ ſententia nudè ſpectata videtur contraria his, quæ ſuprà diximus: ſi tamen adiungamus ea, quæ Gregorius habet in Originali, facilè exponitur iuxta ea, quæ de his Iuribus dicebamus. Nam tertia parte Paſtoralis ca.28. circa finem præmittit Greg. *Sine culpa quidem ad coniugium veniunt, ſi tamen necdum meliora vouerunt*, & ſtatim ſubdit ſententiam citatam à Bernardo. *Nam quiſquis maius bonum ſubire propoſuit* (vel vt habet littera) *intendit, &c.* Ex quo contextu conſtat verbum *propoſuit*, poſitum eſſe vt æquiualens verbo *vouit*, Atque ita propoſitum aliquando ſumitur pro illo, quod per promiſſionem firmatum eſt, ſeu quod includit voluntatem abſolutam ſe obligandi. Ita ergò rectè intelligi poſſunt prædicta Iura.

Bernard.

Qui necdũ meliora vouerunt ſine culpa ad cõiugium veniunt.

15. Obiectio.

Sed obiici poteſt: nam iuxta hæc, qui tale habet propoſitum, id eſt, votum ſimplex religionis, etiamſi habitum non ſuſceperit, debet religionem ingredi, vt ſuæ conſcientiæ ſatisfaciat: ergo ad hoc nihil operatur habitus ſuſceptio, quod non conſonat dictis Iuribus. Nam in dicto cap. *Super eo*, dicitur, ſi ante ſuſceptum Religionis habitum, aliquis in probatione poſitus recedere voluerit, licitè id facere poſſe: & tamen loquitur Pontifex de eadem perſona habente propoſitum. Reſpondeo, quòd ad internum forum conſcientiæ ſpectat, nullum eſſe diſcrimen inter eum, qui ſuſcepit habitum religionis, vel non: quia ſi habet Votum ſimplex religionis, illud tenetur implere, ſiue aſſumpſerit habitum, ſiuè non autem non habet votum, ſed tantùm propoſitum, in neutro caſu tenetur Religionem profiteri. In ordine autem ad forum Eccleſiæ maximè iuxta illa antiqua Iura, ille, qui tantùm priuatè votum religionis emittit, & nondum habitum alicuius religionis ſuſcepit, non obligatur, ſeu cogitur in religione permanere, ſed ſuæ conſcientiæ relinquitur. Qui autem poſt votum religionis habitum ſuſcepit, ſuum propoſitum, ſeu Votum proteſtans (iuxta dictum caput *Conſulti*) non permittitur liberè dimittere habitum, & violare Votum, & quia res eſt iam publica, & nota Eccleſiæ: & ideò non permittitur talis perſona liberè recedere ſine legitima cauſa, vel ſine tranſitu ad aliam religionem ſaltem laxiorem, quando Votum fuit de religione in genere.

Solutio.

In foro conſcientiæ nullum eſt diſcrimen inter eum qui ſuſcepit habitu vel nõ ſuſcepit.

16. Cap. Statuimus.

Et eodem modo intelligendum eſt cap. *Statuimus*, eod. titul. de Regularibus & cap. *Non ſolùm*, & cap. *Beneficium*, eodem titulo in 6. in quorum vltimo ſtatuit Bonifacius VIII. nouitium intra annum probationis, & ante profeſſionem emiſſam non poſſe ſpoliari beneficio, quod in ſeculo habebat, niſi conſtet, quòd abſolutè voluerit vitam mutare. In quo textu fundantur, qui dicunt, id ſufficere ad votum ſolemne. Sed immeritò, quia tam in illo textu, quàm in dicto cap. *Non ſolum* diſtinguitur ille caſus ab aliis, in quibus fit profeſſio expreſſa, vel tacita: igitur in eo caſu voluit Pontifex, vt etiam ante profeſſionem, & ſolemne Votum poſſet quis priuari beneficio, ne fortaſſe illa occaſione omitteret implere obligationem ſuam, de qua iam ſufficienter Eccleſiæ conſtabat per ipſiuſmet perſonæ proteſtationem, & habitus Religioſi ſuſceptionem. Atque hæc ſint dicta obiter de his Iuribus occaſione præſentis quæſtionis, nam de hac re infrà latiùs agendum eſt, tractando de ſtatu Religionis: vbi explicabimus, quid iuxta nouum Ius, præſentémque conſuetudinem Eccleſiæ in his caſibus obſeruandum ſit.

Cap. Non ſolum. Cap. Beneficium.

Ad cap. autem vltim de Voto dicendum eſt illud non fuiſſe ſolùm propoſitum in eo, qui deſideraſſe dicitur, ſed fuiſſe propoſitum cum animo ſe obligandi, licet exteriùs nondum ſignum promiſſionis accepiſſet, & hoc ſentit Hoſtienſis ibi, vel etiam verba illa, *Poteſtis, & tenemini Votum peregrinationis implere*, intelligi poſſunt cum partitione, ſeu conditione proportionata. Nam expendi poteſt Pontificem tantum loqui de impletione voti, non deſiderij: intelligit ergo teneri ad illud implendum, qui illud emiſit, vel ſi iam emiſiſſet, ſaltem in animo. 17.

Exponitur locus Lucæ 9.

AD verba Chriſti Lucæ 9. *Nemo mittens, &c.* reſpondet D.Thomas art.1. ad 1. mittere manum ad aratrum plus eſſe, quàm proponere, quia qui mittit manum ad aratrum, iam facit aliquid, qui verò ſolùm proponit nondum facit aliquid, ſed tunc facit aliquid, quando promittit, vel ſaltem ſe habet ad faciendum, ſicut qui manum ad aratrum adhibet, nondum arat, ſed iam ſe aliquo modo adhibet ad arandum. Sed difficilè eſt videre, quomodo hæc reſponſio teſtimonio ſatisfaciat, & accommodetur. Primò, quia qui proponit aliquid facere, licèt exteriùs nõdum faciat, quod proponit, reuera coram Deo aliquid iam fecit, & moraliter rem intelligendo, vt intelligi debet, manum adhibet; id eſt, facultatem mouendi, & operandi, quæ eſt voluntas. Et ita de propoſito voluntatis citat hunc locum Gregor Hom. 3. in Ezech. & eſt frequens apud Patres. Secundò, ex reſponſione ſequitur, eum, qui cum ſolo propoſito inchoat opus, vt verbi gratia, habitum religionis ſuſcipit, vel manum adhibet crumenæ, vt eleemoſynã det, ſi retrocedat, & opus non perficiat, hoc ipſo fieri ineptum regno Dei per culpam aliquam, quam retrocedendo committat; quod eſt contra dicta. Sequela probatur, quia tam in argumento, quàm in ſolutione ſupponere videtur D. Thomas: *Non eſſe aptum regno Dei*, idem eſſe, quod deficere in eo, ad quod iam erat aliquis obligatus, cenſeri autem obligatum hoc ipſo, quòd manum mittit ad aratrum, quòd licèt non fiat ſolo propoſito, fit tamen per aliquam operis exhibitionem vltra propoſitum, vt in eadem ſolutione dicitur.

18. D.Thom.

Mittere manũ ad aratrũ plus eſt quã proponere.

D.Greg.

Quid ſit non eſſe aptum regno Dei.

Tria ergo exponenda ſunt, vt legitimus iſtorum verborum ſenſus habeatur. Primùm quid ſit *manũ mittere ad aratrum*. Secundùm, quid ſit *retro reſpi-* 19.

Quid ſit manum mittere ad aratrum.

cere: tertiùm quid ſit, *non eſſe aptum regno Dei.* Vt autem hæc intelligantur aduertendum eſt, qua occaſione Chriſtus illa verba protulerit, nimirum, cùm quidam ad illum dixiſſet, *ſequar te Domine, ſed permitte mihi primùm, renunciare his, quæ domi ſunt.* Cui Chriſtus reſpondit prædictam ſententiam: *Nemo mittens manum ad aratrum, &c.* Vnde intelligitur *mittere manum ad aratrum* (iuxta metaphoricam ſignificationem, moralem ſimilitudinem à Chriſto intentam) nihil aliud eſſe, quàm incipere Chriſtum ſequi, vel promptum ſe exhibere ad Chriſtum ſequendum, præcipuè in ſtatu perfectionis, & in munere prædicandi Euangelium, de quo paulò anteà dixerat, Chriſtus alteri. *Sequere me, & vade, annuncia verbum Dei.* Seruata autem proportione etiam poteſt intelligi de omnibus, qui Chriſtum ſequi inſtituunt per fidei, & obedientiæ obſequiũ, vel promptos ſe exhibent ad Crucem eius ſumendam, quæ *aratri* nomine ſignificatur, quia dura pectora ſubiicit, vt ait Ambroſius libro de Filij Diui. cap. 6. *Ambroſ.*

20. Iuxta quam interpretationem (quæ videtur litteralis) probabilius mihi videtur, illum, qui propoſito, & voluntate deliberata, & ipſi Chriſto (quẽ nihil latere poteſt) neceſſariò manifeſtata, ſtatuit Chriſtum ſequi, iam mittere manum ad aratrum, & ſub hac ſententia comprehendi, tum propter rationem in obiectione factam, tum etiam quia non plus fecerat ille, qui Chriſto dicebat, *Sequar te, &c.* Nullam enim promiſſionem, vel Votum emiſerat, nec aliquod aliud opus inchoauerat, ſed ſolum propoſitum, ac deliberationem ſuam oſtenderat: per hoc ergo iam manum ad aratrum miſerat. Quin potiùs D. Auguſtinus ſerm. 7. de Verbis Domin. indicat, ſatis eſſe habere Dei vocationem, vt dicatur quis manum ad aratrum mittere, cùm tamẽ vocatio propoſitũ hominis antecedat. Sic ergo inquit exponens prædicta: *Nemo mittens manum ad aratrum, &c. Vocat te oriens, & tu attendis ad occidentem.* Qui ergo vocatur, & non reſpondet, ſed alteri rei intendit, cenſetur ab Auguſtino reſpicere retrò, poſt manum ad aratrum miſſam: multò ergo magis qui vocationem acceptat, vſque ad propoſitum concipiendum, manum ad aratrum miſiſſe dicendus eſt.

Quis ad aratrum manũ miſit. *Aug.*

21. *Reſpicere autem retrò*, duobus modis exponi poteſt, priuatiuè, ſcilicet vel contrariè. Priori modo intelligi videtur à Gregorio dicta Homil. 3. in Ezech. dicit enim, eum retrò reſpicere, qui cũ prius ageret bona, & propoſuerit agere meliora, poſteà meliora facere omittit, & in prioribus bonis agẽdis perſeuerat. Ille autẽ non poteſt dici retrò reſpicere, quia aliquid agat contrarium priori propoſito, ſed ſolùm quia ab illo ceſſat, licet in alio bono perſeueret. Hunc ergo dicimus reſpicere retrò negatiuè, ſeu priuatiuè, quia non operatur aliquid mali, nec aliquam actionem exercet contrariam priori, ſed ſolùm ab illa ceſſat. Verum eſt tamen, hanc ipſam ceſſationem prioris propoſiti, ordinariè non fieri ſine poſitiua voluntate, qua prius propoſitum retractatur; quæ mutatio propoſiti, moraliter loquendo, ſemper prouenit ex eo, quòd homo reſpicit, vel ad difficultatem aliquam, qua deterretur à priori propoſito, vel ad temporale commodum, aut motiuum, ratione cuius dicitur propriè, ac poſitiuè reſpicere retro. Vnde Gregorius exemplum adhibens in eo, qui caſtitatem ſeruare deliberauerat, ſubdit, *Sed cùm cecidiſſe alios etiam per caſtitatem conſpicit, hoc ipſum, quod facere deliberauerat, pertimeſcit: fitq; vt per cogi-*

Quid ſit reſpicere retro. *Gregor.*

A *tationem retrò redeat, qui ad inferiora reſpiciens mentis greſſibus ad alta ibat.* Veruntamen licet illo modo non reſpiciatur retrò ſine aliquo actu poſitiuo, (quod neceſſarium eſt, vt metaphora recte accommodetur:) nihilominus in ordine ad bonitatem, malitiam vocamus hanc retroceſsionem priuatiuam, quia non ita quis retrò reſpicit, vt conuertatur ad malum operandum, ſed ſolùm, vt à bono inchoato deſiſtat.

Alio ergo modo dicitur quis reſpicere retrò, quando poſt propoſitum ſequendi Chriſtum, ad mundum ſequendum reuertitur, ſeu quando à bona operatione inchoata deſiſtens, ad prauam deflectit. Atque hoc modo videtur Gregorius hunc locum exponere in Paſtorali. 3. p. cap. 28. in fine: nam cùm dixiſſet: *Quiſquis bonum maius ſubire propoſuit* (id eſt, vouit, vt ex antecedentibus conſtat) *bonum minus, quod licuit, illicitum fecit*: ſubdit, *Scriptum quippe eſt, Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno cœlorum.* Vbi retrò aſpicere, idem ſentit eſſe, quòd bonum iam ex voto neceſſarium relinquere, & ad aliud illicitè conuerti: quod nos appellauimus retrò reſpicere contrariè. Qui ſenſus neceſſariò admittendus eſt, ſuppoſito priori, nam ſi ille eſt ineptus regno cœlorum, qui ceſſat à bono opere inchoato, multò magis, qui contrarium malum committit quod moraliter loquendo propriùs eſt retrò reſpicere. 22. B

Verumtamen, vt opinor, licet ad hos ſenſus poſſint verba Chriſti rectè accommodari, neuter illorum eſt adæquatus illis verbis, imò nec directè, propriè à Chriſto intentus: conſideranda ergo eſt verborum proprietas, quæ continet veluti exemplum quoddam ex artificialibus deſumptum, ad rem moralem explicandam. Exemplum eſt ſumptum ex munere arandi, quod maximè viſus directionem, & oculorum vigilantiam requirit: nam ſi arator, dum manum ad aratrum adhibet, retrò reſpiciat, aut omnino arare non poterit, aut certè facilè & frequenter in arando aberrabit. Sic (inquit Chriſtus) qui ad me ſequendum animum applicat, & oculos ſuæ intentionis, aut ſolicitudinis ad negotia temporalia, vel humana conuertit, ſuſcepto muneri ineptus eſt. Igitur retro reſpicere non eſt, vt opinor à ſuſcepto, aut inchoato bono, vel ſpirituali munere prorſus deſiſtere, ſed eſt velle ſuſceptum opus perfectionis agere, & animi curam in ſecularibus negotiis ponere. Quæ expoſitio per ſe ſtatim probabilis apparet, conſiderata exempli, ſeu metaphoræ proprietate, vel accommodatione: conſiderata verò occaſione, qua Chriſtus illa verba protulit, fit probabilior. Nam ille, qui ſe obtulit ad Chriſtum ſequendum, & ſolicitum ſe ſimul oſtendebat domeſticarum rerum, non deſiſtebat à bono propoſito, ſed cum illo volebat ad temporalia reſpicere, atque illorum curam gerere. Atque ita hæc verba intellexiſſe videtur Baſilius in Conſtit. Monaſt. cap. 21. vbi cùm latè docuiſſet eos, qui perfectionem profitentur, debere omninò animum à temporalibus curis, parentibus, cognatis, & negotiis amouere, hoc Chriſti teſtimonio illam doctrinam confirmat. 23. C D E

Verus ſenſus verborum Chriſti. *Vera loci expoſitio.* *Baſil.*

Atque ex his facilè poteſt colligi, quomodo illa verba vltima, *Non eſt aptus regno cælorum*, intelligenda ſint, poſſunt enim omnibus dictis ſenſibus accommodari diuerſis modis, & cum proportione intellecta. Suppono autem *regnum cœlorum* in Euangelio variè ſumi, præſertim verò pro Eccleſia triumphante, & pro regno Eccleſiæ militantis. Quia verò, ſequendo Chriſtum, & hoc munus probè 24.

Regno cœlorũ quid deſignat.

probè exercendo, & regnum beatitudinis comparatur, & Eccleſiæ ager excolitur, & augetur: ideò regnum cœlorum etiam ſignificat ipſum officium Chriſtiani hominis Chriſtum ſequentis, & præſertim illius, qui munus ſuſcipit miniſtrandi Chriſto in Euangelij prædicatione, & perfecta obſeruatione. Neceſſe eſt autem in illa ſententia ſubintelligere verbum aliquod, ſcilicet *non eſt aptus regno Dei*, vel *conſequendo*, vel *expugnando*, aut *propagando*, ſeu *excolendo*, quia niſi aliquid huiuſmodi ſubintelligagatur, ſententia non eſt perfecta, nec reddit integrum ſenſum. Denique *non eſſe aptum regno cœlorum* intelligi poteſt, vel negatiuè tantùm, vel poſitiuè, ſeu contrariè.

25. Quid ſit retro reſpicere.

Priori modo tantùm ſignificatur, eum, qui retrò reſpicit, poſt aſſumptum munus comparandi regnum cœlorum, pro eo tempore, vel per illam actionem, aut diſpoſitionem, non reddi aptum ad comparandum illud. Quæ expoſitio optimè accõmodatur priori modo declarandi, quid ſit retrò reſpicere: nam is, qui bonum, quod proponit, vel inchoat, dimittit licet ex vi illius dimiſſionis non fiat indignus regno cœlorum, quia non peccat, tamen non fit dignus, nec aptus ad illud: quod veriſſimum eſt, quacumque ratione regnum cœlorum, & munus circa illud exercendum intelligatur. Addo etiam, totam Chriſti ſententiam poſſe intelligi cauſaliter, vel tantùm per modum iudicij, & ſigni, & vtroque modo veram eſſe, & apte exponi. Nam qui facilè deſiſtit ab opere inchoato, vel ab executione boni propoſiti, ratione talis remiſſionis animi, non creſcit in virtute, & ſanctitate, & ita non fit aptus regno cœlorum cauſaliter, nam vna negatio eſt cauſa alterius. Ruſúſque illa animi facilitas in omittendis propoſitis bonis, ſignum eſt, huiuſmodi hominem non eſſe aptum ad regnum cœlorum expugnandum, vel propugnandum, aut cum perfectione aſſequendum. Sicque ex illo loco non colligitur, propoſitum bonum aliquam obligationem in conſcientia inducere, aut illius executionem omittere, eſſe aliquam culpam, ſed ſolùm ſequitur eſſe cauſam non creſcendi in virtute, & eſſe indicium animi remiſſi, & tepidi, quod veriſſimum eſt.

Facilitas in relinquendis bonis propoſitis quàm noceat.

26. Quis ſit non aptus ad regnum cœlorum.

At verò ſi verbum illud, *Non eſt aptus*, contrariè intelligamus, & cauſaliter, ſenſus erit, eum, qui retrò reſpicit per hoc ipſum fieri ineptum, & indignum regno cœlorum. Qui ſenſus licèt neceſſarius non ſit, non eſt tamen alienus à proprietate verborum, nam ſæpe huiuſmodi negatio in eo rigore ſumitur in Scriptura, vt cum Chriſtus ait, *Qui amat patrem, aut matrem pluſquam me non eſt me dignus*, ſenſus eſt, eſt me indignus, & per talem amorem fit indignus amicitia meá. Sic autem intellecta prædicta verba debent ad ſecundum ſenſum præcedentium verborum accommodari. Tunc enim retrò reſpiciendo fit aliquis indignus regno cœlorum, quando contrariè auertitur à bono illo, cui manus appoſuerat, & ad oppoſitum malum conuertitur, vel cum id, quod incepit, ſub obligationẽ voti ſuſcepit, & illo prætermiſſo, ad aliud etiam ſecundum ſe bonum peragendum conuertitur. Hæc enim retroceſſio ſine culpa non fit, & ideo per illam fit quis ineptus regno cœlorum: erit autem hæc ineptitudo tanta, ac talis, qualis, & quanta fuerit culpa, vt per ſe conſtat. Vnde à fortiori talis animi remiſſio eſt etiam ſignum talis ineptitudinis ad regnum cœlorum obtinendum, quia cauſa indicat effectum ſuum. Et addi etiam poteſt, talem mutationem eſſe iudicium,

Animi remiſſio ſignum ineptitudinis ad regnũ cœlorum obtinendum.

perſonam ipſam non ſolum propter hanc culpam, ſed etiam propter aliquam aliam prauam diſpoſitionem, quam talis culpa ſupponit, eſſe ineptam ad regnum cœlorum obtinendum, vel ſimpliciter, vel cum perfectione. Hoc autem ſolùm aliquo iudicio morali, aut probabili coniectura verum eſſe videtur, neque conſtat fuiſſe à Chriſto intentum. Et hanc interpretationem inſinuaſſe videtur D. Hieronymus in id Iſai. 1. *Væ genti peccatrici*, & in id Pſalm. 26. *legem pone mihi Domine*, cùm ait, *in hoc loco non tantum conſilium, ſed etiam legem, ſeu præceptum eſſe à Chriſto Domino* latum, non reſpiciendi retrò poſt adhibitam manum ad aratrum, id enim eſt verum quando reſpicitur retro eo modo, quo aliquis fit indignus ad regnum cœlorum.

D. Hieron.

Vterque autem ex dictis ſenſibus optimè quadrat, etiamſi *reſpicere retro* vltimo modo ſuprà poſito intelligatur: nam qui vult arare retrò reſpiciendo, plane ineptus eſt ad munus arandi exercendum. Vel negatiuè, quia illo modo arare omninò non poteſt. Vel contrariè quia ſi aret, obliquè, & ineptè id faciet, vt ſi quis aſſumpta penna in manu ad ſcribendum aliò reſpiciat, aut non ſcribet, aut non rectè, ſed tortuosè ſcribet. Sic ergo Chriſti diſcipulus, qui perfectionem Euangelicam profitetur, aut miniſterium verbi aſſumit, ſi aliò reſpiciat, dum his officiis incumbit, non erit aptus regno Dei: quia vel ea opera faciet ſine fructu ſuo, & aliorum, vel etiam per ea indignus reddetur regno Cœlorum, ſeu illa faciet cum detrimento ſuo & aliorum. In quo eſt attentè conſiderandum, an miniſterium, officium, vel genus illud vitæ, ſemper fiat voluntariè, abſque obligatione, an verò ex illa. Rurſus conſiderare oportebit, an illa intentio, vel ſolicitudo extranea, ita repugnet tali miniſterio, vel vitæ generi, vt non poſſit opus ita exerceri ſine violatione alicuius præcepti, aut ſine diſcrimine ſalutis propriæ, vel alienæ: an verò poſſit quidem fieri ſine tanto malo, non tamen cum fructu, & vtilitate ſpirituali, ad quam tale munus ordinatur. Quando ergo peregrina intentio, vel ſolicitudo repugnat priori modo ſuſcepto muneri, tunc reddit hominem indignum, & contrariè ineptum ad regnum Cœlorum. Idémque eſt, licet ſolùm impediat fructum, ſi opus ex obligatione ſuſcipiatur: quia regulariter non fit tali modo ſine noua culpa: imò licèt opus abſolutè non eſſet ſub obligatione, poſtquam ſuſcipitur, debet rectè fieri, & ideò noua indignitas, ſeu culpa contrahitur, ſi opus retrò reſpiciendo fiat. Ita ergo quocumque probabili modo exponatur ille locus, nihil de obligatione per ſolùm propoſitum probat.

27. Quomodo qui vult arare retrò reſpicere debeat.

Quid ſit in miniſterio Chriſti ſuſcepto conſiderandum.

CAPVT III.

Vtrum propoſitum, ſeu intentio ſe obligandi ſit de Voti neceſſitate, ac eſſentia?

QVamuis ſolum propoſitum voluntatis ad Votum non ſufficiat, certum nihilominùs eſt, eſſe neceſſarium, quia obligatio voti voluntaria eſt, non eſt autem voluntaria, niſi per actum voluntatis, quem propoſitum, ſeu intentionem appellamus. Hic autem actus circa duo, vel tria verſari poteſt, ſcilicet circa promiſſionem, obligationem, & executionem, ſeu actionem, neque præter hæc aliquid aliud excogitari poteſt. De voluntate igitur exequendi dicemus in capite ſequenti, hic de priori, fortaſſe enim tantùm eſt vna, tamen ad maiorẽ declarationẽ de illis, vt de diſtinctis loquemur, nam ſaltẽ ratione, & appellatione diſtingui debet.

1. Voti obligatio voluntaria eſſe debet.

2. Voluntatem promittendi Deo eſſe neceſſariã ad votum.

Dico ergo primò, voluntatem promittendi Deo A eſſe neceſſariam ad votum, quia ſubſtantia ipſius voti in promiſſione conſiſtit, vt omnes fatentur,& infrà explicabitur,& ſufficienter ſumitur ex verbis Sapientis ſuprà citatis: Eccle. 5. *Si quid vouiſti Domino, ne moreris reddere, diſplicet enim illi infidelis,& ſtulta promiſſio.* Vbi quod prius votum appellauerat, poſteà vocat promiſſionem, ſubſtantia ergo voti in promiſſione conſiſtit. De ratione autem voti eſt, vt ſit ſpontaneum quod habet à voluntate: ergo de ratione,& eſſentia voti eſt, vt includat voluntatem promittendi.

3. Voluntatem ſe obligandi eſſe etiã neceſſariam.

Lex & votũ æquiparãtur.

Atque hinc ſecundò certum eſt, voluntatem ſe obligandi eſſe ad votum neceſſariam, ſicut voluntas obligandi ſubditum in Superiore, neceſſaria eſt ad legem, ſeu præceptum, nam quoad hoc æquiparantur lex,& votum ſecundum omnes, quia ſicut B per legem obligatur ſubditus à Superiore, ita per votum homo ſe obligat Deo. Item quia obligatio per promiſſionem inducitur, ergo ſicut voluntas promittendi neceſſaria eſt, ita etiam voluntas ſe obligandi.

4. An vtraque voluntas ſit de eſſentia voti.

Tertiò ex his duabus voluntatibus promittendi, & ſe obligandi omnes fatentur priorem eſſe eſſentialem, ſeu ita neceſſariam, vt ſine illa votum conſiſtere, aut intelligi non poſſit. De altera verò, ſcilicet de voluntate ſe obligandi eſt difficultas, quæ bene declaratur in vulgari caſu, in quo fingitur aliquis vouens cum voluntate promittendi, & abſque voluntate ſe obligandi, potiùs cum expreſſa voluntate non ſe obligandi: nam hic caſus non C inuoluit repugnantiam: ergo ſignum eſt has voluntates diſtinctas eſſe. In eo autem caſu votum eſſet validum, quia in eo conſiſteret voti ſubſtantia, quæ eſt promiſſio voluntaria Deo facta: ponimus enim voluntatem illam promittendi eſſe efficacem, ergo producit veram promiſſionem, eámque voluntariam conſtituit, ergo ſubſiſtit ibi tota ſubſtantia voti. Ex quo vlterius concluditur voluntatem ſe obligandi nõ eſſe ſimpliciter neceſſariam ad votũ.

5. Verum votũ eſt etiamſi fiat ſine intentione ſe obligandi.

Circa hunc ergo articulum diuiſi ſunt Auctores. Quidam concedunt illud eſſe verum votum, & obligationem inducere, quia licèt obligatio non ſit volita in ſe, eſt tamen volita in cauſa, ſcilicet, in promiſſione, & hoc ſatis eſt, vt obligatio naſcatur, licèt homo per aliam voluntatem in contrarium D conetur. Quia obligatio eſt effectus omnino naturalis promiſſionis, ergo poſita promiſſione non poteſt homo talem effectum impedire ſua voluntate, ſed ex vi prioris voluntatis ponitur promiſſio, ergo ex illa oritur obligatio, velit nolit promittens. Et confirmatur primò, nam qui vult Deo promittere rem grauem, verbi gratia ieiunium, obligatur ad illud ſub mortali, etiamſi ipſe noluerit obligari niſi ſub veniali, quia modus,& quantitas obligationis intrinſecè oritur ex natura, & materia talis voti independenter ab alia intentione vouentis, præter voluntatem vouendi. Alioqui poſitum eſſet in hominis voluntate magis, & minùs obligari per æqualia vota, & minùs per id, quod grauius eſt, magiſque per leuiùs, quæ ſunt abſurda: ergo ſimili- E ter ex voluntate promittendi naſcitur abſoluta obligatio independenter ab illa voluntate. Confirmatur ſecundò, quia iuramentum promiſſorium cũ voluntate iurandi validum eſt, etiamſi ſit abſque voluntate promittendi,& ſe obligandi, vt ſuprà viſum eſt, ergo idem dicendum eſt de voto. Atque hanc ſententiam tenuit Sotus lib. 7. de Iuſt. q. 1. art. 2. Lud. Lopes 1. part. Inſtruc. cap. 42. Aragon. 2.2. q. 88. artic. 1. Gutierrus lib. 2. Quæſt. Canon. cap. 22. num. 31. Tribui etiam ſolet Caietan. 2.2. quæſt. 88. art 1.& quæſt. 89. art. 7. circa ad 4. Sed Caietanus id non ſenſit.

Quorundam ſententia affirmans.

Soto. Lud. Lop. Aragon. Gutierr. Caiet.

6. Sẽtentia negans aliquorum.

Alij verò ſentiunt in eo caſu non fieri votum, nec oriri obligationem, quia deeſt voluntas omninò neceſſaria ad ſubſtãtiam, & eſſentiam voti. Qui conſequenter aſſerunt, illam non eſſe veram promiſſionem, quia votũ, & promiſſio in tali materia, & circa talem perſonam idem ſunt. Nec refert quòd proceſſerit ex voluntate promittendi, quia inuenit voluntatem omninò cõtrariam, & habentem (vt ita dicam) æqualem vim reſiſtendi. Vnde ſicut in naturalibus dicimus, propoſita proportione æqualitatis, non ſequi actionem, ita hic dicere poſſumus, poſitis voluntatibus contrariis, nec promiſsionem, nec obligationem ſequi. Atque hanc ſententiam indicat Syluester verbo *Iuramentum* 4. q. 7.& verb *Metus* q. 8. d. 8. verb. *Pactum*. q. 4. vbi idẽ tenet Angelus num. 4.& *Votum* 1. num. 7. Tabienna verb. *Pactum* num. 2. Antoninus 2. p. tit 11. ca. 2. & Nauarrus in Sum. cap. 12. num. 27.& 28.

Syluest. Angel. Tabien. Antonin. Nauar.

7. Duobus modis caſus fingi poteſt.

Inter has ſententias poteſt eſſe diſſentio in verbis,& ideò oportet aduertere, duobus modis poſſe fingi caſum illum. Primò ex ignorantia vouentis, nimirum, quia exiſtimat, veram, ac validam promiſſionem poſſe conſiſtere ſine obligatione. Secundò ex malitia, quia etiamſi ſciat veram promiſſionem eſſe non poſſe, quin obligatoria ſit, nihilominùs vult promittere, & non ſe obligare. Priori modo caſus eſt ſine dubio poſſibilis: quia nihil repugnat, quominùs illa ignorantia haberi poſſit: in eo autẽ euentu omninò verum cenſeo, neque oriri obligationem, neque votum tenere. Probatur primò, quia ignorantia tollit voluntarium. Neque oportet (vt opinor) hic diſtinguere de ignorãtia vincibili, quia non agimus de ignorantia, quæ excuſet culpam, ſed quæ impediat voluntatem alicuius facti: ad hoc autem ſufficit ignorantia, vel falſa exiſtimatio interueniens circa ipſum, ſiue vinci potuerit, ſiue non. Quod patet in prædicto caſu, quia ſtante illa exiſtimatione, ille non vult talem promiſſionem, quæ potens ſit ad obligandum, ſed talem, quæ huiuſmodi efficaciam non habeat, ergo de facto non vult promiſsionem ad votum ſufficiẽtem, quia hæc ſolùm eſt illa, quæ vim habet obligandi: ergo de facto illa voluntas non inducit votum, quia effectus non excedit intentionem operãtis. Quòd ſi dicas, promiſsionem non obligatoriam eſſe impoſsibilem, hoc non obſtat, imò iuuat, quia illa voluntas eſt de re impoſsibili exiſtimata poſsibili, quæ nihil operatur. Item argumentum factum de lege, ſic cum proportione applicari poteſt. Neq; contra hanc partem procedunt fundamenta prioris ſententiæ, quia omnia ſupponunt promiſsionẽ eſſe validam,& voluntatem verſari circa illã, quatenus eſt cauſa obligationis. Vtrumque autem falſum eſt in eo caſu, quia voluntas potius vult talem promiſsionem, quæ obligationem producere non valeat:& ideo nullam veram promiſsionem efficit.

Votum ex ignorãtia obligationis emiſſum nõ tenet.

8. Ignorantia prauæ diſpoſitionis maximè hunc affectũ producit.

Atque aſſertio manifeſta eſt, quando ignorantia eſt prauæ diſpoſitionis, ſeu erroris, quo aliquis credit, vouendo, aut promittendo nõ obligari, & ideo vouet, vel promittit, quia tunc etiamſi non habeat poſitiuam intentionem non ſe obligandi, ſed tantùm ſic promittendi, nõ manet obligatus, quia nec explicitè, nec implicitè vult obligari, quia non putat ſe facere actum, quo obligetur. Dubium autem eſſe poſſet, ſi ignorantia eſſet tantùm negatiua, quia promittens non ſcit promiſsionem, aut votum habere vim obligandi, quamuis etiam non putet

Ignorantia pure negatiua an obliget.

putet non eſſe actum obligatorium: tunc enim videtur velle actum prout in ſe eſt, & ita virtute velle obligari. Sed nihilominùs ſi cum illa ignorantia negatiua habeat poſitiuam intentionem non ſe obligandi, vt in caſu, quem tractamus, non obligabitur, quia procedunt rationes factæ. Et quia licèt ille nõ habeat expreſſe iudicium poſitiuum erroneum, quòd promittere non ſit obligari, vt in caſu ſupponitur: nihilominùs tamen in actu exercito, & practicè ſupponit poſſe fieri promiſſionem non obligantem, alias non poſſet habere intentionem non ſe obligandi, vt ſtatim dicemus. Vel ſaltem habendo illam intentionem apponit conditionẽ, ſeu determinationẽ promiſsioni, ſcilicet, vt velit promittere, ſi promiſſio nõ obligat.

9\. Non habens poſitiuã intentionem non ſe obligandi an ſit obligatus.

At verò, ſi non habeat poſitiuã intentionem nõ ſe obligandi, ſed ſimpliciter promittat, neſciens diſcernere, quã vim habeat promiſſio, aliqui putant etiam tunc non obligari: quia ignorantia negationis non ſufficit, vt non velit quis ſe obligare, & conſequenter, vt non obligetur. Sed contrariũ videtur dicendum, quia licèt ille ignoret promiſsionis naturam, vult promiſsionem, ſicut ipſa eſt, quia vt Philoſophi dicunt, volũtas fertur in rem prout eſt in ſe, & hoc ſatis eſt, vt implicitè quis velit, quod ignorat: ſic enim dicitur etiam à Theologis, quòd volũtas intrat, vbi intellectus foris ſtat. Itẽ in huiuſmodi rebus multũ operãtur generales intentiones, qui enim ſic promittit, vult promittere, vt tenetur, & vt alij ſolẽt promittere: quæ intẽtio ſatis eſt ad moralẽ effectũ, vt patet in Sacramẽtis, & in matrimonij contractu ſiquis velit matrimonium facere, neſciat autẽ vinculum, & perpetuam obligationem eius. Sed de hoc puncto paulò inferiùs circa ignorantiam plura dicemus.

Voluntas intrat, vbi intellectus foris ſtat.

10\. Non interueniente ignorantia impoſsibile eſſe habere propoſitum vouendi, & nõ ſe obligandi. *D. Thom. Richard. Maior.*

Secundò dicendum eſt, non interueniente ignorantia caſum eſſe impoſſibilem, ſcilicet ſimul, & ex certa ſcientia habere propoſitum vouendi, & non ſe obligandi. Ita ſentiunt poſteriores Doctores ſuprà citati, ſumiturque ex D. Thoma in 4. d. 38. q. 1. artic. 1. Richardo ibi art. 3. q. 3. & Maiore ibidem quæſt. 2. & Modernis communiter. Et probatur, quia impoſſibile eſt voluntatem ſimul velle ea, quæ repugnantiam inuoluunt, niſi interueniente ignorantia (velle, inquam, voluntate abſoluta, & efficaci:) ſed vouere & non obligari inuoluunt repugnantiam, vt rectè probant argumenta prioris ſententiæ: ergo impoſſibile eſt vtrumque ſimul velle efficaci voluntate, ex certa ſcientia, ſeu abſque ignorantia. Maior conſtat, quia voluntas non poteſt ferri actu efficaci in obiectum impoſſibile cognitum: perinde autem eſt, duobus actibus abſolutis ſimul ferri in duo obiecta incõpoſsibilia, ac ferri vno actu in obiectũ impoſſibile. Sicut in intellectu æquè repugnat duobus iudiciis aſſentiri ſimul duabus contradictoriis, ac iudicare vno actu duo contradictoria eſſe ſimul vera. In præſenti autem caſu oporteret vtrumque actum voluntatis eſſe efficacem: nam ſiquis tantùm ſimplici affectu, ſeu conditionato actu velit vouere, abſolutè autem nolit obligari, certum eſt nullum votum emittere, quia nondum illud ſimpliciter vult. E conuerſo autem, ſiquis haberet hos actus: *Nollem obligari, volo tamen vouere, ſeu promittere*, ſciens voti naturam, & conditionem, ille & votum emitteret, & obligatus maneret, quia volũtas abſoluta operatur, nõ obſtante velleitate rei oppoſitæ. Vt ergo caſus procedat, neceſſe eſt loqui de illo, qui actibus abſolutis vtrũque vult. Ergo ſecluſa ignorantia caſus inuoluit repugnantiam.

Voluntas ferri non poteſt actu efficaci in obiectum impoſſibile cognitum.

Simplex affectus conditionatus vouendi, non ſufficit ad votum.

Nec ſatis eſt dicere, illam repugnantiam inter illa obiecta eſſe tantum implicitam, & virtualem, & non formalẽ, & ideò illa non obſtante, poſſe voluntatem abſolutè ſimul ferri in vtrumq; obiectũ. Hoc enim non rectè dicitur, tum quia virtualis repugnantia, ſi non ignoratur, idem operatur, quod formalis, quia efficit, vt mens iudicet eſſe impoſſibile, illa duo obiecta ſimul poni, quod ſufficit ad repugnantiam inter tales actus voluntatis. Sicut non poteſt quis ſimul velle efficaciter applicare ignem alicui rei, & velle vt illa non calefiat, aut comburatur, niſi intercedat ignorantia circa virtutem, & efficaciam ignis, vel circa conditionẽ alterius rei combuſtibilis. Tum etiam, quia illa repugnantia re vera eſt formalis, licèt in verbis non ita appareat: oſtendemus enim inferiùs velle promittere reſpectu Dei, nihil aliud eſſe, quam velle ſe obligare, & è conuerſo abſolutam voluntatem ſe obligandi ex nunc habere vim promiſsionis, & ſufficere ad votum. Ac denique (quidquid de hoc ſit) licèt obligatio ſit effectus voti, ſeu promiſsionis, non eſt tamen effectus extrinſecus, ſed intrinſecus, & quaſi formalis, & ideò velle promittere ſatis formaliter eſt velle obligari, ſicut velle ponere calorem in ſubiecto, eſt velle, vt illud ſit calidum, ergo formalem repugnantiam inuoluit abſolutè velle promittere, & abſolutè nolle obligari, non eſt ergo poſsibile ſimul habere vtrumque actum, nulla interueniente ignorantia. Sicut impoſsibile eſt in Superiore, velle imponere præceptum, & nolle obligare, niſi propriam vocem ignoret, & nomine præcepti quidpiam aliud intelligat. Idemque eſt de voluntate contrahendi matrimonium, & non ſe obligandi, & ſic de aliis contractibus, qui vitiantur appoſita conditione contraria ſubſtantiæ actus, iuxta cap. vltim. de Condit. appoſit. at per intentionẽ non ſe obligãdi ponitur cõditio cõtraria ſubſtãtiæ actus, ergo. 11.

Virtualis repugnantia, ſi non ignoratur idem operatur, quod formalis.

Obligatio eſt effectus voti non extrinſecus, ſed intrinſecus.

Ex quibus colligo primò, abſolutè loquendo, poſteriorem ſententiam eſſe veriorem: nam cum diſputatio proponitur de tali caſu, intelligi debet in eo euentu, & cum illis conditionibus, cum quibus caſus poſsibilis eſt, alioqui fruſtra de illo diſputamus: quoties autem ille caſus eſt poſsibilis, deeſt voluntas emittendi verum votum, quia ſemper interuenit ignorantia, & ignorantia impedit talem voluntatẽ, vt declaratum eſt. Vnde qui ſic vult vouere, ſiſtit in nomine voti, & non attingit rem ipſam, & per votum ſolũ videtur intelligere animi propoſitũ faciẽdi talẽ rẽ abſq; obligatione ſicut inter homines quando vnus offert alteri aliquid ſe illi daturum, declarans nolle ſe obligare, licet dicat verba promittendi: nihilominùs non inducunt obligationem, quia deeſt animus, nec declarant promiſsionem, ſed ad ſummum internum animi propoſitum faciẽdi id, quod offertur. Atque ita in vniuerſum verum eſt, voluntatẽ ſe obligandi eſſe neceſſariã ad votum emittendum, quæ eſt cõmunis ſententia Theologorum in 4. d. 38. Gloſ. & Doctorum in c. *Litterarum*, de Voto, ſumiturque ex illo textu, conſonatque ſententia Gregorij 26. Moral. c. 7. quæ refertur in cap. *Humanæ aures* 22. q. 5. *in huiuſmodi actibus humanis, non tantum eſſe verba conſideranda, ſed voluntatem & intentionem, quia non debet intentio verbis deſeruire, ſed verba intentioni.* Idem ſumitur ex L. *Obligationem.* 1. ff. de Actioni. & oblig. in qua generaliter traditur ſine animo ſe obligandi nullam oriri in contractibus obligationem. 12.

Approbatur poſterior ſententia.

Voluntas ſe obligandi eſt neceſſaria ad votum emittendum. *Gloſ.*

Cap. *Humanæ aures.*

L. *Obligationem.*

Secundò hinc infertur, quoties aliquis ex- 13.

Qui exterius tantum promittit, cum animo non vouendi nõ manere obligatum ad promiſſum.

terius promittit, aut vouet animo non vouendi, vel ſe obligandi, non manere in conſcientia obligatum ad efficiendum, quod promiſit per ſe loquendo, ſeu quantum eſt ex vi promiſſionis. Ita docent dicti Doctores Et ratio eſt, quia hæc obligatio inducitur per verũ votũ, & promiſſionẽ, ibi autẽ non fit verũ Votum, ſed fictũ, quia deeſt interior intentio, quæ eſt veluti forma, & anima ipſius voti: vnde exterior illa promiſſio falſitatẽ, & fictionẽ continet, quia ſignificat interiorem voluntatem, quæ non exiſtit. Eſt ergo illa fictio peccaminoſa præſertim in materia Voti, propter irreuerentiam, quæ Deo fit argumento c. *Quacũque arte* 22. q. 5. vbi quid ſimile de iuramẽto cũ dolo facto dicitur: nihilominus, vt conſtat ex d. c. *Humanæ aures* illud Votum fictum non inducit Voti obligationem. Sicut etiam matrimonium externum ſine interiori conſenſu nullum eſt, nullamque matrimonij obligationem per ſe inducit cap. *Tua nos*, de Sponſal. & in vniuerſum moralis efficacia cuiuſcũque actus humani ex intentione pendet, vt patet etiam in Sacramentis, & in omnibus ſimilibus.

Fictio illa voti eſt peccaminoſa.

Cap. *Tua nos.*

14. Non eſſe obligandum ex vi voti eũ qui vouit ſine animo promittendi, aut ſe obligandi.

Vnde infertur tertio: Stando in foro conſcientiæ, non eſſe obligandum ad ſeruandum votum, qui dixerit vouiſſe ſine animo promittendi, aut ſe obligandi, per ſe loquendo, & ex vi promiſſionis, vt dixi, quia in foro conſcientiæ credendum eſt homini tam pro ſe, quàm contra ſe, quia in illo foro non agitur niſi de bono eiuſdem conſcientiæ. Secus verò eſt in foro externo Eccleſiæ. Nam cùm Eccleſia non iudicet de occultis, ſi in exteriori foro conſtat votum eſſe factum, meritò Eccleſia vouentem cogit ad illud obſeruandum, neque illi fidem adhibere debet, etiamſi affirmet, vel iuramento confirmet ſe fictè vouiſſe, ſine intentione ſe obligandi, ſeu promittendi. Tum quia qui hoc affirmat, eo ipſo dicit ſe fuiſſe mentitum, & ideò indignus eſt fide, veriſimiliuſque eſt nunc mentiri ad fugiendam obligationẽ, quàm in principio, cùm liberè vouit, tum etiam quia aliàs nulla pacta, vel promiſſiones apud homines firmæ eſſent, ſi vnicuique dicenti, vel iuranti non habuiſſe animum promittendi, credendum eſſet. Tũ denique quia vt dicitur in cap. *Per tuas* de probat. *Indignum eſt (iuxta legitimas ſanctiones, vt quod quiſq; ſua voce lucidè proteſtatus eſt) valeat proprio teſtimonio infirmare.* Quod ibi ampliatur, etiamſi quis cum iuramento id affirmet, quod generaliter verum eſt, per ſe loquendo, & ſecluſis aliis coniecturis, vt etiam in materia de Matrimonio docent communiter Doctores, & hic eſt optima ratio, nam qui iurat, ſe fuiſſe ſacrilegum, fictè vouendo, facilè credi poteſt eſſe ſacrilegum, falſum iurando, & ideo non eſt fide dignus. Propter quod etiam iuranti, priùs ſe fictè iuraſſe, ſine intentione iurandi, non creditur, vt eſt communis doctrina in cap. *Si verò*, de Iure iuran. vbi Panormitanus n. 10. Antonius, & alij, & Syluester. *Iuramentum*, 4. q. 7. & de voto idem affirmat Hoſtienſ. Ioannes Andreas & alij in cap. *Veniens*, Qui cleric. vel vouent.

Eccleſia credere non debet affirmanti ſe fictè vouiſſe.

Panorm. Anton. Syluest. Hoſtienſ. Ioan. An.

15. Poteſt Eccleſia obligare eos qui fictè vouent, ad votum ſeruandum.

Poteſt igitur Eccleſia, quando huiuſmodi votum ad eius forum deducitur, obligare ad votum ſeruandum, & vouens tenebitur parere, non quidem ratione voti, ſed ob iuſtũ Eccleſiæ præceptũ. Quod ſi aliter non poteſt benè, & licitè implere, quod præcipitur, niſi mutando animum, & de nouo verè promittendo, ad id etiam poterit conſequenter obligari, quod non eſt inconueniens, quia licèt voti emiſsio, per ſe loquendo, tantùm fit

A ſub conſilio, nihilominùs per accidens poteſt quis ad illud obligari, propter vitandam nouam culpam, præſertim ſuppoſita priori culpa, & fictione. Addo etiam, ſecluſo ſpeciali præcepto Superioris, ſeu Eccleſiæ, aliquando poſſe oriri obligationem ad implendum aliquid fictè promiſſum, ob iniuriã ea occaſione illatam, aut propter detrimentum inde alteri reſultans: quod maximè contingere ſolet in promiſsionibus humanis, vt in fictis ſponſalibus, & ſimilibus, de quibus alibi dicendum eſt: in votis autem vix poteſt hoc euenire, niſi in ficta profeſſione religionis, de qua infrà ſuo loco dicemus. Poteſt etiam id excogitari in Clerico voluntariè ſuſcipiente ſacrum ordinem, ſine animo ſe obligandi, aut vouendi continentiam, nam B ille nihilominùs ex præcepto Eccleſiæ obligatur, & ratione iniuriæ illatæ Clero, & ſacro ordini, ſuppoſito ſtatu, & conſuetudine Eccleſiæ, tenetur mutare voluntatem, & votum caſtitatis emittere, vt etiam infrà ſuo loco dicam.

Voti ad emiſſionem poteſt quis obligari.

Clericus ordinem ſacrũ ſuſcipiens ſine animo ſe obligandi ad continentiã poteſt ad illã cogi.

16. Fit ſatis oppoſitæ ſentẽtiæ.

Vltimò ex dictis patet reſponſio ad fundamentum contrariæ ſententiæ, ſupponit enim falſum, ſcilicet votum ex tali voluntate factum eſſe verum votum, cuius oppoſitum oſtenſum eſt. Secus verò eſt in iuramento facto cum intentione iurandi, & ſine intentione ſe obligandi, etiam per ignorantiam, quia illud eſt verum iuramentum, vt ſuprà oſtenſum eſt in tract. præced. lib. 2. c. 7. & ita reſponſum eſt ad ſecundam confirmationem. In C prima verò petitur, qualis debeat eſſe hæc obligatio voti, an in conſcientia, & an ſub mortali, aut veniali, & an hoc pendeat ex intentione vouentis, quas quæſtiones diſputabimus in libro 4. cap. 2.

CAPVT IIII.

Vtrùm propoſitum implendi votum, ſeu faciendi rem promiſſam ſit de ſubſtantia voti ſeu ad valorem eius neceſſarium.

DIximus propoſitum faciendi aliquid non ſufficere ad obligationem voti: videndũ ſupereſt, an ſaltem ſit neceſſarium huiuſmodi propoſitum, vt votum validum ſit? Poſſumus autem loqui de propoſito formali, aut virtuali tantum, ſeu de propoſito in ſe, vel in cauſa. Propoſitum in cauſa, ſeu virtuale in propoſito, eſt ipſummet propoſitum vouendi, vel promittendi, nam qui vult promittere, ſaltem virtute vult dare, vel facere, dummodò contrarium propoſitum formale non habeat, vtiq; nõ faciendi id, quod promittitur. Nã voluntas formalis poteſt excludere virtualẽ contrariam: & ideo hic propriè agimus de propoſito formali faciendi id, quod promittitur. De quo nemo dixit eſſe ſimpliciter neceſſarium ad votum: aliqui tamen dixerũt ſaltẽ eſſe neceſſariũ non habere cõtrariũ formale propoſitũ, ſcilicet nõ ſeruãdi votũ, ſeu nõ faciendi, quod promittitur. Sed diſtinctione opus eſt, nam aliud eſt quærere, an ſit neceſſarium ad ſubſtantiam, & valorem voti, aliud verò an ſit neceſſarium, vt rectè, & honeſtè fiat. 1.

Quid ſit propoſitum virtuale.

D

E Priori ergo modo negandum eſt propoſitũ hoc eſſe neceſſarium ad valorem voti. Itaque ſiquis promittit intentione verè promittendi, & ſe obligandi, etiamſi non habeat animum faciendi, quod promittit, verbi gratia, ſeruandi caſtitatem, vel etiamſi habeat poſitiuum propoſitum violandi illud votum, eſt validum, & obligans. Ita docent omnes Auctores in præcedentibus capitibus allegati, quos etiam refert, & ſequitur Gutierrez lib. 2. Quæſt. Canon. c. 22. n. 30. Præſertim verò id expli 2.

Votum eſſe validum, etiã ſi fiat cum propoſito illud non ſeruandi.

id explicuit Caietanus d.art.1.ad finem, & q. 89. art.7. circa ſolutionem ad 4. vbi idem dicit de iuramento, & nos ſupra de illo tractantes idem cõfirmauimus: & rationes ibi factæ hic locum habent, quia quoad hoc eadem eſt ratio de promiſſione facta Deo,vel homini. Nam in vtraque aliud eſt dare ius ad rem, quod per promiſſionem, & voluntatem promittendi ſufficienter fit, aliud eſt dare rem ipſam, quod eſt quid poſterius, & ſeparabile à priori. Vnde ſumitur ratio à priori, quia voluntas ſe obligandi, & voluntas non implendi, non ſunt contrariæ, vt per ſe notum eſt, quia non ſunt de obiectis ſimpliciter repugnantibus, ſed quæ poſſunt eſſe ſimul: ergo cum illo propoſito non ſeruandi caſtitatem, ſtat efficax voluntas vouendi caſtitatem, & obligandi ſe ad illam ſeruandam, quia iſti actus non ſunt oppoſiti, nec per ſe repugnantes: ſed voluntas vouendi,& ſe obligandi eſt ſufficiens cauſa in ſuo genere ad valorem, & obligationem voti, vt ſæpe dictum eſt: ergo votum emanans à tali voluntate eſt validum, & obligatoriũ,non obſtante tali propoſito: Minor probatur, quia voluntas abſoluta, & efficax habet effectum ſuum, quando ille eſt in poteſtate volentis,& nulla voluntas cõtraria illi reſiſtit: promittere autem, & ſe obligare eſt in poteſtate vouentis: ergo voluntas efficax ſe obligandi ſufficit,cùm voluntas non implendi obligationem non ſit contraria. Sicut in legiſlatore voluntas imponendi præceptum, & obligandi, ſtat cum voluntate vt actus præceptus non fiat, vt conſtat in Deo præcipiente Abrahæ occiſionem filij:vel ſicut in vendente, ſtat voluntas vendendi ſine propoſito tradendi rem, & prior ſufficit ad valorem contractus. Denique confirmatur quotidianis exemplis, nam qui ſuſcipit ordinem ſacrum, etiamſi non habeat voluntatem ſeruandi caſtitatem: imò etiamſi domi cõcubinam habeat, votum caſtitatis nihilominùs emittit. Idem eſt de promiſſione facta cum ſimili propoſito, nihil enim minus valida eſt: idem ergo eſt de quocumque voto etiam ſimplici.

Aliud eſt dare ius ad rẽ, & dare rem ipſam.

Ratio à priori.

Voluntas imponendi præceptum ſtat cum voluntate vt actus non fiat.

Confirmatio ab exemplis.

3\. Oppoſita ſententia. Valentia. D. Thom.

Contra hanc partem opinatur Gregorius de Valentia in 3. tom.diſp. 6.q.6. puncto 1. nam intelligibile putat, poſſe eſſe promiſſionem, aut votum verum, ſine voluntate faciendi, putatque eſſe ſententiam D. Thomæ. Nam in d. artic. 1. videtur ad votum poſtulare propoſitum faciendi, *Nam promiſſio* (ait) *procedit ex propoſito faciendi.* Imò addit Valentia hanc eſſe communem ſententiam. Ego verò nullum alium Auctorem inueni, qui hoc in terminis aſſeruerit. Nam D. Thomas id expreſſè non dicit,& facilè intelligi poteſt, vel de propoſito faciendi non opus, ſed votum ipſum, ſeu de propoſito prõmittendi: non enim dicit votum procedere à propoſito faciendi rem promiſſam, ſed abſolutè à propoſito faciendi. Vel certè licèt loquatur de propoſito faciendi rem ipſam, non requirit illud vt eſſentiale, ſed vt rectè, & ſine fictione votum fiat, vt mox dicemus: ſicque illum intellexerunt Caietanus Soto, & omnes. Et eodem modo loquitur Maior 4.d. 38. quæſt. 2. licèt enim indicet, eum qui non intendit ſeruare promiſſum, ſed fallere promittendo, non teneri, planè intelligit de intendente non ſe obligare, vt poſteà exponit.

Maior.

4\. Nulla eſt in hoc ſenſu repugnantia.

Nec etiam video cur hoc non ſit intelligibile, cùm planè oſtenſum ſit, nullam eſſe in hoc repugnantiam. Neque pro illa ſententia affertur ratio, quæ difficultatem ingerat. Solùm enim obiici video, quia quì dicit *Promitto*, & non habet intentionem faciendi, quod promittit,mendax eſt: ergo non facit, quod dicit: ergo re vera non promittit, ergo ſignum eſt, promiſſionẽ eſſentialiter includere propoſitum implendi, & ſine illo nullam eſſe. Reſpondetur negando ſecundam conſequentiam, quia verbum promittendi duas voluntates indicat, ſcilicet promittendi, & faciendi promiſſum: priorem immediatè,& quaſi directè, ſecundam quaſi conſequenter, quia qui promittit ſignificat ſe & ex animo, & fideliter promittere. Qui ergo promittit ex voluntate promittendi, & ſine intentione implendi, in vno verum dicit: in alio verò fallit. Prior autem veritas ſufficit, vt verum votum faciat: poſterior autem falſitas facit, vt illicitè,& indebito modo voueat, non autem, vt votum nullum exiſtat.

Vnde dico ſecundò, propoſitum faciendi,quod voto promittitur, neceſſarium eſſe, vt votum rectè, & honeſtè fiat. Itaque qui vouet cum propoſito non ſeruandi, quod promittit, grauiter peccat. Patet, quia graue, & pernicioſum profert mendacium. Nam qui promittit exhibet ſignum ſufficiens futuri effectus, quantùm eſt ex vi præſentis cauſæ,ſeu diſpoſitionis ſui animi, ergo indicat propoſitum faciendi, quod promittit, ergo ſi illud non habeat, grauiter,& pernicioſe mentitur. Secundò quia, qui habet propoſitum non implendi votum,peccat, cùm obiectum illud ſit malum, & contra rationem, ſed qui promittit cum animo ſe obligandi, hoc ipſo ligatur vero, & valido voto: ergo ſi habet ſimul propoſitum non faciendi, quod promittit, habet propoſitum frangendi votum: ergo grauiſſimè peccat: nec poterit à peccato liberari, donec propoſitum illud mutet. Obſeruare autem oportet, cùm dicimus hoc propoſitum eſſe neceſſarium ad voti honeſtatem, explicandum id eſſe potiùs negatiuè, quàm priuatiuè: quia neceſſarium ſaltem eſt, non habere propoſitum omittendi id, quod voto promittitur: eſtò non ſit neceſſarium habere poſitiuum propoſitum contrarium. Vel (& in idem redit) intelligendum eſt de propoſito formali, vel ſaltem virtuali: nam qui ſimpliciter vult promittere, ſi non habeat animum omittendi: hoc ipſo habet virtuale propoſitum faciendi, quod promittit, tum quia vult illud in quadam morali cauſa ſufficiente:tum etiam quia dum non habet voluntatem contrariã, cenſetur verè promittere eo modo, quo honeſtè poteſt, & debet. Sicut etiam qui vult promittere, quãuis non habeat actum formalẽ diſtinctum,quo expreſſè velit ſe obligare, dummodò non habeat contrarium propoſitum non ſe obligandi, eo ipſo vult ſufficienter ſe obligare ſaltem virtualiter. Verum eſt tamen, quod in hoc exemplo illa volũtas non tantùm virtualis, ſed etiam formalis eſſe videtur,quantùm ad rem ipſam, quamuis non ita diſtinctè & expreſſè conceptam, vt in ſuperioribus declaraui,& ideo maior eſt repugnantia inter voluntatem promittendi, & non ſe obligandi, quàm inter voluntatem ſe obligandi,& non implendi. Et idcirco formalis voluntas non ſe obligandi non ſtat cum valore voti, voluntas autem non implendi poteſt cum voto ſubſiſtere.

5\. Propoſitum faciendi, quod vouetur, neceſſarium eſſe, vt votum rectè fiat.

Quomodo intelligatur ad propoſitũ eſſe neceſſarium ad voti honeſtatem.

CAPVT V.

Vtrum voluntas, ſeu intentio vouendi debeat eſſe recta, ſeu ex honeſto motiuo, vt votum validum ſit.

Explicata

1. Motiuum vouendi primum locum inter conditiones requiſitas ad votū tenet.

EXplicata voluntate neceſſaria, ac ſufficiente advouendum, oportet exponere conditiones, ſeu modos requiſitos in tali actu, vt ad effectum vouendi ſufficiat, inter quos primum loxum habere videtur motiuum vouendi: Poteſt autem hoc motiuum cōſiderari, vel ex parte materiæ promiſſę per votū, vel ex parte ipſius actus vouēdi, ſeu volēdi vouere. Prior conſideratio non ſpectat ad hunc locum, ſed ad librum ſequentem, vbi de materia voti dicemus: nam motiuum tenēs ſe ex parte materiæ, pars eſt materiæ promiſſæ per votū, vt ſiquis promittat dare centum virgini pauperi, vt nubat, vel religionem ingrediatur, totus ille reſpectus, & ordo ad talem cauſam finalem obiectum eſt, & materia promiſſionis. Hic ergo poſteriori modo loquimur, nā ipſamet voluntas vouendi, cùm ſit quidam actus humanus, ex aliquo motiuo concipi debet: de hoc ergo, quale neceſſarium ſit, inueſtigamus.

2. Aliquorum ſententia. *Richard.* *Gabr.* De ratione voti eſt, vt propter bonum finem fiat.

Aliqui enim Theologi abſolutè docent de ratione voti eſſe, vt propter bonum finem fiat, imò hoc ponunt in definitione Voti, vt Richard. in 4. d. 38. ar. 3. q. 2. in fine, & Supplemen. Gabrielis q. 1. not. 2. Non tamen ſatis explicant, de quo fine loquantur, an materiæ, vel actionis vouendi, quamuis interdum videantur vtrumque ſenſum amplecti. Caietanus autem d q. 88. art. 2. diſtinguit inter applicationem ad vouendum, & votum ipſum. Et dicit primò, applicationē ad vouendum ex malo fine, non obſtare, quominùs votum validum ſit: ſic enim aliquis applicatur ad profitendam religionem militarem, vt abundet diuitiis, & voluptatibus, nihilominùs valida eſt profeſſio. Idemque eſt de ſuſcipiente ordines ex prauo fine, qui ex eodē applicatur ad vouendum caſtitatem, quod validū eſt. ratio eſt, quia ille finis applicationis non cadit in votum, & ita, licèt applicatio ſit mala, votum eſt ſimpliciter bonum, ac proinde obligatorium, & validum.

Caietan. Contraria ſententia aliorum.

3. Finis voti debet eſſe bonus. *Nauar.*

Secundò dicit Caietanus votum factum ex prauo fine eſſe nullum, ac ſubinde de neceſſitate voti eſſe, vt voluntas vouendi ſit ex honeſto motiuo. Idem ſequi videtur Nauar. c. 12. n. 30. vbi diſtinguit finem voti, & finem rei bonæ promiſſæ per votum: & malum finem voti dicit ſufficere, vt votum non obliget: *Quia licet quod vouetur* (inquit) *bonum ſit, votum tamen de illo propter malum finem, malum eſt, & ita non eſt conueniens materia voti.* Poteſtque ſuaderi. Primò, quia tale votum non eſt acceptum Deo, *Dona enim impiorum non probat* Altiſsimus, Eccleſ. 34. Secundò ille non eſt actus religionis, quia non fit ex motiuo cultus diuini, ſed ex aliquo prauo: ergo non eſt votū, quia votum eſt actus religionis, vt infrà videbimus. Tertio, quia ſi quis voueat Deo eleemoſynam dare, vel ieiunare, vt obtineat vindictam de inimico, vel turpem libidinem implere poſsit, tale votum eſſet deteſtabile, & nullius valoris, ſed id ſolum eſt propter turpe motiuum: ergo idem eſt quoties votum propter prauum finem emittitur.

Eccle. 34.

4. Excluditur Caietani diſtinctio.

Verumtamen Caietani diſtinctio, aut eadem eſt cum illa, in principio poſuimus de fine materiæ voti, & de fine ſolius actus promittendi; aut certè intelligi non poteſt. Quia in actu vouendi, quatenus conſideratur voluntas ſe obligandi, non diſtinguuntur hæc duo, applicare ſe ad vouendum, & velle vouere. Probatur, quia homo non ſe applicat ad vouendum, niſi volendo: non enim agimus de externorum membrorum, aut linguæ applicatione, ſed de interna, & humana applicatio-

A ne, quæ fit per vſum actiuum voluntatis. Nam licet intellectus præcedat conſulēdo, & iudicādo nō applicat hominē ad vouēdum, niſi per conſenſum voluntatis: in ipſa autē voluntate applicatio advolēdū nō eſt aliquis actus diſtinctus ab ipſo velle, vt ex Philoſophia, & Theologia ſpeculatiua conſtat. Quia voluntas non ſe applicat niſi volendo: ergo velle vouere, & applicare ſe ad vouendū idē ſunt, ergo idem eſt finis applicationis, & voluntatis vouendi: ergo idem etiam eſt finis applicationis, & ipſius voti, prout eſt actus hominis. Probatur conſequentia, tum quia, vt infrà dicam, Votum in ſubſtantia ſua, & in actu interno non eſt res diſtincta à voluntate ſe obligandi, quæ eſt voluntas efficax vouendi in actu exercito (vt ſic dicam.) Tùm B etiam quia licèt promiſsio eſſet actus imperatus à voluntate vouendi, non haberet alium finem: nam in humana actione idem eſt finis actus eliciti à voluntate, & actus imperati per illam, quia ſunt vnus actus moraliter, & quia voluntas eſt, quæ præfigit finem in actionibus aliarum potentiarum.

Applicatio voluntatis ad volendū, non eſt diſtinctus actus ab ipſo velle.

5. Ad valorem Voti neceſſarius non eſt finis honeſtus.

Dico ergo ad valorem, & obligationem Voti neceſſarium non eſſe, vt promiſsio ipſa ex fine honeſto fiat, atque adeò validum eſſe Votum quantumcumque fiat propter malum finem: dummodo materia Voti non promittatur, vt ordinata, vel ordinanda in talem finem. Hanc concluſionem docet Soto dicto articul. 3. & alij ibi, Angles quæſt. de Voto, articul. 1. diff. 11. Can. 2 Et in re credo Caietanum, & alios non aliud ſentire, quia illa ap- C plicatio ad vouendum, de qua Caietanus loquitur, re vera non eſt niſi voluntas vouendi, aut ſe obligandi: ſi ergo illa applicatio eſt propter malum finem, Votum, ſeu promiſsio eſt propter malum finem. Et Nauarrus apertè loquitur de fine, qui afficit materiam, & reddit illam non conuenientem ad Votum: ergo niſi finis redundet in ipſam materiam, licèt reddat actum Voti peccaminoſum, non reddit nullum. Præterea hoc probat exemplum Caietani, de profeſsione religionis facta ob turpem finem, qui finis non obſtat quominus talis profeſsio valida ſit. At fieri poteſt, vt voluntas, per quā hic, & nunc homo ſe applicat, & mouet ad profeſsionem emittendam, non oriatur ex D alio fine: profeſsio autem non dicitur fieri propter aliquem finem, niſi in quantum fit à voluntate mota ab hoc, vel illo fine: Quod patet exemplo Baptiſmi: nam (vt ait Auguſtinus lib. de Fide, & Symbolo) interdum aliquis baptizatur ob motiua humana, & temporalia, quia propter talia motiua vult baptizari, & hoc ſatis eſt, vt non ſolùm applicatio ad baptiſmum, ſed etiam ipſa baptiſmi ſuſceptio dicatur eſſe propter motiuum humanū. Præterea conſtituamus aliquem hic, & nunc moueri ad promittendam publicè eleemoſynam propter vanam gloriam, & populi æſtimationem, certè de illo veriſsimè dicitur propter vanam gloriā id promiſiſſe: nemo tamen propterea dicet, illum non obligari tali promiſsione, quandoquidem E eleemoſyna, quam promiſit bona eſt, & non promiſit facere illam ex mala circumſtantia, cum quia illam promiſit. Aliud exemplum ſumi poteſt ex Henric. Quodlib. 8. quæſt. 23. vbi hanc clarè tenet ſententiam: nàm ſiquis (ait diceret mulieri, permitte me fornicari tecum, etſi id feceris, voueo me ingreſſurum religionem, ſtante conditione, tenebitur ad votum implendum, quia licèt malè vouerit, benè implere poteſt.

Soto. *Angles.*

Auguſt. Qui baptizatur propter motiuum humanum, verè baptizatur. Confirmatur reſolutio ab exemplis.

Henr.

6. Ratio ergo à priori eſt, quia Votum non habet

Ratio à priori. Votum non habet vim obligandi ex honeſtate indiuiduali, quã debet habere voluntas.

habet vim obligandi ex honeſtate indiuiduali (vt ſic dicam) quam de facto habere debet voluntas promittens, ſeu ſe obligans, ſed ſimpliciter ex deliberata voluntate ſe obligandi, dummodò materia ſit capax talis obligationis. In hoc enim æquiparantur promiſsio ad Deum, & ad hominem, vtraque enim in primis requirit materiam accommodatã obligationi reſpectu talis perſonæ: nam ſiquis promittat alteri id, quod illi malum eſt, & nociuũ nihil facit, quia illa materia non eſt proportionata ad obligationem. Suppoſita verò capacitate materiæ, ſi accedat promiſsio cum voluntate ſe obligandi, per ſe loquendo, naſcitur obligatio. Neque obſtabit, quòd talis voluntas concepta ſit ex hoc, vel illo fine, dummodò ratione illius finis, qualitas, ſeu conditio materiæ non mutetur. Sic igitur etiam reſpectu Dei, naſcitur obligatio ex ſimili voluntate, ſi materia ſit capax obligationis, & ob finem voluntatis non mutet conditionem, vel capacitatem ſuam. Et declaratur ampliùs, nam illa voluntas ſe obligandi, licet ex fine operantis mala ſit, ex intrinſeco obiecto, & materia bona eſt. Obligatio etiam, quæ ex illa naſci poteſt bona eſt, quia non eſt ad operandum ex illo prauo fine, ſed ſimpliciter ad operandum id, quod honeſtum eſt: & acceptat Deus illam voluntatem, quantùm ad id, quod in ea bonum eſt, & ex illa ſic acceptata oritur Voti obligatio. Poteſt etiam hoc confirmari ex eo, quòd in ſuperiori tract. lib. 2. de Iuramento promiſſorio diximus, licèt illicitè fiat vel ex fine, vel ex alia circumſtantia, ſi non ſit de re illicita, ſed licitè impleri poſsit, validum eſſe, & obligationem inducere: idem ergo eſt de voto, eſt enim eadem ratio ſeruata proportione. Vnde omnia ibi dicta poſſunt hic applicari.

7. Diſtinctio inter promiſſionem bonã ex malo fine, & illius executionẽ. Inſtantia.

Tandem confirmatur, & declaratur in hunc modum; quia aliud eſt promittere, aliud exequi promiſſionem, poteſt autem quis malo fine moueri ad promittendum, & nõ ad exequendum: poteſt ergo promiſsio eſſe mala ex fine operantis, & tamen executio eſſe bona, quia non oportet, vt fiat ex illo fine. Dices. Qui promittit aliquid facere ob malum finem, eo ipſo promittit propter illum finem: ergo etiam è conuerſo, qui ex malo fine promittit aliquid facere, eo ipſo promittit id facere propter eundem finem: ergo promittit malè facere, & conſequenter Votum eſt nullum.

Solutio.

Reſpondetur negando conſequentiam, nam qui promittit aliquid facere ob malum finem, vt verbi gratia dare Petro enſem, vt occidat Paulum, prius intendit finem illũ, & ex illo mouetur ad promittendũ, & ordinandum in illũ finem, non ſolùm materiam promiſſam, ſed etiam promiſsionem ipſam. Nam illa promiſsio cadit non ſolùm in talem materiam, ſed etiam in ordinationem eius ad talem finem: vnde neceſſe eſt, vt ipſa promiſſio in eundem finem tendat, quia eſt veluti pars obiecti ſui. Non verò ita eſt è cõtrario, nam licèt homo ex aliquo fine moueatur ad promittendum, non eſt neceſſe, vt eundem finem apponat materiæ Voti, ſeu executioni promiſsionis: quia illa actio eſt poſterior, & non neceſſario imperatur ab illo fine. Imò fieri poteſt, vt talis finis nihil ad illam conducat, vt poteſt quis ex affectu diuitiarum nunc promittere fieri clericus, & poſteà mutata voluntate ordinari recta intentione: nec enim per illam promiſsionẽ ſtatuit, aut promiſit intentionẽ illam. Et ita in diſtinctione ſuprà data de duplici prauo fine, vel ex parte promiſsionis, vel ex parte materiæ, membra ita comparantur, & ita accipienda ſunt, vt primũ præſcindat omninò à ſecundo, ſecundum autẽ non ſeparetur à primo, ſed illud neceſſario includat, vel ſupponat. Vnde loquendo de fine prauo, qui ſiſtit mouendo ad promiſsionem, & non extenditur ad materiam ipſam, procedit aſſertio poſita, quia licet tale votum malè fiat, obligare poteſt ad rem de ſe honeſtam, & quæ poteſt rectè fieri: & ideò non eſt cùr talis praua intentio reddat nullam talem promiſsionem, ſeu votum. Et ideò talis finis dici ſolet tenere ex parte vouentis, & non refundi in Deum, quod in idem redit.

8. Soluuntur rationes cõtra veram ſententiam.

Supereſt, vt reſpondeamus ad rationes alterius ſententiæ, quatenus huic reſolutioni obſtare poſſunt. Igitur quæ afferebantur in priori membro diſtinctionis datæ à Caietano noſtram confirmant ſententiam, ſolumque verbis differunt. Quod verò ibi in ratione dicitur, finem applicationis ad vouendum non cadere in votum, & non obſtante malo fine applicationis, votum eſſe ſimpliciter bonum, ſi intelligantur de voto, vt hic, & nunc, eſt actus vouentis, nõ ſunt vera, quia re vera ille actus, vt ſit à tali perſona, malè ſit, & non habet meritum, nec valorem apud Deum, quia propter malum finem ſit. Si verò intelligatur de Voto ſecundum ſe, & de bonitate illius ex genere, ſeu ex obiecto, ſic ſunt vera; & hoc ſatis eſt, vt tale votum ſit validum. Poſſet etiam dici, aliud eſſe loqui de Voto, vt eſt quoddam vinculum obligans ad talem materiam, quæ poteſt honeſtè fieri: aliud verò, vt eſt quoddam opus talis hominis. Priori modo non attingitur ab illo fine, quia non obligat ad illum finem, & ideò obligatio eius bona eſt, & votum ipſum in ratione vinculi moralis bonum eſt: nihilominus tamen Votum illud, vt eſt actio humana à tali homine propter talem finem facta, malum eſt moraliter, & à prauo fine inficitur, licèt virtute non priuetur.

Votum ipſũ in ratione vinculi moralis bonum eſt, licet finis eius malus fuerit.

9. Ad primam.

Vnde ad rationes pro altero membro, quæ magis videntur nobis repugnare, facilè reſpondetur. Ad primam reſpondent aliqui, finem voti per ſe non eſſe honorare Deum ipſa promiſſione, ſed re promiſſa, quæ placet Deo, licèt promiſſio non placeat. Verumtamen ex natura voti non ita eſt, ſed ipſum votum debet etiam fieri in honorem Dei, cùm ſit actus Religionis. Tamen in indiuiduo non ſemper ita fit, non ſolùm ex defectu finis, ſed etiam ex defectu aliarum circumſtantiarum, vt conſtat. Et tunc concedo, Deo non placere votum illud, quatenus actus moralis eſt; placet autem quatenus eſt vinculum obligans de ſe ad bonum. Non placet etiam quoad modum, placet verò quoad ſubſtantiam, & obſeruantiam eius. Nouit enim Deus ſeparare pretioſum à vili, & licet impiorum dona, vt ab impietate ſunt; non probet, vtitur nihilominùs eis ad bonum: ſicut non probat Deus conſecrationem factam ex prauo fine, quatenus inde mala eſt, probat autem illam quatenus conſecratio eſt, ita enim ſe habet votum ad modum cuiuſdam conſecrationis.

Nouit Deus ſeparare pretioſum à vili.

10. Ad ſecundũ.

Similiter reſpondetur ad ſecundam, votum rei, de ſe aptæ ad cultum Dei, eſſe actum religionis ex vi obiecti, & quoad ſubſtantiam ſuam, & nihilominùs ex malitia operantis, & praua eius intentione fieri poſſe, vt non ſit actus à religione elicitus. Interior enim actus voluntatis, etiamſi verſetur circa materiam alicuius virtutis, ſi non ſit proximè ob motiuum, & honeſtatem illius virtutis, ſed propter alium finem prauum, non eſt actus elicitus à virtute, neque eiuſdem ſub-

ſtantiæ,

ſtantiæ, & entitatis ſpecificæ cum vero actu virtutis, vt ex Prima ſecundæ ſuppono. Votum autem, vt habet valorem voti quoad veritatem promiſſionis, & obligationis inducendæ, non oportet, vt in indiuiduo ſit à voluntate elicita à virtute religionis, ſed ſatis eſt, quod ipſa promiſſio, & obligatio ſecundum ſe conſiderata rectè, & honeſtè poſſit per religionem appeti. Vt ergo in forma reſpondeatur, negatur prima conſequentia: cum verò in probatione dicitur, votum eſſe actum religionis, diſtinguendum eſt: per ſe, & natura ſua, ac ſecluſo impedimento ex parte operantis, verum eſt: in indiuiduo autem non eſt ſemper id neceſſarium, ſed ſufficit voluntas promittendi, etiamſi ex alio fine à religione alieno moueatur. Vnde cùm etiam dicitur, obligationem voti non oriri, niſi ex voto; per votum non intelligitur ſolùm illud, quod à Religione elicitur, ſed omnis promiſſio Deo facta, quæ quantùm eſt ex capacitate materiæ poſſet, & deberet à Religione elici, & talis eſt promiſſio de qua agimus, etiamſi in indiuiduo fiat ex prauo fine operantis.

Votum non ſemper eſt actus religionis.

II. Ad tertiam conceditur antecedens per ſe, ac formaliter intellectũ de re turpi obtinenda à Deo, quatenus talis eſt; vel de poſtulando à Deo aliquo concurſu ad rem talem obtinendam eius bonitati minimè conuenientem: nam votum propter hunc finem factum ſine dubio nullum eſt, vt infrà videbimus. Tunc autem ille finis non eſt tantùm finis promiſſionis, ſed etiam materiæ promiſſæ: nam illa etiam ad illum finem ordinatur, & propter illum finem facienda promittitur, vt etiam Caietanus aduertit. Inde autem non ſequitur idem dicendum eſſe, quoties finis prauus ita apponitur ſoli promiſſioni, vt in materiam non redundet, propter rationem iam dictam.

Ad tertiam.

Votum de re turpi à Deo quatenus talis eſt nullum eſt.

CAPVT VI.

Vtrùm ſit de ratione voti, vt voluntas promittendi, ſeu obligandi perfectè voluntaria, ac libera ſit.

I. Explicato modo huius voluntatis ex parte obiecti, incipimus exponere modũ neceſſarium ex parte potentiæ, ſeu voluntatis: hic autem modus, in ratione voluntarij, ſeu liberi conſiſtit. Nam licèt hæc duo diſtinguantur inter ſe aliquo modo, vt ex 1. 2. q. 6. ſuppono, tamen in præſenti adeò ſunt coniuncta, vt non poſſit vnum ſine alio explicari. Dicemus ergo de libertate neceſſaria in huiuſmodi actu voluntatis, & quantam de liberationem requirat, vt rationem, & effectum voti habeat, & inde conſtabit quàm voluntarius eſſe debeat. Solet autem diſtingui triplex libertas ab obligatione, à neceſſitate, à metu, & à coactione. Prima parum refert ad præſentem diſputationem, ſolùm enim conſiſtit in carentia, vel negatione præcepti ad votũ emittendum, quæ licet in voto regulariter, ac per ſe loquendo inueniatur, non eſt conditio eſſentialis, nec per ſe pertinens ad rationem actus humani, vt per ſe conſtat.

Triplex libertas diſtingui ſolet a neceſſitate, à metu, & coactione.

De hac ergo libertate duo breuiter dicemus. Vnum eſt, votum ordinariè, ac ex natura rei loquẽdo, eſſe actum ab obligatione liberum, quoad promiſſionem ipſam. Duo enim in voto diſtinguere neceſſe eſt, ſcilicet promittere, & reddere, quæ Pſal. 75. diſtinxit Dauid dicens, *Vouete & reddite.* Nam primùm eſt liberalis voluntatis, ſecundum neceſſitatis. Vnde Auguſt. ibi. *Quiſquè quo vouere voluerit, voueat: illud attendat, vt quod vouerit, red-*

Votum eſt ordinariè actus ab obligatione liber quoad ipſam promiſſionẽ.

Aug. Deut. 23.

A *dat.* Et hoc magis explicatur Deut. 23. *Si nolueris polliceri, abſq; peccato eris, quod autem ſemel egreſſum eſt de labiis tuis, obſeruabis & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo & propria voluntate, & ore tuo locutus es.* Igitur votum quoad ipſam promiſſionem actus eſt ab obligatione liber, nam ſi non fiat, non peccatur, & hac ratione dicitur fieri propria, id eſt, liberali voluntate. Et ideò dicitur Eccleſiaſt. 5. *Melius eſt non vouere, quam poſt votum promiſſa non reddere.* Olympiod. tom. 1. Bibliot. intelligit, dici *melius* non vouere, id eſt, minus malum, intelligens eſſe aliquod malum non vouere, *Quia malum eſt* (inquit) *ac deteſtabile, ſi nihil vmquam velis Deo tribuere.* Sed per exaggerationem hoc dictum videtur, contra illos, qui nihil ſupererogationis propter

Eccleſ. 5.

Olympio.

B Deũ agere ſtudent, in rigore tamen non vouere non eſt malũ, quia contra præceptum nõ eſt. Nihilominùs tamen expoſitio in ſe non diſplicet, vt nõ vouere dicatur meliùs, non poſitiuè, ſed negatiuè, tum quia non comparatur ad aliud bonum, ſed ad malum non ſeruandi promiſſum: tum etiam quia non vouere ex ſe non eſt bonum, ſed indifferens, ergo nec dici poteſt poſitiue melius, ſed negatiuè, quia eſt carentia mali, licet etiã ſit carentia boni, & in hoc ſenſu dici poteſt minus malum, licèt non ſit propriè malum, neque bonum. Ergo è conuerſo Votum ita eſt bonum, vt ſupererogationis, ac liberalitatis ſit, nõ neceſſitatis. Atque de hac libertate locutus eſt Innocẽt. III. in capi. *Licet* de Voto, cùm dicit, *Licèt vniuerſis liberum ſit arbitrium in vo-*
C *uendo, tamen ſolutio neceſſaria eſt poſt votum, &c.* Ratio autẽ huius proprietatis eſt, quia votum ordinariè, ac per ſe fit de rebus, quæ non ſunt in præcepto: vnde ſi illã facere non eſt obligationis, neq; etiam illã promittere. Et licet interdum voueri poſſint, quæ aliàs ſunt præcepta, vt poſtea videbimus, nõ tamen vouentur, vt præcepta ſunt, ſed vt illis poteſt addi ſpontanea obligatio, & ideo etiam talia vota ſine obligatione fiunt. Denique hac ratione votum dicitur lex quædam priuata, quam homo ſibi imponit ſua voluntate, cùm aliàs non obligaretur.

In rigore nõ vouere non eſt malum.

Votum ita eſt bonum, vt ſupererogationis ſit non neceſſitatis.

Innoc. 3.

Votum eſt lex quædam priuata.

Nihilominùs verò addo, hanc libertatem, ſeu immunitatem ab obligatione, non eſſe de intrinſeca ratione voti. Primò, quia licet lex naturalis ad
D vouendum nõ obliget, neque de facto id Deus iuſſerit, nihil repugnat Deum lege poſitiua id præcipere, ſi velit, quæ enim cõtradictio, aut repugnantia afferri poteſt? Secundò, quia homo ipſe poteſt ſe vno voto obligare ad faciendum aliud, vt vouendo ſuſcipere ordinem ſacrum, vouet quis in virtute vouere caſtitatem, & per votum religionis promittit quis profiteri, ac emittere tria vota Religionis, & ſic poſterius votum iam fit ex obligatione. Tertiò licet ex ſola religione, talis obligatio non oriatur, interdum poteſt votum eſſe neceſſarium ex charitate, vel alia virtute, vt ſiquis in neceſſitate Eccleſiæ, vel ex obedientia Papæ obligetur ordines ſacros ſuſcipere, conſequenter obli-
E gatur ad vouendum caſtitatẽ. Item ſupra dicebamus, ex priori fictione voti cum externa profeſſione poſſe interdum oriri obligationem ad verum votum faciendum, quando non poteſt aliter ſcandalum tolli, aut iniuria reparari: non eſt ergo contra rationem voti, vt ex obligatione fiat. Quartò eſt ratio à priori, quia licèt attenta materia, & nuda natura voti, non includat obligationem, non repugnat aliunde ei adiungi, quia non obſtante priori obligatione actus ipſe vouendi erit ſimpliciter humanus, & voluntarius

3. Immunitas, ſeu libertas, ab obligatione non eſt de eſſentia voti.

Ratio à priori. Poteſt fieri votum de re aliàs debita.

rius,ac ſubinde ſufficiens ad nouam obligationem inducendam, ſæpe enim vna obligatio poteſt oriri ex alia. Item promiſsio,quæ alteri homini fit, licèt ordinariè fiat liberaliter, ſæpe fieri poteſt ex alia obligatione priori. Ac denique licèt lex imponatur ad obligandum, ſuperior ipſe poteſt obligari ad legem imponendam: ſic ergo licèt votum ſit quaſi lex propria voluntate poſita, poterit talis lex ex alia obligatione proficiſci. Atque hæc ſufficiunt de hac libertate, in qua nulla alia occurrit difficultas.

4. De intrinſeca ratione voti eſſe, vt ſit actus liber libertate mortali.

D.Thom. Palud. Maior. Richard. Gab. Nauar. Anton. Ioan.And. Gloſſ. Felin.

Præcipua ratio.

De libertate autem à neceſsitate,quæ dicitur libertas indifferentiæ,dicendum in primis eſt, de intrinſeca ratione, & eſſentia voti eſſe, vt ſit actus ſimpliciter liber, ea ſaltem libertate, quæ ad peccandum mortaliter ſufficere. Hæc eſt communis doctrina,quam ad minimùm intendit D Thomas d. artic 1.cùm dicit, ad votum requiri deliberationem.& idem ſequuntur Caietanus & alij Theologi in 4 d.38.præſertim Paludanus, Maior,Richardus & Supplem.Gabrielis.Item Summiſtæ, & Nauarrus cap.12.num.24.& 26.& cap.18.num.7.Antoninus,2.part.titul.11. cap. 2. Ioannes Andreas,& alij Canoniſtæ in cap.*Dudum*, de Conuerſion. coniugat.cum Gloſſa ibi verbo *Calore iracundiæ*, Felino & alij in cap. *Sicut ex literis*, de Iureiurando. Ratio autem eſt, quia votum debet eſſe actus ſimpliciter humanus, non eſt autem huiuſmodi niſi habeat ſaltem prædictam libertatem, vt per ſe conſtat. Maior probatur, tum quia votum eſt veluti quidam contractus, ſeu pactum inter hominem, & Deum: tum etiam quia per votum imponit ſibi homo grauiſsimam obligationem, quam ſi poſtea transgrediatur, peccabit mortaliter: ergo neceſſe eſt, vt in aſſumenda illa obligatione, vtatur tanta libertate, quanta ad mortaliter peccandum ſufficeret. Et confirmatur, quia hæc obligatio moralis eſt, ergo ex actu morali naſci debet: naſcitur autem ex proprio actu, & non ex ſola lege extrinſeca ſuperioris: ergo naſci debet ex proprio actu morali, & cõſequenter ſufficiẽter libero.

Votum eſt quoddã pactum inter hominem & Deum.

5. Voluntas indeliberata non ſufficit ad votũ. Diſtictio Theologorum de triplici motu voluntatis.

Secundo hinc inferunt omnes, ſi voluntas obligandi ſe Deo indeliberata ſit, & ex ſurreptione, non ſufficere ad valorem voti. Ita docent allegati Auctores. Et declaratur breuiter ſuppoſita vulgari diſtinctione Theologorum de triplici motu voluntatis, vnum vocant primò primum, quia in illo ita rapitur voluntas ex ſubita propoſitione alicuius obiecti, vt ſine vlla libertate cum abſoluta neceſsitate feratur: in quo proinde nulla eſt culpa etiam venialis, & ita de hoc certiſsimum eſt, nullam voti obligationem inducere. Alium vocant ſecundò primum, quia minus eſt neceſſarius,quàm præcedens,nam abſolutè poteſt voluntas illum cohibere:eſt tamen cum imperfectiſsima aduertentia intellectus,& ſine pleno dominio voluntatis,& ideo ad peccãdum mortaliter non ſufficit, licet ad veniale ſufficiat.

6. Voluntas ex motu ſecũdo primo an ſufficiat ad votum. *Gutierr.*

De ſimili ergo voluntate vouendi, aut ſe obligandi,certum etiam eſt non ſufficere ad votum (vt ita dicam) conſummatum, quod grauiter obliget, vt ex dictis patet. Dubitari autem poteſt, An ſufficiat ad aliquale votum, quod ſub veniali obliget? In hoc enim obſcurè loquitur Gutierres lib. 2.Canon. quæſtionum c.22.num. 5. ait enim, motum primò primum non ſufficere ad votum, ſed neceſſarium eſſe motum ſecundò primum,in quo ſola eſſe poteſt venialis culpa. Et in numero 8. & 9. ſolùm excludit motum primò primum, & in fine.num.9.ait cum Angles,quem refert, non deſi-

A derari maiorem libertatem ad promittendum, quàm ad obſeruandum promiſſum. Vnde ſumi poteſt argumentum, Nam ad violandum votum per peccatum veniale ſufficit motus ſecundò primus, ergo ad faciendum votum obligans ſaltem ſub veniali ſimilis libertas ſufficiet.

7. Libertas imperfecta quæ eſt in motu ſecundò primo non ſufficit ad votũ

Nihilominus dicendum eſt ſolam libertatem imperfectam, quæ eſt in motu ſecundò primo,non ſufficere ad aliquem valorem voti, nec ad aliquam obligationem etiam ſub veniali. Ita ſentiunt Auctores citati, cum quibus etiam ſentit Gutierr. numero ſeptimo. Ratio reddi poteſt, quia obligatio ſub culpa veniali eſt res grauis, ergo non poteſt illam homo ſibi imponere ſine deliberatione ſufficiente ad actum ſimpliciter humanum, & liberum. B Item quia lex obligans ad culpam venialem, non poteſt imponi ſine maturo, & deliberato conſilio, ergo nec votum, quod eſt veluti priuata lex poteſt aliter obligare. Vel maximè, quòd quantitas obligationis pendet ex materia,in quam votum,vel lex cadit, & ideo ſi ex illo actu oriretur obligatio, eſſet iuxta totam capacitatem materiæ: præſertim ſi per directam intentionem non limitaretur ad leuem obligationem. Denique non eſt eadem ratio de tranſgreſsione veniali voti,& inductione obligationis, quia licet culpa venialis propter ſuam imperfectionem cõmitti poſſit per illam imperfectam libertatẽ, obligari ad opus aliàs liberum, ſub quacumque culpa C etiam veniali requirit perfectam libertatem, quia illud ipſum eſt res ſatis grauis, & maximè moralis, pertinénſque ad perfectum vſum liberum actionum humanarum.Facit etiam, quòd votum ex genere ſuo, & quantùm ex ſe actus virtus, & diuini cultus,& ideò ex hoc capite requirit etiam libertatem maiorem, quàm ad venialem lapſum ex ſurreptione ſufficiat. Relinquitur ergo, vt omne votum quomodocumque obligans eſſe debeat ſimpliciter liberum,morale, & humanum.

Obligari ſub quacunque culpa etiam veniali pertinet ad perfectã libertatem.

8. An ſaltẽ de potentia abſoluta poſsit eſſe validum votum abſque libertate indifferẽtiæ.

Dubitabit verò aliquis, an ſaltem de potentia abſoluta poſſit eſſe verum, & validum votum abſque hac libertate indifferẽtiæ.Verbi gratia, ſi Deus neceſsitaret voluntatem,vt cum perfecta aduertẽtia intellectus,& iudicij,ex neceſsitate quoad ſpe- D cificationem, & exercitium vellet promittere, & ſe obligare ad caſtitatem ſeruandam, an in eo caſu verum ſit votum,ita vt ex illo oriatur obligatio?Videtur enim ita eſſe aſſerendum,quia ille actus,licèt non ſit liber ob extrinſecam motionem, nihilominus intrinſecè eſt perfectè rationalis, & perfectè voluntarius, quia fit cum perfecta aduertentia rationis, vt ſupponitur, ergo hoc ſatis eſt, vt ex tali voluntate oriatur obligatio. Aliàs Deus fruſtra moueret hominem illo modo talem actum, quia licet homo maximè velit, non poteſt ſe obligare volendo illo modo, ſcilicet abſque libertate.

9. Reſolutio dubij pro parte negante.

Nihilominùs cenſeo, adeò eſſe conditionem E hanc eſſentialem voto, vt non poſsit abſque illa votum eſſe validum in ratione promiſsionis ſufficientis ad obligationem inducendã. Ratio eſt,quia licèt ille actus voluntatis, ex parte rationis habeat obiectum ſufficienti modo propoſitum, & quoad entitatem, & bonitatem ſit in eadem ſpecie actus cum actu libero:nihilominùs ſimpliciter non eſt actus moralis, ex actu autem non morali non poteſt moralis obligatio oriri. Item in eo caſu homo non ſe mouet per illum actum,ſed mouetur,& neceſsitatur à Deo,ergo neque ſe ipſum obligat:nam ſe obligare eſt moraliter ſe mouere, & ad alium

Ex actu non morali non poteſt moralis obligatio induci.

ordinare. Item impoſſibile eſt hominem illo modo peccare, aut mereri, ergo & ſe obligare. In illo igitur caſu poterit Deus, ſi velit obligationem imponere, ſicut imponit neceſſitatem: non tamen poterit facere, vt homo ipſe ſe obliget per talem actum, quia hoc inuoluit repugnantiam. Et ideo nũquam Deus inferet talem neceſsitatem ad huiuſmodi actum volendi ſe obligare, propter moralem ſuperfluitatem, & quaſi otioſitatem, quamuis alioqui phyſicam contradictionem non inuoluat. Conſequenter autem interrogandum ſtatim occurrit, an minor neceſſitas, quæ libertatem non omninò tollat, voto repugnet, ſcilicet neceſſitas metus, vel violentiæ humanæ, cui opponitur tertia libertas initio poſita, quam à coactione, & metu appellauimus, de qua in capite ſequenti dicemus.

CAPVT VII.

Vtrum libertas à coactione, & metu ex natura rei ſit neceſſaria ad valorem voti, vel è conuerſò, an metus irritet votum iure naturæ?

1. D. Thom. Propoſitum volũtatis nũquam poteſt eſſe omninò coactum.

SVpponimus ex D. Thoma 1.2.q.6. propoſitum voluntatis numquam eſſe poſſe omninò coactum, quia voluntati quoad actum elicitum, non poteſt violẽtia inferri, quia talis actus per ſe ipſum, & intrinſecè voluntarius eſt: quod autem eſt volũtarium, non eſt ſimpliciter, & abſolutè coactum. In hoc ergo ſenſu manifeſtum eſt, propoſitum neceſſarium ad votum non poſſe eſſe ſimpliciter coactũ, quia eſt actus elicitus à volũtate, & abſolutus, qualis explicatur hac voce *volo*, qui per ſe, & intrinſecè voluntarius eſt. Imo licèt non cum tanto rigore de coactione loquamur, ſed prout dicit neceſſitatem ineuitabilem, certum eſt, per humanam coactionem non induci talem neceſſitatem in actu elicito voluntatis, de quo loquimur, etiamſi ad exteriores nolens interdum cogatur, vt ſentit Innocẽtius III. in c. *Sacris* de Iis, quæ vi, & in c. *Maiores*. §. *Item quæritur*, de Baptiſmo. Difficultas ergo ſolùm eſt de coactione quadam morali, quæ homini fieri ſolet per inflictionem alicuius mali, vel comminationẽ eius, vt illius vitandi cauſa ad vouendum inducatur: hæc enim vis, vel potius metus, licet non tollat omninò voluntarium, minuit tamen, quia homo ratione illius vult, quod aliàs nollet, ſi liber eſſet à tali metu. Ideóque dubitatur, an hæc diminutio voluntarij impediat votum, ita vt de ratione eius ſit libertas etiam ab huiuſmodi coactione, quod hic tractamus ex natura rei tantum, ſeu ſtando in ſolo naturali iure, aut diuino, in ſequenti vero capite dicemus de Iure Eccleſiaſtico.

Innoc. 3. In quo conſiſtat ſenſus quæſtionis, & de qua actione hic agendum.

2. Ex quibus cauſis oriatur metus.

Vt ergo certa ab incertis ſeparemus. ſuppono metum interdum oriri ex imminentia mali prouenientis ex naturalibus cauſis, vt ex graui morbo, ex naufragij periculo, & ſimilibus: interdum verò ex hominis actione violenta, quæ interdum poteſt eſſe iuſta, interdum iniurioſa. Ac denique aliquando poteſt metus immitti directè ad extorquẽdum votum, vt ſi mater minetur filiæ grauem vexationem, niſi voueat caſtitatem, aut religionem: aliquãdo verò metus eſt occaſio voti, licet directè non fiat ad illum finẽ, vt ſi inimicus minetur alicui mortẽ in vindictam, & inde alter moueatur ad votum faciẽdum, vt ab illo periculo diuina ope liberetur:

3. Votũ factum ex quocumque metu proueniente à cauſis naturalibus, validitatẽ voti nõ impedit. D. *Thom.* *Ariſt.*

Primò ergo certum eſt, votum factum ex quocumque metu proueniente à cauſis naturalibus, etiamſi grauiſsimus ſit, non obſtare, quominùs votum illa occaſione factum validum ſit, & obliget: eſt res certa, & communis. Ratio eſt. quia metus non tollit libertatem ſimpliciter, nec voluntatem, ſeu voluntarium: ergo non obſtante metu, homo per talem voluntatem obligatur Deo. Antecedens conſtat ex D. Thoma 1.2.q.6.artic.6. & ex Ariſtot. lib.3. Ethic. cap.1. Et ratio eſt, quia ille dicitur ſimpliciter, & abſolutè velle, qui actu abſoluto, & efficaci aliquid eligit hic, & nunc, vt illud ſua voluntate faciat, etiamſi ſimul habeat ſimplicem diſplicentiam, qua nollet id facere, ſi abſque illo incommodo poſſet: ita verò ſe habet, qui ex timore alicuius mali vult vouere, eligit enim hic, & nunc hoc medium, tamquam ſibi conueniens, vel neceſſarium ad finem vitandi malum. Hoc autem nihil impedit ad valorem voti, quia neque intentio illius finis, reddit materiam illius voti malam, vt per ſe notum eſt, neque etiam excludit, quin illa electio ſit per actum prouenientem ab intrinſeco appetitu cum perfecta cognitione, & iudicio omnium circumſtantiarum occurrentium: in quo conſiſtit actum illum eſſe ſimpliciter voluntarium: vnde conſtituit hominem ſimpliciter, & abſolutè, volentem, nam voluntas coacta, voluntas eſt, leg. *Si mulier*, §. penult. ff. Quod metus cauſa, cum aliis ſuprà de Iuramento adductis. Eſt denique actus ille liber, quia non obſtante metu, poſſet non fieri. Vnde confirmatur: nam ſi actus eſſet de ſe malus, libertas illa ad peccandum mortaliter ſufficeret: ergo & voluntas metu extorta ſufficit ad obligandum Deo per votum: nam eadem eſt vtrobique ratio, quam de peccatis attingit Auguſtinus in cap. *Merito*, 15. quæſt. 1. & quæſt. 24. in Numer. dicens, peccata per metum commiſſa non eſſe peccata nolentium, ſed volentium, quia licet ſic peccans aliàs nollet peccare, quia peccatum ſecundum ſe, ac ſimpliciter ſpectatum illi diſplicet, tamen hic, & nunc liberè vult peccatum, vt medium vtile ad vitandum malum, quod metu imminet. Hæc autem ratio æquè de voto procedit, nam voluntas, quæ ſufficit ad obligandum hominem diabolo, ſufficiet ad obligandum Deo.

Volũtas coacta, voluntas eſt. L. *Si mulier.*

Aug. Peccata per metum cõmiſſa non ſunt peccata nolentium, ſed volentiũ.

4. Inſtantia. Deus nullo modo vult offẽdi ab homine, nec voluntate coacta, nec libera.

Dices, non eſſe ſimilem rationem, quia Deus nullo modo offendi vult ab homine, nec voluntate omninò ſpontanea, neque illo modo coacta, quia meritò vult offenſionem ſuam maiori odio haberi, quàm quodlibet aliud malum, & ita abominatur quodcumque peccatum, etiam illo modo coactum. Secus autem videtur eſſe in obſequiis, inter quæ votum computatur: vult enim Deus obſequia ſpontanea, non autem coacta, & ideò licet homo velit ſe obligare coactus tantùm ex metu, Deus nõ acceptat illud obſequium, & ex hac parte obligatio irrita manet.

5. Solutio. Deus vult acceptare obſequia metu facta. *Conc. Trid.*

Reſpondetur, in primis falſum eſſe, Deum generatim, & in vniuerſum non velle acceptare obſequia metu facta: quin potiùs communis modus trahendi homines ad obſequium ſuum eſt, terrendo illos, & incutiendo timorem, vt docuit Concilium Tridentinum ſeſsion.6.cap.6 & ſeſs. 14. cap. 4. & in materia de Pœnitentia latiùs declarauimus. Deus enim gubernat homines modo accommodato naturæ illorum: eſt autem hæc hominis conditio, vt nunc metu, nunc verò amore ad bonum agendum inducatur: & ideò vtraque obſequia Deus acceptat, quia vtraque bona ſunt, licèt vnum ſit meliùs alio. Quod in præſenti materia conſtat euidentibus exemplis, & quotidiana experientia: nihil enim frequentius eſt, quàm in naufragiis, & infirmitatibus, aliiſque mortis periculis vota emittere

tere ex deſiderio euadendi mortem, eiúſque timore. Sicque Iſraelitæ victi à Chananæis voto ſe obligarunt Numer. 21. & Dauid ait Pſalm. 65. *Reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea*, & ſubiungit: *Et locutum eſt os meum in tribulatione mea.* Ergo licet talia vota ſint quodammodo coacta, valida ſunt, & Deo accepta. Et ratio eſt optima, quia licet reſpectu cauſarum ſecundarum huiuſmodi pericula, & metus illorum naturali quodam curſu eueniant: nihilominùs reſpectu diuinæ prouidentiæ fiunt ſæpe ſpeciali ordinatione, & intentione mutandi voluntatem hominis, & obtinendi ab illo, aut votum, aut aliquam aliam operationem bonam, & voluntatis conſenſum in illam. Quia finis ille bonus eſt, & medium etiam eſt vtile: & accommodatum conditioni hominis, & Deus vt ſupremus gubernator, & Dominus habet ius vtendi illo. Sic ergo per tribulationes, & pericula inducit homines ad vota emittenda, ſunt ergo talia vota valida, nõ obſtante metu. Et hic eſt communis ſenſus Eccleſiæ, & ſumitur ex cap. *Sicut* 1. & 2. de Regul. & cap. *Litteraturam*, de Voto: quibus locis id notant Scribentes.

A

Pſal. 65.

Vota quæ fiunt alicuius neceſſitatis tempore valida ſũt.

Aduerſitates eueniũt ſpeciali prouidentia Dei, ad mutandã hominis voluntatem.

Cap. *Sicut.* Cap. *Literaturam.*

B

6. Obiici verò poteſt cap. *Gonſaldus* 17. quæſt. 2. de quo ibi refertur, in infirmitate feruore paſſionis preſſum, monachum ſe fieri promiſiſſe, non tamen ſe tradidiſſe Abbati, aut monaſterio, nec promiſſionem ſcripſiſſe, ſed beneficium, quod habebat renunciaſſe: & tamen reſpondet Pontifex, illi eſſe beneficium reſtituendum, vt quietè illud retineat, eóque fruatur. Sentit ergo promiſſionem metu mortis factam nullam fuiſſe, alioquin non eſſet ille Gonſaldus liberè permittendus in ſæculo permanere cum beneficio ſæculari.

Cap. *Gonſaldus.*

C

7. Reſpondetur, Pontificem in eo textu tantùm docere, illum per talem actum, non fuiſſe factum Religioſum, quòd non fundat in metu, ſed quia non egerat probationis annum, neque aliquem actum, quo oſtenderet ſe profeſſionem emittere, renunciando anno probationis, quod tunc fieri oportebat. Vnde per argumentum à contrario, potius textus ille probat aſſertionem poſitam: ſupponitur enim ibi, futuram fuiſſe profeſſionem validam, non obſtante metu mortis, ſi cætera neceſſaria concurriſſent. De promiſſione autem, ſeu Voto ſimplici nihil dixit Pontifex, non quia per ſe non obligat, ſed quia non reddit perſonam incapacem beneficij, de quo ibi agebatur. Vt autem ſuprà dicebam (quod etiam hic confirmatur) quando ſimplex promiſſio Religionis non prodit in aliquem exteriorem actum, quo fiat proteſtatio talis Voti, & aſſumatur, vel inchoetur aliquo modo ille ſtatus, non cogitur quis in foro exteriori votum illud ſeruare, ſed conſcientiæ ſuæ relinquitur. Eò vel maximè, quòd ibi non conſtiterat Põtifici, votum illud fuiſſe validum, quia non ſolùm dicitur fuiſſe factum in infirmitate, ſed etiam in feruore paſſionis, quæ poterat eſſe tanta, vt iudicium rationis alienaret: & ideò Pontifex de illo voto nihil dixit, ſed reliquit conſcientiæ vouentis. Præſertim cum de illo non fuiſſet interrogatus, ſed de beneficio, quod non amittitur propter tale votum: nec fortaſsè renunciatio, quæ ibi narratur, valida fuerat, quia non in manu Epiſcopi, ſed aduocati, & ordine perturbato fuiſſe refertur.

Expenditur difficultas præcedentis capitis, & explicatur c. ſupradictũ.

D

Simplex promiſsio religionis ſi nõ prodeant in actum exteriorẽ relinquitur conſcientiæ eius qui eam fecit.

E

8. Dico ſecũdò, etiamſi metus proueniat ex actione hominis iniurioſa, ſi non directè ſi ad extorquendum votum, non obſtat valori voti ea occaſione facti. Hæc etiam aſſertio eſt certa, & communis. Sumitur ex loco Numer. 21. citato, & ex vſu Chriſtianorum omnium, qui in bello cum Turcis, verbi gratia, vel in diuturna captiuitate, votum emittunt, ex metu, vel tædio tanti mali, quod iniuſtè patiuntur: & nihilominùs ſine dubio talia vota valida ſunt. Ratio eſt eadem, quæ in ſuperioribus data eſt, nam hic nihil occurrit ſpeciale, quod poſſit annullare votum: nam quod cauſa proxima talis metus libera ſit, & per iniuriam malum illud inferat, nihil refert ad validitatem voti tollendam. Maximè quia Deus nec eſt auctor talis iniuriæ, quatenus talis eſt; neque acceptando votum occaſione illius factum, facit iniuriam, ſed potius vtitur iure ſuo, vt ex ſequenti puncto magis patebit.

Licet metus proueniat ex actione hominis iniurioſa, ſi tamẽ non fiat directè ad extorquendum votum, non obſtat eius valori.

Difficultas ergo ſupereſt, quando metus directè immittitur ad extorquendum votum. In qua prima ſententia eſt, votum ſic factum eſſe nullum iure naturæ. Ita videtur ſentire Bonauentura in 3. d. 36. art. 3. quæſt. 2. ad 1. tum quia in hoc ponit differentiam inter iuramentum, & votum, quod iuramentum metu factum obligat in conſcientia, non autem votum: tum etiam quia id fundat in ratione naturali, quòd Deus non acceptat ſacrificia coacta. Clariùs & latius hoc docet Soto lib. 7. de Iuſt. q. 2. articulo 1. ad 2. Idem ſentit Gloſſa in cap. 1. & in cap. *Abbas* de His, quæ vi, vbi Panormitanus numero 11. qui videtur loqui etiam de iure naturali, nam vtitur ferè ratione Bonauent. Idem ferè habet in capitul. *Sicut nobis* de Regular. numero 4. ſequitur Angelus verb. *Metus* numero 7. & 8. & ibi Roſella. Idem ſentit Nauarrus cap. 12. nu. 54. & 52. licet ſolùm dicat, votum metu factum eſſe nullum de Iure, citat Fortuitum de Vltimo fine illat. 21. numero 418. Nec clarius loquitur idẽ Nauarrus lib. 1. Conſil. conſi. 2. 3. & 4. vbi eandem ſententiam indicat, & dicit eſſe communem. Pro hac ſententia adducuntur varia Iura, quæ magis videntur poſſe facere ad ſecundum ſenſum propoſitum, & ideò infrà examinabuntur.

9.

1. Sententia. Quãdo metus directè incutitur ad extorquẽdũ votum quid iuris.

Bonau.

Soto. Gloſſ. Panor.

Angel. Roſel. Nauar.

Ratione igitur tantùm agendum eſt. Prima, & præcipua eſt ſuprà inſinuata, quia Deus non acceptat tale votum, quia non vult ſacrificia coacta, & quia non acceptat, niſi quod eſt bonum, nihil autem eſt bonum, & acceptum Deo, niſi voluntarium, iuxta ſententiam Ambroſij in cap. *Non eſt quod*, 15. q. 1. Secundò argumentatur Soto, quia voti obligatio ab arbitrio vouentis ortum habet, ergo naturale eſt, vt ſi voluntas neceſsitate compellitur, votum non ſit legitimum. Confirmatur, quia votum eſt opus conſilij, cui metus, viſque repugnant. Tertiò argumentari poſſumus à ſimili de matrimonio, quod metu graui contractum, cenſetur à multis iure ipſo naturæ inualidum, vt videre licet in D. Thoma, Scot. & aliis in 4 dict. 29. & latiſſimè in Sancio libro quarto de Matrimon. per totum, videtur autem eſſe eadem ratio de voto, ergo. Quartò argumentari poſſumus, quia votum non obligat ad ſui obſeruationem imminente metu mortis, ergo neque obligat factum ex tali metu. Conſequentia tenet à paritate rationis. Antecedens autem probatur, quia votum non obligat ad ſui obſeruationem cum tanto rigore. Quintò argumentor, Quia ſemper infertur iniuria ad extorquendum votum, nemo autem obligari debet ex iniuria, quam paſſus eſt, nam ſicut inferenti iniuriam, vel fraudem, non debet iniuria, aut fraus patrocinari, ita ei, qui iniuriam patitur, non debet iniuria nocere, aut eſſe cauſa, vel fundamentum obligationis. Nec Deus talem promiſſionem, per iniuriam extortam ac-

10.

Ratio præcipua. Deus non vult ſacrificia coacta.

Amb.

D. Thom. Scot. Sanc.

Nemo debet obligari ex iniuria, quã paſſus eſt.

ceptat, ne illam approbare videatur: vnde nec inter homines poteſt talis promiſſio rationabiliter acceptari.

11. Sextò, quia in eo caſu multò magis eſt votum inuoluntarium, quàm in ſuperioribus: nam in illis licèt votum videatur emiſſum ex timore mali, quod homo vitare cupit, tamen ſuppoſito illo timore, votum non ſolùm eſt ſimpliciter, ſed etiam omnino voluntarium, ſine admixtione alicuius inuoluntarij, per aliquam nolitionem, vel ſimplicem diſplicentiam. Nam qui in naufragio, vel alio ſimili mortis periculo, etiam proueniente ex actione hominis, alia de cauſa mortem inferre volentis, promittit aliquid Deo, vt ſe à tali periculo eripiat, non habet hunc actum *Nollem vouere*, neque hunc, *Si non eſſem in hoc periculo non vouerem*: cùm enim intendat placare Deum, potiùs conatur hic, & nunc facere votum eo modo, quo Deo placeat. Et ideò fieri non poteſt, vt illum actum audeat habere, ſpontaneæ promiſſioni multùm repugnantem, & oſtendentem votum illud procedere ex timore purè ſeruili, eſt ergo illud votum in ſe omnino voluntarium, quamuis occaſio emittendi illud ſit inuoluntaria. At verò in hoc vltimo caſu votum illud eſt mixtum formali inuoluntario, nam reuera ille homo nollet votum emittere, & per formalem affectum ſolet id explicare, quia per votum illud non intendit placare Deum, ſed ſolùm ſatisfacere voluntati hominis comminantis mortem, niſi votum emittat: & ideò ſolùm id facit, quia ad hunc finem neceſſarium eſt, miſcétque de inuoluntario, quantùm poteſt. Ergo non videtur tale votum fieri cum voluntate ad obligandum ſufficiente.

12. Secunda ſententia tenenda, validum eſſe votum per metum graue emiſſum, ſtando præciſe in Iure naturali aut Diuino.
Syluest. *Soto.* *Sanc.* *Aragon.* *Henric.* *Medin.* *Cardin.* *Calder.* *Nauar.*

Nihilominùs verius eſt, etiam in eo caſu validum eſſe votum ſtando præcisè in Iure naturali, aut diuino. Ita tenet Syluester verb. *Metus*, quæſt. 8. Soto in 4. d. 29. q. 1. art. 3. vbi idem ſentit de matrimonio, & conſequenter etiam de Voto, vnde pro eadem concluſione referri poſſunt omnes, qui de matrimonio idem ſentiunt, qui videri poſſunt in Sancio, d. lib. 4. diſp. 14. nume. 2. in fine, & præterea de voto id explicat Aragon q. 88. artic. 3. Henr. de Matrim. lib. 1. cap. 9. num. 1. & 3. Med. 1. 2. quæſt. 6. artic. 6. & ex Iuriſperitis tenet hanc ſententiam Cardinalis in cap. *Abbas*, de Iis, quæ vi, & Calder. Conſil. 1 & idem ſentit Nauarrus d. cap. 22. numer. 51 Fundamentum, quod me maximè mouet, eſt, quia nullam inuenio naturalem rationem, quæ ſufficienter oſtendat votum ſic factum eſſe inualidum: non poſſumus autem affirmare eſſe actum inualidum, Iure naturæ ſine ratione ſufficienter id oſtendente.

13. Fundamentum huius ſententiæ.

Hoc autem fundamentum in hunc modum declaro, quia in illo modo extorquendi conſenſum circa votum, vel conſideratur ratio iniuriæ, aut ratio inuoluntarij, quod ex illa reſultat: ex neutro autem capite ſumitur ratio annullandi tale votum. De iniuria patet primò, quia etiam in alio caſu ſecundæ aſſertionis intercedit iniuria, quamuis non ſit directè ordinata ad extorquendum votum. Secundò & maximè, quia Deus, cui fit votum, non eſt auctor iniuriæ, & quamuis illam permittat, iure tamen, ac meritò poteſt illam permittere, etiã propter illum finem eliciendi ab homine voti conſenſum: ergo iniuria, quæ ab homine infertur, impertinens eſt, vt votum Deo factum irritum fiat. Neque enim illa eſt ſufficiens ratio, ob quam Deus nõ acceptet votum illud. Neque etiam propterea reportatur incommodum ex paſſione iniurioſa, quia habere votum non eſt aliquod incommodum, vel nocumentum, per ſe loquẽdo, ſed potiùs eſt maius animi bonum. Et in his omnibus eſt magna differentia inter promiſſionem Deo factam, vel homini, & ideò non licet ab vna ad aliam argumentari. Quidquid ergo ſit de promiſſione, & contractibus humanis, de quibus nunc nihil definimus, in voto nihil profectò facit ratio iniuriæ.

Deus nõ eſt auctor iniuriæ.

Habere votũ non eſt nocumentum.

14. Et confirmatur primò, quia ſi ratio iniuriæ ad hoc ſufficeret, etiamſi metus eſſet leuis, dummodò oriretur ex iniuria ſufficiente ad peccatum mortale contra iuſtitiam, ſufficeret ad annullandum tale votum. Conſequens eſt falſum, ergo. Sequela eſt clara, eámque planè concedit, & rectè probat Nauarrus cap. 17. num. 30. & ca. 22. num. 51. verb. *Septimum*, & conſi. 3. de Iis, quæ vi, numer. 9. Falſitas autem conſequentis videtur ſufficienter probari ex iure, quia non reprobat vota etiam ſolemnia metu leui facta: ergo ſignum eſt ex naturali iure non eſſe inualida: alias iniuſtè cogeretur homo ad talia vota ſeruanda. Nec dici poteſt, Eccleſiam in hoc procedere ex præſumptione, quia de qualitate metus ſatis poteſt conſtare, & de iniuria, ergo ſi hæc ſufficit ad irritandum ex natura rei, cur non in foro Eccleſiæ? Tandem confirmatur, nam iuramentum per iniuriam extortum, ad confirmandam promiſſionem homini factam, validum eſt, & obligat propter reuerentiam Dei, iuxta cap. *Debitores*, cap. *Si verò*, de Iureiur. ergo etiam votum directè extortum per iniurioſam vim validum eſt propter diuinam reuerentiam, non obſtante hominis iniuria. Patet conſequentia, quia non minùs ſpectat ad reuerentiam Dei obſeruantia voti, quàm iuramenti: tum etiam quia ſicut iniuria ab homine facta in extorſione iuramenti, non tollit, quominùs Deus honoretur ſui nominis obſeruantia, ita etiam in voto non obſtat, quominus Deus illud acceptet, & velit fidem ſibi datam ſeruari. Aliqui aſſignant differentiam, quia votum eſt per ſe ad obligandum, non ita iuramentum, ſed nihil confert, tum quia iuramentum etiam eſt ad confirmandam obligationem, tum etiam quia potius illa ratione debet eſſe maior obligatio in voto, cæteris paribus, quia magis per ſe eſt ad obligandum.

Nauar.

Vota ſolẽnia metu leui facta ius non reprobat.

Cap. *Debitores.* Cap. *Si verò.*

Non minus ſpectat ad reuerentiã Dei obſeruantia voti quã iuramenti.

15. Altera verò pars de inuoluntario probari ſolet: quia hæc vis ab homine illata, nullo modo cogit ad præbendũ conſenſum voluntatis in voto, ſed ſolùm ad proferendum exterius verba promiſſionis, nam hoc ſufficit ad euadendum periculum ab homine illatum: ſi ergo tunc adhibetur voluntatis propoſitum, illud eſt merè voluntarium. Sed hæc ratio mihi non probatur, nam licèt conatus hominis inferentis vim eludi poſſint per nuda verba promiſſionis, tamen is, qui illa profert, non poteſt abſque peccato, & mendacio illa proferre, nõ habens propoſitum vouendi, aut implendi promiſſum: ergo ex vi illius metus cogitur habere illud propoſitum, vt poſſit exteriorem promiſſionem verè, & abſque peccato proferre. Hoc autem ſatis eſt, vt non minùs coactè, & inuoluntariè habeat propoſitum, quam proferat verba promiſſoria: nam is, qui per metum cogitur ad habendum actum interiorem, vt poſſit ſine peccato facere exteriorem, ad quem faciendum etiam cogitur, grauem violentiam moralẽ patitur, quæ ex hoc capite ſufficit ad metum cadentem in conſtantem virum.

Non habens propoſitum vouẽdi ſine peccato non poteſt proferre verba, quibus facit votum.

16. Cõcedo igitur intercedere, voluntariũ ad mixtũ alicui inuoluntario: tamen quia voluntas vouendi eſt, abſoluta & efficax, diſplicentia verò voti eſt tãtùm per voluntatem conditionatam, ſeu ſimplicem affectum,

Aliquod inuoluntarium in metu intercedere.

affectum, quem nolleitatem vocant, ideò tale votum ſimpliciter voluntarium eſt. Nam cùm homo eſt affectus duobus actibus, vel qualitatibus aliquo modo repugnantibus, illa ſimpliciter vincit, quæ efficacior eſt: ad valorẽ autem voti ſufficit voluntarium ſimpliciter, etiamſi alioquin miſceatur inuoluntarium ſecundum quid, ergo ex hoc etiam capite validum eſt tale votum. Et confirmatur, nam aliquando poteſt votum extorqueri per metum mortis directè ad hoc immiſſum abſque iniuria, vt verbi gratia, ſi maritus minetur vxori adulteræ mortem eo modo, quo iuſtè poteſt, niſi religionem voueat. In quo caſu quantùm attinet ad rationem voluntarij, non minùs miſcetur inuoluntarium ſecundum quid, voluntario ſimpliciter, quàm ſi cõminatio illa eſſet iniurioſa, vt aperte conſtat: & tamen in eo caſu votum illud validum eſt. Nam & matrimoniũ iuſto metu cõtractũ validum eſſe, cõmunior ſentẽtia fert, vt latè refert & ſequitur Sancius d. li. 4. diſp. 13. ergo à fortiori idẽ eſt dicendum in voto: ergo ob defectum voluntarij non eſt inualidum tale votum, etiamſi actio iniurioſa ſit. *Sanc.*

17. Dices, nec ſolam iniuriam, nec ſolum inuoluntarium ſecundum quid ſufficere, vt tale votum reddatur inualidum: illas verò duas conditiones ſimul iunctas ſatis eſſe. Verumtamen hæc fuga voluntaria eſt, ſolúmque ad eludendam vim rationum conficta: nam cum illæ conditiones ſint diuerſarum rationum, & neutra in ſuo ordine habeat vim ad illum effectum, quamuis ſimul concurrant, non componunt vnam cauſam fortiorem, aut validam ad impediendum votum, ſed quaſi per accidens aggregantur plures conditiones per ſe ſufficientes. Denique voluntarium illud in ſuo ordine ſufficit non exiſtente iniuria, & iniuria talis eſt impertinens ad valorem, & inualiditatem voti: ergo quod illa duo ſimul concurrant, eſt impertinens. Relinquitur ergo, libertatem ab hac coactione non eſſe de neceſſitate, vel ſubſtantia voti: atque adeò ex natura rei nullum votum eſſe inualidum ratione ſolius metus.

Duæ conditiones hæ ſimul iunctæ non reddunt votum inualidum.

18. Neque huic reſolutioni obſtant rationes alterius ſententiæ, quin potiùs earum reſponſa noſtrum fundamentum confirmabunt, nimirum, quòd talis nullitas iure naturæ non probetur. Ad primam ergo negatur aſſumptum, ſcilicet Deum non acceptare talia vota. Cùm autem dicitur, Deũ non acceptare ſacrificia coacta, intelligitur de coactis propriè, & rigoroſè, quæ ſine conſenſu fiunt, ſicut non condemnat extrinſecam thurificationem idoli, per coactam motionem manus factam ſine conſenſu voluntatis. At verò ſicut damnat ſacrificium idolo factum per metum, etiamſi ſit coactum ſecundum quid, ita etiam acceptat ſacrificia de ſe bona, & religioſa, etiamſi metu fiant. Et ita explicuit propoſitionem illam Gratianus 23. q. 6. §. vltimo ad finem, eámque latè comprobat, & ſumitur ex Aug. Epiſt. 48. & 50. Vnde quod in illa ratione ſubiungitur, nihil eſſe acceptum Deo, niſi voluntarium, ſi intelligatur de voluntario ſimpliciter per verum conſenſum, verum eſt, & ita dicimus eſſe voluntarium tale votum: ſi verò intelligatur de voluntario ſine vlla mixtione inuoluntarij, falſum eſt. Quia vt ait Auguſtinus dicta Epiſtol. 48. *Non eſt conſiderandum, quod quiſque cogitur, ſed quale illud eſt, quo cogitur, vtrum bonum aut malum, non quod quiſque bonus poſſit eſſe inuitus, ſed timendo, quod non vult pati, volens iam tenet, quod nolebat.*

Soluũtur oppoſitæ rationes.

Ad primam.

Sacrificia coacta qualia ſunt, quæ Deus non acceptat.

Gratian.

Aug.

Nihil eſt acceptum Deo niſi voluntariũ, hoc quomodo intelligatur.

19. Ad ſecundam diſtinguo conſequens, quoad particulam illam *legitimum*, ſi enim tantùm ſignificet,

Ad ſecundã.

A non rectè fieri, ſeu non legitimè, & iuſte ex parte cogẽtis, ſic conceditur totum: ſi verò inde inferatur non eſſe legitimum votum, id eſt, validum, negatur cõſequentia, quia licet votum natura ſua poſtulet ſine neceſſitate, & coactione fieri, nihilominus factum tenet, quia multa malè fiunt, quæ facta tenent. Maximè cùm hic malitia non ſit ex parte vouentis, nec ex parte Dei acceptantis, ſed ex parte inferentis metum, cuius malitia poteſt Deus iuſtè vti ad bonum effectum. Neque plus probat confirmatio, nam operi conſilij repugnat coactio, ſecundum iuſtitiæ ordinem, non tamen repugnat valori eius, vt patet, quando coactio etiam iniuſta eſt occaſio voti.

Multa malè fiũt, quæ facta tenent.

B Ad tertium. Primò probabilius fortaſsè eſt, matrimonium metu factum non iure naturæ, ſed Eccleſiaſtico eſſe irritum. Deinde non eſt omninò eadem ratio, quia matrimonium eſt contractus humanus, vnde ſi fiat per iniurioſum metum, ſaltem ratione iniuriæ poteſt videri irritum, quia iniuria inter homines videtur eſſe ſufficiens ad inualidandos contractus inter eoſdem. Item matrimonium eſt vinculum perpetuũ, & habet alia onera, ratione quorum fortaſſe ex natura rei poſtulat integram libertatem: ſed hoc in locum proprium remittimus. 20.

Ad tertiam Matrimoniũ metu factũ non iure naturæ, ſed Eccleſiaſtico eſſe irritũ probabilius aſſeritur.

Ad quartam reſpondetur negando conſequẽtiam, quia conſtat non eſſe ſimile antecedens: nam illud eſt verum in metu non directè immiſſo ad fractionem voti. Et ratio illius eſt, quia vouens à principio

Ad quartam.

C non intendit ſe obligare cum tanto diſcrimine, ſeu ſic mutatis rebus, vt infrà dicetur, & de iuramento dictũ eſt. Secùs verò eſt in noſtro caſu, in quo vult quis vouere, non obſtante metu. Ad quintam iam reſponſum eſt, iniuriam hominis, non impedire, quominùs ius acquiratur Deo per promiſsionem ex vero conſenſu factam, ſicut non impedit, quominùs grauiter offendatur Deus propter peccatum ex metu factũ. Item ſi Deus ipſe per ſe ipſum vellet immediatè talem metum incutere, & ſic votum extorquere, ſine dubio non faceret iniuriam: & votum eſſet validum: ergo ratio iniuriæ ex parte hominis non poteſt obſtare obligationi factæ Deo, quia fortè Deus illã intendit permittendo tale peccatum hominis, quod iuſtiſsimè facere poteſt.

Ad quintam.

D Ad ſextam dicitur in primis, differentiam illam non videri ſemper neceſſariam. Nam & qui vouet ex metu naturali, poteſt, dum vouet, habere ſimplicem diſplicentiam vouendi, & fateri Deo infirmitatem ſuam: & è conuerſo illi, qui per metum directè inducitur ad vouendum, poteſt vexatio dare tãtum intellectum, vt iam plena voluntate, & ſine actuali velleitate contraria, velit promittere: ergo illa differẽtia parum refert. Addo verò vlteriùs, quòd licèt differentia eſſet cõſtans, & perpetua, nihil obſtaret, quia voluntas abſolutè prævalet nõ obſtante repugnantia actualis diſplicentiæ per nolleitatẽ. Item illud inuoluntarium ſecundum quid, non obſtat, quominùs abſoluta voluntas bona ſit, & meri-

21. Ad ſextam.

E toria apud Deum, quia ſimpliciter eſt de bono obiecto, & non habet malam circumſtantiam: quia diſplicẽtia illa nec eſt circumſtantia alterius actus, ſed concomitanter ſe habet, neque eſt mala, quia non eſt cõtra præceptum. Sicut qui neceſsitate cogitur bona ſua expendere in pauperes, licèt habeat diſplicentiam, de tali neceſſitate & conſequenter de obligatione ad erogandum bona ſua, quia ſimpliciter nollet dare, nihilominùs quia ex ſuppoſitione abſolutè vult, benè operatur, & meretur coram Deo. Si ergo talis volũtas ſufficit ad meritum, cur ex natura rei non ſufficiet ad votum?

Inuoluntariũ ſecundum quid, nõ obſtat quo minus abſoluta volũtas bona ſit.

CAPVT VIII.

An vota facta ex graui metu ſint irrita ex Eccleſiaſtico iure?

1. Sententia illorũ qui ſentiunt, vota metu graui inita eſſe irrita iure Eccleſiaſtico.

IN hoc puncto diſtinguendum eſt inter votum ſolemne, & ſimplex. Nam diſputationem de voto ſolemni reſeruamus in ſequens volumen, vbi de profeſsione religioſa, & de voto continentiæ ordinis ſacri dicendum eſt: nunc ſupponimus illa vota eſſe irrita, quomodo autem irrita ſint ibi explicabimus. Hic ergo ſolum de ſimplicibus dicendum eſt, de quibus multi ſentiunt eſſe irrita Iure Eccleſiaſtico, quod magis ſentire videntur Gloſſa, Panormitanus & alij Iuriſtæ ſupra relati, & Nauarrus d. Conſi. 12. & 22. & in multis Conſiliis, de His, quæ vi, dicens eſſe opinionem communem, quam etiam videtur tenere Hoſtienſis in Summ. titul. de Regularibus §. *Et qualiter*, verb. *Alij dicunt*. Idem ſentit Richardus in 4. d. 29. art. 1. q. 2. & ibi etiam Paludanus q. 1. & Soto ibi, & alij præſertim Summiſtæ, verb. *Metus*, ſeu *coactio*, & verb. *Votum*, qui indifferenter loquuntur de Votis metu factis, & dicunt eſſe nulla, non tamen explicant quo iure, tamen ſecluſo iure naturali ſolum ſupereſt Eccleſiaſticum. Item hoc ſatis inſinuat, dum aiunt, non quemlibet metum leuem, ſed grauem, & cadentem in conſtantem virum irritare hæc vota, quia Iura de hoc tantùm metu loquuntur. Quis autem metus dicatur cadens in conſtantem virum explicat latiſſime Sancius d. lib. 4. à princip. per plures diſputationes, & nos aliqua dicemus infrà, tractatu de Profeſſione Religioſa. Nunc quia parùm eſt neceſſaria diſputatio, ſatis ſit dicere metum, vt dicatur cadere in conſtantem virum, duo præcipuè requirere, ſcilicet, & quòd malum, quod timetur, graue ſit iudicio prudentum, & quod graui, ſeu probabili ratione timeatur tamquam imminens.

Gloſſ. Panor. Nauar. Hoſtienſ. Richard. Palud. Soto. Sanc.

Quæ requirãtur, vt metus ſit cadẽs in conſtantẽ virum.

2. Quòd ergo hic metus irritet vota omnia, etiam ſimplicia, probari ſolet ex cap. *Prælatus*, aliàs 1. de Iis, quæ vi. Secundò, ex cap. *Cum dilectus*, de Iis, quæ vi, ſaltem per argumentum à contrario ſenſu, ibi enim votum per metum factum cenſetur obligare, quia metus non fuit talis, vt caderet in virum conſtantem, ergo ſi talis fuiſſet metus, votum non fuiſſet validum. Tertiò, inducitur capit. *Abbas*, eodem quatenus in eo dicitur, *quæ metu fiunt debere in irritum reuocari*, & quod dicitur in cap. *Ad audientiam. Debere carere robore firmitatis, quæ metu fiunt*. Quartò induci poſſunt generalia verba textus in cap. *Cum locum*, de Sponſalibus. *Cum locum non habeat conſenſus, vbi metus, vel coactio intercedit, neceſſe eſt, vt vbi aſſenſus cuiuſquam requiritur, coactionis materia repellatur*. Nã hæc ratio etiã in Votis locũ habet.

Cap. Prælatus. Ca. Cum dilectus. Cap. Abbas. Cap. Ad audientiam. Ca. Cum locum.

Conſenſus nõ habet locum, vbi metus vel coactio intercedit.

3. Alia ſententia alteri oppoſita. *Sot.*

Alia ſententia extremè contraria eſſe poteſt, vota ſimplicia metu facta non ſolùm per Eccleſiam irrita nõ eſſe, verùm etiam nec irritari poſſe. Hanc commemorat Soto d. diſ. 29. nullum tamen eius auctorem refert, neque illam approbat, dicit tamen, non carere apparenti fundamento, ſcilicet, quia Eccleſia non eſt iudex voti ſimplicis, quod ampliùs non declarat. Videtur autem in hoc fundari, quia Eccleſia non habet poteſtatem in actus interiores, ſimplex autem votum in actu interiori conſiſtit, nam conſenſu interno perficitur, & interius poteſt explicari Deo, exterior autem indicatio eſt merè accidentaria.

4. Eccleſia poteſtatem habet ad irritanda vota ſimplicia metu facta.

Sed quod ad poteſtatem attinet, dicendum eſt potuiſſe Eccleſiam irritare vota ſimplicia metu facta. Ita docet Soto ibi, & omnes alij ſupponunt.

A Et probatur primo: quia irritat votum ſolemne: ergo à fortiori poteſt irritare ſimplex. Secundò: poteſt præſcribere certam ætatem, antequam vota ſimplicia validè non fiant: ergo etiam poteſt præſcribere modum libertatis à coactione, ſine qua vota non tenerent. Tertiò: quia Eccleſia habet poteſtatem diſpenſandi in Voto, etiam merè interno, & irritare iam factum, vt infrà dicetur: ergo & inhabilitare perſonam, vel conſenſum irritare metu extortum. Vnde excluditur contrarium fundamentum, nam materia illa non eſt extra Eccleſiaſticam poteſtatem, quia votum ſiue internum, ſiue externum, materia eſt circa quam poteſt iuriſdictio Eccleſiaſtica verſari, vel quia mediante actu externo, cui coniungitur, ſubiicitur illi, B ſicut conſenſus matrimonij aliquando irritatur ab Eccleſia, quatenus exteriori contractui coniungitur: vel quia actus iuriſdictionis, vt verſantur circa vota, non ordinantur ſolùm ad forum externũ, & politicum, ſed maximè ad internum pertinens ad animæ ſalutem, in quo foro extenditur Eccleſiaſtica poteſtas aliquo modo ad actus interiores, vt de indulgentiis ſuo loco diximus.

5. Eccleſia huc vſque nõ irritauit vota ſimplicia metu facta. *Cardin. Syluest. Calder.*

Nihilominùs dico ſecundò, Eccleſiam de facto non irritaſſe vota ſimplicia metu facta, & ideò probabilius eſt obligare, donec diſpenſentur, ſeu tollantur per Eccleſiam, ad quod ſufficit metus præſertim iuſtus, ſeu grauis. In hoc ſequor ſententiam Cardinalis qui in d. capit. *Abbas*, de Iis, quæ vi, dixit, nullo Iure probari vota omnia metu facta C eſſe irrita, & ſequitur Syluester ſuprà dicens nullibi authenticè legi. Idem *Votum* 2. quæſtion. 12. & *Iuramentum* ſeptimo quæſtion. 7. Refert etiam Calder. in Conſilio primo. Qui clerici vel vouent.

6. Cap. *Prælatum.* Panor.

Probatur autem prior pars diſcurrendo per Iura, quæ allegantur. Nam cap. 1. ſeu *Prælatum*, de Iis, quæ vi, aperte loquitur de Voto ſolemni, & profeſsione religioſa, vt patet ex illis verbis: *Si probatum fuiſſet, non timore mortis religionem intraſſe*. Et ex toto contextu, & communi intelligentia Innocentij, Panormitani, & aliorum ibi: idem Panormitanus, in cap. *Sicut nobis*, de Regular. num. 5. Addit autem ibi, quod illa deciſio poteſt generaliter adduci ad validitatem, vel inualiditatem cuiuſlibet D voti. Sed gratis, & ſine probatione hoc dicit, & contra generales regulas, quod argumentum à ſimili in huiuſmodi re adeò graui non eſt validum, Maximè, quia eſt extenſio in materia odioſa, & potius reſtringenda. Item quia non eſt æqualis ratio, nam votum ſolemne includit quemdam contractum inter religionẽ, & religioſum, & ex hac parte potuit maiori ratione irritari. Item eſt indiſſolubiliùs, quàm votum ſimplex, & ideo oportuit maiori libertate fieri. Confirmari etiam poteſt, nam irritatio matrimonij non extenditur ad ſponſalia, per ſe loquendo, & iuxta communiorem ſententiam.

Votum ſolemne includit quẽdam contractum inter religionem, & religioſum.

7. Expenditur. Cap. *Cum dilectus.*

Ad cap. *Cum dilectus*: primò dicitur argumentum à contrario non eſſe firmum, præſertim ad inducendam legem irritantem. Et patet, nam ibi ſimul E eſt ſermo de Iuramento, & de Voto; ait in iuramento non valet illud argumentum, ergo nec in Voto. Vnde poteſt retorqueri idem argumentum, quatenus in eo textu iuramentum, & votum metu factum æquiparantur. Deniquè pro ratione redditur, quod metus non fuerat grauis, vt non ſolùm conſtaret, iuramentum, & votum obligaſſe, ſed etiam ſignificaretur, propter talem metum: non fuiſſe diſpenſandum in illis, ſed ſimpliciter obligandum ad illa obſeruanda.

8. Explicatur. Cap. *Abbas.* Cap. *Ad audientiam.*

Ad cap. *Abbas,* & *Ad audientiam,* primò dicitur, ibi non eſſe ſermonem de Votis, ſed de aliis generibus actionum inter homines, de quibus nõ eſt eadem ratio, vt iam inſinuaui. Addo ſubinde, ex vi illorum verborum non ſequi actum factũ per metũ eſſe ipſo Iure irritũ, ſed habere in ſe ſufficientem cauſam, cur irritetur, nam eo ipſo caret valore firmitatis, & poteſt in irritum reuocari Hoc autem facilè concedemus de Voto ſimplici metu facto, nam habet in ſe ſufficientem cauſam, vt ab habente poteſtatem tollatur, & hoc modo ſecuriori, & ſufficienti modo ſubuenitur iniuriam paſſo: nec oportuit tam generalem concedere licentiam veniendi contra ſimilia vota. Neque video, cur magis debuerint hæc vota irritari, quàm iuramenta metu extorta nec quæ maior difficultas ſit in adhibendo remedio mediante Prælato in voto, quàm in iuramento. Reſpondet autem Panormitanus in cap. *Si verò* de Iure iuran. in iuramento fuiſſe conueniens ſeruari etiam metu factum propter eius reuerentiam, quia frequenter fit, ceſſare autem hanc rationem in voto, quia raro fit. Sed certè differentia hæc valdè materialis eſt, & incerta, nam licèt iuraměta aſſertoria frequentiùs fiant, tamen promiſſoria inter homines non fiunt frequentius, quàm vota ad Deum. Et præſertim ex metu, fortè ſæpius fiunt vota, quam promiſſiones humanæ iuratæ.

Iuramenta metu extorta cur potius non debeant irritari quá vota, nulla ſubeſt ratio. *Panorm.*

B

9. Cap. *Cum locum.*

Ad cap. *Cùm locum,* dico verba illa: *Cùm locum non habeat conſenſus, vbi metus vel coactio intercedit,* neceſſariò eſſe cum debita proportione, & moderatione intelligenda, quia manifeſtum eſt, verum conſenſum habere locum, etiamſi per metum extortus ſit, vt patet de conſenſu in peccato, etiamſi ex metu detur, & quia voluntas coacta voluntas eſt. Igitur ſi de conſenſu vero abſolutè intelligantur, oportet exponi quoad morale periculum, vel regulariter loquendo, atque adeò ſecundum præſumptionem Iuris non habere locum conſenſum, vbi adeſt metus: quia qui operatur ex metu, facilè fingit exteriùs, cùm interiùs non conſentiat. Et ideo qui dicit ſe nõ conſenſiſſe matrimonio, quod contraxit, quia metu coactus fuit, ſi probat metũ ſufficienter tempore conuenienti, conſequenter probare cenſetur defectum conſenſus, iuxta cap. *Conſultationi.* §. *Savè* de Sponſalib. Et fortaſſe inter alias cauſas propterea irritata ſunt matrimonia metu facta, quia morale periculum erat facta eſſe ſine vllo conſenſu: & ideò Eccleſia non poterat conuenienter cogere quemquam ad tale matrimonium obſeruandum: vel ſecundò (& videtur eſſe communis intellectus) exponi poſſunt dicta Iura, vbi ineſt metus, non habere locum conſenſum omninò voluntarium, ac planè liberum, qualem Eccleſia in matrimonio poſtulat. Inde autem non fit, ſimilem conſenſum eſſe neceſſarium ex natura rei ad valorem voti.

C

D

Matrimonia metu facta cur ab Eccleſia irritata.

10. An votum ſimplex Religionis metu factum validum ſit.

Supereſt autem hic peculiare dubium de voto ſimplici religionis, an per metum factum validũ ſit? Et ratio dubitandi eſt, quia aſſertio poſita generalis eſt, & rationes æquè de hoc voto probãt, ac de aliis. Nihilominùs tamen probabiliſſimum cenſeo, quòd licèt tale votum, nec ex iure naturæ irritum ſit, nec directè, & per ſe ſit ab Eccleſia irritatum, vt probat ratio facta: per quamdam conſequutionem eo ipſo, quod profeſſio metu facta irrita facta eſt per Eccleſiam, conſequenter fieri, vt promiſſio ſimplex faciendi talem profeſſionem metu extorta, obligationem inducere non poſſit. Quia ſi promiſſio valida eſſet: ergo donatio

E

Reſolutio dubij, negatiua.

A ſeu profeſſio ratione illius facta, futura eſſet valida, quia nemo poteſt obligari ad faciendum actũ inualidum, & vitioſum: profeſſio autem non poteſt eſſe valida, quia per legem irrita facta eſt: ergo neque promiſsio eius poteſt obligationem inducere.

11.

Dices profeſſionem illam non irritari per legẽ, quia illa non fit per metum, quamquam enim promiſſio per metum facta ſit, poteſt poſteà ſponte fieri profeſſio: lex autem ſolùm irritat profeſſionem metu factam. Reſpondetur negando antecedens. Ponimus enim huiuſmodi perſonam profiteri vi. & neceſsitate obligationis promiſsionis factæ. Nam ſi poſtea velit ſua voluntate profiteri, etiamſi obligationem in ſe non agnoſcat, non erit caſus, de quo agimus, nam promiſsio tunc nihil operatur. Profeſsionem igitur factam ob prioris voti obligationem, dicimus neceſſariò debere cenſeri factam ex metu, quoniã in illum tandem reſoluitur. Nam ad talem profeſsionem cogit promiſsio, & ad promiſsionem coegit metus: ergo de primo ad vltimũ, metus eſt, qui cogit ad profeſſionem: eſt ergo nulla: ergo non poteſt prior promiſſio obligare, aliàs veluti falſificaret (vt ſic dicam) ſeu deſtrueret ſe ipſam, quia obligando redderet impoſsibile ſuum complementum. Quapropter ſimplex votũ caſtitatis, verbi gratia metu extortum validum eſt, non ſolũ iure naturæ, ſed etiã poſitiuo, quia neque in ſe, neque in alio inuenitur irritatum: votum autem ſimplex religionis metu extortum, licet in ſe, & directè non inueniatur irritatum: tamen quia profeſsio Religionis metu extorta irrita facta eſt per Canonicã legem, ideo eadem lex abſtuliſſe videtur obiectum talis voti, nam ſatis probabiliter oſtenſum eſt nullum habere, circa quòd validè verſari poſſit. Atque hoc etiam ſuadere poteſt dictum cap. *Prælatum,* ſed de illo voto latiùs in proprio loco dicetur, in quem vltimum iudicium de hoc puncto differimus.

Religionis ingreſſus per metum irritatur, & profeſsio, ſi ſpõte fiat, non eſt irrita.

Votum caſtitatis ſimplex metu extortum validũ eſt.

CAPVT IX.

Vtrùm voluntas vouendi non ſolùm libera, ſed etiam planè, & exactè deliberata eſſe debeat.

1.

HÆc eſt alia proprietas, quæ ad votũ poſtulatur, nimirũ, vt ex deliberatione fiat, ac ſubinde, vt propoſitum eius deliberatum ſit. De ipſa verò deliberatione, quis actus ſit nonnulla eſt contentio, quæ mihi parui momenti, & de nomine eſſe videtur, Caietanus enim d.q.88. ar.1. putat deliberationẽ eſſe actum voluntatis eligentis vnũ ex multis, quæ prius per rationẽ conſiderata, & inter ſe collata fuerunt: quia quãdiu aliquis cogitat, & diſcurrit, donec eligat, nõ dicitur deliberaſſe, quia nondũ ſe terminauit. D. Thomas autẽ in eodem artic. 1. apertè diſtinguit deliberationem à propoſito voluntatis dicens, propoſitum præexigere deliberationem, cùm ſit actus volũtatis deliberatæ. Quaſi dicat, ſicut voluntatis actus ſupponit rationis iudiciũ, ita propoſitum deliberatũ ſupponit rationis deliberationẽ. Et hic modus dicendi mihi placet, & illo vtar, quia eſt aptior ad rem explicandã, dũmodò ſub deliberatione comprehendamus non ſolùm conſultationem, & quaſi inquiſitionem intellectus, ſed etiam iudicium, quo intellectus, definitè proponit, quid ſit eligibile, vel eligibilius, vel quo in præſenti materia iudicat expedire votũ emittere. Atque hoc modo propoſitum voluntatis licèt ab ipſa ſit elicitum, denominabitur deliberatum extrinſecè ab actu intellectus, quia ſcilicet cũ

Caietan. Deliberatio quid ſit.

D. *Thom.*

ſufficienti animaduerſione, & iudicio intellectus fit. Et ita explicando hanc proprietatem incipimus exponere actus, qui ex parte intellectus præcedere debent, vt votum validum, & obligatorium fieri poſsit.

2. Ad votum neceſſariam eſſe aliquam delibera tionem, & conſenſum liberum voluntatis.

Ex hac ergo terminorũ declaratione, & ex hactenus dictis conſtat, ad votum neceſſariam eſſe aliquam deliberationem, quia non fit ſine conſenſu libero volũtatis, voluntas autem operari non poteſt ſine præuia ratione conſiderante, & diſcurrente, ergo eſt neceſſaria aliqua deliberatio, ſaltem illa, quæ ad actum perfectè humanũ, & ſimpliciter liberũ ſatis ſit. Difficultas autem eſt, an hæc ſufficiat, vel maior requiratur, atque adeò, quanta debeat eſſe hæc conſideratio. Quidam enim dicũt neceſſariam eſſe maturam conſiderationem, & cõſultationem, ita vt non ſufficiat vſus, & iudicium rationis, quod ad libertatem, & dominium actus, & ad peccandum mortaliter ſatis ſit, ſed oporteat non fieri ex aliqua repentina, & ſubita mutatione, aut paſsione: ſed ex plena aduertentia, ac conſilio. Hæc opinio tribui ſolet Richardo in 4. diſtin. 38. art. 2. quæſt. 2. Sed re vera eam non docet: ſolùm enim ait, vota ex ſurreptione facta non obligare: nam votum requirit deliberationem. Quanta verò debeat eſſe deliberatio, vel quæ ſarreptio ſufficiat impedire votum, non declarat. Eam verò opinionem tenuiſſe videtur Gloſſa in c. *Dudum*, de Conuerſ. coniugat. verb. *Calore iracundiæ*, à qua non diſſentiunt ibi Panormitanus Hoſtienſis & Antonius & fauent Doctores, imò & Iura dicentia; *facta calore iracundiæ non valere, donec tranſacta paſsione confirmentur*: L. *Quidquid*. 48. ff. de Regul. iur. vbi Gloſſa, & Bartolus pluresque alios refert Tiraquel. de Pœnis tempor. cauſa. 1. num. 26. de Iuramento, & numer. 27 de voto. Et à num. 24. vſque ad 30. idem refert de multis aliis actionibus factis calore iracundiæ. Inter quas etiam ponit profeſſionem Religionis cum Antonio in cap. *Sicut ex literis*, de Iureiurando, & Felinus ibi latè, & in cap. *Si verò* eod. n. 7. & cap. *Matthæum* de Simonia. n. 2. Idẽ latè Romanus, Singul 313. aliàs 314. vbi excipit donationem piæ cauſæ, quæ valet etiam facta calore iracũdiæ Quod cum aliis approbat Tiraquellus ſuprà num. 4. & de Priuileg. piæ cauſæ in 108. Poſſuntque pro hac ſententia afferri c. *Diuortium* de Pœnit. d. 1. & cap. *Siquis iratus*, 2. quæſt. 3.

Quæ ſit ſufficiens deliberatio ad vouendum.

Prima opinio. *Richard.* Vota ex ſurreptione facta non obligant.

Gloſſ. Panor. Hoſt. Anton. L. *Quidquid. Gloſſ. Bart. Tiraquel.*

Felin.

C. *Diuortiũ.*

3. Ratio pro hac ſentẽtia.

Ratio addit poteſt. quia votũ eſt res valde grauius, inducit enim grauiſſimam obligationem, ac de ſe perpetuam, ergo natura ſua poſtulat plenã rei conſiderationem, & aduertentiam, quia ſi aliter fiat, & homo maneat ligatus, ſequuntur moraliter loquendo innumera pericula peccãdi mortaliter, quia vota ſic facta ſtatim diſplicent, & difficilè implentur, facillimèq; violantur: ergo non eſt veriſimile placere Deo talia vota, neq; acceptare illa; non ergo ſunt valida. Eo vel maximè, quòd votum natura ſua eſt actus religionis, ergo etiam ex natura ſua poſtulat, vt ex iudicio prudenti fiat, nã hoc poſtulat religionis virtus: votum autem, quod non fit cum prædicta deliberatione perfecta imprudenter fit, & peccaminoſè, non eſt ergo votum.

Votum eſt actus religionis.

4. 2. Sententia amplectẽda. Deliberatio rationis ſufficiens ad votum eſt, quæ requiritur vt actus ſit ſimpliciter liber.

Secunda ſententia vera, & communis eſt, ad votum ſufficere, illam deliberationẽ rationis, quæ neceſſaria eſt, vt actus voluntatis ſit ſimpliciter liber, ita vt fiat cum dominio ſimpliciter morali, id eſt, ſufficiente ad actum abſolutè humanum, ſeu ad peccandum mortaliter: per hunc enim effectum ſolet communiter explicari hæc ſententia. Quam

A indicat D. Thomas hic: dum enim ait deliberationem requiri ad votum, & non declarat ſpecialem gradum, aut modum huius deliberationis, ſatis indicat eam deliberationem ſufficere, quæ ſimpliciter deliberatio eſt: huiuſmodi autem eſt illa, quæ ſufficit ad actum abſolute humanum, & ad peccandum mortaliter. Et ita exponit, & ſentit Caietanus hic ſequutus Paludanum in 4. diſtin. 38. quæſt. 1. quem cæteri ſequuntur, Soto libr. 7. de Iuſt. quæſt. 1. artic. 2. Syluester, verb. *Iuramentum* 4. num. 4. *votum* 2. quæſt. 13. Idem Angelus & alij Summiſtæ, Nauarrus ſuprà cap. 12. n. 24. & 25. Antoninus 2. p. tit. 11. c. 2. Sumiturque ex Gloſſa 1. in cap. *Mulier*. 32. q. 2. quatenus dicit, *qui poteſt ſe obligare diabolo, poſſe etiam obligare ſe Deo.* B Et idem habet Gloſſ. 20. q. 1. in princip. Panormitanus in cap. *Sicut ex literis*, de Iur. iur. n. 2. vbi Felinus num. 3. Et in eandem ſententiam inclinant Ioannes Andreas, & alij Expoſitores in c. *Dudum* de Conuerſ. coniug.

Caietan. Palud. Soto. Syluest. Angel. Nauar. Anton.

Qui poteſt ſe obligare, Deo poteſt etiam & Diabolo. *Gloſ. Panor. Felin. Ioan. And.*

5. Ca. *Sicut ex literis.* Iuramentum factum calore iracundiæ vt graue peccatum punitur. C. *Dudum.*

Probari autem poteſt primò ex cap. *Sicut ex literis*, de Iureiur. vbi iuramentum calore iracundiæ temerariè factum punitur, vt graue peccatum, quia factum fuerat de re illicita, & propter hunc poſteriorem defectum cenſetur non obligare, non ex defectu deliberationis. Simileargumentum ſumitur ex cap. *Dudum*, de Conuerſ. coniug. vbi ſignificatur, votum factum calore iracundiæ, quæ non abſtulit rationis vſum, validum fuiſſe, cùm tamen non potuerit ſimilis iracundia non impedire C pleniſſimã, & exactam deliberationem. Idem ſumitur ex capit. 2. de Voto, vbi validum cenſetur eſſe votum Ieroſolymitanæ peregrinationis, factum à quodam in puerili, & tenera ætate, facilitate potius, quàm arbitrio diſcretionis: ergo ex ſententia Pontificis non requiritur tam exacta diſcretio, & prudentiale iudicium ad valorem voti. Eſtque attentè conſiderandum ad ea, quæ infrà dicemus, votum illud Ieroſolymitanæ peregrinationis fuiſſe ſemper in Eccleſia inter grauiſsima computatũ, ergo ſi ad illud non requiritur tanta deliberatio, multò minùs requiretur ad alia.

Votum Ieroſolymitanũ ſemper fuit inter grauiſſima computatum.

6. *Amb.* Ca. *Sunt qui opes.*

Fauet etiam huic ſententiæ Ambroſius relatus in cap. *Sunt qui opes* 17. q. 4. ex lib. 2. de Pœnitent. D c. 9. vbi habet, donationem factam Eccleſiæ *tumultuario mentis impulſu non perpetuo iudicio*, reuocari nõ poſſe ſine ſacrilegio, ergo donatio facta Eccleſiæ ſine prudenti, & matura deliberatione valida eſt, alioqui non eſſet ſacrilegium talia bona repetere: ergo à fortiori promiſsio facta Eccleſiæ, verbi gratia, dandi talia bona, quæ votum eſt, non requirit ad valorem ſuum tam exactam deliberationem. Denique hoc etiam ſuadent illa Iura, quibus ſuprà oſtendimus, vota facta in periculis mortis, & ex metu præſertim proueniente ab intrinſeco, valida eſſe, cap. 2. cap. *Sicut nobis*, de Regular. cum ſimilibus. Nam huiuſmodi vota fieri non ſolent cum tam exacta deliberatione.

Donatio facta Eccleſiæ ſine matura deliberatione valida eſt.

Ca *Sicut nobis.*

7. Ad votum qualis deliberatio ſufficiat.

E Tandem probatur ratione, quia de eſſentia voti ſolùm eſt, quod ſit actus humanus, & ſufficienter voluntarius ad talem obligationem, ſed ad hoc ſufficit communis, deliberatio, quæ ad peccandum mortaliter, vel ad alios contractus humanos ſatis eſt, ergo illa etiã ſufficit ad valorem voti. Et confirmatur, nam ſimilis deliberatio ſufficit ad valorẽ iuramẽti, & ad culpam periurij, & ad peccandum etiã mortaliter contra votum, ergo & ad obligationem voti, eſt enim de his omnibus conſimilis ratio. Et illa generalis eſt optima, quod illa deliberatio, quæ ſufficit ad ſe ligandum reatu

æternæ

æternæ damnationis, ſufficit etiã ad ſe obligandũ Deo vinculo promiſſionis. Item quod deliberatio, quæ ſufficit ad proponendum ſibi vltimum finem cenſetur facere, qui peccat mortaliter, ſufficit ad imponendam ſibi voti obligationem. Confirmatur ſecundò, nam ſi vltra hanc deliberationem alia maior poſtulatur, nulla certa ratio excogitari poteſt ad deſignandum gradum huius deliberationis ſufficientis, ac neceſſariæ ad votũ: poteſt enim hæc deliberatio eſſe magis, vel minus diuturna, & cum conſideratione plurium, vel paucorum rationum, aut difficultatum, quæ in aliquo voto eſſe ſolent. Item cùm non omnia vota ſint paria, ad votum grauius, vt validum eſſet, poſtulanda eſſet maior deliberatio, quod neque in Iure fit, vt ex capitulis citatis conſtat, neque moraliter fieri poteſt, ita vt de valore vnius cuiuſque voti habeatur humana certitudo. Siſtendum ergo eſt in generali ratione deliberationis ſufficientis ad actum ſimpliciter liberum.

Non omnia vota ſunt paria.

8. Neque eſt veriſimile, Gloſſas, & Auctores in contrarium allegatos, contra hanc veritatem ſenſiſſe, plures enim illorum diſtinctione declarant, ac temperant ſententiam ſuam. Poteſt autem duplex adhiberi diſtinctio. Prior eſt, calorem iracũdiæ interdum tantum eſſe, vt rationis vſum pro tunc ita perturbet, vt liberum iudicium non relinquat: aliquando vero non eſt tam vehemens, quin relinquat poteſtatem deliberandi ſufficienter ad peccandum mortaliter, quia non obſtante paſſione homo ſatis aduertit, quid faciat, & quid commodi, vel incommodi ſit in tali actione, vt eligi debeat, vel repudiari, quamuis hoc fiat nimia celeritate, quaſi præcipitatione quadam. In priori caſu procedere poſſunt Iura, quæ facta calore iracundiæ non recipiunt, niſi tranſacta paſſione rata habeantur, & idem eſt de voto. iuramento & cæt. & non ſolùm in paſſione iræ, ſed etiam in amore, & quacumque alia ita perturbante rationem, id verum habet. Et in hoc ſenſu non habet locum exceptio de donatione piæ cauſæ: nam etiam illa, ſi cum tanta perturbatione fiat, valida non erit, vt conſtat. At verò quando calor iracundiæ tantùm poſteriori modo impedit perfectionem deliberationis, per ſe non inualidat votum, neque alium actum.

Diſtinctio inter calorẽ iracundiæ.

9. Vnde poteſt adhiberi ſecunda diſtinctio quoad hoc membrum, ſcilicet de actu irrito, vel irritabili, nam actus ſic factus, non eſt quidem irritus, vt dictum eſt, habet tamen iuſtam cauſam, cur irritari, vel diſpenſari poſſit, vt infrà dicemus. Et quoad hoc poſſet habere locum exceptio de donatione piæ cauſæ, in cuius fauorem, etiamſi mente perturbata fiat, non irritatur. De quo aliàs. Atque hæc doctrina ſumitur maximè ex Antonio de Butrien. in d. cap. *Sicut ex litteris*, & ibi Felinus, Decius in d. Leg. *Quidquid* Ioannes Andreas in d. cap. *Dudum*, Antoninus, 2. part. titul. 10. cap. 6. verb. *Quartus caſus*, Panormitanus in d. cap. *Si verò*.

Actus duplex eſt irritus & irritabilis.

Ant. Bu. Felin. Deci Ioan. And. Anton. Panor.

10. Per hæc ergo ſufficiẽter reſponſum eſt ad priora Iura. Ad rationem autem reſpondetur negando conſequentiam: alioqui probaret non ſolùm in votis, ſed etiam in omnibus actionibus, & negotiis humanis, quæ grauia ſunt, maiorem deliberationem eſſe ſimpliciter neceſſariam. Probaret etiam pro negotij qualitate, & differentia diuerſos gradus deliberationis eſſe poſtulandos ad valorem negotij, ſeu obligationis. Imò etiam probaret, quò peccatum mortale grauius eſt ex ſua ſpecie, ſeu

Fit ſatis ratio ni contrariæ.

A genere, eò neceſſariam eſſe maiorem deliberationem, vt ad talẽ culpã imputetur. Solũ igitur probatur illo argumento, iuxta prudentem modũ operãdi requiri ad votũ maiorẽ deliberationẽ, quam ad alias cõmunes actiones, & quò votũ grauius eſt, eò maiorẽ eſſe adhibendã conſiderationẽ. Inde autem non fit, vt ſi in hoc defectus aliquis committatur, ſtatim votum ſit inualidum, niſi tanta ſit indeliberatio, vt vſum libertatis ſimpliciter impediat. Addunt verò prædicti Auctores, & rectè votum, quod fit abſque matura deliberatione proportionata eſſe imperfectum, & ex eo capite habere cauſam aliquam, ob quam diſpenſari poſſit, vt hoc modo occurratur illis incommodis, quæ ex huiuſ- B modi temerariis, ſeu repentinis votis oriri ſolent, quod etiam mouebat Auctores alterius ſententiæ. Sed ex illis incommodis malè colligitur, vnũquemque pro arbitrio ſuo poſſe ſtatim talia vota cõtemnere, illud enim maius eſſet incommodum, multiſque periculis expoſitum: ſed colligi debet Prælatum iuriſdictionem habentem poſſe, & interdũ debere talia vota auferre, vel cõmutare, conſideranda qualitate voti, & modo imperfectæ deliberationis, & hoc etiam in prædictis Iuribus docetur.

11. Sed quæret aliquis, quo ſigno diſcerni poterit, quando votum ſubitò factum validum, aut inualidum fuerit ex perturbatione, vel inconſideratione C rationis? Ad hoc reſpondet Angelus *Votum* 1. n. 6. ſi facto voto, homo ceſſante paſſione ſtatim pœniteat, ſignum eſſe votum fuiſſe indeliberatum, & inualidum. Sequitur ibi Tabien. & Supplementũ Gabrielis d. 38. q. 1. art. 1. circa finem. Et videntur fundari in d. c. *Diuortium*, & d. L. *Quidquid*. Hoc vero ſignum reprobant Paludanus, Antoninus, Sylueſter, Soto, & alij. Quia ſæpe retractatur actus plenè deliberatus propter libertatem voluntatis, vel propter nouam conſiderationem ſtatim occurrentem, quæ non impedit quominus præcedens actus fuerit ſufficienter liber. Item licet pœnitentia ſtatim poſt peccatum ſequatur, non eſt ſignũ, pec- D catum non fuiſſe mortale, ſed ad ſummum iudicatur, non fuiſſe ex habitu, ſed ex paſſione, vel repẽtina occaſione, vt notauit Gutierr. d. cap. 22. num. 14. Non tamen ita reiiciendum eſt hoc ſignum, quin ſit aliqua coniectura, ſi aliæ accedant: ſed ſolùm, nec ſufficiens, nec vehemens exiſtimãdus eſt.

Quo ſigno colligi poterit votum ſubito factũ validũ, aut inualidũ ſit ex mentis inconſideratia.

Angel. Tabien. Gab. Cap. *Diuortium.* Leg. *Quid quid.*

12. Alij docent, tunc paſſionẽ impedire valorẽ voti, quando tanta eſt, quòd ſine illa votum non fuiſſet factum. Ita Panormitanus d. cap. *Si verè*, num. 7. cum Antonio, in cap. *Sicut ex litteris*, num. 9. Idem clarius Abbas in d. cap. *Dudum*. num. 8. & idem videtur dicere Sylueſter. d. quæſtione 13. Sed eſt magis fallax, & incertum ſignum, tum quia multa per occaſionem fiunt, quæ ſine illa non fierent, & tamen validè fiunt: quia non obſtante occaſione, voluntas fuit ſufficienter libera, & dedit conſum- E matum conſenſum. Tum etiam, quia quid homo faceret, vel non faceret, non ſtante tali paſſione, & incertiſſimum eſt, & de facto nihil confert ad meritum, vel demeritum: ergo nec ad validitatem, vel inualiditatem voti. Neque etiam eſt ſignum non præſtiti conſenſus poſita paſſione, neque etiam indicat, fuiſſe omninò perturbatam rationẽ, ſed ad ſummum indicat indiſcretum, vel imprudens iudicium.

Panor. Anton. Abb. Sylueſt.

13. Dico ergo nullum ſignum certum, infallibile poſſe circa hoc dari, ſed prudentis arbitrio opus eſſe, & præſertim ſpectandam rationis aduertentiam. Nam ſi tanta fuit paſſio, vt homo

Nullum certũ indicium poſſe dari de validitate voti fact;

vel inualiditate per inconſiderantiam niſi prudentis arbitrium.

vt homo non attenderit, quid ageret, tunc indeliberata fuit actio, & inſufficiens ad votum, quia etiam ad peccandum mortaliter non ſufficeret. Si verò nec ſubita paſsio, nec breuitas temporis abſtulit ſufficientem aduertentiam, cum aliqua collatione eius (quod agebatur) cum actu oppoſito, ſine vllo ſigno perturbati diſcurſus, tunc paſsio non abſtulit ſufficientem deliberationem, vt benè Caietanus declarat. Quid autem agendum ſit in caſu dubio, dicemus infrà in peculiari capite.

14. *Nauar.* Quantum temporis ad deliberandũ de voto requiratur.

Sed quid de temporis breuitate, ſeu ſucceſsione? Nauarrus c. 12. n. 26. deliberationem hanc in momento dicit haberi poſſe, & non oportere, vt tempore antecedat ad propoſitum voluntatis, ſed tantùm naturæ ordine; nam in eodem inſtanti poteſt votum emitti. Sed hoc poteſt intelligi vel de tota deliberatione, vel tantùm de concluſione, ſeu iudicio eius. Priori modo eſſet vera illa ſententia, ſi de Angelis eſſet ſermo, vel de hominibus diuinitus eleuatis, vt fuerunt Chriſtus Dominus, & B. Virgo, de quibus veriſimile eſt in primo inſtanti conceptionis ſuæ votum aliquod emiſiſſe. At in hominibus connaturali modo operantibus id non contingit, ob rationem ſuprà factam, quòd ſufficiens aduertentia, & deliberatio non habetur ſine diſcurſu: diſcurſus autem in tempore fit. Et ideo rectè dixit Caietanus, hanc deliberationem interdum fieri imperceptibiliter, quia licet in tempore fiat, temporis tamen ſucceſsio non percipitur, vt etiam notauit Gabriel in 3. d. 39. q. 2. not. 2. At loquendo de ſolo iudicio, verum eſt, quòd licèt diſcurſus quoad inquiſitionem, apprehenſionem, & aliquod iudicium præmiſſarum in tempore fiat, nihilominus quoad iudicium de voto faciendo in momento fit. Et ſic etiam verum eſt, non oportere, vt deliberatio quoad hoc iudicium tempore præcedat votum: nam in eodem momento, quo intellectus iudicat, poteſt voluntas velle ita efficaciter, vt in eodem momento fiat promiſsio, ſicut poteſt etiam cum ſimili celeritate peccare.

Sufficiens aduertentia non habetur ſine diſcurſu.

Gabriel.

Non oportere, vt deliberatio ad votum ſufficiẽs quoad iudicium tempore præcedat.

15. Obiectio. Solutio.

Sed obijciebatur, tale votum imprudens eſſe, & peccaminoſum, ideoque non eſſe acceptum Deo. Reſpondetur ex dictis negando conſequentiam: ſuprà enim oſtenſum eſt, votum quod peccaminosè fit, licet nõ ſit placitum Deo quoad malitiam, acceptari nihilominùs quoad obligationẽ. Ita ergo nunc dicimus, votum, quod imprudenter fit, non placere Deo quoad imprudentiam, nec quoad malitiam: ſi quam inde contrahit, & nihilominùs ſi ſufficienti deliberatione fit, acceptari quoad obligationem. Secũdò dicimus, non eſſe neceſſarium, vt votum ſic factum peccaminoſum ſit, ſæpius enim fit bona intentione, & ex motiuo honeſto, & abſque circumſtantia, quæ imputari poſſet ad culpam, quia licèt fortaſſe in re ipſa, modus ſit ex ſe reprehenſibilis, & culpabilis: facilè tamen accidere poteſt, vt hoc ipsũ vel non aduertatur, vel ignoretur inculpabiliter. Et tunc actus vouendi non ſolùm non erit peccatũ, ſed etiam eſſe poteſt meritorius, ſi vouens in gratia ſit.

Votum ſi ſufficienti deliberatione Deo acceptatur, quo obligationem.

CAPVT X.

Vtrùm ad votum ſit neceſſaria formalis deliberatio voti in ſe, vel virtualis, & in cauſa ſufficiat.

1. IN præcedenti capite præcipuè explicatum eſt, quæ intellectus cogitatio, ac conſideratio antecedat ordinariè ad deliberandum de voto priusquã fiat, & quæ ſit ſimpliciter neceſſaria, quæ verò ad prudentem vouendi modum: in hoc autem capite præcipuè declarandum eſt, quæ aduertentia actualis intellectus neceſſaria ſit in eomet inſtanti, in quo votum fit. Et ad hoc explicandum vtimur diſtinctione formalis, & virtualis deliberationis, qua vtitur Caietanus in d. ar. 1. & eſt ſimilis illi, quæ in materia de Sacramentis dari ſolet de intentione formali, & virtuali, de qua videri poſſunt dicta in 3. tom. diſp. 13. ſect. 3. Supponimus ergo ex dictis in capite præcedenti, ad votum neceſſarium eſſe, vt præcedat in intellectu deliberatio formalis de voto faciẽdo, ſiue ordine temporis, ſiue ſaltem naturæ. Difficultas ergo nunc eſt, An neceſſarium ſit, vt eadem formalis deliberatio duret vſque ad illud inſtans intrinſecum (vt ſic dicam) in quo voluntas vult obligationem voti ſuſcipere, vel ſatis ſit, quòd præceſſerit, & virtus eius maneat eo tempore, in quo fit votum, quæ virtus appellatur virtualis deliberatio?

Aduertentia actualis quæ neceſſaria ſit ad vouendũ.

Caietan.

An ad validitatem voti neceſſaria ſit formalis deliberatio in inſtanti in quo emittitur.

2. Prima igitur ſententia eſſe poteſt, neceſſariã eſſe formalem deliberationem, neq; virtualem ſufficere. Ita ſentit Angles 2. part. quæſt. de Voto art. 1. diff. 3. cap. 2. illatio. 2. & concl. 4. qui ita interpretatur opinionem Richardi. Probatur primò; quia voluntas, ſeu deliberatio in cauſa non ſufficit ad votum, alias votum ebrij eſſet validum, ſi eſſet præuiſum, quia eſt voluntarium in cauſa quod conſtat eſſe falſum, at illa eſt deliberatio virtualis, ergo. Secundò, quia qui iurat ex conſuetudine, licèt ſubitò promittat cum iuramento, ſe iturum Ieruſalem, ſi luſerit, &c. non obligatur voto, vel iuramento, & tamen factum eſt cum intentione virtuali, ergo. Maior patet, quia ſic promittens non habet animum promittendi, qui eſt de eſſentia voti, imò fieri poteſt, vt licet habeat talem conſuetudinem, numquam habuerit propoſitum, vel deliberationem vouendi. Minor etiam patet, quia ille peccat mortaliter ſic iurando, nam illud iuramentum eſt voluntarium ſaltem in ipſa conſuetudine. Tertiò argumentor in hunc modum, Quia voti ſubſtantia conſiſtit in actu interno voluntatis, quo homo vult ſe obligare, ergo hic formaliter neceſſarius eſt, ergo etiam in eodem inſtanti eſt neceſſarium iudicium ſufficiens ad illum actũ, quia voluntas non fertur niſi in obiectum actu cogitatum, & iudicatũ. Vel ergo illud iudicium, prout tũc formaliter habetur, eſt ſufficiens, vt actus voluntatis ſit, vel non eſt ſufficiens. Si primum dicatur, illa eſt formalis deliberatio: ſi verò dicatur ſecundũ, actus voluntatis non erit ſufficiens ad obligationem voti, etiamſi deliberatio in intellectu præceſſerit. Probatur hoc vltimum (cætera enim per ſe clara videntur) quia ad votum neceſſarium eſt liberum propoſitum ſe obligandi, vt probatum eſt, ſed illud propoſitum non eſt tunc liberum, vt in caſu ſupponitur, ergo non eſt ſufficiens ad obligãdum. Dices, actum illum eſſe liberum per relationem ad præcedentem deliberationem. Sed contra; Nam hæc eſt libertas ſolùm per denominationem extrinſecam, quæ ad moralem effectũ non ſufficit, vt patet in voluntate ebrij, aut dormientis, de quo ſtatim dicemus.

1. Sententia. *Angel.* Neceſſariam eſſe formalem deliberationem.

Voluntas non fertur niſi in obiectum ante cogitatum, & cognitum.

3. Secunda opinio eſt, ſufficere virtualem deliberationem. Hanc videtur ſupponere Caietanus. d. art. 1. Clarius, Nauarrus cap. 12. n. 26. verb. *Quinto*, Aragon d. art 1. dub. 2. concluſ. 2. in vltimis verbis eius, quatenus ait, ad votum neceſſariũ eſſe, quòd fuerit volitum in ſe formaliter, aut virtualiter. Idem Ludouicus Lopez 1. part. Inſtruct. cap. 43. verſic. 2. Et probari poteſt ex illo principio, quòd illa

2. Sententia. Virtualem deliberationem ſufficere. *Caiet. Nauar. Aragon. Lud. Lop.*

illa deliberatio ſufficit ad votum, quæ ſufficit ad (A) peccandum mortaliter: ſed deliberatio virtualis ſufficit ad peccandum mortaliter, vt conſtat ergo. Secundò, actus virtualiter deliberatus eſt perfectè humanus, nam ſacerdos conſecrans ex virtuali intentione, vel citharœdus pulſans ex vi præcedentis applicationis, actum perfecte humanum facit, ergo qui vouet ſimili intentione, actum perfectè humanum facit, ergo verum votum emittit. Tertiò, intentio virtualis ſufficit ad Sacramẽtum conficiendum, & recipiendum: item ad orandum, imò ad imperandum, ergo & ad vouendum ſufficiet.

4\. *Conciliãtur dictæ opiniones.*

Hæc verò videntur poſſe conciliari adhibita diſtinctione de virtuali deliberatione. Quædam (B) enim eſt, quæ fundatur in præcedenti deliberatione formali eiuſdem actus, qui dicitur eſſe virtualiter voluntarius, ſeu deliberatus: & dicitur virtualis, quia non exiſtit eo tempore, vel momento, quo fit actus per illam deliberatus, licet actualiter, & formaliter præceſſerit, ſed moraliter cenſetur durare, & influere eo tempore, in quo fit actio.

Quæ virtualis deliberatio ſit ſufficiens ad votum.

Qui modus virtualis deliberationis rectè explicatur exemplo intentionis miniſtrandi Sacramentum, quæ formaliter aliquando præceſſit, & licèt in ſe non duret, tamen eſſe virtualiter cenſetur, quando nec retractata eſt, nec influxus eius omninò ceſſauit, ſed ab illa adhuc mouetur homo ad operandum Simile ergo poteſt accidere in præſenti materia, ſi quis deliberauit votum emittere, (C) aut profiteri Religionem, poſteà verò eo tempore, ac momento, quo emittit votum, diſtrahitur ab illo actuali propoſito, & deliberatione, nam ea diſtractione non obſtante, cenſetur operari cũ virtuali deliberatione, ac propoſito vouendi.

Alius modus deliberationis virtualis.

Alio verò modo poteſt eſſe deliberatio virtualis, non quia fundetur in deliberatione, quæ præceſſit, ſed quia ita imputatur moraliter actus, ac ſi præceſſiſſet. Ita contingit in caſu de ebrio occidente hominem, ille enim numquam propoſuit, vel deliberauit de hoc formali obiecto, vel actu homicidij in ſe, ſed quia deliberauit de cauſa, non adhibita ſufficienti diligentia, ne ſequeretur effectus, quem cauere debebat, ideò talis actus moraliter imputatur tamquam deliberatus. Et hoc modo dicitur virtualiter deliberatus in alio.

5\. Poſterior ergo ſententia intelligenda videtur de virtuali deliberatione fundata in formali præcedente. Et in eo ſenſu illam ſuadent rationes ibi factæ. Et addere poſſumus exempla. Conſtat enim multos, ac fere omnes, qui ſuſcipiunt ordinem ſacrum eo tempore, quo recipiunt ordines, non cogitare actu de voto caſtitatis emittendo, imò nec de ordine, quem ſuſcipiunt: & tamen nemo dubitat, quin vòtum validum emittant ex virtute præcedentis deliberationis, cuius virtus tunc operatur.

Qui ſuſcipiunt ordinẽ ſacrum, non cogitant de votum caſtitatis emittẽdi.

Idem contingere poteſt in profeſſione Religionis, & in emiſſione cuiuſcumque voti ſimplicis, maximè ſi exteriori voce fiat: nam in voto (E) purè mentali vix poteſt accidere, vel cogitari talis diſtractio, quia cùm de illo formaliter deliberatur, tunc ſubitò, & ſtatim fit. Deinde hic modus deliberationis ſufficit ad peccandum mortaliter per propriam, & internam culpã, vel culpæ augmentũ, dummodò libertas in operãdo duret: quamuis nõ duret actualis aduertentia ad malitiam, & conſequenter neque actualis deliberatio de peccato, vt peccatũ eſt, vt latiùs oſtenditur in 1. 2. quæſt. 6. artic. 8. Ergo eadem ratione ſufficit ad votum, iuxta principium ſuperius poſitum.

6\. *Ratio principalis.*

Ratio denique eſt, quia in eo caſu interuenit formalis voluntas vouendi, ex propria actuali deliberatione illius, & illa voluntas moraliter durat, quia retractata non eſt, vt ſupponimus, & illa eſt, quæ virtualiter influit in totam illam actionem: ergo ſufficit ad valorem, & moralem effectum talis actionis.

Ad valorem voti ab homine facti non eſt exigendus modus exquiſitus.

Et confirmatur, quia vix fieri poteſt, vt homo aliter operetur humano, & ordinario modo loquendo: ad valorem autem voti ab homine facti, non eſt exigendus modus exquiſitus, & præter humanam conditionem. Item hac ratione homo poteſt obligari homini etiamſi eo tempore, quo obligatur, actu non cogitet de tali obligatione, vt patet clarè quando quis obligatur per procuratorem: nam poſteà obligatur in virtute prioris voluntatis, quando de re illa nihil cogitat.

7\. *Obiectio.*

Dices, in eo caſu votum non virtualiter tantùm, ſed formaliter etiam eſſe deliberatum. Patet, quia voluntas non dicitur deliberata, niſi per denominationem a præcedenti deliberatione intellectus: ſed illa deliberatio, quæ præceſſit formalis fuit, & voluntas illa non denominatur deliberata à iudicio ſolo, quod cum illa ſimul eſt, ſed à collatione, & reſolutione, quæ præceſſit, & fuit formalis deliberatio, ex qua illa voluntas originem ducit.

Solutio.

Reſpondeo primò, hoc pertinere ad quæſtionem de nomine: nam quod in re intendimus, ſolum eſt, non oportere, vt actualis deliberatio formaliter ſit, quando fit votum, & licet ſit ab illa, tamen quia non eſt ab illa formaliter exiſtente, ſed virtute, ideò virtualis denominatur. Secundò concedi poteſt, voluntatem illam, à qua principaliter naſcitur obligatio talis voti, eſſe formaliter deliberatam, licet voluntas illa, quæ adeſt, quando votum perficitur, ſolùm ſit virtualiter deliberata. Quod magis in ſequentibus declarabitur.

8\. *Si non præceſſit formalis deliberatio ipſius voti in ſe, non ſufficit ad valorem illius virtualis deliberatio in cauſa.*

Secundò ergo dicendum eſt iuxta priorem ſententiã, ſi non præceſſit formalis deliberatio, & formale propoſitũ deliberatum ipſius voti in ſe, non ſufficere ad valorem voti virtualem deliberationẽ in cauſa, ſeu per moralem imputationem. Probatur vnica ratione iam inſinuata, quia ad vouen- (D) dum neceſſaria eſt formalis voluntas ſe obligandi voto, quæ in ſe, ac formaliter libera ſit, & ad illud obiectum in ſe terminetur, cum ſufficienti notitia illius, ſiue hæc voluntas actu duret, quando fit votum, ſiue tantùm eius virtus: ergo niſi præceſſerit deliberatio circa talem voluntatem, non poteſt votum eſſe validum, cùm voluntas illa debeat eſſe deliberata. Conſequentia nota eſt, & antecedens patet, quia obligatio voti non eſt ex his, quæ inuoluntariè oriri ſolent ex actionibus hominis (vt eſt obligatio ſatisfaciendi ex iniuria orta, vel ad pœnam ex culpa) ſed eſt obligatio omninò voluntaria: ergo non contrahitur per moralem imputationem, ſed per directã voluntatem Quod etiam videre licet in omni morali obligatione vnius hominis ad alium.

Ad contrahendam obligationem inter homines quid ſit neceſſarium.

Et ratio à priori eſt, quia ad contrahendam obligationem non ſatis eſt voluntas proferendi verba promiſsionis, ſed neceſſaria eſt voluntas promittendi, & ſe obligandi, vt ex ſuprà dictis conſtat. At verò licet prolatio talium verborum poſsit eſſe voluntaria indirectè, ſeu virtualiter in cauſa, nihilominùs vt eſt formalis promiſſio, & vim habet obligandi non poteſt eſſe voluntaria virtualiter, niſi virtute alicuius formalis voluntatis, ac deliberationis, quæ præceſſerit, quia vt obligatoria ſunt illa verba, non continentur

in aliis

in aliis cauſis, niſi formaliter, vt talia ſunt, intendantur. Quod magis declarabitur deſcendendo ad particulares caſus in fundamentis prioris ſententiæ inſinuatos.

9. Dubium an votum in ebrietate ſit validum ante illam præuiſum.

In priori ergo proponebatur caſus de illo, qui emittit votum in ebrietate, quod ante ebrietatem præuiderat. In quo aliqui concedunt tale votum eſſe validum, quia eſt ſufficienter voluntarium in cauſa, licèt in ſe non fuerit volitum. Fundatúrque in illo principio, quod voluntarium ſufficiens ad peccatum mortale ſufficit etiam ad votum: illud autem voluntarium ſufficit ad mortaliter peccandum. Sed procul dubio errant, illóque principio abutuntur, neque Auctores ſecundæ ſententiæ hoc concedunt, ſed expreſſe negant. Et patet, quia in primis in controuerſia eſt, an homicidium in ebrietate commiſſum, etiamſi præuiſum fuerit, dicendum ſit peccatum, vel tantùm effectus peccati præteriti? Nam hoc poſterius multi probabiliter defendunt, de quo latiùs in 1. 2. Deinde indubitatum eſt, in illo actu non eſſe nouam culpam, nec nouum demeritum apud Deum, ſed ad ſummum eſſe nouum actum externum, qui denominatur peccatum ab interiori voluntate, & culpa, quæ præceſſit, & cum illa conſtituit vnum peccatum, quod non habet aliam, vel nouam malitiam, præter eam, quæ fuit in voluntate præcedente: ergo ibi non eſt ſufficiens voluntas ad peccandum de nouo, ergo neque ad vouendum. Vnde axioma illud, deliberationem ſufficientem ad peccandum mortaliter ſufficere ad vouendum, intelligendum eſt in ordine ad ipſam voluntatem internam, non in ordine ad denominationem actus externi. Intelligenda etiam eſt cum proportione, comparando ſcilicet voluntatem peccandi ad voluntatem vouendi, quæ aliàs ex obiectis ſufficiunt ad peccandum, vel ad vouendum, ſic enim deliberatio intellectus, quæ ad vnam fuerit ſufficiens, erit etiam ad aliam. Tamen in obiectis eſt differentia, nam ad peccãdum non eſt neceſſe velle formaliter malitiam, neque actum vt malum, ſed ſatis eſt velle actum, cui coniuncta eſt malitia: ad votum autem non ſatis eſt velle proferre verba promiſſionis, ſed neceſſarium eſt velle aliquo modo ſub ratione promiſsionis, ſeu obligationis. Et ſic etiam locum habet, quod alij dicunt, malum imputari ex quocumque defectu: votum autem, vtpote bonum, requirere perfectiorem voluntatem, & ideò non induci ex ſola indirecta voluntate in cauſa circa prolationẽ verborum promiſſionis, ſed poſtulare aliquam propriam voluntatem promittendi, & ſe obligandi.

An homicidium in ebrietate commiſſum ſit dicendum peccatum.

Deliberationem ſufficiẽtem ad peccandũ mortaliter, ſufficere ad vouendũ, quomodo ſit intelligendũ.

Ad votum non ſufficere proferre verba promiſſionis ſed neceſſe eſt velle ſe obligare ſub ratione promiſsionis.

10. Expenditur dubium de voto ab ebrio emiſſo.

Quocirca duobus modis potuit ſe habere circa votum, qui ante ebrietatem præuidit, ſe ſoluere in ebrietate vota emittere. Primò, vt illud præuidens non habuerit voluntatem ſe obligandi, neq; vllã aliam circa votum, ſed ſolùm promiſſionem aliquam tacitam, vel expreſſam proferendi verba promiſſoria tempore ebrietatis. Secundo modo potuit ita ſe habere, vt velit validè vouere, & ſe obligare, ſi verba promiſſoria ebrius proferat. In hoc poſteriori caſu admitto illũ manere obligatũ, neque hoc eſt cõtra poſitã aſſertionẽ, quia iam ſupponitur habere, vel habuiſſe voluntatem formalem ſe obligandi. Vnde in eo caſu votũ, quoad ſubſtantiam factum eſt ante ebrietatem, fuit tamẽ veluti conditionatum, ſeu pœnale, nimirum, ſi promiſsionis verba in ebrietate proferret, & ideo obligatio non fuit orta, donec impleretur conditio. Neque enim repugnat votum fieri ſub tali conditione. quæ poſtea nõ pendeat ex noua libertate vouentis, vt ſi Deus me à tali periculo liberarit, vel ſi Pater conſenſerit. Eſtque optimum exemplũ, ſi quis ita voueat, Si quempiam in ebrietate occidam, numquam ampliùs vinum bibam, non eſt enim dubium, quin ex tali voto impleta conditione oriatur obligatio.

11.

At verò ſi ebrius ſe geſsit primo modo, impoſſibile eſt talem promiſsionem eſſe validam, aut ex illa oriri obligationẽ. Ratio eſt, quia ſola prolatio verbi promiſſorij, ſine voluntate vouendi, vel ſe obligandi, non inducit obligationem, neque eſt votum: in eo autem caſu ſolùm inuenitur prolatio exterior, & ex parte voluntatis tantùm eſt promiſſio quædam proferendi illa verba, vel ad ſummùm (vt id gratis demus) eſt voluntas virtualis illa verba proferendi. Neutrum autem horum (ſi ampliùs non addatur) ſufficit ad votum, quia etiam voluntas formalis proferendi verba, ſi nõ addit voluntas vouendi, aut ſe obligandi, non ſufficit ad votum, vt ſuprà oſtenſum eſt. Dicunt aliqui voluntatem proferendi verba promiſſoria, dummodo non habeat coniunctam volitionem non vouendi, aut ſe obligandi ſufficere ad votum, etiamſi non adſit poſitiua voluntas vouendi, aut ſe obligandi, & hoc modo ſe habere ebrium in illo caſu. Sed illud falſum eſt, nam voluntas proferendi verba valdè materialis eſt, niſi adſit animus vouendi, aut ſe obligãdi. Qui licèt exteriùs præſumi poſſit, quãdo contrariũ nõ exprimitur, re tamen vera eſt quid diuerſum, & aliquid ampliùs in voluntate requirit, quã voluntariam prolationem verborũ, vt ſuprà oſtenſum eſt: & euidentiùs cõſtat, quando hoc voluntariũ tã remotũ eſt, & indirectum, quantùm eſt in ebrio in quo in ordine ad votum magis poteſt cenſeri permiſsio, quam voluntas, vt dicebam. Declaratur, quia vt huiuſmodi indirectum voluntarium tale cenſeatur, neceſſe eſt, vt præter præuiſionem effectus, teneatur quis vitare cauſam, ne talis effectus ſequatur. Ille autem, qui præuidit ſe ſolere tempore ebrietatis dicere verba promiſſionis, nõ videtur teneri ad vitandam ebrietatem intuitu voti: quia verba illa parui momenti ſunt ad votũ, ſi non adſit alia voluntas (& ideò dicam, illam potiùs eſſe permiſſionem, quàm voluntatem in ordine ad votum.) Quamuis propter reuerentiam diuini nominis videatur quis teneri ad vitandam occaſionem proferendi talia verba: & ſub ea ratione cenſeri poſſent indirectè volita, ſeu voluntaria, ſcilicet, vt verborum prolatio aliquam irreuerentiam in Deum continent. Vnde ſi quis præuideat, ſe in ſomno ſolere proferre talia verba, & nihil de illis curet, neque habet poſitiuam volitionem ſe obligandi, nec vouebit quidquam, nec peccabit, quia non tenetur vitare cauſam illam, ne talis effectus ſequatur. Ex quibus à fortiori ſequitur, quotieſcumque ante ebrietatem non præuidetur directè talis effectus, multò minùs poſſe oriri voti obligationẽ, ſiue talis effectus potuerit præuideri, ſiue non: quia vbi non intercedit directa cognitio, nec directa voluntas eſſe poteſt: oſtenſum eſt autem ſine tali voluntate, non poſſe in eo caſu oriri voti obligationem, ergo.

Sola prolatio verbi promiſſorij ſine voluntate vouendi non eſt votum.

Aliquorum reſponſio.

Conditio requiſita ad voluntarium indirectum.

Vbi non intercedit directa cognitio, nec directa voluntas eſſe poteſt.

12. Dubium, an validum ſit votum promittentis cũ iuramento, aut vouentis ex conſuetudine.

In ſecundo fundamento prioris ſententiæ tangitur difficultas de promittente cum iuramento, ſeu vouente ex quadam conſuetudine, ſine actuali aduertentia eius, quod agit, quando ſic iurat. Circa quam Caietanus ſuprà, videtur ſentire, deliberationem illam virtualem, quæ ratione

conſuetu

Cõſuetudine ſine actuali aduertentia.

conſuetudinis imputatur, ſufficere ad valorem voti. Nam de illo, qui operatur ex conſuetudine ait, quòd licèt non deliberet actualiter, neque fortè vmquam deliberauerit, vti tali conſuetudine, nihilominùs ex collatione, ſeu deliberatione virtualiter operatur, quia non curat de collatione, ſed ita acceptat opus illud, ac ſi contuliſſet. Et quamuis Caietanus nõ applicet illam doctrinam ad votum, nec dicat expreſſe illum modum deliberationis ad votum ſufficere, videtur tamen id ſentire, nam ad hunc finem illam doctrinam adducit.

Caiet.

13. Reſolutio dubij negatiua.

Ergo verò exiſtimo, verba promiſſionis cum iuramento prolata, vel per modum voti, ſine actuali aduertentia, & ſine præcedenti deliberatione formali ſic vouendi, non eſſe vera vota, neque valida propter ſolam conſuetudinem proferendi ſimilia iuramenta, vel vota, ſi eis non præbeat alium conſenſum, propter illum indirectum, qui colligi poteſt ex negligentia tollendi talem conſuetudinem. Quia de hoc fere eadem ratio eſt, quæ de voto emiſſo ab ebrio: nam ſicut ebrius profert exteriora verba, ita in eo caſu conſuetudo illa ſolùm eſt cauſa proferendi talia verba ſine aduertentia, & voluntate per ſe ſufficiente ad inducendam voti obligationem. Negligentia ergo in tollenda conſuetudine ad ſummum poteſt efficere, vt externa illa prolatio verborum ſit aliquo modo permiſſa, vel voluntaria, quatenus poteſt eſſe peccaminoſa propter irreuerentiam aliquam: non tamen poteſt efficere, vt illud votum validum ſit, quia numquam facit, vt ſit ex deliberata, & formali voluntate ſe obligandi, quæ vel tunc exiſtat, vel præceſſerit, & virtute tunc maneat, quod tamen neceſſarium eſt, vt explicui. Et confirmari hoc poteſt ex his, quæ de conſuetudine peierandi in præcedenti tractatu lib.3.cap.5. dicta ſunt, nimirum ſi periurium fiat ſine actuali aduertentia ſufficiente ad actum humanum, licèt fiat ex conſuetudine, non eſſe nouum peccatum, ſed ad ſummum ita denominari per modum actus exterioris à præcedenti voluntate in cauſa, & ideò eandem eſſe rationem de tali peccato, quæ de peccato ebrij: ergo etiam in ordine ad votum eadem eſt ratio. Oportet autem aduertere, quod ibidem notaui, interdum conſuetudinem non tollere actualem aduertentiam, ſed potiùs excitare illam, & tunc ſi id contingat, neque iuramentum, neque votum poſſe dici deliberatum formaliter: quia illa aduertentia licèt breuiſſimo tempore fiat, eſſe poteſt ad deliberandum ſufficiens, & ideò poteſt etiam ſufficere ad valorem voti. Nos autem loquimur, quando conſuetudo rapit linguam priùs, quàm ratio aduertere poſſit, tunc enim non credimus fieri votum, niſi formalis voluntas præceſſerit, modo circa ebrium declarato.

Periurium ſi fiat ſine actuali aduertentia, nõ eſt nouum peccatum.

Conſuetudo interdũ non tollit actualem aduertẽtiam, ſed potius illã excitat.

14. Dubiũ vltimum.

In tertio fundamento poſito pro priori ſententia, plus videtur eſſe difficultatis, quia videtur etiam vrgere contra noſtram priorem aſſertionem, & in vniuerſum probare, numquam fieri poſſe votum validum, niſi in eo inſtanti, ſeu tempore, quo votum emittitur, ſit actualis aduertentia intellectus, ſufficiens ad humanum actum ſatis deliberatum, & ad peccandum mortaliter, non exteriùs tantum, vel per denominationem à præcedenti actu, ſed etiam interius in nouo actu ipſius voluntatis. Probatur hoc, quia votum conſiſtit in voluntate deliberata ſe obligandi Deo, hæc autem non fuit antea, ſed tunc primò habetur cum fit votum: ergo tunc debet eſſe ſufficienter libera, & humana: ergo requirit actualem aduertentiam, alioqui non erit in ſe libera, ſed ad ſummùm per denominationem ab aliquo actu præterito, quod non ſatis eſt, vt proximè dictum eſt, ergo ſemper requiritur ad votum actualis, ac formalis deliberatio. Declaratúrque difficultas ex differentia, verbi gratia, inter votum, & Sacramentum: nam Sacramentum conſiſtit in ipſo actu exteriori, & ideò virtualis intentio ex formali præcedente, ſufficere poteſt ad Sacramentum efficiendum, at votum conſiſtit in ipſo actu interno voluntatis, ſaltem quoad rationẽ obligationis, vt partim dictum eſt, partim in ſequẽtibus dicetur. Et ideò neceſſarium videtur, vt in eodem momento, in quo concipitur voluntas inducens obligationem voti, ſit in intellectu actualis conſideratio, & aduertentia ſufficiens ad propriam, & intrinſecam libertatem, & moralitatem talis voluntatis: hoc autem eſt talem voluntatem eſſe formaliter deliberatam, ergo ſemper talis neceſſaria eſt ad vouendum.

Differentia inter votum & ſacramentum.

15. Non poſſe votum fieri abſq; aliqua volũtate formaliter deliberata vouẽdi, ſeu obligãdi ſe Deo.

Hæc ratio apud me conuincit, non poſſe votum fieri ſine aliqua voluntate formaliter deliberata vouendi, ſeu ſe obligandi Deo, ita vt ratio ſufficienter aduertat ad hoc obiectum, quando voluntas habet illum actum, in cuius virtute obligatur. Hæc autem determinatio voluntatis dupliciter haberi poteſt, primò, ita vt per tale propoſitum ſtatim fiat votum, & tunc concedo ſemper eſſe neceſſariam actualem, ac formalem aduertentiam, cum iudicio ſufficienter continente deliberationem. Poterit autem ante illud tempus præcedere collatio, & recogitatio, quæ per diſcurſum fit, & quoad illam poterit dici deliberatio illa virtualis, quia virtute continetur in iudicio, quod voluntatem nunc mouet ad vouendum. Tamen quoad ipſum iudicium deliberatio eſt formalis, & actualis, vt probat ratio facta. Secundo verò modo poteſt haberi determinatio vouendi in voluntate, cum ordine, & dependentia ad futurum actum, quod maximè contingit in votis, quæ exteriùs fiunt, & donec verba proferantur, non cenſentur facta nec obligare, ſtatim verò, ac verba proferuntur facta ſunt, & obligant. Et tunc dico, præcedere in voluntate determinationem vouendi per talia verba prolata communi, & ordinario modo, & ideo etiam ſi fortaſſe proferantur ſine actuali attentione, nihilominùs per illa fieri votum in vi prioris deliberationis, ac determinationis. Et in hoc ſenſu accipiendum eſt, cùm dicitur, tunc fieri votum cum ſola determinatione virtuali, vtique comparatione ad votum externum, & ad obligationem, quæ tunc de nouo inſurgit: re tamen vera tota hæc obligatio naſcitur ex priori voluntate, quæ formaliter fuit deliberata. Videtur autem fuiſſe quaſi cõditionata, ſeu ſuſpendens obligationem, donec votum exteriùs fieret, & ideò facto poſtea exteriori voto, ſine interiori aduertentia actuali, incipit valere votum, & obligatio eius. Et ita res eſt clara, & difficultas expedita.

CAPVT XI.

Vtrum ad ſubſtantiam voti pertineat, vt conſenſus in illud, ſine dolo, ignorantia, vel errore præſtetur.

1. DIximus ſufficientem aduertentiam, vel conſiderationem ad valorem voti neceſſariam eſſe, vnde cùm hæc poſſit maximè per ignorantiam, vel errorem impediri, conſequenter explicandum eſt, quando, & quomodo id contingat. Diſputamus autem hoc loco de voto præciſè, quatenus votum eſt, atque adeo de voto ſimplici, non

Solemne votum adhæret aut ordini ſacræ, aut profeſſioni religionis.

de ſolemni, nam ſolemne adhæret, aut ordini ſacro, aut profeſſioni religionis, & ex ea parte valor eius dependet ex valore profeſſionis, de cuius impedimentis infrà ſuo loco ex profeſſo dicturi ſumus. Et ibi cõſequenter videbimus, quãdo, & quomodo ignorantia impediat valorem ſolemnis voti: hic ergo ſolùm de ſimplici, ſeu de voto ſecundum ſe diſſerimus.

2\. Prima ſententia. Ignorantia, & deceptio quæ dat cauſam voto, illud reddit nullum. *Molin.* Solutio vſurarum quomodo nõ ſit libera.

In hac ergo quæſtione duæ poſſunt eſſe opiniones. Prima generaliter docens, omnem ignorantiã, vel deceptionem, quæ dat cauſam voto, illud reddere nullum, ita enim de omni promiſſione gratuita multi cenſent, vt videre licet in Molina 2. tom. diſp. 267. & tom. 1. 209. & ratio, quam adducit, idẽ probat de voto, ſcilicet quia promiſſio, vel donatio gratuita eſſe debet plenè, & ex omni parte volũtaria, & ſine admixtione inuolũtarij. Hac enim ratione ſolutio vſurarum valida nõ eſt, quia licet ſit volũtaria, habet admixtum inuoluntarium. Et ratio eſt, quia illa promiſſio eſt ex ſola liberalitate, & ita pendet ex animo, & intentione donantis: eius autẽ animus eſt quaſi conditionalis ſaltem habitualiter, ſcilicet promittendi, ſi talis cauſa ſubſiſtat: ergo illa non exiſtente non oritur obligatio. Confirmatur: quia talis deceptio cauſat inuoluntarium, qui enim ex falſa cauſa donat, vel promittit, inuoluntariè id facit, ergo. Hæc autem omnia æquè procedunt in voto, quod eſt promiſſio liberalis & gratuita, facta Deo, ergo. Et ita in particulari de Voto id ſine limitatione aſſeruit Leſſius lib. 2. c. 4. dub. 1. num 5.

Leſſ.

3\. 2. Sententia. *Stunica.* Non obſtãte deceptione, ſeruandum eſt votum. *Cap Dudum. Gloſſ. Imol. Panor.*

Secunda opinio eſſe poteſt, ſimpliciter negans dolum, vel ignorantiam inualidare votum. Ita docuit Stunica q. 1. de Voto n. 17. ex quibuſdam Iuribus, quæ non obſtante dolo, & deceptione, ſeruandum cenſent eſſe votum, vt patet ex cap. *Dudum* de Conuerſ. coniug. vbi Gloſſa, Imola & Panormitanus. Idem Gloſſa vlt. per textum ibi in cap. *Cùm dilectus* de Iis, quæ vi, quæ diſertè explicat id procedere, etiamſi dolus det cauſam voto. Et rationem reddit, quia in ſpiritualibus licèt quis decipiatur, decipitur in ſuum commodum, & non in præiudicium, & ideo talis dolus non inualidat actum.

4\. Quid inferat dolus propriè ſumptus.

Sed in hac quæſtione oportet præ oculis habere, quæ ſuperiori tract. lib. 2. in ſimili quæſtione de iuramento adnotauimus, nam multa hic poſſunt cum proportione accommodari. Præſertim circa dolum propriè ſumptum aduertimus duo includere, iniuriam in decipiendo, & effectum, ſeu damnum illatum per talem iniuriam, nimirum, errorem, ſeu ignorantiam: vtrumque autem horum poteſt inter homines conferre ad inualidãdas promiſſiones, & contractus, vt ibi dictum eſt, & latiùs tractatur in materia de Iuſtitia Vnde Soto lib. 7. de Iuſt. q 1. art 2. *Sciſcitaris*, &c. ait, per deceptionem inualidari votum, quando continet grauem iniuriam: non verò ſi leuem contineat. Nihilominùs tamen exiſtimo, reſpectu Dei rationem iniuriæ nihil facere ad inualidandum votum illi factum, quantũuis iniuria grauis fuerit. Probatur primò ex dictis ſuprà de metu: nam licèt cum iniuria graui inferatur ab homine ad extorquendum votum, non inualidat votum ex natura rei: ergo idem erit in dolo, præciſè ſpectando iniuriam. Nam eſt ratio eadem, nimirum, quòd iniuria non ſit à Deo, cui fit votum, neque etiam acceptare votum ſic factum, eſt iniuria, ſi aliàs plena voluntate factum eſt, quia potius hoc ſpectat ad honorem Dei, & ad bonum ipſius vouentis. Secundò hoc maximè probant Iura allegata, quia in primis non irritant votum factum per dolum, quod notauit Gloſſa in ca. *Conſtituit* 20. q. 3. ponderans in hoc differentiam inter metum, & dolum. Deinde nullam habent rationem iniuriæ illatæ per deceptionem, quando voluntas vouendi non defuit, & ſupponunt votum eſſe tunc validum ex natura rei, aliàs illud ſeruare non præciperent. Igitur in dolo ſola ratio ignorantiæ, ſeu erroris conſideranda eſt, & ita in præſenti eodem modo de dolo, ſeu deceptione iniurioſa, ac de errore vndecumque concepto loquendum eſt, & ita in genere de ignorantia loquemur.

Soto. Iniuriam nihil efficere ad inualidãdum votum quod Deo fit. *Gloſſ.*

5\. Aliquã ignorãtiam poſſe impedire valorem voti, & aliquam ad hoc non ſufficere.

Deinde tamquam certum ſupponimus aliquam ignorantiam poſſe impedire valorem voti, & aliquam ad hoc non ſufficere. Primum patet, quia ignorantia tollit cognitionem, ergo tanta eſſe poteſt, vt auferat neceſſariam deliberationem: ergo impediet votum. Item ignorantia tollit voluntarium: ergo tanta eſſe poteſt, vt voluntarium non relinquat: at votum, niſi ſit voluntarium, votum eſſe non poteſt, ergo. Altera pars probatur, quia metus non impedit votum: ergo neque ignorantia ſemper impediet. Probatur conſequentia, quia ſicut metus minuit voluntarium, non tamen omninò tollit illud: ita aliqua ignorantia non prorſus tollit voluntarium, ſed tantùm minuit. Item ignorantia non tollit omnem rationis vſum, aliàs potius eſſet impotentia cognoſcendi, aut omnimoda inaduertentia, quàm ignorantia: ergo non tollit omnem deliberationem, ſed minuit perfectionem eius. Dictum eſt autem, ad votum non eſſe neceſſariam deliberationem vndique perfectam: ergo non eſt cur omnis ignorantia votum impediat. Oportet ergo ignorantias diſtinguere, & quæ ſufficiat, vel non ſufficiat ad impediendum votum, declarare.

6\. Quibus modis diuiditur ignorantia.

Solet autem ignorantia varijs modis diſtingui, vt cõſtat ex 1. 2. q. 6. ar. 8. & q. 76. art. 1. præcipuè tamen diuidi ſolet, vel ex parte materiæ, ſeu rerum, quæ ignorantur, vt diuiditur in ignorantiam iuris, & facti, vel ex parte modi, qui ſpectat ad ipſam perſonam, quæ ignorantia laborat, quomodo diuiditur ignorantia in eam, quæ conſiſtit in priuatione, vel in praua diſpoſitione, ſeu errore: item in ignorantiam antecedentem, concomitantem & conſequentem, voluntariam, & inuoluntariam, vincibilem, & inuincibilem, ſeu culpabilem, & inculpabilem, & omnia hæc membra poſſunt præſenti inſtituto deſeruire: ſed de his poſterioribus dicemus capite ſequenti. Nunc vlteriùs poteſt diſtingui ignorantia: quædam enim verſari poteſt circa ipſum votum, vel circa intrinſecum effectum eius, qui eſt obligare hominem ad rem voto promiſſam, vt ſi fingamus hominem votum emittere prorſus ignorando quid ſit vouere, aut per errorem cogitando nihil aliud eſſe, quàm proponere, aut affirmare, ſe aliquid facturum, abſque vlla obligatione, quam ſibi imponat. Alia verò ignorantia verſari poteſt circa materiam voti, & conditiones, ſeu proprietates eius, vt ſi quis putet rem, quam vouet eſſe facilem, aut paucis ſumptibus poſſe fieri, vel quid ſimile: poſtea verò intelligat, ſe deceptum eſſe. Hæ autem conditiones interdum poſſunt eſſe graues, interdum leues, aliquando etiam poſſunt dare cauſam voto, aliquando dare tantùm occaſionem, aliquando verò eſſe impertinentes, ſeu concomitantes tantùm.

7\. Quoties votum fit ex ignorantia, conditionũ eſſentialiũ, ignorantia voti valorẽ impedit.

Primùm ergo aſſero: Quoties votũ fit ex ignorantia proprietatum, & conditionum ſubſtantialium voti, talem ignorantiam impedire valorem voti, niſi vouens non obſtante tali ignorantia velit promittere eo modo, quo alij promittunt. Hæc aſ-

ſertio

ſertio ex parte declarata eſt ſupra tractando de illo, qui vult vouere, & non ſe obligare, exiſtimans vouere non eſſe obligationem ſibi imponere, neque votũ habere hanc vim. De quo voto diximus nullum eſſe, quia re ipſa ille non vult votum, ſed nomine tantùm, quia cùm res ipſa, & ſubſtãtia voti ignoretur, non poteſt eſſe voluntaria, quia volũtas non terminatur in incognitum, & ita in hoc cõueniunt omnes Auctores allegati citato loco, & infrà referendi. Addita verò eſt limitatio, quàm dicto loco etiam explicui. Nam ſi ignorans naturam voti confuſè velit illud facere, prout in ſe eſt, prout alij faciunt, iam per talem intentionem depellit ignorantiam, ſicut in materia de Sacramentis diximus, intentionem generalem ſufficere ad conficiendum Sacramentum, non obſtante priuato errore.

Voluntas nõ terminatur in incognitum.

7. Atque hinc ſequitur, ſiquis ignoret votum fieri Deo, licet abſolutè dicat, *Voueo me hoc facturum*, nihil agere, quia vel non promittit alicui, vel certe non Deo. Quia impoſſibile eſt habere voluntatem promittendi alicui perſonæ, ſi omninò ignoretur, promiſſionem ordinari, aut dirigi ad talem perſonam, ergo qui hoc ignorat, non poteſt velle ſe illi obligare. Vnde in eo caſu cenſendus eſſet talis homo propriam vocem ignorare, & apud illum nihil aliud eſſe vouere, quàm conſtanter aliquid proponere, vel affirmare, vel etiam iurare. His enim modis ſæpe videtur vſurpari verbum vouendi apud vulgares homines. Vt cùm vouent Deo, ſe vindictam ſumpturos de inimico: non enim intendunt aliquid Deo promittere, ſed vel iurare, vel magnã animi pertinaciam declarare. Vnde aliqui vouendo Deo, verum eſſe affirmant, quod narrant, etiamſi res præterita ſit, in quam obligatio, aut promiſſio non cadit, non ergo vouent, ſed iurant, licèt vocibus vouendi abutantur.

Qui ignorat votum fieri Deo, licet dicat voueo, nihil vouet.

Vouẽdi verbũ quomodo malè vſurpent homines.

8. Dico ſecundò: ignorantia circa materiam voti, ſi ſit circa conditiones ſubſtantiales eius, vel circa res adeò graues, vt moraliter exiſtimentur pertinere ad rei ſubſtantiam, impedit valorem voti. Concluſio eſt communis, quæ magis videtur ſupponi, ab Auctoribus, quam diſputari, vt patet ex Soto li. 1. de Iuſt. q. 1. art. 2. Aragon. d. art. 1. in quadã ſolutione ad 3. Ludouico Lopes 1. p. c. 50. §. vlt. & Modernis communiter. Declaratur autem in hunc modũ: nam conditio ignorata in materia voti, aliquando eſſe poteſt talis, vt reddat illã incapacẽ obligationis voti, vt ſi innoteſcat eſſe impoſſibilem, vel illicitã, &c. & tunc clarum eſt. tale votũ eſſe nullũ, non ſolùm propter inuoluntarium, quod ignorãtia cauſat, ſed etiam quia tale votum cadit in materiã incapacem. Aliquando etiam ablata ignorãtia res promiſſa, ſeu voti materia eſt capax obligationis voti, & quoad ſubſtãtiam eſt illa, quæ per votũ intenditur, error autẽ, vel ignorãtia eſt de circumſtãtiis eius grauiſſimis, iuxta rei qualitatem. Exẽplum eſt ſiquis voueret ire Hieroſolymã, exiſtimãs ſine nauigatione poſſe illuc proficiſci, aut ire Romam exiſtimãs parũ diſtare, & ſimilia. Et tũc videtur eſſe nonnulla maior difficultas, nihilominùs tamen in hoc etiam ſenſu aſſeritur, & eſt vera concluſio.

Ignorantia circa materiã voti ſi ſit circa conditiones eſſentiales eius, vel circa res adeò graues vt exiſtimẽtur pertinere ad eſſentiã, votum inualidat.

Soto. Aragon. Lud. Lop.

9. Ratio autem eſt, quia talis ignorantia tollit propriam voluntatem vouẽdi, quia nihil eſt magis cõtrarium cõſenſui, quàm error, vt dicitur in L. *Si per errorẽ*. ff. de Iuriſdict. omni. iudic. Vnde quoties fuerit tanta ignorantia, quæ impedit hanc volũtatem, impediet etiam votum, ſiue iniuria interueniat, ſiue non. Eſt tamen in hoc differentia notanda inter metum, & ignorantiam, quòd metus non tollit voluntarium ſimpliciter, ſed potiùs ad illud inducit, quamuis ſecum admittat, vel etiam moraliter afferat inuoluntarium ſecundum quid: ignorantia autem tollit voluntatem directam, & abſolutam obiecti ignorati. Cuius differentiæ ratio eſt, quia metus non tollit voluntati obiectum, ſed potiùs applicat illud, & facit iudicari bonum (ſaltem ſub ratione vtilis) id, quod aliàs ſimpliciter exiſtimaretur malum. Ignorantia autem occultat obiectum, quo occultato non poteſt voluntas ferri in illud, quia nihil volitum, quin præcognitum. Et hac ratione metus per ſe non ſufficit ad votum annullandum, ſufficit autem ignorantia per ſe ſola, ſi ſufficiẽter occultet, vel mutet obiectum, vt in caſibus propoſitis planè videtur efficere. Nam qui vouit Ieroſolymitanam peregrinationem, exiſtimans abſque nauigio poſſe fieri, non habuit voluntatem ſe obligandi ad nauigandum: vnde non habuit pro obiecto ſibi propoſito ad volendum, & vouendum peregrinationem illam, quæ verè eſt Ieroſolymitana, ſed aliam per ignorantiam confictam: meritò ergo talis ignorantia votum impedire cenſetur.

Ratio aſſerti. Nihil magis eſt aduerſũ conſenſui quàm error. L. Si per errorem. Differentia inter metũ, & ignorãtiã.

10. Sed obiiciet aliquis, quia ignorantia circumſtãtiarum, non reddit inuoluntariam actionem quoad ſubſtantiã eius, ſed in prædictis caſibus nõ ignoratur ſubſtantialis materia voti, ſed quædã eius circumſtãtia: ergo talis ignorantia non poteſt reddere votum illud inuoluntariũ quoad ſubſtantiam eius: ergo erit validum tale votũ quoad ſubſtantiã ſuã, & cõſequenter etiã quoad reliqua quaſi per conſecutionem quãdã, quia accidentia cõſequuntur ſubſtantiã. Maior patet ex dictis: nã ignorantia eatenus cauſat inuoluntarium, quatenus occultat obiectũ volendum, nõ autem occultat niſi illud, de quo ipſa eſt, ergo ſi tantùm eſt de circumſtantiis, & non de ſubſtantia actionis, nõ occultat actionẽ quoad ſubſtantiã: ergo nec facit illam inuoluntariam. Minor etiam patet, quia ſubſtantia religionis non eſt ieiunium, aut abſtinentia à carnibus, &c. ergo ignorantia horum effectuum nõ poteſt reddere inualidum votum religionis. Simile eſt de voto peregrinationis, cuius ſubſtãtialis materia eſt viſitare hunc, vel illum locum pium, diſtantia autem, aut modus itineris eſt accidentalis circumſtantia.

Obiectio. Ignorantia circumſtantiarum non reddit inuoluntarium actionem.

11. Reſpondeo, ideò dictum eſſe in aſſertione, has conditiones ignoratas tunc impedire valorem voti, quando ſunt adeò graues, vt moraliter cenſeantur ad ſubſtantiam pertinere. Eſt autem conſiderãdum, aliud eſſe loqui de ſubſtantia alicuius actus, in ordine ad conſtituendum verbi gratia, ſtatum religionis, ſeu ad participandum talem honeſtatem, ſeu modum cultus religioſi: aliud verò eſſe loqui de ſubſtantia talis actus, vt eſt obiectum, ſeu materia talis voti, vt verbi gratia ad ſubſtantiam actus eleemoſynæ quoad honeſtatem eius, non refert, quòd fiat Petro potiùs, quàm Paulo: ſi autem quis vouit eã facere Petro, illa circumſtantia eſt de ſubſtantia eleemoſynæ, vt & materia talis voti. Sic ergo in præſenti dicimus, quòd licèt abſtinentia à carnibus, vel alia grauis aſperitas religionis, non ſit de ſubſtantia ſtatus religioſi vt ſic, moraliter tamen cenſetur de ſubſtantia talis ſtatus religioſi in indiuiduo, quatenus hic ſtatus in particulari eſt materia alicuius voti, quia vouens non intendit promittere ſtatum nudum, ſed veſtitum his, vel illis conditionibus: quæ interdum tales ſunt, támque graues, vt non cenſeantur moraliter volitæ, quãdo circa illas erratur: & ideò talis ignorantia cenſetur cauſare inuoluntarium in his, quæ pertinent ad ſubſtantiam talis voti ex parte materiæ. Quæ doctrina facilè poteſt ad alia exempla applicari.

Solutio. Diſcrimen inter actum, in ordine ad religionem, & inter eum qui eſt obiectum.

12. *Inſtantia.* Inſtabis, maximè in illo exemplo de voto religionis: nam eſtò tale votum non obliget in particulari ad talem religionem ita aſperam, ſaltem obligabit ad ſtatum religionis aſſumendum alibi:ergo talis ignorantia non facit votum ſimpliciter inualidum, ſed ſolùm quoad talẽ conditionem ignoratam. Antecedens patet, quia ſi vouens nihil ignorauit eorum, quæ pertinent ad ſtatum religionis, & illud primariò intendit, cùm votum emittit:ergo ad illum ſaltem in communi obligatur. Reſpondeo fortè non defuturos, quibus hoc probabile appareat. *Fit ſatis inſtantiæ.* Nihilominus negandam exiſtimo ſequelam, quia licet ille non ignorauerit ſtatum religionis vt ſic, tamen non intendit ad illum abſolute, & nudè ſe obligare, ſed tantùm ad hunc in particulari, & cum talibus cõditionibus partim veris, partim exiſtimatis, & ideò ſi obligatus non manet ad hunc ſtatum in particulari ſumendum, neque ad alium eligendum obligatur. Sicut qui vouet dare tantam eleemoſynam Petro, qui exiſtimauit eſſe pauperẽ, ſi poſtea intelligat ſe deceptum, & Petrum eſſe diuitem, non obligatur tali voto ad dandam illi eleemoſynam, nec talis aliis pauperibus, quia ipſe hoc non vouit, neque ſimpliciter voluit honeſtatẽ miſericordiæ exercere, ſed tantùm circa talem perſonam. Tota autem hæc obligatio ex intentione, & voluntate vouentis pendet, neque illam excedit.

13. *Cũ circa materiam voti interuenit deceptio circa aliquas cõditiones vel leues, vel impertinentes à votũ non impedit valorem voti.* Dico tertiò: Quãdo circa materiam voti interuenit ignorantia, vel deceptio, circa aliquas conditiones, vel impertinentes, vel leuioris momenti, talis ignorantia qualiſcũque illa ſit nõ impedit valorẽ voti. Ita docet Sotus & omnes ſuprà allegati. Et ratio eſt, quia parum pro nihilo reputatur, ideóque moraliter non exiſtimatur ſufficiens ad mutandam voluntatem, neque ad cauſandum inuoluntarium ſimpliciter, vel multùm illud minuendum, quòd autem vel perfectionem eius aliquãtulum minuat, vel aliquale inuoluntarium ſecundum quid cauſet, non ſatis eſt ad impediendum votum. Et hoc etiam confirmant rationes dubitandi in principio poſitæ. Quando verò conditio ignorata huiuſmodi ſit prudens Theologus in particulari iudicabit, conſiderata qualitate materiæ, & circumſtãtiarum, nam certior generalis regula dari non poteſt.

14. *Cõditio pertinẽs ad propriã cauſam finalem, vel formalẽ voti impedit valorem voti.* Dico quartò. Quando conditio ignorata nõ ſpectat ad materiam voti, ſed ad cauſam eius, tunc impediet valorem eius, quando fuerit propria, & finalis cauſa voti, & quaſi ratio formalis mouens in tali materia, ad illam Deo promittendam: ſi verò fuerit tantùm occaſio, ſeu ratio ſecundariò mouẽs, ignorantia illius non impediet valorem voti. Hæc aſſertio eſt communis præſertim Canoniſtarum, qui vtuntur nominibus cauſæ finalis, vel impulſiuæ, vt latè refert Tiraquel. in tract. *Ceſſante cauſa* p. 1. num. 256. & lim. 1. num. 1. & ſequentibus. *Tiraquel.* Et infrà tractãdo de obligatione voti, & excuſationibus eius, latiùs eſt à nobis declaranda. Nunc breuiter ratio vtriuſque membri ſumitur ex duabus præcedentibus aſſertionibus, *Ratio aſſerti.* nam proprius finis, & per ſe mouens voluntatem pertinet ad ſubſtantiam voluntatis (vt ſic dicam) quia pertinet ad ſubſtantiale obiectum eius, ergo error circa talem finem ſubſtantialis eſt. *Proprius finis & per ſe mouens voluntatẽ pertinet ad ſubſtã iam voluntatis.* Item ſi error ſit circa finẽ vniuerſalem, qui eſt Diuinus honor, deſtruitur materia voti, quia ſi non eſt apta ad illum finem, non eſt capax obligationis voti. Si verò eſt error circa finem proximum, & intrinſecum actus; tollitur obiectum formale, & conſequenter intentio, vt ſi voueo dare huic, quia puto eſſe pauperem, & poſtea ſcio eſſe diuitem, ergo. Altera verò pars de cauſa ſecundaria, ſeu impulſiua probatur contraria ratione, quia illa non pertinet ab ſubſtantiam voti, & ſine illa manet integer conſenſus. Solet autem hæc pars limitari, niſi talis finis det cauſam voto, ita vt ſi ſciretur non eſſe, votum non fieret. Sed hoc intelligendum eſt iuxta ſuprà dicta, ſi hæc ipſa conditio formaliter, vel virtute actu cadat ſub intentione operantis, aliàs illa conditionalis eſt impertinens, vt ſæpe dixi.

Et iuxta hanc poſteriorem partem intelligi poteſt cap. *Ex parte* 2. de Conuerſ. coniug. 15. *Cap. Ex parte 2.* vouerat enim in caſu illius textus caſtitatem quædam mulier, quæ ſponſum habebat, cum quo matrimonium ratum contraxerat, mota verò fuerat ad vouẽdum, eo quòd credebat maritum eſſe leproſum, in quo tamen fuerat decepta. Et nihilominùs reſpondet Pontifex, votum eſſe validum, & ſeruandum, *Cum ſine qualibet tali cauſa id ipſum Religionis obtentu facere potuiſſet.* Vbi Gloſſa, & Doctores *Gloſſ.* laborant in explicando, quomodo votum ex errore factum validum fuiſſe declaretur: & licèt dubium ſit, an de voto ſimplici, vel ſolemni ibi ſit ſermo (quod infrà ſuo loco tractabitur) tamen de quocumque intelligatur, exponitur facilè iuxta doctrinam datam. *Expoſitio c. ex parte 2. de conuerſ. coniugat.* Quia ignorantia illa non fuerat de re pertinente ad ſubſtantiam voti, ſed de motiuo quodam, vel occaſione valdè extrinſeca, quæ potuit quidem excitare, & applicare voluntatem mulieris ad vouendum, non tamen pertinet ad obiectum, ſeu materiam, neque ad intrinſecum finem, ſeu motiuum talis voti, quod eſt Religio, & cultus Dei. Et eodem modo intelligi poteſt cap. *Magnæ*, de Voto, vbi Panormitanus & alij dicunt, ignorantiam illam fuiſſe de cauſa impulſiua, & remota, non de intrinſeca, propria, & finali cauſa. Supererat dubium an in voto ſolemni habeat locum hæc doctrina, nam diſcurſus factus videtur vniuerſalis, & fortaſſe formaliter intellectus, ita eſt:tamẽ quia de voto ſolemni eſt ſpecialis difficultas, in proprium tractatum illam reſeruamus.

CAPVT XII.

Expediuntur tria dubia circa ignorantiam impedientem valorem voti.

SVperſunt autem nonnulla dubia circa ſuperiorem doctrinam explicanda. Primum eſt, an locũ habeat in ſola ignorantia inuincibili? 1. *1. Dubium.* Videtur enim non procedere, quando ignorantia vinci potuit, & voluntaria fuit: hæc enim ignorantia non facit actũ omnibus modis inuoluntarium, ſed potiùs relinquit tale voluntarium, quod ad peccandum mortaliter ſufficit: *Ignorantia vincibilis nõ reddit actũ omnibus modis inuoluntarium.* ergo relinquet etiam voluntarium ad obligationem voti ſufficiens, iuxta commune axioma ſuprà tractatum. Et confirmatur maximè, ſi talis ignorantia non ſolùm ſit ſupina, ſeu negligens, ſed etiam ſit affectata: tunc enim voluntas ignorãdi eſt quædã virtualis voluntas ſe obligandi, etiamſi fortaſſe decipi contingat. Vt, verbi gratia qui promittit aliquid Petro, exiſtimãs eſſe Paulum, non tamen ſine hæſitatione, aut formidine, negligitque diligẽtiam facere, ſed abſolutè vult promittere, videtur conuinci velle promittere, etiamſi talis conditio in re ipſa non ſubſiſtat: tenetúrque implere promiſſum, licet poſteà intelligat ſe fuiſſe deceptum circa exiſtimationem Petri. Idem ergo eſt in omni caſu ſimili, ergo talis ignorantia non eſt contra ſubſtantiam voti.

Secundum dubium eſt, eſtò ſuprà dicta procedant in ignorantia antecedente, quæ eſt cauſa actus, an locum habeant in concomitante. 2. *2. Dubium.* Quæ tũc eſſe

eſſe dicitur, quando aliquis ita operatur ignorans, vt non ſit minùs operaturus, etiamſi non ignoret: talis enim ignorantia in præſenti materia non excludit voluntatem vouendi, quia fieret votum etiãſi huiuſmodi ignorantia non adeſſet: ergo non repugnat valori voti.

3. 3. Dubium. Ignorantia priuationis an votũ impediat.

Tertia difficultas eſt de ignorantia priuationis, quamuis enim prædicta locum habeant, quando intercedit error contrarius intentioni, & voluntati vouẽtis: quando verò ſolùm interuenit mera priuatio ſcientiæ alicuius rei promiſſæ, tunc illa non videtur cauſare poſitiuè inuoluntarium, ſed ſolùm excludere voluntatem directam, & explicitam talis conditionis: cum quo ſtat, vt talis conditio ſit implicitè volita in alio obiecto, in quo inuoluitur, nam ab illo non excluditur propter ſolam ignorãtiam. Vt verbi gratia qui vult vouere ingredi religionem Carthuſianorum, ignorans, an in illa ſit vſus carnium abſque vllo errore, ſi abſolutè voueat religionem illam, videtur votũ validũ eſſe, quia qui abſolutè vult aliquid ſine examine, vel ſcientia, an habeat hanc, vel illam conditionem, cenſetur ſimpliciter velle illud, cuiuſcumque conditionis ſit.

4. 1. Soluitur.

Ad primum reſpondeo in primis, quando ignorantia talis eſt, vt ſit cauſa, & ratio emittendi votum, & alioqui eſt de re ſubſtantiali, parum referre ad rationem voti, quòd talis ignorantia ſit voluntaria indirectè, per negligentiam repellendi illam, quamuis id fieri potuerit. Ratio ſumi poteſt ex dictis capit. 8. quia ad votum non ſufficit voluntarium in cauſa, vel interpretatiuum: voluntarium autem ex hac ignorantia eſt ſolùm interpretatiuum in cauſa, ergo. Probatur minor, quia conditio ignorata non eſt in ſe volita, ergo ad ſummùm poteſt cenſeri intenta interpretatiuo modo, & in cauſa, ſcilicet in ipſa ignorantia, at illa conditio ſubſtantialis eſt, vt ſupponimus, ergo ſubſtantia voti hoc tantùm modo erit voluntaria, quòd non eſt ſufficiens. Alia ratio inſinuata eſt ſupra in cap. 4. quia quod ignorantia ſit illo modo voluntaria, & quòd homo poſſit, vel non poſſit illam vincere, poteſt quidem referre, vt actus cenſeatur prudenter, vel imprudenter factus, & conſequenter vt ſit, vel non ſit peccaminoſus, nihil tamen refert, vt ſit, vel non ſit validus ad obligationem inducendam. Quia hoc ſolùm pendet, (vt ita dicam) ex facto, id eſt, ex eo quòd aliquis habeat, vel non habeat voluntatem ſe obligandi: quam non magis habet, qui in eo caſu prudenter operatur poſt diligentiam adhibitam, quàm qui temerè, & imprudenter, imò ex alio capite videtur in hoc eſſe minor voluntas, quia minor eſt deliberatio. Accedit tertiò, quòd in ordine ad peccatum vitandum, tenetur quis diligentiam adhibere, vt ignorantiam priùs expellat, & ideò ſi ſit negligens, cenſetur illa ignorantia propriè voluntaria, licet indirectè. In ordine autem ad votum emittendum, & vt quis obligatus maneat ad ea, quæ non nouit, non tenetur quis adeò diligenter examinare omnes conditiones, quas ſimplici modo exiſtimat ineſſe rei promiſſæ: nulla enim lege de tali obligatione conſtat: ideò talis ignorantia non tam eſt voluntaria, ſeu volita, quàm permiſſa, & ideò non ſufficit, vt votum cenſeatur voluntarium, etiam quoad conditionem ignoratam. Contra hoc autem videntur opinari Innocentius, & alij in cap. *Dudum*, de Conuerſ. coniug. & c. *Cùm dilectus*, de Iis, quæ vi. Sed illi videtur loqui de voto ſolemni, de quo fortaſſe eſt alia ratio, vt ſuo loco videbimus. Et in lib. 4. iterum occurret doctrina illa Canoniſtarum.

Volũtarium in cauſſa, ad votum non ſufficit.

Innoc.

5. Atque hæc quidem clara videntur, quando ignorantia tantùm eſt indirectè voluntaria: quando verò eſt directè volita (quod in confirmatione attingebatur) examinanda diligentiùs eſt voluntas operantis, quia hæc ignorantia non ita neceſſariò excludit voluntatem directam conditionis ignoratæ, ſicut prior, quia non ita excludit directam cognitionem illius. Nam qui directè vult ignorare aliquid, iam directè cogitat de illo, quod ignorare vult, ſeu quod non vult examinare, an ita ſit: ideóque etiam poteſt directè velle ſe ad id obligare, ſaltem ex hypotheſi, ſi fortaſsè ipſe decipiatur, & ideò cum tali ignorantiæ modo poteſt ſine dubio eſſe voti obligatio. Tamen in eo caſu, ſi directè attendamus, talis ignorantia non eſt cauſa vouendi: nam potiùs è contrario, ideò homo ſic affectus non curat rem examinare ad tollendam ignorantiam, quia habet voluntatem ſe obligandi cum quacumque conditione, nec etiam omninò occultat obiectum, vt declaratum eſt. Aduertere autem oportet, quòd licèt cum illa ignorantia ſic explicata poſſit eſſe prædicta voluntas vouendi, non propterea neceſſarium eſt, vt quoties ignorantia eſt affectata, voluntas vouentis ſit abſolutè, & omnibus modis ſe obligandi, quia etiam poteſt illa voluntas ignorandi, ſeu non examinandi, rem oriri ex aliquo timore humano, vel alio ſimili reſpectu, & ita poteſt nihilominùs, qui vouet, non habere intentionem ſe obligandi, niſi iuxta exigentiam materiæ ſub tali, vel tali conditione propoſitæ, & ideò in huiuſmodi caſu diligenter examinanda eſt voluntas vouentis, nam inde res tota pendet.

Qui directè vult ignorare aliquid, iam directè cogitat de eo quod ignorare vult.

6. Ad ſecundũ.

Eadem ferè reſponſio eſt ad ſecundam dubitationem, nam ignorantia concomitans, vt ſic, non eſt cauſa actus, & ideò non comprehenditur ſub ea ignorantia, de qua in præſenti ſermo eſt. Aduertere igitur oportet, ignorantiam tunc dici concomitantem, quando homo eſt ita diſpoſitus, quòd licet talem ignorantiam non haberet, idem eſſet operaturus. Hæc autem diſpoſitio intelligi poteſt, vel habitualis tantùm, vel actualis: & habitualem voco illam, quæ non eſt per actuale propoſitum, vel deſiderium voluntatis, etiamſi habitualis diſpoſitio ex actibus proximè præcedentibus relicta fuerit: quam alij fortaſſe virtualem vocabunt: in præſenti verò meliùs dicitur habitualis: quia (vt ſupponimus) neque actu exiſtit in ſe, neque in aliquo alio actu, qui in virtute eius operetur, vt ſupponimus. Hæc igitur diſpoſitio habitualis parùm refert ad effectus morales, quamdiu in actum non prodit: imò vix poteſt de illa ferri humanum iudicium. Quis enim præter Deum ſcit, quid eſſet voliturus homo, ſi hoc, vel illud conſideraſſet, aut quod propoſitum circa hoc obiectum conditionatum eſſet habiturus, ſi menti occurreret? Vtrumque enim pendet ex libera voluntate, quæ indifferens eſt, atque adeò incerta, quamdiu non prodit in actum. Neque ſatis eſt, quòd tempore proximè præcedente tale propoſitum habuerit aliquis, nam poteſt, & ſolet facilè mutari. Vnde hoc modo ſolùm poteſt dici ignorantia concomitans ſecundum humanam coniecturam: in præſenti autem materia talis coniectura non obſtat, quominus talis ignorantia æquè impediat valorem voti, ac quælibet alia, quia homo non obligatur per hoc, quod facturus

Ignorantia concomitãs nõ eſt cauſa actus. Quid ſit ignorantia cõcomitans.

Nemo præter Deũ ſcit, quid eſſet homo voliturus, ſi hoc vel aliud cõſideraſſet.

eſſet, ſi hoc, vel illud ei accidiſſet, ſed per hoc, quod A actu facit, vel facit.

7. Alius modus ignorantiæ concomitātis in ordine ad voluntatem actualē. Tiraquel.

Alio ergo modo dicitur ignorantia concomitans, comparata ad præſentem voluntatem actualem, qua aliquis declarat mentem ſuam: vt bene in ſimili ſignificauit Tiraq. tract. *Ceſſante cauſa*, limit. 1. num. 19. dum in fine ſimilis limitationis ait: *Quomodo autem id cognoſcatur, an alias, ſcilicet fuiſſet, necne facturus, non video, niſi ex verbis legis, ſtatuti, aut conceſſionis id deprehēdi poſſit* Ita ergo in præſenti dicimus, hoc voluntarium concomitans deprehendi non poſſe, niſi ex intentione, & verbis vouentis, ex illis tamen poſſe, & declaratur exemplo. Nam ſi aliquis occidat Petrum inimicum, ignorans quidem eſſe illum, & exiſtimans eſſe ceruum, actu verò deſiderans ibi adeſſe inimicum, cū propoſito occidendi B illum, ſi ipſe eſſet: tunc ignorantia dici poteſt actualiter concomitans: talis ergo poteſt etiam in voto emittendo interuenire, & tunc nihil obſtare poteſt, quominùs votum validum ſit, quia ignorantia tunc, neque eſt cauſa talis voti, neque excludit ſufficientem voluntatem ſe obligandi ad talem materiam, vt affectam tali proprietate, quia licèt ignoretur abſolutè, ſub conditione apprehenditur. Vt ſi quis voueat peregrinationem Ieroſolymitanam, exiſtimans non fieri per mare, habens tamen actu voluntatem, non minus vouendi illam, etiamſi per mare fieret, ſufficientem habet intentionē ſe obligandi ad talem peregrinationem abſolutè, & ſimpliciter, ſiue per mare fiat, ſiue non, quamuis priuato errore exiſtimet abſque nauigatione fieri. C

8. Ad tertium.

Ad vltimam difficultatem concedo, aſſertionem poſitam maximè procedere, quando ignorantia eſt poſitiua per iudicium, & exiſtimationem de materia voti, quòd ſcilicet ſit affecta proprietatibus, quas reuera non habet. Tunc enim talis materia, vt affecta talibus conditionibus, eſt, quæ mouet, & ad quam poſitiuè fertur voluntas, ideóque magis cauſat inuoluntarium, *Cùm errantis nulla voluntas ſit*, vt dicitur in L. *Cùm teſtamentum* ff. de Iuris, & facti ignorantia. At verò quando ignorantia eſt purè priuatiua, iudicium, ſeu exiſtimatio poſitiua mentis proponit aliquid in materia voti, quod in re verum eſt, & ibi ſiſtit: & præſcindit ab aliis, quæ non negat, quamuis ea non proponat, nam proptereà non eſt ignorantia poſitiua, quia abſtrahentium non eſt mendacium. Vnde fit, vt obiectum ſic D propoſitum non moueat voluntatem ſecundum id, quod per ignorantiam occultatur, & ideò talis ignorantia non ita cauſat inuolūtarium. Poteſt autem illud cauſa tamquam remouens prohibens, nam illud, quod per talem ignorantiam occultatur in obiecto, ſicut non attrahit voluntatem, ita nec retardat illam: & ex hac parte contingere poteſt, vt talis ignorantia cauſet inuoluntarium, quia ſi talis conditio fuiſſet propoſita, & non occulta, retardaret hominem à vouendo. Et hunc etiam inuoluntarij modum aliqui putant ſufficere, vt valor voti impediatur, maximè quando talis conditio callidè occultatur, ne vouentem retardet.

Abſtrahētiū non eſt mēdacium.

9. Nemo obligatur propterea quę facturus eſſent ſed per ea quæ facit.

Veruntamen hoc oportet ſano modo intelligere: nā vt dicebam de ignorantia concomitante, nemo obligatur, vel deſinit obligari propter ea, quæ E facturus eſſet, ſi hoc, vel illud accideret, ſed per ea, quæ facit: in eo autem caſu talis homo abſolutè vouet, quòd autem non eſſet emiſſurus votum, ſi hoc, vel illud ſciuiſſet, actu nihil ponit, vel cauſat in ipſo, ergo non poteſt hic, & nunc impedire obligationem, quæ ex voto ſecundum ſe naſcitur. Eo vel maximè quòd (vt etiam dicebam) illa conditionalis hominibus incerta eſt, vnde non poteſt niſi diuinando, & coniectando affirmari: valor autem voti non debet pendere ex coniecturis adeò incertis. Quare potiùs videtur pro regula ſtatuendum, in eo caſu validum eſſe votum, & illā conditionem, occultatam per ignorantiam, implicitè volitam eſſe in obiecto propoſito, à quo non fuit excluſa. Atque ita ſentit Caietanus in Summa verb. *Votorum emiſſio*, &c. in fine, Soto ſuprà quæſt. 2. artic. 1. ad 3. verb. *ex his*, Ludouicus Lop. 1. p. cap. 45. in fine, Valentia diſput. 6. quæſt. 6. punct. 4. in fine.

Regula generalis in hac materia.

Caietan. Soto. Lud. Lop. Valent.

10. Duplex limitatio ad præcedētem regulam.

Hæc tamen regula dupliciter limitanda eſt. Primò niſi talis homo dum vouet, per expreſſam voluntatem limitet ſuam intentionem ab obiectum ſibi propoſitum, vt ſic, vel expreſsè addat conditionem, Niſi tale votum habuerit plures difficultates, quàm ſibi proponantur, nam per talem intentionem manifeſtè fit huiuſmodi votum inuoluntarium. Quia tunc voluntas eſt conditionalis, & conditio ſubſiſtit. Secus verò eſt, quando licet difficultas, vel conditio lateat, in intentione non concipitur, ſed abſolutè fertur intentio ad obiectum, vt de facto proponitur, nec ſatis eſt dicere, quod ſi difficultas illa tunc cognoſceretur, homo non voueret, neque illud obiectum vellet. Hæc enim conditionalis eſt de futuro, non de præſenti, & ideò nō mutat præſentem voluntatem, ſed abſolutam illam relinquit, vt ſæpe dictum eſt. Secundò, niſi ex materia propoſita, & modo proponendi moraliter conſtet taciturnitatem huiuſmodi conditionis, ſeu proprietatis materiæ æquiualere negationi, & cōceptum, qui inde formatur, non ſolùm eſſe præciſiuum, ſed etiam excluſiuum: tunc enim ignorantia iam non eſt merè negatiua, ſed vim habet moralis deceptionis. Quando autem de tali ignorantia hoc modo iudicandum ſit, prudentis arbitrio relinquendum eſt, multúmque pendet ex deliberatione, & intentione ipſius vouentis.

CAPVT XIII.

Vtrum præter deliberatam voluntatem ſe obligādi Deo, neceſſaria ſit promiſsio, quæ ſit actus intellectus, in quo voti ſubſtantia conſiſtat?

1.

DIximus de actibus intellectus neceſſariis ad voluntatem vouendi, & ordine naturæ antecedentibus illam, nunc ſupereſt explicandum, an ſit in intellectu aliquis actus ſubſequens prædictam voluntatem, in quo ſubſtantia, vel (vt ita dicam) entitas ipſius voti conſiſtat? Vt autem ſenſus, & quæſtionis ratio intelligatur, ſuppono in primis, votum formaliter conſiſtere in promiſſione facta Deo, ita vt interiùs in anima actus vouendi, & actus promittendi idem omninò ſint. In hoc conueniunt omnes Doctores, & ſuprà cap. 1. & 2. probatum eſt. Patétque ex illo Deuteron. 23. *Cùm votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere*, & infrà, *Facies ſicut promiſiſti*: vbi verbum vouendi per verbum promittendi explicatur. Sicut etiam ſit Eccleſiaſt. 5. dicitur: *Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere, diſplicet enim illi infidelis, & ſtulta promiſsio*: & infrà: *Melius eſt non vouere, quàm poſt votum promiſſa non reddere.* Vbi ea, quæ ſub votum cadunt, promiſſa dicuntur, ipſum ergo votum promiſſio eſt. Et eodem modo loquuntur Patres, Iſidorus libro 2. Synonymor. & habetur cap. *In malis.* 22. quæſt. 4. & Auguſtin. Epiſt. 45. *Iam vouiſti, iam te abſtrinxiſti, tenetur apud Deum ſponſio*

Actus voué di & actus promittendi idem omnino ſunt. Deut. 23. Eccleſ. 5.

Iſido. Aug.

ſponſio tua. Deinde in votis, quæ ore fiunt, nihil eſt ore vouere, niſi ore promittere, ergo ſimiliter in mente, nam per votum explicamus, quod in mente geritur. Pæterea fractio voti infidelitas quædam eſt apud Deum: infidelitas autem moralis promiſſioni contraria eſt, ergo votum eſt promiſſio. Tota ratio conſtat ex allegatis verbis Sapientis: *Diſplicet enim illi infidelis, & ſtulta promiſſio,* & ex illis Pauli 1. Timoth. 5. *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt,* id eſt, prius votum, vt Clemens expoſuit lib. 3. Conſt. cap 1. dicens: *Rationem Deo reddet, non quia iterum nupſit, ſed quia promiſſionem non ſeruauit.* Illa ergo fides eſt promiſſio, eademque eſt votum: & illam expoſitionem ſequuti ſunt Pontifices, Concilia, & Patres, vt infrà tractando de Transgreſſione voti videbimus. Denique inter homines ex promiſſione, ſeu pollicitatione naſcitur proximè obligatio: ergo & in ordine ad Deũ: ſed ille actus ſpontaneus, per quẽ homo ſe obligat Deo, eſt votum: ergo votum idem eſt, quod promiſſio. De hoc ergo puncto non eſt cõtrouerſia, ſed de ipſa promiſſione, à qua potentia fiat, & quis actus in ea ſit.

Ore vouere eſt ore promittere.

1. Tim. 5.

Clemens.

2\. Hinc ergo intelligitur ratio dubitandi. Nam quòd non ſit voluntatis actus, patet, quia non eſt propoſitum faciẽdi, quod promiſſum, vel promittendum eſt, quia ille actus non inducit obligationem, imò neque eſt ſimpliciter neceſſarius ad illã, vt oſtenſum eſt. Neque eſt voluntas vouendi, aut promittẽdi, tum quia talis actus habet pro obiecto ipſam promiſſionem, & votum non habet pro obiecto ſe ipſum, quia repugnat primum obiectum alicuius actus voluntatis eſſe ipſummet actum, vt oſtendit D. Thomas 1. 2. q. 1. ad 2. tum quia promiſſio, & votum eſt effectus illius voluntatis, atque adeo poſterius illa; eſt ergo aliquis actus diſtinctus ab illa. At verò poſt actum illum, quo homo vult promittere Deo, non poteſt intelligi alius actus ipſiuſmet voluntatis, qui ad votum pertineat, quia poſt illum actum nihil ſupereſt volendum, ſed faciendum, ergo in voluntate non poteſt intelligi actus, qui ſit votum. Et declaratur ex modo communi loquendi, nam *volo promittere, & promitto*, non ſignificãt idem, nec qui dicit volo promittere, cenſetur promittere, donec dicat promitto: ergo ſignũ eſt actum promittendi eſſe diſtinctum ab omni voluntatis actu, qui ad vouendum, vel promittendum interuenit.

Ratio dubitandi in actibus volũtatis.

D. Thom.

3\. Quod autem votum non poſſit eſſe actus intellectus, probatur, quia nec eſt actus tẽpore, vel natura antecedens voluntatem ſe obligandi Deo, nec etiam eſt actus poſterior, ergo nullus eſſe poteſt. Maior euidens eſt ex dictis, quia ante voluntatem vouendi, ſeu obligandi ſe Deo, non eſt votum: ergo nullus actus intellectus antecedens dictam vountàtem poteſt eſſe votum. Minor etiam probatur; quia omnis actus intellectus, vel eſt cognitio, vel locutio, neuter autem ex his actibus poteſt eſſe votum, non quidem cognitio nam poſt voluntatem vouendi, aut ſe obligandi, nulla cognitio neceſſariò ſequitur in intellectu, niſi cognitio quaſi reflexiua, qua cognoſcit homo quòd velit, ſeu voluerit ſe obligare. Quæ cognitio non poteſt eſſe votum, tum quia non eſt cognitio ad alterum, ſed ad ſe; tum etiam quia non eſt actus practicus, ſed ſpeculatiuus, quo homo alium actum ſuum cognoſcit, vel effectum eius, votum autem eſt actus practicus, vt rectè D. Tho. dixit, tũ quia talis cognitio videtur ſupponere votum: nã eo ipſo, quo vult ſe obligare Deo, obligatus manet: nam illa voluntas efficax eſt: ergo cùm homo cognoſcit illam voluntatem in ſe, iam cognoſcit ſe obligatum, ergo iam ſupponitur votum. Quoad alterã verò partem de locutione probatur minor, quia locutio interna ad Deum ſola voluntate ſufficienter fit, vt ſupra tract. 5. libr. 1. cap. 4. dixi, & licet poſſit etiam ab homine fieri per per conceptus verborum, vt ibidem cap. 3. declaraui, hæc locutio non eſt neceſſaria, ſed valde accidentaria ad votum Deo faciendum, & ad obligationem eius, ergo.

Idem probatur in actibus intellectus.

Votum eſt actus practicus.

4\. Duæ itaque in hac re ſunt opiniones. Prima dicit promiſsionem ad Deum, quæ eſt votum, eſſe quemdam actum intellectus poſteriorem voluntate promittendi, ac ſe obligandi, & ab illa procedẽtem per modum cuiuſdam impulſus, & imperij, quo ſe homo ordinat ad Deum. Hæc eſt opinio D. Thomæ d. art. 1. quã ibi Caietanus Sotus Aragon. & alij Moderni ſequuntur, & omnes illi, qui orationẽ legem, & imperium in intellectu conſtituũt, quos ſuprà d cap. 3 commemoraui. D. Thomas vtitur illa ratione, quia ordinare ad intellectum pertinet, per votum autem ordinat homo ſeipſum, vt rem quam vouet, ad Deum. Veruntamen ad hanc rationem iam diximus citato loco cum Scoto, & cum ipſo D. Thoma aliis locis non eſſe ſolius rationis ordinare, ſed etiam voluntatis. Nam profectò referre, ordinare eſt; voluntas autem refert actiones ad finem, vel ad alterum, vt qui vult obedire alteri, voluntatem ſuam voluntati alterius ſubordinat & qui vult ſuum corpus tradere alteri, vt per matrimonium ſuum corpus ſubiicit poteſtati alterius, quæ eſt quædam ordinatio. Sic ergo ex parte ordinationis, non repugnat votum eſſe actum voluntatis. Aliter ſolet probari hæc opinio: quia votum eſt quaſi lex priuata, quam homo ſibi imponit, vt ait D. Thomas d. q. 88. art. 10. quia ſicut ex lege naſcitur publica obligatio, ita ex voto priuata: ſed lex eſt actus intellectus: ergo & votum. Verumtamen, & de fundamento huius rationis eſt eadem controuerſia, præſertim de lege poſitiua, cui magis comparatur votum. Et præterea propoſitio illa, quòd votum ſit lex priuata, metaphorica quodammodo eſt, vt infrà declarabo: ex metaphorica autem locutione, ſubſumendo propriam, non poteſt eſſe efficax argumentatio, quia virtute ſit in quatuor terminis.

1\. Sententia. Votum eſſe quemdam actum intellectus poſteriorem voluntate promittẽdi.

D. Thom. Caietan. Soto. Aragon.

Non eſt ſolius rationis ordinare ſed etiã voluntatis. D. Thom.

5\. Eſt ergo ſecunda ſententia aſſerens votum mentale eſſe actum voluntatis quo voluntas efficaciter vult ſe obligare Deo ad hoc, vel illud in honorem ipſius faciendum. Hanc ſententiam tenent in 4. diſtin. 38. Maior. q. 1. definiens votum eſſe volitionem, Supplemen. Gabrielis q. 1. artic. 1. qui bene rem diſputat. Inſinuat Scotus ibi q vni. ver. *Alia ratio,* quatenus dicit per actum volũtatis obligari aliquẽ vouẽdo, quia per ſolã voluntatẽ eſt dominus, & trãsfert dominiũ, &c. Idẽ ſentit Richardus articul. 2. quæſt. 2. Palacius diſput. 1. Alij verò antiqui non ſatis rẽ diſputant, nec explicant, ſemper tamen magis tribuunt votum voluntati, quam intellectui, & Iura interdum explicãt per propoſitum firmum, id eſt obligatorium, vt ſuprà viſum eſt. Ipſum etiam nomem *Votum* à voluntate deductum eſt, vt dictum ſit *Votum,* quaſi volitum, vt aſſeruit Bart. in L, *Qui in aliena* in princ. ff. de Acquir. hæred. Et hoc fortaſſe ſentiunt Canoniſtæ, quando dicunt ad votum ſufficere propoſitum, vt diximus cap. 1. Et plura ex illis adducit Stunica quæſt. 1. num. 37. & ſequentibus, qui nunc in hanc, nunc in aliam ſententiam inclinat. Deniq;

2\. Sententia. Votum mẽtale eſt actus voluntatis.

Maior. Gabriel.

Scot.

Richard. Palud.

Votum dicitur quaſi volitum.

Bart.

Stunica.

ZZ 4

in hac opinione ſunt omnes Doctores, qui legem A imperium, vel orationem in voluntate conſtituūt, eſt enim eadem ratio.

6. *Senſus huius opinionis expenditur. Volo obligari Deo ad caſtitatem ſeruandam dupliciter intelligitur.*

Vt autem fundamentum huius ſententiæ intelligatur, priùs eſt ſenſus percipiendus. Non enim in propoſito, ſeu voluntate faciendi, vel non faciendi rem promiſſam, votum ponit, ſed in voluntate ſe obligandi Deo, vt ex dictis conſtat. Hic autem actus, *volo obligari Deo ad caſtitatem ſeruandam,* dupliciter accipi poteſt. Primo tanquàm ſolum propoſitum de futuro, ita vt licet actus voluntatis ſit de præſenti, obiectum eius tantùm ſit aliquid faciendum futuro tempore, vt cùm dico volo ſeruare præcepta, & ſimilia, & in hoc ſenſu cõſtat talem actum voluntatis non eſſe votum, nec promiſſionem, ſed tantùm propoſitum vouendi, vel promittendi. Vnde ſiquis dicat, volo promittere in eodem ſenſu de futuro, non promittit, nec illa verba æquiualent huic verbo, promitto. Alio verò modo poteſt intelligi actus voluntatis ſe obligandi efficaciter, & ex tunc, ſeu ex vi talis actus, ita vt idem ſit, *volo obligari,* quòd volo manere obligatus, ſeu volo, vt ex nunc in me oriatur vinculum, & obligatio. De hoc ergo actu intelligit hæc opinio eſſe votum, nec dependere in eſſe voti ab aliquo ſubſequenti actu intellectus,

7. *In quo actu voluntatis conſiſtat votum.*

Sic ergo explicata hæc opinio, mihi videtur vera. Et fundatur primò, quia illa voluntas per ſe ipſam ſtatim inducit ſpontaneam obligationem in ordine ad Deum, & voluntariè aſſumptam: ergo eſt votum. Conſequentia patet ex proprio effectu voti ſuprà declarato. Antecedens autem probatur, quia ille effectus obligandi ſe eſt in hominis poteſtate, & illa voluntas eſt abſoluta, & efficax, & pro ſtatim (vt ſic me explicem) ergo quantum eſt ex parte illius, & ex parte hominis, ſtatim etiã per ſe ipſam inducit obligationẽ. Neque verò ex parte eius, cui fit talis obligatio, aliquid ampliùs neceſſarium eſt, quia in his obligationibus maximè requiri ſolet ex parte eius, cui fiunt, acceptatio, at verò cùm obligatio hæc ſit ad Deum, qui intuetur cor, & videt talem voluntatis determinationem, ſi ſit de materia capaci, ſtatim poteſt acceptari, ergo etiam ex parte creditoris nihil aliud requiritur ad talem obligationem. Dices: licèt ex parte illius voluntatis ſtatim, & efficaciter ſequatur obligatio, non tamen immediatè, ſed mediante facultate ad illam faciendam apta, quæ eſt intellectus, ſicut ex hoc actu efficaci volo moueri, ſtatim ſequitur motus, non tamen immediatè, ſed per motiuam potentiam.

8. *Poſt voluntatis actum nullus poteſt intelligi in intellectu, qui ad votũ ſit neceſſarius.*

Contra hoc verò inſto, declarando aliud fundamentum huius ſententiæ, quia poſt illum voluntatis actum, nullus poteſt intelligi in intellectu, qui neceſſarius ſit, nec per ſe conferat ad efficiendam obligationem apud Deum, ergo ſola voluntas eſt, quæ & efficaciter, & immediatè illam inducit. Conſequentia eſt clara. Et antecedens probatur, quia poſt illam voluntatem proximè ſequi poteſt in intellectu cognitio quaſi experimentalis, quia homo quaſi intuetur, & experitur in ſe talem actum voluntatis, quæ cognitio vt ſic, non eſt ad Deum, nec aliquid ordinat ad ipſum, & ideò nõ poteſt eſſe votum vt ſuprà argumentabar. Deinde intelligi iudicium poteſt quo homo iudicat, ſe ex vi illius voluntatis eſſe obligatum Deo. Et hoc iudicium multò minùs poteſt eſſe votum, ob eandem rationem, tũ quia ſupponit effectum voti, & conſequenter votũ: tùm quia quotidiè ferre poſſumus illud iudicium iterũ, atq; iterum, & non propterea iteratur votũ. Hi ergo actus cognoſcendi, licet neceſſarij ſint ad impiẽdum poſtea votum, non tamen ad faciendum illud: præter illos autem nullus alius actus cognoſcendi per ſe coniungitur illi voluntati, nec intelligi poteſt, ad quid ſit, vel quis, aut qualis ſit.

9. *Locutio mẽtalis non poteſt eſſe materia neceſſaria ad voti exiſtentiam.*

Præter cognitionem autem poteſt eſſe in mente locutio: hæc autem in præſenti materia non poteſt eſſe neceſſaria ad voti exiſtentiam, & obligationẽ, & maximè loquendo de locutione, quæ ſit actus intellectus: nam obligatio voti eſt ad Deum, qui nulla indiget locutione hominis, vt videat voluntatem ſe obligandi ipſi Deo, ad quid ergo eſt talis locutio neceſſaria? Deinde hæc locutio ad Deum, ſi ſit purè ſpiritualis per voluntatem fit, vt in tract. B de Oration. oſtenſum eſt, ergo etiam ex hac parte non eſt neceſſarius actus intellectus. Et præterea cùm talis locutio ad Deum non ſit, niſi ordinatio quædam proprij actus, quaſi per voluntariam præſentationem talis actus in conſpectu Dei, hæc ordinatio quaſi in actu exercito includitur in voluntate ſe obligandi Deo. Nam illa voluntas ad Deum volũtariè ordinatur intimè, & per ſe ipſam, & qui illam habet optimè nouit, non ordinare obligationem ſuam ad ignorantem illam, ſed ad eum, qui optimè nouit illam, & acceptat, & exigit: ergo ex hac parte in illo actu includitur ſufficiens ordinatio. Quod ſi addatur expreſſus actus C voluntatis, quo velit illam ſuam voluntatem, & obligationem Deo offerre, & præſentare, erit ad maiorem feruorem (vt ita dicam) ipſius vouentis, non de neceſſitate voti: quamuis etiam illa maior expreſſio ad voluntatem pertineat, vt dixi.

10. *Locutio mẽtalis per conceptus verborum ſenſibilium eſt extrinſeca ad rationem voti reſpectu Dei.*

Denique ſi addatur locutio mentalis per conceptus verborum ſenſibilium, illa magis extrinſeca eſt ad rationẽ voti reſpectu Dei, tum quia non eſt neceſſaria, vt obligatio acceptetur à Deo, vt oſtenſum eſt: tum etiam quia illa iam ſupponit totum id, quod ex parte hominis eſt neceſſarium ad obligationem. Quod per comparationem ad promiſſionem, quæ fit homini, magis innoteſcet: nam inter homines ad effectum promiſsionis, præter efficacem voluntatem obligandi ſe alteri, re- D quiri poſſunt verba, aut ſigna, quibus alteri conſtet illa voluntas, vt poſſit alius obligationem acceptare: at in ordine ad Deum non ſunt neceſſaria talia ſigna etiam intellectualia, ſed voluntas ipſa ſe, ſuoſque actus ordinans ſufficit: ergo.

11.

Vnde etiam ſumi poteſt argumentum, quia in promiſſione, quæ fit homini quidquid poſt conſenſum voluntatis requiritur ad firmitatem promiſſionis, vel cuiuſcumque alterius contractus, eſt tantùm in ratione ſigni, vt alteri innoteſcat conſenſus promittentis, vel donantis. Vnde inter homines hæc verba *Promitto tibi hanc rem,* nihil aliud ſignificant, niſi voluntate mea me tibi obligo ad rem hanc tibi donandam. Vnde verbis illis E nihil reſpondet in mente promittentis, niſi voluntas ſe obligandi, & in intellectu conceptus eorumdem verborum, quibus dirigitur lingua ad illa verba proferenda, nec intelligi poteſt in intellectu alius actus illis verbis reſpondens. Idemque eſt in qualibet donatione. Et in matrimonio, verba illa quibus perficitur Sacramentum, *accipio te in meam, meque tibi trado,* aut ſimilia, licèt per intellectum dicantur, immediatè indicant conſenſum voluntatis in traditionem ſui corporis, vel in acceptationem alterius. Et ideò ſolent dicere Iura, *ſolum mutuum conſenſum dandi, & acceptandi inuicem corpora, perficere matrimonium,* vt loquitur

Solum conſenſum voluntatis perficere matrimonium. Alexand. Nicol.

vt loquitur Alex. III. in cap. *Cum locum*, de Sponſalibus, & Nicolaus Papa in cap. *Sufficiat* 27. q. 2. quia, nimirum, licet verba neceſſaria ſint ſolùm requiruntur, vt ſigna conſenſus, ipſe autem conſenſus voluntatis eſt propria, & per ſe cauſa vinculi, & obligationis. At in promiſſione ad Deum, non ſunt neceſſaria ſigna per ſe loquendo, ſed voluntas ipſa per ſe innoteſcit Deo, & eo ipſo quod eſt de obligatione illi efficaciter facienda, ordinatur ad ipſum, & ſi eſt recta, & conformis voluntati eius, acceptatur ab ipſo, ergo illa per ſe ſufficit ad votum. Dico autem per ſe, quia interdum ex ſtatuto Eccleſiæ, vel ex intentione vouentis, poteſt requiri exterior promiſſio etiam publica, vt votum coram Deo valeat, ſed illud, & accidentarium eſt, & tunc etiam illa exterior ſignificatio eſt quaſi conditio neceſſaria ad valorem conſenſus, ſubſtantia autem voti quatenus in anima eſt, in conſenſu conſiſtit.

In promiſſione non ſunt neceſſaria ſigna per ſe loquendo.

12. Dicere verò poteſt aliquis, præter voluntatem ſe obligandi, & locutionem mentalem, interuenire actum imperij, quo ſibi homo imperat talem obligationem, & illum eſſe actum intellectus, & priuatam legem, quam ſibi homo imponit, & in illo conſiſtere votum, licèt non vocetur imperium, ſed promiſſio, quia non eſt ordinatio à Superiore proueniens in ſubditum, ſed eſt ordinatio, qua ipſe ſubditus ſe ordinat ad Superiorẽ. Sed contra hoc dici poſſent multa de imperio, quia re vera præter iudicium, non poteſt eſſe, niſi locutio, vt in 1.2. latiùs dicitur. Hic tamen eſt peculiaris ratio non admittendi talem actum ſpecialem, quia imperium proprium cadit in actum humanum, qui imperatur: hic autem nullum tale eſſe poteſt. Nam practicum iudicium, quod antecedit voluntatem ſe obligandi Deo, eſtò vocetur imperium, non eſt votum, vt iam oſtenſum eſt, quia ex illo non naſcitur propria obligatio, imò poteſt non ſequi, quia poteſt voluntas non obedire. Poſt illam autem voluntatem, non ſupereſt actus humanus imperandus, niſi fortè executio actus promiſſi per votum, quod imperiũ eſt, eſt effectus voti, non votum, & eſt effectus voluntarius, qui poteſt non imperari frangendo votum. Nec poteſt fingi imperium ſe obligandi, nam ſe obligare præciſe ſumptum, vt eſt aliquid diſtinctum ab actu voluntario, per quem cauſatur, non eſt actus imperatus, ſed eſt vinculum, ſeu effectus moralis relictus ex voluntate ſe obligandi: ergo circa illud vinculum vt ſic, non poteſt immediatè verſari aliud imperium, præter voluntatem ſe obligandi. Dicunt aliqui, imperium illud eſſe de acceptanda obligatione voti, quæ acceptatio actus humanus eſt. Sed non rectè, quia qui vouet, vel non acceptat obligationem, ſed facit, Deus autem eſt, qui acceptat: vel non aliter homo acceptat illam, quàm faciendo, & volendo illam: acceptatio ergo obligationis non eſt aliquid præter voluntatem ſe obligandi: at imperium huius voluntatis non eſt votum, vt oſtenſum eſt, quia antecedit illam: ergo nullum imperium ab illa voluntate diſtinctum, poteſt eſſe votum.

Actus imperij in mente an ſit de eſſentia voti.

Deus eſt qui acceptat obligationem in voto.

13. Neque obſtat, quòd votum dicatur lex particularis, tum quia lex ſufficienter ferri poſſet per voluntatem, ſi per ſe innoteſceret illi, cui imponitur, ſicut vnicuique innoteſcit voluntas propria. Tum maximè quia (vt dicebam) locutio illa metaphoram inuoluit. Quod ita declaro, nam dupliciter poteſt oriri obligatio ex actione aliqua, aut tamquam ex facto, vt ex furto naſcitur obligatio reſtituendi, vel ex teſtamento naſcitur obligatio implendi voluntatẽ teſtatoris, aut tãquã ex iure, vt ex naturali dictamine vnicuiq; dandũ eſſe quod ſuũ eſt, naſcitur obligatio reſtituendi rẽ alienã. Ex voto igitur, vel quacũque promiſſione naſcitur obligatio tãquã ex facto, & ideo licet dicatur lex priuata propter quãdã ſimilitudinẽ cum lege in producẽda obligatione per voluntatẽ, tamen re vera non eſt propriè lex, quia nõ conſtituit ius: nec eſt actus iuriſdictionis, ſicut volũtas teſtatoris poteſt dici quaſi lex reſpectu hæredis, non tamen propriè, ſed per quamdam analogiam. Propria autem obligatio tãquam ex iure ſeruandi votum, oritur ex illa lege naturali: *Redde Domino vota tua*, & hæc lex dici poteſt eſſe in dictamine intellectus, non eſt tamen votum, ſed circa votum, vt circa propriam materiam verſatur. Obligatio ergo, quæ oritur ex facto, non eſt neceſſe oriri ex intellectu, ſed ordinariè naſcitur ex voluntate, vt patet in matrimonio, & in teſtamento, in quibus præter voluntatem ſola ſigna externa requiruntur propter cognitionem humanam, in præſenti ergo voluntas ſufficit, & ſigna nõ ſunt neceſſaria, vt votum ſit, ſed vt hominibus innoteſcat, vt oſtenſum eſt.

Quomodo votum dicatur lex particularis. Dupliciter oriri poteſt obligatio ex actione aliqua.

Obligationẽ ex facto non ex intellectu, ſed ex voluntate oritur.

14. Deniq; ad rationẽ dubitandi in principio poſitã reſpondeo, promiſſionem, aut votum dupliciter accipi. Vno modo pro obligatione, & vinculo, quod manet in homine habente votũ: alio modo pro actu illo, à quo immediatè naſcitur obligatio, hæc poſterior ſignificatio eſt magis propria, magiſque vſitata, tamen prior etiã eſt frequens; ſic enim ait D. Thomas in d. art. 1. *Votum quamdam obligationem importat ad aliquid faciendum, vel non faciendum*, & Supplemen. Gabr. d. q. 1. dixit, Promiſſionem eſſe obligationem adimplendi propoſitum, quo homo vult eſſe obligatus: & votum nihil aliud eſſe, quam obligationem, qua quis ſe ſpontaneè obligat Deo. Hæc enim, & ſimilia intelligenda ſunt de voto, quatenus eſt vinculum permanens, & quaſi in habitu. Dico ergo votum propriè dictum, prout ſignificat actum illum, quo homo ſe obligat Deo, non habere pro obiecto alium actum humanum, ſed obligationem ipſam, ſeu vinculum efficiendum per actum vouendi. Atque ita voluntas illa, qua homo ſe obligat Deo, habet pro obiecto obligationem ipſam ad Deum, & ita habet pro obiecto votum, vel promiſſionem, quatenus hæc ſignificant vinculum ipſum efficiendũ per votum, non quatenus ſignificat actũ vouendi, aut promittendi. Et ſimiliter votum prout ſumitur pro ipſo vinculo, ſeu obligatione, rectè dicitur eſſe effectus volitionis ſe obligandi. Si verò ſit ſermo de ipſo actu inducente obligationem, potiùs dicendus eſt effectus potentiæ voluntatis, & formaliter eſſe actus eius.

Reſpondetur dubitationi initio propoſitæ. Votum dupliciter accipi poteſt.

D. Thom.

Gabr.

Votum eſt obligatio, qua quis ſponte obligat Deo.

15. Illæ autem locutiones *volo promittere, aut volo vouere*, iam explicatæ ſunt, nam ſi ſint de futuro ex parte promiſſionis, & voti ſignificant præſens propoſitum voluntatis, de alio futuro actu voluntatis: ſicut volo amare, aut volo pœnitere: ſi autem ſint de præſenti quoad effectum volitum, ſic velle promittere, vel vouere idem eſt, quòd velle obligari ſtatim cum effectu, & ibi promiſſio pro obligatione ſumitur, vel certè licèt promiſſio nihil aliud ſit, quàm ipſamet volitio obligationem inducens, quia illa ſpontanea eſt, & per ſeſe intrinſecè voluntaria: rectè dicitur velle promittere, qui ita vult ſe obligare, non quia habeat promiſſionem ipſam actualẽ pro obiecto eiuſdem actus

Quid ſit volo promittere, aut volo vouere.

actus, ſed quia promittendo vult etiam promittere, ſicut qui amat vult amare, non alio actu, ſed ipſo amore. Verum quidem eſt homines vix poſſe exercere hos actus interiores etiam voluntatis, quin illos exprimant, loquendo ſaltem mentaliter, vt cùm amo Deũ interiùs, quaſi loquendo profero in mente hæc verba: *Diligã te Domine fortitudo mea*, vel ſimilia, & ſimiliter, cùm volo me obligare Deo, mẽte profero verbum: voueo, aut promitto Deo, tamen ſicut amor non conſiſtit in verbis etiam mentalibus, ſed in ſignificato per verba, ita & votum, per verbum autem *Promitto* nihil aliud ſignificatur, niſi volo me obligare, ſeu voluntariè me obligo, vt ſatis declaratum eſt.

CAPVT XIIII.

Vtrum votum ſit tantùm promiſſio Deo facta, vel etiam traditio.

1. Non diſputarunt quæſtionem hanc antiqui Theologi de Voto in genere, nec de Voto ſimplici, attigerunt verò illam circa votum ſolemne tractando in 4. d. 38. quomodo ſolemne votum caſtitatis impediat, ac dirimat matrimonium: nos autem in præſenti nihil de Voto ſolemni, vt tale eſt, dicere intendimus, ſed de voto ſecundum ſe, atque adeò de ratione voti ſimplicis. Credimus enim, votum ſimplex quaſi priuatiuè tantùm differre à ſolemni eiuſdem materiæ, quia votum ſimplex includit quidquid eſt neceſſarium ad perfectam, & ſpecificam rationem voti in tali materia, & nihil aliud: votum autem ſolemne ne includit etiam totam ſpecificam rationem voti, & addi quidpiam aliud, quod votum in ratione ſolemnis conſtituit, quid autem illud ſit, & quomodo ad rationem voti comparetur infrà ſuo loco dicetur, & ideo nunc non tractabimus an traditio requiratur ad votum ſolemne, vel quomodo cum illa coniungatur. Nihilominus tamen ad explicandam completè ſpecificam rationem voti, vel ſimplicis, vel abſolutè ſpectati, neceſſarium viſum eſt propoſitam quæſtionem examinare. Quia cùm vix poſſimus nos differentias vltimas rerum, niſi per negationes explicare, ad eſſentiam voti comprehendendam non ſatis eſt, dixiſſe illã conſiſtere in promiſſione valida Deo facta: ſed neceſſe eſt oſtendere in hoc ſolo, & nullo alio addito ex parte actionis, conſummari rationem voti. Nihil autem excogitatum hactenus eſt, vel videtur poſſe cogitari, addi poſſe vltra promiſſionem rei, præter traditionem eius, & ideo de illa ſpecialiter mouetur quæſtio.

Votum ſimplex priuatiuè tantùm differt à ſolemni.

2. Eſt ergo quædam opinio, quæ duabus aſſertionibus continetur, Prima eſt, votum ſecundum ſe, ac ſimplex ſufficienter perfici poſſe per ſolam promiſſionem ſine traditione. Secunda eſt, aliquando votum etiam ſimplex non ſola promiſſione perfici, ſed traditionem etiam includere. Et de prima quidem aſſertione nulla eſt difficultas, nam communis eſt, & clara, vt patebit. In ſecunda autem eſt maxima, tum in explicanda illa differentia votorum etiam ſimplicium, tum in coniungendo per ſe duas illas rationes promiſſionis, & traditionis in eodem actu vouendi. Duobus ergo modis poteſt illa diuerſitas votorum declarari, primo ex parte materiarum, ſecundo ex intentione vouentis.

1. Opinio. Votum ſecundum ſufficienter perfici poteſt per ſolam promiſſionem ſine traditione.

Duplex modus colligendi diuerſitatem votorũ.

3. Prior ergo modus declaratur, & probatur primo exemplis: nam votum ingrediendi religionem, verum, ac perfectum votum eſt, & tamen in ſola A promiſſione conſiſtit: nam ſic vouens nihil ſtatim, & ex vi voti tradit Deo, ſed ſolum obligat ſe ad tradendum in futurum. At verò votum caſtitatis etiam ſimplex, non ſolam promiſſionem, ſed etiam traditionem includit, quia ſtatim, & ex vi illius vouens corpus ſuum tradit, & conſecrat Deo in perpetuam caſtitatem. Idem cernere licet in voto obedientiæ omninò ſimplici, & extra omnem ſtatum religionis facto, nam per illud ſtatim tradit vouens ſuam voluntatem illi, cui obedire promittit. Secundò probatur ratione vtraque aſſertio, Prior quidẽ, qui votũ interdũ eſt tãtum tũ de actione futura, quæ nondum eſt, vt & de ingreſſu Religionis, de peregrinatione, & ſimilibus, in his ergo votis, & materijs tantũ habet locũ promiſſio, B & non traditio, quia traditio tantũ eſſe poteſt de re iam exiſtente, quia non traditur niſi quod eſt, promiſſio autem eſt de re futura, nondumque exiſtente. Poſterior autem aſſertio contraria probatur; quia votum aliquando fit de re exiſtente, quæ per ipſum votum etiam ſimplex exhibetur, & traditur in ordine ad actionem futuram, vel moralem omiſſionem, ſeu priuationem, (quæ in moralibus nomine actionum cõprehẽditur, iuxta doctrinam D. Thomæ 1. 2. quæſt. 71. artic. 6.) vt fit per votum caſtitatis, & obedientiæ, & ſimilia: ergo tale votũ, licèt in ordine ad actus futuros, includat promiſſionem, & ideò per verbum promittendi communiter fiat, aliquam traditionem includit, eius nimirum rei præſentis, qua in futurum vtendum eſt. C Quia de re, quæ in præſenti exhibetur, vt ſit, non fit promiſſio, ſed traditio, ſic ergo ex parte materiarum diſtinguuntur talia vota. Tertiò declaratur differentia à ſigno, nam ſi poſt votũ caſtitatis, quis fornicetur, ſtatim violat votum, non verò ſi fornicetur poſt votum religionis, antequam actu ſe tradat religioni: hæc autem differentia non aliunde prouenit, niſi ex eo, quòd per prius votum ſtatim traditur corpus Deo, non autem per ſecundum.

1. Modus.

Traditio tãtum eſſe poteſt de re iã exiſtente & promiſſio de re futura.

D. Thom.

Secundus modus explicandi, & probandi illam aſſertionem eſſe poteſt ex intentione vouentis, & declaratur in hunc modum: nam D inter homines duo ſunt modi liberalium actionum, vnus eſt promittendo tantùm, alius donando, quarum diſtinctio tam clara eſt, vt non indigeat explicatione, ergo ijdem duo modi eſſe poſſunt erga Deum. Nam cur non? cùm ex parte hominis ſit eadem poteſtas, & libertas, & ex parte Dei non minor, imò maior ſit capacitas. Vnde Scotus in 4. diſ. 38. ſignificat, per votum ſimplex poſſe fieri traditionem rei, vel corporis Deo ipſi immediatè in ordine ad actum, vel vſum talis rei: *Quia non minùs* (inquit) *transfert aliquis à ſe, quod immediatè dat Deo, quàm quod dat eidem mediante homine vicario.* Et quamuis argumentando hoc dicat, illi rationi non reſpondet, vnde E videtur in ea ſententia perſiſtere. Sunt ergo poſſibiles illi duo modi offerendi aliquid in cultum Dei, etiam in actibus merè internis, qui immediatè verſantur inter hominem, & ſolum Deum, ſcilicet, per modum promiſſionis, & donationis, ſeu traditionis. Vterque autem ex his modis pertinet ad cultum religioſum, & continetur ſub nomine voti, & de modo offerendi per promiſſionem id conſtat ex dictis, & ad illum pertinet prima aſſertio huius ſententiæ in principio poſita. De altero verò patet, quia promittere aliquid Deo religioſũ eſt: ergo multò magis tradere, Itẽ ſi ex promiſſione naſcitur obligatio, multò

4. *2. Modus.*

Duo inter homines modi liberalium actionum.

Scot.

Promittere aliquid Deo religioſum eſt.

multò magis ex traditione, quæ obligatio cùm ſit ad Deum, non poteſt niſi ad religionem pertinere. Quod autem hic etiam modus religioſi cultus, ſeu actus ſub voto comprehendatur, patet, quia aliàs oporteret nouum actum religionis multiplicare, quia ſub nullo alio comprehendi poteſt talis traditio. Item Scriptura ſacra hæc omnia, quæ Deo donantur ex deuotione, & cultu eius. vota ſolet appellare. Item ex tali donatione Deo facta, oritur obligatio non conuertendi rem illam ad vſum profanum, ſeu non priuandi Deum vſu talis rei in ſuum cultum: hæc autem obligatio ſimilis eſt obligationi voti, & eiuſdem rationis, ergo hac ratione talis donatio, quatenus parit obligationem, rectè ſub generali nomine voti comprehenditur, iuxta hunc ergo modum meritò illa duo genera votorum diſtinguuntur.

5. Deinde hi duo modi vouendi Deo, non poſſunt ſatis diſtingui ex verbis, ſeu ſignis externis, tum quia hæc non ſunt per ſe neceſſaria ad votũ, vt ſæpè dictum eſt, hic autem loquimur per ſe, ac ex natura rei, & ſecluſa inſtitutione Eccleſiæ, tum etiam, quia in ipſis ſignis externis poteſt eſſe ambiguitas, & æquiuocatio, nam etiam erga homines ſolemus vti verbo promittendi, cùm nos tradimus, vt in voto ſolemni, & profeſſione Religioſa ſæpè fit, & qui ſe donat, aut vendit in ſeruum, promittit parere Domino, &c. Debent ergo illi duo modi diſtingui intentione, quæ diſcernit actiones internas: erit ergo votum per modũ ſolius promiſſionis, quando quis intendit tantùm ſe Deo obligare ad aliquid faciendum, nullam rem à ſe abdicando, per modum autem traditionis erit, quando intendit rem in totum à ſe abdicare, & in peculiare Dei dominium, & poteſtatem transferre.

Quomodo diſtinguatur votum per modum puræ promiſſionis, à voto cum traditione.

6. Nihilominùs hanc ſententiam falſam eſſe exiſtimo, & ſine auctore, nullum enim inuenio, qui illam typis mandauerit in puris votis, ſeu ſimplicibus, niſi fortaſſe illi, qui dixerunt, votum ſimplex caſtitatis irritare matrimonium ſubſequens, quorum opinio reprobata eſt, vt infra ſuo loco videbimus. Operæ pretium nihilominùs exiſtimo veram reſolutionem præſentis quæſtionis exactè tradere, & expendere, quia ex illa pendent multa, quæ ad varietatem votorum, eorumque effectus intelligendos neceſſaria ſunt.

7. Dico ergo primò, Votum, vt votum eſt, ſola promiſſione valida ad Deum facta perficitur, neque vllum eſt votum ſimplex, quod in ſua ratione eſſentiali traditionem includat. Ita ſentiunt Doctores in 4. etiam loquendo in ſpeciali de voto ſimplici caſtitatis, D. Thomas quæſt. 1. artic. 3. quæſtiunc. 2. & 3. Bonauẽtura artic. 2. quæſt. 1. Richard. artic. 7. quæſt. 2. Durandus quæſtion. 2. Argentina, artic. 3. ad 1. Turrecremata 27 quæſt. 1. in princ. artic. 1. Ac denique omnes, qui conſtituunt differentiam inter votum ſimplex, & ſolemne caſtitatis in hoc, quod ſimplex eſt pura promiſſio: alterũ verò inuoluit traditionẽ, hanc aſſertionem ſupponunt, ſunt autem illi quamplures, vt infrà ſuo loco videbimus, illoſq; copioſe refert Sancius lib. 7. de Matrim. diſp. 25. n. 7. Deinde hoc probari poteſt ex cõmuni conſenſu Doctorũ in definiendo voto in communi, nam per ſolum genus promiſſionis illud definiunt, & pro differentia conſtituunt ordinem ad Deum mediante materia capaci talis promiſſionis, neque ad votum ſimplex ſpecificum, & proprium aliud requirunt: ergo quidquid vltra additur eſt extra eſſentiam, & ſpecificã rationem voti.

Vera quæſtionis reſolutio proponitur. 1. Concluſio. D. Thom. Votum vt votum eſt ſola promiſſione valida ad Deum facta perficitur. Bonau. Richard. Durand. Argent. Turrecr. Sanc. Differentia inter votum ſolemne caſtitatis, & ſimplex.

A Et confirmatur, ac declaratur, quia in re ipſa datur aliquod votum, quod illam ſolam rationem, & definitionem voti includat, vt omnes fatentur, & patet in voto ingrediendi religionem, ergo ſignũ eſt differentiam conſtitutiuam illius voti eſſe ſpecificam, & vltimam, quia differentia generica non poteſt in rerum natura inueniri ſine omni differentia contrahente, cum ſola negatione omnium differentiarum contrahentium, & eſſentialium, eſt ergo votum illud in ſpecie vltima voti conſtitutum, ergo non poteſt tota illa ratio voti inueniri in aliquo voto magis determinata, & contracta eſſentialiter in ratione voti, ex parte actus, qui in illo interuenit, ſed ſolùm eſſe poterit differentia in hoc, quòd in tali, vel tali materia verſetur promiſſionis actus. Probatur conſequentia, quia vltima differentia, & ſpecies non eſt vlterius determinabilis: oſtenſum eſt autem illam differentiam actionis in ratione promiſſionis eſſe vltimam: ergo. Denique hoc poteſt ſpecialiter confirmari ex propriis rationibus promiſſionis, & traditionis, ſunt enim adeò oppoſitæ, vt non poſſint ſimul verſari circa idem ſecundum idem. Sed hæc aſſertio cum probationibus eius euidentiùs conſtabit, deſcendendo ad ſingulos modos explicandi priorem ſententiam, & impugnando illos. 8.

Confirmatur concluſio propoſita.

Vltima differentia, & ſpecies non eſt vlterius determinabilis.

Dico ſecundò: Impoſſibile eſt ex ſolis materiis diſtinguere vota ſimplicia in ratione puræ promiſſionis, & admixtæ, ſeu coniunctæ cum traditione. Probatur primò, ſupponendo promiſſionem, & traditionem non diſtingui per ſe ex materiis, ſeu rebus, circa quas verſantur, ſed ex propriis rationibus, ſeu formalibus effectibus, ad quos fiunt. Nam per promiſſionem puram nihil donatur promiſſario: per traditionem autem donatur res tradita, in quam acquiritur ius per traditionem, quod non acquiritur per ſolam promiſſionem. Hæc ergo duo ſecundum ſe diſtincta ſunt, & circa omnes, & ſingulas materias verſari poſſunt: ergo etiam in materiis votorum poſſunt illa duo habere locum in qualibet materia: ergo non poſſunt diſtingui ex materijs. Vnde argumentor ſecundò, quia nulla eſt materia voti, quæ non poſſit ſimpliciter promitti ſine vlla traditione. Probatur, quia in omni materia voti, promiſſio ipſa eſt merè voluntaria, vt ſuprà oſtenſum eſt: ergo pro voluntate promittentis poteſt in qualibet materia fieri ſola promiſsio, quæ ibi ſiſtat, & ad traditionem non tranſeat. Probatur conſequentia, quia promiſsio de ſe eſt prior, & ſeparabilis à traditione, quæ eſt poſterior, ergo pro voluntate promittentis poteſt cum effectu ſeparari, cum vtraque pendeat ex eius voluntate: ergo nulla eſt materia voti, quæ non ſit capax puri voti, ſimpliciſque promiſsionis ſine interuentu alicuius traditionis, ergo illa duo genera votorum non poſſunt ex materiis diſtingui. 9.

Secunda concluſio. Impoſſibile eſt ex ſolis materiis diſtinguere vota ſimplicia.

Tertiò probatur eiſdem exemplis, quæ contraria ſententia proferebat. Nam in materia caſtitatis re vera datur pura promiſsio abſque vlla traditione, quia vouens ſimpliciter caſtitatem, nihil aliud intendit, quàm promittere, & actus, ac effectus non excedit intentionem agentis. Idemque eſt de ſimplici voto obedientiæ, per quod nullum ius acquiritur homini, cui obediendum eſt, ſupponimus enim illi non fieri promiſsionem aliquam, nec traditionem, nam hoc eſt in poteſtate vouentis. Addere etiam poſſumus votum ſimplex paupertatis, quod obligat æquè, ac illa duo, & nullam, 10.

Confirmatur aſſertio retorquendo exempla pro oppoſita parte allata.

nullam per ſe includit traditionem, quia ex vi talis voti non tradit homo diuitias, quas habebat, nec ſe illis ſpoliat, donec cum effectu impleat votum, nec etiam fit incapax acquirendi illas, licet obligetur ad non acquirendas, ſicut per votum caſtitatis fit in propria materia, eſt ergo eadem omniũ ratio. Quartò, licèt votum fiat de re iam exiſtente in ordine ad futurum vſum, non ſequitur in tali voto includi aliquam traditionem, quia per talem promiſſionem non alienatur res, nec transfertur in alium. Qui enim vouet dare eleemoſynam ex pecunia, quam habet, nondum illam tradit, neque à ſe abdicat, & ratio à priori eſt, quia promiſsio vt ſic, non eſt actio ſufficiens ad hunc effectum. Ita ergo qui vouet caſtitatem, licet promittat talem vſum ſui corporis, nemini tradit corpus ſuum, ſed ſolùm ſe obligat ad vtendum illo tali modo, & hinc prouenit, vt ſi tradat poſteà ſuũ corpus vxori, matrimonium teneat, quia licèt tradiderit ei rem alteri promiſſam, non tamen rem alienam, neque alteri traditam.

Qui vouit caſtitatem quomodo poſſit validũ matrimoniũ contrahere.

14. *Vnde proueniat, quod votum caſtitatis, & ſimilia & obligẽt ſtatim, ac ſemper.*

Quintò, quòd caſtitatis votum, & ſimilia obligent ſtatim, ac ſemper non prouenit ex traditione, ſed ex qualitate materiæ, quæ eſt negatiua, & ex intentione promittentis obligandi ſe ſtatim, & ſimpliciter, ac perpetuò. Sic enim qui vouet non mentiri, aut non furari, vel non inferre malum inimico, ex tunc obligatur, & pro ſemper, & tamen in his votis fingi non poteſt aliqua traditio. Et ſimiliter votum non nubendi ſtatim obligat, & pro ſemper, nihilominùs non habet vmbram traditionis. Solùm ergo differt à voto caſtitatis, quod hoc vniuerſalior eſt ex parte materiæ, non tamen in modo obligationis, aut traditionis. Sextò: differentia illa inter votum caſtitatis, & religionis falſa eſt, & ſine fundamento: nam quòd per fornicationem violetur vnum votum, & non aliud, non eſt, quia vnum eſt promiſsio, & aliud traditio, ſed quia materia voti caſtitatis eſt abſtinentia ab actibus venereis, materia autem voti religionis tantum eſt ingreſſus Religionis. Et inde etiam eſt, quod prius votum obliget ſemper, & pro ſemper in ſua materia, ſecundum verò licet obliget ſemper, non tamen pro ſemper: quia cùm vnum ſit de priuatione, aliud de affirmatione, obligant ad inſtar præcepti affirmatiui, & negatiui. Tamen quatenus in illa affirmatione voti religionis inuoluitur aliqua negatio, ſecundum illam obligat pro ſemper, ſcilicet ad non contrahendum matrimonium, & multò magis ad non conſummandum. Vnde fruſtra etiam dicitur vnũ votum, ſcilicet caſtitatis, eſſe de præſenti, aliud verò Religionis eſſe de futuro. Nam in vtroque, perſona circa quam, ſeu de qua vouetur, præſens eſt, & ſub dominio vouentis manet poſt vtrumque votum, ſicut ante illa erat: vſus autem, ſeu actiones talis perſonæ, quæ promittuntur in vtroque voto, ſunt de futuro, licet in vno ſint plures, vel pauciores, quàm in alio: quod impertinens eſt ad rationem præſentis, vel futuri. Atque ita etiam concluditur, non magis in vno illorum votorũm eſſe traditionem, quàm in alio: quia in vtroque eſt tantùm obligatio ad vſum futurum proprij corporis vel ſuppoſiti, ſine abdicatione dominij, vel poſſeſsionis illius, & ſine translatione in alium. Neque etiam magis conſecratur perſona illa Deo per vnum votum, quã per aliud, quod attinet ad modum conſecrationis (ſi ita cum arguẽte loquendum eſt) quia illa conſecratio non eſt aliud, quàm vinculum, quod eiuſdem rationis eſt in

Vera aſsignatur differentia inter votum caſtitatis, & religionis.

A vtroque voto: ſed in vno eſt in vna materia, & in alio in diuerſa, & ex illa parte poteſt vnũ votũ dici ſacratius, vel excellentius alio, non verò magis dici poteſt traditio. Et non facilè iudicari poteſt, per quod illorũ perſona magis dicetur Deo, nã licet votum caſtitatis ſtatim ad plura obliget, tamen votũ religionis obligat pro debito tempore ad rem excellentiorem. Nulla ergo eſt differentia talium votorum ex eorum materiis.

Non ſatis iudicari poteſt, per quod horum votorum religionis aut caſtitatis, perſona magis conſecretur Deo.

11. *Ex intentione vouentis fieri poteſt vt cum voto ſimplici coniungatur aliqua traditio, non tamen poteſt eſſe de eſſentia voti.*

Dico tertiò: Ex intentione, & actione vouentis fieri poteſt, vt cũ voto ſimplici coniũgatur aliqua traditio, non tamen fieri poteſt, vt traditio ſit de eſſentia talis voti, vel differentia per ſe contrahens illud, vel denique, vt traditio ipſa ſit promiſsio, vel è cõuerſo. Hæc aſſertio directè eſt contra ſecundũ B membrũ ſuprà propoſitũ: & in ea ſupponitur, hæc duo eſſe valdè diuerſa, ſcilicet traditionẽ, & promiſſionẽ coniunctim, ſeu cõcomitanter fieri, & vnã eſſe aliã, vel de ratione alterius: quod tã eſt per ſe notũ, vt nulla indigeat probatione, vel declaratione, præter quã quòd ex probatione vtriuſq; partis ſatis explicabitur. Prior ergo pars de concomitantia declaratur priùs humanis exemplis: nam qui donat alteri arborẽ, conſequenter tradit illi fructus in radice, ſeu ius ad illos, & nihilominus poteſt addere promiſsionẽ numquã percipiendi fructus ex tali arbore. Item qui alteri donat rem aliquã, tradit illã, & nihilominùs ſæpè addit promiſsionem numquam iterum petendi illam. Sic ergo in rebus diuinis poteſt quis tradere Deo res ſuas, donando illas C Eccleſiæ, & votum Deo facere numquã iterum petendi illas, vel aliquem fructũ temporalem ex illis, quod votum ſimplex eſt coniunctũ cum traditione, vt conſtat. Idemque contingere poteſt etiam in votis ſimplicibus, caſtitatis, obedientiæ, vel paupertatis, vt ſiquis ex pacto perpetuò ſe tradat hoſpitali ad ſeruiendũ in illo, ſimulque promittat Deo, ibi ſeruaturum obedientiã, aut caſtitatem, &c. Et in aliquibus religionibus ſunt conuerſi, qui ſe tradunt religioni, non per profeſsionem, ſed per alium modum pactionis, ſimulque votum aliquod ſimplex emittunt, vt caſtitatis, vel obedientiæ. Et in quibuſdam Congregationibus non approbatis ad ſtatum religioſum, poſſunt ſimilia vota ſimplicia cum traditione aliqua coniuncta reperiri, vt notat Nauarrus Comment. 1. de Regul. notab. 23. num. D 19. ex Gloſ. in Clement. *Cum ex eo*, de Senten. excommunic. Verb. *Tertio*, & in Clement. 1. de Relig. dom. verb. *Obedientiam*, & infrà oſtendimus, etiã in aliquo ſtatu verè Religioſo poſſe vota ſimplicia coniungi cum traditione.

Confirmatio ab exemplis.

Nauar. Gloſſ.

Vota ſimplicia in aliquo ſtatu religioſo coniungi poſſunt cum traditione.

13. *Ratio aperta aſſertionis.*

Ratio denique clara eſt, quia licet illa duo ſint diuerſa, non tamen ſunt repugnantia, & poſſunt ſe iuuare ad maiorem confirmationem pacti: ergo ex libera voluntate hominis poſſunt interdum coniungi, ſicut iuramentum additur interdum promiſsioni, ſeu voto. Conſiderandum tamen eſt, ſemper illa duo cadere ſuper res diuerſas, vel ſub diuerſa ratione, nam res, quæ traditur realiter, E & in ſe, vt ſic non poteſt promitti, quia inuoluitur repugnantia, quia promiſsio ordinatur ad traditionem: vnde ſi res ſupponitur tradita, tollitur obiectum promiſsionis de eadem re ſub eadem ratione, quia promiſsio eſſe non poteſt de re iam facta. Nihilominùs tamen circa rem traditam, poteſt fieri promiſsio conſeruandi illam, vel non auferendi illam, & circa rem traditam non in ſe, ſed in radice, poteſt fieri promiſsio dandi cum effectu talem rem, vel non impediendi vſum fructum illius, vt fructus futuri traduntur donando arborem,

Promiſsio eſſe non poteſt de re iã facta.

arborem, & homo tradit futura opera ſua, vendendo ſe, & tamen ibi poteſt addi promiſſio ſeruiendi &c. Hoc ergo modo poteſt coniungi promiſſio cum traditione, & ita ſemper verſatur circa actionem, vel omiſſionem diuerſam, vt trado rem, & promitto non retractare, trado perſonam, & promitto ſeruire, & ſic de aliis neque alius modus huius coniunctionis excogitari poteſt.

14. *Oſtenditur promiſsioné, & traditioné licet coniungantur numquam ita cō fundi, vt vna ſit alia.*

Atque ex his oſtenditur facile altera pars, quòd nimirum illa duo, promiſſio, & traditio, licèt coniungantur, numquam ita confundantur, vt vna ſit alia, vel vna ſit differentia contrahens alterius. Patet primò, quia illa duo non verſantur circa idem, ſecundum idem, nec immediatè conferunt idem, vt proximè oſtenſum eſt, ergo numquam poſſunt inter ſe confundi, nam hæc vincula, ſeu iura moralia ex materiis, & primis actibus diſtinguuntur ad modum potentiarum, vel habituum, aut actionũ. Secundò, quia illa duo habent oppoſitas rationes, vt conſtat ex proximè dictis, quia traditio eſt de præſenti: promiſſio autẽ de futuro, ideóque de eo quod immediatè, ac formaliter promittitur, non ſit ſimul traditio, quia eſt repugnantia, vt oſtendi, ergo fieri non poteſt, vt traditio, fiat promiſſio, vel vt formaliter, ac per ſe contrahat illam. Tertiò, votum ſimplex quantumuis ſit coniunctum traditioni, ſemper eſt in ſpecie promiſsionis, & in illa habet vltimum complementum vſque ad ſpeciem vltimam, vt in prima aſſertione probatum eſt: ergo numquam poteſt ita cum traditione coniungi, vt in ratione voti amplius determinetur per ſe, ſed ſolùm accidentaliter, & denominatiuè. Quia non poteſt ſpecies vltima ampliùs determinari per eſſentialem differentiam, quod non ſolùm in ſpeciebus phyſicis quarumcumque rerum, actuum, & habituum inuenitur, ſed etiam in ſpeciebus boni, ac mali moralis neceſſarium eſt, vt ex Prima ſecundæ ſuppono, & vtroque modo in præſenti applicari, & verificari debet. Quartò numquam ita coniunguntur illæ duæ rationes ex voluntate vouentis, ſeu operantis, quin poſsint ex eadem ſeparari, ergo ſignum eſt, coniunctionem illam eſſe accidentalem, & non in vnica ratione eſſentiali eiuſdem actus. Conſequentia clara eſt, & antecedens patet, tum in exemplis adductis, nam qui ſe tradit hoſpitali vouendo caſtitatem, vel obedientiam poſſet ſe tradere ſine vllo voto, & è conuerſo poſſet vouere, & nullam traditionem facere, & ſic de aliis. Tum etiam quia illa duo circa diuerſa verſantur, & ad diſtinctos effectus ordinãtur, vt oſtenſum eſt, & non habent per ſe connexionem, ſed ex voluntate operantis.

Votum ſimplex quantũuis coniūctũ traditioni ſẽper eſt in ſpecie promiſſionis.

15. *Expenditur ſecunda ſententia.*

Atque hinc conſtat, quid dicendum ſit ad ſecundam ſententiam, & eius fundamentum. Aliquid enim verum continet, & aliquid falſum, & aliquid etiam dubium. Verum quidẽ eſt abſolutè loquendo, eſſe in poteſtate hominis colere Deum, nõ tantùm votis, & promiſsionibus, ſed etiam donationibus, ſeu traditionibus earum rerum, quas ab ipſo accipit, iuxta illud 1. Paralip. 29. *Quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Et ita poteſt hæc poſterior pars probari ex dictis de obligationibus tract. 2. libr. 1. & ex dicendis infra de ſtatu religioſo. Prior verò pars vt clara ſumitur ex his, quæ de voto dicere cœpimus, & in ſequentibus perficiemus. Hinc verum etiam eſt, eſſe in poteſtate hominis vouentis coniungere cum voto traditionem aliquam factam in honorem, & cultum Dei: quia ſicut vtraque actio voluntaria eſt, ita eſt et-

A iam voluntarium, vtramque coniungere, cùm in hac coniunctione repugnantia non ſit, vt ex dictis conſtat. Ac ſubinde verum etiam eſt, ex intentione operantis pendere duplicem modum faciendi ſimplex votum, ſcilicet cum aliqua traditione adiuncta, vel ſine illa, quia, vt oſtendimus, hæc non ſunt per ſe connexa, nec ratione materiæ, nec alio titulo: & ideò ex ſola intentione, id eſt, voluntate operantis pendet vno, vel alio modo operari. Cùm autem dico *ſola*, non excludo inſtitutionem Eccleſiæ, quæ in hoc interuenire poteſt imponendo formam, & modum ſeruandum in huiuſmodi actibus, ſed ſenſus eſt, in vſu ipſo, & exercitio totum pendere ex conſenſu, & intentione operantis: quamuis hæc debeat eſſe recta, & iuxta præſcriptam formam, vel per Eccleſiam, vel ſecũdum rationem na-
B turalem, vbi Eccleſia formam non adhibuit.

Ex intẽtione operãtis pendet votũ ſimplex, cum aliqua traditione, vel ſine illa fieri.

Nihilominùs tamen falſum eſt, poſſe ex intentione operantis fieri votum ſimplex, quod ſimul ſit votum, & traditio: nam licet ſit in poteſtate hominis hæc coniungere, non tamen illa ita confundere, quin in ſuis rationibus diſtincta, & ſeparabilia maneant: vt oſtenſum eſt. Vnde ſecundò falſum eſt, traditionem alicuius rei, quæ ſit Deo in cultum eius, propter intentionem operantis fieri propriè, & eſſentialiter votum, vt nunc de illo loquimur. Vt enim diximus in principio huius materiæ, votum in vno ſignificato idem eſt, quod deſiderium: & hoc modo omnis donatio voluntaria poteſt dici votum. Item adnotauimus, quod ſicut ſacrificium interdum ſignificat rem oblatam, ita
C etiã vota ſæpè dicuntur res illæ, quæ Deo ex voto offeruntur, vt eſt frequens in Scriptura. Nihilominùs votum propriè, & vt nunc de illo loquimur, promiſsionem ſignificat, & ſi ſit votum ſimplex puram etiã promiſsioné dicit, traditio autem formaliter non eſt promiſsio, vnde nec eſt votum: ergo non poteſt intentio operantis facere, vt votum faciat tradendo aliquid, licet poſsit facere, vt traditioni adiũgat votum. Atque hinc tertiò falſum eſt, ex traditione vt ſic oriri cultum, vel obligationé eiuſdem rationis cum cultu, & obligatione voti. Neque per hoc multiplicantur plures actus religionis, quam in ſuperioribus cum D. Thoma, & communi doctrina poſiti ſunt. Nam oblatio actus eſt re-
D ligionis à voto diſtinctus: omnis autẽ traditio Deo facta, eſt quædam oblatio, vt ex ipſis vocibus cõſtat. Obligationes etiam, quæ ex traditione, & promiſsione oriuntur, etiamſi demus ad eandem virtutem pertinere diſtinctarum rationum ſunt, tum quia obligatio orta ex traditione magis rigoroſa eſt, magiſque participat de ratione iuſtitiæ: tum etiam quia res tradita Deo magis efficitur ſacra per actualem donationem, quàm per ſolam promiſsionem, vt conſtat. Et ita ſufficienter reſponſum eſt ad omnia, quæ in illo ſecũdo modo dicẽdi afferebãtur.

16 *Non poſſe ex intẽtione operãtis fieri votum ſimplex, quod ſimul ſit votum, & traditio.*

Propria voti ſignificatio eſt in promiſſione.

Omnis traditio Deo facta eſt quædam oblatio.

Dubium autem ex diſcurſu ibi facto relinquitur, An traditio ad Deum fieri poſsit immediatè ad ipſum, ſine interuentu alicuius hominis, qui
E loco Dei acceptet donationem ipſi factam, per ſolam voluntatem hominis ſe, vel ſua donantis, & tradentis Deo, acceptante etiam Deo per ſe ipſum donationem: An verò de ratione traditionis Deo factæ ſit, vt ſemper fiat interuentu hominis, acceptantis nomine Dei traditionem, vt valida, & conſummata eſſe poſsit? Quæ ſanè quæſtio grauis eſt, & dubia, tamen ad punctum præſentis diſputationis non eſt neceſſaria eius reſolutio: nam quomodocumque traditio fiat, eſt extra rationem promiſsionis, & voti, vt declaratum eſt: poterit

17. *An traditio ad Deum immediatè fieri poſsit ſine interuentu hominis acceptantis locum Dei?*

autem eſſe neceſſaria illius quæſtionis reſolutio ad declarandam eſſentiam ſtatus religioſi, & ideò ibi commodius diſputabitur. Alia item quæſtio ex dictis pullulabat, ſcilicet An omnis promiſſio ad Deum, etiam intra latitudinem promiſſionis, ſit eiuſdem rationis, & eodem modo fiat ex parte ſua? (quidquid ſit de diuerſitate materiæ, de qua poſteà dicetur.) Sed hæc quæſtio habebit commodiorem locum in lib. 4. vbi de obligatione voti dicetur.

CAPVT XV.

Vtrum votum ſit actus à Religione elicitus?

1. EXplicuimus hactenus naturã voti, quoad entitatem quaſi phyſicam, & quoad conditiones communes actibus moralibus: nam ſiquis rectè attendat, ferè omnia, quæ ad votum ex parte actus neceſſaria eſſe oſtendimus, in omni promiſſione, & obligatione neceſſaria ſunt ſeruata proportione. Nunc ergo ſupereſt explicanda ratio honeſtatis, & virtutis, quæ in voto reperitur. Poſſumus autem ſupponere ex dictis in capit. 1. actum voti, quantum eſt ex ſe, & ex vi ſui obiecti, honeſtum eſſe: hoc enim contra hæreticos ſufficienter oſtenſum eſt, neque circa id noua difficultas occurrit, loquimur enim de bonitate ex genere, & ex vi obiecti: nam ex praua intentione operantis, vel aliis circumſtantiis clarum eſt, poſſe votum peccaminosè fieri: ſed hęc ſunt per accidens, & ſub ſcientiam non cadunt. Inquirimus ergo ſpecificam rationem, & honeſtatem voti. Ad quam explicandam duo in voto diſtinguenda ſunt. Vnum eſt emittere votum, ſeu actus ipſe promittendi Deo: aliud eſt implere promiſſum, ſeu actus ſeruandi votum: prior eſt actus non debitus; poſterior verò iam eſt debitus.

Actus voti ex vi ſui obiecti honeſtus eſt.

Senſus quæſtionis.

2. Hinc ergo ſumi poteſt prima ratio dubitandi circa priorem actum, Quòd non poſſit eſſe actus religionis, quia religio eſt virtus reddens debitum cultum, ſed promiſſio non eſt debitùs, ſed voluntarius cultus, ergo non eſt actus virtutis religionis. Secunda, Inter homines promittere, & implere promiſſum non ſunt actus eiuſdem virtutis, ergo nec reſpectu Dei: ſed implere votum eſt religionis, ergo facere votum non eſt munus eiuſdem virtutis. Primum antecedens patet, quia promittere eſt liberalitatis, miſericordiæ, aut amicitiæ: implere autem eſt iuſtitiæ, aut fidelitatis. Prima conſequentia tenet à paritate rationis. Minor autem certa eſt, quia ſeruare Deo fidelitatem, maximè pertinet ad honorem, & cultum eius, ſeruare autem votum fidelitatis eſt. Et indę eſt clara ſecunda conſequentia, quia promittere non ſpectat ad fidelitatem. Tertia, Promiſſio ex ſe non determinat certam ſpeciem honeſtatis, ſed iuxta intentionem vouentis multiplex eſſe poteſt. Quod patet ex humanis: nam ſiquis promittat alicui pecuniam, ſolùm, quia prudenter credit illud pertinere ad liberalem vſum pecuniæ, actus ille liberalitatis eſt: ſi verò promittat ex compaſſione, vt miſeriam eius ſubleuet, actus miſericordiæ eſt: ſi ob ſolum amorem eius, cui promittit, actus amicitiæ eſt: ſi propter beneficium acceptum, erit actus gratitudinis: ſi vt alter aliquid rependat, erit vel actus iuſtitiæ commutatiuæ, vel alterius amoris proprij commodi; numquam autem videtur eſſe actus obſeruantiæ (aut honoris humani. Sic ergo promiſſio ad Deum præciſe ſumpta non videtur habere ſpeciem honeſtatis, ſed poſſe eſſe charitatis, & amicitiæ ad Deum, ſi ex puro illius amore fiat, vel gratitudinis, ſi fiat propter beneficium acceptum. Vnde ad ſummum ad religionem poterit ſub ea ratione pertinere, quatenus gratitudo ad Deum, ſub Religione continetur. Alia verò genera virtutum, numerata inter homines, circa Deum locum non habent, præter illud de ſpecie proprij commodi: nam etiam poteſt homo aliquid promittere Deo, vt ab eo aliquod beneficium obtineat, & tunc pertinebit ad virtutem ſpei, ſi id, quod intenditur, & ſperatur ſupernaturale ſit aliquo modo, ſeu ſupernaturaliter obtinendum: alioqui procedet illa promiſſio ex naturali amore alicuius proprij commodi.

Prima ratio dubitandi.

Secunda.

Tertia.

Occurrit hoc loco tractandus error hæreticorum huius temporis, qui damnant vota facta ſub ratione cultus, licèt permittant illa ſub aliis inferioribus rationibus. Quorum fundamentum eſt, quia omnis voluntarius cultus in lege gratiæ prohibitus eſt. Sed hoc fundamentum vanũ eſt, vt oſtẽdi ſuprà c. 1. & tract. 2. li. 2. c. 1. Vnde error ipſe irrationabilis prorſus eſt, quia non ſolùm fidei, ſed etiam rationi contrarius eſt. Primum conſtat ex Scripturis, quæ paſſim docent colere Deũ votis, & muneribus Pſal. 75. Deut. 23. & ſpecialiter de tempore legis gratiæ Iſai. 19. Quod etiam ſatis confirmat vſus & traditio Eccleſiæ. Secundũ facilè etiam oſtẽditur, tum quia ſi votum de ſe non eſt malum, cur erit malum illud facere in gloriam, & honorẽ Dei, ſi res promiſſa illi grata eſſe credatur? Certe illa circumſtantia potiùs conferet operi bonitatem & excellentiam. Tum etiam quia votum ipſum intrinſecè continet cultum, vt oſtendemus, ergo maximè ſub ea ratione fieri debet. 3.

Expenditur hæreticorum error damnãtiũ vota ſub ratione cultus.

Hoc ergo prætermiſſo errore, vt ſpeciem huius actus explicemus, aduertendum eſt, de intrinſeca ratione promiſſionis eſſe, vt id, quod promittitur ſit aliquo modo bonũ eius, cui fit promiſſio. Ita docet D. Thomas d. q. 88. quia aliàs non eſſet promiſſio, ſed comminatio, vel actus impertinens alteri non acceptabilis. Hoc autem bonum in ſe ſpectatum reſpectu eius, cui promittitur non poteſt eſſe niſi vel honoris, vel alicuius cõmodi: nam ad hæc reducitur vtile, quatenus ad ea ordinatur. In ordine verò ad rectam rationem, & ad ipſum promittentem erit tale bonum honeſtũ, quando honeſtum fuerit alterius commodum, vel honorem procurare. In hoc autem inuenitur differentia in ſuperioribus tacta inter Deum, & homines, quod homini poteſt aliquid promitti, & propter honorem, & propter commoditatem eius: Deo autem nulla commoditas, vel vtilitas ex noſtris operibus redundare poteſt, ſed tantùm honor, & gloria, quia non eſt capax alterius commodi, iuxta illud Pſal. 15. *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Et ideo promiſſio ad Deum ſolo titulo honoris, & cultus fieri poteſt. 4.

De ratione promiſſionis eſſe vt promiſſũ ſit bonum eius cui fit promiſſio. D. Thom.

Differẽtia inter ea quæ promittũtur Deo, & hominibus.

Pſal. 15.

Ex his ergo concluditur primò votum verum, ac validum ex ſe eſſe actum elicitum à religione. Ita docet D. Thomas d. quæſt. artic. 5. & eſt communiter receptum à Theologis, Probatur, quia eſt promiſſio facta Deo, ergo proximè intendit diuinum honorem, quia per talem promiſſionem nullum aliud bonum Dei intendi poteſt, vt declaratum eſt, ergo eſt actus religionis, nam hæc virtus eſt, quæ Dei honorem procurat. Dices: Etiam poſſumus Deo promittere amare illum, credere in illum, obedire illi, non ex affectu honoris, vel cultus, ſed tantùm ex affectũ amoris, fidei, & obedientiæ, talis ergo promiſſio non eſt actus Religionis 5.

Votum verũ ac validũ ex ſe eſt actus virtutis religionis. D. Thom.

Obiectio.

Solutio. Religionis. Reſpondeo negando antecedens: nam A ſicut non poſſumus vouere Deo caſtitatem ex puro affectu caſtitatis, ſed affectu diuini honoris per caſtitatem, ita neque illarum virtutum actus poſſumus Deo promittere, niſi ex affectu diuini honoris. Nam in illa promiſſione non eſt tantùm conſiderandum, quod materia eius circa Deum verſatur, ſed etiam, quòd ipſa promiſſio Deo fit, & ideò ſeruat illam communem rationem promiſsionis, quæ eſt reſpicere aliquo modo bonũ eius, cui fit: amor autem, fides, & obedientia Dei, non ſunt bona Dei, niſi quantùm in eius honorem redundant, & ideò ſolum ſub ea ratione poſſunt Deo promitti. Et hùc tendit ratio D. Thomæ in d. articul. 5. quod per promiſsionem ordinatur ad Deum id, quod promittitur, & ideo B promiſsio ipſa eſt actus elicitus illius virtutis, quia omnia ordinat in cultum Dei, hæc autem eſt religio, quia nimirum per illam ordinationem non poteſt alia Dei commoditas intẽdi, præter cultum, vt explicuimus.

6. Alia obiectio. Dicet rurſus aliquis: Vt votum ſit actus religionis, non ſatis eſt, quòd materia promiſſa ſit honorifica Deo, ſed etiam neceſſe eſt, vt ipſamet promiſsio ſit cultus Dei: hoc autem non ſequitur neceſſariò ex illo: nam poteſt quis promittere Deo cultum aliquem, non vt ipſamet promiſsione illum colat, ſed vt aliquid à Deo impetret, vt frequenter fit, vel ob alium ſimilem finem. Sicut poteſt homo promittere homini aliquid, quod ſit in commodum eius, non tamen ob commodum, ſed ob aliam rationem. Vt autem aliquis actus ſit alicuius virtutis, non ſatis eſt, vt verſetur circa materiam habentem honeſtatem illius virtutis, ſed oportet, vt etiam propter talem honeſtatem verſetur, vt ex 1.2. ſuppono. Et declaratur etiam retorquendo argumentum factum: nam promittere amare non eſt amare, neque elicitur à charitate ergo promittere colere, non eſt colere, neque elicitur à religione.

Poteſt aliquis promittere Deum cultum aliquem, vt aliquid à Deo impetret.

7. Solutio. Reſpondetur hic rectè ſequi vnum ex alio. Vt autem hoc declaremus diſtinguamus duo, ſcilicet velle obligari Deo ad tale opus, & ipſum opus: nam opus ſecundum ſe, licèt tantum ſit aptum ad cultum, tamen obligatio ad illud includit rationem cultus, & inde fit, vt velle ſe obligare ſit actus elicitus à virtute colente Deum, quæ eſt religio. D Idémque eſt, ſi ſub nomine promiſsionis loquamur: nam voluntas efficax ſe obligandi Deo eſt promiſsio, vt dixi. Idémque eſt cum proportione, ſi iuxta probabilem opinionem de promiſſione loquamur, vt de actu diſtincto ab illa voluntate: nam licèt illa promiſsio, vt eſt actus diſtinctus ab ipſo velle, ſit quaſi imperata ab illo, tamen vt componit cum illa vnum moralem actum, ſic conſtituit votum tamquam vnum actum à Religione elicitum. Sic ergo ipſamet promiſsio Deo facta eſt de ſe quidam cultus Dei, hoc ipſo, quòd cadere non poteſt in rem promiſſam, niſi quatenus pertinet ad honorem Dei: nam ſicut promiſsio alicuius boni vtilis, eſt etiam quoddam bonum vtile, reſpectu eius, cui fit, ita promiſsio honoris, eſt de E ſe quidam honor eius, cui fit, ergo ſi voluntas promittendi ſit recta, & conformis tali obiecto erit actus religionis. Vnde rectè aduertit Caiet. d. articulo 5. circa, ad 2. quòd licet res Deo promiſſa non exhibeatur per ſolam promiſſionem, ipſamet promiſsio iam exhibetur, & quaſi donatur, quia per illam actu ſubiicitur mens Deo: & ita voluntas promittendo donat Deo, non rem promiſſam, ſed ſe ipſam in cultum Dei, quem ipſa promiſsione honorat. Hoc ergo modo ipſa promiſsio ſeu votum eſt actus à religione elicitus.

Velle obligari Deo ad tale opus & tale opus diuerſa ſunt.

Promiſſio Deo facta eſt de ſe cultus Dei.

Caiet.

Neque obſtat, quòd voluntas pro ſua libertate poſsit in promiſsione ipſa non intendere cultum Dei, etiamſi velit promittere rem pertinentem ad cultum Dei, (quomodo ſuprà diximus, votum praua intentione factum poſſe eſſe verum, & validum) quia inde ſolum ſequitur, poſſe ab aliquo fieri votum, non honeſtè, nec religioſe, non tamen hoc tollit, quin ipſum votum de ſe ſit actus religionis. Et hoc explicui in aſſertione, quando dixi, votum *ex ſe*, eſſe actum religionis. Votum enim (vt ita dicã) ſupponit pro ipſa obligatione actuali, ſeu promiſsione, quæ ex ſe intrinſecè cõtinet cultum Dei, vt declaraui, & ideo ex ſe poſtulat voluntatem, quę hunc cultum intendat: vnde ſi ita fiat erit actus religionis: quod autem fiat ex alia peregrina voluntate, eſt per accidens, & non mutat naturam ipſius actus. 7.

Voluntas pro ſua libertate poteſt non intendere cultum Dei, ſed propterea votũ non deſinit eſſe Dei cultus

Quæret verò aliquis, An intelligendum hoc ſit de religione infuſa, vel acquiſita? Quod eſt quærere, An ſit actus ſupernaturalis, an naturalis. Ad quod breuiter dicendum eſt, ad vouendum Deo rectè, & conuenienter ſaluti æternæ neceſſariam eſſe gratiam, vt definit Concil. Arauſi. c. 11. & habetur in li. Sent. Auguſtini à Proſpero collectarum in 54 & ſumitur ex eodem Auguſtino lib. 17. de Ciuit. cap. 4. poſt medium. Vnde conſtat, votum rectè C factum actum ſupernaturalem eſſe aliquo modo, quia gratia per ſe propter ſupernaturalem actum neceſſaria eſt. Vnde etiam eſt probabilius, eſſe actũ per ſe infuſum, & ab infuſa religione elicitum, vt perfecto, & connaturali modo fiat: iuxta ea, quæ in primo tractatu diximus de ipſa virtute Religionis, eſt enim eadem ratio de hoc actu, cùm ſit vnus ex præcipuis huius virtutis. Adde quòd licèt Gentiles, vel Philoſophi lumine naturæ ducti cognouerint aliquo modo vouendi vſum, & rationẽ, nihilominus veram rationem rectè vouendi ignoraſſe, quia non poteſt cenſeri votum rectum, niſi quod ex fide ſit. Vnde eſt illud Auguſt. apud Proſper. ſentent. 15. *Quiſquis benè cogitat, quæ Deo voueat, & quæ vouendo perſoluat, ſe ipſum voueat, & reddat*, & infra, *Sed videndum eſt, quid, & cui offeras, quia veri ſacrificij extra Catholicam Eccleſiam locus non eſt*, quia nimirũ ſine fide nõ rectè vouetur. Ergo votum rectè, & conuenienter factum actus eſt religionis infuſæ. 8.

An votũ ſit actus elicitus virtute ſupernaturali.

Conſil. Arauſi. Auguſt.

Votum rectè factum eſt actus ſupernaturalis.

Gentiles licet vouendi vſum cognouerint, nõ tamen rectẽ rationẽ vouendi cognouerunt. Auguſt.

Dico ſecundò, votum implere, reddendo Deo, quod illi promiſſum eſt, eſt actus religionis, non tamen per ſe elicitus, ſed imperatus. Sumitur ex Diuo Thoma d. articul. 3. Priorque pars rectè probatur illo teſtimonio, quod adducit D. Thom. ex Eſai. 19. *In illo die cognoſcent Ægyptij Dominum, & colent eum in hoſtiis, & muneribus, & vota vouebunt, & ſoluent*, vbi tam vouere, quam ſoluere ponuntur inter actus diuini cultus. Ratio etiam conſtat ex dictis, quia in tantùm talis actus poteſt eſſe materia voti, in quantùm aliquo modo ad honorem, ſeu cultum Dei ordinari poteſt, ſed per votum ad hunc cultum ordinatur, ergo vt ſic eſt actus pertinens ad Religionem. Item per votum adiungitur illi quædam neceſsitas ad religionem ſpectans, nimirum, quòd Deo fidelitas ſeruetur, ergo ſi talis actus fiat ex vi voti ad religionem pertinet, quia ſeruare fidelitatem Deo, ad eius cultum ſpectat. Si enim promittere Deo aliquid, cultus eſt Dei; ergo & donare (vt ita dicam) quod promiſſum eſt, cultus erit Dei: nam vtroque actu in Dei 9.

Votum implere eſt actus Religionis non elicitus, ſed imperatus. D. Thom. Eſai. 19.

Seruare fidelitatem Deo ad religionem pertinet.

reuerentiam, & honorem operamur. Vnde è contrario non ſeruare Deo promiſſum, irreligioſitas eſt; ergo ſeruare eſt religio. Item vouere idolo, & ſoluere votum, idololatria eſt, ergo reſpectu Dei, vtrumque eſt vera latria.

10. Atque ex his conſtat poſterior pars aſſertionis, hunc nimirum actum eſſe imperatum, non elicitum à religione, ex vi voti. Quod ideò addo, quia aliquando poteſt ſub votum cadere alius actus religionis, vt orare, ſacrificare: & tunc actus ex voto factus eſt quidem elicitus à religione, quia ipſe aliàs id habet ex vi ſolius obiecti, non quia per votum promiſſus eſt, ſed vt ſic eſt imperatus ab eadem religione per alium actum. Et idem eſt, quando quis vouet vouere, ſeu profiteri religionem, tunc enim ipſum profiteri, ſeu vouere caſtitatem ex ſe ſunt actus eliciti à religione modo iam declarato: verùm quatenus fiunt ex priori voto, & ad illud implendum fiunt, ſunt actus imperati ab eadem religione: non enim repugnat eundem actum elici immediatè ab aliqua virtute, & imperari ab eadem medio alio actu. Quando verò actus per votum promiſſus de ſe non eſt actus religionis, ſed aliarum virtutum, tunc conſtat, etiamſi fiat ex voto, non eſſe elicitum, ſed imperatum tantùm à religione, quia votum non extrahit illum à propria natura, & ſpecie, ſecundum quam eſt actus elicitus à propria virtute, ſed addit illi ordinationem diuini cultus, & inde habet, quòd ſit actus à religione imperatus. Imò quia hæc ordinatio per votum, ſupponit in tali actu honeſtatem, ratione cuius poteſt ordinari ad diuinum cultum, ideo ſemper ſupponit illum actum, vt eliciendum ab alia virtute, & addit imperium religionis.

Nõ repugnat eumdẽ actũ elici ab vna virtute, & imperari ab alia.

11. Quæret verò aliquis, vtrum ad votum implendũ neceſſarium ſit, vt talis actus imperetur à religione Videtur enim, graue eſſe imponere hoc onus omnibus habentibus votũ, quia illi non vouerunt facere ex religione, ſed tantùm facere. Qui ergo vouit ieiunare, ſatis implet votum, etiamſi nullo modo referat illud ieiunium in cultum Dei, Quòd ſi hoc ita eſt, non vniuerſaliter verum, quod dictum eſt, ſeruare votum eſſe actum religionis, quia tunc neque elicitus, neque imperatus eſt.

Vtrum ad votum implendum requiratur vt talis actus imperetur à religione.

12. Reſpondeo primò, verba in his aſſertionibus, & quaſi definitionibus, non tam dicere actum, quàm aptitudinem, atque ita dici hunc actum imperatum religionis, quia quantũ eſt ex vi toti, natus eſt ita fieri, quamuis non ſemper ita fiat, neque ad implendam obligationem voti neceſſarium ſit ita fieri. Secundò quoad hoc vltimũ, poſſumus diſtinguere: nam contingit ſeruare votum formaliter, vel tãtùm materialiter. Tũc dico ſeruari votum formaliter, quando ad hoc fit actus, vt votum impleatur, & ad hunc modum implendi conſtat neceſſarium eſſe imperium religionis, quia in illo includitur intẽtio cultus: nam velle ſeruare promiſſum, eſt velle fidelem eſſe Deo, & hoc eſt quidam cultus Dei. Materialiter autẽ ſeruare votum, eſt facere id quod eſt promiſſum ſine vlla memoria voti, vel relatione ad illud ſeruandũ, & tunc non eſt neceſſarium imperium religionis, vt argumentum probat. Hic autem ſeruandi modus ſufficiet quidem ad non peccandum contra votum, ex intentione ſaltem habituali ſoluendi debita, vt etiam argumentum probat, non tamen ſufficiet ad fructum, & vtilitatem, quam talis actus poſſet habere ex voto.

Reſponſio.

Votum poteſt ſeruari formaliter & materialiter.

13. Ad primam rationem dubitãdi in principio poſitam, reſpondetur ex dictis in primo tractatu, & libro huius operis, religionẽ non ſolùm reddere Deo cultum debitũ ex præcepto, ſed etiam ſpontaneũ, quia licet talis actus in particulari non ſit debitus, per illum exhibetur Deo cultus ex genere ſuo, ſeu in communi debitus. Deinde dico, votum eſſe actũ religionis, quatenus in ſe cultum Dei continet, & quatenus ad religionem ſpectat obſeruare, vt verè, ac fideliter, & dignè Deo fiat, ſicut in ſuperioribus de Iuramento dicebamus. Vnde in ſecundo argumento aliqui exiſtimant, etiam reſpectu hominis eiuſdem virtutis eſſe promittere, & ſoluere, fortè quia fidelitas ipſa humana dirigit promiſsionem, vt verè, & fideliter fiat, Et ita poteſt ad ſecundum negari aſſumptum. Verumtamen illo etiam dato reſpectu hominis, negatur conſequentia reſpectu Dei, quia reſpectu hominis habent locum liberalitas, miſericordia, & aliæ ſimiles virtutes: Deo autem nihil offerri poteſt, ſiue promittendo, ſiue exhibendo, niſi per modum cultus, vt ſuprà oſtenſum eſt.

Satisfit rationibus dubitãdi ſuperius factis.

Ad Primam. Religio reddit Deo, non ſolùm debitũ cultum, ſed etiam ſpontaneum.

Ad Secundã.

14. Ad tertium reſpondetur, ſolum probare, votum quoad promiſsionem ipſam poſſe imperari ab aliis affectibus: quod verum eſſe fatemur, nec repugnat his, quæ dicta ſunt, quia etiam alij actus religionis poſſunt hoc modo imperari ab affectibus aliarum virtutum. Et hoc ipſum probat exemplum ibi adductum de promiſsione humana. Quin in ſuperioribus diximus, ac declarauimus, ſi promiſsio conſideretur ſolùm, vt eſt actus quaſi exterior religionis, poſſe imperari etiã ex prauo affectu: ita vt propria virtus religionis, tunc nihil operetur in efficiẽda tali promiſſione, quod non impedit, quominùs promiſſio ſecundum ſe ſit actus religioni debitus. Ex quo propterea habet, vt tunc etiam obliget, ſi materia capax ſit obligationis, vt ſuprà etiã tractatum eſt.

Ad tertiam. Votũ quoad promiſſionẽ ipſam poteſt imperari ab aliis virtutibus.

CAPVT XVI.

Vtrum omne votum ſit actus Religionis, & conſequenter an ſoli Deo fiat?

1. HÆc quæſtio neceſſaria eſt, vt adæquata ratio voti compleatur. Hactenus enim ſolùm viſum eſt, votum eſſe actum religionis, quatenus Deo fit, & ideò oportet inquirere, an poſsit aliter aut alteri fieri, vt concludamus votum eſſe actum proprium ſolius religionis. Ratio autem dubitandi eſt, quia vota ſolent etiam Sanctis fieri, quæ ſãcta, & religioſa cenſentur, ideóque valida, & obligationem inducentia: ſed Sancti ſunt creaturæ à Deo diſtinctæ, ergo. Maior conſtat, tum ex vſu Eccleſiæ, & omnium piorum, tum etiam ratione, quia homo non ſolùm Deo, ſed etiam homini poteſt aliquid promittere, ergo etiam hominibus Sanctis, & Beatis poſſumus promittere, nam licèt nobiſcũ non viuant, tamen noſtrarum rerum cognitionem & curam agunt: vnde ſicut illos oramus, & ad illos loquimur: ita etiam illis aliquid promittere poſſumus: promiſſio autem illa non eſt omnino humana, ſeu ciuilis, ſed ſacra, & aliquo modo religioſa: ergo eſt votum. Non pertinet autem ad virtutẽ religionis, quia non fit Deo, nec continet cultũ eius, ergo nõ omne votũ eſt actus religionis, aut Deo fit.

Ratio dubitandi. Vota ſolent Sanctis fieri.

2. Hæc quæſtio, & cum hæreticis, & inter Catholicos verſatur. Hæretici enim ſicut negant omnium Sanctorum cultum, & preces ad illos; ita etiã omninò negant poſſe ad illos fundi vota abſque idololatria, cum quibus in hac parte ſenſit Eraſmus in Colloquio inſcripto *Naufragium*, vt refert Bellarminus lib. 3. de cultu Sanctorum cap. 9. vtunturque Scripturæ teſtimoniis, in quibus ſolùm legimus

Eraſmi conſenſus cũ hæreticis in negando poſſe Sanctis fundi vota. *Bellarm.*

legimus vota Deo fieri ſolere. Verumtamen de A fundamento huius hæreſis non eſt hoc loco dicẽdum: nam quod Sancti à nobis colendi ſint, & honorandi, oſtenſum à nobis eſt in 1. tom. 3. p. diſp. 52. Quod verò cum eis loqui, & conuerſari poſſimus, & ad eos preces fundere, ſuprà tractando de actu orationis demonſtratum eſt: eadem autem ratio eſt de promiſsione, vt ratio ſuperius facta demonſtrat. Quare nos pro certo ſupponimus, poſſe Sanctis fieri promiſsiones, & vota aliquo modo. Quam eſſe antiquam Eccleſiæ conſuetudinem probat Bellarminus ſuprà, adductis variis Patrum teſtimoniis, in quibus his verbis vtuntur, loquentes de fidelibus, *Vota Sanctis offerunt*, & ſimilia. Maximè verò ad rem præſentẽ faciunt verba illa *Gre. Tur.* Gregorij Turonenſis lib. 2. de Hiſtor. Francorum B c. 37. *Domino gratias agentes, & vota beato Confeſſori promittentes.*

3. Varia opinio theologorũ in explicãdo, quomodo votum ſoli Deo fiat.

Cùm ergo conſtet, promiſſiones, & vota Sanctis aliquo modo fieri, in modo explicandi, quomodo illis non obſtantibus, ſoli Deo proprium votum fiat, variè ſentiunt Theologi. Quidam enim exiſtimant, quando vota fiunt Sanctis, duas intercedere promiſſiones, vnam proximè, & directè factam Sancto de hoc, vel illo opere faciendo in eius obſequium: aliã factam Deo, de priori promiſſione Sancto facta adimplenda. Hanc poſteriorem dicũt eſſe votum, non autem priorem, niſi fortaſſe per extrinſecam denominationem, modo infrà explicando, & ita ſaluant proprium votum ſoli Deo fieri. *D. Thom.* C Ita ſentit D. Thomas d. q. 88. art. 5. ad 3. qui eandem rationem eſſe putat de promiſsione facta Sanctis, & de illa, quæ fit Prælato, vel hoſpitali, & voto ad Deum facto ſtabilitur.

4. Aliorum opinio de eadẽ re.

Alij verò dicunt, Sanctos duobus modis poſſe conſiderari, ſcilicet, vel vt ſunt creaturæ rationales, & vt ſic, non eſſe capaces, vt eis fiant vota, quia votum continet adorationem latriæ, quæ non poteſt creaturæ, vt ſic tribui. Secundò poſſunt conſiderari Sancti, vt in eis Deus habitat per gloriam, & hoc modo aiunt poſſe vota propriè dicta fieri Sanctis. *Caiet.* Ita ſentit Caiet. circa dictam ſolutionem ad 3. D. Thomæ, vnde non videtur omnino amplecti doctrinam D. Thomæ. Diſſimilem enim putat eſſe rationem de votis, quæ fiunt Sanctis, D

Differentia inter vota, quæ fiũt Sãctis, & mortalibus hominibus.

& quæ fiunt mortalibus hominibus, vt Prælatis, vel hoſpitalibus, &c. Nam hæc poſteriora vota non fiunt in honorem, & cultum hominum, ſed ſolius Dei, licet aliqua fiant in vtilitatem hominum: vota autem quæ fiunt Sanctis, fiunt in eorum honorem, & cultum propter gloriam Dei, quam participant, ergo eſt longè diuerſa ratio vtriuſque promiſſionis. Ideoq; illa, quæ fit Sanctis per ſe poteſt eſſe verum votum. Et confirmat hoc Caietanus ex diuerſitate verborum, quibus hæc vota fieri ſolent: nemo enim dicit, *voueo Prælato*, aut *Xenodochio*, ſed *voueo Deo obedire Prælato*, aut *dare hoc, vel illud Xenodochio.* At verò de Sanctis dicitur, *Voueo beatæ virgini &c.* & ſpecialiter affert Caietanus formam ſuæ religionis, in qua dicitur, E *Voueo Deo, Beatæ Mariæ, Beato Dominico, & omnibus Sanctis.*

5. Aſſeritur, & oſtenditur votum ſoli Deo fieri.

Tribus modis vota fiũt Sanctis.

Ego verò cenſeo, ſimpliciter dicendum eſſe votum proprium ſoli Deo fieri, quod intendit D. Thomas, cuius ſententia vera, & ſatis perſpicua mihi eſſe videtur, quamuis illi aliquid addi poſsit ad maiorem explicationem, ad quam tradendam aduerto, tribus modis intelligi poſſe vota fieri Sanctis. Primus eſt, quem D. Thomas declarauit, qui mea ſententia negari non poteſt; nam ſicut poſſumus honorare Sanctum, laudando ipſum &c. Ita etiam promittendo ibi aliquid faciendum in eius honorem, eadem enim eſt vtriuſque ratio. Rurſus poſt promiſſionem factam Sancto, laudabile, imò neceſſarium ad honeſtatem eſt, promiſſionem implere: ergo per aliam promiſſionem, & proprium votum ad Deum factum, poſſumus nos obligare ad illud prius promiſſum ſeruandum. Nam ſicut alij actus laudabiles ſunt materia voti, ita etiam hic: ergo optimè intelligitur, fieri vota Sanctis coniungendo has duas promiſſiones.

6. Poſſumus promittere Sancto aliquid vnica tãtũ promiſſione ad eũ ordinata.

Hinc verò colligitur, poſſibilem etiam eſſe alium modum promittendi Sancto aliquid vnica tantùm promiſsione ad eum immediatè ordinata: nulla alia promiſsione Deo immediatè facta. Probatur, quia illæ ſunt duæ promiſsiones diſtinctæ, & prior non pendet à poſteriori: ergo poteſt homo pro arbitrio ſuo priorem facere, non adiuncta poſteriori. Confirmatur à ſimili ex promiſsione facta pauperi, verbi gratia, quam poteſt homo facere, vel priùs promittendo homini, & poſtea Deo, de ſeruanda homini fidelitate, vel etiam poteſt ſolam humanam promiſsionem facere: non adiuncta diuina. Denique confirmatur ratione generali, quia licèt prior actio Sancto promiſſa, quatenus laudabilis eſt, & honeſta, poſsit eſſe materia voti tamen non neceſſariò fit votum, vbicumque inuenitur materia eius, nec cogitur homo illam obligationem addere, maximè cùm vtraque voluntariè ſuſcipienda ſit. Poteſt ergo promiſsio fieri ſoli Sancto, nulla adiuncta promiſsione Deo facta.

7. Vota Sanctis fieri non tãtùm quaſi creaturis rationalibus, ſed formaliter, vt Sanctis.

Addo verò, tam in hoc, quàm in præcedenti puncto, huiuſmodi promiſsionem, quæ Sancto fit, non tantùm illi fieri, vt creatura rationalis eſt, ſed formaliter, vt Sanctus eſt, & per gloriam conſummatus, in quo diſſentio à Caietani opinione. Probatur autem primò, quia hæc promiſsio fit in cultum, & honorem Sancti, hic autem cultus non eſt tantùm humanus, & ciuilis, qualis eſt ille, qui datur homini ſolùm, quia creatura rationalis eſt: ergo illa promiſsio fit Sancto non ſolùm quatenus homo rationalis, ſed etiam quatenus ſanctus eſt. Maiorem ſumo ex eiuſdem Caietani doctrina, & ex communi vſu, & ſenſu fidelium, & quia Patres quotieſcumque de votis Sanctorum mentionẽ faciunt, in eorum honorem illa fieri dicũt vt patet *Euſeb.* ex Euſebio lib. 13. de Præparat. Euang. c. 7. & aliis à Bellarmino citatis. Denique ſi promiſsio fit Sancto ratione ipſius, certè non poteſt fieri niſi in honorem eius, cùm nihil vtilitatis poſsimus illi afferre, & omnis promiſsio, vel propter obſequium, vel propter vtilitatem fieri videatur. Quod enim aliud motiuum excogitari poteſt? Minorem etiam ſuppono ex dictis, de cultu Sanctorum in citato loco, ibi enim oſtenſum eſt, cultum Sanctorum eſſe altioris rationis, quàm ſit cultus mere humanus, & ciuilis. Quædam autem pars huius cultus eſt hoc genus promiſsionis, vt ex eiſdem Patribus, & Eccleſiæ vſu conſtat. Denique hoc ſuadent aliquo modo rationes Caietani.

Cultus Sanctorum eſt altioris ordinis quàm cultus ciuilis.

Conſequentia verò probatur, quia cultus, vel honor fundatur in excellentia eius, qui honoratur, & ab illa ſumit rationem ſuam: nam altiori excellentiæ altior cultus debetur, ergo è contrario quando cultus eſt altioris rationis, non datur niſi propter altiorem excellentiam: ergo ſi huiuſmodi promiſsio fit Sanctis, vt per eam illis offeratur cultus nobilior, & altior, quàm ſit purè humanus, aut ciuilis, fundatur non in ſola perfectione naturali rationalis creaturæ, ſed in ſupernaturali, & diuina

Altiori excellentiæ altior cultus debetur.

participatione gratiæ, & gloriæ Quin potiùs adiungo, ſi homines defuncti, ſolùm vt homines ſunt, conſiderentur, non eſſe capaces promiſſionis, quæ illis fiat ab hominibus in hac vita degẽtibus, quia non habent cum illis conuictum, neque eorum facta cognoſcere, aut dicta poſſunt audire, ſine mutua autem cognitione non habet locum promiſsio, vt ſuprà oſtenſum eſt: ergo vt illis fiant promiſſiones, neceſſe eſt illos conſiderare, vt Sanctos, & Beatos, quibus hæc noſtra opera, quatenus ad illos pertinent, nota ſunt: ergo tales promiſſiones nõ fiunt Sanctis, quatenus creaturæ rationales ſunt: ſed quatenus glorioſi, & Sancti ſunt.

Homines defuncti vt homines non ſunt capaces promiſſionis quæ illis à viuis fiat.

8. Obiectio.

Dices: Ergo promiſſio facta Sancto, etiam ſecundo modo ſuprà poſito, eſt verum votum Deo factum, nec poteſt ab illo ſeparari, quod videtur dictis repugnare. Sequela patet ratione Caietani, quia Deus non tantùm honoratur in ſe, ſed etiam in Sanctis ſuis, & oratio ad Sanctũ facta, cenſetur fieri ad Deum, & elici à virtute Religionis: ergo etiam promiſſio facta Sancto, quatenus in illo Deus habitat per gratiam, & gloriam, eſt votum factum Deo ex religione: ergo numquam eſt ſeparabilis promiſsio Sancto facta, vt Sanctus eſt, à voto Deo facto. Vnde etiam ſequitur contra prius membrum, non interuenire duas promiſsiones in hoc negotio, quia quando agitur cum Sancto, quatenus Sanctus, & Beatus eſt, vna promiſſio ſufficit, nam per eam ſimul attinguntur, & Sanctus, & Deus, ſuperfluè ergo multiplicantur. Neque eſt ſimile de promiſsione purè humana facta homini: in illa enim non interuenit Deus, & ideò poteſt roborari per aliam promiſſionem Deo factam.

9. Solutio.

Reſpondetur negando ſequelam. Vt autem tota obiectio explicetur, aduertendum eſt ex materia de Adoratione, duobus modis poſſe Sanctum coli. Primò propter Diuinam, & increatam excellentiam, ita vt in illa ſola ſit proxima ratio talis cultus: Sanctus verò ſit res materialiter adorata tamquam quoddam templum Diuinitatis, qui cultus immediatè elicitur à virtute Religionis, & tranſit in Deum ipſum, non ſolùm tamquam in vltimum finem, ſed etiam tamquam in proximam rationem colendi, ſed hic modus colendi Sanctos licet poſſibilis ſit, non eſt in vſu, quia non eſt conſentaneus perſonæ creatæ. Alio ergo modo coluntur Sancti proximè, & immediatè, propter excellentiam creatam gratiæ, & gloriæ, quam in ſe habent, & hic cultus non elicitur à virtute religionis, ſed à virtute Duliæ, neque terminatur ad Deum tamquam ad obiectum aliquo modo, ſed ſolùm ordinatur ad illum tamquam ad vltimũ finem: in cuius gloriam cedit omnis Sanctorum gloria. Cultus ergo hic, qui alicui Sancto datur per promiſsionem illi factam, ſecundo modo ſuprà declarato, non pertinet ad priorem cultum, ſed ad poſteriorem. Nam Sanctus ratione ſuæ ſanctitatis creatæ eſt dignus cultu proportionato illi excellentiæ, per quæcumque opera, vel ſigna detur: inter alia autem opera, vel ſigna proportionata, vnũ eſt hæc promiſsio, poteſt enim fieri ex affectu ad eorum ſanctitatem accommodato, & cum debita æſtimatione illius: vel poteſt etiam fieri in ſignum alicuius Beneficij à Sancto ſuſcepti, non vt à principali Auctore, ſed vt à mediatore. Vnde etiam fieri poteſt ex ſpe obtinendi à Sancto, vt officium interceſſoris exerceat. Hæc ergo promiſsio non à religione, ſed a Dulia elicitur, & ita eſt ſolutum argumentum. Falſum enim eſt, per huiuſmodi adorationem, & cultum, coli Deum propriè, & tamquam obiectum, quod adoratur: falſum item eſt huiuſmodi cultum à religione elici. Et idem dixi ſuprà de oratione, quæ fit ſanctis: idem ergo eſt de hac promiſsione. Atque inde etiam ſoluitur vltima pars obiectionis: nam hæc promiſsio ſic facta Sancto, optime poteſt per proprium votum Deo factum confirmari: ſicut homo poteſt Deo vouere, quòd Sanctis reddet cultum illis proportionatum.

Quibus modis poſsit Sãctus à nobis coli.

Sanctus ratione ſuæ ſãctitatis eſt dignus cultu proportionato ſuæ excellentiæ.

10. An promiſſio huiuſmodi facta Sanctis dicenda ſit votum.

Atque ex his intelligitur primò, quæſtionem eſſe de nomine, an talis promiſsio facta Sanctis prædicto modo, dicenda ſit votum necne? Nam ſi nomine voti intelligamus promiſsionem factam alteri in recognitionem ſupremæ excellentiæ, vel in ſignum gratitudinis debitæ primo, ac ſupremo benefactori: ſic conſtat, promiſsiones, quæ fiunt Sanctis ſecundo modo ſupra poſito, non eſſe vota. Quia ſi ex vera fide, & religione fiant, non poſſunt ea mente, & intentione fieri. Vnde ſatis probabile eſt eo modo, quo nunc de voto loquimur, & diſputamus, ac iuxta communem modum loquendi Scripturæ, & frequentiorem vſum Eccleſiæ, votum ſimpliciter dictum ſignificare promiſsionem hoc animo factam, & continentem cultum latriæ, ac propriæ religionis, & ideò ſimpliciter negari poteſt, huiuſmodi promiſsiones Sanctis factas eſſe vota, atque ita concludemus, votum ſoli Deo offerri Quod maximè verum eſt de promiſsione facta ſecundo modo, id eſt, ſolitariè, & nullo adiuncto voto Deo facto, nam illa neque intrinſecè, neque extrinſecè poteſt denominari votum in dicta ſignificatione propria. Quando verò fit priori modo, poteſt denominari votum, tamquam res Deo oblata per votum, nam illa etiam ſolet votum nominari, extenſo nomine actus ad materiam, circa quam verſatur. Sic enim illa promiſsio, quæ fit Sãcto rurſus aſſumitur vt materia promiſsionis Deo factæ, atque ſub hac ratione votum nominatur: & ſic etiam ſaluatur votum fieri ſoli Deo: nam illa promiſsio, quæ fit Sancto, non dicitur votũ, quia Sancto facta eſt, ſed quia Deo per aliam promiſſionem oblata eſt, & hæc videtur fuiſſe mens D. Thomæ.

Sanctis propriè loquendo vota non fieri.

Votũ nominatur res Deo oblata per votum.

11. In qua ſignificatione, & acceptione promiſsio facta Sãcto dicatur votum.

At verò ſi nomen *votum* latiùs accipiatur, prout ſignificare poteſt promiſsionem alicui factam per modum cultus religioſi, ſic promiſsio facta Sancto poterit votum nominari, & conſequenter negandum erit, votum in tota ſua generalitate ſumptum Deo fieri, ſed ſolùm in ſuo primo, ac principali ſignificato. Neque ab hoc loquendi modo abhorrent Catholici, nam Cardinalis Bellarminus loco proximè citato, probabilius exiſtimat, iuxta vſum Eccleſiæ nomen voti eſſe generale ad promiſsionẽ Deo, vel Sancto factam, & ad cultum latriæ, & duliæ. Vnde ſicut nomen adorationis, vel etiam nomẽ cultus religioſi commune eſt Deo, & Sanctis, & ſicut verbum orandi, Deo, & Sanctis cõmunicatur, ita etiã cenſeri poteſt de verbo vouendi Et hic vſus declaratur cõferendo verbum vouẽdi cũ prædictis, & cum verbo ſacrificandi. Hoc enim vltimũ ita eſt proprium Dei, vt nemo audeat illud Sanctis accõmodare: nemo enim dicet: *Sacrifico B. Mariæ*, ſicut dicit *Oro B. Mariã*: vnde rectè colligimus ſacrificiũ ſignificare cultum proprium Dei, orationem autem abſtrahere, & communiorem eſſe: ſic autem vtimur verbo vouẽdi, vt abſolutè dicamus, *Voueo B. Mariæ*, ergo ſignum eſt votum generaliùs ſumi, & vtramque promiſsionem ſub ſe complecti.

Bellar.

Sacrificiũ nõ conuenit B. Mariæ, votũ autem ſic.

Quod

12.

Oſtenditur in quo conueniat promiſſio facta Deo, & Sanctis, & in quo differat.

Quod tandem ex re ipſa ita explicatur, nam promiſsio, quæ fit Deo, & quæ fit Sanctis habent inter ſe plures conuenientias, in quibus differunt ab aliis promiſsionibus merè humanis: nam vtraque promiſsio fit non in vtilitatem, ſed in honorem, & cultum eius, cui fit, & potiùs cedit in vtilitatem promittentis, vtraque etiam fit intuitu ſanctitatis, & gloriæ, ac beatitudinis, aliquo modo eiuſdem ordinis; ergo ratione huius conuenientiæ poteſt abſtrahi conceptus communis vtrique promiſſioni, non ſolùm analogus (vt aliqui putant) ſed etiam vniuocus, vt in ſimili oſtendi de communi ratione cultus, & adorationis. Cur ergo illa communis ratio promiſſionis non poterit vno communi nomine votum appellari? Ita ergo fit probabilis hæc ſententia. Et quòd attinet ad res, ſeu rerum B conceptus, vera ſunt, quæ dicit, & ſufficienter probata. Quòd verò attinet ad vſum vocis cautè loquendum eſt, & cauendum, ne quiſpiam ambiguitate verbi offendatur, nam certe in Scriptura *votū* aliquid Deo proprium ſignificare videtur: & iuxta vſum etiam Eccleſiæ exiſtimo non tribui Sāctis, niſi materialiter quatenus promiſſio ad Sanctū, coniuncta eſt cū promiſsione Dei, vt explicuimus. Quia licèt ſeparari poſſint, cōmuniter non ſeparantur, vel certè, quia frequenter promiſsio aliter fit, tertio ſcilicet modo, qui ſupereſt explicādus.

Votū in Scriptura aliquid Deo propriū ſignificare videtur.

13.

Vota quæ Sāctis ſolēt fieri ſæpè ita fiunt vt propriè ſoli Deo fiat promiſſio.

Secundò ergo, ac principaliter intelligitur ex dictis, vota quæ Sanctis fieri dicuntur, aliquando, ac ſæpe ita fieri, vt verè, ac propriè ſoli Deo fiat promiſsio, quamuis id, quod promittitur, cedat in cultum, ſeu honorem alicuius Sancti. Sæpè enim actio, quæ exercetur circa vnam perſonam, poteſt promitti alteri perſonæ, & non illi, circa quam verſatur: vt verbi gratia, ſi quis promittat Petro dare filiæ eius centum in dotem, donatio quidem reſpicit filiam, & circa illam exercenda eſt: promiſsio autem non fit filiæ, ſed ſoli patri, nam illi ſoli fides datur, & obligatio illum tantùm reſpicit, præſertim ſi ſit ſolius fidelitatis. Et ratio eſt, quia hoc pendet ex voluntate, poſſum enim me obligare huic perſonæ, & non alteri, quamuis actio promiſſa circa alterum exercenda ſit: ſicut fieri etiam poteſt, vt actio exercenda ſit circa rem irrationalem, vel inanimatam: vt ſi promitto Petro alere equum eius, aut fodere vineam eius, vbi clarè conſtat promiſsionem ſoli Petro fieri. Idem ergo eſſe poteſt, etiamſi actio ſit exercenda circa perſonam rationalem, ſi intentio promittentis ad illam non dirigitur, tamquam ad terminum promiſsionis (vt ſic dicam) ſed tamquam ad materiam. Atque hic eſt communis modus vouendi dare eleemoſynam pauperibus, nulla enim promiſsio fit pauperi, ſed ſoli Deo fit promiſsio, etiamſi actio promiſſa exercenda ſit circa pauperes. Et aliud exemplum iuxta quādam diſpoſitionem antiquam Iuris ciuilis ſumi poteſt ex L. *Quoties* C. de Donationibus, quæ ſub modo.

Communis vſus vouendi dare eleemoſynam pauperibus.

Le. *Quoties.*

14.

Tertius modus vouendi aliquid in cultū & honorem Sanctorum.

Hic ergo eſt tertius modus vouendi aliquid in cultum, & honorem Sanctorum. Quia enim in gloriam Dei cedit, quidquid fit in honorem Sancti, ideò poſſumus Deo promittere, talem orationem fundere ad Sanctum, vel ædificare ſepulchrum eius, imaginem ei dicare, aut quid ſimile. Oportet autē ibi diſtinguere duos affectus, vnus eſt colendi, ſeu honorandi, alius eſt promittēdi. Quamuis enim ipſa promiſsio in præſēti materia ſit quidam cultus, non tamen è conuerſo omnis cultus eſt promiſsio, ſed aliis etiam actionibus fit. Affectus ergo colendi in prædicto caſu Deo, & Sanctis

Duo cultus obſeruandi in votis quæ fiūt Sanctis.

A commune eſt, ſeruata proportione: affectus autem promittendi ſolùm circa Deum eſt, quia iuxta hunc modum, quem explicamus, illi ſoli fit promiſsio. Cuius ſignum à poſteriori eſt, quia ſi quis poſteà tale votū nō impleat, omittendo actionem Sancto honorificam, quæ ſecluſo voto in præcepto non eſſet, non peccat ſpecialiter contra Sanctum, neque illi infidelis appellari poteſt, ſed ſoli Deo, cuius votum fregit: ergo ſignum eſt, tale votum continere tantum promiſsionem Deo factam.

Et hoc tantum modo exiſtimo intelligi poſſe, quod Caietanus dixit, promiſsiones factas Sāctis, vt in eis honoratur Deus, Deo ipſi fieri: quamquam ipſe hunc ſenſum non explicet, neque inſinuet, ſolùm enim dicit, quia Sanctus participatione quadam Deus eſt, ideò votum Sancto factum cenſeri fieri ſoli Deo. Quem ſenſum nos non probamus propter ea, quæ hactenus diximus: nam ſi promiſſio dirigatur ad Sanctum, ita vt illi fiat propter ſanctitatem eius, talis promiſſio præciſe ſumpta non fit Deo, ſed ipſi Sancto. Vnde non credimus fieri poſſe, vt vna, & eadem promiſſio, Deum, & hominem reſpiciat tamquam terminum proprium, ad quem ſit obligatio. Sed vel fit ſoli homini, & tunc non eſt proprium votum, etiamſi talis homo Sanctus, & beatus ſit: vel ſi eſt proprium votum, promiſſio fit ſoli Deo. Sanctus verò ſolùm eſſe poteſt materia promiſſionis, ſeu voti, altero ex duobus modis hactenus explicatis. Atque ita conſtat, quomodo omne votum proprium, & actus ſit à Religione elicitus, & ſoli Deo fiat. C 15.

Quomodo explicāda ſit opinio Caietani de votis quæ fiunt Sanctis.

Ad rationem igitur dubitandi poſitam concedimus, promiſſionem poſſe fieri Sanctis excellentiori quidem modo, quam ſoleat fieri mortalibus hominibus, non tamē eo ſingulari, ac perfectiſſimo modo, quo fit Deo: ideoque negamus illam promiſsionem eſſe votum propriè dictum. Poteſt autem dici illa promiſsio religioſa, non quidem, vt à virtute Religionis elicita, ſed vt res quædam ſacra, & quia in actibus Religioſis, & ſanctis verſatur. Simili enim modo cultus Sanctorum religioſus dicitur, vt alibi oſtendimus. Proprijſsimè verò & abſque ambiguitate dicetur illa eſſe virtutis Duliæ: Et hoc ſolum probat etiam prima ratio Caietani: fatemur enim, hanc promiſsionem, quæ fit Sāncto, in hoc differre ab illa, quæ fieri ſolet homini mortali, quod prior numquam fit in vtilitatem Sāncti, ſed in ſolum ſacrum cultum: poſterior verò regulariter fit in alterius vtilitatem. Vnde etiam fit vt promiſsiones, quæ fiūt inter homines mortales, pertineant ad beneficentiam, amicitiā, miſericordiā, aut aliam ſimilem virtutem, quæ hominem inclinet ad ſubueniendum proximo, ſeu ad faciendum aliquid in eius vtilitatem: promiſsio autem ſacra, quæ fit Sanctis, ad altiorem virtutem Duliæ ſpectet. Ex hac verò differentia non ſequitur, promiſsionem Sancto factam, vt ſic, eſſe proprium votum, quia non continet cultum latriæ, ſed inferiorem. Neque etiam ſequitur contra D. Thomam, E promiſsionem hanc, quæ fit Sanctis, non conuenire cum illa, quæ fit homini mortali in hoc, quod vtraq; poteſt eſſe materia alterius promiſsionis factæ Deo. Tùm quia cum hæc promiſsio ad Sanctos ſit inferioris ordinis, poteſt per altiorem voti promiſsionem confirmari, non minus quàm promiſsio ad Prælatum: tum etiam quia illa poteſt ad cultum Dei referri, ſicut & honeſta promiſsio facta prælato: & ipſa per ſe non eſt immediatus cultus Dei, vt iam explicatum eſt. 16. D

Fit ſatis dubitationi, & oſtenditur in quo differat promiſſio facta, Sāctis ab aliis.

Promiſsio facta Sanctis quomodo ſit religioſa.

Ad quam virtutem pertineat promiſſio facta Sanctis.

Promiſſio facta Sancto quomodo non ſit proprium votū.

Explicatur in quo ſenſu verbum voueo ſumatur in promiſſionibus quæ fiunt Sanctis.

Ad alium autem vulgarem vouendi modum, in quo maximè Caietanus & alij fundantur: reſpõdeo fortaſſe ab aliquibus vſurpatum fuiſſe verbum vouendi pro verbo promittendi, maximè in his rebus ſacris, & quando promiſsio fit ſimul Deo, & Sanctis. Vnde etiam in profeſſionibus, ſeu in votis religioſorum diſtingui hæc accuratè ſolent, *Voueo Deo, & promitto tibi, ſeu Religioni.* Deinde addo, cùm ſimul dicitur, *Voueo Deo, Beatæ Mariæ, ac Sancti* (prout Caietanus ait fieri in profeſsione ſuæ Religionis) fortaſſe non fieri ſpecialem promiſsionem Beatæ Mariæ, aut Sanctis, neque illa verba ea intentione dici, vt ex eis plures obligationes oriantur, vna ad Deum, & alia ad Sanctos, vix enim exiſtimo eſſe vouentem, qui habeat huiuſmodi intentionem. Dicuntur ergo illa verba ad Sanctos, vt teſtes aduocandos. Nam vulgari etiam loquendi modo, quando promiſsio humana propter maiorem ſolemnitatem fit coram multis teſtibus dicere ſolet, qui promittit: *Promitto Petro, & omnibus hic ſtantibus,* vtique, vt teſtibus obligationis, quæ vni principaliter nominato fit, non vt omnibus illis perſonis fiat obligatio. Et ideò noſtri Religioſi dum vouent, clariùs dicunt, *Coram Beata Virgine, & curia cæleſti, voueo omnipotenti Deo.*

Sancti vt teſtes in profeſſionibus nominantur

10. Denique dicimus, fieri etiam poſſe, vt verbum vouendi tribuatur Sanctis, ſolum quia ſunt quaſi materia voti facti Deo, ſicut etiam poteſt dici, vouere pauperibus, aut templo, qui vouet Deo aliquid eis tribuere. Quando autem votum huiuſmodi eſt, melius, ac verius dicetur fieri Deo in honorem Sanctorum, ſicut votum eleemoſynæ dici poteſt factum Deo in leuamen pauperum. Nec illud eſt mirum, nam etiam ſacrificium dicitur fieri Deo in honorem Sanctorum, ſacrificari autem Sanctis nullo modo dicitur, quia verbum ſacrificandi extenſum non eſt ad talem ſignificationem impropriam, neque in eo inuenitur eadem occaſio quia in ſacrificio vnica actio inuenitur, quæ ad ſolum Deum dirigi poteſt. Tamen in voto duplex eſt actio, vna eſt promiſsio; quæ ſoli Deo fit, alia eſt actio promiſſa, quæ immediatè verſatur circa Sanctum, & ratione huius potuit dici votum fieri Sancto, minùs tamen propriè, & materialiter. Cùm autem dicimus votum fieri ſoli Deo, propriè, ac formaliter de ipſa promiſsione ſermo eſt, & hęc eſt, quæ per verbum vouendi ſignificatur.

Sacrificiũ fit Deo in honorẽ Sanctorum, ſed ſacrificari Sanctis non dicitur.

De duplici actione quæ eſt in voto.

CAPVT XVII.

Vtrum opus ex voto factum melius ſit, magiſque meritorium?

1. HÆc quæſtio videtur ex parte pertinere ad effectus voti, tamen quia neceſſaria eſt ad excellentiam, & vtilitatem voti explicandam, ideo ad complementum huius libri neceſſaria viſa eſt. Videri ergo poteſt non eſſe melius operari ex voto, quia non eſt melius operari ex præcepto, ergo neque ex voto, videtur enim eadem ratio, conueniunt enim in virtute imponendi neceſſitatem, ſeu obligationem. Antecedens autem patet, qui melius eſt opus conſilij, quàm opus præcepti: hac enim ratione conſilia dicuntur eſſe de meliori bono, & ob eandem cauſam eorum obſeruantia ſpectat ad ſtatum perfectionis, præcepta verò ad communem ordinem vitæ Chriſtianæ. Secundò, quia ſi eſſet melius maximè quia ratione voti adiungitur bonitas Religionis: ſed hoc non ſufficit: ergo. Probatur minor, quia etiam iuramentum addit actui bonitatem religionis, & tamen non propterea eſt opus excellentius implere promiſsionem iuratam, quam ſimplicem: imò inter homines hoc poſterius pluris exiſtimatur, & ideò quo homo eſt inſignioris virtutis, eò minùs neceſſarium exiſtimatur in eo iuramentum, quia ſimplex verbum ſufficit. Tertiò argumentor, quia licèt ex honeſtate voti videatur creſcere bonitas, vel honeſtas actus, multùm tamen minuitur ex neceſsitate impoſita per votum, & hoc videtur eſſe maioris ponderis in moralibus actibus, quatenus tales ſunt, quia per libertatem conſtituuntur in eſſe morali, & quo maior eſt libertas, eò bonitas, & meritum augentur intenſiuè: aliud autem augmentum eſt extenſiuum, quod minoris momenti eſt: ergo penſatis omnibus non eſt melius opus ex voto factum. Vnde ait Proſper. lib. 2. de Vit. Contempl. cap. vltim. *Sic abſtinere, vel ieiunare debemus vt non nos vel abſtinendi, vel ieiunandi neceſsitati ſubdamus.*

Quod non ſit melius operari ex voto quàm ſine illo quomodo probetur.

Proſper.

2. Propter hæc Armacanus vt refert Vual. lib. 3. Doct. fi. c. 21. dicit, actum non creſcere in perfectione, vel in ratione meriti ex additione Voti. Vnde æquiparabat votum iuramento, vt concluderet, quòd ſicut non eſt melius facere opus ex iuramento, ita neque ex voto. Hanc verò ſententiam damnat ibi Vualdenſis vt contrariam religioni diuinæ iuſtitiæ, & ex Auguſtino aliqua in illius impugnationem adducit, quæ partim ad præſentem quæſtionem, partim ad tractandam cap. ſequenti pertinent. Vt ergo veram ſententiam declaremus aduerto, hic poſſe fieri comparationem, vel in bonitate, vel in merito, quia non ſemper hæc vniformiter ſe habent: nam poteſt actus in bonitate excedere, & non in merito ex defectu libertatis, vel alterius conditionis ad meritum requiſitæ. Bonitas etiam duplex ſpectari poteſt in actu ex voto facto, vna intrinſeca, quam vocant ex genere, ſeu ex obiecto proprio qualis eſt bonitas temperantiæ in ieiunio promiſſo, vel miſericordiæ in eleemoſyna ex voto facta: alia eſſe poteſt bonitas extrinſeca, addita ex fine diuini cultus, & ordinatione voti. Poteſt ergo prior bonitas præciſe ſumpta comparari ad ſe ipſam exiſtentem ſub voto, & ſic non eſt propriè loquendo maior, neque minor, quia licèt circumſtantia voti honeſta ſit, & ideo per ſe non poſſit minuere alteram bonitatem, tamen eſt omnino accidentaria, & extrinſeca, & ideo non auget quaſi intenſiuè illam bonitatem. Vnde non in hoc ſenſu mouetur quæſtio, ſed de augmento extenſiuo per additionem nouæ bonitatis.

Vuald. Opinio Armachani expenditur, & impugnatur.

Expenditur duplex bonitas, quæ in voto reperitur.

3. Dico ergo primò: Opus factum ex voto melius eſt ſaltem extenſiuè, quàm ſine voto factum, interdum vero etiam intenſiuè. Aſſertio eſt D. Thomæ art. 6. & ibi Caietanus & Soto. Idem D. Thomas optime Opuſc. 17. cap. 11. & Opuſc. 18. cap. 12. & omnes Scholaſtici in 5. d. 38. præſertim Maior quæſtion. 4. Supplemen. quæſtion. 1. art. 3. dub. poſt ſextam concluſionem. Probatur primò ex Scriptura conſulente votum, Pſal. 75. *Vouete, & reddite.* Vnde ſic colligit D. Thomas conſiliũ eſt de meliori bono, ſed Deus conſulit facere votum, ergo etiam conſulit facere rem ex voto, ergo opus factum eſt melius, quam ſine voto Et confirmatur primo, quia per illud opus ſic factum impletur duplex conſilium ſcilicet faciendi tale opus, & faciendi ex voto, vel etiam poteſt impleri præceptum, & conſilium, quod de ſe melius eſt, quam ſolum præceptum implere. Item confirmatur eadem ratio, quia alias fruſtrà fierent vota, ſi opera

1. Aſſertio, Opus factũ ex voto, melius eſt ſaltẽ extenſiuè aliquando verò etiam intenſiuè.

Pſal. 75.

Vuald. pera non fierent inde meliora. Quam rationem latè proſequitur, & exaggerat Vualdenſis ſuprà, ſed reſponderi poſſet, habere votum alios fructus, & ideò non eſſe fruſtra, ſed vis huius illationis patebit ex dicendis.

4. Auguſt. Secundò probatur ex Auguſtino Epiſt. 45. vbi multa de hoc argumento attingit, & inter alia dicit: *Reddite, quod vouiſtis,* & infrà: *Neque enim quod redditis, reddendo minuetur, ſed potiùs ſeruabitur, & augebitur,* & infrà: *Priuſquam eſſes voti reus, liberum erat, quò eſſes inferior, quamuis non ſit gratulabunda libertas, qua fit, vt non debeatur, quod cum lucro redditur.* Igitur teſte Auguſtino opus, quod ex voto redditur, augetur, & reddere illud opus, vt debitum, eſt lucrari, comparatione facta ad idem opus liberè, & ſine debito voti factum, vnde infrà ſubiungit: *Minor tunc eſſes, non peior,* vtique ſine voto. Poſſunt tamen ex eodem loco in contrarium induci verba illa: *Nunc verò quia tenetur apud Deum ſponſio tua, non te ad magnam iuſtitiam inuito, ſed à magna iniquitate deterreo.* Illis enim verbis indicare videtur Auguſtinus, non eſſe magnam iuſtitiam ſeruare votum, id eſt, non eſſe opus magnæ perfectionis, quia iam eſt magnæ neceſsitatis. Sed ibi comparat obſeruationem voti cum emiſſione illius, in qua comparatione verè dici poteſt, maius opus eſſe vouere, quàm votum ſeruare, non ſolùm quia illud prius eſt minoris neceſſitatis, & maioris voluntatis, ſeu libertatis, ſed etiam quia per votum quodammodo offertur ipſa voluntas, & poteſtas, per obſeruationem autem fructus eius, vt ſtatim circa rationes Diui Thomæ dicemus. At comparando obſeruationem voti, ad opus, per quod obſeruatur nudè ſumptum ſic non negat, imò confirmat Auguſtinus augeri iuſtitiam operis per voti adiectionem. Et hoc confirmat idem Auguſtinus libro de Sanct. Virg cap. 8. vbi de ipſa virginitate ait, *non ideò honorari, quia virginitas eſt, ſed quia Deo dicata eſt,* vt latiùs ibi proſequitur.

Reddere opus vt ex voto debitum, eſt lucrari.

Auguſt. Virginitas non ideò honoratur, quia ſecſiua Deo dicata.

5. Probatur aſſertio ratione. Vnde probatur tertiò ratione, quia opus, quo votum impletur habet totam honeſtatem, quam per ſe haberet ſine voto, & prætereà habet honeſtatem voti, per quam conſecratur Deo, & fit opus religioſum: ergo ſimpliciter augetur in bonitate. Et ideò dixi, hoc augmentum ſemper eſſe extenſiuum, quia eſt per multiplicationem bonitatum. Aliquando verò poſſe eſſe intenſiuum, quia ſæpè bonitas, quæ per votum additur, maior eſt, quàm intrinſeca bonitas actus, vt in ieiunio ex voto, melior eſt honeſtas religionis, quam temperantiæ. Non tamen ſemper ita eſt, quia ſi actus amoris Dei, vel fidei, ex voto fiat melior eſt bonitas charitatis, vel fidei, quàm religionis, & ita ſolùm ibi relinquitur augmentum extenſiuum. Et ideo Diuus Thomas in ſua prima ratione, quæ cum hac fere coincidit, limitare videtur comparationem ad actus inferiorum virtutum moralium ſecundum ſe, vel ex voto factos, quia ex latria habent maiorem nobilitatem: tamen cum proportione explicata comparatio, & ratio poſſunt generaliter procedere.

Sed obiicit Maior, ſuprà, quia ſine voto poſſunt actus aliarum virtutum æquè referri ad diuinum cultum, ſicut cum voto: ergo illa ratione non ſatis probatur, melius eſſe opus ex voto, ſed melius eſſe opus relatum ad meliorem finem, vel ad plures fines honeſtos, quod longè diuerſum eſt. Conſequentia videtur clara, & antecedens probatur, quia ieiunium ſpontaneum, & ſine voto, poteſt

A referri ad diuinum honorem, & virginitas poteſt conſecrari Deo per firmum propoſitum ſine voto. Quo argumento conuictus negat rationem eſſe efficacem, cum tamen in principio eadem ferè ipſe vtatur ad confirmandam concluſionem. Reſpondeo igitur, comparationem (vt dixi) eſſe intelligendam cæteris paribus, & ſic ſolidam eſſe rationem: nam tota illa relatio ad cultum Dei, quæ poteſt ſpontè fieri in ieiunio, virginitate, & ſimilibus ſine voto, poteſt etiam fieri, & fit ex vi voti, ſi cum perfectione obſeruetur, & vltra illam addit votum propriam quamdam ordinationem, & honeſtatem religioſam, quam non habet actus abſque illo factus, etiam relatus ad cultum Dei: eſt autem hæc peculiaris ordinatio voti, quæ ex obligatione naſcitur, quia per illam manet talis actus ad diui- B num cultũ ſpecialiter deputatus, & inde habet ſpecialem honeſtatem. Quæ ita declaratur, nã ſeruare Deo fidelitatem eſt peculiaris honeſtas religionis, quæ in nulla alia relatione ad cultum Dei reperitur, niſi in obſeruatione voti: ergo cæteris paribus actus ex voto ex hac parte melior eſt. Reſponſio.

Et ad hoc confirmandum iuuare poſſunt ſecunda, & tertia ratio D.Thomæ, quæ in eandem ferè coincidunt, ſcilicet, quod per votum datur Deo non ſolùm fructus, ſed etiam arbor, qua ſimilitudine vtitur Anſelmus lib de Similitud. c. 88. ad explicandum, per votum non tantùm offerri Deo actum, ſed etiam poteſtatem, & inde infert melius eſſe opus Monachi (vtique, vt Monachus eſt) quã C laici. Similiſque alia ratio eſſe videtur, quod per votum firmatur voluntas in bono propoſito, & ita perficit ipſum propoſitum, & conſequenter opus eius. Quas rationes impugnat etiam Maior, quia ſine voto poteſt fieri firmum propoſitum, & quia ſecularis ſine voto poteſt ſe, & ſua dare ſeu offerre Deo. Et hinc digreditur ad probandum, opus ſecularis hominis poſſe eſſe æquè bonũ, ac religioſi: ſed hæc diſputatio extra rẽ eſt, quia hic ſolùm agimus de honeſtate, quam habet opus ex vi voti comparatione illius, quod non fit ex voto, ſiue fiat à ſecularibus, ſiue à religioſis, nã & illi poſſunt operari ex voto, & iſti non ex voto. Alia verò quæſtio de ſola circumſtantia perſonæ ratione ſtatus infrà ſuo D loco tractabitur. Deinde aduerto, illis duabus rationibus immediatè probari votum ipſum eſſe perfectiſſimum actũ, & ſæpe maioris meriti apud Deũ, quàm ſit facere opus illud, quod per votum promittitur: nihilominùs tamen conſequenter confirmant optimè concluſionem poſitam, nã illa perfectio redũdat in opus, quo obſeruatur votũ, quia eo ipſo quod homo obtulit, & obligauit Deo ſuam poteſtatem, exactiori ratione virtutis operatur, quando Deo reddit fructum illius poteſtatis, & cum maiori ſtabilitate animi operatur. Et ita hæ rationes ad priorem quodammodo reuocantur, & illam magis confirmant. Et ita facilè applicatur eadem reſponſio ad obiectiones Maioris, tum quia licèt ſine voto poſsit haberi propoſitum omnino determinatũ, non tamen poteſt habere aliam E ſpecialem firmitatem, quam præbet votum: cum voto autem vtraque habetur, tum etiam quia licèt homo ſe offerat totum Deo ſine voto per actualem relationem, non tamen per ſpecialem obligationem, ſicut facit per votum.

7. Per votum Deo non ſolum datur fructus, ſed etiam arbor. Anſel.

Denique ſolet aſſertio confirmari, quia omiſſio operis voto promiſſi eſt maius peccatum, quam ſi non eſſet promiſſum, ergo etiam facere illud eſt maius bonum, quia oppoſitorum debet eſſe proportionalis ratio, & quia maior malitia priuat maiori

8. Omiſſio operis voto promiſſi eſt maius peccatũ, quam ſi non eſſet promiſſum.

iori bonitate. Sed neque hæc ratio placet Maiori, quia alias (inquit.) probaret melius eſſe quodlibet opus præcepti,quam conſilij. Sed nihilominùs mihi placet ratio pro ſubiecta materia, quidquid ſit de formali illatione. Loquimur enim de eodem opere,& cæteris paribus:Item loquimur de augmẽto peccati ſecundum nouam ſpeciẽ malitiæ. Nam omiſſio ieiunij voto promiſſi ſacrilegiũ, ſeu irreligioſitas eſt, quam malitiam non haberet ſecluſo voto: ergo etiam in actu ieiunij contrario, eſt maior bonitas ratione voti.Et ita rationem hanc non ſolum approbat,ſed etiam exaggerat Vual. ſupra, quia repugnat diuinæ iuſtitiæ,& benignitati, quòd tranſgreſſionem voti plùs puniat, & obſeruationẽ non ampliùs remuneret.Vnde non obſtat obiectio Maioris,tum quia præceptum per ſe non addit ſpecialem bonitatem,ſed eandem ſub neceſsitate cõſtituit;tum etiam quia ſi cõparatio fiat in eodem opere,ac cæteris paribus, conſequens illud verum eſt, vt dicam in ſolutione ad primũ: ſi autem comparetur opus conſilij maioris perfectionis cum inferiori opere præcepto comparatio non eſt ad rem.

Repugnat diuinæ iuſtitiæ plus punire trãſgreſſionem voti, & obſeruationẽ nõ plus remunerare.

9. Obiectio.

Sed dicet tandem aliquis: Opus, quo impletur votum, ſæpe fit ſine vlla memoria voti, & ſine vlla relatione ad eius obſeruationem: ergo tunc ſaltem non eſt melius,quàm ſi non eſſet promiſſum. Patet conſequentia, quia maior bonitas non eſt in actu exteriori, ſeu imperato, niſi per denominationem ab imperante, ergo ſecluſa bonitate propria imperij dẽ obſeruatione voti, non poteſt melius fieri opus,quo votum ſoluitur.

Solutio.

Reſpondetur concedendo totum, quia non de materiali obſeruatione voti,ſed de formali loquimur, quæ requirit actualem voluntatem,vel ſaltem virtualem ſeruandi votum. Et ideò non diximus, opus cum voto factum eſſe melius, ſed opus ex voto factum, non fit autem ex voto, niſi fiat ex voluntate ſeruandi votum.Itaque quando obſeruatio voti eſt tantùm materialis,dici poterit opus aptum, vt melius fiat ratione voti, quàm nude, licèt actu non habeat illam bonitatem ex defectu operantis:quãdo verò opus fit ex intentione ſeruandi votum, tunc eſt actu melius. Quomodo autem fiat hæc maior bonitas per intentionem illam actualem, & quomodo per virtualem, & an ſit per bonitatem intrinſecam, an per denominationem extrinſecam non pertinet ad hunc locum explicare,ſed ad 1. 2. quæſt. 18.& 19.

10. 2. Aſſertio. Actũ ex voto factũ cæteris paribus magis eſſe meritorium, quam abſq; illo.

Dico ſecundò, actum ex voto factum cæteris paribus, magis eſſe meritorium,quàm factum abſque voto. Ità docent D. Thomas, & Doctores allegati, & aliqui putant eſſe rem certam contra hæreticos, qui putant vota eſſe inutilia, ad omnem ſpiritualem fructum. Sed vt gradum huius certitudinis declaremus, diſtinguere oportet de merito eſſentialis, & accidentalis præmij. Si ergo loquamur indiſtinctè de alterutro horum, ſine dubio eſt concluſio certiſsima, & oppoſitum tamquam erroneum damnat D. Thomas opuſc. 17.c.11.12. & 13.& Opuſc. 18. c. 12. Et probatur ex dictis, quia bonum opus ſi aliæ conditiones concurrant, eſt meritoriũ; ergo quò melius fuerit,ſi cætera ſint paria,erit magis meritorium. Quæ ratio ad minimum concludit de præmio accidentali.

D. Thom.

11. Cætera opera moralia non mereri præmium eſſentiale, ſed ſolam charitatem, aſſerunt aliqui.

De præmio verò eſſentiali, qui exiſtimant bona opera moralia non mereri hoc præmium, ſed ſolam charitatem, vel ſi hoc tribuatur aliis operibus,ſolum eſſe per extrinſecam denominationẽ ratione charitatis imperantis, & iuxta gradum, & valorem eius: qui hoc (inquam) modo opinantur, conſequenter dicent, non eſſe magis meritorium quoad eſſentiale præmium,opus ex voto factum, niſi quatenus regulariter fit ex maiori charitate actuali, quia tale meritum formaliter tantùm eſt in actu à charitate elicito, iuxta illam ſententiam, Verumtamen illud fundamentum à nobis non probatur, vt latius diximus in Opuſculis relect. 2.& in tract. de Gratia iterum oſtẽdemus. Ideóque omninò verum cenſemus, opus ex voto factum eſſe magis meritorium etiam præmij eſſentialis, etiamſi ſtatus gratiæ, & affectus charitatis æquales ſint. Et re vera D.Thomas,& Caietanus ar 6.de hoc merito loquuntur,& iuxta cõmunem vſum Theologorum in hoc ſenſu eſt ſermo, quoties de merito abſolutè loquuntur. Item neceſſe eſt, D. Thomam loqui, ſuppoſita æquali charitate: nam ſi exceſſus meriti ſolùm eſſet ex exceſſu charitatis, ſine dubio ſæpe accidit, vt qui non habet votum ex maiori affectu charitatis operetur: ergo ex vi voti nulla poſſet regula maioris meriti conſtitui, quòd enim cum obligatione maior affectus charitatis adiungatur, & accidẽtarium eſt, & incertum etiam regulariter. Nam licèt ipſa voti emiſsio frequenter ſit ſignum maioris affectus charitatis,tamen in ipſo actu,qui ex voto fit,non eſt cur dicamus regulariter coniungi illum maiorem affectum charitatis. Et præterea de ipſo voto incredibile eſt,non eſſe meritorium præmij eſſentialis,neque plus mereri,qui promittit caſtitatem,quàm qui dat vnam eleemoſynam,ſi alioqui affectus charitatis ad Deum idem eſt.

Excluditur talis opinatio.

D. Thom. Caietan.

De ipſo voto incredibile eſt non eſſe meritoriũ præmij eſſentialis.

Eſt autem aſſertio intelligenda ſicut prior de formali obſeruatione voti, quia materialis obſeruatio, non videtur augeri, quoad meritum propter ſolum habitum voti (vt ſic dicam) nam ſi votum non influit in actum,non tribuit illi bonitatẽ, ergo nec meritum. Dices, ſtatum perſonæ Religioſæ,vel dicatæ Deo per votum, ſufficere ad augmentum meriti.Reſpondeo falſum eſſe aſſumptũ: quia ſolùm de ſtatu gratiæ, & ſanctitatis id conceditur à Theologis (aliquibus etiam in hoc repugnantibus) ſtatus autem voti, aut perfectionis per ſe non ſanctificat formaliter animam, nec facit dignam vitæ æternæ:ergo ſi religioſus non operetur vt religioſus, non erit actus eius magis meritorius propter ſolum ſtatum. Requiritur ergo aliqua relatio ex voto, & fortaſſe ſufficiet virtualis, quod generale eſt, & ſpectat ad materiam de Merito.

12. Opus ex voto eſſe magis meritoriũ, quã ſine illo,ſi fiat ex voto formaliter.

Obiectio.

Solutio.

Et iuxta hæc accipiendum eſt,quod D. Thomas d. art. 6. ad 2.ait, licet poſt votum factum diſpliceat feciſſe, & opus ipſum ſine triſtitia, & aliqua diſplicentia non fiat, nihilominùs eſſe magis meritoriũ,quam ſi abſque voto omninò ſponte fieret. Hoc enim intelligendum puto cum limitatione, ſcilicet quantum eſt ex circumſtantia voti: nã cùm iam non ſint cætera paria,ſæpius contingere poterit,vt ſit magis meritorium integra voluntate operari ſine voto, quàm cum imperfecta ex voto.Nam quod fit cum tædio, & diſplicentia,frequentiùs fit remiſsè, & indebitè. Et ideò, vt ſecurius ſit meriti augmentum, oportet operari iuxta conſilium Pauli 2.Cor.9. *Non ex triſtitia,aut ex neceſſitate,hilarem enim datorem diligit Deus.*Contingère autem poteſt,vt voluntas tanta fortitudine reſiſtat difficultati,& triſtitiæ ocurrenti in obſeruatione voti, vt inde non minuatur,ſed augeatur meritum.Quod maximè accidit,quando diſplicentia illa non ex animi tepiditate, aut mala conſuetudine,ſed ex cauſa extrinſeca,vel inuoluntaria prouenit.

13. D. Thom. Poſt factum votum licet opus diſpliceat, nihilominus eſt magis meritorium.

2. Cor. 9.

Ad

14. Fit ſatis argumentis. Ad primum. Quomodo conſilia de meliori bono eſſe intelligantur.

Ad primum ergo argumẽtum in principio poſitum reſpondetur negãdo aſſumptũ. Non enim verũ eſt, opera, quæ ſunt præcepta, eſſe minus perfecta, quàm ea, quæ ſunt ſub cõſilio, quin potiùs illa ex ſuo genere, ac ceteris paribus, meliora ſunt, quia habent fructum obedientiæ, & maiorẽ connexionẽ cum charitate, & maiorem etiam neceſsitatẽ, & honeſtatem virtutis. Cũ ergo conſilia dicuntur eſſe de meliori bono, non cõparantur ad præcepta, ſed cõparantur ad alia bona illis repugnantia, vt notauit Gerſon 3. p. tract. de Statu perfect. Alphab. 67 Litter. S. (*Gerſon.*) Quod ſi comparatio fiat ad præcepta, intelligenda eſt cum incluſione, non cum præciſione, id eſt, melius eſſe cõſilia ſimul cũ præceptis ſeruare, quàm ſola præcepta. Vnde ipſa conſilia ad hoc ordinantur, vt præcepta faciliùs obſeruẽtur, de qua re B videri poteſt D. Thom. Opuſc 17. c. 6. (*D. Thom.*) Vel intelligẽdum eſt reſpectu diuerſorũ, & inæqualiũ operum: ſic enim opus conſilij ſæpe eſt melius, quam opus præceptum, licèt non ſit tam neceſſarium. Tamen reſpectu eiuſdem operis boni, præceptum auget bonitatem, quantùm eſt de ſe.

15. Ad ſecundũ. Opus ex iuramento factũ, non ita ordinatur ad cultum Dei, ſicut quod fit ex voto.

Ad ſecundum negatur minor: nam cæteris paribus honeſtas religionis addita actui, ſine dubio auget moralem valorẽ eius. Ad exemplum autem de iuramento in primis non eſt omninò eadem ratio, quia opus, quod ſub iuramẽto promittitur, non ita ordinatur ad cultum Dei, ſicut opus, quod per votum promittitur, vt tractatu præcedẽti tactum eſt. Dico verò vlteriùs, ſi opus fiat ex ſpeciali reuerentia iuramenti, & ad illud implendum, ex hac parte etiam augeri meritum, ſi in alijs ſit æqualitas. C

15. Ad tertium. Votum non minuit libertatem.

Ad tertium de diminutione libertatis negamus votum propriè loquendo, minuere libertatem, quatenus conſiſtit in indifferentia operãdi, quia ſolum inducit obligationẽ, obligatio autẽ nõ inducit neceſsitatem repugnantem prædictæ indifferẽtiæ, quia ipſa obligatio cum perfecta indifferentia impletur. Et licet obligatio magis moueat, tamẽ quia tota illa motio eſt ex parte obiecti, & non determinat potentiam, non minuit propriè libertatem. Ac denique aliunde ex parte obiecti auget voluntariũ, quod multùm confert ad meritum. Addo etiam, ex voto naſci occaſionem noui vſus libertatis, quia homo liberè vult non ſolum actum ieiunij exercere verbi gratia ſed etiam fidelitatem & religionẽ ad Deũ. Et præterea ſemper poteſt homo, ſi velit habere hanc voluntatẽ quaſi reflexã, ita faciẽdi, quod D promiſit, vt etiam faceret, quamuis non promiſiſſet, atque ita ſemper poteſt habere omnem vſum libertatis.

17. Expoſitio D. Thom. ad locum Proſperi.

Ad Proſperum reſpondet D. Thomas d. ar. 6. ad 1. illum fuiſſe loquutum de neceſsitate coactionis, quia ſtatim ſubiungit: *Ne iam non deuoti, ſed inuiti rem voluntariam faciamus.* Huic verò expoſitioni obſtat, quia Proſper apertè loqui videtur de neceſsitate voluntariè aſſumpta, vt patet ex illis verbis: *Vt non nos neceſſitati ſubdamus*: at in neceſſitate coactionis ſubdimur potiùs ab alio, quia prouenit ab extrinſeco: neceſſitati autem voti nos ipſi nos ſubmittimus. Item quia in toto diſcurſu capitis probare conatur, eam neceſsitatem poſſe minuere charitatem, & ideò non eſſe à nobis amplectendam, quæ ratio, & totus diſcurſus in coactionis neceſsitate locum non habet. (Germanior explicatio ad locũ Proſperi.) E Conſiderandum ergo eſt, Proſperum non loqui de quolibet opere virtutis, eiuſq; neceſſitate, ſed ſpecialiter de abſtinentia, & ieiunio, quæ ſunt ex bonis, & officiis mediocribus, quæ aliquando propter maiora bona intermitti debent. Rurſus aduerto, Proſperi mentem A non fuiſſe conſulere, vt ieiunium numquam ſub neceſsitate, vel obligatione conſtituatur, ſiue per votum, ſiue per Superioris præceptum, nam cõſtat hoc aliquãdo vtile eſſe, nec in hoc potuit Proſper dubitare. Conſuluit ergo, vt hæc neceſsitas ieiunij non temerè, neque indiſcretè aſſumatur, ne forte occurrente rationabili cauſa frangendi ieiunium, *iam non deuoti, ſed inuiti* illud ſeruemus. Et fortaſſe vult non ita eſſe pro lege ſumendum, vt nec propter fraternam charitatem, vel aliam ſimilem cauſam intermittẽdum putetur. *Quia iam tunc* (inquit) *abſtinentia non eſt virtus dicenda, ſed vitium:* & cætera, quæ proſequitur in hoc ſenſu facilia ſunt.

CAPVT XVIII.

Vtrum votum ſit per ſe expetendum, & expediens?

HÆc quæſtio partim ad perfectionem voti magis declarandam pertinet, & ad conſummandam quæſtionem, an ſit votum, in primo capite inchoatam, eſt neceſſaria: & vſque hunc locum dilata eſt, quia eius reſolutio ex omnibus hactenus tractatis pendet. Armacanus ergo, vt Vualdẽſis ſuprà refert, ſicut male ſenſit de perfectione voti, ita grauiter circa eius vtilitatem errauit, dixit enim, votum æquiparari iuramento, cuius vſus per ſe non expedit: & ideò frequentia eius non conſulitur, ſed potiùs abſtinentia, & raritas ſuadetur, ſolumq; in caſu neceſsitatis, vel magnæ vtilitatis permittitur. Ita ergo ille de voto ſentiebat. Quia ſicut docemur Matth. 5. *vt ſermo noſter ſit, Eſt eſt, non, non, quod amplius eſt à malo eſt*: ita quoad voluntatem, & affectum docemur, vt ſit voluntas, & affectus noſter eſt, eſt, non, non, ideſt, ſimplex, & purum propoſitum ſine obligatione ad Deum. Et poteſt hæc proportio ſuaderi, quia etiam iuramentum eſt actus religionis, & nihilominùs propter periculum, non expedit propter ſe fieri, aut expeti, & conſulitur ſimpliciter, vt non fiat, vtique propter ſe, ſeu non ſine magna cauſa, vel neceſsitate. Sed non minùs periculi eſt in vſu vouendi quia facilè promittitur, & difficilè impletur, & ita occaſione votorum frequenter multiplicantur, & augentur peccata, ergo eadem ratione non eſt votum per ſe expetendum, nec conſulendum. Et confirmatur, quia magis expedit vitare graue periculum peccandi mortaliter, quàm augmentũ meriti, quod ex voto poteſt prouenire, ſed illud periculum frequens eſt. & graue: ergo.

1. Grauis error Armacani circa voti vtilitatem

Votum malè ab Armacano æquiparatur iuramẽto.

Dices, hoc periculum non naſci ex voto, ſed ex hominis malitia, aut fragilitate. At profectò parum hoc refert, ſi in re ipſa ineſt periculum in voto, quod ſine illo non eſſet, vndecumque enim naſcatur tale periculum, ſi commodè vitari poteſt, & ſine detrimento, vitandum eſt, ſicut de ſcandalo paſsiuo dici ſolet, illud vitandum eſſe, ſi commodè poteſt, ſiue hoc ſit ex præcepto, ſiue ex conſilio charitatis, quodcumque enim horum ſufficit, vt dicamus hoc eſſe magis expediens. Rurſus non ſatiſfaciet, qui dixerit, hoc periculum non eſſe morale, eo quòd multi ſeruant vota emiſſa abſq; peccato mortali: nam de rebus moralibus iudicandum eſt, iuxta ea, quæ frequentiùs accidunt, & inde accipere debent abſolutam denominationem, ſed frequẽtius in hominibus cõtingit, vt facile frangãt promiſsionem Deo factã, ergo ſimpliciter iudicandum eſt hoc non expedire. Confirmatur primò, quia non expedit homini minuere libertatem ſuam circa boni operationẽ, ſed votum inducendo neceſſi

2. Periculum quod eſt in voto, non impedit, quominus illud expediat.

De rebus moralibus iudicandum eſt iuxta ea quæ frequentius accidunt.

neceſſitatem, & obligationem minuit libertatem; ergo. Confirmatur ſecundò ex illo Pauli. 1. ad Cor. 7. *Non vt laqueum vobis iniiciam*, quaſi dicat, conſulo continentiam, non votum, ne laqueum vobis iniiciam.

1. Cor. 7.

3. Quibus titulis votum ſit expediens.

Pro ſolutione aduerto, duplici titulo, vel ratione poſſe intelligi, votum eſſe expediens, ſcilicet vel propter ſe, & ſuam perfectionem, vel propter vtilitatem ad alia bona conſequēda, & à fortiori propter vtramque rationem, ſi ſimul coniungantur. In ſecundo ſenſu, ſcilicet, de vtilitate videtur tractare hanc quæſtionem D.Thomas d. q. art. 4. & ita exponit Caietanus ibi. Oportétque aduertere, dupliciter dici aliquid vtile, ſcilicet vel vt purum medium ad finem, vel vt formam per ſe conuenientem ſubiecto, tamquam aptum operandi principium, ſicut viſus, vel habitus poteſt dici vtilis homini, quæ ratio vtilis non excludit rationem honeſti, & boni per ſe amabilis, ac conuenientis naturæ rationali, vt conſtat in exemplis adductis, & de ſanitate, lumine, & aliis formis, quæ ſunt propter ſuam operationem, & nihilominus ſunt per ſe conuenientia, & expetibilia. Omnibus ergo his modis de voto tractari poteſt, an expediat. Poſſumuſque loqui de voto in generali, & ſecundum ſe, quod ad doctrinam pertinet, vel in particulari applicando votum ad talem perſonam, vel ad talem materiam, quod magis pertinet ad prudentiam.

D.Thom. Caietan. Dupliciter aliquid dicitur eſſe vtile.

4. 1. Aſſertio. Votum eſſe per ſe honeſtum, & expetibile, & ad vitæ perfectionē expediens. D.Thom. Pſal. 75.

Dico ergo primò: Votum ita eſt ſecundum ſe honeſtum, & per ſe appetibile, & ad perfectionem vitæ expediens, vt ſimpliciter cadat ſub cōſilium. Hanc aſſertionem intendit D.Thomas in d. ar. 4. & exiſtimo eſſe certā de fide. Primò quia Scriptura hortatur ad vouendum, vt Pſalm. 75. *Vouete, & reddite.* Vbi Auguſtinus, & alij notant primum eſſe conſilij, ſecundum neceſſitatis, & ſimilia loca ſunt Leuit. 17. Numer. 6. & 10. Deuter. 12. & 23. Et inter opera perfecti cultus diuini futuri in lege gratiæ vota ponuntur Iſai. 19. ſupponitur etiam 1. Timoth. 5. Sumi etiam poteſt ex conſilio caſtitatis, prout à Chriſto proponitur Matth. 19. *Sunt eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cælorum*, vtique per votum caſtitatis, quo poteſtas licitè nubendi aufertur, & de illis ſubdit: *Qui poteſt capere capiat.* Excitans ad id præſtandum, & laudans facientem, vt ibi notant Chryſoſtomus, & expoſitores Hieronymus lib. 1. Cont. Iouin. Auguſtinus de Sancta virgin. cap. 24. Fulgent. lib. de Fid. ad Pet. cap. 3. in fine.

Mat. 10. Chryſoſt. Hieron. Auguſt. Fulgent.

5. Auguſt.

Secundò probatur ex Patribus, Auguſtino d. Pſalm. 75. *Non ſitis pigri ad vouendum, non enim viribus veſtris implebitis.* & Pſal. 131. *Qui te hortatur, vt voueas, ipſe adiuuat, vt reddas,* Hilario in Pſalm. 64. in principio, *Deo vouenda ſunt contemptus corporis, caſtitatis cuſtodia, ieiunij temperantia, atque ideo ait, & tibi reddetur votum in Ieruſalem.* Optimè Fulgent. lib. de Fid. ad Pet. cap. 3. in fin. ait: *Tunc vnuſquiſque regnum cælorum poſſidebit, ſi obliuiſcens quæ retrò ſunt, & in anteriora extendens ſe ipſum, ſecundum quod in Pſalmis dicitur: Vouete, & reddite, quod ſcit eſſe licitum, & ad profectum melioris vitæ pertinere cognoſcit, & libenter voueat, & celeriter reddat.* Chryſoſtomus Hom. in pſalm. 49. circa id, *Redde Altiſſimo vota tua, Tu* (inquit) *ſiue promittas eleemoſynam, ſiue vitam pudicam, ſiue aliquid aliud tale, ad id exoluendum feſtina.* Vbi ſupponit optimum eſſe hæc promittere, & neceſſarium eſſe exoluere. Simili modo in id Pſal. 115. *Vota mea Domino reddam, Vota* (inquit) *hic dicit promiſſa, & pollicitationem: nobis enim ærumnis ad Deum confugiebat, & ſe debitorem Deo conſtituebat, &c.* Hoc ergo commendat tamquam optimum conſilium. Atque ad eundem modum loquitur de voto ieiunandi Tertullianus lib. Aduerſus Phyſicos, cap. 9. in fine, & cap. 11. addit, talia vota Deo placere, vtique non alia ratione niſi quia per ſe conuenientia ſunt, & vtilia. Poſſumus hic addere exempla vouentium in tempore legis naturæ, ſcriptæ, & gratiæ, etiam Chriſti, & Apoſtolorum, ſed hæc in lib. 3. reſeruamus: omitto etiam, quæ de votis caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ tradunt Patres, quia de illis infrà ſuis locis ex profeſſo tractandum eſt.

Hilar. Fulgent. Vota iuuant ad cælorum regnum conſequendum. Chryſoſt. Dauid in ſuis ærumnis ad Deum cōfugiebat, & ſe per vota debitorem Deo conſtituebat. Tertul.

Tertiò: eſt euidens illa ratio, qua vtitur D. Thomas in d. art. 4. Quia per votum firmatur voluntas in bono, in quo, & magna honeſtas, & ſumma vtilitas cernitur: ergo votum ſaltem propter hunc effectum eſt maximè appetibile, ac pertinens ad opera conſilij. Confirmatur primò: quia ſtatus Religionis ſub conſilium cadit, vt eſt de fide certum, & infrà oſtendetur, eſtque per ſe honeſtus, & vtilis ad perfectionem, ſed ille ſtatus votis conſtituitur, ſeu firmatur: ergo. Confirmatur ſecundò: quia votum eſt de meliori bono, ſed votum vouendi, quale eſt votum religionis, eſt optimum votum; ergo & ipſum vouere eſt de melioribus bonis, atque adeo ex operibus conſilij, & per ſe expedientibus. Confirmatur tertiò: quia ex voto honeſtiſsimæ vtilitates comparantur. Prima, quod per illud homo liberalem ſe oſtendit erga creatorem ſuum, illi offerendo ſe, vel ſua modo quodam ſtabili, & firmo: ſecunda, per hunc actum maximè colit Deum, honorando illum, vel gratias agendo, vel ſe illi ſubmittendo: tertia, votum ipſum ſuo modo eſt principium meliorum operum, vt cap præced. oſtenſum eſt: quarta, votum eſt etiam ratio ſæpius, frequentiùs, ac certius bene operandi: ergo per ſe loquendo talis actus per ſe appetendus, & expediens eſt.

4. Probatur aſſertio rationibus. Voluntas per bonum firmatur in bono. Vtilitates voti honeſtiſſimæ.

6.

Quartò poteſt hoc ſpecialiter oſtendi contra Armachanum ex comparatione voti ad iuramentum. In qua primùm argumentari poſſumus ab auctoritate negatiua: nam cùm in veteri lege fere eiſdem locis, & verbis præcipiamur Deo reddere iuramenta, & vota, Chriſtus Dominus de ſolis iuramentis declarationem adhibuit, prohibens iurare, vtique per ſe, & ſine aliqua cauſa vrgente, & conſulens numquam iurare, quoad fieri poſsit, at de votis nullam limitationem poſuit, ſed potiùs conſulendo perfectionis viam, vel expreſſè, vel virtute, vota conſuluit: ergo ſignum eſt, non eſſe idem iudicium de votis, quod de iuramentis ferendum. Deinde id conſtat ex proprio fine vtriuſque actus, nam iuramentum per ſe primò eſt ad confirmandam humanam veritatem, vnde non ordinatur ad cultum, niſi ſuppoſita eius neceſsitate ad alium finem: votum autem per ſe primò eſt propter cultum diuinum, & nullam aliam priorem rationem, aut neceſsitatem exigit, præter eam, quæ eſt firmandi voluntatem in propoſito de meliori bono, vel in offerendo liberaliter Deo ipſam liberam voluntatem. Vnde eſt etiam alia differentia, quod per iuramentum veritas iurata per ſe non ordinatur in cultum Dei: per votum autem opus promiſſum cultui Dei dicatur, & religioſum efficitur. Et ideò iuramentum per ſe non appetitur, vel expedit ex vi ſolius religionis: votum autem maximè. Ex quibus differentiis conſtat, iuramentum non ſolùm propter periculum, ſed etiam ratione

Chriſtus iuramenta prohibuit & vota conſuluit. Differentia inter iuramentum & votum.

ratione ſuæ inſtitutionis, & naturæ, non eſſe talem actum, qui per ſe expediat: votum autem ex vi intrinſeci finis valdè expedire. Addo etiam multò maius periculum inueniri in iuramento propter maiorem eius frequentiam, pluréſque occaſiones, quia non ſolùm in diuinis, ſed etiam in humanis negotiis adhibetur: votum autem rariùs fit.

7. *Satisfit difficultati in oppoſitum.*

Vnde ad difficultatem de periculo rectè ibi reſponſum eſt, ex voto nullum naſci morale periculum, quia ſola obligatio rectè operandi, non conſtituit hominem in periculo. Alioqui, vt rectè intulit Ambroſ. lib. de Viduis propè finem: *Ergo nemo militet, ne aliquando vincatur, nec pedis vtatur obſequio, qui gradiendi periculum reformidat, nec oculi intendat officio, qui concupiſcentiæ timet lapſum.* Hoc ergo periculum, ſi prudētia in vouendo ſeruetur, moraliter loquendo nullum eſt, cùm autem abſolutè dicimus, expediens eſſe vouere, loquimur (vt par eſt) ſeruatis prudentiæ legibus. Hæc autem prudentia non debet eſſe tantùm ſecundùm hominem, ſed ſecundùm Deum, vt non plus de humana fragilitate timeat, quàm de diuina virtute confidat: Vnde Auguſt. d. Pſal. 75. cùm dixiſſet: *Non ſitis pigri ad vouendum, non enim viribus veſtris implebitis*, ſubiungit: *Deficietis, ſi de vobis præſumitis; ſi autem de illo, cui vouetis, vouete, ſecuri reddite*, & Pſal. 131. propè initium: *Nemo præſumat viribus ſuis reddere, quod vouerit, qui te hortatur, vt voueas, ipſe adiuuat, vt reddas.* Denique periculum voti per ſe nullum eſt, niſi periculum obligationis: hoc autem per ſe loquendo moraliter nullum eſt; aliàs nullum præceptum poſitiuum deberet hominibus imponi. Imò, vt bene Waldenſis argumentatur, nulla pacta eſſent inter homines ineunda, nulla fides danda, nec coniuges deberent ſe inuicem obligare. Nam in omnibus obligationibus eſt periculum peccandi, ſi non impleantur, tamen periculum per ſe non oritur ex obligatione: idem ergo eſt de obligatione voti.

Ambroſ. Sola obligatio rectè operandi non cōſtituit hominem in periculo.

Auguſt.

Qui te hortatur vt voueas, adiuuat, vt reddas. Audin' religiosè vacillās in tuo propoſito ſancto?

8. Diluitur cōfirmatio. Votum non minuit libertatem indifferentiæ.

Ad confirmationem de diminutione libertatis, iam dictum eſt capite præcedenti, votum non minuere libertatem indifferentiæ, licet minuat, vel tollat libertatem ab obligatione. Priuari autem hac libertate propter Deum, valdè meritorium eſt, & per ſe decens. Nam per promiſſionem, vel contractum humanum interdum homo ſe priuat hac libertate; ergo & ipſe poteſt honeſtiſſimè, & vtiliſſimè id facere propter Deum. Vnde optimè Auguſtinus d. Epiſt. 45. *Non eſt*, inquit, *gratulabunda libertas, qua fit, vt non debeatur, quod cum lucro redditur.* Addit etiam D. Thomas d. art. 4. ad 1. quod ſicut in Deo, & Beatis neceſſitas non peccandi non eſt diminutio libertatis; ita participatio quædam eius, quæ per votum habetur, non minuit perfectionem libertatis: vnde de illa dixit Auguſt. vt ſuprà retuli. *Fœlix neceſſitas quæ ad meliora compellit.* Et Waldenſ. ſuprà dixit, quod *ligamento confirmationis in Hierarchia cœleſti, correſpondet Sacramentum voti in Hierarchia terreſtri.* Vbi hoc eruditè, & piè proſequitur, oſtendens ex Scripturis vinculum voluntatis, quod illam frænat; & in officio continet, non eſſe contra libertatis perfectionem, imò ad magnum eius auxilium pertinere. Vnde non poteſt votum laqueus appellari, nec Paulus 1. Corin. 7. cùm dixit. *Non vt laqueum vobis iniiciam*, indicauit votum eſſe laqueū, quia potiùs inducit ad id, quod honeſtum eſt, & facultatem præbet ſine impedimento Dominum obſecrandi, vt ſignificauit ibi D. Thomas, ſed laqueum vocauit inuoluntariam neceſſitatem, quaſi dixerit, hæc conſulendo dico, non cogendo, non enim laqueum vobis iniicio, qualis eſſet inuoluntarium

Auguſt.

D. Thom.

Fœlix neceſſitas quæ ad meliora cōpellit. *Waldenſ.*

1. *Cor.* 7. Votum non poteſt appellari.

A præceptum in tali materia: & idem dici poterit de voto, ſi ex metu, vel ſimili coactione fiat: non verò quando fit plena voluntate, & prudenti deliberatione.

10. De prudētia ſeruanda in vouendo.

Vnde dico ſecundò: Licèt votum de ſe expediat in praxi, & vſu, ſeruanda eſt prudentia, ne in laqueū conuertatur. Ideóque in primis conſideranda eſt conditio perſonæ vouentis, poteſt enim eſſe varia. Aliquando eſt apta ad vſum voti, ita vt ex diſpoſitione, & inclinatione non poſſit timeri morale periculum, præter generalem mutabilitatem humanam: & tunc ex illa parte nulla eſt difficultas, quin votum expediat, ſi aliunde impedimentum non occurrat, quod accidentarium eſt. Secundò fieri poteſt, vt homo habeat ſpem moraliter probabilem ſe
B frequentiùs obſeruaturum votum, tamen cum eadem probabilitate timeat aliquando lapſurum, & tunc in primis licitum eſt vouere, quia illud periculum non eſt morale, neque in particulari, nec prouenit ex voto. Addo etiam poſſe expedire, ſi omnibus pēſatis, maior fructus ſperetur, quàm damnum timeatur, præſertim cùm ſemper ſperandum ſit de diuino auxilio, & in eo confidendū: quòd ſi poſteà ſequatur aliquis lapſus, eſt per accidens, & per pœnitentiam poteſt remedium adhiberi. Tertiò fieri poteſt, vt aliquis probabiliter timeat ſæpiùs violaturus votum, eíque futurum potiùs in laqueum, quàm in ſubſidium: & tunc tali perſonæ non expedit vouere, vt per ſe conſtat, & inſinuauit Paulus 1. ad Corint. 7. dicens: *Melius eſt nubere, quàm vri.* 1. *Cor.* 7.
C Addit verò Richardus in 4. diſt. 38. art. 6. quæſt. 1. neminem debere hoc præſumere, aut iudicare, niſi per certam experientiam id de ſe ipſo cognouerit, quod videtur ſignificaſſe Paulus, cùm dixit: *Quòd ſi non ſe continent, nubant.* *Richard.*

11. Quò votum eſt de meliori, & perfectiori bono, eò ex ſe eſt magis expediens.

Vltimò conſideranda eſt maximè materia voti, nam quò votum eſt de meliori, & perfectiori, magis perpetuo, magíſque vniuerſali bono, eò ex ſe melius eſt, magíſque expediens, tamen eo ipſo poteſt eſſe difficilius, & ideò contingere etiam ſæpius poteſt, vt non expediat propter indiſpoſitionem, vel fragilitatem vouentis. Nam ea vota, quæ ad vnum actum ordinantur, quo peracto finitur obligatio voti, rarò habent aliquid periculi, niſi actus ipſe talis ſit, vt ſit improportionatus vouenti, &
D moralem impotentiam includat, tunc enim eſſet votum indiſcretum, & ex hac parte non expediens. Quando verò votum ad plures actus refertur, qui in diſcurſu temporis implendi ſunt, aut vitandi, tūc plures circumſtantiæ conſiderandæ ſunt, & quò tempus voti fuerit diuturnius, & maior actuum frequentia, aut in ſingulis vitādis, aut faciendis maior difficultas eò maior prudentia adhibenda eſt. Oportet autem aduertere, licèt contingat, votum eſſe imprudenter factum non ſatis eſſe, vt ex ſe non obliget, licet inde iuſta cauſa diſpenſationis ſumi poſſit, vt infrà lib. 6. latiùs dicemus.

Votum imprudenter factum, ex ſe obligat.

CAPVT XIX.

Quæ ſint diuiſiones votorum ex parte ipſius actus, ſeu modi vouendi, & an aliqua illarum eſſentialis ſit?

E

1.

Ex dictis de ſubſtantia, & eſſentia voti, colligere poſſumus nonnullas votorū diuiſiones, quas hîc præmittere neceſſe eſt, ſaltem vt intelligantur termini, quibus in diſcurſu huius materiæ vtendum eſt. Poſſunt autem in voto duo diſtingui, vnum eſt actus ipſe vouendi cum obiecto ſuo formali, & aliis circumſtantiis, quæ ex parte ipſius, ſeu in modo vouendi concurrere poſſunt: aliud eſt

In voto duo diſtingui poſſunt.

materia, circa quam votum verſatur, & ex vtroque A capite variæ diuiſiones ſumuntur. Tamen quia illæ, quæ ſumuntur ex parte materiæ, cognitionem ipſius materiæ ſupponunt, ideò illas commodiùs in fine libri ſequentis tratdemus, hic alias, quæ ex priori capite ſumuntur, breuiter recenſebimus.

2. Primò ergo celebris eſt apud Scholaſticos cum Magiſtro in 4. diſt. 38. diſtinctio voti in commune, & ſingulare, ſeu in neceſſarium, & voluntarium, vt cum Hoſtienſi loquitur Paludanus ibi, quæſt. 2. num. 6. & 8. & vtrumque habet fundamentum in Auguſtinũ in d. Pſal. 75. *Vouete, & reddite.* Eſt autem hæc diuiſio ſumpta partim ex materia, partim ex actu vouendi: nam votum neceſſarium dicitur, quod eſt de præceptis, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, & quia hæc communia ſunt omnibus, ideò B votum hoc commune dicitur. Votum autem, quod eſt de conſiliis dicitur voluntarium, & ſingulare, quia paucorum eſt.

Prima diuiſio voti, in commune, & ſingulare, ſeu in neceſſariũ, & voluntarium. *Magiſt. Palud. Auguſt.* Votum neceſſarium quid ſit.

3. Sed hinc non ſatis diſtinguuntur illa duo membra, quia etiam votum omninò voluntarium, & ſingulare poteſt fieri de præceptis, vt oſtendam lib. 2. & clarè ſumitur ex eodem Auguſtino d. Pſalm. 75. nam inter propria vota, quæ à communibus diſtinguuntur, ponit votum caſtitatis coniugalis, cùm tamẽ illud ſit de materia neceſſaria, & præcepta. Igitur propria ratio illius diuiſionis ſumitur ex parte actus. Nam votum ſingulare, ac voluntarium conſiſtit in proprio actu promittendi, qui ſemper ſupererogationis eſt, in quacumque materia verſetur, prout hactenus explicuimus: votum autẽ commune, ſeu neceſſarium non conſiſtit in actu promittendi, ſed in ſola acceptatione præcepti cum propoſito implendi illud, vt in lib. 3. cap. 2. declarabimus. Et ideò talis actus non propriè, ſed per analogiam quamdam votum dicitur, neque eſt actus proprius religionis, nec eius ſpecialem obligationem inducit, licèt poſſit aggrauare intra propriam ſpeciem, ſicut peccatum hominis Chriſtiani cenſetur grauius, quàm hominis infidelis, vt rectè docuit D. Thomas in 4. d. 38. q. 1. art. 2. quæſtiunc. 1. & ibi Durandus, Paludanus, Supplementum Gabrielis, & omnes, Syluester *Votum*, 1. quæſt. 5. vbi refert Archidiaconum, Raymundum, & Hoſtienſem, & plura infrà in locis citatis dicemus. Quapropter hæc diuiſio non eſt de voto ſecundũ rem, ſed ſecundum D vocem, & ideò prætermittenda eſt, quia hic ſolùm agimus de voto propriè dicto, quod eſt promiſſio.

Peccatũ hominis Chriſtiani cenſetur grauius, quàm infidelis. *D. Thom. Durand. Palud. Gabr. Syluest.*

4. Secundò diuidi poteſt votum, ex parte perſonæ, cui fit; nam aliud fit Deo, aliud fieri poteſt perſonis creatis, ſeu Sanctis, iuxta dicta ſuprà cap. 15. Si quis autem attentè conſideret, quæ ibi diximus, facilè intelliget, vel hanc non eſſe diuiſionem voti, ſed alterius rationis magis vniuerſalis, vel non rectè tradi, niſi ſecundum quamdam denominationem accidentalem, votum enim proprium ſoli Deo fit. Tamen (quia interdum fit Deo, ſine vllo reſpectu ad alium, etiam accidentario: aliquando verò fit Deo in honorem alicuius Sancti, vel fit Deo de cultu, & veneratione aliqua in honorem Sancti facienda, ſeu ad confirmandam promiſſionem Sancto factam, vel cum inuocatione, & morali præſentia Sanctorum, vel offertur Sancto, vt ipſe offerat illud Deo) ideò diuiſio illa traditur, cùm tamen omnes hi modi ſint accidentales ad rationem, & ſubſtantiam voti, vt conſtat. Et præterea hæc differentia non benè illis verbis explicatur: nam ſemper votum fit Deo, vt proprio creditori, ſeu promiſſario, ſed vno modo fit illi ſine vlla interuentione Sanctorum: in alio verò cum aliquo reſpectu ad

Secunda diuiſio quæ poteſt fieri ex parte perſonæ cui fit votum.

Votum propriè fit Deo, vt proprio creditori.

Sanctos. Quæ differentia in ordine ad effectus morales voti ferè nihil confert, & ideò illam omittimus.

Alio verò modo poteſt fieri promiſſio alicui Sancto ſecundũ ſe, & per modum cultus duliæ, vel hyperduliæ, & talis diuiſio non eſt propria voti, vt ſuprà dixi: vnde ſi in hoc ſenſu fiat illa diuiſio, diuiſum non erit votũ, ſed promiſſio religioſa, quæ diuidi poterit in votum, & promiſſionem duliæ (non enim habet ſimplex nomen ſpecificum, quo ſignificetur) & ſic erit diuiſio eſſentialis, vt ex ſuprà dictis conſtat: licèt illa membra in ordine ad moralẽ doctrinam proportionem ſeruent: nam quæ de voto dicuntur, cũ proportione intelligenda ſunt de quacumque ſacra promiſſione Sanctis cũ Chriſto regnãtibus facta, quia in ſuo gradu inducit obligationem ſacrã, quæ per eaſdẽ cauſas induci, ſeruari, aut auferri poteſt. Igitur propriũ votum ex parte perſonæ, cui fit diuiſionẽ non recipit, neque reſpectu diuinarũ perſonarum diuidi poteſt, quia votũ fit Deo, vt intelligenti, & volenti, & ita fit illi, vt vnus eſt, ideóque ſicut opera Sanctiſſimę Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa, ita votũ indiuisè fit tribus diuinis perſonis. Quapropter licèt ex deuotione vouentis poſſit ſpecialiter dirigi ad vnam, vel aliam perſonam: nihilominùs ſimpliciter omnibus perſonis neceſſariò fieri debet, quatenus vnus verus Deus ſunt. 5.

Promiſſio religioſa diuiditur in votum & promiſſionem duliæ.

Votũ indiuisè fit tribus diuinis perſonis.

Tertiò: Diuidi poteſt votum in bonum, & malum, dici autem poteſt votum malum, quod eſt de actu malo, & turpi quocumque modo. Et ſic diuiſio C ſumitur ex parte materiæ, tamen non eſt diuiſio veri voti, quia vt oſtendemus libro ſequenti votũ ſic prauum non eſt votum: quia non tenet, nec inducit obligationem. Et in hoc ſenſu poteſt dici malum votum omne id, quod eſt de materia incapaci obligationis, vel quia praua eſt, vel quia ad prauum finem ipſe actus promiſſus ordinatur, vel quia eſt res vana, & inutilis, ſeu merè indifferens, aut etiam impoſſibilis, vt talis eſt. Et ſic conſtat malum votum diſtingui eſſentialiter à bono, quia diſtinguuntur vt verum votum, vel tantùm apparens, & ideò de voto malo ſic ſumpto nihil dicendum eſt, ſed tantùm erit explicandum, quando contingat votũ eſſe ſic prauũ, quod in ſequenti libro præſtabimus. Alio ergo modo dicitur votum malum, quia ex parte vouentis malè fit, licèt quod vouetur bonum ſit, vt ſi vouens non recta intentione inducatur ad vouendum, ita vt prauum motiuum ſit finis actus vouendi, non materiæ promiſſæ, iuxta dicta ſuprà cap. 5. vel quia in modo, & circumſtantiis vouendi, prudentia ſeruata non eſt. Et in hoc ſenſu diuiſio quidem cadit in verum votum, quia votum etiam non benè factum validum eſt, vt ſuprà oſtendi. Eſt autem accidentalis diuiſio, tum quia omne votum ex genere, & obiecto ſuo bonum eſt, vnde ſi aliquod eſt malum, eſt ex accidentali malitia, tum etiã quia ad rationem promiſſionis, & obligationem eius parum refert, quòd promittens ex parte ſua malitiam aliquam in vouendo adiungat. Sicut etiam in benè vouendo poteſt plures bonitates adiungere, vt diui- E næ gloriæ, & vtilitatis proximorum, & ſimilium, quæ rationem voti non mutant; ita ergo eſt, quando ex parte operantis malitia adiungitur, & ideò hæc accidentalis differentia parum refert ad doctrinam de voto, ſed pro materia Confeſſionis, aut Pœnitentiæ agendæ obſeruari poterit. 6.

Tertia diuiſio quæ poteſt fieri in votum bonum, & malum.

Vnde cum eadem proportione accipi poteſt quarta diuiſio voti, quæ eſſe poteſt in votum perfectum, & imperfectum, quam tradit Supplementum Gabrielis diſtinct. 38. q. 1. §. *Eſt autem hic inuenire.* Eſt 7.

Quarta diuiſio in votum perfectũ, & imperfectũ. *Gabr.*

A Eſt autem votum perfectum, in quo ſeruantur perfectè, & integrè omnia, quæ ad votum neceſſaria ſunt, ſeu cui nihil deeſt de integritate voti. Votum autem imperfectum multis modis eſſe poteſt, quia malum ex quocumque defectu. Duplex autem ſubdiuidi poteſt, ſcilicèt, imperfectum eſſentiali imperfectione, vel accidentali tantùm. Priori modo dici poteſt imperfectum votum fictum, quod fit ſine intentione vouendi, aut ſe obligandi: item votum factum ex ſurreptione tollente libertatem ſufficientem ad peccandum mortaliter, item factum ſine conſenſu ſufficiente ad ſe obligandum. Poteſt autē conſenſus eſſe inſufficiens, vel ex naturali impedimento, ſeu defectu libertatis naturalis, & vſus rationis, vel ex defectu poteſtatis circa materiam obligationis: nam ſi illa nō ſubiaceat poteſtati pro- B mittentis, non poterit circa illam efficaciter obligari, vt lib. 3. dicemus, vel ex efficacia legis, aut præcepti irritantis conſenſum, vt de voto ſolemni ſuo loco videbimus. Quocumque autem modo ſit, votum eſſentialiter imperfectum non eſt votum, ſed fingitur, vel apparet votum, ideóque vbi conſtiterit votum habere talem imperfectionem, nulla ratio illius habēda eſt, niſi ad pœnitentiam agendam, quia in eo emittendo culpa grauis committi poteſt, & interdum poterit fieri iniuria, quæ ad reſtitutionem obligabit, quod maximè contingit in religioſa profeſſione, vt infrà videbimus, vbi etiam declarabimus, an interdum relinquatur obligatio iterum faciendi validè tale votum. Poſteriori autem modo dicitur votum imperfectum accidentaliter, C quod factū eſt cum imperfecta deliberatione, quia licèt fuerit ſufficiens ad humanam libertatem abſolutè, & ſimpliciter, non tamen ſatis conſideratè, & prudenter factū eſt. Item, quod factum eſt per aliquam ignorantiam grauis circumſtantiæ, licet non impedientem ſubſtantialem conſenſum, vel etiam quod factum eſt per reſpectum humanum ob reuerentiam alicuius, vel priuatam beneuolentiam, aut etiam ex timore, ſiue interuentu legis irritantis. Et hæ imperfectiones non tollunt veritatem voti, aut eius obligationem: poſſunt tamen vel dare ſufficientem cauſam diſpenſationi, vel multùm ad illam iuuare, vt infrà ſuo loco dicemus.

Votum imperfectū eſſentialiter nō eſt votū.

Quidnā ſit votum imperfectū accidentaliter.

8\. Quintò diuiditur votum in conditionatum, & abſolutum. Quæ diuiſio videtur ſumi ex parte ma- D teriæ, quatenus cadit ſub intentionē vouentis, propriè tamen pertinet ad modum vouendi, qui maximè ex intentione pendet. Itaque conditionatū votum eſt, quod fit cum conditione ſuſpenſiua obligationis, donec ipſa impleatur: abſolutum verò dicitur, quod ſimpliciter, & ſine cōditione fit. Vbi eſt primò conſiderandum in voto conditionato conditionem non apponi promiſſioni ex parte illius, ſed ex parte obiecti. Nam ſi conditio poneretur ex parte actus promittendi, ſuſpenderet illum, & ita non fieret tunc promiſſio, ſed aſſereretur faciēda, quando conditio impleatur, vt ſi quis dicat. *Si Petro viſum fuerit promitto caſtitatem* nondum promittit nec abſolutè, nec conditionatè, ſed ſolùm affirmat ſe promiſſurum non abſolutè, ſed ſub conditione. Et E ideò etiam conditione impleta; ſi tunc de nouo nō promittat, non obligabitur. Illud ergo non eſt votum conditionatum, ſed aſſertio, vel propoſitum conditionatum; votum ergo conditionatum, vt ſit verum votum, debet eſſe promiſſio de præſenti, quę ex parte materiæ includat conditionem ſuſpenſiuam obligationis, donec impleatur, vt voueo dare eleemoſynam, ſi nauis venerit; vel fieri religioſus, ſi ſanatus fuero.

Quinta diuiſio in votū conditionatum, & abſolutum.

Conditio in voto conditionato apponenda eſt ſolū ex parte obiecti.

Dico autem conditionem ſuſpendere obligationem, non quia tale votum nullo modo obliget ſtatim, id enim repugnat voto, ſed quia quoad executionem ſuſpenditur obligatio, vel quia ipſamet eſt conditionata in obiecto, nihilominùs tamen ſtatim ita naſcitur, vt non ſit in poteſtate vouentis nō manere ſubiectus illi obligationi, ſi conditio impleatur. Et ideò ex tunc tenetur habere animum implendi votum, impleta conditione, & conſequenti ratione poſtea nō erit neceſſarius nouus conſenſus, vel promiſſio, ſed poſita conditione, votum, quod erat conditionatum, tranſit in abſolutum. Et hæc eſt vel vnica, vel potiſſima differentia inter hęc duo membra, quæ accidentalis quidem eſt, tamen in ordine ad morales effectus plurimùm refert, & præſertim in ordine ad diſpenſationem, vt videbimus. 9.

Differentia inter aſſignata mēbra diuiſionis.

Hinc verò colligo, non poſſe vniuersè conſiſtere doctrinam, quam de voto conditionato tradit Soto lib. 7. quæſt. 2. art. 1. ad 4. dicens, votum conditionatum eſſe, quotieſcumque homo ad rem aliquam affectus eſt, ſed quia impedimentum ſibi obſtat, aut facultas nō ſuppetit, vouet ſub conditione. Ponítque exemplum, ſi quis voueat ingredi religionem poſt mortē matris, vel peregrinari ſuppetentibus nummis. Hæc (inquam) doctrina mihi non probatur: Nam in primis illa deſcriptio non conuenit omni voto conditionali; nam vt omittam vota pœnalia, quæ latè loquendo etiam conditionalia ſunt, præter illa multa fiunt etiam non pœnalia, quæ non procedunt ex affectu ad rem promiſſam, ſed ad rem aliam, pro qua obtinenda votū fit, vt in alio exemplo, quod ipſe ponit: *Si Deus mihi tale beneficium contulerit, orphanam dotabo:* idémque eſt de votis conditionatis, quæ in naufragiis, & aliis periculis fiunt. 10.

Soti doctrina de voto conditionato aliqua ex parte excluditur.

Deinde non conuenit illa deſcriptio ſolis votis conditionatis: nam multa ſunt abſoluta vota, quibus illa omnia conueniunt, vt ſi iuuenis voueat, *quàm primùm ſtudium meum conſummauero, religionem ingrediar,* votum illud ex affectu ad religionē fit, & quia facultas literarum illi non ſuppetit, ponit illam limitationem, & quaſi conditionem; & nihilominùs votum illud abſolutum eſt, quia non ſuſpendit conſenſum, & obligationem, ſed ſolùm exſpectat commoditatem exequendi illud, quod longè diuerſum eſt. Vnde exempla etiam à Soto poſita nō placent. Nam primum votum in ea forma, qua illud proponit, planè videtur abſolutum, *voueo ingredi religionem poſt mortem matris,* quia obligatio, & conſenſus conſummata ſunt, ſolùm differtur executio propter exſpectandam commoditatē, vt qui vouet poſt vindemias peregrinari, abſolutè, & non ſub conditione vouet, aliàs omne votum affirmatiuum, quod nō fit pro ſtatim, ſed exequendum poſt aliquod tempus, eſſet conditionale, quod eſt abſurdum. Aliud etiam exemplum, ſcilicet, *ſi facultas ſuppetat,* videtur eundem habere defectum, quia illa non eſt conditio, ſed determinatio, & limitatio materiæ voti, & licet ſumatur vt conditio, perinde eſt, ac ſi diceretur, ſi commodè potuero, quæ eſt ex his, quæ de ſe inſunt, & ideò non facit votum conditionatum, etiamſi exprimatur, & declaretur ad tollendam dubitationem, vt ſtatim dicetur. Sed de his, & ſimilibus exemplis dicemus plura infrà lib. 6. cap. 20. 11.

Rectè igitur dictum eſt, votum conditionatum eſſe illud, quod in ſuo proprio obiecto conditionē inuoluit, quæ conſenſum reddit imperfectum, & aliquo modo ſuſpenſum. Probatur primò ex cap. vn. §. *Ille*, de Sponſal. in 6. Secundo explicari poteſt à ſimili de intellectu: nam aſſenſus conditionatus 12.

Explicatur amplius natura voti cōditionati.

eſt ille, qui fertur in propoſitionem hypotheticam conditionalem; ita ergo votum conditionale eſt illud, quod fertur in obiectum, quaſi hypotheticum, & ſub conditione apprehenſum; nam votum abſolutum peregrinandi, ad actum peregrinandi ſimpliciter terminatur: conditionatum autem non ſic, ſed ad hoc totum, ſi ſanitas mihi reſtituatur. Secundò ab effectu, quia votum conditionatum ſuſpendit conſenſum, & obligationem ſimpliciter, quaſi reſeruando illam ad conditionis euentum; nam ſi vouens, ex tunc ad ſummùm vult obligari ad expectandam conditionem, & hæc videtur propriiſſima differentia voti conditionati ab abſoluto.

Differentia inter votum factum animo differendi executionẽ, vel factũ ſub cõditione futura, & contingenti. Vnde attentè conſiderandũ eſt multùm differre inter votum factum animo differendi exequutionẽ pro tali tempore, quod iudicatur opportunum, vel factũ ſub futura, & contingenti conditione: habent enim ſimilitudinem quamdam in effectu differendi exequutionem, & ideò interdum ab Auctoribus confunduntur, tamen re vera ſunt diuerſæ naturæ: nam vnum eſt abſolutum, quia ex quo fit, ſimpliciter, & ſtatim obligat ad principalem materiam, limitatam verò ad talem circumſtantiam temporis, quod non magis facit votum conditionatum, quàm determinatio loci, vel alterius circumſtantiæ reddunt votum conditionatum. Sicut etiam inter homines obligatio ſoluendi debitũ poſt aliquod tempus non eſt conditionata, ſed abſoluta, quia non ſuſpendit obligationem, ſed differt tantùm exequutionẽ: idem ergo eſt cum proportione in voto: hoc ergo non ſufficit, vt ſit conditionatum, ſed neceſſe eſt, vt conditio ita apponatur in obiecto eius, vt ſit quaſi pars obiecti, & conſequenter nõ ſolùm differat executionem, ſed etiam ſuſpendat principalem obligationem. Sæpe autem non poſſunt hæc ſatis diſcerni, niſi ex intentione vouentis, quia verba ambigua ſunt, & in vtroque ſenſu accipi poſſunt. Et ideò attendendum eſt, an mens vouentis fuerit ſimpliciter obligari ex tunc verbi gratia ad religionẽ, licèt differre voluerit executionem propter expectandam meliorem opportunitatem, & tunc votum eſt abſolutum: ſi verò intentio vouentis fuit, non obligari ſimpliciter, niſi ſtante tali conditione, tunc votum eſt conditionatum.

12. Obiectio. Dices: Nullum eſt votum, quod non includat aliquam conditionem, *vt ſi vixero, ſi res mutatæ non fuerint, ſi Superior non contradixerit, vel diſpenſauerit*, &c. ergo nullum eſt votum abſolutum. Solutio. Reſpondeo hic eſſe applicandam doctrinam datam de iuramento, quod nõ ſit conditionale propter generales conditiones intrinſecè incluſas, ſed propter ſpecialem conditionem ex voluntaria intentione iurantis, ſeu promittentis conceptam, quod etiam notauit Supplementum Gabrielis d.q.1. art.2. in fine, & in hoc eſt eadem ratio de voto, & ideò non oportet ibi dicta repetere, ſed applicare. Solùm infero, votum non fieri conditionale propter conditionẽ de præſenti, vel præterito, ſed propter conditionem de futuro. Quia ſi conditio eſt de præſenti, vel præterito, non ſuſpendit obligationem, cùm ipſa non ſit ſuſpenſa, ſed iam ſit, vel non ſit in re poſita. Poterit tamen ſuſpendere quoad notitiam vouentis, vt ſi de conditione poſita quoad locum, vel quoad tempus præteritum, non ſtatim conſter, ſuſpendetur executio, donec de illa conſtiterit, tamen in re iam ſubeſt. Imò etiam conditio de futuro oportet, vt ſit contingens, nam ſi fuerit neceſſaria, iam cenſetur poſita, & ſolùm intelligitur addita ad deſignandum tempus obligationis, vt ſi quis voueat, *Si ſol oriatur cras, hoc faciam*, perinde eſt, ac ſi promitteret, craſtino die hoc faciam.

Gabr.

Votũ ſolùm fit conditionale propter cõditionem de futuro.

13. Sexta diuiſio, in votũ pœnale, & non pœnale, ſeu purum. Præterea ſolet votum conditionatum ſubdiuidi (poteſtque eſſe ſexta diuiſio voti) in pœnale, & non pœnale, ſeu purum, vt attigit Soto d. lib.7. de Iuſt. q.2. art.1. ad 4. Gutierrez lib.2. qq. Canon. cap.21. n.47. & ſequenr. Hoc poſterius eſt tantùm cõditionale, & ſolet ſimpliciter illa voce ſignificari, & in illud conueniunt, quæ diximus: in illo enim ponitur conditio, non vt pœna, ſed vt mera conditio, *vt ſi pater voluerit, ſi conualuero ex infirmitate*, &c. Et hoc votum, impleta cõditione, omninò æquiparatur abſoluto, vt dictũ eſt. Votum autem pœnale eſt illud, in quo res ſub conditione promiſſa, ſolùm intenditur in pœnã illius actus, per quem conditio impletur, vt ſi quis voueat dare eleemoſynam, ſi luſerit, quod votũ hoc habet peculiare, quod non fit ex affectu ad materiã ſub conditione promiſſam, imò ex quadam auerſione ad illam, quia omnis pœna eſt aliquo modo inuoluntaria, & ita eo ipſo, quòd illa promittitur vt pœna, reſpicitur vt inuoluntaria, & contra vouentis affectũ. Et nihilominùs ſine dubio obligat impleta conditione, quia eſt verum votum, per quod homo conſentit ſimpliciter in obligationem talis pœnæ. Poteſt autẽ hoc votum dupliciter fieri, primò vouendo vtrumque, ſcilicet conditionẽ, vel potius vitare illam, & pœnam, ſi conditio impleatur, vt in voto dandi eleemoſynam, ſi luſero, poteſt comprehendi & votum non ludendi, & votum dandi eleemoſynam, ſi luſero, & tale votũ non eſt tantùm conditionale, ſed quoad non ludendum eſt abſolutum: vnde ſtatim obligat, & contra illud peccatur ludendo; quoad eleemoſynam eſt conditionale; eſt ergo duplex votum, vel potiùs ſunt duo vota ſimul, & per modũ vnius facta. Alio modo fieri poteſt hoc votum purè pœnale, ita vt nõ obliget ad non ludendum, ſed tantùm ad eleemoſynam, ſi luſero, & tunc non peccatur ludendo, ſed peccabitur omittendo eleemoſynam, impleta conditione, & hoc eſt proprium vnum votum. Quando autem fiat vno, vel alio modo ex intentione vouentis pendet, regulariter autem, & ex vi prædictorum verborum, videtur eſſe purè conditionale, & ita iudicandum eſt, niſi aliter explicet vouens intentionem ſuam, quòd ſi ipſe non valuerit illam diſcernere, proprietati verborum ſtandum erit.

Soto. *Gutier.*

Votum pœnale quid ſit.

Omnis pœna eſt aliquo modo inuoluntaria.

Duobus mòdis fieri poſſe votũquod dicitur pœnale.

14. An hoc votũ quando eſt vnũ tantum, dicẽdum ſit pœnale. Dubitant verò aliqui, an hoc votum, quando eſt vnum tantùm, dicendũ ſit pœnale. Nauarrus enim videtur dicere eſſe purè conditionale, c.12. n.43. alij diſtinctione vtuntur dicentes, votum fore pœnale, ſi fiat intentione abſtinendi à peccato, ex timore talis rei promiſſæ, tamquam cuiuſdam mali pœnæ, nõ tamẽ ſi fiat ex affectu ad rem promiſſam etiamſi non ſit ſimpliciter promiſſa, ſed pro caſu, in quo fuerit impleta conditio, ſcilicet ad fugiendam occaſionem ſimilium peccatorum, vt ex variis Auctoribus refert, & approbat Sancius lib.8. de Matrimon. diſp.10. n.5. Verumtamen ſi diſtinctio admittenda eſt, non ſolùm habet locum, quando votum pœnale eſt vnum tantùm, ſed etiam quando eſt duplex. Nam ibi ſunt duo vota, vnum de vitando peccato, quod pœnale propriè non eſt, ſed directiuum, vt ſic dicam; aliud de pœna, quæ non minùs tunc intendi poteſt illis duobus modis, quam ſi eſſet ſolùm tale votum. Et ideò alij abſolutè cenſent tale votum eſſe pœnale, vtrouis modo fiat. Quia iuxta formam verborum, & ordinariam intentionem vouentium, talis promiſſio fit ſub ratione pœnæ, & ita ſentiunt Soto, & Gutierrez ſuprà, & alij. Nec aliud ſentit Nauarrus, ſed quando tale votum eſt vnum tantùm, vocat illud purè conditionale, non ad exclu-

ad excludendum pœnale, ſed ad excludendum omne votum abſolutum ibi incluſum. Et hæc ſententia vera eſt, non eſt tamen dubium, quin ſæpè illa pœna intendatur, vt coërcitiua tantùm, ſeu vindicatiua: aliquando verò poſſit intendi, vt pœna medicinalis, ſeu remedium ad vitandum recidiuum, in quo ſenſu intellecta diſtinctio ſuprà relata eſt optima, & vtilis ad materiam diſpenſationum, & commutationum votorum, de qua in lib. 6. vbi has duas diuiſiones amplius explicabimus.

15.
Septima diuiſio in internum votum, & externum.
Soto.
Quibus modis dicatur votum internum.

Septimò diuido votum in internum, & externum, ſeu mentale, & ſenſibile. Quam diuiſionem indicauit Soto in 4. diſtinct. 38. quæſt. 2. art. 1. in principio. Poteſt autem internum votum dici, vel quoad actum vouédi tantùm, vel quoad actum promiſſum tantùm, vel quoad vtrumque. Primo B modo dicitur internum votum, quod ſola mente fit, etiamſi contingat eſſe de actu ſenſibili, & interno. Conſtat enim ex ſuprà dictis, hoc ſufficere ad ſubſtantiam, & obligationem voti coram Deo, licèt Eccleſia de illo non iudicet. Alio verò modo poteſt dici mentale votum illud, quod habet pro materia aliquem actum ſpiritualem, & internum: nam de illo etiam poteſt votum ſine dubio fieri, vt de amando Deum aliquoties in die, de aliqua mentali oratione, de dolore peccatorum, & ſimilibus actibus. De quo voto ſolùm in foro conſcientię iudicari poteſt; nam ratione materiæ non cadit ſub externum iudicium, etiamſi contingat ſenſibili voce fieri, quia Eccleſiæ conſtare non poteſt, an illud obſeruetur, necne? Vnde etiam conſtat poſſe dari C votum purè mentale ex vtroque capite, quia poteſt dictum votũ de re interna pura mente apud Deum fieri. An verò poteſtas diſpenſandi ad hæc vota extendatur, infrà videbimus. Atque hinc conſtat totidem modis poſſe fieri votum externum: propriè autem, & ſimpliciter tale vocari, & iudicari, quando & eſt de aliquo actu externo, & ſenſibili faciendo, aut vitando, & promiſſio ipſa exterius fit, ita vt hominibus innoteſcere poſſit. Hoc autem votum, vt verum votum ſit numquam poteſt eſſe ita externum, quin internum includat, aliàs erit fictum, & conſequenter nullum: externum ergo includit internum, & addit ſenſibile ſignum, quod licèt per ſe, & ex parte Dei, non ſit neceſſarium, tamen vt de illo conſtet Eccleſiæ neceſſarium eſt, & inter- D dum ex eiuſdem Eccleſiæ ordinatione, erit etiam ad valorem voti neceſſarium, præſertim in ſolemni voto, vt infrà ſuo loco dicemus.

Quibus itẽ modis votũ dicatur externum.
Votum externũ quod ſit.

16.
Octaua diuiſio in votũ expreſſum & tacitum.
Graſ.

Huic affinis eſt diuiſio voti (quæ poteſt eſſe octaua) in expreſſum, & tacitum, quam tradit Graſſis lib. 2. cap. 21. numer. 8. & dicit eſſe diuiſionem voti priuati, quod à ſolemni diſtinguit. Vnde per priuatum videtur intelligere ſimplex, & poſtea expreſſum, & tacitum declarat eſſe idem, quod internum, & externum, ſed vtitur terminis extrà communem vſum. Nam priuatum votum à publico diſtinguitur, non à ſolemni, vt ſtatim dicetur, & votum internum non eſt tacitum: nam reſpectu Dei maximè expreſſum eſt, & vix poteſt concipi, quomodo fiat tacitè: reſpectu verò hominum nec taci- E tum, nec expreſſum eſt. Votum autem externum nõ ſolùm expreſſum, ſed etiam tacitum eſſe poteſt. Vnde de ſolo voto externo propriè datur iſta diuiſio, vt ſit ſubdiuiſio præcedentis quoad alterum membrum. Imò non de toto illo membro, nec de priuato, aut ſimplici voto, ſed de ſolo voto ſolemni datur communiter hæc diuiſio, vt videre licet in

Palud.

Palud. dicta quæſt. 1. num. 13. & ſequentibus, vbi latè id proſequitur, eúmque imitatur Supplemen- A tum Gabrielis dicta quæſt. 1. artic. 2. verbo *Secunda diuiſio.* Et communiter ita diuiditur profeſſio religionis in expreſſam, & tacitam: expreſſa eſt, quæ ſit verbis deſignatis, tacita, quæ per geſtationem habitus profeſſorum, vel alias circumſtantias, de quibus latiùs infrà.

Gabr.
Diuiſio profeſſionis religioſæ, in tacitam, & expreſſam.

17.

Hinc autem intelligitur, vix poſſe diuiſionem accommodari ad votum ſimplex, quia cùm votum ſimplex non habeat communiter adiunctum peculiarem habitum, aut aliud ſimile ſignum, non videtur poſſe exteriùs emitti, niſi verbis proferatur, & conſequenter ſemper eſt expreſſum: nam quia verba expreſſam habent ſignificationem, ideò votum verbis factum expreſſum dicitur: tacitum autem, cùm indicatur per aliquam actionem, aut ſignum in facto conſiſtens, cui votum coniunctum eſſe ſolet, quæ coniunctio inuenitur in voto ſolemni: non autem in ſimplici. Sed nihilominùs non repugnat in hoc etiam inueniri, vt ſi eſſet alicubi conſuetudo, vt virgines habentes votum ſimplex caſtitatis, certum habitum deferrent, & non aliæ ibi, quæ illum habitum deferret, cenſeretur tacitè vouiſſe caſtitatem, ſic aſſumens peculiari modo Crucis ſignum, cenſebatur eo ipſo tacitè promittere profectionem ad bellum terræ Sanctæ, vt colligitur ex modo loquendi Iurium cap. *Licet*, & cap. *Magnæ*, & capit. *Quod ſuper his*, de Voto. Sic ergo non repugnat in votis ſimplicibus dari tacitum modum exteriùs vouendi, quamuis nunc vix ſit in vſu, niſi fortaſſe vbi vota ſimplicia ſunt adiuncta ſtatui religioſo, vt infrà videbimus.

Cap. *Licet.*
Cap. *Magnæ.*
Cap. *Quod ſuper his.*

18.
Nona diuiſio in votum occultum, & publicum.
Gabr.
Votũ internum non poteſt eſſe publicum.

Nonò, diuidi poteſt votum in occultum, & publicum cum Supplemento Gabrielis ſuprà, qui notat, non coincidere diuiſionem hanc cum diuiſione voti in ſimplex, & ſolemne, quia votum ſimplex poteſt vtroque modo fieri. Eſt ergo hæc diuiſio ſolius voti externi: nam votum internum per ſe eſt occultum, & ita non poteſt eſſe publicum, dum in eo ſtatu manet, niſi Deo, Angelis, ac Beatis: nunc verò reſpectu Eccleſiæ militantis loquimur. Votum autem externum, licèt per ſe publicum ſit, quantùm ex ſe eſt, nihilominùs poteſt eſſe per accidens occultum, vt ſi fiat verbis, non tamen coram teſtibus, in quo poteſt habere latitudinem, prout eſt commune in actibus occultis, & cum proportione idem eſt de publico. Nam ſi fiat coram duobus teſtibus, poteſt dici publicum reſpectiuè ad omninò occultum, quamuis abſolutè iuxta ordinariam ſignificationem non dicatur opus publicum, niſi coram pluribus, & in loco publico fiat. Et ideò votum ſolemne ordinariè ſemper eſt publicum, licet poſſet in rigore fieri validè coram paucis teſtibus: An verò poſſit fieri ſine teſtibus, & quaſi clandeſtinè inter Prælatum, & ſubditum, dicemus in proprio loco. Neque hæc diuiſio maiori indiget explicatione, quia accidentaria eſt, & non habet ſpeciales effectus, præter eos, qui vel ad ſolemne votum, vel ad probationem voti in iudicio pertinere poſſunt.

Votum ſolemne ſemper eſt publicum.

19.
Decima diuiſio in votũ ſimplex & ſolemne.
D. Thom.
Magiſt.
Palud.

Decimò, diuiditur votum in ſimplex, & ſolemne: quam diuiſionem tradit D. Thomas, dict. quæſt. 88. artic. 7. & 11. & Magiſter in 3. d. 38. & ibi omnes, præſertim Paludanus latè d. quæſt. 2. & habet fundamentum in Iure in cap. vnico de Voto in 6. vbi vota ſolemnia ſub hac voce declarantur, & diſtinguuntur à reliquis votis, quæ licet nõ vocentur expreſsè ſimplicia, planè dicuntur non ſolemnia, & hoc eſt eſſe ſimplicia. Nam ſimplicitas negatio eſt, & hic non poteſt hæc ſimplicitas in alia negatione conſiſtere. Vnde conſtat intelligentiam huius diuiſionis pendere ex hoc, vt explicetur, & intelligatur,

 quid

quid ſit ſolemnitas illius voti, quod ſolemne vocatur. Nam membra illius diuiſionis, quaſi priuatiuè opponuntur: priuatio autem per habitū cognoſcitur, & ideò explicata ſolemnitate vnius membri, notum erit votum ſimplex, vt ſimplex eſt: omne enim votum, quod illa ſolemnitate caret, ſimplex appellatur. Non poſſumus autē hoc loco rationem voti ſolemnis ex profeſſo tractare, integram enim de illo voto diſputationem in tractatum de Statu religioſo relinquimus, quia cum illo habet magnam coniunctionem, ſine qua ſatis explicari non poteſt.

Duæ conditiones ad votū ſolemne requiſitæ.

Nunc ergo breuitatis cauſa duas conditiones ad votum ſolemne requirimus. Vna eſt, vt ſit omninò abſolutum, & conſequenter de ſe perpetuum: alia eſt, vt perſonam reddat inhabilem, vel ad matrimonium, vel ad diuitias, vel ad alios contractus ſuæ materiæ repugnantes.

Omne votū ſolemne annexū eſt, vel ordini ſacro, vel profeſſioni religioſæ.

Omne autem votum, quod huiuſmodi eſt, annexum eſt, vel ordini ſacro, vel profeſſioni religioſæ, & ideò ſolet etiam hoc votum per partitionem explicari, videlicet eſſe illud, quod ſacro ordini, vel profeſſioni in aliqua religione approbata annexum eſt: è contrario omne illud, quod illas duas conditiones non habuerit, etiamſi alteram habeat, ſimplex eſt, quia caret propria, & ſubſtantiali ſolemnitate. Et hoc pro nunc ſufficiat ad explicationem terminorum: nam res, vt dixi inferiùs eſt exactius declaranda.

Nō ſatis eſſe ad ſolemnitatem voti, quod vouēs verbis dicat, ſe ſolemniter vouere.

20. Hinc verò colligimus primò; non ſatis eſſe, quòd aliquis verbis dicat, ſe votum ſolemne facere, vt votum re vera ſolemne ſit. Sæpe enim homines, vel ex ignorantia, vel ex nimio affectu verbis dicunt, ſe votum ſolemne facere, vel non ludendi, vel peregrinandi, quod non obſtat, quominùs votum ſimplex ſit, quidquid ipſi intendant, quia non poſſunt ipſi naturam voti immutare: vnde non magis obligat votum illud, nec plures effectus habet, quàm ſi ſimpliciter emitteretur. Eſt igitur illa tantùm hyperbolica locutio ad effectum exaggerandum, in re tamen nullam ſolemnitatem voto tribuit.

Oſtenditur poſſe dari votum ſimplex, quod cū externo ritu, & ſolemnitate fiat. *Gabr.*

Secundò colligitur dari poſſe votum ſimplex, quod non ſolùm publicè, ſed etiam cum quodam externo ritu, & ſolemnitate fiat, vt votum peregrinationis Ieroſolymitanæ interdum fit cum benedictione peræ, & baculi, vt ſuprà notat Supplementum Gabrielis. Et ſimiliter votum militandi pro recuperatione Terræ ſanctæ olim fiebat cum ſolenni traditione Crucis, & votum ingrediendi religionem, quod ſine dubio ſimplex eſt, interdum ſolemniter fit, vt dicitur in cap. *Per tuas*, de Voto, vbi Panormitanus notat, vocari fortè ſolemne propter publicum inſtrumentum, vel quia in præſentia Prælati, & aliorum factum eſt.

Cap. *Per tuas.* *Panorm.*

Votum ſimplex ex ritu externo poteſt denominari ſolemne.

Poteſt ergo votum ſimplex denominari ſolemne ex ſolo ritu externo cum celebritate aliqua, quæ ſolet ſolemnitas appellari: eſt tamen ſolemnitas accidentaria, & ſecundum quid, quam non neceſſariò excludit votum ſimplex, ſed illam tantùm, quam per dictas conditiones explicuimus, quæ ſolemnitas ſubſtantialis dici poteſt.

Oſtenditur nō ſatis eſſe ad ſolemnitatē voti eſſe annexum ſtatui religioſo.

Vnde infertur tertiò, non ſatis eſſe, votum eſſe annexum ſtatui religioſo, vt ſit ſolemne, ſi abſolutum, & perpetuum ex ſe non ſit, neque etiam ſufficere, vt dirimat matrimonium poſt illud ſubſecutum, ſi aliam conditionem non habeat, vt videre licet in votis religioſorum ſcholarium Societatis Ieſu, quæ nouo iure ſunt inſtituta, & peculiarem explicationem continēt, quam in ſequentibus Deo dante trademus.

Vota religioſorū ſcholarium Societatis Ieſu non ſunt ſolemnia.

Et ideo hæc nunc ſufficiunt de diuiſionibus votorum, quæ in forma vouendi ſumuntur: de diuiſionibus autem, quæ ſumuntur ex parte materiæ dicemus commodiùs, explicata materia voti in fine libri ſequentis.

Finis libri primi.

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI, DE MATERIA VOTI.

Cap. 1. *An materia voti debeat eſſe poſſibilis.*

Cap. 2. *Vtrùm votum de materia impoſſibili ad aliquid obliget.*

Cap. 3. *An votum non peccandi obliget.*

Cap. 4. *Vtrùm actus malus poſſit eſſe materia voti.*

Cap. 5. *Vtrùm actus ſub conditione turpi poſſit eſſe materia voti.*

Cap. 6. *Vtrùm actus præceptus poſſit eſſe materia voti.*

Cap. 7. *Vtrùm actus minùs bonus poſſit eſſe materia voti.*

Cap. 8. *Vtrùm omnis actus virtutis non repugnans perfectioni poſſit eſſe materia voti.*

Cap. 9. *Vtrùm actus inhabilitans ad ſtatum perfectionis poſſit eſſe materia voti.*

Cap. 10. *Vtrùm actus includens aliquid boni, & mali poſſit eſſe materia voti.*

Cap. 11. *Quæ omiſſiones poſſint eſſe materia voti.*

Cap. 12. *De diuiſionibus voti ex parte materiæ.*

LIBER

LIBER SECVNDVS DE MATERIA VOTI, ET DIVISIONIBVS, QVÆ EX MATERIA SVMVNTVR.

Explicuimus naturam, & eſſentiam voti, ſimúlque nonnullas eius cauſas declarauimus, præſertim formalem, & finalem. Nam quia votum actus quidam humanus eſt, ab intrinſeco fine ſpeciem ſumit, & ideò finem hunc declarauimus oſtẽdendo, quomodo votum ad diuinũ cultum ordinetur. Ibíque conſequenter egimus de perſonis, quibus voti promiſſio fieri poteſt. Vnde etiam explicatum reliquimus id, quod reſpectu voti poteſt habere aliquem modum formæ, nimirum obiectum formale eius: nam cùm actus ipſe ſit quædam forma, non habet aliam formam intrinſecam, præter obiectum ſuum, quamquam omnia, quæ diximus de deliberatione ſeruanda in vouendo, poſſint dici ad formam eius pertinere. Igitur dicendum ſupereſt de cauſa materiali, & efficiente voti: efficientem voco perſonam vouentem, quam conſiderabimus in libro ſequenti, in hoc de materia voti dicendum eſt. Votum autem cùm ſit forma quædam non habet materiam, ex qua componatur, habet tamen materiam, ſeu ſubiectum, ex cuius potentia educatur, & in quo recipiatur: hæc autem materia non eſt alia, præter potentiam illam, cuius actus eſt votum, de qua etiam in ſuperiori libro ſufficienter dictum eſt. Solùm ergo ſupereſt dicendum de materia, circa quam votum verſari debet, vt licitum, & validum ſit, id eſt de rebus illis, quæ poſſunt Deo conuenienter promitti, & quam conditionem habere debeant, vt ſub voti obligationem cadere poſſint. Et hinc conſequenter varietatem, & diſtinctionem votorum ex parte materiæ declarabimus.

CAPVT I.

An materia voti debeat eſſe poſſibilis, & non neceſſaria, & quotuplex illa ſit?

1\. Materia voti diuiditur in proximã, & remotã.

DVPLEX materia voti diſtingui poteſt, proxima, ſcilicet, & remota, quia quidquid in Dei cultum promittere poſſumus, dici poteſt materia voti. Promittimus autem Deo, & res permanentes, vt pecunias, prędia, imagines, & noſtra etiã corpora, ítémque actiones, quibus in his rebus vtimur, & quæ proximè ſunt in noſtra poteſtate. Igitur materia proxima rectè appellatur actio aliqua humana, in quam promiſſio proximè cadit, ſicut proxima materia Sacramenti dicitur confeſſio, vel ablutio, quia forma Sacramenti immediatè cadit in illam, vel quia proximè conſtituit Sacramentum. Remotam autem materiam appello omne id, quod mediante materia proxima attingitur, & ordinatur ad cultum Dei, ſiue ſit obiectum, ſiue materia circa quam alia propinquior verſatur: ſic enim ſeruata proportione, aqua, vel peccatum, &c. dicuntur materia remota Sacramenti.

Proxima materia voti quæ ſit.

2\. 1. Aſſertio. Materia proxima eſt actus humanus. D. Thom.

Dico ergo primò: Materia proxima voti neceſſariò eſſe debet aliquis actus humanus. Ita docet D. Thomas dicta quæſt. artic. 2. & omnes id tam-A quam clarum ſupponunt. Et probatur; quia materia voti eſſe debet in hominis poteſtate, ſed ſolus actus humanus immediatè eſt in hominis poteſtate; ergo illa eſt proxima materia voti. Deinde patet ex ipſa forma vouendi, vel promittendi, quiſquis enim promittit dare, vel agere aliquid promittit, quibus verbis actiones humanæ ſignificantur. Nec refert, quòd etiam ſolemus promittere aliquid non agere, tum quia, vt ſuprà notaui, & eſt vulgatum in materia morali, ſub actione humana comprehenditur omiſſio, ſeu priuatio ſimilis actionis: tum etiã quia talis omiſſio includit voluntatem non agendi, quæ voluntas eſt actus humanus.

Atque hinc ſequitur primò, votum de actu neceſſario abſoluta neceſſitate, ſeu omninò naturali, B ſtultum omninò eſſe, ac prorſus inualidum, quia talis actus non eſt capax voti. Ita D. Thomas ſuprà, & eſt res clara, quia de ratione actus humani eſt, vt ſit in poteſtate hominis illum omittere: actus autem neceſſarius non eſt ita in poteſtate hominis. Item quia obligatio moralis ad aliquid faciendum, non poteſt cadere, niſi in id, quod poſſumus non agere, ad hoc enim additur obligatio, vt homo caueat nõ facere id, ad quod obligatur; ſupponit ergo talis obligatio poſſibilitatem non faciendi, obligatio autem

3\. Votum non eſt de re abſolutè neceſſaria. D. Thom.

autem voti moralis eſt,& habet adiunctam obligationem præcepti, ergo ſupponit poteſtatem omittendi actum promiſſum, & ad hoc fit, vt voluntas immobilior ſit in tali actu. Hoc autem intelligitur, vt dixi, de neceſſitate abſoluta,& naturali: nam de neceſſitate præcepti, & de quacumque alia, quæ veram libertatem non excludit, poſtea dicendum eſt.

4\. Votum non eſt de re impoſſibili.

Secundò infertur, votum de re, ſeu actu impoſſibili nullum eſſe, quia de ratione actionis humanæ eſt, vt ſit homini poſſibilis. Item quia manifeſtum eſt hominem non poſſe obligari ad impoſſibile, etiamſi velit, cap. *Nemo poteſt*, de Reg. Iur. in 6. & lege *Impoſſibilium*. ff. Eodem. Quia voluntas imponens obligationem, etiamſi propria ſit, debet eſſe ſecundum ſe conſentanea prudentiæ: obligatio autem ad impoſſibile imprudentiſſima eſt, & contra omnem rationem. Eò vel maximè, quòd, vt ſuprà tetigi, licet obligatio voti oriatur ex promiſſione tamquam ex facto, formaliter tamen naſcitur ex diuina, & naturali lege, quæ cùm maximè rationabilis ſit, numquam obligat ad impoſſibile, etiamſi homo conetur illam obligationem ſua voluntate aſſumere. Adde, ſi res, ſeu actio talis eſſe cognoſcatur, non poſſe voluntatem humanam illam abſolutè, & efficaciter velle, quia electio non eſt impoſſibilium, & ita nec poteſt abſolutè velle ad illam ſe obligare cognita impoſſibilitate, vnde nec promittere illam poteſt verè, & ex animo, quia promiſſio, quantùm eſt ex ſe, eſt principium actus promiſſi, & poſtulat efficacem voluntatem eius; ergo eſſe non poteſt de actione impoſſibili, eius cognita impoſſibilitate: ſi autem hæc ignoratur, & ideò promittitur, quod in ſe eſt impoſſibile, quia exiſtimatur poſsibile: tunc ex alio capite votum inualidum eſt, ſcilicet, quia eſt inuoluntarium propter interuenientem ignorantiam. Denique impoſsibilitas natura ſua excuſat ab obligatione etiã iam exiſtente; ergo multò magis impediet, ne denuò naſcatur. An verò votum de materia, quæ non tota eſt impoſsibilis obliget ad partem poſsibilem, dicemus in ſequentibus.

Cap. *Nemo.*

Cur votum ad impoſſibile non obliget.

5\. 2. Aſſertio. Materia remota, eſt res qua poſſumus vti ad cultum Dei.

Dico ſecundò: Materia remota voti complectitur res omnes, quibus per actus humanos ad diuinum cultum vti poſſumus, vt ſunt materia talis vſus: ſic enim proprium corpus, pecunia, & ſimilia poſſunt dici materia voti, imò hac ratione ſolent vota appellari, ſi ex voto fiant: ſicut in ſacrificio res oblata eſt materia ſacrificij, & eatenus ſolet ſacrificium appellari. Ratio autem eſt clara ex ſuprà dictis, quia actus humanus eſt proxima materia voti; ergo omnis illa res, quæ poteſt cadere ſub talem actum vel eſt neceſſaria ad illum, erit materia remota voti. Item obligatio voti cadit aliquo modo in talem rem, & non proximè, ſed mediante aliqua actione: nam votum obligat, verbi gratia, ad expendendas pecunias, &c. ergo ob priorem cauſam rectè dicetur talis res materia voti, & ob poſteriorem dicetur remota. Neque circa hoc difficultas alicuius momenti occurrit. Solùm obſeruo, aliquam dici poſſe materiam remotam voti, vt efficiendam, ſeu poſitiuè (vt ſic dicam) donandam, vel conſecrandam Deo, aliam vt vitandam, ſeu cauendam, quomodo dicitur 2. Reg. 23. Dauid libaſſe aquam Deo, quam noluit bibere. Priori modo eſt materia voti omnis res ſacra, ſeu cõſecrabilis Deo, vt templum, imago, & Chriſtus ipſe, quatenus poteſt ex voto offerri in ſacrificiũ Deo, imò & omnis res, quæ honeſtum habet vſum, & ſub ea ratione offerri poteſt Deo, vt pecunia. Poſteriori autem modo delectatio corporis, vel in omnibus qualibet materia peccati poteſt dici materia voti, quia voluntaria eius carentia poteſt in Dei honorem ordinari.

Materia remota, alia eſt vitanda, alia proſequenda.

6\. Votũ quoad materiã eſt de re poſſibili, & non de neceſſaria.

Atque hinc intelligitur, quomodo etiam quoad hanc materiam verum ſit, votum eſſe de materia poſſibili, & non de neceſſaria. Primùm enim intelligi debet, & ſimpliciter, ſeu ſecundum ſe, & in ordine ad vſum hominis: nam ſi res ipſa in ſe, non ſit poſſibilis, nec vſus eius poſſibilis erit: parum verò refert, ipſam in ſe poſſibilem eſſe, ſi vſus eius ſit homini impoſſibilis, vt conſtat. Vnde è contrario non obſtabit, quòd materia remota voti in ſe neceſſaria ſit, ſi vſus eius poteſt eſſe non neceſſarius, ſed liber. Sicut poteſt quis vouere Deo patienter ferre ægritudinem, famem, ſitim, quamuis hæc naturalia ſint, vel poteſt vouere non vindicare iniuriam, quam per abſolutam vim patitur. Atque ita intelligendus eſt D. Thomas dicto art. 2. cùm, inquit, quod eſt abſolutè neceſſarium eſſe, vel non eſſe, nullo modo ſub votum cadere: eſt enim hoc verum de re neceſſaria, quatenus talis eſt: at verò quatenus poteſt eſſe materia vſus liberi, benè poteſt eſſe materia voti, vt conſtat, quia vt ſic ſub poteſtate hominis cadit.

Materia ad votum ſufficit quod ſit poſſibilis & non neceſſaria quoad vſum.

7\. Materia, quæ eſt in alterius poteſtate, non poteſt ab alio promitti.

Hinc denique licet vniuerſaliter inferre, materiam, quæ eſt in alterius poteſtate, non poſſe ab alio promitti, ſeu non eſſe materiam voti alieni (vt ſic dicam) ſed vnumquemque tantùm poſſe illa vouere, quæ ſunt ſub ſua poteſtate, ſeu quæ ab ipſo aliquo modo pendent. Ratio eſt, quia quod non eſt in mea poteſtate, vt ſic, non eſt mihi poſſibile: votum autem eſſe debet de re poſſibili reſpectiuè, id eſt, ipſi vouenti, vt probant rationes ſuprà factæ. Et ideò etiam votum propriè non eſt de patiendo, ſed de agendo, de paſſione autem eſſe poterit quatenus à vouente pendet, id eſt, vel de nõ impedienda paſſione, vel de patienter ferenda: ſicut etiam eſſe poterit de actione aliena procuranda, vel quid ſimile. Et ideò hæc ſufficiunt de materia remota: nam per ordinem ad actus humanos ipſius vouentis ſumenda eſt, & ideò explicatis actibus, qui poſſunt eſſe materia proxima voti, cognoſcetur etiam materia remota.

CAPVT II.

Vtrùm in materia impoßibili pars poßibilis ſit materia voti, ita votum de materia impoßibili obliget ad materiam poßibilem?

1\. DIctum eſt, rem, ſeu actionem impoſſibilem non poſſe eſſe materiam voti, ex quo duo certa ſunt. Vnum eſt, votum de vna re impoſsibili, non obligare ad aliam poſsibilem in illa materia non incluſam, quia votum non obligat vltra intentionem agentis, & vouens talem rem, non intendit promittere aliam omninò diſtinctam, & in illa non incluſam: ergo ad illam non obligatur. Nec tenetur quaſi commutare rem impoſsibilem in poſsibilem omninò diſtinctam, quia hoc non intendit, nec promiſsio per ſe habet hanc vim, ſicut lex de re impoſsibili, ad aliam diſtinctam poſsibilem non obligat. Vnde eſt ſecundò certum, quando res promiſſa ita eſt vna, vt ſit indiuiſibilis, ſi aliàs ſit etiam impoſsibilis, nullam relinqui materiam, quæ ſit capax obligationis voti. Probatur, quia nec res tota impoſsibilis eſt materia, nec pars ei⁹, quia ſupponitur eſſe indiuiſibilis, nec res alia omninò diſtincta, quia

Votum non obligat vltra intentionem agẽtis.

quia in illam non cecidit promiſsio: ergo nulla eſt ibi obligatio, nec materia eius. Difficultas ergo eſt, quando integra materia impoſsibilis coaleſcit ex multis, quorum ſingula, vel omnia, vel aliqua ſunt poſsibilia, an tunc votum de toto impoſsibili obliget ad partem poſsibilem.

Dubium vtrum res ex parte impoſſibilis ſit materia voti.

2\.
Sentẽtia negans probatur.

Pars negans tale votum ad aliquid obligare ſuaderi poteſt primò: quia tale votum eſt ſimpliciter nullum, ergo ad nihil obligat. Antecedens patet, quia ſimpliciter eſt de materia inepta, & incapaci, quia malum ex quocumque defectu, & conſequenter votum eſt nullum, quia directè cadit in totam illam materiam, vt vnum quid eſt, & inde accipit rationem, & proprietates ſuas. Conſequentia autem probatur, tum quia quod eſt nihil, nullum poteſt inducere effectum: tum etiam quia intentio vouentis non fertur in ſingulas partes, ſed in illud totum, quod impoſsibile eſt. Secundò argumentor exemplis: vnum eſt, ſiquis vouit numquam peccare, votum illud ad nihil obligat, quia eſt de re impoſſibili, & ideò nullum, & ſtultum eſt, vt dixit Soto lib. 7. de Iuſt. quæſt. 1. artic. 3. Nam quia ad totum obligare non poteſt propter rationem factam, neque ad partem obligat, quia non eſt maior ratio de vna, quàm de alia. Aliud exemplum eſt, ſiquis poſt matrimonium conſummatum, voueat abſolutè caſtitatem, inuito altero coniuge, illud votum cenſetur nullum, quia eſt de obiecto iniuſto ex parte, & ita impoſsibili moraliter, quia non poteſt non reddere debitum, & ideò ex ſentẽtia multorum ad nihil cenſetur obligare. Item qui vouit dare eleemoſynam propter malum finem, non obligatur dare illam, prætermiſſo fine, quia circumſtantia illa totam materiam vitiauit, & ineptam, ac incapacem reddidit, ergo ſimiliter in præſenti. Deniq; qui vouit facere rem poſsibilem modo impoſsibili, ad nihil obligatur, vt qui vouit ire Romam ex Hiſpania intra tres dies, vel Ieroſolymam ſine naui, quia non ſe obligauit ad rem ſine tali modo, ſicut etiam qui promittit rem indifferentem propter ſe ipſam, non tenetur facere illam propter bonum finem, quia non ſe obligauit ad talem modum: ergo ſimiliter in præſenti.

Si quis vouit numquã peccare, votum eſt ſtultum.
Soto.
Qui vouit facere rem poſſibilẽ modo impoſſibili ad nihil obligatur.

3\.
Sententia affirmans proponitur.

Contraria nihilominùs ſententia multis modis ſuaderi poteſt. Primò ratione, quia qui promittit quantùm in ſe eſt, intendit ſe obligare ad id, quod promittit, ergo cùm promittat totum, & partem, ſi non poteſt totum, obligatur ad partem. Secundò argumentor ex Regula, *Si non valet quod ago, vt ago, valet, vt valere poteſt*, cap. vnico. §. 1. de Deſpon. impub. in 6. quam regulam obſeruandam eſſe in iuramentis ſuprà diximus, & idem eſſe de votis tradit Silueſter verb. *Votum* 4. quæſt. 2. dicto 4. cum Panormitano in cap. *Quidam* de Conuerſ. coniugat. vbi idem habet Antonius & in cap. *Placet*, eod. Et colligitur ex illis Iuribus quatenus aſſerunt, fœminam, quæ viuente marito, Religionem eſt profeſſa, licet Religioſa fieri non potuerit, nihilominùs fuiſſe voto obligatam in eo, quod potuit, ſcilicet in non petendo, non verò in eo, quod non potuit, ſcilicet in non reddendo debitum. Tertiò facit regula Iuris 37. in 6. *Vtile per inutile non vitiatur*, quæ regula intelligitur, quando vtile ſine inutili conſiſtere poteſt, vt ibi notant expoſitores, & Nauarrus in Sum. cap. 12. nu. 4. verſ. *Ex quibus infertur*, vbi regulam illam ad hæc vota applicat. Atque eandem regulam ſeruandam eſſe in iuramentis inſinuatur in cap. *Ad noſtras* 3. & in cap. *Quemadmodum* de Iureiurando, & ſuprà dictum eſt, ergo idem erit in votis. Quartò probatur exemplis: vnum eſt de vouente ire genibus flexis Ieroſolymam, nam tenetur ire modo poſsibili reiecto impoſsibili. Aliud ſimile eſt, ſiquis voueat triduo ire Romam, tenebitur enim quàm primùm poſſit, ſicut in Leg. *Siquis ita* 2. ff. de Condit. inſtitut. dicitur, legatum, vel inſtitutionem relictam ſub conditione, ſi intra triduum poſt mortem teſtatoris monumentum feceris, non obligare ad modum impoſſibilem, licet obliget quoad opus ipſum, vt rectè ibi Gloſſa declarat. Aliud exẽplum eſt, ſiquis vouit ieiunare totam Quadrageſimam, & non poſſit integram, poſsit autem partem: nam tenetur ad partem ſecundum omnes: ergo, &c.

Cap. *Vnico.*
Silueſt.
Panor.
Anton.
Nauar.
Cap. *Ad noſtras.*
Cap *Quemadmodum.*

4\.
Votum de re impoſſibili, quando obliget ad partem poſſibilem, quãdo verò nõ.

Hæc argumenta pro vtraque parte facta conuincunt, votum de re impoſsibili aliquando obligare ad partem poſsibilem: aliquando verò non obligare. Solùm relinquitur explicandum, qua diſtinctione in hoc vtendum ſit, & quomodo poſsint caſus diſcerni. Ad hoc autem declarandum aduertendum eſt, ex duobus principiis hoc pendere, ſcilicet ex materia voti, & intentione vouẽtis, quia ex materia pendet capacitas obligationis, ex intentione verò actualis obligatio.

5\.
1\. Conditio ex parte materiæ.

Primò ergo ex parte materiæ nonnullæ conditiones aſsignari poſſunt. Prima, & præcipua eſt, vt conditio impoſsibilitatem inducens, ſeparabilis ſit ab actu poſsibili, eo manente vtili, & honeſto: hæc per ſe nota eſt ex dictis. Secunda eſſe poteſt, vt actus maneat eiuſdem rationis, ſub qua promiſſus eſt: quæ conditio inuoluit etiam intentionem vouentis. Ratio eſt, quia votum nõ obligat ad omnem actum poſsibilem, ſed ad illum, de quo fit: fit autem de illo actu in ſpecie, & ſecundum eam rationem, quæ per verba promiſsionis ſignificatur: ergo ſi ita non eſt poſsibilis, licet aliqua pars eius ſit poſsibilis, non obligabit votum. Vnde licet hoc proueniat ex intentione vouentis, tamen quia intentio colligitur ex materia, ideò hæc conditio ex parte materiæ poſtulatur. Et hanc partem benè probat prima ratio dubitandi priori loco poſita: exempla autem parùm valent, vt mox dicam. Meliora ſunt, ſi quis vouit confiteri, & poſteà non poſsit, ex vi voti non tenetur de peccatis dolere, licèt dolor, vt pars Sacramenti in voto fuerit incluſus. Item ſi quis vouit ieiunare in tali die, in quo non poteſt abſtinere à carnibus, non obligabitur ad aliam abſtinentiam, vel formam ieiunij, licet eam obſeruare poſsit, quia illud non eſt ieiunium. Item vouit quis ædificare templum, quod illi eſt impoſsibile, licèt poſsit ædificare capellam in alio templo, non tenetur: & ſic de aliis. Quæ extendenda non ſunt, ſed prudenter moderanda, iuxta ea, quæ dicemus.

Votum non obligat ad omnem actum poſſibilem.

6\.
Tertia conditio quę ab aliquibus inculcatur.

Tertia conditio addi ſolet, vt totum ita ſit impoſsibile ratione collectionis partium, vt aliqua maior ratio obligationis appareat in vna parte poſſibili, quàm in alia: nam ſi votum non obligat ad collectionem partium propter impoſsibilitatem, & in vna parte nulla eſt maior ratio, quàm in alia, votum etiam non obligabit ad partem aliquam determinatè, cùm non ſit maior ratio vnius, quàm alterius: ergo ad nihil obligabit. Et hoc videntur ſentire Soto, & alij. Sed hanc conditionem non exiſtimo neceſſariam, vt patet in exemplo de vouente ieiunare omnibus diebus hebdomadæ: nam ſi hoc totum eſt illi impoſsibile, poſsit autem ter, vel quater in hebdomada ieiunare, tenebitur ſecundum omnes: & tamen nulla eſt maior ratio de hoc die, quàm de illo. Satis ergo eſt, quòd numerus dierum poſsit determinari prudenti arbitrio: determinatio autem ad tales dies, quaſi materialis eſt, & propria voluntate fieri poteſt. Quod patet in aliis votis, quæ

Soto.

quæ non habent definitam obligationem, quoad indiuiduam materiam, vel temporis circumſtantiam,ſed quaſi ſub disiunctione relicta ſunt. Igitur duæ priores conditiones ſufficiunt.

7. Aliquot corollaria. Primum.

Ex quibus colligitur primò, quoties materia totalis voti, non eſt totum aliquod moraliter, & ſecundum ordinarium vſum indiuiſibile, ſed eſt tantùm vel ſpecies quædam actuum, vel multitudo, aut collectio eorum,tunc licèt non ſit poſsibile totam materiam,& ſingulas partes implere, nihilominùs votum obligare ad partes, vel ad collectionem partium poſsibilem, vbi de contraria intentione vouentis non conſtiterit. Hæc eſt communis ſententia,vt ſumitur ex D.Thoma dicta quæſt. 88. art.3. ad 2.vbi loquitur de impoſsibilitate ſuperueniente poſt votum,ſed eſt eadem ratio de illa, quæ exiſtit,cùm votum fit. Et eodem modo loquuntur Theologi communiter in 4. d. 38. Antoninus 2. p. tit. 11.§.2.verſ. *Secundo eſt*,& cap.2. §. 4. Turrecremata 17. quæſt.1.in princ.art.3. Nauarrus cap.12.n. 39.& Summiſtæ verbo *Votum*. Probatúrque rationibus,& Iuribus ſecundo loco adductis, quæ planè hoc conuincunt. Item quia contra hoc nihil probant priores rationes, nam prima ſolùm procedit, quando materia voti eſt vnum totum indiuiſibile, quia tunc vel nullæ ſunt partes, vel non vouentur ſecundum ſe, ſed tantùm, vt componunt totum. Non procedit autem,quando materia tantùm dicitur vna per modum vnius confuſi, ſeu potentialis, vel aggregati, quia tunc vitium vnius partis non vitiat aliã,& ſingulæ per ſe promittuntur,& omnes quaſi diſtributiuè. Tunc ergo negamus tale votum eſſe omninò nullum, nam ex parte validum eſt, quia habet materiam multiplicem, & partes illæ non ſunt inter ſe connexæ,nec in aliquo toto,quod quaſi per ſe componant, ergo votum cadens in totam illam materiam habet ſuum effectum in parte capace,& non in alia.

Votum obligat ſecundum eas partes, in quib⁹ eſt poſſibile.

D.Thom.

Anton.

Soluuntur rationes oppoſitæ.

8. Declaratur optimè ex Gloſſa in dicta Leg. *Siquis ita*,quia illud votum, licet vnum appareat, virtute eſt multa, vt patet in voto ieiunandi Quadrageſimam:nam virtute continet vota ſingula pro ſingulis diebus, quid ergo obſtat, quominùs ex parte poſsit eſſe validum, & ex parte inualidum? Idem cenſent aliqui de voto recitandi in die integrum officium Canonicum, ſi poſsit ex parte quoad aliquas horas impleri,& non quoad omnes:nam obligabit quoad partem poſsibilem: quod eſt accipiendũ iuxta ſuprà dicta de illo præcepto.Nam in præſenti optima regula eſſe videtur, vt ex vi talis materiæ tunc votum cenſeatur obligare ad partem, & eo modo,quo obligaret præceptum Eccleſiaſticum in ſimili materia, & caſu ad partem implendam, cùm totum non poſsit. Quia eſt eadem in vtriſque ratio, & æquiualentia plurium præceptorum, vel votorum,& diuiſibilitas(vt ſic dicam)obligationis, ac denique quia vota cenſentur fieri de his actibus, iuxta communem morem Eccleſię,atq; adeò prout præcipit,vel conſuli ſolent.

Vouens recitare integrum officiũ Canonicum, ſi non poteſt totũ, recitat illius partem.

9. Satisfit exẽplis in oppoſitum.

Nec etiam exempla in contrarium inducta vrgent,ſed poſſunt ex parte retorqueri.Primum enim exemplum de voto numquam peccandi incertum eſt, & fortè probabilius eſt inducere aliquam obligationem,vt dicam ſequenti capite.Secundum verò exemplum falſum aſſumit: nam certum eſt, votum illud obligare ad id,quod eſt in poteſtate coniugis,quod eſt nõ petere,non fornicari,&c.vt probãt allata Iura.Et ita retorqueri poteſt illud exemplum, quia caſtitas non eſt vnum totum indiuiſibile,ſed eſt collectio plurium actuum,quorum ſinguli per ſe ſub votum cadunt, quia in ſingulis honeſtas caſtitatis ſimpliciter reperitur, & per ſingulos offenditur caſtitas. Vnde materia illa poteſt negatiuè explicari, ſcilicet non vti venereis, quantùm poſsibile fuerit, & ideò licet quoad aliquid non ſit poſsibile, quoad cætera obligat, ſed de illo voto plura ſuo loco. Tertium autem exemplum non eſt de re ſimili,quia finis, & actus propter finem promiſſus non comparantur, vt duæ partes materiæ promiſſæ per ſe ſeparabiles,ſed finis eſt tota ratio, & motiuum operandi,& ideò ſi ſit prauus,& ponatur ex parte materiæ excludit voluntatem circa illam materiam ſecundum ſe,vt infrà videbimus. Et eadem ratio eſt de promiſsione rei indifferentis propter ſe ipſam:nam illa etiam intentio tota eſt de materia praua, & ideò non eſt ad rem. Alia verò exempla falſa ſunt,vt ex dictis patet.

Caſtitas non eſt vnum votũ indiuiſibile;ſed collectio plurium actuũ.

10. Vnde infertur ſecundò, quoties impoſsibilitas materiæ voti prouenit ex modo acceſſorio actui principaliter promiſſo, votum obligare ad actum ipſum ſecundum ſe,ſecluſo modo,niſi talis modus, propter minuendam materiæ difficultatem adhibitus ſit,vel niſi aliàs conſtet, intentionem vouentis fuiſſe,nõ obligari ad actum ſine tali modo. Regula hæc recepta eſt, vt ſuprà ex Nauarro retuli;in caſu de voto eundi Ieruſalem genibus flexis, & ſimilibus: nam cenſetur votum obligare ad ſubſtantiam ſecluſo modo, quam reſolutionem omnes ſequuntur, & ſumitur ex doctrina D.Thomæ proximè relata,& conuincitur rationibus factis ſecundo loco.Et ſpecialiter declaratur,quia accidentalis defectus non deſtruit ſubſtantiam. Item impedimentum in acceſſorio non redundat in principale, ſicut nõ polluitur Eccleſia polluto cœmeterio ca. Vnic. de Conſecratione Eccleſiæ in 6. *Ne minus dignum maius, aut acceſſorium principale ad ſe trahere videatur*, vt ibi dicitur. Item ibi concurrunt ſimul duæ voluntates formales,aut virtuales, vna volẽdi ſe obligare ad principalem actum,verbi gratia peregrinationem Ieroſolymitanam, alia obligandi ſe ad modum, & prior fuit abſoluta, & non ſub conditione talis modi, ergo licèt voluntas modi non obliget, voluntas ipſius actus obligabit. Secus verò erit è contrario ob contrariã rationem,nam ſi actus principaliter promiſſus inuenitur impoſſibilis, ceſſant accceſſoria,etiamſi poſſibilia ſint,quia non ſunt per ſe ſub promiſſione,ſed vt adiacẽtia alteri, vt ſi quis voueat communicare, & conſequenter teneatur confiteri,ſupponendo habere conſcientiam peccati mortalis,ſi poſteà non poſſit communicare, nec confiteri tenebitur. Item ſiquis vouit peregrinari ſacco indutus,ceſſante poſſibilitate peregrinationis ceſſat obligatio induendi ſaccum,& ſic de aliis.Sed hinc oriebatur difficultas circa Iura ſuprà allegata de Conuerſ.coniug.Sed illa poſtea tractanda eſt.

Secũdò,quãdo impoſſibilitas materiæ voti prouenit ex modo acceſſorio, votum obligare ad actũ ipſum abſolutè.

Accidentalis defectus non deſtruit ſubſtantiam.

Si actus principaliter promiſſus inuenitur impoſſibilis, ceſſãt acceſſoria.

11. Addidi verò limitationem,*niſi modus ad minuendam materiam additus ſit*:nam ſi notabiliter fiat actus difficilior ex defectu modi, qui putabatur poſſibilis, tunc poterit votum non obligare, non quia ſit de re impoſſibili,ſed ex defectu voluntarij,vt,verbi gratia, vouit quis viſitare limina ſancti Petri equitando,vel nauigando,quia credidit nec facultatem, nec poſſibilitatem ſibi defuturam ad eundum tali modo, poſteà verò deeſt facultas, non tenebitur pedibus ire. Quia hic modus notabiliter mutat difficultatem materiæ, & non cenſetur volitus actus ſine modo,quia licèt modus ſit acceſſorius in ordine ad actum,& in ordine ad conſenſum:ita eſt moraliter neceſſarius, vt error circa illum ſubſtantialis cenſeri debeat,& conſequenter impoſſibilitas eius

Modus voto additus ad minuendam obligationem,ſi ſit impoſſibilis, tollit votum.

into

in totam materiam redundet. Et quoad hoc eſt magna differentia inter modum impoſſibilem augentem difficultatem operis, vel minuentem. Nam quando auget, & nihilominùs vouetur ex falſa exiſtimatione, quia putatur poſſibilis, & magis religioſus, licèt detegatur error, & talis modus auferatur, votum obligat, quia non interuenit ratio minuens voluntatem circa ipſum actum poſſibilem, & honeſtum ſecundum ſe, quia voluntas ferebatur in illum etiam cum maiori arduitate: ſecùs verò eſt, quando modus faciliorem reddebat actum promiſſum, vt declaratum eſt.

12. Denique addita eſt limitatio, *niſi aliunde conſtet de intentione vouentis*, quia ab illa pendet tota obligatio, & pro libertate ſua poteſt connectere quoad obligationem ea, quæ ſecundum ſe connexa non ſunt, & poteſt nolle principale, niſi dependenter ab acceſſorio, & quaſi ſub conditione illius, quia hoc totum liberum eſt. Tunc ergo quocumq; modo ſit impoſſibilis materia ratione vnius partis, vel modi etiam acceſſorij, votum ad nihil obligat, tum quia tunc intenditur totũ illud obiectum per modum vnius indiuiſibilis: tum etiam quia conſenſus circa vnam partem poſſibilem, tunc non eſt abſolutus, ſed virtute eſt conditionatus, ſi altera pars, ſeu modus adiungatur.

Quocumq; modo ſit impoſſibilis materia voti, ad nihil obligat votum.

13. Obiectio. Dices: Si materia voti non poſtulat talem intentionem ſaltem ſecundum vſitatum, & conuenientem modum vouendi, vnde poterit cognoſci? Reſpondeo, in primis ex relatione, & conſcientia vouentis, cui credendum eſt in eius foro. Ille ergo potuit ita expreſsè concipere ſuam intentionem, *volo peregrinari pedibus, & mendicando, & ita obligari, & non aliter*, tunc ergo ſatis conſtabit de intentione, & ita ſi modus ſit impoſſibilis, nõ tenebitur equitando propriis expẽſis votum implere. Deinde, quando intentio non eſt ita expreſſa, ſpectanda eſt ratio volendi, nam ſi penſatis omnibus, credatur principale motiuum vouendi fuiſſe omninò pendens à tali modo, vel circumſtantia, tunc ſignum eſt, materiam illam fuiſſe intentam cum tali modo, & non aliter, quia ex motiuo & fine, pendet tota voluntas. Et tunc modus ille reſpectu talis motiui eſt materia principalis, licet reſpectu ipſius actus, vel materiæ acceſſorius videatur. Optimum exemplum eſt apud D. Thomam dicta quæſt. 88. artic. 3. ad 2. & quæſt. 189. art. 3. ad 2. de illo qui vouit ingredi hoc monaſterium ex peculiari affectu ad illud: nam ſi fiat illi impoſſibilis ingreſſus in illud, quia non admittitur, non obligatur ad alia, quia non intendit ſe obligare ad ſtatum religioſum abſolutè, ſe veſtitum talibus circumſtantiis. Idem eſt, ſiquis vouit confiteri intuitu lucrandi Iobileum, & præcisè ratione illius, nam ſi fiat impoſſibile Iobileum, quia ceſſauit antea, vel quia non poteſt vouens alias neceſſarias diligentias facere, non tenebitur confiteri. Et idem eſt, quoties principalis finis operantis redditur impoſſibilis, quia tunc obligatio voti circa alia ceſſat, quia reſpectu voluntatis vouentis ſunt quaſi acceſſoria, quæ ceſſant, ceſſante principali.

Solutio. Vnde cognoſci poſſit intentio vouẽtis.

D. Thom.

14. Sed quid, ſi poſt diligentem examinationem cõſcientiæ vouentis, & circumſtantiarum omnium, non poſſit certo conſtare de intentione vouentis, ſed res maneat dubia? Quidam cenſent interpretandam eſſe intentionem in fauorem vouentis, ex illo generali principio, quod in dubio melior eſt conditio poſſidentis. De quo principio quomodo ad obligationem voti accommodandum ſit infrà lib. 4. ex profeſſo eſt dicendum. Nunc ergo aſſero, primum omnium ſpectandam eſſe conditionem materiæ, iuxta priorem regulam ſuprà poſitam: nam eo ipſo quòd de contraria intentione vouentis non conſtet, iudicandum eſt votum obligare iuxta exigentiam materiæ, & intentionem fuiſſe materiæ proportionatam. Vnde licèt aliundè moueatur dubium, ſi materia talis eſt, vt partes eius non ſint cõnexæ, nec componere ſoleant vnum totum quaſi indiuiduum, vel materia poſſibilis eſt principalis, & modus impoſſibilis eſt acceſſorius, votum obligat ad partem poſſibilem. Quia tunc ſatis conſtat de voto emiſſo, conſtat etiam, quod ordinaria, & quaſi connaturali intentione factum obligat ad partem poſſibilem, & non conſtat fuiſſe aliter intentionem conceptam: ergo pro voto, cui materia fauet, præſummendum eſt, & ex quo aliquis ſic vouit, non poteſt dici poſſidere ſuam libertatem, quia de hoc ipſo dubium eſt, an illam poſſideat, & probabilius eſt poſſidere votum. Secùs verò erit, quando alia intentio eſt magis connaturalis materiæ, propter contrariam rationem. Quòd ſi ex parte etiam materiæ dubium ſit, quænam intentio illi melius aptetur, tunc in dubio fauendum cenſeo libertati vouentis, vt dicto loco latiùs oſtendam.

Quid agendum quando vouens manet dubius de intentione vouendi.

Quando de contraria intentione vouentis non conſtat, iudicãdum eſt votum obligare iuxta exigentiam materiæ.

CAPVT III.

An fieri poſſit votum non peccandi, & ad quid obliget?

1. HÆc quæſtio annexa eſt præcedenti, & in hoc tantùm ſenſu hoc loco proponitur. Nam poteſt quæri de voto non peccandi in aliquo indiuiduo, vel in aliqua ſpecie, aut genere peccati, vt contra iuſtitiam, aut caſtitatem, & de hoc non mouemus quæſtionem; quia talis materia poſſibilis eſt. Hic ergo ſpecialiter conſideratur votum non peccandi, vt eſt de tota collectione peccatorum, quam totam ſine lapſu vitare cenſetur impoſſibile fragilitate naturæ lapſæ, & ideò tale votum videtur nullum, iuxta principium poſitum in primo capite. In contrarium autem eſt, quia cùm omne peccatum debeat eſſe voluntarium, tota illa materia videtur ſimpliciter ſubiecta humanæ voluntati, ac ſubinde non eſſe ita impoſſibilis, quin poſſit cadere ſub voti obligationem, ſicut cadit ſub obligationem præcepti, ſeu præceptorum Dei. Tria igitur vota in præſenti diſtingui poſſunt, ſcilicet numquam peccandi mortaliter, vel venialiter ex deliberatione, vel ſimpliciter nihil vmquam peccandi, etiam venialiter, & quouis modo.

Senſus quæſtionis.

2. Dico primò: Votum numquam peccandi mortaliter validum eſt. Ita tenet Soto lib. 7. de Iuſt. quæſt. 1. artic. 3. eúmque omnes moderni ſecuti ſunt, Nauarrus in capit. 12. num. 65. ſub diſtinctione dicit, eſſe de re adeò difficili, vt vel non obliget, vel facilè diſpenſandum ſit. Nihilominùs veritas eſt, eſſe ſimpliciter validum. Probatur, quia eſt de re honeſta, & non impoſſibili, quia licet ſit impoſſibilis per naturam, non tamen per gratiam; quod autem per amicos poſſumus, ſimpliciter poſſumus, gratia enim Dei ex ſe parata eſt. Non deſunt tamen, qui diſtinguendum putent inter hominem fragilem, & conſtantem: & in priori dicunt tale votum eſſe nullum, quia eſt de re moraliter impoſſibili ipſi vouenti: in alio verò eſſe validum, quia in illo non habet illam impoſſibilitatem. Non eſt tamen probanda diſtinctio quoad voti valorem, quamuis habere poſſit locum quoad vtilitatem & conuenientiam. Itaque in quocumque homine votum illud validum eſt, quia quantumuis homo ſit

Prima aſſertio, votum numquã peccandi mortaliter, validum eſt.

Soto. Nauar.

Quod per amicos poſſumus, ſimpliciter poſſumus.

ſit fragilis, habet moralem poſſibilitatem non peccandi mortaliter, ſi velit auxilium diuinum implorare. Et quamquam negotium ſit difficile, maximè in tali ſubiecto non eſt tanta difficultas, vt reddat votum nullum, aut materiam incapacem obligationis voti. Nam etiam in ciuili Iure difficultas reddendi, non facit contractum nullum Leg. vltim. ff. de Actionibus empti, & in Leg. *Continuus* §. *Illud* cum ſequenti ff. de Verborum obligatione, vbi Gloſſa verb. *Poſſibile* rectè, & ad rem noſtram aduertit, *non eſſe impoſſibile, quod per alium fieri poteſt.*

Leg. *Continuus.*
Gloſſ.
Non eſt impoſſibile, quod per aliū fieri poteſt.

3. Facile diſpēſandū in voto non peccandi mortaliter.

Nihilominùs tamen verum eſt, quod Nauarrus dixit, eſſe ſufficientem rationem in tali voto, vt diſpenſetur in illo. Et ſimili ratione verum eſt, tale votum non expedire, neque eſſe conſulendum regulariter, quia eſt parum vtile, & poteſt eſſe occaſio grauius peccandi, quia rari ſunt homines, qui diuinæ gratiæ ita cooperentur, vt numquam mortaliter peccent. Dixi autem *regulariter*, quia in homine conſtante, & qui auxilium diuinæ gratiæ in ſe expertus eſt, poterit tale votum eſſe vtile, & temeritate carere: rarò tamen hoc admittendum eſt, quia ordinariè eſt plus periculi, quàm vtilitatis in tali voto. Imò aliquando poteſt tam graue eſſe periculum, ſpectata fragili conditione vouentis, vt nonnullum peccatum ſit tale votum emittere, propter imprudentiam, & temeritatem. Hoc verò periculum non ſatis eſt, vt votum ſit nullum, quia non naſcitur ex ipſo voto, ſed aliunde ex hominis negligentia, aut malitia. quia verò prudentia reſpicit omnes circumſtantias, ſufficit illud periculum, vt non expediat facere tale votum.

4. 2. Aſſertio. Votum nūquam peccandi venialiter ex deliberatione non eſt inualidum.

Dico ſecundò: Votum numquam peccandi venialiter ex deliberatione, ac plena aduertentia, non eſt inualidum, licet minus expediat, minúſque conſulendum ſit, quàm præcedens: De hoc puncto nihil in ſpecie dicunt Soto, Nauarrus, vel alij moderni: habet tamen peculiarem difficultatem. Quia votum hoc plura complectitur quàm votum nō peccandi mortaliter, & ideò difficilius eſt, imò videri poteſt moraliter impoſſibile. Sed mihi non videtur eſſe tale. Probatur ergo prima pars aſſertionis, quia tale votum eſt de re honeſta, & poſſibili cum diuina gratia; ergo abſolutè validum eſt. Probatur minor, quia omne id, quod humanā, & moralem requirit deliberationem, includit etiam poteſtatem moralem faciendi, & nō faciendi; ergo ex hac parte tota materia illius voti moraliter poſsibilis eſt. Aliundè verò ex parte diuinæ gratiæ etiam eſt poſſibile vitare omnia eiuſmodi peccata venialia longo tempore, etiam vſque ad finem vitæ, multis enim hæc gratia conceſſa eſt, non ex ſpeciali priuilegio, quod ſit præter aliquam ordinariam legem, nulla enim talis lex inuenitur, ſed ex maiori beneuolentia Spiritus ſancti, qui diuidit ſingulis, prout vult. Imò non exiſtimo donum hoc adeo rarum eſſe, quin multis viris, vel perfectis, vel qui ad perfectionem tendunt pro aliquo ſaltem vitæ tempore concedatur. Hoc ergo votum ex vi obiecti non eſt inualidum; imò neque omnibus nociuum, inutile, aut imprudens. Ordinariè verò non expedit, vt à fortiori probant dicta in præcedenti aſſertione. Quia ordinariè poteſt plus obeſſe, quàm prodeſſe. Quale autem peccatum ſit, non ſeruare votum in materia leui, lib. 4. dicemus.

Eſt poſſibile vitare omnia peccata venialia.

5. 3. Aſſertio. Votum de non peccando omnino, & ſimpliciter, non obligat quoad totam materiam.

Dico tertiò: Votum de non peccando ſimpliciter, & quocumque modo, non obligat ad ſui obſeruationem quoad totam illam materiam. Ita docent Nauarrus, Soto, & omnes: imò (vt videbimus) cenſent votum illud eſſe omninò nullum, quia eſt

A de re impoſsibili, quia vitare omnia peccata venialia etiam ex ſurreptione, & collectiuè non eſt poſſibile, non ſolùm per liberum arbitrium, verùm etiam nec per gratiam ordinariam abſque ſpecialiſſimo priuilegio, vt ex materia de Gratia ſuppono. Confirmatur primò, quia tale votum eſt ex ſe inutile, & eſſet ſemper nociuum, ſi obligaret; non eſt ergo veriſimile tale votum acceptari à Deo; ergo neque eſſe validum. Deinde probari hoc ſolet, quia ſicut votum requirit deliberationem moralem ſubreptioni oppoſitam, vt validè fiat, ita ex parte materiæ requirit, per ſe loquendo, vt poſſit cum ſimili deliberatione impleri, aut violari: peccata autem venialia, quæ fiunt ex ſurreptione, excludunt huiuſmodi deliberationem, quia non eſt in poteſtate hominis deliberare perfectè de illis vitandis, vel admittendis: nam eo ipſo, quòd homo hoc poſſet, iam talia peccata non eſſent ex ſubreptione; ergo talis materia eſt incapax obligationis voti. Maior probatur; quia votum requirit materiam ſibi proportionatam, ergo cùm ſit opus perfectæ deliberationis requirit materiam eodem modo deliberabilem, & cùm ſit opus conſilij, requirit etiam opus, quod ſub conſultationem cadere poſsit. Nec ſatis eſt, quòd materia voti abſolutè ſumpta deliberabilis ſit, quia non tantùm hoc modo ſumitur in tali voto, ſed etiam vt ex ſurreptione mouet hominem, & vt ſic deliberabilis non eſt.

B

Peccata venialia ex ſurreptione excludunt deliberationē.

6. Obiectio.

Sed hæc ratio non videtur cogere, quia homo tenetur ex lege diuina ad vitanda omnia peccata venialia abſolutè, & ſimpliciter; ergo ſignum eſt illud obiectum non eſſe impoſsibile, quia lex non eſt de re impoſsibili; ergo poteſt eſſe materia voti. Confirmatur; quia quæ poteſt eſſe materia boni, & perfecti propoſiti, poteſt eſſe materia voti, ſed propoſitum abſolutum numquam peccandi venialiter vllo modo, eſt poſsibile, & optimum, & aliquando in confeſsione adhibitum, ergo.

C

7. Solutio. Non datur lex obligans ad vitanda omnia peccata venialia.

Ad hoc argumentum reſponderi poteſt primò, non dari vnam aliquam legem obligantem ad vitanda omnia peccata venialia, atque ita non poſſe dari vnum votum, quod ad hoc obliget. Sed hæc reſponſio non ſatisfacit, tum quia intelligi poteſt aliqua lex, cui repugnet hic actus *Volo aliquando peccare venialiter*, quod eſt ſignum illud obiectum eſſe lege prohibitum: tum etiam quia negari non poteſt, quin ſaltem ex collectione plurium præceptorum illa obligatio naſcatur, ergo eadem ratione poſſet ex voto oriri, quia homo ſaltem poſſet ad hoc ſe obligare per collectionem plurium votorum, quod æquale inconueniens eſt. Maximè quia ad omne id, ad quod poteſt homo ſe obligare per plura vota, poteſt enim ſe obligare vnica promiſsione, ſi tota illa materia per modum vnius proponatur.

D

8. Aliter reſponderi poteſt, peccatum veniale præſertim hoc imperfectum, de quo agimus, non eſſe contra legem, ſed præter legem, & ideò argumentum ſupponere falſum, quia nulla datur propria lex, quæ talia peccata prohibeat. Hæc tamen reſponſio magis in verbis conſiſtere videtur, quàm in re, quia negari non poteſt, quin omnis culpa, eo ipſo quòd culpa eſt, repugnet legi, quod ſatis eſſe videtur ad vim argumenti. Reſponderi autem poteſt, legem per ſe, & directè fieri de actu humano; ex imperfectione autem hominis accidere, vt imperfecto modo legem violet ſine perfecta deliberatione, ratione cuius imperfectionis dicitur talis actus eſſe præter legem, & non contra legem, quæ non directè, ſed quaſi cōcomitanter cadit

E

Lex per ſe, & directè fit de actu humano.

cadit in talem actum. Votum autem ſi fiat de huiuſmodi peccatis vitandis, directè illa reſpiciet, vt propriam materiam,& ideò non eſt ſimilis ratio de de vtroque. Sed neque hoc ſatisfacit,quia etiam reſpectu talis voti dicetur peccatum veniale ex ſurreptione eſſe præter legem voti, non contra illam,ſicut in voto caſtitatis dicendum eſt quoad peccata venialia per ſurreptionem in illa materia.

9. Solutio vera.

Vnde clariùs reſpondetur, concedendo, illud obiectum non eſſe phyſicè impoſſibile, quia cùm peccatum liberũ eſſe debeat aliquo modo; neceſſe eſt, vt ſit aliquo modo poſſibile vitare illud. Quòd ſi ob hanc cauſam poſſibile eſt vitare ſingula peccata,vitare etiam omnia nõ poteſt eſſe phyſicè impoſſibile. Dicitur autem abſolutè impoſſibile, quia humano modo fieri non poteſt, nec fieri vmquam contingit ſine ſpeciali priuilegio. Deinde fatendum eſt,naturalem legem ſiue vnam, ſiue collectionem plutium ad aliquid ampliùs poſſe humanam voluntatem obligare,quàm ipſa ſeipſam poſſit per votum obligare; nam lex naturalis obligat ad illam collectionem moraliter impoſſibilem,ad quam non poteſt homo voluntariè ſe obligare. Huius autem ratio eſſe poteſt,vel quia illa obligatio eſt ſumma poſſibilis, & ideò licèt à ſuprema voluntate imponi poſſit,non tamen per propriam aſſumi. Sicut etiam lex humana nõ poſſet homini præcipere rem adeò difficilem; votum enim in hoc conuenit cum lege humana,quòd per hominis voluntatem fit. Vel etiã eſſe poteſt ratio, quia illa obligatio eſt veluti proprietas naturalis, neceſſariò conſequens ad lumen rationis,cui accidentaria eſt moralis impoſſibilitas,quæ oritur ex coniunctione ad corpus,& appetitum ſentientem. Vnde illa obligatio eſt etiam per ſe neceſſaria,ac ſufficiens ad rectitudinem legis naturalis, & modum humanum: obligatio autem voti naturalis, neque in tali materia, eſt vtilis, nec conueniens ad morum honeſtatem.

Lex naturalis ad aliquid amplius poteſt hominẽ obligare, quàm ipſe ſeſe.

10.

Confirmatio autem ſuprà addita de propoſito, potiùs probat contrarium: nam homo non poteſt habere propoſitum efficax, & abſolutum vitandi omnia hæc peccata,vt dixi in materia de Pœnitentia: quod autem non poteſt homo proponere facere,non poteſt promittere; nam licèt poſſit promittere ſine voluntate faciendi, non tamen ſine poteſtate habendi hanc voluntatem. Dices; Poteſt ſaltem homo proponere facere, quòd in ſe eſt ad vitanda omnia peccata venialia. Reſpondeo primùm, hoc propoſitum non ſatis eſſe ad vouendum ſimpliciter vitare omnia. Deinde exiſtimo,illud etiam obiectum talis propoſiti non poſſe eſſe materiam voti,quia propoſitum eſſe poteſt de re valdè confuſa, & quæ in ipſa executione vix poſsit humano modo diſcerni, an homo tali propoſito ſatisfecerit: votum autem eſſe debet non ſolùm de re poſsibili, ſed etiam de re determinata,quæ moraliter loquẽdo poſsit cognoſci, ſaltem probabiliter, cùm impletur: obiectum autem illius propoſiti eſt valdè confuſum,& incertum; quis enim hominum cognoſcere poteſt,an faciat id,quod in ipſo eſt, ad vitanda omnia venialia peccata,etiam illa,quæ per ſurreptionem committuntur? Non eſt ergo illa materia voti.

Obiectio.

Solutio.

Propoſitum eſſe poteſt de re valdè confuſa.

11. Obiectio. An fieri poſſit votũ vitãdi omnes motus ſecũdò primos contra caſtitatem.

Sed obiici poteſt, quia ſequitur, non ſolùm generale votum vitandi omnia peccata nullum eſſe, verùm etiamſi fiat in vna,vel altera materia,vt,verbi gratia,vitandi omnes motus ſecundò primos cõtra caſtitatem, aut omnes ſubitas dubitationes circa fidem, vel temerarias cogitationes circa proximum, quæ per ſurreptionem poſſunt attingere ve-

A nialem culpam. Sequela probatur, tum ex ratione impoſsibilitatis, quia non minùs impoſsibile eſt homini in vna materia hos motus cauere, quàm in omnibus, tum ex ratione indeliberationis, in qua hæc impoſsibilitas fundatur. Ratio enim, qua oſtendimus,motum indeliberatum, vt cauendum, non eſſe aptam materiam voti,æquè probat de ſingulis, ac de omnibus his motibus: nam omnis materia voti debet eſſe talis, vt per actum humano modo deliberatum poſsit executioni mandari. Deliberare autem tunc quando voluntas per ſurreptionem mouetur, eſt humano modo impoſsibile, non ſolùm ratione multitudinis, ſed etiam ratione talis motionis, quæ in ſingulis ex his peccatis inuenitur; ergo non ſolùm omnia, ſed etiam ſingula B erunt inepta materia voti. Conſequens autem videtur abſurdum, aliàs abſolutum votum caſtitatis non comprehenderet hos motus ſub materia ſua, & conſequenter etiamſi per ſurreptionem peccet quis venialiter in materia caſtitatis, non grauiùs peccabit intra quantitatem venialis culpæ, quàm ſi votum caſtitatis non haberet, quod videtur abſurdum.

12. Reſponſio ad ſuperiorem rationẽ, ſed dubia.

Ad hoc non deerit fortaſſe,qui totum concedat, tum propter rationem factam, tum etiam quia per ſe veriſimile eſt, ita eſſe caſtitatis votum interpretandum, quia obligatio voti eſt iuxta intentionem vouentis: nemo autem vouens caſtitatem videtur intendere ſpecialiter ſe obligare ad cauendos motus indeliberatos in tali materia,& quando C ipſe vouens neſciret, hoc modo interpretari intentionem ſuam, ſecundum rectam rationem eſſet ita interpretanda: quia veriſimile non eſt aliquem velle ſe obligare ad ea, quæ moraliter ſibi impoſsibilia ſunt, & in ſua plena deliberatione non ſunt poſita. Sed de probabilitate huius ſententiæ aliis iudicium relinquo. Ego enim illi aſſentiri non audeo,tum quia ex illa ſequitur, motus ſecundò primos contra caſtitatem non habere maiorem malitiam venialem in religioſo, quàm in non habente votum,quia nullo modo cadunt ſub votum,& conſequenter non habent malitiam contra religionem, etiam venialem: Tum etiam quia vlteriùs ſequitur, non poſſe peccari venialiter per ſurreptionem contra votum vllum, quod videtur alienum à com- D muni ſenſu. Tum præterea quia ſequitur idem eſſe dicendum de omni lege poſitiua præſertim humana,iuxta æquiparationem ſuprà factam. Dico ergo,aliud eſſe, motum indeliberatum aſſumi per ſe,vt materiam voti, & hoc dicimus fieri non poſſe ſecundum rectam rationem: aliud verò eſſe motum indeliberatum eſſe poſſe imperfectam tranſgreſsionem voti: & hoc concedimus fieri poſſe, quando votum per ſe verſatur circa materiam poſsibilem, & honeſtam, & de ſe plenè deliberabilem; nam tunc per naturalem conſecutionem,in actu indeliberato poteſt inueniri venialis culpa contra tale votum. Ita enim fit de illa materia votum, ſicut ſolet de illa præceptum,vel cõſilium fieri, & ideò ſicut præceptum, ſuo modo omnes actus etiam im- E perfectos prohibet,ita etiam votum. Quod in particulari materia non eſt inconueniens, eſſet autem maximum, in vniuerſali materia omnium peccatorum.

Solutio.

13. An votum de numquã peccãdo,ſaltẽ ad aliquid obliget.

Inquirunt autem vlteriùs Soto, & alij, an tale votum ad aliquid obliget, ſaltem ad faciendam diligentiam pro vitandis peccatis, quantùm poſsibile fuerit? Et reſpondent neque ad hoc obligare. Ita Soto, & Nauarrus, item Aragon. quæſt. 88. artic. 2. Valentia diſput. 6. quæſt. 6. punct. 2. Sanci. lib. 9.

Aragon. Valent. Sanci.

Eman. Rodr.

de Matrimon.diſput.35.nume.25.Eman.Rodrieus 2.part.Summ.cap.94.numer.4. Mouentur primò, quia tale votum eſt nullum; nam eſt adeò imprudens, vt meritò debeat omninò irritum iudicari. Secundò, quia hoc votum eſt de toto illo obiecto impoſſibili per modum vnius integræ materiæ,cuius partes nõ intendũtur,niſi vt totam componunt, ſcilicet integram innocentiam, & carentiam culpæ. Tertiò, quia non eſt maior ratio de vno peccato vitando, quàm de alio; nec inter illa poteſt fieri moralis electio. Hæc opinio eſt probabilis propter auctoritatem tot, & talium Auctorum. Tamen in rigore rationes eius non videntur efficaces: nam prima petit principium,& ſumit probandum, nimirum, hoc votum eſſe omninò nullum. Poteſt enim eſſe nullum reſpectu integri obiecti, quatenus impoſſibile eſt, & nihilominùs eſſe validum quoad partem poſſibilem, iuxta dicta in capite præcedenti: neque imprudentia ſufficit, vt votum ad nihil obliget, vt in multis aliis conſtat.

14. In ſecunda etiam ratione falſum videtur, collectionem omnium peccatorum venialium euitandorum intendi per modum vnius totius,cuius partes non per ſe intendantur, ſed ſolùm, vt componunt totum: hoc enim nulla ratione fundatum eſt, nec per ſe videtur veriſimile. Nam qui vouet, potiùs intendit omnia, & ſingula peccata vitare: vnde non intendit collectionem, niſi vt quandam multitudinem,vel numerum, cuius ſingulæ vnitates per ſe intenduntur. Item qui vouet non peccare contra caſtitatem, non collectionem tantùm, vt ſic, ſed ſingula peccata in illa materia vitare promittit: & qui vouet numquam peccare mortaliter, non ſolùm carentiam totius culpæ collectiuè, ſed etiam ſingularum intendit, ac promittit: nam proprium eius motiuum eſt vitare offenſionem Dei,quæ in ſingulis culpis inuenitur. Aliàs qui haberet votum non peccandi mortaliter,poſtquam ſemel peccaſſet frangendo votum, ad nihil ampliùs teneretur, quia iam illi impoſſibile eſt innocentiam ſeruare: quod apertè falſum eſt. Et ſimile eſt, quod D. Thomas attigit dicto artic.3.ad 2.de illa, quæ vouit virginitatem: nam licet ſemel lapſa fuerit, & corrupta, tenetur poſtea caſtitatem ex voto ſeruare: quia in virginitate non intenditur principaliter integritas carnis, neque ſola collectio plurium actuum, aut priuationum moralium per modum vnius totius, ſed etiam intenduntur ſingulæ carentia illiciti coitus, ſeu venereæ delectationis. Ita ergo de voto non peccandi ſentiendum eſt. Quæ omnia intelliguntur per ſe, & ex vi materiæ, niſi aliud conſtet de intentione vouentis.

D.Thom.

Quid contineat votũ caſtitatis.

15. Nec magis vrget tertia ratio,nimirum,quòd nulla maior cauſa ſit implendi hanc partem voti,quàm illam. Primò, quia hoc non eſt neceſſarium; nam prudenti arbitrio poteſt fieri determinatio, vt ſuprà oſtendi exemplo allato de eo,qui vouit ieiunare totam Quadrageſimam, & non poteſt: nam tenetur ad partem poſſibilem, quæ prudenti arbitrio determinanda eſt, vt iidem Auctores admittunt, Soto, Aragon,& Valentia ſuprà,& Sancius nu.5.referẽs alios. Maximè verò fauet Cordubẽſis in Summa quæſt.151. vbi de voto ieiunandi omnibus diebus vitæ ait,licèt videatur difficile, & indiſcretum, & adeò non integrè obligare, nihilominùs obligare ad ieiunandum, quantùm ſine magno incommodo potuerit. Quam determinationem, vel electionem neceſſe eſt prudentis arbitrio fieri, quia ex parte dierum non eſt maior ratio de vno; quàm de alio. Simile eſt, ſi quis vouit alere tales decem pauperes, & poſtea poſſit tantùm vnum alere, ad hoc obligabitur: eritque illi voluntarium, vnum potiùs, quàm alium eligere, etiamſi ex vi voti non ſit maior ratio in vno, quàm in alio. Addi etiam poteſt, inter peccata eſſe diſparitatem: nam aſſignari poteſt ratio,ob quam tale votum magis obliget ad vitanda quædam peccata, quàm alia; quia in mortalibus eſt multò maior ratio, & deinde etiã in venialibus deliberatis.

Tertia ratio refellitur.

Sanci. Cordub.

Inter peccata eſt diſparitas.

16. Videtur ergo ſatis probabile,tale votum,quamdiu non commutatur, vel diſpenſatur obligare ad vitanda omnia peccata deliberata, vel ſaltem mortalia, quia hæc pars illius obiecti poſſibilis eſt, & non eſt per ſe connexa cum alia parte impoſſibili. Item quia intentio vouentis videtur illo modo interpretanda ſecundum intellectum in caſu non multùm diſſimili approbatum, in cap. *Ad noſtram*, 3.de Iureiuran. Item qui vouit confiteri omnia peccata venialia, licet non obligetur ad confitenda omnia, quæ per ſurreptionem committuntur, aut memoriam fugiunt, ſaltem tenetur ad omnia, quæ poſt moralem diligentiam memoriæ occurrunt; ergo & votum non peccandi, licèt ad totum non obliget, obligare poterit ad poſſibile moraliter cum diuina gratia, quale eſt vitare omnia peccata, quæ cum deliberatione integra, & ſufficiente ad peccandum mortaliter, in materia graui committuntur. Accedit tandem, quòd ſecurius, & tutius eſt petere diſpenſationem, vel commutationem, & interim cauere voti tranſgreſſionem. Nihilominùs qui voluerit ſequi priorem partem, practicè poteſt.

Probabile eſſe votũ nũquam peccandi obligare, quamdiu non diſpenſatur, ſaltem ad euitanda peccata deliberata.

Cap. *Ad noſtram.*

CAPVT IV.

Vtrùm actus moraliter malus poſſit eſſe materia voti?

1. RESolutio huius quæſtionis eſt facilis, & ideò breuiter dicendum eſt, actum moraliter malum non poſſe eſſe materiam capacem obligationis voti. Eſt communis ſenſus omnium Doctorum. Ratio eſt, quia nemo poteſt obligari ad faciendum actum malum, ſeu quod in idem redit ad peccandum, aliàs obligaretur homo ſimul ad duo contradictoria, atque adeò ad impoſſibile. Sequela patet, quia recta ratio dictat non eſſe faciendum opus malum: ergo obligat ad illud vitandum; ſi ergo votum obligaret ad illud faciendum, eſſet (vt ſic dicam) contradictoria obligatio. Prætereà eſt optima ratio D. Thomæ d.ar.2.quia promiſſio eſſe debet de re apta, & conueniente ei, cui promittitur, aliàs potiùs eſſet comminatio; ſed votum eſt promiſſio facta Deo; ergo debet eſſe de re, quæ Deo placet: opus autem malum potiùs eſt iniurioſum Deo, ergo. Et hinc oritur tertia ratio; quia vt promiſſio ſit valida, debet eſſe acceptata,Deus autem non poteſt acceptare tale votum, quia non poteſt velle malum; ergo. Præterea iuuare poſſunt, quæ ſuprà in ſimili quæſtione de iuramento diximus. Maximè illud Iſid.22.q.4. *In malis promiſſis reſcinde fidem, in turpi voto muta decretum, quod incautè vouiſti, ne facias, impia enim eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur.* Tandem etiam inter homines ſtipulatio turpis non inducit obligationem, Leg. *Generaliter*, cum ſequenib. de Verbor.obligat. Leg. *Iuris Gentium*, §. *Si vt maleficium*, ff.de pactis; argo à fortiori reſpectu Dei.

Actũ moraliter malum nõ poſſe eſſe materiam voti.

D.Thom.

Iſidor.

Leg. *Generaliter.* Leg. *Iuris Gentium.*

2. Sequitur primò, aſſertionem veram eſſe tam in venialibus,

Reſolutio ſuperior ad omnē actū peccaminoſum ſe extendit.

venialibus, quàm in mortalibus peccatis, & tam in actibus intrinſecè malis, quàm etiam in malis quia prohibitis, ſiue diuino iure poſitiuo, ſiue humano. Nam rationes factæ in vtroque locum habent, & obligationes contrariæ qualeſcumque ſint, nō poſſunt ſimul cadere in eundem actum. Dices; Voti obligatio eo quòd ſit diuina, & naturalis, poterit eſſe maioris efficaciæ, quàm prohibitio poſitiua talis actus, & ideò, non obſtante illa prohibitione, poterit votum obligare ad talem actum. Reſpondeo, vel obiectio ſupponit, poſito tali voto ceſſare obligationem alterius pręcepti prohibentis actū, vel non, ſi dicatur hoc poſterius, procedit repugnantia ſuprà poſita, quòd ſimul ſint prohibitio, & præceptum eiuſdem actus, & parum refert, quod obligatio vnius ſit maior, quàm alterius, ſi ſtante vna, non ceſſat alia: & præterea procedunt aliæ rationes ſuprà factæ. Si autem dicatur priùs, ſic falſa eſt ſuppoſitio, quia votum, quod propria voluntate fit, non poteſt obligationem legis poſitiuæ, quæ à ſuperiori voluntate deſcendit, impedire. Sic enim intelligi poteſt illud, *Melior eſt obedientia, quàm victima.* 1. Reg. 15. quia ſacrificium de re prohibita non placet Deo, vt ſignificauit etiam D. Thom. 2. 2. quæſt. 104. artic. 3. ad 1. Similì enim modo votum de re prohibita à quocumque Superiori habente legitimam poteſtatem, non poteſt eſſe placitum Deo, neque habere efficaciam contra prohibitionem ſuperioris. Et ratio eſt clara, quia licèt lex de implendo voto ſit naturalis, & diuina; ſupponit tamen voluntatem propriam efficacem ad vouendum, & promittendum: non poteſt autem voluntas priuata habere efficaciam contra voluntatem legitimam ſui Superioris, & ideò non poteſt obligatio voti cadere in talem materiam. Et hîc etiam addi poſſunt ſuprà dicta de iuramento.

Obiectio.

Solutio.

1. Reg. 15.
D. Thom.

3. Non poteſt eſſe materia voti, nec actus malus ex parte obiecti, nec ex parte finis.

Secundò ſequitur, cōcluſionem non ſolùm procedere in actu malo ex obiecto, ſed etiam in actu malo ex fine, vel aliis circumſtantiis, ſi illæ, ſeu habitudo ad illas, vel illarum coniunctio ſub votum cadant. Eſt communis ſententia Doctorum, quos ſtatim referam. Et ratio eſt eadem; quia actus ex circumſtantia malus, ſimpliciter eſt malus, quia malum ex quocumque defectu; ergo Deo non placet; ergo non acceptat votum de illo. Item homo ſemper tenetur talem actum ſic factum vitare; ergo non poteſt per votum ad illud obligari. Atque ita reſoluta manet quæſtio, an votum de bono actu propter finem malum obliget: nam adhibenda eſt diſtinctio ſuprà tradita lib. 1. cap. 5. de habitudine ad finem, quæ eſt materia voti, vel quæ ſolùm inficit ipſam voluntatem vouendi. Nam de hac poſteriori iam diximus, non eſſe contra ſubſtantiam voti. De priori nunc dicimus eſſe contrariam ſubſtantię, quia reddit materiā malam, ac ſubinde incapacem obligationis voti. Quod docet communiter Theologi in 4. diſt. 38. vbi benè Richardus art. 1. Durandus in 3. diſt. 39. quæſt. 4. & ibi etiam alij; latè Caietanus d. art. 2. dub. 3. Soto d. art. 3. Summiſtæ verbo, *Votum*. Neque in hoc eſt difficultas.

Richard.
Durand.
Caietan.
Soto.

4. An ſaltē votum obliget ad actū reiecto malo fine, & circūſtantia.

Quæri tamen poteſt, an tunc votum obliget, vt impleatur quoad actum reiecto fine, vel circumſtantia mala. Hoc enim in poteſtate eſt voluntatis, vt per ſe notum eſt; ergo cùm homo vouerit actū bonum cum circumſtantia mala, tenebitur homo implere vtile, reiecto inutili, iuxta dicta in cap. 2. Hoc verò dubium expediendum eſt iuxta doctrinam datam in eodem cap. 2. eadem enim eſt ratio quoad hoc de materia illicita, quæ de impoſſibili: nam illicita eſt moraliter impoſſibilis. Igitur ad voti

Reſolutio dubij vnde ſumenda.

A obligationem non ſolùm conſiderandum eſt, quid poſſit homo facere, ſed maximè quid voluerit vouere, & ad quid intenderit ſe obligare, quia (vt ſæpe dixi) hæc obligatio eſt iuxta menſuram voluntatis, ſuppoſita poteſtate. In eo autem caſu, qui voluit vouere rem efficiendam propter malum finem, ſi illum finem habuit pro motiuo principali, noluit ſe obligare ad efficiendum illum actum per ſe, ſed ſolùm propter talem finem, vel vt affectum tali circumſtantia: & ideò ſicut tali voto non obligatur ad efficiendum actum propter talem finem, vel vt affectum tali circumſtantia, nec ad ipſum actum nudum obligatur. Idémque eſt de qualibet alia circumſtantia mala iuxta diſtinctionem datam de modo, quo talis circumſtantia praua intenta B eſt. Nam ſi includitur in primaria intentione vouentis, per quam vult obligationem ad illum actum ſic affectum per modum vnius indiuiſibilis obiecti, ſic votum eſt omninò nullū, nullámque parit obligationem, quia cadit in materiam incapacem. At verò ſi primaria intentio vouentis feratur in actum ipſum ſecundum ſe, circumſtantia verò adiungatur ex ſecundaria intentione, quaſi ſuperaddita priori: tunc orietur obligatio ad ipſum actum ſine praua circumſtantia, quia ibi interueniunt duo vota in virtute, vnum de actu; aliud de modo, ſeu de circumſtantia actus, & ideò obligat prius, etiamſi poſterius nullum ſit. Sicut enim ſubſtantia eſſe poteſt ſine extrinſeco accidente, ita intentio primaria, & ſubſtātialis poteſt habere ſuum effectum, etiamſi C intentio ſecundaria, & accidentaria indebita, & nullius efficaciæ ſit.

Circūſtantia mala quādo reddat votū nullum.

Tertiò inferre poſſumus ex dictis, vel illis addere, actum indifferentem, vt ſic, non eſſe materiam voti, vt affectum autem bonitate alicuius finis eſſe poſſe. Declaratur; nam actus indifferens dupliciter conſiderari poteſt: vno modo ſecundum ſe, & ſine additione alicuius finis honeſti: ſecundò, vt affectus tali fine. Priori modo licèt in communi conſideratus malus non ſit, tamen in indiuiduo ſic factus, ſemper eſt malus, accidentali ſaltem malitia, ex defectu boni finis, iuxta opinionem D. Thomæ, quam nunc veriorem eſſe ſuppono. Poſteriori autem modo actus alioqui ſubſtantialiter indifferens, eſt ſimpliciter bonus bonitate accidentali ſumpta D ex bono fine; ergo actus indifferens vt ſic, non eſt materia voti, quia ſic factus eſt malus. Nam licet votum fieri videatur de ſpecie actus, re tamen vera ſit de actu, vt de exercendo in indiuiduo, & ſic abſque bono fine malus eſt. Et præterea, quamuis talis actus in indiuiduo malus non eſſet, iuxta opinionem Bonauenturæ, adhuc eſſet inepta materia voti, & incapax obligationis eius, quia eſt prorſus inutilis ad diuinum obſequium, & honorem, vt rectè etiam D. Thomas ſenſit. Vtrumque autem incommodum ceſſat, quando additur finis honeſtus, vt per ſe conſtat, & in materia de Iuramento explicatum eſt.

5. Actus indifferens vt ſic, non eſt materia voti.

Sed obiicitur contra vtramque partem: nam ex priori ſequitur, votum de agitandis tauris in honoE rem Dei, vel alicuius Sancti, eſſe validum, quia vouetur res indifferens facienda propter bonum finem. Conſequens autem eſt planè abſurdum. Contra alteram verò partem obiicitur; quia qui vouet actum indifferentem præcisè, non vouet quaſi poſitiuè facere illum actum ſine bono fine, ſed vouet actum, & negatiuè ſe habet circa finem; ergo abſolutè nō vouet actum malum, neque inutilem, ſed vouet actum, qui ab eo poteſt benè, & vtiliter fieri; ergo ad hoc tenebitur ex vi talis voti.

6. Obiectio. Votū de agitādis tauris, an materia voti eſſe poſſit.

7. Ad priorem partem reſpondeo negando ſequelam. Et in primis negari poſſet, agitationem taurorum eſſe actum indifferentē, niſi multę circumſtantiæ in eo ſeruentur, quæ iuxta communem vſum omittuntur: ſed nolumus in præſenti hoc in quæſtionem vocare, quia ad hunc locum non ſpectat, ſatiſque eſt ad vim argumenti, quod ille actus factus debito modo poſſit eſſe non malus, quod negari nō poteſt. Dico igitur (eſtque generaliter obſeruandum) vt actus indifferens fiat honeſtus ex fine honeſto, non ſatis eſſe quòd ex libertate, aut falſa apprehenſione operantis in eum finem referatur: ſed oportere, vt talis relatio prudenter fiat, & cum proportione, ac fundamento alicuius conuenientiæ inter tale medium, & talem finem, id eſt, quòd ſit vtile ad illum, vel proximè, vel interuentu aliorum mediorum, quia aliàs imprudens eſt relatio talis medij ad talem finem, & potiùs videtur in verbis, aut falſa apprehenſione, quàm in re ipſa exiſtere. Exemplo res declaratur: nam ſi quis dicat ſe ire in agrum propter Dei honorem, vel amorem, profectò, ſi nihil aliud adiungatur, & immediatè fiat talis relatio, vana eſt, & nullius momenti: quia ire in agrum per ſe nihil confert ad Dei honorem, vel amorem; ſed interponere oportet alia media, quibus mediantibus poſſit ille actus conferre ad talem finem, vt ſi ſtudium conferat ad Dei honorem, & vires corporis ſint ad ſtudium neceſſariæ, & ad has vires comparandas, vel conſeruandas conueniens iudicetur ire in agrum: tunc optimè refertur actus ille ad bonum honeſtum, & ideò eius bonitatem participat. Agitatio igitur taurorum, etiamſi tali modo fiat, vt mala non ſit, nihil in ſe habet vtilitatis, aut cōuenientiæ, vt ad Dei, vel Sanctorum honorem conferre quidquam poſſit, vel mediatè, vel immediatè, & ideò nullam honeſtatem accipit actus ille ex tali relatione, neque ad religionem vllo modo pertinet. Ideóque votum de tali actu, etiamſi fingatur illo fine coloratum, validum non eſt, ſed potiùs ſuperſtitioſum.

Solutio.

Regula obſeruanda ad cognoſcendum quando actus indifferēs fiat honeſtus ex fine.

Ire in agrū quomodo propter Dei honorē fieri poſſit.

Agitatio taurorum nihil habet conuenientiæ cum Dei honore.

8. Ad alteram partem reſpondetur negando conſequentiam vltimam, & in priori eſt quædam ambiguitas. Simpliciter enim verum eſt, eum, qui talem actum vouet, non vouere actum malum, ſed indifferentem: ita tamen illum vouet, vt ſi fiat præcisè, vt promiſſus eſt, malus, vel inutilis ſit futurus. Atque hoc ſatis eſt, vt tale votum ſit nullum, quia materia voti non ſolùm eſſe debet non contraria Deo ex ſe, ſed etiam in indiuiduo debet eſſe illi conſentanea. Maximè quia non obligatur quis ex tali voto ad agendum actum illum ex aliquo honeſto fine. Quia, qui ſic vouit, non intendit hoc promittere; ergo ad id non ſe obligauit, ſed ſolùm ad nudum actum: vnde cùm ad hoc obligari non poſſit, ſimpliciter obligatio non tenuit. Eò vel maximè quòd qui ſic vouet, non intendit principaliter, niſi delectationem aliquam, vel commoditatem temporalem in tali actu inuentam; ergo non eſt cogendus ad faciendum illum actum ex aliquo fine honeſto, cùm hoc fuerit extra intentionem principalem eius.

Materia in indiuiduo debet eſſe Deo cōſentanea.

9. Addo denique ſæpe actum indifferentem eſſe talem, vt vix poſſit habere finem honeſtum voto proportionatum, niſi valdè remotè, & interpoſitis multis alijs medijs, vel actionibus, ad quos vouens nulla ratione voluit ſe obligare, & tunc res eſt per ſe clara. At verò quando actus, ſeu obiectum indifferens poteſt immediatè cōferre, ad honeſtum finem voto proportionatum, tunc conſulenda eſt intentio vouentis, quod in his caſibus moralibus ſæpe neceſſarium eſt, vt, verbi gratia, votum de non ludendo cum Petro, in eo, qui habet animum ludendi cum Paulo, & cum alijs, communiter cēſetur inualidum, quia illa circumſtantia perſonæ cenſetur indifferens, atque adeò impertinens: at verò ſi vouens id feciſſet, quia Petrus frequentiùs ad ludendum illum prouocat, vel quia eſt illi occaſio rixandi, aut iurandi, tunc votum eſſet validum, quia iam illud obiectum non eſt indifferens, ſed honeſtum. Similiter ſi quis voueret non ingredi talem domum, in qua habet peccandi occaſionem, quamuis haberet animum ingrediendi alias, in quibus habet ſimiles occaſiones, votū eſſet validum, ſi re vera fieret intuitu tollendi talem occaſionem: quia non ſolùm omninò tollere occaſiones peccandi, ſed etiam illas minuere tollendo vnam, honeſtum eſt. Et ad hunc modum iudicandum eſt de ſimilibus obiectis, quæ videntur indifferētia. Denique in huiuſmodi votis de indifferētibus actibus propter honeſtos fines cōſiderandum eſt, quamuis à principio obligent exiſtēte fine, illo tamen ceſſante, ceſſare etiam obligationem voti ex defectu materiæ, vt in exemplo poſito de voto non ingrediendi domum, vbi erat occaſio peccandi, ſi à tali domo auferatur talis occaſio, ceſſat obligatio non ingrediendi talem domum, quia res iam eſt prorſus inutilis, vt Nauarrus rectè notauit, & eſt commune.

Actus indifferens qui vix poteſt habere finē honeſtū voto proportionatum, materia voti eſſe nō poteſt.

Tollere occaſiones peccandi, vel illas minuere honeſtū eſt.

Quartò ex dictis infero, votum factum contra prius votum, iuramentum, vel contra priorem promiſſionem eſſe nullum, quia verſatur circa materiā prauam, & indebitam, niſi in priori iuramento intelligatur excepta. De hac aſſertione latè diximus tractando de iuramento, & ideò hic breuiter illam perſtringimus. Prima ergo pars de voto poſteriori repugnante priori clara eſt, quia ſi prius votum fuit validum, neceſſe eſt, vt poſterius ſit nullum, tum ratione prioris, tum etiam ratione indebitæ materiæ. Quia ſi prius votum eſt validum, eſt de meliori bono: ergo ſi poſterius votum priori opponitur, erit de materia oppoſita meliori bono: ergo ex illo capite eſſet nullum, etiamſi illud melius bonum non fuiſſet antea promiſſum, iuxta ea, quæ inferiùs dicemus. Si autem prius votum validum non fuit, poſterius non erit contrarium vero voto. Dices, aliquando poſſe contingere, vt prius votum ſit validum, & & nihilominùs poſterius votum cōtrarium valeat, vt ſi promiſi dare totam eleemoſynā Petro, & poſtea voueam dare Paulo, poſterius votum eſt priori contrarium, quia per illud voueo virtute non dare Petro, & tamen ſæpe obligabit votum poſterius. Reſpondeo, aut dare illam Paulo, eſt melius, & ſic votum ſecundum non eſt contrarium primo, tum quia bonum melius ſemper intelligitur exceptum: tum quia votum per ſe reſpicit cultum, & beneplacitum Dei, & reſpectu illius non eſt contrarium: vel dare illā eleemoſynam Paulo, eſt minus bonum, & ſic poſterius votum non obligat, vel eſt æquale, & ſic etiam non obligat, vel ad ſummum, tamquam idem putatur reſpectu Dei, iuxta varias opiniones, de quibus infrà lib. 6.

10. Votū factū cōtra prius votum, iuramentum, & promiſſionē eſſe nullū.

Quando prius votum eſt validum, poſterius cōtrarium priori, eſt nullū.

Inſtantia.

Solutio.

Atque hinc facilè probatur altera pars, quæ intelligitur de iuramento promiſſorio homini facto: nam ſi cadat ſuper promiſſionem factam Deo, eadem ratio de illo eſt, quæ de voto iurato; ſupponitur etiam eſſe iuramētum validum, aliàs pro nihilo reputabitur, neque erit vera contrarietas. Denique ſermo eſt, quando votum eſt contrarium iuramento, quia ſi fiat in fauorem eius, vt vouendo Deo implere tale iuramentum, vel dare tali perſonæ eleemoſynam, clarum eſt vtrumque eſſe validum, quia ſe iuuant.

11. Probatur aſſertio in iuramento.

ſe iuuant. Sic ergo clara eſt ratio huius partis: quia iuramentum obligat ad ſui obſeruationem: ergo votum non poteſt obligare ad tranſgreſſionẽ eius, aliàs obligaret ad malum: ergo tale votum eſt de materia praua, & incapaci. Dices, obligatio voti eſt maior, & ita poterit expellere aliam, qua ablata, ita votum non obligabit ad malum. Reſpondetur votum ſuperueniens non poſſe auferre præcedentem obligationem ex iuramento ortam, ſicut ſuprà dicebamus de obligatione præcepti poſitiui: nam fortior eſt obligatio præcepti diuini, ac naturalis, ex quo naſcitur obligatio faciendi verum, quod iuratum eſt, & ideò votũ ſuperueniens iuramento promiſſorio, & illi contrarium eſt de re intrinſecè mala ex ſuppoſitione iuramenti, ſcilicet de violatione iuramenti, ac proinde obligare non poteſt.

Votum non poteſt obligare ad tráſgreſſionem iuramẽti validi.

Obiectio.

Solutio.

12. Idémque probat hæc ratio de voto contrario priori promiſſioni humanæ, etiam ſimplici ſuppoſita eius validitate, & virtute ad obligandum, ſiue ex iuſtitia, ſiue ex fidelitate, & ſiue ſub culpa veniali, ſiue ſub mortali. Quia talis promiſſio ſufficit, vt votum de materia illi contraria ſit de re praua; tale votum non tenet, nec Deo placet. Quia vt dicitur Eccleſiaſt. 34. *Immolantis ex iniquo, oblatio eſt maculata.* Et infrà: *Qui offert ſacrificium ex ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu Patris ſui,* Sicut enim non placet Deo votum de aliena ſubſtantia, ita nec de re alteri promiſſa, quia per promiſſionem quodammodo alterius facta eſt: vnde non poteſt illo inuito Deo ſanctè offerri, ac proinde nec voueri.

Probatur aſſertio in voto contrario priori promiſſioni.

Eccleſ. 34.

Deo nõ placet ſacrificiũ de aliena ſubſtãria, nec de re alteri promiſſa.

13. Hinc verò ſtatim occurrit difficultas, an qui ſpõſalia contraxit, ſeu promiſit, poſſit caſtitatem vouere, vel religionem, vel an is, qui promiſit pauperi eleemoſynam, poſſit vouere illam dare Eccleſiæ, vel in aliud pium opus? Sed non poſſumus hic ad hæc particularia deſcendere, infrà enim tractando de voti obligatione, & commutatione, commodiùs tractabuntur. Propter caſus verò illos de voto caſtitatis, aut religionis addidimus limitationẽ, *niſi in priori iuramento intelligatur aliqua materia excepta*, tũc enim non fiet contra iuramentum, cùm materia illa non fuerit ſub illo comprehenſa. Talis autem fortaſsè intelligenda eſt eſſe caſtitas, vel religio in promiſſionibus humanis, quæ illis repugnare vidẽtur, vt ſuis locis videbimus. Si autem materia excepta non eſt formaliter, aut virtute, procedit regula generalis, vt præualeat prior promiſſio facta homini, vt dictum eſt. Vnde qui promiſit pauperi eleemoſynam, ſi illi directè, & propriè promiſit, non poteſt de tali pecunia poſtea contrarium votum facere: ſi tamen non homini, ſed Deo promiſiſſet, etiamſi redũdaret promiſſio in vtilitatem pauperis, caſus non comprehenditur ſub hac parte, quia illa non eſt promiſſio humana, ſed votum, & ita pertinebit ad primam partem corollarij, & iuxta dicta circa illam regulandus eſt, de quo iterum ſermo redibit, cùm de commutatione votorum agemus.

An qui promittit ſpõſalia, caſtitatẽ, vel religionem vouere poſſit.

CAPVT V.

Vtrùm actus honeſtus ſub conditione turpi poßit eſſe materia voti?

1. Videri poteſt hæc quæſtio coincidere cum tractata in capite præcedenti: nam ibi dictum eſt, actum bonum ex obiecto, promiſſum cum circumſtantia praua non eſſe materiam voti: conditio autem turpis videtur eſſe praua circumſtantia. Sed ni-

Senſus quæſtionis expẽditur.

A hilominùs quæſtio eſt valdè diuerſa: nam ibi actum eſt, quando circunſtantia praua eſt quaſi pars materiæ promiſſæ, quia promittitur, vt circumſtantia ponenda in actu promiſſo per votum, quando executioni mandatur ad votum implendum: hîc autem non de hoc agimus, ſed de conditione turpi poſtulata à vouente ad ipſam voti obligationem. Hæc enim conditio non eſt futura circumſtantia operis promiſſi per votum, vnde per ſe non reddit illud moraliter malum. Et hinc poteſt ſumi ratio dubitandi, quia non obſtante illa conditione, actus promiſſus eſt bonus, & poteſt bene fieri, implendo promiſſionem; ergo non eſt, cur non ſit conueniẽs materia voti: nam quòd vouens nolit ſe obligare, niſi exiſtente tali conditione, erit defectus in modo

Ratio dubitandi.

B vouendi, non in materia voti. Explicatur primò in promiſſione humana: nam ſi quis ingrediens iniquum duellum cum inimico, promittat alicui centum, ſi vincat; vel ſi promittat fœminæ, ſi ſecum fornicetur, illam ducturum, nihilominùs promiſſio eſt valida, quia licèt conditio ſit turpis, non eſt circumſtantia actus promiſſi, ſed poterit ſine peccato impleri; ergo conditio turpis non reddit turpem materiam: ergo ex hac parte non annullat votum erga Deum, nec appare talia ratio inualiditatis talis voti. Confirmatur ſecundò, quia ſi votum fiat ſub conditione indifferente, aut merè contingente, ac temporali, validum eſt, vt ſi quis dicat, *Ego voueo ingredi religionem, ſi illa nupſerit, aut mortua fuerit*, vel, *Promitto cẽtum dare hoſpitali, ſi nauis venerit, &c.* Ergo

C etiam ſi ſit conditio, cùm apponatur tantùm ad ſuſpendendum conſenſum, illa poſita, conſenſus tranſibit in abſolutum, & obligabit circa materiam aliàs bonam, quæ poteſt benè fieri.

2. Vt decidatur quæſtio, quia multa inuoluit, diſtinguere oportet varios modos, quibus cõditio ſimilis poteſt apponi. Primò enim poteſt adhiberi in odium eius (vt ſic dicam) & tunc votum eſt pœnale, fitque ad coercendum hominem ab actu turpi, vt cùm quis promittit dare eleemoſynam, ſi malè luſerit, vel ſi iurauerit, aut ſi fornicatus fuerit. Secundò poteſt votum fieri ſub conditione boni effectus præſupponentis actum turpẽ, qui per ſe nõ intẽditur in conditionẽ, ſed ſupponitur, vt ſi quis promittat Deo aliquid, ſi filius ſibi ex meretrice naſca-

Varij modi apponendi conditiones in votis.

D tur. Tertiò fieri poteſt Deo promiſſio per modũ impetrationis, vt, *ſi me de inimico vindicauero, faciam eleemoſynam.* Quartò fieri poteſt per modum gratiarum actionis, vt, qui vouet miſſam, quia potitus eſt vxore aliena. Quamuis enim hoc modo non ſit conditio propria, ſed cauſa, quia iam ſupponitur euentus: nihilominùs poteſt ſub eadem ratione ſpectari, vel pendere in futurum, & ideò hic etiam conſideranda eſt. Quintò fieri poteſt ſub ratione puræ conditionis, ſolùm quia nolo obligari nunc abſolutè, ſed poſt talem euentum, vel quia tunc ero magis diſpoſitus, & expeditus, vel propter aliam commoditatem, vel rationem humanam, ad quam eſt impertinens, quòd conditio turpis ſit, vel honeſta. Vt ſi meretrix promittat eleemoſynam facere, ſi ſuperflua

E habeat, non intentione obtinendi à Deo multas occaſiones turpis lucri, ſed tantùm quia ſine abundãtibus facultatibus non vult obligari, & cum illis vult.

3. Dico ergo primò: Votum ſub conditione turpis actus ad puniendum, & vitandum illum, non ſolùm eſt validum, & de conuenienti materia, ſed etiam rectè & honeſtè fit. Eſt res communis, & clara; quia quod directè promittitur, eſt bonum, vt ſupponitur, & finis vouendi etiam eſt bonus, ſcilicet

1. Aſſertio. Votum ſub conditione turpis actus ad ſe puniẽdũ, & vitandum illum, validũ & cõueniens eſt.

A ſcilicet vitare actũ turpem, vnde ex hac parte bene ſit votum. Item etiam actus promiſſus ordinatur ad finem bonum, ſcilicet ad vindictam actus turpis, ſi committatur, & ideò rectè etiam promittitur ſub conditione, quia materia vindictæ non poterat promitti abſolutè, nec vindicta per ſe intendi, ſed tantùm ex ſuppoſitione actus mali. Et quamuis actus bonus ſic promiſſus, poſſet etiam promitti ſine reſpectu vindictæ, tamen vouens ad hoc non tenebatur: poteſt ergo honeſtè promittere, vt voluerit, dummodò finem bonum intendat, & malam circumſtantiam non apponat, hic autem nulla interuenit. Denique votum illud eſt de materia quaſi diſiuncta ſub quodam ordine, ſcilicet, *vel vitabo tale peccatum, vel ſi in hoc deficiam, faciam talem actum bonum:* vtraque autem pars huius diſiunctiuæ bona eſt, vt conſtat, & ordo etiam eſt voluntarius, & non malus. Et ita in hac parte nulla eſt difficultas. Quomodo autem tale votum obliget, & quomodo diſpenſari poſſit, infrà ſuis locis dicemus.

4. 2. Aſſertio. Votũ factũ pro effectu bono, qui ex actu turpi ſequi poteſt validum eſt. *Caietan. Aragon. Soto. Nauarr. Angles.* Ratio aſſertionis.

Dico ſecundò: Votum factum pro effectu bono, qui ex actu turpi ſequi poteſt, ſupponendo tantùm actum turpem, & non ordinando vllo modo promiſſionem voti ad ipſum actum turpem, validum eſt, & materia illa non eſt inepta ad votum. Eſt communis ſententia, tenet Caietanus verbo, *Votum*, & dicto artic. 2. vbi Aragon. & reliqui, & Soto dicto artic. 3. Nauarrus cap. 12. num. 31. & 32. Angles. quæſt. de Voto, artic. 1. difficult. 11. Ratio eſt, quia in tali voto non eſt per ſe ordo ad actum turpem, ſed illo ſuppoſito, eſt ordo ad effectum eius, qui bonus eſt; ergo tale votum neque in ſe, neque in materia habet circumſtantiam malam. Antecedens quoad vtramque partem ſupponitur ex caſu, quia qui ſic vouet, non intendit, Deum facere auctorem ſuæ iniquæ actionis, neque vult per votum obtinere auxilium ad illam, ſed cùm aliàs ſupponat, ſe facturum talem actionem, cupit obtinere à Deo, vt ex illo turpi facto tale bonum eliciat.

5. Iam ergo probatur conſequentia, quia in illo effectu duo conſiderari poſſunt, vnum, quod temporale eſt, aliud, quod ex turpi actione procedit, neutrum autem horum eſt contra honeſtatem voti, ergo. Probatur prima pars minoris: nam votum factum pro temporali bono obtinendo validum eſt, ſi aliàs votum ſit de congrua materia, vt tradunt omnes. Cuius ratio eſt, quia ille finis non reddit malum actum promiſſum, quia non eſt finis eius. Sentit autem Richardus in 4. diſtinct. 38. art. 1. quæſt. 2. votum ſic factum peccaminosè fieri, quia malum eſt, ſpiritualem actum vouendi ordinare ad temporalem finem, & nihilominùs ait obligare, quia materia eius bona eſt, & ex illo fine non accipit malitiam aliquam. Dico tamen etiam votum ipſum non neceſſariò malè fieri propter talem finem, quia finis ille non eſt malus, ſed indifferens, & poteſt honeſtè intendi, vel ordinari ad honeſtum finem, & tunc ordinare votum ad illum finem temporalem, non eſt malum, neque ordinare ſpirituale ad temporale malum eſt, quando in temporali non ſiſtitur tamquam in vltimo fine, vt in tractatu de Oratione explicatum eſt. Ex hoc ergo capite votum illud non eſt malum, quod pro omnibus aliis caſibus tractandis notandum eſt.

Votũ factũ pro bono tẽporali obtinendo validum eſt, ſi voti materia ſit capax. *Richard.*

Ordinare ſpirituale ad tẽporale malũ non eſt, quãdo in tẽpora li nõ ſiſtitur.

6. Altera pars minoris, videlicet, non obſtare, quòd illud temporale malum ex actione turpi prouenturum ſit, probatur: quia non propterea procuratur actio turpis, ſed ſupponitur; & effectus non ſequitur ex illa, vt turpis eſt, ſed vt actio naturalis, & materialis eſt, & hoc modo ex malis bonum elicere non eſt malum, imò eſt maximè conſentaneum diuinæ bonitati, ac ſapientiæ, ergo. Et confirmatur; nam ſi quis poſt patratam fornicationem, oret Deum pro fœlici partu, & pro filio aliquid voueat, vt, *ſi vir fuerit, &c.* tunc ſine dubio votum eſt validum, quia eſt ad obtinendum quoddam beneficium temporale, quod iam non pendet ex aliqua turpitudine, ergo idem erit etiamſi ante patratum ſcelus fiat, quia fit eſt illa ſuppoſitione, ac ſi iam præceſſiſſet, reddítque hunc ſenſum; *ſi poſtquam ego hoc fecero, Deus ex illo tale bonum elicuerit,* &c. Et ita ſoluitur facilè obiectio, quæ fieri poſſet, B quia tale votum emiſſum ante turpe factum, videtur includere factum ipſum, quia neceſſarium eſt ad talem effectum, & nõdum extitit. Reſpondetur enim, non includere, ſed ſupponere illud in forma, & intentione vouendi: eſt enim quaſi conditionatum, *ſi hoc fecerim, peto, vt bonum exitum habeat:* ſicut poſſum poſtulare, *ſi peccauero, peto, vt det mihi Deus pœnitentiæ locum, vel peto, vt Deus bene vtatur meo lapſu ad maius aliquod bonum.* Sed hoc magis vrgebitur, & declarabitur in ſequenti puncto.

7. 3. Aſſertio. Votũ factũ ad obtinendum auxiliũ pro malo, ſeu turpi facto nullum eſt. *Caietan. Soto. Sylueſt. Nauarr. Richard.*

Dico tertiò: Votum emiſſum ad obtinendum auxilium pro malo, ſeu turpi facto, nullum eſt, propter materiam turpem, & iniquam. Eſt communis ſententia. Tenet Caietanus in Sum. verb. *Votum*, & dicto artic. 2. vbi Sotus & alij Moderni, C Sylueſter verbo, *Votum*, 2. quæſt. 2. vbi refert alios Nauarrus cap. 12. num. 30. & 43. Richardus autem in 4. diſt. 38. art. 1. quæſt. 1. citari ſolet pro hac ſententia, & pro contraria parte, ille tamen ſolùm generatim dicit, quando aliquid promittitur propter malum finem, votum eſſe nullum, in quo huic ſententiæ fauet. Et apertiùs in ſolutione ad primum, dum ait; *hominem non poſſe conſequi per Deum malum finem.* Solet probari hæc ſententia, quia non ſolùm eſt votum iniquum, quando finis malus apponitur, vt finis illius boni, quod vouetur, ſed etiam quando eſt finis voti, quia tale votum eſt iniquum; ergo nullum. Sed niſi antecedens ampliùs explicetur, poſterior conſequentia non eſt bona, quia poteſt votum malè fieri, & eſſe vali- D dum, quando eius malitia ſolùm conſiſtit in hoc, quod ipſemet actus promittendi propter malum finem fit, ſi alioqui res promiſſa bona permaneat, & nullam malitiam participet ex tali fine.

8. Cõfirmatur aſſertio ratione, & explicatur.

Vt ergo ratio ſit firma, oportet, vt oſtendamus, in caſu aſſertionis turpem actum non ſolùm eſſe finem voti ex parte promiſſionis, ſed etiam ex parte materiæ, quæ Deo ſub tali conditione promittitur. Hoc autem patet, quia ſic vouens, mouetur non ſolùm ad vouendum, ſed etiam ad faciendam rem, quam promittit ex affectu ad rem illam, quam à Deo obtinere intendit, vt ex re ipſa per ſe notum eſt: ergo ille finis non ſolùm eſt cauſa promiſſionis, ſed etiã rei promiſſæ. Cuius ſignum eſt, quia quando aliquid eſt finis ſolius promiſſionis, & non E etiam rei promiſſæ, ex ſe non mouet ad propoſitum faciendi rem, quæ promittitur; ſed ſolùm ad promittendum: vt patet in eo, qui ex affectu ad honores, vel diuitias vult vouere caſtitatem. At verò in præſenti turpis actus, propter quem obtinendum fit votum, non vtcumque ad vouendum, ſed maximè ad vouendum cum propoſito faciendi mouet; nam quomodo exiſtimaret quis, ſe obtenturum à Deo aliquid per promiſſionem ſine propoſito faciendi rem promiſſam? Prius ergo mouet ille

ille finis ad tale opus faciendum, & deinde ad illud promittendum: ergo ille non tantùm eſt finis
9. 1.Obiectio. promiſſionis, ſed etiam rei promiſſæ.

Sed obiicitur primò, quia ex vi talis voti homo non promittit facere poſtea talem actum propter talem finem: nam ſi actus promiſſus erat, verbi gratia, eleemoſynæ, licet quis poſteà illam non referat in turpem finem, ſufficiet ad implendum votum: ergo relatio illius operis in talem finem, non eſt materia illius voti. Et confirmatur, quia illa conditio non eſt circumſtantia operis promiſſi, ſed pura conditio: ergo licèt turpis ſit, non facit actum promiſſum eſſe turpem.

10. 1.Solutio. Ad obiectionem reſpondeo primò negando aſſumptum; nam qui vouit aliquid facere in gratiarum actionem, tenetur id facere cum illo reſpectu: ergo qui vouit aliquid facere ad impetrandũ aliud, tenetur etiam illud facere ſub illo reſpectu, ſi ſupponamus votum eſſe validum. Secundò, & (Secunda.) faciliùs, quamuis demus talia vota obligare ad talem actum, & non ad relationem in illum finem, neganda eſt illatio, quia ſatis eſt, quòd illud votum vt ſic, factum ex intentione operantis, ordinet opus promiſſum ad talem finem, & illum maximè poſtulet: nam hoc etiam repugnat promiſſioni Deo factæ, ſiue obliget ad illam relationem, ſiue non. Quod patet, quia per tale votum eleemoſyna non promittitur ſub ſola ratione eleemoſynæ, ſed ſub ratione quaſi mercedis, & ſtipendij (vt ſic rem explicem) auxilij dati ad prauum opus, ſub hac autem ratione illa materia praua eſt: ergo ſiue poſteà fiat ſub illa ratione, ſiue ſub alia, votum in illam cadẽs prauum eſt ex parte materiæ, atque adeò nullum.

11. Fit ſatis cõfirmationi. Vnde ad confirmationem negatur aſſumptum: nam (vt rectè notauit Caietanus) illa non eſt pura conditio in caſu, quem tractamus, non enim negamus poſſe eſſe puram conditionem, vt paulò pòſt videbimus. Sed dicimus in caſu morali, de quo agimus, illam re vera non eſſe puram conditionem, ſed includere habitudinem cauſæ: quia ad hoc fit promiſſio, vt à Deo obtineatur turpis actus intentus. Quod planè conſtat, tum ex intentione vouentis, tum quia aliàs nulla eſſet ratio, vel occaſio apponendi voto talem conditionem: nam dicere apponi illo modo ex mero arbitrio voluntatis ſine alio titulo, vel ratione, non eſt verum, nec morale. Hæc ergo eſt tota deformitas illius voti, propter quam cenſemus illud non acceptari à Deo, & conſequẽter non eſſe validum. Vnde ſi vel ab actione, vel re intenta ſeparetur turpitudo, vel ſeparetur intentio conſequendi illam, mediante re promiſſa, tunc non repugnabit votum eſſe validum. Quomodo autem, aut quando id poſſit contingere, conſtabit reſpondendo ad alias obiectiones, quæ in præſenti occurrunt.

12. 2.Obiectio. Secundò ergo obiici poteſt, quia per tale votum non poſtulatur à Deo aliquid, quod facere nõ poſſit, & interdum faciat, vt, verbi gratia, ſi votum fiat Deo, vt det victoriã in bello iniuſto, non propterea poſtulatur ab ipſo, vt ſit auctor iniuſtitię, ſed ſolùm, vt actionẽ illam materialem ita dirigat, vt quamuis ego iniuſtè agã, nihilominùs victor euadam. In hoc autẽ nihil petitur à Deo, quod ipſe facere nõ ſoleat. Nam conſtat ex Scriptura, Deum ſæpè ita ordinare curſum rerum, vt iniuſtè bellantes conſequantur victoriam: imò ſæpè illis vti, vt inſtrumentis ad vindictam de aliis ſumendam: quia licet reſpectu aliorũ hominum iuſtè ſe ab illis defendant, reſpectu Dei ſunt peccatores, & vult illos punire per alios, etiãſi ipſi iniuſtè agant. Vnde Daniel. 1. dicitur, *Tradidit in* (*Daniel. 1.*)

A *manu eius* (ſcilicet Nabuchodonoſor) *Ioakim regem Iuda.* & c. 2. *Ipſe transfert regna, &c.* Et Iudith. 16. *Dominus conterens bella*, ergo ſi quis ex hac fide generali (*Iudith. 16.*) voueat Deo, vt ſibi concedat victoriã eo modo, quo poteſt ſanctè, & iuſtè, licèt ipſe vouens iniuſtè agat, non vouet aliquid cõtra Dei honorem; ergo erit validum tale votum. Vnde in hoc videtur eſſe magna differentia inter hominem, & Deum. Nam promittere homini aliquid, vt me iuuet in opere malo, eſt ſemper malum, quia homo nõ poteſt iuuare ad malum, niſi malè agendo: Deus autem vel permittẽdo, vel cooperando, vt cauſa vniuerſalis, vel ſuo iure, & vniuerſali prouidentia vtendo poteſt ſine prauitate vlla dare victoriam in bello iniuſto; ergo ita vouere illi non eſt malum. (Promittere aliquid homini, vt me iuuet ad malum ſemper eſt malum.)

B 13. Aliquorum reſponſio. Circa hanc obiectionem Caietanus & alij ſentiunt, eũ, qui ſic vouet, quantùm eſt ex ſe facere Deũ auctorem peccati, & hoc neceſſariò intendere per tale votum, ſicut qui promittit homini aliquid, vt ſe iuuet ad homicidium, intendit illum facere auctorem homicidij. Vnde potiùs conſtituunt differentiã inter votum, & promiſſionem humanam, quòd reſpectu hominis tenet talis promiſsio, & ſi alius exhibeat cooperationem, debetur illi ſtipendiũ promiſſum, quia ille eſt capax inductionis, & cooperationis ad malum, & ideò etiam eſt capax illius ſtipendij ratione laboris, qui ex ſe pretio æſtimabilis eſt. At verò Deus eſt incapax illius cooperationis, & conſequenter etiã turpis promiſſionis. Sed quamC uis hæc vera ſint, quando vouens talem intẽtionem habuit, non tamen videtur neceſſarium, vt illam habeat, neque etiam videtur eſſe ſufficiẽs fundamentum ad attribuendum ſic vouenti talem intentionem. Quia neque illa ſolet haberi directè, & expreſsè, vt per ſe notum videtur, moraliter loquendo: neque etiam interpretatiuè, vt obiectio facta videtur probare, quia ſic vouens ſolùm vult habere victoriam, verbi gratia, à Deo, eo modo, quo Deus ipſe ſanctè, & iuſtè poteſt illam dare, etiamſi ipſe homo illam procurando & intendendo, grauiter peccet. Et explicatur in hunc modum; nam ſi quis explicitè ita Deum oraret, *licèt ego iniuſtus ſim, & iniuſtè faciam, ſcio te poſſe ſine iniquitate facere, vt ego conſequar, quod per actionem hanc mihi, & non tibi iniquam, intendo: quæſo ergo vt hoc mihi concedas*: per hanc D orationem, vt videtur, neque actionem prauam petere à Deo, neque illum faceret auctorem mali. Et ſimiliter qui oraret Deum, vt permitteret inimicum ſuum labi in peccatum, non poſtularet ab eo aliquid malum, neque ex hac parte peccaret; ergo idem dicendum eſt in caſu de voto.

14. Solutio germana. Votum tale per ſe iniquum eſt. Dico igitur: Etiamſi per tale votum non petatur à Deo, vt cooperetur, vel inducat ad malum, nihilominùs votum eſſe iniquum, quia vouens deſiderat, & ordinat, quantùm in ſe eſt, totam illam Dei actionem, vel promiſſionem ad prauum finem. Eſt autem per ſe iniquum, & malum, procurare bonum E actum alterius propter malum finem, quia iam bonum non procuratur, niſi vt medium ad finem iniuſtum. Deinde dico, quòd licèt Deus benè faciat permittendo peccatum, aut concurrendo ad materialem actũ eius: nihilominùs ſi id faceret ea intentione, vt homo peccaret, aut expleret ſuam iniquam voluntatẽ, nõ rectè faceret, ideóque repugnare eius bonitati. Iam verò qui Deo aliquid promittit, vt iniuſtam actionem ſibi perficere concedat, hoc ipſo vult, & procurat, vt Deus ſuam cooperationem, quæcumque illa ſit, ordinet ad fauorem, vel auxilium præſtandum iniquæ voluntati eius: & ideò talis promiſſio, & actio, quæ ex vi illius fit,

Talis actio eſt Deo iniurioſa.

non ſolùm in ſe iniqua eſt, ſed etiam ſpeciali modo Deo iniurioſa. Vnde qui ex affectu peccati deſiderat, vt Deus permittat ſibi talem occaſionem, vel conſenſum alterius, peccat quidem iniquè optando iuſtam promiſſionem Dei: non tamen peccat ſpeciali malitia contra religionem, ſed ſolùm illa, quæ ex tali fine turpi deſumitur. Qui autẽ petit à Deo, vt hoc ſibi concedat, vel permittat, iam in hoc eſt ſacrilegus, quia vult, vt Deus id permittat ex iniqua eius oratione, & conſequenter ordinando promiſſionem ſuam ad finem explendi iniquam voluntatem, & voluptatem eius. Ita ergo qui ex ſimili intentione aliquid Deo vouet, ſacrilegam facit promiſſionem, & iniuriam in Deum committit, illam implendo, cùm virtute includat illam petitionem. Ob hanc ergo cauſam votum illud inualidum eſt.

15. Caietani limitatio excluditur.

Quare non mihi placet limitatio, quam Caietanus adhibet, videlicet, ſi quis diſcernat in opere malo, & voueat offerre mille aureos, ſolùm ac præcisè, vt conſequatur illud, quod ſecũdum ſe bonum eſt in victoria iniuſta, votum validum eſſe, quia iam non habet malitiam. Hoc, inquam, mihi non probatur, quia reſpectu intentionis hominis ſic promittentis, non exiſtimo illa duo eſſe ſeparabilia: quia tale bonum reſpectu hominis, ſemper eſt finis malus, quia vel ſecundum ſe eſt rationi contrarium, vel vt obtinendum per tale medium belli iniuſti. Exemplum primi eſt in eo, qui vouet aliquid, ſi talẽ fœminam turpiter cognoſcere potuerit, quantumcumque enim præſcindat bonum voluntatis à malitia intemperantiæ, tale votum eſt iniquum, & inualidum. Exemplum ſecundi eſt, ſi quis intendat conſequi honorem aliàs licitum per iniuſtam vindictam: nam etiam tunc votum ordinatur ad tale bonum, vt conſequendum tali modo: & in tali voto, quod eſt ad impetrandum, non exiſtimo illa duo poſſe ſeparari. Dices; Ergo non erit votum licitum pro obtinendo filio ex prauo concubitu ante turpem actum commiſſum. Patet conſequentia, quia tunc etiam bonum intenditur per turpe medium. Conſequens autem eſt contra dicta. Reſpondeo non eſſe ſimile, quia in bello iniuſto victoria eſt quaſi intrinſecus terminus actionis, & ideò vouere pro victoria, neceſſariò eſt vouere pro auxilio ad actionem: in actu verò generandi hominem, productio filij eſt effectus valdè poſterior, & quaſi extrinſecus reſpectu turpis actionis hominis. Et ideò ſeparari poteſt effectus, qui eſt filius ab actu turpis copulæ, & ſine petitione alicuius auxilij ad talem actum, poteſt filius poſtulari, & pro illo voueri modo ſuprà dicto.

Obiectio. Votũ pro obtinẽdo filio ex turpi actu, quomodo ſit licitũ. Solutio.

16. An liceat in bello, vel duello iniuſto aliquid pro ſalute ſua vouere? Reſolutio dubij affirmatiua. *Nauar.*

Sed quæres, An in bello, vel duello iniuſto liceat pro incolumitate propria aliquid vouere? Videtur enim ex dictis ſequi, hoc non licere, quia hoc neceſſariò ordinatur ad victoriam iniuſtam, imò eſt magna pars eius, vnde non poſſunt intentione ſeparari. Nihilominùs probabilius cẽſeo, tale votum eſſe validum cum Caietano, Soto, & Nauarro, cap. 12. nu. 32. quia id, quod poſtulatur bonum eſt, vt conſtat, & non intenditur per turpe medium: quia duellum, aut bellum iniuſtum non eſt medium ad incolumitatem propriam obtinendam, ſed potiùs de ſe eſt illi contrarium, & ſolùm petitur à Deo, vt non permittat talem effectum, quod etiã eſt per ſe bonum, & Deum non dedecet. Vnde etiam talis effectus de ſe non ordinatur ad malum finem, neque in eo caſu ordinatur à vouente in malum finem: ergo tale votum non eſt iniquum ex obiecto, vel ex fine; non eſt ergo cur inualidum ſit. Nam quod non occidi, verbi gratia, ſit valdè vtile ad comparandam victoriam, & veluti quædam pars eius, non obſtat: quia qui hoc poſtulat à Deo, & propterea aliquid promittit, non ordinat, aut petit à Deo propriam incolumitatem tamquam medium ad inferendum malum alteri, ſed per ſe tantùm, reſpiciendo ad bonum, & commodum propriæ naturæ. In victoria autem duo diſtingui poſſunt, immunitas à propria cæſione, ſeu paſſione, & offenſio alterius, & in hoc poſteriori conſiſtit prauitas iniuſtæ victoriæ: primum autem per ſe non eſt malum, & ad illud ſpectat non occidi, aut non vulnerari, & ideò propter hoc præcisè aliquid vouere non videtur inordinatum.

In victoria duo diſtingui poſſunt, quorũ vnũ licet petere, alterũ non.

17. Obiectio.

Sed inſtabit aliquis, quia quamuis hæc vera ſint, conſiderando in communi puram defenſionem, vel liberationem à morte, vulnere, &c. tamen in indiuiduo quatenus talis defenſio coniuncta eſt cum offenſione alterius, vix eſt ſeparabilis à malitia illius, quia eſt morale auxilium ad ipſam offenſionem. Quod patet, ſi caſus ſimilis inter homines conſideretur: nam ſi quis ita aſſiſtat alicui in duello, vt ſolùm defenſioni eius incumbat, cenſetur cooperari ad homicidium, etiamſi malum alteri non inferat, neque talem habeat directam voluntatem. Similiter ſi aliquis fieret ſocius alteri, eunti ad adulterium committendum, ſolùm vt eum à malo tueretur abſque vlla alia cooperatione, cenſeretur illum iuuare ad malum, & qui aliquem ad id inuitaret, cenſeretur illum inducere ad malum; ergo idem cenſendum eſt reſpectu Dei. Nam qui voluntariè ſe ingerit periculoſæ actioni, alioqui iniuſtæ, ſeu iniquæ, & in illa vult ſpecialiter protegi à Deo quoad ſuam defenſionem, virtualiter videtur velle iuuari à Deo ad illam actionem. Item ſi certò ſciret, Deum incolumen illum ſeruaturum in illo periculo, ſine dubio maiori voluntate, & animo aggrederetur talem actionem; ergo ſignum eſt illud reputari magnum præſidium ad illam actionem.

Si quis aſſiſtat alicui in duello cenſetur cooperari ad homicidiũ, etiamſi malũ alteri non inferat.

18. Solutio.

Reſpondeo, argumentum ſolùm concludere, quòd ſi vouens hęc non ſepararet, & ſub illo titulo per tale votum intendat victoriam, aut vindictam iniuſtam, grauiter peccabit, & votum erit nullum. Nihilominùs tamen abſolutè illa ſunt ſeparabilia, & ſi homo recta intentione procedat, votum erit validum, vt dixi, nec exempla humana, ſunt ſimilia, quia non eſt in hoc comparandus Deus cum homine; quia homo tenetur non concurrere etiam illo modo in ſimili caſu: Deus autem non tenetur, & homo non ita poteſt ſeparare defenſionem vnius ab offenſione alterius, ſicut poteſt Deus.

19. 4. Aſſertio. Votũ factũ in gratiarũ actionẽ pro termino actionis turpis iã factæ validum eſt.

Dico quartò, votum factum in gratiarum actionem pro victoria iniuſta iam parta, vel pro alio ſimili termino actionis turpis iam factę, ſi alioqui ſit de materia capaci, validum erit, nec ratione illius circumſtantiæ ſit illicitum. Aliquibus non placet hæc aſſertio, putant enim eandem eſſe rationem ſiue victoria præceſſerit, ſiue expectetur. Quæ videtur eſſe opinio Caietani: nam eiuſdem malitiæ eſſe exiſtimat vouere in gratiarum actionem, & ad impetrãdum. Dico tamen, non eſſe ſimilem rationem de voto, ante, vel poſt effectum obtentum, emiſſo. Nam quando votum præcedit ordinatur ad iniquam impetrationem à Deo; quando verò ſubſequitur, iam non ordinatur actio Dei in malum finem, cùm ſupponatur facta, ſed ſolùm pro effectu iam facto, qui in ſe bonus eſt, gratiæ aguntur Deo: quod ex ſe bonum eſt, & non habet circumſtantiam malam. Vnde Caietanus, Nauarrus, & alij fatẽtur, quãdo quis gratias agit pro victoria abſolutè, & ſine

Non eſt eadẽ ratio voti in gratiarũ actionẽ, & pro impetratione iniqua emiſſi.

A & ſine iniquitate conſiderata, non malè agere, & conſequenter votum de tali gratiarum actione validum eſſe. At verò quotieſcumque gratiarũ actio eſt purè de effectu iam conſecuto, ſeparatur bonitas effectus ab omni malitia: conſtat enim hominem non agere gratias pro ſuo peccato, ſed pro tali effectu, vt fuit à Deo, à quo non potuit iniquè fieri, neque homo tales gratias agendo; hoc Deo attribuit, neque explicitè, neque implicitè, quia ſolùm agit gratias pro illo bono, ſicut eſt, & ſicut factum eſt à Deo, ergo ſine illa limitatione, vel diſtinctione abſolutè, & ſimpliciter pura gratiarum actio pro bono iam collato, bona eſt. In hoc ergo magna videtur eſſe differentia inter votum impetratiuũ, & gratificatiuum, quòd in illo ſi fiat propter turpem finem diſcerni non poteſt bonitas à malitia: in hoc verò non ſolùm diſcerni poteſt, ſed etiam ſemper diſcernitur, moraliter loquendo, niſi homo ex pura malitia, & abſque vlla neceſſitate velit Deo turpitudinem ſui actus imputare.

Gratiarum actio pura pro bono iã collato, bona eſt.

20. Oportet tamen huic aſſertioni duplicem limitationem adhibere. Primam inſinuaui, cùm dixi, debere eſſe puram gratiarum actionem. Nam duobus modis poteſt intelligi, hoc votum eſſe poſt victoriam partam: primò, quantùm ad executionem rei promiſſæ; non verò quantùm ad ipſam promiſſionem, vt, verbi gratia, ſi ante congreſſum belli, votum talis peregrinationis fiat in gratiarum actionem victoriæ, ſi concedatur. Secundò, vt votum quoad vtrumque fiat poſt victoriam, quia nimirum hac comparata, & vouetur peregrinatio, & fit in gratiam actionem. In hoc ergo locum habet doctrina data. Quando verò fit priori modo, votum etiam eſt impetratiuum, & ideò cenſeo eſſe iniquum, quantùm ad ipſam promiſſionem. Quantùm ad valorem autem eius poſſet quis dubitare, quia in executione, votum illud iam non eſt impetratiuum, etiam ſi in intentione, vel promiſſione fuerit. Nihilominùs tamen cenſeo tale votum eſſe inualidum, quia obſeruare illud votum, eſſet profiteri per illud votum, impetratam eſſe à Deo iniuſtam victoriam, quod falſum eſt, & iniurioſum Deo. Item, quia illud ſolueretur tamquam pretium iniquo pacto comparatum, quod licet homini non repugnet, contrarium eſt bonitati diuinæ, vt diximus. Ac propterea in illo caſu ſi quis vult actionem, quam promiſit in gratiarum actionem ſine peccato facere, debet præſcindere à voto, vt poſſit omninò gratiarum actionem ab impetratione ſeparare. Poterit ergo ſponte illam facere, non ex obligatione voti, atque ita etiam diſcernere bonitatem effectus à malitia ſua.

Duplex limitatio concluſioni apponitur. Prima.

21. Altera limitatio eſt, vt bonum per actionem iniquam comparatum tale ſit, vt honeſtè, & iuſtè retineatur: nam ſi malitia actionis quodammodò perſeueret in effectu, non poteſt gratiarum actio licitè fieri, etiam illo iam conſequuto; & ideò nec votum de tali gratiarum actione validum erit. Explicatur exemplis vtraque pars. Sumit aliquis in duello vindictam de inimico, occidendo eum, qui alapam ſibi dederat, & ita honorem recuperat, vel aliud ſimile commodum obtinet, quod malum non eſt, etiamſi malo medio fuerit comparatum. Tunc dico gratiarum actionem pro tali bono licitam eſſe, & votum de illa eſſe validum, quia illud bonum, vt iam obtentum rectè poteſt Deo attribui, ſeparando bonitatem effectus à malitia medij, ſeu actionis. Si autem Rex inferat iniuſtum bellum alteri, & comparata victoria eius regnum vſurpet, quod iuſtè retinere non poteſt: tunc dico, votum in gratiarũ actionem pro tali regno obtento iniquum eſſe, & inualidum.

Secunda.

Explicatur res ampliùs exemplis.

Votum pro gratiarum actione obtenti regni, quod quis iniuſtè retinet, inualidum eſt.

Quia licèt actio iniqua phyſicè videatur iam finita, & præterita, moraliter tamen durat, & habet (vt aiunt) tractum ſucceſſiuum: atque ita agere Deo gratias pro tali bono conſecuto, eſt illi attribuere iniuſtam retentionem eius, illam æſtimando tamquam Dei beneficium. Item, quia gratiarum actio pro tali bono eſt quędam virtualis petitio conſeruationis eius, & eſt quædam confirmatio propoſiti retinendi illud. Eſt denique gaudere de iniuſta illius boni poſſeſſione: hoc autem totum iniquum eſt: ergo hæc gratiarum actio eſt impia: ergo & votum de illa præſtanda inualidum eſt. Oportet ergo, vt & gratiarum actio ſit pura, & bonum (vt ita dicam) ſit purum, id eſt, non habens admixtam perſeuerantem iniuſtitiam, vel aliam ſimilem iniquitatem.

B 22. Dico quintò: Si votum fiat ſub conditione turpi, habente rationem puræ conditionis, & non cauſæ, vel rationis voti, nihil obſtabit turpitudo eius, quominùs votum validum ſit. Hæc concluſio non placuit Soto, non tam quia falſa ſit, quàm quia putat hypotheſim eſſe impoſſibilem: *Quia nullus* (inquit) *ſub mera conditione vouet, ſed Deum ſui ſceleris patronum compellat*. Aſſertionem verò poſuit Caietanus, & ſequitur Nauarrus, & data hypotheſi conuincitur argumentis in principio capitis poſitis pro ratione dubitandi, quia tunc materia voti non fit mala ex turpi conditione, imò neque ipſum votum, quia non eſt circumſtantia eius. Poteſt autem eſſe conditio ſuſpenſiua conſenſus, & obligationis, quia licèt ſit turpis, non habetur pro non adiecta, ſicut in matrimonio: nam illud eſt peculiare in matrimonio, & ex præſumptione Iuris in fauorem eius, iuxta cap. vltim. de Condit. appoſit. Hic autem nullum eſt tale ius poſitiuum, ſed ex ſola rei natura iudicandum eſt: ſic autem conditio appoſita cuiuſcunque qualitatis ſuſpendit conſenſum. Poſt impletam verò talem conditionem obligabit votum, quia honeſtè, & ſanctè impleri poteſt. Hypotheſis autem illa licet rara ſit, non eſt impoſsibilis, & in ordine ad humanam commoditatem poteſt habere rationem non turpem, neque inhoneſtam, vt in notab. 2. declaraui.

5. Aſſertio. Votũ factũ ſub cõditione turpi, vt pura conditio eſt, validum eſt.

C Peculiare eſt matrimonio, vt cõditiones turpes illud annullent.

CAPVT VI.

D

Vtrùm actus boni, qui ſunt ſub præcepto, poßint eſſe materia voti?

1. HActenus magis explicuimus quid non ſit materia voti, quàm quid ſit, nunc explicanda directè eſt propria materia voti, & quoniam ex dictis conſtat, hanc materiam cõſiſtere in aliquo actu bono, & honeſto, paulatim inquirendum eſt, an requirat certum aliquem honeſtatis gradum, vel aliquas conditiones. Poſſumus autem diſtinguere tres ordines actuum bonorum. In primo conſtituimus actus præceptorum, ſiue naturalium, ſiue poſitiuorum, omnes enim honeſtos eſſe neceſſe eſt, & quantùm ad præſens ſpectat, omnium eſt eadem ratio. In ſecundo ſunt actus non ſolùm non præcepti, verùm etiam nec ſub conſilio poſiti, qui ſolent vocari minora bona, vt ſunt matrimonium, ludus honeſtus, iuſta negotiatio, & ſimiles. In tertio ſunt actus conſiliorum, quæ ſolent dici meliora bona: de ſingulus ergo per ordinem dicendum eſt.

Triplex ordo actuum bonorũ numeratur.

E 2. De actibus præceptis fuit multorum opinio, non eſſe materia voti, ac ſubinde votum factum de opere aliàs præcepto, non inducere nouam obligationem. Tenet Gerſon. 3. part. Alphabet. 67. litera S. latius

Multorũ ſententia aſſerentiũ actus præceptos non eſſe materiã voti. *Gerſon.*

latius 2.p.Alphab.25.lit.T. vbi conſequenter dicit, vxoratum habentem votum caſtitatis, non peccare petendo debitum: item religioſum, vel ſacerdotem fornicantem non agere contra votum, quia non fornicari, cùm aliàs ſit præceptum, non comprehenditur ſub materia voti. Idem tenet Tabiena *Votum*, 1. nu.2. idem Supplementum Gabrielis in 4. diſt. 38. quæſt.1.art.3.dub.3.concl.5.& diſt.24.ar.3.dub.3. in fine. Referuntur etiam alij Scholaſtici, qui interdum dicunt, de rebus neceſſariis ex præcepto, non fieri proprium votum, ſed commune, & impropriũ, quale eſt illud, quod fit in baptiſmo. Ita ſumitur ex D. Thoma in 4.diſt.38. quæſt.1.art.2. quæſtiunc.1. vbi ſentit, votum analogicè dici de voto rei aliàs præceptæ; & de voto rei, quæ tantùm eſt in conſilio, & in ſolutione ad 2. indicat, peccatum contra tale votum non addere ſpecialem deformitatem: vnde ſentit, tale votum eſſe acceptationem illius obligationis, quam præceptum imponit cum propoſito implendi illam. Idem Albertus ibidem art.7. 8.9.& 10. Richardus artic.3.q.2. Bonauent. artic.1. quæſt.2.

Tabien. *Gabriel.* *D.Thom.* *Bonauent.* *Albert.* *Richard.*

3. Poteſt hæc ſentētia fundari in cap. *Quia circa*, de Bigamis, vbi acceſſus clerici ad concubinam, ſimplex fornicatio appellatur, tamquam non comprehenſa ſub voto, & cap. *Presbyter*, diſt.28. ibi, *Presbyter ſi fornicatus fuerit, &c.* Præterea argumentantur ratione, quia votum eſt opus ſupererogationis, & ideò non cadit niſi in opera ſupererogationis. Item quia votum inducit obligationem: ergo non ſupponit illam: nemo enim promittit alteri, quod iam illi debet, vt ex iure etiam ciuili ſumi poteſt. §. *Sed ſi rem*, & §. *Ex contrario*, Inſtit. de Legatis. Tertiò; res voto promiſſa non poteſt iterum voueri, aliàs poſſent vincula in infinitum multiplicari, quod eſt abſurdum: ergo eadem ratione res præcepta voueri non poteſt. Denique votum eſſe debet de meliori bono, vt eſt commune axioma, at meliora bona dicuntur opera conſiliorum, non præceptorum, ergo.

Cap. *Quia circa.* Cap. *Presbyter.* Votum non poteſt cadere, niſi in opera ſupererogationis.

4. Vera tamen, & Catholica ſententia eſt, actus præceptos poſſit eſſe materiam voti propriiſſimè dicti. Hæc eſt ſententia D.Thomæ hic, quam optimè interpretatur Caietanus, & idem tenent Sotus, & alij Thomiſtæ, Durandus in 4.diſtin.38.quæſt.1. num.6. vbi ait, firmiter tenendum eſſe eum, qui habet votum caſtitatis, ſi fornicetur, non ſolùm peccare peccato fornicationis; ſed etiam ſacrilegij, ſeu fractionis voti. Item Paludanus ibi, quæſt.2.num.8. Maior quæſt.1. Antoninus 2.par.tit.11.cap.2.§.1. Syluester *Votum*, 1.quæſt.5. Nauarrus cap.12.nu.25. & communiter Summiſtæ, Caſtr.lib.1. de Leg.pœnal. cap.10. non longè à principio, vbi contrariam ſententiam nimium erroneam appellat.

Actus præceptos poſſe materiã votis ſententia Catholica eſt. *D.Thom.* *Caietan.* *Soto.* *Durand.* *Palud.* *Maior.* *Anton.* *Syluester.* *Nauarr.* *Caſtro.*

5. Confirmari ſolet hæc veritas ex facto Iacob, qui Geneſ.28. ita vouit: *Erit mihi Dominus in Deum*, id eſt, ſolùm illum tamquam Deum colam, quod ad naturale præceptum ſpectat. Nam licet aliqui exponant locum illum de voto latè ſumpto, pro deuota, & ſpontanea obligatione, vt ait Lippomus in Catena. Vitanda tamen eſt expoſitio, quia hæretici illa abutuntur, vt attigit Waldenſis in doctrin. cap.20. & quia proprietas verborum tenenda eſt, cùm poſſit. Nihilominùs tamen non cogit locus, quia exponi debet, non ſimpliciter vouiſſe cultum veri Dei, ſed per decimarum oblationem, & alias determinationes voluntarias cultus, vt D.Thomas d.art.2.ad 1. tetigit, & Caietanus, Geneſ.28. & ibidem Abulenſis. Neque enim veriſimile eſt, tantùm vouiſſe Iacob, habiturum ſe Dominum ſolum pro vero Deo: nam per hoc nihil noui Deo offerret, vouit ergo ſpeciali affectu, ac modo Deum colere. Secundo ergo, & certius probatur ex vſu Eccleſiæ, & communi ſenſu, vouens enim caſtitatem, quo voto etiam ad ea, quæ de neceſſitate præcepti ſunt, obligamur. Et in formam profeſſionis fidei à Paulo IV. edita, vbi multa de præcepto neceſſaria cōtinentur, in fine dicitur: *Ego idem ſpondeo, voueo, iuro, &c.*

Geneſ.28. Probatur ex Scriptura hęc ſententia. *Lippom.* *Wald.* *D.Thom.* *Caiet.* *Abulen.* Item ex vſu Eccleſiæ.

Ratione probatur ex D.Thoma: quia licet actus præceptus, ſit aliquo modo neceſſarius, ſimpliciter eſt voluntarius, & liber: ergo ſecundum eam rationem poteſt eſſe materia voti. Conſequentia, vt clara relinquitur à D.Thoma: oſtendi autem poteſt ex alio principio (quo vtitur Durandus ad hoc ipſum probandum) quia non repugnat obligationem addi obligationi, & rem debitam vno titulo, ſimul deberi ex alio, vt etiam Iure ciuili conſtat ex l. *Scire*. §. *Si à fure*, ff. de Verb.obligat. & quæ refert Iaſon in leg. *Quiuis*, eodem titulo. Et ratio eſt, quia cùm prior obligatio non omninò determinet voluntatem, aut reddat illam immobilem in propoſito faciendi id quod promiſſum eſt, adhuc manet capax obligationis voti, qua ampliùs determinetur, & immobilior reddatur in tali propoſito. Vnde argumentor vltimò; quia hæc materia eſt honeſta, & placens Deo, & promiſſio eius ex ſe promouet ſtudium virtutis, & nullo modo effectum illius impedit, per ſe loquendo: ergo neque ex parte materiæ, neque ex parte promiſſionis eſt ibi aliquid, quod impedire poſſit valorem, & veritatem voti. 6.

Probatur aſſertio ratione. *Iaſon.*

Dicunt aliqui, per talem promiſſionem fieri iniuriam diuinæ, aut humanæ legi, addendo illi obligationem, ac ſi legis obligatio non eſſet ſufficiens. Sed hoc conſtat eſſe falſum in iuramentis, quibus ſæpe promittimus ſeruare ea, ad quæ alioqui ex lege tenemur, vt patet in cap. *Ego N.* de iureiuran. cap. *Cùm in Eccleſiis*, de Maio. & obedientia, cap. *Significaſti*, de Elect. cap. *Quamquam*. d.23. cap. *Quoties*, 1.1.q.7. & in d. Bulla Pij IV. de Profeſſione fidei, & 1. Eſdræ 10. legimus, populum iuraſſe, ſeruare legem Domini, & Dauid Pſalm.118. dicit: *Iuraui, & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ.* Sicut ergo legi additur religio iuramenti ſine illius iniuria; ita etiam addi poteſt religio voti, eſt enim eadem ratio. Neque enim illa ratio, quæ obiiciebatur, illius momēti eſt, quia dupliciter cogitari poteſt obligatio legis inſufficiens: primò ex parte ſua, ita vt non cenſeatur potens ad imponendam obligationem ſub culpa mortali, & hic ſenſus eſt falſus, & hæreticus, nec talis exiſtimatio neceſſaria eſt ad votum, de quo agimus. Alio modo dici poteſt lex inſufficiens facto (vt ſic dicam) ad extorquendum actum ab homine ex parte ipſius hominis, qui ſæpe reſiſtit legi, & rumpit eius vinculum: ſolet autem fortius induci, magíſque timere; quando pluribus ligatur vinculis, & ex tali exiſtimatione poteſt optimè fieri hoc votum, ſine iniuria legis. Addo præterea modum alium, quo poteſt lex dici inſufficiens, ſcilicet, ad tribuendum actui plures honeſtates diuerſarum rationum. Vnde hac etiã intentione poteſt fieri tale votũ, vt actus, ſcilicet, alioqui præceptus ſpeciali titulo Deo cōſecretur, & inde accipiat ſpecialē honeſtatē, quam non haberet, ſi ex ſolo præcepto fieret.

7. Obiectio. Solutio. Poſſumus ea vouere, ad quæ diuina lege tenemur. Cap. *Ego.* Cap. *Cùm in Eccleſiis.* Cap. *Significaſti.* Cap. *Quamquam.* Ca. *Quoties.* *Pſal.118.* Quomodo poſſit dici lex inſufficiens ad ligandum.

Sequitur primò, votũ de huiuſmodi materia pręcepta, eſſe vniuocè votũ cum aliis votis, quę de operibus conſiliorum fiunt. Probatur, quia tale votum eſt verus actus religionis vniuocè cum aliis, & non ſub alia ſpecie, niſi ſub ſpecie voti; ergo. Item eſt vera promiſſio, & vniuoca, quia ad rationem promiſſionis

8. Votũ in materia præcepta eſt vniuocè votum cũ aliis votis.

promiſsionis impertinens eſt, quod ſit de re debita alio titulo, vt etiam in humanis conſtat. Et eſt promiſſio Deo facta; ergo abſolutè, & vniuocè conuenit illi definitio voti. Item iuramentum de ſeruando præcepto, vniuocè iuramentum eſt cum iuramento de actione ſpontanea; ergo & votum. Denique diuerſitas materiæ non ſolùm analogiam non facit, verùm nec diuerſitatem ſpecificam, quod ad religionem ſpectet, vt eſt probabile.

Obiectio. Dices, Quid ergo ſibi volunt Scholaſtici, quando dicunt propriam materiam voti eſſe ſupererogationis, ac ſi hæc materia ſit metaphorica?

Solutio. Reſpondeo, vocari propriam, non vt diſtinguitur ab impropria, ſed vt diſtinguitur contra communem. Nam materia præceptorum ad omnes pertinet; conſiliorum autem ad eos, qui ita acceptant præcepta, vt non recuſent conſilia, vt dixit Auguſtinus Sermon. 18. de Verb. Apoſtoli. *Auguſt.* Item materia ſupererogationis dicitur propria votorum, non quia ſit adæquata, ſed quia eſt præcipua, & de ſe magis accommodata ad nouam, & ſpontaneam obligationem.

9. *Violatio pręcepti voto firmati, nouã addit malitiam cõtra religionẽ & fidelitatem.* Secundò ſequitur, violationem præcepti voto confirmati, addere nouam malitiam contra religionem, & fidelitatem Deo debitam, vt eſt certum de fornicatione contra votum caſtitatis, ex cap. *Impudicas*, 27. quæſt. 1. vbi fornicatio monachi ſacrilega contagio dicitur: & in cap. *Virgines*, eadem, dicitur, *Has virgines, quæ ſe Deo dedicauerunt, pactum perdere Virginitatis, ſi libidini vacent*, vbi non loquitur Concilium de virginibus, quæ tantùm per nuptias votum violant, ſed in vniuerſum de omnibus, quæ mœchantur, vt explicuit Concilium Colonienſe I. cap. vlt. & in cap. *Sciendum*, eadem cauſa, & quæſtione ſacrilegi vocantur violatores ſacrarum virginum: ergò à fortiori etiam ipſæ ſacrilegæ ſunt. (*Cap. Impudicas. Cap. Virgines. Conc. Colo. Ca. Sciendũ. Sacrilegi vocantur violatores ſacrarum virginum.*) Idem ſumi poteſt ex multis aliis, quæ referuntur diſtinct. 81. Vbi propter hanc cauſam ſimile delictum in ſacerdote, vel monacho grauiſſimum exiſtimatur, magnáque pœna punitur. Item violatio præcepti iuramento confirmati addit nouam malitiam periurij, ergo. Denique ob hanc cauſam omnes Doctores, quos copioſè refert Sancius lib. 7. de Matrimonio diſput. 27. num. 19. cenſent, hanc circumſtantiam eſſe in confeſſione declarandam, ſiue circumſtantiæ aggrauantes in eadem ſpecie confitendæ ſint; ſiue non, quia de hac omnes conſentiunt addere nouam malitiam, & hic etiam eſt communis ſenſus fidelium. (*Sancius.*) Vnde opinio Gerſon. practicè improbabilis, & erronea eſt, vt meritò Caſtro dixit. (*Quam cenſurã mereatur opinio Gerſon. Caſtro.*)

10. *Votũ caſtitatis abſolutè factũ cõprehendit materiam ex naturali pręcepto neceſſariam.* Tertiò ſequitur, votum caſtitatis abſolutè factum comprehendere materiam ex præcepto naturali neceſſariam. Hoc etiam eſt certum, tum ex communi ſenſu Eccleſiæ, tum ex vi verborum, quia plus eſt ſeruare caſtitatem, quàm non nubere, imò infrà oſtendemus, votum non nubendi, non eſſe votum caſtitatis. Item ſæpè fit votum caſtitatis tantùm coniugalis, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, etiam in votis religionum militarium, & tamen illud votum non obligat ad abſtinendum à matrimonio, vel vſu eius: vnde neceſſe eſt, vt obliget ad ſeruandam caſtitatem ex lege naturæ neceſſariam. Item quia iuuenis poteſt facere votum ſeruandi caſtitatem non perpetuò, ſed donec matrimonium contrahat, quod ſolùm obligat ad vitandam violationem caſtitatis per ſe malam: ergo votum caſtitatis abſolutè factum obligat etiam ad honeſtatem naturali lege præceptam. (*Iuuenis poteſt facere votũ caſtitatis, donec nubat.*) Denique ſimiliter ſequitur coniugem vouẽtem caſtitatem, vel eum, qui poſt votum caſtitatis vxorem duxit, teneri ad non petendum debitum, quod communiter receptum eſt à Theologis in 4. *diſtinct.* 32. & Iuriſperitis in cap. *Rurſus*. Qui clerici, vel vouentes, & in cap. 3. de Conuerſ. coniugatorum, & colligitur ex illo textu, & ex ratione eius, ſcilicet, quia tenetur ſeruare id, quod eſt in eius poteſtate. (*Coniux qui vouit caſtitatem tenetur non petere debitum. Cap. Rurſus.*) Vnde in hoc etiam multùm errauit Gerſon oppoſitum ſentiens. Atque ex his corollariis omnibus aſſertio poſita eſt manifeſtè confirmatur.

11. Nec Scholaſtici antiqui contra hanc manifeſtam doctrinam aliquid docuerunt, licèt interdum fit aliqua æquiuocatio in eorum verbis. D. Thomas ergo dicta quæſt. 88. artic. 2. ſatis clarè hanc ſententiam docuit, dicens ea, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, poſſe cadere ſub votum. (*Quæ ſunt neceſſaria ad ſalutẽ, poſſunt cadere ſub votum.*) Et vt declaret illud eſſe proprium votum, addit, *illa non vt neceſſaria ſunt, ſed vt ſunt voluntaria cadere ſub votum*, per quæ verba non ſignificat, ipſammet obſeruationem præcepti, etiamſi ex ipſo præcepto neceſſaria ſit, non cadere ſub votum. Nam re vera de hac ipſa neceſſitate præcepti obſeruanda, fit votum. Sed intelligit, hoc proprium votum non cõſiſtere in ſola accetatione obligationis, ac neceſſitatis præcepti, nec in propoſito, ſeu profeſsione implendi illam, ſed in promiſsione voluntaria addita illi neceſsitati præcepti. Vnde in 4. longè in diuerſo ſenſu locutus videtur, ibi enim votum commune appellat, ſolam ſuſceptionem legis imponentis obligationem, & profeſsionem ſeruandi illam, & ideò dicit eſſe analogicè votum, & non addere nouam ſpeciem honeſtatis; quæ de proprio voto cadente in materiam præceptam vera non ſunt: loquitur ergo ibi de voto improprio; quale dicitur fieri in baptiſmo, vt libro ſequenti declarabo. Et in eodem ſenſu loquutus eſt Albertus, Richardus autem obſcuriùs, ſed fortè non aliud intendit.

12. *Fit ſatis fundamẽtis oppoſitæ ſententiæ.* Ad primum ergo fundamentum contrariæ ſententiæ, quod ex Iuribus ſumebatur reſpondetur, in d. c. *Quia circa*, vſum concubinæ in Clerico vocari ſimplicem fornicationem in ordine ad bigamiam inducendam, & ita vocari ſimplicem ex parte affectus, & modi talis culpæ, & vt diſtinguitur à copula maritali, vel quæ fit cum affectu maritali, iuxta cap. *Nuper*, eodem tit. de Bigamis: non tamen dicitur ſimplex ad excludendam malitiam contra religionem. (*Explicatur Cap. Quia circa. Cur vſus cõcubinæ ſimplex fornicatio dicatur in clerico. Cap. Nuper.*) In quo ſenſu dixit ibi Hoſtienſis quem Panormitanus imitatur, turpitudinem clerici in ſacris, etiam cum ſoluta, nõ eſſe ſimplicem, ſed duplicem, propter voti fractionem: in ſacerdote verò poſſe dici triplicem propter ſingularem grauitatem: Abbas autẽ antiquus ibi aduertit, in illo peccato Clerici in ſacris eſſe duplicem malitiam, & ideò in d. cap. *Quia circa*, non vocari abſolutè clericum illum ſimplicem fornicarium, *ſed tamquam ſimplici fornicatione notatum*. (*Hoſtien. Panorm. Abb.*) Vtique in ordine ad bigamiam. Simili modo in d. cap. *Presbyter*, clariùs dicitur *fornicari*, ad diſtinguendum turpem acceſſum clerici ad ſolutam, ab adulterio eiuſdem, in vtroque enim peccato eſt malitia ſacrilegij, & ita hæc ſupponitur in vtraque voce: ſolùm ergo vſurpantur ad explicandam differentiam in malitia iniuſtitiæ, & videntur retineri voces illæ ex conditione perſonæ, cum qua peccatur. (*Cap. Presbyter.*) Vnde obiter intelligitur, inutilem eſſe quæſtionem Iuriſtarum, an fornicatio ſacerdotis ſit adulterium, vel ſimplex fornicatio, quam tractant Felinus in cap. *At ſi Clerici*, de Iudic. num. 14. Iulius Clarus lib. 5. §. *Fornicatio*, numer. 18. & §. *Incœſtus*, numer. 1. & alij, quos latè refert Sancius, libr. 7. de Matrimonio, quæſt. 27. numer. 21. (*Fornicatio ſacerdotis eſt adulteriũ, vel quid maius. Felin. Iul. Clar. Sanxius.*) Et multi eorum dicunt, lapſum clerici cum ſoluta eſſe ſimplicem fornicationem. Sed ſi intelligant,

id eſt,

id eſt, non eſſe adulterium (vt alij peccatum illud vocant) rectè loquuntur: ſi autem intendant excludere malitiam ſacrilegij, falſum dicũt, & videntur fundari in hoc, quod obligatio ad caſtitatem in clericis ſacris non eſt ex voto, ſed ex ſolo præcepto Eccleſiæ, quæ ſententia falſa eſt, vt infrà ſuis locis dicemus, vbi aliqua eorum dicta latiùs expendemus. A

13. *Ad primam rationem. Opus ſupererogationis poteſt verſari circa opus præceptum.*

Ad primam rationem negatur conſequẽtia: nam opus ſupererogationis, id eſt, non præceptum, poteſt verſari circa opus præceptum, addendo aliquid non debitum, ſicut dictum eſt de additione iuramenti: vel ſicut poteſt confeſſor in ſatisfactionem iniungere auditionem Miſſæ, vel ieiunium præceptum, imponendo nouam obligationem pertinentem ad religionem, vel pœnitentiam. Et ratio eſt, B quia licèt actus ſit præceptus, non omnis modus eius eſt præceptus, neque ſub omni titulo, & ideò non repugnat actui præcepto, qui ſimpliciter non eſt ſupererogationis, addi nouum modum ſupererogationis, & hoc fit per votum. Ad ſecundam confirmationem negatur conſequentia, quia poteſt obligatio addi obligationi: maximè quando ſunt diuerſarum rationum, vt patet in exemplis adductis de iuramento, per quod etiam additur forum foro, vt Iuriſtæ dicunt, vnde etiam in ciuilibus obligationibus idem inuenitur: nam ſolutio debita ex contractu mutui, vel alio ſimili, poteſt de nouo promitti, & iurari. Ad tertiam aliqui negant antecedens; quia poteſt quis pro arbitrio ſuo plura vincula ſibi imponere etiam eiuſdem rationis: vnde ſi C id intendat non eſt inconueniens, quòd id efficiat, & quod arbitrio ſuo poſſit vincula multiplicare, id ſpecialiter intendendo. Quod additur, quia ſi ſolùm intendat repetere prius votum, vt in illo animum confirmet, ſic clarum eſt, non induci nouam obligationem. Et hoc indicat Angles. quęſt. de Voto, art. 1. difficult. 9. Coroll. vltim. Meliùs tamen, & veriùs reſpondetur negando conſequentiam: nam obligationes omninò eiuſdem rationis non multiplicantur circa idem, vt inter homines ſi rem vendidi, aut promiſi Petro, licèt iterum vendam, vel iterum promittam, non additur alteri nouum ius, vel alteri noua obligatio: ſicut etiam, ſi ſemel rem donaui, non poſſum iterum donare, ſed confirmare donationem. Et ratio eſt, quia primus actus efficit D totam obligationem poſſibilem in illa ſpecie, & ideò nouus actus ſimilis non inducit nouam obligationem. Sic etiam iuxta veriorem ſententiam lex poſitiua addita legi naturali in eadem materia, & ſub eadem ratione, vt non furandi, non occidendi, &c. non addit nouam obligationem, quaſi numero diſtinctam, neque qui contra vtramque legem peccat in eodem actu duas malitias committit in ſpecie furti, vel homicidij. Sic ergo de duobus votis, vel potiùs de voto bis emiſſo circa eamdem materiam, iudicandum eſt, vt eſt communis ſententia, præſertim Modernorum, quos refert Sancius lib. 7. de Matri. diſp. 27. nu. 25. Secus verò eſt de vinculis diuerſarum rationum, vt ſunt votum, & pręceptum. Et hac ratione promiſſio facta homini, & Deo circa E eamdem materiam eleemoſynæ, aut obediẽntiæ duas obligationes inducunt, quia ſunt diuerſarum rationum, & virtutum, vt docet Caietanus d. q. 88. art. 1. & in ſequentibus dicemus. Item votum, & iuramentum circa eamdem materiam obligationem, & tranſgreſſionem multiplicant, quia ſunt diuerſarum rationum, vt ſuprà tracta. 5. lib. 2. dictum eſt: multiplicatio autem votorum eiuſdem rationis eſt, & ideò non multiplicat obligationem.

Ad ſecundã. Obligatio poteſt addi obligationi.

Ad tertiam.

Quando intenditur repetere prius votum, non inducitur noua obligatio.

Angl.

Super eandẽ materiã voti non poſſe multiplicari obligationes eiuſdem rationis.

Lex poſitiua addita legi naturali in eadẽ materia non inducit nouam obligationẽ.

Sanci.

Caietan.

Votum & iuramẽtum circa eamdẽ materiã obligationẽ multiplicant.

Sed obiici poteſt repugnantia in dictis: nam lex humana addita legi naturali in eodem actu, non addit obligationem, ſeu honeſtatem, vel malitiam ſpecie diſtinctam; ergo nec votum addit, atque ita non erit proprium votum. Probatur conſequentia, quia non eſt potentior voluntas priuata perſonæ particularis vouentis, quàm voluntas ſuperior Prælati, vel Principis præcipientis; ergo ſi hæc præcipiendo in materia aliàs præcepta lege naturali, non addit nouam obligationem ſpecie diſtinctam, nec voluntas vouentis addet illam. Reſpondetur primò, antecedens non eſſe vniuerſaliter verum: nam ſi lex humana præcipiat, vel prohibeat eamdem materiam in ordine ad honeſtatem ſpecie diuerſam, etiam multiplicabit obligationem vt lex naturalis prohibet furtum in loco ſacro fortaſſe ſola lege iuſtitiæ; poteſt ergo Eccleſia illud prohibere lege religionis, & intuitu diuini cultus, & tunc multiplicantur obligationes, vt ſæpe in ſuperioribus dictum eſt. Et quoad hoc tenet ſimilitudo, & retorqueri poteſt argumentum. 14. *Obiectio.* *1. Solutio.* *Si lex humana præcipiat eamdẽ materiã cum lege naturali, quã do multiplicat obligationem.*

Secundò dicimus, quando lex humana prohibet rem prohibitam lege naturæ ſecundum eamdem rationem, & honeſtatem, ſeu motiuum, tunc verum eſſe antecedens. Qui lex conſtituit actum in ſpecie virtutis, iuxta exigentiam materiæ, & motiui, & ideò ſi materia eſt eadem, licèt nouum titulum neceſſitatis addat, nõ extrahit actum à propria ſpecie virtutis; ſic autem negatur conſequentia, quia per votum materia promiſſa conſecratur Deo, & inſurgit noua ratio virtutis. Vnde differentia non prouenit ex eo, quod voluntas propria ſit potentior ad obligandum, quàm voluntas ſuperioris, ſed quia de facto per votum conſtituitur actus in diuerſa materia virtutis, & tunc noua obligatio magis oritur ex lege naturali præcipiente ſeruari Deo fidelitatem, quæ eſt diuerſæ rationis ab alia lege præcipiente actum ſecundum ſe, vt ieiunij, eleemoſynæ, aut alterius ſimilis. Addo denique, quoad aliqua opera, & aliquod genus obligationis, faciliùs poſſe obligari hominem ſua voluntate interueniente, quàm per ſolam voluntatem Superioris, vt ad opera conſilij, ad matrimonium, & ſimilia. 15. *Secunda.* *Ad aliquod genus operationis faciliùs quis obligatur ſua, quã Superioris volũtate.*

Dices; Saltem ſi votum fiat de actu religionis præcepto, vt de audienda Miſſa in die feſto, non inducit votum nouam obligationem, quia ſunt eiuſdem rationis, ſcilicet religionis. Quidam concedunt, votum in eo caſu non addere ſpeciem obligationis, vel honeſtatis, ſed augere illam. Sed hoc falſum eſt, & à poſteriori patet, quia tranſgreſſio illius voti explicanda eſt in confeſſione, ergo ſignum eſt addidiſſe honeſtatem, ſeu circumſtantiam ſpecie diſtinctam. Reſpondere poſſunt, ſatis eſſe quod addat notabiliter aggrauantem. Sed hoc non rectè dicitur, tum quia multò certiùs eſt illam circumſtantiam eſſe confitendam, quàm quòd circumſtantiæ non mutantes ſpeciem ſint confitendæ propter grauitatem; tum etiam quia ſi illa circumſtantia non mutat ſpeciem, gratis dicitur ita notabiliter aggrauare, vt ſit neceſſariò confitenda: quandoquidem præceptum poſitiuum additum naturali intra eamdem ſpeciem nõ ita aggrauat. Dico ergo in eo caſu votum inducere ſuam obligationem ſpecie diſtinctam ab obligatione orandi, vel audiendi Miſſam ex præcepto ortam, quia intra eamdem virtutem poſſunt eſſe actus habentes honeſtates ſpecie diuerſas, & tales ſunt oratio, ſacrificium, & votum, vt in tractatu primo diximus, & benè explicat Vazquez 1. 2. diſputatio. 98. cap. 2. 16. *Obiectio.* *Votũ habẽs audiẽdi Miſſam in die feſto, bis peccat non audiendo.* *Solutio.* *Vazquez.*

Ad vlti.

17. Ad vltimum argumétum fit ſatis.

Ad vltimum argumentum, quod votum eſſe debet de meliori bono, reſpondetur primò, etiam actus præceptorum computari inter meliora bona: nam, & ſunt optimi actus, & præferendi ſunt actibus non præceptis quantumcumque bonis, qui ſimul fieri non poſſunt, meritò enim bonum melius dicitur, quod tale eſt, vt cuicumque ſibi oppoſito præferendum eſt, ſiue illud præcipiatur, ſiue non. Quod ſi in eo ſenſu ſumatur illud axioma, votum eſſe de meliori bono, id eſt, de bono, quod ad melius eſſe conſulitur, & non præcipitur, ſic facilè poteſt negari tale principium, quia nullo iure, ratione, vel auctoritate fundatum eſt. Addi verò poteſt, etiam illo modo poſſe in aliquo ſenſu verificari, hoc votum de re præcepta eſſe de meliori bono, quia licèt illa materia ſecundum ſe ſit præcepta, tamen quòd fiat intuitu religionis, & quòd per votum conſecretur Deo, præceptum non eſt, & vt ſic votum illud dici poteſt de meliori bono, quia melius eſt illud ipſum factum ex voto, quàm eſſet ſine voto. Verum eſt, illud augmentum bonitatis prouenire ex voto potiùs, quàm ſupponatur ex parte materiæ, & ideò expoſitionem non videri tam propriam, nec fortaſſe ab Auctoribus intentam: nihilominùs per ſe ſpectata veram doctrinam continet, quia ſatis eſt quod talis materia ex ſe ſit capax illius augmenti, & quaſi conſecrationis ad diuinum cultum, vt etiam ſecundum ſe, & antecedenter ad votum, dicit poſſit ex melioribus bonis. Sed de vero, & proprio ſenſu illius axiomatis dicemus in capite ſequenti.

Bonum melius dicitur quod cuicũque ſibi oppoſito præfertur.

Opera præcepta quomodo ſint de meliori bono.

CAPVT VII.

Vtrùm actus virtutis, impediens meliorem, poßit eſſe materia voti, vel neceſſariò eſſe debeat votum de meliori bono?

1. Ratio dubitandi. Cur etiã de minori bono votũ fieri poßit.

Ratio dubitandi eſſe poteſt, primò quia ad faciendum aliquod opus propter Deum, & bene merendum coram ipſo, & ſimpliciter ad operandum in gloriam eius, nõ eſt neceſſe facere id, quod melius eſt, ſed ſatis eſt facere bonum, & placens Deo, vt per ſe conſtat; ergo & ad vouendum Deo ſatis eſt, quod opus ſit bonum, & ſimpliciter Deo placens; etiamſi non ſit melius aliis. Probatur conſequentia, quia non eſt maior ratio de promiſſione, quàm de donatione, ſeu actuali obligatione; imò videtur eſſe minor, *cùm promiſſio* ad donationem ordinetur; ergo ſi ad actualem donationem id ſufficit, ad promiſſionem ſufficiet. Confirmatur, quia in humana promiſſione nõ ſolùm id, quod eſt vtilius, vel melius promiſſario, eſt materia validæ promiſſionis, ſed ſatis eſt, vt ſit aliquid vtile; ergo idem erit cum proportione erga Deum. Secundò explicatur in hunc modum, quia aliàs ſequitur quotieſcumque actus bonus impedit meliorem, votum de illo factum non obligare: conſequens non videtur admittendum, ergo. Sequela clara eſt. Minor autem patet, quia aliàs nullum eſſet votum firmum, & ſtabile, quia nullus eſt ferè actus bonus, qui non impediat meliorem, vt ſi quis vouit bonam actionem, impeditur à contemplatione, & ſi vouit orationem vocalem, impeditur à mentali, & ſi vouit dare eleemoſynam tali pauperi, fortaſſe eſſet melius dare magis indigenti, vel ſacerdoti, & ſic de aliis. Tertiò argumentor, quia nullus actus magis impedit melius bonum, quàm matrimonium, ſed de illo poteſt fieri votum, ſi ad cultum Dei ordinetur, vt ſi fiat ducendi virginem pauperem animo

A ſubueniendi neceſſitati illius, & conſeruandi honeſtatem eius; ergo.

2. Reſoluitur quæſtio, & aſſeritur votum neceſſariò eſſe debere de meliori bono, vt validè, & rectè fiat.

Nihilominùs dicendum eſt, votum neceſſariò eſſe debere de meliori bono, non ſolùm vt rectè fiat, ſed etiam vt validè fiat. Hæc eſt ſententia D. Thomæ d. art. 2. & in 4. d. 38. q. 1. art. 1. q. 2. & ibi Bonauenturæ art. 1. q. 2. Alberti art. 7. Maioris q. 1. Paludan. qu. 5. præſertim à n. 25. Richard. art. 3. q. 2. Durandi q. 1. n. 6. Supplementi Gabrielis q. 1. in princ. Caietani d. art. 2. Soti art. 3. & ibi reliqui, & Summiſtarum verbo *Votum*, Nauarri cap. 12. num. 25. Antonini 2. p. tit. 11. cap. 12. & in principio huius materiæ vidimus, quòd antiqui ita definiebant votum, *Propoſitum melioris boni promiſſione firmatum*. Itaque hæc videtur fuiſſe communis animi conce-B ptio. Et in generali poteſt fundamentum eius ita declarari: Quia votum inducit obligationem; ſed non poteſt votum obligare ad non faciendum id, quod melius eſt; ergo non poteſt obligare ad bonum cum detrimento melioris boni. Conſequentia patet, quia iam obligaret ad omittendum melius bonum propter minus. Probatur ergo Minor, quia materia voti eſſe debet conſona diuinæ voluntati, aliàs Deus non acceptat illã, & conſequenter promiſſio non valet, ſed obligari ad omittendum melius propter minus bonum non eſt conſonum diuinæ voluntati, quia *voluntas Dei eſt ſanctificatio noſtra*, vt ait Apoſt. 1. ad Theſſal. cap. 4. vnde quantùm eſt ex ſe cupit Deus, vt homo ſemper faciat, quod melius eſt; ergo non placet illi, vt homo ligetur ad fa-C ciendum id, quod eſt minus bonum, quia per hoc priuatur poteſtate morali faciendi, quod eſt melius.

D. Thom. Bonauent. Albert. Maior. Palud. Richard. Durand. Suppl. Gabr. Caiet. Soto. Nauarr. Anton.

Materia voti debet eſſe conſona diuinæ voluntati.

3. Quid per melius bonum intelligatur.

Hæc autem ratio, & veritas euidentior fiet, explicando amplius, quid per melius bonum intelligatur, & reſpondendo obiectionibus in principio factis. Ex dictis ergo facilè intelligitur, per melius bonum non eſſe intelligenda ſola opera conſiliorũ, vt Auctores citati in capite præcedenti exiſtimarũt: nam diſcurſus factus non probat, ſolam religioſam obligationem de operibus conſiliorũ placere Deo. Quia etiamſi talis obligatio addatur operibus præceptis, non inde impedietur homo, quo minùs ſemper faciat, quod Deo gratius eſt, nam ex tempore, quo præceptum obligat, nihil gratius poteſt homo Deo facere, quàm ſeruare præceptum: meri-D tò ergo illud inter meliora bona computatur. Dicitur ergo melius bonũ quodcumque bonum opus, quod ſine impedimento maioris boni fieri poteſt, ita vt illa comparatio non fiat ad præceptum, nec ad quoduis aliud melius bonum, ſed ad oppoſitũ, ſeu repugnans tali bono, vt benè expoſuit Toletan. lib. 4. Summ. cap. 17. n. 6. & ſignificat Bonauentura ſupra. Et in ſimili Gerſon. in tractat. de Conſil. Euang. Alphab. 67. litt. S. vbi ait, *cùm conſilia dicuntur eſſe de meliori bono, non fieri comparationem ad præcepta, ſed ad ſua contraria.* Sic ergo in præſenti melius bonum.

Tolet. Bonauent. Gerſon.

4. Opꝰ melius quod eſt materia voti, in triplici ordine diſtingui poſſe.

Poteſt autẽ hoc opus in tres ordines diſtingui; Vnus eſt operum præceptorum, de quibus iam dictum eſt. Alius eſt quorumdam operum, quæ licet E non ſint præcepta, non ſolùm fieri benè poſſunt ſine impedimento maioris boni, verùm etiam ſunt de ſe aptiſſima inſtrumenta, ad conſequendam perfectam bonitatem, & honeſtatem, vt ſunt abrenunciatio temporalium, cuſtodia caſtitatis, & obedientiæ profeſſio, quæ per antonomaſiam dicuntur conſilia Euangelica, & ſunt præcipua materia votorum, de quibus in particulari agendum eſt in tertio volumine huius operis. Tertius gradus eſt multorum bonorum operum, quæ bona ſunt non præ-

DDD cepta,

cepta, nec de ſe impedientia maiora bona, & ſub hac ratione operibus ſupererogationis, & conſilij annumerari poſſunt, etiamſi non ſpectent peculiariter ad ſtatum perfectionis tamquam propria inſtrumenta eius, ſed ad communem etiam ſtatum virtutis pertineant, vt ſunt ieiunare, eleemoſynam facere, precari, & ſimilia. De quibus etiam certum eſt, ex ſuo genere eſſe conuenientem materiam voti. Quia placent Deo, & non eſt, vnde diſpliceant, cùm de ſe meliora opera non impediant. Sic ergo ſufficienter declarata, & probata relinquitur communis aſſertio. Solùm circa hoc tertium membrum poteſt dubitari, an omnis actus bonus non impediens meliorem, poſſit eſſe materia voti, quod in capite ſequenti tractabimus.

5. Fit ſatis rationibus oppoſitis. Ad primam.

Ad primam ergo rationem in principio poſitam negatur conſequētia, quia licèt facere aliquod opus poſſit ordinari in Dei gloriam, obligari ad illud poteſt non pertinere ad gloriam Dei. Et ratio differentiæ eſt, quia ſimplex operatio ſine obligatione, non tollit poteſtatem faciendi melius bonum in futurum, ſed ſolùm includit actualem voluntatem vnius boni ſine voluntate alterius, quæ voluntas nullam habet malam circumſtantiam. At verò promiſſio, ſeu obligatio tollit poteſtatem moralem in futurum ad opus melius, & hæc ablatio talis poteſtatis Deo non placet; & ex hac parte talis obligatio non cedit in gloriam Dei. Ita Bonauentura dict. quæſt. 2. Ad confirmationem negatur ſimilitudo, quia promiſſio humana fit homini, qui nec ſemper cupit, quod melius eſt, nec curā habet perfectionis promittentis, ſed ſui commodi, & licet optet, quod ſibi eſt vtilius, tamē quando id nō offertur, acceptat id, quod vtile eſt. At Deus ſemper cupit ab homine, quod melius eſt, & perfectius etiā ad honeſtatem ipſius vouentis, & maximè vult, illam ratione promiſſionis ſibi factæ non impedire, quominùs poſſit operari, ſi velit, id, quod eſt melius, & optimum.

Bonauent.

6. Aduertendū ad ſecūdam rationē ſoluendam.

Circa ſecundam rationem aduerto, duobus modis poſſe aliquod bonum opus repugnare bonis melioris ordinis, ſcilicet actu tantùm, vel etiam aptitudine. *Actu* voco, quando actus inferior ſolùm quamdiu exiſtit, impedit, ne ſimul poſſit melior fieri, vt ſtudium impedit orationem; *aptitudine* autem appello, quando actus inferior ſemel factus, relinquit perſonam ligatam, vel impeditam moraliter, ne poſſit perfectioribus incumbere, ſicut matrimonium impedit religioſum ſtatum. Regula ergo aſſertionis poſitæ potiſſimùm datur de actibus bonis, repugnantibus melioribus hoc poſteriori modo, & contra illam ſic intellectam parum vrget illa ſecunda ratio, quia inde non ſequitur, omnia vota de actibus minus perfectis eſſe inualida, quia non omnes illi reddunt perſonam impeditam ad meliora, licèt actu non poſſint ſimul eſſe cum illis. Addo verò, etiam poſſe regulam extendi ad omnes actus bonos, comparatos ad meliores, incompoſſibiles ſimul cum illis, dummodò conuenienter intelligatur. Dico ergo, votum de huiuſmodi actu inferiori, eſſe quidem validum abſolutè, non tamen comparatione facta ad meliorem actum. Id eſt, obligare hominem ſimpliciter ad faciendum talem actum, non tamen obligare ad omittendum meliorem. Probatur prior pars; tum quia votum illud eſt de quodam bono, quod per ſe non excludit melius, quod enim ex parte ſubiecti homo non poſſit ſimul vtrumque facere, accidentarium eſt, tum etiam quia licèt aliud opus ſit melius, poteſt homo nolle illud facere; ergo tunc votum obligabit, quia nulla eſt ratio cur non teneat; ergo abſolutè obligat.

Regula de quibus bonis intelligatur.

Votū de actu inferiori eſſe validū, niſi fiat comparatio ad meliorē.

Altera verò pars declaratur, quia non obſtante tali voto, poteſt homo, ſi velit, facere melius opus incompoſſibile operi promiſſo, quia nec voluntas Dei, nec intentio rectè vouentis eſt, obligari ad relinquendum melius propter minus bonum, in hoc ergo ſenſu ſemper eſt verum omne votum eſſe de bono ſub ratione melioris, ſeu ſub conditione, ſi melius opus non fiat.

7. Duo modi, quibus bonū opus promiſſum propter melius relinqui poſſit.

Aduertendum autem eſt, duobus modis poſſe contingere, vt opus bonum voto promiſſum propter melius relinquatur: vno modo per ſolam dilationem executionis voti; alio modo per abſolutam omiſſionem, ſeu ceſſationem ab vno opere ratione alterius. Prior modus eſt facilis, quando votum non habet certum tempus præfixum, pro quo implendum ſit, & licèt nunc differatur, poteſt poſtea impleri, & eo animo differri, & tunc nulla eſt difficultas, quia nihil contra votum fit. Vnde poteſt in vniuerſum regula ſtatui, numquam violari votum etiam materialiter, vt ſic dicam, ex eo, quod eius executio differatur propter aliquod maius Dei obſequium. Quia, vt ſupponitur, tempus exequendi votum, non erat in ipſo voto determinatum, nec prudenter iudicari poteſt tempus opportunum, nedum neceſſarium, illud, in quo omittendum eſſet opus melius ad votum implendum. Poſterior autem modus non habet locum, niſi interueniente commutatione voti in melius, quam credimus fieri poſſe propria voluntate vouentis, quando de exceſſu conſtat, quia illa conditio, vel diſtinctio eſt intrinſecè incluſa in omni voto, *faciam hoc, niſi aliud melius occurrerit faciendum*, vel *faciam hoc, aut aliquid melius*. Nam hoc intelligitur eſſe magis conſentaneum diuino beneplacito, & acceptationi, vt infrà lib. 6. latiùs dicam.

Numquam violatur votum, ex eo quòd eius executio differtur propter honorē Dei.

8. Ad ſecundū.

Ad ſecundum ergo argumentum, vel negatur ſequela ſimpliciter loquendo, vel (maioris claritatis gratia) diſtinguitur ſenſus conſequentis: nam ſi ſenſus eſt, ſequi votum de actu bono repugnante meliori quocumque modo, non obligare abſolutè; negatur ſequela: oſtenſum eſt enim abſolutè obligare, quia per ſe neceſſarium eſt illud fieri, ſi commutatio in melius non interueniat. Quæ conditio cùm generalis ſit, & incluſa in ipſa natura voti, non facit votum eſſe conditionatum, ſeu non abſolutum, vt conſtat ex dictis ſuprà de iuramento, ſi autem ſit ſenſus, ſequi talia vota non obligare ita definitè ad tales actus, quin liceat ſubſtituere meliores, ſic conceditur ſequela, neque inde fit, talia vota non eſſe firma, ſeu ſtabilia, quia ſatis firma obligatio eſt, quæ omitti non poteſt, niſi iuxta arbitrium creditoris, & dando illi aliquid, quod ab ipſo libentiùs acceptetur. Tertium autem argumentum petit difficultatem, quæ maiori indiget examinatione, & ideo in capite ſequenti tractabitur.

Satis firma obligatio eſt quæ omitti non poteſt, niſi iuxta arbitrium creditoris.

CAPVT VIII.

Vtrùm omnis actus virtutis, qui non reddit perſonam inhabilem ad opera perfectionis, poſſit eſſe materia voti?

1. Ratio dubitandi.

Ratio dubitandi ſumitur ex quibuſdam actibus pertinentibus (vt ſic dicam) ad corporis, ſeu præſentis vitæ commoditatem, qui ſimpliciter ſtudioſi ſunt, & nihilominùs non videntur eſſe materia voti. Antecedens inductione, & ratione declaratur. Primò in actu comedendi, & bibendi, quando oportet ad naturæ conſeruationem: nam hi actus honeſti ſunt etiam ex obiecto, quia ſunt

rectæ

rectæ rationi conſentanei, ſuo tempore, & loco,& tamen non videntur eſſe materia voti. Maximè ſi addamus, etiam eſſe bonum moraliter, vti cibis ad ſalutem vtilioribus, quia ſolent eſſe delicatiores, & pretioſiores, quibus vti de ſe non eſt malum, & recta ratione regulatum erit moraliter bonum, & tamen de illo vſu votum facere ridiculum, & illuſorium eſſet. Item accedere ad ignem tempore frigoris, vel deambulare, aut fricare manus, actus ſunt boni moraliter ob eandem rationẽ, & tamen de illis vota fieri non poſſunt, vt videtur per ſe notum, quia nihil ad Dei cultum pertinens, in illis actibus inuenitur. Idem eſt de ludo honeſto, & de quacumque moderata recreatione,& aliis ad Eutrapeliam pertinentibus, quæ vera virtus moralis eſt, vt oſtendit D.Thomas 2.2. quæſt.168. & tamen omnes illi actus non ſunt materia voti. Cuius ſignũ eſt, quia potiùs vota de negationibus talium actuum, vt de non ludendo,&c. valida ſunt. Et ratio à priori eſſe videtur, quia materia horũ actuum valdè humana eſt, & ſenſibilis, quæ licet honeſtè fieri poſſit, tamen ſimpliciter diſtrahit mentem ab ſpiritualibus, & perfectioribus rebus, & ideò licet illi actus honeſti admittantur, non tamen obligatio ad illos. Tandem operari bonum ex metu pœnæ, moraliter bonum eſt, cùm non ſit malum, vt oſtendimus in materia de Pœnitentia, & oſtendit etiam Vega lib.6. in Trid. cap.25. & tamen talis operatio non eſt materia voti, quia non eſt perfecta. Imò ait Vega ſuprà, neque eſſe laude dignam; ergo non omnis bona operatio materia eſt voti.

D.Thom. *Vega.*

2. In contrarium verò eſt, quia nullum eſt opus bonum, quod quatenus tale eſt, non poſſit in Dei gloriam referri, iuxta illud. *Omnia in gloriam Dei facite.* 1. Corinth. 10. Propter quod in tractatu 1. lib.1. cap.7. diximus, nullum eſſe actum virtutis moralis, qui non poſſit ordinari ad cultum Dei, & vt ſic, fieri materia religionis; ergo eadem ratione poteſt eſſe materia voti, ſi accipiatur, & conſideretur talis actus, quatenus non impedit meliorem. Nam eo ipſo eſt ex melioribus bonis, quia eſt de bono morali non impediente aliud melius: nam quod poſſit in melius commutari, non obſtat, quominùs abſolutum votum de tali bono valeat, vt generaliter declaratum eſt. Confirmatur, quia tales actus mediante voto obedientiæ, poſſunt cadere ſub votum; ergo etiam immediatè. Antecedens patet: nam ſi quis vouit obedire alteri in omnibus licitis,& honeſtis, & alter præcipiat iuſtam recreationem, tenebitur obedire, qui vouit, quandoquidem res eſt licita, & honeſta. Conſequentia verò probatur ex paritate rationis.

Nullus eſt actus virtutis moralis, qui non poſſit ad cultũ Dei ordinari.

3. Non inuenio punctum hoc ab Auctoribus in terminis tractatum, in eo tamen contrarias ſententias ab eis indicari inuenio. Prima ergo ſententia eſſe poteſt omnem actum bonum moraliter eſſe poſſe materiam voti; ita ſumit vt certum Vazquez 1. 2. diſput.52. numer.30. ex quo principio concludit, illa opera, quæ in dubitationem adduximus, in indiuiduo etiam facta illo modo, & propter commodum naturæ non eſſe moraliter bona, ſed eſſe indifferentia vt ipſe putat, vel certè iuxta opinionem negantem dari opus indifferens in indiuiduo, potiùs eſſe dicenda mala, quàm bona,& putat hanc eſſe ſententiam Auguſtini lib. 4. contra Iul. cap.3. & alios Patres ad id confirmandum ibi adducit. Eandem ſententiam generalem, quod omne bonum opus ſit materia voti, indicat Toletus lib. 4. ſuæ Inſtruct. cap.17. num. 7. & 8. vbi ad materiam voti ſolùm requirit, vt ſit bona, & meliori non contraria: declarat autem tunc eſſe meliori contrariam, quando ex illa non poteſt fieri tranſitus ad meliorem: nam ſi tranſitus fieri poteſt, votum (inquit) tenet. In his autem actibus, de quibus tractamus, inuenitur vtraque conditio, nam & boni ſunt, & ab illis poteſt fieri tranſitus ad meliores: ergo. Atque ita etiam Doctores ſuprà citati, qui hoc modo explicant, quomodo votum eſſe debeat de meliori bono, huic ſententiæ fauere videntur. Item fauent omnes, qui dum negant actum indifferentem vt ſic, poſſe eſſe materiam voti, addunt ſi referatur ad bonum finem, poſſe eſſe materiam voti, nec requirunt, vt referatur ad optimum finem, ſed ad honeſtum: hoc autem ad minimum videtur reperiri in omnibus actibus ſuprà numeratis. Ita verò docent de actibus indifferentibus Caietanus dicto art.2. Soto art.3. & alij.

Omnis bonus act' moraliter poteſt eſſe materia voti.

Omne bonũ opus poteſt eſſe materia voti.

Caietan. *Soto.*

4. Secunda ſententia eſt, non omnem actum moraliter bonum non impedientem meliorem, eſſe materiam capacem obligationis voti, quia ſunt aliqui actus, qui ex intrinſeca conditione ſua ſunt improportionati ad votum. Ita ſentit Azor 1. tom. lib.11. cap. 13. quæſt.7. vbi prius dicit, valida eſſe vota de aliquibus bonis, quibus alia ſunt meliora: poſteà verò ſubiungit: *Votum in materia ſibi ſubiecta nihil aliud requirit, niſi rei bonitatem, & quæ ſit ex numero earum rerum, quæ conducunt, & iuuant ad ſalutem, & vitam æternam conſequendam, de qua nobis conſilium eſt à Chriſto Domino datum.* Sentit ergo, non omnia bona minora aliis eſſe aptam materiam voti, ſed oportere, vt conferant ad ſalutem æternam, qualia non videntur eſſe, quæ in principio numerata ſunt. Huius ſententiæ videtur etiam eſſe Sancius lib.1. de Sponſal. diſput. 4. numer.4. & 5. vbi ait, eſſe quoſdam actus virtutis, qui includunt acceſſum ad res terrenas, & mentis euagationem, vt ludere etiã honeſtè, de quibus actibus, inquit, non eſſe materiam voti, ſed votum de aliquo illorũ factum eſſe irritum, quia gratius eſt Deo abſtinere ab his actibus, etiamſi ſtudioſi ſint, quàm illos exercere. Eandem expreſsè docet Leſſius lib.2 cap. 40. dub.5. num. 43. qui exempla ponit in actu militandi extra cauſam religionis,& in adminiſtratione officij iudicis, aut alterius ſimilis,&c. quos actus abſolutè ſumptos multi fortè indifferentes cenſebunt.

2. Sentent. Actus aliqui ſunt ex intrinſeca ſua conditione improportionati ad votum.

Azor. *Sancius.* *Leſſ.*

5. Mihi in primis diſtinguendi videntur duo modi, quibus votum fieri poteſt de aliquo huiuſmodi actu honeſto, vt honeſtus eſt, vnus eſt, ſi tantùm fiat promiſſio quaſi de ſpecificatione actus, vt ſi quis, verbi gratia, non abſolutè voueat ludere, vel deambulare, aut recreari, ſed quaſi ſub conditione, ſi luſerit, honeſtè ludere, & ſecundum rectam rationem. Alius modus eſt, quando exercitium actus vouetur propter aliquem finem, vel ſub motiuo aliquo rationi conſentaneo. De priori modo dubitari non poteſt, quin votum ſit validum, & conſequenter illa ſit conueniens materia voti. Quia tale votum eſt de re valdè conſentanea rationi, & Deo grata, ſatíſque difficili, & per ſe non auertit mentem ab aliqua re meliori, nec diſtrahit illam circa res terrenas, aut corporales, quia non obligat ſimpliciter ad tales actus, ſed ſolùm ſi fiant, ponit debitum modum in illis, ergo. Vnde confirmatur, quia tale votum in negatiuum reſoluitur, & negatio eſt de non committenda aliqua culpa, quod votum validum eſt, vt ſuprà vidimus, ergo. Maior declaratur, quia illa conditionalis propoſitio reſoluitur in hanc negatiuam, *non faciam hoc ſine debito fine, aut motiuo, ſine quo non bene fieret*: ergo perinde eſt, ac ſi

Duplex modus, quo votum fieri poteſt de tali bono honeſto.

Non dicere verba otioſa quale ſit votum.

dicerètur, *non faciam hoc peccando.* Sicut vouere non loqui ſine vtilitate iuſta, & rationabili, perinde eſt, ac ſi voueret, non dicere verba otioſa, quod votum in verbis ſanctum eſt, quatenus eſt ex bonitate materiæ, niſi videatur nimium, vel impoſſibile, ob rei difficultatem, de qua parte iuxta ſuperiùs dicta iudicandum eſt, nunc enim de honeſtate materiæ agimus, & ex hac parte validum eſt votum. Idem ergo eſt de omni ſimili voto circa quoſcumque actus, qui benè, & malè fieri poſſunt.

6. Duo conſiderāda in actibus ad cōmodum naturæ pertinentibus.

Circa poſteriorem autem modum vouendi hos actus quoad exercitium tria dicenda videntur. Primum eſt, regulariter talia vota non obligare: vt hoc oſtendam conſidero, duo eſſe in huiuſmodi actibus ad commodum naturæ pertinentibus, vnum eſt finis intentus, ſeu motiuum operandi: aliud eſt ipſa actio materialis, per quam tale commodum obtinetur. Inter quæ duo hoc differt, quod primum eſt propter ſe appetibile, quia videtur rationem honeſti participare, dummodò recta ratione reguletur, & ſecundum rectam rationem appetatur, quod ſemper neceſſarium eſt ad actum honeſtum, & ſub ea ratione non repugnat illam eſſe materiam voti, vt ſtatim dicam. Secundum autem habet magis rationem boni vtilis, vnde per ſe non eſt materia voti, niſi duo concurrant. Vnum eſt, vt finis, ſeu commoditas, ad quam ordinatur ſub votum cadere poſſit. Aliud eſt, vt talis actio materialis, etiam vt ordinata ad tale commodum naturæ, ſit etiam ad diuinum obſequium, & ad ſpirituale bonum animæ magis commoda, quàm eius omiſſio, etiamſi ſit cum nonnulla incommoditate naturæ. Nam ſi negatio actionis ſit animæ vtilior, ſine dubio votum de tali actione, etiam propter illum finem non erit de meliori bono, quandoquidem immediatè, & per ſe excludit maius bonū, quod eſt negatio eius. In quo eſt aduertendum, longè aliud eſſe, quòd ipſa carentia actus ſit melior, quàm actus, vel quòd alius actus diuerſus, vel repugnans eſſe ſimul, ſit melior. Nam quando eſt comparatio inter actus, eſt inter bona poſitiua, quorum licèt vnum ſit melius alio, tamen ſimpliciter eſt melius alterutrum illorum facere, quàm neutrum, & ideò votum poteſt obligare ad minus bonum abſolutè, quamuis cum libertate tranſeundi ad melius. At verò quando ipſa carentia actus eſt melior quàm actus, non poteſt votum obligare ad actum, etiam abſolutè, quia ſemper liberum erit præferre carentiam actus ipſi actui: ergo numquam relinquitur obligatio ad actū.

7. Obiectio.

Dices: Quomodo poteſt actus eſſe bonus moraliter, & nihilominùs eſſe melior carentia eius, quàm ipſe, cùm ipſe aliquam bonitatem afferat, carentia nullam.

Solutio.

In carentia actus poteſt eſſe aliqua bonitas obiectiua, & in voluntate carendi cōmoditate morali formalis bonitas.

Reſpondeo in primis, etiam in ipſa carentia eſſe aliquam bonitatem obiectiuam, & in voluntate carendi commoditate morali, vel alia ſimili, quam actus ſecum afferebat, eſſe formalem bonitatem moralem, & virtutis. Deinde, licèt in illa priuatione actus non ſit poſitiua bonitas, eſt tamen quædam remotio impedimentorum ad melius operandum, & ex hac parte illa carentia inter bona melioris ordinis computatur. Sicut paupertas per ſe non eſt bona, vt inſtrumentum autem perfectionis eſt ex melioribus bonis, quæ ſub conſilium cadunt: ita ergo abſtinere à recreatione licita, vel à ludo honeſto, & ſimilia quatenus diſponunt ad meliores actus præferri poſſunt illis actibus, quibus opponuntur, etiamſi actus ipſi boni etiam ſint.

8. Actus qui verſātur circa corporis commoda licita, nō ſunt abſolutè apta materia voti.

Ex his ergo facilè probatur primum dictum; nam hi actus boni inferioris ordinis, ſeu qui verſantur A circa corporis commoditates, vt plurimùm, tales ſunt, vt melius ſit homini priuare ſe illis, ſeu abſtinere ab illis, quàm illos exercere; ergo regulariter loquendo votum de huiuſmodi actu non obligat. Conſequentia eſt euidens, quia ſi illud eſt melius; ergo eſt licitum non obſtante voto: ergo votum non obligat: nam vt votum abſolutè obliget ad exercendum actum, oportet, vt ſaltem reſpectu ſolius carentiæ actus, exercitium actus præferatur. Quia non præfertur reſpectu cuiuſcumque alterius actus melioris, vt eſt oſtenſum; ergo ſi neque reſpectu negationis ſui præfertur, non poteſt intelligi obligatio. Primum verò antecedens facilè oſtendi poteſt inductione facta per actus ſuprà numeratos, de quibus maximè loquuntur Auctores B ſecundæ ſententiæ, quorum dicta quatenus conſonant his, quæ diximus, probanda videntur, & noſtram ſententiam confirmant.

9. Supra dictos actus poſſe eſſe materiā voti additis aliquibꝰ circumſtantiis.

Secundò nihilominùs addo, in aliquo caſu tales poſſe circumſtantias concurrere, vt talis actus bonus ſit in materia voti obligantis ad exercitium talis actus, ſaltem abſolutè, & quaſi formaliter ſpectati, ſeu comparati ad totalem omiſſionem eius, ſeu abſtinentiam ab illo. Probatur, quia talis actus, verbi gratia, honeſtæ recreationis (idémque eſt cum proportione in aliis) licèt proximè ſit propter leuamen naturæ, nihilominùs eſſe poteſt ſimpliciter actus virtutis, quia illudmet commodum naturæ indicatur rationi conſentaneum, reſpectu talis perſonæ, &c. & talis eſſe ſupponitur, vt poſſit eſſe materia C voti. Deinde poteſt eſſe tanta ſubiecti neceſſitas, vt melius ſit, magíſque rationi conſentaneum, talem commoditatem naturæ procurare, quàm ab illa abſtinere, tum quia interdum poteſt eſſe tanta neceſſitas, vt ſit etiam in præcepto; ergo & vt poſſit eſſe materia voti, iuxta ſuprà dicta, tum etiam quia licèt non perueniat ad illum gradum neceſſitatis, poteſt interdum eſſe magis conſentaneum rationi; ergo ſi tunc fiat, votum obligabit, quia tunc non habet locum ratio facta in priori aſſertione, cùm non ſit melius abſtinere, quàm facere, quia quod non rationabilius, non eſt melius. Item licet tunc actus ille diſtrahat mentem, & occupet circa terrena, totum hoc diſpendium cenſetur eſſe magis gratum Deo, quia eſt magis conſentaneum virtuti; D ergo illo non obſtante, votum obligabit.

10. Quando obligabit tale votum.

Dixi autem, *votum obligare tunc ad illum actum abſolutè, & quaſi formaliter ſpectatum*, quia raro obligabit ad illum actum materialiter ſumptum, niſi in eo caſu, in quo leuamen illud naturæ, non poſſit alio remedio, vel actu obtineri: nam ſi alio actu, vel melius, vel æquè benè obtineri poſſit, tunc ſatisfaciendo intentioni, & motiuo promiſſionis quocumque medio, (quod vocamus materialem actum) voto ſatisfiet. Vnde poteſt confirmari aſſertio: nam ſi quis in tali neceſſitate, vel imbecillitate conſtitutus, voueret in generali interdum exercere actū honeſtæ recreationis, quando iudicaret eſſe magis conſentaneum rationi rectæ, & ſecundum illam: certè votum obligaret, E quia quaſi formaliter eſſet de meliori bono; ergo ſi in particulari promittat aliquem actum ex ſimili præiudicio, obligabitur abſolutè ad illum, quamuis hæc obligatio non excludat poteſtatem tranſeundi ad meliorem in ordine ad eundem finem, iuxta ſuprà dicta. Denique confirmatur à contrario, quia in eo caſu votum non ludendi, vel non efficiendi alium ſimilem actum in naturæ leuamen, non obligaret, quia eſſet impertinens ad diuinum ſeruitium, imò poſſet obſtare, ſi talis actus eſſet neceſ-

ſarius

ſarius ad talem finem; ergo votum contrarij actus poteſt obligare.

11. Aſſertio generalis nullũ eſſe actũ virtutis qui ſecundum ſuã ſpeciem non poſſit aliquãdo eſſe materia voti.

Vnde concludo, &c. dico tertiò, nullum eſſe actum virtutis moralis, qui ſecundum ſpeciem ſuam, non poſſit aliquãdo eſſe materia voti, quamuis in aliquibus id rariſſimè contingat. Hæc aſſertio ex ſuperioribus conſtat, & ideò non eſt neceſſe circa illam ampliùs immorari. Intelligitur enim de actibus, qui non tollunt poteſtatem moralem ad opera perfectiora in futurum, ſed ad ſummum impediunt, quamdiu durant, vel licet aliquam imperfectam diſpoſitionem (vt diſtractionem mentis, vel quid ſimile) afferant per contrariam mentis applicationem, poteſt facilè expelli, & ita res eſt clara ex dictis, quia in quolibet actu virtutis moralis, etiam ex his inferioribus, poteſt excogitari caſus, in quo hoc magis expediat, licèt raró id contingat cum tanta neceſſitate, & certitudine, vt poſſit immediatè ad materiam voti ſufficere.

12. Fit ſatis rationibus propoſitis.

Atque ita reſponderi facilè poteſt ad rationes dubitandi vtrimque propoſitas. Nam in caſibus omnibus pro parte negante propoſitis, excepto vltimo de metu, concedimus regulariter illam non eſſe materiam voti, non quia actus illi cum ſufficienti deliberatione facti in indiuiduo indifferentes ſint, vel praui. Hoc enim ſecundum ſine dubio falſum eſt, vt ibi obiter probatum eſt, & eſt communis conſenſus. Neque Auguſtinus vnquam negauit huiuſmodi actus poſſe eſſe moraliter bonos, ſed negat poſſe iuſtè, & ſanctè fieri ſine gratia, quod alterius conſiderationis eſt. Primum autem vel etiam falſum eſt, vel ad præſentem quæſtionem non eſt neceſſarium, quia oſtenſum eſt ex alio capite prouenire, quòd illæ materiæ non ſint regulariter ad votum accommodatæ. Quod autem in nullo caſu eſſe poſſint, neque in illa inductione probatur, neque eſt rationi conſentaneum, vt oſtenſum eſt. Ad vltimum autem exemplum de operatione bona, & metu, reſpondeo, votum non poſſe obligare ad operandum ex metu, excludendo melius motiuum, non quia operari bonum ad vitandum malum, quod timetur, non poſſit eſſe bonum, & laudabile, ſed quia excludere melius motiuum laudabile non eſt. Abſolutè verò fieri poteſt votum de bono opere faciendo, ſaltem per metum, quia per hoc nullum melius bonum excluditur.

Votum non poteſt obligare ad operandum ex metu.

13. Vt actus ſit materia voti, neceſſariũ, vt ſit ita bon⁹, vt poſt votum ab illo non liceat abſtinere.

Denique iuxta hæc, intelligenda ſunt alia dicta Doctorum, quæ in prima opinione afferebantur: nam vt actus ſit materia voti, neceſſarium eſt, quod ſit ita bonus, vt poſt votum non liceat ab illo abſtinere, niſi per tranſitum ad meliorem, vel ſaltem æquè bonum, & quoties actus hoc habuerit in quacumque materia virtutis, fatemur eſſe poſſe materiam voti. Hoc tamen non obſtante, poſſunt eſſe aliqui actus boni, quorum omiſſio ordinariè melior eſt, & vtilior ad ſpirituale bonum, & de his dicimus, quamdiu tales ſunt, non eſſe materiam voti. Et eodem modo accipiendum eſt, quod de actibus indifferentibus ordinatis ad bonum dicitur: nam generalis doctrina eſt vera, & ita traditur ab Auctoribus, tamen in particulari conſideranda eſt bonitas finis, vt illa etiam ſit ad votum accommodata. Et ita etiam citati Auctores adhibent exempla in fine per ſe ſpectante ad ſalutem animæ, vt quando vouet quis non ingredi talem domum propter vitandam occaſionem peccati, vel non ludere cum tali perſona propter ſimilem cauſam.

14. Reſpõſio ad argumenta.

Ad rationem verò, quæ pro affirmatiua parte afferebatur, reſpondetur negando conſequentiam, A quia vt ſuprà declaratum eſt, aliqua fieri poſſunt propter Deum, quæ non ſunt illi offerenda ex voto, & huiuſmodi ſunt nonnulli actus imperfectiores, licèt boni, regulariter loquendo, vt diximus. Neque id prouenit ſolùm ex eo, quòd tales actus ſunt minùs perfecti, quàm alij, propter quos omitti poſſunt, ſed quia ipſi in ſe ratione externorum actuum includunt aliquod impedimentum, vel quaſi nocumentum ſpiritus, propter quod vitandum regulariter perfectius eſt, ab illis abſtinere, vt declaratum eſt. Ad confirmationem autem dico, ſolùm probare, non repugnare, tales actus eſſe poſſe aliquando materiam voti: faciliùs autem hoc fit mediante voto obedientiæ, quàm immediatè, tum quia ſuperioris arbitrio certius, & ſecurius propo- B nitur illa materia, vt melior, & conuenientior ad virtutem: tum etiam quia media voluntate ſuperioris adiungitur noua honeſtas, vel neceſſitas in tali actu, quæ facit illum eſſe longè meliorem. Et iuxta hæc etiam admittimus ſecundam ſententiam, in qua nihil additur noſtræ, ſecundæ, aut tertiæ aſſertioni repugnans, cui reſpondere neceſſe ſit.

Aliqua fieri poſſunt propter Deum, quæ nõ ſunt illi offerenda.

CAPVT IX.

Vtrùm actus moraliter bonus inducens inhabilitatem in futurum, ad ſtatum perfectionis, poſsit interdum eſſe materia voti?

C HÆc quæſtio peculiarem difficultatem habet in voto, de matrimonio contrahendo, propter perpetuitatem illius ſtatus, & repugnantiam, quam habet cum conſiliis perfectionis, maximè cum conſilio de caſtitate ſeruanda, & cum ſtatu religionis: in nullo enim alio actu inferioris ordinis hoc inuenitur. Nam licèt multi repugnent ſtatui perfectionis, ita vt non poſſint ſimul eſſe cum illo, non tamen inducunt ſtatum immutabilem impedientem tranſitum ad ſtatum meliorem, & ideò de matrimonio in ſpeciali quæſtionem tractabimus, & deinde quid de aliis actibus dicendum ſit, breuiter indicabimus. Circa matrimoniũ autem prius ſtatuenda eſt regula generalis per ſe obſeruanda, poſtea inquiremus, an patiatur aliquam exceptionẽ. 1.

2. Generalis regula inculcatur, & aſſeritur actũ cõtrahendi matrimonium per ſe loquẽdo non eſſe materiam voti.

D Regula igitur generalis eſt, actum contrahendi matrimonium per ſe loquendo non eſſe materiam voti. In hac regula conueniunt omnes doctores infrà citandi, & ſentiunt, illam eſſe materiam incapacem obligationis voti, tam comparatiuè, quàm abſolutè, & ideo tale votum eſſe nullum. Ratio eſt, quia illud vinculum inducit effectum repugnantem meliori bono, quale eſt ſtatus religioſus, & perpetua obſeruantia caſtitatis: ergo votum de tali vinculo aſſumendo, nec poteſt obligare ad non ingrediendum religionem propter matrimonium, neque etiam ad ſtatum continentiæ, ſeu cælibatus dimittendum: ergo ad nihil obligare poteſt, ideóque eſt irritum. Hæc vltima conſequentia conſtat ex doctrina data capite præcedenti, quòd quando E actus bonus tam eſt imperfectus, vt carentia eius ſit moraliter melior, tunc non poteſt eſſe materia voti, nec votum de illo poteſt obligare: talis autem eſt actus nubendi comparatus ad negationem nubendi, quia hæc per ſe melior eſt, quia magis abſtrahit hominem à ſecularibus curis, & voluptatibus carnis. 1. Corinth. 7. Vnde Concilium Tridentinum, ſeſſ. 24. canon. 10. dicit, *meliorem eſſe ſtatum virginitatis, ac cælibatus ſtatu matrimonij*: conſtat autem matrimonium immediatè, & contradictoriè

Quando actus bonus tam eſt imperfectus, vt carentia ſit melior non eſt materia voti.

Conc. Trid.

repugnare huic meliori bono: ergo per ſe loquendo non poteſt eſſe materia validi voti.

3. *Soti limitatio ad regulam ſuprà datam, allata parum probatur.*

Addit verò Soto d. quæſt. 1. art. 3. quamdam limitationem huic regulæ, dicens, vouere matrimonium illicitum eſſe, niſi expreſsè promeres exceptionem, dicens: *Voueo Deo matrimonium, niſi de me ipſe ſalubriùs quidpiam diſpoſuerit.* Sed hæc conditio parum refert ad honeſtandũ votum, aliàs enim votum ſine illa valeret, quia illa conditio in omni voto, & in omni actu noſtro tacitè ineſt; ergo non minùs eſſet validum votum cum illa conditione tacita, quàm cum expreſſa: regulariter enim loquendo, & ex natura rei, non minùs operari ſolet conditio tacita præſertim intrinſeca, quàm expreſſa.

Illa conditio Dei tẽtationẽ includit,

Deinde illa conditio, vel Dei tentationem includit, vel non appatet, quem legitimum ſenſum, vel quam vtilitatem habere poſſit. Nam qui ſic vouet, quomodo vult cognoſcere, Deum de ſe aliter diſponere, vt niſi Deus id faciat, voto obligetur? Aut enim intendit ſolùm, vt Deus id faciat per ordinarium modum, & legem, & hoc iam diſpoſuit conſulendo cælibatum, ac religionem, & quantùm in ſe eſt vocando ad illam, & ita bona eſt conditio: tamen in hoc ſenſu deſtruit votum, quia in illo ſenſu iam eſt poſita: vel intendit, vt Deus ſpecialiter reuelet, ſuam voluntatem eſſe, vt non contrahat, vel vt hoc præcipiat, & hoc eſt tentare Deum, & rem extraordinariam ſine cauſa poſtulare. Vel denique intendit, vt Deus extraordinaria vocatione illum vocet ad non contrahendum: & hoc etiam eſt tentare Deum, quia eſt coarctare prouidentiã eius, & quaſi exigere gratiam non debitam, & extraordinarium ſignum. Maximè, quia neceſſe eſt, vt votum illud, vel ſtatim, vel pro certo tempore obliget, intra quod Deus debeat ſignum illud præſtare, quod etiam ſpectat ad tentationem Dei, vt ſumitur ex Iudith 8. & ſuprà tractatum eſt: ergo ſimpliciter, & independenter ab illa conditione, regula intelligenda eſt.

4. *1. Obiectio.*

Sed obiicitur primò contra regulam; quia iuramentum poteſt obligare ad matrimonium, ſaltem abſoluta obligatione; ergo & votum, cuius obligatio maior eſt, quàm iuramenti promiſſorij. Antecedens conſtat in ſponſalibus iuratis.

Solutio.

Reſpondetur primò, negando conſequentiam, quia iuramentum ſequitur naturam promiſſionis, cui adiungitur: natura autem promiſſionis humanæ eſt, quòd obliget ad id, quod homini promittitur, ſi eſt bonum, & commodum illi, etiamſi non ſit ex bonis melioribus reſpectu promittentis, quia hoc non attenditur in tali promiſſione. Secus verò eſt in promiſſione voti, in qua diuinus cultus, & quod Deo eſt gratius per ſe intenditur: vnde ſi promiſſio de contrahendo matrimonio ſoli Deo fiat, etiam ſi iuretur, nec votum, nec iuramentum obligat, quia votum eſt nullum, & iuramentum confirmat promiſſionem nullam, quæ promiſſario non placet. Quia verò promiſſio homini facta de matrimonio cum illo contrahendo, valida eſt, ideò iuramentum illam confirmat, quia per iuramentum materia iurata non dicatur in cultum Dei, ſicut per votum, ſed ſolùm adducitur Deus in teſtimonium veritatis.

Si promiſſio de cõtrahẽdo matrimonio ſoli Deo fiat, nec votum, nec iuramentum obligat.

Secundò verò additur, etiam illud iuramentum non obligare ad matrimonium comparatione cuiuſcumque ſtatus melioris, quia non obſtante illo iuramento, poteſt quis ingredi religionem, quia hic ſtatus in ipſa promiſſione intelligitur exceptus, vt ſuperiori tractatu dictum eſt. An verò etiam intelligatur exceptus ſtatus perpetuæ continẽtiæ per votum ſimplex caſtitatis, vel per ordinem ſacrum,

A dicemus in ſequentibus. Solùm ergo obligat ad matrimonium cum tali perſona, cui iuratum eſt, vel reſpectu aliarum, vel etiam comparatione ad ſimplicem negationem non nubendi, quia illi immediatè opponitur obligatio contrahendi, quam promiſſio humana induxit, per quam potuit homo ſe priuare illa libertate. Et ad bonum Reipublicæ expedit tales promiſſiones eſſe firmas, & ſtabiles, ſaltem in illo ſenſu, & maximè quando iuramento firmantur.

5. *2. Obiectio.*

Secundò verò obiici poteſt contra dictam regulam: quia fundamentum eius ad ſummum procedit in matrimonio conſummato: nam ſolum ratum non impedit tranſitum ad meliorem ſtatum religionis, vt nunc ſupponimus: & conſequenter

B non impedit perpetuam obſeruantiam caſtitatis; ergo non opponitur per ſe maiori bono, & alioqui actus ipſe contrahendi per ſe bonus eſt, & in lege gratiæ confert gratiam ex opere operato; ergo votum de matrimonio rato, cum intentione non conſummandi illud, eſſe poterit validum, quia eſt de quodam magno bono, etiam religioſo, cùm ſit de ſuſceptione cuiuſdam Sacramenti, & non impedit tranſitum ad maius bonum intrinſecè, ac per ſe, vt declaratum eſt. Et confirmatur, quia poſſent contrahentes conuenire de perpetua caſtitate ſeruanda in matrimonio, imò & de illa Deo vouenda, vt de Sanctiſſima Virgine, & Sancto Ioſeph credimus, & tunc actus ille matrimonij nullo modo excludit bonum melius, ergo.

6. *Reſolutio quæſtionis.*

C Nihilominùs reſpondemus, regulam poſitam etiam in matrimonio rato procedere. Primò quidem, quia contrahere matrimonium animo non conſummandi illud, licet in caſu poſſit expedire, vt infrà dicam, nihilominùs per ſe loquendo, non videtur honeſtum, neque conſentaneum rationi. Maximè ſi fiat ab vno contrahentium, ignorante altero, & bona fide contrahente, quia videtur illi fieri aliqua iniuria, vel ſaltem aliquis modus deceptionis, & ideò non eſt illa conueniens materia voti.

Contrahere matrimoniũ animo non conſummandi illud, non videtur conſentaneum rationi.

Secundò, & magis ex propriis, quia etiam votum illud non eſt de meliori bono, tum quia licèt ſolum matrimonij vinculum per ſe non excludat caſtitatem, vel religionem: nihilominùs conſtituit hominem in graui periculo mutandi intentionem, &

D permanendi in illo ſtatu, tum etiam quia ex vi talis voti ſaltem excluderetur ſtatus cælibatus ſimplicis, qui etiam eſt melior, quàm ſtatus matrimonij; ergo excluderetur aliquod melius bonum.

Cælibatus ſtatus melior eſt, quàm ſtatus matrimonij.

Antecedens patet; quia ſi votum illud eſſet validum abſolutè, teneretur homo matrimonium contrahere, illo autem contracto, non poteſt contrahens ſeruare perpetuam caſtitatem, niſi ingrediendo religionem, ſaltem inuito altero coniuge; ergo cogeretur ille non manere in cælibatu. Quod autem hoc ſit contra perfectionem voti, patet, quia nullum aliud melius bonum debet per votum excludi, hoc enim ad Dei obſequium non confert: item quia non ſolùm omninò excludere, ſed etiam coarctare (vt ſic dicam) viam perfectionis, vel etiam difficiliorem

E illam reddere, contrarium eſt meliori bono. Hac ergo ratione contrahere matrimoniũ etiam quoad vinculum, de ſe cenſetur minus bonum. Nec refert, quòd gratiam conferat, quia maior gratia poterit per alia Sacramenta, & per alia opera perfectionis comparari.

7. *Satis fit vltimæ obiectioni.*

Et ita reſponſum eſt ad principalem obiectionem. Ad confirmationem reſpondetur, contrahere illo modo, ſcilicet, cum pacto mutuo non conſummandi, niſi interueniat ſpecialis reuelatio diuina,

vel eſſe

Contrahere matrimoniũ cum pacto mutuo non conſummãdi, eſt contra ſubſtantiam matrimonij.

A

vel eſſe contra ſubſtantiam matrimonij, vt D. Thoma & quàm plures Doctores opinantur; vel certè non eſt modus contrahendi conſentaneus fini matrimonij, & conſequenter nec rationi: & ideo ſine dubio non eſt illa materia voti. Addo, ex natura rei etiam derogare illud matrimoniũ perfectioni caſtitatis, quia ſaltem minuitur obligatio naturalis abſtinendi à coitu: nam poſſent poſtea illi contrahentes à contractu recedere, & matrimonium conſummare ſine peccato contra caſtitatem. Denique tale matrimonium inutile eſt ad finem diuini obſequij, & eſtò non impediat perfectionem (quod vix poteſt moraliter contingere) ſaltem non confert; ergo non eſt, cur intelligatur acceptari à Deo tale votum, niſi aliqua alia ſpecialis ratio diuini obſequij illud honeſtet,

Hoc intelligitur niſi diuina reuelatio interueniat.

B

vt contigit inter Dominam, & Ioſeph, vbi etiam diuina reuelatio interuenit, vt alibi diximus.

8\.

Quas exceptiones patiatur regula tradita.

Supereſt dicendum de ſecundo puncto, an regula hæc patiatur exceptionem. In quo vnum eſt certũ, ſcilicet excipiendos eſſe caſus, in quibus homo tenetur ex præcepto matrimonium cõtrahere, vel abſolutè, vel cum tali perſona. Poteſt enim aliquando matrimonium cadere ſub præceptum, vel ob neceſſitatem generis humani, in caſu, qui magis poteſt cogitari, quàm euenire, vel certè propter cõmune bonum, & pacem alicuius regni, vel prouinciæ, qui etiam caſus rariſſimus eſt: vel denique ad legitimandos filios ex concubina genitos, & illius honori conſulendum, quæ obligatio aliquando maximè vrget in articulo mortis: potéſtque in ordi-

C

natio vitæ curſu contingere. Et ſæpè prouenire ſolet ex nocumento facto alicui perſonæ, maximè ſub promiſſione ducendi illam in vxorem.

Quando matrimonium cadit ſub præceptum, poteſt eſſe materia voti.

Quando ergo matrimonium cadit ſub præceptum, poteſt etiam cadere ſub votum. Patet, quia tunc votum non eſt impeditiuum melioris boni, quia ſupponitur homo ſufficienter impeditus, vt non poſſit altiorem ſtatum aſſumere: vnde hypotheſi facta, tale votum redundat in maius bonum vouentis, quia confirmat illum in bono, quod facere tenetur, & confert, vt actus ipſe meliori modo fiat. Item qua ratione poteſt fieri votum de obſeruatione præcepti in alia materia, poteſt etiam fieri in hac.

Non ingredi religionẽ quomodo materia voti eſſe poſſit.

Item ſi quis teneretur non ingredi religionem, vt ſubueniret, verbi gratia, parentibus indigentibus, & pro-

D

pterea faceret votum non ingrediendi religionem, durante tali neceſſitate parentum, validum eſſet votum: quia non impediret maius bonum, & confirmaret in bono. Nam obedire præcepto per voluntariam carentiam tanti boni, bonum eſt, & poteſt in eo caſu Deo offerri in magnum obſequium.

9\.

Quomodo explicãda regula data per ordinem ad matrimonium.

Duplex regula.

Regula ergo generalis ſuprà poſita intelligitur de matrimonio voluntario: nam hoc eſt regulare in ipſo, & quia propria materia voti eſt voluntaria, & de illa nunc agimus, in eodem ergo ſenſu inquirimus nunc, an hæc generalis regula exceptionẽ patiatur propter circumſtantias occurrentes. Duplex autem occaſio excogitari poteſt. Vna pertinens ad ſpiritualem neceſſitatem ipſius vouentis: alia ſpe-

E

ctans ad pietatem erga alium. Prima ergo exceptio adhibetur ad vitandum periculum intemperantiæ.

Caietan.
Nauar.
Palac.
Bellar.
Lud. Lop.
Sanci.

Ita tenent Caietan. d. art. 2. dub. vlt. Nauarrus c. 12. nu. 43. Palacios in 4. diſtin. 38. diſp. 1. colum. 14 Bellarminus lib. 2. de Monachis c. 14. verſus finem, Ludouicus Lopes 1. p. Inſtr. ca 44. Vbi ait, ita tenuiſſe Canum contra Sotum. Idem ſequuntur plures alij Moderni, quos refert, & ſequitur Sancius lib. 1. de Sponſal. diſp. 4. nu. 7. Dicunt ergo hi auctores in eo caſu, in quo perſona adeò eſt fragilis, vt ad vitan-

A

dum carnis lapſum iudicio prudentum melius illi ſit nubere, quam vri: tunc votum ducendi vxorem eſſe validum, ſi propter hoc emittatur.

Ratio eſt primo, quia tale votum in tali perſona ſimpliciter eſt de meliori bono, cùm Paulus dicat 1. Corinth 7. *melius eſſe illi nubere.* Secundò declaratur, quia cõſilia Dei licet generatim dentur, tamen in particulari applicanda ſunt expenſis circumſtantiis perſonæ, loci, &c. Vnde fit, vt licet ingredi religionem abſolutè ſit in conſilio: nihilominùs huic perſonæ fragili habenti tales conditiones conſulendum non ſit. Idémque eſt de nõ contrahendo matrimonio, ſæpe enim prudenter iudicatur tali perſonæ, non eſſe cõueniens conſilium, à matrimonio abſtinere, ergo talis perſona non aget contra conſi- 10.

B

lium, etiamſi contrahat, ergo licèt id ipſum voueat, nõ vouet aliquid contra id, quod ſibi eſt in cõſilio, ergo tale votum in tali perſona nõ eſt impedimentũ maioris boni, ergo eſt validum, cum aliàs ſit de re bona, & maximè vtili tali perſonæ ad ſalutẽ animæ. Tertiò; quia propter has circumſtantias poteſt interdum aliquis obligari ad matrimoniũ contrahendum, ſi arbitrio prudentum iudicetur illud medium moraliter neceſſariũ ad vitandum periculum lapſus, ergo eadem ratione poterit votũ ex eodem fine factũ eſſe validum. Quartò, votũ illud videtur prudens, atq; licitum; quia ſumitur vt medium cõmodum ad bonum, & neceſſarium finem, eſt ergo validum: iam enim ſuprà oſtẽſum eſt, omne votum inualidum eſſe etiam illicitum. Tandem confirma-

C

tur aliis exemplis: nam licet votum non mutuandi abſolutè non ſit validum, tamen ſi fiat ex intentione vitandi litem, aut rixam, vel graue detrimentum filiorum, aut propter alium ſimilem finem, qui reſpectu particularis perſonæ occurrat, licitum, & validum eſt. Idem dici poteſt de voto non ieiunandi: nam præcisè ſpectatum non valet, tamen ſi in particulari fiat ad vitandum ſcandalum, quod verè, ac probabiliter timetur, validum erit. Ita ergo in præſenti dicendum videtur.

Votum non ieiunandi quando valet.

11\.

Auctores negantes primam exceptionem.

Sot.
Aragon.

Nihilominùs aliqui Auctores non admittunt hanc exceptionem: negant enim ob vitandum periculum fornicationis eſſe validum votum contrahendi matrimonium. Ita tenet Sotus lib. 7. de Iuſt. quæ. 1. art. 3. quem ſequuntur Aragon. d. art. 2. & ali-

D

qui Moderni. Quorum fundamẽtum eſt, quia ſemper votum illud eſt de re impediente aſcenſum ad perfectionem ſtatum. Sed hoc fundamentum videtur petere principium, & ſumere id, de quo eſt quęſtio: nam licèt matrimonium ſemper impediat ſtatum de ſe perfectiorem, quando hic ſtatus tali perſonæ conſuli non poteſt, tunc eſt melior reſpectu eiuſdem perſonæ, ergo obſtare non poteſt, quominùs eius votum validum ſit. Sed vrgetur fundamentum, quia licèt in præſenti tempore matrimonium in tali homine ſit remedium contra concupiſcentiam, reddit tamen illum inhabilem ad ſtatum perfectionis, etiam pro tempore futuro, pro quo fortaſsè illud medium non eſſet ita neceſſarium, quia cum diuina gratia poſſit illa difficultas

E

paulatim vinci, adhibendo alia remedia orationis, pœnitentiæ, &c. Ergo non eſt validum votum, quo remedium illius mali ad tale medium determinatur, & ponitur obſtaculum Spiritui ſancto, ne perfectioribus mediis poſſit malum illud impedire.

Intendere actum matrimonij ad fornicationem in ſeipſo vitandam ſaltem eſt peccatum veniale.

D. Thom.

Confirmatur primò, quia intendere actum matrimonij propter fornicationem in ſe ipſo vitandam, eſt peccatum ſaltem veniale teſte D. Thoma in 4. diſtin. 31 q. 2. art. 2. ad 2. ergo hoc fine non poteſt fieri matrimoniũ materia voti. Cõfirmatur ſecũdò,

quia non obſtante tali voto, poteſt homo fragilis ingredi religionem, ergo ſignum eſt votum fuiſſe inualidum.

12. Reſolutio dubij. Nihilominùs admittenda videtur exceptio, dummodò & occurrens neceſſitas, & modus obligationis voti conuenienter explicetur. Aſſero ergo in primis non obſtante tali voto, & neceſſitate ferè ſemper eſſe licitum illi, qui tale votum emiſit, ingredi religionem, & tentare alia media, quibus iuuetur ad obſeruandam continentiam, atque ita omittere, vel ſuſpendere talis voti executionem. Hoc probat fundamentum ſecundæ ſententiæ, quia Deus non permittit aliquem tentari ſuprà id, quod poteſt, neque negat auxilium facienti, quod in ſe eſt, & oranti ſicut oportet, ergo ſi talis homo velit confidere de diuina gratia, & proponere cooperari illi, vel aſſumendo ſtatum, quo paulatim ad perfectionem aſcendat, vel ſaltem quantùm neceſſarium ſit ad vincendam fragilitatem ſuam, & continentiam ſeruandam, non eſt obligandus ad matrimonium contrahendum: nam hoc iam eſſet ponere obicem diuinæ gratiæ, quod per votum fieri non poteſt.

Licitum eſt illi, qui tale votum emiſit ingredi religionem.

13. Satisfit rationibus prioris ſententiæ. Neque contra hanc partem procedunt rationes prioris ſententiæ: quia tunc non ſolùm in generali, ſed etiam huic perſonæ in particulari melius eſt, non contrahere matrimonium, ſed perfectiori modo vincere fragilitatem ſuam. Nec ſententia Pauli in eo caſu rectè applicatur: nam Paulus non dixit, *Melius eſt nubere, quàm ſe ipſum vincere, & contra ſe pugnare per alia media diuinæ gratiæ*, ſed *quàm vri*, id eſt, quàm ex propria fragilitate cadere, ſeu tentationi ſuccumbere. Vnde ſenſus illius ſententiæ eſt, quaſi compoſitus (vt ita dicam) ſcilicet mulieri, quæ propter fragilitatem ſuam non decernit facere, quod in ſe eſt, vt continentiam ſeruet, meliùs eſt nubere, quàm vri: ſic enim proximè præmiſerat. *Quod ſi non continent, nubant.* Dixi autem ferè ſemper, quia ſi talis eſſet conditio perſonæ, vt moraliter loquendo iudicaretur prudenter, eſſe illi melius, & ſecurius nubere, quàm religionem ingredi, vel aliter conari ad ſeruandam caſtitatem, tunc votum determinatè obligaret ad matrimonium, vt iam dicam.

14. 2. Aſſertio. Votum de matrimonio contrahẽdo in ſecundo caſu validũ. Aſſero ergo ſecundò, in caſu illo neceſſitatis votum de matrimonio contrahendo validum eſſe, non tamen ſemper eodem modo obligare. Priorem partem probant rectè argumenta primæ ſententiæ. Secunda explicatur, quia tunc matrimonium non propter ſe promittitur, ſed vt medicina, & remedium in tali articulo neceſſitatis. Poteſt autem hæc neceſſitas eſſe varia, ergo & modus obligationis poteſt eſſe multiplex. Probatur minor, quia fieri poteſt, vt omnibus penſatis, tale remedium cenſeatur ſimpliciter neceſſarium huic perſonæ, vel ſaltem vtilius, quàm ſtatus religionis, vel quàm alia remedia. Et tunc votum abſolutè, & definitè obligabit ad matrimonium, quia de illo factum eſt ſub ratione Deo grata, & commutatio illius remedij in alia, non eſt in melius reſpectu talis perſonæ, ergo obligat determinatè ad illud, de quo factum eſt. Secundò, poteſt illud medium matrimonij eſſe aptum ad vitandum periculum, non tamen ſimpliciter neceſſarium, neque optimum, quia melius per religionis ſtatum, vel aliam vitæ mutationem fiet, & tunc votum non obligabit præcisè ad matrimonium contrahendum. Non tamen propterea erit nullum, ſed obligabit ad matrimonium ſaltem ſub ea conditione, niſi velit vouens per religionis ingreſſum, vel aliud ſimile vitare periculum, in quo verſatur.

Iam enim ſuprà dictum eſt, non eſſe hanc conditionem contra obligationem voti, imò eſſe incluſam ferè in omni voto. Atque in hoc ſenſu procedit prior opinio, & exceptio poſita. Nam ſi quis ſolutus matrimonio, longo tempore expertus ſit fragilitatem ſuam, vel longam conſuetudinem cum concubina, à qua difficillimè dimoueri poſſit, & ideò voueat vxorem ducere: ex vi illius voti obligatus manet ad adhibendum remedium illi infirmitati, ſaltem per matrimonium carnale, quia tunc illi hoc meliùs eſt, quàm ſolutus manere, ſicut anteà erat, & quoad hoc obligatur ad matrimonium comparatione facta ad carentiam eius, ſeu ad ſtatum anteriorem. Quia verò matrimonium tunc ſolùm vouetur vt remedium, ſi aliud excellentius adhiberi poſſit, vt eſt religio, numquam illud ita excluditur, quin poſſit vouens illud adhibere, ſi velit. Imò ſi prudenter rem conſiderando, cenſeatur ſufficere ſtatus ordinis ſacri, vel votum ſimplex caſtitatis cum aliis ſpiritualibus remediis, non exiſtimo eſſe neceſſarium commutare votum matrimonij in religionem, ſed in alia etiam remedia ſpiritualia mutari poſſe. 15. Explicatur ſenſus illius.

Ad frænandam libidinem remedium ſalubrius eſt ingredi religionẽ, quàm matrimonium.

16. Satisfit argumentis poſterioris ſententiæ. Ad argumenta autem poſterioris ſententiæ, quatenus priori ſic declaratæ repugnant, facilè eſt reſpondere. Ad primum dicitur, licet matrimonium impediat perfectiorem ſtatum, tamen in eo caſu reſpectu talis perſonæ, non impedit id, quod eſt illi melius. Nam ſi matrimonium cenſetur ſimpliciter neceſſarium, vel vtilius, ad impedienda maiora mala, illud tunc eſt melius: ſi verò cenſetur vtile, & non optimum, tunc licet votum obliget ad matrimonium, non tamen excluditur optio eligendi melius remedium. Sicut ſi quis in eo caſu explicitè voueret hoc diſiunctum intra certum tempus, *vel ducere concubinam, vel ingredi religionem*, ſine dubio obligaretur; in eundem autem ſenſum redit votum illud matrimonij, vt declaratum eſt. Ad primam confirmationem dico, nullum peccatum eſſe vti matrimonio propter vitandam fornicationem, maximè quando tentatio vrget, & eſt moralis neceſſitas, vel ſaltem vtilitas, quia finis ille non eſt malus, ſed bonus, & medium ſecundum ſe non eſt malum, cùm ſit vſus legitimi coniugij. Sententia autem illa D. Thomæ in 4. vel non eſt admittenda, vel ad ſummum habebit locum, quando ſine neceſſitate vult quis delectatione illius actus gaudere illo titulo, qui tunc eſt fictus, & non verus, de quo in ſuo loco Deo dante dicemus. Ad ſecundam confirmationem iam reſponſum eſt, & antecedens non eſſe ſemper verum, & conſequentiam non eſſe bonam, nam licèt votum obliget, relinquit optionem melioris boni, quam eſſe ſententiam omnium dixit Nauarrus cap. 12. num. 53. cum Tabienna *Votum* 1. num. vlt. qui id ſumpſit ex Antonino 2. part. tit. 11. capit. 2. Notab. 4. & ita eſt etiam intelligendus Paludanus 4. diſtinct. 38. quæſt. 1. num. 29. vt indicauit etiam Sylueſter *Votum* 1. quæſt. 4.

D. Thom. Explicatur ſententia B. Thomæ ſuprà poſita.

Nauar. *Tabien.* *Anton.* *Palud.* *Silueſt.*

17. 2. Exceptio. Secunda exceptio adhiberi ſolet, ſi votum ducendi aliquam in matrimonium fiat intuitu miſericordiæ, & pietatis, ac ſubinde in obſequium Dei. Vt cùm quis vouet ducere meretricem, vt eam liberet ab illo malo ſtatu, vel virginem pauperem, cuius integritas periclitatur, vt ei ſubueniat, &c. Ita tenet Henriquez lib. 11. de Matrimonio cap. 6. num. 5. dicens, ſi votum ſit publicum, poſſe Epiſcopum cõpellere promittentem ad votũ implendum. Item

Quãdo quis vouet ducere meretricem vel pauperem virginem votũ valet.

Philar. Item Philar. de Officiis Sacerdot. tom. 1. part. 2. lib. 3. cap. 17. num. 3. Hanc verò ſententiam, vt veriſimilis ſit, in hoc ſenſu intelligendam eſſe cenſeo, ſcilicet vt tale votum non obliget ſimpliciter ad exercitium talis actus, ſed ad ſpecificationem (vt ſic dicam) ſeu ad determinationem eius quoad talem perſonam, vel quoad talem perſonæ conditionem: ita vt votum non includat ſimul, & abſolutè hæc duo, voueo ducere vxorem, & voueo ducere iſtam pauperem, vel indigentem hoc remedio, &c. ſed ſolùm per modum vnius conditionalis voti obliget ad ducendam pauperem, ſi vxorem acceptutus ſit.

18. Armil. Et in hoc ſenſu videtur intellexiſſe hanc ſententiam Armilla verb. *Votum* num. 22. vbi ſentit poſſe eum, qui habet votum ducendi pauperem, vouere B religionem, & quando iam habet hæc duo vota incompoſsibilia, (vt ipſe loquitur) teneri ad ſeruandum votum religionis tamquam perfectius. Vbi clarè ſupponit, primum votum eſſe validum, & nihilominùs non impedire valorem ſecundi, nec ingreſſum religionis: ergo ſignum eſt primum votum non obligare abſolutè ad exercitium actus: aliàs obligaret ad non ingrediendam religionem. Atque hæc eſt ratio à priori huius partis, quia votum illud etiam factum ſub titulo pietatis, ſi obligaret abſolutè ad exercitium eſſet impeditiuum maioris boni, ſcilicet altioris ſtatus perfectionis: ergo non poteſt ſic obligare, quia matrimonium etiam ſpectatum vt pium opus, eſt minus bonum, quàm religio.

Matrimonium ſpectatum vt pium opus, eſt minus bonum quã religio.

19. Cõfirmatur amplius. Imò addo, rationem hanc non ſolùm conuincere, tale votum matrimonij non ſolùm non obligare abſolutè ad exercitium comparatione ſtatus C religioſi, ſed etiam reſpectu cælibatus, in quocumque continentiæ gradu, quia cælibatus ſimpliciter eſt melior, quàm matrimonium etiam vt pium opus. Quia matrimonium vt ſic, facit deſcendere hominem à perfectione continentiæ, & hoc damnum non compenſatur ſolo illo motiuo pietatis, & ideò ſemper tale votum eſt de bono minori, impediente tranſitum ad melius, vel priuans meliori ſtatu, & ideò ſub ea ratione obligare non poteſt. Vnde licèt votum ſit publicum, non poterit quis cogi ad illud implendum poſitiuè (vt ſic dicam) id eſt, cogendo illum ad ducendam vxorem, ſed negatiuè poterit cogi ad non ducendam aliam, vel non du- D cendam diuitem, iuxta exigentiam voti, ſeu quod idem eſt, poterit cogi ſub conditione, vt ſi velit ducere aliquam, talem aſſumat, & non aliam.

Cælibatus ſimpliciter eſt melior quàm matrimoniũ etiã vt piũ opus.

20. Vt improbetur hæc ſententia. Hæc autem ſententia etiam in hoc ſenſu, & quoad obligationem illam conditionatum, improbatur ad aliquibus, quia ille, qui ſic vouit, non vouit conditionaliter, nec intendit ſe obligare ſub conditione, *ſi ducturus ſim, hanc accipiam*, ſed abſolutè, & per modum vnius vouit, hanc pauperem ducere, vel quid ſimile, ſed hoc votum abſolutum eſt de materia indebita, & incapaci obligationis: ergo ad nihil obligat. Item non obligat abſolutè: ergo nec ſub conditione, quia actus agentium non operantur, vltra intentionem eorum: ille autem non habuit intentionem ſe obligandi ſub condi- E tione; ergo. Vnde in præſenti habet locum illa ratio, quòd ille non ſe obligauit, vt voluit, quia non potuit, nec ſe obligauit, vt potuit, quia noluit.

21. Sed ſtatuitur tãquam vera. Sed nihilominùs ſententia illa quoad hanc partem, mihi probanda videtur. Primò: quia ſic vouens intendit ſe obligare ad opus illud pietatis, quantùm poteſt; ergo ſi non poteſt obligari abſolutè ad exercitium actus, obligabitur ſaltem ad determinationem, ſeu ſpecificationem eius. Nam in A votis ſicut in iuramentis locum habet illa regula, *ſi non valet, quod ago, vt ago, valeat, vt valere poteſt.* Regula cõmunis votis, & iuramentis.

Secundò: quia qui vouet impoſſibile, complectens aliquid poſſibile, obligatur ad id; quod poteſt, licet non obligetur ad id, quod non poteſt, & (vt ſtatim dicam capite ſequenti) qui vouet licitum cum modo illicito, obligatur ad licitum, excluſo modo, ſaltem quando modus non eſt præcipua ratio vouendi: ergo in præſenti, qui vouet tale opus pietatis, obligatur ad illud modo licito, & poſſibili, licet non obligetur ad id, quod ſub voti obligationem cadere non poteſt. Tertiò; quando aliquis vouet aliquid minus bonum, per ſe, & ſimpliciter, obligatur ad illud, ſub tali conditione ſubintellecta, vt liceat trãſire ad melius, ſed hoc votum eſt de opere pietatis: ergo obligat ſub ſimili conditione. Maior, communis ſententia eſt, vt paulò antea dixi, & ex dictis in cap. 6. & 7. eſt manifeſta.

Vouens licitum cum modo illicitum, obligatur ad licitum.

Dices, illud principium intelligi, quando minus bonum non præcludit viam ad bonum perfectius: matrimonium autem præcludere hanc viam. 22. Obiectio. Præcluditur.

Sed contrà: nam propterea dicimus, non obligare tale votum ad exercendum actum matrimonij, ſed obligare ad pietatem matrimonij, ſi fiat, & tunc non præcluditur via perfectiori operi ratione voti, ſed ex propria voluntate ducendi vxorem, & illa ſuppoſita, obligat votum ad exequendam illam voluntatem titulo pietatis. Vnde argumẽtor quartò: quia ſi quis explicitè voueret, *voueo, quòd ſi decreuero ducere vxorem, pauperem ducam, vt illius miſeriam ſubleuem*, votum obligaret, ſed hæc conditio tacitè ineſt in voto illo facto in forma abſoluta. Nec refert, quòd fortaſſe ille dum vouit, non cogitauit de conditione, vel quòd fortè voluit obligari abſolutè ad totum actum. Quia hic error non obſtat, quominùs conditio ipſa ibi claudatur, nec etiam excludit generalem intentionem ſe obligandi ad illud opus, vt eſt pietatis, eo modo quo poteſt. Denique *vtile per inutile non vitiatur*, & ideò licet non tenuerit illa intentio quoad inutile, tenere debuit quoad id, in quo vtilis eſſe potuit. Et per hæc ſatis reſponſum eſt ad rationem in oppoſitum. Nam licet votum ſit vnum, interpretandum eſt in ſenſu poſſibili, & intento ex vi motiui, ſecluſo priuato errore, quia non minuebat, ſed augebat voluntatem ſe obligandi ad id, quod eſt poſſibile, ſeu conueniens, vt ſuprà explicatum eſt.

Cõditio etiã ſuprà dicta in hoc voto intelligitur.

Tandem ex his, quæ de matrimonio diximus, conſtat quid dicendum ſit de voto aſſumendi quemcumque ſtatum pium, vel quaſi ſtatum inferiorem, impedientem perfectiorem, ſolùm quaſi actualiter: non tamen inhabilitando ad illum. Dicendum eſt enim, quando in illo ſtatu inferiori eſt aliquid pietatis, eleuans hominem aliquo modo vltra ſtatum communem, votum obligare ad illum ſtatum abſolutè, & per ſe ſpectatum, non ablata libertate tranſcundi ad meliorem. Hoc conſtat euidenter ex regula poſita, & quia tunc illud votum ſimpliciter, eſt de meliori bono, ſi ita accipiatur, & non aliter. Exempla ſunt: Si quis voueat ingredi laxiorem religionem, ſimpliciter obligatur, quia licèt ingrediendo illam, omittere videatur perfectiorem, licitum erit illi implere votum in religione perfectiori, & poſtea etiam licet tranſitus, per ſe loquendo, & ſecluſa Eccleſiæ prohibitione, & quoad hoc non eſt illa immobilitas in ſtatu religioſo, quæ eſt in matrimonio. Item ſi quis vouit perpetuò ſeruire hoſpitali, obligatur, poteſt tamen fieri religioſus, ſi velit, & ſic de aliis, quæ ex dictis ſatis patent. 23. Cõcluditur reſolutio.

Quando aliquis ſtatum inferiorem vouit, non impeditur aſcẽdere ad ſuperiorem.

CAPVT

CAPVT X.

Vtrùm obiectum includens bonum, & malum, poßit eſſe materia capax voti, ita vt votum de illo factum ad aliquid obliget?

1. Explicatur ſenſus quæſtionis.

DVobus modis intelligi poteſt obiectum voti malum, & bonum includere; vno modo in actu, alio modo in potentia. Actu dico includere, quando materia ipſa, quæ per votum determinatur, actu conſtat ex bono, & malo, vt ſi quis voueat dare in eleemoſynam mille aureos, quos partim iuſtè, partim iniuſtè lucratus eſt, vel ſi quis voueat nudus peregrinari. Potentia verò dico includere, quando materia voti eſt aliquod generale obiectum, ſub B quo bonæ, & malæ operationes contineri poſſunt, quas includit per modum totius potentialis continentis partes ſubiectiuas, vt ſi quis voueat eleemoſynam facere ex lucro ſimpliciter, & abſolutè, cùm lucrum ſub ſe iuſtum, & iniuſtum comprehendat, vel ſi quis promittat obedire alicui, nihil ampliùs determinando. Iuxta hos ergo duos modos duæ regulæ conſtitui poſſunt.

2. Regula prima de obligatione voti in materia, partim praua, partim honeſta.

Prima regula eſt. Quando materia voti aliquid bonum, & aliquid malum actu includit, votum obligat ad id, quod eſt bonum, ſecluſa malitia, niſi principalis ratio vouendi fuerit prauitas materiæ, ſeu turpe motiuum, vel niſi de intentione vouentis conſtet fuiſſe non obligari ad vnam partem ſine connexione alterius, vel quaſi ſub conditione il- C lius. Tota hæc aſſertio explicanda eſt iuxta dicta cap. 2. & 4. quibus nihil ferè addendum occurrit, quia eadem eſt ratio de bono, & malo, quæ de poſſibili, & impoſſibili. Nam (vt ibi etiam notaui) malum reputari poteſt impoſſibile in ordine ad votum, quia eſt incapax obligationis: ſub malo autem nunc comprehendimus quidquid indecens eſt, vel inutile, ac improportionatum ad cultum Dei, quia hoc totum eſt impertinens ad votum, ſi re vera tale ſit, & tale permaneat, vt adiungitur, ſeu miſcetur in materia voti. Interdum enim conditio materiæ non eſt per ſe mala moraliter, nec prohibita, ſed videtur impertinens per ſe ſpectata: & nihilominùs in particulari conſiderata, ſæpe non inuenitur impertinens, nec reiicienda.

Malum reputari poteſt impoſſibile in ordine ad votum.

3. Nauar. Peregrinandi votum nudo corpore nullum eſt.

Exemplum ſit in voto peregrinandi nudus. De D quo voto dixit Nauarrus cap. 12. nu. 137. non obligare, quia eſt inhoneſtum, & poſſet valetudini maximè officere, præſertim in hyeme. Quod ad ſummum poteſt intelligi de illo voto, quantùm ad circumſtantiam nuditatis: nam quoad ſubſtantiam peregrinationis ſine dubio eſt validum, vt idem Nauarrus in aliis exemplis ſtatim docet nu. 43. de quibus eſt eadem ratio, & ita expoſuit Emanuel Rodrigues 2. part. Summ. cap. 92. num. 1. vbi etiam ait votum eundi Romam tranſeundo per Alpes tempore hyemis nudum, nō obligare quoad talem circumſtantiam. At verò Antoninus d. tit. 11. cap. 1 §. 3. non audet dicere eſſe nullum tale votum, ſed non eſſe multùm commendabile, & eſſe in aliud com- E mutandum, *Auctoritate*, inquit, *Superioris*. Quod erit verum, niſi vel impotentiam claram, vel turpitudinem, aut inhoneſtatem contineat. Cenſebitur autem cōtinere impotentiam, ſi credatur futura conditio valdè nociua ſaluti: turpis verò, quando manifeſtè eſt cōtra honeſtatem, vt ſi eſſet de totius corporis nuditate ſine diſcrimine partium. Et tunc intelligerem non tenere conditionem quoad inhoneſta; ſeruari autē debere quoad nuditatem poſſi-

Eman. Rodr.

Anton.

A bilem, & honeſtam, quæ ad humiliationem, vel macerationem corporis deſeruiret, vt in hac ciuitate homines cuiuſdam populi quotannis in proceſſione veniunt nudi quoad totam ſuperiorem partem corporis, quod nec indecens, nec à religione alienum reputatur: nam ad oſtenſionem humilitatis, & corporum macerationem, & ad populi deuotionem deſeruire poteſt.

Ruſtici quidā nudi quoad partem ſuperiorem Coimbritā veniunt peregrinationis cauſſa.

4. 2. Regula. Votum cōmune obligat ad actiones licitas non illicitas.

Secunda regula eſt; quando materia voti eſt cōmune aliquod obiectum ſub ſe continens actiones licitas, & illicitas, votum obligat ad licitas, & non ad alias, & ex natura ſua talem determinationem includit. Eſt communis regula, de qua videri poſſunt Richardus 4. d. 38. art. 9. quæſt. 3. & Ioan. de Cap. tract. in quodam tract. de Matrimon. num. 54. in tom. 9. Ratio eſt, quia illa materia diuiſibilis eſt, nulla enim inter partes eſt connexio, niſi fingatur eſſe in intentione vouentis, quod accidentariū eſt, & vix poteſt contingere in hoc genere materiæ, ergo generalis indifferentia materiæ non obſtat, quin determinanda ſit ad partem licitam, & capacem obligationis. Nam licèt votum in generali fiat, obligare debet ad particularia, ergo ad illa, quæ ſunt capacia obligationis. Vnde licet addatur diſtributio, vt in illo exemplo de voto faciendi eleemoſynam ex omni lucro intelligeretur fieri de iuſto, & non de iniuſto, vt per ſe notum eſt ex conditione materiæ. Et licet per errorem vouens intenderet ſe obligare ad omnia, id non obſtaret, quominus in re ipſa maneret obligatus ad ea, quæ capacia ſunt obligationis, & non ad alia, quia ſeparabilia ſunt. Nec in hoc relinquitur ratio difficultatis ex ſuprà dictis.

De voto Iephte breuis digreßio Iudic. 11.

5. Iudic. 11.

SOlùm occurrit hîc tractanda difficultas de voto Iephte, quam omnes Doctores in hac materia attinguunt, & ſumitur ex Iudic. 11. Vbi legimus de Iephte, *Votum vouit Domino dicens, ſi tradideris filios Ammon in manu mea, quicumque primus fuerit egreſſus de foribus domus meæ, mihique occurrerit reuertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocauſtum offeram Domino*. Et poſteà refertur illi primum occurriſſe vnigenitam filiam, cui ille dixit poſt alia, *Aperui os meum Domino, & aliud facere non potero*. Et tandem ſubditur, *Fecit ei, ſicut vouerat*. Illud ergo votum de ſe indifferens erat, quaſi potentialiter, & poſteà caſu determinatum eſt ad actionem iniuſtam, & nihilominùs tamquam obligans impletum eſt, quod apertè eſt contra regulam poſitam. Circa hoc ergo votum primò factum ipſum, & poſtea ius expendendum eſt.

Votū Iephte quale fuerit.

6. Expenditur votum Iephte quoad executionē eius.

Circa factum poteſt primò dubitari, an Iephte verè ſacrificauerit filiam ſuam, illam corporaliter occidendo. Multi enim negant Iephte interfeciſſe filiam, quia Scriptura hoc non exprimit, ſed prius dicit vouiſſe Iephte offerre id in holocauſtum Domino, quod primò ſibi occurreret, &c. Deinde verò ſubiungit cùm filia vnigenita ei occurriſſet, *feciſſe ei ſicut vouerat, quæ ignorabat virum*. Solum ergo ex his colligitur obtuliſſe illam in holocauſtum, hinc autem non ſequitur eam occidiſſe. Nam rationalis creatura poteſt aliter in holocauſtum offerri, quàm per interfectionem, & materialem combuſtionem, nimirum per abſtractionem ab omnibus terrenis curis, & oblationem, ac traditionem eius in ſolius Dei cultū perpetuum. Sic enim hodie virgines quę Deo cōſecrantur per votū, vel profeſſionē religionis, dicūtur ſe offerre Deo in holocauſtū.

Ita

Lyra. *Vatabl.*

Ita expoſuit Lyra ibi, & ſequitur Vatablus. Adducítque Lyra illud Leuit. vlt. vbi non ſolùm res aliæ, ſed homines conſecrari dicuntur Deo, quando eius cultui dicantur, quamuis non interficiantur. Et ibidem ſubditur: *Omne, quod Domino conſecratur, ſiue homo fuerit, ſiue animal, ſiue ager, non vendetur, neque redimi poterit. Quidquid ſemel fuerit conſecratum, Sanctum Sanctorum erit Domino, & omnis conſecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, ſed morte morietur.* Homo ergo conſecratus Domino dicitur etiam *morte mori*, non quidem naturali, vt conſtat, ſed ciuili, quia redimi non poteſt, nec ab eo munere ſeparari; ergo & filia Iephte poteſt hac ratione dici in holocauſtum oblata.

7. Iephte non immolauit filiam ſicut vouerat.

Poſſumúſq; expoſitionem confirmare, quia hoc modo euitantur multa incommoda, quæ in illa hiſtoria aliter intellecta occurrunt: & aliunde nulla vis infertur litteræ, quia illa ſignificatio holocauſti vſitata eſt, & videtur poſſe ſumi ex eadem hiſtoria. Refertur enim ibi, filiam Iephte deploraſſe virginitatem ſuam; non autem vitam, aut mortem; ergo ſignum eſt, patrem non decreuiſſe illam occidere, ſed ſolùm ita Deo dicare, vt perpetuam virginitatem conſeruaret, quam ipſa deplorabat, quia eo tempore id non erat in vſu, & pro ignominia quadam habebatur. Vnde poſt illa verba: *Et fecit ei ſicut vouerat*, ſtatim ſubditur: *Quæ ignorabat virum*, quaſi hoc fuerit conſecutum ex illa oblatione.

8. Iephte filiā ſacrificauit, corporaliter interficiendo.

Nihilominùs aſſerendum eſt, Iephte ſacrificaſſe filiam ſuam, interficiendo illam corporaliter. Hæc eſt communis ſententia Patrum, Athanaſij in Synopſi Scripturæ lib. 7. Auguſtini quæ. 49. in Iudic. vbi ex profeſſo reprobat illam Lyrani interpretationem, & Hieronymi lib. 1. contra Iouin. parum ante medium ſignificat, hanc fuiſſe communem intelligentiam Hebræorum, à quibus propterea dicit, reprehendi ſolitum Iephte voti temerarij: Nam ſi canis, inquiunt, occurriſſet, ſi aſinus, quid faceret? Et ſubiungit: *Ex quo volunt diſpenſatione Dei eſſe factum, vt qui imperfectè vouerat, errorem voti in filiæ morte ſentiret.* Aſtipulatur huic ſententiæ Ioſeph lib. 5. cap. 9. *Pater mactatam holocauſtoma obtulit, neque legitimum, neque Deo gratum ſacrum faciens.* Eandem ſententiam vt claram ſupponit Theodoretus quæ. vlt. in lib. Iudic. Idem Anſelmus ad Heb. 11. & plures Patres ſtatim referemus. Conſentiúntq; Scholaſtici cum D. Thoma quæſt. 88. art. 2. ad 2. Victoria Relect. de Temperantia num. 7. Arboreus lib. 9. Theoſophiæ cap. 7. Probatúrque ex proprietate illorum verborum, *Eum in holocauſtum offeram Domino*: nam hoc non dicitur propriè niſi de ſacrificio per corporalem occiſionem. Maximè quando illa verba ad cætera animalia generalia ſunt: quia alia animalia non ſolebant in holocauſtum offerri, niſi per realem mortem.

Athan. *Auguſt.* *Hieron.* *Ioſeph.* *Anſelm.* *D. Thom.* *Victor.*

9. Obiectio.

Dicet verò aliquis verba illa: *Quod mihi occurrerit, &c. offeram tibi in holocauſtum*, dicta eſſe à Iephte in generali, & cum diſtributione accommoda; concipiendo in intentione, ſi fuerit animal aptum ad ſacrificium cruentum, offeram in corporale holocauſtum: ſi homo in ſpirituale; ſi inferius animal ineptum ad ſacrificium, redimam illud; & pretium offeram Domino. Sicque reſponderi etiam poſſet, ad reprehenſionem, & interrogationem Iudæorum, ex Hieronymo relatam. Nam difficile creditu eſt, eſt, virum in lege Dei inſtructum tanta ignorantia laboraſſe, vt alia mente indiſcretè voueret, & incredibilius eſt virum ſanctum temerè id feciſſe. Maximè cùm ibi ſcriptum ſit, *factum eſſe ſuper Iephte ſpiritum Domini.*

10. Reſpōdetur obiectioni.

A Sed in hac interpretatione non euitatur improprietas verborum, quæ admittenda nō eſt ſine magna ratione, vel auctoritate. Et præterea augetur difficultas dicendo, idem verbum *offeram in holocauſtum* accipi in communi, & indifferenter ad proprium, & improprium holocauſtum. Et ideò Vatablus ſic legit, & transfert verba illius voti: *Quodcumque occurrerit, &c. Domini erit, ſacrificabóque illud holocauſtum.* Et ait votum fuiſſe diſiunctiuum, ſcilicet, quod occurrerit, vel erit Dei; id eſt, perpetuò dicabitur, & ſeruiet Domino, aut ſacrificabo illud, vtique iuxta rei occurrentis conditionem. Sed verbum illud, *Domini erit*, non eſt in vulgata, & licèt in Septuaginta habeatur, legitur copulatiuè, *& erit Domino, & offeram eum holocauſtum.* Quæ verba non B poſſunt ſub diſiunctione exponi, nec diuerſis rebus attribui, nam planè referuntur ad quamcumque rem primò occurrentem.

Vatabl.

11. Quapropter Lyra ibi fatetur, Iephte feciſſe votum intentione realiter occidendi, quod primò occurreret, & ita etiam circa filiam facere decreuiſſe in principio, poſtea verò admonitum à Sapientibus Hebræorum mutaſſe ſententiam, contentúmque fuiſſe ſpirituali holocauſto. At hoc diuinare eſt ſine fundamento, & contra vim verborum ſequentium. *Et fecit ei ſicut vouit*; Si ergo vouit holocauſtum verum, & cruentum, hoc in ea perfecit. Accedit, quod in fine capitis dicitur, conſuetudine introductum fuiſſe, vt ſingulis annis filiæ Iſrael plangerent filiam Iephte, tamquam re vera mortuam, C & occiſam. At Vatablus ſic legit verba illa: *Facta eſt conſuetudo in Iſrael, vt annua vice venirent filiæ Iſrael, vt differerent cum filia Iephte.* Ex qua lectione probatur contrarium: nam exponit, vt differerent, id eſt, vt loquerentur cum illa, vel conſolarentur illam. Sed illa lectio repugnat vulgatæ, & Septuaginta: & ideò illam non recipimus. Denique in eo tempore virginitas non erat in vſu, nec in eo pretio habebatur, vt propter illius obſeruationem, aut conſecrationem ad illam obſeruandam filia Iephte dici potuerit in holocauſtum oblata. Quin potiùs ideo dicetur deploraſſe viginitatem ſuam, quia ſine filiis decedebat, quaſi de hoc grauiùs, quàm de ipſa morte doleret.

Iephte re vera filiam occidit.

Virginitas eo tempore in pretio nō habebatur.

12. Votū Iephte, ſecūdum ſe impium fuit.

Hoc ergo facto ſuppoſito, de iure inquirendum D eſt, quod inquiri poteſt, vel ſecundum ſe, vel in ordine ad talem perſonam. Conſiderando ergo rem ſecundum ſe, certum eſt, votum in eo ſenſu factum fuiſſe temerarium, & talem eius executionem fuiſſe impiam. Primum patet, quia tale votum non erat de re neceſſariò bona, ſed multis periculis expoſita; ergo factum cum illa voluntate temerarium fuit. Secundum autem per ſe notum eſt, quia factum illud contra legem naturalem erat, & contra legem ſcriptam Exod. 20. de non interficiendo innocente. Quæ procedit, & obligat, etiam titulo religionis, & voti, quia pater non eſt dominus vitæ filiæ, vt illam vouere, aut ſacrificare poſſit. Vnde talia ſacrificia ſemper impia habita ſunt, vt latè Clemens Alexandrinus Orat. adhort. ad Gent. vbi E Gentianus Heruetus §. *Age vero* litera E. aduertit, mirum non eſſe, Gentiles in eo fuiſſe errore, cum Iephte legatur ſuam filiam ſacrificaſſe. Atque hoc modo tam de voto illo, quàm de eius executione Patres ſentiunt.

Exod. 20.

Pater nō eſt Dominus vitæ filiæ.

Clemens. Alexand. Gentian. Heruet.

13. An Iephte in vouendo, & implendo voto excuſari poſſit à culpa.

Quæri verò tandem poteſt, an Iephte excuſari poſſit à culpa, tam in vouendo, quàm in adimplendo tale votum. Videtur enim hoc neceſſarium, quia Paulus ad Heb. 11. inter inſignes Sanctos illum refert. Reſponderi poteſt, etiā ibi numerare Dauid, & alios,

alios, qui aliquando grauiter peccarunt, & nihilominùs ſancti ſunt, quia condignam egerunt pœnitentiam, quod etiam D. Thomas hic de Iephte reſpondet. *D. Thom.* Contra hoc verò obſtant duo. Primum, quòd in viris ſanctis, quando Scriptura narrat culpam, narrat etiam pœnitentiam: nullibi autem meminit pœnitentiæ Iephte; ergo nec factum illud vt culpam narrauit. Secundum, quia Scriptura nõ narrat illud vt peccatum, ſed potiùs vt opus egregium Spiritu Dei factum, quod ſignificant illa verba. *Factus eſt ergo ſuper Iephte Spiritus Domini, & votum vouit, &c.* Propter quod Auguſtinus lib. 1. de Ciuit. cap. 21. *Auguſt.* *Meritò*, inquit, *quæritur, vtrum pro iuſſu Dei ſit habendum, quod Iephte filiam, quæ patri occurrit, occidit.* Vnde infrà optima intentio eius illis verbis declaratur: *Aperui os meum ad Dominum, & aliud facere non potero.* Quocirca D. Hieronymus Epiſt. 34. *Hieron.* quæ eſt conſolatio ad Iulianum, tantùm abeſt, vt ſentiat, Iephte in eo facto peccaſſe, vt potiùs dicat, eam ob rem ab Apoſtolo inter Sanctos numerari. *Iephte*, inquit, *obtulit viginem filiam, & idcirco enumeratione Sanctorum ab Apoſtolo ponitur.* Quod etiam habetur in Iuſtin. quæſt. 99. ad Gent. & confirmatur; nam ſi peccauit, vel per malitiam, vel ignorantiam peccauit. Primum apertè repugnat textui Scripturæ, vt patet ex verbis adductis. Secundum autem non eſt veriſimile, quia res videbatur per ſe ſatis clara.

14. *D. Thom.* Iephte in hoc facto peccauit.

Nihilominùs D. Thomas ſuprà ſentit Iephte peccaſſe, nec eſſe, cur excuſetur; quia licèt fuerit Sanctus, potuit aliquando delinquere, maximè per ignorantiam culpabilem, & poſtea ſui delicti pœnitentiam agere. Tribuit D Thomas ſententiam hanc Hieronymo, ex quo hæc verba refert: *In vouendo fuit ſtultus, quia diſcretionem non habuit, & in reddendo impius.* Quæ verba formaliter non inuenio in Hieronymo: ſed ſumi poſſunt ex d. libr. 1. contra Iouinia. Vbi refert ſimilem Hebræorum ſententiam, quam non reiicit. In caput autem 7. Ieremiæ circa finem ſic loquitur: *Quod ſi Iephte obtulit filiam ſuam Virginem Deo, non ſacrificium placet, ſed animus offerentis*, vbi nec illum expreſsè accuſat, neque excuſat.

Iephte in vouendo fuit ſtultus, in reddẽdo impius.

15. Auguſtini ſententia de voto Iephte.

Auguſtinus hoc diſputans d. quæſt. 49. in Iudic. nullam huius rei difficultatem intactam reliquit. Et primum probabile cenſet, Iephte directa, & ſpeciali intentione vouiſſe in ſacrificium primum hominem domus ſuæ, qui ſibi occurreret, &c. Acutéque ponderat, non ſolere homini reuertenti in domum ſuam cum victoria, obuiam de domo exire pecora, aut alia animalia apta ad holocauſtum, ſed canes, qui blando famulatu ſolent obuiam dominis occurrere, de quibus non potuit Iephte cogitare, quia & vile votum fuiſſet, & de re immunda. Videtur ergo cogitaſſe de hominibus, & ideo non dixit *Quodcumque*, ſed *Quicumque*, poſteà verò rem in vtramque partem verſans, non ſatis definit alterutram, ſed vt rem vtrimque probabilem, & dubiam relinquere videtur. In lib. autem quæſtionum vtriuſque teſtamenti; qui Auguſtino tribuitur part. prima quæſt. 34. *Iephte*, inquit, *homo facinoroſus, & improuidus ſtulta deuotione munus Deo promiſit, dicens Quicumque, &c.* Et infrà *vſque adeo inſenſatus fuit Iephte, vt nec poſteà ſe ſtultè deuouiſſe cognoſceret.* Et poſtea dicit, Deum non iuuiſſe illum in victoria propter ipſius meritum, aut votum, ſed vel propter meritum Abrahæ, vel propter honorem ſuum defendendum contra Allophylos. Sed valdè exceſſit Auctor huius libri, & ſine dubio verba illa non ſunt Auguſtini: vbiq; enim ſe valdè dubium oſten-

Iephte cogitare non potuit ei accurſurum animal immolandum.

dit in præſenti quæſtione, & honorabiliùs loquitur de Iephte, vt viſum eſt.

Chryſoſtomus etiam tom. 1. Sermone ſpeciali de hac hiſtoria, nullam de hac re mouens quæſtionem, nobis in exemplum proponit Iephte, non quidem in vouendo illo modo, ſed in ſacrificando filiam iuxta moralem ſenſum, id eſt, animam noſtram: vnde laudat intentionẽ Iephte, de ipſius verò facto nihil ibi dicit. In Hom. autem 10. ad Roman. de inſidiis Dæmonis verba faciens, ait. *Sic & Iephte pietatis, ac Religionis ſpecie perſuaſit, filiam vt immolaret, illegitimúmque ſacrificium offerret.* Et Homil. 14. ad Popul. ante medium, damnat factum illud, vt malum, & à Deo dicit fuiſſe permiſſum, non ordinatum: in quo ſignificat fuiſſe peccatum. Ambroſ. item lib. 1. de Offic. cap. vlt. cùm dixiſſet, aliquando eſſe contra officium, promiſſum ſoluere, & Sacramentum cuſtodire, poſuiſſétque exemplum in Herode, ſubdit. *Nam de Iephte quid dicam, qui immolauit filiam, quæ ſibi victoris prima occurrit, quo votum impleret, quod ſpoponderat? Melius fuiſſet nihil tale promittere, quàm promiſſum parricidio ſoluere.* Et lib. 3. capit. 12. *Neque vmquam adducar vt credam, non incautè principem promiſiſſe Iephte, &c.* Et infrà. *Dura promiſſio, acerbior ſolutio.* Subdit verò ſtatim. *Non poſſum accuſare virum, qui neceſſe habuit implere, quæ vouerat, ſed tamen miſerabilis neceſſitas, quæ ſoluitur parricidio: melius eſt non vouere, quàm vouere id, quod ſibi, cui promittitur, nolit exolui.* Cùm ergo ait, *non poſſum accuſare, &c.* intelligit, vel quoad intentionem, vel ſuppoſita eius conſcientia erronea. Vnde libro tertio de Virgini. ante medium idem tractans factum, *Quid igitur* (inquit) *hoc probamus? minimè. Sed tamen & ſi parricidium non probo, aduerto præuaricandæ metum, & formidinem ſponſionis.* Et alia, quæ eleganter proſequitur, eiúſque verba vſurpauit Concilium Toletanum 8. capit. ſecundo, & Anaſtaſius Nicænus libro quæſtionum in Scripturam quæſt. 36. *Quid hoc voto potuerit eſſe magis impium?* Et infrà, *Vicit autem Iephte non propter votum, ſed propter iuſtum Dei iudicium: non enim propter votum malè factum, & oportebat dolere Iſraelem.* Eandem habet ſententiam Tertullianus lib. 3. Poëmatum contra Marcion. ad finem. Item Abulenſis in cap. 11. Iudic. & Matth. 14. quæ. 32. dicit, vouiſſe incautè, credidiſſe autem obligari, & ideo occidiſſe, Idem Carthuſ. Iudic. 11.

16. *Chryſoſt.* De voto Iephte Chryſoſtomi ſententia. *Ambr.* *Conc. Tolet.* *Anaſt. Nic.* *Tertull.* *Abulenſ.*

17. Proponitur ſententia aſſerẽs impiũ fuiſſe votũ Iephte.

Ratio autem pro hac ſententia eſſe poteſt, quia vel Iephte eſt excuſandus propter ignorantiam, vel propter inſtinctum Spiritus ſancti æquiualentem præcepto. Præter has enim nulla alia ratio excuſationis excogitari poteſt, neque in voto, vt ex dictis conſtat, neque in parricidio, vt per ſe notum eſt ex principiis fidei: neutro autem ex dictis modis excuſari poſſe videtur cum fundamento. De ignorantia patet, quia licèt negare non poſſimus, quin ignorantia laborauerit, credendo ſe obligari tali voto: tamen quod illa fuerit inuincibilis, nec ex Scriptura colligitur, quia nullum ibi eſt de hac re verbum, aut ſignum, nec ex materia, cùm fuerit de re contraria rationi naturali, & multis præceptis legis veteris, nec ex circumſtantiis perſonæ, aut temporis, quia erat princeps populi, & tenebatur eſſe inſtructus in re tam graui, & licet antea non fuiſſet, potuit interrogare à ſapientibus veritatem, ſaltem ante voti executionem. Reſpondet Ribera in cap. 11. ad Hebr. Iephte laboraſſe inuincibili ignorantia: quia eo tempore non erant res adeò explicatæ, nec erat Propheta, quem conſuleret. Imò Abulenſis qu. 47. & 48. credit totum populum illa

Ribera. *Abulenſ.*

ignoran

ignorantia laboraſſe, ita vt neque ſummus Sacerdos ſciret quæſtionem diſſoluere, an votum illud obligaret. Nihilominùs verò ipſe nõ excuſat Iephte, *quia debuit* (inquit) *per ſacerdotem magnum Deum conſulere.* Mihi verò difficile creditu eſt, talem ignorantiam fuiſſe inculpabilem, cùm res ſit nota lumine naturali, & in Scriptura videatur ſatis declarata, præſertim Leuit. vltim. Excuſatio ergo ignorantiæ non videtur admittenda.

Iephte non laborauit ignorantia inculpabili.

18. De inſtinctu autem Spiritus ſancti nonnulla poſſet coniectura ſumi ex verbis illis: *Factus eſt ergo Spiritus Domini ſuper Iephte.* Sed tamen Auguſtinus ſuprà dicit, ex his non colligi, fuiſſe Iephte à Spiritu ſancto motum ad tale votum emittendum, & meritò, quia Scriptura ſolùm dicit abſolutè, factum eſſe ſuper eum Spiritum Domini, quod poteſt intelligi, vel ad pugnandum contra Ammonitas, vel ad ſperandum à Deo victoriam, & poſtulandã. Quod autem ſubiungitur, votum vouiſſe, &c. non eſt neceſſe factum eſſe eadem Spiritus ſancti motione, ſed ex proprio ſpiritu, vel certè licet motio ad vouendum fuiſſet à Spiritu ſancto, determinatio ad tale votum, potuit eſſe à proprio ſpiritu. Sæpe enim Spiritus ſanctus in generali mouet ad orandum, vel offerendum Deo aliquem cultum ob aliquam rem impetrandam, & homo ſuo arbitrio, & diſcurſu determinat modum, vel materiam, in qua determinatione culpam miſceri contingit; ita ergo in Iephte accidiſſe veriſimilius eſt.

An Iephte id fecerit inſtinctu Spiritus ſancti. Auguſt.

19. Et confirmatur: quia ſi materiam, & modum illius voti conſideremus, nulla probabilis ratio occurrit, ob quam Spiritus ſanctus tale votum inſpirauerit, ac explicitè, vel implicitè præceperit. Non enim fuit votum de ſacrificanda filia, ſicut fuit præceptum datum Abrahæ de filio ſacrificando, ſed in communi de ſacrificando quolibet homine, vel quolibet animali primum occurrente in quo genere voti nihil excellens, nihil prudens; nihil Spiritu ſancto dignum apparet. Quamuis ergo ſpiritus, quando, & quomodo vult ſpiret, tamen quantùm nos ex tali facto coniectare poſſumus, credibile nõ eſt, fuiſſe ex ſpeciali Spiritus ſancti impulſu. Nec etiam in adimpletione voti talis inſtinctus apparet, tum quia ſolùm ex vi prioris vinculi exiſtimati, & ex conſcientia erronea id fecit Iephte, vt ex littera conſtat: tum etiam quia valdè humano modo, & cum magno animi dolore id fecit. Vnde multi ex Sanctis citatis interrogant, cur Deus impediuerit Abraham, ne ſacrificaret filium; non autem Iephte. Et reſpondent, quia Abraham Spiritu Dei, Iephte proprio ſpiritu, & errore mouebatur. Imò addunt, in pœnam prioris temeritatis in vouendo permiſiſſe Deum, vt non illuminaretur, donec filiam cum magno ſuo dolore occideret.

Iephte non fuit motus ad vouendũ Spiritus ſancti impulſu.

Cur Deus Abraham, ne filium ſacrificaret, impedierit, nõ Iephte.

20. Non eſt ergo quòd in eo facto excuſationem, vel operis, vel perſonæ quæramus. Negare autem non poſſumus, quin Iephte magna virtutis ſigna in eodem opere oſtenderit: maximè verè fidelitatem, & religionem in Deum. Quamquam enim erraret cogitans ſe obligatum: tamen ſuppoſita ea diſpoſitione; egregium oſtendit affectum in Deum, cùm amore vnigenitæ filiæ non potuerit ab obſeruatione voti retardari, ſed ſtatim gaudium victoriæ dolore animi interruperit, filiámque ſacrificare decreuerit. In ipſo etiam voto emittendo licèt præceps, & temerarius fuerit; oſtendit tamen fortem, & liberalem animum erga Deum, & fidem magnam de neceſſitate auxilij, & protectionis eius. Qui actus licet tunc non fuerint meritorij de condigno propter interueniens peccatum, eſſe potuerunt diſpoſitiones congruæ, vt faciliùs Deus illius miſereretur, quia ignorans, & bono zelo fecit: vnde etiam facilè potuit poſtea pœnitentiam agere, & ad magnam ſanctitatem peruenire.

Iephte in eo facto laudatur.

CAPVT XI.

Vtrùm omiſsiones bonorum actuum poßint eſſe materia voti?

QVamuis voluntariæ omiſſiones cum moralibus actibus computentur, vt in ſuperioribus diximus: nihilominùs, quia immediatiùs opponuntur bonis actibus, quàm alij actus illis repugnantes, inde aliquid peculiare interdum habent in ordine ad votum, & ideò de illis in particulari pauca dicemus. Non agimus autem de omiſſionibus malorum actuum; nam vitare malum per ſe bonum eſt; & ideò pars iuſtitiæ ponitur, atque ad obſeruationem præceptorum pertinet; ideóque quod de præceptis diximus, in malis vitandis locum habet. Præterea de negationibus actuum indifferentium nihil addere neceſſe eſt: eſt enim eadem ratio de illis, quæ de actibus ipſis: nam omiſſio indifferentis actus æquè indifferens eſt, ac ipſe actus, & ideò per ſe, & ex vi ſuæ ſpeciei, ſeu obiecti non eſt apta materia voti: ſi autem ſumatur, vt vtilis ad aliquid honeſtum, iam non ſumitur vt indifferens, & ita poterit votum de illa valere. Exempla communia ſunt, non filare in Sabbato, vel non tranſire per hanc viam, & ſimilia: nam ſi propter ſe tantùm promittantur Deo, ſtulta eſt promiſſio: ſi verò primum promittatur ad vacandum Deo, & ſecundum ad vitandam occaſionem peccati, iam erunt materia voti: videantur dicta in ſimili de iuramento tractat. 5. lib. 2. cap. 17. & applicentur hic: nam quoad hoc eſt eadem ratio. Denique actus boni in tres ordines diſtingui poſſunt: quidam ſunt in præcepto, alij tantum in conſilio, alij neque in conſilio, neque in præcepto. De primis nihil etiam dicere neceſſe eſt, quia conſtat, omiſſionem actus præcepti eſſe peccatum, & ideò non eſſe materiam voti. Quòd ſi ſumatur actus præceptus pro eo tempore, pro quo præceptum non obligat, vt eſt audire Miſſam in die pro feſto, iam opus illud vt ſic, dicitur conſilij, non præcepti. De aliis igitur duobus breuiter dicendum eſt. 1.

Vitare malũ per ſe bonũ eſt.

Actus boni in tres ordines diſtinguuntur.

Dico ergo primò, negatio, ſeu omiſſio boni operis ſupererogationis, ſeu conſilij ex ſuo genere, non eſt materia voti, nec tale votum, ſi fiat, ad aliquid obligat. Sumitur ex D. Thoma dict. quæſt. 88. art. 2. & quæſt. 89. art. 7. Et eſt communis Theologorum in 4. diſt. 38. vbi benè Paludanus quæſt. 1. art. num. 25. Syluester *Votum*, 1. quæſt. 4. dict. 4. & reliqui Summiſtæ. Caietanus benè in d. art. 2. & ibi Soto, & alij. Ratio eſt, quia omittere hæc bona non eſt melius, cùm ipſa conſilia ſint de melioribus bonis. Quin potiùs talis omiſſio, nec bona eſt ex ſe, ſed ad ſummùm indifferẽs: non enim nunc agimus de poſitiuo actu oppoſito, ſed de ſola carentia, qualis eſt non ingredi religionem: in hoc enim, vel ſimili obiecto, nulla eſt intrinſeca honeſtas, ſed ad ſummùm indifferentia: oſtenſum autẽ eſt ſuprà, votum de re indifferente per ſe nõ eſſe validũ, ergo. Adde quòd licèt hęc omiſſio, quatenus per ſe nec bona, nec mala eſt, moraliter indifferens dicatur, eo quod de ſe inclinat ad ea, quæ Deo per ſe non placent, quia contraria bona ei maximè placent, & ab eo conſuluntur. Et ideò votum de tali re, multò magis Deo diſplicet, quia per illud offertur Deo tamquam illi 2.

Omiſſio boni operis ſupererogationis ex ſuo genere non eſt materia voti.
D. Thom. Palud. Syluest. Caietan. Soto.

placitum id, quod impedit conſilium eius. Et quia per tale votum ponitur obex Spiritui ſancto, vt D. Thomas dixit.

3. Obiectio. *Hoſtienſ. Gratian.* Contra hoc referri ſolet Gratian. 22. q. 4. cap. vlt. vbi ait, talia vota non prohiberi ſeruari. Et Hoſtienſis in Summa lib. 3. tit. de Voto, §. *Quòd ſint*, verbo *Numquid ergo*, dicit, votum non ingrediendi religionem obligare, niſi Deus poſtea contrarium inſpiret: ſignificat autem oportere, vt inſpiratio per reuelationem fiat. Sed dictum Gratiani formaliter falſum eſt, prohibitum enim eſt tale votum ſeruare formaliter, id eſt, ex obligatione eius non facere melius opus: nulla enim eſt talis obligatio, & illa intentio eſſet religioni, ac diuinæ voluntati, & bonitati contraria. Materialiter autem poteſt ſeruari votum, quia poteſt quis non ingredi religionem: nam hoc voluntarium ſemper fuit. Dictum etiam Hoſtienſis ſimpliciter falſum eſt, quia tale votum non obligat: & reuelationem exigere eſt improbabile, ac temerarium: ponere autem conditionem diuinæ inſpirationi eſt impertinens, tum quia per ſe ineſt, tum quia non pertinet ad ius, ſed ad factum, id eſt, non ad neceſſitatem obligationis, ſed ad neceſſitatem gratiæ diuinæ ad tale opus. Solùm ergo poſſet hæc ſententia habere locum, quando in particulari vrgeret neceſſitas, ob quam eſſet tale opus conſilij dimittendũ: quia pro tunc illud non eſſet opus conſilij, & ideò votum de omiſſione, vel ſuſpẽſione eius propter talem finem, poſſet eſſe validum: ideóque in concluſione poſui, omiſſionem illam per ſe, & ex genere ſuo non eſſe materiam voti, vt accidentales caſus, & rationes excluderem. Plura de hoc videri poſſunt in loco citato de Iuramento, nam eſt eadem ratio: vbi nonnulla dubia in particulari expediuimus.

Votum non ingrediendi religionẽ eſt prohibitum ſeruare.

4. An votũ nõ vouẽdi licitum ſit? Hîc verò ſolet vlteriùs quæri in particulari, an votum non vouendi licitum ſit, nec ne? Reſpondeo abſolutè non eſſe licitum, quia eſt de re conſiliis directè contraria. Vouere enim eſt ſub conſilio, vt ſuprà oſtenſum eſt: ergo non vouere abſolutè repugnat conſilio. Si autem non ſimpliciter, ſed ſub prudenti limitatione fiat tale votum, poterit eſſe licitum, & obligare. Vt ſi quis diffidens de ſua prudentia, & conſilio, voueat non facere votum, quo abſolutè obligetur, donec cum viro prudente rem conferat, & ille id conſulat, validum erit tale votũ. Item ſi quis expertus temeritatem, vel facilitatem ſuam in vouendo, promittat numquam vouere actu merè interno, nec ſe obligare, donec verbo, vel ſcripto votum exprimat, valebit votum, vt docuit Richardus 4. diſt. 38. art. 2. quæſt. 3. quem ſequuntur Angelus, *Votum*, 3. quæſt. 4. Syluester, *Votum*, 2. quæſt. 7. Ratio eſt, quia per tale votum non retrahitur quis ab opere conſilij, ſed ſibi prudenter cauet, ne illud temerè faciat, quod optimum eſt.

Vouens non facere votũ quãdo ad id obligetur. *Richard. Angel. Syluest.*

5. Hoc votum non obligat. Addit tamen Richardus loco citato, tale votum non obligare ad non vouendum, ſed obligare ad exprimendum verbo, vel ſcripto, ſi quid interiùs vouerit. Et primum quidem clarum eſt ex dictis. Secundum autem ſano modo intelligendum eſt: nam ſi quis cùm prius votũ emiſit, habuit animum non ſe obligandi per ſolam promiſſionem internã, donec exteriùs idem exprimeret, licet poſtea interiùs voueat, nondũ obligatus manet, donec verbis, vel ſcripto exprimat, quia nõ eſt conditio completa, niſi expreſsè decreuerit abſolutè obligari mutando priorem intentionem. Aliàs prior intentio virtute manet, & operatur, & iuxta illam intelligendum eſt ſubſequens votum, quia non præſumitur malè vouere frangendo prius votum. Et in eo caſu non exiſtimo obligari per nouum votum internum ad illud exteriùs exprimendum, quia illud votũ nondum induxit aliquam obligationem, & prius ad hoc non obligat, ſed ſolùm ad ſeruandum illum modum, quando voluerit ſe efficaciter obligare. Quòd ſi non obſtante priori voto non vouendi niſi tali modo, aliquis expreſsè mutet intentionem, volens obligari voto merè interno, malè quidem faciet frangens prius votum: nihilominùs tamen votum validum erit, quia eſt de re bona, & capaci obligationis, vt ſupponitur. Et licet homo malè faciat mutando intentionem, factum nihilominùs tenet, quia per prius votum non ſe reddidit inhabilem, nec priuauit ſe poteſtate ſe obligandi aliter, licèt ſe obligauerit ad id non faciendum. Multa enim contra debitum, & obligationem fiunt, quæ facta tenent.

6. Aliud dubium huic ſimile eſt, an votum non petendi diſpenſationem voti, validum ſit. Quod dubium tractat Richardus in 4. diſt. 38. art. 9. quæſt. 3. & illum referunt, ac ferè ſequuntur, Angelus *Votum*, 3. numer. 20. Syluester *Votum*, 2. quæſt. 14. Antoninus 2. par. tit. 11. cap. 2. §. 9. Angles quæſt. de Voto, art. 8. difficult. 8. Henricus lib. 7. de Indul. cap. 30. §. 6. Felinus in c. *Cæterum*, de Reſcript. n. 26. Ioan. Stafil. in tract. de Gratis, in vlt. p. eius, §. *Et primo:* & Ioan. à Capiſ. loco cit. c. præced. Breuiter tamen dicendum eſt, hanc negationem, ſcilicet *non petere diſpenſationem*, non eſſe intrinſecè bonam, aut malam, ſed ex cauſa, & circumſtantiis variari poſſe. Nam petere diſpenſationem ſine cauſa iuſta, malum eſt; interueniente autem cauſa iuſta non eſt malum: poteſt autem eſſe interdum minus bonum, & aliquando maius, & nonnumquam moraliter neceſſarium. Illa ergo negatio non eſt materia omninò incapax obligationis voti, ac proinde obligabit votum illud ad nõ petendam diſpenſationem voti, niſi vbi diſpẽſatio iudicata fuerit melior, ſeu magis conueniẽs ad bonũ animæ. Addo præterea, vt ſuprà etiam de Iuramento dixi, ſemper poſſe inchoari, petendo diſpenſationẽ ab hoc vltimo voto. Et in vniuerſum exiſtimo, non obſtante hoc voto, poſſe rem totam cum hoc ipſo voto non petendi diſpenſationem, proponi Superiori, vt ipſe faciat, quod melius eſſe iudicauerit, quia votum in contrario ſenſu factum, non eſſet rationabile, quia nõ eſſet de re vtili ad ſalutem, & aliquo modo eſſet in præiudicium muneris, & poteſtatis Superioris. Atque cum eadẽ proportione ſentiendũ eſt de voto nõ petendi voti commutationem. Dicit tamẽ Angleſ. ſuprà, hoc votum obligare ad non petendã commutationẽ in æquale, nõ tamen in melius. Sed licet ſecunda pars ſit clara, quia votũ non impedit maius bonũ, prior intelligenda eſt iuxta dicta: nam interdum expedit, vel meliùs eſt petere commutationẽ, etiam in æquale.

An votũ nõ petẽdi diſpẽſationẽ voti validum ſit? Richard. Angel. Syluest. Anton. Ang. Henric. Felin.

Petere diſpẽſationẽ ſine cauſa iuſta malum eſt, & cum ea, non.

De voto nõ petendi voti commutationem.

7. An votũ nõ ſuſcipiẽdi ordines validũ ſit? Præterea ſolet hic interrogari, an votum non ſuſcipiendi ordines validum ſit? Hoſtienſis enim loco citato affirmat ſine vlla probatione. Suaderi autem poteſt, quia ſuſcipere ordines ad quemdam gradum gradũ honoris pertinet in Eccleſia, & ideò ſuſpenſio ab ordine ſolet vocari in Iure ſuſpenſio ab honore. Fugere autem honores opus conſilij eſt; ergo tale votum validum erit. Et confirmatur; quia non eſt impeditiuum ſalutis: nam vt in ſimili caſu dicitur in capite *Ad aures*, de Temporum ordinatione. *Non in ſublimitate graduum, ſed in amplitudine charitatis acquiritur regnum Dei.* *Cap. Ad aures.*

8. In contrarium autẽ eſt, quia votum ſuſcipiendi ſtatum clericalem eſt validum; ergo eſt de meliori bono; ergo votũ de negatione oppoſita, non poteſt eſſe

eſſe de meliori bono in ſenſu ſuprà declarato. Quia fieri non poteſt, vt duo obiecta contradictoriè, vel priuatiuè oppoſita, ita ſe habeant, vt vnum ſit melius altero, & è conuerſo, per ſe loquendo, & ſecluſis extrinſecis accidentibus; imò neque bona æqualia eſſe poſſunt, quia ſemper vnum oppoſitorum eſt inferius altero. Præterea ſuſceptio ordinum de facto includit votum caſtitatis, ſi ordo ſit ſacer, vel eſt via ad illud, ſi ſit inferior; ergo tale votum ex ſe impedit maius bonum, ſcilicet votum caſtitatis; ergo eſt nullum. Quapropter ſententia hæc verior videtur ſimpliciter, maximè conſiderando ſtatum clericalem, quatenus habet annexum votum caſtitatis; hoc enim vt minimum probat ratio facta. Addo verò etiam præcisè loquendo de ſtatu clericali, non videri validum votum non ſuſcipiendi illum, quia illa eſt res ſacra, & ſuſceptio illius eſt actio diuini cultus, & de ſe non impedit maius bonum: cur ergo tale votum validum erit? Intelligendum autem hoc eſt ex vi obiecti: nam de fine extrinſeco, & accidentali ſtatim dicemus.

Reſoluitur dubiũ & aſſeritur votũ nõ ſuſcipiendi ordines non eſſe validum.

9. Obiectio. An votũ non ſuſcipiendi Epiſcopatũ ſit validum.

Sed dicet aliquis; Ergo etiam votum non ſuſcipiendi Epiſcopatum, eſt per ſe inualidum ex vi talis obiecti: conſequens eſt falſum, & contra communem vſum. Sequela patet, quia ſtatus Epiſcopi eſt ſtatus perfectionis; ergo votum non ſuſcipiendi illum ſtatum eſt impeditiuum maioris boni. Item de hoc voto maior videtur eſſe ratio, quàm de voto non ſuſcipiendi clericatum. Hoc dubium attingit Gerſon in Regulis moralibus, in cap. de Superbia, & vana gloria Alphab. 24. littera K. & abſolutè docet votum non accipiendi prælaturam indiſcretum eſſe, & non obligare. Idem Sylueſter, *Iuramentum*, 4. num. 1. & tenuit Archidiaconus cum Raymundo in cap. *Si aliquid*, & in capit. *Innocens*, 22. quæſt. 4. Et inducit caput vnicum, 85. d. vbi Gregorius damnare videtur tale iuramentum. In contrario verò ſenſu ſolet ille textus intelligi, ſcilicet, vt Gregorius ibi præcipiat inquiri, an quidam Archidiaconus tale feciſſet iuramentum, non quia prauum fuerit, ſed vt non violetur. Et hoc magis ſentit Gloſſa ibi, & in cap. *Innocens*, 22. quæſt. 4. verbo *Confirmauit*, quamuis neque conſequenter, neque cum fundamento dicat, tale votum, vel tale iuramentum eſſe peccatum, quia ſi obligat, non eſt malum ex vi obiecti: omnis autem alia malitia eſt per accidens, ideóque non poteſt cum fundamento ei attribui. Et hanc partem ſequitur Hoſtienſis ſuprà, & benè rem explicat in iuramento. Addit tamen, tale iuramentum eſſe peccatum veniale, quia fit ſine neceſſitate, vnde idem diceret de voto. Verumtamen ſi eſt de bono obiecto, non fit ſine neceſſitate, quia fit ad firmandum animum in bono. In hanc etiam partem videtur inclinare Panormitanus in cap. *Si verò*, de Iureiurando num. 4. & adducit cap. *Qui Epiſcopatum*, 8. quæſt. 1. vbi inter alia Auguſtinus ait: *Locum ſuperiorem non decenter appeti*, ex quo poteſt colligi, decenter fugi, quod fit per votum non recipiendi illum.

Gerſon. *Sylueſt.* *Archid.* *Raymund.* *Gloſſ.* *Panorm.* *Auguſt.*

10. D.Thom. Soluitur obiectio, & expeditur quo modo poſſit eſſe validum votũ de non admittendo Epiſcopatu.

Melius autem, quàm cæteri hoc punctum paucis verbis reſoluit D.Thomas, 2.2. quæſt. 185. art. 2. ad 3. ex cuius doctrina breuiter dico, ſi tale votum fieret de non ſuſcipiendo Epiſcopatu, vel Prælatura, etiamſi Pontifex, vel alius, qui poſſit Præceptum imponere, id præcipiat, hoc ſenſu votum eſſe inualidum, quia eſt contra bonos mores. Si autem tale votum ſolùm fiat de non procuranda Prælatura, aut Epiſcopatu, vel etiam de non acceptando, donec is, qui poteſt, præcipiat, ſic votum eſſe diſcretum, ſanctum, & validum, quia de ſe eſt valdè vtile ad ſpiritualem profectum, occludit enim viam ambitioni, & refrænat affectum honoris, & dignitatis, & aliunde non impedit maius aliquod bonum, vel priuatum, ſeu perſonale, vel commune. Primum patet, quia licet ſtatus Epiſcopi dicatur perfectionis, quia ſupponit, vel requirit perfectionem in eo, qui tale munus aſſumit, non eſt tamen de ſe adeò aptus ad comparandam propriam perfectionem, quin potiùs de ſe eſt multis periculis expoſitus. De quo poſſunt legi multa apud Gratianum d. 40. Quod ergo ſpectat ad priuatum commodum ſpirituale vniuſcuiuſque perſonæ, ſine dubio commodius eſt his dignitatibus carere. Neque in hoc eſt ſimile de ſuſceptione ordinum præcisè quantùm ad ſtatum clericalem, quia in eo non eſt illud periculum, & eſt ſpeciale bonum ſpirituale, vel ratione miniſterij ſacri, vel ratione voti annexi. Similitudo autem eſſe poteſt quoad ſuſceptionem beneficij, aut cuiuſcumque regiminis animarum, de quo concedimus eſſe idem iudicium.

Cur Epiſcopatus dicatur ſtatus perfectionis.

Gratian.

11. Quando votum de non admittendo Epiſcopatu poſſit eſſe inualidum.

Altera pars de bono communi patet, quia illi ſufficienter ſubueniri poteſt per Superioris prouidentiam: nam poteſt præcipere ſuſceptionem Epiſcopatus, ſi communi bono expediat. Addo inſuper, ſi re vera caſus occurreret, in quo alicuius perſonæ induſtria, vel diligentia eſſet neceſſaria communi bono, tunc tale votum ex ſe non obligare ad non acceptandum Epiſcopatum, etiamſi non præciperetur à Pontifice. Nam in eo caſu præcipitur à Deo per legem charitatis; id ergo ſatis eſt, vt votum obligare tunc non poſſit, etiam ſi Pontifex, vel ex ignorantia, vel ex negligentia, id non præcipiat. Erit autem neceſſarium, vt communis boni neceſſitas euidens ſit, & manifeſta. Nec ſatis eſt, vt conſtet huic populo, hoc tempore, & cum his circumſtantiis neceſſarium eſſe optimum paſtorem, has, vel illas qualitates habentem: ſed etiam oportet, vt eodem modo certum ſit, hanc perſonam in particulari, & non aliam tali muneri aptam moraliter occurrere: nam ſi alia facilè inueniri poſſit, neceſſitas ceſſat, ideóque obligatio voti integra manet. De quo voto iterum redibit dicendi occaſio tractando de Statu religioſo.

Quando neceſſariũ eſt, tale votum inualidum redditur.

12. Negatio operis boni, quod nõ eſt in conſilio, neq; in præcepto poteſt eſſe materia voti.

Dico ſecundò: negatio operis boni, quod neque eſt in conſilio, neque in præcepto etiam poteſt eſſe materia voti. Hæc aſſertio pati poteſt difficultatem aliquam, quia ſi opus eſt bonum, omiſſio eius per ſe ſpectata non eſt bona; quomodo ergo poteſt eſſe materia voti, cùm votum eſſe debeat non ſolùm de bono, ſed etiam de meliori bono. Nihilominùs concluſio eſt certa, & probatur primò: nam votum non nubendi, ſeu non ducendi vxorẽ, etiam prout diſtinguitur à voto caſtitatis, validum eſt, & ſanctum, vt omnes Doctores in hac materia ſupponunt conſtituentes differentiam inter illa duo vota, vt in ſequentibus videbimus. Secundò: poteſt ſimile argumentum ſumi ex illis actibus boni inferioris ordinis, quos diximus non eſſe materiam voti: nam inde conſequenter fit, negationes eorum poſſe eſſe materiam voti. Probatur, quia ſi actus ille non eſt materia voti, ideò eſt, quia negatio eius præferri poteſt, & præeligi actioni, ergo eadẽ ratione poterit voueri, quia quod ſecundum rectã rationem præeligitur, melius eſt; ergo eſt materia voti. Tertiò, eſt ratio à priori, quia licet actus ſit bonus, poteſt impedire maius bonum, vt de actu matrimonij, & aliis ſuprà declaratum eſt; ergo negatio talis actus, non vt eſt negatio alicuius bonitatis, ſed vt eſt negatio impedimenti maioris bonitatis eſſe

Votum non nubendi validum eſt.

Quod ſecundum rectam rationẽ præeligitur melius eſt.

poteſt materia voti. Quia ad materiam voti non eſt neceſſe, vt intrinſecè, & ex obiecto habeat bonitatem moralem, ſed ſatis eſt, quòd ex relatione ad aliud illam participet, quatenus ad illam diſponit. Sic enim paupertas per ſe, & intrinſecè bona non eſt, & tamen quia multùm ad perfectionem diſponit, materia eſt voti, vt docuit D.Thom. 2.2.q.186. artic.3. & de aliis conſiliorum materiis benè expoſuit Gerſon. Alphab. 67. litt. S. eodem ergo modo de his negationibus dicendum eſt, & ita ſoluitur obiectio facta.

D.Thom.

Gerſon.

13. Votum non ludendi eſt validū etiā de ludis qui ſine peccato exerceri poſſunt.

Emman. Rodr. *S. Thom.* *Nauarr.*

Ex quibus obiter infero, votum non ludendi, & ſimilia, valida eſſe, & obligare etiam in his ludis, quæ ſine peccato exerceri poſſent. Probatur, quia tale votum ſimpliciter eſt de meliori bono, ratione explicata. Contrarium verò tradit Emmanuel Rodrigues in Sum. part. 1. cap. 188. num. 10. affirmãs, ſuam aſſertionem eſſe Sancti Thomæ, 2. 2. q. 168. & Nauarri, cap. 20. num. 2. ſolùm quia dicunt, ludum honeſtum eſſe actum virtutis, ſed hinc non ſequitur, aut votum illius eſſe validum, aut votum de abſtinentia ab illo eſſe inualidum, vt ex dictis conſtat. Vnde cùm talis actus, licèt bonus eſſe poſſit, ex ſe ſit impeditiuus maioris boni, non eſt cur votum abſtinendi ab illo regulariter non obliget, niſi declinetur in aliud extremum, in quo ſit, vel contra propriam ſalutem, vel contra neceſſariam vrbanitatem à tali actu abſtinere, tunc enim poterit eſſe, vel in præcepto, vel in conſilio, & ſic iam non erit in illo gradu, in quo nos nunc loquimur. Quia verò ordinariè, & regulariter talis actus verbi gratia ludendi, etiamſi abſque culpa exerceri poſſit, fructuoſiùs omittitur, & de rebus moralibus ſimpliciter iudicandum eſt; iuxta ea, quæ ordinariè eueniunt, ideo ſimpliciter, ac per ſe loquendo, tale votum validum cenſetur, & ita docuit expreſsè Sotus lib. 7. de Iuſt. q. 2. art. 1. in fine corporis.

Soto.

CAPVT XII.

De aliquibus diuiſionibus votorum, quæ ex parte materiæ deſumuntur.

1. Prima diuiſio in votum reale, & perſonale.

Palud.

Reliquum eſt, vt in huius libri fine diuiſiones voti, quæ ex parte materiæ ſumuntur tradamus, impleamúſque quod in fine præcedentis libri promiſimus. Prima ergo, & celebris diuiſio eſſe ſolet, quia votū in reale, & perſonale diuiditur. Hanc tradit latè Paludanus d. q. 2. num. 4. vbi dicit datam eſſe à Iuriſperitis, quia pro diſpenſationibus, & commutationibus votorum confert, vt infrà videbimus. Igitur votum reale dicitur, quo promittitur pecunia, vel aliquid pecunia æſtimabile, quod actio hominis vouentis non ſit. Perſonale verò, quod ſolum eſt de aliqua actione perſonali ipſius vouẽtis, ſub actione etiam comprehendendo omiſſionem, ſeu priuationem, vt ſunt vota orandi, ieiunandi, &c. Circa quæ membra obſeruare licet, aliquando votum perſonale eſſe de re pretio æſtimabili, vt ſi quis voueat laborare ſuis manibus in vna Eccleſia, vel in ædificatione templi, votum illud perſonale cenſetur: & tamen actio illa, quæ promittitur æſtimabilis eſt iuſto pretio, vel ſtipendio, quo etiam redimi poſſet ex conſenſu Eccleſiæ, vel Prælati, magis tamen denominatur ab eo, quod formaliter eſt, quàm ab eo, cui virtute æquiualet, & ideò in priori membro dixi, *votum reale eſſe de re pretio æſtimabili, quæ non ſit eiuſdem vouentis perſonalis actio.* Vnde ſi in aliquo priuilegio daretur facultas commutandi vota perſonalia, & non realia, illud votū (vt exiſtimo)

Quid ſit votum reale. Quid perſonale.

Votum perſonale eſt etiam de re pretio æſtimabili.

A ſub tali priuilegio comprehenderetur, quia ſimpliciter perſonale eſt.

2. Quid ſit votū mixtum.

Solet autem huic diuiſioni addi tertium membrum, ſcilicet votum mixtum, dicitúrque illud eſſe, quod præter actionem hominis etiam reales ſumptus includit. Quod membrum maioris claritatis gratia, & maximè ad commutationem votorum vtile eſt: in rigore tamen non eſt neceſſarium. Nam mixtio illa dupliciter contingit, primò ex voluntate tantùm vouentis coniungentis in ſua promiſſione actionem, & donationem, quæ aliàs per ſe coniunctæ non ſunt, vt cùm quis vouet viſitare Eccleſiam, vel pauperem, & talem eleemoſynam illi præbere. Et tunc votum illud, licet vnum videatur: tamen in re eſt duplex, vnum perſonale, & aliud reale, quæ per ſe ſeparari poſſent, cùm facta fuere, & poſſent etiam per diſpenſationem, vel commutationem, vel per impotentiam faciendi vnum tolli, manente obligatione ad aliud. Alio verò modo eſt votum mixtum intrinſecè ex natura actionis, quæ ſine realibus ſumptibus ex natura rei, vel moraliter fieri non poteſt, vt eſt peregrinatio, & hoc votum eſt per ſe vnum, & mihi videtur formaliter perſonale, licet virtute ſit reale. Quia quod formaliter promittitur, ſolùm eſt actio perſonalis, quæ ſi fieri poſſet ſine ſumptibus, quantùm eſt ex vi voti, licitè etiam ita fieri poſſet, quia ſumptus non cadunt directè ſub promiſſionem, ſed actio promiſſa illos ſecum affert. Et hinc eſt, vt in voto hoc non poſſit per ſe auferri onus reale, relicto perſonali, quia eſt illi annexum, & ſolùm ſub ea ratione cadit ſub votum, illa verò annexio, ſeu connexio eſt ita intrinſeca, vt tolli non poſſit naturaliter, vel moraliter. Et ob eandem rationem è conuerſo ablato perſonali onere, cadit, ſeu tollitur reale, quia ſequitur principale tamquam acceſſorium, & conſequenter occurrente excuſatione ab obligatione peregrinandi, ceſſat omnis obligatio realis, quia nulla res per ſe promiſſa erat, vt dixi.

Votū mixtū duplex eſſe poteſt.

Peregrinatio quale ſit votum.

3. Vota mixta ad perſonalia reducuntur.

Ex quo etiā ſentio, ſub generali conceſſione circa vota perſonalia comprehẽdi mixta hoc ſecundo modo, etiamſi in indulto nulla fiat mentio realium votorum, quia hæc re vera ſunt formaliter perſonalia: illa verò quæ ſunt mixta priori modo ſolùm quoad eam partẽ, qua perſonalia ſunt, comprehenduntur, quia alia obligatio realis non habet per ſe connexionem cum iſta. Quòd verò Paludanus ſuprà, inter hæc vota mixta votum religionis ponit, mihi non placet, quia per ſe non includit obligationem dandi res ſuas religioni, ſed abdicandi illas, quod poteſt quis facere per actum alterius donationis humanę, abſque voti, aut religionis. Quod ſiquis ex intentione ſua ſpeciali vtrumque ſub voto ſuo includat, iam erit duplex votum, vel ad ſummum mixtum priori modo explicato. Multò verò magis mihi diſplicet modus loquendi aliquorum, qui inter vota mixta enumerant votum non ludendi, quia ſi ſeruetur ſolet etiam temporalem vtilitatem afferre. Qua ratione etiam votum non fornicandi, vel non comedendi ſuperfluè, & ſimilia dici poſſent mixta, quod ridiculum eſt. Eò vel maximè quòd votum dicitur mixtum propter expenſas faciendas in opus diuini obſequij, non propter emolumentum temporale, quod ex voto reſultat: nam hoc nec facit votum oneroſum, nec cedit in obſequium Dei, ſed in temporalem vouentis vtilitatem, & ideò eſt impertinens ad votum.

Votum religionis non eſt mixtum, ſed perſonale.

Opus mixtū propter expenſas faciẽdas in diuino obſequio.

4. Differentia notanda inter perſonale, & reale votum.

Addi etiam ſolet differentia inter vota perſonalia, & realia, quòd perſonalia ſolùm reſpiciunt Deū, & non proximum, & ideò per ſe, nec ius proximo conferunt,

conferunt, nec vtilitatẽ illi afferunt, & conſequenter ſine illius detrimento auferri poſſunt: quæ omnia contrario modo videntur conuenire votis realibus. Hæc verò differentia non eſt vniuerſaliter vera: primò, quia ſi ſit ſermo de perſona, cui fit promiſſio, omnia vota etiam realia ſoli Deo fiunt; nam ſi cum illis coniungitur promiſſio facta proximo, illa & ad votum non pertinet, & per accidens cum illo coniungitur, ſi verò ſit ſermo de perſona, quæ poteſt eſſe circumſtantia materiæ voti, licet hæc frequentiùs reperiatur in votis realibus, tamen etiam poteſt in perſonalibus reperiri, vt in voto orandi pro Petro, inſeruiendi tali hoſpitali, aut tali pauperi infirmo, &c. Quò fit, vt vota etiam perſonalia ſoli Deo facta poſſint afferre vtilitatem proximo, interdum ſpiritualem tantùm, interdum verò etiam temporalem, & pretio æſtimabilem. Non conferunt autem illi ius proprium, quia non fit illi promiſſio. In hoc verò eadem ratio eſt de votis realibus, ſi in pura ratione voti ſiſtamus, & aliam promiſſionem directè factam homini non miſceamus, nulla eſt ergo illa differentia. Hæc igitur diuiſio ſolum præ oculis habenda eſt in ordine ad votorum commutationem, vel redemptionem, de qua in lib. 6. dicemus.

5. *Secunda diuiſio voti per varias virtutes.*

Secundò diuidi poteſt vtrumque ex his votis per diuerſas virtutes, ſeu materias eorũ. Per vota enim realia varia virtutum officia promitti poſſunt, maximè verò miſericordiæ, religionis, gratitudinis, & aliquando etiam iuſtitiæ. Ratio generalis eſt, quia in his omnibus modis eſt honeſtus pecuniæ vſus, & frequentiùs eſt ſupererogationis, potiùs quàm neceſſitatis, & Deo eſt valdè gratus, & ideò magnam proportionem habet, vt ei per votum offeratur. Atque hoc totum eſt per ſe notum in miſericordia, ſeu eleemoſyna: in materia autem religionis eſt votum ornandi, vel ditandi Eccleſiam, fundandi monaſterium, expendendi aliquid in Miſſis, vel aliis diuinis officiis celebrandis. Opus etiam gratitudinis erit conferendo pecuniam, vel donum æquiualens benefactori, illa enim apta eſt materia voti, quia materia conſilij, vt plurimùm eſt, licet aliquando poſſit eſſe debita. Et ideò dixi actũ iuſtitiæ aliquando eſſe poſſe materiam voti, quia illa non eſt materia tam propria, quia de ſe neceſſaria eſt: nihilominùs tamẽ votum reſtituẽdi vſuras, vel aliquid ſimile eſt optimum, & votum mutuandi ſine vſuris, partim miſericordiam, partim iuſtitiam complectitur. Sicut poteſt etiam fieri votum ſoluendi decimas, in quo & religionis, & iuſtitiæ ratio ſupponitur: additur verò nouum vinculum voti, quod licet religioſum ſit, tamen quia eſt diuerſæ rationis, cadere poteſt in aliũ actum eiuſdẽ religionis, vt in ſuperioribus tactum eſt. Alij verò vſus pecuniæ, vt liberalitatis, & magnificentiæ, etiamſi honeſti ſint, non videntur adeò accommodati ad vota facienda, quia ordinariè non ſunt ex melioribus bonis: neque etiam ad diuinum cultum videntur conferre. Nihilominùs tamen hoc non repugnat: cur enim non poterit auarus vouere eſſe liberalis, cùm hoc ſit opus virtutis, atque adeò gratum Deo, & homini ſic affecto poſſit eſſe valdè vtile? Iuuare enim poterit ad vincendum malum, & faciendum bonum. Nec impedit maius bonum, quia vſus liberalitatis honeſtus, tunc ſolùm erit neceſſarius ex vi talis voti, quando melior vſus non occurrerit, ita vt ſolùm intelligatur promiſſus ad coërcendam auaritiæ ſitim, non ad impediendum altiorem vſum.

Actus iuſtitię poteſt eſſe aliquando materia voti.

Vſus pecuniæ ad liberalitatem & magnificentiã quo modo ſit materia voti.

6. *Vota perſonalia omniũ virtutũ materias complectuntur.*

Vota item perſonalia omnium virtutum materias complectuntur, etiam ipſiuſmet religionis, vt in principio huius materiæ notauimus, & per ſe etiam ſatis patet. Interrogari verò ſolet, an hæc materiarum diuerſitas faciat ſpecificam diuerſitatẽ in ipſis votis? Ad quod negatiuè reſpondendum eſt, quia in omnibus materiis motiuum voti, & ratio obligationis eius eadem eſt, tota ergo illa diuerſitas eſt materialis, non formalis. Vnde etiam peccata, quæ contra hæc vota committuntur, licèt materialiter poſſint eſſe ſpecie diuerſa in ratione fornicationis, adulterij, vel iniuſtitiæ, &c. Nihilominùs in ratione infidelitatis contra votum ſpecie non differunt, quia eadem honeſtate priuant, & obligationi eiuſdem rationis opponuntur, vt etiam obſeruauit Vazquez 1. 2. diſp. 99. cap. 5. num. 19. & 20. *Vazq.*

7. *Tertia diuiſio voti in affirmatiuũ, & negatiuũ.*

Tertiò diuiditur votum in affirmatiuũ, vel negatiuum. Quam diuiſionem attigit Syluest. *Votum*, 1. q. 5. & ſumitur ex parte materiæ: nam ex parte actus promittendi ſemper votũ eſt poſitiua promiſſio, tamen hæc aliquando cadit in aliquid agendũ, vt votum peregrinãdi, orandi, &c. & tunc dicitur votum affirmatiuum: aliquando verò in omiſſionem actus, vt non fornicandi, non nubendi, & tunc dicitur votum negatiuum, inſtar præceptorum. Atque hæc diuiſio facilis eſt in votis perſonalibus, vt patet in exemplis adductis. In realibus verò dubitari poteſt, an detur votum negatiuũ (nam de affirmatiuo nullũ eſt dubiũ, vt patet in voto dandi eleemoſynam, & ſimilibus) de voto autẽ non dandi, vel non mutuandi dubitari poteſt, an reale, vel perſonale dicendum ſit? Quia videtur habere pro materia remota bona externa temporalia, & ex hac parte videtur reale: & ita votum paupertatis inter realia videtur computandum, quia offert Deo res externas, ſeu bona fortunæ in cultum. Vnde Angelus ſuprà, exiſtimat votum religionis eſſe mixtum, & eſſe reale, quatenus includit abdicationem bonorũ. In contrarium verò eſt, quia per tale votum non obligatur homo ad aliquem vſum talium rerum, ſed tantùm ad non vſum, vel ad non habendam proprietatem illorum, quod videtur conſiſtere in ſola abſtinentia à talibus rebus, quæ ſpectat ad votum perſonale, vt votum abſtinendi à cibis, &c. Sed parum refert hoc, vel illo modo loqui, quia de ſolo modo loquendi videtur eſſe controuerſia. Nihilominùs in ordine ad commutationes videntur hæc vota ſequi conditionem votorum perſonalium, ſi præciſè vt negatiua ſunt, ſpectentur, quia vt ſic tantùm reſpiciunt bonã affectionem, & diſpoſitionem ipſius vouentis, & non aliquod grauamẽ eius, neque alterius commodum, quæ maximè ſolent in votis realibus conſiderari: ſi verò formaliter, vel virtute includatur in tali voto religioſa diſpenſatio bonorum, ſub ea ratione vota realia cenſebuntur, & ita ſolent iudicari: at verò in voto paupertatis per ſe hoc non includitur, vt iam tetigi, & latiùs in proprio loco dicam.

Votum paupertatis inter realia videtur computandum.

8. *Quarta diuiſio voti in perpetuum, & tẽporale.*

Quartò diuidi ſolet votum, in perpetuum, & temporale, quæ diuiſio licet videatur dari ex parte durationis obligationis voti, maximè tamen fundatur in ipſa materia, præſertim quando nõ ſolùm per accidẽs, ex intentiõne vouẽtis, ſed quaſi per ſe conuenit talis proprietas voto ratione materiæ. Poteſt item hæc diuiſio, & realibus, & perſonalibus accõmodari. Nã inter vota reale poteſt ex parte materiæ dici votum perpetuũ, votum ædificandi hoſpitale, vel monaſterium, vel inſtituendi pium opus, ex quo perpetuo alantur pauperes, aut virgines matrimonio tradantur. Quo ſenſu maior perpetuitas in reali voto, quàm in perſonali inueniri poteſt: nam in voto perſonali non excedit vitam vouentis, in reali autem dicto modo intellecta ſæpe excedit,

ſaltem quoad rem ex tali voto permanentem. Ex intentione autem vouentis dicetur, votum reale perpetuum, quod eſt de actionibus tranſeuntibus, quæ tamen per totam vitam faciendæ promittuntur, vt eleemoſyna ſingulis Sabbatis totius vitæ facienda, vel quid ſimile. Hoc autem poſterius votum reſpectu prioris eſt temporale; reſpectu autem huius temporale erit, quod eſt de vno, vel alio actu eleemoſynæ, &c. Atque eadem ferè proportione explicari poſſunt illa membra in votis perſonalibus, quamuis enim illorum perpetuitas nihil aliud ſit, quàm duratio per totam vitam vouentis; tamen quædam habent durationem quaſi continuam ex vi materiæ, vel ſtatus, vt votum caſtitatis, & religionis, & ſi quæ ſunt ſimilia, reſpectu quorum alia temporalia cenſentur. Ex his verò temporalibus quædam per totam vitam obligant ex intentione vouentis, quæ ſuo modo perpetua ſunt: alia vno actu, vel certo actuum numero finiuntur, quæ maximè ſunt temporalia.

Votum reale perpetuũ ex intentione vouentis quale ſit.

9. Potiſſima differẽtia horum votorũ in quo ſit poſita.

Inter hæc autem vota, quod ad doctrinam moralem attinet, potiſſima differentia poſita eſt in ipſa diuturniori obligatione. Alia eſſe poteſt, quòd vota perpetua grauiora ſunt, & difficiliorem habent diſpenſationem, vel commutationem. Quod in realibus maximè ſeruandum eſt, quando ſunt priori modo perpetua, quia ſunt de rebus vtiliſſimis Eccleſiæ, & quæ vix poſſunt, niſi per alia æquè perpetua compenſari, niſi debeant propter grauiſſimam neceſſitatem prætermitti. In perſonalibus item id obſeruatur, quando etiam ſunt priori modo perpetua, quæ Caiet. 2. 2. quæſt. 184. art. 6. §. *Circa illud*, vocauit *perpetua per ſe*, illa enim difficile tolluntur. Adeò vt D. Thomas ibi, exponente Caietano, illa omnia reſeruata cenſuerit, (de quo infrà) alia verò, quæ temporalia ſunt faciliùs tolli poſſunt, aut commutari. Aduertendum eſt præterea circa hanc diuiſionem, non ſolùm vota abſoluta, ſed etiam conditionata poſſe eſſe ſuo modo perpetua, quando res ſub conditione promiſſa perpetua eſt, vel obligatio futura eſt perpetua, ex quo fuerit conditio impleta. Nam hæc perpetuitas non tam attenditur à parte antè, quàm à parte pòſt, id eſt, non requirit, quòd obligatio ſtatim inchoëtur, ſed quòd poſtquam inchoata fuerit, perpetuò duret. Vnde votum caſtitatis etiamſi ex intentione vouentis eius obligatio per annum verbi gratia differatur, ſi ex tunc abſolutè duraturum eſt, perpetuum ſimpliciter cenſetur. Eò vel maximè; quia votum illud ſtatim inducit obligationem ſuam, licèt non pro ſtatim, tamen illa ita inducitur, vt perpetuò duret.

Caietan.

Aduertendum. Vota conditionata perpetua eſſe poſſunt.

10. Quinta diuiſio voti in reſeruatum, & non reſeruatum.

Quintò diuiditur votum in reſeruatum, & non reſeruatum, quę partitio datur in ordine ad diſpenſationem, & commutationem, & inde conſtat valdè accidentarium eſſe, quia reſeruatio accidit voto ex voluntate Superioris non concedentis poteſtatem diſpenſandi in illo. De qua reſeruatione infrà ex profeſſo tractandum eſt lib. 6. Et inde etiam conſtabit aliud membrum, quod ſolum in negatione reſeruationis conſiſtit. Idémque eſt de aliis ſimilibus diuiſionibus voti diſpenſabilis, vel non diſpenſabilis, irritabilis, & infirmi, vel non irritabilis, ſed omninò firmi: omnes enim ſumuntur ab extrinſeca poteſtate irritandi, aut diſpenſandi, licèt ſupponat interdum aliquam conditionem materiæ, vel perſonæ vouentis, quæ omnia in lib. 3. & 6. explicanda ſunt, & ideò nihil ampliùs de his diuiſionibus in præſenti dicendum eſt.

Finis libri ſecundi.

INDEX CAPITVM LIBRI TERTII, DE CAVSA EFFICIENTE VOTI.

CAp. 1. *Vtrùm ſolus homo poßit vouere, & obligari Deo.*

Cap. 2. *An omnes homines viatores ſint voti capaces.*

Cap. 3. *An vota ſimplicia ſint nulla ob inhabilitatem perſonæ.*

Cap. 4. *An Eccleſia poßit aliquos inhabiles reddere ad vouendum.*

Cap. 5. *An prohibeantur à voti emißione perſonæ ſubiectæ.*

Cap. 6. *Quomodo vota perſonalia ex parte materiæ, ſint valida in ſubditis.*

Cap. 7. *An vota realia valida eſſe poßint in perſonis ſubditis.*

LIBER TERTIVS
DE PERSONIS QVÆ VOVERE POSSVNT.

Actus fiat, ex quibus animi facultatibus pendeat.

Ex cauſis voti ſola efficiens explicanda ſupereſt, vt ex initio libri præcedentis conſtat. In cauſa autem efficienti conſiderari poteſt vel facultas proxima, per quam votum efficitur, vel perſona. De facultate in lib. 1. dictum eſt, explicando ipſummet actum voti, quia ſine habitudine ad facultatem ſuam explicari non poterat. Ibi ergo declaratum eſt, quomodo votum, vt in anima exiſtit, voluntate & intellectu perficiatur, exteriùs autem conſtat fieri ore, per ſe loquendo, vel ſcripto, aut æquiualenti ſigno. De hoc ergo principio proximo nihil eſt, quod dicamus; neque hic etiam agendum de extrinſeco principio, ſeu cauſa voti, qualis eſt Deus, vel concurrendo, vt cauſa prima, vel ſpecialiter mouendo, & adiuuando per auxilia gratiæ. Iam enim in ſuperioribus diximus, votum prout à fidelibus fit, opus eſſe gratiæ, iuxta definitionem Concilij Arauſicani cap. 11. & iuxta ea, quæ tract. 1. de virtute religionis generatim diximus: vnde quæ de illo ſub ea conſideratione dici poſſent generalia ſunt; neque hic habent ſpecialem conſiderationem, & ideò ſufficiunt, quæ de virtute religionis, & actibus eius tract. 1. diximus. Solùm ergo ſupereſt dicendum de perſonis, quæ poſſunt votum emittere, & per illud obligari.

CAPVT I.

Vtrùm ſolus homo poſſit votum emittere, & illo obligari?

1. POTEST dictio, *ſolus*, excludere vel res homine inferiores in natura, vel ſuperiores. De inferioribus nulla eſt quæſtio, quia intellectu carent, ſine quo votum eſſe nõ poteſt; igitur de ſuperioribus dicendum. Inter ſuperiores autem primum locum tenet Deus, vt Deus eſt, de quo certum eſt, non eſſe voti capacem; quia nec religionis eſt capax, vt tract. 1. vidimus. Cui enim cultũ exhibebit ſuprema natura? Quocirca licet promittere poſſit, vt conſtat, non tamen in cultum, vel obſequium, ſed in beneficium, & gratiam eius, cui promittit.

Deus nõ eſt capax voti, nec religionis.

2. De perſona verò diuina in aſſumpta natura dubitari poteſt, nam de Chriſto Domino ſolet inquiri, tum de poſſibili, tum etiam de facto. In quo puncto primò dicendum eſt, per aſſumptam naturam potuiſſe votum emittere. Probatur, quia non repugnabat naturæ aſſumptæ ſecundum ſe, vt per ſe notum eſt, nec etiam ratione vnionis, ſeu perſonæ, ergo. Probatur minor primò: quia talis repugnantia nõ oriebatur ex generali ratione cultus religioſi, quia certum eſt, Chriſtum vt hominem potuiſſe Deum, vt Deum colere, ſicut & illi obedire, & ſatisfacere. Item illi obtulit ſacrificium, quod proprium cultum religionis continet. Nec repugnantia inueniri poteſt in ſpeciali ratione voti, quia non magis repugnat talis cultus dignitati perſonæ Chriſti: quàm alij actus religionis. Item Chriſtus potuit orare, vt ſuprà viſum eſt; ergo & vouere: ſunt enim hi actus valdè affines. Item fuit Chriſtus capax obligationis præcepti: ergo & obligationis promiſſionis. Item Deus vt Deus poteſt ſe obligare homini promittendo: ergo etiam Deus, vt homo, poteſt ſe obligare Deo promittendo. Neque obſtat, quòd per vnionem habeat voluntatem firmatam in bono, tum quia poſſet pluribus modis, & titulis eſſe firmata; tum etiam quia votum nõ ſolùm fit propter firmandam voluntatem, ſed etiam propter ipſam honeſtatem religioſi cultus.

An Chriſtus Domin⁹ votum emiſerit.
Chriſtus Dominus in natura aſſumpta potuit votum emittere.

Secundò dicendum eſt incertum eſſe, an Chriſtus votum proprium de facto emiſerit. Ita intelligo, quod D. Thomas dicit d. qu. 88. art. 2. ad 3. *Chriſto non competebat vouere, tum quia Deus erat, tum etiam quia vt homo habebat volũtatem firmatam in bono, quaſi comprehenſor exiſtens.* Soto verò q. 2. art. 2. ad 3. addit, *quod Chriſto nulla ratione vouere congruit*, ſignificans non fuiſſe hunc actum congruũ, vel conſentaneum Chriſto. Sed D. Thomas hoc non dixit: nam aliud eſt non competere, quod indicat non fuiſſe illi neceſſarium: aliud non congruere, quod ſignificat eſſe incongruum, aut minùs decens: ego autem neque incongruitatem, neque indecentiam in hoc video: Quia votum per ſe eſt opus conſilij, aptum ad cultum, & ad oſtendendam ſubiectionem ad Deum, & reddens actum ex parte materiæ, & motiui meliorem; nec per ſe includit indecẽtiam, quia non ſolùm eſt propter firmandam voluntatem non firmam, ſed etiam propter alios titulos honeſtos, iam explicatos. 3.

Incertum eſſe, an Chriſtus Dominus de facto votum emiſerit.
D. Thom. Soto.

4. Probabilius eſſe Chriſtū potuiſſe vouere.

Itaque probabilius cenſeo, non ſolùm de potentia abſoluta, ſed etiam de ordinaria potuiſſe Chriſtum, ſaltem vt viator erat, votum proprium emittere, ſiue virginitatis, ſiue paupertatis, ſiue obedientiæ, non quidem homini præſtanda, id enim non decebat (vt alibi dixi) ſed Deo, & maximè in procuranda hominum ſalute, & offerendo ſe ipſum in ſacrificium pro Eccleſia ſua. Sic enim intelligit Hilarius illud Pſal. 131. *Sicut iurauit Domino, votum vouit Deo Iacob.* Vnde ait, ſic Chriſtum geſſiſſe omnia, *vt ſacramento religionis ſatisfacere videretur.* Et infrà dicit, reſtitiſſe Petro tentanti impedire paſſionem ſuam. *Impium, & profanum docens eſſe, ſi non omnia, quæ erga humanam ſalutem Patri vouiſſet, expleret:* & infrà concludit: *Secundum hanc geſtorum deuotionem, ita omnia geſta ſunt, vt videantur ſtudioſè pro religione, quæ iurata ſunt, hæc eſſe perfecta.*

Hilarius. Pſalm.131.

5. *Pſalm.21.*

Conſonántque huic ſententiæ Hilarij verba in illa Pſal. 21. *Vota mea reddam in conſpectu timentium eum.* In illo enim Pſalmo Chriſtum eſſe, qui loquitur, teſtimonia Euangeliſtarum, & Pauli, & verba totius Pſalmi teſtantur, vt Ianſenius, ait: eſtque totius Eccleſiæ ſenſus, & fuit etiam ſapientum Hebræorum, vt Genebrardus refert. D.Thomas autem in d.ſolutione ad 3. dicit, Chriſtū in illis verbis loqui in perſona Eccleſiæ ſuæ, ita ibi vocans vota ſua, ſicut in principio dixerat, *Longe à ſalute mea verba delictorum meorum.* Sed non eſt eadem neceſsitas, cùm non ita Chriſto repugnent vota in propria perſona, ſicut delicta: ſine neceſsitate autem non videtur ad metaphoram recurrendum. Neque Gloſſæ, aut Auguſtinus illam expoſitionem poſuerunt in his poſterioribus verbis, ſed tantùm in primis. Vnde Auguſtinus per vota intelligit ſacrificium Chriſti, ſiue cruentū, ſiue incruentum. Quod etiam Gloſſæ ſequuntur, & indicatur in Commentariis Hieronymi. Verum eſt, hos Patres non explicare, qualia fuerint illa vota, ſed tantùm materiam illorum exponere. Vnde intelligi facilè poſſent de volūtaria oblatione, quam de ſe ipſo Chriſtus fecit Patri in primo inſtanti ſuæ conceptionis, acceptando præceptum eius de redimendo genere humano. Ita enim ſæpe accipi nomen voti à Patribus in cap.3. oſtendemus. Et licet illa acceptatio per vnum actum voluntatis Chriſti facta fuerit, vota in plurali appellantur, propter multitudinem actionum, & Sacramentorum, quæ ſimul obtulit Patri pro ſalute hominum.

Ianſen. Genebr. D.Thom.

Vota nō ita repugnant Chriſto ſicut delicta.

6. De proprio voto hæc vox intelligitur.

Sed profectò non eſt alienum à rigore literæ, vt de proprio voto intelligatur, id eſt, de vera promiſſione cum voluntate obligandi ſe, etiamſi per Patris præceptum non obligaretur. Quin potiùs fauet proprietas vocis Hebrææ נדר *Neder*, & vocis Græcæ εὐχὰς, vtraque enim propriam promiſſionem ſignificat, & habetur in aliis locis Scripturæ, vbi eſt ſermo de propriis votis, vt Pſal.65. *Reddam tibi vota mea:* vnde etiam conſonat verbū *Reddam*, quod in vtroque loco habetur, & voti obligationem indicat, vt omnes notant, maximè in id Pſal. 75. *Vouete, & reddite*, &c. Præterea fauet Baſilius in in d.Pſalm.21. dicens, εὐχὰς, *hic non intelligit preces, ſed promiſſiones.* Et idem ferè habet Theodoret. Vnde Ianſen. cum Auguſtino intelligens ibi per vota myſteria corporis, & ſanguinis Domini, ait, appellari vota, non ſolùm quia in vltima cœna inſtituta, & offerri iuſſa ſunt, ſed etiam quia idem corpus olim ex voto Deo Chriſtus obtulit in Crucem. Itaque corpus, & ſanguis Chriſti appellantur vota, tamquam per votum oblata *olim*, id eſt, ab initio conceptionis ſuæ. Denique hinc ſumi poteſt con-

Pſalm.65. Pſalm.75. Baſil. Theod. Ianſen. Auguſt.

Corpus & ſanguis Chriſti appellantur vota.

A gruentia, quia per hoc votum explicatur optimè ſumma voluntas, & libertas, qua Chriſtus ſe ſe pro nobis à principio obtulit Patri: nam ſi illi non fuit impoſitum præceptum obligans, ipſe ſe voluit ad moriendum pro nobis, & ad offerendum corpus, & ſanguinem ſuum obligare: ſi verò illi fuit rigoroſum præceptum impoſitum, illud non tantùm propoſito, ſed etiam promiſſione acceptare voluit, quod ſignum eſt maximæ voluntatis, & libertatis. Itaque in hoc dicendi modo non deeſt probabilitas, licèt incerta res ſit, vt etiam notaui in 2.tom.3. partis diſput.28.ſect.2.

7. An Angeli ſunt capaces voti.

Secundò inquiri poteſt de Angelica natura, an ſecundum ſe ſpectata, ſit capax voti? In quo breuiter dicendum eſt, Angelicam naturam nō eſſe ſim- B pliciter incapacem voti. Probatur, quia in Angelo reperiuntur omnia, quæ ad vouendum ſunt neceſſaria, ſcilicet intelligentia, & libertas ſufficiens, ſubiectio ad Deum per religioſum cultum, & poteſtas ſe obligandi: nam ſi hanc habet homo, cur non habebit Angelus? Neque etiam illi deerit materia promiſſionis, tum quia etiam habet actus ſupererogationis, id eſt, bonos, & non præceptos, quos promittere poſſit: tum etiam quia ipſos actus ſibi præceptos poſſet promittere, vt ſi concipiamus Angelum promittere Deo, diligenter cuſtodire hominem, vel Verbum Incarnatum adorare, aut quid ſimile.

Reſolutio affirmatiua.

8. Angeli ſecūdum exigētiam naturalem votum non admittunt.

Nihilominùs tamen, ſi loquamur de potentia ordinaria (vt ſic dicam) ſeu iuxta exigentiam An- C gelicæ naturæ, veriſimilius eſt, actum vouendi in illa non reperiri. Nam ſi Angelos, vt viatores ſpectemus, eorum via breuiſſima fuit: vnde pro ſtatu viæ non indigebant votis, ſeu promiſſionibus, ſed vnica deliberatione perfecta, qua in bono confirmarētur. Poſt ſtatum autem viæ, qui damnati ſunt, non ſunt apti ad vouendum propter obſtinatam voluntatem, neque etiam beati ratione ſtatus, vt ſtatim dicam. Quod ſi ſecluſo omni ſtatu gratiæ, aut culpæ, naturalem conditionem Angelicæ naturæ præciſè ſpectemus, etiam non videtur accommodata ad vſum vouendi, propter inflexibilem electionem, quam facit iuxta communem ſententiam, quæ Damaſceni, & D.Thomæ eſſe creditur. Et licèt fortaſſe illa inflexibilitas non ſit omnimoda, D ſed moralis, & per adhæſionem difficilè mobilem, illa ſatis eſt, vt dicamus, iuxta naturæ ſuæ conditionem ſufficere Angelo deliberatum propoſitum abſque vſu vouendi.

Angeli poſt ſtatum viæ non ſunt apti ad vouēdum.

9. Obiectio. Solutio. Dei promiſſio quid ſit.

Dices; Longè immutabilior eſt voluntas Dei, & nihilominùs illi adiungit promiſſionem. Reſpondeo primò, fortè promiſſionem Dei nihil aliud eſſe, quàm aſſertionem ſui deliberati propoſiti de beneficio præſtando, vel abſolutè, vel ſub conditione aliqua, quæ aſſertio etiam poſſet eſſe in Angelo, ſed non oſtenderet voluntatem omninò immutabilem, ſicut in Deo. Vnde vlterius dicitur eo modo quo Deus promittit non id facere propter ſe, ſed propter nos, vt ſpem noſtram confirmet: quæ ratio ceſſat in voto reſpectu Dei. Vnde ſi ex conditione E naturæ vouentis non eſt votum propter ipſum vouentem neceſſarium, ceſſabit vſus eius. Denique reſpondeo, propterea dictum eſſe, Angelum non eſſe ſimpliciter incapacem voti, vnde ex illa conditione ſolùm declaratur minor quædam neceſſitas eius.

10. An beati ſpiritus ſint voti capaces.

Tertiò quæri poteſt de ſpiritibus beatis, an ſint voti capaces? Cui quæſtioni eadem breuitate, & proportione reſpondendum eſt, non eſſe ita incapaces, vt eis repugnet, non tamen eſſe hunc cultum, ſeu

ſeu vouendi vſum illi ſtatui acccommodatum.

Affirmatiua reſponſio.

Prior pars probatur, quia etiam beati colūt Deum religioſo cultu, vt eſt conſtans,& in hoc ſpeciali cultu non eſt repugnantia. Quia licèt beatus habeat voluntatem firmatam in bono, adhuc eſt capax boni ſpontanei, quod per votum poteſt melius reddi: & aliunde eſt etiam capax obligationis, & præcepti: vnde non videtur repugnare, quod inter beatos ipſos habeat locum promiſſio,& fidelitas, ergo nec reſpectu Dei repugnabit.

11. Nihilominùs altera pars probatur, primò ex immutabilitate voluntatis beati, quæ neceſſariò adhæret Deo, & illius amore regitur in omnibus ſuis actibus:non ergo indiget confirmatione aliqua per votum,ſeu promiſsionem. Neque etiam eſt illi neceſſaria propter ordinandum actum ad finem religionis:nam quando expedierit, hoc perfectiſsimè facere poteſt abſque voto, & infallibiliter faciet, quoties ex charitate iudicauerit eſſe faciendum. Accedit, quod beati iam ſunt in termino: votum autem propriè videtur ſpectare ad ſtatum viæ, propter futuras actiones, vt ad maiorem perfectionem, vel meritum tendant. Et quoad hoc non eſt eadem ratio de Chriſto in ſtatu huius vitæ, in quo licet fuerit comprehenſor, fuit tamen verus viator,& ex ea parte fuit magis capax voti, ſaltem propter noſtrum exemplum. Nunc autem certum eſſe cenſeo, Chriſtum non emittere vota, quod de cæteris beatis tam hominibus, quàm Angelis ſentiendum puto:nam ratio generalis eſt.

Votum propriè ſpectare videtur ad ſtatū viæ.

Chriſtus viator,& comprehēſor potuit emittere vota.

12. Quartò ex dictis concluditur reſponſio ad quæſtionem, nimirum ſolum hominem viatorem eſſe voti capacem, ita vt de facto, ac moraliter loquendo in illo reperiatur. In qua aſſertione duæ partes cōtinentur, vna affirmatiua, ſcilicet hominem viatorem eſſe voti capacem, altera negatiua de quolibet alio præter viatorem hominem. Et hæc quidem poſterior pars ſatis probata eſt ex dictis, excluſimus enim omnes res alias tam inferiores, quàm ſuperiores,& omnem ſtatum extra viam. Prior autem pars ſatis probata eſt in lib.1.ca.1.& in ſequenti ampliùs declarabitur.

Solus homo viator eſt voti capax.

CAPVT II.

An omnes homines viatores ſint voti capaces?

1. Dicendum primò eſt: homines ante vſum rationis non eſſe voti capaces. Aſſertio eſt communis, & clara, quia ſine voluntario conſenſu votum non emittitur: ſed ante vſum rationis homo non poteſt habere deliberatum conſenſum, vt conſtat, ergo nec votum. Maior habetur in cap. *Sicut tenor* de Regular.& ſuprà libr.1.latè tractata, & declarata eſt, ibi enim oſtenſum eſt ad minùs requiri ad votum conſenſum ſufficientem ad peccandum mortaliter. Excluduntur ergo omnes infantes, & paruuli pro ea ætate, in qua nondum habent vſum rationis ad peccandum mortaliter ſufficientem. Et eadem ratione ſub his comprehenduntur perpetuò amentes. Denique excluduntur omnes homines pro eo ſtatu, & diſpoſitione, in qua vti ratione non poſſunt, vt dum dormiunt, phrenetici ſunt, aut ebrij, vt in citato loco latiùs dictum eſt.

Ante vſum rationis homines vouere non poſſunt. Cap. *Sicut tenor.*

2. Dices, hoc rectè procedere in voto, quod vnuſquiſque pro ſe ipſo emittit: poſſe tamen vnum pro alio vouere,& ſic infantem, verbi gratia, poſſe vouere per alium, ſcilicet, per parentem vel tutorem, ſic enim videmus parentes vouere filios infantes religioni. Et populus interdum vouet diem féſtum,

Obiectio.

A vel ieiunij,& tunc filij paruuli, imò & nondum nati cenſentur in parentibus vouere. Et ratio reddi poteſt, quia voluntas vnius interdum moraliter cōtinetur in voluntate alterius, vt voluntas filij in voluntate patris, ergo poterit per illam vouere, etiamſi nondum propria vti per ſe ipſum poſſit.

Voluntas vnius interdum moraliter continetur in voluntate alterius.

3. Solutio.

Reſpondetur negando aſſumptum. Eſt ergo ad hanc rem explicandam proponenda hîc regula ſimilis illi, quam de iuramento tradidimus, votum eſſe actionem perſonalem, id eſt, quæ propria voluntate vouentis fieri,& in illa proximè, & immediatè niti debet. Ita ſumitur ex D. Thoma dicta quæſt. 88. art. 9. Et eſt communis in 4.diſtinct.38. vbi Paludanus quæſt.3.art.3.Supplement. Gabrie-
B lis quæſt.1.conc.4.Palacius diſput.1.concluſ.8.Soto lib.7.quæſt.2.art.1. ad 5.Silueſter. *Votum* 2. qu. 9.& 11.Nauarrus cap.12. num.56.& 79. Hoſtienſis in Sum.lib.3.tit.de Voto §.*Et vtrum*,& alij Caoniſtæ in cap. *Licet* de Voto. Ex quo textu id ſumitur per argumentum à contrario ibi: *Onus tibi à patre iniunctum,& à te ſponte ſuſceptum.* Si ergo non eſſet ſponte ſuſceptum, non obligaret. Ratio præter ſuprà traditam de iuramento, hic reddi poteſt, quia votum eſt promiſſio, ſed promiſſio ita eſt propria actio promittentis, vt non poſſit alium comprehendere ſine conſenſu illius, ergo & votum. Probatur minor, quia promiſſio vt ſic inducit proximè, ac per ſe obligationem fidelitatis, ſeu veritatis, faciendi verum, quod promiſiſti: ſed obligatio fidelitatis, & veritatis non poteſt oriri niſi ex pro-
C prio actu. Intelligi enim nō poteſt, vt vnus ſit mendax, aut verus propter dicta alterius, niſi ipſe aliquo modo illa etiam proferat, vel confirmet, quia veritas conſiſtit in adæquatione dicti ad mentem loquentis, & non dicti vnius ad mentem alterius. Idémque eſt in fidelitate, quæ conſiſtit in adæquatione facti ad verbum proprium, non ad alienum. Vnde Prouerb.6. dicitur. *Illaqueatus es verbis oris tui,& captus propriis ſermonibus:*& eſt ſermo de promittente. Et ſimilis loquendi modus eſt frequens in Scriptura: Iudic.11. *Aperui os meum*,& infrà. *Si aperuiſti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es.* Deut.23. *Obſeruabis, & facies ſicut locutus es Domino Deo tuo,& propria voluntate, & ore tuo locutus es.* Hoc ergo neceſſarium eſt ad valorem, &
D obligationem voti. Et poteſt amplius explicari ratio: quia obligatio voti non eſt ex poteſtate iuriſdictionis, aut dominatiuæ. Nam hæc ſpectat ad legem, vel præceptum, ergo eſt obligatio ex priuata, ac propria voluntate, ratione poteſtatis, & dominij, quod vnuſquiſque habet in ſuas proprias actiones:& ideò votum dicitur quaſi lex priuata, quam vnuſquiſque poteſt ſibi imponere, niſi aliàs impediatur: ergo propria obligatio voti, ſeu verum votum, non poteſt eſſe ex ſola voluntate aliena, ſed eſt quaſi immanens, quæ in eo manet, à quo inducitur.

Votum eſt actio perſonalis.

Inculcatur regula ad votum.

D.Thom. Palud. Sup. Gab. Palac. Soto. Silueſt. Nauar. Hoſtienſ.

Vnus nō poteſt eſſe mēdax, aut verus propter dicta alteri⁹.

Prouerb. 6.

Iudic.11.

Deut.23.

Obligatio voti eſt ex propria voluntate.

Ex hoc ergo principio manifeſtum eſt, eum, qui non poteſt vti voluntate propria, tamquam habens dominium eius, nō eſſe voti capacem per ſe ipſum,
E & conſequenter, neque per aliū, quia hoc repugnat naturæ voti. Vnde verum non eſt votum parentum tranſire ad filios, aut defuncti ad hæredes, aut populi ad ſucceſſores. Quomodo autē ex voto vnius redundare poſſit obligatio ad alios, dicemus lib.5. nunc ſatis ſit dicere, votum vnius non tranſire ad alios, poſſe tamen eſſe cauſam quaſi efficientem obligationis in aliis, & tunc obligationem, quæ ad aliū redundat, non eſſe propriè obligationem fidelitatis, aut Religionis, ſed eſſe iuſtitiæ, vel præcepti, vt ibi

4. Qui vti non poteſt propria voluntate, non eſt capax voti.

Votum parentum non poteſt trāſire ad filios.

vt ibi latiùs exponemus. Neque ampliùs probat illa A ratio, quàm quòd voluntas vnius poteſt conſtitui in alterius voluntate. Dupliciter enim poteſt hoc intelligi. Vno modo ratione ſubiectionis naturalis, aut politicæ, & hic modus ſubordinationis non ſufficit ad votum, propter rationem factam, ſed poterit ſufficere ad obligationem legis, vel præcepti. Alio verò modo poteſt quis proprio conſenſu voluntatis ſuæ dare alteri poteſtatem vouendi pro ſe, & hic modus eſt poſſibilis, quia poteſt votum per procuratorem fieri, ſicut matrimonium, vel ſicut iuramentum: nam ibi dicta hic poſſunt applicari. Tunc autem neceſſariò ſupponitur vſus rationis ad conſtituendum procuratorem, qui pro te promittat, aut contrahat, & tota obligatio voti oritur ex proprio conſenſu, qui à principio datus fuit à propria perſona mandante procuratorem, quaſi ſub B conditione, vt promiſſio intelligeretur facta, ſtatim ac procurator nomine ſuo illam faceret. Et ita hoc non tollit veritatem aſſertionis, quod ad votum ſit neceſſarius vſus rationis.

Dupliciter vnius volũtas conſtitui poteſt in alterius voluntate.

5. Duæ verò difficultates occurrebant circa hanc reſolutionem. Vna eſt de filiis infantibus oblatis à parentibus religioni, quia eo ipſo videntur ita firmiter religioſi fieri, & votis obligari, vt retrocedere non poſſint, vt multa Iura ſignificant. Sed hanc relinquimus in tractatum de Statu Religionis, quia non poteſt antea conuenienter intelligi. Nunc ergo negamus aſſumptum, donec enim in ętate adulta conſentiant, non obligantur. Quomodo autem illa Iura intelligenda ſint ibi videbimus. Altera dif- C ficultas eſt de voto baptiſmi, quam nunc expediemus, quia in hac materia ab omnibus tractatur, & eſt huius loci propria. Eſt ergo difficultas, quia omnes baptizati obligantur voto ad legem Chriſti ſeruandam, & tamen multi baptizantur ante vſum rationis; ergo non eſt vſus rationis ad votum neceſſarius. Maior probatur, quia illa obligatio eſt voluntariè ſuſcepta, & ideò baptizandi interrogantur, *an renuncient Sathanæ, & pompis eius*, &c. vt per ſe, vel per patrinos conſentiant, & ſpondeant. Atque ita loquuntur Magiſter, & Scholaſtici in 4. d. 38. præſertim D. Thomas quæ. 1. art. 2. quæſtiunc. 1. Bonauentura art. 1. quæſt. 2. Quam ſententiam nõ ſolùm ſequitur, ſed etiam de proprio voto videtur exponere Waldenſis in Doctrina. lib. 3. cap. 20. præſer- D tim, num. 4. & cap. 22. in principio, & nu. 5. Soléntque pro hac ſententia referri varij Patres, Auguſtinus in Pſal. 75. vbi dicit generatim, quædam eſſe, quæ omnes communiter vouere debemus, vt credere in Deum, non furari, &c. de baptiſmo autem nihil dicit, videtur tamẽ eſſe eadem ratio. Et Epiſt. 23. dicit, *Patrinos in baptiſmo paruulorum pro illis ſpondere.* Et hoc indicauit Tertullianus lib. de Coron. milit. ca. 3. dicens, *Aquam adituri in Eccleſia, ſub Antiſtitis manu conteſtamur nos renunciare Diabolo, & pompæ, & Angelis eius.* Quo verbo *renunciandi Diabolo*, vtuntur frequenter Patres, vt Cyprianus lib. 1. Epiſt. 5. & alij, quos fusè retuli tom. 3. quæ. 71. art. 1. in Comment. vbi circa finem adnotaui, quoſdam etiam Patres interdum vti nomine promiſſionis, E ſeu ſponſionis. Quibus addi poteſt Gregorius Homil. 29. in Euang. dicens, *Omnes nos in die baptiſmatis omnibus antiqui hoſtis operibus, & pompis renunciare promiſimus.* Et Hieronymus Amos 6. in fine: *In myſteriis primùm renunciamus ei, qui in occidente eſt, nobiſque moritur cum peccatis, & ſic verſati ad orientem pactum inimus cum ſola iuſtitia, & ei ſeruituros nos eſſe promittimus.* Idem latè Ambroſ. 1. de Sacrament. cap. 2.

Duo dubia circa eãdem materiam. An infantes à parentibus religioni oblati, ſint religioſi.

De voto baptiſmi.

Magiſt. *D. Thom.* *Bonau.* *Wald.* *Auguſt.* *Tertull.* *Cyprian.* *Gregor.*

6. Nihilominùs ſimpliciter reſpondendum eſt, nullum proprium votum fieri in ſuſceptione baptiſmi, etiam ab adultis. Ita Altiſſ. lib. 3. Sum. tract. 2. ca. 2. quæ. 1. Richardus in 4. d. 38. art. 3. quæ. 2. Durandus quæſt. 1. Palud. ibi q. 2. & dub. 6. q. 4. art. 2. concl. 1. Caietanus, Soto, & omnes d. art. 2. Vict. in Sum. 4. mat. de Baptiſmo nu. 38. Nauarrus ca. 12. n. 32. optimè Bellarminus lib. 2. de Monach. c. 19. Rationes ſunt, prima, quia nullum eſt ibi verbum indicans votum. Secunda, quia nulla auctoritate, & traditione cõſtat, Eccleſiam præcepiſſe tale votum. Tertia; quia eſſet potiùs in laqueum, quàm in vtilitatem. Has rationes optimè tractat, & proſequitur Caietanus art. 2. Adde, in Sacramento Pœnitentiæ nullum exigi à pœnitentibus votum de vitæ emendatione, cur ergo exigeretur à baptizatis adultis de vitæ profeſſione? Deniq; aliàs omnia peccata Chriſtianorum eſſent ſacrilegia, pręter malitias, quas habent in propriis ſpeciebus, quod probabile non eſt. Vnde à fortiori conſtat, multò minus infantes, cùm baptizantur, vel votum per alios emittere, vel cùm ad adultam ætatem perueniunt obligari voto, ſed ſolis præceptis legis Euangelicæ, & Eccleſiæ.

Reſolutio quæſtionis. Nullum proprium votũ fit in ſuſceptione baptiſmi.

Altiſſ. *Richard.* *Durand.* *Palud.* *Caietan.* *Soto.* *Victor.* *Nauar.* *Bellarm.* *Caietan.*

Infantes cũ ad adultam ætatem peruenerint, nõ obligantur voto.

7. Ad explicandas ergo priores locutiones Patrum diſtinguunt Magiſter & Scholaſtici in d. d. 38. præſertim D. Thomas duplex votũ, quod vocant commune, & ſingulare, & neceſſarium, & voluntarium. Dicunt ergo in baptiſmo fieri votum commune, & neceſſarium, non tamen voluntarium, ac ſingulare. Quam diuiſionem ſuprà in fine lib. 1. explicaui. D. Thomas autem in 2. 2. illam omiſit, quia poteſt cauſare æquiuocationem, nam votum illud commune, ſeu neceſſarium non eſt propriè votum, quia non eſt promiſſio, ſed profeſſio quædam legis Euangelicæ, in qua non interuenit promiſſio ex parte ſuſcipientis illum ſtatum, ſed tantùm libera ſuſceptio baptiſmi, & conſequenter libera acceptatio legis Euangelicæ, non eſt ergo verum votum. Sed ita appellatur, tum quia votum interdum ſignificat propoſitum, vt in principio notauimus, quomodo dicere etiam ſolemus contritionem catechumeni, continere baptiſmum in voto, tum etiam quia per illam acceptationem manet homo obligatus. Aliter tamen quàm per votum, quia in voto obligatio eſt fidelitatis, & promiſſionis, in hac verò acceptatione obligatio eſt legis, ſeu pręcepti: vnde in priori obligatio eſt à vouente, quaſi actiuè: in poſteriori eſt à voluntate Chriſti, licèt ex parte recipientis conſenſus accedat. Antiqui ergo Scholaſtici, & Patres locuti ſunt largè, & impropriè de voto. Quod patet, quia dicunt illud votum baptiſmi analogicè ſic appellari, & non addere ſpecialem obligationem virtutis religionis, nec ſpecialem malitiam in contraria tranſgreſſione: nam fornicatio baptizati non eſt alterius ſpeciei, quàm non baptizati, licèt accidentaliter ſit grauior in eadẽ ſpecie, propter maiorem cognitionem, & voluntatem, vt loquitur D. Thom. in 4. vbi ſuprà. Eſtque aperta ſententia Auguſtini in dicto Pſal. 75.

Magiſt. *D. Thom.* Duplex votum, cõmune, & proprium, neceſſarium & voluntarium.

Cur profeſſio legis Euãgelicæ vocetur votũ.

Quomodo antiqui Patres locuti ſint de voto baptiſmi.

D. Thom.

8. Dices: Cur poteſt infans profiteri religionem Chriſtianam per offerentem ipſum, & non poteſt ſic vouere, vel profiteri religioſum ſtatum per parentes, vel alios, cùm etiam profeſſio baptiſmi debeat eſſe voluntaria? Reſpondeo rationem eſſe, quia profeſſio fidei Chriſtianę eſt ex obligatione immediata diuinæ legis, quam Chriſtus potuit imponere ſua ſola voluntate, obligationẽ autem voti, aut particularis religionis reliquit in hominis arbitrio. Et ita Chriſtus Dominus inſtituit, vt & infantes ritè baptizari poſſent ſine proprio cõſenſu, & vt omnes bapti-

Cur poſſit infans profiteri fidẽ Chriſti per offerentẽ ipſum, non verò religioſum ſtatum. Solutio.

baptizati ad ſuam legem ſeruandam tenerentur,& Eccleſię manerent ſubiecti,ita vt per eam compelli poſſent. Quod facere potuit,quia illa eſt obligatio manans à poteſtate iuriſdictionis, quæ illi non deeſt:ſecus verò eſt de obligatione voti,quæ à propria debet emanare voluntate.

9. Omnis homo viator perfecta ratione pollens,voti capax eſt, niſi aliunde impediatur. *D.Thom. Richard.*

Dico ſecundò; Omnis homo viator, ſufficienti ratione vtens,quantùm eſt ex parte ſua,capax eſt ad emittendum votum, ſi aliunde non ſit impeditus. Hæc aſſertio ſumitur ex D.Thoma dicta quæſt.88. art.8.& 9.& aliis Theologis in 4. diſt. 38. vbi præſertim Richardus art.4.qu.2. & quantùm ad generalem regulam eſt per ſe manifeſta, quia ſi homo ſufficienti ratione vtitur,etiam vtitur ſufficienti libertate, ſed ad votum hæc duo ſufficiunt ex parte vouentis,vt conſtat ex dictis in toto lib.1.ergo. Dixi autem *ſufficienti ratione vtens*, vt ſignificarem non quemcumq; rationis vſum ſufficere ad votum, ſed oportere,vt ſe extendat ad Dei cognitionem, quia ſine illa impoſſibile eſt votũ emittere, cùm votum ſit promiſſio Deo facta. Vnde etiam addo,poſſe ſub illa ſufficientia includi, quòd ſit vſus rationis fide illuminatæ,quia ſine fide non videtur poſſe verum, & proprium votum emitti. Sed licèt hoc verum ſit de voto perfecto,& Chriſtiano(vt ſic dicam)tamẽ abſolutè non repugnat votum validum,& obligans inueniri in homine carente fide, vt ſi hæreticus errans in aliis,& non in his,quæ ſpectant ad voti Religionem, voueat caſtitatem, ſine dubio obligabitur. Et idem eſſet,ſi homo habens ſolam naturalem Dei cognitionem,& illum colens naturali cultu,aſſequeretur modum colendi per votum: ſicut Gentiles vouebant aliis ſuis, & ex conſcientia erronea obligabantur: nam alioqui ex defectu obiecti vota illa inualida erant. Requiritur ergo ex parte vſus rationis,cognitio proportionata voto,& ſi hæc deſit, non erit vſus rationis ſufficiens. Vel certè ſi ignorantia interueniat, illa erit vnum ex impedimentis incluſis in exceptione,de qua ſtatim.

Non repugnat votum validum inueniri in homine carente fide.

10. In voto ſupponendũ eſt auxilium neceſſarium ex parte Dei.

Dixi etiam in aſſertione *hominem ex parte ſua, &c.* Primò,quia ſemper ſupponendum eſt,auxilium neceſſarium ex parte Dei:nam vt in principio dixi, hic ſolùm agimus de virtute cauſæ proximæ. Secundò,quia præter virtutem agendi,oportet,vt homo habeat materiam proportionatam ad votum, id eſt, quam ipſe poſſit efficaciter obligationi voti ſubiicere. Quod facilè oſtendi poteſt, tum ratione phyſica, quia agens creatum non poteſt operari ſine materia capaci, tum ratione morali,quia ſi homo promitteret rem alienam, non eſſet honeſta promiſſio, nec de re licita. Exempla ſunt, ſi religioſus voueat facere eleemoſynam de rebus monaſterij, vel filius de rebus paternis, vel ſi ſeruus promittat ſuas operas hoſpitali, cùm illæ ſint domini,& ſic de aliis exemplis, quæ videri poſſunt in Richardo ſuprà,Silueſtro verb.*Votum* 3.per totum, & in ſequentibus ea proſequemur.

Richard. Silueſt.

11. Conditio in omni voto neceſſaria eſt, ſi aliunde nõ ſit impeditus.

Deniq; addidi in aſſertione, *Si aliunde non ſit impeditus*,quia hæc conditio in omni cauſa agente neceſſaria eſt,ſempérque ſubintelligitur. Eandémque limitationem poſuit Richardus ſub aliis verbis,ſcilicet,*Cui vouere non prohibetur.* Quæ verba intelligere videtur de prohibitione ex parte materiæ, quia illa eſt prohibita,omnia enim exempla, quæ adducit(ex cap.*Magnæ* de voto,& ca.*Niſi cùm pridem*,de Renunciat.& cap.*Non oportet* de Conſecration.diſtinct.5.)aut non ſunt ad rem,quia in eis votum nõ eſt ſimpliciter inualidum,vt infrà ſuis locis dicetur, vel vt ſit inualidum reduci debet ad votum de materia prohibita, vt eſſet in Epiſcopo votum de renunciando Epiſcopatu,ſine licentia Papæ, & ſimilibus. Item quia ratio,qua vtitur,ſcilicet,quia Deus non acceptat votum contra prohibitionem factam, ſolùm procedit in eodem ſenſu, nam aſſumptũ eſt verum ex parte materiæ,non autem ſemper ex parte vouentis. Hoc autem modo illa conditio iam declarata eſt,nunc autem aliam intendimus,quę illis verbis non ſatis explicatur.

Quòd ſi verba illa intelligantur de prohibitione ex parte vouentis,non erit vniuerſaliter vera exceptio illis verbis explicata, quia multa fieri prohibentur,quæ facta tenent,ca.*Ad Apoſtolicam* de Regular. Vt ſæpè quis malè facit vouendo, aut profitendo Religionem, & tamen votum tenet, ſi lex prohibens non addat verba irritantia: vt conſtat ex generali principio de Legibus, & ex Concilio Tridentino ſeſſ.25.c.15.de Regular. per argumentum à contrario,maximè adiuncto d.ca.*Ad noſtras.* Nam profeſſio facta ante expletum annum probationis vel ante ætatem legitimam nunc eſt nulla, quia ita Concilium expreſſit:antea verò non erat nulla, licet prohiberetur,quia non irritabatur. Similiáque exempla ſumi poſſunt ex aliis Decretis, & Bullis Põtificiis,vt Sixti.V.Clement.VIII. de Illegitimis, & ſimilibus. Ratio autem eſt,quia poteſt actus promittendi eſſe prohibitus, & non actus,qui eſt materia promiſſionis: vt poteſt Superior me prohibere,ne votum orandi faciam,licèt non me prohibeat orare. Tunc ergo licèt malè faciam vouendo, non tamen eſt votum de re mala, aut Deo non accepta. Et ita tunc nõ procedit ratio Richardi, quòd Deus non acceptat votum prohibitum,licèt enim nõ acceptet illud,quando eſt de re illicita,tamẽ acceptat illud,quod eſt de re licita,etiamſi illicitè factum ſit, vt ſuprà lib.1.cap.5.latiùs explicuimus. Vnde licet votum prohibeatur,ſi materia non prohibetur,poterit votum eſſe validum, ſi aliud non ſubeſt impedimentum. 12.

Cap. *Ad Apoſtol.*

Conc. Trid.

Profeſſio ante annũ probationis expletum, nũc eſt nulla.

13. Obiectio. Solutio. Superior ꝑhibens votũ orandi an orare prohibeat.

Dices;qui prohibet vouere orationem,prohibet orare ex voto, ergo id ſemper malũ eſt,ergo repugnat tale votum obligare. Reſpondeo,diſtinguendo antecedens,prohibet remotè, & quaſi in radice, tranſeat,prohibet formaliter,& in ſe,nego, quia licet prohibeat votum, quod eſt radix obligationis, tamen illo facto, nõ prohibet obſeruationem eius. Sicut votum ſimplex caſtitatis prohibet matrimonium,& conſequenter coniugalem copulam, quia tamen nõ irritat matrimonium:ſi ſemel fiat,etiamſi peccaminosè fiat,obligat ad reddendum debitum, & ita id iam non prohibet votum caſtitatis.

Meliùs ergo explicatur illa limitatio per illa generalia verba,*Si aliunde nõ ſit impeditus*:nam exiſtente capacitate intrinſeca vouentis (vt ſic dicam) & capacitate etiã materiæ, adhuc poteſt impedimentum interuenire. Hoc autem impedimentũ eſſe nõ poteſt,niſi prohibitio Superioris, quia ſecluſa prohibitione poſitiua,omnis homo vtẽs ratione habet liberam,& efficacem voluntatem ad vouendum,& ſe obligandum in materia apta, quia nullo iure diuino,vel naturali impeditur. Nec ex alio capite poteſt ratio impedimẽti cogitari. Ius autem humanũ, vel præceptũ Superioris dupliciter poteſt impedire votũ. Vno modo ſimpliciter prohibendo,ne fiat,& tunc impedit,ne licitè fiat,nõ tamen,ne validè fiat, vt declaratũ eſt. Alio modo poteſt nõ ſolùm prohibere,ſed etiã irritare inhabitando perſonã, vel voluntatem eius inefficacem reddẽdo ad ſe obligandum, vt capite ſequenti conſtabit, & tunc perſona illa eſt impotens ad votum ſimpliciter,ſeu validum emittẽdũ,quia veluti priuata eſt naturali poteſtate. 14.

Ius humanum,aut pręceptum Superioris dupliciter poteſt impedire votum.

Ex

15. *Nullus eſt in Eccleſia, qui per ſe loquendo nõ poſſit valida vota emittere.* *D.Thom.*

Ex quibus tandem ſequitur, nullum eſſe in Eccleſia hominem adultum, qui per ſe loquendo non poſſit valida vota emittere. Patet, quia nemini ſunt omnia prohibita, & multò minùs irritata, omnes ergo adulti fideles dici poſſunt ſimpliciter capaces voti. Habet autem hoc nonnullam difficultatem in perſonis aliis ſubiectis, de quibus tractat D.Thom. dicto art. 8. & 9. Sed hoc tractabitur diſtinctiùs in ſequentibus. Nunc ſolùm dicimus, etiam illarum perſonarum vota eſſe valida, niſi vel ſint de illicita materia, vel inueniantur in Iure irritata. Quando autem alterum ex his contingat, dicemus in ſequentibus.

CAPVT III.

An Eccleſia poßit aliquas perſonas inhabiles reddere ad validè vouendum?

1. Væſtio hæc videtur attingere materiam de irritatione votorum in 6. libr. tractandam. Sed aliud eſt votum validum iam factum irritare, aliud impedire, ne validè fieri poſſit, nam hæc eſt veluti irritatio antecedens, ſicut impedimentum irritans contractum faciendum, altera verò eſt irritatio ſubſequens ad opus validè factum. Hæc ergo irritatio ſubſequens tractanda eſt in libro ſexto, & eam nomine irritationis ſemper intelligemus: alteram verò (ad tollendam æquiuocationem terminorum) vocabimus inhabilitatem perſonę ad vouendum, quæ ad hunc locum propriè ſpectat, vt explicare poſſimus, quæ perſonæ ſecundum omnia Iura ſint aptæ ad vouendum validè. Loquimur autem de perſonis adultis, & ſufficienti ratione vtentibus, quæ (vt oſtendimus) iure naturali ſunt aptæ ad vouendum in materia ſibi proportionata, illa enim ſemper ſupponenda eſt, vt conſtat: nam ſi ex parte materiæ ſit inhabilitas, non requiretur ſpecialis ex parte perſonæ. Igitur ſolùm de Iure Eccleſiaſtico habet locum quæſtio, & conſequenter tantùm reſpectu fidelium, in quos Eccleſia iuriſdictionem habet.

Perſonæ aptæ ad vouẽdum quæ ſint.

2. Duo verò poſſunt hic inquiri, vnum de poteſtate, aliud de facto, hic de ſola poteſtate, in ſeq. cap. de actu dicemus. Ratio ergo dubitandi eſſe poteſt primò, quia tota vis, & efficacia voti cõſiſtit in actu interiori intellectus, & voluntatis: nam exterior actus ſolùm eſt ſignum voti apud Deum emiſſi; ſed Eccleſia non habet poteſtatem in actus internos, ergo. Secundò, vel hæc poteſtas eſt iuriſdictionis, vel dominatiua. Prior non ſufficit, quia, vt infrà oſtendemus, poteſtas iuriſdictionis non ſufficit ad irritanda vota iam facta: vnde multò minùs ſufficiet ad irritanda illa, ſi fiant, vel antequam fiãt, ſeu quando fiunt. Poſterior autem poteſtas non eſt in Pontifice, & conſequenter, nec in vniuerſa Eccleſia: aliàs poſſet Pontifex pro ſuo arbitrio, & ſine vlla cauſa talem irritationem facere, quod conſtat eſſe falſum. Sequela autem patet, quia poteſtas dominatiua non indiget cauſa ad irritanda vota, vt infrà videbimus. Tertiò: ſi Eccleſia poteſt hoc modo vota irritare antecedenter, vel id eſt ex parte materię, prohibendo illam, & faciendo illam ineptam ad votum, vel ex parte perſonæ illam reddendo inhabilem ad vouendum, etiam in materia capaci. Primum fieri poteſt a quocumque ſuperiori reſpectu ſubditi, ſed illud non eſt per ſe votum impedire, ſed id per accidens ſequitur ex quacumque alienatione, ſeu priuatione materiæ: nam hoc modo etiã

Ratio dubitandi.

Poteſtas dominatiua nõ indiget cauſa, ad irritãda vota.

A poteſt homo ſe impotentem reddere ad aliquod votum emittendum, ſi materiam eius à ſe alienauerit. Secundum videtur impoſſibile, tum quia videtur contra naturale ius, quo potens eſt homo ad ſe obligandum Deo per ſuam voluntatem: tum etiam quia ſolus Deus videtur habere poteſtatem ſuper voluntatem humanam, quatenus cum Deo ipſo contrahere, & quaſi negotiari poteſt.

3. Nihilominùs dico primò: De votis ſolemnibus, vt ſolemnia ſunt, non eſt dubium, quin ſit in Eccleſia poteſtas ad inhabilitandas aliquas perſonas, ne validè poſſint talia vota emittere, ſeu quod idẽ eſt, ad inſtituenda impedimenta irritantia talia vota, ne valida ſint, ſi cum illis fiant. Hæc aſſertio acceptari debet, vt certa de fide, quia communi B vſu, & ſenſu Eccleſiæ recepta eſt: Pontifices enim, & Concilia vſa ſunt hac poteſtate; non tamquam dubia, vel probabili, ſed tamquam certa & indubitata. Hoc conſtat primò, quia ſuprà lib. 1. oſtenſum eſt, Eccleſiam irritaſſe votum ſolemne factum ex metu cadente in conſtantem virum. Secundò, quia Eccleſia irritauit profeſſionem factam à pueris ante annos pubertatis, id eſt, (ſecundum antiquum ius) ante decimum quartum annum ætatis in viris, & ante duodecimum in fœminis, vt de viris eſt expreſſum in cap. *Ad noſtras*, de Regular. & cap. 1. & 2. eod. tit. in 6. De fœminis autem non ita inuenitur expreſſum in illis Iuribus, tamen ex illis textibus cum proportione colligitur, fœminas impuberes eſſe inhabiles ad votum ſolemne emittendum, C vnde quia in ordine ad matrimonium fœminæ cenſentur impuberes vſque ad duodecimum tantùm annum cap. *Ex litteris*, de Deſponſata impuberum: & in ordine ad ſtatum religioſum, idem clarè ſumitur ex cap. *Puella*. 20. qu. 2. ideò etiam in fœminis ante duodecimum annum profeſſio ſemper fuit nulla. Vnde in cap. 1. 20. q. 1. dicitur: *In virginibus eſſe firmam profeſſionem, ex quo adulta ætas eſſe cœperit*: declaratur autem eſſe illa, *quæ ſolet apta nuptiis deputari*, & ita ibi notat Gloſſa. Et eodem modo ſumitur hæc ſententia ex capit. *Cùm virum*, de Regular. & tradit etiam Gloſſa in Clement. *Eos*, de Regular. Hodie verò tam in viris, quàm in fœminis, requiritur decimus ſextus annus expletus, & D vota ſolemnia antea facta irrita ſunt ex Decreto Concilij Tridentini ſeſſ. 25. cap. 15. de Regular. vbi etiam irritantur vota ſolemnia ante annum probationis emiſſa. Item Sixtus V. irritauit profeſſionem factam ab illegitimis, & à quibuſdam criminoſis, & aliis, & ita factũ eſt, & in Eccleſia durauit, quamdiu conſtitutio illa non fuit reuocata à Clemente VIII. Non poteſt ergo de hac poteſtate dubitari, cùm de actu non dubitetur, & ita docent D. Thomas d. quæ. 88. art. 9. & omnes.

1. Aſſertio. Eccleſia poteſt aliquos inhabiles reddere ad vota ſolemnia.

Ante decimum quartum annum profeſſio eſt nulla in viris, in fœminis ante duo decimum. *Cap. Ad noſtras.*

Cap. Ex litteris. *Cap. Puella.*

Ca. Cùm virum.

Hodie tam in viris, quã in fœminis requiritur annus decimus ſextus expletus. *Trident.*

D. Thom.

4. Ratio verò reddi poteſt ſpecialis in voto ſolemni, quia in illo ſemper interuenit acceptatio ex parte Eccleſiæ, & contractus aliquis humanus inter religioſum tradentem ſe religioni, & religionem acceptantem illam traditionem, & ſe obligantem ſuo modo religioſo: ergo poteſt Eccleſia hunc con- E tractum irritare, ſeu ſtatuere conditiones, ſine quibus validum non ſit: ergo conſequenter facere poteſt, vt vota ſolemnia valida non ſint. Antecedens ſupponitur: nam infrà ſuo loco tractabitur. Prima verò conſequentia probatur; tum quia omnis respublica, vel princeps eius habet ſimilem poteſtatem circa contractus ſubditorum, & ita leges ciuiles irritant antecedenter plures cõtractus, niſi modo per ipſas conſtituto fiant. Et idem facit Eccleſia, quod maximè confirmat exemplũ de matrimonio: nam

Ratio aſſertionis. *Contractus humanus intercedit inter religioſum, & religionem.*

Matrimoniũ licet ſit ſacramẽtum poteſt irritari ab Eccleſia.

nam licèt ſit ſacramentum,quia fundatur in contractu humano, ideò potuit Eccleſia multis modis irritare illud, niſi legitimè fiat. Tum etiam quia contractus, qui in votis ſolemnibus interuenit, eſt cum Religione, cuius poteſtas tota eſt à Pontifice, & ideò facilè potuit dare, vel auferre poteſtatem acceptandi talem contractum, ſeu traditionem, & ita annullare illam. Secunda verò conſequẽtia probatur, quia vota non habent ſolemnitatem, niſi vt adiuncta traditioni, & conſecrationi: ergo, irritata traditione, irritantur vota.

5. Obiectio. Solutio. *Trident.* Talis profeſſio nõ valet etiã ad obligationẽ voti ſimplicis.

Dices,hinc ſolùm concludi,non valere illa vota, vt ſolemnia, non tamen inde ſequi non valere, vt vota. Reſpondeo in primis inde ſatis probari aſſertionem, quia in ea ſolùm poſuimus non valere illa vota,vt ſolemnia ſunt,quia certius eſt. Deinde verò dico, etiam non valere, vt vota ſunt, vel quia iura interdum id declarant,præſertim Tridentinum, d. cap.15.dicens: *Profeſſio antea facta ſit nulla, nullámque obligationem inducat*,&c. *Aut ad alios quoſcumque effectus.* Quæ vniuerſalia verba ſine dubio comprehendunt etiam obligationem voti ſimplicis, & effectus eius. Vel etiam non valent ex defectu intentionis vouentis, qui non intendit emittere illa vota,niſi vt ſolemnia,vt annexa tali ſtatui religioſo, & vt ſeruãda in illo, & ideò ſi religioſus ſtatus non fuit validus,nec vota ipſa etiam,vt vota ſunt,obligabunt. Primò,quia illa intentio virtute includit conditionem, ſi profeſſio valuerit, vel ſi religioſus fuero: ſecundò, quia includit determinationem obligandi ſe ad illa in tali ſtatu,& non aliter: tertiò,quia ſolùm intenduntur vt acceſſoria, & acceſſorium ſequitur principale. Denique, quia obedientia, & paupertas non promittuntur ibi, niſi ſecundum talem regulam, & ideò ſi non tenet obligatio ad regulam,neque illa vota poſſunt valere. De voto autem caſtitatis nonnullum oritur dubium ex cap. *Quidam*,& cap. *Placet*,de Conuerſ.coniugat. vbi in caſu, in quo eſt profeſſio nulla, dicitur tenere votum caſtitatis, ſed de illis textibus dicemus infrà tractando de religioſo ſtatu. Nunc breuiter dicimus, illa iura procedere ex præſumptione. Quia in illo particulari caſu præſumunt, coniugem velle obligari ad caſtitatem independenter à profeſſione: in foro autem conſcientiæ ſtandum erit in intentione vouentis. Vide Sancium lib.7.de Matrim. diſput.34.

Cap. *Quidã.* Cap. *Placet.* *Sanci.*

6. Corollaria aliqua ex tradita doctrina. Primum. Vota ſimplicia Scholarium, & coadiutorũ Societatis Ieſu irritari potuerunt.

Atque ex his obiter infero,quando ſimplicia vota fiunt, vt annexa ſtatui religioſo,vt fiunt in Scholaribus,& coadiutoribus Societatis Ieſu, tunc ſicut poteſt perſona aliqua per Eccleſiam fieri inhabilis ad talem ſtatum,vel ſtatuere conditiones irritantes receptionem, ſeu ingreſſum ad illũ ſtatum,ita conſequenter poſſe irritare talia vota ſimplicia. Patet, quia etiam illa fiunt, vt annexa tali ſtatui, in quo etiam aliquis contractus neceſſariò intercedit inter religionem, & religioſum, qui contractus etiam habet conditiones ſubſtantialiter requiſitas ad valorem ſuum, vel ex iure communi Eccleſiæ, vel ex iure proprio talis religionis per Eccleſiam approbato, quibus deficientibus, non valet aſſumptio talis ſtatus,nec à religione acceptatur validè. Ergo etiam illa vota, vt ſunt vota talis religionis inualida ſunt:& conſequenter ſimpliciter,& in ſe ſunt inualida: in voto quidem obedientiæ,& paupertatis ex defectu materiæ propriæ: in voto autem caſtitatis ex intentione vouẽtis, qui ſolùm voluit vouere caſtitatem,vt annexam tati ſtatui. Quòd ſi ipſe peculiari intentione voluit obligari ſimpliciter, & independenter à tali ſtatu, iam illud erit ſimplex votum caſtitatis abſolutè factum, de quo alia eſt ratio.

7. Secundum. Vota ſimplicia quæ à profeſſis in Societate fiũt, nõ ſunt valida,ſi profeſſio ſit inualida.

Secundò infero,vota quædam ſimplicia, quæ in Societate fiunt à profeſſis poſt profeſſionem, non fore valida, niſi profeſſio valida eſſe ſupponatur,& conſequentia ita poſſe irritari, ſicut poteſt irritari profeſſio. Quia in illa nituntur tamquam acceſſorium in principali, quod ruit non ſubſiſtẽte principali: iuxta regulam *Acceſſorium*,42.de Regul.iur.in 6.& leg. *Cùm principalis*,ff.eod. Item, quia ſub hac intentione fiunt à vouente, & ideò fortè in forma emittenti illa dicitur: *Ego N. profeſſus Societatis Ieſu.* Vnde fit etiam probabile, quòd licèt profeſſio in Societate fuerit valida, ſi poſtea mutetur in aliam, vt Charthuſiæ, vel alterius religionis ex conſenſu eiuſdem Societatis, vel Pontificis, tunc eo ipſo dicta ſimplicia vota euaneſcere, quia non ſubſiſtebant vt annexa profeſſioni religionis,vt ſic,ſed profeſſioni talis religionis: ſi ergo mutetur, illa etiam non obligant: ſed de hoc iterum occurret ſermo tractando de Religionibus.

8. 2. Aſſertio. Poteſt Eccleſia inhabilẽ perſonã aliquã reddere ad vota ſimplicia emittenda.

Dico ſecundò: Poteſt etiam Eccleſia directè,& per ſe inhabilitare perſonam aliquam, ſeu voluntatem eius, & conſenſum inefficacem reddere ad vota ſimplicia, validè emittenda, ſeu conditiones aliquas deſignare, ſine quibus votum ſimplex non valeat,etiamſi promittens velit. Hæc aſſertio non inuenitur in iure in propriis terminis,nec in aliquo vſu huius poteſtatis, & ideò non eſt tam certa ſicut præcedens. Quia licèt vinculum voti ſolemnis ſit maius, quàm vinculum voti ſimplicis, vel ſaltem non minus: nihilominùs non fit euidens illatio in hoc puncto à voto ſolemni ad ſimplex: quia in voto ſolemni eſt illa peculiaris ratio de traditione, & contractu humano,& ita ibi vota non directè, ſed quaſi indirectè irritantur, vel ex defectu materiæ, & fundamenti,vel ex defectu conditionis, ſub qua fiunt. Nihilominùs aſſertio eſt ſatis certa, quæ à Theologis videtur potiùs ſupponi,quàm diſputari. Vnde multorum opinio eſt,votum ſimplex ex metu graui factum eſſe irritum iure Eccleſiaſtico: & alij, qui hoc negant, non negant poteſtatem, ſed factum.

9. Vota ante annos pubertatis à pueris facta poſsũt à parentibus irritari. *D.Thom.*

Item conſtat Eccleſiam deſignaſſe annos pubertatis,intra quos vota à pueris facta poſſũt à parẽtibus irritari, vt docet D. Thomas dicto artic.9. & infrà dicemus: ergo poſſet etiam ipſa Eccleſia immediatè irrita facere talia vota, ſi expediret, ſicut etiam poſſet terminum illius ætatis ad irritanda vota, vel augere, vel minuere. Item poteſtas ciuilis poteſt irritare promiſſiones humanas antecedenter; & Eccleſia ſimiliter ſponſalia variis modis annullat: ergo & vota ſimplicia poterit ſic irritare. Probatur conſequentia; quia omnia hæc pendent ex conſenſu promittentis: ergo ſicut in aliis materiis irritat conſenſus,ita poterit in hac. Adde, faciliùs poſſe in præſenti;quia valor voti ſimplicis pendet ex acceptatione diuina: Deus autem non acceptat votum, quando Eccleſia irritat illud. Sicut enim, quando Eccleſia diſpenſat in voto, cenſetur Deus ipſe cedere iuri ſuo, & hoc veluti per ipſam diſpenſationem declaratur virtute illius poteſtatis, quam Deus dedit Petro, vt quod ipſe ſoluerit in terris,ſit ſolutum in cœlo, Matth.16. ita etiamſi Eccleſia ita prohibeat votum aliquod,vt nolit eſſe validum,cenſetur Deus non conſentire tali voto, nec acceptare illud ex vi conceſſionis eiuſdem poteſtatis: eſt enim eadem ratio,& proportio.

Deus non acceptat votum, quãdo Eccleſia illud irritat.

10. Dubium, an Eccleſia vo-

Occurrit autem hîc ſpecialis difficultas de votis merè internis, ſiue quoad actum promittendi, ſiue quoad

[ta interna poſſit irritare.]

quoad materiam promiſſam, an illa etiam poſſit A Eccleſia irritare dicto modo. Et ratio dubij eſt; quia non habet poteſtatem in actus interiores: vnde non poteſt prohibere ſub præcepto talia vota; ergo nec irritare poterit.

[Solutio.]

Sed dico, etiam ad hæc vota extendi dictam poteſtatem, & quidem ſi materia ſit externa, vt, verbi gratia, peregrinatio, ieiunium, &c. poſſet Eccleſia irritare omne votum ſimplex factum ab impubere, verbi gratia, circa ſimilem materiam, ſiue votum ſit verbis factum, ſiue ſola mente.

[Eccleſia vota etiam interna irritare poteſt.]

Probatur, tum quia eadem eſt ratio, & neceſſitas in vtroque modo vouendi. Tum etiam, quia eſtò poteſtas Eccleſiæ non extendatur directè ad actus purè internos, extenditur ad illos, vt coniunctos externis, vt prohibet ferre ſententiam ex odio; ergo etiam poteſt prohibere illum actum B externum, vt faciendum ex voto, & hoc eſt irritare votum. Tum præterea, quia Eccleſia poteſt diſpenſare ſimile votum, & in perſonis ſubiectis poteſt irritare etiam poſt factum, vt infrà videbimus; ergo talis materia non eſt omninò extra poteſtatem Eccleſiæ. Maximè, quia hæc poteſtas non ordinatur ad externam vindictam, ſed ad ſpirituale bonum, & commodum animarum.

11. [Vota etiam interna ab Eccleſia irritari poſſunt.]

Vnde concluditur idem eſſe dicendum, etiamſi materia voti interna ſit, ſiue votum ore fiat, ſiue etiam ſolo corde, quia Eccleſia poteſt inefficacem reddere ipſum conſenſum internum in promittendo etiam Deo, quando ita expedit ad bonum animæ, ad hunc autem finem, & ad hanc efficaciam parum refert, quòd votum ſit de materia externa, C vel interna, quia non minùs, imò ſæpe plus periculi eſt in voto de internis actibus, quàm de externis. Neque etiam quidquam refert quoad obligationem coram Deo, quod votum voce exprimatur, necne. Item etiam votum ſic factum interiùs poteſt diſpenſari: ergo & inualidari à principio, quia vtrumque fit ex vi eiuſdem poteſtatis: *Quodcumque ſolueris*, &c. &, *Paſce oues meas*. Et vtrumque poteſt eſſe neceſſarium ad ſpirituale, & internum regimen animarum.

[*Matth.* 16. *Ioan.* 21.]

12. [In quibus Prælatis ſit poteſtas vota annullandi.]

Tandem circa concluſionem hanc poteſt interrogari, in quibus Prælatis ſit hæc poteſtas ſic annullandi. Ad quod breuiter dico, eſſe in Summo Pontifice, in quo eſt ſuprema poteſtas Eccleſiaſtica. Et probabiliùs cenſeo non eſſe conceſſam Epi- D ſcopis: nam in votis ſolemnibus certum eſt illam non habere, & in ſimplicibus eſt etiam res grauiſſima, quæ non pertinet ad particulare regimen, ſed ad vniuerſale. Et cùm non poſſit talis poteſtas ex vſu colligi, & alioqui non pertineat ad priuatos Epiſcopos omnis poteſtas Eccleſiaſtica, neque hæc in particulari legatur conceſſa, non eſt cur illis attribuatur. Maximè, quia grauiores cauſæ Pontifici ſunt reſeruatæ, cap. *Maiores*, de Baptiſmo. Item, quia fortè generaliter verius eſt, non poſſe Epiſcopos condere leges irritantes, de quo in materia de Legibus dicendum eſt.

[Ca. *Maiores.*]

13. [Fit ſatis argumentis. Ad primum.]

Supereſt, vt ad argumenta in principio poſita reſpondeamus. Ad primum iam reſpõſum eſt, quomodo Eccleſia habeat poteſtatem in actus internos, E vel in ordine ad externos, vel in ordine ad animæ ſalutem. Eſt enim in Eccleſia quaſi duplex poteſtas, altera gubernatiua in ordine ad externum forum, alia, quæ immediatè ordinatur ad forum animæ, & hæc poſterior cadit in actus internos, vt conſtat de poteſtate remittendi peccata, concedendi indulgentias, diſpenſandi in votis, & ad hunc ordinem ſpectat hæc poteſtas, de qua tractamus.

[Duplex in Eccleſia eſt poteſtas gubernatiua.]

14. [Ad ſecundũ.]

Ad ſecundum reſpondetur, hãc poteſtatem per- A tinere ad poteſtatem iuriſdictionis ſuper naturaliter à Chriſto datam ad animarum gubernationem, ſicut infrà dicemus de poteſtate diſpenſandi in votis, Nam ferè eiuſdem rationis ſunt, ſicut eiuſdem rationis ſunt non acceptare promiſſionem, vel acceptatam remittere: hoc enim ſecundum fit per diſpenſationem voti, primum autem per hanc anticipatam annullationem, vt explicatum eſt. Vnde etiã concedimus, talem modum prohibitionis, ſeu annullationis voti nõ poſſe licitè fieri ſine cauſa iuſta. Tum quia in omni iuſta lege eſt hæc neceſſaria, tũ etiam, quia aliàs & homini, & Deo fieret grauis iniuria per talem legem. Quæ ratio concludit, non ſolùm neceſſariam eſſe iuſtam cauſam, vt irritatio hæc ſit iuſta, ſed etiam vt ſit valida, quia attingit ius, B ac debitum diuinum, ſicut etiam dicetur infrà de diſpenſatione, eſt enim eadem proportionalis ratio, vt ex dictis conſtat.

[Poteſtas diſpenſandi, & poteſtas annullandi vota eſt in Eccleſia.]

Ad id autem, quod obiiciebatur, quia ad irritandum non ſufficit poteſtas iuriſdictionis, reſpondeo, eſtò id ſit verum in votis iam factis, & validis, non eſſe verum in irritatione antecedente, ſeu in annullatione voti futuri: quia faciliùs impeditur contrahi vinculum, quàm diſſoluatur contractum, quia *Turpiùs eiicitur, quàm non admittitur hoſpes*, vt ait ille, & quia poſt contractum eſt ius acquiſitum, quod difficilè tollitur, vt matrimonium faciliùs impeditur, ne valeat, quàm ratum dirimatur. Vnde primum multis modis facit Eccleſia; ſecundum autem raro, & adhuc ſub iudice lis eſt, an id facere poſſit. Simi- C liter poſt donationem validam, difficiliùs priuatur quis re acquiſita, quàm impediatur donatio, ne validè fiat; ita ergo in præſenti. Deinde dico, ſeruata proportione, etiã illũ, qui poteſt irritare vota facta per poteſtatem dominatiuam, poſſe antecedẽter id facere per eandem poteſtatem, vt infrà videbimus. Et ſimiliter, qui per poteſtatem iuriſdictionis poteſt diſpenſare in votis, poteſt illa antecedenter annullare ex iuſta cauſa, ſi habeat poteſtatem illam in ſupremo gradu. 15.

[Ouid. 5. lib. de triſt.]

[Qui poteſt irritare vota facta, poteſt antecedẽter id facere.]

Ad tertium iam dictum eſt, irritationẽ hanc fieri poſſe inhabilitando perſonam, & voluntatem eius ad validè vouẽdum, etiam ſine mutatione materiæ. Neque hoc eſt contra ius naturale, quia nullum eſt, quod hoc prohibeat: nam licèt per talem irritatio- D nem priuetur homo quodã vſu libertatis ſuæ, quod videtur eſſe contra ius naturale lato modo, id eſt, concedens bonum aliquod, non tamen eſt contra ius naturale diſponens, vel prohibens ablationem, vel diminutionem talis boni. Sicut ſeruitus dici ſolet contra ius naturale dans libertatem; non tamen contra ius naturale prohibens, ne homo illa priuetur: nullum enim eſt tale abſolutum ius, & ita in matrimonio, & aliis contractibus, ad quos homo eſt habilis natura ſua, poteſt fieri inhabilis per poſitiuam legem: ita ergo eſt in præſenti. Neque obſtat, quod votum ſit quaſi contractus quidam cum Deo, quia etiam hæc poteſtas à Deo ipſo manauit, & ſoli vicario eius conceſſa eſt, vt dixi. 16.

[Ad tertium.]

[Ius naturale cõcedens bonũ aliquod, & diſponens ſeu prohibẽs ablationem.]

E

CAPVT IV.

Vtrùm vota ſimplicia aliquarum perſonarum ſint nulla, ob inhabilitatem perſonæ Iure Eccleſiaſtico inductam?

Diximus eſſe in Eccleſia hanc poteſtatem annullandi votum ſimplex: ſupereſt videndum, an de facto illa vſa ea fuerit? Quod in primis quæri poteſt propter aliquas conditiones, ſeu modos vouendi, 1.

vouendi, qui poſſunt eſſe generales quibuſcumque perſonis, vt ſunt vouere ex metu, vel ex ignorantia, aut dolo. Sed de his conditionibus ſufficienter dictum eſt in primo libro, vbi oſtendimus, vota ſimplicia non habere de facto nullitatem aliquam ex Iure Eccleſiaſtico, ſed de illis eſſe iudicandum iuxta exigentiam naturalis iuris, quia nullum inuenitur poſitiuum ius, quod circa talia vota ſimplicia aliud diſponat. Solùm ergo proponitur quæſtio propter nonnulla particularia Iura, quæ propter ſpeciales cõditiones aliquarum perſonarum videntur earum vota irritare, ſeu (quod idem eſt) eas inhabiles reddere ad validè vouendum, vt multi Auctores ſentire vidētur, quos ſtatim referemus, & Iura etiam expendemus.

2. *Regula generalis. Nulla perſona eſt inhabilis Iure Eccleſiaſtico ad vota ſimplicia.*

Illis enim non obſtantibus, ſtatuo generalem regulam, ex Iure Eccleſiaſtico nullam perſonam eſſe ſimpliciter inhabilem ad emittendum validè vota ſimplicia. Hæc aſſertio poteſt duobus modis intelligi. Primò, quòd nemo ſit inhabilis ad omnia, & ſingula vota validè emittenda: ſecundò, quòd nullum votum ſimplex ſit irritum ex vi ſolius iuris Eccleſiaſtici. Priori modo ſenſus eſt, nullam perſonam ita eſſe inhabilem ad vouendum, vt nullum votum validè facere poſſit. Et ſic eſt euidens aſſertio, quia nullum tale ius Eccleſiaſticum inuenitur pro aliquo ſtatu, vel conditione perſonarum: neque fortaſſe eſſet vtile, aut conueniens. Solùm poteſt hic inſtari de quibuſdam perſonis, quæ ſpeciali modo ſunt aliis ſubiectę, vt religioſi, impuberes, ſerui, vxores, vel ſi qui ſunt alij ſimiles. Sed de his nunc ſolùm dicendum eſt, eorum vota non eſſe irrita, ſed irritabilia, ſeu infirma, vt docet D. Thomas dicta quæſt. 88. artic. 8. & ita etiam illæ perſonæ non ſunt inhabiles ad vouendum validè, vt cap. 5. latiùs explicabitur. Imò neque omnia vota omnium illarum perſonarum ſunt æquè infirma, quod infrà lib. 6. tractandum eſt. *D.Thom.*

3. *Nullũ eſt votũ ſimplex, quod ex vi ſolius iuris poſitiui ſit inualidum. D.Thom.*

Poſteriori modo ſenſus aſſertionis eſt, nullam perſonam eſſe iure poſitiuo inhabilem ad aliquod particulare votum ſimplex efficiendum: ſeu è conuerſo, nullum eſſe votum ſimplex, quod ex vi ſolius iuris poſitiui ſit inualidum, quando fit, ſi aliàs ad illud concurrant omnia, quæ de iure naturæ requiruntur, & ſufficiunt. Et in hoc ſenſu etiam cenſeo eſſe veram aſſertionem, licèt non æquè certam. Illam verò colligo ex D. Thoma dicto artic. 8. & 9. quatenus tractando de perſonis, quæ poſſunt vouere, nullam excipit, præter perſonas aliis ſubiectas: & de illis non dicit, non poſſe validè vouere, ſed *non poſſe firmiter*. Fundamentum autem eſt idem, ſcilicet, non inueniri tale ius, quo irritentur ſpecialiter aliqua vota ſimplicia, per ſe ac directè, ſeu (quod idem eſt) ex parte perſonæ, inhabilitando illam, ſeu conſenſum eius inefficacem reddendo ad votum aliquod ſimplex emittendum. Iterum enim aduerto, duobus modis poſſe votum eſſe nullum ratione iuris poſitiui. Primò ex parte materiæ, quia eſt Iure Eccleſiaſtico prohibita alicui, & ideò ſi de illa facienda votum faciat, tale votum erit de re mala, & conſequenter nullum, & hunc modum nullitatis clarum eſt in multis materiis inueniri, vt ſi quis voueret ieiunare die Dominico, vel quid ſimile. Sed illa non poteſt dici irritatio voti de Iure poſitiuo, ſed mutatio materiæ facta à Iure, qua ſuppoſita, ex natura rei ſequitur nullitas voti. Non ergo agimus de hoc modo nullitatis. Alio modo poſſet votum annullari directè, & in ſe, vt ſi Eccleſia irritaret votum ſimplex religionis, aut caſtitatis factum ab impubere, aut votum longæ peregrina- *Duobus modis votũ poteſt eſſe nullum ratione iuris poſitiui.*

A tionis factũ à fœmina iuuene, vel quid ſimile: nam materia non prohibetur, ſed licita, & melior ſemper manet, & hunc modum irritationis dico nõn inueniri in Iure quoad vota ſimplicia. Quæ propoſitio negatiua difficilis probationis eſt, quia directè, & poſitiuè non poteſt oſtendi, ſed tantùm negatione; quia tale Ius non inuenitur. Vt autem hoc probemus oportet expendere aliquas exceptiones, quæ ab hac regula fiunt.

4. *Prima exceptio Votum peregrinationis lõgæ ab Epiſcopo factũ nullum eſſe cenſetur. Cap. Magnæ. Richard. Palud. Maior. Anton. Angel. Syluest.*

Prima eſt, de Epiſcopis, in quibus votum peregrinationis longæ, ſeu diuturnæ nullum eſſe cenſetur, per caput *Magnæ* de Voto. Ita ſentit Richardus 4. diſt. 38. artic. 4. quæſt. 2. Paludanus q. 3. artic. 1. Maior. quæſt. 3. dubio 1. qui caſum extendit ad omnes habentes beneficium, ratione cuius reſidere tenentur. Antoninus 2. part. titul. 11. cap. 2. § 6. Angelus *Votum* 2. numer. 1. & 2. Syluester, *Votum* 3. quæſt. 1. Licet aliqui horum limitationem, vel declarationem addant repugnantem, vt ſtatim dicam. Verumtamen hæc exceptio nulla eſt, & ex dicto capit. *Magnæ*, non ſumitur. Primò, quia priùs in eo textu procedit Pontifex in vtramque partem argumentando, & in prioribus argumentis potiùs ſupponit votum fuiſſe licitum, & obligaſſe, in poſterioribus autem argumentatur, non debuiſſe fieri in præiudicium Eccleſiæ, & ſine licentia Papæ, quia id erat contra Canonicas ſanctiones prohibentes peregrinari Clericum ſine licentia Prælati ſui, vt Papa eſt Prælatus Epiſcopi. Numquam tamen dicit, votum fuiſſe inualidum, immò in reſolutione ſupponit eſſe validum, & ideò illud commutat, quia iuſta cauſa ſuberat. Ergo ex illo textu nulla irritatio talis voti, ac ſubinde nulla exceptio à regula poſita colligitur.

5. *Votũ illud quomodo fuerit validum. Panorm.*

Laborant autem ibi Interpretes in explicando, quomodo votum illud fuerit validum, cùm fuerit de re illicita, & per ſacros Canones prohibita. Et Panormitanus numer. 15. fatetur, non obligaſſe, ſed ad cautelam propter ſcandalum commutatum fuiſſe. Sed non placet, tum quia in textu nulla mentio fit rationis ſcandali vitandi, quin potiùs expreſsè dicit Pontifex, *Non curantes, quòd os loquentium iniqua loquatur*, quaſi deſpiciens ſcandalum, quod tantùm eſſe poterat paſſiuum. Tum etiam quia expreſsè ſupponit Papa obligationem, & reddit pro ratione commutationis, quòd motiuum peregrinationis ceſſauerat. Alij etiam dicunt, votum fuiſſe nullum, ſed in præiudicium vouentis admiſſum fuiſſe, vt validum. Ita refert Hoſtienſis ibi. Et hoc videntur ſentire Theologi allegati, ſed hoc etiam eſt apertè contra textum ſupponentem voti obligationem: eſt etiam contra rationem, ſi enim ſic vouere peccatum fuit, puniri potuit à Pontifice illud peccatum, non tamen votum tam grauiter commutari. Dicit tertiò Hoſtienſis fuiſſe ſpeciale in illo voto, quod fuerit validum, quia erat de accipienda cruce in ſubſidium, & peregrinationem terræ Sanctæ: nam ad hoc votum emittendum omnibus Prælatis facultas data cenſetur in cap. vlt. de Voto. Sed hoc neque eſt abſolutè verum, vt ſtatim dicam, nec conſonat dicto textui. Nam Papa in d. cap. *Magnæ* ſupponit, votum illud non fuiſſe factum de licentia Papæ. *Hoſtien.* *Cap. Magnæ.*

6. *Reſolutio dubij.*

Dico ergo, votum illud potuiſſe validum eſſe, quia non conſtat fuiſſe de re illicita, licet fortaſſe in illo emittendo non fuerit debitus modus ſeruatus. Quod enim ibi dicitur *forſitan non debuiſſe* Epiſcopum votum illud emittere ſine conſenſu Capituli, non obſtat, tum quia non conſtanter aſſeritur, quia nec ibi prohibetur, nec inuenitur in ſpecie prohi-

bitum,& ex generalibus textibus, quos ibi Gloſſa, Innocentius,& alij allegãt,non ſatis colligitur. Tum maximè, quia eſtò id fieri non debuerit, fuit defectus in modo, non in ſubſtantia, nec inuenitur ius irritans votum propter illum defectum. Item defectus alius, ſcilicet, quòd erat factum votum ſine licentia Papæ ex duplici capite intelligi poteſt. Primò ex generali regula, non debere Clericum peregrinari ſine licentia Prælati, & hæc non cogit, vt ſtatim latiùs dicam, quia votum non prohibetur, ſed modus exequendi illud poſtulatur. Secunda rãtio illius defectus eſt obligatio reſidẽdi, quæ ſignificatur in illis verbis, *qua te tamdiu abſentares.* Et hic defectus, vel potuit excuſari in illo Epiſcopo, quia ad ſubueniendum ſuæ Eccleſiæ in graui neceſſitate conſtitutæ votum emiſerat, vt in principio capitis dicitur, qui autem pro defenſione ſuæ Eccleſiæ ſe abſentat, reſidere cenſetur, cap. *Ex parte* 2. de Cler. non reſid. Vel etiam licèt Epiſcopus non poſſit ſine licentia tamdiu abſentari, nihilominùs votum non eſt nullum, ſed obligat de ſe, ſi Papa facultatem concedat. Ita ergo facilè intelligi poteſt, votum illud fuiſſe validum, & conſequenter potiùs ex illo exceptionem improbari.

Clericus nõ debet peregrinari ſine licentia ſui Prælati.

Epiſcopus qui pro defenſione ſuę Eccleſiæ abeſt, reſidere cenſetur.

7. Addo verò vltimò, in aliquo ſenſu potuiſſe votum illud eſſe illicitum, & inualidum, & in illo etiam non probare exceptionem. Primum patet: ſi Epiſcopus voueat peregrinationem, moroſam abſentiam requirentem, & animo faciendi illam contra obligationem reſidendi, & ſine licentia Papæ, & ſine conſenſu capituli, & ſine ſuæ Eccleſiæ neceſſitate: tunc enim votum eſſet de re illicita, vt conſtat. Neque aliud fundamentum malitiæ, aut nullitatis in illo voto inueniri poteſt, vt omnes fatentur. Hinc autem conuincitur altera pars, tum quia votum illud non eſt de materia honeſta, nos autem requirimus materiam honeſtam, tum etiam quia votum illud non fuiſſet inualidum ex iure poſitiuo, ſed ex natura rei, ſuppoſita talis perſonæ obligatione, ſicut votum dandi eleemoſynam ex pecunia alteri ex iuſtitia debita. Et ideò D. Thomas hanc exceptionem non fecit, ſed votum hoc comprehendit ſub generalibus regulis, quas tradidit dicto artic. 8 ad 1. & 4. quæ in ipſa rei natura, non in iure poſitiuo fundantur.

In quo ſenſu poſſet votũ illud eſſe inualidum.

8. Similis eſt alia exceptio, quæ de Epiſcopis fit: nam prohibentur vouere renunciare Epiſcopatui, etiam intuitu religionis. Ita docent Auctores allegati in præcedenti puncto, qui ſolùm id probant ex cap. *Niſi cùm pridem*, de Renunc. & cap. *Licet*. §. *Si verò*, de Regular. ſed ibi nulla mentio voti fit: ſed actum ipſum renunciandi dicitur, non eſſe faciendum ſine licentia Pontificis, quia eſt contra ſpirituale vinculum inter Epiſcopum,& Eccleſiam, cap. *Inter corporalia*, de Ttranſlat. Epiſc. & cap. *Sicut*, cum aliis 7. quæſt. 1. Vnde additur in dicto cap. *Niſi*, licentiam ſine aliqua ex legitimis cauſis, quæ ibi numerantur, non eſſe petendam. Quocirca etiam in hoc caſu nulla eſt irritatio voti ab Eccleſiaſtico Iure, vel ex parte inhabilitatis perſonæ, vel inefficaciæ conſenſus illius. Sed ſolùm conſideranda eſt materia: nam ſi promittatur, vt illicita, id eſt, ſi ſumatur renunciatio, vt facienda proprio arbitrio,& ſpiritu, ſine dependentia à Pontifice, ſic votum eſt nullum, non propter impedimentum iuris poſitiui, ſed ex natura rei, quia eſt de materia praua. Si verò materia illa ſumatur ordinato modo, quatenus ſancta eſſe poteſt,& debito modo fieri, propter maius ſpirituale bonum,& de licentia Papæ, ſic votum erit validum, ſicut dicebamus in ſuperioribus de voto

2. Exceptio. Epiſcopi prohibẽtur vouere renunciare Epiſcopatui etiam intuitu religionis.

Cap. *Niſi cũ pridem.* Cap. *Licet.* Cap. *Inter corporalia.* Cap. *Sicut.*

A non acceptandi Epiſcopatum.

9. Tertiò excipiunt dicti Auctores votum Clerici de peregrinatione facienda, non habita licẽtia Prælati. Sed in hoc habet locum doctrina data, etiamſi ſupponamus, verũ eſſe, quod ſumitur, ſcilicet Clericum non poſſe licitè peregrinari ſine licentia Epiſcopi. Nam tum etiam nulla eſſet irritatio voti ex iure poſitiuo, ſed vel eſſet votum validum obligans tamen ad petendam facultatem, vel ſi eſſet de materia praua, ſeu prohibita, eſſet nullum ex natura rei, non ex ſpeciali iure irritante. Vt autem de materia talis voti clarius conſtet, breuiter aduerto, exceptionem hanc fundatam eſſe in cap. *Non oportet*, de Conſecr. diſt. 5. quod ſumptum eſt ex Concilio Laodiceno, cap. 41. & 42. quod (vt Gratianus legit) B loquitur non tantùm de Clericis, ſed etiam de laicis, *Non oportet* (inquit Concilium) *Miniſtrum altaris, vel etiam laicum ſine Canonicis literis, id eſt, formata, aliquò proficiſci.* Fuit enim in primitiua Eccleſia vſus harum literarum, vt ſumitur ex Auguſtino Epiſtola 163. vbi *Epiſtolas communicatorias* appellat, *quas* (inquit) *formatas dicimus*, eo quòd certa, ac præſcripta forma ſcriberentur. Quæ etiam dicebantur *commendatitiæ*, ac *pacificæ* literæ ex Concil. Chalcedonen. cap. 13. & ex Concil. Antiocheno, cap. 7. & in cap. *Extraneum*, & cap. *Nullum*, diſt. 71. & earum forma latè deſcribitur diſtinct. 37. per totam. Harum verò literarum vſus iam ceſſauit, præſertim quoad laicos, quoad Clericos verò neceſſariæ ſunt, vt ad ordines, vel ad ſacra miniſteria admitti poſC ſint, iuxta antiqua Concilia, quæ innouauit Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap. 16. de Reformatione. At verò in Originali Concilij Laodicenſ. de ſolis, & de omnibus Clericis dicitur, *Non oportere præter iuſſionem Epiſcopi ad peregrinandum proficiſci.* In quo etiam cenſeo, nunc conſulendam eſſe præſentem Eccleſiæ conſuetudinem. Olim enim & pauciores erant Clerici, & ferè ſemper ad ſpecialia miniſteria deputati,& ideò fortaſsè tunc magis neceſſaria erat Epiſcopi facultas ad peregrinandum, præſertim in longinquum: de huiuſmodi enim peregrinatione in illo Canone ſermo eſſe videtur. Nunc autem propter ſolam abſentiam non videtur hæc facultas omnibus Clericis neceſſaria, niſi vel propter vſum ordinum, vt dictũ eſt,& inſinuauit Turrecremata in D dicto cap. *Non oportet*, vel propter obligationem reſidendi ratione beneficij, vt Richardus,& Paludanus docuerunt, quia non video ſpecialem Eccleſiaſticam legem, quæ maiorem obligationem imponat, imò etiam in illo capite, verba non ſunt in rigore præceptiua.

3. Exceptio. Votũ clerici de peregrinatione faciẽda ſine licentia Epiſcopi nullum eſt.

Cap. *Nõ oportet.* *Gratian.*

Auguſt. Sine Epiſtolis formatis non licebat clericis peregrinari.

Cap. *Extraneum.* Cap. *Nullũ.*

Turrecr.

10. Ex his ergo infertur, votum peregrinandi à Clerico factum, abſolutè loquendo, licitum eſſe & validum, imò & omninò firmum, ſi aliunde non obſtet alicuius officij, vel beneficij ſpecialis obligatio: & tunc etiam erit votum licitum,& ratum ſub conditione, ſeu in ordine ad conſenſum Prælati, qui licentiam, ſeu facultatem dare poſſit, ſicut in ſuperiori puncto dictum eſt. Vtrique autem addo, ſi E Clericus habens huiuſmodi beneficium, habeat aliquod tempus anni à Iure conceſſum, pro quo à reſidendo excuſetur, & peregrinatio maiorem abſentiam non requirat, tunc votum huius peregrinationis abſolutum eſſe poſſe, quia eo tempore impleri poteſt, in quo nulla eſt prohibitio, neque alienus conſenſus neceſſarius eſt. Similis exceptio fieri ſolet de Clerico beneficium parochiale habente quoad votum religionis, quia non debet relinquere Eccleſiam inconſulto Epiſcopo, cap. *Admonet*, de Renunc. Sed non eſt neceſſaria exceptio,

Votũ peregrinandi à Clerico factũ validum eſſe,& licitũ.

Epiſcopo neſciẽte clericus nõ debet relinquere ſuã Eccleſiã parochialẽ.

ceptio, quia poteſt fieri votum inconſulto Epiſcopo, licèt non debeat plenè mandari executioni illo inconſulto; quia, ſcilicet ad hoc ſufficit licentia petita, & non obtenta, cap. *Duæ*, 19. quæſt. 2. cap. *Licet*, de Regular. D. Thomas 2.2. quæſt. 189. a. 7. & infrà in proprio libro de Voto religionis latiùs dicetur.

11. Expeditur dubium ſuperius. Epiſcopus, vel parochus habens votū ante ſuſceptū beneficium, an teneatur illud implere.

Hinc etiam facilè expeditur dubium propoſitum à Turrecremata dicto cap. *Non oportet*, ſi Sacerdos, vel Epiſcopus habeat votum, ante receptum Epiſcopatum, vel beneficium, an teneatur poſtea illud implere, etiam renuente Superiore? Diſtinctione enim inſinuata vtendum eſt. Aut enim tale eſt votum, vt poſſit impleri tempore libero, & ſibi à Iure conceſſo, vt in eo abſens eſſe poſſit, & tunc tenebitur ille implere votum, cùm poſſit. Si autem votum non poteſt eo tempore impleri, malè quidem fecit Clericus non priùs implens votum, quàm ſuſciperet munus impediens executionem eius, ſi commodè potuit, vel aliunde non fuit excuſatus. Poſt ſuſceptum verò munus non poteſt abſque conſenſu Prælati illud implere, quia iam in illo ſtatu peregrinatio aliter facta non eſſet licita, & ita per mutationem materiæ ceſſat obligatio voti, etiam ſi talis mutatio non ſine culpa acciderit. Sic enim qui habens votum caſtitatis matrimonium contraxit, iam non poteſt licitè negare debitum. In illo ergo caſu tenebitur petere facultatem à Superiore, & ſi ille negauerit, obligatio voti ceſſat, vel certè Superior illud tollere cenſetur.

12. Aliquorū exceptio de voto peregrinationis Hieroſolyma.

Aliqui verò excipiendum putant, votum peregrinationis Hieroſolymitanæ, quia neque Epiſcopus poteſt in illo diſpenſare, neque poteſt illud irritare, etiam ratione ſubiectionis ortæ ex ſpeciali obligatione beneficij poſtulantis reſidentiam: quia ea non obſtante, Pontifex vult impleri tale votum, & conſequenter concedit facultatem, quam non poteſt Epiſcopus reuocare. Ita ſentit Richardus ſuprà & Hoſtienſis in cap. *Magnæ*, de Voto, num. 17. Oppoſitum tamen tenet Panormitanus ibi, quod cenſeo verum, & magis conſentaneum Iuri in d. c. *Magnæ*, & quia talis facultas in nullo alio Iure inuenitur. Nam cap. *Ex multa*, de Voto, quod citat Richardus, non loquitur de hac re: cap. autem vlt. eiuſdem tituli, quod fauere poſſet, loquitur ſpecialiter de quibuſdam Prælatis regularibus, & non eſt extendendum, ſed potiùs limitandum ad occaſionem, in qua Papa concedit generalem facultatem eundi. Vt ibi notat Panormitanus, quem Angelus ſuprà, & Syluester *Votum*, 3. quæſt. 2. & 4. Abulenſis num. 30. quæſt. 70. ſequuntur.

Richard. Hoſtien. Panorm. Cap. *Ex multa*. *Angel. Syluester. Abulen.*

13. Aliæ prætereà exceptiones adduntur de religioſis, & aliis perſonis ſubditis. Sed dicendum eſt eorum vota non eſſe inualida ex incapacitate voluntatis vouentis, vt cap. ſequen. oſtendetur: licet interdum poſſint eſſe inualida ex conditione materiæ, quæ illicita eſt, quod in omnibus ferè hominibus contingere poteſt. Et in his perſonis ſubditis explicabitur ampliùs in capitulis ſequentibus.

CAPVT V.

Vtrùm perſonæ alijs ſpecialiter ſubiectæ, prohibitæ ſint, ne vouere poſſint.

1. *D. Thom. Caietan. Soto. Palud. Richard. Syluest. Angel.*

De his perſonis ſpecialiter mouet quæſtionem D. Thomas ſuprà artic. 4. 8. & 9. & ibi Caietanus, Sotus, & alij; Paludanus etiam, Richardus, & alij in 3. diſt. 38. Syluester, Angelus, & alij Summiſtæ, quia in illis eſt ſpecialis difficultas. Nam perſona, quæ non eſt ſubdita, quatenus talis eſt, liberam habet ſuæ voluntatis diſpoſitionem, & ideò libera etiam eſt ad ſe obligandum, & vouendum; perſona autem ſubdita, vt talis eſt, pendet à voluntate Superioris, & ex ea parte poteſt eſſe impedita ad vouendum; ideóque meritò quæritur, An ita ſit, & quomodo ſit intelligendum? Vnde fit, vt infrà Pontificem quæſtio hæc locum habeat in omnibus hominibus, quia ſolus Pontifex in hac vita non eſt homini ſubiectus: & ideò ex eo capite liber eſt ad vouendum, quidquid diuinæ legi, aut rectæ rationi reſpectu ſuæ perſonæ non repugnauerit. Alij verò omnes ſunt aliquomodo ſubiecti, etiam Epiſcopi, & Principes, & ideò in omnibus vt ſubditi ſunt, habet locum quæſtio. Specialiter tamen dicuntur ſubiecti, quaſi per antonomaſiam, illi qui habent ſtatum, ſeu conditionem viuendi ſub poteſtate alterius proximè conſtitutam, vt ſunt religioſi, filiifamilias, coniuges, præſertim fœminæ, ſerui, vt tales ſunt. Et ideò de his in particulari diſputant Auctores, an ſubiectio illos impediat à vouendo? Quod eſt conſequenter intelligendum de voto, proprio arbitrio emiſſo, ſine facultate ſui Superioris: nam ſi detur facultas legitima, per illam quodammodo liberatur quis à ſubiectione quoad illum actum.

Perſona ſubdita pendet à voluntate Superioris.

Subiecti qui ſpecialiter dicantur.

Vnde vlteriùs aduertendum eſt, tria poſſe de his perſonis quæri. Primum, an poſſint licitè vouere, id eſt, ſine vlla culpa: ſecundum, an validè, ita vt voto obligentur; tertium, an firmiter, id eſt, vt eorum vota non poſſint à Superioribus irritari? Hoc tertium membrum relinquimus in lib. 6. vbi de poteſtate irritandi vota, tractandum eſt, ibi enim exponendi ſunt caſus, in quibus locum habet irritatio, & conſequenter dicendum erit, quando vota ſubditorum firma ſint, vel infirma, ſeu irritabilia: alia verò duo capita hîc expedienda ſunt. Circa quæ vltimò aduerto, duplicem ſubiectionem poſſe in his perſonis conſiderari: vna ex parte voluntatis ipſiuſmet vouentis, quatenus eſt ſub voluntate Superioris, qui habet dominium quoddam in voluntatem ſubditi, vt illam dirigat, quod maximè in religioſis, & in filiis impuberibus inueniri videtur. Alia ſubiectio eſt ex parte materiæ, quia non eſt ſub voluntate ſubditi, ſed domini. Vnde fit, vt etiam ex duplici capite poſſit votum eſſe illicitum, vel inualidum, etiam libera, & plena aduertentia factum: vno modo ex parte materiæ, quæ eſt illicita, vel impoſſibilis voventi: ſecundò ex parte ipſius vouentis, quia nimirum per ſubiectionem prohibitus, vel impeditus eſt, ne voueat, aut vouere valeat. Prior modus communis eſt ſubditis, & non ſubditis, vt conſtat, & ideò per ſe non pertinet ad ſubditos, vt ſubditi ſunt, poteſt autem ſpecialiter ad eos pertinere, quatenus ratione ſtatus, vel ſubiectionis aliqua materia illis eſt illicita, quæ aliis non ſic ſubditis licita eſt; & ideò de illo ſenſu dicemus in duobus capitibus ſequentibus. Hîc verò tractamus de alio modo impedimenti, quod eſt proprium ſubditorum, vt tales ſunt, quia prohibitio illa, vel impedimentum non poteſt aliunde, quàm ex ſubiectione prouenire.

2. Subditi an poſſint licitè vouere.

Duplex ſubiectio, quæ in perſonis conſiderari poteſt.

3. 1. Aſſertio. Non eſſe illicitum ſubditis vouere in materia licita. *D. Thom.*

Dico iam primò: Non eſt illicitum ſubditis vouere in materia, quæ ſibi licita eſt, non obſtante ſubiectione. Hæc eſt ſententia D. Thomæ dicto art. 8. ad 4. dicit enim generaliter, hos ſubditos non peccare vouendo: vtique in materia apta, qualem votum requirit. Poteſtque inductione probari: nam filius impubes vouens caſtitatem, vel religionem ſine licentia parentis non peccat, quidquid ſit de

illius voti irritabilitate. Item vxor poteſt vouere moderatam orationem; idémque eſt de ſeruo, & aliis. Ratio verò eſt, quia ſic vouere, non eſt talibus perſonis prohibitum, quia malum, nec etiam eſt malum, quia prohibitum: ergo nullo modo. Primum patet, quia ex ſolo iure naturæ non eſt illis malum vouere rem ſibi licitam: nullum enim intrinſecum principium talis malitiæ oſtendi poteſt. Secundum patet: quia nullum inuenitur poſitiuum præceptum, quo hæ perſonæ ſpecialiter prohibeantur vouere in materia ipſis non illicita, nec prohibita.

4. Opinio aliquorũ aſſerentiũ religioſos nihil omninò poſſe vouere. *Richard. Paludan. Maior. Angel. Roſel.* Cap. *Monacho.*

Ab hac tamen regula excipiunt aliqui religioſos, quos aiunt, nihil omninò poſſe vouere licitè ſine licentia Prælati. Ita Richardus in 4.diſt.38.artic.4. quæſt.1. Paludanus quæſt.3.artic.1.concl.7.vbi ait, religioſum non poſſe vouere niſi tranſitum ad religionem arctiorem, & ad hoc ipſum (ait) debere licentiam petere Maior, quæſt.2.dub.1.eodem modo de vxoribus loquitur. De religioſis idem ſentit Angelus, *Votum* 2.nu.5.& Roſella. Fundantur primò, quia putant eſſe Iure prohibitum religioſo vouere ſine conſenſu Prælati tacito, vel expreſſo, capit. *Monacho*, 20.quæſt.4. vbi ſic dicitur; *Monacho non licet vouere ſine conſenſu Abbatis, ſi autem vouerit frangendum erit.* Item adducitur, quod de vxore dicitur in capit. *Manifeſtum*, 33.quæſt.5. *Voluiſſe legem, fœminam eſſe ſub viro, ita vt nulla vota eius, quæ abſtinentiæ cauſa vouerit, reddantur ab ea, niſi auctor vir fuerit permittendo.* Et ſimilia habentur in capit. *Noluit*, eodem. Secundò, quia votum non fit ſine voluntate, religioſus autem non habet velle, aut nolle: quia totum eſt ſub voluntate Prælati. Tertiò, quia religionis onus tam graue eſt, vt non poſſit ei noua obligatio voti ſuperaddi ſine periculo non implendi debita onera religionis, & moleſtiam Prælato ſuo, & fratribus ſuis exhibendi. Quartò, quia Eccleſia ſtatuit, vt omnia vota ante profeſſionem emiſſa per profeſſionem religioſam extinguerentur propter vitandum periculum tranſgreſſionis: ergo non licet religioſo poſt ſuſceptum illum ſtatum noua votorum grauamina propria auctoritate ſibi imponere.

Cap. *Manifeſtum.* Cap. *Noluit.* Religioſus nõ habet velle, aut nolle.

5. Excluditur exceptio ſuprà tradita. *D.Thom. Caietan. Soto. Nauar. Syluest.* Votũ illicitum, & infirmum diſtinguuntur. *D.Thom.*

Sed nihilominùs regula poſita etiam in religioſis vera eſt, neque talis exceptio eſt admittenda. Hæc eſt ſententia D.Thomæ in loco citato, quam Caietanus, Soto, & alij ſequuntur, & Nauarrus, capit.12. num.67. Sylueſter, *Votum*, 3.quæſt.3. qui meritò reprehendit Angelum, quòd ſuam ſententiam D. Thomæ tribuat. Ille verò, & interdum alij in hoc labuntur, quòd non diſtinguunt inter illicitum, & infirmum votum, cùm tamen valdè inter ſe diſtent, vt diximus, & ex ſequentibus magis conſtabit. Illámque differentiam apertè intendit D.Thomas dicto artic 8.ad 3.& 4.nam in priori ait, votum religioſi non eſſe firmum, & in poſteriori ait, eſſe validum: & vtrumque verum eſt etiam de voto, antequam innoteſcat Prælato. Ratio verò eſt, quia ſuppoſita capacitate materiæ actus vouendi non eſt ſpecialiter prohibitus religioſo, nec eſt per ſe malus ratione ſtatus religioſi; ergo eſt licitus. Conſequentia clara eſt. Antecedens verò quoad vtramque partem, reſpondendo ad rationes contrarias, ſufficienter oſtendetur: nam cùm votum ſit de ſe actus bonus, & religioſus, eo ipſo quod non probatur prohibitus, vel aliàs malus, ſatis oſtenditur bonus.

6. Fit ſatis oppoſitis argumentis.

Ad caput ergo *Monacho*, dicitur primò, illud non eſſe Canonem, vel legem Eccleſiaſticam: nam licèt Nauarrus illud alleget ex Concilio Agathenſi per errorem accidiſſe videtur: non enim cap. *Monacho*, ſed cap. *Monachum*, eſt Concilij Agathenſis, in quo nihil de hoc habetur, ſed in priori, quod refertur ex Baſilio. Sed (vt notatur in Decretali Gregoriano) in illo non inuenitur, ſenſus autem Baſilij ſumi poteſt ex Serm.2.de Inſtitut. Monachor. & ex Conſtit.Monaſt. capit.28. In quibus locis nihil de voto in particulari à Baſilio dictum inuenio. Sed in priori de perfectione obedientiæ religioſæ diſſerit, & talem dicit eſſe debere, vt religioſus non ſolùm in abſtinendo à malo conſilium Superioris ſequatur, verùm etiam opera laudabilia ſine ſententia illius non faciat. Non tamen dicit, peccare religioſum, ſi opus honeſtum faciat ſine voluntate Superioris, dummodo non ſit contra illam; ſicut infrà dicit: *Si quis ea faciat, ſpretis conſilijs Antiſtitis ſui, plus faciet mali, quàm boni.* In altero verò loco generaliter ait, *Religioſum nec ad punctum quidem temporis habere debere poteſtatem ſui ipſius.* Et infrà dicit, *Non licere ei aliquid agere, aut exequi ſine Antiſtitis ſui ſententia.* Sed in primis ibi non de neceſſitate præcepti, ſed perfectionis loquitur. Deinde illud verbum, *Sine Antiſtitis ſententia*, contrariè intelligi poteſt, id eſt, contra Antiſtitis ſententiam, vt Sylueſter indicauit. Prætetea Gloſſa in dicto cap. *Monacho*, verba illa limitat ad vota abſtinentiæ, & ſimilia, per quæ alij ſcandalizari poſſunt. Ad alia verò capita, quæ de vxoribus loquuntur, reſpondeo, ibi non dici, eſſe vxori prohibitum vouere, aut vota eius eſſe illicita, vel inualida, ſed ſolùm ratione materiæ eſſe dependentia à voluntate mariti. Quod intelligendum eſt, quando materia pertinet ad ius mariti, vel cedit in præiudicium eius, vt latiùs in lib.6.explicaturi ſumus, & cap.ſequenti attingemus.

Cap. *Monacho.* *Baſil.* Religioſus nec ad punctum quidẽ tẽporis habet poteſtatẽ ſui ipſius. *Gloſſa.*

7. Ad ſecundũ. Quomodo intelligatur religioſum non habere velle, aut nolle.

Ad ſecundum reſpondetur, axioma illud, quòd religioſus non habet velle, aut nolle, non eſſe ita intelligendum, vt nihil poſſit licitè, & validè velle, niſi quod illi poſitiuè ordinatur, aut conceditur, quia neque religioſus hoc vouit, nec eſſet conueniens: imò nec humano modo poſſibile. Debet ergo ita intelligi, vt nihil poſſit licitè velle contra voluntatem Prælati, neque ita ſibi proponere aliquid agendum, vt non ſit paratus ad omittendum illud, ſi Superior velit. Quo ſenſu dixit Baſilius; *Nec ad punctum temporis habere poteſtatem ſui ipſius*, quia nunquam poteſtatem habet ita propriam, ſeu liberam, quin cohiberi poſſit. Et ſimiliter dixit D.Thomas hanc conditionem: *Si Superior non prohibeat, vel quamdiu non prohibuerit*, virtute includi in omni voto religioſi, & ideò eſſe licitum, vtique ex parte materiæ, nam eo ipſo ſupponitur non prohibitum ex parte actus vouendi. Quod ſimili ratione patet, quia aliæ actiones de ſe bonæ, non contrariæ ſtatui, aut muneri, aut regulæ religionis ſuæ, quamdiu ſpecialiter non prohibentur, poſſunt à religioſo licitè fieri ſola voluntate, & ſine ſpeciali facultate Superioris; ergo & actus vouendi ſimili modo licet, quia eſt ex actibus bonis, & in conſilio, & ex parte ſua non repugnat regulæ religionis, ſi ex parte materiæ non repugnat. Nec etiam ex vi voti obedientiæ priuatur religioſus poteſtate vouendi id, quod non repugnat obedientiæ Prælato debitæ, quia nec votum obedientiæ religioſæ in aliquo iure ita explicatur, neque in regula religioſa ordinariè continetur, & ſi alicubi fuerit talis regula, tantùm obligabit per modum regulæ. Et hoc confirmat, quod D. Thomas Quodlib.10. artic.10.ad 3.dicit, religioſum

gioſum ſubdi Prælato quoad generalem diſpoſitionem vitæ ſuæ, non verò quoad omnes particulares actus: ergo maximè quoad actus, de quibus nec regula diſponit, nec Prælatus de facto diſpoſuit præcipiendo, vel prohibendo, inter quos actus maximè eſt voti emiſſio de re licita, vt oſtenſum eſt. Vnde in eodem ſenſu accipiendum eſt, cùm dicitur, religioſum non habere dominium ſuæ voluntatis, vtique quoad ſtatum, & diſpoſitionem vitæ ſuæ, vel ſuarum actionum contra ſui Prælati voluntatem; non verò ita vt præter illam, aut ſine illa nihil poſſit licitè, aut validè velle.

Religioſus quomodo non habeat dominiũ ſuę voluntatis.

8. Ad tertium. Religionis onus non eſt ita graue, vt dicitur.

Ad tertium negatur aſſumptum, quia onus religionis non eſt ſemper ita graue, ſicut in argumento exaggeratur, aliàs nec de licentia Superioris poſſent conuenienter vota emitti in religione, præter ea, quæ ad eius profeſſionem pertinent, quod conſtat eſſe falſum. Præterea eſtò non expediat hæc vota multiplicari in religioſis, tamen non inde ſequitur, eſſe illicitum, ea facere, ſolùm ratione grauaminis, vel periculi, quia nec grauamen eſt intolerabile, nec periculum morale: & ſæpe eſt nullum iuxta perſonæ conditionem. Adde, poſſe vota fieri de ipſiſmet actibus, quos regula exigit, & ita non imponet nouum onus, ſed idem nouo titulo, & maiori obligatione. Denique ſi quid in hoc incommodi eſſe poteſt, ſatis eſt, vt Prælatus poſſit, ſi velit, prohibere votum, vel tollere; non ergo id ſufficit, vt cum fundamento dicatur, actum vouendi in religioſo eſſe malum, aut prohibitum.

9. Ad quartũ. Quomodo vota omnia per profeſſionẽ religioſam extinguantur.

Ad quartum, dato antecedenti (de quo latè dicendum eſt tractando de profeſſione religioſa) negatur conſequentia, quia quod priora vota per profeſſionem extinguantur, non ideò eſt, quia nullum aliud votum addi poſſit ſtatui religioſo, ſed quia vota iam facta poſſunt optimè commutari in perfectius votum religionis, & ideò Eccleſia iudicauit expediens ita fieri, ne profitentes denuo religionem cogerentur tot onera ſuſtinere, & ipſi etiam profitentes virtute hoc intendunt, & Prælati religionum hoc etiam volunt. At verò circa vota ſubſequentia non habet locum commutatio, & non neceſſitate, ſed noua voluntate fiunt, poſt ſuſceptum prius onus religionis, & neque Eccleſia impediuit, aut prohibuit fieri, neque religio ipſa hoc prohibet, ſed tantùm committit Prælato, vt prohibere poſſit, ſi velit, & ideò quamdiu non prohibet actum, non eſt illicitus.

10. 2. Aſſertio. Vota ſubditorum valida eſſe, quãdiu per Superiorẽ non irritantur. *D.Thom.*

Dico ſecundò: Vota ſubditorum valida ſunt, quamdiu per Superiorem non tolluntur, ſi ſint de materia ipſis non prohibita. Ita D.Thomas, quem ſuprà citati ſequuntur, & ſequitur ex præcedenti. Vel à poſteriori, quia ſi votum non eſſet validum, non fieret licitè, quia vouere cum eſſentiali defectu, & impedimento contra rationem eſt; ergo è conuerſo, ſi eſt votum licitum, validum eſt, quamuis non conuertatur: poſſet enim eſſe validum, & non licitum, vt ſuprà dictum eſt. Vel etiam poteſt fieri ratio oſtenſiuè; quia ſi votum eſt licitum, ergo eſt de materia licita, & à perſona non prohibita, ſed habili ad vouendum; cur ergo non erit validum? Poteſt etiam hoc confirmari ex dicto capite *Monacho*, 20.quæſt.3.quatenus dicit, *Si autem Monachus vouerit, frangendum erit:* nam illa verba oſtendunt votum non eſſe per ſe nullum, ſed tolli poſſe.

Cap. *Monacho.*

11. Atque hinc ſequitur, tale votum, quamdiu non irritatur, obligaſe iuxta materiæ exigentiam, & conditionem. Probatur, quia ſi votum eſt validum, neceſſe eſt, vt obliget, quia in hoc conſiſtit valor, & efficacia eius. Atque hoc ſpecialiter in votis religioſorum notauit Syluester ſuprà conſtituens in hoc differentiam inter duas opiniones in ſuperiori puncto tractatas. Nam Richardus, & alij ſentiunt, illud votum in religioſo non ſolùm eſſe illicitum, ſed etiam per ſe inualidum, & ideò à principio nihil obligare, quia eſt factum ab eo, qui non poterat ſe obligare; ideóque conſequenter dicere debent, non indigere religioſum irritatione, vel diſpenſatione, vt tale votum ſine peccato non ſeruet. At verò ſecundùm D. Thomam, & noſtram ſententiam votum tenuit, & conſequenter obligauit, quamdiu non irritatur, quia licèt religioſus non poſſit ita ſe obligare Deo, quin per Superiorem poſſit obligatio tolli, poteſt nihilominùs ſimpliciter obligari, ita vt ſi non tollatur obligatio, vel quamdiu non tollitur, omninò ſeruanda ſit. Dicunt verò aliqui, neceſſarium eſſe manifeſtare votum Prælato, vt conſentiat, & antea non obligare, ſed hoc falſum eſt, vt ex dictis conſtat, & in cap. ſequenti iterum dicam. Vbi etiam explicabimus, quando, & quomodo vota ſubditorum poſſint eſſe de materia non prohibita, ſeu capaci obligationis voti, & quando poſſint illis prohiberi.

Eodem modo iudicandum eſt de filiis impuberibus, de quibus quidam dixerunt, eorum vota non eſſe valida, vt refert Gloſſa in cap. *Mulier*, 22.quæſt. 2. Sed eſt falſa ſententia, & ſine fundamento, vt eadem Gloſſa docet, & ibi Turrecremata, & alij, Panormitanus cap. 2. de voto, num. 3. & ibi reliqui Doctores, D. Thomas dicta quæſt. 88. art. 8. vbi Caietanus, Soto, & reliqui, Durand. Palud. & alij in 4. diſt. 38. Summiſtæ verbo *Votum*, Tabien. *Votum*, 5. num. 5. Syluester *Votum*, 3. quæſt. 5. & verbo, *Religio*, 2. quæſt. 15. & Nauarrus cap. 12. nu. 68. Et colligitur apertè ex Num. 30. vbi dicitur, mulierem vouẽtem in domo patris, & in puellari ætate aſtringi voto, niſi pater irritet. Et ratio eſt, quia neque iure naturæ talia vota ſunt inualida, cùm ſint ex libertate ſufficiente ad peccandum mortaliter, vt ſupponitur, & poſſint eſſe de materia honeſta, vt eſt per ſe clarum: neque etiam dari poteſt ius diuinum, & humanum, quod illa irritet. 12. Filij impuberes voto ſe obligare poſſunt.

Aliqui excipiunt votum religionis, vt Angelus, *Votum*, 2. nu. 6. & loquitur de ſimplici: nam reprobat D. Thomas. Idem ſentit Palacius 4. diſt. 38. diſp. 3. circa medium, qui interdum de voto religionis, & caſtitatis loquitur, interdum de omnibus, & nunc cum D. Thoma, & communi, nunc contra illos ſentire videtur. Citatur etiam pro exceptione illa de voto religionis Panormitanus in cap. *Significatum*, de Regul. quia num. 3. dicit, *Votum Religionis ante pubertatem emiſſum non obligat vouentem.* Sed Abbas non loquitur de voto ſimplici, ſed de ſolemni, quod interdum dicitur religionis non promiſſiuum, ſed conſtitutiuum (vt ſic dicam) nam de illo ſermo eſt in illo textu, & profeſſionis votum appellatur. Et de eodẽ loquitur cap. *Ad noſtras*, eodem, & cap. 1. eodem, in 6. in quo Angelus fundat exceptionem ſuam. Vnde ſine fundamento loquitur, quia illa exceptio, nec iure poſitiuo probatur, nec naturali, vt probat generalis ratio ſuprà facta. Neque eſt maior ratio de voto religionis, quàm caſtitatis, & ſimilibus. Vnde etiam lex Numer. & Iura ſine exceptione loquuntur: ergo non licet nobis exceptionem facere.

13. *Angel.* Exceptio aliquorum in voto religionis. *D.Thom.* *Panorm.* Cap. *Ad noſtras.* Cap. 30.

CAPVT VI.

Vota perſonalia quomodo poßint in perſonis ſubditis valida eſſe ex parte materiæ.

1. Ratio dubitandi. Religioſorũ ſubiectio erga ſuos Superiores eſt maxima.

QVæſtionem hanc præcipuè explicabimus in religioſis,qui maximè ſubditi videntur,& inde facilè accommodabitur reſolutio ad alios ſubditos. Ratio autem dubitandi eſt, quia nemo poteſt vouere rem alterius, vel quæ ex voluntate alterius pendet,ſed ſubditus habet omnes actiones ſuas dependentes à voluntate eius,cuius eſt ſubditus: quæ ſubiectio maxima eſt in religioſis,quia in omnibus actionibus perſonalibus, quæ ſunt materia horum votorum,à ſuis Prælatis pendent:ergo nihil habent, de quo poſſint vota perſonalia facere. In contrarium verò eſt; quia (vt ſuperiori capite oſtenſum eſt) ſubditus etiam religioſus habet multas actiones bonas, honeſtas, & de conſilio,quas liberè poteſt facere,& omittere, quia nec per regulam, nec per Superiorem ſunt prohibitę,nec impediunt alias per regulam,vel Prælatum iniunctas,ſed iſtæ actiones ſunt de ſe apta materia votorum perſonalium, ergo. Confirmatur ex doctrina D. Thomæ ſuprà citata, quòd per obedientiæ votum ſubiicitur ſubditus Prælato quoad generalem diſpoſitionem vitę ſuæ,non quoad omnes,& ſingulos actus.

2. Sex genera actionum in religioſis cõſiderari poſſunt.

Omiſſis actibus per ſe malis, aut per Eccleſiam prohibitis, quæ in nullo Chriſtiano ſunt materia voti, nedum in religioſis. Sex genera actionum in religioſis diſtinguere poſſumus, ſub actionibus omiſſionem comprehendendo. Vnum eſt actionum, quæ ſunt ſub præceptum, vt recitare horas Canonicas in religioſo profeſſo,vel non mẽtiri,&c. Aliud eſt actionum propriarum religioſi, quæ per regulas,vel mandatum,vel ordinationem Superioris præſcribuntur, vt ieiunium, & aliæ pœnitentiæ regulares vniuſcuiuſque. Tertium eſt actionum, quæ non prohibentur, nec præcipiuntur per vllam legem,vel regulam,etiamſi ſint optimę,& ſub conſilio. Quartum eſt actionum, quæ licet ſimpliciter non ſint prohibitæ per regulam, vel per Superiorem,nihilominùs prohibentur fieri ſine licentia,vel facultate Superioris,vt,verbi gratia, caſtigatio corporis proprio arbitrio facta,&c. Quintum eſſe poteſt actionum, quæ licet ſint honeſtæ, ſimpliciter per regulam prohibentur,vt orare tali,vel tali tempore. Addere ſextò poſſumus actum perfectionis, qui eſt ſupra regulam, vt eſt tranſitus ad arctiorem religionem.

De votis Religioſorum.

3. 1. Aſſertio. Religioſus poteſt validè vota perſonalia emittere in materia neceſſaria. D.Thom. Syluest.

DIco ergo primò:Religioſus poteſt validè vota perſonalia emittere in materia neceſſaria præceptorum,quæ vota nullam cõditionem inuoluunt ex parte materiæ, & ideò ſtatim obligant, & ſemper, quamdiu legitimè non tolluntur.Hæc aſſertio ſumitur ex D.Thoma, dicta quæſt.88.art.8.quamquam Syluester d.quęſt.3.in fine dicat.D.Thomam ibi tantùm loqui de votis factis de operibus conſiliorum propter quamdam Richardi obiectionem, de qua infrà dicetur. Sed ſine dubio doctrina D. Thomæ generalis eſt, & clariùs ſumitur ex eodem, ead.quæſt.artic.12.ad 2.Imò Richardus fatetur,hãc materiam eſſe ſufficientem ad votum, etiam in religioſo, ſi aliàs voluntas eius non eſſet impedita.Et idem ſentit Summ. Roſella & alij, & omnes allegati cap.præcedenti pro noſtra ſententia. Suppo- (Roſel.)

A nendo ergo, vt probatum eſt, ex parte voluntatis religioſi non eſſe tale impedimentum, euidens eſt etiam ex parte materiæ hæc vota eſſe valida. Quia materia ſecundum ſe eſt capax, cur ergo non erit in religioſo? Vnde etiam facilè probatur ſecunda pars aſſertionis, ſcilicet illa vota eſſe abſoluta, & non includere conditionem ex parte materiæ, quia nec includunt conditionem affirmatiuam, *Si Superior fecerit facultatem*, quia non eſt neceſſaria ad ſeruanda præcepta, vel vitanda peccata, nec etiam eſt neceſſaria conditio negatiua, *Si Superior non prohibuerit*: quia non poteſt prohibere præceptorum obſeruantiam.

4. Obiectio. Solutio. Prælatus nõ poteſt auferre obligationẽ legis ſimpliciter.

Dices; Interdum poteſt prohibere actum ſolo B iure poſitiuo præceptum. Reſpondeo, ſtante obligatione præcepti non poteſt, quia inuoluit repugnantiam, cùm Prælatus non poſſit ſimpliciter auferre obligationem legis. Quòd ſi diſpenſare poſſit, & velit: nihilominùs non poterit præcipere contra legem, quia non poteſt obligare ſubditum ad acceptandam diſpenſationem. Si autem in tali caſu præceptum non obliget, & Prælatus ita interpretetur, & ſuppoſita interpretatione, præcipiat actum contrarium. Tunc quidem iam non obligabit votum,quia ſolùm erat de actu illo vt neceſſario ex præcepto, & ita concluſio vniuerſaliter procedit.

5. Obiectio.

Sed obiici poteſt, quia votum illud includit ſaltem hanc conditionem, *Si Superiori placuerit tale* C *votum*, non ex parte materiæ, ſed ex parte vinculi. Poteſt enim placere actus,& non nouum vinculum eius, ſeu è conuerſo poteſt diſplicere Superiori, quod ſubditus habeat votum ieiunãdi in Quadrageſima, licet non diſpliceat, vt ieiunet: ergo donec Superior conſentiat voto,tale votum non obligabit. Propter hoc aliqui Moderni, generaliter de votis Religioſorum dicunt, non obligare, donec innoteſcat Superiori, & ille vel conſentiat, vel ſaltem non contradicat, quod erit tacitè conſentire, & ita exponunt D.Thomam dicto art.8. ad 3. & 4. Ratio eſt, quia religioſus non habet dominium ſuæ voluntatis, ſed eſt apud Prælatum, & ideò quamdiu votum non confirmatur à Prælato, non D cenſetur factum ab habẽte dominium illius voluntatis, & ideò non obligat. Sed hoc repugnat dictis in præcedenti capite, vbi hæc ratio ſoluta eſt, quia religioſus non ita caret dominio ſuæ voluntatis, vt ad vſum licitum, & validum eius ſemper indigeat poſitiuo conſenſu, ſeu approbatione ſui Superioris: ſatis enim eſt, quòd non ſit contrarius. Dico ergo duplicem ſenſum poſſe habere antecedens,vnus eſt de conditione affirmatiua,id eſt,niſi Superior poſitiuè conſentiat, vel votum approbet, & ſic falſum eſt antecedens,quia nullo iure oſtendi poteſt neceſſitas, ſeu incluſio talis conditionis, & hoc probant omnia adducta in præcedenti capite. Quocirca in rigore non eſt neceſſarius conſenſus poſitiuus Prælati, nec expreſſus, nec tacitus, nec E præſumptus: nam quamdiu de facto non tollitur votum à Superiori, quia fortè illud ignorat, etiam ſi credatur illi diſplicere, & repugnaturus, ſi illud ſciat ipſum votum ex ſe eſt efficax ad obligandum, & ideò actu obligat. Alio ergo modo poteſt illa conditio intelligi negatiuè, ſcilicet, *Si Superior non contradixerit*, & declaret, ſe nolle, vt ſubditus talem habeat obligationem, & ſic conditio attingit materiam de irritatione voti,quæ nonnullam difficultatem habet, an in hac materia locum habeat propter diſcurſum D.Thomæ in illo artic.8. & obiectionem Richardi contra illum?

Poteſt placere actus, & non nouum vinculum eius.

Aliquorũ reſponſio.

D.Thom.

Fit ſatis obiectioni.

In rigore nõ eſt neceſſarius conſenſus Prælati, in votis religioſorum.

Sed de

Sed de hoc puncto dicemus infrà in lib.6. in proprio loco.

6. 2.Aſſertio. Vota religioſi de actibus regulæ valida ſunt.

Dico ſecundò: Vota religioſi de actibus regulæ ad firmandam voluntatem,& augendam obligationem in eorum obſeruantia,valida ſunt,& abſoluta, ex parte materiæ. Hæc eſt D. Thomæ, in eodem artic.12.ad 2. Et ratio eſt eadem, quæ præcedentis aſſertionis; quia tales actus non ſolùm ſunt honeſti, ſed etiam ſunt conſilij; imò reſpectu talis perſonæ poſſunt dici ad perfectionem neceſſarij, quia talis perſona profitetur ſtatum illum, vt viam ſuæ perfectionis acquirendæ. Addo etiam ex D. Thoma ſuprà, Prælatum non poſſe hos actus prohibere, ſtante obligatione regulæ, quia non eſt illi data poteſtas in deſtructionem, ſed in ædificationem, & ideò talia vota non includunt conditionem, *niſi Prælatus reſtiterit*: nam licet poſſit diſpenſare, ſubditus non cogitur acceptare diſpenſationem, vt dixi, & ideò, ſtante voto, tenebitur illud ſeruare. Quòd ſi talis ſit caſus, in quo Superior poſſit præcipere actum regulæ contrarium, tunc procedet, quod diximus de actibus præceptis, ſcilicet in eo euentu ceſſare obligationem regulæ, & ideò non eſſe illam materiam, de qua tractamus, quia iam talis actus hic, & nunc, non eſt ordinatus per regulam, quandoquidem poteſt per Prælatum abſolutè probiberi. Vel etiam dici poſſet, in illo voto inuolui conditionem, niſi res ita mutentur, vt regula non obliget ad talem actum, quod non contingit, niſi quando meliùs eſt non ſeruare materialiter (vt ſic dicam) regulam, quàm illam exequi, quæ conditio cùm proportione ſumpta generalis eſt, & ideò non facit votum conditionatum.

Prælatus non poteſt prohibere actus, qui ad obſeruātiam regulæ pertinent.

7. 3.Aſſertio. Vota de bonis melioris ordinis non prohibitis per regulam valida ſunt. D.Thom.

Dico tertiò: Vota de bonis melioris ordinis,quæ per regulam nullo modo prohibentur, nec præcipiuntur, valida ſunt in religioſo,& ſtatim obligant, licèt includant conditionem negatiuam, *Si Prælatus non prohibuerit*. Sumitur ex D.Thoma in d.art. 8.in corp.& ad 3.& ſolùm oportet vltimam eius partem oſtendere: nam explicata illa conditione, cætera erunt clara. Ad illam autem partem probandam eſt efficax diſcurſus, quo ibi vtitur D.Thomas. Nam licèt per votum obedientiæ non ſubiiciantur actu omnes,& ſinguli actus religioſi voluntati Prælati quaſi poſitiuæ regulæ illorum: ſubiiciuntur nihilominùs poteſtati, quia nullum eſt tempus, in quo Prælatus non poſſit præcipere ſubdito, & poſitiuè diſponere,quid agere debeat, vbi per alia præcepta,vel regulā diſpoſitum non ſit;quia in tali voto ſubditi,vt licitū eſt, neceſſariò inuoluitur illa conditio, *Si Superior non prohibuerit*, vel aliquid repugnans non præceperit. Probatur conſequentia, quia votum vt ſit licitum, non debet eſſe in præiudicium alterius: eſſet autem in præiudicium Prælati,& poteſtatis eius, niſi in tali materia talem conditionem inuolueret;includit ergo illam. Et ita non procedunt contra hunc diſcurſum inſtātiæ Richardi,quæ ſolùm ſunt de materia neceſſaria, & pertinente ad obſeruationem præceptorum, vt non mentiri,& ſimilia,de quibus in prima aſſertione dictum eſt:nunc autem loquimur de actibus ſupererogationis, in quibus inſtantiæ locum non habent.Ex hac ergo conditione conſtar, materiam illius voti licitam eſſe,quia per ſe bona eſt, & ex melioribus bonis, & nō prohibita, & promiſſa intelligitur ſub exceptione prohibitionis:ergo votum religioſi de tali materia illum obligat.Cōſtat deinde, conditionem illam,quamdiu nō impletur,non ſuſpendere obligationem voti, quia non ad hoc poni-

Prēlato quomodo omnes actus ſui religioſi ſub iiciantur.

A tur, ſed ad excipiendam, ſeu tollendam obligationem pro tempore, in quo fuerit impleta conditio, ergo quamdiu non impletur, votum manet abſolutum, & actu obligans. Ideóque ſi ante prohibitionem Superioris votum violetur, grauiter peccabitur ex genere ſuo,vt rectè Caiet.d.art.8.notauit.

8. Dubium.

Interrogabis, Si ſecundum perfectionis ordinem,ſeu regulam talis religionis debeat religioſus votum ſuum declarare Prælato, & id facere omittat, & ideò fortaſsè conditio non impleatur, quia ſi Prælatus haberet talis voti notitiam illud prohiberet,numquid hoc ſufficiet,vt non obliget votum? Videtur enim, tunc religioſum illum imperfectè acturum, ſi abſque ſcientia Prælati votum exequatur,& conſequenter votum non obligare,quia non B obligat ad imperfectè operandum.

Solutio.

Reſpondeo,ſi ad faciendum opus promiſſum nō erat neceſſaria Prælati ſcientia, ideò in eo caſu votum obligabit. Nam licet fortaſsè religioſus ex alio capite imperfectè agat, non aperiendo votum ſuum Prælato, votum non eſt cauſa huius imperfectionis, nec ad illam obligat, & ideò nihil obſtare poteſt, quominùs votum implendum ſit, cùm de ſe poſſit rectè, & ſine imperfectione fieri: Neque etiam ſufficiat, quod fortaſsè Superior reſiſteret, ſi votum ſciret: quia id incertum eſt,& obligatio non eſt ablata,nec materia eſt prohibita.

9. 4.Aſſertio. Cùm iuxta regulā prohibitū eſt ne opus fiat,inſcio Superiore,votum de tali actu nō eſt inualidū. D.Thom. Caietan. Soto. Nauarr.

Dico quartò; Quando iuxta regulā prohibitum eſt,ne opus fiat ſine licentia Superioris, votum de tali actu non eſt inualidum, licet non obliget ad C actum, niſi impleta conditione affirmatiua, quam illud votum includit,*Si Superior fuerit contentus*, quæ ſuſpendit obligationem, donec impleatur, & ideò tale votū propriè conditionatum eſt.Ita ſumitur ex D.Thoma dicto artic.8.ad 3.& 4. vbi benè id exponit Caietanus in 1.dub.artic.& ibidem Soto,& alij,& Nauarrus d.numer.67.Et in primis,quòd illa conditio ſit neceſſaria, probatur, quia aliàs votum eſſet de re vel mala,vel ſaltem regulæ,& perfectioni contraria,ad quam votum non obligat, cùm eſſe debeat de meliori bono. Item ſi quis voueret hoc facere ſine licentia Superioris, votum non obligaret, quia eſſet directè de agendo contra regulam, ſed tale eſt votum illud, niſi conditio ſubintelligatur,ergo eſt neceſſariò ſubintelligēda.At verò ſub D intellecta conditione, materia eſt honeſtiſſima,& ſimpliciter de conſilio, ſeu melior, quàm oppoſita, ergo ita eſt votum intelligendum, & ita obligat. Dicunt aliqui,etiam obtenta facultate,non eſſe meliùs facere tale opus,quia meliùs eſt conformari regulæ prohibenti illud, & ita votum illud ſimpliciter non obligare. Sed reſpondemus; hoc non rectè accommodari huic aſſertioni, quia ſupponitur falſum,tales enim actus non prohibentur per regulam, imò ſæpe conſuluntur: ſed præſcribitur definitus modus,ſcilicet, vt fiant iuxta ſuperioris arbitrium,ſiue quomodò prohibentur. Et ideò,ſeruato illo modo, actus ſimpliciter eſt melior, & nullo modo diſcordans à regula. Vnde licentia illa non eſt diſpenſatio, vel relaxatio regulæ, ſed potiùs eſt E obſeruatio,& executio eius, & ideò neceſſitas eius non obſtat valori voti.

10. An obliget votum illud ad petēdam facultatem à Superiore ad efficiendum opus promiſſum.

Sed quærendum ſupereſt, an votum illud obliget abſolutè ſaltem ad petendam facultatem à Superiore ad efficiendum opus voto promiſſum?Nam videri poteſt,minimè ad hoc obligare votum, quia homo hoc non vouit, ſed tantùm opus ſub conditione, ſi Prælatus facultatem dederit, quod longè diuerſum eſt. Item in aliis votis conditionatis,non obligatur quis ad procurandum,vt conditio impleatur,

impleatur,ſed ſolùm,vt ſit paratus implere promiſſum, ſtante conditione, vt ſi infirmus voueat religionem,ſi ſalutem recuperet,non tenetur ex vi voti ſpeciali modo ſalutem procurare: ergo ſimiliter in præſenti.Item, ſi quis voueat, ſe daturum eleemoſynam, ſi Rex donum aliquod dederit,non obligatur ex voto ad procurandum donum illud,& ſi quis voueat religionem ſi conſenſerit, non tenetur procurare conſenſum, &c. ergo idem eſt in præſenti.

11. *Reſolutio ſuperioris dubij. Caietan. Subditus eſt obligatus ad petẽdã à ſuo Superiore licentiam.*

Nihilominùs dicendum eſt,votum illud obligare per ſe loquendo ad petendam facultatem à Prælato ad faciendum tale opus. Ita docet Caietanus ſuprà, quem alij ſequuntur. Ratio autem eſt, quia hoc eſt intrinſecè incluſum in obiecto, & ratione talis voti. Primò, quia votum illud fruſtrà fieret,& ridiculum eſſet,niſi ad hoc ſaltem obligaret: nam cùm non obliget ad opus,niſi ſuppoſita facultate,& facultas non ſoleat dari,niſi petatur,inutilis eſſet obligatio, niſi ad facultatem petendam abſolutè,& ſine alia conditione cogeret. Secundò, quia in conditione illa,*Si facultas detur*, ſubintelligitur neceſſariò, & quaſi per correlationem, *Si facultas petita detur*, quia hæc eſt moralis conditio talis facultatis, vt non aliter detur: ergo includitur in tali voto, quod talis facultas petenda ſit. Tertiò, hæc eſt moralis intentio vouentis:nam cùm actum promittit, intendit illum facere eo modo, quo moraliter,& ordinatè poteſt: modus autem ordinarius, & religioſus,quo talis actus fieri ſolet, eſt petendo facultatem à Superiore:ergo hæc eſt etiam intentio in voto illo incluſa,ſecundum ordinarium, & moralem ſenſum eius. Sic enim quando religioſus proponit ieiunare, quando ſine facultate Prælati id facere non poteſt, virtute proponit facultatem petere à Prælato: ergo ſimiliter in præſenti. Denique qui promittit finem,virtute promittit media moraliter neceſſaria:in preſenti autẽ petitio facultatis eſt medium moraliter neceſſarium,vt opus promiſſum fiat,vel fieri poſſit,vt promiſſum eſt,ergo.

12. *Fit ſatis obiectionibus. Ad primum. Ad ſecundũ.*

Ad obiecta verò in contrarium reſpondetur. Ad primum negando aſſumptum: nam in illa conditione rectè intellecta includitur votum petendi facultatem. Ad ſecundum verò de votis conditionatis dico, non poſſe generalem regulam aſſignari, quòd conditionaliter vouens non teneatur procurare conditionem, ſed diſtinctione opus eſſe. Nam ſi conditio non includat actionem præuiam ipſius vouentis honeſtam, & capacem obligationis voti, & neceſſariam ad actum promiſſum:tunc non obligabit votum ad procurandam conditionem, vt ſi conditio pendeat tantùm ex intrinſecis cauſis,vt ſi nauis venerit, tunc non tenetur vouens aliquid agere, ſed expectare euentum. Et tale eſt illud exemplum, *Si ſalutem recuperauero*, iuxta communem ſenſum, & intelligentiam, quia tunc ſolùm vouetur religio in gratiarum actionem pro beneficio ſalutis, ſi concedatur, homo verò non intendit ſe obligare ad illam procurandam ſpecialiter propter executionem voti, ſed id ſupponit, prout ordinariè fieri ſolet. Item ſi conditio pendeat à vouente, non tamen pertineat ad meliora bona, non intelligitur incluſa in voto, ſed ſuppoſita ſub eadem conditione, vt ſi quis voueat date eleemoſynam ex lucro, ſi ludendo, vel negotiando illud comparauerit, non obligatur ad ludendum,vel negotiandum, ſed totum illud intelligitur ſub conditione poſitum, *Si luſero,vel negotiatus fuero, & lucrum conſequar,&c.* Idémque eſt de illa conditione, ſi Rex aliquid donauerit; nam ordinariè non obli-

A gatur homo ad petendum, ſed ad ſummum ſupponit Regem ſe id facturum, aut ſub conditione inuoluitur eodem modo.Secus verò eſt, ſi conditio intrinſecè includat actionem præuiam ipſius vouentis,quam poſtulabant verba promiſſionis: tunc enim votum ad illam obligat, vt in exemplo de illa conditione, *Si pater conſenſerit*, ibi includitur proponendum eſſe patri, vt poſſit conſentire, vel diſſentire, & in ſignificatione, & communi ſenſu talium verborum hoc includitur, ideóque votum ad hoc obligabit. Idémque eſt in noſtro caſu, quia petitio facultatis talis eſt opus ſupererogationis, & quaſi inchoatio operis promiſſi,quæ abſolutè eſt in poteſtate vouentis.

Hæc verò intelligenda ſunt,per ſe loquendo, vt
B dixi: nã ſi expreſsè intentio vouentis fuiſſet,non ſe obligare ad petendam licentiam, ſed ſolùm ad faciendum opus, quoties contigerit licentiam dari, vel quia ſolet interdum generaliter dari,etiam non petita, vel quia expreſsè vult vouens petitionem ſibi eſſe liberam, tunc clarum eſt, non obligari.Item ſi interueniat ignorantia, vt quia vouens credidit, non eſſe ſibi neceſſariam facultatem,& ideò vouit, tunc non videtur ſe obligaſſe ad petendam facultatem,quia ignorantia abſtulit voluntatem. Idémque eſt ſi tempore,quo factum eſt votum nulla erat prohibitio non faciendi tale opus ſine licentia, ſed erat omninò liberum, poſt votum autem factum, neceſſitas licentiæ impoſita eſt: tunc enim non videtur obligare votum ad illud grauamen, nec cum
C tali rerũ mutatione, quod notauit Aragon. dicta quæſt.88. art.8. Extra hos verò caſus votum obligat,vt dixi, ſemper verò eſt intẽtio vouentis attendenda.

13. Quando nõ obligatur vouens ad petẽdam licentiã à Prælato. Aragon.

Vlteriùs verò interrogandum ſupereſt circa hanc partem; an ſubditus teneatur tunc votum ſuum explicare Superiori, vel ſufficiat facultatem ad opus poſtulare? in hoc enim variant Auctores: Quidam cenſent, neceſſarium eſſe in facultatis petitione aperire, ſe eſſe obligatum voto ad opus faciendum. Ita tenet Soto lib.7. de Iuſt.quæſt.3. artic.1. ſequitur Angleſ. quæſt.de Voto artic.7.difficult.3. inclinãt Aragon dicẽs eſſe ſecurius,& Valentia dicens eſſe tutius.Fundamentum eſt, quia explicando votum, Superior magis mouetur ad concedendam
D facultatem, & attentiùs rem conſiderabit priùs, quàm negare audeat. Confirmatur, nam qui vouet tenetur procurare, & quod in ſe eſt facere, vt votum impleat, ſed ille non videtur facere ſufficientem diligentiam ad implendum votum, niſi petat facultatem ad illud implendum formaliter, & non tantùm quaſi materialiter ad faciendum actum promiſſum; ergo tenetur priori modo illam petere, quod facere non poteſt, niſi notificando votum ſuum. Confirmatur ſecundò, quia negatio facultatis ad faciendum illum actum eſt quædam irritatio voti, ſed hæc fieri non debet ſine cognitione voti, cùm ſit actus humanus, & poteſtatis gubernatiuæ, & magni momenti; ergo quamuis Superior neget facultatem inſcius voti, ſub-
E ditus habens votum, non manet in conſcientia ſecurus, quia illa negatio, & irritatio ſubreptitia videtur.

14. An ſubditus teneatur votũ explicare Superiori, vel ſufficiat facultatẽ petere ad opus. Soto. Aragon. Angles. Valent.

Alij exiſtimant,ſatis eſſe facultatem petere à Prælato ad faciendum actum per votum promiſſum, vt ad ieiunandum, peregrinandum,&c. etiamſi nulla mentio voti fiat.Ita Nauarrus c.12.n.69.Palacius.4. d.38.diſp.3.circa medium. Et idem ſentit Caietanus d. q.88.art.8. in dub.2. licet poſteà lubricè loquatur,& in Sum.verbo,*Votum*,cap.3.de Conditio. 15.

Nauar. Palac. Caietan.

voti ex

Sẽſus huius ſententiæ. voti ex parte vouentis. Senſus autem huius ſententiæ eſt, ſi vouens ſpeciali intentione non intendat ſe obligare ad votum declarandum Superiori, ſatisfacere obligationi voti, petendo ſimpliciter facultatem ad actum promiſſum; nam ſi expreſsè etiam aliud intendat, clarũ eſt obligari, quia illud eſt apta materia ad voti obligationem, & tunc ex intentione vouentis votum ad illam extenditur. At verò ſecluſa hac intentione, non eſt vnde oriatur illa obligatio, quia ex vi voti ſimpliciter facti de ieiunio, verbi gratia, non obligor ad dicendum Superiori, me id vouiſſe, ergo. Probatur antecedens primò, quia petendo facultatem ad opus faciendum, adhibeo medium neceſſarium, & ſufficiens, vt opus mihi liceat, & conſequenter, vt expleam votum: ergo nõ B eſt, vnde maior obligatio oriatur. Probatur conſequentia, quia illa obligatio petendi facultatem, non eſt ex intentione expreſſa, ſed ex implicita, in illo autẽ obiecto in rigore non inuoluitur, niſi id, quod ſufficit, & neceſſarium eſt ad votum honeſtè implẽdum. Et hæc ratio euidentior fiet reſpondendo ad fundamenta contraria. Secundò, ſi religioſus aduertat, poteſt vouere tale opus cum intentione petendi facultatem ad opus, & non ſe obligandi ad aperiendum votum, neque in hoc malè faciet, ſed tũnc obligabitur voto iuxta intentionem ſuam, ſicut diximus è contrario, obligari ad explicandum votum, ſi id expreſsè intendat; nam æqua debet eſſe vtriuſque partis conditio: ergo vbi neutram partem di-

Interpretandum eſt votum, cum minimo onere, quod ad eius valorem valeat. rectè, & expreſsè intendit, interpretandum eſt vo- C tum cum minimo onere, quod ad eius honeſtatem, valorem, & obſeruationem ſecundum verborum proprietatem ſufficiat, iuxta regulam textus in lege *Si ita ſtipulatus*, 109. ff. de Verborum obligatione. Tertiò; ſæpè declaratio voti, vel promiſſionis poteſt vouenti eſſe moleſtiſſima; nõ eſt ergo talis obligatio imponenda ſine maiori fundamento.

16. Auctoris iudiciũ in prædictis ſententiis. Quapropter licèt in ordine ad perfectionem, vel meliùs eſſe, prior ſententia conſulenda videatur, & in hoc ſenſu dici poſſit tutior, & ſecurior in rigore obligationis, & præcepti, hæc poſterior verior, & ſequenda videtur, ne laqueos, & vincula multiplicemus, ſine cogente cauſa. Nam quod tractamus in votis perſonalibus habet locum in realibus, vt infrà D videbimus; eſſet autem moleſtum vxori, quæ vouit facere eleemoſynam, declarare marito votũ ſuum; ſatis ergo erit, ſi facultatem petat ad eleemoſynam faciendam, vt ſi negetur, voto pro tunc non obligetur. Item quod de voto dicimus, habet locum in humana promiſſione: ſi ergo religioſus promiſit alicui facere opus, quod ſine facultate Superioris facere non poteſt, ſatisfaciet promiſſioni, petendo facultatem ad opus: quòd ſi eam non obtineat, non eſt cogendus promiſſionem declarare, vt licentiam extorqueat: nam ſæpè erit valdè oneroſum, & non eſt veriſimile voluiſſe ad hoc obligari.

17. Fit ſatis fundamento oppoſitæ ſententiæ. Ad fundamentum ergo contrariæ ſententiæ reſpondeo, primò concedendo, explicationem voti eſſe efficacius medium ad obtinendam licentiam, E & negando conſequentiam: quia non tenetur vouens ex vi voti ad faciendam ſummam diligentiam, quia neque hoc expreſſit, neque in voto includitur. Et patet, quia religioſus vouendo ſub tali conditione, *Si Prælatus conceſſerit*, non ſe obligat ad adhibendam ſummam, & extraordinariam diligentiam, vt licentiam obtineat, ſed ſolùm illam, quæ ex vi illius conditionis poſtulatur, & à religioſis exhiberi ſolet. Dico verò vlteriùs, quòd ſicut declaratio voti poteſt inducere Prælatum; ita etiam poteſt auertere voluntatem eius, à facultate concedenda, quia fortè A moleſtè feret, quod ſubditus vouerit ante petitam facultatem, & quaſi in odium, vel pœnam negabit facultatem: ergo in re dubia, non eſt imponendum illud onus. Eſtque maximum, ſi ſubditus cogeretur cõiecturam facere, an ſit vtilius ad licentiam obtinendam aperire votum, vt id neceſſariò exigere debeat, quod coniectauerit eſſe aptius, quia hoc eſſet valdè arduum, & ſcrupulis, ac dubiis expoſitum: & non eſt credibile, religioſum vouentem intendiſſe ſe ad hoc obligare. Et per hæc etiam reſponſum eſt ad primam confirmationem.

In ſecunda verò petitur aliud dubium, ſcilicet, 18. an hoc ſufficiat ad voti irritationem? Nam Caie- B tanus negat ſufficere, Palacius verò dicit ſufficere ad irritationem indirectam, quæ eſt ex parte materiæ, quia non eſt actus iuriſdictionis, ſed dominij. Sed hoc dubium habet proprium locum infrà lib. 6. & ideò illud remittimus in eum locum. Nunc verò dicimus, ſi facultas ſimpliciter petita negetur à Prælato, ſatis id eſſe, vt votum non obliget pro eo tempore, pro quo cenſetur durare illa prohibitio Prælati, quia ſufficit, vt materia non ſit licita, ſeu apta ad votum. An verò illa ſit appellanda irritatio, vel ſuſpenſio obligationis voti, & an ſubditus obligatus maneat ad petendam iterum facultatem iuxta varietatem votorum iudicandum eſt, vt citato loco dicemus? Vbi etiam examinabimus quæſtionem aliam hîc valdè controuerſam, an C poſtquam Prælatus facultatem conceſſit ad votum exequendum, poſſit illam reuocare? Et è contrario, an poſtquam illam negauit, ſi iterum illam concedat, teneatur ſubditus votum implere? Hæc enim omnia connexa ſunt cum irritatione, & ideò non poſſunt commodè hîc præueniri.

Dico quintò; Votum religioſi de actu ſimpliciter prohibito per regulam, nullum eſt, nullamque obligationem inducit. Hæc aſſertio vel eſt prætermiſſa à Caietano, Soto, Nauarro, & aliis allegatis, vel videntur ſentire contrarium, quia de his votis, quæ ſunt de rebus contra regulam, videntur generaliter affirmare includere conditionem, *Si Superior conſenſerit*, & ſub illa cenſent obligare, & conſequenter etiam obligare ad conſenſum Superioris D poſtulandum. Aſſertionem verò oppoſitam docuerunt multi Theologi docti noſtri temporis, & inter eos refertur Victoria, & mihi videtur probabilior, & vera, & conſentanea his, quæ D. Thomas docet dicto art. 12. ad 2. Et declaratur in hunc modum: nam quæ regula ſimpliciter præcipit religioſo per ſe ſpectant ad maiorem eius perfectionem, & ſimiliter conſultius eſt vitare ea, quæ ſimpliciter prohibet: ergo licèt votum de his fiat, non obligat, quia non eſt de meliori bono. Secundò, tale votum non obligat abſolutè ad actum promiſſum, nec ſub conditione, *Si Superior reuocet prohibitionem*: ergo nullo modo. Maior probatur, quia abſolutè ille actus eſt prohibitus, vt ſupponitur, ergo abſolutè non poteſt cadere ſub votum. Dices, E prohibitio regulæ non obligat ſub peccato, ergo non obſtante prohibitione, actus eſſe poteſt ſtudioſus; ergo non obſtante prohibitione, votum poterit abſolutè obligare. Reſpõdetur, cõceſſa maiori ordinariè loquendo, ſeu in religionibus, vbi ita declarata eſt regulæ obligatio, & conceſſa etiam minori ex vi regulæ: nam practicè, & ex circumſtantiis vix talis actus fit ſine aliqua culpa, vt infrà ſuo loco dicam. Toto (inquam) antecedenti conceſſo negatur conſequentia, quia nõ ſemper materia honeſta, eſt materia voti, ſi impediat honeſtiorẽ, ſeu materiã

19. 4. Aſſertio. Votum religioſi prohibitũ per regulam nullum eſt.

Victor. *D. Thom.*

Non ſemper materia honeſta, eſt materia voti, ſi impediat honeſtiorem.

conſil. j,

conſilij, reſpectu autem religioſi melius eſt, & ad conſilium pertinet regulę obſeruatio,& ideò actio, vel omiſſio abſolutè prohibita per regulam, ſaltem eſt quid imperfectum reſpectu talis religioſi, quia impedit maius bonum. Et ideò votum de tali materia non poteſt abſolutè obligare.

20. Tale votum nec ſub cõditione obligat.

Hinc verò probatur altera pars, quòd nec ſub cõditione obliget, quia licèt Prælatus reuocet prohibitionem, ad ſummum ſe habebit tamquam diſpenſans in regula, ſed votum non obligat ad operandum ex diſpenſatione,ergo. Maior patet, quia prohibitio regulæ eſt generalis (vt ſupponitur) & abſoluta : nam licèt includat conditionem, *Niſi Superior diſpenſet*, illa generalis eſt,quæ nõ facit votum conditionatum, & ita de facto obligabat, vt etiam ſuppono : ergo ablatio illius obligationis eſt quædam diſpenſatio. Minor autem probatur,quia per ſe melius eſt ſeruare regulam, quàm vti diſpenſatione ad operandum contra illam : ergo vſus talis diſpenſationis non eſt materia voti,quia non eſt de meliori bono,ergo multò minùs poteſt eſſe materia voti, talem diſpenſationem poſtulare. Ergo nec poteſt votum obligare ad talem conditionem, vel ſub tali conditione. Confirmatur, quia ordinariè ea, quæ ſic prohibentur per regulam, ſunt opera minùs idonea ad perfectionem, vel aliquo modo illam impedientia, & è contrario, quæ præcipiuntur,magis ad perfectionem diſponũt:ergo quoties talia fuerint, nõ poteſt votũ obligare ad procurandam diſpenſationem in illis. Quòd ſi interdum videntur aliqua præcipi, aut prohiberi, propter corporis commoditatem,in illiſmet principalis reſpectus habetur ad ſpiritualem profectum, & maximè per hæc conſulitur communi bono religionis, vt debitus ordo ſeruetur, & omnia conuenienter fiãt, quod commune bonum præferendum eſt priuato. Ergo ſemper ſeruare regulam, iuxta regulæ intentionem per ſe loquendo, melius eſt; ergo votum non obligat ad agendum contra illam, etiam ex conceſſione Prælati.

Melius eſt ſeruare regulam, quàm vti diſpenſatione ad operandum cõtra illam.

21. Obiectio.

Dices; Interdum poteſt eſſe talis diſpoſitio ſubditi, vel corporalis, vel ſpiritualis, vt ſecundum prudentiam melius illi ſit vti diſpenſatione,& agere contra regulam,quàm rigorem, vel literam eius ſeruare;ergo tunc ſaltem obligabit votum, nec doctrina generalis erit. Reſpondeo, ideò ſemper additum eſſe *per ſe loquendo*, quia in rebus moralibus ſermones generales ſunt ſecundum ea, quæ ordinariè accidunt: caſus verò extraordinarij accidentales ſunt. Dico prætereà, in illis caſibus particularibus, conſideratis circumſtantiis, regulam non prohibere ſimpliciter talem materiam, & conceſſionem Superioris, non tam eſſe diſpenſationem, quàm interpretationem, quod tunc melius ſit non ſeruare materialiter (vt ſic dicam) regulam. Et ideò illi caſus potiùs reducuntur ad præcedentem concluſionem, quia pro illis caſibus regula non abſolutè obligat, ſed ad ſummùm obligat, vt non prætermittatur ſine licentia Superioris, ne exceptiones fiant priuato arbitrio, ſed Superioris. At verò loquendo de prohibitione abſoluta regula in ſua vi, & robore perſeuerante, aſſertio hæc generaliter procedit,& videtur quidem ſufficienter probari diſcurſu facto. Et poteſt confirmari exemplis aliorum fidelium: nam ſi quis voueret ieiunare in die Dominico, certè non obligaretur voto ad petendum à Pontifice facultatem ſeruandi tale votum : quia eſt de re ſimpliciter prohibita intuitu religionis, & meliùs eſt conformari communi conſuetudini, quàm diſpenſatione vti. Item ſi quis ex

Solutio.

In rebus moralibus ſermones ſunt, ſecũdum ea, quæ ordinariè accidunt.

Meliùs eſt confirmari cõmuni cõſuetudine, quàm diſpẽſatione vti.

A quacumque deuotione,voueret communicare, aut facere ſacrum bis in die ſubintelligens conditionem, *Si Papa conceſſerit*, non obligaretur voto ad petendam talem diſpenſationem, quia ſimpliciter melius eſt in tali materia communem regulam ſequi.

Denique ad hanc aſſertionem confirmandam adduci poſſunt Iura Ciuilia, quæ dicunt, ſtipulationem de re lege prohibita eſſe nullam, L.*Si ſtipuler*,35.ff.de Verborũ obligationibus.Quod aliæ leges declarant, procedere etiam ſi ſtipulatio fiat ſub conditione, *Si Princeps diſpenſauerit*, vt ſumitur ex L.*Inter ſtipulantem*, 83.§.*Sacram*, & ex L.*Continuus*, 137.§.*Cum quis*,ff.de Verbor.obligationibus.Vnde multi graues Doctores docuerunt, etiam inter homines promiſſionem de re lege prohibita,in ordine ad diſpenſationem eſſe nullam,& ſpecialiter videri poteſt Henricus libro 12. de Matrimon. cap. 10. numer. 4. vbi illam ſententiam ſequens rationem reddit noſtræ ſimilem : quia meliùs eſt ſequi legem communem, quàm vti diſpenſatione. Sed contrà, quia ex dicto exemplo poteſt retorqueri argumentum,quia ſimpliciter probabilius eſt, promiſſionem inter homines ſic factam eſſe validam, & obligare ſaltem ad expectandum reſponſum Principis,quãdo materia eſt ordinariè diſpenſabilis, & creditur iuſtè poſſe obtineri diſpenſationem,vt latè diſputat Saucius libro 5.de Matrimon. diſput.5.quæſt.1.ergo idem erit in noſtro propoſito. C Reſpondemus negando conſequentiam : eſt enim magna differentia inter votum, & promiſſionem humanam; nam vt promiſſio humana valeat, non oportet, vt ſit de meliori bono in ordine ad Deum, ſed ſatis eſt, vt ſit de re honeſta, & poſſibili ſecundum rectam rationem, ſalua iuſtitia, quæ omnia inueniuntur in illa promiſſione de re prohibita per legem poſitiuam, vt ſunt, verbi gratia, ſponſalia inter conſanguineos cum ordine ad diſpenſationem Papæ. Et ideò parùm refert, quòd talis promiſſio non ſit de meliori bono: nam poſt promiſſionem iam eſt neceſſarium bonum : at verò votum eſſe debet de meliori bono,& ideò à principio non tenet de re prohibita, etiam ſub illa conditione. Et ideò ratio illa in voto efficacior eſt,quàm in humana promiſſione. D Sic votum religioſi transeundi ad religionem laxiorem, vel æqualem, etiam ſub conditione, *Si Pontifex conſentiat*, ad nihil obligat, quia eſt de minori bono : ſecus de voto Epiſcopi aſſumendi ſtatum religioſum, ſi Papa diſpenſet: nam tale votum fortè obligat (vt infrà ſuo loco videbimus) quia omnibus penſatis cenſetur eſſe de meliori bono.Nec Epiſcopo eſt ſimpliciter prohibitum religioſum fieri, ſed ſolùm ne id faciat ſine auctoritate Pontificis, & ita hoc votum magis pertinet ad præcedentem concluſionem, quàm ad præſentem.

22. L.Stipuler. L.Inter ſtipulantem. L.Cõtinuus. L.Henric.

Melius eſt ſequi legem cõmunem, quàm vti diſpenſatione.

Sanc.

Differentia magna inter votũ,& promiſſionẽ humanam.

Votũ religioſi tráſeũdi ad laxiorem religionem nõ obligat.

Dico ſextò; Votum religioſi de materia excedente,ſeu ſuperante obligationem regulæ, quale cẽſeri E poteſt votum trãſeundi ad ſtrictiorem religionem, ſimpliciter,& abſolutè validum eſt,& obligat independenter à conſenſu Prælati. Hæc eſt communis: nam,vt infrà videbimus,omnes docent,tale votum non ſolùm validum, ſed etiam firmum eſſe, & irritari non poſſe. Et ratio eſt, quia illud votum eſt de meliori bono, quod per regulam prohiberi non poteſt, vnde non eſt contrarium regulæ: ſed ſupra illam. Et ideò quoad hoc votum non ſubditur religioſus voluntati Prælati, nec quoad emiſſionem eius, nec quoad executionem, quia in ipſamet profeſſione laxioris religionis quoad perpetui

23. Sexta aſſertio. Votum religioſi de materia excedẽte obligationẽ regulæ validum eſt.

De ratione ſtatus perfectionis eſt, vt non impediat augmẽtum perfectionis.

perpetuitatem, intelligitur incluſa conditio non impediendi tranſitum ad meliorem frugem: quia de ratione ſtatus perfectionis eſt, vt non impediat augmentum perfectionis. Dices; Religioſus non poteſt tranſire ad ſtrictiorem abſque licentia, ergo votum includit hanc conditionem. Reſpondetur in primis, poſſe emittere votum ſine licentia. Deinde, poſſe etiam exequi ſine licentia obtenta, & ita ex hac parte non includit conditionem affirmatiuam, vel negatiuam. Non poteſt tamen de facto tranſire ſine licentia, ſaltem petita ex ordinatione Iuris. Tamen quia petere licentiam, eſt in poteſtate vouentis, ideò non includit conditionem pendentem ab alio, ſed abſolutè votum obligat, qua obligatione ſuppoſita Canones obligant ad ſeruandum modum debitum in executione talis voti.

Obiectio. Solutio.

24\. Alia obiectio.

Sed quid, ſi Pontifex prohibuit tranſitum ad aliam religionem, licèt ſtrictiorem? Numquid votum tranſeundi ad illam obligabit, ſaltem ſub conditione, *Si Papa diſpenſauerit*, & conſequenter obligabit ad diſpenſationem petendam? Reſpondeo in primis, vix iudicari poſſe religionem illam eſſe perfectiorem, ad quam tranſitus prohibitus eſt, quia non videretur tranſitus prohibendus, ſi clarus eſſet exceſſus. Videtur ergo in illa prohibitione ſupponi ſaltem, quædam æqualitas, qua ſuppoſita, meliùs eſt permanere, vel licèt non ſupponatur æqualitas omnimoda, ſaltem non cenſetur eſſe tanta diſtantia, quin omnibus penſatis meliùs ſit in incepto ſtatu permanere, & ex hac parte rarò videtur, votum illud in ea hypotheſi obligare. Tamen, quia hæc prohibitio Pontificis poteſt interdum fundari in maiori vtilitate, & conuenientia in ordine ad bonum commune, & ad quietem, & pacem religioſorum, & ideò eſſe iuſta, etiamſi in particulari cõſtet tranſitum prohibitum eſſe ad perfectiorem, ſeu ſtrictiorem religionem, ideò addendum videtur, quando id conſtiterit, votum in particulari obligare ſub ea conditione. Quia tunc ipſa prohibitio non eſt accipienda tamquam omninò abſoluta, ſed ſolùm ſub ſimili conditione, ſcilicet, vt tranſire nemo audeat, non conſulto Pontifice, eiúſque licentia obtenta. Et ratio eſt, quia ſemper votum illud ſub conditione factum, eſt de meliori bono, & ideò prohibitio iuxta ſubiectam materiam eſt intelligenda.

Solutio. Religio vix eſt perfectior, ad quã trãſitus prohibitus eſt.

Quando ad religionem ſtrictiorem prohibitus licet.

25\. Noua vota facere religioſo Prælatus prohibere poteſt.

Sed quæret tandem aliquis, eſtò ex vi ſtatus non ſit abſolutè prohibitum religioſo noua vota facere, poſsítne Prælatus nihilominùs hoc prohibere? Reſpondeo breuiter poſſe ſaltem prohibere, ne id faciat, niſi priùs petita licentia, imò etiam poſſe hoc per regulam alicuius religionis ſtatui: quia per hoc non prohibetur opus perfectionis, ſed prouidetur modus, quo meliùs fiat. Sic enim prohibentur interdum, ne fiant opera pœnitentiæ, orationis, non petita priùs licentia, eadem autem ratio, vel certè maior eſt de voto. Sed quæres vlteriùs, an ſi votum fiat, non obſtante tali prohibitione, validum ſit? Reſpondeo, ſi tantùm ſit ſimplex prohibitio validum eſſe votum: quia multa fieri prohibentur, quæ facta tenent. Et licèt votum tunc malè, vel imperfectè fiat: nihilominùs poteſt eſſe de materia capaci obligationis. Dubium autem eſſe poteſt, an poſſit eſſe talis prohibitio cum irritatione, quæ antecedenter faciat votum eſſe nullum? In qua non dubito, quin per legem, ſeu ſtatutum legitima poteſtate factum in tali religione poſſit hoc fieri propter ſpecialem modum ſubiectionis, & obedientiæ, quem religioſi profitentur, vt infrà videbimus: non videtur tamen eſſe in vſu talis modus conſtitutionis, ſeu

Votũ tamen ita factum tenet.

A prohibitionis, neque regulariter eſſet expediens. At verò ſecluſa lege irritante, non videntur poſſe Prælati priuata auctoritate inhabilitare (vt ſic dicam) ſubditos ad vouendum: quia nullibi eſt illis conceſſa hæc poteſtas, neque ex vi profeſſionis, aut obedientiæ religioſæ ſequitur: nam ſufficit, vt ſi expedire iudicauerint, poſſint talia vota irritare, poſtquam facta fuerint, vt lib. 6. videbimus.

De aliis ſubditis.

26\. Vxor non in omnibus viro ſubiecta eſt.

Ex his facilè eſt doctrinam applicare ad alios ſubditos. Et primò ad vxorem reſpectu mariti. Circa quam conſiderandum eſt vxorem non ſubdi viro per ſe in omnibus actibus ſuis, præſertim in B his, quæ ad ſalutem animæ ſpectant, ſed ſolùm in his, quæ ſpectant ad vſum matrimonij, & externam familiæ gubernationem, vt benè declarat Panormitanus in cap. *Litteras*, de Reſt. ſpol. num. 27. & 28. & infrà lib. 6. cap. 4. latius dicemus. Hinc ergo eſt, vt non obſtante ſubiectione, vxori liberæ ſint multæ actiones, & materiæ virtutum, quas maritus illi prohibere non poteſt: quia debitum obſequium in his, quæ ad ſuum ſtatum pertinent, non impediunt, de quibus actionibus in particulari hic dicere non poſſumus, ſed in materia de Matrimonio explicandæ ſunt. Regula ergo generalis eſt, vota omnia vxoris de actionibus honeſtis, & ſibi liberis, ita vt in eis ſit quaſi ſui iuris, & licita, & valida ſunt, omninóque abſoluta, quia cùm illi actus non poſſint C prohiberi à marito, nulla relinquitur cõditio, quam talia vota includere poſſint. At verò quoad actiones pertinentes ad ius mariti, non poteſt vxor votum omninò abſolutum, & independens à marito emittere: poterit tamen emittere validum, ſubintellecta conditione, vel negatiua, *Si maritus non prohibuerit*, vel affirmatiua, *ſi conſenſerit*, vbi præceſſit prohibitio; ſub tali conditione. Ratio eſt clara, quia ſine tali conditione materia non eſſet licita. Et ita hæc reſolutio cum proportione intelligenda eſt iuxta dicta de religioſis.

Panormit.

Regula generalis de votis, quę emittere poteſt vxor ſine mariti licentia.

27\. Maritus quędam vouere poteſt ſine conſenſu vxoris.

Vnde etiam intelligi poteſt idem eſſe cum proportione de marito reſpectu vxoris, quantùm ſpectat ad vſum, ſeu actum coniugalem, in quibus ſunt æqualis iuris, iuxta cap. *Gaudemus*, de Diuort. & D neuter poteſt vouere aliquid in præiudicium alterius ſine licentia illius. Et eadem ratio eſt de voto abſtinentiæ, & ſimilibus, quatenus in præiudicium coniugis redundare poſſunt. Dicunt autem aliqui, ſi votum mariti ſit oneroſum vxori, & in præiudicium eius, non ſolùm infirmum eſſe, ſed etiam illicitum, & inualidum, quia eſt veluti de re aliena. Sed hoc non eſt verum, niſi votum fiat cum intentione ſe obligandi ad id faciendum, etiam repugnante vxore. Nam ſi fiat ſimpliciter, & bona fide, potiùs intelligitur habere conditionem ſubintellectam, *ſi vxor conſenſerit*, ſicut de religioſis dictum eſt: vnde materia illius voti non eſt omninò aliena, ſed eſt actio propria, pendens ex conſenſu alterius. Dices: Ergo etiam erit validum votum non redE dendi debitum, quia etiam includit conditionem, *ſi alter conſenſerit*. Reſpondetur non eſſe ſimile: tum quia hoc eſt directè contra finem matrimonij, & non aliud; tum maximè quia in tali voto inuoluit repugnantiam talis conditio: nam debitum non negatur niſi petenti, & repugnanti. Et hæc eſt communis ſententia Doctorum, quos refert, & ſequitur Sancius lib. 9. de Matrim. diſput. 3. num. 8. & ex dicendis lib. 6. magis conſtabit.

Debitum nõ negatur niſi petenti, & repugnanti.

28\. Secundò, cum eadem proportione dicendum eſt de

De votis quæ filijfamilias impuberes emittere poſſunt.

de filiisfamilias, qui puberes, & impuberes eſſe poſſunt, & vtriſque commune eſt, vt in aliquibus actionibus ſint ſui iuris, quia eis prohiberi non poſſunt à parentibus, vt ſunt obſeruationes præceptorum, & actiones honeſtæ, quæ obedientiam parentibus debitam non impediunt, de quibus actionibus non impediuntur vouere. In actionibus autem, quæ aliquo modo derogare poſſunt iuri parentum, neceſſaria eſt conditio cum proportione, vt ex dictis facilè conſtat. Eſt autem differentia inter puberes, & impuberes, quod vota impuberum ſubiiciuntur voluntati parentum, non ſolùm ex parte materiæ, ſed etiam ex parte ipſius voluntatis, quæ in impubere magis eſt dependens à voluntate parentis, & ideò omnia vota eius infirma ſunt, licèt ſint valida. Sed hæc differentia ex profeſſo tractanda eſt in lib. 6. reliqua ex dictis ſatis ſunt clara.

Differentia inter vota puberum, & impuberum.

29. Quæ vota ſerui emittere poſſunt.

Tertiò idem cum proportione dicendum eſt de ſeruis, qui in operibus ſuis, ordinariè pendent à voluntate domini, & ideo materia talium votorum ordinariè accipienda eſt cum conditione proportionata, vt non præiudicet iuri domini. Habent autem iſti etiam aliquas actiones honeſtas, in quibus omninò ſunt ſui iuris, de quibus votum ſimplex valet. Et idem eſt de aliis famulis, & miniſtris, qui in paucioribus actionibus ſubiiciuntur: quia in cæteris ſunt ſui iuris, & ita doctrina cum proportione, ad omnes infrà Pontificē quatenus aliquo modo ſubditi ſunt, applicari poteſt, vt de Epiſcopis, & aliis clericis in quarto capite attigimus, & eadem ratio eſt de omnibus.

CAPVT VII.

An vota realia valida eſſe poſſint in perſonis ſubditis?

1. Quid addat votum reale vltra perſonale.

HÆc quæſtio re vera eſt generalis ad omnes homines, & ex eiſdem principiis eſt in omnibus definienda, tamen ſpecialiter tractatur de ſubditis propter ſpecialem incapacitatem, quam ad hæc vota habere videntur. Votum ergo reale hoc addit vltra perſonale, quod requirit materiam externam, ſeu pecuniam, cuius pius vſus per votum promittatur, (ſub pecunia autem omnem aliam rem pecuniæ æquiualentem intelligimus) & ideò requirit in vouente liberam facultatem vtendi, ac diſponendi de illa in talem pium vſum (quem nomine eleemoſynæ ſemper intelligemus.) Hæc autem facultas eſſe poteſt, vel dominium cum adminiſtratione, vel ſaltem adminiſtratio bonorum, quæ ad huiuſmodi eleemoſynam proprio, ac prudenti arbitrio faciendam, extendatur. Nam ſi quis velit eleemoſynam facere de pecunia, in quam non habet huiuſmodi facultatem, iniuſtè faciet, & votum reale de tali eleemoſyna factum nullum erit ex incapacitate materiæ.

2. Qui nō ſint capaces votorum realium.

Ex hoc ergo principio rectè ſequitur, omnem illum, qui nec pecuniam habet, nec liberam eius adminiſtrationem non eſſe capacem votorum realium ex defectu materiæ, etiam ſi non ſit ſubditus, ſed maximè liber ad vouendum, quantum eſt ex parte ſuæ voluntatis. Dico autem non poſſe facere talia vota, quæ obligent illum ſecundum præſentem ſtatum, quia ſic eſſet obligatio de re illicita: ſecus verò erit, ſi voueat ſub conditione, vel pro tempore pinguioris fortunæ, nam tunc votum refertur ad licitam materiam, & obligat pro tempore impletæ conditionis. Et ita paterfamilias, vel qui eſt oneratus debitis, licet ſubditus aliàs non ſit, ſi

Paterfamilias, & oneratus debitis

A faciat vota realia in præiudicium familiæ, vel creditorum, non valebunt, quia tunc obligatio eſſet vel contra iuſtitiam, vel contra obligationem pietatis, aut charitatis. Quòd ſi egeſtas, & obligatio non ſit tam grauis, vt reddat actum illicitum, licèt poſſit eſſe votum indiſcretè factum, quia eſt nimis oneroſum, & ideo poſſit facilè diſpenſari, non erit per ſe nullum, donec diſpenſetur. Nec de his perſonis non ſubditis aliquid amplius dicere neceſſe eſt. Quia verò hæc indigentia, vel impotentia in non ſubditis eſt per accidens, & vix eſt aliquis adeo pauper, qui non poſſit aliquam eleemoſynam licitè facere, ſi ſit iuris ſui: ideo ſpecialiter hæc quæſtio tractatur de ſubditis, in quibus hæc impotentia videtur eſſe per ſe: non eſt autem æqualis in omni- B bus ſubditis, & ideo de ſingulis membris breuiter dicemus, ſcilicet, religioſis, vxoribus, filiisfamilias, & ſeruis. Alij enim ſubditi non ſunt incapaces per ſe talium votorum, & ſolùm debent obſeruare regulam, vt ſi aliena bona adminiſtrent, vel expendant, non voueant de alieno, ſed de proprio, vel ſi de alieno, iuxta domini voluntatem.

nō poteſt vouere in præiudicium familiæ, & creditorum.

3. An religioſi vota realia poſſint emittere, & quomodo?

Primò ergo religioſi nihil habent proprium, & ex hac parte commune omnibus eſt, vt non poſſint facere vota realia, niſi eis ſit adminiſtratio conceſſa, vel votum fiat ſub conditione, *ſi concedatur*. Vnde hæc regula cum proportione applicata omnibus religioſis, ſubditis, & Prælatis communis eſt. Tamen quia Prælati iam habent adminiſtrationem ex vi muneris, ideò conſequenter habere cenſentur C poteſtatem faciendi aliquam eleemoſynam, iuxta quam menſuram poſſint etiam vota facere valida, & ſtatim obligantia. Quæ ad ſummum includerent conditionem negatiuam, *niſi à Superiore impediantur*. Nam illi etiam ſunt ſubditi, & ſub ea ratione ſunt capaces illius conditionis, maximè ratione paupertatis. Et eadem ratione, ſi Prælatus vellet excedere facultatem ordinariam in eleemoſynis faciendis, non poſſet niſi ſub conditione affirmatiua: *Si ſuperior conceſſerit*. Nam tunc ſe gerit, vt ſubditus, & in omnibus ſubditis religioſis eſt illa conditio neceſſaria, quia nec dominium, nec adminiſtrationem, nec liberum vſum rerum habent, ſed dependentem à voluntate Superioris. Quapropter etiam de illis rebus, quę ad proprium vſum eis concedun- D tur, & quas in eo conſumere poſſunt, vota realia facere non poſſunt, niſi ſuppoſita dicta licentia, vel ſub eius conditione, quia non quilibet vſus, ſed talis, & determinatus eis conditur. Illa autem facultas concedi poteſt, vel in particulari, vel in generali, iuxta varios vſus religionum: vnde reliqua de his votis per proportionem ad perſonalia intelligenda ſunt.

Religioſus habens adminiſtrationē quomodo vouere poſſit, vel non.

4. An religioſus qui abſque Prælati licētia emittit votū perſonale teneatur petere facultatem ad votum implendum?

Solùm poteſt in his dubitari, an religioſus, qui abſque vlla licentia Prælati, vel ad vouendum, vel ad dandum eleemoſynam, facit votum illam tribuendi, teneatur petere facultatem à Prælato ad tale votum implendum? Nam ratio facta de votis perſonalibus videtur hic etiam ſuadere, quod teneatur, quia qui vouit finem, tenetur ad medium, E alioqui vanum eſſet tale votum. In contrarium verò facit, quia tale votum non videtur eſſe conſentaneum ſtatui religioſo, & ideò videtur eſſe vanum, & ad nihil obligare. Vt ſi quis voueret eleemoſynam facere de bonis alterius, non obligaretur ad petendam ab eo facultatem, ſed potius diceremus, tale votum eſſe indiſcretum, & ineptum. Ita verò accidere videtur, in huiuſmodi voto religioſi, cùm voueat diſponere de rebus non ſuis, nec ſuę diſpenſationi commiſſis. Sed exemplum non eſt omninò ſimile,

ſimiles, quia religioſus eſt pars illius communitatis ad quam illa bona ſpectant, & ideo participat vſum illorum.

5. Reſolutio dubij. Quare hic cenſeo diſtinctione vtendum. Nam ſi religioſus voueat eleemoſynam facere de his rebus, quas ipſe in proprios vſus conſumere poteſt: cupit autem ſe aliqua ex parte illis priuare, vt aliis bene faciat, credo teneri ad facultatem petendam à Superiore, quia materia illius voti optima eſt, & tale votum non eſt indecens, nec improportionatum ſtatui religioſo, vt per ſe notū videtur, & ideo meritò intelligitur factum ſub prædicta conditione, & ad illam obligare. At verò ſi votum ſit de aliis bonis religionis, quorum vſus, vel adminiſtratio ad priuatum religioſum non pertinet, regulariter credo eſſe votum impertinens, & ad nihil obligare propter rationem factam, & quia regulariter nec talem facultatem petere expedit. Dico autem *regulariter*, quia in ſpeciali caſu, vbi grauis occurreret neceſſitas, quam ratio dictaret eſſe aperiendam Superiori, &c. tunc meritò poſſet quis ad hoc ipſum voto ſe obligare. Quod tamen potiùs eſſet vouere procurare eleemoſynam, vel medium illius neceſſitatis à Superiore, quàm propriam eleemoſynam facere; & ideò extra ſimilem caſum dico tale votum eſſe imprudens, & non obligare, quia non tam eſt de eleemoſyna facienda, quàm de Superiore monendo, vt eleemoſynam faciat, quod per ſe ſumptum ſine aliis circumſtantiis non videtur expediens.

6. Vxor filij, & ſerui vota realia emittere non poſſunt, niſi certa exceptione adhibita. Secundò, eadem ferè doctrina ad vxores, filios, & ſeruos applicanda eſt. Nam quoad vxores regula generalis eſt, vxorem non poſſe facere realia vota abſoluta de bonis communibus, nec de ſuis dotalibus, de quibus non poteſt liberè donare, aut eleemoſynas facere, niſi iuxta conceſſionem, & licentiam mariti, vel ſpecialem, vel generalem, vel per conſuetudinem. Quia in his non habet liberam adminiſtrationem, ſed omninò pendet à marito: de bonis autem paraphernalibus, vel de aliquibus propriis lucris, ſi ad ipſam ſpecialiter pertineant, poterit vouere: nam illorum bonorum habet magis liberum vſum. Idémque cum proportione dicendum de filiofamilias quoad bona paterna, ſecus quoad propria, ſi habeat caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia. Et idem eſt cùm proportione de ſeruo, quia non habet propria bona, niſi fortaſſe aliquid de ſeruitio ſuo permittatur acquirere. Neque hæc poſſunt hoc loco exactiùs tractari, quia ſpectant ad materias, de Donatione, Eleemoſyna, Dominio, & ſimilibus.

Finis libri tertij.

INDEX CAPITVM LIBRI QVARTI, DE OBLIGATIONE VOTI.

Cap. 1. Vtrùm ex voto Deo facto obligatio in conſcientia oriatur.

Cap. 2. Vtrùm in voti obligatione Dei acceptatio intercedat.

Cap. 3. Quàm grauis ſit obligatio voti.

Cap 4. Vtrùm obligatio voti ex ſola intentione vouentis, poßit nō eſſe proportionata materiæ.

Cap. 5. de obligatione voti, de quo dubitatur, an factum ſit.

Cap. 6. De obligatione voti quoad valorem eius.

Cap. 7. Quomodo votum ſit interpretandum, quando non eſt de materia certa.

Cap. 8. Quomodo ſingulæ voti circumſtantiæ in eo non expreſſæ determinandæ ſint.

Cap. 9. An votum obliget tantùm vouentem.

Cap. 10. Vtrùm poßit, vel teneatur aliquis votum ſuum per alium implere.

Cap. 11. Vtrùm obligatio voti ipſo facto, vel iure tranſeat ad hæredes.

Cap. 12. Pro quo tempore votum obliget.

Cap. 13. An votum tempore aßignato non impletum, deſinat obligare.

Cap. 14. An qui non poteſt votum implere tempore definito, teneatur anticipare tempus, vt impleat.

Cap. 15. An qui non implet votum tempore præfixo, ad compenſationem poſtea teneatur.

Cap. 16. Vtrùm quæ fiunt contra voti obligationem valida ſint.

Cap. 17. Vota conditionata, quando, & quomodo obligent.

Cap. 18. An ceſſante cauſa voti ceſſet eius obligatio.

Cap. 19. An ex mutatione materiæ ceſſet obligatio voti.

Cap. 20. Expediuntur duæ dubitationes.

LIBER QVARTVS, DE OBLIGATIONE VOTI.

Voti duplex eff ctus eſt, & quis ſit.

Votum eſt quoddã vinculum, quod formaliter ligat.

Obligatio voti antecedens & conſequens.

Diximus de natura, & eſſentia voti, & de cauſis, ac conditionibus ad illud requiſitis, conſequens eſt, vt de effectibus eius dicamus. Poſſumus autem duplicem effectum voti diſtinguere; vnus eſt obligare vouentem ad implendum, quod promiſit; alius eſt conſtituere vouentem in ſtatu, vel via perfectionis. Prior effectus eſt vniuerſalis, & quaſi intrinſecus, & proximus voti: & dici poteſt intrinſecus finis, & veluti effectus formalis, quia votum eſt veluti quoddam vinculum, quod formaliter ligat, licet etiam dici poſſit quædam moralis efficientia intrinſeca voto, & ideò de hoc effectu in præſenti tractamus. Alius verò vel non eſt vniuerſalis omnibus votis, vel eſt extrinſecus, & remotus, & ideo poſt integram tractationem de Voto in communi, in ſequenti volumine ſpecialem diſputationem de illo inſtituemus. Ibíque dicemus de aliis effectibus impediendi matrimonium, vel rerum dominium, & aliis huiuſmodi, qui cum illo effectu coniuncti ſunt. Circa voti autem obligationem oportet recolere, quod de iuramento promiſſorio diximus, in eo conſiderari poſſe antecedentem, & ſequentem obligationem, vtraque enim in voto locum habet. Antecedens dicitur, quæ ante votum eſt de ſeruando debito modo in vouendo, & hæc ſatis explicata eſt in ſuperioribus libris, & de peccatis, quæ in eius violatione committuntur, dicemus libro ſequenti. Obligatio autem conſequens dicitur, quæ per ipſum votum inducitur tamquam effectus eius; & de hac eſt ſermo in præſenti. Et quamuis explicatio huius obligationis vix poſſit ſeparari à culpis, & peccatis, quæ in illis committuntur: nihilominùs maioris claritatis, & vtilitatis gratia, curabimus ea diſtinguere, & hic ſolam vim obligandi, & modũ, ac circumſtantias eius declarare; de peccatis autẽ, quæ contra illam committuntur in ſequenti libro dicemus.

CAPVT I.

Vtrùm ex voto Deo facto obligatio in conſcientia oriatur?

1. Error antiquus de voto. *D.Thom.*

FVIT antiquus error, ex voto nullam oriri obligationem, quem retulit, & impugnauit D. Thomas, Opuſc.18.cap.12. nam licet ſpecialiter referat hunc errorem circa votum ingrediendi religionem tamen motiua, quæ refert generalia ſunt de omni voto, quæ ad hoc reducũtur, quod melius eſt opus ſponte, quàm ex obligatione factum. Atque in hoc errore ſunt etiam hæretici huius temporis, qui hac ratione vota contemnunt, ne obligationem eorum admittant, quod de Lampetianis refert etiam Damaſcen. lib. de Hæreſ. & Prateolus verb. *Lampetiani.* Sed contra hunc errorem ſatis in principio, & fine libri primi diſputatum eſt, vbi oſtendimus, & actum vouendi optimum eſſe, & à Deo conſuli, & opus ex illo factum, cæteris paribus, melius eſſe, quàm ſine illo.

Melius eſt opus ſponte, quàm ex obligatione factum. Sententia hæc eſt hæreticorum. *Damaſc. Prateol.*

2. 1. Aſſertio. Votum inducere obligationẽ in cõſcientia de fide eſt. *D.Thom.*

Primò ergo de fide certum eſt, votum inducere obligationem in conſcientia, vt fiat, quod Deo promiſſum eſt. Ita docuit D.Thomas ſuprà, & quodlib. 3. art.12. vbi dicit oppoſitũ eſſe hæreticum. Idem docuit ſine cenſura, 2.2.q.88. art.3. q.189. art.3. & conueniũt omnes Catholici, & antiqui Patres, quos A eruditè refert Bellarminus lib.2. de Monach. c.16. & ſequent. Medina lib.4. de Contin. ſacer. controuer.7. Et multa habentur in Decret.20. q.3. & 27. q.1. & 33. q.5. Eſt denique ſatis expreſſa hæc veritas in Scriptura in locis ſæpè citatis Pſal.75. *vouete, & reddite*, &c. Vbi primum verbum conſilij eſt, ſecundum obligationis, vt expendit Innocent. III. in cap. *Magnæ*, de Voto. Et ita eodem verbo explicatur hæc obligatio Deuter.23. Eccleſ.5. Et ſimile eſt illud Iob 22. *Rogabis Deum, & exaudiet te, & vota tua reddes.* Idémque optimè confirmat illud Iſai.19. *Vota vouebunt Domino, & ſoluent:* nam ſolutio reſpondet debito, & obligationi. Denique Leuit.7. expreſsè diſtinguitur *hoſtia ex voto, vel ſponte oblata*, vt ſignificetur id, quod ex voto offertur, non iam ex mera voluntate, ſed ex obligatione offerri.

Bellarm. Medin.

Pſal.75. Probatur obligatio voti ex Scriptura. *Innoc.III.* *Iob 22.* *Iſai.19.* *Leuit.7.*

3. Et ratione.

Ratione declarat D.Thomas ſuprà, hanc veritatem primò, quia inter homines promiſſiones bona B fide factæ obligant: ergo & promiſſio Deo facta obligationem inducit. Quæ argumentatio eſt Auguſtini apud D.Thomam d.q.189. art.3. *Si inter homines* (inquit) *ſolent bonæ fidei contractus nulla ratione diſſolui, quantò magis pollicitatio, quam cum Deo pepigit, ſolui ſine vindicta non poterit.* Quæ verba apud Auguſtinum reperire non potui: ſimilia verò habentur apud Leonem Papam Epiſt.90. aliàs 92. ad Ruſtic. cap.14.

D.Thom *S.Leo.*

cap. 14. *Si humana pacta non poſſunt impunè calcari, quid eis manebit, qui corruperint fœdera diuini Sacramenti?* Atque eodem recidit ratio, quam attingit D. Thomas, d.q.88. art.3. *Quia homo maximè debet Deo fidelitatem, tum ratione dominij, tum ratione beneficij ſuſcepti, ideò maximè obligatur homo ad hoc, quod impleat vota Deo facta.* In qua ratione ſupponit implere votum ad fidelitatem pertinere, ſupponit etiã ſeruare fidelitatem eſſe per ſe bonum, & honeſtum, & debitum hominibus, ſicut loqui veritatẽ, quia eſt neceſſarium ad ſocietatem humanam, & ideò dicitur fides, qua fiunt dicta, eſſe iuſtitiæ fundamentum à Cicerone lib.1. de Officiis, & Ambroſ. lib.1. Offic. cap.29. & ideò lib.2. cap.48. ait, *omnibus eſſe ſeruandam*; ergo maximè Deo.

D. Thom. *Cicero.* *Ambroſ.*

4. Circa quam rationem occurrebat diſputatio, quæ à Theologis hoc loco frequentiùs tractatur, an humana promiſſio, id eſt, quæ ab homine homini fit, obligationem in conſcientia inducat? Sed illam prætermittendam duxi, tum quia nec per ſe ſpectat ad locum præſentem, ſed in materia de Iuſtitia, & de Veritate tractanda eſt, aliquídque de illa attigimus in Opuſc. Relect. 1. tum etiam, quia vt eſſe poteſt dubia, ad fundamentum huius rationis neceſſaria non eſt. Nam quod humana promiſſio honeſta, & acceptata in conſcientia obligationem inducat, ita certum eſt, vt non poſſit in dubitationem adduci. Nam ad minimùm id pertinet ad veritatem humanam, quæ ſemper in dictis, & factis ſeruanda eſt, vt ſenſit D. Thomas dict. art. 3. ad 1. & clariùs quæſt. 110. artic. 3. ad 5. & ſumitur ex Ambroſio ſuprà, & ex Auguſtino Epiſt. 19. circa medium, & libro de Mendac. cap. 20. vbi fidem moralem ſub veritate concludit, & ideò etiam leges Ciuiles agnoſcunt in humana pollicitatione naturalem obligationem, quam omninò ſeruandam eſſe Iura Canonica decernunt. cap. 1. & 3. de Pactis. Hoc autem ſufficit ad fundamentum prædictæ rationis, ſiue promiſſio humana obliget ex fidelitate, ſiue ex iuſtitia, & ſiue obliget graui, aut leui obligatione, & ſiue ex illa naſcatur actio, ſiue non: nam hæ quæſtiones ad præſens non referunt. Satis enim eſt, quod obliget in conſcientia, vt inde à fortiori inferatur, votum in conſcientia obligare; in cæteris verò non ſunt comparandæ promiſſiones humanæ cum ea, quæ eſt ad Deum, altioris ſit rationis. Vnde obiter etiam conſtat, hanc veritatem de obligatione voti ratione naturali cognoſci potuiſſe, ſicut etiam à gentibus reſpectu ſuorum Deorum fuit agnita. Nam propterea *Voti reum* vocabant eum, qui promiſerat diis, & non ſoluerat, vt eſt apud Macrob. lib. 3. Saturnal. capit. 2. & in leg. 2. ff. de Pollicit. dicitur, *ſi quis rem aliquam vouerit, voto obligatur.*

Humana promiſſio honeſta, & acceptata obligationem inducit in conſcientia. *D. Thom.* *Auguſt.* *Macrob.*

5. An voti obligatio ſit ex iuſtitia? Quæri verò poteſt circa voti obligationem, an dicenda ſit aliquo modo iuſtitiæ, eo modo, quo poteſt eſſe iuſtitia ad Deum: vel ſit ſolius veritatis, vel poſſit eſſe vtriuſque rationis? Et ratio dubitandi eſt, quia votum ſolum eſt quædam promiſſio ſimplex, ſeu pollicitatio Deo facta: at verò tota ratio promiſſionis quoad obligationem eius eſt, vt fiat verum, quod dictum eſt: ergo in hoc ſolo conſiſtit obligatio voti. Maior ſupponitur ex dictis in lib. 1. Minor probatur primò ex D. Thom. dict. art. 3. quæſt. 88. vbi ait ſoluere promiſſa ad fidelitatem pertinere: fidelitas autem non eſt niſi veritas, vt ſupponit in quæſt. 80. & ſentit in eodem art. 3. adducens Auguſtinum dicentem fidem (id eſt fidelitatem) dictam eſſe ex hoc, quod dicta fiunt. Et in his tantùm principiis fundat obligationem; & eodem ferè diſcurſu vtitur dict. quæſt. 189. artic. 3. & quæſt. 89. artic. 7. dicit, obligationem iuramenti promiſſorij ad hoc tendere, vt veritas dictorum adimpleatur: eadem autem ratio eſt de voto. Eandem doctrinam confirmat Caietanus 2. 2. quæſt. 113. art. 1. vbi docet, debitum faciendi, quod promiſſum eſt, per ſe, ac formaliter ad veritatem pertinere, & ita ſentit de promiſſione homini facta; idem ergo erit de promiſſione facta Deo: nam quòd locutio, & opus ordinetur ad hanc, vel illam perſonam, non variat rationem formalem promiſſionis, aut veritatis, ſed ad ſummùm inducit maiorem, vel minorem obligation in illo ordine. Ratio addi poteſt, quia de ratione iuſtitiæ eſt, vt fundetur in iure alterius, ad quem eſt obligatio eiuſdem iuſtitiæ, ſed votum, & in vniuerſum promiſſio non fundat obligationem ſuam in iure promiſſorij, ſed in ſola veritate, ac fidelitate promittentis; ergo. Probatur minor, quia promiſſio nec ſupponit illud ius in alio, cùm ſit merè liberalis, nec dat illud, quia non eſt donatio de præſenti, ſed ſola promiſſio de futuro.

D. Thom. Fidei etymon. *Caietan.*

6. Obligatio voti eſt obligatio religionis. In contrarium verò eſt primò: quia obligatio voti eſt obligatio religionis, at religio eſt pars iuſtitiæ, quatenus ad Deum eſſe poteſt, ergo. Secundò, quia aliàs obligatio voti non eſſet grauis, ſeu legalis, ſed eſſet leuis, ſeu moralis: conſequens eſt falſum, aliàs tranſgredi votum non eſſet ex ſuo genere peccatum mortale, quod eſſe omninò falſum oſtendemus in principio libri ſequentis: ergo. Sequela patet, quia obligatio veritatis etiam reſpectu Dei, non eſt grauis. Vnde qui fictè, & ore tantùm vouet, Deo mentitur, & nihilominùs non peccat mortaliter: ergo idem eſſet in voto implendo, ſi eius obligatio tantùm eſſet cuiuſdam veritatis faciendæ. Tertiò, per votum acquiritur ſpeciale ius Deo, & ideò ex parte Dei requiritur acceptatio: nam ob hanc cauſam votum de re mala, vel impertinente non obligat, quia Deus illam promiſſionem non acceptat; ergo ſignum eſt, acquiri per votum Deo aliquod ſpeciale ius. Nam veritas, quæ conſiſtit in ſola conformitate factorum cum dictis, non pendet ex acceptatione alterius.

7. 2. Aſſertio. Votum, inducit obligationem fidelitatis ad Deum, ac iuſtitiæ. Pro huius dubij reſolutione dico ſecundò. Votum inducit obligationem fidelitatis ad Deum, quę in ſe & veritatem, & cultum Deo debitum complectitur, & ideò & iuſtitiæ ad Deum, & veritatis dici poteſt. Primam principalem partem docet clarè D. Thomas locis citatis, quem in hoc omnes Theologi ſequuntur. Et ſumitur ſufficienter ex verbis illis Pauli: 1. Tim. 5. *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Vbi nomine fidei moralis fides, quæ aliàs fidelitas dicitur, intelligitur, vt ex cõmuni Patrum expoſitione data in ſuperioribus conſtat. Et eandem partem probant omnia adducta in ratione dubitandi priori loco poſita. Nam implere promiſſionem cuicumque fiat, ad fidelitatem erga illum ſpectat: ergo obligatio ad promiſſionem implendam, ex eadem fidelitate naſcitur, cuius eſt talis actus implendi promiſſum: nam vnaquæque virtus obligat ad actum ſuum, & vnumquodque præceptum tale eſt, qualis eſt materia in qua verſatur, & qualis eſt ratio virtutis, in qua fundatur. Secunda verò pars aſſertionis, quæ eſt de veritate, ſufficienter oſtenditur ex adductis in eadem ratione dubitandi. Nam fidelitatis actus, qui eſt implere promiſſionem, eſt conſtitutiuus veritatis, quaſi ex parte termini, & menſuræ ipſius veritatis. Sed obligatio voti ad hoc tendit, vt promiſſio Deo facta impleatur: ergo ad hoc tendit, vt veritas obſer

Vnaquæque virtus obligat ad actũ ſuum.

obſeruetur eo modo, quo implendo promiſſionem ſeruatur, ſcilicet ex parte termini, & menſuræ. Maior (cætera enim clara ſunt) declaratur: quia veritas formaliter eſt in dicto, ſeu promiſſione ipſa, quatenus conformitatem habet ad rem promiſſam, quam reſpicit vt terminum, à quo menſuratur.

8\. *Cõfirmatur aſſertio Ananiæ exẽplo. Actor.* 5.

Poteſtque hæc pars optimè confirmari ex illis verbis Actor. 5. vbi de Anania dicitur: *Defraudauit de pretio agri*, fraudem enim vocauit illam partis pretij occultationem, quæ in violatione voti paupertatis, ſeu perfectionis Euangelicæ ſequendæ fiebat, & ideò paulò inferiùs dixit Petrus: *Non es mentitus hominibus, ſed Deo*, nam promittere aliquid Deo, & non ſeruare, mentiri Deo eſt. Et ita exponit Gregorius lib. 1. epiſtol. 33. cap. *Ananias*, 17. quæſt. 1. Et ſignificat Clemens epiſt. 5. in cap. *Dilectiſſimus*, 12. quæſtion. 1. Tradunt Hieronymus epiſt. 8. ad Demetrium, Auguſtinus ſermone 25. de Verbis Apoſtoli, & ſerm. 12. de Diuer. & lib. 3. de Mir. Sacræ Scripturæ. Et ibi expoſitores communiter, & alij Patres, quos ibi Lorinus indicat cum Bellarmino lib. 2. de Monach. capit. 20. qui bene ex contextu, & ex grauitate pœnæ id confirmant.

Promittere aliquid Deo, & non ſeruare, mentiri eſt Deo. Gregor. Clem. Hieron. Auguſt. Lorin. Bellarm.

Ex quo loco optimè etiam comprobatur tertia pars aſſertionis, quia ideò Ananias dictus eſt mentiri Spiritui ſancto, & Deo, quia mendacium fecit, vel protulit Spiritui ſancto iniurioſum, & quaſi pernicioſum, quantùm eſt ex parte frangentis votum: ergo contraria obligatio voti reſpicit impletionem veritatis promiſſæ, quatenus illa ſpectat ad reuerentiam, & cultum Deo debitum. Declarari etiam hoc poteſt ex leg. 1. de Pollicit. vbi dicitur, quando aliquis ob honorem promittit, teneri ex pollicitatione, & in leg. 3. dicitur: *Illud eſt conſtitutum, vt ſi ob honorem pollicitatio fuerit facta, quaſi debitum exigatur.* Votum autem eſt pollicitatio facta Deo ob honorem, & cultum eius: ergo id, quod voto promittitur, debitum Deo eſt per modum cultus, ſeu honoris.

Ananias cur mẽtitus Deo dicatur.

9\. Vnde tandem explicari, & confirmari poteſt vltima pars concluſionis. Nam obſcurum videri poteſt, quomodo voti obligatio ſimul pertineat ad veritatem ſuſtinendam, & ad cultum Deo reddendum, tamquam ex iuſtitia debitum eo modo, quo iuſtitia ad Deum eſſe poteſt: cùm primùm videatur ad virtutem veritatis, ſeu fidelitatis pertinere: ſecundum autem ad virtutem religionis, quæ ſunt diſtinctæ virtutes. Dicendum eſt ergo, quòd ſicut promiſſio de ſe abſtrahit ab ea, quæ fit Deo, & homini, ita etiam veritas, quæ in promiſſione ſeruanda cernitur, commune quid eſt. Rurſus in promiſſione illa conuenientia eſt quaſi generica; nam in illis membris honeſtates ſpecie diſtinctæ inueniuntur: quia prior ad religionem; poſterior ad inferiorem virtutem ſpectat. Imò hæc poſterior poteſt ad plures virtutes pertinere; nam promiſſio, ſi fiat homini in honorem, pertinet ad obſeruantiam: ſi propter beneficium, pertinet ad gratitudinem; ſi ex mera liberalitate, pertinet ad liberalitatem, vel miſericordiam, & interdum poterit etiam ad iuſtitiam pertinere, ſi ipſamet promiſſio aliquo titulo iuſtitiæ debita ſit. Vnde ſeruare veritatem in promiſſione implenda, quæ fidelitas dicitur, officium eſt virtutis, non vnius ſpeciei, ſed generis continentis ſub ſe plures ſpecies honeſtatis, iuxta varios titulos, ex quibus officium illud debitum eſſe poteſt. Atque ita fidelitas diſtingui poteſt in fidelitatem ad Deum, & ad homines; prior ſpectat ad cultum Dei: ſecunda ad alias rationes ſocietatis humanæ: quæ vlterius diſtingui

Seruare veritatem in promiſſione implenda cuius ſit virtutis.

A poteſt in fidelitatem obſeruantiæ, gratitudinis, vel iuſtitiæ. Interdum verò debita eſſe poteſt ex ſolo titulo veritatis neceſſariæ ad ſocietatem humanam, & tunc pertinere cenſetur ad virtutem veritatis, iuxta doctrinam D. Thomæ locis citatis, & 2. 2. quæſt. 109. artic. 3. ad primum, & retinet fidelitatis nomen, quaſi applicato generico nomine ad ſpecificum membrum minùs perfectum. Ita ergo obligatio voti includit obligationem ſeruandi veritatem, quaſi genericam rationem, quæ per rationem cultus, & reuerentiæ debitæ Deo contrahitur ad veritatem religioſam (vt ſic dicam) & ſic hæc obligatio ſimul eſt fidelitatis, & religionis, quia fidelitas ad Deum, religio eſt, ſicut gratiarum actio ad Deum, religio ſimul eſt. Et quia

B religio eſt quodammodo iuſtitia ad Deum, ideò hæc obligatio, iuſtitiæ etiam dici poteſt in ſenſu explicato.

D. Thom.

Fidelitas ad Deum, religio eſt.

Neque huic reſolutioni obſtant rationes in vtramque partem inductæ. Prima enim principalis ratio primo loco poſita, procedit ex æquiuocatione fidelitatis, ac ſi eſſet vna in ordine ad Deum, & hominem, ſecundum rationem ſpecificam, quod falſum eſt. Cùm autem dicitur, non variari rationem promiſſionis propter hoc, quòd fiat Deo, vel homini. Reſpondetur negando aſſumptum, quia quidquid ſit de phyſica actione, ſeu locutione intellectus, aut oris in ratione honeſti actus diſtinctam ſpecie rationem habent: & in voluntate ipſa volitio ſe obligandi Deo, vel homini actus ſunt

C ſpecie diſtincti propter diuerſas honeſtates, quæ in obiectis inueniuntur. Vnde obligatio ad Deum, & hominem non ſolùm differunt tamquam maior, & minor intra eandem ſpeciem, ſed vt differentes in ſpecie. Nam obligatio ad Deum ſumit ſpecificam rationem ſuam ex diuina excellentia, ratione cuius debitum eius alterius rationis eſt, vt ſuprà tractat. 1. lib. 1. declarauimus. Et eodem modo licet veritas ipſa phyſicè ſpectata, quatenus eſt ad modum cuiuſdam relationis, & conformitatis, poſſit eſſe eiuſdem ſpeciei; nihilominùs debitum veritatis ſeruandæ reſpectu vnius, & alterius, poteſt eſſe ſpecie diuerſum, ex diuerſo titulo, in quo fundatur, & hoc debitum attendunt virtutes, quæ ſunt ad alterum, vt dicto etiam loco

D declaratum eſt. Vnde ad vltimam rationem in illo priori membro poſitam reſpondeo, illam habere locum in promiſſione alteri homini facta ex ſola libertate, & voluntate, in præſenti verò non rectè applicari. Quia Deo debitus eſt honor, & reuerentia ex intrinſeco, & naturali iure. Et licet hoc debitum ex ſola rei natura non determinetur ad hunc actum verbi gratia caſtitatem, quæ voto promitti poteſt, tamen poſtquam promiſſa eſt Deo, eo ipſo illud ius diuinum requirit illum determinatum actum, tamquam neceſſarium ad ſeruandam diuinam reuerentiam. Itaque non homo confert Deo ius, propriè loquendo, ſed quaſi determinat materiam illius cultus, eam promittendo, & illam determinationem Deus acceptat, & ſic reſultat

E tale debitum.

10\. *Fit ſatis oppoſitæ ſententiæ. Ad primam.*

Quantùm differant obligatio ad Deum, & hominem.

Ad primum alterius partis concedimus totum. Ad ſecundum negatur ſequela, de qua dicemus libro ſequenti. Ad probationem autem ſequelæ dicitur, falſum omninò eſſe, non eſſe grauem obligationem ſeruandi veritatem in factis, & dictorũ Deo ipſo, quia mentiri Deo ex genere ſuo eſt peccatum grauiſſimũ, eſtò mentiri homini non ita graue cenſeatur. Quam differentiam ſatis profectò inſinuauit Petrus, dicens, *Non es mentitus hominibus, ſed Deo.* Et ratio

11\. *Ad primum pro alia ſententia.*

Mẽtiri Deo ex genere ſuo eſt peccatũ grauiſſimum.

ratio eſt clara, quia mentiri Deo contra reuerentiam illi debitam eſt, imò quemdam eius contemptum includit, vnde in re graui peccatum mortale eſt, atque adeò ex genere ſuo eſt tale. Neque inſtantia de illo, qui fictè vouet eſt accommodata, quia ille, qui ſic mentitur, non Deo, ſed hominibus mentitur, imò ideò ſic fingit coram hominibus, ne Deo ipſi mentiri cogatur, vt infrà lib. 5. latiùs explicabo. In tertio argumento petitur difficultas de acceptatione voti, quæ in ſequenti capite commodiùs tractabitur.

CAPVT II.

Vtrùm in voti obligatione Dei acceptatio intercedat?

1. Aliquorum opinatio in hac materia.

ALiqui exiſtimant huiuſmodi acceptationem, neque neceſſariam eſſe, neque poſſibilem. Non quidem neceſſariam, quia votum non eſt pactum cum Deo, ſed pura pollicitatio: nec verò eſſe poſſibilem, quia acceptatio dicit motum animi, qui in Deum cadere non poteſt, quia Deus non eſt capax accidentis, ſeu mutationis. Ita docuit ex Ripa, & Iacobo Nigro. Barboſa in Rubri. ff. Solut. matrimon. in 2. p. n. 93. & in L. 1. p. 3. n. 18. Quòd ſi obiiciatur, quia ſequitur, votum non inducere obligationem, quia ſola pollicitatio non acceptata non obligat L. 1. & 3. ff. de Pollicitat. reſpondent, hoc eſſe ſingulare in voto, vt obliget efficaciter, iuxta L. 2. eod. Licèt ſit tantùm pollicitatio, vt appellatur in cap. *Scimus* 12. quæ. 1. vbi Gloſſa notat, ex nuda pollicitatione, quæ fit Deo, oriri obligationem, & ſequitur præpoſitus ibi.

Ripa, Nigro. Barbos. Cap. *Scimus.*

2. Excluditur prædicta ſententia. Acceptatio non eſt motus animi.

Sed hæc ſententia falſa eſt: nam acceptatio Dei in voto, poſſibilis eſt, & neceſſaria. Primum conſtat refutando contrarium fundamentum, quod ſine dubio Theologicum non eſt. Nam acceptatio non eſt aliter motus animi, quàm intellectio, viſio, complacentia, & amor: certum eſt autem Deum intelligere, & videre noſtros actus, cùm fiunt, & complacere in illis, ſi boni ſint ſine accidente, aut mutatione ſui, eodem ergo modo poteſt acceptare. Imò acceptare nihil aliud eſt, quàm complacere in tali actu, & velle illum, vel de illo gaudere. Vnde nihil eſt frequentiùs in ore Theologorum, quàm Deum acceptare hominum merita, & hæc manere ſemper in acceptatione diuina. Imò in Scriptura etiam frequentiſſimum eſt, aliquid eſſe acceptum, vel non acceptum, acceptabile, vel non acceptabile Deo. Vnde Pſal. 50. dicitur. *Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ.* Cur ergo nõ acceptabit ſacrificium voti? Tandem argumentor ad hominem, quia ſi votum non poſſet acceptari à Deo, etiam traditio, vel donatio non poſſet à Deo acceptari, quia etiam requirit motum animi, conſequens autem eſt falſum, & contra eoſdem Auctores. Dicunt tamen, Deum acceptare poſſe per hominem, non tamen per ſe ipſum, & ita priori modo acceptare interdum donationem, ſeu traditionem illi factam. Sed contrà: nam vnus homo non acceptat nomine alterius, niſi interueniente conſenſu principalis partis; ergo vt homo acceptet nomine Dei, neceſſarius eſt conſenſus Dei: at verò ille conſenſus eſt quidam animi motus: ergo iuxta illorum argumentationem non poteſt cadere in Deum. Vel ſi ille poteſt cadere in Deum ſine nouo accidente, vel mutatione vlla, etiam poterit cadere immediatus conſenſus in promiſſionem ſibi factam ſine mutatione. Itaque nõ poteſt dubitari de poſſibilitate. Cur autem Deus non acceptet immediatè per ſe ipſum donationes, ſeu traditiones, quæ illi fiunt, infià tractando de voto ſolemni à nobis explicabitur.

Acceptare nihil aliud eſt, quàm complacere ſibi in tali actu. *Pſalm. 50.* Euaſio. Occluditur effugium.

3. Oſtenditur acceptationem eſſe in voto neceſſariam.

Secundum autem, ſcilicet acceptationem eſſe in voto neceſſariã, probatur; quia de ratione promiſſionis, cuicumque fiat, eſt, vt includat cõditionem, ſi res promiſſa promittenti placuerit: nam ſi diſpliceat, nõ tenet promiſſio, & hac ratione omnis promiſſio, etiam iurata deſinit obligare ad arbitrium promiſſarij, quia ratione conditionis incluſæ pendet à voluntate eius, vt ſuprà in materia de Iuramento ſæpe dictum eſt. Ergo etiam votum, quatenus promiſſio eſt, hanc includit conditionem, ergo vt votum obliget, neceſſaria eſt acceptatio ex parte Dei. Probatur cõſequentia, quia promiſſio conditionata non obligat, quamdiu conditio non eſt impleta, & ideo pollicitatio facta homini abſenti non obligat, ſaltem quoad rem promiſſam, donec alter ſciat, & acceptet: ita ergo non obligabit pollicitatio ad Deum, ſi Deus illam non acceptet. Et quamuis vera eſſet opinio dicentium, pollicitationem homini abſeuti factam obligare ſaltem ad nõ retrocedẽdum, donec alteri notificetur, & ille poſſit conſentire, vel diſſentire: hoc nõ habebit locum in Deo, quia ille non eſt abſens, ſed ſtatim agnoſcit noſtra vota: vnde ſi ſtatim non acceptat, nec ſpectanda eſt reuelatio acceptationis. Neceſſe eſt ergo dicere, Deum acceptare votum, quoties tale eſt, vt obligare poſſit. De qua acceptatione ſatis nobis conſtat per Scripturas, tum quia ipſe reuelauit ſe velle, vt talia vota impleantur, illa enim voluntas eſt accepatio voti; tum etiam quia vota obligantia ſemper ſunt de meliori bono, & de cõſiliis, & ipſa etiam vota ſunt in conſilio: ſcimus autem ex fide, opera conſilij accepta eſſe Deo, & ita votum acceptari à Deo. Et hanc doctrinam ſupponunt omnes Theologi. Imò D. Thomas quæſt. 88. art. 2. ait, *Vana eſſet promiſſio, ſi aliquis alicui promitteret id, quod ei non eſſet acceptum*, & loquitur de promiſsione, vt votum includit: nam inde infert, neceſſarium eſſe, vt voti materia ſit Deo accepta.

Deus acceptat votum, quoties tale eſt, vt obligare nos poſſit. *D. Thom.*

4. Nõ eſſe pollicitationem puram votũ Deo factũ.

Ex quibus infero, votum, vt fit Deo, nõ eſſe pollicitationẽ puram, qualis definitur in l. 3. ff. de Pollicitat. quod ſit *offerentis ſolius promiſſum*, ſed eſſe per modum pacti cum Deo: nam includit conſenſum eius, & acceptationem, & ita conſummatur ratio pacti, ſuppoſita voluntate vouentis. *Nam pactum eſt duorum conſenſus, & conuentio*, vt dicitur in eadem l. 3. & in l. 1. ff. de Pactis. Vbi Fortunius id explicat in votis num. 12. & attigit breuiter Panormitanus in capit. *Ex parte*, de Cenſi. Not. 1. dicens, votum fieri Deo, quia vbique præſens eſt, & intelligitur illud recipere, & ideò efficaciter obligare. Sentit ergo in voto intercedere pactum cum Deo. Imò addere poſſumus eſſe pactum nõn omnino nudum, ſed veſtitum auctoritate diuina, & ideò meritò nõ ſolùm petere obligationem, ſed etiam dare actionem, vt poſſit per Eccleſiam quis cogi ad votũ implendum. Si enim promiſsio humana iurata veſtita dicitur, & non nuda, & ideo actionem dare, magis id dici poterit de voto, quod fortius vinculũ eſt, & eminenter continet promiſsionem hominis, & diuinam auctoritatem, & acceptationem. Propter quod loquens de voto dixit Amb. li. 9. in Luc. circa c. 20. *Maior eſt contractus fidei, quàm pecuniæ.*

Votũ & pactio & conuentio. *Panor.* *Ambr.* Maior eſt cõtractus fidei, quàm pecuniæ.

5. Explicatur. Cap. *Scimus.*

Neque contra hoc obſtat d. cap *Scimus* 12. quæ. 1. vbi votũm pollicitatio vocatur: reſpõderi enim poteſt, ibi eſſe ſermonem de voto reali, quo fideles volentes vitam communem agere, vouebãt ſua bona Eccleſiis: hoc autem votum, licet reſpectu Dei ſit

 pactum,

pactum, reſpectu Eccleſiæ eſt pollicitatio, & idem eſt de voto dandi pauperi eleemoſynam. Et hanc interpretationem indicauit Panormitanus ſuprà: infert enim inde, ex ſimplici pollicitatione facta Eccleſiæ poſſe aliquem compelli ad executionem, quia illa eſt votum: & ad hoc allegat dictum c. *Scimus*, cum Gloſſa. At verò in illo textu ſatis explicatur, pollicitationẽ illam Deo fieri, nam ſtatim ſubdit: *Quod Domino eſt pollicitus, fideliter cuſtodiat.* Quare dico, non eſſe vim faciendam in verbo pollicitandi, vel pollicitationis: nam ſæpe confunduntur cum verbo promittendi, & promiſſionis, & in rigore Latino idem ſignificant. Et in communi vſu ſæpe dicitur nuda promiſſio, vel pollicitatio, etiam ſi acceptata ſit, & ita exiſtimo ſumi in illo textu pro promiſſione, nec eſſe aliquod myſterium in vocabulo. Nec denique contra neceſſitatem acceptationis obſtat tertia obiectio ſuprà facta, quia veritas promiſſionis eſt conditionata, ſi promiſſario placuerit promiſſum, & ideò, vt impleri debeat, conditionis implementum, atque adeò acceptatio neceſſaria eſt. Quomodo autem, illa poſita, ſpeciale ius Deo acquiratur, iam explicatum eſt.

CAPVT III.

Quàm grauis ſit obligatio voti.

1. Voti obligationem grauem eſſe cõtenditur.

PRimò certum eſt, hanc voti obligationem ex ſuo genere grauem eſſe. Probatur, quia hæc obligatio naſcitur ex illo præcepto diuino, ac naturali, *Redde Domino vota tua:* Matth. 5. hoc autem præceptum grauiſſimum eſt, ex ſuo genere. Tum quia pertinet ad primum, vel ſecundum præceptum primæ tabulæ, vt infrà dicemus, tum etiã, quia pertinet ad grauem virtutem, vt eſt religio, & de ſe habet grauem materiam, vt eſt diuinus honor, & fidelitas illi debita. Denique illa obligatio grauis dicitur, in cuius tranſgreſſione diuina charitas violatur, & peccatum mortale committitur, ſed ita fit in tranſgreſſione voti, ergo. Minor probabitur latè lib. ſequenti ca. 2. nam grauitas obligationis, & grauitas tranſgreſſionis, quaſi correlatiuè ſe habent, & ibi vtramque ex profeſſo confirmabimus.

2. Vnde colligatur grauitas obligationis in voto.

Secundò certum eſt, ex natura rei loquẽdo, tunc maximè hanc obligationem eſſe grauem, quando eſt de actu, ſeu materia graui. Hoc conſtat ex generali regula legum, tunc enim grauiter obligant in re ipſa, & in particulari, quando ſimpliciter feruntur circa materiam grauem: & ſimiliter peccatum, quod eſt mortale ex genere, tunc in re ſeu in indiuiduo tale eſt, quando verſatur circa materiam grauem. Idem ergo eſt cum proportione in hac voti obligatione, & idem dicemus poſtea de voti tranſgreſſione. Hic verò ſtatim occurrebat interrogandum, an hæc obligatio ſit grauis in omni materia, ſiue totali, ſiue partiali, cuiuſcumque qualitatis ſit, vel quomodo diſcernenda ſit eius grauitas ex parte materiæ: ſed hæc tractabuntur commodiùs in ſequenti libro, vbi videbimus, an tranſgreſsio voti in leui materia peccatum mortale ſit? Hic ergo ſolùm per aliquas comparationes inquiri poteſt, quàm grauis ſit hæc voti obligatio: vna eſt, an ſit maior, quàm obligatio iuramenti, ſed tractata eſt in tract. 5. lib. 2. cap. 3.

3. An obligatio votorum ſit maior obligatione legis diuinę.

Alia ergo comparatio eſt voti ad legem, An ſcilicet obligatio voti maior ſit, quàm obligatio præcepti diuini, vel humani? Et vt poſsit cõparatio procedere, debet fieri circa eandem materiam, & per ſe loquendo ex vi talium vinculorum. Nam ſi comparatio fiat abſolutè, vel in diuerſis materiis, nihil certum reſponderi poteſt: quia obligatio credendi res fidei, vel amandi Deum ſuper omnia, maior eſt, quàm obligatio ſeruandi votum caſtitatis: & è conuerſo votum caſtitatis magis obligat, quàm præceptum ieiunandi, verbi gratia, vel quid ſimile. Debet ergo comparatio fieri in eadem materia, vt verbi gratia, inter votum ieiunandi, & pręceptum Eccleſiaſticum de eodem actu, quod illorum magis obliget, idem de præcepto naturali, & voto dandi eleemoſynam. Quam comparationem attigit Gerſon. 3. par. tract. de Statu perfect. Alph. 67. littera S. Et præfert obligationem præcepti præſertim diuini. Idem tenet Auguſtinus in Moralibus cap. 9. in fine, vbi dicit obligationem diuini præcepti, atque etiam Eccleſiaſtici ſuperare obligationem voti, cuius nullam rationem adducit, ſed ſupponit deteriorem eſſe tranſgreſsionem præcepti, quàm voti, in quo eſt eadem difficultas, & eadem ratio deſideratur. Ratio ergo eſſe poteſt, quia circa eandem materiam magis videtur obligare maior poteſtas, & ſuperior volũtas, ſed præceptum eſt à voluntate Superiorum, votum à propria, ergo magis obligat præceptum.

An voti obligatio ſit maior præcepti diuini, aut humani.

Aliquorum hac de re ſententia pro negatiua parte.

4. Soto.

Idem ſentit Soto lib. 7. de Iuſt. quæſt. 2. art. 1. in corpor. vbi à legis obligatione ad obligationem voti argumentatur, quod ſicut prior non eſt grauis in materia leui, ita nec poſterior. Et vt hanc conſequentiam probet, adiungit, *Cùm votum ſit quædam priuata lex, non aliter obligare poſſe, quàm ſi lex eſſet ab Eccleſia, vel à Deo ipſo poſita. Imò vrgentior* videtur *Legis neceſſitas, quàm voti.* Idem ſentit Cordub in Sum. quæſt. 188. qui ſolum negatiuè loquitur, dicens, votum non plus obligare, quàm obliget lex à Deo, vel Eccleſia in eadem materia poſita. Eandem verò quæſtionem obiter attingens Albericus tract. de Statutis lib. 2. quæſt. 198. num. 9. abſolutè dicit, votum magis eſſe obligatorium, quàm Superioris ſtatutum. Argumento (inquit) cap. *Qui bona* 17. quæ. 1. & quia quæcumque poſſunt præcipi ſecundum naturam, poſſunt voueri, & non è contrà, ſicut dixit Ambroſius in exhortatione ad Virgin. integritatem Virginum rem eſſe magis conſilij, quàm præcepti, cap. *Integritas* 32. quæſt. 1.

Cordub. Vrgentior videtur legis neceſſitas quàm voti.

Alberic.

Ambr.

5. Excluditur prædicta ſententia vniuerſaliter ſũpta.

Prior verò ſententia non videtur poſſe vniuerſaliter defendi, nec habere firmum fundamentum. Primum patet, quia ſæpè lex naturalis obligat circa materiam aliquam tantùm ſub veniali, & votum circa eandem obligabit ſub mortali, vt Soto eodem loco fatetur. Vt, verbi gratia, ludere decem aureos in tali perſona ex vi legis naturalis poteſt eſſe tantùm veniale peccatum, & tamen ſi votum fiat non ludendi in tanta quantitate, obligabit ſub mortali, extra omnem controuerſiam. Et ſimilia exempla erunt facilia, igitur poteſt votum inducere obligationem ſub mortali; vbi lex naturalis ſolùm ſub veniali illam imponebat. Ergo eadem ratione, licet lex naturalis in aliqua materia imponat obligationem ſub mortali, poterit votum maiorem inducere, eſt enim eadem ratio. Quòd ſi hoc inuenimus in lege naturali, eadem ratione inueniri poterit in lege poſitiua tam diuina, quàm humana. Ratio autem à priori reddi poteſt, quia obligatio legis tam naturalis, quàm poſitiuæ eſt accommodata materiæ, & ideò ſæpè pertinet ad inferiorem virtutem, vt temperantiæ, verbi gratia, votum autem addit obligationem altioris rationis, nimirum religionis, quæ ex ſuo genere maior eſt, quàm obligatio inferioris virtutis. Et hac ratione ſi quis habeat votum ieiunandi in vigilia Aſſumptionis, verbi gratia, ſi non ieiunet, cùm duo peccata committat, grauiùs vide-

videtur peccare contra votum, quàm contra præceptum, quia prius peccatum eſt contra religionem, & contra fidelitatem debitam Deo formaliter, ac ſpecificè: poſterius autem peccatum eſt contra temperantiam formaliter, contra obedientiam autem eſt tantùm materialiter, & genericè, quod etiam habet peccatum contra votum.

6. *Votum lex dicitur per quandã imitationem.* Vnde etiam deficere videtur fundamentũ prioris ſententiæ, nam licèt votum dicatur lex, eſt per quandam imitationem, non per proprietatem, & veritatem, quia obligatio voti, licet ab ipſo originem habeat tamquàm à conſtituente (vt ſic dicam) proximam materiam naturalis præcepti, proximè tamen obligatio in conſcientia eſt à lege diuina, & naturali præcipiente ſoluere Deo promiſſa, quod etiam præcipit Eccleſia: ergo ſimpliciter poteſt eſſe maior. Nam quòd illud præceptum ſeruandi vota tale ſit, vt non applicetur, nec obliget, niſi interueniente priùs voluntate hominis volentis vouere: hoc non obſtat, quia poſita illa promiſſione hominis, obligatio illius præcepti fit maior, quàm alia, quæ homini imponitur ſine præuia aliqua voluntate eius, quia poſita illa voluntate hominis, & facta tali mutatione in materia, poteſt illa eſſe capax melioris obligationis. Vt ego non teneor alteri ex iuſtitia dare eleemoſynam, & poſſum teneri ex præcepto miſericordię, & tamen ſi promiſi ex vero pacto, teneor ex iuſtitia, quæ maior eſt, quàm miſericordia, etiamſi ad illam voluntas libera promittendi ſupponatur. Et ſi addatur iuramentum erit maior obligatio, licèt iuramentum etiam voluntarium ſit; ergo idem eſſe poterit in voto.

7. *Neq; etiam probatur regula generalis oppoſita primæ ſententiæ.* Propter hæc ergo non cenſeo poſſe illam regulam generalem aſſignari, vt circa eãdem materiam plùs obliget præceptum Eccleſiæ, vel etiam Dei, quàm votum. Et ob eandem cauſam non ſoleo vti illa argumentandi ratione à lege ad votum, quaſi ſupponendo non eſſe maiorem obligationem voti, quàm legis, quia reuera non ſemper ita eſt, & ita argumentatio non poteſt eſſe ſolida, & formalis. Addo verò, nec etiam contrariam regulam poſſe eſſe generalem, vt magis obliget votũ circa eãdem materiam, quàm præceptum: nam licet quis voueat non apoſtatare à fide, vel nõ ſacrificare idolo, magis obligat ipſum præceptum fidei, vel latriæ ſoli Deo debitæ ad non recedendum à fide, vel non colenda idola, quàm votum, quia eſt obligatio altioris virtutis, vel rationis. Neque etiamſi comparatio fiat cum lege humana, vel cum ſtatuto apparet ſufficiens ratio, vt generalem ſententiam proferamus, magis obligare votum, quàm ſtatutum, cùm maior ſit obedientia, quàm victima, & per ſtatutum poteſt aliquando præcipi actus ſub ratione virtutis æqualis, & cum maiori poteſtate. Nec motiua Alberici ſunt alicuius momenti. Nam cap. *Qui bona*, nihil de præſenti comparatione continet, ſed ſolùm de conſtantia in bonis propoſitis habenda, & de voti obligatione. Quod verò omnis materia præcepti, ſit etiam materia voti, & non è contrario, ſolùm probat, obligationem voti extenſiuè eſſe maiorem, id eſt, ad plura extendi, quod ex eo prouenit, quod magis voluntariè ſuſcipitur, non ex eo, quod intenſiuè maior ſit.

Maior eſt obligatio nõ apoſtatare à fide, quàm voti cuiuſcumque.

8. *Quando eſt maior obligatio pręcepti, quàm voti.* Igitur diſtinctione opus eſt, quæ ex honeſtate actus præcepti ſumenda videtur: nam ſi actus ſecundum ſe, & præceptum, quod de illo datur, ſit altioris virtutis, & honeſtatis, quàm votum, tunc maior erit obligatio præcepti ex ſuo genere, quàm voti, & ita præcepta fidei, ſpei, & charitatis, ex ſuo genere magis obligant, quàm vota de eiſdem actibus, quando videlicet ſimul cadunt in eundem actum; nam votum fieri poteſt etiam de actibus non præceptis talium virtutum, & tunc nulla eſt comparatio reſpectu eiuſdem actus, poteſt tamen eſſe inter diuerſos actus, vt, verbi gratia, inter actũ amoris Dei, qui hic, & nunc cadit ſub præceptum charitatis, & ſimilem actum amoris non præceptum, neque debitum niſi ratione voti. Nam tunc priorem omiſſionem cẽſeo eſſe grauiorem, & conſequenter etiam obligationem, quia eſt de eadem materia, & ſub altiori ratione: altior enim eſt ratio, & neceſſitas, quæ ex ipſamet charitate naſcitur, quàm quæ oritur ex voto. Et idem dico de fide, & ſpe.

9. *Quando eſt maior obligatio voti, quàm præcepti.* At verò ſi materia voti ſit inferioris rationis, & conſequenter præceptum pertineat ad virtutem aliquam inferiorem religione, vt ad temperantiam, miſericordiam, &c. exiſtimo per ſe, & ex ſuo genere eſſe maiorem obligationem voti, quàm ſit obligatio præcepti poſitiui, vel naturalis. Nam illa accommodatur tali materiæ, & manet ſub inferiori virtute. Vt in actu temperantiæ maior eſt obligatio, quæ naſcitur ex reſpectu ad honorem Deo debitum, quàm quæ naſcitur ex reſpectu ad mediocritatem temperantiæ, & ſic de aliis. Et hoc mihi probant rationes factæ. Solùm in hoc aduerto, interdum præferri obligationem iuſtitiæ obligationi voti, non quia maior ſit, ſed quia materia obnoxia obligationi iuſtitiæ ſit incapax obligationis voti ſibi repugnantis, quia Deus non vult ſibi offerri de alienis bonis, nec vult coli cum iniuria proximi. Suppoſita autem debita materia voti, eiúſque obligatione maior ſine dubio eſt ex ſuo genere, quàm obligatio iuſtitiæ propter rationem factam, & quia præcepta iuſtitiæ ſæpe non obligant, niſi præcedente aliquo conſenſu voluntatis humanæ. In quo quamdam habent conuenientiam cum obligatione voti, & in reliquis ſunt inferiora, vt ſi quis promiſit dotem virgini pauperi cum obligatione iuſtitiæ, & vouit Deo promiſſum illud implere, magis ex voto, quàm ex promiſſione humana obligatur.

Obligatio iuſtitiæ interdum præfertur obligationi voti.

10. *Quænam ſit maior obligatio voti, an præcepti, quando ſunt in eadem virtute religionis.* Denique ſæpe contingit, vt materia voti ſecundum ſe ſpectet ad virtutem religionis, & cadat ſub præceptum eius, vt patet in voto audiendi Miſſam in die feſto, vel cõmunicandi in Paſchate. Et tũc regulariter fortaſſe maior eſt obligatio præcepti. Tamen etiã tunc cẽſeo eſſe expendendã materiæ grauitatem: nam in illo ordine quædam ſunt præcepta grauiſſima, vt ſuſcipiendi baptiſmum, & Euchariſtiam, & ſimilia: & de his cenſeo, grauiùs obligare, quàm vota de iiſdem actibus: alia verò ſunt præcepta religionis, quæ non continent tam grauem Dei cultum, & honorem, ſicut in ſeruanda Deo fidelitate inuenitur, & in his eſſe poterit maior obligatio voti, quàm præcepti. Vt in præcepto attentè orandi magis obligabit votum ſi de recitando ſit factum, quàm naturale præceptum religionis: nam ſi quis orans ex voto, non attendat, peccabit mortaliter in aliqua materia, in qua ex vi naturalis præcepti recitare ſine attentione eſſet tantùm veniale peccatum. Interdum verò cenſeo eſſe incertum exceſſum, vt in onere recitandi officium Canonicum ex voto, vel ex præcepto religionis, aut iuſtitiæ, vt in beneficiato, nõ eſt facilè diſcernere, quæ obligatio ſit maior: licèt extenſiuè conſtet augeri obligationem, quando plures ex his titulis coniunguntur, & in obligatione reſtituendi obligationem iuſtitiæ ſuperare. Sed de hac comparatione hæc videntur ſufficere.

Peccatum contra votum, an ſit maius peccato contra præceptũ ex materiæ grauitate cognoſcitur.

CAPVT

CAPVT IV.

Vtrùm obligatio voti ex intentione vouentis poßit non eſſe proportionata materiæ eiuſdem voti?

A

1. IN hoc puncto duæ poſſunt fieri comparationes: prima, ac præcipua eſt, vtrum votum in materia graui poſſit leuiter, ſeu ſub veniali obligare, quia vouens non vult ampliùs obligari? Secunda eſt, an è conuerſo poſſit vouens efficaciter ſe obligare grauiter, ſeu ſub mortali in materia leui, quæ de ſe ad talem obligationem non ſufficeret? Hic de priori puncto præcipuè tractamus: in fine verò aliquid de ſecundo attingemus.

2. *An votum in materia graui poſſit tantùm ſub veniali obligare. 1. Sententia.*

In prima ergo parte duæ ſunt opiniones. Prima B dicit eſſe hoc in vouentis poteſtate: nam licèt quis votum faciat de ſeruanda caſtitate, ſi faciat cum hac limitatione, quod non intendit ſe obligare, niſi ſub veniali culpa, votum non grauiùs obligabit. Pro hac ſententia referri poſſunt omnes, qui de lege ita ſentiunt: nam de lege ad votum optimum ſumitur argumentum: ita verò de lege ſentiunt *Caſtro. Nauar. Sanc.* Caſtro lib. 1. de Leg. pœn. cap. 5. docum. 4. & Nauarrus in Manu. cap. 23. num. 49. & alij. In terminis vero de voto id tradit Sancius lib. 1. de Sponſ. diſp. 9. dub. 1. nu. 6. & ſatis indicat non inueniſſe ſe alios auctores, quia ſolùm inducit *Henr.* Henricum eo, quòd lib. 1. de Pœnit. cap. 21. num. 5. dixerit, poſſe fieri votum non obligans ad culpam, ſed ad ſolam pœnam ex intentione vouentis. Ex quo poteſt prima C ratio confici: nam ſi vouens intendat non ſe obligare ad culpam, ſed ad ſolam pœnam, id efficaciter facit; ergo ſi intendat ſe obligare ad venialem culpam, & non ad mortalem, id faciet efficaciùs, quia faciliùs videtur minuere culpam, quàm omnino auferre, & commutare in pœnam. Secundò, legiſlator poteſt imperare in materia graui, obligando tantùm ſub veniali pro ſuo arbitrio, & intentione: ſed votum eſt quædam lex priuata: ergo idem poterit facere vouens, dum ſibi talem legem imponit. Tertiò, licet obligatio ſit de eſſentia voti, vel inſeparabilis ab illo, tamen obligatio ſub mortali non eſt de eſſentia, neque eſt cur ſit omninò inſeparabilis: ergo per intentionem vouentis poterit minui illa obligatio. D

3. *2. Sententia. Non poteſt homo verũ votum emittere. & illud non veniale limitare. Soto.*

Secunda opinio eſt, ſi materia voti eſt capax obligationis ſub mortali, non eſſe in poteſtate vouentis verum votum emittere, & ſua intentione illud limitare, vt ad veniale obliget, & non ad mortale. Ita ſentit Soto lib. 7. de Iuſt. quæſt. 2. art. 1. in corporis fine, ſic enim ait: *Non eſt in vouentis arbitrio ſitum, ſub reatu ſe mortali, aut veniali obligare, ſed culpæ qualitas ex quantitate, & neceſſitate obiecti perpendenda eſt.* Idem ſentit *Cordub.* Corduba in Sum. Hiſpana quæſt. 188. in puncto 1. Clariùs loquitur *Vazquez.* Vazquez 1. 2. diſput. 158. cap. 4. num. 34. vbi hoc latè docet de lege, & inde infert idem de iuramento, & voto. Ratio huius ſententiæ videtur eſſe, quia licèt in voluntate vouentis ſit promittere, vel non promittere talem rem, tamen facta promiſſione, E non eſt in poteſtate illius obligatio, nec naſcitur propriè ex ipſius voluntate, ſed ex illa lege diuina, ac naturali, *Redde Domino vota tua:* ſed illa lex obligat grauiter ex genere ſuo: ergo in materia graui neceſſariò obligat grauiter, & ſub mortali, vnde ſicut non eſt in poteſtate vouentis, ſtante voto, limitare legem illam; ita non eſt in eius facultate facere, vt illa obligatio non ſit ſub mortali. Vnde argumentor ſecundò: quia vel votum factum cum illa intentione eſt verum votum, vel non. Si eſt verum votum, regulandum eſt quoad obligationem per illam legem diuinam, & non per aliam intentionem vouentis: ſi autem non eſt verum votum, nullam inducet obligationem, ſed erit alius actus imperfectus, & extra quæſtionem, quàm tractamus.

Tertiò: non eſt in poteſtate iurantis promiſſionem grauem velle iurare, & non grauiter obligari, etiamſi velit: ergo nec eſt in poteſtate vouẽtis quidpiam ſimile, ſeruata proportione. Quartò, non eſt in poteſtate vouentis nolle obligari, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt: ergo neque eſt in eius poteſtate minùs obligari, quàm votum natura ſua poſtulet. Patet conſequentia, quia ſicut obligatio eſt intrinſeca voto, ita talis, ac tanta obligatio tali, ac tanto voto. Confirmatur, quia ſi vouens ſimpliciter velit promittere Deo talem rem grauem, nullam faciendo reflexionem, nec formalem intentionẽ de obligatione ad veniale, vel ad mortale: manet obligatus ad mortale, ſecundum omnes: ergo ſignum eſt talem obligationem in tali gradu, ſequi ex tali promiſſione ex ipſa diuina lege, & naturali: ergo non poteſt per hominem diminui. Quintò: quia aliàs eſſet in poteſtate hominis facere votum caſtitatis, & ſolùm obligari ad veniale: imò & facere votum ſolemne cum intentione ſe obligandi tantùm ad veniale, & contrahere ſponſalia cum ſimili intentione, & ſic de aliis contractibus etiam de ipſo matrimonio, & in omnibus ſolùm obligari ad veniale: hæc autem omnia ſunt planè abſurda, & contra Eccleſiæ intentionem; ergo. 3. *Non eſt in poteſtate iurantis promiſſionẽ grauem velle iurare & nõ ſe obligare.*

4. *1. Aſſertio. Qui vouet, & nõ habet intẽtionem ſe obligandi ad peccatum mortale, nõ manet ita obligatus. Euaſio.*

Vt declarem, quid in hac re ſentiam. Dico primò: Si quis cùm vouet, habet intentionem non ſe obligandi ſub peccato mortali, non manet ita obligatus. In hoc ſentio cum priori ſententia. Et idem ſentio de præcepto dato à Superiore cum eadem intentione in quacumque materia, vt in materia de Legibus dicam, & argumentum inde factum videtur eſſe efficax. Poſſet tamen reſponderi, non eſſe omninò eãdem rationem, quia magis diuina, ac naturalis eſt obligatio voti, quàm legis humanæ: quia in lege humana obligatio in conſcientia immediatè eſt ab illa, & à voluntate Superioris, quæ eſt immediata ratio obligationis, quia obligatio legis humanæ poſitiua eſt, & non naturalis, niſi remotè, & in radice: at verò obligatio voti, licèt ſupponat voluntatem hominis, nihilominùs quatenus eſt obligatio in conſcientia immediatè eſt ab ipſo iure diuino, quia homo non habet iuriſdictionem in ſe ipſum, ſicut Prælatus habet in ſubditum: ſed habet homo poteſtatẽ quaſi donandi ſe, vel res, aut actiones ſuas: promiſſio enim eſt quædam veluti inchoata donatio. Nam vt dixit D. Thomas d. quæ. 88. art. 5. ad 2. *Qui promittit, in quantùm ſe obligat ad dandum, iam quodammodo dat.* Suppoſita verò promiſſione, quæ eſt quid facti, vt ſic dicam, ius ipſum naturale obligat in conſcientia ad votum implendũ, & ideò minùs videtur, poſſe hanc obligationem per voluntatem vouentis limitari. *Promiſſio eſt veluti quædam inchoata donatio. D.Thom.* Sed nihilominùs quoad negationem illam non ſe obligandi ad mortale, videtur eſſe eadem ratio. Primò, quia obligatio voti ſaltem in hoc cõuenit cum obligatione legis humanæ, quod vtraq; introducitur per voluntatẽ hominis: ergo tam impoſſibile eſt in voto, quàm in lege, vt obliget contra intentionem vouẽtis: ergo ſi vouens intẽdit nõ ſe obligare ad mortale, obligari nõ poteſt per votũ. Vnde, licèt in voto diſtingui poſſit, quaſi obligatio facti ex parte voluntatis propriæ, & obligatio iuris ex naturali lege, nihilominùs hæc poſte *Occluditur euaſio.*

poſterior ſupponit primam: ergo ſi homo de facto non vult ita grauiter obligari, non poteſt ius naturale per ſe ipſum immediatè illum obligare. Denique hic etiam habet locum illud axioma, *actus agentium non operantur vltra intentionem eorum*, ſed hæc obligatio voti eſt ex morali actu hominis: ergo non poteſt excedere intentionem eius.

Actus agentium non operantur vltra intentionem eorum.

5. Secundò, ac præcipuè argumentor in hunc modum: quia vel eſt poſſibile vouere in tali materia, non ſe obligando ſub mortali, vel id eſt impoſſibile homini. Si primum eſt poſsibile: ergo tunc maximè fiet, quando vouens intendit vtrumque, & expreſsè ponit illam limitationem in voto ſuo, quia ſicut votum eſt homini voluntarium, ita conditiones poſſibiles, in quibus poteſt recipere variationem, ex eius intentione pendent, vt in ſimili dixit D. Thomas dicta quæ. 88. art. 3. ad 3. Neq; ille modus voti, *Si poſſibilis eſt*, aliter poteſt reduci ad actũ, quàm per hominis voluntatem, & intentionem, & ita habemus, quod intendimus. Si verò dicatur ſecundum, ſcilicet talem modum voti eſſe impoſſibilem, (quò magis tendunt rationes ſecundæ ſententiæ) ſic etiam ſequitur, ex tali modo vouendi nõ ſequi obligationem ad mortale, quia cum illa intentione non fit verum votum. Probatur hoc, quia qui ſic vouet, ſolùm intendit circa talem materiam facere votum obligans ad veniale, & non ad mortale, ſed tale votum eſt impoſſibile, vt dicitur: ergo intendit votum impoſsibile: ergo nihil facit, & cõſequenter neque obligationem inducit. Confirmatur, quia ſi quis voueat animo, & intentione non ſe obligandi, non obligatur, quia re vera non vouet, ſed voce tantùm, quia intendit votum non obligans, quod repugnat, & non eſt votum, vt in primo lib. dictum eſt: ergo qui ſimiliter tale votum facere intendit, dummodò non obliget ad mortale, vult votum impoſſibile, vel ſub conditione impoſsibili, & conſequenter non vouet. Et tandem explicatur, quia vel vouens ſcit conditionem talis voti in tali materia, quæ eſt, vt ſi verè fiat, neceſſariò obligaturum ſit ad mortale, vel talem conditionem ignorat, & putat manẽte voto eſſe ab illo ſeparabilem obligationem, cùm tamen id ſit impoſsibile, vt ſupponitur. In priori caſu impoſsibile eſt, ſimul coniungi voluntatem ſic vouendi cum abſoluta intentione non ſe obligandi iuxta conditionem talis voti, quia illæ voluntates ſunt contrariæ, & de obiectis inuoluentibus contradictionem: ergo ſecluſa ignorantia, non poſſunt ſimul coniungi. Si autem ignorantia interuenit, illamet impedit, ne quis obligetur contra voluntatem ſuam: tum quia ignorantia cauſat inuoluntarium, præſertim quando eſt de conditione adeò ſubſtantiali, tum etiam quia illa voluntas non ſe obligandi ad mortale, eſt æquè abſoluta, ac altera voluntas promittẽdi, ergo æquè reſiſtit, ne votum validum, & ſic obligans fiat. Quid diſcurſus ex dictis in lib. 1. c. 3. locupletari, & vrgeri poteſt.

D. Thom.

Votum non obligans nõ eſt votum.

6. Dico ſecundò: Non eſt improbabile, votum factum de re graui, cum intentione non ſe obligandi ſub mortali culpa, prorſus inualidum eſſe, ac ſubinde nihil obligare in conſcientia: probabiliùs tamen E eſt, eſſe aliquale votum inducens obligationem ſub veniali iuxta intentionem vouentis. Non inuenio priorem partem expreſsè aſſertam ab aliquo Auctore, nam qui admittunt, tale votum non obligare ad mortale, fatentur obligare ſub veniali, ſi vouens id etiam non excludat expreſsè. Alij verò, qui putant non poſſe obligare tantùm ad veniale, fatentur eſſe validum & obligare ad mortale. Nihilominùs ſi ponderetur præcipuum fundamentum

1. Aſſertio. Votum factum de re graui cũ intẽtione non ſe obligandi ſub mortali inualidũ eſſe, probabile eſt.

A poſterioris ſententiæ, ſolùm tendit ad perſuadendam illam partem negatiuam, ſcilicet illud votum non poſſe obligare ad veniale tantùm, non tamen probat alteram affirmatiuam, quam ſupponit, ſcilicet illud votum eſſe validum, & conſequenter habere perfectam, & integram vim obligandi: Probatur ergo hæc pars primò ab inconuenienti, quia ſi illud eſt verum votum obligabit, quantùm votum in tali materia obligare poteſt, propter fundamentum ſecundæ opinionis, quia votum eſt quaſi naturale agens, quod agit quantùm poteſt: nam obligat in virtute diuinæ, ac naturalis legis. Conſequens autem eſt falſum, vt oſtenſum eſt: quia non poteſt obligare vltra intentionem vouentis, ergo oportet fateri non eſſe verum votum; eſt ergo inualidum; B ergo nullam inducit obligationem. Secundò argumentor applicando diſcurſum nuper factum; quia intentio vouendi, & non ſe obligandi eſt de re impoſsibili, & ideò nihil facit iuxta dicta libro primo, cap. tertio: ergo intentio vouendi rem grauem, & non ſe obligandi grauiter eſt de re impoſsibili, quia eandem proportionem ſeruat: ergo eadem ratione, nihil operatur, ergo tale votum non eſt votum; & conſequenter nullam obligationem etiam venialem inducit. Et declaratur, ac confirmatur tertiò: nam ſi votum ſic factum validum eſt, confero illud cum voto facto ab alio in ſimili materia cum intentione abſoluta ſe obligandi iuxta exigentiam materiæ, & quæro, an illa duo vota ſint einſdem rationis, & perfectionis in eſſe voti? Nam ſi C hoc affirmetur, impoſsibile videtur intelligere, quod non inducant æquè graues obligationes, quia ſuppoſito eſſe voti, obligatio naturaliter ſequitur, quæ diuina eſt, & procedunt rationes ſecundæ opinionis. Dicere autem vota illa eſſe vera vota, & eiuſdem materiæ, & habere, aut diuerſitatem, aut inæqualitatem in eſſe voti, non videtur intelligibile; ergo magis conſequenter dicitur votum vnum eſſe validum, & non aliud, & conſequenter alterum indebita intentione factum ad nihil obligare.

Votum quaſi naturale agens tãtùm obligat, quã tùm obligare poteſt.

7. Nihilominùs contrarium cenſeo probabilius, vt in poſteriori parte aſſertionis dixi. Quam probant in primis rationes prioris ſententiæ. Nam in legiſlatore probabilius mihi eſt, poſſe ferre legem in materia graui, quæ ex intentione eius non obli- D get ad mortale, & nihilominùs ſit valida lex, & obliget ad veniale, vt ſuo loco Deo dante oſtendã; æquiparatio autem voti ad legem in hoc validą eſt, vt dixi, & ſtatim ampliùs explicabo. Secundò idem ſuadet ratio de voto purè pœnali, de quo in fine huius puncti aliqua dicam. Tertiò probatur explicando rem ipſam: nam eſſentia voti perficitur voluntate ſe obligandi Deo, ita vt vel in illa conſiſtat, vel in inſinuatione, & locutione illius (nam hæc differentia parum ad præſens refert) ſed obligatio, quantùm ex ſe eſt, recipit magis, & minùs: ergo & voluntas ſe obligandi recipiet etiam magis, & minùs: ergo & votum ipſum poteſt recipere magis, & minùs, & eſſe validum, vtrumque in ſuo gradu.

Probabilius eſt eſſe aliquale votũ obligans ſub veniali ex intentione vouentis.

E Dicetur fortaſſe, quòd licet obligatio abſolutè ſpectata poſsit eſſe maior, & minor, id eſt, ad veniale, vel mortale, tamen obligatio voti in tali materia, id eſt, graui non recipit magis, & minùs, ſed neceſſariò eſt tanta, & tam grauis pro materiæ qualitate: ſed contrà; nam hoc gratis aſſumitur, rationes enim ſecundæ ſententiæ hoc nõ probant, vt videbimus, ſed id tacitè ſupponunt ſine probatione. Deinde, ſi in obligatione legis, etiam circa eandem materiam grauem dari poteſt maior, & minor 8

Obligatio ex ſe ſpectata poteſt eſſe maior, & minor.

obligatio, quàm ſine repugnantia poſſet intendere Legiſlator,cur in obligatione promiſſionis hoc repugnabit? Tandem hæc obligatio ſimpliciter libera eſt;nihil autem eſt, quod voluntatem neceſſitet, vt ſi obligare ſe velit circa talem materiam, neceſſariò cogatur ſe obligare,quātùm poteſt, vel quantùm materia eſt capax, quid enim illam neceſſitat? Nihil ſanè, vt reſpondendo ad argumenta magis conſtabit. A

9. *Obligari Deo in materia graui ſub veniali non includitur repugnantia.* Dico ergo, in hoc obiecto, quod eſt obligari Deo in tali materia de ſe graui, ſolùm ſecundum quid,ſeu ſub veniali, non includi repugnantiam,& ideò voluntatem de tali obligatione non eſſe de re impoſſibili,nec de re mala, aut perfectioni contraria,& ideò validam eſſe, & effectum inducere. Ac ſubinde vel illa, vel actus rationis,quo illa inſinuatur & profertur, eſt aliquale votum, non quidem plenum, & perfectum, quale eſſet ſimpliciter factum circa talem materiam, ſed tantùm ſecundum quid,validum tamen,& obligans in ſuo gradu. Neque per hoc diſtinguimus vota ſecundum ſpeciem, ſed tantùm ſecundum gradum;nam ex parte materiæ datur ſimilis diſtinctio votorum, vt infrà videbimus:nihil ergo repugnat, dari ex intentione vouentis diuerſum modum circa eandem materiam, ſicut etiam dicturi ſumus cum proportione de imperio legis. B

10. Per hæc ergo ſatis reſponſum eſt ad argumenta, quæ ſuadebant priorem partem huius ſecundæ aſſertionis. *Ad primum.* Ad primum enim concedo, vnumquodque votum obligare,quantùm poteſt. Dico tamen in ipſis votis poſſe eſſe inæqualitatem, & vnum eſſe ſimpliciter, aliud ſecundum quid (vt ita rem explicem.) Vt volitio mouendi brachium naturaliter agit motum, licet illa liberè fiat, quia tamen in ipſa volitione poteſt dari inæqualitas ex parte obiecti:nam poteſt quis velle tardiùs, aut velociùs mouere, ideò voluntas mouendi, licet naturaliter agat, non ſemper æqualem facit motum. Ita ergo dico de voto: nam in ſuo eſſe poteſt eſſe inæquale ex parte voluntatis, etiam circa eandem materiam, & ideò poteſt inæqualiter obligare. *Ad ſecundum.* Vnde ad ſecundum nego paritatem: nam ablata omnino obligatione, tollitur votum ſimpliciter, & ſecundum quid: ablata autem obligatione tantùm ad mortale,& relicta ſub veniali, non omninò tollitur ratio voti,ſed minuitur. *Ad tertiū.* Ad tertium, iam explicatum eſt, quomodo circa eandem materiam, poſſint eſſe varij gradus votorum, iuxta diuerſas intentiones vouentium, & conſequenter etiam diuerſitas obligationum. C D

11. *Fit etiam ſatis argumētis alterius ſententiæ. Ad primum.* Ad argumenta item ſecundæ ſententiæ facilè ſatisfit ex dictis. Ad primum dicitur non ſolùm eſſe in voluntate vouentis promittere,vel non promittere; ſed etiam promittere ſimpliciter, vel ſecundum quid: nam ſicut obligatio voti naſcitur ex voluntate vouentis, ita etiam modus obligationis. Cùm autem dicitur, obligationem non oriri ex voluntate vouentis proximè, ſed ex naturali iure; *Duplex eſt in his votis obligatio facti,& iuris.* reſpondeo ex dictis duplicem ibi poſſe diſtingui obligationem,ſcilicet,facti,& iuris. Prima eſt à voluntate vouentis,qua poſita,neceſſariò ſequitur ſecunda,quæ eſt iuris naturalis, ita vt, priori poſita, poſterior non pendeat ex arbitrio vouentis,ſed neceſſariò conſequatur. Tamen ſicut prior poteſt eſſe ſimpliciter,& ſecundum quid, ita & poſterior cum proportione ſequitur. Vnde ſicut lex illa naturalis, *redde Domino vota*, non obligat ſub mortali in materia leui,vt infrà videbimus; ita etiam non obligat ſub mortali, quando promiſſio non abſolutè, ſed E

diminutè, & limitatè facta eſt; quia licèt materia ſit grauis, promiſſio non eſt illi adæquata, nec offert illam ſimpliciter diuino obſequio, ſed tantùm vt diſpoſitionem quamdam ad illud. *Ad ſecundum.* Ad ſecundum reſpondetur, tale votum eſſe quidem votum, ſed diminutum, vt explicui,& ideò legem ipſam diuinam non obligare ad illius obſeruantiam,niſi iuxta gradum,& qualitatem eius, atque adeò ſub veniali culpa.

Ad tertium de iuramento negatur ſimilitudo, 12. *Ad tertium. Iuramētum non eſt directè ad obligādum:ſed ad confirmādam veritatem.* quia iuramentum non eſt directè ad obligandum, ſed ad confirmandam veritatem diuino teſtimonio, ex qua confirmatione naturaliter ſequitur obligatio, & ideò in ſuperiori tractatu diximus, poſita voluntate iurandi neceſſariò ſequi obligationem,etiamſi homo nolit. Et ob eandem rationem ſequitur obligatio in tali gradu iuxta naturam iuramenti: quia non datur in iuramento magis,vel minùs iurare, neque eſſe poteſt varietas in voluntate iurantis. *Votum directè fertur ad obligandum.* At votum directè eſt ad obligandum, quia promittere non eſt aliud, quàm velle ſe obligare, ſeu indicare Deo voluntatem ſe obligandi ipſi, & ideò illa obligatio, quæ eſt veluti facti proximè eſt à voluntate hominis, & recipit magis, & minus iuxta hominis intentionem. Neque ſignum ibi adiunctum aliud probat, niſi quòd ex promiſſione abſoluta,& ſimpliciter in graui materia neceſſariò ſequitur obligatio grauis iuris diuini: ex quo ſolùm ſequitur, ſuppoſito illo modo abſolutè vouendi, non poſſe hominem minuere illam obligationem iuris diuini. Poteſt tamen voluntas hominis mutare factum, à quo pendet illa obligatio iuris diuini, & non abſolutè promittere, ſed tantùm ſecundum quid, vt declaraui, & tunc etiam ex natura rei ius ipſum diuinum non obligat cum tanto rigore.

Ad quartum reſpondeo,votum caſtitatis abſolutè dictum dicere votū ſimpliciter, & ideo tale votum obligare iuxta exigētiam talis materiæ,& ideo quoties quis ſimpliciter vouet caſtitatem, grauiter obligatur:ſecus verò eſſet,ſi quis non abſolutè vellet promittere caſtitatem,illam cōſtituendo,vt ſibi ſimpliciter neceſſariam ad cultū Deo debitum: ſed tantùm vellet illam promittere in eo gradu,in quo ſolent eſſe debitæ diſpoſitiones remouentes impedimenta peccatorum venialium.Hæc autem diſtinctio non habet locum in voto ſolemni, & qui vellet profiteri religionem cum intentione nō ſe obligandi, niſi ad veniale peccatum, grauiter peccaret, & nihil faceret,teneretúrque votum cum abſoluto, & debito conſenſu iterare.Idémque dico de ſponſalibus,qui enim ſimpliciter profitetur facere ſponſalia, tenetur habere abſolutam volūtatem ſe obligandi,quantùm ſponſalia natura ſua obligant,quia aliàs grauiter deciperet alium contrahentem. Vnde ſi haberet aliam intentionem non ſe obligandi grauiter,perinde ferè eſſet,ac ſi fictè ſponderet. De matrimonio autem nō eſt idem,quia matrimonium requirit conſenſum in tradendo corpus ſuum alteri, quod obiectum non recipit magis, nec minùs, & ex illa traditione ſequitur obligatio grauiſſima, & ſub mortali. 13. *Ad quartū. Votum caſtitatis quid exigat.*

Vnum verò ſupereſt in hoc puncto dubium, 14. *An poſſit dari votum ad nullam culpā obligans.* quod tangitur in argumentis primæ ſententiæ. An poſſit dari votum non ſolùm obligans ad leuiorem culpā,quàm materia de ſe poſtulet, ſed etiam ad nullam culpam obligans? Nam quidam negant eo,quòd impoſſibile ſit dare votū in quo non obliget illa lex *redde Domino vota tua*, ſed illa ſemper obligat in conſcientia:ergo,& ita tenet Sanc.ſuprà. *Sanc.*

Contra

Henr.

Poteſt dari lex purè pœnalis non obligans in conſcientia. Reſolutio dubij.

A Contrarium verò tenet Henricus vbi ſuprà, & poteſt ſuaderi à ſimili de lege pœnali, quia poteſt dari lex purè pœnalis non obligans in conſcientia, vt ex materia de Legibus ſuppono: ergo & votum. Itẽ obligatio ad ſolam pœnam vera obligatio eſt, & inter homines locum habet ſine reatu culpæ, ergo etiam in promiſſione ad Deum. Sed ſolutio eſt facilis, & vix poteſt in ea eſſe controuerſia de re: nam extra votum pœnale certum eſt, non dari votum ſine obligatione ſub aliqua culpa. In pœnali autem neceſſariò ſupponi debet aliqua tranſgreſſio, cui pœna reſpondeat, nam pœna neceſſariò ſupponit vel culpam, vel actionem aliquam, aut omiſſionem moralem, quæ ſit cauſa pœnæ, eſto non ſit vera culpa, ſed habeat quamdam imaginem eius. Votum ergo pœnale duo complectitur, ſcilicet & priorem actionem, vel omiſſionem vitandã, & pœnam B exequendam, ſi non impleatur.

14. Quibus modis emitti poſſit tale votum.

Hoc autem votum dupliciter fieri poteſt, primò in ſenſu abſoluto quoad actum, & in conditionali quoad pœnam, & tunc non vnam tantùm, ſed duplicem in conſcientia obligationem inducit. Vnam abſolutam ad hoc faciendum, vel non faciendum, aliam conditionatam ad pœnam, ſi prior obligatio violetur, & vtraque grauis eſt ex ſuo genere, niſi ob veniale minuatur ex alio capite iuxta ſupradicta: eadem enim ratio eſt de tali voto, & de omnibus aliis. Quia ſi votum de ipſa materia abſolutè fiat, non minuitur obligatio propter adiectionem pœnæ, vt de lege pœnali etiam conſtat. Et impleta conditione, non minùs obligat ad pœnam conditionatum votum, quam ſi abſolutè factum eſſet. Et C ita de hoc nulla eſt controuerſia. Alio modo poteſt fieri tale votum in ſenſu diſiunctiuo vel (quod perinde eſt) in conditionato, & ſic tale votum non obligat in conſciẽtia determinatè ad actũ, pro cõditione poſitum, ſeu immediatè ac directè intentũ. Et hoc intendit poſterior opinio, idque cõuincunt argumenta eius. Ratio verò propria eſt, quia illa tunc non eſt definita materia promiſſionis, ſed ſolùm ſub diſiunctione, vel conditione. Nihilominùs tamen neceſſe eſt, vt tale votum in materia adæquata imponat obligationem in conſcientia. Et hoc vult prior opinio, & rectè probatur ratione ibi facta. Et prætereà patet, quia ſi votum eſt diſiunctiuum, non poteſt vtraque pars prætermitti ſine culpa, licet poſſit alterutra, vt ſi voui Sabbato D ieiunare, vel tantam eleemoſynam facere, non poſſum vtrumque omittere ſine peccato. Et idem redit, ſi votum illud vt conditionatũ conſideretur: nam impleta conditione, & non ſeruato voto, quoad actionem primò intentam, debet ſeruari quoad pœnam, nec poterit omitti ſine peccato, imò & prior tranſgreſſio, ſi non fieret cum formali, vel virtuali intentione ſubeundi pœnam, iam eſſet peccaminoſa, quia eſſet promiſſioni contraria. Et ita verum eſt, omne votum quantumuis pœnale reſolui tandem in aliquam obligationem in conſcientia. Quod etiam in lege pœnali locum habet, vt ſuo loco dicam. Eſt tamen differentia notanda, quod in lege ordinariè non eſt obligatio E in conſcientia ad pœnam, donec per iudicem imponatur, & regulariter non eſt obligatio ad exequendam actiuè pœnam, ſed ad ſuſtinendam: votum autem obligat in conſcientia ad exequendam pœnam, ſi pœnalis conditio impleta eſt. Et ratio eſt, quia votum non fundatur in vi coactiua, ſicut lex pœnalis, ſed in vi directiua, & eius obligatio oritur ex ipſa lege naturali iuxta exigentiam materiæ, & abſque vlla coactione.

Omne votũ quantumuis pœnale reſoluitur in aliquã obligationẽ in cõſcientiam.

Vltimò ſupereſt dicendum de alia comparatione, quando vouens vult obligari ſub mortali in materia leui. In qua ſupponendum eſt, votum in materia leui de ſe non obligare ad mortale: aliàs non eſſet locus præſenti quæſtioni, quia ſi votũ de ſe obligaret ſub mortali in materia leui, à fortiori ita obligaret, quando vouens id intenderet, quia illa intentio eſſet conſentanea naturæ voti. Et ex illo fundamento procedit Corduba d. q. 188. punct. 2. cùm dicit poſſe vouentem obligari ſub mortali in materia leui totali, ex intentione ſua, vel Superioris præcipientis in vi voti obedientiæ, aut paupertatis. Suppoſito autem contrario principio (quod lib. ſeq. latè oſtendemus) ſcilicet promiſſionem rei leuis etiam Deo factam ex ſe, & (vt ſic dicam) ſibi relictam non obligare ad mortale, habet locum quæſtio poſita, an adiuncta ſaltem ſpeciali intentione vouentis ſe grauiter obligandi, inducat cum effectu talem obligationem. 15.

15. Votũ in materia leui de ſe ad mortale non obligat.

Cordub.

Promiſſio rei leuis Deo factæ non obligat ad mortale.

16.

Videtur itaque ex dictis ſequi, veram eſſe partẽ affirmantem, quia videtur eſſe eadem ratio in additione obligationis, quæ in diminutione: ſi ergo intentio vouentis poteſt obligationem minuere, repugnante quodammodo materiæ grauitate, cur non poterit augere obligationẽ vltra materiæ dignitatem? Quin potiùs videtur ſecundùm facilius, quàm primum. Quia in primo videtur eſſe repugnantia quædam poſitiua cum grauitate materiæ, & cum iure diuino, & cum honore debito fidelitati erga Deum: in ſecundo verò tantùm eſt negatio quædam ex parte materiæ, quia de ſe non poſtulat tantam obligationem, & conſequenter nec ius naturale, aut diuinus honor illam poſtulat, attenta ſola conditione materiæ. At hoc nõ obſtat quominus homo voluntate ſua poſſit ſpecialem obligationẽ addere, & tunc addita hac ſpeciali intẽtione videtur habere locum diuinum ius dicens: *Illaqueatus es verbis oris tui Prouerb. 6.* Et confirmatur: nam homo volens ſic ſe obligare in materia leui nemini facit iniuriam, & de ſe vult magis honorare Deum, eſtq; Dominus ſuæ libertatis: ergo illa voluntas erit efficax, & habebit effectũ. Vnde in hoc cernitur magna differẽtia inter votum, & legem: nam Superior, ſi velit obligare ad mortale in materia leui facit iniuriam ſubditis, & conſequenter excedit ſuam poteſtatem, & ideò probabilius eſt, cum effectu nõ inducere talem obligationem. At verò vouens non facit ſibi iniuriam, nec excedit poteſtatem, quam habet in ſe ipſum, ergo.

Superior nõ poteſt obligare ad mortale in materia leui.

Nihilominùs Auctores vtriuſque opinionis, allegati in primo puncto, in hoc ſecundo puncto cõcordant, tale votum non eſſe validum, ſaltem quoad gradum obligationis, ſed neceſſariò reſtringi ex paruitate materiæ. Nã Soto apertè loquitur æqualiter de vtroque mẽbro, & in lib. 8. de Iuſt. q. 1. art. 7. dub. 1. in particulari id docet de hac forma vouẽdi, *Voueo ſub reatu mortali hoc facere*, quod leue eſt, Vazquez etiam de vtroque membro loquitur, nec non & Corduba ſaltem quoad materiam leuẽ partialem, de qua, ſicut fatetur votum ex ſe nõ obligare ad mortale, ita etiam nec ex intẽtione vouentis. Idem tãquam clarum ſupponit Sancius & de lege poſitiua omnes ita ſentiunt. Fundamentum autem horum Auctorũ neceſſariò eſt diuerſum. Nã priores in hoc abſolutè fundãtur, quòd quantitas obligationis nõ pendet ex intentione vouentis, ſed ſola voti emiſſio, quod in vniuerſum nos non admittimus, & ideò niſi aliquid ſpeciale in præſenti addatur, nihil inde inferri poteſt.

17. Votũ in materia leui nõ poſſe ſub mortali obligare ex intentione vouẽtis qui aſſerunt.

Soto.

Vazquez.

Sanc.

Alij ergo addunt, tale votum eſſe ſtultum, & ir-

rationabile, & ideò non acceptari à Deo, qua ratione vtitur etiam Soto, & Sancius addit argumentũ ſumptum ex lege. Quod profectò non conuincit, propter diſſimilitudinem ſuprà indicatam. Ratio etiam ſumpta ex ſtultitia voti, valdè eneruatur ex opinione eorum, qui dicunt, votum ſimpliciter factum in materia leui obligare ad mortale: ſi enim hoc ſentiunt Auctores prudentes, & graues, ſignũ eſt, nõ eſſe rem adeò ſtultam, & irrationabilem: ergo ex hoc capite non erit votum illud adeò ſtultũ, vt ſit inualidũ. Item licet ille appareat exceſſus feruoris, non eſt contra pietatem, neque includit malitiam aliquam, aut repugnãtiam cum perfectione, cur ergo non acceptabitur à Deo? Item facere votum, quod difficillimè impleri poteſt eſſe ſtultũ, & ex indiſcreto ſeruari, & tamen non propterea votum eſt omninò nullum: & ſimiliter multiplicare vota indiſcretum ſæpè eſt, tamen obligant, ergo idem eſſe poterit in præſenti voto.

Tale votum non eſt ſtultum.

20. Auctoris iudiciũ de relatis ſententiis.

Hæc ergo poſterior ſententia non eſt mihi certa, conſequenter loquendo ad ea, quæ in primo pũcto dicta ſunt, & ideò iudico talia vota cauenda eſſe, nec eſſe temerè violanda, ſi fiant. Præcipuè verò conſiderandum eſt, an materia illa, quæ ſecundum ſe leuis videtur, reſpectu talis perſonæ aliquam habeat vtilitatem ſpiritualem, ſeu in ordine ad perfectionem: nam ex illo capite facilè poſſet votum nõ eſſe omnino irrationabile, quamuis iam dici non poſſet omnino de re leui. Quapropter rem attentè, & in rigore conſiderando, ſi materia penſatis omnibus reſpectibus eius leuis permaneat, probabile videtur, tale votum non obligare grauiter, non obſtante intentione vouentis. Tum quia ſatis veriſimile eſt, Deum nõ acceptare talem obligationem, quia non eſt durus exactor, nec placet illi ſtulta promiſſio; illa verò ita videtur ſtulta, vt ad profectum animæ, & ad Dei cultum ſit impertinens, & alioqui poſſit eſſe in laqueum. Tum etiã, quia omnis obligatio requirit materiam capacem, illa autẽ materia non eſt capax. In quo eſt magna differentia inter hunc ſecundum caſum, & primum, quia materia capax grauioris obligationis, à fortiori eſt capax minoris: non verò è conuerſo materia capax de ſe tantùm obligationis leuis conſequenter eſt capax obligationis grauis. Vnde talis obligatio videtur excedere poteſtatem vouentis, quia non poteſt ſe obligare Deo, pluſquàm Deus ipſe velit, vel quàm materia patiatur: ſicut non poteſt homo homini obligare ſe ſub obligatione graui in materia leuiſſima: quia excedit materiæ capacitatem, & quoad hoc teneri poteſt ſimilitudo ad legem, etiãſi quoad omnia non teneat, & ita reſponſum eſt ad rationes dubitandi.

Deus nõ eſt durus exactor, nec placet illi ſtulta promiſſio.

CAPVT V.

De obligatione voti, de quo dubitatur, an factũ ſit.

1. Duplex dubiũ circa votum.

DVplex poteſt circa votum oriri dubium, vnũ eſt, an factum fuerit, nec ne, aliud eſt, an votum, quod conſtat certò factum eſſe, obliget, vel an obliget tali, vel modo? Et quoniam non eſt eadem regula in vtroque dubio ſeruanda, ideo de illis ſigillatim dicendum eſt. Circa primum igitur contrarias inuenio opiniones: Prima ſimpliciter affirmat tale votum, de quo dubitatur, an factum ſit, obligare ad ſui obſeruationem. Tenet expreſsè Corduba in Summ. quæſt. 147. Refertque Caietanum, Sylueſtrum, & Sotum, qui id non dicunt. Magis fauet Angelus, *Votum* 3. numero 13. licet in propriis terminis non loquatur, vt infra dicam.

1. Opinio. Votum non obligare quãdo dubitatur an factũ ſit. *Cordub. Angel.*

fauet Sylueſter, *Votum* 2. quæſtione 2. verſ. 4. nam in quodam caſu dubio dicit, tutius eſſe ſeruare votum, cum Archidiacono, qui refertur in capit. *Non ſolum* 32. quæſt. 8. ſed ibi aliud agit. Tenet Azor, tomo primo libro 2. capit. 19. quæſtione 10. latiùs Vazquez 1. 2. diſputat. 65. capit. 3. inclinat Nauarrus, conſilio 26. de voto numero ſecundo.

Sylueſt. Archid. Azor. Vaſq. Nauar.

Probatur primò, quia in dubio facti tutior pars eſt eligenda, ſed dubium voti eſt dubium facti: ergo. Minor facilè probatur, quia eſt dubium, an fecerim votum, nec ne, quod ſpectat ad purum factum. Nam licèt votum dici ſoleat priuata lex, iam ſuprà diximus, hoc non per proprietatem, ſed per quamdam analogiam dici: cùm votum non ſit actus iuriſdictionis, vel imperij, in quo propria lex, ſeu ius conſiſtit, ſed actus promiſſionis, quæ ad factum pertinet, vt conſtat inter homines: Maior autem probatur primò inductione: nam dubitans de veritate matrimonij, & an hæc ſit vxor ſua, non poteſt petere debitum, quia ibi interuenit dubium facti, puta contractus matrimonij, & valoris eius, ex quo oritur periculum agendi contra naturale ius prohibens fornicationem, accedendo ad vxorem dubiam. Idem autem eſt in præſenti, nam dubitans de voto, & agens contra illud, exponit ſe periculo agendi contra naturale ius reddendi domino vota, ſeu non violandi illa. Secundum exemplum eſt de irregularitate: nam in dubio facti tenetur quis ſe gerere, vt irregularis iuxta caput *Ad audientiam*, de Homicid. & tamen eſt eadem ratio.

2. In dubium facti tutior pars eſt eligenda.

Dubitans de veritate matrimonij nõ poteſt petere debitum.

Tertiò facit axioma illud, *In dubiis tutior pars eſt eligenda*, approbatum in Iure, capit. *Iuuenis*, de Sponſal. & d. capit. *Ad audientiam*, & capit. *ſignificaſti*, 2. de Homicid. ſed in præſenti tutius eſt, ſeruare dubium votum, quia in hoc nihil eſt periculi, in tranſgreſſione eſt periculum non implendi promiſſum, ergo. Et confirmatur, quia aliàs numquam haberet locum illud principium, quod dici non poteſt; nam eſt contra Iura, & contra communem conceptionem. Sequela verò patet, quia qua ratione in hoc caſu non admittitur, nec applicatur, eadem non habebit locum in quolibet alio. Probatur hoc, quia ſi aliqua hic ſubeſſet ratio, maximè quia in dubio melior eſt conditio hominis poſſidentis ſuam libertatem: at hæc ratio currit in matrimonio, in irregularitate, & in omnibus, &c. Vnde inferunt dicti Auctores illud aliud axioma; *In dubiis melior eſt conditio poſſidentis*, ſolùm habere locum in materia iuſtitiæ, & ideo non rectè hic applicari, quia non de obligatione iuſtitiæ, ſed de periculo violandi Religionem tractatur: in dubio autem fauendum eſt Religioni, & diuino cultui. L. *Sunt perſonæ* ff. de Relig. & ſumpti. funer. Sic enim non habet locum in irregularitate propter idem periculum contra religionem, nec in matrimonio propter periculum in materia caſtitatis, & ſic de aliis. Et ratio reddi poteſt, quia poſſeſſio non dat ius ſpirituale, nec propriè habet locum niſi in materia iuſtitiæ.

3. Cap. *Iuuenis*. Cap. *Ad audientiam*. Cap. *Significaſti*.

In dubiis melior eſt cõditio poſſidẽtis, quãdo huic axiomati ſit locus.

Leg. *Sũt perſonæ.*

Secunda opinio abſolutè dicit, quando dubium eſt, an votum fuerit emiſſum, non teneri aliquem ad obſeruandum illud. Tenet Soto lib. 7. de Iuſt. q. 3. art. 2. Medina in Summ. lib. 1. cap. 14. §. 7. Angelus 9. de Ieiun. artic. 1. difficult. §7. dub. 2. Præpoſitus 3. & idem ferè habet, licet minùs conſtanter in quæſt. 4. artic. 1. difficul. 3. dub. 3. prop. 2. Denique hanc partem ſecuti ſunt Ludouicus Lopes, Emmanuel. Rodrigues Henricus & alij, quos refert, & ſequitur

4. 2. Opinio.

Sot. Medin. Angel. Lud. Lop. Eman. Rodr. Henr.

Sanc. Gloſſ. quitur Sancius lib.1.de Sponſal.diſput. 9. num. 11. & fauet Gloſſa in cap.*Ex parte*,de Cenſibus in propoſitione caſus in fine,vbi pro regula ſtatuit *In dubiis liberum eſſe ſequi, quod magis placuerit*: quæ nimis ampla videri poteſt. Sed limitanda videtur iuxta materiam textus,quæ eſt de voto reali, in quo dubium eſt de quantitate promiſſa: nam tunc ſentit Gloſſa, liberum eſſe vouenti, illam determinare: ergo idem ſentit, quando eſt dubium de toto voto emiſſo. Et hanc ſententiam obiter in aliis locis probaui, & nunc etiam veram eſſe iudico: oportet tamen illam conuenienter exponere, & fundare.

5. Senſus quæſtionis expēditur, & de quo dubio ſit.

Principio ergo ſupponendum eſt, ſenſum quæſtionis eſſe de dubio, quod vocant negatiuum, quando intellectus ita eſt in vtramque partem ſuſpenſus, vt neutri det aſſenſum, quia pro neutra habet rationes, quæ ad iudicium ſaltem probabile ferendum ſufficiant. Nam ſi dubium ſit poſitiuum, id eſt, per iudicium probabile vtriuſque partis, tunc omnes ferè Auctores conſentiunt, ſi homo iudicet probabiliter,ſe non emiſiſſe votum, non obligari tali voto, etiamſi fortaſſe habeat rationes probabiles,quæ contrarium ſuadeant: nam inter probabilia poteſt homo tuta conſcientia ſequi,quam partem maluerit:quod eſt certum,quando probabilitas vtrimque eſt æqualis, quod præſenti inſtituto ſufficit. At verò ſi iudicium poſitiuū ſit,votum fuiſſe factum,& dubium ſit tantùm formidinis, non ſufficit ad conſtituendum hominem in vero dubio morali, vt ſi quis probabiliter credat,ſe emiſiſſe votum, & ad contrarium credendū non habeat probabilia motiua,ſed ſolam formidinem, quia non habet euidentiam, ſed probabiles coniecturas, tunc non eſt dubium, quin teneatur ſeruare votum. Quia illa probabilitas facit certitudinem moralem, quando non eſt alia ſimilis in contrarium, quia in rebus humanis non eſt maior certitudo exigenda, cùm vix aliquid per infallibilem euidentiam cognoſcamus. Neque oportet diſtinguere de iudicio magis, vel minus firmo, ſeu cùm maiori, vel minori formidine: nam ſi iudicium eſt reuera probabile in fauorē voti, illud ſufficit, vt votum integrè ſeruandum ſit, etiamſi ſit minimum, ſeu cum quacumque formidine, ſi iudicium in contrarium non eſt probabile. Hic ergo agimus de dubio negatiuo, quod durat, quamdiu pro neutra parte ferri poteſt probabile iudicium. Nec refert,quòd pro altera ſint plures, vel pauciores coniecturæ, ſi neutræ ſufficiant ad iudicium probabile pro altera parte, quia tunc ſimpliciter manet intellectus ſuſpenſus,& rationes æquè procedunt,vt videbimus.

Dubium poſitiuū obligat ad ſeruandum votum.

6. Duplex ſtatus in quo dubitans eſſe poteſt de emiſſione voti.

Secundò diſtinguendi ſunt duo ſtatus dubitantis dicto modo. Vnus eſt,quando homo dubitat, & diligentiam non fecit ad expellendum dubium, & veritatem inueniendam. Alter eſt, quando poſtquā in dubium incidit,moralem diligentiā fecit, & nō potuit dubium expellere, nec probabilitatem inuenire,ſed ſuſpenſus,ſicut in principio,manet.Dubium ergo accipi debet in hoc poſteriori ſtatu: nam in priori certum exiſtimo, non poſſe hominem agere contra votum, priuſquàm diligentiam adhibeat ad veritatem cognoſcendam: hoc enim ad minimum probant motiua primæ opinionis. Nam ſine dubio eſſet magna temeritas, ſic agere contra votum dubium ſine alio examine: nam ſic operans euidenti periculo errandi ſe exponeret. Intelligendum autem hoc eſt, ſuppoſita poteſtate faciendi diligentiam, & differendi voti executionem, & tranſgreſſionem. Nam ſi votum neceſſariò ſit ſtatim exequendum, vel omittendum, vt contingit maximè in votis negatiuis, & in affirmatiuis pro certo tempore propinquo: tunc ſatisfacit dubitans, ſi iuxta temporis anguſtias, & capacitatem diligentiam adhibeat,prout potuerit:nam ſi, quod in ſe eſt faciat pro tali opportunitate tum erit conſtitutus in poſteriori ſtatu dubij, de quo eſt cōtrouerſia.

Temeritas agere contra votum dubium ſine examine.

7. Dubius de voto poſt moralem diligēriam factam nō tenetur ſeruare illud.

His poſitis dico,eum,qui poſt moralem diligentiam dubius manet de voto emiſſo, & non poteſt ferre probabile iudicium,quod illud emiſerit, non teneri ad talis voti obſeruationem. Probatur primò ex communi fundamento, quòd *in dubiis melior eſt conditio poſsidentis*: nam ille ſic dubitans poſſidet ſuam libertatem, ergo eſt melioris conditionis,vt non ſubiiciatur obligationi voti propter ſolam dubitationem.Reſpondent principium illud, *In dubiis melior eſt conditio poſsidentis*, habere locum in materia iuſtitiæ, non aliarum virtutum Sed hoc gratis dicitur. Primò quia Iura, ex quibus regula illa ſumitur,generatim,& ſine reſtrictione loquuntur, vt in cap. *In pari*, 65. de Regul. iur. in 6.abſolutè dicitur, *in quacumque cauſa præferri ius poſſidentis*. Cap. In pari.

8. Secundò: quia nulla ratio differentiæ aſſignatur,nec aſſignari poſſe videtur, quod in hunc modum declaro. Quia in materia iuſtitiæ principium illud,vel fundatur in hoc,quòd quando eſt dubium circa fundamentum obligationis, vt verbi gratia, an hæc res ſit mea,vel aliena, eſt quædam æqualitas inter obligationem reſtituendi, & poteſtatem retinendi, & alioqui poſſeſſio rei confert aliquod ius,& ideò præualet ius poſsidentis. Vel fundatur in hoc, quod propter ſolum dubium non ſunt immutandæ res ab antiquo ſtatu, in quo bona fide exiſtebant, quia cùm in dubio ſit æqualitas vtrumque, non eſt cur potiùs in vnam partem obliget, quàm in aliam.Vel fundatur in hoc, quod interueniente ignorantia inuincibili inſurgit excuſatio obligationis, intercedente autem dubio, interuenit ignorantia rei, de qua dubitatur, & facta diligentia ad expellendum dubium, & perſeuerante nihilominùs dubio, fit illa ignorantia inculpabilis, quia non fuit in poteſtate hominis illam depellere,& ideò impedit obligationem. Vel fundatur in hoc, quod obligatio eſt oneroſa, & ſuo modo odioſa, & ideò reſtringenda, vt non oriatur, niſi vbi fundamentū eius moraliter certum eſt, præſertim vbi cætera non ſunt paria.At hæ omnes rationes habent locum extrà materiā iuſtitiæ,& ſpecialiter in voto, de quo tractamus,ergo Conſequentiam ſuppono vt claram, quia nec alia ratio vltra inſinuatas,in Maiori affertur,neque eſt facilè aliam inuenire, quæ ſit propria iuſtitiæ, vt ex dicendis clarius conſtabit.

Obligatio eſt oneroſa, & odioſa.

Probatur ergo Minor quoad ſingulas partes: nā in primis etiam in voto dubio eſt quædam æqualitas inter obligationem dandi,ſeu faciendi,& poteſtatem non ſoluēdi, quia dubium æquè verſatur in fundamento obligationis, quod eſt promiſſio,& aliunde homo poſſidet ſuam libertatem,& rem illā, quę eſt materia voti,eo modo quo poſſideri poteſt: ergo.Minor patet:nā ſi votum eſt reale, verè poſsideo rē illam,quam alienare à me debeo, ſi votum implendum eſt:ſi autem eſt votum perſonale, poſſideo meas actiones, vel morale ius vtēdi me ipſo, vel potentiis meis, cum indifferentia, & libertate etiam ab obligatione.Vnde falſum eſt, quod in cōtrarium dicebatur, poſſeſsionis titulū eſſe propriū

iuſtitiæ. Nā ſicut libertas eſt generalis cōditio omnis materiæ virtutis, ita & poſſeſſio. Et declaratur in vtraque materia voti,& iuſtitiæ: & quia in vtraque poteſt eſſe dubium circa rem diſtinctam propriè poſſeſſam ab eo,qui dubitat, & circa actiones perſonales, & omiſſiones,quæ non in ſe,ſed in poteſtate,& libertate faciendi, & non faciendi,poſſidentur, & illa poſſeſſio eſt ſufficiens, quia eſt eo modo, quo eſſe poteſt circa Iura incorporalia. Sed dicunt non deeſſe poſſeſſionem, ſed illam iuuare contra proximum, qui nobiſcum circa eādem rem de iuſtitia contendit:non verò iuuare cōtra Deum: quia dubitans de voto non contendit cum Deo de iuſtitia circa rem illam,ſed ex religione.

10. Sed hæc eſt petitio principij:iam enim habemus titulum poſſeſſionis in materia voti, cur ergo non prævalet, & iuuat in caſu dubio? Si enim dicatur, maiorem eſſe voti, ſeu religionis obligationem, quàm iuſtitiæ. In primis incertum hoc eſt, aliqui enim exiſtimant magis rigoroſam eſſe obligationem iuſtitiæ. Deinde eſto obligatio religionis ſit maior ex parte Dei:nihilominùs ex genere fidelitatis eſt minor, & non poteſt dici infidelis qui non facit aliquid,quia non ſibi conſtat de promiſſione. Denique parum refert,quòd obligatio maior ſit, ſi res eſt dubia:quia tunc contendimus nō oriri obligationem contra eum,qui certò poſſidet ius ſuum, & in hoc eſt quædam proportionalis æqualitas inter iuſtitiæ obligationem,& voti.

11. Prætereà ad hoc iuuat ſecunda ratio, qui ante votum,ciúſque dubium exortum homo erat in ſtatu indifferentiæ,& libertatis(vt ſic dicam) ad faciēdum,vel non faciendum aliquid in Dei cultum:ergo non debet cogi propter ſolum dubium ad vnam partem potiùs, quàm ad aliam,cùm dubiū vtrimque ſit æquale: ergo ex tali dubio non ſequitur obligatio, nec actio, ac ſubinde relinquitur res in ſtatu,in quo de ſe erat. Et confirmatur, quia in exteriori foro,qui non probatur voto obligatus, non cogitur illud ſeruare, etiamſi res maneat dubia, vt ſi alicui obiiciatur impedimentum voti,vt à matrimonio arceatur, ſi actor deficiat in probatione voti,& dubia ſit res non obligatur, quia *Vbi partium iura ſunt obſcura fauendum eſt potius reo, quàm actori*, vt habet vndecima regula in 6. ergo idem eſt in foro conſcientiæ:quia vbi non proceditur ex præſumptione,idē eſt ius cōſcientiæ, & Eccleſiaſtici iudicij.

In exteriori foro nō cogitur ſeruare votū, niſi qui probatur illi obligatus.

Reo potiùs quàm actori fauendum.

12. Accedit tertia ratio, quia hic interuenit ignorātia inuincibilis voti: ergo impediet obligationē,& cōſeruabitur homo in libertate faciendi,vel nō faciendi,quā anteà habebat. Antecedens patet, quia qui habet dubium negatiuū voti,reuera non ſcit ſe habere votum: ergo habet ignorantiam negationis de tali voto. Ad hanc enim ignorantiam non eſt neceſſarium ſcire, votum non eſſe,ſatis eſt non ſcire votum eſſe,quia ignorantia hæc in ſola negatione ſcientiæ conſiſtit, aliàs nemo ignoraret votum, niſi qui errans exiſtimat ſe non habere votum, cùm reuera habeat, quod apertè falſum eſt. Eſt ergo illa vera ignorantia. Deinde illa ignorantia ſit inuincibilis, quando poſt diligentiam ſufficientem non expellitur, quia eſt argumentum, non eſſe in poteſtate hominis illam vincere Nam ſi verum eſt, quod habet regula Iuris in 6. *Præſumitur ignorantia vbi ſcientia non probatur*, multò magis excuſabitur ignorantia, vbi probatur neſcientia: ergo talis ignorantia ſufficiet ad impediendam obligationem: ergo ſtante dubio, quod talem ignorantiam includit non poteſt votum obligare.

Præſumitur ignorantia vbi ſcientia nō probatur.

13. Vltima etiam ratio in hac materia locum habet, quia obligatio voti valde oneroſa eſt: ergo reſtringenda eſt, & non amplianda, ergo non eſt extendenda ad votum dubium. Vnde hic etiam habet locum regula communiter recepta neminem eſſe cogendum ad ſolutionem certam pro debito incerto: quia ſine cauſa etiam hoc limitabitur ad debitum iuſtitiæ, cùm eandem, vel maiorem habeat rationem in debito fidelitatis,etiam ſi ſit ad Deum. Sic ergo non ſolùm manet firmum fundamentum illud, quod in dubio melior eſt conditio poſſidentis, etiam in materia voti, ſed etiam obiter eſt confirmata aſſertio variis rationibus, vt quòd nemo obligatur ſoluere, niſi probetur eſſe debitor: non probatur autem debitor, niſi probetur fundamentum debiti, quod eſt promiſſio in præſenti materia. Debet autem probari in eo foro,in quo ſoluere cogitur, ſcilicet in foro conſciētiæ, vt in illo obligetur, ſicut in foro externo, vt in eo compellatur. Aliæ rationes ex dictis conſtānt: ampliùs verò confirmabitur aſſertio reſpondendo ad fundamenta contraria.

Obligatiō voti quomodo reſtringenda.

Nemo obligatur ſoluere niſi probetur eſſe debitor.

14. Totum ergo fundamentum prioris ſententiæ nititur in illo principio: *In dubiis tutior pars eſt eligenda.* Et priùs quàm reſpondeam, interrogo, an illud habeat locum in materia iuſtitiæ: nam ſi habeat locum, ſicut illo non obſtante, ſine peccato non reſtituitur,quod dubitatur, an ſit debitum:ita illo non obſtante,poterit dubium votum ſine peccato non impleri.Si verò illud principium non admittitur in materia iuſtitiæ, eadem ratione dicetur, non eſſe neceſſarium in materia voti in rigore præcepti, ſed tantùm conſilij, vt multi ex Auctoribus allegatis docuerunt, dicentes, ſatis eſſe ſequi partem tutam. Dico ergo axioma illud quatenus præceptum continet, etiam habere locum in materia iuſtitiæ,quia fundatur in illo principio, ex Eccleſ.3. *qui amat periculum,peribit in illo*, ratione cuius tenetur quis non operari etiam in materia iuſtitiæ cum periculo peccandi, & conſequenter nec cum conſcientia practicè dubia de bonitate, vel malitia actionis. At hoc modo etiam in materia voti nemo poteſt operari contra votum cum dubio practico, an benè, vel male faciat, agendo contra votum: hinc verò non efficitur, vt dubius de voto, malè agat non ſeruando illud: quia illud dubium ſpeculatiuum eſt, & cum illo ſtat dictamen certum practicè,non eſſe peccatum,non ſeruare tale votum, ſicut cum dubio, an hæc res ſit aliena ſtat practica certitudo, nullum eſſe peccatum, illam non reſtituere. Nam licet poſsit contingere illam rem eſſe alienam, & detineri inuito vero domino, tamen illud eſt tantùm materialiter: nam formaliter detinetur, vt non debita hic, & nunc, & cum his conditionibus, ac interueniente bona fide. Et eadem ratione licèt poſſit contingere,vt non ſeruans votum dubium,non reddat Deo, quod illi promiſſum fuerat: hoc tantùm eſt materialiter: nam formaliter bona fide, & iuſta ratione apprehenditur, vt non promiſſum ſufficienter ad pariendam obligationem. Et ita nullum eſt periculum, & pars illa eſt omninò tuta, quod attinet ad excludendum periculum culpæ. Neque in hoc eſt propriè magis, vel minus, quia certitudo practica excludit omninò periculum, & ita locum habet regula iuris 31. in 6. *Eum, qui certus eſt, certiorari vlterius non oportet.* Eſt enim illa quaſi priuatio totalis, quæ non recipit magis, & minùs in ſe, ac formaliter, licet reſpectu materialis periculi poſſit eſſe aliquid tutiùs.In quo ſenſu non ſemper

Explicatur fundamentū prioris ſententiæ.

Nemo poteſt operari contra votū, cum dubio practico.

ſpectat

Non ſemper ſpectat ad præceptũ eligere partem tutiorem.

Non ſemper licet operari cum dubio ſpeculatiuo.

ſpectat ad præceptum eligere partem tutiorem, ſiue in materia iuſtitiæ, ſiue in voto, & in aliis. Nec tamen ſemper licet operari cum dubio quaſi ſpeculatiuo de materiali nocumento, vel tranſgreſſione, ſed tunc ſolùm, quando penſatis omnibus, ſecundum rectam rationem, non obſtante illo dubio ſpeculatiuo poteſt prudenter retineri iudicium practicum, vt in præſenti retinetur ex illo principio, *quod in dubiis, melior eſt conditio poſſidentis.*

15. Explicatur lex de implendi votis.

Quod poteſt etiam explicari hoc modo, qui non ſeruat votum dubium, certus eſt non agere contra illam legem: *Reddes Domino vota tua.* Nam illa lex merito intelligitur de votis moraliter, & humano modo certis, ſeu probabilibus, non de incertis, quæ probari non poſſunt, etiam à propria conſcientia. Sicut de peccatis reſeruatis dicimus, non obſtante reſeruatione alicuius peccati abſolutè facta, poſſe abſolui illum, qui dubitat, an tale peccatum commiſerit, quia reſeruatio, quæ oneroſa eſt, reſtringitur ad caſum certum: & qui tunc abſoluit, licèt dubitet, an peccatum tale fuerit commiſſum, certus eſt, non eſſe reſeruatum, & ita tutam, & tutiſſimam partem ſequitur. Ita ergo in præſenti lex imperans implere vota, merito reſtringitur ad vota certa moraliter, & ideò licet quis dubitet de voto, certus eſſe poteſt, non obligari illa lege, quia nondum materia eius conſtituta eſt. Talis autem interpretatio legis (præter omnia dicta) fundari poteſt in cap. *Ex parte*, de Cenſibus vbi benignior fit interpretatio: tum quia non eſt Deus tam rigoroſus exactor, vt etiam debita incerta, & non probata exigat, tum ex omnibus, quibus ſuprà probauimus, in votis benigniorem interpretationem eſſe faciendam, vbi etiam oſtendimus, hoc tandem cedere in maiorem fauorem religionis, propter vitandum periculum, quod in his vinculis multiplicãdis inuenitur. Et quia vix eſſet, qui de vouendo auderet cogitare, aut deliberare, ſi tam rigoroſè exigeretur dubia obligatio.

Reſtringitur ad vota certa moraliter.

Cap. *Ex parte.*

16. Quid tenẽdum in dubio matrimonij.

Ad exemplum autem de matrimonio poſſet nõnulla differentia aſſignari, quia matrimonium facit licitum, quod antea erat illicitum, ſcilicet acceſſum ad talem perſonã: & ideò vbi de veritate matrimonij non cõſtat, ſed res dubia eſt, videtur res permanere in ſtatu, in quo ex ſe anteà erat, & ideò non eſſe licitum acceſſum ad talem perſonam. At votum è contrario facit illicitum, quod anteà, ac per ſe licitum erat, vtique omiſsionem, vel actionem voto contrariam: & ideò vbi de veritate voti non conſtat, manet res in ſtatu priori, & per ſe illi conueniente, & ideò eſt licita talis actio, vel omiſsio, non obſtante dubio. Sed quidquid ſit de hoc diſcrimine, veriùs & conſtantiùs reſpondetur, ſi dubium anteceſsit matrimonium, tunc non excluſo dubio, numquam licere vſum talis matrimonij, & tunc rectè procedere rationem factam, & maximè quia ille numquam eſt poſſeſſor bonæ fidei, à qua regula ſolet excipi caſus impotentiæ impedientis matrimonium, quia ipſe vſus eſt medium neceſſarium ad expellendum dubium, de quo aliàs. At verò ſi dubium ortum eſt poſt matrimonium contractum, & facta diligentia non poteſt expelli, licitum eſt vti tam reddendo, quàm petendo, vt verior habet ſententia: & ita hoc exemplo potiùs confirmatur noſtra ſententia, de quo puncto videri poteſt Sancius libro 2. de Matrimon. cap. 41. quæſt. 4. Ad ſecundum exemplum de irregularitate alibi latè reſponſum eſt, illud eſſe ſpeciale in irregularitate homicidij, & in caſibus à Iure expreſsis,

Votum facit ilicitũ, quod antea licitum erat.

Sanc.

quia ſicut Ius Canonicum potuit ſtatuere irregularitatem pro homicidio: ita potuit ſtatuere, vt homicidium dubium ſufficeret ad talem irregularitatem contrahendam, vel ad obligationem ſeruandi illam. Nec refert, quòd Iura id ſtatuentia fundentur in illo principio in dubiis tutius eſſe eligendum: quia fundantur in illo, vt in ratione mouente Pontificem ad talem legem ferendam, non vt titulo per ſe ſufficiente ad obligandum hominem in eo caſu, ſecluſa tali lege. De qua re latè in 5. tom. 3. p. diſp. 40. ſect. 6.

Vnde etiam patet reſponſio ad Iura approbantia principium illud. *In dubiis tutius eſſe eligendum.* Nam cap. *Ad audientiam*, & cap. *Significaſti* loquuntur de irregularitate homicidij, de quo iam dictum eſt. In cap. autem *Iuuenis* videtur eſſe ſermo de dubio practico, vt ex caſu textus conſtat. Dico etiam ibi nullum fuiſſe poſſeſſorem bonæ fidei: nam dubium de priori impedimento publicæ honeſtatis præceſsit ſecundum matrimonium, & ideò meritò iudicatum eſt pro parte certiori, & pertinente ad Eccleſiæ honeſtatem, vt ibi dicitur. Ex quo poteſt colligi modus alius interpretandi illud principium, ſcilicet in dubiis eligendum eſſe tutius, quando cætera paria ſunt, id eſt, quando ex neutra parte intercedit ius poſſeſsionis, vel alia æquiualens ratio, quæ parti minùs tutæ materialiter (vt ſic me explicem) magis faueat: ita enim contingebat in caſu dicti cap. *Iuuenis.*

17. Cap. *Ad audientiam.* Cap. *Significaſti.* Cap. *Iuuenis.*

In dubiis eligẽdum eſt tutius, quando cætera ſunt paria.

Et ita patet reſponſio ad vltimam confirmationem, in qua inferebatur, vt abſurdum, quia numquã haberet locum principium illud, *In dubiis tutior pars eſt eligenda.* Reſpondetur autem in primis, intellectum illud principium de dubio practico ſemper eſſe ſeruandum, vt declaratum eſt. Sic autem intellectum illud principium, impropriè in illo ponitur comparatiuum *tutiùs*, quia non à tuto, ſed à periculoſo practicè diſcernitur. Si verò intelligatur de dubio ſpeculatiuo, & tutiùs dicatur id, in quo nullum periculum tranſgreſsionis etiam materialis interuenit, ſic dicimus regulam illam nõ eſſe ſemper neceſſariam, nec ſub præcepto, negamus tamen inde ſequi, numquam habere locum cum obligatione præcepti. Nam ſeruãda eſt, quãdò cætera ſunt paria, vt dixi, ſeu quãdo ex neutra parte intercedit poſſeſſio, aut peculiare ius, vel ratio, quę practicè conferat ſecuritatem, ac certitudinem: & hanc dicimus in præſenti interuenire, vt oſtenſum eſt, non tamen ſemper inueniri, vt quando dubium anteceſsit poſſeſsionem, & in caſibus ſimilibus.

Cap. *Iuuenis.*

18. Quo pacto in dubiis tutior pars aligenda ſit?

CAPVT VI.

De obligatione voti, quoad valorem eius.

SVpereſt, vt dicamus de alia parte propoſita, quando conſtat de voto facto, dubitatur autem de valore, vel duratione eius, an ſeruandum ſit. Hæc autem dubitatio ex multis capitibus oriri poteſt, iuxta varia impedimenta, quæ poſſunt auferre valorem voti. Vnum eſt pendens ex lege poſitiua, & hoc non habet locum niſi in voto ſolemni religioſæ profeſſionis, & ideò illud nunc omittimus in proprium tractatum. Nam circa vota ſimplicia, ſeu per ſe ſumpta, non ſunt per legem Eccleſiaſticam introducta impedimenta omninò irritantia valorem voti, præter ea, quæ ius naturale dictat: ſunt autem aliquæ conditiones, cum quibus factum votum eſt irritabile, & pendent ex iure humano, vt quod votum ſit factum ante decimum quartum ætatis annum. Et in his probabiliter cenſeo in caſu dubio, iudicandum eſſe votum

1. Proponitur ſtatus quæſtionis.

1. Conditio faciens votum irritabile.

infirmum, ſeu irritabile. Ratio eſt, quia fauores ſunt ampliandi, pertinet autem ad fauorem, vt talia vota irritabilia ſint. Qui fauor non ſolùm perſonarum, ſed ipſius etiam religionis,& diuini cultus cenſendus eſt, quia talia vota facilè franguntur,& ideò conſultius eſt, vt irritari valeant. Et hoc confirmat exemplum ſuprà adductum de caſibus reſeruatis, qui abſolutè dicti includunt tantùm caſus moraliter certos: ita enim vota non irritabilia illa tantùm cenſentur, quæ conſtat habuiſſe tales, vel tales conditiones: nam ſicut reſeruatio, ita exemptio à poteſtate irritantis videtur odioſa, & reſtringenda. Denique ibi etiam poteſt applicari principium, quòd melior ſit conditio poſſidentis, quia dum non probatur, verbi gratia, impuberem perueniſſe ad pubertatem, ſemper eſt quaſi in poſſeſſione parentis, & ex dicendis hoc magis conſtabit, viderique poteſt Sancius dicta diſput. 41. libr. 2. num. 39.

Sanc.

2. Secunda cōditio, vel impedimentū, eſt defectus voluntatis.

Aliud impedimentum valoris voti ex natura rei eſſe poteſt: ex parte voluntaris vouentis, vt quando conſtat, aliquem verba vouendi emiſiſſe, dubium autem eſt, an habuerit intentionem vouendi, aut ſe obligandi, vel licèt de intentione conſtet, dubium eſt, an fuerit cum ſufficienti vſu rationis, vel propter defectum ætatis, vel propter vehemētem iram, vel timorem, aut aliam ſimilem paſſionem. Et pro his caſibus non poteſt vna generalis regula conſtitui, præter hanc, vtendum eſſe prudentibus coniecturis ad iudicium ferendum de valore voti. Primò igitur, quando ambiguitas voti tota eſt de intentione,& conſenſu vouentis, conſiderandum in primis videtur, an dubium ſit de ſenſu, in quo verba voti dicta fuere, an ſcilicet, dicta fuerint ad ſignificandam promiſſionem, vel ſolum propoſitum? Et tunc dicimus, quando facto examine ſuæ intentionis, vouens non potuerit certus de illa reddi, nec probabile iudicium proferre, tunc ſpectandam eſſe proprietatem, & vim verborum: nam ſi in rigore, & proprietate non ſignificāt promiſſionem, manifeſtum eſt, non obligare: item ſi ſunt ambigua, & in rigore poſſunt vtrumque ſenſum propriè reddere, benignior interpretatio facienda eſt, vt non inducant obligationē: hoc enim probant omnia adducta in præced cap.

Vtēdum eſt prudentibus coniecturis ad iudicium ferendum de valore voti.

3. Quomodo per vim verborum iudicandum ſit certum votum?

At verò ſi verba in rigore ſignificant promiſsionem ſolam, & non conſtat de intentione extrahēdi illa à propria ſignificatione, licèt non conſtet poſitiuè de intentione ſe obligandi, aut verè promittendi, tale votum obligat, & non votum dubium, ſed moraliter certum iudicandum eſt. Ratio eſt, quia ibi eſt maxima præſumptio, quæ humano modo eſſe poteſt de veritate voti,& ſufficiens motiuum ad probabiliter iudicandum, tale votum factum eſſe cum intentione vouendi: quia verba de ſe ſunt ſufficientia ſigna animi vbi contrarium nō conſtat, vt enim ait Iuriſconſultus, in L. *Labeo* ff. de Supellectibus lega. *Nemo dicere præſumitur, quod non ſentit.* Itē quia *facta nō ſunt, in deteriorem partem interpretanda* cap. 2. Ext. de Regul. iur. At verò in dicto caſu talis intentio, ita erat neceſſaria verbis, vt ſine illa non poſſent verba ſine peccato proferri: ergo non poſſunt ita intelligi, nec illo titulo poteſt quiſpiam excuſari ab obligatione, nemo enim excuſari poteſt ab obligatione, præſumendo in facto ſuo præterito culpam, vt ſuprà etiam de iuramento dixi. Item quia aliàs innumera vota iam facta redderentur incerta,& eluderetur eorum obligatio, ſi ſufficeret ſola non concordatio poſitiua (vt ſic dicam) intentionis ſe obligandi.

Verba ſunt & ſufficientia ſigna animi, vbi contrarium non conſtat.

4. Declaratur amplius hæc certitudo & obligatio.

Quapropter multò maiori ratione quoties aliquis non dubitat, quin verba voti dixerit in ſenſu promiſſorio, ſeu, ad promittendum exteriùs, licèt dubitet, an fictè, vel ex animo illa dixerit, obligandus eſt ad ſeruandum votum, niſi tot, támque probabiles coniecturæ ſint in contrarium, vt determinent intellectum ad iudicandum fictè vouiſſe. Ratio eſt eadem, quia eo ipſo, quòd tales coniecturæ non adſunt, eſt moralis, ac vehemens præſumptio pro voto. Et quia etiam tunc non eſt culpa præſumenda, fictio autem illa non fuiſſet ſine culpa. Denique in his caſibus poſſeſſio magis fauet voto, & Deo, quam vouenti, nam tunc iam ſatis conſtat ligatum fuiſſe vouentem verbis oris ſui, quantùm eſt ex parte illorum, & non conſtat de contrario impedimento voluntario: ergo ius, & præſumptio eſt pro voto. Atque hoc à fortiori ſentiūt Auctores primæ ſententiæ allegati cap. præced. & alij, quos in ſimili de iuramento citauimus libr. 2. cap. 26. & ita eſt intelligendus Antoninus in 2. part. tit. 11. cap. 2. Notab. 6. cùm dicit, hoc eſſe tutius, nimirum, ita vt aliud tutum non ſit.

Anton.

5. An votū obliget, quando de ſufficiēti vſu rationis radicali dubitatur.

Secundò: Quando de verbis, & intentione conſtat, dubitatur autem de vſu rationis, diſtinguendum videtur, an dubium ſit de defectu radicali (vt ita dicā) ſeu naturali facultate ad vtendum ratione, qualis in pueris inuenitur, vel de accidentali impedimento, quod ſolet ad tempus tollere aptitudinem ad vtendum ratione, vt eſt ebrietas, ſomnus, phreneſis ex febri, vel alia ſimili cauſa, vel ſolùm eſt ſubita commotio, & præcipitatio in vouēdo, ratione cuius ſolùm dubitatur de actuali vſu rationis ſufficiente. In primo caſu Soto dicto libr. 7. quæſt. 3. art. 2. non ſolùm dicit votum in eo caſu non obligare, ſed notabilem regulam ſtatuit: *Quoties votum eſt factum ante legitimum tempus pubertatis, non obligare in conſcientia, niſi vouens ſit ita certus, quòd tunc habuerit vſum rationis, vt nulla, aut tenuiſſima apud viros prudentes reliqua fiat dubitatio contrariæ opinionis.* Et hanc ſententiam ſequuntur aliqui Moderni, vt refert Sancius lib. 1. diſp. 9. numero 12. Ipſe verò in num. 14. diſtinguit de tempore ante ſeptennium, vel poſt: nam in priori tempore probandam cenſet Soti opinionem, non autem in poſteriori.

Sot.

Sanc.

6. Et certè rationes Soti nullo modo procedunt de tota ætate ante pubertatem, nec de toto ſecundo ſeptennio. Prima enim ratio eſt, quia Ius non præſumit in impubere vſum rationis, ergo non eſt in contrarium adigendus, niſi luculenter id ratio conuicerit. Huius autem rationis antecedens verum eſt de primo ſeptennio ætatis, non de toto tempore impubertatis: nam Ius cenſet ſponſalia poſt ſeptennium ætatis facta, eſſe valida: ergo præſumit vſum rationis in illa ætate, quia ſine vſu rationis nullus contractus poteſt eſſe validus. Et ita ſumitur ex dicto cap. *Iuuenis*, & cap. *Litteras*, & cap. *Acceſsit*, de Deſponſ. impuber. quibus locis Interpretes id notant. Altera ratio Soti eſt, quia nemo ante legitimum illud tempus tenetur Eccleſiaſticis legibus Sacramentorum, & ieiuniorum: ergo nec votis, niſi clarè conſtet, eſſe doli capacem. Sed illud, quod de præceptis ieiuniorum aſſumitur impertinēs eſt ad rem præſentem: quia in eis non tantùm conſideratur vſus rationis, ſed etiam vires corporis, vnde nec poſt pubertatem obligant vſque ad certum annorum numerum. Quod verò aſſumitur de præceptis Sacramentorum planè falſum eſt: nam ante decimum quartum annum tenentur pueri, per ſe loquendo, audire Miſſam, & confiteri,

Sine vſu rationis nullus contractus poteſt eſſe validus.

Cap. *Iuuenis.* Ca. *Acceſsit.*

confiteri,quia ordinariè ſunt capaces peccati mortalis,& communicare iuxta arbitrium confeſſoris. Quare duæ iſtæ rationes optimè poſſunt in contrarium retorqueri pro votis emiſſis à ſeptennio ætatis vſque ad annos pubertatis: videntur autem rectè procedere pro altera parte de votis emiſſis ante ſeptennium.

7. Addo verò etiam de his votis nō eſſe ferendū iudicium ex ſola præſumptione ætatis,quia præſumptio Iuris non extenditur ad conſcientiæ forum, quando in illo aliud conſtat de veritate,ſi Ius non irritauit actum.In præſenti autem nullum ius eſt, quod irritet votum factum ante ſeptennium (de ſimplici enim agimus) ergo ſi conſtet ante ſeptennium non defuiſſe ſufficientem vſum rationis, qui ad peccandum mortaliter ſufficeret, votum erit validum, & obligans. Nec videtur neceſſarium, vt id conſtet tanta certitudine, vt nulla formido, vel coniectura in contrarium relinquatur, quia in rebus humanis non poſtulatur tam exacta certitudo, neque in hoc caſu aſſignatur ſpecialis ratio, ob quam requiratur, ergo ſufficient tanta ſigna vſus rationis, vt moraliter cogant, nō obſtāte præiudicio ætatis. Illa enim poſſunt reddere iudicium ita probabile,vt contrarium non poſſit probabile cenſeri propter ſolam coniecturam ætatis: quotieſcumque autem iudicium eſt ita probabile ſufficit ad humanam obligationem. Quando autem probabilitas non eſt tam vehemens, verū eſt, ſolam coniecturam, & præſumptionem ætatis minoris ſeptennio ſufficere, vt votum cenſeatur non obligare. Contrarium verò dicendum eſt de votis factis poſt ſeptem annos ætatis, reliquo tempore ante pubertatem: ex vi circumſtantiæ ætatis potius præſumitur votum validum,quā nullum,quia in ea ætate Ius præſumit vſum rationis: nihilominùs tamen tot poſſunt eſſe in contrarium coniecturæ,vt præualeant contra præſumptionem ætatis, iuxta caput *Puberes*, de Deſponſ. impuber. Aliquando etiam poſſunt non ſufficere ad formādum iudicium probabile de defectu vſus rationis, & nihilominùs poſſunt efficere rem dubiam, ita vt ſaltem æquiualeant præſumptioni ætatis: & tunc etiam cenſeo, votum non obligare, iuxta principia poſita. Atque ita ſemper ſeruatur hic regula, quod in dubio votum non obligat formaliter loquendo (vt ſic dicam) nam ſi aliquando ex præſumptione ætatis cenſetur obligare, ideo eſt, quia illud iudicium, quando aliud æquiualens non obſtat, per ſe ſufficit ad iudicandū probabiliter non defuiſſe vſum rationis, & ſic iam tollitur dubium.

Præſumptio iuris non extenditur ad conſcientiæ forum.

Nullum eſſe ius, quod irritet votum factum ante ſeptennium.

Cap. *Puberes*.

In dubio de vſu rationis votum non obligat.

8. Supereſt dicendum de ſecundo caſu, in quo dubitatur de vſu rationis propter impedimentum accidentarium, quod fit aliquando permanens,& ſolet aptitudinem proximam ad ratiocinandum auferre, vt eſt ſomnus, ebrietas, vel quid ſimile. In quo caſu videri poteſt, non obſtante dubio votum obligare. Quia tunc ſupponitur in perſona ſufficiens ætas, ſtatus, ac interna diſpoſitio per ſe ſufficiens ad vſum rationis, ergo niſi contrarium ſufficienter probetur, ſemper iudicandum eſt, non defuiſſe vſum rationis, ac ſubinde votum eſſe validum: ergo licèt dubitetur de vſu rationis, votum iudicandum eſt validum. Confirmatur quia dubium non ſufficit ad probandum impedimentum: ergo cum homo ſit quaſi in profeſſione vſus rationis, pro illo præſumitur in caſu dubio, ergo & pro voto, & valore eius.

An deobliget à voto impedimentum vſus rationis accidentalis.

9. Nihilominùs cenſeo in illo caſu, ſi verum ſit

A dubium de tali impedimento, conſequenter etiam eſſe dubium de voto, ac ſubinde non obligare. Probatur,quia tunc verè dubitatur de valore voti, & nulla eſt ſufficiens ratio præſumendi vſum rationis, exiſtente tali dubio. Quia hæc impedimenta,licèt non ſint perpetua, tamen ſunt naturalia ſuppoſitis talibus cauſis, ergo quoties iure dubitatur de tali impedimento, dubitatur conſequēter de toto valore actus, & conſequenter etiam de obligatione. Et declaratur exemplo: nam qui paſſus eſt pollutionem in ſomnis, licèt dubitet, an in eo puncto temporis habuerit ſufficientem vſum rationis, necne, nihilominùs non poteſt iudicari peccaſſe mortaliter, ſed potiùs contrarium præſumendum eſt, ergo idem erit ſi dor-
B mitando, vel in dubio, an ſufficienter fuerit expergefactus, votum emiſerit: nam ſæpe dictum eſt in hac materia, æquiparari votum, & mortale peccatum. Neque contraria præſumptio ex ſola ætate, & naturali diſpoſitione quicquam iuuat, tum quia etiam eſt naturale hoc impedimentum reſpectu ſuæ cauſæ, & illa ſuppoſita, & reſpectu perſonæ, ſolet illa cauſa eſſe ſufficienter durabilis, vel ſuis temporibus ordinaria, ac proinde ſufficiens ad dubitationem inducendam, non obſtante interna diſpoſitione per ſe conueniente. Cum etiam quia licèt daremus in tali dubio præſumendum eſſe pro vſu rationis in his, quæ ſpectant ad fauorem perſonæ, non tamen in his,
C quæ ſpectant ad onus, & obligationem: nam vt habet regula iuris in 6. *Quod in gratiam alicuius conceditur, non debet in odium retorqueri*, & in ſimili docet Nauarrus in Comment. quarto de Regular. numero 72. cum Gloſſa. Bartholo & aliis in Leg. *Qui iuraſſe* §. *Si pater*. ff. de Iureiuran. & Felinus in capit. vltim. de Præſumpt.numer. 13.

Quod in gratiam alicuius conceditur, non debet in odium retorqueri.

Nauar. *Gloſſ.* *Bart.* *Felin.*

10. At verò in tertio caſu de ſubita paſſione, vel præcipitatione orta ex tranſeunte occaſione, non videtur eſſe eadem ratio: quia ſimilis commotio non ſolet omninò abſorbere vſum rationis, ita vt tollat libertatem ſufficientem ad peccandū mortaliter, ſed ſolùm perfectam deliberationem, & ideo non videtur inde oriri ſufficiens dubium,
D quod obligationem voti impediat. Confirmatur, quia licet interdum huiuſmodi paſſio tollat vſum rationis omninò, raro tamen id contingit, quæ autem raro contingunt, non præſumuntur, niſi ſufficienter probentur, ergo. Atque ita ſentit Panormitanus, in capit. *Dudum* de Conuerſ. coniug. numer. 8. & Felinus cum aliis in cap. *Sicut ex litteris*, de Iureiuran. numer. 3. Qui maximè videntur loqui in foro exteriori, tamen quia hoc non fundatur in falſa præſumptione, ſed in vera, & probabili coniectura, idem dicendum erit in foro interiori. Solùm aduerto in hoc caſu (& idem ferè eſt de cæteris) aliud eſſe quærere, an ſtante vero dubio de vſu ratio-
E nis actuali, & ſufficiente ad liberum conſenſum, naſcatur obligatio: aliud verò eſſe quærere,quando ſit, vel non ſit tale dubium? In priori quæſito ſemper verum eſt,ſtante hypotheſi, quòd tale dubium negatiuum verum ſit, votum non obligare, quia eſt dubium,an ſit votum, & ita procedūt omnia ſuprà dicta. Dicti ergo Auctores propriè tractant ſecundam quæſtionem, & in eo ſenſu dicunt, votum factum ex calore iracundiæ, ſi non conſtet poſitiuè, & per iudicium ferè certum abſtuliſſe vſum rationis, obligare, quia ſolus calor iracundiæ per ſe non ſufficit ad conſtituendum morale dubium de ſufficienti vſu rationis, niſi

An obliget votum emiſſum in ſubita paſſione.

Subita paſſio non ſolet abſorbere vſū rationis.

Panor.

Felin.

Votum factū in calore iracundiæ,ſi nō conſtet abſtuliſſe vſum liberi arbitrij, eſt validum.

aliæ circumſtantiæ accedant.Et in hoc ſenſu rectè procedit dicta reſolutio, & coniecturæ,quæ oſtendunt in hoc eſſe diuerſitatem aliquam inter hunc caſum, & duos præcedentes.

11. *An votũ de cuius materia dubitatur, an ſit licita, obliget.*

Tertiò poteſt dubitari de valore voti ex parte materiæ, quia dubitatur, an ſit licita, vel illicita, & in hoc caſu contendunt aliqui moderni, tale votum non obligare: tum quia etiam tunc res eſt dubia, & ita procedit regula, vt in dubio melior ſit conditio poſſidentis: parum enim videtur referre, quod dubium ex hoc, vel illo capite naſcatur, ſi de facto totum votum, valor, ac obligatio eius dubia reddantur. Tum etiam, quia ſeruando tale votum,exponitur quis periculo peccandi,quia ad implendum votum facturus eſt rem de qua dubitat, an ſit peccatum. Tum denique quia dubitans, an vouerit talem, vel talem materiam,non obligatur ad eam, de qua dubitat; ergo ſimiliter, &c.

12. *Reſolutio dubij.*

Nihilominus contrarium cenſeo verius abſolutè loquendo, nimirum, tale votum obligare ad ſui obſeruationem,vel non tranſgreſſionem,dummodò in illius obſeruantia prudens, ac debitus modus ſeruetur. Priorem partem probo primò ex his, quæ in ſimili caſu de iuramento d.cap.26.dixi. Nam ſine dubio eſt eadem vtriuſque ratio: dixi autem ibi iuramentum promiſſorium, in quo dubitatur de honeſtate materiæ, non eſſe de ſe nullum, ſed obligare. Cuius argumentum eſt, quia indiget diſpenſatione, vel declaratione Prælati,vt ex D. Thoma, & multis auctoribus allegaui, qui omnes poſſunt pro hac parte allegari, propter æquiparationẽ voti cum iuramẽto.Et ita illa expreſſè æquiparat in hoc puncto Gloſſa in cap. *Magna* de Voto, verb. *Noluiſti* & ſequitur ibi Antonius numer. 14. & in ſimili idem Roſella referens Archidiaconum *Votum* 5. numer. 6. in fine. Nauarrus c. 12. numer. 54. verſ. *Vigeſimo ſexto*. Et expreſsè Antoninus 2. part. titul. 11. capit. 1. §. 2. in vltimis verbis. Et probatur primò,quia ille, qui ſic dubitat, certus eſt ſe vouiſſe, & quantùm eſt ex parte ſua ſe obligaſſe: ergo non poteſt propter dubium ſolum ex parte materiæ excuſari, & pro nihilo votum habere, quia dubium illud iam non fauet illi tamquam poſſidenti libertatem ſuam,quandoquidem certus eſt,ſe voluiſſe obligare. Secundò declaratur in hunc modum, quia ad valorem voti duo neceſſaria ſunt: vnum eſt,vt homo velit ſe obligare,ſeu vouere, aliud eſt,vt Deus acceptet: quando ergo eſt dubium ex parte materiæ, non eſt dubium de valore voti ex parte voluntatis vouentis, ſed eſt dubium ex parte Dei acceptantis, ergo cum homo de voluntate ſua ſit certus, ſaltem procurare debet, vt de diuina acceptatione certior fiat: ergo debet conſulere Chriſti vicarium in eo dubio,vt vel diſpenſet, vel interpretetur. Vnde argumentor tertiò; nam votum includit illam conditionem,*ſi hoc fuerit poſſibile*, aut licitum: ergo tale votum ſub ratione ſaltem conditionati, non eſt dubium, ſed certum,atque adeo ſub ea ratione poſſeſſio eſt ex parte voti,ſeu Dei: ergo cùm dubium tantùm ſit, an conditio fuerit expleta, nec ne, non eſt,cur vouens ſua auctoritate,& arbitrio, rem in ſuum fauorem interpretetur, & votum deſpiciat, ſed tenetur ſaltem Prælati arbitrium, aut interpretationem, vel diſpenſationem procurare. Et hæc eſt ſine dubio communis mẽs Theologorum, quæ ſola tuta,& ſecura apparet.

Gloſſ. Anton. Roſel. Nauar.

13. *Limitatio apponenda reſolutioni. Neceſſaria eſt prudẽtia in talis voti executione.*

Addidi autem in poſteriori parte, neceſſariam eſſe prudentiam in talis voti executione: quia ſtante dubio practico, an res promiſſa liceat, non poteſt quis progredi ad voti executionem, quia eſſet temeraria,& periculo peccandi expoſita.Nec ſufficit ad expellendum dubium practicum neceſſitas implendi votum, quia votum eſt valdè extrinſecum, & in eo faciendo non interuenit voluntas Superioris, quæ præferenda ſit dubio, ſed interuenit propria voluntas, quæ non habet illam prærogatiuam, vt per ſe conſtat. Quando ergo tale oritur dubium, tenetur vouens ita ſe gerere, vt nec exequatur, nec tranſgrediatur votum, priuſquam rem examinet, & dubium repellat. Quod ſi nec per ſe, nec prudentum arbitrio poterit ſufficienter reddi certus ſaltem practicè, de incapacitate materiæ ad voti obligationem, debet diſpenſationem, aut interpretationem Prælati procurare. Quod ſi antequam hanc diligentiam facere valeat, ſit neceſſarium votum exequi, vel omittere, tunc excuſabitur ab impletione voti, quia poteſt iudicium certum formare, quod pro tunc non obligat: quia ſicut Deo non placent praua obſequia; ita nec illa,in quibus imminet prauitatis periculũ,quod euitari non poteſt.

Deo non placent praua obſequia, nec illa,in quibus imminet prauitatis periculum.

14. Vnde conſtat idem cum proportione eſſe dicendum, quoties poſt votum certum, & obligatoriũ oritur dubium ex mutatione materiæ: nam ſi non poteſt depelli dubium per priuatam diligentiam circa cognitionem facti, aut Iuris, vtendum eſt diſpenſatione, aut interpretatione Superioris, quoad fieri poſsit.Si autem non poteſt, cauendum eſt periculum peccandi: ſi autem hoc periculum non imminet,ſeruandum eſt votum:niſi tam graue incommodum timeatur, vt moraliter conſtet, non fuiſſe intentionem vouentis ſe obligare cum tanto diſcrimine, iuxta principia poſita capite tertio. Ex quo tandem conſtat,quid dicendum ſit,quando votum eſt certum omni ex parte,ſolumque inciditur in dubium, an fuerit impletum, nec ne? Tunc enim ſi non poteſt quis ſaltem probabiliter iudicare ſe impleuiſſe votum,tenetur illud ſeruare, quia debitum eſt certum, & ideò quamdiu ſolutio eſt incerta, eius poſſeſſionis fauet creditori,vt ex materia de Iuſtitia conſtat.

CAPVT VII.

Quomodo votum interpretandum ſit, quando materia eius certa, & determinata non eſt?

1. *Quãdo ſum certus de emiſſione voti ſed dubito de impletione,teneor ad illud.*

HÆc difficultas maximè locum habet in circumſtantia materiæ promiſſæ, quãuis interdum etiam verſetur circa aliquid, quod ad ſubſtantiam materiæ pertinet, vt videbimus. Ratio autem difficultatis eſt,quia votum non obligat, niſi ad ea, quæ vouens intendit, & vult, ſæpe autem vouens in promiſſione non determinat omnes circumſtantias actus promiſſi, & interdum non ſatis declarat, quid in eo comprehendatur: meritò ergo dubitatur, quomodo poſſit tunc votum obligare? Vel ſi ad circumſtantias non obligat, quomodo obligare poſſit ad nudam ſubſtãtiam actus, quæ ſine circumſtantiis exerceri non poteſt? Vel denique quomodo in obſeruatione voti illæ determinandæ ſint, ſi ſub votum non cadunt? Quæ difficultas petit ferè omnia, quæ de hac voti obligatione dicenda ſuperſunt, quæ declarabuntur commodè aſſignando prius aliquas generales regulas in hoc capite, & in ſequentibus

tibus ad particulares circumſtãtias illas applicãdo.

2\. Pro generalibus autem regulis conſtituendis tria capita diſtinguenda ſunt, (ex quibus diſcerni poteſt, ac debet, quando, aut quomodo obliget votum ad determinatas circumſtantias) videlicet intentio vouentis, natura voti, ſeu materiæ eius, & verba, quibus votum exprimitur, aut interius cõcipitur. Probatur, quia hæc ſunt per requiſita in voto, præſertim humano: nam intentio eſt prima radix huius obligationis, vt ſæpe dictum eſt, quia eius obligatio voluntariè aſſumitur, & ideò per intentionẽ determinari poteſt ad tales circumſtantias. Hæc autem intentio ordinariè accommodatur materiæ voti, explicatur autem per verba, ita vt etiam dum interiùs concipitur per mentalia verba inſinuetur, vt ſuprà declaratum eſt. Ergo per ſe loquendo optimè ex his principiis declarabuntur circumſtantiæ voti. Verum eſt tamẽ, etiam aliunde fieri poſſe coniecturam, vt ex occaſione vouendi, ex modo, & ſimilibus, quæ magis accidentalia ſunt, & ad verba reduci poſſunt, quia ordinariè in tantùm conſiderantur, in quantum ad ſenſum verborum explicandum conferũt.

Quæ ſunt requiſita in humano voto.

3\. Dico ergo primò, Si vouens determinatè, & ſatis expreſſe intendit omnes circumſtantias, cum quibus vult obligari ad votum ſeruandum, ad illas obligat votũ per ſe loquendo, & cũ illis ſufficienter implebitur: & tunc ſi illæ voluntariè omittantur, ex ea parte violabitur votũ. Hoc totum certum eſt ex illo principio, quod tota obligatio voti pendet ex intentione vouentis, iuxta illud Deut. 23. *Facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo loquutus es.* Propria ergo volũtas, ſeu intentio eſt regula obligationis, iuxta cap. *Cum dilecti*, cum ſimilibus, de Donat. vbi id notatur ab Auctoribus. Et ratio eſt, quia hæ voluntariæ obligationes à voluntate trahunt originem, & ipſa ſola eſt efficax ad inducendam, vel definiẽdam obligationem, quando ex parte obiecti, & circumſtantiarum non eſt repugnantia, quod in præſenti ſupponimus: nam loquimur de circumſtantiis honeſtis, & aptis ad votum implendum. Et ita in hac regula nulla eſt controuerſia, vel difficultas quoad obligationem, ſtante poſſibilitate.

1. Aſſertio. Si vouẽs determinatè, & expreſſe intendit omnes circumſtantias voti, quibus vult obligari, ad illas etiam tenetur.

Deut. 23. Cap. Cum dilecti.

4\. Solùm poteſt interrogari, quando circũſtantiæ à vouente intentæ, non poſſunt ſeruari, ceſſétne obligatio voti, etiamſi actus quoad ſubſtantiã cũ aliis circumſtantiis ſeruari poſſit. Sed hoc per eãdem intentionem determinandum eſt. Conſiderandum eſt enim an illa circumſtantia, quæ impleri non poteſt, ita fuerit principaliter intenta, vt vouens non habuerit animum ſe obligandi ſine illa: ita vt fuerit intenta tamquam conditio neceſſaria ad ſubſtantialem obligationẽ voti: tunc enim illa deficiẽte ceſſat tota obligatio voti, non verò aliàs. Ratio vtriuſque facilis eſt, quia in priori caſu circumſtantia reducitur in ſubſtantiale obiectum reſpectu talis intentionis vouentis: vel certè intentio ſubſtantiæ non eſt abſoluta, ſed cũ tali cõditione, quæ non impletur, & ideo ceſſat obligatio. In poſteriori autem caſu intentio de ſubſtãtia actus, & obligatione eius eſt principalis, & abſoluta, circumſtantia autem ſolùm eſt, vt modus acceſſorius, & ideò principale non ceſſat, deficiente acceſſorio. Quando autem intentio ſit talis, ſi fuerit expreſſa, per illam ſatis conſtabit, ſin minùs, aliis coniecturis, & regulis vtendum eſt ad iudicium de illa ferendum, iuxta infrà dicenda.

An ceſſet obligatio voti quando circumſtantiæ non poſſunt ſeruari. Reſolutio dubij.

5\. Duobus exemplis poteſt hoc declarari ſumptis ex D. Thoma, & Caietano. Vnum eſt de illo, qui

A vouit ſumere ſtatũ religioſum in tali monaſterio, quæ determinatio pertinet ad circũſtantiam voti, & de illa dicit D. Thomas art. 3. ad 2. quod ſi vouens principalem intentionem ſuam direxit ad tale monaſterium propter cõplacẽtiam in illo, ſolùm tenetur facere, quod in ſe eſt, vt illud ingrediatur, quòd ſi nõ poſſit, quia nõ recipitur, liber à voto manet: ſecus verò eſſe ſi principaliter intendit illã religionẽ, & ſecundariò talem locum. De quo exemplo plura in ſequenti volumine tractando in particulari de voto Religionis. Aliud exemplum eſt de voto fœminæ, quæ vouit ſeruare perpetuam virginitatem: quod etiam attigit D. Thomas in eadem ſolutione, inquirens, an ſi ſemel perdiderit B virginitatem, ampliùs voto obligetur ad ſeruandã caſtitatem, quod pertinet ad circumſtantiã. *Quid.* Et reſpõdet D. Thomas debere ſeruare, quod poteſt, ſcilicet, perpetuã continentiã. Quod ſpectat ad aſſertionem ſequentem. Ad hanc verò pertinet, quod Caietanus addit, ſi ex intentione ſic vouentis eſſet determinata promiſſio ad ſolam negationem violationis clauſtri virginalis, & non eſſet extenſa ad omnem priuationem actus libidinoſi, tunc amiſſa ſemel virginitate, ad nihil obligare votũ: quia materia eius facta eſt impoſſibilis, & caſtitas poſſibilis ex intentione vouentis, non fuit ſub voto comprehenſa. Talis enim intentio, nec repugnantiam inuoluit, ſed pro libertate vouentis haberi poteſt, vt conſtat, nec in ſe turpis C eſt, aut meliori bono repugnat, licet non ſit de integra, & perfecta caſtitate, quod neceſſariũ nõ eſt ad valorẽ voti. Sic ergo materia limitanda eſt iuxta intentionem vouentis. Quod adeò verum cenſeo, vt licet poſt tale votum virgo illa frangeret votum ex directa intentione, vt libera maneret ad matrimonium contrahendum: nihilominus poſt corruptionem non obligaretur voto, quia de facto nihil aliud vouit, vel intendit. Neque propterea illa reportat commodum ex ſua malitia, quia grauiſſimè peccare non eſt commodum, neque reddi ineptam ad obligationem virginitatis propter carentiam illius, & iuxta hæc de aliis materiis iudicandum eſt.

Confirmatur ab exemplis.

D. Thom.

Mulier quæ vouit ſeruare virginitatem, ſi eam perdiderit, debet ſeruare continentiam.

Hæc mulier quando nubere poterit.

Grauiſſimè peccare non eſt commodum.

6\. D Dico ſecundò: Quando intentio vouentis expreſſe, ac formaliter non præſcribit particulares circumſtãtias, ſed ſimpliciter fertur in talem actũ, tunc ad materiam voti recurrendum eſt, & iuxta exigentiam eius, conſiderata eius intrinſeca natura, vel inſtitutione, determinandæ ſunt aliæ circumſtantiæ, quoad fieri poſſit. Hæc etiam aſſertio colligitur ex communi doctrina Theologorũ, & Summiſtarum, quos ſtatim referemus. Ratio vero eius eſt, quia acceſſorium ſequitur principale, materia autem voti eſt id, in quod primò fertur intentio vouentis, ergo conſequenter etiam fertur in circumſtantias, prout ex natura rei conſequuntur, aut comitantur talem materiam, ergo eo ipſo, quod vouens illas non excludit, aut E mutat ſpeciali intentione, implicitè cenſetur illas promittere prout materia poſtulat. Deinde paucis exemplis res illuſtratur.

2. Aſſertio, Cũ intentio vouentis formaliter non præſcribit particulares circũſtãtias iuxta materiam determinandæ ſunt.

7\. Primũ ſit proximè adductũ de voto virginitatis: nã ſi nõ ſatis certò cõſtet de intẽtione limitãte illã materiam modo proximè declarato, votum illud de ſe obligat ad abſtinendum ab omni actu venereo ſufficiente ad tollendam virginitatem, & conſequenter ab omni venerea turpitudine, quæ de ſe ad talem actum tendit, vt ſenſit D. Thomas ſupra, & ſequũtur Maior in 4. diſt. 38. q. 3. ad 5. Turrecremata in c. *Quod autẽ* 17. q. 1. n. 11. Abulẽſis in c. 30. Num.

Fit clarior res exẽplis.

D. Thom. Maior. Turrecr. Abul.

Scot. Nauar.

Num.q.55.Soto lib.7.q.2.art.1.ad 3.Nauar.c.12.n. 43.verſ. *Decimo quarto,* & alij præſertim Caietanus, qui benè hoc declarat ex materia talis voti, quæ eſt virginitas: nam illa includit negationem venereæ voluntatis ſimpliciter, & abſolutè. Et ideo votum virginitatis abſolutè prolatum includit votum caſtitatis in communi omnium hominum vſu, & conceptu. Quare ſicut habens votum caſtitatis, licet ſemel, aut iterũ illud violet, ſemper manet obligatus ad ſeruandã illã in poſterum, ita etiã qui vouit virginitatem, licèt illam perdat, tenetur abſtinere ex voto ab actibus venereis: quia illi de ſe ſufficiunt ad tollendam virginitatem, vel eò tendunt, & per accidens eſt, quòd illam materialiter nõ tollant, quia in ſubiecto non præſupponitur. Votum enim abſolutè factum hoc non reſpicit, ſed honeſtatem integræ caſtitatis, & abſtinentiæ ab omni tali turpitudine, & ideò de ſe includit abſolutam carentiam talium actuum. Et illa intentio explicata à Caietano, adeò eſt extraordinaria, & aliena à conditione talis materiæ, & ab vſu vouendi illam, vt præſumi non poſſit, niſi de illa certò conſtiterit.

Votum virginitatis quid includat.

8. Obiectio Caietani. Reiicitur.

Quod verò Caietanus cõtra hoc obiicit, quia ſi illa virgo eſſet præſcia ſui lapſus, non vouiſſet caſtitatem ſeruandam poſt illum: ergo ſignum eſt, neq; à principio hoc intendiſſe. Hoc (inquam) nullius momenti eſt tum quia aſſumptum vel eſt falſum, vel ita incertum, vt ſciri ab homine non poſſit, & contrarium facilè credi poſſet, quia fortè in vindictam, & emendationem ſui lapſus, continentiam ſeruare decreuiſſet: tũ etiam, quia illatio nulla eſt, nam præſens intentio, & ſenſus, ac obligatio voti non pendet ex eo, quòd homo vouiſſet, ſi hoc, vel illud præſciret, ſed ex eo, quòd actu vult, vouet iuxta præſentem cognitionem, vt in materia de Iuramento attigit, & in ſequentibus declarabo. Imò addit D. Thomas virginem poſt tale votum lapſam non ſolùm teneri ad ſeruandam continentiam, ſed etiam ad agendam pœnitentiam prioris lapſus. Sed hoc non eodem modo accipiendum eſt: nam ad continentiã tenetur ex voto; ad pœnitentiam verò de incontinentia priori, non tenetur ex voto, ſed ex præcepto pœnitentiæ, quia in voto virginitatis hoc nõ includitur. Niſi fortaſſe intelligatur negatiuè, id eſt, de non complacẽdo in lapſu præterito, nam ad hoc votum extenditur: nã ſicut ex vi voti prohibetur, non ſolùm actus exterior cõtrarius, ſed etiam deſideriũ eius, & conſenſus in illũ, ita etiam prohibetur complacentia in actu iam commiſſo, & voto contrario, quia eiuſdem eſt malitiæ quod generale eſt in omni voto.

Virgo lapſa tenetur ad continentiã & pœnitentiam.

9. Vouens ieiunare, debet votum implere ſecundum exigentiam ieiunij Eccleſiaſtici.

Secundum exemplum eſſe poteſt, de voto ieiunandi tali die: nam ſi nihil ſpeciale per intentionẽ vouentis determinetur, obligat iuxta exigentiã ieiunij Eccleſiaſtici, quia illa eſt natura talis materiæ & ſolet in Eccleſia intelligi nomine ieiunij. Vnde ſi quæratur, quomodo cõputandus ſit dies pro quo obligat votũ illud, dicendũ eſt cõputari ſecundum naturalem curſum à media nocte antecedẽte, vſq; ad ſequentẽ, quia ita intelligitur Eccleſiaſticũ ieiuniũ. Et eadem ratione obligat votũ ad abſtinendũ à carnibus per abſolutam negationẽ, ita vt ſi ſæpius eo die comedantur, ſæpius peccetur, quia ita obligat præceptũ Eccleſiaſtici ieiunij, & eſt cõmunis, & certa ſententia. Si verò quæratur, an vouens ieiunare, teneatur abſtinere à lacticiniis, cùm de hoc nihil cogitauit? Reſpondendum eſt, extra Quadrageſimã non teneri, quia ſimplici non eſt illa abſtinentia de ratione ieiunij niſi Quadrageſimali; vnde dicit. Syluester. ver. *Ieiuniũ,* q. 5.n. 15. citans Paludanus, Illum cui iniunctum eſt ieiuniũ ſimpliciter non teneri abſtinere a lacticiniis, ſed à carnibus: Idẽ ergo eſt de vouẽte ieiuniũ ſimpliciter. Poſſet autẽ hoc limitari, niſi votũ fieret, vbi cõſuetudine obligãte, receptũ eſſet, vt in omnibus diebus ieiuniorum abſtineretur à lacticiniis, tũc enim veriſimilius eſſet, votũ eſſe factũ de ſimili ieiunio.

An vouens ieiunare teneatur abſtinere etiam à lacticiniis.

Solutio.

Sylueſt. Non tenetur extra Quadrageſimam.

10. An votum illud obliget ad abſtinendum etiam à cibis permiſsis niſi ſemel, & poſt tertiam horam.

Denique ſi quæratur, an votum illud obliget ad non comedendum, etiam ex cibis permiſſis, niſi ſemel, & poſt certam horam, & an ſæpius comedẽdo ex eiſdem cibis, ſæpius violetur, toties, ſcilicet, quoties fuerit comeſtum. Dicendũ eſt, idem eſſe de voto dicendum, quod de præcepto, quia vouendo ieiunium, id intelligitur promitti, quod ſolet per Eccleſiam præcipi. In illo autem puncto variæ ſunt opiniones: nam Ioannes de Neopoli in quodam Quodlib. dixit ieiunium toties violari, quoties intrà illum diem comeditur hora prohibita, etiamſi non carnes, ſed cibi permiſſi comedantur. Quia præceptum ieiunij eſt negatiuum, quoad omnes ſuas partes, & ideò in omnibus ſequitur naturam præcepti negatiui, quæ eſt ſemper, & pro ſemper obligare, ex quo ſequitur, vt toties cõtra illud peccetur, quoties contra negationem agitur. Et confirmatur, quia hac ratione comedendo pluries carnem contra tale votum, pluries peccatur: ergo eodem modo pluries peccabitur, ſæpius comedendo piſces, quia ſicut præceptum ieiunij, quoad carnis eſum ſimpliciter negatiuum eſt, ita etiam illa pars comedendi aliquid plus quam ſemel, vel ante talem horam negatiua eſt, & ita hanc partem eſſe probabilem dixit Durandus in 4. d.15. q. 1. Imò ſecuriorem eſſe dixit Gerſon. Alphab. 24. litera X. in Regul. moral cap. de Gula. Maior verò in 4. d. 15.q.6. dixit eſſe problematicam quæſtionem.

Reſolutio. *Ioan. Nep.*

Durand. Gerſon. Maior.

11. Præceptum ieiunij ſolũ ſemel violari, licet ſæpius comedat quis in die.

Nihilominùs cõmunis opinio habet, ieiunium ſolùm violari ſemel, comedendo contra præceptũ, quoad cibos non vetitos, & poſtquàm ſemel violatũ eſt, nõ ampliùs peccari ſæpius comedẽdo, quia iam non poteſt ſeruari forma ieiunij, & ita iam nõ obligat quoad illam. Ita cenſent probabile Gerſon, & Maior ſuprà. Durandus verò dicit eſſe probabilius, & abſolutè id docet, Paludanus, dicta d. 15. q. 4. art. 5. qui de voto idem habet dicta d. 38 quæſt. 3. artic. 4. num. 23. ſequitur Antoninus 2. p. tit. 6. cap. 2. §. 9. tit. 11. c. 2. §. 2. vbi de voto loquitur Summiſtæ verb. *Ieiunium.* Sylueſter. q. 8. Angelus num. 22. Tabienna. n. 9. Armilla n. 14. vbi addit, in voto de ieiunio ſtandum eſſe intentioni vouentis, tamẽ verb. *Votum.* nu. 27. idem in voto cenſet, quod in præcepto, quãdo de alia intentione non conſtat. Nauarrus ca. 21. num. 14. & bene Caietanus 2.2.q. 147. artic. 8. in fine. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia negatio pluries comedendi nõ eſt per ſe, ac ſimpliciter lata, ſed tantùm ad conſtituendã formã, & modũ ieiunandi, ponendo talem limitẽ, quem tranſgredi non liceat, illo autem tranſacto, non eſt ſpecialiter vetitum vlterius progredi, nec violata ſemel forma poteſt amplius obſeruari, & quamuis hæc ſententia difficultate non careat, & ſatis efficaciter non probetur, vt latè diſputant Maior, & Paludanus, tamẽ quia nõ eſt impoſſibile, quòd ieiunium fuerit ſub hac intentione inſtitutum, & præceptum, & cõmuniter ita intellectum eſt, ideò in praxi ita poteſt ſecurè teneri. Idem ergo cum proportione obſeruabitur in voto, vbi de alia intentione vouentis non conſtiterit.

Palud. Anton. Sylueſt. Angel. Tabien. Armil. Nauar.

Caietan.

Hæc ſententia difficultate non caret.

Hinc verò extenditur ab aliquibus hoc exemplum

Ad alia vota idem accommodatur.

plum ad ſimilia, vt verbi gratia ad votum non comedendi carnes feria quarta, vel non bibendi vinum in ſextis ferijs: nam ſi ſemel frangatur, dicunt non obligare amplius: quia ſolum eſt de illa priuatione, ſeu abſtinentia à vino ſimpliciter pro illo die: deſtructa autem illa priuatione per vnum actum contrarium, amplius cuſtodiri non poteſt. Ita ſentit Paludanus ſuprà n. 49. quem ſequitur Antoninus ſuprà, & Tabienna *Votum* 3. n. 8. Quòd ſi obijcias, quia eadem ratione votum non bibendi vinum in perpetuū poſtquā ſemel violatum fuerit, non obligabit amplius, quod eſt incredibile. Reſpondet Paludanus negando conſequentiam, quia votum perenne omnes dies æqualiter comprehendit, & omnes horas, & totum tempus. Sed, vt verū fatear, non intelligo diſcrimē, quia eadem eſt proportio illius negationis ad integram diē, & omnes horas, vel partes eius, quæ eſt eiuſdem negationis ad totum tempus vitæ, & ad ſingulas partes eius. Reſpondet Paludanus votum perenne obligare ſimpliciter pro quolibet die, & hora: votum autem vnius diei non obligare pro ſingulis horis abſolutè, ſed ex ſuppoſitione, quod in nulla præcedenti hora per contrariā actionē fuerit abſtinentia illius diei violata. Hoc autem ſine vlla ratione, aut fundamēto dictum eſt. Item, quòd ſi votum ſit de abſtinendo à vino pro vna hebdomada, menſe, vel anno: certe negari non poteſt, quin obliget ſimpliciter pro toto tēpore deſignato, vt etiam Paludanus ſentire videtur, licèt non ſatis clarè. Idem ergo eſt in vno die, nec differentia reddi poteſt ex intentione vouentis: quia hæc eodem modo poſſet haberi in voto perpetuo, & diuturno, non ergo tractatur de intētione, ſed ex vi materiæ. Denique aliàs qui vouiſſet ieiunare tali die, & ſemel carnes comediſſet, non amplius peccaſſet, iterum atque iterum illo die comedendo carnes, quod eſt abſurdiſſimum, & cōtra omnes; aliàs idem dici poſſet de præcepto. Sequela patet, quia obligatio nō comedendi carnes ſolū naſcitur ex voto talis abſtinentiæ pro tali die, quæ abſtinentia incluſa eſt in voto ieiunij talis diei per modum abſolutæ negationis. ergo idē à fortiori eſt, quoties ſimilis priuatio abſolutè promiſſa fuerit pro toto die. Et ita meritò in his caſibus aſſeruit Nauarrus c. 12. n. 53. cum Maior. in 4. d. 38. q. 6. vbi etiā Supplementū Gabrielis quæſt. 1. art. 3. Palacius diſputat. 1. cōcluſ. 5. Angelus verb. *Votū* 3. num. 27. Syluester *Votum* 2. q. 20.

Palud. Anton. Tabien.

Paludani ſententia de voto perenne reiicitur.

Nauar. Maior. Gab. Sup. Palac. Angel. Syluest.

votum negatiuum naturam ſequitur præcepti negatiui.

13. Quapropter quoties votum negatiuum eſt, naturam ſequitur præcepti negatiui pro eo tempore, quo fit, & nihil refert breuitas, vel diuturnitas tēporis, nec limitatio obligationis ad certū vel certos dies, quia pro illis cum eadem proportione obligat ſemper, & pro ſemper, niſi ex intētione vouentis fiat limitatio aliqua, vt dictum eſt de voto virginitatis, & concipi poteſt in voto abſtinendi à vino pro quocumq; tempore fiat: vel etiam niſi negatio aliunde limitetur ex modo actus, cui adiungitur, vel ex forma præcepti, quod votum imitatur, vt dictum eſt de voto ieiunij. Extra hos verò caſus natura negationis eſt, vt neget omnia, & ſingula, & conſequenter, vt toties violetur, quoties intra præſcriptum tempus contrarius actus fuit. Quod ſecus eſt in affirmatiuis, nam cum proportione etiam illa imitantur naturam præceptorum affirmatiuorum, ideoque in modo obligandi illa etiam imitantur. Sic ergo poteſt ad hæc vota applicari regula facta, vt ex natura illorum colligenda ſit obligatio, quando ex intentione vouentis ſpecialiter non declaratur.

Vota affirmatiua ſequuntur naturam præceptorum affirmatiuorum.

A Vltimò ergo pro amplianda, vel explicanda hac regula adhiberi poſſunt exempla in votis affirmatiuis, per quæ aliquid agendum promittitur: nam conſiderandum eſt, quid ſit ſimpliciter neceſſarium ad eſſe talis actus: totum enim illud cadit ſub voto, & nō aliud ex vi, & natura talis voti. Vt verbi gratia, ſi quis vouit audire Miſſam, eo ipſo obligatur illā attentè audire, quod ſi non ita audiat, non implet votū, etiāſi de attentione nihil vouendo cogitauerit, aut intenderit, quia in ipſo actu audiendi Miſsā intimè includitur, vt nunc ſuppono. Et quoad hoc eadē eſt ratio de voto orādi: itē eadē ratione votū audiendi Miſsā ſimpliciter factum obligat ad audiendā illā ante meridiē, eo modo, quo inſtitutio illius actus determinat illud tēpus: nā votū factum cenſetur iuxta inſtitutionē, ſicut de ieiunio dictum eſt. Siquis autem vouet audire Miſſam in die feſto, non intelligitur vouere aliam Miſſam, præter eam, quam ex præcepto audire tenetur, niſi expreſſa intentione id determinet: quia ex vi talis materiæ id non ſequitur: quia de ratione Miſſæ non eſt, quod ſit, vel non ſit præcepta. 14.

Votum audiendi miſſam quid includat.

Aliud exemplū ſumi poteſt ex his, quæ Caietanus dicto art. 3. tractat de voto ingrediēdi religionem, an obliget ad caſtitatem ſaltem ex eo tēpore, in quo incipit vouēs eſſe in mora non implēdi votum religionis, ſiue mora ſit culpabilis, ſiue non. Dicendum eſt enim, ſine dubio non obligare, niſi id ſpecialiter intendatur, etiamſi votum religionis ſit non tantùm ingrediendi, ſed etiam profitendi, ac perſeuerandi perpetuò in illo ſtatu, vt latiſſimè deducit Caietanus, pluribus tamē verbis quàm videatur neceſſariū, quia res eſt clara, & ferè ſint controuerſia. Ratio ergo eſt, quia votum ingrediendi vel profitendi religionem, non habet pro materia caſtitatem, ſed ſtatum, in quo vouenda eſt caſtitas, & idem eſt de paupertate, & obedientia, & ita ex natura talis voti non extenditur ad talem materiam. Sicut votum aſſumendi ordinē ſacrum eſt votum aſſumendi ſtatum, in quo vouetur caſtitas, & obligatur quis ad recitandum, hæc tamen non ſunt materia prioris voti, ideóque niſi ſpeciali intentione extendatur obligatio ad caſtitatem pro eo caſu, in quo votum religionis impletum non fuerit, non obligat ad illam tale votum natura ſua. Imò quando fuerit talis intentio vouentis, virtute facit duo vota, vnum Religionis abſolutè, vel intra tale tempus, aliud caſtitatis, vel etiā abſolutè, vel ſub conditione, *ſi fuerit in mora in implendo priori voto, iuxta modum intentionis*. Et hoc ipſum in re ſentit Caietanus. Admittit tamen aliquo modo caſtitatē eſſe materiam voti profitendi Religionem, ſcilicet mediatam, & ideò non cadere ſub obligationem, donec immediata materia impleatur. Et licèt fortè quęſtio ſit de modo loquēdi, mihi videtur nullo modo eſſe materiam talis voti, quia nullo modo cadit in illud. Et ſignum eſt directè contrarium ſigno, quo vtitur Caietanus quia votum Religionis, vel ordinis ſacri numquā obligat ad caſtitatem, etiam poſt profeſſionem factam, vel ordinem ſuſceptum: nam licèt ſic vouēs factus ſacerdos, vel religioſus fornicetur, non peccat cōtra prius votum ſimplex, ſed contra ſolùm ſolemne, quod in ordinatione, vel profeſſione emiſit. Ad ſummum ergo dici poſſet, caſtitatem eſſe finem prioris voti Religionis, aut ordinis ſacri. Et ita optimè fundatur hæc veritas in alio principio, quod finis legis non cadit ſub lege: ergo nec finis voti cadit ſub voto, ſed tantùm materia, quod principium capite ſequente magis

5. Caietan.

Votum ingrediendi Religionem, non obligat ad caſtitatē dummodo non impleatur.

Votum religionis, vel ordinis ſacri non obligat ad caſtitatem.

Finis voti nõ eſt materia voti.

magis declarabitur. Vnde infero, quòd licèt quis A promittat, ſe vouere caſtitatem intra annum, ex vi illius voti, non tenetur ſeruare caſtitatem, donec illud impleat vouendo caſtitatem, non ſolùm durante anno (quod eſt clarum) ſed etiam poſt illum impletum, ſi de facto nõ voueat caſtitatem, etiam frangendo prius votũ. Quia licet in hoc peccet, de facto nondum vouit caſtitatem, quæ fuit finis prioris voti, non materia. Sed de votis caſtitatis, & religionis in particulari ex profeſſo, tractandum eſt in ſequenti volumine, nunc gratia exempli hæc ſufficiunt, vt ex vi illius alia intelligantur.

3.

3. Aſſertio. Quando intentio, &c. nõ ſufficiũt ad declaratio nẽ voti verba ſunt expendenda. Prouer. 6.

Dico tertiò: Quando intentio vouentis, & materia non ſufficiunt ad circumſtantias omnes declarandas quoad obligationem, verba voti expendenda ſunt, & in omni proprietate ſeruanda, poſſunt tamen licitè in fauorẽ vouentis exponi, ſalua ipſorũ proprietate, & non repugnante materia voti qualitati, vel aliis circumſtantiis. Prior ergo pars colligitur ex illis verbis Sapientis prouerb. 6. *Illaqueatus es verbis oris tui.* ergo per votum obligatur homo verbis ſuis: non obligatur autem illis quaſi materialiter ſumptis, ſed vt indicant animum, & mentem: ergo iuxta propriam ſignificationẽ verborum interpretari debemus voti obligationem. Et confirmatur: quia vbi non conſtiterit de contraria intentione vouentis, ſemper intelligitur habere intentionem faciendi id, quod verbis declarat: ergo rectè ex verbis colligitur obligatio. Et hac regula vtuntur Iura Canonica, vt ſumitur ex capite *Litterarum* de Voto, & cap. *Ex parte* de Cenſib. Imò Canones in exteriori foro, non aliter de intentione vouentis iudicant, quàm in verbis ipſis fuerit expreſſa: quia Eccleſia non iudicat de interioribus actibus, prout in ſe ſunt, ſed prout per exteriores manifeſtantur. In foro autem conſcientiæ ſtandum eſt in intentione vouentis: vbi autem ipſe neſcit aliquid ſpeciale de ſua intentione declarare, proprietati verborum ſtandum eſt. Et ad hoc declarandum, & confirmandum valent, quæ in ſimili de iuramento diximus. Hæc ergo pars difficultatem non habet, quando de verborum ſenſu ſatis conſtat. Hic autem verborum ſenſus ex propria, & recepta verborum ſignificatione ſumendus eſt. Quòd ſi verba fuerint ambigua etiam in propria ſignificatione, & tunc conſuetudo perſonæ vouentis, regionis, & aliæ circumſtantiæ obſeruandæ ſunt ad iudicium ferendum de ſenſu à vouente intento, argumento Leg. *Si ſeruus plurium* §. vltim. ff. de Legat. 1. & dicto c. *Ex parte*, de Cenſib. Et ex his, quæ in particulari de circumſtantiis ſubiiciemus, magis hoc declarabitur.

Cap. *Litterarum.* Ca. *Ex parte.*

Eccleſia non iudicat de interioribus actibus prout in ſe ſunt.

Verba ambigua interpretanda ſunt iuxta morẽ perſonæ, regionis, & c. L. *Si ſeruus plurium.*

7.

Contingere autem poteſt, vt omnibus perſpectis adhuc verba ſint ambigua, & ideò addidimus vltimam partem regulæ, circa quam dubitari poteſt: quia inter Deum, & hominem potiùs interpretanda ſunt verba, in fauorem Dei (vt ſic dicam) ſeu Religionis, quàm hominis, ſed votum ſit Deo: ergo vbi vota fuerint ambigua, potiùs interpretatio eſt facienda in fauorem Dei, quã hominis. Patet, quia ſupponimus votum eſſe factum, & quoad hoc eſſe certum, & non dubium, & conſequenter per illud eſſe ius acquiſitum Deo: ergo tum propter hunc titulum, tum propter ipſam pietatem votum interpretandum eſt in fauorem religionis. Confirmatur primò ex Leg. *Titia* §. *Scia* ff. de Argent. Legat. vbi verbum dubium interpretandum dicitur in fauorem religionis, vt ſi quis voueat dare calicem Eccleſiæ, intelligendum eſſe de calice argenteo, non de æreo: ergo intelligendum eſt votum ita, vt plus obliget vouentem, ſi id redundet in fauorem voti.

In fauorem Dei ſeu religionis verba ſunt interpretanda.

Verbum dubium in fauorem religionis interpretandũ dicitur.

Confirmatur ſecundò ex capit. *Cum dilecti*, de Donatione, vbi dicitur, *in contractibus plenam, in teſtamentis pleniorem, in beneficiis pleniſſimam interpretationem eſſe faciendam*, vbi per *beneficia* intelligit præcipuè pias donationes, & legata, de his enim in textu ſermo erat: ergo in votis etiam pleniſſima interpretatio eſt facienda: ergo interpretanda ſunt ita, vt in maiorem Dei cultum cedant. Confirmari etiã poteſt per argumentum à contrario, vel ab ſpeciali ex dicto capite *Ex parte* de Cenſib. ibi: *Ne tamquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.* Vbi ſpecialiter in voto reali facto in temporale ſubſidiũ Eccleſiæ, fit quædam interpretatio reſtricta in fauorẽ vouentium ratione vitãdi ſcandali: ergo inſinuatur, per ſe loquendo interpretationem voti eſſe faciendam in fauorem voti, vbi illa ſpecialis ratio non interuenerit, vt contingit in omnibus votis, quæ immediatè Deum ipſum, vel cultum eius reſpiciunt. Denique in his, quæ ad animã pertinent, tenẽda eſt via ſecurior cap. *Iuuenis*, de Sponſalibus cap. *Ad audientiam*, de Homicidio. Sed ſecurior via eſt, ſi in re ambigua votum interpretemur in fauorem voti, & in maiorem obligationem vouentis: ergo.

Cap. *Dum dilecti.*

Ca. *Ex parte.*

B

Interpretatio voti faciẽda eſt in fauorẽ voti.

Cap. *Iuuenis.* Cap. *Ad audientiam.*

C

8.

Verba dubia interpretãda ſunt in fauorem vouẽtis.

Nihilominùs aſſertio poſita etiam quoad illam vltimam partem vera eſt, & probari poteſt ex omnibus adductis ſuperiori tractatu libr. 2. capit. 25. vbi de Iuramento ſimile principium oſtendimus. Vbi plures Iuris Canonici Interpretes, & Summiſtas adduximus, qui perinde ſentiunt de voto, ac de iuramento: nam hæc ab eis quaſi paria cenſentur. Facit etiam principium, quod ibi ſumpſimus, & probauimus, quia vbi de obligatione agitur, ſtricta interpretatio facienda eſt. Hoc enim principium etiam in præſenti locũ habet: quia cum agitur de voto, de grauiſſima obligatione agitor Preterea ſpecialiter probatur ex dicto c. *Ex parte*, de Cenſibus, vbi in voto reali, quod de minori, vel maiori menſura poſſet intelligi, benignior fit interpretatio, opinioni vouentium relinquendo, vt quàm voluerint eligant. Et pro ratione redditur: *Quoniam cùm huiuſmodi vota gratuita fuerint ab initio, benigniùs ſunt à viris Eccleſiaſticis exigenda*: Vbi Gloſſa vltim. addit, *Bona fit interpretatione ipſorum magnificentia erga Eccleſias retardaretur*, vt in ſimili dicit in leg. 2. Cod. de Bonis, quæ liberis, &c. Hæc autem ratio in omni voto locum habet, quia ſi vota, quæ à principio ſunt gratuita, benignè exiguntur, & intelliguntur ab Eccleſia, multò magis à Deo. Item hoc etiã ad cultum Dei pertinet, ne homines ab affectu, & feruore colendi Deum per vota retardentur. Denique quia in dubiis vnuſquiſque præſumitur, minùs ſe ipſum voluiſſe grauare, quàm potuerit: ergo niſi aliundè magna ſit præſumptio, interpretatio facienda eſt in fauorem vouentis, ita vt minùs grauetur. Et hoc etiam ad ſalutem animarum magis expedit, ne facilè illaqueentur, & grauibus periculis exponantur. Atque ita ſenſit Abbas in dicto cap. *Ex parte*, num. 3. & 4. & ſumitur ex Sylueſtro, verb. *Ieiunium*, quæſt. 10. num. 27. quem in ſimili ſequitur Angles 1. part. tractat. de Ieiunio, quæſt. 9. articul. primo, difficult. 7. dub. 2. concluſ. tertia.

Ca. *Ex parte.*

D

Vota quæ à principio benignè exiguntur ab Eccleſia, multò magis à Deo.

E

Abbas. Syluest. Angel.

9.

Limitatio aſſertionis.

Huic verò parti addidimus declarationem, ſeu limitationem, quam etiam tractando de iuramento poſuimus,

poſuimus, ſcilicet, dummodò materia ſubiecta non repugnet verborum reſtrictioni, ſeu interpretationi: nam ratio huius declarationis eſt, quia iuramentum intelligitur ſecundum naturam materiæ, in qua præſtatur, vt notat Abbas in capit. *Intellecto* de Iureiurando numer. 10. Sed votum etiam intelligitur ſecundum naturam materiæ, in qua præſtatur, vt in ſecunda concluſione diximus: ergo reſtrictio verborum numquam poteſt tanta fieri, vt repugnet proprietati materiæ, & ita hæc declaratio ex ſuperioribus regulis habetur. Et ad illam maximè ſpectat, vt decentia diuini cultus obſeruetur, ideóque per interpretationem voti non eſt ita minuenda eius obligatio, & materia, vt vel ridiculum, vel parum conſentaneum diuino cultui reddatur: ſeruata autem ſufficienter, ac prudenter dignitate voti, in reliquis ratio vouentis habenda eſt, vt non nimium oneretur.

Iuramentum intelligitur ſecundũ materiã in qua præſtatur.

Abbas.

10.

Satisfit arg.

Et iuxta hæc non erit difficile ad obiecta in cõtrarium reſpondere. Ad primum reſpondeo optimè confirmare hanc declarationem vltimo loco adhibitam, quia per illam habetur ratio diuini honoris, ac religionis, non verò probare ita eſſe exaggerandam (vt ſic dicam) cauſam religionis, vt votum in ſummo rigore contra vouentem ſit interpretandum. Nam hoc potiùs redundaret in odium ipſius religionis, vt in dict. cap. *Ex parte* ſignificatur, & inter probandam noſtram ſententiam explicatum eſt. Ad primam confirmationem reſpondetur primò cum Panormitano ſuprà, aliud eſſe loqui de interpretatione legati, ſeu etiam voti reſpectu hæredis, aliud reſpectu vouentis: nam reſpectu hæredis fit reſtricta interpretatio, licet redundet in maius grauamen hæredis, quia non derogatur libertati vouentis, aut teſtantis, ſed potiùs illud ipſum grauamen hæredis eſt fauor teſtatoris, redundatque in maius bonum illius in pijs legatis, ſeu promiſſionibus. Et ita loquitur dictum §. *Scia.* At verò reſpectu ipſius vouentis fit benigna interpretatio, quia fauetur libertati eius: nam cùm ſponte promiſerit, non videtur cogendus ad ſubeundum grauius onus in re ambigua: tum etiam ne nimia videatur exactiò, & ne vouentes à munificentia retardentur: & ita loquitur dict. cap. *Ex parte.* Et ita ex illa lege colligi ſolet, legatum ad pias cauſas, quando verba ſunt indifferentia, vel ambigua intelligendum eſſe de re meliori, & nihilominus in voto reſpectu vouentis, id non eſſe neceſſarium.

Panorm.

Interpretatio legati in fauoré legatarij ſtrictè facienda eſt.

Interpretatio.

Ca. *Ex parte.*

Legatum ad pias cauſſas quãdo verba ſunt indifferentia intelligendum eſt de re meliori.

11.

Sed quidquid ſit de veritate illius doctrinæ, propter illam legem non videtur neceſſaria. Primò quia, vt Bartolus notat, ibi nõ erat dubium de quãtitate legata: nam expreſsè dicitur imaginem futuram fuiſſe ex libris centum: dubitabatur ergo de qualitate, in qua nihil grauabatur hæres, aut teſtator, & idem eſſet de vouente: non eſt ergo doctrina neceſſaria Deinde in eligenda qualitate non videtur electum id, quod fuiſſet ſummum, neque etiam infimum, ſed medium, quod videtur pertinuiſſe ad prudens arbitrium: cùm enim quæſitum eſſet, an aureum, argenteum, vel æreum faciendum eſſet ſignum, argenteum declaratum eſt. Denique in hoc non ſola cauſa religionis, ſed etiam conſuetudo loci, ſeu templi ſpectata fuit: propoſitum enim fuerat, in eo templo tantũ aurea, vel argentea fuiſſe dona: & poſteà ſubditur: *Reſpondi ſecundum ea, quæ proponerentur, argenteum ponendum.* Quæ reſponſio ſeruatis eiſdem circumſtantiis, & coniecturis etiam in obligatione voti danda fuiſſet, non ſolum contra hæredem, ſed

A etiam contra vouentem. Vnde in caſu à citatis Auctoribus propoſito, de voto faciendi Calicem, an intelligendum ſit de argenteo, licet Panormitanus ſuprà relinquat ſub dubio cogitandum, videtur ſanè ſi circumſtantiæ illius legis obſeruentur, de argenteo Calice votum eſſe interpretandum: ſicut de legato ibi dicitur, Quia in primis ſi de quãtitate pecuniæ expẽdendæ in Calice ex verbis voti conſtaret, Calix argenteus eſſet aptior ad cultum Dei, & non eſſet magis oneroſus vouenti. Item ſi in tali loco, aut tẽplo non eſſent in vſu Calices niſi aurei, vel argentei, vel etiamſi hic eſſet frequentior vſus, ita eſſet votum interpretandum, non ſolùm in fauorem religionis, ſed etiam quia verba ſecundum conſuetudinem exponenda ſunt
B vt diximus. Addo etiam, quod per ſe loquendo hæc interpretatio eſt magis conſentanea materiæ talis voti, & pertinere ad decentiam actionis diuini cultus, ad quam tale votum ordinatur: & ideò etiam ex hoc capite præferendam eſſe talem interpretationem, quod etiam ad §. *Scia* poſſet accommodari. Et ita deciſio illius legis nõ repugnat, imò multis modis conſentanea eſt regulæ à nobis poſitæ.

Votũ faciendi calicẽ quomodo ſit exponendum.

Ad cap. *Cùm dilecti* applicari etiam ſolet diſtinctio data, & quòd regula ibi tradita intelligatur reſpectu hæredis, & non reſpectu ipſiuſmet promiſſoris, ſeu donatoris. Sed non rectè fit applicatio. Primò, quia licèt in caſu illius textus contentio eſſet cum hæredibus donantis: tamen idem iudicium ferendum eſſet, ſi cum ipſomet donatore
C tractaretur, vt patet ex illis verbis: *Cum ex tenore inſtrumenti euidenter appareat, quòd hæc fuit mens, & intentio donatoris.* Stante enim hoc principio, etiamſi ipſemet donator, vel vouens voluiſſet retrocedere, cogendus eſſet implere donationem iuxta verum ſenſum inſtrumenti, vt in ſuperioribus aſſertionibus dictum, & oſtenſum eſt. Secundò non placet expoſitio, quia cum ibi dicitur: *In contractibus plena, &c.* non eſt ſermo tantum reſpectu hæredum, ſed etiam reſpectu ipſorum contrahentiũ inter ſe, quia debet inter eos ſeruari æqualitas. Ergo cum dicitur in beneficiis pleniſſimam interpretationem eſſe faciendam, intelligitur etiam reſpectu ipſius benefactoris: imò maximè reſpectu illius, & abſq; præiudicio tertij id ad omnibus intelligitur.

12.

Reſpõdetur Cap. *Cum dilecti.*

D Dico ergo regulam illius textus ad votum rectè applicari, quando ex verbis, & materia nota eſt intentio vouentis, vt in illo textu ſupponitur In caſu autem, in quo verba ſunt ambigua, ſolùm eſſe extendendam interpretationem, quantũ neceſſarium fuerit ad decentiam religionis, & diuini cultus, & de conſilio ampliandam eſſe ad id, quod melius eſt, non verò ad rigorem obligationis imponendum. Addi etiam poteſt, votum potiùs eſſe per modum pacti inter Deum, & hominẽ, & ex hac parte primã partem regulæ in illo eſſe ſeruandam, ſcilicet, vt in eo plena interpretatio fiat aduerſus vouentem, vtique ſeruata verborum, & materiæ proprietate, vt dixi. Non tamen dicitur votũ
E propriè beneficium, ſed obſequium ad Deum, quia benefactor ſemper eſt Superior, & ſub ea ratione ſpectatur. Ideoque regula illa de ampliſſima interpretatione beneficij, quæ ſolet in Iure maximè tradi de beneficiis Principum & nobilium cap. 1. de Donat. & cap. Olim de Verborum ſignificatione, non ita commodè applicatur ad votum, quod potiùs eſt obſequium inferioris ad Superiorem. Quod licet, vt eſt liberalis promiſſio conuenientiã habeat cũ donatione & beneficio, & ex hac parte

13.

Quomodo applicanda ſint verba illius textus ad vota.

Votum non eſt beneficiũ ſed obſequiũ ad Deum.

Ca. *Olim.*

debeat extendi, quantùm neceſſe eſt, vt plenè diuino cultui ſatisfiat, tamen quatenus obligatorium eſt, non eſt extendendum vltra id, quod præciſè fuerit neceſſarium. Et in hoc ſenſu dicimus eſſe interpretandum in fauorem vouentis, ne nimiùm ligetur.

14. Ad c. *Ex parte*, iam oſtenſum eſt, directè probari noſtram ſententiam ex illius deciſione: illa verò ratio, quæ in vltimis verbis additur, non ponitur tamquam adæquata, ſed tamquam iuuans poſt alias ſpecialiter in his votis, quæ poſſunt in lucrum perſonarum Eccleſiaſticarum cedere: ad vltimum verò reſpondent Syluester & Angelus ſatis eſſe eligere partem tutam, nam reſpectu illius non dicitur alia tutior, niſi quia fortaſsè eſt melior de ſe, id autem quod eſt melius, non ſemper cadit in obligationem. Vnde addi poteſt, quòd licèt extenſio voti quoad executionem ſit tutior, extenſio verò quoad obligationem non ſemper eſt tutior, ſed poſſet frequenter in maius periculum vergere.

Quod eſt melius de ſe non ſemper cadit in obligationem.

15. 4. Aſſertio quoties determinatio voti non colligitur omninò, tenetur vouens pro arbitrio implere.

Dico quartò: Quoties nec de intentione vouentis expreſsè conſtat, nec ex materia, & verbis ſatis colligitur determinatio obligationis ad certam circumſtantiam, tenetur vouens aliquo determinato modo votum implere, licèt modus determinationis arbitrarius illi ſit. Vt verbi gratia, ſi vouit religionem, tenetur aliquam eligere, poteſt verò, quam voluerit, & ſic de aliis. Colligitur etiam hæc regula ex communi doctrina, & ex hactenus dictis. Prior ergo pars probatur: quia tale votum obligat, cùm ſit de re honeſta, & ſancta: ergo obligat ad aliquem modũ poſſibilem executioni: ſed non poteſt executioni mandari in abſtracto, quia actiones ſunt de ſingularibus: ergo obligat ad determinationem faciendam, aliàs fruſtrà eſſet, ergo tenetur vouens aliquo determinato modo tale votum implere.

Obiectio. Quod ſi inquiras, vnde oriatur hæc obligatio, cùm in voto non fuerit expreſſa?

Solutio. Reſpondeo in ipſo voto virtute contineri, quia obligando ad ſui obſeruantiam, obligat ad id, ſine quo obſeruari non poteſt.

16. Poſterior verò pars probatur: quia votum non obligat ad determinatum modum, ſeu circumſtantiam: ergo relinquitur in arbitrio vouentis, quia non eſt, vnde poſſit ampliùs obligari. Vtrũque explicatur optimè ex obligatione naturalis præcepti colendi Deum: nam per ſe, ac præciſè ſumptum non obligat ad determinatum modum cultus, & ideò tenetur homo determinationem aliquam adhibere, quæ arbitraria illi eſt, quando per legem poſitiuam non definitur. In præſenti autem determinatio non poteſt per vniuerſalem legem præſcribi, quia votum eſt lex priuata, & voluntaria in omnibus quæ per illud non præſcribuntur formaliter, aut virtute: ergo neceſſariò relinquenda eſt arbitrio vouentis, qui tenebitur illam facere, quando oportuerit. Denique vtrumque ſufficienter probatur ex dicto c. *Ex parte* de Cenſibus ibi, *Volentes ſoluere ad minorem, non ſunt cogendi, vt ad maiorem perſoluant*: nam ſupponunt illa verba, potuiſſe cogi ad alterutram menſuram ſoluere, & ita determinationem facere: hanc verò illorum voluntati eſſe relinquendam.

Obligatio naturalis colendi Deum, quomodo determinanda.

Cap. Ex parte.

17. Obiectio. Contra hoc verò obiicit Panormitanus in dicto capit *Ex parte*, quia incertitudo rei promiſſæ, aut legatæ vitiat actum, ita vt non inducat obligationem: ergo idem dicendum eſt in voto: nam eſt eadẽ ratio, & conſequenter tale votum non obligabit ad talem arbitrariam determinationem, ſed potiùs ratione indeterminationis excuſabitur vouens.

Incertitudo rei promiſſæ aut legatæ vitiat actum hoc reiicitur.

A Antecedens probat ex L. *Qui inſulam* ff. de Verbor. obligationi. & L. *Legato generaliter* ff. de Legatis 1. vbi dicit notari ab Interpretibus. Et in ſumma reſpondet negando conſequentiam, quia incertitudo non vitiat obligationem in ſpiritualibus, ſicut in profanis, & ideò ex æquitate Canonica non vitiatur obligatio, ſed debet reduci ad arbitrium boni viri. Quam ſententiam refert Archidiaconus in cap. *Sunt nonnulli* 1. quæſt. 1. & Antonius in dicto cap. *Ex parte*, & plurimum illam commendat. *Archid.* *Anton.*

18. Sed profectò, nec Ius Ciuile improbat omnes promiſsiones, vel legata propter incertitudinẽ rei promiſſæ ortam ex indifferentia, vel generalitate promiſſionis. Nam in dicta L. *Legato generaliter, &c.* ff. de legat. 1. Supponitur, legatum generaliter factum valere, & declaratur, quomodo declarandus ſit, & facienda electio. Idem haberi poteſt ex L. *Si cui* ff de Annuis leg. Et hæc videtur generalior regula, licèt nonnullas habeat exceptiones, in quibus ſæpè non negatur obligatio naturalis ſed ſola actio Ciuilis, aliquando verò pro nihilo habetur promiſſio, aut legatum, non propter quamcumque incertitudinem, ſed quando eo reducitur, vt offerendo rem ferè nullius æſtimationis, poſſit impleri, vt notat Gloſſa & Bartholus in d. L. *Legato* de Legatis 1. & in Leg. *Cum poſt* §. *Generaliter* ff. de Iure doti. In præſenti autem iſtæ exceptiones locum non habent, quia prior de actione ciuili derogata, eſt impertinens ad materiã voti, vt per ſe conſtat. Poſterior autem non admittitur, quia votum ita ſemper interpretandum eſt, vt non ſit vanum, nec contra reuerentiam Deo debitam, quia nõ eſt præſumendum peccatum, & ideo ſemper prudenti modo intelligitur factum. ideóque prudentis arbitrio fit determinatio, vt in particularibus circumſtantiis mox dicemus, & hoc vltimum videntur intendiſſe Canoniſtæ citatis locis.

Iure ciuili legatũ generaliter factum valet. *Gloſ.* *Barth.* Votum ita interpretandũ eſt vt non ſit vanum.

CAPVT VIII.

Quomodo ſingulæ circumſtantiæ voti in eo non expreſſæ determinandæ ſint.

1. Circũſtantia materiæ proximæ & remotæ voti.

Septem circumſtantiæ humanorum actuum aſſignari ſolent: hic verò nonnullas ſubdiuidendo, vſque ad decem numerabimus, quia non ſolùm materiam proximam, quæ eſt actus humanus, ſed etiam materiam remotam, & accidentia eius conſiderare neceſſe eſt, vt omnis difficultas attingatur. Prima ergo ſolet aſsignari circumſtantia, *quis*, ſeu perſonæ: quia tamen in voto duæ perſonæ neceſſariò interueniunt, ſcilicet promittens, & cui promittitur, ideo poſſumus numerare hanc circumſtantiam, *cui*, ſeu *circa quam*, & *quis*: quibus addi poteſt *per quem*, quæ aliàs dicitur *quibus auxiliis*. Quarta eſt, *quid*, adiunguntur *quale*, & *quantùm*. Septima erit *propter quid*, octaua *quomodo*, ac denique *vbi*, & *quando*, ex quibus plures ſunt faciles, & breuiter in hoc capite expediri poſſunt: aliquarum autem materia eſt fuſior, quam in ſequentibus proſequemur.

2. 1 Aſſertio. Votum per ſe obligat ſoli Deo.

Dico ergo primò, votum per ſe obligat Deo vero, & illi ſoli. Prior pars conſtat, quia votum per ſe fit Deo: ergo illi obligat. Vnde ſiquis ſimpliciter voueat opus capax voti, licèt expreſſè non cogitet de Deo, nec illum nominet, obligatur Deo ex naturali habitudine ipſius voti, ratione cuius implicitè vult obligari Deo, niſi aliunde cõſtet non fuiſſe intentionem hominis verè, ac propriè vouere, ſed per ignorantiam, vel inaduertentiam verbum illud protuliſſe. Altera pars probatur, quia votum ſoli Deo fit; ergo ſoli Deo per ſe obligat;

obligat: nulla enim promiſſio obligat alteri, niſi cui fit. Addidi autem hanc obligationem ſolùm eſſe ad verum Deum, quia verum votum ſolùm eſt ad verum Deum, obligatio autem voti ſolùm naſcitur ex vero voto. Sicut ſuprà de iuramento diximus, obligationem eius ſolùm oriri ex iuramento facto per verum Deum.

3\. Vota falſis Diis facta nõ obligant ex ſe.

Vnde ſicut ibi de iuramento per falſos Deos tractauimus, an obliget: ita in præſenti inquiri poteſt, an vota, quæ infideles faciunt Diis ſuis obligationem inducant? Eodem tamen modo breuiter expediendum eſt: nam hîc longè certius eſt, tale votum per ſe nullam obligationem inducere: quia non eſt verum votum ex parte perſonæ, cui fit, & conſequenter eſt de actione iniqua, & ſacrilega, nimirum, de aliquo actu idololatriæ. B

Homo non poteſt pro miſsione Dæmoni obligari.

Item talia vota Dæmonibus fiebant, homo autem non poteſt promiſsione Dæmoni obligari, ſiuè illi voueat, vt putato Deo, ſiue Dæmoni, vt creaturæ rationali excellenti, vt conſtat ex dictis ſuprà de Superſtitione: quia omnis talis promiſſio, & obſeruatio eius continet iniquam, & ſacrilegam communicationem cum Dæmone. Accedit, quòd huiuſmodi vota, & promiſſiones ordinariè ſunt de rebus vanis, & inutilibus, & interdum impudicis, & iniuſtis. Vt de votis Gentilium videri poteſt apud Alexandrum ab Alexandro & Tiraquellum libr. 3. Dierum Geniali. capit. 22. Vnde maior iniquitas, & nullitas in talibus votis reperiebatur per ſe loquendo, quàm in iuramẽtis: nam in iuramẽtis ſaltem humana pacta, & promiſsiones, quæ per talia iuramenta confirmabantur, per ſe poterant obligare, & eſſe iuſta, ac licita: in votis autem actio ipſa promiſſa ordinariè ſupponitur iniqua, aut vana, & per ipſummet votum efficitur idololatria: & hoc poſterius generale eſt in omni voto facto falſo Deo: vnde conſtat nullam per ſe inducere obligationem. Nihilominus ex conſcientia erronea obligare poterat, ſicut de Iuramento per falſos Deos diximus, quod eodem modo exponendum eſt. C

Alexan. ab Alexand. *Tiraquel.* Vota Dæmonibus facta ſunt prorſus nulla.

4\. Ratione materiæ poteſt votum inducere obligationẽ alicui præter Deũ. *D. Thom.*

Addendum verò huic aſſertioni eſt, quod licèt votum de ſe ſolùm inducat obligationem ad Deum, nihilominus ratione materiæ poteſt aliquando inducere obligationem ad alium Hoc poteſt explicari ex doctrina Diui Thomæ d. quæſtione 88. articulo 5. ad 3. vbi dicit, votum poſſe coniungi cum promiſsione homini facta, reſpiciendo illam, vt materiam ſibi ſuppoſitam. D Et ita explicat vota, quæ Sanctis fiunt: nam ibi fit promiſſio Sancto, quæ non eſt votum, & adiungitur votum ad Deum de illa promiſsione implenda. Qui modus eſt poſsibilis, licèt non ſit neceſſarius, vt ſuprà dixi. Et eodem modo explicat votum, quod ſolet fieri Prælato, de quo idem dicendum eſt.

Promiſsio ad homines facta quando eſt opus pietatis eſt materia voti.

Et generaliter addi poteſt, quoties promiſſio ad homines eſt pietatis opus, poſſe eſſe materiam voti, & ita cum illo coniungi, vt ſiquis promittat dotem pauperi virgini, & voueat Deo illud implere. Idem eſt de promiſſione cuiuſcumque eleemoſynæ. Et in his inſurgunt duæ obligationes illa tamen ſola, quæ ad Deum eſt, obligatio eſt E voti: alia erit iuſtitiæ, aut fidelitatis, vel ſi ſit ad Sanctos cum Chriſto regnantes, erit duliæ, vt ſuprà dictum eſt. Non eſt autem abſolutè neceſſaria coniunctio talium promiſsionum, & obligationum: quia poſſet ſoli Deo fieri votum de tali actu erga hominem, vel Sanctum exercendo, ſiue actus ſit eleemoſynæ, ſiue obedientiæ, ſiue reuerentiæ: hoc enim non repugnat, & pendet ex A promittentis libertate. Et tunc vna tantum orietur obligatio ad Deum, quia ſolùm ibi eſt promiſſio voti, quæ non habet pro materia promiſſionem ad homines, ſed ſolam actionem. Et ideò attentè diſcernendum eſt, quando votum vno, vel alio modo fiat: nam in ſolis ſolemnibus votis religioſorum, ſeu quæ in ſtatu religionis fiunt, videntur quaſi per ſe coniunctæ illæ duæ obligationes, iuxta vſum, & inſtitutionem Eccleſiæ, vt infrà ſuo loco videbimus: in aliis verò accidentaliter coniunguntur. Et ideò ex verbis, & circumſtantiis eſt obligationis modus colligendus.

5\. 2. Aſſertio Quando datur dubiũ de materia voti optio datur vouenti.

Dico ſecundò, Circumſtantia *quid*, ſeu ad quid votum obliget, ſi ex verbis, aut intentione vouentis ſiue determinari non poteſt, optio datur vouenti, vt eligat inter ea, de quibus dubitatio, vel incertitudo æqualis eſt. Ratio eſt, quia in eo caſu non conſtat de obligatione ad partem magis rigoroſam, & reſtrictam, & ideo non cogitur vouens illam eligere: datur ergo optio, vt partem minùs oneroſam, ac ſubinde, quam voluerit, eligat, quæ veriſimiliter potuerit ſub votum cadere, iuxta principia poſita in capite præcedenti. Hoc autem meliùs declarabitur exemplis, aduertendo, quòd hæc circumſtantia *quid*, magis videtur ad obiectum ipſum, vel materiam voti pertinere, quàm ad aliquod accidens eius: & ideo vix poteſt eſſe incerta ex ambigua, aut abſtracta ſignificatione verborum, quia res promiſſa ſaltem quoad ſubſtantiam ſuam ſolet ſufficienter concipi, & ſignificari. Ordinariè igitur cõtingit incertitudo ex obliuione, quia non recordatur homo definitè, ac determinatè quid vouerit: vt ſiquis vouit quotidie dicere Roſarium, dubitat autem poſteà, an per Roſarium intellexerit integrum Roſarium, vel tertiam partem eius. In quo caſu credimus poſſe eligere tertiam partem quando non poteſt pro altera parte ferre determinatum iudicium probabile: quia tunc poteſt interpretationem facere ſibi fauorabilem, & quia in obligatione dubia eſt melioris conditionis, vt viſum eſt.

Roſariũ qui vouit recitãte tertiam eius partẽ poteſt recitare & voto ſatiſ faciet.

6\. *Nauar.*

Aliqua verò ſunt exempla magis dubia. Vnum eſt apud Nauarrum Conſilio 13. de voto, de illo, qui vouit caſtitatem, & religionem ſimul, dubitat, verò poſteà, an vouerit caſtitatem quaſi ſub conditione, ſi in religionem reciperetur, quia in illa volebat illam ſeruare, & non aliàs, vel an ſimpliciter, & abſolutè vouerit caſtitatem, & religionem adiunxerit, vt faciliùs, & meliùs caſtitatem ſeruaret. Nam in hoc poſteriori ſenſu obligabitur ad caſtitatem, etiamſi in religionem non recipiatur, in priori autem minimè. Reſpondet autem Nauarrus, ſi non poſsit ferri iudicium determinatum de conditione, in tali materia eligendam eſſe partem tutiorem: iuxta caput *Iuuenis* de Sponſal. & capit. *Ad Audientiam*, de Homici. Sed iam diximus cum aliis Auctoribus, ſatis eſſe eligere partẽ tutam. Et regulam illam ſi tamquam præceptum continens aſſumatur, intelligendam eſſe de parte tutiore reſpectu non tutæ: ſi autem inter tutas fiat comparatio, conſilium continere non præceptum, niſi in caſibus in Iure expreſſis, vt dixi exponendò dictũ capit. *Ad audientiam*, in 5. tomo diſputat. 40. ſection. 6. numer. 8. In d. autem capit. *Iuuenis*; non dicitur in dubio tutiorem partem eſſe eligendam, ſed dicitur, *In his, quæ dubia ſunt, quod certius exiſtimamus, tenere debemus.* Vnde textus ille non loquitur, quando dubium eſt tale, vt pro neutra parte poſsit ferri definitum iudicium, ſed quando eſt tale dubium,

Exemplo explicatur concluſio.

Pars tutior quomodo ſit eligenda.

In his quæ dubia ſunt, quod certius exiſtimamus tenere debemus.

vt pro altera parte coniecturæ faciant probabile iudicium, pro alia verò minimè, tunc autem illud iudicium, licet in ſe ſit incertum, vocatur certius reſpectu alterius partis omnino dubiæ. In ſimili autem dubio applicato ad caſum præſentem cenſeo veram eſſe ſententiam Nauatri. Nam ſi vouens habuerit vehementes coniecturas, quod caſtitatem abſolutè vouere voluerit, & in contrarium probabiles coniecturas non haberet, ſed ſolam incertitudinem, tunc ad caſtitatem eſſet ſimpliciter obligatus, independenter à ſtatu religioſo: quia illud eſſet practicè, ac moraliter certum. Secus verò eſt, quando incertitudo eſt indifferentiæ, & indeterminationis pro vtraque parte, quia tunc procedit ratio facta, quòd inter æquè incerta poteſt vouens eligere partem ſibi minus oneroſam. Eodem modo definiendi ſunt ſimiles caſus de eodem voto caſtitatis, vt ſi poſt illud neſciat quis diſcernere, an caſtitatem ſimpliciter, & in omni materia, an verò tantùm caſtitatem in materia illicita, ſeu coniugalem ſeruare promiſerit, vel an caſtitatem, aut ſolam abſtinentiam à matrimonio vouerit, in quibus eadem regula ſeruanda eſt. Solùm oportet in his, & ſimilibus aduertere, ſi conſtiterit verba voti fuiſſe abſoluta de caſtitate ſeruanda, licèt quis dubitet de intentione, ſtandum eſſe verbis, quæ ſignificant integram caſtitatem: niſi coniecturas habeat, quæ ſufficiant ad probabile iudicium, quòd intentio non fuerit adæquata verbis. Alioqui in dubio negatiuo, vis verborum facit vehementem præſumptionem in fauorem voti.

(Inter æquè incerta poteſt vouens eligere partẽ minus oneroſam.)

7. Similia exempla ſolent afferri in voto religionis: ſolet enim oriri dubium, an per religionem quis intellexerit ſolum ingreſſum ab probandum, vel perſeuerentiam, & profeſſionem: nam hæc duo communiter cenſentur diuerſam obligationem inducere, vt ſuo loco videbimus. Cenſent ergo aliqui, in caſu incerto votum obligare ad perſeuerandum, & profitendum. Ita docet Nauarrus Conſ. 26. de Voto, numer. ſecundo dict. 3. Sequitur Emanuel Rodrigues ſecunda part. cap. 95. numer. 6. Sed in hoc exemplo contrarium cenſeo. Quia hic non ſolùm habet locum ratio repetita, quod obligatio eſt benigniùs interpretanda in caſu ancipiti, ſed etiam hic intercedit peculiaris obligatio, propter quam, vt votum religionis obliget ad perſeuerandum, oportet, vt certo conſtet vouenti, voluiſſe ſe abſolutè obligare ad perſeuerandum independenter à probatione, quantùm eſt ex parte ſua, vt probabo infrà tractando in particulari de illo voto. Summa verò rationis eſt, quia non cenſetur quis renunciare iuri ſuo, nec diſcedere à iure communi, niſi certò conſtiterit, id intendiſſe. Imò vota ſecundum ius commune ſunt interpretanda in caſu incerto.

(Alia exẽplo confirmatur concluſio. — *Nauar.* *Emanu.* *Rodr.* — Vouẽs ingre ſſu religionẽ ſatisfacit, vt ingrediatur, & non profiteatur.)

8. Aliud verò exemplum adhiberi ſolet de eodem voto religionis, ſiquis poſtea definire non poſſit, an religionem in communi, vel talem in particulari promiſerit, ad quid obligetur? Quem caſum proponens Diuus Thomas in 4. d. 38. quæſtione prima articulo 3. quæſtione prima ad 6. ſolùm reſpondet debere *tutiorem viam eligere, ne ſe diſcrimini committat.* Quæ verba tranſcripſit ibi Carthuſianus quæſtione 2. & Turrecremata 17. quæſtione 1. in princip. articul. 4. ad 4. At verò Angelus verb. *Votum* 3. num. 3. explicuit tutiorem viam eſſe, vt ita ſe gerat, ſicut qui indeterminatè promiſit. obiici verò poteſt, accidere poſſe, vt hoc redundet in leuamen vouentis, vt ſi dubium ſit de particulari religione, ſtricta, & rigoroſa, & ipſe eligat aliam laxiorem, quia illo modo ſatisfacit voto intellecto generaliter: ergo tunc non ſequitur partem tutiorem, ſi pars tutior illa putanda eſt, quæ magis reſtringit obligationem vouentis. Sed nihilominùs cenſeo illam ſententiam veram ex alio capite, ſcilicet, quia ille certus eſt, ſe vouiſſe religionem, & de reſtrictione voti ad talem religionem non eſt certus: imò nec poteſt ferre probabile iudicium, vt ſupponitur, ergo tunc debet ſequi certum, & relinquere incertum. Et licèt hoc interdum poſsit eſſe fauorabilius quoad aliquid, vt declaratum eſt, ſemper tamen in hoc eſt oneroſius, quòd ſi votum eſt generale, non ſatisfacit petendo in vna religione, licèt ibi repudietur, ſed tenetur aliam tentare, quòd ſecus eſſet in voto definito ad certam religionem. Sed hoc grauamen ſuſtinendum eſſe cenſeo, non ſolùm quia eſt tutius, vt opponitur tuto, ſed etiam vt opponitur nitur non tuto, propter rationem factam, & quia non poteſt ſimul vti voto vt indifferente ad ſatisfaciendum per laxiorem, & vt determinato ad vnã religionem ad ſatisfaciendum per ſolam petitionem in illa. Poſſet autem dubitari an in illo caſu eſſet licitum ſic dubitandi determinare intentionem ſuam, & obligationem ad vnam Religionem ex ſtrictioribus, vel magis reformatis per modum commutationis in melius ad eam definite ſe obligando, & poſtea ſatisfaciat petendo in illa? De quo puncto dicam tractando de voto religionis.

(Dubius an Religionẽ in communi an in particulari vouerit, ad quid teneatur. — *D. Thom.* *Carthuſ.* *Turrec.* *Angel.* — Obiectio. — Solutio. — Votum de ingredienda religione in quo ſit fauorabilius vel grauius.)

9. Dico tertiò, quando in voto non determinatur qualitas rei promiſſæ, nec ex verbis, aut materia fieri poteſt, arbitrio vouentis relinquitur, vt qualitatem rei eligat, dummodo bona fide, & ſine fraude, aut dolo ſubſtantiæ, & verbis voti plene ſatiſfaciat. Hanc aſſertionem attigi ſufficienter in ſuperiori volumine, tract. 2. libr. 1. capit. 7. numer. 21. & ideo hic fere nihil amplius dicam. Nam clarum eſt, in eo caſu certam qualitatem non cadere ſub votum, quia nec verba illam comprehendunt, nec intentio ad illam extenditur, vt ſupponitur: ergo non eſt, vnde cadat ſub obligationem, eſt ergo ſpontanea, ac ſubinde arbitraria. Vnde fit, hoc intelligendum eſſe non ſolùm de qualitate accidentali intra eandem ſpeciem, ſed etiam de ſpecifica, & eſſentiali, ſi verba generaliora ſunt: ac denique de quacumque perfectione qualitati proportionata. Vt ſi voui dare oleum Eccleſiæ, non teneor dare optimum, ſed illud, quod ſufficiat cultui diuino in illo genere: ſi autem voui dare vinum pro ſacrificio, licet neceſſe non ſit dare optimum, & exquiſitum, tamen ex fine talis voti intelligitur, dandum eſſe ſanum, & purum, & decens pro tali vſu. Si autem voui dare panem pauperibus ſufficiet dare panem pauperibus vſitatum: vnde non tenebor dare ex puro tritico, vbi alius fuerit in vſu, niſi quando de alia intentione vouentis conſtiterit. Item cum eadem proportione ſi voui religionem indifferenter: in quacumque ſatisfaciam, quæ ſimpliciter religio cenſetur: An vero ſatisfaciam in militari, vel vbi non ſeruetur diſciplina dicam infra ſuo loco?

(3. Aſſertio. Quando in voto non determinetur qualitas rei promiſſæ, arbitrio vouẽtis relinquitur.)

10. Dico quartò, Quando in voto non determinatur rei quantitas, nec ex verbis, aut materia ſecundum ſe ſpectata, vel attenta conſuetudine determinari poteſt, arbitrio vouentis relinquitur determinatio, dummodo iudicio prudentum ſit ſufficiens. Hæc concluſio fere habetur in dicto capite *Ex parte* De Cenſibus, & notatur ibi ab Auctoribus

(4. Aſſertio. Quando in voto nõ determinatur quãtitas, nec ex verbis, materia, aut conſuetudine, arbitrio vouentis relinquitur determinatio.)

bus præſertim Hſtienſi, & Panormitano Et illam probant multa ex dictis capit. præcedenti, & ratio facta in proxima aſſertione præcedenti, quia tunc non eſt, vnde oriatur obligatio ad certam quantitatem,vel menſuram.At verò Syluester,meliùs dici putat, in eo caſu teneri vouentem ad eam quantitatem, de qua cogitabit, cùm vouit, vel quam determinaſſet, ſi cogitaſſet. Sed prior pars in tantùm habet aliquam probabilitatem,in quantùm veriſimile eſt, vouentem intendiſſe illam menſuram, vel quantitatem promittere, de qua cogitabat, cùm vouebat: nihilominùs tamen non ſufficit, cogitaſſe de tali quantitate, niſi re vera illam vouerit, & intentionem habuerit ſe ad illam obligandi, ſæpe enim habetur cogitatio ſine intentione, vt conſtat, & frequenter etiam B ex cogitatione vnius rei ſumitur occaſio volendi aliam, vel ex cogitatione alicuius particularis operis, excitatur homo ad ſimilia in ſpecie, vel in genere, & non ad omninò æqualia Non ſatis ergo eſt cogitaſſe de quantitate, ſed neceſſe eſt totam illam intendiſſe, vt naſcatur obligatio. Vnde ſi in ipſo voto quantitas illa non eſt expreſsa, licèt ex memoria cogitationis ſumatur aliqua coniectura intentionis, non tamen ſufficiens ad obligandum, niſi aliunde perficiatur coniectura, & ideo prudentis arbitrio opus eſt. Altera verò pars impertinens omnino eſt,tum quia (vt ſæpe dixi) multo magis incertum eſt, quid homo determinaſſet, ſi cogitaſſet: tum etiam quia licèt homini eſſet certum, parum refert ad obligationem, ſi homo C de facto illam quantitatem non determinauit, quia homo non obligatur, ſicut nec meretur, nec demeretur ex his, quæ determinaſſet, ſi cogitaſſet, ſed ex his, quæ poſt quam cogitauit determinat. Ergo ſi quantitas non fuit determinata, poteſt poſtea illam determinare prout voluerit vouens,& eligere minorem, etiam ſi credatur veriſimiliter,quod ſi tempore voti determinationem feciſſet, maiorem quantitatem elegiſſet, quia erat fortaſſe feruentior, & deuotior. Quia ex illa diſpoſitione (vt dixi) de facto non fuit nata obligatio,quia de facto non fuit ad votum in tali quantitate faciendum determinata.

Non ſufficit cogitaſſe de tali quantitate,niſi re uera illam vouerit.

Homo non meretur, nec demeretur, ex his quæ determinaſſet ſed ex his quæ determinat.

11\.

5\. Aſſertio. Circumſtantiæ loci ſi non exprimantur arbitrio vouentis relinquũtur. Aduertendũ circa præcedentem concluſionem.

Dico quintò, Idem ſentiendum eſt de circumſtantia loci, ſeu vbi: nam ſi in voto non exprimi- D tur, arbitrio vouentis relinquitur, vt ſi voui orare,non obligor orare in Eccleſia, quia in tali voto includitur hæc circumſtantia,& conſequenter manet ſpontanea,& libera,ſicut antea erat.Solùm oportet aduertere, locum debere eſſe accommodatum, vt ſubſtantia voti, & probabilis intentio vouẽtis impleatur.Qua ratione dicunt Doctores, qui vouit religionem aliquam non ſatisfacere, ſi eligat locum,in quo religioſe non viuitur, nec profeſſio ſeruatur, vt videri poteſt in Caietano, d. articulo 3. Nauarro cap. 12.num.45. quia ibi non impletur votum quoad ſubſtantiam ſecundum debitam intelligentiam eius, quæ eſt de aſſumendo ſtatu,in quo religioſè ſeruatur, vt latiùs ſuo loco E dicetur. Et ſimiliter qui vouit orare,non ſatisfaciet eligendo locum, vbi moraliter non poteſt attentè orare, & ſic de aliis. Addo prætereà, non ſatis eſſe, vt eligatur locus ſufficiens,niſi in illo efficaciter poſsit votum impleri:nam ſi contingat in loco vno eſſe impedimentum, tenebitur vouens alium adire, quia votum indifferens quoad circumſtantiam loci, ſicut libertatẽ relinquit eligẽdi locum, ita obligat ad implendum votũ,vbi commode potuerit. Vt ſiquis vouit orare, & poſteà

Caiet. *Nauar.*

Qui vouit religionem, non ſeruat votum ſi in eam ingrediatur, quæ votum non ſeruat.

A eligit Eccleſiam ad orandum,ſi inueniat eam clauſam,vel impeditam,non excuſatur, ſed tenetur alium locum quærere,& ſic de aliis.

Dico ſexto, Finis voti non cadit ſub obligatione voti, niſi ſit finis intrinſecus, id eſt, obiectum ipſius materiæ, ſeu actus promiſſi. Hanc aſſertionem attigit Nauarrus conſ. 26. de Voto, quam explicat ad ſimilitudinem præcepti, de quo dici ſolet, finem præcepti non cadere ſub præceptum:votum autem eſt veluti quædam particularis lex;ergo etiam votum non obligat ad finem, ſed tantùm ad materiam. Et declaratur exemplis: nam qui vouit ingredi Societatem intentione eundi ad Indiam, vel Iapponem pro conuerſione infidelium, poſtquam votum impleuit,ingrediendo hãc Religionem, non obligatur ex vi voti ire ad Indos, etiamſi poſsit, quantùm eſt ex parte religionis, ſic etiam qui vouit ieiunare ad pœnitentiam agendam, & macerandam carnem, non obligatur ad hunc finem: vnde ſi debitam ciborum qualitatem, & formam ieiunij ſeruet, licèt excedat in quantitate, vel aliis circumſtantiis requiſitis, ad temperantiam,vel pœnitentiam, ſeruat votum, ſicut ſeruat præceptum ieiunij,quia ex vi talis voti ſolùm ad ieiunandum ſe obligauit.

12\.

9\.Aſſertio. Finis voti nõ cadit ſub obligatione,niſi ſit intrinſecus. *Nauar.*

Fit clarior exemplis aſſertio.

Declaratur ratio ex dictis ſuprà, quia alius eſt finis ipſius voti, id eſt,mouens ad vouendum,alius eſt finis actus promiſſi per votum, ſeu quo ſeruatur votum. De priori fine manifeſtum eſt, non cadere ſub votum ex vi illius habitudinis, quia nullo modo eſt materia voti.Qui enim ex aliquo fine motus eſt ad vouendum, non ideo vouit operari ex illo fine, ergo nec ad id obligatur, & in hoc maximè tenet ſimilitudo ex lege ſumpta, & hoc probant exempla adducta. Imò interdum tenebitur homo ſaltem ex alio præcepto non ſeruare votum ex illo fine, ex quo illud emiſit:ſæpe enim continget finem illum eſſe malum, & nihilominus votum obligare, vt ſuprà dixi, ergo non obligat ad talem finem: imò cum obligatione voti ſtat aliunde neceſsitas vitandi talem finem. De altero verò fine ſubdiſtinguendũ eſt, quia poteſt eſſe extrinſecus, ſeu operantis, & intrinſecus, ſeu operis. Hic poſterior coincidit cum obiecto operis, & ideo ſi vouetur opus, neceſſariò vouetur cum habitudine ad talem finem, quia pertinet ad ſubſtantiam talis actus,& conſequẽter comprehenditur ſub materia voti, & ideò in aſſertione excepimus finem hunc, qui (ad tollendam æquiuocationem) meliùs dicitur obiectum, ſeu terminus intrinſecus actus. Sicut ergo lex obligat ad finem intrinſecum actus præcepti, quia eſt de ſubſtantia eius tamquam intrinſecus terminus, ita ſi voui caſtitatem, obligor ad carendum venereis delectationibus,qui eſt finis intrinſecus obſeruantiæ caſtitatis,& ſic de aliis. At verò finis extrinſecus operantis,vt talis eſt,non cadit ſub obligationem voti, niſi formaliter,& directè cadat ſub intentionem vouentis ſe obligare ad ſeruandum votũ ex tali fine. Vt verbi gratia ſiquis vouit dare eleemoſynam, ex vi voti non obligatur dare illam propter Deũ,vel ad ſatisfaciendũ pro peccatis,vel propter alium ſimilem finem: quia votum illud de ſe indifferens eſt ad hos fines,& ideo ſuccedit regula,quòd non cadunt ſub obligationem voti,ſed determinatio relinquitur arbitrio operantis. Si autem determinatè quis vouit non ſolùm dare eleemoſynam, ſed etiã dare ex hoc, aut illo bono fine, tunc clarum eſt obligari ad illũ finem, quia iã ille, non eſt tantùm finis extrinſecus actus promiſſi,

13\.

Expenditur differentia inter finem voti,& finem actus promiſſi per votum.

Duplex eſt finis operãtis,& finis operis hic cadit ſub votũ, non ille.

ſed eſt materia voti, quo ipſe promittitur, vnde virtute ibi ſunt duo vota, vnum de tali actu, ſcilicet eleemoſynæ, aliud de relatione talis actus ad talem finem, & reſpectu huius relationis finis, ille eſt intrinſecus, & eſt materia voti.

14. Quando circumſtantia *propter quid* cadat ſub obligationem voti.

Atque ex iſta aſſertione conſtat, circumſtantiam *Propter quid*, ſumptam vt circumſtantia eſt, non cadere ſub obligationem voti, niſi vbi intentio vouentis fuerit, illam etiam promittere, in quo iam illa non conſideratur vt circumſtantia, ſed vt obiectum, ſeu materia promiſſa. Et ita in hac circumſtãtia locum habet, quod de quantitate, qualitate, & aliis diximus, determinationem eius relinqui arbitrio vouentis, niſi aliàs cõſtiterit fuiſſe ſpecialiter intentam à vouente, vt materiã voti, ſicut explicatum eſt. Dubitari autem poteſt ſpecialiter B de fine diuini cultus, quia votum intrinſeca natura ordinatur ad cultum diuinum, & ſimul ordinat rem promiſſam ad diuinũ cultum, & ſimul ordinat rem promiſſam ad diuinum cultum, ergo ad votum implendum neceſſarium eſt operari propter Dei cultum, & ad hoc obligat omne votum. Item votum obligat ad ſeruandam Deo fidelitatem, ergo obligat etiam ad intendendum hunc finem, qui eſt extrinſecus reſpectu actus promiſsi. Reſpondeo, obligare votum ad faciendũ id, quod de ſe eſt aptum ad cultum Dei, non tamen obligare in rigore ad ordinandum actum promiſſum in cultum Dei, quia nõ hoc promittitur, & ille magis eſt finis, qui ſolet mouere ad vouendum, quàm qui cadat ſub ipſum votum & obligationem eius. Similiter dicitur ad C alteram partem, obligare votum ad ſeruandã Deo fidelitatem in actu exercito (vt ſic dicam) non verò in actu ſignato ad intendendam fidelitatem, vel honeſtatem eius, ſicut præceptũ obligat ad obediendum, non formaliter ſub ratione obediendi, ſed materialiter, & in actu ipſo exercendo, quod præceptum eſt. Vnde fit, vt ſiquis ſine memoria, vel cõſideratione voti faciat, quod promiſit, votum impleat, etiamſi rationem fidelitatis non intendat: *impleat* (inquam) materialiter: nam formaliter, ac morali modo non implet, quia non voluntariè, nec ſciens implet. Dicitur tamen materialiter implere, quia id ſatis eſt, vt votum non violet, & poſteà non teneatur iterum facere actum promiſſum. Vide Maioré 4. d. 38. q. 3. ad 6.

Dubium. — Ad Dei cultũ votũ omne ordinatur. — Solutio. — Votum obligat ad ſeruãdam Deo fidelitatem in actu exercito non in actu ſignato. — *Maior.*

15. Vltima aſſer. Modus implendi votũ nõ cadit ſub obligationẽ niſi ad ſubſtantiã actus promiſsi ſpectet.

Dico vltimò: Modus implendi votũ nõ cadit ſub D obligationem eius, niſi vel ad ſubſtantiam actus promiſſi pertineat, vel directè, ac formaliter promiſſus ſit, ideóque talis modus relinquitur arbitrio vouentis, quantùm eſt ex vi toti. Hæc aſſertio pertinet ad circumſtantiam *quomodo*, habetque eandẽ rationem, & intelligentiam, quã præcedens, eodẽque modo ad legis ſimilitudinem explicanda eſt. Nam de lege dicitur, modum actus præcepti non cadere ſub præceptum, niſi cum prædictis limitationibus, vt ſumi poteſt ex doctrina D. Thomæ 1. 2. quæſtion. 100. articulo 9. & 10. Ratio autem generalis eadem eſt, quia votum non obligat, niſi ad id, quod formaliter, vel virtute promittitur, ſed modus actus non promittitur, niſi vel in ipſo actu includatur, vel directè intendatur: ergo extra E hos caſus modus non cadit ſub votum, ac ſubinde talis modus relinquitur arbitrio vouentis, quãtùm eſt ex parte voti. Deinde poteſt oſtendi inductione, & exemplis diſcurrendo per varios modos operis, quos Diuus Thomas loco citato indicat: vnus eſt modus operandi ex charitate, ſeu amore Dei, de quo manifeſtum eſt, non cadere ſub votum, niſi votum ſit de ipſo amore Dei exercen- A do, vel de exercendo aliquo actu ex imperio, aut relatione talis amoris, iuxta dicta in præcednti àſſertione.

D. Thom. — Votum non obligat, niſi ad id quod formaliter vel virtute promittitur. — Oſtenditur aſſertio inductione.

16. Operari ex habitu non cadit ſub votum.

Alius modus eſt operari ex habitu, & de hoc eſt clarum, nec cadere ſub votum, quo ſimpliciter promittitur actus, quia eſt modus valde extrinſecus: nec etiam ſolere intendi à vouente, ſicut neque à legiſlatore: quia & eſt valdè incognitus homini, & nõ eſt in poteſtate eius, niſi ratione actuũ. Et ita non poteſt voueri, niſi fortè ratione actuum. Nam poſſet quis vouere talem, vel talem frequentiam actuum animo conſequendi habitum, ſed tũc actus ipſi, non finis, caderent ſub votum, vt dictũ eſt. Et ſimiliter poſſet quis vouere recitare quotidie Roſarium in ſtatu gratiæ, quod videtur eſſe operari ex habitu: tamen neque hoc ibi immediatè vouetur, ſed vel diſpoſitio, & præparatio ad illum ſtatum, vel fit ad excludendam conſcientiam contrarij ſtatus. Et prætereà hic etiam modus non cadit ſub votum, niſi directè intendatur. Vnde qui obligatur ex voto audire confeſsiones, ſi illas audiat extra ſtatum gratiæ, licet peccet contra ius diuinum, non tamen contra votum.

17. Actus ſtudioſus, & bonus moraliter, nõ cadit ſub votum.

Tertius modus eſt, quòd actus ſit ſtudioſus, & bonus moraliter, & de hoc etiam aſſero non cadere ſub obligationem voti, niſi ſpecialiter intentus ſit, quia etiam eſt extra ſubſtantiam actus præcepti: vt ſiquis vouit ieiunium, & ſeruet modum neceſſarium ad ieiunium, qui reſpectu illius eſt ſubſtantialis: licèt aliàs intemperatè comedat, non violabit votum: & qui vouit eleemoſynam, licèt illam det propter vanam gloriam non aget contra votum. Idem eſt de voto orandi, obligat enim ad modum attentè orandi, qui eſt de ſubſtantia orationis, nõ tamen ad benè, & ſine vllo defectu orandum. Quòd ſi obiiciatur, quia votum eſt de meliori bono, & ideò non videtur impleri per malum actũ. Reſpondetur, eſſe de meliori bono ex genere ſuo, non tamen ſemper obligare ad excludendam omnem malitiã ab actu, niſi id fuerit in ipſo voto expreſſum. Et iuxta hæc iudicandum eſt de aliis modis magis extrinſecis, vt ſunt intrinſecè vel remiſsè operari, & ſimilibus. De modis autẽ operãdi *Sciens, & volens*, clarum eſt, eatenus cadere ſub votum, quatenus ſunt per ſe neceſſarij ad actũ moralem, vt talis eſt, de quo fieri ſolet votum. Et in præcedenti puncto attigimus, quomodo ſit neceſſarium ad implendum votum voluntariè exercere actum eius: quãdo autem inuoluntarium repugnet obligationi eius dicemus in fine libri ſequentis.

Obiectio. — Solutio.

CAPVT IX.

An votum obliget ſolum vouentem, ita vt voti obligatio perſonalis tantùm ſit.

1. HÆc quæſtio pertinet ad circumſtantiam *quis*, ſeu perſonæ, in quam cadit hæc voti obligatio, & quoniam per ſe notum eſt, votum per ſe primò obligare vouentem, & in ſuperioribus ſatis eſt hoc tractatum, & probatum: ideo ſolùm ſupereſt dicendum, an ſolùm illum obliget, vel poſsit voto vnius alius obligari? Quam quæſtionem de Iuramento promiſſorio tractauimus, habetque eandem ferè rationem in voto, ideóque breuiter illam expediemus. Supponimúſque in primis (quod cum proportione ibidem notauimus) aliud eſſe formalẽ obligationem voti, comprehendere alium præter vouentem, aliud verò ex voto vnius manare obligationem aliquam ad alium, nõ voti, nec Religio-nis,

nis, ſed iuſtitiæ, vel alterius præcepti, hîc priorẽ ſẽſũ tractamus: de poſteriori dicemus in cap. ſequẽti.

2\. *Votum ſolum vouentem obligat, neque poteſt alium obligare Religionis obligatione. Abb. Cardin. D.Thom. Votum eſt actio purè perſonalis.*

Dicendum ergo eſt, votum ſolum obligare vouentem, neque poſſe alium obligare propria religionis, & fidelitatis ad Deum obligatione. Eſt communis conſenſus Doctorum, & ſpecialiter notat Abbas in cap. *Olim* de Reſtit. Spoliat. n. 4. Gloſſa, Archidiaconus & alij in cap. *Quicumque* 20. q. 1. Cardinalis in Clement. 1. §. *Ad hæc*, de Summ. Trinit. ſumitur clarè ex D.Thoma d. q. 88. art. 1. ar. 3. ad 3. & artic. 8. ad 9. & aliis ibi. Pluresque retuli libr. præced. cap. 2 ibi enim poſitum eſt fundamentum huius veritatis: nam oſtendimus, votum eſſe actionem purè perſonalem, quia dicit reſpectũ ad propriam voluntatem, & conſenſum: & ideo B impoſſibile eſt, vnum obligari propria obligatione voti ſine propria volũtate. Et ideo dicebat Dauid. Pſal. 65. *Reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea*. Et Deut. 23. *Quod ſemel egreſſum eſt de labiis tuis, obſeruabis*. Ille ergo tantùm obligatur, qui votum emittit. Poteſt autem optimè fieri, vt vnus faciat ſuum votum alterius, per proprium conſenſum, iuxta caput *Licet*, de Voto, ibi *Onus tibi a Patre iniunctum, & à te ſponte ſuſceptum*. Sed tunc ille, qui conſentit, & ſuſcipit obligationem alterius, virtute promittit denuo ſua propria volũtate, quod alter promiſerat. Et ideò licèt dicatur obligari voto alterius, quaſi materialiter, id eſt, ad exequendum illud idem, quod alter ex voto debebat, tamen formaliter illa obligatio non naſcitur in hoc ſecundo ex voluntate prioris, ſed ex ſua voluntate, atque adeo ex promiſsione, quam ipſe facit. Atque ita numquam vnus obligatur ex vi voti alterius, ſed ſua promiſſione.

Pſalm. 65. Deut. 13.

C. Licet. Vnus quomodo poſsit obligari voto alterius.

3\. *Dubium circa caput Licet.*

Imò in caſu dicti capit *Licet*, & ſimilibus dubitari poteſt, an filius ille teneretur ex voto proprio ſumere crucem, quod pater vouerat, an ſolùm ex promiſſione, & fidelitate humana? Videtur enim, tantùm fuiſſe obligationem humanæ fidelitatis, quia ibi filius non promiſit Deo, ſed patri, ergo licet materia ſuæ promiſſionis eſſet votum alterius, ſeu executio eius, tamen promiſsio ipſa humana fuit: nam ſumit hanc rationem ex perſona, cui fit, non ex re de qua fit Et idem eſt in omni ſimili pacto, aut conuentione: nam ſi Petrus habeat votum faciendi eleemoſynam, & roget Paulum, vt pro ſe faciat, & hic promittat Petro id facere, non vouet, ſed ſimplicem facit promiſſionem, & ſic de aliis. Reſpondeo, in caſu c. *Licet* non videtur dubium, quin filius rogatus, vel iuſſus à patre proprium votum fecerit de eadem peregrinatione, & expugnatione terræ ſanctæ, quam pater promiſerat. Nam expreſsè in illo textu dicitur, *Et tu aſſumpto crucis ſignaculo, te impleturum ſine dilatione qualibet promiſiſti*. Illud enim ſignaculum erat voti Deo facti, vt in ſuperioribus adnotaui. Interuenit ergo ibi votũ ad Deum ſimul cum promiſsione ad Patrem. Idem verò cenſeo dicendum, quoties vnus rogatus ab alio habente votum, onus illius ſponte ſuſcipit, & promittit illud impleturum: quia in ſe ſuſcipit non tantùm obligationem humanam ex promiſsione ad hominem efficiendi tale opus, ſed etiam ſuſcipit religioſam obligationem ad Deum: ergo virtute facit etiam promiſsionem ad Deum: nam ſe illi voluntariè obligat. Antecedens patet, quia longè aliter obligatur qui promittit Petro facere pro illo eleemoſynam, quando Petrus illam non debebat ex voto, vel quando debebat: nam in priori caſu promittens tantùm obligatur homini: in poſteriori verò etiam Deo: nam hoc

Solutio dubij.

Quomodo vnus ſuſcipiat votum pro alio.

A eſt ſuſcipere in ſe obligationem alterius, & hæc eſt intentio petentis, & eſſe debet promittentis. Sicut enim is, qui *in ius ſucceait alterius, eodem, quo ille iure vtitur*, iuxta regulam 46. iuris in 6. ita qui alterius obligationem in ſe ſuſcipit voluntariè, eadem, qua alter obligatione tenetur. Facit etiam illud axioma, *quod ſubrogatum ſapit naturam eius, cui ſubrogatur*, vt ſumitur ex textu cum Gloſſa in capit *Eccleſia*, Vt lite pendent. &cæt. & late Euerardus, in loco *A vi ſubrogationis*. An verò in eo caſu liber maneat ab obligatione proprij voti, qui in alterum deriuauit obligationem, illo conſentiente, dicam in cap ſequenti.

Qui alterius obligationẽ ſuſcipit voluntariè, eadẽ obligatione tenetur. Cap. Eccleſia.

Alia difficultas occurrebat circa hanc concluſionem de votis parentum offerentium filios infantes religioni, aut ſtatui Eccleſiaſtico, an talia vota obligent filios in ætate adulta? Sed hoc tetigi in d. cap. 2. ſuperioris libri, & breuiter dixi non obligare, ampliorem de hac re diſputationem, & iurium de hoc loquentium expoſitionem remiſi in tractatum de Statu Religionis. 4.

Propria ergo huius loci difficultas eſt, de quibuſdam votis, quæ à populis fiunt, vt perpetuò obligent ſucceſſores, qui cenſentur obligati ex vſu, & omnium ſententia, quamuis ipſi votum non emiſerint: ergo obligantur voto maiorum, ſeu anteceſſorum: ergo votum vnius obligat alium. Eademque difficultas eſt de eiſdem votis, quando primò fiunt, quoad perſonas eiuſdem populi, vel C communitatis quæ talia vota non emiſerunt, imò ſæpe contradixerunt: & nihilominùs ſi maior pars præualuit, obligantur voto, ergo poſſunt obligari voto ſine proprio conſenſu, ac ſubinde per votum alterius. 5.

Propria quæſtionis difficultas. Vota populi quomodo ſuos ſucceſſores obligent.

Varij ſunt modi explicandi hanc obligationem, Nauarrus c. 12 n. 73. duos modos ponit ſub diſiunctione: vnde videtur, & æquè approbare illos, & alterutrum illorum exiſtimare neceſſariũ. Vnus eſt, in eo caſu omnes de illo populo, ſiuè iam exiſtentes, cum fit votum, ſiue ſucceſſores eorũ, teneri propria obligatione religionis ex vi eiuſdem voti. Neque propterea vnum obligari voto alterius, quia totus populus eſt vna perſona ficta, ſeu myſtica, & ita vnus numero ſemper perſeuerat, tam omnium exiſtimatione, quàm Iuris fictione, iuxta Leg. D *Proponebatur* ff. de Iudi. & ideo vnum eſt votum totius populi, & illud ipſum eſt votum ſingulorum. Et ſuaderi hoc poteſt, quia in Republica, ſeu communitate humana videtur eſſe hæc poteſtas vouendi nomine omnium: pertinet enim ad perfectam eius gubernationem in ordine ad diuinum cultum. Sicut communitas tota poteſt ſe obligare per promiſſionem alteri homini, vel communitati: & tunc ſinguli de communitate obligantur ad ſeruandum tale pactum. Sed hic modus non ſatisfacit, quia votum eſt perſonalis actus qui à perſona ficta dici non poteſt, niſi in quantùm fit à ſingulis perſonis propriis talis communitatis. Sicut de iuramento ſuprà diximus, non poſſe fieri à communitate, niſi per ſingulos, & oportere, vt ſinguli iu- E rent, & propria obligatione iuramenti teneantur. Et in pacto, vel promiſſione humana factis à communitate, obligari poſſunt ſinguli in vi pacti præcedentis, & iuſtitiæ, vel præcepti, non tamen in vi propriæ fidelitatis, & veritatis. 6.

Varij modi explicandi dictam difficultatem. Nauar.

L. Proponebatur.

Ad rempublicam pertinet poteſtas vouẽdi nomine omnium.

Alius modus reſpondendi Nauarri eſt, quod tunc ſinguli de populo, vel ſucceſſores obligantur ex vi pacti, & promiſſionis, quæ in vniuerſalem ſucceſſorem pertranſit. Sed contrà, Quia vel hoc intelligitur de pacto cum Deo, & hoc non, quia ibi 7.

Alius modus.

non eſt aliud pactum,niſi votum,quod non omnes faciunt,vel eſt pactum inter homines,& hoc non ſemper intercedit in talibus votis emittendis: nec videtur in illo fundari talis obligatio,aliàs eſſet obligatio iuſtitiæ, quod dici non poteſt. Nec etiam dici poteſt, pactum illud eſſe,quod tacitè intendit inter ſucceſſores, & eum, cui ſuccedunt, ſcilicet, ſuccedendi cum oneribus ab eo impoſitis,vt verba Nauarri indicant Hoc (inquam)locum nõ habet; tum quia non de ſolis ſucceſſoribus eſt difficultas, ſed etiam de aliis membris communitatis, qui in principio non conſenſerunt,nec ſucceſſoribus ſuis tale onus imponere voluerunt: tum quia talis modus ſucceſſionis non habet locum in votis perſonalibus vllo modo, & in realibus non quoad voti obligationem, vt cap. ſequenti explicabo.

A

8. 3.Modus. Quomodo ſinguli de populo tali voto obligentur.

B

Terriò igitur dici poteſt, ſingulos de populo obligari tali voto, quia omnes conſentiunt,& acceptant votum illud,& ſic faciunt illud ſuum, iuxta proximè dicta circa cap. *Licet*, de Voto. Et hoc tam de exiſtentibus in principio, quando fit votum, quàm de ſucceſſoribus intelligi poteſt, quia omnes, qui de tali populo naſcuntur,ſtatim,ac intelligunt ſui populi obligationem,illam acceptant & licèt fortaſſe non intelligant diſtinctè illam eſſe obligationem voti,ſatis eſt, quod confuſè illam acceptent prout in ſe eſt.Sed hoc in primis ſupponit pactum incertum:vnde enim conſtat hæc perſonalis,ac propria omnium, & ſingulorum acceptatio. Nam in principio multi forte diſſentiunt, & conſentiente maiori parte fit votum, & obligat omnes. Deinde ſucceſſores non tam acceptant, quam recognoſcunt obligationem,& ſeruant illã, quia putant cum illa ſe natos fuiſſe (vt ſic dicam) antecedit ergo obligatio acceptationem: non eſt ergo ex acceptatione. Vnde argumentor in hunc modum, quia vel illi ſucceſſores tenentur acceptare, vel non:ſi non tenentur,ergo illa acceptatio eſt ex ignorantia, & ita nullam inducit obligationem: acceptant enim, quia putant ſe teneri. Si verò tenentur acceptare; ergo iam obligantur abſolutè ex voto parentum. Dices,non obligari ex voto,ſed tantùm ex illo principio naturali, *Turpis eſt pars,quæ diſcordat à toto.* Sed hæc obligatio ordinaria, ac per ſe non ſolet eſſe grauis nec ſub reatu mortalis culpæ, ſecluſo ſcandalo: nec etiam eſſet ad acceptandum votum,ſed ad ſummum cõcordiam in actu promiſſo.

Turpis eſt pars quæ à toto diſcordat Aug. lib. 3. Confeſſ.c.8.

9. 4.Modus.

Quartò dicunt aliqui, hæc vota tantum obligare in vi conſuetudinis. Sed hoc non placet, tum quia cenſetur votum obligare à principio omnes, & ſingulos de populo ante introductam conſuetudinem,& ad hoc videtur eſſe poteſtas in Republica, vt in principio argumentabar: tum etiam quia illa conſuetudo non incipit per actus voluntarios, & paulatim introducit legem, ſed ſemper ſeruatur, vt neceſſaria.

10. Reſoluitur difficultas & aſſeritur vota communitatũ non obligare ſingulos propria obligatione niſi à ſingulis acceptentur.

Dico ergo, talia vota communitatum non obligare ſingulos propria obligatione voti,niſi à ſingulis perſonaliter fiant,vel acceptentur,eſſe tamen in communitate poteſtatem ad obligandum ſingulos præſentes, & futuros ſucceſſores in vi præcepti humani, vel ad acceptandum tale votum quoad voti obligationem, vel ſaltem ad obſeruantiam actus promiſſi.Vnde eo ipſo, quòd populi Rectores in tale votum ſufficienter conſentiant, conſequenter imponunt aliis præceptum obſeruãdi illud quoad actum promiſſum, & ideò grauiter peccabunt,non obſeruando illud.Vnde illi, qui non vouerunt,licèt non violent votum, & conſequenter non committãt proprium peccatum infidelitatis contra Deum,nihilominùs grauiter peccant contra obedientiam,vel contra propriam virtutem,in qua eſt materia voti.

Qui violant tale votũ cõmunitatis quomodo peccent.

11. Obiectio.

Sed obiici poteſt, quia laici non poſſunt præcipere ſpiritualia, & quæ ordinantur ad ſalutem animæ, & cultum religionis,ſed hæc vota ordinariè fiunt à populo laico, ergo non poſſunt obligare in vi præcepti, & minus poterunt obligare ad acceptandam propriam voti obligationem, quæ magis ſpiritualis eſt, & ſpontanea. Reſpondeo,cõſiderando rem hanc in terminis ſolius iuris naturalis,eſſe in communitate Reipublicæ poteſtatem ad ſtatuendum ea, quæ pertinent ad religionem. & cultum Dei, & bonos mores Reipublicæ: & ideo de illo ſtatu non procedit argumentum.Nunc verò in Eccleſia diuini cultus eleuatus eſt ad ſuperiorem ordinem, & eius cura commiſſa eſt Prælatis Eccleſiæ, & præcipuè Chriſti vicario. Et ideo exiſtimo, talia vota non habere vim obligandi, niſi interueniente Epiſcopi auctoritate, & approbatione. Et conſequenter neceſſe eſt, vt ipſe præcepto ſuo cogat omnes ad voti acceptationẽ, vel ſaltem ad obſeruantiam actus promiſſi,& tunc obligabuntur illi, qui non vouerunt, non in vi voti, ſed in vi Eccleſiaſtici præcepti. Hoc enim ſatis eſt ad explicandam hanc obligationem, & ad conuenientem populi gubernationem in tali materia: imò etiam eſt valde accommodatum,vt ſimilia vota prudenter, ac religioſè fiant.

Solutio.

Vota hæc nõ habent vim obligãdi niſi auctoritate Epiſcopi.

C

Vnde obiter intelligitur, talia vota (licèt vt perſonalia ſunt reſpectu ſingulorum, qui ea emiſerunt, reuocari non poſſint ab Epiſcopis, niſi per medium iuſtæ diſpenſationis)vt obligant totam communitatem poſſe ab eis reuocari, ſicut alia præcepta particularia ſuarum diœceſium, quia reſpectu communitatis non habent vim niſi in ratione præcepti, quod per Epiſcopum poteſt abrogari. Quapropter talis abrogatio valida erit, etiamſi fiat ſine cauſa ſufficiente ad diſpenſationem voti, quia per illam non tollitur propria obligatio voti, ſed alia,quæ per eãdem iuriſdictionem, & poteſtatem Eccleſiaſticam introducta fuerat.

12. An votũ per procuratorẽ factum obliget? Gloſ.

D

Tandem poterat hic moueri difficultas, quia poteſt votum per alium, ſcilicet, per procuratorem fieri, & tunc obligat eum, pro quo fit: ergo poteſt vnus alterius voto obligari.Circa hoc, Gloſſa in capit. *Sciendum* 27. quæſtione prima negat, votum fieri poſſe per alium,licet poſſit iuramentum, vel matrimonium. Fundatur enim in illo textu, quatenus dicit homines obligari,*per votum propriæ ſponſionis*, ſequitur ibi Turrecremata Conntrariũ verò ſentit ibi Archidiaconus referens Gloſſam in capit. *Preſbyter*, 82. diſtinct. & hanc partem cenſeo veriorem, quæ tractata eſt ſufficienter de iuramento, & hic poſſunt applicari, quæ ibi dicta ſunt. Fatemur enim votum fieri poſſe per alium, quoad exteriorem prolationem:nam

Archid.

E

conſenſum interiorem nemo dare poteſt, niſi per ſe ipſum. Poteſt tamen ita concipi, vt non obliget. donec votum exterius per procuratorem proferatur, & ex tunc obligare incipiat. Quia quoad hoc eadem eſt ratio de voto,quæ de iuraẽmto, vel matrimonio, aut aliis contractibus. Nam ex natura rei nihil repugnat hic modus paciſcendi cum Deo & per ius Eccleſiaſticum non inuenitur abſolutè prohibitum, an verò, & quomodo locum habeat in profeſsione religioſa infrà ſuo loco dicetur. Poſito autem hoc modo vouendi, non obligatur quis voto alieno, ſed proprio: tum quia moraliter loquendo

Conſenſum interiorẽ nemo dare poteſt, niſi per ſeipſum.

Quod alius facit nomine meo & ego facio.

quendo, quod alius facit nomine meo, vt miniſter à me deputatus, ego facio: tum etiam quia obligatio proximè naſcitur ex proprio conſenſu, quem ego præſto: actio autem procuratoris eſt veluti conditio requiſita, vt ex meo conſenſu oriatur obligatio, ſicut de iuramento etiam dictum eſt. Et ita reſponſum eſt ad dictum caput *Sciendum.*

CAPVT X.

Vtrum poſsit aliquis, vel teneatur votum ſuum implere per alium?

1. HIc explicanda à nobis eſt circumſtantia *Quibus auxiliis*, quatenus cadere poteſt ſub obligationem voti, vel illi repugnare, id eſt, an votum obliget ad ſui obſeruationem, etiam per alium, quando vouens non poteſt per ſe ipſum illud implere, vel etiamſi poſsit per ſe implere, an liceat illi implere per alium, & non per ſe? Et vt breuiùs, ac diſtinctiùs agamus, dicemus priùs de votis perſonalibus, poſteà de realibus, & vltimò de mixtis.

2, 1. Aſſertio. Nemo tenetur votũ perſonale implere per aliũ, ſi per ſe nõ poteſt. *Palud. Anton. Abul. Soto. Syluest. Angel.* L. *Idem.* Perſonale pactum ad alium non pertinet.

Dico ergo primò, nemo tenetur votum perſonale implere per alium, ſi non poteſt per ſeipſum. Eſt communis ſententia Theologorum in 4.d. 38. vbi præſertim Paludanus q.3.ar.3. Ant.2.p.tit.11.c.2.§.5. Abulenſis in c.30. Num. q. 97. Soto lib 7.q.2.art.1. circa finem, Syluester *Votum* 2.q.10. Angelus *Votum* 3.n.7. & reliqui Summiſtæ, & Canoniſtæ in c. *Licet* de Voto, & aliqui in c.1. Soletque probari à ſimili ex L. *Idẽ* 25. ff de Pactis, vbi dicitur *Perſonale pactum ad alium non pertinere.* Tamen aliter ibi dicitur pactum perſonale, quàm hic dicatur votum. Nam ibi dicitur pactum perſonale, quod fit cum perſona, ſiue fiat de rebus, ſiuè de operibus eius: hoc autem votum perſonale dicitur, quod eſt de actu perſonæ vouentis: nihilominus poteſt à ſimili aliquod argumentũ inde ſumi. Propria verò ratio eſt quæ ſumitur ex definitione voti perſonalis. Nam eſt de actu, & opere vouentis, ſed opus alterius nõ eſt opus vouentis, ergo tale votum non obligat ad actũ alterius, ergo non obligat, vt per alterum impleatur.

3. Obiectio. Solutio. Nemo poteſt propriè promittere actũ alterius.

Dices, Interdum fit votum peregrinandi per alium, mittendo v.g. religioſum, qui pro me viſitet ſancta loca, & eodẽ modo poteſt voueri oratio, vel ieiunium. Reſpondeo neminem poſſe propriè promittere actum alterius, & ita votum, vt cadit in actũ alienũ, nec perſonale eſſe, nec reale quia actus alienus non eſt proxima materia voti. Solum ergo eſſe poteſt quaſi obiectũ, ſeu materia, circa quam verſatur actus proximè promiſſus: nam qui vouet ieiunare, aut peregrinari per alium, non vouet ieiunare, ſed procurare, vt alter pro ſe ieiunet, aut mittere alium, qui peregrinetur loco illius. Et tunc conſideranda eſt actio, quã proximè vouens exercet, nã ſi reſoluitur in collationem pecuniæ, aut æquiualẽtis, eſt votum reale, vt votum dicendi Miſſam per ſacerdotem reale eſt: ſi verò ſit tantùm perſonalis actio, vt rogare præcipere &c. tunc votum eſt perſonale, & proximè impletur per propriam actionem vouentis, qua procurat actionẽ alterius: alter verò ſolùm materialiter implet rem promiſſam, iuxta obligationem, quam vouens potuit illi imponere, vel ipſe voluit ſponte ſuſcipere.

4. 1. Corollar. Qui ſimpliciter vouit nõ teneri, imo nec poſſe per aliud votum implere.

Hinc ſequitur primò eum, qui ſimpliciter vouit aliquid facere, non ſolùm non teneri, verum etiam nec poſſe ſuũ votũ implere per alium, nec iure, nec facto. Probatur prior pars, quia ſi poteſt per ſe ipſum implere, nõ poteſt licitè implere per aliũ: quia plùs vouit, ſcilicet, facere per ſeipſum, hanc enim quaſi reciprocã relationẽ includit materia talis voti, quia eſt veluti vitalis actus, qui inuoluit intrinſecã habitudinem ad ipſum operantem. Et hinc probatur poſterior pars, nam licèt quis nõ poſsit per ſe implere tale votũ, & velit implere per aliũ, non poterit. Probatur, quia ſi vouit ieiunare, licet iubeat alteri, vt pro ſe ieiunet, quia ipſe nõ poteſt, non implet votum, quia nõ vouit iubere, ſed facere, quod longè diuerſum eſt, & licèt alter pro ipſo ieiunet, ipſe non ieiunat, & ita non facit, quod promiſit. Vnde licèt in eo caſu honeſtè faciat iubendo, vel procurando ieiunium alterius, non facit tamen aliquid, quod pertineat ad talis voti obſeruationem. Quod ſi votum à principio fuit extenſum ex intentione vouentis ad ieiunandum, vel ſi non poſſet, procurandum ab alio, tunc quidem implet votum, per ſeipſum: quia per ſe procurat, aut exercet actionem, qua immediate votum impletur.

5. 2. Corollar. Quãdo quis etiam culpabiliter fit impotẽs ad implendum votũ, non tenetur per aliũ implere, ſi ſit perſonale. *Syluest. Nauar.*

Secundò ſequitur, non ſolùm quando abſque culpa propria fit quis impotens ad implendum ſuum votum, verùm etiamſi ſua culpa impotentiam contraxerit, non teneri per alium implere perſonale votum, ſed abſolutè excuſari, quando aliud expreſsè non vouit. Ita ſentit Syluester, *Votum* 2. quæſtion.6. & 10. in fine: Nauarrus capit. 12. numer. 55. & 56. Soto, & alij ex ſuprà relatis. Probatúrque ex dictis, quia culpa commiſſa in tranſgreſſione voti, non obligat ad aliquid, quod promiſſum non fuit, neque in re promiſſa continetur, ſed implere per alium rem promiſſam, non fuit in voto perſonali promiſſum; ergo. Præterea, licèt poſt culpam commiſſam in tranſgreſſione voti, opus promiſſum per alium fiat, non perſoluitur votum priùs factum: ergo nulla eſt talis obligatio.

6. Obiectio. Votum quis per alium implere nõ poteſt etiamſi fuit in mora. *Deut.* 23.

Dices. Licet non ſoluatur formaliter, ſoluitur per quamdam compenſationem eo modo, quo in tali caſu ſolui poteſt. Propter hoc Angelus ſuprà oppoſitum docet, nimirum, ſi fuit in mora, teneri ad implendum per alium, quia tenetur compenſare. Probatur, tum quia Deut. 23. dicitur, *Si moratus fueris, imputabitur tibi in peccatum*: tum etiam quia in Leg. 2. ff. Siquis cautionibus, & cæt. in principio, dicitur, *reum, qui promiſit ſiſtere in iudicio, liberari ab obligatione, ſi negotium tranſegit, priùs quàm ſiſti oporteret, ſecus ſi poſt*, ſic ergo in præſenti. Tum denique quia in cap final. de Iniuri. dicitur *teneri qui damnum dedit ſua culpa, ad ſatisfaciendum.* Et hanc ſententiam ſequitur Antoninus 2. part. titul. 11. cap. 2.§.5. Poteſt pro eadem ſententia referri Sylueſter, *Votum* 2. quæſtion. 10. qui pro illa refert Archidiaconum & illi aſſentire videtur in verſi. *Diſtinguit tamen.* Poſteà verò in fine totius quæſtionis oppoſitum clarè docet. Denique ſumitur illa ſententia ex Panormitano in cap. 1. de Voto, numer. 4. & in cap. *licet* numer. 14. Sed hæc ſententia ſupponit vnum falſum, ſcilicet eum, qui tranſgreſſus eſt votum perſonale, teneri ad faciendam compenſationem, & quaſi reſtitutionem, ſi factus ſit impotens, quod eſſe falſum, patebit à fortiori ex dicendis infrà de tempore obligationis voti. Hoc autem fundamento deſtructo, ruit illa ſententia. Et præterea illo dato, non inferetur ex illo teneri vouentem ad implendum votum per alium, niſi omnis alius modus eſſet impoſsibilis. Ad obiectionem ergo reſpondeo, non teneri tráſgreſſorẽ voti ad aliquam compenſationem. Ad primũ Angeli reſpondetur, ſolũ probare peccaſſe illũ, qui fuit

Anton. Syluest. Panor. Fit ſatis obiectionibus. Ad primum.

Ad ſecundũ.

fuit in mora, non verò teneri ad aliud, quàm ad A pœnitentiam. Ad ſecundum negatur conſequentia, quia diſpoſitio illius legis eſt in ordine ad iudicium externum, & in ordine ad punitionem delicti, vt ibidem dicitur. Ad tertium etiam negatur conſequentia, quia tranſgreſſio voti non eſt contra iuſtitiam, ſicut damnum cum iniuria factum.

Ad tertium. Tráſgreſsio voti non eſt contra iuſtitiam.

7\. 3. Corollar. Non tenetur quis votum implere per alium, licet impotẽtia à principio extiterit quando factum fuit.

Tertiò ſequitur, hanc aſſertionem procedere etiãſi impotentia implendi tale votum à principio extiterit, quando votum fuit factum, & ſiue vouens præſciuerit impedimentũ, ſiuè non, dummodò eadem fuerit intentio vouentis. Hanc ampliationẽ addo propter varia dicta Canoniſtarum. Hoſt. enim in c. *licet*, de Voto n. 4. & 5. abſolute dicit, in eo caſu quando impotentia fuit à principio, obligare votũ, vt per alium impleatur, ſi fieri poteſt ne votum fue B rit irriſorium. Quod ſequitur Nauarrus d. num. 55. dicens abſolutè teneri aliquem implere votum per alium, quoties tale eſt, vt per alium, impleri poſsit. Sed merito hoc limitat Panor. n. 13. vt ſolùm locum habeat, quando vouens non ignorabat impotentiam ſuam: nam tunc ſolùm procedit ratio Hoſtienſis. Si enim ignorabat, potuit bona fide vouere facere per ſe, quod putabat ſibi eſſe poſsibile. At verò ſi ſciebat per ſe non poſſe, eo ipſo videtur vouiſſe facere per aliũ: quia non voluit promittere aliquid impoſſibile cognitum, nec præſumitur feciſſe votum irriſorium. Et hoc ſequuntur Angelus & Syluester. Verumtamen hoc ipſum ſolùm procedit ex præſumptione: vnde non limitatur aſſertio poſita, ſed præſumitur aliud eſſe votũ, & ideò dixi in hoc Corollario, *Dummodo eadem fuerit intentio*, in quo (quod ſpectat ad forum conſcientiæ) non præſumptione, ſed declaratione vouentis ſtandum eſt: quia fieri poteſt, vt non intenderit rogare, vel imperare, aut aliter procurare per aliũ facere, ſed per ſe, vel ex temeritate, & arroganti inconſideratione, vel quia ſperabat fore, vt aliquando poſſet. Vnde ſi verba voti tantùm ſonent actionem propriam, vt ieiunare, orare, viſitare, & vouens declaret ſe non intendiſſe promittere facere per alium, non obligatur facere: quia obligatio non excedit intentionem, & quia non poteſt plus operari ſuperueniens impedimentum, quàm exiſtens tempore voti cæteris paribus. Quin potiùs licet nõ poſsit vouens certò ſcire, ſe habuiſſe intentionem non vouendi agere per D alium, ſatis eſt, quod non iudicet ſe habuiſſe intentionem ita vouendi, vt non ſit obligandus ad implendum tale votum per alium, ſed potiùs iudicandum ſit tale votum indiſcretum, & vanum: quia hoc potiùs colligitur ex tali modo vouendi, & in verbis voti (vt ſupponitur) nullum eſt fundamentum ad illam intentionem præſumendam.

Hoſtien. *Nauar.* *Panor.*

8\. 4. Corollarium, qui vouit agere aliquid per aliũ, ſatis implet votum exhibẽdo actionem accõmodatã per ſe ipſũ.

Quartò infertur, quando quis expreſſe vouit agere aliquid per alium, ſatis implere votum exhibendo actionem accõmodatam voto, quam per ſe poteſt facere. Hæc autem actio varia eſſe poteſt interdum enim ſolùm eſſe poteſt rogare, aut intercedere cum alio, & tunc id ſatis eſt, ſiue alius faciat, ſiue non: dummodò vouens ſufficientem diligentiam fecerit ex parte ſua, quod prudẽtis arbitrio relinquendum eſt iuxta negotij qualitatem. Aliquando eſſe poteſt actus præcipiendi, ſeu ordinandi pro ratione ſui muneris, vt ſi Prælatus religionis voueat orationes ſuorum ſubditorum pro aliqua neceſsitate, ſatisfaciet eas imperando, vel ordinando, modo conſueto. Non credo tamen teneri ad explicãdum ſubditis ſuum votum: quia votum ſuum non obligat alios, nec ratione illius tenetur illos magis cogere, vel obligare, quàm iuxta regulam, vel conſuetudinem ſoleat ſimiles actus iniungere, & ſic ordinando ſatisfacit voto ſuo, etiamſi fortaſsè alij non omninò illud exequantur. Denique poteſt actio hæc includere conuentionẽ cum alio, & obligationem, vt actum promiſſum faciat quaſi ex pacto, vel iuſtitia, vt cùm quis mittit alium ad peregrinandum, dando illi neceſſarios ſumptus, vel quid ſimile, & tunc cũ proportione dicendum eſt, ſatis eſſe, vt vouens faciat id, quod eſt ex parte ſua, etiamſi alius poſteà non impleat, & præſertim ſi tale votum reſoluitur in reale, vel de illo habet aliquid admixtum ratione expenſarũ: nam ſi vouens illas ſemel ſoluit, licet alter iniquè, & iniuſtè agat, non exequendo promiſſum, credo non teneri vouentem ad iterum faciendos ſimiles ſumptus. Sicut, qui promiſit dicere Miſſas per alium, & dedit ſtipendium, & bona fide alium obligauit ad eas dicendas, licèt ille iniuſtè deficiat, nõ tenetur vouens iterum eleemoſynam dare, quia iam impleuit votum quoad actionem, & rem quæ ad ipſum poterat pertinere. Si autem actio non habet ſumptus annexos, & vouens illos non amiſit, ſed recuperauit ſtipendium, tunc tenebitur iterum procurare, vt votum impleatur, ſi tempus pro quo obligabat adhuc durat, iuxta dicenda inferius cap. 10. Et hæc de votis perſonalibus.

9\. Vota realia obligant ad impletionẽ per alios, quádo quis per ſe non poteſt.

Secundo loco dicendum eſt de realibus votis, de quibus Doctores ſuprà allegati communiter docent obligare, vt per alium impleantur, quando C vouens non poteſt per ſe illa implere. Ratio eſt quia hæc vota non tam ſunt de actibus dicentibus intrinſecum reſpectum ad vouentem, quàm de rebus, vel actionibus, quæ per alios poſſunt executioni mandari. Vt votum eleemoſynæ obligat ad exhibendam pecuniam: eleemoſyna autem ipſa per famulũ fieri poteſt, & votũ de ædificando templo data pecunia per alios impletur. Atque hæc quidẽ ſententia quoad doctrinã intentam vera eſt: ſi quis tamen rectè conſideret formalem (vt ſic dicam) impletionem voti realis, differentiam vix inueniet inter ipſum, & perſonare, quatenus à vouente ipſo vtrumque impleri poteſt, & debet. Vt autem qualis eſſe poſsit differentia clarè percipiatur, aduerto in voto reali duo conſiderari poſſe: vnum eſt exhibere pecuniam promiſſam, aliud eſt facere, & exequi opus, ad quod pecunia promiſſa eſt.

10\. Duo conſideranda ad differentiã voti realis, & perſonalis dignoſcendã.

Quod ad primum attinet, dico tale votum obligare vouentem, vt per ſe votum exequatur, & non per alium: quia tenetur de ſuo implere, non de alieno, non ſolùm quia non poteſt de alieno arbitrio ſuo diſponere, ſed etiam quia non tenetur petere ab alio, vt tales ſumptus faciat: quia ex vi talis voti realis id non promiſit. Et in hoc ſeruatur quædam proportio inter votum perſonale, & reale, quòd ſicut in perſonali, qui non poteſt per ſe implere, non tenetur per alium, ita in reali, ſi quis in pauperiem incidat, & non poſſit de ſuo expen- E dere, quod promiſit, non tenetur procurare, vt alius faciat, nec eleemoſynam ab aliis petere, vt votum impleat: quia ex vi voti hoc in eo non continetur, niſi ex conditione perſonæ, & circumſtantiis colligi poſsit, hanc fuiſſe intentionẽ eius. Et tunc votum erit potiùs perſonale, quam reale, vel erit duplex, & ante omnia obligabit perſonale, quia petere eleemoſynam ad faciendum opus pium, materia eſt voti perſonalis, & quoad illam partem certum eſt non obligare ad faciendum per alium. Expleta

autem

autem illa parte, & acquiſita eleemoſyna, iam votum erit reale, eiuſque leges ſequetur: votum ergo reale quoad ſuam partem obligat vnumquemque vt per ſe faciat, non per alium. Dices: ſi quis non impleuit viuens reale votum, tenetur implere per hæredem. Reſpondeo, in primis ſi abſolutè vouit eleemoſynam, vel aliud pium opus facere, teneri dum viuit facere, atque adeò per ſe. Si tamen vel fuit in mora culpabili, vel à principio non intendit aliter ſe obligare, verum eſt debere per hæredem facere: nimirum præcipiendo, vt de ſuis bonis opus fiat, & tunc iam per ſe implet votum quoad illam partem: quia de ſuo impleri vult, & ipſe præcipiendo facit quod ad illum ſpectat, ſicut quādo præcipit famulo, vt det eleemoſynam. A

Obiectio. Votum reale obligat vnū quemque vt per ſe faciat, non per aliū. Solutio.

Votum reale quando vouens tenetur per hęredem facere.

11. Vnde quòd ſpectat ad ſecundum, ſcilicet conſumptionem pecuniæ in tali vſu, aliquid eſt perſonale pertinens ad vouētem, quod non poteſt per aliū fieri, ſcilicet, præcipere, vt fiat ex illa opus promiſſum: imò & diligentiam adhibere, vt impleatur, quoad fieri poſsit. Nam hæc obligatio penes ipſum vouentem eſt, & non poteſt alteri delegari, niſi aliud fuerit in voto expreſſum. Quia quoad hoc votum includit eandem habitudinem ad vouentem, quàm votum perſonale. Aliquid verò eſt in illo vſu, quod non tenetur ex vi talis voti per ſeipſum vouens explere, ſed poteſt famulo, aut miniſtro committere, vt diſtribuere actu eleemoſynam in pauperes, vel ædificare templum. Hoc verò non eſt propter ſpecialem proprietatem voti realis, ſed quia illa non eſt materia talis voti: generale autem eſt omni voto, vt non obliget extra ſuam materiā. Cuius ſignum eſt, quia ſi quis vouiſſet ſuis propriis manibus dare eleemoſynam, vel perſonaliter laborare in templo, quod ſuis ſumptibus ex voto ædificat, teneretur id facere per ſe, nec ſatisfaceret faciendo per alium: quia iam quoad id votum eſſet perſonale. Votum ergo reale quoad id, quod intrinſecè, ac per ſe obligat, per vouentem ipſum debet mandari executioni, & non per alium, aliàs non ſatisfit propriæ obligationi voti. Vnde differentia ſolùm eſt, quod in voto reali, ſi vouens poteſt exhibere pecuniam, & præcipere, vt fiat pium opus per alium tenetur id facere, etiamſi aliter opus facere non poſsit: quod in voto perſonali non inuenitur. Et ſic res eſt adeò clara, vt non indigeat alia probatione, ex ſequenti autem puncto magis comprobabitur. B C D

Generale eſt omni voto vt non obliget extra ſuā materiam.

12. Tertiò dicendum eſt de voto mixto ex perſonali, & reali, de quo certum eſt, quoad partem perſonalem non expleri per alium, iuxta primam aſſertionem: nam eſt eadem ratio. Vnde ſolùm poteſt quæri, an in eo caſu, in quo vouens non poteſt per ſe implere perſonalem actionem, quam votum includit, teneatur ad realem contributionem? In quo reſolutio communis eſt, diſtinctione vtendum eſſe Nam illa mixtio duobus modis inueniri poteſt, vno modo per ſe, & quaſi intrinſecè, ex conditione ipſius operis perſonalis, vt ſunt in peregrinatione ſumptus itineris, in militia alimenta perſonæ, vt ſiquis vouit perſonaliter militare contra infideles ſine ſtipendio, & propriis ſumptibus. Alio modo contingit mixtio, quaſi per accidens ex intentione vouentis, vt ſiquis vouit viſitare ſanctum Iacobum & ibi tot Miſſas, eleemoſynam, vel lampadem argenteam offerre, vel militare in pio bello, & ſecum deferre tot milites ſuis ſumptibus. In priori caſu ceſſante obligatione perſonali, ceſſat realis: tum quia acceſſorium ſequitur principale, & illud reale eſt ita acceſſorium, vt in tali actu omninò nitatur: tum etiam quia illi ſumptus non tam ex voto debentur, quàm ex naturali conditione perſonæ, ac neceſsitate.

Votum mixtum quomodo obliget ad impletionem.

Mixtio quibus modis inueniatur in voto.

In poſteriori verò caſu licèt quis non poſſit implere votum quoad partem perſonalem, tenetur quoad partem realem, vt ſi non poſſit ire ad ſanctum Iacobum, tenetur mittere eleemoſynam, quam illuc perueniendo facere promiſerat, & ſi non poteſt perſonaliter ire ad bellum, tenetur mittere, quos ſecum deferre promiſerat nō in proprium famulatum, ſed in auxilium, & ſubſidiū belli. Ratio eſt, quia illa duo, licèt fuerint coniuncta, non ſunt connexa, nec vnum propriè eſt acceſſoriū alterius, & ita in virtute illa ſunt duo vota diſtincta: & ideò ſi vnum impleri poteſt, licèt aliud non poſſit, ſeruandum eſt, quod poteſt. Sic etiam in caſu ſuprà propoſito, ſi quis promittit ſuis ſumptibus, ex proprio, ac perſonali labore templum ædificare, licèt laborare non poſsit, tenetur ſuis ſumptibus ædificare: quia illa etiam non ſunt per ſe connexa, ſed tamquam duo vota diſtincta. Item qui promiſit dare eleemoſynam ſuis manibus, licet infirmitate vel aliter impediatur, & non poſsit per ſe dare, tenebitur per alium dare, aut mittere: quia etiam ibi non eſt per ſe connexio, & præterea ibi eleemoſyna eſt principale, alia eſt circumſtātia eius, & quaſi acceſſorium, ceſſante autem acceſſorio, nō ceſſat principale. Ita ſumitur ex Innoc. in c. *Licet* de Voto, & ibi Panormitanus nu. 12. & ſequentibus, & alij. Conſentiunt Syluester, Angelus, Antonius, & alij locis citatis. Solumque occurrit aduertendum, hæc intelligenda eſſe per ſe, & conſiderata natura, & materia talium votorum: nam ex intentione vouentis poſſunt hæc ita colligari, vt vnū ponatur tamquam cōditio neceſſaria ad obligationem alterius, & tunc non aliter obligaret votū, vt ſi voueret ire ad ſanctum Iacobum, & ſi illuc perueniret, dare eleemoſynam, & non aliter, & ſic de alijs. Tunc enim votum eſſet conditionatum quoad illam partem, vnde conditione non impleta, non obligaret, ſicut etiam in priori caſu poſſet intentio ferri ad expenſas, per ſe vouendo de illis eleemoſynam facere, ſi peregrinari non poſſet, & tunc clarum eſt votum obligare, ſed hoc eſt accidentarium & oportet, vt certò conſtet. Hic verò occurrebant difficultates ex cap. *Licet*, & cap. *ſuper his* de Voto, quæ in cap. ſequenti melius tractabuntur.

13. Qui non poteſt votum implere quoad partē realem tenetur ſaltem quoad partē realem.

Innocen. Panor.

Aduertendū.

CAPVT XI.

Vtrum obligatio voti ipſo facto, vel iure tranſeat ad hæredes.

HÆC quæſtio annexa eſt duobus præcedentibus: nam pertinet ad explicandas perſonas, ad quas extendi poteſt obligatio voti, vel potiùs per quas poteſt, & debet votum impleri. Supponitur autem vt clarum, propriam, & formalem (vt ſic dicam) voti obligationem non extendi ad hæredes, quia licèt repræſentent perſonam defuncti, verè tamen ſunt perſonæ ab illo diſtinctæ, quæ promiſsione eius formaliter obligari non poſſunt, vt oſtenſum eſt c.8. Et in ſimili lib. 2. de Iurament. cap. 24. eſt ergo quæſtio de alia obligatione iuſtitiæ, quæ ad hæredes tranſeat ex voto defuncti. E

1. Formalis voti obligatio non extenditur ad hæredes vouētis.

Addidi autem in titulo *ipſo facto, vel iure*, vt excludam peculiare mandatum ipſius teſtatoris: nam ſi hoc intercedat, clarum eſt teneri hæredem ad voluntatem teſtatoris implendā, & ex hac parte poſſe obligari ad implendum votū defuncti, quod ipſe præcepit impleri: tunc autem dicetur obligatio

2. Hæres tenetur ad implēdū votū teſtatoris quod ab ipſo mandatū accepit.

tio voti tranſire ad hæredem, non ipſo facto, vel iure, ſed media voluntate teſtatoris. In hoc autem puncto obſeruanda eſt differentia inter vota perſonalia, & realia: nam perſonalia non tranſeunt ad hæredem, etiam volente, & præcipiente teſtatore, niſi hæres ſponte ſua acceptet, & faciat ſuam promiſſionem defuncti, iuxta cap. *Licet*, de Voto, & dicta ſupra cap. 8. quia hoc onus perſonale non eſt coniunctum cum hæreditate, ſed cum perſona, & ideò non poteſt teſtator ſuo ſolo arbitrio illud imponere hæredi nolenti illud acceptare. Et ita docent Paludanus & alij ſtatim referendi.

3. In inſtitutione hæredis voluntaria poteſt teſtator hæredi relinquere hæreditatem ſub côditione cuiuſdam voti implendi. *Abul.*

3. Verum eſt tamen, quod vbi inſtitutio hæredis eſſet omninò voluntaria, poſſet teſtator ſub hac côditione hæreditatem Petro extraneo relinquere, vt tale votum ſuum peregrinationis, aut pij belli perſonaliter impleat, aliàs illam amittat: & tunc hæres teneretur votum teſtatoris implere, non abſolutè, ſed vt poſſet hæreditatem obtinere, vel retinere iuxta modum inſtitutionis. Imo addit Abul. 3. Reg. 15. q. 19. quod ſi teſtator inſtituat hæredem voluntarium, eique in teſtamento præcipiat, vt pro ſe votum peregrinationis, aut aliud ſimile impleat, tenetur hæres, ſi adeat hæreditatem, implere votum, etiáſi viuente teſtatore nihil promiſerit, vel acceptauerit: & ſi nolit, poſſe per cenſuras compelli ad implendum votum, vel hæreditatem relinquendam, licet teſtator hanc conditionem non expreſſerit: quia præſumitur ex coniecturata mente illius. Sed hic rigor nimius eſt, & contra verba Iuris, quæ requirunt voluntariam acceptationem hæreditatis: neque eſt cur præſumatur illa volûtas teſtatoris, cum nec illam expreſſerit, vt ſupponitur nec ad illum rigorem teneretur ex vi voti, vt ex ſupra dictis conſtat. Potiùs ergo videtur ille eſſe modus, quàm conditio, vel certè petitio ex gratitudine potiùs, quàm ex oligatione: ſecus verò eſſet, ſi inſtitutio eſſet conditionata. Et idem dicendum cenſeo de legatario: poſſe ſcilicet hoc modo obligari, ſi ſub tali conditione legatum relinqueretur. Hæredi autem neceſſario non videtur poſſe tale onus imponi per modum côditionis: quia per ſe habet ius abſolutum ad hæreditatem, quod non poteſt pater verbi gratia, minuere & côditionatum reddere, addita conditione voluntaria, ad quam alter ſimpliciter non tenetur.

4. At verò in votis realibus, certum eſt, poſſe iuſtè teſtatorem imponere hæredi onus implendi illa: imò etiam teneri, ſi re vera talia vota non erant extincta, ſed durabat eorum obligatio, ſiue culpabilis fuerit mora, ſiuè non: quia ſemper tenetur quis implere eo modo, quo poteſt. Item quia ſemper eſt debitor Deo illius pecuniæ, ſeu rei: ergo tenetur præcipere, vt ſoluatur: ergo eſt præceptû iuſtum obligans hæredem. Denique hoc à fortiori conſtabit ex dicendis Idémque eſt cum proportione de votis mixtis, quoad illam partem in qua realia ſunt, vt etiam mox explicabimus. Semper autê hoc intelligitur, quando teſtator diſponit de bonis, quæ vocantur libera, ſemperque poteſt tale onus imponere. Vnde à fortiori conſtat, non teneri hæredem ipſo facto ad implenda vota defuncti perſonalia, vel mixta quoad partem perſonalem: quia ſi non obligatur, etiam præcipiente defuncto, niſi in caſu, & modo explicato, multò minùs obligabitur ſi teſtator nihil præcipiat, ſed ſimpliciter hæredem inſtituat vel ſi hæres ab inteſtato ſuccedat. Et ratio clara eſt, quia perſonalis obligatio voti extinguitur cum perſona, & quia nullo modo adhæret rebus,

Perſonalis obligatio voti extinguitur cû perſona.

ſeu hæreditati: & ideo ex vi illius non tranſit ipſo facto, vel iure ad hæredem.

5. Pûctum difficultatis.

Tota ergo difficultas eſt de votis realibus, & mixtis quoad partem realem. Et ratio dubitandi eſſe poteſt: quia ad hæredem non tranſeunt ex vi hæreditatis, niſi debita ex iuſtitia: ſed obligatio voti non eſt ex iuſtitia: ergo. Confirmatur primò quia illa obligatio vt perſonalis, non tranſit ad hæredem, ſed cum perſona extinguitur: nec etiam tranſit vt realis, quia non adhæret rebus ipſis, nec moraliter afficit illas, vt dicantur tranſire ad hæredem cum tali onere: ergo nullo modo tranſit. Minor patet ex leg. 2. ff. de Pollicit. dicente, *Si quis rem aliquam vouerit, voto obligatur, quæ res perſonam vouentis, non rem, quæ vouetur obligat*, & infra, *res ipſa ſacra non efficitur.* Confirmatur ſecundò, quia aliàs etiam ſi teſtator declararet ſuam voluntatem eſſe, vt tale votum non impleretur, hæres ex vi hæreditatis teneretur illud implere. Conſequens autem videtur falſum, quia tunc hæres non tenetur ex vi religionis, vt conſtat, quia formaliter non obligatur voto: neque etiam ex vi iuſtitiæ, quia non poteſt obligari ex iuſtitia, niſi ex quaſi contractu cum teſtatore: ibi autem nullus quaſi contractus conſiderari poteſt, cûm teſtator remiſerit, & ſuam voluntatem ſatis declarauerit: ergo.

6. Reſoluitur quæſtio, & aſſeritur obligationê voti realis tranſire ipſo iure ad hæredem ex vi hæreditatis receptæ. *Abulenſ. Palud. Sup. Gab. Soto. Ant. Syluest. Angel. Nauar. Innoc. Panor. Hoſtienſ. Cap. Si hæred.*

Nihilominùs dicendum eſt, obligationem voti realis tranſire ad hæredem ipſo iure, ſeu facto ex vi hæreditatis receptæ Hæc eſt ſententia cômunis, tradit Abulenſis in c. 30 Num. q 98. Palud. 4. d. 38. q. 3. ar. 3. Supplem Gab. q. art. 3. poſt 3. concluſionem, Sot. d. q. 2. art. 1. in fine Ant. 2. p. tit. 11. c. 2. §. 5. Syluestrum *Votum* 2 q. 11. Angelus *Votû* 3. n. 8. & 9. & Summ. cômuniter Nauar. d. cap. 12. numer. 56. Innoc Hoſtien Panormit. Anton. & alij in cap. *Licet* de Voto. Probari poteſt primò hæc ſententia ex cap. *Si hæredes* de Teſtam. vbi puniuntur hæredes, non adimplentes iuſſa teſtatorum, & ſubditur *vt vota defuncti adimpleantur.* Sed ibi (vt adæquata ſit ratio) per vota non videntur ſignificari propriè promiſſiones, ſed volûtates, ſeu deſideria defuncti. Et licet comprehendantur propria vota, ille textus in rigore ſolùm loquitur, quando teſtator illa impleri iubet. Probari etiam ſolet ex cap. *Licet*, de Voto. Sed ibi etiam præceptum patris præceſsit, & acceptatio, ac promiſsio filij: Vnde ex textu non colligitur, patrem id feciſſe ex obligatione, nec filium obligandum fuiſſe, niſi promiſiſſet, vt infrà dicam.

7. Ca. *Ex parte.*

Magis videtur hoc probare ca. *Ex parte* de Cenſibus, vbi clarè ſupponitur, filios teneri, & poſſe cogi ad ſoluenda vota parentum. Item facit cap. 1. de Solut. quatenus in eo dicitur, teneri filium ad ſoluenda debita parentum. Expreſsius habetur in leg. 2. ff. de Pollicit. vbi dicitur, *Qui decimam partem bonorum vouit, ſi deceſſerit ante ſolutionem, hæredem illius hæreditario nomine, decimis obſtrictum eſſe.* Vbi expendo particulam *hæreditario nomine*: nam æquiualet illi *Ipſo iure, ſeu facto.* Et pro ratione ſubditur, *Voti enim obligationem ad hæredem tranſire conſtat.* Ratio verò eſt, quia per votum reale fit homo debitor Deo illius rei, in quam votum cadit, ſed bona defuncti, ſunt obnoxia ſolutioni debitorum eius, ita vt debita non côputetûr in bonis: ergo hæres tenetur ad ſoluenda vota realia defuncti ex vi bonorum, quæ ad ipſum perueniunt, & hoc eſt obligari ipſo facto. Vnde colligitur clara differentia inter votum perſonale, & reale: nam perſonale votum conſtituit hominem debitorem ſolius actionis cohærentis propriæ perſonæ, ad quod debitum perſoluendum

Per votum reale fit homo debitor Deo illius rei in quam votum cadit.

Differêtia inter votû perſonale, & reale.

non

non ſunt obnoxia bona externa, ſed ſola perſona. Neque etiam apud Deum habet locum obligatio ad aliquod intereſſe, quæ relinquatur ex voto perſonali non impleto, quia illa tantum eſt obligatio ad pœnitentiam agendam (vt infrà oſtendam) quæ etiam perſonalis eſt. At votum reale conſtituit hominem debitorem rerum externarum, quæ ſemper poſſunt reddi Deo, etiamſi homo dum viuit fuerit negligens in illis reddendis, ideóque illæ ſemper manent obnoxiæ tali debito ſoluendo, & cum illo onere tranſeunt ad hæredes, & ideò ille manet obligatus eo ipſo, quod hæreditatem adit. Vnde etiam intelligitur, hanc obligationem non tranſire ad hæredes, niſi pro viribus hæreditatis, & habita ratione aliorum onerum, & debitorum iuxta generalem doctrinam de obligationibus hæredum, & modo ſoluendi debita defunctorum. Hæc verò ratio maiori indiget expoſitione, quæ pendet ex dicendis.

8. Fit ſatis rationi dubitandi. Debitum religionis in vouente eſt maius quàm iuſtitia.

Ad rationem ergo dubitandi reſponderi poteſt primò, debitum religionis in ipſo vouẽte reſpectu Dei eſſe maius, quàm iuſtitiæ, quia eſt ius aliquo modo Deo ipſi acquiſitum, quod eſt altioris rationis, quàm ſit ius humanæ promiſſionis, etiã ſi ſupponatur eſſe iuſtitiæ, & ideò multò maiori ratione trãſit ad hæredes promiſſio realis facta Deo, quàm facta homini, at promiſſio facta homini, ſaltem quando ex iuſtitia obligat, tranſit ad hæredes, vt apud omnes conſtat: ergo & votum Deo factũ. Hæc verò reſponſio, & æquiparatio non conuincit, neque omninò videtur ſatisfacere: quia licet religio excellat ratione dignitatis perſonæ, tamen in ratione debiti fidelitatis ſemper habet hanc diuerſitatem, quod nõ obligat quaſi ad reſtitutionem, vel recompẽſationem, vt infrà dicemus. Vnde augetur difficultas, quia aliàs tenebitur hæres ad ſoluenda vota defuncti ex religione: conſequens eſt contra dicta, & contra rationem, quia ibi non eſt alia obligatio religionis, niſi fidelitatis ad Deum: hæres autem non poteſt teneri ex fidelitate ad Deum, cùm ipſe non promiſerit: hac enim ratione formalis obligatio voti defuncti non tranſit ad hæredes: ergo. Sequela patet, quia hæres non tenetur ex iuſtitia reſpectu hominis, quia ſuccedit tantum in locum defuncti, & defunctus nulli homini erat ex iuſtitia obligatus: ergo.

9. Vera reſpõſio. Hæres tenetur ex iuſtitia ad ſoluẽda debita defuncti.

Reſpondeo igitur, negando minorem, quia hæres tenetur ex iuſtitia reſpectu defuncti, ex tacito quaſi contractu, quo obligatur illi ad ſoluenda eius debita, eo ipſo quòd adit eius hæreditatem, vt dixit Panormitanus cum Antonio in dicto cap. *Licet.* Et conſequenter etiam tenetur reſpectu eius, cui res promiſſa danda eſt propter voluntatem defuncti. Vnde licèt obligatio voti perſonalis ſit, & in vouẽte ad religionẽ pertineat, in hærede tranſit in obligationem iuſtitiæ, ratione rei acceptæ cum illo onere. Et ita ſoluta relinquitur prima confirmatio: concedo enim ex vi ſolius voti realis rem non manere affectam quaſi ſpirituali onere, & obligatione, ſed obligationem eſſe perſonalem. Nihilominùs tamen bona ipſius vouentis debitoris manent obligata generali obligatione ad hoc debitum, ſicut ad alia: hac enim ratione alia debita perſonalia ad hæredes tranſeunt, vt conſtat.

10. An obligatio voti realis tranſeat ad hæredem etiam cõtra voluntatem teſtatoris.

In ſecunda confirmatione petitur, an hæc obligatio voti tranſeat ad hæredem, etiam contra voluntatem teſtatoris, ſi expreſsè declaret, ſe nolle tale onus imponere hæredi? Videtur enim ex dicta ratione ſequi non tranſire: quia tunc ceſſat quaſi contractus inter hæredem, & teſtatorem, quia non poteſt eſſe contractus contra proprium conſenſum, & voluntatem, ibi autem nec hæres vult obligari plus, quàm defunctus illum obliget, nec defunctus vult hæredem obligare: ergo nullus contractus, vel quaſi contractus inter eos intercedit: ergo non eſt vnde oriatur obligatio iuſtitiæ in hærede, & alia eſſe non poteſt, vt oſtenſum eſt. Atque ita ſentiunt aliqui, non teneri hæredem in eo caſu ad implendum votum defuncti. Et conſequenter iuxta hanc ſententiam dicendum eſt, hanc obligationem fundari in præſumpta voluntate defuncti, quia nemo præſumitur agere contra æternam ſuã ſalutem, & ideò licet expreſsè non præcipiat teſtator hæredi, vt ſuum votum impleat, hoc cenſetur velle eo ipſo, quod expreſsè illum non liberat ab illo onere: ac ſubinde communis ſententia intelligenda erit, quando hæres ſimpliciter inſtituitur, aut ſuccedit: limitanda verò erit, quando teſtator expreſsè liberat hæredem illo onere: quia tunc, vel præſumitur teſtator à principio ita vouiſſe, vel licèt fortè grauiter in eo facto peccet, factum tenet, quia ſine voluntate eius non poteſt eius obligatio ad alium tranſire, neque ille, poſteà acceptando hæreditatem, cooperatur peccato eius, ſed vtitur effectu ex illo relicto, qui per ſe malus non eſt.

Nemo præſumitur agere contra æternam ſuã ſalutem.

11. Dupliciter fit votũ reale.

In hoc puncto aduertendum eſt, dupliciter poſſe fieri votum reale, vno modo abſolutè, & ſine reſtrictione ad vitam: alio modo cum tali reſtrictione: *voueo in vita mea Eccleſiam ædificare, ſi autem non perfecero, vel ædificauero, nolo obligationem vllam tranſire ad meos filios, vel hæredes*, ex hac ergo forma promittendi vel æquiualenti, obligatio ſine dubio extinguitur per mortem vouentis, ſiuè cum culpa, ſiuè abſque illa votum non impleuerit viuens. Probatur, quia ille modus promittendi non eſt impoſſibilis. Quam enim inuoluit repugnantiam? Nec eſt illicitus, cui enim virtuti repugnat? certè nulli: nam ſicut votum ſpontaneum eſt, ita & ampliatio, vel reſtrictio obligationis eius. Tale ergo votum vi ſua non tranſit ad hæredes, quia non obligat vltra intentionem vouentis. Et confirmatur, quia promiſſio ad hominem illo modo, & cum illa limitatione facta, non obligat hæredem, etiam ſi ipſum promittentem obligauerit de iuſtitia: quia illo modo acceptata eſt à promiſſorio, & ita non potuit poſteà acquirere ius contra hæredem, vt videre licet apud Antonium, Gomez, tom.2. de Contract. c.11. num.12. & 13. vbi Iura, & Doctores allegat; ergo idem erit in promiſſione ad Deum: nam licèt vinculum iſtius ſit maius in ratione voluntarij, in dependentia ab intentione vouentis æquiparatur.

Quale votũ reale nõ trãſeat ad hæredem.

Ant. Go.

12. Fit ſatis ſuperiori dubio, & expeditur quibus modis ſe poſſit gerere teſtator nolẽs vota ſua ad hæredes trãſferre.

In prædicto ergo caſu, quando teſtator declarat, ſe nolle, vt hæres ſuus votum ſuum implere teneatur, duobus modis ſe gerere poteſt, primò declarando intentionem, quam in vouendo habuit, quòd fuerit limitata, & reſtricta ad ſuam perſonam, & quòd expreſsè noluerit obligare bona ſua illi voto ſoluendo, ſi ipſe viuens illud non impleret. Et tunc ſi manifeſtè non conſtet declarationem illam eſſe contrariam verbis Scripturæ, verbi gratia, aut promiſſionis publicæ, vel coram teſtibus factæ, credendum eſt declarationi teſtatoris, ac ſubinde nõ tenebitur hæres implere votum. Quia nec ex vi talis voti tranſit ad illum obligatio, vt dictum eſt, nec teſtator illam imponit, vt in facto ſupponitur: nam potiùs declarat ſe nolle eum obligare. Neque hoc eſt contra dicta: quia quæſtio, quam tractamus, & aſſertio poſita nõ in hoc ſenſu procedit,

ſed de voto reali abſolutè facto, & ſine tali reſtrictione: nam illa poſita nullum poterat eſſe dubiū, ſicut etiam eſſe non poterat, ſi expreſsè quis vouiſſet facere templum, vel per ſe, vel per hæredes: tunc enim clarum eſt obligationem ad illos tranſire.

13. Votum tranſit ad hæredes, quando teſtator contrarium non declarauit.

Igitur ſolùm dubitari poteſt de voto ſimpliciter facto, ſine expreſſa reſtrictione, vel ampliatione, & tunc dicimus tranſire ad hæredes, quando teſtator contrarium nō declarauit ſaltem propter præſumptam, & debitam voluntatem eius. In caſu autem poſito, quando teſtator expreſsè declarat, ſe nolle hæredem onerari tali debito, mihi videtur res conſideratione digna. Quia licèt ratio facta non paruam vim habere videatur, nihilominùs eſt difficile creditu, quod poſſit teſtator liberare creditores ab illo onere: quia non poteſt liberare ſe ipſum: ergo nec bona ſua, quominùs ſecum deferant illam obligationem. Item ſi expreſsè vouiſſet facere per ſe, vel per hæredem, & mortuus eſſet re infecta, licèt tentaret reuocare votum, & liberare hæredem, non poſſet, vt videtur per ſe notum: ergo idem eſt, quando abſolutè vouit, quia illa declaratio in re, non auget voti obligationem, ſicut de promiſſione humana rectè declarat Antonius Gomez ſuprà. Item vouens ipſe, ſi viueret, poſſet cogi ad votum implendum, etiamſi nollet, vt conſtat ex citatis Iuribus, quæ eandem actionem concedunt contra hæredem: ergo non magis poteſt teſtator liberare ſucceſſores ab hac obligatione, quàm ſe ipſum. Item licèt teſtator abſoluere tentet hæredē ab obligatione ſoluendi alia debita ſua, tenetur hæres illa ſoluere, & poterit à creditoribus cogi: ergo etiam tenetur ad hoc debitum voti, & poterit cogi à creditore Deo, vel ab his, quibus in terris credita ſunt diuina iura (vt ſic dicam.) Non ergo pendet hæc obligatio hæredis in illo caſu ex voluntate defuncti, niſi quatenus ab illa pendet inſtitutio hæredis. Hac ergo poſita, ex ipſa acceptatione, & aditione hæreditatis oritur in hærede obligatio ad ſoluendum hoc debitum defuncti: quia non poteſt aliter iuſtè recipere, nec retinere hæreditatem, vt indicatur in dicto cap. *Licet.* Hæc difficultas pendet multùm ex dicēdis, & ideò illius deciſionem in caput quindecimum remitto.

14. 2. Aſſertio, Quæ vota mixta tranſeant ad hæredes, quæ verò non.

Dico ſecundò, vota mixta per ſe, & quaſi per intrinſecam connexionem partis realis cum perſonali, non tranſire ad hæredem: ſi verò tantùm ſint mixta per accidens ex intentione ſpeciali vouentis, illa quoad partem realem non impletam, tranſeunt ad hæredes. Hæc eſt communis cōcluſio eorundem Auctorum, Paludani Antonini, Nauarri, &c. Et ratio vtriuſque partis conſtat ex dictis, quia vbi reale eſt omninò acceſſorium perſonali, ſequitur illud, & cenſetur vnum ſimpliciſſimum votum, & ideò ſicut perſonale non tranſit ad hæredes, ita nec pars realis, quam habet adiunctam. Item ipſemet vouēs excuſatur ab actione perſonali promiſſa, & conſequenter excuſatur à reali onere, vt ſuprà dictum eſt, ſed hæres excuſatur à perſonali voto defuncti: ergo à fortiori excuſabitur à tali onere reali. Idémque eſt, quando reale per ſe ſupponit perſonale. Exemplum vulgare eſt, ſi quis vouit ſe, & ſua tradere religioni: nam ſi excuſetur ab obligatione tradendi ſe, conſequenter excuſabitur ab obligatione tradendi ſua: quia non promittit ſua niſi mediante ſe. Vnde ſimiliter ſi contingat hunc habentem tale votum religionis mori ante ingreſſum, hæres ſicut non tenetur ingredi religionem pro alio, ita nec bona illius tradere religioni: quia ſolùm erāt promiſſa, vt annexa ſtatui religioſo vouentis. Altera verò pars contraria ratione probanda eſt: nam tunc votum illud eſt quaſi duplex, & pars realis per ſe eſt diſtincta, & poteſt per ſe impleri: quia ſolùm per accidens coniunguntur, & concomitanter. Et ideò ab ipſo vouente debetur pars realis, etiam quando perſonalis impleri non poteſt: ergo idem eſt cum proportione de hærede. Et ita in hac parte nulla eſt noua difficultas.

Vbi votum reale eſt omnino acceſſorium perſonali, ſequitur illud.

15. Obiectio ex Cap. *Licet.*

Circa priorem verò obiici ſolet cap. *Licet*, de Voto, vbi Rex Vngariæ, qui votum mixtum fecerat terræ ſanctæ, filio illud impoſuit etiam quoad perſonalem obligationem, & realem per ſe coniunctam, & filius ad totum implendum obligatur. Sed dico, Regem illum non fuiſſe obligatum ad id poſtulandum à filio, quia neque hoc dicitur in textu, nec ex vi voti ſequitur talis obligatio, vt cōuincit argumentum. Vnde conſequenter aio, non potuiſſe patrem imponere filio onus illud perſonale, ipſo inuito, quia erat res grauiſſima, & materia conſilij potius, quàm præcepti. Imò addo vlteriùs, fortè nō potuiſſe Regem imponere filio inuito totum onus reale, quod per ſe erat in illo voto diſtinctam à perſonali, licèt à vouente fuerit quaſi intrinſecè coniunctum, quale erat adire Ieroſolymitanā prouinciam *in forti manu*, quia quando filius ſuccedit neceſſariò iure primogenituræ, non poteſt pater ſuo arbitrio illum grauare tot oneribus, & expenſis, nec per ſe tenetur filius talia promiſſa paterna implere, vt latiùs tradit Couar. in c. *Si hæredes*, de Teſtam in fin. Vnde meritò concluditur, ideò filium illius Regis fuiſſe obligatum ad implendum votum patris quoad omnia, quia onus ſibi iniunctum ſponte ſuſcepit, & promiſit votum, vt in ipſo textu expreſsè notatur, *Onus tibi à patre impoſitum, & à te ſponte ſuſceptum.* Et ita textus ille nullam habet difficultatem, vt ſupra dictum eſt, & Couarruuias cum aliis notat.

Pater nō poteſt grauare filium in teſtamēto pro ſuo arbitrio.

16. Obiectio ex Cap. *Quod ſuper his.*

Maior difficultas oritur ex cap. *Quod ſuper his* eodem, vbi de his, qui pro ſuccurſu terræ ſanctæ, ſignum Crucis aſſumpſerunt, id eſt, qui vouerunt ire ad ſuccurrendum terræ ſanctæ, dicitur, *Quod ſi propter impedimentum ire non poſſunt, nihilominus tenentur expenſas, quas eundo facturi erant, mittere in ſubſidium eiuſdem terræ.* Et tamen illæ expenſæ pertinent ad votum mixtum, tamquam reali per ſe coniunctum, & acceſſorium perſonali: ergo & vouens ipſe tenetur explere tale votum quoad partem realem, contra dicta in præcedenti capite, & hæres tenebitur ad hanc partem contra hic dicta. Reſponderi poteſt primò, hoc eſſe quaſi ſpeciale in illo voto: quia erat votum opitulandi his, qui in terra ſancta pugnabant, quod comprehendebat auxilia per alios ferenda, & ita tacitè extendebatur votum ad expenſas. Ita Nauarrus capite duodecimo numero 55. Sed non ſatisfacit textui, qui expreſsè loquitur tam de his, qui pro defenſione terræ ſanctæ, quàm de his, qui deuotionis, vel ſatisfactionis gratia illuc peregrinari vouent. Vnde etiam non ſatisfacit, quod alij dicunt, Pontificem non loqui de expenſis faciendis in itinere, ſed de aliis ſubſidiis, quæ in ordine ad defenſionem, vel adiutorium belli promittebantur. Hoc (inquam) non ſatisfacit, quia de vtriſque fit in textu mentio, & in vtriſque indiget textu maiori declaratione.

Voluntariæ ſanctæ quare adeo cōmendatum.

Nauar.

17. Expoſitio communis ad dictum.

Communior ergo ſententia eſt, textum illum non loqui de impotentia per ſe excuſante ab obligatione voti, ſed de impedimento reddente difficilem,

Cap. Quod ſuper his. lem, aut minùs vtilem voti obſeruationem, quod A ad commutationem, ſeu redemptionem ſufficiat. Ita Innocentius, Hoſtienſis, Panormitanus, quos alij ſequuntur. Vnde ſentiunt, quòd ſi impedimentum eſſet per ſe ſufficiens ad excuſandum, non oporteret expenſas mittere: in commutatione verò rationem earum habendam eſſe, iuxta caput *Magnæ* eodem, cum ſimilibus. Quæ expoſitio quoad priorem partem poteſt pati difficultatem, quia in propoſitione caſus videtur eſſe ſermo de impotentia morali, vt indicant illa verba, *Votum non poſſunt vtiliter adimplere:* quia non poſſe vtiliter, eſt non poſſe ſimpliciter, ſeu moraliter. Nihilominùs verba illa habent latitudinem, vel quia propter magnam etiam difficultatem dici poteſt aliquid non poſſe vtiliter fieri, vel certè quia fieri po- B teſt, vt impletio voti non ſit vtilis terræ ſanctæ, & nihilominus poſſit religioſè, ac ſanctè fieri, & ideò non ſatis ſit talis cauſa, vt per ſe excuſet. Eſt ergo expoſitio illa conſona textui: nam loquitur de his, qui indigent diſpenſatione, vel commutatione permiſſa in capite ſequenti *Ex multa*. Nihilominus res ipſa, & doctrina maiori indiget declaratione, quia poſſunt hic multi caſus comprehendi, iuxta varios modos, quibus hoc votum fieri poteſt.

7. *Quibus modis votum de peregrinatione terræ ſanctæ emitti poſſit.* Primò enim fieri poteſt de ſola peregrinatione terræ ſanctæ, ſine vllo ordine ad auxilium belli, ſed ſolum religionis cauſa. Secundò poteſt fieri in ordine ad belli auxilium, vel ſubſidium, idémque variis modis, vt ſtatim dicam. Quando ergo fit C primo modo, procedit in hoc voto generalis doctrina de votis per ſe mixtis: nam ſi quis non poſſit ire, ita vt excuſetur omninò ab obligatione peregrinandi, non tenetur expenſas mittere, vel ſoluere. Et conſequenter ſi teſtator moriatur, non impleto tali voto, ſiuè in eo peccauerit, ſiuè non, hæres non tenetur ad tales expenſas propter rationem factam, quæ in hoc etiam voto locum habet. Nam qui ſic vouit, non intendit vtilitatem afferre terræ ſanctæ, ſed ſolùm cultum Dei in illa viſitanda, expenſæ autem ſolùm includuntur, ſuppoſita peregrinatione perſonæ, ad illius ſuſtentationem: & ideò obligatio de illis ceſſante circa ipſam peregrinatione. Et ita docent Paludanus, Antoninus, & alij ſuprà, & ſumitur ex generali doctrina D. Tho- D mæ de mutatione votorum infrà tractanda, quam tandem in hoc puncto admittit Panormitanus in *Panor.* cap. 1. de Voto, licèt dubitare videatur. In hoc autem eſt differentia inter impotentiam ſimpliciter per ſe excuſantem, & difficultatem dantem cauſam commutationi: nam doctrina hæc procedit in priori, non tamen in poſteriori. Et ratio eſt, quia quando impedimentum per ſe non excuſat, adhuc eſt integra obligatio voti, ideóque in commutatione habetur ratio expenſarum: quia obligatio ad illas adhuc durat, & ex illis creſcit grauitas voti, & obligationis, & confert ad meliorem commutationem, vt infrà dicetur. Quando verò impedimentum per ſe excuſat, omninò tollit obligationem. Et ideò quoad hanc partem rectè exponitur dict. cap. E *Quod ſuper his*, de difficultate, & non de impotẽtia.

8. *Subſidium belli terræ ſanctæ dupliciter ferri poteſt.* Præterea, quando hoc votum fit in ſubſidium belli, duplex poteſt eſſe hoc ſubſidium, pecuniarum, & operarum, ſiuè in pugnando, ſiuè in ſeruiendo quodlibet modo. De pecuniario ſubſidio manifeſtum eſt, eſſe per accidens coniunctum cum actu peregrinandi, quia illud ſubſidium pertinere non poteſt ad expenſas itineris, vel neceſſitatem perſonæ, quia ex illis nullum ſubſidium ad bellum redundabit: ergo neceſſe eſt, vt tale ſubſidium ſit diſtinctum, ac ſubinde, vt maneat ſub obligatione, licèt peregrinatio reddatur impoſſibilis perſonæ, & conſequenter, vt tranſeat ad hæredem, iuxta poſteriorem partem ſecundæ aſſertionis. De ſubſidio autem operarum ſubdiſtinguendum vlterius eſt: nam poteſt voueri ſubſidium aliorum bellantium, vel aliter inſeruientium, vt in caſu cap. *Licet*, vbi Rex vouit ire cum manu armata, & idem eſt, ſi nobilis, vel diues voueat ire, & ſecum deferre aliquot perſonas ad bellandum, vel iuuandum. Et in hoc caſu etiam hoc ſubſidium reputatur reale ex omnium ſententia, quia licèt non ſit pecuniæ, illi æquiualet. Item quia non eſt propria actio perſonalis, imò tale eſt onus, vt per accidens coniungatur cum perſonali aditu ipſius vouentis, & ideò licet vouens excuſetur ab eundo, tenebitur mittere illud ſubſidium, & eadem ratione hæres tenebitur in eodem caſu, iuxta vires hæreditatis, iuxta doctrinam datam. Poterit tamen in eo caſu redimi tale ſubſidium aliarum perſonarum, dando expenſas, legitima cauſa interueniente, & per habentem poteſtatem, in quo caſu etiam loquuntur dictum cap. *Quod ſuper his*, & cap. *Ex multa*. Neque de hac parte procedit difficultas poſita, vt conſtat.

Tandem poteſt ſubſidium operarum intelligi de ſolis operibus ipſius vouentis, quod etiam eſt diſtinctum onus ab ipſa peregrinatione, & ab expenſis eius, vt cùm quis vouet ire Ieroſolymam, & ibi per ſe militare, vel ſeruire, vel aliter iuuare terram ſanctam. Et hoc voto dubitari poteſt, an illæ operæ pertineant ad votum reale, vel perſonale, ita vt licet quis excuſetur à peregrinatione, & expenſis eius intrinſecis, nihilominus obligetur ad mittendum alium, qui pro ſe militet, vel ſaltem ad ſoluendum ſtipendium pro vno milite. In quo Innocentius, Panormitanus, Antoninus, ac plerique alij generatim loquuntur dicentes, ſi vouit propter ſubſidium, votum eſſe reale. Hinc autem videtur ſequi hoc votum quoad hanc partem eſſe reale, nam qui vouet ſuas perſonales operas, reuera vouet propter ſubſidium, ſicut qui vouet laborare ſuis manibus Romæ in ædificationẽ templi S. Petri, non ſolùm vouet peregrinari ad ſanctum Petrum, ſed etiam vouet adiuuare ad illud opus, quod adiutorium eſt pretio æſtimabile, & conſequenter reale, & per accidens adiunctum peregrinationis voto. Ergo quoad illam partem obligabit ſaltem quoad æſtimationem operarum, licèt perſonalis labor, vel aditus reddatur impoſſibilis, & cõſequẽter etiam obligabit hæredes. Nihilominus Paludanus ſuprà expreſsè dicit, perſonale dici à propria perſona, non ab aliena. Vnde ſentit, quod licet quis promittat operas ſuas in ſubſidium, & ſeruitium, vel adiutorium belli, non tenetur per alium facere, ſi per ſe non poteſt, & conſequenter nec aliquid ſoluere, ac ſubinde, nec inde aliquid ad hæredes tranſire. Et hanc partem exiſtimo veram. Nam licèt res pendeat ex intentione vouentis, vt per ſe clarum eſt, nihilominùs hæc videtur eſſe intentio quaſi intrinſeca tali voto, & ita eſt intelligendum, niſi aliud conſtet. Quia ſimpliciter illa actio perſonalis eſt, & quod ſit promiſſa in ſubſidium, vel ſolùm ratione cultus non refert, nec mutat naturam voti perſonalis.

9. *Subſidium operarũ quo modo intelligi etiã poſſit.*

Qui promittit ſeruitium per ſe, non tenetur per alium illud exhibere ſi ab eo excuſetur.

CAPVT XII.

Pro quo tempore votum obliget.

SOlùm ſupereſt nobis dicendum de circumſtantia temporis, in qua tria declarãda ſunt: primò, 1.

quando votum obligare incipiat, ſecundò, quanto tempore duret eius obligatio non impleta, tertiò quibus modis finiatur per ſe, id eſt, quamuis ab alio non tollatur: hic enim modus auferendi obligationem alterius conſiderationis eſt, quam in librum ſextum reſeruamus. Deinde in hac obligatione voti duo illa diſtinguenda ſunt, quæ in lege diſtingui ſolent, ſcilicet quando obliget, & pro quando, quia præceptum negatiuum dicitur obligare ſemper, & pro ſemper, affirmatiuum autem obligare ſemper, non verò pro ſemper, quæ habent proportionalem rationem in voto negatiuo, & affirmatiuo, vt conſtat ex his, quæ de illis ſuprà diximus. Vnde hæc duo genera votorum conueniunt cum proportione in initio obligationis, ſeu in aſſignatione temporis, vel momenti, in quo obligare incipiunt: differunt autem in modo poſtea obligandi, quamdiù durat eorum obligatio, quia votum negatiuum de ſe obligat ſemper, & pro ſemper quamdiù durat, affirmatiuum autem licèt ſemper obliget, non pro ſemper. Vis autem horum verborum (vt ſemel explicetur) eſt, quod votum negatiuum ita obligat pro ſuo tempore, vt in nullo momento illius temporis, liceat agere id, quod ex voto prohibitum manet, votum autem affirmatiuum dicitur intra tale tempus ſemper obligare, quia vel in qualibet parte illius temporis ſufficienter impleri poteſt, ſi ex parte actus promiſſi non repugnet, vel ſaltem tenetur homo eſſe in præparatione animi ad talem actum præſtandum in aliqua parte illius temporis. Dicitur autem non obligare pro ſemper, quia non in qualibet parte ſignata illius temporis neceſſariò implendum eſt. Vt ergo diſtinctè tempus huius obligationis explicemus, de his duobus generibus votorum ſigillatim dicendum eſt.

Obligatio voti quando obliget, & pro quando.

In quo conueniant, & differant votũ affirmatiuum, & negatiuum.

Quæ vota obligare dicantur ſemper & non pro ſemper.

2.

1. Aſſertio. Votum negatiuum abſolutè factũ ſtatim ac fit ſẽper, & pro ſemper obligat, niſi à vouente limitetur.

Dico primò: Votum negatiuum abſolutè factum, ſtatim ac fit, ex vi formæ ſuæ obligare incipit, ſempérque, ac pro ſemper, & perpetuò obligat, quantùm materia patitur, niſi ex intẽtione vouentis limitetur. Hæc vltima pars ſemper ſupponitur in hac materia, quia vt ſæpe dictum eſt, obligatio eſt voluntaria: & ita non extenditur vltra intentionem vouentis. Hæc autem intentio, quando in verbis non exprimitur, eſt quaſi per accidens, & extra ſcientiam, & ideò ſolùm oportet, aduertere, vt de illa, & de modo illius ſatis conſtet, & tunc illa erit regula obligationis, tam quoad initium, quam quoad durationem, ac terminum obligationis. Si ergo in ipſo voto explicetur intentio, ſuſpendens obligationem vſque ad talem terminum, aut diem, vel addens illi certum terminum, & finem, tunc votum non erit abſolutum, ſed quaſi conditionatum quoad initium, vel limitatum quoad finem, & ita de initio obligationis eius iudicandum erit, iuxta dicenda in aſſertione ſequẽti, & infrà de voto conditionato, de fine verò ex verbis ipſis, & intentione vouentis. Aſſertio autem poſita loquitur de voto abſoluto negatiuo. Et ratio eius eſt clara, quia negatio abſoluta natura ſua omnia, quæ poſt ſe inuenit, deſtruit, & ideò abſoluta prohibitio, ex qua fit, ſine limitatione, ſemper, & pro ſemper obligat, quia illa negatio diſtributionem totius temporis ſequentis continet reſpectu actus, ſeu materiæ, in quam cadit. Et ita explicãtur præcepta negatiua abſolutè lata, & cenſuræ nõ limitantes tempus, quia priuationẽ cõtinent, vt ſuo loco explicatum eſt: eadẽ ergo ratio eſt in præſenti.

Negatio abſoluta omnia quæ poſt ſe inuenit, deſtruit.

3.

Addidi verò, hoc eſſe intelligendum iuxta materiæ capacitatem, quia ex parte materiæ limitari, A aut determinari poteſt obligatio: quia non poteſt excedere capacitatem materiæ, vt per ſe conſtat ex dictis in ſuperioribus. Vnde conſiderare oportet, actũ per votum prohibitum interdum talem eſſe, vt quolibet tempore indifferenter fieri poſſit, vt ludere, &c. Et tunc votum non ludendi ſimpliciter obligat ſtatim, & pro quolibet tẽpore quaſi continuè, vel perpetuo, vel vſque ad terminum, ſi præfixus ſit. Aliquando verò talis eſt actus, vt nõ ſemper, ſed certis temporibus capax ſit obligationis voti, vt verbi gratia non ſtudere abſolutè non eſt materia voti negatiui, tamen ſi ſtudium conſideretur, vt impedimentum orandi, audiendi Miſſam, vel quid ſimile, ſic cadere poteſt ſub votum negatiuum, tũc autem votum non ſtudendi eo titulo, non obligat ſemper, ſeu pro ſemper abſolutè, ſed pro temporibus, B in quibus poteſt eſſe impedimẽtum. Idémque poteſt eſſe de ludo, vel aliis actibus, ſi tantùm voueatur eorum ceſſatio quatenus impedimenta ſunt aliorum actuum virtutum ſuis temporibus efficiẽdorum. Similiter votum non ingrediendi talem domum vitandæ occaſionis gratia, tantùm durat, quãdiù durat occaſio, quia illa ceſſante, deſinit illa materia eſſe apta ad votum, & ſic de aliis.

4.

2. Aſſertio. Votum affirmatiuũ ſtatim ac fit obligat, non tamen pro ſtatim.

Dico ſecundò, Votum affirmatiuum ſtatim ac fit, obligat, non tamen pro ſtatim, ſed hoc determinandum eſt, vel ex intentione, & verbis voti, vel prudentis arbitrio. Prior pars declaratur, quia votũ etiam affirmatiuum eſt cauſa obligationis: ergo ſtatim ac eſt, inducit illam: ergo ſtatim obligat. Prima conſequentia, in qua eſt vis, probatur: quia vo- C tum inducit obligationem quaſi naturaliter, ac neceſſario: nam (vt ſuprà dictum eſt) licet facere votũ ſit liberum, quod autem votum factum obliget, non eſt liberum vouenti: ergo neceſſariò ſequitur. Atque hæc ratio cum proportione habet etiam locum in votis negatiuis: nam licet obligent ad negationem, ipſa tamen obligatio ad negationem quaſi vinculum poſitiuum eſt, quod ſtatim, ac neceſſariò inducitur per votum.

Facere votũ eſt liberũ, vt votum autẽ factum non obliget, non eſt liberum.

5.

Obiectio. Vota conditionata quomodo obligent. Solutio.

Dices, Si ratio eſſet efficax, omnia vota ſine exceptione comprehenderet, quod tamen nõ ita eſt, quia vota conditionata ſunt vera vota, & tamen non obligãt ſtatim. Reſpondeo, imò eo modo, quo ſunt vota, ſtatim obligant, vt infrà declarabitur. Et ita concedo rationem eſſe vniuerſalem, & omnia D vota comprehendere Nam omne votum ſtatim, ac fit, obligat hominem ad actum ſuo tempore faciendum, & conſequenter ad habendum tale propoſitum, ſeu animi præparationem ſaltem virtualem, & conſequenter etiamſi ſit votum affirmatiuum, obligat ſtatim ad non habendum propoſitum contrarium obſeruantiæ voti, vel ad cauendum impedimentum: ergo ſignum eſt ſtatim inducere aliquam obligationem. Altera verò pars aſſertionis, quod tale votum non obliget pro ſemper, conſtat ex natura obligationis affirmatiuæ, quæ non continet illam diſtributionem, quam negatio inuoluit, vt in principio dictum eſt, & per ſe conſtat: quia nulla operatio neceſſariò eſt continua, ſi- E cut poteſt eſſe negatio operationis. Item operatio poſitiua temporis opportunitatẽ requirit, pro qua fiat, quæ non ſemper adeſt: ergo natura talis obligationis eſt, vt non pro ſemper obliget.

6.

An votũ affirmatiuum obliget pro ſtatim, vel pro prima opportunitate.

Difficultas verò eſt primò, an votum affirmatiuum abſolutum obliget pro ſtatim, vel pro prima opportunitate exercendi talem actum promiſſum: loquor autem de abſoluto voto, non ſolùm vt diſtinguitur à conditionato, de quo infrà dicendum eſt, ſed etiam vt diſtinguitur à voto deſignante certum

tum tempus,pro quo res promittitur,& non anteà ex declarata intentione vouentis:nam de hoc conſtat,pro tempore deſignato obligare,& non anteà. Dubium ergo eſt de voto abſoluto verbi gratia intrandi Religionẽ, dandi eleemoſynam, & aliis indefinitè factis, ſine alia temporis deſignatione, de quibus videtur eſſe recepta ſententia tale votum obligare,ſtatim,id eſt,pro prima opportunitate cõ-

D.Thom. grua.Sumitur ex D.Thoma dicta q 88 artic. 3.ad 3. Nam licet ſolùm dicat, ſi de intentione vouentis ſit obligare ſe ad ſtatim, teneri ſtatim ſoluere, ſecus ſi ad certum tempus,vel ſub conditione aliqua: nihilominùs cùm nullam mentionem faciat de alio modo vouendi, ſatis indicat, eo ipſo, quòd vouens non differt obligationem pro tali tempore, votum obligare ad ſtatim. Sic enim qui vult aliquid vouere,& non apponit conditionem, hoc ipſo vult abſolutè obligari, etiamſi non expreſsè velit abſolutam obligationem, quaſi ſub hac denominatione. Sicut ergo obligatio non ſuſpenſa per conditionem tranſit in abſolutam, ita etiam obligatio non dilata per intentionem in tempus futurum incipit ſtatim pro præſenti tempore.

7\. Leg. promiſſor. Poteſtque ad hoc induci L. *Promiſſor* §. 1. ff. de Conſt.pecun.ibi, *Si ſine die conſtituas, &c. confeſtim agi tecum poterit, ſi ſtatim vt conſtituiſti, non ſoluas.* Prætereà induci poteſt ratio facta, quia votum ex ſe eſt cauſa efficax obligationis: ergo ſi non impe-

Votum ſtatim ac pro ſtatim obligationẽ inducit. ditur, ſtatim, ac pro ſtatim inducit illam, ſi enim per intentionẽ non ſuſpenditur, aut differtur obligatio, nullum relinquitur impedimentum: ergo. Alia ratio moralis eſt, quia ſi tale votum non obligat ad ſtatim, nulla certa ratione poterit deſignari poſteà initium tẽporis,pro quo obliget. In præceptis enim affirmatiuis,quæ dicuntur ſemper obligare, & non pro ſemper, aſſignantur tempora, pro quibus obligant,iuxta aliquam neceſſitatem, vel occaſionem, pro qua tale præceptum obligat.quãdo non eſt aliter determinatio facta à legiſlatore:in præſenti verò obligatio voti non oritur ex rei neceſſitate, ſed ex voluntate vouentis, & ideò tempus,pro quo obligat, non poteſt deſignari ex articulo neceſſitatis prouenientis ex re ipſa ſecundum ſe. Recurrendum ergo eſt ad voluntatem vouentis.Supponimus autem per hanc voluntatem nullum futurum tempus fuiſſe determinatum: ergo nulla eſt maior ratio explicandi hanc voluntatem de vno, quàm de alio tempore futuro: ergo ne talis voluntas, taléque votum inania ſint,dicendum

Communis reſolutio. eſt ſtatim obligare. Atque hæc videtur eſſe communis ſententia Theologorum in 4. diſtinct. 38.

Palud. Sup.Gab. Angel. Syluest. Panor. vbi Palud.q.3.art.2. latè Supplement. q. 1. artic.3. concluſ.3.Angel. *Votum* 3.num.2.Sylueſt.*Votum* 2. quæſt. 3. Sentit Panormitanus in cap. *Non eſt*, de Voto, vbi ex textu per ſenſum à contrario colligit, non eſſe licitam voti dilationem ſine diſpenſatione.

8\. Caietani limitatio ad traditam reſolutionem. Caietanus autem dicto artic. 3.dubio vltim. videtur hanc doctrinam limitare, dicens primò,ſpectandam eſſe conſcientiam vouentis:nam ſi illa dictat,non eſſe contra vinculum ſui voti, expectare vnum,vel duos annos, non erit in mora culpabili, qui hoc tempore diſtulerit ſolutionem. Quia verò obiici poterat, tale dictamen conſcientiæ poſſe eſſe temerarium,& irrationabile, ſubiungit indicia, quibus cognoſci poſſit eſſe prudens illud iudicium,ideóque ſufficiens ad excuſandum.Primum, ſi quoties illi occurrit memoria illius vinculi, non occurrit cum remorſu conſcientiæ, eo quòd impletum non ſit, ſed ſimpliciter, vt ſuo tempore implendum. Secundum ſi non conſueuit promittere, vel proponere cum illa reſtrictione, ſed cum magna temporis dilatione: nam cenſendus eſt vnuſquiſque habere intentionem ſe obligandi iuxta ſuam conſuetudinem.Tertiò vnuſquiſque præ-

Vnuſquiſq; præſumitur ſe obligare pro tempore ſibi commodo. ſumitur ſe obligare pro tempore ſibi commodo: vnde licèt opportunitas implendi ſtatim votum, reſpectu aliorum videatur commoda, ſi non ſit talis reſpectu ipſius vouentis, non cenſetur intendiſſe,ſtatim ſe obligare, ſed pro tempore ſibi commodo. Tandem ſubiungit Caietanus ſi nihil horum occurrat, ex quo poſſit intentio vouentis colligi, arbitrio prudentis viri determinandum eſſe tempus,pro quo obligat votum, penſatis circumſtantiis perſonæ,materiæ, &c. *ſi non poteſt* (inquit) *tutior pars eligi,implendi ſtatim vota.*

Ex qua ſententia tria videntur colligi. Primum 9.
eſt,non eſſe idem iudicium de voto,quo formaliter aliquis vult ſe obligare ad ſtatim, & quod ſimpliciter fit ſine tẽporis determinatione, ſed eſſe quaſi medium,quod nec determinat certam dilationem, nec etiam ſtatim vrget, ſed admittit dilationem quaſi abſtractè,& in communi, ſeu indeterminatè. Secundum eſt determinationem ſumendam eſſe ex dictis coniecturis. Tertium, illis deficientibus, prudenti arbitrio eſſe vtendum:ſemper tamen admittendo(hoc enim videtur intendere Caietanus) aliquam maiorem dilationem in hoc voto, quàm in alio determinante expreſsè obligationem ad ſtatim.

Sed fortaſſe Caietanus nihil contrarium inten- 10.
dit cæteris Auctoribus:omnes enim requirunt aliquod prudens arbitrium,quod ipſe per illas omnes coniecturas voluit explicare. Vnde abſolutè verum Auctoris ſententia.
cenſeo,tale votum obligare ad ſtatim,& moraliter non eſſe diuerſum ab alio,niſi ſecundum implicitam,vel explicitam intentionem,ac declarationem eiuſdem obligationis. Quod videtur ſenſiſſe D. Thomas,alioquin diminutam doctrinam tradidiſſet. Et rationes ſupra factæ hoc ſatis probare videntur. Vt tamen magis explicetur, aduerto, contingere poſſe, vt aliquis expreſsè nolit ſe obligare ad ſtatim, nec certum diem ad votum implendum conſtituere, ſed ſolùm intendat ſe obligare ad hoc faciendum poſt aliquod tempus, quando prudenti arbitrio commodum videbitur. Tunc autem illud votum diuerſum eſſet à voto abſoluto, & indefinito, quia vouens per intentionem ſuſpendit voti obligationem, & vult dilationem executionis, & modum determinationis eius etiam ſtatuit, quamuis tempus non præſcribat. Vnde,ſi de tali intentione conſtaret, iuxta illam iudicandum eſſet de tempore obligationis. Si verò non conſtaret, & vouens eſſet dubius, neque ſciret ſatis explicare intentionem ſuam, præſumeret tamen aliquo modo ſe non habuiſſe intentionem obligandi ſe ad ſtatim, ſed potius differendi obligationem, tunc haberent locum coniecturæ. Caietani ad iudicandum de tali intentione, ſaltem implicita.

Oportet autẽ attentè illas coniecturas expen- 11.
dere: nam prima de conſcientia ſine remorſu in Coniecturæ Caietani expenduntur.
homine timorato, & non ignaro facit probabilem præſumptionem: in homine autem ignorante, qui neſcit iudicare, quando votum obliget, vel nimiùm negligente circa res ad cõſcientiam pertinentes, ex tali coniectura nullum iudicium ſumi poteſt. Secunda etiam poteſt eſſe fallax, quia ſæpe homo tardus, & moroſus in exequendis operibus virtutis, ſolet ſe voto obligare, vt conſtrin-

gatur ſtatim facere: ergo ex conſuetudine differendi opera virtutis,non poteſt ſufficienter colligi votum eſſe factum ſub tali intentione. Tunc autem poſſet aliquid valere illa coniectura, quando prior conſuetudo circa dilationem temporis non excederet limites prudentiæ, quæ non permittit hominem eſſe præcipitem in rebus agendis. Ex his verò,& ſimilibus coniecturis ideò poteſt differri obligatio voti, quia in tali caſu fertur prudens iudiciũ, vouentem habuiſſe ſaltem implicitè, & virtualiter talem intentionem.

12. Quomodo intelligendũ quod votum affirmatiuũ, ſtatim, & pro ſemper obliget.

L. *Ratum.* L. *Quod dicimus.*

Præterea cum dicimus, votum affirmatiuum abſolutè factum obligare ad ſtatim,& pro ſemper, intelligendum eſt non metaphyſicè,ſed moraliter. Ita enim exponunt omnes Auctores,& ſignificauit I.C in d. §. 1. ſubiungens poſt verba allegata: *Sed modicum tempus ſtatuendum eſt, non minus decem dierum, vt exactio celebretur,* & in l. *Ratum.* ff. de Solut. vbi quod dicitur *ſtatim,* ſeu *cùm primum, declaratur, eſſe cum quodam* ſpatio temporis accipiendum, & in l. *Quod dicimus,* eod. *ſtatim ſoluere, cum aliquo temperamento temporis intelligendum eſt:* quia moraliter loquendo hæc eſt intentio omnium hominum imò eſt ad prudentem modum operandi neceſſaria. Quoad hoc ergo locum habet in hac determinatione prudens arbitrium ad iudicandum, quæ dilatio temporis phyſica(vt ſic dicam)non debeat moralis cenſeri, ita vt ratione illius non debeat quis iudicari violaſſe illud præceptum:Eccleſ. 53. *Si quid vouiſti Domino,ne moreris reddere.* Et quoad hoc habet locum cõſideratio commodæ opportunitatis ad implendum votum, ſic enim intelligendum eſt, cùm dicitur, hoc votum obligare quàm primùm impleri poteſt,ſcilicet commodè,quia humano modo loquẽdo nemo intendit aliter ſe obligare. Quamuis in hac commoditate ſpectanda cauendum ſit, ne nimia ſit mora, ſed illa ſolùm requiratur, quæ iudicio prudentum in ſimilibus negotiis expectari ſolet. Quod optimè explicuit Iulian in d l. *Ratum* dicens, dandum eſſe *ſpatium temporis, nec minimum, nec maximum, & quod magis intellectu percipi, quàm eloquutione poſſit exprimi.* Per quæ verba prudens arbitrium ſignificaſſe mihi videtur, & latiùs exprimitur in l. *Continuus* ſtatim citanda.Atque hinc euenire poteſt, vt dilatio temporis, quæ reſpectu vnius moralis eſt, non ſit reſpectu alterius: quia quod eſt commodum tempus reſpectu vnius,non eſt reſpectu alterius,propter diuerſas circumſtantias perſonarum, ac negotiorum.

Statim ſoluere cũ aliquo temperamento tẽporis,intelligendum eſt.

Dilatio temporis reſpectu vnius moralis, reſpectu alterius non eſt talis.

13. Denique(quod conſiderandum eſt)hæc moralis prudentia non ſolum locum habet in voto, in quo nulla fit mentio temporis, ſed etiam in voto,quod expreſsè determinatur ad ſtatim,certum diem non declarando. Nam qui ſic vouet, & aliud expreſsè non declarat, virtute, ſeu implicitè intelligit illud *ſtatim,* moraliter, & iuxta humanam congruentiam, ſeu commoditatem. Item, quia Deus non eſt adeò rigoroſus exactor,vt nullam commoditatem præbeat ad ſoluendum ſibi debitum, nemo autem tenetur debitum ſoluere, niſi iuxta voluntatem creditoris. Quocirca parua eſt moralis differentia inter votum poſitiuè, vt ſic dicam, determinans obligationem ad ſtatim, aut ſolùm negatiuè non definiens dilationem: in vtroque enim caſu eſt obligatio ad ſtatim, ſubintellecta morali opportunitate, & commoditate. Dixi autem hoc habere locum, quando certa dies non conſtituitur: nam ſi vouens dicat *hodie,* non licebit maior dilatio, quia iam non eſt locus prudenti arbitrio, quia in eo, *quod tempore, atque facto finitum eſt, nullus eſt coniecturæ locus,* vt dicitur in l.*Continuus.* §. 2. ff. de Verbor. obligat. Solùm poſſent admitti coniecturæ ad iudicandum, an tanta reſtrictio fuerit imprudens, ac temeraria, quod poterit contingere iuxta materiæ grauitatem. Quantùm verò aut quomodo peccare contingat, non implendo ſtatim huiuſmodi votum in libro ſequenti capit.6. dicemus.

Deus nõ eſt rigoroſus debiti ſui exactor, vt moram nullam ad ſoluendũ ſibi debitum patiatur.

Leg. *Continuus.*

14. Idem iudicium ferendũ de obligatione voti verſus finẽ, quo de eius initio.

Vltimò dicendum eſt, eiſdem modis iudicium eſſe ferendum de duratione, & fine obligationis voti,quo de eius initio: nam ſi conſtet de intentione vouentis,illa erit regula, vt ſæpe dictum eſt. Si verò vouens nihil expreſsit,conſideranda eſt natura, & materia voti: nam quædam ſunt vota,quæ habent perpetuitatem quaſi connaturalem, vt votum caſtitatis, paupertatis &c.& in his eo ipſo, quod non additur temporis determinatio, ſed ſimpliciter fiunt, perpetuam inducunt obligationem. Imò ſi talia vota ſolemnia ſint,tam intrinſecam habent perpetuitatem,vt etiam per intentionem vouentis impediri non poſsit, ita vt ſi vouens ſolemniter intenderet tantùm ad tempus ſe obligare,vel nihil faceret, vel ſaltem non faceret votum ſolemne, ſed ad ſummum ſimplex, & temporale,vt infrà ſuo loco latiùs dicetur. Alia autem ſunt vota, quæ ex parte materiæ non habent perpetuitatem, & in his eſt aliqua diuerſitas inter negatiua vota, & affirmatiua. Negatiua enim ex vi ſuæ formæ ſunt perpetua:quia negant omne tempus futurum, ſi abſolutè proferantur, vt ſuprà ponderatum eſt: poſſunt tamen recipere terminum ſuæ obligationis ex parte materiæ,quæ vel mutari poteſt, vel finiri, iuxta ea, quæ in ſequentibus capitibus, & in libr. ſequenti cap. 6. dicemus. Votum autem affirmatiuum non habet maiorem durationem temporis in obligatione ſua,quàm poſtulet opus promiſſum: quia de ſe non eſt votum vniuerſale,vel particulare ex parte temporis, vel repetitionis actuũ, niſi iuxta intentionẽ vouentis: & ideò ſi illa nõ explicatur,materiæ promiſſæ in hoc accõmodatur,& illa expleta ceſſat obligatio.Quamdiu verò nõ impletur, durat, niſi fuerit limitata ad certum tempus ex intentione vouentis,vt mox explicabimus.

Vota quædã ſunt quæ habent connaturalem perpetuitatẽ, vt caſtitatis.

Negatiua vota ex vi ſuæ formæ ſunt perpetua nõ affirmatiua.

CAPVT XIII.

An votum tempore præſcripto non impletum deſinat obligare?

1. HÆc quæſtio locum habet,quando in ipſomet voto certus terminus temporis præfixus eſt, intra quem implendum eſt votum: nam in votis, quæ abſolutè fiunt ſine certa temporis determinatione,iam dictum eſt obligationem eorum durare, quandiu non implentur, quia eorum obligatio de ſe perpetua, vel indefinita eſt. Ratio autẽ dubitandi in aliis votis eſſe poteſt, quia debitor, qui ad certum diem ſoluere tenetur,licet intra illum non ſoluat, ſemper manet obnoxius debito,donec ſoluat: ſed homo per votum conſtituitur Dei debitor,ergo tenetur ſemper eadem obligatione,quandiu debitam non ſoluit, etiamſi dies ad ſoluendum deſignatus tranſactus fuerit. Confirmatur, quia maior eſt obligatio voti ad certum diẽ, quàm obligatio voti ſimpliciter: nam hæc eſt vna tantùm, ſcilicet ad faciendum, quod promiſſum eſt, illa eſt duplex vna ad faciendum promiſſum, alia ad faciendum tali die,ergo licet hæc ſecunda non impleatur, ſemper relinquitur prima, ac ſi illa ſola eſſet in principio promiſſa. Simili enim modo argu

Ratio dubitandi.

Homo eſt Dei debitor quãdiu votum ſuũ differt ſoluere.

Cap. Cum dilecti. L. *Celſus.*

argumentatur, & concludit Pontifex in capit. *Cum dilecti*, de Dol & contum. & Iuris conſultus in L. *Celſus*, ff. de Recept. arbitr. A

2.

Opinio quorundã aſſerentiũ votũ pro certo die factum, obligare trãſacto die.

Panor. Angel. Syluest. Tabien. Caiet.

Propter hæc Panormitanus. in cap. *Per tuas*, de Voto, numer. 1. ſimpliciter affirmat, votum ad certum diem factum obligare tranſacto illo die, quem ſequuntur Angel. *Votum* 3. num. 3. Syluest. *Votum* 2. quæſt. 4. Tabien. *Votum* 3. num. 7. qui addunt limitationem, niſi vouens intenderit determinate ſe obligare ad illum diem, & addit Tabiena hanc eſſe frequentius intentionem vouentium. Diſtinctiùs verò hoc explicuit Caietanus d. quæſt. 88. artic. 12. dub. vlt. & in Sum. verb. *Votum* cap. vltim. vbi diſtinguit duos modos, quibus dies, aut terminus deſignatur ad aliquam actionem. Vnus modus eſt, quando actio interditur, aut imponitur tamquã proprium onus illius diei, per quem deſignatur, vt eſt Miſſa pro die Dominica, ieiunium pro vigilia, horæ Canonicæ pro ſingulis diebus, & ſic de alijs. Alius modus eſt, quando dies præfigitur, vt vſque ad illum poſſit differri voti ſolutio, non autem vltra illum. Quando ergo votum fit priori modo, tunc ait Caietanus ceſſare obligationem voti, quia iam pertranſiuit tempus, pro quo præciſe factum erat, & quia tunc intentio vouentis eſt in illo die ieiunare verbi gratia & non in alio. Quando autem tempus deſignatur poſteriori modo: tunc lapſo termino magis ſemper vrget obligatio voti, & hoc probant rationes dubitandi in principio poſitæ, & ſine dubio in hoc ſenſu locuti ſunt Panormitanus. & dicti Summiſtæ, & docent Nauarrus cap. 12. num. 54. Soto libr. 7. quæſt. 2. artic. 1. ad 4. & eſt communis, & vulgaris doctrina.

Duplex modus, quo certus dies aſſignatur ad aliquã actionẽ ex mente Caietani.

Nauar. Soto.

3.

Quando opus promiſſũ eſt onus talis diei homo peccat non faciens opus promiſſum ſed non tenetur illud repetere.

Procedit autem vtraque pars, ſiue dilatio voti cum culpa, ſiue ſine culpa contigerit. Quia ſi manet obligatio (vt quando opus promiſſum non eſt onus talis diei) non ideò eſt, quia homo peccauit non implendo, nam ex hac tranſgreſſione non oritur obligatio recompenſandi, vt mox dicam, ſed oritur ex eo, quod nec voti materia, nec obligatio fuit extincta, quia terminus non fuit ad hunc finem præfixus: & ideò licet caſu, & ſine culpa contigerit dilatio, poſtea durat obligatio in eo, quòd poteſt impleri, è contrariò verò ſi opus erat vnius diei, poſtea non manet obligatio, ſiue omiſſum fuerit votum cum culpa, ſiue abſque illa, quia materia principalis extincta eſt, & facta impoſſibilis, vt in ſimili circa præceptum horarum notauit Nauarrus in Enchir. de Orat. cap. 10. n. 53. cum Ancharano. in cap. 1. de Celebrat. Miſſar. num. 20. Eadem autem ratio eſt de obligatione voti: nã ſi quis præciſè vouit ieiunare in ſabbato, illo tranſacto, non poteſt tale ieiunium fieri: ergo nec poteſt tale votum impleri. An verò quãdo illa omiſſio fuit culpabilis, oriatur aliqua obligatio recõpẽſandi, dicemus c. 14.

Nauar. Anchar.

4.

Neque contra hanc partem obſtant rationes in principio factæ, quia prima locum habet cum eadem diſtinctione, & frequentiùs verum eſt, quod ibi aſſumitur, quia terminus temporis ponitur non ad finiendam, ſed ad differendam obligationem, vt loquitur Nauarrus in Manual. cap. 22. num. 45. & de eodem modo termini loquuntur Iura ſuprà citata. Aliquando verò terminus ponitur ad finiendam obligationem, & tunc illo tranſacto non tenetur debitor, argumento cap. *Sicut* de Sponſal. & talis eſt terminus priori modo conſtitutus in voto. Vnde ad confirmationem dicitur, tunc non eſſe propriè duo præcepta, vel promiſſa, vt ſeparabilia, ſed vnum quaſi compoſitum, ita vt diuidi non poſſit.

Nauar.

C. Sicut.

5.

Vnde diſcernant Auctores citati, quomodo tempus, aut dies definiatur in voto.

Quæret verò aliquis primò, circa hanc communem doctrinam, quomodò diſcerni valeat, quando tempus, aut dies definiatur in voto, priori, vel poſteriori modo? Ad hoc Auctores nihil aliud reſpondent, niſi ſpectandam eſſe intentionem vouentis, quia ab illa pendet, vt ſæpe in alijs dictum eſt. Vnde ſi ipſe certus ſit de intentione ſua, eius declarationi ſtandum eſt in foro conſcientiæ: ſi autem ipſe intentionem ſuam explicare non valeat, quia ſimpliciter vouit, tunc coniecturis agendum eſt, conſideratis verbis, & materia. Primò ergo quando intentio fertur principaliter in deuotionem talis diei propter venerationem alicuius myſterij, quod in eo contingit, *Vt ſolet ſeruari* in ieiunio feriæ ſextæ, vel in honorem Sancti, B vt ſolet eſſe in ieiunio Sabbati propter B. Virginem, vel in vigilia alicuius Sancti in eius honorem tunc ſignum eſt, diem deſignari ad finiendam obligationem. Oportet autem vt illa ſit cauſa totalis, vel ſaltem ſine qua non, quia (licèt habeatur ratio deuotionis illius diei) ſi ſit tantùm ſecundariò, non ſufficiet, vt extinguatur obligatio. Vt ſi quis vouit ingredi religionem in die Aſſumptionis Virginis, ob deuotionem eius, licet illo die fuerit impeditus, vel etiam culpabiliter diſtulerit, non extinguitur obligatio, quia in tali voto ille reſpectus ad temporis ſolemnitatem eſt tantùm ſecundarius, & principaliter reſpicitur ipſe ſtatus. Sicut quando confeſſor, imponit in pœnitentiam ieiunium ſextæ feriæ, ſi in ea omittatur, non ceſſat obligatio, C quia licèt fortaſſe ſimul reſpexerit confeſſor ad ſpecialem deuotionem illius diei, tamen principalis intentio fuit ſatisfactio, aut medicina, quæ per ſe ſufficit, & ſemper manet, & ita illud non eſt tunc opus talis diei. Oportet ergo vt principalis, & quaſi vnica ratio ſit per reſpectum ad talem diem.

Quomodo diſcernatur an votum ſit pro tali die, vel in communi.

Confeſſor imponẽs ieiunium diei Veneris, ſi pœnitens ex die non ieiunet, nõ deobligatur, & quare.

6.

Addo verò non ſemper eſſe neceſſarium, vt in tali die ſit ſpecialis ratio deuotionis, aut cultus Dei, vel Sanctorum, propter quam in illo aliquid promittatur, vt proprium onus illius diei. Aliquãdo enim poteſt ex voluntate vouentis præfigi terminus ad finiendam obligationem, propter alias D rationes ſuæ commoditatis, vt verbi gratia, ſi quis voueat, ter in hebdomada ieiunare, ita tamen, vt in qualibet hebdomada ſua obligatio finiatur, ne (ſi in illa impleta non fuerit) oporteat pluries in alia hebdomada ieiunare: nam ad hoc non vult obligari, non ob deuotionem, ſed ne nimium grauetur. Sic etiam poſſet quis vouere ingredi religionem ante trigeſimum ætatis annum, hac intentione, vt ſi quacumque occaſione infrà illud tempus non fuerit ingreſſus, poſteà non teneatur: tunc enim etiam in illo termino extinguitur obligatio. Quando ergo votum fit priori modo, tunc opus tali tempore promiſſum propriè dicitur eſſe onus talis temporis: nam ſi fiat tantùm poſteriori modo potius fit ad finiendam ibi obligationem E talis temporis, & ideò non dicitur tam propriè onus illius, quamuis lato vocabulo poſſit etiam ita vocari. Notarique poteſt differentia inter hos modos, quòd cùm opus voti eſt diei proprium, ſemper habet fundamẽtum aliquod in circumſtãtia, & religione tẽporis, & ideo & ex materia, & ex verbis voti facilè eſt talem voti conditionem colligere. Quando verò ſolùm ponitur terminus poſteriori modo ad finiendam obligationem, vix diſtingui poteſt à termino poſito tantùm ad differendam obligationem, niſi ex intentione vouentis, vel niſi contingat in ipſis verbis ex-

Quando votum non ſit ob aliquam ſpecialem diei deuotionem, quid de eo voto ſentiendum.

Quomodo poſſint diſcerni vota quæ fiunt ratione talis diei ab alijs.

preſſe declarari, quod rarò contingit. Et ideo vbi non conſtiterit de tali limitatione, præſumendum eſt terminum eſſe poſitum ad differendam, non ad finiendam obligationem.

7. *An eadem partitio cadat in vota realia.*

Secundò inquiri poteſt, circa eandẽ partitionẽ an locũ habeat in votis realibus: nã de perſonalibus nullũ eſt dubium, quia de illis maximè datur: vt cõſtat de voto ieiunandi, orandi, &cæt. Et de his tantùm loquitur Caietanus, & in eiſdẽ ponunt exempla Nauarrus, & alij, vnde tacendo, videntur excludere vota realia. Clarius verò Soto libr. 7. q. 2. art. 1. ſentit in votis realibus terminum temporis, vel diem præſcriptum ſemper eſſe ad differendam, non ad extinguendam obligationem. Nam dicit vota realia, non impleta tempore præfixo, ſemper relinquere obligationẽ, vt poſtea quã primum impleantur, & ita onus transferri in ſubſequens tempus, vnde clarè ſequitur non fuiſſe proprium onus prioris temporis. Idem ſentit Aragon. d. q. 88. art. 3. dub. 1. poſt concluſionem tertiã. Moueri potuerunt, tum quia in votis perſonalibus materia promiſſa eſt actio tranſiens, & non relinquit aliquẽ permanentem effectũ externũ, ex voto autẽ reali ſi impleatur, vltra actionem dandi relinquitur realis fructus, & effectus, quia proximus locupletatur, vel à miſeria eripitur, & ideo in perſonali voto tranſacto tempore debito, non relinquitur fundamentũ obligationis, in reali autem ſemper relinquitur fũdamentum obligationis: quia res promiſſa eſt permanens, & poteſt cum eodem fructu, & effectu expendi, etiamſi tempus tranſactum ſit. Tũ etiam quia votum reale ſemper fit in vtilitatem alterius proximi, vel in ornatum templi, aut aliquid ſimile, ergo hic finis eſt principaliter intentus, & circumſtantia diei, etiam ſi illius ratio aliqua habeatur, ſemper eſt ſecundaria, & ideo non ſufficit ad extinguendam obligationem. Sicut ſupra dicebamus de voto ingrediendi religionem tali die etiam in honorem diei. Et poteſt hæc coniectura confirmari ex promiſſionibus humanis: nam licet fiant de danda pecunia tali die, vel tali loco, licèt tranſierit dies, danda eſt, & licèt non poſſit dari in tali loco, danda eſt vbi potuerit, quia ſemper ipſa datio eſt principaliter intenta, vt ſumitur ex d. L. *Continuum* §. *Cum ita* ff. de Verb. obligat. At vota realia ſeruant in hoc quamdam proportionem ad promiſſionem realem humanam: nam licèt vota non fiant hominibus, fiunt tamen in vtilitatẽ hominum, & ad hoc principaliter videntur fieri, licet tota illa vtilitas promittatur in honorem Dei.

Soto.

In votis realibus dies præſcribitur ad differendam non ad extinguendã obligationẽ.

Aragon.

In voto reali res promiſſa ſemper eſt permanens.

Leg. Continuum.

8. Nihilominùs alij exiſtimant, etiam in votis realibus habere locũ partitionẽ illã, quia poſſunt etiam fieri, vt onera certæ diei, vel ita definita ad certũ tẽpus, vt in eo finiatur obligatio. Ita notauit Vazques 1. 2. diſp. 146. c. 2 in fine. Ratio eſt, quia hoc pendet ex intentione vouentis, & ex parte rei nec eſt impoſſibilitas, nec turpitudo in tali intentione. Quid enim vetat, vt aliquis voueat quotidie facere aliquã eleemoſynã ſub hac intentione, vt eleemoſyna vnius diei nõ trãſmittatur ſub obligatione ad aliã diem, etiãſi omittatur quacũq; occaſione, ſiue excuſabili, ſiue culpabili? Si autẽ ita fiat, iã vnaquęque diurna eleemoſyna eſt onus diei, & obligatio eius cũ die extinguitur. Itẽ ſi quis voueat tali die feſto expendere tantã pecuniã in honorẽ talis Sancti, vt ſolenniùs Miſſa cantetur, ornetur templum, &c. illud eſt votum reale, vt cõſtat, & tamẽ ſi omittatur non relinquit obligationem, quia nõ obligat votũ illud ad expẽdendã pecuniã illã in alios vſus pios, quia hoc non fuit promiſſũ, nec etiã poteſt

Vazqueſ. *Etiam vota realia ad certum tempus definiri poſſunt, vt in eo finiatur obligatio.*

A expẽdi in id, quod fuit promiſſum: quia non poteſt fieri, cũ occaſio præterierit: illud ergo votũ eſt reale, & onus illius diei. Niſi quis fortaſſe dicat durare obligationẽ vſq; ad ſubſequentẽ annum in ſimili die. Sed hoc nõ habet locũ, ſiue ponamus ſolũ promiſiſſe hoc die, & hoc anno facere, ſiue ponamus promiſiſſe omnibus annis facere: nã anno ſequenti tenebitur ex vi proprij voti, nec tenebitur augere ſumptus, quia præterito anno votum non ſeruauit.

Poſſumus tamẽ has opiniones cõciliare dicẽdo, de abſoluta poteſtate vouentis vtrũque modũ aſſignandi terminũ obligationis habere locũ in vtroque genere voti perſonalis, & realis, hoc enim cõuincũt ratio, & exẽpla poſteriori loco allata. Nihilominùs tamen ex parte materiæ diſtinctionem illam eſſe quaſi cõnaturalem votis perſonalibus, & in ſua materia habere fundamentũ, maximè ſecundũ cõmunem Eccleſiæ cõſuetudinẽ: in votis autem realibus rarò ſolere circũſtãtiam temporis principaliter intendi, quod probabiliter ſuadent motiua prioris ſententiæ. Neq; differentia hæc ſine morali vtilitate cõſideratur: nam hinc fit, vt in votis perſonalibus ex materia ipſa, & modo vouendi ſæpe cõſtare poſſit, opus eſſe promiſſum, vt onus talis diei, vt in ieiunio Sabbati in honorẽ Virginis: & in votis quæ fiunt ad imitationẽ præceptorum de his operibus diariis, vt erit votũ audiẽdi Miſſam in diebus Doctorum, vel recitandi horas Canonicas, & ſimilia. At in votis realibus vix poteſt hoc iudicari ex materia, vel norma vouẽdi, niſi expreſsè declaretur talis intentio vouentis: quia regulariter illa circumſtãtia tẽporis quoad eleemoſynã, & ſimilia opera, eſt valde accidẽtaria, & licèt intendatur ob deuotionẽ diei, ſolũ eſt ſecũdariò, & ſecũdũ quid, niſi aliud expreſsè declaretur. Solũ in exẽplo de voto reali ordinato ad ſolẽnitatẽ ſolã talis celebritatis videtur ex ipſa materia colligi onus eſſe diei: tamen id eſſe videtur, quia illud non eſt tantũ votum reale, ſed mixtũ, & in eo reales ſumptus ordinãtur ad actiones perſonales, quibus ſolẽnis dies celebrãdus eſt. Idẽ cerni poteſt, ſi votũ fiat dandi eleemoſynam tali die, quia in eo præciſè requiritur ad iobilæum lucrandum, quod principaliter vouetur: nam tunc etiam eleemoſyna promittitur, vt pars cuiuſdam perſonalis actionis, quæ eſt implere diligentiam neceſſariam ad talem indulgentiam: & ideo tunc erit illud onus talis diei: magis per modum voti perſonalis, quam realis.

9. *Conciliãtur opiniones ſupra traditę.*

B

Vtilitas, quæ ex hac diſtinctione capitur.

C

D

Tertiò dubitari poteſt circa vota, habẽtia terminũ ad differendam ſolutionem, nõ ad finiendam, an tranſacto termino teneatur vouens ſtatim, & quã primum poteſt votum implere. Reſpondeo breuiter, obligari ſtatim, non tantùm ad arbitrium boni viri, ſed præciſè ſine vlla mora, eo, ſcilicet modo, quo obligat votum intra terminum expreſſe præfixum. Patet, quia votum illud ſic obligabit in termino temporis definiti, & illa obligatio non fuit extincta, ergo ſemper durat cum eadem præciſione. Imò intenſiuè (vt ſic dicam) ſemper augetur, quia ex mora aggrauatur obligatio. Vnde etiam fit, vt continuè, ac pro ſemper obliget morali modo ad modum præcepti negatiui: quia pro toto continuo tempore eadem ratio vrget, ſicut etiam dici ſolet in præcepto reſtituendi, vel ſoluendi humana debita. Quomodo autem contra hanc obligationẽ peccetur continuè, vel multiplicando peccata, libro ſequenti dicetur. Dixi autem hic non requiri arbitrium boni viri, vtique ad deſignandũ tempus obligationis ſecundũ ſe, aut per ſe, non tamen excludimus, quin ex parte operantis, & circumſtantiarum

10. *An vota habẽtia terminum ad differendã ſolutionem, an illo tranſacto teneatur vouens quãprimum poteſt votum implere.*

E

Arbitrium boni viri cur hic non requiratur.

A tiarũ occurrentiũ poſſit interuenire arbitrium ad aliquã excuſationem,vel cõiecturã faciendã, quod nõ fuerit mens vouentis ſe obligare ad tantũ onus ſimul exequendũ. Vt verbi gratia contingit in hac dilatione creſcere quantitatem eleemoſynæ,vel orationis, aut ieiuniorum,quæ diſtributa per partes, & varios dies,ac diſtãtes facilis erat,poſtea verò cõiuncta in vnũ diem,vel in plures cõtinuos, eſt pœna intolerabilis tali perſonæ. Dico ergo in eo caſu fieri poſſe prudens arbitriũ, vt votum cum diſtributione,& partitione perſoluatur. Vt ſiquis vouit per annũ ſingulis hedomadibus ieiunare vno die in pane,& aqua & per integrum annum omiſit,nõ eſt poſtea cogendus, vt per quinquaginta ſex dies continuos ieiunet in pane,& in aqua,vt votũ citiſſimè expleatur, quia eſſet grauiſſimum onus, & credi poteſt fuiſſe extra intentionẽ vouentis. Satis ergo erit ſi cogatur,primo anno ſequẽti id explere, vel ſi in illo eãdẽ habeat obligationẽ,vt bis in hebdomada ſic ieiunet, &c. Idem exemplũ poteſt adhiberi in eleemoſyna, & aliis actibus. In his ergo prudẽs arbitriũ locũ habet, vt omittã aliquãdo eſſe vtile cõmutationibus,aut diſpẽſationibus iuſtis vti.

CAPVT XIIII.

An qui non poteſt implere votum, in præfinito tempore, teneatur tempus præuenire, & votum priùs implere?

1. *Qui non poteſt implere votum quoad totum, debet implere quoad partem.*

Ratio dubitandi eſt, nam qui nõ poteſt implere votum quoad totum, debet implere quoad partem, præſertim quando illa principalis eſt, & ſeparabilis à circumſtantia impoſſibili, ſic autem contingit in propoſito caſu,nã qui non poteſt implere votum eodem die, in quo promiſit, ſi poteſt ſubſtãtiã operis implere, variata ſolũ temporis circumſtantia, tenebitur id facere,præueniendo tempus.Confirmatur ex leg. *Continuum* §.2. ff.de Verb. obligat.vbi ſic dicitur, *Quod in diem debetur,ante ſolui poteſt, licet peti non poſſit.* In debito autem voti nõ eſt neceſſe petitionem expectare, & ex poteſtate ſoluendi ſequitur obligatio:nam votum obligat,vt impleatur, prout poteſt. Confirmatur ſecundò ex D.Thoma in 4.d. 38.q.1. art.3. quæſtiunc. 1. ad 7. dicente,eum, qui vouit,ſi timeat perpetuum impedimentum, teneri ad præueniendũ tempus, quod ſequitur Syluester. *Votum* 2.q. 3. Tabien. *Votum* 3. nu.3 Ergo ſeruata proportione, quãdocumq; præuidetur impedimentum,tenetur quis præuenire.

Leg. Continuum. — *D.Thom.* — *Syluest. Tabien.*

2. In contrarium verò eſt,quia nemo obligatur ad id, quod vouendo non intendit, ſed qui ſibi præfixit certum diem,vt terminum, non intendit ſe antea obligare, ergo non tenetur.Confirmatur: nam qui facit votum conditionatum, non tenetur præuenire ante impletam conditionem: etiamſi præuideat futurum impedimentum, ſi expectat,vt impleatur conditio, ſed temporis deſignatio æquiualet huic conditioni, *ſi ad talem diem peruenero, hoc faciam*,ergo ante illam conditionem expletam non tenetur præuenire, etiamſi poſtea futurum eſſe impedimentum præuideat. Confirmatur ſecundo ex illo Deut. 23. *Facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo*, vbi ponderanda eſt particula, *Sicut*: ergo qui non poteſt in diem ſicut promiſit, non tenetur aliter, id eſt, ante diem.

3. *In obligatione de præſenti non habet locum præuentio.*

Quæſtio hæc non habet locũ in votis, in quibus expreſſè declaratur obligatio ad ſtatim:imò neque in votis abſolutis, & indefinitis, quæ nullum deſignant tempus, nam de illis dictum eſt obligare ad ſtatim: obligatio autem ad ſtatim eſt quaſi de præſenti,reſpectu cuius nõ habet locum præuentio, vt per ſe conſtat.Et quamuis dictum ſit in hoc *ſtatim* habere locum iudiciũ prudentiale, tamen ex hoc ipſo cõſtat, eo modo (quo in tali obligatione poteſt habere locum dilatio,ſi impedimentum præuideatur futurum poſt moram quantumcumque breuem (præueniendam eſſe: quia illa re vera nõ eſt præuentio reſpectu voti,cùm obliget ad ſtatim, ſed eſt prudentiale iudicium, quia attento periculo impedimenti illa opportunitas præſentanea, eſt ipſum *ſtatim*,pro quo obligat tale votum.Et in hoc ſenſu videtur loquutus D. Thomas loco citato: nã loquitur de voto religionis obligante de ſe ad ſtatim, addit verò aliquid, quod expoſitione indiget, vt paulò pòſt dicam.

B Procedit ergo quæſtio,quãdo ad votum implendum certus terminus, vel dies præſcribitur. Quod dupliciter fieri poteſt, vt dictũ eſt, ſcilicet præueniendo terminũ, vel vt in eo finiatur obligatio,vel vt ſolũ vſq; ad illum,& non vltra differre liceat ſolutionẽ.Et vterq; modus ſubdiſtinguẽdus eſt.Nã in priori interdũ deſignatur dies,vt opus promiſſũ ſit propriũ onus illius,vel quaſi debitũ illi in ſpecialẽ obſeruantiã illius: aliquando verò ſolũ præfigitur terminus,quia vouẽs nõ vult vltra illũ terminũ eſſe oneratus obligatione,ſiuè prius illã expleuit,ſiuè non: intra illũ verò terminũ non promittit opus, vt onus peculiare alicuius diei,vel tẽporis,ſed pro toto illo ſpatio libera ſibi manet electio. Quã ſubdiſtinctionem ſuprà inſinuauimus. C Nunc autem addimus aliam non multum diſſimilẽ pro altero membro. Nam terminus ad differendam obligationem duobus modis poteſt conſtitui: primò per modum cõditionis ſuſpendentis obligationẽ, vt ſi quis voueat,*promitto ex primo die anni ſequentis ieiunare ſemel in menſe*,vel ſi voueat peregrinari tempore feriarũ, &c.Alio modo poteſt deſignari terminus ſine ſuſpẽſione obligationis, ſolùm vt liceat differre ſolutionem vſq; ad illum terminum, ſeu eligere diem, vel horas intra totum illud ſpacium temporis: vt cùm voueo *intra hunc annum decies recitare Roſarium, vel ingredi Religionem.*

4. *Germanus ſenſus quæſtionis.*

Terminus ad differendam obligationem duobus modis poteſt conſtitui.

5. *1. Aſſertio. Cum opus vouetur, vt onus propriũ certi temporis,non tenetur quis præuenire opus, licet detur impedimentum.*

D Dico ergo primò, Quando opus vouetur,vt proprium onus certi diei, ſeu temporis, non tenetur quis præuenire,etiamſi præuideat impedimentum pro illo die. Eſt communis, & probatur primò ex dictis: quia eadem eſt ratio de poſtpoſitione, & præuentione,ſicut ergo non tenetur poſteà facere, ſi in die proprio non potuit, ita neq; tenetur anteponere.Secundò patet à ſimili de præceptis eiuſdẽ formæ,ſeu materiæ,vt non tenetur quis præuenire Miſſam in die Sabbati,etiamſi præuideat ægritudinem,ſeu febrem in die Dominica impedituram ne Miſſam poſſit audire,& ſic de aliis.Tertia ratio eſt, quia ille non poteſt implere,quod promiſit, & ſub habitudine,& relatione,ſub qua promiſit, quæ intrinſecè pertinet ad conſtitutionem talis materiæ, vt cadit ſub tale votum.Vnde licet præueniat non E facit,quod promiſit: nam licet ieiunet, verbi gratia feria quinta, non ieiunat feria ſexta, quod ſpecialiter promiſit in cultum illius diei, quem præbere non poteſt:votum autẽ nec ad impoſſibile obligat,neque ad id, quod promiſſum non fuit. Neque etiam poteſt eſſe illa obligatio per modũ recompenſationis, tum quia hæc non habet locũ in votis, vt declarabo ſeq.c.tũ etiã,quia maximè non eſt neceſſaria,quando ſine culpa debitũ non ſoluitur,ſeu ſoluendũ nõ eſt.Quare nõ obſtãt cõtra hãc aſſertionem priores rationes: quia materia promiſſa in his votis eſt indiuiſibilis moraliter: quia ſicut inſeparabilis eſt relatio à termino, ita onus

Votum neq; ad impoſſibile obligat, neque ad id quod promiſſum non fuit.

proprium

proprium diei ab ipſo die,pro quo promittitur, & ideò ſimpliciter fit impoſſibilis impletio talis voti. Neque lex ibi citata,vel D.Thomas de die ſic præfixo, loquuntur, vt videbimus.

Atq; hinc infertur in illo caſu non ſolũ non teneri vouentẽ præuenire,verũ etiam nec poſſe, ita vt voto ſatisfaciat, quia non faciet,quod promiſit. Ampliarique hoc poteſt,vt locum habeat, etiamſi circumſtantia talis diei non primariò ſit intenta per votũ,ſed ſecũdariò:ſatis enim eſt,quod ſit promiſſa, vt impleri debeat. Sicut in præcepto communionis in Paſchate circumſtantia diei non eſt principaliter intenta, ſed actus, cuius ſignum eſt: quia ſiquis non communicet illo die, vel diebus præfixis, tenetur nihilominùs quamprimùm poſſit communicare. Et nihilominùs, quia tempus Paſchale præceptum eſt, ſaltem ſecundariò,peccabit quis, niſi tunc communicet, etiamſi præueniat, & ita non cogitur præuenire, vt dixi in 3. tom.d.70. ſect.2. ergo idem dicendum eſt in obligatione voti etiãſi cum proportione circumſtãtia diei promittatur.Nam quod poſſit ſic promitti, ſuprà oſtenſum eſt,& per ſe eſt ſatis clarum:quãuis talis modus promiſſionis ex ſola intentione vouentis cognoſci poſſit. Hæc autem intelligenda ſunt, niſi intercedat commutatio : poteſt enim interdum opus vnius diei in ſimile opus alterius diei commutari: oportet tamen vt legitima cauſa, & poteſtas intercedat, iuxta infrà dicenda de commutatione votorum.

6. 2. Aſſertio. Quãdo dies impletionis voti aſsignatur,& ad differendam ſolutionem, & ad ſuſpendẽdam obligationem nulla eſt obligatio præueniendi ſolutionem.

Dico ſecundò quando terminus,ſeu dies,in quo implendum eſt votum, additur non ſolùm ad differendam ſolutionem,ſed etiam ad ſuſpendendam obligationem vſque ad talem terminum, tunc nulla poteſt eſſe obligatio præueniendi ſolutionẽ, faciendo opus promiſſum ante præſcriptum diem, etiam ſi futurum impedimentum præuideatur. Hanc aſſertionem conuincunt rationes poſteriori loco factæ, & præſertim illa de voto conditionato. Nam re vera tale votum inuoluit conditionem, *ſi vixero & potuero tali die*,vel habet hunc ſenſum, ex tali die hoc faciam: ergo ante illam non obligat, & cõſequenter nõ poteſt obligare ad præueniendũ.Vnde terminus ille non tam eſt ad differendam ſolutionẽ, quàm ad inchoandã obligationem abſolutam, & ideo ante illũ nulla eſt obligatio,quæ pro tunc implenda ſit, ergo nõ eſt obligatio ad præueniendam ſolutionẽ, ſed ad ſummũ, vt paratus ſit homo ſuo tempore implerè, ita vt per eũ nõ ſtet,ſicut de voto cõditionato infra dicemus. Nec refert, quod impedimentũ præuiſum ſit perpetuũ, vel tẽporale,quia intentio vouentis ſimpliciter fuit,nõ obligari, niſi impleta illa conditione, ſeu pro tali tẽpore, & ideò ſi impedimentũ fuerit perpetuum,deſtruetur obligatio,quia votum factũ eſt impoſſibile.Si verò fuerit tẽporale, differtur obligatio abſoluta vſque ad ablatum impedimentũ.

7. 3. Aſſertio. Quando terminus ſolùm ponitur in voto ad dilationem, & non ad ſuſpenſionem obligationis præuenire oportet ſolutionem ſi detur impedimentum.

Dico tertiò, Quãdo terminus ſolùm ponitur ad differendã ſolutionem,& nõ ad ſuſpendendã obligationẽ, tunc obligat ad ſolutionem præueniendo terminum, ſi impedimentum poſtea futurum præuideatur.Hoc etiã clarum eſt, & communiter receptũ. Et ratio eſt, quia tunc votũ ſtatim, ac fit obligat abſolutè, vt intra terminũ deſignatũ opus fiat. Vnde quando ad totũ tempus eſt determinata obligatio, quantũ verò ad ſingulas partes eius eſt quaſi diſiunctiua,& ideò tenetur abſolutè vouens implere votum in aliqua parte illius temporis, ergo ſi præuidet,futurum eſſe impedimentum in poſteriori parte temporis, tenetur in priori facere, & hoc eſt præuenire. Confirmatur exemplo præceptorum : nam qui tenetur intra annum cõfiteri, ſi præuideat futurum impedimentum in duodecimo menſe, tenetur cõfiteri antea, & qui tenetur audire Miſſam in die feſto, ſi præuidet non inuenturũ illam poſt horam nonam, tenetur antea audire, & idem eſt de obligatis ad officium Canonicum intra diem, vt ſupra ſuis locis dictum eſt: vnde idem eſſet, ſi de iſtiſmet actibus vota fierent, quia fiunt inſtar præceptorum, vt ſuprà declaratum eſt, ergo idem eſt in omnibus votis, quæ ſub ſimili forma, ſeu limitatione temporis fiunt. Vnde aſſertio hæc cum proportione verum habet, ſiuè impedimentũ ſit perpetuum,ſiue temporale. De perpetuo enim maximè procedunt rationes factæ, quia illud omninò impedit voti obſeruantiam, & ideò præueniendum omninò eſt. Tẽporale autẽ ſolũ impedit executionem tẽpore debito, & cogit ad dilationẽ vltra terminũ præſcriptũ,& ideò videri poteſt minus neceſſaria anticipatio,quia dilatio interdũ permitti poteſt.Nihilominùs tamẽ,quia etiã cadit ſub obligationẽ voti,vt ſolutio præſcripto tẽpore fiat, & nõ differatur,ſi cõmodè poteſt, ideò etiã tunc eſt obligatio ad præueniendũ,niſi aliqua ſpecialis difficultas excuſaret, quod eſt per accidens.Et ad hãc aſſertionem accõmodatur benè ratio primo loco facta,& lex ibi citata, & rationes in contrarium non procedunt contra aſſertionem, vt facilè conſtabit intuenti.

Confirmatio ab exemplis.

Miſſam poſt horam nonã præuidens ſe non inuenturam tenetur illam horam præuenire.

8. 4 Aſſertio.

Dico quartò,Licet terminus temporis ſit præfixus ad finiendam ſolutionem, ſi opus promiſſum non eſt peculiare, onus alicuius determinatæ partis totius temporis vſque ad illum terminum, tenetur vouens præuenire in ſolutione terminum illum,ſi ante illũ impedimentũ præuideat.Vt verbi gratia vouit quis ieiunare quatuor dies menſis, nõ deſignando illos, limitando tamen obligationem ad menſem,ita vt cum illo extinguatur in omni euentu:ſi ergo ille præuideat futurũ, vt poſt decimũ quintũ diem menſis ieiunare nõ poſſit, tenetur in prioribus diebus totũ votũ implere,& ita præuenire terminũ.Probatur ratione facta, quia tunc totũ tempus menſis eſt tempus abſolutæ obligationis, quæ debet impleri in parte eius poſſibili.Item hoc confirmant exempla præceptorũ adducta: nam in horis Canonicis obligatio vniuſcuiuſq; diei in illo finitur, & nihilominus intra illum implenda eſt, præueniendo horas,ſi neceſſe ſit.Imò quodammodo idem eſt reſpectu termini totius vitæ: nã ſi quis voueat aliquid facere in tota vita,id eſt, ante mortem,ſi præuideat impotentiam futurã in ſenectute, tenetur præuenire, & anteà facere, quia aliàs non faciet ante mortem,cùm tamen poſſit.

An teneatur quis aliquando anticipare terminum præfixum in voto,quãdo præuidet impedimentum.

10. Tenetur vouens ſemper vitare impedimentum, vt votum ſuo tempore adimpleat.

Oportet tamen his addere, teneri vouentem in omnibus caſibus, vitare impedimentũ, vt votum ſuũ tempore promiſſo implere poſſit. Vnde ſi ex induſtria affectet impedimentũ, ne cogatur implere votum,manifeſtè eſt voti violator, & infideliter agit,& cõtra pactũ incluſum in voto. Quapropter licèt votum non obliget ad exequendum opus ante tale tempus præfixum, obligat tamen ad non ponendum impedimentum: quia hoc neceſſarium eſt ad effectum prioris obligationis, alioqui eſſet inefficax, & ficta. Quapropter non ſolùm non licet directè velle,aut procurare impedimentũ,verũ etiam nec illud voluntariè admittere,ſi poteſt quis illud vitare ſine magno diſpendio. Quia cũ obligatio voti ex nunc,naſcatur pro tunc, ex nunc etiã obligat ad habendam moralem prouidentiã,& curã vt votum poſſit impleri : nã ratio fidelitatis hoc poſtulat.

Vouens debet habere moralem prouidentiã vt votum ſuum implere poſſit.

poſtulat.

poſtulat,& hæc eſſe debet legitima intentio vouẽtis. Dico autem moralem prouidentiã: quia non oportet extraordinariã diligentiã adhibere,ſed bona fide procedere, & nõ ſe exponere his periculis ſine rationabili cauſa: quod prudenti arbitrio in particulari iudicandum eſt,vt c. 15. circa vota cõdionata amplius explicabitur.

11. Explicatur mens D.Th. Per hæc ergo ſatisfactum eſt rationibus vtrimq; propoſitis. Solùm circa illud dictum D. Thomæ oportet adnotare, illum non loqui de voto facto cũ termino temporis, ſed de voto ingrediendi ſtatim religionem. De quo addit, *ſiquis habeat debita, nõ propterea poſſe differre, ſed ſtatim ingredi debere: & qui eum receperit,* (ait) *ſoluet debita.* Addit verò, *quòd ſi cùm vouit, cogitabat de debitis, poteſt præſumere non ſe voluiſſe obligare ad ingreſſum, donec ſolueret debita.* Et adhuc in eo caſu ſubiungit, *ſi præuideat impedimentum perpetuum, non debere expectare, ſed teneri ad ingrediendũ ſtatim.* Verum tamen hæc doctrina requirit in primis longã diſputationem de eo, quod D. Thomas ſupponit, habentem debita poſſe licitè ingredi religionẽ, antequã illa ſoluat: de qua infrà in materia de Statu dicendũ eſt Deinde ſuppoſita præſumpta intentione vouentis, ſoluendi priùs debita, quàm ingrediatur, habet difficultatem illa reſolutio D. Thomæ quia votum illud videtur conditionatũ, *Si ſoluero debita,* & ita hac conditione non impleta, nõ obligabit votum. Nã ſicut impedimentũ temporale excuſat ab ſtatim, ita perpetuũ excuſat ſimpliciter. Reſpõdetur tamẽ non loqui D. Thomam, quã do votum eſt conditionale, ſed quando eſt modale: nam in priori obligatio eſt ſuſpenſa: in poſteriori autem eſt abſoluta. Itaq; ſermo eſt, quãdo quis abſolutè vouit Religionem, tamen propter debitum modum id exequendi, tacitè ſibi conceſſit indulgentiam dilationis, vt priùs ſoluat debita. Nã tunc ait D. Thomas, ſi impedimentum perpetuum futurum ſit, ob talem dilationem non oportet expectare, vt impleatur ille modus: tum quia hoc eſſet cõtra ſubſtantiam obligationis: tum quia non poteſt præſumi, talem fuiſſe intentionem vouentis in prædicto caſu, quia ſimpliciter voluit obligari, & ſolùm voluit diſponi ad ingreſſum illo modo. Vnde non eſt veriſimile, voluiſſe illo modo impediri. Sed de hoc puncto latiùs in prædicto loco: nam ſine propriis fundamentis non poteſt hic exactè declarari. Et hic ſolùm hoc proponitur propter generalem doctrinam, quidquid de exemplo ſit.

Obligatus ad debita an poſſit religionem ingredi.

Impedimẽtum temporale excuſat ab ſtatim, perpetuum, ſimpliciter.

CAPVT XV.

An qui non implet votum tempore præfixo, ad aliquam recompenſationem poſteà teneatur.

1. SVpponendum eſt, ſermonem eſſe de tempore præfixo, & omninò neceſſario, ita vt in illo præſcribatur terminus ad finiendam obligationem voti. Nam ſi violatio tantùm fuit in transgreſſione, & violatione termini poſiti ad differendam ſolutionem, clarum eſt obligare poſteà per votum: illa tamen non eſt recõpenſatio, ſed formalis obligatio voti. Habebit tamen quæſtio locum etiam in illo voto, quando homo in illo tempore factus eſt impotens ad implendum formaliter, quod promiſit. Nam licet conſtet in his caſibus votum formaliter poſteà non obligare, adhuc inquiri poteſt, vtrum aliquam obligationum quaſi ad reſtitutionem relinquat, non enim deeſt in hoc aliqua dubitandi ratio, & aliqua opinionum varietas.

2. Inter nos ad Deum non Ratio autem dubitandi eſſe poteſt, quia licèt inter nos, & Deũ non ſit propria iuſtitia ex defectu qualitatis, nihilominùs ex parte noſtra, eſt pluſquàm rigoroſa iuſtitia quoad debitum, & obligationem, & ex parte Dei eſt ſummum ius, quod habet ad rem ſibi debitam ex promiſſione ſibi facta, & ab eo acceptata. Hinc ergo ſumitur argumentum: nam inter homines, qui non implet promiſſionẽ ex iuſtitia obligantem, tenetur poſteà recompenſare, vel reſtituere prout potuerit, quod nõ ſoluit: ergo eadẽ obligatio manet apud Deum ex promiſſione non impleta. Probatur conſequentia: quia hæc obligatio ad Deum. eſt ſuo modo ex iuſtitia: quia licèt dicatur impropria, quia deficit in poteſtate reddendi æquale, hoc videtur parum referre ad debitum recompenſandi: ſolùm enim inde fit, vt non oporteat recompenſationem eſſe æqualem, conſiderata dignitate diuinæ perſonæ, & iniuriæ illi factæ, non verò quòd illud debitum implendum, non ſit cum poſſibili æqualitate, qualis inter actũ promiſſũ, & aliũ loco illius factum conſiderari poteſt. Quia in re ipſa facta eſt inæqualitas ad Deum, per non ſolutionem voti, quæ inæqualitas ad æqualitẽ reducenda eſt: hoc enim poſtulat generalis ratio iuſtitiæ, prout abſtrahit à Deo & hominibus.

eſt propria iuſtitia, ſed eſt parte noſtra eſt pluſquam rigoroſa.

Debitum diuinum cum omni poſſibili æqualitate.

Deinde non deſunt Auctores, qui ita ſentire videãtur: nam licèt omnes ſentiant, quando votũ ſine culpa non impletur, nec impleri poteſt debito tempore, poſteà non obligare: nihilominùs quando quis culpa ſua non impleuit, vel factus eſt impotens, aliqui ſentiunt obligari poſteà ad recompenſationem. Pro qua ſentẽtia meritò allegari poſſunt Panormitanus, Antoninus & Angelus quatenus aſſerunt, qui culpa ſua factus eſt impotens ad implendũ votũ teneri adimplere per aliũ, vt ſupra cap. 9. retuli, illud enim neceſſario debet fũdari in obligatione recõpenſandi. Item pro eadẽ ſententia allegari poſſunt Panormitanus, Syueſter & Angelus. allegati capit. 10. quatenus dicunt, qui culpabiliter non impleuit votum die præſtito, teneri poſteà implere: nam hoc etiam eſſe non poteſt, niſi per modum recompenſationis. Ita poſſunt hic allegari, qui dicunt, eum qui ſub conditione vouit, & poſteà ſua culpa facit, vt conditio non impleatur, teneri ad voti ſolutionem, quos cap ſeq. referemus: illud enim eſſe nõ poteſt, niſi per modũ recompẽſationis: nam formalis obligatio voti non extat, non impleta conditione. 3.

Quãdo quis culpa ſua votum nõ impleuit tenetur ad recompenſationẽ.

Itẽ Palud. in 4. d. 38. q. 4 n. 13. ait, qui eſt in cauſa, vt alius frãgat votũ teneri rẽ æquiualẽtẽ reddere, & omninò cõparat hãc obligationẽ cum obligatione reſtituendi, ſi quis alium induxit ad furtũ faciendũ. Præterea Richardus 4. d. 38. art. 5. q. 1. ad 1. generaliter ait, quando aliquis ſua culpa factus eſt impotens ad ſeruandũ. Præterea Richardus 4. d. 38, art. 5. q. 1. ad 1. generaliter ait, quando aliquis ſua culpa factus eſt impotẽs ad ſeruãdũ votũ, teneri ad aliquã recõpenſationẽ, etiãſi in eadẽ ſpecie nõ poſſit ſoluere. Ponitq; exemplũ de virgine, quæ vouit abſolutè virginitatẽ, & poſteà corrupta eſt: nã tenetur (inquit) ſeruare, quod poteſt, ſcilicet caſtitatẽ, & recompenſare, quod non poteſt, aliquid ſcilicet faciendo in recõpenſationẽ virginitatis amiſſæ. Simile exemplũ erit, ſiquis vouit ieiunare die Sabbati, & frangat ieiuniũ comedendo manè, nã poſteà tenetur ſeruare formaliter, quod poteſt, abſtinẽdo à carnibus reliqua parte diei, & recõpenſare, quod nõ poteſt, ſcilicet dãdo aliquã eleemoſynã loco ieiunij. Intelligẽda autem eſt hæc opinio, quãdo culpa fuit directè cõtra votũ, nã ſi fuerit alterius ordinis, licèt ex ea reſultet impotentia implendi votum, nõ refert ad obligationem voti, vt cõſtat, quia in ordine

4. *Palud.* Qui eſt in cauſa, vt alius frangat votum, tenetur rẽ æquiualentem reddere. *Richard.*

in ordine ad votũ impotentia inculpabilis eſt. Vt ſi quis culpa ſua ægrotauit, aut vulneratus eſt,& poſteà non poteſt votum de ieiunio adimplere, nihil contra votum peccauit: & ideò ex parte materiæ non habet locum recompenſatio.

5.
1.Aſſertio. Votum inculpabiliter non impletũ tempore præfixo,ad finiẽdam obligationem, non obligat ad recompenſationem.

Vt verò à certioribus ſumamus initiũ, dicimus primò: Quoties ſine tranſgreſſione culpabili votũ nõ impletur, tẽpore præfixo ad finiendam obligationem,vel homo fit impotens ad talem voti obſeruantiã, vel in perpetuũ, homo non tenetur ad aliquã recõpenſationẽ faciendã.In hoc conueniunt omnes Doctores, & à fortiori conſtabit ex dicendis in ſequentibus aſſertionibus.Nunc autẽ ſpecialiter probatur exemplis propriis, & alienis. Nam qui vouit ingredi vnam religionem in particulari, & in illam non poteſt ingredi, quia non admittitur, non tenetur aliam æqualem ingredi ſecundũ omnes: quia id non vouit, obligandus autem eſſet, ſi teneretur recompenſare. Item probari poteſt ex dictis, quia qui non poteſt implere per ſe, non obligatur implere per alium, nec ibi admittitur talis recompenſatio, & ſic de aliis ſupra dictis. Denique inter homines,qui promiſit dare aliquid alteri,& poſteà non poteſt, non obligatur aliquam recompenſationem facere. Ratio ergo à priori eſt, quia nemo intelligitur habere intentionem ſe obligandi cum tanto rigore, & obligatio non excedit intentionem. Item poſſumus hoc ita explicare per proportionem ad reſtitutionem ex iuſtitia. Quia in illo caſu non eſt obligatio recompenſandi ratione acceptionis, ſeu non ſolutionis: quia illa fuit inculpabilis, nec ratione rei acceptæ, quia debitor nihil inde acquiſiuit, nec factus eſt ditior, neque alium fructum reportauit per ſe loquendo præter excuſationem à culpa: ergo.

Ratio à priori. Obligatio voti non excedit intentionem.

6.
Obiectio ex Cap. *Quod ſuper his.*

Contra hanc verò aſſertionẽ obiici poteſt cap. *Quod ſuper his*, de Voto, ſed illud caput ſufficienter tractatum eſt in cap. 10. Poteſt item moueri dubium ſpecialiter in voto reali, & quando excuſatio culpæ ſolùm fuit per obliuionem, vel inaduertentiam naturalem,vt ſiquis vouit dare eleemoſynam in tali die, verbi gratia, ſancti Laurentij in ſpecialem reuerentiam eiuſdem diei, & poſteà non det ex naturali obliuione, ſi ſequenti die recordetur, videtur obligandus ad dandum,ratione rei retentæ, per quam quodam modo factus eſt ditior. Reſpondetur nihilominus, ſi ſupponatur illud fuiſſe promiſſum, vt onus proprium diei,extinctam fuiſſe obligationem, & illud commodum temporale inde reſultans eſſe per accidens: quia intentio ſic vouentis eſt,vt cum illo die tranſeat obligatio, quidquid in eo die actum ſit, quæ intentio in materia ſic promiſſa inuoluitur,licet non exprimatur.

Soluitur obiectio.

7.
2.Aſſertio. In votis perſonalibus etiam culpabiliter non impletis tẽpore præfixo non tenetur vouens ad recompenſationem.

Dico ſecundò, In votis perſonalibus, licèt culpabiliter nõ impleantur intra terminum præfixum ad terminandã, ſeu finiendam obligationẽ, nõ tenere vouentem ad aliquam recompenſationem faciendam.Eſt communis ſententia,quã ſatis indicat D.Thomas d.art.3.ad 2. vbi fractorẽ voti virginitatis, ex ea parte, qua ſe reddidit impotentem ad votum implendum ſolùm dicit teneri ad pœnitentiã agendã, nõ ad aliam recompenſationem: in 4. verò d.38.q.1.ar.3.quæſtiunc.1.ad 1.hoc declarãs, dicit teneri ad aliquam recompenſationem per pœnitentiam. Et fortaſſe Richardus, per recompenſationẽ nihil aliud intellexit,quã pœnitentiam. Idem etiã ſupponunt Syluester, Nauarrus Soto, & alij c. 9.relati,dum negant, teneri aliquẽ implere per alium, quod per ſe nõ poteſt, etiãſi culpa ſua

D. Thom. Aliquis non tenetur implere per alium, quod per ſe non poteſt.

A impotentiam cõtraxerit.Item Caietanus & alij relati c.12. dum ſimpliciter negant, votum obligare ad opus, quod eſt onus diei tranſacto die, ſimpliciter enim negant obligare ad aliquid æquiualens, aliàs nihil efficerent. Item hoc probant exempla, quæ adducunt: nam qui omiſit ieiunium,vel Miſſam in die præcepto, non obligatur poſteà ad aliquam recompenſationem,& idem iudicium eſt de ſacerdote,qui omittit horas Canonicas,vel ſe reddit impotentem ad penſum illud ſoluendum proiiciendo, verbi gratia, Breuiarium in mare: nam poſteà ad ſolam pœnitentiam agendam tenetur, niſi intercedat obligatio iuſtitiæ ratione beneficij, quæ ad reſtitutionem obliget. Idem ergo eſt de obligatione voti.

8.
Eccleſia præcipit actum religionis,& non recompenſationẽ.

B Et ratio eſt eadem in vtroq; caſu cũ proportione, ſcilicet, quia ſicut Eccleſia præcipit actum religionis,& non recompenſationẽ:ita etiam,qui vouit ieiunare in vigilia Corporis Chriſti, non vouit facere aliquam recompenſationem, ſi frangeret votum, nec pro eo caſu ad aliquid ſe obligauit, nec fortè de illo infelici euentu cogitauit: & ſi cogitaſſet fortè, nihil aliud deliberaſſet, quàm de pœnitentia agenda, vel ſi aliud deliberaſſet, ad illud teneretur, non ad aliam recompenſationem. Vt ſi quis vouit ieiunare abſolutè, addendo ſibi pœnam eleemoſynæ faciendæ, ſi non impleat, frangendo ieiunium, obligatur ex ſpeciali voto C conditionato ad eleemoſynam faciendam, non verò ad aliquid aliud, ergo ſi non addidiſſet votũ conditionale, ex vi, ſolius transgreſſionis voti abſoluti ad nihil obligaretur. Præterea idẽ eſt etiam, ſi opus promiſſum non ſit ſpeciale onus alicuius diei, vel temporis, quaſi in cultum eius: quia ſi terminus temporis additus eſt ad extinguendam obligationem, eſt impoſsibile, vt ex tranſgreſſione naſcatur obligatio ad recompenſationẽ. Nã vel hæc obligatio naſcitur ex voto, & hoc repugnat intentioni vouentis, præfigentis talem terminum ſuæ obligationi: vel naſcitur ex alio præcepto,& hoc nullum eſt, quia poſitiuum non datur, & naturale ſolùm obligat ad reddendum, quod promiſit. Denique idem eſt in voto ſimpliciter facto, D vel cum termino ad differendam tantùm ſolutionem,quando aliquis culpa ſua factus eſt impotens in perpetuum ad illud implendum. Nam etiam illud votum includit hanc conditionem, *Si potuero*, & intentio ſe obligandi nõ ſe extendit ad aliã materiam pro caſu impotentiæ, ſiue cum culpa, ſiue abſque illa euenerit.Nec ex ratione iuſtitiæ colligi poteſt talis obligatio: tum quia etiam iuſtitia non obligat vltra intentionem promittentis: tum propter aliam rationem, quam in ſequenti aſſertione declarabo.

9.
3.Aſſertio. In votis realibus nulla eſt recompẽſandi obligatio, quando propria obligatio extinguitur.

Dico tertiò: Etiam in votis realibus nulla eſt recompenſandi obligatio, quando obligatio propria voti extincta eſt, vel per impotentiam, vel quia E terminus præfixus tamquam peremptorius obligationis, elapſus eſt.Hæc aſſertio habet nonnullã maiorem difficultatem ad conciliandas varias doctrinas Auctorum: ſed nihilominùs videtur communis, & neceſſariò connexa cum præcedentibus:nã eſt ferè eadẽ ratio,vt videbimus. Itaq; declaratur exemplis: nam votũ religionis, ſi attentè ponderetur, reale eſt, nam eſt promiſſio dandi ſe ipſum religioni: & tamẽ ſi quis poſt tale votum ducat vxorem, nullam recompenſationem religioni, aut Deo facere tenetur præter pœnitentiarum.Sicut etiã,ſi quis ſoli Deo vouit dare hoſpitali ſeruum ſuum Petrum,& poſteà illũ occidat, non

Declaratur aſſertio exẽplis.
Votum religionis reale eſt.

non tenetur ad aliquam recompenſationem: deberet enim eſſe aliqua reſtitutio æquiualẽtis valoris, A vel alterius ſerui ſimilis: nemo autem dixit, vinculum voti præciſè ſpectatum obligare ad reſtitutionem aliquam Deo faciendam. Item ſi quis vouit expendere tantùm pecuniæ in celebratione alicuius diei, vt ſpeciale onus illius diei, ſuprà oſtendimus nõ teneri poſteà ad aliquam recõpenſationẽ, ſi votum violet, & tamen reale eſt. Ratio autem in primis eſt eadem, quæ præcedentis, quia intentio vouentis etiam in his votis, ſolùm eſt de expendenda, vel præbenda tali re, non verò de recompẽſatione facienda, quacumque ratione id fiat impoſsibile, vel extra terminum deſignatum ad talem pecuniæ vſum: quia eo ipſo, quod ſolùm voluit obligare ſe intra illum terminum, poſtea non eſt, vnde naſcatur obligatio. Tandem qui fecit votum B reale, & poſteà factus eſt impotens ſine culpa, non tenetur ad aliquam recompenſationem, vt oſtenſum eſt, ergo nec tenetur etiamſi culpa interceſſerit. Probatur conſequentia, quia culpa illa ſolùm eſt contra Deum, & culpa contra ſolum Deum obligat ad pœnitentiam, & ſatisfactionem: non verò ad aliam recompenſationem. Imò ad illam ſatisfactionem pœnitentiæ non obligat in præſenti votum præcedens, vt ſuprà notaui, ſed obligat præceptum virtutis pœnitentiæ.

Culpa cõtra ſolum Deum obligat ad pœnitẽtiam, nõ ad recõpẽſationem.

10. Vnde facilè ſoluitur ratio ex obligatione iuſtitiæ ſuprà poſita. Nam in primis dici poteſt, hanc culpam tranſgreſſionis voti propriè eſſe contra fidelitatem Deo debitam, & non contra propriam iuſtitiam: & ideò licet ſit grauis culpa in ratione irreuerẽtiæ, & contra cultum Deo debitum, non tamen C eſſe propriam iniuriam damnificantem Deũ (vt ſic dicam) in bonis ſuis, vt inde obliget ad recõpenſationem per modum alicuius reſtitutionis. Declaratur præterea in hunc modum. Quia non magis damnificatur Deus in bonis ſuis, per vota realia impleta, quàm non implendo vota perſonalia, quia vtraque ordinantur ad ſolum cultum Dei: neque enim ex votis realibus aliquid Deo accreſcit præter cultum, quia propter aliam vtilitatem ſuam rebus noſtris non indiget: ergo ſicut ex tranſgreſsione votorum perſonalium non relinquitur obligatio reſtituendi Deo aliquid, licet ei fuerit denegatus debitus cultus, ita nec ex fractione voti realis.

Fit ſatis obiectioni in principio factæ.

11. Et hinc poteſt intelligi ratio à priori, ob quam, D licèt Religionis obligatio ſit excellentior, quàm obligatio iuſtitiæ humanæ, violatio illius non obliget ad aliquam reſtitutionem, ſicut iſtius. Nam Deus non poteſt propriè damnificari ab homine in bonis ſuis, ſibi vtilibus, ſed ſolùm poteſt offendi per denegationem debiti cultus, vel amoris debiti, aut præferendo illi creaturam in honore, vel amore: & ideo reſpectu Dei, ſolùm eſt obligatio ad ſatisfactionem pro iniuriis illatis, per conuerſionem ad ipſum, per amorem, & pœnitentiam, & vindictam pro culpa commiſſa. Homo verò damnum patitur in ſuis bonis, & illis priuatur per actiones iniurioſas, & inde naſcitur reſtituẽdi obligatio, quę E propterea propria eſſe dicitur iuſtitiæ cõmutatiuæ: de qua re alibi dicendum eſt. Ad ſententias autem aliorum Doctorum, ex parte iam reſponſum eſt, & in capit. 16. eodem modo explicabimus obligationem voti conditionati. Dictum autem Paludani non admittimus: quia verò ſpecialiter loquitur de illo, qui alium impedit, ne votum religionis impleat, de illo puncto ſpecialiter dicemus infrà tractando de illo voto in particulari.

Cur obligatio Religionis non obliget ad reſtitutionem.

Deus nõ poteſt damnificari ab homine in bonis ſuis ſibi vtilibus.

CAPVT XVI.

Vtrùm quæ fiunt contra voti obligationem, & obſeruationem, valida ſint, & firma.

HÆc quæſtio valde neceſſaria eſt ad intelligẽtiam præcedentium, & ad varios caſus morales definiendos, & ideo hoc loco illam interponimus. Vt autem quæſtio intelligatur, oportet aduertere ſermonem eſſe de moralibus effectibus, quos interdum habent actiones humanæ, vt ſunt contrahere, donare, transferre dominium, obligare, & ſiqui ſunt ſimiles. Nam de effectibus phyſicis nulla eſt quæſtio, vt per ſe conſtat: nam qui ludit contra votum, verè ludit quoad phyſicam actionem, moraliter verò inquiri poteſt, an veram rationem contractus efficiat: & qui donat contra votum, phyſicè quidem rẽ tradit, ſed an donatio valeat inquiri poteſt, & ſic de aliis. Vt ergo breuiter reſpondeamus, eſt aduertendum ſecundò, duas actiones poſſe intelligi voto contrarias. Vna dici poteſt contraria voto ex parte ipſius, ſeu quoad obligationem, vt ſi promiſi Deo non ludere, & poſtea promiſi homini ludere, &c. Alia actio eſſe poteſt voto contraria ex parte materiæ, ſeu quoad exequutionem, vt eſt tranſgreſſio ipſius voti, vt ſi promiſi non donare, & dono, vel ſi promiſi dare talem rem in eleemoſynam, & poſtea vendo illam. 1.

Quomodo quæſtio intelligatur.

An efficiat verum contractum qui contra votũ contrahit.

Duplex actio voto cõtraria.

Dico ergo primò: Omnis promiſſio facta contra prius votum validum, & obligans, non ſolùm illicita eſt, ſed etiam inualida, & irrita. Probatur primò, quia eſt de re illicita, eſt enim promiſſio de fractione voti quæ intrinſecè mala eſt. Secundò, iuramentum promiſſorium factum contra prius votum non obligat, vt ſuprà oſtenſum eſt: ergo multò minus obligabit promiſſio ipſa per ſe ſpectata. Tertiò: Votum etiam factum contra prius votum, inualidum eſt, & factum contra abſolutam, & validam promiſſionem homini factam, inualidum eſt: ergo à fortiori promiſſio humana facta contra prius votum inualida eſt. Antecedens quoad vtramque partem ſuprà libro 2. probatum eſt. Conſequentia verò tenet à fortiori, quia minùs poteſt præualere promiſſio facta homini contra promiſſionem factam Deo, quàm è contrario. Tandem hac ratione ſponſalia facta contra votum ſimplex religionis, caſtitatis, aut non nubendi, vel aſſumendi ordinem ſacrum non valent: quia impleri non poſſunt de ſe ſine tranſgreſsione voti, & ita continent promiſſionem de re illicita. Et eadem ratione promiſſio donandi homini quamcumque aliam rem Deo promiſſam, non valet, quia eſt voto contraria. Quòd ſi contingat, promiſſionem factam eſſe homini intuitu pietatis, tunc habebit rationem voti, & tunc ſi opus illud cenſeatur maioris pietatis, quàm aliud priori voto promiſſum, valere poterit poſterior promiſſio, non vt contraria voto, ſed per modum commutationis vnius voti in aliud melius, vt ſuprà dictum eſt. 2.

1. Aſſertio. Promiſſio facta contra votum validum inualida, & illicita eſt.

Dicò ſecundò: acta contra voti obligationem, & debitam obſeruantiam valida ſunt, licet malè fiant. Loquimur de voto præciſè vt votum eſt, & ex vi obligationis eius, abſtrahendo nunc à ſolemnitate voti, & à ſtatutis Eccleſiæ, de quo poſtea, tractando de ſtatu, & de voto ſolemni. Sic ergo intellecta concluſio declaratur exemplis: nam matrimonium contra votum caſtitatis ſimplex validum eſt, licèt malè fiat, vt habetur in cap. vnico, de Voto in 6. & tractandum eſt latè in ſequenti 3.

2. Aſſertio. Acta contra voti obligationẽ, & obſeruantiã valida ſunt, licet illicita.

volumine. Item eadem proportione, ſi quis vouit non acceptare donationem ſibi factam, vel Epiſcopatum, aut dignitatem, & ſimilia: & poſtea acceptat, factum tenet, vt eſt per ſe notum. Item probari hoc poteſt ex dictis de iuramento, oſtendimus enim, facta contra illud valida eſſe; obligatio autem voti, & iuramenti quoad hoc æquiparantur. Ratio autem propria eſt, quam eodem loco tetigimus, quia huiuſmodi actus habent valorem, & effectum ex hominis voluntate, quæ potens eſt ad ſe obligandum, ad donandum, vel contrahendum, & ſimilia: ſed votum licèt obliget ad non vtendum tali poteſtate, non tamē aufert poteſtatem ipſam, nec poteſt ita illā ligare, quin poſsit contrarium velle, & efficaciter facere: ergo. Minor declaratur, quia in primis votum non aufert libertatem naturalem, ad volendum abſolutè contrarium, vt per ſe conſtat. Deinde non priuat hominem materia apta, vt circa illam faciat efficaciter, quod vult, etiamſi non benè faciat. Probatur, quia, non obſtāte voto, manet homo dominus materiæ promiſſæ: nam qui vouet Deo rem aliquam, non ſtatim illam à ſe abdicat, nec quoad poſſeſſionem, nec quoad dominiū: ergo ex hac parte tenebit donatio illius, non obſtante voto. Et hanc rationem reddunt communiter Doctores, ob quam matrimonium tenet, non obſtante voto ſimplici caſtitatis: quia votum eſt tantùm promiſſio, per quam non abdicat à ſe homo dominium ſui corporis: & ideò traditio illius, quam per matrimonium facit, valida eſt, vtpote facta à vero domino, nulla lege irritante, reſiſtente. Hæc autem ratio cum proportione locum habet in omni ſimili actu, ſeu largitione voto repugnante facta. Sicut etiam inter homines traditio alicuius rei Petro facta, valet, licèt priùs per contractum fuiſſet Paulo promiſſa, iuxta l. *Quoties*. C. de rei vendicatione.

Votum licet obliget ad non vtendū poteſtate aliqua, non tamen eam aufert.

Cur nō obſtante voto caſtitatis, matrimonium teneat.

L. *Quoties*.

4. Actus cōtra votū factus licet malè fiat, nō obligat ad malū.

Præterea actus contra obſeruantiam voti factus, licèt male fiat, non inclinat, nec obligat ad aliquid malum, ſed poteſt conſeruari, & ad vſum applicari ſine vllo peccato, per ſe loquendo, ergo etiam ex hac parte poteſt ille actus eſſe validus, id eſt, habere ſuum effectum, quatenus actus humanus eſt, non obſtante malitia, quam contra votum habet. Sicut ex humana generatione contra votum facta reſultat bonus effectus, filius, ſcilicet, procreatus. Vnde in hoc cernitur differentia inter promiſſionem, & largitionē voto contrariam, quod promiſſio obligat ipſum promittentem ad agendum contra votum, quod fieri non poteſt: largitio verò ſemel facta non obligat poſtea ad agendum aliquid contra votum, & ideo ex hac etiam parte valida eſſe poteſt. Denique neque ex parte perſonæ vouentis cogitari poteſt aliqua inhabilitas, quæ ex voto reſultet, vt ob eam actus poſteà factus, validus eſſe non poſſit. Quod ita declaro: nam votum non operatur vltra intentionem vouentis, vt ſæpe dictum, & probatum eſt, ſed vouens verbi gratia, non nubere, non intendit ſe inhabilem reddere ad nubendum, ſed ſolùm intendit promittere, & ſe obligare ad id non faciendum, licèt poſſit, & habilis ſit. Et in idem redit, quòd vouens per ſe, & ex vi voti non intendit irritare ſuas actiones, ſed ſolùm ſe obligare ad illas faciendas, vel non faciendas, ergo non plus facit vouendo.

Differentia inter largitionē, & donationem voto contrariam.

5. Qui mutat voluntatem per aliā cōtrariā eo ipſo deſtruit priorem.

Addo verò, quòd licèt intenderet, & vellet irritare ſuas actiones, non poſſet, niſi perſeuerando in eadem voluntate, non faciendi talem actionem. Nam ſi mutat voluntatem per aliam contrariam, eo ipſo deſtruit priorem, & iam vult eſſe ratum, quod nolebat, & poſterior voluntas reuocat priorem, & ita hæc habet effectum. Vt ſi quis nolit contrahere, dum in illa voluntate perſeuerauerit, inhabilis erit ad contrahendum in ſenſu (vt ita dicam) compoſito: nam ſtante illa voluntate impoſſibile eſt facere contractum validum. Tamen ſi voluntatem mutet, iam erit habilis, quantùm eſt ex hoc capite. Et ſimiliter licet homo priùs abſolutè velit, omnem contractum à ſe poſtea factum irritum eſſe, ſi poſtea velit abſolute contractum validum facere, reuera facit: quia ſemper poſterior voluntas efficax eſt ad reuocandam priorem, nec poteſt homo ſe priuare hac poteſtate, niſi aliunde priuetur, vel niſi per priorem voluntatem rem ita à ſe alienet, vt iam non habeat dominium, vel poteſtatem in illam. Et hac ratione numquam poteſt Pontifex, gratiam aliquam ita irreuocabilem concedere, quin ab ipſo reuocari poſſit: quia ſemper poteſtas eſt eadem, & poſterior voluntas præualet, ita ergo ſe habet voluntas propria hominis circa ſuos actus, ſi à ſuperiore non impeditur. Nullum ergo excogitari poteſt principium, quare acta contra votum inualida ſint, licèt malè fiant. Et hanc aſſertionem attigit ex parte Molina tract. 2. de Iuſt. diſp. 369. §. *Quintum*.

Pōtifex nūquam poteſt gratiā aliqua concedere, quin ab eo reuocari poſſit.

Molin.

6. Acta contra votū non ſolum ſunt valida, ſed & rata & firma.

Ampliatur hæc aſſertio primo, vt huiuſmodi acta non tantùm ſint valida, ſed etiam firma, id eſt, ſine vlla obligatione irritandi, vel reuocandi illa ex parte vouentis. Poteſt enim interdum actus non eſſe irritus ipſo facto, eſſe tamen irritabilis, vel irritandus, vt eſt vulgare in legibus, & contractibus humanis. Oſtendimus ergo acta contra votum non eſſe irrita ipſo iure, nunc autem addimus, nec eſſe irritanda, vel retractanda. Loquimurque in conſcientia, & quantū eſt ex intrinſeca obligatione voti: nam alia quæſtio eſt, an talia facta irritabilia ſint, vel irritanda per Eccleſiam, quæ ad præſens non ſpectat, nec ſemper locum habet: ſtatim verò de illa aliquid attingemus. Primò ergo id patet in exemplo de matrimonio contra votum ingrediendi religionem, eſt enim irreuocabile. Idem eſt in profeſsione facta in religione laxiori contra votum ingrediendi ſtrictiorem, quia non eſt reuocanda, nec manet obligatio tranſeundi ad ſtrictiorem: iuxta cap. *Qui poteſt*, de Regul. in 6. Ad hæc verò exempla dici poteſt, hoc ideò eſſe, quia illi actus matrimonij, & profeſſionis natura ſua ſunt perpetui. Verumtamen idem eſt in quocumque alio genere donationis, vel traditionis, vt ſi quis donauit amico rem promiſſam alteri, donator non tenetur donationem caſſare, Imò nec iure poteſt titulo ſolius voti. Ratio, cur non teneatur, eſt, quia id non vouit, neque ad id intendit ſe obligare ex vi talis voti. Et præterea addi poteſt non licere, & ideò non poſſe votum ad id obligare. Antecedens probatur, quia illa actio facta eſt cū poteſtate dominij, & cum plena voluntate, vt ſupponitur, & ex parte recipientis eſt acceptata ſine vlla iniuria: ergo non poteſt donator illam reuocare.

Cap. *Qui poteſt.*

7. Acta contra votū ad nullā obligant recompenſationem.

Ampliatur ſecundò, vt non ſolùm talis largitio ſit valida, & firma, ſed etiam vt ex illa nullum relinquatur onus vouenti ad aliquam recompenſationem faciendam pro voto violatò. Hoc patet ex dictis cap. 14. vbi oſtenſum eſt, violationem voti non obligare ad aliquam recompenſationem: nam illa regula generalis eſt, vt ibi eſt probatum: ergo etiam in præſenti locum habet. Oportet autem aduertere, aliud eſſe recompenſare votum in eo, quod violatum eſt: aliud implere votum ex parte

parte violatum, in ea parte, quæ reſidua eſt, & ſeruari poteſt. Priùs enim dicimus non cadere ſub obligationem, poſteriùs autem nihilominus cadere poteſt. Contingit enim votum ad plura obligare, & licèt in vno violetur, & quoad id non obliget ad recompenſationem, nihilominùs ad alia obligat, quæ obſeruari poſſunt, non obſtante priori actione voto contraria, & effectu eius Sicut ſuprà dicebamus de virgine habente abſolutum votum virginitatis, ſi virginitatem perdiderit, quo ad eam partem ſolum teneri ad pœnitentiam agēdam pro fractione voti, nihilominus ex vi eiuſdem voti teneri ad caſtitatem in poſterum ſeruandam, quia in eo integrum permanſit votum. Sic etiam dicunt Theologi, eum qui contra votum caſtitatis matrimonium contraxit, & conſummauit, teneri nihilominus ad non petendum debitum, non per modum recompenſationis, ſed per formalem voti obſeruationem, quia eius obligatio durat in eo, in quo impleri poteſt: pro priori autem tranſgreſſione nulla recompenſatio neceſſaria eſt præter pœnitentiam. Item qui contra votum religionis vxorem duxit, adhuc tenetur non conſummare matrimonium: quia poteſt implere votum, quod de ſe ſemper obligat: ſi autem matrimonium conſummauit, iam non tenetur ad aliquam recompenſationem, ſed ſolùm tenetur eſſe in præparatione animi ad implendum votum, quacumque ratione à vinculo, vel ab obligatione matrimonij liberetur.

Qui contra votum vxorē duxit tenetur nō cōſūmare matrimonium.

8. Acta etiā cōtra vota realia non obligāt ad recōpenſationē, licet ſæpe maneat obligatio voti.

Maximè autem oportet hoc notare pro votis realibus: nam poſt tranſgreſſionem illorum etiam non relinquitur onus recompenſandi, licet interdum, & fortaſſe ſæpius perſeueret obligatio voti, vt in ſimili materia impleatur. Et ideò eſt attentè conſiderandum, an votum fiat de tali re ſingulari, & indiuidua, ita vt ad illam ſolam feratur intentio vouentis, vel fiat de aliqua re in genere, ſeu ſecundum valorem, & æſtimationem eius? Quando enim fit hoc poſteriori modo, non obſtante violatione voti, manebit obligatio ad votum in alia re ſimili implendum, non per recompenſationem, ſed quia obligatio voti non fuit extincta, & poteſt impleri. Vt ſiquis vouit ex præſenti pecunia dare dimidiam partem pauperibus, & poſteà totam illam vanè, & prodige conſumit, tenetur nihilominùs poſtea, quam primùm poſſit votum implere ex quacumque alia pecunia, vel re æquiualente, quia votum non fuit extinctum, licet fuerit violatum quoad dilationem. Quia intentio principalis vouentis non fuit limitare promiſſionem ad præſentem pecuniam ſed fuit de faciēda eleemoſyna ſecundum ſe, & ſimpliciter: ad accelerandam autem ſolutionem deſignauit præſentem pecuniam. At verò ſi intentio vouentis limitata fuit ad hanc rem indiuiduam, verbi gratia, hunc ſeruum, hunc equum, hunc calicem, hanc imaginem, &c. licet poſtea violet votum, donando alteri talem rem, non manet obnoxius alicui recompenſationi. Nam obligatio voti extincta eſt, quia non poteſt impleri in illa materia, cùm iam res ſit aliena, quia donatio tenuit, iuxta dicta, nec extenditur ad aliam, quia intentio vouentis in illa fuit terminata à principio: & ideò nō tenetur ad valorem rei tribuendum, quia illud ſolùm eſſe poſſet per modum recompenſationis, ad quam votum non obligat.

9. Aduertendū ad ſupra dicta.

Duo autem videntur addenda: vnum eſt, regulariter hæc vota fieri priori modo, & ideò ita debere præſumi, & obligari vouentes, niſi vbi, vel

A per expreſſam declarationem, vel ex conditione materiæ, & modo vouendi, ac circumſtantiis conſtiterit, votum eſſe factum poſteriori modo. Quod maximè contingit, quando res, quæ vouetur, non eſt pecunia, nec ex aliis, quæ ſuo vſu ſtatim conſumuntur, vt triticum, & oleum, ſed eſt res permanentior, vt pretioſa mobilia, res ſe mouentes, & interdum etiam immobiles: nam hæc ſolent magis ſecundum propriam rationem, & conditionem, quàm ſecundum communem voueri: & ſæpe magna facilitate aliquis vouet aliquam huiuſmodi rem, qui pecuniam, ſeu pretium non promitteret. Aliud addendum occurrit per modum limitationis, quæ mihi videtur valdè veriſimilis: nam ſi quis huiuſmodi rem voto promiſſam poſtB ea vendat, vel commutet, videtur mihi teneri ad impiendum votum ex pecunia, vel alia re, in quam illam commutauit. Non propter recompenſationem: nam hæc numquam habet locum: ſed quia veriſimilius eſt, hoc fuiſſe incluſum in voto: nam qui rem talem Deo promiſit, profectò habuit intentionem vouendi Deo omnem eius vtilitatem. Item quia tunc pretium, vel res alia quaſi ſubrogatur loco alterius, & ita in eam cadit eadem obligatio, quod ſecus eſt, quando omninò alienatur, vel conſumitur. Hoc autem non eſt certum, quòd aliis magis conſiderandum relinquo, nam in Auctoribus non inuenio declaratum: videtur tamen ſatis pium, & probabile, & vtile, ne homines nimiam licentiam aſſumant violandi ſimilia C vota.

Aliud aduertendum. Qui rē voto promiſſam vendit vel commutat, tenetur implere votum ex pecunia qua rem vēdidit.

Ampliatur tertiò ſecunda aſſertio, vt non ſolùm procedat reſpectu vouentis, ſed in votis realibus locum habeat etiam reſpectu aliorum, quibus tales res donantur, aut venduntur. Nam etiam reſpectu illorum contractus, largitio, & ſimilis actio valida eſt, & firma, & ideò poſtea tuta conſcientia rem poſſident, ac retinet, nec tenentur contractum reſcindere, aut rem ipſam, vel aliquid loco illius reſtituere, ſed poſſunt illa liberè vti tanquam ſua. Probatur, quia ſi actio fuit valida, recipiens acquiſiuit dominium, & quia fuit firma non tenetur rem acceptam reddere, vel contractum reſcindere, & conſequenter illa liberè vti poteſt. Quia ratione iuſtitiæ non impeditur, vel ad aliD quid horum obligatur: nec etiam ratione voti, quia ipſe votum non fecit. Et hoc à fortiori concludit ratio: nam ſi illemet, qui votum fecerat poſt talem tranſgreſſionem ad aliquid horum non obligatur, multo minus obligatur alter, qui votum non fecit.

10. Qui accepit aliquid ab eo, qui contra votū donat, nō tenetur ad recōpenſationē.

Ampliatúrque vltimò hoc poſterius dictum, vt locum habeat, etiamſi talis perſona peccauerit, rem talē accipiendo, vel emendo, &c. Poteſt enim ille excuſari à peccato, ſi bona fide rem accipiat, quæ Deo erat voto promiſſa, quia illud ignorabat, vt teſtatur Auguſtinus Epiſtol. 7. & habetur in capit. *Nos nouimus*, 17. quæſtione 2. Et tunc clarum eſt ad nihil teneri, quia nec ratione acceptionis, cùm nihil peccauerit, nec ratione rei acE ceptæ, quia verè, & ſolidè illam comparauit, vt oſtenſum eſt. Et à ſimili poteſt optimè confirmari ex capit. 1. de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit, &c. Poſſet etiam fortaſſe excuſari à culpa, etiamſi ſciret votum alterius, quando ipſe non induxit ad donandum, vel contrahendum, ſed illi res eſt oblata vel alter ſe oſtendit paratum: quia tunc videtur peccare acceptando rem oblatam, quia non inducit alium ad malum, ſed in ſuum commodum bene vtitur malitia al-

11. Qui accipit à donāte cōtra votū, etiamſi peccet non tenetur ad recōpenſationem.

Aug.

terius. Quamquam hoc mihi ſatis incertum eſt, A nam licet ille excuſetur à peccato ſcandali, non tamen videtur excuſari à cooperatione cum alio in fractione voti. Sed hoc parum in præſenti refert, & tractabitur infra diſputando in ſpeciali de voto caſtitatis. Demus ergo illum peccare acceptando, vel etiam inducendo, aut inuitando alium, cùm ſciat eum habere votum; & non poſſe id facere, ſine fractione voti, in quo caſu certiſſimum eſt, graue peccatum committere contra religionem, quia non ſolùm eſt cooperator, ſed etiam cauſa fractionis voti, vt ſi quis inducat virginem habentem votum caſtitatis ad matrimonium, vel ſecum, vel cum alio contrahendum, grauiſſimè peccat, vt eſt per ſe notum.

12.
Poteſt poſt peccatũ quis retinere rem acceptã cõtra votũ alterius, & illa libere vti.

Dico ergo etiam tunc procedere concluſionem poſitam, & poſt illud peccatum poſſe illum licitè B retinere rem acceptam, & liberè illa vti tamquam ſua. Hoc patet exemplo matrimonij: nam qui ſic deſponſauit ſibi virginem habentem votum, non ſolùm dominium corporis eius acquirit, & perpetuò retinet, propter validitatem matrimonij, ſed etiam libere illa vtitur, non ſolùm reddendo, ſed etiam exigendo, vt bene notauit Syluest. *Matrimonium* 7. quæſtion. 5. dict. 6. in fine, & Sancius libro 9. de Mattrimon. diſputat. 33. numer. 2. Et ratio eſt quia ille non obligatur ad non petendum proprio voto caſtitatis, quia illud non habet, vt ſupponitur, nec obligatur voto vxoris, quia votum non obligat niſi vouentem, nec obligatur ratione peccati commiſſi inducendo, vel cooperando ad fractionem voti, quia fractio voti non obligat poſtea ad recompenſationem, ſed ad pœnitentiam etiam ipſum vouentem: ergo multo minus obligabit cooperantem, vel inducentem. Idem ergo dicendum eſt in voto reali, quando quis rem voto promiſſam alteri donauit, qui fortè peccauit, vel petendo, vel accipiendo illam: nam poſt illam acceptam ad nullum onus obligatur, niſi ad pœnitentiam. Probatur, quia ſi votum ibi fuit extinctum, principalis vouens, & proprius fractor voti ad nihil obligatur, ergo nec alter, qui ſolùm fuit cooperator, vel inductor: ſi verò votũ adhuc obligat, quia non erat limitatum ad rem illam numero, obligabit ſolum vouentem, non alium.

Syluest.
Sanc.

13.
Duplex difficultas contra doctrinã.
Le. *Quoties.*
Quoties res duobus diſtrahitur, is eam retinet cui primum tradita eſt.
Cap. *Si tibi abſenti.*
Regula iuris Canonici contraria iuri ciuili.

Duæ verò circa hoc occurrunt difficultates: vna eſt, quia (licet regula Iuris ciuilis ſit, *vt* D *quando eadem res duobus diſtrahitur, ille eam retineat, cui primum tradita eſt*, ſeu qui primus illam poſſidere incepit) L. *Quoties* C. de Rei vendicat. Nihilominus hæc regula non habet locum in ſpiritualibus, iuxta cap. *Si tibi abſenti*, de Præben. in 6. ſed votum ſpirituale quid eſt, ergo in illo non habet locum regula Iuris ciuilis, ſed Canonici, quæ habet collationem beneficij abſenti factam ab Epiſcopo non poſſe fieri alteri, ante elapſum terminum priori conſtitutum ad acceptandum, & ſi fiat, nullius eſſe momenti, homini etiam in præſenti collatio facta poſt promiſſionem Deo factam, non valet. Maximè cùm Deus non ſit abſens, ſed ſtatim acceptet. Accedit, quod licet per contra E ctum non ſoleat transferri dominium ante traditionem rei, iuxta Leg. *Traditionibus* C. de Pactis, nihilominùs Eccleſiæ, ſeu potiùs Deo acquiritur, iuxta Leg. *Vt inter* C. de Sacros Eccleſiis; ergo per votum etiam transfertur dominium, & conſequẽter omnis cõtraria traditio inualida eſt. Et hoc maximè vrget, quando votum reale de re certa factũ eſt: Nam vt dicitur in Leg. 2. ff. de Pollicit. decima voto promiſſa non deſinit eſſe in bonis vouentis,

Leg. *Traditionibus.*
Leg. *Vt inter.*

donec ſeparetur, vtique propter confuſionem, & incertitudinem: ergo è contrario ſi res promiſſa fuit certa, ac ſeparata, eo ipſo, quod vota eſt, deſinit eſſe in bonis, ergo ſi poſtea aliter de illa vouẽs diſponat, diſpoſitio non tenet.

Et confirmatur, quia ob hanc cauſam per votum reale cenſetur ius acquiri Eccleſiæ, propter 14. quod cogi poteſt vouens ad illud implendum, ergo quidquid fit contrarium tali voto, eſt irritum, & inane. Antecedens videtur poſſe ſumi ex cap. *Ex parte* de Cenſibus vt ibi ſentit Abb. in princip. citans cap *Scimus*, 12. quæſtione 1. ex quo nihil colligitur: aliquid verò indicat ibi Gloſſa 1. Item Abbas in capi. *Quod ſuper* de voto numer. 2. & in cap. *Rurſus.* Qui Clerici, vel vouen. numer. 4. Clariùs id tradit Sarmientus de Redit. Eccleſi. part. 4. cap. 3. numer. 3. & 4. vbi ait, ex voto ſpeciali acquiri ius, & actionem ipſo iure loco, cui fit, iuxta Leg. 2. cum Gloſſa ff. de Pollicit. Tandem augetur difficultas, quia licet daremus regulam legis, *Quoties* habere locum, in ſpiritualibus, nihilominus ſolùm haberet locum quando quis bona fide accipit rem Deo promiſſam à conferente illam contra obligationem voti. Ita enim limitant legem illam etiam in contractibus humanis multi Iuriſtæ, quos refert, & ſequitur Couarruuias libr. 2. Variar. cap. 19. numer. 5. Et videtur rationi conſentaneum, quia ſi mala fide quis accipiat, facit iniuriam priori emptori, ſeu creditori, ergo eadem limitatio erit in præſenti adhibenda, quod eſt contra dicta.

Cap *Ex parte.*
Abbas.
Sarmient.
Ex voto ſpeciali acquiritur ius & actio ipſo iure loco, cui fit.
Couar.

Ad primam partem huius difficultatis reſpon- C deri poteſt primò, negando ſecundam conſequentiam, quidquid ſit de toto antecedente. Et ratio eſt, quia votum non habet vim actualis collationis, ſeu donationis, ſed tantùm promiſſionis de futuro: & ideo etiamſi ſit à Deo acceptata, non priuat vouentem dominio, & abſoluta poteſtate vtendi re ſua: ſolum obligat illum, ne illa vtatur, niſi tali modo, vel in talem vſum. Quod ſi ille rumpat hanc obligationem, & liberiùs de illa re diſponat, factum tenet, licet ipſe peccet: nam vſus rei propriæ non eſt inualidus licet ſit iniuſtus, niſi vel vbi dominium eſt diminutum, vel lex irritat actũ. Deinde dicitur, regulam illam capituli *Si tibi abſenti*, non eſſe extendendam ad omnia ſpiritualia, ſed eſſe peculiarem in beneficiorum collatione, in qua lata eſt: vt benè notauit Barboſa in Rubr. ff. Solut. Matrimon. p. 2. numer. 83. & ſenſit etiam Couarruuias libr. 3. Variar. capit. 16. numer. primo. Et ratio reddi poteſt, quia nullibi in Iure fit illa extenſio ad omnia ſpiritualia, & ideò ſpecialis diſpoſitio odioſa non eſt extendenda contra generalem regulam. Ratio autem ſpecialis in beneficiis redditur à Barboſa, quia in beneficij collatione non transfertur dominium, ſed manet ſemper apud Chriſtum, & homini conceditur adminiſtrandi ius. Sed non placet, tum quia veriùs fortaſſe eſt, beneficiatum eſſe dominum ſui beneficij, tum etiam quia (vt tollatur quæſtio de modo loquendi) de illo iure adminiſtrandi, eadem redit quæſtio, cur in illo acquirendo non præferatur, qui acceptauit illud, & in poſſeſſionem miſſus eſt. Alia ergo ratio eſt, quia Epiſcopus conferens beneficium abſenti, non donat rem ſuam, ſed eſt publicus diſpenſator, qui iam functus eſt officio ſuo, & ideo non permittitur illi, vt collationem mutet, donec alius reſpondeat. Ita Couarruuias ſuprà cum aliis, & eſt optima congruentia, & maximè decens. Et ita ibi locum etiam habet regula Iuris *Quod ſemel placuit*, &c.

15.
1. Reſponſio ad primam partẽ primæ difficultatis.
Vſus rei propriæ non eſt inualidus licet ſit iniuſtus.
Barboſa.
Couar.
Specialis diſpoſitio odioſa nõ eſt extendẽda cõtra generalẽ regulam.

&c.Illud ergo lege Canonica firmatum eſt,quia ad publicam beneficiorum diſpenſationem, & adminiſtrationem decebat: ſecus verò eſt in donationibus,quas vnuſquiſque facit de bonis ſuis,vt notant Bartolus,Paulus Caſtren.& alij in L. *Abſentis* ff. de Donat.Et quoad hoc idem eſt in ſpiritualibus, vt patet in profeſſione religionis:quia licet quis ſe offerat alicui Religioni,non ſolùm per modum promiſſionis,ſed etiam donationis ex parte ſua, donec realiter ſe tradat,& acceptetur, non acquiritur ius religioni,& ſi alteri ſe tradat,tenebit factum, argumento cap.vnic. de Voto in 6. Multò ergo magis hoc procedit in voto ſimplici, ſeu puro, quod eſt tantùm promiſſio.

Bart. Paul. Caſtr.

16. Reſpõdetur ad confirmationem. Leg. *Vt inter.*

Vnde ad primam confirmationem negatur conſequentia, dato antecedente, quia illud procedit in donationibus, legatis, & contractibus factis cum Eccleſiis,& locis piis, de quibus loquitur d. L. *Vt inter*: nam in illa materia diſponit lex ciuilis, & priuilegium Eccleſiæ concedit, non in voto puro,quod non continet contractum per modum donationis,ſed ſolius promiſſionis Deo factæ. Vt autem ſatisfaciamus aliis partibus illius confirmationis oportet ex ſuprà dictis aduertere, votum reale factum Deo, interdum eſſe ſolum,& purum: interdum habere promiſſionem humanam adiunctam,vt quando promitto Eccleſiæ calicem,& voueo Deo illud implere. Quando ergo votum fit priori modo, non ſolùm vouens non amittit dominium rei ſuæ, ſiue votum fuerit de re incerta, ſiue de re determinata, & ſeparata ab aliis, verùm etiam nec ex vi illius voti aliquod ius acquiritur alicui homini, vel loco pio, vt rectè notauit Caietanus tom.2.Opuſc.tract.11.q.3.Et patet,quia non eſt promiſſio facta homini, vel Eccleſiæ:ergo non eſt,vnde oriatur obligatio reſpectu illius.Item quia ſiquis vouit dare eleemoſynam pauperibus, nullum ius inde acquirunt pauperes, nec obligatio vouentis terminatur ad illos. Et de huiuſmodi votis hic loquimur: nam alia promiſſio, quæ interdum fit homini, quaſi per accidens ſe habet, vel ad ſummùm, vt materia voti. Sic autem euidens eſt,rem voto promiſſam Deo, non transferri in aliquem alium quoad dominium, nec ſeparari à bonis vouentis:quo ſenſu dictum eſt in d. l.2.de Pollicit. illam non fieri ſacram. Et ita quod ibi dicitur de decima promiſſa, non ſolùm procedit propter incertitudinem, ſed etiam propter naturam promiſsionis puræ,quæ ad hoc ſatis eſt,vt notauit Petrus Andreas Gammar. tract.de extenſionibus nu. 105.tomo 18. De alia vero promiſſione, quæ interdum fit Eccleſiæ, ex aliis principiis iudicandum eſt. Tamen de illa etiam incertum eſt, quod licet per eam acquiratur aliquod ius Eccleſiæ, non tamen poteſt acquiri dominium, quia non eſt facta donatio, ſed promiſſio tantùm vt ſupponimus. Vnde etiam illa promiſſio non obſtat, quominùs donatio alteri facta à vero domino, valida ſit, ſicut eſt matrimonium validum,etiamſi fiat vel poſt votum religionis Deo factum, vel etiam poſt promiſsionem de futuro factam ipſi Religioni. Idem ergo eſt in quacumque promiſſione alterius rei ſiue certæ, ſiue incertæ, vt etiam notauit Molina ſuprà.

Votum reale Deo factum interdum eſt ſolũ & purum interdũ habet promiſsionem humanã adiunctam.

Caietan.

Petr. Andr.

17. Fit ſatis alteri confirmationi.

Ad alteram verò confirmationem, quòd Eccleſia poteſt cogere homines ad hæc vota implenda, reſpondetur, ſi ſupponatur cum voto promiſſio facta Eccleſiæ,ratione illius datur fortaſſe actio ipſi Eccleſiæ, vt poſſit exigere obligationem ſibi factam Idem eſt,ſi cum voto adiungatur conſuetudo ſoluendi,quæ iam tranſierit in præſcriptionem, & hoc titulo exigunt ſæpe Eccleſiæ vota, & obligationes, vt ſuprà tetigi tract. 2. Hoc verò ad præſens nihil refert, vt dixi,& notauit Caietanus ſuprà.Loquendo verò de Voto puro,cum eodem Caietano reſpondetur, Prælatum Eccleſiæ non poſſe cogere ſubditum ad votum implendum quaſi exigendo proprium ius,ſed vel exigendo ius Dei, cuius ipſe vices gerit,& cui commiſſa eſt adminiſtratio bonorum, ſeu iurium ad Deum pertinentium, vel cogendo ſubditum, vt ſeruet præceptum diuinum de reddendis Deo votis. Vnde in ſimili caſu, particularis perſona, vel Eccleſia, in cuius vtilitatem redundat executio talis voti realis, non poteſt agere contra vouentem,tamquam habens aliquod ius contra illum, ſed poteſt apud Prælatum agere, implorando officium illius. Et in hoc ſenſu intelligenda ſunt dicta Iuriſtarum, alioqui illa non admittimus cum Caietano ſuprà.Sicut etiam de iuramento per ſe ſtante in ſuperioribus dictum eſt. Ex hoc autem ſenſu nihil ſequitur contra aſſertionem poſitam,ſi aduertamus, hanc coactionem, vel exigentiam voti propriè habere locum, quando res eſt integra,& vouens poteſt implere votum, cuius obligatio durat.At verò ſi de re promiſſa iam diſpoſuit, & voti obligatio extincta eſt,in rigore non poterit obligari ad votum implendum,ſed per modum pœnæ cogi ad recompenſationem aliquam faciendam,licet ipſe per ſe, & in conſcientia illam facere non teneretur: quia propter tranſgreſsionem commiſſam poteſt ab Eccleſiæ Prælatis illo modo puniri.

Prælatus quomodo cogere ad vota implenda poſſit.

18. In foro conſcientiæ ſecundus emptor emens rem ab alio emptam nõ tenetur emptionem ſuã reſcindere.

Ad vltimam confirmationem, primò incerta eſt illa ſententia in foro conſcientiæ ſtando, nimirum (ſecundum emptorem emendo rem prius emptam ab alio,& mala fide illam actu recipiendo,vt alium præueniat)teneri in conſcientia, ad reſcindendam ſuam emptionem, & tradẽdam rem priori emptori,recuperato pretio, fortaſſe enim neutrum eſt verum, per ſe loquendo, & ſecluſo alio nocumento inde reſultante,quidquid ſit, an per iudicem cogi poſsit ad reſcindendum contractum, ſi de mala fide, & ſcientia prioris venditionis conuincatur. Et multò magis incerta erit talis obligatio, quando non donatio, aut venditio,ſed pura promiſsio præceſsit. Sed omiſſa diſputatione illa pro materia de Iuſtitia,in præſenti negatur conſequentia:nam ibi ratione malæ fidei committitur aliqua iniuſtitia reſpectu hominis,ex tali autem iniuſtitia ſequi ſolet obligatio reſtituendi, quæ fortaſſe etiam in illo caſu locum habet. At in præſenti ex mala fide ſolùm ſequitur cooperatio ad fractionem voti, ex qua non ſequitur obligatio ad recompẽſationem, vt oſtenſum eſt.

19. Secunda. An quando teſtator expreſſe declarat ſe nolle hæredẽ obligare hæres ad votũ ſoluendũ obligetur.

Secunda difficultas eſt, quam ſuprà huc remiſi: nam ex dictis ſequi videtur, in eo caſu, in quo teſtator habẽs votum reale expreſsè declarat, ſe nolle obligare hæredem ad illud implendum, hæredẽ non obligari,& ideo meritò dubitamus, an hoc ſit admittendum, vel quæ ratio diuerſitatis aſsignanda ſit?Sequela patet,quia eſto illa voluntas teſtatoris ſit contra votum,nihilominùs valida erit, & factum per illam tenebit, iuxta reſoluta in hoc capite,ergo non eſt,vnde hæres maneat obligatus.Probatur hæc vltima conſequentia, tum quia teſtator eſt potens ad non onerandum illum, & hoc vult efficaciter,ergo facit,quia votum, licet prohibeat illi tale factum,nõ irritat illud:tum etiam, quia formalis obligatio voti,mortuo teſtatore. extinguitur, quia erat purè perſonalis, vnde ex vi illius nõ obli-

gatur hæres: ſimiliter voti tranſgreſſio fuit à teſta- A tore conſummata per illam iniquam voluntatem, & perſeuerantiam eius vſque ad mortem, & ex illa tranſgreſsione non naſcitur obligatio ad aliquam recompenſationē, vt definitū etiā eſt, ergo non eſt vnde ad hæredes trāſeat talis obligatio. Quia hæreditas, ſeu bona ipſa per ſe non ſufficiunt, quia nō erant affecta illo onere quaſi reali, vt patet, quia ſi transferantur per donationem, aut venditionem, aut quocumque alio modo, non deferunt ſecum illud onus. Præterea eſt valdè apparens ratio, quia ſi teſtator mortuus eſt in illa voluntate, etiamſi poſtea hæres faciat, quod alter vouerat, non implet votum eius, ergo non tenetur id facere. Conſequentia eſt clara, quia ſolùm poteſt hæres obligari ad votum implendum. Antecedens autem probatur, B quia non poteſt aliquis implere votum per alium contra voluntatem ſuam: nam vt votum per alium impleatur, oportet, vt alius agat nomine vouentis, & quaſi deputatus ab illo tamquam miniſter, quod repugnat, quando alter non vult.

10.

Auctoris iudiciū in hac difficultate.

In hac difficultate mihi eſt res dubia, & ideò aliis cogitandam, & definiendam illam relinquo. Nam rationes factæ apud me valde ſuadent hanc partem. Quæ non videtur eſſe aliena à mente Auctorum. Nam cùm dicunt teneri hæredem ad perſoluenda vota defuncti, fundant hanc obligationē in quaſi contractu inter ipſum, & teſtatorem, vt patet ex Abbate in cap. *Licet* de Voto in fine, Angelo *Votum* 3. nu. 8. Syluestro *Votum* 3. q. 11. d. 4. Alij vero expreſsiùs fundant hanc obligationem hæredis C in voluntate expreſſa, vel tacita teſtatoris, quia vel præcipit ſua vota impleri in teſtamento, vt in cap. *Si hæredes*, de Teſtamen. aut verbo, vt in cap. *Licet*, de Voto, vbi nulla fit mentio teſtamenti, vt ibi notat Panormitanus num. 5. aut quia nihil in hoc diſponit, & eo ipſo quod non reuocauit, cenſetur perſeuerare in priori voluntate, argumento L. *Cum hic ſtatus* §. 1. ff. de Donat. inter virum, & vxor. quod maximè debet præſumi in voluntate implendi tale votum, vtpote ad ſalutem neceſſaria. Ergo à cōtrario, ſi conſtet, non fuiſſe hanc voluntatē defunctis ceſſat ratio obligationis in hærede ex mente ipſorū Auctorum. Caſus autem hic vix videtur eſſe moralis, & ideò prætermiſſus videtur ab his Auctoribus.

Abb. Angel. *Syluest.*

Cap. Si *hæredes.* Cap. *Licet.* *Panor.*

L. *Cum hic ſtatus.*

22.

Aliorum opinatio.

Nihilominùs contrarium videntur ſentire alij D Auctores, qui hanc obligationem fundant in generali obligatione, quam hæres habet ad ſoluēda debita defuncti, æquiparādo vota aliis debitis humanis, vt Paludanus 4 d. 38. q. 3. art. 3. & Abulenſis in c. 30. Num. q. 98. & ſuper 3. Reg. ca. 15. q. 20. vbi expreſsè proponit hanc quæſtionem, & ita illam definit. Habent tamen falſum fundamentum, ſcilicet, quòd per votum amittitur dominium rei promiſſæ, ſola poſſeſſione retenta, quod eſſe falſum ſuprà dictū eſt, & in voto religionis, & caſtitatis eſt manifeſtum. Alij ergo hanc obligationem fundant in c. 1. de Solution. & ſimilibus. Videntur ergo ſentire, ſicut hæres tenetur ad alia debita, etiamſi teſtator nolit hoc imponere onus, ita etiam teneri ſoluere vota realia. Accedit L. 2. de Pollicit. quæ abſolutè, E & ſine reſtrictione dicit, *Voti obligationem ad hæredem tranſire*; quæ verba non ſignificāt, poſſe talem obligationem imponi à defuncto, ſed ipſo iure trāſire, & cùm lex illa indiſtinctè loquatur, non videtur à nobis limitanda. Præſertim cùm cauſa religionis, & pietatis extendenda ſit potiùs, quàm coarctanda, & nullus fauor dandus ſit prauæ voluntati teſtatoris.

Palud. *Abul.*

Per votū nō amittitur dominium rei promiſſæ.

23.

Propter quæ, & propter alia, quæ ſuprà cap. 10. inſinuaui, ego in hanc partem propenſus ſum: eſt enim ſecurior, & videtur valde conſentanea rationi, licet difficile ſit obiectioni factæ ſatisfacere. Poſſet verò dici, eſſe ſpecialem rationem in hærede, quia ſimpliciter ſuccedit loco defuncti, & occupat vniuerſaliter bona eius. Quia verò hoc non ſatisfacit ſtando in puro iure naturali, addi poteſt, hunc caſum excipi, vt in eo voluntas teſtatoris nō ſit efficax: quia obligatio illius voti non tranſit in hæredem ex ſola voluntate illius, vt imponentis tale onus, ſed etiam ex virtute, & adminiculo legis id ſtatuentis in fauorem religionis, & (vt ita dicam) ipſius Dei. Magis autem hoc ſtatuit lex in hærede, quàm in aliis donatariis, vel quia voluit cogere teſtatorem, vt ſaltem in morte votum impleat, nec poſſit liberè de bonis ſuis teſtari, niſi cum illo onere, vel quia hæres magis repræſentat defunctum, & quaſi vnus cum illo reputatur: vel quia hæreditas per ſe complectitur omnia bona defuncti, ex quibus debita illius ſoluenda ſunt.

Reſolutio difficultatis ſuprà poſitæ.

Vnde non debito, quin etiam in particulari caſu, quem tractamus, non obſtante illa praua diſpoſitione teſtatoris, poſſit hæres per legitimum iudicem cogi ad ſoluenda vota defuncti, ſi certò conſtet, & emiſiſſe illa, & non impleuiſſe. Tum propter diſpoſitionem Iurium, tum etiam, quia viuentem cogere poſſet Prælatus ad votum implendum, ergo etiam poteſt cogere illum in rebus ſuis, quia moraliter perinde eſt. An verò in conſcientia teneatur hæres in rigore in eo caſu, res dubia eſt. Maximè verò poſſet hæres conformari priori ſententiæ, quando probabiliter præſumere poſſet, teſtatorem per illam diſpoſitionē voluiſſe declarare, vel non fuiſſe votum, vel iam impleuiſſe illud, vel à principio feciſſe illud ſub cōditione, vt nō tranſiret ad hæredes, iuxta dicta in c. 10. Vbi autem talis præſumptio non haberet locum, & conſtaret de iniquitate diſpoſitionis, ſecurius eſt poſteriori ſententiæ adhærere: imò practicè neceſſarium, quia nullus Auctor contrarium aſſeruit, & quia in his rebus, quod in foro exteriori præciperetur, eſt per ſe, & in conſcientia neceſſarium. 24.

Hęres per legitimum iudicē ad ſoluenda vota defuncti cogi poteſt.

CAPVT XVII.

Vota conditionata quando, & quomodo obligent.

QVoniam conditionata vota aliquid peculiare habent in modo obligandi, ideò de illis in particulari dicere neceſſe eſt. Supponimus autem primò, omne votum aliquas inuoluere conditiones generales, non tamen propterea omne votum conditionatum eſſe. Vtrumque explicandum eſt cum proportione, ad ea, quæ de iuramento diximus ſuperiori tract. lib. 2. c. 27. Primò enim in omni voto includuntur conditiones generales, quæ ad tres reuocantur. Vna eſt, *Si potuero*, in qua includitur, quod res non mutentur notabiliter, quæ conditio in ſequentibus eſt latè explicanda. Altera conditio eſt, *Si mihi licuerit*, vbi inuoluitur quamdiu licuerit, vel quamdiu Deo placuerit, quæ conditio ex dictis in libro 1. ſatis explicata eſt. Tertia eſt, *Si ſuperior non abſtulerit obligationem*, quæ in libr. 6. tractanda eſt. Prima conditio ſumitur à ſimili, capit. *Querelam*, & capit. *Quemadmodum* de Iureiur. & notatur ab Auctoribus in cap. *Quod ſuper his*, de Voto, & conſtat ex illo principio, quod nemo obligatur ad impoſsibile. Secunda ſumitur ex cap. *Scripturæ*, de Voto, & fundatur: tum quia votum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis, tum etiam quia Deo non placet ſtulta promiſsio: tum denique, quia votum non obligat, niſi prout à Deo accepta

1.

Aliquæ cōditiones generales incluſæ in omni voto.

Conditiones generales quæ in omni voto includuntur.

Cap. *Querelam.* Cap. *Quemadmodum.* Cap. *Quod ſuper his.* Cap. *Scripturæ.*

Ca. *Non eſt.*

Panor.

acceptatur, non acceptatur autem, niſi pro his, quæ ſunt ſecundum beneplacitum eius. Vltima conditio habetur ex c. 1. c. *Non eſt*, cum aliis de Voto. Et ita in his conditionibus omnes conueniũt, vt videri poteſt in Panormitano, & aliis circa eadem Iura. Quod autem hæ conditiones non faciant votum eſſe conditionatum, etiamſi exprimantur, patet ex dictis ſuprà de Iuramento, vbi Iura, & Doctores allegauimus. Ratio verò eſt quia hæ conditiones non ſunt ad ſuſpendendam voti obligationẽ, ſeu exequutionem, ſed præſupponuntur potius, vt votum debitas conditiones, & cauſas habere poſſit, & ideò licèt votum omnes illas conditiones includat, poterit eſſe abſolutum, niſi aliqua ſpecialis addatur, quæ obligationem eius aliquo modo ſuſpendat: & hæc eſt propria differentia inter conditionatum votum, & abſolutum.

Conditiones hæ non faciunt votum conditionatum.

2. Ex hac ergo differentia videntur duo concludi: vnum eſt, votum conditionatum non obligare ante impletam conditionem: aliud eſt, impleta cõditione, ſtatim incipere obligare. Quæ duo cõmuni conſenſu omnium videntur recepta. Ratio autem prioris aſſertionis eſt, quia conditionalis nihil ponit in eſſe, quamdiu conditio non ponitur. Item quia conditio additur ad ſuſpendendam obligationem: ergo quamdiu non impletur conditio, obligatio non cogit, quia hoc eſt, eſſe ſuſpenſam. Ratio autem alterius partis eſt, quia conditionalis, impleta conditione, tranſit in abſolutam. Item quia obligatio deſinit eſſe ſuſpenſa. Et ita votum conditionatum, poſt impletam conditionem, perinde ac abſolutũ reputatur. Vnde omnia dicta de obligatione voti abſoluti in eo locũ habẽt.

Votum conditionatum non obligat ante impletam conditionem poſt illam vero ſtatim.

Conditionalis impleta conditione tranſit in abſolutam.

3. Solùm poteſt quis interrogare, an hæc pars intelligenda etiã ſit de votis pœnalibus? Nã Catharinus contra Caietanum, dixit, votum hoc, *Si tale peccatum commiſero, promitto ingredi Religionem*, non obligare etiam poſt impletã conditionem. Sed eſt falſa, & abſurda ſententia, doctrina ergo generalis eſt quoad abſolutam obligationẽ, quia illud votũ pœnale, à principio validũ fuit, quia eſt de re honeſta, & nõ impediente maius bonũ, & cũ ſufficiente libertate fit, vt ſupponitur, ergo à principio fuit votum validũ, vt ſuprà etiã oſtenſum eſt, ergo inducit obligationẽ. Et hic eſt cõmunis conſenſus Doctorũ Caietanus d. q. 88. ar 2. & Sum. ver. *Votũ* c. 2. & alij Theolog. cõmuniter in 4. d. 38. Durãdus in 3. d 39. q. 4. Hẽricus Quodlib. 8 q. 23. Syluest. ver. *Votum* 2. q 2. & alij Sũmiſtæ, ibi, Sot. li. 7. de Iuſt. q. 2. ar. 1. & q. 4 ar. 3. Cordu. in Sum. q. 152. & Couarruuias ſpecialiter impugnat Catharinum in cap. *Quãuis pactum* 1. p. §. 3. n. vlt. & Viual. 3. p Cãdelab. c. 14. n. 45. & 47. & in lib. 6 videbimus, omnes Doctores ſupponere hęc vota obligare, niſi diſpenſentur. Solumq; aſſignant in illis aliquam differentiam in ordine ad diſpenſationem, vel commutationem, de qua ibi dicemus.

4. Circa priorẽ autẽ partẽ occurrit difficultas: nam votum conditionatũ ſtatim ac fit, & ante impletã cõditionẽ, eſt verũ votũ, ergo neceſſe eſt, vt ſtatim obliget. Antecedẽs ab omnibus ſupponitur, & patet, quia eſt vera promiſſio, & quia ſine nouo conſenſu inducit obligationem, impleta conditione. Conſequentia verò probatur: quia obligatio eſt quaſi formalis effectus voti: vnde non poteſt ab eo ſeparari, illo exiſtẽte, vel ſi dicatur eſſe effectus in genere cauſę efficiẽtis, etiã hoc modo nõ liberè, ſed naturaliter fit. Vnde nõ poteſt à vouẽte impediri.

Obiectio. Votum conditionatum eſt verum votum.

Solutio.

Hæc ratio conuincit, commune illud dictũ, *conditionẽ non impletam ſuſpendere obligationem voti conditionati*, non eſſe intelligendam de omni obligatione, ſed de illa, quæ poſtulat actualem exequutionem actus promiſſi. Vnde hic applicari poteſt diſtinctio ſuprà data de obligatione, quæ ſtatim imponitur, & pro ſtatim. Votum enim conditionatum ſtatim obligationem imponit, vt ratio facta probat, quia tunc verè fit, ſed non obligat pro ſtatim, ſed pro eo tempore, in quo fuerit impleta conditio: quia quoad hoc ſuſpendit conditio obligationem vſque ad illud tempus. Declaratur tandem, quia votum non dicitur conditionatum ſubiectiuè (vt ſic dicam) ſed obiectiuè, ſeu non ex parte actus promittendi: nam ſi hoc modo eſſet conditionatum, non fieret tunc votum, ſed diceretur, vel ſtatueretur faciendum, impleta conditione. Vt cùm quis intra ſe ſtatuit, ſi Petro videbitur, ego voueam virginitatem, nondum vouet, ſed proponit vouere, ſi alteri videatur, & nondum obligatur ad aliquid: & licèt poſtea, impleta conditione, nõ voueat, nõ erit voti violator, quia nondũ vouerat, ſed erit inconſtans in propoſito. Ad votũ ergo conditionatum neceſſe eſt, vt votum ſtatim fiat: vnde quoad poſitionem actus promittendi (vt ſic dicam) abſolutum eſt votum, quia abſolutè fit: cõditio ergo ex parte obiecti, ſeu actus promiſſi intelligenda eſt, ergo tale votum, eo modo, quo abſolute fit, ſtatim obligat: eo autem modo, quo actus promittitur ſub conditione, habet ſuſpenſam obligationem, donec impleatur conditio. Imò hic etiam eſt conſiderandum, duobus modis poſſe conditionem apponi etiam ex parte actus promiſſi. Vno modo ſimpliciter quoad exequutionem eius, vt *promitto ingredi Religionem, ſi pater conſenſerit*, & hoc eſt propriiſſimè conditionatum votum. Alio modo poteſt conditio apponi, veluti quo ad durationem, vel firmitatem, vt cùm quis vouet non nubere, niſi pater præceperit: nam tunc ſtatim obligat votum, & pro ſtatim: vnde quoad hoc in rigore eſt abſolutũ Eſt tamẽ nõ omninò firmum, & conditionatũ quoad durationẽ, & quoad hoc ſequitur naturã voti conditionati, & ad illud applicari cum proportione poterũt, quæ dicemus de priori voto ſimpliciter conditionato.

Votum conditionatum ſtatim obligationem imponit, ſed non obligat pro ſtatim.

Quibus modis apponi poſſit conditio in voto.

5. De illo ergo ſupereſt explicandum ad quid obliget tale votum, dum non impletur conditio: duo enim ſunt, in quæ poteſt cadere illa obligatio, ſcilicet conditio, & actus ſub conditione promiſſus. Et quantùm ad actum, dicendum eſt obligare ad propoſitum, ſeu animi præparationem de actu illo faciendo, ſi conditio impleatur. Quia reſpectu illius non poteſt intelligi alia obligatio, cùm de actuali exequutione non ſit: & illa eſt neceſſaria, quia diſpoſitio voluntatis contraria repugnaret tali voto. Ad implendam autem hanc obligationem ſufficit feciſſe votum cum illo propoſito, & intentione, & poſtea numquam habere propoſitũ contrarium, quia hoc ſatis eſt, vt virtualis voluntas maneat, & repetitio formalium actuũ nõ cadit ſub obligationem, niſi ſpecialiter promiſſa ſit. Ad hoc etiam propoſitum ſpectat, vt quamdiu conditio pendet, homo non ſe reddat inhabilem, ſeu impotentem ad implendum votum: quia hoc manifeſtè eſt contra debitum propoſitum implendi votum pro caſu promiſſo. Quod peccatum grauius, & clarius eſt, quando ex directa intentione excuſandi obligationem voti, hoc fit Idem autem erit, quomodocũque id fiat voluntariè, & præuidendo impedimentum, & ſine rationabili excuſatione, iuxta ſuperiùs dicta. Vnde rectè dixit Abulenſis quæſt. 110. in cap. 30. Numer. eum, qui votum

Ad quid obliget votum conditionatum, dum nõ impletur conditio.

Abulenſ.

Qui emiſit votum conditionale debet ſic talem cuſtodire, vt veniente conditione, votũ implere poſſit.

conditionale emiſit, debere ſe talem cuſtodire, vt veniente conditione, votum implere poſſit.

6. An vouens teneatur non impedire cõditionis euẽtum vt votũ impleat, & ſi impediat an illud violet.

Quantùm autem ad conditionem, quia fit votũ, difficultas eſt, An homo ex voto teneatur non impedire conditionis euentum, & conſequenter an violet votum, illam impediendo, ac deniq; eam ob culpam vouentis conditio non impleatur, votum nihilominùs obliget? De quo puncto variæ ſũt ſententiæ. Prima affirmat contra votum peccare, qui impedit, vel procurat, ne conditio impleatur. Secundò addit, ſi ob eam cauſam conditio non eueniat, teneri nihilominùs vouentem ad votum implendum, Ita Richardus in quarto d. 38. art. 5. quæſt. 3. Supplementa ibi quæſt. 1. art. 3. concluſ. 2. Angelus *Votum* 1. num. 10. Tabien. *Votum* 2. numer. 2. Prior pars nõ probatur à dictis Auctoribus, ſed ſupponitur vt clara, tum quia contra obligationem voti eſt, procurare, ne impleatur, ſed hoc facit, qui procurat, vt conditio non impleatur: ergo tum etiam quia ille fraudulenter videtur agere, ac ſubinde contra fidelitatem ex voto debitam: tum denique quia votum conditionatum ſtatim inducit aliquã obligationem, ergo maximè hanc, ſcilicet, fideliter expectare conditionem, & illam non impedire, aliàs friuolum eſſet votum, & nullius momenti. Poſterius autem dictum probat Richardus: nam vouens ſub conditione, remittendo poſteà conditionem, non minùs obligatur, quàm ſi conditio eſſet impleta, ſed qui voluntariè impedit conditionem, illam remittit, ſaltem æquiualenter, ergo obligatur. Confirmat ex capit. *Sicut ex terminis*, de Sponſal ibi. *Si per eum non ſtetit.* Ex quo verbo à contrario ſenſu colligit, quòd ſi per eum ſtetiſſet obligaretur, ſed quando quis impedit conditionem, per eum ſtat, ergo obligatur.

1. Sententia. *Richard.* *Suppl.* *Angel.* *Tabien.*

Quare votũ conditionatum obliget ad procurandum impleri conditionẽ.

Ca. *Sicut ex terminis.*

7. Vouens ingredi religionem ſi tale peccatum non faciat, ad quid teneatur.

Ex quo inferunt hi Auctores, ſi quis fecit votũ ingrediendi religionem, ſi à tali peccato præſeruetur, & poſtea non faciat, quod in ſe eſt ad vitandum illud, & ideò illud committat, nihilominus teneri ad ingreſſum Quod Richardus limitare videtur, quando hac intentione illud committit, ne voto obligetur, quia non debet illi fraus, & dolus patrocinari. Et ita intelligit, & ſequitur Nauarrus cap. 12. num. 42. Angles quæſt. 2. de Voto artic. 2. difficult. 17. dub. 8. Palacius etiam in 3. d. 38. diſput. 1. licet prius abſolutè reiiciat ſententiam Richardi, tandem in dubio 3. poſt concl. 5. cum hac limitatione illam amplectitur. Supplementum, verò generaliter videtur ſentire, ſi ſua culpa cadit, obligari: quia ſua culpa non impletur conditio. Et idem ſentiunt Tabiena, & Angelus dicentes, *Vel etiamſi voluntariè ſe præcipitaret.* Quæ verba habet etiam Syluester, *Votum* 2. quæſt. 2. dict. 2. nec diſcrepat à ſententia Richardi, ſed limitat illam, niſi conſtet aliam fuiſſe intentionem vouentis.

Nauar. *Angel.* *Palac.* *Syluest.*

8. In hoc verò puncto duo ſunt diſtinctè tractãda, quæ iam inſinuata ſunt. Primum, quando in hoc peccetur contra votum: ſecundum, quæ obligatio maneat poſt tale peccatum. In neutro autem puncto poteſt, vt exiſtimo, generalis regula tradi, præter illam de intentione vouentis, quàm poſuit Syluester, quando verò illa non eſt ſpecialis, nec diſtinctè cognoſcitur, conſiderandæ ſunt cõditiones, & ideo tria genera conditionũ diſtinguẽda eſſe cenſeo. Aliquando enim conditio poſita eſt in libertate vouentis: aliquando eſt poſita in alterius voluntate, aut iudicio: interdum verò pendet ex cauſis naturalibus. Item ſub conditione primi generis tripliciter ſolet fieri votum, vnum eſt pœnale, *vt ſi hoc commiſero, illud faciam.* Aliud vo-

Tria genera conditionũ in votis diſtinguenda.

A care poſſumus gratitudinis, ſeu gratiarum actionis, *vt ſi hoc peccatum vitauero, religionem ingrediar*, vel quid ſimile. Tertium genus vocare poſſumus purè conditionale, *vt ſi venero, vel abiero, hoc faciam*, ibi enim nullus alius reſpectus, niſi puræ cõditionis inuoluitur. Similiter quãdo cõditio pendet ab alio, interdum poteſt pendere ex mera illius voluntate, *vt ſi Petrus voluerit, vel conſenſerit:* interdum verò magis ex iudicio, & conſilio, *vt ſi Petrus expedire iudicauerit.* In conditionibus etiam naturalibus poteſt eſſe varietas, ſed ad præſens non refert.

Dico ergo primò, quando votum eſt pœnale, licitum eſt, voluntariè non ponere conditionem. Imò licet id fiat purè ad vitandam voti obligatio- 9.

1. Aſſertio. In voto pœnali licet nõ ponere conditionem quamuis fiat ad vitandam obligationẽ.

B nem, nullum erit peccatum reſpectu obligationis voti. Prior pars per ſe nota eſt, quia qui ſic vouet, præcipuè intendit vitare conditionem. Item conditio illa non impletur ſine peccato, ergo vitare illam, bonum eſt, nec votum poteſt obligare ad non vitandam illam: optimum ergo eſt eſt procurare ne talis conditio impleatur. Altera vero pars declaratur exemplis: nam ſi quis vouit, ſi iurauero, dabo eleemoſynam, etiamſi hac ſola ratione vitet iuramentum, ne cogatur eleemoſynam dare, non agit contra votum. Probatur, quia ipſe non vouit dare eleemoſynam, quaſi id per ſe intendens, ſed potiùs voluit cohiberi à iu-

C rando timore eleemoſynæ: ergo vti illo fræno, non eſt contra intentionem vouentis, & conſequenter, nec contra votum. Quin potiùs ſi ille habeat hunc actum internum, ſi non haberem hoc votum iurarem, licèt peccare poſſit contra præceptum de non vanè iurando, nihilominus contra votum nihil aget: quia potiùs ſe abſtinet, implendo intentionem, quam in vouendo habuit, quamuis in modo illam implendi aliàs peccet.

Dico ſecundò, Etiamſi votum factum ſit ſub conditione gratificanda per votum, non eſt contra votum, voluntariè, ac liberè vitare conditionem illam, ſeu contrariã ponere. Probatur primò: quia 10.

2. Aſſertio. Votũ factũ ſub conditione gratificanda per votum non eſt contra votum vitare conditionem.

D aliàs votum illud eſſet abſolutum, & non cõditionatum: conſequens autem eſt abſurdum: nam eſt euidenter contra formam eius, & contra intentionem vouentis: ergo. Sequela patet: quia ſi ille non poteſt liberè vitare conditionem, quin frangat votum: ergo ſiue impleatur conditio, ſiue non impleatur, franget votum: ergo eſt votũ abſolutũ. Patet hæc poſterior cõſequẽtia, quia obligat independenter à conditione, ſiue illa impleatur, ſiuè nõ, & hæc eſt natura voti abſoluti. Prior verò cõſequentia patet, quia ſi ille impleat conditionem vitando peccatum, iam obligatur voto: ſi verò vitat conditionem voluntariè committendo peccatum, dicitur etiam tranſgredi votum, & illo obli-

E gari: ergo nihil operatur conditio. Quæ ratio maximè conuincit cõtra eos, qui dicunt, illũ ſic peccantem teneri poſteà ad votum implendum. Siquis autem diceret, illum quidẽ tranſgredi votum, quia non facit, quantùm poteſt ad conditionem ponendam, poſteà verò non teneri ad votum, non conuinceretur illa ratione: ſatis enim ſaluaret proprietatem voti conditionalis in illo voto quoad actum directè promiſſum. Contra hoc verò inſto: quia qui ſic vouet, non ſe obligat ex voto ad faciẽdum, quantùm in ſe eſt, vt peccatum illud vitet: tũ quia nec talis intentio eſt expreſſa, nec eſt vlla ſufficiens ratio ad præſumendam illam: tum etiam quia aliàs ille abſolutè voueret vitare tale peccatũ

quod planè falſum eſt. Et ſequela patet, quia ſi ille faciat, quod in ſe eſt, vitabit peccatum: ergo ſi vouit facere, quod in ſe eſt, virtute vouit abſolutè vitare. Sicut ergo non vouit peccatum illud vitare, vt ſupponimus, ſed ſolam gratitudinem, ſi vitaret: ita licet illud non vitet, non peccabit contra votum: quando autem illud non vitat, voluntariè impedit conditionem: ergo per hoc non peccat contra votum.

11. 3. Aſſertio. Non eſt improbabile eum, qui vouit Religionem ſi vitet peccatum nō violare votū & ſi ea intētione peccatum committat.

Vnde dico tertiò: Non eſt improbabile eum, qui vouit Religioſus fieri, ſi tanto tempore tale peccatum euitet, non propriè tranſgredi votum, etiāſi ex directa intentione peccatum illud committat, ne voto ligetur: nihilominùs tamen probabilius eſt, illud eſſe contra fidelitatem, & contra pactum in tali voto incluſum, certiuſque eſt in eo, peccari grauius, irreligioſe abutendo tali voto. Declaro, & oſtendo priorem partem. Nam ſi rectè penſetur illa conditio, magis ponitur ex parte Dei, quàm ex parte hominis, ita vt ſit ſenſus, *ſi mihi Deus efficacem gratiam dederit, vt tale peccatum cum effectu euitem, hoc faciam*: hæc autem cōditio pendet ex beneplacito Dei: vnde ſi de facto pecco, quacumque ratione, aut intentione id faciam, non recipio à Deo gratiam efficacem ad illud peccatum vitandum, ergo non impletur conditio ex parte Dei, ac ſubinde ego in hoc non pecco ſpecialiter contra votum. Dices: per te ſtat, non per Deum, quòd illa gratia non ſit efficax. Reſpondeo de facto ita eſſe, potuiſſe tamen Deum facere, vt per me non ſtaret, & hac intentione factū eſſe votum, ſcilicet, ad obtinendum à Deo gratiam talem, cui ego de facto non reſiſterem, & per quam Deus faceret, vt per me non ſtaret, quod ex ſola ipſius voluntate pendet, & ideò mihi non poteſt imputari, quod conditio illa, prout in voto fuit intenta non impleatur.

12. Votum hanc intentionē, & non aliam includit.

Quod autem illud votum ex ſe hanc intentionē, & non aliam includat, declaratur, quia intentio ſic vouentis non eſt, obtinere à Deo gratiam ſufficientem ad euitandum peccatum, ſi fecerit, quātùm in ipſo eſt, quia iam habet omnem gratiam ſufficientem ad euitandum peccatum, & ſi homo fecerit, quantùm poteſt cum illa, vitabit peccatū. Imò hanc gratiam ſemper ille homo habuit, quoties ſic peccauit, & nihilominùs per obligationē voti intendit obtinere maiorem gratiam: ergo ſenſus illius conditionis eſt, *ſi Deus dederit mihi gratiam congruam, qua faciam, quod in me eſt, & qua cum effectu euitem peccatum*: hoc enim eſt peculiare beneficium, cui gratum ſe fore promittit per tale votum, nam habere gratiam ſufficientem commune eſt. At verò quoties ille nō vitat tale peccatum, quacumque intentione id faciat, nō recipit tale beneficium, nec eſt in manu eius facere, vt à Deo præueniatur maiori gratia, quàm ſufficiētē: ergo nō poteſt in eo peccare contra tale votū. Cōfirmatur: quia ex vi ſolius voti nō tenetur quis facere, quantùm in ſe eſt, & debet ad obtinendam à Deo gratiam ſpecialem: tū quia aliàs obligaretur ex vi illius voti ad orandū, & petendū talem gratiā ſpecialem, & ad alia media, quod eſt præter intentionem ſic vouentis. Tum etiam quia non poſſet humano modo cognoſci, quando homo peccet contra tale votum: quia non poteſt conſtare homini, an Deus deneget ſpecialem illam gratiam propter indiſpoſitionem eius, vel quia ſimpliciter non vult dare illā. Solúmque poteſt conſtare, hominem de facto non reſiſtere tentationi, quia non vult cooperari gratiæ, quam recipit, quæ ſo-

Non eſt in manu hominis facere, vt præueniatur à Deo maiore gratia, quam ſufficiente.

A lùm eſt ſufficiens, & pro illa ſola non ſit votum, vt oſtenſum eſt.

13. Denique qui ſic vouet, non ſe obligat per votū illud abſolutè, & ſimpliciter ad vitandum tale peccatum, quia non hoc promittit, ſed ſolam talem grati animi oſtenſionē, ſi tale beneficium recipiat, ergo nec obligatur per illud votum ad non peccandum tali intentione, & conſequenter, licet id faciat, non agit formaliter contra intentionem voti. Probatur prior conſequentia, quia non magis conſtat, voluiſſe vouentem obligare ſe ad hoc ſecundum per tale votum, quàm ad primum.

14. Approbatur communis reſolutio.

Sed licet hæc probabilia videantur, ſecurior eſt ſententia communis. Quia ſincerè, & purè intelligendo tale votum, & pactum in illo incluſum: B intentio vouentis videtur fuiſſe, bona fide procedere, & conari morali, & ordinario modo ad vitādum illud peccatum, ſaltem non vtendo fraude, aut dolo. Vnde licèt verum ſit, tale votum ſolere fieri ad obtinendam à Deo gratiam extraordinariam, & peculiarem, & non tantùm communem, & ſufficientem, & hominem ſic vouentem non obligari ex voto ad faciendum totum, quod in ſe eſt, ſaltem videtur obligari ad non vtendum dolo, & fraude, nec reſiſtendum tam directè gratiæ Dei. Declarat hoc Palacius ſuprà non incommodo exēplo. Nam ſi Titius promittit Sempronio decem, ſi eum in domo ſua viſitauerit, & poſteà iubeat fores occludi Sempronio venienti, contra promiſ- C ſionem agit Titius, quia in pacto erat tacitè incluſum, ne illa vis, vel fraus Sempronio fieret: ſic ergo cum proportione in præſenti intelligendum eſt. Vnde etiam conſtat, certius eſſe, intentionem peccandi, ne obligetur voto, eſſe valdè inordinatam, & iniurioſam voto: nam qui ſic peccat, abutitur voto, vt ex illo ſumat delinquendi occaſionē, & directè intendit peccare, vt reſiſtat Spiritui ſancto, & ita præter obligationem ſuprà dictam augetur ex hac parte peccatum ex naturali obligatione non abutendi rebus diuinis ad ipſius Dei offenſionem. Et ita ſatis probatæ ſunt omnes partes aſſertionis.

15. 4. Aſſertio. Votum purè conditionatum, pendens ex conditione libera & quaſi indifferente, non violatur etſi conditio non impleatur.

Dico quartò: Quando votum eſt purè conditio- D natum, pendens ex conditione libera vouentis, & quaſi indifferente quia de ſe ſine peccato fieri poteſt, vel vitari, tunc cenſeo nec violari votum, nec peccatum aliud committi, non implendo conditionem merè voluntariè, & propter vitandam obligationem voti. Probatur primò, quia per tale votum non obligatur quis ad faciendum, vel vitandum actum illum, quem ſub conditione poſuit: ergo quidquid in hoc faciat non frangit votum. Antecedens patet, tum quia in forma ſic vouendi hoc non continetur: non enim promittitur conditio, ſed aliud, ſi conditio extiterit: tum etiam quia illa conditio non ponitur in hoc tertio modo, vt ſit occaſio vitandi, vel faciendi actum, ſed ſolùm vt ſuſpendat obligationem exequendi votum: ergo E ſignum eſt, ideò aliquem ſub tali conditione vouere, & non abſolutè, vt liberum illi poſteà ſit implere, vel non implere conditionem. Vt ſi ego alicui promitto, *ſi ſacrum dixero, pro te offeram*, non faciam contra promiſſum, ſi non dixero ſacrum, vt conſtat, idem eſt, ſi ſic promittam, *ſi domo exiero, in tuam ibo*, quamuis enim liberè me domi contineam, non ero infidelis. Imò licèt hac ſpeciali ratione non egrediar, ne obliger ire in domum alterius, nihil agam contra promiſſum. Item ſi alteri ſic promittam, *ſi veneris in domum meam, & ibi me inueneris, dabo tibi rem talem*, & poſteà, ſciens

ſciens illum venire, domo egrediar, ne ibi me inueniat, non ſum infidelis, nec ago contra promiſſum: quia non promiſi illum expectare. Idem ergo eſt in prædicto voto conditionato: nam ſimilis eſt conditio in illa poſita, & eadem ratio in ea procedit Eſtque optimum exemplum, ſi quis voueat hoc modo, *ſi in hac ciuitate per annum permanſero, quotidie tantam eleemoſynam faciam*: nam ille non obligatur voto ad ibi permanendum, vt conſtat: poteſt ergo liberè vitare conditionem abeundo, & licèt id faciat conſulto, vt fugiat onus eleemoſynæ, non aget contra votum. Semper tamen habet locum exceptio, n ſi de intentione promittentis aliud cõſtiterit: nam hoc generale eſt: dicimus tamen ex vi talis modi vouendi, non poſſe colligi talem intentionem, niſi aliquod ſpeciale verbum addatur, vel ipſe vouens ſpecialem reflexionem faciat.

Exceptio.

16\.
5\. Aſſertio. Votũ factũ ſub cõditione dependẽti ab alterius arbitrio, cõtra votum erit impedire vi, aut fraude alterius conſenſum.

Dico quintò: Quando votum fit ſub conditione dependente à libero conſenſu, & arbitrio alterius ſine alio reſpectu, tunc contra votum erit, per vim, aut fraudem impedire liberum conſenſum, vel diſſenſum eius, non tamen erit contra votum, inducere illum, ne conſentiat, morali modo, & nõ iniuſto procurando, ne conditio impleatur. Ratio vtriuſque partis eſt, quia talis intelligitur eſſe intentio vouentis, quantùm eſt ex tali modo vouẽdi. Prior ergo pars probatur, quia qui vouet hoc facere, *ſi Petrus voluerit*, virtute conſtituit Petrum, vt electorem ſuæ obligationis: ergo virtute etiam ſe obligat ad relinquendam illi liberam optionẽ: ergo ſi per vim, vel metum illum cogat, ne conditioni conſentiat, contra pactum: & votum facit: nam in illo voto includitur pactum cum Deo expectandi liberam determinationẽ alterius, à quo pacto receditur per illam vim, vel fraudem. Declaratur à contrario: nã ſi quis in eo caſu cogeret Petrum per vim, vel metũ, vt præberet conſenſum, & poneret conditionẽ, non cenſeretur vouens obligatus: quia non cenſeretur impleta conditio, eo quòd meritò intelligitur fuiſſe pendẽs à Petro ſuæ libertati relicto: ergo vt ſeruetur æqualitas, & proportio eodem modo intelligitur conditio ex parte vouentis, nimirum quod relinquet liberam electionem Petro.

17\.

Ratio verò alterius partis eſt, quia precibus, aut rationibus inducere alium ad hanc partem potiùs, quàm illam eligendam, non eſt abſolutè contra liberam electionem eius: ergo ex hac parte, hoc non repugnat tali voto. Aliunde verò materia illius voti non eſt de procurando, vt talis conditio impleatur, nec etiam de non procurando vllo modo, ne impleatur: nam ex vi conditionis non oſtẽditur talis intentio vouentis: ergo niſi aliunde de illa conſtet, non eſt ad hoc obligandus ex vi voti. Vt ſi filius voueat ingredi religionem, ſi pater licentiam dederit, dummodò ſe oſtendat paratum ad ingreſſum, ſi pater conceſſerit, non peccabit contra votum, etiãſi oſtendat deſiderium, vt pater non conſentiat, nec de facto obligabitur ad ingreſſum, ſi de facto pater non conſentiat. Itaque in hoc caſu vouens non recedit à pacto incluſo in voto, ſicut in priori, nam licèt expectanda ſit libera electio alterius, per illud genus inductionis non immutatur, nec impeditur. Nam qui conſtituit rem in arbitrio alterius, non eo ipſo obligatur ad non petendum aliquid ab illo, vel ad non oſtendẽdum ſuum deſiderium, vel quidpiam ſimile.

18\.
6\. Aſſertio. Quid dicendum quãdo

Sextò hinc conſtat, idem cũ proportione dicendum eſſe, vbi conditio conſtituitur per modum prudentis conſilij, *ſi Petrus*, verbi gratia, *hoc iudica-* A *uerit*, &c. Nam tunc per fraudem, vel dolum inducere Petrum ad iudicandum non expedire votum executioni mandare, planè eſt contra voti obligationem, & contra pactum in tali conditione incluſum. Nam qui vouet ſub hac conditione, virtute vouet proponere Petro animum, & votum ſuum, & planè illum inſtruere de circumſtantiis perſonæ, materiæ, & totius facti, & tunc ſtare libero, & prudenti iudicio eius: ergo quacumque ratione vouens peruertat hoc iudicium, contra votum agit Si autem ſine deceptione, vel occultatione veritatis, dum Petrum inſtruit, ſimul oſtendat affectum excuſandi obligationem, & re vera id deſideret, non ideò frangit votum: quia illud deſiderium non eſt voto contrariũ, quando nec excludit B abſolutam voluntatem implendi votum, ſi conditio impleatur, nec ratione illius fit aliquid ad impediendum iniuſtè conditionem, ſicut libro ſequẽti in fine dicemus, non peccari per pœnitentiam voti, quando non eſt obſeruationi eius contraria.

conditio cõſtituitur dependens à conſilio prudentis.

19\.
7\. Aſſertio. Conditio pẽdens ex cauſis naturalibus nõ obligat vouentẽ ſimpliciter ad illam non impediendã.

Septimò dicendum eſt, quando conditio eſt tantùm pendẽs ex naturalibus cauſis, non obligari vouentem ſimpliciter ad non impediendam illam: obligari tamen ad bona fide procedendum, & non vtendum extraordinariis, & præſertim illicitis mediis ad impediendum euentum eius. Hæc aſſertio cum proportione ad præcedentes poſita eſt, habet enim ferè eandem rationem: nam, ſi quis rectè conſideret, effectus venturus per naturales C cauſas, non ponitur vt conditio voti, quatenus ab eis neceſſariò euenit, ſed vt eſt aliquo modo contingens, alioqui inepta eſſet conditio. Eſt autem effectus contingens, id eſt, non neceſſariò eueniens, vel quatenus prouenit à voluntate diuina, quæ facilè poteſt illum impedire, vel promouere, vel quatenus interuenire in eo poteſt voluntas hominis, & præſertim ipſiuſmet vouentis applicando actiua paſſiuis, vel ea remouendo, vel eorum impedimenta Quatenus ergo hi effectus pendere poſſunt à voluntate, & induſtria vouentis procedit concluſio, quia reliqua non ſunt in eius poteſtate: & ideò hæc aſſertio ferè eandem habet D rationem cum aliis. Et declaratur in hunc modum: nam qui vouet aliquid ſub tali conditione, non obligatur ad procurandum euentum conditionis, nec ad mutandum ſuum liberum, & ordinarium operandi modum, ne conditio impediatur: nulla enim probabili coniectura poteſt hæc obligatio, vel intentio eius vouenti attribui ex vi talis voti, niſi ipſe aliter explicet ſuam volũtatem. Vt ſi quis vouit ingredi religionem, ſi Deus ſalutem conceſſerit, non ideò cogitur ex vi voti ad cauenda ſpeciali cura impedimenta ſalutis: vnde ſi excedat comedendo, aut bibendo ſine dolo, aut fraude, non aget contra votum, etiam ſi aliàs peccet contra ſalutem. Si verò id faciat ex induſtria, & timore, ac E pœnitentia voti, procurando ægritudinem, aut debilitatem, ne voto obligetur, videbitur profectò infideliter, ac doloſè agere contra pactum in voto incluſum. Nam poſtquam fit ſub tali conditione dependenter ex cauſis naturalibus, vt ſubſtant prouidentiæ Dei, ab illa expectatur euentus: vt vero ſubſtant prouidentiæ ipſius vouentis, ita ſaltem expectatur, vt bona fide procedatur, & non ex induſtria impediendo effectum. Et ita declarata, & probata eſt tota concluſio, quæ variis exemplis moralibus illuſtrari poſſet, ſed dicta ſufficiunt.

Vltimò dicendum eſt, in his caſibus numquam 20.

quam obligari vouentem ſub conditione ad implendum votum, non impleta conditione, etiamſi in implenda conditione peccauerit. In hac aſſertione maximè diſſentio à Richardo, & alijs, qui eũ ſequuntur, & diſſenſio eſt in vltima parte: nam ſi conditio non eueniat abſque culpa vouentis, omnes fatentur non oriri obligationẽ, & eſt res per ſe nota ex dictis, & à fortiori patebit ex dicẽdis. Probatur ergo illa pars primò generali ratione, quia vouens non intendit ſe obligare niſi impleta conditione ad executionem rei promiſſæ: ergo quomodocumque impediatur euentus conditionis nõ naſcitur obligatio ex vi voti: & aliunde ratione peccati commiſſi oriri non poteſt, quia votum non obligat ad recompenſationem: ergo ex nullo capite dari poteſt talis obligatio.

Vltima aſſertio Non obligatut vouens ad implendum votum non impleta conditione, etſi peccet non implendo illam.

21. Secundò explicatur diſtinguendo varios caſus: Quia poſt non impletam conditionem ex culpa vouentis, vel conditio ampliùs impleri non poteſt, quia pro definito tempore, vel actu poſita erat, & iã occaſio præterijt, vel conditio habet tractum ſucceſſiuum, & poteſt poſteà impleri, licèt pro aliquo tempore fuerit cum peccato impedita. In priori caſu, conditione non impleta, votum iam obligare non poteſt ex vi formæ ſuæ, nec ex intentione vouentis, nec ratione culpæ præteritæ: ergo nullo modo. Vt verbi gratia, voui ingredi religionem, ſi pater intra annum conſenſerit, poſteà doleo votum emiſſum, & ideò indebitè procuro, vt prætereat annus priuſquam pater conſentiat, & ita deinceps non poteſt impleri conditio: tunc ergo non poteſt obligare votum ex vi ſuæ formalis obligationis, quia illa fuit ſuſpenſa per conditionem, & conditio cum effectu non fuit impleta. Imò ſemper eſt incertum, an fuiſſet implenda, etiamſi pater ſuæ libertati fuiſſet relictus. Nec etiam obligat ex intentione vouentis, quia ipſe nihil de hoc cogitauit, quin potiùs ſolum ſub conditione conſenſit. Quod autem Richardus ait, illum tunc cedere conditioni, falſum eſt: nam potiùs procurat non impleri, ne obligetur: ergo non vult cedere, ſed potiùs vult obligationem ſemper eſſe conditionatam. Nec etiam tenetur ratione peccati cõmiſſi, quia ſolùm fuit tranſgreſſio voti, trangreſſio autem voti non obligat ad executionem voti vltra priorem obligationem eius, vt ſuprà oſtenſum eſt, quia non obligat ad recompenſationem.

Quando cõditio impleri non poteſt, quomodo peccet vouẽs

22. In poſteriori autem caſu, quando conditio habet tractum ſucceſſiuum, & impleri adhuc poteſt, conſiderandum vlteriùs eſt, an poſſit impleri intra tempus, pro quo factum eſt, iuxta exigentiam ſuam, vel iuxta primam intentionem vouentis: vel non poſſit vltra illud impleri. Quando intra illud tempus impleri non poteſt, eadem ratio eſt, quæ in præcedenti caſu: nam extincta eſt obligatio voti, quia præterijt tempus, cuius erat onus. Vnde fit etiam vt conditio non impleatur formaliter, & pro eo tempore, pro quo poſita eſt, vt verbi gratia, voui ego ieiunare hodie, ſi Superiori placuerit, intendẽdo ieiuniũ vt onus tantùm huius diei: ſi ergo hodie omittam conſulere Superiorem, & ideò non ieiunem, licèt craſtino die conſulam, & ipſe declaret ſe futurum fuiſſe contentum, & nunc eſſe, vt alio die ieiunem, non teneor: quia hoc non voui, nec prior tranſgreſſio ad hoc me obligat, & eadem ratio eſt de omnibus ſimilibus. At verò quando conditio poteſt intra tẽpus habile impleri, tunc licèt quis peccauerit impediendo, ne debito tempore cõditio poſſet impleri, poſteà tenebitur tollere impedimentum, vt ſi

Quando cõditio habet tractum ſucceſſiuũ quid faciendum.

A voui fieri religioſus, ſi pater conſentiat, & procuro, vt pater neſciat votum, peccare poſſum per nimiam dilationem: nihilominùs tamen non extinguitur obligatio, quia ſemper poteſt impleri cõditio tempore habili. Nihilominùs tamen etiam in eo caſu non obligat votum ad religionem ante impletam conditionem, ſed obligat, vel ad tollendum impedimentum, vel ad faciendum, quod ad ipſum vouentem ſpectat in ordine ad euentũ conditionis. Nam ad hoc obligat votũ, non vt cõditionatum eſt, ſed vt eſt aliquo modo abſolutum, vt ſuprà declaratũ eſt: ſemper ergo verum eſt, votum conditionatum non obligare ad executionem materiæ promiſſæ ante impletam conditionem.

Votum conditionatum non obligat ad executione materiæ promiſſæ ante impletam conditionẽ.

B Ad argumẽta autẽ Richardi, quatenus dictis obſtare poſſunt, facilè poteſt reſponderi. Et in primis admittimus argumẽta prioris partis, quatenus probant poſſe interuenire peccatum in impedienda voti conditione, ſi interueniat dolus, & fraus, non tamen ſemper, & omni modo, vt dixi: quia votum conditionatum ad hoc non obligat. Vnde non ſemper eſt peccatum impedire executionem eius, cũ hoc non ſemper ſit contra abſolutam obligationẽ eius. Ad rationẽ pro altera parte factã, iã reſponſum eſt negando minorẽ: nã qui fraudulenter impedit conditionem, non remittit illam, imò vult firmam permanere quoad ſuſpendendam obligationem. Neque cap. *Sicut ex terminis* aliquid facit ad cauſam: tũ quia ibi eſt ſermo de iuramento promiſſorio abſoluto ducendi quamdã in vxorem, C in quo non includitur vt conditio, quòd per iurantẽ non ſtet, ſed eſt ipſa materia voti: tum etiam, quia illa conditio ſemper poterat impleri tempore habili, quia vel promiſſio facta fuerat ſine certo tẽpore, vel ſi additum erat certum tẽpus, erat ad differendam, nõ ad terminandam ſolutionẽ. Tum denique quia ibi eſt ſermo de promiſſione humana, quæ ſemel violata poteſt obligare ex iuſtitia ad aliquam recompenſationem, quod non ita eſt in voto, ex illo ergo textu nihil probatur. 23.

Fit ſatis ad argumentũ Richardi.

Vnde concludo, ſi quis vouit ingredi religionẽ, ſi per annum integrum à fornicatione abſtineat, quacũque ratione, malitia, vel praua intentione nõ D abſtineat, licèt fortè peccet contra votum, poſteà non teneri ingredi, quia conditio non fuit impleta, nec impleri poteſt, nec ex peccato orta eſt obligatio abſoluta, quã votum ipſum per ſe non induxit, vt ſatis declaratum eſt. Nec ſequitur tale votum eſſe fruſtra: nam ſatis eſt quod obliget, tum ad gratitudinem talem, ſi beneficium illud vouenti conferatur, tum ad procedendum ſine fraude, & dolo, & conſequenter ad peccandum, ſi aliter vouens ſe gerat, etiamſi ad recompenſationem non obliget. In quo etiam non oportet æquiparari votum cum humana promiſsione, vt in exemplo ſuprà poſito ex Palacio, in illo enim, & ſimilibus intercedit iniuria, eludendo promiſſionem, & occludendo fores, & ideò naſcitur obligatio reſtituendi, E quæ reſpectu Dei locum non habet. 24.

Ex peccato non eſt orta obligatio abſoluta.

CAPVT XVIII.

An ceſſante cauſa voti, eius obligatio ceſſet?

EXplicuimus voti obligationem, & quomodo incipiat, & quamdiù duret per ſe loquendo, & quantum eſt ex parte voti, nunc videndum ſupereſt, quibus modis ceſſare poſſit per ſe, ſeu ipſo facto, abſque actione intrinſeci agentis, directè auferentis illam, de qua in libr. 6. agendum eſt. Certum eſt autem voti obligationem non impletam non ceſſare pro tempore habili, niſi in- 1.

Voti obligationẽ ceſſat pro tempore habili niſi interueniente aliqua mutatione.

teruenientе

teruenięnte aliqua mutatione, nec poſſe auferri per ſolam mutationem voluntatis: oportet ergo vt vel ex parte finis, vel ex parte materiæ mutatio intercedat. Finem autem hic cauſam appellamus, quia illa eſt præcipua, & quia ita loquuntur Iura, & Doctores, cum de donationibus, & promiſsionibus agunt, & vt illam à materia voti diſtinguamus, de cuius mutatione poſteà dicemus. Ratio ergo dubitandi circa propoſitam quæſtionem eſt, quia id quod in principio impediret voti obligationem, ſufficit, vt poſteà votum non obliget (vt eſt axioma multorum Doctorum, quos infra referemus) ſed in principio, quando votum fuit emiſſum, ſi non extitiſſet cauſa, quæ mouit ad illud emittendum, votum non obligaſſet, quia vel factũ non fuiſſet, ſi vouens ſciret defectum cauſæ, vel ſi ex ignorãtia, & falſa exiſtimatione cauſæ vouiſſet, eo ipſo votum non obligaſſet: ergo nec poſteà obligat. In contrarium verò eſt, quia ſi quis vouit religionem, vt paupertatem effugeret, qua tunc premebatur, licet poſteà ditior fiat ſuccedendo in hæreditatem, vel alio ſimili modo, nihilominùs obligatur voto, iuxta caput *Magnæ* de Voto, & cap. *Ex parte* 2. de Conuerſ. coniugat. ergo.

Ratio dubitandi.

Cap. *Magnæ*. Ca. *Ex par. e.* 2.

Tres ſententiæ poſſunt in hoc puncto referri. Prima ſimpliciter affirmans, ceſſante cauſa, ſeu ratione voti ceſſare obligationem eius. Pro hac referri poſſunt Nauarrus in Sum. c. 18. n. 6. Syluester verb *Pactum* quæſt. 4. Med. Cod. de Reſtit. q. 24. Molin. tom. 2. de Iuſtit diſp. 209. quatenus aſſerũt, donationem, legatum aut promiſſionem non tenere, non ſubſiſtente principali cauſa: ergo conſequenter dicere debent, non durare obligationẽ non durante cauſa. Videtur enim eſſe proportionalis ratio, licèt oppoſitũ doceat Ancharanus in cap. *Magnæ* de Voto nu 13. inter illa duo diſtinctionem faciens. Probatur autem illatio: quia defectus cauſæ principalis ideò impedit obligationem, quia reſoluitur in conditionem, ſub qua datur conſenſus, & non ſine illa, ſed eodem modo datur pro duratione obligationis: ergo eodem modo ceſſat obligatio, ceſſante tali cauſa. Nam vt dixi cap. præcedenti, eadem eſt ratio de voto conditionato quoad primam obligationem, & quoad durationem eius, vt deficiente conditione, non ſubſiſtat, proportione ſeruata.

1. Sententia. Ceſſante cauſa voti ceſſat eius obligatio. *Nauar. Syluest. Medin. Molin.* *Anchara.*

3. Secunda opinio abſolutè negat, ceſſante cauſa voti, ceſſare obligationem eius. Ita ſentit Gloſſa in cap. *Magnæ* de Voto, verb. *Vt venires*, Hoſtienſis in c. *Magnæ* de Voto num. 10. & 11. & in c. *Ex parte* 2. de Conuerſ. coniugat. n. 10. & ibidẽ Ancharanus n. 4. & vbi ſuprà. Mouentur ex iiſdem Iuribus: & quia votum non indiget alia cauſa præter cauſam religionis: ergo quacumque alia ceſſante, valet. Tertia opinio diſtinguit inter cauſam finalẽ, & impulſiuam, & de priori ait, ceſſante illa, ceſſare obligationem voti, propter rationes primæ ſententiæ, & propter rationem dubitandi in principio poſitã. De poſteriori verò ait, quamuis illa ceſſet, non ceſſare obligationem voti, proter dicta Iura, quæ de hac cauſa apertè loquuntur: & quia hæc cauſa non eſt de ſubſtantia, nec carentia eius, impedit conſenſum, vt probat etiam ratio dubitandi in ſecũdo loco poſita. Et confirmari hoc ſolet, quia ceſſante fine adæquato, & principali legis ceſſat obligatio legis, nõ autem ceſſante fine tantùm impulſiuo, vt ſuppono ex materia de legibus. Ita Panormit. in d. cap. *Magnæ*, numer. 14. & in dicto cap. *Ex parte* 2. numer. 8. & ibi Cardin. numer. 5. Ant. numer. 14. Syluest. *Votum* 2. q. 8. Angelus

2. Sententia negans. *Gloſſ. Hoſtienſ. Anchara.*

Tertia ſententia quæ ſit.

Panor. Cardin. Ant. Syluest.

A *Votum* 3. numer. 5. & generaliter de hac diſtinctione videri poteſt Tiraquellus in tract. Ceſſante cauſa, limit. 1. à principio. *Angel. Tiraq.*

Atque hæc ſententia eſt vera, ſi membra illius diſtinctionis cõuenienter explicentur, in quo paululùm immorandũ eſt. Et primò videndũ eſt, quid intelligatur nomine cauſæ finalis in præſenti puncto. Quidam enim ex dictis Auctoribus per cauſam finalem explicare videntur generalem finem voti, qui eſt, vt votum ſit de re, quæ Deo placet, & cedat in cultum eius. Ita videntur explicare Panormitanus, Syluester, & alij. In quo ſenſu manifeſtum eſt, quotieſcumque ceſſat cauſa finalis voti, ceſſare obligationem eius: nam perinde eſt, ac ſi dicatur, ſi res promiſſa ita mutetur, vt incipiat B non placere Deo, votum iam non obligare, vt ſi explicita fiat illicita, & ex bona, & honeſta, fiat vana, & indifferens. Et ratio eſt, quia ibi iam non ceſſat tantùm cauſa, ſed etiam materia capax obligationis voti. Item quia votum numquam eſſe poteſt vinculum iniquitatis, aut vanitatis, neq; in ſuo fieri, neq; in ſuo conſeruari, vt ſic dicam: & ſimiliter neutro modo poteſt obligare ad aliquid, quod Deo nõ placet. Et hac ratione qui vouit ieiunare hodie, ſi per Superiorem prohibeatur, ceſſat voti obligatio. Item qui vouit non ingredi domum, vbi habebat occaſionem peccandi, ablata occaſione ceſſat votum: quia iam illa res eſt indifferens, & im- C pertinens ad Dei cultum, ergo quoties ceſſat hic finis vniuerſalis voti, ceſſat eius obligatio. Dicitur autẽ ceſſare hoc modo, quãdo obſeruantia voti vel fit illicita, vel vana, & omnino impertinens ad cultum, & honorem Dei. An vero idem ſit dicendum, quoties ex parte vouentis eſt occaſio impediendi maius bonum, vel alicuius mali, dicemus in capite ſequenti. 4.

Quid per cauſam finalem intelligatur.

Votũ numquam poteſt fieri vinculum iniquitatis.

Supereſt verò difficultas iuxta hanc interpretationem: nam vel non eſt vniuerſalis, nec adæquata, & ſic non declarat ſufficienter, quando ceſſante cauſa voti, ceſſet obligatio eius, vel ſi doctrina eſt adæquata, eſt creditu difficilis: in hoc autem poſteriori ſenſu illam ſententiam declarat Angelus D n. 5. dicens, in omni voto finalem cauſam eſſe, vt placeat Deo, & reliquas omnes eſſe impulſiuas vnde infert, aliis ceſſantibus, non ceſſare obligationem voti. Quod etiam ſenſit Anchar. d. c. *Magnæ* n. 13. At hoc modo falſa planè videtur ſententia, tũ quia finis proximus, ac per ſe primò intentus nõ poteſt dici cauſa tantùm impulſiua, vt diſtinguitur a finali: nam eſt propriiſſimus finis, & dans ſpeciẽ actui: tum etiam quia falſum eſt dicere, ceſſante hoc fine, non ceſſare obligationem voti, nam ſæpe ſufficit, vt ceſſet finis particularis, ad hoc vt ceſſet obligatio voti, vt ſi quis vouit dare Petro pauperi quotidie tantam eleemoſynam propter indigentiam eius, ſi ille fiat diues, ceſſat obligatio vo- E ti: quia ceſſat finis particularis ſubueniendi indigentiæ illius licet fortaſſe nõ ceſſet finis vniuerſalis, quia fortè poſſet illa elargitio fieri ſtudioſe, ita vt placeret Deo. Clarius exemplũ eſt, ſiquis vouit peregrinari pro ſalute amici, & amicus moriatur ante inchoatam peregrinationem, non obligatur voto, etiamſi peregrinatio per ſe poſſet Deo placere. Item ſi promiſi redimere Petrum captiuum, & antequam poſſim implere votum, ipſe fugiat, nõ teneor ampliùs voto, nec obligor dare illi in eleemoſynam pretium redemptionis, licèt fortaſſe placeret Deo, quia illud non voui. 5.

Angel. Finalis cauſa voti eſt, vt placeat Deo, reliquæ impulſiuæ. Hæc ſententia planè falſa oſtẽditur.

6. Dico ergo, nomine cauſæ finalis in præſenti intelligendũ eſſe, non tantùm remotus finis, ſed etiã ille,

Quonã fine ceſſante ceſ-

ſet voti obligatio.

Colere Deū eſt finis remotus omnis voti, non proximus.

ille, qui eſt proximus, & eſt proprium motiuum actus promiſsi, & quaſi dans ſpeciem illi. Eſt enim aduertendum, quod licet finis generalis voti ſit colere Deum, non tamen eſt ille finis proximus cuiuſcumque voti: quia non per omne votum intendimus colere Deum eiſdem rebus, ſed in vno per obſeruationem caſtitatis, in alio per ieiunium, in alio per tale opus miſericordiæ, & ſic de aliis. Dico ergo, cauſam propriam, & finalem cuiuſcumque voti, non eſſe cultum Dei in cōmuni, ſed vt exercendum per talem actum virtutis qui à vouente promittitur, & intenditur, & ita ad cauſam propriam, & per ſe voti pertinere motiuum illud, quod conſtituit talem actum in tali ſpecie virtutis: ideóque ceſſante hoc fine, ſine quo non poteſt eſſe actus eius virtutis, cuius promiſſus B eſt, ceſſare etiam obligationem voti, quod intelligendum ſemper eſt de fine operis, non de fine operantis. Hoc probant exempla adducta, quibus addi poſſunt alia; hac enim ratione qui vouit ieiunium, ſi non poteſt, non tenetur eleemoſynam dare, etiamſi foret placita Deo, imò ſi non poteſt à carnibus abſtinere, non tenetur ad aliud genus abſtinentiæ, quod non ſit ieiunium, licet poſſet illud ſeruare, & Deo placeret. Itē qui vouit religionem in tali monaſterio principaliter, ſi claudatur illi ianua, quia non recipitur, & ideo ceſſet propria cauſa ſui voti, non tenetur alibi ingredi, licet id fortaſſe eſſet placitum Deo.

7. *D.Thom. Medin.* Qui ſimulauit ſanctitatem, & obtinuit legatum tenetur ad reſtitutionē illius.

Et ita ſumitur hæc ſententia ex D. Thoma q. 88. ar. 3. ad 2. Et in ſimili declarauit eam Medina C. de Reſtit. q. 24. §. *Corollariè*, cum ſequentib. vbi C dicit contra Angelū verb. *Reſtitutio*. 1. nu. 8. eum, qui ſimulando ſanctitatem legatum obtinuit, teneri ad reſtituendum, quando principalis, & finalis cauſa donationis eſt ſanctitas. Deiinde obiicit ex Angelo, quia relinquens tale legatum habet pro principali fine Deum, non ſanctitatem talis perſonæ, & reſpondet Deum eſſe cauſam remotam principalem, proximam verò eſſe conditionē ſanctitatis, quæ ponitur eſſe in perſona, vt in ea, & per eam honoretur Deus, & ideò ceſſante cauſa illa proxima, non tenere legatum. Quod conuincit exemplo ab omnibus recepto de fingente paupertatem, quam non habet, quidquid enim illo titulo accipit, tenetur reſtituere: quia illa fuit proxima per ſe cauſa donationis, qua ceſſante non tenebit donatio. Ita ergo in votis, & promiſsionibus iudicandum eſt. Et quoad hoc idem eſt de valore voti à principio (de quo ſuprà dictum eſt) & de duratione obligationis eius. Eſt autem ratio, quia ceſſante illa cauſa finali deficit intentio vouentis: quia deficit proprium, ac principale motiuum eius. Item, quia ſi attente conſideretur, etiam defuit materia propria talis voti, quæ erat eleemoſyna, ieiunium, vel quid ſimile, deficiente autem materia, obligatio ceſſat, nec tenetur quis aliam ſubſtituere alterius rationis, vt ſuprà dictum eſt, quia illam non vouit. Denique ille finis eſt quaſi obiectum intrinſecum talis actus, & ideo ceſſante illo, ceſſat obligatio.

8. Quid intelligendum nomine cauſæ impulſiuæ. Tract. 3. de Relig. lib. 4. de Simon. cap.

Ex quo infertur, nomine cauſæ impulſiuæ intelligendum eſſe omne aliud ſecundarium motiuum, quod non eſt intrinſecum actui promiſso, nec pertinet ad proximum, ac per ſe obiectum eius, ſed adiungitur ex parte vouentis ad impellendam voluntatem eius. De qua cauſa impulſiua diximus alibi eſſe finalē, quod in rigore philoſophico verum eſt, quia non impellit niſi metaphoricè, & per modum finis: eſt tamen finis ſecundarius,

A & quaſi accidentarius reſpectu talis operis, & ideò alter finis, intrinſecus vocatur cauſa finalis, quaſi per antonomaſiam, & hic vocatur cauſa impulſiua, vt ab illa diſtinguatur. Poteſt etiam ſic declarari, quia prior cauſa, quæ ſimpliciter finalis dicitur, eſt finis non ſolùm actus vouendi, ſed etiam actus promiſsi, & quaſi ſpecificans illum: & ideo ſimpliciter dicitur finis voti non tantùm actiuè, ſed etiam paſsiuè (vt ſic dicam) id eſt, actus, quo voueo, & quem voueo. At verò cauſa, quę impulſiua dicitur, eſt finis actus vouendi, non verò actus promiſsi, & ideò non ſimpliciter finis appellatur. De hac ergo cauſa clarè loquuntur Iura in d. cap. *Magnæ*, & d. cap. *Ex parte*, & d. cap. *Dudum*, de Conuer. coniugat. cum negant, ceſſare voti obligationem, tali cauſa ceſſante. Hoc etiam conuincunt exempla ſuprà adducta. Adde, ſæpe contingere, cauſam impulſiuam eſſe iniquam, & nihilominùs ſuprà oſtenſum eſt, votum eſſe validum, ergo tunc non ſolùm obligabit, ceſſante fine impulſiuo, ſed etiam neceſſe eſt, illum ceſſare, vt votum poſsit honeſtè impleri.

9. Ceſſante cauſa impulſiua nō ceſſa. obligatio voti.

Ita ergo explicata cauſa impulſiua, clara etiam eſt altera pars tertiæ ſententiæ. Quia ceſſante tali cauſa, permanet principale motiuum, & tota materia voti, & honeſtas, ac vtilitas eius in ordine ad diuinum cultum, ergo non eſt, cur tunc ceſſet obligatio voti. Dices, poſſe ceſſare, quia de intentione vouentis fuit nolle obligari, ceſſante illo fine, etiamſi eſſet ſecundarius, & tantum impulſiuus. Reſpondeo, nos hic per ſe loqui, & ex vi talium finium, & cauſalitatum, ſi tamen ponatur operans ita limitaſſe intentionem ſuam, tunc votū erit quaſi conditionatum reſpectu talis conditionis, ſeu cauſæ, & ex illâ parte ceſſabit, ceſſante conditione. Oportet tamen, vt hæc intentio vouentis, ſit expreſſa, & formalis, vel ſaltem ita virtualis, vt ſit aliquo modo actualis, iuxta ea, quæ capite ſequenti dicemus, & in ſuperioribus etiam dictum eſt. Neceſſe eſt etiam, vt de illa ſufficienter conſtet: nam in dubio præſumi non poteſt, cùm ſit valde extrinſeca, & accidentaria.

10. Obiectio.

Dices, Interdum in actu promiſſo coniunguntur plures honeſtates, quæ per ſe primò videntur ſumi ex obiecto, quid ergo dicendum erit, ſi alter tantùm earum ceſſet? Vt verbi gratia promiſi Deo D dare eleemoſynā Clerico pauperi, & intuitu miſericordiæ, & intuitu Religionis, interim fit diues, & ceſſat ratio eleemoſynæ, ceſſabit ne votum, cùm non ceſſet ratio religionis.? Reſpondeo tunc fere neceſſarium eſſe recurrere ad intentionem vouētis, quæ vel ab ipſo explicanda eſt, vel ex verbis, quibus votum fuerit conceptum, poterit coniectari. Nā ſiquis dicat, voueo ſubuenire tali Clerico neceſsitatem patienti, certè videtur omninò reſpexiſſe ad miſericordiam, quæ licèt plus mouerit coniuncta religioni, tamen videtur principaliter mouiſſe, & circumſtantiam perſonæ tantum fuiſſe impulſiuam. Si autem voueat dare tali Eccleſiæ pauperi calicem, quia reſpectu loci ſacri nō ſolet E principaliter mouere paupertas, ſed religio, ideo veriſimilius eſt religionem ibi eſſe cauſam principalem, & circumſtantiam paupertatis fuiſſe impulſiuā: & ideo hac ſola ceſſante, nō ceſſare tale votū. At ſi dicat, voueo reſtituere tali loco pio rem talē, quæ ſua eſt, vel illi debetur, ſi poſtea conſtet, non eſſe ſuam, nec deberi, non obligabitur: quia verbum reſtituendi limitauit honeſtatem iuſtitiæ, vt primariò intentam, licèt religio potuerit etiam impellere, & per hæc de aliis iudicandum eſt.

Qui vouit dare eleemoſynam clerico pauperi, ſi fiat diues quomodo faciet.

Solutio.

MMM

11. Manente cauſa motiua voti manet obligatio licet omnis impulſiua ceſſet.

Vltimò colligo ex dictis, quòd licet votum habeat plures cauſas impulſiuas, & illæ omnes ceſſent, ſi finalis, & intrinſeca permaneat, obligationem voti non ceſſare, quia illa ſola eſt, ex qua per ſe pendet conſenſus, & conſequenter ſubſtantia voti. Et eadem ratione è cõtrario, ſi finis præcipuus deficiat, licèt plures impulſiuæ cauſæ durent, non obligabit votum, quia deeſt propria materia talis voti, vt declaratum eſt. Nam ceſſante fine principali, cauſæ impulſiuæ non poterunt inducere ad actũ eiuſdem rationis, & conſequenter neque ad idem genus voti, ſeu obligationis, vt autem inducãt nouã obligationẽ oportet, vt nouum votũ fiat: neq; verò poteſt contingere, vt votum habeat plures cauſas impulſiuas, & nullam finalem propriam, ac principalem: quia non poteſt dari intentio vouentis, quæ non habeat aliquod proprium motiuum, & B quaſi ſpecificatiuum ſui actus; illa autem eſt cauſa finalis propria, & proxima: ergo nõ poteſt dari votum cum ſola cauſa impulſiua ſine finali. Et ideò ceſſat alia comparatio, & quæſtio, quæ moueri ſolet, ſi cauſæ motiuæ ſint plures, an ceſſante vna tantum ceſſet obligatio voti: ſi enim hæc quæſtio ſupponat illas cauſas eſſe ſolas, ſupponet falſum, quia non poſſunt omnes cauſę eſſe impulſiuę: ſi verò præter eas datur cauſa finalis, & propria, ſiue vna impulſiua ceſſet, ſiue vtraque, parum referet, ſi finalis duret, vt dictum eſt. Contingere autem poteſt, vt omnes fines ſint intrinſeci operi verbi gratia de ſe indifferenti, & tunc reſpiciendum eſt quis illorũ reſpectu vouentis fuerit præcipuus, & quaſi propriũ motiuũ, & ad illũ applicanda ſũt omnia, quæ diximus, & ad cognoſcendum illum cõiecturę adductæ applicandæ etiam ſunt. Quando verò res manet dubia, & durat aliquis finis honeſtus, propter quem ſeruari poteſt votum, ſeruandum eſt, iuxta ea, quæ in vltimo capite huius libri dicemus.

Si cauſſæ motiuę ſint plures, vt ceſſãte vna tantùm, ceſſet voti obligatio.

CAPVT XIX.

An ex mutatione materiæ ceſſet interdum obligatio voti?

1. Duplex voti impedimentum.

Dvplicia ſolent eſſe impedimenta voti, quædam antecedentia, alia ſubſequentia dici poſſunt. Priora ſunt, quę antecedunt votum, & impediunt, ne rectè, vel validè fiat, de quibus in primo libro dictum eſt Poſteriora verò ſunt, quæ contingit oriri poſt votum emiſſum, de quibus nunc dicendum eſt. Conſtat autem apud omnes, aliquando poſſe ex hoc capite ceſſare voti obligationem, per ſe, & ſine neceſsitate diſpenſationis. Loquimur autem in his omnibus de voto ſimplici, ſeu purè, & ſecundum ſe, ſecluſa ſolemnitate: nam quæ ad votum ſolemne, vt tale eſt, pertinent, in propriũ locum reſeruamus. Difficultas ergo eſt in aſsignanda regula ad cognoſcendum, quando tale ſit impedimentum, ſeu quod idem eſt, quando tanta ſit mutatio materiæ, vt ad hoc ſufficiat: nam huiuſmodi impedimenta ex mutatione materiæ maximè oriuntur. In qua re tres gradus mutationum diſtinguere poſſumus. Primus eſt, quando tãta eſt materiæ mutatio, vt actus promiſſus non poſsit honeſtè fieri Et tunc manifeſtum eſt ceſſare obligationem voti, imò reſultare obligationem non ſeruandi votum, quia votum non obligat ad rem illicitam, & quia non poteſt Deus coli per actum turpem. Exempla ſunt, ſi res anteà conceſſa, poſtea prohibeatur: ſi votum, quod antea poterat ex propriis bonis impleri, iam non poſſit niſi ex alienis, & ſimilia.

Triplex gradus mutationis in materia voti. Primus.

Deus nõ poteſt coli per actum turpẽ.

2. Secundus gradus eſt, quando materia ita mutatur, vt licèt non fiat turpis, deſinat tamen eſſe honeſta illo genere honeſtatis, quod fuit principaliter intentum, & promiſſum, & tunc etiam ceſſat obligatio voti: reducitur autem ad ceſſationem cauſæ, vt patet ex dictis in c. præcedenti, vbi ſufficientia exempla poſita ſunt. In hoc autem caſu licet votum non obliget, non tamen datur obligatio non ſeruandi illud per ſe loquendo. Quamquam poteſt in præſenti accommodari diſtinctio ſupra de iuramento tradita: nam poteſt intelligi obſeruatio voti, vel formalis, vel materialis. Formalis eſt, quando actus fit ad obligationem voti obſeruandam: & hæc fit impoſsibilis eo ipſo, quod ceſſet obligatio voti, quia repugnat impleri obligationem, quæ non eſt. Materialiter autem impleri dicitur, quando fit actus materialis, qui erat promiſſus, non ad ſatisfaciendum obligationi, ſed ex quadam abundantia voluntatis, quia vult homo id facere, quod promiſit, licèt non teneatur: & tunc ſi actus ipſe honeſtè fieri poſsit, & ita fiat, clarum eſt, licitum hoc eſſe, & laudabile.

Secundus.

Formalis voti obligatio quæ ſit, & quæ materialis.

3. Tertius.

Tertius gradus mutationis eſt, quando in actu promiſſo non deeſt honeſtas, nec motiuum proprium, & principale per votum intentum: aliunde verò magna mutatio facta eſt in circumſtantiis materiæ, quibus longè difficilius ad obſeruandum votum redditum eſt. Circa hanc ergo mutationem ſolet aſsignari regula, Mutationem illam auferre obligationem voti iam facti, & validi, quæ ſi in principio fuiſſet, impediret, ne fieret, vel ne validè fieret. Ita D. Tho. 4 d. 38. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 1. ad. 1. & ibi Supplem. Gabrielis q. 1. art. 3. Palacius diſp. 1. circa concl. 3. Caiet. 2. 2. q. 88. ar. 3. dub. 2. circa ad 2. & ibi alij, & So. d. lib. 7. q. 1. ar. 1. Ant. 2. p. tit. 10. c. 6. §. 5. Syl. *Votũ* 2. q. 17. & *Iuramentũ* q. 13. ver. *Pactũ* q. 4. & ibi Ang. n. 4. & ibi alij Sũmiſtæ & ver. *Votum* Nauar. c. 12. n. 39. & c. 18. n. 7. Cord. in Summa Hiſpana q. 141. punct. 2. Et ex Canoniſtis Archid. in c. *Qui bona* 17. q. 1. n. 4. & ſumi poteſt ex eodem in cap. *Non ſolùm* 32. quæſt. 8. licet ibi ſcrupuloſè loquatur. Habet etiam Panormit. in cap. 1. de Voto num. 4. Anton. in cap. *Quemadmodum* de Iureiuran. num. 3. & alij Vt autem hæc regula exponatur, duo diſtinguenda ſũt neceſſaria ex parte vouentis ad valorem voti, ſcilicet poteſtas, & voluntas: poteſt ergo intelligi illa regula vel de mutatione facta in obiecto voti in ordine ad poteſtatem vouentis, vel in ordine ad voluntatem, & in vtroque ſenſu habere poteſt veritatem, licèt in priori maiori explicatione indigeat.

Quæ mutatio voti obligationẽ impediat.

D. Thom. Sup. Gab. Palac. Caiet. Soto. Anton. Sylueſt. Angel. Nauar. Cordub. Archid. Panor. Anton.

Quæ requirantur ad valorem voti ex parte vouentis.

4. 1. Aſſertio. Mutatio in materia voti in ordine ad poteſtatẽ vouẽtis ſufficiẽs in principio ad illud irritãdũ ſufficit poſtea ad obligationem tollendam. Leg. Pluribus

Dico ergo primò: Quandocumque tanta ſit mutatio in voto ex parte materiæ eius in ordine ad poteſtatem vouentis, vt in principio eſſet ſufficiens ad impediendum valorem eius, ſufficit etiam poſtea ad tollendam eius obligationẽ Hæc regula ſatis nota eſt ex dictis, ſumiturque ex L. *Pluribus.* 140. §. *Et ſi placeat* ff. de De verb. obligat. vbi dicitur, *Extingui obligationem, ſi in eũ caſum inciderit, à quo incipere non poteſt.* Licet ibi aliquæ limitationes aſsignentur, quæ ad nos nunc non ſpectant. Quia cadunt in illam regulã, quatenus intelligi poteſt de caſu, in quo obligatio incipere non poteſt iure, ſic enim in aliquo caſu fortaſſe conſeruatur, & defẽditur obligatio iam impoſita, in quo non permitteretur imponi. In præſenti autem intelligitur regula de impoſsibili, & iure, & facto. Et ſic, ſicut probatum eſt ſuprà, votum de re impoſſibili non obligare, nec valere, ita clarum eſt, quoties decurſu tẽporis fit impoſsibilis obſeruatio voti,

Votum de re impoſsibili nõ obligat ad ſui obſeruationem.

Deus ad impoſsibile nõ obligat.

ti, ceſſare obligationem eius. Tum quia Deus nullo in tempore obligat ad impoſsibile. Tum quia etiam lex deſinit obligare, quoties ſit obſeruatu impoſsibilis: tum prætereà quia in omni voto ſubintelligitur conditio, *Si potuero*, vel *Quamdiu potuero*, vt ſuprà oſtenſum eſt. Tum denique, quia votum licet vno momento fiat, extenditur ſimul ad totã materiam futuram, & ad omnes actus qui in virtute illius poſtea exercendi ſunt, ergo totam illam materiam reſpicit vt poſſibilem, & hæc eſt prudens intentio omnium vouentiũ, ergo eo ipſo quod materia ſit impoſsibilis, votũ non obligat.

1. Corollar. Impedimentum in materia voti per petuum votum aufert.

5. Atque hinc ſequitur primò, ſi hæc impotentia, ſiue impedimentum, vnde illa prouenit, ſit perpetuum extinguere, & omninò auferre votum: ſi verò ſit temporale ſolùm ſuſpendere, ſeu differre obli- B tionem. Ratio vtriuſque partis clara eſt, quia impedimentum talem inducit excuſationem, qualem impotentiam affert: impedimentum autem perpetuum affert impotentiam ſimpliciter, & ideo ſimpliciter aufert votum. Voco autem impedimẽtum perpetuum cum proportione omne illud, quod durat pro toto illo tempore, pro quo votum poterat obligare, vt ſi votum ſit de vno tãtùm actu pro certo die faciendo, ita vt ſit onus propriũ illius diei & pro illo die occurrat impedimentum extinguet votum. Si verò ſit votum pro certo tempore cum termino poſito ad finiendam obligationem, ſi impedimentum duret toto illo tempore vſq; ad eius terminum, omninò etiam auferet obligationem Si autem votum ſit indefinitum, vel vſque ad terminum poſitum tantum ad differendam ſolutionem, C & terminandam dilationem, tunc oportet, vt impedimentum ſit abſolutè perpetuum, vt votum extinguere omnino poſsit. Itaque oportet (vt ita dicã) quod impedimentum ſit adæquatum voto, quoad durationem, vt illud prorſus extinguat. At impedimentum temporale non poteſt extinguere votũ: nam ſi ceſſet impedimentum, ſtatim reſurget obligatio, cum tamen votũ de nouo non fiat; præexiſtebat ergo, & durabat, ſed pro tunc excuſabatur vouens ratione impedimenti. Et hoc modo dicitur obligatio illa ſuſpendi, vel differri per talem mutationem, iuxta cap. *Quod ſuper his* de Voto, & quæ ibi notantur. Vnde licet voto v.g. de templo aliquo ædificando intra certum tempus ſuperueniat impedimentum impotentiæ, & paupertatis durans D pro toto illo tempore, ſuſpendit obligationem pro eodem: ſi tamen poſteà perueniatur ad pinguem fortunam, vrgebit obligatio. Sicut etiam in debitis ciuilibus contingit, §. vlt. Inſtit. de Actioni. & ſumitur ex L. vlt. ff. de Actioni. emp. & c. vbi etiam ſignificatur, impedimentum temporale differre obligationem, non auferre, quia non reddit ſolutionem ſimpliciter impoſsibilem ſed pro tunc.

Impedimentum perpetuum quod nam ſit.

Impedimentum temporale non poteſt extinguere votũ.

Impedimentum temporale differt obligationem non aufert.

2. Corollar. Idem dicendum eſt de impedimẽto adæquato, vel inadæquato in materia voti quod dictum eſt de tempore.

6. Secundò infertur, quod dictum eſt de impedimento adæquato, vel inadæquato quoad tẽpus, intelligendum etiam eſſe quoad materiam voti: nam ſi impedimentum ſit adæquatum, ſiue totale, aut integrum, ita vt totam materiam reddat impoſſibilem, integrè etiam excuſabit, aut extinguet votum: ſi autem ſolùm ex parte impediat, quoad aliquid excuſabit. Quoad partem verò poſsibilem ſemper obligat votum: quando, videlicet, materia diuiſibilis eſt, & ſingulæ partes ſeparatæ eandem retinent rationẽ, & capacitatem obligationis, quia tale impedimentum non excuſat, niſi propter impotentiam, & ideo non plus excuſat, quam afferat impotentiæ. Quæ eſt doctrina communis D. Thomæ d. ar. 3. ad 2. & Caietani ibi, & in Summa verb.

D. Thom. Caiet.

A *Votorum omiſsio*. De qua videri poſſunt dicta lib. 2. cap. 2. nam quæ ibi diximus de valore voti, quando à principio eſt de re impoſsibili, habent eãdem rationem cum proportione de duratione obligationis eius. Et idem dicendum eſt de dilatione: nam quod integre impleri non poteſt intra præſcriptum terminum, ſi poteſt ex parte, non eſt differendum quoad illam partem quando commodè diuidi poteſt, & contrarium non conſtat de intentione vouẽtis: hæc enim cõditio ſemper ſubintelligenda eſt. Supererat autem explicandum an hæc regula intelligenda ſit tantùm de impoſsibili ſimpliciter, vel etiam de difficili, quod in ſequenti regula ſimul explicabitur.

Tertiò infero, conclusionem procedere, ſiue mutatio illa fuerit voluntaria, ſiue inuoluntaria & ſiue fuerit præuiſa, ſiue non, ac ſubinde ſiue fuerit cum culpa, ſiue abſque illa: etiamſi oppoſitum ſentiat Abbas in capit. Licet, de Voto. Ratio eſt, quia in hac materia culpa præcedens non relinquit obligationem faciendi recompenſationem, ſed tantum pœnitentiam, & poſtea non excuſat culpa præcedens, ſed impotentia præſens. Exempla ſunt, ſiquis habens votum caſtitatis, duxit vxorem, non enim peccat reddendo, licet peccauerit mutando ſtatum Item ſiquis habens verbi gratia votum peregrinationis, quod in Epiſcopatu, vel alio ſimili officio implere non poteſt: nã licèt peccauerit acceptando munus incompoſſibile ante votum impletum, ſi commodè poterat: poſtea nihilominus a noua culpa excuſabitur, niſi tale ſit votum, vt pro illo implendo, relinquendum ſit munus etiam Epiſcopale, iuxta caput *Per tuas* de Voto, de quo infra ſuo loco dicetur. Dixi autem *Si commode poteſt*, quia tanta poteſt eſſe neceſsitas, vel occaſio acceptandi ſtatim Epiſcopatũ, vel quiſpiam ſimile, vt non detur locus implendi votum, & tunc excuſari poteſt quis à culpa, tam faciendo mutationem (quia non creditur habuiſſe intentionem ſe obligandi cum tanto rigore, & pro tali opportunitate iuxta ſtatim dicenda) quam poſtea non implendo propter impoſsibilitatem, ſi abſoluta ſit. Nam ſi tantum ſit conditionata, vt verbi gratia, qui factus Epiſcopus non poteſt longam peregrinationem facere ſine licentia Papæ, tunc tenebitur illam petere, & ſi denegetur, tunc excuſabitur, quia votum manet irritum. 7.

3. Corollar. Mutatio materiæ in voto ſiue ſit voluntaria ſiue inuoluntaria ſi eſt ſupra dicta tollit obligationẽ voti.

Culpa præcedens non relinquit recõpenſationem ſed tantum pœnitentiã.

Dico ſecundò: ſi mutatio facta non reddit abſolutè impoſsibilem obſeruationem voti non ſufficit ad tollendam obligationem, etiamſi talis ſit, quod ſi à principio extitiſſet homo non vouiſſet, niſi etiam moraliter credatur non fuiſſe ad illum ſtatum extenſam intentionem vouentis. Prior pars communis eſt, vt conſtat ex Caietano, Soto, Nauarro & aliis locis citatis, Armilla verb. *Votum* numer. 11. quos omnes Moderni ſequuntur. Et declaratur, ac probatur. Nam illa mutatio dupliciter accidere poteſt, primò ex parte ipſius vouentis, ſecundò ex parte ipſius voti, vel circumſtantiarum eius. Ex parte item vouentis E poteſt accidere variis modis, vnus eſt ex parte intellectus: quia nimirum, poſtea multa cogitat, quæ anteà non cogitauit, & ſi cogitaſſet, fortè auerterent eius voluntatem, vel etiam, quia licet de difficultate cogitauerat, non erat expertus: poſtea verò per experientiam longè aliter illam apprehendit. Et hæc mutatio ſine dubio non ſufficit ad obligationem tollendam, quando non includit ignorantiam, vel errorẽ circa ſubſtantialia voti, quia non excludit verum, & abſolu- 8.

Mutatio materiæ quę nõ reddit impoſsibilẽ obſeruantiã voti, non tollit illius obligationem. Armil.

Duplex mutatio quæ accidere poteſt in voto.

tum conſenſum in tale obiectum, alias nulla eſſet firmitas in humana obligatione, ſiue in voto, ſiue in quocumque alio contractu humano. Vnde hic locũ habent, quæ de voto per errorem vel ignorantiam facto diximus ſuprà libr. 1. cap. 10. Nam eadem eſt ratio de inceptione, & conſeruatione obligationis, vt proximè dixi.

9. *Alia mutatio ex parte voluntatis vouentis.*

Alio modo poteſt accidere hæc mutatio ex parte voluntatis vouentis, quia cum vouit, erat benè affectus ad talem perſonam, cui ex voto promiſit eleemoſynam: poſtea verò interceſsit diſſenſio aliqua, vel occaſio auerſionis, aut odij, quæ ſi præextitiſſet in principio non vouiſſet. Et hæc etiam mutatio non ſufficit, dummodò illa perſona pauper ſemper ſit, quia illa diſpoſitio eſt extrinſeca voto, & non abſtulit verum conſenſum, nec poſtea extrahit actum promiſſum ab obiecto illius conſenſus. Denique hinc etiam fit, vt licèt aliquis poſt votum caſtitatis ſe fragilem experiatur, & ſæpius cadat, ac ſentiat vinculum illud ſibi non prodeſſe, nihilominùs voto obligatur, nec per ſe ceſſat, donec per diſpenſationem auferatur, vt eſt communis doctrina. Ratio autem eſt, quia tota difficultas prouenit ex ſola diſpoſitione ſubiecti, cooperante libera voluntate eius. Accedit quod ſi in his caſibus daretur licentia non ſeruandi votum tamquam non obligans, infinita mala, & ſcandala prouenirent.

Ligatus voto caſtitatis, & ſi ſæpe cadat voto ligatus tenetur.

10. *Obiectio.*

Dices: Si homo ille interrogaretur in principio cùm vouit, an vellet obligari pro tempore talis occaſionis, vel ſi talis mutatio eueniret, reſponderet, ſe nolle: ergo de facto, non ſe obligauit pro illo tempore, ſed quaſi ſub conditione vouit hoc facere, ſi talis mutatio non eueniret. Hac enim coniectura ſæpe vtuntur Auctores, præſertim Canoniſtæ, & Summiſtæ, & in promiſſione humana illam habet Armilla, verb. *Pactum* num. 2. & verb. *Iuramentum* numer. 35. Angles. quæſt. de Voto artic. 2. difficul. 3. concl. 5. Vnde infert, quod ſi tempore promiſſionis erant amici, & tempore adimpletionis inimici, non obligat promiſsio, neque ſi tempore promiſsionis erat ditior, quàm tempore adimpletionis.

Armil. Angleſ.

11. *Incerta valde hæc cõditio non vouiſſem ſi fuiſſem in principio interrogatus.*

Reſpondeo in primis conditionalem illam *Si homo interrogaretur in principio non vouiſſet*, valdè incertam eſſe, & inſufficientem ad effectus morales: quia homo non obligatur, ſicut nec meretur, nec demeretur ex his, quæ vellet, ſi hoc vel illud ei occurriſſet, ſed ex his, quæ vult ſecundum ea, quæ illi repræſentantur, quando deliberatè vult. Vnde parum refert, quod fortaſſe nollet, ſi iam voluit, ſicut de caſu maioris experiẽtiæ, & aduertentiæ diximus. Falſum autem eſt, voluntatem illam eſſe conditionalem, eo quòd fortè mutaretur, voluntas, ſi aliud eueniret: nam qui reſiſtit tentationi præſenti, abſolutè reſiſtit, licèt fortaſſe non reſiſteret, ſi eſſet maior tentatio: & qui proponit nemini malum inferre, abſolutè proponit, & non tantùm ſub conditione, niſi ei fiat iniuria, licèt fortaſſe ſi de facto fieret, mutaret propoſitum. Itaque coniectura illa non eſt ſufficiens, niſi in caſibus explicandis in ſequenti puncto, & ita ſunt limitandi dicti Doctores, vel non eſt admittenda eorum regula. Exempla autem illa, quæ adducit Angles, ſunt valdè incerta, & maximè tam generaliter propoſita. Nam primùm de mutatione amicitiæ in inimicitiam, in promiſsione humana fortaſſe aliquid facit, in voto autem nihil: quia votum fit Deo, & non nititur in humana amicitia, vel gratitudine. Imò nec inter homines eſt tam indefinitè accipienda. Quid enim ſi promiſſor fuit cauſa inimicitiæ, numquid propterea non obligabitur promiſsione, & fructum ex ſua malitia reportabit? Itaque in tantùm id poterit habere locum, in quantùm promiſſarius per iniuriam, vel ingratitudinem fit indignus promiſſo. Quod item promittens fuerit ditior in tempore promiſsionis, non ſatis eſt, niſi tanta fuerit mutatio, vt moralem impotentiam inducat.

Exempla Angles ſunt admodum incerta.

Declaratur ſecunda pars aſſertionis: quia obligatio voti pendet ex intentione vouentis: ergo ſi intentio non fuiſſet extenſa ad talem rerum ſtatum, ad quem per mutationem peruentum eſt, tunc votum non obligabit. Quod mutatio talis eſſe poſsit, patet tum quia in promiſsione humana ita contingit, vt docuit Diuus Thomas 2.2.q.210. ar.3 ad 5. ex Seneca libr. 4. de Benef. c.34. & 35. tum etiam quia vnuſquiſque cenſetur promittere prudenti modo, & cum debitis conditionibus: ergo tanta poteſt eſſe rerum mutatio, vt licet non ſit res facta impoſsibilis ſimpliciter, nihilominùs non credatur homo vouiſſe, aut promiſiſſe, niſi ſub illa tacita cõditione, niſi res ad talem, vel talem ſtatum peruenerint. Itaque in hoc eſt notanda differentia inter hanc partem, & præcedentem, quod iuxta præcedentem conditio non fuit poſita, nec intellecta in obiecto voti, quando votum fuit factum, ſed ponitur quoad actum vouendi, ſi fieret poſita hac, vel illa conditione, & talis conditio non mutat votum prout factum fuit, nec facit quominùs extendatur ad materiam promiſſam, etiamſi de facto occurrat illa conditio. At verò in hoc poſteriori pũcto conditio ſubintelligitur actu, vel virtute poſita in materia voti, & quia poſita eſt ad terminandam, vel excipiendam obligationem voti, ideò ſi per mutationem impletur talis conditio, eo ipſo ceſſat voti obligatio, & ita videntur interpretandi Doctores allegati.

12. *Votum non tenet, quando ad tãtam mutationem peruentũ eſt quantam ſi præſciuiſſet vouens non vouiſſet. D.Thom.*

Differentia.

Iam verò explicandum ſupereſt, quomodo cognoſcetur mutationem eſſe ſufficientem ad iudicandum, non fuiſſe intentionem vouentis ſe obligare pro tali caſu, vel tacitè appoſuiſſe talem conditionem, niſi hoc acciderit. Aliqui enim ſolum caſum impotentiæ admittunt, quia extra illum nulla coniectura poteſt eſſe certa: & in re incerta videtur ſecurior pars eligenda: in præſenti autem votum eſt certum, intentio autem eſt dubia, & incerta, & ideò tutius eſt adhærere voto, vt abſolutè factum eſt. Vel ſaltem aiunt quòd licèt inde ſumatur ſufficiens cauſa diſpẽſationis, vel interpretationis, quòd votum non obliget, non licebit illam facere propria auctoritate, ſed Superioris. Sicut in lege humana licèt interdum occurrat caſus: qui per ἐπιεικείαν præſumitur non comprehenſus in lege ex intentione legiſlatoris, nihilominus non licebit propria auctoritate talem interpretationem facere, ſaltem dum patet aditus ad Superiorem. Alij præter caſum impotentiæ ſolum putant ſufficere mutationem illam, in qua ita ceſſat cauſa intrinſeca, & principalis voti, vt ceſſet etiam materia, & actus non cenſeatur ſub obiecto voti comprehẽſus: quia hęc etiã exceptio eſt clara, reliqua ſũt incerta.

13. *Quæ mutatio ſit ſufficiẽs in materia voti ad iudicandum quod vouens intentionem ſe obligandi non haberet.*

Sed nihilominùs maior aliqua moralis excuſatio, & latitudo admittenda eſt: nam in promiſſione humana ſecundũ Senecam, Diuũ Thomam, & omnes, admittitur, & Deus non eſt magis rigidus exactor, præſertim, quia licèt homines promittant Deo, promittunt, vt homines, & iuxta conditionem humanã. Accedit, quod etiam in promiſſione iurata admittitur talis interpretatio, vt expreſsè ha

14. *Deus non eſt magis rigidus exactor promiſsionis ſibi factæ, quam homines.*

Ca. Quemadmodum. ſe habetur in cap. *Quemadmodum* de Iureiur. & ſupra ſuo loco traditum eſt: ergo idem erit in voto. Præterea iuuat illa regula Iuris, quod *in generali conceſsione nō veniunt, quæ in ſpecie propoſita veriſimiliter non eſſet quis conceſſurus*, c. *In generali* 81. de Regul. Iur. in 6. cap. *Si Epiſcopus* de Pœnit. & remiſſ. (Ca. In generali. Ca. Si Epiſcopus.) Vbi non ſolùm propter impotentiam, ſed etiam propter coniecturatam intentionem, ſeu limitationem intentionis, generalia verba conceſsionis limitanda dicuntur, idemque cenſent omnes de verbis obligationis: idē ergo erit in voto. Quærit autem Gloſſa (Gloſ.) in dict. cap. *In generali*, quomodo ſcietur, quæ ſint illa ſpecialia, quæ ſub generali conceſſione non comprehenduntur. (Quæ ſint ſpecialia, quę ſub generali conceſsione non comprehēduntur.) Et hoc reſpondet hoc cognoſci poſſe, *Ex impoſsibili, vel inhumana, aut dura ſeparatione.* Ita ergo in præſenti dicere poſſumus non ſolam illam mutationem, quæ reddit obſeruationem voti abſolutè impoſſibilem, ſed etiam illam, quæ reddit inhumanam, vel nimis duram, tollere, vel ſuſpendere obligationem: quia non ſolent homines, regulariter loquendo, ſe tam grauiter obligare. Prudēti ergo iudicio opus eſt. Vnde Caietanus (Caiet.) 2.2.q.113. dubio 4. *Oportet (dicit) conſiderare ſuperuenientia impedimenta, & conferre cum re promiſſa, & collatione facta, quod recta tunc ratio ſuadet, perſatis conditionibus locorum, perſonarum, temporum, & negotiorum, honeſtum exequi.* Loquitur autem de promiſſione generatim, eſt autem eadem ratio de voto, & ideò eadem regula poteſt hic cum proportione applicari.

15. Indicia ad colligendam & limitandā intentionem vouentis.

Denique nonnulla indicia in particulari aſsignare poſſumus, quæ ſint quaſi regulæ ad colligendam huiuſmodi intentionem vouentis, & limitandam illam. Vnum eſt, quando per mutationem res ad eum ſtatum perueniunt, in quo leges humanæ non ſolent obligare: quia non cenſentur obligare cum tanto rigore, & ideò communiter ſic intelligūtur. Vt ſi quis vouit ieiuniū & ægrotet, excuſabitur quoties ægritudo ſufficeret ad excuſandum ab obligatione præcepti Eccleſiaſtici, & ſic de aliis: quia hæc duo vel æquiparantur in obligatione, vel certè ſemper præſumitur quis, in huiuſmodi voto voluiſſe ſe obligare iuxta Eccleſiaſticam conſuetudinem. Aliud indiciū eſt, quoties exceptio, vel limitatio poteſt prudenter fundari in aliqua Iuris regula, vel ad illam reduci, vt verbi gratia, quando poteſt reduci ad illud principium, *Quod ſub generali clauſula, non continentur ſpecialia*: nam ſi in particulari facta mutatione, inſurgit ſpecialitas ſufficiens iudicio prudentum, & de illa non fuit cogitatum: habet locum benigna interpretatio, quod paulò inferiùs exemplis exponemus. Tertia regula, ſeu indicium ſumi poteſt ex communi hominum conſenſu, & conſuetudine: nam ſi per mutationem homo conſtituatur in eo ſtatu, in quo non ſolent homines talia onera ſibi imponere, veriſimile eſt, non habuiſſe vouentem intentionem ſe obligandi pro illo euentu. Vt cùm quis habens ſuperflua, vouet facere eleemoſynam quotidie, & peruenit ad ſtatum, in quo vix habet neceſſaria ad ſtatum, non eſt cenſendus voluiſſe ſe obligare pro illo ſtatu: quia non ſolent homines talem obligationem ſibi imponere in ſimili ſtatu, nec tunc votum prudens fuiſſet: præſumitur autem quis prudenter vouiſſe. Sic etiam (vt referunt) aiebat Victoria, qui in iuuentute promiſit ingreſſum religionis, & diſtulit vſque ad ſenectutem, licèt antea peccauerit, ex tunc poſſe excuſari à peccato, non ſolùm quando iam eſt omninò ineptus, vel quando conſtat nullibi eſſe recipiendum, ſed etiam quādo religio facta eſſet notabiliter grauior, & præter communem vſum hominum eſt ad illam obligari pro illa ætate.

16. Obiectio.

Sed obiici poteſt contra hanc partem aſſertionis. Quia votum à principio factum cum talibus circumſtantiis validum eſſet: ergo multò magis ſi à principio validum fuit, poſtea obligabit cum eiſdem circumſtantiis. Conſequentia patet, tum ex regula Diui Thomæ, quod illa mutatio tollit obligationem voti: quæ à principio valorem eius impediret (Illa mutatio tollit obligationem voti quæ à principio impediret.): tum etiam quia eadem eſt ratio initij, & conſeruationis. Antecedens autem patet ex eiſdem exemplis: nam ſiquis in ſenectute voueat religionem, obligabitur, &c. Reſpondetur (Solutio.) diſtinguendo primum antecedens. Poteſt enim ſumi ſeruata proportione, & æqualitate in omnibus, vel variata diſpoſitione vouentis. Et priori modo falſum eſt, quod aſſumitur: poſteriori autem modo, nulla eſt illatio. Declaro ſingula, nam ſi ſupponamus in principio vouentem nihil conſideraſſe de tali circumſtantia, vel ſtatu rerum: quia vel nondum erat, vel ſi erat, ipſe non aduertit, ſed ignorauit, ſic falſum eſt aſſumptum. Nam ſi ille ſtatus rerum non erat, non cenſetur comprehenſus ſub generali intentione, vt declaratum eſt: ſi autem erat, & ignorabatur, perinde eſt, quia intentio vniuerſalis ita non extenditur ad caſum ſpecialem ignoratum ac ſi non exiſteret, vt ſæpè dictum eſt. At verò ſi ſtatus ille iam erat, & fuit conſideratus, & nihilominus homo emittit votum, iam non tantùm in generali, ſed etiam in ſpeciali intenditur, & promittitur talis materia etiam pro tali ſtatu. Et hoc modo qui in ſenectute vouet religionem, obligatur quantùm eſt ex ſe, quia in particulari id intendit, & idē eſt, ſi pauper voueat eleemoſynam: nam iuxta ſuam paupertatem in particulari cenſetur vouere. Inde verò nihil poteſt inferri, quia longè alia eſt intentio, vt conſtat. Et hæc doctrina ſumitur ex Panormitano (Panor.) in cap. *Licet*, de Voto nu. 13.

CAPVT XI.

Duæ dubitationes ex præcedenti doctrina corollariè expediuntur.

1. An vo[tum] ſi obliget in articulo mortis, vel grauis iacturæ?

VT doctrina præcedentis capitis veluti duobus exemplis magis declaretur, libet duo breuia, & ordinaria dubia ex principiis poſitis definire. Primò igitur ex dictis reſoluitur dubium, an votum obliget in caſu neceſsitatis, vel extremæ, vt in periculo mortis, & ſimili, vel grauis, vt cum diſcrimine magnæ iacturæ, vel in temporalibus bonis, vel in fama, vel in ſtatu, & honore, vel in ſalute, aut corporis incommodis? Videtur enim ex dictis ſequi, in huiuſmodi euentu, & neceſſitate votum non obligare, quia tunc obſeruatio voti eſt moraliter impoſsibilis, vel adeò difficilis, vt nemo intentionem habeat obligandi ſe ad voti obſeruationem cum tanto diſcrimine. Confirmatur, quia in his materiis à lege poſitiua ad votum licitum eſt argumentari: ſed lex poſitiua non obligat in caſu neceſsitatis (Lex poſitiua non obligat in caſu neceſſitatis.), vnde habetur regula iuris, *Quod non eſt licitum in lege, neceſsitas facit iuſtum*, quia *neceſsitas non ſubiacebit legi*, vt dicitur in c. 2. de Obſeruat. ieiun. ergo idem eſt in voto, vt infert Gloſſa (Gloſſ.) vlt. in dicta regula iuris 4. & ibi Panormit. (Panor.) numer. 2. ſimpliciter, & ſine reſtrictione dicens, non frangere votum, qui illud propter neceſsitatem non ſeruat. Confirmatur etiam à ſimili de iuramento promiſſorio, quod etiam voto æquiparatur: at qui ob neceſſitatē non implet tale iuramētū non eſt tranſgreſſor illius, vt ſumi-

tur ex capit. *Querelam* de Iureiur. ibi. *Non neceſſitate, ſed voluntate*, vbi Gloſſa, & Doctores id notant, & multa allegant. Quæ etiam congerit Selua de Iureiuran. 3. p. quæſt. 1. n. 13. & 14. vbi in hoc votum iuramento æquiparat. Sumitur etiam ex Gloſſa 2. in cap. *Si vero* de Iureiur. vbi Panormitanus num. 2. eãdem æquiparationem facit. Sequitur Antoninus 2. p. tit. 10. cap. 6. verb. *Secundus caſus*. Idẽ ferè Turrec. in cap. *Non ſolùm* 32. q. 8. nu. 3. Gerſon. In Regul. moralib. c. de Gula Alphab. 24. Litera X. Poteſtque probari ex eodem: tum quia in vtroque includitur illa conditio *Si potuero*, vel *Si commodè potuero*, intelligendo illud *Commodè* ſecundum prudens arbitrium: tum etiam quia aliàs votum eſſet temerarium, neque Deo cenſendum eſſet acceptum pro tali euentu.

Selua. Gloſ. Panor. Anton. Turrec. Gerſon.

2. *Vota in multis caſibus obligant etiam cum periculo mortis.*

In contrarium verò apparet, doctrinam hanc non poſſe vniuerſaliter defendi. Primò, quia in multis caſibus vota obligant etiam cum periculo mortis. Vulgaris caſus eſt de lege Carthuſianorum abſtinendi à carnibus: nam multi cenſent voto obedientiæ confirmari, & ideò obligare etiam in extrema neceſsitate. Alius caſus eſt, ſi quis voueat curare infirmos perpetuo in hoſpitali: nam obligatur etiam cum periculo vitæ, & ſic de aliis. Secundò eſt à priori ratio, quia tale votum poteſt eſſe gratum Deo: quia non tenetur homo ſemper cõſeruare vitam ſpeciali diligentia, nec fugere omnia mortis pericula: ergo poteſt ſæpe votũ hoc eſſe gratum Deo, & non temerarium, vt aiebat Panormitanus. Vnde in tali voto non neceſſariò includitur illa conditio, *Si potuero*, ſubintelligendo *commodè*, ſeu ſine tali periculo, quia votum ipſum obligare poteſt ad ſubeundum illud periculum.

3. *Reſolutio prioris dubij*

Breuiter tamen dicendum eſt, aliud eſſe vouere generaliter, nulla facta ſpeciali reflexione, nec habita ſpeciali intentione circa tale periculum: aliud verò eſſe vouere ex intentione formali, vel virtuali comprehendẽdi talem caſum. In præſenti loquimur priori modo, & ſic procedẽt omnia priori loco adducta, & generalis regula, quòd facta tali mutatione, ſeu occurrente tali neceſsitate, votum non obligat, niſi ex certis coniecturis conſtet aliã fuiſſe intentionem vouentis. Obiectiones autem in contrarium procedunt in caſu, in quo ſatis conſtat, aliam eſſe intentionem vouentis. In quo in primis requiritur, vt intentio ſit rationabilis, & prudens, quia non eſt licitum homini ſine cauſa prodigere vitam ſuam, vel ſalutem, nec tale votum eſſet Deo placitum. Non eſt tamen dubium, quin interdum poſsit eſſe honeſtiſſimum votum, & magnæ perfectionis vt probat vltima ratio facta. Item quia lex humana poteſt interdum obligare cum diſcrimine vitæ, vt nunc ſuppono. Itẽ lex naturalis ad hoc ſæpè obligat: poteſt autem fieri votum de obſeruatione cuiuſcumque legis. Item ſæpè eſt opus ſupererogationis, & conſilij, vt non recedere ab infirmo, quantum expedit ad curationem, vel conſolationem eius, etiamſi contagium timeatur, & aliquando eſt opus magnæ charitatis ſe morti exponere, ne alius pereat: omne autem tale opus poteſt ſub votum cadere.

Non eſt licitum homini ſine cauſa prodigere vitam ſuam.

4. *De Carthuſianorum ſtatuto caſus valde eſt cõtrouerſus.*

Non eſt ergo dubium, quin poſsit votũ obligare cum periculo mortis, quando aliud eſt rationale, & intentum, & tale videtur eſſe votum ſeruiendi hoſpitali ſine limitatione, ſed iuxta morem eius in omni occaſione. Alius verò caſus de Carthuſianorum ſtatuto valdè controuerſus eſt ab Auctoribus, vt videre licet in Panormitano, Antonio, Selua, & Gerſone locis citatis, & aliis, cum quibus de hoc

A puncto latè diſputat Vazquez 1. 2. diſp. 162. ego verò id nunc omitto, quia re vera Carthuſiani non habent de hoc ſpeciale votum, ſed ſtatutum, in quo non dicitur, vt etiam in extrema neceſſitate carnes non comedant, ſed conſuetudine ita ſeruant & interpretantur ſtatutum, & ideò non ſpectat ad hunc locum, ſed de illo dicemus tractando de Statu Religioſo, & in particulari de ſacra illa Religione.

Vazquez.

Secundo principaliter poteſt expediri dubium in hac materia frequens, an qui vouit ieiunare ſimpliciter omnibus feriis ſextis, obligetur ex voto ad ieiunandum etiam in die natalis Domini, quando in feria ſexta incidit? Supponimus enim ſi quis ex voto ſpecialiter id vouit, vel ſi vouendo generaliter habuit intentionem, ſe obligandi etiã pro illo die, obligari ex voto, iuxta c. vlt. de Obſeruat. ieiun. B quia licèt Eccleſia non prohibeat comedere carnes illo die, non tamen prohibet ab illis abſtinere, & ideò tale votum validum eſt. Dubium ergo ſolùm eſt, quando fit generaliter votum ſine aduertentia ad caſum illum, an votum nihilominùs obliget etiam pro illo die? Quidam ſimpliciter affirmant, quia illa circumſtantia merè eſt accidentaria reſpectu talis voti: ergo non obſtante illa obligat votum pro tali die. Probatur conſequentia: quia occultatio, ſeu ignoratio extrinſecarum circumſtantiarum, non tollunt voluntarium, & aliàs votum fuit generale, & ſine limitatione: ergo. Ita tenet Paludanus in 4. diſtin. 38. q. 4. n. 36. & in hanc C partem inclinat Panormitanus in capit. vlt. de Obſeruat. ieiun. loquens de voto abſtinendi à carnibus in ſexta feria. Et planè idem ſentit Gloſſa 1. ibi funaturque in generali principio *quæ generaliter & ſine cõditione promittuntur, generaliter etiam abſolutè eſſe implenda.* Sentit Syluester verb. *Ieiunium* in fine, tenet Vazquez 1. 2. diſp. 30. cap. 4.

5. *An qui vouit ieiunare omnibus ſextis feriis obligetur ad ieiunandũ etiam in die natalis Domini ſi incidat in tali feria?*

Panor. Gloſſ. Syluest. Vazquez.

Alij contrarium ſimpliciter defendunt, quia ſub generali promiſſione non veniunt illa, quæ ſi ſpecialiter eſſent propoſita, vt veriſimiliter non eſſent intenta, tale autem eſt ieiunium illius diei, quia eſt præter generalem conſuetudinem Eccleſiæ, & ita circumſtantia illius diei, licèt non faciat votum inuoluntarium, propriè loquendo, facit non voluntarium, ſeu non volitum quoad illum diem. D Et ita tenet Molina to. 2. de Iuſt. diſp. 272. quia nõ intelligitur ordinariè vouens comprehendiſſe illum diem, nec voluiſſe ſingularis eſſe, nec oneroſus familiæ ſuæ. Et hoc ipſum ſentit Ioan. Andr. d. cap. vlt. de Obſeruat. ieiun. & eandem rationem ſignificat dicens, qui ſic vouet ſolum intendere illas ſextas ferias, in quibus Eccleſia præcipit abſtinere à carnibus. Nec eſt contemnenda ratio (quidquid ibi dicat Panormitanus) tum quia licèt abſtinentia à carnibus ſit in præcepto, poteſt etiam voueri: quia vouens ieiunare, non tantùm vouet abſtinentiam à carnibus, ſed etiam formam ieiunij. Videtur autem, qui ſic vouet non addere hanc formam ſua E voluntate, niſi ſuppoſita neceſsitate abſtinendi à carnibus, vel quia ideò videtur illum diem potiùs vouere, quam alium, vel quia non vult eſſe in hoc ſingularis, vel certè quia licet in peculiarem obſeruantiam paſsionis Domini id faciat, non vult excludere lætitiam Natalis. Et in hanc partem inclinat Azor 1. tom. lib. 11. cap. 20. & Iacobus Zoechus in tract. de Ieiuniis numer. 76.

6. *Sub generali promiſsione nõ veniũt illa quæ ſi ſpecialiter eſſẽt propoſita, nõ eſſent intenta.*

Molin. Ioan. Andr.

Mihi videtur res ſatis dubia, & ideò cùm votum ſit certum, & ius commune magis illi faueat, tutiorem partem eſſe ſequendam. Claritatis verò gratia aliqua in particulari aduerto. Primum diſtinguendum

7. *Auctoris ſententia ieiunãdum eſſe.*

guendum eſſe de voto abſtinendi à carnibus, vel de voto ieiunandi: item de voto quaſi continuo totius temporis, vel de ſexta feria in ſpeciali, & de perpetuo voto, vel temporali. Qui ergo vouet numquã comedere carnes, ſine dubio illum etiam diem cõprehendit, vt bene dicit Panormitanus quia planè mouetur ex aliqua ſuperiori, & generali ratione, & quia in hoc ſenſu ſolent talia vota, vel ſtatuta fieri. Si autem vouit abſtinere à carnibus ſextis feriis, conſideranda eſt occaſio: nam ſi id vouit, quia ſolebat frangere abſtinentiam illam, ad ſe corrigendum, vel quia verſabatur inter hæreticos, vt ſe ſe in obſeruatione Eccleſiaſtica confirmaret, ſic rectè interpretabimur, ſolùm vouiſſe abſtinentiam illam prout obſeruatur communiter ab Eccleſia, quia ad hoc tantum ducit intentio. Quamuis oppoſitum doceat Abbas in illo caſu, *Quia aliàs* (inquit) *votum eſſet inutile*, ſed hoc non ſequitur, vt ex dictis cõſtat. Si tamen ſine aliqua ſpeciali occaſione hoc vouit ſolùm ex deuotione, vel alia ſimili, videtur voluiſſe obligare ſe ſimpliciter, & ſine exceptione, & ad hoc maximè emiſiſſe votum.

8. authoris iudiciũ in hoc dubio. Quando autem votum eſt de ieiunio, ſi eſſet de perpetuo, & quaſi continuo ieiunio, idem dicendum eſſet propter eandem rationem. Item ſi ſit de ſolis ſextis feriis, tamen ſit abſolutè pro tota vita, A perpetuum etiam videtur comprehendere omnes ſine exceptione. Nam illa circumſtantia non adeò immutat ieiunium, vt faciat caſũ ſpecialem. Quod videtur ſupponi in d capit. vlt. nam excipit vota, & ſtatuta regularia: intelligit autem de ſtatutis, non ſolùm quæ prohibent in vniuerſum eſum carnium nec ſolùm de his, quæ ſpecialiter diſponunt, vt in illo caſu ieiunetur, ſed quæ ſimpliciter diſponunt, vt omnibus ſextis feriis ieiunetur, vt omnes exponunt. Ergo eodem modo intelligit alteram partem de voto, & non iudicat de illo caſu, vt de ſpeciali, ſed vt comprehenſo ſub generali clauſula. Item quando votum eſt generale de tota vita iam ibi B comprehenditur caſus ille, quia neceſſe eſt, vt durante vita interueniat, neque oportet, vt hoc ipſum in ſpeciali cogitetur, quia in nullo voto neceſſarium hoc eſt. Denique ſi votum eſt pro vno, vel pro altero anno, & in eo accidit caſus ille omninò impræmeditatus, tunc res eſt magis dubia, & probabile ſatis eſt, poſſe tunc vouentẽ excuſari, maximè quando circumſtantiæ perſonæ aliquo modo fauent, vel ſaltem dicendum eſt, & ſine ſcrupulo poſſe vouentem conformari ſecundæ ſententiæ. Ego tamen ſemper conſulerem ſequi priorem, vtpote communiorem, & magis Iuri conformem, ac ſecuriorem.

INDEX CAPITVM LIBRI QVINTI: DE PECCATIS VOTO, EIVSQVE OBLIGATIONI CONTRARIIS.

Cap. 1. Quando, & quàm grauiter peccetur vouendo modo indebito?
Cap. 2. Quale peccetum ſit vouere materiam Deo indignam?
Cap. 3. An agere contra voti obligationem ſit peccatum, & quam habeat malitiam?
Cap. 4. De grauitate peccati violandi votum, & an poſſit eſſe veniale?
Cap. 5. An violatio voti ſit grauis, quæ fit per plures actus leues ex parte materiæ.
Cap. 6. Quibus modis violetur votum, & quando hæc peccata multiplicentur?
Cap. 7. An pœnitere de voto facto ſit peccatũ contra votum.

LIBER QVINTVS

DE VITIIS, SEV PECCATIS VOTO, EIVSQVE OBLIGATIONI CONTRARIIS.

Explicuimus omnia, quæ ad intelligendam voti naturam, & obligationem neceſſaria viſa ſunt, nunc oportet, vt de peccatis voto contrariis diſſeramus: hoc enim neceſſarium eſt ad perfectionem doctrinæ moralis: nam licèt ferè omnia ſuperioribus libris tractata, moralia ſint, tamen non ſatis applicantur ad mores, niſi modi peccandi in tali materia in particulari tradantur. Et ideò hæc conſultò ſeparatim tractanda reſeruauimus, vt diſtinctiùs: & faciliùs comprehendantur, & vſui eſſe poſsint. Optimoque ordine in hunc locum cadit hæc diſputatio, priùs quàm de modis, quibus vota auferuntur, tractemus: quia voti ablatio ad hoc ordinatur, vt culpa, & peccatū in illo non obſeruādo excuſetur. Duobus autem modis in genere loquendo, peccari poteſt circa votū, ſcilicet vel malè vouendo, vel violādo votum, quia duplex intelligitur in voto obligatio: vna quaſi antecedens ipſum votum, & obligans, vt debito modo fiat: alia ex voto ipſo reſultans vt impleatur. Contra priorem peccari poteſt in voto faciendo: contra poſteriorem contra votum iam factum. Et de vtroque modo peccandi dicendum eſt. Ad honeſtatem autem voti duo requiruntur, ſcilicet modus fidelis, & prudens vouendi, & materia debita, & ita poſſumus duos modos peccandi in vouendo conſiderare, qui faciles ſunt ex dictis, & ideò illos prius breuiter expediemus: poſtea circa proprias votorum tranſgreſſiones immorabimur.

Quibus modis peccetur contra votū.

Quæ requirātur ad honeſtatem voti.

CAPVT I.

Quando, & quam grauiter peccetur in vouendo modo indebito.

1\. IN modo emittendi votum, aliquid requiritur ex parte intellectus, & aliquid ex parte voluntatis, & ob vtriuſque defectū poteſt peccari in vouendo, & ita variis modis poteſt in hoc peccari, licèt non æque grauiter, quod per ſequentes aſſertiones breuiter explicabitur.

2\. 1. Aſſertio. Vouere temere, & ſine debita conſideratione aliquod peccatum eſt.

Votum eſt grauiſſimus actus religionis.

Dico primò: Vouere temerè, & ſine debita conſideratione, ac deliberatione intellectus aliquod peccatum eſt, rarò autē erit mortale, niſi ratione alicuius grauis, & moralis periculi, cui homo ſe exponit. Prior pars ſupponitur ab auctoribus, quorum aliqui requirunt exactam, & accuratam conſiderationem, vt votum obliget: alij requirunt illam ſaltem, vt debito modo fiat. Ratio autē eſt, quia votum eſt grauiſſimus actus religionis, & grauem inducit obligationem ergo poſtulat prudentiam, & magnam conſiderationem, vt rectè fiat: ergo temerè vouere non ſit ſine culpa. Confirmatur primò: quia vota temeraria qua facilitate fiunt, eadem violantur, ergo non ita fiunt ſine aliqua culpa. Confirmatur ſecūdò: quia temere iurare peccatum eſt, vt ſuprà vidimus: ergo & temerè vouere. Vt autē altera pars, & tota aſſertio comprehendatur, aduerto, ſi tanta ſit indeliberatio in vouendo, vt excludat vſum libertatis completū, & humanū, tunc non fieri votū validū, iuxta ſuprà dicta: & ita nō peccari tunc in emiſſione veri voti: nihilominus tamen illam voti inualidi prolationem non eſſe ſine aliqua culpa ex parte actus: quia nomen Dei fruſtrà, & in vanum, A ac ſubinde irreuerenter aſſumitur: culpa autem illa non poterit eſſe mortalis, quia vt ſupponitur, deeſt libertas ad mortale peccatum ſufficiens: erit ergo venialis, & tanta poteſt eſſe inaduertentia, vt omnem culpam excuſet.

Quæ indeliberatio reddit votum inualidum.

3\. De qua deliberatione hic ſit ſermo.

Concluſio verò maximè intelligitur, quando nō deeſt aduertentia ſufficiens ad valorem voti, tamē intra gradum illum parum eſt conſiderata: & tunc culpa conſiſtit in nimia præcipitatione voluntatis (vt ſic dicam) quamuis ſit libera. Non eſt autem facilè gradum, & menſuram huius culpæ præfigere, quia pendet ex circunſtantia perſonæ, grauitate negotij, & ſimilibus conditionibus. Dico tamen ordinariè hunc lapſum eſſe venialem: tum quia ipſemet defectus maioris aduertentiæ ordinarie non cogitatur, nec aduertitur: tum etiam quia cùm votum, & intentio eius de ſe ſint bona, ille defectus prudentiæ videtur eſſe per exceſſum in affectu ad tale bonum, qui valdè excuſabilis eſt. Vnde per hoc non fit grauis iniuria Deo, per ſe loquendo, nec religioni erit: ergo venialis culpa. Aliquādo verò propter talem præcipitationem homo ſe exponit periculo vouendi, aut illicita, aut impoſſibilia, vel mutandi poſteà facilè voluntatem, & non implendi votum: & tunc dico ratione periculi poſſe votum eſſe peccatum mortale, ſi periculum aduertatur, vel facilè aduerti poſsit, vt contingit, quando homo expertus eſt ex tali facilitate vouendi ſimilia incommoda ſolere incurrere: tunc enim voluntariè ſe exponendo illi periculo, peribit in illo.

Vouere ſine debita conſiratione ordinariè venialis culpa eſt.

Quando ſit peccatū mortale vouere ſine debita conſideratione.

4\. 2. Aſſertio. Vouere fictè vel quoad ſubſtantiam

Dico ſecundò: Vouere fictè in ſubſtantia voti, id eſt, in ordine ad ipſam voti obligationem, & ſubſiſtentiam, atque adeò ſine animo vouendi, aut ſe obligandi peccatum eſt, non tamen eſt mortale, per ſe loquendo, id eſt, ſecluſo contemptu, ſcandalo,

vel quoad obligationẽ voti peccatũ eſt,nõ tamẽ mortale per ſe loquendo.

dalo, iniuſtitia, & aliis accidentalibus incommodis. Prior pars per ſe clara eſt: tum quia talis fictio non fit ſine aliquo mendacio: tum etiam quia ibi nomen Dei in vanum aſſumitur: ſic enim iuramentum cum ſimili fictione, prolatum, peccatum eſſe, ſuprà oſtenſum eſt. De poſteriori autem parte dubitari quis poteſt: quia illa fictio non videtur eſſe ſine graui irreuerentia Dei, iuxta illud Sapientis Eccleſ. 5. ver. 3. *Diſplicet ei infidelis, & ſtulta promiſſio.* Nam votum ſic factum contra fidelitatem eſſe videtur, & ſatis ſtultum. Nihilominus vera eſt etiam illa pars, quam ſupponunt Soto, & Victoria, & Angelus capite ſequenti referendi.

5. Votum fictũ reſpectu Dei eſſe non poteſt ſed tantum reſpectu hominum.

Et ratio eſt, quia votum non poteſt eſſe ſic fictum reſpectu Dei, ſed tãtum reſpectu hominum: ergo per illud nec Deo fit grauis irreuerentia, nec hominibus grauis iniuria per ſe loquendo, ergo non eſt per ſe loquendo peccatum mortale. Antecedens declaratur, quia cum ſubſtantia voti conſiſtat in actu interno, quem Deus intuetur, ſi fit, vel videt carentiam eius, ſi re vera non fit: nemo poteſt eſſe tam ſtultus, vt intendat fingere votum reſpectu Dei: nam hoc eſſet intendere Deum decipere, quod ſine manifeſto errore, & hæreſi cogitari non poteſt. Si quis autẽ illo errore laboraret, grauiſſimè peccaret illum profitendo, illa verò eſt circumſtantia alterius rationis à fictione, de qua nunc tractamus. Igitur votum non fingitur reſpectu Dei, ſed reſpectu hominum. Iam igitur probatur conſequentia quoad priorem partem, quia nolle vouere per ſe, non eſt peccatum, ergo velle proferre verba vouendi cum nolitione vouendi non eſt grauis iniuria Dei, quia per talem abuſum talium verborum non violatur fidelitas erga Deum: quia vbi non eſt promiſſio, nec infidelitas reperitur, nec decipitur Deus etiam ex intentione, & affectu vouentis, vt oſtenſum eſt: neque fit aliquid directè contra aliquod diuinum attributum, ſolum ergo eſt vanus quidam, & fictus vſus nominis Dei, qui per ſe non continet grauem iniuriam. Et confirmari poteſt hæc pars ex his, quæ de iuramento promiſſorio, & ficto diximus ſuperiori tractatu libr. 3. capit. 17. Vbi oſtendimus, ſi Deus non afferatur exteriùs, vt teſtis mendacij: (nam in hoc ſpecialis cernitur deformitas propter prauum vſum iuramenti cum fictione iurandi) non peccari mortaliter: idem ergo erit in voto: nam eſt eadem ratio, quia per hanc fictionem nulla falſitas Deo tribuitur, nec alia grauis iniuria irrogatur.

Votum fictũ non eſt grauis iniuria Dei.

6. Altera verò pars illius conſequentis facilè probatur, quia mendacium illud incluſum in tali fictione per ſe non eſt pernicioſum, reſpectu hominum, ſed poteſt eſſe vanum mendacium, aut officioſum. Vt ſiquis fictè voueat ad euadendam violentiam cogentium ad vouendum, aut ſiquis inuentus in adulterio fictè voueat religionem, vt dimittatur. Si autem contingat talem fictionem fieri cum detrimento proximi, erit graue peccatum contra iuſtitiam: ſed illam vocamus malitiam per accidens, vt re vera eſt reſpectu virtutis religionis, quam reſpicit votum. Idemque eſt de malitia ſcandali, aut contemptus, vt per ſe conſtat. Aliquando etiam poteſt adiungi malitia mortalis ex parte materiæ voti, vt capite ſequenti dicam: tamẽ illa eſt per accidens ad malitiam fictionis, de qua nunc tractamus, etiam ſi vtraque ſit contra religionem. Denique aduerto, potiſsimum accidere mortalem malitiam in hoc genere fictionis in votis ſolemnibus, vel quæ fiũt in aſſumptione ſtatus re-

Vouere fictè quando ſit peccatũ mortale.

A ligioſi, quia in ea fictione magna fit iniuria religioni, & conſequenter etiam Deo, & Eccleſiæ, & vix ſeparari poteſt grauiſsimum ſcandalum. Ad quid verò poſtea teneatur, qui ſic finxit, dicemus in materia de Statu Religionis: nam in cæteris votis ſimplicibus talis fictio nullam obligationẽ poſtea relinquit, niſi cauendi ſcandalum, & proximi iniuriam.

Dico tertiò: vouere fictè quoad executionem voti, ideſt, ſine propoſito ſeruandi votum verè, & ex animo factum, quoad ſubſtantiam eius, peccatum eſt mortale ex ſuo genere. Hæc aſſertio communis eſt. Et probatur, quia non implere votum eſt peccatum mortale ex ſuo genere: ergo propoſitum non implendi eſt mortale peccatum ex obiecto ſuo: ergo vouere cum tali propoſito B eſt peccatum eiuſdem generis. Non intelligo tamen ibi eſſe duo peccata, ſed vnum, quia in voto illo ſic facto vna eſt malitia, quæ tota deriuatur ab illo propoſito. An verò tale peccatum poſsit eſſe veniale ex leuitate materiæ, pendet ex alia quæſtione de tranſgreſſione voti, quam infrà tractabimus. Qualis enim fuerit tranſgreſsio voti in materia leui, tale erit propoſitum illius. Videtur autem peculiaris deformitas addi, quando ſimul coniungitur vera promiſsio cum propoſito nõ implendi, quia videtur magis directè, ac formaliter contemni Deus, ad quem directè votum dirigitur, & quem latere non poteſt animus vouentis. Sed nihilominùs ſecluſo contemptu formali, non C erit tale votum peccatum mortale, ſi ex parte materiæ tranſgreſsio non ſit futura peccatum mortale. Quia quod propoſitum illud ſimul concipiatur cum ipſo voto, vel poſtea, non multùm auget grauitatem, & ille modus vouendi poteſt oriri non ex contemptu, ſed ex inconſideratione aliqua cum alio affectu, vel paſsione. Denique aliqui limitant hanc aſſertionem, quando materia voti eſt peccaminoſa, etiam ſi peccatum mortale ſit, de quo dicam in capite ſequenti.

7. 3. Aſſertio. Vouere ſine propoſito ſeruandi votum vere & ex animo factũ, mortale peccatum eſt ex ſuo genere.

Dico quartò: Vouere propter prauum finem peccatum eſt contra religionem. Concluſio intelligitur de fine voti, non de fine materiæ, iuxta diſtinctionem ſuprà datam: nam quando votum fit de actione propter prauum finem intenta, ſeu e- D xercenda, tunc relatio voti ad finem eſt materia voti, & ita pertinet ad modum peccandi declarandum capite ſequenti. Hic ergo ſermo eſt, quando votum ipſum fit ex prauo motiuo, & ita euidens eſt aſſertio: quia praua intentio corrumpit actum de ſe bonum, & illum malum reddit, vt ex 1. 2. ſuppono: idem ergo eſt in actu vouendi. Inſurgit verò quæſtio, an tunc in illo voto duplex ſit malitia, vna illius ſpeciei, cuius eſt prauus finis: alia contra voti religionem. Quæ dubitatio licèt in omni actu ex genere ſuo bono, & malo ex prauo fine locum habeat: ſpecialem rationem dubitandi in præſenti habere videtur, propter reuerentiam E debitam Deo, cui votum fit. Videtur enim eſſe irreuerentia Dei illi aliquid promittere, intendendo prauum finem, & abutendo voto, quod ad eius cultum referendum eſt, tamquam medio ad prauum finem conſequendum. Et ita profectò cenſeo eſſe in tali modo vouendi malitiam irreligioſitatis, præter malitiam propriam prauæ intentionis, vt vanæ gloriæ, vel ambitionis, aut alterius vitij ſimilis.

8. 4. Aſſertio. Vouere propter prauum finẽ, eſt peccatum cõtra Religionem.

Addo verò illam malitiam, quæ ſpecialiter eſt contra religionem, venialem videri, etiam ſi contingat intẽtionem talis finis in ſua ſpecie eſſe pec-

9. Malitia contra Religio-

catum

catũ mortale. Vt ſiquis profiteatur religionem militarem,intentione indignè obtinendi dignitates, vel captandi maiorem libertatem : peccabit quidé mortaliter in ea intentione contra iuſtitiam,tamen cõtra religioné in malè vouendo, non videtur ſpecialem malitiam mortalem committere ſpecie diſtinctam:quia ſupponimus fideliter promittere animo ſeruandi,quæ promittit,quæ per ſe honeſta ſunt,& honeſtè poſtea fieri poſſunt. Vnde praua illa intentio in ordine ad cultum Dei , non videtur grauem iniuriam continere,niſi contingat:prauam intentionem in vouendo eſſe contrariam obligationi voti,vt ſiquis vouendo ſolemniter caſtitatem intenderet habere maiorem libertatem, & cõmoditatem ad luxuriandum.Illa enim intentio redundaret in voti infidelitatem,animo,& propoſito cõceptã, & ex hac parte eſſe peccatũ mortale, vt iam dictum eſt. Præciſe verò ſpectando habitudinem ad finem prauum,& malitiam irreligioſitatis inde reſultanté, illa venialis eſt;actus verò ipſe abſolutè conſideratus erit peccatum mortale,aut veniale pro qualitate intentionis.Nam ſi in fine fuerit grauis turpitudo , erit peccatum mortale,ſi leuis, erit veniale,vt per ſe notum eſt.Poterat auté hic quæri an finis temporalis, & inferioris ordinis, quamuis non malus,ſit prauus in ordine ad votum , propter illum emittédũ?Sed hoc in lib.2 ſatis explicatũ eſt.

Praua intentio in voué do quale peccatum ſit.

CAPVT II.

Quale peccatum ſit vouere materiam Deo indignam.

1. ſemper eſſe peccatũ vouere Deo materiam incapacem obligationis.

POſſumus in hac quæſtione generalem regulam conſtituere , ſemper eſſe peccatum vouere Deo materiam incapacem obligationis voti, niſi inaduertentia , vel ignorantia excuſet. Probatur primò , quia actus ille eſt imprudens , & irrationabilis , quia vt minimùm eſt otioſus , & inutilis. Secundò eſt contra reuerétiam Deo debitam, quia offertur ei aliquid , quod ei placere non poteſt, quod eſt illi quodammodo illudere.Tertio cenſeri poteſt tale votum ſuperſtitioſus cultus : nam per illud res inepta ad diuinum cultum,ad Deum honorandum vſurpatur.

2. 1. Corollarium. Peccatũ eſt vouere aliquid quod nequit impleri. D.Thom.

Ex qua regula ſequitur primò , eſſe peccatum vouere aliquid , quod impleri non poteſt. Sumitur ex D. Thoma d.q.88.art.2.quatenus dicit,ſtultum eſſe vouere id,quod eſt neceſſarium eſſe , vel non eſſe. Quod enim impleri non poteſt neceſſarium eſt non eſſe, ac ſubinde impoſsibile eſt eſſe, ergo ſtultè vouetur, ergo non ſine peccato vouetur.Idẽ ſumitur ex eod.q.89.a 7.vbi docet:eſſe peccatum iurare facere aliquid,quod præuidetur fieri non poſſe: eadem autem ratio eſt de voto.Tradunt etiam Nauarrus c.12.n 38. & Angel.*Votum*.2.n. 9. Ratio clara eſt ex propoſita regula:& rationes pro illa factæ poſſunt hic applicari.

Nauar. Angel.

3. Veniale eſſe vouere quod nequit impleri, ſi votum fiat bona fide.

Sed hoc peccatum mortale eſt , aut veniale, Nauarrus enim ſuprà abſtracte loquitur , & ré ampliùs non declarat: Angel. autem dicit eſſe peccatum mortale,niſi ignorantia,ſeu exiſtimatio de poteſtate implẽdi excuſet, vel niſi aliqua cõditio poſſibilis ſubintelligatur, qua ſubſiſtente,votũ ſeruari poſſet:nam licet poſteà non ſubſiſtat , & ideo votũ implerinon poſsit:votũ ipſum potuit fieri ſine peccato, vel nullo , ſi probabilis fuit exiſtimatio : vel ſaltem ſine mortali , ſi imprudenter factum eſt votum.Dico tamen, ſi bona fide quis voueat,& ſub ratione,ac intẽtione honeſta, raro in hoc committi peccatum mortale.Quia fieri non poteſt,vt quis ex animo voueat facere, quod ſcit ſe non poſſe facere. In quo eſt notanda differentia inter votum, & iuramentum : nam facilè poteſt quis iurare ex animo,& ex abſoluta intentione iurandi, quamuis ſciat , ſibi non fore poſſibile id facere, quia poteſt quis ſcienter iurare falſum : nam velle ſic iurare, non eſt velle aliquid impoſſibile : Non ſic autem eſt de voto , quia non poteſt quis efficaciter velle facere impoſsibile, aut ſe obligare ad impoſſibile; & ideo non poteſt verè , & ex animo vouere id, quod nouit eſſe impoſſibile. Vnde ſi ſic voueat, erit fictum votum , & ſine animo ſe obligandi, quæ eſt culpa alterius rationis , de qua ſuprà dictum eſt. Solùm ergo accidere poteſt : vt aliquis ſic voueat cogitans ſibi eſſe poſsibile , quod re vera non eſt , & tunc eſt. Quamuis hæc cogitatio ſit ex leuitate animi concepta , vel ex ignorantia voluntaria,non videtur grauis malitia, quãdo alioqui bona eſt intentio : quia ille error non videtur redundare in grauem Dei iniuriam , nec in detrimentum proximi. Et ideo niſi interueniat contemptus vel ſcandalum , aut periculum alterius nocumenti, non videtur hæc eſſe materia peccati mortalis.

Differẽtia inter votum & iuramentum notanda.

Secundò ſequitur , eſſe peccatum vouere aliquem actum moraliter malum. Probatur ex regula poſita,& rationibus eius.Et ita in hoc conueniunt omnes.Intelligitur autem,quando id vouetur cognita malitia actus:nam ſi actus putetur honeſtus,iam votum ex intentione vouentis non eſt de re turpi,ſed de honeſta.Et quamuis materialiter ſit de re praua , excuſari poterit ratione ignorantiæ,vel omninò ſi ignorantia ſit probabilis,aut naturalis inaduertentia , vel ſaltem quo ad grauitatem mortalem propter rationem proxime factam, niſi temerè procedatur ad executionem actus mali promiſsi ſine maiori examine , & diligentia:nam tunc creſcet peccatum iuxta grauitatem actus , vt mox explicabimus. Dices ; Quomodo poteſt quis ex animo velle vouere id , quod ſcit eſſe malum: nam in ordine ad voti obligationem tam impoſsibile eſt obiectum prauum quàm quod abſolutè eſt impoſſibile.Reſpõdetur,vbi eſt impoſſibilitas facti, & illa cognoſcitur , ſimpliciter eſt impoſsibile velle efficaciter illud promittere intentione ſe obligandi: at verò vbi tantum eſt malitia facti,etiamſi cognoſcatur, poteſt factum promitti abſoluta intentione:quia opus malum poteſt,abſoluta voluntate intendi:& ſimiliter obligatio eius , vt patet de promiſsione ad hominem facta. Multi autem ſunt adeò ſtolidi vt non diſtinguant inter Deum, & homines , & ideò ita promittunt Deo malum opus ac ſi homini promitterent: qui etiam cogitare poſſunt poſſe de facto ſe obligare tali promiſsione , & maximè ſi apparenti bona intentione tale opus malum promittant.

4. Secundũ corollariũ vouere actum moraliter malum peccatum eſt.

Obiectio. Quomodo quis poteſt ex animo vouere id,quod ſcit eſſe malum. Solutio.

Supereſt verò explicandum quanta ſit huius peccati grauitas.In quo diſtinguendum eſt an votũ fiat de peccato mortali committendo,vel de veniali? De primo fatentur omnes eſſe peccatum mortale ſpeciale contra religionem, illud vouere.Probatur , quia illa non eſt promiſsio, ſed grauis comminatio,quæ Deo fit,vt ait D.Thomas d.ar.2.Nam promiſsio eſt de aliquo bono eius ,cui fit, comminatio autem eſt de malo:peccatum autem mortale non eſt bonum Dei,ſed magna iniuria,ergo vouere Deo tale peccatum eſt comminari illi grauem iniuriam,quæ comminatio non minor iniuria eſt. Secundò,quia ſi tale votum vt promiſsio ſpectetur continet aliunde maiorem iniuriam: nam promittens eo ipſo profitetur gratum eſſe promiſſario id,

5. Quam grauis ſit actum moraliter malum vouere.

Vouere Deo peccatũ mortale eſt cõminari Deo grauem iniuriam.

id,quod illi promittit,ergo qui ſic vouet profitetur placere Deo peccatum mortale:hæc autem grandis blaſphemia eſt, Tertiò, qui ſic promittit, vel habet animum implendi,& ſic iam peccat mortaliter non ſolum quia habet propoſitum peccandi mortaliter,ſed etiā quia illud habet tamquam neceſſariū ad bene vouendū Deo.Et ſic qui promittit Deo vindicari de inimico,occidendo illum , & cum tali intentione, malitiam grauem homicidij, & irreligioſitatis cōmittit.At ſi id voueat ſine intētione faciēdi,excuſatur quidē ab homicidio: nihilominùs tamē nō excuſatur à culpa ex ſuo genere graui, Quāquam oppoſitū doceat Angles q. de Voto ar. 1.di.11.c.1.vbi ex sētentia Victoriæ (vt ipſe refert) ait,nō peccare mortaliter eū,qui ſic vouet ſine propoſito implendi,quia voluntatem peccandi nō habet,ſed venialiter tantum:quia tale votū eſt otioſum.Sed illa ratio ſolum probat illud peccatum nō eſſe mortale in propria materia actus promiſſi. At cōtra religionē videtur eſſe mortale ex duplici capite:nā & eſt infidelis,& ſtulta promiſsio Deo facta in materia graui.

Angl.

6. Magis apparens limitatio eſſet ,ſi diceretur,tale votum factū ficte, & ſine intentione ſe obligandi eſſe tantum veniale.Et fortaſſe in hoc ſenſu loquutus eſt Vict.& indicat So.d.ar. 3.3.ſic enim ait, *Peccatum eſt mortale,etiamſi non fiat cum propoſito implendi votum,dummodo adſit intentio vouentis,* hanc ergo requirit vt conditionem neceſſariam,ergo ſi hæc etiam deſit,non erit peccatū mortale. Et patet ſimili ratione,quia tunc nec facto,neque intentione promittit,ergo nec malitiam mortalem cōmittit. Vnde conſequenter ſequitur,ſi quis voueat animo faciendi,non tamen ſe obligandi, peccare quidem mortaliter in illa ſpecie malitiæ , in qua eſt factum promiſſum,non tamen malitia talis voti, quia non habet propoſitum faciendi.

Aliquorū limitatio.

Sote.

7. Mihi tamen videtur etiam in eo caſu peccari malitia iniquæ promiſsionis, & ſacrilegij contra Deum.Patet,quia ſic vouere etiam ſine animo faciēdi, & promittendi peccatum,ſacrilegij eſt:eſt enim actus inordinatus,non tantùm propter mendacium, ſed etiam propter irreuerentiam in Deū. Quia licèt ille non velit verè promittere , vult tamen exteriùs promittere , vel potiùs comminari Deo tale malum,quod ſine dubio eſt contra reuerentiam Deo debitam. Vnde etiam vlterius mihi veriſimilius eſt,illud ex grauitate materiæ eſſe peccatum mortale,non ſolùm ratione ſcandali , quod regulariter interuenit,ſed etiam ratione iniuriæ diuinæ, quæ ibi eſſe videtur per modum cuiuſdam blaſphemiæ. Qui enim in Deum blaſphemus eſt, vt mortaliter peccet, non oportet,vt proferat verba blaſphemiæ ex deſiderio:aut voluntate inferendi , aut optandi Deo aliquod malum , ſed ſatis eſt velle proferre verba , quæ hoc indicent:ſic ergo in præſenti. Item comminari graue malum Regi, etiam ſine animo faciendi,aut ſe obligandi, cenſetur moraliter grauis iniuria,ſaltem propter verborum temeritatē,& contumeliam,ergo à fortiori idem iudicandum eſt reſpectu Dei : nam hæc promiſsio de peccato mortali potius eſt comminatio grauis mali cōtra Deū,& ideo ſecluſa etiam voluntate faciendi,& ſe obligādi,ſola voluntas proferēdi,talia verba grauis blaſphemia mihi eſſe videtur.

Qui vouet actum malum etiam ſine animo implendi ſacrilegiū cōmittit.

Comminari graue malū regi ſine animo faciendi grauis cenſetur iniuria.

7. An verò idem dicendum ſit , quando materia voti eſt tantùm veniale peccatū diſſenſio eſt inter Auctores. Nam Sotus ſuprà dicit,tale votū non eſſe peccatū mortale,ſed veniale. Idem tenet Nauarrus c.12. n.28.& 34.Indicat Syluester verb. *Votum* 1.q.4.nam præciſe ait,vouere malum tunc eſſe peccatū mortale,quādo malum illud quod vouetur eſt mortale peccatum,& æquiparat illud iuramento,de quo dixerat ver. *Iuramentum* 2.q. 7. iuramentum de peccato veniali, ſolùm eſſe peccatum veniale Idem tenet Antoninus 2.p.tit.10.c.4 §.1. Ratio eſt,quia talis materia etiam reſpectu religionis, eſt leuis.Itē quia implere tale votū nō eſt niſi veniale peccatū,ergo neque facere.Tertiò , quia iurare facere aliquod peccatū veniale,nō eſt niſi venialis culpa.

An qui vouet peccatū veniale mortaliter peccet? *Sot. Nauar. Syluest. Ant.*

9. Nihilominùs Caiet.verb.*Votum* oppoſitum ſentit,ait enim , ſi aliquis ſic vouens cognoſcat,& aduertat,quid faciat, (nimirum quod attribuit Deo acceptare ſimile votum)peccare mortaliter , quia ſciens, & videns attribuit Deo , quod ei non conuenit , quod ſpectat ad ſpeciem blaſphemiæ.Vnde iuxta ſententiam hanc licèt peccatum veniale in propria ſpecie,& vt faciendum,ſit quid leue, tamē vt offerendum Deo in cultum per votum cenſetur materia grauis in ſpecie irreligioſitatis,& ideo tale votum,per ſe loquendo,eſt peccatum mortale, niſi per ignorantiam , vel inaduertentiam , excuſetur. Quæ ſententia inde maximè confirmatur,quod rationes contrariæ ſententiæ leues ſunt. Nam in prima ſumitur quod probandum eſt,ſcilicet , hāc materiam eſſe leuem. Quod ſi ex leuitate actus in vna ſpecie,colligatur leuitas materiæ in ordine ad aliā ſpeciem peccati,nulla eſt conſecutio,quia affirmare mēdacium officioſum placere Deo,grauius peccatum eſt quā ipſum mendacium dicere.Vnde mēdacium,quod ſecundum ſe quid leue eſt , reſpectu talis aſſertionis eſt grauis materia,ergo ſimiliter idem mendacium eſſe poterit grauis materia reſpectu promiſsionis: nam in actu exercito eſt veluti quædam aſſertio per ipſum factum,quòd talis culpa placeat Deo.

Caiet opinio aſſerētis mortale eſſe vouere Deo veniale.

10. Vnde etiam ſecunda ratio non vrget, dupliciter enim fieri poteſt tale peccatum promiſſum , vno modo quaſi materialiter,ſolum quatenus talis actus eſt:& ſic verū eſt, eſſe tantum peccatū veniale:alio modo poteſt fieri formaliter,id eſt de intentione cultus,& propter implendam promiſsionem Deo factam,& ſic falſum eſt,quod aſſumitur : nam ſic implere illud votum peccatum mortale eſt,quia eſt opere ipſo profiteri Deum coli peccatis, & obligare hominem ad peccatum faciendum.Vnde retorquetur argumentum : nam implere promiſſionem illam ex voto peccatum mortale eſt : ergo multò magis vouere.

11. Et ſimili modo putant aliqui,tertium argumentum eſſe retorquendum:nam iuramentum mētiēdi iocoſè , vel aliud ſimile peccatum veniale committendi peccatum mortale eſt.Sed de iuramento cōtrarium cenſuimus ſuprà de illo diſputando Poteſtque facilè diuerſa ratio aſsignari: nam in iuramento promiſſorio materia iurata non offertur in cultum Dei, ſedDeus adducitur in teſtimonium veritatis,in quo non inuoluitur grauis irreuerentia in Deum, quia veritas:etiamſi ſit in materia mala, per ſe teſtificabilis eſt (vt ſic dicam)neque eſt contra bonitatem Diuinam illam teſtificari:quia non propterea cenſetur illam approbare. At verò per votum materia ipſa offertur Deo in cultum eius,& tamquam illi gratum,& ideò ſemper videtur eſſe grauis blaſphemia offerre Deo aliquod malū morale etiam minimū:quia ex vi,& genere talis actio nis tribuitur Deo, vt illi gratum.

In iuramēto promiſſorio materia iurata non offertur in cultum Dei.

12. Dicunt aliqui ,etiamſi ſit blaſphemia, poſſe eſſe venialem ex leuitate materiæ.Sed in primis verius eſt,

Aliquorum reſponſio.

Peccatum blaſphemiæ numquã poteſt eſſe veniale. D. Thom.

eſt, numquam peccatum blaſphemiæ eſſe veniale ex leuitate materiæ, vt tract. 3. diximus, & ſignificat Diuus Thomas 2.2.q.13.ar.2. ad 3. Et deinde in præſenti talis materia non poteſt leuis cenſeri: nam directè opponitur ſummæ bonitati Dei, quia ſi vel minima malitia illi eſſet placita, nõ eſſet ſummè bonus. Simili enim ratione probatur, iurare mendacium minimum eſſe peccatum mortale, quia ſi Deus minimum mendacium ſua auctoritate teſtaretur, non eſſet ſumma veritas, & ideò ſic iurans, quantum eſt de ſe, infallibilem Dei veritatem deſtruit: non minus autem repugnat diuinæ bonitati acceptare promiſsionem de peccato etiã minimo. Eſt ergo hoc (vt opinor) peccatum mortale ex vi materiæ.

13. Quando ſit ſolum veniale vouere Deo actum venialem.

Poterit autem hoc peccatum eſſe veniale ex ſurreptione, & naturali inconſideratione, qua vel aliquis non aduertit id, quod facit, an Deo promittat, necne: vel ſaltem non aduertit, per promiſſionem illam ſignificari tale opus eſſe gratum Deo, ſicut etiam de blaſphemia in genere docet Diuus Thomas in loco proximò citato. Multi etiam excuſarẽtur, quia indiſcretè proferunt ſimilia verba. *Promitto Deo me facturum hoc, vel illud*: nullam enim intentionem habent diuini cultus, nec promittendi Deo, ſed vel comminandi, vel promittendi alteri, vel explicandi ſuam voluntatem. Nominant autem Deum, vt fidem conciliẽt dictis ſuis, vnde magis adducunt illum vt teſtem, quàm vt perſonam, cui fit promiſſio, Sicut quando ſponſus ſolet his verbis vti. *Promitto Deo, te in vxorem ducere*, non vouet Deo, ſed promittit homini coram Deo. Hæc autem promiſsio, & obligatio ad hominem, etiamſi ſit de peccato veniali, poteſt eſſe culpa venialis, ſecus verò eſt: quando re vera promiſſio fit Deo, propter rationem factam.

14. Tertium corollariũ promittere Deo rem indifferentem peccatum eſt licet ſit tantũ veniale.

Tertiò principaliter ſequitur ex dictis, promittere Deo rem indifferentem, peccatum eſſe, licet per ſe non videatur pluſquam veniale. Prior pars conſtat ex regula poſita, quia illa eſt materia indebita. Poſterior autem communis eſſe videtur, & probatur: quia licet hæc materia non ſit apta voto, non eſt tamen directè iniurioſa, & contumelioſa Deo. Nam vt ſuprà dicebam, qui vouet actũ indifferentem, non vouet poſitiuè actum illum facere ſine bono fine: iam enim illud non eſſet votum de actu indifferente, ſed de actu malo, & otioſo, & de illo iudicandum eſſet iuxta duas præcedentes illationes. Qui ergo vouet actum indifferentem, tantùm negatiuè ſe habet circa finem, & ita non eſt adeò iniurioſus, & contumelioſus in Deũ, quia non profitetur aliquid per ſe contrarium bonitati diuinæ: nam Deus poteſt eſſe Auctor actus indifferentis, & velle illum. Solum ergo deficit, quia promittit rem inutilem, vel quia in promittẽdo omittit bonum finem, quem debuiſſet adhibere, vt promiſsio eſſet valida: hic autem defectus leuis eſt ex leuitate materiæ: neque contra hoc occurrit obiectio alicuius momenti.

Deus poteſt eſſe auctor actus indifferentis.

15. Quartũ corollariũ, vouere directè non ingredi religionẽ, aut nõ ſequi ſimilia conſilia peccatũ eſt.

Quartò principaliter infertur ex eodem fundamento, eſſe peccatum, vouere directè non ingredi religionem, aut non ſequi ſimilia Dei conſilia. Patet, quia illa etiam materia eſt inepta, & non parum iniurioſa Deo, quia offertur illi, quod ei diſplicet: imò de hoc ſolet eſſe grauior quæſtio an tale peccatum mortale ſit? Multi enim ſentiunt eſſe tantùm veniale peccatum, quia illa materia eſt quaſi indifferens, vnde licèt vanum ſit tale votum, non tamen attribuit Deo aliquid directè repugnãs bonitati, aut veritati eius; ſupponimus enim non voueri omiſsionem illam ſub aliqua ratione mali, ſed potiùs boni, licèt non melioris. Excipiuntur autem duo caſus. Prior eſt, ſiquis voueat nũquam facere opus conſilij, etiamſi occurrat occaſio, in qua poſsit eſſe ſub præcepto: vt ſiquis voueret non mutuare, aut non dare eleemoſynam etiam in articulo neceſsitatis Sed hoc licèt verum ſit, non eſt exceptio, quia tale votum iam non tantùm de omiſſione conſilij, ſed etiam de omiſsione præcepti. Nauar. Altera exceptio eſt, ſi tale votum fiat gratia diſplicendi auctori talium conſiliorum, vt loquitur Nauarrus d.c.12.n.29. & idem ferè habet Caiet. d. ar. 2. Quod cenſeo eſſe verum, id tamen vniuerſale eſt in omni materia peccati venialis: nam ſiquis diceret mendacium leuiſſimum ex directa intẽtione diſplicendi Deo, peccaret mortaliter, quia talis intentio continet directè odium, vel formalem contemptum Dei, ac ſubinde magnam inordinationẽ voluntatis erga ipſum. Hæc ergo exceptio generalis eſt, & adeò rara, vt vix in homine viatore poſsit habere locum maximè cum votum fieri ſoleat ad placendum ei, cui fit promiſsio.

16. Aliquorum exceptio.

Et ideò alij potiùs excipiunt caſum, in quo talis materia offeratur Deo per votum tamquam illi placita: nam ſi hoc animo fieret, tale votum ex induſtria, eſſet peccatum mortale, quia blaſphemiam contineret: quod ſentit Caiet dicto artic. 2. Hęc verò exceptio deſtruit poſitionem: nam ſi materia nõ offertur Deo, vt placens illi, non eſt votum. Nam de ratione voti eſt, vt ſit promiſsio, de ratione autem promiſſionis eſt, vt promittatur res placens ei, cui fit promiſſio: aliàs non eſt promiſſio, ſed comminatio vt Diuus Thomas dixit. Item ſi non promittitur Deo, vt placens Deo: ergo promittitur ei, licet ei diſpliceat: hæc autem eſt maior blaſphemia. Dices: Poteſt promitti ſine aduertentia, an placeat, vel diſpliceat. Sed contra: nam tunc, vel non eſt votum, niſi voce tantùm, vel ſi ſit, per ſe habet grauem malitiam, ſolúmque propter inaduertentiam excuſatur. Dico ergo, etiamſi voueatur, vt placens Deo, non eſſe mortale: quia non eſt neceſſe offerri, vt magis placens, quod inuolueret hæreſim, ſed ſatis eſt, vt offeratur tamquam aliquo modo placens. Fateor tamen hoc non poſſe contingere, ſine aliqua falſa opinione, vel circa materiam, vel circa ipſum votum, exiſtimando eſſe poſſe Deo acceptum. Tamen hic error humanus eſt, & licèt ſit ex ignorantia culpabili, non continet blaſphemiam, aut contemptum, & ideò per ſe non ſufficit ad mortalem culpam.

Caiet.

De ratione voti eſt, vt ſit promiſsio & promiſsionis, vt ei placeat, cui fit.

Euaſio. Occluditur.

CAPVT III.

Vtrum agere contra voti obligationem ſit peccatum & quam habeat malitiam?

1. 1. Aſſertio. Violare votum intrinſecè malum eſt, & peccatum.

DIco primò; Violare votum rumpendo obligationem eius, intrinſecè malum eſt, & peccatum. Concluſio eſt certa, & de fide: nam habetur expreſſè in Scriptura Deut. 23. *Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus, & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Et ſatis idem probant verba illa Eccleſiaſt 5. *Diſplicet enim illi infidelis, & ſtulta promiſſio*: quod enim Deo diſplicet, malum eſt, & in actu morali peccatum eſt. Item verbum illud *Reddite* Pſal. 75. verbum præcepti eſt, vt ſæpe dictum eſt, ergo non implere illud, peccatum eſt. Denique ex dictis libro præcedenti capit. 1. conſtat ratio huius veritatis: quia votum inducit obligationem in conſcientia: ergo contra conſcientiam eſt non implere illã obli

Deut. 23. Eccl. 5.

Obiectio. obligationem: ergo eſt peccatum. Dices, Peccatum eſt dictum, vel factum contra legem Dei, ſed votum non eſt lex Dei, ſed hominis vouentis: ergo agere contra votum non eſt peccatum. Solutio. Reſpondetur negando conſequentiam, quia agendo contra votum, agitur contra legem Dei. Votum enim non eſt propria lex, vt ſupra explicui, ſed promiſsio: facta autem promiſsione, lex diuina, & naturalis obligat ad illam obſeruandam, quia iam hoc pertinet ad reuerentiam Dei, quod totum in illo Deut. loco ſatis explicatur.

Agendo cōtra votum, agitur contra legē Dei.

2\. 2 Aſſertio. In quo conſiſtat malitia peccati contra votū.

Dico ſecundò: Malitia huius peccati vnica eſt, per ſe loquendo, & formaliter conſiſtit in perfidia, ſeu infidelitate ad Deum, quæ mendacium, & ſacrilegium quodammodo virtute continet. Hæc aſſertio ponitur ad explicandam qualitatem, & quaſi ſpeciem huius malitiæ. Nam primò videri poteſt, hoc peccatum eſſe mendacium, quia dum non impletur Deo promiſſum, falſa fit aſſertio incluſa in promiſsione Deo facta. Secundò videtur eſſe hoc peccatum ſacrilegij: quia res Deo dicata per votū irreuerenter tractatur. Tertiò eſt ibi peccatum perfidiæ, quia promiſſio non impletur. Nihilominùs tamen verum eſt, malitiam huius peccati eſſe tantùm vnam, & illam eſſe proprie, ac formaliter malitiam infidelitatis contra Deum: licet ſecundum quamdam eminentiam deformitatem ſacrilegij, & mendacij inuoluat. De qua aſſertione dixi multa ſuperiori volum. tract. 5. lib. 3. cap. 3. à principio, & ideò hic breuiter explicatur ex dictis lib. præcedēti cap. 1. ibi enim oſtenſum eſt, obligationem voti eſſe fidelitatis ad Deum, ergo in tranſgreſsione eſt priuatio illius honeſtatis debitæ, quæ eſt infidelitas, ſeu perfidia. Quod ſatis declarauit Paulus 1. Tim. 5. dicens: *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Quæ verba ita omnes exponūt, & ita in hac parte conſentiunt in hac materia D. Thomas & omnes. Poteſtque confirmari, tum ex dictis in d. cap. 3. tum quia inter homines non implere promiſſum quædam infidelitas eſt: ergo & in ordine ad Deum. Quod verò in tali peccato non ſit alia malitia, patet, quia in voto non eſt niſi vna honeſtas, & vna obligatio: priuatio autem ſeruat proportionem ad habitum Et hoc amplius patebit, reſpondendo ad duo prima argumenta.

Peccatū cōtra votū ad materiã infidelitatis proprie pertinet.

3\. Fit ſatis oppoſitis argumentis.

Ad primum ergo negatur, tranſgreſsionem promiſsionis eſſe mendacium, vt in præcedenti tract. lib. 3. c. 16. oſtendi. Tum auctoritate D. Thomæ, tū ratione. Et breuiter nunc declaratur: nam qui non implet votum, nihil affirmat, vel negat, ergo non poteſt propriè mentiri. Solum ergo dici poteſt, eſſe in cauſa, vt non ſit verum, quod priùs promittendo dixit: hoc autem non eſt propriè, aut formaliter mentiri, vt conſtat, non eſt ergo in illa emiſsione malitia mendacij. Inſtantia. Dices, eo ipſo quod ille tenetur vitare, ne prior aſſertio falſa fuerit, ei imputatur malitia mendacij Soluitur. Reſpondetur in primis, negando abſolutè aſſumptum, quia ibi numquam inuenitur propria malitia mendacij, quæ imputetur, ſed ſolū inuenitur defectus veritatis quaſi materialis, & à principio non intentus, qui propterea non imputatur, niſi iuxta obligationem, quæ eſt ad vitandum talem defectum. In præſenti autem obligatio vitandi hunc defectum tota eſt ex virtute religionis, & ideò defectus ille veritatis ſolùm imputatur ratione diuinæ irreuerentiæ, quæ in tali perfidia inuenitur. Denique ſuprà oſtenſum eſt, obligationem ſeruandi veritatem in tali actu, ſolùm eſſe genericam, & contrahi ex obligatione reddendi Deo debitum cultum in promiſsis ſeruandis: ergo de-

A fectus ille veritatis non eſt ſpecialis malitia mendacij, ſed ſolùm per modum circumſtantiæ genericæ incluſæ in tali peccato. Et ſic poteſt intelligi illud Actor. 5. *Non es mentitus hominibus, ſed Deo.* Actor. 5. Quamuis probabile ſit, in eo facto præter tranſgreſsionem voti, commiſſum eſſe proprium, & formale mendacium, affirmando tanti fuiſſe venditum agrum, intentione negandi pluris fuiſſe venditum. Quod mendacium non negatur fuiſſe hominibus dictum vllo modo: nam conſtat, Petro fuiſſe dictum, ſed ſenſus eſt, fuiſſe mendacium non merè politicum, ſed irreligioſum, quia fuit ad tranſgreſsionem voti committendam ordinatum.

Peccatum Ananiæ præter voti tranſgreſsionem, fuit mendacium.

Ad ſecundùm nego fractionem voti per ſe ſpectatam eſſe propriam malitiam ſacrilegij, prout 4.
B eſt ſpecies diſtincta ab aliis malitiis contra religionem. Quod latè probaui in d cap 3. nunc ſolùm addo duo. Et in primis expendo, quod dicitur in l. 2. ff. de Pollicitationibus: *Votum perſonam vouentem, non rem, quæ vouetur obligat:* & quaſi pro ratione additur, *Res enim, quæ vouetur, ſoluta quidem liberat vota, ipſa tamen ſacra non efficitur.* Si ergo res promiſſa Deo per votum ſacra non efficitur, non erit ſacrilegij materia in fractione voti, quia ſacrilegium propriè, & ſpecificè ſumptum, circa rem ſacram verſatur, non immediatè circa Deum ipſum. Non omittam tamen aduertere, Alexandrum in Additione 1. ad Bartol. ſuper dictam leg. 2. dicere, legem illam non habere locum de Iure Canonico, & citat Gloſſam, quam dicit notabilem in cap.
C *Mulier* 23. quæſt. 2 Sed in ea quæſtione nullum eſt cap. *Mulier*, nec in tota illa quæſtione, Gloſſæ tractant de hac materia, neque etiam in cap. *Mulier*, 22. q. 2. Nec in cap. *Mulier* 1. vel 2. 33. quæſt. 5. neque in vllo alio. Neque etiam inuenio Canonem, cui lex illa quoad prædicta verba repugnet. Nam, licet vbi non ſolùm votum ſimplex, ſed etiam ſpecialis conſecratio interponitur, res, vel perſona ſacra fiat ſecundum Canones, non tamē inuenitur in Canonibus, quod per ſolum votum ſimplex, res efficiatur ſacra.

Fractio voti ſecundum ſe non habet propriã malitiam ſacrilegij.

Alexan.

Imò hinc ſumo alteram confirmationem, quia 5.
inter res ſacras in infimo ordine conſtituuntur bona Eccleſiaſtica, quæ actu ſunt ſub Eccleſiæ dominio, & conſecratæ ſpecialiter non ſunt, iuxta do-
D ctrinam D. Tho. 2. 2. q. 99. art. 3. Sed res tantùm promiſſa Deo per votum, nullo illorum modorum eſt ſacra, quia nec in ſe conſecrata manet, nec inter Eccleſiaſtica bona propter ſolam promiſsionem computatur, ergo illam contrectare, vel ad vſum profanum conuertere, non eſt ſacrilegium propriè, ſed ſola perfidia in Deum. Vnde tandem ita concludo: nam omne ſacrilegium eſt, aut contra ius naturale, aut ratione legis Eccleſiaſticæ prohibentis illo intuitu profanum vſum alicuius rei ſacræ, vt ſuprà in materia de Sacrilegio viſum eſt. Sed violatio voti nec eſt ſacrilegium ex vi ſolius rationis naturalis, vt optimè probat ratio facta, & lex ciuilis, quæ naturalem rationem oſtendit: nec
E etiam inuenitur lex Eccleſiaſtica, quæ naturali obligationi voti aliquam poſitiuam, & diuerſæ ſpeciei addat: ergo. Vnde ſi interdum in Decretis, vel Patribus vocatur hoc peccatum ſacrilegium, vt apud Baſilium in Regulis fuſiùs diſput. in 14. vel ſumitur illa vox latè prout frequenter dicitur de omni irreligioſitate, vel ſermo eſt de rebus aliàs ſacris, quæ nō tantum ratione voti, ſed etiam ratione conſecrationis ſpecialiter violantur, vt dicemus latius tractando de caſtitate perſonarum ſacrarum.

D. Thom. Res per votum non fit Deo ſacra.

Baſil. Quomodo tranſgreſſio voti dicatur ſacrilegium.

6.
3. Aſſertio. Trāſgreſſio voti interdū poteſt eſſe cōmiſſionis interdum omiſſionis.

Dico tertiò, Tranſgreſſio voti interdum poteſt eſſe peccatum commiſſionis, interdum omiſſionis. Hæc aſſertio eſt contra aliquos, qui dixerunt, ſemper tranſgreſſionem voti eſſe commiſſionem, quia conſiſtit in falſitate quadam, & mendacio. Sed hæc ratio ex dictis ſoluta eſt, quia non implens promiſſum non mentitur de nouo, aut dicit falſum, neque etiam præbet aliquod ſignum falſitatis, ratione cuius poſſit dici falſitatem committere: ſed ſolùm non ponit terminum, ſeu menſuram neceſſariam ad veritatem aſſertionis, ſeu promiſſionis priùs prolatæ, & ita non eſt neceſſe, vt delinquat committendo: nam omittendo poteſt impedire, ne fiat verum, quod dictum eſt. Alij è contrario dicunt hoc peccatum eſſe omiſſionis, quia eſt contra affirmatiuum præceptum: *Redde Domino vota tuá*, ſed hoc optime intelligitur, quando votum eſt de opere poſitiuè agendo ex vi voti: nam tunc in rigore per ſolam omiſſionem violatur tam votum ipſum, quàm præceptum obligans ad illius obſeruationem. At verò quando votum eſt negatiuum, non violatur niſi per actum poſitiuum, & ideò non videtur, tunc eſſe peccatum omiſſionis, ſed commiſſionis.

7.

Vnde neceſſaria videtur aſſertio poſita, quæ ſupponit tranſgreſſionem voti de ſe abſtrahere ab omiſſione, & commiſſione: ſicut tranſgreſſio præcepti eodem modo abſtrahit: videtur enim eſſe eadem proportio, quia ſicut præceptum abſtrahit ab affirmatiuo, & negatiuo, ita etiam votum. Vnde licet præceptum de reddendo voto affirmatiui formam habeat, vtrumque complectitur: ita enim reddit votum, qui cauet, quod cauere promiſit, ſicut qui facit: quod facere promiſit. Illud ergo *Reddere* moraliter potiùs, quàm phyſice accipiendum eſt, ſicut omiſſio moralis nomine actionis comprehendi ſolet. Senſus ergo præcepti eſt, *ita te gere, ſicut promiſiſti*, ſiue agendo, ſiue non agendo. Sicut obedientia obligat ad parendum Superiori: parere autem interdum eſt agere, interdum non agere. Vera eſt ergo aſſertio poſita, quòd votum violetur omittendo, quando affirmatiuum eſt, committendo verò, quando eſt negatiuum.

Ita reddit votum qui cauet quod cauere promiſit, ſicut qui facit, quod facere promiſit.

8.
Peccata licet phyſicè ſpecie differant, poſſunt tamen moraliter eſſe eiuſdem ſpeciei.
D. Thom.

Dices: Ergo illa peccata different ſpecie. Reſpondeo conſequentiam non eſſe formalem, quia omiſſio, & commiſſio poſſunt eſſe eiuſdem ſpeciei in formali ratione mali, licet phyſice differant in ratione actus, vt docuit D. Thomas. 1. 2. quæſt. 72. artic. 6. & patet in materia iuſtitiæ, in peccato furandi, & non reſtituendi, & in peccato decipiendi, & non docendi verum, quando ex iuſtitia teneris. Et in materia de Obedientia non obedire, vel agendo, vel non agendo, ſi materia ſit aliàs æquè indifferens, & in illa ſola honeſtas obedientiæ videtur, peccatum eſt eiuſdem rationis. Ita ergo eſſe poteſt in præſenti, & ratio à priori eſt, quia malitia moralis, ſiue adhæreat actioni, ſiuè, ceſſationi promiſſæ, eiuſdem turpitudinis eſt in ordine ad promiſſionem Deo factam: vnde actus voluntatis, in quo eſt formaliter tranſgreſſionis malitia, eandem accipit ſecundum ſpeciem malitiam ab illo obiecto, ſiuè in ſe ſit poſitiuum, vt eſt agere, ſiuè negatiuum, vt non agere.

9.
4. Aſſertio. Trāſgreſſio voti eiuſdē ſpeciei eſt reſpectu cuiuſlibet voti, et ſi materiæ diſtinguuntur.

Hinc dico quartò: Tranſgreſſio voti eiuſdem ſpeciei eſt reſpectu cuiuſlibet voti, etiamſi materiæ votorum diſtinctæ ſint, vt temperantiæ, caſtitatis, &c. Hanc pono aſſertionem, quia aliqui exiſtimarunt peccata contra hæc vota eſſe ſpecie diuerſa, ſumpta analogia ex præceptis, in quibus vnaquæque obligatio ſpecificatur, iuxta exigentiam materiæ, & ita peccata contra diuerſa præcepta ſpecie diſtinguuntur, non propter præcepta, ſed propter materias diuerſam habentes honeſtatem: idem ergo putant eſſe in votis. Sed nihilominùs contrarium dicendum eſt, iuxta aſſertionem poſitam, quia formalis ratio huius malitiæ eſt perfidiæ ad Deum, vt explicuimus: hæc autem eiuſdem rationis eſt in quacumque materia, vt rectè Caietanus explicuit d. quæſt. 88. art. 5. Et patet ex ſuprà dictis, oſtendimus enim, diuerſitatem votorum ex materiis non eſſe formalem: quia honeſtas voti, in omnibus eadem eſt: ergo & è contrario idem eſt de malitia, quæ in priuatione illius honeſtatis conſiſtit. Nec eſt ſimile de præceptis, vt idem Caietanus dixit: nam præcepta non extrahunt actum, ſeu materiam à propria ratione virtutis, & honeſtatis, quam habent, ſed intra illam imponunt neceſſitatem, lex enim in materia temperantiæ, & materia religionis actum religionis, & ſic de aliis: votum autem addit materiæ ſpecialem honeſtatem diuini cultus, ordinando talem materiam ad hunc cultum, & ſub illa ratione imponit neceſsitatem, & ita eſt obligatio eiuſdem rationis in omnibus, & conſequenter etiam tranſgreſsio.

Perfidia ad Deū eſt ratio formalis peccati trāſgreſsionis voti.

Obiectio.

Dices, ergo in confeſsione non oportebit explicare in ſpecie materiam tranſgreſsionis voti, ſed ſatis erit dicere violaui quoddam votum graue, ſeu grauiter.

Solutio.

Reſpondetur negando conſequentiam, tum, quia non ſolā nudam ſpeciem malitiæ tenemur confiteri: ſed vt in re committitur per talem, vel talem actum, quando ex malitia actus poteſt multùm variari iudicium confeſſoris, & grauitas delicti, & neceſsitas medicinæ, ſeu remedij adhibendi in peccati curatione: tū etiam quia ex parte materiæ frequenter additur noua ſpecies malitiæ, vt iam explicabitur.

Species peccati contra votū in cōfeſsione explicanda.

10.
An ex parte materiæ in voto ſemper adiungatur alia malitia ſpecie diſtincta in hoc genere peccati.

Sed dubitari poteſt, eſtò malitia irreligioſitatis, quæ eſt in tranſgreſsione voti ſit vna tantum, & eiuſdem rationis in omnibus violationibus votorum, an ex parte materiæ ſemper adiungatur alia malitia ſpecie diſtincta in hoc genere peccati? Quod dubium non mouetur de votis, quæ ſunt de materia neceſſaria ex aliis præceptis, vt ſunt votum caſtitatis, quoad abſtinendum à fornicatione, & adulterio, & omni ſimili turpitudine, & votum non furandi, & ſimilia: nam de iis notum eſt, duas malitias eſſe in tali tranſgreſsione: vna contra ſpecialem virtutem, ad quam pertinet materia, & præceptum eius, ſcilicet contra caſtitatem, iuſtitiam, &c. aliam contra rationem voti. Imò interdum poterit vtraque eſſe contra religionem ſecundum diuerſas rationes, vt in voto audiendi Miſſam in feſto, & ſimilibus, vt ſatis conſtat ex dictis in ſuperioribus. Difficultas ergo eſt, quando votum eſt de actu aliàs non neceſſario, vt in ieiunio ſupererogationis, abſtinere à carnibus, in voto caſtitatis, non ducere vxorem, vel ſi illam habeas, non petere debitum: nam ante votum hi actus honeſti erant, & abſtinere ab illis non erat neceſſe ad vitandum peccatum: poſt votum autem mali ſunt: quæritur ergo, an comedere carnes contra votum ſit non ſolùm irreligioſitas, ſed etiam intemperantia, & ſimiliter an in coniuge habente votum, ſit luxuria petere debitum, & ſic de aliis? Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia qui non ieiunat, verbi gratia quando tenetur ex voto, non facit actum temperantiæ, ſed intemperantiæ, ergo non tantùm peccat contra religionem, ſed etiam contra temperantiam. Idémque argumen

An comedere carnes cōtra votū ſit ad ſolum irreligioſitas, ſed etiā intemperantia.

argumentum eſt de coniuge habente votum caſtitatis, & petente debitum: quia non facit actum caſtitatis, ſed luxuriæ. Vtrumque antecedens patet, quia ille non ſeruat medium temperantiæ, & caſtitatis, quia non exercet actum quando, & quomodo oportet, ſed excedit in affectu ad talem materiam, quandoquidem ex affectu illius excedit limites rectæ rationis in eius vſu. Et confirmatur, quia ille, qui ſic vouit, ſe obligauit ad talem temperantiam, & caſtitatem, ergo agens contra illam obligationem, contra temperantiam, & caſtitatem peccat.

11. *Reſponſio negatiua ad ſuperiorem quæſtionẽ. Caietan. Aragon. Soto.*

Nihilominùs dicendum eſt, per ſe loquendo, & ex vi talis actus in tranſgreſsione voti non eſſe aliam malitiam, niſi contra religionem, ſcilicet perfidiæ in Deum. Ita docet late Caietanus in d. art. 5. dub. vltim. & ibi Soto, Aragon. & omnes. Ratio eſt, quia votum nõ eſt lex vera, ſed tantùm promiſsio, vt in ſuperioribus declaratum eſt, & ideò non imponit neceſſitatem, niſi in ratione fidelitatis proportionatæ perſonæ, cui fit promiſsio, quæ in voto eſt fidelitas religioſa, ergo tranſgreſsio illius per ſe ſoli religioni repugnat, ergo ſola malitia irreligioſitatis in ea inuenitur. Confirmatur, & declaratur, quia licèt votum dicatur inducere obligationem, quia illo poſito naſcitur obligatio, tamen propria obligatio in conſcientia immediatè naſcitur ex lege diuina, & naturali obligante ad reddenda vota, vt ſupra dictum eſt, ſed poſito voto ieiunandi, vel dandi eleemoſynam ſupererogationis, non obligat lex naturalis temperantiæ, vel miſericordiæ ad ieiunandum, vel faciendam eleemoſynam, ſed obligat tantùm lex illa, *Redde Domino vota tua*: ergo ſolùm contra illam peccatur, ergo ſola malitia contra religionem ibi inuenitur. Probatur vtraque conſequentia, quia nullum eſt peccatum, niſi quod alicui legi repugnat, nec habere poteſt malitiam, niſi legi contrariam. Et quamuis ſufficiat interdum lex poſitiua, ibi etiam non interuenit, quia (vt dicebam) votum non eſt lex, & ibi nullus alius actus interuenit, qui poſſit inducere legem poſitiuam: & ex reſponſione ad argumenta hoc euidentius conſtabit. Intelligenda autem eſt aſſertio ex vi ſolius neceſſitatis, quam votum imponit: nam ſi cum voto coniungitur promiſſio ad hominem, & fit materia eius, dupliciter peccatur vnica tranſgreſsione: quia ſecunda promiſſio inducit obligationem diuerſæ rationis, quæ ſimul violatur. Sed hæc eſt accidentaria ad rationem voti, vt ſic, ſicut in ſuperioribus explicatum.

Obligatio voti naſcitur immediatè ex lege diuina, & naturali.

Nullum eſt peccatũ, niſi quod alicui legi repugnat.

12. *Fit ſatis ad rationes oppoſitas.*

Ad primum reſpondeo, difficultatem eſſe communem de omni actu, qui de ſe eſt vnius virtutis, & deeſt illi circumſtantia neceſſaria ex alia virtute extrinſeca, & non ex propria, an retineat aliquam honeſtatem, non obſtante malitia aliunde prouenientе, quæ in 1.2. ex profeſſo tractanda eſt. Nunc breuiter dico poſſe nos loqui, vel de actu exteriori ieiunij, vel de interiori voluntate. Quoad primum dico, ieiunium illud, vel petitionem debiti, poſſe eſſe actum temperantiæ, vel caſtitatis, & retinere in ſe honeſtatem obiectiuam harum virtutum. Patet, quia poteſt in quolibet illorum ſeruari mediũ talis virtutis cum omnibus circumſtantiis requiſitis ad mediocritatem, & honeſtatem eius. Neque repugnat cum illa voluntate coniungi malitiam formalem, & moralem ex ratione extrinſeca, vt ex fine prauo extrinſecò operantis, vel in præſenti ex obligatione voti. Loquendo autem de interna voluntate, fateor, vix poſſe committi illud peccatum contra votum ſine aliquo exceſſu in alio motiuo operandi, quia nemo tranſgreditur votum propter tranſgreſsionem ipſam: peruerſiſſima enim eſſet talis voluntas: ducitur ergo alio motiuo, quod profectò non erit honeſtum: nam illud non induceret ad executionem adeò impudentem, & prauam, ſemper ergo eſt aliquod motiuum, vel malum, vel ſaltem non bonum moraliter, vt alicuius delectationis, vel commodi humani. Ex hac igitur parte fateor regulariter admiſceri aliam malitiam. Dico tamen, illam & eſſe per accidens, reſpectu talis materiæ ex ſola libertate, & fine operantis, & non neceſſariò eſſe in ſuo genere mortalem: ſufficit enim venialis exceſſus in appetendo obiecto indifferente, vel leuiter malo, vt homo ſua libertate grauiter excedat, rumpendo votum propter illam cauſam leuem: & ita tunc tota grauitas mortalis ſumitur ex effectu tranſgreſsionis voti.

Nemo tranſgreditur votum propter tranſgreſsionem ipſam.

13. *Dupliciter homo poteſt vouere ieiunium.*

Ad ſecundum reſpondent aliqui, dupliciter poſſe hominem vouere ieiunium: primò ex ſimplici intentione vouendi, & conſecrandi Deo ieiunium, & tunc procedere omnia dicta. Secundò ex ſpeciali intentione reddendi ſibi neceſſariam, & debitam non tantùm rectitudinem religionis, ſed etiam temperantiæ, & ieiunij, & tum verum eſſe, duplicem eſſe in fractione ieiunij malitiam grauem: aliam contra religionem, aliam contra temperantiam, & hoc concludi argumento facto. Sed non eſt neceſſaria diſtinctio, nec veram doctrinam continet, quoad poſterius membrum. Nam licèt homo maximè velit ſibi imponere per votum aliã obligationem, quàm religionis, non poteſt. Ratio eſt ſuprà tacta: quia homo poteſt ſibi legem imponere, quæ ex poteſtate iuriſdictionis procedat, vt per ſe notum eſt, & ideò ex hac parte non poteſt ſibi imponere obligationem, & quaſi præceptum obligans in vnaquaque materia ſecundum exigentiam eius, ſed hoc pertinet ad poteſtatem Superioris. Vnde nec vnus homo poteſt hoc genus obligationis alteri imponere, niſi iuriſdictionem in illum habeat, etiamſi aliunde poſsit illi præcipere ex promiſſione aliqua humana inter illos, ratione cuius poterit exigere fidelitatem, vel iuſtitiam, non verò imponere neceſsitatẽ temperantiæ propriam, vel alterius ſimilis virtutis, quam tamen poteſt Superior ponere per poteſtatem iuriſdictionis. Ad argumentum ergo reſpondeo negando conſequentiam: quia neceſsitas, quam ſibi homo poteſt imponere, ſolum eſt voti, ſeu promiſsionis, non legis, vel præcepti determinantis materiam virtutis.

Non poteſt aliquis per votum ſibi imponere niſi obligationẽ Religionis.

CAPVT IIII.

De grauitate peccati violandi votum, & an interdum poſſit eſſe veniale?

1. *Violatio voti ex ſuo genere eſt mortalis. D. Thom.*

Diximus de vnitate, & qualitate, ſeu ſpecie huius peccati, nunc de grauitate, ſeu quantitate dicendum eſt. Et primò tamquam certum aſſerimus, peccatum hoc eſſe mortale ex ſuo genere. Hanc aſſertionem poſuit D. Thomas in 4. diſt. 38. quæſt. prima artic. 3. quæſtiuncula 1. & in eam non ſolùm Doctores omnes, ſed etiam omnia Iura Canonica, & vniuerſa Eccleſia conſpirant: quare non eſt dubium, quin ſit de fide. Imò videtur eſſe ſatis in Scriptura expreſſa: Ad quod in primis ponderari poteſt, quod in Pſalmo 75. poſt illa verba, *Vouete, & reddite Domino Deo veſtro*, ſubiungit Dauid, *Terribili, & ei, qui aufert ſpiritum Principum* *Pſal. 75.*

terribili apud Reges terræ. Quibus verbis exaggerare A voluit grauitatem peccati non reddendi Deo votum ex diuina maieſtate, & poteſtate. Præterea adduci ſolet illud Prouerbiorum 20. *Ruina eſt homini deuorare Sanctos, & poſt vota retractare*: vbi alii pro *deuorare* legunt *deuotare*. vt Beda, Lyra, & Carthuſianus. Sed retinenda eſt lectio vulgata, & optimus ſenſus eſſe videtur, vt *deuorare Sanctos*, ſit temerè, & magna cum facilitate vouere: quia inde fit, vt vota poſteà retractentur, id eſt, non impleantur, propoſitum mutando, & retractando, & hoc dicitur eſſe *ruina hominis*, quod planè peccatum mortale ſignificat. Euidentiora verò ſunt verba Pauli 1. ad Timoth. 5. *Habentes damnationem: quia primam irritam fecerunt*, id eſt promiſsionem priùs datam, vt ex Conciliis, & Patribus ſuprà expoſuimus, non dicitur autem habere damnationem, niſi qui mortaliter peccat. Atque hinc ortum eſt illud Hieronymo attributum 17. quæſt. 1. capit. 2. *Vouentibus virginitatem, non ſolùm nubere, ſed etiam velle nubere damnabile eſt.* Et habetur in Auguſtino de Bono vidui. cap. 9. Vnde cap. 11. ſubiungit, grauius eſſe violare caſtitatem contra votum, quàm adulterare, & idem habet Chryſoſtomus Epiſtol. 6. ad Theo. lapſum Ambroſius ad virginem lapſam capit. 5. vnde lib. 9. in Luc. circa ca. 20. inquit. *Quàm grauia vincula promittere Deo, & non ſoluere!* Denique Innocentius III. in cap. *Licet* de Voto, nam neceſſariam eſſe dicit voti ſolutionem, vt ſine diſpendio propriæ ſalutis prætermitti non poſſit.

Prouerb. 20. Beda. Lyra. Carthu. — Quid ſit deuorare Sanctos. — *Hieronym.* — *Aug.* Grauius eſt violare caſtitatem cõtra votum, quam adulterare. *Chryſ. Ambroſ. Innoc.*

2. Ratione probatur hæc veritas primò quia hoc peccatum eſt contra præcepta primæ tabulæ, quæ ſunt grauiſsima: ergo ex ſuo genere eſt mortale peccatum. Antecedens eſt D. Thomæ. Quodlib. 3. articul. 12. vbi ſentit hoc peccatum eſſe contra primum præceptum, quod eſt de latria ſoli Deo exhibenda: quia votum continet cultum latriæ. Sed hæc ratio ſolùm probat, eſſe contra illud primum præceptum, votum facere, vel offerre alteri, quàm ſoli Deo, non tamen videtur probare, pertinere ad illud præceptum ſoluere vota facta Deo. Reſponderi autem poteſt, in illa negatione includi, vel potius ſupponi affirmationem dandi Deo cultum latriæ, debitum ſecundum rectam rationem: hic autem cultus, prout exhibetur in obſeruatione voti, debitus eſt ſecundum rectam rationem, vt in præcedenti libro, capit. primo oſtenſum eſt: ergo. Alij verò potiùs exiſtimant hoc peccatum eſſe contra ſecundum præceptum primæ tabulæ: quia qui non implet votum, re ipſa facit, vt Dei nomen in vanum aſſumptum fuerit: nam per votum nomen Dei aſſumitur, & votum vanum redditur, cùm non impletur. Et ita docet Catechiſmus Romanus 3. part. in explicatione ſecundi præcepti decalogi. Et Angelus, verbo *Interrogationes* circa ſecundum præceptum, Nauarrus capite duodecimo in principio, qui citat Concilium Colonienſe. Et quod ad rem præſentem ſpectat, ferè in idem redit, quia etiam ſecundum præceptum primæ tabulæ grauiſsimum eſt, E & ideò peccatum contra iuramentum promiſſorium ex ſuo genere eſt peccatum mortale: ergo multò magis frangere votum. Probatur conſequentia: quia ſupra oſtenſum eſt, maiorem eſſe ex ſuo genere obligationem voti, quàm iuramenti promiſſorij. Quia grauius eſt infidelem eſſe ipſi Deo, quàm homini coram Deo, ſeu aſsiſtente Deo, & dante robur promiſsioni. Tertiò poſſumus argumentari ex D. Thoma 2. 2. quæſtione 89. art. octauo: quia infidelitas ſerui ad Dominum eſt magna irreuerentia, argumento leg. primæ ff. de Conſtituta pecun. & quo grauior eſt perſona, cui fides frangitur, eò maius eſt delictum, vt ibi ſenſit Gloſſa & ſumitur ex leg. prima §. *Merito* ff. Depoſiti: ergo reſpectu Dei eſt grauiſsima iniuria, ac ſubinde graue peccatum, ſed tale eſt peccatum non implendi votum: ergo.

2. Ratione probatur aſſertio. — Qui nõ implet votum, in vanũ nomen Dei aſſumit. *Cath. Rom. Nauar.* — Obligatio voti maior eſt, quàm iuramenti promiſſorij. — *D. Thom.*

3. Quæri verò hic poteſt, quam graue ſit hoc peccatum, ſeu in quo gradu grauitatis exiſtat? Sed hæc dubitatio cum proportione expedienda eſt, ſicut ſimilis de periurio ſupra tractata libro tertio ſuperioris tract. capit. 3. ibi enim oſtendimus, peccatum hoc in eodem ordine grauitatis eſſe cum periurio, eſſe verò medium inter periurium contra aſſertorium, & contra promiſſorium iura- B mentum, ita vt ſit minùs graue, quàm primum, & grauius, quàm ſecundum. Hinc ergo concludimus, perfidiam contra votum eſſe minus graue peccatum, quàm ſint peccata contra virtutes Theologicas, & quàm omnia peccata contra religionem, quæ ſunt grauiora periurio: eſſe verò grauius omnibus peccatis religioni oppoſitis, & periurio inferioribus. Quæ omnia ex ibi dictis ſatis conſtant. De comparatione autem cum peccatis contra alias virtutes morales inferiores religione, nihil magis certum dici poteſt, quàm quæ ibi de periurio dicta ſunt: & ideò nihil hic videtur de illa comparatione addendum.

Quam graue ſit peccatum votum violare.

4. Secundò principaliter certum eſt, hoc peccatum non ſeruandi votum poſſe eſſe veniale ex ſur- C reptione, ſeu indeliberatione. Patet, tum quia hic modus extenuandi culpam etiam in grauiſſimis peccatis, infidelitatis, deſperationis, odij Dei locum habet, & in peccato periurij, vt ſuprà viſum eſt. Tum etiam: quia propter indeliberationem poteſt interdum omnis culpa etiam venialis excuſari, vt manifeſtum eſt, ſi ex obligatione naturali votum non impleatur, vel ſi ex motu primo id contingat: ergo pari ratione poterit impediri culpa mortalis, & relinqui venialis: quia poteſt eſſe aliqualis negligentia, vel libertas ita imperfecta, quæ ad culpam leuem, non tamen ad grauem ſufficiat. Quando autem contingat tranſgreſsionem voti eſſe leuem culpam ex hoc capite non habet hic ſpecialem conſiderationem, D ſed iuxta generalia principia de peccatis, & actibus humanis intelligendum eſt. Præcipuè verò ſumi poteſt ex dictis in libro primo de deliberatione neceſſaria ad ſubſtantiam voti: illa enim indeliberatio, quæ in principio impediret voti valorem: in eius tranſgreſsione impediet etiam mortalem culpam: quia pro regula poſuimus, illam deliberationem eſſe neceſſariam ad votum, quæ ad peccãdum mortaliter neceſſaria eſt: ergo è contrario, quæ ad votum non eſſet ſufficiens, multò minus erit ad peccandum mortaliter contra ipſum votum Hic verò occurrebat difficultas, an poſsit contra votum peccari venialiter per ſurreptionem? Sed hoc ſufficienter attigimus libro 2. capit. 3.

Non ſeruare votũ erit veniale ſi ſit ex ſurreptione.

5. Dico tertiò: Tranſgreſſio voti poteſt eſſe peccatum veniale ex leuitate materiæ, etiamſi cum ſufficiẽti deliberatione fiat. Hæc eſt communior ſententia, quam in primis tenent omnes qui de iuramento promiſſorio id ſentiunt, vt Archidiaconus, Antoninus, Syluester, Angelus, Graffis, & Antonius de Butrio, quos retuli præcedenti tractatu, lib. 3. capit. 16. Tenet etiam Soto lib. 7. de Iuſtitia q. 2. art. 1. Nauarrus cap. 12. num. 40. & communiter recentio

Peccatũ cõtra votũ poteſt eſſe veniale ex leuitate materiæ. *Archid. Anton. Syluest. Angel. Graffis. Ant. But.*

Soto. *Nauar.*

recentiores Theologi, & Summiſtæ. Probatur: quia A hæc eſt generalis regula, vt peccatum mortale ex genere fiat veniale ex leuitate materiæ, quæ nòn habet exceptionem formalem (vt ſic dicam) ſed tantùm materialem, vt ſtatim declarabo. Et ratio illius eſt, quia in moralibus parùm quaſi nihil reputatur; & ideò non cenſetur grauem Dei iniuriam continere, nec contrariè opponi charitati eius: ergo etiam in voto habet locum hæc regula: quia omiſſio fidelitatis in re parui momenti non eſt grauis iniuria. Declaratur præterea: quia hic nulla ratio talis exceptionis locum habet: nam in periurio contra iuramentum aſſertorium cenſetur habere illa regula exceptionem: quia ex teſtimonio cuiuſcumque mendacij leuiſſimi infertur Deo grauiſſimum nocumentum, quantùm ex parte iurantis, & ideò dixi ſimilem exceptionem non eſſe B formalem quia illa materia non eſt leuis, ſed grauiſſima eo modo, quo ſub iuramentum cadit: & ideò etiam illud periurium eſt de materia graui formaliter loquendo, licèt materialiter mendacium illud ſecundum ſe, & reſpectu hominis leue ſit. Et idem cum proportione inuenitur in blaſphemia, & vbicumque ceſſauerit illa regula: nam ſemper inuenitur aliqua ſpecialis ratio grauitatis in materia, quæ alias apparet leuis. In voto autem nulla talis ratio reperitur: quia per tranſgreſſionem eius, nihil attribuitur Deo repugnans dignitati eius, nec aliquod nocumentum quaſi intrinſecum ei infertur, etiam ex affectu operantis, C ſed ſolùm negatur ei quoddam debitum extrinſecum, quod pertinet ad extrinſecam iniuriam, quæ recipit magis, & minus vſque ad diminutionem venialis culpæ. Denique ita in aliis irreuerentiis contra Deum, & res ſacras videre licet: nam in oratione debita ex præcepto datur grauis, & leuis tranſgreſſio, & in debitis decimarum, oblationum, & ſimilium: ergo & votorum, nulla enim inuenitur ſpecialior ratio in voto: ergo eadem regula ſeruanda eſt.

In moralibus parum quaſi nihil reputatur.

Omiſſio fidelitatis in re parui momẽti nõ eſt grauis iniuria.

Violatio materię leuis in voto, non eſt grauis iniuria.

6. Contra aſſertionem hanc non inuenio opinionem aliquam directè, ſeu formaliter repugnantem, licèt ex parte, & quaſi materialiter Caietanus contradicere videatur, vt ſtatim dicam. Nec etiam inueni rationem alicuius momenti, cui reſpondere neceſſe ſit. D Solùm enim obiici poteſt argumentum à ſimili de iuramento aſſertorio. Item infidelem eſſe ad Deum eſt res grauiſſima, etiamſi in re minima eſſe contingat: plus enim eſt infidelem eſſe ad Deum in re minima, quàm Regi in re graui: quia maior eſt exceſſus perſonæ ad perſonam, id eſt, Dei ad Regem, quàm poſſit eſſe inter materias Regi, vel Deo promiſſas: ſed negare debitum Regi in graui materia eſt iniuria grauis: ergo grauior erit ad Deum etiam in leui materia. Verumtamen ad argumentum de iuramento aſſertorio reſponſum iam eſt, negando conſequentiam: quia grauior eſt obligatio iuramenti aſſertorij, & quia modus irreuerentiæ adducendi Deum in teſtem mendacij longè alterius, & E grauioris rationis eſt. Ad alteram verò partem fatemur, infidelitatem ad Deum eſſe grauiſſimam in ſuo, & ex ſuo genere: nihilominùs verò in indiuiduo poſſe diminui in illo ordine vſque ad venialem culpam: quia grauitas, vel leuitas culpæ non eſt conſideranda ex ſola excellentia diuina, quæ ſemper eſt, ſed ex materia vt habente habitudinem ad Deum, quæ habitudo eſt proportionata materia, & ideò inde fieri poteſt, vt ſit tantùm proportionata veniali culpæ. Ad ſimile autem adductum aliqui fortaſsè dicent, infidelitatem ad Regem non eſſe grauem culpam etiam in materia graui, niſi tranſeat in iniuſtitiam, vel formalem contemptum. Quidquid verò de hoc ſit, negatur ſimilitudo: quia ſit comparatio inter res diuerſorum ordinum, vnde ſolùm fit omnem infidelitatem ad Deum eſſe altioris ordinis, & ſpeciei, quàm ad quemcumque hominem, non tamen concluditur ſimpliciter, & in indiuiduo eſſe grauius peccatum infidelitatem in re leui reſpectu Dei, quàm infidelitatem in re graui reſpectu regis. Quia vnaquæque augetur, vel minuitur in ſuo ordine iuxta proportionem ſuæ materiæ, vt conſtat in omnibus aliis vitiis diuerſorum ordinum Argumẽtum enim ferè generaliter fieri poteſt de omnibus peccatis venialibus ex leuitate materiæ, comparatis ad peccata inferiorum ordinum.

Quomodo infidelitas in Deum poſſit eſſe citra culpam mortalem.

Hanc nihilominùs aſſertionem limitat Caietanus 2.2.q.89.art.7. dicens procedere, quando materia voti non impleta partialis eſt: non verò, vbi votum in tota materia ſua non obſeruatur: nam tunc cenſet ſemper eſſe peccatum mortale, quantumuis materia minima eſſe videatur. Quam ſententiam ſequutus eſt aliquando Nauarrus, poſteà verò illam retractauit. Illi verò adhæret Corduba in Sum. quæſt.188 punct.2. vbi licet contrariam dicat eſſe probabilem, hanc dicit eſſe ſecuriorem, & communiorem, ſed nullum auctorem pro illa refert, & pauci pro ea inuenientur in quæſtione de voto, quidquid ſit de iuramento promiſſorio, de quo ſuo loco dictum eſt. Cauendum item eſt exẽplum, quod ibi adducit de religioſo proprietario in re parui momenti, vt in quarta parte argenti, quem dicit peccare mortaliter: hoc enim eſt contra omnes, & contra ipſummet Cordubam, quia reſpectu voti paupertatis illa non eſt materia totalis, ſed partialis, & tamen ipſe fatetur cum Caietano, quod tranſgreſsio voti in materia leui partiali non eſt peccatum mortale: reiiciendum ergo omninò eſt ſimile exemplum. 7.

Caietani limitatio.

Religioſus poteſt quis eſſe proprietarius in parui momenti citra culpam mortalem. Cordub.

Fundamentum ergo Caietani eſt, quia ſi materia eſt totalis, non poteſt eſſe leuis (& ideò dicebam materialiter diſſentire etiam in hac materia, quia ſemper requirit materiam grauem ad peccatum mortale, ſed in modo iudicandi de materia graui, aut leui diſcrepat.) Probat ergo aſſumptum: quia magnum, & paruum reſpectiuè dicuntur, & ideò vbi totalis materia grauis eſt, minima pars eius poterit dici leuis, reſpectu totius materiæ, quæ grauis eſt. At verò vbi materia totalis eſt, non habet aliam, reſpectu cuius ſit leuis: & ideò ſemper eſt grauis. Quod ſi obiicias, quia hinc ſequitur furtum vnius argenti eſſe de materia graui, & conſequenter eſſe peccatum mortale: ſequela patet, quia materia illa eſt totalis, ergo grauis. Reſpondet negando ſequelam, & conſtituendo differentiam inter votum, & præceptum, ac materiam eorum: nam materia præcepti eſt generalis, & valdè ampla, & reſpectu illius eſt materia partialis illa, quæ eſt materia tantùm vnius, vel alterius actus, & ita materia talis furti eſſe poteſt leuis: quia eſt partialis reſpectu materiæ totius præcepti. Votum autem eſt particularis lex, quæ reſpicit interdum rem in ſe paruam tamquam materiam totalem, & ideò non poteſt illa reſpectu voti dici leuis materia: quia nullam habet grauiorem, vel totalem, ad quam comparetur. Quoties ergo materia voti totalis eſt, perfecta eſt, & grauis, conſtituitque actum actum perfectum voti: & conſequenter obligat ſub præcepto perfecto, & ſub mortali. 8.

Proponitur fundamentũ Caieta.

9. *Diluitur fũdamentum Caietani.*

Hoc autem fundamentum Caietani nititur in A voluntaria explicatione illius habitudinis paruæ, & magnæ, ſeu leuis, & grauis materiæ, quæ ſine dubio falſa eſt. Primò: quia non oportet, vt dicantur comparatiuè inter ſe in ordine ad materiam actu promiſſam, vel præceptam, ſed in ordine ad alteram materiam, quæ præcipi, vel promitti poſſit. Vt præceptum Prælati, vel confeſſoris recitandi ſemel orationem Dominicam leuis materia eſt, nõ reſpectu maioris materiæ præceptæ: nulla enim eſt: ergo reſpectu grauioris, quæ præcipi poſſet, ſi neceſſitas, vel cauſa ſubeſſet. Vnde ſumitur argumentum: quia alias præceptum Confeſſoris, vel Prælati de tali actu obligaret ſub mortali, quod dici non poteſt. Sequela patet, quia illa materia eſt totalis reſpectu talis præcepti, & in hoc æquiparatur B voto. Simile argumentum ſumi poteſt ex promiſſione humana, vel ſupponendo obligare ex iuſtitia, & ſub mortali ex genere ſuo, vel ſaltem loquendo de promiſſione includente contractum mutuum obligantem ex iuſtitia: ſequitur enim, quod ſi fiat mutua conuentio, & promiſſio de re leuiſſima, vt dandi panem, ſi actum leuem feceris, eſſe peccatum mortale non implere; quod nullus admittet: nam furari rem ſimilem non eſt mortale: ergo non ſoluere illam, etiamſi ſit debita ex quocumque pacto, non eſt mortale. Sequela autem patet, quia reſpectu talis pacti illa eſt materia grauis: quia eſt totalis. Signum ergo eſt, materiam grauem, vel leuem non dici, reſpectu alterius materiæ actu comprehenſæ ſub eadem promiſſione, C vel pacto, ſed reſpectu alterius materiæ, quæ promitti poſſet, aut voueri. Et hæc argumenta euertũt planè differentiam à Caietano poſitam inter votũ, & præceptum, vt conſideranti facilè patebit.

Ex promiſſione humana Caietani fundamentum euertitur.

10. *Grauitas materiæ in voto vnde deſumenda.*

Secundò (quoniam materia eſt vniuerſalis) addendum eſt, grauitatem, vel leuitatem materiæ nõ ſolùm non conſiderari ſemper per reſpectum ad materiam maiorem, vel totalem, etiam poſſibilem, ſed ſæpe conſiderari ſecundum alios reſpectus. Nam Lucæ 21. de vidua paupere mittente minuta duo in gazophylacium, dixit Chriſtus plùs cæteris miſiſſe, quod non poteſt intelligi ſecũdum comparationem ad materiam totalem, vel minorem in quantitate ſua, ſed per reſpectum ad perſonam. Et ita furtum vnius, & eiuſdem pecuniæ, D poteſt eſſe de materia leui reſpectu diuitis, & de graui reſpectu pauperis, ſiuè ſit totalis, ſiuè partialis. Non eſt ergo inde ſumenda grauitas, vel leuitas materiæ, ſed ex aliis reſpectibus, & maximè per comparationem, vel ad perſonam operantem, vel ad eam circa quam actio verſatur. Sicut idem pondus eſt magnum reſpectu pueri, & leue reſpectu viri, & idem verbum eſt leuis iniuria reſpectu vnius perſonæ, & grauis reſpectu alterius. Igitur ad minimum non eſt adæquata illa ratio explican. paruam materiam à Caietano explicatam, & conſequenter etiam ſi materia voti ſit totalis, poterit ſecundum alios reſpectus morales, leuis cenſeri. Aliunde verò ille modus explicandi lubricus eſt, & periculis expoſitus. Nam poſſet inferri, reſpectu E voti perpetui recitandi quotidie officium Canonicum, eſſe leuem materiam vno vel alio die totum officium omittere: quia reſpectu totius collectionis, & materiæ ſub voto illo comprehenſæ, videtur minima pars officium vnius diei, ac ſubinde leuis materia: & ſic de aliis.

Luc. 21.

Furtũ vnius & eiuſdem pecuniæ reſpectu pauperis & diuitis eſt graue & leue.

11. Non ergo ſecundum illam habitudinem totius, & partis, ſed ſecundum comparationem ad rectam rationem, iudicium de leui, vel graui materia ferendum eſt. Et ſic ſemel dicere orationem Dominicam, etiamſi ſit tota materia alicuius voti leuis eſt non ſolùm reſpectu grauioris, quæ promitti poſſet, ſed etiã quia in ſe ſpectata leuem Dei honorem, vel cultum continet, & conſequenter eius omiſſio leuem etiam iniuriam Deo infert. Illa ergo circumſtantia totalis, vel partialis materiæ, nihil mutat iudicium rationis in ordine ad diuinam irreuerentiam, & ideò materia illa, quæ non ſufficit ad peccatum mortale, quando eſt pars materiæ voti, non ſufficiet, licet ſic tota materia, & è conuerſo. Aſſumptum patet: quia illa habitudo partis, vel totius quaſi materialis eſt, parúmque refert ad moralem mutationem, vt inductione etiam oſtendi poteſt: tum in præceptis generalibus non furandi, non nocendi proximo, de quibus id Caietanus fatetur: tum in præceptis particularibus, vt Confeſſoris, prælati, &c. tum in particularibus obligationibus contractuum. Eadem autem ratio eſt in præſenti: quia præceptum reddendi vota, obligat ad reddendum votum integrè: vnde parùm refert, quod omittatur in toto, vel in parte, ſi id, in quo omittitur æquale eſt in ſe: quia æquè violatur præceptum de voto ſeruando. Item, quia præceptum reddendi Deo vota, eſt quaſi præceptum reddendi debita, ſub quo præcepto non tantùm debitum vnius voti, vel alterius, ſed ſimpliciter totum debitum comprehenditur, reſpectu cuius obiecti materia cuiuſlibet voti poteſt tamquam partialis reputari: culpæ autem grauitas in ordine ad illud præceptũ ſpectãda eſt: nõ eſt ergo neceſſaria limitatio, ſed cõcluſio abſolutè vera eſt.

Omiſſio orationis dominicæ eſt materia leuis etiamſi ſit materia totalis alicuius voti.

Præceptum reddẽdi Deo vota eſt quaſi præceptũ reddendi debita.

12. *Obiectio.*

Sed obiici poteſt ex Caietano, quia peccatum mortale ex genere non fit veniale, niſi propter imperfectionem actus, ſed integra tranſgreſſio voti eſt actus perfectus, quantumuis materia in ſe minima ſit: ergo eſt peccatum mortale, quia eſt actus perfectus contra graue præceptum ſeruandi votum. Minor probatur, quia perfectio actus non ſumitur ex quantitate materiæ ſecundum ſe, ſed ex hoc, quod ſit omiſſio totius ſub præceptum cadentis. Reſpondeo, vel aſſumptum eſſe falſum, vel in eo peti principium. Interrogo enim, quid intelligat per actum perfectum, vel imperfectum, non enim poteſt loqui de perfectione, vel imperfectione in modo liberè operandi: ſic enim falſa eſſet maior: nam actus perfectè humanus, & liber poteſt eſſe veniale peccatum, etiam in præcepto obligante ex genere ſuo ſub mortali. Oportet ergo intelligi de perfectione, & imperfectione actus, ex parte materiæ, quæ perfectio, vel imperfectio in actu peccaminoſo, per comparationẽ ad actum virtutis, quem excludit, ſumenda eſt. Actus autem voti poteſt dici perfectus: quia eſt ſimpliciter actus virtutis, ad quam nihil illi deeſt, & hoc non ſatis eſt, vt actus cenſeatur materia grauis obligationis præcepti, ſed oportet, vt illa met perfectio, & bonitas grauis ſit in ordine ad honorẽ, vel amorẽ Dei.

Solutio.

13. Eò vel maximè quod talis actus in materia voti æquè bonus eſt, quando eſt materia partialis, & quando eſt totalis, vt ſiquis vouit recitare per annum orationem Dominicam ter quotidie: alter verò tantùm vouit hodie illam dicere: oratio illa ab vtroque facta, hodie æquè bona eſt per ſe loquendo: ergo voluntaria omiſsio vtriuſque actus erit etiam æquè mala, & conſequenter æqualiter erit actus perfectus, vel imperfectus in ratione peccati. Loquendo ergo de imperfectione cum eadem proportione, idem dicendum eſt de totali, vel partiali tranſgreſsione voti.

Actus in materia voti æquè bonus eſt, quando eſt materia partialis, & quando eſt totalis.

voti. Igitur ſi maior propoſitio intelligatur de imperfectione actus, quæ in hoc conſiſtit, vt ſi partialis tranſgreſſio, ſic facilè negatur: nam in ea petitur principium: ſi verò intelligatur de imperfectione actus, quæ in hoc conſiſtit, quod ſolum excludit actum leuem, licèt bonum, ſic conceditur maior, & negatur minor: quia licèt omiſſio voti ſit totalis, ſi ſit de re leui, eſt imperfecta tranſgreſſio voti: nam licet ſit quoddam totum, eſt paruum, & imperfectum. Sicut etiã votum ipſum de tali materia, leue, & parui momenti, ac ſubinde in eo ſenſu, ſeu negatiuè imperfectum dici poteſt. Non ergo ſatis eſt ad perfectum actum, id eſt, grauem, quod ſit omiſſio alicuius totius, niſi illudmet totum graue ſit ſecundum ordinem ad prudens iudicium rationis.

Regula ad diſcernendũ quando tráſgreſſio voti ſit venialis ex parte materiæ.

15. Atque ex his tandem intelligi poteſt, qua regula vtendum ſit ad diſcernendum, quando tranſgreſſio voti ſit peccatum veniale ex leuitate materiæ: nam eadem eſt, quæ in cæteris datur præceptis, ſeu peccatis, cum proportione illam applicando Regula autem eſt, vt leuitas, vel grauitas materiæ ex prudenti arbitrio deſumatur, penſatis conditionibus perſonarum, & aliis circumſtantiis reſpectu talis materiæ: neque alia certior aſſignari poteſt. Et ſic etiam dici ſolet, illam materiam eſſe grauem in aliquo præcepto, cuius violatio intelligitur charitati Dei, aut proximi contraria, vt ſpecialiter videri poteſt apud Caietanum tom. 1. Opuſc. tract. 25. q. 1. Et indicant Syluester verb. *Præceptum* q. 3. Antoninus 2. p. tit. 4. c. 2. §. 3. Hoc autem ipſum neceſſariò reducendum eſt ad arbitrium prudentis, quia non aliter diſcerni poteſt, an materia ſit contraria charitati, necne, & talè iudicium æquè in materia totali, & partiali eſt neceſſarium: quia in vtraque poteſt offendi grauiter charitas erga Deum: igitur non inde ſumendum eſt iudiciũ, ſed ex grauitate ipſius actus, quatenus graue, vel leuem cultum Dei continet, ſecundum communem prudentium æſtimationem. Aduertendum etiam eſt, non eſſe ſumendum iudicium de grauitate, & leuitate materiæ ex eo, quòd ante votum eſſet fortaſſe res indifferens, vel leue peccatum: quia vt bene notauit Soto lib. 7. q. 2. art. 1. in fine corporis, ſæpe fieri poteſt mortale ratione voti, quòd anteà erat veniale, vel nullum malum, imò interdum bonum, vt ludus, matrimonium, &c. Sed conſideranda eſt grauitas actionis, de qua tractatur, quæ in ordine ad cultum Dei, vel ad humana pacta poteſt eſſe res grauis, etiamſi abſque voto non cadat ſub obligationem grauem, & tunc in ordine ad votum erit materia grauis, ſi in graui quantitate ſumatur: ſecus, ſi in leui, quod ſemper ex arbitrio prudenti pendet, vt dixi.

Syluest. Anton.

Vnde deſumenda grauitas materiæ in voto. *Soto.*

CAPVT V.

Quando ſit mortale peccatum tranſgreſſio voti, quam per plures actus leues, ex parte materiæ fieri contingit.

1. HÆc quæſtio oritur ex reſolutione capitis præcedentis, habétq; locum tam in opinione Caietani, quàm in noſtra. Contingit enim fieri votum dandi quotidie per menſem, vel annum paruam eleemoſynam, vel orationem breuem recitandi. De quo voto certum eſt, tranſgreſſionem eius in vno die ſolo, eſſe tantùm veniale peccatum, ſiue quia illa materia ſimpliciter eſt leuis, ſiue etiam, quia eſt partialis ſecundum Caieta-

A num. Vnde fit idem dicendum eſſe de omnibus, & ſingulis diebus diuiſim ſumptis. Difficultas ergo oritur, an procedendo ita per ſingulos dies anni, multiplicentur tantùm venialia peccata, & numquam peccetur mortaliter, vel ſi interdum peccetur mortaliter, quando id contingat, & quæ ſit ratio illius peccati? Supponimus enim, quòd licet multa peccata venialia ſimul ſumpta, non poſſint efficere vnum mortale, ex 1. 2. quæſtion. 88. articul. 4. quia non ſunt partes vnius, nec componunt vnum, ſed tantùm vnam collectionem, vel multitudinem: nihilominùs aliquando poſſunt præcedentia peccata venialia ratione materiæ ità coniungi cũ poſteriori peccato, vt faciant illud eſſe mortale, quod aliàs per ſe, ac ſolitariè ſumptum B eſſet veniale, vt in paruis furtis frequentatis certum eſt apud omnes. Punctum ergo difficultatis eſt, an hic modus peccandi mortaliter in tranſgreſſionibus ſimilium votorum contingat?

Difficultas quæſtionis.

Multa peccata venialia non poſſunt efficere vnũ mortale.

Circa quod ſupponitur vlteriùs iuxta dicta in præcedenti libro, ex tranſgreſſione voti in tempore debito, interdum relinqui obligationem ad votum implendum, in tempore futuro: aliquando verò non relinqui, ſed extingui obligationem per lapſum temporis. Quando ergo tale eſt votum, de quo tractamus, vt licèt pro aliquibus diebus non impleatur, ſemper duret obligatio implendi id, quod fuit omiſſum, indubitatum eſt tandẽ peccari mortaliter violando votum in tota materia, C vel in graui parte eius. Quia licèt frangi videatur per paruas tranſgreſſiones multiplicatas, neceſſe eſt tandem peruenire ad diem, & horam in qua ſimilis tranſgreſſio ſit peccatũ mortale. Quãuis enim fiat poſt actum de ſimili materia leui, non verſatur circa illam, vt leuis eſt, ſed vt complet materiam grauem. Vt verbi gratia, ſiquis promiſit dare quotidie argentum in eleemoſynam, ea intentione, vt dies intelligatur præfixus, vt terminus, non vt præcipua ratio obligationis, quamuis vno, vel alio die id omittat, tenetur ſequentibus diebus ſupplere, & ideò ſemper poſterior omiſſio grauior eſt, & poſt paucos dies erit mortale, id omittere, quia non ſolùm omit- D titur eleemoſyna illius diei, ſed omnium præcedentium, quæ eodem die ſimul dandæ eſſent, & ita iam illa omiſſio habet materiam grauem. Idemque eſt de voto ſimili recitandi quotidie breuem orationem ſi eadem intentione fiat, nam eſt eadem ratio, vt dicemus. Et in hac parte non videtur eſſe diſſentio inter Auctores, vt videbimus. Supereſt ergo dubium, quando per tranſgreſſiones voti ſingulorum dierum, obligatio ita extinguitur, vt iam nulla ſit ad faciendum id, quod prætermiſſum eſt, & in hoc ſunt variæ opiniones. 2.

Quando per tranſgreſſiones voti ſingulorum dierum obligatio ita extinguitur, ex nulla in poſterum maneat.

Prima dicit numquam peccari mortaliter in talis voti tranſgreſſione, ſed poſſe omninò violari per ſolam multiplicationem tranſgreſſionum venialium. Pro hac ſententia referri poſſunt Soto, A- E ragon, & Vazquez: nam formaliter videtur in hoc conuenire, quod in prædicto caſu trangreſsio voti hodierna (quæ ex obligatione præſentis diei tantùm eſt venialis) non augetur propter ſimiles tranſgreſsiones præcedentes, niſi quando durat obligatio reparandi, & quaſi reſtituendi hodie, quod præteritis diebus omiſſum eſt, & conſequenter, quando hæc obligatio non durat, ſed extinguitur, omnes trangreſsiones diurnas eſſe veniales tantùm, licet per earũ multiplicationẽ obligatio voti exhauriatur, & violetur. Ratio huius opinionis eſſe poteſt; quia ſi onus diei præceden- 3.

1. Sententia. Numquam peccari mortaliter in talis voti tráſgreſſione.

tis non adiungitur hodierno, non eſt vnde augea- A tur materia præſentis diei, ergo permanet leuis, ſicut de ſe erat, & eadem eſt ratio de ſingulis, & omnibus.

4. *Soto.*

Differunt auté dicti Auctores in applicatione huius doctrinæ: nã Soto ſentit, hanc poſteriorem partem non habere locũ in voto reali, ſed tantùm in perſonali. Vnde libr. 7. de Iuſt. quæſt. 2. art. 1. & Aragon 2. 2. quæſtione 88. art. 3. diſtinguunt inter vota realia, & perſonalia. Et de reali voto dicunt, ſi ſit, verbi gratia, votũ de facienda quotidie parua eleemoſyna, licèt in principio aliquæ tranſgreſſiones leues præcedant, cùm perueniturad ſtatum, in quo grauis quantitas completur, tunc omiſſioné illam, per quam completur illa quantitas, eſſe peccatum mortale, & à fortiori omnes ſequentes, & B ſtatum in illo peccato ſemper durare, donec votũ impleatur, ſicut eſt vulgare in furto, idem enim eſſe de voto cenſent dicti Auctores. Et in hoc concordat Medina 1. 2. quæſt 88. art. 4. qui in hoc fũdat hanc partem, quod per illas trãſgreſſiones fit graue nocumentum proximo, & ideo tunc peccatur mortaliter, quando incipit nocumentum eſſe graue. Et illa ratione etiam vtitur Aragon. Sed ad culpam contra votum non rectè conſideratur proximi nocumentum: tum quia in tranſgreſsione voti realis non fit iniuria proximo, quia reſpectu illius non naſcitur obligatio, etiamſi materia voti illi vtilis ſit: ergo non propriè fit illi nocumentum, C ſed ſolùm non redundat in eum vtilitas, qui effectus eſt ibi quaſi materialis: ergo non peccatur contra proximum, ſed tantùm contra Deum. Et conſequenter nocumentum proximi nihil hic refert: ſed reſpectu fidelitatis Deo debitæ oſtendendum eſt, quomodò ibi augeatur materia grauis reſpectu vltimi actus (vt ſic dicam.) Ratio ergo vnica eſſe debet, quam Soto tetigit, dicens: *quia quod hodie non tribuis, cras teneris,* hinc enim apertè fit, vt perueniatur ad materiam grauẽ, vnde in hoc ſenſu hæc pars non pertinet ad præſentem dubitationem, ſed ad ſuppoſitionem, quam ſecundo loco fecimus, & diximus eſſe extra controuerſiam. De perſonali auté voto, vt de parua recitatione quo- D tidie facienda, dicunt dicti Auctores, etiamſi quotidie omittatur oratio promiſſa, numquam peccari mortaliter: quorum fundamentum eſſe debet, quia in his votis numquam eſt obligatio recitandi hodie, quod heri omiſſum eſt, & ita materia ſingulorum dierum ſemper manet tantùm venialis.

Aragon.

Differentia quoad hoc inter votum reale & perſonale.

Medin.

5. Refellitur diſtinctio de voto reali, & perſonali.

Hanc verò diſtinctionem improbat Vazquez 1. 2. diſput. 146. cap. 2. in fine. Et non ſine magno fundamento, quia tam votum reale, quàm perſonale fieri poteſt pro tali die in ſpecialem deuotionem, & cultum eius. Vt poteſt quis vouere ſingulis ſabbatis ieiunare, & eleemoſynam facere, intuitu colendi Deum in illo die, & tunc ſicut votum perſonale illo die non impletum, non obligat pro E die ſequenti, ita nec votum reale. Et è conuerſo ſicut poteſt votum reale fieri pro ſingulis diebus, vt non differatur ſolutio, non verò vt extinguatur, ita etiam poteſt votum recitandi, & quodlibet perſonale eadem intentione fieri, & tunc ſicut votum reale obligat ad dandam hodie eleemoſynam heri prætermiſſam, ita etiam votum perſonale obligabit ad recitandum, & ſupplendum, quod fuit prætermiſſum. Ergo nullum eſt diſcrimen inter talia vota, cum proportione de illis loquendo. Nã ſi fiant priori modo, etiam in realibus ſemper materia cuiuſcumque diei eſt leuis, ſi verò fiant poſteriori modo, etiam materia voti perſonalis paulatim aggrauatur ex paruis tranſgreſſionibus & ita peruenietur neceſſariò ad grauem tranſgreſſioné. Quod autem illi duo modi vouendi in vtroque voto locum habeant, patet, quia hoc pendet ex libera intentione vouentis, vt ſuprà dictum eſt.

Dicet fortè aliquis, eſtò hoc ita ſit, nihilominùs 6. regulariter obſeruari, vt vota realia non ita determinentur ad præſcriptum diem, ſicut perſonalia, nec eleemoſyna præſcribatur, vt onus proprium talis diei, ſicut ieiunium Et ratio eſſe videtur, quia eleemoſyna principaliter intenditur propter ſubueniendum neceſſitati proximi, quæ durat, tranſacto die deſignato: ieiunium vero, & ſimilia opera perſonalia ſolent frequenter fieri in peculiarem ſanctificationem talis diei, in reuerentiam alicuius Sancti, vel diuini beneficij. Sed hoc, eſtò ita ſit, ad factum pertinet, non ad ius, & eſt accidentarium ex vſu, vel intentione operantium, non ex natura talium votorum. In vtroque ergo genere votorum formalis doctrina eadem eſt, nimirum, ſi fiant, vt onus ſingulorum dierum, non augeri præſentem tranſgreſſionem per præcedentes, & conſequenter ſi ſingulæ tranſgreſſiones diurnæ per ſe ſpectatæ leues ſint, poſſe per ſolas tranſgreſſiones veniales multiplicatas, totum votum violari, ſiue reale, ſiue perſonale: ſi verò neutrum fiat, vt onus diei proprium, in vtroque augeri præſentem tranſgreſſionem ex præcedentibus, & ſic non conſummari violationem eius ſine peccato mortali, per ſe loquendo, & ſecluſa inaduertentia.

Formalis doctrina in vtroque genere votorum eſt eadem.

Nihilominùs alij ſentiunt, votum tam perſonale, quàm reale de parua materia pro ſingulis diebus anni, vel menſis, quæ tota ſimul facit grauem materiam, non omitti in tota illa materia, vel in graui parte illius ſine peccato mortali, etiãſi onus vniuſcuiuſque diei voueatur, vt proprium eius, & ſemel omiſſum non maneat obligatio illius pro altero die. Ità ſentit Valentia diſputat. 6. quæſt. 6. punct. 4. quæſt. 2. nam indefinitè, & ſine limitatione, vel diſtinctione loquitur etiam in votis perſonalibus. Poteſtque ſuaderi ex contrario fundamento, quia materia poſteriorum tranſgreſsionum ſemper augetur ex præcedentibus tranſgreſſionibus, etiamſi priores tranſgreſsiones reſarciendæ, ſeu quaſi reſtituendæ non ſint: ergo materia hodiernæ tranſgreſsionis poſt præcedentes poterit eſſe grauis, & conſequenter materia peccati mortalis per relationem, & coniunctionem ad præcedentes, etiamſi ſecundum ſe leuis videatur, & conſequenter non violabitur totum votum ſine peccato mortali. Antecedens probatur, quia illud votum vnum eſt, & habet pro materia adæquata cumulum, ſeu collectionem illarum paruarum orationum, vel eleemoſynarum, ergo inducit obligationem grauem circa totum illud, quod ſicut paulatim per partes impletur, ita etiam violatur: ergo cum multiplicantur partiales tranſgreſsiones, paulatim augetur tranſgreſſio voti: ergo quando multiplicatis tranſgreſsionibus, peruenitur ad terminũ augmenti, in quo læſio voti (vt ſic dicã) grauis eſſe incipit, iã illa materia, vt conſummatiua grauis læſionis, eſt materia grauis, & conſequenter in illa peccatur mortaliter: quia vt peccetur mortaliter contra votum, ſatis eſt, quòd votum ipſum grauiter lædatur, etiamſi non relinquatur obligatio faciendi, quod omiſſum fuit. Parumque ad rem moralem videtur referre, quòd illa læſio grauis paulatim fiat, & cõſummetur,

7. 2. Sententia. Votum tam reale quam perſonale leuis rei non omittitur per annum ſine peccato mortali. *Valen.*

metur, vel quòd ſimul fiat: nam in re in idem redit, quando ſciens, & videns aliquis paulatim cõſummat grauem illam tranſgreſsionem.

8. *Quas ratione colligatur in iſtis tranſgreſſionibus eſſe peccatũ mortale.*

Confirmatur, ac declaratur; nam ſi poſt tale votum emiſſum, aliquis haberet propoſitum non implendi illud, ſed tranſgrediendi per multiplicatas omiſſiones ſingulorum dierum, peccaret mortaliter: ergo & poſtea, quando peruenit ad terminum, in quo videt conſummari tranſgreſsionem grauem, peccat mortaliter. Antecedens videtur ſanè per ſe probabile, & verum, quia votum illud graue eſt, & de graui Dei obſequio: illud autem propoſitum opponitur toti voto, & deſtruit illud, continet ergo deformitatem grauem. Prima verò conſequentia patet, quia propoſitum illud eſt peccatum mortale propter grauem læſionem voti, quam obiectiuè ſibi proponit, ſed hanc læſionem voluntariè facit, qui per leues tranſgreſſiones videt illam conſummari, & nihilominùs conſentit, & vult per aliquem actum illam conſummari: ergo in illo actu exercet, & continet totam malitiam illius propoſiti. Confirmatur ſecundò, quia vt augeatur materia peccati, quod additur præcedentibus, non ſemper eſt neceſſarium, vt præcedentia relinquant obligationem quaſi reſtituendi, vel reparandi, quod omiſſum eſt, ſed ſufficit, quòd paulatim augeatur aliquod malũ, quod homo vitare teneatur verbi gratia quando homo leuiter peccat intemperatè comedendo contra ſalutem ſuam, non tenetur poſtea reparare illud damnum, tenetur tamen non augere illud multiplicando ſimiles actus gulæ, vnde licèt prior exceſſus fuerit venialis, ſecundus erit grauior, ſi homo videt augeri nocumentũ: & ita fieri poterit vt tertius, vel quartus ſit mortalis. ſi cõſummetur nocumentum graue. Item hoc modo, licèt præceptum ieiunij leuiter violetur per paruam ſumptionem cibi, ſi tamẽ eodem die ſæpiùs multiplicentur paruæ illæ ſumptiones, conſummari poterit graue peccatum: quia læditur ieiunium in materia graui. Idem videri poteſt in infamatione proximi: nã ſi incipio infamare venialiter, aperiendo occultum defectum leuem, & poſteà addam alium, & iterum alium, poterit eo perueniri, vt ex collectione fiat nocumentum graue: & ita vt in aliqua infamatione conſummetur peccatum mortale, niſi inaduertentia excuſet. Hæc enim limitatio ſemper ſubintelligitur, quia ſine aduertentia ſufficiente nõ peccatur mortaliter: ſed hoc generale eſt, & ideo illud ſupponimus, & loquimur de actu ipſo ſecundum ſe. Sic ergo in præſenti ex ipſa læſione voti, & augmento eius, augetur ſufficienter materia, licèt obligatio reſtituendi non intercedat.

Exemplo valde accommodata, quæ docent ex multis venialibũs fieri vnum mortale.

Sine aduertentia ſufficiente non peccatur mortaliter.

9. *Fertur iudicium de ſecunda ſententia, & impugnatur.*

Quamuis autem hæc vltima ſententia videatur probabiliter ſuaderi his coniecturis, nihilominùs ſcrupuloſa eſt, & vix poterit, qui illam defenderit, variis difficultatibus moralibus inſurgentibus occurrere. Nam iuxta illam dicendum eſſet, ſiquis fecit votum non mentiendi, etiam iocoſe, vel officioſe, poſſe mortaliter peccare propter ſolam multiplicationem mendacij iocoſi: quia multiplicando mendacia, lædit votum grauiter, & priuat Deum magno obſequio, quod in tali obiecto ſimul ſumpto reperitur: conſequens autem nullo modo videtur concedendũ, quia nõ apparet maior ratio in illo voto, quam in lege non mentiendi. Vnde Nauarrus, capit. 12. numer. 65. dixit, tranſgreſſiones voti de vitando aliquo peccato veniali, cõmuniter tantum eſſe peccatum veniale, & in hoc putat eſſe votum æquiparandum legi: quod etiam

Difficultates quæ oriuntur ex prædicta doctrina.

Nauar.

A cenſuit Soto, dicto art. 1. Secundò ſequitur ex dicta ſententia, ſiquis vouit quotidie recitare Roſarium, & ſingulis diebus partem leuem omittat, inde augeri malitiam poſteriorum tranſgreſſionũ, & tandem fieri materiam peccati mortalis in trãſgreſſione ſecundum ſe leui propter relationem ad præcedentes. Conſequens eſt falſum, ergo: Sequela patet, quia etiam tota illa tranſgreſſio ſimul ſumpta, eſt grauis læſio talis voti, & illi applicari poſſunt rationes ſuprà factæ. Minor autem videtur clara, quia illi defectus non vniuntur inter ſe, vt videre licet in defectibus, qui quotidie cõmittuntur in recitatione horarum Canonicarum: nam defectus vnius diei non coniungitur cum defectibus alterius diei ad componendam vnam materiam grauem. Aliàs poſt ſemel completam materiam ex ſucceſſiua multiplicatione talium defectuum, ſemper peccaretur moraliter per ſimiles defectus in ſe leues, quod eſt dictu abſurdiſſimum. Et patet ſequela, quia ſemper coniungerentur præcedentibus, & efficerent tranſgreſſionem grauiorem. Vnde idem argumentum fieri poſſet in voto recitandi quotidie horas Canonicas: nam ſine dubio per defectus leues multiplicatos in dies numquam venietur ad peccatum mortale committendum, cuius tamen oppoſitum ex dictis ſequitur applicando rationem factam. Item ſiquis vouit ieiunare Aduentum, licet ſingulis diebus leuem defectum in ieiunio committat, numquam peccabit mortaliter, etiamſi illæ tranſgreſſiones ſimul ſumptæ grauem materiam contineant, ita vt ſi vno die fierent, ſufficerent ad frangendum grauiter ieiunium.

Soto.

Dico ergo, in his leuibus tranſgreſſionibus voti, diuerſis diebus, ſeu temporibus factis, ſemper ſpectandum eſſe, an ex his componatur vnus actus moralis, nec nẽ: nám ſi non componitur, numquam trãſgreſsio grauis eſt, licèt multæ leues multiplicentur. Et hoc probant rationes factæ, & illa generalis ſuprà facta, ob quam multa peccata venialia non componnnt vnum mortale, ſcilicet quia non vniuntur vllo modo ad vnum actum componendum. At verò ſi plures actus diuiſim facti tendant ad vnum componendum, & vt ſic, cadant ſub votum, tunc ex multis poterit vnus actus conflari, vel ſuppoſitis prioribus, poterit per aliquam poſteriorem conſummari: & ita poterit peccari mortaliter in eo momento, in quo grauis ille actus conſummatur. Sub actu verò etiam omiſsionem contrariam voto comprehendimus, vt ſæpe diximus. Et ratio eſt oppoſita ſuperiori, quia ſi actus eſt vnus, & grauis poteſt eſſe ſufficiens ad vnum peccatum mortale conſtituendum: nam ſicut negatio eſt cauſa negationis, ita affirmatio affirmationis. 10.

Leuis tranſgreſſio voti diuerſis temporibus ſæpius repetita non eſt grauis niſi ex his actibus componatur vnus moraliter.

Dices, Quando per plures actus leues cenſetur vnus grauis paulatim perfici? Reſpondeo duobus modis poſſe id contingere. Primus eſt ſuprà poſitus, quando ex prioribus actibus leuibus relinquitur obligatio, quæ coniungitur præſenti obligationi, & ex vtraque fit vna grauis: & tunc eſt res clara, & frequenter contingit in votis realibus, & poſſet etiam inueniri in perſonalibus, vt dictum eſt. Et iuxta hunc modum proceſsit prima ſententia, non tamen excluſit alium modum, licet illum non explicuerit. Secundus ergo modus eſſe poteſt, quando ſecundum moralem vſum, & æſtimationem cenſetur componi moraliter vnus actus ex multis, vel ex quadam ſucceſsione actuum, aut omiſsionum: vt verbi gratia, ex horis Canonicis vnius diei cenſetur componi vna integra 11.

Duobus modis per plures actus efficitur vnus grauis moraliter.

Ex leui omiſsione vnus pſalmi

in prima, alterius in veſpera,& ſic in aliis intra eundem diē grauis tranſgreſſio inſurgit.

tegra recitatio: recitatio verò vnius diei non componit vnum actum moralem cum officio alterius diei,& ideò in habente votum recitandi officium Canonicum, ex leui omiſsione vnius Pſalmi in Prima,verbi gratia,& alterius in Veſpera, & alterius in Matutino intra eundem diem poſſet inſurgere grauis tranſgreſſio voti: ſi autem fierent in diuerſis diebus, eſſent tantùm plures tranſgreſſiones leues. Idem cerni poteſt in ieiunio vnius diei, vel plurium. In diuerſis autem diebus rarò inuenitur vnus actus moralis, qui hoc modo componatur ex pluribus actibus illorum dierum, non tamen repugnat inueniri. Vt ſi quis vouit per nouem dies aſſiſtere in Eccleſia religionis cauſa, ſi ſingulis diebus parum abſit, moraliter coniungentur illi defectus ad componendum vnum grauem defectum in illo actu, ſeu materia voti: quia ex modo, & intentione voti eſt vna obligatio, quæ paulatim violatur. Idem dico, ſiquis voueat dicere Roſarium diuiſum in tres partes per tres dies, ſingulas partes ſingulis diebus deſignando, tamquam onera talium dierum in illis præciſe implenda: nam ſi ille omittat ſingulis diebus aliquid leue, ſi ex omnibus illis omiſſionibus aliquid graue reſpectu totius Roſarij reſultet, credo peccati mortaliter, ſicut ſi vno die recitandum eſſet Roſarium ex voto: quia diſtinctio dierum parum refert, quandoquidem actus ille ſemper reſpicitur, vt moraliter vnus, & vt talis vouetur.

12. Quando ex multis peccatis venialibus contra votum non conflatur vnum mortali.

Iuxta hunc ergo ſecundũ modũ procedere poteſt poſterior opinio: ſi verò generaliùs loquatur, vt ſignificat, illam non admittimus. Quotieſcumque enim votum eſt de pluribus actibus leuibus, quorum ſinguli totales ſunt, & diuiſim, ac ſigillatim præſtandi ſunt, ſiue in diſtinctis diebus, ſiue etiam in diuerſis horis eiuſdem diei, ex multiplicatione tranſgreſſionum venialium non peruenitur per ſe loquendo ad mortalem. Quia tunc nulla eſt vnio, & ita vnus actus nullo modo aggrauat alium. Exempla ſunt in votis affirmatiuis, ſi quis voueat ſingulis horis, aut decies in die eleuare mentem in Deum, licèt decies omittat, non eſt grauior decima omiſſio, quàm prima, idem dico de breui recitatione, verbi gratia, Orationis Dominicæ per ſingulos dies menſis: nam licèt per totos dies omittatur, non eſt maius peccatum in vltimo, quàm in primo die. In votis autem negatiuis exempla ſunt in voto non mentiendi iocoſe, vel non omittendi leuem partem Miſſæ, aut Diuini officij: nam licèt in diuerſis Miſſis, ſeu diebus ſæpius hoc fiat, numquam peccabitur mortaliter Et idem erit de voto vitandi omnem leuem ſumptionem cibi in diebus ieiunij peccãdo venialiter contra illud: nam licet hoc peccatum in pluribus diebus ieiunij fiat, numquam eſt mortale: quia vna materia non colligatur cum alia, nec illæ plures comeſtiones paruæ componunt vnum actum moralem, quod ſecus eſſet, ſi eodem die contra idem ieiunium fierent, & ſic de aliis. In quibus etiam ſemper ſpectanda eſt intentio vouẽtis, multũ enim conferre poteſt ad iudicandũ, an vouere voluerit plures leues actus diuerſis temporibus efficiendos, vt ſigillatim impleãtur, vel omittãtur ſine vnione, ſeu cõtinuatione eorũ inter ſe.

13. Fit ſatis fundamentis aliarum opinionum.

Atque ex his ſatisfactum eſt fundamentis aliarum opinionũ. Nã in priori credimus non eſſe diſſentionem circa ius, ſed circa factũ, & fortaſſe magis eſſe in modo loquendi, quàm in re: verum enim eſt, quoties ex voto hoc die non impleto relinquitur obligatio in ſequentem diem, augeri materiã

A transgreſſionis, & non conſummari ſine graui culpa, quando illa minima ſimul iuncta grauem materiam componunt. Et hoc poſſe contingere in votis perſonalibus, licèt rariùs. Et hoc ſolùm probant omnia, quæ circa illam ſententiam adducta ſunt. Non tamen probant excluſionem, id eſt, non poſſe eſſe alium modum, quo diſtincti actus leues inter ſe continuentur, & quaſi vniantur ad componendam, vel conſummandam vnam grauem tranſgreſsionem voti, quæ peccatum mortale ſit. Et hoc damus ſecundæ ſententiæ, & argumentis eius. Quia verò generaliùs procedere videntur, illis ſatisfaciendum eſt, ne contra ea, quæ diximus vim aliquam habere videantur.

B Ad principalem rationem dico, rectè procedere, quando votum eſt de vno actu graui, qui paulatim omittitur, ſeu diminuitur per partiales trãſgreſsiones leues, non verò quando actus leues ſunt omninò diſtincti: tunc enim nego per multiplicationem actuum fieri grauem tranſgreſſionem voti, ſed tantùm plures leues, quarum cumulus, vel multitudo numquam eſt vna tranſgreſsio, & ita numquam eſt grauis, ſeu mortalis tranſgreſsio. Cùm autem vrgetur, quia votum illud eſt vnum, & graue. Reſpondeo in primis eſſe vnum ex parte actus animi, tamen ex parte obiecti æquiualere pluribus, ſicut præceptum recitandi diuinum officium dici poteſt vnum ex parte actus, plura verò, C vt applicatur ad plures dies. Deinde dico, illud votum non eſſe graue intenſiuè, id eſt, obligans ad aliquem actum grauem, vel ſub mortali, quia non tranſcendit materiam venialem, etiamſi tota ſimul ſumatur, ſed intra illam latitudinem poteſt dici graue extenſiuè, id eſt, plures obligationes leues, ſeu ſub veniali in ſe complectens. Quod in præceptis de vitandis verbis otioſis, vel mendaciis leuibus, videre licet: nam tota materia talis præcepti ſimul concepta grauis videtur ſecũdum quamdam extenſionem, ſeu multitudinem actuum, non tamen eſt intenſiuè grauis, id eſt, quæ per ſe ſufficiat ad augmentum peccati mortalis, vt D conſtat. Atque hoc ipſum probat ſecunda confirmatio, procedit enim, quando multi actus leues colliguntur in vno effectu, vel nocumento, quod ſit obiectum vnius peccati mortalis commiſſi per tranſgreſsionem vnius præcepti, & vno actu graui: non verò procedit, quando actus leues ſunt omnino condiſtincti: nam tunc augmentum, quod reſultat ex eorum multiplicatione ſolùm eſt extenſiuum intra latitudinem venialem: & ita tũc non poteſt dici grauiter lædi votum, niſi in eodem ſenſu, vt explicatum eſt.

14. Ad præcipuã rationem.

Officium diuinum quomodo dici poſſit eſſe vnum, & plura.

In prima verò confirmatione petitur, quid dicendum ſit de formali propoſito, non implendi tale votum de leui peccato vitando, vel paruo opere bono faciendo ſingulis diebus. De quo cla- E rum eſt tale propoſitum eſſe peccatum mortale, quando tranſgreſsiones illæ leues habituræ ſunt inter ſe connexionem, augmentum aliquo ex duobus modis explicatis: nam tunc tota malitia tranſgreſsionis futuræ, vel poſsibilis, iam eſt in illo propoſito, ſed illa in ſe eſt peccatum mortale, vt declaratum eſt, ergo & illud propoſitum. Imò tunc ſi propoſitum illud antecedat, & ex illo incipiat votum non ſeruari, à principio omnis tranſgreſsio eſt peccatum mortale, etiãſi ſecundũ ſe paruæ materiæ eſſe videatur quia iã procedit à propoſito grauiter peccaminoſo, & ad illius complementum ordinatur, vt in ſimili notauit

15. An formale propoſitum nõ implendi votum de leui peccato vitando, vel de alio paruo opere graue peccatum ſit.

16. notauit Nauarrus d.n.65.

In quo ſenſu non eſt mortale habere propoſitum non implendi votum de ritando leui peccato.

Difficultas ergo eſt, quando votum eſt implendum, vel omittendum per actus leues multiplicatos ſine cõnexione, vel augmento eorum inter ſe. Nam tunc etiam videri poteſt propoſitũ illud peccatum mortale propter argumentũ factum, quod illud propoſitum opponitur toti obiecto: vnde videtur graue habere deformitatẽ. Nihilominùs tamen dicendum videtur, per ſe, & in rigore illud nõ eſſe peccatum mortale, quod apertè ſentit Soto d. artic. 1. dicens: *Dum materia leuis eſt, nihil referre, totúmne ſit obiectum voti an pars.* Nam par ratio eſt de propoſito contrario. Idem ſumitur ex Nauarro d. c. 12. num. 65. quatenus abſolutè dicit, tranſgreſſionem talis voti eſſe veniale peccatum, ſumens argumentum à ſimili ex lege. Vnde probatur primò, quia illud non eſt propoſitum committendi aliquod peccatum mortale: ergo non habet obiectum, vnde ſumat mortalem malitiam. Item propoſitum mentiendi venialiter quoties occaſio tulerit, in rigore non eſt peccatum mortale, quia præceptum non mentiendi intra illam materiam non obligat ſub mortali: ergo idem eſt de tali voto: nam æquiparatur in hoc legi ſecundum omnes, & oſtenſum eſt, votum talis materiæ non obligare in re ipſa ſub mortali. Item ſiquis haberet plura vota de diuerſis materiis leuibus, vnum verbi gratia, dicendi orationem Dominicam, aliud dandi paruam eleemoſynam: aliud viſitandi ſemel Eccleſiam, & ſimilia, licet vno actu proponeret nullum implere non peccaret mortaliter: ergo idem eſt in vno voto obligante ſolùm ad plures actus leues omninò totales, & diſtinctos, licèt ſint eiuſdem rationis.

Nauar.

B

Propoſitum mentiendi venialiter quoties ſe occaſio tulerit, non eſt peccatum mortale.

C

17. Neque obſtat, quòd propoſitum illud videtur habere materiam graue contra religionem: dico enim illam materiam eſſe grauem intra latitudinem venialis, quia plura venialia confuſe complectitur, quam vocauimus grauitatem extenſiuam, non tamen eſſe grauem intenſiuè, & in ordine ad mortalem tranſgreſſionem: quia numquam in executione continet obiectum alicuius peccati mortalis, & ideò nec in ordine ad propoſitum habet talem grauitatem. Dixi autem hoc eſſe intelligendum per ſe, & in rigore, quia timendum eſt graue periculum talis propoſiti, & quòd vix poteſt haberi ſine contemptu, & ita ex circumſtantiis poterit eſſe peccatum mortale.

CAPVT VI.

Quibus modis peccari poſſit contra votum, & quando talia peccata multiplicentur?

1. DVplex modus in generali circa hunc peccandi modum ſuprà dictus eſt, ſcilicet, committendo, vel omittendo, priorique modo violantur vota negatiua: poſteriori affirmatiua, ſicut in præceptis contingit, & ſuprà etiam tactum eſt. De his ergo duobus modis diſtinctè in præſenti loqui oportet, vt clariùs, & breuiùs, quæ ad vtrũque membrum pertinent, expediantur.

E

2.

1. Aſſertio. Per promiſſionem interdum peccatur contra votum ſola dilatione, interdum abſoluta voti violatione qua illius obligatio finitur.

Dico ergo primò: Per omiſſionem interdũ peccatur contra votum ſola dilatione, interdum abſoluta voti violatione qua illius obligatio extinguitur, & finitur. Vtrumque colligi poteſt ex verbis Deut. 23. *Cùm votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere;* Et infrà: *Si moratus fueris, imputabitur tibi in peccatum.* Peccatur ergo per ſolam dilationem: cõſtat autem multò magis peccari per totalem omiſſionẽ. Et ideò non tantũ ad omittendum ſed etiã ad differendũ ſine peccato neceſſaria

A eſt diſpenſatio, vt ſumitur ex cap. *Non eſt*, de Voto, Ideóque in cap. *Per tuas*, eodem, voti tranſgreſſor dicitur, qui intra præfixum tempus votum religionis non impleuerat, vt ibi Panormitanus, notat. Ratione declaratur, quia, hic modus peccandi per omiſſionẽ eſt contra obligationem voti affirmatiui, vt ſuprà declaratum eſt: omne autem votum affirmatiuum habet aliquod determinatum tempus, pro quo obligat, vt ſuprà etiam oſtenſum eſt; ergo ſi pro illo non impleatur, per omiſsionem peccatur: omiſsionis enim peccatum eo tẽpore maximè cõmittitur, pro quo præceptũ affirmatiuũ obligat.

Deut. 23. Cap. Non eſt. Voti tranſgreſſor dicitur qui intra præfixum tempus votũ religionis nõ impleuit. Panor.

3. Atque hinc facilè declaratur duplex ille modus peccandi, vel per totalẽ violationem voti, vel per ſolam dilationem. Quia duobus modis definitur tempus obligationis voti affirmatiui: vnum vocare poſſumus affirmatiuum, alium negatiuũ: quia per vnum præſcribitur totum tempus, in quo poteſt, & debet impleri votum, per aliũ ſolũ præſcribitur terminus, vltra quẽ non eſt differenda voti ſolutio, quamuis ſi differatur nihilominùs poſteà fieri poſſit, & debeat. Vnde in priori modo terminus eſt ad extinguendam voti obligationem, in poſteriori ad accelerandã illã, vt nõ differatur, & ideò prior dici poteſt neceſſarius ad ſolutionem nõ ſolùm debitam, ſed etiam poſsibilẽ: poſterior verò ſolũ ad debitam Item prior dici poteſt de ſubſtantia voti, ſecundus de obligatione tantùm. Exempla clara ſunt in voto ieiunandi in vigilia talis Sancti, vel ieiunandi ante menſem elapſum, & alia ſuperiori libro tractata. Hinc ergo fit, vt ſi votum nõ impleatur toto tempore, quo impleri poteſt vſque ad terminum affirmatiuũ, ſeu ſubſtantialem, tunc prorſus violetur per totalem, ac ſubſtantialem omiſsionem: quando autem differtur vltra terminum præfixum ad vrgendam ſolutionem, tunc ſolùm violatur per nimiam dilationem.

Duobus modis definitur tempus obligationis voti affirmatiui.

Hinc ſequitur primò, grauius peccari per totalem omiſsionem, quàm per ſolam dilationẽ. Patet, quia prior peccandi modus eſt contra ſubſtantiam voti omninò: poſterior verò ſolùm contra circumſtantiam temporis. Item per priorem lapſum ita contemnitur votum, vt amplius ſeruari non poſsit: D at per poſteriorẽ minùs contemni videtur, quandoquidem ſemper poteſt retineri propoſitum implendi votum, ſaltem quoad ſubſtantiam eius. Vnde fit, vt cæteris paribus, faciliùs committatur graue peccatum in abſoluta voti omiſsione, quàm in dilationẽ, tum quia de ſe maior eſt prior violatio voti, quàm poſterior: tum etia etiam quia faciliùs excuſari, imo honeſtari poteſt dilatio aliqua, quam omiſſio ſimpliciter: nã minor cauſa ſufficiet ad differendum, quam ad omittendum. Quæ omnia poſſunt à ſimili confirmari ex obligatione reſtituendi, ſeu ſoluendi iuſtitiæ debitum, vel humanam promiſsionem: nam dilatio ſolutionis, ſeu reſtitutionis de ſe minùs grauis eſt, faciliúſque excuſatur, quàm abſoluta debiti negatio.

Corollariũ, grauius peccatur contra votum per totalem omiſsionem, quam per ſolam dilationem.

5. Occurrunt autem in præſenti nonnulla dubia circa vtrumque membrum Et primò circa totalem violationem quæri poteſt, ân poſtquã votum omninò omiſſum eſt, obligatio maneat ad aliquam recompenſationem, & quaſi reſtitutionem? Sed hoc ſufficienter ſuperiori libro tractatum eſt, quia ad obligationem voti plenè explicandum pertinebat. Et ſimile dubium eſt, quãdo aliquis habet tempus, ſeu diem certũ, & præfixum ad votum implendum, & in eo non poteſt, an peccet tunc non implendo: Ad quod dicendum eſt ſicut in aliis omiſsionibus, ſuppoſita impotentia, iam non peccari de nouo coram

Dubia aliquot circa violationem totalem voti.

Nemo peccat in eo, quod vitare non poteſt.

uo coram Deo, quia nemo peccat in eo, quod vitare non poteſt, cùm illud iā non ſit voluntatis, ſed neceſſitatis. Solet autem omiſsio præſens imputari ad culpam, ratione præcedentis cauſæ voluntariæ, & tunc quæſtio eſt de nomine (vt in ſuperioribus tetigi) an externa omiſſio, quæ tempore impotentiæ contingit denominetur peccatum à ſuperiore cauſa, necne. De quo aliàs: magis autem ad rem ſpectat, inquirere, ſiquis prævideat fore, vt nō poſſit eo die votū implere, an teneatur præuenire? Sed hoc etiā in ſuperiori libro ſufficienter tractatū eſt.

6\. An promiſſum pro certo die opus, poſſit extendere vouens pro ſua volūtate ad certū diem.

Ac tandem poteſt inquiri, quando opus eſt promiſſum pro certo die, an poſſit licitè vouens extēdere ſua voluntate tempus illud ſine tranſgreſſione voti, vt verbi gratia, ſi vouit ieiunare die Sabbati, an peccet differendo illud ieiunium in proximam feriam, animo retinendi eandem obligationem, & ſeruandi illam? Reſpondeo, hoc fieri non poſſe, ſi ieiunium promiſſum eſt, vt onus proprium talis diei: quia vel in ipſo die Sabbati occurrit ratio ſufficiens ad excuſandum ieiunium in illo die, & tunc non eſt neceſſarium habere animum poſteà implendi votum, iuxta dicta in libro præcedenti, quia tunc extinguitur obligatio elapſo tempore: vnde ſiquis id facere velit, erit voluntatis actus, non obligationis, vel ſi noua obligatio aſſumpta eſt, erit nouum votum, non prioris obſeruatio. Si autem pro illo die Sabbati non occurrit ratio ſufficiens ad excuſandum, non poteſt eſſe licita omiſſio illius propter intentionem poſteà faciendi: quia illa non eſt dilatio, ſed totalis voti omiſſio, quæ non honeſtatur propter intentionē futuri actus. Dices poſſe illam eſſe quaſi voti commutationem. Reſpondeo, etiam ad hanc requiri cauſam iuſtā, & poteſtatē Prælati: non enim exiſtimo fieri poſſe propria voluntate: etiam in æquale, vt infrà dicā. Eo vel maximè quòd illa non eſt æqualis omnibus penſatis, quia licèt opus ieiunij videatur æquale, ipſa dilatio eſt quædā obligationis relaxatio, & fortaſſè ex circumſtantia nō eſt tā ſacrū ieiunium alterius diei, ſicut vigiliæ, verbi gratia, vel alterius ſimilis. Dices: compenſari hoc totum poteſt addendo aliquid oneris, vt ſi ſtatuā alio die ieiunare, & eleemoſynam facere, vel quid ſimile: Reſpondeo, tunc vtendum eſſe regulis iuſtæ commutationis infrà tradendis, & ita poſſe excuſari peccaminoſam omiſſionem, non per modum dilationis, ſed per modum iuſtæ commutationis.

Ad voti commutationem requiritur cauſa iuſta, & prælati auctoritas.

7\. An ſemper ſit peccatum mortale voti dilatio quādo materia eſt grauis.

Circa aliud autem membrum de dilatione vltra terminum præfixum ad accelerandā ſolutionē, dubitari poteſt, an ſemper ſit peccatum mortale quælibet dilatio, quando aliàs materia voti eſt grauis, & de ſe ſufficiens ad peccatum mortale reſpectu totalis omiſſionis. Videri enim poteſt ſemper eſſe peccatum mortale, etiamſi mora ſit minima, quia in aliis præceptis ita deſignantibus terminum dilationis, videtur hoc eſſe ſemper peccatum mortale, vt in præcepto de cōmunione in Paſchate, ſi per diem differatur, vltra vltimū iam deſignatum, & in præcepto ab homine comparendi intra nouem dies, ſi decimo compareat aliquis, cenſetur grauiter tranſgreſſum eſſe præceptum, & excommunicationem incurriſſe, ſi impoſita erat ipſo facto. Quia ibi includitur præceptū negatiuū: *Non differas vltra hoc facere*, quod videtur grauiter violari, eo ipſo quòd ſubditus præfixum terminum tranſgreditur in re graui. Itē ſi iuramentū fiat ſoluendi intra talē terminū, qui intra illū nōn ſoluit, etiamſi paulò pòſt impleat, cenſetur periurus, & cōſequenter peccare mortaliter, ſi alias materia ſit

A grauis: ergo idem à fortiori in voto. Antecedēs patet: quia cū veritas in indiuiſibili cōſiſtat per minimā termini tranſgreſſionē deficit veritas iuramenti. Et hoc confirmari poteſt ex ca. *Commiſſū* de Spōſal. iuxta quemdā intellectū, quia ne differatur terminus iuramento præfixus, conſulitur matrimoniū ante ingreſſum Religionis.

Veritas in indiuiſibili conſiſtit & per minimā termini trāſgreſsionem deficit veritas iuramēti.

8\. Reſoluitur ex parte moræ breuis poſſe eſſe veniale peccatum cōtra votum. *Syluest.* *Angel.* *Tabien.*

Reſpondeo nihilominùs, etiam ex parte moræ breuis poſſe hoc peccatum eſſe veniale, etiamſi actus, qui differtur, aliàs grauis ſit. Ita ſentiunt cōmuniter Sūmiſtæ, verb. *Votum*, Sylueſter 2. quæſt. 4. Angelus 3. nu. 2. Tabienna num. 3. Probatur, tum quia promiſſiones, & obligationes iuſtitiæ, non obligant cum maiori rigore, vt patet de obligatione ſoluendi mutuum intra certum diem: tum B etiam quia non eſt veriſimile, vouentem habuiſſe animum ſe obligandi cum maiori rigore: tum etiam quia materia potiſſima illius violationis voti eſt circumſtantia temporis: ergo ex diminutione illius poterit etiam eſſe leuis omiſſionis culpa. Aduerto autem hoc frequentiùs contingere, quando terminus implendi votum non eſt præciſè definitus ex formali intentione vouentis, ſed ex prudenti arbitrio: nam ſicùt in hoc poteſt eſſe latitudo intra gradum licitum, ita etiam in gradu illicito, ita vt priùs iudicetur quaſi inchoari tranſgreſſio per venialem culpam, & poſteà aggrauari vſque ad mortalem. Quando verò indiuiſibilis C terminus eſt præfixus, ſtatim totus tranſitur, & ideò maior eſt deformitas: ſed nihilominus ſi hoc fiat ſine contemptu, & cum aliqua humana excuſatione, & cauſa ſaltem apparente, & aliàs ſit bona fides, & moralis certitudo breuitatis moræ, poterit culpa eſſe venialis. Nec obiecta in contrariū aliud probant, ſed potiùs iuxta hanc regulam moderanda ſunt. Solùm in exemplo de communione Paſchali aduerto, dilationem in rigore incipere fieri à die Paſchatis, & conſuetudine factū eſſe, vt abſque vllo peccato etiam veniali differri poſſit per octo, vel quindecim dies: & ideò, quando iam differtur vltra vltimum diem promiſſum, videtur ſtatim eſſe tranſgreſſio grauis, niſi cauſa D grauis excuſet. Et hoc maximè timendum eſt, quādo excommunicatio eſt impoſita: quia videtur in ipſo termino cōtumacia cōſummari, & ſaltē in foro Eccleſiæ ita præſumitur: in conſcientia verò poſſet quis excuſari, ſi mora non fuit grauis in re, nec fuit ex animo contumaci.

9\. An quando conſtat de termino dilationis in voto habeat ibi locum epicheia. *Syluest.* *Gloſ.*

Dubitari præterea poteſt, quando cōſtat de termino præfixo, an locū habeat ἐπιεικεία propria auctoritate, vel prudentis viri, ſine auctoritate Superioris? Sylueſter enim *Votum* 2. q. 3. in fine, ait ſiquis procraſtinet ex ſpe maioris cōmoditatis poſſe excuſari: illa autem eſt quædam ἐπιεικεία. Et fauet Gloſſa in cap. *Non eſt*, de Voto dicens, *in voto includi conditionem implendi illud ſtatim, ſi commodè fieri poteſt.* Et idem ferè ſentit Angelus ſuprà, addens E aliam diſtinctionem parum neceſſariam. Vnde dico in primis, ſi dies, vel hora implendi votum expreſſe conſtituta ſit per verba, vel intentionem vouentis, nullum eſſe locum dilationi per ἐπιεικεία, vel interpretationem, niſi in eo caſu, in quo occurrit impedimentum ſufficiens ad tollendam obligationem voti, vt ſuprà declaratum eſt, quia ſi tale non ſit impedimentum, obligatio vrget, & poſita illa determinatione, non eſt locus prudenti arbitrio. Et ita ſentit Panormitanus d. cap. *Non eſt*, reprobans Gloſſam prædictam. At verò ſi vouens non determinauit tēpus: quia in illo ſit determinatio prudenti arbitrio, in tantùm admitti

Panorm.

admitti poterit illa excuſatio, in quantùm illa ma- A ior commoditas confert ad prudentem coniecturam, vel de intentione vouentis, vel de maiori obſequio Dei. Poteſt enim in præſenti etiam interuenire quædam tacita commutatio in melius bonum, ſi reuera tale iudicatur, vt ſi quis vouit ingredi religionem, & differt aliquantulùm, vt diſcat litteras neceſſarias vſui religionis, quæ in illa non poſſunt commodè addiſci, facilè poterit à culpabili mora excuſari, dummodò virum prudentem conſulat.

10. An poſt paruam dilationem aliquis cōtinuè peccet omittēdo votum?

Vltimò dubitari poteſt circa idem membrum, an poſt huiuſmodi paruam dilationem, aliquis cōtinuè peccet omittendo votum? Quæ interrogatio non habet locum in priori totali omiſsione voti: quia ibi extinguitur obligatio voti, & ita tranſacto termino, amplius non peccatur omittendo: B quando autem omiſſio eſt per dilationem, tunc nō extinguitur obligatio, imò poſt trāſactū terminum præfixum, magis ſemper obligatio premit, & pro ſemper: ergo etiam ſemper, ac pro ſemper peccatur. Cum qua dubitatione coniuncta eſt alia, ſcilicet, quando peccatum illud interrumpatur, & quando multiplicetur. Sed hæc difficultas eadem eſt in hoc peccato, quæ in peccato non reſtituendi, vel non ſoluendi debitum: nam cum proportione idem dicendum eſt in vtroque caſu. De quo pro nunc ſufficiunt, quæ diximus in 4. tom. 3. par. diſp. 22. ſect. 5. numer. 30. & ſequentibus, & quæ in 1. 2. in materia de Peccatis tractantur.

Peccatū illud, quaſi cōtinuè durare oſtenditur.

Summa omnium eſt, illud peccatum quoad externā omiſſionem actus promiſsi quaſi continuè durare: hanc C verò durationem non eſſe moralem, & in ratione peccati, niſi quando actualiter eſt voluntaria directè, vel indirectè. Ad hoc autem neceſſe eſt, vt actu veniat in memoriam obligatio, vel in ſe, vel in ipſo actu promiſſo, & quod poſsibilitas implendi votum hic, & nunc, actu duret: quia aliàs omiſsio non eſt actu voluntaria, & conſequenter non eſt actuale peccatum.

11. Quando interrumpatur tale peccatū.

Vnde fit, vt tale peccatum interrumpatur, vel per naturalem inconſiderationem, vel per totalem occupationem circa res alias, per ſomnum, per impotentiam implendi, & ſimilia. Atque ita tunc iterabitur talis culpa, quando poſt moralem interruptionem homo iterum aduertit, & nihilominùs vult non implere votum, vel directè, vel in- D directè volendo occupari circa aliud, & non curando de voti obſeruatione. Fieri tamen poteſt, vt licèt tempus implendi votum tranſactum ſit, non poſſit poſtea in qualibet parte temporis impleri, ſed certis horis, vel temporibus opportunis, vt ſi hodie audienda eſſet Miſſa, tranſacta hora Miſſæ, commiſſum eſt peccatum, ceſſat verò reliquo diei tempore, obligabit tamen ſtatim ſequenti die, per ſe loquendo: & idem eſt cum proportione de ieiunio, & ſimilibus actibus facilè cernitur interruptio, & iteratio peccati. At ſi votum ſit ingrediendi religionem intra annum, tranſacto anno non poteſt obligatio vrgere continuè, per ſe, ac moraliter loquendo, & tunc procedit regula poſita, vt conſtat. E

12. 2. Aſſertio. Per modum cōmiſſionis nō peccatur contra votū ob ſolā dilationem, ſed per obligationis violationem.

Dico ſecundò: Per modum commiſſionis non peccatur contra votum ob ſolam temporis dilationem, ſed per violationem directæ obligationis voti: per hanc verò tranſgreſsionem non ſemper extinguitur obligatio voti: ideóque ſæpius tale peccatum committi poteſt. Declaro ſingula, breuiter explicando quomodo vota negatiua violentur, & peccata contra illa multiplicentur: nam per modum commiſsionis tantùm vota negatiua violantur, vt ſuprà dixi.

In quo differant vota affirmatiua à negatiuis.

Vota autem negatiua in hoc differūt ab affirmatiuis, quòd de ſe ſemper, & pro ſemper obligant, vel ſimpliciter, vel iuxta intentionem vouentis, vt ſuprà explicatum eſt: & ideo vt obſeruentur, nullam aliam requirunt temporis determinationem. Nam ſi abſolutè fiunt, ſtatim obligare incipiunt, & ex tunc pro ſemper obligant: ſi verò fiant cum intentione ſuſpendente obligationem vſque ad certum terminum, illo completo, ex tunc etiam pro ſemper obligant, vel perpetuo, vel vſque ad alium terminum præfixum. Hinc ergo fit, vt votum negatiuum non poſsit per dilationem violari, quia cùm obliget pro ſemper, nullam dilationem admittit, ex quo incipit obligare, quod non ita eſt in affirmatiuo voto: nam licèt iam obliget, & impleri poſsit, tamen quia nō obligat pro ſemper, de ſe admittit dilationem, & arbitrium. Item, quia votum negatiuum non obligat ad agendum, ſed ad non agendum, ideò non violatur, niſi tranſgrediendo ſubſtantiam ipſius voti, etiamſi in primo inſtanti obligationis eius violetur: vnde ſi quis poſt votum caſtitatis ſimpliciter emiſſum, vellet per vnam tantùm horam, vel quadrantem non exequi illud, non diceretur differre executionem, aut obſeruantiam voti, ſed frangere illud.

Poſt votum caſtitatis, ſi quis vellet per vnā tantum horam non exequi illud eſt voti violator.

Et hinc etiam fit, vt ad augmentum, vel diminutionem huius peccati nihil referat mora temporis in voto exequendo poſt obligationem eius: tantùm enim peccat, qui ſtatim poſt emiſſum votum caſtitatis peccat contra illam, ac ſi ante annum votum emiſiſſet. Illa ergo, quæ diximus de dilatione in affirmatiuo voto, non habent locum in negatiuo. Et ita patet ſufficienter prior pars aſſertionis.

13. Aduertendū circa votum negatiuum.

Circa poſteriorem verò aduertendum eſt, votum negatiuum aliquando eſſe poſſe de vno tantùm actu præciſè, qui ſtatim tranſeat, nullo relicto termino, quaſi permanente moraliter conſiderabili, vt ſi voueam non cœnare hodie, aliquanquando verò eſſe poſſe de vno actu, qui videatur habere tractum ſucceſſiuum, & quaſi continuum in ſuo termino, vt ſi voueam non ingredi domum, vbi poſt ingreſſum ſequitur mora, vel maior progreſſio, &c. Et ſimile eſt votum non egrediendi domo. Interdum verò poteſt fieri votum de vno actu ſolo, non tamen abſolutè ſpectato, vt eſt talis naturæ, vel ſpeciei, ſed vt eſt primus in tali ordine, vt dicebamus ſuprà de voto virginitatis præciſè hac intentione facto, & ſimile eſſe poteſt in iuuene emittente votum abſtinendi à vino, id eſt, non incipiendi vſum, vel guſtum eius. Vltimò poteſt eſſe votum de negatione actus talis ſpeciei ſine alia determinatione ex parte actus, vt eſt in voto caſtitatis, vel abſtinentiæ à carnibus, ſiue talia vota perpetua fiant, ſiue temporalia, cum proportione ad tempus, pro quo fiunt. Igitur in tribus primis modis ſemel tantùm contra votum peccatur, & per vnam tranſgreſsionem voti obligatio extinguitur, quia votum ſolùm obligat ad abſtinendum vno actu in indiuiduo, & ideò poſt illum commiſſum iam non obligat ad abſtinendum, quia ad præteritum non eſt potentia, nec etiam obligat ad abſtinendum ab alio ſimili actu, quia de illo non eſt factum, nec etiam obligat votum ad recompenſationem, vt ſuprà oſtenſum eſt.

Ad præteritum non eſt potentia.

Diſcurrendo etiam per ſingulos modos id oſtendi poteſt. Et quidem in primo, res eſt per ſe nota, neque circa illum aliquid addendum occurrit: nam ſi quis vouit non cœnare, & ſemel cœnat, etiamſi poſtea iterum, atque iterum comedat, non agit contra

votum, quia votum ſolùm cecidit in vnicum cœnæ actum.

13. *An qui ingreditur domum cõtra votũ, teneatur ex vi illius ibi non detineri.*

Circa ſecundum verò modum poſſet eſſe aliquod dubium, an qui ingreſſus eſt domum aliquam contra votum, teneatur ex vi voti ibi non detineri, & an continuò peccet, quamdiu ibi voluntariè exiſtit, vel poſtquam primam ianuam ingreſſus eſt, an peccet ingrediendo vſque ad interiora domus, & ſic vlterius progrediendo. Vel è contrario, ſi votum ſit non egrediendi, an poſt primum egreſſum iterum, atque iterum peccetur progrediendo? Sed in his omnibus dicendum eſt, ex vi talium votorum ſolum peccari ingrediendo, vel egrediendo reſpectiuè, ibique extingui obligationem voti quoad illum actum, quia permanere in termino, vel ambulare in illo, & ſimilia non ſunt contra votum non ingrediendi, vel egrediendi Nec ſatis eſt, quod fortè ſint contraria fini talis voti, quia finis voti nõ cadit ſub præceptum, vt ſuprà dictum eſt: hoc autem intelligendum eſt ex vi talis formæ vouendi: nam ſi intentio vouentis extendatur ad hæc omnia, iam mutabitur materia voti, & ideò manet obligatio. Intelligitur etiam de vnico ingreſſu ſeu egreſſu reſpectu ſui termini, & omniũ, quæ in illo fiũt ſine nouo egreſſu, vel ingreſſu. Nã ſi poſt primũ actum ingrediendi homo exeat, & iterum ingrediatur, &c. tunc iudicandum erit de ſecundò ingreſſu iuxta modum voti, an fuerit de primo actu, vel de omnibus ſimpliciter, & ſecundum hanc comparationem pertinebit votum ad tertium, vel quartum modum ſuprà poſitum, & iuxta illos definiendum erit, quomodo in eo caſu peccata multiplicentur.

Finis voti nõ cadit ſub præceptum.

14. Circa tertium ergo modum aliquid dictum eſt ſuprà lib. 4. cap. 4. explicando duos modos vouendi virginitatem, & omnes Auctores ibi citati pro certo ſupponunt illum modum vouendi eſſe poſſibilem: quia pendet ex libera intentione vouentis: illo autem ſuppoſito, manifeſtum eſt, per primum actũ voto contrarium extingui obligationem voti, quia ex intentione vouentis limitata fuit obligatio ad primũ actum illius materiæ, & obligatio non extẽditur vltra intentionem, & circa primum actum iam eſt impoſſibile ſeruare votum: quia iam fractũ ſupponitur. Quamuis autem hoc verum ſit, ſuppoſita tali intentione vouentis, neceſſarium eſt, vt de tali intentione ſatis conſtet, raro enim ex ſola forma vouendi, & materia eius intentio hæc colligi poteſt, niſi ipſemet vouens formaliter eam expreſſerit, vel ſaltem conceperit, vt ferè omnes Auctores notant in voto virginitatis, & eadem ratio eſt in ſimilibus, licet aliquando poſſit colligi intentio illa ex materia, vt de ieiunio quoad vnicam cœnam, ſeu comeſtionem ibi notauimus. Quocirca quartus vouendi modus frequentior eſt in his votis negatiuis, quia negatio de ſe omnia deſtruit, & ideò votum negatiuum, factum de aliquo actu in communi, obligat ſimpliciter ad abſtinendum ab omnibus ſimilibus, ideóque toties peccatur contra tale votum, quoties fit actus ſub illa negatione cõprehenſus, ſiuè tale votum ſit factum pro diuturno tempore, ſiue pro breui, dummodo actus intra tẽpus prohibitum repetantur, vt in particulari de voto non bibendi vinum in d. cap. 4. declaraui: & eadem eſt ratio de cæteris, vbi de contraria intentione vouentis apertè non conſtiterit, vt dixi.

Quãdo extinguitur votũ virginitatis per primum actum voto contrarium.

15. *An peccatũ contra votũ augeatur ex multiplicatione votorũ circa eandem materiam?*

Cætera de peccatis, quæ contra votum committi poſſunt ex dictis lib. præced. de obligatione voti colligi poſſunt: nam peccatũ conſiſtit in tranſgreſſione obligationis, & ideò pro veritate, & modo obligationis voti, erit de peccatis illi contrariis iudicandum. Solet autem ſpecialiter quæri, an peccatum contra votum augeatur ex repetitione, ſeu multiplicatione votorum circa eandem materiam, vt ſiquis ſæpius emiſit votum caſtitatis, & poſteà caſtitatem violet, an peccatũ illud habeat tot malitias, quot fuerunt vota caſtitatis emiſſa? In quo dubio dicendum eſt primò, in illo peccato tãtùm eſſe vnam malitiam. Probatur: quia per illa vota non multiplicantur obligationes, ſed eadem repetitur, & confirmatur, ſicut promiſſiones humanæ de eadem re eidem homini, & eodem titulo, ac firmitate factæ, non multiplicant obligationem, nec honeſtates multiplicantur in actu, quo talia vota ſeruantur, ergo nec malitiæ ſolo numero differentes multiplicantur in eodem actu, vel omiſſione. Secundò dicitur, ex illo capite poſſe accidentaliter augeri malitiam tranſgreſſionis. Probatur, tum quia quod pluribus titulis debetur, magis debitum eſt ſaltem extenſiuè, & ideo non reddere tale debitum, aliquã maiorem deordinationem continet, ſicut ingratitudo maior eſt, quo beneficia ſunt plura, etiamſi nõ ſint diſtinctæ rationis. Tum etiam quia illa votorũ repetitio de ſe magis excitat ad voti obſeruationẽ, ipſamque obligationem magis in memoriam reuocat, & ideo talis tranſgreſsio eſt magis voluntaria, & ex maiori contemptu ſaltem virtuali.

Per vota ſæpius repetita non multiplicantur obligationes.

16. Nihilominùs addimus tertiò, hanc grauitatem per ſe loquendo, non eſſe talem, vt oporteat circũſtantiam illam in confeſſione explicare. Probatur, quia nec mutat ſpeciem, vt per ſe conſtat, nec eſt ita notabilis, vt mutet iudicium notabiliter, vel ſpecialem obligationem inducat, aut peculiari indigeat remedio. Dico autem per ſe loquendo, vt circumſtantiam ſcandali, contemptus formalis, vel alias ſimiles excludam. Et hæc doctrina ſumitur ex Medina 1. 2. q. 72. artic. 6. vbi de obligationibus votorum loquitur, & dicit, non multiplicari per ſimilia vota, & conſequenter nec peccata in eorum tranſgreſsione, quam æquiparat tranſgreſsioni plurium legum, idem ſub eadem ratione virtutum præcipientium, aut prohibentium, & in ordine ad cõfeſſionem idem dicit in Summ. c. 9. in fine, & idẽ tenent plures Moderni, quos refert, & ſequitur Sãcius lib. 7. de Matrimon. diſpu. 27. nume. 25. Eſt autem hoc certius, quando illa vota ſunt tantùm ſimplicia: peculiare autem dubium habet, ſi vnum ſit ſolemne, & aliud ſimplex, vel ſint duo ſolemnia diuerſarum rationum, vt ſacerdotis, & religioſi. Vnde inſurgit illa quæſtio, an ſacerdos religioſus caſtitatem violans ſatisfaciat, dicendo, ſe peccaſſe contra votum caſtitatis, vel dicendo, ſe eſſe Religioſum, vel tantùm dicendo eſſe ſacerdotem, vel teneatur vtramque circumſtantiam explicare. Sed quod ad præſens ſpectat, dicimus, quantùm eſt ex parte voti, ſatis eſſe voti circumſtantiam aperire, an verò ſtatus perſonæ religioſæ, vel conſecratio ordinis ſit circumſtantia ſpecialis neceſſariò aperienda in confeſsione, dicemus infrà tractando de votis talium ſtatuum, ſeu perſonarum in particulari. Interim videri poteſt Sancius d. diſput. 27. à num. 22.

Grauitas peccati, quæ oritur ex violatione voti ſæpius repetiti nõ eſt circũſtãtia neceſſario aperiẽda in confeſſione.

Medin.

Sanc.

Dubium.

An ſacerdos religioſus violãs caſtitatẽ, ſatisfaciat dicendo in confeſsione, ſe peccaſſe contra votum caſtitatis.

16. Sed quid ſi quis votum habens ieiunij, vel aliud ſimile, poſteà faciat votum implendi tale votum, numquid peccatum contrarium habebit diſtinctam malitiam? Videtur enim habere, quia illud votum diſtinctum eſt, & circa diſtinctam materiã: nam vnius materia eſt ieiunium: alterius autem materia eſt obſeruatio voti: ergo violantur ibi vota diuerſarum rationum, ergo ſunt plures malitiæ in tali

An votum ieiunij, & potum impleri ieiunium, ſi violetur, habeat diſtinctã malitiam.

tali actu. Confirmatur primò: quia ſiquis voto facto, adiungat iuramentum ſeruandi votũ, & poſtea violet votum, duas malitias committit, ergo ſimiliter in præſenti. Confirmatur ſecundò: quia ſiquis voueat ſeruare præceptum, duas committit malitias, ergo etiam in præſenti. Nihilominùs dico, ibi tantùm eſſe vnam malitiam, imò idem eſſe iudiciũ de tali peccato, quod de tranſgreſsione voti ſæpius repetiti circa eandem materiam. Ratio eſt, quia votum ſeruandi priùs votum ieiunij, verbi gratia nihil aliud eſt, quàm iteratum votum ieiunij aliis verbis explicatum. Declaro, quia vouens ieiunium virtute, ſeu in actu exercito, (vt ſic dicam) vouet implere illud idem votum: quia ex vi illiuſmet voti obligatur quis ad implendum ipſum: ergo non poteſt votum illud ſeparari ab obligatione fidelitatis ſeruandi idem votum, quæ obligatio ab ipſomet prouenit: ergo virtute includit illam quaſi reflexionem in ſe ipſum, vt promittendo rem, promittat ſui obſeruationem. Vnde etiam è contrario vouere ſeruare votum ieiunij, nihil aliud eſt, quam vouere ieiunium, ſeruandum ex obligatione voti; ergo illa duo vota in re non ſunt diſtincta quoad obligationem, quam inducunt, ergo nec peccata, ſeu malitiæ tranſgreſsionis oppoſitæ inde multiplicantur. Neque eſt ſimile de iuramento, & voto, quia iuramentum addit circumſtantiam, & obligationem diſtinctæ ſpeciei ab obligatione voti, vt ſuprà tract. 2. lib. 2. declaratum eſt. Erit autem ſimile, ſi non comparetur iuramentum ad votum, ſed vnũ iuramentum ad aliud, vt ſi quis iuret ſeruare votum, & poſtea iterum iuret ſeruare illud iuramentum, non addet obligationem diuerſam à priori iuramento, nec tranſgreſsio oppoſita habebit pluſquàm vnam malitiam contra vtrumque iuramentum, præpter aliam contra votum, propter eandem rationem. De præcepto ita ad votum comparato, non eſt ſimile, quia inducit obligationem diuerſæ rationis, vt ſuprà dictum eſt. Erit autem eadem ratio, ſeu proportio, ſi præceptum feratur de ſeruando priori præcepto: quia etiam inde non multiplicabuntur malitiæ contra præcepta.

Vouere ſeruare votum ieiunij nihil aliud eſt, quã vouere ieiunium.

CAPVT VII.

Vtrum dolere, ſeu pœnitere de voto facto ſit peccatum contra votum, vel contra aliud præceptum?

1.

HOc dubium non eſt tactum in ſuperioribus, neque etiã ex dictis de obligatione voti ſufficienter expeditur, & ideò breuiter tractandum hic eſt, ſicut tractatur communiter à Doctoribus in hac materia, præſertim à Caietano d. q. 88. artic. 6. qui diſtinguit inter pœnitentiam voti, & pœnitentiam de hoc, quod eſt feciſſe votum, & primam cenſet eſſe peccatum mortale: non verò ſecundam. Soto verò lib. 7. q. 2. art. 4. ad 2. illos reprehendit terminos, & non ſine occaſione, quia ſubobſcuri ſunt. Quid enim eſt pœnitentia voti, niſi pœnitentia de hoc, quod eſt feciſſe votum? Pœnitere enim de peccato, & pœnitere feciſſe peccatum, idem ſunt, ergo ſimiliter pœnitere aliquẽ de voto, vel quod fecerit votum, idem ſunt. Item pœnitentia non eſt niſi de actu præterito, ergo pœnitentia de voto, non eſt de actu faciendo ex voto, quia ille actus non eſt præteritus, ſed futurus, ergo tantùm eſt de voto iam facto, ergo illa duo facto, & quod fecerim votum, idem ſunt.

Caiet.

Soto.

Pœnitere aliquẽ de voto & pœnitere feciſſe votum, idem ſunt.

2.

Clariùs ergo diſtinguere poſſumus duplicem A pœnitentiam voti, vnam efficacem, aliam inefficacem voco illam, qua ita quis deteſtatur votum factum, vt ſtatuat, & proponat non ſeruare illud, vel ſi illud hactenus ſeruauerit; ampliùs nolit cuſtodire, etiamſi eius obligatio duret. Poteſtque ad eum gradum deordinationis talis pœnitentia peruenire, vt doleat vouens non ſolùm, quòd vouerit, ſed etiam quod talia opera fecerit, vel ita ſe continuerit ad ſeruandum votum. Pœnitentiam inefficacem voco, quæ ſolùm habetur per ſimplicem affectum diſplicentiæ de priori voto, ſeu (quod idem eſt) quo diſplicet me feciſſe votum: nihilominùs tamen, nõ obſtante hac diſplicentia, retineo propoſitum implendi votum. Quæ diſtinctio ſumpta eſt cum proportione à pœnitentia peccati commiſsi, quæ tunc B efficax, quando inducit propoſitum non peccandi de cætero, tunc verò inefficax, quando ſolùm eſt diſplicentia velleitatis, quæ relinquit affectum iterum peccandi. Et fortaſſe Caietanus eandem doctrinam intendit, quamuis illam non eiſdem verbis expoſuerit.

Duplex pœnitentia quæ dari poteſt de voto facto.

3.

Dico primò: Pœnitentia efficax voti facti in ordine ad obſeruationem eius peccatum mortale eſt eidem voto contrarium. Hanc aſſertionem intendit Caietanus & admittunt Soto, & omnes ſtatim referendi. Et patet, quia talis pœnitentia includit propoſitum non ſeruandi votum, & eſt quaſi quædam apoſtaſia à voto, ſed tale propoſitũ eſt peccatum mortale contra obligationem voti, quia tranſ- C greſsio, & propoſitum eius eandem habent malitiam: ergo. Dixi autem notanter ad obſeruationẽ eius: nam ſi quis de voto efficaciter pœniteat, ad remedium eius per iuſtam diſpenſationem, vel commutationem talis pœnitentia nullum erit peccatum, quia propoſitum efficax, quod includit nullum eſt peccatum, ſi diſpenſatio, (vt ſupponitur) iuſta ſit, & idem eſt de irritatione, vt infrà dicetur. Dices: illa pœnitentia tendit ad non obſeruandum votum. Reſpondeo: tendit ad non obſeruandum illud, illo iuſtè ablato, at hoc nullum eſt peccatum: imo propriè, ac formaliter non eſt, non obſeruare illud, ſed eſt materialiter non exequi illud, quod fuerat votum; quatenus non continetur ſub promiſſione voti, quæ includebat conditionem, *niſi per Superiorem tollatur.* Aſſertio autem proce- D dit de pœnitentia, quæ immediatè inducit formalem non obſeruantiam voti, illo durante, & ſic eſt manifeſta. Vnde conſtat idem dicendum eſſe de pœnitentia actus priùs facti ad votum implendum: vt ſi quis habens votum ſimplex religionis ex vi eius religionem profiteatur, & poſtea doleat, quòd factus fuerit religioſus, includendo compoſitionem ad prius votum, & conſiderando illum ſtatum, vt impletiuum prioris voti, vt explicatur his verbis: *Pœnitet me impleuiſſe tale votum, etiam ſi illud haberem.* Conſtat ergo hanc pœnitentiam eſſe peccatum mortale: quia includit deſiderium huius, quod eſt fregiſſe votum, quod continet malitiam directè oppoſitam obligationi voti. Secùs verò erit, ſi talis pœnitentia ſit de ipſo actu ſecun- E dum ſe, & abſque compoſitione cum voto, ſed potiùs deſiderando ſimul, vt votum non fuerit, vt conſtabit ex dicendis.

1. Aſſertio. Pœnitentia efficax de obſeruatione voti facti, mortale peccatũ eſt, voto contrariũ.

Obiectio.

Soluitur.

4.

Dico ſecundò: Pœnitentia inefficax voti, per ſe loquendo nõ eſt peccatum. Hoc ſupponit D. Thomas d. art. 6. ad 2. vbi Caietanus & Soto ſuprà, & Nauarrus c. 12. nu. 54 Syluester verb. *Votum* 2. q 20. Angelus *Votum* 3 nu 13. Et probatur, quia hæc pœnitentia non eſt de obiecto prohibito, ex vi obligationis voti, ergo per ſe non eſt peccatum contra

2. Aſſertio. Pœnitentia inefficax voti per ſe non eſt peccatũ.

D. Thom.

Caiet

Soto.

Nauar.

Syluest.

Angel.

votum. Antecedens patet, quia votum ſolùm eſt A promiſſio faciendi hanc, vel illam rem, non autem eſt promiſſio gaudendi ſemper, aut numquam dolendi de voto facto: ergo ſi dolor non ſit tantus, vt excludat voluntatem implendi promiſſum, non eſt contra votum. Imò hinc vlteriùs concluditur, huiuſmodi pœnitentiam ex genere ſuo nullum eſſe peccatum. Probatur, quia nullum præceptum inuenitur cui directè opponatur. Item nolle vouere, nullum peccatum eſt: ergo & hic actus *nollem vouiſſe*, ex obiecto nullum peccatum eſt, quia obiectum vtriuſque actus idem eſt, & propter habitudinem ad diuerſas differentias temporis, non variatur in bonitate, vel malitia. Quia ſicut à principio non fuit obligatio vouendi, ita neque poſteà eſt aliquod præceptum, quod obliget ad ita perſeuerandum B in priori voluntate vouendi, vt per actum etiam ſimplicem, & inefficacem non diſpliceat.

5. Vnde conſtat idem eſſe dicendum de actibus priùs factis ex voto, quando aliàs per ſe, aut ex alio præcepto non erant neceſſarij. Nam de illis pœnitere (vt ſuprà dicebam) inefficaciter, & ſub conditione ſeparante ab illis obligationem voti, nullum peccatum eſt: quia obiectum talis actus ſic propoſitum malum non eſt: nam per conditionem adiunctam præſcinditur ab eo omnis malitia exempla reperimus in obligatione præcepti poſitiui cum qua, vt ſæpe diximus, magnam proportionem ſeruat obligatio voti. Dolere igitur, C quòd mihi fuerit tale præceptum impoſitum, aut quòd hodie ſit dies ieiunij, retinendo propoſitum ieiunandi, per ſe nullum peccatum eſt: quia neque eſt contra temperantiam, cum hæc, & opere, & propoſito ſeruetur, neque eſt contra obedientiam, quia hæc non obligat, vt ipſummet præceptum placeat, aut non contriſtet, ſed vt fiat, quod præceptum eſt. Et eadem ratione dolere de præterito actu præcepti iam facto, non quidem dolendo de ipſa obſeruantia præcepti, ſed ſolùm de ipſo actu ſecundum ſe, & ſolùm de hoc, quòd fuerit tunc ex præcepto neceſſarius, nullum peccatum eſt (vt dolere, quòd præterito die non laborauerim propter Eccleſiæ præceptum:) tunc enim non diſplicet feciſſe, quod Eccleſia præcepit, D ſed diſplicet, præceptum occurriſſe tali die, quod per ſe malum non eſt. Ita ergo in præſenti de pœnitentia voti, & actionum ex illo factarum philoſophandum eſt.

Dolere quod hodie ſit die ieiunij, retinendo propoſitum ieiunandi nullum peccatũ eſt.

6. Dico tertiò, Implere votum cum hac pœnitudine inefficaci, & triſtitia de voto emiſſo, & de eius obligatione, per ſe loquendo, nullum peccatum eſt. Quod etiam ſentit D. Thomas in d. ſolutione ad ſecundum. Et probatur: quia in primis illa operatio non eſt obligationi voti contraria, quia votum obligat abſolutè ad implendum, quod promiſſum eſt: non verò ad modum, qui non fuit promiſſus: qui autem vouit dare eleemoſynam, verbi gratia non vouit dare alacriter, ſeu abſque vlla triſtitia, vel pœnitentia voti. Loquimur autem de ſolo vno voto quaſi directo: nam ſi fingamus, aliquem feciſſe votum, quaſi reflexum numquam dolendi de aliquo alio voto facto, aut obligatione eius, tunc illa pœnitentia eſſet mala non præcisè, quia eſt pœnitentia voti, ſed quia eſt directa tranſgreſſio alterius voti. At ſecluſa hac reflexione, & per ſe, ac directe rem conſiderando, per actum illo modo factum ſufficienter impletur votum quoad eius obligationem. Aliunde verò illa circumſtantia non eſt per ſe mala: quia illa pœnitentia non eſt ex obiecto mala, vt oſtenſum eſt, ergo.

3. Aſſertio. Implere votum cũ pœnitentia inefficaci de obligatione eius nullum peccatũ eſt.

Dixi autem ſemper, *per ſe loquendo*, quia per accidens poteſt talis pœnitentia eſſe mala, & voto contraria, nimirum ſi ratione illius conſtituatur homo in morali periculo proximo non implendi votum: quia, *qui amat periculum peribit in illo:* vt ait Sapiens Eccl. 3. & ideò qui aliquid tenetur etiam quantùm in ipſo eſt, vitare talia pericula. Poteſt autem hoc in præſenti materia facile contingere, quia ea, quæ diſplicent voluntati, & cum deliberatione, facilè omittuntur, & difficilè fiunt integrè, & ſicut oportet. Et ideò facilè poteſt cum hac pœnitẽtia miſceri aliqua culpa. Qualis autem illa ſit ex circũſtãtiis perſonæ, & qualitate materiæ penſandum eſt. Et quoad hoc locum habet diſtinctio, quam Caietanus attigit in ſuo puncto ſecundo: nam in votis leuioribus, & temporalibus faciliùs poteſt haberi hæc pœnitentia ſine illo periculo, & conſequenter ſine voti læſione culpabili: quia pro aliquo tempore, & in vno, vel alio actu facilè vinci poteſt illa pœnitentia, vt non impediat, nec retardet ab integra obſeruatione voti. At verò in votis grauioribus, ac perpetuis, plus eſt periculi, & ideò facilè poteſt admiſceri aliqua culpa ſaltem venialis, nam mortalis raro erit ex hoc capite: niſi fortaſſe experientia iam docuerit ibi ineſſe periculum morale omittendi graue aliquid circa voti obſeruationem. 7.

Per accidens poteſt talis pœnitentia eſſe mala.

Tandem inquiri poteſt, quale opus ſit hæc pœnitentia voti facti, ſi per ſe, & ex obiecto peccatum non eſt? Reſpondeo etiam ex obiecto non eſſe actum bonum, cùm ſit dolor de bono actu iam facto: vnde ſequitur ad ſummum eſſe actum indifferentem ex obiecto. Tamen quia de ſe magis poteſt impedire bonum, quàm promouere, ideo in malum vergit, & difficile eſt, vt habeat honeſtum finem. Et ex hoc capite regulariter talis actus erit malus. Aliquando tamen poſſet honeſtari, ſi rationabilis cauſa de nouo occurreret, vel cognoſceretur, ob quam merito iudicaretur fuiſſe magis expediens non vouiſſe. Quamquam etiam tunc iudico eſſe meliùs abſtinere à tali actu, eo quòd iam vtilis non ſit, niſi fortaſſe ad impetrandam iuſtam diſpenſationem eſſet neceſſarius: nam tunc poſſet ex illo fine honeſtari. 8.

Quale opus ſit pœnitentia voti facti.

INDEX

INDEX LIBRI
SEXTI DE IRRITATIONE, DISPENSATIONE, ET COMMVTATIONE VOTI.

CAp.1. An poſsit votum irritari, & quid, ac quotuplex ſit irritatio.

Cap.2. An poſsint Summus Pontifex, & alij Superiores vota ſubditorum irritare.

Cap.3. An domini poſsint ſeruorum vota irritare.

Cap.4. An vnus coniugum poſsit vota alterius irritare.

Cap.5. De poteſtate parentum ad irritanda vota filiorum familias.

Cap. 6. De poteſtate parentum circa vota filiorũ impuberum.

Cap.7. An prælati religionũ poſsint religioſorum vota directè irritare.

Cap.8. Vtrum votum factum, vel confirmatum de licentia Prælati, poſsit ab eodem, vel ab alio irritari.

Cap.9. Vtrum ſit in Eccleſia poteſtas commutandi ac diſpenſandi in votis.

Cap. 10. In quibus ſit in Eccleſia poteſtas ordinaria ad diſpenſandum, & commutandum vota.

Cap.11. Qui ſint Prælati ordinarij fidelium ad eorum vota diſpenſanda.

Cap.12. An delegari poſsit poteſtas ad diſpenſandum in voto & an eo ipſo cenſeatur conceſſa ad commutandum.

Cap.13. Ad quæ vota extendatur facultas diſpenſandi & commutandi.

Cap. 14. An facultas delegata ad diſpenſandum vota, extendatur ad iurata.

Cap.15. Vtrum eadem poteſtas extendatur ad vota facta in commodum tertij.

Cap.16. De facultate eligendi perſonam, quæ poſsit in votis diſpenſare, vel commutare.

Cap. 17. Vtrum ad diſpenſationem voti ſit cauſa neceſſaria.

Cap.18. Vtrum ad commutandum votum in melius requiratur poteſtas Prælati, vel cauſa.

Cap.19. Quæ poteſtas vel cauſa requiratur ad commutationem voti in æquale, aut minus.

Cap.20. De vi commutationis ad tollendam voti obligationem circa priorem materiam.

Cap.21. De diſpenſatione, & commutatione votorum, quæ reſeruantur Pontifici.

Cap.22. De reſeruatione votorum conditionalium.

Cap.23. An vota pœnalia in materiis votorum reſeruatorum reſeruata ſint.

Cap. 24. De votis ſub diſiunctione factis, de materia reſeruata, & non reſeruata.

Cap.25. De poteſtate delegata ad diſpenſandum, vel commutandum vota reſeruata.

Cap 26. An qui habent facultatem generalem cõmutãdi vota poſsint cõmutare vota reſeruata.

Cap.27. Quæ voluntas Prælati, & forma ſit neceſſaria ad valorem diſpenſationis.

LIBER SEXTVS

DE MODIS, QVIBVS VOTVM EIVSVE OBLIGATIO TOLLI POTEST, VIDELICET IRRITATIONE, DISPENSATIONE, ET COMMVTATIONE.

Explicando voti naturam,& obligationem declarauimus,quomodo interdum contingat, aut votum à principio non obligare,ac ſubinde eſſe nullum:vel licèt initio validum fuerit,poſtea per rerum mutationẽ ceſſare:in hoc ergo libro explicãdũ ſupereſt,quibus modis poßit votũ validũ,& in ſua vi,&obligatione perſeuerans per hominẽauferri:nã quod auferri poßit,pro conſtanti ſupponitur,& patebit ex dicendis.Nõ enim vno tantùm modo auferri poteſt, & ideo generalis illa concluſio meliùs probabitur diſcurrendo per ſingulos modos, quibus auferri poteſt, quàm in communi, quia huiuſmodi actiones, & cauſæ earum circa particularia verſantur.In communi ergo ſatis ſit dicere,non fuiſſe conueniens,obligationem voti ita eſſe perpetuam,vt ſemel inhærens remoueri non poßit:nam conſiderata mutabili conditione humanæ naturæ, eſſet valdè dura,& pernicioſa talis conditio.Pertinuit ergo ad conuenientem gubernationem, & quaſi neceſſariam prouidentiam erga homines,vt aliqua via,& modo poſſet hæc obligatio auferri, ſi expediret.Tres autem modi auferendi votum diſtingui ſolent, qui ſunt irritatio, diſpenſatio, & commutatio,quos terminos explicuimus tractando de Iuramento,quoad vocum ſignificationem,quoad ipſam verò rẽ ex ſingulorũ tractatione cõſtabit,quid ſint,& quomodo nõnulli alij,qui addi ſolẽt,ad illos reducantur.

Voti obligationem eſſe perpetua nõ expedit humanæ naturæ.

CAPVT PRIMVM.

An poßit votum irritari, & quid,ac quotuplex ſit irritatio voti?

1\. AD declarandam voti irritationẽ ſupponendum eſt ex dictis in fine libri ſecundi in vltimis ferè verbis, quædã eſſe vota ita abſoluta, & firma, vt in rigore nõ pendeant,per ſe loquendo, niſi ex voluntate vouentis,tam eſt parte ipſius perſonæ vouentis, quàm ex parte materiæ promiſſæ, vt eſt verbi gratia votum caſtitatis emiſſum ab homine maioris ætatis,& ſimilia. Quædam verò eſſe vota,quæ habẽt dependentiã ex volũtate alterius, præter voluntatẽ vouentis,quæ quidem nõ habent ex voluntate vouentis plenã firmitatẽ, quia quatenus ab alia pendent, eatenus infirma dici poſſunt.

Quædã vota ita ſunt firma, vt non pendeat, niſi ex voluntate vouentis.

2\. Dices:Omne votum,cùm ſit promiſſio, pendet ex voluntate eius, cui fit:nã ſi ille non acceptet,nõ valebit promiſſio,& ſi poſtquam acceptauit,remittat,tolletur obligatio:ergo ſaltẽ ex hac parte omne votũ infirmũ eſt, & irritabile, ſicut ſuprà diximus, omne iuramentum promiſſorium per remiſſionem creditoris eſſe remiſſibile,ſeu irritabile.Reſpõdeo, cùm votũ ſit promiſſio Deo facta,ex parte promiſſarij proprij non poſſe ſecundum legem ordinariã auferri per condonationem,quia inter nos, & Deũ nõ intercedit tã familiaris cõmunicatio, ſicut inter homines.Oporteret enim,Deum per ſe ipſum ſibi immediatè promiſſa condonare, quod nõ facit,ſed per vicarium ſuum,& ideo in votis loco condonationis ſuccedit diſpenſatio,vt infrà dicã.Igitur hæc habitudo ad Deũ,vt promiſſarium, communis eſt omni voto,nec ex illa habet maiorem firmitatem, vel infirmitatem vnum,quàm aliud, ſed potiùs eo ipſo,quod votum validum eſt,habet firmitatem ex parte Dei;quia certum eſt, Deum acceptare illud. Cùm ergo dicitur, aliquod votum eſſe infirmum, intelligitur ſecundum dependentiam ab alio extra promittentem, & promiſſarium, & illud votum, quod talem dependentiam non habet,vocatur hic ſimpliciter firmum.

Obiectio.

Soluitur.

Certum eſt Deũ acceptare votum.

3\. Tunc ergo dicitur votũ irritabile,quando in ſuo valore,& obligatione,vel(vt ita dicam)in ſuo fieri, & cõſeruari pendet ex volũtate alicuius tertiæ perſonæ extra promittentẽ,& promiſſariũ. Vnde tale votũ ſemper eſt cõditionatum expreſsè, vel tacitè: habet autem hoc peculiare,quod ex parte cõditionis inuoluit cõſensũ poſitiuũ,aut ſaltẽ nõ repugnãtẽ alterius:& ideo ab illo,à quo pẽdet irritabile eſt.

Quodnam votum ſit irritabile.

A Alia enim vota conditionata, quorũ cõditiones ex aliis cauſis contingentibus pendẽt, licèt poſſint nõ valere,vel ceſſare ex defectu conditionis, nõ dicũtur propriè irritari,ſed per ſe deſinere, aut mutari, vel eſſe nulla.Irritatio enim dicit actũ liberũ volũtatis,à quo votũ pẽdet,facit,vt nõ ſit, ſeu nõ obliget. Talis autẽ dependentia voti ab alterius voluntate multiplex eſſe poteſt,ad duo verò capita reducitur, ſcilicet vel ex parte materiæ,vel ex parte perſonæ, ſeu volũtatis ipſius vouẽtis.Priori modo pẽdet votũ ab alterius volũtate,quando materia voti ab illa pẽdet in aliqua cõditione neceſſaria ad valorẽ voti, vt in honeſtate, quia poteſt ab alio prohiberi, vel B nõ prohiberi:vel in poſſibilitate,ſi materia voti eſt ſub alterius poteſtate. Poſteriori modo pendẽt votũ ab alterius voluntate,quãdo voluntas vouentis ita eſt ſubordinata volũtati alterius, vt in ſua obligatione includat conditionem,ſi alter conſenſerit, aut non repugnauerit, vt filius impubes pendet à patre,religioſus à ſuo Prælato.

Quid ſit, & quotuplex irritatio voti.

4\. Ex qua diuerſitate colligitur primò duplex modus irritãdi votum,vnus eſt ex parte materiæ,quaſi ſubtrahẽdo,vel mutãdo illam,alius ex parte ipſiuſmet actus vouendi,ſeu volũtatis vouẽtis,reuocãdo, & quaſi diſſoluẽdo illũ Priorẽ modũ vocare ſoleo indirectũ,& cõmunem,quia nõ cadit immediatè in C votũ ipſum,ſed fit per ſubtractionẽ materiæ: vnde ſimilis eſt illi ablationi,vel ceſſationi voti,quæ contingit ex mutatione materiæ, vt in fine libri quarti viſũ eſt.Poſterior autẽ modus eſt directus, & proprius,quia immediatè cadit in votũ ipsũ, & habet ſpecialẽ,& propriã rationẽ auferẽdi illud. Eſt autẽ differẽtia valdè notãda inter hos duos modos irritationis voti:nã irritatio directa ex parte obligationis eſt irritatio ſimpliciter, & quaſi totalis deſtructio voti:alteraverò indirecta irritatio ex parte materiæ poteſt dici ſecũdũ quid, quãtũ ex ſe. Vnde ſæpe eſt quaſi tẽporalis ſuſpẽſio voti,& licèt interdũ omninò auferat obligationẽ voti,eſt quaſi per accidens, D quia vel votũ ſolũ fuit factũ pro eo tẽpore,pro quo materia eius prohibetur,aut licèt ſit perpetuum ex parte ſua,deficit perſona priꝰ,quã irritatio finiatur.

Duplex modus irritandi votum.

Differentia inter modũ irritandi ex parte materiæ voti, & modum ex parte actus ſe habentẽ.

5\. Secũdo hinc etiã fit,vt votũ directè irritatũ nũquã ampliꝰ reuiuiſcat:ſi verò tãtũ irritetur ex parte materiæ,ablata prohibitione,vel illa ceſſante,votũ incipiat obligare. Prior pars nota eſt, quia prior

Votũ directè irritatũ, numquã ampliùs reuiuiſcit.

obligatio

obligatio extincta fuit per irritatióné:& patet exẽplo:nã ſi impubes faciat votũ religionis, & à patre irritetur, factus pubes nõ obligatur tali voto. Alterã verò partẽ videtur negare Abul. Num. 30. q. 67. & 68. vbi de Epiſcopo loquitur, qui vouit peregrinari, & petiit licentiã à Papa, qui illã non cõceſſit, & ita votũ irritauit, & de illo ait Abulenſis, licet poſteà dimittat Epiſcopatum, non teneri votum implere, quia irritatum fuit. Dico tamen id non eſſe per ſe, ſed conſiderandam eſſe conditionem voti. Nam ſi obligat pro certo tempore, & pro illo negetur licentia, vel prohibeatur materia, conſequenter extinguitur votum; ſi autem votum ſit indefinitè factum, vel ſit perpetuum, non extinguitur, ſed ſolùm ad tempus impeditur eius executio, & ita mutato ſtatu poterit obligare. Ita ſenſit Caietanus d. q. 88. artic. 8. Et declaratur exemplo ſerui, ſi votum Religionis faciat. Nam poteſt à domino prohiberi eius executio, & tunc dicitur irritare votum, non tamen aufert illud, quia ſi dominus moriatur, vel ſeruus ille alia via fiat liber, obligabitur voto, quod ſi numquam fiat liber, numquam obligabitur, non quia votum fuerit extinctum, ſed quia ſemper fuit impeditum.

6\. Omnis fidelis extra Sũmum Pontificem poteſt habere vota irritabilia ex parte materiæ, non tamen ex parte obligationis.

Ex his ſequitur tertio: in quocumque homine fideli extra Summum Pontificem, poſſe dari vota irritabilia ex parte materiæ: non verò dari in omnibus vota irritabilia directè, & ex parte obligationis, licèt in aliquibus detur. Prima pars conſtat, quia omnes homines infra Pontificem habent Superiorem in terris, à quo interdum prohiberi poſſunt, nè hoc, vel illud faciant: ergo ex hac parte poteſt eſſe in quocumque homine aliquod votum irritabile; vel etiam aliqua. Dixi enim indefinitè *in quocumque homine infra Pontificem poſſe dari vota irritabilia*, quia non omnia vota ſubditorum ſunt irritabilia ex parte materiæ etiam per Summum Pontificem: quia non poteſt omnia pro libito ſuo præcipere, vel prohibere. Nec enim opera bona, & conſiliorũ generaliter prohibere poteſt, quia non eſt data ei poteſtas in deſtructioné, ſed in ædificationẽ, nec ad omnia priuata facta hominum præcipiẽda, ſed ad ea, quæ ad regimẽ Eccleſiæ ſpectant, & ad bonum animarum neceſſaria ſunt, aut regulariter expediunt. Quod tam de clericis, quam de laicis veriſſimum eſt, quanuis pro ratione ſtatus quidam illi in pluribus ſubdantur, quàm alij. Igitur abſolutè, & generatim non poteſt omnia vota ſingulorum irritare. Non repugnat autem, in quolibet homine inueniri materiam aliquam voti irritabilis per Pontificem, quia in quolibet poteſt occurrere occaſio illi præcipiendi aliquid propter commune bonum, etianſi ſit priuato voto contrariũ. In ipſo autem Pontifice non habet locum irritatio hæc: quia non habet Superiorem, vt conſtat.

Papa nõ poteſt vota omnia irritare.

7\. Omnes homines per votum Deo quomodo obligentur.

Altera pars de irritatione directa probatur: quia non omnes homines habent ſuam voluntatẽ ita ſubordinatam, & dependentem ab alterius conſenſu, vt ſine dependentia ab illo obligari non poſſint Deo, pro arbitrio ſuæ voluntatis, ſi illis ſuppetat materia licita, & ab aliis obligationibus, vel debitis libera. Hoc patet inductione: nã in primis ex parte ætatis omnes homines adulti maioris ætatis, quæ ſaltem tranſcendat annos pubertatis, habent ratione libertatis ſuæ ſufficientẽ poteſtatẽ ad ſe obligandum per votum, nec ex hac parte pẽdent à Papa, vel Rege, aut alio Superiore, vt in ſequenti capite videbimus. Deinde ex parte ſtatus ſoli religioſi in rigore habẽt talem ſubordinationẽ

A & dependentiam ab alterius voluntate, vt ex diſcurſu materiæ conſtabit. Itaque ex parte ætatis in ſolis impuberibus; ex parte autem ſtatus in ſolis religioſis ſunt vota omnia irritabilia directè, & ex parte obligationis. In maiori enim ætate eſt ſufficiens libertas ex parte ſua ſufficiens ad votũ, vt ſuprà viſum eſt, & in omni ſtatu extra Religionẽ eſt homo ſui iuris in ordine ad Deum, quoad ea omnia, quæ ex parte materiæ illi prohibita non ſunt: & ideò abſolutè, & ſimpliciter obligari poteſt ſine cõditione tacita, quæ dependentiã ab alterius voluntate includat. Quod à fortiori cõſtabit ex his, quæ de Epiſcopis, ſeruis & coniugatis dicemus.

Irritabilia ſunt vota impuberum & religioſorum.

8\. Votum irritabile aliud eſſe extrinſeca conditione vouentis aliud & ex eiuſdem voluntaria conditione.

Sed oportet aduertere aliud eſſe loqui de voto irritabili ex intrinſeca conditione perſonæ vouentis, aliud de voto irritabili ex volũtaria intentione,
B ſeu conditione poſita à vouente. Nam dicta procedunt priori modo, & ita etiam ſemper loquemur: quia ille modus eſt quaſi per ſe, & poteſt ſub doctrinam cadere. Poſteriori autem modo nullus eſt hominum, qui non poſſit facere votum irritabile per alterius voluntatem: nam ipſe etiam Summus Pontifex poteſt vouere ieiunium, vel eleemoſynã, ſi confeſſor ſuus non contradixerit, vel ſi conſenſerit, & tunc confeſſor poterit irritare directè tale votum Pontificis, quia poteſt facere, vt nõ impleatur conditio, ſine qua votũ non obligat. De hoc au-
C tem modo irritationis nihil ferè dicendũ occurrit, præter ea, quæ de voto conditionato diximus: aliqua verò ex his, quæ dicemus, poſſunt ad illã applicari. Quartò colligitur ex dictis, poteſtatẽ irritandi non ſemper eſſe ſpiritualem, vel fundari in poteſtate iuriſdictionis, ſed in hoc diſtinguendũ etiam eſſe inter irritationẽ directã, & indirectã. Patet, quia directa irritatio ex parte irritantis, fundatur in patria poteſtate, vel naturali, vt eſt in proprio parẽte reſpectu filij, vel ſpirituali, vt eſt in Prælato reſpectu Religioſi: ex parte autẽ vouentis fundatur, vel in imperfectione voluntatis cum tali modo emanationis, vel ſubiectionis, vt in filio impubere, vel in ſpeciali promiſſione, & pacto præcedenti, vt in religioſo. Et ideò poteſtas hæc ad irritanda vota
D directè, vocari ſolet dominatiua, quod maximè dicitur ad diſtinguendam illam à propria poteſtate iuriſdictionis, quæ per ſe, & proximè non requiritur ad hanc irritationem: intelligendum autem eſt non de quacumque dominatiua poteſtate, ſed de illa peculiari, quæ in parentibus, vel religionum Prælatis in tales perſonas reperitur. Verum etiam eſt, ad conſtituendum, vel determinandum hoc genus poteſtatis aliquo modo interuenire ius humanum ciuile, vel Eccleſiaſticum, vt infrà videbimus, quod ius à poteſtate iuriſdictionis pendet: ſed nihilominùs talis actus irritandi immediatè non procedit à poteſtate iuriſdictionis, nec à ſupernaturali, & ſpirituali poteſtate, ſed à dominatiua, quæ vel à naturali origine, vel à voluntate voue-
E tis dimanauit, vt dixi, & in ſequentibus latiùs declarabimus. Secus verò eſt de poteſtate irritandi vota indirectè: nã hęc irritatio interdũ prouenit immediatè, à poteſtate iuriſdictionis. non tamen ſemper à ſpirituali, ſed aliquando à tẽporali: aliquando verò à neutra, ſed à dominio circa materiã voti. Probo ſingula: quia hæc irritatio fit per prohibitionem materiæ, hæc autem prohibitio interdum eſt per poteſtatem iuriſdictionis ſpiritualis, vt per ſe conſtat. Aliquando verò eſſe poſſet per principem ſæcularem, & per illum poſſet irritari votum, ſi lex, vel præceptum eſſet iuſtum, vt ſi Rex præcipiat iuſtè dari in ſubſidium belli aliquam partem

Poteſtas irritandi non eſt ſemper ſpiritualis.

Directa irritatio voti in quo fundata ſit.

bonorum, & ideo non poſſit quis dare, quod promiſerat in eleemoſynam dare &c. Sæpe verò hæc prohibitio eſt per poteſtatem denominatiuã circa perſonas, vel bona, vt in hero reſpectu ſerui, marito reſpectu vxoris, & ſic de aliis, quæ in ſequentibus videbimus.

9. Quomodo ſit intelligendũ, quod ad irritandũ votum non ſit neceſſaria cauſa.

Palud. Supplem. Syluest. Angel. Abulenſ. Soto. Nauar. Caiet. Anton. D. Thom.

Quintò colligitur ex dictis, quomodo intelligendum ſit, quod communiter dici ſolet ad irritandum votum non eſſe neceſſariam cauſam, ſicut ad diſpenſandũ, vel commutandum. Quod docent communiter Doctores in 4. d. 38. præſertim Paludan. q. 4. ar. 2. Supplem. q. 3. art. 1. c. 2. Syluest. *Votum* 3. q. 3. & *Votum* 4. q. 2. Angel. Votum 2. n. 10. Abulen. Numer. 30. q. 43. Soto lib. 7. q. 3. ar. 1. Nauarr. c. 12. n. 63. & 69. Caiet. verb. *Votum* c. vlt. Antõ. 2. p. tit. 11. cap. 2. §. 6. Sumitur ex D. Thoma d. q. 88. art. 12. ad 2. vbi omnes Moderni. Intelligendum ergo hoc eſt formaliter de irritatione, vt talis eſt: ad illam enim vt ſic, non requiritur cauſa, licèt ex parte fundamenti, vel aliunde poſſit requiri. Ad quod explicandum oportet diſtinguere iuxta proximè dicta. Nam illud maximè locum habet in irritatione directa, quæ fundatur in poteſtate dominatiua, loquendo præcipuè de cauſa neceſſaria ad valorem irritationis: nulla enim neceſſaria eſt: tum quia vtitur quis iure ſuo, & re ſua, & iuſta poteſtate, quam ſuper illam habet, vt ſupponitur, tum etiam quia tale votum fuit implicitè conditionatum, & de facto conditio non impletur quando alter repugnat ſiue ex cauſa ſiue abſque cauſa ſuo arbitrio id faciat: ergo id ſatis eſt, vt votum non obliget, vtpote conditione non impleta. At verò quando irritatio eſt indirecta per poteſtatem iuriſdictionis, neceſſaria eſt cauſa iuſta, vt lex ſit valida, vel præceptum obliget: vnde quia irritatio ſupponit validam prohibitionem, ex hac parte requirere poteſt cauſam, non quæ formaliter reſpiciat ablationem voti (nam in tali irritatione illa non neceſſariò per ſe intenditur, ſed quaſi conſequitur) ſed quæ reſpiciat æqualitatem legis, vel præcepti.

10. An poteſtas dominatiua ad irritanda vota iuſtè, requirat cauſam.

Sed quæres circa irritationem ex poteſtate dominatiua, an requirat cauſam ſaltem, vt iuſtè fiat? Quidam enim ſimpliciter negant, quia vnuſquiſque liberè poteſt vti iure ſuo. At Soto & Abulenſis ſuprà affirmant, quia ſaltem erit actus otioſus, vel imprudens irritare votum ſine cauſa. Dicendum verò eſt, ſermonem eſſe poſſe de peccato contra religionem voti, quod ſit quaſi iniurioſum Deo, & ſic nullum eſſe peccatum in tali irritatione, quale inuenitur in diſpenſatione voti ſine cauſa data. Et ratio eſt, quia illud votum eſt conditionatum, & poſitum in arbitrio irritantis. Poſſet autem generaliter interrogatio fieri de quouis genere peccati. Et ſic dico, vlteriùs conſiderandum eſſe, an talis poteſtas data ſit irritanti in bonũ, & vtilitatem vouentis, vel in commodũ ipſiuſmet irritantis, vel vtriuſque intuitu. Primo modo data eſt Prælato religionis: ſecundo modo domino in ſeruum: tertio data videtur patri in filium, & marito in vxorem. In primo igitur modo, vt irritatio licitè fiat, oportebit, vt cenſeatur vtilis, vel vouenti, vel religioni, aut quod penſatis omnibus, cenſeatur eſſe maius Dei obſequium, alioqui malè vtetur Prælatus poteſtate ſua, factum tamen tenebit. Et rarò erit peccatum mortale, niſi vel praua intentio, vel graue nocumentum ſubditi ex notabili negligentia Prælati intercedat, quod rarò eueniet ſecluſa directa malitia. In ſecundo modo nullum erit peccatum, votum irritare ex ſolo affectu propriæ commoditatis ſine alia ſpeciali cauſa: quia ibi vtitur dominus re omninò ſua, vt ſi alius voueat facere eleemoſynã ex aliena pecunia, ſi dominus conſentiat, omnino liberè poteſt dominus non conſentire. Sic ergo poteſt ſe habere dominus circa vota ſerui de rebus ſuis, vel de actionib⁹ ſibi debitis: ſolùm oportet, vt talis act⁹ habeat generalem circumſtantiam finis honeſti, & obſeruare etiam, ne contra charitatẽ fiat, quæ ſeruo etiã debetur. Et idem fere eſt in tertio modo, quamuis ibi maiori obligatione teneatur pater conſulere commodis filij, & vir vxoris vel familiæ, vt benè ſua cura, & poteſtate vtatur.

In irritatione voti quid cõſiderandũ.

Vlteriùs verò interrogari poteſt, An teneatur Prælatus, qui votum irritat præſertim, quando id facit per poteſtatem iuriſdictionis, non ſimpliciter tollere votum, ſed in aliquid aliud commutare, prout fit in cap. *Magnæ* de Voto? Ante cuius reſolutionem oportet vlterius interrogare, an poſſit Prælatus cogere ſubditum, vt talem commutationem acceptet? Et hinc initium ſumendo dico, non poſſe Prælatum imponere hoc onus ſubdito, qui votum emiſit, quando non vult dare licentiam ad ſeruandum votum in propria ſpecie, in qua factum eſt. Ratio eſt, quia ſubditus non vouit niſi talem materiam in ſpecie, ergo ſi illa non permittitur, non poteſt cogi ad aliam: quia non poteſt cogi ad vouendum vel ſimpliciter, vel hanc rem potius quã illã. Cõfirmatur quia illa non eſſet irritatio, ſed cõmutatio: poteſtas autẽ cõmutandi pertinet ad iuriſdictionẽ voluntariã, vt ex dictis conſtare poteſt, & infrà etiã dicetur. Neque contra hoc facit c. *Magnæ*, quia ibi factã eſt commutatio ad petitionem vouentis. Itaque ſi vouens petat ablationem voti, poteſt Papa ſi velit, per commutationem tollere, & non per irritationem, & tunc ſi ſubditus nolit acceptare commutationem, obligabitur ad votum implendum & ita tunc commutatio eſt quaſi conditionata, ſub conditione, ſcilicet acceptandi aliud onus: tunc autem liberum erit vouenti non acceptare, ſed votum ſuum formaliter implere. Si verò Papa inuitum compellat ad votum non implendum, non poteſt ilum ſimpliciter cogere ad aliquid aliud faciendum. Addi etiam poteſt, ſi votum ſit mixtum ex perſonali, & reali, & ſolùm præiudicet iuri Superioris, vel Eccleſiæ, vt perſonale eſt poſſe irritari quoad eam partem relicta obligatione quoad alteram de reali ſubſidio, quia tunc non tam eſt commutatio voluntaria, quam partialis irritatio, relicto partiali debito, quod inerat ex vi voti. Hoc autem ſolùm habet locum, quando realis obligatio eſt per accidens coniuncta cum perſonali, non verò quando eſt acceſſoria, quæ ceſſat, ceſſante principali, iuxta ſuperius dicta.

11. Cap. Magnæ

Prælatus nõ poteſt cogere ſubditum vt commutationem acceptet ſi illũ impediat ab obſeruatione voti proprij.

Vnde ad priorem interrogationem reſpondeo, non teneri Superiorem ad huiuſmodi commutationem imponendam, per ſe loquendo, & ex vi obligationis voti. Probatur, quia non poteſt cogere ad illam acceptandam: ergo non tenetur illam intentare, vt ſic dicam. Item poteſt abſolutè vti iure ſuo, abſque alia cauſa; ergo. Item votum non obligat ad compenſationem, quando impleri non poteſt: ergo neque illa eſt neceſſaria, quando alias irritari poteſt.

12. Superior, qui votum irritat, non tenetur illud in aliud cõmutare.

Tandem conſtat ex dictis, quid & quotuplex ſit irritatio voti, & quomodo à diſpenſatione differat, conueniunt enim in effectu auferendi votũ, differunt tamen in habitudine ad votum. Quia diſpenſatio cadit in illud, vt ſolùm pendet ex acceptatione

23. Quotuplex ſit irritatio voti, & quo modo differat à diſpẽſatione.

Diſpenſatio & irritatio voti in quo differant.

ptatione Dei, etiamſi aliàs ſit omninò firmum, & abſolutum: irritatio verò reſpicit votũ, vt eſt aliũde infirmum, & conditionatum ex parte materiæ, vel voluntatis ipſiuſmet vouentis. Vnde prouenit, vt etiã differant in poteſtate, à qua manant: nam diſpenſatio ſemper prouenit à poteſtate ſpeciali à Deo conceſſa: non autem ſemper irritatio. Item diſpenſatio ſemper requirit iuſtam cauſam, non autem irritatio. Item irritatio fieri poteſt, inuito vouente, vt conſtat, diſpenſatio verò minimè: quia eſt beneficium, quod non fit inuito, & fit in leuamen diſpenſati, & ideò non debet fieri in eius grauamen, iuxta regulas iuris 61. & 69. in 6 Maximè quia ſi diſpenſatus non acceptet diſpenſationem, eo ipſo quaſi confirmat, & iterum emittit idem votũ. Quare ſi Prælatus velit ſubditi votum auferre, illo étiam inuito, neceſſe eſt, vt irritatione vtatur, prohibendo materiam, vel reſiſtẽdo obligationi voti, & quaſi auferendo conditionem, ſine qua validum eſſe non poteſt. Atque idem fere eſt de commutatione, quæ in hoc maximè differt à diſpenſatione, quod diſpenſatio eſt quaſi mera priuatio, commutatio verò eſt, quaſi mutatio inter terminos poſitiuos: quia non purè tollit obligationem, ſed vnam in aliam transfert: in quo etiã irritatio conuenit cum diſpenſatione, à commutatione etiam differt, & fere in aliis omnibus, in quibus diximus à diſpenſatione diſtingui: nam illa ſuo modo commutationi communia ſunt, vt in ſequentibus videbimus.

Diſpenſatio & commutatio quomodo differant

CAPVT II.

Poſsint ne Summus Pontifex, aut alij Prælati, aut Principes vota ſubditorum irritare?

1. *Qui & quales vota ſubditorum irritare poſſint.*

Doctrina generaliter data de irritatione votorum, vtilior, & clarior erit, ſi ad particulares perſonas applicetur, tam ex parte irritantium vota, quàm eorum, quorum vota irritantur, quæ duo quaſi correlatiua ſunt, & ideo de vtriſque ſemel dicemus. Sunt autem quinq; genera perſonarum, de quibus tractari ſolet, ſcilicet Prælati, ſeu Superiores ratione iuriſdictionis in ſubditos, Dominus reſpectu ſerui, propter ſpeciale dominium, quod in illum habet, maritus reſpectu vxoris, & è conuerſo propter ſpeciale vinculũ inter ſe. Pater reſpectũ filij, & Superior Religionis propter ſpecialem etiam poteſtatem: quam habet in ſubditos.

Obiectio. Dices, interdum poteſt priuatus creditor irritare votum, remittendo debitum, vt ſi quis promiſit puellæ pauperi dotem, & votum fecit Deo implendi promiſſionem, poteſt nihilominùs illa puella remittendo promiſſũ, irritare votũ. *Solutio.* Reſpondeo, votum illud eſſe conditionatum, ſi illa voluerit, & ceſſante conditione deſinere obligationem voti, qui modus irritationis generalis eſt omnibus votis conditionatis, de quibus ſuprà dictũ eſt, & de illo particulari exemplo diximus in materia de Iuramento, & ibi dicta hic applicari poſſunt, nam cum eadem proportione ſunt intelligenda. Quapropter omiſſis iis, quæ generalia ſunt, de illis quinque perſonis ſeu ſtatibus, cum omnibus Auctoribus in particulari dicemus accommodando doctrinam ad ea tantùm, quæ ratio, & obligatio voti formaliter poſtulat (vt ſic dicam) nam velle hac occaſione explicare omnia iura, quæ ex his vinculis oriuntur, tam ex parte Superiorum, quã ſubditorum, infinitum eſſet, & ab hoc loco alienũ. Conſtituemus ergo in ſingulis generalem regulã, & vno, vel alio exemplo illas explicabimus. Et

A in hoc capite dicemus de his, qui per poteſtatẽ iuriſdictionis Superiores ſunt, & quia ſupremus eſt Sũmus Põtifex, de illo prius ſpecialiter dicemus, & inde facile conſtabit, quid de aliis dicendum ſit.

De Summo ergo Pontifice referri ſolet quædam opinio dicens, poſſe illum irritare omnia vota Chriſtianorum (de illis enim tantùm loquimur: nã de his, qui foris ſunt, nihil ad nos). Fundamentum eſſe poteſt, quia Pontifex habet ſupremam poteſtatem in terris, & illi ſine limitatione dictũ eſt in Petro Matth. 16. *quodcumque ligaueris, & quodcumq; ſolueris,* &c. ergo etiam illi data eſt poteſtas irritãdi omnia vota. Vnde aliqui Canoniſtæ dicunt, auctoritatem Pontificis cenſeri exceptã in omni voto, ergo omne votum includit conditionem, niſi B Pontifex reſtiterit, ſed hoc eſt fundamentum irritationis, vt diximus, ergo. Sic Gloſſa in c. *Quemadmodum*, de Iureiur. ver. *Conditio* dicit, in omni iuramento includi hanc conditionem, *Si Papæ placuerit.* diximus autem ſæpe votum, & iuramentum in his conditionibus æquiparari. Sed hæc ſententia ita generatim, & abſolute ſumpta vera non eſt: & ideo ſuppoſita diſtinctione de duplici irritatione directa, & indirecta duæ regulæ ſunt conſtituendæ.

2. Opinio quorũ aſſerẽtiũ Summum Pontificem omnia vota Chriſtianorũ irritare poſſe.

Gloſſ.

Prima regula eſt: Summus Pontifex non poteſt directè irritare vota Chriſtianorũ, vnde multò minùs id poſſunt inferiores Prælati Eccleſiaſtici, vel Principes, ſeu Gubernatores temporales. Loquimur de his Prælatis formaliter, quatenus ſua poteſtate iuriſdictionis vtuntur: nam ſi aliunde aliã C habeãt, alia erit ratio conſideranda, iuxta modum poteſtatis: Et cum proportione loquimur de votis ſubditorum, vt ſubiiciuntur tali poteſtati, & ita excludimus Religioſos, quatenus ſpeciali modo ſubiiciuntur Pontifici, de quibus infrà dicemus. Et ſic eſt aſſertio communis, ſumitur ex Paludano 4. d. 38. q. 4 n. 20. vbi alij videntur illam ſupponere, & magis declarat Soto d li. 7. de Iuſt. quæſt. 3. in princip. vbi ſpecialiter de Pontifice loquitur. De illo igitur probatur prior aſſertionis pars, primò ex c. *Magne*, de Voto, vbi aperte ſupponit Innocẽtius III. non potuiſſe irritare votum cuiuſdam Epiſcopi ſine cauſa. Et idem intelligi poteſt ex toto D titulo de Voto, ex quo ſumitur argumentũ a poſteriori, quia non poteſt Põtifex pro ſuo arbitrio tollere vota Chriſtianorum: imò infrà ex communi ſententia oſtendemus, non poſſe in illis diſpenſare ſine cauſa, & ſi id facere tentet, nihil facere: ergo ſignum eſt, non poſſe irritare. Secundò falſum eſt, in omni voto includi illam conditionem, *Si Papæ placuerit,* vt de iuramento diximus lib. 2. de Iuramen c. 27. cũ Panormitano d. c. *Quemadmodum*, vbi declarat, nõ omnia iuramenta pendere ex abſoluto beneplacito Papæ, ſed tantùm illa, quæ verſantur in materia concernente Pontificem. Tertiò, eſt ratio a priori, quia illa poteſtas nec neceſſaria, nec conueniẽs erat ad regimen Eccleſiæ: nec legimus à Chriſto eſſe datam, ſed tantũ poteſtatem ſu- E premæ iuriſdictionis ad gubernandã Eccleſiã: hæc autem poteſtas eſt longe diuerſa, ergo. Et confirmatur: nã ex vi poteſtatis iuriſdictionis Pontificiæ factum nõ eſt, vt omnes voluntates Chriſtianorũ, ita ſint dependentes à voluntate Papæ, vt non poſſint obligari firmiter, & abſolutè Deo, niſi dependenter à cõſenſu Papæ: vnde enim fingi poteſt talis dependentia? Aliàs etiam homo homini obligari non poſſet, niſi ſub conditione incluſa, *Si Papæ placuerit*: & ſic nec ipſum matrimonium, nec profeſſio Religioſa firma eſſet, ſi Papa vellet illam irritare, quæ ſunt abſurda.

3. Summus Põtifex nõ poteſt irritare vota Chriſtianorũ, nec inferiores prælati directè.

Palud. Soto.

Cap. Magne.

Panor.

Omnes voluntates Chriſtianorum non ſunt dependentes a voluntate Papæ.

Vnde

4. Vnde rationes factæ non ſolùm probant, Papam non poſſe irritare directè vota laicorum, ſed etiam Clericorum, Epiſcoporum,& omnium:nec ſolùm probant non poſſe illo modo irritare omnia vota Chriſtianorum,ſed etiam nullum omnino votum poſſe hoc modo irritare : quia eadem ratio eſt de ſingulis,quæ de omnibus.Neque hoc eſt contra ſupremam poteſtatem eius,quia illa eſt ſuprema in ſuo genere, ſcilicet ſpiritualis iuriſdictionis, quæ non extenditur ad actus, qui non ſunt iuriſdictionis, vt eſt directa irritatio voti validi, Imò nec ratione iuriſdictionis poteſt Papa pro ſuo arbitrio prohibere fidelem ſubditum,ne ieiunet, aut opera ſupererogationis efficiat : & ideo multò minùs poteſt directè irritare vota de his operibus facta. Dices,Poteſt Pontifex irritare vota antecedenter,impediendo,ne obligatio naſcatur,vt ſuprà lib.3.c.3. oſtenſum eſt:ergo etiam poteſt irritare vota iã facta directè, tollendo obligationem iam contractam. Reſpondetur, negando conſequentiam,tum quia difficilius tollitur ius acquiſitum, quam acquirendum : tum etiam quia irritatio antecedens non fit pro ſolo arbitrio, ſed ex neceſſaria, & rationabili cauſa:vnde non fit per poteſtatem dominatiuã,ſed per poteſtatem iuriſdictionis,ad quam ſpectat pręſcribere conditiones neceſſarias ad contrahendum vel ſe obligandum. Et ita illi poteſtati quoad vota facienda correſpondet poteſtas diſpenſãdi quoad vota valida iam facta,quæ ex legitima cauſa, & per poteſtatem iuriſdictionis etiam fit, non verò reſpondet abſoluta irritatio directa, quæ ex dominatiua poteſtate pro ſolo arbitrio fiat.

Poteſtas Papæ non extenditur ad ea, quæ non ſunt ſpiritualis iuriſdictionis.

Obiectio.

Solutio.

5. Atque ita tandem, vt clara relinquitur reliqua pars concluſionis, quæ plures complectitur, vt de Epiſcopo reſpectu ſuorum ſubditorũ, & de Rege reſpectu cuiuſlibet vaſalli, & ſic de aliis, Nam in Epiſcopis à fortiori procedunt rationes factæ de Summo Pontifice,& eſt res per ſe nota, & indubitata apud omnes, De poteſtatibus autem temporalibus, eſt res clarior : quia nec ſpiritualem poteſtatem habent, nec in temporali quantumuis ſuprema hæc includitur. Quia nec ex naturali lege, nec ex iure Gentium, vel alia via probabili oſtendi poteſt,eſſe in Rege vel Imperatore huiuſmodi dominiũ ſuper voluntates ſubditorum : aliunde verò homo ex natura ſua eſt liber ad vouẽndum independenter ab alterius conſenſu. Imò etiam eſt eodem modo liber ad ſe obligandum homo.Nec poteſt Rex pro ſuo arbitrio irritare iuſtam promiſſionem homini factam, & directè tollere obligationem ab eo,qui promiſit,vel ius ab eo,cui promiſſio facta eſt, ſed ſolùm ex iuſta cauſa poteſt per modũ diſpenſationis, vel punitionis hæc iura mutare: multò ergo minùs poteſt promiſſionem ad Deum directè irritare

Nec Epiſcopi nec Reges poſſunt irritare vota ſuorum ſubditorum.

Rex pro ſuo arbitrio non poteſt irritare iuſtam promiſſionem homini factam.

6. Secunda regula eſt.Summus Pontifex poteſt aliquando irritare indirectè vota fidelium cuiuſcumque ſtatus, & hanc poteſtatem cum proportione participant inferiores Prælati, imò & in temporalibus ſuo modo,& per quamdam conſequutionem inuenitur, Prima pars huius aſſertionis ſumitur ex doctrina communi, vt videre licet in Paludano d. q.4.art. 2. n. 21. Syluest. *Votum* 3. q.1. & *Votum* 2. q. 4. & aliis Summiſtis ibidem, Canoniſtis in cap. *Cùm pridem*, de Renun. cap. *Magnæ* de Voto, cap. *Sicut* de Iure iur. Greg. Lop. in Leg 3. tit. 8. p. 1. Abulenſi Num.30.q.66. & ſequentibus. Qui ſpecialiter loquuntur de votis Epiſcoporum, & Clericorum, ſed (vt oſtendam) eadem eſt ratio cum proportione de reliquis. Maximè item loquuntur

Summus pōtifex imo, & alij prælati poſſunt aliquando indirectè vota ſubditorum irritare. *Palud. Syluest.*

Gre. Lop. Abulenſ.

A de irritatione præueniente, quæ per aliqua iura facta videtur, de qua ſufficienter diximus ſuprà libr.3.c. 4. vbi oſtendimus, ex iure communi nullam talem irritationem propriam colligi, ſed ſolùm haberi in iure prohibitiones aliquorũ actuum, qui licèt ſecundum ſe boni ſint, & apta materia voti, nihilominus non licent Epiſcopis ſine licentia Papæ, vel inferioribus Clericis ſine licentia Epiſcopi: & ideò ſi de talibus actibus vota fiant, non eſſe omninò nulla, ſed obligare quaſi ſub conditione, ſi Papa conſentiat, & non aliàs.

Hinc verò optimè probatur aſſertio, quia in aliquibus votis includitur conditio, ſi Papa licentiam præbuerit, vt maximè in Epiſcopis cernitur, ergo talia vota irritari poterunt à Papa licentiam de- 7.
B negante.Item alia vota includunt conditionem, ſi Papa non contradixerit,quod facere poteſt, quando materia voti ad ipſum aliquãdo modo pertinet, & illi, vel commodis Eccleſiæ poteſt afferre aliquod præiudicium. Argumento c. *Sicut noſtris* de Precariis.Vnde per argumentum à contrario facilè colligitur, hanc poteſtatem Pontificis ad irritanda vota Epiſcoporum etiam indirectè, non extendi ad omnia illorum vota,ſed ſolum ad ea, quæ poſſunt afferre præiudicium Eccleſiæ, vel quæ ob ſpecialem rationem habent materiam pertinentem ad ius Pontificis. Nam in reliquis actibus, ſicut non poteſt Papa omnes actus bonos
C prohibere Epiſcopo, vel limitare, vt ſine licentia ſua illos facere non poſſit, ita nec poteſt prohibere,quin de illis poſſit firma, & abſoluta vota facere,& conſequenter, nec vota de illis irritare. Vnde rectè concludit Abulenſis ſupra d.quæſt.66. vota omnia Epiſcopi de rebus, quæ ſibi abſolutè, & ſine licentia licent,irritari non poſſe à Papa, quod etiam docent omnes in cap. *Magnæ*, & cap. *Scripturæ*, de Voto, Hoſtien. in Summa titul. de Voto. & alij ſupra allegati. Denique eadem ratione colligitur,hãc Põtificis poteſtatem cum proportione habere poſſe locum in omnibus fidelibus tam Clericis quã laicis principibus, & plebeiis,quamuis vſus eius frequentiùs habeat materiam in Cle-
D ricis, quàm in laicis. Ratio eſt, quia iuriſdictio Pontificis ad omnes extenditur, & omnibus poteſt pręcipere,vel prohibere in materia proportionata, hæc autem poteſtas eadem eſt cum poteſtate prohibendi materiam voti, vel præcipiendi contrariam.Vnde quia non omnes æquè immediatè,pendent à Pontifice,neque tam frequenter,ideo rariùs poteſt hanc poteſtatem exercere in quibuſdam, quàm in aliis.

Cap. *Sicut noſtris.* Papa non poteſt irritare omnia vota Epiſcoporum.

Prætereà, hinc facilè probãtur aliæ partes aſſertionis : nam Epiſcopi, & alij Prælati Eccleſiaſtici in ſuis diœceſibus habent iuriſdictionem ſibi proportionatam, ratione cuius poſſunt hoc, vel illud prohibere in ordine ad ſpirituale bonum ſubditorum:ergo mediãte tali prohibitione ex parte mate-
E riæ poterunt irritare aliqua vota ſubditorum, licèt non omnia.Et ſic in clericis,qui tenentur Eccleſiæ ſeruire, poterũt irritare vota, quæ præiudicent debito muneri, vel ad quorum executionem fuerit licentia neceſſaria. In aliis verò minimè habet locũ talis irritatio,& ita ſeruatur proportio, vt benè notauit Abulenſis ſuprà q.70.cum Raymũdo & aliis, quos refert.Et ſumitur ex Syluestro *Votum* 3.q.2.De laicis etiam eſt eadem ratio:nam licèt rariùs occurrat in eis materia apta ad talem irritationem reſpectu Epiſcopi, non repugnat interdum occurrere, vt ſi laicus voueat peregrinationem : ex qua timeri poteſt periculum fidei, vel ſpiritualis ſalutis,

8. Epiſcopi & alij Prælati Eccleſiaſtici quam iuriſdictionem habeant.

Abul. Raymun. Syluest. Epiſcopi quomodo poſsint irritare vota laicorum.

ſalutis, poteſt Epiſcopus illam prohibere, & ſic votum irritare, & ſic de aliis. Denique idem cum proportione applicari poteſt ad laicos vaſallos reſpectu Regis, imò ad quemcumque vouentem aliquid, quod ſine conſenſu alterius licitè exequi nō poteſt, vt ex ſequētibus etiā capitibus cōſtabit.

9. An per hanc irritationem poſſint vota quæ præcedunt ſtatum ſubiectionis irritari. Reſponſio.

Sed quæri hic ſolet, an hæc irritatio locum habeat, quando vota præcedunt ſtatum ſubiectionis, verbi gratia, ſuſceptionem Epiſcopatus, vel beneficij, &c. vel ſolùm quando ſubſequuntur? Reſpondeo, de omnibus eſſe idem dicendum cum proportione. Quia ſi obſeruantia talium votorum non præiudicet Superiori, nec impediat executionem muneris ſuſcepti, æquè abſoluta manēt, neq; irritari poſſunt, vt per ſe conſtat: quia illa mutatio ſtatus impertinenter ſe habet ad talia vota: ſi verò præiudicent, tunc præualet ius Superioris, & obligatio iuſtitiæ, quæ ex munere ſuſcepto naſcitur, ſiue in illa mutatione peccatum fuerit commiſſum, ſiue non, iuxta dicta ſuprà lib. 4. capit. 16. Poteſt autem quis ſpecialiter interrogare de aſſumptione Epiſcopatus, cur non extinguat omnia vota antecedentia, ſicut profeſsio Religioſa. Sed de hoc aliquid fortè inferiùs dicemus circa Statum religioſum. Nunc dicimus, rationem eſſe, quià id fieri non poteſt ſine aliquo iure poſitiuo, vel æquiualente conſuetudine: neutrum autem inuenitur in Epiſcopali ſtatu, ſicut in religioſo. Nec immeritò: quia licet Epiſcopatus ſit perfectio ſtatus: tamē quoad onera votorum, & quoad conſilia ex illis ſeruanda, & quoad ſubiectionem voluntatis excedit ſtatus Religioſus, & ideò magis liberari debuit à prioribus votis, & oneribus voluntariis.

Cur ſuſceptio Epiſcopatus nō extinguat omnia vota antecedentia? 1. Aſſertio.

In quibus religioſus ſuperius ſtatū epiſcoporū.

CAPVT III.

An domini poſsint ſeruorum vota irritare.

1. Dominus nequit irritare directè vota ſerui.

HÆc quæſtio eodem modo, quo præcedens expedienda eſt, adhibita diſtinctione de duplici irritatione, directa, & indirecta. Dicendum ergo eſt primò, dominum non poſſe directè irritare vota ſerui, tollendo ſcilicet obligationem voti immediatè, ac per ſe, & nulla facta morali mutatione ex parte materiæ. Hæc eſt communis, ſumiturque ex D. Thoma dicta quæſt. 88. art. 4. & clarius ex Caietano ibi, Soto, & aliis in 4. diſtinct. 38 Ratio verò eſt primò: quia ſeruus non eſt ſubiectus domino in ſpiritualibus, ſed tantùm in his, quæ ad vſum actionum, & rerum corporalium pertinent: quia non eſt ſeruus ſecundum animam, ſed ſecundum corpus (vt ſic dicam) ergo ex parte voluntatis in ordine ad Deum ſeruus eſt planè liber, vt Deo voueat, ſi materiam habeat voto accommodatam: ergo dominus non poteſt irritare directè vota illius. Et confirmatur: quia ſeruus ad ſe obligandum Deo, non pendet intrinſecè, ac per ſe ex cōſenſu domini; ergo nec dominus poteſt directè irritare votum eius. Conſequentia conſtat ex dictis capit. 1. Antecedens autem patet, quia illa dependentia non eſt à natura, vt per ſe notum eſt, nec eſt ex voluntate ſerui: quia nullum tale pactum cum domino fecit, nec eſt ex iure ſeruitutis: vt introducta iure gentium, vel ciuili: quia nec inuenitur tale ius, nec eſſet iuſtum, nec fortaſſè poſſibile intra latitudinem ſeruitutis ciuilis, & humanæ, quia eſt longè inferioris rationis: ergo. Contra hoc objici poteſt L. *Si quis ſeruus* ff. de Pollicit. quatenus ibi æquiparatur ſeruus filio impuberi quò ad impotentiam obligandi ſe voto ſine conſenſu domini, ſicut filius impubes non poteſt obligari ſine conſenſu patris.

D. Thom. Caietan. Soto.

Dominus nō poteſt directè irritare votum ſerui.

Obiectio.

Reſpondeo, non eſſe illam æquiparationem, ſed ſimplicem commemorationem diuerſorum membrorum, quæ non oportet eſſe eiuſdem rationis, nec ex eadem radice oriri.

Solutio.

2. Aſſertio. Domini poſſunt irritare vota ſeruorū indirectè.

Dico ſecundò: Domini poſſunt irritare vota ſeruorum indirectè, & ex parte materiæ, ita illam prohibendo, vt non liceat ſeruo votum exequi, prohibente, vel nō præcipiēte domino. Ita D. Tho. dicto articul. 8. ad 2. & ibi Caiet. Soto, & alij. Paludanus Supplemētū, Gabrielis & alij in 4. diſtin. 38. Syluester, & Angelus vbi ſuprà, & Nauarrus cap. 12. nu. 64. Ratio eſt, quia ſeruus eſt domini quoad vſum actionum ſuarum, quas illi ex iuſtitia debet: ergo in illis pendet à voluntate eius: poteſt enim dominus, vel actionem prohibere, vel contrariam præcipere: ergo ex parte materiæ poteſt irritare votū ſerui. Confirmatur: quia ſeruus non poteſt aliquid promittere Deo cū præiudicio domini: quia talia obſequia quaſi de alieno, Deo non placent: ergo quādo materia voti talis eſt, vt poſſit parere præiudicium domino, vt votum ſit licitū, & validum, oportet, vt hanc conditionē includat, *Si dominus conſenſerit*, vel ſaltem ſi non contradixerit: ergo tale votum fiet irritum, ſi dominus non conſentiat, vel contradicat, & hoc eſt irritare votum indirectè. Denique hac ratione ſi ſeruus voueat ingredi religionem, & dominus non conſentiat, votum non obligat: quia niſi conſentiat ſaltem indirectè, ſciendo ſcilicet & tacendo, non poteſt tale votum executioni manducari, cap. *Si quis ſeruum* cum ſimilibus 17. q. 4. Idem eſt, ſi ſeruus voueat peregrinationem, per quem ſubtraheretur à ſeruitio domini. Idem creditur de voto ieiunandi, quod intelligendum eſt, ſi impediat debitum ſeruitium, non verò aliàs, iuxta dicenda in ſequenti aſſertione.

D. Thom. Caiet. Soto. Palud. Sub. Gabr. Syluest. Angel. Nauar.

Seruus non poteſt aliquid promittere Deo cū præiudicio domini.

Cap. *ſi quis ſeruum.*

3. Aſſertio. Quæ vota perſonalia ſeruorum poſſunt à dominis irritari.

Dico tertiò: Dominus non poteſt irritare omnia vota perſonalia ſerui, ſed illa tantùm, quorum executio illi eſſet nociua, & contraria iuri, quod habet in ſeruum. Hæc ſequitur ex dictis, nam quod poſſit dominus irritare vota præiudicium ſibi afferentia ex præcedenti aſſertione conſtat. Poteſt autem ſeruus multa perſonalia vouere, quæ non cedant in præiudicium domini: in illis ergo nō habet locum irritatio indirecta; ergo nulla, iuxta duas præcedentes concluſiones. Duo autem ſunt genera horum votorum, vnum eſt eorum, quæ referuntur ad tempus libertatis, & pro illo fiunt: vt ſi ſeruus voueat ſeruire hoſpitali, ſi libertatem conſequatur, vel ieiunare, fieri religioſus, & ſimilia. Quia hæc non præiudicant domino ex parte obligationis, & ideò non poteſt ipſe votum auferre, vt dictum eſt. Et hinc eſt, vt ſi ſeruus abſolutè voueat religionem, & durante ſeruitute, non poſſit exequi votum domino reſiſtente; ſi poſteà comparet libertatem. obligari, vt ſuprà dixi, per ſe loquendo; quia votum illud abſolutè factum ad omne tempus habile refertur. Dixi autem *per ſe*, quia ex intentione vouentis poſſet votum aliter limitari, & ex dilatione temporis, & augmento ætatis, poſſet eſſe facta tanta mutatio, quæ excuſaret, iuxta ſuperiùs dicta. Aliud genus votorum eſt, quæ in ipſo tempore ſeruitutis poſſunt ſeruari ſine præiudicio domini: vt eſt votum caſtitatis, votum recitandi breuem aliquam orationem, & vota præceptorum, vt audiendi Miſſam in feſto, & ſimilia. Itaq; regula generalis eſt, vota omnia, quæ præiudicium nō afferūt domino, quia ex parte materiæ

Votum ſerui pro tempore libertatis eſt validum.

Regula generalis ad

ostendendũ quæ vota ſeruorum non poſſunt à dominis irritari.

teriæ non opponuntur iuri eius, non poſſe ab eo irritari, quia oporteret irritationem eſſe directã, quæ ab eo fieri non poteſt. Illa autem vota, quę huiuſmodi præiudicium afferunt domino, ab illo irritari poterunt: quia non ſunt omninò nulla ipſo facto, vt lib. 3. oſtenſum eſt: dependent autem à domino ex parte materiæ, & ideò indirectè tolli poſſunt, vt declaratum eſt.

4. Verba Abulenſis falſam doctrinam continentia.

Contra hanc verò aſſertionem allegari poteſt Abulenſis Numer. 30. quæſt. 91. dicit enim, *dominum poſſe irritare votum ſerui, ſiue illi præiudicet, ſiue non.* Reſpondeo, verba hæc, vt iacent, falſam continere ſententiã, & contra omnes, & cõtra eundem Abulenſem, nam in quæſt. 87. cùm dixiſſet, ſeruũ non poſſe votum firmũ emittere, ſubiungit, *Quod intelligatur de illis, in quibus præiudicatur domino, nam in cæteris poteſt vouere, ſicut facere orationem, &c.* Et idem dicit poſteà in eadem quæſt. 91. quare veriſimile videtur irrepſiſſe mendũ in prioribus verbis, & deficere negationem, legendumque eſſe, *dominum non poſſe*: quia illa negatione addita, cætera conſonant. (*Abul.*)

5. 4. Aſſertio. Dominus irritare valet omnia fere vota realia ſerui.

Dico quartò: Dominus irritare poteſt ferè omnia vota realia ſerui. Eſt communis, fundaturque in hoc, quòd ſeruus non habet materiam talis voti omninò firmi: quia nihil habet proprium, ſed quidquid habet domini eſt. Et ideò dicitur in leg. *Siquis rem* ff. de Pollicit. ſeruum non poſſe voto obligari: quod maximè habet locum in votis realibus, licet cum proportione applicari poſſit ad perſonalia, iuxta proximè dicta. Dixi autem *ferè*, tum quia ex conuentione cum domino, poteſt ſeruus aliquid proprium habere, iuxta Gloſſam in leg. *Quod attinet.* 33. ff. de Reg. iur. & tunc ſi de illo faciat votum reale, irritari non poterit, eadẽ ratione. Aliqui etiam excipiunt, ſi tale ſit votum, vt poſſit licitè impleri, dando verbi gratia quotidie minimũ aliquid in eleemoſynam, maximè ſi ſeruus illa ſubtrahat ex his, quæ in proprium vſum ſibi conceduntur. Sed non eſt neceſſaria exceptio: nam licèt fortaſſe hoc liceat, non contradicente domino, ex quadam præſumpta voluntate, abſolutè poteſt contradicere, & ita votũ ſemper eſt irritabile ex parte materiæ, quia ſi contradicat, non licebit. (*L. Siquis. rem.* — *Gloſſ.*)

6. Creditor irritare valet vota debitoris, quæ debiti ſolutionem impediunt.

Et hinc colligo, cũ proportione idem dici poſſe de quocumque debitore: nam ſi voueat aliquid, quod ſoluere non poteſt ſine præiudicio creditoris, poterit creditor irritare votum, eſt enim eadem ratio, nam perinde eſt, ac ſi voueat eleemoſynam de alieno. Imò tale votum regulariter cenſetur per ſe irritum, niſi intentio fuerit vouendi procurare conſenſum domini, ſeu creditoris, nam ita eſt votum interpretandum, ne vanum, & iniquum fuerit, & obligabit ad conſenſum procurandum, alter autem negando conſenſum, poterit votum irritare. Vnde poteſt etiam extendi doctrina ad omnes ſeruientes, ſeu mercenarios, qui ex iuſtitia tenentur aliis præſtare obſequia, vel ſuas operas. Nam ſi faciant vota de his operibus cũ præiudicio creditorum, ſeu patronorum, nõ poterunt illa exequi ſine ipſorum conſenſu, & ita poterunt ab eis irritari, vel ſaltem ſuſpendi, aut differri vſque ad tempus finitæ obligationis: ſemper tamen exceptum cenſetur votum religionis, extra ſeruitutem, vel matrimonium conſummatum, vt ſuo loco dicetur.

7. Vota ſeruorum ante ſeruitutem emiſſa poſſunt irritari à domino ſi illius ſeruitium impediant.

Deniq; ampliari poſſunt dicta de votis ſeruorũ præiudicantibus dominis, vt locũ habeant, ſiue vota præceſſerint, ſiue ſequuta ſint ſeruitutem: nam quãuis præcedant, mutato ſtatu ſeruari non potuerunt contra legem iuſtitiæ, & ita pro tunc poterũt irritari, vel ſuſpendi per diſſenſum domini. Contingere autẽ poteſt, vt vota præcedant ſeruitutem in his caſibus, in quibus fideles baptizati iuſtè poſſunt in ſeruitutẽ redigi, de quibus videri poteſt Molina tom. 1. de Iuſt. diſput. 33. Frequentiuſque accidere poteſt quidpiam ſimile in homine, qui poſt votum reale emiſſum, debita de iuſtitia contraxit: nam in ſolutione nihilominùs præcedere debet iuſtitia, ne votum ex alieno ſolui videatur, & ita poterit à creditorę irritari. Et iuxta hæc eſt de ſimilibus iudicandum. (*Molin.*)

CAPVT IIII.

An vnus coniugum poſſit alterius vota irritare?

1. 1. Aſſertio. Maritus non habet poteſtatem ad irritandum directè vota vxoris.

QVæſtionem hanc eodem modo definiendam cenſeo, ac præcedentes, ſcilicet per eandem diſtinctionem de irritatione directa, & indirecta. Dico ergo primò maritus non habet poteſtatem ad irritandum directè vota vxoris, vnde à fortiori, neque vxor habet talem poteſtatem ſuper maritum. Hæc poſterior pars euidens eſt, tam per ſe, quàm per conſequutionem neceſſariam priori ſuppoſita, quia vir caput eſt mulieris, non è conuerſo. Ad Epheſ. 3. ideóque vxor eſſe debet ſubdita viro, & non è contrario Geneſ. 3. 1. Corinth. 14. ad Coloſ. 3. Prior igitur pars communis eſt eorum Auctorum, qui dicunt maritum ſolùm poſſe irritare vota vxoris, quæ ſibi, aut familiæ, vel gubernationi domus præiudicium afferunt, præſertim Sylueſter *Votum* 5. nu. 3. Angelus *Votum* 2. n. 8. Nauarrus c. 12. n. 64. Caietanus d. ar. 8. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 22. Tabienna Matrim. 1. (*Epheſ.* 3. — *Sylueſt. Angel. Nauar. Caiet. Anton. Tabien.*)

In quibus viro vxor ſubiecta ſit.

Ratio verò eſt, quia ſubiectio vxoris ad virum ſolũ naſcitur ex vinculo matrimonij, & eſt illi cõmenſurata, non enim intercedit ibi alia ſpecialis promiſsio, vel ratio obligationis, vt per ſe conſtat, & omnes fatentur. Sed ex vi talis vinculi ſolũ ſequitur ſubiectio neceſſaria, & cõueniẽs ad talẽ ſtatũ, id eſt, ad vſum matrimonij, educationẽ filiorũ, & gubernationem familiæ. Ergo dependentia, & ſubiectio in votis ſecundũ ſe, & ex parte voluntatis non ſequitur ex vinculo matrimonij, ſed ſolũ ratione materiæ, vel in ordine ad dictam gubernationem. Minor patet: quia ille modus ſubiectionis eſt neceſſariùs, quoniã nõ poſſunt eſſe duo capita, aliàs non eſſet pax, nec ordo: & ideò ſuppoſita diuerſitate ſexuum, clarũ eſt vxorẽ debere eſſe ſubiectam viro. Maior autẽ ſubiectio, quàm prædicta neceſſaria non eſt: ergo non eſt, vnde fingi poſsit, quia media ſunt proportionata fini, & ita etiam effectus eſt commenſuratus cauſæ, ex qua naſcitur.

Subiectio vxoris ad virum non abſolutè in omnibus.

Et confirmatur primò: quia ſubiectio vxoris ad virũ nõ eſt abſolute in rebus omnibus, vt per ſe patet: ergo continetur intra dictos limites, nullo enim alio modo rationabiliter definiri poteſt. Cõfirmatur ſecundò, quia non poteſt maritus prohibere vxori pro ſuo arbitrio omnia opera ſupererogationis, nec poteſt præcipere quidquid libuerit etiam in corporalibus, ſed cum proportione ad ſtatum, vt late Panormitanus in cap. *Litteras* de Reſtit. ſpoli n. 27. & 28. Ergo nec poteſt præcipere, ne voueat id, quod aliàs poteſt facere, cũ ſit opus ſupererogationis: ergo nec tollere poteſt vota ex eo ſolùm, quod voluntariam obligationem afferunt. Tandem hic habet locum, quod de ſeruis dicebamus, quod hæc ſubiectio vxoris ad virum corporis eſt, non ſpiritus, per ſe loquendo: quia non ordinatur per ſe, & immediatè ad finẽ ſpiritualẽ, ſed ad huma (*Panor.*)

ad humanum, & quaſi corporalem: ergo per ſe,& directè non extenditur illa ſubiectio ad dependentiam ex parte voluntatis in vouendo,& ſe obligando Deo, ſed ad ſummum ex parte materiæ promiſſæ, vt declarabimus. Aliqui verò videntur contra hanc aſſertionem ſentire, cum quibus paulò inferiùs diſputabimus. Obiici verò ſolet:Quia mulier eſt imprudens, & facilis in verbis, & promiſſis, & ideò Deus ſubdidit eius voluntatem viro in votis emittendis. Sed reſpondetur facilè,Deum nō plus ſubdidiſſe illā,quàm naturalis ratio poſtulat, attento vinculo matrimonij, & naturali conditione vtriuſque coniugis. Mulier autem non eſt ita carens diſcretione,vel vſu rationis,vt nō poſſit prudenter, & validè vouere, aliàs omniū fœminarum vota deberent eſſe irritabilia,vel à parentibus in omni ætate,vel ab Epiſcopis,vel aliis ſuperioribus,&c. Non ſunt ergo vota fœminarum ſicut vota impuberum, nec ideò ſubiiciuntur maritis, ſed ſolùm propter debitum ordinem intra finem matrimonij.

Deus non ſubdidit viro mulierem plus quàm naturalis ratio poſtulat.

3. 2. Aſſertio. Maritus indirectè,& ex parte materiæ valet vxoris vota irritare. *D.Thom. Caietan. Soto. Palud. Supplem. Palac. Angel. Syluest. Nauarr. Abulenſ. Auguſt.*

Dico ſecundò: Maritus indirectè, & ex parte materiæ poteſt irritare vota vxoris. Hæc etiam eſt certa,& communis. D.Thomas d.art.8.ad 3.& ibi latè Caietanus & omnes, ac Soto lib.7. q.3.art.1. Paludanus & Sup.4.d.38. locis citatis, & Palacius d.32.diſp.2. Angel.*Votum*,2. num.8.Syluester,*Votum*,5.q.1. Nauarrus c.12. num.61.& 64. Abulenſ. Numer.30.q. 80. & ſequentibus. Sumitúrque ex Numer.30. vbi latè Auguſt. q.59. Alia referuntur, 33.q.5. quæ in ſequentibus expendemus. Ratione autem probari debet concluſio eodem modo, quo de ſeruo ſimilem oſtendimus: nam vxor etiam eſt ſubiecta,& in multis poteſt ei à marito aut præcipi, aut prohiberi.Vnde poteſt etiam ipſa aliqua vouere,quæ iuri mariti præiudicent:ergo poteſt maritus irritare vota vxoris,vel prohibendo illi iuſtè aliquas actiones, quæ eo ipſo non poterunt eſſe materia voti, vel non conſentiendo illi in his, quæ vxor facere non poteſt ſine licentia mariti, ſeu quæ præiudicium afferre poſſunt iuri mariti. Et hæc eſt indirecta irritatio.

4. 3. Aſſertio. Quæ vota vxoris poſſit maritus irritare. *Gloſſ. Innoc. Hoſtienſ. Ioan. Andr. Anchar.*

Hinc dico tertiò:Non poteſt maritus omnia vota vxoris ſimpliciter irritare, ſed illa tantum, quæ ſibi,ſuæque familiæ,vel gubernationi afferunt præiudicium. Ita docent expreſsè dicti Auctores Gloſſa in c.*Manifeſtum*,33.q.5. & Innocentius in c.*Scripturæ*, de Voto,& ibi Hoſtienſis Ioann.Andr. Ant. Card.Anchar.& plures alij, quos refert Sancius loco infrà citando. Et ſequitur euidenter ex prima aſſertione: quia vxor multa vota emittere poteſt, quæ nullum præiudicium afferant marito: ergo illa irritare non poterit maritus. Conſequentia patet: quia nec directè iuxta primam concluſionem, nec indirectè iuxta ſecundam: quia non præiudicāt illi, & conſequenter non ſubduntur poteſtati eius. Antecedens patet inductione,primò in votis de rebus præceptis, & neceſſariis, quas maritus prohibere non poteſt. Et hac ratione irritare non poterit votum caſtitatis coniugalis vxoris:quia illud eſt optimum,& ſine præiudicio mariti, imò cum cōmodo. Secundò in votis factis pro tempore viduitatis, ſi euenerit, quia illud nec quoad præſentem obligationem, nec quoad futuram executionem pertinet ad maritum,vt conſtat, & colligitur ex cap.*Placet*, de Conuerſ.coniugat. & ibi notant Panormitanus, & Hoſtienſ.& tenet Caietanus dict.art.8. Syluest. *Votum*, 4. q.2. d.5. Angelus *Votum*, 2.num.13. Tabienna, *Votum*, 5.num.5. Paludanus 4.diſt.38.diſp. 1.& 3.& ibi Suppl.q.1. litt.X. Nauar.n.66. Tertiò in votis obligātibus pro tempore matrimonij, quæ

Votum caſtitatis coniugalis vxoris maritus irritare non poteſt. Cap.*Placet*. *Panorm. Hoſtienſ. Caiet. Syluest. Angel. Tabien. Palud. Supplem. Nauar.*

non ſunt contra iura mariti, vt erunt quoad vota perſonalia, votum de breui recitatione in die, vel quid ſimile, quoad realia verò, ſi vxor habeat res aliquas, de quibus diſponere poſſit ſine licentia viri,vt expreſſit Abbas,in cap. *Scripturæ*,& Paludanus dicta diſt.38 q.3.n.10.quod ordinariè habet locum in rebus leuibus, vel quæ pertinent ad eius ſtatum. Extraordinariè autem poteſt contingere in aliquibus caſibus,quos explicare non ſpectat ad hunc locum: quia hic formaliter tantùm (vt ſic dicam) explicamus firmitatem talis voti ſuppoſita tali conditione materiæ poſſibili: quando autem, & quibus modis illa conditio impleatur, materiale eſt ad rationem voti: per ſe autem ſpectat ad materiam de matrimonio,vel de iuſtitia. Quod eſt in hac materia præ oculis habendum, nam ob eam cauſam conſulto multa omittemus, quæ in præſenti in particulari tractari non poſſunt.

Abb. Palud.

Contra hanc verò aſſertionem ſentit Soto dicta quæſt.3. art.1. & ſimul contra primam. Nam primò æquiparat vxorem religioſo,quoad irritationem(vt ſic dicam) ſuorum votorum, deinde ait poſſe maritum irritare votum non mentiendi vxoris, & ſimilia. Denique concludit poſſe maritum irritare vota vxoris,nullo excepto.Et rationem reddit:quia eſt ſubdita quoad vltroneam obligationem. Idem habet in 4 diſt.32.q.1. artic.3. vbi ex hoc principio infert, poſſe virum irritare votum vxoris non petendi debitum. Et pro hac ſententia poſſunt citari, qui diſtinctè aſſerunt vxorem non poſſe vouere ſine conſenſu viri, vt Durandus 4.diſt.38. quæſt.1. num.7.Paludanus quæſt.3.num.10. Refertur etiam Gloſſa in dicto capit. *Manifeſtum*, quia poſtquam contrariam opinionem retulit ex Hugone addit, textum illum indiſtinctè loqui.Item citatur Panormitanus in capit. *Scripturæ*, de Voto à Syluestro & Nauarro ſuprà, nam dicit, maritum poſſe irritare votum abſtinentiæ vxoris, etiamſi nullum ſibi præiudicium afferat, quod videtur ſequi Summa Roſellæ *Votum*,2.num.8. Allegari etiam ſolet D.Thomas dicto artic. 8. ad 3. qui eodem modo loquitur de votis vxoris,& religioſi. Citatur etiam Auguſtinus d.quæſt.59. in Numer.& Ambroſ.lib.de Paradiſ.cap.10. & habentur in cap. *Manifeſtum*, & cap. *Noli*, & cap. vlt.33. quæſt.5. vbi etiam Gratian. in fin.hoc ſignificat.Denique hanc partem latè defendit Sancius lib. 9. de Matrimon. d.39. num. 4. vbi plures Doctores allegat.Et fundatur in cap.30.Numer. Et quia vxor ſimpliciter, & in omnibus ſubiicitur viro.

5. *Soto.* Soti devotis vxoris ſententia. *Durand. Palud. Gloſſ. Roſell. D.Thom. Gratian. Sancius.*

Sed nullum video fundamentum huius ſententiæ ſatis probabile. Nam magis eſt ex ratione naturali colligendum, quàm ex aliqua lege poſitiua: illa autem tanta ſubiectio vxoris non colligitur ex ratione naturali,vt oſtendi. Quare ſi in leg.Numer. plùs adderetur,quàm ratio moralis poſtulet,dicendum eſſet, non obligare nunc, quia fuiſſet poſitiua. Sed re vera quoad hanc partem non addit aliquid, vt mox ex Auguſtino dicam. Nec Auctores communiter in eo ſenſu loquuntur, ſed cum reſtrictione in prima concluſione indicata, quam etiam indicauit Abulenſis Numer. 30. quæſt. 84. dicens, vxorem eſſe penitus ſubiectam viro, quantùm ad domeſticam gubernationem.

6. Nō eſt probabile vxorē ſine cōſenſu mariti nullū votum poſſe facere. *Abulenſ.*

Vnde Panormitanus expreſsè approbat ſententiam Gloſſæ dicentis, poſſe vxorem vouere ſine conſenſu mariti,quod poteſt dare ſine licentia eius. Quomodo autem conſequenter loquatur de voto abſtinentiæ, paulò pòſt dicam, Diuus Thomas autem valdè generaliter loquitur,& cum proportione

7. Vxor poteſt vouere ſine cōſenſu mariti,quod poteſt vouere ſine eius licentia.

poteſt intelligi, vel certè potiùs videtur reſtrictè loqui de irritatione votorum religioſi, vt infrà dicam. Apud Ambroſium loco citato nihil inuenio: Auguſtinus autem potius limitat, & declarat legem Numerorum, vt intelligatur de votis abſtinentiæ, ſub quibus intelligit illa, quæ ſunt de rebus affligentibus corpus, & ſimilia, & ideò de voto continentiæ dicit, non poſſe irritari à marito, & conſequenter eſſe attendendum, an præiudicium afferat iuri mariti. Regula ergo generalis eſt, vt quoties vota vxoris dicuntur irritabilia, intelligantur quaſi formaliter de vxore, vt ſubdita eſt, & vt promittit de rebus, in quibus parere tenetur, & quæ poſſunt vſum matrimonij, vel commodam familiæ gubernationem impedire. Et in eodem ſenſu loquitur Gratianus, vt declarant illa verba eius: *Nulla vota abſtinentiæ, ſeu religioſæ conuerſationis*: nam hæc ſolent obſequiis coniugalibus nonnihil derogare. Alia autem vota, quæ nihil ad matrimonium referunt, dici poſſunt emitti ab vxore quaſi materialiter, quia in illis perinde ſe habet, ac ſi non eſſet ſubdita, nec vxorata: & ideò non poſſunt in rigore à marito irritari. Vnum verò addere poſſumus in gratiam alterius opinionis, licet maritus aliquod votum vxoris in rigore non poſſit irritare, vt moderatæ abſtinentiæ ex deuotione alicuius diei, nihilominùs ſi ipſe expreſsè contradicat, & acerbè ferat, ita vt inde perturbetur pax, id ſufficere, vt pro tunc votum non obliget, non tam quia propriè irritetur, quàm quia ex circumſtantiis, & mutatione materiæ votum non cenſetur tunc eſſe de meliori bono. Vnde à principio cenſendum eſt, includere hanc conditionem faciendi hoc, ſi commodè, & ſine occaſione ſcandali, & perturbationis potuero.

Quæ vota vxoris ſint irritabilia.

8. *4. Aſſertio. Quæ vota mariti poſſit indirectè vxor irritare.*

Dico quartò: Etiam vxor poteſt irritare indirectè illa vota mariti, quæ fuerint in præiudiciũ eius. Iſta ſumitur ex D.Thoma 4.d.38. q.1. artic.1. quæſtiunc.3. ad 4. & ibi Richardo art.4. quæſt. 2. Paludano q.3. num. 10. Supplem. Gabr. q.1. Abulenſi Matt.5. q.149. Innocentio, Panormitano, & aliis in cap. *Scripturæ*, de Voto, Hoſtienſi in Summ. tit. de Voto, §. *Quis vouere poteſt*, Gregorio Lopez in l. 3. tit.8.p.1. n.8. & ſumitur etiam ex eadem l. & l.8. & 9. eiuſdem tituli, Syluestro, & Angelo ſuprà, & aliis communiter. Et ſuppoſita hypotheſi, quòd votum viri poſſit eſſe in præiudiciũ vxoris res eſt euidens: quia tunc tale votum abſolutè intellectum eſt iniquum tamquam de re aliena, & ita per ſe erit irritum; vt ergo ſit licitum debet includere conditionem; *ſi vxor conſenſerit, vel non repugnauerit*: ergo tunc irritabitur votum mariti per diſſenſum vxoris. Quòd autem hypotheſis in multis vera eſſe poſſit, patet primò in votis realibus: nam ſi vir voueat facere copioſam eleemoſynam, vel pium opus, quod implere non poſſit, niſi diſpenſando, & alienando aliquid de bonis vxoris, clarum eſt, non poſſe id facere ſine conſenſu vxoris, & conſequenter poſſe vxorem tale votum irritare. Secundo in votis perſonalibus, ſi vir voueat peregrinationem, qua priuetur vxor, & vſu corporis viri, & adiutorio eius ad vitam neceſſario, cedit maximè in præiudiciũ vxoris. Idem eſt, ſi vir voueat abſtinentiam nimiam, quę illud reddat ineptum ad vſum matrimonij. Quia ſicut vir non habet liberam poteſtatem minuendi dotem mulieris, aut bona, quæ ad illam pertinent: ita nec corpus ſuum debilitare, aut labefactare poteſt, quia magis vxoris, quàm ſuum eſt, vt rectè Chryſoſtomus homil.1. in Pſal.50. in fine.

D.Thom. Richard. Palud. Suppl. Gabr. Abulenſ. Innoc. Panorm. Hoſtienſ. Greg. Lop. Syluest. Angel.

Vir etiã vota realia in pręiudicium vxoris emittere non poteſt.

Corpus viri magis vxoris quàm ſuũ eſt.

9. *Obiectio.*

Sed obiici poteſt, quia Numer.30. ſoli viro datur facultas irritandi vota vxoris; non verò è contrario; ergo falſa eſt aſſertio. Et confirmatur; quia irritare eſt actus ſuperioris: mulier autem in nullo eſt ſuperior viro, ſed eſt illi ſubiecta, vt ſuprà dixi. Imò (vt ait Auguſtinus in lib. Quæſt. veteris Teſtamenti q. 45.) mulier ita eſt ſubiecta ſub dominio viri, vt nullam auctoritatem habeat, & habetur in cap. *Mulierem*, 33. quæſt.5.

Auguſt. *Cap. Mulierem.*

10. *An ſit æqualitas in irritando inter maritum, & vxorem. Innocent. Nauarr. Angel.*

Antequam reſpondeamus, inquirendum eſt, an in hac poteſtate irritandi ſit æqualitas inter virum & vxorem? In quo Innocentius in d.cap. *Scripturæ*, quem ibi Cardinalis, Antonius, & nonnulli alij ſequuntur, & videtur ſequi Nauarrus ſuprà, n.64. & Angel. *Votum*, 2. n.8. abſolutè ait, eos eſſe æquales: quia vterque poteſt irritare alterius vota ſibi præiudicantia, & neuter poteſt irritare vota alterius, quæ ſibi non præiudicant. At verò Panormitanus in eodem cap. *Scripturæ*, docet hoc eſſe verum quoad materiam caſtitatis, aut religionis, vel mutationis ſtatus: non verò quoad alias materias votorum tam realium, quàm perſonalium. Idem in cap. *Chariſſimus*, de Conuerſ. coniug. num.4. Gloſſ. in c. *Manifeſtum*, 33. q. 5. vbi Gratianus idem ſignificat, §. *Ex præmiſſis*, & ibi Archidiaconus, & Turrecremata, & idem tenet Hoſtienſis in Sum. vbi ſuprà, & Paludanus d.38. q.3. n.10. Antoninus 3.p.tit.11. c.22. §.1. & idem in re ſentit Syluester *Votum*, 5. q.1. licet reprobet Panormitanum ſine cauſa. Eſt ergo hæc vera ſententia. Et prior pars conſtat, quoniam in his, quæ ſpectant ad vſum matrimonij, vir, & vxor ad paria iudicantur, iuxta c. *Gaudemus*, de Diuort. & clarè docet Paulus 1. Cor.7. *Vir ſui corporis poteſtatem non habet*. De votis autem coniugum, tam caſtitatis, quàm religionis in præſenti non differimus: quia totam materiam de voto ſimplici caſtitatis in ſequentem tomum reſeruamus, vbi de aliquibus votis in ſpeciali, maximè de votis caſtitatis, & religionis in omni genere perſonarum differendũ eſt.

Panorm. Gloſſ. Gratian. Archid. Turrecr. Hoſtienſ. Palud. Anton. Syluest. *In his quæ ſpectant ad vſum matrimonij, vir & vxor ad paria iudicantur. Cap. Gaudemus. 1. Cor.7.*

11. *Vir in quibuſdam votis eſt mulieri ſuperior.*

At verò in aliis votis, licet dicatur eſſe quædam æqualitas quaſi proportionalitatis inter virum, & vxorem: quia neuter poteſt vouere cum præiudicio alterius, niſi in ordine ad conſenſum eius, & conſequenter vterque poteſt votum alterius, quod vergit in ſuum præiudicium, irritare: nihilominùs abſolutè non eſt æqualitas. Quia poteſtas irritandi aliquando oritur ex proprio dominio, ſeu iure aliquo iuſtitiæ illi æquiualente: aliquando verò ex poteſtate gubernatiua, quæ locum habet in hac irritatione indirecta ex parte materiæ, vt ſuprà explicatum eſt. Mulier ergo quamuis ſit ſubdita viro, aliquarum rerum dominium habet: præcipuè verò habet dominium in corpus viri quoad vſum matrimonij, habet etiam conſequenter ſpeciale ius, vt vir ſecum cohabitet, & ſibi cooperetur ad onera matrimonij ſuſtinenda. Habet etiam proprium dominium dotis, & aliquorum bonorum: non habet tamen poteſtatem gubernatiuam, nec adminiſtrationem bonorum, vt conſtat. Vir autem, & habet dominium in corpus vxoris, & in hoc æqualitatem habet, & prætereà habet poteſtatem gubernatiuam familiæ, & adminiſtratiuam bonorum, in qua ſuperat vxorem.

12. *Quæ vota viri vxor irritare poſſit.*

Quatenus ergo irritatio voti poteſt ex dominio prouenire, ſunt æquales vir & vxor, ſicut de voto caſtitatis diximus: & hinc ſunt etiam æquales in irritandis votis perſonalibus, quæ derogant huic dominio, ſeu iuri proximè, vel mediatè. Et huc ſpectant vota peregrinationũ; item vota dormiendi in loco ſeparato, vel induendi veſtibus, vel nimium macerandi corpus. Item votum deferendi habitum Eremiticum, aut Beatorum (vt vocant) vel ſimilia, quæ

Syluest. *Angel.* *Roſella.* *Auguſt.*

quæ aut omninò impediunt, aut horrorem inducũt: vt benè Syluester, Angelus, & Roſella tradunt, & ſumitur ex doctrina Auguſtini epiſt. 199. & habetur in cap. *Quod Deo*, 33. quæſt. 5. Idémque cum proportione eſt in votis realibus, quæ repugnant dominio, quod vnuſquiſque eorum habet in propria bona, vt dictum eſt. At verò quatenus irritatio poteſt emanare ex poteſtate ſuperiori, quam gubernatricem, vel adminiſtratricem vocamus, in ea non eſt æqualitas inter virum, & vxorem: nam vir habet hanc poteſtatem, & omne ius ad illam pertinens, & non vxor, ideóque in his votis, quæ in materia talis poteſtatis verſantur, poteſt vir irritare vota vxoris, & non è contrario.

Quando ſit maior poteſtas irritãdi vota in marito?

13.
Fit ſatis ſuperiori obiectioni.

Hanc ergo partem probat obiectio facta, de hac enim irritatione loquitur lex Numerorum: nam illa eſt (vt ita dicam) propria, & ſpecialis marito, alia enim irritatio, quæ prouenit ex dominio puro, eſt quaſi generalis omnibus hominibus, qui vel rerum dominium, vel ius ad actiones aliorum habere poſſunt, vt capite præcedenti attigimus. Et ita ad confirmationem dicitur, irritationem non ſemper eſſe actum poteſtatis ſuperioris, ſed eſſe poſſe cuiuſcumque habentis dominium, ſiue ſit æqualis, ſiue etiam inferior. Et hinc eſt, vt in votis realibus poſſit maritus aliquod facere de aliqua eleemoſyna, vel pio opere, quod non poſſit vxor irritare, & non è conuerſo: quia illud pertinet ad ſuperiorem adminiſtrationem bonorum, quam vir habet, & non vxor. In perſonalibus etiam poteſt vir vouere moderatam peregrinationem, ita vt vxor impedire nõ poſſit, non verò è conuerſo: nam ſine voto poteſt vir abſens fieri ad breue tempus, etiam renuente coniuge, & ideò etiam poteſt abſolutè vouere peregrinationem, quæ maiorem abſentiam non requirat: vxor verò prohiberi poteſt, etiam ne domo exeat: quia ſubdita eſt. Idem cum proportione eſt de voto ieiunij, licet contrarium ſentiat Innocentius. Nam vir non ſolùm ratione dominij poteſt prohibere ieiunium vxori, quando impedit coniugalem actum, ſed ratione adminiſtrationis, quando perturbat aliquo modo ordinem, vel conuenientem domus adminiſtrationem, & ſic de aliis.

Irritatio nõ ſemper eſt actus poteſtatis ſuperioris.

14.
An hæc irritatio ſubeat aliquam limitationẽ?

Circa hanc verò irritationem explicandum ſupereſt, an limitationem aliquam, ſeu exceptionem recipiat, vel ampliationem? Nam in primis limitari ſolet, vt non procedat in voto peregrinationis Ieroſolymitanæ: nam ſi vir illud emittat, implere illud debet, etiam inuita vxore: vnde non poteſt per ipſam irritari. Ita docent Gloſſa, & Doctores ex deciſione cap. *Ex multa*, & cap. *Quod ſuper his*, de voto. Nam propter commune bonum potuit ius priuare vxorem ſuo priuato iure. Et ita non poteſt illud Decretum ad alia in eo non expreſſa extendi, quin potiùs inde per argumentum ab ſpeciali confirmatur regula generalis poſita, poſſe vxorem irritare omnia vota mariti, quæ in ſuum præiudicium cedunt, niſi fuerint in Iure excepta: nullum autem præter hoc in Iure inuenitur exceptum. Vnde non video cur Abulenſis Leuit. 27. q. 10. dixerit, poſſe maritum omnem peregrinationem vouere, ſine licentia vxoris, præter transmarinam. Nam potiùs dicere debuiſſet, nullã poſſe vouere præter transmarinam, vt dicitur in d. l. 9. tit. 8. p. 1. Et intelligitur de peregrinatione longinqua: nam minor non cenſetur præiudicare vxori, vt dixi. Adde exceptionem illam non eſſe intelligendam de voto ſimplicis peregrinationis, ſed de voto in ſubſidiũ terræ ſanctæ: nam de illo tantùm loquitur d. c. *Quod ſuper his*, & expreſſiùs d.c. *Ex multa*, §. *In tanta*, vt notat Suppl.

Gloſſ. Votum Ieroſolymitanũ vir inuita vxore ſuſcipere poteſt.

Cap. *Quod ſuper his.* Cap. *Ex multa.*

A Gabr. in 4. d. 32. q. 1. litt. F. & Greg. Lop. l. 9. tit. 8. p. 1. Et hoc etiam ſentit D. Thomas 4. diſt. 32. art. 1. ad 4. ex ratione ipſius textus, ſcilicet: *Ne in tanta neceſſitate populi Chriſtiani, terræ ſanctæ impediatur ſubſidium.* Quæ ratio ceſſat in peregrinatione ex priuata deuotione, neque alia ſubeſſe videtur ad priuandam vxorem iure ſuo. Imò addunt Diuus Thomas, quodlib. 4. art. 11. & Antoninus 3. p. tit. 1. c. 22. §. 1. virum non poſſe perſonaliter implere tale votum, ſi vxor nolit illum comitari, & ſit iuuenis, ac relinquatur in periculo incontinentiæ: quia ex iure naturæ tenetur vir periculum illud vxoris præcauere: vnde tunc ſatisfaceret redimendo votum. Nec poteſt vir cogere vxorem, vt ipſum comitetur, quia eſt res grauiſſima, & valdè onerosa. Et ita ſumitur B ex dict. cap. *Quod ſuper his.*

Suppl. Gabr. *Greg. Lop.* *D. Thom.*

Anton. Vxor in ea peregrinatione debet virum comitari.

15.

Denique in hac exceptione non eſt æqualitas: nam vxor non poteſt facere, & exequi tale votum inuito marito, & ita ex parte vxoris hæc non eſt limitatio, ſed potiùs ampliatio, quam D. Thomas 4. diſt. 32. art. 1. ad 4. notauit, & Antonius in cap. *Scripturæ*, & cap. *Ex multa*, de Voto. Ratio à priori eſt: quia in dictis Iuribus viris tantùm conceditur hæc facultas. Congruentia autem eſſe poteſt, tum quia mulieres non ſunt ita aptæ ad ſubſidium, ſicut viri, imò potiùs ſolent impedire: tum quia in illis eſt maius periculum caſtitatis: tum denique quia magis ſubiiciuntur viris. Contrarium verò docent Hoſtienſis in Sum. tit. de Voto. §. *Quis vouere poſſit*, verbo *Vxor*, & in d.c. *Ex multa*, vbi etiam Panorm. C & Antoninus ſuprà. Et fundari potuerunt in vltimis verbis dict. cap. *Quod ſuper*, vbi de mulieribus dicitur; *Vt quæ remanere noluerint, viros ſuos ſequantur: cæteræ verò (niſi fortè ſint diuites, quæ ſecum ſuis expenſis poſſint ducere bellatores) votum redimant, quod vouerunt.* Nam prior particula intelligitur de vxoribus, quæ non vouerunt, vt Gloſſa notat, & exponitur in ſequenti capite §. *Quod autem*: ergo poſterior particula intelligitur de illis, quæ vouerunt, vt Gloſſa etiam notat: ergo obligantur voto. Sed reſpondetur ſub illa dictione *Cæteræ* includi omnes alias mulieres ſiue vxoratas, ſiue non: nam partitio eſt adæquata, & vniuerſalis. De illis ergo verum eſt, teneri voto, & obligari, eo modo, quo de iure poſſunt, nullum tamen priuilegium eis concedi- D tur, & generalis diſpoſitio ſecundum ius commune intelligenda eſt, & vnicuique accommodari poteſt iuxta capacitatem eius. Et ideò mulier habens virum, ſi voueat indiget conſenſu mariti ad eundum, imò ad redimendum votum, niſi habeat bona, de quibus liberè poteſt diſponere: quia in cæteris ſubiecta eſt viro. Sed hæc hodie quoad praxim non ſunt neceſſaria: quia non eſt locus, ſeu occaſio, aut materia talis voti, eſſe tamen poſſet, ſi bellum pro recuperanda terra ſancta moueretur.

D. Thom.

Hoſtienſ. *Panorm.* *Anton.*

Mulier quæ vouit Ieroſolymitanam profectionẽ, non poteſt eò ire ſine conſenſu mariti.

16.
Traditur ſecunda ampliatio, vota coniugũ ante matrimonium facta, poſſunt irritari.

Secundò ampliari ſolet prædicta irritatio, vt locum habeat etiam circa vota, quæ antecedunt matrimonium, quando ſine præiudicio alterius coniugis ſeruari non poſſunt. Quia per mutationẽ ſtatus mutata etiam fuit materia voti, & ita ſine iniu- E ſtitia ſeruari non poſſet, renuente ſocio ius ſuum poſſidente. Ita Panormit. in d.c. *Scripturæ*, de Voto. Roſella, *Votum*, 2. n. 10. Nauarr. c. 12. n. 61. & Abul. Numer. 30. q. 80. & ſumitur ex aliis ſuprà allegatis. Alij verò hoc limitant quoad vota realia: quia debita ante matrimoniũ contracta ſoluenda ſunt poſt matrimonium, nec maritus poteſt impedire vxorẽ, quin illa ſoluat. Sed nihilominùs doctrina formaliter intellecta vniuerſalis eſt: nam etiam votum reale impleri non poteſt cum præiudicio alterius:

Panormit. *Roſell.* *Nauarr.* *Abulenſ.*

Extenditur etiam ad vota realia.

eſſet autem præiudicium viri, ſi vxor poſt contractum matrimonium de bonis liberè diſponeret, cùm ſint cõmiſſa adminiſtrationi mariti, vel etiam data ad ſuſtinenda onera matrimonij: ergo licèt votum præceſſerit, non obligat ſine conſenſu mariti: quia fieret illi iniuria. Et confirmatur: quia, vt dixi, tale votum à principio incluſit virtute illam conditionem, *Niſi ſtatum mutauero*, quia aliàs non fuiſſet prudens, neque iuſtum, vel certè ſi directa intentione factum eſt animo ſe obligandi perpetuo per tale votum, etiam poſt matrimonium contractum: tunc debuit explicari conditio illa marito ante matrimonium, vt onus illud acceptaret, aliàs deceptio fuiſſet iniuſta. Et ideò ſi conditio explicata non fuit, maritus poteſt iure ſuo vti, non obſtante voto: quia Deus non vult ſibi offerri cultum de alieno, nec cum iniuria alterius. An verò poſſit maritus irritare vota, quę ſponſa ante pubertatem emiſit, dicam in fine capitis ſexti.

Deus non vult ſibi offerri cultum de alieno, nec cum iniuria alterius.

17.
Proponitur tertia ampliatio.
L. *Qui res.* L. *Cùm ex cauſa.* *Panormit.* *Sylueſt.* *Soto.* *Abulenſ.* *Caiet.*

Tertiò ſolet ampliori dicta irritatio, vt ſemel facta ſit perpetua: quia extinguit obligationem, & obligatio ſemel extincta amplius non redit l. *Qui res*, §. *Aream*, ff. de Solut. leg. *Cum ex cauſa*, C. de Remiſ. pign. Et ita ſentit Panormit. in cap. *Scripturæ*, de Voto, num.7. Sylueſter, verbo *Votum*, 4.q.2. & Religio, 2.q.15. & Sotus lib.7. de Iuſt. q.3. art. 1. Abulenſis q. 66. in 30. cap. Num. & ibi Caietanus ad hoc inducens textum illum, qui iuxta vulgatam lectionem nullã vim habet, vt facilè legenti patebit. Dico ergo, applicandam hic eſſe generalem regulam poſitam in cap. 1. iuxta quam dicendum eſt, maritũ per ſe tantùm poſſe impedire executionem voti pro tempore durantis matrimonij, & ita pro eodem tempore tollere obligationẽ eius. Vnde ſi à principio ſolùm eſt factum pro illo tempore, clarum eſt manere extinctum poſt mortem mariti, imò & ante illam, ſi anteà pertranſiit tempus pro quo præciſè factum fuerat votum. At verò ſi factum fuit votum abſolutè pro toto tempore vitæ, non extinguetur obligatio per irritationem mariti: quia tantùm poteſt illud tollere, quod ſibi parit præiudicium. Sicut ſi factum eſſet votum determinatè pro tempore poſt ſolutum matrimonium non poſſet irritari, vt ſuprà oſtenſum eſt, eſt enim eadem ratio. Item ſi votum eſſet factum ante matrimonium, & eſſet perpetuum, vel ex ſe, vt votum non nubendi, vel ex intentione vouentis, obligaret ſoluto matrimonio, vt ſumitur ex Innocentio in c. *Scripturæ*, de Voto, & docet Roſella *Votum*, 2.num. 7. Nauarrus dict. num. 61. Indicant Paludanus 4. d. 38. q. 4. num. 23. & 29. Antoninus 2.p. tit.11. cap. 2. §. 6. Et conſtat, quia illud votum non fuit mortuum, ſed mortificatum tempore matrimonij. Et ita ſumitur ex cap. *Quidam*, & cap. *Placet*, de Conuerſ. coniugator. quatenus ex eis habetur, votum caſtitatis factum durante matrimonio obligare poſteà ad non contrahendum iterum, & quoad hoc non poſſe irritari ab altero coniuge durante priori matrimonio.

Maritus poteſt ſolũ impedire executionẽ voti durante matrimonio.

Innoc. *Roſella.* *Nauarr.* *Palud.* *Anton.*

Cap. *Quidã.* Cap. *Placet.*

18.
Obligatio voti quomodo reſtringenda.

Dices: Quid ſi materia voti de ſe non eſt perpetua, & non conſtat ſatis de intentione vouentis? Reſpondeo ſeruandam eſſe generalem regulam ſuprà poſitam, vt benignior fiat interpretatio voti, & reſtringatur obligatio ad præſentem matrimonij ſtatum, & conſequenter ſi pro illo fuit irritatum, intelligatur ſimpliciter extinctum. Præſertim: quia hic interueniunt nonnullæ coniecturæ ad præſumendam hanc intentionem, quando de contraria non conſtet. Tum quia ſolent homines inſtruere rationem vitæ ſuæ ſecundum præſentem ſtatum: nam de alio poſſibili incerto, & in fœlici regulariter nõ diſponunt, niſi de alio expreſsè, & cum aliqua occaſione cogitent. Tum etiam quia ſicut ſtatus futurus viduitatis incertus eſt ſimpliciter, ita multò magis quoad circumſtantias temporis, ætatis, virium, &c. Et ideò non fit veriſimile, quòd ex nunc velit obligari aliquis pro illo ſtatu, niſi expreſsè id declaret. Oportet ergo, vt de intentione vouentis ſatis conſtet, vel ex verbis eius, vel ex materia, quæ ex ſe videatur referri ad liberiorem ſtatum, vt maximè eſt caſtitas, religio, &c. Et ita limitat ſuperiorem ſententiam Nauarrus numer. 66. citans Panormitanum, Sylueſtrum, & Angelum locis ſuprà citatis, & Caietanus dicto art. 8.

Nauar. *Panorm.* *Sylueſt.* *Angel.* *Caiet.*

19.
Maritus validè irritare, poteſt etiam approbatum à ſe votum.

Vltimò interrogari poteſt, an hæc irritatio fieri poſſit, aut liceat, poſtquam ſemel votum approbatum eſt? Vt verbi gratia, vouit vxor dare Calicem Eccleſiæ, & petit facultatem à marito, qui illam concedit de voto conſcius: poſteà verò ante voti executionem reuocat facultatem, & votum irritat, dubium eſt, an talis irritatio ſit valida, & licita? De quo puncto infrà de religioſis latè dicturi ſumus, ideò nunc breuiter dicendum eſt. Primò: ſi maritus reuocet licentiam, & irritet votum, quod probauerat, valida eſt irritatio. Ita docent Innocentius, Panormitanus, & omnes in d. cap. *Scripturæ*, idem Panormitanus in cap. *Chariſſimus*, de Conuerſ. coniug. num.4. Nauarrus d. num. 61. cum Richardo in 4. d. 32. art.2. q.2. Caietanum d. art. 8. & omnes ferè ſuprà relati. Et ſumitur ex Num. 30. ibi. *Sin autem contradixerit* (vtique maritus) *poſtquam reſciuit, portabit ipſe iniquitatem eius*, ſcilicet vxoris. Quia nimirum illa non peccabit tranſgrediendo votum, ſed maritus reddet rationem pro illa: valida ergo eſt irritatio, & ita exponit ibi Auguſt. & habetur in cap. *Manifeſtum*, 33. q.1. Ratio autem eſt: quia licèt maritus det licentiam, non abdicat à ſe proprium dominiũ, vel poteſtatem: nam ſi votum eſt reale, ſemper manet dominus pecuniæ, ad quam expendendam fecerat facultatem, vel ſaltem ſemper retinet liberam adminiſtrationem, ſaltem in rigore iuſtitiæ, quod ſatis eſt, vt reuocatio facta teneat: & ſimiliter, ſi votum ſit perſonale, mulier manet ſubiecta viro, non obſtante licentia, nec maritus poteſt à ſe abdicare poteſtatem gubernandi, & regendi: & ideò valebit actus propter eandem rationem. Ab hac autem regula ſolet excipi votum caſtitatis, quod habet ſpecialem difficultatem, quam cum aliis reſeruamus in proprium librum de illo voto.

Innocent. *Panorm.*

Nauarr. *Richard.* *Caietan.* *Num.* 30.

Auguſt. Cap. *Manifeſtum.*

Quam ob cauſam hæc ſecunda irritatio valeat.

20.
An peccet maritus in tali reuocatione.
Auguſt.

Secundò dicitur, communiter peccare maritum talem reuocationem faciendo. Ita docent allegati Auctores, & expreſsè Auguſtinus in dict. c. *Manifeſtum*. Et ſumitur ex dict. cap. 30. Numer. in verbis allegatis. Nam in eo capite dicitur, *vir portare iniquitatem vxoris*: quia ipſe eſt, qui delinquit, non vxor. Et quod grauius eſt, non ſolùm id dicitur, quando maritus expreſsè conſenſit, ſed etiam quando tacitè, ſcilicet: quia votum ſciuit, & non contradixit, ſed tacuit, quia nimirum tacens tacitè conſentit. Imò videtur ibi poſtulari, vt ſtatim contradicat: nam ſi ſtatim tacuerit, & vſque in aliam diem diſtulerit, cenſetur ita conſentire, vt ſine peccato retractare non poſſit. Sed in hoc diſtinguere oportet, quid ſit morale ex iure naturæ, & quid fuerit poſitiuum ex illa lege: nam illud nunc obligat, & non ſecundũ, vt rectè Caietanus ibi notauit. Primò ergo quoad modum ratificandi votum per ſolam taciturnitatẽ vnius diei, illa eſt lex poſitiua, & cæremonialis quæ nunc non obligat. Nunc ergo in foro conſcientiæ, ſi vir tacens non intendit approbare, nec

Caietan.
In hac lege quid ſit cæremonia & quid morale.

nec licentiam dare, votum non erit approbatum, ſed liberum erit marito illud reuocare, non ſolùm poſt vnum diem, ſed etiam poſt plures, ſi in omnibus illis non conſenſit: nam eſt eadem ratio, & determinatio illius temporis fuit tantùm poſitiua. Quoad præſumptionem verò, ſi materia voti poſitiuè cedat in præiudicium mariti, non cenſebitur approbare per ſolam taciturnitatem, niſi expreſsè concedat facultatem: ſi autem materia pertineat ſolùm ad debitam ſubordinationem, & gubernationem, vel ad bonum animæ vxoris, de quo non conſtet cedere in præiudicium mariti, tunc taciturnitas ſufficit ad præſumptionem, vt poſſit vxor licitè exequi votum, imò vt debeat, ſi tempus obligationis inſtet. Secundò, non obſtante illa lege, certum eſt, poſſe maritum ſuſpendere poſitiuè votum, prohibendo, ne votum mandetur executioni, non abſolutè, ſed vſque ad beneplacitum ſuum, vel donec deliberet, & iudicet, quid facere expediat. Hoc patet, quia ex natura rei, hoc non eſt contra rationem, vel prudentiam; ergo nunc non eſt prohibitũ ex vi illius legis. Vnde poſt talem ſuſpenſionem ſine dubio poterit maritus licitè irritare votum: quia per illam conditionem reſeruauit ſibi hanc poteſtatem. Imò ſentit Caietanus ibi, totum hoc etiam licuiſſe in veteri lege, quia lex illa nihil loquitur de hoc caſu ſuſpenſionis quaſi poſitiuæ, ſed tantùm de caſu taciturnitatis.

Quando nõ cenſeatur approbare per taciturnitatem?

21\. Tertiò, eadem ratione licet marito approbare votum, vel licentiam dare, non abſolutè, ſed pro tempore determinato, vel vſque ad beneplacitum ſuum. Et tunc licèt ſeruandum ſit votum, vel pro eo tempore, vel quamdiu non reuocatur: nihilominùs licitum erit marito poſteà reuocare, vel tranſacto tempore præſcripto, vel quamdiu libuerit, ſi latior fuit conditio. Ratio eſt, quia ſicut poteſt vel approbare, vel irritare ſtatim totum votum, ita poteſt ex parte approbare, & ex parte irritare, vel ad certum tempus concedere, & pro vlteriori deliberationem differre. In omnibus enim his eſt eadem ratio poteſtatis, & honeſtatis, nec ex natura rei aliquid inordinatum ibi inuenitur: imò nec ex vi dictæ legis videtur fuiſſe hoc prohibitum, vt ex verbis, & ex proximè dictis ſatis conſtat.

Licet marito determinare tẽpus, vſque ad beneplacitum ſuum.

22\. Solùm ergo ſupereſt caſus, quando approbatio ſit ſimpliciter, & ſine limitatione, vel quando fit pro determinato tempore, vel actu, & pro eodem fit poſtea irritatio, & retractatio. Et hoc cenſetur eſſe peccatum, & ita colligi ex illa lege. Dubitari autem poteſt, an hoc fuerit malũ, quia prohibitum in illa lege: vel è conuerſo fuerit prohibitum, quia malum? Nam ſi primum dicatur ex vi illius legis, nunc non erit malum: ſi autem dicatur ſecundum, erit nunc etiam malum ex iure naturæ. Et hoc poſterius videtur communiter affirmari, & ſequuntur etiam Caietanus, Abulenſis, &c. non explicant tamen, quæ, & quanta ſit illa malitia. In legibus autem Hiſpaniæ, Partit. 1. tit. 8 l. 8. dicitur, eſſe peccatum mortale. Quod eſt difficile creditu: nam primò non eſt cõtra iuſtitiam, quia maritus vtitur iure ſuo, ideò enim valida eſt actio: nec eſt contra religionem, quia nec ipſe maritus violat votum; cùm illud non fecerit; neque eſt cauſa violationis eius, cùm nec vxor violet, ſed ſolùm eſt cauſa, vt votum non ſit, vel non obliget, quod per ſe malum non eſt, vt per ſe conſtat; nec videtur fieri intrinſecè malum ex eo, quòd licentia præceſſerit. Quare placet mihi regula, quam tradit Antoninus 3. p. tit. 1. c. 22. in princ. ex Raymundo, & eandem habet Maior 4. d. 28. q. 4. dub. 1. & alij infrà c. 7. citandi. Si vir poſtquam dedit licentiam vxori ad votum, verbi gratia, abſtinentiæ, vel eleemoſynæ implendum, illud reuocat ex rationabili cauſa motus, non peccat, ſed benè facit: quia poteſtatem habet, & per priorem conceſſionem non ſe obligauit ad nõ reuocandum, interueniente cauſa iuſta, vel re melius conſiderata. Si autem ſine cauſa reuocat, peccatum eſt, non ſolum propter inconſtantiã, & leuitatem, ſed etiam quia eſt contra vrbanitatem, & conuenientem gubernationem, & videtur etiã eſſe aliqua irreuerentia Dei. Raro autem videtur hoc peccatũ eſſe mortale, niſi vel ſcandalum, vel contemptus grauis intercedat, vt videtur probare ratio facta. Neque lex Numeror. in rigore contra hoc obſtat: nam cùm dicitur, *Ipſe portabit iniquitatem eius.* Ibi iniquitas non ſumitur formaliter, ſed materialiter, quia re vera in vxore non eſt formalis, ſed ipſa non obſeruatio voti materialiter ita vocatur: eſt ergo ſenſus, maritum eſſe rationem redditurum de illa non obſeruatione voti, vt ſi ſine iuſta cauſa facta fuerit, illi imputetur.

Quando talis irritatio ſit peccatũ.

Caietan. Abulenſ.

Anton. Raymund. Maior.

Rarò erit peccatum mortale.

CAPVT V.

De votis filiorumfamilias impuberum, & poteſtate parentum ad irritanda illa.

SVppono ſermonem eſſe de filiis exiſtẽtibus ſub cura parentũ, nondum emãcipatis. Nam emancipati ſunt ſui iuris, & liberam habent ſuarum rerũ adminiſtrationem, etiamſi vigeſimum quintum annum ætatis non attigerint, vt nunc ſuppono, & videri poteſt in Couarruuia in 4. 2. p. c. 7. §. 1. num. 13. Antonio Gomez in leg. 47. Barboſ. in leg. 2. §. *Quod ſi*, in princ. ff. ſoluto matrimonio, Syluestro verbo *Emancipatio*, & verbo *Patria poteſtas.* Molina tract. 2. de Iuſ. diſp. 229. Igitur de votis filiorum emancipatorum ita iudicandũ eſt, ſicut de cæteris, qui ſunt ſui iuris. Filij autem familias, quidã ſunt impuberes, de quibus in cap. ſequenti, alij puberes, de quibus per diſtinctionem datam reſpondendum eſt. 1.

1\. Explicatur ſenſus quæſtionis.

Couarr. Anton. Gom. Barboſ. Syluest. Molin.

Dico primò: Pater non poteſt vota filiorum puberum directè irritare ex parte ipſorum votorum. Ita ſumitur ex Auctoribus in aſſertione ſecunda, & tertia citandis: omnes enim conſtituunt radicem huius irritationis in iure, quod habet pater, vel in adminiſtranda re familiari, vel in gubernatione ſuæ familiæ, ſub qua filij maximè continentur. Quod fundamentum totum eſt ex parte materiæ votorũ, non ex parte vouentis, ita vt non ſit capax propriæ voluntatis quoad abſolutam poteſtatem ſe obligandi Deo, ſi materia ſuppetat, quæ in præiudicium patris non cedat. Ratio verò eſt eadẽ, quæ in ſuperioribus facta eſt. Quia hæc poteſtas non oritur ex puro iure naturali, nec ex iure poſitiuo, nec ex ſpeciali contractu, vel promiſſione filij: ergo nulla eſt. Conſequentia eſt clara: quia homo de ſe eſt liber, maximè in ordine ad Deum, niſi ex aliquo ſpeciali principio ſubiiciatur, quod non poteſt niſi ad aliquod ex dictis capitibus pertinere. Probatur ergo prima pars antecedentis, quia ex vi iuris paterni ſolùm ſequitur poteſtas commẽſurata œconomicæ gubernationi, & honeſtæ, ac conuenięti educationi filiorum, ad quem finem nullo modo pertinet, nec refert aliquid obligatio voti ſecundum ſe ſpectata, ſi materia votiua non præiudicat. Deinde ex iure naturali, ſolùm requiritur ad abſolutum valorẽ voti, ſufficiẽs diſcretio rationis, & materia capax obligationis ſine præiudicio alterius: ſed in filiofamilias maioris ætatis eſt perfectus vſus rationis: nam etiam ius Canonicum præſumit plenam diſcretionem in illa

2\. 1. Con. Iuſ. Pater nõ poteſt vota filiorum puberum directè irritare.

Homo de ſe eſt liber maximè in ordine ad Deũ.

Quid requiratur ex iure naturali ad valorem voti.

in illa ætate, vt videbimus: ergo ſi materia ſit honeſta, A & nihil patri præiudicet, votum illius erit omnino firmum, & validum. Denique ſi parens poteſt irritare directè vota filij puberis, vel eſt in ordine ad rem familiarem, & domeſticam, ac temporalem: vel in ordine ad honeſtatem, & bonos mores filij. Si dicatur primum, totum illud pertinet ad indirectam irritationem: ſi verò dicatur ſecundum, profectò ad illum finem non pertinet poteſtas directè irritandi vota; quia votum de ſe opus honeſtum eſt, & ſupererogationis: & ideò etiam paſtoribus Eccleſiæ, qui maximam habent poteſtatem gubernandi, in ordine ad morum honeſtatem, illa poteſtas irritandi data non eſt. Vnde in his, quæ ad Deum pertinent, non poteſt pater impedire honeſtam actionem filij, nec opera ſupererogationis, quæ ſibi non præiudicant: B ergo nec votum poteſt directè impedire, aut tollere ex vi ſolius poteſtatis naturalis. Quòd verò à iure poſitiuo nullam habeat, certum eſt: quia nullum tale afferri poteſt; imò oppoſitum ex illo colligitur, vt videbimus. Denique quòd nec habeat ex ſpeciali promiſſione filij, manifeſtum eſt, & ex ſequentibus aſſertionibus hoc magis conſtabit.

3. 2. Aſſertio. Non poteſt pater abſolutè irritare omnia vota filij puberis.

Dico ſecundò: Non poteſt pater irritare omnia vota filij puberis abſolutè, & ſimpliciter. Eſt certa, & ſequitur ex præcedenti: quia non omnia vota talium filiorum verſantur in materia, quæ ad parentis poteſtatem pertineat, vel illi præiudicet: ergo non poſſunt irritari à patre ex parte materiæ, ſed neque directè tolli poſſunt, vt oſtenſum eſt, ergo. C Deinde patet inductione: nam hac ratione non poteſt pater irritare vota caſtitatis, vel religionis talium filiorum, vt eſt conſtans ſententia apud D. Thomam & Interpretes dict. art. 8. & 9. & 2. 2. q. 189. art. 2. & aliorum Theologorum, ac Summiſtarum in locis citatis, & Summa Confeſſ. lib. 1. tit. 8. quæſt. 3. Sylueſtri, verbo *Religio*, 2. quæſt. 15. qui hoc probat ex cap. *Si dominus*, 11. quæſt. 3. ſed ibi ſolùm dicitur filios non teneri obedire parentibus in his, quæ ſunt contra Deum, quod non probat: quia illud etiam in impuberibus locum habet: & hoc eſt, quod quæritur, an talis irritatio ſit contra Deum, expreſſiùs ergo id probatur ex cap. 1. & 2. 20. quæſt. 2. Et fundari etiam poteſt in cap. *Ad noſtras*, de Regular. & ex leg. *Deo nobis*, §. *Hoc etiam*, D C. de Epiſcop. & Cleric. & ex Authentica de Sanctiſ. Epiſcopis, cap. 41. Quibus locis hoc tradunt Doctores. Ratio verò eſt, quæ ex dictis aſſertionibus colligitur: quia filius in illa materia non præiudicat patri: quia in ordine ad diuinum obſequium, & præſertim quoad ſtatum ad illud pertinentem, filius habet plenum ius, & poteſtatem diſponendi de ſe, & aliunde obligatio voti de ſe rata eſt. Sed de his votis plura in propriis locis.

D.Thom. Sum. Conf. Syluest.

Cap. *Ad noſtras.* L. *Deo nobis.*

4. Quæ vota perſonalia filij non poſſint irritari à patre.

Denique ob eandem rationem irritari non poſſunt vota perſonalia filij, quæ ſine præiudicio obedientiæ patri debitæ ſeruari poſſunt, vt ſunt votum moderatæ orationis, aut abſtinentiæ, quæ nec vires ad conuenientem laborem pro ratione ſtatus minuat, nec domeſticum ordinem perturbet. E Item vota de rebus alias præceptis, vt audiendi Miſſam die Dominica: item vota, quæ referuntur ad tempus emancipationis, quando erit filius ſui iuris. Idem tradunt communiter Doctores de votis realibus, ſi fiant de bonis caſtrenſibus, vel quaſi caſtrenſibus, de quibus filius, & dominium, & adminiſtrationem habet, vt nunc ſupponitur. Denique ratio facilis eſt ex dictis principiis. Item à ſimili de vxore, &c. item à fortiori ex voto caſtitatis.

5. Obiectio.

Sed obiici poteſt, quod Numer. 30. ſine limitatione dicitur, parentem poſſe irritare vota filiæ exiſtentis in domo ſua, in puellari ætate, vbi puellaris ætas etiam pubertatis intelligenda videtur, ita vt illa particula addita ſit ad excludendam filiam emancipatam, vt verbi gratia, viduam habitantem cum patre: non verò filiam exiſtentem ſub patria poteſtate in quacumque ætate, vt Abulenſis, quæſt. 15. Caietanus, Carthuſianus, & Oleaſter exponunt. Propter quod Tabienna, *Votum*, 5. num. 5. generaliter ait, vota ſimplicia filiorum non emancipatorum non eſſe rata, quamdiu ſunt ſub cura parentum, etiamſi facta ſint poſt pubertatem, ſolúmque excipit votum religionis, quaſi ex ſpeciali priuilegio. Sed eſt improbabilis ſententia, maximè cùm neque caſtitatem excipiat, nec votum ordinis, & ſimilia. Verumtamen de aliis etiam non habet fundamentum in ratione, aut iure. Nam quòd iura ſtatuunt de voto religionis non eſt ſpeciale priuilegium, & quaſi exceptio à regula contraria, ſed eſt potiùs quaſi extenſio, vel exaggeratio regulæ, quòd talia vota non ſint irritabilia, quandoquidem etiam difficillimum votum, & quod maiorem deliberationem requirit, irritabile non eſt, vt rectè notauit Soto dict. quæſt. 3. artic. 2. cuius ſententia, ne nimium videatur parentum poteſtatem reſtringere, iuxta tertiam aſſertionem moderanda eſt, vt videbimus.

Abulenſ. Caiet. Carthuſ. Oleaſt. Tabien.

Vota filiorũ non emancipatorũ nõ ſunt rata.

Soto.

6. Aliter Angles quæſt. de Voto art. 7. difficult. 12. dub. 6. diſtinguit inter filios, & filias, & in fœminis fatetur, poſſe parentem vota illarum irritare, etiamſi facta ſint poſt pubertatem, & nullum excipit etiam caſtitatis, vel religionis. Imò ex concluſione ſecunda colligitur, idem de his votis ſentire: nam ibi oppoſitum docens de filiis maſculis, in voto religionis, & aliis perſonalibus, id declarat. Mouetúrque tantùm ex lege Numer. quæ ex vi verborum de filiabus diſponit, & ita illam ibi exponit Oleaſter. Sed non poteſt Angles ſententia probari. Nam in primis illud de voto religionis, eſt cõtra expreſſa iura, & contra torrentem Doctorum, vt viſum eſt. Deinde nulla eſt ratio diuerſitatis in filia: nam potiùs præſumitur citiùs habere perfectum iudicium, & peruenire ad annos pubertatis, vt ſuprà lib. 3. vidimus, & ex parte materiæ eſt eadem ratio, vt conſtat.

7. Explicatur lex Numerorum. *Abulenſ.*

Item lex Numer. tam de filiis, quàm de filiabus intelligitur ab Abulenſi, ibi quæſt. 2. 14. 19. & 20. Vnde ipſe reſpondet; quoad illam partem fuiſſe legem illam poſitiuam, & ceſſaſſe, atque adeò in nouo Teſtamento firmiora eſſe vota filiorum puberum exiſtentium ſub cura parentum, quàm in lege veteri. Nam tunc omnia vota perſonalia poterant irritari à parente, quamdiu filius erat ſub eius poteſtate, & cura, etiam ſi eſſet grandioris ætatis: nunc autem illa lex non obligat. Atque eadem reſponſio habebit locum, etiamſi lex illa de ſolis filiabus intelligatur, vt rigor literæ, & contextus magis indicare videtur, & Caietanus ſentit, ac Oleaſter: quia etiam hoc modo erit in hac parte poſitiua (nam licet Angles ſuprà dicat legem illam in hoc ſenſu intellectam, quoad ſolas filias non fuiſſe poſitiuam, ſed moralem, & naturalem, non poteſt id ratione probare:) tum quia nulla eſt naturalis ratio, quæ id doceat magis de filiabus, quàm de filiis, cùm in fœminis adultis ſit ſufficientiſſimus vſus rationis ad vouendum, & ſæpe maior capacitas ex parte pietatis, & moderationis affectuum: tum etiam quia ſuprà oſtenſum eſt, patrem non habere poteſtatem ex ſola lege naturæ ad directè irritandum talia vota:

In filiabus maior eſt capacitas ex parte pietatis, quàm in maſculis.

vota:ſublata autem directa irritatione, nullum relinquitur vniuerſale fundamentum ex parte materiæ, etiam pro filiabus, vt per ſe notum eſt.

8. *Alia eiuſdē legis explicatio.*

Poſſet etiam illa lex aliter exponi, quoad illa verba: *In ætate adhuc puellari*, vt intelligatur de impubere, tum quia non ſine cauſa verba illa addita ſunt poſt illa: *Mulier, quæ eſt in domo patris ſui.* Ergo tacitè ſignificatum eſt, poſſe eſſe in maiori, vel minori ætate, & limitata eſt ad puellas minoris ætatis. Et ita videtur intellexiſſe Gloſſa Interlin. addens, *adhuc ſcilicet paruula, & tamen diuinæ eruditionis habens initia*, & Gloſſa ordinar. dicit, *Adhuc tenera, cui pater dominatur in votis.* Et iuxta expoſitionem hanc lex illa poteſt quoad hanc partem cenſeri purè moralis, tamen in ea non erat definitum per annos ætatis, quantū duraret ætas puellaris, ſed oportebat, vel per aliam legem humanam definiri, vt nunc factum eſt, vel arbitrio parentum relinqui. Nec etiam definiebatur quid poſſent parentes circa vota filiorum puberū ſub ſua poteſtate exiſtentium, ſed id iuri naturali fuit relictum. Denique addi poteſt, licet illa lex intelligatur de votis filiarum non emancipatarum cuiuſcumque ætatis, limitari poſſe ad vota, quæ iuri patris aliquo modo derogant, ſicut de vxore dicebamus, & ita ſignificat ibi Nicolaus de Lyra.

Gloſſ. ord. Lex erat purè moralis, niſi quod nō eſſet in ea definitum, quamdiu duraret ætas puellaris.

Nicol. de Lyra.

9. 3. Aſſertio. Quæ vota filiorū poſſint à patre indirectè irritari.

Dico tertiò: Poteſt pater irritare indirectè omnia vota filiorum ſub poteſtate ſua degentium, ſeu non emancipatorum, quæ præiudicium afferunt patriæ poteſtati, id eſt, quæ regimē liberum, & expeditum familiæ impediunt, vel nimiùm ſubtrahunt filium C ab obedientia, & cura patris, vt ſunt extraordinaria ieiunia, longa peregrinatio, & vota realia de bonis paternis, vel quorum vſusfructus, & adminiſtratio ad patrem ſpectat. Hæc eſt certa, & communis ſententia D. Thomæ d. artic. 8. ad 2. vbi Caietanus & alij, & Soto d. quæſt. 3. art. 2. Alij Theologi in 4. d. 38. Durandus quæſt. 1, art. 7. Richardus art. 4. qu. 2. Paludanus qu. 3. Maior q. 4. dub. 1. Supplementum quæſt. 1. art. 5. Antoninus 2. p. tit. 11. cap. 2. §. 6. Silueſter *Votum* 2. quæſt. 6. Angelus *Votum* 2. Tabienna Roſella Nauarrus num. 70. Panormitanus & alij in cap. *Scripturæ* de Voto. Et patet ex dictis ſuprà de votis ſerui, & vxoris, nam eſt eadem ratio proportionalis. Summáque eius eſt, quia talia vota eſſent illicita ex parte materiæ, & conſequenter nulla, niſi includerent conditionem, *ſi pater conſenſerit*, vel ſaltem, *ſi non repugnauerit*, iuxta exigentiam materiæ, quia eſſent contra ius paternum; ergo ratione conditionis incluſæ poteſt pater talia vota irritare. Deniq; pater poteſt prohibere filio talem materiam: ergo poteſt indirectè votum irritare.

D. Thom. Caietan. Soto. Durand. Richard. Palud. Maior. Supplem. Anton. Silueſt. Angel. Tabien. Roſel. Nauar. Panor.

10. An patiatur aliquam exceptionem hæc regula. *Silueſt. Angel. Ca. Ex multa.*

Quæri ſolet, an hæc regula patiatur exceptionem aliquam, præſertim illam de peregrinatione terræ Sanctæ. Affirmant Silueſter *Votum* 3. quæ. 6. Angelus *Votum* 2. num. 5. & Nauarrus num. 70. Sed hoc non inuenitur in Iure expreſſum, & ideò ſumunt argumentum à ſimili ex d. ca. *Ex multa.* Nam maius videtur eſſe præiudicium vxoris, quàm patris; ſi ergo hæc licentia datur marito, inuita vxore, multò magis intelligetur cōceſſa filiofamilias maioris ætatis, inuito parente: quia magis præiudicat vxori abſentia mariti, quàm patri abſentia filij. Contra hanc verò ſententiam obijci poteſt; quia lex illa, quatenus præbet hanc licentiā viro in præiudicium vxoris, eſt quodammodo præter ordinarium ius; ergo non eſt extendenda vltra caſum, in quo loquitur, propter aliquam ſimilitudinem. Præſertim quia in multis rebus eſt diuerſitas: nam filius eſt propriè ſubiectus patri, non ſic autem vir

A vxori. Item vir habet adminiſtrationem familiæ, quam filius non habet, & ita liberiùs poteſt diſponere de actionibus, & rebus ſuis, quàm filius. Item magis confidit lex de viri prudentia in tali voto emittendo, & de eius fructu in exequendo; quàm de filiofamilias. Præterea in ſeruo non admittitur illa exceptio, neque in eo valet argumentum à ſimili; cur ergo valebit in filio? Item etiam ad religioſum non poteſt fieri extēſio propter argumentum à ſimili, vt notant Hoſtienſis & Panormitanus in cap. vltim. de Voto, & ideò nec Innoc. nec Panormit. vel alij in d. cap. *Ex multa* illam faciunt extenſionem. Imò in cap. *Scripturæ* generaliter definiunt, non poſſe filium votum aliquod emittere in præiudicium iuris paterni, quod ab ipſo non B poſſit irritari.

In religioſo non poteſt fieri extenſio propter argumētum à ſimili.

11. Exceptio hæc nō habet locum in voto peregrinationis Ieroſolymitanæ.

Propter hæc dubia mihi eſt hæc exceptio. Et in primis certum eſt non habere locum in voto peregrinationis Ieroſolymitanæ, quod nō in ſubſidium, ſed tantùm ob deuotionem, vel religionem fit: quia nec vir poteſt in eo caſu, vt ſuprà dixi. Deinde ſi ſubſidium ſit futurum cum expenſis, certum exiſtimo non poſſe fieri de bonis paternis, inconſulto patre: quia filius non habet ius diſponendi de illis, nec Eccleſia illud concedit, neque fortaſſe eſſet expediens. Si autem ſubſidium illud tantùm eſſet perſonale, adiuuando ſcilicet per ſe ipſum, vel militando, vel conſulendo, vel aliud miniſterium vtile ad bellum exercendo; tunc fortaſſe admittetur exceptio, non tam ex iure poſitiuo, quàm ex naturali: quia tunc fere nullum fit præiudicium patri, & homo videtur per tale votum vitam, & corpus ſuum Deo conſecrare, in quo magnum habet ius. Accedit etiam ratio boni communis, propter quod videtur iuſtè prætermitti voluntas paterna in eo caſu.

12. Solutio multorum dubiorum.

Poſſent tandem hìc interrogari dubia ſuperiùs facta, an hæc irritatio ſit perpetua, & an habeat locum reuocatio poſt licentiam ſemel cōceſſam? Sed hæc eodem modo hìc expedienda ſunt, quo in capite præcedenti: nam eſt eadem ratio. Interrogatio autem illa, an irritatio hæc extendatur ad vota antecedentia talem ſtatum, hic nō habet locum: nam talia vota erunt facta in ætate impubere, & ita cōſtat à fortiori eſſe irritabilia: an verò eodem modo, videbimus capite ſequenti. Item quid ſit dicen-D dum, quando dubium eſt, an talia vota facta ſint ante, vel poſt pubertatem, in eodem capite ſequenti dicetur. Prætereà interrogari poteſt, quamdiu hæc poteſtas duret in patre ad irritandum vota filij puberis. Solet enim ab aliquibus limitari per annos ætatis filij, id eſt, vſque ad vigeſimum quintum ætatis annum, quia vſque ad illud tempus cenſetur minor, & ita vota poſt illam ætatem emiſſa à filio non poterunt irritari à patre. Dicendum nihilominùs eſt, tamdiu durare hanc poteſtatem, quamdiu durat patria poteſtas, ſeu quamdiu filius non eſt emancipatus. Poteſt autem eſſe emancipatus ante vigeſimum quintum annum per matrimonium, vel alio modo, & tunc iam pater non poterit irritare vota eius, licèt contrarium dicat Gloſſa 22. quæſt. E 2. cap. *Mulier*, quæ haberet locum, quando filius emancipatus eſſet minor, & maneret ſub tutela patris, quod fieri poteſt, vt ſuppono. Et tunc ſubiectio non omninò aufertur, ſed mutatur, quod perinde eſt. Deinde poteſt filius eſſe ſub poteſtate patris, ſed non emancipatus poſt vigeſimū quintum annū, & tunc poterit pater vota filij irritare. Et ratio eſt, quia hæc irritatio non fundatur in defectu rationis ad vouendum, ſed in defectu materiæ propter ſubiectionem; ergo ex duratione ſubiectionis

Quādiu duret poteſtas in patre ad irritanda vota filiorum.

Gloſſ.

Ex duratione ſubiectionis pendet duratio poteſtatis, non ex ætate.

pendet duratio poteſtatis, non ex ætate. Et confirmatur: nam hac ratione filius non emancipatus, etiamſi ſit maior viginti quinque annorum, non poteſt aliquid donare de bonis pertinentibus ad ius, vſumfructum, vel adminiſtrationem patris, vt tradit Corduba in Sum. quæſt. 133. ergo ſimiliter in præſenti. A

13\. Vota facta à filio pubere non poſſunt poſt emancipationẽ à patre irritari, licet antea fuerint facta.

13\. Amplius interrogari poteſt, an hæc vota facta à filio pubere non emancipato, quæ durante patria poteſtate irritata non fuere, poſſint poſt emancipationem irritari? Breuiter reſpondeo, non poſſe, quia illa vota non fuerunt irritabilia ex defectu voluntatis, & rationis, & ita ſi durat, ex ea parte manent firma: ex parte autem materiæ iam auferri non poſſunt, quia filius emancipatus iam eſt ſui iuris. Item hæc poteſtas irritandi fundatur in patria poteſtate, ſed hæc ablata eſt per emancipationem; ergo & poteſtas irritandi. Conſiderandum ergo eſt, an votum ſit factum ex intentione vouentis pro tempore, in quo emancipatus futurus eſt, vel tantùm, vt ſtatim exequendum. Nam ſi ſint prioris modi, irritabilia non ſunt quoad illam partem, non ſolùm poſt emancipationem, verùm etiam nec antea, ſicut de vxore dictum eſt: nam eſt eadem ratio, quia illa vota quoad illud tempus non ſunt contra ius paternum. Si autem vota ſint poſterioris modi, poſtea non obligant, & ita non habet locum in eis irritatio, nec interrogatio facta. B

14\. Quid nomine patris intelligendum cũ agitur de poteſtate irritãdi vota.

14\. Poſſet tandem interrogari, quid nomine patris intelligendum hic ſit, id eſt, an veniat etiam mater, aut auus, vel curator in defectu illorum, ſed quia de hoc dicturi ſumus latiùs capite ſequenti, dico breuiter, deficiente patre, curatores poſſe irritare vota realia puberis, vt officiunt eorum adminiſtrationi: vota autem perſonalia per ſe loquendo non poſſe irritare, quia curatori non eſt commiſſa perſona, ſed bona eius. Dicunt autem aliqui, ſi votum reale minoris iuramento confirmetur, non poſſe irritari à curatore, argumento ſumpto à ſimili ex leg. 1. & 2. C. Si aduerſ. vendit. Sed non credo, quia votum illud vt ſit iuſtum, & Deo placeat, debet includere conditionem, niſi curator reſiſtat, aliàs iniuria illi fieret, & conſequenter iuramentum confirmans illud votum ſine tali conditione, eſſet iniquum, & non obligans: ſi autem votum illam conditionem includat, non obſtabit iuramentum, quominùs irritari poſſit. De matre autem, & auia dicendum eſt, nihil poſſe, niſi quatenus munus curatori ſuſcipiũt, vel niſi ex accidenti votum ſit in illarum præiudicium, vt dicetur capite ſequenti. C D

CAPVT VI.

Vtrùm parentes irritare poßint vota filiorum impuberum, & quando, ac quomodo?

1\. Impuberes qui nondum ſciunt peccare mortaliter nõ ſunt capaces voti. D. Thom. Anton. Siluest. Nauar. Sot.

1\. LOquimur de impuberibus ratione vtentibus, qui iam ſciunt peccare mortaliter: nam reliqui non ſunt capaces voti: iſti autem votum validum poſſunt emittere, licet infirmum, vt ſuprà dictum eſt lib. 3. Hinc ergo certum eſt primò, parentes poſſe irritare vota horum impuberum. Ita docent omnes cum D. Thoma d. quæſt. 88. art. 9. & in 4. d. 38. vbi reliqui Scholaſtici, & Antoninus 2. part. tit. 11. cap. 2. § 6. & omnes Summiſtæ, præcipuè Silueſter *Votum* 3. quæſt. 5. & 6. Nauarrus cap. 12. num. 64. & 65. Soto d. quæſt. 3. num. 2. Colligitur communiter ex Numer. 30. Sed de illa lege incertum eſt, an loquatur de ſolis filiabus, & de qua ætate loquatur, & non ſatis conſtat, an fuerit poſitiua, vel naturalis: & ideo ratione, & iure Canonico vtendum eſt, quæ ſtatim afferemus. E

2\. Aſſertio. Poteſtas parẽtum ad irritanda vota filiorum impuberum eſt non ſolũ directa, ſed & indirecta. Cap. *Mulier.* Filius iure naturæ ita eſt ſub poteſtate patris, vt ante vſũ rationis ab eo regi debeat.

Dico ergo ſecundò: Hæc poteſtas eſt ad irritandum hæc vota impuberum non ſolùm directè, ſed etiam indirectè. De indirecta nihil addere neceſſe eſt, quia eſt eadem (vel maior ratio) de his filiis, quæ de grandioribus. Prior ergo pars communis eſt, & ſumitur ex cap. 1. & 2. 20. quæ. 2. & cap. *Mulier*, cum aliis 32. quæſt. 2. Et præterea fundatur in ratione naturali, addita poſitiua quoad temporis determinationem. Ratio ergo eſt, quia filius iure naturæ ita eſt ſub poteſtate patris, vt ante vſum rationis voluntate patris regi debeat, ita vt voluntas patris filij voluntas cenſeatur. Poſtquam autem incipit filius vti ratione, licet iam poſſit liberè operari, habet pro aliquo tempore vſum rationis nimis imbecillem, ac tenuem: & ideò ratio naturalis dictat, vt pro aliquo tempore pendeat à voluntate patris, ſaltem quoad firmitatem obligationis, ita vt non ſit omninò firma, donec pater illam approbet. Et maximè in negotio grauiſſimo, quale eſt obligationis ad Deum, quæ per votum contrahitur. 2.

Quando cõſtat aliquem ſe poſſe obligare diabolo per peccatum, conſtat poſſe obligare ſe Deo per votum. *Gloſſ.*

Hoc ergo eſt naturale fundamentum huius obligationis: illud autem ſolùm fortaſſe non eſſet ſufficiens ad vſum huius poteſtatis, niſi pro caſu dubio, in quo, ſcilicet, dubitaretur, an filius haberet libertatem ſufficientem ad ſe obligandum, & ad peccandum mortaliter, nec ne. Quia vbi certò conſtiterit, puerum habere iam libertatem ad peccandum mortaliter, & ſe obligandum diabolo, conſequenter cõſtabit de libertate ſufficiente ad ſe obligandum Deo per votum, iuxta regulam communiter receptã à Theologis, & Iuris peritis cum Gloſſa in dicto cap. *Mulier* 32. quæſt. 2. Et ideo immeritò dubitari poterit, an ſtando in ſolo iure naturali talis puer cenſendus iam eſſet ſui iuris ad ſe obligandum firmiter Deo in materia proportionata, & ſibi libera, & conſequenter, an tale votum poſſet irritari à patre. Nihilominùs tamen, quia regulariter loquendo illa ætas non eſt ſufficiens ad deliberandum perfectè in negotio tam graui, & quia vinculum voti quatenus in futurum obligat, arduum, & periculoſum eſt, & in eo emittendo, quando, vel quomodo expedit, poteſt paruulus facilè errare, ideò valdè conſentaneum eſt rationi naturali, vt pro aliquo tempore voluntas paruuli filij, etiam poſt comparatum rationis vſum, pendeat à voluntate patris, & ab eo tolli poſſit, vel confirmari. 3.

Ætas pubertatis tam in maſculis, quàm in fœminis quæ ſit. *Palac.* *Azor.*

Atque hinc fit, neceſſariam etiam fuiſſe legem poſitiuam, quæ tempus definiret, pro quo patria poteſtas extenditur ad irritationem hoc modo faciendam, ſeu pro quo durat ex parte filij imperfectio illa, ratione cuius hac irritatione indiget. Quia hoc non poteſt ex ſolo iure naturæ, quia alij celeriùs, alij tardiùs ratione vtuntur, & non debuit hoc relinqui arbitrio parentum, ſed certo aliquo ætatis termino præſcribi. Qui terminus licet nõ ſit idem in omnibus, tamen lex humana obſeruat, quod frequentiùs accidit, & ita pro maſculis deſignata eſt ætas vſque ad decimum quartum annum completum: in fœminis vſque ad duodecimum etiam cõpletum, vt omnes Auctores citandi conſentiunt, quia Iura abſolutè loquuntur, quæ ſuprà lib. 3. cap. 3. allegaui, & eſt fauor, & ampliandus, vt mox ſubiiciam. Neque circa hunc terminum ætatis facta eſt aliqua mutatio per Concilium Tridentinum, in ordine ad vota ſimplicia, vt dicto cap. 3. dixi, & notauit etiam Palacius d. diſput. 30. Azor lib. 11. cap. 17. quæſt. 7. circa finem. Addi præterea hic poteſt, neceſſa- 4.

Poteſt pater irritare vota filiorũ quando dubitat an ſit iã impletus annus pubertatis.

neceſſarium eſſe, vt certò conſtet, annum eſſe completum, vt ceſſet hæc poteſtas patris: nam in caſu dubio poteſt votum irritare: tùm quia pater poſſidet ius ſuum, quo non priuatur in caſu dubio, tum quia eſt fauor debitoris, & ideo ampliandus: tum propter aliqua iura dicta de voto dubio. Tum denique quia in ſimili dubio non iudicatur impubes factus pubes quoad alios effectus, vt, verbi gratia, quoad agendum in iudicio, & ſimibus. Et ita ſenſit Paludanus 4. diſtinct. 38. quæſt. 4. art. 2. Conc. 9.

5\. An poſſit pater vota irritare filij, qui eſt capax doli, & deliberationis ante ætatem? *Gloſſ.*

Solet autem quæri, ſi contingat puerum ante illam ætatem eſſe aptum ad perfectè deliberãdum, ſeu (vt dici ſolet) doli capacem, & id experimento ſatis certo cõſtet, an poſſit nihilominùs pater tunc vota eius irritare? Nam Hugo, vt refert d. Gloſſa, dixit, tunc votum non eſſe irritabile. Sed hæc ſententia ab omnibus reprobatur cum d. Gloſſa, & alia in dicto cap. 1. 20. quæſt. 2. & in cap. *Ad noſtram* de Regular. & à Doctoribus eiſdem locis, & in capit. *Poſtulaſti*, de Regular. Paludano in 4. d. 38. quæſt. 4. Silueſtro Religio. 2. quæſt. 12. Et ſumitur ex dictis iuribus: nam licet loquantur de voto ſolemni, inde tamen optimum ſumitur argumentum ad ſimplex votum. Tum quia illa iura ſimpliciter ſubdunt voluntatem filij impuberis voluntati patris in negotio ſe obligandi Deo, vt Panormitanus notat in d. cap. *Poſtulaſti*: tum etiam quia eſt fauor parentum, & filiorum, ideóque ampliandus: tum maximè quia deficiente ratione legis in particulari, non ceſſat obligatio, & conceſſio legis, quæ abſolutè diſponit: tum denique quia expedit maximè ad commune bonum, vt lex in eo ſenſu feratur, aliàs res ferè maneret æquè incerta. Nec in hoc æquiparandum eſt votum cum ſponſalibus, tum quia iura non eodem modo loquuntur, tum etiam, quia votum magis ſpirituale eſt, & altiorem cognitionem requirit.

Palud. *Silueſt.* *Panor.*

6\. 3. Aſſertio. Pater poteſt irritare omnia vota filij impuberis ſine vlla exceptione.

Dico tertiò: Pater poteſt irritare omnia vota filij impuberis ſine vlla exceptione. Hæc aſſertio locum habet in votis ſimplicibus: nam ſolemne vel eſt ipſo facto nullum, factum ab impubere, vt in votis Religionis, vel ſi ſit validum non eſt ampliùs irritabile, vt ſuis locis dicemus. Sic ergo tradunt aſſertionem Doctores citati magno conſenſu, præſertim Soto, Nauarrus, Silueſter, & alij Summiſtæ, & ſequitur apertè ex principio poſito, quod hæc irritatio nõ fundatur in conditione materiæ, ſed in dependentia voluntatis vouentis à patris poteſtate, quæ dependentia in omni materia reperitur, & in omni voto: ergo in omni voto impuberis includitur illa conditio, niſi pater repugnauerit: ergo ex ea parte irritabile eſt. Confirmatur ex differentia inter impuberem filium, & vxorem, quam rectè notauit Silueſter, *Votum* 5. quæſt. 1. in fine. Quia filius impubes eſt ſub patre, ita vt volũtas patris cenſeatur voluntas filij propter defectum perfecti iudicij, qui in filio præſumitur: vxor verò non eſt ita ſubiecta, nec illo titulo, ſicut nec ſeruus, nec filius pubes, & ideò licet non omnia vota iſtorum ſint irritabilia, in impubere omnia irritari poſſunt, quia ille defectus, & modus ſubiectionis omnia tranſcendit. Denique confirmatur inductione, nam omnia vota realia irritabilia ſunt, quia impubes nullius rei adminiſtrationem habet; item omnia perſonalia, quia votum caſtitatis, & Religionis irritari poſſunt; ergo à fortiori alia.

Differentia inter filium impuberem, & vxorem. *Silueſt.*

7\. *Viuald.* Patrem poſſe irritare vota realia filij impube-

Contra hanc aſſertionem opinatus eſt Viualdus in Candelab. 3. p. cap. 4. n. 99. Ait enim patrem poſſe irritare omnia vota realia filij emiſſa ante decimum quartum annum; & filiæ ante duodecimum: non tamen omnia perſonalia, ſed illa tantùm, quæ

A patri, vel matri præiudicant. Refert etiam Azor lib. 11. cap. 17. quæſt. 8. quoſdam dixiſſe, non poſſe patrem irritare votum filij, cuius exequutio refertur ad tempus pubertatis, vt votum ingrediendi religionem poſt decimum quartum annum expletum. Sed Viualdus nullum fundamentum adducit, nec Doctorem allegat, & videtur euertere fundamentum poſitum in ſecunda aſſertione. Et nihilominùs nu. 101. ſupponit id, quod certum eſt, patrem poſſe irritare votum religionis, & caſtitatis filij impuberis, in quo non poteſt ſibi conſtare, quia votum caſtitatis perſonale eſt, & non præiudicat patri, & ita nõ poteſt ab eo irritari indirectè propter præiudicium, ſeu ex parte materiæ; ergo limitatio non eſt

ris & nõ perſonalia quæ dixerit. *Azor.*

Pater poteſt irritare votum religionis & caſtitatis filij impuberis.

B vniuerſalis, neque habet maiorem rationem in aliis votis, quàm in voto caſtitatis. Nullo ergo modo admittenda eſt illa ſententia. Alia etiam exceptio reiicienda eſt ex eodem fundamento, quòd irritatio hæc non fundatur in materia, ſed in ſubiectione, & imperfectione vouentis, & ideo dixi, nullam eſſe admittendam exceptionem ſiue de votis relatis ad tempus maioris ætatis, ſiue de votis rerum præceptarum: ſemper enim voti obligatio per ſe, & directè auferri poteſt.

Dico quartò: Votum factum in ætate impubere, irritabile eſt in ætate pubere, ſi in eodem ſtatu permanet ex parte vouentis, & parentis, id eſt, ſi à neutro confirmatum eſt. Hæc aſſertio non eſt tam certa ſicut præcedentes, eſt tamen probabilior. Eam tenet Caietanus 2. 2. quæſt. 189. art. 5. Nauarrus cap.
C 12. num. 71. Viualdus d. cap. 14. num. 100. Azor d. cap. 17. quæſt. 7. Leſſius lib. 2. de Iuſt. cap. 40. nu. 80. Ludouicus Lopes cap. 48. & communiter Moderni. Fundamentum eſt, quia votum illud à principio fuit infirmum, & irritabile, & numquam fuit confirmatum, vt ſupponitur; ergo ſemper retinet illam imperfectionem: ergo ſemper irritari poteſt. Probatur vltima conſequentia, quia illa poteſtas data eſt parenti, vt ſubueniat imperfectioni filij impuberis, quæ ratio ſemper durat, & per nullam legem limitata eſt illa poteſtas, vt exerceri debeat durante impubertate, ſed ſolùm ex parte materiæ circa quam, vt verſetur circa ſola vota impuberis.

8\. 4. Aſſertio. Votum factum in ætate impubere, irritabile eſt in pubere ætate, niſi denuò confirmatum fuit. *Caietan.* *Nauar.* *Viuald.* *Azor.* *Leſſ.* *Lud. Lop.*

Confirmatur primò, quia votum illud à principio includit illam conditionem, *Si pater non contra-*
D *dixerit*, ergo ſemper votum manet conditionatum, & pendens à voluntate patris, & ratione illius poterit irritari. Quia illa conditio non limitatur ad tempus pueritiæ, ita vt conditio ſit, *Si pater non contradixerit infra tempus pubertatis*, quia hæc limitatio nec ex iure colligi poteſt, à quo maximè hæc poteſtas pendet, nec ex ratione, quia per hanc poteſtatem ſubuentum eſt indiſcretioni filiorum: hæc autem neceſſitas ſemper durat reſpectu actus præteriti cum dicta imperfectione facti: nam ab illo eſt præſens obligatio contracta. Vnde confirmatur à ſimili, ex ratione textus in capite vltim. de Sentent. excommuni. vbi datur Epiſcopis facultas abſoluendi à ſententia Canonis pueros, qui ante pubertatem Clericos percuſſerunt: & extenditur, ſiue an-
E te ſiue poſt annos pubertatis poſtulent, ſe abſolui. Et redditur ratio his verbis: *Cùm propter defectum ætatis, in qua fuit delictum commiſſum, rigor ſit manſuetudine temperandus.* Quando ergo poteſtas conceditur circa actum factum in pueritia, in vſu illius poteſtatis attendendum eſt, quando actus fuit factus, non quando exerceatur actio circa illum; ita ergo eſt in præſenti, ideóque eadem regula ſeruanda eſt. Vnde Panorm. ibi nu. 2. generaliter concludit, beneficium inductum ratione minoris ætatis, poſt

9\.

Impuberes, qui clericos percuſſerunt ab Epiſcopis abſolui poſſunt.

poſtquam cœpit habere locum, non extingui, licèt minor perueniat ad maiorem ætatem.

10. *Contraria opinio. Soto. Aragon. Angel.*

Contra hanc verò partem tenuit Soto d. quæſt. 2. art. 3. in fine, & ſequitur Aragon. 2. 2. quæ. 88. art. 9. Angelus quæſt. de Voto art. 7. diffic. 12. dub. 7. citatur etiam Angelus ver. *Votum* 2. num. 6. Sed ibi non dicit. Fundari poteſt hæc ſententia, quia vt votum irritetur, non ſatis eſt, quod de ſe ſit irritabile, ſed requiritur poteſtas ex parte irritātis: nam ſi fingamus patrem eſſe mortuum, & non dari tutorem, vel filium eſſe iam puberem, nemo poterit irritare votum, etiamſi votum ipſum de ſe eandem ſemper imperfectionem retineat. Sed in præſenti caſu pater amiſit poteſtatem, quia iam filius non eſt ei ſubditus; ergo. Confirmatur, quia aliàs etiam tutor id poſſet, poſtquam deſiit eſſe tutor, quia pupillus peruenit ad maiorem ætatem. Item pater poſſet irritare vota facta à filio pubere non emancipato, etiam poſt emancipationem, & dominus vota ſerui poſt libertatem obtentam, & ſimilia.

11. Sed hæc non cogunt: propter primum tamen argumentum poſſet quis diſtinguere duos ſtatus filij, qui exceſſit pueritiam, vnus eſt, quamdiu durat ſub patria poteſtate poſt inchoatam pubertatem: alius eſt, quando iam eſt emancipatus: & ita conciliare opinione, quòd noſtra aſſertio habeat locum, quamdiu filius pubes nō eſt emancipatus, quia pro toto illo ſtatu ſemper pater retinet poteſtatem in illum: & cōſequenter poteſt etiam exercere actum, qui obiectiuè (vt ſic dicam) reſpicit tempus impubertatis, & in eo exercere debuit, & per accidens fuit dilatus. At verò opinio Soti locum habeat poſt emancipationem: quia iam caſſauit omninò ſubiectio filij ad patrem, ſine qua non videtur poſſe intelligi poteſtas irritandi. Verumtamen diſtinctio hæc, ſeu moderatio neceſſaria non eſt. Quia nec per temporis lapſum, nec per emancipationem amiſit pater poteſtatem circa vota illi ſubiecta, quia perſona ſemper manet ab illo pendens, quoad vota illius ætatis, licèt ſecundum præſentem ſtatum, vel ætatem iam non ſit ſubiecta. Eò vel maximè, quòd filius ſemper manet aliquo modo ſubiectus patri quoad aliquam correctionem, vel directionem, ſi neceſſaria fuerit, ſicut filius ſemper patri debet reuerentiam: & hoc ſatis eſt ad illam irritationem. Præſertim quia conditio incluſa in voto ſemper habet locum, & irritatio ſolùm fit per ſuſpenſionem, ſeu ablationem conditionis, nec eſt neceſſaria alia iuriſdictio, vel alia poteſtas dominatiua. An verò idem ſit dicēdum de tutore, quod in confirmatione tangitur, infrà dicam. Exemplum autem de filio pubere, vel ſeruo nō eſt ſimile: nam horum vota non ſunt irritābilia, niſi ex parte materiæ: & ideo mutata conditione materiæ per mutationem ſtatus, vota erunt firma ſi à principio ea intentione facta ſunt, vt etiam pro tali tempore, ſtatu, & materia obligarent, vt iam ſuprà dictum eſt.

Pater non amiſit poteſtatem circa vota ſibi ſubiecta per emancipationem.

12. Addidimus verò conditionem, & limitationem in aſſertione, *dummodò votum illud in eodem ſtatu permaneat, & confirmatum nō ſit.* Poteſt autem eſſe confirmatum, vel ab ipſomet vouente, vel à patre. Ab ipſo quidem vouente, quia libertatem ad hoc habet, debétque intelligi poſt completum decimum quartum ætatis annum: nam licèt antea ſæpius iteretur votum, numquam confirmabitur, quia omnis illa repetitio fit cum eadem imperfectione, & ſubiectione. At ſi inchoata iam pubertate, aliquis ratum habeat votum, quod in pueritia fecit, iam illud denuò emittit, & ita votum imperfectū tranſit in perfectum, & quod erat conditionale incipit eſſe

Votum ante decimum quartum annum licet ſæpius iteretur, non cōfirmabitur.

A abſolutum, denique eſt tam firmum, ac ſi tunc primum fieret, & antea nullum votum præceſſiſſet. Solùm oportet exponere, quando cenſeatur tale votum eſſe confirmatum à vouēte. In quo primùm dicendum eſt, non ſufficere voluntatem ſeruandi illud: nam licet hæc voluntas ſæpius habeatur in ætate pubere, non confirmat votum, quia votum illud validum fuit, & quamdiu non irritatur, ad illam voluntatem obligat; ergo per illam non confirmatur.

Quid requiratur ad cōfirmationē voti, poſtquam ad pubertatis annum quis accedit.

Dices: Profeſſio inualida tacitè confirmatur per actiones Religioſi profeſſi; ergo ſimiliter, &c. Reſpondetur primò negando conſequentiam, quia profeſſio nulla non obligat ad illos actus, imò nec illos permittit, quantùm eſt de ſe, & ideò qui illos B vult facere, cenſetur velle fundamentum illorum, quod eſt profeſſio. At hic iam ſupponitur ſufficiens fundamentum obligationis, nec eſt neceſſaria maior confirmatio voti, vt obliget ad illos actus: & ideò per illos vt ſic non confirmatur. Adde, quod vt profeſſio per illos actus, vel delationem habitus profeſſorum confirmetur, neceſſaria eſt cognitio nullitatis talis profeſſionis, vt ex communi ſententia Doctorum infrà videbimus. Quia error cauſat inuoluntarium, & ideò quamdiu præſupponitur fundamentum illorum actuum tamquam validum in cogitatione operantis, non interuenit tacita voluntas confirmandi, vel potiùs innouandi votum. Et hinc potiùs confirmatur, quod dictum eſt. Nam ſi puer, qui fecit votum caſtitatis, veniens ad puber- C tatem, & putans iam votum non eſſe irritabile, ſtatuat perpetuò ſeruare illud, ſicut tenetur, non ideò vult confirmare illud, ſed potiùs in ſua exiſtimatione ſupponit eſſe firmum, & ideò vult ſeruare, & non confirmare: ſi verò ſcit votum eſſe irritabile, interim tamen obligare, & ideò vult ſeruare, etiam tunc non confirmat propter rationem ſuprà factam, quòd voluntas ſeruandi obligationem non dat maiores vires obligationi, quàm per ſe habeat. Neceſſaria ergo eſt in præſenti expreſſa confirmatio per voluntatem, qua quis deliberet nō ampliùs velle irritationem, ſed abſolutè obligari, quia tacita confirmatio hîc non poteſt interuenire, eo quòd nulla voti obſeruatio, ſeu exequutio eſt ſufficiens ſignum confirmationis eius.

13. *Obiectio. Solutio. Profeſſio inualida per actus profeſſi non validatur.*

Caiet. 22. q. 189. art. 5. Nauat. c. 12. nu. 71. Siueſt. Matrimonium 4. q. 10. Doctores in cap. 1. de Regul. in 6.

D Secundò confirmatur votum à patre, ſi ſciens factum eſſe, illud poſitiuè ratum habeat. Itaque ante omnia neceſſe eſt, vt illius notitiam habeat, quia ſi ignoret illud, non poteſt confirmare illud, quia confirmatio debet eſſe voluntaria: ignorantia autem tollit voluntarium. Deinde requiritur voluntas, quia ſola ſcientia non ſufficit, etiamſi adſit taciturnitas, ſeu negatio irritationis: quia poteſt pater pro tunc negatiuè ſe habere, nec confirmando, nec irritando: vtrumque enim voluntarium eſſe debet, & ab vtroque poteſt voluntas abſtrahere, etiam per voluntatem poſitiuam ſuſpendendi, ſeu differendi vſum ſuæ poteſtatis, vt ſuprà in ſimili de marito dixi, & legem Num. quæ videtur aliter diſponere, explicui. Et quidem ſi pater ſciat votum, E non à filia, vel filio proponente, vel petente irritationem, ſed aliunde: tunc licèt taceat, & diſſimulet, non confirmat etiam iuxta legem Num. quia non tacet ei, id eſt filio, vt Caietanus bene ponderat iuxta Hebraicam proprietatem. Item ſi ſciat à filia, & expreſsè dicat, velle ſuſpendere, & cogitare de re, non cōfirmat etiam iuxta rigorem illius legis: quia non omnino tacet, ſed declarat voluntatem ſuam. Si autem merè negatiuè ſe habeat per diem integrum, tacitè cōfirmabat votum iuxta diſpoſitionem illius

14.

Ignorantia tollit voluntarium.

illius legis:ſed quoad hoc erat poſitiua,& nunc non obligat, & ideo ſolùm inde ſumi poteſt præſumptio aliqua voluntatis confirmandi votum, tamen ſi hæc in veritate non adfuit, votum non manet in conſcientia confirmatum,quia in hoc foro attenditur veritas,non præſumptio.

15. Quando, & quomodo cõfirmat pater votũ filij impuberis.

Tunc ergo pater confirmat votum filij impuberis,quando ſciens illud,vult ratum, & confirmatum manere. Et tunc dico non poſſe ampliùs irritari à patre, maximè ſi in ea voluntate perſeuerauit vſque ad pubertatem filij: tum quia iam ille pater vſus eſt ſua poteſtate,quãtùm potuit:tum etiam quia iam res illa tranſiuit quaſi in rem iudicatam, & conditio incluſa in voto,plenè impleta eſt, quæ ſecundum rectam rationem ita videtur intelligenda,niſi pater contradixerit,vel etiam niſi ratum habeat. Tum etiam quia aliàs talia vota neceſſariò manerẽt infirma, quamdiu pater viuit,etiamſi millies illa priùs confirmet, quod videtur abſurdum. Denique illud decretum patris magis videtur declaratiuum, quàm conceſſiuum alicuius facultatis: declarat enim illud votũ eſſe ratum, & perfectum. Et hoc maximè procedit, quando confirmatio illa retractata non eſt vſque ad annos pubertatis: quia tunc maximè procedunt rationes factæ.

16. An cõfirmatio voti filij quæ fit à patre ante eius pubertatem poſſit iterũ retractari.

Dubitari autem poſſet,an confirmatio illa poſſet retractari ante aduentum pubertatis,ſaltem validè, etiamſi non licitè, vt ſi votum eſt factum decimo tertio ætatis anno ex cõſenſu patris, vel approbante illo, & poſteà irritetur ante completũ decimum quartum annum:videtur enim illa confirmatio habere tractum ſucceſſiuum pro illo tempore, in quo voluntas filij eſt infirma, & ſub voluntate patris. Sed nihilominùs etiam tunc cẽſeo oppoſitum probabilius: quia rationes factæ vniuerſaliter procedunt.Sed hoc declarabitur meliùs, explicando inferiùs ſimile punctum de religioſis. Intelligitur etiam hoc quoad irritationem directam:nam ſi votum ſit de materia pertinente ad ius paternum, & quæ poſſit ibi præiudicium afferre, ex ea parte poterit votum irritari,ſicut de votis vxorum diximus: quia eſt eadem ratio. Et quoad hoc eſt conſtituenda differentia inter confirmationem voti ex parte materiæ,vel ex parte voti,quia confirmatio ex parter materiæ ſolùm eſt quædam licẽtia ad vtendum tali materia,quæ reuocabilis eſt ſaltem validè, quia non fuit donatio perpetua:at verò confirmatio voti ex parte vouentis in impubere non eſt licentia vouendi, vel vtendi re vota,ſed eſt veluti declaratio quædam perfectionis voti, vt omninò firmum permaneat: & ideò poteſt pater licitè, & directè impedire executionem talis voti, quamdiu ſine ſuo præiudicio fieri non potuerit, & non tamen poteſt abſolutè,& in ſe votum irritare.

Reſolutio negatiua.

Differentia inter confirmationẽ voti ex parte materiæ,vel ex parte voti.

17. 5. Aſſertio. Votum impuberis ſemel à patre irritatũ nũquam reuiuiſcit.

Dico quintò: Votum impuberis ſemel irrritatum à patre numquam ampliùs reuiuiſcit. Ita docent Caietanus,Soto, Panormitanus,Abulenſis & Slyueſter citati ſuprà ca.4.Et ratio eſt,quia talis irritatio cadit in ipſum votum directè: ergo extinguit illud,eiúſque obligationem: ergo non reuiuiſcit amplius, iuxta regulam iuris traditam dicto cap.4.& iuxta dicta cap.1. Item votum illud fuit in hac parte conditionatum,& conditio non fuit impleta:ergo fuit votum extinctum. Vnde parum refert, quòd votum fuerit ab impubere factum, vt implendum pro tempore pubertatis: quia nihilominùs vinculum ipſum directè, & in ſe auferri potuit à patre,& ſemel ablatum non redit,niſi iterum ab eodem vouente fiat. Quod verum etiam habet locum in voto religionis: nam procedit eadem ra-

Votum impuberis ſemel irritatũ nunquam reuiuiſcit.

A tio:imò in illo eſt magis neceſſaria: quia votum religionis de ſe habet, vt nõ poſſit exequutioni mandari,niſi poſt pubertatem: ergo cùm a patre irritatur, non impeditur ſolùm quoad exequutionem: hoc enim nihil eſſet,ſed in ſe extinguitur.

18. Explicatur mens Innocentij.

Contra hanc aſſertionem citari ſolet Innocentius in ca.*Scripturæ* de Voto,vbi ſolùm dicit, filium etiam impuberem teneri ad implendum votum, quod in pueritia fecit,poſtquam fuerit ſui iuris, & extra patriam poteſtatem: ſed non dicit teneri ad hoc, etiamſi votum fuerit irritatum à patre, vnde poteſt intelligi,vt loquatur, quando votum irritatum non fuit: ſolum enim explicare voluit, votum illud non fuiſſe nullum,ſed obligatorium. Citatur etiam in contrarium Nauarrus cap.12.num.66. ſed B immeritò, quia ibi non loquitur de impuberibus, ſed de grandioribus:in nu. autem 68. vbi de impuberibus loquitur abſolutè dicit, *vota eorum irritari*, & in nu 69.dicit *annulari*, & num.64.expreſſiùs id declarauerat, Paludanus autem in 4. diſtinct. 38. quæſt.4.art.2.concluſ.11.n.29. expreſsè tenet contrarium,loquens in ſpeciali de Voto religionis. Sequitur Antoninus 2.p.tit.11. cap.2. §.6. & in hanc ſententiam allegant D.Thomam. Sed numquam D.Thomas hoc docuit,vt conſtat ex 2.2. quæſt.88. art.8.& 9.quæſt.189.art.5.& in 4.d.38.qu.1.art.1. quæſtiunc.3. & Opuſc.17. cap.13.ad 10.quibus locis ſimpliciter dicit vota impuberum poſſe irritari à patre:numquam verò dicit talia vota poſteà reuiuiſcere. Denique illa ſententia nullum habet fun-C damentum, quia hæc vota impuberum non ſunt comparanda cum votis vxorum,ſeruorum, & filiorum puberum: nam iſtorum vota non irritantur directè, ſed ratione materiæ, & ideò ſi obligationem ſuam referant ad tempus habile, quando fuerint ſui iuris,vota eorum non poſſunt irritari.Vnde ſi abſolutè voueant pro vtroque tempore, vota eorum poterunt irritari pro tempore ſubiectionis tãtùm, non ſimpliciter: & ideò talia vota dicuntur mortificari,ſeu impediri pro tali tempore, non extingui,vel ſimpliciter tolli. At vota impuberũ irritantur in ſe,& directè, & ideò de quacumque materia ſint, & ad quodcumque tempus eorum obligatio referatur,quando irritantur, extinguuntur,& radicitus tolluntur, ideóque amplius non redeunt. D Quam differentiam benè notauit Roſella *Votum* 2.

Palud. *Anton.* *D.Thom.*

Differẽntia inter vota impuberũ,& ſeruorum.

Roſell.

19. 6. Aſſertio. Dum pater viuit ſolus habet poteſtatem irritandi vota filij impuberis, illo defuncto eadẽ manet in tutore.

Dico ſextò: Solus pater dum viuit, habet hanc poteſtatem irritandi vota filij, præſertim impuberis:patre autem defuncto, tutor habet eandem poteſtatem erga pupillum. Prior pars ponitur ad excludendam matrem: illa enim non habet poteſtatem irritandi vota filiorum,viuente marito. Eſtque cõmunis ſententia,vt videre licet in Summa Confeſſ.lib.1.tit.8.q.30.Silueſtro *Votum* 4.q.2. Et ſumitur ex eodem *Religio* 2.q.13. apertiùs Palud. ſuprà, concluſ.8.nu.26.Idem ſentit Nauarrus cap.12. nu. 64.dicens ſimpliciter patrem poſſe irritare,de matre verò ſubdit,etiam poſſe,quando deficiente patre illi ſuccedit.Idem clarius Angles.quæ. de Voto art.7.difficul.12. dub.4. Idem ſentit Azor. tom.1. E lib.11.cap.17. quæ.3. & 7.diſtinctiùs Leſſius lib. 2. de Iuſt.cap.40.dub.10.num.78. Et ſumi poteſt ex Num. 30. vbi ſoli patri hæc datur facultas. Ratio verò eſt,quia ſolus pater eſt caput totius domus, & familiæ,& habet plenam rerum adminiſtrationem, & perſonarum gubernationem: ergo voluntas filij non eſt poſita in voluntate matris,ſed ſolius patris. Et confirmatur, quia vt dicitur in §.*Fœminæ* Inſtit. de Adopt.*Fœminæ nec naturales filios habent in ſua poteſtate.* Vnde hac ratione nõ poteſt mater diſponere de filio,

Sum.Conf. *Silueſt.* *Palud.* *Nauar.* *Angleſ.* *Azor.* *Leſſ.*

Fœminæ nec naturales filios habent in ſua poteſtate.

de filio, ſine conſenſu patris; offerendo illum religioni, vel alteri miniſterio obligando illum.

20\. Aliquorum opinatio. Mater iure præuētionis poteſt irritare votum filij.

Sed dicunt aliqui, licet pater ſolus poſſit irritare votum filij, etiam contradicente matre, quod conuincit ratio facta, & mater non poſſit, contradicente patre, ob eandem cauſam: nihilominùs ſi mater præueniat, & inſcio patre, irritet votum filij impuberis, validam eſſe irritationem, ac ſubinde matrem etiam habere hanc poteſtatem, licèt ſecundariam: quia eſt ſuo modo Superior, & habet ſubditum filium, licèt ſub patre. Hoc enim modo non eſt inconueniens, hanc poteſtatem eſſe in duobus, ſicut reſpectu religioſi eſt in Rectore, & Prouinciali. Et poteſt pro hac parte citari D. Thomas ſuprà, qui ſimpliciter, & in plurali dicit, parentes poſſe irritare, & eodem modo loquitur Soto dict. art. 2. Et poteſt hoc ſuaderi ex cap. *Addidimus* 20. quæ. 1. ibi *Si pater, vel mater, &c.* & in cap. *Quicumque* ibi *A parentibus*. Et adducitur exemplum Samuelis, qui à matre fuit templo oblatus. Et poteſt confirmari: quia filius infans baptizari poteſt, volente matre, & ſine conſenſu patris: ergo ſimiliter, &c.

D. Thom. *Soto.* Cap. *Addidimus.* Ca. *Quicumque.*

21\. Excluditur ſuprà dicta opinio.

Sed hæc opinio ſimpliciter falſa eſt, quia nulla ratione nititur, nec Iura hanc poteſtatem concedunt matri, nec eſt conſentanea iuri naturali, vel ciuili, vt probat fundamentum prioris ſententiæ. Vnde in eo caſu, in quo mater ſcit votum filij aut filiæ, & pater ignorat, poteſt fortaſsè illi præcipere, vt votum non exequatur, donec patrem conueniat: quia id non excedit limites obedientiæ debitæ matri, & poteſt habere congruentem rationem: ſimpliciter autem irritare non poteſt. Imò licet ipſa contradicat, ſi pater poſteà votum confirmet, erit validum. Addo etiam, licet mater non poſſit per ſe, & directè irritare hæc vota: nihilominùs ſi illi præiudicent ex parte materiæ poſſe illa irritare: quia hoc modo etiam votum mariti, & filij puberis poteſt irritare. Et hoc ad ſummùm probat ratio facta, & fortaſsè ideò D. Thomas & alij Auctores in plurali loquuntur de parentibus: quia loquuntur abſtractè de irritatione, ſiue directa, ſiue indirecta, vel certè loquuntur de parentibus cum diſtributione accommóda, de vnoquòque iuxta ſuum modum, ſeu in caſu ſibi permiſſo: nam aliquãdo etiam mater habet hanc poteſtatem, vt ſtatim dicemus. Et eodem modo ſunt intelligenda iura allegata. Et hunc ſenſum confirmat exemplum de Samuele: quia licet mater eum obtulerit, non tamen ſine cõſenſu patris dicentis: *Fac, quod bonum tibi videtur* 1. Reg. 1. Ad illud autem exemplum de baptiſmo, dico in primis aſſumptum eſſe incertum, de quo alibi. Deinde nego ſimilitudinem: quia baptiſmus eſt neceſſarius ad ſalutem filij ex diuino iure, & ideò ad fauorem filij ſpectat, vt ſufficiat conſenſus matris.

Mater ſimpliciter votum filij irritare non poteſt.

22\. *Abulenſ.* *Galat. 4.*

Altera pars de tutore certa eſt, & communis, vt patet ex allegatis Auctoribus, & Abulenſi quæſt. 15. in cap. 30. Numer. vbi ita exponit legem illam. Sumitur etiam ex illo Pauli ad Galat. 4. *Quanto tempore hæres paruulus eſt, &c. Sub tutoribus, & auctoribus eſt, vſque ad præfinitum tempus à patre.* Vnde ſumitur ratio: nam tutor ſuccedit loco patris, & conſequenter eodem modo voluntas pupilli ſubordinatur voluntati tutoris. Et ita 20. quæſt. 2. cap. *Puella* expreſsè tribuitur hæc poteſtas tutoribus. Vnde fit, vt quia mater, deficiente patre, iure ordinario habet tutelam filij, ideò tunc poſſit irritare vota eius, & idem eſt de auo, vel quocumque aſcendente, deficiente propinquiori. Quando autem, vel iſti priuantur tutela, vel omnes deſunt, tutor dari ſolet auctoritate publica, & apud illum tunc eſt hæc poteſtas, & tunc non magis poterit mater irritare votum filij ſine tutore, quàm poſſet, viuente marito, ſine illius conſenſu. Si autem contingat, plures eſſe tutores, quilibet ſufficiet ad irritandum votum. Et in hoc ſenſu dixit Silueſt. *Religio* 2. q. 13. cum Innoc. & Direct. quod conditio prohibentis erit melior: quia habet ſufficientem poteſtatem, & non poteſt per alium impediri, cùm non ſit Superior.

Tutor ſuccedit in locum patris. Cap *Puella.* Quinã poſſunt mortuo parente filiorum vota irritare. *Silueſt.*

23\. An vota ſerui paruuli orbati patẽtibus poſſint à domino irritari.

Sed inquiri poteſt, an ſi paruulus ſit ſeruus, verbi gratia, & orbatus parentibus, poſsítne Dominus illius vota irritare, non ſolùm indirectè, & ex parte materiæ titulo ſeruitutis, ſed etiam directè ratione impubertatis, & quaſi titulo tutoris? Idem quæri poteſt de quouis paruulo libero, qui parentibus caret, & tutorem non accepit, an illi, ſub quorum cura eſſe contingit, habeant in hoc vicem patris, & tutoris? Aliqui affirmant, & eſt conſonum pietati, & rationi. Et de Domino reſpectu ſerui videtur certiùs: quia ratione dominij ad illum pertinet cura ſerui. In aliis verò, qui non ſuccedunt quaſi ſuo iure in huiuſmodi cura, ſed volũtariè, & ex quadam miſeratione illam ſuſcipiunt, res eſt magis incerta: poteſt verò fundari in præſumpta voluntate parentis. Ad maiorem autem ſecuritatem conſulendum videtur, vt ad vtẽdum tali poteſtate proprium munus tutoris, ab eo, qui legitima poteſtate illud conferre poteſt, ſuſcipiant.

Affirmatiua reſolutio.

24\. An poſſit tutor irritare vota pupilli emiſſa in pueritia poſt inchoatã pubertatem, ſi confirmata non ſint. Reſolutio negatiua.

Hic verò ſpeciale dubium habet, an ſicut diximus poſſe patrẽ irritare vota filij in pueritia emiſſa, poſt inchoatam pubertatem, ſi confirmata non ſint, ita poſſit tutor? videtur enim eadem ratio. Nihilominùs dico non poſſe, quia eo ipſo, quod pupillus ſit pubes, deſinit tutor eſſe tutor, & incipit eſſe tantùm curator, cui non directè perſona, ſed res, & bona eius cõmiſſa ſunt. Amiſſo autem tutoris munere, amittitur hæc poteſtas, quia non perſonæ, id eſt, Petro, verbi gratia, ſed muneri, ſeu tutori, vt tutor eſt, commiſſa erat. Item quia qui ſemel fuiſſet tutor, poſſet irritare vota eius, qui fuit pupillus ſuus, etiamſi poſtea nec tutor, nec curator eius ſit, quod eſt abſurdum, & inuſitatum. Item ſi contingat, aliquem relinquere munus tutoris, & aliũ conſtitui loco eius, certè iam prior non poterit irritare vota, quæ ſub ſua tutela pupillus fecit, ſi ea non irritauit, dum eſſet tutor, quia deuoluta fuit poteſtas ad ſucceſſorem: ergo etiam nõ poteſt, quando eius officium ceſſauit, & pupillus ab eius exiit tutela, licet nullus alius ſucceſſerit.

25\. Obiectio.

Sed obiici poteſt, quod ſuprà de Patre diximus: nam ſi pater poteſt, cur non tutor? Nam etiam poteſtas tutoris reſpicit imperfectionem voti, & ætatem, in qua factum eſt, nõ in qua irritatur. Item votum pupilli etiam includit conditionem, *niſi tutor contradixerit.* Reſpondeo eſſe diſſimilem rationem, quia pater ſemper manet pater, & ideò etiam ſemper manet integra cõditio in voto incluſa reſpectu illius, & ipſe ſemper retinet poteſtatẽ in ordine ad actus filij in tali ætate factos: tutor autem nõ habet hanc poteſtatem, niſi quatenus gerit vices patris, & non includitur ſub conditione voti, niſi prout tutor, & vicarius patris eſt, quæ ratio omninò amittitur, ceſſante munere, & ideò iam non poteſt reſpectu illius impleri conditio in prioribus votis incluſa: & ideò iam non habet locũ irritatio. Sicut in caſu cap. vlt. de ſententia excommunic. licet Epiſcopus poſſit abſoluere, qui ante pubertatem clericum percuſſit, non poterit eadem perſona id facere, ſi deſinat eſſe Epiſcopus. Et Prælatus religionis, qui poteſt irritare vota, ceſſante munere non poteſt.

Solutio. Differentia inter patrẽ, & tutorẽ in irritatione voti. Prælatus religionis, qui poteſt irritare vota ceſſante officio non poteſt.

Tandem

26. Tandem ex his expeditur dubium ſuprà huc remiſſum, an vota, quæ emiſit puella ante pubertatem in domo patris, poſſint irritari ab ſponſo directè, & per ſe, & non tantùm ratione materiæ? Sub diſtinctione enim reſpondendum cenſeo, quia vel ſponſa nondum eſt pubes, vel iam attigit pubertatem. In priori caſu credo, poſſe irritare votum ſponſæ, etiam antea emiſſum, præſertim ſi pater iam mortuus eſt: quia tunc maritus habet locum tutoris, vt ſumitur ex Auguſtini quæſt. 59. in Numer. c. *Noluit*, 33. q. 5. Et idem erit viuente patre, ſi iam filia eſt emancipata, & in domo ſponſi propter eandem rationem. Hic autem caſus non poteſt modò contingere, niſi per diſpenſationem mulier contrahat matrimonium de præſenti ante annos pubertatis, vel niſi malitia ætatem ſuppleuerit: nam aliàs non fuiſſet matrimonium validum, vt conſtat ex materia de Matrimonio. At verò ſi vxor iam exceſſit pueritiã, & pubes facta eſt, non credo poſſe virum, ſed ſolùm patrem directè irritare votum eius in impubertate factum: quia nec vir per ſe habet hanc poteſtatem, vt ſuprà oſtendi, nec tunc fungitur quaſi munere tutoris, quia iam vxor non eſt capax tutelæ. Poterit autem maritus ex parte materiæ irritare talia vota, ſi ſibi præiudicium afferant, ſicut de emiſſis poſt pubertatem, & ante matrimonium ſuprà dictum eſt: nam eſt eadem, vel maior ratio. Et ita generaliter tradit Abulenſis ſuprà quæſt. 24. & paulò ante illam. Et ita eſt intelligenda ſententia Auguſtini in loco citato.

An vota emiſſa à puella ante pubertatem in domo patris poſſint irritari ab ſponſo directè, & per ſe.

Auguſt. Cap. Noluit.

Reſolutio dubij.

CAPVT VII.

Vtrùm Prælati religionum poſſint religioſorum vota directè irritare?

1. DE irritatione indirecta nemo eſt, qui dubitet. Vnde dicimus primò, Prælatos religionum poſſe irritare vota religioſorum ſibi ſubditorum ſaltem ex parte materiæ. In hoc omnes conueniunt, vt ex Auctoribus ſtatim referendis conſtabit. Ratio autem ſumitur facilè ex duobus votis religioſorum paupertatis, & obedientiæ. Nam ratione voti paupertatis, non poteſt religioſus facere firma vota realia, quia non poteſt illa facere abſolutè, aliàs eſſent cõtraria voto paupertatis, cùm nihil proprium habeat, neque vti poſſit rebus, vt propriis, id eſt, ſine licentia Prælati: ergo talia vota neceſſariò includunt conditionem, *ſi Prælatus conſenſerit*, & ratione illius ſunt à Prælato irritabilia, ſaltem ex parte materiæ. Ex voto autem obedientiæ ſequitur idem de votis perſonalibus, quia ratione obedientiæ pendet religioſus à ſuo Prælato in omnibus actionibus ſuis. Quod ita declarat D. Thomas d. q. 88. artic. 8. ad 3. Quia Prælatus in quolibet tempore poteſt occupare ſubditum in aliquo opere conſentaneo ſuæ regulæ: ergo de nullo opere poteſt religioſus facere firmum votum alicuius actionis ſuæ, quia illa requirit tempus, & illud tempus poteſt præoccupare Prælatus, & ita irritare votum. Et declaratur: quia omne votum perſonale religioſi includit hanc conditionem, *niſi Prælatus aliud iuſſerit*, ergo ratione illius poterit irritari. De qua ratione, & variis modis inducendi illam in diſcurſu capitis dicam.

1. Aſſertio. Prælati relig. poſſunt irritare vota ſubditorum ſaltẽ ex parte materiæ.

Religioſus non poteſt facere vota realia, nec perſonalia.

Religioſus pendet à Prælato in omnibus ſuis actionibus. *D. Thom.*

2. Difficultas ergo eſt: An Prælatus poſſit directè irritare vota religioſi ſubditi? Et ratio dubitandi ſumi poteſt ex auctoritate, & ratione D. Thomæ nunc explicata. Nam illa ſolùm procedit de irritatione ex parte materiæ; ergo ſentit D. Thomas religioſum Prælatum ſolùm ex parte materiæ poſſe A irritare vota ſubditi. Et pro eadem ſententia referri poteſt Paludanus 4. diſt. 38. quæſt. 2. art. 2. concl. 6. quatenus eadem ratione vtitur, & declarat illam hoc modo. Quod Prælatus licet non poſſit præcipere religioſo, quidquid voluerit abſolutè, ſed ſecundum regulam, poteſt nihilominùs irritare, quæ afferre poſſint præiudicium ſuæ poteſtati, & quia in quolibet tempore poteſt aliquid præcipere ſecundum regulam, ideò poteſt vota perſonalia præiudicantia huic poteſtati irritare. Idem ſentit Caietanus dum hanc irritationem etiam declarat ex præiudicio, quod fieret Prælato ex tali voto, & illud explicat eodem modo, quo Paludanus & addit, poſſe etiam Prælatum prohibere interdum ea, quæ ſunt regulæ, vel contraria præcipere, ſi in aliquo caB ſu magis conducant ad finem regulæ; & hoc modo vel directè, vel reductiuè omnia opera religioſi pendent à Prælato, & ideò vota perſonalia religioſi ſunt irritabilia à Prælato. Tota autem hæc irritatio eſt indirecta ex parte materiæ; nullã ergo aliam videtur agnoſcere Caietanus. Vnde conſequenter addit, ſi qua ſunt vota in religioſo, quorum executionem impedire non poteſt Prælatus, illa non poſſe ab eo irritari, vt ſunt vota de ſeruandis præceptis. Et in hoc conſentit Syluester (vnde eandem opinionem ſequitur) *Votum*, 3. quæſt. 3. Idem Tabienna *Votum*, 5. numer. 4. & Innocentius cum Panormitan. in cap. *Scripturæ*, de Voto, vbi æquiparant religioſum ſeruo in poteſtate vouendi, quæ non præiudicant Prælato. Nec aliter ſentit HoC ſtienſis, ſi attentè legatur in Sum. lib. 3. tit. de Voto. §. *Qui poſſit*, &c. Idem Palacius in 4. diſt. 38 diſp. 3. circa medium, Angles ſuprà difficult. 2. Tandem confirmari hoc poteſt ratione, quia tota poteſtas Prælati ad irritanda vota religioſi oritur ex voto obedientiæ, ſed ex voto obedientiæ non ſequitur maior, quàm indirecta: ergo non habet maiorem. Minor probatur, quia votum obedientiæ ſolùm obligat, vt nihil fiat contrarium illi, ſeu in præiudicium eius.

Palud.

Syluest.

Tabien.

Hoſtienſ. *Palac.* *Angl.*

Poteſtas Prælati ad irritanda vota pẽdet ex voto obedientiæ.

3. Nihilominùs dico ſecundò: Prælatus religionis poteſt directè irritare vota ſubditorum, tollendo obligationem voti, etiamſi circa materiam nullam mutationem faciat, vel etiamſi votum ſit de materia, quæ nullum illi præiudicium affert, quia ab ipſo D prohiberi non poteſt. Pro hac ſententia poſſunt referri Richardus in 4. diſt. 38. art. 4. quæſt. 1. Angelus *Votum*, 2. num. 5. & Roſella num. 14. quatenus non ſolùm tenent, poſſe Prælatum irritare omnia vota ſubditi, ſed etiam talia vota eſſe nulla, donec Prælatus conſentiat: vnde à fortiori concederent, licèt eſſent valida, eſſe directè irritabilia. Et eodem modo poteſt citari Panormitanus in cap. vlt. de Voto, num. 3. quatenus dicit, religioſum non poſſe vouere ſine licentia ſuperioris, quia nullam voluntatem habet, & ſic non poſſe ſe obligare ex voto. Expreſſiùs ſumitur hæc ſententia ex Soto dict. quæſt. 3. art. 1. (licet non ſub his terminis, rem eandem intendat) cùm dicit, poſſe Prælatum auferre obligationem voti, etiamſi opus promiſſum non impediat, nec impedire poſſit, vt in his, quæ aliàs præE cepta ſunt: nam hæc poteſtas planè pertinet ad directam irritationem. Atque idem ſentit Aragoni dicto artic. 8. dub. 1. concluſ. 4. qui expreſſiùs declarat, hanc irritationem fieri per dominium Prælati in ipſam ſubditi voluntatem. Ludouicus Lopez 1. p. cap. 48. vbi etiam allegat Medinum & Nauarrum, qui non loquuntur diſtinctè, ſed fauent, quatenus nullam exceptionem faciunt, vt ſtatim dicam. Et hæc aſſertio eſt ſatis conformis praxi,

2. Aſſertio. Prælatus religionis poteſt ſubditorum vota directè irritare.

Richard. *Angel.* *Roſella.*

Panorm.

Soto.

Aragon.

Ludou. Lop.

QQQ & con

& conſuetudini religionum, vt oſtendam.

4. Difficile eſt huius dicti rationẽ reddere.

Non eſt autem facilè fundamentum à priori reddere. Quidam videntur ſentire hoc eſſe de iure Eccleſiaſtico, vt Richardus, & alij, ſed non afferunt Canonem, ſeu Decretum, vnde colligatur. Nam c. *Monacho*, 20. quæſt. 4. nihil probat, vt ſuprà lib. 3. cap. 5. & 6. oſtendi. Item cùm in Prælatis Eccleſiæ, vt tales ſunt, non ſit poteſtas irritandi vota, difficile creditu eſt, potuiſſe illam dari Prælatis religionum ex ſola poteſtate iuriſdictionis, quam habent ad leges poſitiuas ferendas. Alij ergo dicunt, hanc poteſtatem conuenire Prælatis religionum ex iure diuino, non quidem poſitiuo (hoc enim nullum inuenitur) ſed naturali, quod clariùs, quàm alij explicuit Aragon ſuprà paulò ante quartam concluſionem, qui Caietanum allegat; ſed Caietanus loquitur de irritatione ex parte materiæ. Quod ſi inquiras, cùm ſtatus ipſe religioſus ſit de iure Eccleſiaſtico, quomodo poſſit hæc poteſtas eſſe de iure naturali? Reſpondet ſæpè contingere, vt ſuppoſita inſtitutione aliqua de iure Eccleſiaſtico, ſequatur obligatio aliqua ex iure naturali. Sicut licet conſecratio calicis ſit de iure poſitiuo, nihilominùs debetur illi reuerentia ex iure naturali, & vendere illum vt conſecratum, eſt Simonia contra ius naturale. Et in præſenti poteſtas ad indirectam irritationem ex iure naturali eſt, quia poſito voto paupertatis, & obedientiæ ex illis neceſſariò ſequitur. Et idem eſt in ſeruo: nam iure humano ſeruus factus eſt: poſt ſeruitutem autem iure naturali ſequitur poteſtas irritandi in domino, religioſus autem ſeruo æquiparatur, vt latè Nauarrus Comment. 2. de Regul. num. 30. & 34. ergo idem erit in illo dicendum.

Inſtitutio aliqua eſt de iure Eccleſiaſtico, ſed obligatio eſt de iure naturali.

Nauarr.

5. Sed adhuc ſupereſt difficultas, quia ex vi ſtatus religioſi ſolùm videtur ſequi ex natura rei poteſtas ad irritandum vota, quatenus præiudicant obedientiæ debitæ Prælato: at tota hæc poteſtas ſufficienter ſaluatur, & exercetur per irritationem indirectam, nec apparet vnde poſſit vniuerſalior poteſtas colligi; ergo poteſtas ad irritandum directè obligationem voti, non poteſt ſufficienter colligi ex ſolo iure naturali. Reſpondeo, hoc naturale ius pendere ex modo profeſſionis religioſæ, & ex ſenſu voti obedientiæ, quod in illa fit. Quia verò exactè declarari non poteſt vſque ad proprium tractatum de ſtatu religioſo, ideo pro nunc breuiter ſuppono, per voluntariam profeſſionem, ac promiſſionem obedientiæ ita ſubdi religioſum ſuo Prælato, vt reſpectu dominij bonorum, & ſui ipſius ſit tanquam ſeruus: reſpectu verò ſuarum actionum, & diſpoſitionis ſuæ voluntatis ſit tamquam pupillus ſub tutore, ita vt *velle, & nolle non habeat, ſed ex illius, quem vice Dei ſupra caput ſuum poſuit, & cuius imperio ſe ſubiecit, voluntate dependeat*, vt dicitur in cap. *Si religioſus*, de Elect. in 6. Quod etiam optimè explicant verba, quæ Auguſtino refert Gratianus in capit. *Non dicatis*, 12. quæſtione 1. *Religioſum non ſolùm facultatibus, ſed etiam voluntatibus propriis renunciare, & ſe per promiſſam obedientiam aliorum poteſtati, & imperio ſubdere:* quæ ab omnibus recipiuntur, licèt apud Auguſtinum non inueniantur. Vſus præterea, & conſuetudo omnium religionum ita interpretata eſt hanc ſubordinationem religioſi ad ſuum Prælatum, vt ſine ordine ad conſenſum illius, nullam firmam obligationem facere poſſit. Quod maximè fuit in votis neceſſarium, tum quia maximè ordinatur ſubiectio religioſi ad directionem eorum, quæ ad ſalutem ſpiritualem conferre, vel obſtare poſſunt, inter quæ maximè computantur votorum obligatio, & obſeruatio: tum etiam

Religioſus eſt tanquam ſeruus reſpectu ſui Prælati.

Gratian.

A quia non poſſent religioſi conuenienter in ſpiritualibus gubernari, niſi hoc modo voluntas inferioris eſſet Prælato ſubiecta.

Ex hoc ergo pacto inito cum Prælato religionis in profeſſione, & confirmato per obedientiæ votum, relinquitur voluntas religioſi impotens ad vouendum abſolutè, ſed tantùm ſub conditione implicita, *ſi ſuperior conſenſerit*, vel ſaltem ſi non contradixerit, & ex tali modo vouendi conſequenter ſuboritur, vt poſſit ſuperior directè ipſum votum irritare. Prior pars euidens eſt, tum quia vinculum profeſſionis, & ius inde acquiſitum ſuperiori, firmum eſt, & irreuocabile, tum etiam quia poſterius votum non poteſt eſſe contrarium priori, aliàs eſſet inualidum. Accedit, quòd profeſſio re- B ligioſa eo modo, quo fit, approbata eſt, & confirmata ab Eccleſia, ratione cuius dici poteſt, religioſum non tantùm voluntate ſua, ſed etiam Eccleſiæ auctoritate ita tranſtuliſſe voluntatem ſuam in voluntatem ſuperioris, vt ab illa pendeat in omni voto, & obligatione ſua; ergo non poteſt poſtea illam ſubiectionem reuocare, nec ſe obligare abſolutè, ſed cum illa dependentia. Poſterior autem pars conſtat ex dictis de votis pupilli, & de irritatione in genere: quia in ſimili conditione in voto incluſa fundatur. Atque ad hunc ſenſum facilè accommodari poteſt ratio D. Thomæ. Et fortaſſe non aliud intendit Richardus, quoad hanc partem: dicitur enim hæc poteſtas eſſe de iure Eccleſiaſtico, quatenus ſtatus religioſus quoad modum, & de- C terminationem eſt ex inſtitutione Eccleſiæ: inde verò ſequitur ex natura rei dicta poteſtas, quia ſemper intercedit obligatio, & traditio religioſa voluntaria, quia ſine ſuo conſenſu non potuiſſet ad talem ſubiectionem compelli. 6.

Vnde veniat irritatio voti facta à Prælato.

Dico tertiò: Prælatus poteſt omnia vota religioſi irritare, quæ in illa religione, & ſtatu impleri poſſunt, & debent. Hæc aſſertio ſequitur euidenter ex præcedenti, quia ſubiectio illa voluntatis religioſi eſt vniuerſalis, & in omnibus dictis votis includitur prædicta conditio. Et ita conſequenter opinantur Soto, & alij ſuprà citati, & Medina in Summa 1. part. cap. 14. §. 7. vniuerſaliter loquitur, & Nauarrus cap. 12. num. 65. & Moderni communiter ita ſentiunt. Et poteſt confirmari ex Diuo D Thoma, quatenus ex eius principio colligitur, quia religioſus ſubditus eſt Prælato quantùm ad ſuas operationes ſecundum profeſſionem regulæ, id eſt, quantùm moraliter neceſſarium, vel opportunum eſſe poteſt ad regulæ obſeruationem, ſed inter alia opera ipſius religioſi eſt ipſum vouere, & obligatio inde orta circa quamcumque materiam: ergo in hoc etiam ſubditur religioſus Prælato ſuo in quacumque materia. Non ergo oportet excipere materiam præceptorum, vt Caietanus, & alij faciunt, quia etiam vota circa illam addunt grauamen, quod poteſt impedire potiùs, quàm iuuare in tali ſtatu, & in illo etiam pendet voluntas religioſi à ſuo Prælato. Et confirmatur: nam ſi hæc vota excipienda eſſent, maximè quia Prælatus non E poteſt impedire illa opera; hæc autem ratio non ſufficit, aliàs multa alia vota eſſent excipienda, præſertim negatiua, quæ ſine impedimento obedientiæ debitæ fieri poſſunt, vt votum non ingrediendi cellam alterius, vel non loquendi, & ſimilia, quæ non requirunt ſpeciale tempus, vt ſeruentur. Neque refert, quòd poſſit contrarium præcipi: nam hoc ipſum includitur in materia talis voti, ſcilicet, non facere hoc ſine voluntate Prælati: ſic ergo non erit votum irritabile, quod & falſum eſt, 7.

3. Aſſertio. Prælatus poteſt omnia vota religioſi irritare, quæ in illo ſtatu impleri poſſũt. *Medin.* *Nauar.*

Nõ oportet excipere materiam præceptorum à voto religioſorum.

& à

& à Caietano, & aliis non conceditur.

8. Non ſunt excipiēda vota de operibus ſupererogationis.

Vnde neque excipienda ſunt vota de operibus ſupererogationis conſentaneis regulæ. Nam licet à Prælato non prohibeantur, nec fortè abſque cauſa prohiberi poſſint, vota illorum irritari poſſunt ſine alia cauſa, propter dependentiam voluntatis, & quia non expedit religioſo talem obligationem habere, licet opus expediat. Item multò minùs excipi poſſunt bona opera, quæ per regulam iniunguntur, nec illius obſeruantiam impediunt: quia etiam ſi hæc liceant, & Prælatus nolit illa prohibere, poteſt tollere vinculum voti circa illa, quia in illud ſemper habet poteſtatem propter eaſdem rationes. Denique nec de votis merè internis exceptionem facio: nam licet religioſus voueat exercere quotidiè tot actus amoris Dei, aut fidei, aut internæ pœnitentiæ, &c. poteſt Prælatus onus voti auferre, etiamſi non poſſit tales actus prohibere. Tum quia merè interni ſunt, tum etiam quia nihil impediunt alia opera obedientiæ, ſed cum illis ſimul fieri poſſunt. Hæc denique tanta amplitudo, ſeu vniuerſalitas huius poteſtatis Prælati religionis vſu, & conſuetudine ſatis comprobatur, & re vera eſt neceſſaria ad conueniens regimen illius ſtatus. Et ideò eſt poteſtas directa in ipſam obligationem, & non tantùm media prohibitione materiæ: quia cum ſola indirecta irritatione non poteſt reddi ſufficiens ratio tantæ vniuerſalitatis.

9. Prælatus nō poteſt irritare votum tranſeūdi ad ſtrictiorem religionem. *Nauar.*

Addita verò nihilominùs eſt limitatio ad vota in eodem ſtatu, & religione implenda, ad excipiendum votum tranſeundi ad ſtrictiorem religionem, quod omnes excipiunt, negando poſſe irritari à Prælato religionis, vt patet ex Caietano, Soto, & aliis ſuprà, & Nauarro conſ. 4. aliàs 30. de Voto, & ſumitur ex cap. *Licet*, de Regul. quatenus declarat, in tranſitu ad arctiorem non pendere religioſum ex conſenſu ſui Prælati: vnde ſumitur ratio ſuprà tacta lib. 3. cap. 5. quia profeſſio religioſa, cùm ſit de quodam bono perfectionis, non poteſt melius impedire, & ideo ſemper includit conditionem, vt liceat ad meliora vota tranſire, ac proptereà illa materia reſeruata etiam eſt, vt de illa poſſit religioſus abſolutè vouere, & ſine dependentia à Prælato, & inde eſt, vt ab eo irritari non poſſit. An verò poſſit diſpenſari, dicemus inferiùs, vbi etiam explicabimus, quomodo hoc intelligendum ſit, quando tranſitus hic prohibetur per ſpecialia priuilegia.

10. Ad quas perſonas extendatur hęc poteſtas irritādi vota quā habent Prælati religionum.

Atque hinc obiter infertur, poteſtatem hanc poſſe exerceri à Prælatis religionis circa omnes perſonas ſibi ſubditas ex vi profeſſionis, & obedientiæ, & non circa alias. Patet, quia tota hæc poteſtas fundatur in pacto, & voto profeſſionis; ergo omnes ſic profeſſi ſunt capaces huius irritationis, & ſoli illi. Prior pars illationis patet, quia cauſa illa eſt ſufficiens, & in omnibus æqualiter efficax. Quod intelligendum eſt, ſi religioſus habeat Prælatum ſuperiorem. Nam ſi Summus Pontifex ſit religioſus non habebit, à quo vota eius irritabilia ſint, ſed id eſt per accidens ex defectu ſuperioris.

Vota Epiſcopi regularis nō poſſunt à propriis Prælatis irritari.

Vota etiam Epiſcopi regularis non poterunt irritari à propriis Prælatis religionis, quia non ſubiicitur illis, poterunt tamen irritari à Summo Pontifice, qui etiam habet hanc poteſtatem circa religioſos, vt infrà dicam, & religioſus licet ſit Epiſcopus, ſemper manet ſubiectus Pontifici, non ſolùm vt Epiſcopus, ſed etiam vt religioſus. Altera verò pars excluſiua conſtat, quia vinculum religionis eſt adæquata ratio huius poteſtatis ex parte Prælati, & ſubiectionis ex parte religioſi: ergo vbi non fuerit illud vinculum, neque erit hæc poteſtas.

A Statim verò occurrebat dubium, an ſit neceſſaria profeſſio per vota ſolemnia, vel ſufficiat per ſimplicia, vt in quibuſdam religioſis Societatis? Sed reſpondetur, ſine dubio ſufficere quamlibet, vt in ſpeciali tractatu de religionis ſtatu, in ſequentibus dicetur.

11. Nō poſſunt Prælati religionum nouitiorū vota irritare directè. *Nauarr. Sylueſt. Archid. Palud.*

Deinde occurrit dubium annexum huic reſolutioni de Nouitiis, an poſſint Prælati religionum eorum vota irritare? In quo vnum eſt certum, ſcilicet directè non poſſe, vt tradit Nauarrus capit. 12. num. 65. & videntur ſupponere Syluester *Votum*, 4. quæſt. 7. dict. 3. & Archidiaconus, ac Paludanus quos refert, & ſequuntur communiter moderni. Et ratio eſt iam tacta, quia deeſt in nouitio ſubiectio ex obligatione obedientiæ, in qua fundatur B hæc directa irritatio. Quæ ratio probat ex vi votorum, ſi abſolutè fiant: ſi autem nouitius expreſſa, ac priuata intentione ponat in voto ſuo conditionem, *Si Prælatus, vel Magiſter nouitiorum probauerit votum, vel in illo conſenſerit*, tunc clarum eſt, poſſe ab eis irritari per ſubtractionem conditionis appoſitæ. Sed hoc commune eſt cuique vouenti, vt ſuprà dictum eſt, poteſt tamen frequentiùs accidere in nouitiis, eſtque illis conſulendum, vt non aliter voueant.

12. Probabile eſt indirectè poſſe nouitiorū vota à ſuo Prælato irritari, quæ gubernationē eius impediuerint.

At verò indirectè, ſeu ex parte materiæ probabile eſt, poſſe Prælatum irritare vota nouitij, quæ gubernationi, & conuenienti ordini religionis præiudicium attulerint: quia quoad hoc, habet Prælatus poteſtatem in nouitium, non prouenientem ex C voto, ſed ex iuriſdictione, cui pro tunc nouitius ſubiectus eſt, vt infrà ſuo loco dicetur. Imò probabile eſt, talia vota quoad illam partem eſſe impeditiua maioris boni, & ideò pro tunc de ſe non obligare, ſi Prælatus iubeat ea non ſeruari, ſed ſequi ordinem religionis.

Quæ vota nouitius irritare poſſit.

Quia debet nouitius regulam ſeruare, & paratus eſſe ad obediendum ſuperiori, vt poſſit, & religionem probare, & ab ea probari, nec votum poteſt contra hoc obligare, & ita poteſt ſaltem pro tunc ſuſpendi, quam vocamus indirectam irritationem. Vnde fit, vt illa non extendatur ad omnia vota nouitij, ſed ad illa præciſè, quæ tale præiudicium attulerint, neque ſimpliciter fiat pro omni tempore, ſed tantùm dum ſtatus ille durat.

Nouitius ſi ad ſæculum redeat tenetur vota realia in nouitiata facta ſeruare.

Vnde ſi nouitius ad ſæculum redeat, D tenebitur ſeruare illa, ſi ad illud tempus relata ſunt. Et ſi ſint realia irritari, aut ſuſpendi non poterunt, quia eorum executio religionis obſeruantiam non impedit: nec denique tolli poſſunt vota de obſeruatione præceptorum, vel ſimilia. An verò per modum diſpenſationis, vel commutationis talia vota auferri poſſint infrà ſuis locis dicetur. Atque hæc etiam procedunt cum proportione de votis emiſſis in ſæculo ante ingreſſum ad nouitiatum, de quibus votis tractando de commutatione latiùs dicemus.

13. 4. Aſſertio. Quid requiratur ad directā irritationē votorū religioſi, & quos effectus habeat hæc irritatio? *Caiet. Nauarr.*

Dico quartò, vt votum religioſi irritetur ſimpliciter, & directè, neceſſe eſt, vt Prælato aliquo modo innoteſcat: tunc autem votum ſic irritatum non ampliùs redit, etiamſi Prælatus reuocet irritationem, niſi à ſubdito iterum voluntariè fiat. E Tota aſſertia eſt clara, & certa, eámque docuit Caietanus dict. art. 8. & in Sum. verbo *Votum*, cap. 3. quem alij ſequuntur, & ſpecialiter Nauarrus dict. cap. 12. num. 69. Et prima pars patet, quia voluntas non operatur circa incognita, irritatio autem non fit ſine voluntate; ergo vt cadat directè in obligationem voti, oportet ſupponi voti cognitionem.

Obiectio.

Dices; poſſet Prælatus ſua auctoritate irritare vota ſubditorum, ſi fortè illa habent, etiamſi

Solutio.

ei non fuerint manifeſtata. Reſpondeo, tunc irritationem eſſe quaſi conditionatam de præſenti, quæ tranſit in abſolutam, ſi conditio extat, & ideò ſine dubio habet effectum: tamen tunc non fit ſine aliqua præcognitione, quia præcognoſcitur eſſe poſſe, vt votum ſit, & occultetur, & ſtante conditione, voluntas fertur in votum prout eſt in re, & ideò in concluſione poſui illam particulam *aliquo modo*. Altera verò pars concluſionis ſæpe probata eſt in ſuperioribus, quia obligatio extincta non reuiuiſcit. Neque etiam in præſenti poteſt à Superiore imponi, quia obligatio voti perſonalis eſt, & à propria voluntate omninò pendet.

14.
Differentia inter irritationẽ directã, & indirectam votorum.

Atque hinc colligitur differentia inter irritationem directam, & indirectam in his votis. Nam ſi religioſus velit ſuum votum irritari ſimpliciter, ita vt non redeat, oportet, vt illud reuelet Prælato, vt Prælatus velit ipſum votum ſimpliciter tollere. Alioqui ſi ſubditus petat à Prælato facultatem faciendi opus promiſſum, tacita promiſſione, votum non manebit irritum ſimpliciter, etiamſi Prælatus neget facultatem, ſed ad ſummùm manebit ſuſpenſum, quando illa facultas neceſſaria fuerit ad tale opus exequendum ſecundum regulam. Et hoc ſenſit Caietanus d. art. 8. vt notatum eſt ſuprà in lib. 3. Et ſimiliter licet Prælatus prohibeat opus promiſſum, non tollit ſimpliciter, & in ſe votũ, quod ignorabat, ſed ſimpliciter impedit exequutionẽ, quamdiu prohibitio durat. Imò licèt habeat notitiam voti, poteſt pro ſuo arbitrio illud vel directè irritare, vel tantùm ſuſpendere pro aliquo tempore, aut ſolùm materiam prohibere, quia cùm ſit liber non cogitur operari ſecundum totam poteſtatẽ ſuam, neque ibi eſt aliquid, quod impediat talem vſum poteſtatis. De quo redibit ſermo in capite ſequenti.

Caietan.
Promiſſum opus Prælatus prohibẽs nõ tollit votum, de eo factum.

15.
An cùm votum non manifeſtatur ſuperiori, ſed petitur tantum facultas operis, & ille negat, teneatur ſubditus iterũ licentiam petere.
Caietan.
Palac.

Inſurgit verò hic dubitatio, quando votum non manifeſtatur Superiori, ſed petitur tantùm facultas operis, quam ille negat, an ſubditus teneatur iterum petere licentiam? Nam Caietanus d. art. 8. & in Sum. verbo *Votum*, cap. 3. dicit teneri iterum, atque iterum congruis temporibus, prout prudentia dictauerit. Nam votum nõ fuit extinctum; ergo ſemper obligat, ergo ſaltem ad petendam licentiam, ſine qua impleri non poteſt. Aliis difficile videtur hoc onus imponere religioſo: quia non tenetur eſſe importunus Prælato, nec eſt veriſimile, voluiſſe per votum ſe ad hoc obligare. Et ita ſentit Palacius 4. diſt. 38. diſput. 3. exiſtimat tamen ille, votum illud omninò extingui, etiamſi à Prælato ignoretur. Hoc autem non poteſt eſſe vniuerſaliter verum, vt ex dictis conſtat, & ideò conſiderandam eſſe cenſeo materiam voti, & durationem eius. Nam ſi votum ſolum obligat pro determinato tempore, vel actu, & pro illo petitur facultas & negatur, non oportet facultatem iterum petere: nam votum per lapſum temporis extinguetur, quia pro tempore, pro quo obligare poterat, impleri non potuit, ſeu conditio non fuit impleta. Si autem obligatio voti eſt diuturna, quia licentia ſemel poſita nõ extenditur moraliter ad totum illud tempus, tunc prudenti arbitrio erit iteranda petitio licentiæ, neque illud eſt onus nimium, vel importunum, quia non fit repetita licentia circa idem tempus, & conſequenter neque ad eoſdem numero actus.

Quando de nouo licentia petenda eſt.

16.
Non peccat religios' petens à Prælato irritationẽ voti, etiã ſine iuſta cauſa.

Sed quæres, an peccet religioſus petens à ſuo Prælato irritationem voti, quando non habet cauſam, quæ ad iuſtam diſpenſationem ſufficeret? Reſpondeo ex ſententia omnium, non peccare, quia vtitur iure ſuo. Item, quia votum non fuit abſolutum, ſed conditionale, & per illud non ſe obligauit

A ad cauendum, ne conditio impediretur, vel ad non procurandum, vt non poneretur, vt conſtat ex communi modo vouendi. Item in ſtatu religioſo per ſe loquendo melius eſt, vt Prælatus habeat notitiam voti, vt de ſubdito diſponat, prout expedire iudicauerit: ergo proponere votum Prælato non eſt malum. Nec etiam eſt peccatum ſe oſtendere propenſum ad irritationem: quia hoc neque eſt contra votum, neque contra aliud præceptum, & quia dubium eſt, an id magis conueniat. Tandem qui ſentit onera religionis, ſine peccato frui poteſt commodis illius: ergo qui ſe ſubiecit poteſtati Superioris, vt ab illo onera recipiat, non peccat procurando licitis mediis, aliquod leuamen per eiuſdem poteſtatem: ſicut ergo non peccat Prælatus
B irritando, ita nec ſubditus petendo.

Qui ſentit onera religionis ſine peccato illius commodis frui poteſt.

17.
5. Aſſertio.
Quilibet Prælatus ordinarius religionis à proximo vſque ad ſupremum habet hanc poteſtatem irritãdi vota religioſorum.

Dico quintò: Quilibet ordinarius Prælatus religionis à proximo vſque ad ſupremùm habet hanc poteſtatem irritandi vota religioſorum, cum aliqua ſubordinatione inter ſe. Probatur primò generaliter, quia votum obedientiæ ad hos omnes extenditur. Vnde omnes acquirunt ius, & poteſtatem in voluntatem religioſi ad dirigendam, & moderandam illam in ſpiritualibus: & ideò omnes participant poteſtatem irritandi ſubditorum vota. Quia verò multitudo ſine ordine pareret confuſionem, neceſſe eſt, vt inter habentes hanc poteſtatem ſit ſubordinatio, & dependentia: nam ſuperior poteſtas ſemper maior eſt, & poteſt inferiorem cohibere, vt per ſe patet, & in ſequentibus ampliùs expo-
C netur. Igitur habent hanc poteſtatem in primis Abbates, Priores, Guardiani, Rectores, & ſimiles, qui in vnoquoque Conuentu Prælati ſunt. Hi enim iuriſdictionem ſpiritualem habent, & præcipere poſſunt in virtute obedientiæ, & ideò ex vi ſui muneris hanc participant poteſtatem. At verò ſi quos habent ſub ſe coadiutores regiminis, vt Vicarios, vel Miniſtros, illi non habent hanc poteſtatem ordinariam, ſicut nec ſpiritualem iuriſdictionem habent, niſi delegatam accipiant, vel quando in abſentia Prælati, vicem illius gerunt cum tota iuriſdictione, iuxta vniuſcuiuſque religionis conſuetudinem. Deinde continentur ſub his Prælatis omnes ſuperiores habentes vniuerſaliorem poteſtatem, vt Prouinciales, & Generales, & ſi qui ſunt interme-
D dij. Nam hi omnes ſunt ordinarij paſtores, & vniuerſaliorem habent poteſtatem, quæ principaliter in Generali reſidet, deinde aliis cum proportione communicatur, & ideò de his nulla eſt dubitatio.

Vicarij vel Miniſtri ſub ordinati nõ habent hanc poteſtatem.

18.
Poteſtas directè irritandi vota religioſorũ principaliter eſt in Summo Pontifice.

Solet autem quæri de Summo Pontifice, an habeat hanc poteſtatem in religioſos, cùm in alios fideles illam non habeat, vt ſuprà dictum eſt? In quo dicendum eſt, poteſtatem hanc principaliter eſſe in Summo Pontifice, tamquam in ſupremo Prælato cuiuſcumque religionis, non ex communi titulo ſupremæ iuriſdictionis, quam in Eccleſia habet, quia ſola non ſufficit, vt probat ratio facta, ſed ex vi profeſſionis, & obedientiæ religioſæ: nam ipſe eſt, qui principaliter illam acceptat, & alij in virtute conceſſionis, & approbationis eius, vt latiùs tractando
E de ſtatu religionis dicemus. Et in præſenti docent Caietanus d. quæſt. 88. art. 12. Soto d. quæſt. 3. art. 1. Nauarrus d. cap. 12. num. 66. & alij communiter. Idémque erat olim cum proportione de Epiſcopis, quando religioſi erant illis immediatè ſubiecti, & in eorum manibus profitebantur, & ferè illis erat commiſſa religionum approbatio pro ſuis diœceſibus. Nunc verò non habent hanc poteſtatem Epiſcopi in religioſos exemptos: quia nec ſunt ſub eorum iuriſdictione, nec illis ſpecialem obedientiam

Caietan.
Soto.
Nauarr.
Epiſcopi quando illis religioſi immediatè erant ſubiecti poterant eorum vota irritare.

vouent,

vouent. Habent tamen illam in moniales ſibi proximè ſubiectas, & in alios, ſi qui ſunt, qui in manibus eorum profiteantur, & ſub eorum obedientia immediatè verſentur, de quo latiùs in materia de ſtatu.

Prælatę monialium habent poteſta tem irritãdi vota earum ſaltem indirectè.

19. Præterea ſolet ſpecialiter quæri, an Prælatæ monialium hanc habeant poteſtatem, cum iuriſdictionem ſpiritualem non habeant, iuxta receptam ſententiam? Reſpondeo in primis habere Abbatiſſas, ſeu Prioriſſas poteſtatem ad irritandum vota ſubditarum ſaltem indirectè, & ex parte materiæ in his, quæ ordinario regimini earum præiudicium afferre poſſunt. Nam illæ re vera habent ius præcipiendi intra limites ſuæ domeſticæ gubernationis, & inde ex natura rei ſequitur illa poteſtas: quia neceſſe eſt, vt votum includat hanc conditionem, quia aliàs eſſet de re iniuſta. Item hoc eſt neceſſarium ad conueniens regimen talium monaſteriorum, vt ex ſuprà dictis conſtat à paritate rationis. Nec ad hoc eſt neceſſaria iuriſdictio, ſed poteſtas illa quaſi dominatiua, ſeu œconomica ſufficit. De poteſtate autem ad directè irritandum, non videtur res tam clara: quia illa poteſtas non videtur his fœminis neceſſaria, quia ſufficit, quòd Prælati illam habeãt, quibus ſpiritualis gubernatio religioſarum principaliter commendata eſt. Sed nihilominùs probabilius eſt, etiam hanc poteſtatem habere Abbatiſſas, quia illis etiam ſubditæ obedientiam vouent, & ab illis ita pendent, vt ſine earum conſenſu firmiter obligari non poſſint: & ad hanc etiam poteſtatem non eſt neceſſaria iuriſdictio, ſed profeſſionis obligatio ſufficit. Confirmatur, quia mater ſaltem tutrix habet poteſtatem directè irritandi vota filiarum impuberum: cur ergo non poterit illam habere Abbatiſſa, licèt fœmina ſit, cùm ratio obedientiæ religioſæ ad hoc ſufficiat? Et ita ſentit Angles ſupra difficult. 7. & Alcocer. in Summa, cap. 16.

Probabilius eſt habere poteſtatem Prælatas monialium directã ad earum vota irritanda.

Angel. Alcocer.

CAPVT VIII.

Vtrùm votum factum de licentia Prælati, vel ab eo confirmatum, poſſit ab eodem, vel alio Prælato religionis irritari?

1. QVia Prælati religionis habentes hanc poteſtatem plures ſunt, vt dixi, ideò variæ poſſunt fieri comparationes. Vna eſt ſuperioris ad inferiorem, & è conuerſo; alia eſt eiuſdem Prælati ad ſeipſum diuerſis temporibus, vel ad ſucceſſorem in poteſtate æqualem. Et ita quatuor inſurgunt interrogationes, an inferior poſſit irritare votum à ſuperiore approbatum: ſecunda, an è conuerſo ſuperior poſſit irritare approbatum ab inferiore: tertia, an idem Prælatus poſſit irritare votum ſua auctoritate factum, vel confirmatum; quarta an ſucceſſor?

1. Aſſertio. Inferior nõ poteſt irritare votũ confirmatum à ſuperiore.

2. Dico primò: Inferior non poteſt irritare votum confirmatum à ſuperiore. Probatur; poteſtas ſuperioris, ſiue iuriſdictionis, ſiue dominatiua, non pendet ab inferiori; ergo non poteſt irritare inferior, quod fecit ſuperior. Dices; votum ſubditi includit conditionem; *Niſi Prælatus repugnauerit:* ergo oportet, vt nullus repugnet; ergo eo ipſo, quòd vnus repugnat, etiamſi alij maiores conſentiant, ille ſufficit ad irritandum votum. Reſpondeo, intelligi conditionem, *niſi repugnet efficaciter, & validè:* at verò ſtante confirmatione ſuperioris, iam non poteſt inferior efficaciter reſiſtere, ſicut non poteſt reuocare licentiam, quam dedit ſuperior. Et ita potiùs hinc confirmatur aſſertio. Eſt denique neceſſaria hæc aſſertio propter debitam dependentiam,

Obiectio.

Solutio.

A & ſubordinationem, quam diximus capite præcedenti, eſſe inter hos Prælatos, etiam in vſu huius poteſtatis.

2. Aſſertio. Superior Prælatus poteſt irritare votum confirmatum ab inferiori. *Richard. Aſtenſ.*

3. Dico ſecundò: Superior Prælatus poteſt irritare votum confirmatum ab inferiori, vel de eius licentia factum. Vtramque concluſionem poſuit Richardus 4. diſt. 38. artic. 4. quæſt. 3. & Aſtenſis in Sum. lib. 1. tit. 20. Ratio eſt eadem, quæ concluſionis præcedentis, & optimè explicatur per conditionem incluſam in voto, quæ eſt; *Niſi Prælatus reſtiterit*, at Prælatus ſuperior poteſt efficaciter reſiſtere, etiamſi inferior approbet: quia ſuperior Prælatus poteſt retractare licentiam datam ab inferiori, & eius præceptum. Imò etiam poteſt ſuperior Prælatus irritare votum factum à Prælato inferiori: ergo & conſenſum eius in votum ſui ſubditi. B Denique ſicut votum ſubditi includit conditionem; *Niſi Prælatus reſtiterit*, ita approbatio Rectoris, verbi gratia includit conditionem; *Niſi Prouincialis reſtiterit.* Ergo ſemper poteſt votum à ſuperiori Prælato irritari. Quæ æqualiter procedunt de irritatione tam directa, quàm indirecta, vt ex rationibus factis conſtat. Dices; votum factum de licentia Prælati inferioris legitimè factum eſt; ergo retractari non debet iuxta regulam *Factum*, 73. de Regul. Iuris in 6. Vnde obligatio ciuilis, vel eleemoſyna facta à monaſterio cum licentia Prioris, non poteſt à Prouinciali reuocari. Reſpondeo, illud votum factum quidem eſſe legitimè, ſed cum conditione incluſa, vt declaratum eſt: & ideò ex ea C parte non eſſe firmum, ſed irritabile. De obligatione autem ciuili dicitur, vt ſit abſoluta, & firma interdum requiri confirmationem ſupremi Prælati, vbi autem neceſſaria non eſt, intelligitur, ita datam eſſe poteſtatem inferiori Prælato, vt in illo, & per illum omnes ſuperiores conſentiant expreſsè, vel virtute, & idem eſt in donatione, vel eleemoſyna, quæ validè fit, & immediatè transfert dominium. Secus verò eſt in præſenti, vt conſtat.

Obiectio.

Solutio.

3. Aſſertio. Prælatus poteſt irritare votũ ab ipſo met confirmatum, vel eius auctoritate factum. *Maior. Supplem. Caiet. Abulenſ. Soto. Nauarr. Syluest. Angel. Panorm. Ioan. Heſſ.*

4. Dico tertiò: Prælatus poteſt irritare votum ab ipſomet confirmatum, vel auctoritate ſua factum: Eſt communis ſententia Theologorum, Maior 4. diſtinct. 38. quæſtione 4. dub. penult. vbi de marito loquitur, ſed eſt eadem, vel maior ratio, vt bene expendit ibi Supplem. Gabr. quæſt. 1. litt. X. optimè D Caietanus d. art. 8. Abulenſis Numer. 30. quæſt. 43. Soto d. q. 3. art. 1. Nauarrus cap. 12. numer. 37. Syluester *Votum*, 4. quæſt. 2. Angelus *Votum*, 2. num. 10. & communiter Summiſtæ, & Panormit. in cap. *Scripturæ*, de Voto, num. 8. Ioan. Heſſelius in explicatione Decalog. cap. 12. Ratio omnium eſt, quia Prælatus dando licentiam, vel confirmando votum, non priuat ſe ſuo dominio, & poteſtate; ergo per illam poteſt retractare, quod anteà fuerat, & votum irritare. Et declaratur hoc in irritatione indirecta: quia Prælatus poteſt reuocare licentiam, verbi gratia, ieiunandi, quam dedit, vel etiã prohibere opus: ergo poteſt hoc modo irritare votum priùs ex eadem parte confirmatum, id eſt, ex parte materiæ, & E hinc extenditur ratio ad directam irritationem: quia ſimiliter cùm Prælatus dedit facultatem ad vouendum, non ſe priuauit poteſtate reuocandi illam facultatem: nam eadem eſt ratio de illa, & de cæteris, nimirum, quòd Prælatus dans licentiam ſubdito, non facit illum ſui iuris, ſed ſolùm concedit illi, vt operetur, aut ſe obliget, ſemper tamen pendens ab ipſo.

Qui oppoſitum ſentiãt. Richardi ſententia.

5. Contra hanc verò aſſertionem ſentit Richardus d. 38. art. 4. q. 3. loquitur tamen, quando Prælatus dedit facultatem ad vouendum, & dicit, ſi res ſit inte

integra, id eſt, ſi votum nondum eſt factum, poſſe illam reuocare, & impedire, ne votum fiat, vel ſaltem, ne firmum fiat, fortè quia nondum eſt Deo ius acquiſitum. Si tamen votum iam ſit factum, ait, non poſſe Prælatum illud irritare, fortè ob contrariam rationem, quia iam eſt acquiſitum Deo. Dico autem *fortè*, quia ille nullam rationem adducit. Imò addit, in eo caſu, non poſſe Prælatum diſpenſare in voto illo iam facto. Et pro eadem ſententia refertur Aſtenſis lib. 1. Summæ tit. 20. Hæc autem diſtinctio non videtur poſſe applicari ad confirmationem voti iam facti abſque præuia licentia: nam in illa, ſtatim ac votum confirmatur, res non eſt integra, & ius Deo acquiritur. Et ita de tali voto dicendum erit, iuxta illam opinionem, ampliùs irritari non poſſe.

Aſtenſ.

6. Excluditur ſuperior opinatio.

Verumtamen quoad indirectam ſaltem irritationem hæc opinio non videtur mihi veriſimilis, nec ſibi conſtans. Nam Prælatus, qui dedit facultatem ad vouendum, poteſt illam validè reuocare priùs quàm votum fiat: ergo ſi dedit facultatem ad ieiunandum, vel ad faciendam eleemoſynam, poteſt illam efficaciter reuocare; ergo ſaltem ex parte materiæ ſemper poteſt impedire exequutionem voti. Dices; Antecedens eſſe verum ante votum, vel ſi licentia eleemoſynæ verbi gratia non fuit data in ordine ad votum, vel cum ignorantia illius: non verò quando datur ad votum faciendum, vel confirmandum. Sed contrà, quia licet licentia detur illo intuitu, numquam Prælatus intendit ſe priuare ſua poteſtate, ſed ſemper habet conditionem, vel limitationem ſubintellectam ad beneplacitum ſuum, quia ſemper vult manere ſuperior: imò fortaſsè nec poteſt, quia hoc repugnaret ſtatui, & obedientiæ religioſæ. Et ita non obſtat ratio de iure Deo acquiſito, quia ſemper eſt ius conditionatum, niſi ſuperior aliud voluerit. Item quoad hanc partem eadem eſt ratio de Prælato erga ſubditum, quę de parente erga filium, vel filiam, vel de marito erga vxorem, de quibus ſuprà oſtenſum eſt, poſſe validè reuocare talem facultatem, vel illa non obſtante denuò materiam prohibere.

Euaſio. Occluditur.

7. De irritatione autem directa eſt mihi nonnulla difficultas, quia poſita facultate vouendi, vel confirmatione voti facta, obligatio, quæ ex voto oritur videtur omninò firma, ſicut eſſet obligatio ad hominem facta; ergo non eſt ampliùs reuocabilis ſine conſenſu creditoris. Confirmatur: nam ſuprà dicebamus, votum pupilli à patre, vel tutore ſemel confirmatum, non poſſe ab eis ampliùs irritari: ergo idem dicendũ eſt de religioſo: nam videtur eadem ratio. Nihilominùs etiam in hoc ſenſu cenſeo, eſſe veram communem ſententiam, quia eadem eſt ratio de obligatione voti, quæ de exequutione operis promiſſi. Nam ſicut licentia ad hoc opus ſemper pendet à ſuperiore, non ſolùm in fieri (vt ita me explicem) ſed etiam in conſeruari, quia hoc poſtulat ſtatus, & ſubiectio religioſa, ita etiam licentia ad ipſam obligationem voti non ſolùm pendet à voluntate ſuperioris, vt fiat, & contrahatur, ſed etiam vt conſeruetur, & retineatur: quia hoc etiam poſtulat religioſa ſubiectio: & ſub hac intẽtione, & conditione intelligitur dari talis licentia, & ideò poteſt ſemper ipſamet obligatio in ſe, & directè irritari. Nec in hoc debet comparari obligatio ad Deum, cum obligatione ad hominem, vt ſuprà declaraui. Præſertim quia obligatio voti ſemper reſpicit melius bonum, & ideò ſemper fit conuenienter ad ſtatum religioſum: obligatio autem ad hominem fit iuxta humanos, & ciuiles mores. Eſt etiam differentia inter votũ pupilli, & religioſi: nam in pupillo ſolum eſt voluntas patris neceſſaria propter prudentem voti emiſſionem, quæ per vnicam approbationem confirmatur, ideò amplius non pendet votum à patre: in religioſo autem requiritur propter dependentiam, quæ ſemper durat, & ideò hæc ſemper reuocari poteſt per ſe, & quaſi ab intrinſeco: illa verò minimè niſi fortaſsè quando in ipſa approbatione manifeſtus error eſſet commiſſus, quod eſt per accidens, & incertum.

Aſſertio ſuppoſita extendenda eſt nõ ſolũ ad irritationẽ indirectam, ſed etiã directã.

Differentia inter votum pupilli, & religioſi.

8. An peccet Prælatus irritãdo votũ quod antea confirmauerat.

Dubitant autem prædicti auctores, eſto ſit valida irritatio à Prælato facta, poſt ſuam eiuſdem voti confirmationem, an peccet illam faciendo? In quo varij ſunt. Nam quidam dicũt ſemper peccare, quia abutitur ſua poteſtate, in voti iniuriam, ac Dei irreuerentiam, cui ſe quodam modo obligauit, quando votum confirmauit. Et ita ſentiunt Caietanus, Abulenſis, Angelus, & alij. Alij diſtinctione vtuntur: nam ſi irritet ſine cauſa, peccabit propter rationem factam: non tamen ſi id faciat ex cauſa legitima. Quia illa poteſtas, quæ in ſuperiore permanet, non eſt otioſa, & vana: ergo poteſt licitè ex iuſta cauſa ſuum actum exercere, aliàs moraliter loquendo nullius momenti eſſet, nec quidquam conferret ad religioſum ſtatum. Ita ſentiunt Maior, Sylueſter, Soto, Nauarrus, & alij. Non deſunt verò qui dicant, hãc irritationem per ſe fieri ſine vllo peccato. Tum quia Prælatus dando licentiam non contraxit ſpecialem obligationem non retractandi illam: quia neque hoc vouit, neque promiſit: tum etiam quia in ipſa licentia, vel voti confirmatione ſubintelligitur conditio, ſeu limitatio vſque ad beneplacitum concedentis. Tum denique, quia ſicut requiritur aliqua honeſta ratio mouens ad irritandum votum poſt confirmationem eius, ita etiam ante illam, vt ſuprà dictum eſt cap. 1. ergo non eſt aliqua differentia, & ita ſentit Palacius ſuprà.

Variæ ſententiæ circa hoc dubiũ.

9. Fertur iudiciũ circa dictas ſententias, & reſoluitur dubium.

Sed fortaſſe inter has opiniones non eſt magna differentia in re, ſed in modo loquendi, ſecunda verò mihi probatur, cum proportione ad ea, quæ de marito dixi reſpectu vxoris. Nihilominùs tamen addo conſiderandum eſſe modum concedendi licentiam, vel approbandi votum. Nam ſi fiat pro determinato die, aut actu, raro certè reuocabitur pro eodẽ die ſine peccato, quia videtur eſſe aliqua irreuerentia Dei, & quaſi contemptus voti, cui aliquo modo cooperatus eſt, qui licentiam dedit, vel illud confirmauit: imò videtur, quantùm ex ſe eſt obtuliſſe Deo materiam illius voti, & ideò non ita facilè debet reuocari. Nihilominùs tamen, ſi ignorantia interceſſit, vel noua cauſa exorta eſt, poterit honeſtari irritatio: oportebit tamen eſſe grauiorem, quàm fuiſſet in principio ſufficiens ad denegandam licentiam. Et idem cenſeo, ſi licentia detur poſitiuè, vt perpetua, & irreuocabilis, ſemper tamen ſubintelligendum eſt eſſe irreuocabilem ſine legitima cauſa: quia hoc poſtulat prudens ratio concedendi talem facultatem. At verò ſi licentia detur ad tempus, illo expleto, reuocari poterit, vt per ſe conſtat, ex cap. *Chariſſimus*, de Conuerſ. coniugat. imò videtur per ſe ceſſare ex limitatione temporis. Item ſi detur indefinitè ad ieiunandum ſemel in hebdomada, faciliùs poterit reuocari pro aliquibus diebus, non obſtante voto: quia tunc non reuocat facultatẽ priorem, quia non pro eodem tempore illam negat, ſed ſolũ adhibet terminũ, qui fuerat ſine determinatione relictus. Itẽ quia illa conditio erat tacitè incluſa in modo illius conceſſionis, vt dictũ eſt. Vnde certiùs hoc erit, & clariùs, ſi conditio expreſsè ponatur. Et poſſunt in præſenti accommodari, quæ de preca

Cap. *Chariſſimus*.

precaria conceſſione notantur cap.vlt.de Precariis. A

10.

4.Aſſertio. Prælatus æqualis in officio ſuccedens reuoca re poteſt vota ſubditi ab alio confirmata.

Dico quartò: Prælatus æqualis in officio ſuccedens, reuocare poteſt vota ſubditi à prædeceſſore confirmata, æquè ac ipſemet prædeceſſor facere potuiſſet, imò maiori facilitate. Probatur primò; quia poteſtas eadem eſt in vtroque, & illa perſonarum diſtinctio quaſi materialis eſt. Item illa poteſtas integra eſt in ſucceſſore; ergo comprehendit etiam talem materiam, vel talem actum. Vnde etiam facilè perſuadetur vltima pars; quia ſi quæ obligatio orta eſt in ipſo concedente facultatem vouendi ad non retractandum, quod proprio conſenſu, & voluntate cóceſſerat, vel omninò, vel magna ex parte in ſucceſſore ceſſat: quia non fuit particeps voti ſubditi per proprium cóſenſum. Poteſtque hoc confirmari à ſimili ex Auguſtino quæ. 59. B in Numer. vbi ait, ſi puella fecit votum in domo patris, quod pater confirmauit, & ante exequutionem voti nuptui tradatur, poſſe à ſponſo tale votum irritari, quia eſt perſona diſtincta, cui tale votum poteſt peculiare præiudicium afferre. Sic ergo in præſenti caſu, Prælatus ſucceſſor alterius poteſt liberè vti ſua poteſtate, prout ſuo regimini expedire iudicauerit, quoad hoc enim non potuit ligari eius poteſtas à prædeceſſore. Vnde quoad indirectam irritationem, poteſt licentiam denegare, vel actionem prohibere: quia liberam adminiſtrationem, ſeu iuriſdictionem accepit. Quoad directam verò irritationem eſt proportionalis ratio, quia ſemper voluntas ſubditi manet æquè pendens à ſucceſſore etiam quoad voti obligationem, atque ita ex parte C ſubditi eſt eadem ratio parendi Superiori volenti, vt non ſit voto obnoxius. Ex parte autem ipſius Superioris nihil interceſſit, quo libero vſu poteſtatis ſuæ priuaretur, vt oſtenſum eſt.

Auguſt.

CAPVT IX.

Vtrùm ſit in Eccleſia poteſtas diſpenſandi in votis, eáque commutandi?

1.

POſt irritationem dicendum eſt de diſpenſatione, de quarum differentia iam ſuprà dictum eſt, & ex definitione diſpẽſationis conſtabit. De commutatione verò poſteà dicetur, tamen quia in multis conuenit cum diſpenſatione, & aliquando diſpenſationem inuoluit, non poſſunt omninò diſputationes ſeiungi: & ideò dicendo de diſpenſatione, obiter explicabimus, quæ fuerint communia commutationi, vt per eorum comparationem magis etiam diſpenſatio declaretur. Diſpenſatio autem, vt communiter à Iuriſperitis, & Theologis definitur, eſt relaxatio iuris ab habente poteſtatem legitimè facta ſolet etiam requiri, vt fiat ex cauſa cognita, ſed hoc non ſemper eſt de ſubſtantia diſpenſationis, & ideò non oportet poni in deſcriptione, vt ex materia de Legibus ſuppono. Quamuis in præſenti hoc non impediret, quia cauſa eſt de ſubſtantia diſpenſationis voti, & ideo parum refert illam addere, non eſt tamen neceſſariũ, quia in prioribus verbis ſufficienter continetur, & non oportet omnia in definitione diſtinctè explicare. E

Definitio diſpenſationis.

2.

Differentia inter diſpẽſationem, & interpretationem.

Ex hac verò definitione colligere licet diſcrimen inter diſpenſationem, & interpretationem, quam hîc prænotare neceſſarium eſt. Nam diſpenſatio ſupponit vinculũ actu obligans, & tollit illud, ſeu obligationem eius, interpretatio verò non tollit obligationem, ſed declarat tantùm in re ipſa non eſſe; vnde potiùs ſupponit caſum, in quo lex, vel votum ex ſe non obliget. Et ideò interdum fieri poteſt auctoritate priuata, & per doctrinam potiùs, quàm per iuriſdictionem, licet etiam poſſit fieri authenticè, & tunc poſtulet publicam poteſtatem. Hoc declaratur ex cap. *Quinta vallis* de iureiur. ibi, *Ad mandati obſeruationem denuncies, non teneri.* Nam qui denunciat nihil agit, ſed ſignificat, quod factum eſt, vt dicitur in l. *Hæredes palàm.* §. *Si quid poſt.* ff. de Teſtament. & ita ibi Abbas num. 3. notat illam fuiſſe interpretationem iuramenti de ſe non obligantis, non relaxationem eius. Non deſunt autem, qui hanc interpretationem interdum vocent diſpenſationem, vt videre licet in Bonauent. in 4.d.38.q. vlt. Scoto 3.d.37.q.vnica, & Gabriele ibi art.1.notab.3. qui dicunt duplicem eſſe diſpenſationem, ſcilicet iuris reuocationem, & iuris declarationem, quam diſtinctionem admiſit etiam Speculator tit.de Diſpenſ.in principio.

Cap. *Quinta vallis.*

L. *Hæredes palàm.*

Bonau. Scot. Gabr. Specul.

3.

Per diſpenſationẽ tollitur obligatio, per interpretationem non.

Verumtamen non oportet abuti terminis, nec confundere æquitatem, ſeu ἐπιεικείαν cum diſpenſatione: ſunt enim actus diuerſarum virtutum, & poteſtatum, & longè diuerſos habent effectus: & ideò meritò diuerſis vocibus ſignificantur. Per diſpenſationem enim tollitur obligatio, per interpretationem non tollitur, ſed declaratur non eſſe: quia vel numquam orta eſt, vel ceſſauit per ſeſe, vel ſimpliciter, vel pro tali caſu. Vnde diſpenſatio per ſe eſt actus iuriſdictionis, interpretatio verò per ſe eſt actus ſcientiæ, ſeu doctrinæ, ac denique diſpenſatio eſt propriè actus iuſtitiæ diſtributiuæ; interpretatio ad ſpecialem virtutem τῆς ἐπιεικείας magis pertinet: rectè ergo diuerſis vocibus ſignificantur, & ad hoc accommodatæ ſunt illæ duæ. Vt in hac materia notarunt Soto lib. 7. quæſt.4. art.1. Aragon.quæ.88.art.10. Azor.lib.11.cap.19. & 20. & communiter alij in materia de Legibus. Et benè Turrecremata in Summ.de Eccleſ.lib.3.cap.53. & 55. & Couarruuias in 4.2.p.c.6.§.9. num.2. vbi ait, ex diametro pugnare, diſpenſare, & declarare, ſeu interpretari.

Soto. Aragon. Azor. Turrecr. Couar.

4.

Interpretatio vel circa materiá voti, vel circa intentioné vouentis.

Denique hinc colligere licet, interpretationem voti verſari, vel circa materiam, vel circa intentionem vouentis; diſpenſationem autem dari ex parte Dei, qui tamquam ſupremus Dominus, vel tãquam creditor cedit ſuo debito. Omnis enim interpretatio, quòd votum non obliget, ſumitur vel ex materia, quia eſt facta incapax obligationis voti, vel ex D intentione vouentis, quia coniectamur non fuiſſe intentionem vouentis ſe obligare pro illo caſu. Ita ſumitur à ſimili de Iuramento ex textu cum Gloſ. in d.cap. *Quinta vallis*, nam in textu dicitur, *denunciandum fuiſſe iuramentum in eo caſu non obligaſſe, quia præceptum erat de re illicita*, & addit Gloſſa per Panormitanum & alios approbata, etiam potuiſſe iuramentum illud denunciari, non obligaſſe: quia non erat veriſimile intendiſſe iurantem ſe obligare pro tali caſu. Item ex ſuprà dictis de valore, vel mutatione voti intelligi poteſt, omnem voti interpretationem in his duobus capitibus fundari: nam ſi materia ſit capax obligationis, & conſtet vouentem voluiſſe ſe obligare, nulla ratione interpretari poſſumus votum non obligare, ſed tunc ſuppoſita firmitate voti recurrendum eſt ad diſpenſationem, vt voti obligatio auferri poſſit, quod fieri non poteſt, niſi ex parte Dei, vt dicemus. De interpretatione igitur nihil ampliùs nobis ſupereſt dicendum: nam quæ dicta ſunt in lib. ſuperiori de mutatione, & ceſſatione circa obligationem voti, & de votis dubiis, & de modo interpretandi votum ſufficiunt: in præſenti ergo ſolũ de propria diſpẽſatione tractamus.

Gloſſ.

5.

Ex dictis ergo oritur ratio dubitandi in quæſtione propoſita; nam diſpenſatio eſt iuris relaxatio,

Punctũ difficultatis expenditur.

ſed ius ſoluendi vota Deo relaxari non poteſt: ergo nec votum poteſt diſpenſari. Probatur minor, tum quia illud ius eſt naturale, & in iure naturali non cadit diſpenſatio; tum etiam quia obligatio fundatur in fidelitate Deo debita; diſpenſabile autem non eſt, vt Deo fidelitas non ſeruetur: ergo. Propter hoc quidam dixerunt, non eſſe poteſtatem in Eccleſia ad diſpenſandum in votis, ſed ſolùm ad interpretandum, an obligent necne. Quod videtur ſentire D. Thomas d. quæſt.88. art.10. Nam in corpore articuli ſolùm ait votum eſſe diſpenſabile, quia poteſt contingere, quod in aliquo caſu ſit ſimpliciter malum, vel inutile, vel maioris boni impeditiuum. Et in ſolut. ad 2. declarat diſpenſationem voti tantùm ex parte materiæ fieri, ita vt diſpenſare nihil aliud ſit, quàm determinare in hoc caſu hanc non eſſe congruam materiam voti; quia vel eſt aliquid malum, vel inutile, vel maioris boni impeditiuum, vt etiam in ſolutione ad 3. declarat. Expreſſiùs verò illam ſententiam docuit S. Bonauentura 4.d.38.quæſt.vlt. & Gloſſa in cap. *Non eſt*, de Voto, verb. *Auctoritate*, & ibi Antonius nu.3. & Cardinalis in ca. *Cùm ad monaſterium*, de Statu Monach. in fine.

Aliquorum opinatio. *D.Thom.* *Gloſſ.* *Anton.* *Cardin.*

6. Datur in Eccleſia poteſtas ad auferendam votorum obligationem.

Nihilominùs certum eſt, eſſe in Eccleſia poteſtatem circa vota ad auferẽdum, quando oportuerit, illorum obligationem. Ita D. Thomas expreſsè reprobans contrariam opinionem in 4. diſtinct. 38. q.1.art.4. nec in dicta quæ.88.art.10. aliud ſentit, vt intelligi poteſt ex comparatione ad diſpẽſationem legis humanæ: qua in corpore & ad 2. vtitur, & ex doctrina eiuſdem in art.11. & 12. Vnde quando in illo art. ait, per diſpenſationem determinari, non eſſe bonum, vel conueniens, ſeruare votum, non eſt intelligendum ſupponi hoc ante diſpenſationem, ſed per illius determinationem fieri, vel intelligendum eſt affirmatiuè potiùs, quàm negatiuè, ſcilicet bonum eſſe, & conueniens media diſpenſatione in tali cauſa non ſeruari votum. Et ita etiam intelligẽdum eſt, quod ait, præſertim in ſolutione ad tertiũ diſpenſationẽ voti eò tẽdere, vt malũ, vel inutile vitetur, nõ quod ſemper ſupponatur ante diſpẽſationem votũ eſſe inutile, vel impedire maius bonũ, ſed quod debeat cauſa intercedere, quæ ad hoc ducat, ita vt periculum ſit, ne id eueniat, niſi in voto diſpẽſetur. Semper ergo fuit D. Thomas in eadem ſentẽtia, quam etiã ſequuntur in 4.d.38. Richardus art.3.q.1. Paludanus q.4.art.3. Sup.qu.1.art.3. Palacius diſp.3. Antoninus 2.p.tit.11. c.2.§.9. Sotus lib. 7.q.4.art.1. Abulenſis Num.30.quæſt.102. Nauarrus dicto cap.12.à n.63.& reliqui Summiſtæ. Idem docent communiter Canoniſtæ in cap. *Non eſt* de Voto, & in ca. *Propoſuit* de Conceſ. præben. vbi benè Panormitan. in num.12. referens Hoſt. & Innoc. Couar. in c. *Quamuis pactum* 1.par.§.3.nu.4.

D.Thom. *Richard.* *Palud.* *Supplem.* *Palac.* *Anton.* *Sot.* *Abulenſ.* *Nauar.* *Panor.* *Couar.*

7. Poteſtas diſpenſandi in Eccleſia eſt res antiquiſſima.

Probatur primò ex vſu, & traditione Eccleſiæ: tam frequens enim eſt vſus huius diſpenſationis in Eccleſia, tàmque antiquus, vt de poteſtate dubitare non liceat: nam eſſet intolerabilis error in Eccleſia in re maximè neceſſaria ad mores, quod eius ſanctitati repugnat. Neque etiam dici poteſt, has quæ conceduntur eſſe tantùm declarationes, non proprias diſpenſationes. Nam oppoſitum euidenter conſtat, tum ex facto ipſo: nam vbi eſt obligatio voti certa ante diſpẽſationem, per illam tollitur: tum ex verbis diſpenſandi, vel commutandi, quæ in proprietate hoc ſignificant, & in Iure, quando fit tantùm interpretatio, ponitur verbum *Iudicandi*, vt in cap. *Litteraturam*, de voto, vel verbum *declarandi*, vt in d.cap. *Quinta vallis* de iureiur. Quando verò fit relaxatio ponitur verbum *diſpenſandi*, vt cap. 1. de Voto, vel verbum *abſoluendi*, vt cap.2. eod. & frequenter verbum commutandi, & redimendi, de quibus infrà. Tum prætereà: quia ob hanc cauſam hæc diſpenſatio à ſolis Prælatis fieri poteſt, & non ab inferioribus licet doctiſſimis. Et inter vota quędam reſeruantur Papæ, quod eſt ſignum hunc eſſe actum iuriſdictionis, ac ſubinde eſſe propriam diſpenſationem: nam interpretatio vt ſic, non eſt iuriſdictionis, vt dixi, niſi fiat per modum diſpenſationis, aut legis, vt infrà etiam dicetur.

Cap. *Litteraturam.* Cap. *Quinta vallis.*

8. Omnis humana lex indiget interdum diſpenſatione.

Ratione declaratur: quia omnis humana lex indiget interdũ diſpenſatione, ſed votũ eſt quaſi priuata lex humana: ergo indiget interdũ diſpenſatione: ergo non deeſt in Eccleſia poteſtas ad illam concedendam, iuxta illud Matth.16. *Quodcumque ſolueris.* Et ratio eſt, quia humana deliberatio non poteſt omnia circumſpicere, & ideò ſæpè non expedit, quod lege fuerat præſcriptum, vel expedit aliquem ab obligatione legis excipere, vel propter maius bonum, vel propter aliquod malum vitandum, quæ eſt ratio iuſtificans diſpenſationem, vt ex Cyrillo dicitur in capite *Diſpenſationem* 1. quæſt. 7. Et inde facilè oſtenditur prima conſequentia: quia ſicut lex, quæ generaliter proponitur in particulari poteſt non expedite, ita votum, quod eſt veluti priuata lex, poteſt alicui, vel in aliquo caſu non expedire: vnde in multis caſibus ſequerentur multa mala, & pericula ex vinculo voti, niſi in eo diſpenſaretur. Secunda verò conſequentia probatur: quia Chriſtus non defuit Eccleſiæ in neceſſariis. Vnde hæc poteſtas ſine dubio continetur in his verbis Ioan.21. *Paſce oues meas*, quia vnus ex præcipuis, magíſque neceſſariis actibus huius paſtoralis muneris eſt hæc poteſtas. Et eadem ratione continetur in illa promiſſione. Matt.16. *Tibi dabo claues, &c. Et quodcumque ſolueris, &c.*

9. Quorũdam Canoniſtarũ reſponſio ad difficultatẽ.

Atque hæc veritas magis conſtabit, reſpondendo ad difficultatem propoſitam. Ad quam quidam Canoniſtæ reſpondent, poſſe Pontificem diſpenſare in iure diuino naturali. Quibus in hac parte conſentit Cano Relect. de Pœnitentia part.5. tractando de præcepto diuino confeſſionis. Verumtamen ſi hoc intelligatur de iure propriè, vt ſignificat legem naturalem, eſt falſa ſententia, vt diximus in materia de Legibus, & tractant latè Canoniſtæ in cap. *Quæ in Eccleſiarum* de Conſtitut. vbi Decius num.4. Felinus num.19. & ſequentibus, vbi plures allegat, & Couarruuias in 4.2.p.cap.6.§.9.nu.4. & patet breuiter, quia quod eſt contra legem naturalem, eſt per ſe intrinſecè malum, & ideò prohibitum: quod autem tale eſt, numquam poteſt non eſſe malum: ergo non poteſt in eo diſpenſari. Et hoc conuincit ſecunda probatio poſita in ratione dubitandi: quia non poteſt cadere diſpenſatio in fidelitatem Deo debitam. In hoc ergo puncto vera ſententia eſt, non diſpenſari in lege naturali formaliter, ſed auferri, & mutari materiam legis naturalis, & ita ceſſare eius obligationem. Lex enim naturalis in præſenti eſt, vt vota Deo reddantur, quæ ſicut non incipit obligare, niſi poſtquam fit votum, ita non conſeruat obligationem (vt ſic dicam) niſi durãte voto, ſi autem votum ſemel factum auferatur, ceſſabit obligatio illius legis ſine diſpenſatione in illa: hoc ergo fit per diſpenſationem voti. Affert exemplum D. Thomas de lege humana: nam etiam lex naturalis dictat, eſſe ſeruandam legem humanam, ſi tamen lex humana auferatur, vel ſimpliciter, vel in caſu, iam non obligabit illa lex naturalis, licet in ea non fiat diſpenſatio.

Decius. *Felin.* *Couar.* Ad legem diuinam naturalem nõ poteſt dari diſpenſatio.

Aufertur & mutatur materia legis naturalis, & ita ceſſat ei' obligatio.

Cano

10\. Cano verò ſuprà licet fateatur, hanc reſponſionem eſſe D. Thomæ, & diſcipulorum eius, eam non probat: tum quia ex ea ſequeretur diſpenſationem voti ſine cauſa factam validam eſſe: tum etiam, quia aliàs, ſecluſa inſtitutione diuina, non poſſent Principes humani in votis diſpenſare. Vnde ipſe ſentit, Deum dediſſe poteſtatem diſpenſandi in hoc iure naturali ſeruandi vota: quia ſeruare, & præbere vota (ſic enim loquitur) poterat eſſe regni cœlorum impedimentum, & vergere in ſalutis diſpendium. Sed certè non rectè loquitur, vel ſententiam communem refutando, vel ſuam aſtruendo. Nos enim non aſſerimus, legem obligantem ad ſeruandum votum eſſe humanam, vt poſſit auctoritate merè humana tolli, aut ſine cauſa validè diſpenſari: ſed dicimus votum ipſum eſſe quid factum voluntate humana, à quo pendet illa obligatio, & ideò illud poſſe auferri, non tamen ſine cauſa, & debita poteſtate propter rationem infrà explicandam. Quod autem ipſe ait, ſeruare votum poſſe eſſe ſalutis diſpendium, in rigore falſum eſt: quia ſeruare votum numquam poteſt ſpirituali ſaluti nocere: quia numquam obligat cum diſpendio ſpiritualis ſalutis. Habere ergo votum, poteſt interdum eſſe impedimentum, & vergere in diſpendium, & ideò ad hoc fuit neceſſaria poteſtas, vt votum ipſum auferretur. Adde non ſolùm ex illo periculo, ſed etiam ex aliis rationibus poſſe interdum inſurgere iuſtam cauſam diſpenſandi in voto.

Seruare votũ numquã poteſt eſſe in ſalutis diſpendium.

11\. Hinc autem oritur difficultas, quomodo poſſit homo auferre votum Deo factum: quia promiſſionem regi factam nemo remittere poteſt, niſi ipſe Rex. Et declaratur in exemplo D. Thomæ: nam materia illius legis naturalis, obediendum eſt legi Principis, ideóque auferri poteſt ab ipſo principe: quia ipſe poteſt mutare legem ſuam, non tamen poterit auferri ab alio inferiore principi, in præſenti autem votum Deo factum, non poteſt auferri ab eo, qui illud fecit, non enim poteſt mutare voluntatem ſuam propria auctoritate: hoc enim eſt contra legem naturalem, & contra fidelitatem Deo debitam: ergo nec aliquis, qui ſit infra Deum, poteſt illud votum tollere: ergo neq; ſubtrahere materiam illi legi naturali.

Dubium. Quomodo poteſt homo auferre votum Deo factum.

12\. Primus modus reſpondendi ad hanc difficultatem eſt, omne votum includere hanc conditionem, *niſi Prælato aliud viſum fuerit*; & ex ea parte poſſe diſpenſari votũ à Prælato. Ita referunt D. Thomas & D. Bonauentura ſuprà, & ex parte ſequitur Medina loco infrà citando. Quod ſi obiiciatur: quia inde ſequeretur, hanc non eſſe diſpenſationem, ſed irritationem, & conſequenter poſſe ſine ſpeciali cauſa tolli votum à Prælato propter conditionem incluſam, quod eſt omninò falſum, & abſurdum. Reſpõderi poteſt in ipſa conditione includi ordinem in iuſtam cauſam, id eſt, *niſi Prælato ex iuſta cauſa videatur hoc non eſſe ſeruandum*, & ita numquam valebit ablatio voti, niſi ex iuſta cauſa fiat: quia non implebitur conditio. Sed in hoc ſenſu non ſatisfacit illa ſententia. Nam interrogo; an illa conditio includatur in votis ex voluntate libera vouentium, vel ex aliqua lege, & neceſſitate. Primum dici non poteſt. Tum quia illud volũtariè dicetur: poteſt enim vnuſquiſq; vouere abſolutè, & ſine vlla cõditione, quantùm legitimè poteſt. Tum etiam, quia illo poſito non exceduntur limites irritationis indirectæ, & ſolùm ex parte materiæ, & non ex poteſtate ſuperiore in ipſum vouentem. Vnde vlteriùs fit, vt non habeat locum reſeruatio in diſpenſatione votorum, quia diſpenſatio hæc pendet ex conditione voluntaria vouentis, & nemo cogi poteſt, vt non faciat votum ſub conditione quacumque, prout voluerit, dummodò conditio honeſta ſit. Imò etiam inde fit, vt hæc poteſtas nõ tantùm ſit in Prælatis, ſed etiam poſſit eſſe in parochis, & confeſſoribus, & ſimilibus pro arbitrio vouentium, ſi in ſuis votis conditiones ſimiles includant, *Niſi meo confeſſori, aut parocho ex rationabili cauſa aliud videatur*. Non fundatur ergo poteſtas diſpenſandi in ſimili voluntaria conditione vouentium. Si ergo dicatur ſecundum, ſcilicet, conditionem illam ex neceſſitate includi, interrogo, quis impoſuerit vouentibus hanc neceſſitatem? Deinde vel illa neceſſitas eſt de lege naturæ, vel de iure Eccleſiaſtico. Primum dici non poteſt: tum quia lex naturalis non prohibet aliquid abſolutè Deo promittere; tum quia ex natura rei non magis obligatur vouens ad conſtituendam illam conditionem in ordine ad Pontificem, quàm ad Epiſcopum, vel alium paſtorem ſuum inferiorem, vel etiam hominem doctum, & pium: ergo ex ſola lege naturali non poteſt talis conditio præſcribi. Contra ſecundum etiam de Eccleſiaſtico iure obiici poteſt ex D. Thoma, & Bonauentura ſuprà, quia multa ſunt, quæ nullus Prælatus etiam Papa poteſt prohibere, vt opera conſiliorum per ſe loquendo; ergo non poſſunt imponere neceſſitatem vouendi conditionatè, & non abſolutè, & multò minùs poſſunt determinare conditionem, vt ſit ad voluntatem Papæ, vel Epiſcopi: non poteſt ergo hæc diſpenſabilitas (vt ſic dicam) prouenire ex parte vouentium.

Prima reſponſio ad dubium.

13\. Secundus modus reſpondendi eſt, vinculum voti eſſe humana voluntate cõtractum, & ex hac parte reſcindi, & auferri poſſe per voluntatem Prælati, quæ ſuperior eſt ipſo vouẽte. Sic enim poteſt obligatio facta ab inferiori reſcindi per Superiorem ex rationabili cauſa. Et hoc modo dicebamus ſuprà poſſe relaxari iuramentum, reſcindendo promiſſionem illi ſubtractam. Potéſtque in hunc modum ampliùs declarari, quia in hoc differt lex priuata, quæ eſt votum, à lege propria, & publica, quod hæc per eandem voluntatem, per quam lata fuit, poteſt auferri, vel temperari ex cauſa iuſta: illa verò cùm non ſit propria lex, ſed promiſsio, non pendet ampliùs ex voluntate promittentis, quia non poteſt ipſe ſuo arbitrio auferre à ſe obligationem, quam ſemel contraxit: quia hoc repugnat cum vera ratione, & obligatione promiſsionis etiam inter homines. Et ideò, vt tollatur obligatio, neceſſe eſt, vt vel tanta ſit rerum mutatio, vt per ſe ceſſet, vel vt à ſuperiore auferatur, legitima cauſa interueniente. Ergo ex ea parte, qua lex illa, vel obligatio humana eſt, poterit per Prælatum humanum auferri, cùm priuata voluntas ad id non ſufficiat, & ſufficiens ratio ad auferendam illam poſſit interuenire propter defectibilitatem humanæ voluntatis, vt ſuprà in fundamento aſſertionis dictum eſt. Ita ſentiunt Ioannes Medina C. de Confeſſ. quæſtione de Dipenſat. ſuper confeſſ. reuel. ad ſecundum Couarruuias de Teſtamentis cap. 2. num. 12. Michael Medina lib. 5. de Continent. Sacerdot. cap. 50. & in re idem ait Soto d. art. 1. ad 2. dicens, diſpenſantem in voto immediatè tollere obligationem, quatenus ex voluntate hominis emerſit, *quæ quodam modo eſt lex humana*. Et idem habet libr. 10. de Iuſt. quæſt. 3. artic. 4. §. *Quod ſi quis*, & Victoria Relect. de Poteſt. Eccleſiaſt. ad 2. Ac denique D. Thomas, & omnes, qui dicunt, per relaxationem voti non diſpenſari in lege ſeruandi votum, ſed auferri votum, idem dicunt. Solum

2\. Reſpõſio. Vinculum voti humana voluntate contractũ auferri poſſe per Prælati voluntatem.

Differentia inter legem priuatam, & publicam.

Ioan. Med.

Couar. Mich. Medin. Soto.

Victor.

Solum poſteriores Doctores magis declarant, ideo votum auferri poſſe, quia humana voluntate obligationem induxit.

14. Aliquæ obiectiones cõtra traditam doctrinam. *Azor.*

Contra hanc verò reſponſionem obiici poteſt ex Cano ſuprà, ex illa ſequi, votum poſſe auferri per voluntatem vouentis, quia res, per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolui poteſt. E contrario verò obiicit Azor tom. 1. lib. 6. cap. 1. quæ. 4. quia inde ſequitur, poſſe Põtificem ſuo arbitrio ſine alia cauſa votum auferre. Sed reuera neutrũ ſequitur. Non quidem primum, quia non poteſt humana voluntas à ſe auferre obligationem, quam ſibi impoſuit, acceptante alio, quia tunc iam alter acquiſiuit ius aliquod ratione, cuius ſine eius conſenſu, vel ſuperioris non poteſt auferri obligatio. Neque hic habet locum axioma illud *Per quas cauſas*, &c. quia nõ eſt integra cauſa voluntas promittentis, ſed etiã acceptantis. Præterquamquod axioma illud ſuas habet exceptiones, vt in matrimonio, profeſſione, &c. de quibus alibi. Nec etiam ſequitur ſecundum, quia Pontifex non poteſt diſſoluere pacta pro ſuo arbitrio, nec obligationem humana voluntate inductam, etiam inter homines, nedum inter hominem, & Deum: licet ergo habeat poteſtatem ſuper hanc obligationem ex ea parte, qua humana eſt, nõ ſequitur eſſe poteſtatem quaſi dominatiuam, vt ſine cauſa operari poſſit.

Pontifex nõ poteſt diſſoluere pacta pro ſuo arbitrio.

15. Maior ſupereſt difficultas; quia licèt obligatio voti ex parte hominis ſit humana ex parte Dei eſt diuina, quatenus voluntas diuina ad illã concurrit, acceptando illam, & ſuo modo acquirendo ius ratione illius, quod ius diuinum non immeritò dici poteſt; ergo non poteſt homo in illa obligatione diſpenſare, etiam auferendo illam, quin diſpenſet in iure diuino. Secũdò augetur difficultas, quia ad diſſoluendum pactum duabus voluntatibus contractum, neceſſarium eſt, vt vel illæ duæ voluntates conſentiant, vel vt voluntas, quæ illud diſſoluit, ſuperior ſit vtriſque: ſed in voto conſurgit obligatio, voluntate humana concurrente vt promittente, & diuina vt acceptante: ergo non poteſt ſola voluntas Prælati, quæ humana eſt, obligationem illam auferre, cùm ſit inferior voluntate diuina. Tertiò; lex ipſa naturalis, quæ dictat, vt vota reddantur, dictat, vt immutabilia permaneant, quia hoc ipſum includitur in promiſſione; ergo non poteſt votum ipſum auferri, quin diſpenſetur in ipſa lege naturali reddendi vota.

16. Põtifex, ſeu Prælatus diſpẽſando in votis Dei vicem gerit remittendo obligationem Deo factã.

Quapropter neceſſarium eſt dicere, in hac voti ablatione concurrere Pontificem, ſeu Prælatum ex parte Dei, remittendo obligationem Deo factam, & declarando ſibi eſſe placitum, vt non ſeruetur: nam alia ratione non poſſet talis obligatio auferri, aut pactum diſſolui, vt vltimæ rationes mihi probant, & præſertim ſecunda. Illo autem modo fieri diſſolutionem pacti, & extingui obligationem facillimum eſt. Nam etiam inter homines hoc modo tolluntur obligationes promiſſionum, & Rex poſſet committere officiali ſuo, vt promiſſiones ſibi factas relaxaret, vel componeret; ita ergo intelligere poſſumus feciſſe Deum. Et tunc non diſpenſatur in iure diuino, vt ſignificat legem naturalem, in qua formaliter, ac propriè diſpenſanda inuoluitur repugnantia contra naturalem honeſtatem. Sed eſt diſpenſatio in iure Deo acquiſito per votum, quod ſuo modo ad factum pertinet, quatenus ius dicit actionem ad debitum, vel vt dicit dominium. Quomodo poſſunt homines dici diſpenſatores iurium, ſeu bonorum Dei, ſicut à Paulo vocantur *diſpenſatores myſteriorum Dei* 1. Corinth. 4.

Homines iurium Dei ſeu bonorum, diſpenſatores dicuntur.

Nam ſi poſſunt remittere peccata, quibus homo maximè efficitur debitor Dei, quid mirum, quòd poſſint remittere debita promiſſionum Dei? Hoc igitur modo votum mutare, non eſt contra legem naturalem reddendi vota, quia lex illa ſolùm petit immutabilitatem in voluntate promittentis ſine conſenſu promiſſarij: non autem illo conſentiente, vel iuri ſuo cedente per ſe, vel per Vicarium ſuum.

Solùm poteſt videri iuxta hunc modum explicandi hanc voti ablationem non eſſe diſpenſationem, ſed remiſſionem debiti, ſicut homo remittens debitum promittenti, non diſpenſat, ſed donat ius ſuum. Ex alio etiam capite videri poteſt hæc non eſſe diſpenſatio: quia potiùs videtur abrogatio, quia cùm votum ſit priuata lex, non poteſt tolli, quin omnino tollatur, & abrogetur. Sed hæc de nomine tantùm ſunt. Ad primum enim fateor, hanc eſſe quamdam remiſſionem debiti nomine Dei factam, quæ poteſt dici abſolutio, vel relaxatio, & ita tollitur queſtio de nomine: tamẽ quia non Deus ipſe immediatè, ſed per ſuum vicarium, & quaſi diſpenſatorem hanc facit remiſſionem, ideò meritò diſpenſatio dicitur, eo vel maximè quòd non vocatur diſpenſatio in præcepto, ſed in voto: ex qua fit, vt ceſſet obligatio præcepti reddendi vota, licèt in ea non diſpenſetur. Ad ſecundum etiam concedi poteſt, hanc eſſe quamdam abrogationem voti, maximè quando totaliter aufertur: nam ſi ex parte auferatur, & ex parte relinquatur (vt fieri poteſt) magis retinebit modum diſpenſationis. Verumtamen licet reſpectu ipſius perſonæ, à qua votum aufertur, videatur hæc eſſe voti abrogatio, tamen reſpectu aliorum habentium ſimilia vota, à quibus non auferuntur, vocatur hæc diſpenſatio, quia iugum caſtitatis, verbi gratia, ab vno aufertur, & non ab omnibus.

17. Inſtantia.

Solutio. Diſpenſatio eſt quædam remiſſio debiti nomine Dei facta.

Dici etiam poteſt voti abrogatio.

Ita ergo rectè expeditur principalis difficultas de lege naturali, vt tamen plenè, & ex omni parte ſatisfactum ſit, oportet exponere, vnde conſtet, eſſe in hominibus hanc poteſtatem componendi pacta hominum cum Deo ipſo inita, aut vnde trahat originem hæc poteſtas. Nam licèt ratio in principio facta, oſtendat neceſſitatem huius poteſtatis, & vſus à poſteriori illam comprobet, à priori oportet oſtendere, vnde fieri potuerit. Ad quod dico hanc poteſtatem in lege Euangelica ſupernaturalem eſſe, & à Chriſto ipſo datam. Nam quod dari ab ipſo potuerit, manifeſtum eſt: quod autem data ſit, ex verbis Chriſti ſuprà adductis habemus. Nam licèt in illis non fiat ſpecialis mentio huius poteſtatis, in abſoluto verbo *Paſce*, & in vniuerſali diſtributione. *Quodcumque ſolueris*, &c. ſufficienter continetur. Nam etiam ibi non explicatur in particulari poteſtas concedendi indulgentias, & diſpenſandi merita, & ſatisfactiones Chriſti, & ſimiles, quæ in generali clauſula cenſentur conceſſæ: tum propter proprietatem, & vim verborum, tum propter eminentem Chriſti poteſtatem *in cœlo, & in terra*, quam largiſſimè ſuo vicario communicauit, tum maximè propter Eccleſiæ traditionem, quæ ita ſenſum illorum verborum explicuit; tum deniq; quia maximè congruebat ad perfectionem ſpiritualem Eccleſiæ Chriſti: ergo eadem ratione comprehenſa eſt ibi hæc poteſtas, quia eſt eadem neceſsitas, & eadem traditio Eccleſiæ declarat ibi eſſe comprehenſam.

18. Vnde cõſtet in hominibus eſſe poteſtatẽ componendi pacta hominũ cũ ipſo Deo inita.

Hic verò occurrebat dubium, an hæc poteſtas diſpenſandi in votis, ſit aliquo modo in Republica Chriſtiana de iure naturæ, ita vt ſecluſa ſpeciali Chriſti 19.

Chriſti

An poteſtas diſpenſandi in votis ſit de iure naturæ in republica Chriſtiana.

Chriſti inſtitutione, eſſet in tempore legis naturalis, in quo erat verus cultus Dei, & fiebant vota? Imò etiam de pura natura, ſola ratione naturali ducta idem interrogari poteſt. Quia ſicut in natura ratione ducta poſſet eſſe Religio ad Deum, ita poſſet etiam eſſe votum, & promiſſio, & conſequenter eſſet etiam poteſtas diſpenſandi in votis, quãdo expediret. Nam ratio ſuprà facta, quæ oſtendit neceſſitatem huius diſpenſationis, naturalis eſt; ergo & poteſtas videtur eſſe naturalis; quia Deus etiam vt Auctor naturæ, non deeſt in neceſſariis. Neque hoc poſito ſequitur, tunc etiam poteſtatem Eccleſiæ eſſe naturalem, quia ſimpliciter eſt ſuperioris ordinis, & longè maior, & excellentior, & non eſt, niſi in his, in quibus Chriſtus illam contulit, & ſucceſſoribus eorum. At verò ſtando in pura natura eſſe poſſet immediatè in Republica, ſeu cõmunitate humana, & per illam dari poſſet alicui magiſtratui, vel ſacerdoti ad hoc à republica deputato, qui ordo naturalis nunc ceſſauit, quia Deus eleuauit illũ ad ſuperiorem ordinem. Vnde etiam dubitari poteſt, an in Republica Hebræorum fuerit ſimilis poteſtas tempore legis ſcriptæ, quæ eſſet, vel eadem, quæ antea erat, applicata ad illum ſtatum, iuxta modum eius, vel eſſet ſpecialiter à Deo conceſſa Pontificibus illius populi ab ipſo inſtitutis? Quod videtur poſſe veriſimiliter colligi ex illo Deuter. 17. *Si difficile, atque ambiguum iudicium eſſe perſpexerit*, &c. *Surge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus*, & infrà: *Et facies, quodcumque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus.*

An fuerit eadem poteſtas in tempore legis ſcriptæ, in republica Hebræorum.

Deut. 17.

20. Sed in his dubiis nihil certi ſtatuere poſſumus, quia magna ex parte pendent ex diuina reuelatione, per quam eius beneplacitum circa vota illi facta innoteſcat. Et ideò in pura natura difficile creditu eſt, futuram fuiſſe hanc poteſtatem, quaſi proprietatem conſequentem naturam, ſicut eſſet poteſtas gubernandi Rempublicam, tam in politicis, quàm in his, quæ ad religionem pertinent. Nam cùm diſpenſatio includat interpretationem voluntatis Dei, quaſi remittentis debitum, in tali, vel tali caſu, in quo ipſa obligatio per ſe, ac ſecluſa diſpenſatione non ceſſaret, vix credi poteſt, poteſtatem ad talem declarationem faciendam ſequi ex vi ſolius naturæ. Quis enim poteſt per rationem naturalem declarare beneplacitum Dei, vel quomodo conſtare poſſet conſenſuram diuinam voluntatem in remiſſione debiti cum hominis arbitrio? Vt enim nobis conſtaret, neceſſarium fuit, vt Chriſtus dixerit, ſoluta fore in cœlis, quæ Petrus ſolueret. At per rationem nihil tale, vel ſimile etiam quoad aliquam participationem cogitari poterat. Igitur ſi in illo ſtatu eſſent vota, ſeruanda eſſent, donec tanta fieret mutatio rerum, vt eorum obligatio ceſſaret, iuxta regulam ſuprà poſitam cum proportione applicatam. Et licèt hoc iugum eſſet graue, & difficile ad obſeruandum, tamen imperfectio naturæ humanæ ſibi relicta his, & maioribus difficultatibus ſubiecta eſt, quibus per gratiam Chriſti ſubuentum eſt.

21. In lege naturæ & ſcripta ſi fuit aliquis vſus diſpenſationis per reuelationẽ incepit.

Vnde ſi fortè in lege naturæ inter fideles, vel in lege ſcripta fuit aliquis vſus huius poteſtatis, (quod mihi eſt incertum) credendum eſt per reuelationem incepiſſe, & ſupernaturaliter fuiſſe conceſſum, & ſic per traditionem ad poſteros manaſſe. Nam in illis ſtatibus fuiſſe ſimilia ſupernaturalia dona conuenientia ad ſpirituale regimen, & ad cultum Dei improbabile non eſt, licèt incertum, vt dixi. Denique his addere oportet, omnia, quæ dicta

A ſunt de poteſtate diſpenſandi à fortiori habere locum in poteſtate commutandi, quæ minor eſt, vt latiùs dicemus in cap. 11. Quod intelligo quoad commutationem, quæ requirit Prælati auctoritatem: nam ſi aliqua ſine illa fieri poteſt, alia eſt eius ratio, vt infrà videbimus.

CAPVT X.

In quibus perſonis ſit in Eccleſia poteſtas ordinaria ad diſpenſandum, & commutandum vota.

SVppono primò, actionem hanc pertinere ad iuriſdictionem, quod de diſpenſatione per ſe no- 1.
B tum eſt, & de illa nunc præcipuè tractamus: adiungimus verò commutationem quatenus aliquam diſpenſationem includit. Nam (vt dixi in fine capitis præcedentis, & pro omnibus ſequentibus accipiendum eſt) de hac ſola commutatione nunc loquimur. Iuriſdictio autem Eccleſiaſtica duobus modis haberi poteſt, nam vel ordinaria eſt, vel delegata, quarum diſtinctio ſatis nota eſt, & aliis locis eſt ſufficienter explicata, in iuriſdictione in foro pœnitentiæ, & in foro externo ad abſoluendum à cenſuris: eodem enim modo in præſenti diſtinguuntur: quia ergo delegata poteſtas ab ordinaria oritur, ideò de illa priùs tractamus. Suppono ſecundò, hanc poteſtatem non eſſe niſi in Eccleſiaſticis perſonis, quia hoc etiam generale eſt de omni poteſtate Eccleſiaſticæ iuriſdictionis, vt
C ex eiſdem libris, & ex tractatu de Legibus, & de Ordine ſuppono. Quod autem hic actus diſpenſandi in voto, ſit ſolius iuriſdictionis Eccleſiaſticæ notius eſt, quàm vt probatione indigeat: nam ex dictis in capite præcedenti de origine huius poteſtatis, & ex fine eius, qui merè ſpiritualis eſt, & ex materia, quæ diuinum cultum, & honorem continet, res eſt clariſſima, & ex traditione, & vſu Eccleſiæ de fide certa.

Quotuplex eſt iuriſdictio.

Poteſtas diſpenſandi in votis ſolum eſt in perſonis Eccleſiaſticis.

His ergo ſuppoſitis dico primò: Poteſtas hæc eſt in Summo Pontifice immediatè, ac de iure diuino, & in ſupremo gradu perfectionis eſt de fide. Quæ ſatis etiam probatur ex capite præcedenti: oſtendimus enim Chriſtum dediſſe immediatè 2.
D Petro hanc poteſtatem, vt paſceret Eccleſiam, & conſequenter in illo dediſſe ſucceſſoribus eius. Denique eadem eſt ratio de hac poteſtate, & de tota, quæ eſt in Pontifice. Nam illa vnica eſt, & indiuiſibilis, cuius actus quidam eſt hæc diſpenſatio. Vnde ſicut in aliis habet illam poteſtatem in ſumma perfectione, ita in hoc actu. Poſſunt autem notari nonnullæ prærogatiuæ, quæ ad ea, quæ dicemus conferent. Prima, quòd à nullo alio in terris pendet: omnis autẽ poteſtas in hoc genere ab ipſo pendet: vnde fit, vt poſſit ſibi reſeruare vota reſpectu omnium aliorum Prælatorum, quod nullus facere poteſt reſpectu ipſius: quia caput eſt. Secunda, quia hæc poteſtas in Pontifice eſt vniuerſalis reſpectu omnium votorum, perſonarum, ac locorum:
E quia eſt vniuerſalis Epiſcopus. Solùm ex parte votorum dubitari poteſt, an omnia ſint diſpenſabilia? Sed præſenti inſtituto ſatis eſt formaliter intelligi, omnia vota diſpenſabilia maximè cadere ſub poteſtatem Pontificis. An verò omnia ſint diſpenſabilia, necne, poſteà tractabitur: nunc autem ſupponimus, omnia poſſe per Pontificem diſpenſari, quod de ſimplicibus eſt certum, vt infrà videbimus. De ſolemni in alio volumine eſt ex profeſſo dicendũ. Tertia prærogatiua eſt, qua hæc poteſtas à

1. Aſſertio. Poteſtatem diſpenſandi in voto eſſe in Summo Pontifice immediatè, & de iure diuino.

Poteſtas hęc in Pontifice eſt vniuerſalis.

Ponti

Pontifice manat ad alios omnes, qui illam participant, ſiue iure ordinario, ſiue per delegationem, vt ex dicendis conſtabit.

3. 2. Aſſertio. Quæ poteſtas diſpenſandi & cõmutandi vota ſit in Epiſcopis.

Dico ſecundò: Vnuſquiſque Epiſcopus in ſua diœceſi habet ordinariam poteſtatem diſpenſandi, & commutandi omnia vota, quæ ſpecialiter reſeruata non ſunt. Eſt communis, & certa concluſio, D.Thomas dicta quæ.88.art.12.ad 3.& alij Theologi, citati in 4.diſtinct.38. Soto dicta quæſt.4.art. 3. Innocentius, Hoſtienſis & Panormitanus in cap. 1.de Voto, Silueſter *Votum* quæ.3. Et reliqui Summiſtæ eodem verbo, Nauarrus cap.12.num.75. & omnes. Solétque colligi ex cap.1.de Voto, ibi, *Sed eius, qui præſidet.* Quod aliqui expoſuerunt de Summo Pontifice: tum quia ille ſolus toti Eccleſiæ præeſt, tum quia ſcribens ibi Alexander III. ad quemdam Epiſcopum, non dicit, *tuo arbitrio, ſed eius qui præſidet.* Sed hic ſenſus probabilis non eſt: tum quia ſi Papa de ſe loqueretur, diceret potiùs *à noſtro pendet arbitrio*: tum etiam quia in omni proprietate Epiſcopus præeſſe dicitur in ſua diœceſi, & non eſt, cur maior fiat reſtrictio illorum verborum. Maximè quia quando eſt ſermo in iure de propria iuriſdictione Papæ, vel ponuntur verba, quæ maiorem dignitatem ſignificant, vel additur *qui toti Eccleſiæ præeſt.* Eſt ergo ibi ſermo de Epiſcopis, ſed quia intelligendũ erat generaliter, & reſpectiuè ſcilicet, de vnoquoque Epiſcopo pro ſua diœceſi, ideò vſus eſt Pontifex illo modo loquendi. Tantùm ergo valent illa verba, ac ſi dixiſſet, *ab ordinarij arbitrio pendet*, & ita exponunt Gloſſa, & omnes, & vſus, ac conſuetudo ita legem interpretata eſt. Videtur autem textus ille loqui de commutatione potiùs, quàm de diſpenſatione, de quo ſtatim dicam. Nunc ſufficit eadem conſuetudo Eccleſiæ ad hanc aſſertionem probandam: quia conſuetudo, vel ſufficit dare iuriſdictionem, vel eſt ſufficiens ſignum illius, vt eſt vulgare apud omnes, de quo alibi plura dixi.

D.Thom. Sot. Innocent. Hoſtienſ. Panor. Silueſt. Nauar.

Is qui præſidet eſt Epiſcopus.

4. Ratio verò eſt, quia hæc poteſtas eſt neceſſaria ad regimen Epiſcopale, & ex eadem ratione colligendum eſt, quàm ſit vniuerſalis ex parte votorum. Dicimus enim in aſſertione extendi ad omnia vota Epiſcopo non prohibita. Nam cùm duæ ſint regulæ in materia de poteſtate Epiſcoporum, vna affirmatiua, vt id poſſint, quod eis conceſſum inuenitur, qua vtimur in conceſſione indulgentiarum: alia eſt negatiua, vt poſſint, quidquid non inuenitur prohibitum, hac vtendum eſt in præſenti: quia hæc poteſtas eſt valdè neceſſaria ad ordinarium regimẽ, ideóq; extenditur ad omnia ſpecialiter non reſeruata. Nec poſſet alio modo commodè limitari: quia conſuetudo non oſtendit aliam determinationem, nec per rationem excogitari poteſt, quia de omnibus communibus votis eadem eſt ratio. Item quia hæc regula ſeruatur maximè in aliis abſolutionibus, & ordinariis diſpenſationibus, vt videre licet in additione ad Gloſſam in cap. *At ſi Clerici* §. *De adulteriis*, de iudiciis, verb. *Pœnitentia*, & Turrecremata in cap. *Si quis presbyter* d.50. n.3. Item additio ad Abb. in cap. *Propoſuit* de Conceſſione præb. nu. 12. Maiolius lib.5. de Irregularitate c.51. nu.4. Sancius referens alios lib.1. de Matrim. diſput.61. n.3. Quæ autem vota reſeruata ſint à iuriſdictione Epiſcoporum infrà videbimus.

De poteſtate Epiſcoporũ duæ ſunt regulæ.

Turrecr. Maiol. Sanci.

5. Panor. ſententia.

Contra hanc aſſertionem ſenſit Panor. in c. *Propoſuit* de Conceſſ. præb. nu.12. ait enim, Epiſcopis ſolùm eſſe conceſſam votorum cõmutationem, diſpenſationem autem cuiuſcumq; voti Papæ eſſe reſeruatam. Et hoc ſequitur Roſel. verb. *Papa* num.1.

Roſell.

A Fundari potuit primò in d.c.1.de Voto, vbi de ſola cõmutatione ſermo eſt: imò videtur poſtulari commutatio in rem Deo magis gratam. Secundò in ca. *Accedentibus*, de Exceſ. Prælat. & in c.1.d.25. & ca. *Quamuis* d.68. numerantur actus proprij Epiſcoporum, inter quos hic non ponitur. Tertiò poteſt adiungi ratio, quia ad paſtorale officiũ Epiſcopi, & ad prouidendum ſaluti ſuarũ ouium, ſatis eſt, vt poſſit vota tollere commutando: ergo ex vi officij nõ amplius poteſt: ergo liberalior remiſſio meritò ſupremo paſtori reſeruatur. Atque hanc opinionem referunt Innoc. & Hoſtienſ. in c.1.de Voto. Illam verò ſolùm reiiciunt: quia in omni commutatione inuoluitur aliqua diſpẽſatio. Sed hoc modo non impugnatur ſufficiẽter illa ſententia. Tum quia id non B eſt verum, quando commutatio eſt euidenter in meliùs, vt infrà oſtendam: tum quia licet in aliis miſceatur aliqua diſpẽſatio, illa eſt ſecundum quid tantùm, & non eſt in ſubſtantia voti, ſed ſolùm in modo implendi illud, non in propria ſpecie, ſed per aliquid æquiualens. Vnde infrà oſtendemus poſſe ſeparari poteſtatem commutandi à poteſtate diſpenſandi, quando eſt delegata: ergo poteſt idem dici in ordinaria.

Nihilominùs illa ſententia falſa eſt, & in ea nec ipſe Panorm. perſtitiſſe videtur in cap.1.de Voto, & ita illam reiiciunt Silueſt. Soto, & Nauar. ſuprà. Ratio autem potiſſima eſt, quę adducta eſt de conſuetudine, & de munere Epiſcopali, quæ paulò inferiùs amplius expendetur. Item quia probationes C nullius ſunt momenti: nam in d.c.1.de Voto, interrogatio facta fuerat Pontifici de commutatione, & redemptione voti, & ideò de commutatione etiam reſpondet, & nihilominùs in fine ita concludit, *& ſecundum hoc habet exinde diſpenſare.* Significans, iuxta exigentiã negotij poſſe Epiſcopũ diſpenſatione vti, vel pura, vel miſcẽdo cõmutationem, prout iudicauerit expedire. Alia verò Iura non ſunt ad rem: nã in Canonibus Decreti ſermo eſt de actibus ordinis, nõ de actibus iuriſdictionis. In c. autẽ *Accedentibus* non numerantur omnes actus iuriſdictionis Epiſcopalis directè, & (vt ita dicam) per ſe, ſed per occaſionem cõmemorantur aliqui, quos inferiores quidã Abbates vſurpabant. Et fieri potuit, vt non vſurparent votorum diſpenſationem. Et nihilominùs poſt nu- D merationem illorum actuum additur, *& ſimilia*, ſub quibus poteſt hic actus comprehendi. Ratio autem tertio loco facta, ſi quid valeret, probaret etiam in Pontifice non eſſe poteſtatem diſpenſandi, ſed tantùm commutandi: quia ad prouidendum neceſſitatibus fidelium ſufficit commutatio, neq; ipſi Pontifici data eſt hæc poteſtas, niſi vt prudẽter ſuccurrat fidelium neceſſitatibus. Vnde non eſt illi datum, vt liberaliter remittat ſine cauſa. Oportet ergo dicere, aliquando non ſufficere cõmutationem propter neceſſitatem, vel periculũ ſubditi, vel quòd licèt in rigore ſufficiat, non expedit ſemper illo rigore vti propter alias cauſas occurrentes. Hæc autem reſponſio tam habet locum in Epiſcopo, ſicut in Pontifice Summo.

6. Excluditur ſententia Panormitani.

Cap. *Accedentibus.*

E Circa hanc verò poteſtatẽ Epiſcoporum occurrunt tres breues interrogationes. Prima eſt, an hæc poteſtas data ſit illis ex diuino iure, & immediatè à Chriſto, vel à Vicario eius, & de iure Põtificio? Sed hæc quæſtio generalis eſt de actibus iuriſdictionis Epiſcopalis, & de iuriſdictione in foro pœnitentię, & de poteſtate cõcedendi indulgentias, & cõferendi cẽſuras, vel abſoluendi ab illis, vt in illis locis tractauimus, & eandem reſolutionẽ habet in præſenti: quia eſt eadem ratio, vt facilè conſiderãti cõſtabit. 7.

7. Vnde cõceſſa ſit Epiſcopis poteſtas diſpenſandi in voto.

Itaque

Itaque cenſeo, hanc poteſtatem primò eſſe communicatam Petro pro ſe, & pro ſuis ſucceſſoribus, & per illum communicatam eſſe Epiſcopis. Quamuis enim Epiſcoporum dignitas, & munus à diuino iure trahat originem, & ſecundum exigentiam eius *communicanda illis ſit* iuriſdictio, nihilominùs proximè per Chriſti Vicarium collata eſt: & ideò ipſe poteſt illam moderari, & limitare, quamuis omninò auferre non poſſit: quia hoc eſſet in deſtructionem, & iuri diuino aliquo modo repugnat. Dici ergo poteſt hæc poteſtas communicari Epiſcopis ratione diuini iuris inſtituentis munus Epiſcopale, adiuncta ratione, quæ poteſt dici ius diuinum naturale, ſuppoſita inſtitutione talis dignitatis. Ad illam enim ſequitur, vt debeat illi conferri omnis poteſtas ordinaria moraliter neceſſaria ad tale munus: talis autem reputatur poteſtas hæc abſoluendi à votis; & ideò in virtute iuris diuini collata eſt, licet per Chriſti Vicarium proximè conferatur.

Epiſcoporũ dignitas trahit originem à diuino iure, ſed per Chriſti Vicarium illis eſt communicata.

8. Prætereà peti poteſt, quid ſit dicendum de Archiepiſcopis, & Superioribus. De quibus dubitari non poteſt, an habeant hanc poteſtatem in ſuis propriis diœceſibus? nam hoc per ſe notum eſt ex dictis in ſecunda aſſertione. Solùm ergo interrogari poteſt, An hæc poteſtas extendatur in Archiepiſcopo ad totum Archiepiſcopatum, vt complectitur omnes diœceſes ſuffraganeorum, & cum proportione de Patriarcha, vel Primate. In quo certum eſt, ordinariè non extendi poteſtatem Archiepiſcopi extra proprij Epiſcopatus diœceſim, & ita non poſſe diſpenſare iure ordinario in votis ſubditorum ſuorum ſuffraganeorum. Quia nec ex iure ſpeciali habet talem poteſtatem, nec ex conſuetudine, nec ex vi muneris: quia ipſe non eſt ordinarius paſtor talium perſonarum; neque in eis habet immediatam iuriſdictionem. Vnde nec poteſt confeſſiones earum audire, nec à caſibus reſeruatis ſuis Epiſcopis eas abſoluere: ergo multò minùs poteſt cum eis in votis diſpenſare. Et ita ſentiunt Paludanus, & Sylueſter ſuprà, & ſumitur ex cap. *Paſtoralis*, de Offic. Ordin. ibi, *Cùm in eum (exceptis quibuſdam articulis) nullam habeat poteſtatem*, ſcilicet Archiepiſcopus in ſubditum ſui ſuffraganei. Dices: Archiepiſcopus poteſt indulgentias concedere in toto ſuo Archiepiſcopatu, cap. *Noſtro*, &c. de pœnit. & remiſſ. ergo & hanc diſpenſationem. Reſpondetur, negando conſequentiam, quia in his, quæ extraordinaria ſunt, non habet locum regula negatiua, vt quidquid non prohibetur, poſſint, ſed affirmatiua, vt ea, poſſint, quæ illis conceſſa inueniuntur, & non plura. Vnde in his nihil valet argumentum à ſimili, ſed potiùs valet argumentum ab ſpeciali, quia illud eſt conceſſum, & non aliud: ergo vltra illud nihil poteſt. Accedit, quod indulgentia non eſt odioſa, ſicut diſpenſatio, nec ita pręiudicat iuri diœceſanorum.

An eadem poteſtas ſit conceſſa Archiepiſcopis per ordinẽ ad totum Archiepiſcopatum. Poteſtas Archiepiſcopi non extẽditur extra proprij Epiſcopatus diœceſim.

Cap. *Paſtoralis*.

Cap. *Noſtro*.

In his quæ extraordinaria ſunt, nõ habet locũ regula negatiua.

9. Solùm ergo poteſt dubitari, an Archiepiſcopus, ſaltem quando viſitat Prouinciam, poſſit hanc diſpenſationem dare, ſicut poteſt confeſſiones audire, & abſoluere iuxta cap. vlt. de Cenſib. in 6. In quo Paludanus 4. diſt. 38. quæſt. 4. artic. 4. concl. 8. variè loquitur, priùs enim negat, poſteà verò indicat, quòd licèt diſpenſare non debeat, ſi tamen faciat, tenebit diſpenſatio. Imò hoc poſteriùs dicere videtur, etiam extra tempus viſitationis, quod tamen nullo iure fundatum eſt, vt dixi, quia ſi non debet diſpenſare, ideò eſt, quia iuriſdictionem non habet: ergo nec valebit diſpenſatio. Vnde è conuerſo, ſi dum viſitat habet iuriſdictionem ad dipenſandum in votis, cur non poterit licitè id fa- A cere, ſicut poteſt licitè à peccatis abſoluere? Ergo tamen non video, vnde talem iuriſdictionem habeat, etiam dum viſitat, quia non eſt coniuncta cum poteſtate abſoluendi in confeſſione, vt per ſe conſtat: ergo non colligitur ex dicto cap. vlt. Imò in hoc habet locum regula, quòd ſolùm poteſt Archiepiſcopus in his rebus ea, quæ illi inueniuntur conceſſa, iuxta cap. *Duo ſimul*, cum ſequentibus, de Offic. ordin. ſed hoc non conceditur ibi, vt conſtat, nec alibi, vt omnes fatentur; ergo. Quare hanc partem cenſeo probabiliorem, niſi conſuetudo alicubi contrarium habeat, quod mihi non conſtat. Item Archiepiſcopus dum viſitat, non poteſt literas dimiſſorias dare ſubditis ſuffraganeorum, nec diſpenſare in impedimentis matrimonij Epiſcopali- B bus, nec ſimiles actus ordinariæ iuriſdictionis ſibi expreſsè non conceſſos exercere, argumento cap. *Paſtoralis*, de Offic. ordin. ergo nec in votis diſpenſare.

Palud. An in viſitatione Archiepiſcopus poſſit diſpenſare.

Cap. *Duo ſimul*.

Archiepiſcopus in votis dum viſitat diſpẽſare nõ poteſt.

10. Tandem dubitari poteſt de Cardinalibus, ſed de illis conſtat ex vi ſuæ dignitatis non habere iuriſdictionem Epiſcopalem, ac ſubinde nec poſſe in votis diſpenſare. Dicuntur autem habere ſpecialem iuriſdictionem in foro Pœnitentiæ ſuprà ſuam familiam, vt in 4. tom. 3. part. tetigi. Vnde fortaſſe etiam habent hanc poteſtatem circa eos, qui ſunt de familia ſua, ſed non inuenio de hoc latum ſpeciale ius, nec ab Auctoribus aliquid in ſpeciali dictum: ſolùm videtur poſſe ex eo colligi, quod Cardinalis dicitur habere ius Epiſcopale in ſua Eccle- C ſia, vt teſtatur Ioannes Andreas in cap. 1. de Maior. & obedient. in 6. & Martin. Laudenſis in tractat. de Cardin. quæſt. 60. vbi refert, Papam hoc declaraſſe. Ex quo vniuerſaliter colligit, quoad ſibi ſubiectos habere hanc poteſtatem. Nihilominùs nihil in hoc aſſero: nam pendet ex facto, & conſuetudine, de qua mihi non ſatis conſtat. At verò ſummus Pœnitentiarius, & Legatus Papæ hanc habent poteſtatem, quæ licet ſit ex commiſſione Papæ, eſt in ratione muneris, & ordinario iure, & ideò non cenſetur eſſe delegata, ſed ordinaria.

Cardinales nullãhabent poteſtatem diſpenſandi ex vi dignitatis in voto.

Ioan. Andr. *Mart. Laud.*

Summus Pœnitentiarius, & Legatus Papę habet hanc poteſtatem.

11. Dico tertiò: Parochus, ſeu ſacerdos proprius non habet poteſtatem ordinariam ad diſpenſandum, vel commutandum vota. Eſt ſententia certa, & communis Theologorum in 4. diſt. 38. Richardi art. 9. D Paludani quæſt. 4. art. 4. concl. 6. & 9. Antonini 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 8. & 9. Canoniſtæ communiter in cap. 1. de Voto, Innocentius, Hoſtienſis, Panormitanus, &c. & Summiſtæ verb. *Votum*, Nauarrus, d. c. 12. n. 75. & 79. Soto d. q. 4. art. 3. Et ſumitur ex D. Thoma, d. art. 12. quatenus dicit, ad diſpẽſandum requiri Prelati auctoritatem; ergo inferiores omnes qui Prælati non ſunt, non habent hanc poteſtatem. Et idem intelligunt omnes de poteſtate cõmutandi vtique, quando commutatio requirit poteſtatem iuriſdictionis, quam poſtea explicabimus. Ratio à priori eſt, quia diſpenſatio hæc eſt actus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, diſtinctæ à iuriſdictione ſacramẽti pœnitentiæ, ſed in Parocho, & ſimilibus non eſt talis iuriſdictio: nullo enim iure illis cõceditur, nec E ex natura rei, vel conſuetudine colligi poteſt, ergo.

3. Aſſertio. Parochus proprius nõ habet poteſtatẽ diſpenſandi vel cõmutandi vota.

Richard. *Palud.* *Anton.* *Innocent.* *Hoſten.* *Panorm.* *Nauarr.* *Soto.* *D. Thom.*

12. Contra hanc verò aſſertionem referri ſolet Supplementum Gabrielis dicta d. 38. quęſt. 1. in fine, vbi ſolùm ait: *Quandoque Prælatũ inferiorem, & ſimplicem ſacerdotem poſſe, quoad ſibi ſubiectos in aliquibus votis diſpenſare.* Sed fortè intelligit, aliquando id poſſe ex ſpeciali priuilegio, vt mox dicemus: nam de ordinario iure probabile non eſt. Contra hanc etiam receptam doctrinam videtur docere Emmanuel Rodri. tom. 2. Quæſtionum regular. quæſt. 46. art. 9.

Em. Rodri.

Curatus poteſt diſpenſare in votis minoribus.

quatenus dicit, Curatum poſſe diſpenſare in votis minoribus, vt peregrinationis breuis, vel ſimilibus: quia poteſt diſpenſare in ordinariis legibus Eccleſiaſticis, vt ieiunij, vel audiendi Miſſam, &c. Et eadem eſt ratio de dictis votis iuxta doctrinā D.Thomæ, dicta quæſt.88.art.10. Sed hæc ſententia non eſt admittenda, quia eſt contra communem, & nullo textu fundatur, vt ipſe fatetur, nec etiam circa vota oſtendi poteſt talis conſuetudo, imò de contraria teſtantur Hoſtienſis, & alij Auctores allegati. Vnde argumentum ex diſpēſatione legis ſumptum retorqueri poteſt, quia Parochus non poteſt in legibus diſpenſare, quod ſi in aliqua poſſet ex ſpeciali conſuetudine, ad alias leges extendenda non eſt, nēdum ad vota. Quando autem poſſint Parochi diſpenſare in legibus, dicemus in tractatu de Legibus, quem præ manibus habemus.

D.Thom.

Hoc reiicitur.

13.
3.Aſſertio. Nullum Prælatum inferiorem Epiſcopo ſine iuriſdictione Epiſcopali poſſe in votis diſpenſare iure ordinario.

Dico quartò: Nullum Prelatum inferiorem Epiſcopo, vel in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutum ſine iuriſdictióne Epiſcopali, poſſe in votis diſpenſare: ex priuilegio autem, conſuetudine, vel ſpeciali inſtitutione Pontificia, Prælatos aliquos ſæculares inferiores Epiſcopis, qui Epiſcopalem iuriſdictionem participant, & Prælatos regulares exemptos poſſe in votis non reſeruatis cum ſuis ſubditis diſpenſare, ſempérque ſub diſpenſatione commutationem intelligimus in ſenſu explicato. Aſſertio cōmunis eſt, circa quam notanda eſt regula Innocentij in cap.2.de Eo, qui fur.ordin.recep. quam valdè commendat Abbas in cap.1.de Voto, num.7.dicítque eſſe communiter receptam in cap.vlt. de Poſtul.Prælat. Prælatum inferiorem Epiſcopo nō poſſe diſpenſare, niſi in caſibus in Iure expreſſis. Quam probat Abbas ex Clement.2.de Priuileg. vbi nihil innenio. Innocentius autem illam deducit ex cap. *Ad hæc*, de Offic.Archid. quatenus ibi dicitur, *Archidiaconum non poſſe ardua negotia ſine Epiſcopo terminare*: nam diſpenſatio votorum inter ardua negotia computatur. Propria autem ratio eſſe videtur, quia iſti inferiores non ſunt ordinarij paſtores, ſecluſa ſpeciali inſtitutione, aut priuilegio: & ideò in eis non habet locum regula, vt poſſint, quidquid eis non prohibetur, ſed alia, ſcilicet, vt ea tantùm poſſint, quæ illis inueniuntur conceſſa in Iure, vt dicunt dicti Auctores: non excludunt tamen conſuetudinem, quæ, vt ſæpe dixi, vel iuriſdictionem præbet, vel datam oſtendit, argumēto cap.vlt.de Offic. Archidiac.cap.vlt.& cap. *Duo ſimul*, de Offic.ordin. cum ſimilibus. Aduertit autem Paludanus conſuetudinem hanc derogare iuri communi, & ideò eſſe reſtringendam, ita vt ſi Archidiaconus, verbi gratia, ex conſuetudine alicubi diſpenſet in votis perſonalibus, ac leuibus, non extendatur ad realia, nec ad grauia, ſecluſa autem cōſuetudine dicta regula ſeruanda eſt in Archidiaconis, Abbatibus, & ſimilibus inferioribus Prælatis, & ita ſentit Sylueſter *Votum*, 4.quæſt.3.Paludanus dicto art.4.concl.7.

Innocent.

Abbas.

Archidiaconus non poteſt ſine Epiſcopo ardua negotia terminare.

Sylueſter.

14.
Qui ex priuilegio poſſint in votis diſpenſare. Pōtifex poteſt hanc poteſtatem cōmunicare, vt ordinariam.

Secunda verò pars de Prelatis ſæcularibus ex vſu conſtat in multis Prælatis exemptis, qui iuriſdictionem habent Epiſcopalem. Et ratio eſt, quia Pontifex poteſt hanc iuriſdictionem communicare, vt ordinariam, quia in illo exiſtit tanquam in principali, & vniuerſali cauſa ſub Chriſto, & ad illum ſpectat illam diſtribuere, & inſtituere diuerſos miniſtros, per quos ex officio, ac ſubinde iure ordinario adminiſtretur: hac autem poteſtate ſæpe vtitur, prout iudicat expedire, vt conſtat ex vſu, & ex cap. *Duo ſimul*, cum ſequentibus, de Offic.ordin.& alus ſimilibus. Quocirca ad cognoſcendum, quanta & qualis ſit hęc poteſtas in his Prelatis inferioribus A conſulenda ſunt eorum priuilegia, & cōſuetudines. Pro regula verò tenendum eſt, quod ſi habent ordinariam iuriſdictioné Epiſcopalem, ita vt ſuam veluti diœceſim habeant, & ſuum tribunal, conſequenter etiam habeant poteſtatem diſpenſandi in votis. Quæ regula à ſimili ſumitur ex Gloſſa in Clement.1.de Reb.Eccleſ.non alien. cum Innocentio, quem allegat in cap. *Statuimus*, de Tranſact. Et ad eandem confirmandam conferunt multa, quæ congerit Abbas in cap. *Significaſti*, de Foro compet. à num.5.vſque ad 13.& clariùs, ac breuiùs in cap.1.de Voto, nu.7.vbi ita exponit verba illius textus, *Quilibet præſidens, ſcilicet habens iuriſdictionem Epiſcopalem*: quia talis Prælatus poteſt exercere iura Epiſcopalia.

Gloſſa.

Abbas.

B Tertia denique pars de Prælatis regularibus, intelligenda eſt reſpectu ſubditorum regularium, & 15.
exemptorum: nam ſi non ſunt exempti, potiùs ſubduntur Epiſcopis, vt propriis Prælatis: nec tales ſuperiores regulares merebuntur nomen Prælatorum, vt ſtatim dicam. Si verò contingat Prælatos regulares habere iuriſdictionem Epiſcopalem in laicos (vt ex priuilegio aliquibus conceditur) tunc per accidens eſt, quòd illi Prælati ſint regulares, & in eis locum habent dicta in proximo puncto. Sic ergo explicata illa pars ſequitur ex regula proximè tradita, quia hi Prælati regulares re vera habent iuriſdictionem Epiſcopalem, vt nunc ſuppono. Item eſt hoc conſequens ad exemptionem: nam eo ipſo, C quod hi religioſi eximuntur à iuriſdictione Epiſcoporum, non poſſunt ab eis diſpenſari; ergo Prælati eorum in hac poteſtate ſuccedunt, quos loco Epiſcoporum habent, nec Pontifici immediatè ſubiiciuntur. Et ideò hæc poteſtas non eſt in his Prælatis vt delegata, ſed vt ordinaria, quia ſuppoſita inſtitutione, & approbatione religionis competit illis ex vi muneris, & officij. Et ita docent communiter Doctores, præſertim Richardus art.9.q.2. Sylueſter d.q.3.Sotus lib.7.q.3.art.1.q.4.art.3. Caietanus d.art.8.Nauarrus d.n.75. Qui declarant, omnes Prælatos religioſos, qui poſſunt irritare vota ſubditorum, poſſe etiam diſpenſare, ſi velint, atque ita nō ſolùm Genetales, & Prouinciales, ſed etiam Prælatos locales, ſeu conuentuales habere hanc poteſtatem. Et vſus hoc confirmat. Ratio autem eſt, quia D illi etiam iuriſdictionem Epiſcopalem participant, quia ex vi ſui muneris eis committitur plena cura ſpiritualis ſubditorum, & hac ratione inſtituuntur cum ſufficienti iuriſdictione ad hoc munus, & ad alia ſimilia, ideóque ſub nomine Prælatorum propriè comprehenduntur, vt tradunt Summiſtæ verb. *Prælatus*, cum Gloſſa in Clement.1. de Elect.verb. *Prælatus*.

Prælati regulariū habent poteſtatē quaſi Epiſcopalem in ſuos ſubditos.

Richard. Syluest. Soto. Caietan. Nauarr.

Contra hanc verò aſſertionem ſentit Paludanus 16.
in 4.d.38.q.4.art.4.concl.7. Ratio eius eſt, quia vel vota religioſi fuerunt emiſſa ante profeſſionem, vel poſt: priora extinguuntur profeſſione, & ita propter illa non eſt neceſſaria poteſtas diſpenſandi: poſteriora verò irritatione tolluntur, & ita etiam non eſt locus diſpenſationi. Sed profectò vna poteſtas E non excludit aliam, ſunt enim diuerſarum rationum, & non ſunt contrariæ, & vtriuſque fundamentum reperitur in Prælato religioſo, quia poteſtas irritandi fundatur in ſubiectione ex vi voti, & profeſſionis; poteſtas autem diſpenſandi in iuriſdictione Eccleſiaſtica communicata his Prælatis per Apoſtolicam Sedem, vt ex eorum inſtitutis, & Bullis conſtat. Vnde quando Monachi non erāt exempti, vel ſi qui nunc ſunt religioſi non exempti, eorum ſuperiores, licèt habeant irritandi poteſtatem,

Palud. Contraria ſentit.

Vna poteſtas non excludit aliā.

non

non poterunt diſpenſare in votis, quia non ſunt propriè Prælati, ſed eorum Prælatus proximus eſt Epiſcopus. Abbatiſſæ etiam licèt irritare poſſint, non tamen diſpenſare, quia non ſunt capaces iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, vel ſaltem iure ordinario eis non conceditur. At verò Prælati regulares exempti vtramque poteſtatem habent.

17. *Prælati religionis aliqua vota regulariũ irritare nõ poſſunt. Anton. Caietan. Syluester. Soto. Palac. Nauarr.*

Neque id eſt ſuperfluum, tum quia interdũ poterunt ex iuſta cauſa nolle irritare, diſpenſare, vel commutare. Tum etiam quia aliquando vota irritare non poſſunt, in quibus poterunt diſpenſare, quorum nonnulla exempla breuiter notari poſſunt. Primum eſt, votum tranſeundi ad arctiorem religionem, vt affirmat communis ſententia Antonini, 2.p.tit.11.c.2.§.9. Caietani, 2.2.quæſt.189. artic.2. Syluestri, d.quæſt.3. Soto, quæſt.3.art.2.dub.2.& q.4.artic.3. Palacij, d.diſp.3. Nauarri, Comment.4.de Regul.cap.22. qui omnes ſupponunt, hoc votum non poſſe irritari, vt ſuprà vidimus, & quoad diſpẽſationem non eſſe reſeruatum, & conſequenter inferunt à proprio Prælato poſſe diſpenſari, quia poſſet ab Epiſcopo, ſi eſſet illi ſubiectus, de quo infrà ſuo loco videbimus.

18. *Votum confirmatum à Prælato, nõ poteſt ab eodem irritari. Richard.*

Secundum exemplum eſt de voto confirmato ab eodem Prælato, quod fortè irritare non poteſt, ſaltem licitè, poteſt tamen diſpenſare in illo ex iuſta cauſa, ſecundum omnes allegatos, licet aliqui antiqui oppoſitum dixerint, vt refert Richardus ſuprà art.4.q.3. à quibus ipſe non recedit, licèt ſolùm cõcludat tutius eſſe à ſuperiore Prælato diſpenſationem petere. Sed quod diximus certum eſt, quia Prælatus conſentiendo in voto ſubditi, non ſe priuauit poteſtate diſpenſandi, cur enim, vel à quo? Aut enim ſua voluntate, & hoc non, vt conſtat, vel voluntate Superioris, & de hac, vnde conſtat? vel quæ eſſe poteſt iuſta cauſa illius, cùm ille non peccauerit confirmando votum, vt in pœnã priuationem illam meruerit? vel denique illa priuatio ſequitur ex natura rei, & hoc etiam dici non poteſt cum fundamento: quia ex confirmatione voti ad ſummum ſequitur, vt tale votum ſit firmum, votum autem quantumuis firmũ, eſt diſpẽſabile; ergo non obſtante illa confirmatione, votum manet ſub obiecto potentiæ diſpenſandi, quæ in ſe nec diminuta, nec ligata fuit. Non eſt ergo dubium, quin legitima cauſa intercedente, poſſit idem Prælatus licitè, & validè in illo voto diſpenſare.

19. Quin etiam addimus tertium exemplum de voto confirmato à Superiori Prælato, quod ab inferiori ordinario irritari non poteſt, & tamen poteſt diſpenſare, etiamſi Richardus ſuprà oppoſitum dicat. Probatur, quia illud votum eſt diſpenſabile, vt ratio facta probat, & non fuit reſeruatum à Superiore propter conſenſum in illud, ſed tantùm confirmatum, quod longè diuerſum eſt, nec diſpenſatio eſt contraria confirmationi, ſicut eſſet irritatio: quia eſt à poteſtate iuriſdictionis, non à poteſtate dominatiua. At per confirmationem Superioris extrahitur votum à poteſtate dominatiua inferioris, non à iuriſdictione voluntaria, ad quam pertinet diſpenſatio, ergo.

CAPVT XI.

Qui ſint ſingulorum fidelium Prælati ordinarij ad eorum vota diſpenſanda.

1. QVamuis Prælatus, & ſubditi correlatiua ſint, & ideò explicata poteſtate Prælatorũ, videatur A conſequenter declaratũ, vniuſcuiuſque vota à Prælato, cui vouens eſt ſubditus, eſſe diſpenſanda: nihilominùs propter nonnulla dubia, quæ in aliquibus perſonis occurrunt, vtile erit etiam ex parte vouentium, hanc ſubiectionem, ſeu relationem, & capacitatem declarare.

Et primò inquiri poteſt de Pontifice: nam etiam ille eſt capax votorum, ſiue illa habuerit ante Pontificatum (non enim extinguuntur ipſo facto per dignitatem illam, quia nullo iure, vel ratione hoc affirmari poteſt) ſiue ſint emiſſa in illo ſtatu: nam eſt capax vouendi, ſicut & iurandi, vt per ſe notum eſt. Nec dubitandum eſt, quin talia vota Pontificis diſpenſabilia ſint, quia non debet eſſe peioris conditionis, quàm reliqui fideles. A quo ergo diſpen- B ſabuntur? Nam Prælatum non habet, cùm in terris non habeat ſuperiorem, & ſecum ipſe diſpenſare non poteſt, quia hîc eſt actus iuriſdictionis, quem non poteſt idem exercere circa ſeipſum. Dicendum verò eſt, talia vota eſſe diſpenſanda per eiuſdem Pontificis iuriſdictionem: quia per inferiorem fieri non poteſt talis diſpenſatio, vt ratio facta probat. Deinde optimus modus erit, ſi Pontifex hanc iuriſdictionem ſuo confeſſori cõmittat, quia tunc optimè, & ſine vlla ſuſpicione exercebitur iuriſdictio. Sic enim aliàs diximus confeſſorem Pontificis ab eodem habere iuriſdictionem, qua illum abſoluit. Denique non eſt improbabile, ipſum Pontificem poſſe per ſeipſum ſecum diſpenſare, quia hîc non C requiritur diſtincta perſona propter ſpecialem inſtitutionem, ſicut in abſolutione Sacramentali: nec etiam requiritur propter vſum iuriſdictionis, quia in iuriſdictione voluntaria, & ſuprema non eſt inconueniens eundem, vt Pontificem operari in ſeipſum vt hominem, ſicut de Indulgentiis aliàs diximus. 2.

Vota facta à Pontifice ab eodem ſunt irritabilia.

Confeſſor Põtificis ab illo iuriſdictionem abſoluit, qua illũ abſoluit.

3. *Simile dubium de Epiſcopis. Paludan.*

Secundò eſt ſimile dubium de Epiſcopis, de quibus Paludanus 4.d.38.q.4 art.4.concl.8. dicit, vota Epiſcopi ſuffraganei poſſe diſpenſari ab Archiepiſcopo. *Quia eſt (inquit) illi ſubiectus.* Vnde conſequenter idem fortaſſe diceret de Archiepiſcopo reſpectu Patriarchæ, vel Primatis. Sed ex iure hoc accipi non poteſt, quia nullum inuenitur, & alioqui Epiſcopus non eſt propriè ſubditus Archiepiſcopo D in ſpirituali regimine perſonæ ſuæ, ſed ſolùm in aliquibus actibus pertinentibus ad externam gubernationem Eccleſiæ, vt ſumitur ex cap. *Paſtoralis*, de Offic.Ord. & ideò credo conſulendam eſſe conſuetudinem, de qua mihi non conſtat. Addit ſecundò Paludanus, poſſe hos Prælatos eligere confeſſorem, qui cum illis in votis diſpenſet, quòd ſolùm probat ex eo, quòd poſſunt eligere confeſſorem, qui eos abſoluat à caſibus Epiſcopo reſeruatis, iuxta cap. vlt. de Pœnit.& remiſſ.

Excluditur Paludan.

Archiepiſcopo non eſt propriè ſubditus Epiſcopus in ſpirituali regimine. Cap. Paſtoralis.

4. *Confeſſor Epiſcopi nõ poteſt cum eo diſpenſare in votis.*

Sed hæc probatio inefficax eſt, tum quia ibi ſolùm conceditur poteſtas eligendi confeſſorem, ad quam non ſequitur poteſtas eligendi diſpenſatorem in votis; vt per ſe notum eſt: & ideò quando E vtrumque conceditur, exprimitur, vt in Iubileis fit. Tum etiã quia ibi nulla fit mentio de reſeruatione, & ita ex vi illius textus non poteſt cõfeſſor electus abſoluere à caſibus reſeruatis Superiori. Quod autem poſſit abſoluere à reſeruatis ipſimet Epiſcopo, nihil refert: quia illa reſeruatio non comprehendit reſeruantem, tum quia non abſoluitur iuriſdictione ſua, ſed manante à Superiore, tum quia licèt ita abſolueretur, ipſe poſſet committere iuriſdictionem ſupra caſum à ſe reſeruatum. Supra votum autem ſuum non poteſt, quia infra Papam nullus poteſt ſecum diſpenſare, vt ſenſit Gloſſa 1. (etiam de in-

Panorm.

Syluest. Angel.

terpretatione loquens) in capit. *Magnæ*, de Voto, vbi Panormitanus expreſsè dicit, Epiſcopum non poſſe diſpenſare in propriis votis, & ſequitur Syluester *Votum*, 4.quæſt.3. §. *Vndecimum*, & Angelus, *Votum*, 4. num. 7. argumento Clement. 2. de Rebus Eccleſ.non aliena. vnde fit, vt Epiſcopus non poſſit committere confeſſori à ſe electo poteſtatem diſpenſandi ſecum: quia nemo dat, quod non habet. Quòd autem confeſſori ab Epiſcopo electo Pontifex illam conferat iure non probatur, vt dixi. Niſi ergo conſuetudo Epiſcoporum talem facultatem oſtendat, iure ordinario à Pontifice in hac diſpenſatione pendent: quia illi immediatè in his ſpiritualibus ſubiiciuntur.

Epiſcopus nequit committere ſuo confeſſario poteſtatem ad diſpēſandum cum illo in votis.

5. Expeditur ſimile dubiũ de Prælatis habentibus iuriſdictionem Epiſcopalem.

Tertiò iuxta hæc definiendum eſt ſimile dubium de Prælatis exemptis habentibus iuriſdictionem Epiſcopalem, & poteſtatem ad diſpenſandum vota. Nam Paludanus dicta quæſtione 4.artic.4.concluſ.8.de Abbate ait, poſſe eligere confeſſorem, qui cum illo in votis diſpenſet, ſub Abbate verò omnes hos Prælatos comprehendere videtur, & tam regulares, quàm ſæculares iuxta tenorem capit.vltim.de Pœnitent.& remiſſ. Sed hoc eadem ratione improbatur, quam de Epiſcopis attulimus: quia non eſt maior poteſtas, nec maius priuilegium horum inferiorum Prælatorum, quàm Epiſcoporum, vt per ſe notum eſt. Igitur ſi ſæcularis fuerit, & immediatè ſubiiciatur Papæ, ad illum recurrat, neceſſe eſt, vt ab eo diſpenſetur: ſi verò fuerit regularis Prior, Guardianus, & ſimiles à Prouinciali, hîc à Generali, vel Commiſſario (ſi eum habuerit) & denique inferior à Superiore diſpenſandus eſt, quia Superior habet in inferiorem Prælatum iuriſdictionem, & non è conuerſo, neque idem in ſeipſum. Prælatus autem ſupremus religionis, vt Generalis à tota religione, quæ illi ſuperior eſt, poteſt habere deſignatam perſonam ad hoc munus, vel poteſtatem eligendi confeſſorem cum tota hac poteſtate, quam tunc non eligens, ſed religio in virtute Bullarum Pontificiarum confert. Ac denique in vnaquaque religione expendenda ſunt illius priuilegia, & ſtatuta; & iuxta illa iudicandum eſt.

In religionibus inferior Prælatus à Superiore diſpenſandus, & ſupremi à tota religione.

6. An Principes ſæculares habeant aliquam poteſtatem ad diſpenſandũ in ſuis votis.

Quartum, & ſimile dubium tractari poteſt de Regibus, vel aliis ſæcularibus Principibus, ſed re vera in eis propriè non habet locum, nec in aliquo genere, vel ſtatu hominum, ſiue laicorum, ſiue Eccleſiaſticorum, ſæcularium, vel regularium. Nam omnes habent aliquem Eccleſiaſticum Prælatum, cui ſubiiciuntur, & ab illo debent per ſe loquendo in votis diſpenſari. Vt Cardinalis, verbi gratia, à Papa, Reges à ſuis Epiſcopis, loquendo de ordinario iure. Nam ex priuilegio fortaſſe habent facultatem eligendi confeſſorem, qui hanc poteſtatem habeat, & tunc à Papa manabit poteſtas, & ſic de aliis ſimilibus perſonis iudicandum eſt. De inferioribus autem occurrunt duo alia ſpecialia dubia, partim ad religioſos, partim ad laicos pertinentia.

7. An poſſit religioſus petere diſpenſationem voti ab Epiſcopo.

Quintò ergo interrogari poteſt, an poſſit ſubditus Prælati exempti, vt religioſus, verbi gratia, petere diſpenſationem ſui voti ab Epiſcopo, & non à Prælato ſuo: quaſi cedendo priuilegio exemptionis. Sed hæc quæſtio generalis eſt de vſu talis iuriſdictionis, præſertim in fauorabilibus, & voluntariis, quam, Deo dante, tractando de ſtatu religioſo diſſeremus. Interim videri poteſt Panormitanus in capit. *Significaſti*, de Foro compet.numer.11.& quæſt.7.tóm.8. Qui partem negantem latè defendit, & videtur conſentanea iuri, quia

Panorm.

A exemptio non eſt fauor religioſi, ſed religionis, cui non poteſt priuatus renunciare, cap. *Si diligenti*, de Foro compet. Item, quia per exemptionem aufertur ius Epiſcopo in talem perſonam, & confertur Prælato religionis auctoritate Papæ, quam poſtea ſubditus ſua voluntate mutare non poteſt. Et propter alia, de quibus latiùs in loco allegato.

Cap. *Si diligenti.*

8. A quo Prælato nouitiorum vota queāt diſpēſari.

Quintò inquiri poteſt de nouitiorum votis, à quo Prælato poſſint diſpenſari, an à Prælato religionis, vel à proprio Epiſcopo. Et habet locum quæſtio, quando nouitius vult diſpenſari ante profeſſionem: nam ſi velit vſque ad profeſſionem expectare, & interim ea ſeruare, poſtea non indigebit diſpenſatione: nam in ipſa profeſſione extinguuntur, vt poſtea dicemus. B Deinde aliud eſt agere de propria diſpenſatione, qua omninò tollatur vinculum voti, aliud de ſuſpenſione voti quoad executionem pro illo anno probationis. Nam pro illo anno probabile eſt, habere Prælatum religionis poteſtatem in nouitium ad ſuſpendendam exequutionem quorumcumque votorum, quæ vel opera religionis, & ordinem impediunt, vel nimium aggrauare poſſunt onus religionis, quia pro illo tempore nouitius eſt commiſſus regimini Prælati religionis, vt eum gubernare poſſit, prout oportuerit ad finem probandi illum, & vt ipſe etiam probare poſſit religionem, vnde habet omnem iuriſdictionem neceſſariam ad hunc finem. Eſt autem maximè neceſſarium, vt moderari poſſit alia C opera, vel onera, quæ vel impedire poſſunt alia exercitia religionis, vel oneroſa illa reddere, ne illa occaſione, vel difficilior reddatur religio, & perſeuerantia in illa, vel omittenda ſint opera religionis propter peculiaria onera votorum. Quæ ratio locum habet, ſiue talia vota facta ſint ante aſſumptum religionis habitum; ſiue poſt, & ita idem de vtriſque dicendum eſt. Siue ergo hoc fiat per modum indirectæ irritationis, prohibendo materiam voti, ſiue per modum commutationis, de qua poſtea dicemus, ſiue per modum interpretationis declarando pro eo tempore, & in eo ſtatu non eſſe melius, nec gratius Deo exequi talia vota, ſiue per modum iuſtæ diſpenſationis, certum videtur hoc genus ſuſpēſionis eſſe licitum, & in poteſtate Prælati religionis. D

Pro anno nouitiatus vota nouitiorũ à Prælato diſpenſari poſſunt.

9.

Quocirca ſi vota eſſent talia, vt ſolùm pro illo anno, & in tali ſtatu, & modo, & non aliàs eſſent obſeruanda ex intentione vouentis, per talem ſuſpenſionem conſequenter tollerentur omninò, non tam per directam diſpenſationem, quàm per elapſum temporis, pro quo implenda erant, in quo iuſtum impedimentum interuenit. At verò ſi vota non ſint oneroſa, vitæ religioſæ pro illo tempore, vt ſi ſit votum ſimplex, & priuatum caſtitatis, aut obedientiæ ſecundum illam regulam, aut ſit de exequendis ipſiſmet operibus religionis, vt de ſeruando debito ſilentio, vel ſimilibus, non eſt, cur ſuſpendantur, nec in Prælato religionis eſt ad hoc E poteſtas, ex vi directi regiminis, quia ceſſat ratio facta, vt conſtat; nec etiam poſſunt tolli per abſolutam diſpenſationem, vt iam dicam. Deinde ſi vota obligent indifferenter, vt vel in religione, vel extra ſeruanda ſint, ſiue in ſæculo, ſiue in religione ſint facta, non poſſunt per diſpenſationem ſimpliciter tolli à Prælato religionis, ſed hoc pertinebit ad proprium Epiſcopum, Probatur, quia Prælatus religionis non habet ſimpliciter iuriſdictionem Epiſcopalem in nouitium, ſed tantùm regimen illius pro tali tempore, & propter talem finem: ergo non poteſt tollere eius vota, quatenus pro illo

Vota quæ nō ſunt oneroſa profeſſioni religioſæ tolli non nō poſſunt.

ſtatu

Nouitius nō mutauit ſtatum ſimpliciter, nec domicilium.

ſtatu non impediũt finem illum. Item nouitius non mutauit ſtatum ſimpliciter, nec domicilium: ergo adhuc manet ſub Epiſcopo ſuo in his, quæ abſolutè reſpiciunt perſonam ſuam: ergo ab eo pendet tam in hac, quàm in ſimilibus diſpenſationibus, ſicut in literis dimiſſoriis, ſi ordinari vellet, & ſimilibus. Et hæc doctrina ſumitur ex Nauarro dicto cap. 12. nu. 65. & intelligenda eſt ex vi iuris communis; nam ſi religio habuerit ſpecialia priuilegia, quæ Prælato conferant maiorem poteſtatem, illa vti poterit. Quid autem de commutatione dicendum ſit, ſi nouitius ea vti velit, dicemus in ſequentibus.

10. A quo Prælato Peregrinorum vota diſpenſari queant.

Vltimò interrogari poteſt de his, qui iter agunt, & extra ſuam diœceſim peregrinantur, à quo Epiſcopo poſſint in votis ſuis diſpenſari, an à proprio, vel ab Epiſcopo loci, in quo verſantur. In quo breuiter dico, quandiu non mutatur domicilium, poſſe Epiſcopum proprium diſpenſare in voto cum ſuo ſubdito, etiamſi in alia diœceſi verſetur, quia hic actus eſt iuriſdictionis voluntariæ, & ſine ſpeciali ſolemnitate exteriori fit, & ideò exerceri poteſt circa abſentem, & extra territorium exiſtentem. Sicut etiam è contrario Epiſcopus exiſtens extra diœceſim poteſt diſpenſare in votis cum ſuis ſubditis in Epiſcopatu exiſtentibus, propter eandem rationem, vt in ſimili de cenſura, & eius abſolutione diximus. Addo præterea non ſolùm poſſe, ſed debere ſic peregrinantem à ſuo proprio Epiſcopo diſpenſationem ſui voti obtinere. Loquimur enim de proprio peregrinante, ſeu iter agente, qui in alio loco nec domicilium, nec quaſi domicilium conſtituit, ſed eſt in continuo tranſitu, vel tantùm ad breue tempus alibi negotiatur, vel otiatur. Ille ergo nullo modo eſt ſubiectus Epiſcopo alieni loci, ſeu territorij per ſe, vel in ordine ad votum: quia ſola præſentia localis ad hoc non ſufficit, nec conſuetudine eſt introductum, nec eſt neceſſarium (regulariter loquendo) ad ſubueniendum conſcientiis, ſicut eſt Sacramentum confeſſionis, & ideò non licet ab illo argumentum ſumere, de quo in proprio loco dictum eſt.

Peregrinans debet à ſuo Epiſcopo diſpēſationem voti obtinere.

11. Opinatio aliquorum.

Imò etiam de his, qui per magnam anni partem alicubi habent, quaſi domicilium, vt ſunt Mercatores, vel Scholaſtici, dicũt multi, non poſſe diſpenſari in votis ſuis ab Epiſcopo loci, vbi tunc manent, ſed à proprio Epiſcopo. Ita Abbas in c. *Nullus*, de Paroch. nu. 4. quem ſequuntur Angelus, Syluester, & Tabiena verb. *Domicilium*. Et ratio eſt eadem, quia ſcholaris, verbi gratia, ſimpliciter non eſt ſubditus Epiſcopi Academiæ, ſed ſolùm quoad ſacramenta neceſſaria, & ideò non poteſt ab eo ordinari ſine licentia ſui Epiſcopi; eadem auté ratio eſt de diſpenſatione voti. Dices: quid ſi neceſſitas vrgeat? Reſpõdeo, neceſsitatem non dare iuriſdictionem ei, qui paſtor non eſt; erit ergo tunc ſubueniendum neceſſitati eius, qui voto ligatus eſt, tamquam caréti pro tunc paſtore, qui poſsit cum illo in voto diſpenſare. Adde nullam videri poſſe eſſe tam vrgentem occaſionem, quæ ad tollendum vinculum voti ſtatim, & ſine mora compellat. Nam ſi tantùm ſit aliqua vrgens occaſio alicuius commoditatis humanæ, illa non ſatis eſt ad tollendum voti vinculum, præſertim inuertendo ordinem Eccleſiaſticæ iuriſdictionis, & illam vſurpãdo. Si verò ſit neceſsitas ſpiritualis, illi ſubueniri poterit aliis mediis, vel ſaltem ſufficiet pro tunc ſuſpendere exequutionem voti, & ad hoc multùm valere poterit auctoritas præſentis loci Epiſcopi, vel per modum interpretationis, vel fortaſſe etiam per modum diſpenſationis in vſu, ſeu dilatione exequutionis voti, quia hæc faci-

Abbas. Angel. Syluest. Tabien.

Scholaris non eſt ſubditus Epiſcopi Academiæ.

Neceſſitas non dat iuriſdictioné ei, qui non eſt paſtor.

A liùs admitti poteſt ex voluntate interpretatiua proprij Epiſcopi, quàm diſpenſatio in vinculo voti.

CAPVT XII.

An poteſtas ad diſpenſandum in voto delegari poſſit, & an eo ipſo cenſeatur conceſſa ad commutandum?

Diximus de poteſtate ordinaria, dicendum ſequitur de delegata; ſupponimúſque hanc poteſtatem, ſiue ſit ad diſpenſandum ſimpliciter, ſiue ad commutandum delegabilem eſſe, quod eſt per ſe notum: quia eadem ratio de illa eſt, quæ de qualibet poteſtate iuriſdictionis. Solùm oportet, vt de- B legatio fiat ab habéte poteſtatem ordinariam, quia hoc eſt regulariter neceſſarium ad delegationem: nam delegatus non poteſt ſubdelegare, niſi vbi hoc ei fuerit ſpecialiter conceſſum, ex parte verò eius, cui fit delegatio, ſolùm eſt neceſſarium, vt ſit capax iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, atque adeò, vt ſit clericus: non verò, vt ſit ſacerdos, quia hæc diſpenſatio extra confeſſionem fieri poteſt, & eſt actus externæ iuriſdictionis, licet voluntariæ. Suppono etiam, hãc delegationem fieri ſemper ab homine, vel per ſpecialia indulta, aut priuilegia: nam de iure communi non conſtat aliquam delegationem ſimilem eſſe factam.

1. Delegabilis eſt tam poteſtas ad diſpẽſandũ, quàm ad commutandũ vota.

Delegatus non poteſt ſubdelegare.

Vnde ſuppono tertiò: vt hæc poteſtas cenſeatur C delegata, nõ ſatis eſſe, vt aliqua ſimilis poteſtas concedatur, ſed neceſſariũ eſſe, vt in ſpecie detur poteſtas ad diſpenſandum in votis. Tum quia priuilegiũ non plus valet, quàm ſonat, tum quia aliàs non conſtabit de voluntate delegantis, à qua hæc poteſtas pendet: tum etiã quia à diuerſis non fit illatio. Vnde licet concedatur poteſtas ad abſoluendum ab omni caſu reſeruato, & ab omni culpa, pœna, & cenſura, & ad diſpenſandum ab irregularitate, non eſt delegata poteſtas ad vota diſpenſanda, niſi exprimatur. Quæ ſunt certa, & communia. Dicit autem Gloſſa Extrauag. 1. de Pœnit. & remiſſ. verb. *Confitebuntur*, verſus finem. Per remiſſionem pleniſſimam, quæ fit in anno indulgentiæ, tolli omnia vota exceptis Hieroſolymitano, & religionis: vnde poteſt inferri idẽ D eſſe in quocumque Iubilæo pleniſſimo. Sed ſi illud verum eſt, non eſt ex vi Iubilæi, vt concedit remiſſionem pleniſſimam peccatorum, ſed ex peculiari conceſſione Papæ, quam ipſe declarauit conſiſtorialiter, & priuatim, vt illa Gloſſa refert, de qua conceſſione iterum redibit ſermo in ſequentibus.

2. Poteſtas ad diſpenſandũ in votis neceſſe eſt, vt ſit ſpecialiter delegata.

Gloſſa.

Quamuis autem hæc principia ſint certa, nihilominùs, quia diſpenſatio, & commutatio ſunt valdè coniuncta, de illis ſunt ſpecialia dubia. Et primum eſt, an cõceſſa poteſtate ad commutanda vota, cenſeatur data poteſtas ad diſpenſandum ſimpliciter? Ratio dubitandi eſt, quia commutatio non fit ſine diſpenſatione; ergo poteſtate ad commutationem conceſſa; conſequenter, ac neceſſariò cõceditur ad E diſpenſationem. Hoc enim modo Innocentius, Panormitanus, & alij in c. 5. de Voto, ex poteſtate cõmutãdi, quæ eſt in Epiſcopis colligunt poteſtatem diſpenſandi. Vnde Syluester *Votum*, 4. q. 3. dict. 2. dicit, qui habet poteſtatem commutandi, habere etiã diſpenſandi in votis; & inter hæc nec iura, nec Doctores conſtituere diſcrimen, quantùm ad auctoritatem: ſequitur Palacius in 4. diſt. 38. diſp. 3. circa finem. §. *Et ſanè ſi amicus*. Et confirmatur, quia vel talis poteſtas reſtringenda eſt ad commutationem in melius, vel æquale, quod valdè rigoroſum eſt: vel extenditur ad commutationem in minus, & hęc non fit

3. Dubiũ proponitur. An poteſtate cõceſſa ad vota cõmutanda, conceſſa ſit ad diſpenſanda.

Innocent. Panorm.

Syluest.

Palac.

non fit ſine magna diſpenſatione, & moraliter vix ſeparantur, quia rarò fit diſpenſatio ſine aliqua impoſitione. Vnde etiam ſumitur coniectura, quia hac ratione videntur Iura Canonica indifferenter loqui de voti diſpenſatione, & commutatione, quia loquuntur ſecundum id, quod frequentiùs accidit, vel etiam conuenientius eſt: ſic autem moraliter non fit diſpenſatio ſine aliqua commutatione: ergo veriſimile eſt hæc indulta indifferenter vti his terminis, & diſpenſationem ſub commutatione comprehendere. Denique confirmatur, quia poteſtas commutandi ad gratiam, & beneficium ſpectat: ergo largè eſt interpretanda eius conceſsio, ergo, &c.

4. Reſolutio. Poteſtas cõmutandi, nõ infert poteſtatẽ diſpenſandi. *Cord. Couarr. Abbas. Roſel.*

Nihilominùs dicendum eſt, conceſſa per delegationem poteſtate commutandi, non cenſeri conceſſam poteſtatem diſpenſandi in votis. Hæc eſt communis ſententia, quam vt certam tradunt Doctores in puncto ſequenti citandi, & Corduba lib. 5. de Indulgen. q. 37. & Couarruuias in cap *Quamuis pactum*, 1. p. §. 3. nu. 4. & pro illa poſſunt à fortiori allegari Abbas, & Roſella dicentes, etiam in Epiſcopo non ſequi, habere poteſtatem diſpenſandi, quia habet commutandi. Et ratio eſt, quia commutatio, & diſpenſatio propriè, & in rigore ſunt actus diſtincti, & commutatio eſt quid minus, quàm diſpenſatio: ergo non poteſt fieri extentio priuilegij à cõmutatione ad diſpẽſationem. Maior conſtat ex terminis, quia diſpẽſatio eſt pura mutatio negatiua, per quam extinguitur vinculum voti; commutatio non tollit vinculum, ſed transfert in aliam materiam. Minor autem eſt per ſe clara, & traditur à D. Thoma d. q. 88. artic. 10. Conſequentia denique videtur per ſe nota, quia hæc delegatio tota fundatur in voluntate concedentis, ex voluntate autem dandi aliquid minus non poteſt colligi voluntas dandi aliquid, quod longè maius eſt. Vnde obiter colligitur differentia inter poteſtatem ordinariam, ac delegatam. Nam in ordinaria non ſeparantur poteſtas commutandi, & diſpenſandi: quia vtraque includitur in paſtorali munere, & in adæquata iuriſdictione illius, per modum vnius ſimplicis poteſtatis neceſſariæ ad tale munus, & de hac poteſtate ordinaria videtur loquutus Syluester loco citato. Poteſtas autem delegata conceditur pro arbitrio delegantis, & ideò ſi minorem tantùm exprimit, non poteſt cenſeri concedere maiorem.

Cõmutatio & diſpenſatio ſunt actus ratione diſtincti.

D. Thom.

Poteſtas cõmutandi, & diſpenſandi non ſeparãtur in ordinaria poteſtate.

5. Satisfit contrariis argumentis.

Ad rationem autem in contrarium. Reſpõdetur, diſpenſationem æquiuocè ſumi poſſe in præſenti: nam ſimpliciter ſumpta ſignificat remiſsionem debiti, & ita ſumitur cùm diſtinguitur à commutatione, & ſic negatur antecedens, ſcilicet, in omni cõmutatione includi diſpẽſationem. Alio verò modo poteſt dici diſpenſatio omnis diminutio, ſeu lenitio rigoris debiti ſoluendi, & hoc modo in commutatione includitur aliqua diſpenſatio, quatenus quod erat præcisè debitum in vna ſpecie, permittitur in alia abſolui. Et ſic negatur conſequentia, & ita ſuperiùs dixi, illationem Iuriſtarũ in vi illationis non eſſe bonã, etiamſi materialiter res vera ſit. Ad primam confirmationem reſpondetur, & ex natura rei, & in vſu Iurium, & indultorum Põtificum, & Doctorum omnium illa duo eſſe valdè diſtincta, nec poſſe accipi, vt æquipollentia.

6. Cõmutatio in æquale regulariter fieri debet.

Quod autem ibi inquiritur, de qua commutatione intelligendum ſit priuilegium cõcedens tantùm poteſtatem commutandi, pendet ex multis infrà dicendis de commutatione, & ideò dico breuiter, in rigore intelligi de commutatione in æquale: quia proprietas verborum, & ratio æqualitatis hoc poſtulat, quando nulla maior indulgentia conceditur. Dico tamen hanc æqualitatem non mathematicè, ſed moraliter eſſe ſumendam, ita vt prudenti arbitrio, aut nulla, aut parua differentia eſſe credatur. Vnde credendum eſt, etiam extendi ad commutandum in dubio, An ſit melius id, in quo fit commutatio. Exiſtimóque etiam habere locum, quamuis dubium ſit, an ſit minùs, dummodo non ſit certum: quia quando eſt res dubia, parua poteſt eſſe inæqualitas, licèt fortè in re contingat eſſe aliquam, & illa cenſetur æqualitas moralis: quia in moralibus parum pro nihilo reputatur, & quia credibile eſt, voluiſſe delegantem aliquam concedere benignitatem. Vltra hanc verò menſuram non extenditur illa poteſtas, & ita longè diſtat à poteſtate diſpenſandi. Vnde patet reſponſio ad vltimam confirmationem. Beneficium enim Principis largè interpretandum eſt, intra verborum tamen proprietatem, & ita hîc ſub commutatione comprehendimus, quidquid rationabiliter intelligi poteſt, diſpẽſatio verò non ita poteſt comprehendi.

In moralibus parũ pro nihilo reputatur.

7. Dubium an poteſtas diſpenſandi in votis inferat poteſtatem cõmutandi. 1. Opinio negans. *Nauarr. Lud. Lopes. Valent. Azor. Sanci.* Priuilegia non plus valẽt, quàm ſonant.

Supereſt verò aliud dubium, an è contrario conceſſa poteſtate diſpenſandi in votis, intelligatur cõceſſa poteſtas commutandi? In quo duas inuenio ſententias extremè contrarias. Prima negat, quam tenet Nauarrus dicto cap. 12. nu. 79. & in Commẽt. de Iobelæo, in §. *In Leuitico*, notab. 27. à principio, ſequitur Ludouicus Lopes in to. 1. Inſtruct. 1. p. c. 50. Valentia 3. tom. diſp. 6. q. 7. punct. 7. circa finem. §. *Denique*. Azor. tom. 1. lib. 11. cap. 11. q. 4. & c. 18. q. 7. Sancius lib. 8. de Matrim. diſp. 7. nu. 5. Fundatur hæc opinio primò, quia priuilegia nõ plus valent, quàm ſonant: ergo ſi vnum tantùm actum concedunt, nõ poſſunt extendi ad alium diſtinctum, ſiue ſit maius, ſiue minus, quando vnum non eſt pars alterius: ita verò ſe habent diſpenſatio, & cõmutatio: ergo. Maior eſt clara: quia etiam in naturalibus potentia ad nobiliorem actum, non eſt potentia ad minorem, & moralibus, cui datur poteſtas ad diſpenſandum in irregularitate grauiori, non ideò poteſt tollere diuerſam, licet minorem. Minor etiam probata iam eſt, quia diſpenſatio eſt ad tollendum vinculũ voti: commutatio autem minimè, ſed transfert vinculum ab vna materia in aliam.

8. Secundò: Licèt poteſtas diſpenſandi videatur maior, poteſtas tamen ad commutandum, eſt ex parte ſuſcipientis difficilior: quia requirit maiorem prudentiam, vt poſſit æqualitatem in commutatione ſeruare. Tertiò, ſi quis habeat vtramque poteſtatem, & priuetur poteſtate cõmutandi, non priuatur eo ipſo poteſtate diſpenſandi: ergo etiam è contrario cui datur facultas diſpenſandi, non eo ipſo datur poteſtas commutandi. Conſequẽtia tenet à paritate rationis. Et antecedens ſuaderi poteſt: tum quia priuatio illa eſt odioſa, & ideò reſtringenda, ergo ſi tantùm ſit de inferiori actu, non debet extendi ad maiorem diſtinctum: tum etiam quia Epiſcopus ſuſpenſus à collatione primæ tonſuræ, non ideò eſt ſuſpenſus à collatione ſuperiorum ordinum. Tum deniquè quia quando Iura volũt vtrumque effectum facere, id exprimunt, & poſt commutationem addunt diſpenſationem, vt patet in Extrauag. *Quemadmodum*, de Pœnitent. & remiſſ. cum ſimilibus: ergo.

9. Proponitur ſecunda opinio affirmãs.

Secunda opinio contraria antiquior, & communior eſt, conceſſa poteſtate diſpenſandi in votis, cõcedi conſequenter poteſtatem commutandi. Tenet Paludanus 4. d. 38. q. 4. art. 3. concl. 5. qui apertè loquitur etiam de poteſtate delegata: tum qui dicit, *Quicumque, & quandocumque poteſt in votis diſpenſare,*

ſpenſare, quod maius eſt, poteſt commutare, quod eſt minus: tum etiam quia addit, *Sed non è conuerſo*, quod non eſſet verum, ſi tantùm de ordinaria poteſtate loqueretur. Poſſunt item referri Syluester, & Palacius ſuprà. Sed illi loqui videntur de poteſtate ordinaria. Tenet Soto lib.7.quæſt.4.art.3.verſic. *Abbates*, vbi licet non expreſsè loquatur de poteſtate delegata, tamen dum generaliter loquitur, dicens, *Poteſtas diſpenſandi eadem vtique eſt commutandi*, ſatis comprehendit etiam poteſtatem delegatam: & ratio, quam ſubiungit, *quia magis eſt diſpenſare, quàm commutare*; eumdem ſenſum confirmat. Et ex profeſſo mutando ſententiam hanc, probat Ludouicus Lopes in 2.part.cap.9.de Clauibus. Tenet etiam Aragon 2.2.quæſt.88.artic.12.& magis explicat quæſt.89.artic.9. Henricus lib.7.de Indulg.cap.30.num.5. & alios refert Sancius ſuprà. Fundatur hæc ſententia primò in Regula Iur.53. in 6. *Cui licet quod eſt plus, licet vtique, quod eſt minus:* quæ ad minùs verum habet in his, quæ vel ſubordinata ſunt, vel vnum aliud aliquo modo includũt. Ita verò comparantur commutatio, & diſpenſatio: ergo. Secundò: quia poteſtas diſpenſandi, ad gratias ſeu priuilegia pura, & non odioſa pertinet, vt Nauarrus ipſe in dicto §. & notab.27. fatetur. Et ideò eſt recepta ſententia (de qua Deo dante, in materia de Legibus) talem poteſtatem eſſe amplè interpretandam, imò & largiſſimè tamquam beneficium Principis: ergo etiam poteſtas diſpenſandi in votis ſic interpretanda eſt: ergo debet extendi ad commutationem. Tertiò: quia cui conceditur, vt poſſit remittere totum debitum, multò magis conceditur, vt partem remittat, ſed hoc fit per commutationem: ergo.

Syluester. Palac. Soto. Abbas. Lud. Lopes. Aragon. Henriq.

10\. Approbatur ſecũda opinio, & amplius confirmatur. Hæc poſterior ſententia iudicio meo, eſt non ſolùm practicè probabilis, & ſecura, ſed etiam in omni rigore vera: imò ſi prior opinio diſtinctiùs euoluatur, & ad particularia applicetur, non video, quomodo poſſit ſolida ratione, & conſtanter defendi. Tres enim tantùm ſunt modi commutationum, ſcilicet in melius, in minus, & in æquale, ſed oſtendemus poteſtatem diſpenſandi in voto poſſe omnes has commutationes exercere: ergo ſimpliciter eſt poteſtas commutandi, & aliquid ampliùs. Probatur minor: nam cætera clara ſunt. Et primò de commutatione in melius communis opinio fert, propria auctoritate fieri poſſe: quis ergo dubitare poteſt, quin fieri poſſit ab habente poteſtatem diſpenſandi? Imò licet teneamus eſſe neceſſariam auctoritatem Prælati ad talem commutationem, illam communicata eſt ſufficienter per talem poteſtatem. Nam ibi duo in virtute fiunt: vnum eſt auferre vinculum voti à tali materia, & hoc facere poteſt, qui poteſt diſpenſare: nam poteſt auferre ſimpliciter: ergo multò magis à tali materia. Aliud eſt transferre illud vinculum in aliam materiam digniorem, & ad hoc non eſt neceſſaria ſpecialis iuriſdictio, ſed ſufficit, ſi vouens acceptet tale onus, quod in omni commutatione ſupponendum eſt, per quamcumque poteſtatem fiat, vt conſtat.

Tres ſunt modi commutationũ in votis.

11\. Denique ex aliis membris hoc conſtabit à fortiori, nam per poteſtatem diſpenſandi poteſt votum commutari in minus: ergo multò magis poterit in maius: quia meliùs agitur Dei negotium, & ſecuriùs, ac in maiorem fauorem voti. Hoc ergo anteced ns, quod erat ſecundum membrum ſuprà poſitum, fatentur expreſsè Azor, & Sancius. Et probant optimè, quia habens poteſtatem diſpenſandi,

A non cogitur, tunc relaxare votum, ſed poteſt imponere aliquod onus, licet minus, hoc autem eſt commutare in minus, vel vt alij loquuntur partim relaxare, partim commutare: ergo. Maior patet, tum quia (vt Caietanus notat dicto artic.12. & omnes conſentiunt) regulariter eſt melius, non relaxare votum purè, ſed miſcere ſemper aliquam commutationem, quia ſic certius eſt non errari. Tum quia Pontifex ordinariè ita fecit, quando diſpenſat, & ferè ita loquuntur Iura, ſed credendum eſt, eum, qui delegat alteri poteſtatem diſpenſandi, concedere illi, vt meliori, & ſecuriori modo illa vtatur: ergo non cogit illum ad diſpenſandum purè, ſed meliori modo, quo id fieri poſſit: ergo ſi ipſe iudicet expedire, commutationem miſcere, poteſt facere ex vi B illius poteſtatis. Tandem hoc conuincit ratio facta: quia qui poteſt totum remittere, poteſt etiam partem, ſed qui habet poteſtatem diſpenſandi, poteſt totum remittere, & commutando in minùs ſolùm remittit partem: ergo poteſt hoc facere ex vi eiuſdem poteſtatis.

Caietan.

Venio ad tertium membrum de commutatione in æquale, quod non video: qua doctrinæ conſequutione negari poſſit ab his Auctoribus: nam qui commutat in æquale, minùs diſpenſat, quàm qui commutat in minus: ergo multò faciliùs poteſt id facere ex vi eiuſdem poteſtatis. Probatur conſeqnẽtia: quia illæ duæ actiones continentur ſub eodem genere commutationis, & in his certa eſt regula, *quod qui poteſt id, quod magis eſt, poteſt etiam quod eſt minus.* C Sed fortaſsè negabunt, commutationem in æquale, eſſe diſpenſationem. Veruntamen aut loquimur iuxta ſententiam dicentem, commutationem in æquale poſſe fieri priuata auctoritate, & ſic verum eſt, non miſceri diſpenſationem, ſic tamen multò magis poterit fieri commutatio, ſi per vouentem petatur ab habente poteſtatem diſpenſandi. Illi ergo Auctores contrarium ſupponũt, quod & verius eſt, vt dicemus. Sic autem probatur ibi miſcere diſpenſationẽ, quia votum obligat ad perſoluendum in ſpecie id, quod promiſſum eſt, niſi aliquo modo obſtet meliori bono, ſed hæc obligatio relaxatur per illam commutationem: ergo eſt illa quædam diſpenſatio partialis in voto, & in hoc eſt ęqualis hæc commutatio cum mutatione in minus, D vt cõſtat. Quatenùs verò imponit onus æquale, minus relaxat, & ad hoc non eſt neceſſaria ſpecialis poteſtas, vt ſuprà dicebam, ſed per ſolam prudentiam, acceptante debitore, fieri poteſt. Vnde pertinet potiùs ad fidelem vſum poteſtatis diſpenſandi, quàm ad maiorem, vel diſtinctam poteſtatem. Igitur in præſenti habet locum illa ratio, quod hæc eſt veluti pars comparata ad diſpenſationem ſimpliciter; ergo continetur ſub poteſtate ad totum, ſeu ad diſpenſationem ſimpliciter. 12.

Cõmutatio in æquale licita.

Vnde concluditur generalis ratio aſſertionis: quia omnis commutatio eſt diſpenſatio voti ſecundum quid, & in tantùm eſt ad illam neceſſaria poteſtas Superioris, in quantùm inuoluit aliquid diſpenſationis voti: ergo talis poteſtas continetur E in poteſtate diſpenſandi votum, tamquam ſecundum quid ſimpliciter, ſeu tamquam pars in toto. Declaratur, & confirmatur, quia poteſtas ad diſpenſandum ſemper requirit ad vſum ſuum iuſtam cauſam: Vnde ſi non eſt cauſa ſufficiens ad diſpenſandum purè, ſit verò ad commutationem in aliquid minus, non ſolùm poterit, ſed etiam debebit diſpenſator, ita diſpenſare: ergo ſi cauſa ſit minor; ſufficiat verò ad relaxandum vinculum quoad determinationem ad talem materiam, com- 13.

Omnis commutatio eſt diſpenſatio quædã voti ſecundum quid.

penſando illam cum alia æquali, poterit id facere, & tenebitur, ſi velit ſua vti poteſtate. Probatur conſequentia, quia ſeruatur eadem proportio poteſtatis ad actionem, & cauſam: nam ſicut ſimpliciter ſe habet ad ſimpliciter, ita ſecundum quid ad ſecundum quid. Confirmatur, quia ſi quis habeat poteſtatem eligendi confeſſorem, qui ſecum in voto diſpenſet, non excedet priuilegium ſuum, ſi à confeſſore ſolùm poſtulet commutationem, imò cedet ex parte ſuo iuri, & moderatiſſimè vtetur priuilegio; ergo ſignum eſt ſub diſpenſatione commutationem comprehendi, licèt non conuertatur.

14. Fit ſatis fundamẽtis oppoſitæ ſententiæ. Ad primum.

Sed hoc euidentius fiet reſpondendo ad fundamenta contrariæ ſententiæ. Ad primum nego diſpenſationem ſimpliciter, & commutationem voti differre tamquam magis, & minùs diuerſorum generum: nam differunt vt pars, & totum, vel ſicut ſecundum quid, & ſimpliciter ſub eodem genere diſpenſationis. Nam oſtendi omnem commutationem etiam in æquale, eſſe diſpenſationem quamdam vinculi, ſaltem quoad determinationem ad talem ſpeciem ſolutionis. Vnde nihil refert, quod non omninò relaxet vinculum; ſatis enim eſt, quod aliquam obligationem illius auferet. Præterquamquod dici poteſt, vnum vinculum tolli, & quoad hoc eſſe diſpenſationem, & aliud loco illius ſubſtitui, & hinc fieri, vt non ſit diſpenſatio ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Vt in promiſſione humana, ſi promiſi equum teneor in ſpecie implere. Vnde ſi creditor remittat illum rigorem, & ſit contentus pretio, aliqualem remiſſionem facit, quæ ab eodem dominio procedit, quo poſſet totum remittere, ſi vellet. Ita ergo in præſenti, qui poſſet remittere totum, diſpenſando ſimpliciter, ſi cauſa ſubeſſet, poteſt remittere rigorem illum, & contentus eſſe æquiualente ſolutione. Vnde ſi poteſtas delegaretur ſub generalioribus verbis, vt ad tollendam, vel remittendam obligationem votorum, ſine dubio vtrumque modum comprehenderet: ergo ſignum eſt per commutationem tolli, & remitti voti obligationem aliquo modo, & ſub ea ratione ſub diſpenſatione comprehendi.

15. Ad ſecundũ. Difficilius eſſe diſcernere de cauſa integra diſpẽſationis, quàm facere cõmutationẽ in voto.

Ad ſecundum in primis nego aſſumptum. Nam difficilius eſt iudicare, & diſcernere, an cauſa ſit ſufficiens ad integram diſpenſationem, quàm facere commutationem quamcumque etiam arbitrium ferendo de æqualitate. Et ideò ſi quis eſt idoneus vt ei conferatur poteſtas diſpenſandi, ſine dubio reputari debet idoneus, vt detur ei poteſtas commutandi. Deinde, dato antecedente, negatur conſequentia; imò dico inde inferri, meliùs, & ſecuriùs fieri commutationem in æquale per poteſtatem diſpenſandi, quam per poteſtatem commutandi præciſam, quia in hac poſteriori eſt illa neceſsitas, & difficultas attingendi æquale: in illa verò non eſt talis neceſſitas, & ideò ſi fiat mediocris diligentia ad imponendum æquale onus ſufficit: nam ſi quidpiam defuerit, ſupplebitur per poteſtatem diſpenſandi. Vnde licèt fingamus non interuenire cauſam, niſi ad commutationem æqualem faciendam, ſufficit illa moralis diligentia, vt licita, & valida ſit commutatio, quamuis fortaſſe in re non attingatur æqualitas: quia hæ cauſæ, & actiones moraliter expendendæ ſunt, non mathematicè, quod infrà oſtẽdemus procedere in omni commutatione, multò verò magis in ea, quæ fit per poteſtatem diſpenſandi.

16. Ad tertium nego antecedens, quin potiùs ſuſpenſus ab vſu commutandi vota, ſuſpenditur etiam

A ab vſu diſpenſandi; nam ex materia de ſuſpenſione conſtat, ſuſpenſum ab inferiori actu, ſuſpendi etiam à ſuperiori; ſi cum inferiori neceſſariam connexionem habeat, vel illum includat, ſic ſuſpenſus à diaconatu cenſetur ſuſpenſus à ſacerdotio, licèt non è conuerſo. Ita ergo in præſenti ſuſpenſus à cõmutando, eo ipſo eſt ſuſpẽſus à diſpenſando; quia ſi prohibetur illi minor diſpẽſatio; ergo à fortiori maior. Item, qui prohibetur commutare, prohibetur auferre vinculũ voti à tali materia; ergo multò magis prohibetur auferre ſimpliciter. Item, qui prohibetur commutare, prohibetur commutare in minus, quia hoc quoddam commutare eſt, & abſoluta prohibitio generis comprehẽdit omnes ſpecies, vt ex materia de Suſpenſione conſtat: ergo prohibetur

Suſpenſus ab vſu commutandi vota, ſuſpenditur etiam ab vſu diſpenſandi. Suſpenſus à diaconatu cenſetur ſuſpenſus à ſacerdotio.

B diſpenſare, cùm vix poſſit fieri diſpenſatio ſine mixtione alicuius commutationis. Eſt enim incredibile prohiberi optimum, & moralem modum diſpenſandi, & relinqui liberam poteſtatem diſpenſandi purè, & ſine tali moderatione. Neque hæc eſt ampliatio rigoris, ſeu pœnæ, ſed eſt explicatio eorũ, quæ tacitè inuoluit. Vnde è cõtrario ex vi illationis non valebit conſecutio, ſuſpenditur quis ab actu diſpenſandi; ergo ab actu commutandi, quia non ita inuoluitur diſpenſatio ſimpliciter in ſecundũ quid, neque totum in parte, ſicut è conuerſo; & ita reſpõſum eſt ad primam probationem. Ad ſecundam dicitur, id, quod aſſumitur de Epiſcopo ſuſpenſo ad minores ordines conferendos, non eſſe ſuſpenſum à collatione maiorum, nõ eſſe certum, ſed dubium.

C Deinde dico non eſſe ſimile, quia illi actus non ita comparantur, vt maior includat minorem, ſed tantùm, quod ſupponat illum. Vnde ex parte conferẽtis non habent eſſentialem ordinem, ſed tantùm ex parte recipientis. Ad tertiam reſpondetur in illis iuribus, vel indultis diſtinctè poni cõmutationem, & diſpenſationem ad maiorem claritatem, & ad tollendam opinionum ambiguitatem. Supererat hoc loco dubium, an hæc poteſtas delegata, extendatur ad reſeruata. Sed quia ſupponit cognitionem votorum reſeruatorum, infrà commodiùs tractabitur.

CAPVT XIII.

D *An facultas diſpenſandi, vel commutandi vota reſtringatur ad emiſſa, vel extendatur ad emittenda?*

DIximus de facultate delegata, & actu eius, nũc ſupereſt explicanda materia eius: & quia quãdo illa eſt certa, & determinata in particulari, nullã habet dubitationem, ideò hîc ſolùm agimus de facultate generaliter conceſſa. Et primùm occurrebat quæſtio, an ſub illa cõprehendantur vota reſeruata? ſed quia de votis reſeruatis infrà agendũ eſt, illud eam reſeruamus. Supponimúſq; ſub tali cõceſsione cõprehendi quęlibet vota non reſeruata Papæ, quæ Epiſcopalia dici ſolent, ſiue conceſsio cõtineat expreſsè diſtributionem omnium votorũ, ſiue ſit abſolutè ad vota diſpẽſanda, quia in his votis nulla eſt

1.

Vota non reſeruata Papæ Epiſcopalia dici ſolent.

E ratio diuerſitatis, & in talibus formulis conceſsionum indefinita æquiualet vniuerſali, cùm nõ poſsit habere alium legitimum ſenſum, quia aliàs materia cõceſsionis eſſet indeterminata, & incerta, cùm nõ ſit maior ratio de vna, quàm de alia. Dices, poſsẽt intelligi excepta vota reſeruata Epiſcopis, ſicut in caſibus, vel cẽſuris reſeruatis dicitur. Reſpõdetur, nõ eſſe ſimile, quia nõ ſunt vota propriè reſeruata Epiſcopis, ſed omnia vota ſũt Epiſcopalis iuriſdictionis per ſe, & iure ordinario, vt ſuprà dixi: & ideò quãdo delegatur

delegantur vota, eo ipſo delegantur vota Epiſcopalia, ac ſubinde fit delegatio cum indifferentia, & vniuerſalitate ad omnia, ſi nullum votum expreſſè excipiatur. Quod interdum fieri ſolet, vt Innocentius VIII. in facultate conceſſa Minoribus excepit peregrinationum vota, quæ duas dietas excederent, & tunc exceptio etiam confirmat conceſſionem quoad cætera omnia.

2. De hac ergo facultate, ſi ſit perpetua, clarum eſt extendi ad omnia tempora, vt patet in priuilegiis conceſſis religioſis. Contingit autem dari pro certo tempore, & tunc etiam cõſtat dari propter vota, quæ iam ſunt emiſſa, quando illa conceditur, quia hoc ſatis expreſsè in talibus reſcriptis dicitur, & ad hoc maximè ordinantur. Imò idem certum eſt de votis emiſſis ante promulgationem, ſeu applicationem priuilegij, etiamſi fuerint emiſſa poſt conceſſionem Romæ factã, verbi gratia, conceditur Bulla Cruciatæ Romæ ante duos, vel tres annos; promulgatur autem hic hodie, & cõceditur pro vno anno, clarum eſt, vota emiſſa ante promulgationem, poſſe commutari per talem Bullam; tum quia ſimpliciter præcedunt tempus conceſſionis, vt incipit habere effectum; tum etiam quia aliàs ſi conceſſio eſſet valdè antiqua, vt in Bullis confraternitatum, & ſimilibus, gratia eſſet nullius momẽti. Itaque de illo tempore nulla eſt controuerſia inter Auctores.

3. *Difficultas quæſtionis.* Dubium ergo eſt de votis emiſſis intra tempus, pro quo fit conceſſio, vt in exemplo poſito de Bulla Cruciatæ, eſt difficultas de votis factis in diſcurſu anni, pro quo conceditur, & in Iobilæo, verbi gratia, quod intra quindecim dies obtinendum eſt, de votis in illiſmet emiſſis, vt poteſt contingere. Prima opinio aſſerit, intelligenda eſſe talia indulta de ſolis votis antea emiſſis, quia incongruum eſt, vt ante emiſſa vota detur facultas obtinẽdi in diſpenſationem ab illis. Tenent Soto d. quæſt 4. art. 3. & Corduba in Sum. Hiſpan. quæſt. 149. qui in hoc conſtituunt differentiam inter vota, & cenſuras, ſeu caſus reſeruatos, quia diſpenſatio votorum (ait Soto) non ſpectat ad forum pœnitentiæ, ſicut abſolutio à cenſuris, vel culpis; ſed eſt ſpecialis facultas, quam Pontifex conceſſit, ac ſi tunc vouens diſpenſationem poſtulaſſet. Secunda opinio diſtinguit inter poteſtatem diſpenſandi, & commutandi, & de priori fatetur cum Soto, non extendi ad vota emiſſa in tempore conceſſionis. De poteſtate autem commutandi dicit contra Sotum, extendi etiam ad hæc vota. Ita tenuit idem Corduba lib. 5. de Indulgent. q. 37. & ſequitur Ludouicus Lopes 2. p. c. 9. ſub tit. de Clauib. ſolúmque fundantur, quia commutatio faciliùs conceditur, cùm non tollatur ſimpliciter vinculum voti, & ita in illa ceſſat congruitas, quam Soto conſiderauit.

1. Opinio. Intelligẽda ſunt talia indulta de ſolis votis antea emiſſis. Soto. Cordu. — *2. Opinio.* — *Cordub. Lud. Lopes.*

4. *Omnia vota emiſſa etiã intra tẽpus cõceſsionis poſsũt diſpẽſari, ac commutari illi, cui conceſſa eſt diſpenſatio. Nauarr.* Veritas tamen eſt, ſub talibus conceſſionibus comprehendi omnia vota, quibus ligatus eſt, qui diſpenſatur, eo tempore, quo fit diſpenſatio, ab habente poteſtatem delegatam, quocumque tempore prius fuerint emiſſa, etiamſi primo die præcedente ſint facta, vt ſic rem declarem. Ita docet, & optimè confirmat Nauarrus dicto cap. 12. num. 8. & Comment. de Iobeleo, notab. 24. nu. 4. & 5. Probatur ex forma conceſſionis, quæ eſt, verbi gratia, *vt confeſſor poſſit commutare omnia vota, quæ pœnitens habuerit*, ſed hęc vniuerſalis cõceſſio nõ eſt determinãda, niſi ad vota, quæ tunc habet, cùm commutationem petit: ergo. Probatur minor: quia illa conceſſio, quatènus eſt poteſtas diſpenſandi, eſt gratia, fauor, & beneficium Principis: ergo non eſt reſtringenda, ſed potiùs amplianda, quantùm verba propriiſſimè

A intellecta patiuntur: illa autem verba propriiſſimè recipiunt hunc ſecundum ſenſum, vt eſt per ſe notum: ergo. Secundò, quia vt verba admittant illam reſtrinctionem, quam alij fingunt, oportet aliquid addere, vel ſubintelligere in verbis, quod fieri non debet, aliàs pro libito poſſet quis aliam additionem, & limitationem excogitare, ſi fortaſsè ſibi congruæ videantur.

Tertiò, in multis priuilegiis huiuſmodi eſt moraliter impoſſibilis illa additio, vel clarè contra intentionem concedentis, vt ſi per Bullam confraternitatis alicuius conceditur illa gratia omnibus confratribus, ſine dubio non conceditur pro votis tantùm emiſſis ante ingreſſum, & receptionem in confratrem, ſed multò magis pro his, quæ emiſerit, 5.

B quamdiu fuerit confrater: idem eſt in religioſis, & ſimilibus. Idem ergo eſt de Bulla Cruciatæ (de qua ſpecialiter loquitur Soto) nam ſi conceditur pro vno anno, verbi gratia, eandem proportionem ſeruat ad illum annum, quam ſeruaret ad totam vitam, ſi pro tota concederetur: non ergo valet tantùm ad commutationem votorum emiſſorum ante receptionem, vel promulgationem Bullę, ſed etiam ad omnia, quæ in diſcurſu illius anni emittentur, ſi intra eumdem annum diſpenſatio, vel commutatio eorum petatur, ſicut ſi eſſet conceſſio pro decem annis, ad omnia vota in illis facta extenderetur, & ſi pro tota vita ad omnia futura in diſcurſu vitæ: eſt enim eadem proportio, & ratio; nam ſi in diuturno tempore non eſt neceſſaria illa reſtrictio, cur

C erit in breuiori? Quartò viget illa ratio, quòd poteſtas abſoluendi à cenſuris, & caſibus reſeruatis extenditur ad futura: ergo & poteſtas diſpenſandi, & commutandi. Patet conſequentia, quia nulla ratio differentiæ aſſignatur. Nam quod Soto ait, abſolutionem à caſibus pertinere ad forum pœnitentiæ, aliam verò eſſe facultatem ſpecialem, quid refert ad cauſam? Nam eſto hoc ita ſit, nihilominùs forma conceſſionis eſt æquè indefinita, vel vniuerſalis: nec magis eſt neceſſaria limitatio in vna, quàm in alia, nec eſt alia ratio congruitatis, vt ſtatim declarabitur. *Poteſtas abſoluendi à cenſuris, & caſibus reſeruatis extenditur ad futura.*

Atque hæ rationes concludunt non eſſe veriſimilem diſtinctionem ſecundæ opinionis. Primò, 6.

D quia rationes factæ eamdem vim habent in diſpenſatione, vt facilè applicanti patebit. Secundò, quia ſi conceſſio dicat expreſsè ad cõmutandum, & diſpenſandum in votis, incongruum valdè eſſet, vnam partem intelligere cum reſtrictione de votis vno tempore factis, & aliam ſine limitatione de præteritis, & futuris, quia hoc oſtendit voluntariam eſſe additionem, & non eſſe fundatam in verbis: ergo idem eſt, etiamſi diſpenſatio tantùm in indulto exprimatur, maximè cùm æquiualens ſit, vt ſuprà dixi. Tertiò, quia incongruitas, quam Soto conſiderauit, nulla re vera eſt: quia quod votum poſſit diſpenſari à pluribus ex iuſta cauſa, nullum inconueniens eſt, nec quòd homo habeat facilem viam obtinendi diſpẽſationem iuſtam, etiam pro votis futuris, ſi illa indiguerit, non eſt in-

E congruum, ſed fauor prudenter conceſſus ad alliciendos homines ad opera virtutis. Maius certè inconueniens videri poſſet, habere ſimilem viam obtinendi diſpenſationem ab irregularitate, vel abſolutionem à cenſuris, aut à peccato in futurum committendo, quia hinc videtur poſſe ſumi occaſio liberiùs peccandi, quod non conuenit: quòd autem ſumatur licentia faciliùs vouendi parum refert. Neutra verò occaſio cenſetur data, & ideò licet interdum poſſit malè accipi

ex pra

ex prauitate,vel imprudentia peccantis,aut vouentis,non ideò priuilegium de ſe eſt minùs cōgruum, aut conueniens.

6. Imò ex hac ratione colligitur vlteriùs,quòd licèt quis cum facilitate voueat ſpe diſpēſationis ex priuilegio, quod habet, id non obſtabit,quominùs diſpenſari poſſit,ſi cauſa ſubeſt.Hoc à fortiori colligo ex alia ſententia communi de caſibus reſeruatis,videlicet, ſi quis peccet ſpe priuilegij, quod habet, poſſe per illud abſolui, niſi in ipſo priuilegio talis exceptio ponatur, vt interdum ſolet. Quod ſenſit clarè Syluester verbo,*Indulgentia*, quæſt.10.aliàs 11. dict.5.dicens,*In forma abſoluendi ex vi indulti ab omnibus peccatis non oportere addere illam particulam, Præter eas, quæ ſpe huius indulti commiſiſti.* Idem ſentit Nauarrus d.Comment. de Iobel.notab.30.num.7. & Corduba lib.5.de Indulg.q.34.& 37.licèt in Sūma,q.22.oppoſitum ſignificauerit.Et eſt valdè probabilis ſententia, quia gratia non eſt reſtringenda vltra vim verborum,& ſi quæ occaſio inde ſumitur, eſt ex abuſu hominum,nō ex vi beneficij. Sic enim etiam abutuntur homines miſericordia Dei, & inſtitutione Sacramentorum,vt inde ſumant licētiam faciliùs peccandi,& nihilominùs nō priuantur fructu illorum, ſi poſteà pœniteant. Dico ergo multò certiùs eſſe in diſpenſatione votorum:nam ſumere licentiam ad vouendum per ſe,non eſt malum, nec per ſe videtur eſſe contra intentionem concedentis talem poteſtatem, & ideò talis limitatio numquam addi ſolet in his indultis, quatenus ad vota ſpectant.

Syluest.

Nauarr.
Cord.

Ex abuſu hominum gratia non eſt reſtringēda vltra vim veborum.

CAPVT XIV.

An facultas delegata ad diſpenſandum, vel commutandum vota, comprehendat vota iurata, ſeu pia iuramenta?

1. SVpponimus, non eſſe ſermonem de iuramento promiſſorio directè facto homini,confirmando promiſſionem illi factam: nam certum eſt, nec talia iuramenta venire nomine voti,nec comprehendi ſub delegatione etiam directè facta ad relaxanda iuramenta,quæ ſemper debet intelligi ſine præiudicio tertij, vt ex ſuprà tractatis in proprio loco conſtat.Agimus ergo de iuramentis, quæ inſtar votorum fiunt de materia, ſeu actione, quæ de ſe eſt proportionata ad votum,vel quæ de facto vouetur. Duobus enim modis (vt ex tract.2.conſtat) poteſt iuramentum fieri:vno modo per ſe ſolùm,alio modo ſimul cum promiſſione. Et ita in præſenti circa piam materiam fieri poteſt, vel cum voto, vel ſine illo,ſolùm affirmando,& iurando hoc,vel illud piū opus facere.Vnde etiam poteſt duobus modis coniungi cum voto,vno modo tantùm concomitanter: quia videlicet, aliquis nunc vouit non ludere, & poſteà ſine repetitione voti ſimpliciter iurauit non ludere, & ita manent illa duo vincula circa eādem materiam, quæ dicimus eſſe cum ſola concomitantia: quia vnum non cadit in aliud.Alio verò modo poſſunt coniungi cum ſubordinatione,& in hoc ordinarius,ac cōmunis modus eſſe ſolet,vt votū præcedat, & iuramentum addatur ad confirmandam voti promiſſionem, vt cùm quis iurat non ſolùm eamdem rem,quam vouit,ſed etiam voti impletionem. Poſſet autem etiam contrario fieri, vt præcederet iuramentum, & adderetur votum ad confirmandum iuramentum promittendo Deo implere,quod ſuo nomine iurauit. Nam illa etiam eſt apta materia voti, vnde nihil repugnat ſic fieri pro arbitrio iurantis.

Iuramenta facta homini, ſeu vota non poſſunt per hāc poteſtatem diſpenſari.

Quibus modis adiungatur iuramētum cum voto.

Hinc ergo quatuor ortæ ſunt opiniones,quas nō exiſtimo veras. Prima ſimpliciter negat tale priuilegium extendi ad iuramenta pia,etiamſi iuramentum ſit ſolum,& à voto ſeparatum. Et à fortiori nō poſſe extendi ad votum iuramento firmatum, vel quocumque modo cum illo coniunctum.Hanc opinionem tribuunt Caietano aliqui Moderni,ſed falsò,vt videbimus.Eam ergo docet Nauarrus in Sum. cap.27.num.275.verſ.*Decimo ſexto,* & Conſ.1.aliàs 3.de Iureiur.nu.6.Sequitur Azor tom.1.lib.11.cap. 10.q.2.Fundamentum eſt:quia iuramenti vinculum eſt ſpecie diſtinctum à voto:ergo priuilegium præcisè conceſſum ad vota,non poteſt extendi ad iuramenta:quia priuilegium etiam fauorabile non poteſt extendi vltra proprietatem terminorum,quibus conceditur, iuxta regulam textus in cap.*Porro*, de Priuilegiis: *Sic eos volumus priuilegiorum ſuorum ſeruare tenorem, quòd eorum metas tranſgredi minimè videantur*: vbi id notant Gloſſa, & Doctores. Cùm ergo iuramentum non ſit votum, extenſio ab vno ad aliud eſſet progredi terminos priuilegij. Secundò, quia à diuerſis non fit illatio, etiamſi vnum ſit maius alio.Nam regula illa Iuris,*Qui poteſt maius,poteſt & minus*, intelligitur,quando illa ſunt ſubordinata,& minus includitur in maiori, vel quando id, quod eſt minus neceſſariò ſupponitur ad id, quod eſt maius:non verò in diſparatis, & omninò diſtinctis, niſi aliunde etiam habeant connectionem in ipſa poteſtate ordinaria per ordinem ad eum finem, quem poteſtas ordinaria adæquatè reſpicit. At in poteſtate delegata id non habet locum: quia pendet ex voluntate concedentis, vt patet in poteſtate conceſſa ad diſpenſandum in irregularitate aliqua grauiori, vel in cenſura: non enim ideò extenditur ad minorem, ſi illa tantùm in ſpecie conceſſa eſt. Sic ergo in præſenti licèt votum ſit grauius vinculum,eſt prorſus diſtinctum à iuramento,& cum illo non connexum: ergo.Et confirmatur ex cap.*Cui de non ſacerdotali*, de Præbend.in 6.ex quo habetur, poteſtatem ex priuilegio datam ad prouidendum de maiori prębenda,non extendi ad minorem.Tertiò, quia aliàs priuilegium conceſſum ad diſpenſandum in iuramentis, poſſet extendi ad vota, licèt eorum mentionem non faceret.Patet ſequela, quia communiter cenſentur vincula quaſi æqualia, & adhuc ſub iudice lis eſt,quod eorum magis obliget, & in Iure ſæpiſsimè æquiparantur: conſequens autem videtur nouum, & abſurdum. Quartò, quia quando Pontifices volunt vtrumque concedere, vtrumque exprimunt:ergo quando alterum tacent, ſignum eſt tantùm alterum velle concedere.

2. Referuntur quatuor opiniones. 1.Opinio.

Nauarr.

Azor.

Iuramenti vinculū eſt ſpecie diſtinctū à voto.

Cap.*Porro.*

Gloſſa.

Qui poteſt maius, poteſt & minus, quomodo hoc ſit intelligendum.

Poteſtas ex priuilegio data ad prouidēdum de maiori præbenda, non extenditur ad minorē.

Secunda opinio ait,iuramentum,ſi per ſe ſtet ſine voto, poſſe diſpenſari, vel commutari per talia priuilegia,non verò ſi confirmat votum,vel cum illo quocumque modo coniungatur.Ita tenet Ludouicus Lopes in 2.p.Inſtruct. tit.de Clauib.cap.9. & Emmanuel Rodriques in Bulla §.9.nu.110.& tom. 1.Quęſt.regul.q.63.art.Henriques lib.7.de Indulg. c.30.nu.5.Et de priori parte dicemus poſteà. Ratio verò poſterioris partis eſt: quia poteſtas ad diſſoluendum minus vinculum, non extenditur ad maius, ſed votum iuratum eſt maius vinculum, quàm nudum votum,teſte D.Thoma 2.2.q.89.art.2.ergo facultas data tantùm ad votum non poteſt extendi ad votum iuratum. Et confirmatur:quia quādo votum eſt iuratum,non ſolùm multiplicantur vincula, ſed etiam ipſummet vinculum voti in ſe fit grauius, & præſertim in ordine ad arbitrium, & voluntatem

3. 2.Opinio.

Lud.Lop.
Em.Rodri.
Henriq.

Poteſtas ad diſſoluendū minus vinculum, non extēditur ad maius.

D.Thom.

luntatem delegantis: ergo non poteſt intelligi conceſſum, in ſimplici, & abſoluta votorū conceſſione. Cōfirmatur ſecundò: quia ſi quis habens votum iuratum peteret à Pontifice diſpenſationem, vel commutationem, non explicando circumſtantiam iuramenti, ſed tantùm voti, meritò cenſeretur Pontificem decipere & ſubreptitiam gratiā obtinere: quia petit ſolutionē vnius vinculi, cùm duo habeat: ergo ſignum eſt, facultatem ad votum per ſe non extendi ad iuratum. Tandem cōfirmatur, quia cùm Societas IESV haberet à Paulo III. priuilegium commutandi vota, Gregorius XIII. illud extēdit ad vota iurata ſine præiudicio tertij; ergo ſignum eſt prius priuilegium non extendi ad talia vota.

4. 3. Opinio. Tertia opinio eſt huic ſecundæ extremè cōtraria: negat enim cum prima, iuramentum per ſe ſtans ſine voto poſſe tolli per tale priuilegium, & nihilominùs affirmat, votum iuratum poſſe per illud priuilegium diſpenſari, vel commutari. Hanc referunt Moderni Auctores, non tamen illam inuenio typis mandatam. Poteſt tamen ſuaderi, quia licèt votum ſit iuratum, ſemper eſt proprium votum, & de ſe tantùm eſt votum: ergo comprehenditur ſub tali conceſſione: ergo poteſt per illam tolli. At verò illo ſublato, per ſe ceſſat iuramenti obligatio: quia ſublato fundamento ruit, quod in illo nitebatur, & ablato principali, aufertur acceſſorium, hic autem votum eſt principale, & iuramentum eſt acceſſoriū, vt conſtat: ergo. Cōfirmatur, ac declaratur exemplo promiſſionis humanæ confirmatæ iuramento: nam ſi ille, in cuius fauorem facta eſt promiſſio, remittat illam, conſequenter ceſſat iuramētum, quod illi adhærebat: ergo ſimiliter in præſenti, diſpenſato voto, ceſſat iuramentum: quia diſpenſans (vt ſuprà dicebamus) remittit debitum nomine Dei.

5. 4. Opinio. Quarta opinio admittit, iuramentum purum poſſe tolli per facultatem conceſſam circa vota. De voto autem iurato, ſeu coniunćto cum iuramento diſtinguit: quia vel iuramentum cadit ſupra votum, ad confirmandum illud, & tunc dicit licèt directè, & in ſe diſpenſari non poſſit iuramentum, ſeu votum vt iuratum, nihilominùs poſſe votum auferri, & conſequenter per ſe cadere iuramentum, vt tertia opinio dicebat, & propter fundamentum eius. At verò ſi iuramentum, & votum ſolùm concomitanter ſe habeant circa eandem materiam, immediatè ad illam obligando, tunc non poſſe obligationem illam tolli per tale priuilegium, ſicut dicebat ſecunda opinio, & propter fundamētum eius: quia ſcilicet illa duo vincula fortiùs ligant, & ideò non poſſunt per ſimplicem illam facultatem tolli. Ita opinatur Sancius lib. 8. de Matrim. diſp. 2. nu. 23.

Præfertur aliqua ex parte prima opinio cæteris. Inter has opiniones prima rectè procedit, & nititur probabili fundamento: reliquæ verò limitationes, & diſtinctiones non videntur mihi conſequenter propoſitæ. Quia verò in principali puncto de æquiparatione iuramenti cum voto, cenſeo primam opinionem non eſſe neceſſariam, & contrariam poſſe practicè ſuſtineri, ideò de re tota aliter ſentiendum iudico.

6. 1. Aſſertio. Probabile eſt poteſtatē delegatā ad diſpenſandū in votis, extēdi ad iuramēta pia de eadem materia. Caietan. Dico ergo primò: Satis probabile eſt, poteſtatem delegatam ſimpliciter ad diſpenſandum in votis, extendi ad diſpenſandum in iuramentis piis circa eaſdem materias, quando per ſe ſtant, ſuámque ſolam obligationem inducunt. Hæc eſt ſententia communis, & ſine dubio poteſt in praxi obſeruari. Sumitur ex Caietano 2. 2. q. 89. art. 9. not. 1. in fine. Nam licet non loquatur de poteſtate delegata in particulari, loquitur indifferenter de omnibus, qui ſub Papa habēt poteſtatem diſpenſandi, vel cōmu- A tandi vota, & ait, *omnes, quibus hæc poteſtas conceſſa eſt, poſſe etiam in piis iuramentis diſpenſare.* Et reddit rationem generalem omnibus: quia cui conceditur maius, cenſetur etiam conceſſum, quod eſt minus, de qua ratione dicam ſtatim. Et ita declarat, & ſequitur Aragon. §. *Dico quarto*, & q. 88. art. 12. §. *Si quis autem*, in dicto 1. vbi refert Stunicum tract. de Voto, qui id affirmat in quæſt. 5. num. 42. tenet etiam Emmanuel Rodriques in Sum. cap. 191. aliàs 192. num. 16. concl. 10. vbi refert Sotum lib. 8. de Iuſt. q. 1. art. 9. ſed ille de ſolis Epiſcopis, & Papa loquitur. Tenet etiam Viualdus in Candelab. cap. 14. nu. 8.

Fundamentum vulgare huius ſententiæ eſt ſuprà tactum: quia cui conceditur maius, conceditur minus, cap. *Per venerabilem.* Qui filij ſint legitimi, cap. B *Plus*, & cap. *Cui licet*, de Regul. iuris in 6. Sed iuramenti promiſſorij vinculum per ſe ſpectatum minus eſt, quàm voti, vt ſupponitur: ergo in facultate conceſſa ad vota comprehenditur à fortiori poteſtas ſimilis ſuper iuramenta, quatenus vota imitantur. Sed contra hanc rationem vrget valdè fundamentum Nauarri. Quod illa regula ſolùm procedit in per ſe connexis, vt pars, & totum, vel vt principale, & acceſſorium, vel quaſi conſequens, quomodo loquitur d. c. *Per venerabilem.* Vnde è conuerſo eſt regula Canoniſtarum. In diſpenſationibus non fieri extenſionem, etiam ad caſum minorem, & habentem in ſe maiorem rationem, quàm caſus conceſſus. Quam tradunt Hoſtienſis in c. *Poſtulaſti*, de Reſcript. & ibi Felin. num. 8. §. *Circa tertiam*, Decius C Conſ. 250. vbi alios refert. Verum eſt ibi, loqui de diſpenſatione, quæ magis odioſa eſt, magíſque reſtringenda, quàm poteſtas diſpenſandi, vt ipſe etiam paulò pòſt limitat. Adde, etiam quoad diſpenſationes limitari hanc regulam ab ipſomet Nauarro in Apolog. de Rediti. Eccleſ. q. 3. Monit. 10. vt procedat, quando militat eadē, vel maior ratio in minori, quæ in maiori: tunc enim ait, poſſe extēſionem fieri etiā in materia odioſa, & refert Decius neruosè id probantem in cap. *Quia in tantùm*, de Præbend. n. 5.

Hinc ergo poteſt ampliùs vrgeri fundamentū illud: quia conceſſa poteſtate ad aliquem actum maiorem, cenſetur conceſſa ad minorem, in quo eadem, vel minor ratio ſpectatur, ſed in iuramento, & voto ita contingit: ergo. Maior ſupponitur, tunc ad D hominē contra Nauarrum, tum ex auctoritate Canoniſtarum: nam præter Decium eādem limitationem addit Felinus, referens alios ibidem limit. 1. & 2. & in quarta dicit maximè procedere in poteſtate diſpenſandi, tum inductione, quia poteſtas teſtandi ex priuilegio extenditur ad codicillum faciendum, & ad donationem cauſa mortis, vt ſuprà Nauarrus tradit, & licentia donandi extenditur ad mutuandum, & facultas audiendi diuina tempore ceſſationis à diuinis, extenditur ad tempus interdicti: imò & è contrario in rigore iuris, vt multi tenent apud Couarruuiam in cap. *Alma*, 2. par. §. 4. nu. 7. tum denique ratione: quia vbi eadem, vel maior ratio intercedit, rationabiliter creditur, eandem eſſe voluntatem diſpenſantis, vel delegantis poteſtatem di- E ſpenſandi.

Iam ergo probatur, hîc rectè applicari hanc regulam: quia tota ratio, quæ conſideratur in voto, eſt obligatio religionis ad Deum, quam ſibi homo ſua voluntate impoſuit, obligatio autem iuramenti, de qua tractamus, etiā eſt ad Deum, & ad religionem pertinet, & licèt in rigore ſpeculatiuo ſint diuerſarum rationum, tamen moraliter, & in ordine ad vſum moralem quaſi paria iudicantur, vt eſt commune Iuriſperitorū proloquium. Item in vtriuſque obſeruatio

Marginalia (right column): 7. Cui conceditur maius, conceditur & minus. — Hoſtien. Felin. — 8. — Couarr. — 9. Tota ratio quæ conſideratur in voto, eſt obligatio religionis ad Deum.

obſeruatione, diſpenſatione, vel commutatione, ſolùm obſeruatur, quid gratiùs Deo ſit: nam in vtroque ſolus Deus conſideratur vt creditor, & in vtroque maximè intenditur, vt Deo tanquam creditori ſatisfiat: quòd autem illud debitum naſcatur ex promiſſione Deo facta, vel ex inuocatione teſtimonij diuini, non videtur multùm mouere concedentem tale priuilegium, neque ad mores multùm referre: ergo meritò tale iuramentum cenſetur ſub voto comprehendi. Vnde etiam hîc iuuat regula, quod quando duo parificantur, diſpoſitio in vno concepta extenditur ad aliud, quam tradit Panormitanus in cap. *Prudentiam*, de Mutuis petit. nu. 10. cum Gloſſa in cap. *Si poſtquam*, verbo, *Prouiſione*, de Elect. in 6.

Quãdo duo parificantur, diſpoſitio in vno concepta extenditur ad aliud. *Panorm. Gloſſa.*

10. Sed quia hæc generalia principia ſunt valdè ambigua, & plures ſolent pati limitationes, & exceptiones, & (quod caput eſt) ſæpè in eorum applicatione ſolet peti principium, ideò non videntur ſufficere ad rem tam grauem, & dubiam confirmandam. Nam ſimpliciter verum non eſt, iuramentum, & votum eiuſdem materiæ parificari in omnibus: nam aliqui cenſent, reſeruationem voti in aliqua materia non extendi ad reſeruandum iuramentum. Et eadem ratione licèt fractio iuramẽti in vna materia ſit reſeruata, non ideò erit fractio voti. Item ſub periurio venit violatio iuramenti, & non fractio voti eiuſdem materiæ, & ſic de aliis, quæ in diſcurſu huius, & præcedentis tractatus tacta ſunt. Ergo eadem ratione dicetur, non æquiparari quoad poteſtatem diſpenſandi, & ſi contrarium ſumitur vt clarum, principium petitur. Accedit, quòd licèt in diſpoſitionibus, quæ pertinent ad ordinarium ius, valeat argumentum ab æquiparatis, quando clara differentiæ ratio non occurrit, in delegatione non eſt eadem ratio: tum quia eſt res facti, & pendet ex voluntate delegantis, & poteſt vnum actum, & non alium committere, quãdo non ſunt connexi, quamuis ſimiles eſſe videantur, & maiorem ſine minori: tum etiam quia ſemper poteſtas ad plura eſt maior, quantumuis ſint paria, & ideò ex conceſſione vnius, non videtur poſſe colligi vtriuſque conceſſio.

11. Propter hæc igitur addo, quidquid ſit de illis regulis, ſeu principiis in ſua generalitate ſumptis in præſenti puncto rectè procedere propter vehementem coniecturam voluntatis, & intentionis concedentis. Nam ſecundum communem æſtimationem iuramenta hæc tamquam vota reputantur, & maximè in ordine ad finem ordinariè intentum ab eo, qui hanc facultatem concedit. Declaratur: quia quando iuramentũ ordinatur ſolùm ad Deum & pietatem, perinde reputatur, ſiue cum promiſſione, ſiue abſque illa fiat, vnde ſub nomine voti ſolet iuramentum comprehendi, & è conuerſo maximè ſecundum communem, & vulgarem modum loquendi. Et poteſt habere fundamentum in Iure. Nam in cap. *Peruenit*, 2. de Iureiur. ſic dicitur: *Non enim propoſitum, aut promiſſum infringit, qui in melius illud commutat.* Quæ regula de votis ponitur in capit. *Scriptura*, de Voto, & ſub illis verbis in rigore ad votum pertinet, & tamen ponitur ſub titulo de iuramento ſub eiſdem verbis. Hinc etiam Canoniſtæ interdum dicunt, tale iuramentum eſſe quoddam votum, ſignatim Abbas, in cap. *Si verò*, in fine, de Iureiur. Sic etiam Antoninus 2. p. tit. 11. cap. 2. §. 2. dicit cum Ioanne de Neapoli iuramentum promiſſorium de his, quæ pertinent ad Dei honorem, includere votum. Quod fortaſſe ita eſt regulariter etiam intellectum de proprio, & formali voto, inde tamen in cõmuni æſtimatione tale iuramentum

Iuramentũ quando ordinatur ſolũ ad Deũ, perinde reputatur ſiue cum promiſſione, ſiue abſque illa fiat. Cap. *Peruenit.*

Abbas. Anton. Io. Neap. Iuramentũ promiſſoriũ de his, quæ pertinent ad Dei honorẽ, includit votum.

quomodocumque fiat, pro voto reputatur, & ſub ea voce comprehenditur, ita vt ſignificet generatim debitum voluntariè contractum ex religione ad Deum. Accedit, quòd modus diſpenſandi, vel commutandi vtrumque vinculum, quando ſolum Deum attingit, idẽ eſt, ſcilicet ex parte Dei remittendo obligationem, vnde cui committitur, facultas remittendi debitum voti ex parte Dei, conſequenter poterit remittere debitum ortum ex ſimplici aſſertione ratione adiuncti iuramenti: nam quod ad Deum pertinet, perinde eſt.

Et hinc eſt (quod non parum rem confirmat) quod per ingreſſum religionis, ſicut extinguuntur vota, ita cenſentur etiam extingui hæc iuramenta. Hinc etiam ſub votis reſeruatis intelliguntur eſſe reſeruata religioſa iuramenta, etiam pura de eiſdem materiis, vt tracta. 2. diximus, cùm tamen reſeruatio ſit magis odioſa, quàm delectatio poteſtatis. Denique ſi conſideremus finem propter quem ſolẽt concedi hæ facultates per priuilegia, aut Bullas, vel iobilea regulariter inuenietur eadem ratio in huiuſmodi iuramentis, quæ in votis, & extentionem ad vtramque neceſſariam eſſe ad conſequendum illum finem; ergo credendum omninò eſt, mentem concedentis huiuſmodi eſſe. Declaratur antecedens in iobileis, verbi gratia, in quibus ſolet concedi poteſtas diſpenſandi in votis, vt fideles faciliùs, & meliùs diſponi poſſint ad conſequendum fauorem Iobilei, ad quem finem omninò eadem neceſſitas apparet in his iuramentis votiuis, & idem eſt in ſimilibus: ergo magnum indicium eſt, mentem Pontificis in huiuſmodi conceſſionibus eſſe loqui de omnibus his obligationibus religionis, quę ſolum Deum reſpiciunt, & ad honorem eius tendunt, eáſque comprehendere ſub nomine voti. 12.

Per ingreſſum religionis non ſolũ vota, ſed etiã iuramenta cẽſentur extingui.

Hoc ergo modo declarata hæc ſententia eſt ſatis probabilis. Ex eadem verò declaratione infero, non eſſe extendendam hanc conceſſionem ad omnia iuramenta promiſſoria. Quia non poteſt extendi ad illa, quæ fundantur in promiſſione humana. Quod non ſolùm cenſeo verum in his, quæ ſupponunt obligationem promiſſionis, in quibus nullum eſt dubium, ſed etiam in his, quæ ſolùm obligant in vi iuramenti, & relaxari poſſunt ſine vero præiudicio tertij, vt ſunt illa, de quibus loquuntur cap. *Debitores*, cap. *Si verò*, cum ſimilibus de Iureiur. ſcilicet iuramentum metu extortum, vel per iniuſtitiam, vt de ſoluendis vſuris, & ſimilia. Ratio autem eſt, quia illa iuramenta nullo modo ſunt vota, nec ſub tali appellatione venire conſueuerunt, & ideò non poſſunt ad illa extendi talia priuilegia. Et quoad hoc cenſeo veram opinionem Nauarri, & probari optimè fundamento eius cum aliis, quæ circa illud addidimus. Et propterea non fundo aſſertionem poſitam in ſolo illo argumento à maiori ad minorem poteſtatem, neque in quacumque æquiparatione in vinculo obligationis, ſed addendo ſimul æquiparationem in hoc, quòd tota obligatio, & materia talis iuramenti votiui ordinatur ad Dei honorem, & pendet ex ſolo illo tamquam creditore, & ita habet eundem modum diſpenſationis, & commutationis cum voto, & eundem finem, eandémque rationem, & connexionem, attento fine talium conceſſionum, & attento vſu talium iuramentorum, ac denique conſiderata communi exiſtimatione fidelium, in qua tamquam vota reputantur. 13.

Ad quæ iuramenta extẽdatur iſta poteſtas diſpenſandi, & commutandi.

Cap. *Debitores.* Cap. *Si verò.*

Vnde dico ſecundò: Vota etiam iurata, in quibus iuramentum cadit directè ſuper votum, poſſunt per hæc priuilegia diſpenſari, vel commutari. Hanc aſſertionem 14.

2. Aſſertio. Vota iurata, in quibusdi-

rectè cadit iuramẽtum, poſſunt diſpenſari, & commutari per hæc priuilegia.

ſertionem intendunt auctores allegati in tertia, & quarta opinione, & alij, quos infrà referam in ſequenti. Poteſt autẽ dupliciter explicari,& probari. Primò, vt talis diſpenſatio directè feratur in iuramentum,& deinde ad votum. Secundò,vt incipiat à voto, & per conſequens irritet potiùs, quàm diſpenſet iuramentum, & vtrumque modum cenſeo verum. Sed prior coincidit cum ſequenti aſſertione, & ideò ibi tractabitur. Nunc ergo probatur aſſertio iuxta ſecundum modũ. Nam votũ, licèt iuramento firmetur, non deſinit eſſe votum: ergo non obſtante iuramento poterit tolli per poteſtatẽ tollendi vota:ſed illo ablato iuramentum per ſe cadit, & deſinit obligare ſine alia diſpenſatione,vel commutatione: ergo per illam facultatẽ poteſt directè tolli votũ,& indirectè iuramentũ.Primum antecedens per ſe euidens eſt,quia iuramentum additum voto,non deſtruit illud, ſed confirmat,& promiſſio ad hominẽ iurata,vera promiſſio eſt. Conſequentia verò probatur, quia ſi eſt vniuocè votũ, non eſt,cur excludatur à generali conceſſione votorũ,quia non eſt votum reſeruatũ ratione iuramenti;ſub generali autem clauſula comprehenduntur omnia vota non reſeruata, vt ſuprà dictum eſt. Item quia ibi conſideratur iuramentũ,vt acceſſoriũ ad votum, & ideò non conſideratur ad poteſtatem in votum ipſum, quod eſt principale:imò ſequitur illud,iuxta regulã Iuris. Vnde,quod aliqui dicunt per illam clauſulam ſolùm concedi vota pura,quæ non ſunt alio vinculo cõmunita, nec ex iure, nec ex ratione ab eis probatur,& ideo gratis dicitur. Quia aliud vinculum diſtinctum eſt,& non facit vinculũ voti in ſe eſſe fortius,quaſi intenſiuè,vt ſic dicam:& ideò non poteſt obſtare, quominùs vinculum voti præciſè ſpectatũ, poſſit cadere ſub talem facultatem. Vt ſi quis habeat poteſtatem diſpenſandi in irregularitate tantùm,licèt illa coniuncta ſit cum ſuſpenſione, poterit in irregularitate diſpenſare,ſiue maneat ſuſpenſio,ſiue non. Et (quod eſt ſimilius) quia poteſt homo remittere promiſſionem ſibi factam, poteſt illam remittere etiamſi iurata ſit,& dominus,qui poteſt prohibere ſeruo,ne opus aliquod faciat, poteſt etiam prohibere, licèt illud ſub iuramento ſeruus promiſerit, quia eius iuramentũ non poteſt minuere poteſtatem domini. Et impedimentum ſubortũ, quod iuſtè impediret voti exequutionem,excuſando à culpa,etiam ſufficiet ad excuſandum,licèt votum iuratum ſit. Sic ergo, qui conſtitutus eſt vice Dei, ad remittendam promiſſionem Deo factam, poteſt illam remittere, etiamſi iurata ſit. Itaque ſi aliunde non conſtet, eſſe aliam mentem concedentis, ex vi verborum non eſt, cur excludantur à tali conceſſione vota iurata, quatenus vota ſunt.

Votum licèt iuramẽto firmetũr, non deſinit eſſe votum.

Vota pura quæ nõ ſunt alio vinculo communita.

15. Sublato voto iuramentum ei annexum tollitur.

Iam verò probatur Minor, ſcilicet ablato voto, iuramentum per ſe ceſſare. Id autem ſatis oſtenditur argumentis tertiæ ſententiæ, & exemplo ibi,& hic proximè adducto,quod planè conuincit. Et ratio eſt,quia qui iurat promiſſionem vt ſic,non iurat immediatè rem promiſſam, ſed ſeruare fidelitatem promiſſionis: & ſi aliquo modo iurat actionẽ promiſſam,non eſt abſolutè,ſed vt cadit ſub obligationem promiſſionis.Sicut qui iurat ſeruare præceptũ audiendi Miſſam, non iurat audire Miſſam abſolutè, ſed vt affectam tali obligatione: & ideò, ſublato præcepto,non obligabit iuramentum, ergo ſimiliter in præſenti. Vnde ſi Summus Pontifex,vel Epiſcopus diſpenſet in tali voto, etiamſi per ſe non attingat iuramentum, irritabit, ſeu relaxabit illud: ſicut ſi Deus ipſe immediatè remitteret rem ſibi debitam per tale votum iuratum, conſequenter tolle-

A ret iuramentum ſine ſpeciali fauore, vt ſic dicam. Vnde etiam exiſtimo, ſuppoſita poteſtate, non eſſe neceſſariam maiorem cauſam ad tollendum tale votum,quàm ſi iuratum non eſſet. Quia nullo modo læditur iuramentum, aut ſeruari deſinit ex illa voti ablatione: ergo ſi,ſecluſo iuramento,cauſa eſſet ſufficiens ad remittendam promiſſionem nomine Dei,eadẽ ſufficiet,non obſtante iuramento:nam ſi iuramento non præiudicatur,cur obſtabit?Quod autem non præiudicetur,patet,quia illud eſt de ſeruanda fidelitate Deo: per hoc autem non violatur fidelitas,vt conſtat.Item iuramentum illud eſt conditionale, *iuro ſeruare votum, ſi durauerit, vel niſi remittatur*: & ideò non impleta conditione, nihil derogatur iuramento. Item hac ratione poteſt homo
B ſua voluntate remittere promiſſionẽ ſibi cum iuramento factã, quia per hoc nullũ præiudiciũ fit iuramento;ergo ſimiliter in præſenti. Denique in iuramento promiſſorio cauſa, quæ ſufficit,vt vinculum fidelitatis auferatur iuſtè,& validè, ſufficit ad relaxandum iuramentum ex parte materiæ.

Dices; Sæpe iuramentum promiſſorium obligat,etiamſi promiſſio non ſit valida, vt patet in iuramẽto per metum iniuſtum extorto, & de ſoluendis vſuris, & ſimilibus: ergo ablata promiſſione non ſequitur intrinſecè ablatio iuramenti.Item aliquæ ſunt promiſſiones, quæ reuocari poſſunt, non addito iuramento,& illo addito, non poſſunt,vt in cap. *Quamuis pactum*, de Pactis; ergo eadem ratione, licèt promiſſio voti non iurata poſſit tolli per
C hanc facultatem, iurata non poterit.

16. Obiectio.

Cap. *Quamuis pactum.*

Ad priorem partem reſpondeo, illa iuramenta à principio cadere ſuper promiſſionem inualidam,& ideò non fundari in obligatione promiſſionis, ſed in ſola promiſſione externa ab alio acceptata; quæ includit aſſertionem dandi, vel faciendi quantùm eſt ex parte iurantis, & ideò talia iuramenta inducunt à principio obligationẽ ſuam ſine dependentia ab obligatione promiſſionis.Secus autem eſt de iuramento,quo firmatur votum, quia cadit in promiſſionem obligantem, & in illa omninò fundatur. Vnde quando quis iuraret ſeruare votum inualidum, vt verbi gratia profeſſionem nullam,non obligaretur iuramento, ſicut nec voto. Et ratio eſt, quia quoties votum eſt nullum, Deus non acceptat
D illud,& creditore non acceptante, non poteſt iuramentum obligare. Et ita poteſt etiã reſponderi, illa iuramẽta, quorũ promiſſio acceptatur à creditore, etiamſi promiſſio ſit inualida, non ſtatim amittere vim obligandi,quia ad hãc ſufficit aſſertio acceptata:at verò quando promiſſio nõ obligat propter remiſſionem,vel non acceptationem creditoris, non poteſt iuramẽtũ obligare. Vnde meritò poteſt conſiderari conuenientia inter vtraque iuramẽta.Nam illa etiam iuramenta,quæ hominibus præſtantur ſuper promiſſiones turpiter extortas, habent dependentiam à voluntate eorum, in quorum vtilitatem fiunt:nam ſi illi remittãt,deſinunt obligare.Quoad hoc ergo eſt etiam ſimilitudo:nam ſicut illa tolluntur per remiſsionem creditoris, ita etiam tolluntur
E iuramenta confirmantia promiſsionem validam, vel vota, & quia cùm diſpenſatur votum, interuenit remiſsio creditoris,ideò ceſſat iuramentum. Ad alteram partẽ reſpondetur, illud contingere,quando iuramentum eſt de non reuocanda promiſsione, vt ſuprà tract. 2. lib. 2. viſum eſt: quia tunc fieret contra iuramentum, petendo reuocationem contractus: hic autẽ nec diſpenſans iurauit non diſpenſare, vel non commutare votum iuratum, nec tale iuramentum fuiſſet licitum, interueniente iuſta

17. Fit ſatis obiectioni.

Qui iurat ſeruare votũ inualidũ nõ tenetur,neq; iuramẽtum, neque votũ ſeruare.

Quoties votum eſt nullum, Deus nõ acceptat illud.

SSS cauſa.

cauſa. Neque etiam qui votum iuratum emiſit, vouit aut iurauit, non diſpenſari in voto, ſed ſolùm ſeruare votum, vtique perſeuerans. Neque tale votum, aut iuramentum obligaret, interueniente iuſta cauſa, vt in ſuperioribus tactum eſt.

18. Cui cõmutatur votũ iuratum etiam relaxatur iuramentum.

Sed quæri poteſt circa hanc aſſertionem; An commutando votum iuratum, commutetur etiam iuramentum, vel potiùs relaxetur? Reſpondeo breuiter, in rigore, & per ſe non commutari, ſed relaxari. Itaque licèt per commutationem talis voti, maneat obligatio voti circa aliam materiam, illud tamen votum, quod manet, non eſt iuratũ, ſicut priùs erat. Ratio eſt, quia (vt dixi ſuperiori tractat. lib. 2. cap. 35.) iuramentum non patitur tranſlationem, vt ſic dicam, ab vna materia ad aliam, iuxta caput *Clericus*, de Iureiur. & ideò ſi quis iurauit, ſeruare votum ieiunandi, verbi gratia, nõ poteſt ex vi illius iuramenti obligari ad recitandum Roſarium, ſi fortè prior materia in hanc mutata eſt, argumento c. *Clericus*, de Iureiur. Dices, licèt iuramentum non poſſit extendi, ſeu transferri ad aliam materiam, poteſt nihilominùs commutari, vt ibidem dictum eſt. Reſpondeo, verum hoc eſſe, ſed tamen in præſenti non commutari iuramentum, vt ſupponitur, ſed tantùm votum. Nihilominùs tamen addendum eſt, poſſe eum, qui commutat tale votũ, nolle commutare, niſi vouens acceptet nouam materiam ſub eadem obligatione voti iurati. Et tunc obligabit iuramentum, quia virtute de nouo emittitur ſuper nouam materiam, & obligationem. Dicimus tamen hunc modum commutationis non eſſe neceſſariũ, ſed poſſe ſimpliciter commutari votum, & tunc tolli iuramentum, & manere votum non iuratum, niſi à vouente iterum iuretur.

Iuramẽtum non patitur tranſlationẽ ab vna materia ad aliam.

Cap. *Clericus*.

Obiectio.

Solutio.

19. 3. Aſſertio. Votũ, & iuramentũ ſuper eandem materiã immediatè cadẽs, & vtrũque per ſe obligans per dictã poteſtatẽ auferri poterit.

Dico tertiò; Etiamſi votum, & iuramentum ſuper eandem materiam immediatè cadant, & vnumquodque per ſe obliget ad Dei honorem, per facultatem abſolutam diſpenſandi in votis, auferri poterit, vel votum, vel iuramentum, vel vtrumque pro iuſto arbitrio diſpenſantis. Pro hac aſſertione poſſumus allegare omnes auctores primæ aſſertionis: nam re vera eſt conſequens ad illam, & tenent alij Moderni, & viri docti. Et probatur prior pars, quia licet illud votum habeat coniunctũ iuramentum, ſemper manet verum votum, & non reſeruatum, imò nõ manet ipſum firmatum iuramento per ſe loquendo, ſed tantùm eadẽ materia manet ſubiecta obligationi iuramenti: ergo poteſt tolli per illam facultatem, non obſtante concomitantia iuramenti. Conſequentia patet à fortiori ex dictis in præcedenti aſſertione, quia etiam hic ſunt vincula omninò diſtincta, & minus inter ſe colligata: nec eſt, cur vnum poſſit impedire vſum poteſtatis erga aliud. Confirmatur: nam iuxta ſatis probabilem ſententiam, ſi quis habeat poteſtatem ad diſpenſandum in quarto gradu conſanguinitatis, & aliquis ſit coniunctus cum alio in tertio, & quarto, poterit diſpenſare in quarto ſolo, relicto tertio diſpenſando à ſuperiore. Item qui habet irregularitatẽ vnius homicidij voluntarij, & alterius caſualis occulti, poterit ab Epiſcopo diſpenſari in irregularitate poſteriori ad eum pertinente, reſeruata altera irregularitate pro Pontifice: quia vnum impedimentum, vel vinculum non mutat ſuam naturam propter conſortium alterius, & ex natura ſua poteſt vnum ſine alio auferri, vt ſuppono, nec de neceſſitate diſpenſationis eſt, quòd ſimul vtrumque diſpenſetur, vel quòd poteſtas ad vtrumque ſe extendat. Sic ergo in præſenti, non obſtante iuramento, poterit votum illud tolli per eum, qui habet directam poteſtatem in vota. Et ex his probata manet ſecunda pars, additis, quæ in prima aſſertione diximus. Nam ſi iuramentum eſſet ſolùm, auferri poſſet per illam facultatem, perinde ac ſi eſſet votum; ergo licèt ſit cum voto coniunctũ, poterit auferri, per ſe tantùm ſpectatum: ſic enim procedunt rationes de æquiparatione, & reliquæ.

Vinculũ aut impedimentum nõ mutat ſuam naturã propter conſortium alterius.

Difficultas ergo eſſe videtur in tertia parte aſſertionis, quæ dupliciter intelligi, & probari poteſt, vel de directa diſpenſatione vtriuſque vinculi, vel quia ablato vno conſequenter ceſſat reliquum: & prior ſenſus eſt maximè intentus. Secundus verò nõ eſt contemnendus. Probatur ergo primo modo, quia, vt in aſſertione expreſſimus, loquimur de poteſtate cõceſſa ſimpliciter ad diſpenſandum in votis; qui autẽ talẽ poteſtatẽ habet, non ſemel tantùm, ſed ſæpius poteſt cum tali perſona diſpenſare in obligatione religionis ad Deũ per vota, vel iuramenta æquipollentia; ergo poſtquã talis diſpenſator cõceſſit diſpenſationem in voto, poteſt concedere in iuramento, & eadem ratione poterit vtrumque ſimul tollere, quaſi duas diſpenſationes ſimul concedendo. Secundò, ſi à principio talis materia ſolùm fuiſſet ſub obligatione iuramenti, poſſet ex vi illius poteſtatis diſpenſari; ergo quamuis votum præceſſerit, & ſit diſpenſatum; poterit iuramentũ diſpenſari: vel aliter, ponamus aliquem vouiſſe peregrinationem, & deinde diſpenſationẽ voti obtinuiſſe, & iterum poſteà iuraſſe eandẽ peregrinationem, certè etiam hoc iuramẽtum poterit relaxari per eandem facultatem, non minùs, quàm ſi votum non præceſſiſſet: quia id eſt omninò impertinens. Ergo licèt ſimul aliquando extiterint votum, & iuramentum eiuſdem materiæ, poterunt quaſi per duplicem actum illius poteſtatis auferri. Tertiò, ſi quis in Iobeleo haberet votum recitandi Roſarium, & iuramentum non ludendi, poterit vtrumque per facultatem Iubilei diſpẽſari, nõ minùs, quàm ſi vtrumque eſſet votum, iuxta dicta in prima aſſertione; ergo licèt vtrumque illorum cadat ſimul in eandem materiam, poterit etiam auferri ex vi eiuſdem poteſtatis.

20. Probatur 3. pars aſſertionis.

Primus ſenſus.

Secundus præterea ſenſus poteſt probabiliter ſeruari, nimirum, non ſolùm poſſe ceſſare obligationem iuramẽti, ablato voto, quando iuramentum directè confirmat promiſſionem, ſed etiam quando immediatè cadit in materiam voti. Quod in hunc modum declaro: nam iuramentum factum homini per ſimplicem aſſertionem de futuro, ſine propria promiſſione, ſeu iuramentum promiſſorium, in quo promiſſio non obligat, ſed ſolum iuramentum, poteſt remitti, & relaxari per remiſſionem partis, ſeu creditoris, in cuius vtilitatẽ iuratum eſt, vt in ſuperioribus eſt oſtenſum, quia tale iuramentum ſemper includit conditionem, ſi alter fuerit contentus, vel ſi ipſe non remiſerit; ergo etiã hoc modo relaxabitur iuramentũ ad Deum, quoties cõſtiterit Deo placere id, quod eſt iuratũ non fieri, ſed remittere illud, vel acceptare aliud loco illius. Nam quoad hoc eadẽ eſt ratio in Deo, quia eadem cõditio includitur in iuramẽto facto Deo. Sed quoties votũ, & iuramentũ in eandẽ materiã cadũt, & votũ per iuſtã diſpenſationẽ, vel cõmutationẽ tollitur, eo ipſo declaratur, Deũ eſſe contẽtũ, vt id nõ fiat, vel illi placere, vt aliud loco illius fiat: ergo eo ipſo deſinit iuramentũ obligare circa illam eandẽ materiã, quia de illa iam conſtat, non eſſe tam gratã Deo, vt velit illã, ideò enim cenſetur illam iam nõ exigere in ordine ad votum. Dices, ex vi diſpenſationis voti ſolùm intelligi illam materiã non placere Deo in ordine ad tale vinculum voti: non verò in ordine ad aliud vinculum iuramenti,

21. Proponitur ſecũdus ſenſus aſſertionis.

Quoties per iuſtã diſpenſationẽ votũ tollitur, declaratur Deũ tali voto nõ eſſe contentũ.

iuramenti. Sed contrà, quia cauſa, & ratio illius remiſſionis non eſt reſpectiua in ordine ad hoc, vel illud vinculum, ſed fundatur ſimpliciter, & abſolutè in conditionibus, & circumſtantiis materiæ ſecundum ſe, hic & nunc ſpectatis, vt conſtat ex D. Thoma d. art. 10. Ergo eo ipſo, quòd ceſſat conditio incluſa in voto, ceſſat etiam conditio incluſa in iuramento, & ideò per ſe ceſſat. Et hic diſcurſus optimè etiam declarat, quàm ſint ſimilia, & æquiparabilia votum, & iuramentum in ordine ad diſpenſationem, & confirmat omnia, quæ in prima aſſertione dicta ſunt, & omnia magis confirmabuntur ſoluendo argumenta, & ibi dicemus, quid ſentiendum ſit, quando facultas in particulari conceditur ad aliquod votum tollendum.

D. Thom.

22. Soluũtur argumenta in contrarium propoſita. Iuramẽtum & votũ quoad diſpenſationẽ & cõmutationem æquiparantur.

Ad primum argumentum primæ ſententiæ reſpondetur, licèt iuramentum in rigore ſit vinculum diſtinctum ſpecie, tamen in ordine ad diſpenſationem, & commutationem æquiparari, quando iuramentum tendit ſolùm ad Dei honorem: ſicut votum, & ideò non eſſe hanc extenſionem repugnantem priuilegio, ſed eſſe interpretationem conſentaneam iuri, & fini conceſſionis, & menti concedentis. Ac denique ſi quid habet extenſionis, eſt conſentanea regulæ de ampliandis gratiis, & beneficiis Principis, præſertim quando in ſpirituale bonum cedunt, & nulli præiudicant, vt ſunt hæ facultates. Ad ſecundum iam reſponſum eſt, non fundari noſtram ſententiam in illa regula, & illatione à maiori ad minus generatim ſumpta, ſed in ſpeciali ratione iuramẽti, & æquiparatione, & connexione, ac ferè eadem æſtimatione, quam habet cum voto.

23. Explicatio cap. Cui de non ſacerdotali, de præb.

Ad confirmationem ex cap. *Cui de non ſacerdotali,* reſpondet Nauarrus d. q. 3. de Redit. Moni. 10. illum textum non loqui in facultatibus diſpenſandi, imò nec in diſpenſationibus, ſed in mandatis, quorum fines diligenter ſunt ſeruandi, quia ſæpe non militat eadem ratio in minori, quæ in maiori. Vt in caſu illius textus, mandatum de prouidendo aliquo de maiori, vel pinguiori beneficio, non permittitur extendi ad minus, vel tenuius: quia in huiuſmodi mandato conſideratur qualitas, & proportio perſonæ, cui prouideri mandatur, & ſæpe non expedit illam inferioribus miniſteriis applicari, vel minus ſufficienter prouideri: vnde cùm tale mandatum vno actu expiret, oportet illud adamuſſim obſeruari, eiúſque fines diligenter ſeruari, vt dicitur in leg. *Diligenter*, ff. de Mandat. Hæc autem ratio non habet locum in diſpenſationibus, vt idem Nauarrus ibi fatetur cum Decio ſuprà allegato. Hæc verò reſponſio, licet ſatis communis ſit, non placet Couarruuiæ lib. 1. Variar. cap. 20. n. 7. §. *Solet tamen*, cum ſequentibus, & ideò ipſe reſpondet, ibi Pontificem loqui, quando præſcribitur certa quantitas in redditibus beneficij, quæ eſt quaſi taxa quædam determinans ſpeciem, extra quam voluntas concedentis non impletur. Sed re vera in idem reuoluitur, & prior reſponſio rationem reddit, ob quam illa determinatio valoris cenſetur facta cum tanta præciſione. Et fortaſſe illa declaratio tam ſtricta, habet locum in materia beneficiorum, & non in aliis.

Couarr.

24. Ad tertium, ſi priuilegium abſolutè concedatur ad relaxanda iuramenta etiam votiua, ſeu pia, & in honorem Dei facta, concedo extendi ad vota propter rationem ſuprà factam: & ita concedit expreſsè Sancius ſuprà num. 29. Idémque dicendum cenſeo ſi generaliter conceditur facultas tollendi iuramenta, quæ ſine præiudicio tertij auferri poſſunt: nam per hæc potiſſimè intelliguntur ea, quæ in Dei tantùm honorem, vel de aliquo actu virtutis abſo-

Quę ſint iuramenta quę ſine præiudicio tertio auferri poſsũt.

A lutè fiunt. Eò vel maximè, quòd hæc iuramenta ordinariè includunt promiſſionem, & qui dat facultatem relaxandi iuramenta, dat facultatem tollendi obligationem promiſſionis iuratæ, ſi auferri poteſt ſine præiudicio tertij. Reſpectu autem Dei nullum eſt præiudicium, quando diſpenſatio fit ex cauſa. Ad quartum reſpondetur, interdum fieri in indultis maiorem expreſſionem ad clariorem declarationem, non quia ſit ſimpliciter neceſſaria.

25. Soluũtur argumenta ſecundæ ſententiæ. Votum iuratum tantũ eſt maius vincu'ũ extenſiuè.

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ reſpondetur votum iuratum eſſe maius vinculum tantùm extenſiuè, id eſt, ad plura vincula pertinere; & ideò per eandem poteſtatem auferri poſſe, quæ ad plura ſimilia vincula tollenda ſufficit. Vt omittam, poſſe illa duo auferri, tollendo vnum directè, & aliud per B naturalem ſequelam, vt explicatum eſt. Ad primam confirmationem negatur antecedens quoad ſecundam partem. Nam quando iuramentum additur voto, nulla grauitas quaſi intenſiua accreſcit voto, ſed tantùm additur nouum vinculum, vt D. Thomas loco ibi citato docuit, & eſt res per ſe clara: nam ſæpe votum tempore antecedit, & poſtea iuramentum illi ſuperadditur, ſine vlla mutatione in voto facta, idem autem eſt moraliter, licèt ſimul fiant. Præterquam quod licèt inde votum in ſe creſceret, eſſet grauitas merè accidentalis, quæ non variaret vinculum in ordine ad diſpenſationem. Ad ſecundam confirmationem concedo, habentem votum iuratum, & petentem diſpenſationem voti abſolutè, non explicato iuramento, manere diſpen- C ſatum in voto, ſi veram, & legitimam cauſam allegauit: quia gratia non eſt ſubreptitia propter illam taciturnitatem, quia nihil occultatũ fuit, quod iure difficiliorem redderet diſpenſationem. Nam oſtendimus, cauſam ſufficientem ad diſpenſationem voti ſatis eſſe, licèt votum iuratum ſit, ideóque declarare hanc circumſtantiam, nec ex natura rei neceſſarium eſt, neque in iure inuenitur præceptum.

D. Thom.

26. Differentia inter facultatem datã ad diſpenſandũ in vno voto, & ad plura.

Sed eſt hic notanda differentia inter facultatem poſtulatam ad vnum votum tantùm diſpenſandum, & inter facultatem abſolutè datam ad diſpenſanda vota, de qua hactenus loquuti ſumus. Nam hæc poſterior extenditur ad plures actus, & ideò facilè poſſunt per illam tolli votum, & iuramentũ vnumquodque directè, & quaſi multiplicatis actibus di- D ſpenſationis, vt declaratum eſt. At verò quando poſtulatur facultas ad vnum votum tantùm, tunc vnica diſpenſatio videtur conceſſa, & per illum actum expirat illa facultas, iuxta dicta in ſimili in 3. tom. 3. p. diſp. 27. ſect. 4. n. 7. & quæ tractat Nauarrus d. q. 3. de Redit. Moni. 9. & tract. de Iobilæo notab. 32. n. 46. Vnde fit, vt tunc facultas non extendatur ad votum, & iuramentum directè tollendum, quia deberent tolli illo modo per plures diſpenſationes, & illa poteſtas nõ extenditur ad plures actus, vt dixi: vnde nec etiam plura vota poterunt per illam auferri, ſed ſolùm quod poſtulatum eſt. Voco autem plura vota, quæ ſunt circa diuerſas materias; nam quæ iterantur circa eandem, tamquam idem reputantur. Hoc autem ſecus eſt in voto, & iuramento, E etiam circa eandem materiam, & ideò vt directè tollerentur, diuerſis diſpenſationibus indigerent. Quapropter in hoc caſu particulari, quando indultum eſt adeo limitatum, probabile eſt, non extendi directè ad iuramentum, & votum ſimul. Nihilominùs verò iuxta dicta probabile eſt, ablato voto per illam facultatem, ceſſare iuramentum, non directè, ſed indirectè, id eſt, non per modum diſpenſationis, ſed per modũ irritationis, & quia ceſſauit conditio in illo incluſa. Quod admittit Sanc. in iuramento, quod

Sanc.

quod cadit ſuprà votum, non verò quando concomitanter ſolùm cadit ſuprà eandem materiã, quod eſt probabile in hoc puncto. Sed non minùs probabile cenſeo contrarium, propter diſcurſum ſuprà factum. Et quia rem moraliter, & practicè ſpectando, parum hoc refert ad vim obligationis in ordine ad Deum, nec eſt minor in voto, & iuramento vno modo facto, quàm alio, & (quod caput eſt) in vtroque ceſſat aliqua conditio in iuramento incluſa, & parum refert, quòd ſit diuerſa, ſi vtraque eſt neceſſaria, vt duret obligatio iuramenti. Ad vltimam confirmationem iam reſponſum eſt ex dictis, quod illud indultum eſt optimum ad tollenda dubia. De aliis autem opinionibus ſufficienter dictum eſt.

CAPVT XV.

Vtrùm poteſtas diſpenſandi in votis, vel illa commutandi, extendatur ad vota facta in commodum tertij?

1. Quæſtio hæc communis eſt poteſtati ordinariæ, & delegatæ; in hac verò poſteriori habet maiorem rationem dubitandi, & ideò in hunc locum reſeruata eſt: doctrina verò ad vtramque eſt cum proportione applicanda. Contingit ergo ſæpè, vt votũ, licèt Deo directè fiat, nihilominùs habeat materiam exercendam circa proximum, ſeu circa tertiam perſonam; & in his oritur ſpecialis ratio dubitandi de hac poteſtate, propter præiudicium tertij. *Ratio dubitandi proponitur.* Quando enim votum ſoli Deo fit, & illius executio tantùm cedit in honorẽ, vel cultum eius, tunc rectè procedunt omnia dicta, quod remiſſio fiat à diſpenſante, vice ipſius Dei, tamen quando votum cedit in proximi vtilitatem, videtur requiri conſenſus eius, cui præiudicium per diſpenſationẽ, vel commutationem fit, & ideò poteſtas Prælati non videtur per ſe ſufficiens ad tale votum tollendum, niſi tertia perſona cedat iuri ſuo. Habétque locum maximè hæc dubitatio in votis realibus, vt de facienda eleemoſyna tali loco pio, vel tali perſonæ indigenti, &c. Tamen etiam poteſt in votis perſonalibus hoc inueniri, vt ſi fiat votum ſeruiendi huic hoſpitali, vel ingrediendi hanc religionem, & ſimilia.

2. *Dupliciter poteſt aliquis vouere in commodum tertij.* Duobus ergo modis poſſunt hæc vota fieri. Primò purè, & nudè promittendo Deo, & non homini. Secundò promittendo ſimul Deo, & homini, vt quando promitto pauperi fœminæ dotem competentem, & promitto ſimul Deo illam dare, ſeu implere promiſſionem humanam. Inter quos duos modos eſt magna differentia: nam in priori ſoli Deo oritur obligatio, & nullum ius acquiritur homini: in ſecundo verò præter obligationem reſpectu Dei acquiritur ius homini per humanam promiſſionem, quam ſupponimus ab illo eſſe acceptatam. *D.Thom.* Quæ diſtinctio ſumitur ex D.Thomas, d.q.88. art.5. & clariùs in 4.d.38.q.1.art.1. quæſtiunc.1. ad 5. Quod ſi quis inquirat, quando intelligendum ſit votum fieri vno, vel alio modo? Reſpondeo cum *Caietan.* Caietano ſtatim citando hoc maximè pendere ex intentione vouentis, quæ ex verbis colligenda eſt. Vnde ſi tantùm vtitur verbo vouendi, intelligitur eſſe tantùm votum Deo, vel Sanctis ad colendum illum, vel in ſe, vel in ſua imagine. Vt ſi dicat, *voueo ſanctæ Mariæ Lauretanæ:* votum fit ſanctiſſimæ Virgini: locus autem deſignatur ſolùm vt circumſtantia ſeruanda in colenda Virgine per tale votum. *Vt voto cõiũgatur promiſſio humana; quid ſit neceſſariũ.* Vt ergo voto coniungatur promiſſio humana, oportet, vt directè fiat aliqua promiſſio homini, & quòd ab illo acceptetur, aliàs non obligabit, vt ſuppono,

A & videri poteſt Couarruuias in cap. *Quamuis*, part. 2. §.4. num.14. *Couarr.*

Hac ergo diſtinctione ſuppoſita, dico primò: Si votum ſit purum, diſpenſari, vel commutari poteſt ex iuſta cauſa per eandem poteſtatem, per quam diſpenſantur alia vota, & ita hæc diſpenſatio ad eoſdem Prælatos iure ordinario pertinet, idémque cum proportione dicendum eſt de commutatione, vbi ad illam faciendam fuerit neceſſaria iuriſdictio. Ratio eſt, quia per tale votum non acquiritur ius tertio, & ideò per diſpenſationem non fit illi præiudicium verum, id eſt, iuri eius contrarium, etiamſi cedat in aliquod incommodum eius, ſeu in carentiam commodi, quod eſt longè diuerſum, vt agentes de iuramento promiſſorio ſæpè diximus. *3. 1.Concluſio. Vota emiſſa in cõmodũ tertij poſsũt diſpenſari vt reliqua, ſi nõ detur promiſſio facta tertio.*
B Quia in priuatione huius commodi, non interuenit iniuria, nec culpa, per ſe loquendo, & ideò non eſt, cur impediat Prælatum, ne vtatur ſua poteſtate, vel vouentem, quominùs vti poſſit iure ſuo, petendo diſpenſationem, vel commutationem. Et ita hæc aſſertio communis eſt, quam tenet Caietanus 2. tom. Opuſc. tract.11. q.3. & ſequitur Nauarrus d. cap. 12. num. 78. latiùs in Apolog. de Rediti. Eccleſ. q.1. Mon.71. in antiquis, & 60. in nouiſ. Tenet Syluester *Votum*, 4.q.7. d.4. Angelus *Votum*, 3. num. 26. Piſana *Votum*, 6. §. 3. Tabienna verbo *Diſpenſatio*, num.12. Armilla num.20. *Caietan. Nauarr. Syluest. Angel. Piſana. Tabien. Armill.*

Contra hanc ſententiam tenent Archidiaconus, Raymundus & alij, quos Syluester ſuprà refert, & ſequitur Sarminius tract. de Rediti. Eccleſ. part.4. C cap.3. num.4. Vbi de Caietano ſpecialiter conqueritur, quia dixit tractationem de voto ad Theologos potiùs, quàm ad Canoniſtas pertinere. Fundamentum eſt: quia in pia cauſa ius acquiritur etiam abſenti l. *Illud*, C. de Sacro Eccleſ. & de Voto id ſpecialiter habetur in leg.2. iuncta Gloſſa. ff. de Pol. licit. & colligitur etiam ex cap. *Ex parte*, de Cenſib. vbi actio datur ad ſoluenda vota realia facta Eccleſiis, vbi Innocentius, & Panormitanus id notant, & tradit Gloſſa communiter probata in cap. *Scimus*, 12. quæſt.1. Ratio addi poteſt: quia ex quo votum fit Deo, in commodum talis perſonæ indigentis, aut religioſæ, acquiritur ius ipſi Deo, quod cenſetur transferre in talem perſonam: nam vult in vtilitatem eius impleri promiſſionem. *4. Archid. Panorm. Syluest. Sarmin. Cap. De ſacr. Eccleſ. Cap. Ex parte. Innocent. Panorm. Gloſſ. Quando votum fit Deo in commodũ alicuius piæ perſonæ, Deus cenſetur ſuum ius in illã transferre.*

D Hæc ſententia eſſet probabilis ſi tantùm diceret, in commutatione talium votorum habendam eſſe rationem, quoad fieri poſsit, vtilitatis talium locorum, vel perſonarum, vt ſcilicet, eorum commodis quoad fieri poſsit per commutationem conſulatur, ſicut in ſimili diximus de relaxatione iuramẽti promiſſorij, & ſumi poteſt ex c. *Magnæ*, & ex c. *Ex multa*, in fine de Voto. At verò quod ad hanc diſpenſationem, vel commutationẽ ſit neceſſarius conſenſus illius, in cuius vtilitatem votum obſeruatũ cederet, non habet fundamentum. Nam illud, quod pro aſſertione adduximus (vt rectè aduertit Nauarrus) ſemper ſuam vim retinet, quia re vera homini nulla facta eſt obligatio per tale votum, vnde non eſt, cur E illius conſenſus requiratur, ſi aliàs iuſta cauſa diſpenſationis, vel cõmutationis intercedit. Nam dicere, Deum transferre ius ſuum in illam perſonam, gratis dictum eſt, & eadem facilitate negatur: quia fingitur, ſolum ergo vult Deus, vt votum non violetur, quod intercedente iuſta diſpenſatione ſeruatur. Ad argumentum autem reſponderi poteſt ex doctrina Nauarri ſuprà, per votum acquiri ius aliquod Eccleſiæ, vel perſonæ in cuius vtilitatem executio voti cedit, tamen illud ius eſſe reuocabile, ſi votum reuocetur iuſtè, & validè. Quod ipſe declarat ex alia *5. Cap. Magna. Cap. Ex multa. Nauarr. Non eſt neceſſarius cõſenſus eius, in cuius vtilitatem votũ cederet.*

ex alia doctrina Bartoli dicentis, eum, qui donat aliquid alteri, ſub modo, vel onere, vt illud poſteà transferat in Eccleſiam, poſſe poſteà onus illud reuocare, quia licèt Eccleſia tũc acquiſierit actionem contra donatarium, illa etiam reuocabilis eſt: ita ergo in præſenti cenſetur. Et ita poſſunt ad hoc confirmandum conferre, quæ de illo puncto latè tractat Couarruuias lib. 1. Variar. cap. 14. núm. 15.

6. *Votum de eleemoſyna faciẽda nullum propriũ ius illi confert.* Ad maiorem autem declarationẽ addere poſſumus, per votũ ſoli Deo factum de eleemoſyna v. g. facienda Petro, nullum proprium ius acquiri Petro, ratione cuius dici poſſit habere ius in re illa, vel ad rem illam, ſolúmque concedi illi Canonicam, vel etiam ciuilem actionẽ vtilem poſtulandi à iudice, ſeu Prælato, implorando officiũ eius, vt cogat alium votum illud implere. Et hoc ad ſummum probat illa lex 2. ff. de Pollicitat. Hæc autem actio ſolùm conceditur, quamdiu votum in ſua vi, & in ſpecie (vt ſic dicam) permanet: nam ſi ablatum ſit per iuſtam diſpenſationem, vel in aliam rem tranſlatã per commutationem, ceſſabit actio, vel ſi quis illam intentet, repelletur probata diſpenſatione, vel cõmutatione, & ideò meritò dicitur illa actio reuocabilis. Et iuxta hæc intelligẽda eſt Gloſſa in d. c. *Scimus*: ſolùm enim ait, ex pollicitatione, quam quis facit Deo, poſſe conueniri, quod etiam habet Gloſſa in cap. *Iuramenti*, 22. q. 5. & poteſt admitti in ſenſu prædicto, quamuis nec ex illis iuribus probetur, vt illæ Gloſſæ dicunt. Nec ex cap. *Quicumque*, 12. q. 2. *Gloſſ.* quod allegant: quia loquitur de promiſſione, aut donatione facta Eccleſię cum auctoritate Epiſcopi, non de puro voto. Et ſimiliter loquitur cap. *Quia Ioannes*, 12. quæſt. 5. quod etiam allegant, imò ibi nulla fit mentio de actione, quam habet Eccleſia, quando illi promiſſio fit. At verò cap. *Ex parte*, de Cenſibus non loquitur de actione contra vouentẽ, ſed contra hæredem, reſpectu cuius actio facta eſt irreuocabilis, præſertim quando ex conſuetudine acquiſitum eſt ius Eccleſię, vel per modum præſcriptionis, vel quia indicat donationem ipſi Eccleſiæ factã, talis enim erat caſus illius textus. Quamquam *Innoc. Abb.* ex illo colligãt Innocentius & Abbas poſſe vouentem compelli ad implendum votum etiam ad petitionem eius, cuius intereſt, quod in ſe verum eſt in ſenſu declarato. Denique l. *Illud*, C. de Sacroſ. Eccl. nihil facit ad cauſam: quia non tractat de votis, ſed de donationibus factis locis piis ſine ſcriptura, nec inde colligi poteſt, quod factæ etiam in abſentia eorum, qui poſſent pro Eccleſia acceptare, valeant, *Gloſſ. Tiraquel.* imò oppoſitum docet Gloſſa ibi, & eſt res controuerſa, de qua videri poteſt Tiraquellus de Priuileg. piæ cauſæ Priuileg. 114. & 115.

7. *Votum cadens in promiſſionẽ factam tertio nõ poteſt diſpenſari ſine eius conſenſu.* Dico ſecundò: Quando votum ad Deum habet adiunctam promiſſionẽ certę perſonæ, aut cõmunitati, ſeu Eccleſiæ validè factam, cui votum additur ad robur, & confirmationem, tunc regulariter non poteſt tale votum commutari ſine conſenſu tertij, in cuius præiudicium cederet cõmutatio, eſt communis aſſertio. Ratio autem eſt, quia ibi cum voto coniungitur promiſſio humana, quam ſupponimus eſſe acceptatam, & conſequenter dare ius, quo non poteſt quis priuari per poteſtatem commutandi vota, ſicut etiam de iuramento promiſſorio dictũ eſt. Dixi autem *Regulariter*, quia interdum poteſt hoc votum ſimpliciter diſpenſari, vel commutari tollendo talem obligationem in duobus, ſcilicet caſibus. *Limitatur concluſio.* Vnus eſt, quando promiſſio facta eſt Eccleſiæ, & Prælatus eſt diſpenſator bonorum, & iurium talis Eccleſiæ, & ex iuſta cauſa poteſt remittere, vel compoſitionem facere in debitis eiuſdem Eccleſię, vt maximè eſt Papa, vel interdum Epiſcopus, &c. tunc non fit propriè exceptio à regula poſita, quia iam tunc conſentit creditor, cui facta erat promiſſio. Alter caſus eſt, quando tanta eſt neceſſitas, &c. cauſa diſpenſationis, vt poſſit Pontifex cogere priuatum, vt cedat iuri ſuo, vel illum inuitum priuare propter commune bonum, de quo eadem eſt ratio, quæ de iuramento promiſſorio, &c. ita videnda ſunt, quæ de illo diximus.

8. *Obiectio.* Obiicies primò, quia licèt extra hos caſus rectè probet ratio facta, nõ poſſe vtramque promiſſionẽ auferri, ſeu commutari; nihilominùs tamen videtur, poſſe ſolùm votum diſpenſari, vel commutari, ſi iuſta fuerit cauſa, & relinqui puram promiſſionem humanam, vt ea impleatur. *Satisfit obiectioni. Duobus modis coniungi poſſunt votũ & humana promiſſio circa eãdem actionem.* Reſpódeo duobus modis poſſe coniungi votum, & promiſſionem humanam circa eandem actionem. Primò concomitãter tantùm, quãdo vtraque promiſſio cadit immediatè in eandem actionem, & non vna in aliam, vt verbi gratia, quãdo promitto Petro eleemoſynã, & ſeparatim voueo Deo, illam eleemoſynam facere: & hoc facilius intelligitur, quãdo votum præcedit. Secundò poſſunt illæ promiſſiones coniungi cũ ſubordinatione, quia promiſſio voti cadit in promiſſionem humanam, vt in materiã; quia promitto Deo ſeruare promiſſionem factã homini, vt notat D. Thomas *D. Thom.* q. 88. art. 5. ad 3. Quando ſe habent priori modo, nulla apparet repugnantia, qui ex vi poteſtatis tollatur ſolum votũ, relicta promiſſione humana, quia non pendet ab illa, neque directè fit præiudicium tertio; nam integrũ manet illi ius ſuum. Nihilominùs tamen regulariter nõ habet locum talis diſpenſatio, vel commutatio, quia ſemper promiſſum pręſtandum eſt ſecundum rectam rationẽ: & ideò vix poteſt dari iuſta cauſa ad auferendam maiorẽ obligationem. Præſertim quia ſemper videtur id fieri in fraudem, & incommodum tertij. Non repugnat autem interdum iuſtã cauſam intercedere ad tollendum ſolum vinculum voti, vt poſtea poſſit faciliùs compoſitio fieri in promiſſione humana, quam fortaſsè æquitas, vel moralis neceſſitas poſtulat. Idémque ferè eſt, quando votũ cadit ſuper promiſſionem humanã, vt in materiã ſuã, licèt tũc maior videatur eſſe ratio nõ auferendi votũ, perſeuerãte promiſſione: nã dũ hęc retinet ſuã rationẽ pietatis, & proprię obligationis, ſine cauſã aufertur alia. *Poteſt diſpenſari in voto de aliquo præcepto obſeruãdo, manente obligatione præcepti.* Quia licèt poſſit interdũ diſpenſari in voto de obſeruando aliquo præcepto, permanente obligatione præcepti, vt patet in voto de caſtitate coniugali ſeruanda; nihilominùs rarò poteſt hoc habere legitimam cauſam, quando obligatio illa, quæ eſt materia voti confert ius tertio, in cuius commodum cedit, & illa non aufertur, quia tunc magis directè eneruatur promiſſio facta tertio, & ita cedit in præiudicium eius.

9. *Votum obedientiæ factũ in vna religione quo modo ad aliam cõmutetur.* Sed inſtari poteſt de voto obedientiæ in aliqua religione facto: nam confirmat promiſſionem factam homini, & traditionem factam religioni, & nihilominùs commutari poteſt in aliam religionẽ, & Prælatum eius, per tranſitum ad arctiorem. Reſpondet Caietanus d. q. 3. in voto religionis ſimplici poſſe hoc fieri, quia per illud non acquiritur ius *Caiet.* religioni laxiori: nam ſi acquireretur (ait) non poſſet fieri propria auctoritate: vnde in voto ſolemni, ſeu profeſſione religionis fortè diceret fieri auctoritate iuris. Sed dicitur faciliùs, in tali profeſſione ſubintelligi exceptionem, vel conditionem: *Niſi ad meliora vota tranſiero*, quia intelligitur profeſſio fieri ſine impedimento maioris boni, & ideò non acquiritur ius Prælato, vel religióni, niſi ſub eadem limitatione, vt ſuprà etiam dictum eſt: &c.

A propterea tranſitus ad arctiorem non fit cum eius præiudicio, ſicut in matrimonio rato inuoluitur ſimilis conditio: & ideo ingreſſus religionis non eſt in præiudicium coniugis. Et idem eſt ſuo modo de voto ſimplici cum promiſſione facta certæ religioni ingrediendi illam; nihilominùs enim manet libertas commutandi in ſtrictiorem, vt infrà dicemus.

10. Tandem inſtabis tertiò: nam ſequitur non poſſe commutari votum factum Sancto Franciſco, verbi gratia, quia præter promiſſionem Dei includit ſæpe promiſſionem factam tali Sancto, vt ſuprà diximus: tunc ergo ſequitur tale votum non eſſe commutabile, quod videtur inconueniens. Reſpondeo cum Caietano negando ſequelam. Imò aſſero, B licet intelligamus, promiſſionem factam Sancto, ſine ſpeciali promiſſione factam Deo (quod non repugnat, vt ſuprà etiam dixi;) nihilominùs promiſſionem illam eſſe diſpenſabilem, vel commutabilem per ordinariam Eccleſiæ poteſtatem. Tum quia promiſſio ſemper intelligitur facta Deo indirectè, & eatenus participare rationem voti: tum etiam quia Deus, & Sancti cum ipſo regnantes, quoad hoc, quaſi conſtituuntur ſub eodem foro, vt Vicarius Dei in terris poſſit etiam diſpenſare iura Sanctorum, & debita illorum remittere, ſi oportuerit. Tum denique quia talia vota non ad humanam vtilitatem Sanctorum, ſed ad religioſum cultum, & ſimul ad fructum animarum referuntur: quod totum eſt ſub cura, & regimine Prælatorum Eccleſiæ. Atque ita videmus Prælatos Eccleſiæ, non ſolùm Chriſti theſaurum, ſed etiam Sanctorum ſatisfactiones diſpenſare, & applicare. C Vnde fit, vt licèt in eodem voto coniugatur promiſſio ad Deum, & ad Sanctum, & (licèt promiſſio ad Sanctum, vt fideliter implenda, ſit materia promiſſionis ad Deum) totum ſit commutabile, & diſpenſabile per Eccleſiam: quia eadem eſt ratio de ſingulis promiſſionibus, & de vtraque ſimul, vt per ſe conſtat.

Deus & Sancti cum ipſo regnantes quaſi conſtituuntur ſub eodem foro.

11. Dico tertiò: Poteſtas delegata ad tollenda vota, ſi abſolutè conceditur, extenditur ad ea, quæ poſſunt eſſe vtilia tertiæ perſonæ, quando illi nullum ius conferunt: non verò ad illa, quæ habent adiunctam promiſſionem humanam. Hæc aſſertio eſt facilis, ſuppoſitis prioribus. Nam prima pars huius aſſertionis procedit iuxta primam aſſertionem. D Et ratio eius eſt, quia illa vota ſunt diſpenſabilia ex ſe, vnde per poteſtatem delegantis iure ordinario auferri poſſunt, & aliàs non ſunt reſeruata: ergo comprehenduntur ſub generali poteſtate delegata circa vota, iuxta regulam ſuprà traditam. Neque in præſenti occurrit ſpecialis ratio faciendi exceptionem, cùm talis diſpenſatio non ſit in præiudicium tertij. Altera verò pars procedit iuxta ſecundam concluſionem, & ex dictis in illa ſufficienter confirmatur. Neque hic neceſſe eſt adhibere exceptiones, vel limitationes ibi poſitas, quia illæ requirunt ordinariam poteſtatem longè diuerſæ rationis, & interdum ſupremam, & ideò talis poteſtas non intelligitur conceſſa, niſi exprimatur. Numquam autem exprimitur, imò ſæpè additur clauſula; *Dummodo non fiat in præiudicium tertij*, vt patet in Compend. priuileg. Societ. verbo *Commutatio*, & aliis. E Additur verò, non quia neceſſaria ſit; nam licèt non adderetur, eſſet intelligenda, ſed ad maiorem declarationem.

Poteſtas ad diſpenſandũ abſolutè delegata, non extẽditur ad ea, quę ſimul habent promiſſionẽ factam tertio.

CAPVT XVI.

De facultate eligendi perſonam, quæ poſſit vota commutare, vel in eis diſpenſare.

1. DVobus modis, vt alibi latiùs notaui, poteſt delegari aliqua poteſtas, vno modo ex parte eius, cui committitur iuriſdictio, alio modo ex parte eius, circa quem exercenda eſt: vterque ergo modus in præſenti locum habet, quia maximè ſolet hic poſterior modus applicari ad iuriſdictionem voluntariam, ad quam ſpectat votorum diſpenſatio. Cùm ergo in præcedentibus capitulis maximè explicuerimus hanc delegationem, prout directè conceditur delegato, in hoc breuiter adnotabimus aliqua, quæ propria ſunt eius facultatis, quæ ad eligendum diſpenſantem datur: nam media illa electione, & deſignatione perſonæ, iuriſdictio manat à Prælato, qui talem facultatem dedit. Supponendum autem eſt tamquam certum, per hæc indulta, etiam per Iobilea, & ſimilia non commutari vota ipſo facto, vt rectè admonuit Nauarrus cap. 12. num. 79. dicens, contrariam eſſe ignorantiam vulgi: nam per illa non datur commutatio, ſed poteſtas commutandi, media electione habentis votum: & ideò oportet, vt ad petitionem eius commutatio per delegatum fiat. Duo ergo in hac facultate explicanda ſunt, vnum pertinet ad ius (vt ita dicam) talis facultatis, aliud ad praxim, & vſum eius.

Duplici modo delegatur poteſtas.

Per Iobileũ nõ commutatur votum ipſo facto. Nauar.

2. Circa primum notari poteſt differentia, quæ aſſignari ſolet inter hæc indulta, conceſſa ex parte diſpenſantium, & in eorum fauorem, vel ex parte diſpenſandorum. Quòd priora cenſentur, continere ſimpliciter fauorem, & beneficium Principis, & ita eſſe amplianda, quantùm proprietas verborum permiſerit: poſteriora verò cenſentur eſſe odioſa, tamquam continentia diſpenſationem priuatam, & ideò eſſe ſtrictè intelligenda. Quæ differentia videtur planè colligi ex c. *Si cui nulla*, de Præbend. in 6. vbi poteſtas data alicui gratioſè auctoritate Apoſtolica ad conferendum aliis beneficia, cenſetur gratia, & beneficium Principis permanſurum: & contrarium decernitur de facultate data ad prouidendum alicui certæ perſonæ in fauorem prouidendi: vnde à fortiori idem intelligitur de facultate paſſiua data alicui, vt ei conferatur beneficium, quando vacauerit; ergo idem eſt in præſenti de facultate data, diſpenſando in fauorem eius ad eligendum diſpenſantem. Ratio autem huius differentiæ eſſe videtur, quia quando datur facultas diſpenſando, iam illi virtualiter conceditur diſpenſatio, licèt alteri committatur, & quia diſpenſatio eſt odioſa, & ſtricti iuris, ideò illa facultas eodem iure cenſetur. Et ob hanc rationem idem eſt, quando facultas actiua directè datur certæ perſonæ, cui committitur, vt diſpenſet cum tali perſona in fauorem diſpenſandi, vt ex eodem cap. colligitur, quia tunc etiam virtualiter datur diſpenſatio. Quod ſecùs eſt, quando directè, & indefinitè datur alicui facultas diſpenſandi, quia tunc illi fit gratia, propter communicationem abſolutam poteſtatis, in qua non magis includitur actualis diſpenſatio, quàm in abſoluta poteſtate, quæ eſt in ipſo delegante. Et ita Nauarrus in conſ. 1. aliàs 3. de Iureiurand. perinde cenſet de facultate data per Iobilæum ad eligendum confeſſorem, qui diſpenſet, & conſequenter cenſet eſſe odioſam, & ſtricti iuris, & ita ſentiunt aliqui Moderni.

Poteſtas delegata ex parte diſpẽſantis, & amplius ſecus ex parte vouentis.

Cap. Si cui nulla.

Diſpenſatio eſt odioſa, & ſtricti iuris.

Nauarr.

3. Ego verò hanc ſententiam admitto, in his facultatibus, quæ ſolent concedi aliquibus ad obtinendam diſpenſationem aliquorũ votorum, quam ſolet à Ponti

Sentẽtia auctoris circa propoſitum diſcrimen.

à Pontifice poſtulare, & ipſe committit diſcreto A confeſſori, aut doctori ab oratore, ſeu latore eligẽdo, vt veritate perpenſa, cum illo diſpenſet. Nam in his facultatibus procedit optimè ratio facta, & conſonat etiam ius allegatum. Nihilominùs tamen ſimiles facultates paſſiuæ, generaliter conceſſæ per Iobilæa, quæ nunc ordinariè concedi ſolent, etiamſi concedantur in fauorem recipientium, exiſtimo non eſſe computandas inter ſimpliciter odioſas, ſed inter fauores amplè interpretandas. Moueor, tunc quia hæc Iobilæa cenſentur eſſe maxima beneficia Apoſtolicæ ſedis, quæ nulli poſſunt ex ratione aliqua iuſta videri odioſa, per ſe loquendo, & ſecluſis exceſſibus, & priuatis reſpectibus, quæ non conſiderantur. Tum etiam quia tales conceſſiones ordinãtur immediatè ad pleniorem abſolutionem, B & remiſſionem faciendam, quæ quoad hanc partem fauorabilis eſt, vt oſtendi de Indulgentiis in 3. tom. 3. diſp. 56. ſect. 2. de fauore autem conceſſionis, iudicandum eſt ex proximo, ac principali fine, ad quem ordinatur, vt eſt communis ſentẽtia, quam nunc remittimus in materiam de Legibus. Tum etiam, quia per hæc indulta non intenditur principaliter priuatum bonum, ſed bonum commune Eccleſiæ, ſeu ſpiritualis ſubuentio in aliqua communi, ac publica neceſſitate Eccleſiæ, reſpectu cuius attendenda eſt conceſſio, vt fauor ſimpliciter cenſeatur; tum denique, quia illa indulta non ſunt in præiudicium tertij, & ſunt in fauorem animarum, nec poſſunt dici Iuri contraria, ſed ſupra, vel vltra Ius. Nam re vera per ea immediatè communicat C Pontifex ſuam poteſtatem, quod eſt cõſentaneum iuri diuino, & rationi, quando confert ad ſalutem animarum. Quòd autem illa poteſtas concedatur, media electione pœnitentium quoad determinationem perſonarum, parum videtur tunc referre, quia hoc nulli eſt odioſum, vel affert præiudicium. Et ita etiam de facultatibus Bullæ Cruciatæ ſentit Ludouicus Lop. 2. p. tit. de Clauib. cap. 9. & idem ſentit Henricus lib. 7. de Indul. cap. 30. in princip. ait enim, priuilegia Bullæ licet dicantur odium iuris, ampla interpretatione eſſe extendenda, quantùm verborum proprietates patiuntur. Et multi viri docti noſtri temporis ita ſentiunt de his indultis, & in eis interpretandis vtuntur regulis communibus de fauoribus, & beneficiis Principum amplian- D dis, & ita cenſeo, ſine ſcrupulo poſſe fieri, ſaltem quoad ſpirituales fauores, inter quos pono diſpenſationem, & commutationem votorum, ſeu facultatem ad illas, etiam paſſiuam generaliter conceſſam in ordine ad commune bonum, & ad ſpiritualem indulgentiam conſequendam. An verò in illis indultis, & præſertim in Bulla Cruciatæ ſint aliæ conceſſiones, quæ ſtrictè ſint interpretandæ, ad præſentem conſiderationem non ſpectat.

Iobilæa cenſentur eſſe inter maxima beneficia ſedis Apoſtolicæ.

Indulgentię ſunt in fauorem animarũ, nec ſunt iure contraria.

Lud. Lop.
Henric.

4. Hac ergo generali regula ſuppoſita, in vſu iſtarum facultatum, ex parte diſpenſandi primùm obſeruandum eſt, vt perſonam eligat illis qualitatibus affectam, quas indultum, ſeu reſcriptum poſtulat, vt quòd ſit confeſſor in tali gradu conſtitutus, & approbatus ab Ordinario: huiuſmodi enim conditio- E nes ſolent in perſona eligenda poſtulari in particularibus delegationibus pro votis religionis, & caſtitatis, de quibus dicam infrà ſuis locis. Solet autem ſpecialiter quæri, quando deſignatur confeſſor, an reſpectiuè ſit intelligendum in ordine ad diſpenſandum, & conſequenter, an oporteat, vt priùs confeſſio præcedat, & in illa, vel mediante illa fiat commutatio voti? Si enim non ſit mentio confeſſoris, clarum eſt, non eſſe neceſſariam con-

Primum aduertendum, de qualitatibus requiſitis ad perſonã, quæ diſpenſare debet in votis.

Dubium de tẽpore quo diſpẽſari poſſit votum à confeſſario per poteſtatem delegatam.

feſſionem, & diſpenſationem poſſe à viro idoneo fieri, etiamſi confeſſor non ſit, nec Sacramentum pœnitentiæ miniſtret. De priori autem forma eſt varietas opinionum. Breuiter tamen dico, ſi reſtrictè explicetur, vt diſpenſatio, vel commutatio fiat in foro pœnitentiæ, vel audita confeſſione, tunc neceſſariò eſſe ſeruandam formam, quam apertè illa verba indicant, & in ipſa confeſſione Sacramentali eſſe actum illum exercendum. Si verò id non ſufficienter declaretur, ſed tantùm requiratur, vt ſit cõfeſſor approbatus, non eſſe reſtringendum vſum illius facultatis ad pœnitentiæ Sacramentum: quia nomen confeſſoris magis eſt muneris, quàm actualis exercitij, & ſolùm requiritur, vt pro illo munere approbatus ſit. Neque obſtabit, quod dicatur in foro conſcientiæ tantùm: quia forum conſcientiæ latiùs patet, quàm forum pœnitentiæ Sacramentalis, & per illa verba ſolùm excluditur, ne diſpenſatio valeat pro foro externo, ſed tantùm ad conſcientiæ ſecuritatem. Et ita docuit Nauarrus in ordine ad abſolutionem à cenſuris in Conſ. 11. de Priuileg. & Emanuel Rodrigues lib. 1. quæſt. Regul. quæſt. 61. art. 10. Eſt autem eadem ratio de commutatione votorum, vt per ſe conſtat, & optimè tractat Sancius lib. 8. de Matrim. diſput. 34. vbi copioſè has clauſulas exponit.

Confeſſoris nomen magis eſt muneris quã actualis exercitij.

Nauar.
Eman. Rod.
Sanci.

5. Secundò obſeruandum eſt, vt forma præſcripta ad concedendam talem diſpenſationem ſeruetur, alioqui non erit valida diſpenſatio, quia forma prę ſcripta ſolet eſſe de ſubſtãtia, & valore actus. Quæ autem ſit forma, ex verbis reſcripti facilè colliget vir doctus, & videri poteſt Sancius ſuprà. Maximè verò peti ſolet examinatio cauſæ neceſſariæ ad iuſtam diſpenſationem, vel commutationem, & hæc eſt maximè neceſſaria, modus autem eius, niſi in particulari præcipiatur in reſcripto, relinquitur prudenti arbitrio. Item quãdo hæc facultas conceditur per Iobileum ſolent requiri aliæ actiones, ad obtinendam gratiam Iobilei, vt ieiunia, orationes, eleemoſynæ, confeſſio, & communio, ſine quibus omnibus ſimul ſumptis indulgentia Iobilei non comparatur.

Secundũ obſeruandum, quæ forma præſcribi debeat, vt talis diſpenſatio cenſeatur cõceſſa.

6. Hinc ergo naſcitur ſpeciale dubium de votis, an per talia indulta commutari poſſint, antequam perficiantur omnia requiſita ad comparãdam gratiam Iobilei? Ad quod breuiter dico, poſſe antea commutari, vel diſpenſari, dummodò bona fide procedatur, & cum propoſito obtinendi Iobilæum. Probatur primò, quia hoc modo poteſt quis abſolui virtute talis Iobilei in principio hebdomadæ, & ante alia opera pia neceſſaria ad indulgentiam, vt cum maiori fructu fiant, & tunc abſolui poteſt à caſibus reſeruatis; ergo poteſt etiam in votis diſpenſari. Patet conſequentia, tum quia eſt eadem ratio, tum etiam, quia ſępe eſt vtile ad confeſſionem meliùs perficiendam: tum denique quia in talibus indultis non ſolet præſcribi ordo, vt commutatio votorum reſeruetur in finem poſt obtentam indulgentiam, vel poſt factas alias diligentias, ſed ſimpliciter conceditur in ordine ad indulgentiam, & interdum ad ſummùm petitur, vt in foro pœnitentiæ fiat: ergo poteſt ſimul fieri cum confeſſione, etiam ante abſolutionem, & hoc ferè habet vſus. Dixi autem *neceſſariam eſſe bonam fidem lucrandi Iobileum, & implendi omnia alia opera, quæ in eo poſtulantur*, quia illa gratia non conceditur, niſi in ordine ad hunc finem, & per modum præparationis ad effectum Iobilei: ergo qui nõ habet animum implendi, & obtinendi Iobileum, non poteſt gaudere hac facultate circa vota.

An per Iobileum commutari poſſint vota antequam requiſita ad illud comparandum perficiantur.

7. Quid contingat illi, qui poſt cõmutationẽ voti aliquid prætermittat ad cõſequentem indultum neceſſarium.

Hinc verò ſuboritur aliud dubiũ, quid videlicet, dicendum ſit, ſi contingat poſt vota commutata, aliquem prætermittere ieiunium, orationes, vel alia opera neceſſaria ad conſequendam indulgentiam, & conſequenter non lucrari effectũ Iobilæi? Numquid priora vota redibunt, aut commutata, ſeu ablata manebunt? In hoc tres poſſunt eſſe ſententiæ. Prima, talem ablationem voti non manere ſolidam, ſed retractari in eo caſu, & votum redire. Ita tenet Viualdus in 3.p. Candelab. cap. 14. num. 63. ſine allegatione, vel ratione, aut alia probatione. Poteſt autem ſuaderi, quia non eſt neceſſe, illam commutationem abſolutè concedi, ſed ſub tacita conditione, *Si lucratus fueris indulgentiam:* ergo veriſimilius eſt ita fieri. Antecedens patet, quia non repugnat ex parte voti, cùm poſſit ſuſpendi, & non ſimpliciter tolli, niſi ſub tali conditione, nec ad finem Iobilæi plùs eſt neceſſarium. Et inde probatur conſequentia: quia illa poteſtas ſolùm conceditur in ordine ad Iobilæum, & eodem fine fit diſpenſatio ex vi illius poteſtatis, quatenus ad illum effectum conducit. Et confirmatur, quia aliàs licet confeſſor non diſpenſaſſet tempore confeſſionis, ſed promiſiſſet poſtea facere, poſſet id validè poſtea facere, etiamſi ſciret pœnitentem non ieiunaſſe, nec poſſe iam lucrari Iobilæum; conſequens eſt abſurdum, vt per ſe notum videtur; ergo. Sequela patet, quia ſi tempore conceſſionis poſſet abſolutè auferre votum, & ſine dependentia à futuris diligentiis; eandem poteſtatem retineret, & poſſet illa poſtea vti. Quòd ſi illa fuit data ſub tali cõditione, etiam vſus eius includet eandem cònditionem. Hæc verò opinio nimis rigoroſa eſt, & ſine ſufficienti fundamento, vt videbimus.

Varię de hac re opinones. Prima. *Viuald.*

Excluditur 1. ſententia.

8. Secunda opinio non eſt bene fundata.

Secunda ergo opinio diſtinctione vtitur, quia vel pœnitens bona fide propter impotentiam, aut caſu, & per obliuionem prætermiſit opera neceſſaria ad conſequendum Iobilæum, vel conſultò, ac deliberata voluntate. In priori caſu dicunt ratam manere commutationem, propter rationem ſtatim proponendam. In poſteriori autem caſu dicunt, nõ tenere, ſed reuocari, vel per ſe ceſſare; quia non fuit omnino ablata, ſed tacitam conditionem incluſit: *Si lucratus fueris Iobilæum, quantùm in te eſt*, ſeu *ſi voluntariè impedimentum non poſueris.* Quia non videtur veriſimile, voluiſſe Pontificem abſolutè diſpenſare cum eo, qui voluntariè Iobilæum omittit. Sed hæc diſtinctio non eſt ſolida ratione fundata, quia illa conditio gratis additur, vel conceſſioni poteſtatis, vel vſui eius, cùm Pontifex illam non exprimat, nec confeſſor illam de ſuo addat, ſed tantùm ſupponat id, quod ex vi Iobilæi neceſſarium eſt: nec etiam datur ſufficiens ratio ad præſumendam talem intentionem Pontificis. Nam licet concedatur hæc gratia, propter effectum Iobilæi, vt faciliùs obtineatur, non inde ſequitur dari conditionaliter, aliàs non haberet effectum, donec impleretur conditio, quod eſt falſum; nam ſtatim poteſt votum non ſeruari, vel expleri per aliud opus, in quod commutatum eſt. Satis ergo eſt, quòd detur ſub tali onere. quod non ſit conditio, ſed modus. Item aliàs facilè etiam dici poſſet, quod præcedens opinio ſupponit, conditionem non eſſe illam, ſed hanc: *Si cum effectu lucratus fueris indulgentiam.* Denique vtraque eſt nimia reſtrictio præter regulam iuris, quod actus legitimi non recipiunt conditionem, & præter regulam de fauoribus ampliandis, inter quos hæ gratiæ continentur, vt diximus.

Excluditur ſecunda.

9. Tertia opinio voti cõmutationẽ, aut diſpenſationem ratã manere.

Eſt ergo tertia opinio dicens, in eo caſu voti cõmutationem, aut diſpenſationem ratam manere. A Tum propter rationes datas, quæ videntur concludere abſolutè fuiſſe conceſſam, & habuiſſe effectum, qui non poteſt iterum redire, niſi ex voluntate hominis ſemel diſpenſati, iterum emittendo votum. Tum etiam quia cùm commutatio ſupponatur facta ex legitima cauſa, non videtur magnum inconueniens, quòd ſemel data permaneat, etiamſi modus, ſub quo data fuit, non fuerit impletus. Tum præterea, quia Papa non dat illam poteſtatem ad commutandum cum dependentia à futuro euentu: nam ſi id intenderet, vel potiùs ordinaret, vt commutatio non fieret, niſi poſt reliqua completa, vel ſaltem clariùs illam conditionem exprimeret in re tam graui. Et ita tenet Henricus lib. 7. de Indulg. cap. 9. in principio Gloſſæ, & cap. 11. num. 4. citat B Nauarrus de Orat. Miſcelan. 59. num. 223. alij referunt in 89. Sed in nouiſſima impreſſione habetur in 93. & ibi nihil de votis, ſed tantùm de caſibus reſeruatis tractat, & rationes, quas adducit, ſolùm de abſolutione à peccatis procedunt, & non de votis, imò nec de cenſuris. Et eodem modo loquitur Corduba in Summa Hiſpan. quæſt. 21. Denique allegat Extrauag. *Inter cunctas*, de Priuileg. ſed nõ video, quomodo inducatur. Solùm enim poteſt ex ea ad præſentem cauſam accipi, quod dicit, neminem teneri ad confitenda iterum peccata ſemel confeſſa, & remiſſa virtute alicuius priuilegij, quod ad rem non facit; tum quia non eſt ſimile de votis, tum etiam quia hoc eſt, quod inquirimus, an illa fuerit abſolutio ſimpliciter à votis ante conſummatam C gratiam Iobilæi, vel tantùm ſuſpenſio, vel ablatio ſub conditione. Solùm ergo poteſt hæc opinio ſuaderi his coniecturis, quibus oſtendimus, illam fuiſſe diſpenſationem ſimpliciter. Addíque hîc poſſunt, quæ de ſimili quæſtione diximus tract. de Cenſur. diſput. 7. ſect. 5. vbi idem diximus de abſolutione à cenſuris, inter quas, & vota non poteſt ſufficiens ratio differentiæ aſſignari.

Henric.

Nauar.

Cordub.

Nemo tenetur ad confidenda iterum peccata ſemel confeſſa.

Hæc igitur ſententia ſatis probabile habet fundamentum, & præter Auctores citatos hominibus doctis non diſplicet, eſtque benignior. Vnde cùm verſemur in materia fauorabili, cenſeo eſſe in praxi ſecuram, dummodò (vt dixi, & ſpecialiter aduertit Nauarrus) pœnitens bona fide proceſſerit, & confeſſor ſimpliciter diſpenſauerit, vel commutauerit, D nulla adiuncta conditione. Duo enim aduerto: vnum ex parte diſpenſantis, quia poteſt, ſi velit, non diſpenſare, donec omnes diligentiæ Iobilæi completæ ſint, vel ſi antea conceſſerit diſpenſationem, vel formam commutationis adhibuerit, poſſe intentionem, & verba ſua referre ad tempus poſt completas diligentias. Quod non habet ita locum in abſolutione à peccatis, quia debet præcedere, & eſſe abſoluta; nec in abſolutione à cenſuris, quia etiam debet præcedere, vt pœnitens ſit capax indulgentiæ, & nõ debet eſſe ad reincidentiam: quia hæc dari non debet, niſi in caſibus expreſſis. Votorum autem ablatio non eſt ita neceſſaria ad effectum indulgentiæ, & ideò ſine vlla culpa differri poteſt dicto modo, & non erit irrationabile ad tollenda dubia. E Caueat tamen confeſſor, ne concipiat conditionem, dummodò pœnitens effectum indulgentiæ conſequatur: nam hoc neceſſarium non eſt, & eſſet nimis periculoſum, ac ſcrupuloſum; ad ſummùm ergo poteſt concipere conditionem: *Dummodò reliquæ diligentiæ ad Iobilæum neceſſariæ compleantur.* Verumtamen licet hoc in rigore fieri poſſit, eſt nimius rigor, & ſcrupulis etiam expoſitus, & ideò melius eſt, vel differre diſpenſationem voti in talem diem, quando complentur diligen

10. Iudicatur probabilis tertia opinio. Duplex aduertendũ circa dictam opinionem.

Cautela in confeſſarios diſpenſantes in votis per indulta.

diligentiæ, vel ſi antea concedatur ſimpliciter, & ſine alia conditione illam dare, quantum poteſt. A

11. *Qui voti cõmutationem accipit per Iobilæũ, grauiter peccat, ſi voluntariè omittat onera Iobilæi.*

Aliud notandun eſt ex parte habentis vota: nam licèt illi detur hoc modo diſpenſatio, aut commutatio, ſemper intelligitur dari ſub onere faciendi, quod in ſe eſt ad Iobilæi gratiam obtinendam. Vnde ſi voluntariè hoc omittat, grauiter peccabit, ſiue contra pactum implicitum, & iuſtum, ſiue contra obligationem relictam ex voto, & incluſam in tali commutatione, ſeu diſpenſatione. Quamuis autem tale peccatum committatur, nihilominùs diſpenſatio, vel commutatio facta in voto rata manebit. Et idem in ſimili dixi de abſolutione à peccatis, vel cenſuris reſeruatis in 4. tom. 3. partis diſput. 31. ſect. 4. num. 5. Non deſunt tamen auctores, qui negent in eo caſu pœnitentem committere ſpeciale peccatum. Quod in abſolutione à reſeruatis tenet Henricus lib. 6. de Pœnit. cap. 16. nu. 6. Et in caſu de Voto Sancius lib. 8. de Matrim. diſp. 15. nu. 24. licèt opinionem noſtram putet probabilem, contrariam amplectitur, vt probabiliorem. Quia non ſatis probatur, illud propoſitũ tranſire in pactum, vel comparari pœnitentiæ acceptatæ. Ego verò ſemper cenſeo, non eſſe ſatis tutum dare tantam licentiam pœnitentibus. Nec videtur ſatis rationi conſentaneum, quòd illud propoſitum ſit neceſſarium ad valorem talis abſolutionis, vel commutationis, & quod poſſit poſtea tam facilè mutari, vel non impleri ſine vlla culpa. Et ideò dico, licèt non probetur pactum explicitum, ſufficienter probari implicitum quaſi intrinſecè, & ex natura rei incluſum in tali actione, ſeu miniſterio, vt rectè, & fideliter fiat, nec videtur dubium, quin hæc ſit præſumpta intentio Pontificis talem facultatem concedentis, vt ratio facta probat. B C

Aliqui contra opinantur. *Henric.* *Sanc.*

12. Aliæ ſunt, quæ de hac facultate deſiderari poſſunt. Vnum eſt de duratione eius, etiam poſt mortem concedentis, ſed in hoc pars affirmans tenenda eſt. De qua videri poſſunt dicta de facultate eligendi confeſſorem in 3. tom. 3. p. diſput. 27. ſect. 4. Nam quæ ibi diximus, poſſunt hic cum proportione applicari. Videri etiam poteſt Maiolius lib. 5. de Irreg. cap. 51. num. 6. qui loquitur de diſpenſatione irregularitatis. Et de diſpenſatione in generali id dicunt Silueſter verb. *Diſpenſatio* quæſt. 6. Armilla verb. *Gratia* nu. 5. cum Frederico conſ. 78. Præterea videri poſſunt, quæ in 5. tom. diſp. 7. ſect. 5. diximus de Cenſuris: nam illa etiam poſſunt cum proportione ad votorum commutationem applicari. D

Maiol. *Silueſt.* *Armil.* *Frederic.*

13. *Qui Iobilæi virtute relaxantis reſeruata, vel cēſurias potitur, etiam eodem, quoad oblita potitur.*

Solùm occurrit aduertenda æquiparatio quædam in ſpeciali caſu, quæ ab aliquibus admittitur. Nam ſi quis intra tempus ad Iobilæum, vel ad vſum talis gratiæ conceſſum, obliuiſcatur alicuius cenſuræ, vel caſus reſeruati, ſi virtute Iobilæi abſoluatur ab aliis peccatis, vel cenſuris, quarum memoriam habet, cēſetur, vel ablata reſeruatio, vel etiam cenſura. Et idem cenſent multi de irregularitate, ſi eius diſpenſatio per indultum concedatur, & per obliuionem omittatur, vt patet ex Nauarro cap. 26. nu. 13. Maiolio lib. 5. de Irregularit. cap. 51. num. 6. Hinc ergo aliqui inferunt, idem eſſe de commutatione votorum, nam ſi per obliuionem omittatur tempore Iobilæi, putant poſſe poſtea commutari virtute eiuſdem Iobilæi, quando habens votũ diligentiam fecit, & credit fructum Iobilæi obtinuiſſe. Ita tenet Henric. lib. 7. de Indulg. ca. 11. n. 4. vbi nullam probationem adducit, ſed remittit ad ea, quæ antecedenti lib. c. 16. dixerat, vbi de votis nõ facit mentionem, ſed ſolùm de peccatis, & cenſuris reſeruatis n. 5. Vnde ſolùm videtur fundari in æquiparatione. E

Nauar. *Maiol.* *Henric.*

Ego verò valdè dubito de hac æquiparatione, quam nullus alius fecit, quem ego viderim. Eſt autem longè diuerſa ratio, ſi attentè ſpectetur. Nam in caſibus reſeruatis, ſi habeant cenſuram annexam directè tollitur per abſolutionẽ generalem, etiamſi oblita ſit; ſi verò illam non habeant, tollitur ſaltem eorum reſeruatio, quia indirectè remittuntur per eum, qui poſſet ab eis directè abſoluere, ſi fuiſſent confeſſa, vt alibi diximus. Item irregularitates oblitæ ideò cenſentur diſpenſatæ in ſimili caſu, quia abſoluens generaliter, etiam diſpenſat in irregularitatibus, in quantùm ipſe poteſt, & alius indiget, vt rectè aduertit Nauarrus & cum illo Maiolius. At verò votum non poteſt ita confusè, generatim, vel ſub cõditione ſimili diſpenſari, ſi fortè fuerit. Quia in primis commutatio nullo modo fieri poteſt, niſi cognito voto commutando, & eius qualitate, &c. Deinde diſpenſatio voti requirit cauſæ cognitionem, & ſufficientiam, ſine qua non erit valida diſpenſatio, vt mox dicemus. Et ideò in votis non habet locum ille modus diſpenſationis generalis, ſeu conditionalis, *ſi indigueris*, atque ita nulla diſpenſatio, vel commutatio cadit in vota oblita: ergo trãſacto tempore Iobilæi, non poteſt denuò fieri, quia iam expirauit iuriſdictio. Et confirmatur per argumentum à contrario, quia ideò irregularitas oblita cenſetur in eo caſu ablata, quia præceſſit in tempore habili diſpenſatio generalis, quæ extenditur ad oblita: ergo ſi illa non præceſſiſſet, poſteà irregularitas non fuiſſet diſpenſata, nec poſſet diſpenſari de nouo, quia iam ceſſauit poteſtas. Et hoc planè ſentiunt Maiolius & Nauarrus quando illam generalem diſpenſationem poſtulant, & ſpecialiter admonent pœnitentes, vt illam poſtulent, ne poſtea careant illo effectu: ergo cùm ille modus diſpenſationis non poſſit cadere in vota, vt videtur manifeſtum, non habet locum extenſio illius priuilegij ad vota oblita. 14.

Auctoris opinio dubia. *4. tom. diſp. 31. ſect. vlt.* *Diſpenſatio fieri nequit ſine cognitione voti cõmutandi.* *Nulla diſpẽſatio, vel cõmutatio cadit in vota oblita.*

Hæc ergo ſententia videtur mihi vera, & in praxi ſeruanda, quia contraria non habet fundamentum, & ratio facta eſt efficax. Procedit autem ſolùm, quando vota fuerunt oblita. At verò ſi intra tempus habile pœnitens petat à confeſſore diſpenſationem, & commutationem votorum, & ipſe velit attentiùs conſiderare, vel qualitatem cauſæ, vel modum commutationis, exiſtimo, ſi neceſſarium ſit, poſſe id facere, etiam poſt dies Iobilæi, vel indulti, quia iam acceptauit poteſtatem, & inchoauit cauſam, & quodammodo conceſſit diſpenſationem tempore habili, quod ſufficit ad firmandam iuriſdictionem, vt tempore congruo poſſit in particulari diſpenſatio conſummari. Tum quia hæc eſt natura poteſtatis delegatæ; tum etiam quia eſt moraliter neceſſarium ad conuenientem vſum talis poteſtatis: & qui dat poteſtatem, cenſetur dare omnia, quæ ad illam moraliter conſequuntur, ſeu ad conuenientem vſum eius neceſſaria ſunt. Et conſequenti ratione, ſi homo recordatur, ſe feciſſe votum, non tamen ſpeciei, ſeu materiæ eius in particulari, poterit confeſſor prudenti arbitrio vti, & iuxta modum obligationis, & circumſtantias occurrentes determinare aliquam materiam per modum commutationis, vel omnino tollere obligationem per diſpenſationem, ſi cauſa iudicata fuerit generaliter ſufficiẽs: vel etiam poterit aliquod maius tempus concedere ad recogitandum, & reuocandum in memoriam ſpeciem voti, etiamſi neceſſe ſit tranſgredi tempus præfixum ad Iobilæum, priùs quàm diſpenſatio conſummetur, iuxta doctrinam proximè datam. Tunc autem oportebit, vt vouens 15.

Hęc ſententia vt probabilior eligitur. *Qui dat poteſtatem cēſetur moraliter dare, quę ad ei⁹ vſum pertinent.*

vouens obtinuerit Iobilæum; nam quacumque ex cauſa id prætermiſerit, eo ipſo erit inhabilis ad recipiendam poſtea diſpenſationem. A

16. *An qui in prima hebdomada Iobilęi diſpenſationem in votis concedentis conſequutus eſt eum, ſi in ſecunda nouũ votũ emittat, poſſit ab illo diſpenſari. Henric. affirmat.*

Tandem hîc poteſt inquiri de his Iobilæis, quæ conceduntur, vt intra duas hebdomadas obtineantur, ſi quis poſtquàm in prima hebdomada, factis omnibus diligentiis, conſequutus eſt Iobilæum, & commutationem votorum, quæ antea emiſerat, poſtea nouum votum emittat, an poſſit in virtute eiuſdem Iobilæi commutationem illius voti obtinere in ſecunda hebdomada? Aliqui enim affirmant poſſe illam commutationem obtinere, dummodò faciat omnia opera requiſita ad obtinendam iterum gratiam Iobilæi. Ita tenet Henricus lib. 3. de Pœnit. cap. 16. num. 3. & lib. 7. de Indul. cap. 11. in princ. Supponit autem hæc opinio, poſſe ex vi talis B Iobilæi effectus eius, non tantùm ſemel, & in altera hebdomada, ſed etiam bis, & in vtraque obtineri à quocumque, qui voluerit in vtraque hebdomada requiſita opera facere; qua ſuppoſitione facta rectè infert, idem eſſe dicendum, tam de abſolutione à caſibus reſeruatis, quàm de commutatione votorum. Illud autem ſuppoſitum fundat in generali principio, nimirum, quod ſi priuilegium concedat indulgentiam pro aliquo tempore, non eſt ita reſtringendum, vt ſemel tantùm obtineri poſſit intra illud tempus, ſed etiam pluries, ſi repetantur neceſſariæ preces, vel alia opera ſimilia, iuxta opinionem Angeli, Roſellæ, Nauarr. & aliorum, quos ipſi referunt. Et fauet etiam opinio Nauarri aſſerentis, in anno Iobilæi poſſe aliquem bis, & pluries intra C illum annum effectum, & omnem gratiam illius Iobilæi obtinere, ſi Romæ exiſtens pluries opera requiſita faciat.

17. *Argumenta à ſimili ſunt inefficacia in iſta materia.*

Sed quia valor indulgentiæ, & conceſſio priuilegij pendent ex forma, & verbis eius, ideò argumenta à ſimili ſunt inefficacia in iſta materia, niſi in omnibus ſeruetur ſimilitudo, quod hic ſine dubio non fit. Et ideò non eſt neceſſe in præſenti expendere veritatem illius opinionis de indulgentia pro aliquo tempore indefinitè conceſſa, de qua, quomodo limitanda ſit, dixi in 4. tom. 3. part. diſp. 57. ſect. 1. Neque etiam circa opinionem Nauarri de anno Iubilæi nunc immorari neceſſe eſt: nam forma conceſſionis (vt dixi) ſemper erit conſideranda, & conſuetudo multùm valere poterit ad interpretationem eius. In præſenti ergo dico, conſiderata D ordinaria forma, ſub qua concedi ſolet Iobilæi gratia intra duas hebdomadas obtinenda, videtur ferè certum, ſemel tantùm in vna, vel altera hebdomada obtineri poſſe, & non ſemel in prima, ac iterum in ſecunda. Ratio eſt, quia non conceditur copulatiuè, vt in vna, & altera hebdomada obtineri poſſit, nec indefinitè, vt pro illis duabus hebdomadibus comparetur, ſed expreſsè ſub forma diſiunctiua. verba gratia, *qui prima hebdomada poſt publicationem, vel in ſequenti poſt illam*, &c. Quæ forma verborum, vel alia æquiualens ſæpe repetitur in vltima Bulla Iobilæi conceſſa à S. D. N. Paulo V. hoc anno 1608. Et ex toto contextu manifeſtè conſtat, intentionem eius eſſe concedere vnam tantùm pleniſſimam indulgentiam, ac remiſsionem, & facultatem ad abſoluendum à reſeruatis, &c. *hac vice tantùm*, vt ibidē dicitur, id eſt, vna vice in vna, vel altera hebdomada, & in ordine ad vnam indulgētiam. E Vnde conſtat, idem dicendũ eſſe de votis, ideóq; ſi poſt lucratā indulgētiam in prima hebdomada, votum emittatur in principio ſecundæ, iam non poterit commutari virtute eiuſdem Iobilæi, quia delegatio eius reſpectu talis perſonæ finita iam eſt.

Reſoluitur dubium ſuperius negatiuè.

CAPVT XVII.

Vtrùm ad diſpenſationem voti ſit cauſa neceſſaria?

1. *Vt diſpenſatio concedatur, cauſſa eſt neceſſaria.*

QVæſtionem hanc non extendimus ad commutationem; quia in illa non poteſt habere generalem reſolutionem, niſi prout diſpēſationem includit, vt in fine capitis dicemus. Supponimus autem neceſſariam eſſe cauſam, vt licitè diſpenſatio concedatur: nam hoc modo etiam in legibus humanis neceſſaria eſt, vt eſt notum apud omnes, & dicemus in materia de Legibus, & hic conſtabit à fortiori ex dicendis. Quæſtio ergo eſt, an ſit neceſſaria hæc cauſa ad valorem diſpenſationis, quam tractabimus de Summo Pontifice? nam inde à fortiori conſtabit, quid dicendum ſit de reliquis. De Summo ergo Pontifice dixerunt aliqui (vt D. Thomas refert) validam eſſe diſpenſationem voti pro arbitrio Papæ datam, abſque alia cauſa. Fundamentum eorum erat, quia in omni voto includitur illa conditio, *Niſi Papa aliud diſpoſuerit*, quam colligebant ex capit. *Venientes*, de Iureiurand. cum ſimilibus. Videtúrque hæc opinio accommodata ad pacandas conſcientias, quia aliàs, ſi valor diſpenſationis pendet ex cauſa, vix aliquis poterit eſſe ſecurus. Et confirmatur, quia ſi eſſet tanta hæc neceſſitas, maximè quia diſpenſatio in votis attingit ius diuinum, ſed hoc non ita eſt, quia non diſpenſatur in iure naturali, vt ſuprà dixi, & licèt diſpenſetur aliquo modo in iure Dei, id eſt, in bonis, in hoc genere diſpenſationis non eſt tam neceſſaria cauſa. Nam decimæ etiam computantur inter bona Dei, & diſpenſatio eorum eſt valida, licèt ſit iniuſta. Beneficia etiam ſunt bona Dei, & tamen, licèt dentur indignis, collatio tenet; præſertim ſi à Summo Pontifice fiat; ergo.

Quæ cauſa ſit neceſſaria ad valorem diſpenſationis in votis quæ datur à Sūmo Pontifice.

Aliquorum opinio.

2. *Diſpenſatio voti ſine cauſa legitima eſt nulla.* *D. Thom. Richard. Palud. Sup. Gab. Palac. Caiet. Syluest. Anton. Nauar. Soto. Gigaſ. Gloſſ. Panor. Innocent. Felin.*

Nihilominùs dicendum eſt, diſpenſationem voti datam ſine cauſa legitima, eſſe nullam, & obligationem non auferre. Eſt communis ſententia Diui Thomæ, d. articulo 12. & 4. d. 38. Vbi Richardus, Paludanus, Supplem. Palacius, & alij, Caietanus, dicto art. 12. & verb. *Diſpenſatio*, in Summ. vbi etiā Syluester quæſt. 3. & *Votum* 4. quæſt. 3. & alij Summiſtæ ſub eiſdem verbis, & Anton. 2. part. titul. 11. capit. 2. §. 9. Nauarrus capit. 12. numer. 57. & 76. Soto libr. 1. de Iuſtit. quæſt. vltim. articulo 2. & libr. 7. quæſt. 4. art. 3. Giga. de Penſio. quæſt. 6. numer. 16. & communiter Canoniſtæ cum Gloſſa in capit. *Non eſt*, de Voto, præſertim Panormitanus. num. 7. Innocentius in c. 1. de Renunc. Felinus. in c. *Quæ in Eccleſiarum*, de Conſtit. numer. 25. & in cap. *Ad audientiam*, ſecundo de Reſcript. numer. 4. Imol. in capit. *Cum olim*, de Cleric. coniug. Archidiaconus, in cap. 1. d. 85. & in cap. *Auctoritatem*, 15. quæſt. 6. vbi Raymundum, Speculatorem, & alios allegat, qui omnes ferè indifferenter loquuntur de iuramento promiſſorio, & voto.

3. *Inferior diſpenſans in lege Superioris non poteſt validè ſine cauſa diſpenſare.*

Ratio ergo eſt, quia inferior diſpenſans in lege Superioris non poteſt validè diſpenſare ſine cauſa, & pro libito, vt ſuppono ex materia de Legibus: tum quia præiudicat iuri Superioris, tum quia voluntas inferioris non eſt per ſe efficax ad mutandam voluntatem Superioris ſolo ſuo arbitrio. Neque eſt veriſimile Superiorem conceſsiſſe illi talem facultatem, ſed ad ſummùm, vt ſe gereret tamquam fidelis diſpenſator, & prudens. Ergo multò minùs poteſt Papa validè diſpenſare ſine cauſa in voto, quia diſpenſat aliquo modo in iure diuino naturali, ſaltem ſubtrahendo illi proximam materiam, quam nulla humana poteſtas auferre poterat, niſi ex commiſsione

miſſione diuina. Probatur conſequentia, quia in tali diſpenſatione Papa non mutat aliquid, quod ſua voluntate ſit conſtitutum, vt per ſolam ſuam voluntatem tamquã per principalem cauſam poſſit validè talem mutationem facere: ergo diſpenſat cedendo iuri ipſius Dei ex commiſſione ipſius Dei, & conſequenter non diſpenſat vt dominus, ſed vt miniſter, qui non poteſt excedere commiſſionem ſuam: ergo ſi remittat ſine cauſa nihil facit, tum quia operatur vt dominus, tum etiam, quia excedit commiſſionem, quia non agit vt fidelis diſpenſator, ſed vt diſſipator. Sicut inter homines procurator, vel œconomus remittens debita domini ſola volũtate nihil faceret, & mandatarius excedens finem mãdati, non operatur validè. Sic etiã in materia de Indulgentiis ex eodẽ principio diximus, neceſſariam eſſe cauſam ad indulgentiarum valorem.

4. *Idem dicendũ de Epiſcopis & reliquis habẽtibus poteſtatem delegatam.* Atque hinc conſtat primò idem eſſe à fortiori dicendum de Epiſcopis, tum quia ratio facta magis in illis conuincit, tum etiam quia illi non poſſunt validè diſpenſare in legibus Papæ ſine cauſa; ergo multò minus in votis. Conſtat ſecundò idem eſſe dicendum de omnibus diſpenſantibus poteſtate delegata, quia non poſſunt maiorem poteſtatem accipere à delegante, quàm in ipſo ſit: ergo ſi delegans non poteſt diſpenſare ſine cauſa, multò minus delegatus. *Diſcrimen inter legem Põtificiam, & votũ per ordinem ad diſpenſationem.* Conſtat tertiò eſſe magnum diſcrimen inter legem Pontificiam, & votum: nam lex eſt poſita per voluntatem Pontificis, & ideò per eandem poteſt validè auferri, etiamſi malè auferatur ſine cauſa, vt ſuo loco dicemus: votum autem licet fundetur in promiſſione profecta à voluntate humana, tamen poſtquam facta eſt, & à Deo acceptata, pendet ex voluntate Dei, & non niſi iuxta commiſſionem eius poteſt auferri.

5. *Cõmutatio, vel diminutio ſi nulla eſt cauſa, totus actus fuit nullus.* Conſtat quartò, idem cum proportione eſſe dicendum de commutatione, quæ in minùs fit. Nam ſi nulla fuit cauſa, tam ad commutationem, quàm ad diminutionem, totus actus fuit nullus, quia totus fuit vltra poteſtatem: ſi verò erat iuſta cauſa commutandi, non tamen diminuendi, tunc diſpenſatio partialis nulla fuit proportionali ratione, commutatio autem quoad partem ſuſtineri poterit, quia habet omnia requiſita, & *vtile per inutile non vitiatur*, vt habet regula Iuris 37. in 6. Quod procedit, quando actus poteſt diuidi, & vitium vnius partis non redundat in aliam, vt Gloſſa ibi ſentit, & notat Panormitanus, in cap. *Dilectus* 1. de Præbend. in 6. *Panorm.* In præſenti autem ſeparabilis erit partialis commutatio à partiali diſpenſatione, quando materia voti diuiſibilis fuerit, & poſſit per partes impleri, vt recitare quotidie Roſarium, vel quid ſimile. At verò ſi ſit materia indiuiſibilis, vt religio, peregrinatio &c. non videtur habere locum partitio, & ideo totum actum eſſe inualidum. Dico tamen poſſe valere actum, & manere obligationem addendi aliquid obligationi, prudenti arbitrio, quia ſupponitur cauſa commutandi, & poteſtas, ac voluntas Superioris ad tollendam, vel mutandam obligationem.

6. *Fit ſatis ad fundamentũ oppoſitæ ſẽtentiæ.* Fundamentum autem contrariæ ſententiæ falſum ſupponit, quia nulla talis conditio includitur in votis, aliàs non probaretur inde poſſe Pontificem diſpenſare vota, ſed poſſe irritare illa, quod falſum eſſe ſupra cap. 1. & ſequentibus oſtenſum eſt. Nec in cap. *Veniens* dicitur: voluntatem Papæ eſſe exceptam in iuramento, ſed ius Superioris, quod longè diuerſum eſt, vt latiùs in materia de Iuramento, & in ſuperioribus eſt dictum. *Cap. Veniẽs. In iuramento nõ eſt excepta volũtas Superioris, ſed ius.* Neque ex hac doctrina ſequitur anxietas, vel inquietudò conſcientiæ, quia

A ſi quis bona fide procedat, & cauſam veram proponat, quam ſufficientem ipſe exiſtimat, iudicium eius Prælato relinquendo, tunc ſecurè procedit, iudicium Prælati ſequendo, pro quo ſemper præſumere debet, argumento cap. *In præſentia* cum Gloſ. ibi, de Renunt. & c. *Quid culpatur* 23. q. 1. & ita docuit D. Thomas d. art. 12. ad 2. *Cap. In præſentia. Gloſſ. D. Thom.* Ad confirmationem ex dictis patet reſponſio, nam per hanc diſpenſationem licèt non relaxetur propriè lex diuina, ſeu naturalis, ſubtrahitur illi materia cedendo cuidam debito diuino, quod ius diuinum poteſt appellari, quod nemo infra Deum poteſt remittere, tamquam dominus, ſed ſolùm vt fidelis diſpenſator, ac ſubinde ex iuſta cauſa, & Dei negotium principaliter agendo. De exemplis autem ibi B allatis in ſuis proprijs locis agendum eſt, & aliqua dixi in tract. de Indulg. & in tract. de Decimis.

Solet autem hìc conſequenter quæri, quæ ſint iuſtæ cauſę diſpenſandi in votis, quæ res magis pertinet ad factum, quàm ad ius, & ideò vix poteſt ſub doctrinam cadere. 7. *Quę ſint iuſtę cauſæ diſpenſandi in votis.* Sed vt rationem aliquam, vel regulam aſſignemus ad ferendum iudicium in huiuſmodi cauſis, aduerto, interdum hanc cauſam poſſe ſumi ex modo vouendi, aliquando ex conditione ipſius materiæ per ſe ſpectatæ, aliquando ex conditione perſonæ, ſeu comparatione materiæ ad talem perſonam; aliquando ex noua rerum cognitione, quæ per experientiam comparata eſt: aliquando ex noua mutatione, ſæpè ex neceſſitate aliqua extrinſeca pertinente ad commune bonum. Denique po- C teſt etiam oriri ex cauſa extrinſeca pertinente ad bonum aliquorum priuatorum. Ex quibus variæ poſſunt aſſignari regulæ.

Prima ſit: Ex imperfecto, & indiſcreto modo vouendi, ſæpè ſumitur iuſta cauſa diſpenſandi in voto. 8. *1. Regula. Aliquæ regulæ ad cognoſcẽdum quæ ſint cauſæ iuſtæ ad diſpenſationem, & commutationẽ votorum.* Hanc ferè omnes ponunt tractantes de votis factis ex metu, vel ex calore iracundiæ, vel alterius ſubitæ paſſionis, non tollentis requiſitam deliberationem, impedientis autem perfectam & prudentem, & huc etiam ſpectant vota puerorum, etiã puberum, quando diſcretio non multũ ſupplet ætatem. Nam cùm obligatio voti oriatur ex libera voluntate, diminutio huius libertatis, vel voluntatis diminuit obligationem, & ita de ſe dat cauſam remittendi, vel in totum, vel ex parte. Ita ſumitur ex Caietano d. q. 88. D ar. 1. dub. 3. Paludano 4. d. 38. q. 4. art. 4. concl. 5. Antonino 2. p. tit. 11. c. 2. Soto li. 7. de Iuſt. q. 1. ar. 2. Syluestro, *Votum* 2. q. 13. in fine, Nauarro c. 12. n. 22. & 27. Panormitano & Canoniſtis in c. 2. de Voto, & colligitur ex textu. *Caietan. Palud. Anton. Soto. Syluest. Nauar. Panor.*

Secũda regula eſt: Ex parte materiæ ſumitur legitima cauſa diſpenſationis, quãdo moraliter poteſt eſſe occaſio ruinæ, ſiue per ſe ſpectata includat talẽ periculum reſpectu hominum communiter, ſiue in particulari cõſiderata per ordinem ad talem perſonam, quę diſpenſari vult. 9. *2. Regula. legitima cauſa diſpenſationis ex parte materiæ quæ ſit.* Nam res, & cauſæ morales magis ſunt in indiuiduo cõſiderandæ, penſatis omnibus circumſtãtijs, quàm in vniuerſali ex abſoluta conditione rerum. Sumitur hæc regula ex Richardo d. d. 38. ar. 9. q. 1. *Richard.* Exempla ſunt in voto numquam E peccandi moraliter, quia talis materia moraliter eſt periculoſa, & nociua. Item in voto non petendi debitum in cõiugato, eſt enim ex ſe periculoſum. Item in voto ſimplici caſtitatis reſpectu perſonæ, quæ longa experientia cognouit ſe fragilem, & vix poſſe contineri, & ſic de alijs. Et iuxta hãc regulam intelligo quod D. Thomas ait d. art. 10. & cum eo Syluester *Votum* 4. & alij tunc votum rectè diſpenſari, quando id, quod promiſſum eſt, inuenitur eſſe malum, vel incipit eſſe malum, vel inutile. *D. Thom. Syluest.* Non enim debet

debet intelligi de illo,quod re vera eſt omninò malum,vel inutile,vel non bonum, ſic enim votũ eſſet nullũ, & non eſſet neceſſaria diſpenſatio, intelligitur ergo de illo,quod licèt in ſe non ſit malum,præbet occaſioné mali,non quia per ſe illam afferat,ſed ex hominis fragilitate.Et huc etiam ſpectat periculum ſpiritualis nocumenti ipſius vouentis,quod poſuit Richardus ſuprà art.9.q.1.& ſumitur ex c.*Veniens* Qui clerici,vel vouentes,iuxta probabilem intellectum. Et docent omnes: quia tale periculum multùm derogat fini voti, & cauendum eſt, ſaltem per diſpenſationem , ne quod pro charitatis perfectione introductum eſt, in eius diſpendium vergat, iuxta regulã Bernardi de præcepto, & diſpen. Neque oberit,quòd periculum illud ortum fortaſsè ſit ex culpa habentis votum : quia ſatis eſt, quòd inſit, & alio conuenienti modo vitari non poſſit. Vt patet in eo , qui poſt votum caſtitatis matrimonium contraxit : quia non obſtante priori culpa , ſubueniendum illi eſt, vt ſecuriùs viuat.

Richard.

10\. 3. Regula, Si votũ impediat mai⁹ bonum, datur legitima cauſa diſpenſationis illius.

Tertia regula ſit : Si votum impediat maius bonũ ſpirituale vouẽtis,inde ſumi poteſt legitima cauſa diſpẽſationis, vel commutationis. Ita D.Thomas & omnes. Et ratio eſt clara, quia votum debet eſſe de meliori bono,& cõſequenter deuiat à fine voti, ſi impedit maius bonũ, vnde nõ ſolùm in caſu certo,ſed etiam in dubio ſumitur hinc ſufficiens cauſa, vt rectè D.Thomas docuit. Nam etiã illud dubium derogat ſeueritati voti, & conſcientiæ, ideóque ad aliquã relaxationẽ, vel recompenſationem ſufficit. Imò addit Richardus, ſuprà, & ſatis eſſe, quod ex diſpenſatione voti ſpetetur maior fructus, & ſpiritualis vtilitas,& eſt valdè rationi conſentaneũ,cùm hoc ſit per votũ principaliter intentũ.Et circa hanc regulã ſupponenda ſunt, quæ in ſuperioribus dicta ſunt,tã de materia voti, quã de mutatione materiæ voti,& de voto dubio,& de excuſationibus,quæ ex his capitibus oriri ſolent.Nã ſi tales ſint,vt euidenter vel annullent votum, vel per ſe tollãt obligationem voti,tunc nõ poteſt ex illis oriri cauſa diſpenſationis, propriè loquendo, quia diſpenſatio in tali caſu non eſt neceſſaria, vt conſtat:ſi ergo res ſit dubia,tunc habet locũ cauſa diſpenſationis, quia ſupponitur eſſe certũ quod votũ ſit factũ. Et quamuis nullum ſit dubium de obligatione,nec de honeſtate materiæ, ſi ſperetur aliundè maius bonum, etiamſi ſit cum aliquo dubio,poterit inde honeſtari diſpenſatio,etiamſi abſque illa non poſſit obſeruantia voti prætermitti. Vt benè Corduba q. 147. Summæ cum Sylueſtro, Caietano & Soto, quos refert Couarruuias in cap. *Quamuis pactum* §.3.num.4.

Cordub. *Couar.*

11\. 4. Regula. Quæ mutatio in materia voti ſufficiat ad diſpenſandum in voti obligatione.

Quarta regula huic proportionalis ſumi poteſt ex mutatione materię,interdum enim eſt tanta,non quoad honeſtaté, vel ſpiritualem incõmoditatem, ſed in magnitudine difficultatis, vel incõmoditatis humanæ,vt ſufficiat ad interpretandũ non obligare votũ ex defectu prioris volũtatis, quæ ad talem caſum nõ fuit extenſa. Quando ergo res fuerit clara, tunc nõ eſt neceſſaria diſpenſatio,vt in ſuperioribus dictum eſt cum cõmuni ſententia Panormitani & & aliorum in c.1.& c. *Licèt*,de Voto,& Summiſtarum omnium,ac Theologorũ,quos retulimus ſuprà lib. 4.c. penult. Quando verò res non eſt certa, ſed dubia , & veriſimilis, attenta humana conditione, tunc inde etiam ſumi poterit iuſta cauſa diſpenſationis. Tum quia eſt hoc moraliter neceſſarium ad ſubueniendũ fragilitati hominum : tum etiam,quia eſt valdè conſentaneum benignitati Dei, tum prætereà quia moraliter in huiuſmodi caſibus ineſt graue periculũ cadendi, ſi votũ non auferatur,tum

Panor.

A denique quia cùm non ſatis certò conſtet de obligatione, iuſtum eſt aliquam moderationem facere. Et ita ſumitur ex c.1.de Voto cum communi interpretatione ibi , & ſentit Sylueſter , ſuprà q.6. & 8. Nauarrus d.n.77. clariùs Soto lib.1.q.7.art.3.verb. *At ſi perconteris*, & lib.7.quæſt.4.art.3.

Syluest. *Nauar.* *Soto.*

12\. *Gloſſ.*

Oppoſitum autem dixerunt aliqui Canoniſtæ, præſertim Gloſſa in c.*Non eſt*,de Voto.Sed fundatur in falſo principio, quod in voto non habeat locum diſpenſatio,ſed pura interpretatio, quod ſuprà improbatum eſt. Addit verò Soto,hanc cauſam habere locum,quando ex re ipſa oritur,vel ex naturali conditione, ſeu complexione perſonæ, non verò ſi difficultas oriatur ex praua conſuetudine, quia non debet quis ex ſua malitia commodum reportare. B Sed hoc intelligendum eſt iuxta dicta in ſecunda regula , ſcilicet niſi ex voto adiuncta praua conſuetudine , oriatur animæ periculum : nam tunc cauſa erit iuſta, neque reportabitur commodum ex iniquitate,ſed indulgentia ex materia. Præſertim verò quia carere voto per ſe non eſt commodum,per accidens autem poteſt expedire, etiam per occaſionem culpa contractam. Dixi autem *neceſſarium eſſe, vt hæc difficultas denuo ſuborta ſit, vel in re ipſa, vel in cognitione vouentis*: quia ſi à principio inerat, & fuit cognita, per ſe non dat cauſam diſpenſationi : quia tota illa difficultas voluntariè fuit Deo oblata,vnde niſi aliquid noui accidat , vel periculum ſubortum ſit,vel per experimentum cognitum,ſola rei arduitas non dat cauſam. Aliàs omne votum de re ardua C poſſet ſine alia cauſa diſpenſari,quod planè falſum eſt:oportet ergo , vt difficultas fuerit inuoluntaria aliquomodò,vel per temerariam deuotionem, iuxta primam regulam , vel nouam rei mutationem, iuxta hanc quartam, vel certè propter nouum periculum , vel nouam eius cognitionem iuxta ſecundam,& tertiam.

Quædã Soti limitatio.

Non debet quis ex ſua malitia commodum reportare.

Sola rei arduitas non dat cauſſam diſpenſãdi.

13\. 5. Regula. De cauſa diſpenſandi in voto,quæ ſumitur ex publico bono.

Quinta regula eſt,cauſam legitimam diſpenſandi in voto ſumi poſſe ex neceſſitate, vel magna vtilitate pertinente ad publicum , & cõmune bonum. Eſt certa,& communis,ſumitúrque ex cap.*Non eſt*, cap.*Magna*,c. *Ex multa* cum ſimilibus de Voto.Ratio autem eſt : quia bonum commune eſt diuinius, & priuato pręferendum.Item quia tunc non priuatur vouens ſpirituali commodo : quia apud Deum D multùm meretur ſubueniendo communi bono,per quod recompenſatur voti obſequium. Vnde extenditur hæc regula, vt locum habeat etiam in graui neceſſitate domus, vel familiæ, quia etiam his ſubuenire eſt opus pietatis, quod interdum Deus hoc præfert operi religionis. Maximè cùm pietas ipſa poſſit propter Deum exerceri.Et ita ſentit Soto ſuprà,clariùs Nauarrus,n.77.*Licet quidam*(inquit)*contrarium ſenſerint*, quos non refert. Videtur autem id ſentire Turrecremata, cum Hugone, in c. *Requiritis* §.*Niſi rigor* 1.q.7.ar.4. Sed ea,quæ adducit,nihil in cõtrarium probant,imò ex eodem §. *Niſi rigor* cum Decretis ſequentibus poteſt colligi,quod diximus, & iuuant etiam cap. 1. & 2. de Voto , & vſus hoc maximè confirmat. Et in materia de Legibus idem E cum proportione dicitur de legum diſpenſationibus,vt patet ex D.Thoma, 1.2.q.97.art.4.

Nauar. *Turrec.* *Hugo.* *D.Thom.*

14\. 6. Regula, Conſulendũ eſſe hac in re prudentis arbitrium.

Vltima regula ſit , quam omnes tradunt , & ſola ſufficit, ſufficiẽtiam huius cauſæ prudentis arbitrio eſſe definiendam , nec poſſe certam aliam regulam præſcribi. Nam quæ traditæ ſunt ſeruiunt ad firmandum animum diſpenſantis. Oportet enim præ oculis habere , non ſemper ſingulas ſufficere ad votum omninò tollendum,ſed ſæpè eſſe plures conferẽdas. Item proportionẽ eſſe ſeruandã inter occurrentem

Maior cauſa poſtulatur ad diſpenſandum in grauiori voto. rentem cauſam,& votũ: nam in voto grauiori maior cauſa poſtulatur. Item licèt fortè votũ fuerit temerè factum, ſi tamen non nocet, ſed potiùs vtile inuenitur, non erit illa ſufficiens cauſa tollendi votum. Cauendum eſt etiam ſcandalũ in diſpenſatione voti, vt benè aduertit Turrecremata ſuprà: quod intelligitur de ſcandalo puſillorum, nam ſi ſit Phariſæorum non eſt multùm curandũ, præſertim quãdo res eſt iuſta,& expedit, vt ſignificat Innocentius III. in c. *Magnæ*, de Voto. *Innocen. III.* Vbi ipſe aduertit, tria eſſe in hac diſpenſatione ſpectanda, ſcilicet, *quid liceat ſecundum æquitatem, quid deceat ſecundum honeſtatem, & quid expediat ſecundum vtilitatem*: nam ſi hæc obſeruentur, licita & valida erit diſpenſatio. Omnia verò iſta pendent ex cauſis enumeratis,& ex illis prudẽti arbitrio ſunt elicienda.

15. Aliquot corollaria. Primum. Atque ex his ſequitur primò, etiam eſſe neceſſariam cauſam proportionatam ad commutationem voti, quando fit in minus, quid enim dicẽdum ſit in commutationibus in melius, vel æquale, dicemus in duobus capitibus ſequẽtibus. Commutatio verò in minus duobus modis intelligi poteſt. *Quibus modis fiat commutatio in minus?* Primò, ſi totum cõmutetur in partem eiuſdem rationis, vt ſi ieiunium quotidianum cõmutetur in ieiunio trium dierum in hebdomada. Et tunc illa non eſt propriè cõmutatio, ſed partialis diſpenſatio, vt conſtat: nam tollitur ex parte votum, ad quod requiritur proportionata cauſa, vt probant omnia adducta, ſed leuior ſufficiet, vt per ſe notum eſt. Alio modo fit propria cõmutatio omninò in onus ſpecie diuerſum, ſed leuius,& tunc etiã fit partialis diſpenſatio, duplici titulo: quia & pars oneris abſolutè tollitur,& in toto permittitur ſolutio in alia ſpecie,& ideò maior cauſa videtur neceſſaria ad talem cõmutationem, quàm ad partialem diſpenſationem, licet minor ſufficiat, quàm ad diſpenſationem ſimpliciter. Quæ doctrina videtur cõmunis. Sumitur ex Caietano,& Soto, vbi ſuprà,& Nauarro, cap. 12. nu. 63. & benè Couarruuias dicto cap. *Quamuis*, 1. p. §. 3 nu. 4. *Nauarr. Couarr.*

16. Secundum. An vti liceat abſoluta diſpenſatione, ſi commutatio ſufficiat. Secundò ſequitur ex dictis reſolutio illius quæſtionis ſuprà huc remiſſæ, An liceat ei, qui poteſt diſpenſare,& commutare, vti abſoluta diſpenſatione, ſi commutatio ſufficiat ad ſubueniẽdum neceſſitati ſubditi? Nam Soto lib. 7. q. 4. §. *Hinc ergo*, abſolutè dicit, non licere, ſiue ex parte dantis, ſiue ex parte petẽtis: & hoc ſequitur Emmanuel Rodriques in Sum. 2. p. c. 100. n. 4. *Soti opinio. Em. Rodri.* vnde videtur ſequi, non eſſe validam talem diſpenſationem: nam in hac materia illicita, & inualida diſpenſatio videtur coincidere iuxta ſuprà dicta. Nam ſi cauſa ſufficiẽs ſubeſt, ſicut diſpenſatio eſt valida, ita & licita, & ſi non ſubeſt, nec valida erit, nec licita. *Sancij opinio contraria.* At verò Sancius lib. 8. de Matrimon. diſp. 9. nu. 28. non ſolùm validam eſſe dicit talem diſpenſationem, ſed etiam licitè dari, ſi ſubſit iuſta cauſa. Quod confirmat ex vſu Eccleſiæ, quia in votis ſæpiſſimè vtuntur Prelati diſpenſatione non curando, an commutatio ſufficeret. Et rationem reddit: quia non eſt infidelis diſpenſator, qui vtitur poteſtate data à Domino, ſed Deus dat Prælato poteſtatem indifferenter ad diſpẽſandum, & commutandum, ſi cauſa ſubſit: ergo.

17. Sed in primis ſatis poteſt dubitari de vſu: nam Iura ſemper adiungunt aliquam recompenſationem, vt videre licet in cap. 1. & 2. & cap. *Magnæ*, & ſeq. de Voto, *Cap. Magnæ.* & in Reſcriptis Pontificiis vix conceditur diſpenſatio, vel poteſtas diſpẽſandi nudè, ſed vel ſola commutatio, vel ſaltem ſemper adiungitur aliqua recompenſatio. Et hoc fatetur idem Sancius eodem lib. diſp. 2. nu. 5. dicens, Pontificem in omnibus ſuis diſpenſationibus votorum, commutatio-

A nem aliquam miſcere,& Auctores omnes cõſulere, vt ita fiat, vnde fit veriſimile, etiam Epiſcopos hoc obſeruare. Vſus ergo potiùs videtur probare opinionem Soti. Ratio etiam ſecundæ ſententiæ videtur petere principium: nam ſi cauſa non poſtulet diſpenſationem, quia compenſatio ſufficit, non eſt, cur credamus Dominum dediſſe poteſtatem ad diſpenſandum in eo caſu, cùm in eo re vera non ſubſit legitima cauſa ad diſpẽſandum. Vnde cùm dicitur alicui data eſſe poteſtas ad diſpenſandum, & commutandum, non accumulatiuè (vt ſic dicam) pro eiſdem caſibus, & cauſis intelligendum eſt, ſed ſecundum partitionem accommodam, ſcilicet ad diſpenſandum, quando neceſſarium eſt, vel ad commutandum, quando ſufficit.

B Eſt ergo probabilis opinio Soti, ſed ad temperandum rigorem, & ne videatur fieri impoſſibilis moraliter pura diſpenſatio voti licita, quatuor dicenda occurrũt. 18. *Opinio Soti probabilis iudicatur.* Primum eſt, ſæpè poſſe dari cauſam, & prudentẽ occaſionem diſpenſandi abſolutè, nullo onere impoſito. *Poteſt dari cauſa in voto diſpenſandi ſine vllo onere.* Probatur, quia negare nõ poſſumus, quin habeant Prælati poteſtatem diſpenſandi ſimpliciter,& ſine commutatione, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt, & ſupponunt D. Thomas,& omnes Theologi, dum poteſtatem diſpenſandi,& cõmutandi diſtinctè numerant: ergo talis poteſtas nõ eſt ſuperflua, nec otioſa: ergo poteſt interdum ſuum actum plenum exercere valide,& licitè: quia id poſſumus, ergo poſſunt dari cauſæ iuſtificantes talem diſpenſationem. *Id poſſumus, quod licitè facere poſſumus.* Hæc autem eſſe videntur, prima ſi

C vouens habeat tot vota, vt expediat aliqua illorum omninò auferre, nullo addito ſpeciali onere. *Numerãtur cauſæ iuſtæ ad diſpenſandum in votis.* Secundò, ſi ſit pauper, qui non poteſt ſuſtinere commutationem in realem obligationem,& aliàs ſit tot obligationibus, & occupationibus oneratus, vt non expediat noua opera perſonalia illi imponere ſub voti obligatione. Et ita in votis realibus habet ſæpè locum hæc diſpẽſatio ex titulo paupertatis, quia commutatio in onera perſonalia eſt illis votis parum proportionata, & ſæpè eſt perſona moraliter incapax illiùs, maximè quãdo à principio elegit potiùs votum reale, quàm perſonale: quia non ſe ſentiebat aptum, vel diſpoſitum ad perſonalem obligationem. Tertia cauſa eſſe poteſt, quando timetur periculum lapſus, ex quacumque obligatione voti

D relicta in quacumque materia, & creditur fore vtilius, ſi per modum tantùm conſilij relinquatur, & proponatur aliqua ſatisfactio pro voto.

Secundò dicitur, ſæpè eſſe poſſe ſufficientem cauſam ad commutandum, & non ad diſpenſandum abſolutè, & tunc non eſt licitum diſpenſare, etiam illi, qui vtramque habet poteſtatem, ſed tantùm commutare. 19. *Quando nõ ſit licitũ diſpenſare, ſed commutare votum.* Ita ſumitur ex Caietano dicta quæſt. 88. art. 12. Nauarrus cap. 12. num. 63. *Caietan. Nauar.* eſtque res per ſe ſatis clara: quia hoc videtur frequentiùs, & ordinariè contingere. Nam ſi ſit votum reale, vix aliquis eſt tam pauper, qui non poſſit aliquam partem implere, vel in eadem ſpecie operis, vel in alia per cõmutationem ſine magno grauamine,& idem eſt cũ proportione in votis perſonalibus: quia ſem-

E per poteſt fieri aliquod opus pietatis in alia ſpecie. Et ita vix poteſt eſſe cauſa, quæ cogat ad tollendam omninò obligationem, niſi interueniant circumſtãtiæ poſitæ in priori aſſertione, quæ raræ ſunt. Ex hac verò priori parte ſequitur poſterior,& eam probat fundamentum Soti, quia ad fidelitatem diſpenſatoris pertinet, non remittere liberaliter debita domini, quando recompenſationem aliquam poteſt rationabiliter, & ſuauiter exigere. Item hoc probant dicta circa poſteriorem ſententiam.

20. Sed quæres, an diſpenſatio abſoluta in eo caſu data ſit nulla, nam eſt illicita, & in hac materia illicitum, & nullum videntur conuerti, vt ſuprà argumentabamur. In contrarium verò facit: quia non omninò deeſt cauſa, vt ſupponitur: vnde diſpenſatio partialis fuiſſet valida: ergo non eſt, cur tota ſit omninò inualida: quia vtile per inutile nõ vitiatur. Reſponderi poteſt, totum eſſe inualidum: quia eſt actus indiuiſibilis, & vltra poteſtatem. Item quia non eſt vlla ratio, propter quam in vna parte valeat potiùs, quàm in alia: nec ſignificari poteſt, quam obligationem relinquat, vel quam auferat. Nihilominùs dicendum cenſeo, ſi ſubdito non cõſtet euidenter de inſufficientia cauſæ, poſſe ſine ſcrupulo vti diſpenſatione, propter rationem ſuprà datam, quod poteſt, & debet præſumere pro Prælato: ſi autem conſtet de inſufficientia cauſæ pro diſpẽſatione, & ſufficientia pro commutatione, poſſe ex vi talis diſpenſationis vti prudenti arbitrio, & commutationem facere etiam in minus: quia ſaltem ad hũc effectum poterit eſſe valida illa diſpenſatio, & ita omnibus difficultatibus ſatisfit.

An diſpenſatio illicita ſit nulla?

Dubij reſolutio.

21. Tertiò dicitur, aliquando poſſe eſſe cauſam ſufficientem disiunctam (vt ſic dicam) ad diſpenſandum, vel commutãdum pro prudenti arbitrio Prælati, ſeu habentis poteſtatem, & tunc habet locum ſecunda ſententia. Declaratur: nam ſuppono cauſam ad diſpenſandum talem eſſe poſſe aliquando, vt non ſolùm licitam diſpenſationem, ſed etiam debitam, arg. c. *Conſilium*, de Obſer. ieiun. vbi id notat Abbas n. 4. & in c. *Paſtoralis*, de Appellat. nu. 17. Et ratio eſt, quia poteſtas diſpẽſandi data eſt in ſubſidium, & remedium ſubditorum. Vnde tanta poteſt eſſe eius neceſſitas, vel ad commune bonũ, vel ad cauendum ſpirituale detrimentum ſubditi, vt teneatur Prælatus ex vi ſui muneris ad illam concedendam. Quando ergo cauſa eſt adeò vrgens in materia voti, de qua tractamus, tunc non licebit Prælato cogere ſubditum ad recipiendam aliquã obligationem, ſeu cõmutationem, quia ſupponitur habere ius, vt ei concedetur abſoluta diſpenſatio ex vi cauſæ, quam allegat. Extra hunc verò caſum rigoroſum poteſt ſæpe cauſa eſſe ſufficiens ad diſpenſandum, & nihilominùs non eſſe malum adhibere aliquam commutationem; tunc ergo licebit Prælato, vel diſpenſare, ſi velit mitiùs agere, vel commutare, ſi velit maiori rigore vti. Nam hoc etiam arbitrium neceſſarium interdum eſt ad conuenientem vſum huius poteſtatis. Et confirmatur, quia interdum poteſt Superior commutare votum, quia cauſa ſufficit, & nihilominùs poteſt etiam licitè rigore vti & commutationem negare, vel in pœnam, vel propter rigorem diſciplinæ, aut propter alias cauſas: ergo ſimiliter poteſt interdum iuſtè diſpenſare, & nihilominùs ſine peccato diſpenſationem negare; ergo tunc poterit etiam iuſtè commutare. Et ita non eſt vniuerſalis regula tradita à Soto. Quod habens poteſtatem diſpenſandi, & commutandi malè facit, diſpenſando: aliquando enim poteſt ad id cauſa ſufficere; licet non ſemper, vt præcedenti aſſertione conſtat. Et ita neutra regula eſt generalis, ſed conſiderandæ ſunt cauſæ, & circumſtantiæ.

Cap. Conſilium. Abbas.

Poteſtas diſpẽſandi data eſt in ſubſidium ſubditorum.

Quam ob cauſam teneatur Prælatus cũ aliquo abſolutè diſpenſare in voto, & non commutare.

Poteſt aliquãdo Superior cõmutare votum, & negare cõmutationẽ.

22. Quartò ergo dicitur regulariter loquendo, conſilium eſſe non diſpenſare ſimpliciter, ſed miſcere commutationem, quod ſufficienter probant vſus, & alia, quæ adduximus.

CAPVT XVIII.

Vtrùm ad commutandum votum in aliquid melius ſit neceſſaria poteſtas Prælati, & cauſa ſpecialis?

Commutatio, vt ſuprà explicatum eſt, differt à pura diſpenſatione, & ideò aliqua de illa in particulari addere neceſſe eſt, præſertim quoad id, in quo à diſpenſatione diſtinguitur. Sub commutatione autem redemptionem voti comprehẽdimus: conuenit enim cum illa in generali ratione recompenſationis, & in ſubrogatione (vt ſic dicam) in obligatione voti, ſolúmque materialiter addit, vt commutatio fiat in pecuniarum ſolutionẽ, vel conſumptionem in eleemoſynis, vel aliis piis operibus, quod vbi fuerit neceſſariũ, dicemus. Hęc igitur cõmutatio triplex eſſe poteſt, ſcilicet in melius, in æquale, & in minus, de hac verò vltima iam diximus, de aliis ergo ſigillatim dicemus. 1.

Quibus modis fiat commutatio.

In hac ergo quæſtione prima ſentẽtia eſt, votum non poſſe commutari etiam in euidenter melius ſine auctoritate Prælati. Ita ſentit Richardus in 4. d. 38. art. 8. q. 1. dicit enim, non oportere id fieri ſine auctoritate Prælati, Syluester autem *Votum*, 4. q. 7. addit nõ poſſe, ſequitur Paludanus dicta d. 38. diſp. 3. circa medium; indicat etiam ibi Maior. q. 3. in fine, dum ait, vnum modum implendi votum eſſe petẽdo commutationem in aliud Deo magis gratum. Et in eamdem ſententiam ſolet citari D. Thomas, qui in d. art. 12. abſolutè, & ſine diſtinctione requirit auctoritatem Pręlati ad commutationem. Eamdem ſententiam tenet Panormitanus in cap. *Scripturæ*, de Voto, n. 2. Solúmque excipit commutationem aliorum votorum in ſtatum religionis. Idem in c. *Peruenit*, 2. de Iureiur. nu. 2. vbi etiam idem tenet Felinus, & idem ſentit Innocentius in c. *Debitores*, de Iureiur. vbi ait, poſſe Epiſcopum commutare pium iuramentum in melius, ſicut & votum, & idem ſentit in c. 1. de Voto: vnde cùm in cap. *Scripturæ*, videtur dicere contrarium, loquitur de ſpeciali commutatione in ſtatum perpetuum religionis, de qua textus ille loquitur. 2.

1. Sententia. Richard. Syluest. Paludan. Maior. Panorm. Felin. Innocent.

Fundari poteſt hæc opinio in illa prohibitione Leuit. vlt. *Animal autem, quod immolari poteſt Domino, ſi quis vouerit, ſanctum erit, & mutari non poterit, nec melius in malum, nec peius in bonum.* Secundò in cap. 1. de Voto, vbi Prælati arbitrium poſtulatur ad commutandum votum in melius. Tertiò ex eodem textu, quia omnis commutatio, etiam in melius, includit diſpenſationem voti, vt ibi notant Innocentius, & Panormitanus: nam ita vocatur in illo textu. Quartò ratione, quia promiſſio obligat ad ſoluendum in propria ſpecie, ita vt ſatisfaciat debitor dãdo rem meliorem ſine conſenſu creditoris. §. 1. Inſtit. Quibus modis tollat. oblig. & l. 2. ff. ſi certum petatur, & dictum eſt ſuperiori tract. lib. 2. ergo etiã in voto non poteſt fieri talis ſolutio ſine conſenſu Dei, per eum, qui vices eius tenet. Quintò non poteſt quis propria authoritate commutare ieiunium præceptum in melius opus eleemoſynæ, ſimiliter non licet mihi commutationem facere rei alienæ in meliorem, ipſo inconſulto, vt vinum eius accipere, relinquendo loco illius triticum, vel quid ſimile; ergo ſimiliter, &c. Sextò aliàs nulla poſſent eſſe vota reſeruata quoad commutationem in melius: conſequens eſt falſum, vt conſtat in voto caſtitatis, & religionis, & in profeſſione religionis minùs ſtrictæ: nam interdum reſeruatur Papæ tranſitus ad ſtrictiorem: ergo. 3.

Leuit. vlt.

Commutatio voti etiã in melius, diſpẽſationem voti includit.

Nihilo

4\. *1.Aſſertio. Cõmutatio voti in melius bonum fieri poſſe propria auctoritate.*

Nihilominùs dico primò: Commutatio voti in melius bonũ fieri poteſt propria auctoritate, dummodo euidenter conſtet de exceſſu materię,ſeu rei, in quam fit commutatio, & commutatio non fit ſpecialiter per Eccleſiam prohibita. Hæc ſententia eſt nunc frequentiùs recepta, tenet eam Caietanus d.q.88.art.12.& in Sum.verb.*Voti commutatio*,Soto d.lib.7.q.4.art.3.Couarruuias in c.*Quamuis pactum*, 1.p.§.3.nu.4. Abulenſis num.30. q.110. Nauarrus d.c.12.nu.75. Angles 2.to.q.de Voto, art.8.diffic.4. Corduba in Sum.q.149. Armilla,ver.*Votum*, nu.14. idem Angelus *Votum*,4.nu.2.vbi ait,ſufficere ad hãc commutationem licentiam petitam, etiamſi nõ ſit obtenta,argumento cap.*Licet*,de Regul.ſed non eſt neceſſaria illa petitio licentiæ extra caſum in Iure expreſſum de tranſitu religioſi ad arctiorem,vbi eſt ſpecialis ratio,& diſpoſitio. Hanc etiam ſentẽtiam videtur tenuiſſe Auctor legum Partitarum Hiſpaniæ in leg.7.tit.8.part.1. licet Gregorius Lopes legem limitare videatur ad caſum ſpecialẽ de commutatione votorum in ſtatum religioſum.Sed licet in textu hoc contineatur, non tamen vt ſpeciale, imò fundatur in vniuerſali principio, quod ſit licitum votum in melius commutare. Nec D. Thomas eſt alienus ab hac ſententia,licèt illam non declarauerit, quia ſolùm loquitur de propria commutatione, quæ aliquam diſpenſationem inuoluit, & in qua deliberare oportet, & iudicare de beneplacito Dei. In commutatione autem in melius, non includitur diſpẽſatio, ſed votum in rigore impletur iuxta conditionem, quam includit, vt explicabimus. Nec eſt neceſſariũ arbitrium: quia loquimur in caſu euidente,vt ſtatim exponemus.

Caietan. Soto. Couarr. Abulenſ. Nauarr. Angles. Cordub. Armil. Angel. Cap.Licet. Greg.Lop.

5\. *Duobus modis poſſe votum in melius commutari.*

Ad probandam autẽ hanc partem ſuppono,duobus modis poſſe votum commutari in melius, vno modo quaſi ex neceſſitate: quia non poſſet fieri id, quod melius eſt,implendo votum,ſed illa duo ſunt ſimul incõpoſſibilia,vt ſi quis vouit peregrinari, & poſteà iudicet,eſſet melius ſeruire illo tempore hoſpitali,vel ſemper. Secundò fieri poteſt magis voluntariè,omittendo minus propter melius,quamuis ſucceſſiuè,& ſine incõmodo poſſet vtrumque fieri. De priori modo res eſt facilioris probationis: nam ex natura voti ferè euidẽter ſequitur:quia de ratione voti eſt,vt non impediat maius bonum: vnde in omni voto includitur conditio, *dummodò non impediatur maius bonum*, vt ſuprà lib.2.latè dictũ eſt, ſed in eo caſu votum impediret maius bonum,ſi in propria ſpecie impleretur, vt ſupponitur:ergo non poteſt ad id obligare:ergo tunc ſine dubio commutatio per ſe licita eſt.Et ita in illo fatetur Sylueſter cũ Antonio in d.c.*Peruenit*, 2.de Iureiur. dicit autem, illam tunc non eſſe commutationem, quia votum in eo caſu non obligat. At hoc ſolùm pertinet ad modum loquendi,& in rigore non eſt verum,quod votum non obliget: nam re vera abſolutè obligat, licèt non obliget ad omittendum melius propter minus bonum.

Sylueſter. Anton.

6\. *Probatur vltima pars aſſertionis.*

Verumtamen etiam in poſteriori modo voluntariæ cõmutationis procedit aſſertio.Cuius ratio eſt, quia talis voti commutatio eſt cõſentanea fini voti, qui eſt promouere homines ad melius bonum, & Deo magis gratum: ergo vbi in melius cõmutatur, optimè impletur. Secundò,quando in promiſſione eſt moraliter certum;creditorem acceptare ſolutionem, certum etiam eſt, illum ſufficere ad implendam promiſſionem,ſed hîc eſt moraliter euidẽs acceptari à Deo maius obſequium,pretermiſſo minore:nam ſemper vult fieri à nobis; quod eſt melius, & ſibi gratius. Dices, id quod eſt voto promiſſum, licet in ſe ſit minùs,ex circumſtantia voti fieri melius. Sed hoc nihil obſtat,quia per cõmutationem tota illa honeſtas transfertur in aliã materiam:nam fit ex intẽtione implendi votum,& colendi Deum, & ita ſemper manet exceſſus, quem materia ex ſe habet. Tertiò ex priori puncto ſumitur optima ratio,quia votum numquam cogit ad eligendum minus bonũ,etiã ſuppoſito,quòd homo nolit vtrumq; bonũ facere:quia hoc etiam eſſet cõtra finem voti, & contra rationabilem voluntatẽ,quæ in Deo ſemper præſumitur:ergo etiam ſi homo (non ex neceſſitate,qua non poteſt vtrũque bonum facere,ſed ex voluntate, quia non vult vtrumque ſimul facere,) eligat melius opus,per illud implet votum.

Deus vult à nobis id fie-

7\. Vltra has verò rationes, quæ per ſe videntur efficaces,iura etiam fauent huic ſententiæ, præſertim cap.*Peruenit*, 2.de Iureiur.in quo dicitur,non frangere promiſſum etiam iuratum, qui in melius illud cõmutat. Nam licet Sylueſter plures Gloſſas adhibeat,omnes ſunt voluntariæ,& ſine fundamento in textu,vel ex natura rei. Vna tãtùm poteſt adhiberi, ſcilicet,vt maximè id procedat,quandò recõpenſatio eſt euidenter melior reſpectu creditoris, & illi magis grata,quod planè locum habet in re, de qua tractamus. Et ita etiã cõducit cap.*Scripturæ*, de Voto:nam licet ſpecialiter loquatur de commutatione voti tẽporalis in perpetuum religionis:non videtur ibi ſpeciale priuilegiũ concedere religioni,vt multi Canoniſtæ exponunt,ſed declarat potiùs,quod intrinſecè ſequitur ex hoc, quod per talẽ cõmutationem Deo maius obſequium exhibetur.Præterea ſimili modo induci poteſt cap.*Licet*,de Regular.quatenus declarat,licitum eſſe tranſitum ad arctiorem religionem ſine conſenſu Prælati, quod eſt etiam fundatum in illo principio, quod votum non eſt impeditiuum maioris boni.

Cap.Peruenit. Non frãgit promiſſum etiam iuratum, qui in melius illud commutat. Cap.Scripturæ. Cap.Licet.

8\. Denique etiã cap.1.de Voto iuuat potiùs,quàm obſtet; probat enim primam limitationem in aſſertione poſitam,& ita etiam concluſionem cõfirmat. Limitauimus enim concluſionem,vt procedat,quãdo exceſſus materiæ,in quam votum commutatur, certus,ac euidens ſit,vt citati Auctores, præſertim Caietanus, & Nauarrus adnotarunt, vnde fit,vt in caſu dubio non liceat commutationem facere propria auctoritate. Quæ eſt cõmunior ſententia Doctorum, vt videbimus capite ſequenti:nam eadem eſt ratio in hoc,quæ eſt de commutatione in æquale,de qua ibi dicemus.Et ratio reddi poteſt, quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis: Deus autem poſſidet ius ſuũ ratione voti:ergo in dubio de qualitate materiæ ſoluendum eſt votum in propria ſpecie, ad quam Deus habet ius. Hoc etiam confirmant rationes factæ pro priori ſententia. Denique hoc probat dictum cap.1.quatenus ait,ab eius, qui præſidet pendere arbitrio, vt conſideret diligenter,an peregrinatio, vel recompenſatio melior ſit,magiſque Deo grata, & ad hoc dicit ponderandas eſſe circumſtantias perſonæ, loci, ac temporis, & aliorum,ad quos res pertinet. Quia non ſatis eſt, quòd opus ſecundum ſe,& in ſpecie ſit melius, ſed oportet in indiuiduo rem expendere, quia circumſtantiæ ſæpe faciunt, vt opus ſit ſimpliciter melius, & gratius Deo, licèt in ſpecie ſit minus nobile, & è conuerſo, & iuxta hoc arbitrium dicit ibi debere fieri diſpenſationem.Hęc autẽ conſideratio in eam dubio neceſſaria eſt:nã ſi res per ſe ſit euidens, nullum arbitrium eſt neceſſarium:ergo ex deciſione illius textus in caſu dubio eſt neceſſaria auctoritas Prælati,non extra illum.De altera verò limitatione in aſſertione poſita dicam,ſoluendo argumenta.

9. 2. Aſſertio. Quando cõmutatio in melius eſt euidẽs, ſine cauſa eſt licita.

Dico ſecundò: Quando commutatio in melius eſt euidens, ſine cauſa eſt licita; quando verò eſt dubia, interdum requiret aliquam cauſam, leuis autem ſufficiet. Vnaquæque pars huius aſſertionis ſumenda eſt cum proportione ad poteſtatem, per quã fieri poteſt talis commutatio. Diximus enim hanc commutationem fieri poſſe propria voluntate vouentis, ita ergo nunc dicimus in ipſa magnitudine, ſeu exceſſu ſolutionis intrisecè contineri ſufficientem cauſam commutationis, & ideò non eſſe aliam neceſſariam. Item quia votum ipſum à principio numquam obligauit ad omittendum melius bonũ propter minus, & ideò ſine noua cauſa ſemper licet illud præferre. Et ita docent conſequenter Auctores noſtræ ſententiæ, & præterea Angelus infrà nu. 10. & Nauarrus nu. 63. Quin potiùs etiã Abbas cap. 1. de Voto nu. 3. & Syluester *Votum*, 4. q. 8. dicunt, licet commutatio hæc debeat fieri per Prælatum, poſſe fieri ſine alia cauſa. Contra hanc verò partem refert Angelus Innocentium in tit. de Obſeruat. ieiun. nu. 2. & Archidiaconũ in cap. *Presbyter*, 82. d. n. 3. Sed illi tantùm dicunt ieiunia votiua poſſe redimi auctoritate Superioris, ſi vtilitas ſubſit; non tamen declarãt eſſe neceſſariam aliam vtilitatem, vel cauſam præter exceſſum operis, in quod fit mutatio, vel redemptio, vel etiam intelligunt; requiri aliam vtilitatem, quando in ipſa redemptione non eſt euidens exceſſus.

Angel. Nauarr. Abbas. Syluester.

10. In caſu dubio quomodo ſe geret Superior.

Probatur ergo iam altera pars de caſu dubio, in quo iudicium, & auctoritas Superioris poſtulatur, vt diximus, & ideò reſpectu illius eſt cauſa cõſideranda. Poſt conſiderationem autem circumſtantiarum variis modis poteſt firmari mens Prælati, vnus eſt, vt probabiliter iudicet commutationem eſſe in melius cum certitudine, quod non ſit in minus, & tunc ſine alia cauſa poterit illam facere; quia poteſt ſuum probabile iudicium ſequi, quo poſito, procedunt à fortiori rationes factæ in priori parte aſſertionis, vt conſtat. Alius modus eſt, vt certò iudicet, commutationem ad minimũ eſſe æqualem, & dubitet, an ſit etiam melior, certus autẽ moraliter ſit non eſſe in minus. Et tunc credo poſſe etiã ſine ſpeciali cauſa cõmutationem facere, quia fideliter tractat negotiũ Domini, cùm de æqualitate ſit certus, & per dubium ſe exponat occaſioni lucrãdi aliquid Domino, ſine periculo perdẽdi. Tertius modus eſſe poteſt, vt certò, vel probabilius credat, cõmutationẽ nõ eſſe in melius, & potiùs dubitet, an ſit in minus, & tunc credimus neceſſariam eſſe aliquam cauſam propter contrariam rationem, quam in ſequenti capite latiùs expendemus, & inde etiam conſtabit, leuem ſufficere.

11. Cõmutatio in euidenter melius propria voluntate fieri poterit.

Dico tertiò, hæc cõmutatio in euidenter melius propria volũtate fieri poteſt, etiã in votis, quæ in alicuius tertij vtilitatem cedunt, vel fiunt, dummodò ſoli Deo fiant, & ſpecialem promiſſionẽ ad hominem non includant. Hanc conditionem addo propter aliquos, qui hæc vota excipiunt à generali regula poſita. Quod ſentit Henricus lib. 2. de Pœnit. aliàs lib. 5. Summæ, cap. 20. nu. 5. lit. S. & lib. 7. de Indulg. c. 30. n. 5. cum Syluestro *Votum*, 4. q. 7. §. *Quartum*, vbi ait, talia vota non poſſe commutari in melius propria voluntate, ſed auctoritate Epiſcopi. Sed ille in priori parte loquitur conſequenter, quia de omni voto idem dixit. Tamen ſuppoſito contrario principio, & quæ cap. 14. dicta ſunt, hæc aſſertio eſt euidẽs. Quia per hæc vota nullũ ius acquiritur tertio; ergo omnino penſanda ſunt in ordine ad Deũ: ergo ſi Deo ſit magis grata mutatio, fieri poteſt ex intrinſeca natura voti, ac ſubinde propria voluntate.

Henric. Syluest.

A Et cõfirmatur: nam vel acquiritur ius tertio, vel non; ſi acquiritur, nec Epiſcopus poterit cõmutare, quod Syluester non admittit: ſi non acquiritur, nulla eſt ſpecialis ratio in his votis, propter quam magis in eis requiratur auctoritas Epiſcopi, vt commutẽtur in melius, quàm in aliis votis. Confirmatur ſecũdò, quia votum ſimplex religionis, etiamſi factũ ſit pro determinata religione, poteſt propria auctoritate commutari in ſtrictiorẽ religionem, quãdo conſtat de maiori perfectione: quia tale votum ordinatur præcipuè ad bonum ſpirituale perſonę promittẽtis, & ideò licèt ipſimet religioni fieret ſpecialis promiſſio, licita ſemper eſſet commutatio in perfectiorem; quia hæc conditio ſemper intelligitur incluſa. Atque hinc à fortiori fit, poſſe Prælatum hanc com- B mutationem facere, etiã in caſu dubio, & idem eſt de omni illo, qui habet poteſtatem delegatam ad commutanda vota ſine præiudicio tertij: hęc enim vota non cenſentur commutari cum præiudicio tertij, vt ex dictis conſtat.

12. Fit ſatis fundamẽtis oppoſitæ ſententiæ. *Abulen.*

Ad primum fundamentum contrariæ ſententiæ ſumptum ex Leuit. vlt. primò dicendum eſt, legem illam non fuiſſe vniuerſalem, ſed de ſolis animalibus aptis ad ſacrificia, vt aduertit Abulenſis cap. 33. At in aliis votis non prohibebatur commutatio, & & redemptio, vt ex antecedentibus, & ſubſequentibus legibus eiuſdem capitis conſtat. Vnde in reliquis, quorum ibi non fit mentio, fieri poterat ſecundum dictamen iuris naturalis, quia non extendeba- C tur ad illa prohibitio. Vnde multò minùs extenditur ad vota legis gratiæ, in qua lex illa non obligat: tunc quia cæremonialia ceſſarunt, ad quæ illa pertinebat. Tum etiam quia materia illius prohibitionis non habet locum hoc tempore, cùm nũc nulla animalia idonea ſint, vt offerantur Deo in ſacrificium; ſed ſolùm agnus immaculatus. Addit verò D. Thomas d. artic. 10. ad 1. illa animalia vota Deo, eo ipſo fuiſſe conſecrata Deo, & ideò nõ potuiſſe cõmutari, ne ad vſus profanos res Deo ſemel cõſecratæ cõuerterentur, & ita dicit hoc eſſe cum proportione ſeruandum in lege gratiæ, non ex vi legis Moyſis, ſed naturalis, quia ſi quis voueat calicem, & illum conſecratum offerat, non poterit ampliùs commutari. Idem habet Abulenſis Numer. 30. quæſt. 102. D & Leuit. vlt. quæſtione 33. vt tamen idem tradit in quæſtione 29. 135. & ſequentibus in idem caput, illa ſanctificatio non erat alia, niſi quæ prouenit ex auctoritate illius legis, quia ſcilicet illa animalia per votum ita manebant Domino applicata, vt nõ poſſent mutari, & illa immobilis applicatio dicebatur ſanctificatio. Talis autẽ conſecratio ex vi voti non inuenitur in lege noua, vt etiam de Voto ſolemni infrà dicemus. Et ideò nec per proportionẽ poteſt illa lex præſenti tempori applicari. Nam ſi calix cõſecratus non poteſt in alienos vſus conuerti, non eſt ratione voti, ſed ratione propriæ conſecrationis: vnde illa ſublata per fractionem, poſſe fieri commutatio. Item calix voto promiſſus, licèt conſecra- E tus, poteſt alteri loco applicari per voti commutationem. Simpliciter ergo dicendum eſt illam legem fuiſſe cæremonialem, & ceſſaſſe, vt ibi dixit Oleaſter.

Si quis voueat calicẽ, & illũ cõſecratũ offerat, non poterit amplius commutari. *Abulenſ.*

Oleaſt.

13. In cõmutatione euidẽter in melius non fit diſpenſatio, ſed rigoroſa ſolutio.

Ad ſecundum ex cap. 1. de Voto, iam reſponſum eſt, illud procedere, quando exceſſus non eſt euidens. Et ſimiliter dicitur ad 3. in commutatione euidenter in melius non fieri diſpenſationem, ſed rigoroſam ſolutionẽ. Neque in hoc probamus ſententiam Innocentij, & Panormitani, de qua etiam ſuprà dictum eſt. Ad quartum reſpõdetur, ſatis conſtare de conſenſu Dei, quando res eſt euidenter melior,

melior, neque in hoc eſſe Deum cum homine comparandum: nam homo ſuam vtilitatem peculiarem reſpicit, & interdum ſuam voluntatem, & aliquando in illo eſt pro ratione voluntas. Ad quintum reſpondetur, primum exemplum de lege non eſſe ſimile, quia votum in ſua origine pendet ex propria voluntate: lex autem à voluntate Prælati emanat, & ideò votum poteſt per eamdem voluntatem mutari, quando conſtat de conſenſu creditoris: quia per quas cauſas naſcitur obligatio, per eaſdem mutari poteſt: non ſic autem lex, ſed per volũtatem Superioris mutāda eſt. Accedit, quod obligatio voti, cùm ſit ex voluntate vouentis, poteſt transferri in aliam materiam, & ita ex illa parte ſemper ſeruatur ęqualitas: obligatio autem obedientiæ, ſeu præcepti nõ poteſt ita transferri, & ita deficiet. Denique lex abſolutè præſcribit rem præceptam, & facit illam eſſe neceſſariam, & ideò iam non poteſt habere rationem boni, quidquid impediuerit obſeruationem legis. At votum non facit rem ſimpliciter neceſſariam, ſed reſpiciendo ſemper ad melius bonum, & includendo conditionem, & quaſi exceptionem, dummodò illud non impediatur. Aliud verò exemplum de commutationibus humanis, iam dictum eſt non eſſe ſimile, & aſſignata eſt ratio differentiæ: vbi autem inter homines conſtaret euidenter de beneplacito domini, ſeu creditoris, tunc procederet ſimilitudo, & potiùs iuuaret.

14. Sextum argumentum probat limitationem ſecundam, quam in prima aſſertione poſuimus: nam in aliquibus votis grauioribus præſertim perpetuis, iudicium de meliori bono difficile eſt, & ideò Eccleſiæ Prælati præſertim Pontifex, meritò poteſt illud ſibi reſeruare: nam ſpiritualem poteſtatem habet ad declarandum, quid ſit Deo magis acceptum, imò ſæpe aliqua mutatio: licèt in indiuiduo ſit melior, ad bonum commune non expedit; & ideò poteſt etiam prohiberi, vt ſine auctoritate Prælati non fiat. Et ita poteſt Pontifex prohibere tranſitum ab vna religione in aliam ſine ſuo conſenſu, etiamſi arctior eſſe videatur. Vel etiam ſic vetuit, mutare votum factum in ſubſidium terræ ſanctæ, in aliam eleemoſynam ſine exceptione melioris, quia in ordine ad commune bonum illud cẽſebatur melius, & in vniuerſum eſt melius in hoc ſubeſſe iudicio Prælati, quando per prohibitionem illud interponit: ſecluſa autem ſpeciali prohibitione, votum natura ſua illam commutationem admittit.

Aliqua mutatio, licèt in indiuiduo ſit melior, ad bonum cõmune non expedit.

CAPVT XIX.

Vtrùm ad voti commutationem in æquale, aut minus, Prælati auctoritas, & cauſa requirantur?

1. *Opinio aliquorum. Medina. Henriq.*

DE commutatione in ęquale aliqui opinati ſunt, fieri poſſe propria voluntate, & conſequenter abſque aliqua ſpeciali cauſa. Ita tenet Medina in Instruct. cap. 14. ſequitur Henriques lib. 2. de Pœnitent. cap. 20. §. 5. qui tribuit hanc opinionem Angelo, Caietano, Abulenſi, & Armillæ, ſed immeritò, vt conſtabit. Refert etiam Pedraz. in Sum. circa primum præceptum. §. 8. & Alcozer in Summa, cap. 16. concl. 7. Sed hunc videre non potui, ille verò de ſola commutatione in melius loquitur, & de cæteris ſentit contrarium. Tribuit etiam Soto lib. 7. de Iuſt. quæſt. 2. artic. vlt. & quæſt. 4. artic. 3. Verumtamen in priori loco nihil dicit, in poſteriori autem ſolùm vnum verbum dubitantis habet. Ait enim, *Fortè ſi certum eſſe poſſit, rem eſſe æqualis apud Deum valoris, inconſulto Prælato, poſſet fieri commutatio.* Sed ſtatim corrigit dubitationem, dicens: *Sed tamen non eſſe adeò tuta, quia dum agitur de qualitate, alienum requiritur iudicium.* Et in ſequentibus multa inculcat, quibus ſatis oſtendit in contraria ſententia firmaſſe iudicium. Nam in primis paulò inferiùs ait, Quando dubium eſt, an mutatio in melius, vel in minus fiat, imò *vbi certiſſimum non ſit opus eſſe excellentius, ſemper eſſe auctoritatem Prælati neceſſariam:* ergo vbi ſolùm conſtat de æqualitate, multò magis ſentit eſſe neceſſariam. Et infrà dicit, omnem commutationem, quæ non eſt in melius, poſtulare iuſtam cauſam, ex quo etiam ſequitur, poſtulare poteſtatem ſuperiorem, vt dicemus. Vnde Emmanuel Rodriques in expoſitione Bullæ Cruciatæ. §. 9. numer. 106. cùm priùs videretur docuiſſe hanc ſententiam, in contrarium refert Sotum cum Caietano, & ſubiungit, eorum opinionem eſſe ſequendam. Ludouicus Lopes 1. part. Inſtr. cap. 49. in fine, dicit idem, quod Soto, ſub particula *fortè*, & addit fauere Ius Canonicum, quod non allegat, nec ego inueni. Item in 2. part. 1. quæſtione de Clauibus, per occaſionem, & aliud agens, referens opinionem Medinæ, non reprobat, ſed tacitè approbat. Paucos ergo patronos certos habet hæc ſententia, & nullum, qui ex profeſſo punctum diſputauerit, & expenderit.

Em. Rodri. *Lud. Lopes.*

Fundamentum autem huius ſentẽtiæ ſolum eſt, quòd apud Deum parum æſtimatur, quod opus ſit huius, vel illius materiæ, ſi re vera, penſatis omnibus, eſt æquè bonum de ſe, & æquè gratum Deo: ergo in tali commutatione ſemper eſt certum, Deum acceptare talem ſolutionem, quia nulla eſt probabilis ratio ad timendum contrarium. Nam ſi vtrumque opus ſine voto fieret, æquè illi placeret, & ad æquale præmium illud acceptaret, ſi cætera eſſent paria ex parte operantis, & ſi poſterius opus, in quod fit commutatio à principio eſſet voto promiſſum, æquè etiam fuiſſet Deo placitum, ergo idem credendum eſt, quando poſtea commutatur: nam obligatio voti transfertur in aliam materiam, & ita omnia ſunt paria. Vnde argumentor ſecundò, Quia talis commutatio eſt rigoroſa, ac perfecta ſolutio, quia re vera fit non ſolùm non inuito creditore; ſed etiam ad beneplacitum creditoris; ergo nihil diſpenſationis habet annexum; ergo non eſt, cur ſit neceſſaria poteſtas Superioris, nec ſpecialis cauſa. Tertiò adduntur exempla, ſi quis vouit intrare certam religionem, & poſtea eligit aliam ęqualem, vel ſi promiſit certam pecuniam, & poſtea dat calicem eiuſdem valoris. 2.

Nihilominùs dico primò: Ad commutationem in æquale bonum, etiamſi conſtet certò eſſe tale, neceſſaria eſt auctoritas Prælati. Hæc eſt ſine dubio ſententia D. Thomæ dicto artic. 2. quia abſolutè ad commutationem requirit Prælati auctoritatem; commutatio autem ſimpliciter dicta maximè ſignificat æqualem. Tum quia commutatio ex ſe poſtulat æqualitatem, iuxta ſententiam Ariſtot. 5. Ethicor. cap. 4. Tum etiam, quia aliàs non oportuiſſet commutationem diſtinctè numerare præter diſpenſationem, ſi ſolùm de commutatione in minus intelligenda eſſet, quia illa eſt diſpenſatio quædam, vel ſolùm erit ad illam neceſſaria poteſtas Prælati, quatenus partialem diſpenſationem continet, In eadem ſententia eſt apertè Caietanus in eod. artic. 12. dub. 1. & 2. & ita intelligit D. Thomam, & expreſsè Angelus *Votum*, 4. numer. 2. Item Armilla, numer. 14. ſequitur doctrinam Caietani.

3. *1. Aſſertio. Ad cõmutationem voti in æquale bonũ neceſſaria eſt auctoritas Prælati. D. Thom. Ariſtot. Cõmutatio ex ſe poſtulat æqualitatem. Caietan. Angel. Arm.*

Tabien. Nauarr. Couarr. Cordub. Graff. Viuald. Abulen.

idem Tabienna verb. *Diſpenſatio*, nu.10. expreſsiùs Nauarrus, & Couarruuias citati cap. præced. & Corduba dicta quæſtione 149. Graff.lib.2. Deciſ. cap.30.num.4. Viualdus 3.part.Candelab.capit.14. num.15. Abulenſis in 30. capit.Numer. quatenus à quæſtione 103.vſque ad 106.dicit,commutationem fieri non poſſe,niſi ex iuſta cauſa, & eius auctoritate, qui vicem Dei gerit,ſolúmque in quæſt.110.excipit cõmutationem in id, quod eſt euidenter melius. Et hîc etiam addi poſſent Soto, & Emmanuel Rodriques ſuprà,vltra omnes auctores præcedenti capite allegatos,qui dicunt, etiam ad commutationem in melius requiri Prælati auctoritatem.

4. Commutatio requirit auctoritatẽ Prælati.

Probari autem poteſt hæc aſſertio ex cap.1. de Voto,etiam iuxta latiorem interpretationem ſuprà datam. Nam requirit auctoritatem prælati, quoties incertum fuerit, an res ſit gratior Deo: ergo multò magis requiret illam, quando ad ſummum conſtat eſſe æqualem,& non meliorem.Confirmari poteſt primò, quia iura quoties tractant de commutatione etiam per Prælatum facienda, ad hoc inclinant, vt fiat in melius, vt in dicto cap.1.& 2. & cap.*Quod ſuper his*, cum aliis de Voto: ſupponunt enim,commutationem,etiamſi fiat auctoritate Prælati, per ſe loquendo debere fieri in æquale,& quia difficillimum eſt,attingere ipſum æquale, inclinandum eſſe in melius, vt Dei negotium fideliter agatur. Non parum etiam confirmatur hæc ſententia ex indultis,quæ conceduntur ad commutãda vota, vt ſtatim videbimus. Ratio denique eſt, quia promiſſio ſoluenda eſt in propria ſpecie, quantùm eſt ex vi fidelitatis: ergo ita ſeruanda eſt, nec poteſt mutari propria auctoritate, niſi vbi fuerit aliquis exceſſus,ratione cuius promiſſio nõ cenſeatur obligare: ergo eo ipſo, quòd mutatur materia in non meliorem, non ſeruatur fidelitas promiſſionis. Et declaratur primò, quia ineuidenter melius fit commutatio ſine violatione fidelitatis,quia in ipſo voto intelligitur ſic poſita conditio,& exceptio melioris: non ſic autem intelligitur excepta æqualis materia. Aliàs nullum votum intelligeretur magis factum de materia determinata, quàm de qualibet æquali, quod videtur abſurdum, & cõtra communem ſenſum promiſſionum. Vnde cõfirmatur ſecundò:nam hac ratione de Iuramento diximus, non poſſe commutari in æquale,etiam in piis iuramentis,quæ votis ſunt ſimilia, quia eo ipſo, quòd non datur Deo aliquid melius, meritò intelligimus, ſibi gratius eſſe, vt teſtimonium eius in ea forma, in qua adductum eſt,verum reddatur,ſic ergo in præſenti cæteris paribus, gratius eſt Deo, vt verbum ſic promiſſum formaliter compleatur,& non per æquipolentiam. Accedit tandem communis ratio, quod eſt difficillimum attingere æqualitatem, & ideò non eſt veriſimile hoc fuiſſe conceſſum cuilibet vouenti, maximè in propria cauſa,quæ ratio declaratione indiget,quam ſtatim trademus.

Cap.*Quod ſuper his.* — Promiſſio ſoluenda eſt in propria ſpecie.

5. 2.Aſſertio. Voti cõmutatio nequit fieri ſine iuſta cauſa licet parua ſufficiat. *Nauarr.*

Dico ſecundò: Hæc commutatio in æquale fieri non poteſt ſine aliqua iuſta cauſa, licèt parua ſufficiat. Ita ſentiunt Auctores allegati ferè omnes, & Nauarrus conſ.18.de Voto,licet contradicant Corduba, & Angles, qui iudicio meo non loquuntur conſequenter. Et ratio ſumitur ex proximè dictis, quia eo ipſo, quòd opus reddendum, ſecundum ſe non eſt melius, eſt magis conſentaneum excellẽtiæ diuinæ, ac fidelitati ei debitæ, ſoluere in propria ſpecie, quod fuit promiſſum; ergo vt non fiat hoc, quod per ſe debitum eſt,aliqua cauſa poſtulatur. Et ita hæc aſſertio,& præcedens ſe mutuò iuuat: nam eo ipſo, quòd poteſtas Prælati ad hanc commuta- A tionem neceſſaria eſt,intelligimus gerere vices Dei in hac commutatione,eiúſque conſenſum interpretari: ergo neceſſe eſt,vt aliqua rationabili cauſa ducatur, & non ſolùm quia ſibi ita placet, quia hæc nulla ratio eſt,ad interpretandum conſenſum Dei. Vnde etiam in hac commutatione verum eſt Innocentij,Panormitani, & aliorum principium, commutationem eſſe quamdam diſpenſationem, quia ex ipſo, quòd non impletur promiſſum in propria ſpecie, nec ſecundum conditionem aliquam in eo incluſam,diſpenſatur in aliquo rigore fidelitatis:ergo requiritur cauſa.Et inde etiam concluditur, eſſe neceſſariam poteſtatem, quia diſpenſatio quãtumuis minima, non poteſt fieri ſine poteſtate. Item ſi requiritur cauſa, ſignum eſt debere fieri rationabi- B lem remiſſionem ex parte Dei,ſaltem quoad remittendam determinationem obligationis ad talem materiam: ergo ſignum eſt requiri poteſtatem.Denique commutatio in æquale, ſine cauſa interueniente, non habet aliquam rationem honeſtatis, vel virtutis: ergo non eſt cur præſumatur,Deum illam velle, aut eſſe contentum tali ſolutione: ergo meritò requiritur cauſa,& conſequenter etiam cõſenſum alicuius vicem Dei gerentis,qui cauſam approbet:& commutationem admittat.

Cõmutatio, diſpenſatio quędam eſt.

6. Cõmutatio voti nequit fieri arbitrio confeſſoris, niſi habeat poteſtatem delegatam.

Atque hinc fit, hanc commutationem fieri non poſſe arbitrio, vel iudicio confeſſoris, niſi ad hoc habeat poteſtatem delegatam.In quo aliqui vel non rectè, vel obſcurè loquuntur,dum dicunt,confeſſorem poſſe talem commutationem probare, vt lo- C quitur Angles ſuprà. Sed id non eſt verum ex vi muneris confeſſoris, quia hæc commutatio non eſt actus iuriſdictionis in foro pœnitentiæ, ſed in foro externo pertinente ad gubernationem Eccleſiæ. Antecedens patet, quia hæc non eſt materia illius Sacramenti,nec ſpectans ad illud iudicium. Quod ſi ſit ſermo de confeſſore habente poteſtatem delegatam,illa eſt per accidens; & illo modo etiam nõ confeſſor poterit commutare, ſi illam habeat. Nec ſatis eſt, quòd confeſſor ſit prudens, & poſſit rectè iudicare de æqualitate commutationis: nam hoc poterit etiam habere nõ confeſſor, non tamen ſufficit ſcientia, vel prudentia,vt declaratum eſt.

7. Cùm per aliquot priuilegia confeſſoribus delegatur facultas ad cõmutationem votorum, ſolũ conceditur ad cõmutationem in æquale. *Cordub. Em.Rodri. Viuald.*

Secundò infertur,quando per Iobelæa,vel priuilegia,aut alias Bullas datur confeſſoribus, aut aliis D poteſtas delegata ſolùm ad commutanda vota, in rigore non poſſe commutationem facere, niſi in æquale, & ex cauſa. Prior pars communis eſt,licet Medina, Ludouicus Lopes, & Henriques contrarium ſentiant, quibus in hoc conſentit Corduba dicta quæſt.149.& Emmanuel Rodriques in expoſitione Bullæ §.9. num.107, & in Sum.2.part.cap. 100,num.4. Idem Viualdus dicto cap.14. num.20. Fundamentum eſt;quia ad commutãdum in æquale, non eſt neceſſaria ſpecialis poteſtas: ergo vt illa priuilegia conferant aliquid, neceſſe eſt ea interpretari de commutatione in minus. Sed hæc ratio ſupponit falſum fundamentum,& præterea non ſatis euidenter colligit:nam etiamſi illud antecedens poſſet eſſe verum non eſſet certum,ſed dubium, & E ideò poſſent dari priuilegia ad tollendum omne dubium. Quapropter contraria ſententia in rigore Iuris,& rationis verior eſt,quam tenent Caietanus d.art.12,& in Sum.verb.*Votum*,cap.vlt.& Nauarrus cap.12.num.63.& 72.& ferè allegati, & ſumitur ex Panormitano,& aliis,in cap.1.&.2.de Voto:ſemper enim ad commutationem requirunt ſaltem æqualitatem. Idem Syluester *Votum*,5.in fine, Gregorius Lopez in Leg.6.tit.8.part.1.num.5.

Caietan. Nauar. Panorm. Syluester. Greg.Lop.

8. Ex quibus ſumitur ratio aſſertionis, quia priuilegia

Priuilegia licet fauorabilia, nõ ſunt extendenda vltra verbi proprietatẽ.

legia hæc, licet fauorabilia ſint non ſunt extendenda vltra verbi proprietatem; commutatio autem propriè ſignificat æqualitatem, vt ex Ariſt. adnotauimus cum Caietano, & ferè aliis Doctoribus. Item ſi per hæc priuilegia commutatio hæc fieri poſſet in minus ex directa intentione commutantis, eadem ratione poſſet fieri in notabiliter minus, cauſa id exigente: conſequens eſt adeò falſum, vt etiam ab aduerſariis non concedatur. Sic enim fieret, vt talis poteſtas extenderetur ad diſpenſationem voti, prout ordinario modo diſpenſari ſolet, quia ſemper eſt cum aliqua commutatione: hoc autem eſt falſum, & contra omnes, vt ſuprà viſum eſt. Prima verò ſequela patet, quia ſi commutatio in proprietate vocis comprehendit commutationem in minus, eadem ratione comprehendet omnem latitudinem eius in quacumque proportione fiat, & ita nulla erit ratio limitandi priuilegium, cùm intra vocis proprietatem extendi poſſit. Quòd ſi commutatio in minus non eſt tantùm commutatio; ſed etiam propria diſpenſatio, vt re vera eſt, non poſſunt talia priuilegia ad illam extendi. Neque etiam arbitrio diſpenſantium relinquendum eſt, vt ſibi pręſcribant inæqualem commutationem, quam poſſunt facere, vel non facere, cùm hoc non poſſit certa ratione diſcerni, vel fundari: ergo ſiſtendum eſt in commutatione æquali. Confirmatur, quia dominus, qui dat procuratori ſuo commiſſionem ad vendendum, & commutandum, in rigore tantùm dat facultatem faciendi illos contractus cum æqualitate: nam quidquid inde minuitur, non eſt commutatio, ſed donatio, & ita non comprehenditur ſub tali facultate, ita ergo eſt in præſenti.

9\. Commutatio in æquale bona fide fieri debet.

Ne tamen nimium rigoroſa, & ſcrupuloſa hæc ſententia videatur, aduertendum eſt, ſenſum illius eſſe, intentionem commutantis per huiuſmodi priuilegia debere ſemper tendere ad æqualitatem, & ad eamdem attingendam per diſcretionem, & prudentiam conari. Quod ſi hoc obſeruans bona fide commutat, valida erit commutatio, etiamſi fortè in re fiat in minus: quia hæ morales facultates hanc latitudinem poſtulant, neque humano modo aliter poſſunt exerceri, & ideò ſine dubio ita conceduntur. Præſertim quia tunc non poteſt multùm aberrari à ſcopo, parum autem in moralibus pro nihilo reputatur, maximè procedendo bona fide, quę in hoc negotio ſemper poſtulatur. Vnde neceſſe eſt, vt commutatio fiat ſub ratione æqualis, & ſub probabili iudicio de æqualitate. Quod ſi ſit dubium, tam de exceſſu, quàm de defectu, illa etiam cenſetur æqualitas, quando dubium in vtramque partem æqualiter vergit: quia humanum arbitrium non poteſt certius de his iudicare. Imò ſi non conſtet opus, in quod votum commutatur, eſſe minus bonum, ſed dubium ſit, an perueniat ad æqualitatem, vt aliàs interueniat rationabilis cauſa commutandi, & non imponendi maius onus, probabile eſt, poſſe commutationem fieri per hanc poteſtatem. Tum quia parua poteſt eſſe inæqualitas, quæ moraliter non reputatur aliquid, tum quia res, & iudicia humana non admittunt maiorem certitudinem: tum quia propter hæc dubia videntur maximè concedi hæ facultates.

Quãdo dubiũ in vtrãque partem vergit, cenſetur æqualitas.

10\. Atque hinc facilè patet altera pars de cauſa, tum quia, vt dixi, neceſſitas poteſtatis delegatæ, & exigentia cauſæ ſeſe comitantur: tum etiam quia ipſe delegans, ſeu habens poteſtatem ordinariam, non poteſt commutare ſine cauſa: ergo multò minùs poterit delegatus. Sufficiet autem (vt etiam dixi) cauſa leuis, quia parua eſt etiam remiſſio, quæ per commutationẽ fit. Vnde prudẽter aduertit Caietanus interdũ poſſe ſufficere cauſam iuſtæ condeſcẽtionis cum fragilitate pœnitẽtis, ſeu vouẽtis, vt cum gaudio, & non gemendo debitũ ſuum ſoluat. Quãdo recta ratione credi poteſt, hoc eſſe opus gratitudinis, vice Dei exhibitæ, vt non videatur cum tanto rigore exigere definitum debitum à liberali debitore, qui voluntariè ſe obligauit. Et ad hoc ſuadendum valent aliquid motiua primæ ſententiæ ſuprà allata. Addo verò interdum hæc indulta, ſeu facultates ad has commutationes concedi ſub aliquo onere, & ex generali cauſa boni communis, & tunc ipſa cauſa, & modus obtinendi talem facultatem, ſufficiens videtur ad honeſtandam commutationem æqualem ſine alia ſpeciali cauſa. Et hoc modo videtur hæc facultas dari per Iobelæa ordinaria, & per Bullam Cruciatæ, & ſimilia. Secus verò eſt, quando ſimpliciter delegatur hæc poteſtas in gratiam delegati, vt fit per priuilegia religionum, vel quando ſimpliciter conceditur in fauorem priuatæ perſonæ, vel in remedium alicuius particularis oneris, tunc enim neceſſaria eſt ſpecialis cauſa, vt dictum eſt.

Caietani aduertentia.

Ad duo prima fundamenta contrariæ ſententiæ ſolutio patet ex dictis. Exempla verò, quæ in tertio loco proponebantur, dicimus poſſe in contrarium retorqueri. Nam in primo negatur, quod aſſumitur, quia qui certam, & determinatam religionem vouit, ex peculiari intentione illius, non poteſt ſuo arbitrio aliam æqualem ingredi, tum propter omnes rationes factas: tum etiam quia in hac ſpeciali materia longè difficilius eſt de tali æqualitate iudicare: tum præterea, quia poſt profeſſionem in vna religione: non eſt licitus tranſitus ad aliam æqualem. Ergo idem cum proportione erit in promiſſione profitendi, vel ingrediendi religionem. Et ideò ſolent Pontifices concedere priuilegia, vt votum religionis in aliqua cenſeatur completum, licèt de alia æquali ſit factum, quaſi generalem commutationem concedentes, quæ in fauorem religionis honeſtatur. Hoc autẽ maximè procedit inter religiones ſpecie diuerſas: nam ſi tantùm ſint monaſteria diuerſa eiuſdem religionis, diſtinctio eſt quaſi materialis. Vnde licet votum ſit de vno factum, & in alio impleatur, non cenſetur commutatio moralis, quia illa determinatio fuit accidentaria, & in ea promiſſione non intenditur cõmodum monaſterij, ſed ſpirituale bonum vouentis, quod in vtroque idem eſt, & eiuſdem rationis, & ideò votum in propria ſpecie impleri cenſetur. Niſi fortaſsè in obſeruãtia regulæ ſit magna diſparitas; nam tunc rigor obligationis ſeruandus eſſet, quia procederet eadem ratio. Sed de hoc voto plura in ſequenti volumine.

11\. Qui certam religionem vouit, nõ poteſt ſuo arbitrio aliã æqualem ingredi.

Ad aliud exemplum dicimus in primis, non procedere in votis perſonalibus, quæ ſunt de operibus virtutum diuerſarum rationum, inter quæ non admittitur illa commutatio. Deinde pro votis realibus obſeruanda ſunt, quæ in ſimili puncto de iuramento promiſſorio diximus. Nam quædam ſunt res, quæ facilè inter ſe commutantur, & moraliter pro eadem reputantur, vt triticum, vinum, & ſimilia, aliæ ſunt quæ non habent tam facilem commutationem, & quæ ratione ſuæ ſpeciei peculiarem æſtimationem habent, vt domus, equus, & aliæ res, quæ non ita facilè vſu conſumuntur. Inter priores ergo admitti poſſet ſolutio in re ſimili cum æqualitate, quando ſpecialis ratio non obſtaret: quia non cenſetur moralis mutatio, ſed tamquam idem reputatur. In poſterioribus verò non eſt admittenda 12.

In quibus ſolutio vnius rei pro alia admittatur, & in quibus non.

ſine expreſſo conſenſu eius, in cuius vtilitatem res cedit. Vnde in illo exemplo, ſi promiſi pecuniam, in rigore non ſatisfacio, dando calicem, quia fortaſsè mihi eſt vtilior pecunia: quia vniuerſaliorem habet vſum, & licèt Calix ratione materiæ, & operis poſſit vendi, tamen illud ipſum eſt grauamen minuens æqualitatem: præterquã quòd morale eſt, non poſſe facilè tanti vendi, quanti æſtimatur. E contrario etiam, ſi promiſi calicem Eccleſiæ, in rigore non ſatisfaciam dando valorem, quia præter id, quod eſt pretio æſtimabile, poteſt eſſe in calice peculiaris commoditas, vel æſtimatio. Vnde in his rebus, ſicut nemo, in cuius commodum res cedit, poteſt inuitus ad commutationem compelli, ita etiam reſpectu Dei fieri non poteſt ſine conſenſu eiuſdem partis, vel Superioris, qui vice Dei ſolutionem approbet.

13. *Quale peccatū ſit votū inæquale propria auctoritate, & ſine cauſa commutare?*

Sed quæret tandem aliquis, eſto non liceat commutare votum in æquale propria auctoritate, an ſi fiat de facto, ſit peccatum mortale, vel tantùm veniale? Videri enim poteſt hoc ſecundum: quia reſpectu voti illa materia tranſgreſſionis videtur leuis: dictum eſt autem ſuprà tranſgreſſionem voti in materia leui tantùm eſſe peccatum veniale: ergo. Maior patet: quia ibi ſoluitur æquale, in quo videtur poſita ſubſtantia voti: quod autem ſit in hac, vel illa ſpecie, non videtur eſſe circumſtantia adeò grauis, vt ad mortale peccatum ſufficiat. Vnde ſimiliter videri poteſt, Prælatum non peccare mortaliter, commutãdo votum in æquale ſine vlla cauſa, ſed pro ſola voluntate ſua, vel vouentis: quia licèt non benè vtatur in ſua poteſtate, non videtur eſſe abuſus in materia graui, nec cum graui Dei iniuria.

14. *Dubij reſolutio.*

Ad interrogationem dico, licèt non videatur improbabile, tamen conſequenter loquendo, aliter ſentiendum eſſe. Quia vouens non habet poteſtatem ad hanc commutationem faciendam: ergo licèt illam faciat, nihil facit: ergo manet integra obligatio voti: ergo ſi illam non impleat, non obſtante alio opere, quod fortaſsè per modum commutationis fecit, peccat tranſgrediendo totum votum, ac ſubinde mortaliter. Vnde ſi quis faciat tale opus, animo non implendi aliter votum, prout factum fuit, peccabit mortaliter, per ſe loquendo, niſi per ignorantiam, vel adhæſionem ad aliam opinionem, quam putat probabilem, excuſetur. Et eadem ratione non excuſatur à graui lapſu Prælatus, commutans ſine vlla cauſa, licèt æqualitatem ſeruet in commutatione, niſi aliquam addat recompenſationem ob remiſſionem, quam facit de rigore promiſſionis. Ratio eſt, quia excedit in ſua poteſtate, vnde facit actum de ſe nullum: illa ergo remiſſio inualida eſt: ergo abutitur poteſtate in re graui. Cuius ſignum eſt; quia non reddit ſubditum tutum in conſcientia: ergo grauiter peccat, & decipit ſubditum, tollendo vinculum, quod auferre non poteſt. Quamuis autem hæc vera ſint, quando commutatio eſt omninò volũtaria, & irrationabilis tamen moraliter ferè ſemper excuſari poterit, quia, vt dixi, parua cauſa ſufficit, ſcilicet, vt vouens libentiùs, & alacriùs Deo ſeruiat, & vt gratitudo quædam ex parte Dei oſtendatur.

15. *Quando eſt neceſſarium vti redemptione in cõmutãdo votum.*

Senſus dubij expenditur,

Vltimò inquiri poteſt, an in commutatione facienda ſeruanda ſit etiam ſimilitudo? Vbi etiam explicandum erit, quando ſit neceſſarium vti redemptione in voto commutãdo. Senſus ergo dubij eſt, an oporteat votum reale in reale onus commutare, quæ dicitur voti redemptio, & eadem ratione, an votum perſonale redimi poſſit, vel debeat neceſſariò commutari, in perſonale onus, & cum proportione de mixto? Multi enim Doctores iudicant, neceſſarium eſſe, hanc proportionẽ ſeruare; ideò enim dicunt, vota realia rediméda eſſe, & in votis mixtis, vt peregrinationis, expenſas redimendas eſſe, onera verò perſonalia eſſe commutanda in alia proportionalia. Ita ſentit Angelus *Votum*, 4. num. 12. Caietanus verb. *Votorum diſpenſatio* circa finem, Nauarrus cap. 12. nu. 77. Angles quæſt. de Voto, art. 4. diffic. 7. Gregorius Lopez in leg. 4. & 5. titul. 8. part. 1. & ex ipſis textibus colligitur. Et fundatur in cap. 2. cap. *Magnæ*, cap. *Ex multa*, cap. *Quod ſuper his*, de Voto, ex quibus habetur, in voto peregrinationis computandas eſſe expenſas, vt redimantur, & labores, vt commutentur: ergo idem eſt in omnibus ſimilibus. Congruentia reddi poteſt, quia inter ſimilia verſatur propriè æqualitas, & non difficilè inueniri poteſt: inter diſſimilia verò, & (vt ita dicam) etereogenea vix attingi poterit. Item in votis realibus eſt ſpecialis ratio, quia ordinariè cedunt in vtilitatem alicuius, quæ videtur in commutatione conſideranda, & retinenda quoad fieri poſſit.

Aliquorũ ſententia.

Angel. Caietan. Nauar. Greg. Lop. Angles.

In voto peregrinationis cõputandæ ſunt expenſæ vt redimantur.

16. *Votũ perſonale poteſt per redemptionẽ tolli.*

Verumtamen neque Auctores allegati ponunt hũc modum commutationis, vt neceſſarium, neque ex natura rei requiritur ſemper, ſed tantùm vbi per legem, vel delegationem poteſtatis pręſcriptus fuerit. Declaratur primò aſſertio inductione: nam in primis votum perſonale poteſt in reale transferri, ſeu quod idem eſt, per redemptionem tolli. Ita ſupponit expreſsè Angelus, dum ait, votum ieiunij in perſona paupere parua pecunia redimi poſſe: in diuite autem maiori, quod etiam dicit Nauarrus, & omnes, & eadẽ ratio eſt de quolibet alio voto perſonali. Miſtum etiam votum, vt eſt peregrinationis per ſolam redemptionem auferri poteſt, vt ſumitur ex c. de Voto ibi: *Ita tamen, quod idem votum eleemoſynis redimat, & iuxta conſilium noſtrum toto vitæ ſuæ tempore vni pauperum Chriſti (dummodo ad hoc ſuæ facultates ſufficiant) debeat prouidere.* Vbi pro voto perſonali nullum onus perſonale imponit, ſed ſolùm reale. Igitur etiam reale votum poterit in perſonale cõmutari, vt votum eleemoſynæ in ieiunia, & orationem, vel votum miſtum, vt peregrinationis in ſolum perſonale: eſt enim eadẽ ratio, cùm eadem ſit proportio æqualitatis, vel inæqualitatis inter vtrãque materiam, ſiue ſumatur vna, vt commutata, & altera ſit, in quã commutatio fit, ſiue è conuerſo: parum enim hoc refert. Et ratio eſt, quia in his non attenditur phyſica vnitas, vel ſimilitudo, ſed proportio, ſeu æſtimatio moralis in ordine ad virtutem, & gloriam Dei: & hæc inueniri poteſt in omnibus his actibus, vt per ſe notum eſt; vnde in ratione meriti, vel ſatisfactionis poteſt oratio æquari eleemoſynæ, & è conuerſo, imò interdum ſola oratio æquiualet ieiunio, & eleemoſynæ ſimul, & ſic de aliis; ergo etiam in ordine ad commutationem votorum poterunt compenſari.

Votũ mixtũ per ſolam redẽptionem tolli poteſt.

Idem de perſonali dicẽdum.

17. *Explicantur iura in oppoſitum allata.*

Nec iura citata contrarium ſtatuunt, imò in c. 1. de Voto dicitur, *de peregrinationis votis, an eleemoſynis redimi, an in aliud commutari*, &c. Significatur ergo, poſſe vtroque modo tolli tale votum Prælati arbitrio, iuxta exigentiam cauſæ, & circumſtantiarum. Indicatur autem redemptione eſſe vtendum, niſi neceſſitas cogat ſolam cõmutationem facere, quod poteſt eſſe conſilij, non præcepti. Alia verò iura loquuntur in ſpeciali de voto peregrinationis Ieroſolymitanæ, & maximè quando fit in ſubſidium terræ Sanctæ, & in illius commutatione Pontifices ſemper obſeruarunt, facere commutationem in fauorem terræ Sanctæ, quod illis temporibus erat maximè conueniens. Vnde ex vi iuris ſeruanda erat illa forma

forma redimendi votum illud, & mittendi expenſas in ſuccurſum illius terræ, non quia per ſe neceſſaria ſit, ſed quia ita videtur iure ſtatutum. Nunc autem illa vtilitas, & neceſſitas ceſſaſſe videtur, & ita nunc votum illius peregrinationis ad inſtar aliorum commutari poteſt, vel iuxta tenorem priuilegij conceſsi ad talem commutationem faciendam, quia nunc non durat eadem ratio. Congruentia autem ſuprà facta ſolùm oſtendit, illum modum compenſandi eſſe magis accommodatum, & ideò eſſe conſilij illum ſeruare, quando commodè poteſt.

Votũ Ieroſolymitanum nunc inſtar aliorũ commutari poteſt.

18. Adde, quod præter dictã facilitatem, habet etiam vtilitatem proximorum, & præſtantiam eleemoſynæ, quæ multùm commendatur, & ideò vtile ſemper eſt miſcere illam. Eſt etiã rationi conſentaneum, vt materia, & intẽtio voti ſeruetur, quoad fieri poſſit, & conſequenter, vt ratio habeatur perſonæ, vel loci, in cuius vtilitatem votum cedebat, licet hoc in rigore neceſſarium non ſit, vt ſuprà dixi: ſempérque magis eſt attendendum ad ſpirituale bonũ vouentis, maiorémque gloriam Dei. Quando etiã fit commutatio virtute alicuius Bullæ, vt de Cruciata in ſpeciali aduertunt, dicentes eſſe redemptionem in eius fauorem faciendam Nauarrus ſuprà n.8 Ludouicus Lopes 1.p.c.50. Corduba d.q.149. Emmanuel d.§.5.nu.109. Ang. ſuprà difficult.7. & inſinuat Soto d.q.4.ar.3. Quod intelligo, vt ex parte fiat cõmutatio in ſubſidium Cruciatæ, non verò quod neceſſarium ſit, totam commutationem in hoc ſolum ſubſidium fieri. Et ita Angles ſuprà, nõ dicit totam commutationem, ſed eleemoſynam futuram eſſe in ſubſidium Bullæ. Imò Viualdus d.c.14.nu.39. citans Alphonſum Deza, dicit ſufficere ſubſidiũ ſpirituale, quia Bulla ſolùm dicit in ſubſidium: ſed re vera Bullæ intentio eſt de ſubſidio temporali. Tamen in pauperibus haberet illa interpretatiò locum. Maximè quia debet intelligi illa conditio morali modo, & quatenus fuerit poſſibilis, ac ſuauiter fieri poſſit. Et ideò etiam prior interpretatio de partiali compenſatione, certior eſt, quia Bulla non plus exigit, & aliud eſſet grauiſſimũ onus, vnde pauci vellent tali priuilegio vti, & ita in eius præiudicium redũdaret.

Materia, & intẽtio voti, quoad fieri poſſit, in cõmutatione ſeruanda.

Nauar. Lud. Lop. Cordub. Angles. Soto.

Viuald.

19. Et hac ergo reſolutione cõſtare poteſt, quis modus ſeruandus ſit in commutandis votis purè realibus, vel purè perſonalibus, aut miſtis. Nã in primis votis, ſi cauſa oritur ex paupertate, non oportet facere commutationem realem (vt ſic dicam) ſed perſonalem cum prudenti æquiparatione, aliàs cõmutatio eſſet inutilis, & repugnaret cauſæ: ſi autem ratio commutationis ſit alia, & facultas non deſit, tunc optimum eſt ſemper facere realem commutationem, niſi perſonalis euidenter melior, ſeu in melius iudicaretur. At votum perſonale ferè ſemper poteſt cõmutari per redemptionẽ, vt facultas ſuppetat, propter rationem dictam. In voto autem miſto, ſi ſit miſtũ per accidens (vt ſic dicam) eſt quaſi duplicatum votum, vt ſuprà dixi li.2.cap.vlt. & ideo ad ſingulas partes applicanda ſunt, quæ diximus. Si autem ſit propriè, & intrinſecè miſtum, vt peregrinationis, tunc ratio habenda eſt ſumptuum itineris, his demptis, quos vouens domi eſſet facturus, non quia neceſſariò ſint pecunia redimẽdi, ſed quia illi augent pondus, & æſtimationem voti, & ideò compenſandi ſunt: ordinariè quidem per alias expenſas in opera pietatis, propter rationẽ ſuprà factam, vel per alia opera ex rationabili cauſa.

Quis modus ſit obſeruãdus in votorum commutatione.

Votũ perſonale ferè ſẽper per redemptionẽ commutari poteſt.

20. In expenſis autem ſupputãdis aiunt quidam eſſe cõputandos ſumptus futuros in eundo, non tamen in redeũdo, quia redire nõ eſt peregrinari, nec cadit ſub votum. Ita Angles ſuprà difficult.6. Henriques

Aliquorum opinatio de expenſarum cõputatione

A lib.7. de Indul.c.30 lit.M. & N. Emmanuel Rodriques in expoſitione Cruciatæ §.9.nu.107 Referuntur etiam pro hac ſentẽtia Caietanus d.art.12. Nauarrus d.c.12.nu.77. Medina lib.1. Summæ c.14.§.7. Ludouicus Lopes 1.p.c.49. At Caietanus, Nauarrus & Medina abſolutè dicũt cõſiderandas eſſe expenſas, quas in itinere eſſet facturus: Lopez verò referens illam opinionem, licet dicat, non eſſe multo rigore vtẽdum, ſimpliciter dicit, non eſſe tutam. Et mihi etiam ita videtur. Primò, quia non eſt conſentanea iuri: nam in d.c. *Magnæ* expreſsè dicitur, *Expenſas, quas fueras eundo, morando, & redeundo facturus.* Nec dici poteſt, illud eſſe ſpeciale in voto Ieroſolymitano, quia Papa nõ intendit imponere onus, quod non eſſet incluſum in voto, & ita eadem ratio B eſt de illo, & de quocumque alio peregrinãdi voto: Secundò non videtur conſentanea rationi illa opinio, tum quia acceſſorium ſequitur principale, reditus autem eſt acceſſorium peregrinationi, quando moraliter, vel ex intentione vouentis illi coniungẽdus eſſet; tum etiam quia licèt quis non promittat reditum, nihilominùs moraliter auget valorem (vt ſic dicam) itineris, quoad eius expenſas. Et ita qui ſe obligat ad eundum aliquò, etiam computat reditum ad æquitatem mercedis. Tum denique quia aliàs, qui peregrinationem vouit, non deberet ſumptus itineris computare iuxta ſtatum ſuum, & moralem conſuetudinem, & intentionem, quia in rigore non promiſit hoc, ſed tantùm ire; conſequens eſt contra omnes, & contra rationem, quia res æſtimãdæ ſunt moraliter, & prout in re ipſa futuræ ſunt. C

per ordinem ad commutationẽ votorum.

Angles. Henriq. Em. Rodri. Caietan. Nauarr. Medina. Lud. Lopes.

Cap. *Magnæ.*

Hæc opinio prior nõ eſt tuta.

Tandem ex eadem reſolutione conſtat, quomodo reliqua omnia vota commutanda ſunt, vel ſeruando eaſdem conditiones, quoad fieri poſſit, vel expediat, vel cum proportione mutãdo illas ſecundum aliquam moralem æſtimationem: vt ſi votum eſt conditionale poteſt commutari ſeruata conditione, id eſt, ſubſtituendo aliam materiã ſub eadem conditione, vel mutata conditione, cum eadem pœna, ſeu materia, vel denique commutari poteſt in aliquid abſolutum, & tunc poterit cenſeri æqualitas, etiamſi quantitas rei promiſſæ minuatur, vt ſi promiſi dare decem in eleemoſynam, ſi nauis venerit: & nunc abſolutè volo dare quinque ſiue veniat, ſiue non; moraliter poteſt cenſeri æqualitas, conſideratis aliis circumſtantiis. D Ad eundem modum, ſi votum ſit diuturnæ obligationis, commutari faciliùs poterit, ſi in aliud onus æquè diuturnum transferatur obligatio; non eſt tamen id neceſſarium, ſed ex qualitate, & grauitate operis breui tempore expediendi poterit illa diuturnitas compenſari: vt ſi quis promiſit dare ſingulis annis tantam eleemoſynam per totam vitam, poſſet redimi obligatio, data nunc ſimul aliqua magna quantitate in eleemoſynam, quæ iudicio prudentis viri adæquationem faceret. Et iuxta hæc cũ proportione cogitari poterit, quomodo ſit commutatio facienda in votis etiã per ſe perpetuis, vt caſtitatis, & religionis, quando illa committitur; ſed de illis in particulari poſtea dicemus. De reliquis verò dicta ſufficiunt; quia hæc res E magis ex prudentia pendet, quàm ex generalibus regulis: ponderandæ igitur ſunt circumſtantiæ perſonarum, & qualitates operum, in primis in ordine ad diuinũ cultum; deinde in ordine ad bonũ commune, vel vtilitatem, præſertim ſpiritualem proximorum: multò verò magis ipſius vouentis, vel in ordine ad meritum coram Deo, vel in ordine ad ſatisfaciendum pro peccatis, vel in ordine ad præcauenda peccata futura, vel occaſiones eorum. Et ſic omnibus penſatis nõ erit admodum difficile, etiam 21.

De cõmutatione voti cõditionati.

inter

inter materias, & proprietates votorum diſſimiles, ſufficientem proportionem inuenire.

22. Supererāt hoc loco tractanda duo grauia dubia. Vnum eſt, an votum religionis poſſit commutari in ſtatum Epiſcopalem; aliud eſt, an per profeſſionem religioſam extinguātur omnia vota priora, ita vt in ſolemnia vota religionis ſufficiēter commutentur. Verumtamen quia hæc puncta ſtatum religionis attingunt, eiúſque aliqualem cognitionem prærequirunt, ideò in tractatu de illo ſtatu ea remittimus. Solùm in ſecūda dubitatione aduerto, in illa attingi aliam generalem, an in aliis votis interdum fiat cōmutatio vnius in aliud ipſo iure. Sed loquendo de iure naturali, ex vi illius, ſola commutatio in melius conceſſa eſt, ſolùm tamen ſequitur quaſi neceſſariò, ſi vota ſunt incompoſſibilia, aliàs pendet ex voluntate vouentis, vt conſtat. Si verò loquamur de iure poſitiuo diuino, licèt in lege veteri fuerint quædam vota neceſſariò commutanda ſecundum legem, illa cæremonialia erant, & pertinebāt ad ſacrificia carnalia. In lege autem gratiæ non obligant, neque aliquod ſimile ius diuinum inuenitur. Denique ſi ſermo fit de iure poſitiuo Eccleſiaſtico, certum etiam eſt nullam huiuſmodi commutationem ex vi illius fieri, quia nullibi tale ius inuenitur, nec commodè fieri poſſet extra commutationem, quæ fit in euidēter melius, cùm in aliis oporteat multa conſiderare, vt recta cōmutatio fiat, quæ nō poſſunt, niſi in particulari ponderari, & ideò ſemper actio hominis requiritur. Si verò ſit ſermo de commutatione in melius extra ſtatum religioſum, non apparet ratio, cur fiat ipſo iure, niſi quando votum maius, & minus ſunt incompoſſibilia, aliàs cur ius ſtatueret cōmutationem, quæ pēdet ex volūtate vouentis, cùm per ſe melius ſit habere duo vota, quàm vnum tantùm, etiamſi ſit melius altero? De ſtatu autem religionis eſt ſpecialis conſideratio, de qua dicto loco tractabitur.

An in aliquibus votis fiat commutatio vnius in aliud ipſo iure.

Reſolutio.

CAPVT XX.

Quam vim habeat commutatio ad tollendam omninò voti obligationem circa priorem materiam?

1. QVia per commutationem non omninò auffertur obligatio voti, ſed ex vna materia trāsfertur in aliā, ideò explicare neceſſe eſt, quàm ſit firma hæc trāſlatio, in quo nonnulla dubia includuntur. Primum dubiū eſt, an poſt factā commutationem liceat vouenti redire ad priorem materiā, & omittere cōmutationem: videtur enim poſſe, quia hæc cōmutatio eſt fauor vouentis, ſed liberū eſt vnicuique non vti fauore ſibi cōceſſo: ergo. Diſtinguendū verò eſt, quia vel cōmutatio fuit facta in melius, ſiue ex electione vouentis, ſiue per Superiorem, ipſo acceptante: vel fuit facta in æquale, aut minus. Quādo facta eſt commutatio priori modo, exiſtimo no eſſe in poteſtate vouentis iterū ad prius votum redire, omiſſa materia, in quam facta eſt cōmutatio. Ratio eſt, quia illa commutatio habet vim noui voti, quo commutans ſe obligat ad reddendum Deo aliquid melius, quàm antea promiſerat; ergo iam non licet illi reſpicere retro, quia illud virtute erit melius votum in minus cōmutare. Vnde qui prius vouit clericus fieri, & poſteà hoc votum in religionis votum cōmutauit, vel qui fecit votū ſimplex religionis laxioris, & poſteà voluit obligari determinatè ad perfectiorem, cōmutando votū; tenetur ſtare poſteriori obligationi, nec poteſt retrocedere, quia poſterior obligatio potuit derogare priori; & prævalet. Et in contractibus humanis idem videre licet, quando ex conſenſu partium augetur obligatio in fauorem creditoris; idem ergo eſt cū proportione in omnibus votis. Denique niſi talis induceretur obligatio, nulla fieret commutatio in melius, quia poteſtas faciendi melius loco minoris boni, ſemper interuenit in omni voto abſque vlla cōmutatione; ergo quādo fit commutatio, hoc additur, quòd illa poteſtas trāſit in obligationem, mutata obligatione voti ab inferiori opere, & tranſlata in melius. Contra hanc partem tenet Sancius lib. 9. de Matrim. diſ. 4. nu. 21. putat enim eſſe eādem rationem de commutatione in melius, & in æquale. Sed re vera non eſt, quia hæc, quæ eſt in melius, non fit in fauorem vouentis, ſed Dei, & quia aliàs nulla eſſet commutatio, vt oſtenſum eſt. *Sanc.*

1. Dubium. An poſt cōmutationē liceat vouēti redire ad priorē materiam voti, & omittere cōmutationē. Reſolutio.

2. At verò in commutatione in minus res clara eſt, ſemper manere in poteſtate vouentis non vti commutatione, ſed implere votum prout à principio factum fuit, quia ſemper licet tranſire ad meliora vota. Vnde licèt à principio fuiſſet votum factum de illo minori opere, liberum eſſet commutare illud in melius: ergo à fortiori licebit, quando per commutationem ad opus minus bonum tranſlata eſt obligatio.

Quando cōmutatio fit in minus, in poteſtate vouentis eſt nō vti commutatione.

3. At verò de commutatione in æquale poteſt dubitari, quia facta commutatione per Prælatum, & acceptata per vouentem, quaſi fit nouum votum circa illam materiam, in qua fit cōmutatio, ſed poſt factum votū, non eſt in poteſtate vouentis illud commutare ſua voluntate, etiam in æquale: ergo neque tunc licebit cōmutationem nouā facere ſine nouo conſenſu Prælati. Confirmatur: quia commutatio fit per tranſlationē obligationis ab vna materia in aliā: ergo facta illa mutatione, non eſt in poteſtate vouētis recedere à poſteriori obligatione voluntariè ſuſcepta. Confirmatur ſecundò: quia aliàs talis cōmutatio non eſſet in æquale, quia prius erat definitè ad vnum; poſteà manet quaſi indifferens, & arbitraria inter duas materias, quæ amplitudo multū minuit de rigore obligationis. Tandem non videtur ſufficere, quòd illa commutatio facta ſit in fauorem vouentis: nam fauor ſolùm fuit ad mutationem faciēdam: poſteà verò res firma permanet. Sicut ſi religioſo concedatur tranſitus ad æqualē religionem, ſemel tranſlatus ibi ſtabiliter permanere debet, & ſi pupillus habuit licentiam ſe obligandi, poſteà retrocedere non poteſt, licèt licentia fuerit quidam fauor. Eſt ergo hæc ſententia probabilis.

De cōmutatione voti in æquale, quid ſentiēdum.

4. Sed nihilominùs contrariū cenſeo tutum in praxi. Nam in primis cùm ſit probabile, hanc cōmutationem in æquale, de ſe licitam eſſe, multò eſt veriſimilius, quando per illā reditur ad priorē, & quaſi natiuam illius voti obligationem. Deinde nō videtur dubium, quin cōmutatio poſſit fieri in hoc ſenſu, vt vouenti liceat, ſi velit, vti alia materia voti, quamuis ad id nō cogatur. Nā in hoc, neque aliqua repugnantia, neque iniuſtitia inuenitur: ergo veriſimiliùs eſt ita fieri, quādo aliud non declaratur. Probatur conſequentia, tum quia hæc videtur cōmunis intentio commutantium, tum maximè, quia hoc videtur eſſe non ſolùm fauor vouentis, ſed etiam cedere magis in fauorem voti, quatenus ſemper poteſt in propria ſpecie impleri. Neque illa libertas eligendi inter illas materias eſt magni momenti, & ſi quid eſt, illa eſt gratia commutationis, & cauſa, quæ iuſtificat commutationem, ſufficit ad iuſtificandum illum fauorem. Denique ratio facta ſatis probabilis eſt, quòd talis commutatio non ſit in fauorem

Licitum eſt omittere cōmutationē in æquale, cùm fit reditus ad priorem materiā voti.

norem creditoris, ſed ipſius debitoris, & ideò facta cẽſetur modo magis fauorabili, ac ſubinde nõ omninò abſolutè: ſed ſubintellecta conditione, ſi ei placuerit tali commutatione vti: ergo ſemper illi manet liberum ſeruare votum in prima, & propria ſpecie. Et ita manet ſoluta ratio in contrarium. Et hanc opinionẽ ſequitur Azor tom. 1. lib. 11. c. 18. qui ſolùm loquitur de commutatione in æquale, non in melius, & meritò, quia, vt dixi, eſt magna differentia inter has cõmutationes: nam illa, quæ eſt in melius eſt abſoluta, & obligatoria de nouo, reſpicitque fauorem Dei (vt ſic dicam) ſeu maiorem cultũ eius. Commutatio autem in æquale eſt quaſi conditionata, ſi volueris, & ita nõ inducit præciſam obligationem, ſed quaſi concedit licentiam, & facultatem commutandi. Commutatio autem in minus, adhuc magis eſt permiſſiua, ſeu remiſſiua; & ideò non vti illa, non ſolùm eſt licitum, ſed etiam de ſe manet ſub conſilio ex natura voti, quia eſt de meliori bono.

Azor.

Inter has cõmutationes quæ ſit differentia.

5. Secundum dubium eſt, an facta commutatione, & impleta per vouentem omninò maneat extincta obligatio prioris voti? In quo nulla eſt difficultas, quãdo commutatio ritè, & rectè facta, fuit impleta. Nam per conceſſionem commutationis obligatio voti tranſlata eſt in nouam materiam, & à priori ſublata, & per exequutionem commutationis extincta fuit obligatio, vt cadebat in illam materiam: ergo ſimpliciter ablata eſt. Et confirmatur primò: quia per diſpenſationem validam omninò extinguitur obligatio voti, ſed per commutationem fit quædam voti diſpenſatio, quaſi ſub onere faciendi tale opus: ergo ex illo exhibito, completur diſpenſatio, & omninò tollitur obligatio. Denique confirmatur, quia aliàs inutilis eſſet commutatio voti. Difficultas verò eſt, quando commutatio non fuit rectè facta, quæ non habet locum in ea, quæ fit in euidenter melius, quia illa ſemper valet, & rectè fit ſine alia cauſa, vel Superioris conſenſu, & ideò ſemel impleta, ſemper extinguitur obligatio. Difficultas ergo erit de æquali, vel minori, quæ vel propria voluntate facta fuit, & impleta, vel à Superiore ſine iuſta cauſa, an tunc nihilominùs talis commutatio exequutioni mandata, facta teneat, & ſufficiat ad ſolutionem voti? Multa enim malè fiunt, quæ facta tenent. Et videtur valdè rigidum obligare eum, qui æquale opus facit ad votum implendum, vt iterum votum ſoluat, non eſt autem veriſimile Deum eſſe tam rigidum exactorem.

2. Dubium. An facta cõmutatione extinguatur omninò obligatio prioris voti.

6. Dicendum verò eſt, commutationem factam propria voluntate, etiamſi impleatur, in rigore, & iuxta veram ſententiam, non extinguere obligationem voti, ac ſubinde, non obſtante illa, teneri vouentem ad ſuum votum implendum. Probatur: quia illa commutatio nulla fuit, quia facta eſt ſine poteſtate, & ſine conſenſu creditoris: ergo exequutio talis commutations non fuit ſolutio voti: ergo non potuit extinguere obligationem voti. Antecedens ſuprà oſtenſum eſt, ſecunda verò conſequentia eſt per ſe nota. Prima verò probatur; quia quod non debetur, non ſoluitur; illud autem opus non erat debitum ex voto: quia non fuit in illud tranſlata obligatio voti. Et hæc ratio tam procedit in commutatione in æquale, quàm in minus, licet de hac poſteriori ſit certior, quia extra quæſtionem eſt, & certum, commutationem in minus propria auctoritate factam, eſſe omninò inualidam. De æquali verò eſt opinio, vt diximus, quæ fortè quoad hoc, poteſt probabilis reputari, vt ſaltem poſt factam voti ſolutionem per æquiualens, liceat ſe illi con-

Cõmutatio propria volũtate facta, etſi impleatur non extinguit priorem voti obligationẽ.

Quod non debetur, non ſoluitur.

A formare, vt non maneat obligatio iterum ſoluendi votum. Dicunt verò aliqui tunc eſſe ſufficiens, petere ab habente poteſtatem, vt commutationem approbet, & quaſi de nouo faciat, ratam habendo priorem ſolutionem nomine Dei, & quaſi faciendo commutationem in illam. Videtur tamen hoc difficile, ſcilicet, vt id fiat per modum commutationis, quia commutatio debet eſſe proportionata obligationi voti, vnde ſicut votum obligat ad nouum opus, ita debet commutari in opera futura, per quæ nouus cultus Deo tribuatur, ſicut tribuendus eſſet per ſolutionem voti: nam opera præterita iam habuerunt ſuum effectum, nihilque de nouo conferunt ad cultum Dei. Et ideò non poteſt commutatio fieri in opera iam facta, aliàs multa ſequi

Aliquorum opinatio.

Votum debet commutari in opera futura.

B poſſent abſurda, & multi abuſus, petendo commutationes in opera iam facta, & præſertim allegando facta fuiſſe ſpe commutationis voti, & ſimilia, quæ admittenda non videntur. Neque admittenda eſt ibi ratihabitio, quia vt dicitur in regula iuris. 9. in 6. *Ratum quis habere non poteſt, quod ſuo nomine non eſt geſtum*; illud autem opus non fuit factum auctoritate Prælati, & quod vouens fuerit illa intentione, vel ſpe, non mutat naturam eius. Et ideò non rectè cadit ratihabitio, vel commutatio Prælati in tale opus. Quapropter in eo caſu ſecurius erit, voti diſpenſationem petere ab eo, qui poſſit diſpenſare, & tunc illud onus ſuſceptum occaſione implendi votum, poterit conferre ſaltem

C ex magna parte ad complendam diſpenſationis cauſam.

Sed quid, quando commutatio fit ab habente poteſtatem, & creditur fuiſſe defectus in cauſa? Primùm, ſi ſubdito id non euidenter conſtet, & opus ſibi impoſitum impleuit, poteſt ſcrupulum deponere, & credere ſatisfeciſſe voto, vt à fortiori patet ex dictis ſuprà de diſpenſatione. Si verò defectus cauſæ eſt notus, & commutatio fuit in æquale, & bona fide id iam factum eſt, credendum eſt Deum acceptaſſe illud, quando quidem fuit æquè bonum, & auctoritate vicarij eius bona fide fuit factum. Item in hoc puncto ſatis probabilis eſt opinio, talem commutationem non fuiſſe inualidam, etiamſi Superior peccauerit in modo: imò, vt ſuprà dixi,

7. An commutatio quę fit ab habẽte poteſtatem ſine iuſta cauſa voti obligationẽ tollat. Reſolutio.

D moraliter non deeſt cauſa. At ſi commutatio fuit in minus, & ſine vlla cauſa legitima, tunc re vera fuit nulla, & votum non fuit extinctum per ſolutionem eius. Secus verò erit, quando interuenit cauſa ſufficiens ad commutationem, licèt non ad diminutionem: tunc enim executio commutationis valebit ſaltem in partialem ſolutionem, & ſolùm ſupererit obligatio ad ſupplendum, quod defuit ad æqualitatem faciendam; quod exiſtimo, tunc fieri poſſe ad arbitrium boni viri ſine nouo conſenſu Prælati, quia iam quantùm in ipſo eſt, in commutationem conſenſit ex cauſa iuſta, vt ſupponitur.

Si commutatio fuit in minus ſine cauſa legitima, tunc nulla eſt commutatio.

8. Tertium dubium eſt, an in aliquo caſu reuiuiſcat

E obligatio voti commutati. Caſus autem eſſe poteſt, ſi vouens fiat impotens ad opus commutationis, vel ſua culpa, quia, verbi gratia, omiſit magnam partem comutationis, quæ iam reparari non poteſt, vel certè ſine culpa, quia factus eſt impotens, verbi gratia, ad eleemoſynam, vel ieiunium, & poſſit proprium opus voti facere, vt, verbi gratia, non ludere vel peregrinari, de quo primum votum factum fuerat. Eſt autem in caſu ſupponẽdum, quòd voti obligatio duraret, ſi commutatio facta non eſſet, alioqui ſi voti obligatio ex alio capite per ſe extincta fuiſſet, quia tempus obligationis finitum fuit, vel

3. Dubium. An aliquando reuiuiſcat votum commutatum.

materia

materia prior fuit ſublata, vel quidquam ſimile, A tunc non eſſet locus præſenti quæſtioni, vt per ſe conſtat. Ratio autem dubitandi in prædicto caſu eſſe poteſt: quia votum prius non extinguitur per ſolam commutationem abſolutè, & ſimpliciter, ſed quaſi ſuſpenditur, vel tollitur ſub conditione, ſi aliud fiat: ergo ſi non fiat, quacumque occaſione id contingat, ſiue per impotentiam, ſiue per malitiam, redit prior obligatio. Item facta commutatione, manet obligatio quaſi diſiuncta ſoluendi hoc, vel illud, ſed debitor, qui ita tenetur ſoluere, non fit impotens ad ſoluendum, nec liberatur ab obligatione, ex impotentia ad vnam ſpeciem ſolutionis, ſi ad aliam ſit potens: ergo, &c.

9. Hæ rationes videntur nonnullum maius dubium inferre in commutatione minori, vel æquali, B & ideò priùs dicendum eſt de commutatione in melius.

1. Aſſertio. Si votum minus perfectũ in melius cõmutetur prior obligatio omninò extinguitur.

Dico ergo primò: ſi aliquod votum minus perfectum in melius commutetur, prior obligatio omninò extinguitur, neque redit propter impotentiam implendi melius, ſiue culpa interceſſerit, ſiue non. Probatur primò, quia (vt dixi) poſt talem commutationem, manet vouens ita definitè obligans ad opus melius, vt non ſit illi integrum retrocedere: & ad priorem obligationem reuerti: ergo ſignum eſt priorem obligationem fuiſſe omninò extinctam, ac ſubinde non ampliùs redire, iuxta communem regulam iuris, & iuxta ea, quæ ſtatim dicemus.

Vouens non debet grauari duplici onere.

Et confirmatur, quia non debet hîc vouens grauari duplici onere, ſcilicet faciendi neceſſariò melius opus, ſi poſſit, vel C ſi non poſſit, implendi prius votum, quia hæc eſſet nimia inæqualitas, quæ non eſt ita interpretanda, niſi expreſsè conſtiterit, vouentem voluiſſe illo modo obligari per commutationem, vel in eo ſenſu illam acceptaſſe. Atque hinc facilè probatur vltima pars aſſertionis: quia facta tali commutatione, ita ſe habet vouens circa poſteriorem materiam meliorem, ac ſi non vouiſſet priorem, & ideò clarum eſt, quòd ſi abſque culpa fiat impotens ad implendum votum in materia commutata, ſimpliciter excuſatur: ergo licet interceſſerit mora culpabilis, vel alia culpa ad nihil eſt obligandus: ſicut tranſgreſſor alterius voti non obligatur ad aliquam recompenſationem, ſi votum fuerit extinctum, ſed tantùm ad pœniten- D tiam, vt in ſuperioribus viſum eſt. Neque contra hoc vrget ratio dubitandi, quia in hac commutatione non manet diſiuncta, ſed definita obligatio ad melius, & ita per ipſammet commutationem extinguitur prior obligatio.

10.

2. Aſſertio. Licet cõmutatio fiat in minus, vel æquale prioris voti obligatio nũquã redit, etiãſi cõmutatio nõ impleatur.

Gloſſa.

Dico ſecundò, etiamſi commutatio fiat in minus, vel æquale, prioris voti obligatio numquam redit, etiamſi poſterior non impleatur, vel ſine culpa, vel cum illa. Ratio eſt, quia per commutationem extinguitur prior obligatio; obligatio autem ſemel extincta non reuiuiſcit, ergo. Minor nota eſt in Iure, & ſæpe in ſuperioribus oſtenſa, & notat Gloſſa in cap. *Quæris*, verb. *Contrahatur*, de conſecrat. diſt. 4. ex cap. *Si illic*, 23. quæſtione 5. & ex leg. *Qui res*, §. *Arcam*, ff. de Solut. vbi Gloſ. plura Iura E Ciuilia congerit. Et ratio eſt clara, maximè in obligationibus, quæ propria voluntate, & non aliter contrahi poſſunt, qualis eſt obligatio voti, quia ſemel ſublata obligatio, niſi propria voluntate iterum aſſumatur, non poteſt reſurgere, niſi iterum quis velit tale votum emittere.

Obligatio ſemel extincta non poteſt reſurgere.

Maior autem propoſitio ſumitur ex communi ſententia Doctorum dicentium, per commutationem voti mutari obligationem voti ab vna materia in aliam; ſic enim dixit D. Thomas 4. diſt. 38. quæſt. 1. art. 4. quæſtiunc. 3. Quando votum commutatur, vouentem abſolui ab vno, & ligari ad aliud; ſic etiam dixit Caietanus dicta quæſt. 88. artic. 12. per commutationem non auferri ſimpliciter obligationem voti, ſed in aliam materiam transferri. Idem ferè Sotus lib. 1. de Iuſtit. quæſt. 7. artic. vlt. & Sylueſter *Votum*, 4. quæſt. 1. dixit, commutationem eſſe annullationem voti cum ligamine ad aliquid faciendum. Ratio verò eſt, quia per commutationem fit remiſſio obligationis ſpecificæ ad talem materiam ex conſenſu creditoris, vt ſupponitur; ergo extinguitur illa obligatio, vt talis erat, ſicut in obligationibus, & promiſſionibus, ſeu contractibus humanis fit: eſt enim eadem ratio.

D. Thom.

Caietan.

Soto.

Syluest.

Commutatio eſt annullatio voti cũ ligamine ad aliquid faciendum.

B Et hinc fit, non referre quoad præſentem effectum, quòd commutatio non impleatur cum culpa, vel ſine illa, quia vtroque modo extincta obligatio non reuiuiſcit, neque ob impotentiam implendi aliam, neque in pœnam delicti. 11.

Quocirca ſi abſque culpa impotentia occurrat, excuſat à præſenti obligatione, & prior non redit, ſi verò culpabilis fuit dilatio, & adhuc ſupereſt tempus habile, & facultas ad implendam obligationem præſentem, illa ſemper vrgebit, & pro dilatione erit pœnitentia agenda: ſi verò tanta fuit dilatio, vt iuxta formam commutationis extincta fuerint poſterior obligatio, tantùm ſupereſt pœnitentia: quia non eſt, vnde alia obligatio naſcatur. Et ita ad priorem rationem dubitandi negatur, has commutationes C etiam in æquale, vel in minus, includere conditionem ibi impoſitam, nulla enim ratione, vel iure hoc probatur, & prætereà ſi conditionata eſſent, licet ſine culpa non impleretur illa conditio, rediret prius votum, quod nullus dicet. Eſt ergo commutatio abſoluta; quatenus vna obligatio pro alia ſimpliciter conſtituitur. Atque ita ſentit Viualdus dicto cap. 14. num. 27. qui in num. 28. hoc limitat ad commutationes, quæ fiunt ab homine, nam ſecus eſſe putat in his, quæ fiunt à iure. Sed in votis ſimplicibus, de quibus agimus, non eſt neceſſaria limitatio, quia nulla commutatio in ipſis fit ipſo iure, niſi tantùm in profeſſione Religioſa: tamen ibi non eſt neceſſaria exceptio: quia votum ſolemne religionis perpetuum eſt, & de ſe immu- D tabile, & ita commutatio, quæ per illud fit, ſatis immutabilis permanet, ſed de illa commutatione infrà in proprio loco tractandum eſt, vbi etiam videbimus, an extendatur ad vota nouitiorum, ſeu ad ingreſſum ipſum in religionem tantùm quoad habitum? Nunc autem ſupponimus in nouitiatu ad ſummum fieri ſuſpenſionem votorum, non commutationem, & ita ibi etiam non habere locum limitationem.

Commutatio abſoluta eſt, quatenus vna obligatio pro alia ſubſtituitur.

In nouitiatu fit ſuſpenſio votorum, nõ cõmutatio.

12.

Quædã difficultas contra ſuperiores aſſertiones.

Vna verò ſupereſt difficultas, quæ tangitur in ſecunda ratione dubitandi ſuprà poſita, quia hæc cõmutatio æqualis relinquit libertatem ad implendum votum in priori materia: ergo etiam debet relinquere obligationem, ſi commutatio non impletur. Propter quam difficultatem aliqui cenſent E has duas aſſertiones, ſeu reſolutiones non cohærere. Quia ſi poteſt quis non vti commutatione, ſed prius votum implere, obligatio manet quaſi alternatiua faciendi hoc, aut illud, quæ non tollitur propter impotentiam ſolutionis in vna materia, ſi in altera ſolui poteſt. Nihilominùs tamen reſpondeo illas duas partes optimè poſſe ſimul conſiſtere, quod patet manifeſtè in commutatione in minus bonum: nam, illa non obſtante, licèt reditus ad melius bonũ; & nihilominùs ſi occurrat

Fit ſatis difficultati.

impotentia

impotentia circa materiam minorem, in quam facta fuit commutatio, non relinquitur obligatio implendi votum in alia materia. Non eſt ergo eadem ratio de libertate implendi votum in priori materia,& de obligatione,quia prior pertinet ad fauorem,qui fit per commutationem;poſterior ad rigorem,& reſtrictionem commutationis,quæ non præſumitur,niſi expreſsè fiat ſub tali conditione,& dependenter ab illa.Nec eſt verum illam obligationẽ, quæ manet,eſſe purè alternatiuam: nam re vera eſt determinata de ſe ad talem materiam,cum facultate verò redeundi ad priorem; ſicut in opinione dicente,commutationem in æquale eſſe vnicuique liberam,non eſt dicẽdum,obligationem eſſe merè alternatiuam:nam per ſe votum obligat determinatè ad talem materiam,& ſi illa fiat illicita,vel impoſſibilis, votum deſinit obligare, quamuis poſſet vouens, ſi vellet in alia materia æquali illud implere, quia obligatio per ſe cadit in illam materiam tantùm, licèt impleri poſſit per aliam ex interpretatiuo conſenſu,vel facultate creditoris.

13.
An qui renuntiauit commutationi poſſit iterum illa vti.
Reſolutio.

Sed quid ſi aliquis poſt commutationem renunciauit commutationi, & decreuit omninò ſeruare votum,& non vti commutatione, poterítne iterum pœnitere, & ad commutationis materiam redire? Aliqui ſimpliciter negant; mihi autem videtur partim ex materia,partim ex intentione vouentis pendere. Vnde ſpectandum in primis eſt,an commutatio facta fuerit in minus, & tunc dico,ſi renuntietur commutationi animo manendi firmiter in priori obligatione,virtute fieri de nouo prius votum,quod erat de meliori bono,& ideò non eſſe licitum redire ad minus: quia per ſe non licet,nec virtute prioris commutationis, quia illa non poteſt cadere in votum poſt illam emiſſum. At verò ſi commutatio fuit in æquale, conſideranda eſt intentio vouentis: nam ſi eodem modo voluit renunciare commutationi,& quaſi de nouo vouere,idem dicendum erit iuxta noſtram ſententiam, & ex vi commutationis, propter eandem rationem. Quia credimus commutationem in æquale per ſe non licere ſine auctoritate Superioris. At verò iuxta hanc ſententiam, hoc non eſt ſpeciale in hoc caſu, ſed idem cum proportione erit in prima voti commutatione,ſi quis illam acceptauit animo ſe definitè obligandi ad nouam materiam commútationis,& renunciandi fauori incluſo in commutatione; nam etiam tunc emittit quaſi nouum votum.

14.
4. Dubium.
An actio in quam fit cõmutatio ſubeat omnes conditiones prioris voti.
Subrogatum debet ſapere naturã eius, pro quo ſubrogatur.
Ca. *Eccleſia.*
Panorm.

Quartum dubium hîc eſſe poteſt; an facta commutatione, actio in quam fit commutatio, ſubeat omnes conditiones prioris voti? Quod maximè interrogari ſolet,propter commutationem factam auctoritate Papæ in votis ipſi reſeruatis:nam dubium eſt,an materia illa ſequatur conditionem voti commutati;id eſt,an ſit reſeruata,ſicut illud?Et ratio dubij eſſe poteſt, quia ſubrogatum ſapere debet naturam eius, pro quo ſubrogatur,iuxta doctrinã Canoniſtarum in cap. *Eccleſia* 2. vt lite pendente &c. vbi ſpecialiter Panormitanus.nu.3. Et confirmatur. nam pœna impoſita per Superiorem,non poteſt per inferiorem commutari;ergo nec materia illa,in quã facta eſt talis commutatio,poteſt iterum mutari per inferiorem:patet cõſequentia:nam licet non ſit propriè pœna;habet tamen eandem rationẽ, quatenus eſt onus impoſitum à Superiore.Et confirmatur ſecundò:quia illa poſterior obligatio ad talem materiam non eſt aſſumpta per ſolam voluntatem vouentis, ſicut in aliis votis ordinariis contingit, ſed eſt poſita arbitrio Papæ, vel eius Vicarij, vnde pertinet etiam ad ſoliditatem, & ſecuritatem prio-

A ris reſeruationis,vt commutatio illa immobilis permaneat,& eandem legem ſubeat.

Nihilominùs contrariam ſententiam exiſtimo veram,& tutam. Indicat Syluester. *Votum* 4. quæſt. 7.verſ.*Octauo*, vbi cum Romano ſingulari 460. dicit, poſſe Epiſcopum diſpenſare in pœnitentia, id eſt,onere, quod Papa impoſuit, tranſmutando votum, & loquitur apertè de tranſmarino. Et fauet Gloſſa in cap.*Tempora*. 26. quæſt. 7. licet generaliùs loquatur. Citatur pro hac ſententia Cordub. in Summ.quæſt.150.vbi ait,votum commutatum poſſe iterum commutari per Bullam Cruciatæ,ſed non loquitur in ſpecie, quando primum votum erat reſeruatum: imò loqui videtur de communi voto, quod per poteſtatem inferiorem illa, quam Bulla

15.
Reſolutio.
Syluest.
Epiſcopus poteſt diſpenſare in onere quod Papa impoſuit loco voti.
Gloſſ.
Cordub.

B concedit, potuit commutari. Et eodem modo loquitur Viualdus.d.cap.14.num.78. Imò in ratione,quam adducit,clariùs ſupponit ſe loqui de voto, quod poterat à principio commutari, ac proinde nõ reſeruato. Expreſſiùs tenet Henriques.libr.7. de Indulgen.cap.30.num. 5. lit. O. Aragon.2.2.quæſt. 88.art. 12. §. *Quando votum*. Sancius referens alios libr.8.diſput.9.numer.20. Et ratio eſt,quia per primam commutationem fuit extinctum votum reſeruatum,& aliud loco illius ſubſtitutum, quod reſeruatum non eſt. Antecedens patet,quia per commutationem obligatio voti transfertur in aliam materiam, per illam autem translationem neceſſe eſt, extingui priorem obligationem indiuiduam (vt ſic dicam) & induci nouam circa nouam materiam.

Viuald.
Henr.
Aragon.
Sancius.

C Tum quia indiuiduatio obligationis ſuo modo eſt, vel pendet ex materia, circa quam verſatur, tum quia inducitur per nouam voluntatem faciendi, vel acceptandi illam circa aliam materiam,& ita virtute eſt emiſſio noui voti loco alterius, quod extinguitur, vt ſuprà latiùs oſtenſum eſt, quamuis ergo prius fuerit reſeruatum, poſterius non erit,quia non eſt ex his,quæ reſeruantur, vt ex dicendis capit. ſequenti conſtabit.Et confirmatur primò;quia votum reſeruatur ratione materiæ, ad quam obligat; ergo mutata materia,mutabitur etiam,ſeu tolletur reſeruatio.Confirmatur ſecundò, quia ſi è contrario votum non reſeruatum commutaretur in materiam voti reſeruati,iam maneret reſeruatum,vt ſi quis feciſſet votum Lauretanum, & commutaret illud in votum Compoſtellanum,vel Romanum,iam iterum non poſſet commutari, niſi per Papam,ergo & è contrario.

Votum non reſeruatum, ſi commutetur in votum reſeruatũ, manet reſeruatum.

16.
Fit ſatis rationi oppoſitæ.

D Ad rationem in contrarium reſpondetur,ſubrogatum ſapere naturam eius, pro quo ſubrogatur, quantùm ad id, quod per ſe, & intrinſecè pertinet ad talem ſubrogationem, non verò quoad ea, quæ ſunt extrinſeca, & à lege, & voluntate extrinſeca prouenire poſſunt, vt ſumitur ex eiſdem Iuriſperitis, & Iaſone in §. *Fuerat*, Inſtit. de Actioni. Sic ergo in præſenti pertinet ad hanc ſubrogationem, vt materia, quæ ſubſtituitur loco alterius voti, ſit apta ad cultum Dei,& ſit æqualis, vel proportionalis priori, & quod cadat ſub obligationem religionis. Quod autem ſit reſeruata, necne, eſt

E quid extrinſecum, & non pertinet ad ſubrogationem: vnde cùm per Pontificem numquam declaratum fuerit, reſeruationem extendi ad materiam, ſeu votum alterius generis propter ſolam ſucceſſionem in locum alterius,non eſt à nobis extendenda, cùm materia odioſa ſit. Ad primam confirmationem primò dico, antecedens eſſe incertum:nam multi tenent contrarium, etiam de pœnis impoſitis propter peccatá reſeruata, vt in 4. tomo 3. partis latiùs tractaui,& ſenſiſit Gloſſa,Romanus &

Ad 1. Confirmationem.

Diſpenſatio ſequitur naturam voti, non præcepti.

Ad ſecundã.

Syluester ſuprà citati. Secundò, negatur conſequentia, quia pœna continet præceptum ſuperioris, quod non poteſt tam facilè ab inferiori mutari: hic autem ſemper obligatio eſt à voluntate vouentis acceptãtis commutationem, & ita diſpenſatio eius ſequitur naturam voti, non præcepti. Ad ſecundam confirmationem dicitur, verum quidem eſſe, in commutatione interueniſſe auctoritatem Superioris ad deſignandam materiam commutationis, & ideò non poſſe illam mutari merè voluntariè, nec quaſi ad emendandam priorem commutationem. Nihilominùs tamen obligatio, quæ manet, non eſt abſolutè ex imperio Papæ, ſed voluntate vouentis, & ideo ſubit conditionem voti, cuius ſignum eſt, quia in euidenter melius ſine dubio commutari poteſt, etiam ſine alia cauſa, vel ſuperiori poteſtate. Neque hoc obſtat, quominùs illa prior commutatio Pontificis de ſe ſit firma, & ſtabilis, quantùm natura voti poſtulat, quia ad hoc non eſt neceſſe, vt ſit æquè indiſpenſabilis, vel incommutabilis, ac votum reſeruatum: nam commutatio ipſa voti reſeruati, ſecum affert in hoc relaxationem quandam, niſi contrarium in particulari declaretur.

17.
5 Dubium. An vota pœnalia poſſint commutari per facultatẽ ordinariã vel delegatam.
Nauarr.

Quintum verò dubium hinc oritur generale ad vota pœnalia, quæ poſt culpam obligationem relinquunt, an quoad illam obligationem poſſint cõmutari per facultatem ordinariam, vel delegatam commutandi, & maximè ſi Papa commutationem fecit. Declaratur ex Nauarro, Conſ. 31. & 23. de Voto, vbi ipſe diſtinguit inter votum, & pœnam incurſam per fractionem voti in ordine ad commutationem: vultque per facultatem commutandi vota, non poſſe commutari pœnam debitam ex fractione voti.

Caſus in eo cõſilio à Nauarro explicatis.

Vt, verbi gratia, caſus, quem ibi proponit, erat de quodam, qui vouit, non peccare cum tali fœmina, & quoties peccaret, facere talem eleemoſynam, & ſæpius fregit votum, & nullam eleemoſynam fecit, & ita obligationem grauem copioſæ eleemoſynæ faciendæ contraxit, petijtque diſpenſationem à Papa, qui eleemoſynam commutauit in certam pœnam: votum autem pœnale talis caſtitatis integrum reliquit. In illo igitur caſu ſentit Nauarrus per poteſtatem poſteà datam ad commutanda vota, verbi gratia, per Cruciatam, aut Iobeleum, poſſe quidem commutari votum non accedendi ad fœminam, quod Papa integrum reliquerat; non tamen poſſe commutari pœnam à Papa impoſitam.

Poteſtas conceſſa ad cõmutandum votum, non eſt conceſſa ad pœnam mutandam.

Ratio eſt, quia aliud eſt pœna, aliud votum, & ideò poteſtas conceſſa ad commutandum votum, non eſt conceſſa ad pœnam mutandam, quia illa priuilegia nullam pœnæ mentionem faciunt. Et confirmatur, quia votum reſpicit futurum, & non præteritum: ergo poteſtas commutandi vota, non extenditur ad pœnam ex fractione voti iam præterita contractam. Et hoc ſequuntur aliqui Recentiores.

18.
Excluditur præcedens opinio, & reſoluitur dubium.

Mihi verò hæc reſolutio non probatur. Vt autem meam ſententiam declarem, diſtinguo inter poteſtatem, & actum. Rurſúſque in poteſtate conſiderandum eſſe puto, an ſit in particulari data ſolùm ad commutandum tale votum, prout obligat ad futura, & non vt obligat ad ſoluendam pœnam incurſam ex tranſgreſſione præterita, an verò ſit ſermo de generali poteſtate aliàs data ad vota commutanda. In priori caſu clarum eſt, poteſtatem illam non extendi ad pœnam iam incurſam, nec ad id, in quod commutata fuit à Papa. Vt, verbi gratia, in caſu propoſito, potuit Papa per ſe commutare pœnam incurſam, vel partem remittere, & par- A tem ſoluendam relinquere, & pro ipſo voto, vt in futurum obligabat, committere Oratori, vt eligat confeſſorem idoneum, qui commutationem faceret. Tunc ergo confeſſor ſic electus, nihil poſſet circa pœnam immutare, ſed tantùm circa votum, non quia illa pœna ſit à Papa impoſita, neque quia non ſit ex voto, ſed quia poteſtas fuit expreſsè limitata ad aliud, vt ſupponitur, quia circa pœnam incurſam noluit Pontifex cauſam committere, ſed per ſe definire. Non loquitur autem Nauarrus in hoc caſu, de quo nullum poterat eſſe dubium, ſed de altero, quando confeſſor poſtea commutans votum habet generalem poteſtatem commutandi vota per Bullam, vel Iobeleum, vel priuilegia religionis.

19.
Poſſe cõfeſſorẽ per delegatã poteſtatẽ, nõ ſolũ voti obligationem, ſed pœnam per fractionẽ incurſam commutare. Idẽ dicendũ de habente ordinariam poteſtatem.

B In hoc ergo caſu dico, poſſe confeſſorem commutare nõ ſolùm obligationem voti in futurum, ſed etiam pœnam incurſam ex fractionibus eiuſdem voti, & idem à fortiori eſt ſemper intelligendum de Epiſcopo vtente ſua ordinaria poteſtate: nam eſt eadem ratio, vt conſtat. Probatur ergo aſſertio primò, quia ſi quis fecit votum non pœnale, ſed directum (vt ſic dicam) dandi quotidie aliquam eleemoſynam, & illud fregit per multum tempus, poteſt per Iobeleum, vel Bullam petere commutationem totius voti, tam quoad præterita, quàm quoad futura; ergo ſi fecit votum pœnale, & incurrit pœnam, etiam illa poterit commutari per ſimilem facultatem. Antecedens receptum eſt ex communi vſu, & praxi. Et ratio eſt euidens, quia tota illa obligatio C eſt ex voto: nam illa obligatio ſoluendi, quod omiſſum fuit, non eſt alia ab illa, quæ ſuo tempore obligauit de præſenti, ſed eſt eadem, quæ ſemper magis, ac magis vrget: ergo idem eſt votum, quod ſemper obligat ad illam ſolutionem; ergo poteſt commutari per generalem facultatem commutandi vota. Confirmatur: nam ſi quis fecit votum peregrinandi Compoſtellam intra annum, & illud per plures annos diſtulit frangendo votum, poteſt nihilominùs adueniente Iobeleo, commutationem talis voti obtinere, quia Iobeleum non limitat facultatem ad vota numquam facta, ſed abſolutè ad omnia extenditur: ergo idem eſt in votis realibus. Poterit ergo commutari totum id, quod promiſſum eſt, ſiue ſit iam debitum, ſiue non. Iam verò proba- D tur prima conſequentia argumenti, quia magis quodammodo obligat votum ad directam materiam, in quam cadit, quam ad pœnam: ergo ſi poteſt commutari quoad debitum iam contractũ in materia directa, multò magis in pœna. Confirmatur, ac declaratur: nam vel votum pœnale eſt ſimplex, & per modum vnius, vel duplex, ſeu duo vota includẽs, iuxta dicta li. 1. c. vl. Quãdo fit primo modo, eſt quaſi votum conditionale de ipſa pœna: ergo licèt tranſeat in abſolutum propter impletam conditionem, non magis obligat, quam votum abſolutum, imò fortaſſe minùs, vt poſtea videbimus & ſemper obligat in vi voti: ergo eſt commutabile per generalem facultatem (non loquimur enim nunc de pœna, quæ ſit materia voti reſeruati, de qua infrà dicemus) Si E autem votum ſit duplex, vnum abſolutum de vitanda tali culpa, aliud pœnale, & conditionale de tali pœna, ſi incurratur culpa procedit eadem ratio, quia ſicut prius votum commutari poteſt, licet ſæpius fuerit fractũ, ita & poſterius, licet iam abſolutè obliget: quia generalis facultas omnia cõprehendit.

Ex quo vlteriùs concludimus, nihil obſtare huic 20.
cõmutationi, quòd Papa priùs cõmutauerit pœnam iam debitã, vel partem remiſerit: partem verò reliquerit. Primò, quidem, quia in caſu, quem Nauarr. tractat,

tractat, qui petiit integram commutationem, noluit vti illa gratia, quod facere potuit; ergo ex vi illius nõ potuit impediri, quominùs vti poſteà poſſet alia generali gratia, vel facultate ſibi conceſſa. Secundò licet acceptaret diſpenſationem, ſemper eſt illi integrum redire ad priorem obligationem, & relinquere commutationem, cùm non fuerit in melius, vt ſupponitur: ergo ſicut priùs poterat petere per Iobelæum commutationem prioris obligationis, ſi Papa nihil circa illã diſpoſuiſſet, ita etiam poſtea. Tertiò etiam ſine reditu ad priorem obligationem, commutabilis manet illa pœna, quam Papa reliquit, vel in quam commutationem fecit. Probatur, quia illa ſemper eſt pœna debita in vi voti, non in vi ſpecialis præcepti Pontificis: vnde non implere illam erit perfidia contra votum, non inobedientia, vel iniuſtitia: ergo ſemper manet diſpenſabilis per modum voti: ergo comprehenditur ſub generali poteſtate commutandi vota. Et hoc à fortiori probatur ex dictis in præcedenti dubio. Nam ſi poteſt mutari materia, quæ ſuccedit loco alterius reſeruatæ, multò magis poterit commutari pœna, quæ ſuccedit loco prioris, quæ non directè, ſed quaſi per conſequutionem promiſſa fuerat, & incurſa. Neque contra hoc vrget fundamentũ Nauarri; quia quando pœna tantùm debetur ex voto, non rectè diſtinguitur contra votum: nam eſt quoddam particulare votum, vt declaratum eſt. Ad confirmationem autem negatur conſequentia, quia votum pœnale, licet non obliget, niſi poſt cõmiſſam culpam, ſemper tamen obligat ad futuram ſolutionem, vt conſtat, & quod illa obligatio vel completa fuerit ratione culpæ, vel duret ratione illius, parum refert, non enim hoc impedit, quominùs illa ſit obligatio voti, quod ſemper idem durat, ac permanet.

Sẽper eſt integrum diſpenſatè redire ad priorem obligationem.

Fundamentum Nauarri euertitur.

Votum pœnale nunquã obligat, niſi poſt cõmiſſam culpã.

21\. An per commutationẽ voti cenſendum ſit totũ votum commutatũ, etiã quoad præteritã obligationem.

Atque hæc dicta ſint de poteſtate: circa actum verò interrogari poteſt, an ſi quis in caſu poſito ſolùm petat à delegato, vel Epiſcopo commutationẽ voti de tali eleemoſyna faciẽda, ſiue directè, ſiue ratione pœnæ, non tamen ſpecialiter petat commutationem pœnæ, vel eleemoſynæ iam debitæ, & non ſolutæ, cenſendum ſit totum votum commutatum, etiam quoad præterita, vel ſolùm quoad futura? Reſpondeo, illam commutationẽ non extendi ad præterita, nõ ex defectu poteſtatis, vt probatum eſt, ſed ex defectu intentionis immutantis ob imperfectam voti narrationem, & apprehenſionem. Nam votum ſic abſolutè propoſitum de facienda quotidiè eleemoſyna, ſolùm apprehenditur, vt ex nunc obligãs in futurum, & ita veriſimile eſt, confeſſorem ſolum ad hoc reſpicere in commutatione: & idem eſt de Epiſcopo, imò & de Pontifice, ſi à principio votum hoc modo illi propoſitum eſſet, & illud commutaſſet; vt ergo talia vota commutentur quoad vtramque partem præteritam, & futuram, oportet diſtinctè proponi. Dices: in votis perſonalibus, qui petit voti commutationem, non oportet, vt explicet, an fregerit votum, necne, vt totum votum ſimpliciter commutetur: ergo neque in realibus. Reſpondetur, antecedens eſſe verum, quando prior fractio voti, vt ſic, nõ reliquit voti fracti obligationem quoad materiam omiſſam, ſed ſolam obligationem pœnitentiæ: tunc enim nihil eſt commutabile circa præteritum, & ideò eſt impertinens ad commutationem. Et ita negatur ſimilitudo, quia fractio, vel dilatio voti realis ſemper relinquit obligationem implendi, quod omiſſum eſt, præter obligationem, quæ ſemper in futurum naſcitur, & ideò oportet diſtinctè proponi, aliàs non fiet integra commutatio, ſed ſolius obligationis in futurum, quæ ex vi talis pro-

Obiectio.

Solutio.

Quando prior voti fractio nullã relinquit obligationẽ præter pœnitentiam.

A poſitionis apprehenditur. Sed quid ſi in caſu propoſito pœnitens diſtinctè petat commutationem totius voti quoad omnia præterita, & futura, nulla tamen facta mentione commutationis factæ à Papa? Reſpondeo nihilominùs cõmutationem poſteriorẽ eſſe validã, ſuppoſita cauſa, vel æqualitate, quia poteſtas non deeſt, vt oſtenſum eſt, & illa circũſtantia eſt impertinẽs ad præſentẽ commutationem, quia pœnitens (vt dixi) poteſt priori cedere, & conſequenter ita ſe gerere, ac ſi illam non habuiſſet.

CAPVT XXI.

De diſpenſatione, & commutatione votorum, quæ ſunt Pontifici reſeruata.

B DIximus generatim de diſpenſatione, & commutatione votorum communiũ, nunc pauca addenda ſunt de votis reſeruatis Pontifici, & quoniam inter illa pręcipua ſunt Caſtitatis, & Religionis, de quibus in ſequenti volumine in particulari diſputandum eſt, ideò in præſenti breuiùs agemus, ſolùm ea, quæ generalia ſunt attingendo, & quæ ad vota peregrinationũ ſpectãt, expediendo; quæ autẽ propria fuerint illorum votorũ in proprium locum reſeruando. Præmittendum etiam hic eſt, in votis non inueniri propriè vota reſeruata Epiſcopis, ſicut inueniuntur in caſibus, ſeu peccatis reſeruatis, ſed tantùm Pontifici. Et ratio eſt, quia ex vi communis iuris omnia vota quoad reſeruationem ſunt propria Epiſcoporum, ſeu habentium iuriſdictionem C Epiſcopalem, ideóque non oportet, ea reſeruare reſpectu inferiorum, ſed ex ſe, ſeu ex genere ſuo ſunt quaſi reſeruata, vel potiùs extra iuriſdictionem illorum; quod non ita eſt in peccatorum, & cenſurarum abſolutione: poſſunt enim ab inferioribus remitti, niſi reſeruentur Papæ, vel Epiſcopis. Hinc ergo eſt, vt reſeruatio votorum ſolum fiat reſpectu Epiſcoporum, quatenus aliqua ab eorum ordinaria iuriſdictione eximuntur. Poſſunt tamen ipſi Epiſcopi, quando alteri ſuam iuriſdictionem committunt, ſeu delegant, votum aliquod reſeruare; ſed de hoc nihil eſt in Iure ſtatutum, & ideo illa reſeruatio ad factum pertinet, & tanta erit, quanta fuerit explicata; nec de illa oportet plura dicere. Reſpectu verò Epiſcoporum ſolus Papa poteſt vota reſerua- D re, quia ſolus ille poteſt iuriſdictionem eorum ordinariam reſtringere, vel ex parte auferre: diſpenſatio autem votorum ad iuriſdictionem ordinariam Epiſcoporum pertinet, vt diximus. Vnde etiam fit (quod pro his, quæ dicemus obſeruandum eſt) vt hæc reſeruatio ſtrictè interpretanda ſit, quia non fit per non conceſſionem iuriſdictionis, ſed per ablationem eius, & quaſi diminutionem ordinariæ poteſtatis, quæ non menſuratur per affirmatiuam regulam, vt ſcilicet, ea tantùm poſſint Epiſcopi in diſpenſandis votis, quæ ipſis inueniuntur conceſſa; ſed per negatiuam, vt omnia poſſint, quæ ipſis non inueniuntur prohibita, & ideò eſt propriiſſima, & rigoroſa reſeruatio. 1.

Nulla vota propriè Epiſcopis eſſe reſeruata.

Omnia vota quoad reſeruationem ſunt propria Epiſcoporum.

Solus Papa reſpectu Epiſcoporum poteſt vota reſeruare.

Dico ergo primò: Quinque tantùm ſunt vota E Pontifici reſeruata quoad diſpenſationem, ſcilicet Religionis, Caſtitatis Ieroſolymitanum, Romanum, & Compoſtellanum. Hæc aſſertio certa eſt, & communis; duas autem continet partes: vna eſt affirmans reſeruationem quinque votorum, alia excludens alia. Circa priorem eſt ſciendum, hanc reſeruationem non haberi expreſſam in Iure antiquo, niſi de ſolo voto Ieroſolymitano in cap. *Ex multa* de Voto. Imò in illo Canoniſtæ diſtinguunt de voto facto in ſubſidiũ terræ Sanctæ, vel peregrinandi 2.

1\. Aſſertio. Quæ vota ſint tantùm Põtifici reſeruata quo ad diſpenſationem.

Cap. *Ex multa.*

tantùm illuc deuotionis, aut pœnitentiæ gratia, & dicunt primum votum ibi reſeruari: nõ ſecundum. Ita Gloſſa in dict. cap. *Ex multa*, Abbas ibi in fine, & in capit.1. in fine, & in capit. *Quod ſuper*, in fine de voto, & idem ſentiunt ibi Hoſtienſis, & alij. Antonius de Butrio in cap. *Scripturæ*, de Voto, Felinus in cap. *Quod ſuper*, de Fide inſtrum. Et videtur ſumi ex dicto cap. *Ex multa*. Præterea de voto caſtitatis aliqui dicunt eſſe etiam Iure reſeruatum, quia licet in particulari non excipiatur, reſeruatum cenſetur ex vi generalis regulæ, cap. *Maiores*, de Baptiſmo, quod grauiores cauſæ ad Summum Pontificem ſunt referendæ.

Gloſſ. Abb. Ant. But. Felin. Cap. *Maiores.*

3\. Et ita hæc tantùm duo vota reſeruata Papæ ponit Panormitanus cap.1. de Voto n.8. Hoſtienſis in Sum.tit.de Voto, §. *Qualiter, & cuius auctoritate, &c.* Expreſſius Petr.Ant.Gambara de Offic.& poteſtat. legat.lib.2.ſub tit.de variis ordinar.nominib.n.177. vbi ait, de iure duo tantùm vota eſſe reſeruata Papæ, caſtitatis, & terræ Sanctæ redemptionis, ſeu pro ſubſidio. Vnde generaliter de omnibus votis peregrinationũ, quod poſſint ab Epiſcopo diſpenſari dicit Felinus d.c. *Quod ſuper*, cum Antonio ibidem. De voto autem religionis nullus ex his auctoribus affirmat aliquid, vel negat in particulari, & Bonaguid. tract.de Diſpenſat. n.26. abſolutè ait Epiſcopos poſſe diſpenſare in omnibus votis, præter caſtitatis, & ſubſidij terræ Sanctæ, imò & D.Thom. d.q. 88. art.12. ad 2. tantùm illa duo vota enumerat, ille verò, vt exiſtimo ſub caſtitate religionis votum comprehendit, de quo in aliis locis ſtatim citandis mentionem facit: duas autem peregrinationes omittit, quia ſuo tempore fortè non erant reſeruatæ. Vnde Richardus, d.38. art. 9. q.2. votum ſancti Iacobi dicit, poſſe diſpenſari ab Epiſcopo, & idem ſentit de voto ſancti Petri, quia tantùm numerat tria. Non video autem cur magis votum caſtitatis ſit dicendum iure reſeruatum, quàm votum religionis, quia reſeruatio expreſſa, & in particulari non magis vnius, quàm alterius inuenitur in Iure, generalis autem ratio illius regulæ, quod grauiores cauſæ pertinent ad Papam, non minùs conuenit voto religionis, quàm caſtitatis, cùm non ſit minùs graue, verius autem puto, ſolam illam regulam nõ ſufficere, etiam in voto ſimplici caſtitatis.

Panorm. Hoſtienſ. De iure duo tantùm vota Epiſcopo reſeruata qui dicant. *Felin. Anton. Bonaguid. D.Thom. Richard.*

4\. Hæc igitur reſeruatio, ſi antiquitatem reſpiciamus, magis traditione, & conſuetudine, quàm iure ſcripto probanda eſt, vt ſentit Syluester *Votum*, 4.q. 3. vbi ſolùm loquitur de tribus præcipuis, tamen de omnibus quinque idem dixit Soto d. q.4. art.3. & Nauarrus n. 75. dicit eſſe reſeruata ex ſtylo Curiæ, & hoc ſequuntur omnes recentiores auctores. Et videtur certè hæc reſeruatio iam eſſe facta ſatis expreſsè in Extrauag. *Et ſi dominici*, 2. de Pœnit. & remiſſ. per illa verba; *Niſi ex ſpeciali licentia, & certa ſcientia noſtra*. Quamuis enim ibi ſolùm tractet Pontifex de diſpenſatione, quæ fit virtute literarum ab ipſo Papa emanatarum: nihilominùs ſupponere videtur reſeruationem: tum quia ob hanc cauſam non vult comprehendi in clauſula generali, tum etiam quia ſupponit eſſe neceſſariam licentiam ſpecialem Papæ, ſupponit ergo ab Epiſcopis dari non poſſe; ergo ſupponit etiam ipſos Epiſcopos non habere nunc ordinariam poteſtatem ad diſpenſandum in his votis. Tum denique quia cum proportione æquipatat relaxationem horum votorum non abſolutioni cenſurarum cœnæ Domini, quæ minùs reſeruatæ ſunt ſimpliciter, etiam reſpectu Epiſcoporum. Hæc ergo ſunt propria fundamenta huius reſeruationis. Ratio autem, ſeu congruentia ſumenda eſt ex illo principio, quòd graues cauſæ meritò reſeruantur Sedi Apoſtolicæ, hæc autem omnia vota grauia iudicanda ſunt.

Vnde inducta ſit hęc reſeruatio votorum. *Syluest. Soto. Nauarr.*

5\. Vnde loquendo de his votis prout de facto ſunt reſeruata per vſum, vel ius nouum, non eſt limitandum votum tranſmarinum ad illud, quod fuit ſubſidij gratia, ſed ſimpliciter de voto illius peregrinationis accipiendum eſt, vt ſentiunt auctores proximè allegati, & Paludanus 4.d.38. quæſt.4. num.43. & ibi Supplem. Angelus *Votum*, 4.num.6. licet non conſtanter. Couarr. in cap. *Quamuis*, p.1. §.3. n.12. Gregorius Lopez in leg.5. tit.5. & in leg.5. tit. p.1. vbi meritò reiicit limitationem Angeli dicentis, licèt recurrendum ſit ad Papam, ſi tamen diſpenſatio concedatur ab Epiſcopo, fore validam, quod certè improbabile eſt, maximè poſt dictam Extrauagantem, & poſt conſtantem conſuetudinem, & ſtylum Curiæ, qui ex Bulla Cruciatæ, & ſimilibus ſatis conſtat. Nec magis probabiliter loquuntur, qui limitationem illam ponunt in votis Romano, & Compoſtellano, vt idem Angelus indicat, clariùs Armill. verbo *Diſpenſatio*, n.16. Viualdus dict.c.14. num.63. citans Summam Confeſſ.lib.1.tit.8.c.70. Nam in his votis nec ſecundum ius habet locum limitatio: quia Ius nihil de illis diſponit, nec ſecundum conſuetudinem, vt iidem auctores fatentur, & eſt per ſe notum, quia illa vota numquam fieri conſueuerunt in ſubſidium belli, de quo Iura loquuntur, quando tractant de voto Crucis.

Palud. Suppl. Gabr. Angel. Couarr. Greg. Lop. Armill. Viuald.

6\. Circa ſecundam partem aſſertionis excluſiuam ſupereſt nonnulla difficultas: quia D.Thomas 2. 2. quæſt.184. artic. 6. quæſt.185. artic. 4. quæſt.189. art.7. & in 4. diſt.38. quæſt.1. artic.4. quæſtiunc.2. dixit, omnia vota perpetua reſeruari Papæ, ſed hæc poſſunt eſſe multò plura: ergo. Reſpondent Caietanus, Soto, & alij. D.Thomam intelligendum eſſe de votis per ſe perpetuis, id eſt, quæ ſimpliciter facta ſine additione vlla, vel limitatione perpetua ſunt, non verò de illis, quæ peculiari additione ad totam vitam extenduntur, & ideò per accidens perpetua dici poſſunt. Sed hęc reſpõſio licèt quoad aliqua vota difficultatem fugiat, non tamen quoad omnia difficultatem euacuat. Nam in primis ex illa ſequitur votum accipiendi ordinem ſacrum eſſe reſeruatum, quia de ſe perpetuum eſt. Item votum, verbi gratia, ſe tradendi hoſpitali in ſeruum, vel faciendo ibi abſolutã promiſſionem obedientiæ, aut ſeruitutis, ex vi obiecti eſt perpetuum, quamuis nihil addatur. Item votũ non ludendi, non comedendi carnes, & ſimilia ſimpliciter facta, eſſent etiam vota reſeruata: quia etiã ſunt de ſe perpetua. Quod ampliùs declaratur: nam votum religionis ideò eſt per ſe perpetuum, quia eſt de ſtatu perpetuo; ergo omnia vota de ſtatu perpetuo ſunt per ſe perpetua; tale autem eſt votum clericatus in ſacris, & votum ſeruitutis per veram traditionem, & dominij tranſlationem: votum autem caſtitatis ideò eſt per ſe perpetuum, quia eſt de obiecto negatiuo non admittendi venereas delectationes tam licitas, quàm illicitas. Negatio autem abſolutè prolata omnia tempora negat, & ideò perpetua eſt; omne ergo votum negatiuum abſolutè factum erit de ſe perpetuum, nam eſt eadem ratio: vt votum non nubendi perpetuum eſt, & votum non ſe polluendi, vel votum caſtitatis coniugalis. Omnia autem illa conſequentia, ſeu illata contra aſſertionem ſunt.

D.Thom. Quomodo B. Thomas omnia vota perpetua eſſe reſeruata Papæ. *Caietan.* Quæ ſint vota per ſe perpetua.

7\. Circa hanc difficultatem primò dicendum eſt de ſingulis conſequẽtibus illatis, & poſteà de aſſertione. Primum illatum erat de voto clericatus in ſacris, de quo aſſero non eſſe reſeruatum. Ita Pet.Ant. Gambara

Votum clericatus non eſt Papæ reſeruatum. *Pet. Ant.*

Gambara de auctor. lega. lib. 10. num. 484. & Nauarrus Conſ. 18. de Voto, & ſequuntur omnes Moderni, quos refert Sancius lib. 8. de Matrim. diſp. 9. num. 13. Et ratio eſt: quia illud non eſt votum caſtitatis, vt patet ex obiecto: nam per ſe eſt votum affirmatiuum, votum autem caſtitatis eſt negatiuum, vnde licet ille fornicetur, non peccat contra votum, & licet contrahat matrimonium, & in eo peccet contra votum, non tamen peccabit poſteà petendo debitum, nec etiam aget contra votum adulterando. Dices; Illud obiectum includit virtute caſtitatem. Reſpondeo, includere illam vt promittendam, non vt promiſſam, quod non ſufficit, vt præſens votum ſit caſtitatis. Magis enim includit caſtitatem ſtatus religioſus, & nihilominùs votum religionis non eſt votum caſtitatis, nec inducit per ſe immediatè obligationem eius; vt poſteà videbimus. Vrgebis; Quia perinde eſt facere votum vouendi caſtitatem, & caſtitatem vouere: qui autem vouet clericatum in ſacris, conſequenter vouet vouere caſtitatem. Reſpondeo concedendo, illud votum eſſe de vouenda poſteà continentia, vt admittit Gambara ſuprà, nihilominùs tamen non eſt immediatè votum caſtitatis, & hoc ſatis eſt, vt non ſit reſeruatum, quia reſeruatio vtpote odioſa non extenditur ad diuerſa, etiamſi in multis videatur eſſe ſimilia. Vnde licèt quis voueret expreſsè ſe facturum votum ſimplex caſtitatis, tale votum non eſſet reſeruatum propter eandem rationem: quia illud votum ſolùm, ac per ſe non obligat ad caſtitatem ſeruandam.

Sancius. Votum clericatus non eſt votum caſtitatis. Obiectio. Solutio. Inſtantia. Reſponſio. Votum clericat⁹ eſt de vouenda poſtea continentia.

8\. Secundum illatum erat de voto ſeruitutis propter Deum, vel alio ſimili ſtatu de ſe perpetuo. De quo etiam aſſero non eſſe reſeruatum, quia inter illa quinque non continetur, & licèt cum illis conueniat in aliqua proprietate, non ſatis eſt ad extenſionem faciendam. Imò licèt votum ſit de aliquo ſtatu, qui vltra perpetuitatem habeat coniunctum votum caſtitatis, vt eſt quorumdam conuerſorum, aut quarumdam fœminarum tertiariarum, quę beatæ appellantur, & peculiari habitu vtuntur, & votum caſtitatis emittunt. Votum enim de tali ſtatu aſſumendo reſeruatum non eſt, quia neque eſt votum religionis, vt conſtat, nec eſt votum caſtitatis, licèt includat votum de illa emittenda. Et eadem ratione votum obedientiæ extra ſtatum religioſum, non eſt reſeruatum, tum quia de ſe non eſt perpetuum, niſi vt annexum religioſo ſtatui, extra illum enim fieri poteſt ad tempus, vel pro tota vita pro arbitrio vouentis: tum etiam quia licèt eſſet perpetuum, non inuenitur reſeruatum, nec cenſetur tantæ æſtimationis, vt reſeruari debuerit, quando extra ſtatum religioſum fit, vt poſteà videbimus.

Votum ſeruitutis propter Deum, vel alicuius ſimilis ſtat⁹ de ſe perpetui non eſt reſeruatum.

9\. Tertium exemplum erat de votis negatiuis, de quibus etiam dicimus, quòd licèt ſecundum ſe re vera ſint perpetua, non ſunt reſeruata, niſi illud tantùm, quod eſt de tota materia caſtitatis, quia ex omnibus votis negatiuis poſſibilibus vnicum tantùm reſeruatum eſt, vtique caſtitatis ſimpliciter: reliqua ergo, quæ vel circa alias materias verſantur, vel circa materiam tantùm partialem caſtitatis, reſeruata non ſunt. Priora quidem quia nullam habẽt affinitatem cum votis reſeruatis, niſi in perpetuitate, quæ ſatis non eſt. Poſteriora verò, quia licet habeant materiam ad caſtitatem pertinentem, ſimpliciter non ſunt vota caſtitatis, & reſeruatio reſtringenda eſt. Circa quam vltimam partem multa dicenda occurrebant, ſed illa in propriam diſputationem de Voto caſtitatis, in ſequenti volumine tradendã remittimus. Atque hinc colligitur, etiam votum paupertatis extra ſtatum religionis factum, non eſſe reſeruatum: quia licèt negatiuum ſit, & inde videatur de ſe perpetuum, & de materia graui, & multùm pertinente ad perfectionem, nihilominùs de facto non eſt reſeruatum: quia non inuenitur talis reſeruatio in Iure, nec conſuetudine introducta eſt. Et fortè ratio eſt, quia tale votum rarum eſt: vel quia licet paupertas de ſe ſit inſtrumentum perfectionis, extra ſtatum religioſum non ſolet eſſe adeò vtilis, & ſecura. Et ita de illo voto ſenſit Nauarrus in Comment. 1. de Regularib. num. 21. §. *Vigeſimum nonum*, & Henr. lib. 7. de Indulgentiis, cap. 30. num. 6. litt. F.

De votis negatiuis ſolũ caſtitatis eſt reſeruatum. Votum paupertatis extra religionem non eſt reſeruatum. *Nauarr. Henr.*

Ad difficultatem ergo fatemur, regulam illam de votis perpetuis in rigore acceptam, non eſſe vniuerſalem, nec veram: quia perpetuitas, etiam per ſe, nec ad reſeruationem requiritur, vt in votis peregrinationis conſtat, nec ſufficit, vt probant omnia, quæ diximus. D. Thomas autem exponendus eſt iuxta ſubiectam materiã, de qua loquitur: nam in omnibus locis citatis ex 2. 2. loquitur de votis perpetuis, quæ per ſe pertinent ad ſtatum perfectionis, vt in primo loco apertè declarat, loquitur etiam de votis ordinariis, & vſitatis in Eccleſia, qualia ſunt votum caſtitatis, aut religionis: nam licet ibi ponat votum Epiſcopi permanendi in ſuo munere: illud vocat ſolemne, & ideò ad præſens non ſpectat, quale autem ſit videbimus poſteà tractando de ſtatu perfectionis. In quarto autem, in ipſis verbis ponit reſtrictionem, ſi attentè legatur, ſic enim ait, *Votum religionis, & alia huiuſmodi vota perpetua ſolus Papa diſpenſare poteſt.* Particula enim *huiuſmodi* limitat ſermonem ad vota conſtituentia aliquo modo, vel reſpicientia ſtatum perfectionis: videtur autem etiam loqui de votis ſolemnibus, quæ in quarta cenſuit diſpenſabilia, & ideò in plurali dicit, *Et alia vota*, ſignificat etiam, hæc vota ſic perfecta, & integra quaſi natura ſua eſſe reſeruata Papæ, fortaſsè propter grauitatem eorum, propter quam videntur ſemper fuiſſe reſeruata. Nam de votis peregrinationum ait eſſe Epiſcopalia, *Niſi reſeruentur*, quia hæc reſeruatio non tam ex intrinſeca natura talis materiæ oritur, quàm ex peculiari inſtitutione, vel conſuetudine, vt Caietanus notauit.

10\. Regula de votis perpetuis regulariter non eſt vera. Explicatur D. Thom.

Circa eandem ſecundam partem aſſertionis dubitari poteſt ſecundò, quid ſub ſingulis ex quinque illis votis comprehendatur, & conſequenter quas extenſiones, vel reſtrictiones admittant? In quo puncto multa dici poſſent de voto caſtitatis, & religionis, ſed quia de illis in particulari tractaturi ſumus, in eum locum omnia, quæ ad illa pertinent reſeruamus: quia re vera non poſſunt commodè exponi, non declarata priùs natura, & obligatione talium votorum. De duobus autem votis peregrinationum ad limina Apoſtolorum, & ad ſanctum Iacobum, nihil inuenio ab auctoribus traditum, quod adnotare neceſſe ſit: neque in eis aliquid eſt peculiare, præter ea, quæ diximus: alia enim communia ſunt cæteris votis peregrinationum, præter reſeruationem, de qua etiam nihil notandum occurrit præter ea, quæ ſuprà indicauimus circa modum, quo excipiuntur, vel comprehenduntur in indultis concedentibus votorum commutationem. 11.

Quas reſtrictiones & extenſiones patiantur vota Pontifici reſeruata. De votis peregrinationum nihil inuenitur.

Circa votum autem Ieroſolymitanum, ſeu tranſmarinum, duo puncta inuenio tacta ab auctoribus. Vnum eſt, votum illud eſſe ampliandum ad omnia vota Crucis. Ita dixit Hoſtienſis in Sum. tit. de Voto, §. *Qualiter, & cuius auctoritate, &c.* vbi cùm dixiſſet, votum tranſmarinum in ſubſidium terræ ſanctæ, non poſſe tolli ſine auctoritate Sedis 12. *Hoſtien.*

Apoſtolicæ, ſubdit: *Idem puto in voto Crucis cuiuſlibet: quia ad ipſum pertinet de talibus iudicare.* Non adducit autem ibi probationem, ſed remittit ad §. vltimum eiuſdem tituli, in eo autem ſolam hanc indicat: quia quoties in aliis caſibus prædicatur Crux, ſeu conceditur indulgentia eius in expeditionem alicuius belli contra infideles, hæreticos, vel ſchiſmaticos, eadem priuilegia conceduntur accedentibus ad illud bellum, quæ pro expeditione terræ ſanctæ conceduntur, cap. *Excommunicamus*, §. *Catholici*, de Hæretic. ergo etiam votum eandem habet immunitatem, ſeu reſeruationem.

12. Excluditur ampliatio Hoſtienſ. in voto Ieroſolymæ. Cap. *Quod ſuper his.* Cap. *Ex multa.* Cur votum Ieroſolymitanum ſit reſeruatum.

Sed hanc extenſionem non cenſeo eſſe admittendam, quia hæc reſeruatio ex Iure ſumenda eſt, vt diximus: Ius autem ſolùm loquitur de Cruce pro expeditione terræ ſanctæ, vt conſtat ex dicto cap. *Quod ſuper his*, & cap. *Ex multa*: ergo non debet ad alia extendi. Probatur conſequentia, tum quia ſumus in diſpoſitione oneroſa: tum etiam quia non eſt ſimilis ratio, quia in voto transmarino habita eſt ſpecialis ratio recuperationis terræ ſanctæ, propter ſpecialem pietatem, & ſanctitatem illorum locorum. Nec ſatis eſt, quod alia priuilegia concedantur: nam illa non pertinent ad reſeruationem, aut materã votorum, ſed ſunt indulgentiæ, quæ etiam Inquiſitoribus, & eorum miniſtris in certis caſibus conceduntur, vt videre licet apud Eymericum 3. p. Directorij c. 129. & 130. Imò in tractat. de forma procedendi Inquiſit. attributo Ioanni Calderino, p. 1. ſub tit. de Offic. Cruce ſignat. refertur priuilegium Innocentij III. vbi conceditur Inquiſitoribus facultas prædicandi Crucem in fauorem fidei; ſignando Cruce vouentes ſuum auxilium ad extirpandas hæreſes, & inter alias gratias datur Inquiſitoribus facultas commutandi vota officialiũ Cruce ſignatorum, addit verò, *Terræ ſanctæ votis, aliiſque perpetuis, quæ commutationis non admittunt remedium, dumtaxat exceptis.* Cum ergo tam explicitè tria illa tantum numerantur ſignum clarum eſt, votum illud aſſumendi Crucem in alium finem non eſſe reſeruatum.

Eymer.

13. Votũ de applicãdis bonis incertis terræ ſanctæ aliqui ſentiunt reſeruatum. *Angel. Syluest.*

Aliud punctum notandum eſt, quod aliqui extendunt hanc reſeruationem ad votum factum de applicandis bonis incertis in terræ ſanctæ ſubſidium, ita vt tale votum ab Epiſcopo diſpenſari non poſſit, vt illa bona in alios vſus transferantur. Ita Angelus *Votum*, 4. q. 13. qui citat Redoan. qui addit etiam per ingreſſum religionis nõ poſſe tale votum auferri, & ſequitur Syluester *Votum*, 4. q. 3. §. *Quintum.* Sed hi auctores nullum fundamentum adducunt, & ideò non cenſeo eorum ſententiam admittendam. Nam tale votum diſtinctum eſt à voto transmarino, quod reſeruatur, vt patet ex d. cap. *Quod ſuper his*, quod in principio loquitur de his, qui vouent pro ſuccurſu terræ ſanctæ *Crucis ſigno aſſumpto*, & de hoc tantùm voto explicat Papa in cap. *Ex multa*, ſine ſpeciali licentia ſua non poſſe auferri: ergo ex vi Iuris ſolùm illud votum eſt reſeruatum. Nulla autem conſuetudine oſtendi poteſt, reſeruationem eſſe extenſam ad votum dandi bona incerta in ſubſidium terræ ſanctæ: ergo non eſt id ſine fundamento aſſerendum. Aliàs etiam eſſet dicendum, omne votum faciendi eleemoſynam locis piis terræ ſanctæ eſſe reſeruatum Papæ, & vota reſtituendi debita (quæ incertis ſeu ignotis creditoribus debentur) in ſubſidium terræ ſanctæ, eſſe reſeruata: etiamſi nullum ſit bellum pro illa recuperanda: hoc autem eſt præter intentionem Iurium, & ſine fundamento.

Excluditur eorum opinatio, & explicatur. Cap. *Quod ſuper his.* Cap. *Ex multa.*

Vnde illa reſeruatio quatenus eſt Iuris, & pro A ſubſidio, ſolùm habet locum, quando prædicatur Crux pro expeditione belli ad recuperationem terræ ſanctæ, & fit votum in ſubſidium eius, aſſumpta Cruce, quod votum etiamſi ſit de ſubſidio perſonali, per reale redimitur à Papa, quando aliter non poteſt impleri, & de tali voto iudicium ferendum eſſet per ſe loquendo iuxta intentionem vouentis: iam verò reſeruatio ex conſuetudine extenditur ad votum peregrinationis transmarinæ, quod omni tempore fieri poteſt. At verò alia vota eleemoſynarum, ſiue ex bonis propriis, ſiue ex debitis incertis, etiamſi fiant in fauorem terræ ſanctæ, nullo modo inueniuntur reſeruata, ſed ſequuntur regulam ſuprà datam de votis factis in fauorem alicuius pij loci. Nam ſi non eſt acquiſitum ius tali loco, poſſunt B per Epiſcopum diſpenſari; ſi autem ſit ius acquiſitum ſolus Papa diſpenſare poterit: non propter reſeruationem, ſed quia ſolus ipſe eſt ſupremus diſpenſator bonorum, & iurium Eccleſiaſticorum.

14. Votũ de domo Lauretana viſenda falſo aſſeritur reſeruatum. *Nauarr.*

Præterea occurrit aduertendum circa hunc numerum votorum peregrinationum, Nauarrum in Comment. 1. de Reg. num. 21. §. *Vigeſimum nonum*, exceptis dictis quinque votis, hæc verba addidiſſe, *Quibus hodie annumeratur votum viſitandi domum glorioſam glorioſiſſimæ Virginis Mariæ Lauretanam.* Quod additum valdè nouum, & ſingulare videtur, éſtque ab eodem auctore tam in Manuali, quàm in conſiliis prætermiſſum. Et, quod mirum eſt, nullam probationẽ, vel ex conſuetudine, vel ex ſtylo Curiæ, aut aliquo reſcripto Pontificio adducir. Nec memini, C me vidiſſe fieri exceptionem illius voti in aliquo priuilegio, vel Iobeleo, aut alia generali conceſſione diſpenſandi in votis. Quapropter non cenſeo eſſe facilè credendam illam additionem, ſine maiori probatione. Vnde non dubito, quin ſub facultate generali ad diſpenſandum in votis, Lauretanum comprehendatur, quia ex conſuetudine nullam habet ſpecialitatem. Et inde à fortiori fit, vt Epiſcopus poſſit in illo diſpenſare.

15. An poſſit votũ reſeruari ex intentione vouẽtis? Reſolutio negatiua.

Vltimo circa hunc numerum interrogari poteſt, an poſſit augeri ex voluntate, & intentione vouentis, id eſt, an poſſit quis ita ſe voto ſuo obligare, vt intendat efficaciter, quod à nemine tolli poſſit, niſi à Papa, atque ſuum votum reſeruatum efficere, licèt aliàs non ſit? Reſpondeo non eſſe hoc in poteD ſtate vouentis, quia reſeruatio conſiſtit in ablatione, vel non conceſſione iuriſdictionis, ſubditus autem quantumcumque conetur non poteſt Epiſcopum ſua iuriſdictione priuare. Item aliàs etiam poſſet facere votum indiſpenſabile per Papam, ſi id intenderet. Item in peccatis non poteſt quis facere, vt peccatum ſuum ſit reſeruatum, etiamſi id intendat, vel promittat: idem ergo eſt in votis, quia eſt eadem ratio. Illa ergo intentio in hoc ſenſu vana eſt, & ex ignorantia profecta. Ad ſummùm ergo poſſet quis ſe obligare ad non petendam, vel acceptandam diſpenſationem, niſi à Summo Pontifice, & tunc de tali voto iudicandum eſt, ſicut de voto non petendi diſpenſationem, de quo ſuprà lib. 2. cap. 11. dictum eſt.

16. 2. Aſſertio. Prædicta quinque vota, & quo ad commutationem, & quo ad diſpenſationẽ ſunt reſeruata. Extr. *Et ſi dominici.*

E Dico ſecundò: Prædicta quinque vota nõ ſolùm quoad diſpenſationẽ, ſed etiã quoad commutationem reſeruata ſunt. Eſt certa, & communis ſententia, quę ex eiſdem principiis oſtendenda eſt. Nam c. *Ex multa*, apertè loquitur de commutatione, & redemptione, quæ commutatio quædã eſt. Item Extrauag. *Et ſi dominici*, de ſola commutatione loquitur, ſub illa comprehendens diſpenſationem: nam qui commutare non poteſt, multò minùs poterit diſpenſare. Vſus etiam ita obſeruat, & ſtylus Curię.

Vnde

Vnde cùm in Bullis Cruciatæ, Iobelæis, & ſimilibus ordinariè non concedatur, niſi commutandi facultas, excipi ſolent hæc vota, vel omnia, vel aliqua pro amplitudine conceſſionis. Et ratio eſt eadem, quia propter grauitatem talium votorum, & cauſarum, conueniens iudicatum eſt, vt in propria ſpecie ſoluantur, neque aliud liceat ſine Summi Pontificis arbitrio, aut licentia.

17. An inter vota reſeruata licita ſit cõmutatio ſine auctoritate Pontificis.

Quæri autem poteſt, an inter ipſa vota reſeruata licita ſit commutatio ſine auctoritate Pontificis, quando fit in melius? vt ſi quis velit commutare votum Sancti Iacobi in votum Sancti Petri, vel hoc in votum Ieroſolymitanum, vel hoc in votum caſtitatis, vel hoc in votum religionis: nam his gradibus videtur fieri ſemper aſcenſus ſatis certus, & euidens, qui non poteſt exiſtimari prohibitus per reſeruationem, quia eſſet contra bonos mores. Sed nihilominùs cenſeo etiam hanc commutationem eſſe reſeruatam, ita vt nullius Prælati inferioris auctoritate fieri poſſit, nec intelligatur conceſſa per generalem clauſulam; imò potiùs cenſeatur excepta, quoties talia vota excipiuntur, vel in ſpecie non cõceduntur. Quia d. Extrauagans abſolutè de commutatione loquitur, & eodem modo ſolent fieri exceptiones in Priuilegijs, & Bullis, & ita etiam loquuntur communiter Doctores, & ſeruat vſus. Et ratio reddi poteſt primò, quia, vt ſuprà dixi, commutatio etiam in melius, poteſt per ſedem Apoſtolicam prohiberi, priuata auctoritate ne fiat propter ſpeciales cauſas. Neque hoc eſt contra bonos mores, quia per hoc non prohibetur ſimpliciter melius bonum, ſed præſcribitur modus tranſeundi ad illud ex licentia ſupremi Vicarij Chriſti, cui aliud bonum erat in ſpecie promiſſum. Secundò, quia licet conſiderando illa vota in generali, rectè videantur illo modo ordinari; nihilominùs in particulari poteſt eſſe laborioſius, & grauius votum Compoſtellanum, quàm Romanum, & in Ieroſolymitano poſſunt multæ rationes occurrere, ob quas minùs expediat, quàm alia. Votum autem caſtitatis numquam impedit aliorum votorum obſeruantiam; imò ad illa, & ad omne bonum iuuat, & ideo non oportuit concedi, vt propter caſtitatem poſſit quis ſe alijs votis exonerare.

Talium votorum commutatio non poteſt fieri ſine auctoritate Vicarij Chriſti.

Votum caſtitatis numquam impedit aliorum votorum obſeruationẽ.

18. Exceptio de voto religionis, in quod omnia commutantur.

Solùm videtur facienda exceptio de voto religionis, in quod poſſunt omnia commutari, iuxta c. *Scripturæ*, de Voto. Et tunc dici poſſet, illam commutationem fieri ex vi Iuris, & non ab homine, prout nos loquimur. Aduertere autem oportet, votum religionis dici poſſe conſtitutiuum, vel promiſſiuum religionis. Conſtitutiuum voco illud, quod emittitur in profeſſione religionis, quod ordinariè eſt ſolemne. Promiſſiuũ eſt votum ſimplex religionis, id eſt, ingrediendi, aut aſſumendi ſtatum religioſum. Dictum ergo c. *Scripturæ* videtur loqui de voto conſtituente religioſum, nam licet hac voce non vtatur, illud ſignificat, cùm ait, licitum eſſe quodcumque temporale votum *in perpetuam religionis obſeruantiam commutare.* Nam ſola promiſſio ſimplex religionis, non poteſt dici perpetua religionis obſeruantia; loquitur ergo de aſſumptione ipſius ſtatus per profeſſionem. Vnde fit in primis, vt non oporteat ibi cõprehendi votum caſtitatis: tum quia illud non eſt temporale, ſed perpetuum, tum etiam, quia illud non commutatur, ſed ſolidatur per ſtatum religioſum. De cæteris autem votis verum eſt, commutari poſſe in illum ſtatum, de qua commutatione, quomodo fiat, poſtea ſuo loco generaliter dicemus. Propriè autem non credo poſſe commutari in ſimplex votum religionis, poſteriori, &

Votum religionis aliud conſtitutiuũ aliud promiſſiuum.

A vſitato modo intellectum, ita vt per illam commutationem ipſo facto alia vota extinguantur. Nam licèt votum peregrinationum poſſit ſuſpendi per ipſum ingreſſum ad probationem religionis, & conſequenter poſſit etiam per votum ſimplex religionis impediri eorum exequutio, inchoando priùs exequutionem voti religionis: nihilominùs talia vota non extinguuntur per illam commutationem, vel promiſſionem religionis. Nam ſi quis in eo ſtatu non perſeueret, & habitum religionis dimittat, tenebitur votum peregrinationis reſeruatum implere, vel licet votum religionis, quis emiſerit, ſi illud non implet, ſiue per excuſationem, quæ non impediat peregrinationem, ſiue per diſpenſationem, tenebitur aliud votum implere. Et ita inter B illa quinque vota ſimplicia, & reſeruata numquam admittitur propria commutatio ſine Pontificis auctoritate. Hic verò ſtatim occurrebat dubium, an ſemel commutatum aliquod ex his votis, onus pro illo impoſitum reſeruatum maneat? Sed hoc in capite præcedenti expeditum eſt, quia ad naturam commutationis explicandam pertinebat.

Hæc vota per ſimplicem ingreſſum in religionem non tolluntur.

CAPVT XXII.

De Votis conditionalibus, quando, & quomodo reſeruata ſint.

1. Punctũ difficultatis.

HÆc quæſtio generalis eſt de omnibus votis reſeruatis, & frequentiſſimè occurrit, tam in C votis peregrinationum reſeruatarum, quàm in alijs, & ideò neceſſaria hoc loco viſa eſt. Ratio autem generalis dubitandi in ea eſt, quia reſeruatio hæc ſtrictè eſt interpretanda, quia coarctat poteſtatem diſpenſandi, quæ fauorabilis eſt, maximè quia etiam poteſtatem ordinariam reſtringit: ergo ſolùm comprehendit illa vota, quæ ſimpliciter talia ſunt; ſed huiuſmodi tantùm ſunt vota abſoluta, & determinata: nam vouere ſub conditione, non eſt ſimpliciter vouere talem rem: ergo talia vota nõ comprehenduntur ſub reſeruatione, quæ fit ſimpliciter de voto eundi Ieroſolymam, vel ſimilibus. In contrarium verò eſt, quia dici non poteſt, nulla vota conditionata eſſe reſeruata: nam votum hoc, *ſi pater deceſſerit, religionem ingrediar, idq́; promitto*, reſeruatum eſt, & ſimilia: ergo eſſe conditionatum non D obſtat reſeruationi; ergo omnia conditionata erunt reſeruata circa materiam proportionatam, quia non eſt maior ratio de vna conditione, quàm de alia. Quæſtio hæc, & ratio propoſita locum habet, non tantùm in votis conditionalibus puris, ſed etiam in pœnalibus, de quorum diſtinctione diximus in lib. 1. c. vlt. Verumtamen maioris claritatis gratia in hoc capite ſolùm de conditionatis, in ſequenti de pœnalibus dicemus, & poſtea de diſiunctiuis aliquid addemus. In conditionalibus item ſunt diſtinguendi duo ſtatus, vnus eſt ante impletam conditionem, alius poſt euentum conditionis, iuxta quos duo ſunt dubia.

Omnia vota conditionata erunt reſeruata circa materiã proportionatã.

2. 1. Dubium, An votum tranſmarinũ conditionatum ante aduentũ conditionis ſit reſeruatum? 1. Sententia. *Soto. Aragon. Valen.*

Primum ergo dubium eſt, an votum tranſmarinum, verbi gratia, ſub conditione factum, ante E euentum conditionis ſit reſeruatum, vel poſſit per Epiſcopum diſpenſari, ſeu commutari? Et idem ſemper eſt intelligendum de cæteris, & loquimur præciſè de conditionali, vt à pœnali diſtinguitur. Prima ſententia dicit, tale votum contineri ſub reſeruatis, tenet Soto lib. 7. de Iuſtit. q. 2. art. 1. ad 4. & quæſt. 4. art. 3. quem ſequitur Aragon, d. q. 88. art. 12. in dubio de Votis pœnalibus, & videtur idem ſentire Valentia 3. tom. diſp. 6. q. 6. p. 7. circa finem,

Nauar. Cordub. Gutier. Azor.

Nauarrus, c. 12.n.43. Corduba, in Summ. q. 152. A Gutierres, lib.2. Quæſt.canon.c 22.n.vlt. Azor.to. 1.lib.11.c.19.q.13.& aliqui alij Moderni. Ratio eſt, quia votum conditionatum, quod non eſt pœnale, eſt votum directū de materia ſub conditione promiſſa, ex directa intentione, & affectu illius fit; ergo ſi materia illa eſt reſeruata, votum illud, etiamſi conditionale ſit, eſt reſeruatum, quia eſt verum votum caſtitatis, aut Religionis, &c. Secundò declaratur, quia votum conditionale ſtatim obligat quoad vinculum voti, vt ſuprà viſum eſt, ergo ſtatim conſummatur in ratione voti, ſolúmque ſuſpenditur exequutio quoad actum promiſſum, ratione conditionis. Quod non ſatis eſt, vt illud non ſit ſimpliciter votum talis materię: nam qui vouet religionem, ſuſpendens per intentionem, exequutionem per B vnum, vel duos annos, verum votum religionis emittit, quod planè reſeruatum eſt, ergo idem dicendum eſt: licèt talis ſuſpenſio fiat per adiectam conditionem. Accedit, quòd ſæpe tale votum obligat ſtatim ad aliquos actus, vel omiſſiones, vt ſi ſit votum caſtitatis, aut religionis, obligat ad non contrahendum matrimonium ante expectatum euentum conditionis: peccabit enim quis contra votum, antea contrahens, & conſummans matrimonium, & ſimiliter alia cum proportione obligant ad expectandum conditionis euentum, & vitanda impedimenta, quæ tunc poſſent facere impoſſibilem, plenam voti exequutionem. Signum ergo eſt, has eſſe veras promiſſiones talium materiarū cum dilatione exequutionis, quod non obſtat, quominùs C ſint vota. Tertiò probatur inductione: nam primò in voto ingrediendi religionem, vel eundi Ieroſolymam, ſi pater obierit: ſecundò ſi frater natu maior habuerit filios; tertiò ſeruandi caſtitatem, niſi frater moriatur ſine filijs: hæc enim conditionalia ſunt, & tamen in eis non poteſt Epiſcopus diſpenſare, quia re vera ſunt vota caſtitatis, religionis, aut tranſmarinum, & in communi æſtimatione talia cenſentur, ergo.

3. *Reſolutio. Vota conditionalia quā diu talia, nō eſſe reſeruata.*

Tolet. Ledeſm. Em.Rod. Leſſ.Sanc.

Nihilominus probabilius cenſeo, vota conditionalia, quamdiu in illo ſtatu permanent, non eſſe reſeruata. Ita tenet Tolletus lib. 4. Summæ c. 19. in fine, refert. Victoria. Item Ledeſmius 2.p. Summ. tract. 10. cap.8. Inſinuat Emanuel Rodrigus 2. p. Sum.c.97. in fine. Tenet Leſſius li.2.cap.4.dub.13. D & Sancius, lib.8. diſp.10.nu.12. & 13. & refert Perez, Vegam, & Antonium, Gomez. Ratio præcipua eſt, quia votum conditionatum, non impleta conditione, nondum eſt conſummatum, & perfectum votum, & ideo ad illud non extenditur reſeruatio. Conſequentia ſupponitur vt clara ex regula ſuprà poſita, quod reſeruatio eſt odioſa, & reſtringenda, vt in materia etiā de caſibus reſeruatis alibi oſtendimus. Antecedens patet, quia contractus ſub conditione factus non eſt perfectus contractus, vt in ſponſalibus, matrimonio, & ſimilibus videre licet, votū autem eſt quaſi quidam contractus cum Deo: ergo. Item votum conditionatum, conditione, non impleta, non obligat ſimpliciter, id eſt, non obligat ad materiam ſub conditione promiſſam, ſed ſolùm E ad expectandum euentum cōditionis: ergo pro illo ſtatu non poteſt dici votum ſimpliciter talis materiæ, caſtitatis & cæt. Item qui ſolùm ſub conditione vouet religionem, verbi gratia, nondum conſentit plenè in religionem, ſicut qui ducit vxorem ſub conditione, nondum conſentit in matrimonium plenè: ergo neque in obligationem plenè conſentit, neque habet propoſitum ſimpliciter ſeruandi caſtitatem; ergo nec votum illud pro illo ſtatu eſt ſimpliciter votum caſtitatis. Atque ita votum conditionatum, vt ſic, includit conditionem valdè diminuentem rationem voti reſpectu materiæ tantùm ſub conditione promiſſæ, ac ſubinde non eſt votum ſimpliciter tale, nec reſeruatum. Confirmatur, ac declaratur: nam ſi lata eſſet excommunicatio contra vouentem ire Ieroſolymam tali tempore, & aliquis voueret ire ſub conditione, *Si nauis venerit*, non incurreret excommunicationem, quamdiu non eſſet impleta conditio; ſicut qui contraheret matrimoniū clandeſtinum conditionatum, non incurreret cenſuram, etiamſi eſſet impoſita in contrahentem clandeſtinè: ſignum eſt ergo, omnes actus, qui requirunt abſolutum conſenſum ad perfectam obligationem, ſi ſub conditione fiant, non eſſe conſummatos, pendente conditione, & conſequenter non eſſe tales ſimpliciter, nec venire ſub tali voce ſimpliciter poſita, præſertim in odioſis, & reſtringendis.

Contractus ſub conditione factus non eſt contractus perfectus.

Votum conditionatum non eſt ſimpliciter tale, nec reſeruatum.

4. *Confirmatur reſolutio ex ſolutione rationum in contrarium. Ad primam.*

Maximè verò confirmabitur hæc reſolutio, expendendo rationes oppoſitas: nam cùm ſimus in materia odioſa, & hæc pars fauorabilis ſit, eo ipſo, quod contraria non probatur, fit hæc credibilior. Ratio ergo prima alterius opinionis ex dictis eneruatur: quia licet votum conditionatum ſit verum votum, non tamen eſt votum ſimpliciter caſtitatis, aut religionis, ſed tantùm ſecundum quid. Vnde non ſufficit, quod fiat ex affectu caſtitatis ad votum ſimpliciter. Deinde addo, quod notandum eſt, talia vota non ſemper fieri ex affectu ad materiam ſic promiſſam, ſed ad aliud commodum, propter quod promittuntur ſub conditione, vt, verbi gratia, cùm in mortis periculo quis promittit peregrinationem, ſi euaſerit, non id facit ex affectu peregrinationis, ſed ex affectu vitæ, & timore mortis, & talia eſſe ſolent ordinariè vota conditionalia, quæ fiunt in ægritudine, & in quolibet alio periculo, vel etiam quæ fiunt ad impetrandum aliquid à Deo, *vt ſi Deus mihi dederit filium, hoc faciam*, vel *ſi vicero hanc tentationem*, religioſus efficiar, & cæt. ergo in his ſaltem non habet locum illud fundamentum. De alijs autem votis, quæ aliter fieri ſolent, ſtatim dicam.

Aduertendum.

Vota conditionalia non fiunt ex affectu ad rē promiſſam, ſed ad aliud cōmodum.

5. *Ad ſecundā.*

Eadem reſponſio eſt ad ſecundum: nam in illo ſolùm probatur, votum conditionatum eſſe votum, & inducere aliquam obligationem, etiam in ordine ad materiam ſub conditione promiſſam: nihilominùs tamen dicimus, totam illam obligationem eſſe ſecundum quid, reſpectu talis materiæ, vt ſatis declaratum eſt. Non admittimus autem exemplum ibi adductum de voto religionis, quod nunc fit, vt ex nunc obliget, non tamen pro ſtatim, ſed poſt biennium, verbi gratia. Nam hoc votum non eſt vllo modo conditionatum, ſed abſolutum. Quia licet virtute includat hanc conditionem, *Si vixero*, hæc non facit votum conditionatum, quia eſt generalis conditio in omnibus votis ſubintellecta, vt dicto capit. vltim. libr. 1. dictum eſt. Vnde votum illud conſummatum omnino eſt, & abſolutum, ac perfectum conſenſum includit. Quod patet, quia, multa ſunt vota præſertim affirmatiua, quæ non pro ſemper, ſed pro certis temporibus, & cum dilatione, vel vnius anni, vel plurium obligant, vt ſi quis voueat ire ad limina Sācti Petri ſingulis quinquennijs, vel ſingulis annis feſtum alicuius Sancti celebrare, quæ vota nemo appellabit conditionata, ſed ſimpliciter abſoluta; votum ergo conditionatum non tantùm includit temporis dilationem, ſed ſuſpendit præcipuam obligationem, & reddit conſenſum imperfectum circa abſolutam exequutionem talis rei, & ideò non eſt ſimile.

Conditio ſi vixero non facit votum conditionatum.

Tertium

6. Ad tertiam.

Tertium argumentum poſitum eſt ad expendenda aliqua exempla, quæ partim afferuntur à dictis auctoribus, partim addi poſſunt. Primum eſt de hoc voto, *Promitto ingredi religionem, ſi mater obierit.* Hoc enim poſuit Soto inter conditionalia vota, & ideò maximè illum mouit, quia tale votum non videtur poſſe ab Epiſcopo diſpenſari. In quo ego illi conſentio, quoad hanc poſteriorem partem, nego tamen votum illud eſſe conditionale, ſed abſolutum cum dilatione executionis, quod longè diuerſum eſt, vt ſuprà lib.1.cap.vlti.declaraui. Nam re vera qui ſic vouet, nullo modo habet ſuſpenſum conſenſum, ſed omninò reſolutus eſt, ſibi expedire ſtatum religioſum, illudque abſolutè promittit, tamen quia mater indiget, vel ne illam contriſtet, non vult exequi votum illud ea viuente, & ita ex priori capite eſt abſolutum, ex poſteriori autem differtur exequutio eius, quod non eſt contra rationem voti abſoluti. Et patet, quia ſi quis voueat ſimiliter religionem ingredi intra biennium, ſine dubio eſt votum abſolutum religionis, ſicut iuramentum ducendi aliquam intra biennium eſt abſolutum iuramentum cap. *Commiſſum*, de Sponſal. Et ſumitur à ſimili ex cap. *Per tuas*, de Voto, & ideò tale votum eſt reſeruatum, quamuis ad exequutionẽ non obliget durante biennio: ergo ſimiliter votum illud abſolutum eſt.

Votum ingrediẽdi religionem, ſi mater obierit, eſt abſolutum.

Cap. *Commiſſum.* Cap. *Per tuas.*

7. Obiectio.

Dices non eſſe ſimile, quia ibi ponitur certus terminus, pro quo eſt abſoluta obligatio: hic autem terminus eſt incertus, & ita explicatur per conditionem, *ſi mater obierit*, & includit etiam aliam, *ſi ego matri ſuperuixero.* Vnde legata ſic facta conditionalia in Iure cenſentur, nam *Dies incertus conditionem in teſtamento facit*, vt eſt lex 75. ff. de Condit. & Demonſtrat. & lex *Si cùm hæres* ff. Quando dies lega. &c. Reſpondeo, ad conſcientiæ forum, & obligationem parum referre, quòd dies ſit certus, vel incertus, ſi animus vouentis idem eſt, in vtroque autem caſu animus vouentis eſt addere illum terminum ſolùm ad cõmodam exequutionem voti, non ad ſuſpendendam, vel minuendam determinationem cõſenſus, & ideò vtrumque votum æquè abſolutum eſt. Nec refert, quod explicatur per particulam *Si*, quia illa ibi æquiualet aduerbio temporali *Quando*, vel *Cùm*, quod ponitur ad determinandum tempus, non ad ſuſpenſionem obligationis. Eſt optimum exemplum, ſi quis agens decimum quartum ætatis annum voueat, *ſi decimum ſextum attigero, ingrediar religionem*, non animo obtinendi vitam à Deo illo medio, ſed ſolùm vt ſibi præſcribat terminum exequendæ obligationis, votum eſt abſolutum, licet in verbis conditionale appareat. Nec etiam obſtat conditio incluſa, *Si ſuperuixero*, quia hæc non eſt extinſeca, ſed per ſe ineſt, eadem enim eſt cum hac *Si vixero*: ſicut etiam votum implendum poſt biennium includit conditionem, *Si ego vltra vixero.* Denique non obſtant Leges Ciuiles, quia ſolùm procedunt in ordine ad effectum ciuilem non tranſmittendi legatum ad hæredem legatarij: vnde in leg.1.de Condit. & demonſt. legatus ad diem certum, diſtinguitur à conditionato, licet poſtea in illo effectu æquipararentur, non oportet ergo æquiparationem ad noſtram materiam extendere. Aliter dici poſſet, hęc vota eſſe abſoluta quoad ſubſtantiam obligationis, licet ſint conditionata quoad temporis determinationem, & ratione prioris obligationis eſſe reſeruata.

L. *Si cùm hæres.* Solutio.

Si æquiualet aduerbio tẽporis quando vel cùm.

Cõfirmatio ab exemplo.

8. Satis fit ſecũdo exemplo.

Secundum exemplum erat de hoc voto, *promitto ingredi religionem, ſi frater natu maior habuerit filios*: nam videtur omnino cõditionale, ſicut fuit votum A Annæ, *Si dederis ſeruæ tuæ ſexum virilem, dabo eum Domino* 1. Reg. 1. Sed licet hoc regulariter ita ſit, nihilominùs conſidero differentiam inter illa duo vota: nam mater vt Anna, per votum intendit conſequi à Deo filium, & ita ponit illam, vt conditionem neceſſariam ad ſuam obligationem, & includitur in illo voto pactum cum Deo *Dabo, ſi dederis*, & ideò tale votum ſimpliciter conditionale eſt, & in ſimili forma ſemper eſt non ſeruatum ante impletam conditionem, niſi conſtet vouentem magis abſolutè voluiſſe vouere, & in alio ſenſu verba accepiſſe. At verò in exemplo de fratre, planè conſiderata materia, & communi vſu, non eſt ille ſenſus verborum, ſed particula *Si* æquipollet huic, *Quàm primùm* frater habuerit ſucceſſorem, ego ſtatum re- B ligioſi, aut clerici aſſumam. Nam illud votum non fit ad impetrandum filium hæredem fratri, nec talis ſolet eſſe intentio ſic vouentis, ſed ſolùm ponitur illa limitatio ad expectandã opportunitatẽ ad exequendum votum, ne domus, ſiue familia ſine ſucceſſore relinquatur. Sed licèt hoc ita ſit ex hoc capite, ex alio videtur mihi tale votũ regulariter eſſe imperfectum, & conditionatum, quia ordinariè non fit ex abſoluto affectu ad ſtatum religioſum: imò frequenter qui ſic vouet, deſiderat, vt conditio non impleatur, & vellet potiùs eſſe hæres in domo patris, quàm religioſus, quamuis pro cõtrario euentu id nunc deliberet, & ſic votum illud erit conditionatum, & non reſeruatum. Nec eſt eadem ratio de illo, & de voto, *cùm pater obierit*, &c. quia hoc C moraliter loquendo ſemper fit ex puro affectu ad religionem, & cum abſoluto conſenſu: illud verò non eſt huiuſmodi in caſu poſito. Secus verò eſſet ſi certo conſtaret de animo vouentis, quod re vera ex puero, & abſoluto affectu ad religionem, illam promittit, & ſolùm ſuſpendit exequutionem propter vitandam domus incommoditatem, nam tunc videtur valdè probabile, tale votũ eſſe abſolutum, & reſeruatum, & hoc mihi magis placet, & ſine dubio eſt tutius, licèt oppoſitum defendi etiam poſſit.

1. Reg. 1.

Si æquipollet quã primùm.

Tertium exemplum erat de voto ſeruandi caſtitatem, niſi frater ſine filiis moriatur. De quo breuiter dico, tale votum eſſe abſolutum, quia illa conditio non ponitur ad ſuſpendendum conſenſum, vel obligationem de præſenti, ſed ſolùm ad termi- D nandam, & extinguendam illam in tali euentu, cuius ſignum eſt, quia ſi ille violet caſtitatem, vel vxorem ducat, non expectata conditione, agit contra votum: ergo eſt abſolutũ, quia ſtatim, & pro ſtatim obligat ad ſeruandam caſtitatem. Nihilominùs tamen dico, non eſſe reſeruatum, quia non eſt perpetuum, & ita non eſt ſimpliciter votum caſtitatis, ſed cum aliquo termino ſaltem poſſibili, licet incerto. Et ex hac parte votũ illud, vt caſtitatis ſimpliciter, ſeu vt perpetuum, non eſt abſolutum, ſed conditionatum, vt per ſe conſtat, & ita reſeruatum non eſt.

9. Satis fit tertio exẽplo.

Secundum dubium eſt de eiſdem votis cõditionatis poſt impletam conditionem, an maneãt reſeruata? Quidam negant eſſe reſeruata, & affirmant poſſe commutari ab Epiſcopis iure ordinario, vel à E delegatis habentibus facultatem generalem commutandi vota. Ratio eſt, quia illud votum à principio fuit imperfectum, & diuerſæ naturæ ab abſoluto, & ideò licet magis abſolutè obliget, impleta conditione: ſemper tamen prouenit illa obligatio ex radice imperfecta, & ideò ad illam non extenditur reſeruatio. Confirmatur, quia hac ratione vota pœnalia, etiam poſt culpam commiſſam, poſſunt per Epiſcopum diſpenſari: eſt autem ferè eadem ratio in præſenti: nam omnia hæc vota conditionalia non

10. 2. Dubium. An talia vota conditionata poſita conditione maneant reſeruata. Aliquorum ſententia.

non ſolent fieri ex perfecto affectu ad rem ſub conditione promiſſam, ſed potiùs ex affectu ad ipſam conditionem, & ex hac parte ſunt imperfecta, & ſimpliciter cenſenda non ſunt vota religionis, aut caſtitatis, etiam poſt impletam conditionem. Confirmatur ſecundò, quia ſi diſpenſari non poſſet hoc votum poſt impletam conditionem, neque antea poſſet. Probatur ſequela, quia talis diſpenſatio antea data referretur ad tempus impletæ cõditionis: ad hoc enim ordinaretur, vt impleta conditione votum non obliget: ergo ſi in eo tempore non poteſt Epiſcopus diſpenſare, refert ſuam diſpenſationem ad tempus inhabile: ergo eſt nulla diſpenſatio, quia ad valorem actus nõ eſt inſpiciendum initium eius, ſed tempus, pro quo fit, quia ſi in illo factus non valeret, nec pro illo antea factus valebit: hæc enim in Iure æquiparantur l. *Eum, qui*. ff. de Iuriſd. omn. iudic. & latè per Tiraquellum, de Iure conſtit. limit. 2. n. 3. vnde votum factum ab impubere irritari poteſt poſt pubertatem propter imperfectam originem: ergo ſimiliter. Pro hac ſententia refertur Toletus, ſed re vera illam non declarat, licet abſolutè loquatur de votis conditionalibus, & pœnalibus, & fortaſſe de vtriſque intellexit, quamdiu ſunt in ſtatu cõditionalium. Tenet verò illam Sanc. ſuprà qui refert Petrum Ledeſmium in Summa, & Antonium Gomeziũ, ſuper Bullam Cruciatæ, quos videre non potui. Adiungit etiam viros doctiſſimos noſtræ ætatis ita ſentire.

L. Eum, qui. Tiraquel.

Sanc.

11\. Reſolutio. Votum conditionatum poſita conditione manet reſeruatũ, ac ſi eſſet abſolutum.

Nihilominùs tamen dico, votum, quod à principio fuit verè, & propriè conditionatum, impleta conditione, eſſe verè, & propriè votum talis rei, puta religionis, vel ſimile, ideóque eſſe verè, & propriè reſeruatum. Hæc aſſertio intelligitur de voto conditionali, vt diſtincto à pœnali, & ſic eſt communis. Eam enim in primis tenent omnes auctores in ſuperiori puncto allegati pro priori ſententia, Soto, Nauarrus, Aragon, Gutieres, Corduba Azor, Valentia, Item Leſſius, Emmanuel Rodrigues, Perez, & Vega citati pro ſecunda ſententia. Idem tenet Couarruuias, in capit. *Quamuis pactum* 1. part. §. 3. nu. 12. & omnes, qui hoc dicunt de voto pœnali, quos paulò pòſt referam. Idem à fortiori ſupponunt de omni conditionali, vt per ſe notum eſt: difficile autem eſt in re tam graui, & neceſſaria à communi ſenſu recedere ſine textu, vel cogente ratione. Probatur autem primò, quia licèt contractus fuerit à principio conditionatus, impleta conditione purificatur, & tam perfectus manet, ac ſi à principio fuiſſet ſine conditione factus: ergo idem eſt de voto. Conſequentia patet à paritate rationis. Antecedens autem probatur ex L. *Potior*, ad finem ff. Qui in pignore potiores, &c. vbi ſic habet, *Cum ſemel conditio extiterit, perinde habetur, ac ſi illo tempore, quo ſtipulatio interpoſita eſt, ſine conditione facta eſſet*. Reſpondent aliqui verum eſſe hoc, quantùm ad obligationem, non verò quantùm ad radicem obligationis: nam licèt obligatio æqualis ſit, tamen radix obligationis non eſt æquè perfecta.

Couar.

Contractus à principio conditionatus, impleta conditione purificatur. *L. Potior.*

Euaſio quorundam.

12\. Occluditur.

Sed contrà primò, quia in aliis contractibus non tantùm obligatio, ſed etiã contractus ipſe eſt æquè perfectus, conditione impleta, vt patet in matrimonio & ſponſalibus, impleta conditione, & idem eſt in emptione, & venditione, & quacumque humana promiſſione: ergo volũtarium eſt ſolum votum excipere. Secundò videtur impoſſibile, obligationem eſſe æquè perfectam, & cõſummatam, & conſenſum non eſſe æquè perfectum, cùm obligatio ſit qualis formalis effectus conſenſus, & voti, vel ſi ſit in genere cauſæ efficientis, eſt ita intrinſecus, vt non

Obligatio eſt quaſi formalis effectus conſenſus.

A poſſit eſſe maior perfectio in ratione obligationis, quàm in ratione voti. Tertiò, quia commutatio, vel diſpenſatio nõ cadit in votum, vt eſt actus, qui præceſſit, & iam non eſt, ſed vt relinquit obligationem: ergo ſi peruenit ad eum ſtatum, in quo tam perfectam obligationem inducit, ſicut votũ abſolutum, erit æquè indiſpenſabile, ſeu reſeruatum. Quartò alij actus, vel contractus ſub conditione facti, impleta conditione, eoſdem pariunt effectus morales etiam odioſos, & pœnales, quos pariũt ſimiles contractus abſoluti à principio: ergo in præſenti erit eadem reſeruatio. Antecedens patet inductione: nam ſponſalia ſub conditione, quæ ante conditionem impletam non inducunt impedimentum publicæ honeſtatis, impleta cõditione illam inducunt, B non minùs, quàm ſi à principio fuiſſent abſoluta: cap. *Vnico*. §. *Ille* de Sponſalibus in 6. Item datio beneficij ſub conditione Simoniaca de futuro, ante conditionem impletam non inducit cenſuram, & alias pœnas: impleta verò conditione inducit, & idem eſt in ſimilibus. Conſequentia autem probatur à paritate rationis: dicere enim, quòd in reſeruatione attenditur ad originem, & non in ſponſalibus, & aliis, gratis dicitur, & nulla ratio differentiæ aſſignari poteſt.

Datio beneficij ſub cõditione Simoniaca, ante impletam cõditionem nõ parit cenſuram.

Secundò principaliter, vt hoc euidentius cõſtet, oſtendo illam imperfectionẽ, quæ in voto ſub conditione facto tamquam in radice conſideratur, nullam eſſe, nec in ordine ad conſenſum, nec in ordine ad morales effectus. Quod vt declarem, diſtinguo C duos ordines horum votorum conditionalium, ſub vno conſtituo omnia illa vota, quæ fiunt per modum pacti conditionati cum Deo, *ſi periculum euaſero, hoc faciam, ſi tale beneficium contuleris, tale ſeruitium faciam*, &c. In alio pono alia vota, quæ ſub ſimplici conditione fiunt ſine figura pacti cum Deo, vt *voueo caſtitatem, ſi confeſſor probauerit, vel ſi pater conſenſerit*, &c. In prioribus votis nulla imperfectio eſt ex parte conſenſus, præter ſuſpenſionem, & imperfectionem contractus, quæ durat quamdiù conditio non impletur: illa autem poſita, tollitur ſuſpenſio, & imperfectio contractus: ergo nulla imperfectio relinquitur ex vi illius originis. Quia illa ſolùm erat pro ſtatu conditionis non impletæ, & ita illemet conſenſus, qui præceſſit, reſpicit duo D tempora præſens, ſcilicet, dum non eſt conditio, & futurum, pro quo erit, & licet pro priori ſit imperfectus, pro poſteriori eſt perfectus, & talis incipit eſſe ſtatim, ac conditio ponitur. Obligatio autem tunc non oritur ex conſenſu, vt terminato ad tempus præcedens, ſed vt terminato ad ſubſequens tempus, in quo eſt impleta conditio. 13.

Duo ordines votorũ conditionalium.

Dices, ſemper eſt hæc imperfectio, quòd votum ſit intuitu rei obtinendæ à Deo. Sed contrà: nam hæc imperfectio qualiſcumque illa ſit impertinens eſt ad reſeruationem: nam votum religionis, etiamſi fiat intuitu honorum, & commoditatum temporalium religionis, & ex ea parte ſit imperfectum, nihilominùs validum, & reſeruatum eſt, quia illa non E eſt imperfectio in proprio obiecto, ſeu materia voti, nec in plenitudine conſenſus, ſed tantùm eſt in motiuo ex parte vouentis, ſeu in applicatione ad vouendum. Idem autem eſt in voto illo conditionato: nam eſto motiuum vouendi ſit minùs perfectum, tamen conſenſus eſt plenus, & pro tempore, in quo fuerit poſita conditio eſt abſolutus, cuius ſignum eſt, quia poſita conditione tranſit in abſolutum, & conſummat cõtractum ſine ſui mutatione, per ſolam mutationem obiecti. Quòd autem ille idem conſenſus priùs fuerit conditionatus, nulla eſt imperfectio, 14.

Euaſio. Occluditur.

Votum religionis intuitu honoris, & commodorum temporaliũ factum perfectum, & validum eſt.

imperfectio, ſicut non eſt imperfectio, quæ ad rem pertineat, quòd fiat ſub conditione de præſenti, vel præterito. Vt, verbi gratia, ſi pater pro abſente filio ſic voueat, *Si filius meus viuit hodie, voueo peregrinari Compoſtellam*: ſubſiſtente enim conditione, ſine dubio eſt validum votum, & reſeruatum ſecundum omnes, licèt ſit imperfectum in motiuo, vel in modo vouendi. Denique in his votis, quatenus habent formam contractus, videtur eſſe maior ratio obligationis, quàm in promiſſione abſoluta, & ſimplici, vt inter homines magis obligat promiſſio ſub conditione, impleta ab alio, quàm ſimplex. At verò in his votis ex parte Dei eſt perfectiſſimus conſenſus in contractum (vt ſic dicam) & Deus ex parte ſua perfectè implet contractum, conferendo beneficium, & cuſtodiendo à periculo: ergo vt ſit B æqualitas etiam ex parte vouentis eſt conſummata obligatio, & perfectum votum.

15. Idem facilè probari poteſt de ſecundo ordine votorum: nam in his materia voti eſt promiſſa directè, & per ſe intenta à vouente, ſolùm eſt imperfectus conſenſus, quamdiù conditio eſt ſuſpenſa, illa autem completa, abſolutus eſt, parumque ad effectus morales refert, quod illa conditio præceſſerit, & conſequenter nec ad reſeruationem confert. Quod declarari poteſt, applicando diſcurſum factum: nam ille etiam conſenſus habet duplicem reſpectum ad duo tempora, & pro tempore conſummatæ conditionis eſt omninò perfectus. Solumque in illo conſiderari poteſt, quòd votum illud quaſi paulatim fit, & conſummatur: nam priùs eſt conditionatum, C poſteà abſolutum, & ita in eo proceditur, quaſi ab imperfecto ad perfectum: at hoc nihil impedit, quominus poſtquam eſt conſummatum, perfectum ſit, ita enim contingit in rebus omnibus, quæ paulatim acquirunt perfectionem ſuã. Et declaratur ampliùs, quia illa imperfectio ſolùm erat dependentia à iudicio, & conſilio alieno, quæ plenè tollitur, poſito conſilio fauente voto, vel fortè erat expectatio alieni conſenſus, quo poſito, manet conſummatus conſenſus vouentis, ſi iam fuit de præſenti datus, vt ſupponitur: ergo ſicut in his votis nihil deeſt ad perfectiſſimam obligationem, itam neque ad perfectam rationem voti abſoluti, in eiſque verum eſt commune axioma, conditionalem aſſertionem, vel conſenſum, poſita conditione tranſire in abſolutum: ergo nihil deeſt talibus votis, quominùs reſeruata ſint. D

Conditionalis aſſertio poſita cõditione trãſit in abſolutam.

16. Fundamentum alterius ſententię ſufficienter ſolutum eſt ex dictis: nego enim votum conditionatum fuiſſe imperfectum in ordine ad tempus futurum, pro quo eſſet impleta conditio, ſed ſolùm fuiſſe imperfectum ex parte alterius extremi, quaſi extrinſecè, quia nondum conditio poſita erat, tamen iam ex parte ſua habebat totam perfectionem neceſſariam, vt eſſet abſolutus conſenſus, poſita conditione, & ideò licet imperfectio conferat ad non reſeruationẽ quamdiù durat, non tamen poſtquam ſublata eſt, vt ſatis eſt declaratum. Ad primam confirmationem in ſeq. c. in dubio dicetur, nunc aſſero, ſi ſecundo neceſſarium eſſet, per illationem vnum ex altero inferre, potiùs concedendum eſſe, vota pœnalia eſſe reſeruata, impleta conditione, quàm conditionalia non eſſe. & ideò propter rem incertam non eſt neganda res longè certior: quanta verò ſit illa connexio, mox declarabo. Ad ſecundam confirmationem nego ſequelam: & ad probationem dico, regulam illam non rectè in præſenti applicari: quia diſpenſatio voti conditionalis data ante impletam conditionem, non refer- E

Sit ſatis fundamẽtis oppoſitæ ſententiæ.

A tur propriè ad tempus futurũ, in quo eſſet implenda conditio, ſed ſtatim habet ſuum effectum, tollendo votum, & ad hunc effectum tempus illud habile eſt, & opportunum, quia votum nondum perfectè obligat, votum autem ſemel ablatum, ſemper manet ablatum, & ita conſequenter fit, vt licèt poſtea impleatur conditio, iam votum non obliget. Inde verò non fit, vt diſpenſatio referatur ad tempus inhabile, ſed fit potius, vt præueniat illud tempus, & faciat, vt iam in illo nõ ſit neceſſaria diſpenſatio. Ad tertiam confirmationem negatur etiam conſequentia: nam votum impuberis fuit imperfectum ex imperfecta ratione, & voluntate vouentis, quæ imperfectio non purgatur ex ſolo tractu temporis ſine noua confirmatione. Hic autem non fuit imperfectio in deliberatione vouentis, ſed ſolùm in ſuſpenſione conſenſus per conditionem, quę imperfectio purgatur conditione impleta.

Votũ ſemel ablatũ, ſemper manet ablatum.

CAPVT XXIII.

An vota pœnalia in materijs votorum reſeruatorum reſeruata ſint?

1. DVo etiam ſtatus ſunt in his votis diſtinguendi: vnus ante culpam, alius poſt illam commiſſam, & ita etiam hic duo dubia occurrunt. Primum eſt, an vota pœnalia ante commiſſam culpam ſint reſeruata, vel poſſint tolli per Epiſcopum, & alios habentes generalem facultatem? In quo breuiter dicendum eſt, talia vota pro illo ſtatu non eſſe reſeruata. Probatur à fortiori, quia illa vota vltra propriam imperfectionem, quam habent, vt pœnalia ſunt, habent generalem ſuſpenſionem conditionalium: nam re vera conditionata ſunt; ergo ſi alia vota conditionalia non ſunt reſeruata, non impleta cõditione, multò minùs iſta. Et ita in hac aſſertione conueniunt ferè omnes Doctores allegati, & ſtatim referendi. Solus Nauarrus in Summ. c. 12. n. 43. & conſ. 15. de Voto, diſtinguit inter votum pœnale purum, ſeu ſimplex, (quod vnum tantum eſt, vtique de pœna, ſi committatur culpa, & non fit ſpeciale votum de non committenda tali culpa) & inter votum pœnale, quod duo includit, vnum non ludendi, verbi gratia, aliud eundi Ieroſolymam, ſi id commiſerim. De hoc ergo poſteriori concedit, poſſe diſpenſari ante commiſſam culpam, quaſi in radice, ſcilicet, tollendo votum de non ludendo, quia illud non eſt reſeruatum, & illo ablato, tollitur aliud. Quia licet ille poſtea ludat, non peccat contra votum, & conſequenter non incurrit pœnam alterius voti, & ita ſubtrahitur illius voti materia, & ſic tollitur, licet non diſpenſetur. De priori autem voto negat poſſe tolli, niſi per Papam, etiam ante commiſſam culpam, quia eſt vnum, cuius materia eſt reſeruata.

Vota pœnalia ante culpam nõ ſunt reſeruata.

Nauar. Pœnale votũ aliud purum, aliud duplex.

2. Hæc verò ſententia quoad hoc poſterius membrum, in quo diſſentit à nobis, reijcitur ex dictis capite præcedenti in primo dubio, quia Nauarrus, ſolùm in hoc fundatur, quòd votum conditionatum, etiam ante conditionem impletam, reſeruatum eſt, cuius contrarium definiuimus, & oſtendimus, ideóque hæc ſententia quoad hanc partem procedit ex falſo fundamento. Et præterea aduerto, hoc votum etiam interdum poſſe eſſe tale, vt per ſolam diſpenſationem circa antecedens, tollatur conſequens, etiam per Epiſcopum. Vt ſi quis voueat in hunc modum, *promitto ire Compoſtellam ſi fregero Quadrigeſimale ieiunium*: nam ſi Epiſcopus diſpenſet cum illo in ieiunio, licet non ieiunet, non

Excluditur ſententia Nauarri.

tenebitur

tenebitur voto, quia ceſſat ratio peccati in non ieiunando, quod erat fundamentum voti, & ita ſi cætera ſint paria, eſt eadem ratio in vtroque voto.

3. Duplex aduertendum.

Vnde vlteriùs in priori puncto occurrunt duo notanda. Vnum eſt, etiam in illo voto eſſe diſpenſabile poſterius votum, non reſeruato primo, & hanc diſpenſationem non eſſe reſeruatam, ſed poſſe concedi ab Epiſcopo. Probatur prior pars; quia cùm ſint duo vota, primum de ſe eſt ſeparabile à poſteriori: ergo è conuerſo poteſt per commutationem tolli poſterius, relicto primo. Vt in dicto caſu poteſt non tolli votum de non ludendo, & tolli pœna talis peregrinationis, mutando illam in aliam peregrinationem, vel in alia opera pia, quæ ſtatim fiant, etiam ante incurſam culpam. Quòd autem hoc fieri poſſit ordinaria poteſtate, probatur: quia illa non eſt diſpenſatio in voto abſoluto Compoſtellano, ſed ad ſummum in conditionato, & eo tempore, quo nondum eſt contracta obligatio, ſed eſt ſuſpenſa reſpectu talis pœnæ. Item eſt optima ratio, quia illud votum diſpenſari poteſt, quando eſt vnicum: ergo licèt ſit coniunctum cum alio, poterit diſpenſari ſine illo. Item in his duobus votis ſicut prius poteſt eſſe ſine poſteriori, ita è conuerſo: quia poteſt quis teneri ex voto ad non ludendum ſine adiunctione talis pœnæ; imò ſine adiectione alicuius pœnæ ex voto; ergo non repugnat diſpenſari poſterius votum relicto priori, & alioqui tale votum nondum eſt reſeruatum, vt oſtenſum eſt, quia licèt prius ſit abſolutum; poſterius eſt conditionatum, & nondum eſt impleta cõditio, vt oſtenſum eſt; ergo poteſt per Epiſcopum, vel delegatum diſpenſari, aut commutari ſine priori. Quin potiùs etiamſi prius votum, tale ſit, vt non poſſit Epiſcopus diſpenſare in illo, nihilominùs poſſet diſpenſare in ſecundo conditionali. Vt ſi quis voueat ſeruare caſtitatem, & ſi illam violet ieiunare, vel religionem ingredi, poterit Epiſcopus commutare, vel auferre pœnam, licèt votum caſtitatis auferre non poſſit. Nam tunc etiam procedunt rationes factæ.

Poteſt Epiſcopus auferre pœnã, licet votũ auferre non poſſit.

4. Alterum notandum eſt, non videri neceſſarium, quod Nauarrus ait, diſpenſato priori voto, ſecundum per ſe cadere, quia fieri poteſt, quod illa pœna non promittatur propter priorem culpam, vt eſt contra ſpeciale votum, ſed tantùm vt eſt ſecundum ſe mala, & contra aliud præceptum. Vt ſi priùs votum ſit non fornicandi, & aliud ſit eundi Ieroſolymam, ſi fornicatus fuerit, etiamſi tollatur prius votum, poterit propter ſolam fornicationem incurri hæc pœna. Nam præciſè propter intemperantiæ culpam, & ad ſe continendum ab illa, videtur vouens talem pœnam ſibi impoſuiſſe, & videtur ſanè hæc eſſe communis intentio ſic vouentium. Imò ſæpe non tam attendunt ad malitiam moralem actus, quam ſibi interdicunt, quàm ad alia incommoda, quæ ludus, verbi gratia, ſecum affert: quæ incommoda non auferet Epiſcopus, etiamſi in voto non ludendi diſpenſet: ergo per ſolam diſpenſationem in primo voto non ſatis tollitur ſecundum, niſi ipſum in ſe diſpenſetur. Vnde reſpiciendum ſaltem eſſet ad intentionem vouentis, & modum voti, quod non fit, ſi ſimpliciter totum illud votum per modum vnius aufertur. Denique in eo caſu non ſatis eſt petere diſpenſationem à voto non ludendi, ſed oportet vtrumque votum explicare: ergo eſt ſignum non tolli illo modo, ſed per ſe, & in ſe, (vt ita dicam) vtrumque diſpenſari.

5. An votum pœnale de materia pertinente ad vota reſeruata maneat quoad illam reſeruatum.

Aliud dubium eſt, an votum pœnale, in quo pœna eſt materia pertinens ad vota reſeruata, maneat quoad illam reſeruatum poſt commiſſam culpam? A Certum eſt enim, eum, qui vouit Ieroſolymam peregrinari, ſi occidat inimicum, poſt factum homicidium teneri ſimpliciter, & abſolutè ad peregrinandum illuc ex voto: difficultas ergo eſt, an illud votum maneat reſeruatum? Multi enim & graues Auctores affirmant, Soto ſuprà, & tract. de Iuramento, 1. p. c. 9. Cordu. Couar. & Gutier. vbi ſuprà Em. Rod. in Bulla Cruciatæ §. 9. num. 124. Azor ſuprà, & c. 10. q. 3. & eſſe veriorem opinionem dicit Graffis lib. 2. Deciſ. cap. 28. eſſe verò tutiorem, licet contraria probabilis ſit dicit Angles q. de Voto, ar. 8. difficult. 10. Fundamentum eſt, quia iam illud votum non eſt conditionatum, ſed abſolutum, & ita in illo vrgent omnes rationes, quæ de voto conditionato poſt impletam conditionem diximus B quia vix poteſt ſpecialis ratio in pœnali voto aſſignari, quæ efficax ſit. Et quia in hoc ſolo conſiſtit vis huius fundamenti, examinando fundamentum ſequentis ſententiæ, melius expendetur.

1. Opinio. *Soto. Cordub. Gutier. Eman. Rod. Azor. Graff. Angles.*

6. 2. Sententia. *Aragon. Henric.*

Secunda ergo ſententia dicit, hæc vota non eſſe reſeruata, etiam poſt impletam conditionem. Tenet Aragon ſuprà, & dicit, hanc opinionem iam eſſe communem. Henricus, libr. 7. de Indul. c. 30. n. 6. vbi dicit eſſe communem praxim, & refert plures viros doctos, qui ſcripta ſua typis non mandarunt. Tenet enim Medina in Summ. lib. 1. cap. 14. §. 6. Viualdus latè d. cap. 14. à nu. 45. vſque ad 57. Ludouicus Lopes 1. p. cap. 44. & 2. p. cap. 9. de Clauib. circa finem, & Emmanuel Rodriques mutans ſententiam lib. quæſtionum Regular. q. 63. art. 7. Sãcius ſuprà n. 8. referens alios. C Et ferè etiam omnes prioris opinionis Auctores fatentur hanc eſſe probabilem, & in praxi ſecuram. Et ideò durum eſſet huic opinioni contradicere, & difficiliùs conſuetudini reſiſtere, licèt non minùs difficile ſit ſolida ratione hanc ſententiam perſuadere. Prima eſſe ſolet, quia hoc votum à principio fuit conditionatum, & imperfectè voluntarium, & ſemper trahit ſecum illam imperfectionem. Confirmat hoc Viualdus à ſimili, quia licet rebaptizatio ſit caſus reſeruatus, vel ſufficiens ad cenſuram, ſi tamen rebaptizet quis ſub conditione, non incurrit cenſuram, nec eſt caſus reſeruatus. Confirmatur ſecundò: quia hæc vota pœnalia ſunt valdè ordinaria, præſertim in iuuenibus: caſus autem, qui frequenter accidũt, D committuntur Epiſcopis, vt ex materia de Legibus conſtat, & proſequitur Corduba in libr. 1. Quæſtion. quæſt. 11.

Medin. Viuald. Lud. Lop. Em Rod. Sanc.

Caſus qui frequenter accidunt, cõmittuntur Epiſcopis. *Cordub.*

7. Sed hæc parum vrgent: nam prima ratio procedit generaliter de voto conditionato, & non aſſignat particularem rationem in his pœnalibus, & ideò vel ſupponit falſum fundamentum, vel non declarat, quam particularem imperfectionem habeant hæc vota, quæ ſufficiat, vt non cenſeantur reſeruata poſt impletam conditionem: nam pro illo tempore re vera ſunt ſatis perfectè voluntaria: quia ſunt facta cum deliberatione integra, & ſufficiente ad peccatum mortale, & poſita conditione fiunt abſoluta. Prima etiam confirmatio non eſt ad rem, quia in caſu rebaptizandi conditio abiecta non eſt E de futuro, ſed de præſenti, & talis eſt, vt excludat voluntatem ſimpliciter rebaptizandi. Nam cõditio eſſe debet, *ſi non es baptizatus, baptizo te.* Et tunc ſi ſubſiſtit conditio non fit baptiſmus & ſi non ſubſiſtit, non fit rebaptizatio, & ita conditio ſemper excuſat rebaptizationem ſimpliciter. Secus verò eſſet, ſi apponeretur conditio, cùm qua poſſet eſſe rebaptizatio, *vt baptizo te, ſi poſt baptiſmum peccaſti:* nam tunc ſubſiſtente conditione eſſet rebaptizatio, & incurreretur cenſura, &c. Non poteſt autem

Conditio ſemper excuſat rebaptizationem ſimpliciter.

autem baptiſmus dari ſub conditione de futuro, & ideò non poteſt caſus ille in exemplum trahi. Secunda verò confirmatio continet aliquam congruentiam, ſed non per ſe ſufficientem, aliàs probaret de omnibus votis religionis, aut peregrinationis factis ex timore naufragij, vel periculi ægritudinis, vel ex indiſcreto feruore, vel alia ſimili cauſa: nam talia vota etiam ſunt valdè ordinaria, & frequentia: illa ergo ratio non ſufficit, vt explicabimus generaliùs capite ſequenti.

8. *Ratio fundamentalis.* Vnica ergo ratio fundamentalis huius ſententiæ eſt, quia in voto pœnali, vouens non intendit directè, & per ſe, id quod vouet in pœnam, vt religionem, vel peregrinationem, neque illud promittit per ſe intendens cultum Dei, ſed potiùs affectat vitare talem rem, vt moleſtam, & pœnalem, & ideò illam promittit ſub tali conditione, vt ex affectu vitandi pœnam cogatur vitare culpam: ergo qui ſic vouet, non vult religionem, niſi valdè materialiter & imperfectè, ergo numquam poteſt votum illud eſſe votum ſimpliciter religionis, etiam conditione impleta. Patet conſequentia, quia votum religionis ſimpliciter dictum ſignificat illud, quod factum eſt ex affectu religionis: ergo nō eſt veriſimile, voluiſſe Papam reſeruare vota ſimili modo facta in quocumque ſtatu inueniantur. Et ita conſtituitur differentia inter hæc vota, & alia conditionata: nam hæc non excluduntur à numero votorum reſeruatorum propter imperfectionem conſenſus cōditionati, hæc enim non ſufficit poſt impletam conditionem, ſed propter imperfectum modum vouendi talem materiam, potiùs ex repugnantia ad illam, quàm ex affectu.

Votum religionis ſimpliciter ſignificat illud, quod factum eſt ex affectu religionis.

9. *Obiectio.* Contra hanc verò rationem obiici poteſt primò: quia ſi eſſet ſolida, probaret etiam votum factum ſub tali conditione de præſenti, aut de præterito, non eſſe reſeruatum; conſequens eſt falſum, & à nemine admittitur: ergo. Declaratur ſequela, ſi quis dubitans, an in tali actu peccauerit mortaliter, ita voueat ſi in hoc peccaui mortaliter, in vindictam talis peccati voueo peregrinari, &c. tunc ergo vouens non promittit ex affectu ad religionem, ſed potiùs, quia eſt ſibi oneroſa, & pœnalis illam promittit in odium peccati: ergo quoad hoc habet tale votum eādem imperfectionem, quā ſimile votum pœnale de futuro: ergo ſi illa ratio ſufficit in hoc voto, vt non ſit reſeruatum impleta conditione, etiamſi ſit præterita ſufficiet. Patet conſequentia, quia affectus ad religionem eſt idem & diuerſitas in conditione non refert, quia (vt oſtēſum eſt) conditio de futuro, poſtquàm impletur, æquiualet conditioni de præſenti, vel de præterito. Quare differentia inter hæc vota, quæ ex conditione de præſenti, vel futuro ſolet aſſignari, per ſe non eſt ſufficiens. Nihilominùs tamen poteſt conſiderari aliqua differentia ex parte affectus vouentis: nam quando iam ſupponitur peccatum factum, voluntas peregrinationis, vel religionis, etiamſi ſit in pœnam, eſt abſoluta ex ſolo affectu vouentis ſolumque videtur oriri ex dolore peccati iam cōmiſſi, quod non repugnat perfectioni voti, ſic enim frequenter peccatores vouent religionem, vt poſſint pœnitentiam agere de peccatis, & alia, quæ ſunt perfecta vota, & reſeruata. At verò quando conditio eſt de futuro, quia nondum ſupponitur culpa, quæ eſt cauſa pœnæ, ideò promiſſio religionis à principio fuit cum affectu; imò ex affectu fugiendi, illam vt ita etiam vitetur peccatum, & in hac parte votum illud, vt eſt religionis, valdè diminutum eſt, ſub ea ratione.

Fit ſatis obiectioni.

10. *2 Obiectio.* Sed obiicitur ſecundò: quia in illo voto, aut conſideratur imperfectum motiuum vouendi, aut repugnantia voluntatis & affectus ad religionem, quę in ſic vouente ſupponitur: neutra autem ſufficit, vt tale votum non ſit reſeruatum: ergo. Probatur minor, quia motiuum illud continendi ſe à tali vitio metu obligationis ad religionem, non eſt malum, licèt non ſit omnino perfectum, & ita parum refert ad reſeruationem, vt ſuprà dixi. Eò vel maximè, quod tale motiuum pertinet ad cauſam impulſiuam (vt vocant) ſeu applicationem volūtatis ad vouendum: hæc autem poteſt eſſe longè imperfectior in votis reſeruatis, vt ſi quis voueat religioſus fieri, quia honores, vel commodum aliquod amiſit, vel ad vitandas inimicitias, vel aliquod vitæ periculum. Talia enim vota ſi fiant cum abſoluta voluntate ſe obligandi, valida ſunt, & reſeruata: ergo illa imperfectio ex parte motiui nō ſufficit ad impediendam reſeruationem in voto conditionato pro ſtatu impletæ conditionis: nam pro illo iā eſt conſummata, & perfecta voluntas ſe obligādi, licèt motiuum impellens ad illam voluntatem fuerit, cohiberi à peccato. Altera pars de repugnantia affectus patet, quia etiam in votis abſolutis, ſimul cum tali motiuo, poteſt interuenire ſimilis repugnantia: ſæpe enim is, qui nollet fieri religioſus, & qui diſplicet religio, vouet illam abſolutè ad vitandam mortem; vel ad conſequendos honores, & tamen votum eſt reſeruatum, & ita ſolùm relinquitur differentia in ratione conditionati, & abſoluti, quæ ceſſat, impleta conditione, vt dixi. Confirmatur, quia aliàs poſſet quis dicere, omne votum caſtitatis, vel ſimile, quod à principio fuit factum cum inuoluntario miſto, & ſine affectu totali ad religionem, non eſſe reſeruatum; ſed diſpenſabile ab Epiſcopo, quod non videtur admittendum, vt ſequenti capite dicam.

Vota religionis ſi fiāt ad vitandū aliquod malū, vel vitæ periculū, ſunt valida.

11. *Soluitur obiectio, & aſſignatur differentia in modo repugnantiæ.* Obiectio ſine dubio eſt difficilis, & ſpeculatiuè loquendo, videtur ſatis probabiliter concludere; nihilominùs tamen poteſt aliqua differentiæ ratio reddi, non quidem in motiuo applicante voluntatem, ſed in modo repugnantiæ. Vnde ingenuè fateor inperfectionem in motiuo applicante voluntatem ad vouendum, non ſatis eſſe, vt votum non ſit reſeruatum, ſi aliàs materia reſeruata ſit. Item fateor non ſatis eſſe, quod votum ſit cum illa repugnantia, quæ prouenit ex admiſtione inuoluntarij ſecundum quid, vtrumque enim conuincit ratio facta. Dico ergo, rationem conſiſtere in hoc; quod votum, quando eſt pœnale de futuro, fit cum affectu, & deliberatione cauendi illud ipſum, quod ſub conditione vouetur, & cum propoſito, & animo vitandi abſolutam obligationem eius quod in aliis votis omnibus non inuenitur. Nam ſi ſint abſoluta etiam pœnalia pro culpa iam commiſſa, fiunt cum abſoluta voluntate ſe obligandi ad religionem, caſtitatem, vel peregrinationem, & cum deliberato animo id præſtandi, etiamſi cum repugnantia, & nolleitate, (vt ſic dicam) ſeu ſimplici diſplicentia: in voto autem conditionali pœnali intercedit animus omninò cauendi abſolutam obligationem; imò intrinſecè videtur hoc includi in tali voto ex natura eius, quod proprium eſt illius, & nullis aliis, vel abſolutis, vel conditionatis non pœnalibus conuenit. Et ideò illud numquam cenſetur votū ſimpliciter talis rei, ſicut cenſetur alia, tametſi aliquo modo inuoluntaria fuerint, & hinc fit, vt alia reſeruata ſint, vel ſtatim, ac fiunt, ſi ſint abſoluta, vel impleta conditione, ſi ſub illa fiant: pœnale autem minimè.

Vera ratio aſſignatur.

12. Instantia. Solutur.

Dices: Licèt ille, cùm vouit, habuerit talem animum, nihilominùs cùm poſtea peccat, eo ipſo ſimpliciter vult ſe obligare ad pœnam, non obſtante repugnantia, & diſplicentia illius. Reſpondeo, ex vi talis peccati non habere vouentem illam voluntatem formalem. Imò peccare poteſt, nihil cogitās de voto, vel licèt cogitet, poteſt peccare ſpe diſpēſationis, vel poteſt non renouare voluntatem obligationis, ſed permittere obligationem, quę neceſſitate quadam ſuperuenit ex vi prioris voti; eſt ergo tantùm quædam voluntas permiſſiua, & ſæpè tantùm interpretatiua, quæ non ſufficit, vt votum illud dicatur ſimpliciter tale, vt ob eam rem interpretari poſſimus non fuiſſe intentionem Pontificis reſeruare illud. Hoc ergo modo illa opinio probabili ratione defenditur; fortiùs autem, & certiùs practicè defenditur ex probabilitate, quam ab auctoritate habet, & maximè à conſuetudine: nam ſicut hæc reſeruatio maximè nititur in conſuetudine, ita eadem conſuetudo illam interpretata eſt. Vnde cùm id fiat, vidente, & tacente Pontifice, illam approbare videtur.

13. De duplici pœna peccati, & differētia inter vtramque.

Nihilominùs tamen occurrit addenda moderatio quædam quę fundamentum habet in ratione facta, prout à nobis explicata eſt. Duplex enim eſt pœna peccati; vna vindicatiua, & alia medicinalis, vt ex materia de Confeſſione cōſtat: his enim duobus modis poteſt confeſſor pœnitentiam imponere, eſtque inter illas pœnas latum diſcrimen: nam medicinalis maioris neceſſitatis eſt, & non excuſatur propter indulgentias, nec facilè mutari poteſt. Dico ergo, his duobus modis poſſe fieri votū pœnale, & omnia dicta maximè procedere de voto pœnali, quòd in vindictam peccati fiat, & de hoc intelligendam eſſe ſententiam communem nunc inter modernos; non tamen eſſe extendendam ad pœnam medicinalem. Nam ſi quis voueat ingredi religionem, ſi talia peccata commiſerit, non in vindictam, ſed vt in religione vitet pericula, & occaſiones ſic peccandi, videtur illud votum fieri ſufficienter ex affectu ad religionem, ſaltem vt eſt aptum medium ad vitanda peccata, quod eſt optimum voti motiuum. Vnde tale votum videtur potiùs conditione purum, quàm propriè pœnale, & non videtur fieri ex affectu cauendi obligationem, ſed ſolùm ex affectu cauendi peccata & vtendi conuenienti remedio contra illa, ſolumque videtur pro tunc apponi conditio ad ſumendam ſufficientem experientiam neceſſitatis talis remedij: ideoque impleta conditione, ſatis voluntarium, & conſummatum relinquitur votum religionis, vt remedij contra peccata quod merito cenſendum eſt votum ſimpliciter religionis, ac ſubinde reſeruatum. Idemque cenſeo ſi actio pœnalis, & oneroſa promittatur in gratiarum actionem pro actu virtutis, vel pro peccato euitando, vt ſi quis voueat peregrinari Compoſtellam, ſi à lapſu carnis tanto tempore conſeruetur, vel quid ſimile: hoc enim votum impleta conditione abſolutum eſſe cenſeo, ac reſeruatum, quia non eſt pœnale, licèt fortaſſe opus ſit pœnale, & vt tale promittatur, quia promittitur ex directo affectu, & cum plena determinatione pro tali euentu.

Duobus modis votū pœnale fieri poſſe.

Vouens religionem vt vitet peccata, & occaſiones mouetur ex affectu ad religionem.

CAPVT XXIV.

De votis ſub diſiunctione factis de materia reſeruata, & non reſeruata.

1. Votū factū ſub diſiunctione de materia reſeruata, & non reſeruata non eſſe reſeruatum.

Contingit ſæpè vouere ſub hac forma, *Voueo peregrinari Ieroſolymam vel centum aureos in eleemoſynam dare, ſeu promitto peregrinari, vel Romam, vel Lauretum.* De huiuſmodi ergo voto ſolet inquiri, an reſeruatum ſit? In quo dubio breuiter dicendum eſt, *re exiſtente integra*, id eſt, non mutata voluntate vouentis, nec facta determinatione ex parte materiæ, votum non eſſe reſeruatum. Ita tenent communiter moderni Doctores, qui hoc attingunt. Ratio eſt, quia illud nō eſt votū Romanū ſimpliciter loquendo: ergo non comprehenditur ſub reſeruatis. Itē quia ille poteſt implere votum circa materiam non reſeruatam per regulam *In alternatiuis*, de Regul. Iur. in 6. ergo nō eſt ſimpliciter obligatus ad materiam reſeruatam: ergo illa obligatio, quæ immediatè ex illo voto naſcitur, ſimpliciter diſpenſari oportet, vel commutari in aliam determinatā quæ reſeruata non ſit, vel etiam poſſet auferri pars illa materiæ reſeruatæ, & alia ſola relinqui, vel pars reſeruata poſſet in aliam non reſeruatam commutari, relinquendo votum diſiunctū. Nā, ſuppoſita non reſeruatione voti, hæc omnia cadunt ſub eandē poteſtatē, ſi cauſa ſubſit proportionata.

2. Votū ſi fiat diſiunctiuū circa vtrāq; partem reſeruatam, eſt reſeruatum.

Oportet autem, vt altera, vel aliqua pars diſiunctionis fuerit de materia non reſeruata: nam ſi fiat votum diſiunctiuum circa vtramque materiam reſeruatam, vt voueo caſtitatem, vel religionem, clarum eſt, votum eſſe reſeruatum, quia neceſſariò impleri debet in materia reſeruata, & ita totum illud æquiualet ſaltem voto determinato de minori parte diſiunctiuæ, quod reſeruatum eſt. Sed quid de hoc voto, *Voueo religionem, vel clericatum in ſacris*? Dico non eſſe reſeruatum, quia in eo habet etiam locum ratio facta. Maius dubium eſſe poſſet de hoc voto, *Promitto caſtitatem, aut ordinari in ſacris*: nam in illo quidquid eligatur, ſeruanda eſt caſtitas; ſed nihilominùs non eſt votum reſeruatum, quia pars materiæ, quoad clericatum, reſeruata non eſt, & licèt illa eligatur, nondum eſt obligatio ad caſtitatem donec cum effectu ordinatio fiat, & tunc obligatio ad caſtitatem oritur ex nouo voto, non ex priori diſiunctiuo.

An promittere caſtitatem, vel ordinari in ſacris ſub diſiunctione ſit votum reſeruatum.

Dixi autem in aſſertione, *re exiſtente integra:* quia ſi mutatio fiat, tunc limitatione, ſeu diſtinctione opus eſt: Poteſt enim mutatio fieri per electionem vouentis, vt ſi poſt primum votum emiſſum, voluntariè determinat ſuam obligationem ad alteram partem voti reſeruatam. Quod duobus modis fieri poteſt. Primò per ſolum propoſitum exequendi votum in parte materiæ reſeruatæ, & quamdiu ſiſtitur in ſolo propoſito pertinente ad executionem voti nō mutatur votum, nec obligatio eius, quia propoſitum illud, iuxta ſuprà dicta, non inducit obligationem: vnde & mutari poteſt ſine ſpeciali peccato, & non reddit votum minus diſpenſabile, quàm antea erat. Secundò poteſt id fieri per abſolutam voluntatem ſe obligādi ad partem materiæ reſeruatā. Et tunc quaſi nouum votum emittitur & contrahitur, ac determinatur obligatio ex conſenſu partium, quæ & ideo mutari ampliùs nō poterit arbitrio vouentis, ſed tenetur implere votum in parte quam decreuit, ideoque iam illud votum eſt ſimpliciter religionis, verbi gratia, ac ſubinde reſeruatum. 3.

4. An votum ſub diſiunctione in materia reſeruata, ſit reſeruatum.

Alia mutatio poteſt contingere ex parte materiæ, quia, verbi gratia, vouit quis religionem ingredi, vel talem eleemoſynam facere, & poſtea factus eſt impotens ad eleemoſynam, & tunc dubitari poteſt, an ille obligetur ad religionem determinatè, & conſequenter, an illud votum ſit reſeruatum? Reſpondeo, quoad obligationem non eſſe dubium, quin ſi perſeuerante obligatione alternatiua, altera

Votum obligat, vt impleatur, eo modo quo poteſt.

altera pars facta eſt impoſsibilis, implenda ſit obligatio in altera parte? Quia votũ obligat, vt impleatur, eo modo quo poteſt. Nihilominùs tamen dico, votum non fieri reſeruatum, quia numquam eſt votum determinatũ talis materiæ, & applicatio obligationis ad illam prouenit ex ſolo facto, ſeu ex impoſſibilitate materiæ, quæ eſt per accidens, non ex vi vinculi.

5. Obiectio.

Dices; Etiam votum cõditionatũ & quaſi diſiunctum, & tamen impleta conditione obligat, ita vt ſit reſeruatum: idem ergo erit in præſenti, vel è conuerſo, ſi votum diſiunctiuum facta determinatione ad alteram partem non fit reſeruatum, nec conditionale fiet, impleta conditione. Reſpondetur

Solutio. Votum, licet ſub conditione fiat, non eſt diſiunctiuum.

tamen negando conſequentiam vtramque: nam votum, licet ſub conditione fiat, non eſt diſiunctiuum, ſed determinatè eſt de tali materia, & cõditio non ampliat, nec variat materiam, ſed ſuſpendit conſenſum pro eo tempore, pro quo non impletur; pro illo autem, in quo fuerit impleta conditio, conſenſus eſt conſummatus, & abſolutus, & ita non per accidens & præter intentionem vouentis fit illa determinatio, & abſoluta obligatio, ſed per ſe, & vi ipſius voti. In præſenti autem caſu determinatio obligationis non eſt ex vi voti, ſed per accidens; & quaſi de facto potiùs quàm ex natura obligationis, & ideò non eſt ſimilis ratio.

CAPVT XXV.

De poteſtate delegata ad diſpenſandum, vel commutandum, vota reſeruata.

1\. Conſtat ex hactenus dictis, poteſtatem ordinariam ad tollenda hæc vota, in ſolo Summo Pontifice eſſe poſt reſeruationem, ſaltem regulariter loquendo: nam dubitari poſſet, an hæc regula patiatur exceptionem, quod infrà videbimus. Hinc ergo fit, vt ſecluſa delegatione, ſeu commiſſione, nullus inferior poſſit illa vota mutare: nam hæc eſt vis reſeruationis. At verò media delegatione, certum eſt, poſſe hanc poteſtatem inferioribus committi, quia eſt delegabilis, vt conſtat, & ita habet Eccleſiæ vſus. Vnde etiam conſtat, poſſe delegari non tantùm Epiſcopis, ſed etiam inferioribus clericis, quia quoad hoc eadem eſt ratio de his votis, quæ de aliis. Imò dicunt aliqui, hanc delegationem non habere vim delegationis reſpectu Epiſcoporum, ſed tantùm reſpectu inferiorum; quia eo ipſo, quòd Epiſcopis cõceditur reſpectu ſubditorum, incipit eſſe in eis ordinaria poteſtas: quia per illam conceſſionem tollitur reſeruatio, qua ſublata, Epiſcopus poteſtate ordinaria talia vota commutare poteſt. Sed licèt hoc eſſet verum, quando reſeruatio ſimpliciter tolleretur, vel perpetua conceſsio fieret, Epiſcopali dignitati tamẽ in his ordinariis conceſsionibus ac facultatibus, id locum non habet, quia etiam reſpectu Epiſcoporum ſunt tantùm delegationes, quia fit ſolùm commiſsio temporalis quæ fit tantùm perſonæ, & quia non propriè tollitur reſeruatio, ſed communicatur iuriſdictio ſuprà reſeruata. Itaque in hoc nullo eſt differentia, ſed tales conceſsiones eodem modo intelligendæ ſunt reſpectu Epiſcoporum, ac reliquorum.

Poteſtas diſpenſandi in his votis eſt delegabilis.

Reſpectu Epiſcoporũ ſunt tantùm delegationes commiſſiones diſpẽſandi in his votis.

2\. An per conceſſionẽ generalem diſpenſandi in votis comprehendãtur hęc vota reſeruata.

Solùm ergo ſupereſt dubium, an per conceſsionem generalẽ diſpẽſandi in votis, intelligãtur hæc cõmiſſa, vel oporteat ſpecialem mentionem eorum facere? Ratio autem dubitandi eſſe poteſt: quia tale dubium ſolùm cadere poteſt in delegationem ab ipſo Pontifice factam: nam ſi Epiſcopus deleget hanc poteſtatem clarum eſt, non comprehendere vota Pontificia, quia non poteſt delegare, quod nõ habet; Pontifex autem poteſt; ergo ſi generaliter concedit poteſtatem ad diſpenſandum in votis, intelligitur de his omnibus, quæ ipſe poteſt diſpenſare; ergo etiam de reſeruatis.

3\. Reſolutio negatiua. Ca. Si Epiſcopus. Sub generali conceſſione non veniunt ſpecialia.

Nihilominùs reſolutio communis eſt, ſub hac generali conceſſione non venire vota reſeruata, argumento c. *Si Epiſcopus* de Pœnit. & Remiſſ. in 6. vbi de caſibus reſeruatis ſimilis regula ſtatuitur. Et fundatur in alia, quòd *ſub generali conceſſione non veniunt ſpecialia.* Regula iuris 81. in 6. & ita non obſtat vniuerſalis conceſsio, etiam cum poſitiua diſtributione, quia illa eſt ſecundum ius intelligenda, & in iure habet prædictam limitationem. Quæ videtur ſatis declarata, & ad hanc materiam applicata in Extrauag. *Et ſi Dominici* 2. de Pœnit. & remiſſ. vbi declaratur, non concedi talium votorum commutationem, *Niſi ex ſpeciali cauſa, & certa ſcientia Papæ.*

Ext. Et ſi Dominici.

4\. Quorundã limitatio.

Quidam verò reſtringũt hanc regulam ad vota caſtitatis & religionis. Nam vota peregrinationum putãt cõprehendi ſub generali cõceſsione. Ita ſentit Soto lib. 7. q. 4. art. 3. vbi in fine corporis ait, votum Ieroſolymitanum debere expreſſè excipi; vt intelligatur nõ conceſſum. Et ſequitur Emmanuel Rodrigues in Sum. 2. p. c. 97. n. 1. in fine, & inſinuat Henricus lib. 7. de Indul. c. 3. n. 6. lit. A. approbat Sancius lib. 8. diſp. 9. de Matrimon. n. 2. qui Auctores nullam probationem adducunt, niſi proprium arbitrium, quia vota peregrinationum non ſunt tanti momenti ſicut alia duo, vel quia eorum reſeruatio non eſt tam antiqua. Sed hoc pendet ex alia quæſtione, an illa tria vota peregrinationum ſint verè, ac propriè reſeruata, necne? Ego autem ſuppono eſſe ita reſeruata, vt Epiſcopi per ordinariam poteſtatem iam non poſsint in eis diſpenſare, vel illa mutare, quod infrà videbimus. Hoc autem ſuppoſito; non poſſum illi ſententiæ adhærere, ſed potiùs exiſtimo etiam in illis eſſe verum niſi exprimantur, non intelligi conceſſa in vniuerſali clauſula. Probatur quia ſunt ſimpliciter reſeruata: ergo in eis ſuccedit regula iuris, & dictum caput *Si Epiſcopus.* Probatur conſequentia, quia differentia ſecundum magis, & minus, vel ſecundum antiquitatem reſeruationis, non facit exceptionem in illa regula. Nam etiam inter peccata reſeruata quædam ſunt longè grauiora, & antiquiora aliis, & nihilominùs, quoad hoc, vt reſeruata non comprehendantur ſub generali conceſsione, omnia ſunt paria: ergo idem dicendum eſt in votis, ſuppoſita vera reſeruatione: nam eſt eadem ratio: quia ex vi reſeruationis obtinent ſpecialitatem, ratione cuius non comprehenduntur in clauſula generali.

Soto. Eman. Rod. Henric. Sanc.

Inter peccata reſeruata alia aliis grauiora ſunt.

5\. Obiectio.

Dices etiam inter caſus reſeruatos, quidam ſunt magis reſeruati quàm alij, vt caſus Bullæ Cœnæ reſpondeo, ad hoc, vt non cõprehendantur ſub clauſula generali abſoluendi ab omnibus peccatis, omnes caſus reſeruatos eſſe æquales, ſed quoſdam habere maiorẽ ſpecialitatem in hoc, vt etiam in generali clauſula concedente caſus reſeruatos, non cõprehendantur, de qua ſpecialitate non iudicatur ex materia vel antiquitate, ſed ex vſu, vel declaratione Pontificum: ergo in præſenti vota reſeruata conuenire debent, ſaltem in prima regula, vt ſub generali clauſula non comprehendantur. In alio verò nullum illorum habet dictam ſpecialitatem, quia nullibi declarata eſt, nec vſu introducta, vnde ſi concedantur vota reſeruata abſolutè, & ſine alia declaratione, vel exceptione, ſine dubio comprehendentur etiam votum caſtitatis, & religionis: ergo illa limitatio

Solutio.

Caſus reſeruati omnes ſunt æquales, quamuis non omnes in generali clauſula cõprehendantur.

mitatio valdè voluntaria eſt, & ideò non auderem illam ad praxim applicare.

6. *Cõfirmatio. Pontifex per generalia verba non concedit priuatis quod negat Epiſcopis. Ext. Et ſi dominici.*

Et confirmatur primò, quia non eſt credibile, Pontificem per ſola generalia verba concedere priuatis perſonis quod negat Epiſcopis. Confirmatur ſecundò, quia ſecundum communem vſum, quando vult illa concedere, exprimit illa. Denique hoc videtur conuinci ex d. Extrauagant. *Et ſi dominici.* 2. nam ibi numerantur illa quinque vota, & additur, vt nemo audeat illa commutare, *Niſi ex ſpeciali licentia, & certa ſcientia noſtra:* ergo ſtatuit Papa, vt omnia ſint ſpecialia, & non comprehendantur ſub generali clauſula, imò declarat Papa, vt de tali licentia tunc conſtare cenſeatur, *Cùm in ſignatura noſtra deſuper manu noſtra ſcriptum, aut in literis noſtris expreſſum fuerit, &c.*

7. Nihilominùs tamen negandum non eſt, vota peregrinationum intelligi conceſſa, quando Papa omnia concedit, & excipit ſolùm vota caſtitatis, & religionis; nam exceptio illa firmat conceſſionem quoad alia, quæ ſine dubio ſunt minora. Aliquando verò excipitur etiam expreſſè votum Ieroſolymitanum & tacentur alia, vt in bullis Cruciatæ excipiũtur vota caſtitatis, religionis, & Hieroſolymitanum, & tunc exceptio firmat conceſſionem quoad reliqua vota peregrinationum, quia ſine dubio minora ſunt, & faciliùs conceduntur, ſemper tamen oportet, vt aliquo ſufficienti ſigno indicetur conceſſio. Rectè autem admonet Soto ſuprà, quòd licèt excipiatur votum Ieroſolymitanum, & taceãtur vota caſtitatis, & religionis (vt de quadam Bulla Sanct. Antonij ipſe ibi refert, & de Bulla Sanctæ Trinitatis idem circumfertur) nihilominùs illa vota non cenſentur conceſſa ſub tali conceſſione, ſed vel ſupponuntur excepta iure antiquiſſimo, vel certè, excepto inferiori, cenſentur excepta maiora, & ad ſummum eſſe comprehenſa minora. Et iuxta hæc iudicandum eſt de ſimilibus formulis delegandi hanc poteſtatem, quæ ponderandæ ſunt, & cum illa Extrauaganti Sixti IV. conferendæ, vt ſecundum illam limitentur, vel extendantur.

Votum Ieroſolymitanũ expreſſè aliquando excipitur.

Aduertẽdũ. Soto. Votum caſtitatis & religionis ſemper exceptũ intelligitur.

8. *An cẽſeatur cõceſſũ votũ religionis non expreſſũ in cõceſſione cũ cõceduntur omnia vota, etiam caſtitatis. Reſolutio negatiua.*

Solùm poſſet quis dubitare, ſi concedantur omnia vota, etiam caſtitatis, tacito religionis, vel è conuerſo, quid dicendum ſit? Reſpondeo in primis talem conceſſionem non eſſe in vſu in ordinarijs Iobeleis, & Bullis cruciatæ, & confraternitatum aut religionum, & ideò fortaſſe de illo caſu in ſpeciali nihil dicitur ab Auctoribus: illo tamen poſito, dico conceſſionem eſſe intelligendam, vt ſonat, ita vt inter illa duo vota intelligatur conceſſum, quod exprimitur, & non conceſſum, quod tacetur, quia reputantur ferè æqualia, & ideo ex conceſſione non poſſumus colligere aliud eſſe etiã conceſſum: tum quia à diuerſis non fit illatio, tum quia maius eſt concedere vtrumque, quàm vnum. Vnde Pontifex exprimendo vnum, & tacẽdo aliud, indicauit, velle ſe facere aliquam ſpecialem gratiam, ſed non omnem, quam poteſt.

9. At verò maius dubium eſt, ſi concedantur omnia vota, & excipiatur votum caſtitatis, an cenſeatur conceſſum votum religionis, vel è conuerſo. Quæ forma etiam non eſt in vſu, ſed quoties vnum horum excipitur, ſolet excipi aliud. Poſito tamẽ illo caſu videri poteſt res dubia: nam hinc apparet ſub vno debere intelligi comprehenſum aliud, quia quaſi eiuſdem rationis reputantur. Item quia quodcumque illorum tam graue eſt, & tam reſeruatum, vt non intelligatur concedi per viã argumentationis, niſi exprimatur, quia poteſt vnius exceptio ex primi, vel caſu, vel aliqua alia occaſione, & ideo non ſatis conſtat aliud eſſe conceſſum, cùm æquè graue exiſtimetur.

Sub vno intelligitur aliud.

In contrarium verò eſt, quia ibi habet locum regula, quòd exceptio firmat regulam in contrarium quoad omnia, quæ ſub tali exceptione non continentur: hîc autem nulla eſt ratio, ob quam votum caſtitatis ſub voto religionis cõprehendatur, cùm ſint diuerſa & ſe habeant ſicut excedens, & exceſſum, ita vt non liceat ab vno ad aliud quaſi à minori argumentari. Quin potiùs excipiendo vnum videtur Pontifex alterius gratiam concedere. Denique explicatur exemplo relato à Gloſſa ſuprà citata in Extrauagan. 1. de Pœniten. & remiſſ. verb. *confitebuntur*, quæ ait, Bonifaciũ VIII. declaraſſe, per indulgentiam pleniſſimam anni ſancti tolli omnia vota, excepto Ieroſolymitano, & ingreſſu religionis, ibi enim non eſſe exceptum votum caſtitatis indicat illa Gloſſa, & expreſſiùs declarauit Viualdus 3. part. Candelab. cap. 14. num. 19. eſtque probabile propter rationem factam, & quia priuilegia non ſunt reſtringenda, ſed amplianda. In illo autem exemplo (de cuius veritate, quæ ad factum pertinet, nunc non tractamus) poteſt maius dubium ingerere, quomodo excipiendo votum Ieroſolymitanum, non excipiatur à fortiori votum caſtitatis, iuxta ea, quæ in principio dicebamus. Sed dici poteſt, vel ex adiectione ſpeciali voti religionis indicatum eſſe, noluiſſe Papam excipere vtrumque, vel certè ibi eſſe ſermonem de voto in ſubſidium terræ ſanctæ, quod in hac reſeruatione ſolet eſſe magis priuilegiatum, quàm votum caſtitatis, vt videbimus. 10.

Obiectio.

Negatur votum caſtitatis ſub voto religionis comprehendi.

Gloſſ.

CAPVT XXVI.

Vtrùm Epiſcopi, vel qui habent à Pontifice facultatem generalem commutandi vota, poſſint in aliquibus caſibus commutare vota reſeruata?

QVamuis prædicta quinque vota ſint Papæ reſeruata veluti per generalem regulam, adhuc ſupereſt explicandum, an in aliquibus caſibus illa regula patiatur aliquam exceptionem, quod dubium priùs circa Epiſcopos tractabimus, & deinde circa inferiores, qui vtuntur generali facultate delegata à Papa. Dico autem *generali*, quia ſi in ſpeciali ſint commiſſa vota reſeruata, nulla ſupereſt dubitandi ratio de poteſtate, nec illa eſt propriè exceptio, quia iam interuenit formaliter (vt ſi dicam) auctoritas Papæ. Præterea aduerto, in hoc dubio ſolùm eſſe ſermonem de votis, quæ verè, & propriè ſunt reſeruata, & de propria diſpẽſatione, vel commutatione eorum. Nam ſi ex parte votorũ ſumantur aliqua, quæ affinitatem, vel ſimilitudinem habẽt cum reſeruatis, in eis multa poſſunt aſſignari, quæ per Epiſcopum poſſunt tolli; ſed illæ etiam nõ ſunt exceptiones à regula reſeruationis talium votorum, ſed ſunt declarationes materiæ, in quam cadit reſeruatio, & talis eſt, quam ſuprà tractauimus de votis pœnalibus, & plures aliæ, quæ de voto caſtitatis partiali, vel religionis tractari ſolent, quas in propria loca reſeruamus. Igitur hîc loquimur, ſuppoſita perfecta materia, & obligatione voti reſeruati, an ſint aliqui caſus, in quibus Epiſcopi poſſint in eis diſpenſare. 1.

Senſus difficultatis.

Primus caſus, ſeu prima exceptio aſſignari ſolet de votis caſtitatis, verbi gratia, vel religionis, quæ ab impuberibus emittuntur, & à parentibus irritari. 2.

Aliquot exceptiones circa vota reſeruata.

tari poſſunt. Nam hinc inferunt aliqui, poſſe etiam per Epiſcopum diſpenſari. Ita ſumitur ex Gutierrez lib.2.Quæſtionum Canon.c.22.n.49.vbi generalem regulam conſtituit, omne votum ſubditi irritabile à ſuo Superiore,ſeu domino,etiamſi ſit caſtitatis, religionis, aut ſimile, poſſe diſpenſari ab Epiſcopo,ponitque exempla in votis caſtitatis coniugum, regulam tamen extendit ad parentes, dominos, ac prælatos. Citat autem Syluestrum, Nauarrum,Sotum & alios, qui de ſolis coniugibus loquuntur: de quibus ſatis dubium eſt,an poſſit Epiſcopus votum caſtitatis factum poſt matrimonium cõſummatum tollere,vel in toto,vel in parte? quod in proprium locum reſeruamus, quidquid verò de hoc ſit, hoc non pendet ex poteſtate irritandi vota coniugum inter ſe, nec per illam regulanda eſt poteſtas Epiſcopi, vt dicemus. Idem ergo eſt de parente, domino, & ſimilibus.

Omne votũ ſubditi irritabile à domino,poteſt ab Epiſcopo diſpenſari.

Excluditur exceptio.

3. Dico ergo, regulam non eſſe veram, & conſequenter dictam exceptionem non eſſe admittendã, quia nullo iure fundatur. Et quia poteſtas irritandi, & diſpenſandi ſunt longè diuerſæ, & ex principiis diſtinctis oriuntur, & ideo ab vna ad aliam argumentari non licet. Vnde licèt parens, vel maritus poſſit irritare vota filij, aut vxoris,non tamen poteſt in illis diſpenſare,vt bene notauit Sotus libr.7. de Iuſt. quæſt. 3. artic. 1. ergo ex eo, quòd pater poſſit irritare hæc vota filij impuberis, non rectè colligitur poſſe Epiſcopum illa diſpenſare,vel commutare. Denique reſeruatio non opponitur irritationi, quia non tollit poteſtatem dominatiuam, ſed opponitur iuriſdictioni, quam ſubtrahit,ac limitat: ergo licet facta reſeruatione pater poſſit irritare,nihilominus non poteſt Epiſcopus diſpenſare. Quapropter ſi pater nolit irritare votum filij caſtitatis, vel religionis; non propterea poterit Epiſcopus diſpenſare: quia illud eſt votum validum,& ſimpliciter talis materiæ, ac ſubinde reſeruatum. In ſeruo autem non habet locum illud exemplum, quia non poteſt dominus irritare votum caſtitatis ſerui, nec propriè votum religionis, licet poſſit exequutionem eius impedire. Votũ autẽ peregrinationis Ieroſolymitanæ fortè poteſt irritare, & illo admiſſo, non ſequitur poſſe Epiſcopum in illo diſpenſare, cùm iuriſdictionem non habeat, & idem eſt in omnibus ſimilibus.

Parẽs & maritus poteſt vota filij & vxoris irritare,non tamen diſpenſare.

4. Secundò excipiunt aliqui hæc vota ex metu facta: nam tunc aiunt poſſe Epiſcopum in eis diſpenſare. Ita tenet Angelus *Votum* 4. num. 9. ſequitur Tabienna verb. *Diſpenſatio*, licet videatur ſimul poſtulare periculum frangendi votum: ex cap. *Veniẽs*, Qui Clerici,vel vouen. vbi Panormitanus, Antonius & alij hoc ſequuntur. Sed de ratione periculi dicemus ſtatim, nunc de metu diſtinguere poſſumus inter metum iuſtum, ſeu cadentẽ in virũ conſtantẽ, & minorẽ. De metu inſufficienti,& non iuſto dico, per ſe non ſufficere, quidquid dicat Angelus, quia nullo iure cauetur, nec etiam d. c. *Veniens*, quod plures alias circumſtantias inuoluit,& plures habet ſenſus,vt infrà dicam. Nec vlla ratione fundari poteſt, quia metus ille ad ſummùm cauſat quoddam inuoluntarium ſecundum quid, quod non ſufficit, quia eo non obſtante, eſt voluntarium ſimpliciter, & votum eſt validum, & ſimpliciter talis materiæ. Item aliàs excipienda eſſent vota facta in periculo mortis,vel naufragij,quia ſæpe ſunt magis inuoluntaria ſecundũ quid. Nã quòd illa nõ ſint ex metu directè immiſſo ad votũ extorquendum, parũ refert, quia ſolùm per hoc additur ratio iniuriæ, quæ eſt impertinens ad votum,vt ſuprà dixi,& conſequen-

Vota ex metu facta aliqui excipiũt. *Angel. Tabien. Panorm. Anton.*

In metu inſufficienti,& iuſto nulla eſt exceptio.

A ter nihil etiam refert ad reſeruationem eius, maximè quando metus leuis fuit.

At verò quãdo metus eſt iuſtus,& cadens in conſtantem virum, vel votum eſt inualidum, vt habet probabilis opinio,& ſic non eſt neceſſaria diſpenſatio: vel ſi reputatur validum iuxta contrariam opinionem, videtur etiã de illo procedere ratio facta, vt per Epiſcopum diſpenſari non poſſit. Nihilominùs tamen in tali voto alia ratione poteſt dicta exceptio ſuſtineri, quia dubium eſt, an talia vota valida ſint, vel nulla ipſo iure,ſiue naturali, ſiue Eccleſiaſtico: quãuis enim probabilis opinio ſit,eſſe valida,tamen contraria non caret probabilitate, quæ ſufficit,vt voti obligatio non ſit certa, & hac ratione poterit Epiſcopus in tali voto diſpenſare. Nam B in primis ad illum pertinet,declarare, an metus ſit grauis,& cadens in cõſtantem virum; ſi de hoc etiã dubium oriatur. Facta autẽ hac declaratione, vel ſi de re ipſa ſatis certò cõſtet, probabile eſt poſſe vouentem,ſe conformãdo opinioni probabili, nõ ſeruare tale votum, non recognoſcendo in ſe obligationem eius: ergo à fortiori poterit Epiſcopus diſpẽſare in tali voto,eritque melius,& tutius ad tollendos ſcrupulos, vel ſcandalum, vt ſtatim dicam. 5.

Quid dicẽdũ ſit de votis omiſſis per metum grauem.

Imò hîc poſſumus generalem regulam cõſtituere,quoties de valore voti caſtitatis, aut ſimili,fuerit morale dubium,ſiue illud ſit dubium facti, ſiue iuris,& ſiue ſit negatiuum propter coniecturas,quæ non ſufficiunt ad determinatum iudicium ferendũ, ſiue ſit poſitiuum,ex opinionibus probabilibus cõ- C trariis,tale votum nõ eſſe reſeruatum, ſed poſſe per Epiſcopum tolli. Hoc patet, tum ex alia regula ſuprà poſita, quòd hæc reſeruatio eſt valdè ſtricti iuris,& ideo reſtringenda: ergo debet intelligi de votis certis,& indubitatis: nã dubia vota nõ ſunt vota ſimpliciter, ſed ſecundũ quid; tum etiam quia de peccatis & cẽſuris reſeruatis ſimilis regula ab omnibus admittitur. Circa hãc verò regulã oportet aduertere ſuprà dicta de voto dubio: nam poteſt dubiũ eſſe tale,vt votũ nõ obliget,vt ſi dubito, an cõſenſerim,&c.& tũc nõ erit neceſſaria diſpenſatio, tamen ſi ad cautelã, vel ad tollendũ aliquod ſcandalũ Epiſcopi diſpenſatio petatur,nõ erit malũ,nec inutile,& ipſe dare illam poterit, vt conſtat. Regula autẽ propriè traditur propter caſus dubios, in qui- D bus dubiũ per ſe non ſufficit ad excuſandum vouẽtem ab obligatione voti,vt ſuprà lib. 4. cap. 4. viſum eſt,& in eis credimus eſſe reſtringẽdam reſeruationẽ,vt ſolùm vota omninò certa cõprehendat. 6.

Generalis regula,& exceptio circa vota de materia reſeruata,quando de iſtorum emiſſione dubitatur.

Dubia vota non ſunt ſimpliciter, ſed ſecundum quid.

Tertiò excipiunt aliqui caſus communiter accidentes, in quibus iuuenes, vel alij incompoſiti homines talia vota emittunt: ita ſignificant Henricus & Viualdus præcedenti capite allegati, ex quodam principio,quod Epiſcopus poteſt diſpẽſare in caſibus cõmuniter accidentibus,vt tradidit Caietanus 1.2.q.97. art.4.quẽ ibi ſequitur Medina & Soto lib.1.de Iuſtit. q.7. artic.3. & alij. Sed hoc intelligi poteſt,vel de frequentia faciendi talia vota, vel de frequentia frangendi illa poſtquã facta ſunt. Hic poſterior ſenſus coincidit cũ periculo tranſgreſſio- E nis voti,de quo ſtatim dicetur. In priori autem ſenſu non video,quomodo principium illud poſſit ad diſpenſationẽ in votis reſeruatis applicari. Nã illa doctrina Caietani datur de legibus Eccleſiaſticis generaliter,& ſine vlla reſeruatione latis, in quibus ſæpe occurrit ordinaria neceſſitas diſpẽſandi, & ita eſt illa doctrina probabilis, vt in ſuo loco dicemus. Fũdatur autẽ non in frequentia,vel multitudine taliũ legũ,ſed in frequẽti occaſione,& neceſſitate nõ ſeruãdi legẽ,& cõſequenter diſpẽſandi, ne cogatur 7.

Aliorum exceptio.

Caietan. Medin. Soto.

XXX 3 homines

homines, vel tranſgredi legem ſua auctoritate, vel cum magna difficultate, & periculo illam ſeruare. A Hæc autem ratio non procedit in frequentia vouendi: nam vnumquodque votum ſolùm obligat vouentem, & vnuſquiſque poteſt votum ſuum ſeruare: ergo hæc frequentia impertinens eſt ad præſumendam iuriſdictionem contra reſeruationem. Vnde etiã confirmatur, quia alij Auctores loquuntur de legibus communibus, in præſenti autẽ agimus de votis ſpecialiter reſeruatis, in quibus parum refert frequentia votorũ, quia neque hæc ignoratur à Põtifice reſeruante, neque in eis neceſſitas diſpẽſationis tanta eſt, neque tam frequens, quãta in illis legibus eſſe ſolet. Adde, quòd etiam in legibus Eccleſiaſticis, quando diſpenſatio alicuius legis reſeruata eſt Pontifici, vt eſt, verbi gratia, in impedimẽtis B dirimentibus matrimoniũ vel in cenſuris reſeruatis, frequentia caſuum nõ dat iuriſdictionẽ Epiſcopis ad diſpenſandum, vel abſoluendum, niſi alia ſpecialis neceſſitas interueniat. Igitur neque in votis reſeruatis obſtat frequentia, quominùs reſeruatio integra maneat, ſiue illa frequentia oriatur ex indiſcreto modo vouendi, ſiue ex alia cõſuetudine.

Frequentia caſuũ nõ dat iuriſdictionẽ Epiſcopis ad diſpenſãdum.

8. Additur ergo quarta exceptio de caſibus, in quibus imminet graue periculũ tráſgreſſionis, vt ſi quis expertus ſit verſari in magno conſcientiæ periculo, ſi habeat continentiæ votum. Hanc ponit Angelus d. num. 9. ſequitur Tabien. ſuprà, & Armilla verb. *Diſpenſatio* num. 17. Hi verò ſimul requirunt, quòd votum fuerit ex metu factum, vt dixi. Sed vt hæc exceptio aliquam veriſimilitudinem habeat coniungenda eſt cum illa neceſſitate difficultas magna, vel C moralis impoſſibilitas recurrendi ad Pontificem. Nam ſi hic recurſus ad illum pateat, ſola cauſa ſufficiens diſpenſationis, quę ex illo periculo naſcitur, non eſt ſufficiens, vt Epiſcopus poſſit diſpenſare, vt eſt per ſe euidens. Tum quia aliàs ob quamcumque aliam legitimam cauſam poſſet Epiſcopus diſpenſare, etiamſi aditus ad Pontificem non eſſet impeditus, & ita vana eſſet reſeruatio. Tum etiam quia cauſa diſpẽſationis, etiamſi ex periculo quocumque oriatur, ſine poteſtate non ſufficit ad diſpenſationem: per reſeruationem autem ablata eſt poteſtas, quæ nõ reſtituitur propter ſolam neceſſitatem diſpenſationis, quãdo hæc poteſt à Pontifice poſtulari: ergo. Vnde conſtat ex communi vſu in facultatibus, D quæ à Pontifice dantur ad commutanda vota caſtitatis, vel Religionis, frequentiùs allegari pro cauſa periculum incontinentiæ: ergo ſignum eſt, nõ obſtante tali periculo, votum ſemper manere reſeruatum. Non ergo ſufficiunt illæ duæ conditiones poſitę ab Angelo, Armilla, & Tabienna cum Canoniſtis, niſi adſit hæc de difficili aditu ad Pontificem. Et ſi hæc adſit, & reputetur ſufficiens, conditio metus non erit neceſſaria, ſed ratio periculi, vel alterius ſimilis neceſſitatis ſufficiet.

Exceptio de caſibus, in quibus graue imminet periculum tranſgreſſionis voti. *Angel. Tabien. Armil.*

9. Tota ergo difficultas eſt, an exiſtente hoc periculo, vel alia æquiualenti neceſſitate, & interueniente impotentia, vel graui impedimento adeundi Pontificem, vel petendi ab illo commutationẽ, vel diſpenſationem, Epiſcopus poſſit in tali euentu E diſpenſare in quocumque voto aliàs reſeruato? In quo puncto valdè communis ſententia affirmat, in eo caſu poſſe Epiſcopum diſpenſare. Id à fortiori tenent Summiſtæ allegati, & Canoniſtæ in cap. *Veniens*, præſertim Panorm. in 6. citans Speculatorem tit. de Legibus §. *Nunc de Epiſcopo, &c.* numer. 122. Idem clariùs Sylueſter. *Votum* 4. quæſt. & verb. *Diſpenſatio* quæſt. 9. Nauarrus cap. 12. num. 76. Palacius in 4. diſtinct. 38. d. 3. Aragon 2. 2. quæſt. 88.

Punctum difficultatis.

Panor. Syluest. Nauar. Palac. Aragon.

articul. 12. qui ſine cauſa adducit Sotum, & Cordubam pro hac ſententia. Eandem tenet latè, & referens plures Sancius lib. 8. de Matrimon. diſp. 9. num. 22. & 23. Quę ſententia fundatur ſolùm in cõiectura mente Pontificis, quia non videtur veriſimile, voluiſſe Pontificem reſeruationem hanc facere cum tanto rigore, vt relinquantur homines ſine remedio in grauiſſimis neceſſitatibus, & periculis, in quibus ad ipſum, nec per ſe, nec per alios recurrere poſſunt. Quę coniectura eſt valdè probabilis maximè cùm hæc reſeruatio non ſit tam neceſſaria ad bonum commune Eccleſiæ, vt cum maiori rigore intelligenda videatur: imò aliter intellecta videri poſſet in deſtructionem potiùs, quàm in ædificationem quoad illum rigorem. Hanc ergo ſententiam nunc admitto, & propono, vt practicè probabilem, & ſecuram, maiorem autem examinationem eius remitto in tractatũ de legibus, quia cenſeo pendere ex principio generali de poteſtate, quam habent Epiſcopi ad diſpenſandum in legibus Pontificiis in ſimilibus caſibus: nam quoad hoc videtur eſſe eadem ratio.

Sanc.

Aduerto nihilominùs ad maiorem huius puncti declarationem, inter vota reſeruata quatuor eſſe affirmatiua, ſcilicet peregrinationum, & Religionis, licet votum Religionis quamquam etiam negationem includat, ſcilicet non ducendi vxorem ſaltem animo conſummandi matrimonium. Inter affirmatiua autem vota, & negatiua hęc eſt differentia, quod affirmatiua non obligant pro ſemper, ſicut negatiua, ſed pro aliquo certo tempore. Ex qua differentia naſcitur, vt in votis affirmatiuis rarò, aut numquam ſit neceſſaria diſpenſatio Epiſcopi propter imminentem neceſſitatem, vel periculum, diſpenſatio (inquam) vel commutatio totius voti, quia ad ſubueniendum illi neceſſitati ſufficit dilatio exequutionis voti. Tunc ergo clarum videtur, non poſſe Epiſcopum ſimpliciter diſpenſare auferendo votum, quia nec cauſa ſufficiens ſubeſt, nec neceſſitas eſt talis, vt huiuſmodi poſtulet poteſtatem. Ad dilationem verò, ſi neceſſitas tanta eſt, vt proponitur, ſæpe non erit neceſſaria diſpenſatio, quia ratione ſubortæ mutationis votum non obligat cum tanto rigore, iuxta ſuperiùs dicta. Quod ſi tunc ab Epiſcopo petatur diſpẽſatio, potiùs erit authentica declaratio, quam ſine dubio dare poteſt, quia nullo modo opponitur reſeruationi. 10.

Aduertendũ circa vota reſeruata.

Differentia inter vota affirmatiua, & negatiua.

Aliquando poteſt eſſe neceſſitas præbens iuſtam cauſam diſpenſandi in dilatione temporis, licet per ſe non auferat rigorem obligationis: & tunc dicunt aliqui, non ſolùm ob impotentiam adeundi Pontificem, ſed etiam iure ordinario poſſe Epiſcopum diſpenſare quoad dilationem exequutionis talium votorum, licèt expreſſius fuerit terminus in ipſo voto. Vt ſi quis vouit intra annũ fieri religioſus poſſe diſpenſare cum illo, vt per alium annum differat, ſi cauſa ſubeſt, quia tunc non diſpenſat in ſubſtantia voti quæ eſt reſeruata, ſed in qualitate, ſeu celeritate. Sed hoc ſecuriùs admittitur applicando ſuperiorem doctrinam, ſcilicet, vt ſi cauſa ſuperueniat, quæ iuſtificet dilationem ſeu diſpenſationẽ eius, & non ſit locus adeundi Pontificem intra præſcriptum voti tempus, tũc poſſet Epiſcopus licentiam dare ad differendum per aliquod tempus: ſi autem cauſa excuſationis poſſit proponi Pontifici conuenienti tempore exiſtimo ad illum eſſe recurrẽdum. Hæc poſterior pars ſuadetur, tum quia ita habet vſus, & cõſuetudo, quę eſt optima legum interpres. Tum etiam, quia talis circumſtantia multùm attingit ſubſtantiam: nam differt totam voti obſeruationem 11.

nem pro aliquo tempore. Et quia per ſimiles diſpenſationes multiplicatas, ſeu ſucceſſiuè conceſſas, poſſet totum votum fruſtrari: nam ſi prima valuit per annum, etiam valebit ſecunda, perſeuerante cauſa, & ſic deinceps. Facile etiam poſt talem dilationem contingunt mutationes, quæ omnino impediunt religioſum, vel aliam voti exequutionem.

12. Quapropter ordinariè non admitto hanc facultatem in Epiſcopis, ſed ſolùm in caſu reſtricto, in quo non poteſt conueniri Pontifex ante completum tempus in voto præfixum. Et tunc poterit Epiſcopus diſpenſare iuxta dictam generalem doctrinam, quæ hîc faciliùs applicatur. Quia re vera illa non eſt diſpenſatio in rigore contraria reſeruationi ſimpliciter, quia non eſt abſoluta diſpenſatio in voto. Item licet demus ordinariè hoc non poſſe fieri cum dictis circumſtantijs, videtur maximè neceſſarium ad ordinariam, & communem gubernationem in caſibus frequenter occurrentibus; ergo non eſt veriſimile fuiſſe ſublatam Epiſcopis, per reſeruationem hanc poteſtatem. Quod ſi interdum contingat, vel ex dilatione fieri impoſſibilem impletionẽ voti pro alio tempore, vel ſi impedimentum adeundi ad Pontificem ſit perpetuum, vel ſi neceſſitas ſit de actu contrario obſeruationi voti etiam in futurum, vt de contrahendo matrimonio poſt votũ ſimplex Religionis: tunc habebit locum in his votis affirmatiuis commutatio, vel diſpenſatio pro ratione cauſæ, vel neceſſitatis.

13. *In voto caſtitatis dilatio nõ habet locum, ſed ſeruandum eſt.* In voto autem caſtitatis non habet locum dilatio, ſed vel ſeruandum eſt, vel ſi eius executio habet aliquod graue periculum, vel incommodum, non habet locum dilatio, ſed diſpenſatione, vel commutatione eius obligatio tollenda eſt. Et ideò fortaſſe Auctores de hoc voto in particulari maximè tractant præſentem quæſtionem. Eadem vero ratio eſt de voto religionis, quatenus obligat ad non contrahendum, vel conſummandum matrimonium: nam ſi periculum imminens ſit in non contrahendo, vel in differendo matrimonio vſque ad reſponſum Pontificis, tunc non habet locum dilatio voti, ſed violatio, ſi contra illud agendum eſt, & ideo neceſſaria eſt commutatio, vel diſpenſatio. In huiuſmodi ergo euentu procedit maximè dicta ſententia. *Aduertendum.* Verumtamen obſeruare hîc etiam oportet, cum illa ſententia ſolùm fundetur in quadam veluti ἐπιεικείᾳ, ſeu pia interpretatione, non eſſe extendendam vltra id, quod in toto rigore exigit moralis neceſſitas, vt ſi neceſſitas ſit contrahendi matrimonium ſtatim, & ſine mora, ne ſequantur ſcandala, vel grauis infamia nobilis fœminæ, vel ne quis moriatur infecto matrimonio ſine legitimatione filiorũ, & fortaſſe cum animæ periculo, vel ſimilia, tunc non eſt ſimpliciter auferendum votum religionis, ſed ſolùm cum limitatione ad ſemel contrahendum, cum tali perſona, & ad talem finem, & non alio modo, & ſi fuerit votum caſtitatis, cum eadem limitatione, & præterea relicta obligatione ſeruandi caſtitatem coniugalem, & ſic de alijs. Quia hoc modo ſatisfit neceſſitati, & ſeruatur reſeruatio, quantùm fieri poteſt.

Votum religionis non auferendũ, ſed limitandũ; cùm neceſſitas imminet.

14. Quod ſi hæc vera ſunt, vix vmquam poterit Epiſcopus hoc titulo diſpenſare totaliter in his votis, ſed quaſi partialiter. Nam in voto Religionis, licet totum videatur auferri quodammodo, tamen magis ſuſpenditur, quàm aufertur, licet ſuſpenſio ſit ad tempus quoddam indefinitum, ſcilicet durante illo matrimonio cuius licentia conceditur: in voto autem caſtitatis etiam eſt partialis tantùm diſpenſatio ex parte materiæ, quia licèt poſſet concedi licentia non tantùm ad reddendum, ſed etiam ad petendum, quia moraliter loquendo non ſubueniretur ſufficienter neceſſitati alio modo; nihilominùs non eſt tollenda obligatio ſeruandi caſtitatem coniugalem. Hinc verò oriebantur variæ quæſtiones circa has diſpenſationes partiales, an fieri poſſint in hoc voto ex ordinaria poteſtate Epiſcopi, & conſequenter quomodo poſſint vota caſtitatis in coniugibus per Epiſcopum diſpenſari, & ſimilia, quæ in proprio tractatu de Voto caſtitatis commodiùs diſputabuntur in ſequenti volumine.

Sed quid ſi in omnibus his caſibus fieri poſſit recurſus ad Nuncium, ſeu legatum Apoſtolicum, numquid erit neceſſarium ad illum recurrere, & non ad Epiſcopum? Aliqui enim ex Modernis affirmant, vt Aragon ſuprà, quẽ ſequitur Emmanuel Rodrigues in Sum. part. 2. c. 100. n. 3. quia legatus habet vices Pontificis, & ideò recurſus ad illum videtur eſſe recurſus ad Pontificem: ergo iam ceſſat neceſſitas Epiſcopalis diſpenſationis, & conſequenter ceſſat poteſtas, quæ ſolùm propter neceſſitatem illi conceditur. 15. *An cum fieri poſſit in diſpenſatione voti recurſus ad nuntiũ, ſi fiat ab Epiſcopo ſit valida. Aragon. Em. Rod.* Alij verò dicunt, etiam tunc eſſe liberum accedere ad Epiſcopum, quia poteſtas ordinaria Nuncij in his caſibus non eſt maior, quàm Epiſcopi, vt ſuppono ex materia de Legibus, & ideo nõ obligat neceſſitas ad petendam diſpenſationem à Nũcio, ſed æquè liberum eſt ad Epiſcopum, vel ad illũ accedere. Et hæc ſententia mihi vera videtur, loquendo de poteſtate ordinaria, quia ſi legatus non poteſt in votis reſeruatis diſpenſare, vel commutare ſuo iure ordinario, in illo etiam caſu non poterit, niſi per eãdem interpretationem, & quaſi ἐπιείκειαν, ergo quoad hoc cenſentur quaſi æquales, ipſe, & Epiſcopus, & ita libera erit optio inter illos, ſicut eſt ad alia vota communia. *Vera ſententia.* Si verò Nuncius haberet pro his caſibus ſpecialem commiſſionem, tunc oportebit vti eius poteſtate, quia tunc procedit ratio facta, quòd tunc eſt ſpecialiter delegatus à Pontifice loco ſui pro ſimilibus neceſſitatibus. Idémque dicendum cenſeo, ſi virtute alicuius priuilegij, vel indulti ſpecialis poteſt aliquis in his caſibus diſpenſare, vt delegatus Pontificius, vt vniuerſaliter dicemus in tractatu de Legibus.

Vltimò dicendum ſupereſt, quod ſecundo loco propoſuimus, an in omnibus his caſibus, in quibus poſſunt Epiſcopi commutare hæc vota, poſſint etiam id facere religioſi, vel alij, qui habent facultatem generalem ad commutanda vota, his reſeruatis exceptis? 16. *An in caſibus, in quibus Epiſcopi poſſunt cõmutare hæc vota, poſſint etiã Religioſi, vel alij generalem habẽtes facultatem?* Et ratio dubitandi eſt, quia per huiuſmodi priuilegia conceduntur Confeſſoribus, vel ſimilibus perſonis omnes caſus Epiſcopales quoad commutationem votorum: ergo in quocumque caſu poteſt Epiſcopus commutare votum aliàs reſeruatum, poterit etiam quilibet habens talem poteſtatem delegatam. Confirmatur, ac declaratur, quia ſi poteſt Epiſcopus in illo caſu vrgentis neceſſitatis commutare tale votum, ideo eſt, quia reſeruatio nõ intelligitur extendi ad caſum illum: ergo quoad illum caſum tale votum non eſt reſeruatum: ergo comprehenditur ſub generali facultate commutandi vota. Imò licèt in ea excipiatur expreſsè votum caſtitatis, non intelligitur exceptum pro illo caſu, quia ſolùm excipitur, vt reſeruatum eſt, & pro illo non eſt reſeruatum.

17. *Reſolutio.* Nihilominùs aduertendum eſt, aliud eſſe loqui de votis, quæ licèt videantur cadere in materiam reſeruatam, re vera reſeruata non ſunt, vt ſunt vota pœnalia in quolibet ſtatu, conditionalia ante impletam conditionem, vel vota partialia, aut temporalia, &c. aliud verò eſſe loqui de votis, quæ re vera

XXX 4 ſunt

ſunt reſeruata, tamen per accidens in aliquo caſu A propter extraordinariam neceſſitatem cenſetur, non eſſe ſublata omninò à iuriſdictione Epiſcoporum. De prioribus vera eſt generalis regula, quicquid poſſunt Epiſcopi circa commutationes votorum, poſſe etiam delegatos Papæ habentes prædicta generalia indulta, ſiue conceſſa ipſis commutantibus, ſiue conceſſa ex parte vouentium ad eligendum confeſſorem, vt per bullam Cruciatæ, Iobilea, & ſimilia. Hanc regulam probat ratio facta, quia talia vota per ſe, ac ſimpliciter non ſunt reſeruata, & ideò poteſtas generaliter delegata ad votum, illa etiam complectitur. Solum eſt aduertendum, regulam datam eſſe de ſola commutatione: nam de hac tantùm loquuntur hæc priuilegia. Et ideò licet extendantur ad omnia vota dicta, non tamen ad omnem actum, B neque ad eundem modum commutationis circa illa: quia non extenduntur ad diſpenſationem, & conſequenter, neque ad commutationem claram, & directam in minùs bonum, ſed ſemper ſub ratione æqualis cum latitudine quadam morali, vt ſuprà dictum eſt. Epiſcopus autem poteſt miſcere diſpenſationem, ſi cauſa ſufficiat, vel etiam omninò diſpenſare. Idem verò cum proportione erit in illis inferioribus, ſi priuilegia etiam de diſpenſatione loquantur.

Quicquid poſſunt circa commutationem votorum Epiſcopi, poſſunt habentes indulta generalia.

Aduertendum.

18. At verò in votis, quæ re vera reſeruata ſunt, nihil poſſunt iſti inferiores delegati ex vi doctorum priuilegiorum in illo caſu extraordinario, in quo creditur, Epiſcopum poſſe ex benigna interpretatione. Ita tenet Emman. Rodrigues in expoſitione Bullæ C §.9. nu.118. & ſumitur ex numero 135. quem alij ſequuntur. Rationemque reddit, quia nomine votorũ, vel caſuum Epiſcopalium, ſolùm intelliguntur illi, qui per ſe, & ordinario iure conceduntur Epiſcopis: non verò illi, qui per ſpecialem commiſſionem, vel extraordinariam interpretationem ad illos pertinere cenſentur: nam tunc eorum induſtria ſpecialiter deſideratur. Sed adhuc vrget ratio facta, quia in his priuilegijs non conceduntur vota Epiſcopalia, ſed ſimpliciter conceduntur vota omnia, cum ſola aliqua exceptione expreſſa: ergo latitudo huius priuilegij nõ eſt menſuranda per ordinem ad caſus Epiſcopales, ſed abſolutè per generalitatem cõceſſionis, quæ comprehendit omnia non reſeruata, inter quæ videtur contineri tale votum pro tali caſu. Neque D etiam videtur verum, in tali caſu conſiderari ſpecialem induſtriam Epiſcopi: nam ipſe poterit tunc illam poteſtatem delegare, vt dicam latiùs in materia de Legibus.

Vota reſeruata nõ poſſunt diſpenſari in caſu extraordinario à delegatis inferioribus Epiſcopo. *Em. Rod.*

19. Reſpondetur, nihilominùs veram eſſe dictam reſolutionem. Ratio autem ſumenda videtur ex differẽtia inter poteſtatem delegatam, & ordinariam: nam poteſtas delegata non extenditur extra caſus conceſſos, etiamſi in caſibus non conceſſis occurrat ſumma neceſſitas. Quia potentia non extenditur extra ſuum obiectum propter quamcumque neceſſitatem: per hæc autem priuilegia ſolùm conceditur poteſtas circa talem materiam limitatam, ſcilicet circa vota non reſeruata, & ideo numquam extenditur ad non reſeruata, etiamſi maxima neceſſitas E occurrat. Neque eſt verum, quòd in tali caſu neceſſitatis votũ non ſit reſeruatũ, etiãſi maxima neceſſitas occurrat: nã per ſe loquẽdo, ac ſimpliciter reſeruatum eſt, licèt per accidens poſſit ordinarius paſtor in illo diſpenſare ex benigna interpretatione voluntatis reſeruantis. Aliud ergo eſt de poteſtate ordinaria: nam illa per ſe, & quaſi natura ſua extendebatur etiam ad hoc caſus, niſi reſeruarentur, vt ſuprà dictum eſt: quia hæc poteſtas eſt quaſi connaturalis muneri Epiſcopali, & de ſe ad omnia vota extenditur, niſi limitetur. Et ideò quando occurrit caſus, in quo reſeruatio eſſet in deſtructionem, pro illo cenſetur caſus ille relictus ſub ordinaria poteſtate, quæ eſt poteſtas Epiſcoporum, quia ex vi illius ἐπιεικείας, vel benignæ interpretationis ſtatim ex natura rei ſequitur, vt talia vota pertineant ad ordinarium paſtorem, & ideo pertinent ad Epiſcopum (ſine noua conceſſione) ex vi ſuæ poteſtatis. Quod non habet locum in facultate delegata, vt explicatum eſt.

Potentia nõ extenditur vltra ſuum obiectum propter quãcumque neceſſitatem.

Votum ſemper eſt reſeruatum, etiãſi maxima neceſſitas occurrat.

CAPVT XXVII.

Vtrum ad valorem diſpenſationis neceſſaria ſit voluntas libera Prælati per aliquam verborum formam expreſſa.

Qvæ hactenus diximus ferè omnia pertinent ad poſſibilitatem (vt ſic dicam) huius diſpenſationis: nam præcipuè declarauimus ipſam poteſtatem, & materiam circa quam verſatur, & effectum, quem facere poteſt: nunc ad materiæ complementum aliquid dicendum eſt de actu ipſo diſpenſandi, & conſequentèr de forma in diſpenſatione ipſa ſeruanda. Nomine autem diſpenſationis commutationem etiam comprehendimus, vt breuiùs loquamur, quia doctrina communis eſt. Eſt autem aduertendum, in his diſpenſationibus, quando non conceduntur immediatè à Prælato habente ordinariã poteſtatem, duo interuenire: vnũ eſt delegatio poteſtatis: aliud vſus eius. Prior fit duobus modis, vt ſuprà viſum eſt. Primò per generalẽ conceſſionem, vt fiunt per priuilegia religioſorum, vel etiam per Iobelea, Bullam Cruciatæ, & ſimilia, de quibus nihil noui, vel proprium huius loci occurrit, ſed in tractatum de Statu religionis totum id reſeruauimus. Secundò fit hæc delegatio pro caſibus particularibus, & tunc continet virtualiter diſpenſationem quamdam conditionatam, & ideò ſub nomine diſpenſationis tam hanc facultatem diſpenſandi, quàm vſum eius, ſeu voti ſolutionem comprehendimus. 1.

Aduertendũ de diſpenſationibus, quæ nõ fiũt immediatè ab ordinario Prælato.

Primò ergo certum eſt, ad valorem diſpenſationis neceſſarium eſſe, vt ex voluntate Prælati, ſeu diſpenſantis procedat. Probatur, quia diſpenſatio hæc eſt actus humanus: ergo debet procedere ex libera voluntate. Item actus agentium non operantur vltra intentionem eorum: ergo ſi deſit intentio in diſpenſante, nihil efficiet; ſed ſi deſit voluntas, deeſt etiam intentio: ergo. Item hac ratione in Sacramentis miniſtrandis, & cenſuris ferendis, vel tollendis, & ſimilibus actibus moralibus, qui à poteſtatibus moralibus deriuantur, neceſſaria eſt voluntas, ac intentio libera ad valorem actuum, vt in ſuis locis oſtendimus. Et facit. c. *Cum voluntate* de Senten. excomm. idem ergo eſt in præſenti. Quapropter ſi ſufficienter conſtet, diſpenſantem fictè protuliſſe verba diſpenſationis, & non habuiſſe animum tollendi, ſed vt alijs morem gereret, ita fuiſſe exteriùs locutum diſpenſatio nulla eſt, neque illa vti licet in conſcientia; quamquam non ſit de voluntate dubitandum, quando exterior ſignificatio eſt ſatis clara, niſi de contraria voluntate manifeſtè conſtet. Hoc autem conſtare non poteſt, niſi per expreſſam declarationem ipſius diſpenſantis, cui an credendum ſit, prudenti arbitrio relinquitur: nam ex circumſtantijs perſonæ, & negotij pendet. 2.

Ad valorem diſpenſationis prælati, vel diſpenſantis volũtas requiritur.

C. Cum voluntate.

Secundò hinc colligitur diſpenſationem interdum eſſe nullam, quia cum deceptione, ſeu per ſubrece 3.

Diſpenſatio interdũ eſt nulla, ſi per ſubreptionẽ obtineatur, vel deceptionem.

receptionem obtenta eſt. Hoc in genere patet, quia ignorantia, & error cauſant inuoluntarium, ſeu non voluntarium, ſed diſpenſatio, ſi non ſit ſufficienter voluntaria, erit nulla, quia ſine volũtate nó valet, vt dictum eſt, ergo. Item hoc confirmari poteſt illis Iuribus, quæ probant gratiam per ſubreptionem obtentam eſſe nullam, capit. *Poſtulaſti*, de Reſcript. ibi, *Commodum reportare non debet de huiuſmodi literis, vt, pote veritate tacita impetratis.* Et in cap. *Conſtitutus*, Exod. dicitur eſſe irritum, & inane, quidquid virtute literarum ſic impetratatum fit. Item in capit. vlt. de Fili. preſb. in 6. de diſpenſatione per ſubreptionem obtenta dicitur, *eſſe nullius valoris, & momenti.* Et quamuis hæc Iura loquantur in materia beneficiali, quæ ſolet eſſe magis odioſa, propter ambitionem, quæ in illa interuenire ſolet, vt ſumitur ex capit. *Quamuis* de Præbend. in 6. Nihilominùs quoad hoc procedunt etiam in diſpenſatione votorum; tũ quia ratio, quæ redditur in illis Iuribus, multò magis in votis locum habet, ſcilicet, quia non eſt veriſimile, Pontificẽ fuiſſe diſpenſaturum ſi hoc, vel illud fuiſſet expreſſum, vel ſine falſitate narratum: ideò igitur diſpenſatio illa nulla eſt, quia deeſt voluntas diſpenſantis: hæc autem ratio cum proportione applicata non minùs militat in votis, quàm in beneficiis, vt conſtat: ergo. Tum etiam quia diſpenſatio in votis magis ſpiritualis eſt, magiſque attingit ius diuinum, & ideo fideliùs, & purius tractari debet: non ac ſubinde ſubreptio magis eſt illius valori contraria. Et ob eandem cauſam procedit dicta aſſertio, non ſolùm in diſpenſationibus Pontificiis in votis grauioribus ipſi reſeruatis, ſed etiam in omnibus diſpenſationibus votorum omnium, ſiue ab Epiſcopis, ſiue ab aliis per poteſtatem delegatam concedantur: quia in omnibus æquè requiritur voluntas diſpenſantis, quæ ſimiliter poteſt impediri per deceptionem, errorem, vel ignorantiam. Quæ doctrina confirmari poteſt ex his, quæ de ſubreptione in his diſpenſationibus, & gratijs generaliter tradit Panormitanus in c. *Ad audientiam* 2. de Reſcript. n. 14. & ibi Felin. à n. 178. & alij Canoniſtæ communiter ſuper dicta Iura citata, & maximè in d. c. vlt. de Fili. preſb. in 6.

Cap. *Poſtulaſti.* Cap. *Conſtitutus.*

Materia beneficialis eſt magis odioſa propter ambitioné. Cap. *Quamuis.*

Panorm. Felin.

4\. Quando diſpẽſatio voti cenſenda ſit irrita ex defectu voluntatis cócedentis. Regula ad dignoſcẽdũ quando diſpenſati voti ſit irrita.

Statim verò occurrebat inquirendum, quando diſpenſatio voti cenſenda ſit irrita ex defectu voluntatis concedentis, proueniente ex defectu veritatis in narratione, vel petitione. In qua re communis regula, quæ ad omnes gratias, & diſpenſationes extenditur, eſt, diſpenſationem fieri irritam, vel ex taciturnitate veri, vel ex admiſtione falſi, & ſpecialiter de voto traditur hæc regula in c. *Quod ſuper his*, de Fid. inſtru. vbi eſt ſermo de voto Ieroſolymitano, idem verò eſt de reliquis, vt ibi Innocentius, Antonius, Abbas, Felinus, & alij notant. Et generatim de taciturnitate, ſeu occultatione veritatis loquuntur expreſsè Iura allegata. Et inde à fortiori ſequitur altera pars: nam maior deceptio eſt in falſa narratione, quàm in diminuta, & magis cauſat inuolũtarium error, quàm pura ignorantia, & ideò tales diſpenſationes habent conditionem incluſam, *Si ita eſt*, vel, *Si preces veritate nitantur*, quæ ſubintelligenda eſt, etiamſi non exprimatur, vt dicitur in cap. 2. de Reſcript. Quia verò neque omnis taciturnitas, neque omnis falſitas ſtatim gratiam annullat, vt communior opinio fert: ideò neceſſarium eſſet explicare quæ taciturnitas, quæve falſitas ſufficiat ad irritandum actum, & è conuerſo quando non obſtantibus illis defectibus poſſit eſſe diſpenſatio valida. Quam rem ſparſim tractant Doctores in varijs locis de Matrimonio, de Legibus, de Irregularibus, &c. In

Magis cauſat inuoluntariũ error quàm pura ignorantia.

A præſenti verò materia ferè nihil dicunt: quia fortaſsè nihil habet ſpeciale, & quia ferè totum pendet ex vera cauſa diſpenſationis, ad quam eſt principaliter attendendum.

5\. Hæc res multum pendet ex iure poſitiuo, vel ſtylo curiæ.

Primò ergo ſolet hæc res multùm pendere ex iure poſitiuo, vel ex ſtylo Curiæ, vel conſuetudine: nã vbi ius humanum, vel ſcriptum, vel conſuetudine introductum declarauit, in petenda tali diſpenſatione, vel gratia, hoc aut illud eſſe narrandum, taciturnitas illius ſolet derogare valori gratiæ, vt in materia de beneficijs ad impetrandum vnum, oportet mentionem facere alterius, ſi impetrans illud habeat, iuxta cap. *Si motu*, de Præbend. in 6. & idem eſt ſuo modo in indulgentijs, & ſic de alijs. In præſenti autem materia nullum ius poſitiuum ſpecialiter latum inuenio, aut conſuetudine introductum, & ideò B ſolo iure communi, quod re vera in hac quæſtione videtur explicare ius naturale, agendum eſt. In votis ergo duæ regulæ ſeruandæ videntur.

Cap. *Si motu.*

6\. Prima regula. Quando tacita veritas impediat valorem diſpẽſationis.

Prior eſt: tacita veritas tunc ſolùm impedit valorem diſpenſationis voti, quando vel ſubſtantia ipſius voti non ſatis declaratur, vel cauſa ſufficiens ad diſpenſationem voti diſpenſandi non proponitur. Exempla prioris membri ſunt, ſi quis habens votum caſtitatis dicat ſe vouiſſe non ducere vxorem, vel non fornicari, & petat diſpenſationem, neutro enim modo ſatis explicuit votum caſtitatis: vnde ſi ab eo petat diſpenſationem, qui non habeat poteſtatem circa vota reſeruata, diſpenſatio apertè erit nulla. Verumtamen, etiamſi in diſpenſante non deſit poteſtas circa votum caſtitatis, adhuc diſpenſatio C erit nulla: quia re vera eſt error in ſubſtantia voti diſpenſandi. Item quia longè aliud eſt diſpenſare etiam ex parte in abſoluto voto caſtitatis, quàm diſpenſare in voto, quod tantùm eſt de illa parte. Item quia aliàs poſſet illo modo votum caſtitatis quaſi per partes auferri per plures diſpenſationes partiales, numquam explicato voto caſtitatis, quod planè abſurdũ eſt. Aliud exemplum eſt, ſi quis habens votum ſuſcipiendi ordinem ſacrum, petat diſpenſationem voti non nubendi. Nihil enim agit, quia illa vota ſunt ſubſtantialiter diuerſa. Et licèt ex priori ſequatur etiam obligatio ad non nubendum, plùs tamen includit. Tertium exemplum eſt, ſi quis peteret diſpenſationem voti dubij, cùm de illo ſit certus: D nam tunc etiam moraliter variatur ſubſtantia in ipſa materia diſpenſationis, vt rectè conſiderauit Sancius lib. 8. diſp. 21. n. 40. Aliud exemplum eſt apud Nauarrum. c. 12. n. 47. Si quis habens votum profitendi in religione, ſolùm proponat votum religionis, quia non ſatis explicat ſubſtantiam voti, quod habet, & ideò dicit, nullum fore Iuriſperitum, qui talem diſpenſationem nõ iudicet ſubreptitiam: ſupponit autem vota ingrediendi, vel profitendi religionem eſſe ſubſtantialiter diuerſa, quod ſuo loco examinabimus. Aliud exemplum accommodatum eſſe poteſt, ſi quis tantùm petat diſpenſationem in voto peregrinationis terræ ſanctæ, cùm ipſe vouerit illuc ire in ſubſidium: nam hæc duo vota ſubſtantialiter diuerſa in Iure cenſentur. Ratio autem E huius partis eſt, quia per eam taciturnitatem occultatur ſubſtantialis materia, circa quam verſari debet voluntas diſpenſantis, & ita non poteſt diſpenſatio à vera voluntate procedere.

Sancius. Nauarr.

7\. Cauſa non legitima nõ ſufficit ad diſpenſationem voti, ſi propter illã fiat diſpenſatio.

Exempla alterius membri ſunt, ſi quis petendo diſpenſationem voti, nullam legitimam cauſam proponat, ſed aut impertinentem, vt eſſe amicum diſpenſantis, aut ita leuem, vt ad diſpenſationem iuſtificandam non ſufficiat. In his enim caſibus licèt contingat veram, ac legitimam cauſam in re ipſa ſubeſſe,

ſubeſſe,ſi non eſt allegata,& declarata, diſpenſatio non valebit:niſi aliunde conſtet, talem cauſam non latuiſſe diſpenſantem,& ab illa motum fuiſſe.Ratio eſt, quia diſpenſatio voti lata ſine legitima cauſa eſt nulla : ſi autem cauſa non eſt cognita à diſpenſante, non poteſt ab illa moueri, & conſequenter nec diſpenſatio poteſt in illa niti:ergo non poteſt eſſe valida diſpenſatio, etiamſi fortaſsè in re cauſa exiſtat. Tum quia illa cauſa tunc nō cauſat (vt ſic dicam)& ita non poteſt dare valorem diſpenſationi:tum etiā quia illa diſpenſatio tunc re vera non procedit à poteſtate diſpenſandi,quæ non operatur, niſi cum cognitione cauſæ:ergo ſi vera,& legitima cauſa taceatur,nulla erit diſpenſatio. Vnde in tali caſu taciturnitas cauſæ non tam impedit valorem diſpenſationis,quia tollit abſolutè voluntatē diſpenſandi,quàm quia impedit iuſtam voluntatem neceſſariam. Nam fieri poteſt,vt diſpenſans velit,quantùm eſt ex ſe,& conetur tollere votum ex irrationabili, ac humana, vel temporali cauſa,& tamen nihil efficiet,quia nō habet legitimam voluntatem. Dixi autem. *Si nullam legitimam cauſam proponat*, quia de ſola huiuſmodi taciturnitate quaſi totali, procedit ratio facta: ſi enim plures ſubſint cauſæ ſingulæ ſufficientes, & vna proponatur ,licet aliæ taceantur,nihil nocebit: quia vna cauſa ſufficit per ſe ad valorem diſpenſationis,& aliæ,quæ fortè tacentur,de ſe potiùs iuuarent, quàm impedirent,ad diſpenſationem facilius, & cum minori onere obtinēdam. Denique addidi, *Niſi aliunde conſtet diſpenſantem non ignoraſſe cauſam, & ab illa fuiſſe permotum*, quia tunc taciturnitas petentis nihil nocebit : quia non eſt neceſſariū ad valorem diſpenſationis, vt cognitio cauſæ proueniat ab ipſo impetrante : quid enim hoc refert, ſi cauſſa non ignoratur? Etenim quacumque via innoteſcat, & moueat,voluntas erit abſoluta, & legitima: erit ergo etiam efficax.

Diſpenſatio voti lata ſine legitima cauſa eſt nulla.

8. Poſterior regula eſt ,eiſdem duobus modis cum proportione, diſpenſationem voti fieri nullam per falſam narrationem,ſeu admiſtionem falſitatis.Primò ſi aliquid addatur , vel detrahatur voto, quod mutet ſubſtantiā eius,dicendo falſum, vel negando verum. Exempla eadem, vel ſimilia ſuprà poſita hîc afferri poſſunt.Nam quod fit tacendo aliquid,poteſt multò magis fieri negando, & ita in hoc habet locū eadē ratio ſine noua difficultate. Nōnulla autē eſſe poteſt,ſi quis erret per exceſſum,aggrauando votum plùs quàm eſt:vt ſi quis petat diſpēſationem in voto profitendi religionem,cùm tantùm vouerit religionem.Dicendum tamen cenſeo,ſi additio illa non ita mutet votum, quin includat illud , quod diſpēſandum eſt , tunc errorem non obſtare diſpenſationis valori : quia tunc comparantur illa vota ſicut votū, & pars, & qui diſpenſat in toto, à fortiori vult in parte diſpenſare. Item quia ille error non omninò occultat obiectum quoad ſubſtantiam eius , nec eſt de circumſtantia,quæ difficilem redderet diſpenſationem , ſed potiùs facilem ſi agnoſceretur. Atque ita in illo exemplo de voto religionis,ſine dubio eſt valida diſpenſatio , quando poſtulata eſt pro voto profitendi , & illud tantùm erat ingrediendi religionem.At verò ſi vota ſint omninò diuerſa, ita vt neutrum in altero includatur,licet votum per errorem propoſitum ſit grauius,& difficilius, non valebit diſpenſatio pro alio voto minori. Vt ſi quis petijt diſpenſationem pro voto peregrinationis tranſmarinæ, & illud erat Compoſtellanum, vel ſi votū erat de non contrahendo matrimonio, & poſtulata eſt diſpenſatio pro voto non fornicandi , vel quid ſimile. Ratio eſt, quia tunc error eſt in ſubſtantia vinculi,quod tollendum eſt,quo errore ſtante,non poteſt ad illud dirigi voluntas diſpenſantis, quod in alijs diſpenſationibus commune eſt.

Secunda regula. Diſpenſatio voti eſt nulla per falſam narrationē, vel mixtam.

Quando error,vel falſitas admixta narrationi valorem voti non impediat.

Multò magis locum habet poſterior hæc regula in falſitate circa cauſam diſpenſandi in voto : nam ſi falſa cauſa proponatur,planè erit diſpenſatio nulla,non tantùm ex iure poſitiuo, quod habetur in citatis Decretis,ſed etiam ex iure naturali,quia diſpēſatio voti ſine cauſa facta eſt nulla , vt ſuprà probatum eſt,ſed quæ fit ex falſa cauſa,fit ſine cauſa,quia falſa cauſa,nō eſt cauſa cùm re vera nō ſit:ideò enim falsò allegatur:ergo.Vnde conſtat,hoc procedere in cauſa,quæ fundat diſpenſationē,quæ appellari ſolet finalis,& propria ratio talis actionis : nā ſi ſit tātùm impulſiua,& præter illam detur vera cauſa ſufficiēter fundans diſpenſationem voti, aliter dicendum eſt,vt mox dicemus.Regula ergo poſita intelligitur de cauſa , quæ iuſtificat diſpenſationem : illa enim eſt propria,& ſimpliciter cauſa,alia enim motiua, quæ ex parte diſpenſantis occurrere poſſunt, magis ſunt cauſæ applicantes voluntatem eius ad diſpenſandum , quàm ipſius diſpenſationis, niſi per accidens,& remotè.

9. Falſitas in cauſa diſpēſationis voti.

Falſa cauſſa non eſt cauſſa.

Cauſſa quæ iuſtificat diſpenſationē, eſt propria cauſſa.

Sed quid ſi plures proponantur cauſæ ipſiuſmet diſpenſationis,vna vera,& alia falſa, vt, verbi gratia, ſi habens votum caſtitatis verè patiatur magnum periculum incontinentiæ,& hanc cauſam proponat ad obtinendam diſpenſationem:addat verò vouiſſe ex metu,vel indeliberatè,idque ſit falſum? Reſpondeo diſtinctione opus eſſe:nam vel neutra cauſa per ſe ſufficeret, & ex vtraque integratur vna ſufficiens cauſa,& tunc eadem eſt ratio ſubreptionis, & nullitatis,vt per ſe conſtat,quia in re datur diſpenſatio ſine ſufficienti cauſa. Vel cauſa vera per ſe ſufficit: additur autem falſa,vt certior,faciliórque ſit obtentio diſpenſationis , & tunc vlteriùs conſiderandum eſt,an cauſa vera ſit ſufficiens,non ſolùm ad diſpenſationem abſolutè , ſed etiam ad talem modum diſpenſationis,qui de facto obtinetur,necne? Vt,verbi gratia , ſi quis vouit peregrinari , & petat diſpenſationem, quia re vera eſt debilis , & iuſtè occupatur, erit ſufficiens cauſa tollendi votum , non abſolutè, ſed per commutationem , quæ moraliter loquendo fiet ſaltem ex parte in aliquod reale onus , ſi autem ſimul alleget,ſe eſſe pauperem,fortaſsè diſpenſatio abſolutè concedetur , vel ſaltem ſine reali onere. Tunc ergo , ſi hæc vltima cauſa ſit falſa , licèt prior ſit vera,omninò eſt nulla diſpenſatio.Ita ſumitur ex doctrina communi in capit. *Poſtulaſti*, de Reſcriptis, prout illā moderatur, & interpretatur Couarruuias in libro primo Variar.capit.vigeſimo,numer.5.verſicul. *Falſitas verò*, Barboſus in leg.1.part.1.numer.85. ff.Solut.matrimon.Et ratio eſt,quia actus diſpenſationis eſt vnus,& indiuiſibilis,& ideò cùm ſit nullus quoad modum,quo fit, quia in cauſa falſa fundatur, eſt ſimpliciter nullus. At verò ſi vna cauſa vera eſt ſufficiens ad diſpenſationem talem , prout hic , & nunc conceditur , tunc falſitas alterius cauſæ non inualidabit diſpenſationem ex defectu ſufficientis cauſæ. Dubitari autem poteſt,an inualidet ex defectu cauſæ efficacis (vt ſic dicam) id eſt , ex defectu cauſæ actu mouentis diſpenſantem ? Nam tunc videtur deeſſe voluntas diſpenſantis,quia ille de facto mouetur ex vtraque cauſa ſimul,& fortaſſè,ſi noſſet, alteram eſſe falſam , vel ſi ſola vera proponeretur, non vellet diſpenſare : ergo de facto inuoluntariè diſpenſat,quod videtur ſatis eſſe,vt diſpenſatio non valeat.Et ita cenſent aliqui:oppoſitum tamen credo verius,quod tenet Sancius num.42.& 44.Reſolutio verò conſtabit ex ſequenti puncto.

10. An diſpenſatio, quæ fit ex duplici cauſa, vna vera,altera falſa ſit valida? Reſolutio.

Cap. *Poſtulaſti.* *Couarr.* *Barboſ.*

Sancius.

Vnum

11. Quæ propoſitio veritatis ſufficiat ad valorem diſpenſationis.

Vnum ergo reſtat hîc dubium generale, ſcilicet an ſatis ſit ad valorem diſpenſationis, quòd circa ſubſtantiam voti, & cauſam diſpenſationis ſufficientem de ſe ad valorem eius, veritas ſufficienter proponatur, licet in aliis, vel dicatur aliquid falſum; vel taceantur aliqua, quæ fortaſsè retardarent voluntatem diſpenſantis, vel facerent, vt non conſentiret, etiamſi illi eſſet talis cauſa propoſita, quæ aliàs ſufficiens ſit; Et ratio dubij eſt, quia licet illa duo ſufficiant ex parte voti ad valorem diſpenſationis, non videntur ſufficere ad actualem voluntatem diſpenſantis, quæ neceſſaria eſt ad conferendam cum effectu diſpenſationem. Quia licet Prælatus poſſit iuſtè diſpenſare, & id ſciat, & cognoſcat per cognitionem voti, & cauſæ: nihilominùs poteſt nolle, ſeu non velle: ergo ſi per errorem, vel ignorantiam cogatur velle, quod aliàs nollet, erit diſpenſatio nulla ex defectu voluntatis. Primò ergo diſtinguendum eſt, an id, quod tacetur, vel falsò additur, tale eſt, vt difficiliorem redderet voluntatem Prælati: non tamen ſimpliciter impediret voluntatem eius. Quando priori modo ſe habet, dico non impedire valorē diſpēſationis in materia votorum, quando probabiliter creditur diſpenſationem fuiſſe concedendam eiuſdem rationis, & qualitatis licet maiori difficultate, vel minori voluntate. Ratio eſt, quia nullo iure humano hoc inuenitur ſtatutum, aut declaratum, nec etiam ex natura rei ſequitur, quia talis ſimulatio, vel diſſimulatio non cauſat in eo caſu inuoluntarium ſimpliciter, quandoquidē de facto, & de præſenti Prælatus vult diſpenſare, & cū effectu eſſet voliturus, etiāſi alio modo clariori, aut puriori veritas proponeretur. Quod autem tūc eſſet difficiliùs voliturus, eſt accidentarius defectus, & inſufficiens ad annullandam diſpenſationem. Et hanc regulam communniùs amplectuntur Doctores in omnibus gratiis, quæ non habent ſpeciale aliquid de iure poſitiuo aut conſuetudine. Aliqui verò illam limitant ad occultationem veri, nollúntque habere locum in admiſtione falſi, vt videre licet in Nauarro de Datis, & promiſſ. notab. 32. numer. 48. & Conſ. 1. de Conſtit. nu. 53. Sed profectò ratio facta (qua ipſe in eodem conſilio vtitur num. 49.) efficaciter probat etiam de falſitate: quia ſi abſque tali deceptione, vel etiamſi contraria veritas diſpenſanti conſtaret, nihilominùs diſpenſaſſet, non poteſt dici vouiſſe propter illam deceptionem: ergo non poteſt dici inuoluntarium in diſpenſando: cur ergo non valebit diſpenſatio? Et ita ſentit Couarruuias ſuprà, & latè referens plures Sancius lib. 8. diſp. 22. mumer. 32. *Nauarr.* *Sancius.*

12. Quando diſpenſans eſt ita diſpoſitus, vt gratiā non eſſet cōceſſurus, ſi vera narratio fieret diſpenſatio eſt nulla. Diſtinctio obſeruanda ad validitatē diſpenſationis cognoſcendam.

At verò, quando diſpenſans eſt ita diſpoſitus, quòd ſi integra, & omni ex parte vera narratio fieret, nō eſſet gratiā conceſſurus, tunc ferè omnes dicunt, gratiā eſſe nullā per Iura ſuprà allegata, & propter rationem inuoluntarij, quæ locum habet, etiam in diſpenſationibus votorum. Sed hîc etiam alia diſtinctio adhibenda eſt. Nam vel ea, quæ tacētur, aut finguntur, pertinent ad cauſam, de qua tractatur, nimirum, ad conuenientē, vel meliorē vſum poteſtatis diſpenſandi, ſeu ad finem diſpenſationis, vel ſunt res, aut circumſtantiæ de ſe impertinentes ad cauſam voti, quæ nihilominùs mouerent, ſeu mutarent voluntatem diſpenſantis ſic, vel aliter propoſitæ. In hoc poſteriori caſu non credo ſufficere ad nullitatem diſpenſationis, vel licentiæ, taciturnitatem circumſtantiæ, qua cognita Prælatus non diſpenſaſſet. Vt, verbi gratia, ſi occultatur perſona, ne illam cognoſcat: quia ex odio, vel alio ſimili reſpectu illi denegaret diſpenſationem aliàs iuſtam. Idem eſt, ſi occultatur qualitas perſonæ, quæ non refert ad cauſam, vt quod ſit vitioſa, vel ex tali, aut tali origine, & ſimilia. Item in votis videtur eſſe huiuſmodi conditio, ſæpius idem votum repetiuiſſe: quia hoc de ſe nihil refert ad cauſam, licet fortaſsè diſpenſantem moueret, vel retardaret. Idem credo eſſe, ſi quis priùs obtinuit diſpenſationem, verbi gratia, voti caſtitatis, & poſt eam iterum illud emittat, & deinde huius ſecundi voti diſpenſationem petat, non facta mentione prioris: quia ad cauſam impertinens eſt, vt in ſimili dixit Nauarrus in dicto conſilio primo de Conſtit. quæſt. 19. *Nauarr.*

Idem prætereà eſt, etiamſi falſitas aliqua in his interueniat, vt ſi quis ad obtinendam voti diſpenſationem, fingat ſe virum ſtudioſum, aut doctum, vel quid ſimile, quod ad cauſam diſpenſationis nihil referat: nam in his caſibus ignorātia illa, vel deceptio, non impedit quominùs diſpenſans hic, & nunc, velit ſoluere hoc vinculum ex iuſta, & rationabili cauſa. Quòd autem id non eſſet voliturus, ſi talem circumſtantiam, quæ ad cauſam non refert, cognoſceret, nō facit præſentem actum inuoluntarium, quia illa nolitio, ſub conditione tantùm futura, nihil in præſenti operatur, nec præſens, quaſi habitualis diſpoſitio minuit actualem voluntatem, aut ponit aliquam conditionem in obiecto, ratione cuius videri poſſit inuoluntarium, cùm illa diſpoſitio ſit impertinens, & extra cauſam. Et hæc pars ſumi poteſt ex Mandoſio, & Menochio, quos refert, & ſequitur Gutierres. libr. 2. Canonic. quæſtionum cap. decimo quinto n. 29. Qui dicunt, quando diſpoſitio illa diſpenſantis prouenit ex affectu, non ex iuſta cauſa, & Iuri conformi non obſtare valori gratiæ, etiamſi taciturnitas intercedat, & idem ſequitur referendo alios Sancius d. diſp. 21. n. 18. 13.

Gutier. Diſpoſitio quæ nō obſtat valori gratiæ qualis ſit. *Sancius.*

14. De cōditionibus quæ occultatæ vel additæ valorem diſpenſationis impedirent.

Denique ſi conditio, quæ occultatur, vel falsò additur, habeat connexionem prudentem, & rationabilem cum materia voti, & diſpenſationis, de qua tractatur, tunc habebit locum generalis regula à Doctoribus tradita, ſcilicet quod ſi illa occultatio, vel deceptio ita eſt cauſa volendi diſpenſare, vt ſine illa Prælatus nollet diſpenſare, tunc diſpenſatio cenſeatur ſubreptitia, & conſequēter nulla. Ita ſumitur ex citatis Auctoribus, qui plures alios referunt, & licèt in generali loquantur, habet eandem rationem in diſpenſatione votorum. Ad intelligendam autem rationem priùs explicandum eſt, quomodo poſſit illa conditionalis de contraria volūtate futura in tali euentu, ſcilicet facta alia narratione clariori, aut veriori, præſentem voluntatē impedire. Diximus enim ſæpe, illam conditionalem vix poſſe ab hominibus cognoſci, & licèt coniectetur, non poſſe habere aliquem moralem effectum, cùm non ſit de facto.

15. Prudētes arbitrium eſt regula vti ni hil eſt iure præſcriptū.

Sed quoad priorem partem dicendum eſt, licèt non poſſit certò cognoſci, poſſe de illa fieri coniecturam prudenti arbitrio: nulla enim alia regula aſſignari poteſt, vbi Iure nihil eſt præſcriptum. Maximè autem ſumitur hæc coniectura ex conſuetudine diſpenſantis, ſi non ſoleat cum tali, vel tali circumſtātia diſpenſare, etiamſi poſſit, idque ex cauſa rationabili pertinente ad modum diſpenſandi, quem ipſe putat eſſe meliorem, & prudentiorem, vel ſi antea declarauit ſufficienter, ſe eſſe in tali propoſito. Hoc autem poſito, facilè reſpondetur ad alteram partem, in tali perſona voluntatem diſpenſandi includere virtute illam conditionem: *Si ita eſt, & nihil falsò additur, vel callidè occultatur, quod intentioni meæ repugnet,* & quia illa conditio non ſubſiſtit, ideò voluntas illa redditur inefficax. Ratio autem illius conditionis, ſeu interpretationis voluntatis eſt, quia illa interpretatio

tatio eſt iuſta, & rationabilis, & omni Iuri conformis: vnuſquiſque autem cenſetur operari prudenti intentione, & conformi ſuæ conſuetudini rationabili, vel iuxta prioré deliberationem non retractatam. Et confirmatur, nã hac ratione dicunt iura, non cóprehendi ſub generali conceſſione id, quod in ſpecie propoſitum non eſſet aliquis conceſſurus, quia, ſcilicet, ex vi illius habitualis diſpoſitionis rationabiliter ſubintelligitur conditio, vel exceptio, etiamſi conceſſio ſit generalis, vel indefinita. Ita ergo in præſenti reſpectu eius, qui talem habitum, vel diſpoſitionem habet, ſubintelligitur dicta exceptio, vel conditio, quia reſpectu illius caſum ſpecialem conſtituit.

16. Obiectio. Dices; Ergo idem erit, etiamſi conditio ſit irrationabilis, & impertinens ad cauſam diſpẽſationis, quia tunc etiã ſubintelligitur illa conditio, & faciet voluntatem conditionatam, & conſequenter inefficacem, non obſtante conditione.

Solutio. Reſpondeo negãdo conſequentiam, quia talis voluntas interpretanda eſt ſecundum rectam rationẽ, & ſecundum Iura, & quoties aliquis actu rectè, & honeſtè vult, cenſetur retractare priorem irrationabilem conſuedinẽ, aut effectum potiùs, quàm ſecũdum illum agere. Et hoc videntur ſenſiſſe omnes Auctores, qui dicũt, occultationem circumſtantiæ, quam Ius declarare nõ præcipit, non obſtare, etiamſi illa cognita, Prælatus non eſſet gratiam conceſſurus, vt latè refert Sancius ſuprà n.12. Eſt enim id valdè probabile; maximè ſi intelligatur non ſolùm de iure poſitiuo, ſed etiã de iure naturali, & recta ratione: eſt enim par ratio. Poſtulat autẽ recta ratio, vt nihil occultetur, vel fingatur, quod ſit contra honeſtam intentionem, etiam habitualem, & prudentem rationem diſpenſantis, qui habet ius vtendi ſua poteſtate, ſecundum ſuam rationabilum voluntatem, & ſuum dictamen, & non ab alio circumuentus, & ſeductus. Et hæc pro nunc ſufficiant de voluntario requiſito ad hanc diſpenſationem ex hoc capite: alia enim, quæ ad alias materias pertinent, ſuis locis, Deo dante, dicemus.

Quoties actu aliquis rectè, & honeſtè vult, cẽſetur retractare irrationabilem cõſuetudinem. *Sancius.*

17. Tertiò principaliter addendum eſt, ad valorem diſpenſationis neceſſarium non eſſe per ſe loquendo, vt procedat à voluntate non coacta per metum, etiam cadentem in conſtantem virum ſeu grauem. Nã ſi non obſtante tali metu, ex vero conſenſu procedat, valida erit. Hæc aſſertio attingit quæſtionem ſimilem præcedenti, an timor illatus diſpenſanti in voto, annullet diſpenſationem, quam non inuenio in ſpecie tractari, & ideò ex regulis generalibus, quas veriores cenſeo, illã breuiter definio. Itaque illa diſpenſatio non eſt inualida iure naturæ, quia voluntas coacta voluntas eſt, & propter alia, quæ de ipſo voto dixi. Nec ratio iniuriæ, ſi fortè per talem metum infertur aliquid refert ad valorẽ actus, ſed alio modo erit reſarcienda: quia valor diſpenſationis non fundatur niſi in iuſta cauſa, poteſtate, & voluntate, reliqua ſunt per accidens. Deinde non inuenitur talis diſpẽſatio per ius poſitiuũ irritata. Et licèt in cap. vnic. de ijs, quæ vi, in 6. annulletur abſolutio à cenſura extorta, nõ poſſumus legem odioſam extendere ad alium caſum. Imò licitum eſt ab ſpeciali inde confirmare aſſertionem: nã illud ius videtur ſupponere tales actus natura ſua eſſe validos, & dum id ſpecialiter ſtatuit in defenſionem clauiũ circa vſum cenſurarum, alia videtur relinquere in ſua natura. Quo diſcurſu vſus etiã ſum circa cenſuras metu latas in 5. tom. 3. p. diſp. 2. ſect. 5. & ibi dicta hîc applicari poſſunt.

Diſpenſatio voti, quæ obtinetur per metum grauem, ſi à conſenſu voluntatis procedat, inualida eſt.

Abſolutio à cenſura per vim extorta nulla eſt.

18. Dixi autem *Per ſe loquendo*, quia ſupponendum eſt per metum non induci Prælatum ad diſpenſandum ſine iuſta cauſa: nam tunc erit diſpenſatio nulla, aliunde, ſcilicet ex defectu cauſæ, non ex defectu voluntarij. Aſſertio ergo procedit, quando eſt iuſta cauſa diſpenſandi, & Prælatus non vult, & per metum inducitur, vnde fieri poteſt, vt illatio metus nõ ſit iniuria, ſed redẽptio vexationis præſertim, ſi tam grauis ſit cauſa, vt Prælatus non ſolùm poſſit iuſtè, ſed etiam debeat diſpenſare: nam tunc ipſe videtur facere vim, quæ per metum repellitur. Verumtamẽ licèt fiat iniuria, vel irreuerentia Prælato in modo extorquendi diſpenſationem, nihilominùs id, quod poſtulatur, iuſtum eſt, & ideo ſi tandem diſpenſator ſimpliciter velit, id ſatis eſt ad valorem actus. Dices; Semper cauſa diſpenſandi eſt vitare malum, quod timetur, quæ ſemper videtur irrationabilis cauſa reſpectu diſpenſationis. Reſpondeo, cauſam illam ſolùm eſſe impulſiuam, ſeu applicatiuam voluntatis, non verò cauſam finalem, ſeu propriam rationem, in qua fundatur diſpenſatio, & ideò non obſtare valori actus.

Diſpenſatio per metum à Prælato ſine iuſta cauſſa extorqueri non poteſt. Obiectio. Solutio.

19. Dico vltimò: Neceſſe eſt diſpenſantis voluntatẽ ſufficientibus ſignis manifeſtari, nulla tamen in hoc eſt præſcripta forma, à qua effectus diſpenſationis pendeat. Prior pars conſtat, quia voluntas humana non poteſt aliter innoteſcere, vel operari inter homines. Secunda probatur, quia nec iure inuenitur præſcripta talis forma, nec erat vlla eius neceſsitas. Ita Sylueſt. *Votum.* 4. quæſt. 8. cum Antonino 2. p. tit. 11. cap. 2. §. 9. Paludano 4. d. 38. quæſt. 4. num. 37. Refert autem Paludanus opinionem Canoniſtarum dicentium, requiri ſaltem propria verba, & non ſufficere nutus, niſi fortè in Pontifice. Sed neque hoc conſtat ex Iure. Vnde ipſe ait, quacumque via Epiſcopus explicet, ſufficienter voluntatem diſpenſandi, ſufficere. Quod verum cenſeo, vix tamen credo poſſe fieri, niſi verbum aliquod prolatum ſciptum interueniat, quo vel votum notificetur Prælato, vel cauſæ diſpenſandi, vel ipſe voluntatem ſuam aperiat: hæc enim omnia vix ſine verbis fieri poſſunt. Vnde licet Prælatus ſciat, ſubditum tranſgredi votum, & tolleret; imò licet illum inuitet ad ludẽdum, verbi gratia, contra votum, non eſt ſignum ſufficiens diſpenſationis, niſi aliæ circumſtantiæ concurrant, quæ vix poſſunt eſſe certæ. Et ideo moraliter loquendo, verbis fieri debet diſpenſatio, non ex iuris diſpoſitione, ſed ex ipſius rei neceſſitate, quam vniuerſalis conſuetudo ſatis confirmat.

Ad effectum diſpenſationis alicuius voti requiritur, vt voluntas Prælati ſufficientibus ſignis pateſiat. *Sylueſt. Anton. Palud.*

An neceſſaria ſint propria verba in diſpenſatione voti?

Verbis fieri debet diſpenſatio.

Τίνι ἔπαινος καὶ δόξα, καὶ νῦν καὶ ἀεὶ; Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ Θεοῦ υἱῷ μονογενεῖ,
καὶ τῷ πατρὶ ὁμοουσίῳ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

FINIS.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVÆ IN HOC VOLVMINE EXPLICANTVR.

Prior numerus Capita, poſterior verſus deſignat.

GENESIS.

C.2.n.21. *IMmiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam* explicatur hic raptus p. 136.1.a.& 137.1.a.

4. 26. *Cœpit* (Enos) *inuocare nomen Domini*, id eſt, peculiarem ritum inuocandi. p. 71.1.a.

24.3. *Pone manum tuã ſubter femur meum.* pag.325.2.e

31. 49. *Intueatur, & iudicet Dominus inter nos, &c.* 238.2.e.

37.29. *Pone manum tuam ſub femore meo. &c.* explicatur hæc cæremonia. p.516.1.d.& 2.a

32.10. *Dimitte me, &c.* explicatur de efficacia orationis. p.30.2.e

LEVITICVS.

5.4. *Anima, quæ periurauerit, & protulerit labiis ſuis, vt vel malè quid faceret vel benè, & id ipſum iuramento, & ſermone affirmauerit, oblitáque poſtea intellexerit delictum ſuum, agat pœnitentiam pro peccato 1. qui malè iurauerit,* debet pœnitere *qui verò bene*, quia fuit oblitus. pag. 384. 2.e

27.9. *Animal autem, quod immolari poteſt Domino ſi quis vouerit ſanctum erit, & mutari non poterit, nec melius in malum, nec peius in bonum* p.1229.2.d. expenditur latè, & oſtenditur hanc legem fuiſſe cæremonialem.

NVMERI.

5.19. *Adiurabitque eam, &c.* de qua adiuratione ſit intelgendum. p.804.col.1.c.501.2.b.503.1.c.d.

30.3. *Si quis virorum votum Domino vouerit, aut ſe conſtrinxerit iuramento, non faciet irritum verbum ſuum*, explicatur de quacumque promiſſione iurata, non de voto tantùm. p. 340.1.c. & 341.2.e.& 343.1.c

4. *Mulier ſi quidquam vouerit, &c. in ætate adhuc puellari.* p.115.1.b.& ſeq.

15. *Si audiens vir tacuerit, &c. Si autem contradixerit poſtquam reſciuerit portabit ipſe iniquitatem eius.* 1. vxor non peccabit non ſeruando votum, vir autem reddet rationem facti eius. p.724.2.b.c

DEVTERONOMIVM.

6.13. *Per nomen illius iurabis, &c.* id eſt, cùm iurare oportuerit, per Deum tuum iurabis. p.311.1.b.& 458. c.2.732.1.a

23. 23. *Facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate & in ore tuo locutus es*, expenditur. p. 64.2.e.

IOSVE.

9. 18. *Et non percuſſerunt eos eo quòd iuraſſent eis Principes multitudinis in nomine Domini Dei Iſrael*, agitur latè de hoc iuramento. p.393.2.b.& 344.a

IVDICVM.

11. 30. *Votum vouit Domino* (Iephte) expenditur votum. p.598.2.c

21.1. *Iurauerunt quoque filij Iſrael in Maſpha, & dixerunt, nullus noſtrum dabit filiis Beniamin de filiabus ſuis vxorem*, explicatur hoc iuramentum. p.385.1.c.d

REGVM LIBRI.

1.11. *Si dederis famulæ tuæ ſeruum virilem, dabo eum Domino. Oſtenditur hoc votum fuiſſe conditionatum.* p. 1259. col.2.c

13.13. *Anna loquebatur in corde ſuo tantum quæ labia illius mouebantur.* p.8.2.b

15.22. *Melior eſt obedientia quàm victimæ*, quia ſacrificium de re prohibita non placet Deo. p.576.2.b.

20.2. *Abſit non morieris, neque enim faciet pater meus quicquam*, & infrà, *& iurauit rurſum Dauidi*, vtique Ionathas, qui iurabat de facto alieno ex coniecturis. p.344.1.b

2.Reg.12.22. *Quis ſit ſi fortè donec cum mihi Dominus, & viuat infans.* 67. 1. c. nimirum, quod impetramus orando pro alio, in illo nobis datur. Item ad orationem nõ requiritur fides omninò certa de euentu. p.61. 2.d

3.Reg.13.5. *Apparuit Dominus Salomoni per ſomnium nocte dicens, poſtula quod vis, vt dem tibi.* Oſtenditur in ſomno extitiſſe diſcurſus 137.1.b.c. & latè expenditur hic ſomnus. p.143.2.b.c

4.Reg.1.10. *Si homo Dei ſum, deſcendat ignis, &c.* explicatur. p.51.1.b

20.3. *Memento quæſo, quomodo ambulauerim coram te in veritate, &c.* vel de ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti, vel de neceſſitate ad excitandam fiduciam exponitur. p.81.1.c

LIBRI ESDRÆ.

1.10.5. *Surrexit ergo Eſdras, & adiurauit Principes ſacerdotum, Leuitarum, & omnem Iſrael, vt facerent ſecun-*

dum verbum hoc, & iurauerunt, expenditur hic locus. p.385.2.a

PSALMI.

Pſalm. 9. 17. *Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus,* deſiderium pro oratione ponitur. p.7.1.a.
18.15.*Meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper*, cùm meditatio ſit opus intellectus, debet à corde exire,& referri ad Dei cultum. p. 82.2.c
21.26. *Vota mea reddam in conſpectu timentium eum, &c.* explicatur de Chriſto Domino. p.68.1.b
25.2. *Proba me Domine, & tenta me*, explicatur latè de tentationibus. p.49.2.d
31.5. *Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino.* p.10.2.d
39.13. *Cor meum dereliquit me.* Per cogitationes varias non animaduerſas. p.157.2.a
54.16.*Veniat mors ſuper illos,& deſcendant in infernum viuentes.*Exponitur latè. p.50. 2.e
57.11. *Lætabitur iuſtus,cùm viderit vindictam*, exponitur de vindicta æterna damnato poſtulata. p.50.1.d
62.12.*Laudabuntur omnes qui iurant in eo.* Non tam quia iurant, quàm quia ſuppoſito, quod iurant in cultum eius. p.458.2.c
75.12.*Vouete,& reddite Domino Deo veſtro*, Conſulitur votũ, & præcipitur eius impletio.515.1.b.exaggerat verò Propheta grauitatem peccati non reddẽdi Deo votum ſequentibus verbis, *terribili, & ei, qui aufert ſpiritum Principum, terribili apud Reges terræ.* p.700. 1. a. Item vouete, eſt conſilij, reddite neceſſitatis. p.564.1.b.c
76.4.*Memor fui Dei,& delectatus ſum*, explicatur de deuotione actum liberum præueniente.103.1.c.Item, tanta poteſt eſſe facilitas perfecti,vt ſola Dei memoria ſufficiat ad orationem mentalem. p.82.1.e
83.3. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum,* ſcilicet ſuperiore appetitu ſecum ferente inferiorem. p.133.2.d
103.21.*Catuli leonum rugientes vt rapiant, &c.* exponitur de naturali brutorum inſtinctu. p.47.2.b
108.7. *Oratio eius fiat in peccatum.* Vtique quando petitur aliquid prauum. p.496.1.c
118.10.*In toto corde meo exquiſiui te ne repellas me à mandatis tuis, &c.* Non enim damnatur recordatio meritorum propriorum ad puſillanimitatem pellendam. p.63.1.e
120.1.*Leuaui oculos meos in montes,* id eſt,ad Sanctos.pag. 25.2.d
146. 9. *Pullis ceruorum inuocantibus eum*, explicatur de naturali appetitu brutorum. p.11.1.c

PROVERBIA.

20.25.*Ruina eſt homini deuorare ſanctos, & poſt vota retractare.* Deuorare ſanctos eſt magna cum facilitate vouere vnde vota faciliùs retractentur,alia lectio eſt *deuotare.* 700.1.a

PROVERB. 30.

30.9. *Aut egeſtate compulſus furer, & periurem nomen Dei,* ſcilicet negando furtum cùm adiuratus fuero. p.460.1.e

ECCLESIASTES.

5. 3. *Meliùs eſt non vouere, quàm poſt votum promiſſa non reddere,&c.*meliùs,id eſt,minus malum. p.58.2.a

ECCLESIASTICVS.

7.15.*Ne iteres verbum in oratione tua*, vtique ex infidelitate, arbitrando Deum aliter non audire. pag. 190.1.a
16. 3. *Non exorauerunt pro peccatis ſuis antiqui gigantes:* oſtenditur illo etiam tempore neceſſariam fuiſſe orationem. p.71.1.a
18.23.*Ante orationem præpara animam tuam,&c.*Exponitur de lectione ſpirituali. p.82.1.b
38.*Obſecro Domine memento quomodo ambulauerim coram te in corde perfecto, &c.* Nec enim excluditur recordatio propriorum meritorum ad puſillanimitatem expellendam. p.64.1.d

DANIEL.

6.11.*Viri ergo illi curioſius inquirentes,inuenerunt Danielem orantem, &c.* vtique publicè orabat.pagin. 147. 2.b
10.13.*Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi,&c.* expenditur hæc contentio. p.31.2.e

OSEAS.

4.15.*Neque iuraueritis, viuit Dominus, &c.*expenditur. pag.305.1.b

IONAS.

3.9.*Quis ſcit,ſi conuertatur,& ignoſcat Deus, &c.* Oſtenditur opus non eſſe fide omninò certa de euentu. p.61.2.e

MATTHÆVS.

5.33.*Reddes autem Domino iuramenta tua, &c.* id eſt, *ſi quando iuraueris, per Deum tuum iurabis.* p.458.2.e explicatur etiam hic locus p. 340. 1. a. Item redduntur Domino iuramenta,quia in eorum obſeruatione Diuino honori conſulitur p.349.1.a.b.vide etiam. pag.311.1.b.c
34.*Ego autem dico vobis,non iurare omninò,neque per cœlum, quia thronus Dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius,&c.*Illud *omninò*,id eſt,non per creaturas,vt tales ſunt p.303.1.a.b c.vel, *neque per cœlum, &c.* quia in his virtute iuratur per Deum. p. 311.2.e
37.*Quod autem his abundantius eſt,à malo eſt, &c.* id eſt, ab imperfectione naturæ deficientis, & fallentis, & præſertim exponitur de frequentia iurandi.pag. 337.1.c.d
6.6.*Cùm oraueris intra in cubiculum tuum.* Ad literam de materiali loco exponitur. 91.1.b
7.*Orantes autem nolite multùm loqui.* Ita,vt fiducia in verborum multitudine ex ignorantia ponatur, vel ita vt multiloquium internam impediat deuotionem. p.157.1.c
9.*Pater noſter,qui es in cœlis,&c.*vox.*pater*,vel non excludit alias perſonas, vel dirigitur ad totam Trinitatem.pag.24.1.d.explanatur tota Dominica oratio. pag.164.1.e & 2.a
7.7.*Petite, & dabitur vobis,* traditur præceptum de petendo. p.69.2.b
9.18.*Creditis, quia hoc poſſum facere vobis.* Nam ad orationem exigitur fides ſaltẽ implicita.pag.62.1.b.c
18.20.*Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo.* Illud *congregati*,non ſolùm de tempore,ſed etiam de loco interpretandum. pagin.181.1.b.& ſeq.
20.20.*Adorans, & petens,* nam reuerentia præmittitur orationi. p.85.1.d.& 185.b

MARCVS.

13.32.*De die illa nemo ſcit,&c.*vel vt reuelet,vel à ſe, vel ex humanitate,&c. p.476.1.b

LVCAS.

9.62.*Nemo mittens manum, &c.* explicatur latè ad literam. p.519.2.c.d.e

10.42.*Optimam partem elegit ſibi Maria,&c.*Quia oratio mentalis eſt quodammodo huius vitæ beatitudo. p.80.2.b

11.8.*Etſi non dabit illi,eo quod amicus eius ſit, propter importunitatem tamen eius, ſurget, & dabit*, exponitur de efficacia orationis, ſi habeat conditiones neceſſarias. p.64.2.d

9.*Petite & dabitur vobis, quærite* vtrumque eſſe ex gratia petere,& accipere,notatur ex Patribus. p.19.1.b

18.1.*Oportet ſemper orare & non deficere*,id eſt, non deſiſtere à petitione, licet ſtatim non concedatur. p 72.1.d.item, quia oratio eſt de neceſſitate medij ad ſalutem.p.68.2.d.videetiam 3.2.6.14.2.a 72.2.e.116.& ſeq.

IOANNES.

4.24.*Spiritus eſt Deus,& eos qui adorant eum in ſpiritu, & veritate oportet adorare*,id eſt,verum Deum,& puro corde,non verò excluditur corporis adoratio.Imò de viſibili etiam adoratione per ſacrificium exponitur. 147. 1. c. d. vel aliter non eſſe neceſſarium certum locum ad Deum orandum. 162.2.a.b

7.8.*Ego non aſcendam ad diem feſtum iſtum*,ideſt,vel vobicum,vel ad patiendum. p.476.1.c

9.31.*Scimus quia Deus peccatores non exaudit*, id eſt, orationes quas vt peccatores fundunt, vel ad facienda miracula in confirmationem mendacij.p.65.1.a

11.4.*Ecce quem amas infirmatur*,oſtenditur ibi vis occultæ orationis. p.151.1.a

14.13. *Quodcumque petieritis patrem in nomine meo,hoc faciam.Pater*,videtur ſumi eſſentialiter pro Deo, vt Pater noſter, atque ita pro tota Trinitate ſupponere. p.24.1.e

17.1.& 5.*Clarifica filium tuum , &c.* Intelligendum eſt de claritate nominis per notitiam credentium. 33.1.d

ACTA.

5.4.*Non es mentitus hominibus, ſed Deo*, ſenſus eſt non fuiſſe mendacium merè politicum, ſed irreligioſum. p.697.2.a.vide & 630.1.a

8.22.*Roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.*Quia incertum eſt,an is,qui orat,habeat diſpoſitionem ſufficientem ad obtinendum, quod poſtulat. p.65.2.b

10.10.*Cecidit ſuper eum mentis exceſſus*,exponitur hic raptus. p.143.2.c

27.24.*Ecce donauit tibi Deus omnes, qui nauigant tecum.* Nobis enim datur,etiam ſi alteri detur, quod pro alijs petimus. pag. 67.1.c

AD ROMANOS.

4.20.*In repromiſſione Dei non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide.* Quia firmitas ſpei in fine fundatur. 62.2.b

8.26.*Ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Explicatur de orandi modo, quem nobis infundit. 31.1.a. item varios, & inenarrabiles compunctionis modos inſpirando. pag. 86. 2. b. item poſtulare nos facit.p. 19.1.a

10.14.*Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt?*Nam oratio ſupponit conuerſionem ad Deum.p.74.2.c

1. AD CORINTHIOS.

7.5.*Nolite fraudare inuicem niſi forte ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi*,illud *hoc conſenſu*, oſtendit conſilium,non præceptum orationis. p.73.1.c

10.*Melius eſt nubere quàm vri*,reſpectu ſcilicet illius, qui non decernit facere quod in ſe eſt, vt continentiam ſeruet. pag 596.1.b.c

35.*Non vt laqueum vobis inijciam laqueus* hic ſignificat inuoluntariam neceſſitatem. pag. 565.1.e.& ſeq.

12.3.*Nemo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto*,expenditur. p.19.2.a

13.2.*Si habuero omnem fidem, &c.* Id eſt,perfectam, poteſt enim eſſe ſubſtantialis, quin ſit perfecta. p. 6.1.e

14.14.*Si orem lingua,ſpiritus meus orat,mens autem mea ſine fructu eſt*,id eſt,ſi orem ſola lingua,non percipit mens ſpiritualem refectionem. 156.2.e

14.26.*Vnuſquiſque veſtrum,&c.pſalmum habet, &c.Pſalmus* videtur vſurpari pro metro in laudem Dei canendo. p.186.2.e

AD GALATAS.

2.20.*Viuo autem iam non ego,&c.*ſcilicet,*per amoris Ecſtaſim,quam patiebatur.* pag. 134.1.d

AD EPHESIOS.

5.19.*Canticis ſpiritualibus catãtes,&c.*id eſt,canticis ſpiritualia continentibus. pag.182.1.a

AD COLOSSENSES.

2.23.*Quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione*,explicatur. p.515.2.c.d.e

1. AD THESSALONIC.

5.17.*Sine intermiſſione orate.*Id eſt,ſine diſtractionibus interpoſitis.93.1.a.aliter. p.3.2.b

5.27.*Adiuro vos per Dominũ,vt legatur Epiſtola hæc.* Poteſt intelligi de adiuratione imperatiua, vel coactiua. pag. 504.2.d

1. AD TIMOTHEVM.

2.1.*Obſecro igitur primum omnium fieri obſecrationes,orationes,poſtulationes, gratiarum actiones.* Expenditur latè. p.4.2.a.84.2.e.& 154.1.a

5.12.*Habentes damnationẽ, quia primam fidem irritam fecerunt.*Nomine fidei,moralis fides,ſeu votum intelligitur. p.515.1.e.547.1.a.& 629.2.d

2. AD TIMOTHEVM.

4.1.*Teſtificor coram Deo, & Chriſto Ieſu per aduentum ipſius,&c.*Eſt adiuratio præceptiua. p. 504.2.d

AD HEBRÆOS.

6.16.*Omnis controuerſiæ eorum finis, ad confirmationem eſt iuramentum.* Id eſt, omnis controuerſia inter homines iuramento finitur, quatenus veritas per iuramentum confirmatur. p. 315. 1. a. vide etiam p. 318.1.b.c

1. IOANNIS.

2.1.*Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum.* Notatur non addi,*ſolum*, p.27.2.b.c

5.13.*Quodcumque petierimus ſecundum voluntatem eius, audit nos.* Expenditur illud *Secundum voluntatem eius.* p.60.2.c.d.e

5.15.*Eſt peccatum ad mortem.* Explicatur quódnam ſit hoc peccatum. p.41.2.b

APOCALYPSIS.

3.20.*Ecce ſto ad oſtium,& pulſo* p.19.1.d

6.10.*Clamabant voce magna dicentes, vſquequò Domine.* &c. Explicatur de petitione gloriæ corporum. p. 32.2.e

INDEX CAPITVLORVM, ET IVRIVM OMNIVM, QVÆ IN HOC VOLVMINE EXPLICANTVR.

Ex Decreto.

Cap. *Preſbyter* d.28.587.2.d
Cap.vlt. de 29.d. Obligat.recitandi.pag. 211.1.e
Cap.vnic. 85.d.383.1.a
Cap.*Preſbyter* d.51.237.1.a
Cap.*Clericus victum* d.21.251.1.d.289.2.e
Cap.*Siquis Preſbyter* d.92.236.2.c
Cap. *In ſancta Romana* 92.d. Quibus incumbat canere in choro 209.2.d.latè.
Cap.vlt. 92.d.de Obligatis ad recitan. 213.1.e
Cap.*Quicumque.* 6.q.1.499.2.e
Cap.*Scimus.* 12.q.1. 631.2.e
Cap.*Qui bona.* 17.q.1.518.1.d.& 633.1.e
Cap.*Gonſaldus* 17.q.2.exponitur. 531.1.b
Cap.*Sunt qui opes.* 17.q.4.536.2.d
Cap.*Monacho.* 20.q.4.618.1.e
Cap.*Paruuli.* 22.q.5.499.2.e
Cap, *Ecce* ibi. 354.1.c
Cap, *Audiuimus.* 24.q.1.387.1.e
Cap. *Epiſcopus* de Conſecrat.d.3.de Aſſiſtentia Epiſcopi in choro. 214.1.b
Cap. *Non oportet* de Conſecrat.d.5 616.2.a.& 217.1.a

Ex Decretalibus.

Cap.*Venerabilem* de Elect. 433.1.a
Cap.*ſuper hoc* de Elect. 432.2.c
Cap. *Niſi cum pridem* de Renunciat. 616.1.d
Cap. *Quia circa* de Bigamia. 587.2.c
Cap. *Per latum*, Cap. *Cùm dilectus*, Cap. *Abbas* de Iis quæ vi. 534.2.c.&535.1.a
Cap. *Ad audientiam*,eod. 419.1.c.410.2.b.535.1.a.& 641.1.a
Cap. *Ad aures* eod. 331.1.c
Cap. *Paſtoralis* de off.ordi. 1189.1.b
Cap. *Nouit* de Iudiciis. 417.2.a
Cap. 2.de Iur.iur. 368.2.b
Cap. *Si verò* Cap. *Cùm contingat*,de Iur.iur.386.1.c.400.2.a.418.1.d.& 2.e.419.1.e.375.1.b
Cap. *Cùm quidam* §. *illi verò*,eodem. 386.2.c
Cap. *Quemadmodum* §. *illud*, eodem. 391.1.e
Cap.*Venerabilem* §. *Idem*, eod. 395.2.d
Cap. *Veniens*,eodem. 397.2.d.& 766.2.b
Cap. *Quanto* eodem. 406.2.d
Cap. *Ad noſtram*,eod,412.1.e.& 2.a.419.2.e.440.2.d.
Cap. *Debitores*, eodem 415.1.b.340.2.a.343.1.a.349.2.a.364.1.e
Cap. *Intellecto* eodem. 425.1.d
Cap. *Clericus*,cap. *Iuramentum*, eod. 323.1.e.439.1.e
Cap. *Et ſi Chriſtus* eodem. 353.1.a
Cap. *Veritatis* eod. 431.1.e
Cap. *Peruenit*,eod. 435.1.c
Cap. *Eam te* de reſer. 434.2.c
Cap. *Verum*, eod. 490.1.a
Cap.*Querelam* eodem. 497.1.c
Cap. *Sicut ex litteris*,eod. 536.2.b
Cap. *Quintauallis* eod. 739.2.d
Cap.1.de Voto, ibi, *Sed eius, qui præſidet* 744.1.a
Cap. *Scriptura* eod. 771.2.b
Cap.1. De Celebrat. Miſſarum de numero Horarum Canonicarum. 202.2.b.latè.
Cap. *Dolentes* eodem exponitur illud *ſtudioſè,pariter, & deuotè.* 95.1.c. & de Attentione in choro 235.1.c.& qui ſint Clerici minores. 237.2.e
Cap. *Super eo*,de Regular. 518.2.d.e 519.2.b
Cap. *Licet* §. *Si vero* eod. 616.1.d
Cap. *Conſuli*,eod. 519.1.a.latè
Cap. *ſtatuimus*,& cap.Non *ſolùm* eodem. 519.1.e
Cap. *Dudum*,de Conuerſ.coniugator. 536.1.b
Cap. *Ex parte* 2.eod. 648.2.a
Cap. Quidam.& ca. *Placet*,eod. 613.1.c
Cap.1.de Voto, ibi, *Eius qui præſidet*, 744.1.a
Cap. *Ex multa* de Voto, 783.2.e.& 784.1.a
Ca. *Scriptura* eodem. 731.2.c
Cap. *Licet* eod. 655.1.b.662.2.a.1058.1.a
Cap.*Quod ſuper his* eod. 662.2.c
Cap. *Litteraturam* de Voto 648.1.c
Cap. *Magnæ*, eodem 615.2.b.
Cap. *Veniens*,eodem 519.1.a
Cap.vlt.eodem. 519.2.b
Cap. *Cum dilecti*,de Donat. 649.2.b
Cap. *Ex parte*,de Cenſibus.648.2.a.& ſequentibus latè.
Cap. *Significante* de Pignoribus. 412.2.e
Cap. *Ex parte* de Clericis non reſidentibus. 431.2.a 705.1.b.
Cap. *Commiſſum*,de ſponſal. 380.2.a
Cap. *Gemma*,eod. 405.2.e.
Cap. *Cum locum*,eod. 641.1.a.b.355.1.c
Cap. *Iuuenis*,eod. 1024.2.a.1041.1.a
Cap. *Quia fruſtra* de Vſuris. 456.1.a.& e
Cap. *Significaſti* de Homicid. 641.1.a
Cap. *Accedentibus*,de Exceſſ. Prælat. 744.2.c
Cap. *Olim* de Verbor.ſignificat. 649.2.e

Ex libro ſexto.

Cap. *Quamuis pactum*, de Pactis 615.2.a.386.1.e.400.1.e.419.1.b

Cap.

Cap.*Licet mulieres* de Iur.iur. 417.1.a.420.2.b.670.1.c
Cap. vlt.de Clericis non reſidentibus. 216.2.c
Cap.*Cui de non ſacerdotali* eodem. 754.2.c.& 759.1.c
Cap. *Si cui nulla*, eodem. 762.2.a

Clementinæ.

Clem.1.de Celebrat. Miſſar. 211.2.d.e. circa præceptum recitandi.

Extrauagantes.

Extrauagans vnica de Vita, & honeſtate clericor. 206.1.c
Extrauag.*Et ſi Dominici* 2.de Pœnit.& remiſ.795.2.b. & 796.1.a
Concil. Tridentinum ſeſſ. 24. ca. 12. de reformat. 215. 2.d.circa aſſiſtentiam in choro.
Idem ſeſſione 25.ca.16.de Reformat.circa iuramentum nouitiorum in diſpoſitione bonorum. 446.2.c
Motus Pij.V. circa obligationem reſtituendi pro omiſſione horarum. 288.cum multis ſequentibus, in illo, & ſequenti capite.

Ex iure ciuili.

Lex *Non erit* ff.de Iur.iuran. 342.2.d
Lex *In lege* ff.de Contrahenda empti. 374.1.b
Lex 2.ff.de Pollicitat. 697.2.b
Lex *Si ſtipulatio* ff.de Verb. obligat. 624.2.a
Lex *Continuus* §.*Cum qui ff.* eodem. 624.2.a
Lex *Inter ſtipulantem* §.*Sacram*.ff.eod. 624.2.a
Lex *Legato generaliter* ff de Legatis.1. 650.2.a
Lex *Si cum hæres*, ff.Quando dies lega. 789.1.c
Leg.*Potior*, ad fin. ff.Qui potio.in pig.ha. 790.1.d
Lex *Lucius Titius* ff.de his,qui notantur infamia.498.1.d
Lex *Siquis pro eo* ff.de Fideiuſſoribus. 416.2.b.422.1.a
Lex *Si quis inquilinos* §. vlt.ff.de Legatis. 416.2.a
Lex *Non dubium* C.de legibus 425.1.d.& 416.1.e
Lex *Vt inter* C.de ſacroſanctis Eccleſ. 676.1.e
Lex 1.C. Si aduerſus venditorem. 419.1.e
Authentica,*Sacramenta puberum* C. *Si* aduerſus venditor. 416.2.d
Lex 3.C.de pactis pignorum 412.1.e
Lex 2.C.de Rebus creditis. 496.2.e
Lex *Si quis maior* C.de Tranſactionibus 499.1.e
Lex *Quoties* C.de rei vendicatione. 676.1.d
Lex *traditionibus* C.de pactis. 676.1.e

INDEX RERVM, QVÆ IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Prior numerus paginam, poſterior columnam deſignat.

ABBATISSA.

1. ABBATISSA an poſſit Monialium vota irritare. pag. 1176. col. 1. a. vid. 1175. 2. d

ABIVRARE.

1 Abiurare quid ſit? p. 318. 1. e
2 Abiurare beneficium, eſt iurare de eo non repetendo. 419. 1. c. d

ABSOLVI. ABSOLVTVM.

1 Abſolui poteſt quis à peccato reſeruato dubio. p. 1023. 2. b
2 Abſolutum à conditionato, quatenus differat. p. 435. 2. d

ABSTRACTIO.

1 Abſtractio à ſenſibus non tollit continuo libertatem. p. 143. 1. d. e
2 Abſtractio à ſenſibus externis poteſt eſſe naturalis. p. 133. d
3 Abſtractio à ſenſibus omnimoda non datur in contemplatione naturaliter. p. 132. 1. a. & ſequent.

ABVLENSIS.

1 Abulenſis locus emendatus. p. 720. 1. a. & 723. 1. e

ACCVSATIO.

1 Accuſatio inimicorum, an ſpectet ad orationem? p. 156. 2. c

ACCESSVS.

1 Acceſſus ad Deum per orationem, quis ſit? p. 85. 1. b

ACTIO.

1 Actio gratiarum quæ? p. 1471. d. & ſeq. vide Gratiarum actio.
2 Actiones intellectus in contemplatione ad maiorem perfectionem faciunt. p. 124. 2. d. e
3 Actio in iudicijs quid ſit? p. 410. 1. e.

ACTOR.

1 Actor poteſt petere, vt exigatur iuramentũ ab eo, quẽ timet peieraturum. p. 483. 1. e. & 2. a.

ACTVM. ACTVS.

1 Acta contra votum per ſe non obligant ad recompenſationem. p. 764. 2. e
2 Acta contra votum ſimplex prius factum tenent. 676. 2. e. & ſequent.
3 Per actus plures leues, quando cenſeatur perfici vnus grauis? p. 705. 2. d
4 Actus quatenus ſint materia voti? vide Voti materia.
5 Actuum bonorum triplex ordo. p. 585. 2. d. e
6 Actus indifferens, quomodo fiat honeſtus. p. 580. 1. a
7 Actus intellectus, & voluntatis requiruntur ad votum. p. 514. in principio.
8 Actus vt ſit meritorius, quid requiratur. p. 20. 1. b.
9 Actus bonus duplex. 61. 2. a
10 Actus virtutis, quando pertineat ad propriã virtutem? 72. 2. a
11 Actus virtutum omnium in oratione mẽtali exercentur. p. 79. 1. a. 80. 2. e
12 Actus à meditatione profecti, qui. p. 83. 1. c. d
13 In actu orandi tria perpenduntur. p. 85. 2. c
14 Actus virtutis qualis. p. 95. 2. c. d
15 Actus Religionis quis dicatur. p. 96. 1. d
16 Actus deuotionis poteſt eſſe ſine iuſtitia. p. 96. 1. e & 2. a
17 Actus intelligendi poteſt eſſe perfectus, quin ſit liber. p. 136. 1. b

ADAMVS.

1 Adami raptus expenditur. p. 136. 1. a. & e

ADIVRARE, ET ADIVRATIO.

1 Adiurare quid ſignificet? p. 501. 1. a
2 Adiurandi actus ex ſuo genere honeſtus. p. 501. 2. a. b
3 Adiurari poteſt Deus ab homine. p. 504. 1. c. 506. 2. d & 809. 1. a. c
4 Adiurari poteſt Deus & per ſe, & per ſanctos, &c. p. 506. 2. d. e
5 Adiurari Deus per quæ non poſſit? 507. 1. d. e
6 Adiurari poſſunt Angeli, & homines. p. 504. 2. a. & per quæ. 507. 2. a
7 Adiurari quatenus poſſint dæmones? p. 504. 2. a. & colum. 2. b. 807. 1. e. & ſequent.
8 Adiurandi ſunt Dæmones tantum per Deum. 507. 2. e
9 Adiurari an poſſint creaturæ irrationales vt ſic? 506. 1. a. & ſeq.
10 Adiurare Dæmonem non imperando quod peccatum? d. 506. 2. c. d
11 Adiurare Dæmonem etiam imperando quando non liceat? p. 506. 2. e
12 Adiuratio vt ſit iuſta, quid requiratur? pag. 501. 2. c
13 Adiuratio eſt ſpecialis actus religionis. p. 502. 2. d
14 Adiuratio comparatur cum oratione & iuramento. p. 802. 2. e. & ſeq.
15 Adiuratio non eſt actus religionis relatiuè ad perſonam adiuratam. p. 501. 2. b. c
17 Adiuratio Dei, quando ſit peccaminoſa? p. 509 1. b
18 Adiuratio hominis, quinam actus ſit? p. 502. 1. e
19 Adiuratio reſpectu perſonæ per quam adiuratur, eſt actus religionis. p. 502. 2. a
20 Adiuratio inter quas perſonas fiat? p. 503. 2 e. & ſeq.
21 Adiuratio an ſit de præcepto? p. 508. 1. d
22 Adiurationis modus, an habeat præceptum? 508. 2. e. & 509. 1. a
23 Adiuratio an imponat obligationem perſonæ adiuratæ? p. 510. 2. a. & ſeq.
24 Adiuratio contempta, poteſt eſſe graue peccatum. p. 511. 2. b

25 Adiu

25 Adiurationis reſpectu creaturarum defectus. pag. 509.2.c

ADVLTERIVM.

1 Adulterium an periurio ſit grauius. p.464.2.b

ÆSTIMATIO.

1 Æſtimatio reſpectu Dei in orante. p.16.2.e.& 17.1.a

AFFECTVS.

1 Affectus orandi diſtinguitur ab oratione.p.16.1.d.& 2.a.b
2 Affectus orandi habet pro obiecto Dei cultum. pag. 16.2.d
3 Affectus orandi ex quo motiuo? p.16.1.e
4 Ex affectu vnius virtutis naſcitur vſus alterius. pag. 17.2.a.b
5 Affectus quid ſit? p.94.2.d
6 Affectus varij in actibus voluntatis. p.101.1.c
7 Affectum quinam magis ſpectent ad deuotionem? p.101.1.d
8 Affectus petendi neceſſarius eſt ad orationem. pag. 151.1.d.e
9 Affectus ſimplex,conditionatus, non ſufficit ad votum. p.523.1.e

ALA.

1 Alæ orationis duæ. p.81.1.c

AMEN.

1 Amen,explicatur. p.172.2.a.& 335.2.b

AMOR.

1 Amor Diuinus finis, & principium. p.114.2.b
2 Amor noſter in Deum, quomodo ſe habeat reſpectu cognitionis? p.123.1.e & ſeq.
3 Amor Dei ſine præuia cognitione non poteſt eſſe, nec experimento haberi. p.124.1.a.& ſeq.
4 Amor quatenus poſſit habere principatum in myſtica Theologia. p.126.1.d.

AMPHIBOLOGIA.

1 Amphibologia quotuplex. p.473.1.a.&ſeq.
2 Amphibologia, an faciat in iuramento aſſertorio periurium? p.472.2.e.& 437.1.a.& ſeq.
3 Amphibologia inter iurandū non eſt intrinſecè mala. p.473.1.b
4 Amphibologia verbalis in iuramento, quando non ſit peccatum? p.473.2.e
5 Amphibologia mentali vti licere iurando, probatur variis exemplis. p.474.2.b
6 Amphibologia mentali quando vti liceat? p.476.1.e
7 Amphibologia ſine cauſa rationabili vti in iurando, quod peccatum? p.476.2.b.477.1.d
8 Amphibologia ſine cauſa rationabili, an ſit mendacium? p.476.2.c. 477.1.a.b
9 Amphibologiæ ignarus,cùm illa eſt opus,ſatis eſt, ſi iuret in ſenſu,qui poteſt eſſe verus. p.475.1.b

ANGELVS.

1 Angeli orant. p.31.1.a.b
2 Angelorum oratio qualis? p.12.1.c
3 Angeli noſcunt orationes noſtras. p.28.2.e
4 Angeli, & Beati, quomodo offerant orationes noſtras. p.32.1.c
5 Angeli,quatenus poſſint orare pro ſe. p.33.1.c.d
6 Angeli an poſſint iurare.p.335. 2. c. d. & ſeq. Vide etiam Iuramentum Angelorum. vide Iuramenti cauſa efficiens.
7 Angeli an poſſint Dæmones cogere virtute naturali? p.508.1.a
8 Angeli an poſſint vouere?p.608.2.a.& ſeq. vide voti cauſa efficiens.

ANIMA.

1 Animæ Purgatorij an ſint orandæ. p.30.1.a.b
2 Animæ Purgatorij fortaſſe noſcunt orationes noſtras. p.30.1.d & 34.1.c.d.34.1.e
3 Animæ Sanctorum Patrum ante aduentum Chriſti orabant pro viuis. p.31.1.b.c.& 34.2.b.c
4 Animæ Beatæ orant pro nobis.p.31.1.b.& 34.1.d.vide Angeli, & Beati.
5 Animæ purgatorij orant pro ſe, & poſſunt impetrare. p.33.2.d.& ſeq.
6 Animæ purgatorij non ſatisfaciunt orando. p.34.1.a
7 Animæ purgatorij an orent pro Viatoribus. pag. 34. 1.b.c.& ſeq.
8 Anima videns Deum non impeditur naturaliter à reliquis functionibus humanis. p.130.2.e

ANTIPHONA.

1 Antiphona quid ſit?pag.187.2.e.& 219. 1.e. & pag. 298. 1. d
2 Antiphonæ finito Pſalmo, in priuata plurium recitatione,an ab omnibus dici debeat?p. 265. 1. &.2.a

APPETITVS.

1 Appetitus mediorum accipit limitationem ex fine. p.55.1.a
2 Appetitus, & ſenſus, quatenus diſtinguantur.pag. 126.2.b.c
3 Appetitus ſuperior naturaliter mouet inferiorem. 133.2.d
4 Appetitus ſenſitiuus non impeditur à contemplatione. p.133.2.e
5 Appetitus ſenſitiuus quomodo per ecſtaſim eleuetur? pag.134.1.d
6 Appetitus ſenſitiuus, quomodo in oratione cooperetur voluntati? 135.1.b

ARGVMENTVM.

1 Argumentum à contrario quando non valet?354.2.e

ASSERTIO.

1 Aſſertio de futuro, quatenus obliget? pag. 518.1.a & ſequent.
2 Aſſertio de futuro, an ſemper inuoluat promiſſionem? 341.1.a.b
3 Aſſertio de futuro,& promiſſio, quatenus differant? 341.2.a
4 Aſſertio de futuro iurata,quid importet? 341.2.a.b. & ſequent.
5 Aſſertio de futuro iurata, an tranſeat in promiſſionem?341.2.b.& 343.1.c. vide Iuramentum.

ATTENTIO.

1 Attentio triplex. p.152.2.a
2 Attentio ſpiritualis,quæ? p.ibid
3 Attentio omninò requiritur ad orationem mentalem. 58.2.b.92.1.b.& 116.1. c
4 Attentio non eſt propria orationi. p.58.2.c
5 Attentio eſt de ſubſtantia orationis vocalis. p. 152. 2.c.& ſeq.
6 Attentio omnis ſi deſit non datur oratio vocalis. p.153.1.c
7 Attentio requiritur in omni oratione voluntaria. p.153.1.b
8 Attentio ad minimum debet eſſe virtualis. pag. 153.1.e
9 Attentio qualis ſufficiat, vt oratio ſit valida, atque impetret? 153.2.d.& 157.2.a
10 Attentio quæ eſt ſufficiens ad ſatisfactionem & meritum? p.157.2.d
11 Attentio nimia ad Deum, an impediat orationem vocalem? p.154.2.d.& ſeq.
12 In loco impedienti attentionem, quando orandum ſit? 163.1.b.c
13 Attentio in choro, quæ requiratur?229.1. a. & ſeq.

14 Attentio non cadit ſub mortali in mercenario.cantores. p.231.1.b.c.& 232.a.& 369.1.d
15 Attentio in recitantibus priuatim, quatenus ſit neceſſario? p.268.2.e.& ſeq.
16 Attentio eſt neceſſaria, vt obligationi recitandi ſatisfiat. 271.2.e.& ſeq.
17 Attentione nulla qui recitat horas Canonicas,peccat mortaliter. p.273.1.c.d
18 Attentio virtualis,quando deſinat? p.272.1.b
19 Attentio, & intentio, quomodo diſtinguantur. p.269.1.e
20 Attentionis defectus, quando venialis?p.273.1.d
21 Attentio,quæ ſufficiat ſcrupuloſis? p.273.2.e
22 Attentio an ſit ſufficiens agendo alia? 274.1.a.b
23 Attentio, an poſſit per exceſſum eſſe peccaminoſa? 274.1.d
24 Attentio,quæ ſufficiat ad recitandum. 274.2.b.
25 Attentio cùm deficit eſt iterum ex obligatione recitandum. p.275.1.b
26 Attentionis defectus, tunc peccatum importat, cùm eſt intentio iterum non recitandi.p.275.1.e. & 2.a.vide Chorus.

ATTESTATIO.

1 Atteſtatio ſimplex in iuramento quid ſit? p.292.2.c

AVXILIVM.

1 Auxilium ſupernaturale neceſſarium eſt, vt oratio ritè fiat. p.18.2.e
2 Auxilium ſufficiens abſolutè eſt petendum p.54.1.d & 555.1.e
3 Auxilium ſufficiens, quod non ſit efficax homo eſt in cauſa. p.54.2.a.b
4 Auxilium Dei poteſt eſſe neceſſarium,vt hoc numero opus fiat, cùm alioqui in ſpecie fieri poſſit. p.57.1.d
5 Auxilium ad orandum, quatenus cadat, vel non cadat ſub meritum? p. 66. 2. e.& 67.1.a
6 Auxilium extraordinarium, moraliter eſt ſæpe neceſſarium. p.76.2.e.
7 Auxilia orationem iuuantia. 94.1.d

B

BAPTISMVS.

1 In baptiſmo fit profeſſio legis diuinæ, non tamen votum. p.610.2.e

BEATITVDO, ET BEATI.

1 Beatitudo æterna,vt finis,alia dona gratiæ,vt media ſunt optanda. p.54.2.c.
2 Beati pro nobis orant. 31.1.b.c
3 Beati cùm orant pro nobis, an præcognoſcant euentum. p.31.1.e.& ſeq.
4 Beati quomodo offerant orationes noſtras. p.32.1.c
5 Beati an orent pro ſe. p.31.2.d.e. & ſeq.
6 Beati non orant pro ijs, quæ ad ſuam eſſentialem beatitudinem ſpectant. p.33.1.a
7 Beati non orant pro conſeruatione gloriæ eſſentialis. p.33.1.b
8 Beati orant pro accidentali gloria. p.ibid.
9 Beati poſſunt orare, & impetrare, non verò mereri p. 57.2.e

BENEDICTIO MENSÆ.

Benedictio menſæ, an ſit de obligatione etiam Eccleſiaſticis.p.161.1.b.& ſequent.

BENEFICIATVS.

1 Beneficiatus ad duo numera incompoſſibilia obligatus quomodo ſe debeat habere? pag. 215. 2. b
2 Beneficiatus, qui diſtributiones accipit ob aſſiſtentiam,niſi adſit,non poteſt accipere. ibid.c
3 Beneficiatus,qui per primos ſex mẽſes nõ recitat,an, & quid teneatur reſtituere?p.289.1.e.290. 1.a &c.
4 Beneficiatus non recitans poſt primos ſex menſes, qua proportione debeat reſtituere. p.293.2.d
5 Beneficiatus recitans in peccato mortali,an teneatur reſtituere? pag. ibid. 2. e. &. 294. 1. a
6 Beneficiatus ex obliuione non recitans vtrum teneatur reſtituere? p. 294. b. &. ſeq.

BENEFICIVM DEI.

1 Beneficij petiti dilatio, non debet retardare ab oratione. p.66.2.c.
2 Beneficiorum Diuinorum narratio,quo ſenſu oratio dicatur? p.150.2.b
3 Beneficium gratiæ eſt petendum;etiamſi promiſſum ſit. p.56.1.b

BENEFICIVM ECCLESIASTICVM.

1 Beneficium Eccleſiaſticum an detur ob recitationem. p.289.2.e
2 Beneficium Eccleſiaſticum importat obligationem recitandi. p.240.2.b
3 Beneficia multiplicata non important plures recitationes in die. p.242.1.c
4 Beneficia manualia,quæ dicantur. p.256.1.b
5 Beneficij titulus ſine poſſeſſione,quando obliget,vel non obliget ad recitandum. p.244.1.e.& 2.a
6 Beneficij poſſeſſio pacifica cum titulo, vel cum morali ope fructuum obligat ad recitandum. pag. 245.2.b.c
7 Beneficium accipiens cum onere ſoluendi alteri fructus omnes,tenetur recitare. p.245.2.e
8 Beneficij pacifica poſſeſſio ſine fructibus primi, aut ſecundi anni obligat ad recitandum. p.246.2.c
9 Beneficiorum primi fructus,non poſſunt cedere Epiſcopis. p.247.1.b.c
10 Beneficiorum primi fructus, quibus poſſint applicari? p.ibid.
11 Beneficij fructu omni iniuſtè priuatus, an teneatur recitare. p.247.1.d.e.& 249.1.e
12 Beneficij fructus primos applicandi conſuetudo,nec reprobata eſt,nec deobligat à recitando. pag. 248.1.b
13 Beneficij poſſeſſor licet fructus non percipiat ſponte,vel culpa ſua,tenetur ad recitandum.p.248.2. c.& ſeq.
14 Beneficium ſine vlla fructuum ſpe,videtur non obligare ad recitandum. p.249.2.d.e
15 Beneficij tenuitas non deobligat regulariter à recitando. p.250.1.e. & ſeq.
16 Beneficij tenuitas an aliquando deobliget à recitatione. p.252.1.b.& ſeq.
17 Beneficij fructus ſoli, quando dantur clerico per modum ſtipẽdij propter actionem temporalem, non obligant ad recitandum. p.253.1.b

BLASPHEMIA.

1 Ad blaſphemiam ſufficiunt verba ſine intentione operis. p.695.1.d
2 Blaſphemia exterior etiam ſine intentione eſt mortale peccatum. p.490.2.d.e
3 Blaſphemia numquam eſt venialis ex leuitate materiæ. p.695.2.e

BONVM,

BONVM, BONITAS.

1 Bono quolibet in hac vita poſſumus male vti aliquo modo,ſaltem obiectiuè. p.44.2.b
2 Bona aliquot petere poſſumus, quæ ſimpliciter non iudicentur neceſſaria. p.57.1.a
3 Bonum melius in voto, quod ſit? p.589.2.e
4 Bonum honeſtum de ſe non poteſt, non conducere ad ſalutem. p.61.1.d.e
5 Bonitas, & honeſtas, conditio prima, vt oratio impetret. p.56.2.e
6 Bona ſpiritualia maximè, & abſolutè petenda. pag. 51.1.c.d.& ſeq.
7 Bona ſpiritualia duplicia. p.52.1.b.c.& ſeq.
8 Bona ſpiritualia ſupererogationis poſſumus petere ſub conditione. p.52.1.e
9 In bonis ſpiritualibus, aliquid vt finis, & aliquid vt medium optandum. p.54.2.c
10 Bona ſpiritualia quatenus ſine termino petenda? p. 55.1.b.vide Gratia.
11 Bonorum genus duplex. p.43.1.b
12 Bona temporalia,quę,& quatenus petenda?p.44.1.a & ſeq.
13 Bonorum temporalium quomodo petitio periculoſa. p.46.1.d.e
14 Bona temporalia an ad gratiam reducantur. p.46.2.a
15 Bonorum temporalium petitio qualis ſit? p.47.1.d
16 Bonorum naturalium,quæ ſit petitio?p.471.c.d.e.& 2.a.b.per errorem 46.
17 Bonorum naturalium petitio miraculum non comprehendit. 11.d.e
18 Bona temporalia,per Chriſtum,quomodo petenda? 49.2.e.& 50.1.a
19 Bonorum temporalium petitio debet includere conditionem, ſi expedit. 151.2.c

BREVIARIVM.

1 Breuiarij defectus an,& quomodo excuſet à recitatione. p.280.1.d.& ſeq.

C

CÆCITAS.

1 Cæcitas an excuſet à recitando. p.281.2.a

CANONICVS.

1 Canonici, qui diſtributiones accipiunt ob aſſiſtentiã, ſi non adſint,non poſſunt accipere. p.215.2.c

CANERE, ET CANTVS.

1 Canendi munus Eccleſiaſticas perſonas decet. pag. 207.2.c
2 Canendi Eccleſiaſtice munus quatenus ad omnes ſpectare poſſit. 209.1.c.d
3 Canendi munus non conuenit omnibus Eccleſiaſticis. p.209.2.c
4 Canens alternatim debitè ſatisfacit. p.219.2.b.c
5 Cantus alternatus qualis? p.219.1.d.e. per totum caput.
6 Cantus Organicus defenditur. pag. 205. 2.c.& ſequentibus.
7 Cantus Eccleſiaſticus probatur. pag.204.1.e
8 Cantus profanus in Eccleſia, quod peccatum? pag. 228.1.a.b.c

CAPELLA, CAPELLANIA.

1 Capellarum inſtitutio quatenus ſeruanda p.212. 1.e. & 2.a
2 Capellania duplex 255.1.b.c
3 Capellania quæ obliget ad recitandum? pag. 255.2.b

CAPITVLVM.

1 Capitulum in officio diuino. p.185.1.b.& ſeq.

CAVSA, CAVSALITAS.

1 Cauſalitas diſpoſitiua reduci poteſt ad meritum de congruo. p.58.1 d
2 Cauſa iuramenti,vide, Iuramenti cauſa: vide etiam voti cauſa.
3 Per cauſas ſecundas operatur Deus, quoad commodè poteſt fieri. p.69.2.c.d

CARITAS.

1 Caritas actualis non eſt neceſſaria ad Orationem. p.64.1.e.& 2.a
2 Caritas efficacius attingit particularem perſonam, quando circa ſolam verſatur, quam charitas communitatis ſingulos de illa attingat. p.68.2.a.b
3 Caritas immediatè verſari poteſt circa materiam Religionis. 99.2.d.e
4 Caritas formaliter reſpicit bonitatem. 100.1.b.c

CHORVS.

1 Chorus Eccleſiaſticus probatur. 182.1.a
2 Chori obligatio quibus incumbat? 212.1.b.& ſeq.
3 Chori obligatio quatenus inſit Religioſis ſub mortali? p.214.1.d
4 Chori obligatio facilius excuſatur in Religioſo, quã in beneficiato ſeculari. ibid.2.d.e.
5 Chori obligatio beneficiatos obligat ſub mortali. 215.1.b
6 Chori obligatio eſt definita ad certa templa. pag. 216.1.b.c
7 In Choro omnes Pſalmi, & verſiculi dici debent, etiamſi organum ſonet. 207.1.c
8 In choris iuxta quam formam ſit recitandum officium? 216.2.d.e
9 In choro aſſignatum pro tunc officium eſt recitandum. p.217.2.b
10 In choro quo minus recitetur aſſignatum officium, quatenus prælati poſſint diſpenſare. p. 217.2.c.d
11 In Choro ſeruandus ordo horarum.p.217. 2.e. & 218.1.a
12 In choro cùm omittitur aliquid, eſt in poſterum reſeruandum. p.218.2.e
13 In choro qui verſus ad ſe pertinẽtes omittit non repetiturus peccat. p.220.1.a
14 In choro an peccetur,vel ſatisfiat ſubmiſſè recitando? p.ibid.1.b
15 In choro ſubmiſsè recitans ſatisfacit officio Diuino,non verò chori obligationi.p. 221.1.a. & ſeq.
16 In choro ſubmiſsè recitans non conſequitur diſtributiones,ſaltem in totum. p 221.2.b
17 In Choro dum alij canunt,non tenetur altera pars ſubmiſsè eadem recitare. p.223.2.b.c
18 In choro qui partem aliorum ſubmiſsè recitat, non peccat,& ſatisfacit.ibid.2.c.d.e. per totam.
19 In choro dum alij canant,quæ attentio ſit habenda? p.224.1.c
20 Chori integri per diem defectio vbi eſt obligatio, eſt mortale peccatum, & cuius ſit præcipuè. p. 225.1.a.b
21 In choro obligato horæ vnius prætermiſſio,vel etiã partis ſufficientis, eſt grauis. p.225.1.a.b. & ſeq. chori defectus, an poſſit diſpenſari? p.ibid.1.c.
22 Choro obligatus cuius partis omiſſione peccet mortaliter. p.225.2.a
23 In choro verborum mutilatio quod peccatum? p. 226.2.

24 In choro non poteſt conuenienter repeti, quod eſt malè cantatum. p.227.1.c
25 In choro celeritas canendi raro erit mortalis. p. 227.1.e
26 In choro quatenus ſit abrogata obligatio recitandi alias preces, pręter officium Diuinũ p.227.2.a.b.c
27 In choro addere aliquid officio Diuino, quæ ſit culpa? p.228.1.a
28 Chori obligationi ſatisfacit, qui inſeruit. 230.2.e
29 In choro an ſufficiat aſſiſtentia ſine attentione? p. 231.per totam.
30 In choro, quæ ſit habenda corporis compoſitio? p.232.1.b.c
31. Choro quæ tempora ſint impendenda? p.232.1.e. & 2.a.b.& ſeq.

CHRISTVS.

1 Chriſtus ſemper orabat. p.4.2.a
2 Chriſto non fit iniuria cùm ſancti orantur. 27.1.b.& ſequent.
3 Chriſtus adhuc verè pro nobis orat. p.27.2.e.& 28.1.a
4 Chriſtus dupliciter mediator. p.26.2.d.e
5 Chriſtus an, & quomodo poſſit orari, vt pro nobis oret. 28.2.a
6 Chriſtus non orat pro conſeruatione vnionis ſuæ humanitatis ad Verbum. p.33.1.b
7 Chriſtus nobis meruit dona honeſta, etſi naturalis ordinis videantur. p.49.1.d.c
8 Chriſtus mentali orationi vacabat. p.79.1.b.c
9 Chriſtus naturaliter operabatur per ſenſus, licet eſſet comprehenſor. p.131.2.a.b
10 Chriſtus noua præcepta moralia non attulit. pag. 303.2.e.& 304. 1.a
11 Chriſti vota, & iuramenta. p.334.2.b. vide, voti cauſa efficiens.
12 Chriſtus in primo inſtanti conceptionis vouit. pag. 53.2.c

CHRISTIANVS.

1 Chriſtianus non peccat recipiendo iuramentum ab idololarra, nec fere poſtulans. p. 480.b.c.& ſeq.
2 Chriſtiani per ſe tenentur ſcire, promiſſionem eſſe orationi factam. p.62.1.a.b

CIRCVNSTANTIA.

Circunſtantia voti. vide, voti circunſtantiæ.
Circunſtantia iuramenti, vide, iuramenti circunſtantiæ.

CLERICVS.

1 Clericum eſſe deputatum alicui Eccleſiæ, quid ſit? p.213.2.c
2 Clerici in ſacris tenētur recitare horas Canonicas. p. 375.2.b.c. Et quo iure. p.ibid.c
3 Clerici in minoribus non tenentur ad horas ſacras, niſi fortè ob beneficium. p.233.1.c
4 Clerici in minoribus non tenentur ad orationem certam. p.238.1.a
5 Clerici ad quod officium priuatim teneantur? pag. 258.1. a. & ſeq.
6 Clericus nulli Eccleſiæ addictus tenetur conformari diæceſi. p.258.2.c
7 Clericus beneficiatus in vna diæceſi, & reſidens in altera, cui conformari teneatur. p.258.2.d
8 Clericus habens beneficia in diuerſis diæceſibus, cui teneatur conformari, priuatim recitando? pag. 259.1.d
9 Clerici quatenus per ius nouum teneantur recitare iuxta formam à Pio V. ſeu Clemente VIII. datam. p.259.1.a.b
10 Clerici an poſſint priuatim recitare, iuxta formam Pij V. in diæceſibus, qui eam non acceperunt. p. ibid.b
11 Clerici diæceſes, in qua malè non eſt recepta forma Pij V. an teneantur dicere ad Romani formam? p.ibid.2.e
12 Clericus, quo pacto oret pro Eccleſia? pag.272.2.e & 273.1.b
13 Clericus poteſt obligari ad votum caſtitatis emittendum. p.524.2.a b
14 Clericus an poſſit vouere ad peregrinationem? pag. 616.2.a

COGITATIO.

1 Cogitatio quid ſit? 106.1.b
2 Cogitatio turpis inter orandum, quod peccatum. 154.2.c.d
3 Cogitatio ſancta à Deo, principium eſt omnis boni deſiderij, ac voluntatis. p.81.1.a

COLLECTA.

1 Collecta in officio diuino, quæ, & vnde dicta? pag. 188.1.e

COADIVTOR.

1 Coadiutores, an ſaltem teneantur ad officium Virginis? p.257.2.b
2 Coadiutores Canonicorum, vt ſic non tenentur recitare diuinum officium. p.256.b
3 Coadiutor Canonici an ſit verè Canonicus. pag. 257.1.a
4 Coadiutor Epiſcopi poteſt eſſe verè Epiſcopus. p. ibid.1.c
5 Coadiutor pro principali, an teneatur recitare. ibid.d

COMMINATIO.

1 Comminatio iuxta quantum obliget. p.342.2.d.e

COMMVNIO.

1 Communio Paſchalis, quoad vſque licitè differatur. p.1131.2.b

COMMVNITAS.

1 Communitatis vota vt perpetua valeant, debent eſſe approbata à Prælato. p.656.1.b
2 Communitatis vota poſſunt à Prælato reuocari. p.ibid.c
3 Communitas an poſſit obligare ad votum, & ſimilia? p.ibid.e
4 Communitas quatenus poſſit iuramentum præſtare. p.403.1.e.& 429.1.d.e
5 Pro communitate quando teneamur orare? pag. 77. 2.a.b.& ſeq.

COMPENSATIO.

1 Compenſatio æquiualens quando ſufficiat ad debiti ſolutionem. p.291.1.a
2 Compenſatio in quo differat ab æquiualente ſolutione, in iuramento. p.441.1.e
3 Compenſatio in iuramento, vide Iuramenti compenſatio.

COMPLETORIVM.

1 Completorium in officio diuino, quid. 197.2.d

COMPVNCTIO.

1 Compunctio quid ſit? 114.2.b

CONCVRSVS.

Concurſum Dei generalem incertum eſt, an negaret p. 47.1.b

CONDITIO.

1 Conditiones neceſſariæ,vt oratio impetret. pag. 59. 2.c.d
2 Conditio in voto conditionato, vnde apponatur ? p. 567.1.d
3 Conditiones circa materiam voti. 581.2.c
4 Conditio poſſidentis quando ſit melior? 639.2.c
5 Conditiones generales votorum. 679.d.e
6 Conditio in voto quot modis detur earum triplex genus.p.679.2.b.c.vide Votum.

CONFESSIO.

1 In confeſſione non ſemper ſufficit ſpecificam rationem actus confiteri. 698.2.b
2 Confeſſio interna qualis. 12.1.a

CONFRATERNITAS.

Confraternitatum leges ad recitandum,quantum obligent. p.161.1.a

CONIVX.

1 Coniux poſt votum caſtitatis non poteſt petere p. 587.1.e
2 Coniuges quæ particularia habent dominia. p. 722. 2.d.vide voti irritatio.

CONSCIENTIA.

1 Conſcientia erronea in iuramento.p.330.1.b. & 352. 1.d.

CONSTANTINVS.

1 Conſtantinus Imperator orandi formam milites docuit. p.173.1.c

CONSECVTIO.

1 Conſecutio rei poſtulatæ eſt finis extrinſecus virtutis Religionis. p.17.2.a

CONSIDERATIO.

1 Conſideratio quid ſit. p.106.1.a

CONSOLATIO.

1 Conſolatio ſpiritualis qualis. p.98.1.b.c.& ſeq.

CONSVETVDO.

1 Conſuetudo incautè iurandi,an ſtatuat hominem in ſtatu peccati. p.464.1.d.& ſeq.
2 Conſuetudo iurandi duplex. 467. 1. a. vide iurandi conſuetudo.

CONTEMPLATIO.

1 Contemplationis definitio ex D. Bernard. 84.1.d
2 Contemplatio quid ſit,& an ſit actus intellectus, an voluntatis. p.105.1.d.& ſeq.
3 Contemplatio finis humanæ vitæ. 106.2.c
4 Contemplatio circa res creatas triplex. ibid.2.d
5 Contemplatio Chriſtiana,quatenus à communi differat. p.107.1.a
6 Contemplatio iuncta eſt cum actu voluntatis. ibidem d.
7 Contemplatio quare amanda? p.ibid.2.a
8 Contemplatio Dei cauſa amoris? p.ibid.b
9 Contemplatio quid addat orationi? pag. 108.1.c.d
10 Contemplationis proprius actus. p.ibid.2.c.d
11 Contemplatio,quem diſcurſum ſupponat.p.109.1.b
12 Contemplationi cooperantur tria Spiritus ſancti dona. p.110.1.d
13 Contemplationis mora quanta. p.ibid.2.b
14 Contemplatio quatenus propria perfectorum. 114.1.c
15 Contemplatio an poſſit eſſe ſine actu intellectus & voluntatis? p.ibid.2.d,115.2.b
16 Contemplatio an poſſit eſſe cum ſolo actu voluntatis? p.110.1.d
17 Contemplatio in quo conſiſtat. p.126.1.d
18 Contemplatio naturaliter eſſe nequit ſine cooperatione ſenſuum, poteſt tamen diuinitus. p.127. 1.a.& d.
19 Contemplatio quæ non incipit à ſenſibus, non poteſt principium habere ab homine. p.127.2.d
20 Contemplatio omnino abſtracta à ſenſibus, non eſt procuranda. p.128.1.a
21 Contemplatio cum abſtractione ſenſuum externorum poteſt eſſe ſine miraculo. p.ibid.b
22 Contemplatio infuſa in quo conueniat cum viſione beata? p.132.2.a
23 Contemplatio non impedit omnem corporis motionem p.134.2.a.nec vegetationem. ibid.d
24 Contemplatio duplex. p.135.2.b.c
25 Contemplatio non impedit vſum rationis perfectũ. p.135.2.c.136.2.e.& 139.2.c.d.
26 Contemplationis actus poteſt eſſe independens à voluntate. p.136.1.b
27 Contemplationis infuſæ duo modi. p.ibid.b.c
28 Contemplatio quatenus ſit, aut non ſit libera? p. 140.1.a.& 141.2.e

CONTRACTVS.

1 Contractus minorum quatenus ſint validi?p.418.1.d & 419.2.d
2 Contractus quilibet poteſt fieri per procuratorem. p.427.1.e. vid.verb.Iurament.

CONTRITIO.

Contritio etiam valdè perfecta non reſtituit ſemper familiaritatem, & fauorem Dei priorem. p. 55. 2.d.c.

CONVERSIO, ET CONVERSERE.

1 Conuerſio ad Deum ſupponitur ad orationem. pag. 74.2.c
2 Conuerti ad Deum, an teneamur in primo inſtanti. p.ibid.b

COOPERATIO.

1 Cooperationem noſtram vult Deus. p.69.2.c.d

COR.

1 Cordis munditia prodeſt ad orationem, p.63.1.a

CORONA.

1 Corona Virginis inculcatur. 174.2.b.& ſeq.

CREDITOR.

1 Creditor quatenus poſſit relaxare iuramẽtũ.p.416.1.d

CVLPA.

1 Culpa quæ petatur dimitti in oratione Dominica? p.169.1.b
1 Culpa omni,& pœna poteſt aliquis in hac vita carere ad aliquod tempus. p.170.1.d.c

CVLTVS.

1 Cultus dupliciter poteſt dici voluntarius. p. 515. 2.e. & 516.1.a
2 Cultus Deo exhibitus per orationem non diſtinguitur ab ipſa. p.16.2.c
3 Cultus Dei obiectum eſt affectus orandi. p.16.2.d
4 Cultus Dei eſt medium ad rem obtinendam. 17.2.d
5 Cultus Diuini præceptum naturale non obligat ad actum determinatum. 72.1.b
6 Cultus diuinus eſt ratio orationis. 76.1.d.e

DÆMON.

D

DÆMON.

1 Dæmones non orant. p.6.1.e
2 Dæmon quomodo poſſit ecſtaſim cauſare? p.141. 1.c. d
3 Dæmones quatenus poſſint adiurari. vide adiurare.

DAMNATI.

1 Damnati poſſunt petere,non orare. 33.2.a

DECALOGVS.

1 Decalogus non continet omnia præcepta moralia formalia. 71.2.c

DELECTATIO.

1 Delectatio ſpiritualis duplex. p.101.2.a.b
2 Delectationes quare Deus det,& auferat? p.162.1.e
3 Delectatio deuotionis vnde oriatur? p.102.1.a
4 Delectatio ſpiritualis ſenſibilis, vnde, & quanti facienda? p.134.1.d
5 Delectatio contemplationis magna. p.107.1.a

DELIBERATIO.

1 Deliberatio ad votum qualis? 535.2. d. vide votum.
2 Deliberatio quatenus differat à propoſito. ibidem.
3 Deliberatio an tempore præcedere debeat votum? p.538.1.a
4 Deliberatio vnde agnoſci poſſit eſſe ſufficiens.pag. 537.2.b
5 Deliberatio ad votum quanta requiratur, formaliſne, an virtualis? 538. 1. e. & 2. a.vide voti requiſita.

DESIDERIVM.

1 Deſiderium de eo, quod non poſſit facere, non eſt continuo illicitum. p.8.1.a.b
2 Deſiderium obtinendi, requiritur ad orationem. p. 7. 2.e
3 Deſiderium rei indifferentis propter ſe ipſam eſt turpe. p.60.1.d

DEVOTIO, ET DEVOVEO.

1 Deuotio quid ſit? p.94.2.b.97.1.a.99.1.e.155.1.a.b
2 Deuotio duplex. p.101.2.a
3 Deuotio actualis. p.96.1.c.& 2.c
4 Deuotio in actu primo. p.96.1.c
5 Deuotio propriè pertinet ad voluntatem. p. 94.2.d & 100.2.a
6 Deuotio non conſiſtit in promptitudine ab habitu. p.96.1.e
7 Deuotionis nomen æquiuocum. p.98.2.a
8 Deuotio ad quam virtutem ſpectet.p.99.1.d.& ſeq.
9 Deuotio poteſt eſſe actus Religionis. p.98.2.c
10 Deuotio ad ſanctos eſt actus Duliæ. p.26.1.e
11 Deuotio poteſt dici voluntas credendi. p.99.2.a
12 Deuotio dicit reſpectum ſubiectionis. p.100.1.b
13 Deuotio pro quibus impropriè ſumitur. p.99.2.c
14 Deuotionis cauſæ, & effectus. p.101.2.a
15 Deuotionis liberum actum præcedentis, & ſequentis cauſa eſt Spiritus ſanctus. p. 101. 2. d. & 102.1.b.c
16 Deuotionem quæ excitent. p.103.2.c
17 Deuotio iuuatur duplici diligentia. p.102.2.b
18 Deuotionis delectatio vnde oriatur? 104.1.e
19 Deuotio operatiua eſt. 166.2.a.c.104.2.b.c
20. Deuoueo,verbum,quid ſignificet. p. 99. 1.c. Vide Actus 16.

DEVS.

1 Deus multa facit interuentu orationis. p.14.2.d
2 Deus petit cooperationem noſtram. p.15.1.d
3 Dei gloriam decet, quod eum oremus. p.15.a2.
4 Deus volens dare vult nihilominus orari. p.29.1.d.e
5 Deus dupliciter aliquid vult. p.29.2.c
6 Deus aliquando condeſcendit iratus. p.65.1.c
7 Deus cur differat beneficia oratus. p.66.1. a.b.& 2.c
8 Deus abſque oratione beneficia confert. p.70.1.a
9 Deus cognitus dupliciter poteſt neceſſitate voluntatem. p.143.1.a
10 Deus an poſſit iurare. p.333.2.a
11 Deo, quid cenſeatur placere. p.433.2.d
12 Deus quo ſenſu in iuramento promiſſorio dicatur fideiiuſſor. p.488.1.e
13 Deus quatenus poſſit adiurari. Vide adiurat.
14 Propter Deum petere aliquod malum, quod ſit peccatum? p.509.2.c.d.e
15 Deo quatenus poſſit aliquid dari? p.516.1.a.b.c
16 Deus poteſt acceptare votum. p.631.1.c
17 Dei acceptatio eſt neceſſaria in votis. p.636.2.a
18 Deo velle diſplicere formaliter etiam in minimis, Videtur mortale peccatum. p.1112.1.b
Vide Adiurare.

DIES.

1 Diei acceptationes. p.197.2.d.& ſeq.

DILIGENTIA.

1 Diligentia ad deuotionem duplex. p.102.2.b

DISCVRSVS.

1 Diſcurſus, an ſit præuius ſemper contemplationi? p. 103.1.b.& ſeq.

DISPENSARE, DISPENSATIO.

1 Diſpenſare poteſt Papa cum Beneficiato circa recitandi obligationem. p.286.2.e
2 Diſpenſare an poſſint alij Prælati præter Papam circa recitationem. p.287.1.c
3 Diſpenſatio iuramenti quomodo differat à relaxatione.p.444.2.b.Vide iuramen.
4 Diſpenſatio non ſolùm requiritur ad omittendum votum, ſed etiam ad differendum. p.1129.2.b
Vide ver. Voti diſpenſatio.

DISTRACTIO.

1 Diſtractio in oratione mentali an ſit peccatum? p. 92.1.b.& ſeq.
2 Diſtractio vt ſit inuoluntaria, quid requiratur. pag. 93.1.a
3 Diſtractio voluntaria in oratione vocali,quod peccatum? p.154.2.c
4 Diſtractio voluntaria in choro, quando peccatum? p.230.2.c.d.e.& ſeq.
5 Diſtractio voluntaria in recitantibus ex obligatione quando & quod peccatũ.p.436.2.a.& p. 269. 1.a.& 273.2.b.c.
6 Diſtractio voluntaria in cauſa quod peccatum? pag. 273.2.e.& ſeq.
7 Diſtractio quando videatur eſſe cum propoſito non recitandi iterum. p.275.2.a
8 Diſtractio voluntaria inducit obligationem reſtituendi. p.ibid.b

DISTRIBVTIO.

1 Diſtributiones an debeant dari non canentibus in choro? p.221.2.b.& ſeq.latè.
2 Diſtributiones amittit, qui fingit cauſas vt abſit à choro? p.226.2.c
3 Diſtributiones non videtur amittere, qui recitat voluntariè diſtractus. p.231.2.c
4 Diſtributiones ad recitandi obligationem ſufficiunt. p.248.1.a.

5 Diſtributiones quatenus amittit, qui non recitat. 293.1.e.& 2.a

DOLEO.

1 Dolere de præcepto an liceat? p.712.1.c

DOLVS.

1 Dolus & error in quo differant? p.371.1.e
2 Dolus an inualidet iuramentum.p.371.1.b.c.& 372. 1.c.& ſeq. Vide iuramentum.
3 Dolus propriè ſumptus quid importet? p.542.1.d

DONVM.

1 Dona extraordinaria non petenda. p.55.1.e

DOS.

Dote ſi cedat filia cum iuramento,an peccet?p.400.2.a

DVBIETAS, ET DVBIVM.

1 Dubius an iurauerit debita intentione,quomodo dubium expediet.360.1.c.Vide iuramentum.
2 Dubium quatenus obliget?p.432.1. a. In dubio melior eſt conditio poſſidentis,explicatur.p.640.1.a.b
3 In dubio quatenus pars tutior eligenda? p. 640. 2. b. 641.2.c
4 Cum dubio ſpeculatiuo,quando liceat operari? pag. 641.1.a

DVLCEDO.

1 Dulcedines ſpirituales communes bonis, & malis. 52.2.c
2 Dulcedo ſpiritualis.Vide,delectatio.

E

ECCLESIA.

1 Eccleſiæ duplex poteſtas. p.614. 1.e. Eccleſia poteſt inhabilitare ad vota.Vide voti cauſſa efficiens.
2 Eccleſia poteſt irritare vota ſimplicia.Vide vot.

ECSTASIS.

1 Ecſtaſis quid ſit. p.128.2.b
2 Ecſtaſis triplex. p.128.2.c
3 Ecſtaſis,quatenus naturaliter ſequi poſſit contemplationem. p.129.1.e
4 Ecſtaſis ex ſpeculatione ſequi poteſt. p.129.2.b
5 Ecſtaſis omnimoda naturaliter non datur. pag. 132. 1.a.Vide,abſtractio.
6 Ecſtaſis, an poſſit naturaliter eſſe de naturali obiecto. p.141.1.a
7 Ecſtaſis non tollit libertatem actus amoris.p.142.2. b.c.Vide, Appetitus.

ELEEMOSYNA.

1 Eleemoſynã,propter Deum fictè petere, quod peccatum. p.509.1.e
2 Eleemoſyna ſolùm de congruo meritoria,ſi ex auxilio gratiæ fiat ante gratiam ſanctificantem.p.65.2.b

ENVNCIATIO.

1 Enunciatio an poſſit eſſe partim vocalis,partim mentalis. p.475.1.c.d

EPICKIA.

1 Epickia,an ſit admittenda in voto, quando conſtat de termino præfixo? p.708.2.d

EPISCOPVS.

1 Epiſcopus vouens ingredi Religionem an teneatur? p.624.2.d
2 Epiſcopus an poſſit vouere renunciationem Epiſcopatus. patus.
3 Epiſcopus an licitè, & validè voueat peregrinationem? p.615.2.d.e
4 Epiſcopus non videtur poſſe dare ordines minores cum obligatione aliquid perpetuò recitandi.pag. 238.1.e
5 Epiſcopi quatenus debeant aſſiſtere ſacris. p.214.1.e
6 Epiſcopi per ſe non tenentur ad chorum, niſi fortè ſolennibus diebus. p.214.1.a
7 Epiſcopi quorum Religioſorum vota poſſint irritare. p.736.2.d

ERROR.

1 Errores circa orationem. p.13.2.a
2 Error an inualidet iuramentum? p.372.1.d.& ſeq. vide, Dolus.
3 Error duplex circa contractum. p. ibid.c
4 Error quatenus inualidat promiſſionem. p.773.1.b

EVCHARISTIA.

1 Euchariſtia petitur nomine panis in oratione Dominica. p.168.1.a

EXAMEN.

1 Examen conſcientiæ inculcatur. p.90.2.b.c

EXECRATIO.

1 Execratio in iuramento quid ſit? p.312.1.a

EXORCISMVS.

1 Exorciſmi Eccleſiaſtici ſunt actus Religionis. pag. 502. 2.c.d
2 In Exorciſmis, quæ ſeruanda? p.505.1.a.& ſeq.

F

FABRICA.

1 Fabrica beneficiorum, quid comprehendat. pag. 294.2.c

FALSITAS.

Falſitas an ſit de ratione periurij.Vid,Periurium.

FELICITAS.

1 Felicitas noſtra in actu aliquo conſiſtit. p.80.2.b

FIDVCIA, FIDES.

1 Fiducia ne tranſeat in præſumptionem. p.62.2.d
2 Fiducia orantis vnde poſſit oriri. p.63.2.a
3 Fiducia requiritur ad orationem.pag. 62. 2. a.& ſeq. Quid conducat. p.63.2.b
4 Fiducia, & fides maius,& minus hæſitationis quatenus habeant? p.63.1.b
5 Fides in oratione exercetur. p.15.2.a
6 Fides eſt conditio vt oratio impetret.pag.61.2. b.& quæ?d
7 Fides promiſſionis exigitur ad orationem. p. 61.2.e. & 62.1.a
8 Fidei defectus, non repugnans cum eius ſubſtantia, in quo conſiſtat? p.63.1.c.& ſeq.
9 Fides ſpeculatiua, & practica. p.63.1.c
10 Fides miraculorum quæ. p.63.2.c

FILIVS.

1 Filij qui ſint,quorum reſpectu Deus Pater dicitur? p. 265.1.b
2 Filij emancipati ſunt ſui iuris. p.725.2.b
3 Filiorum vota. Voti cauſæ,& voti irritatio.

FINIS.

1 Finis prauus quatenus deprauat votum?693.1.e.vide, Votum.
2 Finis mentalis orationis in quo differat à fine voca-

lis?& qui ſit? p.91.2.a.b
3 Finis ex ſe non habet terminum. p.55.1.a
4 Ad finem inferiorem rem ſuperiorem referre an liceat. 316.2.c

FORMIDO.

Formido ex parte intellectus, quæ non impediat orationem? p.63.1.a

FRVCTVS.

1 Fructus orationis alius proprius, alius communis. p.57.2.a.b
2 Fructus Eccleſiaſtici ſine beneficio an obligent ad recitandum? p.253.1.b.& ſeq.

G

GLORIA.

Gloria Patri, & Filio &c. in fine pſalmorum, inculcatur. p.185.2.c.d

GENVFLEXIO.

Genuflexio oranti commendatur. p.93.2.e.& ſeq.

GRATIA.

1 Gratia ſeſe accommodat naturæ. p.127.1.d
2 Gratiæ ſtatus an ſit neceſſarius ad orandum? p.33.c.1.a.& 20.2.d.e.64.2.a &c.
3 Gratiæ denegatio nullo modo eſt petenda. 56.1.b
4 Gratiæ bona nulla certa lege ſtatuta, peti poſſunt. p53. 2.b
5 Gratiæ neceſſitas ex oratione colligitur.46.1.e & 2.a
6 Gratiæ nomine quid potuerit intelligere D. Thom. reſpectu orationis. p.23.1.a.b
7 Gratiæ præcipui effectus, efficaciter præordinati ſunt ante præuiſam orationem. p.15.1.b

GRATIARVM ACTIO.

1 Gratiarum actio ſpectat ad orationem. 84.1.a
2 Gratiarum actio mentalis quomodo fiat. p.12.1.d
3 Gratiarum actio ad Deum pro auxilio ad turpe factum non eſt oratio.151.2.d.e.vide actio.1.

GRAVITAS.

Grauitas obligationis vnde colligatur? p.632.1.d

H

1 Habitus corporis inter orandum mentaliter.93.1.c. Vocaliter p.276.1.c
2 Habitus vitij non eſt peccatum. p.466.2.e
3 Habitualis operatio an cadat ſub votum. 564.2.a

HÆRES.

1 Ad hæredem an tranſeat voti obligatio. 654.2.d.e
2 Hæredi neceſſario, non poteſt conditio perſonalis voti apponi. 660.1.d
3 Hæredi imponenda eſt voti realis obligatio. ibid.
4 Hæres non tenetur ipſo facto implere vota perſonalia defuncti, nec mixta, vt ſunt perſonalia p. 660.1.a.b
5 Hæres tenetur ad vota realia, vel mixta, quatenus realia. 660.2.b.c.& ſeq.
6 Hæres an ſubeat voti realis obligationem, etiam inuito teſtatore. 661.1.e
7 Ad hæredem quatenus tranſeunt vota mixta. 662. 1. d
8 Hæres non teneri dare Religioni bona eius, qui vouit ſe, & ſua, & ante ingreſſum Religionis obiit. 662.1.e
9 Hæres an obligetur ad votum contra expreſſam voluntatem teſtatoris. p.677.2.e.& ſeq.

HÆRETICVS.

Hæreticorum pœnas ipſo facto non incurrit, qui ficta intentione adorat Idolum. p.301.1.b.c

HÆSITATIO.

Hęſitatio, quæ prohibeatur in orando.p.99.1.c.& 62.1.e & 63.1.a

HOMAGIVM.

Homagium quod Iuramentum. p.332.1.c

HOMICIDIVM.

1 Homicidium formaliter non opponitur charitati, ſed iuſtitiæ. p.463.1.d
2 Homicidium, an periurio, grauius ſit peccatum. p.463.1.c

HOMO.

1 Homo cum ſolo naturæ lumine an poſſit orare? pag. 21.1.a.b
2 Homo non poteſt velle, quidquid Deus vult. 56.2.a
3 Homo in puris naturalibus, an teneretur orare. p.71.1.b.c

HORA.

1 Hora prima diei, fuiſſe videtur orationi deſtinata apud Iudæos. p.191.2.c
2 Horæ numerus cenſetur eſſe, finita vltima hora, à qua denominatur. p.192.1.a
3 Hora prima an fuerit olim in Oratione? p.192.1.b

HORÆ CANONICÆ.

1 Horæ Canonicæ vnde dictæ? 185.2.a.& 190.2.c
2 Horæ Canonicæ quot ſint numero.pag.198.1.d.& 199.2.b
3 Horæ Canonicæ olim fuere octo. 200.1.d
4 Horæ Canonicæ publicæ ſunt ſub præcepto.pag 211.1.e
5 Horæ Canonicæ ſingulæ quibus horis ſint recitandæ in choro? p.232.2.b.& ſeq.
6 Horarum Canonicarum publicarum tempus variare, quando ſit peccatum? 235.1.e.& ſeq.
7 Horis Canonicis variandis, quatenus poſſit Prælatus diſpenſare. p.236.2.a
8 Horæ Canonicæ, iuxta quem ritum ſint priuatim recitandæ. p.258.1 a.& ſeq.
9 Horarum Canonicarum priuata tranſmutatio an liceat? 262.1.e.& 2.a
10 Horæ vnius inuerſio inter alias, an liceat? p.262. 2.b.c
11 Horæ Canonicæ pars omiſſa per obliuionem quomodo ſupplenda. p.262.2.b
12 Horæ Canonicæ vnius ab alia interruptio, an ſit peccatum. 263.2.c.d
13 Horæ Canonicæ eiuſdem partium interruptio an liceat? p.264.1.a.& quando.ibid.e
14 Horam Canonicam interrumpere ob verba turpia vel indecentia, aliquando erit mortale. pag. ibid.d.e.
15 Horas Canonicas omnes omittere vno die an ſint ſeptem peccata. p.267.2.a
16 Horas Canonicas alternatim omittere, id eſt primam recitando non tertiam & ſextam, recitando nonam, quotuplex peccatum? p.268.1.c
17 Horas Canonicas omittenti, quæ pœnitentia imponenda? p.276.2.d
18 Horæ Canonicæ priuatim non eſt certum, an dicantur nomine totius Eccleſiæ. p.291.1.b.c.

19 Ho

19 Horarum Canonicarum ſeptenarij numeri myſterium. Vide Septem.

HVMILITAS.

Humilitas, quatenus neceſſaria ſit, vt oratio impetret? p.64.1.e

HYMNVS.

Hymni Eccleſiaſtici probantur. 186.2.a

I.

IEIVNIVM.

1 Ieiunij votum poteſt mutari in aliam rem, non verò præceptum. p.270.2.b.
2 Ieiunij votum an prohibeat lacticinia. p.646.1.e
3 Ieiunij votum quid includat. p.ibid.1.d

IEPHTE.

Iephte votum expenditur. p.598.2.c.& ſeq.

IGNORATIO, IGNORANTIA.

1 Ignoratio Dei in contemplatione, quid ſit? 118.1.e
2 Ignorationis nomine quæ cognitio à D. Dionyſio dicatur. 125.1.c
3 Ignorantia de Dei promiſſione orationi quatenus excuſabilis. 62.1.b
4 Ignorantia de eo, quod, votum obliget, facit vt vouens non obligetur. 522.2.b.& ſeq.
5 An ignorantia annullet votum. 541.2.e. & 542.2.a
6 Ignorantia variè diſtinguitur. 542.2 c.d
7 Ignorantia proprietatum, & conditionum ſubſtantialium voti quatenus id irritent. 542.2.e
8 Ignorantia non deobligat volentem vouere, quomodo alij vouent. 543.1.a
9 Ignorantiam habens, de voto, quod fiat Deo, nihil vouet. 543.1.b
10 Ignorantia circa materiam voti, quatenus id inualidet. 543.1.c.
11 Ignorantia circa circumſtantias, quatenus inualidet votum? ibid.
12 Ignorantia conditionum leuium non impedit votum. p.544.1.b
13 Ignorantia circa finem, vel motiuum voti, quatenus id impediat. ibid.c
14 Ignorantia de re ſubſtantiali, quæ tamen cauſat votum, non oportet vt ſit inuincibilis, vt inualidet votum. 545.1.b.
15 Ignorantia concomitans quæ, & vtrum inualidet actum. 545.2.c.& 546.1.a
16 Ignorantia poſitiua, an irritet votum. 546.1.c
17 Ignorantia priuatiua, an inualidet votum. 546.1.e

IMPEDIMENTVM.

1 Impedimentum voti duplex. 686.1.c
2 Impedimentum voti implendi, tenetur vouens vitare ſic poteſt, alioqui ſi illud affectet, violat votum. 664.2.b

IMPETRATIO.

1 Impetratio, non recurrit cum merito. 67.2.d
2 Impetratio non fundatur ſolùm in Dei liberalitate. 68.2.a
3 Impetratio, orationis mentalis vtilitas eſt. 81.1.a

IMPRECATIO.

Imprecationes Scripturæ quo pacto intelligendæ. 51.1.a.b.c

INDITIVM.

Inditia varia ad cognoſcendam intentionem vouentis? 689.1.c. vide intentio.

INDVCERE.

1 Inducere alium ad iurandum per falſos Deos quod peccatum? 479.1.d.e.& 480.2.d
3 Inducere ad iurandū abſolutè, iuraturum per falſos Deos, quatenus liceat. 479.1.d.& 2.e.& 480.1.a
4 Inducens infidelem ad iurandum, debet id facere ex cauſa. 480.1.e.& 2.a
5 Inducere alium vt iuret per falſos Deos, ſi aliter nolit, non eſt per ſe malum. 480.2.a
6 Inducere ad iurandum modo indebito, non licet. 481.1.e
7 Inducere alium ad iurandum ſine neceſſitate ſaltem eſt veniale. 481.1.e.& 2.a
8 Inducere ad iuramentum, quod præſtari non poteſt ſine peccato, quæ culpa.
9 Inducens ad iurandum grauius peccat ipſo iurante. 481.2.d.& 482.1.c
10 Inducitur aliquis ad iurandum iniquè tribus modis 482.1.d
11 Inducere alium ad frangendum votum, quale peccatum? 676.1.a
12 Inducere an poſſim ad iurandum putantem rem eſſe veram, cùm ſciam eſſe falſam. 482.2.a

INFAMIA.

1 Infamia proximi cum iuramento, quod peccatum? 460.2.e
2 Infamia proximi iurata quomodo debeat retractari. 461.1.d
3 Infamia an incurratur per periurium? vide periurium.
4 Infamia alia Canonica, alia Ciuilis. 498.1.e
5 Infamia Ciuilis, non inducitur per omne iuramentum falſum, Canonica maximè. 498.2.a
6 Infamia non incurritur propter periurium occultum. 498.2.e
7 Infamia incurritur ex periurio abſque ſententia. pag.499.1.b
8 Infamia Ciuilis quando incurratur per periurium; 499.1.d
9 Infamia Ciuilis non incurritur per periurium priuatum extra iudiciale. 499.2.b
10 Infamia facit hominem irregularem. 499.2.c

INFIDELIS.

1 Infidelis non orat perfectè. 34.2.e.
2 Infideles non orant ſine aliqua crudelitate. 48.2.a
3 Infidelis. vide Idololatra, & inducere.

INIMICVS.

1 Pro imicis poſſumus orare. 41.2.d. An & quando teneamur. 42.1.a
2 Inimicum an liceat excludere orando? 42.1.c

INIVRIA.

Iniuria non inualidat votum. 542.1.a

INSTRVMENTVM.

Inſtrumenta muſica an deceant in Eccleſia? 206.2.a

INTELLECTVS, INTELLIGERE.

1 Intellectus quibus actibus concurrat ad Orationem? 84.per totam.
2 Intellectus quæ cauſa ſit reſpectu voluntatis? pag. 122.1.a.b
3 Intellectus intimior eſt animæ, quàm voluntas. pag. 126.1.c
4 Intellectus coniunctus, naturaliter pendet à phantaſia. p.127.1.b.c

5 Intellectus non concurrit ad viſionem beatam per aliquam naturalitatem. p.131.1.d

6 Intelligendi actus, vide actus intelligendi.

INTENTIO.

1 Intentio mentis neceſſaria eſt ad orationem vocalem. p.151.1.d

2 Intentio orandi debet eſſe honeſta. p.151.1.b

3 Intentio bona ſimpliciter non eſt de ſubſtantia orationis vocalis. p.151.2.e

4 Intentio implicita & virtualis ſufficit ad orationem. 152.1.b. quæ ſit vtraque. ibidem d.

5 Intentio circunſtantia eſt vocalis orationis. pagin. 161.2.a

6 Intentio quæ requiratur in recitaturo. pag. 269.2. a. & ſeq.

7 Intentio non ſatisfaciendi præcepto per hoc opus, an efficiat, vt teneat iterum ad aliud agendum? p. 269.2.e. & 270.1.a

8 Intentio ſe non obligandi in iuramento duplex. p. 492.1.d

IOANNES BAPTISTA.

1 Ioannis Baptiſtæ in vtero contemplatio & meritum. p.135.2.e

IOBILEVM.

1 Vide aliqua ver. Voti diſpenſatio, & voti commutatio.

IRREGVLARITAS.

1 Irregularitas in dubio an teneat? p.641.2.a

IVDICIVM, IVDEX.

1 Iudicium prærequiritur ad orationem, & quale requiratur? p.7.2.c.d

2 Iudicium in reuelationibus quale? p.136.2.a. & ſeq.

3 Iudex laicus quatenus poſſit cogere ad remittendũ iuramentum. p.449.2.c

4 Iudex exigere poteſt iuramentum à peieraturo. 482. 2.e. & 483.1.c

IVRAMENTVM.

1 Iuramentum quid ſit? pagin. 298. 1. a. & 299. 1. d.

2 Iuramenti partes. p.ibid.e

3 Iuramentum poteſt eſſe mentale. p.299.2.a

4 Iuramentum licitum eſt Chriſtianis. pag.301.2.e

5 Iuramentum quo ſenſu Chriſtus prohibuerit. pag. 304.1.a

6 In iuramento quo ſenſu Deus adhibeatur teſtis. p. 306.1.a.b

7 Iuramentum eſt actus Religionis. p.308.1.b. & ſeq.

8 Iuramentum an ſit appetibile propter Dei cultum præcisè. p.310.1.e

9 Iuramentum per atteſtationem quod? p. 312. 2.d.e. vide, atteſtatio.

10 Iuramentum per execrationem quod. p.312.1.a

11 Iuramentum ſimplex. p.325.1.d

12 Iuramentum ſolemne. p. ibid.e

13 Iuramenta priuata communiter reputantur ſimplicia. p.326.1.d.e

14 Iuramentum execratorium. p.326.2. per totam.

15 In iuramentis attendenda eſt iurantis conſcientia. p.333.1.e

16 Iuramentum an eſſet in ſtatu innocentiæ. p.336.2.a

17 Iuramentũ ſupponit vsũ rationis. p.337.1. d. & ſeq.

18 Iuramentíne, an Voti maior ſit obligatio? 346.1.a

19 Iuramentum quod, & quatenus reducatur ad votum. p.390.1.e

20 Iuramentum de omiſſione impertinenti eſt peccatum. p.404.2.e

21 Iuramentum tripliciter poteſt eſſe illicitum. pag. 407.1.a.

22 Iuramentum potiſſimum iudicandum iuxta naturam actus cui adiungitur. p.430. 1.b. & ſeq.

23 Iuramentum quantum pendeat ab intentione? pag. ibid.c

24 Iuramentum non mutare naturam actus, quomodo intelligendum. p.ibid.e

25 De iuramento an detur præceptum affirmatiuum, & quod? p.458. 1.a. & 2.a

26 Iuramentum incautum quando ſit mortale? 465.2.e & 466. per totum caput.

27 Iuramentum prolatum ſine aduertentia formali, & per ſe ſufficiente ad peccatum mortale, quod peccatum? p.469.1.b

28 Iuramentum vanum an includat contemptum Dei. p.478.2.a

29 Iuramentum petere, quod præſtari nequit ſine peccato quod peccatum? p.481.2.e. & 482.1.c

30 Iuramentum à peieraturo, an poſſit exigi. p.482.2.a. 483.1.a. & 2 b. & 484.1.b.c

31 Iuramentum à iuraturo forte male quatenus priuata perſona poſſit petere? p.484.1.b.c

32 Iuramentum quatenus poſsit peti à bene iuraturo? p.485.1.a

33 Iuramentum quis licitè poſsit exigere? p.485.1.c

34 Iuramentum exterius ſine intentione iurandi ex ſuo genere eſt mortale. 490.2.a

35 Iuramentum fictum contra iuſtitiam, vel obedientiam eſt mortale. 491.1.a b

36 Iuramentum fictum in contractu graui eſt mortale. p.ibid.b

37 Iuramenti vel iniuſtè exacti, vel voluntarij fictio quàm peccaminoſa? p.ibid.c

38 Iuramentum cum intentione iurandi, & non implendi, ſemper mortale eſt. p.ibid.e

39 Iuramenta leuia vrbana, minatoria, promiſſoria inter domeſticos, quæ peccata. p.491.2.a.b

40 Iuramentum ſimulatum, quod peccatum? pag. 492.2.a

41 Iuramentum addit voto nouæ ſpeciali obligationem. p.711.1.b. & ſeq. Quid preterea importet. p. 348.2.c. & 349.2.c

IVRAMENTI CAVSA EFFICIENS.

1 Ad iuramentum quomodo ſe habeant intellectus, & voluntas? & in qua harum potentiarum ſit formaliter? p.299.2.b

2 Iuramentum à Deo factum an ſit validum? pag. 333.2.a

3 Iuramentum execratorium probabilius eſt non dari in Deo. p.334.1.d

4 Iuramentum an detur in Deo. Vide Deus.

5 Iuramentum an emiſerit Chriſtus. pag. 334. 2. b. & 335. 1.a.

6 Iuramentum an emittant Angeli, & quod? pag. 335. 2.c.d,e

7 Iuramentum probabilius eſt non exerceri ab Angelis malis inter ſe. 336.1.b

8 Iuramentum an eſſent immiſſuri Angeli in pura natura. p.336.2.c

9 Iuramenti capaces ſunt pueri poſt vſum rationis. p.337.1.e

10 Iuramenti an ſint capaces qui Deum ignorant? 337.2.

11 Iuramenti an ſint capaces Gentiles. p.337.2.c

12 Iuramenti an ſint capaces Hæretici & Iudæi. pag. ead.d

13 Iura

13 Iuramenti an fuerint capaces, qui Deum ex parte ſolum agnouerunt. p.338.1.a.b
14 Iuramenti quatenus fideles ſint capaces. p.338.1.e
15 Iuramento quatenus quis excludatur. p.338.2.b
16 A iuramento interdicitur infamibus,& periuris.pag. ibid.
17 Iuramentum, quatenus presbyteri debeant abſtinere. p.ibid
18 Iuramentum prę̄ſtitum,à procuratore an ſit verum? p.427.1.c.An obliget.vide,iuramenti obligatio.
19 Iuramentum per tertiam perſonam, quatenus non admittatur aliquando in iure humano. p.428.1.a
20 iuramentum quatenus poſſit præſtari à communitate p.428.1.c.& 429.1.c.& ſeq.

IVRAMENTI CAVSA FORMALIS.

1 Iuramentum Religioſum per ſolum verum Deum fit. p.311.1.b
2 Iuramentum per aliud à Deo, vt ſic non eſt iuramentum. p.311 1.d
3 Iuramentum per creaturas, quod.pag. 311.2.b.312. 1.b.& 2.c.331.& 332.
4 Iuramentum per creaturas, quatenus ſit ſcandaloſum? 312.2.c
5 Iuramentum per creaturas irrationales an ſit peccatum p.313.1.b
6 Iuramentum per Dæmones,aut damnatos, eſt illicitum. ibid.d
7 Iuramentum per Angelos, & Beatos, quod liceat?p. 313.2.b
8 Iuramentum per fidem meam, aut veritatem non eſt iuramentum. p.314.1.a
9 Iuramentum per execrationem vel atteſtationem, quod. p.ibid.
10 Iuramentum per Deum,& per creaturas vtrum differant ſpecie. p.ibid.b
11 Iuramenti forma quæ? p.322.2.e
12 Iuramenti forma,quatenus ſint verba. p.3231.b
13 Iuramenti forma an neceſſario includat verba. pag. ibid.e.& ſeq.latè.
14 Iuramentum tribus modis poteſt fieri ex parte formæ. p.324.2.b
15 Iuramentum poteſt fieri per alia ſigna, præter verba.p.325.1.a.vide iurare.
16 Iuramenti cæremonia; manus ad femur applicitæ qualis. p.325.1.e
17 Iuramenta fiebant per ſacrificia. p.325.2.b
18 Iuramentum ſolemne variis ritibus fit. ibid.2.c
19 Iuramentorum formulæ variæ. p. 327.1.d.e.& 2.e
20 Particula iuro per ſe ſola an ſufficiat ad iuramentum.p.327.2.c.& an ſit neceſſaria. p.ibid.2.d
21 Iuramentum an ſit voueo Deum. p.527.2.b
22 Iuramentum ſicut Deus eſt veritas, &c. continet blaſphemiam. p.328.2.e
23 Iuramentum per fidem, vel in fide,&c. p. 329.1.a
24 Iuramentum per conſcientiam meam, per cælum p.331.2.a. per totam.
25 Iuramentum homagij, quod.p.332.1.b.c. iuramenti execratorij formulæ variæ.p. 332.2.e
26 Iuramentum execratorium, an ſit dicere maledicta ſit hæc res ſi eam habeo. p.333.1.d
27 Iuramentum per falſos Deos an inducat obligationem. p.351.2.c.& 352.2.e.latè 561.1.e
28 Iuramentum per falſos Deos non obligat poſt cōuerſionem ad fidem. p. 352.1.e.non eſt iuramentum. pag.308.1.a
29 Iuramentum per creaturas, vt ſic an obliget p.353. 1.c.& 2.e
30 Iuramentum verum per viatores,quatenus non detur. p.313.1.e
31 Iuramentum per Dæmonem quatenus non obliget. p.353.2.a.b
32 Iuramentum per Cælites, in quantum obliget. pag.ibid.d.

IVRAMENTI CAVSA MATERIALIS.

1 Iuramentum in qua potentia formaliter. p.299 2.b
2 Iuramenti materia extenditur ad negotia humana. p.317.2.c.d
3 Iuramenti materia debet eſſe contingens p.321.2.d.e
4 Iuramenti materia debet inuoluere actionem hominis. pag 322.1.b
5 Iuramentum de aliena actione quod ſit. p.322.2.a
6 Iuramentum factum circa certam materiam non poteſt vt ſic ad alia extendi. p.324.1.d
7 Iuramenti materiæ grauitas,vel leuitas, vnde petenda? p.499.2.e
8 Iuramentum ex parte materiæ dupliciter poteſt eſſe nullum. 492.2.d
9 Iuramentum de re ad quam obligari non poſſum ex genere ſuo eſt mortale. p.492.2.e.& ſeq.
10 Iuramentum de re contraria conſilio non eſt per ſe mortale. p.493.2.a
11 Iuramentum de re non mala, ſed impoſſibili, quod peccatum? p.493.2.b
12 Iuramentum de peccato veniali faciendo, quod peccatum. p.493.2.e
13 Iuramentum promiſſorium de facto, vel omiſſione mortali, ſemper eſt mortale. p.495.1.a
14 Iuramentum promiſſorium faciens de peccato Mortali, an grauius peccet cum intentione,an ſine illa? p.496.1.b
15 Iuramenti aſſertorij materia remota an debeat eſſe honeſta?p.306.2.d Idem de proxima. ibid.e
16 Iuramenti aſſertorij materia proxima, & remota, quæ? p.ibid.d.e

IVRAMENTI FINIS.

1 Iuramenti finis proximus eſt confirmatio veritatis. p.317.1.a
2 Iuramentum non attendentis ad Diuinum cultum, vt ſic,non eſt peccatum. p.ibid.c.d

IVRAMENTI COMITES.

1 Iuramentum tres debet habere comites. p.306.1.a & ſeq.Hæ ſufficiunt. p.307.2.b
2 Ad iuramentum omne requiritur veritas pag. 306.2.b.& ſeq.
3 Iuramenti promiſſorij duplex eſt veritas. pag. 306.1.d
4 Iuramentum de futuro quam requirat veritatem. p. ibid.e
5 Iuramentum quo ſenſu iuſtitiam requirat? pag. 486.306.2.a
6 Iuramentum quatenus exigat iudicium?p. 307. 2. b. quid ſub hoc iudicio intelligatur? p.ibid.c
7 Iuramentum quam requirat neceſſitatem? ibid.e.
8 Iuramentum quam exigat intenſionem? p. 306.1. e.

IVRAMENTVM CONDITIONATVM.

1 Iuramentum conditionatum quatenus ab abſoluto differat. 435.2.d
2 Iuramenti conditiones variæ. p.433.2.c.& ſeq.
3 Iuramentum quas conditiones non poſſit non habere. p.435.1.e
4 Iuramenti generales conditiones prima ſi potuero. p.434.1.a.ſecunda,ſi licitè potuero,ibi. tertia,niſi prælatus aliter diſpoſuerit,& p.ibid. e.quarta, ſi promiſſario placuerit ibid.e.quinta,ſi ſit idem rei

ſtatus.p.ead. d.ſexta,ſaluo iure ſuperioris.ibid.2.b aliæ item.433.1.a.& 442.1 a.
5 Iuramentum abſque talibus conſtitutionibus, quid valeat? p.435.1.e
6 Iuramentum has habens cõditiones quomodo poſſit eſſe abſolutum? p.435.2.a

IVRAMENTI DIVISIONES.

1 Iuramẽtum diuiditur in aſſertorium & promiſſoriũ. 298.in principio & p.318.2.d.& ſeq.qualis ſit hæc diuiſio? p. 320. 1. a.b
2 Iuramenti diuiſio in ſpirituale,& tẽporale. p.318.1.d
3 Iuramentum ſenſibile diuiditur in tria membra. p. 324.2.b
4 Iuramenti diuiſio in ſimplex ac ſolemne accidentaria. p.325.2.e
5 Iuramentum diuiditur,in atteſtatorium, & execratorium.Et qualia ſint membra. p.326.1.e
6 Iuramenti hæc diuiſio, qualis ſit. p.326.2.e
7 Iuramenti promiſſorij,& aſſertorij diſcrimen quoad materiæ leuitatem. p.488.1.a

IVRAMENTVM ASSERTORIVM.

8 Iuramentum aſſertorium,quod? p.298.1.a. 318.2.d
9 Iuramenti aſſertorij materia proxima, & remota. p.306.2.e
10 Iuramentum aſſertorium an exigat honeſtam materiam? 306.2.b.c
11 Iuramentum aſſertorium an poſſit eſſe de futuro? p.319.1.c
12 Iurãmenti aſſertorij obligatio grauior eſt quàm voti. p.347.1.a.b
13 Iuramentum de aſſertione facta in gratiam iurantis an obliget? p.379.2.c
14 Iuramentum aſſertorium ex defectu ſolius neceſſitatis non eſt mortale in indiuiduo,niſi adſit contemptus Dei. p.478.1.a
15 Iuramentum aſſertorium ex defectu iuſtitiæ ſolius, quod peccatum? p.478.2.c
16 Iuramentum aſſertorium de re turpi, an ſit mortale? ibid.e
17 Iuramentum aſſertoriũ de futuro nõ implere, magis ſpectat ab emiſſionem, quam ad commiſſionem. p.486.1.c
Vide,Iuramenti obligatio.

IVRAMENTVM PROMISSORIVM, & confirmatorium.

1 Iuramentum promiſſorium quod. 298.in principio. 318.2 d
2 Iuramentum promiſſorium includit aſſertorium. p. 318.2 e.non è contra. ibid.2.c
3 Iuramentum promiſſorium vltra aſſertionem de præſenti addit promiſſionem de futuro.p.319.1.a
4 Iuramento promiſſorio quod confirmatur, debet pendere à iurante. p.319.2.a
5 Iuramentum de futuro promiſſorio æquiualet. pag. ead.2.e
6 Iuramentum promiſſorium quid addat ſuper aſſertorium. p.340.1.a
7 Iuramenti promiſſorij obligatio,an includat promiſſionem de futuro. p.341.1.a.& ſeq.
8 Iuramentum promiſſorium, quatenus afficiat promiſſionem? p.341.1.c.& ſeq.
9 Iuramentum promiſſorium,an faciat ex aſſertione de futuro promiſſionem.p. 341.2.b. & ſequent.343. 1.c.d
10 Iuramentum promiſſorium addit aſſertioni de futuro ſpecialem obligationem. pag. 342. 1. d. & ſequent.
11 Iuramentum promiſſorium ſine propoſito eſt graue peccatum. p.342
12 Iuramentum promiſſorium de aliena actione ... pliciter ſe habet. p.343.2.c
13 Iuramentum de futuro non factum homini, regulariter fit cum voti admixtione. p.345.2.c
14 Iuramentum promiſſorium quomodo diſcernatur à voto. p. ead.d.
15 Iuramentum promiſſorium additum voto, quid importet? p.348.2.c.349.2.e
16 Iuramentum promiſſorium additum promiſſioni,an reſpectu hominis,cui fit, ſit validus. p. 350. 1. a. & ſeq.
17 Iuramentum promiſſorium explicitè per Deum maximam habet vim. 351.1.c.d.
18 Iuramentum promiſſorium quam requirat libertatem? p.356.2.b
19 Iuramentum promiſſorium requirit intentionem iurandi. ibid.b,c
20 Iuramentum promiſſorium quatenus obliget facere veram promiſſionem de futuro? p.396.1.e
21 Iuramentum additum promiſſioni poteſt eſſe validum,licet illa illicita ſit. 407.2.b,c.& ſeq.
22 Iuramentum promiſſorium cadens immediatè in promiſſionem de futuro irritam per leges, an ſit validum?422.2.a. Non confirmat promiſſionem omninò nullam. 423.1.d
23 Iuramenti promiſſio duplex. 436.1.a,b
24 Iuramentum promiſſorium, quomodo exigendum aut non. 484.2.c,d
25 Iuramentum promiſſorium ex eo præciſè quod non habeat neceſſitatem non eſt mortale. 485.1.a
26 Iuramentum promiſſorium factum cum falſitate, ſemper eſt mortale. ibid.
27 Iuramentum promiſſorium, ſi non impleatur, non eſt ſemper nouum peccatum. ibid.b
28 Iuramentum promiſſorium dupliciter poteſt ſine culpa non impleri. 485 2.c
29 Iuramentum promiſſorium licitum non implere ex genere ſuo eſt mortale. 486.1.d
30 Iuramentum promiſſorium, an poſſit non impleri ſine mortali ob materiæ leuitatem.pag.486.2.b,c & 487.1.e.& ſequent.
31 Iuramenti promiſſorij tranſgreſſio in materia totali vel partiali quid referat ad grauitatem per includens. 487.1.c
32 Iuramentum de grauitate materiæ cum intentione omittendi partem leuem quod peccatum pag. 487.2.a
33 Iuramentum promiſſorium quatenus differat ab aſſertorio,quoad materiæ leuitatem. p.ead.e
34 Iuramentum promiſſorium non implere eſt contra fidelitatem. 488.1.a.& ſequent.
35 Iuramento promiſſorio Deus non tam vt teſtis quàm vt fideiuſſor adducitur. 488.1.c,d
36 Iuramentum promiſſorium de mortali, quod peccatum? 495.1.b.& 496.1.b.
37 Iuramentum promiſſorium de futuro veniali,quod peccatum.493.2.e.& ſeq.id implere quæ culpa? p.494.2.c,& ſeq.
38 Iuramentum promiſſorium de re non mala impoſſibili,quod peccatum? 493.2.c.
39 Iuramentum promiſſorium de re contra conſilium non eſt per ſe mortale. 493.2.a Vide iuramenti obligatio.
40 Iuramentum promiſſorium de aliena actione dupliciter ſe habet. p.343.2.c
41 Iuramentum firmans contractum per legem prohibitum,quem effectum habet.411.1.c,d & quid ſi lex reſpiciat locum communem,vel priuatum ibid. latè.

Iura

42 Iuramentum in contractum lege prohibitum, & factum contra eius iuramentũ an confirmet cõtractum. pag. 423.2.d.e
43 Iuramentum additum promiſſioni an validè det actionem in iudicio. pag.410.1.c

IVRAMENTI OBLIGATIO.

1 Iuramentum fictum per ſe non inducit obligationem.pag. 301.1.b,e
2 Iuramentum additum comminationi quatenus obliget. pag.342.2.e
3 Iuramentum additum aſſertioni de futuro, ſpecialiter obligat. 342.1.d.
4 Iuramenti promiſſorij obligatio qualis? 344.1.d & ſeq.talis obligatio eſt grauis ex genere ſuo p. 344.2.a. differt ab obligatione voti. p.ead.b. quatenus ſeparatæ naſcantur. 345.1.b
5 Iuramenti an voti maior ſit obligatio. p. 346. 1.a. 347.1.a.&.2.b.
6 Iuramentum promiſſorium an obliget ad hominem. 349.1.a
7 Iuramenti promiſſorij obligatio præcipuè eſt reſpectu Dei. ibid.
8 Iuramentum non coniunctum cum promiſſione humana, non inducit obligationem præterquam ad Deum. pag.349.1.c,d
9 Iuramentum promiſſorium propriiſſimè inducit obligationem etiam ad hominem. p.549.2.b
10 Iuramentum promiſſioni additum an magis obliget ad illum, cui fit. 350.1.a
11 Iuramentum per Deum implicitè in creaturam eandem inducit obligationem. 351.2.a
12 Iuramentum promiſſorium vt obliget, ſat eſt intentio iurandi. 357.1.a.& ſeq.latè.
13 In dubio vtrum promiſſorium iuramentum teneat, quid faciendum. pag 360.1.b
14 Iuramenti promiſſorij obligatio non impeditur per intentionem non implendi rem iuratam. pag. 361.1.a
15 Iuramentum promiſſorium ſimulatum, vel doloſum vtrum obliget? p.361.e,& 362.1.c
16 Iuramentum cum prudenti amphibologia non obligat ſi abſit iniuria. 361.2. d
17 Iuramentum extortum per iniuriam an obliget? p. 363.1.e
18 Iuramentum, vel per iniuriam extortum, ſi abſque peccato, & turpitudine iurantis impleri poteſt, obligat. 363.2.d
19 Iuramentum factum vſurario, an obliget? 364.2.b
20 Iuramentum factum latroni, an obliget? 365.1.d
21 Iuramentum de non repetenda re per iniuriam extorta obligat. 366.2.c
22 Iuramentum de non petenda relaxatione iuramenti iniurioſè extorti, an obliget. p.367.1.c.
23 Iuramentum per metum extortum, an obliget. 367.2.a.& quando. 368.1.d.& ſeq.
24 Iuramentum ortum ex metu ſine iniuria illato obligat. p.367.2.c
25 Iuramentum de redeundo ad carcerem cum periculo an obliget. 369.1.d. & ſeq. latè.p.370.1.b & 2.d
26 Iuramentum per metum quare obliget, pluſquam votum, aut matrimonium. 369.1.a.& ſeq.
27 Iuramenti obligatio impeditur per dolum, vel errorem. p.371.2.e
28 Iuramentum cum reduplicatione, etiamſi decipiat obligat. 372.2.d,e
29 Iuramentum de re bona ſi non impediat maius bonum obligat de ſe. p.375.2.d
30 Iuramentum de actu bono, qui ſi fiat melior ſit impediendus, an obliget. 376.1.a
31 Iuramentum an obliget ad minus bonum? p.376.1.c & ſeq.latè.
32 Iuramentum additum voto, non obligat niſi eo obligante. d.377.2.c
33 Iuramentum additum voto mutatur cum voto in melius. ibid. d. An poſſit mutari in æquale. ibid.e
34 Iuramentum additum promiſſioni factæ Deo quatenus obliget. p.377.2.a
35 Iuramentum additum promiſsioni factæ homini, quatenus obliget? & an poſsit commutari? 378.1.a
36 Iuramentum additum aſſertioni de futuro quantum obliget? 379.per totam, & ſeq.
37 Iuramentum additum promiſſioni internæ obligat. 379.2.c
38 Iuramentum de ſponſalibus an obliget ad non ingrediendam Religionem. 380.2.a
39 Iuramentum de non acceptando Epiſcopatu, quatenus obliget. p.383.1.a
40 Iuramentum promiſſorium de actu, qui importet peccatum mortale, non obligat. p.384.1.a
41 Iuramentum Iſraelitarum de non dandis vxoribus filiis Benjamin, an fuerit rectum, & obligatorium. p.385.1.c
42 Iuramentum de opere, quod fieri nequit ſine peccato veniali non obligat. 386.1.a,& ſequent. An debeat eſſe cum intentione perficiendi, an ſecus? ibid.2.a,b
43 Iuramentum de re indifferenti an obliget? pag. 387. 2. d. Quid ſi addatur bonus finis. pag. 388 1.c
44 Iuramentum de non faciendo opere malo quatenus obliget? 388.2.d
45 Iuramentum de non facienda re indifferenti, ſi ſit de omiſſione impertinente ad virtutem non obligat. pag.389.1.c.
46 Iuramentum promiſſorium, quatenus obliget facere veram propoſitionem de futuro. pagin. 389.2.e
47 Iuramentum de non faciendo opere bono ſupererogationis non obligat. 390. 1.a
48 Iuramentum de omiſsione boni operis ſpectantis ad commodum proximi an obliget. 390.1.a
49 Iuramentum de non mutuando, an obliget? pag. 391.1.a
50 Iuramentum de non accuſanda vxore, an obliget. 391.2.b,c
51 Iuramentum de omittendo bono, an ſeruetur abſque peccato? 393.1.b,c
52 Iuramentum factum contra præceptum Diuinum non obligat. 393.2.e
53 Iuramentum factum Gabaonitis an fuerit obligatorium? 394.1.a
54 Iuramentum factum contra prius votum, iuramentum, aut promiſsionem vtrum obliget? p. 396.1. a.& col.2.a.& 397.1.a. Quid ſi creditor conſentiat. p.398.1.b
55 Iuramentum de actu per legem in cõſcientia prohibitum, non obligat. 399.2.a
56 Iuramentum contra leges Canonicas non eſt validum. ibid.c
57 Iuramentum contra regulas Religionis, etiã quæ non obligant, non eſt validum. ibid.e
58 Iuramentum contra leges Ciuiles obligantes in conſcientia non obligat. 400.1.a
59 Iuramentum contra leges Ciuiles interdum eſt validum. p.ead.b.
60 Iuramentum contra bonos mores an obliget? à p. 401.per multas ſequentes.

61 Iuramenti de non reuocando teſtamento obligatio p.403.2.b.405.1.a
62 Iuramentum confirmans pactum futuræ ſucceſsionis an ſit validum. 403.2.e.&406.1.d
63 Iuramentum Clerici contra immunitatem Eccleſiaſticam non obligat. 405.1.a,b
64 Iuramentum de non recedendo à promiſsione ſub tali pœna,an obliget? 405.2.a. Idem in ſponſalibus. ibid.e
66 Iuramentum confirmans omnium bonorum donationem,an ſit validum. 406.2.a
67 Iuramentum illicitum,quando obliget. p.406.2.d
68 Iuramentum additum promiſsioni prohibitæ & irritæ an obliget? 408.1.b
69 Iuramenti promiſſorij duplex obligatio. 409.1.a.b
70 iuramento relaxato,qualis maneat promiſsio? pag. 409.2.e & ſeq
71 Iuramenti obligatio quando tranſeat ad hæredes p 410.1.e
72 Iuramentum ſeruandi pactum legis commiſſoriæ an obliget. pag. 412. 2.e.& ſequentib.
73 Iuramentum ſoluendi per ludum acquiſita, an obliget. pag.413.1.e
74 Iuramentum an confirmet pactum quod leges reprobant in odium creditoris. 413.2.e
75 Iuramentum firmans contractum in præiudicium tertij non valet. p.414.2.e
76 Iuramentum an confirmetpacta irrita per leges. pag.415.1.e.& 418.2.a
77 Iuramentum quatenus firmet contractum alioquin inualidum. 418.2.a.
78 Iuramentum confirmatorium an tranſeat ad hæredes. 420.2.d.&ſeq.
79 Iuramentum cadens immediate in promiſſionem de futuro irritam per leges,an ſit validum.p.422. per totam.
80 Iuramentum non inducit ſpecialem obligationem reſpectu promiſſarij. 322.2.e.& 423.1,a
81 Iuramentum per ſe ſtans ſine turpitudine creditoris magis obligat, quàm promiſſorium cum turpitudine. 423.2.b
82 Iuramenti obligatio an ſit mere perſonalis vtrinque p.427.1.a.& ſeq.
83. Iuramentum præſtitum à procuratore an obliget? vide iuramenti cauſa efficiens.
84 iuramentum an tranſeat ad ſucceſſores vtriuſque partis. p.429.1.a.&d
85 Iuramentum quoad obligationem ſtrictè eſt interpretandum. p.431.1.a
86 Iuramenti obligationis reſtrictiones variæ. pag. 431.2.b
87 Iuramenti obligatio in caſu dubio.p.431.2.e.432.1. a,b,&433.1.b.& p.690.2.b.
88 Iuramentum dubium ratione metus, an obliget. p. 432.2.c
89 Iuramentum de re in totum illicita,in partem licita obligat ad partem licitam. 434.1.b
90 Iuramentum quando,& quandiù obliget.p.436.1.c & ſeq.
91 Iuramenti promiſſorij obligationi an fiat ſatis per æquiualens p. 436.1.a. & ſeq. etiam ex conſenſu promiſſarij,438.2. a. ex authoritate Superioris.p. eadem.
92 Iuramenti commutati obligatio extenditur ad id in quod commutatur.p.438.2.e. Iuraměto quatenus aptetur compenſatio. 441.1.d.& 2.d.c
93 Iuramenti obligatio, quot modis tollatur. pag. 444.1.e
94 Iuramentum promiſſorium deſinit obligare, per condonationem etiam tacitam promiſſarij. pag. 447.1.c. & ſeq.
95 Iuramenti obligatio poteſt eſſe aliquando ex lege naturali. p.459.1.c

IVRAMENTI DISPENſatio,relaxatio,ſeu ablatio.

1 Iuramenti diſpenſatio quomodo differat à relaxatione.444.2. b
2 Iuramentum à quo poſſit irritari..444 2 c.iuramentum quando poteſt, & à quo irritari ſine ſpeciali cauſa. 445.1.a.& ſequent.latè.
3 Iuramentum minorum quatenus poſſit irritari tutoritoribus. 445.2.b. & ſeq.
4 Iuramentum puberum circa confirmationem contractus nequit irritari à tutore. ibid.d
5 Iuramentum an poſſit irritari ex parte ipſius iurantis. pag.446 1 b.
6 iuramentum factum Deo principaliter,tertio minus principaliter,an poſſit remitti à tertio. p.447.2.d
7 Quæ nolitio,vel remiſſio requiratur in tertio, vt iuramentum irritetur. p.448.1.b
8 Iuramentum an poſſit remitti mutuo, à mutuo ſibi iurantibus. p.448.2.c
9 Iuramentum abſque ſponſalibus de ducenda paupere,an poſſit ab illa remitti? p.449.1.d
10 Qui coëgit ad iurandum, an cogi poſſit ad remittědum. pag.449.2.a
11 Iuramentum meum,an poſſim mihi remittere. pag. 450.1.b.c
12 Iuramentum promiſſorium factum Deo,quando,& quo poſſit diſpenſari. p.450.1.e
13 Iuramenta omnia an poſſint ab Epiſcopis diſpenſari, & an verò aliqua omninò Papæ reſeruata. pag.450.2.e
14 In priuilegijs relaxandi iuramenta, quæ cenſeantur non comprehendi. p.451.2.e & 452.1.a
15 Iuramentum promiſſorium homini factum, an, & quando poſsit à Superiore relaxari.p.452.1.b.per totum cap.
16 Iuramentum licitum factum tertio in vtilitatem tertij,quando relaxari poſsit. p.ibid.d
17 Iuramentum illicitum reſpectu creditoris poteſt relaxari. pag.453.1.c
18 Iuramentum Regi factum quomodo relaxetur. pag. 453.2.a.& ſeq.
19 Iuramenti relaxatio cuius Prælati poteſtatem requirat.453.2.b.& ſequent.
20 Iuramentum factum tertio non relaxatur ſufficienter ab habente poteſtatem relaxandi vota iurata. pag.454.1.c
21 Iuramentum tertio factum,an poſsit à ſæculari poteſtate relaxari. ibid.d
22 Iuramentum factum tertio ex qua cauſa ſufficienter relaxetur. p.455.1.b.& ſeq.
23 Ad iuramenti relaxationem qui metus ſufficiat & p.455.1.d .& ſeq.
24 Iuramenti relaxatio an habeat locum in periuro 455.2.c
25 Iuramentum annullatur per dolum in ſubſtantia rei p.372.1.b.
26 Iuramentum non irritatur per errorem circa cauſam extrinſecam mouentem ad iurandum, vel circa qualitatě accidentariă rei iuratæ. p.373.2.c
27 Iuramentum quatenus per ignorantiam inualidetur. p.374.1.c
28 Iuramentum quatenus poſsit relaxari à creditore. p.409.2.e & 410.1.a
29 Iuramentum quando admittat repetitionem promiſſi,& quando non. p.410.2.a.b
30 Iuramentum quatenus admittat repetitionem relaxationis. p.411.1.a

31 Iura

31 Iuramenti confirmatorij relaxatio difficilis. 420. 1. e.& ſequent.
32 Iuramenti contractum contra leges, firmantis relaxatio qualis. 421.2.b

IVRARE.

1 Iurans ſecum ſe aliquid alicui daturum tenetur. pag. 343.1.a
2 Iurans ſe rediturum ad carcerem cum periculo, an obligetur. 569.1.d.& ſeq. latè.
3 Iurans ſponſalia an poſſit ingredi Religionem. p. 380. 2.a.b
4 Iurãs ſine cauſa, ea adueniente an teneatur. p. 398.2.e
5 Iurans, nec attendens ad Diuinum cultum vt ſic peccat. p.317.1.e
6 Iurare preſbyteri quatenus non debeant. p. 338.2.b
7 Iurans dupliciter poteſt ſe habere ad Religionem. pag.309.2.c
8 Iurandi præceptum ad quam virtutem ſpectet. pag. 459.1.e
9 Iurans putando eſſe falſum ſemper peccat mortaliter. 465.2.c
10 Iurandi obligatio poteſt interdum imponi per humanum præceptum. 459.1.b.c
11 Iurans falſum, putando eſſe verum, quatenus peccet. 466.1.b
12 Iurandi incautè conſuetudo an conſtituat hominem in ſtatu peccati. 466.2.d
13 Iurandi conſuetudo non eſt vnum aliquod peccatum. pag.466.2.e
14 Iurandi verum conſuetudo non eſt mortalis. pag. 467.1.e.& 2.a
15 Iurandi verum, vel falſum indiſcriminatim conſuetudo, quale peccatum ſit. 467.2.d
16 Iurans verum, iuraturus falſum, ſi ſibi intereſſet, quomodo peccet. pag.467.2.e
17 Iurandi incautè conſuetudo quod peccatum. pag. 468.1.d.e. ſequent.
18 Iurans incautè æquè peccat iurando verè, ac falsò. 471.1.d.e
19 Iurare conſuetus quomodo ſe debeat habere in confeſſione. pag.472.1.b
20 Iurans ſe facturum mortale, an grauius peccet cum intentione faciendi, an ſine illa. 496.1.b.c
21 Iurans ſoluere intra decem dies, ſi non ſoluat vltra periurium, obligatur ſoluere cùm primùm poteſt, pag.439.2.e

IVRISDICTIO.

Quotuplex ſit iuriſdictio. pag.743.1.b

L.

LABOR.

Labor ſpiritualium exercitiorum. p.110.2.d

LATRIA.

Latriæ cultus non continetur in omni oratione. p.25.2.a

LAVS.

1 Laus Dei mentalis quomodo fiat. 11.1.a
2 Laus, qua ſibi quis alium laudat, qualis. ibid.b
3 Laudes in officio Diuino. p.194.2.e

LECTIO.

1 Lectio præambula ad orationem mentalem. 82.1.a
2 Lectio neceſſaria ad orationem mentalem. ibidem b
3 Lectiones ſacræ afferuntur. pag.187.1.e & 2.a

LEX.

1 Lex naturalis ſupponit malum eſſe quod prohibet. 460.1.c
2 Lex gratiæ non irritauit moralia, ſed cæremonialia. 515.1.c.d
3 Lex poſitiua addita naturali an augeat diſtinctam obligationem. 588.2.a

LIBER.

1 Libertas non poteſt exerceri per ſolam potentiam paſsiuam. 121.2.e
2 Libertas non poteſt dari in actu voluntatis ſine intellectu. 122.1.a.& ſequent.
3 Libertas iudicij cum datur in contemplatione, datur & voluntatis. pag.142.1.a
4 Libertas à neceſſitate, quæ requiratur. pag.529.1.d
5 Libertas quatenus requiratur ad votum. 528.1.d
6 Libertas triplex. pag.ibid.e
7 Libertas ab obligatione non eſt omninò neceſſaria ad votum. pag.528.2.d
8 Libertas ad votum exigitur, quæ ſufficeret ad peccatum mortale. 529.1.a
9 Libertas actus ſecundò primi an ſufficiat ad aliquale votum. pag. 529.2.e
10 Libertas à coactione, & metu quatenus requiratur ad valorem voti. p.530.1.c
11 Libertas non minuitur per votum p.563.1.c. 565.1.d

LINGVA.

Lingua peregrina orare, an expediat. 156.2.e

LITANIÆ.

1 Litaniæ. pag.177.2.e.& 178.1.a
2 Litaniæ maiores, & minores. 178.1.a.b
3 Litaniæ non ſunt inuentæ à Gregorio. ibidem c

LOCVS.

1 Locus ad orationem qui deceat. pag. 900.2.b. 275.2. e. & 276.1.a
2 Locus vt eſt circunſtantia orationis vocalis. p.162.1.e
3 Loci vtilitas non impedit orationem. pag.162.2.d
4 Locus ſacer circunſtantia eſt orationis vocalis. 163. 1.d.e
5 Locus alius interdum ſacro eſt commodior ad orandum. 163.2.a

LOCVTIO.

1 Locutio Dei, & creaturæ quatenus differant. 9.2.b
2 Loquutio ſpirituum. pag.9.& ſeq.
3 Loquutio ſpirituum duplex. 9.2.c
4 Loquutio ad Deum, & ad creaturas in quo differant. pag.12.1.c
5 Loquutio Dei ad hominem, & hominis ad Deum in oratione, quæ. 118.2.b

LVCERNARIVM.

Lucernarium quid. 234.1.a

LVTHERVS.

Lutheri error circa prouidentiam Diuinam. 13.2.d

M

MALEDICERE.

Maledicere ſine intentione quare non ſit peccatum mortale. p.490.2.e

MALEFICVS.

A malefico licet petere vt maleficium tollat, ſi poteſt licitè, licet facturus ſit illicitè. pag.479.2.d

MALVM.

1 Mala temporalia petere non eſt intrinſecè malum. pag.

pag.49.1.d.dupliciter peti poſſunt. 50.1.b
2 Mala temporalia diuerſo modo nobis,& alijs petere licet.49.2.e.50. 1.a. & 2.c.& quis ſit ille modus. 50.1.a.b
3 Malum,quod intelligatur in oratione Dominica.pag. 172.1.a

MANVALIA.

Manualia beneficia,vide verb. Beneficium. num.4.

MARIA VIRGO.

1 Maria Virgo videt omnia,quæ Deus in Eccleſia operatur. 31.2.c.d
2 Maria Virgo in ſomno, & inſtanti conceptionis meruit. 135.2.d
3 Maria Virgo pro nobis in cœlo orare eſt de fide.174. 2.a
4 Maria Virgo quomodo dare dicatur. 177.2.a
5 Maria Virgo in inſtanti conceptionis vouit. 358.1.b
6 Mariam Virginem ſalutare, cùm dantur ſigna,an teneamur. 160.1.b

MARITVS.

1 Maritus quatenus poſſit imperare vxori. 720.2.a.b
2 Maritus quatenus poteſt vxoris vota irritare, Vide voti irritatio.
3 Maritus quatenus poſſit vouere peregrinationem,inuita coniuge. 723.1.b.c
4 Maritus aliqua poteſt vouere, quæ non poſſit vxor. pag.723.1.b

MATER.

1 Mater an poſſit irritare vota impuberum,viuo patre. p.732.1.a.& ſeq.vide votorum irritatio.
2 Mater poteſt irritare indirectè vota nonnulla filiorum. p.732.1.c
3 Mater non poteſt irritare directè vota filiorum, ſed tutor. 732.1.e

MATERIA.

1 Materia orationis eſt res poſtulata. 15.2.c
2 Materia orationis vocalis. 183.2.d.e
3 Materiæ leuitas quando minuat peccatum. 465.1.c
4 Materiæ leuitas facit peccatum mortale veniale.pag. 701.1.a
5 Materiæ grauitas,vel leuitas vnde petenda.pag.702. 1.a.& 703.1.c

MATRIMONIVM.

1 Matrimonium per procuratorem eſt nullum, ſi ante fuit procuratio reuocata. p.427.2.e
2 Matrimonium metu factum quo iure irritetur. 534. 1. a
3 Matrimonium quatenus requirat ſigna externa. 549. 1. a
4 Matrimonium per ſe non eſt materia voti. 593.2.d
5 Matrimonium quando poteſt eſſe materia voti.p.595. 1.b. & ſequentibus latè,vide voti materia.
6 Matrimonium dubium pro quo habendum. 641.1.d
7 Matrimonium poſt votum ad quid valeat. p.675.1.a
8 Qui ducit vxorem habētem votum caſtitatis,quamuis eam induxerit ad nubendum, non peccat poſteà vtendo matrimonio. p.676.a.b

MATVTINVM.

1 Matutinum tempus orationi aptum. pag.90.1.c
2 Matutinum in officio Diuino. pag.193.1.c.d
3 Matutinum à laudibus licet ſeiungere generatim loquendo. pag.200.2.e
4 Matutinum à laudibus quando ſeparatur,quæ aduertenda. pag.201.2.a.b
5 Matutinum,& veſpertinum officium quod ſit. pag. 211.2.a
6 Matutinum poteſt dici in die præcedenti.278.1.d.& qua hora. 278.2.a & 279.1.a

MEDICVS.

Medici iudicium ad non recitandum quando ſufficiat. pag.283.1.a

MEDITATIO.

1 Meditatio quid ſit. p.82.1.e
2 Meditatio ex ſe non ſpectat ad orationem. 82.2.a
3 Meditatio quî ſpectet ad orationem. 82.2.a
4 Meditatio debet eſſe practica. 82.2.b.c
5 Meditatio orationis quò tendat. 82.2.e
6 Meditationis duo præcipui effectus. 83.1.b
7 Meditatio quid conferat obſecrationi. 83.1.e
8 Meditatio,& oratio quando coniungãtur.83.2.a.vide actus 12.

MEDIVM.

1 Media neceſſaria ad ſalutem ſunt nobis Diuino iure præcepta. pag.70.2.b
2 Media nox accipitur pro tempore à media nocte ad auroram. pag.232.2.e

MEMORIA.

Memoria Dei frequens quam iuuet. 89.2.d.e

MENDACIVM.

Mendacium eſt triplex. p.464.2.d

MENDICARE.

Mendicare an teneatur extremè egens. pag.71.2.e

MENTALIS ORATIO.

Mentalis oratio,vide verb.Oratio mentalis.

MENTIRI.

Mentiri Deo ex genere ſuo eſt mortale. p.630.2.e

MERCATOR.

A mercatore exacturo vſuras, licet petere mutuum. p.479.2.d

MERITVM.

1 Meritum actus quid requirat. p.57.2.c
2 Meritum de condigno quid? pag.57.2.e
3 Meritum orationis quatenus ex radice charitatis. p. 58.1.a.b.
4 Ad meritum de congruo probabile eſt, non ſemper requiri gratiam ſanctificantem. p.58.1.b
5 Merito ſuo quatenus orans poſſit confidere. pag. 63. 2.e.& ſeq.
6 Merita propria non debent obuerſari oranti.pag.64. 1.c.& 83.2.d
7 Merita propria diſcutienda ad orationẽ.pag.64.1.d
8 Meritorum propriorum recordatio quatenus bona. ibid.e
9 Meritum de iuſtitia non eſt neceſſarium ad infallibilem impetrationem. pag.67.2.c.d
10 Meritum ab impetratione diſtinguitur. p.58.1.c
11 Meritum quomodo creſcat in opere. pag.158.1.a.b

METVS.

1 Metus mortis an excuſet à recitatione. pag.285.1.e
2 Metus an irritet iuramentum. pag.367.2.a
3 Metus non tollit intentionem. pag.367.2.e
4 Metus ex quibus cauſis oriatur. p.530.1.e
5 Metus ex cauſis naturalibus ortus non irritat votum. pag.530.1.e & 2.a
6 Metus proueniens ab actione iniurioſa hominis,niſi ſit directè extorquendum votum,non illud irritat ex natura rei.531.1.e.vide verbo votum.

7 Metus ab homine intentus, & extorquens votum illud non irritat ex natura rei.531.2.a.& ſequent.
8 Metus cadens in conſtantem virum qui ſit.p.534.1.c

MINISTER.

Miniſter Eccleſiaſticus orat nomine totius Eccleſiæ. p.183.1.a

MIRACVLVM.

1 Miraculorum fides quæ. p.63.2.c
2 Miracula cur fiant interdũ per peccatores.p.65.1.a.b
3 Miraculum non fit ad confirmandum mendacium. p.65.1.b

MISSA.

1 Miſſæ tempore an orare teneamur. pag.75.1.b
2 Miſſa optimum exemplar orandi. pag.149.2.b
3 Miſſæ tempore nihil vocaliter recitare tenemur.pag. 160.2.b
4 Miſſam audit qui inſeruit,licet ad ſacriſtiam eat.pag. 231.2.b
5 Miſſam dicere ante matitutinum an licet. 262.2.d
6 Pro miſſa hodierna qui eleemoſynam accepit,an ſatis faciat dicendo alio die. 290.2.d

MODVS.

Modus vt eſt circunſtantia orationis. 204.1.b

MORBVS.

1 Morbus an excuſet à recitando. p.282.2.c
2 Morbus talis vt dubitetur, an ſit obligatio recitandi quatenus obliget. 283.1.a

MOS.

Mores alij Ciuiles,alij Naturales. 401.1.e

MOTETVM.

Motetum intermiſcere ſacris,an peccatum ſit.pag.228. 1.e.& ſequent.

MOTIO PRACTICA.

Motio hæc duplex eſt. p.5.1.d

MOTIVVM.

Motiui honeſtas an requiratur ad votum. p.526.1.a

MVTILATIO.

Mutilatio verborum inter recitandum quod peccatum. pag. 226.2.e

N

NARRATIO.

Narratio operum Dei,quatenus ſit oratio. p.151.2.e

NATALIS DIES.

Natalis dies an cadat ſub votum ieiunandi ſextis ferijs. pag.690.2.a

NECESSITAS.

1 Neceſſitas duplex in actibus virtutis. p.68.2.c
2 Neceſſitas medij. p.ibid.
3 Neceſſitas orationis fundatur aliquo modo in ipſa rei natura. p.69.2.e
4 Neceſſitas orationis conſummatur ex decreto Diuino. p.69.2.e
5 Neceſſitas propriæ orationis ſupponit Deum incipientem. pag.70.1.c
6 Neceſſitas grauis, vel extrema an deobliget à voto. 69.1.d.& ſequentib.
7 Neceſſitas in intellectu, non neceſſitat voluntatem. pag.143.1.d

NOCTVRNI.

1 Nocturni in officio Diuino quando dicebantur.pag. 193.1.e.& 2.a.& ſequent.
2 Nocturni quatenus poſſint ſeparari. 201.1.c & ſeq.

NOMEN.

Nomen Dei quod intelligatur in oratione Dominica.p. 165.2.c.& ſequent.

NOTITIA.

Notitia Diuinæ promiſſionis an requiratur ad orationem. p.62.1.a

NOVITIVS.

1 Nouitij non tenentur recitare horas ſacras.p.238.2.d
2 Nouitiorum vota qualia. p.519.1.d.& ſequent.

O

OBEDIENTIA.

1 Obedientia quatenus differat à Religione. 99.2 b
2 Obedientia reddit actus magis bonos. p.593.2.a

OBIECTVM.

Obiecta plura quando ſe impediant. 133.1.a

OBLIGATIO.

1 Obligatio an neceſſariò inferatur à voto. 522.1.d
2 Obligatio dupliciter oritur ex aliqua actione. p.549. 1.e.& 2.a
3 Obligationes eiuſdem rationis non multiplicantur circa idem. 588.1.c.d
4 Obligatio ad Deum,& ad hominem quatenus differant. pag.631.2.b.c
5 Obligationis grauitas vnde colligatur. 632.1.d
6 Obligatio,vide,voti obligatio.

OBSECRATIO.

Obſecratio mentalis quomodo fiat. p.11.2.c.d

OBSTINATVS.

1 Obſtinatus vix poteſt conuenienter orare. 65.2.d
2 Obſtinatus in peccato, quatenus peccet orando. 170.2.a

OCCVPATIO.

Occupatio externa an ſemper orationem impediat.pag. 89.2.c.d

OFFICIVM DIVINVM, eiúſque inſtitutio.

1 Officium Diuinum, vel Eccleſiaſticum vnde dictum. 183.1.c
2 Officij eiuſdem inſtitutio. p.202.1.a
3 Officium Eccleſiaſticum ſubſtantialiter vbique vnum eſt. 183.2.b
4 Officij Diuini varietas. pag.190.1.c
5 Officium Diuinum diuiditur rectè in diurnum, & nocturnum. 192.1.d
6 Officij nocturni partes,& diuiſiones. 193.1.a
7 Officium Romanũ ſi Eccleſia aliqua anticipat,poſteà non poteſt per ſe relinquere. 217.1.b.& ſeq.
8 Officium Romanum poteſt à qualibet Eccleſia acceptari. p.216.2.d
9 Officium Romanum quatenus debeat acceptari.262. 2.c.d

OFFICII DIVINI PARTES.

1 Officij Diuini partes materiales defenduntur,& probantur.184.2.c.& ſequent.
2 Officij Diuini materia. 183.2.d.e

3 Officij Diuini partes. pag.195.2.a
4 Officij Diuini quæ forma ſeruanda vbique p.217.1.b
5 Officium Diuinum vnde incipiat. p.261.2.d
6 Officij quæ pars ſit notabilis. 273.1.c.& ſequentib.

OFFICII DIVINI circunſtantiæ.

1 Officium Diuinum neceſſario dicendum eſt voce ſenſibili. pag.202.2.b
2 Officium priuatum poteſt dici voce ſubmiſſa. pag. 202.2.e
3 Officium Canonicum pro vſu fidelium debet dici alta voce. p.203.2.e
4 Officium Diuinum non debet dici vulgari lingua. p. 204.1.b
5 Officium Diuinum vbi ex officio recitandum quotidie,vel aliquoties in hebdomada. 211.2.d
6 Officium Diuinum in choro dicendum à Religioſis quatenus. pag.212.2.c
7 Officium Diuinum diei ſequentis non eſt incipiendum ante finem præcedentis. 262. 2. d. & ſequentib.

OFFICII DIVINI OBLIGATIO.

1 Officium Diuinum recreationis cauſa lectum nō deobligat. pag.89.1.b
2 Officio diuino extra Miſſam non tenetur populus ſub præcepto aſſiſtere. 160.2.a
3 Officij diuini publici obligatio, Prælatis præſertim incumbit. p.213.1.a
4 Officij diuini præceptum quatenus ſingulos obliget Eccleſiaſticos.213.1.c.& ſequentib.
5 Officij diuini obligatio nulla conſuetudine poteſt abrogari. p.220.1.e
6 Officium diuinum non eſt multiplicandum quotidie ob multiplicationem beneficiorum,licet augeantur tituli. 242.per totam
7 Officium diuinum ratione quarum capellaniarum ſit recitandum. pag.255.2.b.d
8 Ad officium diuinum recitandum tenetur,qui habet beneficium commodatum. 255.2.b
9 Ad officium recitandum tenetur beneficium alteri commendatum. p.255.2.d
10 Item qui habent officia propriè manualia. 256.1.b
11 Secus eſſe de mero coadiutore.256.1.d.& ſeq.maximè Canonicorum. ibidem.
12 Officium diuinum priuatim eſt dicendū iuxta Breuiarium approbatum in ſua diœceſi, vel ordine, &c.Alioqui non ſatisfit. 258.1.a
13 Officij recitandi obligatio eſt perſonalis, nec per alium impletur. pag.281.1.a
14 Officium qui non poteſt totum dicere, an teneatur ad partem. pag.283.2.a.& ſequentib.
15 Officium qui hodie non recitat,non poteſt implere præceptum alio die id recitando. 290.2.c
16 Officium non recitans poſt ſex menſes per aliquos dies ab obtento beneficio, an teneatur reſtituere pro rata. 293.1.a

OFFICII DIVINI RECITATORES.

1 Cùm duo recitant officium Diuinum, & alter non tenetur recitare, non tenetur, & audire ſocium. p.220.2.a
2 Officium diuinum an recitare teneantur, qui ſolum habent fructus Eccleſiaſticos, non beneficium. p. 253.colum.1.per totum cap.
3 Officium diuinum poteſt recitari priuatim à duobus, vel pluribus. pag.264.2.per totam.
4 Cùm aliquis recitat cum alio, non inde tenetur ſub mortali ad attentionem,ſi aliunde non tenebatur. pag.264.2.c.d
5 Cùm duo recitant non eſt omninò neceſſe, vt lectiones alternent inter ſe, ſed poteſt vnus omnes dicere in rigore. 265.1.d
6 In priuata plurium officij recitatione, quæ ab vno, quæ ab omnibus ſimul dicenda? pag.265.1. e. & ſequentibus.
7 Officium inter plures quomodo priuatim recitandum. p.265.2.b
8 Recitantibus priuatim pluribus, corruptio ſyllabarum non expedit omninò. ibid.c

OFFICII DIVINI interruptio.

1 Officij diuini interruptio. p.219.1.b
2 Officij diuini interpollatio quod peccatum ſit. pag. 218.2.b.& ſeq.

OFFICII DIVINI MVTATIO.

1 Officij huius diei mutatio recitando aliud num ſit peccatum mortale. 260.1.c.& ſequent.
2 Officij diuini huius diei in aliud mutatio quando ſit leuis. pag.261.1.a
3 In hoc,aut illo officio diuino recitando poteſt Papa diſpenſare. 261.1.c.& ſequentib.
4 In officij diuini mutatione quatenus poſſit Prælatus diſpenſare. 261.1.e.& ſequentib.
5 An qui non poteſt officium diuinum recitare aliud recitare teneatur loco illius. 285.1.c

OFFICII DIVINI OMISSIO.

1 Officium diuinum an poſſit omitti ex aliqua cauſa à toto choro Religioſorum. 213.2.c
2 Officij Canonici omiſſio pro vno die eſt mortalis. p. 266.2.a
3 Officij huius diei partem notabilem omittere eſt mortale. pag.266.2.d
4 Officium diurnum omittenti,quæ pœnitentia imponenda. 276.2.d
5 Officium omittentibus beneficiatis, quæ pœnæ imponantur. pag.287.2.e

OFFICIVM VIRGINIS, & defunctorum.

1 Officij Virginis inſtitutio. 198.2.b
2 Officium Virginis,aut defunctorum in choro omittere quod peccatum ſit? p.227.2.b
3 Officium Virginis,aut pro eo Canonicum tenentur recitare penſionarij, vt clerici, qui non habent beneficium. p.253.2.d
4 Officium Virginis, aut defunctorum quando ex obligatione recitandum. p. 265.2.d. vide,coadiutor,& penſio.

OMISSIO.

1 Omiſſiones bonorum actuum an poſſint eſſe materia voti, 607.1.a.vide voti materia.
2 Omiſſio, & commiſſio quatenus poſſint eſſe eiuſdem ſpeciei. p.698.1.d
3 Omiſsio plurium particularium in diuino officio quando poſsit eſſe grauis. p.705.2.e
4 Omiſsio alicuius actus quando habeat ſpecialem malitiam. p.71.2.c.d

OPERATIO.

1 Operationes ſubordinatæ non ſe impediunt.122.2.d

OPVS.

1 Opus factum ex voto melius eſt ſaltem extenſiuè, quàm factum ſine voto. p.560.2.d.& ſeq.

2 Opus

2 Opus ex voto factum vt ſit melius requiritur reſpectus ad votum. p.562.1.c
3 Opus ex voto factum plus habet meriti. p. 562. 1. d
4 Opus ex voto, cuius facti pœnitet, an ſit præſtantius. p.562.2.d
5 Opus præceptum non eſt minus perfectum eo quod ſit ex conſilio. p.563.1.a
6 Opus factum ex iuramento an ſit melius. pag. 563. 1.b.c.
7 Opus pœnale quomodo ad orationem iuuet. 64.1.a

ORARE.

1 Orandum ſemper quomodo. p.72.2.e
2 Orare poſſumus pro nobis, & pro aliis. pag. 36. 2.c. & ſeq.
3 Orare licet pro particularibus. p.36.2.d
4 Orare an liceat pro reprobo. p.39.1.d.& ſeq.
5 Orare nõ licet abſoluto affectu pro æterna ſalute reprobi cogniti. 40.1.b. ſecus ex affectu ſimplici. ibi.c.
6 Orare non licet contra Dei decretum reuelatum. p.40.1.e
7 Orandum pro omnibus hominibus. 41.1.b
8 Inter orandum nullus ſignatè excipiendus. p.41.1.d
9 Orare non licet pro infante decedente ſine baptiſmo. p.53.2.c
10 Oranti pro ſe facta eſt infallibilis promiſſio. pag. 67.1.a
11 Orare pro ſe non videtur conditio omninò neceſſaria ad orationem vt impetret, &c. p.67.1.c
12 Orare pro aliis quando teneamur. p.75.2.c
13 Orare pro nobis primò obligamur. p.76.2.d
14 Oratur pro alio duobus modis. p.232.2.d
15 Orandi effectus quomodo ſe habeat ad vocem. p. 148.1.c
16 Orare ſpiritu quid ſit in Diuo Paulo. p.133.2.a
17 Orans vocaliter debet ſe audire. p.265.2.e. vide affectus angelus, & beati.

ORATIO.

1 Orationis nomen. p. 3.1.c. definitio. pag.1. in fine.
2 Triplex eius acceptio. 3.2.a
3 Orationis acceptio pro bona operatione reiicitur. p.4.1.b
4 Oratio propriiſſimè ſumitur pro petitione. pag. 4.2.d.e
5 Orationis pro petitione definitio expenditur. pag. 4.2.e
6 An de ratione orationis, vt bona petantur. pag.5. per totam, & pag.22.1.b
7 Orationis malitia Dei eſt iniuria. 6.1.d
8 Oratio ſine intentione vlla, non eſt oratio. pag. 6.1.e
9 Oratio vtrum actus intellectus, an voluntatis. pag. 6.2.a.b
10 Ad orationis finem intrinſecum non eſt neceſſaria externa loquutio. p.8.2.c
11 Oratio an foret inutilis, ſi res neceſſariò euenirent. p.13.1.a
12 Oratio an poſſet eſſe vtilis, Deo neceſſariò agente. p.13.2.d
13 Oratio directè facta eſt opus bonum. p.14.1.e
14 Orationis exterioris efficacia eſt ab interiori. pag. 14.2.b
15 Oratio cuius virtutis ſit actus elicitus. pagin.15.2.e. 16.1.e
16 Oratio ad Deum, & ad hominem quatenus differant. p.16.2.b
17 Oratio eſt actus Religionis. p.16.1.c.17.1.b
18 Quid ſufficiat vt oratio ſit actus Religionis. pag. 18.1.e
19 Oratio, ſi fiat, vt oportet, eſt actus ſupernaturalis. p.19.2.e
20 Oratio habet habitudinem ad quatuor. p.21.1.e. & 2.a
21 Oratio ad ſolum Deum. p.21.2.b
22 Oratio vnde ſit ſupernaturalis. p.22.2.c
23 Oratio ad ſanctos non eſt propriè virtus religionis. p.26.1.c
24 Oratio non impetrans non eſt inutilis. 32.1.b
25 Oratio quomodo ſit propria rationalis creaturæ. p.36.1.d
26 Oratio de ſe eſt actus meritorius. 57.2.c.& e
27 Oratio habet peculiarem vim diſponendi & ſolandi animam. p.58.2.e
28 Oratio de ſe eſt opus ſatisfactorium. p.58.2.c
29 Oratio eſt impetratoria. 59.1.c
30 Oratio vt impetret quas conditiones requirat. p. 59 2.d
31 Oratio de peccato veniali, eſt peccatum mortale. p.60.1.a
32 Oratio de indifferente non habet promiſſionem. pag.60.1.b. eſt que peccaminoſa.1.c
33 Oratio piè fieri quæ dicatur. p.61.1.a.b
34 Oratio non tendit eò, vt propria materia rependatur, ſed vt Dei gratia conferatur. p.64.1.b
35 Orationis vis in impetrando in quo fundetur. pag. 65.1.a.
36 Oratio an ſit medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem. 68.2.e
37 Oratio eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem. pag. 69.1.c
38 Orationis continuitas qualis. 73.1.d.& ſeq.
39 Oratio, obſecratio, poſtulatio & gratiarum actio quatenus diſtinguantur. 84.2.e
40 Orationis definitiones iuxta tres eius ſtatus. 113.1.c.
41 Oratio publica, & priuata quæ. 147.2.a.b
42 Oratio publica ſemper vocalis. 148.2.d
43 Ad orationem, quæ reducantur. p.149.2.d & ſeq.
44 Oratio ſcripta fieri poteſt. 151.1.a
45 Oratio tres habet modos cauſandi. 156.2.b
46 Oratio quatenus per culpam impediatur. 158.1.c
47 Oratio communitatis laudatur. 151.2.a
48 Oratio publica exiſtentis in peccato mortali impetrat non ratione orantis, ſed Eccleſiæ. 242.2.b.c vide Angelus, & bonorum conditio.

ORATIONIS MATERIA.

1 Orationis materia eſt res, quæ poſtulatur. p.15.2.c vide bonum.

ORATIO MENTALIS.

1 Oratio mentalis quos actus includat. pag.75.1.a
2 Orationis mentalis finis. 75.1.b
3 Oratio mentalis commendatur in ſacra Scriptura. p. 75.1.b.c
4 Orationis mentalis laudes. 80. per totam.
5 Oratio mentalis aptiſſima ad meritum. 80.2.e
6 Orationis mentalis vtilitates. 80.2.d.e.& ſeq.
7 Oratio mentalis in quibus actibus eſſentialiter conſiſtat. p.84 2.a
8 Orationis mentalis ſpecies. 86.1.d
9 Oratio mentalis nullo Eccleſiæ præcepto directè præcipitur. 86. 2.b.c.& 87.1.e
10 Oratio mentalis quatenus cadat ſub obligationem. p.87 2.b
11 Oratio mentalis omnibus conſulenda. 88.2 a
12 Oratio mentalis vocali præſtat. 88.2.c.& ſeq.
13 Oratio mentalis medium moraliter neceſſarium ad vitæ puritatem, &c. 88.2.d
14 Orationis mentalis circunſtantiæ. 89.1.b. latè.

15 Oratio mentalis inſtar luminis. 91.2.d
16 Orationis mentalis materia. ibid.
17 Orationis mentalis modus. 92.1.a
18 Oratio mentalis includit actus intellectus, & voluntatis. 100.2.b
19 Oratio mentalis non poteſt eſſe abſque omni actu intellectus vel voluntatis. 115.2.b.& ſeq.
20 Oratio mentalis,& vocalis. 4.2.e
21 Oratio purè mentalis quando attribuatur voluntati. 8.2.e
22 Oratio mentalis poteſt conſiſtere ſine aduertentia reflexiua. 10.1.b.c
23 Quæ occupatio non impediat orationem mentalem. 89.2.c
24 Oratio mentalis ad quid. 146.1.a.& 147.1.e

ORATIO VOCALIS.

1 Oratio vocalis poteſt eſſe ſine actuali attentione. 116.1.c.d
2 Oratio vocalis quid addat mentali. 145. in principio.
3 Orationem vocalem qui hæretici non admittant. 145.1.a
4 Oratio vocalis vt licita probatur. 145.2.b
5 Oratio vocalis certam formam non ſemper exigit. 147.1.a
6 Oratio vocalis multiplex. 147.2.a
7 Oratio vocalis quomodo ſit eleuatio mentis in Deũ. 149.2.a
8 Oratio vocalis priuata,imitatio publicæ.149.per tot.
9 Oratio vocalis an ſit ex præcepto. 159.1.b
10 Oratio vocalis bene cedit mentali. 162.1.b
11 Orationis vocalis circunſtantiæ. 161.2.a
12 Oratio vocalis quandiù debeat durare. 161.2.e
13 Orationum vocalium multitudo notatur. 162.1.c
14 Orationis locus, & tempus, vide locus & tempus.

ORATIO PRO ALIO.

1 Oratio vnius pro alio vtilis. 29.2.c
2 Oratio pro communitate ex ſuo genere nobilior. 37.2.b
3 Orare pro beatis,an liceat. 38.1.a.b
4 Orare pro Dei gloria an liceat. 38.2.b
5 Orare an liceat pro reprobo. 39.1.b.c
6 Oratio pro multis,an ſingulis æquè impetret, ac facta pro vno. 68.1.a.b
7 Orare pro aliis quando teneamur. 75.2.d

ORATIO DOMINICA.

1 Oratio Dominica an ſit ſub præcepto.159.1.d.& ſeq.
2 Orationis Dominicæ explanatio. 164.1.e.& ſeq.
3 Oratio Dominica non delet culpam ex opere operato. 169.2.e
4 Oratio Dominica quatenus inſeruiat contra peccata venialia. 170.2.b
5 Oratio Dominica an dicatur nomine Eccleſiæ. 172.2.b.c

ORATIONIS PRÆCEPTVM.

1 Oratio eſt ſub præcepto Diuino. 70.2.c
2 Orationis præceptæ omiſſio,quod peccatum ſit. 71.2.c. & quando nullum ſit peccatum. 77.1.c

ORGANA.

1 Organa Eccleſiaſtica,vide inſtrumenta.
2 Organorum vſus probatur. 228.2. c. poteſt tamen fieri cum peccato,& quando ibidem.

P

PACTVM.

1 Pactum per leges irritum dupliciter firmatur iuramento. 418.2.a.& ſeq.

PANIS.

1 Panis,qui petatur in oratione Dominica.167.2. b.c. & ſequent.

PAPA.

1 Papa non poteſt irritare omnia vota. 715.1.b
2 Papa in quæ non habeat poteſtatem. 715.1.c
3 Papa quatenus poſſit vouere dependenter ab alio. 715.2.b
4 Papa ſi cogat ad votum non implendum, non poteſt cogere ad aliud loco illius faciendum. 716.2.c.
5 Papa ratione ſuæ iuriſdictionis non poteſt prohibere ſubdito opus conſilij per ſe loquendo.718. 1. a
6 Papa poteſt indirectè irritare aliqua vota fidelium cuiuſcumque ſtatus. 718.1.d.e
7 Papa an poſſit Religioſorum vota directè irritare. 736.2.d.& ſequentib.

PARENTES.

1 Parentes,& paſtores tenentur moraliter docere ſuos orationem Dominicam. 159.2.e
2 Parentes quòd ius habeant in filios puberes 725. 2.e
3 Parentes an poſſint vota filiorum irritare & quatenus,vide voti irritatio.
4 Parentum poteſtas de irritandis votis filiorum quandiu duret. 727.2.d

PATER.

1 Pater in oratione Dominica ſpectat ad totam Trinitatem. 164.2.c
2 Pater noſter an debeat ſciri ex obligatione. 159.1.d
3 Patris nomine in votorum irritatione, qui intelligantur. 728.1.b
4 Pater ſolus dum viuit habet poteſtatem irritandi vota filiorum,præſertim impuberum. 728.2.e

PAVPER.

Pauper fictus tenetur reſtituere eleemoſynas. 685.1.d

PECCATOR.

1 Peccatores in via poſſunt orare. 35.1.b.c.& ſeq.
2 Peccator orans ſatisfacit obligationi orandi. 35. 1.d 36.1.a.
3 Peccator an ſpecialiter orare teneatur. 36.1.b
4 Peccatores quatenus Deus exaudiat,aut non.64.2.c. per totam.
5 Peccator maximè eget oratione mentali. 141.2.a
6 Peccati ſtatus non animaduerſus non impedit impetrationem orationis. 65.1.e

PECCATVM, ET PECCARE.

1 Peccatum veniale à Deo petere,eſt mortale. 60.1.a
2 Peccatum mortale ex genere ſuo quod dicatur. 260.2.c
3 Peccati habitus non eſt peccatum. 466.2.e
4 Peccatum mortale ex genere ſuo quatenus diſtinguatur à veniali in ſuo. 477.2.e
5 Peccatum mortale ex genere,quod dicatur. 477.2.d
6 Peccari dupliciter poteſt contra votum. 696. in principio.
7 Peccatum eſt,& quod ſit vouere temerè. 692.1.a
8 Peccatum quodcumque quatenus orationem impediat. 158.1.c
9 Peccatum vnum quomodo ex multis coaleſcat, vide actus 3.

PENSIONES.

1 Penſionem habens vt clericus tenetur recitare Virginis officium. 253.1.b
2 Penſionarius non recitans cui debet reſtituere. 295. 1.b

PERI

PERICVLVM.

Periculo ſe exponere quando ſit peccatum. 46.1.b

PERIVRIVM, ET PERIVRVS.

1 Periurij acceptiones. 460.1.d
2 Periurium ſumptum pro incauta iuratione, an eſſentialiter includat falſitatem. 460.2.a
3 Periurium quotuplex ſit. 461.1.c
4 Periurium materiale, & formale. 461.2.c
5 Periurium quatenus poſſit eſſe tam in iuramento aſſertorio, quàm in promiſſorio. 461.2.e
6 Periurium aſſertorium quantum ſit peccatum. 462.1.d.e
7 Periurium an ſit grauius quàm homicidium. 463.1.c
8 Periurium an adulterio ſit grauius. 464.2.b
9 Periurium aſſertorium ſemper eſt mortale ex parte cuiuſuis materiæ. 464.2.c.
10 Periurium iocoſum graue peccatum. 465.1.e
11 Periurium ex quocumque veritatis defectu eſt mortale. 465.2.c
12 Periurium cum naturali inaduertentia an ſit mortale ex conſuetudine. 468.2.c
13 Periurium æquè eſt incautè iurante, ſiue verè, ſiue falſò iuret. 471.1.e
14 Periurij reſeruatio, vel circa id cenſura, an comprehendat incautè prolatum in conſueto. 472.2.a.b
15 Periurium non liceret & ſi liceret aliquando mendacium. 473.2.b
16 Periurium ex ſuo genere quomodo ſit mortale. 461.2.d
17 Periuris quæ pœnæ Eccleſiaſticæ imponantur. 478.1.a. & ſeq.
18 Periurium cenſura nulla punitur ipſo iure. 497.1.b
19 Per periurium non incurritur immediatè irregularitas. 497.1.c
20 Per periurium non amittuntur ipſo facto beneficia parta ante ſententiam. 397.c.b
21 Per periurium quæ infamia incurratur. 497.2.c.d. vide infamia.
22 Periurus non eſt in teſtem admittendus. 499.2.e
23 Periurus an deponendus. 500.2.a
24 Periurus an beneficio priuandus ſit. ibid.b
25 Periuro quam pœnam ſtatuunt Canones. ibid.d

PERMISSIO.

1 Permiſſio proprij peccati non poteſt peti. 56.1.e

PERSEVERANTIA.

1 Perſeuerantia conditio ad orationem neceſſaria. 65.2.e
2 Perſeuerantia in oratione, quandiu durare debeat. 66.2.a
3 Perſeuerantia in gratia melior, quàm in petenda. 66.2.b

PERSONA.

1 Perſonæ Diuinæ vt tales orare non poſſunt. 30.2.e
2 Perſona vna Diuina vtrum orari poſſit ſine attentione ad alias. 23.2.c

PETITIO, ET PETERE.

1 Petitionis nomen pro oratione expenditur. 5.1.e
2 Petitio diſtincta eſt à deſiderio. 8.1.c
3 Petitio quomodo ſit actus rationis. 8.2.b
4 Petitio mentalis eſt actus intellectus. 8.2.e
5 Petitio à viatore, & à beato vtrum eiuſdem rationis. pag.19.2.e
6 Petere aliquid determinatè Deo licitum eſt. pag. 43.1.b
7 Petendi è Deo modus multiplex. 43.2.c
8 Petere bona temporalia vt finem vltimum non licet. 43.2.c
9 In petitione tantæ perfectionis in particulari cauendæ comparationes. 55.1.c
10 Petitione conditionata, non eſt per ſe malum petere perfectionem tantam vel tantam ſecus de abſoluta. eadem.
11 Petitio eſt de non acceptis. 55.2.b.c
12 Petere non licet, quæ ſcimus nobis data. 55.2.c
13 Petere licet beneficia gratiæ, quantumuis promiſſa. 56.1.a
14 Petere poſſumus etiamſi non iudicemus, nos aliter rem aſſequi non poſſe. 56.2.c
15 Petuntur aliqua vt ſimpliciter neceſſaria, alia aliter. 57.1.a.b
16 Petitio ad quid propriè dirigatur. 59.1.c
17 Petitio rei honeſtæ non conferentis ad vitam æternam, an impetret ex promiſſione. 49.2.c

PETRVS.

1 Petri raptus. 143.2.b

PHANTASIA.

Phanthaſia capax eſt cognitionis intuitiuæ, & abſtractiuæ. 129.2.d

PIETAS.

Pietas orationis in quo conſiſtat. 61.1.a

POENA.

Pœna temporalis huius vitæ remiſſionum habet infallibilem impetrationem. 65.2.a.b

POLLVTIO.

Pollutio in ſomnis, in dubio quale peccatum eſſe præſumatur. 643.2.a.

POSTVLATIONES.

Poſtulationes, orationes, obſecrationes, gratiarum actiones, &c. quatenus diſtinguantur. 149.1.e

POTESTAS.

1 Poteſtas iuriſdictionis quatenus poſſit vota irritare. 614.2.b
2 Poteſtas irritandi non eſt ſemper ſpiritualis. 715.2.c
3 Poteſtas irritandi poteſt eſſe dominatiua. 715.2.e
4 Poteſtas dominatiua an requirat cauſam ad irritandum votum. 716.1.c
5 Poteſtas ordinaria, & delegata quomodo differant. 750.1.c. vide voti commutatio, & voti diſpenſatio.

PRACTICA MOTIO.

Practica motio quotuplex? 5.1.c.d.

PRÆCEPTVM.

1 Præcepta poſitiua niſi fidei, & Sacramentorum, non tradidit Chriſtus Dominus. 69.2.b
2 Præceptum de oratione eſt iuris naturalis, ac proinde ſemper obligauit. 70.2.c
3 Præcepta quæ ſemper obligarint. 70.2.e
4 Præceptum naturale de oratione mentali eſt præcipuè. 71.1.c
5 Præceptum naturale de oratione, ad quam virtutem ſpectet. 71.1.e. Ad Religionem. 71.2.e. quando obligat. ibid.
6 Præceptum naturale de Diuino cultu non obligat de ſe ad actum determinatum. 72.1.b.c.
7 Præceptum de oratione pro quo tempore obliget. 72.2.d

72.2.d.& ſeq.latè.
8 Præceptum orandi non omnes æquè obligat. 75.2.b
9 Præceptum Eccleſiaſticum nullum eſt de oratione mentali directè. 86.2.b.c.& 88.1.e
10 Præceptum Diuinum de oratione mentali pro certo aliquo tempore nullum. 88.1.a.& ſeq.
11 Pręceptum Diuinum de oratione vocali nullum eſt. 159.1.b
12 Præceptum Eccleſiaſticum poſitiuum non ſolet imponi ſine certa tẽporis determinatione.160.1.a
13 Præceptum impletur etiam cum voluntate non ſatisfaciendi hac vice ſi poſtea mutet. 271.1.b
14 Præceptum non peierandi naturale eſt.734.col.1.b
15 Præcepta primæ tabulæ, quo ſenſu ſint grauiora præceptis ſecundæ. 460.1.a

PRÆLATVS.

1 Prælatus quatenus poſſit diſpenſare ob morbum ad non recitandum. 283.1.a.& ſeq.
2 Prælatus vouens actionem ſubditorum ad quid teneatur. 658.2.a
3 Prælatus quo titulo cogat ad voti impletionẽ.677.2.a
4 Prælatus votum irritans ex poteſtate dominatiua, an teneatur id in in aliud commutare. 716.2.a
5 Prælatus non poteſt cogere ſubditum, vt dictam commutationem voti acceptet. 716.2.b.& ſeq.
6 Prælatus inuito vouente non poteſt cum eo diſpenſare, irritare votum illius poteſt. 717.1.a.b
7 Prælati Papa inferiores non poſſunt directè irritare vota Chriſtianorum. 717.2.b & ſeq.
8 Prælati Papa inferiores poſſunt irritare indirectè vota aliqua. 718.1.d.
9 Prælatus Religionis quatenus poſſit vota ſubditorum irritare, vide Religioſus.
10 Prælatus Religionis quiſnam poſſit ſubditorum vota irritare. 736.2.b.
11 Prælatus Religionis inferior non poteſt irritare votum ſubditi à Superiori Prælato confirmatum. 737.1.d
12 Prælatus Superior poteſt irritare votum approbatum ab inferiori. 737.2.a
13 Prælatus poteſt irritare votum à ſe approbatum. 737.2.c.& ſeq.
14 Prælatus Religionis an peccet irritando votum à ſe approbatum. 738.2.a.& ſeq.
15 Prælatus æqualis ſuccedens poteſt irritare vota approbata ab æquali. 739.1.a

PRESBYTER.

Preſbyter in iure qui ſit. 237.1.a

PRÆSTIMONIVM.

1 Præſtimonium quid ſit, & ad quid obliget.253.1.d.& ſequent.
2 Præſtimonij compos ſi non recitet, tenetur reſtituere. pag.290.1.a

PRÆORDINATIO.

Præordinatio diuina circa effectũ futurũ qualis. 15.1.a

PRIMA.

Prima in officio diuino 196. 1. b. & ſeq. Qua hora ſit canenda in choro. 233.1.c.& ſeq.

PRIVILEGIVM.

Priuilegia gratiæ ſingularis non petenda 55.2.b.c

PROCESSIONES.

Proceſſionibus, & ſimilibus quæ obligatio aſſiſtendi. 162.2.e

PROFESSIO.

1 Profeſſio facta repugnante coniuge, eo mortuo non reualeſcit. 398.2.a
2 Profeſsio inualida, quatenus tacitè cenſeatur confirmari per exercitium actuum profeſſorum. 73.1.b

PROMISSIO, ET promitto.

1 Promiſſio Diuina eſt de gratia, & gloria. 23.2.b
2 Promiſsio Dei facta orantibus eſt conditionalis. 59.2.b
3 Promiſſio valida inducit aſſertionem de futuro. 341.1.b.
4 Promiſſio iurata. 341.1.c.& ſeq.
5 Promiſſio quid addat aſſertioni. 343.1.c
6 Promiſſio non eſt adæquata materia iuramenti promiſſorij. 343.2.e
7 Promiſſio gemina, & iurata ad hominem facta vtrum æquiualeat voto. 348.2.e
8 Promiſſio iurata an cuilibet maiorem afferat obligationem. 350.1.a.& ſeq.
9 Promiſſio facta latroni, verbi gratia, quatenus obliget. 347.2.a
10 Promiſſio interna iurata obligat. 379.1.d.e
11 Promiſſio dupliciter poteſt prohiberi. 407.1.e
12 Promiſſio iuramento firmata dat actionem. 410.2.b.c
13 Promittenti verbum duas indicat voluntates. 525.1.e.& 2.a
14 Promiſſio poteſt eſſe mala, & executio bona.527.1.c
15 Promiſſio ſimplex Religionis quatenus obliget. 531.1.e
16 Promiſsio quiſnam actus ſit. 547.1.b.& 2.a
17 Promiſsio debet neceſſariò eſſe de bono eius, cui fit. 554.2.c
18 Promiſsiones factæ Sanctis quatenus fieri Deo dicantur. 559.2.a
19 Promiſsio humana obligat. 629.1.b.c
20 Promiſsio Deo, & homini quatenus differant. 630.2.b
21 Promiſsio pura facta abſenti non obligat. 631.2.b
22 Promiſsio quando eſt opus pietatis eſt materia voti. 651.1.d
23 Cùm promiſsioni humanæ votum additur eſt duplex obligatio. ibid.e
24 Promiſsio contra votum facta non valet.673.2.b.c
25 Promiſsio humana pia vtrum aliquando præualeat voto. 673.2.d

PROMPTITVDO.

1 Promptitudo in deuotione. 95.2.b.96.2.e
2 Promptitudo duplex. 98.1.a.b

PROPHETA.

Prophetæ non prophetabant vt inſani.pag. 140.2. d. & ſequentib.

PROPOSITVM.

1 Propoſitum faciendi aliquid in honorem Dei an obligationem inducat. 516. 1. e. & 2. a. non inducit obligationem. pag.517.1.a
2 Propoſiti nomine interdum promiſſio ſignificatur in iure. 518.2.e
3 Propoſitum eſt ad votum neceſſarium. p.521.2.e
4 Propoſitum implendi votum an ſit de voti eſſentia. pag.524.2.c
5 Propoſitum virtuale, & formale quod. ibid.d
6 Propoſitum implendi neceſſarium eſt, vt illud ritè fiat. pag.525.2.a.b.& ſequent.
7 Propoſitum de violando ſæpe votum in materia leui, quod peccatum. pag.706.2.d.e

PROVIDENTIA.

1 Prouidentia extraordinaria non ſemper miraculoſa. pag.48.

pag.48.1.a
2 Prouidentia quatenus ſpectet ad meditationem. 83.1.b

PROXIMVS.

1 Proximo defuncto, quem conſtat eſſe damnatum poteſt peti pœna æterna. pag. 50. 1. c. ſecus ſi non conſtet. d
2 Proximo viatori non licet poſtulare vindictam æternam. pag. 50.1.d

PSALMVS, PSALMODIA.

1 Pſalmodia probatur. 204.1.e
2 Pſalmus, hymnus, & canticum quatenus differant. 187.1.b

PSALMISTA.

Pſalmiſta quis ſit. 208.1.e.& 2.a

PVBERTAS.

Pubertatis anni. 728.2.e

R

RECOMPENSATIO.

1 Recompenſatio in voto quando non ſit in obligatione. 672.1.a.& 2.e
2 Recompenſatio poteſt exigi à voto non ſeruante. pag.677.2.b

REGNVM COELORVM.

Regnum cœlorum quid ſignificet. p.520.2.e.& ſeq.

RELAXATIO.

Relaxatio, vide iuramentum.

RELIGIO.

1 Religio præcipuè exercetur in oratione. 84.2.d
2 Religionem an poſſit quis ingredi poſt iurata ſponſalia. 85.1.b
3 Religionis debitum reſpectu Dei an ſit maius, quàm iuſtitiæ. 661.1.b
4 Qui poſt votum Religionis arctioris intrat laxiorem, non obligatur ad priorem. 674.2.c.d
5 Religio formaliter reſpicit excellentiam. 100.1.b. vide actus 9.

RELIGIOSVS.

1 Religioſi quam interſit orare mentaliter. 87.1.c.d
2 Religioſus ex ſe non tenetur certum tempus orationi mentali impendire. 88.1.a.& ſequentib.
3 Religioſus non tenetur ad omnia media perfectionis. pag.88.1.e
4 Religioſi quomodo obligentur recitare officium ſacrum. 238.2.a
5 Religioſus non conſtitutus in ſacris an teneatur recitare, quod in choro præteriit. 238.2.e.& ſeq.
6 Religioſi laici non tenentur ad horas ſacras. ibid.e
7 Religioſi tenentur ex conſuetudine ad horas canonicas. 239.2.b
8 Religioſus profitens chorum qualiter peccet ſi omittat horas Canonicas recitare. ibid.c.d
9 Religioſus profitens chorum diſpenſatus à Papa, vt in ſæculo viuat, an teneatur ad horas recitãdas. 240.1.c
10 Religioſus fugitiuus non ideò ſoluitur ab obligatione recitandi. 240.2.a. Idem de damnatis ad triremes ibid.
11 Religioſus licitè vouet, vide voti cauſa efficiens.
12 Religioſus quatenus non habeat velle, & nolle. 619.2.b
13 Religioſorum operum ſex genera. 620.1.a
14 Religioſus quatenus non poſſit cogi acceptare diſpenſationem voti. 621.1.a
15 Religioſorum vota poſſunt irritari à Prælatis ſaltem ex parte materiæ. 733.1.c
16 Religioſus nec poteſt facere votum reale, nec perſonale independenter à Prælato. ibid.
17 Religioſi vota quatenus poſſint à Prælatis directè irritari. 733.2.c.734.1.c.& 735.1.c.d
18 Religioſi vota irrita per prælatum non redeunt. 735.2.d.e
19 Religioſus quid debeat facere vt poſſit votum ſoluere. 736.1.c
20 Religioſi vota à quo Prælato ſint irritanda. 736.2.b. an à Papa poſſint eodem modo irritari. 736. 2. d
21 Religioſi votum ſemel approbatum an maneat irritabile. 737.1.c. vide Prælatus.
22 Religioſus non peccat petendo voti irritationem abſque ſpeciali cauſa. 736.1.e. vide voti cauſa efficiens, & voti obligatio.

REPROBVS.

1 Pro reprobo an liceat orare. 29.1.b.c. & ſeq.
2 Reprobo reuelato an poſſit peti auxilium efficax. 40.1.e.& ſeq.
3 Reprobus reuelatus quid orare debeat. 41.1.a
4 Reprobo an liceat excludere orando. 41.1.b

RESTITVERE.

1 Reſtituere an teneatur beneficiatus qui ſex primos menſes non recitat. 288.1.e.& ſeq. latè.
2 Reſtituere pro rata an teneatur, qui duos, aut tres dies poſt primos ſex menſes non recitat. 293.1.a
3 Reſtituendi obligatio oriri poteſt ex voluntaria diſtractione in recitando. 293.2.d
4 Reſtituere tenetur fructus qui non recitat, dummodo non ſit in primis ſex menſibus à beneficio obtento. 291.1.e.& 2.a. vide beneficiatus.

RESTITVTIO.

1 Reſtitutio pro omiſſione recitandi poteſt fieri in bonis ſpiritualibus in primis ſex menſibus. 290.2.b. non verò poſt illos. 292. 2. d. e. & quomodo. 290. 1.e
2 Reſtitutio pro defectu recitandi facienda ante iudicis ſententiam. 291.2.d.& ſeq.
3 Reſtitutio hæc an ſit omnium fructuum aut partis. 292.1.e
4 Reſtitutio an debeat fieri pro minori parte, quàm ſit vna hora. 293.2.a
5 Reſtitutionis optima regula pro officij omiſsione. 263.2.b.& ſeq.
6 Reſtitutio pro defectu recitationis cui ſit facienda. 294.1.d
7 Reſtitutio fructuum non eſt neceſſariò facienda pro primis ſex menſibus, licet vlterius continuetur defectus recitationis. 290.2.b

REVELATIO.

1 Reuelationem de noſtro malo non tenemur accipere vt irreuocabilem. 42.1.d
2 Reuelatio de proprio damno non impedit orationem. 42.1.e
3 Reuelatione poſita abſoluta de damnatione non poteſt quis contra niti circa vltimam ſalutem. 42.2.a

ROSARIVM.

1 Roſarium Virginis. 174.2.b
2 Roſarium dicitur pſalterium. 174.2.d
3 Roſarium ſimpliciter impoſitum in pœnitentiam, pro tertia parte vſurpatur. 175.1.a

4 Roſarij antiquitas. 175.1.c
5 Roſarium alternatim recitatum quomodo ſufficiat ad implendam pœnitentiam. 175.2.b
6 Roſarium dictum per partes ſat eſt ad implendam obligationem. 175.2.d.e
7 Roſarium qua attentione ſit recitandum. 176.1.a
8 Roſario vno an fiat ſatis multis obligationibus. 176.1.d

S

SACERDOS.

1 Sacerdos quis dicatur in iure. 236.2.d.e
2 Sacerdos vno ſacro poterit ſatisfacere pro multis paruis eleemoſynis. 251.2.b

SACRIFICARE.

1 Sacrificatur ſoli Deo. 558.2.d.& 560.1.c

SANCTI.

1 Sancti, & Angeli ſunt orandi. 25.1.a
2 Sancti quo cultu colantur. 25.1.e
3 Sancti quomodo orentur, vt faciant. 25.2.e
4 Sancti cùm orantur, non fit iniuria Chriſto. 27.1.b
5 Sancti audiunt orationes noſtras, & quomodo. 28.2.c.d.e
6 Sancti orant pro nobis. 31.1.d
7 Sancti duobus modis coli poſſunt. 558.1.c
8 Sanctis an poſsit fieri votum. Vide votum.

SALOMON.

1 Salomonis ſomnus, cùm petiit ſapientiam, explicatur. 143.2.b.c.& ſeq.

SALVE REGINA.

1 Salue Regina, probatur & exponitur. 176.2.e.& 177.1.a

SALVTATIO ANGELICA.

1 Salutationem Angelicam, ſcire non eſt ſub precepto. 160.1.b.c
2 Salutatio Angelica explicatur. 173.2.a.b

SAPIENTIA.

Sapientia ſtulta quæ à Diuo Dionyſio appelletur. 125.2.a

SATISFACTIO.

2 Satisfactio pro aliis, maximè viatoribus infallibilis eſt. 67.1.e
2 Satisfactio, & meritum quatenus diſtinguantur. 157.2.c.d

SCIENTIA.

1 Scientia infuſa quomodo quis vtatur. 136.1.b

SCRVPVLOSVS.

1 Scrupuloſis quomodo recitandum. 273.2.d

SENSVS.

1 Senſus quomodo diſtinguitur ab appetitu. 126.2.c
2 Senſus externus non operatur ſine interno. 126.2.d

SEPTEM HORÆ Canonicæ.

1 Septem horarum Canonicarum myſteria. 200.1.a.b. reliqua vide horæ Canonicæ, & Officium Diuinum.

SERAPHIN.

Seraphin cur ab amore denominetur. 122.1.e

SERVVS.

1 Seruorum vota. 626.1.b.& 627.2.b
2 Seruorum vota an poſsint à dominis irritari. 719.1.c & 2.a. 720.2.b.& 2.e. vide voti irritatio.
3 Serui quatenus non ſubdantur dominis. 719.1.d.e
4 Seruus vouens religionem, ſi nequeat tunc, debet poſteà id facere ſortitus libertatem. 719.2.d

SILENTIVM.

1 Silentium in contemplatione quid ſignificet. 118.1.a

SOMNVS, ET SOMNIVM.

1 In ſomnio poteſt eſſe diuinitus eleuatio intellectus, & phantaſiæ, cum iudicio rationis. 137.1.a.& 139.1.b
2 In ſomno de lege ordinaria nec eſt meritum, nec demeritum. 126.2.a
3 Somnium in Scriptura quid ſignificet. 138.2.a
4 Somnus ecſtaticus, & naturalis quatenus diſtinguantur. 139.2.a
5 Somnus naturalis non niſi miraculosè compatitur iudicium expeditum. 139.2.c
6 Somnus propheticus naturaliter impedit ſenſuum opus. 139.2.d
7 Somnus non impedit vſum ſcientiæ per ſe infuſæ. 142.1.a

SPECVLATIO.

1 Speculatio quis actus ſit in oratione mentali. 106.1.e

SPES.

1 Spes eſt requiſita ad orationem. 62.1.e

SPONSALIA.

1 Poſt ſponſalia an poſſit quis ingredi Religionem. 380.2.a

STATVS.

1 Status triplex, incipientium, proficientium, & perfectorum. 112.1.e.& ſeq.
2 Status hi aliter appellantur 113.2.b. ſemper aliquo modo coniuncti ſunt. 116.2.a.b
3 Status peccati tripliciter accipitur. 467.1.e

SVBDIACONVS.

1 Subdiaconus die ordinationis ad quas horas teneatur. 280.2.a

SVBDITVS.

1 Subditi an poſſint vouere. 617.1.e. vide voti cauſa efficiens.

SVBIECTIO.

1 Subiectio in perſonis duplex. 617.2.b

SVBMISSIO.

1 Snbmiſſio optimum principium orationis. 150.1.c

SVRDITAS.

1 Surditas an excuſet ab obligatione recitandi. 94.2.b

SVRREPTIO.

Surreptio etiam grauiſſima peccata excuſat, aut minuit. pag. 700.2.b

SYMBOLVM.

Symbolo quomodo ſciendum. 159.2.a

T

TAVRVS.

Taurorum agitatio an poſſit eſſe materia voti. pag. 580.1.a

TEMERITAS.

Temeritas in vouendo, vide Peccatum.

TEMPVS.

TEMPVS.

1 Tempus meditationi aptius. 90.1.c
2 Tempus vt circunſtantia eſt ad orationem vocalem. pag.161.2.b
3 Tempus ad horas Canonicas. 276.1.e.& ſequent.
4 Tempus cuiuſque horæ ante, vel poſt ponere, quod peccatum. 277.1.b

TEMPLVM.

Templa qua neceſſitate debeant reſpicere Orientem. pag.164.1.a

TENTATIO.

1 Tentationes an liceat petere. 49.2.e
2 Tentatione vrgente tenemur orare. 76.2.e
3 Tentatio, quæ intelligatur in oratione Dominica. p. 171.1.a

TITVLVS.

1 Tituli quibus Deum oramus, vnde ſumantur. pag. 83.2.b
2 Tituli erga Deum quare allegentur. p. 132. per errorem. pag.83.2.c

TRADITIO.

1 Traditio non requiritur eſſentialiter ad votum ſimplex.551.1.e.vide plura in votum.
2 Traditio,& promiſſio poſſunt iungi, non confundi. pag.553.1.a
3 Traditio diuerſam obligationem parit,quam votum. pag.553.2.d

TVTOR.

1 Tutor prohibetur contrahere cum pupillo. 661.1.b
2 Tutor quatenus poſſit irritare vota impuberum. 731. 2.d.732.1.d.& 2.b.c

V

VELLE.

1 Volendi triplex modus. 95.1.e
2 Velle facere, & velle habere voluntatem faciendi quatenus diſtinguantur. 97.2.d
3 Velle abſolutè,quis dicatur. 530.2.b

VERBVM.

1 Verba intelligere, non eſt de ſubſtantia orationis. p. 157.1.c
2 Verborum duplex ſignificatio. 157.1.d

VERITAS.

1 Veritas neceſſaria ad iuramentum. 306. 1.b. & ſeq. vide iuramentum.

VESPERÆ.

Veſperas poſt prandium tempore quadrageſimali in choro dicere,eſt peccatum graue. 235.1.c

VIA.

1 Via triplex purgatiua,illuminatiua,& vnitiua.133.1.c. & ſequent.
2 Hæ tres viæ coniunctæ ſunt. 114.1.a
3 Viæ hæ vnde diſtinguantur. 114.1.b

VIATOR.

1 Viatores pro viatoribus orant. 28.2.e.35.1.a
2 In viatore minus requiritur opinio ſanctitatis, vt interceſſione illius vtamur,quam in mortuo.28.2.e. & ſeqq.

VIGILIÆ.

Vigiliæ nocturnæ ad orandum.182.1.d.e.& ſeq.

VINDICTA.

Vindicta quatenus poſſit peti à Deo. 50.1.b

VIRGO MARIA.

Virginem ſalutare cùm datur ſignum, an teneamur ſub aliquo peccato. 160.1.c.d

VIRTVS.

1 Virtutes morales quatenus liceat petere. p.45.2.e
2 Virtutes quomodo imperent actus. 96.2.b
3 Virtus aliqua dupliciter poteſt dirigere actum externum. pag.309.1.a.vide actus 6.7.8.9. Affectus 4.

VISIO.

1 Viſio ſpecialiter contemplatio dicitur. p.106.2.b
2 Viſio Dei an priuet vſu ſenſuum.130.1.a.vide anima.

VOLVNTAS.

1 Voluntas conditionata duplex. 39.2.e
2 Voluntati Diuinæ cui teneamur conformari.54.1.d.e
3 Voluntas de noſtra ſalute eſt primaria in Deo, reſpectu voluntatis non dandi auxilium,&c. 54.2.a
4 Voluntas quos actus habeat in oratione mentali. p. 84.2.c
5 Voluntas credendi, aut ſperandi dici poteſt deuotio. pag.99.2.a
6 Voluntas non poteſt ferri in Deum per amorem elicitum abſque cognitione actuali. p.120.2.a
7 Voluntas ſolum fertur in rem, prout ab intellectu proponitur. p. ibid.
8 Voluntas extra viſionem beatam non neceſſitatur ex vi obecti,&c. pag.143.1.c
9 Voluntas non neceſſitatur ad neceſſitatem intellectus. pag.143.1.d
10 Voluntas Dei,vt fiat, de qua intelligitur in oratione Dominica. p.189.2.e
11 Voluntas ex ſurreptione non ſufficit ad valorem voti. 529.1.d
12 Voluntatis triplex motus. pag.ibid.
13 Voluntas ſemiplena an ſufficiat ad aliquod votum. pag.326.1.e

VOLVNTARIVM.

1 Voluntarium in communi an ſufficiat ad peccandum. pag.470.1.b
2 Voluntarium ſimpliciter non tollitur per metum,per ignorantiam maximè. p.543.1.e
3 Voluntarium quid ſit. p.122.1.a

VOTVM.

1 Votum quatenus ad orationem reuocetur. p.150.1.c
2 Votum quid ſignificet.512.§.1.& 2.& p.514.in principio.1.b.pag.512.2.a.b
3 Votum quatenus hæretici negare non potuerint. 514.2.a
4 Vota quæ hæretici negauerint. p.514.2.b
5 Vota ſunt legalibus antiquis antiquiora. 515.2.a
6 Voti emiſſio poteſt eſſe ſub præcepto.pag.524.1.b.& 529.2.d
7 Votum formaliter conſiſtit in promiſſione facta Deo. pag.546.2.d.e
8 Votum an ſit actus voluntatis,an intellectus.547.1.b. c.& 548.1.a
9 Votum quatenus dicatur lex particularis. 544.1.e
10 Votum dupliciter accipi poteſt. 544.2.c
11 Votum an perficiatur per ſolam promiſſionem, an per traditionem.p.550.1.d. e. & ſequentibus, & pag.551.1.d.& ſeq.
12 Votum eſt actus elicitus à Religione. 554.2.c

13 Vtrum votum poſſit inuoluere aliquam habitudinem ex intentione vouentis. pag.553.2.a
14 Vtrum votum eliciatur à Religione infuſa. 555.2.b
15 Votum an augeat meritum operis, vide opus.
16 In voto duplex eſt bonitas. 560.2.c
17 Votum non minuit libertatem. pag.563.1. c. & pag. 565.1.c
18 Votum non bene dicitur cauſa maioris periculi. p. 565.1.a
19 Votum de militia in ſubſidium belli ſacri, tractatur. pag.662.2.d.e.& ſequentib.
20 Per votum factum, verbi gratia Eccleſiæ, illa non acquirit ius. pag.677.1.c
21 Votum non faciendi opera conſilij, quod peccatum. pag.696.1.d.e.& ſeq.
22 Voti negatiui multiplex modus. 709.1.c
23 Votum mixtum quod ſit. 604.2.a
24 Votum non diſtinguitur ſpecie per virtutes.p. 605. 1.e.& 2.a
25 Votum in baptiſmo nullum ſimpliciter fit.pag.610. 2.a
26 Voti impedimentum poteſt eſſe prohibitio Superioris. pag.611.2.b.c
27 Votum ieiunij quid includat. 677.2.c
28 Votum negatiuum ſequitur naturam præcepti negatiui. 647.1.d.e
29 Votum Hieroſolymitanæ peregrinationis quantum obliget coniuges, expenditur. 723.1.c

VOTI DIVISIONES.

1 Votum ſimplex, & ſolenne. 569 2. e. & quatenus differant. 550.1.a.b. vide votum ſimplex, & votum ſolenne.
2 Voti diuiſiones variæ. 566. per totum caput.
3 In commune, & ſingulare. 566.1.a
4 In neceſſarium, & voluntarium. ibid. & ſeq.
5 Ex parte perſonæ, cui fit. 566.1.d
6 Explicantur membra diuiſi voti in bonum, & malum. pag.566.2.c. in perfectum, & in imperfectum. p. 567.1.a.b
7 In conditionatum, & abſolutum. 567.1.d. conditionatum quatenus obliget. 567.2.a
8 In pœnale, & non pœnale. 568.2 a.
9 In internum & externum. 569.1.a.b
10 In expreſſum, & tacitum. 569.1.d
11 In occultum, & publicum. 569.2.c
12 Voti diuiſiones ex parte materiæ, & membrorum explicatio. 604.1.a
13 Votum diuiditur in reale, & perſonale. 604. 1.c. d. 626.1 c.d
14 Voti diuiſiones per varias virtutes. p.605.1.b
15 Votum diuiditur in affirmatiuum, & negatiuum. 605.2.a.b
16 Votum diuiditur in perpetuum, & temporale.
17 Vota affirmatiua, & negatiua in quo differant. 605. 2. b

VOTI REQVISITA.

1 Votum exigit actus intellectus, & voluntatis. 514. in principio.
2 Voluntas promittendi eſt omnino neceſſaria ad votum. 522.1.a
3 Volũtas ſe obligandi eſt neceſſaria ad votũ. 522.1.b
4 Votum ordinariè eſt liberum quoad promiſſionem. 528.2.a
5 Votum poteſt eſſe cogente obligatione. 528.2.e
6 Votum emiſſum neceſſitata diuinitus voluntate, an obligaret. 529.2.d.e
7 Votum factum ob metum, quale? 531.1.c
8 Votum factum ob metum ortum ex cauſis naturalibus tenet. 530.1.e.& 531.2.
9 Votum nullum eſt inualidum eſt natura rei ration ſolius metus. 533.2.
10 Votum ſimplex metu factum de religione ingredienda nullum. 535.2.e
11 Votum caſtitatis metu factum tenet. 535.2.b.c
12 Votum quam prærequirat deliberationem. 535.2. c.d.& ſeq.
13 Voti ſufficiens, aut inſufficiens deliberatio vnde queat, cognoſci. 337.1. a. vide deliberatio.
14 Votum ab ebrio emiſſum, & antea præuiſum, an valeat. 540.1.a.& ſeq.
15 Votum ex conſuetudine iurandi ſubito emiſſum an teneat. 540.2.e.& ſeq.
16 Vota prudentiam requirunt. 565.2.a

VOTVM CONDITIONATVM.

1 Votum conditionatum quatenus differat ab abſoluto de futuro. 569.1.d.e
2 Votum includens tantum generales cõditiones non eſt conditionatum. 678.2.d. vide conditio.
3 Votum conditionatum obligat tantum poſita conditione. 679. 1. a.b. non verò illa vtrumque non implet. 683.1.a
4 Ad Votum conditionatum requiritur, vt ſtatim fiat. 982.1.b
5 Votum dum non impletur conditio, ad quid obliget. 679.2.c
6 Votum conditionatum an obliget ad non declinandam conditionem. 680.1.a.& ſeq. vel quatenus ad illam obliget.
7 Qui votum pœnale fecit, an teneatur admittere cõditionem. 680.2.b
8 Qui votum fecit ſub conditione gratificatiua quomodo ſe debeat habere circa illam. 680.2.c
9 Qui vouit religionem, ſi peccauerit an teneatur ingredi, ſi ideò peccet, ne ingrediatur. 681.1.a.& ſequentib.
10 Votum purè conditionatum non violatur non implendo conditionem. 681.2.d
11 Votum ſub conditione dependente à tertio ad quid obliget reſpectu eius. 682.1.a
12 Vouens ſub conditione pendente à cauſis naturalibus ad quid teneatur. 682.2.b
13 Vouens verbi gratia Religionem ſi conualuerit, an agat cõtra votũ noxios cibos comedẽdo. 583.2.d.e
14 Conditiones variæ circa votum. 580.2.c
15 Votum ſub conditione damnante turpem actum eſt validum. 580.2.e
16 Votum pro effectu bono ex actu malo ſuppoſito, obligat. 581.1.b
17 Votum ſub turpi conditione vt ſic an obliget. 585. 2. b
18 Vota aliquot cõditionata expenduntur. 622. 1.d. & ſequentib.
19 Vota conditionata pro quo tẽpore obliget. 664.1.c
20 Votum quando, & quomodo implendum.
21 Votum vt ſufficienter impleatur non exigitur quod fiat ſtudioſè actus. 654.2.b
22 Nemo tenetur votum perſonale per alium implere; ſi non poteſt per ſe. 657.1.b
23 Vouens per alium oraturum an verè voueat. 659.1.d
24 Votum non poteſt ſimpliciter impleri per alium. 658.1.e
Qui vouit agere per alium, ad quid teneatur. 658.1.e
6 Vouens per alium, ſi ille fallat, ad quid teneatur. 658.2.c
7 Vota realia per alium ſunt implenda. 658.2.c
8 Votum reale aliquando obligat ipſum vouentem, vt per ſe faciat. 658.2.d.e

9 Votum reale an debeat impleri per hæredē. 659.1.a
10 Votum mixtum an poſſit,& debeat per tertium impleri. 659.1.d
11 Vouens eleemoſynam ſuis manibus dare,ſi nequeat debet dare per alium. 659.2.b
12 Votum negatiuum quatenus obliget pro ſemper. 664.1.a
13 Votum negatiuum ſtatim obligat. 664.1.c
14 Votum affirmatiuum quando obligare incipiat, & quandiu. 664.2.b.& e.& ſeq.latè.
15 Votum quandiu duret. 666.2.a
16 Votum ad certum diem an poſteà obliget. 666.2.d
17 Voto dupliciter aſſignatur terminus. 669.2.b
18 Votum quod eſt onus certi temporis, non tenetur quis præuenire,ſi pro tunc nequeat. 669.2.d. Vide Præuenire.
19 Vouens tenetur vitare impedimenta, vt tempore ſuo votum fiat. 670.2.d.e
20 Quando circumſtantiæ voti non poſſunt ſeruari, an ſeruandum ſit votum. 645.1.d
21 Vouens Religionem in tali monaſterio ad quid teneatur. 645.2.a
22 Vouens virginitatem,an ea amiſſa teneatur ad continentiam. 665.2.a. & 666. 1.c.
23 Quando circunſtantiæ voti materiam non determinant,quid agendum. 645.1.d.& ſeq.
24 Voti circumſtantia propter quid,non cadit, ſub obligationem voti. 564.1.a
25 Circumſtantia loci quæ ſit intelligenda in voto. pa. 633.1.d
26 Modus implendi votum quomodo ſub eius obligationem cadat. 564.1.d

VOTI CAVSA EFFICIENS.

1 Votum ab alio factum,qui ſpondet implēre,quatenus obliget. 645.1.e
2 Votum anteceſſorum an obliget ſucceſſores. pag. 655.2.b
3 Vota communitatum quatenus ſingulos obligent. 656.1.e
4 Vota communitatis poſſunt ab Epiſcopo reſeruari. 656.2.b.c
5 Votum ſolum obligat vouentem. 655.1.a
6 Chriſtus an vouerit. 607. 1.a. & de Chriſti votis. 334.2.b.
7 Angeli an poſſint vouere. 608.2.a
8 Beati ſpiritus an ſint voti capaces. 608.2.e
9 Homo ſolus ordinariè eſt voti capax.
10 Homines ante vſum rationis non ſunt voti capaces. 609.1.c
11 Votum propriè an poſſit fieri per alium. 609.1.e & 656.2.d.& ſeq.
12 Omnis homo viator poteſt votum emittere. 611.1.a.
13 Vouere prohibitus verè vouet. 611.2.a.& ſeq.
14 Nulla perſona ſimpliciter inhabilis iure Eccleſiaſtico ad votum ſimplex. 615.1.b.
15 Votum peregrinationis longæ in Eſpiſcopis an valeat. 615.1.e.& ſeq.
16 Votum de renunciando Epiſcopatu an teneat. pag. 616.1.a.
17 Votum de peregrinatione in Clerico. 516.2.a & ſequent.
18 Vouens cum facultate implendi,adueniente impedimento ad quid teneatur. 617.1.b
19 Perſonæ aliis ſpecialiter ſubiectæ an poſſint vouere 985.2. ab a.& ſeq.& an licitè. 617.1.d.e
20 Vota ſubditorum valida ſunt, quando non tolluntur. 619.2.a
21 Votum perſonale emittere in materia neceſſaria præceptorum poteſt à Religioſo fieri. 620.
22 Vota Religioſi circa actus regulæ valent. 621.1.a
23 Vota de meliori bono non prohibito quatenus obligent.
24 Votum de actu prohibito per regulam an obliget. 621.1.c
25 Religioſi obligati votum aperire Prælato,ſi non aperiant, an valeat votum. 621. 2.a. vide voti obligatio.
26 Religioſus vouens rem per regulam non licitam ſine facultate,an teneatur petere facultatem. 622.1. a.& ſequent.
27 Religioſus vouens ſine licentia,an teneatur votum aperire ſuperiori. 621.2.d.
28 Religioſus quatenus prohiberi poteſt ne voueat. 625. 1. d
29 Vota ſubditorum Religioſorum. 625.2.a
30 Vota realia quatenus poſsint à Religioſis fieri. 626. 2.b.vel ſi fiant,ad quid obligent. 2.d
31 Votum reale factum ab eo, qui non habet liberum dominium, non eſt firmum. 626.1.e
32 Votum Patrisfamiliâs de re familiari quatenus valeat. 626.1.e
33 Filij de quibus poſsint vouere. 627.2.b
34 Votum impuberis ratum poſt pubertatem tranſit in nouum votum. 730.2.e
35 Votum impuberis quatenus confirmari cenſeatur poſt pubertatem. 730.2.a
36 Votum impuberis quatenus ſit confirmandum à patre. 731.1.a

VOTI CAVSA MATERIALIS.

1 Votum de mentali oratione periculoſum. 87.1.b
2 Voti materia proxima,vel remota. 531.1.a
3 Voti materia proxima eſt actus humanus. 571.1.b
4 Votū de actu abſolutè neceſſario eſt inane. 571.2.a.b
5 Votum de re impoſsibili eſt nullum. 572. 1.a
6 Voti materia remota quæ comprehendat. pag. 572.1.c.d
7 Votum quatenus poſsit verſari circa rem neceſſariam. 572.2.a
8 Voti materia omnino impoſsibilis illud annullat. 573.1.a.
9 Votum de materia partim poſſibili, partim impoſſibili,an obliget ad partem. 573.2.a
10 Voti materia poſſibilis quoad partem quas conditiones requirat. 573.2.b.& ſeq.
11 Votum de toto,quando non obliget ad partem.pag. 574.1.a.&.2.b.
12 Voti materia quatenus ex modo annexo reddat validum,aut nullum votum. 575.1.b
13 Votum non peccandi an,& quatenus obliget. 575. 2.b.577.2.e.& ſeq.
14 Votum nunquā peccandi mortaliter valet. 575.2.b
15 Votum numquam peccandi venialiter deliberatè valet. 576.1.c
16 Votum abſolutum non peccandi venialiter non valet. 576.1.e
17 Cauſæ materialis mutatio,an mutet votum. 686.1. c.& 2. d
18 Voti materia tripliciter mutari poteſt. 686.1.e
19 Materiæ impoſſibilitas inualidat votum. 686.2.d.& 687.1.a
20 Materiæ impedimentum quando pro ſemper,quando temporariè votum impedit. 687.1.a
21 Materiæ impedimentum quando in totum,quando in partem annulet votum. 687.1.d
22 Materiæ mutatio vel culpabilis,vel inculpabilis,&c. votum an inualidet. 687.2.b
23 Quæ materiæ mutatio ſit ſufficiens vt credatur votum non valere. 688.2.c

24 Votum

24 Votum de materia incapaci voti quod peccatum. 694.1.b.c
25 Votum de eo,quod impleri non poteſt, quod peccatum. 694.1.c.d
26 Votum de actu moraliter malo quod peccatum. 694.2.b.d
27 Votum de actu malo cum intentione non faciendi, peccatum videtur mortale. 695.1.a.& ſeq.
28 Votum de peccato veniali, quod peccatum. 695.1.c. & 696.1.b
29 Actus moraliter malus nequit eſſe materia voti. 578.2.c
30 Votum de re ex fine mala,quatenus obliget.579.1.e
31 Actus indifferens an poſſit eſſe materia voti. 579.2.c.& 580.1.c
32 Ceſſante honeſtate finis in materia indifferente, ceſſat obligatio voti. 580.2.b
33 Actus præcepti poſſunt eſſe materia voti. 586.1.c
34 Votum caſtitatis abſolutè factum comprehendit materiam ex præcepto naturali neceſſariam. 587.1.d
35 Votum eſſe de meliori bono, quo ſenſu intelligendum. 589.1.a.& ſeq.
36 Votum caſtitatis facit ne coniux poſſit petere. 587.1.e.
37 Actus impediens meliorem, an poſſit eſſe voti materia. 589.1.c.per totum
38 Actus honeſtus,nec tamen per ſe ſpectans ad ſalutem an poſſit eſſe materia voti.590.2.d.e.per totū.
39 Actus omnis virtutis moralis poteſt eſſe materia voti.593.1.a.& ſeq.
40 Votum an poſſit eſſe de operando bono ex metu pœnæ an valeat. 593.1.d
41 Non omnia,quæ fieri poſſunt propter Deum, poſſunt fieri ex voto. 593.2.a
42 Actus contrahendi matrimonium per ſe non eſt materia voti,593.2.d.& de rato.594.2.c
43 Omiſſiones de actibus indifferentibus vt ſic, non ſunt materia voti. 601.2.b
44 Omiſſio boni operis ſupererogationis non eſt materia voti. 601.2.d
45 Votum de non vouendo an liceat. 602.1.c.& ſeq.
46 Negatio operis boni,quod nec ad conſilium, nec ad præceptum pertinet quatenus poſſit eſſe materia voti. 603.2.c.d
47 Vt aliquid ſit materia voti,quid ſit ſatis. 604.1.a
48 Materia voti incerta quatenus ſufficiat. 644.2. a. & ſequentib.

V

VOTVM CVI FIT.

1 Vota funduntur Deo ſecundum Catholicam doctrinam. 515.1.b
2 An de voti ratione ſit, vt fiat ſolum Deo. 556.2.c.& ſequent.
3 Vota Sanctis quomodo fieri dicantur.557.1.b.& 2. a.558.1.a.558.2.c.d.& 2.c.
4 Votum per ſe obligat ſoli Deo. 550.2.e
5 Votum ex conſcientia erronea factum idolo, an obliget. 651.1.c
6 Votum an poſſit fieri alicui perſonæ Trinitatis.566. 2.b.

VOTI CIRCVNSTANTIÆ.

1 Voti circunſtantiæ quæ. 650.2.c.d

VOTI FINIS.

1 Votum ordinatur ad traditionem. 516.1.b
2 Votum an exigat motiui honeſtatem.526.1.a. & ſeq.
3 Ad voti valorem quatenus non requiritur vt promiſſio ex fine honeſto fiat. 526.2.b
4 Voti cauſa finalis,quæ.
5 Ceſſante fine, an ceſſet voti obligatio. 684.2.a
6 Votum propter prauum finem, quod peccatum ſit. 693.2.c.& 694.1.b
7 In voto ob prauum finem duplex eſt malitia..995.2.d
8 Malitia contra Religionem,quæ eſt in voto ex malo fine,venialis videtur. 693.2.e.& 694.1.a
9 Voti finis quatenus cadat ſub obligationem voti. 653.2.a
10 In vouendo duplex finis. 653.2.c
Voti finis non eſt materia voti. 648.1.a

VOTI IMPVLSIVA CAVSA.

1 Voti cauſa impulſiua quid comprehendat. 985.1.c
2 Cauſa impulſiua ceſſante,non ceſſat votum.685.2.b. & 686.1.a

VOTI OBLIGATIO ET VALOR.

1 Voti obligatio an maior, quàm iuramenti. Vide Iuramentum.
2 Votum an neceſſariò inducat obligationem. 522. 1.d
3 Votum aut promiſſio exterior cum animo ſe non obligandi, non obligat in conſcientia. 524. 1. a. & ſequent.
4 Votum fictum non obligat eſt tamē peccaminoſum. 524.1.a
5 Votum cum propoſito non ſeruandi factum tenet. 524.2.e
6 Votum vnde habeat obligandi vim. 527.1.a
7 Votum quare non obliget cum periculo mortis. 533.2.c.
8 Votum ob metum extortum ab homine, an ſit validum. 531.2.a.b.& 532.1.c
9 Vota aliquot vnde habeant quod ſtatim obligent. 552.1.b
10 Caſtitatis,& Religionis quatenus differant.552.1.c
11 Vouens v. g. peregrinari ad Diuum Iacobum, & ibi eleemoſynam facere, ſi non poſſit primum exequi,tenetur ad ſecundum. 659.2.a
12 Vouens v.g.cum duobus militare, ſi per ſe nequeat tenetur illos mittere. 659.2.b.663.per totam.
13 Voti obligatio an tranſeat ad hæredes ipſo iure. 659.2.c.& ſeq.vide Hæres.
14 Vouens ſe, & ſua tradere Religioni, ſi excuſatur quoad ſe,non tenetur tradere ſua. 662.1.c
15 Votum non inualidat acta contra illud.673.2.e.nec cogit irritare. 674.2.b.c
16 Vouens v. g. ex præſenti pecunia dimidium illo abſumpto ad aliud tenetur. 675.1.c.d
17 Votum quatenus obliget circa rem in ſpecie, & & indiuiduo. 675.1.b.c
18 Vouens rem in indiuiduo, ſi illam vendat, tenetur ad pretium dandum. 665.2.a.b
19 Votū de ſeruando alio voto an plūs obliget.710.1.c
20 Votum qui non implet an teneatur ad recompenſationem.Vide recompenſatio.
21 Votum factum non impedit quominus res contra id data ſit donatarij. 676.2.c.& ſeq.
22 Votum an obliget cum extrema, vel graui neceſſitate 689.2.c
23 Vouens ieiunare ſingulis ſextis feriis, an obligetur Natali die. 690.2.a
24 Voti obligationem aliam,quam Religionis ſibi homo nequit imponere. 699.2.c
25 Votum de non ludendo v.g. cum Petro an obliget. 580. 2.d
26 Votum factum contra prius votum, vel iuramentum,vel promiſsionē eſt nullum.580.2.b.c.& ſeq.
27 Votum ad obtinendum auxilium ad turpem actum eſt nullum

eſt nullum. 581.2.b.c
28 Votum ad conſeruandam vitam in bello iniuſto, an valeat. 584.1.e
29 Votum in gratiarum actionem pro re turpi tranſacta quatenus teneat.584.2.d. Adhibentur duæ limitationes. 585.1.b
30 Votum additum præcepto magis obligat. 587.1.b
31 Votum v.g.de honeſta recreatione, & ſimilibus;an obliget. 291.2.d.& ſeq.
32 Votum circa ſponſalia quam obligationem inducat. 594.1.c
33 Votum non ingrediendi religionem, quoad ſubueniatur parentibus egentibus,obligat. 595.1.c.d
34 Votum de ducenda paupere quatenus obliget. 596.2.d
35 Votum de imperfecto, ſed pio vitæ ſtatu quomodo obliget. 597.2.d
36 Votum de re includente bonum, & malum obligat ad partem bonam. 598.1.b. & 2.a
37 Votum v.g. peregrinandi nude an obligat. 598.1.c.d
38 Votum de non ingrediendo Religionem an obliget. 601.2.d.e.
39 Votum poſt votum de non vouendo an obliget. 602.2.a
40 Votum de non petenda diſpenſatione an valeat. 602.2.b
41 Votum de non petenda commutatione an valeat. 602.2.d
42 Votum de ſuſcipiendis ordinibus an valeat. 602.2.e.& ſequent.
43 Votum de non ſuſcipiendo Epiſcopatu, an teneat. 603.1.b
44 Votum de non ludendo & ſimilia valent. 604.1.a
45 Votum peregrinationis longæ in Epiſcopis an valeat. 515.2.a.& ſeq.
46 Votum de renunciando Epiſcopatu an teneat.616.1.d.
47 Votũ de peregrinatione in Clerico.616.2.a. & ſeq.
48 Vouens cum facultate implendi, adueniente impedimento ad quid teneatur. 617.1.b
49 Votum Religioſi de actu ſimpliciter prohibito per regulam non valet. 623.2.c
50 Votum ieiunandi die Dominico,& ſimilia obligat. 624.1.e
51 Votum Religioſi de tranſeundo ad aliam æqualem Religionem,aut etiam minus perfectam, ſi detur facultas non obligat. 624.2.d
52 Votũ religioſi de arctiori Religione valet. 624.2.e
53 Votum vxoris quatenus obliget. 625.1.a
54 Voti obligatio antecedens, vel conſequens. 628. in principio.
55 Voti obligatio eſt de fide. 628.1.b
56 Voti obligatio ad quam virtutem ſpectet. 629.1.e & ſeq.
57 In voto interuenit pactum cum Deo. 631.2.d.e
58 Voti obligatio ex genere ſuo grauis eſt. 632.1.b
59 Voti, an præcepti ſit maior obligatio. 632.1.c. & ſequentib.
60 Votum magis obligat quàm promiſsio humana. 633.2.c
61 Votum de materia graui an poſsit leuiter tantum obligare. 634.1.a.& ſeq.& 655.1.a
62 Votum de re graui obligans leuiter, an ſit poſsibile. 635.2.a
63 Vouens Religionem,vel ſpõſalia leuiter ſe tantum volendo obligare mortaliter peccat. 636.2.d
64 Votum ad nullam culpam obligans an laudabile ſit 637.2.a.& ſeq.
66 Votum affirmatiuum quatenus obliget. 647.2.a
67 Votum ingrediendi Religionem an obliget ad caſtitatem. 647.2.b.c.d
68 Vouens caſtitatem, & Religionem ad quid teneatur. 651.2.d
69 Vouens caſtitatem,de qua intelligendus. 652.1.b.
70 Votum ratione materiæ poteſt obligare ad aliam à Deo. 651.1.d
71. Vouens Religionem an debeat perſeuerare in ea. 652.1.a
72 Votum caſtitatis,aut non nubendi obligat interdũ in viduitate. 724.1.d
73 Votum an ceſſet, ceſſante cauſa. 684.2.a.& ſeq.
74 Votum quomodo ceſſet ratione materiæ. 684.2.b
75 Votum an obliget ad omnes circunſtantias.645.1.b

VOTI IMPLETIO.

1 Voti impletio eſt actus imperatus à Religione. 555.2.d.& ſeq.
2 Vtrum ad voti impletionem neceſſe ſit, vt ea impleretur à Religione. 556.1.c.& ſeq.
3 Vouens v.g.ieiunare ſingulis hebdomadis vnum diẽ, ſi id omiſit per annum ad quid teneatur. 669.1.a
4 Voti obſeruatio, vel eſt materialis, vel formalis, & quæ vtraque. 686.2.a
5 Voti dilatio an ſemper ſit mortalis cùm materia eſt grauis. 708.1.d.& ſeq.
6 Voti implendi terminus qualis ſit. 508.2.b
7 Voti terminus præfixus cùm non eſt dubius an ſit locus Epijkiæ. 708.2.d
8 Voti terminus nõ determinatus quatenus poſſit differri. 708.2.e
9 Voti dilatio contra obligationem an cõtinue ſit peccaminoſa. 709.1.a.& ſeq.
10 Vouens audire miſſam die feſto ſatisfacit vnam audiendo. 647.2.a.
11 Vouens recitare Roſarium, an ſatisfaciat recitando tertiam partem. 651.2.c
12 Votum implet qui facit quod promiſit voti immemor. 564.1.c
Vide, voti circunſtantia,voti obligatio, & voti diſpenſatio circa finem.

VOTI DVBIETAS.

1 In dubio de cauſa voti quid agendum. 639.1.e
2 Votum de quo dubitatur an factum ſit vtrum obliget. 638.1.e.non obliget.639.2.a
3 Cùm dubitatur an eſſet ætas ſufficiens ad votum; quid tenendum. 641.2.c
4 Dubietas de intentione in voto facto quomodo ſoluenda. 642.1.b.& ſeq.
5 Dubius an fide vouerit tenetur. 642.2.a.& ſeq.
6 Dubius de ſufficienti rationis vſu an obligetur.642.2.c.d.& ſeq.
7 Dubietas ex parte materiæ an ſit licita, necne, quomodo ſoluenda. 644.1.a.& ſeq.
8 In dubio de intentione, & materia voti quid tenendum. 648.1.a.b
9 Quando intentio,materia,& verba ſunt dubia quid tenendum. 648.1.d.& 650.1.b.& 651.1.a.b
10 Dubius de Religione, quam vouit, quid ſit acturus. 651.2.d.
11 Quando in voto non determinatur qualitas rei promiſſæ quid agendum. 652.1.a
12 Quando in voto non determinatur rei quantitas, quid tenendum. 652.2.b
13 Voti obligatio quomodo reſtringenda in dubio. 724.1.e

VOTI FICTIO.

1 Voti fictio debet credi in foro interiori,non in exteriori.

riori.624.1.b.vide voti obligatio.
2 Vouere ficte in ſubſtantia voti quod peccatum.693. 1.e.
3 Voti fictio quam relinquat obligationem. 693.2.a
4 Vouere ficte quoad exequutionem eſt mortale.693. 2.a

VOTVM SOLENNE.

1 Votum ſolenne caſtitatis eſt in profeſſione.618. 2.d
2 Votum ſolenne requirit acceptionem ex parte Religionis. p.eadem.

VOTVM SIMPLEX.

1 Vota ſimplicia non diſtinguuntur ex ſolis materiis in ratione puræ promiſſionis,& coniunctæ cum traditione. 551.2.b
2 Votum ſimplex non conſiſtit in traditione, etiam ex intentione operantis. 553.2.b
3 Vota ſimplicia Societatis qualia. 613.1.d.& ſeq.

VOTI VIOLATIO.

1 Inducens ad operandum contra votum peccat. 676. 1.a
2 Voti violatio intrinſecè eſt peccaminoſa. 696.2.d
3 Voti violatio quam malitiam habeat.697.1.a.& ſeq.
4 Voti violatio interdum poteſt eſſe peccatum commiſſionis,interdum omiſſionis. 698.1.a
5 Voti violatio eiuſdem ſpeciei eſt etiam in materiis diſtinctis.608.1.e. eſt tamen in confeſſione aperienda materia. 698.2.b
6 Violatio voti de re aliàs præcepta duplicem habet malitiam. 698.2.c
7 Violatio voti aliàs non præcepti vnam malitiam cótinet. 699.1.a
8 Violatio voti additi humanæ promiſſioni duplicem habet malitiam. 699.1.a.b
9 Voti violatio ex ſuo genere mortalis eſt. 699.2.e
10 Voti violatio eſt contra primam tabulam. 700.1.c
11 Voti violatio quàm graue ſit peccatum. 700.2.a
12 Voti violatio poteſt eſſe venialis ex ſurreptione. 700.2.b.interdum excuſatur.2.c
13 Voti violatio poteſt eſſe venialis ex leuitate materiæ.700.2.e.& quando. 703.1.b
14 Voti violationes crebræ in materia leui, an,& quádo efficiant mortale,703.1.e.& 705.2.c. & 707. 1.a
15 Voti violandi ſæpe in materia leui propoſitum quod ſit peccatum. 706.2.d.& 707.1.a
16 Voti violatio omnis etiam in materia leui quando ſit mortale,ſi procedat à propoſito generali non implendi. 706.2.e
17 Voti violatio quibus modis fiat. 707.1.d.& ſeq.
18 Votum grauius violatur per totalem omiſsionem. 707.2.c
19 Voti violatio per commiſsionem non fit ob ſolam temporis dilationem. 709.1.e
20 Votum verb.gr.de non egrediendo è domo,an magis violetur,quò diutius quis abeſt. 709.1.a
21 Votum virginitatis an aliquando ſolo primo actu terminetur. 710.1.c.& ſeq.
22 Voti violatio an grauior fiat ex voti crebra emiſsione. 710.1.e.& ſeq.
23 Voti contra caſtitatem,v.g.violatio in ſacerdote,& Religioſo, an importet malitias neceſſario confitendas. 710.2.d
24 Violatio voti quod alio voto eſt firmatum, quam malitiam importet. 710.2.e
25 Voti fractio an deobliget ab vlterius ſeruando. 711.1.a

VOTI POENITENTIA.

1 Voti pœnitentia quæ ſit. 711.1.d
2 Voti pœnitentia duplex. 711.2.a
3 Voti pœnitentia quando ſit peccatum mortale. 711. 2.b. & ſeq.
4 Voti pœnitentia quando non ſit peccaminoſa.p.ead. 2.e
5 Voti pœnitentia inefficax non reddit eius impletionem peccaminoſam. 712.1.d
6 Voti pœnitentia inefficax quando ſit peccaminoſa per accidens. 712.2.b
7 Voti pœnitentia ſítne bonus, an malus actus.712. 2.c

VOTI IRRITATIO.

1 Vota facta ex graui metu an ſint irrita iure Eccleſiaſtico. 534.1.a.& ſeq.
2 Vota ſimplicia metu facta irritabilia ab Eccleſia.534. 1.e.& 2.a.vide voti obligatio.
3 Vota ſimplicia metu facta non irritauit Eccleſia. 534.2.b
4 Votum an irritetur per ignorãtiam, vide ignorantia.
5 Votum negatiuum ceſſat,ceſſante materia. 664.2.a
6 Votum firmum,aut infirmum quod dicatur. 714.1.c
7 Votum irritabile quod dicatur. 714.1.d
8 Voti irritatio quæ & quotuplex. 714.2.a.& ſeq.
9 Votum directè irritatum nunquam reuiuiſcit. 714. 2.d
10 Voti irritatio non eſt ſemper actus poteſtatis ſuperioris. 723.1.b
11 In quocunque fideli,excepto Papa,poſſunt dari vota irritabilia ex parte materiæ, non verò ex parte obligationis. 715.1.b
12 Vota directè irritabilia ſunt in ſolis Religioſis, & impuberibus. 715.2.a
13 Voti irritandi poteſtas non eſt neceſſariò ſpiritualis. 715.2.c
14 Voti irritatio quo ſenſu dicatur non exigere cauſam,ſicut diſpenſatio. 716.1.a.& ſeq.
15 Votum vt irritetur à potentia dominatiua an requirat cauſam. 716.1.c
16 Irritare votum ex potentia dominatiua an ſit peccatum. 716.1.d
17 Votum mixtum ex perſonali, & reali poteſt quoad alterum irritari. 716.2.d
18 Voti irritatio, & diſpenſatio quomodo ſe habeant inter ſe. 716.2.e.& ſeq.
19 Voti irritationes à quibus perſonis poſsint fieri. 717.1.d.& ſeq.
20 Votum quod irritatur interdum à perſona priuata, quia eſt conditionatum. ibid.
21 Vota Chriſtianorum à nullo Prælato, nec Principe vt ſic, poſſunt irritari. 717.2.b.& ſeq.
22 Vota à quibus poſsint indirectè irritari. 718.1.d.e
23 Vota ſubditorum antequam ſubditi eſſent,an ſint à ſuperiore irritabilia. 719.1.d
24 Vota ſeruorum,an poſsint irritari à Dominis. vide Seruus.
25 Vota debitorum an poſſint à creditoribus irritari. 720.1.d.& ſeq.
26 Vota ſeruientiũ quouis modo an ſint irritabilia ab his,quibus operari debent. ibid.d.e
27 Vota quatenus poſſint à coniugibus inter ſe irritari, 700.2.b.721.1.b 722.1.a.c.& 2.c.723.1.c.d.724. 1.a.b.& ad finem capitis.
28 Eccleſia poteſt perſonas aliquas inhabilitare ad vota ſolemnia. 612.2.a
29 Vota ex defectu ætatis irrita. 612.2.b
30 Vota ſolemnia irrita quoad ſolennitatem non obligant ſimpliciter. 613.1.a
31 Eccleſia poteſt inhabilitare perſonam ad vota ſimplicia etiam interna. 613.2.b.& ſeq. Hæc Eccle-

ſiæ po

ſiæ poteſtas in quibus ſit prælatis. 614.1.d
32 Vxor an poſſit vota mariri irritare. vide voti irritatio.
33 Votum coniugum approbatum an maneat irritabile ab alterutro. 724.2.e
34 Vota filiorum puberum quatenus poſſint à patribus irritari. 725.2.d.727.1.b. c. & votum Ieroſolymitanum filij an poſſit parens irritare. 727.1.c
35 Vota filiorum impuberum poſſunt à parentibus irritari. 728.2.e.729.1.c.vide Pater.
36 Vota filiorum de quibus dubitatur an cùm ad pubertatem peruenerint, poſſunt à patribus irritari. 729.1.a
37 Vota impuberum quatenus poſſint irritari poſt pubertatem à parentibus. 729.2.b
38 Votum filij impuberis confirmatum à Patre quatenus maneat irritabile. 731.1.a
39 Votum impuberis retractatum à patre amplius non reuiuiſcit. 731.1.e
40 Vota filiorum impuberum à quibus maioribus ſint irritanda. 731.2.d. Vide Mater, Tutor.
41 Vota ſeruuli impuberis quando poſſint à dominis irritari. 732.2.a
42 Vota paruuli orbi an ob aliquo poſſint irritari. ibid.
43 Vota puellæ impuberis an poſſint poſtea ab ſponſo irritari. 733.1.a
44 Vota Religioſorum an poſſint directè irritari. 733. 1.c per totum caput. vide Religioſus.
45 Vota Nouitiorum, vide Nouitius.
46 Vota Monialium, vide Monialis.

VOTI COMMVTATIO.

1 Voti commutatio requirit cauſam. 707.2.e
2 Votum factum pro vno die, an poſſit à vouente in alium transferri. 708.1.a
3 In quo differant voti commutatio, & diſpenſatio. 751.2.b
4 Quotuplex ſit voti commutatio. 770.2.b
5 Quibus modis fieri queat commutatio in minus. 769.1.b
6 Ad commutationem voti in æquale neceſſaria eſt authoritas Prælati. 774.1.a
7 Mutatio voti in æquale fieri nequit ſine iuſta cauſa. 774.1.d. Idem dicendum de commutatione in minus. 767.1.c
8 Quibus modis fiat commutatio in melius. 771.1.c
9 Commutatio voti in melius propria authoritate fieri valet. ibid. 1.d Dummodo non cadat in promiſsionem factam tertio. 772.1.d.e.
10 Sine cauſa licita eſt, cùm ſit euidenter in melius. 772.1.a
11 Commutatio voti concedi nequit niſi ab habente ſaltem poteſtatem delegatam. 775.1.a
12 Cùm conceditur confeſſoribus ſolum eſt ad commutationem in æquale, quæ fiat ex cauſa. ibid.c. Et quæ ſufficiat. 775.2.a
13 Quale peccatum ſit votum in æquale propria authoritate commutare. 776.1.b
14 Votum perſonale per redéptionem tolli poteſt, ſeu commutari, idem dicendum de reali & miſto. 776.2.b
15 Qui modus obſeruandus in votorum commutatione. 777.1.c. Quomodo fiat commutatio voti cõditionati. 777.2.c
16 In commutatione voti mixti quomodo ſit compenſatio expenſarum facienda. ibidem.
17 Nulla ſit commutatio in votis ipſo iure. 778.1.a
18 Mutanti propria authoritate votum in melius non licet ad prius redire. ibid. 1.c. Secus dicendum de commutatione in minus. ibid.
19 Commutatio in æquale omitti poteſt ſi fiat reditus ad prius votum. 778.2.d
20 Commutatio licita, vel quæ talis creditur extinguit omnino obligationem prioris voti. 779.1.b. Secus ſi ſit euidente illicita. 779.2.c
21 Obligatio voti minus perfecti in melius commutati non reuiuiſcit ob impotentiã implendi melius licet culpabilior quis impotens fiat. 780.1.b
22 Obligatio prioris voti in minus, vel æquale commutari non reddit, etſi commutatio non impletur. 780.1.d
23 An qui renunciauit voti commutationem, poſsit iterum illa vti. 781.1.b
24 Actio in quam fit commutatio non ſubit omnes conditiones prioris voti. 781.1.d
25 Poteſt confeſſor per poteſtatem delegatam, & voti obligationem, & pœnam per fractionem illius incurſam commutare. 782.2. b. Idem à fortiori dicendum de habente poteſtatem ordinariam. ibid.
26 Voti commutatio non extinguit obligationem relictam ex tranſgreſsione prioris voti, niſi de hoc etiam commutatio petatur. 783.1.c
27 De poteſtate commutandi, vide plura verbo Voti diſpenſatio.

VOTI DISPENSATIO.

1 Voti diſpenſatio non ſolùm requiritur ad omittendum, ſed etiam ad differendum. 707.1.e
2 Voti diſpenſatio definitur. 739. 1. d. quatenus verſetur circa eius materiam. 739.2.c
3 Voti diſpenſatio & interpretatio quatenus differant. 739.1.e.& ſeq.
4 Voti diſpenſatio non poteſt fieri inuito vouente. 757. 1.a.b. vide Votum.
5 Voti diſpenſatio quomodo ad irritationem comparetur. ibid.
6 Datur in Eccleſia poteſtas ad diſpenſandum in votis. 740.1.b. ex quo loco Euangelij colligatur. 740.2. a.b.& ſeq.
7 De neceſsitate huius poteſtatis. ibid.2.a
8 Quomodo exerceri poſsit hæc poteſtas circa vota Deo emiſſa. 741. vſque ad 743.
9 An ſit de iure naturæ hæc poteſtas, vel fuerit in Republica Hebræorum. 742.2.c.& ſeq.
10 Solum in perſonis Eccleſiaſticis reperitur hæc poteſtas. 743.2.b.c
11 Eſſe in Pontifice immediate de iure Diuinó, & in gradu ſupremo de fide eſt. ibid.2.e
12 Hæc poteſtas eſt in Epiſcopis, non immediate de iure diuino, ſed per ſummum Pontificem. 745.1.b
13 Epiſcopi habent ordinariam poteſtatem ad diſpenſandum, & commutandum omnia vota non reſeruata. 444.1.a
14 Hanc non habent Archiepiſcopi in toto Archiepiſcopatu etiam tempore viſitationis. 745. 1. b.& ſequent.
15 Summus tamen pœnitentiarius & legatus Papæ illa potitur. 745. 2. c. Quid vero de cardinalibus. ibid.2.b
16 Parochus non habet poteſtatem ordinariam ad diſpenſandum, vel commutandum votum. 745. 2. c.d. Nec habetur ſine iuriſdictione Epiſcopali. 746.1.d.e
17 Regula ad dignoſcendum in quibus præter Epiſcopos, ſit hæc poteſtas. 746.2.b
18 Superiores Monachorum Epiſcopis ſubiecti nequeunt in votis diſpenſare. 746. 2. e. neque Abbatiſſæ.

19 Præ

19 Prælati regulares exempti hanc poteſtatem habēt. 747.1.a
20 Votum tranſeundi ad arctiorem Religionem diſpenſari poteſt à Prælato. ibidem b
21 Votum confirmatum à Superiori poteſt ab inferiori diſpenſari. ibidem 2.b.
22 Summus Pontifex voti eſt capax, ac diſpenſationis. 747.1.e.& 2.a
23 Quomodo ſecum poſſit diſpenſare Pontifex. 747. 2.b
24 Nec Epiſcopus, neque alius infra Papam poteſt ſecum diſpenſare. 748.1.a
25 An poſſit ſupremus Prælatus Religionis in propriis votis diſpenſare. 747.2.d
26 Principes à quibus poſſint in ſuis votis diſpenſari. 748.1.d.
27 Subditus Prælati exempti nequit ab Epiſcopo loci in votis diſpenſari. ibid.748.2.a
28 A quo Prælato nouitiorum vota diſpenſari queant, vel ſuſpendi. ibid.2.a
29 Quomodo diſpenſari queant vota peregrinantium extra diœceſim. 749.2.c
30 Delegabilis eſt poteſtas tam ad commutandum, quam ad diſpenſandum in votis. 750.1.b
31 Vtraque concedi nequit, niſi ab habente ordinariam poteſtatem. ibidem.
32 Hæc Poteſtas neceſse eſt vt ſit ſpecialiter delegata. ibidem.
33 Poteſtas delegata ad diſpenſandum extenditur ad commutandum. 750.2.e. non tamen vice verſa. 750.1.d
34 Suſpenſus ab vſu commutandi vota, ſuſpenditur etiam ab vſu diſpenſandi. 752.1.e
35 Facultas delegata ad diſpenſandum, & commutandum extenditur ad omnia vota non reſeruata. 752.1.d. Item ad omnia emiſſa, vel ante promulgationem talis conceſſionis. 753. 1. b. vel intra tempus talis conceſſionis. 753.1.d
36 Vota emiſſa etiam ſpe diſpenſationis ex priuilegio, diſpenſari, & commutari poſſunt, niſi talis exceptio apponatur. 753.2.c.d
37 Differentia inter facultatem impetratam ad vnum tantùm, vel ad omnia vota diſpenſanda. 259.1.c
38 Quæ iuramenta pro votis reputentur in ordine ad diſpenſationem. 756.1.d.e
39 Poteſtatem delegatam ad diſpenſandum in votis extendi ad pia iuramenta quæ per ſe ſtant de eadem materia probabile eſt. 755. 1.e. Licet ſimul, & immediatè concurrant. 756.1.c
40 Per ingreſſum Religionis non ſolùm vota, ſed etiam hæc iuramenta cenſentur extingui. 756. 2.a
41 Ad quæ iuramenta non extendatur hæc poteſtas. ibidem.2.d. Vota inrata in quæ directè cadit iuramentum per hanc facultatem commutari & diſpenſari poſſunt. 756.2.e.& 757.1.a
42 Vota emiſſa incommodum tertij diſpēſari poſſunt, niſi adiungatur promiſſio facta tertio. 763.1.e.& colum.2.per totam.
43 Votum confirmans promiſſionem factam tertio ſine illius conſenſu nequit diſpenſari. 761.1.d
44 Quomodo poſſit votum tolli manente promiſſione humana. 761.2.b.c
45 Votum ſeu promiſsio facta Sanctis per hanc poteſtatem diſpenſari valet. 762.1.a
46 Poteſtas delegata ad diſpenſandum abſolutè, non extenditur ad vota, quæ habent adiunctam promiſſionem. ibid.d
47 Diſpenſandi poteſtas directè conceſſa delegato amplè interpretanda eſt. 762.2.c
48 Diſpenſandi facultas directè conceſſa indigenti diſpenſatione, ſtrictè interpretanda eſt. Secus ſi pro tota communitate indultum concedatur. 763. 1. a.
49 Aſſignantur qualitates requiſitæ in perſonis electis ad diſpenſandum in votis. 763.1.d
50 Quo tempore diſpenſari poſſit votum ab habente poteſtatem delegatam. ibid.
51 Quæ forma præſcribi debeat in diſpenſatione voti, vt validè conferatur. 763.2.b
52 Diſpenſari poſſunt vota per Iobilæum antequam requiſita ad illud impleantur, dummodo adſit intentio implendi illa.ib.c. Et ratum manet licet, poſtea requiſita ad Iobilæi conſequutionem non impleantur.764.1.e. Grauiter tamen peccat voluntariè omittens. 764.2.c
53 Cautela in confeſſarios commutātes, & diſpenſantes in votis per Iobilæum. ibid.2.e
54 Diſpenſatio dari nequit ſine cognitione voti, & cauſæ diſpenſationis. 765.2.b
55 Facultas conceſſa per Iobilæum non extenditur ad vota oblita. 765.1.e
56 Finito Iobilæi tempore expirat poteſtas ad diſpenſandum in votis.765.2.a. Niſi diſpenſans cauſa inchoata ex iuſta cauſa diſpenſationem diſtulerit. ibid.2.c
57 Voti diſpenſatio non poteſt bis concedi per idem Iobilæum. 766.1.a
58 Voti diſpenſatio ſine cauſa, iniuſta & inualida eſt. 766.2.a. Etiam quæ fit à Summo Pontifice. ibid.
59 Diſcrimen inter legem Pontificiam, & votum in ordine ad diſpenſationem. 767.1.b
60 Aſſignantur cauſæ iuſtæ ad votorum diſpenſationem. ibid.2.c
61 Grauius votum grauiori cauſa eget ad ſui diſpenſationem. 769.1.a
62 Quando dari queat diſpenſatio in voto ſine adiuncto onere. ibid.2.b
63 Quando non liceat diſpenſare, ſed tantùm commutare votum. ibidem.2.d
64 Voti diſpenſatione vti licet, dum diſpenſatio euidenter non cōſtat de cauſæ inſufficientia. 770.1.a
65 Quando teneatur Prælatus non ſolùm commutare, ſed etiam diſpenſare in voto. ibid.c
66 Ad valorem diſpenſationis neceſſaria eſt voluntas Prælati. 770.2.a
67 Diſpenſatio per ſurreptionem, vel deceptionem obtenta eſt nulla. ibidem.
68 Occultatio ſubſtantiæ voti, vel cauſæ legitimæ irritat diſpenſationem. 801.2.b
69 Si proponantur ad diſpenſationem duæ cauſæ, vna vera, altera falſa, quarum qualibet ſit ſufficiens, eſt valida diſpenſatio. 802.2.b
70 Occultare circunſtantiam, quæ impediret voluntatem diſpenſantis irritat diſpenſationem, ſecus tamen ſi ſolùm retardaret. 803 1.b
71 Diſpenſatio per metum grauem extorta per ſe loquendo valida eſt, ſi detur voluntas in diſpenſante. 804.1.c.d
72 Diſpenſatio vt ſit valida neceſſe eſt, vt aliquibus ſignis externis fiat. ibid 2.c

VOTI RESERVATIO.

1 Vota non ſunt Epiſcopis reſeruata, ſed ſoli Papæ. 783.2.b
2 Quæ vota ſint Summo Pontifici reſeruata. ibid.2.e
3 Quomodo, & quando inducta ſit hæc reſeruatio. 784.1.d
4 Non omnia vota perpetua ſunt reſeruata. 785.1.c

5 Votum Clericatus in ſacris non eſt reſeruatum. 785. 1.a. nec item votum de vouenda caſtitate. ibid.
6 Votum ſeruitutis propter Deum, vel alicuius ſtatus ſimilis de ſe perpetui non eſt reſeruatum. ibi. 1.c
7 Votum obedientiæ, & paupertatis extra Religionem non ſunt reſeruata. 785.2.a
8 Votum de applicandis bonis terræ Sanctæ, non eſt reſeruatum. 786.1.c
9 Neque item votum de viſenda domo Lauretana. ibid. 2.b
10 Votum reſeruari nequit ex intentione vouentis. ibid.2.c
11 Vota reſeruata, & quoad diſpenſationem, & quoad commutationem reſeruata ſunt. ibid.2.e
12 In votis reſeruatis non eſt licita commutatio ſine Pontificis authoritate, licet fiat in melius. 787.1.a
13 Niſi in ſtatum Religioſum commutetur. ibid.b
14 Vota conditionata quà talia, non ſunt reſeruata. 788. 1. c
15 Votum conditionatum de materia reſeruata, poſita conditione manet reſeruatum. 790.1.c
16 Vota pœnalia de materia reſeruata non ſunt reſeruata. 792.1.e. & ſeq. Secus ſi talis pœna ſit medicinalis, vel in gratiarum actionem adhibita. 794. 1. b. c
17 Votum factum ſub diſiunctione de materia reſeruata, & non reſeruata, non eſt reſeruatum. ibid.1.e. Secus ſi materia in quam cadit diſiunctio ſit vtraque reſeruata. 794.2.b
18 Votum caſtitatis ſub diſiunctione non eſt reſeruatum. ibid.2.c
19 Poteſtas ad diſpenſandum, & commutandum hæc vota poteſt delegari. 795.1.c.d.e
20 Sub generali conceſſione ad diſpenſandum, & cõmutandum non cenſentur conceſſa vota reſeruata. ibid.2.e
21 Secus quando omnia conceduntur, exceptione ſolum facta in Religione, & caſtitate. 796.1.b. & ſeq.
22 Exceptione verò facta ſolum in voto Hieroſolymitano conceduntur Romanum, & Compoſtellanum, non tamen caſtitatis, & Religionis. ibid.
23 Quid ſi vnum ex his alio tacito concedatur. ibid.1.e
24 Quid item ſi vno excepto, reliqua concedantur. ibid.
25 Parens filij, maritus vxoris vota reſeruata poteſt irritare, non diſpenſare, nec commutare. 797.1.b
26 Votum caſtitatis ſerui nequit dominus irritare, nec item Religionis, licet iſtius exequutionem impedire queat. ibid.1.c
27 Quid dicendum de voto Hieroſolymitano. ibid.
28 Votum de cuius valore dubitatur non eſt reſeruatum. ibid.2.b
29 In graui periculo tranſgreſſionis voti cum impotentia recurrendi ad Pontificem poteſt in illo Epiſcopus diſpenſare, vel commutare. 798.1.d
30 Quod intellige in votis negatiuis: nam in alijs ſola dilatio exequutionis ab illo cõferri poteſt. ibi.2.b
31 Neque eſt neceſſarius recurſus ad Nuntium. 799. 2.b.c
32 Vota reſeruata nequeunt commutari in caſu extraordinario à Prælato inferiori Epiſcopo loci. 800.1.a

VOVERE.

1 Vouens etiam coactus abſque intentione peccat. 532.2.d
2 Vouere interdum ſignificat proponere, vel iurare. 543.1.b
3 Vouens non amittit dominium. 677.1.d
4 Vouere temere, quod peccatum? Vide Peccatum.
5 Vouere v.g. non ingredi Religionem eſt peccatum. 696. 1.d.e
6 Vouens ſe voturum caſtitatem vt ſic, non tenetur ſtatim ad ſeruandam caſtitatem. 647.2.c

VOX.

1 Voces quomodo proferantur in ecſtaſi. 134.2.b
2 Verba quatenus ſpectent ad iuramentum. 323.1.b
3 Vocis modus ſufficiens ad officium Diuinum. 203. 1. e

VSVRÆ.

Vſurarum debitores, qui iurarunt quatenus ſint cogendi ſoluere. 415.1.c

VSVRARIVS.

Vſurario factum iuramentum obligat. 364.1.b. & ſeq.

VSVS.

Vſus rationis in inſtanti primo an teneamur orare. 74. 2.a.b

VTILE.

Vtile dupliciter dicitur. 564.1.a.b

VTILITAS.

Vtilitas mentalis orationis. 80.2.b

VXOR.

1 Vxor quatenus ſubdita ſit marito. 625.2.a
2 Vxor quod habeat dominium. 722.2.d. Vide Coniuges, & maritus.
3 Vxor non poteſt cogi ad comitandum maritum ad Hieroſolymam. 723.1.d
4 Vxor non poteſt vouere peregrinationem Hieroſolymitanam. 723.2.b

FINIS.

99701